

IACOBI MENOCHII
IVRISC. PAPIENSIS,
REGII DVCALISQ. SENATORIS,
Ac redituum extraordinariorum Regiæ Maiestatis Catholicæ, Præsidis Mediolanensis,
DIVINI ATQ. HVMANI IVRIS SCIENTIA PERITISSIMI,

De Præsumptionibus, Coniecturis, Signis, & Indicijs.
COMMENTARIA:

IN SEX DISTINCTA LIBROS; NON ANTEHAC IN LVCEM EDITA:

VARIA, RECONDITA PERFECTAQVE ERVDITIONE REFERTA, Et omnibus iudicia præsertim exercentibus, oppido quàm necessaria.

HAC EDITIONE TAVRINENSI AB EODEM AVCTORE MVLTIS IN LOCIS, & integris capitibus aucta, & locupletata, ac multo quàm prius emendatiora reddita:

ADIECTA SVNT SVMMARIA, INDEXQVE OMNIVM RERVM, SENTENTIARVMQVE insignium locupletissimus summa vigilantia Ioachimi Haunoldi, cognomento Schultes, Nisseni Silesij Iurisconsulti præstantissimi.

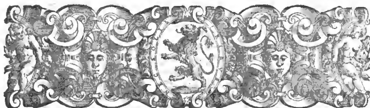
Quæ in opere habeantur: octaua pagella sedulò indicabit.

AVGVSTAE TAVRINORVM.
Apud Io. Dominicum Tarinum. M. D. X C I I I I.

SERENISSIMAE CATHERINAE AVSTRIACAE ALLOBROGVM, ET SVBALPINORVM DVCISSÆ.

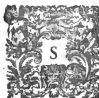
Io. Dominicus Tarinus Typographus, & Bibliopola Taurinenſis Dominæ Colendiſsimæ. S.

IACOBI MENOCHII I.C. Clariſsimi hunc de Præſumptionibus tractatum locupletiſsimum protectionis tuæ templo, & aſylo Sereniſsima CATHERINA, tanquam aliquod ſacrum palladium multis nominibus, titulisq; appendendum exiſtimaui. Si enim conſulta voluntate auctoris, qui ius tam clari operæpretij dedicandi in meum tranſtulit arbitrium, nuncupatio mihi facienda foret, exploratum habeo eam non ſecus quam votiuam ſingularis eius obſeruantiæ tabellam Celſitudini tuæ deberi. Quam vt nurum Diui Emanuelis Philiberti, cuius manibus ſuperi benefaxint, & vt filiam ex cerebro magni illius Philippi, cuius vt Iouis omnia plena, oriundam ſummus iſte iuſtitiæ ſacerdos ſtudioſiſsimè colit, & veneratur: vtpotè qui ab illo prima laborum ſtipendia, & eruditionis honoraria in celebri Montis Regalis Achademia promeruit; & ab iſto decurſis omnibus ſtudiorum curriculis perilluſtris dignitatis apicem, & præſidis ampliſsimi ſedem curulem in curia Mediolanenſi emerita virtutis præmia obtinuit. Quinetiam cum iſte inter maiorum gentium iuris peritos citra controuerſiam hac noſtra ætate primarius omnes ingenij opes, & eruditionis ad ſummam maturitatem, & canitiem prouecta theſauros effuſè, & profuſè congeſſerit in hunc tractatum, quem laborum ſuorum Coryphæum, & eius victoriæ quam de aliis iampridem, & nunc demum de ſeipſo retulit, trophæum, opimis omnium ſcriptorum ſpoliis, & exuuiis ornatiſsimum eſſe voluit: haud ſanè ſcio cuinam magis hoc aureum, & dædaleum opus quam numini tuo debuerit nuncupari. Quæ ſola inter Principes fœminas Catholica pietate imbutas, marito bellicis curis diſtracto iuſtitiam publicè priuatimq; non minus religiosè, quàm glorioſe adminiſtrando, Aſtræam è cælo communi mortalium bono iterum demiſſam, aut aliquam, æqui iuſtiq; præſidem Themin nobis exhibes. Cum autem omnes partes iuriſprudentiæ, cuius cognitio olim inter ſacra, cæremoniaſq; Deorum abdita Pontificiis libris tanquam Eleuſinia myſteria continebatur, auribus principum iuſtitiæ ſceptrum gerentium digna habeantur, tum verò ſingulari quo-

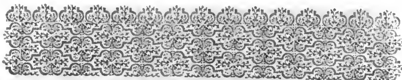
dam iure illa dignissima sunt habenda: quibus veritatem multa caligine circumfusam, & tum in aula, tum in curia velut in Democriti puteis hominum malitia, & versutia depressam, atq; demersam efferre, & in lucem, oculosq; omnium proferre docemur. Nisi enim splendor veritatis iustitia praeat, suamq; facem praferat; obscura, & caca de rebus singulis opinio suscipiatur, fallax, & iniquum iudicium concipiatur necesse est, vt solem è mundo tollere videantur, qui veritatis luminibus officere, & mendaciis altius exaggeratis obstruere conantur. Quia verò fallacia, & impostura inanibus verisimilitudinis coloribus, & insignibus depicta, & personata tot prastigiis, & inuolucris veritatem illaqueatam, irretitam, & oppressam detinent, vt vix vllis prasumptionibus, coniecturis, indiciis, aut signis inueniri, aut inuenta extricari, explicariq; possit: tuam opem eius nomine Serenissima CATHERINA, imploramus, vt tanquam altera Ariadne maximi regis, sanctissimiq; illius legislatoris filia, quem rerum omnium arbitrum non vmbris, manibusue, sed orbi Christiano leges, & iura dantem suspicimus, cœlestis prudentia tua filum ad eam caco inextricabilis labyrinti errore euoluendam, educendamq; nobis porrigere velis: Quod si, vt animi tui aquitas, pietasq; pollicetur, prastiteris; gemmatam in terris, & stellatam in cœlo coronam, gnosio, siue Aridnao diademate nouem stellis effulgente illustriorem, Celsitudo tua consequetur: quam liberis, populisq; suis Deus Opt. Max. quàm florentissimam, quàm diutissimè tueatur. Dat. Augusta Taurinorum, Id. Nouemb. Ann. Salu. M. D. XCIII.

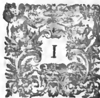

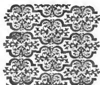
ISTO V. PONTIFICI SANCTISSIMO ET MAXIMO, qui vt Fœlix Mons Altus fœliciter omni dignitatis altitudine dignatus, Minoritanorum Generalis pater electus, Firmanorum Episcopus creatus, PII V. PONTIFICIS MAX. bonitate, in Cardinalium Illustrissimum numerum relatus, Dei Optimi Max. beneficio pro Christianæ Reipublicæ, desperata penè salute, ad altitudinem Cœlo proximam elatus, vno atque altero sui Pontificatus anno, sine armis efferatos, deperditos, atque nefarios exules: quos comparato valido exercitu frustra attentarunt alij, ita insectatus est, vt vniuersam Italiam ea peste summoperè vexatam, liberarit, & amissam pacem atque tranquillitatem restituerit: vrbem ipsam Romam fame laborantem, annona repleuit; exhaustum ærarium auro argentoque ditauit, ingentem pyramidis molem, quod tentare nemo vnquam est ausus, miro artificio in forum, & hominum lucem traduci, amplissimas, nobilissimasq; vias sterni, aquæductus è summo collis vertice construi, aquasq; Romam deriuari curauit; Firmanis nobilissimum Gymnasium erexit: Diui Francisci equestrem honorificentissimum ordinem instituere, & Xenodochium in vrbe ipsa inopia mendicantibus extruere statuit: bonos præmijs, malos quamuis nobilitate, & opibus præpotentes, pœnis affecit: denique auream vniuerso terrarum orbi ætatem, sua opera restitutam, singulari admirabilique prudentia & prouidentia conseruat; IACOBVS MENOCHIVS Iurisconsultus, numini suo Sanctissimo, hos vigiliarum laborumq; suorum fructus, qualescunque sint, offert, dicat, consecrat, eique longam & fœlicem vitam, ac perpetuam à præpotenti Deo precatur fœlicitatem.

IACOBO RICHARDO Potentissimi inuictissimique PHILIPPI REGIS Catholici iudicio & auctoritate meritissimo Præsidi Illustrissimi Sapientissimique Senatus Mediolanensis, iurisperitorum eloquentissimo, ac eloquentium iuris peritissimo: maxima dignitate Senatoria, ac amplissimo munere Præsidis Illustrium Quæstorum Sacri Regij patrimonij felicissimè persuncto: liberalitate, morum comitate, sermonis lenitate, fide, integritate, pietate, religione, denique omnibus animi, & corporis virtutibus ornatissimo: IACOBVS MENOCHIVS Iurisconsultus post peregrinationem octo & viginti annorum, tanti Præsidis beneficio in patriam magnis cum honoribus reuocatus atque restitutus, horum commentariorum suorum quasi votiuam tabellam, restitutionis compos factus, suæ erga restitutorem obseruantiæ gratique animi testimonium appendit, atque dicauit Sex. Idus Octob. M. D. LXXXIX.

πρίσεθγμα ad Librum.

XI nec lateas libelle fœlix,
Lucem quid refugis? nitente Sole
Clarior, parat aureis per aſtra
Pennis te vehere, orbe perſonante
Terrarum, modò fama: Te Vlpianus
Paulus, Scæuola, te colent ſereno
Ex Cœlo, melius peritiusq́ue
Legum ænigmata, iuris atque nodos
Soluentem, quibus optimè docendo
Sic MENOCHIVS inter fulget omnes,
Præſtans omnibus eruditione:
Cui ſplendere datum toga forenſi
Digno attollere dignitate ſacras
Faſces: ergò diu latere ceſſa
Exi fronte hilari, libelle fœlix.

Ad beneuolum Lectorem πρόλαμπε.

AM Noua, quæ magno prompſit monumenta labore
MENOCHIVS, nullo carmine laudis egent.
Nota tibi pridem, magnum vagata per orbem
Fama viri, quouis non moritura modo.
Non mirum, qui ſe talem vel magna merentem;
O ter fœlici præbuit ingenio.
Dexteritas iuris pandens myſteria, quæ ſit,
Huius in excelſo claruit eloquio.
Per legum placita, & per ſcita oracula patrum
Incedens, quæ non munera magna dedit?
Scæuola cum Paulo teſtis vel Papinianus
Ipſe ſit, æterno ſunt numeranda loco.
Atque ea nunc æui corrodet nulla vetuſtas,
Ad freta dum voluet Nilus & Iſter, aquas.
Flumina dum piſces, vettet dum ſydera cœlum
Poſt vrnam & cineres, ipſe ſuperſtes erit.
At faxint ſuperi, multos hîc viuat in annos
MENOCIVS, Muſis, ſpes bona & alma meis.

Ioachim Hannold cognomento Schultes
Niſſ. Sileſius.

COMMENTARIORVM DE PRAESVMPTIONIBUS, Coniecturis, Signis, & Indicijs.

Primus liber continet centum iuris Quæstiones:
Secundus nonaginta septem Præsumptionum casus, qui circa iudicia versantur comprehendit:
Tertius habet cētum & quinquaginta vnum Præsumptionum casus, qui versantur circa contractus:
Quartus duo, & ducentos Præsumptionum, & coniecturarum casus, qui circa vltimas morientium voluntates versantur:
Quintus alios quadraginta nouem huiusmodi casus, circa maleficia, & delicta.
Sextus verò & vltimus itidem centum Præsumptionum casus, ijque miscellaneorum iuris, complectitur.

INDEX QVAESTIONVM, QVIBVS LIBER hic primus inſcribitur.

1 PROBATIONIS inartificialis quę ſpecies ſint, breuis dilucida tamen eaplanatin.

2 De probatinne artificiali, quam pręſumptionem appellant, multiplex multorum diuiſio.

3 Præſumptio iuris & de iure, quæ & quomodo neceſſaria dicatur, quamtumque cum ea conueniat.

4 Præſumptio iuris quæ, & quomodo ab alijs appelletur veroſimilis.

5 Præſumtio hnminis quæ ſit, & quomodo a præſumptione iuris differat.

6 Præſumptinnem conſtare argumentis & exemplis, & quæ ſint illa.

7 Præſumptin, indiciũ, coniectura, ſignum, ſuſpicio, adminiculum, quantum inter ſe differant.

8 Præſumptio, qunmodn & in quibus differat a fictinne.

9 Præſumptio, quomodo & quando cum fictione poſſit concurrere.

10 Præſumptio quibus verbis ſignificetur, & quibus fictin.

11 Præſumptio, an ſit quid iuris vel facti.

12 Præſumptiones circa rem & animum, quomodo verſare dicautur.

13 Præſumptiones e quibus ducantur ſedibus: variæ cõmemorantur opiniones.

14 Præſumptionem verſari circa decem prædicamenta, & quomodo id intelligendum.

15 Præſumptio & coniectura, quomodn a perſonæ qualitate ducatur.

16 Præſumptio ex quibus animl affectibus colligatur & ducatur.

17 Præſumptin quomodo ducatur a cauſa, & quæ dicatur cauſa, & quotuplex.

18 Præſumptionem ſumi, ex conſuetudine, coniunctinne & aliis cauſis.

19 Præſumptio a facto, quomodo ſumatur, animumque ex facto cognoſci.

20 Præſumptio ex actibus voluntatiis, quomodo & quando ducatur.

21 Actus ex quibus præſumptiones colliguntur, an debeant eſſe perfecti.

22 Pręſumptio quomodo ducatur aut colligatur à verbis.

23 Præſumptio & coniectura, quando & quomodo ſumatur ex non factis vel ex non dictis, explanatio breuis & facilis, multis illuſtrata exemplis.

24 Præſumptio quomodo ducatur de tempore xd tẽpus.

25 Temporis vel loci diuerſitas, quomodo vitiet præſumptiones ex eis ortas.

26 Præſumpio quando & quibus caſibus, proprietati ſermonis præualeat.

27 Præſumptio an interpretatio dici debeat.

28 Qnis ſit ſeruandus nrdo, in colligendis atq; ducendis præſumptionibus ex hominis diſpoſitione.

29 Præſumptio quæ dicatur altera firmior & validior.

30 Præſumptio vna, quando tollat & diluat alteram.

31 Præſumptio quomodo & quando probatione contraria tollatur.

32 Præſumptin an potentior ſit & firmior, ſemiplena probatione.

33 Præſumptin quando onus probandi, in xduerſarium transferat.

34 Præſumptionem operari, vt rigori præferatur æquitas.

35 Præſumptio quando & quomodo operetur, vt ei pro quo ipſa exiſtit, litis expenſæ præſtentur.

36 Præſumptio, qñ & qunmodo ꝓprie ꝓbatio dici poſſit.

37 Præſumptio an dicatur vera & propria prnbatio, quando in vim cnnditionis probatio requiritur.

38 Præſumptio xn dicatur vere & propriè probatio, quando cum aliquo adiuncto probationis ſit mentio.

39 Præſumptio vel vera probatio an illa eſſe dicatur, quę ex diuerſis ſpeciebus probatinnum, ſeu ex multis pręſumptionibus oritur.

40 Præſumptiones plures, quandn & quomodo iungi ſimul poſſint, ad faciendã plenã & perfectã ꝓbationẽ.

41 Probationes duæ imperfectæ, quę pręſumptionem tantum faciunt, an poſſint ſimul iungi, ad conſtituendam plenam & perfectam probationem.

42 Præſumptio quomodo & quando probationem dubiã xdiuuare poſſit.

43 Præſumptiones plures vel diuerſæ qñ ex eodem facto inter ſe cõuenientes, ad eundẽ effectũ, colligi poſsint.

44 Præſumptio an pendeat iudicis arbitrio.

45 Expreſſum an illud eſſe dicatur, quod ex præſumptionibus conſtat.

46 Præſumptio iuris, an dici debeat, diſpoſitio legis vel hominis.

47 Diſpoſitum in caſu vero, quando habeat locum in caſu præſumpto.

48 Præſumptio iuris & de iure, vel iuris tantùm vel hnminis, an ſemper allegari debeat.

49 Pręſumptio vtrum expreſsè vel tacitè allegari debeat.

50 Pręſumptio qun tempore in iudicio ſit allegaنda.

51 Præſumptionis, coniecturę & indicia, ſiue facta & dicta ex quibus illę oriuntur, quomodo & quot teſtibus probari debeant.

52 Pręſumptinnis allegatinnem, quam actor vel reus prętermiſit, vtrum ex officio ſuo iudex ſupplere vel poſſit vel debeat.

53 Pręſumptio vtrum ſufficiat, vt ſecundum eam libellus actoris concludat.

54 Pręſumptio libello repugnans, an libellum impediat.

55 Pręſumptio repugnans an impediat exceptionem.

56 Poſitiones an per pręſumptiones concludere poſſint.

57 Pręſumptin quando poſſit extendi.

58 Pręſumptionibus multa probari poſſe, quę teſtibus, vel documentis nequeunt, declaratur exemplis.

59 Pręſumptin pſonę indeterminatę, an aliquid nperetur.

60 Pręſumptionem iuris & de iure, non admittere probationem in contrarium.

61 Pręſumptionẽ iuris & de iure, xdmittere ꝓbatinnem contrariã, confeſſione eius cui fauet ipſa pręſumptin.

62 Confeſſio quę admittitur aduerſus pręſumptionem iuris & de iure, quando poſſit probari teſtibus.

63 Pręſumptio iuris & de iure, an admittat cõtrariam probatinnem teſtimonio quinque teſtium.

64 Pręſumptio inris & de iure an admittat probationem contrariam, teſtimonin duorum teſtium ſummę fidei.

65 Pręſumptionem iuris & de iure, admittere probationem contrariam, per indirectum.

66 Scripturã qua ꝓbari poterat aduerſus pręſumptionẽ iuris & de iure, ſi deperdita eſt, probari poſſe teſtib.

67 Notorium cõtra pręſumptionẽ iuris & de iure admitti.

68 Probatio admiſſa aduerſus pręſumptinnem iuris & de iure, parte non oponente, an proſit.

69 Probationes aduerſus præſumptionem iuris & de iure, quo tempore debeant admitti.

70 Reſtitutionem in integrum admitti aduerſus pręſumptionem iuris & de iure.

71 Reſtitutio in integrũ, quę admittitur aduerſus pręſum-

peionẽ iuris & de iure, infra qđ tempus concedatur.

72 Restitutio quæ aduersus pręsumptionem iuris & de iure admittitur, coram quo iudice peti debeat.

73 Restitutio in integrũ aduersus pręsumptionẽ iuris & de iure qñ petitur, vtrũ requiratur noua instantia iudicij.

74 Pręsumptionem fraudis, petentis se in integrum restitui, aduersus pręsumptionem iuris & de iure, non impedire exequutionem.

75 Protestationis contrarię probatio, an admittatur aduersus pręsumptionem iuris, ac etiam iuris & de iure.

76 Pręsumptionẽ iuris & de iure, impedire appellationẽ.

77 Præsumptio quæ tollatur iuramento eius, cui pręsumptio aduersatur.

78 Præsumptione cessante, legem cessare super qua præsumptio fundata est.

79 Denunciatio Euangelica, quando aduersum præsumptionem admittatur.

80 Præsumptio quando & quomodo in foro conscientiæ debeat obseruari.

81 Præsumptio quę & quando efficiat, vt deferri possit iuramentum litis decisiuum.

82 Pręsumptio quæ sufficiat, vt deferri possit iuramentum in supplementum probationis.

83 Pręsumptio quę & qñ impediat, deferri iuramentũ suppletoriũ aduersario, q plene vel semiplene probauit.

84 Pręsumptionibus duabus concurrentibus, an tertia quę alioquin necessaria est, posit suppleri iuramento.

85 Pręsumptio an operetur, vt is contra quem extat, debeat de calumnia iurare.

86 Pręsumpio an ita adiuuare posit testes singulares; vt probent.

87 Pręsumptio leuis, seu qualis qualis, an semiplenam probationem faciat vel alias coadiuuet.

88 Pręsumptio ad inquirendum, qualis esse debeat.

89 Pręsumptio qualis esse debeat, vt quæstionibus sit & tormentis locus

90 Præsumptionis ad quęstiones & tormenta, an diluantur confessione offensi.

91 Pręsumptiones ad tormenta sufficientes, quot debeant testibus probari.

92 Iudex quid agere debeat, quando accusatus vel inquisitus ob indicia, & pręsumptiones cõdemnari potest saltem pœna arbitraria, vel potest torqueri pro veritate eruenda.

93 Pręsumptiones & Indicia quando extant contra accusatum & inquisitum, negantem in tortura deliquisse, absolui vtrum is debeat, vel relinqui causa indecisa.

94 Sententia quib. ex pſumptionib. ferri debeat, & possit.

95 Sẽtentia lata ex pręsumptionib. an trãseat in iudicatũ.

96 Sententia lata ex pręsumptionibus an debeat exequi.

97 Pęna ordinaria an possit puniri, de delicto conuictus, pręsumptionibus & coniecturis.

98 Pręsumptio coniuncta testi fide digno, an & qñ sufficiat ad condemnationem pœnæ ordinarię.

99 Pręsumptio, coniectura, suspicio, & indicium falsi, qđ & quantum operetur, in ipsa causa falsi.

100 Pręsumptiones & suspiciones, quid & quantum operentur in crimine heresis.

Libri secundi, Præsumptionum Elenchus.

1 Eges generales, præsumi iuste, & sanctè conditas, & promulgatas; Et qđ de legibus municipalibus, & consuetudinibus.

2 Leges & statuta, an vsu recepta, & obseruari præsumantur: & ibidem leges non receptas minime ligare.

3 Leges editas, & promulgatas, præsumi ab omnibus cognitas: & aliquæ egregiæ declarationes.

4 Leges præsumi esse de præcepto, nõ autẽ de cõsilio.

5 Lex an lata præsumatur, vt etiam liget filios, & hæredes principis.

6 Iuris vel iuris communis mentione facta in rescripto, statuto, vel aliqua dispositione, de quo iure sensisse præsumatur atque intelligatur.

7 Dicta & disposita in vna parte legis communis, vel municipalis, an & quãdo pſumãtur repetita in alia parte.

8 Cõsuetudo & stylus, an & quando præsumatur, & quo modo probentur.

9 Rescripta Principum præsumi concessa, vt iuri & æquitati conuenit.

10 Quando Princeps præsumatur iustis de causis aliquid fecisse vel concessisse.

11 Præsumptionem quando faciat Principis assertio, dilucide explicatur.

12 Quando præsumatur Princeps vel concessisse, vel rescripsisse secundum ius commune, vel secundum ius speciale.

13 Rescriptum an & quando motu proprio Principis, vel ad postulationem partis concessum præsumatur.

14 Iurisdictionem ordinariam, non pręsumi, & quibus illa probationibus probari possit.

15 Iurisdictionem delegatam non pręsumi, ẽt in viro excelso: & inibi quo ordine, & mõ, iurisdõ hęc ꝓbetꝛ.

16 Iurisdictio concessa, an ordinaria vel delegata in dubio præsumatur.

17 Qua iurisdictione vsus præsumitur is, qui secundum ordinariam, & secundum delegatam cognoscere & diffinire causam potest.

18 Iurisdictionem vni vel duobus concessam, aliquando cumulatiuè, aliquando priuatiuè concessam præsumi, distinctione multorum casuum dilucidè explicatur.

19 Iurisdictionem iudicis, quando prorogasse actorem vel reum conuentum pręsumatur.

20 Iurisdictionem quando Princeps pręsumatur contulisse, & habilem reddidisse quem ad magistratum promouit.

21 Iurisdictione vel imperio alicui a Principe delegato, quando eius industria electa pręsumatur, vt is alteri subdelegare minime possit.

22 In ius vocationem, quam citationem nostri appellant, iure non pręsumi.

23 Citationem pręsumi factam, ad partis instantiam, diligenti disputatione demonstratur.

24 Citatio facta, an pręsumatur commissione, & mandato magistratus vel iudicis.

25 Nuncium citasse, sicut a iudice habuit in mandatis, an pręsumatur.

26 Citatus ad domum, an præsumatur perquisitus a nuncio, qui personaliter citare debuit si inuẽtus ille fuisset, alioqui ad domum.

27 Citari virum posse in ædibus vxoris, eum ibi habitare præsumatur.

28 Libellò in actione personali proposito, præsumi omne ius actori competens deductum.

29 Responsiones libellis factas, præsumi eo modo factas, quo proposita fuit interrogatio & inibi, de alijs aliarum interrogationum responsionibus.

30 Litis contestandæ animũ præsumi, & qñ id contingat.

31 Litis contestatione facta, bonæ fidei possessorem, præsumi mala fide possidere.

32 Comparentis in iudicio habilitas, an & quãdo pſumatꝛ.

33 Mandatum an & quando præsumatur, tã quo ad actus iudiciales, quam extraiudiciales.

34 Procurator an præsumatur ille, qui crediti instrumenta exhibet.

35 Nominatum in instrumento, præsumi illum talem,

sicuti

sicuti nominatus est, & si remotis ex regionibus venerit.

36 Procurator quando reuocatus præsumatur.

37 Procurator an de causa instructus esse præsumatur.

38 Procurator quando constitutus ita præsumatur, vt alterum sui loco substituere non possit.

39 Ratificatio actorum, quando subsequuta præsumatur.

40 Libellum præsumi apte & rite conceptum, declaratur.

41 Fraudem præsumi aduersus actorem contraria in libello proponentem.

42 Reus conuentus, an fraude præsumatur proponere cōtrarias exceptiones.

43 Positionibus varie respondentem, fraude præsumi respondere.

44 Instrumentum magnam pro se habere præsumptionē.

45 Instrumentum producens, præsumitur fateri, & approbare, vera esse quæ scripta in eo sunt.

46 Quando ac quomodo opponens exceptionem aliquā, dictis, vel factis sui aduersarij, in iudicio ea fateri præsumatur.

47 Probationibus in continenti oblatis, malitiæ & calumniæ præsumptionem id diluere.

48 Exceptionibus a statuto reiectis, quæ præsumantur nō reiectæ sed admissæ.

49 Tempus certum in iudicio deductum, an & quando præsumatur.

50 Aetatem vel maiorem, vel minorem quis probare debeat, multorum opinionibus confutatis, explicatur.

51 Aetatem hominis præsumptionibus & coniecturis interdū probari, & ex quibus hæ præsumptiones alięque probationes ducantur.

52 Defensum in iudicio reum conuentum, presumi a sanguine coniunctis, & consanguinitatis affectu.

53 Testimonium fratris pro fratre reiici ob affectionem, quam lex præsumit in fratre erga fratrem.

54 Testes ad æternam rei memoriam, quando examinari possunt, & quandò in fraudem examinari ab actore præsumantur.

55 In testibus interdum præsumi vitia, quibus eorum fides debilitatur.

56 Testium interrogatione examinationeque alteri mandata, quid aliud commissum præsumatur.

57 Sigillum quando præsumptionem, vel plenam fidem faciat, tam pluribus, quàm priuatis in negocijs.

58 Sigillum scripturæ impressum, pręsumi volūtate domini ipsius sigilli appositum.

59 Scripta in lapidibus parietib. & monumentis, quando pręsumptionem, vel plenam probationem facere dicantur.

60 Iuramentum præsumptionem quàm vrgentem, & efficacem faciat.

61 Confessionem in scriptis factam, præsumi deliberate factam, & alia nonnulla satis egregia exposita atque tractata.

62 Iudicij vim, quam calorem nostri appellant, plurimum posse, ad inducendum præsumptionem, aliquot exemplis expositum atque declaratum.

63 Conclusio in causa, quando reuocata præsumatur.

64 Exceptio apposita, quando præsumatur a iudice reiecta, per processum ad vlteriora.

65 Conclusio in causa, an facta prosumatur, quando ad partium instantiam facta est citatio peremptoria.

66 Conclusio in causa, an præsumatur facta, intra debitum tempus.

67 Quę ac quanta sit presumptio, pro rectitudine iudicis, in gestis ab eo, tractatio luculenta.

68 Quando & quomodo, pro solennitate actorum, & processus iudicis, præsumatur.

69 Sētētia an præsumať lata cōtra ꝑsentē, vel cōtra absētē.

70 Sententiam latam contra absentem, præsumi ob eius contumaciam, non quia malam foueat causam, latam.

71 Opinio verior quę pręsumatur, vt eam in ferenda sententia sequatur iudex.

72 Iudex in dubio aduersus fiscum, an & quando pręsumptionem sumere, & iudicare debeat.

73 Sententia ad cuius instantiam prolata pręsumatur.

74 Sententia prolata pręsente domino, qui per procuratorem litigauit, quando pręsumatur citatus ad audiendum proferri sententiam ipsam.

75 Decretum in alienationibus bonorum Ecclesiæ, & minorum, in emancipatione, adoptione, ac his similibus iurisdictionis voluntarię, ritè ac rectè interpositum an & quando pręsumatur.

76 Arbitrorum sententiæ seu lauda, quando ritè & recte lata pręsumatur.

77 Vtrum tanquam arbiter vel tanquam arbitrator de causa compromissa cognouerit, laudumque tulerit is, in quem fuit cumpromissum.

78 Notarius quis; & quando præsumatur.

79 Notarius an & quando præsumatur iustè, & fideliter, suum exercuisse officium.

80 Instrumenti exemplationem, a notario solemniter factam pręsumi.

81 Notarius quando pręsumatur rogatus de eo instrumēto, quod conscriptum ab eo apparet.

82 Diuini nominis inuocatio, an repetita præsumatur ab vno instrumento, in aliis subsequentibus.

83 Nomen summi Pontificis, Cæsaris, vel alterius Principis, quod instrumentis a notario apponi solet, an pręsumatur repetitum, ab vno instrumento, in aliud.

84 Locus & loci locus, in quo confectum fuit documentum, an & quando pręsumatur repetitum ab vno instrumento, in alijs deinde sine eis conscriptis.

85 Officium gerentem, præsumi recte illud administrare.

86 Officialē electum, pręsumi dignum, aptū, atq; idoneū.

87 Condemnatus iudicis sententia, quando præsumatur habuisse iustam litigandi causam.

88 Iudicem appellationis, condemnando appellantem victum in expensis, præsumi condemnasse etiam in expensis primæ instantiæ.

89 Victum in expensis non condemnatum, præsumi absolutum.

90 Quando magis pro reo, quam pro actore, & econtra præsumatur, & interpretatio fieri debeat.

91 Iudicium subterfugiens, probationes occultans, quando malā fouere causam pręsumatur, egregia tractatio.

92 Pignora a iudice assignata victori ob causam iudicati, præsumi pro toto ipso debito assignata.

93 Rem datam a reo debitore condemnato, creditori pro executione sententiæ pręsumi loco pignoris, & non in solutum datam.

94 Sententiæ acquieuisse condemnatum, quibus signis, & coniecturis apparere possit.

95 Appellatio, an & quando præsumatur, intra debitum tempus interposita.

96 Appellationem, non esse desertam, præsumi.

Libri tertij Præsumptionum capita.

1 MATRIMONIVM quibus pręsumptionibus, & coniecturis, contractum præsumatur.

2 Matrimoniū an ꝑsumať contractū annuli traditione vel immissione vel gestatione.

3 Matrimonium vel sponsalia, quibus verbis contractum præsumatur.

4 Matrimonium metu contractum, quando pręsumatur, & quādo metus ꝑsumatur cōtinuatus, & qn̄ purgatus.

5 Dotis fauore stipulatio interposita an præsumatur vel fingatur in dotali instrumento, pro ipsius dotis restitutione.
6 Dos quando in omnib. bonis vel in eorum parte præsumatur constituta, ab vxore marito.
7 Dotata an præsumatur mulier, quæ iam nupta reperit.
8 Dotalia vel paraphernalia, vel extra dotem, an præsumantur bona illa, quæ mulier promittit vel tradit marito, cui non dedit, vel iam dedit dotem.
9 Fructus bonorum dotalium, paraphernalium, & extra dotem, an & quando præsumatur mulierem ita concessisse marito, vt is dicatur eos superlucratus.
10 Dos quando a muliere donata præsumatur stipulatori, ab illa adhibito, vt soluto matrimonio dos ipsa ei restitueretur, luculenta explanatio.
11 Donatio inter viuos vel causa mortis, an præsumatur illa, quam mulier facere dicitur stipulatori, qui est stipulatus dotem sibi restitui, in casu dotis restituendæ.
12 Dos confessata a marito, quando præsumatur numerata, in eius & hæredum suorum detrimentum, & præiudicium.
13 Dos confessata a marito, quando præsumatur ei numerata, in detrimentum, & præiudicium creditorum ipsius mariti.
14 Dos ad quem peruenisse præsumatur, quando pater & filius, eodem in instrumento confessi sunt, se recepisse dotem vxoris ipsius filij.
15 Dos a patre data vel promissa pro filia, an & quando præsumatur ex bonis partis vel filiæ constituta.
16 Dotem datam vel promissam a fratre pro sorore, præsumi datam vel promissam ex bonis ipsius fratris sicque eam donatam censeri.
17 Dos ab auo data vel promissa, pro nempte, an & quando præsumatur promissa contemplatione filij, vel ipsius neptis.
18 Dotem quam maritus confessus est in dotali instrumẽto recepisse tempore confessionis receptam præsumi.
19 Donatum a sponso sponsæ, præsumi donatum, si subsequatur matrimonium.
20 Patrem alienando bona omnia, præsumi reseruasse filiis lucra matrimonialia.
21 Mulierem pro alio intercedentem, præsumi aliquando pro sui commodo id fecisse, & ob id Velleiano non iuuari.
22 Mulierem nõ præsumi precij partem recepisse, etsi vna cum marito rem alienauit.
23 Donatio facta inter virum & vxorem, an & quando præsumatur reuocata, vt donantis morte confirmata dici non possit.
24 Maritus, an & quãdo præsumatur donasse vxori ea, quæ illi tradidit.
25 Maritus an & quando donasse, & remisisse præsumatur alimenta, & vsuras seu interesse sibi debitum causa dotis non solutæ.
26 Donata mulieri a consanguineis mariti, an & quando præsumãtur ita donata, contemplatione ipsius mulieris vel mariti, vt vel vni, vel alteri, acquirantur.
27 Donata legatis, an & quando præsumantur eorum contemplatione & causa, vel contemplatione Principis donata, vt vel eius, vel Principi censeatur acquisitum.
28 Donatum filio familias, an & quando præsumatur donatum, sui vel patris contemplatione.
29 Donatio inter patrem & filiũ, an & quando consistat, & p̃sumatur vel ob filij benemerita vel aliis ex causis.
30 Pater dando, tradẽdo vel concedendo rẽ aliquam filio, an donare, vel peculij loco præsumatur cocedere.
31 Donare quando præsumatur is, qui soluit & præstat qđ non debet.
32 Donasse quando præsumatur, scienter in alieno solo ædificans, & ibi de meliorationibus factis æstimãdis.
33 Donationem certis in casibus p̃sumi.
34 Donatio vel mutuum, vel quis alius præsumatur contractus, cum quis amico dixit. Tolle, sume tibi hãc pecuniã diligẽs admodũ, & accurata explanatio.
35 Donatio quando præsumatur inter viuos, etiam mortis facta mentione.
36 Donatio quãdo præsumatur causa mortis, nulla si mortis fiat commemoratio.
37 Donatio causa mortis, quando præsumatur reuocata.
38 Contractum secundum sui naturam, & dispositionem legis, confectum p̃sumi.
39 Cõtractus an nominatus vel innominatus præsumatur.
40 Pactum præsumi nudum, cum pacti simplex mentio sit, & quando præsumatur vestitum.
41 Pactum nudum vel stipulationẽ an iniuisse præsumẽ, q. vsi sunt verbo, cõuentionis, p̃missionis, vel placiti.
42 Pactum præsumi, ex promissione facta præsenti, & tacẽti, cum de eius vtilitate, & commodo agitur.
43 Pactum, & conuentum de his præsumi inter cõtrahẽtes, quæ vsu, & cõsuetudine solent in cõtractib. adhiberi.
44 Promittens facere & præstare, quando contra seipsum præsumatur promisisse.
45 Creditor recipiens vinum vel quid simile mutuo datũ, an præsumatur remisisse interesse quanti plurimi, ad quod debitor ratione moræ tenebatur.
46 Contrahentem aliquidvè acquirentem, p̃sumi p̃prio, non autem alieno nomine, contraxisse, & acquisisse.
47 Contrahentem paciscentemque præsumi contrahere, & paci sci, suorum quoq; hæredum nomine.
48 Patrem acquirentem pro se & filijs, p̃sumi acquirere voluisse filiis vt hæredibus.
49 Quando procurator, nomine sui principalis contraxisse præsumatur, & quando id nomine alterius.
50 Acquisita a filio, quando ex bonis patris vel propriis acquisita præsumantur.
51 Acquisita per vxorem, quando ex bonis mariti acquisita præsumantur.
52 Acquisita ab administratore bonorum Principis, vel Reipub. quando præsumantur quæsita propria pecunia, vel illa Principis, & Reipub.
53 Acquisita a Clerico, & Ecclesiæ prælato, ex quibus bonis præsumantur acquisita.
54 Quando fraus a Prælato commissa præsumatur in alienatione bonorum Ecclesiæ facta in proprios affines, & sanguine coniunctos.
55 Quando pecunia a prælato mutuo suscepta Ecclesiæ causa, præsumatur versa in ipsius Ecclesiæ vtilitatẽ, & ibidem de aliis bis similibus.
56 Societas omnium bonorũ vel alicuius negociationis, quando contracta præsumatur inter fratres, vel alios sanguine coniunctos.
57 Societas dissoluta, quando renouata præsumatur.
58 Pecuniam solutioni paratam fuisse, quando præsumatur; nec esse speciale in mutuo, quod pecuniæ solutioni paratæ, dominium transeat in mutuararium.
59 Mercator an præsumatur soluendo, vel non.
60 Societatis diuisio, quando facta præsumantur.
61 Diuisionem factam inter fratrem ætate minorem, & maiorem, præsumi factam, prouocante ipso maiore, quando verum sit.
62 Librum societatis, & mercatorũ, præsumi scriptũ cõsensu sociorum, & ob id probationem inter eos facere.
63 Librũ mercatoris præsumi continere vera in reliqs par cellis, cum earũ aliquæ fuerint probatæ, & iustificatæ.
64 Signa, & nomina præsumptionem, & coniecturam faceres, res illorum esse, cuius inscripta vel imposita sunt ipsa nomina, & signa.
65 Socius, mercator, & debitor, nulla cõtradictione facta,

literas

literas ad se daras accipientes, an in eis scriptam obligarionem, contractum & debitũ, approbasse ꝓsumaꝑ.

66 Scripturam alienam scribens, inscribens aut subscribẽs, quando aut quomodo eam probasse præsumatur.

67 Mutuũ præsumi ita contractum, vt tantundẽ eiusdẽ boniratis restituaꝑ, & an hęc sit fictio legis vel ꝓsumptio.

68 Mutuam pecuniam a scolare, a legaro, & milite susceptam, præsumi in causas Scolasticas, legationis, & militiæ impensam, vt eam pater restiruere reneatur, & cessei Senatusconsult. Macedonianum.

69 Muruum vel depositum an præsumatur, quando pecunia in sacculo alicui traditur.

70 Mutuum vel deposirum an præsumatur, quando pecunia in sacculo alicui traditur.

70 Muruum sub vsuris, cuius gratia celebratũ præsumaꝑ.

71 Mutuans absentis nomine, an ipsi absenti præsumatur donasse.

72 Satisdatio quam arrogator præstar de restituendis rebus arrogati, an præsumatur vel fingarur.

73 Precij quantitatem coniecturam facere, an res compre hendatur in emptione, & in diuisione, significare etiã an contractus sit emptioois vel locationis, vel emphy reusis vel feudi.

74 Pretij, & æstimationis mentionem, arguere contractũ esse emptionis, & venditionis.

75 Precium rei venditæ recipiens, venditionem ipsam ap probasse atque ratificasse præsumi.

76 Precio simpliciter ꝓmisso, q̃ moneta ꝓmissa præsumaꝑ

77 Vinũ in dolio vendens, an & doliũ præsumaꝑ vẽdidisse.

78 Vẽdere nolle præsumiꝑ, is qui immodicũ poscit pretiũ.

79 Emptori tradentem rẽ præsumi fidẽ habere de prerio.

80 Emere, & alios contractus celebrare, quando palam, & bona fide præsumatur tutor cum pupillo, cuius tutelam gerit.

81 Contrahentem cũ pupillo non præsumi, qnod fine tutoris autoritate contraxerit, vt inde tutor obligetur.

82 Minores & mulieres contrahentes, præsumi facile lædi, & ob id facile eis subueniendum esse.

83 Minoris lęsionem ex præsumpta affectione erga rem distractam, vel empram considerari.

84 Prerium, venditæ rei a minore, an præsumatur in eius vtilitatem conuersum.

85 Conductor qñ reconduxisse præsumatur rẽ conductã.

86 Locatorem præsumi adhibuisse patientiam, vt conductor reconducta posset vti & frui.

87 Mercedem præsumi promisam, eo ipso quod mancipium fuit naui impositum, aut res mulioni ferenda tradita.

88 Contrahens cum aliquo, præsumitur habere cognitã illius condirionem.

89 Seruitutem non præsumi, sed libertatem.

90 Ius patronatus in Ecclesia acquisitũ, quando & quibus præsumatur.

91 Feudalis res quando præsumatur, & quando libera & allodialis.

92 Feudi vel emphyteusis inuestituram primam abseruãdam esse, secundam vero vel errore vel dolo susceptam præsumi.

93 Feudum antiquum vel nouum, an & qñ præsumatur.

94 Feudum an præsumatur hæreditarium, vel potius ex pacto, & prouidentia.

95 Feudum rectum, & proprium in dubio præsumi.

96 Castrum an præsumatur a Principe infeudatum, vel do natum, aut custodiæ causa traditum.

97 Castro in feudum dato, vel donato, vel vendito quando iurisdictio, & merum ac mistum imperium concessum pręsumatur.

98 Castro recognito in feudũ a Principe, an præsumatur et recognita iurisdictio, & imperiũ seu territorium.

99 Feudo castri vel oppidi concesso vel recognito, an & quando pertinentiæ concessę, & recognitæ pręsumãtur, & quæ dicantur esse ex pertinentijs.

100 Castro oppido & ciuitati prædia adiacentia, an & quã do pręsumãtur esse principis, & domini ipsius Castri, oppidi & ciuitatis.

101 Feudalia ao & quando præsumantur pręmia sita in territorio oppidi vel castri feudalis.

102 Subuasalli subinfeudari, cuius effecti Vasalli præsumantur, an primi mediati, vel secũdi immediati Dñi.

103 Priuilegium seu concessio, an & quando præsumatur vel realis, vel personali& qui sit huius tractationis vti lis effectus.

104 Emptionis, & venditionis, vel locationis & conductionis contractus an præsumatur, cum princeps vel vniuersitas aliquam vectigalium exactionem alicui certo precio concedit.

105 Contractus emphyteuticus vel locationis quibus con iecturis, & præsumptionibus iudicari possit.

106 Contractus emphyteuticus vel censualis, quibus coniecturis, & præsumptionibus demonstretur.

107 Census constiturio, an præsumatur seu assimiletur contractui mutui vel emptionis, & venditionis, vel emphyteusis, vel locationis.

108 Emphyteuta quãdo quis cursu temporis præsumatur, & quanti temporis præscriptio requiratur.

109 Emphyteuta cursu temporis effectus, an & quando pręsumatur perpetuus factus, vel vsque ad tertiam generationem rantum.

110 Emphyteusi ad tempus concessa, an præsumatur ad certum tempus vel perpetuo concessa.

111 Emphyteusis an & quando cursu temporis ad commodum & beneficium directi domini præsumatur.

112 Caducitatis pœna, an & quando præsumatur remissa a Domino emphyteusis vel feudi, recipiente canonem, & pensionem, &c.

113 Creditorem recipiẽdo sortem, pręsumi remisisse vsuras.

114 Remittens iniuriam, an & quando pręsumatur remittere damna, & expensas.

115 Diuisione bonorum inter cohæredes facta, an & quando præsumatur remisum ius fideicommissi, & bonorum emphyteuticorum.

116 Ius fideicommissi vel bonorum emphyteuticorum, an remissum præsumatur a fratre, qui præsens fuit, & tacuit, quando alter frater bona ipsa fideicommissi vel emphyteusis alienauit.

117 Ius legati vel fideicommissi remisisse, an & quando pręsumatur legatarius vel fideicommissarius, qui rem ipsam emit, aliovè titulo acquisiuit.

118 Diuisione bonorum inter cohæredes facta, si sequuta est euictio portionis alterius eorum, quando alter pręsumatur obligatus & teneatur.

119 Creditor consentiendo rem sibi obligatam alteri pignorari, quando & quomodo præsumatur ius pignoris remisisse.

120 Pignoris, & hypothecę diuisionem, eo modo inter creditores factam præsumi, quo & sors ipsa principalis diuisa fuit.

121 Creditor primus, quando iure sui crediti præsumatur emisse rem pignoratam vel hypothecatam, ne secundus creditor offerre ei possit.

122 Pignoris, & hypothecę contractus, vsurarius, & simularus, vel emptionis, & venditionis, an & qñ præsumaꝑ.

123 Vsura quando in contractu mutui cõmissa præsumatur.

124 Alienatio bonorum in fraudem fisci simulatè facta, ad euitandam publicationis bonorum pęnam, quando præsumatur.

125 Simulatio quando de persona ad personam pręsumatur commissa.

126 Metus an & quando illatus præsumatur,& quoad perdurare, ac purgatus dicatur.
127 Mutus reuerentialis,quibus coniecturis & præsumptionibus detegatur.
128 Metum & dolū abesse pręsumi in eo, qui præsentibus sanguine coniunctis vel amicis contraxit.
129 Cessio actionum, quibus coniecturis, & præsumptionibus detegatur ficta,& simulata.
130 Bona fides,& mala fides possessoris,an & quando præsumatur.
131 Titulus quando & quomodo temporis cursu reddatur validus,vel nouus inducatur, vel præsumatur.
132 Solemnitas intrinseca,& extrinseca,quādo,& quomodo,vel temporis cursu, vel alia ex causa, præsumatur in contractibus,aliisque actibus inter viuos.
133 Verbis enunciatiuis prolata a contrahentibus,quando & quibus in casibus vera præsumantur.
134 Nouatio quando,& quibus in casibus, facta & inducta præsumatur.
135 Creditori solutum atque satisfactum, quando præsumatur.
136 Debitor multis ex causis, quam in causam soluisse præsumatur.
137 Creditorem damnum sentire præsumi, cum creditum quid erga vnum, in plures debitores partitur.
138 Quando re perempta,eo modo quo apud creditorem periisset,liberetur debitor,& inibi, quando præsumatur,quod eodē modo apud ipsum creditorē periisset.
139 Debitorem annuū in præteritum semper soluisse,cum constat soluisse per tres continuos posteriores annos, an & quando pręsumatur.
140 Debitori,an & quando præsumatur remissum debitum a creditore, qui ei tradidit sui crediti instrumentum.
141 Debitor an, & quando liberatus præsumatur, instrumento debiti cancellato.
142 Compensandi causa, quando aliquid datū præsumat.
143 Soluens creditori, an & quando præsumatur soluisse vt sibi cedantur actiones contra debitorem principalem.
144 Præsumptio an & quando sumatur, causa euitandi pœnam, in contractu appositam.
145 Exceptione pecuniæ non numeratæ intra biennium nō opposita, quæ & qualis præsumptio oriatur aduersus debitorem non opponentem.
146 Fideiussor quando quis præsumatur,vel principalis debitor.
147 Filia dotata,quæ bonis paternis ac aliis renunciauit,an & quando præsumatur renunciasse fauore fratrū tūc existentium, an etiam & agnatorum.
148 Contractus an & quanto præsumatur perfectus, si cōtrahētes de eo volūt instrumentū conscribi a notario.
149 Tutor quibus verbis præsumatur datus, & an tutelam tutor libenter acceptare creditur, ac alia nonnulla ad tutorem pertinentia explicantur.
150 Datio in solutum,vel pignus an præsumatur.
151 Libertatio generalis,vel vniuersalis an & quando præsumatur restricta quo ad petita & persecuta tantum, vel potius omnia etiam non cogitata comprehendat.

Index Præsumptionum Libri quarti.

1 Testamentum an præsumatur conditū nec ne, egregiè disputatur atque declaratur.
2 Testamentum in scriptis vel nuncupatiuū condere an & quando quis voluisse præsumatur, diligens & accurata explanatio.
3 Testamentum condere,vel codicillos cōficere an quis voluerit, dilucidè explicatur.
4 Testamentum an & quando iure communi vel iure speciali & priuilegiato confectum præsumatur.
5 Testamentum quando perfectum & absolutum præsumatur,egregia declaratione tractatur.
6 Testamentum cæci ob præsumptam falsi suspicionem multas solemnitates requirere, qua suspicione ipsa falsi cessante testamentum non vitiant,si adhibitæ nō fuerunt.
7 Testamentum patris vel matris inter liberos quibus indiciis & coniecturis consistat: & inibi multa copiosè de schedula, quæ manu patris matrisuè asseritur.
8 Testamentum seu hæredis institutio ad alterius interrogationem facta quando facta præsumatur testatoris voluntate: & inibi quando iure valeat, plena manu explicatur.
9 Testamentum an & quando solemne præsumatur.
10 Testamentum an & quando validum & de iure confectum præsumatur.
11 Testamentum an & quando præsumatur spontè vel mutu à testatore factum.
12 Testamentum an & quando dolo confectū præsumat.
13 Ex duobus testamentis confectis,quod primo,& quod secundo loco confectum præsumatur.
14 Militis testatoris voluntas quib. coniecturis interpret.
15 Testatoris voluntatem dubiam declarari & præsumi ex scriptis in testamento nullo,vel reuocato.
16 Testatoris affectionem maximè considerari in coniecturanda eius volūtate. Et vnde colligatur maior affectio erga vnum,quàm erga alterum.
17 Institutus vel substitutus quando quis præsumatur,breuis & clara explicatio.
18 Hæredes quibus ex partibus instituti vel substituti præsumantur, elegans & accurata explanatio.
19 Hæredis institutio an & quando coniecturis & pręsumptionibus inducta censeatur.
20 Institutus in re certa quando ex præsumpta mente testatoris censeatur hæres vel legatarius.
21 Instituto posthumo,quis posthumus institutus & vocatus præsumatur.
22 Hærede instituto filio vel seruo,an & quando præsumatur contēplatione patris vel domini facta institutio.
23 Hærede instituto filio, rogatoque eiusque patre filium emancipare, præsumi rogatum patrem etiam restituere hæreditatem ipsi filio.
24 Institutio hæredis,legatum,aliauè testatoris dispositio falsa ex causa facta, quando ex præsumpta voluntate testatoris valeat.
25 Hæredis institutio incerta quando & quibus coniecturis reddatur certa,vt valeat.
26 Institutio hæredis an & quando ex præsumpta testatoris volunt ate extendatur de casu ad casum,de persona ad personam, & de tempore ad tempus.
27 Succedētes ab intestato an & quādo ex præsumpta vel ficta morientis voluntate succedere dicantur.
28 Exhæredatio quando bona vel mala mente facta præsumatur.
29 Exhæredationis causa in testamento a patre expressa an vera vel falsa præsumatur.
30 Exhæredatio an & quando coniecturis & pręsumptionibus inducta censeatur.
31 Clausulæ codicillares & aliæ similes scriptæ in testamēto an & quando pręsumātur in testamento scriptæ voluntate testatoris. Et quando hæ clausulæ scriptæ nō sunt, an & quando ex præsumpta mēte testatoris subintelligantur.
32 Clausula codicillaris, an & quando fideicommissum operetur ex præsumpta mente testatoris in filio iam nato, & posthumo scienter vel ignoranter præterito.
33 Patrem & cæteros ascēdētes præsumi velle relinque-

re

re hæreditatem filijs,& descendib is.

34 Pupillaris substō quibus cōiecturis facta cōstare possit.

35 Substitutio tacita pupillaris comprehensa in expressa vulgari an præsumatur, vel à lege fingatur.

36 Substitutio vulgaris expressa quādo, & quibus casibus contineat tacitam pupillarem.

37 Substō vulgaris facta a testore partim expressa, & partim tacita, qn̄ mrē excludat, eueniētē casu ipsius tacitæ.

38 Pupillari substōne expressa mrem excludi. Et an legitima excludat, diligēter disputat. Et qn̄ ēt excludat sub stōne pupillari parti expressa & parti tacita explicat.

39 Substitutio pupillaris tacita quando, & quibus in casibus excludat matrem, patrem, & auiam.

40 Substitutionem tacitam pupillarem cōprehensam in expressa vulgari inesse in ipsa vulgari vsq; ab initio ad matris exclusionē, ex præsumpta testōris volūtate.

41 Substitutio vulgaris expressa quando & quibus casib. contineat tacitam exemplarem.

42 Substitutio expressa pupillaris an & quando comprehendat tacitam exemplarem.

43 Substitutio pupillaris expressa quando, & quibus casibus contineat vulgarem tacitam.

44 Substitutio exemplaris expressa an contineat vulgarem & pupillarem tacitas.

45 Substitutio compendiosa an ex præsumpta voluntate testatoris comprehendat exemplarem.

46 Substitutio exēplaris tacita an & qn̄ ex præsumpta voluntate testatoris excludat matrem.

47 Pupillaris substituto quando facta præsumatur vsque ad pubertatem vel infra.

48 Substitutus pupillariter quibus in bonis ex præsumpta testatoris voluntate succedat.

49 Substō exēplaris qn̄ & quibus verbis facta præsumatur.

50 Substitutio exemplaris an & quādo ex præsumpta testatoris voluntate reconualescat, redeunte furore, qui iam cessauerat.

51 Substitō cōpendiosa qb. cōiecturis facta cōstare possit.

52 Substitutio cōpēdiosa facta verbis directis, obliquis, & cōib. à milite impuberi, an & quando ex præsumpta testatoris voluntate post pubertatem valeat iure directo, vel iure fideic. vbi explicatur & cōciliatur.l.Cēr. ff.de vul.& pup.sub.& l.pcib.C.de impu. & alijs sub.

53 Substitutio compendiosa a pagano facta verbis cōib. an & quando ex præsumpta testatoris voluntate cōtineat vulgarem.

54 Substitutio compendiosa verbis communibus a pagano facta an & quando ex præsumpta mente testatoris comprehendat pupillarem.

55 Substitutio compendiosa a pagano facta verbis directis an & quando ex præsumpta mente testatoris post aditam hæreditatem & pupillarem ætatem expiret, vel valeat tanquam fideicommissaria.

56 Compend. substitutio a pagano verbis directis vel cōmunibus facta impuberi, matre existente in medio, an & qn̄ ex præsumpta mēte testatoris valeat semper iure directo, & quando ad fideicommissariā trahatur.

57 Compend. substitutio verbis cōibus a pagano facta an & quando ex præsumpta mente testatoris contineat fideicommissariam, quando directo valere nō pōt.

58 Compend. substitutio verbis obliquis a pagano facta, an & qn̄ contineat vulgarem, pupil.& fideicōmis.

59 Reciproca substitutio, quam & breuiloquam appellāt, quando facta præsumatur.

60 Reciproca substitutio quot & quas substitutiones ex præsumpta testatoris voluntate contineat.

61 Reciproca substitutio directa, hoc ē vulgaris vel pupillaris, an & quādo præsumatur facta inter plures, quib. morientibus facta est vulgaris vel pup. substitutio.

62 Reciproca substitutio fideicommissaria, quando præsumatur facta inter plures vocatos, quibus omnibus vel vltimo morienti datus est substitutus.

63 Substitutione hac formula concepta, vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum, vel simili alia, quando præsumatur tributa electio substituto succedendi ex quauis substitutione.

64 Substitutio directa an & quando cōiecturis & præsumptionibus inducta & facta censeatur.

65 Substitutio directa an & quando ex præsumpta mente testatoris extēdatur de casu ad casum, de persona ad personam, & de tempore ad tempus.

66 Substitutio an obliqua & fideicommissaria, vel potius directa præsumatur.

67 Fideicommissum a testatore relictum atque constitutū non præsumi. Et ibidem, quales esse debeant coniecturæ, vt præsumi illud possit.

68 Fideicommissaria substitutio a testatore facta an, & qn̄ ex p̄sumpta eius voluntate & mēte facta dicatur.

69 Fideicommissi onus quando ex præsumpta mente testatoris repetitum seu continuatum censeatur ab instituto pro i filios substitutos, & alios deinde vocatos

70 Filij vnà cum eorum patrib. vocati, an & quando præsumantur vocati, vt eodem succedant tempore, vel ordine successiuo.

71 Filij ordine successiuo vocati post eorum parentes, an, & quando per vulgarem substitutionem vel per fideicommissariam vocati præsumantur.

72 Fideicommissum qn̄ præsumatur relictum, vt a filio impubere hr̄de instituto restituatur, vel ab eius hæredib.

73 Substitutio fideicommissaria an & quando extendatur de casu ad casum, de persona ad personam, & de tempore ad tempus ex præsumpta testatoris voluntate.

74 Substitutus pupillo, & grauatus alteri restituere, an & quando præsumatur grauatus restituere etiam bona ipsius pupilli.

75 Frater vtrinq; coniūctus an & quando ex præsumpta testatoris volūtate excludat fratrem consanguineum tam in casu substitutionis vulgaris & pupillaris, quam fideicommissariæ, ac etiam in iure accrescendi.

76 Filij in conditione positi an & qn̄ ex præsumpta mēte & volūtate testōris dicāt vocati vt succedāt ex testō.

77 Filij ex mrimonio putatiuo nati an, & quando ex præsumpta testatoris voluntate dicantur comprehendi sub filijs in cōditione positis ad substituti exclusionē.

78 Filij naturales qn̄ ex præsūpta mente testōtis deficere faciant condōnē, atq; ita substitutū excludāt, vel non.

79 Legitimatus rescripto, quando ex præsumpta testatoris voluntate deficere faciat conditionem, atque ita excludat substitutum, vel non.

80 Legitimari filium illegitimè natum quando voluisse præsumatur pater.

81 Legitimatus per subsequens matrimonium an & quando ex præsūpta testōris volūtate excludat substitutū.

82 Filij adoptiui an & quādo ex præsumpta testatoris mēte, & voluntate excludant substitutum.

83 Conditio si decesserit sine liberis, an & qn̄ dicatur extitisse, si hr̄s institutus & grauatus religionē ,pfessus est.

84 Filijs vel liberis dispositiuè vocatis, qn̄ ex præsumpta mente testōris dicātur vocatæ ēt fœminæ, atque ita qn̄ in dispositione masculinum concipiat fœmininum.

85 Qn̄ & quib. casib. fœminæ deficere faciant expressam conditionē substōnis, si decesserit institutus sine filijs.

86 Ius accrescendi an sit ex præsumpta atque coniectura ta mente testatoris a lege introductum.

87 Substitutus quando & quibus ex coniecturis præferatur coniuncto, & econtra.

88 Familia, genere, stirpe, linea, domo, parentibus, cippo, & agnatione a testatore vocatis & substitutis, de quibus præsumatur testatorem sensisse.

89 Con-

89 Conditio, si sine filiis decesserit; an & quando taeitè a lege subintelligatur in substitutione a restatore facta & quando illa excludar substitutum.

90 Hæredem rogarum restituere quando voluerit, præsumi rogarum tempore mortis.

91 Descendentibns vocatis, de quibus præsumatur testatorem sensisse.

92 Primogenito ad fideicommissi successionem vocato, de quo testatorem sensisse præsumatur.

93 Filij, descendentes, agnati vel cognati nondum nati, vel concenti rempore euenientis casus fideicommissi an & quando ex præsumpta mente testaroris ad fideicommissi successionem admittantur.

94 Nepotes quando sub filiorum nomine in testaroris dispositione contineantur, vel non contineantur coniecturis & præsumptionibus.

95 Filius quando Ingrediatur locum patris, eiusque personam tepræsentet in successionibus ab intestato, necnon & in fideicommissis, vt concurrat cum patruo ex præsumpta voluntate eius, de cuius hæreditate & bonis agitur.

96 Filio spurio & incapaci quãdo dolo & fraude reliquisse præsumatur pater.

97 Vxori à marito relictum, quando in fraudem legis præsumatur legatum.

98 Molestiam vel controuersiam cùm prohibet testator inferri hæredi vel legatario, de qua molestia & controuersia sensisse præsumatur.

99 Hæreditatis aditionẽ nõ præsumi, nec solo animo fieri.

100 Hæreditatis aditio quibus verbis facta præsumatur.

101 Hæreditatis aditio an & quando ex gestis & factis pręsumatur.

102 Hæreditatis repudiatio an & quando ex verbis vel factis præsumatur.

103 Bonorum possessionem an agnouisse præsumatur, qui possessoriam hæreditatis petitionem contra bonorum occupatores mouet.

104 Qui bonorum possessionem agnouit, & agit contra bonorum possessores possessoria hæreditatis petitione intra debitum tempus bonorum ipsam possessionem agnouisse præsumitur.

105 Legatum, vel donatio, an præsumatur, quando testator vsus est verbis his, Dono, Lego, relinquo.

106 Legatum dubium & obscurum quam recipiat interpretationem ex præsumpta restatoris voluntate.

107 Legatũ incertum quando & quibus coniecturis reddatur certum, vt valeat atque consistat.

108 Legara ab instituto quando præsumantur reperita à substituto.

109 Legatum factum creditori an & quando præsumatur factum animo compensandi cum ipso debito necessario.

110 Legatum factum creditori vnluntario, an & quando præsumatur factum animo compensandi cum ipso debito voluntario.

111 Legatum ciuibus factum quando ipsi ciuitati factum præsumatur.

112 Legatum Ecclesiæ, Episcopo, alteriuè prælato an & quando contemplatione ecclesiæ vel personę factum præsumatur.

113 Legatũ canonicis an & qñ contemplatione ecclesiæ, vel eorum propriæ personæ factum pręsumatur.

114 Ecclesię legatum, cuius ecclesiæ causa ac fauore relictũ præsumatur.

115 Legatum ad pias causas quando factum præsmatur.

116 Re aliena legata, qñ ex præsumpta testatoris voluntate res ipsa sit præstanda, vel saltem eius æstimatio.

117 Re hæredis a testatore legata, an & quando legatario res ipsa debeatur, vel saltem ipsius rei æstimatio.

118 Legatarius an & quando re legata euicta, agere possit de euictione contra hæredem ex præsumpta testatoris voluntate.

119 Aestimatio rei ecclesiasticę vel feudalis, quæ præstari legatario non potest, an & quando ex præsumpta testatoris voluntate solui debeat.

110 Aestimatio rei legatæ incapaci an & quando ex præsumpta mente testatoris præstanda sit.

121 Legatum factum dignitati an & quando pręsumatur factum etiam successoribus.

122 Legatum vxori factum an & quando præsumatur relictum etiam secundę vxori ductæ, mortua prima.

123 Legatum factum vxoti vel alteri, vt habitet cum filijs, cuius causa & fauore factum præsumatur.

124 Legatũ tutori factũ ꝑsumitur factũ, vt tutelã suscipiat.

125 Legatũ factũ pauperib. de qb. ꝑsumat̃ testatorẽ sẽsisse.

126 Legatis bonis existentibus in ciuitate, an & quando præsumãtur relicta ea, q̃ sunt in territorio & comitatu.

127 Legata solùm ea, quæ restator tempore conditi testamenti habebat, an & quando præsumantur.

128 Legatum an & quando duplicatum pręsumatur.

129 Legatum domus, vel bonorum domus, de qua domo intelligatur & pręsumatur.

130 Legatum vel fideicommissum Caio & eius hæredibus relictum: vel decedente instituto sine hęredibus Caio restituẽdum: de quibus hæredib. pręsumatur testatorem sensisse.

131 Legatum vel fideicommissum an & quando ab instituto, vel substituto, vel instituti hæredibus relictum præsumatur.

131 Legatum annuum & reiterabile quando præsumatur.

133 Proprietas rei, non autem solus vsusfructus quando legata præsumatur, & si vsusfructus aliqua mentio fit.

134 Vsusfructus tantùm, non autem proprietas quibus cõiecturis legatus pręsumatur.

135 Vsusfructu legato quando ipse vsus relictus præsumatur.

136 Fructus tantùm, an ius ipsum vsusfructus quando pręsumatur relictum.

137 Res venales an in legato rerum mobilium vel earum vsufructu comprehensæ a testatore præsumantur.

138 Pecunia an in legato rerum mobilium vel eorum vsufructu comprehensa præsumatur.

139 Vsumfructum vel alimenta tantùm an & quando testator reliquisse præsumatur vxori, filiis iam hæredibus institutis.

140 Vsumfructum vel alimenta tantum an & quando testator vxori reliquisse pręsumatur, hærede extraneo instituto.

141 Vsufructu vxori relicto nullo alio hærede penitus instituto, vel solùm post ipsius vxoris mortem, quid ei relictum pręsumatur.

142 Vsufructu legato, quibus ex rebus legatus præsumatur.

143 Vsufructuarius an & quando ex præsumpta mente testatoris teneatur soluere æs alienũ a testarote relictũ.

144 Seruitutis legatum quid ex præsumpta testatoris voluntate contineat.

145 Dotis prælegatum quid ex præsumpta testatoris voluntate comprehendat.

146 Dotis legatum quando, purum, vel modale, vel conditionale pręsumatur: & ob id quando transmitti vel non ad hęredes possit.

147 Dotis legatum puellæ factum quando erit nupta, vel copulata matrimonio, quo tempore testatorem ei præstare voluisse præsumatur.

148 Dotis legatũ factũ puellæ cùm nubet, an & qñ præsumatur relictum, etiam si velit ingredi religionem.

Dotis

149 Dotis legatum pluribus filiabus factũ an & qñ ex præsumpta volũtate restatoris admittat ius accrescendi.
150 Optione legata quid ex præsumpta mente testatoris legatum præsumatur.
151 Frumento legato, qnid ex præsumpta mente testatotoris debeatur.
152 Vino legato quid ex præsumpta t estaroris voluntate contineatur.
153 Oleo legato quid ex testatoris præsumpta voluntate debeatur.
154 Fundo instructo legato quæ ex præsumpta voluntate testatoris legata dicantur.
155 Peculium, an & quando legatum præsumatur: & quid ex præsumpta voluntate testatoris legato peculio cõtineatur: ac quid ex eo deducatur, & qñ extinguatur.
156 Penu legata quæ ex præsumpta voluntate testatoris præstanda veniant.
157 Alimenta quando, quæ, & quantum alimentorum nomine præsumatur legatum.
158 Alimentis duobus vel pluribus coniunctim legatis an & quando ex prę{s}nmpta voluntate testatoris locum habeat ius acerescendi.
159 Ius accrescendi, an & quando habeat locum in legato vsusfructus.
160 Suppellectile legata, quæ debeantur ex præsumpta testatoris voluntate.
161 Vestibus legatis, quę ex præsumpta voluntate testatoris præstanda sint.
162 Auro vel argento legato quid prȩstandum sit ex præsumpta voluntate testatoris.
163 Ornamentis legatis mulieri, quid ex prȩsumpta voluntate testatoris debeatur.
164 Liberatione legata quid legatum atque relictum præsumatur.
165 Testator an & quando suã reuocasse atque mutasse dispositionem prȩsumatur.
166 Testamentum cum clausula derogatoria ad futura cõfectum, qaando per secundum testamentum reuocatum præsumatur.
167 Legatum quando alienatione rei legatæ ademptum atque reuocatum prȩsumatur.
168 Legatũ nominis debitorũ factũ, quando ipsius crediti exactione ademptum atque reuocatum prȩsumatur.
169 Legatum vel fideicommissum an & quando reuocatum & ademptum prȩsumatur, adempta & reuocata conditione vel modo eis appositis & adiectis.
170 Legatum propter superuenientem inimicitiam inter testatorem & legatarium quando ademptum atque extinctum prȩsumatur.
171 Legatum ademptum & reuoucatũ, an & quando rei legatȩ destructione vel refectione prȩsumatur.
172 Legatum ademptũ atq; reuocatũ prȩsumi vel mutata, vel cessante causa ipsa, ob quam restator legauit.
173 Legatum factum secundo sub commemoratione primi an ab ipso primo ademptum & in secundum trãslatum prȩsumatur.
174 Legatum quando cum eisdem conditionibus translatum prȩsumatur.
275 Cõditionalis dispositio, vel potius pura, vel modalis, vel in diem, vel pœnalis, an & quando prȩsumatur.
276 Conditio & qualitas posita in primo testamento an & quando repetita prȩsumatur in secundo.
177 Conditio apposita in testamento quando repetita in codicillis præsumatur.
178 Conditio apposita in institutione quando repetita in substitutione prȩsumatur.
179 Conditio institutioni adiecta quando repetita prȩsumatur in prȩlegato & econtra.
180 Conditio & qualitas adiecta vni legato an & quando in altero repetita præsumatur.
181 Conditio vel qualitas posita in clausula separata à prȩcedentibus & sequentibus an & quando ex prȩsumpta mente testatoris referatur ad omnia, vel ad vnum tantum ex prȩcedentibus vel ex sequentibus.
182 Conditionem euenisse, impletamque fuisse, an & quãdo prȩsumatur.
183 Conditio quando ex præsumpta testatoris voluntate pro impleta habenda sit.
184 Modus quando ex prȩsumpta testatoris volnntate & mente pro implero habeatur.
185 Conditio an & quando ex prȩsumpta mente & voluntate testatoris in forma specifica vel per ȩquipollens impleri possit.
186 Conditio hæc, si decesserit sine liberis: adiecta substitutioni duobus vel pluribus factȩ, quando verificetur altero institutorum decedente sine prole.
187 Legatum factũ mulieri, si, vel cùm erit, vel donec erit, vel præmanebit vidua, an & quando ex præsumpta voluntate testatoris debeatur, ea deinde nubente.
188 Fideicommissi onere simpliciter grauatus, vel vt restituat quod ei supererit, quid & quantum alienare hodie possit: & quando in fraudem fideicommissi alienasse præsumatur.
189 Fideicommissi bona qnando ex præsumpta testatoris mente alienari possiut causa dotis constituendæ.
190 Fideicommissi bona an & quando ex prȩsumpta mente testatoris alienari possint pro dotis restitutione.
191 Fideicõmissi bona an & qñ ex præsumpta voluntate testatoris alienari possint pro alimentis aliisq; impensis.
192 Fideicommissi bona an & quando ex prȩsumpta testatoris voluntate alienari possint pro redimendo filio captiuo, vel ob delicta carcerato.
193 Fideicommisso grauatus an & quando ex præsumpta testatoris voluntate restituat percepta ex substitutionibus cohæredibus deficientibus.
194 Prælegata an & quando ex prȩsumpta testatoris volũtate restitui debeant substituto per fideicommissum.
195 Prȩlegata an & quando ex præsumpta voluntate testatoris restitui debeant substituto directo.
196 Bona ad hȩredem fideicommisso grauatum peruenta ex persona quidem testatoris, sed tamen alio iure quã hȩreditario, an & quando ex prȩsumpta mente ipsius testatoris veniant in restitutione fideicommissi.
197 Bona in hȩreditate testatoris fideicommittentis reperta, & fructus ab hȩrede grauato percepti, an & qñ ex prȩsumpta voluntate testatoris restitui debeanr fideicommissario.
198 Falcidiæ & trebellianicȩ detractio quibus coniecturis censeatur a testatore prohibita,
199 Quo tpe legatum & fideicommissum peti, & prȩstari possit & debeat ex prȩsumpta voluntare testatoris.
200 Legatum quo in loco solui & prȩstari voluisse testatorem & quib. coniecturis prȩsumatur.
201 Transmissioni legati & fideicommissi an & quando ex p̃sumpta mẽte & volũtate testatoris locus esse possit.
202 Quando prȩsumatur, testatorem voluisse suam voluntatem & dispositionẽm esse legi conformem.

Elenchus Præsumptionum Libri quinti.

1 HOminẽ sui natura bonũ p̃sumi ex multorũ sententia: & qñ minimè bonus prȩsumatur.
2 Deliquisse neminẽ p̃sumi multis cõprobaſ, egregiisq; aliquot declarationib. explicatur.
3 Dolus, fraus & colpa an & qñ p̃sumatur: & q̃ differentia sit inter dolum & fraudem: & quis dolus verus, & quis præsumptus, satis diligenter explicatur.

4 Vitio

4 Vitio hominem carere præsumi.
5 Hominem æternæ salutis memorem tùm maximè,cùm in extremis agit,præsumi.
6 Religionis christianæ obseruatorem,non autem hæreticum,hominem præsumi: & quando hęreticus quis præsumatur.
7 Hæreticus pertinax quibus præsumptionibus,& coniecturis quis præsumatur.
8 Simonię labem non præsumi, & aliquæ coniecturæ, quibus illa detegitur,explicantur.
9 Confidentia beneficiorum illicita, quæ simoniaca appellatur, quibus coniecturis, & præsumptionibus detegatur.
10 Delinquentes spe & animo immunitatis ecclesiæ,ac cō fugiendi ad eam, quando ex ea extrahi possint,& qui bus coniecturis ille animus detegatur.
11 Filium occidisse parentes vel offendisse iure non præsumi. Et aliqua de inibireuerētia filiorum erga parētes annotata.
12 Patriam suam quemlibet diligere præsumi, eosque impios credi, qui sine iustis causis eam euertetunt.
13 Occidisse ac læsisse seipsum non præsumi: & inibi quātum peccant,qui seipsos occidunt.
14 Patrem præsumi correctionis causa verberasse filium: & inibi multa de amore patris erga filium.
15 Maritum verberantem vxorem præsumi id facere corrigendi animo: & quando præsumatur, virum vxorem occidisse,declaratur.
16 Fratrem occidisse vel læsisse fratrem non præsumi: & inibi aliqua de amore & dilectione fratrum.
17 Coniunctos sanguine non pręsumi inuicem fornicari.
18 Socium non præsumi ledere socium, aliquidue agere in eius detrimentum: & ibidem aliqua de fide societatis & beneuolentia.
19 Vasallus quando Domini arcana secretaque retexisse dicatur, vt domino obesset, variis coniecturis declaratur.
20 Falsi crimen non pręsumi, interdum verò præsumi: & quando excusari possit, copiosè explicatum.
21 Quando instrumentum in vna parte falsum pręsumatur etiam in totum falsum.
22 Testimonium testis quando in vna parte falsum pręsumatur esse & in cęteris partib. falsum.
23 Falsum testimonium quando ex repugnantia & contrarietate pręsumatur.
24 Partus suppositi an & quando pręsumatur.
25 Calumniari quando quis præsumatur.
26 Colludere duos litigantes quibus detegatur coniecturis.
27 Delictum a seruo, famulo, vel filio, vel altero consanguineo coniuncto, aut amico, non pręsumi commissum voluntate domini,patris,affinis,vel amici.
28 Serui & vasalli quando præsumatur simulatè non attulisse auxilium domino interfecto, vt non excusentur pœna S. C. Syllaniani, vel amissionis feudi.
29 Res furto subtracta quando apud aliquem reperit, an is furtum commisisse præsumatur tam vt sit locus pęnæ furti,quam vt domino res ipsa restituatur.
30 Furtum quando in re inuenta, vel pro derelicto habita commissum præsumatur:& quando censeatur res habita pro derelicto.
31 Furtum a rei custode præsumi commissum.
32 Malus & nequam semel quando semper malus ac nequam præsumatur.
33 Vitium paternum quando & quomodo in filios præsumatur descendere, atque continuare.
34 Rerum nouarum studiosos esse valdè legibus suspectos & ob id malè de eius præsumi: id quod multis exemplis explicatur.
35 Episcopus sedem mutando,an & quando bono vel malo zelo mutare velle præsumatur.
36 Homicidia noctis tempore commissa a quibus perpetrata præsumantur.
37 Mortis occisi conscium præsumi eum,qui ante tempus verisimile mortem patefecit in loco vbi mortis fama peruenire non potuit.
38 Animus deliberatus atque præmeditatus occidendi quibus coniecturis, & præsumptionibus cognoscatur.
39 Aggressor quis ex duobus contendentibus & rixantibus præsumatur.
40 Animus delinquendi, vel non quando, & quomodo coniecturis & præsumptionibus declaretur.
41 Adulterium quibus præsumptionibus & coniecturis detegatur: Et an osculum impudicum legitimam coniecturam faciat.
42 Incendiarius quibus indiciis, & coniecturis detegatur.
43 Inimicitia, & odium quando inter aliquos præsumatur.
44 Contempsisse Dei ac Principis sui leges, & præcepta quando quis præsumatur.
45 Bannitus quibus commodis & iuris beneficiis priuatus præsumatur.
46 Bannitus à banno liberatus & patriæ restitutus, an & quando bona etiam ei restituta præsumatur.
47 Hæreticus damnatus, deinde ad ecclesiæ gremium restitutus, quando ad bona amissa restitutus præsumatur.
48 Innocentia accusati quibus coniecturis & præsumptionibus detegi possit: & inibi de innocentia aliqua scitu non indigna.
49 Pœnam leuiorem mitioremque pręsumi à lege indictā.

Index omnium Præsumptionum Libri sexti.

1 RVBRICAS seu inscriptiones titulorum iuris communis vel statutorum, solum præsumptionem & coniecturam facere, non autem perfectè disponere,statuereque.
2 Præfationes proœmiaque legum, statutorum,& aliarū dispositionum præsumptionem & coniecturam facere & legislatorum ac disponentium voluntatem declarare.
3 Actum præparatorium qui confecit, quando actum principalem sicque præparatum confecisse,vel de eo disposuisse præsumatur.
4 Actum quemlibet ita præsumi factum vt valeat, diligens & copiosa explanatio.
5 Actum ita gestum præsumi, vt valeat omni meliori,efficacior,potentiorique modo.
6 Actus, qui & iure communi & iure speciali potuit cōfici,quo iure gestus & celebratus præsumatur.
7 Actum illū pręcessisse pręsumi,qui iure pcedere debet.
8 Actum tempore mortis, cùm viuens facere potuerit, fraude præsumitur fecisse.
9 Actum minus vtrique partium onerosum confectum præsumi.
10 Actum præsumi secundum propriam naturam confectum plana lucidaq; explanatio.
11 Actū præsumi factū ab eo,qui impensam facere tenet.
12 Actus correspectiui qui præ sumantur, & quis sit eorū effectus.
13 Acti solemniter gesto præsumi interuenisse personæ habilitatem.
14 Facti quæ sunt,non præsumi.

15 Actu-

15 Actuum, rerum, personarum ac agnationum pluralitas, vel vnitas identitasque an & quando præsumatur.

16 Actus permissus vel prohibitus an iure præsumatur.

17 Actus finem ex principio bonum vel malum præsumi.

18 Præsentia alicuius in actu an præsumatur, cùm illa omninò requiratur.

19 Pręsentia vel absentia an præsumatur, egregia disputatione declaratum.

20 Absentia iusta ac legitima an præsumatur, vel potius ex malitia.

21 Pręsentem præsumi scire quæ ibi acta fuerunt.

22 Error an & quando præsumatur commissus in actu & dispositione.

23 Ignorantiaq; tam iuris quàm facti proprij vel alieni an & quando præsumatur.

24 Vicinus, vel sanguine coniunctus quando præsumatur scire facta vicini vel sanguine coniuncti, diligenti explanatione tractatum.

25 Diues vel pauper an & quando quis præsumatur, multis distinctionibus explicatum.

26 Diuitias & bona plura extare vel nõ extare quãdo pręsumatur & quando præsumptio sit pro inuentario.

27 Locupletior quando factus præsumatur ille, ad quem vel res vel fructus peruenerunt.

28 Diuites atque locupletes in dies effici homines præsumi.

29 Quando in fundo proptio aliquid faciens præsumatur fecisse ad vicini damnum.

30 Ciuis vel forensis quando quis præsumatur.

31 Ea, quæ irrationabilia sunt, non præsumi.

32 Obliuionem præsumi aliquando paucis explicatur.

33 Præscriptionem non præsumi paucis enarratur.

34 Consensus, auctoritas, licentia & consilium quando de substantia actus, qui geri debet, præsumatur.

35 Animum talem præsumi, qualem vel verba, vel facta ipsa declarant.

36 Extremis probatis media præsumi.

37 Volunraris mutationem correctionemque non pręsumi, quod variè explicatur & declaratur.

38 Leges vel statuta antiqua an & quando ex præsumpta mente legislatorum nouis legibus vel statutis promulgatis correcta & murata dicantur.

39 Priuilegium à Principe concessum an & quando præsumatur derogare & tollere statutum ciuitatis.

40 Priuilegio nouo an & quãdo ex præsumpta mẽte principis concedentis antiquum sublatum præsumatur.

41 Priuilegio renunciasse an & quando quis præsumatur.

42 Domicilij mutatio an & quando præsumatur.

43 Finium mutationem non præsumi.

44 Morbo infirmitate vè aliqua affectus semel, an in eodẽ morbo preseuerare atque persistere præsumatur.

45 Furiosus, insanus, demens & mentecaptus an & quando quis præsumatur.

46 Senes an ęgri atque infirmi præsumantur, & quando ægris comparentur.

47 Senes præsumi prudẽtiores, sapientiores ipsis iuuenib

48 Iuuenes præsumi validiores, robustiores, & calidiores ipsis senibus.

49 Homo quamdiu viuere pręsumatur, loculenta explanatione declaratur.

50 Duobus simul mortuis bello, ruina, naufragio vel incendio, quis prius mortuus, & quis superstes præsumatur.

51 Ex duobus filiis, masculo scilicet & fœmina, vel ambobus masculis natis vnà simul ex eodem partu, quis prior natus præsumatur.

52 Partum fœtumque immaturum atq; imperfectum natum esse quibus signis atque coniecturis cognosci dicique possit delucide explicatum.

53 Filiatio quibus præsumptionibus & coniecturis probetur.

54 Filius an & quando legitimus vel naturalis, vel spurius præsumatur.

55 Filius an sub patris potestate, vel sui iuris esse præsumatur.

56 Patrem præsumi diligere filium.

57 Filium præsumi diligere parentes.

58 Filium patri similem virtute, & moribus præsumi.

59 Nobilitatem summam pro se præsumptionem habere multis comprobatum.

60 Nobilitatem non præsumi.

61 Rei amissio an & quando præsumatur.

62 Dominus qui olim fuit. an & nunc præsumatur. Et quid econuerso.

63 Dominium an ex possessione præsumatur.

64 Ex possessione præteriti temporis an & quando præsumatur possessio præsentis temporis.

65 Ex possessione pręsentis temporis quando præsumatur possessio pręteriti temporis.

66 Ex possessione præteriti ac pręsentis temporis quando pręsumatur possessio medij temporis.

67 Quando possidere quis dicatur titulo pręambulo.

68 Possidere eum præsumi qui rem detinet, & apud se habet.

69 Possessio an & quando pręsumptionem pro se habeat: & de multis commodis, quæ possessio tribuit.

70 Excommunicatus olim an, & hodie præsumatur excommunicatus.

71 Alimenta præsumi præstita ab eo, qui apud se habuit animal.

72 Ecclesia quando vel Episcopo vel alteri Ecclesiæ subdita præsumatur.

73 Paries an & quando proprius, vel communis cum vicino esse præsumatur.

74 Quando dominus præsumatur aliquo ex actu voluisse liberare à sua potestate seruum.

75 Clericum, qui diu possidet beneficium, præsumi possidere consensu, & auctoritate superioris.

76 Clericus an & quando quis esse pręsumatur.

77 Presentatio ad beneficium, & beneficij acceptatio an & quando præsumãtur facta intra tempus à lege præstitutum.

78 Beneficij renuntiatio vel permutatio an & quando in fraudem, expectantis præsertim, facta præsumatur.

79 Ecclesia quando solenniter constructa & dotata præsumatur.

80 Vnio ecclesiarum quando præsumatur.

81 Vxoratus quando præsumatur legitimè ingressus religionem.

82 Beneficiis renunciasse eum præsumi, qui probationis habitum suscepit.

83 Religionem ingressus quando pręsumatur emisisse professionem.

84 Religiosus decedens intra annum probationis an & qñ præsumatur voluisse bona sua acquiri monasterio, vel agnati.

85 Electionem à maiori eligentium numero factam, maiori zelo factam præsumi,

86 Decimę laicis concessę an & quando pręsumantur cõcessæ ante Concilium Lateranense.

87 Emphyteutica, vel feudalis res ad Ecclesiam aliqua de causa reuersa, an & quando præsumatur prælati voluntate incorporata ecclesiæ, atque ita de eius mensa effecta.

88 Parochię subditus quando quis præsumatur.

89 Virginitas in muliere an & quando præsumatur.

90 Habilis & idoneus ad contrahendum matrimonium, & ad generãdum an & quando quis esse præsumatur.

91 Ha-

91 Habilis & idoneus an & quando quis ad alios actus præsumatur.
92 Personæ industria quando electa præsumatur.
93 Prohibito consequenti quando præsumatur prohibitum antecedens.
94 Pœnitens in extremo vitæ exitu an saluus fieri, & æternam vitam coosequi præsumatur.
95 Confessionem sacramentalem an & quando sacerdos præsumatur consensu & licentia confessi reuelasse atque detexisse.
96 Bellum an & quando presumatur istum.
97 Descripta in inuentario a tutore vel curatore præsumtionem aduersus eos facere. Et de hærede, qui inuentarium non confecit, aliqua.
98 Præsumi contra matrem, quę intra annū non proposuit & probauit iustā causam nō petit tutoris filio pupillo.
99 Tacens an & quando fateri, negare, vel consentire præsumatur.
100 Præmiis & honoribus donatos præsumi libentius studiis & laboribus operam dare.

INDEX TAM VERBORVM QVAM RERVM

Insignium quæ in Præsumptionum sex libris Iacobi Menochij continentur,

Ordine Alphabetico conscriptus: in quo Quæstio, Præsumptione, Notabilia, Liber, ac denique folium, numeris indicantur.

A

Abbas electus in Episcopatu non potest monasterium suum deserere sine licentia Pontificis vel legati de latere. præsump. 34.nu.11.& 20.lib.6. fol.290

Abbas qui monacho suo statim professo contulit Capellam, vel Ecclesiam beneficij manualis regendam non censetur simoniacus.præsum.8.nu.8.lib.5. 246

Abbatis & Socini ratio reprobatur præsum.111.nu.19.lib.4. 136

Abbatissa non potest sola concedere habitum professionis.præsum.83.num. 12.libr.6. 325

Ablatiui absoluti conditionem important.præsum.52.nu.11.lib.4. 45

Ablatiui absoluti importam dispositionem, quando verba referuntur ad eum qui vult agere ex illa dispositione.præsum.76.nu.65.lib. 4. 77

Abortus causari facile possunt à vehementi febre, à saltu mulieris, à clamore, à timore, & huiusmodi præsum.52.nu.23. lib.6. 505

Abraam & Noe vltra ducentesimum annum vixerunt primis illis temporibus.præsum.49.nu.16 lib.6. 302

Absens appellans post 20. dies à tempore latæ sententiæ præsumitur appellasse intra decem dies a tempore scientiæ.præsum.95.nu.7.lib.2. 103

Absentia iusta ac legitima nunquid præsumatur, an potius ex malitia. præsum.10.nu.1.li.6.221.& quod iusta & legitima præsumatur ostenditur.ibid.

Absentiæ iusta causa non reputatur, quando quis tenetur residere in aliquo loco, & absens est, & iustam causam allegans eam probare debet.ibidem numero 3. 121

Absolutus à crimine vel ab irregularitate, si denuo recepit beneficium quod dimiserat, confidentiam simoniacam commisisse dicitur.præsum.9.num. 21.libro 5. 246

Absolutus sententia iudicis præsumitur innocens.quæst.14 nu.71.lib.1. 8

Acceptans rem, cum sua causa, onere, & natura, acceptare tenetur.præsum. 101.nu.45.lib.4. 220

Accessorium dicitur id quod ipsum principale subsequitur.præsum.3.nu.3.lib. 6.& sicut sequitur suum principale, ita & ipsum præparatorium causa sui principalis est.ibid nu.4. 273

Accessorium in translatione principalis, quando non contineatur. præs. 97. num.7.lib.3. 174

Accessorium regulatur secundum naturam sui principalis.præsum. 86. nume. 16.libro 4. 97

Accessorium sequitur suum principale.præsum.18.nu.10.lib.4.& præsum.127. nu.27 eod.lib. 147

Accessorium sequitur suum principale & an vitiato accessorio censeatur & principale vitiatum præsum 21.nu.16.lib.5. 252

Et de accessorio idem iudicatur quod de principali. præsump. 110.nume.47. libro 4. 236

Et dicitur accessorium esse quid indiuiduum cum ipso principali.ibid.nu.43.

Accidentia non præsumuntur.præsum.37.nu.3.li.6.291.& præsum.44.nu.6.lib. 6.297.& præsum.45.nu.65.eod.lib. 298

Accidentia extrinseca non præsumuntur,præsum.28.nu.5.lib.6. quod intellige quando nulla subest causa præsumendi.ibid.nu.7. 287

Acco mulier dum se in speculari contemplaretur imaginem suam perinde ac mulierem alteram alloquebatur.præsum.45.nu.54.lib.6. 299

Accusat nemo, nisi quæ iam facta sunt.q.12.nu.7.libr.1. 9

Accusare per calumniam præsumitur is velle, qui præterito tempore per calumniam accusauit.q.24.nu.24. lib.1. 12

Accusans aut agens semel per calumniam, præsumitur iterum calumniose agere velle.q.14.nu.65.lib.1. 8

Accusans aliquem sine aliquo suo commodo vel proprio interesse fraude carere non videtur.præs.3 nu.106.lib.5. 242

Accusans eum qui damnum dedit in prædijs hæreditarijs an dicatur adiuisse hæreditatem præsum.101.nu.22.lib.4. 122

Accusans violatores sepulchri paterni ex hoc non præsumitur hæreditatem adiuisse.præsum.101.nu.86.lib.4. 123

Accusatio lapso tempore accusandi, admittitur non contradicente aduersario.præsum.46.nu.27.lib.2. 73

Accusatio tarda maxime arguit innocentiam accusati.præsump.48.num. 16. libro 5. 269

Accusator qui accusationem non probauit præsumitur esse in dolo & mendacium dixisse, & falsam accusationem proposuisse dicitur.præsum.3.num. 61.libro 5. 241

Accusator qui accusatione proposita differt subterfugitq; iudicium, calumniator præsumitur.præsum.25.nu.6. lib.5. 255

Accusator in criminalibus debet concludenter probare commissum crimen, nec sunt sufficientes præsumptiones nisi sint vrgentes.præsump. 70. nume. 5.libro 6. 320

Accusatoris probatio debet luce meridiana esse clariores, & redditur dubia ex qualicunque accusati probatione.præsum.3.nu.52.lib.5. 241

Accusati innocentia vt probetur admittitur etiam tertius, cuius non interest. præsum.48 nu.3.lib.5. 269

Accusatus præsumitur innocens si ea nocte qua dicitur commissum fuisse delictum repertus est, quiescere, & in vtramque aurem dormire. præsum. 48.num.13.lib.5 Idem quando sua ipse sponte carcerem ingreditur.ibidem nume.14.Idem quando quæstionibus & torturæ se subijcit.ibi.nu.15. 269

Accusatus præsumitur innocens quando fugam arripere facile potuit, & non fugit.præsum.48.nu.10.lib.5.269 Idem de accusato de aliquo crimine, qui sua ipse sponte iudici se præsentat. ibi.nu.12.

Accusati de adulterio, si post factam excusationem, & defensionem, quod essent sanguine coniuncti, matrimonium cōtraxerunt, præsumuntur antea commisisse adulterium, sicuti fuerant accusati, & oritur hæc præsumptio ab ipsa lege, quæ est præsumptio iuris, & de iure. præsum.41.num.7.lib.5.& potens est hæc præsumptio vt dicti adulteri puniantur pœna capitali.ibidem nume.8. 264

Accusatus de furto cui aliqua pecunia data est alicui deferenda, si per inuia loca & insolita iuit, furtum commisisse præsumitur.præsum.31.nu.6. lib.5. Idem quando præter morem recessit e domo fugitiue cum esset familiaris in ea domo. ibid. nume. 7. Secus si erat vir bonæ conditionis & famæ. ibidem nume.9. 259

Accusatus de furto in dolo censetur, quando res subtracta adferebat ipsi tantum commodum, & non alteri.præsum.21.nu.15.lib. 5. Idem si repertū est aliquod instrumentum aptum ad derobandum, & constet esse ipsius accusati.ibid.nu.16. 259

Accusatus de hæresi si contra eum extent leues præsumptiones vel indicia de hæresi, quæ tamen sufficiebant ad indicendā purgationē, si iudice mandante fieri purgationem recusat, omnino suspectus est de hæresi, & vt suspectus puniri potest.præsum 6.nu.42.lib.5. 245

Acetum vini appellatione non venit.præsum.152.nu.16.lib.4. 170

Acinaticium vel Acinaceum, venit nomine vini, & quid sit. præsump. 152. num.18.lib.4. eod.

Acquisitio fit etiam ignoranti, & acquiritur etiam acceptanti sola animi destinatione.præsum.99.nu.11.lib.4. 218

Acquisita præsumuntur propria pecunia quæsita.præsum.46.nu.7.lib.3. 149

Acquisita a muliere ex bonis mariti præsumuntur quæsita præsumptione iuris.præsum.51.nu.1.& 2.lib.3. 152

Acquisita etiam ab vxore putatiua ex bonis mariti præsumuntur. ibi nu.5.

Acquisiuisse mulier ex bonis mariti, vel vidua intra annum luctus præsumitur, etsi illud negat ibid.nu.16. Reiecta opinione Baldi & aliorum. nu.25. Distinguente Alciato nu.26. Licet matrimonio constante adulterium cōmisisset.nu.17. Procedit etiam præsumptio hæc contra singularem mulieris successorem.nu.18.ibid.& ad commodum hæredis mariti, tum etiā singularis successoris.nu.19. Nec refert si ante matrimonium contractum, se pecuniam illam habuisse asserat.nu.21. ibid.

Actio succedit loco rei.præsum.190.nu.46.lib.4. 215

Actio expilatæ hæreditatis non datur contra cohæredem, quia præsumit se quod acceperit bona hæreditaria ratione partis suæ, non autem animo subtrahendi præsum.18.nu.3.lib.5. 250

Actiones nemo præsumitur cedere nolle contra seipsum.præsump.255. numero 8.libro 4. 178

Actionum cumulatio est permissa, nisi expresse prohibita reperiatur.præsum. 16.nu.15.lib.6. 280

Actionis partes sunt sex.quæst.14.nu.61.lib.1. 8

Actionem oriri ex pacto nudo de donando, quomodo intelligendum.q 43. num.7.lib.1. 28

Actiones personales vel officium iudicis non tolli, nisi 30.annorum cursu. præsum.24.nu.4.lib.3. 138

Actiones quæ alias cumulari non possent, cumulantur tamen non opponente aduersario præsum.46.nu.26.lib.2. 73

Actiones humanæ certum sibi ac necessarium euentum præfinire nequeunt. quæst.5.nu.7.lib.1. 6

Actiones cedens non præsumitur cedere contra seipsum.præsump.44. nume. 14.libr.3. 148

Actiones cessæ pro parte venditæ, & pro parte donatæ faciunt præsumi cessionem simulatam præsum.119.num.27.libr. 3. Limitatur quando personæ quibus donatur, & quibus venditur essent diuersæ. ibi.nu.28. 202

Actiones cessæ potentiori præsumi faciunt cessionem simulatam. præs. 129. nu.36.lib.3 Limitatur tamen quando cessio esset facta potentiori coniuncto sanguine. nu. 39. Limitatur etiam vt ob crimen carceratus possit fisco cedere suas actiones aduersus debitores suos ibi.nu.41.

Actionum cessio clam facta præsumitur simulata.præsum.122.nu.91.lib.3.196

Actionum & iurium pluralitas non præsumitur, easque se habere asserenti probandum venit.præsum.115.nu.36.lib.3. 188

Actor semper potest & debet venire paratus ad iudicium præsump. 90. numero 2.libr.2. 101

Actor non comparens in termino ad quem citauit reū ex causa iniusta præsumitur abesse.præsum.91.nu.3.lib 2. 102

Actor quo casu habeat probare se intra debitum tempus agnouisse bonorū possessionem.præsum.104.nu.17.lib.2. 126

Actor non præsumitur in ciuilibus mouisse actionem per calumniam, præsertim quando in actione proposita adhibitum fuit iuramentum calumniæ.præsum.25.nu.3.lib.5.non excusatur tamen ab expensis, si per sententiam succubuit nec excusatur à præsumpta temeritate ibi.nu.4. 255

Actor & reus sunt in pari causa quoad probationes & præsumptiones, & vterque debet concludenter probare suam intentionem. præsum. 2. nu.32. libro 5. 239

Actoris fauor in causa fauorabili an præualeat fauori rei conuenti præsum. 90.nu.16.lib.2. 102

Actori magis quam reo in præparatorijs iudicij fauetur.præsump.90.nume. 17.libro 2. eod.

Actore non probante absoluitur reus, nisi adsit aliquid quod pro actore faciat.quæst 87.nu.4.lib. 1. 38

Acta si contineant testem iuratum deposuisse, non hinc præsumitur id factū fuisse parte præsente.præsum.18.nu.4.lib.6. 280

Acta deducta in aliquo casu principaliter efficacius probant, quam ea quæ deducuntur incidenter præsum 49.num.13.lib.6. & si deducitur in iudicio

a actus

INDEX.

actus incidentes,leuiores probationes sufficiunt,quæ alias non sufficerent, si principaliter deducerentur.ibi.nu.15. 308
Acta in iudicio tempore feriarum valent, non contradicente parte.præsum. 46.nu.24.lib.2. 73
Acta facta in iudicio præsumptionem faciunt etiam contra tertium. præsump.62.nu.6 lib.2. 85
Actorum respectu quæ pertinent ad iustitiam causæ pro sententia præsumitur,siue referat ipsa acta in specie siue non præsum.68.nu.11.lib.2. 88
Actis iudicij & processus specifice in sententia enuncians, si non contra reũ condemnatum,sed tertium absentem agatur nulla est pro sententia præsumptio.præsump.68.num.16.libr. 2. Idque etiam in sententia antiqua.ibidem numero 17. eod.
Actus omnis tribus adhibitis conficitur.quæst.80.nu.11.lib. 1. 35
Actus ex quo præsumptio sumitur, debet esse omnino perfectus. quæst. 21. num.1.lib.1. 11
Actus omnis regulariter duobus testibus probatur. quæst.51.nu.1.lib. 1. 27
Actus quilibet proprio nomine gestus præsumitur etsi geri alio nomine quoque potuisset.præsum.46 nu.5. lib.3. 149
Actus & dispositio recipit interpretationem á natura & qualitate personæ concedentis.præsump.16. nu.14.lib. 20. 58
Actus sequens animum præcedentem demonstrat. præs.30.num.54.lib.3. 159
Actus dubius interpretationem recipit vt valeat potius, quam pereat. Præsump.29 num.45.lib.3. 135
Actus vnus non infert alium qui necessario ex illo non sequitur.præsum.115. nu.10.lib.3. 187
Actus negatiuus nil infert.quæst.23 nu.6.lib.1. 12
Actum ab eo factus præsumitur, qui impensam facere tenetur. præsump.23. num.4.lib.2. 64
Actus præsumitur factus ad instantiam illius,ad cuius fauorem & vtilitatem refertur.ibid.nu.7.
Actus potius vt inutilis quam vt vehementer damnosus sit, quando fit interpretandus.præsum.2.nu.19.lib.3.
Actus falsus non est actus.præsum.131.nu 16.lib.3. 206
Actus vt valeat interpretationem sumendam esse,quomodo intelligendum. præsum.34.nu.12.lib.3. 142
Actum facere si quis tenetur intra certum tempus,probare tenetur id obseruasse.præsum.77.nu.11.lib.6. 323
Actum faciens contrarium primo, ab illo recedere præsumitur.præsump.38. nu.10.lib.6. 293
Actum faciens scienter contra iuris præcepta,per contemptum fecisse præsumitur.præsum.44.nu.16.lib.5. 266
Actum tempore mortis faciens,qui eum dum viueret,facere potuit, fraude præsumitur fecisse.præsum.8.nu.1 lib. 6. 276
Actum qui publice gessit,non præsumitur quòd voluerit vel falsum vel periurium committere.præsum.31.nu.5.lib.6. 289
Actum aliquem gerens, si aliqua extat necessaria causa præsumitur magis fecisse eadem causa adductus, quam causa merè voluntaria. præsump. 70. num.4.lib.4. 66
Actum aliquem fuisse gestum á furioso, si quis probare velit,debet probare, quòd tempore actus gestus erat furiosus.præsum.45.nu.61.lib.6. 300
Declara,vt ibi nu. 62.
Et si actus gestus a furioso est ita bene gestus, vt appareat non esse actum furiosi vel dementis,sustinetur.ibi nu.66.
Secus si non habet dilucida interualla.ibi.nu. 68.
Et præsumitur factus tempore sanæ mentis, quando tempus confecti actus erat multum remotum a tempore,quo in furore vexabatur.ibid nu. 69.
In dubio vero censetur gestus tempore furoris.ibi.nu.63.
Actus vbi fieri consueuit inter præsentes præsentia præsumitur.præsump.14. nu.19 lib 6. 278
Actus præsumitur ita gestus,vt sit vtrique parti minus quam fieri potest onerosus.præsum.9 nu.1.lib.6. 276
Et in dubio ita interpretari debet,vt vtrique partium sit satisfactum & consultum.ibid. nu. 5.
Actus præsumitur eo tempore factus,& loco,ex quib.euitetur delictum.præsum.2 nu.1 n lib.5. 238
Actus quando fuit solemniter & in debita forma confectus, præsumitur in eo adfuisse personæ habilitatem. præs.13.nu.1.lib.6. 277
Secus quando principaliter actus tenderet in alterius præiudicium,ib.no.7.
Si autem præiudicium esset tenue,præsumitur personæ habilitas.ibi.nu.4.
Actus si non potest in esse produci, nisi certo modo & certa forma, si simpliciter factus reperitur,præsumitur sub illa forma factus ne pereat.præsum.4.nu.13.lib.6. 274
Actus præsumitur factus secundum propriam eius naturam.præsump.10.nu. 1 libro 6. 276
Et præsumitur gestus secundum qualitatem rei, super qua conficitur.ibidem nume. 8.
Et præsumitur talis actus, vt qualitas sibi adiecta sui naturæ ei conueniat. ibidem nume.9.
Actus habens formam debitam, præsumptionem pro se habet. præsump. 50. nu.22.lib.2. 76
Actus necessitate factus,consensum non infert lib.2.præsum.19.nu.8. 63
Actus debet interpretari,vt vtrique partium consultum sit,& satisfactum.lib. 2.præsum.56.nu.6. 83
Actus approbationis pendet a sola voluntate approbantis. libro 2. præs.45. numero 9. 74
Actus secundum iuris communis dispositionem factus præsumitur. libro 3. præsum.14.nu.8. 126
Actus vt sit firmior, interpretatio in dubio sumitur libro 3.præsum. 131. numero 13. 210
Actus præsumitur factus, in executionem præcedentis mandati. lib. 2. præsum.74.num 3. 93
Item ob causam præcedentem.lib.3.præsum.10.nu.13. 119
Item in executionem præcedentis tractatus.li.3.præsum.49.nu.2. 150
Vel in executionem precedentis obligationis.li.3.præsum. 134.nu.30. 215
Et lib.3.præsum.143.nu. 8. 223
Actus numerationis dotis fit contemplatione mariti.lib. 3.præs.14.nu 7. 126
Actus qui nomine tam proprio,quam alieno fieri potest, præsumitur nomine proprio factus li 3.præsum.49.nu.13. 151
Actus substantialia immutari non posse.li.3.præsum 80.nu.5. 154
Actus difformis est qui nullum habet contractum seu causam antecedentẽ. præsum.99.nu.61.lib.6. 336
Actus alicuius duabus rationibus impeditus ex rationibus vna cessante, impedimentum non tollitur.lib.3.præsum.30.nu.31. 158
Actui qui se inuito geri potest,subscribens non dicitur approbare in sui præiudicium.lib.3.præsum.65.nu.11. 160
Actum faciens,qui vno casu permissus altero prohibitus est, præsumitur in permissu facere.lib.3.præsum.12.nu.65. 124
Actum faciens ob causam præcedentis obligationis præsumitur. libr. 3. præsum.1 num 8. 106
Actum facere quilibet præsumitur,eo modo,quo sibi potest esse vtilior.libr. 3.præsum.136.nu.16. 218
Actum qui non nisi cum causa facere potest,ei non creditur,nisi expressa sit lib 2.præsum.67 nu. 10. 86
Actum naturæ consentaneum faciens,in bona fide præsumitur.lib.3.præsum. 130.num.53. 105
Actum & contractum iudicamus talem,qualem præfationis verba ostendũt. lib.3.præsum.34.nu.33. 141
Actum impugnans grauatur onere probationis.lib.2 præs.50.nu 23. 75
Actu aliquo posito,non sequitur necessario positio alterius,qui ab eo potest esse remotus & separatus.lib. 3. præsum.6.nu.55. 114
Actu gestu imminenti, argui fraudem actus lib.3.præsum.124.nu.19. 198
Actus qui sine peccato mortali fieri possunt, ob spem nuptiarum, si protestationem sequatur,non inducunt præsumptionem matrimonij.lib 3. præsum.1.num.16. 107
Actus aliqui ad sui probationem directam,principalem, & immediatam,requirunt maiorem testium numerum lib.1.q.51.nu.3. 27
Actus voluntarij,vltra quam geruntur,non extenduntur.libro 3.præsump.56. numero 29. 156
Actus nostri voluntarij, non extenduntur nisi quatenus necessitate inferunt, lib.3.præsum.131.nu.24. 206
Id tamen referendum ad omnino voluntarios.nu.25.
Actus ad consuetudinem inducendam, quot requirantur,iudicis est in arbitrio.lib.2.præsum.8.nu.12. 53
Actus taciti,non sunt ita late interpretandi,sicut expressi.libr.2.præsump. 64. numero 16. 86
Actus duo facti alter post alterum,censentur correspectiui.lib. 3.præsum. 12. numero 87. 124
Actus præsumitur factus ab eo vel eius nomine, qui impensam facere tenebatur, cum non apparet a quo vel cuius nomine sit gestus.præsum. 11.lib. 6.numero 1. 276
Actus quando præsumitur per errorem factus, præsumitur error & ignorantia in ipso, etiam si adiecta fuit clausula, ex certa scientia.præsum.13. libr. 6.nume.21. 282
Actus, qui & iure communi & iure speciali confici potuit, quo iure confectus præsumatur.præsum 6.lib.6 nu. 1. 275
Quòd si non potest valere & sustineri iure communi,præsumitur gestus de iure speciali.ibid nu.4.
Et quando potest sustineri tam de iure communi quam speciali, præsumitur confectus de iure speciali.ibi.nu.6.
Vtilius est enim ipsi agenti,vt iure speciali valeat.ibi.nu. 10.
Actus si in principio constat, quòd non est voluntarius, & multo tempore idem apparet, præsumitur etiam quòd non fuerit medio tempore voluntarius præsum.36.lib.6.nu.6. 292
Actus ille præcessisse censetur,qui iure præcedere debuit.præsump. 7. libro 6. numero 1. 278
Et ex actibus duobus præsumitur ille præcessisse, qui alium reddit validum. ibidem nume. 5.
Idem de duobus instrumentis, ibi.
Actus iudicatur ab effectu, non autem a nuda denominatione.præsum.3. lib. 4.numero 2. 4
Actus quando potest referri ad bonum,& ad malum, debet in dubio referri ad bonum.præsum 2.lib.5.nu 7. 238
Actus ita interpretari debet, ne frustra quis sibi prospexisse dicatur. præsum. 4.lib.6.num.25. 274
Actus quãdo prima fronte habet maiorem formam delicti quam boni, præsumitur potius delictum præsum. 2 lib.5.nu.34. & 35. 239
Actus vnus quando in alium transitum facit, à sui initio eum non continet, sed fit mutatio de vno solo existente in alium a principio non existente, præsum. 42.lib.4.nu.5. 40
Actus ad hoc vt valeat, receditur à natura dispositionis. præsump. 4. libro 6. numero 42. 274
Actus præsumitur factus vt valeat omni meliori & efficaciori modo.præsum. 5.lib 6.num.1. 275
Secus quando coniecturis apparet de disponentis voluntate, quòd scilicet eligere voluerit viam deteriorem.ibid.nu.5.
Actus quilibet præsumitur factus vt valeat, non vt pereat.præsum. 4. libro 6. numero 1. 273
Et semper præsumitur de validitate actus,donec de eius inualiditate constiterit.ibi.nu.2.
Et id etiam procedit in his, quæ strictam interpretationem admittant.ibidem numero 30.
Et idem etiam procedit,si verba impropriarentur,dummodo impropriatio non sit immodica.ibi.nu.34.
Actus præsumitur factus vt valeat etiam in eo casu,in quo aliás interpretatio deberet fieri contra eum, qui legem apertius dicere potuit quia sumitur contraria interpretatio.ibi.nu.36.
Idem quando quis destinasset vti iure communi, secundum quod actus vitiaretur,quia præsumitur quod valeat secundum ius speciale.ibi.nu.37.
Idem quando comprehenderetur maius ius ipso expresso.ibi.nu. 38.
Actus in dubio interpretatur vt valeat eo modo quo valere potest.præsum. 4.lib 6.nu.48. 274
Non debet autem interpretari,vt valeat omni modo, quia semper valeret, quod est absurdum.ibi.nu.49.
Actus quando potest valere tam de iure communi quam speciali, vtilius est ipsi agenti vt iure speciali valeat,& præsumitur, agentem vti voluisse iure speciali.præsum.6.lib 6.nu.10. 275
Si autem non extat differentia aliqua vel minoris vtilitatis, vel æquitatis quòd vno vel altero modo valeat, præsumitur confectus vel de iure communi vel speciali,vt magis significant ipsa verba.ibi.nu.11.
Et quid si non potest colligi,quo iure cõficiens actũ vti voluerit. ibi.nu. 12.
Et si pares sunt termini,vt valeat simul vtroque iure,conficiens actum præsumitur vti voluisse vtroque iure.ibi.nu 14.

I N D E X.

Et quid si nulla est differentia quòd valeat potiusiure communi quam speciali.ibid nu.15.

Actus facti incontinenti post metum illatum, metu facti præsumuntur. lib. 3.præs.126.nu 29. 201

Actus necessarij fraudis suspicionem elidunt. lib.3.præsump.124. numero 16. 198

Actus consistentes in pati,non arguunt consensum.lib.1.q.23.no.3. 11

Actus iudiciales solemniter factos, etiam contra alios, facere præsumptionem.lib.2.præs.50.nu.41. 77

Actum id præsumitur in dubio,quod eo loci fieri consueuit.lib. 3.præs.122. num.96. 196

Actum quid Romæ fuerit,spectandum non est, sed quod agi fierique debuit lib.1.q.1.nu.22. 2

Actus non præsumitur validus, quando ei repugnat præsumptio oriens ex natura ipsius actus.præs.4.lib.6.nu.39. 274

Idem quando ad conficiendum actum,de cuius validitate ambigitur,deficiunt aliqua requisita necessaria.ibi.nu.43.

Idem quando actus caret necessarijs requisitis, vt suum esse & perfectionē non receperit.ibi.nu.44.

Et idem de eo iudicatur quod de actu nullo ibi nu.45.

Idem quando sustinendo ipsum actum proprietas sermonis nimium impropriaretur.ibi.nu.46.

Idem quando actus non habet suam formam.ibi.nu.47.

Idem quando alias repugnat præsumpta mens disponentis.ibi.nu.50.

Idem quando agitur de impediendo processu litis.ibid.nu.54.

Idem quando agitur de præiudicio tertij.ibi.nu.55.

Idem quando actus factus est in fraudem legis ibi.nu.56.

Idem quando coniecturis apparet,eum,qui actum confecit, voluisse eligere viam illam,qua actus redditur nullus.ibi.nu.57.

Actus agentium nil vltra eorum mentem & animum operatur.præs.1.lib.6. num.3 271

Actus agentium vltra intentionem operantur in his, sine quibus voluntas suum effectum consequi non posset.præs.26.lib.4.nu.30. 20

Actus conditionalis non dicitur actus.præs.146.lib.4.nu.44. 167

Actus correspectiui qui præsumantur,& quis sit eorum effectus, præs.12.lib. 6.num.1. 276

Actus correspectiui dicuntur illi,quorum vnus respectu & causa alterius cōfectus est,& vno deficiente corruit alter.ibid.nu.2.

Imo pro vno actu habentur.ibi.nu.3.& 21.eod.& seq.

Et si vnus est fictus & simulatus & fraude factus,sic & alter præsumitur.ibi. num.3

Actus duo quando se inuicem compatiuntur, & vna stare possunt, si vnico contextu absoluti fuerunt, præsumitur vnus respectu alterius celebratus, & sic correspectiui dicuntur.ibid.nu.4.

Actus duo censentur correspectiui non solum quando vnico contextu celebrantur,sed etiam quando intra breue tempus vnus post alterum conficitur.ibid.nu.28.

Et illud breue tempus Ancharanus credidit esse,etiam si die sequenti actus celebretur,vel eadem die,sed alia hora.ibid.nu.29.

Quod secundum Cæpolam relinquitur arbitrio iudicis.ibi.nu.30.

Actus duo censentur correspectiui etiam inter diuersas personas.ibi.nu.31.

Et idem quando in diuersis instrumentis duo hi actus confecti fuerunt.ibi. num.32.

Idem etiam quo ad præsumendum delictum.ibi.nu.33.

Actus non præsumuntur correspectiui,quando constaret etiam ex coniecturis aliud fuisse actum inter partes.præs.12.lib.6.nu.38. 277

Idem quando se inuicem non compatiuntur, vel sunt diuersæ naturæ, etiā si confecti sint vno eodemque tempore.ibid.nu.39.

Actus & dispositio præsumuntur in se continere vera, nec in eis præsumitur error.præs.22.lib.6.nu.2. 281

Actus,qui cum alterius consensu confici debet,non valet, nisi consensus iste adhibeatur.præs.34.lib. 6.nu.13 290

Actus frequentatus præsumptionem scientiæ inducit inter vicinos. præs. 24. lib.6 nu.26 285

Actus geminatus si continet errorem,scienter commissus censetur,non autē per ignorantiam.præs.23.lib.6.nu.14 282

Et id multo magis,quando in ipso actu adhibita est clausula,ex certa scientia.ibid.nu.15

Actus gestus adhibita prætoris præsentia & auctoritate, præsumitur ritè & rectè confectus,& cum causæ cognitione.præs.104.lib.4.nu.10. 125

Actus,qui iure præcedere debuit,non præsumitur præcessisse, quando actus pendent a voluntate & potestate partium,& non constat,actus ipsos fuisse eodem die confectos.præs.7.nu.10.lib.6 275

Idem quando ipsi actus essent semper validi,siue vnus ante alterū, siue post confectus fuerit,& vnus altero prius scriptus esset.ibi.nu.11

Idem quando non est verisimile,quod actus ille præcesserit.ibi.nu.12

Actum præparatorium qui fecit, quando actum principalem & sic præparatum confecisse dicatur.præs.3.lib.6.nu.1 272

Et an verè disposuisse præsumatur de ipso principali.ibi.nu.16 61

Quòd si præparatorium est proximum suo principali,dicitur disposuisse & de ipso principali.ibi.nu.17

Secus si præparatorium est remotum ab ipso principali.ibi.nu.18

Actus a lege permissus vel prohibitus an præsumatur.præs.16.lib.6.nu.1. 279

Actus a lege prohibitus factus publice & palam præsumitur ignoranter & per errorem factus.præs.23.lib.6.nu.26 282

Idem quando constat de persuasione alicuius personæ,cui probabiliter credi & fides adhiberi debuit.ibi.nu 27

Idem quando agitur de excludenda donatione ibi.nu.28

Idem quando agitur de excludendo dolo & mala fide.ibid.nu.29

Actus in mente retentus nil operatur.præs.99.lib.4.no.14. 118

Actus inutilis ita declarat voluntatem agentis vti & actus vtilis. præs. 173. nu.31.lib.4 194

Actus nullus nomen actus non meretur præs.10.lib.4.nu.21. 10

Ex actu nullo facile declaratur facientis voluntas.præs.15.lib 4.nu.2. 12

Actus odiosus in dubio non sustinetur, quia in odiosis non præsumitur pro validitate actus.præs 4.lib.6.nu.53 274

Actus præcedens potentior est ad sequentes vt influat in omnes, quam econtra.præs.178.lib.4.nu.9 292

Actus finis ex principio bonus vel malus præsumitur præs.17.lib.6.nu.1. 280

Et an debeat spectari finis vel principium actus.ibi.nu.3.& 4

Actus forma diligēter inspecta,facile ipse actus agnoscitur.præs.4.li.4.nu.20.5

Actuum pluralitas debet ab eo probari,qui eā deducit.præs 15.li.6.nu 3. 278

Actuum pluralitas præsumitur, si centum promissa abs te peto, & probem de quinquaginta tantum, non enim dicitur probata mea intentio. præs 15.lib.6.nu.13 eod.

Idem quando aliquis petit centū sibi pure promissa, & deinde probet promissa sub conditione,quæ deinde euenit,non enim dicitur is probasse contenta in sua petitione, sed ex diuersitate formæ duo actus præsumuntur. ibid.nu.14

Actuum,rerum & personarum pluralitas vel identitas an & quando præsumatur.præs.15.lib.6.nu.1 278

Actuum pluralitas præsumitur, quando agitur de conciliandis attestationib. testium,quæ alioqui essent pugnantes.ibi.nu.15

Et præsumitur actuum pluralitas ad curandam contrarietatem inter partem & testes.ibi.nu.19

Alciatus contra,ibi.nu.20

Actuum pluralitas præsumitur, quando temporis & personarum diuersitas esset inter vnum actum & alterum.ibi.nu.22

Idem est præsumendum fauore matrimonij.ibi.nu.23

Idem quo ad sustentationem dispositionis expresse factæ.ibi.nu.24

Actuum pluralitas non præsumitur, etiam si plura documenta, quæ possunt de ea re fieri,confecta reperiantur præs, 15.lib.6.nu 8 278

Nec præsumitur etiam si alias errore præsumeretur.ibi.nu.10

Præsumitur verò quando apparet de publica forma ibi.nu.11

Actus sequens declarauit voluntatem præcedentem.præsump.10.lib.5.nu.37. 247

Actus substantia sublata,non est de ipsius effectu disputandum. præs.39.lib.4. num.30 36

Actus vnitas præsumitur ex identitate loci & personarum. præsum. 15.libr.6. num.7 278

Adeundo quis se quasi obligat legatarijs.præs.108.lib.4.nu.56 131

Adiecta alteri rei,loco adiectionis cedunt.lib.3.præs.99.nu.5 176

Aditio hæreditatis ex aliquot actibus præsumitur.lib.1. q.48.nu.16 25

Adminiculum duplex secundum Bal.lib.1.q.7.nu.57 4

Adminiculum vehemens quid sit,ibi.nu.58

Adminiculum non vehemens quid nu.59

Adminiculum vehemens,admittat semiplenam probationem. lib. 1.quæst.42. num 2 28

Administrator Reipub administratori Ecclesiæ æquiparatur. libr. 3. præs.52. num.2 153

Administrator reddens rationem de aliquo negocio,si a domino verbis generalibus liberetur,extenditur ad omnia quæcunque alia. libr. 3.præs.115. num.30 187

Administrantem res Principis vel Reipub. ex publicis pecunijs ditatum præsumi.lib.3.præs.52.nu.1 153

Contraria opinio refertur.nu.4

Tertia opinio nu.6

Quarta opinio.nu.7

Administrationis rationem reddi petens,quid exprimere debeat. libr.3.præs. 49.nu.10 151

Administrationem cum libera habens a lege, transigere potest, non qui ab homine lib 1.q.46.nu.39 24

Adolescentes facilius labuntur, quàm adulti. præsump. 1. libro 5. numero 13. 237

Adolescentia & voluptas vna incedunt.præs.1.lib.5.nu.5 eod.

Adolescentia cupit cæteris antecellere propter ambitionem. præs.48.libro 6. num.5 301

Et adolescentiæ ætas apta est, vt ei munera multa etiam publica aliquādo demandentur.ibi.nu 6

Adolescenti in facinore deprehenso,præsumitur illatus metus. libr. 3.præs 4. num.7 110

Adoptio in duas diuiditur species lib.3.præs.40.nu.6 145

Adulteri puniuntur quandoque pœna capitali, quandoque sola thori separatione,& aliquando pœna pecuniaria,vt in amissione dotis.præs.41.libro 5. num.3 264

Adulterij suspicio & præsumptio oritur, quando mulieris domus frequentatur die noctuque ab adolescentibus præsertim scholasticis. præs. 41.libr.5. num.21 eod.

Et hæc præsumptio sufficit quò ad torturam tantum,non autem quò ad cōdemnationem. ibi.nu.22

Adulterium probatur coniecturis & præsumptionibus illis, quæ a natura vel a lege receptæ atque probatæ sunt.ibi nu.28

Adulterium veraciter probari debet.vt pœnæ sit locus,& tunc sufficiunt cōiecturæ loco veræ probationis,quando a iure sunt receptæ.ibi.nu.34

Adulteria clam & occulto committi solent, ideo sunt difficilis probationis. præs.41.nu.1 lib.5.Præsumptionibus autem & coniecturis probari possunt ibid.num.2. & seq. quæ præsumptiones vel a natura,vel a lege, vel a iudice, fiunt.ibid.nu.4 264

Adulterij præsumptio insurgit aduersus eum cui a marito ter denunciatum fuit ne cum eius vxore esset eamque alloqueretur,si deinde comperit eam alloquentem ibi.nu.9.Et dicitur præsumptio iuris & de iure quæ sufficit ad indicendam pœnam capitalem ex lege Iulia de adulterijs.ibid.nu.10

Adulterij præsumptio insurgit quando solus cum sola inuentus est in loco secreto & abdito.præs.41.nu.11.lib.5. eod.

Non dicitur autem ex hoc actu vere probatum adulterium.ibi.nu 12

Nec dicitur vere probatum adulterium etiam quando vir & mulier visi fuerunt in eodem lecto nudi. ibid. Dicitur tamen vrgens præsumptio quæ satis operatur quo ad thori separationem.ibi.nu.13

Idem quo ad dotis amissionem.ibid.nu.14

Et nunquid hæc præsumptio sufficiat ad indicendam pœnam capitalem legis Iuliæ de adulterijs.ibi nu.15 264

Adulterium præsumitur illam commisisse vel committere voluisse quæ reperta est in domo vbi adulteria solent committi.præs 3.num.8.lib.6.Idem præsumitur,ex præparatorijs proximis ad committendum adulterium, vt quod solus cum sola nudus cū nuda reperti sint in cubiculo.ibid.numer. 9. 273

Adulterium vxoris,inimicitia censetur sufficiens,ob quam donator vel testator,legatum vel donationem causa mortis censeatur reuocasse lib. 3.præs. 37.nu.30 144

Adulterium committente muliere,donatio a viro facta præsumitur reuocata.lib.3.præs.23.nu.11 130

Idem si turpiter luserit,vel deosculari sese passa sit.ibid.

I N D E X.

Aduocatum aduersario subtrahens, præsumitur fouere malam causam.lib.5. præs.91.nu.10. 102

Aedificet vt quis in suo, pecuniam largitus, præsumitur donare, cum alias non esset ædificaturus.lib 3.præs.32.nu.2. 139

Aedificans in re fideicommisso subiecta hæres, non præsumitur donare, sed tempore euenientis restitutionis repetit impensas.lib.3.præsum.32.num.3. eodem.

Aedificantem in alieno solo scienter, donasse præsumi, præsumptione iuris tantum.lib.3.præs.32.nu.1. eod.

Aedes suas ad cœlum vsque tollere, cuilibet liberum esse.lib.3.præsump 89. num.3 168

Aedium nomen latius patet quam domus.præs. 129 nu.23.lib.4. 149

Æquitas ius humanius appellatur lib.2.præs.76 nu.16. 96

Æqualitas vt inter fratres seruetur, multa a lege inducuntur, & præsumuntur.lib.3.præs 60.nu.7. 159

Æqualitatem inter filios seruare patrem voluisse præsumitur.lib. 3. præs.15. num.26. 128

Æstimatio venditionem, numeratio dominij translationem significat. lib. 3. præs.34.nu.4. 141

Æstimatio contractum emptionis & venditionis, facit præsumi. lib. 3.præs. 74.nu.3. 163

Æstimatio rei in dotem datæ in arbitros collata, si ipsi non æstiment ea censetur facta quæ emptionem faceret ad pretium quod tempore traditionis res illa iuste valebat.ibid.nu.5.

Æstimatio rei in dotem datæ non operatur omnes effectus venditionis. ibi. num.14. 164

Æstimatio rei in dotem datæ facta ad alium finem quam vt faciat emptionem, non operatur quin res ipsa dotalis remaneat.nu.15.

Idem si conuentum fuerit quod soluto matrimonio res illæ datæ in dotem restituantur pro eodem pretio quo æstimatæ fuerunt.nu.16.

Idem si dictum est quod restituantur vxori si tunc extabunt, habita tamen ratione augmenti & diminutionis viri boni arbitratu.nu.18.

Quod procedit etiam si nulla sit facta mentio, augmenti vel diminutionis.nu.19.

Et quid si pactū fuerit quod electione mariti res vel æstimatio restituatur.nu.20.

Æstimationis rerum in dotem datarum effectus.ibi. nu.17.

Æstimationis rei in dotem datæ quantitate non capta, remanet res dotalis nec præsumitur facta venditio.nu.21.

Idem si tempore æstimationis maritus dotem recipiens non habet in bonis valorem illius.nu.22.

Idem quando æstimatio non æquiualet ipsi rei, sed est longe minor. nu. 53.

Æstimatio rerum in dotem traditarum facta postea ex interuallo constante matrimonio non facit prætium emptionem, sed remanent dotales.ibidem num 24.eod. 164

Ætas est quid incertum lib 2.præs.50.nu.24. 76

Ætas probari debet ab eo, qui vt aliquid consequatur, habilem se dicit, & idoneum.ibid.nu.32.

Ætas vel maior vel minor, generatim probanda non est adeo difficilis probationis.lib 2.præs.51.nu.2. 77

Quomodo autem probatio ea fiat nu.3.8.11.29.33.38.45.53.& 57. eodem & sequen.

Ætas minor coniecturis probatur.lib.1.q.58.nu.16. 59

Ætas testimonio vicini vel consanguinei probatur, si ætate maior est, & de probanda ætate in totum agitur.lib.2 præs.51.nu.50. 79

Et quando id fallat nu.51.& 52.

Ætas non probatur testibus per aspectum, quando agitur de probanda ætate, non cognoscibili ab omnib.lib.2.præs.51.nu.58. 80

Ætatis negatiua probari debet ab eo, qui eam deducit.lib.2.præs.50.nu.15. 76

Ætatis præsumptio, & coniectura demonstratiua, stans pro eo, qui eam allegat, probationis est loco.ibid.nu.37.

Ætatis cognitio non cadit in consanguineum vel vicinum, quando est longe maioris ætatis, quam is de quo agitur.lib 2.præs.51.nu.45. 79

Ætatis excessus, vel magnus vel modicus, quomodo cognoscatur, & probetur.lib.2.præs.51.nu.65. 80

Ætatem, aspectum, & effigiem, cursu temporis homines mutare. lib. 2. præs. 50.nu.4. 76

Ætatem qui affirmatiuè deducit probare debet.ibi.nu 5.

Ætatem probandam ab eo, qui commodum ex ea sensurus est, siue affirmatiuè, siue negatiuè deducatur.nu.6.

Ætatem vel affirmatiuè, vel negatiuè deducens, probare debet.ibid.nu.18.

Ætatem minorem deducens, probare debet, vbi de actu iam gesto irritando agitur.nu.21.

Ætatem deducens probare non debet, quando ad actum iustificandum deducitur.nu.28.

Ætatem deducens probare debet, quando respectu actus futuri deducitur ad illum impediendum.nu.30.

Ætatem non probat testis, eiusdem vel minoris ætatis existens lib.2.præs.51. num.48. 79

Aetatem probat testis de aspectu, quando agitur de probanda ætate communiter cognoscibili lib.2.præs.51.nu 63. 80

Affectio ab habitu in quo differat.lib.1 q.14.nu.19. 8

Affectio conuersatione assidua augetur.lib.3.præs.29.nu.43. 135

Affectio quam quis erga res suas, & maiorum suorum habet, considerabilis est.lib.3.præs.63.nu.2. 166

Affectio maior præsumitur erga iam natos quam erga nascituros. præs. 89. nu 78.lib.4. 105

Affinitatis gradus licet considerentur de iure canonico quoad contrahendū matrimonium, quoad successiones tamen considerantur secundum ius ciuile.præs.189.nu.24.lib.4. 209

Affinitatis, & coniunctionis ratione, donationem aliquibus casibus præsumi. lib.3.præs.33.nu.5. 140

Affinitatem antiquam, præsumptionibus apparere sufficit.li.1.q.58.nu.13. 29

Affirmans aliquid, dicitur affirmare omnia præcedentia, sine quibus actus nō consistit.lib.3.præs.132.nu.19. 210

Afflicti deprehenditur error.præs.8.nu.4.lib.4. 7

Agens interdicto vti possidetis retinēdæ possessionis sufficit si probat se olim possedisse.præs.64.nu.15.lib 6. 316

Et idem dicendum in interdicto vnde vi, recuperandæ possessionis.ibidem num.16. 316

Agens contra possidentem rem suam si probauit eum dolo desijsse possidere succumbit petitor, & si reus iterum possidere cæpit, agi poterit.præs.64. nu.5.lib.6. eod.

Agere non valenti, nulla currit præscriptio.li.3.præs.132.nu.94. 213

Agens contra periurum, eumque in pœnam incidisse asserens, non tenetur allegare præsumptionem doli ipsius aduersarij.lib.1.q.48.nu.36. 56

Agenti contra possessorem, onus probandi incumbit.præs.50.nu.4. li.3. 151

Ager præsumitur eiusdem quantitatis, qua olim fuit.q 13.nu.11.lib.1. 8

Agesilaus Lacedæmonius iam senio confectus, visus est sæpe per Brumam nudis pedibus ac sine tunica incedere.præs.46.nu.10.lib.6. 300

Aggeres extruens in suo ad arcendam aquam ne in agrum suum fluat, non præsumitur id fraudulenter facere etiam si vicino deinde noceat, præs.29. nu.11.lib.6. 287

Aggressor quis ex duobus rixantibus præsumatur.præs.39.nu.1.lib.5.

Quod præsumitur aggressor qui superstes fuit.ibi.nu.2. 263

Aggressorem occidens tempore noctis non præsumitur habuisse animum ipsum occidendi, sed potius se defendendo id fecisse præs.40.nu.26.lib.5.

Et idem dicendum etiam si excessit modum defensionis.ibi.nu.27. 264

Aggrigentini quidam ob ebrietatem eo dementiæ peruenerunt vt crederēt se in naui esse & naufragium pati, & bona omnia omnemque supellectilē è specula in viam proijciebant, existimantes nauim exonerare.præs.45. nu. 55 lib.6. 599

Agis Lacedæmonius negauit Leotychidem quem generauit leuitate quadā esse filium suum.præs.53.nu.15.lib.6. Et ob id Leotychides etsi a patre habitus & tractatus fuerit longo tempore vt filius, Agide ipso mortuo regnum non obtinuit.ibi.nu 30. Et quare a patre fuit negatus.ibi.nu.46. 307

Agnationis nomen est latissimum, & quid differat a linea vel familia. præs. 88.nu.10.lib.4.100. De agnatione qui dicantur, & quando testator vult bona sua conseruari debere in agnatione qui comprehendantur. præs. 88.nu. 19 lib.4 eod.

Agnationis seu familiæ identitas quomodo probetur, vt si quis tanquam ex familia & agnatione vult defuncto succedere probare debet se esse ex eadem familia defuncti, vel quem defunctus in suo testamento vocauit.præsum.15 nu.47.lib.6. 279

Et huiusmodi identitas probatur ob identitatem nominis agnationis.ibid. nu.48. Intellige nisi ipsi familiarum vel agnationum cognomini adiunctæ essent aliquæ qualitates quæ significarent ipsarum familiarum vel agnationum pluralitatem.ibi.nu.49.

Agnati & tutores quorum consensus requiritur in contractibus mulierum, pupillorum, & minorum, debent verbis claris consentire, nec sufficeret eorum taciturnitas.præs.99.nu.51.lib 6. 335

Agnatus proximior præfertur remotiori in successione fideicommissi conditionalis.præs.93.nu 6.lib.4. 115

Agnati qui nondum nati sunt, sed tantum concepti tempore euenientis casus successionis ad fideicom. conditionale præsumuntur a testatore vocati.præs.93.nu.4. lib 4. Et quid si reperiuntur agnati quorum vnus erat natus tempore conditi testamenti, alter vero natus est tempore quo euenit conditio.ibid.nu.5. 11e

Agnatus præsens & tacens alienationi factæ ab agnato, non præsumitur consentire.præs 99.nu.22.lib.6. 334

Agnato admisso ad successionem & nato eo tempore quo euenit conditio si deinde natus est alter eiusdem gradus non admittitur ad successionem, nec concurrit cum iam admisso.præs.93.nu.7.lib.4. eod.

Agnatus cuius consensus ex dispositione requiritur, subscribendo actui celebrato ab agnata, in sui præiudicium, non præsumitur approbasse. li.3.præs. 66.nu.19. 16e

Quod tamen, quomodo accipiendum.nu.20.

Agnitio partis, arguit agnitionem totius li.3.præs.138.nu.18. 217

Aggressor in rixa præsumitur, qui altero corpore fortior est lib. 1. quæst.15. nume.8. 9

Agri cultura infert aditionem hæreditatis, sed non necessario, sed tunc solum cum fit animo adeundi hæreditatem.præsump. 107. nu.75.lib.4. 123

Alciati consideratio in rubrica de vulgari.nu.6.reijcitur. præs.108. nume.49. lib.4. 130

Alexander Macedo noluit ab alio pingi quam ab Apelle nec ab alio fingi quam a Lysippo.præs.92.nu 10.lib.6.

Et quanti fecerit Pyndarum præs. 100.nu 10.lib.6.

Alexandri Secundi Pontificis maximi bonus dolus & solertia, qui promissa impunitate Episcopo Simoniaco ab eo confessionem extersit.præs.3.num. 39.lib.5. 545

Alienanti rem meam si consentio adhibita protestatione saluo interesse meo, protestatio intelligitur respectu pretij nō autē ipsius rei.præs.37. nu. 13.lib.6. 592

Alienare is dicitur qui in testamento hæredem instituit vel legatario relinquit.præs.189 nu.46.lib.4. 208

Alienare prohibitus censetur etiam prohibitus contrahere quando ex eo contractu peruenit ad ipsam alienationem.præs 93.nu.2.lib 6.

Alienationis prohibitio est vocationis & substitutionis accessoria, & non extendit fideicommissum.præs.68.nu.30.lib.4. 64

Alienatio generalis bonorum ita transfert dominium in acquirentem sicuti specialis præs.167.nu.20.lib.4. 185

Alienatio impropria quæ dicatur.præs.167.nu.41.lib.4. eod.

Alienatio metu facta non annullatur ad detrimentum illius qui acquisiuit, si metus particeps is non fuit.præs.8.nu.19.lib.4. 7

Alienatio rei tempore periturae conceditur citra ius & nomen hæredis.præs. 101.nu.74.lib.4. 123

Alienatio titulo lucratiuo facta quid differat ab alienatione titulo oneroso. præs 167.nu 9.lib.4. 185

Alienatio titulo lucratiuo facta in fraudem fisci, vitiatur. præs. 9. numer. 13. libro 5. 247

Alienatio rerum ecclesiæ facta sine auctoritate Episcopi non tenet. præsum. 34.nu.18.lib.6. 290

Alienatio bonorum Ecclesiæ facta a Prælato in consanguineos suos obseruata solennitate requisita, & in vtilitatem Ecclesiæ valet & consistit.præs. 54 nu.1.lib.3. 155

Alienatio omnium bonorum facta tamen multo tempore ante delictum commissum nulla delinquendi suspicione existente fraudem non arguit, præs.124.nu.5.lib.3.198. Aut si de delicto in genere tantum cogitatum sit. ibid.num.6. Aliud si facta sit titulo lucratiuo multo quidam tempore ante delictum commissum, subsistente tamen suspicione delictum committendi.ibidem numero 7. Idque procedere etiam in alienatione maioris partis bonorum tantum.nume.8. Aut in alienatione omnium melioramentorum.

torum. num. 9. Et quod non intersit etiam si temporibus interpolatis fiat alienatio. nu. 10. Locum etiam habet in alienatione cum titulo oneroso. num. 11. Cessat tamen fraudis si re ipsa pretium numeratum sit, quod loco rei succedit. num. 12. Et alienationem viliori pretio factam, ad iustum pretium tantum reuocari. nu. 13.

Alienatio bonorum in fraudem fisci facta non præsumitur ab eo qui ita deliquit vt puniri se posse non speraret. præs. 124 nu. 14. lib. 3.

Idem si alienatio iustis de causis facta sit. nu. 15. eod. 198

Alienatio bonorum titulo lucratiuo facta, & delicto statim subsecuto fraudulenta præsumitur præsum. 124. nume. 17. lib. 3.

Idem si titulo oneroso fiat. nu. 18. Nisi tamen aliqua repugnaret ratio. num. 22. eod.

Alienatio bonorum ante delictum commissum in fraudem fisci commissa dicitur donatione omnium bonorum facta in personam propinquã. præsump. 124. nu. 23 lib. 3. Distinguit Bar. tres casus relatos. nume. 24. 25. & 26. eodem.

Alienatio in fraudem fisci facta præsumitur quando alienans in possessione rei alienatæ perseuerauit. præsump. 124. nu. 30. lib. 3. alia tamen coniectura concurrente. nume. 31. Nec refert si alienans adhibuit clausulam constituti se possidere nomine illius in quem facta est alienatio. num 32. Item facta corporali etiam traditione, si fraudulentæ traditionis alia coniectura adsit. nume. 33. Fallit tamen si fructus emptori persolueret, quo casu fraudis cessat præsumptio. nu. 34. Item si vsumfructum sibi reseruasset, cuius causa tunc in possessione diceretur esse. nume. 36. Vbi tamen pretij inspicienda quantitas. num. 37. Idem si modico tempore perseueret in possessione, cessat enim fraudis suspicio. num. 38. Idem si alienatione facta, vel a ciuitate cœpit abesse, vel decessit relictis impuberibus ignaris celebrati contractus. num 39.

Alienatio bonorum ante delictum commissum clam facta, præsumitur in fisci fraudem facta. præs. 124. nu. 40. lib. 3. Distinguit Bar. aliquos casus, relatos. nu. 41. 42. & 43. eod.

Alienatio quando clam facta dicatur. præs. 124 nu. 44. lib. 3. eod.

Alienatio in fraudem fisci facta dicitur si facta sit sub conditione, veluti, dono si bona mea publicari contigerit. præs. 124. nu. 46. lib. 3. eod.

Alienatio facta ex causa necessaria, non præsumitur in fraudem fisci emanasse præs. 124. nu. 67. lib. 3. eod.

Alienationi rei consentiens sibi præiudicat vt alienatio nequeat reuocari. præs. 115. nu. 52. lib. 3. 188

Alienationi rei dotalis consentiens mulier præsumitur non metu, sed sponte sua fecisse. præsum. 127. nu. 1. lib. 3. 201

Et multo magis adhibitis affinibus eius vel sanguine iunctis. no 6.

Alienationi rei legatæ consentientem, etiam in pretio sibi præiudicare. præs 117. nu. 3. lib. 3. 189

Alienatio facta in vltimis voluntatibus fauorabilior est ea quæ fit inter viuos. præs. 51. nu 189. lib. 4. 208

Alienatione prohibita per statutum, præsumitur & prohibitum pactum de alienando. præs. 93. nu. 3. lib. 6.

Alienatione expresse prohibita non censetur illa prohibita quæ fit ex causa necessaria. præs 189 nu. 106. lib. 4. Et dicitur fieri alienatio ex causa necessaria quæ fit ex causa dotis. ibid. nu 107. 210

Alienationem bonorum Ecclesiæ factam a Prælato in consanguineos suos, præsumi in dubio factam in fraudem Ecclesiæ. præsump. 54. numer. 41. libro 3. 155

Alienatio rerum minoris facta, pro contrahente cum eo præsumptio est si debitæ solemnitates fuerint adhibitæ. præsump. 84. numero 5. libro tertio. 166

Alienationes in fraudem fisci factas, non esse nullas ipso iure sed annullãdas & reuocandas. præs. 124. nu. 1. lib. 3. 197

Alienare prohibitus a testatore, nec inter viuos distrahit, aut testamento relinquit, habet tamen hæredem ab intestato. libro 3. præsump. 6. numero 10 153

Alienans in aliquem, & casu quo contingat bona eius publicari, donans valeri, non dicitur in fisci fraudem facere. lib. 3. præs. 124. nu. 50. 199

Alienans omnia bona, & postea delinquens, in ipsoque deprehensus crimine, præsumitur in fisci fraudem facere. ibid. num. 54.

Idem in eo, qui notorie deliquit, & postea alienauit. nu. 55.

Et in contumace qui aufugit nu. 57.

Alimentarius quo casu teneatur reddere rationem administrationis. præs. 39. nu 29. lib. 4. 156

Alimentorum nomine quid comprehendatur, quibus debeantur alimenta, & quando sint præstanda, & a quibus. infra per discursum.

Alimentorum nomine quid in legato contineri dicatur. præsum. 157. nu. 13. lib 4. 173

Quòd alimentis legatis præstanda sunt etiam ligna non solum pro coquẽdis cibis, sed etiam calefaciendi causa hiemali tempore ibid. nu 24.

Comprehenditur etiam aqua, quando in ea regione vendi solet. ibidem numero 25.

Venit etiam equus, si alimentarij dignitas id fert. ibid. nu. 28.

Et pariter seruitores præstari debent. ibi. nu. 29.

Et pro ipsis seruis danda sunt salaria. ibid.

Continentur etiam nomine alimentorum legatorum medicinæ ibi. nu. 3.

Et continentur impensa studiorum. ibi. nu. 31.

Alimentorum causa dicitur causa pia, & idcirco legatum alimentorum dicitur pium. præs. 115. lib. 4. nu. 14. 139

Intellige, quando alimenta relicta fuerunt pauperi, secus si diuiti. ibidem nume. 15.

Alimenta quo tempore sint præstanda. præs. 157. lib. 4. nu. 26 & ibid. num. 51. 173. & 174

Et alimentis legatis quousque sint præstanda & quousque ea debeantur, si simpliciter sint legata, nec constat de testatoris voluntate. ibid. nu. 36.

Quòd si testator legauit alimenta vsque ad pubertatem, pueris debentur vsque ad annum decimumoctauum, puellis vsque ad decimumquartum. ibid. nu. 37.

Alimenta debentur etiam si conditio mixta casu deficiat. præsum. 183. lib 4. num. 42. 198

Alimenta quis ex eo loco capere præsumitur vbi labores sustinet. præs. 71. lib. 6. nu. 9. 320

Alimenta relinquuntur aliquando tacitè, aliquãdo expresse, quomodo vtroque modo. præs. 157. lib. 4. nu 1. & seq. 173

Alimentorum legatum nil differt a legato educationis. præsump. 157. libr. 4. num. 14. eod.

Alimentorum legatum non reiteratur præs. 158. lib. 4. nu. 3. 174

Alimenta legata a quibus præstari debeant. præsum. 157. lib. 4 nu. 42. 174

Quod hæres in dubio censetur grauatus a testatore præstare legata, & eo defuncto adita hæreditate, ipsius hæres. ibid. nu. 43.

Si vero hæres non adiuit, vel adiuit, & factus est locus substitutioni, substitutus ille præsumitur grauatus præstare legata ibid. nu. 44.

Præstantur quandoque legata alimenta ab vno ex legatarijs, quem testator grauauit dicto onere. ibi nu. 46.

Et legatarijs ipsis vita functis præstantur ab eorum hæredibus. ibid. nu. 47.

Præstantur quandoque ab executoribus testamenti ibi. nu. 48.

Aliquando etiam ab vsufructuario, cui testator hoc onus imposuit. ibidem nume. 49.

Et alijs deficientibus tenetur præstare alimenta, ille. ad quem peruenerunt testatoris bona, etiam si fiscus is sit, qui ea obtinuit. ibid. nu. 50.

Alimentis legatis, in quo loco erunt præstanda præsum. 157. lib. 4. nu. 52. 174

Quòd si sunt præstanda mulieri, quæ saluo eius honore non potest habitare cum hærede, sunt ei præstanda extra propria domum hæredis. ibi. nu. 53.

Idem quando alimentarius ob immodicam hæredis sæuitiam cum hærede habitare non potest. ibid. nu. 54.

Et sunt præstanda ab hærede extra propriam domum etiam quando inter ipsum & alimentarium orta esset lis & inimicitia. ibid. nu. 55.

Idem quando plures hæredes, qui præstare tenentur alimenta, diuiserunt bona ipsa testatoris, & separatim habitare cœperunt. ibi. nu. 56.

Idem quando casu aliquo fortuito euenit, vt alimenta præstari nequeant in domo hæredis. ibi. nu. 57.

Idem quando coniectura aliqua colligitur, testatorem voluisse alimenta præstari debere in domo ipsius alimentarij. ibid. nu. 58.

Alimentis legatis quantum pro ipsis sit præstandũ, quando simpliciter sunt legata, non adiecta quantitate. præs. 157. lib. 4. nu. 32. 173

Quod quando veniunt præstanda ex pecuniarum quantitate, pecunia ipsa non est impendenda, sed reponenda ad honestum lucrum, & ex eo reddittu erunt præstanda alimenta. ibid nu 33.

Et quid sit inspiciendum in præstandis alimentis. ibi. nu. 34.

Alimentis legatis nunquid debeantur etiam vxori & filijs legatarij, si nõ constat de testatoris voluntate. præs. 157. lib. 4. nu. 39. 174

Quòd legatum alimentorum sit quid personale, & personam non egreditur. ibid. nu. 40.

Alimenta si duobus sint coniunctim legata, nec testator expresse disposuit, quod altero eorum decedente vel repudiante superstes totum haberet, portio præmorientis vel repudiantis alteri non accrescit. præsum. 158. lib. 4. num. 2. 174

Alimentorum præstatio arguit quem esse alterius filium. præsum. 54. libro 6. num. 33. 308

Alimenta, quæ legis dispositione præstantur, aliter præstanda sunt quam ea quæ testatoris dispositione debentur. præs. 199 lib. 4. nu. 23. 226

Alimenta proposita ab Auo nepoti, cuius bona administrabat, dicitur præstita ex bonis ipsius nepotis. præs. 71. lib. 6. nu. 3. 320

Alimenta cui non debeantur bonis publicatis. lib. 3 præs. 124. nu. 52. 199

Alimenta debita legis dispositione, debentur etiam de præterito lib. 1. q. 46. num. 38. 24

Alimenta relicta a testatore, prout in vita consueuerat, intelliguntur secundum annos immediate præcedentes. lib. 3. præs. 6. nu 38. 114

Alimenta, & litis expensæ, vt filio decernantur, sufficit solam pro filio extare præsumptionem & ea qualis requiratur, cum ampliationib. lib. 1. q. 35. nu. 6. 7. 8. 10. 13. & seq. 16. & 17

Alimenta præterita non habent priuilegium alimentorum. ibi. nu. 31. 27

Alimenta & sumptus litis, quousque præstentur. nu. 34.

Et quod taxentur iudicis arbitrio. nu. 35.

Alimenta & sumptus litis si cui decernantur, verum cauere is debeat. nu. 38.

Alimenta præstita personæ, præsumuntur præstita, secundum qualitatem ipsius. lib. 1. q. 18. nu. 8. 30

Alimenta vxori relicta præstanda sunt in domo habitationis ipsius testatoris præs. 129. nu. 2. lib. 4. 149

Alimenta aut interesse debitum loco dotis sibi constitutæ, gener non præsumitur donasse socero, si intra modicum temporis, & sic infra decennium non petierit. lib. 3. præs. 15. nu. 1. 131

Quid autem sit, si præter lapsum sit decennium. ibi. nu. 2. & 4.

Alimenta diuersis modis, vel diuersis in locis præstari, parum refert. lib. 3. præsum. 131. nu. 10. 206

Alimenta præstans mulieri maritus, an maritali potius affectione, quam causa dotis receptæ facere præsumatur. lib 3. præs. 13. nu. 10. 126

Alimentorum assignatio, & impensarum, nullum facit præiudicium causæ, & iudicio principali. lib. 1. q. 35. nu. 39. 17

Allegans diuitias vel paupertatem, probare debet præs. 25. lib. 6 nu. 4. 285

Et alleganti diuitias vel paupertatem incumbit onus probandi, quando nõ allegatur aliquid tempus, quo quis fuit vel diues vel pauper. ibid. nu. 14.

Allegans præscriptionem probare eam debet præs. 3. lib. 6. nu. 2. 289

Allegans collegam suum tempore suscepti officij fuisse diuitem, probare id debet. præs. 25. lib. 6. nu. 19. 289

Allodialis præsumitur res etiam feudali vicina & contigua. præs. 91. num. 10. lib. 3. 170

Allodialis verum res sit ex verbis concessionis præsumitur. ibi. nu. 19.

Allodialis & libera non præsumitur res in æstimo ciuitatis non descripta, in quo alia describi consueuerunt. ibi. nu. 41. 171

Allodialem esse rem colligi ex signis. præs. 91. nu. 35. lib. 3. 170

Allodialem & liberam non feudalem in dubio rem præsumi. præs. 91. num. 5. lib. 3. 170

Allodiale etiam feudum præsumitur si a Principe donatum factum sit præs. 91. nu. 11. lib. 3. eod. Nec refert si dicat Princeps, nostri Principatus & dominij & aliorum quorumlibet iuribus semper saluis. nu. 13. aut aliquid annuatim Principi præstetur. nu. 14.

Alloquutio ad aures secreta cum eo qui delictum deinde commisit si alia concurrunt adminicula, Torturæ facit locum. q. 89. nu. 115. lib. 1. Quæ autẽ concurrere debeant. ibid. nu. 116. 43

Altari seruiens de altari viuere debet. præs. 71. lib. 6. nu. 8. 320

Alternatiua vt verificetur, sufficit alteram partem esse veram. præs. 186. lib. 4 num. 11. 201

Alternatiua dictio, vel, inter diuersa ponitur, & alteram partem esse veram sufficit præs. 90. nu. 5. lib. 3. 169

Alternatiua in obligatione vnum recipiendo creditor non petit alterũ. præs. 45. nu. 24. lib. 3. 139

Ademptoria verba non arguere legati reuocationem,præsump. 37. num. 35. libro 3. 144
Ambiens & affectans honores & dignitates habet contra se præsumptionē. q.17 nu.10.lib.1. 10
in Ambiguis humanior sententia est sequenda,præs.51.lib.6.nu.15. 305
Amicitia magna æquiparatur cognationi præs.40.lib.5.nu.23. 264
Amicitia vera quanti facienda præs.89.lib.4. nu.70. 105
Amicitia coniunctus si vulnerauit amicum,non præsumitur animo occidendi vulnerasse.præsum.40.lib.5.nu.22. 264
Intellige,vt ibi nu.24.
Amicitia quæ proficiscitur a dissimilibus dura est,& aspera.præsum.10. num. 41.lib.2. 55
Amicitia maioris est ponderis quam fraternitas.præs.124.nu.29.lib.3. 198
Amicitia propinquitati,& gratia necessitudini præter quam in filijs præferri potest in bonorum successione.q.28 nu.17.lib.1. 14
Amicus licet suorum appellatione veniat, non tamen dicitur suus ratione sanguinis,& sic non dicitur successor sanguinis. præsump. 89. libro 4. numero 66. 105
Amicus quomodo à pari procedat cum venientibus ab intestato.præsum.89. lib.4.nu.68. eod.
Amicus procedit à pari cum venientibus ab intestato, & ita capit ex testamento minus solemni,sicut capiunt qui veniunt ab intestato. præsum. 166. lib.4.nu 43. 183
Amicus potest agere pro amico sine mandato,sicut coniunctus pro coniuncto præsum.89 lib 4.nu.69. 105
Amon Dauidis filius Thamar sororem suam morbo simulato ad se vocatā constuprauit.præsump.17.lib.5.nu. 15. 250
Amor nullus vincit paternum.præsum.89.lib.4.nu. 118. 108
Amphitapa quid olim esset.præsum.161.lib.4.nu.6. 176
Amphora quid sit.præsum.152.lib.4.nu.22. 170
Et cuius sit mensuræ ibid.
Anademata est vox græca,significátque apud nos redimiculum.pręsum.163. lib.4 nu 6. 178
Angeli cautela in l.sed & si de sua.ff.de acqui.hæred.refellitur.præsum.49. lib. 6.num.19. 302
Anima cæteris omnibus est præferenda.pręsum.112.lib.4.nu 4. 137
Animam esse mortalem contendens hæreticus censetur.idem si affirmat non reperiri Paradisum,Purgatorium vel Infernum.præsump.6.lib.5. num, 12. 244
Animus ex verbis iam prolatis facilè declaratur.præsum.7.lib.5.nu.9. 245
Animus declaratur,qualis antea fuerit,ex his,quę incontinenti fiunt.præsum. 60.lib.4 nu.43. 53
Animus talis præsumitur qualem vel verba,vel facta ipsa declarant.præsum. 35.nu.2.lib.6. 290
Et declaratur qualis sit animus verbis iam prolatis.ibid.nu. 13.
Et iudicatur ex loquela.nu.14.
Et quomodo factis declaretur.nu.20.
Declaratur enim plus factis quam verbis.nu.21.
Et animus præcedens declaratur ex facto subsecuto.nu.23.
Animi sola destinatio dicitur deliberatio sine verbali expressione.præs.9.nu. 19.lib.4.
Animi mutatio non præsumitur.præsum.37.nu.5.lib.6. 291
Animus deliberatus occidendi quando præsumatur.præs.38.nu. 1. lib. 5. Vbi viginti coniecturæ animi deliberati occidendi in libro de arbit.iud.ab authore enumerantur.nu.2. 263
Animus delinquendi vel non, quando & quomodo coniecturis & præsumptionibus declaretur.præs.40 nu.1.lib 5.& per tot. 263
Annexa domui quando in legato domus veniant præsump.129.numero 19. lib.4. 149
Annonæ causa totius exercitus robur est,& Reip.salus. præsump. 72.num.26. libro 2 92
Annorum vel 10.vel 20.cursus ad inducendam obligationem vel titulum respectu futuri temporis non sufficit.præsump.131.nu 54.lib 3. 207
Annulus si mulieri tacenti datus sit a viro verbis matrimonium significātibus præsumitur matrimonium contractum.præsum.2.nu.4.lib.3.Id etiam procedere in muliere,non intelligente viri verba,sed manum tantum porrigente.ibi.nu.5 109
Annulus quando defertur quidem, at digito non immittitur quid præsumat. ibid.nu.10.
Annulus traditus etsi non immissus digito puellæ, quando tamen præsumi faciat matrimonium contractum ibid.nu.11.& 12.
Annuli traditionem signum esse æquiuocum.præs.2.nu.1.lib.3. eod.
Annuli traditio regulatur secundum expressa verba & actum procedentē. ibid.num.3.
Annulum mulieri tradens filius, eiusque digito immittens non in apparatu matrimonij,quid præsumatur.præsum.2.nu.9.lib.3.
Annulum gestans mulier viro cohabitans, si de traditione a viro facta non constet,matrimonium non præsumitur.ibid.nu.13
Annulo tradito expresso consensu accedente, vel sponsalia vel matrimoniū contractum censetur.lib.3.præs.2.nu.2. 96
Annulo tradito si nil dictum sit, secundum loci consuetudinem vel matrimonium vel sponsalia præsumuntur ibid.nu.6.
Annulo tradito in apparatu matrimonij, præsente Sacerdote, vel ad fores Ecclesiæ, matrimonium præsumitur etiam in loco vbi annuli traditio nihil significaret.nu.7.Et quid si eo in loco traditus sit a patre,sine matrimonij apparatu.nu.8.
Antecedens videtur velle qui cupit consequens. præsump. 76. numero 36.libro 2. 96
Antecedens qui fecit,an & quando dicatur fecisse etiam consequens. præs 3. nu.19 lib.6. 273
Antonij Butrij ratio in c.requisisti.de testam.reiecta.præsump. 11. nume. 18. libro 4. 136
Apotheca,an & quando sub legato domus veniat.præs.129.nu 8 9.14.15.16. 17.20.21.& 21.lib.4. 149
Appellans quid probare debeat.præs 104.nu.14.lib.4. 126
Appellans intra tempora præstituta a lege, appellationem prosequi debet. lib.2.præs.96.nu.1. 104
Appellandi tempus intra decem dies,censeri de substantia ipsius appellationis.lib.2.præs.95.nu.4. 103
Appellatum si fuerit a sententia pro vxore lata,nil dicitur attentare iudex,si alimenta vxori decernat.lib.1.q.35.nu.19. 17
Appellatio in dubio non præsumitur deserta.lib.2.præs.96 nu.2. 104
Et quæ ratio sit nu.3.
Appellatio suspendit iudicatum, non tamen impedit præsumptionem iustitiæ,vel rectitudinis ipsius.lib.1.q.35.nu.20. 17
Appellatio intra 10.dies interposita præsumitur.lib.2.præs.95.nu.2. 103
Baldo tamen cum alijs dissentiente.ibid.nu.3.
Appellatio reijcienda admittitur,tacente aduersario.lib.2 præs.46.nu.28. 73
Appellatio impeditur per præsumptionem iuris,& de iure.lib.1.q.76.nu.1. 33
Appellatio per solam iuris præsumptionem non impeditur.ibid.nu.3.
Appellatio ab interlocutoria pro forma requirit grauaminis expressionem. lib.2.præs.84.nu.8. 100
Appellationis beneficium minori per compromissum aufertur.lib.3. præs 82. num.11. 165
Appellationis termino pendente,pro sententia est præsumptio.lib.2.præs.67. num.26. 87
Appellationis iudex condemnando in expensis, præsumitur etiam de expensis primæ instantiæ.lib.2.præs.58.nu.1. 101
Appellationem desertam esse,in dubio non præsumitur.lib.2.præsum.66.nume.3 86
Appellatione pendente,sententia nequit mandari exequutioni. libr. 1. q. 34. num.2. 16
Id quando non procedat,nu.3.
Appellatione facta ab interloquutoria, causa grauaminis nominatim debet exprimi.lib.1.q.45 nu.11. 22
Appellatione a sententia interposita,pro sententia non præsumi. lib.2. præs. 67.nu 36. 87
Contraria affertur opinio.ibid nu.37.
Appellatione interposita,quo ad aliqua pręsumi pro sententia,quo ad aliqua vero minus ibid.nu.38.
Et quæ sint illa.nu.39 40.41.42.43.nu.44.secundum doctrinam Alciati.
Appellatione interposita,in dubio semper pro sententia præsumi, & quæ sit ratio.nu.45.
Quo tamen casu non procedit nu.46.
Appellationibus a sententia interpositis formam præscribens Pontifex, non præsumitur præscripsisse his,quæ a se latæ sunt.lib.3 præsum.44.nu.16. 148
Appellatio a sententia præsumitur in dubio præcessisse, demum secutam esse causæ commissionem præs.7.nu.2 lib.6. 275
Appellatio nomine simpliciter scripti hæredes nepotes ab auo vel patruo, intelliguntur instituti æquis portionibus præs.202 nu.8.lib.4. 235
Approbatum semel,reprobare amplius non possum.lib.2 præs.14.nu.14. 57
Aquæ ducendæ seruitutem promittens, intelligitur secundum id quod duci consueuit.lib.3.præs.43.nu.3. 147
Aquam ducendi concessio,cur realis præsumatur.lib 3.præs 103.nu. 37. 180
Aquæ haustu concesso ex fonte præsumitur concessum etiam iter ad hauriēdum,& econtra.præs.144.nu.12.lib 4. 165
Aquiminaria vel aquiminalia quid sint remissiue. præsump. 160. numero 14. libro 4. 176
Aquiminarium dicitur potius vas escarium quam potorium.præs.162.nu.20. lib.4. 177
Arbiter & arbitrator ex compromisso electus, præsumitur pronunciasse vt arbiter,ad hoc vt laudum sit magis efficax præsump.5. numero 2. libro 6 275
Arbiter & arbitrator si quis ex compromisso sit electus ad diffiniendum cōtrouersiam,si processerit ordine non seruato,& laudum ferat, præsumitur pronunciasse tanquam arbitrator,ne laudum sit nullum.præsump.4.nu 26. lib.6. 274
Arbitri qui curant laudum ratificare antequam eis legatur contra iura id facere dicuntur.præs 3.nu.123.lib.5. 242
Arbitrarium non est,quod a lege expresse sancitum est.lib.1.q.44.nu.2. 22
Arbiter de iure procedere tenetur.lib.2.præs.77.nu.7. 97
Arbiter sententiam condemnatoriam, non expressa quantitate ferre non potest,nec ea post facto sententiam emendare nu.11.
Arbitri sententia potentior est,& citius sortitur effectum quam arbitratoris. lib.2.præs.77.nu.4.eod. 97
Arbitrum recipientem compromissi instrumentum nulla facta cōtradictione,præsume onus cognoscendi, & laudum proferendi acceptasse. libro 3. præs.65.nu 3. 160
Arbitro excedente fines compromissi,laudi cessat præsumptio.lib.2.præs.76. num.27. 96
Arbitris electis partium consensu,eorum personæ censentur approbatæ, nec ipsis quid obijci potest,nisi adsit contraria coniectura. lib. 2. præsump.76. num.10. eod.
Arbitria ad instar iudiciorum redacta sunt.lib.2.præs.76.nu.1. eod.
Arbitrator solum partium concordiam spectat,& potest dare alteri,de iure alterius.lib.2.præs.76.nu.14. eod.
Arbitrator cum ob temporis breuitatem de rei veritate cognoscere nō potuit,cessat rectitudinis & iustitiæ præsumptio.nu.26.
Arbitrator potest auferre de iure alterius.lib.2.præs.77.nu.8. 97
Arbitratores pronunciant secundum æquitatem.lib.2.præs.76 nu.15. 96
Arbitratoribus probis,& honestis,quod de causa instructi fuerint, creditur, & præsertim si in laudo optimè ac diligentissime narrent iura ipsum partium.lib.2.præs.76.nu.31. 96
Arbitramenta sub conditione resolutiua ferri possunt. lib. 2.præsump. 77.nume.12. 97
Arcis custos,non debet restituere arcem ei,qui venit cum sigillo domini.lib. 2.præs.57.nu.18. 83
Argenti escarij appellatione non veniunt cacabi argenti, miliarium argenteum,vel sartago.præs.162.nu.22.lib.4. 177
Argenti nomine in legato non venit applumbatura qua argenti massæ simul coniunguntur.ibi.nu.8.Nec etiam venit aurum vel argentum quibus res alterius materiæ ornata est.ibid.nu.9. 177
Arguere licet a nomine quia talis quis creditur qualis nominatur.pręs.30.nume.30.lib.6. 289
Argumentatio secundum Ciceronem est inuentum ex aliquo genere, rem aliquam aut probabiliter ostendens, aut necessario demonstrans lib. 1. q. 6.num.9. 4
Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem, vel est probabile inuentum ad faciendum fidem, secundum Ciceronem.libro primo,quæstione 6.numero 2. 4
Argumentum quid sit secundum Quintilianum.ibid.nu.3.
Argumentum quid sit secundum Baldum.ibid.nu.4.

Argu-

INDEX.

Argumenti varius vsus apud Dialecticos.nu.5.
Argumentum est collatio plurium ad vnam conclusionē & hoc modo sumptum, a signo differt, vt pars a toto.ibi nu 6.
Argumentum aliquando conficitur ea pluribus signis, aliquando ex solo signo quod necessarium sit, vel maxime credibile.num. 7.
Argumentum semper habet artificium, signum aliquando arte caret, aliquādo non ibid num.8.
Argumentum & coniecturam sumere licet ab vno ea decem prædicamentis præsum.72.num.19.lib.6. 320
Argumentum verosimile fit ex rebus probabilibus, & quæ plerumq; ita sūt, nihilque differt a præsumptione iuris vel hominis.lib.1.q.7.nu.36.& 37. 4
Argumentum á sensu contrario, quo casu non procedit.libro 1.quæstio. 70. numero 5. 32
Argumentum a sensu contrario, debile esse, nec habere locum, cum aliæ rationes repugnant.lib.3.præsum.93.nu.5.& 6. 172
Argumentum ab vsu & solitis receptissimum est.lib.3 præsum.7.nu.5. 116
Et lib.eod.præsum.14.nu.13. 126
Argumentum a mandato procuratoris, ad mandatum iurisdictionis valet. lib.2.præsum.18.nu.32. 62
Argumentum á potestate tutoris, ad iurisdictionem, in iure receptum est.lib. 2.præsum.16.nu 32. 59
Argumentum de alimentis ad dotem procedit.præsum.189.nu.29. & 66.libr. 4.207. & 208.
Argumentum a communiter accidentibus probabile est.præsump.19.nume. 5.libro 6. 281
Argumentum a communiter contingentibus plurimum potest in materia præsumptionum.& coniecturarum.præsum.14.nu.20.lib.6. 278
Argumentum de contractibus ad legata procedit.præsum.144.nu.10.lib.4.& præsum.199.nu.5.eod lib.164. & 125.
Argumentum a contractibus ad vltimas voluntates iure recipitur. præsump. 127.num.9.lib.5. & præsum.147.nu.11.lib.4. 147
Argumentum de dispositione tacita ad expressam valet quando eadem est ratio præsum.189.nu.97.lib.4. 209
Argumentum de dote ad alimenta procedit.præsum.191.nu.2.lib.4. 216
Argumentum ab inclusione vnius ad exclusionem alterius, quando non procedat.præsum.38.nu 24 lib.4. 34
Argumentum de legato libertatis ad legatum piæ causæ valet.præsump.116. num.31.lib.4. 141
Argumentum de legitima debita patrono ex bonis liberti, ad legitimam debitam filio ex bonis patris valet.præsum.101.nu.50. lib. 4. Secus vbi agitur de incommodo filij.ibi.nu.51. 122
Argumentum á matrimonio carnali ad spirituale iure recipitur & econtra, & ibi declaratur.l.Titia si non nupserit. ff. de cond.& demonst. præsump. 83.nu.21.lib.4. 91
Argumentum a cessante ratione procedit.præsum.189.num. 190. & præsum. 190.nu.25.lib.4. 213. & 215
Argumentum sumptū á sensu contrario procedit a coniecturis, & ideo contrarijs coniecturis facile tollitur.præsum.166.nu.65.lib.4. 184
Argumentum a contrario sumi debet ad limites verborum.præsum 39.num. 32 libro 4. 36
Argumentum á contrario sensu sumi non potest in dispositione testatoris, quando correctio statim & incontinenti facta apparet. præsump. 165. nu. 7.libro 4. 180
Argumentum a contrario sensu non debet sumi, quando potest inde sequi absurdum.præsum.83.nu 55.libr. 4. 93
Argumentum a contrario sensu non procedit, quando alia iura repugnant. præsum.39.nu.25.lib.4. 36
Argumentum a statuto ad dispositionem testatoris valet, secus si non est eadem ratio.præsum. 83.nu.24.lib.4. 91
Argumentum a substitutioni vulgari ad pupillarem, & econtra, an & quādo procedat.præsum.34.nu.33.lib.4. 27
Argumentum de toto ad partem permissum est.præsum.35.nu.27.lib.3. 142
Argumenta omnia quæ a sensibus ducuntur signa vocantur, quæ vero ab intellectu ducuntur verosimilia.q.7.nu 33. 4
Aristoteles & Cicero quomodo possint excusari quod inter probationum inartificialium species collocarint leges q.1.nu.5.lib. 1. 1
Aristotelis vel Ciceronis auctoritati deferendum est illis in casibus, quibus lex eam approbant præsum.6.nu.62.lib. 3. 114
Arma polit ens, gladium acuens, aut alia ad delictum præparans quæ facere non consueuerat, torturæ locum facit.lib.1.q.89.nu.122. 43
Arrogator de bonis arrogati restituendis satisdare debet.præsump. 72. num. 1.lib.3.Qua satisdatione omissa lex eam pro interposita habet.nu.2. 163
Arrogatoris satisdationem omissam, præsumptam censeri iuris & de iure præsumptione, opinio est Io. Andr. præsum.72.num 3.lib.3.eod fictam autem esse Bartol.autumat.num.4.Alij & verius nec fictam esse nec præsumptam, sed legem æquitate suadentem actionem hanc reddere.num.5.ibid.
Arrogatus filius non patri arrogatori, sed sibi acquirit. præsump. 26. nume. 15.libro 3. 333
Arrogatio fit authoritate principis.præsum.82.nu.16.lib.4. 6
Ars imitatur naturam.præsum.2.nu 12.lib.4. 4
Artem qui didicit præsumitur eam scire, & exercitio ipsam in eo auctam esse.quæst.14.nu.27.lib.1. 8
Aspectus corporis pro ætate præsumptionem facit, versaturque iudicis arbitrium præsum.50.nu.38.& 39.lib.2. 77
Aspectus facile quem decipit.præsum.51.nu.61.lib.2. 80
Aspectus hominis in dies mutatur, & homo alter quodammodo efficitur. ibidem nume.67.
Assecurari super bonis quem contractum significet.præsump. 122. nume.47. libro 2. 194
Asserenti aliquid in articulo mortis ad detrimentum alterius non adhibetur fides.præsum.7.nu.9.lib.3. 116
Assertioni eius creditur qui carnaliter a se cognitam fuisse vxoris suæ consanguineam iurat ignorasse q.77.nu 7.lib.1. 34
Assertioni iuratæ aduersus legis præsumptionem creditur, quando alia æque potens est pro ipso præsumptio.ibid.nu. 17. Idem est si leuis contra ipsum extet præsumptio.nu.18.
Asserens aliquid & in eo fundamentum faciens, probare id debet. præsump. 55.nu.5.lib 6. 310
Asserenti se alienasse ex quæ possidet non creditur. præsumpt. 62.nume. 12. libro 6. 315
Asserenti aliquem furiosum, incumbit onus probandi.præsum.45.nu.20. lib.6. & coniecturis vel signis id probare potest.nu.11. 298
Asserens aliquam hæresim cuius cōtrariam veritatem catholicam prius docuerat, hæreticus perennis præsumitur.præsum.7.nu.8.lib.5. 245
Assertio dubia quæ potest significare hæresim & catholicam fidem, in dubio catholica præsumitur.præsum.2.nu.12.lib.5. 238
Assessoris officio nemo in sua patria fungi potest, nec iurisdictionem exercere.præsum.12.nu.9.lib.5. 248
Assigno verbum significat dationem in solutum.præsum. 93. nu.6.libr.2. 103
Assignare filio portionem suam pater ante mortem suam potest, ea tamen assignatio est reuocabilis.præsum.19.nu.108.lib.3. 137
Associatio delinquentis facta quando excusetur. quæstio. 89. numero 110. & seq.libr.1. 43
Associans delinquentem statim delicto commisso ne comprehendatur locū facit torturæ quæst.89.num.109.lib.1.eod. 43
Athamas Aeoli filius furiosus furijs a Iunone immissis vsque adeo correptus fuit, vt Learchum filium interfecerit. præsumptio. 145. numero 13. libro 6. 195
Athenis vir quidam eruditissimus ictu lapidis in capite percussus, literarum quarum doctissimus erat, memoriam amisit. præsumptio. 45. numero 33.libro 6. 298
Attestationis fundamentum dicitur esse ipsa fides quæ est indiuidua, & ex periurio violatur.præsum.12.nu.4.lib.5. 253
Auctoritas alicuius quomodo præsumatur esse de substantia actus. præsump. 34.nu 17.lib.6. 290
Augmentum regulatur secundum naturam sui principalis, cui æquiparari dicitur præsum.189.nu.157 lib.4. 212
Auro aut argento legato quod auri vel argenti genus præsumatur legasse testator.præsum.162.nu.1.lib.4. 177
Quod si legarit omne aurum & argentum suum præsumitur legasse aurum & argentum tam factum quam infectum, idest tam vasa, quam massam. ibidem nume.2.Eatende hoc etiam ad gemmas huiusmodi auro & argento inclusas nume.3.ibid.Secus si qualitas aliqua addijcitur quæ speciei auri vel argenti non conuenit.ibidem nume. 4. nec censetur legata pecunia numerata ibi.nu.6.
Legato autem auri vel argenti certo pondere, pro hæredis commodo permissum est, vt possit pecuniam, eiusdem tamen æstimationis hæres præstare.ibidem num.7.
Auro vel argento facto legato censentur legata omnia vasa auri & argenti. numero 10.ibid
Et etiam vasa quæ cœpta sunt fabricari, etiamsi nondum sint perfecta. ibidem num.13.
Venit etiam materia auro argentoue intecta ibi.nu.10.
Nec non pediculi argentei.ibi.nu.15.
Et veniunt gemmæ auro inclusæ.ibi nu.16.
Vasa autem fracta collisa non veniunt nomine argenti facti.ibi.nu.17.
Nec veniunt Scaphia.nu. 18.
Auro vel argento legato, quod sui vsus causa habebat testator, quid comprehendatur ibi nu.24. & seq. 177
Auth.res quæ. C.commu.de lega.non habere in bonis prohibitis alienari per contractum.præsum.189.lib 4 nu.186. 213
Auus tenetur dotare neptem & proneptem, quæ aliunde dotari non possunt. præsum.189.lib.4.nu.105. 210
Auus tenetur nepti dotem constituere, quando pater ipsius non habet bona, è quibus dotem filiæ constituat.præsum.189. lib.4.nu.12. 206
Auus dotando neptem patre illius diuite existente censetur non filij sed neptis contemplatione, & sic aduentitiam dotem constituere.præsum.17.nu. 3.lib.3.Reiecta Nattæ & Cephali distinctione.nu.4. 129
Auus nepti nondum natæ relinquens dotem in testamento, filij contemplatione præsumitur reliquisse.nu.5.
Auus dotando neptem patre extante paupere, profectitiam dotem præsumitur constituere nume. 6. idque etiam obtinere in auo materno. nu.7.
Auus relinquens dotem in testamento quo filium hæredem scripsit, absolute præsumitur solius neptis contemplatione reliquisse.nu.8.
Auus dotando neptem ex filio casu quo contemplatione filij non posset, impedimento iuris obstante, sola neptis contemplatione dotasse præsumitur.nume. 9.
Auus habens plures filios, & ex eorum vno neptem eam dotando, neptis contemplatione tantum facere præsumitur.ibi.nu. 16.
Auus dotando neptem ex filio exhæredato.filij contemplatione dotare non præsumitur.nu.17.
Auus instituendo filium & dotando neptem, sola neptis contemplatione dotem relinquere præsumitur.nu.18.
Auctoritas iudiciaria præsumi facit pro sententia iudicis alioquin indiscreti & improbi.præsum.67.nu.27.libr. 2. Nisi ex actis causæ de iniustitia appareat. num 28. 87
Autorizari sibi tutor potest vbi de pupilli commodo agitur.præsump.80.numero 7.libro 3. 154

B

BAldi & Felini summa auctoritas.præsum.21.lib.5 nu.17. 252
Baldi, & quamplurium doctorum opinio refellitur. præsumpt. 34. libro 4.numero 27. 27
Baldi verba interpretantur in l.fideicommissa.§.1.de lega.3.præsump.5. libro 4 numero 3. 5
Balneæ legatæ domus portio sint, & in legato veniant. præsumpt. 129.nume. 12.libro 4. 149

Bannitus quis dicatur: quando præsumatur restitutus, & quomodo puniri debeat, & quibus commodis dicatur priuatus: & an possit hæres institui.

Banniti vulgo appellantur forusciti.præsum.45.lib.5.nu.28. 267
Bannitus quare dicatur non subditus.præsum.45.lib.5.nu 24.& 29 eod.
Bannitus efficitur hostis illius ciuitatis, e qua est bannitus, & patriæ odiosus. præsum.45.lib.5.nu.8 266
Bannitum occidisse asserens probare debet, illum occisum esse illum met in banno descriptum.præsum.15.lib.6.nu.37. 279
Bannito liberatu a banno & proprie restituto an & quando præsumantur restituta bona.præsum.46.lib.5.nu.1. 267

I N D E X.

Quòd si fuit liberatus iustitia mediante, præsumitur restitutus etiam quò ad bona ibid.nu.2.
Quando enim est restitutus, dicitur innocens à delicto, vnde verè non fuerat bonis priuatus. ibi.nu.3.
Bannitus quando fuit gratia & liberalitate Principis restitutus, si bona sunt adhuc apud ipsum principè, præsumitur etiam restitutus quo ad ea.ib.nu.4.
Et quid si ipsa bona reperiuntur a principe alienata titulo oneroso, & ipse bannitus fuit simpliciter restitutus. ibi.nu.5.
Et quid si bona iam fuerunt a principe in alium translata titulo lucratiuo. ibidem nume.6.
Bannitus restitutus in pleniori forma, censetur etiam restitutus quoad bona in alium alienata, & quouis titulo translata. Et datur exemplum huius plenioris formæ.ibi.nu.10. 11. & seq.
Bannitus etiam ob contumaciam licet pro confesso habeatur, ex dispositione statuti, captus tamen non punitur, si suam innocentiam vult probare. præsum.48.lib.5.nu. 6. 269
Bannitus a ciuitate an præsumatur priuatus commodis & beneficijs iuris communis.præsum.45.lib 5.nu. 11. 266
Bannitus a ciuitate Cremonæ nec quidem potest succedere patri in legitima sibi iure communi debita, statuto illius ciuitatis prouidente, quòd forensis non possit acquirere immobilia.præsum 45.lib.5.nu. 26. 267
Bannitus a ciuitate Venetiarum non potest conficere testamentum coram duobus testib. tantú, sicuti lege Veneta permissum est.præs.45.lib.5.nu.4. 266
Bannitus ob perpetratum graue delictum quibus commodis & iuris beneficijs priuatus præsumatur.præsum.45.lib.5.nu.1. 266
Quòd regulariter præsumitur priuatus omnibus istis commodis, quæ illius loci statutis ibi commorantibus tributa sunt ibi.nu. 2.
Et censetur priuatus factione testamenti tam actiua quam passiua, quando statutum concedit certá formam diuersam ab illa a iure communi præstituta, secundum quam formam testari non potest.ibi.nu.3.
Bannitus in contumaciam pro aliquo crimine admissus ad nouas defensiones pro qualitate personæ torqueri potest, etiam absque alijs indicijs præsum.70.nu 14.lib.2. 90
Banniti tolleratio & potentia principis non arguit banni renouationem.præsum.20.num.34.lib.2. 63
Bannitum ad honores & dignitates assumens princeps, cum eo dispensare præsumitur.præsum.20.nu.17.lib.2. 63
Bannitum offendens cuius bannum inualidum est ob ignorantiam non excusatur.præsum.88.nu 9.lib.3.
Bannitus simpliciter restitutus nunquid recuperet bona, quæ peruenerunt sine alterius facto ad alium ob solam causam delicti & banni sequuti. vt puta ad proximiorem.præsum.46.lib.5.nu.9. 267
Bannitus non potest institui hæres ex forma statuti loci, de quo est bannitus, quia priuatus est beneficijs a statuto concessis.præsum 45 lib.5.nu.5. 266
Præsumitur etiam priuatus facultate succedendi ab intestato.ibi.nu.6.
Et præsumitur priuatus commodis & beneficijs a iure communi concessis, quando banniens priuauit ipsum ab omni actu legitimo.ibi.nu. 16. 267
Idem quando banniens, seu eius lex vel statutum decernit bannitum posse offendi personaliter & realiter. ibi.nu.17.
Idem quando banniens vel eius statutum adimit bannito omne auxilium. ibidem nume.18.
Idem quando quis fuit bannitus in ære & persona.ibi.nu.19.
Idem quando ipse bannitus esset positus extra protectionem communis. ibidem nume.20.
Ideoi quando statutum confiscat ipso iure bona ipsius banniti.ibi.nu.21.
Bannitus nō potest in immobilib. aliquo modo succedere, nec quicquā acquirere, stante statuto, quòd forensis acquirere non possit immobilia.ibi.nu.23.
Habetur enim bannitus pro forensi, & non pro subdito ibi.nu.24.
Idem de bannito pœna capitali, qui pro forensi habetur.ibi.nu. 27.
Et quare.ibid.nu.29
Baptizatos nemo præsumitur in dubio.præsum.14.lib.6.nu.8. 278
Baptizari cupiens graui morbo affectus verum diuino amore vel mortis timore baptizari voluisse præsumatur.quæst.43.nu 4.lib. 1. 22
Bartolus in l.licet Imperator.num.4.ff.si quis omiss.cau.testa. declaratur. præs. 108.lib 4.nu.23. 130
Bartoli doctrina in l.licet Imper.nu.3.ff.si quis om.cau.testa.in dubium reuocatur.ibid.nu. 44.
Bartoli lapsus in l.2.nu.44.ff.de vulg. & pupil. subst. qui sibi contrarius ostenditur in l.Lucius.nu.14.ff.eo præsum.60.lib.4.nu.51. 53
Bartolum & reliquos lapsos in interpretatione l.vlt.C.de inst.& subst. cui dātur plures intellectus a pluribus præsum.37.lib.4.nu 17.& nu.seq. 32

Bellum quando iustum præsumatur, & quando non sit suscipiendum.

Bellum an quando præsumatur iustum vel iniustum.præsum.96.lib.6.nu.1. 332
Quòd in dubio præsumitur iniustum. ibi.nu.3.
Præsumitur autem iustum, si a Principe non recognoscente superiorē fuit indictum secus si ab inferiore.ibi.nu.4.
Et dicitur bellum iustum, quando concurrunt, Principis superiorem non recognoscentis auctoritas, iusta causa, & recta intentio.ibi.nu.5.
Et quæ sint iustæ causæ belli. ibi.nu.6.
Et nunquid bellum præsumatur iusta causa indictum.ibi.nu.7.
Bellum nō est suscipiendū odio vel liuore vindictæ, sed zelo iustitiæ.ibi.nu.8.
Bene agere in senectute præsumitur qui bene egit in iuuentute.quæst.15. numero 13.libr. 1. 9
Benefacere nemo cogitur inuitus.præsum.83 lib.4.nu.9. 90

Beneficia quibus conferri debeant, quomodo permutari possint, & quando renunciari: Et de beneficiorum confidentia an sit licita.

Beneficium præsumitur collatū ex eo meliori modo, quo potest valere concessio præsum.5.lib.6.nu 3. 275
Beneficij collatio præsumitur facta respectu permutationis paulò ante factæ.præsum.12.lib.6 nu.19. 277
Beneficium nemo præsumitur conferre sibi odioso.præs.45 lib.5.nu. 10. 266
Beneficij permutatio facta in articulo mortis fraudulenta præsumitur. præsum.8.libro 6. 276
Beneficij permutatio vel renunciatio non præsumitur facta in fraudem expectantis quando auctoritas superioris interuenit etiam si adsit expectans non quidem primum vacaturum, sed simpliciter vacaturum.præsum.78 lib. 6.nume.5. 324
Idem quando facta fuit superioris auctoritate, qui sciuit qualitates & conditiones personarum permutantium, & renuntiantis, ac etiam ipsorum beneficiorum ibi.nu.6.
Quid si superior ignorauit adesse expectantem primum vacaturum, nec non ignorauit qualitates beneficiorum & personarum permutantium, & renunciantis.ibid. nu. 7.
Beneficij permutatio aliquod onus habentis facta a sene, cum alio beneficio carente onere, licet sit magis tenue fraudis suspicione caret.ibi.nu.12.
Beneficij permutatio fraudis suspicione caret, quando aliqua qualitas quæ adiecta est beneficio pingui vel tenui operatur æqualitatem.ibi.nu.15.
Beneficij permutatio vel renunciatio in fraudem facta censetur si renuncians ipse habet beneficium tenue & ei renunciat, vt præcludat viam expectanti ad obtinendum aliud beneficium pingue de proximo vacaturum. præsum.78 num.8.lib 6. Idem si obtinens pingue beneficium graui infirmitate laborat, & beneficium suum permutat cum eo qui beneficium tenue obtinet.ibid.nu.9. Intellige quod tria concurrant, vt ibi nu.10. Idem si permutatio facta sit ab eo qui est senio confectus, & permutauit cum adolescente sanguine coniuncto.ibi.nu.11. 324
Beneficij permutatio facta cum tenuiori tempore pestis, fraudis suspicionē habet, etiam si renuncians esset sanus.ibid.nu.13. Idem quando renuncians habet cum expectante inimicitiam, & ob id renunciat licet non speret aliud pingue sibi conferri.ibi.nu.14.
Beneficij permutatio vel renunciatio si facta est clam & secreto, in fraudem expectantis facta præsumitur.ibid nu 16. Idem quando factæ fuerunt multæ resignationes.ibid.num. 17. Idem quando resignans dicit promissiones sibi factas adimpleri.ibi.nu.18. Idem quando subditus collatori renunciat beneficium tenue.ibi.nu.19.
Beneficij permutatio vel renunciatio an & quando præsumatur facta in fraudem expectantis, præsum.78 num.1.lib.6. Quod si est facta auctoritate superioris, & de nullius præiudicio agitur non præsumitur fraude facta.ibidem nume 2. 324
Beneficij tenuis permutatio in opulentum facta arguit simoniam ex parte eius qui opulentum dedit.præsum.35.nu.5.lib.5. 262
Beneficij renunciatio in fraudem facta, non prodest ei, ad cuius commodum facta fuerat.præsum.83.nu.80.lib.4. 94
Beneficio renunciasse præsumitur, qui religionem est ingressus, etiam intra probationis annum.præsum.82.nu.2.lib.6. 325
Beneficium acceptans tenetur probare se intra debitum acceptasse. præsum. 77.num.12.lib.6. 323
Beneficium qui diu possidet, præsumitur legitimè institutus.præsum.69.num. 17.libro 6. 319
Beneficij vacatio si fuit probata & institutio, licet de præsentatione aliter nō constet, quam per verba narratiua instituentis, ex hoc tamen præsumitur præsentationem præcessisse institutionem.præsum.36.num.4.lib.6.fol. 291. & hoc procedit inter litigantes, non autem in præiudicium patroni ecclesiæ ibid.nu.5.
Beneficiorum confidentia aliquando licita, & aliquando illicita est præsump.9 nu.2.lib.5.fol.246. & permissa censetur quando renuncians beneficio, confidit quod post renunciationem a se libere factam sine vllo pacto vel modo conferetur beneficium illi, cui vult.ibi.nu.3.
Idem quando confertur beneficium alicui ea intentione quòd ille aliquando cedet in fauorem alterius a se nominandi vel sui ipsius conferentis vel procuratoris, dummodo nullum pactum vel conditio adijciatur.
Beneficiorum confidentia illicita dicitur, quando vel simoniæ labes interuenit vel alia causa illicitam eam reddens.præsum.9.nu.3.lib.5. & quando est est simoniaca prohibita est constitutionibus SS. Pontificum. Pij 4. & Pij 5. & regulariter non præsumitur, nisi probetur.nu. 4. & quibus coniecturis detegatur, & est species criminis simoniæ ibi.nu.1.
Beneficiorum confidentia simoniaca non præsumitur etiam si resignans, & resignatarius essent amici tempore resignationis.præs 9.nu.5.lib.5.fo.246. Præsumitur autem simoniaca ex coniecturis quibus detegitur ipsam esse simoniacam & quæ sint coniecturæ ibid.nume. 7. & seq. & præsumitur simoniaca quando is in quem collatum fuit beneficium intra modicum temporis spatium retrocedit ipsum beneficium reseruato sibi aliquo commodo fructuum vel personis.ibid.num. 10.fol. 247. Idem quando is qui renunciauit beneficium, in illo adhuc residet, vel fructus percipiet, vel si is cui est collatum beneficium respondet de fructibus ipsi renuncianti. ibidem nume.14. Idem si recipiens beneficium constituit procuratorem ipsum renunciantem vel eius sanguine coniunctos ad percipiendum vel locandum fructus beneficij dimissi.ibi.nu.15.
Idem quando renuncians curauit fieri expeditionem, & expeditionis expensas pertinentes ad eum, cui collatum est beneficium fecit.ibid.num. 16.
Idem quando quis pro cessione alicui facta quacunque authoritate, in negotio ipso se quoquo modo immiscuit, & postea aliquid ex fructibus beneficij consequutus est.ibid.num. 17.
Idem quando constat ex literis resignatarij scriptis resignanti sibi factam fuisse resignationem ob id quod ipse resignatarius tanquam fideiussor resignantis soluat debitum eius creditori.ibi.nu.18.
Beneficiorum confidentia non simoniaca sed illicita quæ dicatur, & quare non sit comprehensa in Bullis Pij IIII & Pij V.præs 9.nu.19.lib. 5. 247
Beneficij collator si confert beneficium pacto adiecto vt postea in alterius pro arbitrio collatoris vel alterius de ipso beneficio disponatur, confidentiam simoniacam dicitur committere.præsum.9 nu.9.lib.5. eod.
Beneficium resignans si ad sui commodum pactū aliquod adijcit, præsumitur simoniace id fecisse, & sic dicitur confidentia simoniaca & illicita. præsum.9.num.6.lib.5. 246
Beneficium resignans si illum constituit procuratorem qui est sanguine coniunctus, cui deinde est facta resignatio, simoniace præsumitur egisse. præsump.8.num.5.lib.5. 246
Idem quando is qui resignauit beneficium mortuus est in possessione ipsius beneficij, quia præsumitur interuenisse pactum inter ipsum & resignatarium, quod ipse donec esset in humanis possideret.ibi.nu.6.
Beneficium a clerico bannito ademptum & alteri collatum non restituitur ipsi clerico restituto.præsum.46.nu.7.lib.5. 267
Beneficium vt genus diuiditur in tres species.præs 40.nu.7.lib.3. 146
Beneficium legis indultum alicui intelligitur si eo velit vti quæst.48.numero 18 lib. 1. 16
Beneficium alicui conferens Pontifex Maximus ob aliquod temporale, præ sumitur

I N D E X.

sumitur dispensare cum eo quo ad pœnam Simoniæ.præs.20.nu.12.li.2. 63
Beneficium curatum conferendo Pontifex habenti simile super incompatibilitate præsumitur dispensasse præs.20.nu.15.lib.2. 63
Beneficium infanti Papa conferens dispensare præsumitur.ibi.nu.30. aliquib. tamen ab hac opinione dissentientibus nu.31.
Beneficiũ alicui tanquam inhabili concessum probat is qui affirmat.præsum. 10.nu 26.lib.2. 76
Beneficium permutãs cum aliquo sibi adscribat si quomodo id obtineret nõ perquisierit.præsum.28.nu.8.lib.3. 168
Beneficium inferioris a principe non ita late interpretari.præsumpt.103.nu 15 lib.3. 179
Beneficij pacificus possessor triennalis molestia non afficiendus. præs.139.nu. 4.lib.3. 219
Beneficio alteri competenti nemo ipso inuito vti potest.præsump.13. nume. 16.libro.3. 125
Beneficia principum late interpretari præsum 103.nu.21 lib.3. 179
Beneficia principum late interpretantur, nisi stricta interpretatio a lege prohibetur.præsump.97.nu.19.lib.3. 175
Beneficia principum non comprænhendunt ea quæ requirunt mentionẽ specificam.ibid.nu.20.
Beneficia principum stricte interpretantur quãdo tertius leditur. præsum. 97. nu.11.lib.3. 175
Beneficium restitutionis in integrum est personale & cedi potest. præs. 189. nu.147.lib.4. 215
Beneficium statuti nõ tollitur per specialem partium conuentionem, quãdo generaliter est inductum.præs.109.nu.46.lib.4. 133
Benemerita ob quæ alicui donatur vel relinquitur non præsumuntur cũ sint quid facti.præsum.14.nu.11.lib.6. 278
Benemerita filij erga patrẽ nulla posse considerari quæ mercede digna sint. præs.19.nu.10.lib.3. 134
Benemerita filij vt ab ea donatio a patre facta consistat qualia esse debeant ibi.nu.21.
Benemerita filij præcessisse si adsint coniecturæ creditur patris assertioni.ibidem nu.31.
Benemeritorum filij sola patris assertio,donationem consistere non facit.lib. 3.præsump.19.nu.24. 135
Et quæ sit ratio.nu.25.
Bernardinus quidam Patauinus huiusmodi insania laborasse fertur quod diceret se videre equitem ingredientem cubile suum e specula.præsump.45. nu.53.lib.6. 299
Biennij lapsus non tollit exceptionem non numeratæ pecuniæ,quando solum per testes constat de confessione numerationis.præs 145.nu.16.lib.3. 224
Biretum comprehenditur nomine vestium.Præs.161.nu 19 lib 4. 177
Blasphemans assidue dicitur suspectus de hæresi præsum.6.nu.29.lib.5. 145
Blasphemans pluries calore iracundiæ præsumitur tantum semel blasphemasse.præsum.2.nu.27.lib.5. 238
Bona,verbum,idem significat,quod verbum hæreditas,quando subiecta materia id suadet,secus alias.præsum.109.nu.16.lib.4. 131
Bona dicuntur,deducto ære alieno.præsumpt. 109. nume. 8. fol. 131. & præsum,143.nu.14.lib.4. 164
Bona an in dubio censeantur relicta libere a testatore,an autem onere fideicommissi & restitutionis grauata.præsum.67.nu.1.libi. 4. 63
Quòd liberè censeantur relicta.ibid.& nu.2. 63
Bona aduentitia filij.& legitima sibi debita a pari procedunt nec in eis constituenda est differentia.præsum.38.lib.4.nu.29. 34
Bona, quæ non possunt alienari, nec etiam fisco publicari possunt. præs.76. lib.4.num 101. 79
Bona & diuitiæ patris dicuntur esse filij.præsum,189.lib.4.nu 32. 207
Bona quæ sunt in domo custodiæ causa,perinde sunt,ac si ibi non essent.præsump.116.lib.4.nu.12. 146
Bonorum dotalium dominium dicitur remanere penes mulierem non autem ad maritum transire.præsum.189.lib.4 nu.169. 212
Bona ecclesiæ possunt alienari pro redimendis captiuis.præsump.192. libr. 4. numero 2. 217
Bona ecclesiæ non possunt per testatorem legari.præsum.119.lib.4.nu. 1. 142
Et si legantur, nunquid saltem eorum æstimatio sit præstanda ex præsumpta testatoris voluntate ibi.nu.1.
Bona emphiteutica nunquid possint alienari pro dotis constitutione etiam sine consensu domini.præsum.189 lib. 4.nu.163. 212
Bona iam à testatore donata restitui debent fideicommissario, quando testatorem pœnituit donationis iam factæ.præsum.196.lib.4.nu.10. 222
Et quomodo coniectura probetur hæc pœnitentia.ibi.nu.11.
Bona feudalia non dicuntur propria bona vasalli: secus in feudis hæreditarijs.præsum.142 lib.4.nu.8. 163
Bona feudalia non nisi in subsidium alienari possunt causa dotis constituẽdæ.præsum.189.nu 9. 206
Bona filij sunt magis debita matri quam bona mariti. præsump. 37. libro 4. numero 11. 32
Bona fideicommisso supposita non dicuntur esse possidentis,sed aliena,cum sint alteri restituenda.præsum.142.lib.4 nu 13. 163
Bona supposita fideicommisso regulariter alienari nequeunt. præsump. 190. lib.4 num.37. 215
Bona subiecta fideicommisso si semel sunt alienata, perpetuo sunt alienabilia.præsum 189.lib.4.nu.192. 213
Et quando id procedat.ibid.
Bona ad hæredem fideicommisso grauatum peruenta ex persona quidem testatoris, sed tamen alio iure quam hæreditario, an & quando ex præsumpta mente ipsius testatoris veniant in restitutione fideicommissi.præsum.196.lib 4.nu.1. 222
Bona in hæreditate testatoris fideicommittentis reperta,& fructus ab hærede grauato percepti,an & quando ex præsumpta voluntate testatoris restitui debent fideicommissario.præsum:197.lib.4.nu. 1. 223
Bona hæreditaria si quis possedit per decennium,præsumitur adiuisse hæreditatem, nè occupator & malæ fidei possessor videatur.præsum.101.libro 4 numero 28. 121
Et statuto Florentiæ cautum reperitur, quod si quis possedit bona hæreditaria post quindecim dies a morte defuncti, licet ipsa bona deserit, adiuisse intelligatur.ibid.nu.29.
Bonorum mobilium,& immobilium appellatione non continentur iura,& actiones,quia sunt incorporalia præsum.54.lib.4.nu.26.& nu.seq. 48
Quid si dispositio est vniuersaliter facta.nu 27.
Bona primogenituræ nunquid possint alienari pro constitutione dotis, vel ipsamet valeam in dotem assignari.præsum.189.lib.4.nu.175. 213
Bona primogenituræ possunt alienari pro constitutione dotis filiæ,etiam si ipsa filia constitutioni primogenituræ consensisset.ibi.nu.180.
Secus quando primogenitura fuit constituta & ordinata a transuersali. ibidem numero 184. 213
Et secus quando fuit primogenitura ordinata & constituta ex contractu. ibidem nume.185.
Bona soceri intelliguntur tacitè hypotheca pro dote a nuru recepta.præsum. 190.lib.4 num.11. 214
Bonis existentibus in ciuitate legatis, an & quando præsumantur ea relicta, quæ sunt in suburbijs præsum 126.lib.4 nu.1. 146
Bonis existentibus in ciuitate legatis,præsumuntur etiam relicta ea,quæ sunt in suburbijs,quando relicta sunt sanguine coniunctis, & sic in legatis, quæ admittunt largam interpretationem.ibi.nu.7.
Idem quando testator non habebat bona in ciuitate, sed solum in suburbijs ibid.num.8.
Bona animi quæ sint,& quod ab ijs coniectura ducatur lib.1.q.15 nu.11. 9
Bona fortunæ quæ sint,& quod ab ijs fiant coniecturæ.lib.1.q.15.nu.22. eod.
Bona in familia & agnatione conseruari æquitati conuenit.libr.3,præsump. 93.nume.3. 222
Bona in fraudem fisci alienans ea non potest reuocare.li.3.præs 12.nu.32.122
Bona filij habitantis cum patre & negocia illius administrantis, profectitia præsumuntur.lib.3.præsum.50.nu.1. 151
Nisi tamen vrgentiores coniecturæ in contrarium adsint nu.2.
Bona filij habitantis seorsum a patre aduentitia præsumuntur,& ex eius industria acquisita ibi.nu. 3.
Bona filij nec cum patre,nec ab eo seorsum habitantis,qualia præsumantur. numero 5.
Bona mobilia minoris,quæ seruando seruari nequeunt, sine Prætoris decreto,& alijs solemnitatibus alienantur.lib.3.præsum.6.nu.6. 112
Bona ecclesiæ,cursu temporis immemorabilis præscribi. lib. 3. præsum. 131. numero 40. 207
Bona aliqua relicta mulieri dotis nomine, ea nubente viro in dotem data præsumuntur.lib.3.præsum.6 nu.29. 115
Bona mulieris extra dotem quæ sint lib.3.præsum.8 nu.4. 116
Bona marito tradita post iam constitutam dotem, dotalia quoq; censeri, si id aliquibus verbis vel signis appareat.ibi.nu.23.
Idque si verbis dominij translationem significantibus vsa sit.nu.24.
Vel vsa fuerit vocabulo assignationis.nu.26. 117
Aut dixerit se tradere dicta bona,ad vtendum,fruendum, & faciendũ perpetuo,quicquid voluerit. nu. 28.
Bona post constitutam dotem marito tradita,dotalia præsumuntur, si verbum supradotis fuerit adhibitum.ibi.nu.30.
Idem si dos iam data erat tenuis.nu.32.
Bona reperta penes mulierem matrimonio constante, vel intra annum luctus,mariti præsumuntur lib.3,præsum.51.nu.22. 152
Bona dotis causa data, non sequuto matrimonio dotalia dici nequeunt, nisi destinatione quadam.lib.3 præsum.29.nu.82. 136
Bona post delictum commissum, an publicentur ipso iure,vel per sententiã, differentia est lib.3.præsum. 124.nu.2. 197
Bona diuidentes,omneq; ius sibi competens & cõpetiturũ remittentes,præsumi quoque fideicommissum remisisse.lib.3 præsum.115.nu.33. 188
Si nulla alia quam fideicommissi causa subsit.nu. 34.
Et quis id probare debeat.num.35.
Aliud esse si tempore diuisionis aliæ causæ extarent, quibus ius aliquod habituros sese diuidentes sperabant.nu. 37.
Aut in diuisione posita sint aliqua verba restrictiua, quibus ius futurum excluderetur.nu 39.
Nisi verba in diuisione posita,valde sint generalia.nu. 40.
Aut etiam expresse iuri de futuro sit renunciatum.nu.41.
Bona diuidentes cum clausula,ad habendum,tenendum, & quicquid voluerit,placueritue faciendum,præsumi fideicommissum remisisse.libr. 3. præsum.115.nu.63.& 65. 189
Idq; procedere multo magis,si & hæredibus illa licentia data sit.nu.66.
Bona fides causatur etiam ex iniustis & temerarijs causis.lib.3.præsump. 130. numero 3. 204
Bona fides in possessore præsumitur,alleganda tamen est.libro 1.quæstio. 48. numero 9. 25
Bonis allodialibus vni ex fratribus in diuisione obuenientibus, alteri feudalibus solum,vtrum is euictis de euictione contra alterum fratrem agatur. lib.3.præsum.115.nu.21. 187
Bonis Ecclesiæ precio numerato venditis,si emptor ad eorum consecutionẽ agit,precium in Ecclesiæ vtilitatem conuersum esse probare debet.lib. 3. præsum.55.nu.1. 155
Prælato autem agenti ad eorum recuperationem probatio incumbit.nu.2.
Bonis fratrum in catastro seu æstimi libro separatim conscriptis, societatis dissolutæ facit præsumptiõnem.lib.3.præsum.60.nu.13. 158
Bonis mobilibus in domo existentibus legatis,non continentur nomina debitorum,& an & quando inter mobilia vel immobilia veniant iura,actiones,& nomina debitorum præs.129.nu.30.31.32.33.34.35.& 36.lib.4. 149
Bonitas a natura homini inest.præsum.29.lib.6.nu.1. 287
Bonitas non præsumitur in eo, qui promouendus est imò adhibenda est aliqualis informatio præsum.1.lib.5.nu.31. 238
Bonum semper e bono præsumitur, sicuti malum è malo.præsump.32.libr.5. numero 5. 260
Bonum a bono,malum a malo factum præsumitur. li.3.præs.122.nu. 102. 196
Bonos mores corrumpere præsumitur,qui cum malis conuersatur.lib.1.q.14. numero 66. 8
Bonorum fideicommisso subiectorum, diuisione simplici facta,præsumitur remissum fideicommissum ipsum.lib.3.præsum.115.nu.3. 186
Idque si vel purum sit vel purificatum.ibi.nu.4.& 5. 187
Si præsertim diuisio verbis amplis & prægnantibus facta sit.& adhibito iuramento.num 7.
Aut diuidentes diu possederint, de alijs rebus gestis rationem reddentes nulla fideicommissi facta mentione.nu.8.
Bonorum suppositorum fideicommisso nondum purificato, simplici diuisione facta,non præsumitur remissum fideicommissum.nu.9.
Nec etsi si iuramento confirmata sit.nu. 11.
Aut diuidentes inuicem de euictione promiserint.nu.12.
Contrarium tamen aliquibus probare conantibus.nu.15.

Si

Si præsertim de euictione promissio, verbis multum generalibus sit facta vel vniuersalibus.nu.17.
Aut in ipso indiuiduo, causa videlicet fideicommissi.nu.18.
Item & alio casu relato nu.20.
Bonorum subiectorum fideicommisso, diuisione simplici facta cum clausula, qua partes diuidentes promittunt omnia obseruare, & non contrauenire: Non tamen fideicommissum censeri remissum.nu.22.
Idque multo magis si fideicommissum non sit reciprocum.num.23.
Aut adesset inter diuidentes inæqualitas.nu.24.
Vt neque obstet iuramentum adhibitum.nu.25.
Vel promissum sit perpetuò, aut nullo vnquam tempore cõtrauenire. nu.26.
Idq; etiamsi non contrauenire ipsius fideicommissi occasione promissum sit, nam tunc de purificato, non conditionali intelligitur.nu.27.
Nisi tñ promissio verbis multum amplis, & prægnantib. facta fuerit.nu.28.
Aut non contrauenire occasione fideicommissi debendi, diuidentes promiserint.nume. 31.
Vel nihil amplius petere, aut contrauenire, iure substitutionis, fideicommissi, vel alio quouis modo.32. 188
Bonorum diuisione facta cum clausula ad habendum, tenendum, vendendũ, &c fideicommissum nec remissum esse, nec datam eius alienandi facultatem, vna est opinio.lib.3.præsum.115.nu.42. 188
Contraria illi asseritur nu. 46.
Præsupposita tamen scientia fideicommissi.nu.47.
Tertia opinio Bart. nu. 48.
A qua in iudicijs non facile possit recedi nu.51.
Et præsertim data facultate alienandi omnino libera.nu.53.
Nec referre si iuramento fideicommissum confirmatum sit.nu.54.
Vt neque precium alter possit recuperare.nu.55.
Quo ad hoc nonnullos esse qui dissentiant.nu.56. 189
Bonorum diuisione concessam alienationem liberam, comprehendere fideicommissum si titulo singulari, secus si vniuersali alienatio fiat. libro 3. præsum.115.nu.57. eod.
Aliquibus ibidem relatis dissentientientibus.num.58.
Illam tamen alienandi facultatem de diuidentibus solum, non alijs intelligi. numero 59.
Bonorum diuisio facta cũ alienandi licentia quo ad vsumfructum, non comprehendit fideicommissum.ibi.nu.60. 189
Idem si cum suis iuribus alienari posse, dixerint diuidentes.nu.61.
Vel id constat ex actu subsequuto, diuidentes fideicommissum comprehendere voluisse.nu.62.
Bonorum diuisione facta cum clausula, Ponentes sese, in omnem eorum locum, ius, & statum in prędictis bonis, vt in rem propriam, fideicommissum remissum præsumitur.ibi.num. 67.
Bonorum facta diuisione cum clausula, vt diuidentes haberent, possiderent, & tenerent portiones sibi obuentas pleno iure, an censeatur remissum fideicommissum.lib.3.præsum.115.nu.70. & 72.
Et quid si in diuisione annulletur testamentũ continens fideicõmissũ.nu.73.
Aut reseruatum sit fideicommissum aliud, vel illius pars.nu.74.
Vel adiecta sit clausula, renunciantes omni iuri, & legum auxilio. num. 76.
Bonorum ecclesiæ natura est, vt alienari nequeant.lib.3.præs.91.nu.60. 171
Bonorum ecclesiæ alienationem, pro euidenti vtilitate, & necessitat, factam esse, enonciatio præsumptionem non facit, sed necessaria est probatio. lib. 3.præsum.133.nu.18. 213
Bonorum omnium diuisione facta a testatore, cohæres cohæredi de euictione non tenetur.lib 3.præsum.118.nu.1. 190
Limitatur tribus modis.ibid.nu.8.9.& 10.
Bonorum possessionem pupillo decernens Prætor, etiam sine tutore, possessorem eũ facit.lib 2 præsum.20 nu. 10. 62
Bonorum vxoris traditorum post dotem constitutam, omnes fructus maritus percipiens, tanquam dotalium percipere præsumitur.lib. 3. præsump. 8. numero 33. 117

Bonorum possessio an & quando præsumatur agnita, & quibus deferatur.

Bonorum possessio an præsumatur agnita ab eo, qui possessoriam hęreditatis petitionem contra bonorum occupatores mouet præsumpt. 103.libr.4.
Bonorum possessio solemniter agnosci solet, nec præsumitur solemnitas, nisi probetur.præsum.104.lib.4.nu.16. 125
Bonorum possessionis agnitio requirit iudicis præsentiam. præsump. 103. lib. numero 1. 124
4.numero 7. 124
Bonorum possessionis agnitio est necessarium antecedẽs, vt agi possit actione possessoria hæreditatis petitione aduersus occupatores bonorum.præsump.103.lib.4.nu.2. 124
Bonorum possessio intra debitum tempus præsumitur agnita temporis diuturnitate existente.præsum.104.lib.4.nu.19. 126
Idem quando is qui agnouit bonorum possess.est in possess.ipsorum bonorum.ibid.nu 20.
Idem quando apparet Prætorem interposuisse decretum.ibi.nu.21.
Idem quando bonorum possessio est delata ex testamento, bonorum enim possessor probabiliter potuit ignorare sibi delatam fuisse bonorum possessionem.ibi.nu.22.
Et idem dicendum, quando aduersarius non opponit, non fuisse agnitam intra præstitutum tempus bonorum possess.ibi.nu.23. 126
Bonorum possessionem qui agnouit, & agit contra bonorum possessores possessoria hæreditatis petitione, an præsumetur intra debitum tempus eã agnouisse.præsum.104.lib.4 nu 1. 125
Et in bonorum possess. agnoscenda iure antiquo requirebatur decretum Prætoris cum causæ cognitione.ibi.nu.2.
Secus secundum iura noua.ibid.& nu. 3.
Bonorum possessio secundum tabulas non defertur nisi ijs, qui alioqui ab intest.succedere possunt.præsum.96 lib.4.nu.36. 116
Bonorum possessor probare debet se intra debitum tempus agnouisse ipsã bonorum possessionem præsum.77 lib.6.nu. 13. 323
Bonus quilibet a natura præsumitur, bonus autem is non præsumitur, qui alterum dolo circumuenit.præsum.3.lib 5.nu.15. 240
Bonus semel semper præsumitur bonus sicut econtra.pręs.19.lib.5.nu. 9. 250
Bonus qui fuit, & nunc bonus præsumitur lib.1.q.14 nu.26. 8
Bonus & perfectus adeo nemo est, quin legi subsit.lib.2.præsum 51.nu.25. 78
Bonus quilibet, & non lędere præsumi.lib.2.præsum.76.nu.5. 96
Bonus qui olim fuit, etiam nunc bonus præsumitur.præs.1.lib.5.nu.17. 237
Extende, etiam si aliquo modo verba impropriarentur.ibi.nu. 18.
Bonus quis non præsumitur, quando agitur de alterius præiudicio; nec debet quis statim credere vero bono in præiudicium alterius.ibi.nu.19.
Idem quando talis præsumptio induceret aliquid damnum illi pro quo præsumitur.ibid.nu.20.
Bonus quilibet esse debet.etiã si dãno aliquo afficeretur.præs.1.li.5.nu.27. 237
Bonus is dici non potest, qui vitiosus est.præsum 4.lib.5.nu.2. 243
Bonus is non præsumitur.qui excedit terminos causæ, qua alias pręsumptio delicti euitatur.præsum.2.lib.5.nu.53. 239
Bonus quis non præsumitur, quando agitur de salute animæ.præsump.1.libro 5.numero 29. 237
Bonus vero tunc quilibet præsumitur, quando non extat præsumptio in contrarium: secus si extat.ibi nu.33.
Bonus si quis alias fuit, præsumitur pro negotio, quod ipse gessit & pertractauit.præsum.4.lib.5.nu.10. 243
Brocardicum est de quo certa tradi non potest regula.præs.99.nu.1.lib.6. 333

C

Cadauer emittens sanguinem, adducto accusato, torturę præbet indiciũ lib.1.q.89.num.128. 43
Cadauer occisi cuius sit, si faciens non indicet, signa & stigmata corporis perquirenda.lib.3.præsum 64.nu.5. 160
Caducitas remissa in præiudicium Ecclesiæ censetur, prælato, (qui administrator solus sit) pensionem recipiente.lib.3.præsum.112.nu.17. 185
Caducitas non præsumitur remissa, si recipienti futurum canonem, & protestanti domino, consentiat emphyteuta.ibi.nu. 20.
Et quid si is contradicat.nu.21.
Vel si taceat.num.22.
Caducitatis pœnam remisisse dominus præsumitur, canonem pro tempore lapso, sine vlla protestatione recipiendo, secundum vnam DD.opinionem lib.3.præsum.112.nu.1. 184
Contraria refertur opinio nu.6.
Caducitas pœnam a lege indictam.ibi.nu. 10.
Caducitatis pœnam vasallo præsumitur remisisse dominus, pensionem præteritam recipiendo.ibi. nu. 13.
Aut seruitia, ab eo qui debito tempore, omiserat petere inuestiturã. nu.14.
Quod procedit etiam si caducitas ob aliam, quam non solutionis causam ortum habuerit.nu.15.
Idq; etiamsi thesaurarius aut minister cum libera administratione, absque protestatione recipiat.nu.16. 185
Caducitatis ad pœnam euitandam, obligatio habet vim solutionis.lib.3.pręsum.139 num.21. 219
Caducitatem non remisisse censetur dominus, pensionem præteritam, cum protestatione recipiens.lib.3.præsum.112.nu.18. 185
Caducitatem remissam censeri, a domino canonem futurum sine protestatione recipiente.num.19.
Caius Iulius Cæsar sic dictus est, quia a cæso matris vtero in lucem venit. præsum.52 lib.6.nu.19. 306
Morbo comitiali laborabat.præsum.42.lib.6.nu.3. 297
Caij Iulij Cæsaris dictum præclarum, si violandum est ius, regnandi causa violandum est præsum.54.lib.6.nu.10. 307
Calendarium, idest liber rationum, in quo nomina debitorum scripta sunt, sub legato vsusfructu omnium bonorum continetur.præsump.143. libr. 4. numero 9. 164
Caligulæ erant paruæ caligæ olim.præsum.161.lib.4 nu 9. 176
Caligula tres sorores suas stupro contaminauit: obquem incestum se Iouem vocauit.præsum.17.lib.5.nu.18. 250
Calumnia non multum differt à falsi crimine: calumniator enim falsam intẽdit accusationem.præsum.25.lib.5.nu.1. 255
Et committi solet calumnia tam in causis ciuilibus, quam in criminalibus. ibidem nume.2.
Calumnia cessare præsumitur in causis priuatorum, quando cessat in causis fisci.ibid.num.5.
Calumniari quando quis præsumatur.præsum.25.lib.5.nu.1. 255
Calumniator semel in futurum calumniari præsumitur.præsump. 32. libro 5. numero 3. 260
Calum niuarium est vas, in quo reponuntur niues ad refrigerandum vinum. præsum. 162.lib.4.nu.21. 177
Camum non venit appell.vini: & quid sit, & quomodo conficiatur.præsump. 152.lib.4.nu.6. 169
Cancellatio instrumenti duplex.lib.3.pręsom.141.nu.2. 221
Cancellatio quæ dicatur formis, & quæ informis. ibi.nu.2.& 3.
Canonem ab emphyteuta dominus recipiens, præsumitur caducitatis pęnam remittere.lib.3 præsum.25.nu. 15. 131
Canonem iam præteritum recipiens absq; protestatione, præsumitur caducitatis pœnam remisisse.lib.3.præsum.45. nu.8. 148
Et quæ causa sit.nu 9.
Aliud esse si protestetur.nu.21.
Canonem soluens tanquam emphyteuta, talis præsumitur, vt in posterum a domino directo, ad præstationem cogi possit.li.3.præsum.131.nu.1. 184
Canonici nunquid repræsentent ecclesiam præsum.113.lib.4.nu.8. 138
Canonicus is præsumitur, qui diu stallo, & choro cum alijs est præsump. 76. lib.6.num.20. 322
Capitali dimisso apud socium antiquum, calculo primæ societatis finitæ iam facto, si is suo nomine solo vt & ante libros rationum conscribat finita ne an renouata præsumatur societas, opiniones duæ sunt.libro 3.præsump. 57. nume.5.6.& 7. 157
Capitulum & canonici idem sunt. præsum.113.lib.4.nu. 7. 138
Capituli consensus requiritur in præsentationibus, quæ in ecclesia collegiata fiunt.præsum.34.lib.6. nu. 5. 290
Capita in bello nunquid efficiantur capiẽtis tuta conscientia. præsum.96. lib. 6.numero 1. 332
Capti a barbaris quando redimuntur, dicuntur restitui communioni ecclesiæ & sacramentorum.præsum.192.lib.4.nu.4. 217
Capti ab hostibus christianis verè dici non possunt captiui aut capientium serui.præsum.192.lib.4.nu.7. 217
Carceratus a iudice laico, quando remitti debeat ad Ecclesiasticum ideo quod dicatur clericus.præsum.76.nu.30.lib.6. 322

Et quando & quis iudex cognoscere possit & debeat an sit clericus ibid.
Et quod remittendus sit cum clara ex probationibus constat illum esse clericum. ibi nu. 32.
Secus vero si constet de contrario. nu. 31. 323
Et quid in dubio puta si ob habitum dubium neutrum constet, & agitur solum de instruendo iudice ibi nu. 33.
Et quid quando ageretur de vera & plena probatione cognitioneque clericatus. ibid nu. 34.
Carceratus si aufugit probandus est casus fortuitus à custodia carceris, lex enim præsumit ipsum eius negligentia aufugisse. præsumpt. 61. libro 6. numero 33. 314
De Carcere qui semel aufugit, amplius relaxari non debet etiam dato fideiussore. præsum. 32. lib. 5. nu. 9 260
Cardinali asserenti se habere priuilegium doctorandi, & legitimandi ob summam eius nobilitatem creditur Præsum. 59 lib 6. nu. 4. 313
Intellige nisi graue tertij detrimentum versetur. ibi. nu. 5.
Caranum quid sit præsum. 152. lib 4. nu. 8. 169
Charitas disponentis vel dilectio, coniecturam facit. lib. 1. q. 28. nu 12. 14
Caritatem a seipso incipere, a natura homini inditum est. libro 3. præsump. 46. nume. 3. 149
Carcerato fugiente ax carcerib. contra custodem præsumitur. lib. 8. præsum. 85. num. 16. 100
Cardinalem accusatum damnari posse, quot testes requirantur. lib. 1. quæst. 80. num. 24. 36
Charileus Meander ob dementiam in vinculis à fratre detinebatur. præsum. 45. lib. 5. num. 18. 298
Charitas ordinata incipit a se & suis. præsum. 125. lib. 4. nu. 14. 146. & præsum. 189. lib. eod nu. 133. 211
Chartis legatis, veniunt libri, quando testator nihil præter libros habebat. præsum. 126. lib. 4 nu. 9. 146
Carnem suam nemo præsumitur odio prosequi. præsum. 40. lib 5. nu. 16. 263
Carolus II. Imp. cum haberet patrem, & filium homicidij noxios in carceribus certumq; esset alterum eorum id facinus perpetrasse, iussit filium suspendi. Quod audiens pater, vt filium a morte liberet sponte crimen confessus est, & sic suspensus fuit, filio liberato. præsum. 56 lib. 6. nu. 8. 312
Carolus VI. rex Francorum cum insanire incepisset, verba partum sibi conuenientia atque inordinata loqui consueuit. præsum. 45. lib. 6. nu. 40. 299
Carruca dormitoria censetur nomine mundi vel ornamentorum, si vxor, cui maritus eam legauit, ea vtebatur. præsum. 163. lib. 4. nu. 10. 178
Et quid olim essent carrucæ. ibid.
Castitas in fœmina est laudabilior quam in masculo, & in ea virium carnis est detestabilius. præsum. 78. lib. 4 nu 58. 83
Castor & pollux ax Leda eodem partu nati. præsum. 51. lib. 6. nu. 3. 305
Casma quid sit lib. 3 præsum. 138. nu. 8. 218
Casus contingens non præsumitur. lib. 3. præsum. 138 nu 1. 218
Casum fortuitum in se recipiens, intelligitur promisisse: dummodo non eueniat culpa eius, cui facta est promissio lib 2. præsum. 48. nu 30. 75
Casus omnes cum a lege comprehendi minime potuerint, de similibus ad similia procedimus. lib. 1. q. 5 nu. 19 3
Caste quæ vixit, præsumitur esse, & futura casta. lib. 1. q. 19. nu 5. 16
Castrum in dubio liberum, & allodiale præsumitur. li. 3. præsum. 91. nu. 7. 170
Castrum causa custodiæ concessum præsumitur. lib. 3. præsum. 30. nu. 27. 138
Et præsum. 90 nu. 1, 174
Nisi titulus habilis ad transferendum dominium præcesserit. nu. 4.
Aut traditionis id verba significarent. nu. 5
Castrum quod muro cingitur dici. lib. 3. præsum. 97. nu. 2, 174
Castrum a iurisdictione quid separatum esse. ibi nu. 5.
Castrum seu territorium significare vniuersitatem quandam, respectu nominis sui lib. 3. præsum. 97. nu. 12. 175
Castrum in limitibus imperij, sine principalis licentia ædificari, vetitum esse. ibid. num. 16.
Castrum quod ciuitati subest, cum iurisdictione princeps concedendo, non præsumitur concedere merum imperium nu 33
Nisi tamen cum omni vel tota iurisdictione concesserit. nu. 34.
Castrum concedens cum iurisdictione, quod ciuitati non subest, princeps etiam cum mero imperio præsumitur concessisse. nu. 39.
Castrum vendens priuatus aliquis, iurisdictionem personæ cohærentem, non præsumitur vendidisse. nu. 43. 175
Nisi tamen precij quantitas id suadeat. nu. 45.
Castrum eius præsumi cuius est regnum. lib. 3. præsum 110. nu 10. 176
Castrum recognoscens in feudum a principe, iurisdictionem imperium & territorium, non præsumitur recognouisse. lib. 3. præsum. 98. nu. 1. 176
Nisi id ex recognitionis verbis colligi possit. nu. 2.
Castrum vel turrim contra quamcumque personam accommodare promittens, non præsumitur contra seipsum promisisse. lib. 3. præs. 44. num. 22. 148
Idque etsi culpa sua effectus sit inimicus nu. 24.
Castrum in feudum obtinens, si prædia alio titulo possidere demõstret, præsumptionem quæ pro domino est, conuellit. lib 3. præsum. 101. nu. 3. 177
Castri vel oppidi custos, impendens aliquid causa perpetuæ vtilitatis illius loci, non donandi, sed repetendi animo facere præsumitur. libr. 3. præsump. 32. nume. 12. 140
Castri vel oppidi feudo concesso, præsumi concessas pertinentias. lib. 3. præsump. 99. num. 1. 176
Et de quibus id pertinentijs non habeat locum. nu. 6.
Castri, oppidi, aut ciuitatis dominus, non præsumitur rerum particularium dominus, si ab alijs possidentur, & de eorum dominio constat lib. 3. præsump. 100. num 7. 176
Quomodo autem de possessione eorum constet. nu. 8.
Castri intra fines repertum, præsumitur iure dominij ad dominum castri spectare. num. 11. 177
Castri dominus dicitur habere dominium vniuersitatis agrorum, in territorio existentium. ibid. nu. 17.
Idque procedit, etsi non possideat, sed annuam pensionem ratione dominij recipiat. nu. 18.
Castri concessio & recognitio generalis, nullam facit præsumptionem aduersus tertium. lib. 3. præsum. 101. nu. 13. 177
Castri concessione limitate facta, feudale non præsumitur predium aliquod contra tertium. ibi. nu. 15.
Castri concessio specialiter prædia vasallo concessa enumerans, non tamen præiudicat tertio. num. 17.
Castro simpliciter a principe concesso, in quo aliqua iurisdictio exerceri non consueuit non præsumitur concessa iurisdictio. lib 4 præsum 97. nu 1. 174
Castro simpliciter concesso, in quo iurisdictio & imperium exerceri consueuit, illa quoque concessa præsumuntur. nu 14.
Castro cum iurisdictione concesso, merum imperium concessum præsumi: Dyni fuit opinio. ibid. nu. 15. 175
Castro cum iurisdictione concesso, si aliqua meri imperij princeps sibi reseruauit, reliqua præsumuntur concessa. nu 35.
Castro concesso cum iurisdictione & omnibus pertinentijs suis, dicitur concessum merum imperium. nu. 38.
Castro vel oppido vendito, præsumi venditas eorum pertinentias. lib. 3. præsum 99. nume. 2. 176
Castro in feudum simpliciter concesso absque prædijs vel pertinentijs, præsumuntur & ipsa a domino Castri in feudum recepta, si alio titulo possidere, vasallus non reperiatur. lib. 3. præsum. 101. nu. 2. 177
Castro generaliter in feudum concesso cum pertinentijs, prædia ab alijs non possessa, feudalia præsumuntur ibi. nu. 4.
Castro limitate cum iuribus, prædijs, vineis, nemoribus &c. concesso, vasallo possessore aliquod ex illis esse negante, domino probatio incumbit. numero 6.
Et quid si de pertinentijs esse vasallus asserat. nu. 8. 177
Castro cum predijs specifice concesso & recognito, illa feudalia præsumuntur, quæ specifice dinumerata sunt. ibi nu. 12.
Castro legato cum instrumentis, quid in dicto legato comprehensum præsumatur. præsum. 154. lib 4 nu. 21. 171
Casus vel aduersa fortuna nunquam expectari debet, & quando sit casus infelix, & tristis euentus considerandus. præsum. 41. lib. 4. nu. 4. 39
Casus omissus habetur pro omisso. præsum. 26 lib. 4. nu. 12. 59
Non habetur pro omisso, quando adest eadem ratio. præs. 26 lib. 4. nu. 16. 20
Caupones & nautæ tenentur pro delictis seruorum, & famulorum suorum. præsum. 27. lib. 5 nu. 20. 256
Causa excusat a dolo, & per consequens a delicto. præsum. 2. lib. 5. nu. 38. 239
Intellige, vt ibi nu 39.
Causa quælibet excusare solet a malitia & dolo. præsum. 7 lib. 5. nu. 22. 245
Causa cessante, cessare debet effectus, secus si effectus est iam consumatus. præsum. 189 lib. 4. nu. 196. & 197. 213
Et secus etiam in iure iam quæsito. ibi. nu. 198. eod.
Causa vbi mandata est diffinienda ab erudito, atq; probato Iuris Cons. is vices suas alieni mandare non poterit. præsum. 92. lib. 6. nu. 12. 151
Causam qui habuit a me non potest quæstionem dominij mihi referre. præsum 63. lib. 6. num. 7 315
Causam habentes ab eodem si duo contendunt, præfertur ille, qui prior est in possessione licet alter sit prior in titulo. præsum. 69. lib. 6. nu. 12. 319
Causæ in regno galliæ, potius secundum æquitatem quam secundum iuris rigorem iudicantur. præsum. 55. lib. 4. nu 9. 48
Causa animæ carceris est præferenda præsum. 189. lib. 4. nu. 134. 212
Causa famæ æquiparatur causæ vitæ. præsum. 49. lib. 5. nu 6. 270
Causa finalis dicitur regere & gubernare omnem dispositionem, & est substantia ipsius dispositionis & actus, & appellatur forma actus & fons causarum præsum. 24. lib 4. nu. 3. 18
Et dicitur primum principium intentionis. ibi. nu. 4.
Causa impulsiua nõ dicitur propter causa, sed motiuum quoddam ad disponendum. præsum. 24 lib. 4. nu. 18. 18
Causa iusta non excusat a dolo vero, a dolo autem præsumpto excusat. præsum. 3. lib 5. nu 12. 240
Causa limitata limitatum parit effectum. præsum. 21. lib. 4. nu. 10. 16. & præs. 36. eo. lib. nu. 7 29 & præs. 69. eo. li. nu. 5. 65. & præs. 76. lib. eo. nu 87. 79
Causa est, quæ significat an aliquid actum sit vel non lib. 1. q 17. nu. 1. 9
Causa tam ad defendendum, quam accusandum consideratur. ibi. nu. 3.
Causa præsumitur vbi effectus apparet. lib. 1. q. 18. nu. 16. 10
Causa & qualitas negatiua affirmatiua est potentior. lib. 1. q. 29 nu. 14. 15
Causa iusta excusat a pœna legali non conuentionali. lib. 1. q. 46. nu. 40. 24
Causa etiam iniusta excusat a dolo. lib. 3. præsum. 100. nu. 5. 204
Causa naturalis in concursu cum accidentali præualet. li. 3. præs. 29. nu. 48. 135
Causa & qualitas potentior præualet. ibi. nu. 49.
Causa potentior est, quæ actum facit valere. nu. 50.
Item quæ benignior est nu 51.
Item quæ prodest non quæ nocet. nu. 52.
Causa specialis generali est potentior nu. 54.
Causa quæ vel nocet, vel quæ prodest, pro subiecta materia & varietate rationum, interdum præualet. nu. 59 136
Causa iusta concessionis a principe factæ, non præsumitur, quando agitur de facto alieno, eiusq; magno præiudicio. lib. 2. præsum. 10. nu. 24. 55
Nisi princeps de eo optime sit informatus. nu. 25.
Causa iusta in principe non præsumi, quando res & negocium versatur cum non subdito principis. nu. 26.
Causa iusta cessat in principe, concedente aliquid ad partis instantiam. ibidem numero 32.
Et quæ ratio sit, nu. 33.
Causa iusta non præsumitur in principe in his, quæ sunt iuris diuini, naturalis, vel gentium nu. 34.
Causa iusta in principe non præsumitur, si quid faciat eorum, quæ sine causis iustis facere non posset. lib. 2. præsum. 10. nu. 52. 56
Alia refertur opinio. nu. 55.
Tertia Alciati. nu. 57.
Causa iusta non præsumitur in principe, qui sententiam parte non citata tulit. ibi. num. 53. 56
Causa minus idonea a principe allegata, tollit eam quæ pro ipso erat præsumptionem. num. 60. eod.
Causa ciuilis ardua, criminali æquiparatur, ob præiudicij grauitatem. libro 1. quæst. 40. nu. 2. 20
Causæ limitatæ limitatus effectus. lib. 3. præsum. 19. num. 23. 134
Causæ cognitionem vbi non adhibitam apparet, pro rectitudine & iustitia decreti, non præsumitur. lib. 2. præsum. 75. nu. 51. 95
Et quæ sint eius coniecturæ. nu. 52.
Causam iustam vel iniustam non allegans princeps, quo casu pro eo non præsumatur. lib. 2. præsum. 30. nu. 58. 56
Causam ante omnia considerant Iurisconsul. & interdum ipsi facto præponũt. lib 1. q. 17 nu. 2. 9
Causam a qua bis fuerit appellatum, princeps simpliciter committendo, videtur appellationem admisisse. lib 2. præsum. 20. nu. 18. 63
Causarum variæ sunt species. lib. 1. q. 17. nu. 4. 10

Causa

INDEX.

Causa pia & causa filiorum a pari procedunt, quoad præsumptam voluntatem testatoris.præsum.83.lib.4.nu.41 92
Causa pia in dubio extraneis præfertur.præsum.13.lib.4.nu.4. 11
Causa pia si sit, substantia filio subintelligitur conditio, si sine filijs decesserit.& hoc, quado agitur de omnibus bonis testatoris, vel saltem de maiori parte, secus si de re aliqua particulari non multi valoris.præsump.89.lib.4. numero 124. 108
Et secus si testator reliquit piæ causæ pro male ablatis, & sic pro exoneratione conscientiæ, quia non subintelligitur d.conditio.ibi.nu.125.
Causa pia nunquid excludat matrem pupilli ex tacita pupillari.præsump.39. lib.4.nume.90. 38
Causæ piæ in dubio fauendum, & id procedit in his quæ de se immediate sunt pia, & religiosa non autem quando agitur de vtilitate pecuniaria.præsum. 84.lib 6.nu. 18 326
Causa testati regulatur in dubio a causa intestati.præsum.39.lib.4.nu. 22.35. Et præsum 75.lib.eo.nu.10.73 & præsum.94.lib.eo.nu.19. 112
Causis duabus concurrentibus, quarum vna nocet, altera prodest, illa quæ nocet.præualet lib.3 præsum. 29.nu.56. 135
Vide tamen.ibi.nu 59.
Causarum sequitur naturam suæ causæ.lib.1.q.39.nu.12. 20
Id tamen fallit quandoque.ibi.nu. 13.
Cautela abundans non nocet.præsum.190.lib.4.nu.31. 215
Cautelis quilibet vti potest ad proprium commodum.præsum. 29. lib.6. numero 17. 288
Secus si in contrarium extant coniecturæ fraudis.ibi.nu.18.
Cæcilius Metellus Numidici filius ex eo quod patrem assiduis precibus, ac lachrimis ab exilio liberasset Pius dictus est.præsum.57.lib.6.nu.4. 312
Celebrans in loco, qui an sit interdictus dubium est inter Doctores, non dicitur propriè contemptor, etsi in dubio sit a celebratione abstinendum. præsum.44.lib.5.nu.6. 266
Cœlibatus olim erat maximè prohibitus, & quare.præsump.83. libro 4. numero 13. 91
Cæmiterium dicitur esse ecclesiæ connexum, & quid cæmiterij nomine veniat.præsum.72.nu.14.lib.6. 320
Cæmiterium ecclesiæ esse, quando præsumatur locus vel fundus. præsum. 72. num.15.lib.6. 320
Et in dubio non præsumitur ibi.nu 16.
Statur tamen coniecturis.ibi.nu.17.
Puta si locus sit circum circa ecclesiam ad 40.passus in maiori Ecclesia, & in minori ad 30.nu 18.
Vel tamdiu habitus sit & receptus pro cæmiterio, & Ecclesia est antiqua numero 21.
Vel in eo loco reperta est ingens quantitas cadauerum.nu.22.ibid.
Cæsar totius orbis dominus, quoad dignitatem & protectionem.libr.2. præsum.14.num.3. 57
Census & emphyteusis non se compatiuntur.lib.3.præsum.106.nu.14. 182
Census quid sit.lib.1.præsum.107.nu.1.& 2. 183
Census cui constituitur, dicitur acquirere commoditatem perceptionis fructuum. ibid.nu 3.
Census quot modis constituatur nu.4.
Census reseruatiuus quis sit, & quis constitutiuus.nu.5.& 6.
Census varijs titulis creatur aut constituitur.nu.7.
Donatione.nu.8.
Transactione nu.9.
Legato facto in testamento.nu.10.
Emptionis & venditionis titulo.numero 11. diciturque census emptitius à Bouio.
Locationis titulo. nu.12.
Census in dubio vbi de alio titulo non constat, emptione præsumitur acquisitus, quando vnicum precium fuit numeratum, vel permissum.ibi.num.13.
Locatione vero.si in annos singulos promissum sit.nu.14.
Census nomine, per multos annos quid soluens, in futurum compelli potest, atque idem in liuellario.lib.3.præsum.111.nu 3. 184
Census emptor, directum dominium respectu reditus, vsumfructum respectu prædij acquirit lib.3.præsum.107.nu.15. 183
Census a præstatione qui Principi debetur, nullo temporis cursu quem liberat.lib 3.præsum.131.nu.37. 207
Census reseruationem, factam a patrono Ecclesiæ vel capellæ, præsumi factã solemniter, concurrente cum ipsa quasi possessione, longo tempore. libr.3. præsum.132.nu 10. 211
Censum de re nostra, pensionem emphyteuticam pro re aliena soluimus li. 3.præsum.106.nu.2. 182
Censualis potius quam emphyteuticus contractus in dubio præsumitur. libro 3.præsum.106.nu.3. eod.
Dissentientibus relatis. nu.6.
Censualis contractus dominij tam directi quam vtilis translationem requirit.ibid.num.6
Censualis præsumitur contractus, etsi dictum sit, concedo tibi in emphyteusim pro censu annuo.nu. 7.
Idem si dictum sit, concedo in emphyteusim vel censum.nu.8.
Censuarius etiam per mille annos a solutione cessando, non cadit a contractu.lib.3.præsum.106.nu.11. 182
Nisi tamen id specificè sit iuratus.nu.12.
Censuarius domino inconsulto alienans, non cadit iure suo.ibi.nu. 14.
Et de quo id censuario accipiendum. nu.15.
Certum & clarum dicitur, quod per relationem ad aliud certum redditur.libro 3.præsum. 15.nu.25. 128
Certum & clarum dicitur.lib.1.q 3.nu. 14. 3
Certitudinem amittere pro quærendis indicijs, infirmitas est intellectus. lib. 3.præsum.35 num.3. 142
Certum est tenendum incertumq; dimittendum.præsum.67.lib.4 nu.5. 63
Ceruesia non continentur appellatione vini, cum conficiatur ea hordeo & alijs rebus calidis præsum.152.lib.4.nu.10. 170
Et quare Itali ea non vtantur, sed eam capitali odio prosequuntur.ib.nu.11.
Cessio facta statim post contractum emptionis & venditionis præsumitur facta respectu & causa ipsius contractus præsum.12.lib.6.nu.20. 277
Cedens actiones, cessionarium in suum locum reponere dicitur, & dominiũ transferre.lib. 3.præsum,6.nu.92. 115
Cedentis confessionem, cessionario non nocere.lib.3.præsum.124.nu.63. 199
Cessio actionis modico facta precio, præsumitur simulata & solum pro numerata quantitate conceditur cessionario lib.3.præsum.129.nu.2. 202
Et quod iuris sit hæc præsumptio.ibi.nu 3.
Cessio actionis modico precio, simulata præsumitur, etsi pro parte etiam permutetur.ibi. nu.5.
Et locum id habere etiam in hæreditatis venditione.num 6.
Procedere etiam in sola promissione de cedendo.nu.7.
Nec obstare licet iuramentum interueniat.nu. 8.
Cessio actionum in quibus casibus non præsumatur simulata.lib.3.præsump. 129.nu.9.10.& seqq. 201.& 203
Cessio actionum & modicum precium, simulata non præsumitur, quando alijs coniecturis constet, iustis de causis factam esse ibi.nu. 16.
Et quæ sint iustæ causæ.nu.17.18.& 19. eod.
Cessio actionis ficta præsumitur, quando de precij numeratione, constat solum confessione cedentis & cessionarij.lib.3.præsum.129.no 20. 203
Idque præsertim si post confessionem, aliquam precij partem cedens recepit.num. 21.
Limitatur tamen quod ad eum solum, contra quem fit cessio, non autem contra cedentem, cui nocet confessio.nu.22.
Quamuis post instrumentum cessionis iam confectũ, fiat numeratio, nu.24.
Cessio simulata præsumitur, si numeratum quidem sit precium in cessionis actu, illud tamen cedens deinde restituit cessionario. lib. 3.præs.129.nu.25.
Cessio simulata præsumitur, quando cedens finxit cessionarium suum creditorem, eidemque ex tali causa cessit actiones contra suum aduersarium. ibid.num. 26.
Cessio si non appareat quo titulo facta sit, præsumitur simulata.lib.3.præsum. 129.nume.29.
Solusque consensus non infert titulum, vt cessio vera præsumatur.ibid.
Cessionem circa translationem actionum idem operari, quod traditio facit, circa translationem dominij.
Christianus fide & religionis erga Deum opt.max. memor esse debet, quia sine fide ei placere non possumus.præsum 6.lib.5.nu.1. 244
Præsumitur itaque christianus religionis & fidei christianæ cultor & obseruator ibid.nu 2.
Chyrographum quo me debere tibi professus sum, si penes te cancellatum reperiatur oritur præsumptio iuris, verosimilisque probatio, me tibi satisfecisse.lib.1.q.4.nu.2. 3
Chyrographi appellatione, non solum tabulas, sed etiam ius quod illis probatur contineri.lib.3.præsum.140.nu.3. 220
Chyrographi restitutio, coniecturã facit factæ liberationis.li.1.q.18.nu.32. 10
Cyampum Siracusanum vino repletum filiam Cyanam violasse fertur præsum.17 lib.5.nu.12. 210
Cibi nomine comprehẽdit panem, carnes, & reliqua edulia pro qualitate & conditione personæ differunt enim cibi nobilium a cibis rusticorum, præsum.157.lib.4 nu 16. 173
Ciceronis locus in oratione pro sexto Roscio explicatus.præsum.37. libro 5. numero 3. 263
Cydonium nomine vinum non continetur, & quid sit.præsump,152 libro 4. numero 15. 170
Cymon Atheniensis, vt Milciadem patrem damnatum vincilis eximeret, vltro sese carceribus obtulit mortem oppetiturus modò patrem a periculo seruaret.præsum.57.lib.6.nu.2 312
Et cum patrem defunctus esse intelligeret, vt corpus eius sepulturæ traderet, non tantum multis se periculis exponit sed pietatem in patrem captiuitati quoque præposuit.ibi.nu. 3.
Cynaram regem Cypri, rem habuisse cum Mirrha filia, & ex eo concubitu suscepisse Adonidem.præsum.17.lib.5.nu.11. 249
Cippus qui denotet & qui veniat appelllatione illorum de cippo, quando testator dixit velle bona sua peruenire ad cippum suum.præsum.88.lib.4.nu.21.100
Et an comprehendantur fœminæ.ibid.
Citari reus debet ad actum, quo ad vltiora proceditur.li.2.præs 64.nu.14. 85
Citari potest maritus in ædibus, quibus habitat eius vxor.lib.2. præsump.27. numero 1. 66
Idem est in muliere. nu.2.
Citatus præsumitur, qui in iudicio præsens est.lib.2. præsum.22.nu.2. 64
Citatus præsumitur, qui ex longinqua regione in iudicium venit.ibid.nu.4.
Citatio comparẽte, & nil opponente, citatio commissione iudicis facta præsumitur.lib.2.præsum.24.no.13. 65
Citatio est fundamentum defensionis.lib.1.præsum.48.nu.12. 74
Citatio facta ab homine, an constituat citatum in mora, & quid de citatione legis.lib.1.q.46 nu.27. 24
Citatio in iis, cum sit quid facti, non præsumitur.lib.2.præsum. 22.nu.1. 64
Citatio emissa & facta præsumitur ob diuturnitatem temporis. ibid.nu.3.
Citatio ad partis petitionem facta præsumitur.lib.2.præsum.23.nu. 1. 64
Contraria refertur opinio.nu. 10.
Citatio quas partes contineat.ibi nu.9. 65
Citatio ad partis petitionem facta præsumitur, in causis summarijs & leuis præiudicij.nu.13.
Et maxime accedente diuturnitate temporis.nu 14. 65
Citatio ob temporis diuturnitatem, iudicis mandato facta præsumitur.lib.2. præsum.24.nu.15. 65
Citatio realis siue prehensio & carceratio, quia magnam rei cognitionem requirit, non præsumit mandatum iudicis.ibi.nu.16.
Citationem ad sui notitiam non peruenisse, iuranti creditur.lib.1. quæst. 77. numero 11. 34
Citationem verbalem aut personalem, iudicis commissione factam nõ præsumi.lib.2 præsum.24.nu.1. 65
Et quæ causa sit.ibi.nu.2.
Citationem sua commissione factam, declarat iudex ad vltiora procedendo.ibid.num 12.
Ciuitas, populus, vniuersitas, semper eadem est.lib.3.præsum 103.no.25. 180
Ciuitas vna, alteri non præsumitur subdita.lib.3.præsum.89.nu.5. 168
Ciuitatis direptione probata, amissio rerum mobilium probatur coniecturis.lib 3.præsum.135.nu.10. 215
Ciuem se asserens in contractu, is cum eo vt ciue præsumitur initus.lib.3.præsum.49.num.21. 151
Ciues in rebus publicis administrandis sunt ante omnes deligendi, qui ea in vrbe nati sunt & præferendi etiam nouo incolæ magis idoneo.præsum.12. lib.5 num.5. 248
Intellige, vt ibi.nu.8.
Ciuis an quis sit vel cæteris, quando referat præsum.30.lib.6. nu.1. 288
Ciues quæ faciant & quibus modis fiant.præsum.30.num.12.19.20.21. & 23 lib.6.288.& 289.

Ciuium

INDEX:

Ciuium appellatione continentur etiam nati in suburbijs villis, vicis, & comitatibus, ipsi ciuitati subiectis, & an in fauorabilibus tantum. præsum. 30. nu. 14. & nu. 15. lib. 6. 288
Ciuis originarius quibus modis probetur. præsum. 30. nu. 31. libr. 6. 289
Ciuis quando dicatur & præsumatur amisisse ciuitatem. præsum. 30. nu. 32. 33. & 34. lib. 6. 289
Ciues quare statuto cogantur in ciuitate habitare. præsum. 12. lib. 5. nu. 4. 248
Ciues nostros ab exteris, & barbaris esse redimendos publicæ vtilitatis interest. præsum. 192. lib. 4. nu. 3. 217
Ciuis filios habens præsumitur magis diligere ciuitatem, quam is qui caret filijs, & præfertur decurionibus non habentibus filios, & quare. præsum. 12. lib. 5. num. 6. 248
Ciuis vel forensis an & quando quis præsumatur. præsum. 30. lib. 6. nu. 21. 288
Et quando alicuius origo ignoratur an scilicet sit huius vel illius loci; præsumitur esse illius ciuitatis in qua fuit educatus ibi. nu. 26.
Ciuis non præsumitur quis loci vbi degit, quando is se nominari fecit de alio loco, & deinde asserit se ciuem illius ciuitatis, in qua habitat. ibi. nu. 20.
Ciuibus solis multa sunt cómoda a leg. & statutis tributa. præs. 30. li. 6. n. 1. 288
Ciuium nomina in ciuitate numerosa impossibile est quod sint nota vni testatori. præsum. 111. lib. 4. nu. 23. 136
Ciuitas quid sit secundum Ciceronem. præsum. 111. lib. 4. nu. 14. 136
Et eius diffinitio secundum Isidorum ibi. nu. 15.
Et quid differat ab vrbe, ex Nonio Marcello. ibi. nu. 16.
Ciuitas propriè dicitur, quæ muris cingitur. præsum. 126. lib. 4. nu. 3. 146
Ciuitas si statuit, certos bannitos esse a banno cancellandos, præsumitur voluisse ipsos esse restitutos. præsum. 3. lib. 6. nu. 10. 273
Ciuitati relinquere olim non erat permissum. præsum. 111. lib. 4. nu. 2. 136
Hodie autem permittitur ibi. nu. 4.
Ciuitatis decuriones si statuerunt, omnes ciues soluere debere gabellam, prout sui maiores soluerunt: etsi non constet, quomodo maiores illi soluerunt, valet tamen statutum, cum causatiuè sint illa verba, non conditionaliter, prout sui, &c. præsum. 1. lib. 6. nu. 7. 271
Clam confectum dici contractum, quádo instrumentum super eo confectú, non publicatum, sed occultatum fuit. lib. 3. præsum. 124. nu. 45. 199
Clandestinitas certis in casibus præsumitur. lib. 1. q. 48. nu. 15. 26
In Claris non est opus coniecturis. præsum. 101. lib. 4. num. 11. 120. & præsum. 139. lib. eo. nu. 10. 156
Vide infra in ver. coniecturis.
Clausula quando non potest stare per se, túc in fine posita refertur ad casum & disputationem immediate præcedentem: si vero stare potest de per se, tunc ad omnia præcedentia refertur. præsum. 178. lib. 4. nu. 7. 192
Clausula, quæ alioqui ad omnia præcedentia non refertur, referri tamen debet, ne dispositio reddatur inutilis: vel si aliquod sequeretur absurdum. præsum. 180. lib. 4. nu. 36. 195
Clausulæ accessoriæ non extendunt principalem dispositionem. præsum. 60. lib. 4. num. 80. 54

Clausula codicillaris quomodo concipiatur, ubi apponi solet, & quid operetur.

Clausula codicillaris varijs modis modis concipitur. præsum. 31. li. 4. nu. 7. 22
Clausula codicillaris subintelligi debet in testamento ad pias causas. præsum. 31. lib. 4. nu. 18. eod.
Idem fauore libertatis. ibi. num. 19.
Clausula codicillaris an & quando præsumatur in testamento scripta voluntate testatoris. præsum. 131. lib. 4. num. 1. eod.
Et si dicta clausula, vel similes scriptæ non sunt, an subintelligi debeant ex præsumpta ipsius testatoris voluntate. ibi nu. 2.
Clausula codicillaris an & quando fideicommissum operetur ex præsumpta mente testatoris in filio iam nato, & in posthumo scienter, vel ignoranter prærerito. præsum. 32. lib. 4. nu. 1. 23
Clausula codicillaris, an operetur fideicommissum, quando testator condito testamento adiecta dicta clausula decesserit, & deinde natus est posthumus, qui ante aditam hæreditatem mortuus est, præsum. 32. lib. 4. nu. 18. 24
Clausula codi. quæ in testamento subintelligitur an operetur fideicommissú. præsum. 31. lib. 4. nu. 19. eod.
Clausula codicillaris apponi solet in testamento, vt sustineatur testamentum in vim codicillorum, quando ipsum testamento corruit, defectu solemnitatum præsum. 60. lib. 4. nu. 77. 54
Et ao operetur, quod directa substitutio ad fideicommissariam trahatur, ibid num. 78. & seqq.
Clausulæ codicillares solent scribi in testamentis ex stilo & consuetudine notariorum. præsum. 60. lib. 4. nu. 79. 54
Et an scribantur voluntate testatoris. ibid.
Clausula codicillaris in substitutione adiecta operat, vt non directè, sed obliquè & per fideicommissum testator substituerit. præs. 66. lib. 4. num. 11. 62
Clausula derogatoria ad futura testamenta circa quæ versetur, & quot. præsum. 156. lib. 4. nu. 2. 181
Et quando versatur citra potestatem testatoris, quomodo concipiatur. ibidem numero 3.
Et quid operetur. ibid.
Et quomodo cócipiatur, quando versatur circa solemnitatem, & quid operetur. ibid. nu. 5.
Et quæ nam sit, quæ versetur circa testatoris voluntatem. ibi. num 7.
Vbi quod aliquando est expressa a testatore, aliquando tacita, & tacita interdú subintelligitur a lege, interdum ab homine. ibi. nu. 8.
Clausula executiua in testamento quæ dicatur. præsom. 60. lib. 4 nu. 83. 54
Clausula in fine posita non refertur ad demonstrationem præcedentem, quæ clausulam specialem & propriam habet. præsum. 131. lib. 4. nu. 7. 196
Clausula generalis testamenti non trahitur ad casum de quo testator specialiter disposuit & prouidit. prouidit. præsum. 79 lib. 4. nu. 37. 86
Clausulæ insolitæ in instrumentis contractuum & aliorum actuum arguunt fraudem & dolum. præsum. 3. lib. 5. nu. 103. 242
Clausulæ in instrumento si non habet rectam constructionem, arguitur falsitas. præsum. 20. lib. 5 num. 25. 251
Clausula omni meliori modo, in test. apposita operatur, vt filij positi in conditione præsumantur vocati. præsum. 76. lib. 4. nu. 82. 78
Et quæ sit vis dictæ clausulæ ibi.
Clausula, rebus sic stantibus, non habet locum in actu duorum voluntate firmato. præsum. 37. lib. 6. nu. 32. 292
Clausula in rescripto principis, quòd legitimatus succedat & habeatur, ac si ex legitimo matrimonio natus esset: intelligi debet in determinatis a iure cói, non auté in determinatis per statuta particularia. præs. 79. li. 4. nu 26. 85
Clausula, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum: arguit, testatorem voluisse testari. præsum. 3. lib. 4 nu. 4. 4
Clausula in testamento, si non valet iure testa. &c. facit testamentum valere præsum. 10. lib. 4. nu. 2. 9
Clausula in testamento, quód valeat quocunq; modo valere potest, quid operetur præsum. 2. lib. 4. nu. 23. 4
Clausula in testamento apposita, omni meliori modo valeat, an operetur vt testamentum valeat iure codicillorum si iure testamenti non potest valere. præsum. 31. lib. 4. nu. 9. 22
Quid si testator dixit nolle seruari miseram legum dispo. ibi. nu. 10.
Quid si dixit velle testamentum suum pro legitimo haberi. ibi. nu. 11.
Quid si dixit velle bona fide disponere. ibi. nu 12.
Clausula in testamento, & si non valebit &c. an habeat vim clausulæ codicillaris. præsum. 31. lib. 4. nu 14. 22
Clausuras quilibet facere potest, ne prata sua depascantur, licet id bestiarum dominis noceat: nisi consuetudo patriæ sit, quod prata illa depasci debeát. præsum. 29. lib. 6. nu 12 287
Clausula præcedens fortior est, vt determinet sequentia, quam econuerso. lib. 1. q. 18. nu. 24. 14
Clausula motus proprij, tollit vitium subreptionis. lib. 2. præsum. 13. nu. 11. 57
Clausula ex certa scientia, circa quæ operetur. lib 2. præsum. 20. nu. 5. 52
Clausula doli mali in contractu depositi, ex ipsa legis dispositione inest. lib. 1. q. 46. nu. 11. 23
Clausula deducendo ius competens & competiturum, cuius sit effectus libro 2 præsum. 28 nu. 3. & 4. 66
Clausula in legitimatione apposita sine præiudicio venientium ab intestato quid operetur. præsum. 79. nu. 53. lib. 4. 86
Clausulam de stylo potius & vsu notarij, quam partium consensu adiectam, nil operari. lib. 3. præsum. 115, nu. 44. 188
Clausulam ex certa scientia, in rescripto principis secundum quosdam, non operari, in tertij præiudicium. lib. 1. præsum. 9. nu. 26. 54
Idem de clausula motus proprij. nu. 27.
Clausulam codicillarem, & alias in testamento, censetur notarius voluntate testatoris apposuisse. lib. 2. præsum 79. nu. 4. 98
Clausulæ insolitæ in contractu eundem arguunt vsurarium. lib. 3. præsum. 122. numero 67. 195
Requiri tamen vt aliæ præsumptiones concurrant, ad detegendam simulationem. nume. 69.
Clausulæ accessoriæ non mutant nec ampliant dispositionem principalem, sed eius tantum naturam sequuntur. lib. 3. præsum. 115. nu. 43. 188
Clausum traditionem, causæ custodiæ factam præsumi li. 3. præs. 96. nu 3. 174

Clericus quis præsumatur, a quibus prohibeatur, quomodo præsumatur beneficia possidere, & quibus pœnis plectantur percutientes clericum.

Clerici non veniunt nomine monachorum: & an eædem rationes quæ militant, in monacho militent & in clerico. præsum. 83 lib. 4. nu. 67. 93
Clericus an & quando quis esse præsumatur cum regulariter nemo præsumatur clericus. præsum. 76. lib. 6. nu. 1. 322
Clericus quis præsumitur ex habitu clericali tantum quando agitur de modico præiudicio. præsum. 76. lib. 6 nu. 7. 322
Et quasi possessio ex habitu clericali sufficit ad priuilegium fori, vt ille remittatur episcopo ibid. nu. 8.
Intellige tamen de clerico illius regionis, non de externo. ibi. nu 11.
Clericis prohibetur in domo habere mulieres extraneas. præs. 17. li. 5. n. 2. 149
Clericus an possit adoptare filios, & sic an ij excludant substitutum. præsum. 78. lib. 4. nu. 48. 82
Quod non ibid. nu. 30.
Clericus non potest habere filios ex matrimonio putatiuo, cùm nullus iustus error valeat eum excusare: & ad matrimonium putatiuum excusandum requiritur error maxime probabilis. præsum. 78. lib. 4 nu. 18. 82
Clerici vt plurimum non solent dimittere beneficia pinguia pro vilioribus. præsum. 35. lib. 5. nu. 10. 263
Clerici & alij religiosi, qui a sua ecclesia ad aliam transire conantur, ambitione & auaritia id facere præsumuntur. præsum. 35. lib. 5. nu. 3. 262
Et id etiam si essent electi & postulati ab illa ecclesia vacante. ibi. nu. 4.
Secus si cum licentia summi Pontif. vel eius mandato id facerent. ibi. nu. 11.
Clericus si venatum iuit, præsumendum est, quod non dolo, & vt legis contemptor, sed recreationis gratia iuerit. præsum. 3. lib. 3. nu. 116. 242
Clericus si accusatus fuit, quod sine licentia celebrauit in parochia aliena, & id probetur, ex hoc tamen non potest condemnari, cum celebrare potuerit de licentia Parochi. præsum. 70. lib. 6, nu. 3. 319
Clericus si diu possedit beneficium præsumitur possidere auctoritate & cósensu superioris. præsum. 75. lib. 6. nu. 1. 321
Et procedit vt non solum absoluatur à iudicio, quo iste fuit conuentus, qui est in hac quasi possessione, sed etiam, vt obtineat, si actoris partes sustentaret. ibi. num. 2.
Et reprenditur Imola in c. illud. in fi. de præs ibid nu. 3.
Clericus qui diu stetit in quasi possessione clericatus in beneficio etiam curato præsumitur vere clericus, & habet intentionem suam fundatam. præs. 76. lib. 6. nu. 19. 322
Ex quasi possessione clericatus debet in ea manuteneri, vel si est reus absoluatur a iudicio actore nihil probante. pr... 76 lib. 6. nu 25.
Nec prodesset d. quasi possessio, quando clare constaret de vicioso ingressu. ibid. nume. 26.
Clericum aliquem esse si constat, & ad aliquos ordines promotum, non præsumitur tamen promotus ad ordines maiores. præsum. 76. lib. 6. nu. 2. 322
Et si affirmat se promotum debet ostendere literas promotionis. ibid.
Clericus confessus se mutuo accepisse pecuniam non potest aduersus suam confessionem opponere aliquam exceptionem de iure canonico. præsum. 145. nu. 7. lib. 3. 214
Clerici quoad bona eorum patrimonialia non differunt à laicis. præsum. 145 nume. 9. lib. 3. 214
Clericatus probari debet vt quis puniatur qui verberauit eum qui pro clerico habebatur. præsum. 76. nu. 27 lib. 6. 322
Clericus qui est an sacerdos præsumatur. præs. 76. nu. 28. lib. 6. vbi quod non fallit in eo qui est in quasi possessione sacerdotij, nu. 29. ibid.

Clericus

Clericus fori priuilegio gaudere quomodo & quando possit hodie ex dispositione S. Concilij Tridentini. præsum.76.nu.38.lib.6. 323
Et quot & quæ requirantur infra per diuersum.
Clerici primæ tonsuræ beneficio carentes ideo priuantur fori priuilegio quia non incedunt in habitu & tonsura ex constitutione Clemen.7. & Pauli 3.
Clericum percutiens incedentem in habitu laicali excusatur a pœna excommunicationis. præsum.76.nu.12.lib.6. 322
Clericus amplectens mulierem præsumitur velle eam benedicere, secundum glo. in c. absit 11.q.3. sed non satis recte. præs.2.lib.5.nu.60. 239
Clericus beneficiatus si contrahit matrimonium per verba de præsenti præsumitur renunciasse beneficio. præsum 82.lib.6.nu.3. 325
Et in tali casu sufficit probare ipsum matrimonium per verba de præsenti etsi non probetur copula carnalis. ibi.nu. 4.
Clericus beneficiatus, qui sponte ante negationem vel latam sententiam reuocauit errorem suum hæresis, & ad catholicam ecclesiam reuersus est, non amittit beneficia. præsum.47.lib 5.nu.5. 268
Clericus promotus ad ordines maiores an præsumatur promotus ad minores. præsum.76.lib.6.nu 3. 312
Clericus vel religiosus si inuentus est in domo pulchræ mulieris in loco abdito & secreto amplexans ipsam, adulterij & fornicationis suspectus efficitur. præsum.41.lib.5.nu.19. 264
Et ideo clerici prohibentur alloqui mulieres, quia ex ea allocutione mala oritur suspitio. ibid.nu 20.
Clerici & sacerdotes omnino a mulierum conuersatione abstinere debent: multi enim sunt inuenti, qui diabolica suggestione incestus & stupra commiserunt. præsum.17.lib.5.nu.9. 250
Clericus iam in sacris existens dicitur certus de fine sui status, ex quo religionem deserere non potest præsum.78.lib.4.nu.44. 82
Clericus in sacris existens potest habere filios legitimos & naturales ex dispensatione Papæ, quod matrimonium contrahere possit: & hoc olim obseruatum fuisse in multis. præsum.78.lib.4.nu.45. & 51. 82
Hæc tamen dispensatio cum pendeat a voluntate Papæ, censetur impossibilis, & non nisi ex magna & vrgenti causa conceditur. ibi nu.52.
Clericus secularis, vt substitutum excludat, quæ in eo concurrere debeant. præsum.83.lib.4.nu.68. 93
Clericus senex si permutauit beneficium pingue cum tenui cuiusdam nepotis sui, nunquid ex hoc fraus præsumatur. præsum.35.lib.5.nu.6. 162
Clericus non præsumitur, qui ab eo, cuius potestate id non pendet verbis enunciatiuis, talis fuit appellatus. lib.3.præsum.133 nu.20. 213
Clericus vltra bona ecclesiæ patrimonium habens, aut officium vel exercitium, ex eo, bona non ecclesiæ sed sibi acquirit. lib.3 præsum.53.nu.2. 154
Idque præsertim si bonæ vitæ sit, nu.3.
Clericus pro sua ecclesia aduocare tenetur, non tamen contra seipsum. libr. 3.præsum.44.nu.5. 148
Clericus fideiubere pro alio nequit regulariter, valet tamen fideiussio & obligatio tenet si non fuerit oppositum lib.2.præsum.46.nu.15. 73
Clericus per decenniũ in pacifica possessione beneficij cõsistens cur præsumatur solemniter promotus & ordinatus. lib.3.præs.132.nu.46.& 47. 211
Clericus soluere tenetur monetam secundum formam a statuto expressam, nisi contraria pro ipso sit constitutio. lib 3.præsum.38.nu.12. 145
Clerici assertioni de benemeritis concubinæ, non adhibetur fides. lib.3. præsum.29.nu.27. 135
Clericorum contractus regulantur secundum legem, modum contrahendi respicientem. lib.3.præsum.38.nu.11. 145
Coactilia dicuntur feltri, quos ita appellat vulgus. præsum.161.li.4.nu.14. 176
Coeundi impotentiam in viro non probari per mulieris inspectionem. præsum.90.lib.6 nu.7. 328
Codicilli late dicuntur testamentum præsum.3.lib 4.nu.6. 4
Codicilli trahuntur ad mentem testamenti & econtra. præs.177.li.4.nu.3. 192.
Codicilli non continent directas substitutiones: secus si apparet, testatorem voluisse substitutionem in codicillis factam valere iure directo, quia nullo modo obligatur. præsum.60.lib.4.nu.72 & 73. 54
Codicilli habentes clausulam derogatoriam specialem non tolluntur per secundos codicillos, nisi prioris derogationis mentio in eis fiat a testatore. præsum.166.lib.4.nu.30. 182
Codicilli aut confici, aut confecti reuocari, coram quinque testibus debent. lib.1.q.51.nu.8. 27
Codicillos facere voluisse, testator præsumitur cum plures quam quinque testes in vltima dispositione non adhibuit. lib.3.præsum.35.nu.6. 142
Cogitatio in genere ex amplissimis verbis interuenisse præsumitur. præsum. 151.nu.22.lib. 3. 228
Cohabitantibus vita functis, etiam iure Pontificio, quo ad liberorum legitimationem, matrimonium præsumitur. lib 3.præsum.1.nu.77. 109
Cohabitationem longam decem annorum dici. lib.3.præsum.1 nu.71. 108
Cohabitatione viri & mulieris, matrimonium præsumi contractum. libro 3. præsum.1.nu.67. 108
Idque procedere absolute de iure ciuili. nu.68.
Iure autẽ Pontificio, quoad virũ & mulierẽ potius p̃sumi fornicationẽ. n.69.
Aliud esse quoad legitimationem liberorum. nu.70.
Cohabitatione longa non præsumitur contractum matrimonium nec iure ciuili, si mulier corporis sui quæstum fecit. li.3.præsum.1.nu.73.fol.108. Aut si maritus mulierem non tractauit honorifice, eo modo, quo solent tractari vxores. nu.74. Vel habitatio non fuerit in vna eademq; domo. nu.75. Aut cohabitantes coram testibus se tamquam coniuges cohabitare non declarauerint. nu.76. 109
Cohæredes non sunt, qui eodem tempore non concurrunt ad hæreditatem. præsum.108.lib.4.nu.45. 130
Cohæres veniens ad partem cohæredis repudiatam, dicitur venire et quasi substitutione. præsum 108.lib.4.nu.10. 129
Cohærentia domui an legata domo veniant in legato. præs.129.nu.24.li.4. 149
Collegijs relinquere olim prohibebatur. præs.112 lib.4.nu. 3. 136
Hodie vero permittitur. ibi.nu.5.
Colludere duos litigantes quib. coniecturis detegatur. præs.26.lib.5.nu.1. 255
Collusio inter crimina & delicta numeratur. præsum.26.lib.5.nu.1. 255
Detegitur vero collusio præsumptionibus & coniecturis, & quibus. ibid.numero 2.& seq. 255
Colludere non præsumitur, qui suorum iniuriam prosequitur. lib.2.præsump. 52.nume.5. 81
Collusio inter crimina & delicta connumeratur, & quid ea sit, & alio nomine præuaricatio dicitur, & cum sit delictum latens est difficilis probationis, & propterea poterit probari coniecturis. præs.26.nu.1.2.3.& 4.li.5. 255
Collusio præsumitur quando vnus subministrat alteri litis impensã. ibi.nu.7.
Collusio præsumitur quando inter accusatorem & accusatum post factam accusationem magna intercedit familiaritas. ibi.nu.8. 255
Idq; procedit in causis capitalibus. nu.9. Ac in ciuilibus, & pecuniarijs si sint magni momenti. Secus autem in alijs ciuilibus, & in accusato qui sit vir integræ vitæ. ibid.num.10.
Collusio præsumitur facilius inter affinitate & sanguine coniunctos, quando adest aliquis actus, qui collusionem põt aliquo modo ostendere, quam inter extraneos. ibi.nu.11.
Collusio desumitur a taciturnitate diuturna. ibid.num. 12. vbi exemplum recitatur.
Coitus subsequutus, non arguit matrimonium contractum, si sponsalia vel mutuo consensu, vel alias legitime ante coitum fuerint dissoluta. li. 3. præs. 1.nu.26.fo.107. Idem si ob iustum impedimentum nulla fuerint. nu.27.
Coitus subsecutus matrimonium contractum non præsumit, si in foro conscientiæ, sponsus non maritali affectu, sed fornicario ad sponsam sese dicat accessisse. ibi.nu. 29.
Coitus antecedens sponsalia, non præsumit matrimonium contractum. libr. 3.præsum.1.nu.42. 107
Reiecta opinione contraria. nu.44.
Collectas præstare subditos grauans princeps, metu præsumitur compulisse. lib.3.præsum.126.nu. 14. 200
Colonus simplex nunquam amittit melioramenta. li.3.præsum.112.nu.7. 184
Aliud est in emphyteuta. nu.8.
Comensis ratio reprobata. præsum. 108.lib.4.nu.48. 130
Comes Palatinus non potest legitimare ita, vt legitimatus admittatur contra testatoris expressam vel tacitam voluntatem. præsum.79.lib.4.nu.63. 63
Verum nec Princeps potest impedire iustam testamenti executionem. ibid.
Comes Palatinus, habens legitimandi potestatem a principe, quomodo habere intelligatur. lib.2.præsum.11.nu.12.nu.2. 56
Comes Palatinus Summi Pontificis non potest legitimare Ducis Ferrariæ subditos, licet ille Dux recognoscat feudum illud a Sede Apostolica. præsum.79 nu.63.lib.4. 87
Comitatus liber & allodialis, non feudalis præsumitur. lib.3.præs.92.nu.8. 170
Idem in Marchionatu. nu.9.
Commensalitate semel probata præsumitur & nunc quis commensalis, sicq; familiaris Papæ, vel Cardinalis præsum 64 lib.6.nu.2. 316
Commentum dicitur quid fictum & simulatum. præsum.82.lib.4.nu.9. 89
Commissiones duæ continentur correspectiuæ factæ. præsum.12.li.6.nu.15. 277
Commissio & mandatum iudicis, in citatione verbali, quæ causæ cognitionem desiderat, non præsumitur. lib.2.præsum.24.nu.5. 65
Idque verum est, etsi notarius in relatione nuncij enunciasset, eam commissione iudicis factam esse. ibi.nu.6.
Vel appareat etiam de commissione iudicis generali. nu.7.
Neque nuncio attestanti in relatione, iudicis se commissione citasse, creditur. num.8.
Commissio & mandatum iudicis in citatione præsumitur, si modici est præiudicij, & nuntius est bonæ famæ ibi.nu.9.
Commissionem iudicis, non esse quid connexum, cum ipsa citatione. libr. 2. præsum.24.nu.3. 65
Commissionem iudicis in citatione, non esse leuis solemnitatis, sed tantam; vt sine ea citatio stare nequeat. ibi.nu.4.
Commissiones iudicum, si de consuetudine & stylo curiæ, non scribantur in actis, præsumitur iudicis commissio. lib.2.præsum.24.nu.10. 65
Idem si consuetudo sit, vt nuncij, citationes faciant, sine iudicum commissionibus. num.11.
Commiscens sese cum consanguineis, affinibus, monialibus, commatribus, vehementer redditur de hæresi suspectus. lib.1 q.100.nu.9. 49
Commodum relictum post iniunctum onus restitutionis, non venit in restitutione. præsum.74.nu.9.lib.4. 72
Commodus Imp. sorores constuprauit. præs.17.lib.5.nu.19. 250
Communicans cum hæreticis, & cum eis familiaritatem contrahens, suspectus est vehementer de hæresi. præsum 6.lib.5.nu.17. 244
Communitas si promisit stipendiarijs emendare damnum passum eis, quorum equi in bello perijssent, si equus fuit in bello vulneratus, & domi deinde decessit, an communitas teneatur. præsum.17.lib.6.nu.7. 280
Comminatus alteri, se eum occisurum, isque reperiatur postea occisus, præsumptio est homicidam esse eum, qui minas intulit. lib.1.q.24.nu.4. 12
Communi diuidundo iudicium, ad diuidendum tantum, non etiam communicandum datur. lib.3.præsum.56.nu.27. 156
Communitas nunquam moritur. lib.3.præsum.103.nu.44. 180
Comparatio spontanea, purgat omne vitium. lib.2 præsum.24.nu.14. 65
Compensandi animo fecisse non præsumitur, debitor dando, concedendo, vel donando inter viuos. lib.3.præsum.142.nu.2. 222
Idque præsertim si donetur species, & quantitas sit debita. nu.4. Et ipsius dãtis animus, ex verbis prolatis colligatur nu.5.
Compensandi animo debitor donasse præsumitur, si aliqua extet vrgens coniectura. lib.3.præsum.142.num.6. fol. 222. Et quæ nam sint illæ coniecturæ. nume.7.8.& 9.
Compensatio dicitur impropria solutio. lib.2.præsum.48.nu 35. 75
Compensatio solutionis dicitur species. lib.3.præsum.142.nu.1. 222
Compensatio facta a lege, etiam contra debitum iuratum, admittitur in dispositione legis, non hominis. lib.1.quæst 46 nu.37. 24
Compensatio est crediti & debiti sibi inuicem contributio præsum.109. lib. 4.numero 21. 132
Compensatio non fit de quantitate ad speciem. præsum.109.libr.4.nu.18. 132. & ibid.num.18. 133
Compensationem quando debitor non possit obijcere. libro 2.præsump 48. numero 36. 75
Comprehensio dicitur, non extensio, quæ eandem habet rationem lib.3.præsum.51.nu.11. 152
Compromissi fraus detegitur ex actuum vicinitate. præsumpt. 12. libro 6 numero 36. 277
Compromittere de rebus hæreditarijs est actus, qui geri non potest citra ius & nomen hæredis, & sic infert aditionem. præsum.101.lib.4 nu.22. 121
Compromittendo minor præsumitur læsus. lib.3.præsum.82.nu.10. 165
Compromittens in aduersarium, censetur compromisisse tamquam in arbitratorem. lib.2.præsum.77.nu.9. 97
Compromissum quando cum laudo lato repugnat, dicitur ex eo facta nouatio. lib.3 præsum.134.nu.44. 215
Compromisso facto in aliquem tamquam arbitrum & arbitratorẽ præsumi

tanquam arbitratorem eum cognouisse lib. 2. præsum. 77. nu. 1. 97
Et quæ sit ratio nu. 2.
Alij vero tanquam arbitrum eum cognouisse. nu. 3.
Alij demum tanquam arbitrum & arbitratorem. nu. 5.
Diuersa est opinio Alciati. nu. 6.
Compromisso coram principe eoque auctore facto, minor non præsumitur læsus. lib. 3. præsum. 82. nu. 12. 165
Conatus solus ad concubitum, non sufficit vt matrimonium præsumatur contractum lib. 3. præsum. 1. nu. 48. 108
Conatus solus ad copulam, etiam prope perfectam ætatem non efficit matrimonium ibi. nu. 54.
Concedo verbum, dominium transferre, & donationem significat in dubio. lib. 3. præsum. 30. nu. 41. 139
Concedo verbum generale est & ad multas causas trahitur. lib. 3. præsum 34. numero 21. 141
Et donationem significat ibi nu. 31.
Concedi multa per indirectum, quæ per directum denegantur. lib. 1. quæstio. 65. num. 9. 31
Concessum vno casu, in reliquis censetur prohibitum. libro 3. præsump. 6. numero 58. 114
Concessum per rem iudicatam, in foro conscientiæ retineri potest. libr. 1. q. 79. nume. 8. 35
Et quando a re iudicata discedatur. ibid nu. 9.
Concessum ad tempus, post tempus censetur prohibitum. præsum. 39. libr. 4. numero 60. 37
Concessio & verba illius, in potiori significatu accipienda, libro 2. præsum. 16. num. 10. 58
Concessio respiciens proprium honorem, non præsumitur animo donandi emissa. lib. 3. præsum. 12. nu. 13. 122
Concessio rei facta a principe, in dubio libere non per infeudationem præsumitur. lib. 3. præsum. 91. nu. 5. 170
Concessio facta motu proprio, præsumitur recta & legitima, nec debet reuocari in dubium. lib. 2. præsum. 13. nu. 10. 57
Concessio facta motu proprio, fauorabilis est & extensibilis. ibi. nu. 12.
Concessio facta motu proprio, iustis de causis facta præsumitur. ibid. nu. 13.
Concessio facta personæ per modum beneficij non priuilegij, realis est. lib. 3. præsum. 103. nu. 20. 179
Concessio facta personæ in modum pacti & conuentionis realis est, & ad hæredes transitoria. ibi. nu. 22.
Concessio facta familiæ realis est, & ad omnes transit posteros. nu. 23.
Concessio facta ciuitati, loco, vniuersitati, realis est. nu. 24.
Concessio facta rebus ipsis, realis est, non personalis. nu. 26. 180
Concessio facta causæ, realis præsumitur. nu. 27.
Concessio verũ causæ an personæ facta sit, in dubio præsumitur realis. nu. 29.
Esse tamen recurrendum ad coniecturas. nu. 31.
Concessio realis sit vel personalis, præsumptio interdum ex aliquo externo accidenti sumitur. nu. 41.
Concessio realis præsumitur, si alias ob qualitatem personæ cui facta est, penè redderetur inutilis. nu. 42.
Concessio realis præsumitur interdum ex promissione reciproca. num. 43.
Concessio realis ad omnes transit hæredes & successores. nu. 45.
Et de persona ad personam extenditur. nu. 46.
Aliud in concessione vel priuilegio personali. ibid.
Concessionis factæ a principe verba latissime interpretanda sunt lib. 3. præsum. 97. nu. 17. 175
Concessiones principum, pertinentias continere. lib. 3. præsum 99. nu. 4. 176
Concessiones officiorum quæ ex necessitate geruntur, finita prima concessione non præsumuntur renouari. libr. 3. præsum. 85. nu. 41. 167
Concessionum vbi paritas datur, præfertur ea quæ habet motum proprium. lib. 2. præsum. 13. nu. 9. 57
Conclaue an sub legato domus comprehendatur. præsum. 139. nu. 10. li. 4. 149
Conclusio in causa, quando tacite a iudice reuocata præsumatur. libr. 2. præsum. 63. num. 4. 85
Conclusio in causa tribus fit modis. lib. 2. præsum. 65. nu. 1. 86
Conclusio in causa intra debitum tempus facta præsumitur. lib. 2. præsum. 66. numero 1. 86
Et quæ sit ratio illius. nu. 2.
Conclusionem a partibus factam, iusta etiam subsistente causa, iudex reuocare non potest. lib. 2. præsum 63. nu. 3. 85
Conclusiones in causis factas, reuocare iudicibus cum causa permissum est. lib. 2. præsum. 63. nu. 1. 85
Idque etiam parte contradicente. nu. 2.
Concludere tacite in causa, quomodo partes præsumantur. libro 2. præsump. 65. num. 2. 86
Concubitus in dubio sponsalia subsequutus esse, non præcessisse præsumitur. lib. 3. præsum. 1. nu. 47. 108
Concubina ex bonis viri, præsumitur acquisiuisse. lib. 3. præs. 51. nu. 7. 152
Concubina quæ dicatur. ibi. nu. 8.
Concubina a lege honestæ personæ loco habetur nu. 10.
Et an diuersum sit hodie. nu 13.
Concubina proprie dicitur, quando vterque sic sunt soluti, vt inter eos potuerit esse matrimonium: & filij ex his nati dicuntur naturales, si diu retenta ipsa sit in domo & in schemate concubinæ, & cum ea solus ipse vir rem habeat. Præsum. 54. lib. 6. nu. 4. 309
Concubinatus inter liberos de iure ciuili permissus est, inter seruos autem est prohibitus. præsum. 78. lib. 4. nu. 8. 80
Condemnari vt quis possit eius confessio requiritur, hoc est, quod suo ore exprimat ita esse. præsum. 99. nu. 5. lib. 6. quod declaratur. nu. 7.
Condemnatus ad restitutionem rei furtiuæ censetur condemnatus condictione furtiua, quæ non infamat. præsum 40. lib. 5 nu. 9. 270
Et condemnatus ob vim illatam, si ignoratur an vis sit armis illata, vel sine, punitur pœna de vi sine armis illata. ibid. nu. 10.
Condemnatus sententia iudicis, intra decem dies appellare debet. lib. 2. præsum. 95. num. 1. 103
Condemnatus per sententiam, ex præsumptione iuris contra se existente, parere tenetur, etsi vere sciat, veritatem pro se existere lib. 1. q. 80. nu. 7. 36
Condemnatus ob solam causam præsumitur, præsens in tota causa, & contumax tempore sententiæ lib. 2. præsum. 70. nu. 18. 90
Condemnatus sententia iudicis, in dubio præsumitur habuisse causam iniustam. lib. 2. præsum. 87. nu. 1. 102
Adeo quod condemnari debeat in expensis. nu. 2.
A qua tamen præsumptione contrarijs coniecturis receditur. nu. 3.
Condemnatus petens vel faciens aliquid, quod sententiæ executionem respicit, præsumitur sententiæ acquieuisse. lib. 2. præsum 94. nu. 1. 103
Condemnatus acceptans terminum a iudice condemnante assignatum, non præsumitur appellationi interponendæ renunciare. nu. 3.
Condemnatus actum negatiuum non faciendo, sententiam tamen approbare non præsumitur. nu. 4.
Condemnatus non appellans, facit sententiam transire in rem iudicatam. numero 5.
Vel si appellauerit quidem, & postea renuntiaret appellationi. nu. 6.
Condemnatum quem esse ob contumaciam, non ob malam causam magni est effectus. lib. 2. præsum. 70. nu. 2. 89
Et qui sint illi effectus. ibi nu. 3. cum seq.
Condictio sine causa conceditur, soluenti per errorem, aut falsa causa expressa. lib. 3 præs. 34 nu. 24. 141
Condictio sine causa cessat, vbi donationis causa præsumi potest. ibi. nu. 26.

Conditio quid sit, & quid operetur: Quot sint eius species: Et an & quando impleri possit, vel pro impleta habeatur.

Conditionis nomen pro re ipsa conditionata seu sub conditione relicta sumitur præsum. 179. lib 4. nu. 3. 193
Conditio sui natura est incerta. præsum. 169. lib. 4. nu. 9. 191
Conditio nil ponit in esse. præsum. 76. li. 4. nu. 22. 75
Conditio aliud est, aliud conditionatum, & sublata conditione non dicitur sublatum conditionatum. præsum. 169. lib. 4. nu. 26. 191
Conditio & modus quid differant. præsum. 101. lib. 4. nu. 5. 120
Conditio dicitur esse quid facti, & sic non præsumitur. præsump. 175. libr. 4. numero 3. 195
Et conditio & modus differunt, nam conditio impleri debet antequam actus perficiatur, modus autem potest impleri post dispositionem & actũ perfectum. ibi. nu. 10.
Item modus non impedit acquisitionem fieri ab initio, licet resoluatur eo deinde non impleto: at conditio impedit acquisitionem ab initio, ex quo nihil ponit in esse donec ei fuerit satisfactum. ibi nu. 11.
Item differunt conditio & modus, quia vbi agitur de modo implendo necessaria est partis interpellatio: at diuersum est cum agitur de conditione. ibid. nu. 13.
Item differunt, quia si modus casu deficit, legatum tamen & dispositio non corruit: si autem conditio casu deficit, etiam dispositio corruit. ibidem. numero 14.
Conditionis duæ sunt species, necessaria scilicet, & voluntaria. præsum. 185. lib. 4. nu. 3. 199
Conditio necessaria dicitur, quæ rei natura inest. ibid. nu. 4.
Et quando est necessaria ad actum, vel ad effectum actus, permissa est extensio ad alium casum, & sic impleri potest per æquipollens. ibid. nu. 6
Et adiecta pupillari substitutioni si impubes decesserit extenditur, atq; impleta dicitur pupillo ipso ea in ætate ingredienti religionem bonorum incapacem. ibid. nu. 12.
Conditio necessaria certi temporis impleri non potest alio tempore. ibidem num. 12.
Conditio voluntaria dicitur, quam testator sua voluntate adijcit. & apponit. ibid. nu. 5. eod.
Quæ si non potest specifice in casu expresso impleri sufficit quod impleatur per æquipollens. ibid. nu. 13. 200
Et quando potest specifice impleri respectiuè ad grauamen, potest etiam impleri in casu simili ipsi expresso a testatore. ibi. nu. 17.
Secus quando euenit casus præter vel contra voluntatem testatoris. ibi, n. 18
Conditio voluntaria quando stat de per se, non autem respectiue ad grauamen, & est negatiua, agiturque de iure quæsito conseruando, impleri potest in alio casu. ibid. nu. 19.
Non extenditur autem ad alium casum, quando esset in potestate grauati sub conditione eam deficere facere. ibi. nu. 21.
Extendi vero potest ad aliũ casum quando stat de per se, non respectiue ad grauamen, & est affirmatiua, & agitur de lucro quærendo, & casus omissus est idem fictè cum expresso introductus nempe iure ordinario ad eundem effectum. ibid. nu. 23.
Secus si agitur de lucro quærendo, & casus omissus est idem fictè cum expresso, sed non habens eundem effectum, vel est introductus iure speciali & extraordinario. ibi. nu. 24. 200
Et secus quando agitur de lucro quærendo, & casus omissus non est idem ficte cum expresso. ibi. nu. 25.
Conditio voluntaria extenditur ad casum similem, quando constat de coniecturata mente testatoris, & sic impleri potest in casu omisso. ibidem num. 26.
Idem dicendum fauore testamenti conseruandi. ibid. nu. 27.
Idem quando qualitas personæ vel rei suadet conditionem extendi debere ad alium casum, atque ita in eo per æquipollens impleri. ibid. nu. 28.
Conditionis tres sunt species, casualis, potestatiua & mixta. præsumpt. 183. lib. 4. nu. 2. 197
Conditio casualis dicitur, quæ a casu & fortuna pendet. præsumpt. 183. libr. 4. num. 3. 197
Et in conditione casuali inspicitur solum euentus, & ob id quandocunq; deficiat impeditur dispositio. ibid. nu. 13.
Secus si conditio deficit facto eius, cuius interest eam non impleri. ibidem numero 14.
Et secus quando testator reliquisset etiam deficiente huiusmodi conditione ibid. nu. 11.
Et secus in casu l. vlt. C. de necess. ser. hæred. insti. ibid. nu. 16.
Conditio in totum collata in personam tertij, & tota ab eo pendens, dicitur potius casualis quam mixta. ibi. nu. 33. 198
Conditio potestatiua dicitur, quæ in arbitrio & potestate eius est, cui adscribitur, & quam citra corporis aut animæ periculum implere potest. præsumpt. 183. lib. 4. nu. 4. 197
Et conditionis potestatiuæ tres sunt species. ibid. nu. 6.
Conditio potestatiua non desinit esse potestatiua, etsi casu aliquo impleri non possit. ibid. nu. 7.
Et quo casu habeat effectum mixta. ibid. nu. 8.
Conditio potestatiua non habetur pro impleta; quando stetit per ipsum honoratum & conditione grauatum quominus impleret ipsam conditionem. ibid. nu. 17.

Habetur

Habetur autem pro impleta, si honoratus & conditione grauatus sine aliqua sui culpa fuit impeditus ab eo, in cuius personam conditio erat implenda. ibid nu. 18.

Quid autem si iste honoratus & grauatus casu fuit impeditus. ibidem numero 19. 197

Conditio potestatiua non habetur pro impleta, quando legatarij culpa præcessit, vt si fuit in mora dandi, & interim is, in cuius personam erat implēda decessit. ibi nu. 20.

Idem quando is, cui numeranda erat pecunia, fuit à tertio occisus. ibidem numero 21. 198

Conditio mixta dicitur illa, quæ pendet partim à persona eius, cui est adscripta, & partim à fortuna: & à multis appellat casualis. præs. 183. li. 4. nu. 9. 197

Et dicitur etiam mixta conditio illa quæ pendet partim a proprio, & partim ab alterius arbitrio ibi. nu. 10.

Conditio mixta non habetur pro impleta, quando non fuit impleta facto ipsius legatarij. nu. 22. 198

Et procedit hoc etiam in legato libertatis. ibi. nu. 23.

Idem etiam si semel defecta conditione, legatarius vult adhuc eam implere. ibidem num. 24.

Conditio mixta habetur pro impleta, quando deficit ex parte eius, cui impleri debuit. ibi. nu. 25. & seq.

Idem quando is, cui implenda erat conditio, post recusationem vult & requirit, quòd impleatur. ibid. num. 27. & num. 28. vbi conciliantur opiniones dissentientium.

Conditio mixta nunquid habeat locum in legato annuo. ibi. nu. 31.

Et nunquid habeatur pro impleta, quando testator conditionem contulit non quidem directò in personam ipsius hæredis vel legatarij, sed in personam alterius. ibi. nu. 32. & 34. eo.

Conditio mixta non habetur pro impleta, quando testator specialiter prouidit, casu quo impeditum fuisset conditionis implementum facto eius, in cuius personam implenda erat, & sic fuit impeditum. ibi nu. 36. 198

Idem quando ex qualitate rei legatæ testator sensit, quòd conditio re ipsa impleretur, & non fuit impleta. ibi. nu. 37.

Conditio mixta habetur pro impleta, quando pendet à voluntate duorum, eius scilicet qui implere, & eius cui impleri debuit, & impeditur iusto facto tertij. ibid. nu. 38.

Secus si impeditur facto iniusto tertij. ibi. nu. 39.

Vel à fortuna ipsa impeditur. ibi. nu. 40.

Idem quando partim casu deficit, & pro parte impleta fuit, quia habetur pro impleta. ibi. nu. 45. 199

Idem quando deficit casu testatoris. ibi. nu. 46. & seqq.

Conditio an & quando habeatur pro impleta ex præsumpta mente testatoris. præsum 183. lib. 4. nu. 1. 197

Quòd vt dicatur & habeatur pro impleta, sufficit quòd per temporis momentum fuerit impleta. ibid. nu. 19. 198

Et si deficit testatoris facto, quo casu pro impleta habeatur. ibi no. 59. 199

Conditio an & quando præsumatur impleta, & sic euenisse. præsump. 182. lib. 4. numero 1. 196

Quòd regulariter id non præsumitur, sed is probare debet, qui asserit eam euenisse impletamque esse. ibi. nu. 2. 5

Est enim quid facti, quod non præsumitur. ibi. nu. 3.

Conditio tunc præsumitur impleta, quando aliqua extat præsumptio contraria, quòd euenerit & fuerit impleta, nec est necessaria alia probatio. ibidem num. 9. 197

Conditio si decesserit sine liberis: nunquid præsumatur impleta & sic euenisse. ibid. num. 5.

Conditio legalo, quæ tacita dicitur, non præsumitur euenisse, sed qui eam asserit impletam, probare debet. ibi. nu. 6.

Conditio negatiua non præsumitur impleta, sed asserens eam euenisse, probare debet. ibi nu. 8.

Conditio an & quando ex præsumpta mēte testatoris in forma specifica vel per æquipollens impleri possit. præsum. 185. lib. 4. nu. 1. 199

Conditio debet impleri in forma specifica. præs. 21. lib. 4. nu. 28. fol. 27. & præsum. 78. lib. eo. nu. 11. fol. 81 & præsum. 148. lib. eo. nu. 4. 168

Et id magis in conditione voluntaria. præsum. 63. lib. 4. nu. 14. 61

Et an possit impleri per casum similem. ibi. nu. 15. 61

Conditio sufficit, quòd semel impleatur, quicquid inde postmodum eueniat. præsum. 69. lib. 4. nu. 3. 65

Conditionis implendæ potestas, & eligendi, non est ius, sed facultas. præsum. 175. lib. 4 nu. 4. 195

Conditionem euenisse qui dicit, probare id debet. præsum. 91. lib. 6. nu. 23. 329

Conditio vbi nō est a lege expressa, quando requiritur, subintelligitur, & pro expressa habetur. præsum 81. lib. 4. nu. 21. 88

Conditionis omissio an arguat imperfectum testamentum quoad institutionem & substitutionem. præsum. 5. lib. 4. nu. 6. 5

Conditio adiecta institutioni an præsumatur repetita in substitutione. præsum. 178. lib. 4. nu. 1. 192

Quòd repetita censeatur afferunt exempla. ibi nu. 2. & seqq.

Conditio adiecta institutioni & substitutioni ante tamen gradus, & personas nominatas, præsumitur respicere tam institutos quam substitutos. ibidem numero 8.

Contra ibi. nu. 10. & seqq. eo.

Conditio adiecta institutioni, quæ conuenit vtrique personæ, vt si dixit testator, Titio, si nauis ex Asia venerit, & Seio, lego fundum: censetur repetita a persona vnius in personam alterius. ibi. nu. 13. 192

Et vbi adiungitur vni personæ apposita in vna oratione, censetur repetita in alia persona posita in alia oratione, si testator vtitur etiam dictione itē ibid. nume. 14. 193

Secus si sunt positæ in eadem oratione. ibid.

Conditio quando cum dictione. Item, est adiecta inter duas personas vocatas in duabus orationibus perfectis, vt lego Titio fundum, si nauis ex Asia venerit, Item eundem fundum lego Caio, non censetur repetita in personam Caij. ibi. nu. 15.

Quando autem dictio, Item, ponitur inter duas personas in duabus orationibus quarum vna est imperfecta, nisi ab alia suppleatur, tunc censetur repetita. ibid. nu. 16.

Conditio casualis si sit adiecta in institutione vni gradui vel personæ iam nominatæ, non præsumitur repetita in substitutione: vbi refellitur declaratio Castren. in l. quæ conditio. nu. 4. ver. hoc tamen. ff. de condi. & demon. ibidem nume. 17.

Et si fuit adiecta institutioni nominatim, & sic restrictiuè & personaliter instituto, non censetur repetita in substitutione. ibid. nu. 18.

Et quando fuit adiecta hæredi instituto, cui alter per fideicommissum fuit substitutus, an censeatur repetita in vltimum etiam substitutum per fideicommissum. ibi. nu. 24. eo. 193

Et quando fuit adiecta eidem, qui fuit substitutus per fideicommissum, & deinde vulgariter, an censeatur repetita in substitutione vulgari postea facta eidem personæ ibi. nu. 26 193

Conditio institutioni adiecta an & quando repetita præsumatur in prælegato & econtra. præsum. 179 lib. 4. nu. 1. 193

Quod in dubio præsumitur repetita in prælegato eidem hæredi relicto in eodem testamento. ibid. nu. 2.

Non censetur autem repetita in substitutione, quæ fit in defectum institutionis. ibid. nu. 4.

Conditio adiecta institutioni præsumitur repetita in legato, etiam si in diuersis orationibus, & omnino separatis facta sit institutio & legatum. ibidem nume. 5. 194

Idem de conditione emancipationis adiecta institutioni, quæ in legato præsumitur repetita. ibid. no. 7.

Conditio adiecta institutioni non præsumitur repetita in prælegato, quando eiusmodi esset conditio, quæ vitiaret legatum. ibid. nu. 8.

Idem quando legatum factum est ab eodem gradu, secus si à diuersis. ibidem numero 9.

Idem quando prælegatum simpliciter factum præcedit, & institutio conditionalis sequitur, secus econtra. ibi. nu. 10.

Idem quando institutio conditionalis facta est in testamento, legatum vero simplex in codicillis. ibid. nu. 11.

Conditio apposita in prælegato particulari nunquid præsumatur repetita in substitutione in eadem persona facta. ibi. nu. 13.

Vbi quòd non præsumatur repetita, rationibus patet. ibid.

Secus quando patet de coniecturata mente testatoris, quòd voluerit repetere conditionem. ibid. nu. 14.

Conditio adiecta legato seu fideicommisso vniuersali an censeatur repetita in substitutione directa. ibi. nu. 15.

Conditio institutioni adiecta post omnes gradus institutionis, & substitutionis præsumitur iniuncta & relata ad quoscunque. præs. 178. lib. 4. nu. 29. 193

Conditio adiecta vni legato an & quando censeatur repetita in altero. præsum. 180. lib. 4. nu. 1. 194

Conditionis enim & qualitatis repetitio non ita facilè admittitur in legatis sicut in substitutione. ibi. nu. 2.

Coniecturis autem desumi potest conditionis vel qualitatis repetitio, quæ vel desumuntur a verbis seu dictionibus copulatiuis, vel ab vno verbo, quo orationes perficiuntur, vel a rationis identitate. ibi. nu. 3. & 4.

Conditio nunquid censeatur repetita in legato, quando identitas rei extat, quæ legatur, & personarum, a quibus & quibus fit legatum, sed verba diriguntur ad diuersas personas. ibi. nu. 7.

Et quid si in huiusmodi casu verba diriguntur ad eandem personā. ibi. nu. 8.

Et quid si adest identitas rei, quæ legatur, & personæ cui fit legatum & oratio est perfecta, sed est diuersitas personarum, a quibus relinquitur. ibi. nu. 9.

Et quid quando secunda oratio, qua fit legatum à secunda persona, est imperfecta. ibid. nu. 10.

Et quid si adest identitas rei quæ legatur, & personæ quibus legatur, sed est diuersitas personarum, quibus fit legatum. ibi. nu. 11. 195

Et quid quando secunda oratio est imperfecta. ibi nu. 12.

Conditio non censetur repetita in legatis, quando adest identitas personarū, sed diuersitas rerum, & orationes sunt perfectæ. ibi. nu. 13.

Idem multo magis, quando inter vnam & alteram orationem perfectam factum esset legatum alteri diuersæ personæ. ibi. nu. 14.

Si autem secunda oratio est imperfecta, suppletur oratio ex præcedenti. ibidem nume. 15.

Nec censetur repetita conditio, quando in legato adest rei identitas, sed diuersitas personarum, quib. legatur. ibi. nu. 16.

Et quid si secunda oratio est imperfecta. ibi. nu. 17.

Conditionis repetitio non est necessaria in legato, quando repetitio ipsa nō congruit sequenti legato, etsi reliqua omnia, quæ repetitionem solent inducere, concurrant. ibi. nu. 19.

Conditio adiecta legato cum dictione, cum, censetur repetita in secundo legato. præsum. 180. lib. 4. nu. 45. & seqq. 195. & 196.

Secus si fauore libertatis. ibi nu. 46.

Et secus quando dictio, cum, ponitur inter duas personas affines, & sanguine coniunctas. ibi. nu. 47.

Conditio adiecta legato hoc modo, lego Titio fundum, quod si decesserit sine liberis, deueniat in Seium. Item lego Sempronio fundum, an censeatur repetita in legato fundi. præsum. 180. lib. 4. nu. 23. 195

Conditio censetur repetita in sequenti legato, quando dictio, &, ponitur inter duas res eidem legatas in vna oratione, & conditio vtrique rei conuenit. ibid. nu. 25. 195

Et id procedit, siue inducatur diminutio, siue augmentum legati. ibi. nu. 26.

Secus si conditio non conuenit vtrique rei. ibi. nu. 27.

Conditio adiecta legato facto vxori, donec castè vixerit, & cum filijs testatoris habitauerit, non censetur repetita in legato facto eidem, mortuis filijs testatoris. ibi. nu. 28.

Conditio non censetur repetita in sequenti legato, quando dictio, &, ponitur inter res diuersas eidem legatas in diuersis perfectis orationibus. ibi nu. 29.

Idem quando in secunda oratione perfecta testator aliam diuersam conditionem à prima apposuisset. ibi. nu. 31.

Conditionis repetitio in secundo legato subintelligitur, quando coniecturis & ea præsumpta mente testatoris inducitur repetitio. ibi. nu. 32.

Et si alias dispositio redderetur inutilis. ibi. nu. 33 & 35. eod.

Conditio in sequenti legato censetur repetita, quando dictio, &, ponitur inter res diuersas eidem legatas in diuersis orationibus quarum vna est imperfecta. ibi. nu. 37.

Idem quando dictio, &, respectu vnius rei ponitur inter diuersas personas in vna oratione, & conditio vniformiter vtrique conuenit ibi. nu. 38.

Idem quando dictio, &, respectu vnius rei ponitur inter diuersas personas in vna oratione, sed conditio vniformiter non conuenit vtriq. ibid. num. 39.

Idem quando dictio, &, ponitur respectu eiusdem rei inter diuersas personas in vna oratione, & ponitur post ipsas personas nominatas, & conditio vtrique conuenit. ibi. nu. 40.

Idem quando dictio, &, ponitur inter duas res & inter duas personas in vna oratione, & conditio vtrique conuenit. ibi. nu. 41.

Idem quando dictio, &, ponitur inter duas orationes perfectas. ibi no. 42.

Idem

Idem quando in dictione, & coniungitur dictio. etiam.ibi.nu.43.

Idem quando diuersæ res a diuersis grauatis præstandæ relictæ sunt eidem personæ in oratione imperfecta.ibi nu.44. 195

Conditio adiecta legato libertatis censetur repetita in subsequenti legato, ne alioqui pereat.præs.180.lib.4.nu.34. 195

Conditio apposita in secundo legato an referatur ad præcedens. præs. 180. lib.4.nu.20 & 21. 195

Conditio adiecta certæ personæ non dicitur in aliam repetita.præs. 178.libr. 4.num.23. 193

Et conditio potestatiua cohærens personæ si fuit adiecta instituto, nõ præsumitur repetita in substituto.ibi.num 27.

Et quid si conditio potestatiua non cohæret personæ.ibi.nu. 28.

Conditio apposita primæ substitutioni, quæ tacite inest secundæ, non impedit transmissionem legati.præs.201.nu.53.lib.4. 229

Idem in conditione ficta & impropria, quæ inest substitutioni pupillari. ibid.num. 54.

Conditio quæ tacite inest si exprimatur non impedit transmissionem. ibid. numero 55.

Idem in tacita quæ subrogatur in locum expresse.nu.56. 230

Conditio tacita legis potestatiua licet tacite insit ea natura actus impedit transmissionem.ibi.nu.57.

Idem quando respicit substantiam dispositionis.nu.58.

Idem quando constat mentem & voluntatem testatoris esse vt impediat transmissionem. nu. 59.

Et quomodo de voluntate testatoris dicatur constare nu.60.

Idem quando incertum est quod extabat hæc conditio in vita legatarij. numero 61.

Conditio quæ tacite inest ex præsumpta dispositione testatoris, impedit ne legatum seu fideicommissum transmittatur, decedente legatario ante cõditionis euentum.ibi.nu.62.

Idem quando conditio apposita vni legato, censetur repetita in altero. numero 63.

Secus quando huiusmodi fuit apposita in pœnam, quia transmittitur legatum num.64.

Idem in conditione tacita, inducta per relatiuum quis vel qui adiectum executioni. nu.65.

Idem etiam quando conditio additur reuocationi post ius quæsitũ. nu.66.

Conditio vera & propria vti est casualis, impedit transmissionem quoad extraneos indubie, quoad suos hæredes quibusdam contrarium sentientibus num.67.& 68.

Idem in qualibet substitutione conditionali. nu.69.

Idem si testator ita legat, relinquo centum nepoti meo, & eo decedente sine liberis, illa reuertantur ad hæredem vniuersalem.nu.70.

Idem etiam si certum sit conditionem extituram nu.71.

Idem si testator ita dicat, substituo fratres vel superuiuentes & prædefunctorum filios.nu.72.

Idem si heres grauatus promisit in contractu adimplere omnia disposita in testamento, etiam in vim dispositionis inter viuos, addita etiam clausula omni meliori modo.nu. 73.

Idem etiam si filij hæredem grauatorum essent substituti eorũ patruis.n.74.

Idem etiam quando conditio non cessit naturaliter.nu.75.

Idem etiam contra fiscum, ad quem non fit transmissio.nu.76. 230

Conditio si sine liberis decesserit, quando a lege subintelligitur restringitur ad legitimos & naturales, secus si a testatore fuerit expressa.præsum. 208. num.9.lib 4. 235

Conditio adiecta, ne illa in ecclesiam alienetur, valet præsumpt. 83. libro 4. numero 15. 91

Conditio apposita in vna substitutione in altera præsumitur repetita. præs. 178.lib.4.nu.30. 193

Secus quando conditiones & qualitates diuersæ sunt.ibi.nu.32 & 33.

Conditionem hanc, si decesserit sine liberis: ab vna in alteram substitutionẽ præsumi repetitam ibi.nu. 31.

Conditio apposita in testamento regulariter præsumitur repetita in codicillis.præs 177.lib.4 nu.1. 192

Et id etiam si in codicillis sit variata persona.ibi.nu.5.

Secus si alia conditio diuersa opponeretur in codicillis.ibi. nu. 6.

Et secus quando legatum aut dispositio facta in codicillis nihil operaretur, si conditio adiecta in testamento diceretur in eis repetita.ibi.nu.7.

Conditio a testatore adiecta reijci non debet præs.83.lib.4.nu.19. 91

Conditio de dando pupillo vel furioso extenditur, atque ita impletur dando eorum tutori vel curatori.præs.185.lib.4.nu.16. 200

Conditio si sine liberis decesserit: quid respiciat, & quid operetur in testamento.

Conditio si sine liberis decesserit: dicitur esse quid connexum cum ipsa morte, vnde liberorum conditione adempta, censetur etiam adempta conditio mortis.præs.169.lib.4.nu.13. 191

Imo quòd censeantur duæ conditiones.ibi.nu.15.

Conditio si sine liberis decesserit, respicit fauorem hæredis instituti & grauati restituere, quia ea pendente, commodum consequitur & emolumẽtum ipse hæres.ibi.nu.19.& 32.

Et duplex dicitur esse.ibi. nu. 31.

Conditio, si decesserit sine liberis: habet tractum in futurum vsq; ad tempus mortis.præs 78.lib.4.nu.65. 83

Conditio si sine liberis decesserit, nunquid subintelligatur in donatione causa mortis in qua facta sit substitutio fideicommiss præs.89.li.4.nu.150. 110

Et quid in substitutione facta donationi inter viuos.ibi.nu.152.

Conditio si sine liberis decesserit, an & quando tacite a lege subintelligatur in substitutione, vt substitutus excludatur præs.89.lib.4.nu.1. 101

Conditio si decesserit sine liberis an & quando dicatur extitisse, si hæres institutus & grauatus religionem est professus.præs.83.lib.4.nu.1. 90

Conditio si decesserit sine liberis: adiecta substitutioni duobus vel pluribus factæ, an & quando verificetur altero institutorum decedente sine prole, præs.186.lib.4.nu 1. 201

Quòd si testator substituit singulariter, admittitur alter institutus in casu fideicommissariæ substitutionis, euenientè cõditione in personã vnius. ibi.n.2.

Idem etiam si sit conditio negatiua.ibi.nu. 3.

Idem si testator dixit Caio, substituo Mæuium, & Sempronio substituo Titium, si vterque, vel ambo decedant sine liberis. ibi.nu.4.

Idem quando extraneus fuit substitutus pluribus filiis. ibi.nu.5.

Conditio si sine liberis decesserit: verificatur in personam alterius plurium institutorum, quando testator particulariter substituit, eueniente cõditione in personam vnius, & locus est substitutioni ibi nu 6.

Idem quando post purificatam conditionem in personam vnius, & admisso ipso substituto ad illius portionem, admittitur etiam ad portionem alterius, qui deinde & ipse sine liberis decessit. ibi.nu.8.

Idem quando testator substituit plurib. alternatiue vel alternatim.ibi nu.10.

Idem quando substituit plurib. simpliciter seu indefinite.ibi.nu.12.

Idem quando substitutio facta est in vsufructu tantum.ibi nu.13.

Idem si extat mater, cuius fauore alias pluralitas non resoluitur in singularitates.ibi.nu.14.

Idem si testator dicit, Et si Caius & eius hæredes vsque in infinitum decesserint sine filijs, substituo Mæuium ibi.nu 15.

Conditio si sine liberis decesserit, non habet locum in personam alterius plurium institutorum, quando superest persona, quæ ex præsumpta mente testatoris præferenda est substituto.ibi nu.16.

Idem quando substitutio fuit facta in tota hæreditate, vel in toto relicto, ibid num.24. 202

Idem quando testator iussit constitui ecclesiam, si filij hæredes instituti decesserint sine filijs.ibi. nu. 25.

Conditio si sine liberis decesserit non habet locum in personam alterius plurium institutorum quando testator dixit, Instituo Caium & eius filios, & si ipse vel eius filij decesserint sine filijs, substituo Mæuium.præsum. 126. lib 4.num.26. 203

Idem quando resultaret inæqualitas inter descendentes testatoris. ibi.num. 27 præs 126.lib 4. 202

Idem quando præcedit reciprocum fideicommissum ibi.nu.28.

Idem quando substitutio facta est pluribus copulatiue vel collectiuè, vel distributiue ibi.nu. 29. & seqq.

Idem quando instituti sunt ex liberis testatoris, & substitutus est extraneus. ibid. num. 34.

Idem quando testator vsus est nomine collectiuo simpliciter.ibi. nu. 37.

Secus quando filius institutus & superstes non est successibilis ab intestato. ibid.num.39.

Conditio, si sine liberis decesserit: nunquid verificetur in vno ex pluribus institutis, quando testator duobus filijs institutis, substituit eis tertium filium, vel nepotem ipsius testatoris.ibi.nu. 40.

Et quid si ex duobus filijs institutis, Caio scilicet & Sempronio, decessit primũ Caius sine filijs, deinde decessit etiam Sempronius sine prole.ibi.n.41.

Et quid si testator ita dixit, Instituo Caiũ & Sempronium filios meos, & si omnes ipsi & eorum filij decesserint sine filijs, substituo Mæuiũ. ibi. nu. 4[illegible].

Et quid si duo instituti erant extranei.ibi.nu.43 & 44.eo.& seq.

Conditio si decesserit sine liberis, facta existenti in sacris quatenus valeat. præs.78.lib 4.nu.53. 82

Conditio tacita, si sine liberis decesserit, an subintelligatur, quando parens nõ vocauit filium, sed eum tantum in cõditione posuit præs.89.li.4 n.153. 110

Conditio incerta impedit hæreditatis aditionem præs.141 lib 4 nu. 37. 162

Conditio inducta ex ablatiuo absoluto maiorem vim habet quam aliæ conditiones.præs.76.lib 4.nu.64. 77

Cõditio legati facta a marito, si eius vxor ad alias nuptias non transierit, nõ dicitur defecta, si mulier est ingressa religionem.præs 148.lib.4 nu.15. 168

Conditio qualibet necessaria pro pura habetur.præs.78.lib.4.nu. 56. 83

Conditio vel qualitas posita in clausula separata a præcedentibus vel sequẽtibus an & quando ex præsumpta mente testatoris referatur ad omnia vel ad vnum tantum ex præcedentibus vel ex sequentibus.præsump.181.lib. 4. numero 1. 196

Quòd regulariter quando est posita in clausula generali separata à præcedentibus & sequentibus refertur ad omnia, si nulla extat ratio, quare magis referri debeat ad vnum quam ad alterum.ibi.nu.2.

Et idem multo magis, quando omnes conditiones positæ essent sub vnica dispositione, & ab eodem verbo regerentur.ibi.nu.3.

Et id habet locum etiam in dispositione odiosa ibi.nu.4.

Non refertur autem ad superiora, quando ex præcedentibus vni est specialiter prouisum.ibi.nu 6.

Conditio & qualitas posita in primo testamento an præsumatur repetita in secundo.præs.176.lib.4.nu.1. 192

Quod non præsumitur repetita, ostenditur.ibi.nu. 2. censetur autem repetita, quando coniecturis colligi potest, testatorem voluisse eandem qualitatem & conditionem esse repetitam in secundo testamento.ibi.nu.8.

Vt si testator in secundo testamento disposuit in omnibus quo ad substantiam vt disposuerat in primo, etsi in secundo omisit aliquam qualitatem, quæ potius vitio scriptoris, quam voluntate testatoris apparet omissa. ibid. nume.9.

Conditio & qualitas in vltima clausula posita separata à præcedentibus ad præcedentia non refertur, quando præcedentia repugnarent contrariaque essent sequentibus.præs.121 lib.4.nu.9 196

Idem quando ex relatione sequeretur legum correctio.ibi.nu.10.

Idem quando ex huiusmodi relatione dispositio, ad quam fieret relatio efficeretur inutilis.ibi. nu.11.

Idem quando tali relationi repugnat sermonis proprietas.ibi.nu.12.

Idem quando ex relatione resultaret absurdum.ibi.nu.13.

Idem quando dispositio ex tali relatione restringeretur, quæ vt fauorabilis esset extendenda ibi.nu.14.

Idem dicendum quoad posita accessoriè & causa demonstrationis, ad quæ non fit relatio.ibi.nu.15.

Idem quando ratio suadet, quòd ad immediatè præcedentia tantum referatur ibi.nu.16.

Idem quando ratio est diuersa: relatio enim fit solum ad id, cui ratio adaptatur.ibi.nu 17.

Idem quando maior adesset ratio in vno quam in altero.ibi.nu. 18.

Idem in casibus priuilegiatis.ibi.nu.19.

Idem quando repugnaret præsumpta testatoris voluntas.ibi.nu.20.

Idem quando qualitas & clausula tacite subintelligitur ibi.nu. 21.

Idem quando clausula est apposita ad qualificandum dispositionem aliquã. ibid.nu.22.

Idem quando aliquo interuallo distarent præcedentia a sequentibus. ibid. numero 23.

Conditio tacita a lege subintellecta an differat ab expressa a testatore. præs. 89.lib.4.num.18. 102

Conditio turpis & impossibilis est reijcienda.præs.183.lib.4 nu.49. 199

INDEX.

Condirio vna ad vnum relata non poteſt diuidi, ſicut etiam vnicum capitulum nequit ſeparari & diuidi, fallit tamen, quando diuiſio fit voluntate diſponentis.præſ.169.lib.4.nu.14.& 17. 191
Conditio adiecta hæredi inſtituto, ſi deceſſerit ſine liberis, an per religionis ingreſſum reijciatur.lib.1.q.80.nu.5. 35
Conditionem aſſerens aduenisse.probare debet.lib.2 præſ.50.nu.33. 77
Conditiones vnde proueniant.lib 1.q 46.nu.14 23
Conditum non venit appellatione vini, & conficitur vino pipere admiſto. præſ.152.lib 4 nu.12. 170
Conductor & locator non præſumuntur voluiſſe oouare perpetuò coloniā, ſed ad tempus.præſ.9 lib 6.nu.2. 276
Conductor ſalis pro ſuo libito poteſt vendere ſalem etiam in detrimentum futuri conductoris præſ 29 lib.6.nu.16. 288
Conductor in re ſibi locata, perſiſtens, præſumitur reconduxiſſe.libr. 3. præſ. 25.num.1 166
Idque præſumptione iuris.nu.2
Et in quo fundetur hæc præſumptio.nu.3.& 4
Conductor in contractu locationis penſionem, locator patientiam præſtat, lib 3.præſ.86.nu.1 168
Conductori de non expellendo, pactum in prima conductione factum, cenſetur in reconductione repetitum.lib.3.præſ.35.nu.20 167
Conductorem ſecundum regionis conſuetudinem, prædia conduxiſſe præſumi.lib.3.præſ.109 nu.6 183
Conductorem in re conducta perſiſtentem, præſumi conduxiſſe, tam in vrbano, quam in ruſtico prædio locum habet.lib. 3.præſ.85.nu.6 166
Conductore non implente ex parte ſua, locationis non præſumitur facta renouatio.lib.3.præſ.85.nu.43 167
Conductore perſeuerante in re conducta modicum temporis, non præſumitur facta contractus renouatio.ibi.nu.45
Conductorum aut locatorum hæredes, in contractu facto perſeuerare voluiſſe præſumuntur.lib. 3.præſ.85.nu.16.& 17 167
Conductio prædij ruſtici, & vrbani, qua in re differant.lib.3.præſ.85.nu.7. 166
Conductio aut locatio, aliam requirens ſolemnitatem vltra patientiam, repetita non præſumitur.ibi.nu.28 167
Conductionis, & conceſſionis renouatio, concurrente temporis antiquitate præſumitur, item ſi conductio, & locatio ad longum tempus facta ſit, vel in emphyteuſim.lib.3.præſ.85.nu.35 & 36 167
Conductionis in contractu pignora data à tertio, non cenſentur in tacita reconductione in eius præiudicium repetita.ibi.nu.50 168
Conductioni adiectum pactum de affrancando, cenſetur in reconductione repetitum.lib. 3.præſ.85.nu.22 167
Confœderati qui tenentur opem ferre confœderatis, ſatis dicuntur auxilium præſtitiſſe, ſi fecerint quicquid potuerunt, vt ſeruarent & defenderent. præſ. 28.lib.5.nu.10 257
Confeſſio non extenditur de tempore ad tempus nec de caſu ad caſum. præſum.64.lib 6.nu.41 317
Confeſſio dubia debet contra ipſum confitentem interpretari, præſ.2. libr. 5. numero 46 239
Confeſſio facta ſine cauſa, licet non valeat, facta tamen in articulo mortis valet.præſ.5 lib 5.nu.15 243
Confeſſio facta in teſtamento licet ſimulatè facta præſumatur & nil valeat, attamen ſi ſic confeſſus iurauit, valet, quia dum cogitat de morte, nõ præſumitur peieraſſe.præſ.5.lib. 5.nu.3 243
Confeſſio generalis, & ad nullum certum tempus reſtricta omnia tempora complectitur.præſ.2.lib 5.nu.45 239
Confeſſio, quæ recipitur contra præſumptionem iuris & de iure, multò magis recipitur contra ſolam iuris præſumptionem præſ.21.lib.5.nu.8 252
Confeſſio ſacramentalis an & quando præſumatur à ſacerdote conſenſu & licentia confeſſi reuelata atque detecta.præſ.95. lib.6.nu.1 331
Confeſſio eſt certa & manifeſta aduerſus confitentem probatio.libr.2.præſ. 51 num 39 79
Confeſſio omnium probationum maxima eſt.lib.1.q.1.nu.37 2
Confeſſio non eſt probatio, ſed releuatio ab onere probandi, ſecundum Alciatum.lib.1.q.61.nu.6 30
Confeſſio ficta à lege recepta, tantum operatur, quantum vera.lib. 1.quæſtio. 61.num 10 30
Confeſſio vera vel ficta iudicialis, quando non diluat præſumptionem iuris, & de iure.ibi nu.11
Confeſſio extraiudicialis, non diluit præſumptionē iuris, & de iure.ib.nu.12.
Confeſſio ab inuito quando non poſſit nec debeat extorqueri.ibid.nu. 15.
Confeſſio extra iudicium probat contra confitentem, donec de errore conſtet.lib.3 præſ 130.nu.50 105
Confeſſio iurata teſtatoris fidem facit.lib.2.præſ.60.nu.8 84
Confeſſio mariti de dote recepta matrimonio conſtante in aliqua parte probata, præſumitur vera in totum.lib.3.præſ.63.nu.3 159
Confeſſio vnico teſte probata, quando non ſufficiat, vt duæ probationes cõiungantur.lib.1 q.41.nu.3 20
Confeſſio pecuniæ numeratæ refertur inter ſimulationes contractus. libr 2. præſ.48.nu.5 74
Confeſſio facta inter perſonas, quibus donatio interdicta eſt, ſuſpecta præſumitur.lib.3.præſ.12.nu.61 123
Confeſſio occiſi, quando non operetur vt accuſatus de homicidio dicatur innocens.lib.1.q.90.nu.2 44
Et quæ ſit ratio.ibi nu.3
Confeſſio & atteſtatio offenſi, facta in mortis articulo, torturæ eſt indicium ſufficiens.lib.1.q.89.nu.77 42
Referuntur tamen opiniones.nu 78.79.& 80
Confeſſio facta ex pace in ſtatum offenſo, precio interueniente, torturæ indicium ſufficiens.ibi.nu.83
Et ſecundum aliquos ad condemnationem quoque.nu.84
Et quibus in caſibus hoc intelligendum.nu.85
Confeſſio ex pace inita, illa et nondum cõcluſa, an ſit torturæ indiciū. n. 86.
Confeſſio orta ex pace inita, precio numerante patre vel coniuncto, non facit torturæ indicium.nu.87
Et quæ ſit huius ratio.nu 88
Confeſſio geminata, exceptionem non numeratæ dotis excludit.lib., 3. præſ. 12 num.54 123
Confeſſio de dote facta in vltima voluntate, differt ab ea, quæ in actu inter viuos.ibi nu.59
Confeſſio mariti de dote, ipſo præmoriente confirmatur, abſque alia rei traditione.nu.67 124
Confeſſio de dote, non tribuit mulieri ius hypothecæ, aut ius prælationis numero 68
Et que per maritum, expreſſe vel tacite ante mortem rectè reuocatur. numero 69
Confeſſio mariti de dote, facta conſtante matrimonio etiam in inſtrumẽto guarentigiato, marito non præiudicat.nu.70
Rationes redduntur.nu.ſeq.
Idque etiamſi poſt confeſſionem factam mulieri alimenta præſtitiſſet. numero 73
Vel paſſus fuiſſet præterlabi tempus opponendi exceptionem non numeratæ.num.74
Confeſſio etiam geminata de dote, poſt matrimonium contractum nõ præiudicat marito nu.76
Confeſſio facta a marito, matrimonio iam cõſtante, de recepta dote ab alio, quam muliere, præſumitur eo, quod vere numerata ſit emiſſa eſſe, ſecundū Bal & ſequaces nu.78
Idque reſpectu exceptionis, de dote non numerata.ibi.
Contraria probatur opinio.nu.79
Quid autem ſit, an animo donandi feciſſe præſumatur nu.80
Confeſſio de dote matrimonio conſtante facta a marito, cui ſocer alio inſtrumento dotem confeſſatam ſoluere promittit, ſpe factæ promiſſionis præſumitur emiſſa.nu 86
Idem ſi confeſſionem ſequatur promiſſio de ſoluendo ante tempus opponendi exceptionem lapſum.nu 88
Confeſſio de dote facta, quibus caſibus marito non nocet, neque ipſius præiudicat creditoribus.lib.3.præſ.13.nu 1 125
Confeſſio mariti ante matrimonium contractum donandi animo facta, creditoribus non obeſt. ibi nu.2
Idem ſi conſtet, eam animo defraudandi factam eſſe.nu.3
Confeſſio mariti cum in dubio ſpe futuræ numerationis facta præſumatur, creditores exceptionem non numerationis opponere poſſunt.nu 4
Confeſſio mariti facta fauore mulieris, præualet confeſſioni factæ pro creditoribus.nu.13
Confeſſio mariti de dote recepta, matrimonio conſtante, ſpe futuræ numerationis præſumitur, nec nocet creditoribus.ibi.nu.30 126
Et quamuis paſſus ſit labi tempora opponendæ exceptionis.nu. 31
Vel cum confeſſione, eidem exceptioni renunciarit.nu.32
Idque procedit etiam ſi confeſſio facta ſit in inſtrumento guarentigiato, numero 33
Vel facta ſit extraneo cuidam.nu.34
Quibus tamen caſibus locum id non habeat.nu.35
Confeſſio facta in ſcriptis deliberata præſumitur.lib.2.præſ.61.nu.1. 84
Confeſſio tutoris permittentis bona ſua deſcribi in pupilli inuentario, ſpontanea præſumitur, & deliberata.nu 2
Confeſſio ſponte facta præſumitur deliberatè emiſſa.nu 3
Confeſſio geminata ex interuallo facta, præſumitur deliberata, & exceptionem non num.pec.excludit.ibi.nu.4.& 5
Confeſſioni litigantium in cauſa matrimoniali non ſtatur, ad infirmandum matrimonium contractum.lib.3.præſ.1.nu.10 106
Confeſſioni illius, qui pro matrimonio contendit, quando adhibeatur fides vel non.ibi.nu. 11
Confeſſionem mariti ignobilis de dote matrimonio cum nobile conſtante, ipſi præiudicare.lib.3.præſ.12.nu.77 124
Confeſſionem factam in teſtamento irreuocabilem eſſe, ex quo parti ius eſt quæſitum.lib.2.præſ.35.nu.32 143
Confeſſione ſua, ius aduerſario nemo confert, in beneficialibus.libro 2 præſ. 51.num.40 79
Confeſſione extraiudiciali per reum reuocata locus non eſt torturæ.libro 1. q.89.num.25 40
Confeſſiones duæ extra iudicium factæ, ſemiplene probant, ideoque ſimul iunctæ perfectam conſtituunt probationem.lib.1.q.41.nu.6 21
Quod quando non procedat.ibi.nu.7
Confeſſio crimen ſe cum ſocijs commiſiſſe, de ſocijs non creditur.lib.1.q.24. numero 34 12
Confeſſus recepiſſe pecuniam licèt poſſit opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, ſi tamen in extremis agens confeſſus ſit recepiſſe, non poterit eius hæres obijcere d.exceptionem.præſ.5.lib.5.nu.14 243
Confeſſus per torturam filij dicitur confeſſus in tormentis præſ. 56. libro 6. numero 12 312
Confines territorij præſumuntur ſe extendere vſque quò antiquitus extendebantur.præſ.43.lib.6.nu.3 297
Et coniecturis & præſumptionibus quicunque confines probantur.ibi.nu.4.
Confirmationibus derogans Pontifex, de ſuis non intelligitur. libro 3. præſ. 44.nume.17 148
Coniectura naſcitur a probabilibus, ſicut & indicia ex ſententia Baldi. libro 1.q.7.nu.21 4
Coniectura & indicium ſunt duo ſynonima ſecundum Curtium ſen.& Bald. ibid.nume.24
Coniectura ſecundum Giraldum eſt præſumptio à naturæ neceſſarijs proueniens.ibi.nu.25
Coniectura propriè dicitur, quæ à non neceſſarijs ſed probabilibus oritur. ibid.num.26
Coniectura eſt de re dubia, & rei latentis indicium, eſtque id quod per rationes & ſigna, & tẽpora, & huiuſmodi conijcit, ideſt cogitat & colligit. numero 27.& 28
Coniectura a coniuncto coniunctas frequentatiuo, vel a cõiectu id eſt directione quadam rationis ad veritatem, ſecundum Quintil. ibi.nu.29. & 30.
Coniectura eſt acceptio ſeu reputatio veri, ex aliquo alio ſic, verosimiliter ordinato ſecundum Bal.ibi.nu. 31
Coniectura eſt vel de re, vt quid factum ſit, vel de animo vt quid cogitatum ſit. Vtraque autem verſatur circa tria tempora.lib.1. quæſtio. 11.numero 9.& 10 7
Coniectura quæ de animo eſt, voluntatis quæſtio appellatur.ibi.nu. 11
Coniectura de re conſiderat tria tempora, præſens, præteritum, & futurum. lib.1.q.12.nu.2 7
Coniectura de re, retinet nomen generis, & ſemper dicitur quæſtio facti.ibidem nume.3
Coniectura de animo, verſatur & ipſa circa tria tempora.ibi.nu.4
Coniectura de animo, appellatur quæſtio voluntaris ibi.nu.5
Coniectura a cauſa ducitur, vt ab amore, & dilectione.lib.1.q.17.nu.5 10
Ab ira.ibid.nu. 6

INDEX.

Ab odio.num.7
A metu.num.8
A cupiditate.num.9
A spe.num.11
A correctione.num 12
Coniectura communiter adhærens, firmior reputatur ea, quæ fit speciali nititur.lib.1.q.19.nu.6 15
Coniectura mage verisimilis, validior est.ibi.nu. 10
Coniectura descendens a quasi possessione, potentior est ea, quod quælibet res præsumatur libera.ibi nu.11.
Coniectura quia vitantur absurda, & inæqualia, firmior est & validior.nu.16
Coniectura sumpta a verbis præcedentibus diuersa est ab ea, quæ sumitur a subsequentibus.lib.1.q.18.nu.21 14
Et quod præferatur ei, quæ a subsequentibus sumitur.ibi.nu. 22.
Coniectura cum a personæ qualitate sumitur, quæ præcipue considerentur. lib.1 q.15.nu 2 9
Coniectura sumitur ab ætate.ibi.nu.3
A sexu num 4
A valetudine.num.5
A figura vel hominis phisiognomia nu.6
A viribus num. 7
A natione num.9
Bonis animi.num.11
A virtutibus.num. 12
Ab honestate vitæ. num.14
A vitijs, vt semel malus in eodem genere mali, semper sit talis.nu. 15.
A studijs.num.16
Ab educatione num.17
Ab artibus num.18
Ab inertia, & negligentia.num.19
Bonis fortunæ num.22
A genere num.23
Ab affinitate.num.26
Ab amicitijs tam bonis quam malis.num.27
A patria.num 28
Ab opibus.num.29
Ab honoribus.num 31
Coniectura, & præsumptio ducitur ab animi affectibus. libro 1. quæstio. 16. numero 1 9
A fletu.num.2
Ex trepidatione animi, mutatione vultus & alijs, verum vel falsum testes dixerint num.3.
A taciturnitate nu 4 & quando id accipiendum.nu 5
Coniectura idem est quod præsumptio & indicium, præsump. 89. libro 4.numero 4.& 14 101 & 103
Coniecturæ vehementes requiruntur ad excusandum dolum præsumptum in his, quæ naturaliter sunt illicita & mala.præs.3 lib 5.nu.12; 242
Coniecturæ & præsumptiones sufficiunt in his, quæ sunt difficilis probationis præs.41 lib 5.nu.27 265
Coniecturas sufficere in his, quæ difficilis sunt probationis, præsumpt.36. libr. 5.nume.2 263
Coniecturæ duæ vna sola sunt potentiores, & præualere debent. præsum. 34. libro 4.num.14 26
Coniecturæ duæ quando ex aliquo actu capi possint, quarum vna delictum significet, altera excludat, eligenda ea est, quæ vitio & crimine caret. præs. 54.lib.6.nu.23 309
Coniecturæ, ex quibus cognoscatur, filios in cõditione positos succedere ex testamento, quales esse debeant, præs 76.lib.4.nu.26 75
Coniecturæ desumptio a persona, frequens est in iure vsus. libro 1.quæst.15. numero 1 9
Coniecturæ locus est in his omnibus, quibus de facto ambigitur.lib.1. quæst. 11 nume.8 6
Coniecturam a natione nimis generalem esse dicit Simancas.lib.1. quæstio. 15.nume. 10 9
Coniecturam vnam tollit alia contraria.lib.3.præs.104.nu 24. 181
Coniecturæ dicuntur, quia coniunguntur argumenta, & sunt quasi connexuræ, & colligaturæ.lib.1.q.7.nu.23 4
Coniecturæ sufficiunt in his, quæ sunt difficilis probationis.lib. 2. præsum. 33. numero 18 67
Coniecturæ, quæ nam faciunt rem euidentissimam.lib.1 q 38.nu.13 19
Coniecturæ quibus dolus detegitur, iudicantis sunt in arbitrio.libro 1. quæst. 58.num.26 29
Coniecturis in claris non est opus.lib.3 præs.10.nu. 1 109
Coniecturæ quibus colligitur testatorem voluisse legatum vel fideicommissum conditionale transmitti, aliquando ex verbis testamenti, aliquando extra verba, seu ex tacita mente testatoris, colliguntur, & debent esse probabiles pro iudicis arbitrio. præsump.201.num.79.lib.4.quando aut sumantur.nu.80 230
Coniecturæ quid possint & quid & quando operentur circa transmissionem. ibidem num.81.& seqq. 231
Quando autem non operentur transmissionem.ibi nu.86
Coniecturæ de mente & voluntate testatoris, circa transmissionem, quæ & quales sint.nu.87.& 26.enumerantur vsque ad finem præsumptionis
Coniecturis non est locus in claris.præsum.31.lib.5.num.23. 259. & præs. 40. lib.eo.nu.20. 263
Vide supra in verb. claris.
Coniugatus non potest de iure ab vxore recedere, & ingredi religionem, nisi ambo mutuo consensu relicto seculo ingrediantur.præsump.21. libro 7.nume.1 315
At si contingat coniugatum iamdiu ingressum esse religionem præsumatur quod sit legitime ingressus.ibi.nu 2
Coniuncti substitutum excludunt, si testator dixit, Caium, Mæuium & Sempronium hæredes facio, & si hæredes ij non erunt, Seium substituo. præs. 87 lib.4.num.13 99
Coniunctare illi dicuntur, quibus testator suis ipsis verbis solidum sigillatim reliquit.præs.123.lib.4.nu.16 193
Coniunctioribus est subueniendum quam alijs: adhibenda est tamen differentia [illegible] secundum differentiam coniunctionis, sanctitatis, & [illegible]: nam sanctiori ac magis indigenti est subueniendum quam propinquiori præsum.125 lib.4.nu.16 143
Coniunctio sanguinis omnem [illegible] suspicionem [illegible] præs.40.li.5.nu.17. 263
Coniunctio sanguinis omnem delicti præsumptionem tollit, atque inde sit ne inuicem coniuncti fornicati sint, tamquam habitent simul. præsump. 17.lib.5.num 1 249
Coniunctus sanguine licet dormiret cum sanguine coniuncta in eodem lecto, modo id palam faceret, careret suspicione fornicationis & stupri presum.17.lib.5.nu 4 249
Sed absolute verum non videtur, cum magnum immineat periculum ob diabolicam tentationem vnde distingue, vt ibi nu.5. 249
Coniunctus præsumitur scire facta coniuncti.lib 1.q 72.nu.8 34
Coniunctus facta coniuncti quando scire non præsumatur.libro 3 præs 124. numero 27 198
Coniuncti aut vicinus, quibus casibus non præsumatur scire facta coniuncti vel vicini, & quibus casibus præsumatur scire.libro 2.præsump.51.nume. 43.& 44 79
Coniunctio facit admitti coniunctum, tamquam personam legitimam. libr. 2 præs 14.nu.4 68
Coniunctio & beneuolentia, deuincit charitate homines. libro 1. quæst. 26. numero 18 14
Coniunctio legalis, vt inter Prælatum Ecclesiæ & eius capitulum, inducit præsumptum consensum ex taciturnitate.præs.99.nu.35.lib. 6 335
Coniuncta persona quæ dicatur.lib.3.præs.124 nu.28 198
Coniuratio & conspiratio sumuntur in bonam & in malam partem, vt plurimum autem in malam.præs.2 lib.5 nu.58 239
Consanguinitas vel sanguinis necessitudo, præsumptionem præbet. libro 1 q. 28.num.13 14
Consanguinitatis coniectura in prælati consanguineo contrahente circa bona Ecclesiæ, verum ad arguendum fraudem sufficiat.lib.3.præsump. 53. numero 14 154
Consanguinei & affines prius ad tutelam, & curam admittentur, & quando ijs præferuntur vicini.lib.2 præs.52 nu 3 81
Consanguineis impedientibus testium examinationem contra accusatum, non est præsumptio.lib.1.q.89 nu.112 43
Conscientiæ suæ qui contra venit, ædificat ad gehennam libro 1. quæstione 2 numero 29 [illegible]
Consensus ex facto inducitur, sicut voluntas factis declaratur.lib.3. præs.[illegible] numero 11 1.7
Consensus ex præsentis taciturnitate, si de eius commodo agatur, colligitur. lib.3 præs.42 nu. 6 146
Consensus qui ex taciturnitate colligitur, præsumptus dicitur, non [illegible] lib. 3.præs 42 nu.18 147
Consensus vel verbis, vel nutu, vel nuncio declaratur. libro 3. præsumpt 6. numero 60 114
Consensus filiæ super matrimonio, non præsumitur [illegible] extorsus, vt matrimonium rescindat.lib.3 præs.137 nu.7 309
Idem in filia, quæ patri consentiat, vt religionem ingrediatur [illegible]
Consensus metu præsumitur adhibitus, ex quibus [illegible] lib.3 præs.127 nu. [illegible] 301
Consensus tacitus, facilius quam expressus tollitur.ibi.nu 18
Consensus præsumptus inducitur ex taciturnitate inter coniunctos amicitia & familiaritate præs 99.nu.36.lib 6 339
Consensus capituli qui in alienatione rei ecclesiasticæ requiritur expressus esse debet.præs.99.nu.53.lib.6 335
Consensus non adhibiti coniectura fit, ex metu illato.lib.1.q.14.nu.37 8
Consensum mulieris verberibus affectæ nullum esse; nec ei detrimentum afferre.lib.3.præs.127.nu.5 301
Consensu propinquorum iuxta formam statuti, in contractu mulieris accedente, non tamen omnia bona in dotem dedisse præsumatur. libro 3. præs. 6.num.22 115
Consentire dicitur qui longo tempore patitur.lib.3.præs.39 nu.7 217
Consensus, auctoritas, licentia, vel consilium abesse an & quando de substantia actus, qui geri debet præsumantur præs.34.lib 6.nu.1 290
Consequens dicitur velle, qui vult antecedens.præs.68.lib 4. nu. 6. 64. & præs. 101.lib.eo.nu 6.120 præs 103.lib.4 nu 1 124
Secus si antecedens requirit specificam expressionem. ibi.nu 4
Cõsequentis positio arguit antecedens, quãdo actus pendet a volũtate vnius: secus si a voluntate duorum præs 103.lib.4.nu.5 124
Consequens an & quando quis fecisse dicatur, quando antecedens fecit præs. 3.lib 6,nu.19 273
Consequente prohibito an & quando etiam antecedens censeatur prohibitum.præs.93.lib.6.nu.1 339
Consequente prohibito censetur prohibitum, & antecedens, quando adest eadem ratio tam in antecedente, quam in consequenti: secus si diuersa est ratio.præs.93.lib.6.nu.7 eod.
Et datur exemplum, quando adest eadem ratio, & quando diuersa ibi per discursum.ibi.
Secus est etiam quando prohibitio esset personalis.ibi.nu.8
Consequente prohibito censetur prohibitum antecedẽs in prohibitione perpetua, secus in temporali.ibi.nu 9.& seq.
Consequente prohibito non censetur antecedens prohibitũ in pœnalibus, & in dispositione, quæ extensionem non admittit præs.93.li 6.nu.5 ibid.
Consequente prohibito non præsumitur antecedens prohibitum, quando antecedens requireret specificam prohibitionem.ibi.nu.13
Idem dicendum in antecedente remoto.ibi nu.14
Idem quando prohibitus est solummodo modus, non autem finis ibi.n.15.
Idem quando antecedens potest sustineri alia virtute, quam virtute sui consequentis.ibi.nu.16
Idem quando illud, quod prohibetur directo tendit ad productionem illius, quod prohibetur, secus si incidenter ibi nu.17.
Ideo quando æquitas suggerit vt illud quod fieri non potest directo, fiat per [illegible] directum.ibi nu.14
Consiliarij singuli vniuersitatis ex debito sui officij tenentur votum suum [illegible] clare exprimere, in his quæ ad commodum vniuersitatis pertinet, [illegible] pro consulentibus habentur.præs.95.nu.[illegible] lib.6.
Consilium non præsumitur de substantia actus: qui namque aliquid facere debet cum alterius consilio debet consilium requirere, non tamen habere necesse illud sequi.præs.34.lib.6.nu.23 290
Est enim liberum vnicuique explorare, an sibi consilium expediat ibi.nu.2[illegible]
Consilium, quod potest esse bonum & malum, bonum præsumi debet.præs. 2.lib.5.nu.11 238
Con[illegible] prudens testatoris respectu filiorum quod dicatur. præsump. 76. lib.4.nume.22. 75

Consortes qui dicantur, & qui veniant eorum appellatione. præsum. 88. libro 4. nume. 16. 100
Constantinus Imper. summè laudandus, qui multis propositis præmijs imitauit bonorum disciplinarum professores, vt libentius docerent. præs. 110. lib. 6. num. 6.
Constantini constitutio in l. 1. C. de natur. liber. patrem in dignitate constitutum nil posse donare vel relinquere filio naturali vel incap act præsump. 96 libr. 4. num. 1. 115
Constitutio sanctabilis est ita interpretanda ne in odium retorqueatur. præsum. 37. lib. 5. nu. 15. 260
Constitutio quod fideicommissi bona possint alienari causa constituendæ dotem, non est iuris communis correctoria, sed præter ius commune, & causa publicæ vtilitatis introducta præs. 189. lib. 4. nu. 4. 206
Et est fundata in præsumpta voluntate & mente testatoris. ibi. nu. 5.
Et dicatur remedium subsidiarium ibi. nu. 8.
Consuetudo dicitur lex non scripta præs. 31. lib. 4. nu. 5. 22
Consuetudo præsumitur inducta in casu licito præs. 2. lib. 5. nu. 18. 278
Consuetudo non præsumitur, sed allegari & probari debet. præsump. 14. libr. 6. nume. 14. 278
Consuetudo non potest induci ex actibus differentibus. præs. 31. lib. 4. nu. 8. 22
Consuetudo non tollitur vno solo actu contrario, ita nec priuilegium ab ipsa consuetudine causatum. præs. 41. lib. 6. nu. 13. 296
Consuetudo est lex non scripta lib. 2. præs. 8. nu. 1 53
Consuetudo, ritus, & stylus differunt, & in quibus ibid. no 2. 3. 4. & 5.
Consuetudo vt probata dicatur multa requirit lib. 2. præs. 8. nu. 8. 53
Idem est in stylo. nu. 9. 11. & 13.
Consuetudo præsumitur iusta, ac magna cum ratione introducta. lib. 2. præs. 1. num. 4 50
Consuetudo patrisfamilias coniecturam præbet. lib. 1. q. 28. nu. 3. 24
Et quæ dicatur illa consuetudo secundum Accurs. nu. 4.
Reprobata eius opinione nu. 5.
Consuetudo patriæ coniecturam facit. ibi nu. 7.
Consuetudo patrisfam. repugnans consuetudini patriæ, spectanda magis, & præferenda nu. 8
Consuetudo omnibus cognita præsumitur, qui eo in loco vbi introducta est habitant. lib. 2. præs. 3. nu. 3. 41
Consuetudinem vulgatam locorum, Princeps cognitam habere præsumitur lib. 2. præs. 3. nu. 4 51
Consuetudine extante vt societas continuata dicatur, si non renuncietur expresse, secundum eam contraxisse præsumuntur mercatores aut socij. libr. 3. præs. 57. num. 15. 157
Consulere rebus suis, prius quam alienis, naturali rationi est consentaneum. lib. 3. præs. 136 nu. 9. 217
Contemnere impropriè is dicitur, qui casu aliquem actum facit prohibitum, non autem deliberare. præs. 44. lib. 5. no 7. 266
Contemptor & inobediens quibus pœnis plectatur. præsumptio. 44. libro 5 numero 19. 266
Contemptus est adeò graue crimen, vt dicatur peccare in Spiritum sanctum qui per contemptum peccat præs. 44 lib. 5. nu. 20. 266
Contemptus consideratur negatiuè & positiuè præs. 44. lib 5 nu. 2. 266
Et contemnere is dicitur negatiuè, qui de re aliqua curam non habet, nullam tamen iniuriam vel irreuerentiam facit, & qui taliter contemnit, non punitur de contemptu, sed de alio delicto, quo contempsit ibi. nu. 3.
Contemptus positiuus, dicitur proprius & verus contemptus, & est ille, qui quia negat velle parere negando auctoritatem & potestatem superioris qui iussit. præs. 44. lib 5. nu. 8. 266
Et hic contemptus probatur coniecturis. ibi. nu. 9.
Contendens cum Rectore Gymnasij excusatur quando caret ipse insignijs. præs. 76. lib. 6. nu. 16. 322
Contendentibus prioratu, si pares sint probationes, pro reo pronunciandum est. lib. 2. præs. 72. nu 13 92
Contenta æqualiter sub vnitate sermonis, æqualiter diffiniri & terminari debent præs. 69. lib. 4. nu. 141. 109
Continens qui fuit a teneris, multo magis præsumitur continens in senectute. præs. 17 lib. 6. nu. 2. 250
Continua præsumuntur ea, quæ nisi certa forma obseruata, nequeunt remoueri. lib. 1. q. 56. nu. 2 28
Contractus ab initio sunt voluntatis, licet ex post sint necessitatis. præs. 109. lib 4. nu 3 132. & præs. 110. lib. 4. nu. 3. 134
Contractus præfatio non declarat tunc animum contrahentium, quando longo temporis interuallo, ante vel post ipsum contractum est adhibita. præsum. 2. lib. 6 nu. 15 272
Idem quando conclusio præfationi derogaret. ibi nu. 15.
Contractus in dubio præsumitur iustus & legitimus. præs. 1. lib. 5. nu. 5. 4
Contractus præsumitur in dubio fœneratitius & simulatus in foro conscientiæ, secus in foro fori. præs. 2. lib. 5. nu. 41. 238
Contractus detegitur fœneratitius ea vicinitate contractus locationis inita post venditionem. præs. 12. lib. 6. nu. 37 277
Contractum fuisse dolo initum declaratur ea subsecuto euentu. præsump. 35. lib. 6. num. 29. 290
In contractibus quando dies vel conditio non adijcitur, purè promissum intelligitur, & statim peti potest. præs. 199 lib. 4. nu. 6 225
Contractus sub conditione celebratus dicitur resolutus ipsa conditione non eueniente præs. 175. lib. 4. nu. 12. 195
Contractus ex voluntate partium requirens scripturam, an & quando præsumatur perfectus. præs. 148. nu. 1 lib 3 225
Contractus qui requirunt scripturam pro sui substantia ante confectum instrumentum, dicuntur conditionales, & imperfecti, & ibi exemplificatur. præs. 148. nu. 3. lib 3 225
Idem quando statuto, vsu, vel consuetudine scriptura requiritur. nu. 3.
Si autem scriptura requiratur solum ad faciliorem probationem, sunt opiniones contrariæ nu. 4
Contractus censetur perfectus vel non secundum quod ex verbis contrahentium possunt sumi coniecturæ quod voluerint in scriptis redigi vel non, ibid. num. 6
Et quæ coniecturæ faciant, vsque ad nu. 16. & finem præsumptionis.
Contractus sui natura ad hæredes transit. lib. 2. præs. 103. nu. 14. 179
Contractus talis præsumitur, qualis ex verborum facie apparet libro 3. præsum. 105. num. 2 182
Nisi tamen repugnet illius effectus. ibi. sub nu. 9.
Contractus præsumi talis debet, qualem eius prima ostendit facies. libro 3. præsumptio. 122. numero 33 193
Contractus secundum sui naturam, & dispositionem legis præsumitur, libr. 3. præs. 38. nu. 1 145
Contractus secundum suam naturam præsumitur celebratus, libr. 3. præs. 109. numero 11 184
Contractus secundum sui naturam factus præsumitur, etiam impropriando verba, modo non noceat ei quo cum contrahatur, libro 3. præsumpt. 38. numero 13 145
Contractus talis creditur, qualem demonstrat verborum proprietas. libro 3. præs. 104. num. 26 181
Contractus qualis sit, dispositionis tenor ostendit. ibi nu. 27
Contractus quando vnius tantum, aut vtriusque gratia præsumitur factus. lib. 3. præs. 70. num. 3 162
Contractus illicitus, & a lege reprobatus dici non debet, nisi manifeste appareat. lib. 3. præs. 122 nu. 32 193
Contractus factus ab vsurario, facile præsumitur vsurarius, alijs coniecturis accedentibus. lib. 3 præs. 122. nu. 105 196
Idque præsertim si per quendam circuitum emat. nu. 106
Ad detegendum tantum simulationem, solum non sufficere, neque etiam cum pacto de reuendendo. nu. 104
Contractus initus interuenientibus sanguine coniunctis & affinibus metu factus non præsumitur lib. 3. præs. 128. nu. 1 202
Idem si solus interueniat iudex. nu. 6
Quod & in vltimis voluntatibus habet locum. nu. 7
Hancque tam fortem esse præsumptionem, vt duobus testibus contrarium nequeat probari nu. 8
Nisi tamen persona talis sit, quæ etiam amicis præsentibus metum queat inferre num. 9
Aut adsit enormis læsio. nu. 10
Contractus innominatus dicitur, qui speciale nomen non habet. libro 3. præs. 34. nume. 8 142
Contractus nominatus, innominato fauorabilior. ibi. nu. 15
Contractus innominatus stat in puris terminis contractus. libro 3. præs. 39. numero 4 145
Contractus nominatus verum innominato fauorabilior. ibi. nu 6
Contractus sui natura, nec simulatus præsumitur, nec vsurarius. libro 3. præs. 122. num. 2 192
Contractus simulatus & fictus, ostenditur coniecturis libro 1. quæstio. 58. numero 9 29
Contractus qualitate cognoscenda, non nomen, sed quod contractui conuenit, attenditur. lib. 3. præs. 105. nu 11 182
Contractus naturam potius & materiam subiectam spectari, quam verborum sonum. lib. 3. præs. 104. nu. 28 181
Idem autem quando verum sit. nu. 31
Contractus emptionis & depositi eodem die & coram eisdem testibus celebrati censentur correspectiui, & sic vnus præsumitur causa alterius celebratus. præs. 12. lib 6 nu. 8 277
Et pacta adiecta in vno censentur repetita in altero, & vnus censetur tribuere legem alteri. ibi. nu. 9
Contractus mutui præsumitur ex pecuniæ numeratione, & dominij translatione. præs. 14 lib. 6. nu. 18. 278
In contractibus vltro citroque obligatorijs resultat correlatio, ita quod in positum vni censetur iniunctum & alteri. præs. 183. lib. 4. nu. 34 198
Contractus plures si eodem die & loco & coram eisdem testibus celebrantur, præsumuntur facti vnus causa alterius. præs. 12. lib. 6. nu. 5. 277
Contractui celebrato cum non subdito, tenetur princeps stare. lib. 2. præsum. 10. num 30 55
Contractum in dubio præsumi innominatum Bartoli est opinio. lib. 3. præs. 39. nume 1 145
Contractum nominatum in dubio præsumi, opinio Bal. est. ibi. nu. 5
Contractum rescindere aut reuocare princeps sine causa iusta nequit. libr. 2 præs. 10. nu. 49 55.
Contractum confirmatum & ratum habere minor præsumitur, solutionem recipiendo, aut precium numerando. lib. 3 præs. 75. nu. 2. 153
Contractu metu celebrato præsumuntur omnes clausulæ in instrumento per metum adhibitæ lib. 3 præs. 126. nu. 30. 201
Contractu principali sublato, non tollitur pactum illi incontinenti adiectum lib. 3. præs. 144. nu. 10. 223
Contractu cadens, quomodo etiam dicatur cadere ab ipsius parte. ibi. nu. 11.
Contractus inuenti sunt vt obligationem producant & actionem. lib. 3. præsum. 134. nu. 28 215
Contractus qui consensu contrahuntur, sola patientia & vsu causari libro 3. præs. 6 nu. 64 114
Contractus innominati, nudo pacto conficiuntur. lib. 3. præs. 41. nu. 15 146
Contractus innominati alij correspectiui, aliqui vero non libro 3. præsumpt. 34. num. 7 141
Contractus nominati potentiores sunt & fortiores. lib. 3. præs. 39. nu. 8. 145
Contractibus ea præsumuntur promissa, quæ consueta sunt, & vsitata, ratione & loci & personæ lib. 3. præs. 43. nu. 1 147
Estque præsumptio iuris. nu. 4
Id tamen de consuetudine ordinaria accipiendum. num. 9
Contractus in testamento factus non potest reuocari. præsump. 105. libro 4. numero 15. 127
Contractus duplici vinculo muniti tolli non possunt, nisi amborum contrahentium consensu præs. 89. lib 4. nu. 88 106
Contrahentes solemniter præsumuntur legitimæ ætatis, & sic habiles fuisse ad contrahendum. præs. 13 lib. 6. nu. 3 277
Contrahens scienter non habet euictionem. præs. 190. lib. 4. nu. 48. 214
Contrahentibus licet permissum sit iure ciuili se inuicem decipere, non tamen id conuenit viro bono. præs. 1. lib. 5. nu. 23. 237
Contrahens matrimonium in articulo mortis non præsumitur id fecisse, vt in fraudem substitutorum legitimaret filios sed potius de salute animæ cogitasse. præs. 5. lib. 5. nu. 16. 243
Contrahens cum muliere non seruata solemnitate à statuto requisita, præsumitur in mala fide. præs. 3. lib. 5. nu. 80. 242
Contrahens nomine alieno, præsumitur contraxisse, si ad id erat obligatus. lib. 3 præs. 46. nu 8 149
Idem si contraxerit nomine officij. nu. 9
Vel id appareat coniecturis. nu 10
Contrahens conditionem eius cum quo contrahit, scire præsumitur. libro 3. præsum. 88. nu. 1 104

Con-

Contrahens cum socio mercatoris societate finita, damnum quod fecit sibi imputat.num 4
Contrahens cum alia fœmina, eius conditionem non præsumitur ignorare.nume. 10.
Nisi tamen mulieri falso sit persuasum.nu.11.
Contrahens cum vno, damnum præsumitur pati, si id quod debetur, in plures distribuatur debitores.lib 3 præs.137.nu.1. 216
Contrahens cum pupillo, præsumitur in mala fide, nec vsucapit.lib.3.præsum. 82.nume.4. 154
Idem habere locum in contrahente cum muliere.nu.5.
Contrahentes, secundum naturam contractus contrahere præsumuntur.libr. 3 præsum.104 nu.16. 181
Contrahentes nil præsumitur agere voluisse, conditionem impossibilem, si contractui adiecerint.lib.2 præs.78.nu.2. 153
Contrahentes agere id voluisse præsumitur, quod natura contractus significat lib.3 præs.124 nu.19. 215
Contrahentes præsumuntur etiam statutis voluntatem suam conformem esse voluisse lib.3.præs.38.nu.8. 145
Idem etiam de consuetudine nu.9.
Contrahere, nomine proprio quilibet præsumitur.lib.3.præs.46.nu 1. 149
Contrahere non posse in loco, vbi iurisdictio exercetur, solum contra iudices ordinarios est constitutum.lib.2.præs.16.nu.3. 58
Contraria duo simul stare non possunt.præs.36.lib.4.nu.24. & ibi.nu 48. fol. 46.& præs.52.lib.6.nu.27.& seq. 293
Contrariorum eadem est disciplina.præs.94 lib.6.nu.9. 152
Contrarius non audiendus.lib.1.q 63.nu 4. 31
Contraria proponens a limine iudicij reijcitur.lib.2.præs.41.nu.2. 71
Contraria agere incontinenti, nemo præsumitur.lib.3.præs.122.nu 88. 196
Contutore dato, vnus sine altero, recte non contrahit.libro 3. præsum. 80. numero 13. 154
Contumax & si ob malam causam non præsumatur succubuisse, habet tamẽ aliquam contra se malæ causæ præsumptionem.lib 2.præs 70.nu.12. 90
Contumacia inducit quandam tacitam, fictamque confessionem.libr.3.præs. 124 num.59. 199
Conuersus non præsumitur, qui focariam habuit, & veste vsus est laicali, possidendo propria lib.1 q 24 nu.3. 12
Conuersatio & cohabitatio, delicto in domo vel vicinia commisso, indiciũ ad torturam facit lib.1.q 89. nu.89. 42
Conuersatio mala, alio adminiculo concurrente, torturæ facit indicium.ibidem nume.125. 43
Conuictus non appellat.lib.1.q 76 nu 2. 33
Conuenit, verbum generale est, & ad omnes refertur contractus.lib. 3. præs. 41 nume.1. 146
In dubio tamen, de solo pacto nudo intelligitur.nu 2.
Quod procedit, etsi in scriptura vel instrumento proferatur.nu.3.
Conuenit, verbum, prolatum in actis iudicialibus, præsumitur mediante stipulatione conuentum ibi.nu.4.
Copula carnalis subsequuta in muliere, non præsumit metum purgatum.libr. 3.præs.4. num.35. 111
Copula carnalis voluntaria, præsumitur purgatus omnis metus præcedens. lib.3 præs.4.nu.30. 111
Atq; id locum habere in viro etiam inuito, vt sponsalia illius in matrimonium transeant. nu.31.
Reiecta opinione contraria.nu.34.
Cor est imperator linguæ.& cedit lingua cordi.præsum.35 lib.6 nu.9. 290
Cor hominis soli Deo cognitum est, & ius voluntas & animus. præsum. 40. lib.5.num.1. 263
Cor hominis & animus soli Deo innotescit.præs.35.lib.6.nu.1. 290
Corasij traditio in rub.C.de impub.nu.10.in dubium reuocatur.præsum.108. lib.4.num.51. 131
Correlatiua simul & eodem tempore nascuntur, & naturaliter simul sunt. præs.159.lib.4.nu 61. 157
Et vno ex correlatiuis prohibito censetur & alterum prohibitum. ibidem numero 62.
Correlatiua aliqua sunt æqualia, alia inæqualia.lib.1 q.14 nu.41. 8
Correlatiuorum vnum, præsumitur atque iudicatur sicut alterum libr. 1. q. 14 nume.43. 8
Creditor si vendit rem pupilli sibi obligatam, non requiritur illa solemnitas, quæ alioquin requiritur quando pupillus ipse vendit.præsump.38.libi. 4.nume.9. 33
Creditore inuito non potest solui aliud pro alio.præsumptio. 109.libro 4. numero 40. 133
Creditori si est factum legatum, qui est creditor purè & immediate, præsumitur factum animo compensandi cum ipso credito. præsump. 109. libro 4.nume.4. 131
Creditori si legauit testator, & dixit, se legare de bonis suis, non præsumitur legasse animo compensandi cum ipso credito præs.109.lib.4.nu.6. 131
Creditor qui scit & tacet quando debitor rem sibi pignoratam alienat, consentire non præsumitur, quia scit rem transire cum suo onere. præsum.99. num.21.lib.6.
Creditor institutus hæres à debitore potest repudiare hæreditatem, saluo eius credito.præs.101.lib.4.nu.56. 122
Creditor posterior ab anteriori conuentus se tueri non potest, nisi soluat, aut rem exactam anteriori restituat præs.189.lib.4.nu.142. 211
Creditor, qui fecit priore loco expensas animo repetendi, non autem cõpensandi, sic etiam præsumitur secundo loco fecisse.præsum.57.lib.6.nu.22 292
Creditor qui pignus habet, & aduersus eum debitor experitur si dicit non possidere rem pignori datam, sed eam amisisse amissionem probare debet.præs.64.lib.6.nu 7.& seq. 316
Creditor mãdans debitori, vt numeret Sempronio, quod causa mutui debet, præsumitur numerando, causa mutui facere lib.3.præs.49.nu.6. 151
Creditor administrator bonorum debitoris sui, præsumitur suum exegisse, si præsertim inuentarium non conficit.lib 3.præs.135.nu.13. 217
Et alias in rebus suis diligens sit.nu 14.
Creditor egregiæ quantitatis, bona debitoris administrando, conferens magnam pecuniarum summam ad negotium aliquod conficiendum, in bonis debitoris fecisse præsumitur, nisi aliud appareat.nu.16.
Creditor ex administratione bonorum debitoris sui, aliquam debiti partem consecutus, præsumitur & reliquum sibi soluisse ibi.nu.17.
Creditor secundus, cui pignus consentiente primo obligatum est, illi secum contrahenti præsumitur.lib.3.præs.119.nu.1. 191
Quid autem sit, si tertius aduersus eum agat.nu. 2.
Et quid in muliere, iuri suæ hypothecæ renunciante.nu.3.
Creditor posterior, offerre potest priori, & pignus vel hypothecam consequi.lib.3.præs.121 nu.1. 191
Idque locum habet et si priori insolutum datum sit, vel venditum à debitore.num.2.
Idem si primus creditor, qui in solutum accipit, vel a debitore emit, vendidisset alteri. nu.3.
Et demum si debitor vendidisset alteri, vt ex pecunia primo solueret. nu.4
Creditori recipiendo sortem, an præsumatur vsuras remisisse.lib.3. præsump. 112.num.5. 184
Creditori diuersæ summæ & quantitatis, qui fidem debitoris in tenui summa sequi renuit, præsumitur etiam pro maiori satisfactum.lib.3.præsump. 135. numero 22. 217
Creditorem tanquam extraneum emere posse, lex non prohibet.libr. 3. præs. 121.nume.10. 191
Creditorem esse, verosimile non est, qui longo tempore nil ab eo, quem debitorem asserit, vel hærede illius petijt.lib.3.præs.135.nu.21. 217
Creditore vnum ex correis debendi eligente, non fieri præiudicium aduersus alium.lib.3 præs.409.nu 4. 183
Creditore primo vendente bona hypothecata, extraneo emptori, iure sui crediti, creditor secundus emptori offerre non potest libro 3. præsump. 121. nume.5. 191
Creditori primo vendente creditori secundo põt illi offerre tertius.ibi.nu 6.
Credulitas, & fides licet in certitudine æquiparentur scientiæ, attamen in modo differunt, & quomodo præs.94 lib.6.nu. 20. 153
Crimen læsæ maiestatis commissum a patre non solum nocet filijs eius natis post commissum delictum, verum & eis qui ante delictum nati erãt, quia omnes præsumuntur eodem vitio laboraturi.præs 33.lib.5 nu. 16. 261
Crimen occultum si quis commisit, non præsumitur quod aliud simile delictum is debeat perpetrare immò censetur de eo pœnitentiam egisse.præsum.32.lib.5.nu.46. 261
Crimen patris nocere filijs nascituris, non autem illis, qui tempore commissi criminis concepti fuerant.l.2. C. de lib.et.& eorum lib.et. cautum est. præs. 33.lib.5.nu.29 fol.261.Intellige, vt ibid.nu. 31.
Crimen falsi nunquam præsumitur.præs.2.lib.5.nu.14. 238
Crimen grauissimum committens, suspectus est de hæresi præsump.6.libro 5. numero 38. 245
Et quæ sint dicta crimina.ibid.
In criminibus grauissimis, vt læsæ maiestatis, non solũ pares criminis reus, sed & filij alioqui de eo innocentes plectuntur.præs.33.lib.5.nu.5. 261
Idem in crimine hæresis.ibi.nu.6.
Et redditur ratio.ibi.nu.7.
Idem in filijs illegitimis & spurijs.ibi.nu.11.
Crimina nunquam præsumuntur.præs.7.lib.5.nu 21. 246
Criminosus de præsenti, non præsumitur bono zelo accusare.lib. 1. quæstio. 24.nume.33. 12
Crocophantia quæ dicantur.præs.163.lib.4.nu.7. 178
Culles quid sint, & cuius mensuræ.præs.152.lib.4.nu.27. 170

Culpa quid sit, & quando præsumatur, & quando sit probanda, & quomodo euitatur.

Culpa est delicti species.præs.3.lib.5 nu.136. 242
Culpæ quando fit mentio non intelligitur in dubio de leuissima, sed de lata vel leui.præs.3.lib.5.nu.136. 243
Culpa cum sit delictum non præsumitur.præs.53.lib 6.nu.12. 76
Culpa regulariter non præsumitur.præs.3.lib.5 nu. 125. 242
Præsumitur autem in actu, qui sui natura culpam continet.ibi.nu.128.
Et præsumitur in prouocante.ibi nu.131.&c.
Et præsumitur in omittente facere, quod diligens paterfamilias fecisset. ibidem nume. 132.
Et præsumitur in eo, qui fecit, quod fieri non consueuit.ibi.nu.133.
Et præsumitur in eo, qui artem, quam non nouit, profitetur.ibi.nu.134.
Et præsumitur in omnibus casibus, in quibus dolus præsumitur.ibid. nu.135.
Culpa potius præsumitur quam dolus, & potius leuis culpa quam lata. præs. 2.lib.5.num.30. 239
Culpa est specificè probanda.præs.3.lib.5.nu.137. 243
Et est probanda ad casum ordinatum.ibi.nu. 138.
Culpa vt euitetur, præsumitur quem in re aliena fecisse, quod in re propria fecisset.præs.3.lib.5.nu.127. 242
Culpa lata æquiparatur dolo.præs 3.lib.5.nu.124. 242
Cursus longi temporis solum, ad inducendam liberationẽ non sufficit, quando ius commune resistit lib.3.præs.131.nu.57. 208
Aliud si ius commune non resistat, vbi secundum naturam actionum iudicium fit.nume.58.
Custodiæ causa re concessa ad certum tempus, non præsumitur, facta renouatio, custode vltra tempus permanente.lib.3.præs.85.nu 40. 167
Custos monetæ accusatus de furto, si iam impendit monetam similem illi, quæ fuit subtracta, oritur contra eũ præsumptio furti.præs.31.li 5.nu.5. 259
Declaratur id non procedere in mercatore.ibi.
Custos rei subtractæ accusatus de ipso furto, si antea inops & oneratus familia erat, nunc autem post furtum impendere pecuniæ summam, præsumitur furtum commisisse.præs.31.lib.5 nu.3. 259
Declaratur id non procedere in mercatore, qui ob negociationes aliquando plus solito impendit.ibi.nu.4.
Nec procedit in viro bonæ conditionis & famæ ibid.

D

Damnari aliquis de crimine ex sola præsumptione non potest, nisi aliud constet.præs.32.lib.5.nu.22. 260
Damnatus præsumitur quis potius pœna temporali quam perpetua.præs. 49. lib 5.num.11. 270
Damnatus si quis sit in amputatione manus, intelligitur, quod debilior ei abscindatur.præs.49.lib.5.nu.8. 270
Damnato ad mortem est adhibenda fides, & eius assertioni est standum super extorsione vsurarum ad præiudicium filij.præs.5.lib.5.nu.6. 243
Damnosum quod est, non præsumitur: nec quod est contra bonos mores. præsum.31.lib.6.nu 7. 289

INDEX.

Damnatus ob id, quod in purgatione canonica defecit, quando tetracto iudicio absoluatur lib. 1.q.95.nu 6. 45
Damnatus confessione sua, cum aliter de delicto non constaret, emptori non nocet, vel donatario.lib.3 præs.124.nu.62. 199
Limitationem vide.ibi.nu.65.& 66.
Damnum a vicinis datum præsumi.lib.1.q.89 nu.92. 42
Damnum non debet quis sentire ex sua liberalitate. præsump.190. libro 4. numero 36. 215
Damno & periculo nemo præsumitur velle se exponere. præsum. 190. libro 4 numero 18. 214
Dare verbum, significat dominij translationem libro 3. præsumpt. 30. numero 40. 138
Datio in solutum, vim obtinet venditionis. libro 3 præsumptio. 122. numero 42. 194
Et io ea facile non præsumitur fenus.ibi.nu.45.
Dare nemo potest quod non habet.præsum.38.lib 4.nu.20.34.& præsum.133. eo.lib num.10. 152
Datio in solutum potius quam pignus præsumitur.præsump.150.numero 1. libro 3. 227
Itaque multo magis procedit quando aliqua extant verba quibus infertur dominij translatio.ibi.nu. 7.
Idem quando quis dicit se ponere creditorem in sui locum, velse assignare vel tradere rem creditori.nu.8.vel omni meliori modo.nu.9.
Idem adiecto pacto aliquo quod naturæ pignoris repugnet, vt exemplificatur.nume. 10.
Idem si aliæ extant coniecturæ, de quibus remissiue.nu 11.
Procedit etiam quando verba conuenirent contractui pignoris, dum tamē pacta conueniant in solutum dationi.ibi nu.12.
Datio tutorum a testatore facta etiam qui sint inhabiles, infert prohibitionem ne tut. lam gerat mater.præs.173.nu.34.lib.4. 194
Datum sub vna conditione censetur sub contraria ademptum, præsump. 91. lib.6 num.15. 329
Datum sub conditione, ea non existente censetur ademptum.præsum.39. lib. 4.nume.59. 37
Dauid homicidij peracta pœnitentia, regia dignitate non fuit priuatus; præsum.47.lib.5.nu.10. 268
Deberi quid dicatur ex causa necessaria, & quid ex causa voluntaria.præs. 109.lib 4.nu.2.& 3. 131
Debitor si in diem decessit creditori suo, & debitum non soluit alijs, qui succedunt eo repudiante, præsumitur ea hoc non facto adita hæreditas. præsum.101.lib.4.nu.68. 123
Declara, vt ibi nu.90.91 & 93. end.
Debitor ex causa voluntaria, quod legat creditori suo, non præsumitur legare animo compensandi cum ipso credito.præs.110.lib.4.nu.7. 134
Debitor voluntarius si legauit eandem speciem, quā legatario debebat, præsumitur animo compensandi reliquisse.præs.110.lib.4.nu.25. 135
Idem quando quantitas legata conuenit cum quantitate debita. ibidem numero 26.
Debitor reditus annui, probans solutionem, trium annorum continuorum proxime elapsorum, præsumitur alijs quoque annis soluisse.libr. 1. q. 24.nume.5. 12
Idque præsumptione iuris.lib.3.præs.139.nu.1. 219
Ratio redditur.ibi.nu. 2.
Id autem de annis continuis tribus accipiendum.nu.5.
Et locum habet non solum in tributario, sed & in emphyteuta. nu.6.
Idem in censuario & colono nu.7.
Extenditur quoq; in solutionibus collectarum.nu. 8.
It in solutione pensionis nu.9.
Locum habet etiam in oblationibus.nu.10.
Quamuis debitum iuratum sit.nu.11.
Idem quoque verum est, si solutio per quinquennia distributa sit, & de solutione trium posthemorum quinquenniorum constet. nu 12.
Similiter si per semestria distributa sit solutio, & trium semestrium postremorum solutio appareat.nu.13.
Procedit quoque etsi elapso eo triennio, debitor in futurum soluere cessat.nume.14.
Licet dissentiat Bald.nu.15. 219
Nec sententia absolutoria semel pro debitore lata, respectu debiti annorū præteritorum, reuocatur, si in futurum cesset.nu.17.
Sufficere quoq; vt in libro creditoris appareant scriptæ tres continuorum annorum solutiones, licet nil de anterioribus scriptum sit.nu.18.
Dissentiente quidem Crauetta.nu.19.
Cuius opinio per distinctionem declaratur.num. 20.
Aut vero locum habeat, si re ipsa solutio facta non sit, sed ad soluendum debitor se obligauit.nu.21.
Et quid si lex vel statutum ad probandum solutionem, requirat probationē instrumentalem. nu 23.
Debitor naturaliter tantum, sponte soluendo agnoscit & confirmat debitū. lib.3 præsum 131.nu.23. 206
Debitor negans debitum, de mendacio conuictus, perdit cessionis beneficiū. lib 3.præs.63.nu.13. 159
Debitor qui creditori sub hypotheca rem tradidit, non potest in dubium reficare dominij quæstionem.lib.1.q.48.nu.11. 25
Debitor condemnatus ad certam quantitatem dans rem aliquam creditori, loco pignoris dedisse præsumitur.lib 2.præs.93.nu.1. 103
Idque etiam si res esset eiusdem cum debito æstimationis.nu.2.
Et quando id locum non habeat.nu 4.5 & 7.
Debitor ostendens instrumentum debiti sui cancellatum, præsumitur soluisse lib 2.præsum.34.nu 8. 68
Debitor multis ex causis, præsumitur soluisse prius ex causa, quæ sub infamia debetur.lib.3.præs.136.nu.1. 217
Fallit si de causa grauiori ageretur.nu.2.
Debitor multis ea causis præsumitur soluisse ob eam, quæ pœnam continet. lib.3.præs 136.nu.4. 217
Item ex causa quæ sub hypotheca vel pignore contracta est.nu.6.
Ampliatur ad eam in qua fideiussores dati sunt.nu 7.
Idem quoque in causa propria potius, quam aliena.nu.8.
Similiter in causa antiquiori.nu.10.
Idem in duriori. nu. 12.
Aut dum dubium est, in causam in quam consuetudine & more solui solet. numero 17.
Et quid si summa soluta, vni tantum ex debitis conueniat.nu.18. 3
Vel excedat summam, quam prima causa requirat nu 19.
Debitor in causam veriorem soluisse præsumitur lib.3.præs.136.nu.15 217
Debitorem accipiens, qui soluendo non sit, sibi imputabit.libro 3.præsump. 88.nume.5. 168
Idem est in fideiussore minus idoneo.nu.6.
Debitore voluntario legante creditori, compensationi non est locus.libro 3. præsum.11.nu.19. 121
Debitor qui litteras Cambij scripsit, non liberatur illis acceptatis ab eo cuius gratia fiunt, sed ab eo qui illas complere tenetur, facta per eum promissione de soluendo.præs.134.nu.78.lib.3. 217
Debitorum liberatio si sit relicta, intelligitur de ijs, qui erant debitores tempore conditi testamenti, non autem de debitis deinde contractis præsum. 127.lib.2.nu.8. 147
Debitorum nomina an in legato bonorum comprehendantur.præsum. 138. lib.4 num.14. 155
Debitum voluntarium dicitur, quod habet causam & originem voluntariam præsum.110.lib.4.nu.2. 134
Et oritur ex quasi contractu.ibi.nu.5.
Debito principali sublato dicitur & illud fideiussoris extinctum præsum.164. lib.4.num.23. 179
Debitum naturaliter in foro conscientiæ præstari debet.libro 1. quæstio. 80. numero 18. 36
Debitum principale recipiens, interesse præsumitur remittere, libro 3. præsum.113.nu.1. 186
Debitum antiquius, quod nam, aut quomodo censeatur. libro 3 præs, 136. numero 11. 217
Debitum necessarium legatum creditori, præsumitur animo compensandi relictum.lib.3.præs.10.nu.14. 119
Debitum inter reale & personale, veram differentiæ rationem non considerari.lib.3.præsum.139.nu.27. 220
Debiti alterius partem soluens ad quod nullo modo tenebatur, non præsumitur eo animo soluisse, vt etiam residuum soluere voluerit.libr.1. quæst. 20.nume.2. 11
Debiti instrumentum, repertum penes debitorem, facit præsumi debitum solutum, non tamen defertur iuramentum suppletorium.libro 1.quæst. 23. numero 5. 38
Debiti instrumentum reddens creditor, præsumitur creditum remisisse.lib.3. præsum 140.nu 1. 220
Debiti instrumentum sibi traditum, reddens creditori debitor, eum in pristinam obligationem, quando præsumatur reposuisse.libro 3.præsump.140. numero 13. 220
Debiti instrumentum sibi a creditore vel eius nomine ab alio traditum probare debet debitor, alias sine illius consensu habuisse præsumitur, maxime persona domestica.ibid.num 20.si præsertim illud se amisisse creditor probet.num. 21.
Debiti instrumentum modico tempore penes debitorem existens, contra quem creditor agere cœpit, non præsumitur ei a creditore traditum, vt a debito liberaretur nu.22.
Debita pœnalia vbi duo sunt, solutio facta per debitorem, præsumitur ob debitum, cuius pœna non est commissa.lib 3.præs.136.nu 5. 217
Debens centum & legans centum, ob quantitatis paritatem, præsumitur animo compensandi facere.lib.3.præs.15.nu.27 128
Decedens intestatus dicitur testari permissiue non autem dispensatiue. præs. 26.lib.5 nu.13. 21
Decedere nemo debet partim testatus & partim intestatus.præsum.48 libro 4.numero 3. 42
Decedere non potest quis pro parte testatus, & pro parte intestatus, nec ad ius nostrum patitur.præs.101.lib.4.nu.49. 122
Decessisse nemo præsumitur relictis filijs præs.14.lib 6.nu.7. 278
Decedere sine hærede, quando interdum quis possit.libr.3. præsumptio.37. numero 41. 144
Decennij cursu præsumi solemnitatem actus, verum esse, si de actu vere constet, non autem si præsumptiue solum. libro 3. præsumptio. 131. numero 87. 209
Deceptio licet in casibus quibusdam præsumatur, vt tamen a iuramento sequatur absolutio, præsumptio illa allegamda est. libro primo. quæstio 48.numero 13. 25
Deceptus in contractu potest aduersarium interrogare an sit vir bonus: qui si respondeat se virum bonum, tenetur damnum rependere: si vero dicat se non virum bonum, repellendus est a iudicio.præs 1.lib 4.nu.24. 237
Hæc autem cautela confutatur a Felino.ibi & nu. seqq.
Decimandi ius non potest acquiri laico præscriptione aliqua præsump.86. libro 6.numero 2. 327
Decimæ sunt iure diuino constitutæ, & non nisi ecclesię seu eius ministris debentur.præs 86.lib.6.nu.1. 327
Decimæ retinentur a laico si tamdiu ipse eas possedit & a tempore, cuius initij memoria non est in contrarium.præs 86.lib,6.nu 4. 327
Requiritur tamen quod præter allegationem temporis concurrat communis fama, & opinio, quod eas fuerit consecutus, mediante persona suorum maior.ibid.nu.5.
Decimæ non possunt laicis infeudari.præs.86.lib.6.nu.3. 327
Decimæ tamquam bona Ecclesiastica spiritualia, præscriptionem temporis immemorabilis, vna cum titolo requirunt. libro 3. præsum. 108. numero 7. 183
Declaratio animi facta causa vnius, prodest & alteri.libro 2. præsump. 45. numero 11. 72
Decretum super alienatione bonorum minoris vel Ecclesiæ magni est momenti.libro 2.præs.75.nu.2. 93
Aliud est in emancipatione, manumissione.&c.nu.3.
Decretum pro se præsumptionem habet, etsi nulla facta sit mentio quod causæ cognitio fuerit adhibita, quod non est in sententia.ibi.nu 5.
Decretum inter volentes & consentientes interpositum.nu.6.
Decretum in exponens iudex, potest se extra iudicium informare. nu.7.
Decretum obreptum esse affirmans probare debet.nu.15. 94
Decretum leuem requirens causæ cognitionem si solemnitates enunciatæ sint, habet pro se præsumptionem.nu.28.
Id quod extenditur duobus modis.nu.30.& 31.
Decretum iudicis non impedire remedium.l.2.C.de rescin vend.læsione probata.num.34. 75
Decretum subreptum, vel obreptum a iudice falsa nimirum causa expressa,

possa, aut suppressa vera, non præsumitur habuisse solemnitates requisitas.num 38. 95
Decretum interpositum longe post, vel ante ipsum actum, non præsumitur solemnitates requisitas habuisse.nu.41
Decretum a Iudice Idiota & ignaro interpositum, non præsumitur habere solemnitates requisitas.nu.42.
Decretum magni ponderis interpositum, si solemnitates obseruatas appareat, iustitiæ & rectitudinis habet præsumptionem.nu.48.
Idq; etiam si leues sint solemnitates, aut tenuis causæ cognitio.nu.49.
Et quamuis alias Iudex sit improbus aut indiscretus no.50.
Decretum in alienationibus bonorum ecclesiæ vel maioris, vel minoris ad eorum vtilitatem factum præsumitur.nu.51.
Decreto præcipitanter interposito, non præsumitur solemnitates adhibitas. lib.2 præsum.75.no 35. 94
Decreto interposito a iudice non plene & perfecte de negocio edocto, oritur coniectura, solemnitates in eo adhibitas non esse.ibi.nu.37. 95
Decreto a iudice quidem interposito solo autem notario asserente, solemnitates adhibitas esse, siue de grauioribus, siue leuibus causis agatur, pro decreto non præsumitur.nu.46. 95
Decreto interposito, contractus censetur factus palam & bona fide, omnisq; fraudis, & doli cessat præsumptio.nu.54.& 55.
Decreto datus tanquam minori tutor vel curator, talis præsumitur.nu.56. 95
Decreta aliqua magni, alia leuis momenti sunt.lib.2.præsum.75.nu.1. 93
Decreta principis, dicuntur ius commune ciuitatis.lib 2.præsum.6.nu.14. 52
Decretum Prætoris facit præsumi omnia solemniter acta.præsum 104 lib.4. numero 3. 125
Deducere aliquid in iudicio, & deductum probare, diuersa sunt.præsump. 49. lib.6.num.24. 302
Decretum quid sit & vnde dicatur præs.152.lib.4.nu.7. 169
Defrutum non venit appellatione vini.ibi nu.14.
Defuncti iura & actiones, transeunt in hæredem suum.libro 3.præsumpt. 10 numero 9. 119
Delegatus rescriptum suæ delegationis ostendere, & copiam mandati facere debet.lib.2.præs.15.nu 8. 58
Delegatus mandatum habere, quando præsumatur.ibi.nu.10.& 11.
Delegatus a principe potestatem subdelegandi habere censetur.lib.2.præsum. 21.num 1. 63
Fallit si personæ illius industria electa sit.nu. 2.
Delegatus Principis quando non possit vices suas alteri delegare. lib. 2. præsum.21.nume.8. 64
Delegatus principis est dignior ordinario.lib.2.præsum.17.nu.5. 60
Delegatus fungitur vice delegantis.lib.2.præsum.16.nu.6. 58
Delegatus effectus dicitur is, cui tanquam personæ priuatæ, causa singularis a principe committitur.nu 29. 59
Delegatus effectus præsumitur priuatus, cui a principe simpliciter certum genus causarum committitur.nu.31.
Delegati industriam electam esse, quibus possit constare.libro 2. præsumpt. 21.nume.3. 63
Delegati industria in causa graui, & ardua, electa præsumitur.ibi nu.4.
Delegato nec ob summam dignitatem, de iurisdictione delegata credi.libro 2.præsum.15 num.5. 58
Delegato excelsæ dignitatis tunc demum creditur, quando de negotio, & facto delegantis solum agitur, nec versatur tertij præiudicium.ibi.nu.9.
Delegati duo, qui tertio delegato impedito possunt procedere scire debent tertij impedimentum alioquin processus est nullus.præsumptio.91.libro 6. numero 12. 329
Delegatio facta existenti in dignitate licèt transeat ad eius successorem, nó tamen transit, quando facta est obtinenti dignitatem nomine alieno.præsum.121.lib.4.nu.10. 143
Delegatio debitoris vt esse dicatur quinque necessaria requiruntur. præsum. 134.num.69.lib.3. 216
Delegatio facta non præsumitur, in causis reseruatis Pontifici vel principi. lib.2.præsum.15.nu 6. 58
Nisi tamen legatus esset in possessione seu quasi, administrandi ea quæ principi reseruata sunt.nu.7.
Delegatione facta a principe vel pontifice, iudex tanquam delegatus processisse præsumitur.lib.2.præsum.17.nu.4. 60

Delictum an & quando præsumatur commissum, & a quibus.

Delictum perpetrasse dicitur, qui actui momentaneo potuit occurrere, nec prohibuit, præsumitur enim consensisse.præsump.27.lib.5.nu.14. 256
Delictum nunquam præsumitur præs.35.lib.5.nu.8. 262
Delictum non debet præsumi hoc causa perpetratum. præsump. 40. libro 5. numero 28. 264
Delictorum pluralitas nullo pacto præsumitur.præsum.2.lib.5. nu. 21. 238. & præs.15.lib.6.nu.18 279
Delicti præsumptio est omnino euitanda præs.161.lib.4.nu. 26. 177
Delicti præsumptio habet locum, quando agitur de præiudicio tertij, nec præsumitur aliquis tunc bonus præsum.2.lib.5.nu.51. 239
Et habet locum facto ipso sequuto, ex quo delictum sit manifestum. ibid. numero 54.
Idem quando vrgentior præsumptio esset in contrarium.ibi.nu.55.
Et hoc procedit in iudæo, fœneratore, & histrionibus, de quibus est malè præsumendum. ibi.nu.56.
Idem in eo actu indifferenti, qui secundum communem vsum loquendi sumitur in malam partem.ibi.nu. 57.
Delicti præsumptiones & coniecturæ dilui & confutari possunt contrarijs coniecturis & præsumptionibus.præs.48.lib.5.nu.9. 269
Delictum in foro conscientiæ semper præsumitur, quando agitur de salute animæ, & id tutius sit.præs.2.lib.5.nu.40. 239
Delictum negans in tortura, & in ea moriens persistens, præsumitur innocens, & sic prorsus purgasse omne indicium.præsump.5.lib.5.nu.9. 243
Delicti vnitas seu identitas probatur vnitate loci & temporis, vel quando eadem causa conuenit præs.15.lib.6.nu.4. 278
Delictum alicuius si sit probandum, fundi & loci identitas probari debet per omnes eius confines.præs.15.lib.6.nu.4. 279
Delictum atrox arguit animum delinquentis ferum.præsump.40.libro 5. numero 21. 264
Delictum qui aliàs commisit, præsumitur quod in posterum simile sit perpetraturus: respectu autem pœnitentis huiusmodi præsumptio solum suspicionem facit.præsump.32.libro 5.nume.44. 261
Ex Delicto commisso de præsenti arguitur etiam in præteritum. præsum. 37. lib.5.nume.18. 262
Delictum commissum a seruo improbo & nequam præsumitur voluntate ipsius domini commissum.præs.27.lib.5 no.17. 256
Delictum a seruo, famulo, vel filio, vel altero consanguineo, coniuncto, aut amico commissum, non præsumitur commissum voluntate domini patris, affinis, vel amici.præs.27.lib.5 nu.2. 256
Delictum omne, certis, claris, & manifestis probationibus apparere debet.li. 1.quæst.58.nu.2. 29
Delictum non præsumitur lib.2.præs.86.nu.5. 16..
Delictum ex concursu præsumptionum præsumitur. libro 1. quæstio. 40. numero 12. 20
Delictum a commorantibus in loco commissum præsumitur, si frequenter eo loci delicta committantur atque torturæ indicium est. libro 1. quæstio. 89.nume.132 43
Delictum quando constat commissum esse, permissa est extensio, vt reus puniatur lib 2.præs.90.nu.26. 102
Delictum iuris sola præsumptione probatum pœna ordinaria non puniri, erroneum affirmatur.lib.1.q 97.nu.9. 46
Delicto pœna vt conueniat iudex cauere debet lib.1.q.97.nu.32. 47
Delicta probantur testibus, vel documentis aut indicijs indubitatis. libro 1.q. 38.num 10. 19
Delicta quæ domi, noctu &c, committuntur, satis est præsumptionibus constent.lib.1.q.58.nu.11. 29
Delinquere nemo præsumitur.præs.27.lib.5.nu.1. 256
Delinquere ac dolum committere nemo præsumitur. præsumpt.20. libro 6. numero 2. 281
Delinquere nemo præsumitur aduersus proximum, eius corpus lædendo.præsum 29.lib.6.nu.2. 287
Delinquere nemo præsumitur sub spe immunitatis ecclesiæ.præsum.10.libro 5.nume.2. 247
Delinquere nemo præsumitur.lib.1.q 38.nu.12. 19
Et lib.2.præs.55.nu.1. 82
Delinquere aliquem lex non præsumit, si palam præsertim actum faciat. libr. 3.præsum 29.nu.60. 136
Delinquendi consuetudo, torturæ præbet indicium, modo concurrant alia. lib.1.q.89.nu.101. 43
Idque extenditur iam in personam offensi quam aliorum.nu.102.
Et quando non procedat nu. 104.
Delinquentes puniri interest Reipub.& ei maximè vtile est.præsump.49.libr. 5.nume 27. 270
Delinquentes spe & animo immunitatis ecclesiæ ac confugiendi ad eam, quando ex ea extrahi possint, & quibus coniecturis ille animus detegatur præsum.10.lib.5.nu.1. 247
Delinquens cum ad ecclesiam confugit, ab ea recipitur, nec inde diuelli potest præsum.10.lib.5.nu.3. 247
Secus si deliquit spe immunitatis ecclesiæ, quia ecclesia lædi dicitur. ibidem nume 4.& seqq.
Delinquens in ipsamet ecclesia præsumitur deliquisse spe immunitatis ecclesiæ.præs.10.lib.5 num.9. 247
Secus si posset constare, quod non deliquerit spe dictæ immunitatis ibidem nume. 10.
Quod dicitur constare, quando delictum casu fuit commissum, & ob rixã non cogitatum.ibi nu. 11
Delinquens extra ecclesiam spe tamen confugiendi ad ecclesiam non consequitur ecclesiæ immunitatem & ab ea extrahi potest.ibi.nu.12.
Idem de eo qui occidit aliquem ex proposito, & per insidias.ibi.nu. 14.
Delinquens apud ecclesiam, vt in cœmeterio vel alio loco admodum vicino, præsumitur ob loci vicinitatem deliquisse, vt statim in ecclesia se reciperet.ibid.nu.15.
Idem quando quis ex proposito & animo deliberato aliquem occidit, & statim ad ecclesiam confugit.ibi.nu.16.
Delinquens post peractam pœnitentiam & assecutam indulgentiam a sacerdote, habetur perinde ac si non deliquisset. præsumptio. 32. libro 5. numero 34. 260
Delinquens nephario scelere impossibile est, quod statim sine cura quiescere possit, imò quod ne sperare quidem possit sine metu. præsump. 11. libro 5.nume.7. 248
Deliquisse an & quando quis præsumatur spe immunitatis ecclesiæ. præsum. 10.lib.5.nu.8.& seqq. 247
Deliquisse is præsumitur spe immunitatis ecclesiæ, qui animo deliberato deliquit, & ad illam statim se contulit.præs 35 lib 6.nu.32. 290
Deliquisse nemo præsumitur: delinquere enim & peccare non est viri boni, sed mali & nequam.præs.2.lib.5.nu.1. 238
Nec deliquisse quis præsumitur, etiam quod aliqua præsumptio esset in contrarium ibi nu. 22.
Delphi habuerunt vasa elaboratæ artis, ita vt poculorum vicem præstarent, & clypeorum loco vsui essent.præs 160.lib.4.nu 8. 176
Demens dicitur is, qui est mente diminuta, & sic mente caret.præsum.45. lib. 6.nume.6. 298
Et demens est, qui non vsquequaque, sed ex parte tantum mentis errore ducitur ibi.nu. 16.
Dementiæ & furoris morbo semel affectus, perpetuo eodem morbo laborare præsumitur.præs.44.lib.6.nu.7. 297
Demetrius Asiæ, & Macedoniæ Rex cum prælio captus esset a Seleuco Syriæ Rege Antigonus secundus filius regni quietus possessor regiam purpuram lugubri veste mutauit, & legatos ad vicinos Reges & ad Seleucum ipsum oratum misit pro liberatione patris, & promittens se quoque obsidem daturum dummodo patrem carcere liberaret.præsump. 57. lib.6.num.5. 312
Et intelligens patrem mortuum, classem instruxit & ad accipiendum defuncti corpus proficiscitur quod obuiam habuit a Seleuco in Macedoniã remissum, & maximo apparatu illud excepit.ibi.nu.6.
Democritus Abderites centum & nouem annos attigit, non morbo sed longo senio extinctus.præs.46.lib 6.nu.11. 300
Dæmones inuocans ad tentandam pudicitiam dicitur vehementer suspectus de hæresi.præs.6.lib.5.nu.20. 244
Et idem de cõsulente dæmones per sortilegia, vt futura prædicent. ibi.nu. ..

INDEX.

Denominationis prioris ordo denotat ordinem charitatis & maioris dilectionis.præsum.16 lib.4.nu.4. 12

Denuntiationes, quæ in celebrandis matrimonijs præcedere debent, fieri debent à proprio parocho.præsum.83.lib.6.nu.2. 327

Denuntiatio Sindici vel alterius officialis, alio adminiculo accedente, indicium facit ad torturam.lib.1.q.89.nu.140 44

Denunciatio Euangelica, à statuto non præsumitur exclusa.libro 2. præsump. 48.nume.44. 75

Denunciatio Euangelica, proprie non est exceptio.ibi.nu.45.

Denunciatio Euangelica, quo casu posit fieri libro 1. q.79. nu.1 & 2. 34

Denunciatio Euangelica, quando fieri nequeat.ibi.nu.5.

Denunciatione Euangelica vti posse legatarium aduersus hæredes, cui testamento minus solemni quidpiam relictum est, falsum demonstratur. libr.1. q.80.num.36. 37

Depositarius regulariter non dicitur depositum acceptare, licet taceat cum apud eum deponitur.præs.49.nu.24.lib.6 335

Depositum quid sit lib.3.præs.14.nu.2 140

Deportatus per restitutionem à Principe factam, restituitur in pristinum statum, tum quoad honores, tum quoad bona. libro 2. præsumpt. 9. numero 14 54

Fallit in bonis iam in alium translatis.nu.15

Derogatio expressa iuris communis, an in Papa requiratur lib.2. præsump. 20.num.32. 63

Derogatio specialis prioris testamenti quæ dicatur præsum.166.lib.4.nume. 18.19.20.21.& 22 181

Descendentium nomine comprehenduntur tam fœminæ ex masculis natæ, quam masculi ex fœminis orti præsum.91.lib.4.nu.4 110

Descendentium nomine tunc masculi ex fœminis nó côprehenduntur quando est relictum fideicommissum descendentibus masculis.præsum.91. libr. 4.nume.5 110

Idem quando testator ad fideicommissi successionem vocauit descendentes per virilem sexum.ibi.nu.6.

Descendentibus vocatis, censentur vocati omnes vsq; in infinitum cuiuscumque sint gradus, etiam qui nondum nati vel concepti sunt tempore mortis testatoris.præsum.91.lib.4.nu.7. 110

Descendentibus quadam ratione naturali parentum successio quodammodo debita censetur.præs.33.lib.4.nu 1. 24

Descendens ex Mahumetanis, si vinum non bibit, neq; carnes suillas edit, vel quid simile obseruat, suspectus est de hæresi.præs.6.lib.5 nu.40. 245

Descendentes à testatore iussi hæreditatem restituere post mortem suam ita demum censentur in eam rem grauati, si sine liberis decesserint, etiam si sint grauati restituere ecclesiæ vel alij piæ causæ.præs.189 lib.4.nu.127 211

Descripta in inuentario à tutore vel curatore præsumptionem aduersus eos faciunt ex constitutione Iustiniani præs.97.lib.6.nu.2 332

Detentionem differre à possessione.præs.68 lib 6.nu.1 318

Determinabile vnum aliquando ex mera legis dispositione sine aliqua præsumpta mente testatoris est fauorabilius altero.præsum.89 li.4.nu 142. 109

Aliquando est fauorabilius altero non simplici dispositione legis, sed ex tacita mente disponentis.ibi.nu 143.

Determinatio vna respiciés plura determinabilia æqualiter determinat.præsum.75.lib.4.nu.3.73.& præsum.76 eo.lib.no.4.& 51. fol. 75. & 76. & præs. 79.lib eo.nu.33.85.& præsum.83 lib.eo.nu.31.92.& præs.89.nu.144.fo. 109. & præs 124.lib.eo.nu 14.145.& præsum.139.lib.eo.nu.24. 156. & præsum. 140 lib.eo.nu.9 159

Secus si alias sequeretur correctio iuris communis.d.præs.140.nu. end. 159

Deus cum sit valde bonus, non potest natura esse nisi optima præsum.1. libr. 5.nume.10. 237

Dei opt.Max tanta est bonitas, vt ad ignoscendum sit magis clemens quam ad damnandum iratus, præsum.94.lib.6.nu.11. 331

Et sic malos citra condignum punit, & bonos plus merito remunerat. ibid.

Deus opt.Max.vitæ, & mortis nostræ potestatem habet.præsump.13.libr. 5. numero 3. 246

Deus solus, vel cui Deus singulari gratia concessit, errare non potest.li.2.præsum.71.nu.15. 96

Deum videre maxima est merces.præsum.100.lib.6.nu.12 316

Dei ac principis sui præcepta & leges quando quis præsumatur contempsisse, præsum.44.lib.5.nu.1. 266

Dicere nemo censetur quod nó sensit & nemo existimandus est dixisse, quod non mente agitauerit.præsum.35.lib 6.nu.4. 290

Dicere vel facere contra semetipsum nemo præsumitur.libro 3. præsum. 44. numero 3. 148

Dicta præteriti temporis coniecturam faciunt ad actum præsentem. libro 1. q.22 num.3. 11

Dicta præsentis temporis, coniecturam præbent voluntatis præteritæ. ibid. numero 4.

Dicta futuri temporis præsumptionem faciunt ad iam præterita.nu.9.

Dicta & disposita in vna parte legis, quando in alia repetita non censeatur. litis præsum.7.nu.1.& 4 52

Et quo casu id non procedat.nu 2.

Dicta & disposita in vna legis parte, quando præsumantur repetita in alia. ibi.nu.3.5 & 8. 53

Et quo casu id locum non habeat.nu.6. & 7.

Dicta in lege interpretata, quando præsumantur repetita in interpretante, & quando non.ibi nu.10. & 11.

Dicta in acquisitione ex fideicommisso nunquid habeant locum in priuilegiatis & contra præs.193.lib.4.nu.1. 217

Dicta in institutione non cêsentur repetita in substitutione, & quo casu. præsum.62.lib.4.nu.43. 57

Dicta in præfationibus declarant mentem disponentis.præsump. 110. libr. 4. numero 29. 125

Dictio implicatiua eius est naturæ, vt implicet casum magis dubitabilem, præsum.78.lib.4.nu.5. 80

Dictio taxatiua excludit casus dissimiles non excludit autem similes, præsum. 36.libro 4.nu.29.amplia. vt nu.22. 30

Dictio taxatiua tantum excludit alios casus similes.præsum. 39.lib.4.nu.4. 35

Dictio, amplius includit.præsum.145.lib.4.nu.3.6. 165

Dictio, autem, sit aduersatiua.præsum 78.lib.4.nu.10. 81

Dictio, cum, sui natura repetitionem inducit, præsumptio. 180. libro 4 numero 45. 195

Dictio, cum, vel dictio vna, magis copulat, quàm dictio, &, præsump. 70 lib. 4.nume.10.& 32. 67

Dictiones, de, & ex, denotant causam immediatam & proximam.præsum. 81 lib 4.nume.13. 88

Et significant etiam causam mediatam.ibi.nu.16.

Dictio, eadem, est relatiua præcedentium cum omnibus suis qualitatibus præsum.173.lib.4.num.20. 193

Dictio dictum, est restrictiua.præs.178 lib.4.nu.20. 193

Dictio, eius, quid magis significat dictione sua.præsum.37.lib.4 nu 6. 32

Dictio, eo amplius, repetitionem antecedentis qualitatis & conditionis legati adiectæ in sequenti legato inducit præs.180 lib.4.nu.48. 196

Extendit etiam quando qualitas & conditio adiecta fuit sequenti, non autē præcedenti legato.ibi.nu.49.

Et idem quando d. dictio est apposita in codicillis, vt referatur etiam ad legatum in testamento eidem personæ factum, si modo in codicillis nil extat, ad quod dictio hæc referri possit.ibi.nu.50.

Dictio, æque, quid importet præs 18.lib.4.nu.18 14

Dictio, &, est implicatiua præsum.18.lib.4.nu 30. 14

Dictio, &, sui natura est copulatiua, & non multum differt à dictione, item: & nunquid inducat repetitionem præcedentis conditionis.præsum. 180.li. 4.nu.24. 195

Quod quando ponitur inter duas orationes perfectas, non stat copulatiuè sed continuatiuè ibi nu.30.

Dictio, &, stat argumentatiuè vel implicatiuè pro etiam, imò continuatiuè. præs.76.lib.4.nu.4. 80

Dictio, in, quo casu habeat vim negatiuæ.præs.1.nu.3.lib.4 2

Dictio, in pro intra, & dictio intra, significat solum quæ intus habentur.præsum.126.lib.4.nu.5. 146

Dictiones ita vt, etsi, à pari procedunt.præsumptio.146.libro 5.nu.18. 166

Dictio, item, est repetitiua præcedentis verbi sui natura non autem qualitatū, præsum.180.lib 4.nu.5. 194

At quandoque est repetitiua qualitatum, & aliquando solum continuatiua. ibid.nu.6.

Dictio maxime, est vox æquiuoca apta multa significare.præsump. 100.lib.4. numero 17. 119

Significat aliquando idem quod certe.ibid.

Quandoque significat, tantum, quandoque præcipue: quandoque stat comparatiue. & alias habet significationes.ibi.sui natura implicat idem esse, et si ratio expressa deficeret.præs.50 lib 6.nu.10. 303

Et ponitur quandoque taxatiue.ibi.nu. 12.

Dictio, nihil, est vniuersalis negatiua, quæ omnino negat.præsump 89. libr.4. numero 24. 102

Dictio, omninò, est precisè idem de dictione, penitus.præsum.166.lib.4. num. 49 & 51. 183

Dictio penè, quid significet.præs.18, lib 4.nu.29. 14

Dictio, plerunque ea ponitur pro interdum.præsum. 30.lib.5.nu.19. 259

Dictio, plerunque, regulam constituit, præsum.22.lib.4.nu.2. 17

Dictio, precise, habet vim specialis derogationis, & posita in statuto habet vim clausulæ derogatoriæ ad futura statuta.præsump. 166.lib.4.nu.46. 183

Dictio, præter, includit, idem in dictione amplius.præsum.145.lib.4.nu 3. 165

Idem de dictione vltra ibi.nu.4.

Dictio pro, tribus modis dici potest, & quomodo.præsump.134. libro 4. numero 11. 153

Dictio quandoque quid operetur.præsum.51.lib.4.nu.6. 44

Dictio, quasi improprietatem denotat.præsum.86.lib.4.nu.13. 98

Dictio, quasi fictionem importat.præsum 27.lib.4.no.5. 20

Necnon quandoque improprietatem.ibi.nu.6.& 12. 224

Dictio, quicunq; vniuersalis est præs.198.lib.4.nu.21. 224

Dictio, quia, sui natura denotat causam finalem.præsum.24 lib 4.nu.13. 18

Dictio quicquid vniuersalis est, & comprehendit etiam casus alioqui priuilegiatos.præsum.145.lib.4.nu.15. 165

Dictionum, quod si, sin autem, & si vero, natura. præsum.180.lib. 4.nu.22. 195

Dictio, quoquo modo, idem, quod omnimodo significat, & habet vim taxatiuæ, quæ alios casus excludit, præsum.121.lib.4.nu.13. 137

Dictio, sed verò, autem, & his similes, quæ sui natura sunt aduersatiuæ, repetunt qualitates & conditiones præcedentis legati & dispositionis in subsequentem.præsum.180.lib.4.nu 51. 196

Idem de dictione, etiam, implicatiua.ibi nu 52.

Idem de dictione, vltra.ibi.53.

Dictio, seu, disiungit verba, sensum verò coniungit.præsump.82.libro 4.numero 15. 89

Dictio, si, est conditionalis.præsump.21.lib 4.nu.27.fol.17.& præsum.34. libr. eo.nu.24.26.& præsum.183.lib.eo.nu.53. 199

Dictio, si, conditionem quandam, seu rem dubiam facit. præsump. 28. lib. 6. numero 4. 287

Dictio, si quis, masculinum & fœmininum comprehendit.præsump. 89. lib 4. numero 48. 103

Dictio, supra, includit.præsum.145, lib.4.nu.5. 165

Dictio, vel est disiunctiua, quæ in altero ex duobus verificatur præs.83. libr. 4.nume.66. 93

Dictio velut, similitudinem denotat, & quandoque stare solet, vt expressiua veritatis.præsum.52 lib.4 nu.6.nu.9.& 10. 45

Dictio, veluti, apud bonos auctores postponitur semper orationi.præsum.52. lib.4.num.10. 45

Dictio, vltra, includit.præsum.145 lib.4 nu.4. 165

Dictio vna, significat vnitatem & æqualitatem. præsum.139.lib.4.nu.22. 156

Dictiones, vna cum: quomodo importent diminutionem, & augumentum. præs.136.lib.4 nu 26. 156

Dictio, vt, modum significat præsum.146.lib.4.nu.5. 166

Dies in actione tutelæ à lege non ab homine censetur appositus.lib.1.quæst. 56.nume.4 23

Dies & consul æquiparantur.lib.2 præs.83.nu.3 99

Dies decem ad appellandum, currunt de momento ad momentum.li.2.præs. 95.nu.6 103

Dies vsusfructus legati non cedit, nisi à die aditæ hæreditatis.præs.142 lib. 4. num.36 162

Diffinitio id dicitur, quod in solo animo consistit. præsumpt. 99. libro 4. numero 24 118

Diffinitionis verba, in casu vero, & proprio intelligenda, quomodo intelligendum lib.3.præs.42.nu.16.& 17 147

Dignitas sumitur duobus modis, in genere scilicet, & in specie, in genere vt significet decus & honorem, in specie pro magistratu sumitur, vel pro aliqua præeminentia.præs.78.lib.4.nu 23 81

Et

Et qui dicantur in dignitate positi ibi.nu.24
Dignitas nunquam moritur, sed eadem est continuans, in successorem. præs. 121.lib.4.nu.3 143
Dignitas, quæ moritur cum eadem persona, non dicitur propriè dignitas, vt sub dignitatis nomine & priuilegijs comprehendatur. præsum. 121. lib. 4. num.7 143
Dignitatem qui est assecutus, in ea est manutenendus, & qui asserit eum esse illegitimum, probare debet. præs 54.lib.6.nu.54 310
Dilatio adiecta legato relicto in testamento censetur reperita in legato simpliciter facto in codicillis præs. 177.lib.4.nu.2 192
Dilationem procuratori ad consulendum dominum, quando non det iudex lib.2.præs.37.nu.2 70
Dilationes longiores conceduntur reo ad defendendum, quam actori ad prosequendum actionem moram.lib.2 præs 90.nu.3 101
Dilationibus qui iudicium subterfugere quærit, contra se habet præsumptionem.lib 2.præs.70 nu.13 90
Dilectio, & amor impellit magis, quam ipse sanguis.lib.1.q.28.nu.16 14
Dinus fuit vnus ex compilatoribus libri sexti decret præsump 38. libro 4.numero 30 34
Diocletianus & Maximianus Imperatores anno salutis nostræ. 287. præs. 37. lib.4 nu.20 32
Dionysius Syracusanus tantum honoris Platoni detulit, vt illi nauem vitatam mitteret, eumque summis muneribus & liberalitate incredibili honoraret. præs.100.lib.6.nu.7 336
Fuit autem summæ crudelitatis.ver.ibid.
Dispensationes sunt odiosæ & ob id strictè interpretandæ. præsump.39.lib.4. nume.54 36
Dispensationes tanquam odiosæ strictè admodum sunt interpretandæ, secus in dispensationibus fauorabilibus. præs 34.lib.4 nu.13 35
Dispensare super quinto præcepto quando Pontifex possit.lib.2.præsump 10. num.47 55
Dispensandi facultatem habens etiam a Principe inferior, promouendo inhabilem præsumitur dispensare.lib.2.præs.20 nu.25 63
Id tamen si fiat cum causæ cognitione.nu.26
Dispensatio quia est contra ius commune, cursu temporis an præsumatur. lib.3 præs.132.nu.73 212
Et quid in antiquis nu.75
Dispensatio super inhabilitate, requirit iustam causam libro 2. præsump. 26. nume.6 62
Dispensatio matrimonij sanguine coniunctorum, non nisi magnis sit de causis.lib.2.præs.10 nu.45 55
Dispensationem super matrimonio contracto per verba de præsenti, non nisi iustis de causis concedit Pontifex lib.2 præs. 10.nu.37 55
Disponens iure communi non speciali, in dubio vti velle præsumitur libr.2. præs.16.nu.18 59
Disponens non præsumitur disponere de impossibili libro 1.quæstio. 37.numero 10 18
Disponens non præsumitur restringere dispositionem suam, ad eum casum, quo redderetur inutilis.ibi.nu.12
Disponere de bonis is non dicitur, qui intestatus decedit.præsum.27.libro 4. nume.2 20
Disponentis animus ex facto ipso declaratur præs.2.lib.4.nu.5. 3
Disponentis mens dubia ex subsecuto actu declaratur. præsump. 35. libro 6. nume.30 290
Disposita in testamento tunc sumunt effectum quando testator moritur. præsum.40.lib.4.nu.11 39

Dispositio qualiter interpretari debeat, quando mutari soleat,
Et quando præsumatur conditionalis, vel fauorabilis:
& quomodo sit interpretanda.

Dispositio ita interpretari debet, vt euitentur circuitus. præsum. 169.libro 4. nume.10 191
Et ita etiam interpretari debet, ne frustra ac inutiliter ita actum sit.ibidem nume 11
Dispositio ipsa mutari solet temporis mutatione.præs.60.lib.4.nu.82 54
Dispositio licet sit mutata in substantia, non præsumatur tamen mutata quo ad qualitates.præs.37.lib.6.nu.33 292
Dispositio an & quando præsumatur conditionalis, pura, modalis, in diem, vel pœnalis.præs.175.lib.4.nu.1 195
Et an potius præsumatur conditionalis quam pura.ibid.nu 2
Dispositio præsumitur conditionalis, quæ licet quo ad sonum verborum sit pura, ex natura tamen rei legatæ est conditionalis.ibi.nu.5
Idem quando lex subintelligit conditionem in actu & dispositione.ibidem nume 6
Idem quando aliquibus verbis ex mente testatoris colligitur conditio. ibidem num 7
Et si dispositioni sit adiectum aliquid, quod significet cōditionem vel diē, nunquid præsumatur conditio vel dies ibid.nu.8
Et quod si in est aliquid adiectum, quod significare videatur conditionem vel modum, nunquid præsumatur conditio vel potius modus. ibid. num. 9.& seq.
Quod si dispositioni est aliquid adiectum, quod significet conditionem & modum, præsumitur potius modalis, quam conditionalis.ibi.nu.15
Secus quando ex aliquibus verbis colligitur, testatorem voluisse relinquere sub conditione non autem sub modo.ibi.nu.16
Et si adiectum sit dispositioni aliquid quod significat conditionem vel pœnam, an conditio vel pœna præsumatur.ibid.nu.18
Dispositio facta præsumitur in fauorem eius cui qualitas dispositionis naturaliter conuenit, quando nomen non exprimitur.præs.34.lib.4.nu.26. 27
Dispositio an sit fauorabilis, vel odiosa pendet principaliter ex intentione legis præs.39.lib 4.nu.24 35
Dispositio etsi sui natura debeat strictè interpretari, ob rationem tamen in præfatione expressam largè interpretatur.præs.2.lib.6.nu.14 272
In dispositione aliqua si concurrit persona priuilegiata, cuius fauore actus sustinetur, cum non priuilegiata, prodest priuilegium etiam non priuilegiato, vt actus valeat.præs.4.lib 6.nu.18 274
Dispositionis causa finalis si est falsa, tota dispositio redditur falsa. præs. 24. lib.4 nu.2 18
Dispositio auth res quæ.C.de lega. non habet locum in bonis prohibitis alienari per contractum.præs.189.lib.4.nu.186 213
Dispositio auth.res, quæ.C.commu.de leg.quod bona fideicommissi non possint alienari ex causa dotis, nunquid habeat locum, quando fideicommissum a testatore relictum venit restituendum ecclesiæ, aliue pio loco. præsum.189 lib.4.nu.120 & seq. 210
Dispositio facta in casu simplici extenditur ad casum mixtum, quando agitur de conseruando testamento, & hæredum institutione præsum. 26.lib. 4 num 28 30
Dispositio generalis dicitur obscura, idem de sermone generali & huiusmodi.præs.1.lib 6.nu.14 271
Dispositio generalis comprehendit etiam priuilegiatos. præsump. 83. lib. 4. nume.39. 92
Dispositio hominis expressa facit cessare tacitam legis dispositionem. præs. 26.lib.4.nu.18 30
Dispositio loquens in casu vero, habet etiam locum in casu ficto, quando adest eadem ratio.præs 81.lib 4.nu.20 88
Dispositio militis sic intelligi debet, vt scripta est, & in ea cessant coniecturæ exceptis illis, quæ ex iam scriptis, & prolatis verbis colligi possunt.præs.39. lib.4 num.8 35
Dispositio pœnalis extenditur ex mente disponentis, & colligitur mens ex ratione.præs.33.lib.5.nu.19 261
Dispositionem priorem quilibet præsumitur potius confirmare velle, quam contra.præs.37.lib.6.nu.2 291
Dispositio, qua quis inuitatur ad relinquendum, reijcitur. præsum. 83 lib 4. nume. 20 91
Dispositio specialis dicitur dignior generali, & ob id certa mentio fieri debet.præs.38.lib.6.nu.16 293
Dispositioni primæ speciali non censetur derogatum, nisi secunda dispositio sit pariter specialis.præs.166.lib.4.nu.12 181
Dispositio testatoris debet intelligi in casu vero, non autem in ficto. præs.76. lib.4.nu.6 75
Dispositio testatoris ita est interpretanda, vt valeat & sustineatur. præs. 10 lib.4.num.6 9
Dispositio & mens testatoris ita interpretari debet ne delinquendi occasionem præbeat præs.164.lib.4.nu.2 178
Dispositio testatoris præsumitur facta in eo casu, quo de iure fieri potest, vt valeat.præs.4.lib 6.nu.12 273
Dispositio testatoris non potest vna valere, & testamentum & codicilli eodem tempore.præs.60.lib.4.nu.81 54
Dispositio testatoris hoc modo concepta, Caius, si nauis ex Asia venerit, hæres esto si vero non venerit, Lucius hæres esto, an valeat, & possit quis eorum hæreditatem adire præs.17.lib.4.nu.4. 13
Quid si testator dixit, Titius si nauis ex Asia venerit, ex parte tertia hæres esto. si vero non venerit, ex parte sexta hæres esto.ibid nu.5
Dispositio quantumuis perfecta, recipit declarationem ab ipso suo conditore lib.1 q.26.nu.16 13
Dispositio quælibet a subiecta materia recipit interpretationem.libr.2.præsum 16 nu.2 58
Dispositio intelligi debet in dubio de actu alteri minus præiudiciali. libr. 2. præsum.16.nu.12. 59
Dispositio intelligitur de actu perpetuo.ibi.nu.16.
Dispositio concepta in vnum tempus, non extenditur ad aliud.lib.3. præsum 131.num.30 207
Dispositio principalis licet extendatur, non tamen quo ad pœnam.lib.3.præsum.144.nu.12. 223
Nisi tamen simus in æquitatis ab aliqua regula iuris.nu 13.
Aut verborum proprietas pœnam importet.nu 15.
Dispositio generalis comprehendit etiam casum priuilegiatum. libr. 3.præsum.131.nu 63. 208
Dispositio, quæ secundum vnum modum valere potest, secundum aliū non, eo quo potest modo consistit.lib.3.præs.29 nu.58 135
Dispositio exorbitans, & tacita seu præsumptiua, non admittit extensionem lib.3.præs.139.nu.16 219
Dispositio puniens negantem scripturam propriam, locum habet etiam in subscribente lib.3.præs.66 nu.9 161
Dispositio hominis specialis, derogat generali secus in legali.lib.2.præsump. 18.nume.29 61
Dispositio legis non dicitur, a qua homo recedere, & pro arbitrio disponere potest.lib.3.præs.6.nu.11 113
Dispositio legis specialis, generali non derogat, nisi incompatibiles sint. lib. 2 præs.18.nu.16 61
Dispositio legis dicitur, quando lex præsumit aliquid actum a partibus, cui partes renunciare possunt.lib.1.q.46.nu.1 23
Dispositio hominis quæ dicatur.ibi.nu.12
Dispositio legis dicitur quando lex non habito respectu ad voluntatem præsumptam partium aliquid inducit.ibid.nu.15.19.& 22 24
Dispositio legis, & hominis plurimum inter se differunt ibid.nu.23
Dispositio hominis semel tantum verificatur, aliud in dispositione legali. nume.28
Dispositio legis generalis, comprehendit omnes & quoscunque casus, secus in hominis dispositione.nu 30
Dispositio tacita & ficta, legis dicitur non hominis.ibi.nu.42
Dispositio in casu vero locum habet in præsumpto, præsumptione iuris & de iure.lib.1.q.47.nu 1 24
Idem in præsumptione iuris sola.nu.4
Dispositio in casu vero, quando non habeat locum in præsumpto.ibid.nu 14 15.16.& 17 25
Dispositio loquens in casu vero, locum non habet in præsumpto, hominis præsumptione ibid.nu.18
Dispositionum vna permittente, altera prohibente, præualet prohibens.lib.3 præs.29.nu.62 136
Nisi permissiua sit potentior.ibi.nu 64
Dispositum illud præsumitur a testatore de quo, si fuisset interrogatus, respondisset se voluisse ita disponere.præs 26.lib.4.num.8.19 & præs.35 eod lib.num.19.28.& præs.39.eod.lib.num.75.37.& præs.65.lib.eod.nu.5. 61. & præs.67.nu.16 63
Dispositum in vno ex correlatiuis habet locum & in altero. præsum.139. libro 4.num.60 157
Disputatio quando cadit super vno, cætera præsumuntur habilia. præs.37 lib. 4 num.22 33
Disputatio quando nulla fiat de mente, sed solum ad verba recurratur

lib.

lib.1.q.16.num.10 13
Diues olim,& hodie præsumitur talis lib.1.q.14.nu.13 12
Diues non præsumitur corruptus precio, ad ferendum testimonium falsum. lib.1.q.15.nu.30 9
Diues præsumitur luxuriosè viuere ibi nu.32
Diues & soluendo,qui non est de præsenti,nec tempore præterito soluendo fuisse præsumitur.lib.2.q.24.nu.44 12
Diues vel pauper,an & quando quis præsumatur.præf.25.lib.6.nu.1 285
Quod qui semel fuit diues,præsumitur & nunc talis.ibi.nu.2
Et diues præsumitur quis in dies effici.ibi nu.10 eod.
Diues qui fuit semel,non præsumitur hodie talis,quando agitur de vniuerso. præf.25.lib.6.nu.5 & seq. eod.
Et nunquid qui est diues ad præsens præsumatur quòd olim diues fuerit. ibid.num.7
Diuites & locupletes in dies homines effici præsumuntur. præsump. 28. libro 6.num.1 287
Et diues quis præsumitur factus suis laboribus & industria, etiam si negotia alterius administrasset,cum ex ea administratione potuisset multa cõsequi.ibi.nu.10
Secus si nulla adest industria vel labor, quia pauper non præsumitur effici diues.ibi.nu.11
Et diues quis non præsumitur factus sua industria aut labore, quando aliqua extat contraria coniectura.ibid.nu.13
Diuitem qui tenetur eligere, probare debet electum illum esse talem. præf. 25.lib.6.nu.18 286
Diuiti maior adhibetur fides.lib.1.q.15.nu.31 9
Diuitiæ solæ,ad donationis præsumptionem an sufficiant libro 3. præsump. 24.num.4 130
Diuitias esse accidentia ostenditur, cum quilibet nascatur nudus & inops. præf.28.lib.6.nu.6 287
Et acquiruntur & amittuntur diuitiæ ex fortuna & impetu.ibi.nu.8
Distingue,vt ibi.nu.9
Diuitias & bona plura extare vel non extare quando præsumatur,& quando præsumptio fit pro inuentario.præf.16.lib.6.nu.1.& per tot. 286
Diuitiarum qualitas repugnat naturæ,cum quilibet nudus nascatur. præf.25. lib.6.num.8 286
Diuinans ea,quæ sunt homini cognitu impossibilia, ex inspectione Syderum & natalium dierum, suspectissimus de hæresi habetur, & potest tanquam hæreticus puniri.præf.6.lib.5.nu.21 244
Diuidere bona communia,est species alienationis, idque decreto prætoris minor non potest.lib.3.præf.61.nu.1 159
Diuisio tenet a quibus facta fuerit.lib.3.præf.100.nu.15 177
Diuisio patris facta inter filios,duobus testibus probatur.lib.1.q.51.nu.3. 27
Diuisio a testatore facta,specialia legati vim habet.lib.3.præf.118.nu.3. 190
Diuisio a testatore facta, permutationis vim an habeat, vel specialis prælegati.lib.3.præf.118.nu.6.& 7 190
Diuisio bonorum cum quid facti sit non præsumitur.lib.3.præf.60.nu.1. 158
Diuisio bonorum inter minorem,& maiorem fratres, prætoris decreto adhibito,maiore prouocante facta præsumitur.lib.3.præf.61.nu.2. 159
Secus si fiat extraiudicialiter.ibi.nu.3
Diuisiones dare quid sit.præf.132.lib.4.nu.6. 151
Diuisionem a patre factam inter filios,testamenti loco esse. præsumptio. 7. lib.4.num.9 6
Diuisionem bonorum factam esse,præsumptionibus probari. lib 3.præsump. 60.num.2 158
Diuisionem a defuncto factam,hæredes approbasse censentur,eo modo quo facta fuit.lib.3.præf.118.nu.5 190
Do,verbum,dominij significat translationem.lib.3.præf.6.nu.85 115
Et præf.8.nu.25 116
Et præf.34.nu.32 141
Doctor ad legendum conductus, præsumitur secundum consuetudinẽ gymnasij.lib.3.præf.38.nu.10 145
Doctoris dictum,secundum legem quam allegat intelligendum.lib.1. quæst. 37.num.4 18
Et lib.3.præf.140.nu.16 211
Doctores grauiores, & maioris auctoritatis sequendos esse. lib. 1.præsump. 71.num.41 91
Idque tunc demum,quando scripta eorum in some legi queunt.ibi.nu.41
Doctores dignitatem quandam & præminentiam dicuntur habere. præf.78. lib.4 nu.25 81
Doctor nobilis censetur,nec potest dici persona indigna, cui comitissa non possit nubere.præf.189.lib.4 nu.86 209
Doctor non præsumitur falsum commisisse.præf.2 lib.5.nu.20 238
Doctor collegij restitutus a banno non recuperat locum ab alio occupatũ. præf.46.lib.5.nu.8 267
Documentum vnum ad aliud relationem quandam tacite habere videtur. præf.15.lib 6 nu.9 278
Dodrantem alienari posse non solum causa dotis restituendæ,sed etiã causa redemptionis captiuorum.præf.192.lib 4.nu.5 217
Dogmata mala sicut consueuerunt impurã vitam inducere, ita & vita peruersa dogmatum diuersitatem sæpe parit.præf.32.lib.5.nu.26 260
Dolium quid sit,& cuius mensuræ.præf.152.lib.4.nu.24 170
Dolia apud antiquos quæ vasa fuerint.lib.3.præf.27.nu.3 153

Dolus quid sit, an & quando præsumatur, & quomodo excusetur & tollatur.

Dolus est quid latens & in animo consistens,qui sanè animus nõ potest, nisi coniecturis,probari:debent autem coniecturæ esse vrgentes & concludẽtes.præf.3.lib.5.nu.44 241
Dolus semper est delictum,& pœna plecti debet,etsi extraordinaria. præf.3. lib.5.nu.2 240
Dolus ex insolitis arguitur.præf.12.lib.4.nu.4 11
Dolus coniecturis vere detegi & probari potest, & quibus. præsump. 3.lib.5. nume 42 241
Dolus præsumitur,quando fit aliquid sine necessitate noctis tempore, quod die fieri potuit.præf.12.lib.4.nu.7 11
Dolus alius est verus,alius præsumptus.præf.3.lib.5.nu.5 240
Verus dicitur qui manifestis indicijs probatur, vel quem lex statuit esse dolum.ibi.nu.6
Præsumptus verò dicitur, qui indicijs non multum claris & manifestis detegitur.ibid.
Et præsumptus ille potest dici,quem prudens iudex sumit ex alijs coniecturis & indicijs,quæ in iure scripta non legemur.ibi nu.8
Dolus siue verus siue præsumptus probatur semper præsumptionibus & coniecturis, quæ aliquando sunt a lege approbatæ, aliquando vero in ea non scriptæ.ibi.nu.9
Dolus verus in futurum remitti non potest, præsumptus autem in futurum committendus remitti potest ibi.nu.10
Dolus semper in eo præsumitur,qui semel in dolo versatus fuit. præsump.32. lib.5.num.15 260
Dolus præsumitur in eo,qui graue aliquod perpetrauit delictum.præsump.3. lib.5.num.45 241
Et præsumitur a lege,quando quis dicit mendacium.ibi.nu.53
Et præsumitur etiam ex falsis persuasionibus.ibi.nu.59
Et præsumitur a lege in eo,qui promissa non seruat.ibi.nu.63.
Et in eo arguitur,qui verbaliter soluit,quod realiter soluere promiserat.ibi. nume.65
Idem in eo,qui non facit,quod pro sui officio & munere facere tenetur. ibidem num. 66 241
Doli & fraudis exceptio opponi adhuc potest non obstante lapsu biennij a confessione numerationis a debitore facta.præf.145.nu.22 lib.3 224
Dolus præsumitur a lege in eo,qui in contractu secum contrahentem decepit,si deceptus fuit enormiter læsus.præf.3.lib.5.nu.69 241
Idem in eo, qui induxit fideicommissarium ad renunciandum amplo fideicommisso,tenui accepta quantitate.ibi.nu.70
Et præsumitur etiam ex modico excessu ibi.nu.71
Et præsumitur a lege in eo,qui contra iura mercatur.ibi.nu.76
Et præsumitur in eo,qui facit quod facere non debet.ibi nu.83 242
Intellige,vt ibid.nu.85
Et præsumitur dolus in eo, qui vsus est nimia diligentia & cautela, atque ita plus fecit,quam fieri consueuit.ibi.nu.102
Et arguitur dolus in eo qui diu distulit accusare,vel exceptiones opponere: ibid.num.105
Idem in eo,qui recta via non incedit,sed per anfractus & diuerticula. ibid. nume.108
Idem de eo,qui contrahit in domo aliena.ibi.nu.109
Dolus coniecturatur in muliere quæ donat,& idem in minore, qui ius suum remisit.præf.3.lib 5.nu.114 242
Dolus facilè colligitur ex malo effectu subsequuto ibi.nu.99
Et sumitur a personarum qualitate, vt si multum sagax contrahit cum pupillo vel minore, vel muliere,quorum fragile est consilium.ibi.nu.100
Et facile arguitur dolus etiam ex præcedente tractatu.ibi.nu.110
Dolus nunquam præsumitur nisi probetur.præf.12.lib.4.nu.2 11
Dolus nunquam præsumitur,& maxime quando doli aut fraudis causa excogitari non potest.præf.3.lib.5.nu.14.& 17 240
Nec est præsumendus dolus, quando alioqui nullum adferret lucrum & cõmodum illum opponenti.ibi.nu.18
Et multo minus,quando ei resultaret odium & damnum.ibi.nu.19
Idem quando tenue aut modicum lucrum resultaret.ibi.nu.20.
Et minus præsumitur dolus commissus aduersus hominem frugi & beneuolum.ibid.num.21
Nec præsumitur aduersus sanguine coniunctum,& minus in eo, qui pro suo iure facit ibi nu.22.& 23
Dolus non præsumitur in eo,qui suo iure vtitur.præf.188.lib.4.nu.15 204
Dolus non præsumitur in eo,qui aliquid agit calore iracundiæ. præsum.3.lib. 5.num.24 240
Nec in eo,qui rem accipit,vt eam domino restituat.ibi.nu.25
Nec præsumitur dolus in eo,qui fecit id, ad quod faciendum inuitabat ipsum rumor & fama.ibi.nu.26
Dolus nunquam præsumitur in principe ibi.nu.29
Nec est præsumendus, etiam quando alias verba actus & dispositionis impropriarentur.ibi.nu.30
Dolus non præsumitur in eo,qui vt debitam sibi a principe pecuniam exigeret, finxit velle detegere proditionem aduersus ipsum principem. ibidem nume.41 241
Nec præsumitur in eo,qui fuit accusatus vulnerasse Sempronium mẽse maio,si is probauit quòd eo mense d.Sempronius erat bannitus, & quòd statuto banniti impunè possunt offendi.ibi.nu.49
Dolus non præsumitur in faciente actum tantummodo prohibitum a lege positiua,qui neminem lædit, vel si lædit, leuis est læsio.præsump 3.libro 5. nume.115 242
Dolus excusatur,& tollitur contrarijs coniecturis præf.3.lib.5.nu.122 242
Dolus fraus,& culpa an & quando præsumatur.præf.3.lib.5.nu.1 240
Dolus & fraus quid inter se differant.præf.3.lib.5 nu 3 240
Quòd dolus non solum factis, sed & verbis committitur, fraus vero factis. ibid.num.4
Dolus & fraudib.alicui prodesse non debet præf.83.lib.3.nu 77 94
Dolis & fraudibus quantum fieri potest est occurrendum. præsum.188.libro 4.nume.16 204
Dolus præsumptus non excusatur nisi coniecturis vehementibus in his, quæ naturaliter sunt illicita & mala.præf.3.lib.5.nu.123 242
Dolus & fraus probari debet ex communi sententia ab eo qui illum ex taciturnitate arguit.præf.99.nu.42.lib.6 335
Dolus ex taciturnitate sola non infertur.præf.99.nu.42.lib.6 335
Dolus culpæ præponderat.præf.151.nu 4.lib 3 227
Dolus quibus in casibus præsumitur,alleganda est præsumptio.lib.1.quæstio. 48.num.12 25
Dolus probari potest præsumptionibus.lib.1.q.58.nu.10 29
Dolus & mala fides in contrahendo cum minore absque solennitatibus requisitis,præsumitur libro tertio.præf.84.nu 6 166
Dolus contra eum præsumitur,qui quod facere tenetur,non facit. lib.3.præf. 55.num.10 155
Dolus in mendacio non præsumitur,quando mentiens nullum sentiret commodum.lib.3.præf.130.nu.42 205
Dolum arguens eum probet.lib.2.præf.50.nu 31 76
Dolo futuro,directo nequit renunciari,per indirectum tamen.lib.1.quæst.65. num.10 32

Domicilium quotuplex sit, & quando mutatum præsumatur.

Domicilium triplex est,naturale,accidentale,& cõe. præf. 42.li.6.nu.3. 297

Et quod dicatur naturale.ibi.nu.4
Domicilium naturale mutari non potest quo ad munera & honores & sic onera personalia, secus quo ad iurisdictionem ibi.nu.5
Et sic eius desertione commoda perdi possunt ibi nu.6
Mutari autem potest transferendo habitationem & domicilium ad locum dominantis.ibi.nu.8
Domicilium accidentale dicitur, quod assumptione comparatur, & domicilium habitationis vocatur, & incolas facit.ibi.nu.9
Et a quolibet amitti potest pro voluntatis arbitrio.ibi.nu.11
Eius autem mutatio regulariter non præsumitur.ibi.nu.12
Domicilium commune quid dicatur.ibi.nu.15
Vbi quod domicilium commune eisdem amitti potest modis quibus naturale & accidentale.ibi nu.16
Domicilium an & quando quis mutasse præsumatur.præs.42.lib.6.nu.1 292
Quod domicilium mutasse præsumitur qui e loco recessit cum suis rebus. ibidem nume.14
Domicilium quando quis contraxisse dicatur.præs.30.nu.24.lib.6 289

Dominium quomodo & quando præsumatur, cuius sit naturæ quomodo amittatur, & qualiter probetur.

Dominium arguitur ex possessione de præsenti, quando de ipso dominio incidenter disputatur.præs.116.lib.4.nu 37 141
Dominium ex possessione præsumitur, quando disponeret statutum quod ex possessione præsumatur dominium.præs 63.lib.6.nu 5 315
Idem quando agitur contra eum, qui causam habuit ab ipso actore.ibidem nume.6
Dominium ex possessione præsumitur quando probata antiqua possess. appareret quod antea res illa erat in nullius bonis.ibi.nu.9
Idem quando agitur aduersus violentum occupatorem. ibi.nu.10
Dominium quando deducitur in iudicio incidenter & allegatur possessio de præsenti sine dubio ex possessione præsumitur dominium.ibi.nu 11
Dominium non præsumitur ex possessione, quando principaliter disputare contingit de dominio vt in iudicio rei vendicationis.præsumpt.63.libro 6. numero 2 315
Et idem dicendum etiamsi testes dicerent hunc possedisse rem illam pro sua & tanquam suam, & propriam habuisse.ibi.nu.3
Et idem etiam si possessor publice tenebatur, & reputabatur dominus ibidem nu.4
Dominium ex possessione præsumitur quando vere apparet possessorem non esse dominum ibi.nu.20 316
Idem quando disputatur de dominio incidenter, & possessio deducitur de præterito.ibi.nu.21
Secus si allegetur possessio antiquissima quia ex ea præsumitur dominium, ibid, num.22
Et quid si dominium incidenter deducitur in iudicio per modum exceptionis.ibid.nu 23
Dominium translatum in dubio non præsumitur quando nulla præcessit iusta causa eius transferendi præs.150 nu.2.lib.3 227
Dominium transfertur in dispositione legis absque vlla traditione, non item in dispositione hominis.lib.1.q.46 nu.34 24
Dominium verum & proprium, causatur a traditione ficta, & impropria.lib. 1.q.39 nu.15 20
Dominium causa subsistente, & in dubio censetur transferri. lib 3. præsumpt 34.num.5 141
Dominium ex possessione præsumitur, si id allegetur.lib.1.q.48.nu.6 25
Vide distinctionem.ibi.nu.7
Dominium vtile, an penes duos esse possit eodem tempore.libro 3.præsump. 102.num.11 178
Dominium vtile duplex.ibid.nu.12
Dominium directum tempore immemorabili acquiri. lib. 3.præsump. 131. nume.41 207
Dominij translatio in dubio non præsumitur.lib.3.præs.96.nu.2 174
Dominio & iure vtili translato, priuatiue dicitur translata iurisdict.lib.2 præsum.18 nu 6 60
Dominia rerum a quo distincta fuerint.lib.3.præs 100.nu.12.& 14 177
Dominia rerum iure gentium distincta fuisse.ibi.nu.16
Dominium habet naturam perpetuam, & vniformem vnde ex præterito ad præsens infertur.præs.62.lib.6.nu.3 315
Et sine facto nostro non amittitur ibi nu.4
Dominium non perditur solo animo.præs.62.lib.6.nu.11 315
Dominium de præsenti non præsumitur quando non allegatur ipsum dominium antiquum.præs.62.lib 6.nu.13 315
Dominium licet ex sola locatione non probetur, attamen ex locatione, fructuumque perceptione probatur dominium, quando incidenter tractatur. præs.63.lib.6.nu 13 316
Cum autem concurrunt aliæ coniecturæ & adminicula, ex locatione præsumitur dominium etiam principaliter.ibi nu.14
Idem si statuto cauetur quod de damno dato credatur iuramento domini, habebit enim locum statutum etiam in possessore de præsenti, qui in simili casu reputatur dominus, ex quo agitur de dominio incidenter.ibidem numero 15
Idem quando quis agit actione confessoria pro seruitute debita suo prædio.ibi nu.16
Testator si voluit omnia sua bona ad me pertinere, sufficit probare illum possedisse bona illa tempore mortis suæ.præs.63.lib 6.nu.17 316
Intellige vt ibid nu.18
Dominium rei tacite legatæ non transit ipso iure & recta via in legatarium. præs.144.lib.4.nu.15 165
Dominium præteritum non præsumitur ex dominio præsenti.præsump.62.lib. 6.num.14. 315

Dominus quis præsumatur, & quando tenetur pro seruo.

Dominus qui olim fuit an adhuc præsumatur dominus, & è contra. præs.62 lib.6.nu.1 315
Quod considerato præterito tempore ad præsens olim dominus, & hodie præsumitur.ibi.nu.2
Dominus olim præsumitur, & hodie dominus, & quando dominium præteriti temporis probatur sola fama populi.ibi.nu 6
Extenditur etiam id mortuo primo domino relicto filio qui præsumitur Dominus sicut erat eius pater.ibi.nu 7
Dominus hodie non præsumitur, quod tempore præterito fuerit dominus. præs.65.lib.6.nu.3 317
Dominus olim non præsumitur hodie dominus, quando contraria magis vrgens præsumptio repugnat.præs.62.lib.6.nu.9 315
Idem quando ipse dominus negaret se dominum & possessorem simul.ibid. nu.10.secus si retineret possessionem.ibid.
Dominus præsumitur scire quantitatem & valorem sui patrimonij.præs. 23. lib.6.num.33 283
Non habet id tamen locum in patrimonio noue acquisito ex alterius successione.ibid.nu.34
Vel quando patrimonium esset valde amplum.ibi.nu 35
Vel nisi adsit enormissima læsio.ibi.nu.36
Dominus emphyteusis præsens, & tacens venditioni factæ ab emphyteuta vendente rem pleno iure. vel libere, præsumitur consentire rem esse liberam, ne alioqui emptor remaneat deceptus, quod extenditur ad agnatum præs.99 nu.40 lib.6 335
Dominus sciens & tacens feudum a vasallo alienari præsumitur illi alienationi consensisse præs 99 nu.20.lib 6 334
Dominus rei nemo præsumitur nisi constet de principio dominij. præs.150. nu.6.lib.3 227
Dominus vel possessor rei præsumitur, qui ante fuit.lib.1.q.14 nu.7 8
Dominus olim, vt hodie præsumatur dominus, præsumptio alleganda est.libro 1.q.48 nu.5 25
Dominus citatus ad audiendam sententiam, si tempore sententiæ præsens sit, præsumitur ad illam audiendam comparuisse.lib.2.præs.74.nu.1 93
Dominus quidem, non citatus, præsens tamen tempore sententiæ. & a iudice certioratus, præsumitur ad audiendam sententiam præsens esse. ibidem numero 4. 93
Idem si nec citatum constet nec certioratum, eo tamen tempore præsens sit, quo sententia pro eo fertur nu.5
Dominus nec citatus nec certioratus, si tempore sententiæ præsens sit, lata contra eum sententia, non præsumitur ad eam audiendam citatus. ibidem numero 7
Dominus qui ob caducitatem expellere poterat emphyteutam, non declarando ante mortem, dicitur remisisse.lib.3.præs.25.nu 7 131
Dominus primus directus, non potest ius dicere in subuasallos, nec in subditos vasalli sui.lib 2.præs.102.nu.16 178
Nec imponere onera subuasallis.nu.17
Fallit illud in Imperatore.nu 18
Et in Gallia ex regni consuetudine.nu 19
Aliud quoque si vasallus partem feudi alio iure obtineat.nu 20
Dominus tenetur solummodo præstare seruum delinquentem pro noxa.præsum.27.lib.5.nu.3 256
Et præsumitur, ipsum dominum ignorare, quæ a seruo suo ipso geruntur.ibi. nume.4
Dominus delicto serui consensisse præsumitur, quando appareret de scientia ipsius ex coniecturis, etiam si agatur de actu momentaneo.præsumpt. 27. lib.5.num. 15 256
Dominus si scit seruum suũ clericari, & eum non impedit, eum libertate donare præsumitur.præs.74.lib.6.nu.1. 321
Idem quando scit ipsum ingredi Cubiculum Imperatoris ibi.nu.2
Idem quando scit ipsum militare velle.ibi.nu 3
Idem quando dedit ipsum seruum tutorem filijs suis.ibi.nu.4
Idem si ipsum hæredem instituit.ibi.nu.5
Idem quando voluit matrem ipsius serui esse liberam, quia præsumitur etiã eius filios libertate donare.ibi.nu.6
Idem quando ipse dominus duxit in vxorem seruam, vel libertam. ibidem nume.7
Idem quando ipse dominus consentiret seruæ, quod alteri nuberet. ibidem numero 8
Dominus si ad aures famuli aliquid secreto dixit, & deinde statim inimicus ipsius domini reperitur occisus, mandato ipsius factum præsumitur. præs. 27.lib.5.nu.16 256
Dominum non posse de re sua disponere odiosum est.præsump.67.lib. 4.nume.3 & 27 69
Dominus equi pignorati, si repetit eum a creditore, tenetur soluere expensas factas in eo alendo, quia præsumitur alimentatus ab ipso creditore. præs. 71.lib.6.nu.4 320
Dominus fundi superioris potest aquam, quæ in fundo suo fluit, auertere, ne in fundum inferiorem vicini excurrat, licet ipsi vicino noceat. præsum 29. lib.6.num.13 287
Domini eiusdem rei non possunt esse duo insolidum.præs.173.lib.4.nu 3. 192
Dominus rei furto subtractæ si restituit pretium emptori bonæ fidei non potest postea amplius illud condicere, atque ab illo repetere. præsumpt. 29. lib.5. nume.31 252

Domus nomine quid contineatur. Et legata aut publicata domo, quid censeatur legatum aut publicatum.

Domus nomen communi significatione designat domũ, in qua habitamus, significat & familiam, quando testator relinquit domui. præsump. 88. lib. 4.nume.12 99
Et qui veniant appellatione eorum de domo.ibi.
Quod illegitime nati non veniant appellatione domus ibi.nu.13
Secus si communis vsus aliter admittit.ibi.nu.14
Et an comprehendantur fœminæ.ibi.nu.15
Domus habitatio est fructus ipsius domus, & dicuntur fructus ciuiles. præs. 101.lib 4.nu.72 122
Domo legata ex pluribus in dubio, de domo habitationis suæ testator sensisse præsumitur.præs.129.nu.1 lib.4 149
Quod intelligendum est de domo habitationis ordinariæ.ibi.nu.3
Attenta tamen qualitate & conditione vxoris.ibid nu.4
Domus legatum relictum ab eo qui nullam habet quando valeat vel non. præs.129 nu.5.lib.4 eod.
Domo legata quid sub huiusmodi legato contineatur.præs.129 nu.2.lib.4 eo.
Domesticorum testimonium reijci, de quibus id intelligendum. libro 2 præs. 53 num.5 81
Domi & secreto facta, testimonio domesticorum probantur. lib 2. præsump.

sump.51.nume.15 78
Domus patrem conducens socius, persistendo præsumitur reconducere. lib. 3 præs.55.num.15 167
Domum caire visus, & fugere cum ense stricto eoque cruento, torqueri potest. lib.1.q.89.nu.117 43
Et secundum quosdam quoque condemnari.nu.118
Domum exeunte aliquo, in qua delictum commissum est, si ibidem existentes acclamauerint, torturæ sufficiens indicium.ibid nu. 119
Domum esse desijsse probare debet asserens.lib.1 q.14.nu 74 8
Domo legata cum omnibus rebus quæ in ipsa sunt, continentur mobilia quotidiani vsus præs 129.nu.25.lib.4 149
Non tamen venalia.nu.26
Nec pecuniæ continentur.nu 27
Nec quæ casu aliquo in ipsa domo reperiuntur.nu.28
Nec etiam scripturæ, rationes, & instrumenta.ibid nu.29
Domus si reficitur, eadem manet forma, & dicitur eadem domus, ideo si fuit legata, ea destructione non adimitur legatum, sicut quando destruitur, & noua conficitur præs 171.lib.4 nu 3.& 4 192
Domo legata continentur & ea, quæ sunt ei affixa, quæ amoueri nō possunt. præs.154.lib.4.nu.4 171
Domo cum instrumentis legata, vel domo & instrumentis, censentur comprehensa omnia necessaria ad vsum domus, secus quæ voluptatis causa ibi sunt.præs 154.lib.4.nu.18 171
Domo publicata non censentur publicata supellectilia domus.præsump.160. lib.4.num.31 176
Cæterum domo legata continentur etiam ea, quæ causa ipsius domus parata sunt ibi.num.32
Domus præsumitur mea ex eo quod in ea nunc habiten. præs. 63.lib.6.nu.12. 316
Domum suam quilibet potest altius tollere, etiam si lumina vicini obscurentur.præs.29.lib.6 nu 10 287
Domos aliqua non est, nec Resp. stare potest, si in ea nec recte factis præmia extent vlla, nec supplicia peccatis præs 100.lib 6.nu 2 336
Donans omnia sua bona præsentia & futura, adiecto pacto de non reuocando, præsumitur donare inter viuos.præs.105.lib.4.nu.30 127
Donare nemo præsumitur in dubio præs.146.lib.4.nu.13 166
Donamus, largimur, conferimus, committimus, libere de omni eo &c. Verba hæc in concessione liberam, non feudalem rem demonstrant. lib. 3. præs. 91.nu.30.31.32.& seq. 170
Donasti mihi mille, & hæredibus meis, si homicidium committeres, eo commisso & te fugitiuo, cur petere ea possim. lib.3.præs.124.nu.53 299
Donare qui promisit etiam nudo pacto, obligatus.lib.1.q.47.nu.7 24
Donare potius quam infeudare principi conuenit.lib.3.præs.91.nu.51. 161
Donare pater filio, tanquam tali, non tanquam hæredi præsumitur.lib.3.presum.48.nu.14 150
Donare pater filio causa alimentorum cur non potest. lib.3 præsum. 29. nu. 110.& 111 137
Donare potest pater filio secundum aliquos, consentiendo vni ex filijs, donaoti fratri suo, ex bonis profectitijs.ibi.nu.112
A qua opinione dissentiunt alij.nu.113
Donare filio emancipato pater expresse pōt, nec in legitimam imputatur. lib.3.præs.30.nu.1 137
Idem in filio existente in potestate nu.2.& quando illa valeat nu.3 138
Donare filio præsumitur pater ipsius nomine emendo, dum causa est fauorabilis. num.16 eod.
Donare pater non præsumitur, rem a se iam possessam, aut nuper emptam filio in potestate existenti simpliciter tradendo.nu 26
Donare etiam filio vnico, pater rem tradendo non præsumitur.nu.34
Donare patrem voluisse quæ verba significent.lib.3 præs.30.nu.39 138

Donatio quid sit, an & quando facta præsumatur, & quibus. Quando reuocari possit, & quando valida sit, & sustineatur.

Donatio est propriè actus inter viuos.præs 188.lib.4.nu 18 204
Donatio potius præsumitur quam delictum, & si præsumptio iuris sit, quod quis donare noluerit.præs.2.lib.5.nu.23 238
Donatio præsumitur facta ab eo, qui laudo arbitri fuerat condemnatus, donationem illam facere.præs.11.lib 6 nu.10 276
Donatio præsumitur facta respectiuè ob merita, quando incontinenti eorū facta fuit mentio.præs 12.lib.6.nu.7 277
Donatio præsumitur a testatore facta, quando vsus est his verbis, dono centum Caio, qui præsens erat & acceptauit.præs.105.lib.4.nu.18 127
Donatio eo magis præsumitur facta a testatore, illis verbis dono centū Caio & non legatum, si Caius fuerat præsens, & testator iusserat legatarium vocari ad hunc effectum tantum præs. 105.lib.4 nu.22 127
Secus si repugnat aliqua coniectura ibi.nu 23
Donatio præsumatur facta in fraudem fisci ob actuum vicinitatem. præs. 12. lib.6.num.35 277
Donatio non reuocatur propter filiorum adoptionem, licet reuocetur ob superuenientiam filiorum legitimorum & naturalium.præsumpt.62.libro 4.numero 11 89
Donatio licet per superuenientiam liberorum reuocetur, non tamen reuocatur, quando filij per subsequens matrimonium in fraudem legitimantur. præs 63.lib.4.nu.79 94
Donatio cùm non consistat, nisi donatarius sit præsens & acceptet, si in ea nulla sit mentio præsentiæ & acceptionis, illa non præsumuntur. præs. 14. lib.6.num.3 278
Donatio si fiat absenti, licet non valeat vt donatio, valet tamen vt fideicommissum, ne actus pereat, dummodo adsit legitimus numerus testium. præs. 4.lib.6.num.24 274
Donatio etiam reciproca sustinetur, si donans & donatarius ambo moriantur simul & eodem tempore.præs.58 lib 6.nu.13 109
Et sustinetur etiamsi is qui donauit, non esset masculus, sed fœmina. ibidem nume.4
Donatio facta a putatiuo adoptatore non valet præs.77.lib 4.nu 10 80
Idem si sit facta vxori putatiuæ donatoris, quæ morte non confirmatur.ibi,
Donatio causa mortis est simillima legato.præs.69.lib.4.nu.151 110
Donatio causa mortis si habet insertam huiusmodi clausulam, Et promisit donator prædicta omnia grata, rata & firma habere, & in nullo contrafacere etiam si conualescat, dicta clausula non obstante potest reuocari per reconualescentiam.præs.10.lib.6.nu.3 276
Donatio causa mortis censetur tacitè reuocata ex superueniente inimicitia inter donantem & donatarium, etiam quando ipse donans fuit in causa inimicitiæ.præs 170 lib.4.nu.7 191
Donatio si ambiguitur an sit inter viuos vel causa mortis, præsumitur talis, qualis melius sustineri potest.præs.4.lib 6 nu.22 274
Donatio simpliciter facta post statim conditum testamentum præsumitur donatio causa mortis, non autem inter viuos.præs.12.lib.6.nu.18 277
Donatio inter viuos est irreuocabilis.præs 105 lib.4 nu.14 127
Donatio facta coniunctæ personæ ab eo, qui deinde perpetrauit delictum, non præsumitur facta in fraudem fisci, nisi alia adsit coniectura.præsum.9. lib.5.num.6 246
Donatio facta ab eo, qui de filijs non cogitauit, si fiat facta pro salute animæ, non reuocatur etiam ob superuenientiam filiorum.præsump. 189. lib. 4.num.136 211
Donatio facta ab infirmo ad vxoris commodum valet, vt donatio causa mortis, licet de morte nulla sit facta mentio.præs.105 lib 4.nu 29 127
Donatio inofficiosa non reuocatur a filio naturali.præs.89.lib.4 nu.101 107
Donatio facta a matre filiæ, si intra biennium fuerit emancipata, extenditur ad casum, si morte patris efficiatur sui iuris.præs.105 lib.4.nu.9 119
Donatio facta a patre filio continet fraudem ex actu subsecuto quia ex subsecuto declaratur quæ bona censeantur comprehensa in donatione & contracto. præs 35.lib.6 nu.26 290
Et ex subsequuto euentu declaratur qualis fuerit animus in contracto antecedenti ibi no.28
Donatio facta a patre filio si reperitur scripta in instrumento prius, deinde legitur facta emancipatio, præsumitur emancipationem præcessisse, alioqui non valeret donatio.præs.7.lib.6.nu.3 275
Donatio facta a patre filio statim quod prima fuit facta ipsi patri, præsumitur facta contemplatione illius primæ.præs.12.lib.6.nu.12 277
Idem de donatione facta vxori ibid.nu 13
Donatio remuneratoria dicitur quadam alienatio titulo oneroso.præs. 167. lib 4.nu.22 185
Donatio facta a testatore inter viuos morte confirmatur, & bona sic donata non veniunt in restitutione fideicommissi, quæ iure hæreditario nō perueniunt ad hæredem præs.196 lib.4.nu 4 228
Donatio inter virum & vxorem non valet.præs.50.lib.6.nu.6 307
Moderatur hæc constitutio, vt si is, qui donauit, prius decesserit quam eum pœniteret, ipsa donatio confirmaretur, si vero decessisset donatarius ante donantem superstite donante, resolueretur donatio.ibi nu.7
Et quid si contingat donantem & donatarium simul eodem tempore decedere.ibi.nu.8.9.& seq.
Donatio vbi alia coniectura sumi potest, nunquam præsumitur lib.3.præsum. 71.num.2 163
Donatio non præsumitur, vbi aliqua causa quid factum conijci potest. lib. 3. præs.11.num.10 122
Donatio perfecta dici non potest, ex quo in controuersia positum est, an donare quis potuerit vel non.lib. 2 præs 72.nu.9 92
Donatio est rei consulto datæ.lib.3.præs.34.nu.19 141
Donatio est vilissimum beneuolentiæ signum.lib 3.præs.29.nu.8 134
Donatio remuneratoria, est accepti beneficij merces.ibid.nu.9
Donatio quæ stipulatori de dote reddenda facta præsumitur, quando censeatur inter viuos lib.3.præs.11.num.1.2.& 3 120
Et quando mortis causa.nu 4.& 6
Donatio facta clam ab eo, qui post deliquit, in fraudem fisci facta præsumitur.lib.7.præs 122.nu.92 196
Donatio in muliere minus, quam in viro præsumitur lib 3.præs.10 nu.6. 119
Donatio nullo graui periculo instantis mortis facta, per reconualescentiam non præsumitur reuocata lib. 3.præs 37.nu.5 143
Donatio inter concubinarios permissa est, nisi concubinarius miles sit. lib.3. præs.51.num.12 152
Donatio sponsi facta sponsæ, antequam matrim. sequatur, non sortitur obligationem efficacem.lib 3.præs.19.nu.3 129
Donatio inter coniuges, matrim. constante nequit consistere. lib. 3. præs. 12. nume 3 121
Donatio inter coniuges matrim. constante cur prohibita lib.3.præsump. 29. num 6.& 7 134
Donatio inter coniuges matrim. constante prohibita, morte tamen nisi reuocata appareat confirmatur.lib 3.præs 23.nu.1.& 2 130
Donatio facta vxori a marito in casum deportationis, cur valeat. lib.3.præs. 124.num.47 199
Donatio facta vxori, ipsa præmoriente resoluitur.lib.3.præs.73.nu.44 154
Donatio facta a consanguineo mariti, mulieri de se benemeritæ, præsumitur ipsius contemplatione facta, nec marito adquiritur.lib.3.præs.26.nu.1. 131
Donatio facta mulieri a consanguineo mariti de donante benemeriti, præsumitur illius quoque mariti contemplatione facta.nu.3
Donatio facta mulieri a consanguineo mariti sub commemoratione eius, præsumitur mariti contemplatione facta.nu.4
Donatio facta mulieri a principe, viri consang. contempl. mulieris facta præsumitur, eidem que acquiritur.nu.11
Donatio facta filio a patre ob benemerita vtrum consistat. præsum.29.nu.4. & 5.lib.3 134
Donatio facta filio simpliciter, est præter legem non contra eam.nu.63. 136
Donatio patris facta filio morte donatoris confirmatur. ibi. nu.60
Idem est si filium pater emancipet.nu.67
Et quæ ad hanc donationem requirantur. nu.68
Donatio filio facta propter nuptias valida est, cum doti adæquata sit.nu.76
Donatio patris facta filio causa studiorum valet.ibi.nu 85
Donatio facta filio a patre principe consistit ibi.nu.97 137
Et quando ad verum lis secundum Bal.nu.98
Donatio facta filio pro legitima, valet secundum quosdam.nu.102
Dissentiunt relati nu.109
Donatio patris erga filium, iuramento confirmata, quomodo subsistat numero 114
Donatio facta filiæ causa dotis, vt nubat, consistit.lib 3 præs.29.nu.74 136
Vide ibid.nu.81
Donatio facta filiæ dotis nomine, etiam matrimonio non subsequuto an valeat.num.79
Donatio facta filio in potestate, quomodo differat ab ea, quæ filio fit emancipato.lib.3.præs.30.nu.3 138

Donatio

I N D E X.

Donatio patris facta his verbis: Dono filio meo pro centum, non donatio sed ab effectu venditio iudicatur. ibi.nu.4
Idem est si repugnet subiecta materia.nu.5
Donatio dicitur qualificata, si fiat a patre filio, vt in peculio habeat. num.6 eodem.
Donatio non præsumitur in patre emente rem nomine filij, si eam non tradat.num.7 eod.
Aliud est si rem emptam tradiderit.nu. 8
Donatio inter patrem, & filium regulariter non præsumitur. lib.3.præsumpt. 30 nu m.29 138
Idque præsertim si vtatur verbis donationem non denotantibus.nu.31
Aut in traditione vsus sit verbis quibus per modum pensionis se tradere dicat.num.32
Aut rem se dicat filio assignare.nu.33
Donatio facta a patre filio, non præiudicat creditoribus ibi.nu.51 139
Donatio inter viuos, hodie nudo pacto facta, consistit.lib.3.præsumptio.41. nume.25 147
Donatio censetur facta inter viuos si donans id exprimat, etsi mortis etiam mentio facta fuerit.lib.3.præf.35.nu.2 142
Donatio inter viuos dicitur, mortis mentione solummodo causa dilationis facta.ibid.nu.4
Donatio censetur inter viuos, si ea hæredum, & successorum mentio facta sit.num.7
Donatio meritis præcedentibus censetur inter viuos, mentione etiam mortis facta.nu.13
Donatio facta omni meliori modo, iure & forma quibus potuerit donator, inter viuos præsumitur, mortis etiam mentione facta nu.14
Donatio facta irreuocabiliter, nisi in casu superuenientiæ filiorum, censetur inter viuos, & si facta mortis mentio sit.nu.16
Donatio censetur inter viuos etsi mortis fiat mentio, quando causa donationis inter viuos præcedit.nu.20
Donatio quæ adiectum habet actum de non reuocando, censetur inter viuos etiam mortis facta mentione.nu.21
Idque præsertim si iuramentum accesserit.nu.22
Vel actus duplex, vt pactum donatoris, & notarij stipul.nu 23
Donatio inter viuos sui natura non est reuocabilis.nu.25
Donatio facta cum promissione de non reuocando, nisi causa ingratitudinis, quo ad illum casum censetur causa mortis, quo ad alios inter viuos. nume.26
Idque declaratur nu 28 29.& seq.
Donatio facta in testamento, cum promissione de non reuocando, reuocari non potest.ibid.nu.30
Eam tamen donationem, testamento annullato, non censeri reuocatam. nume.31
Donatio insinuata inter viuos facta præsumitur ibid.nu.34
Donatio habens clausulam constituti, qua dominium, & possessio transfertur, censetur inter viuos.nu.36
Idque si factum sit simpliciter, nec causa mortis dictum sit.nu. 37
Donatio cum clausula, ad habendum, tenendum &c præsumitur inter viuos num.38.
Donatio facta personæ coniunctæ, etiam sub commemoratione mortis, censetur tamen inter viuos.nu.39
Donatio facta causa mortis. etiam sine fraude, publicatione bonorum ob delictum secuta, reuocatur.lib.3 præf.124.nu.70 199
Limitatur in donatione facta vxori nu.71
Donatio in qua mortis non fit commemoratio, inter viuos censetur. lib.3. præf.36.nu.1 142
Donatio in dubio potius inter viuos, quam causa mortis præsumitur.nu.2
Donatio facta ab ægroto, si mortis non fiat mentio, inter viuos præsumitur. nume.3
Donatio causa mortis, effectum habet mortuo eo, cuius contemplatione facta est lib.3.præf.28.nu.2 133
Donatio causa mortis, quibus de causis reuocari queat lib.3.præf.11.nu.7. 120
Donatio causa mortis præsumitur, quando mortis mentio facta est. libro 3. præf.35.num.1 142
Donatio causa mortis requirit quinque testes.ibi.nu.5
Donatio causa mortis ob superuenientiam filiorum nõ reuocatur. ibi. nu.17
Donatio causa mortis censetur inter viuos in casibus, quibus promissio de non reuocando facta est.nu.24
Donatio mortis causa ex præsumptionibus & coniecturis censetur, nulla et facta mortis commemoratione.lib.3.præf.36.nu.4 143
Si de re reddenda contentum sit.nu.5
Si donatio pro loco ab infirmo facta sit, qui ex ea infirmitate decessisset. nume.6
Si quinque testes fuerint adhibiti.nu.8
Si donatio fiat tempore pestis, aut ab infirmo ex pacto.nu.10
Si fiat ab ingrediente religionem, qui animo probandi se protestaretur ingredi.num.11
Si mortis mentio in alia instr.parte fiat ad quam habeatur relatio.nu. 12
Si donans dixerit, relinquo tibi bona mea.nu.13
Donatio causa mortis secundum Iustin.tribus casibus censetur reuocata.lib. 3.præf.37.nu.1 143
Donatio causa mortis, & legatum a pari procedunt, ideo ab vnius ad alterius reuocationem licet argumentari.nu.2
Donatio causa mortis, reconualescente donatore nõ reuocatur, si id se nolle declarauerit.nu 6
Donatio causa mortis pœnitentia donatoris reuocatur.ibi.nu.9
Quæ pœnitentia vel verbis declaratur expresse, vel tacite.nu.10
Et duobus probatur testib.secundum Decium.nu.11
Verius tamen est expressam quinque, tacitam duobus probari.nu.12
Donationis actus in filio emancipato, patri donanti, plus quam in potestate existenti, præiudicialis est.lib.3.præf.30.nu.37 138
Donatio vt valeat requirit donatarij consensum qui præsumitur ob eius præsentiam & taciturnitatem.præf.99.nu.13.lib.6 333
Donationem non in toto, nec in parte præsumi, quomodo intelligendũ. lib. 3.præf.10.nu.16 119
Donationem inter viuos, mutatione voluntatis donatoris, non reuocari.lib. 3.præf.11.nu.13 120
Donationem inter virum, & vxorem, remuneratoriis causa consistere lib.3. præf 12.nu.3 121
Et quando nu.7 ibid.
Donationem factam a milite concubinæ, ob benemerita consistere. libro 3. præsum.19.num.11 134
Donationem inter coniuges non insinuatam, vltra quingentos aureos, morte non confirmari, ne pro parte quidem. lib.3.præf.12.nu.40 122
Donationem factam a viro in re communi cum fratribus suis, illis præsentibus & consentientibus valere.lib.3.præf 26 nu 18 133
Donationem propter nuptias faciens pater pro filio, ex suis non filij bonis fecisse præsumitur.lib.3.præf.15.nu 9 127
Idque etiam obtinet in emancipato.nu.11
Donationem causa mortis factam pater liberis susceptis non reuocans, ostendit se ab initio donationis eo fuisse animo, vt donatarijs fuisset, etiam si de liberis cogitasset.lib. 1.q.11.nu 10 21
Donationem causa mortis, pœnitentia donantis reuocari. lib.3 præsump.11. num.12 120
Donationem causa mortis, admittere falcidiæ detractionem nu.15
Donationem qui ob reconualescentiam dicit reuocatam, quid probare debeat.lib.3 præf.37.nu.6 143
Donationem pœnitentia reuocatam indicio est, si nulla necessitate vrgente, donator rem donatam alienet.nu.13
Id autem quomodo accipiendum. nu.14.& 15
Donationem causa mortis expressa vel tacita pœnitentia reuocatam præsumi verum locum etiam habeat, nullo hærede instituto.nu.39.& 40 144
Donationes factæ intra biennium, ante commissum delictum, non valent in Ducatu Mediolanensi.lib.3.præf 124.nu.21 198
Donasse filio pater non præsumitur rem ipsius nomine emendo, si inter filios magna insurgeret inæqualitas.lib.3.præf.30.nu 12 138
Item si extent coniecturæ patrem donare noluisse.nu.13
Quæ autem sint coniecturæ illæ.nu.14.& 15
Donando pater filiæ vt nubat, debitum potius persoluisse, quam donasse dicitur.lib.3.præf.29.nu 75 136
Et quomodo procedere dicatur illa donatio.nu 80
Donatum dicitur nullo iure cogente concessum lib.3.præf.34.nu. 20 141
Donatum filio qui asserit aduentitium esse, probare id debet lib. 3. præf. 26. num.25 133
Donatum legatis a principe, in quem eorum extabant merita, vel quos iam pridem beneuolentia prosequebatur, ipsis non autem mittenti adquiritur. lib.3.præf.27.nu 1 132
Idem est in donis, ipsis solis conuenientibus.nu.2
Donatum aut legatum, sub nomine proprio, ei soli adquiritur. ibid.nu.5
Donatum legatis sub commemoratione principis mittentis, acquiritur principi nu.6
Donatum filiofam. facta mentione patris, & potestatis patriæ, præsumitur cõtemplatione patris donatum.lib.3.præf.28.nu.3 133
Donatum filiofam. facta quidem patriæ potestatis mentione, sed collata dispositione in tempus quo filius sui iuris fit, filio acquiritur, ibi nu.4
Secus est si res talis sit quæ patri nequeat adquiri nu.6
Et quid si eo casu quo dubium est, cui possit adquiri nu.8
Donatum filiofam. facta mentione tum patris tum filij, præcedentib. benemeritis parentis, illius contemplatione factum præsumitur.nu.9
Idem si pater fuerit summe amicus donatoris.nu.12
Et e conuerso, si extent benemerita filij.nu.10
Vel sit summus donatoris amicus.nu.12
Et quid si magis sit amicus, quam pater nu.13
Donatum patri & filijs, solius patris benemeritis extantibus ipsius contẽplatione præsumitur donatum.ibi.nu.14
Et quid si extent benemerita tam filiorum quam patris.nu.15
Aut nullius eorum extent merita.nu.16
Donatum a patre filio, casu quo donatio subsistit, non computatur in legitimam lib.3.præf 142.nu 3 222
Donatum mulieri a consanguineis mariti, acquiritur mulieri, si ibi sic extet consuetudo.lib.3.præf.26.nu. 10 133
Donata nepoti per auum, aduentitia sunt, nepotique adquiruntur. lib.3.præf. 26.num.21 132
Adhibita tamen distinctione nu.22
Donata socio contemplatione societatis, efficiuntur propria socij, cui donatum est.ibid nu 24
Donata res acquiritur ei, cuius contẽplatione data fuit.lib.3.præf.28.nu.1.333
Donatæ res vxori a consang mariti quæ ipsi non conueniunt sed marito, cõtemplatione eius donatæ præsumuntur lib.3.præf.26.nu.6 132
Donatæ res a consanguineo mariti, vxori soli conuenientes, mulieris contemplatione præsumuntur datæ.nu 7
Aliquibus tamen dissentientib.nu.9
Dona data legatis, quæ ipsis tantum conueniunt non acquiruntur principi mittenti.lib.3.præf.26.nu.8.& 13 132
Dona tradita legatis, soli principi mittenti conuenientia, non legatis sed principi acquiruntur. lib.3.præf.27.nu.3 132
Dona tradita legatis, vel principi, vel legatis, secundum loci consuetudinem acquiruntur.ibi.nu.4
Donans causa mortis alterius, non potest sua pœnitentia reuocare. li. 3.præf. 37.nu.42 144
Donans hoc pacto, vt si contingat bona mea confiscari, me tenearis alere, non dicor in fisci fraudem facere.lib.3 præf.124 nu.51 199
Donans aut alienans & postea de delicto in contumaciam damnatus, non præsumitur in fisci fraudem facere ibi.nu.58
Donans pater filio benemerito, præsumitur motus causa illa proxima benemeritorum, scilicet non remota, affectionis scilicet paternæ. lib. 3. præf. 26. nume.2 151
Donans pater filio, nulla causa expressa, si extent filij benemerita ob eadem donare præsumitur.lib.3.præf.29.nu.41 135
Reiecta opi.Bal.nu.46
Idem si dicat dono filio meo dilecto, ob amorem, & beneuolentiam, qua eum prosequor, & ob benemerita illius.nu.55
Donans filiæ iam nuptæ pater, in augmentum dotis donasse præsumitur, vt donatio consistat lib.3.præf.29.nu.77 136
Donantis affectio inspicitur, ad cognoscendum cuius contemplatione datũ quid fuerit.lib.3.præf.26.nu.16 132
Donator sibi multa bona reseruans, de quibus testari possit, inter viuos præsumitur donare voluisse, etsi mortis fecerit mentionem.lib. 3 præsum. 35. nume.33 143
Donator tradens rem donatam pignori, verum præsumatur donationẽ reuocasse.lib.3.præf.25.nu.7 130

Et

Et quid sit in legato.nu.8.ibid.
Donator maritus rem a se donatam alteri donans, præsumitur priorē donationem reuocasse lib.3.præs.23.nu.13 130
Id autem de qua donatione accipiendum.nu.12
Donatoris voluntas apparere dicitur, cum ex coniecturis apparet. lib. 1. q. 36.num.7 16
Donatoris pœnitentia,& reuocatio non præsumitur.lib.3.præs.23.nu 3. 130
Donatore reconualescente, ab infirmitate in qua donauit, præsumitur reuocata donatio.lib.3.præs.37.nu.7 143
Donatore mortuo eiusque hærede asserente donationem reuocatam fuisse ob reconualescentiam, quid probare debeat ibi.nu.7
Donatore,& donatario simul pereuntibus, in dubio præsumitur donatorem prius decessisse, vt valida sit donatio.nu.45 145
Donatarius erga donantem naturaliter obligatur.lib.1 q.80.nu.10 36
Donatario præmoriente, causa mortis donatio caduca fit,& resoluitur. lib 3.præs.37.nu.43 145.
Donator & donatarius si vita functi sint,& ignoratur quis prius decesserit, cum in diuersis locis mortui sint, melior iudicatur conditio possidentis, vt qui petunt, probare debeant hunc vel illum prius obijsse præs.50.libro 6.num.16 303
Donatū a Principe legatis, quos beneuolentia prosequebatur, eorum contēplatione donatum præsumitur.præs.112 lib.4.nu.10 137
Donata vxori censentur donata contemplatione eius cui conueniunt res ipsæ donatæ ibid nu.9
Donec,& quousque,& similes dictiones tempus limitatum significant.præs. 110.nu.17.lib.4 135
Donec,& quousque vidua erit,& dotem non repetierit,& verba, vxore viduante & dotem non repetente, paria sunt.præs.110.nu.16.lib.4 eod.

Dos quid sit, & quid sit dotem constituere, & an possit constitui ex bonis fideicommissi.

Dos dicitur esse quid accessorium ad matrimonium, & à matrimonio pender præs.189.lib.4.nu.48 208
Dos dicitur æs alienum, quod prius est deducendum, quàm bona æstimantur.præs.189.lib.4.nu.99 209
Dos non dicitur, nisi sequuto matrimonio præs.146.lib.4 nu 21 166
Dos & alimenta æquiparantur,& a pat. procedunt.præs.115.lib.4.nu.17 139
Dos quid differat a legitima.præs.189.lib.4.nu.17 206
Dos succedit loco legitimæ.præs.101.lib.4.nu.62.fol.122 & præs.189 lib.eo. nu.176.fol.213.& præs.194.eo.lib nu 10 219
Dotis causa dicitur causa pia.præs.189.lib.4 nu.102 209
Dotis prælegatum quid ex præsumpta voluntate testatoris comprehendat. præs.145.lib.4 nu.1.& per tot. 165
Quod dote simpliciter prælegata, censetur legatum ius actionis de dote si verò testator legaunt quicquid peruenit ex dote præsumitur reliquisse quantitatem.ibid.
Dotis titulus est onerosus ex parte mariti, ex parte autem mulieris est lucratiuus.præs.167.lib.4 nu.38 185
Dotem constituere est vendere,& sic alienare, & pro donatione habetur. præs.189.lib.4 nu.134 213
Dos vbi reperitur soluta, præsumitur soluta ab eo qui eam dare,& constituere tenebatur.præs.1.lib.6 nu.7 276
Dos quænam congrua dicatur, vt ex bonis fideicommissi constitui possit. præs 189.lib.4.nu.20 206
Dotes iacere possunt alienari bona fideicommisso subiecta.præsum. 188.lib. 4 num 4 203
Dos non restituitur ex fideicommisso quando culpa mulieris exacta non fuit ex bonis liberis prius quam illa a marito diuerteretur. præsum.190.libro 4.num 52 216
Dos qua de causa possit detrahi ex bonis fideicommissi præsump. 190.lib.4. nume.8 214
Dos data ante fideicommissum,& data post, valde differunt.præs.190.lib.4 num.19 215
Dos data ex bonis fideicommissi si soluto matrimonio recuperetur, an quid veniat in restitutione fideicommissi.præs.189.lib.4.nu.187 213
Quod si dos ipsa est recuperata a patre vel a filia,& filia ipsa viuit, non venit in restitutione fideicommissi ibi.nu.188
Si autem fuit recuperata a patre filia mortua, venit restituenda.ibid.num. 189.& seq.
Dos data priori viro, videtur etiam promissa secundo.præs.74.nu 8.lib.3.163
Dos æquiparatur præ c[illegible].præs 99 nu.32.lib.6 335
Dos confessata non dicitur propriè dos.præs.190 lib.4.nu.51 216
Dos data pro ingressu religionis puellæ, quæ decessit intra annum probationis, reuertitur ad eos, qui dotem constituerunt.præs.24.lib.6.nu.14 327
Dos debita filiæ dicitur æs alienum præs.109.lib.4 nu 9 132
Dos, quam pater constituit filiæ, loco legitimæ sibi datur.præsum. 189.lib 4. nu.71.& 77 208
Dos non venit in consequentiam necessariam matrimonij.lib.3 præsum.6. num 23 119
Dos mulieris satis opulenta, forma egregia, ætasque iuuenilis.ibi.nu 68. 114
Dos mulieris iam antea nuptæ, etsi nil dicatur, viro secundo eadē data præsumitur.nu.90 115
Dos matrimonij causa datur, eiusque dicitur accessoria.lib.3.præs.5.nu.1. 112
Dos & donatio propter nuptias a patre procedunt.lib.3.præs.15.nu.10 127
Dos regulariter priuilegiata est,& in eo differt a fisco.lib.2 præs.72.nu.4 91
Dos habet potentius fisco priuilegium lib 2.præs.72.nu.22 92
Et qua de causa.ibid no.23
Dos in genere promissa nudo pacto non debetur, & quæ sit ratio. lib. 1. q. 9.nu.4 6
Dos data vel promissa simpliciter a patre pro filia, ex bonis patris promissa præsumitur.lib 3.præs.15.nu.1 127
Eaque est præsumptio iuris,& de iure.nu 5
Dos a patre promissa pro filia, de suis bonis intelligitur etsi post promissionem factam de bonis filiæ id intelligi velle protestatur.ibid.nu.19
Et quæ sit ratio nu 10
Dos dicitur etiam,& priuilegia sua habet, ante matrimonium, sequutū lib 3. præs.29.nu.83 136
Dos & legitima, sunt quodammodo idem,& vnum.ibi nu. 106
Est tamen inter illas differentia.nu.107
Dos in pari causa, præualet creditoribus.lib.3.præs.13.nu.13 128
Dos constituta in bonis certis in alijs esse nequit.lib.3.præs.6.nu.22 116
Dos alteri soluto matrimonio reddi stipulata, si filio inter viuos donatione eam non reuocari, inter viuos censetur.lib.3.præs.11.nu.23 123
Dos virum stipulatori donatione inter viuos, vel mortis causa fadita præsumatur, per multum interest.ibid.nu.24
Dos in testamento relicta, nepte nondum [illegible], aduentitia præsumitur. lib. 3.præs.17 nu 12 129
Dos constituta nepti ab auo, quib.signis contemplatione neptis tantum, facta præsumatur.ibi.nu.13
Dos constituta ab auo pro bonis maternis, contemplatione neptis præsumitur ibid.nu.14
Dos neptis contemplatione tantum constituta præsumitur, vbi alias afferret detrimentum ibi nu 15
Dos data nepti ab auo contemplatione filij, imputatur in filij legitimā.nu.26
Dos data ab extraneo donata præsumitur.lib.3.præs.31.nu.2 139
Dotis causa semper est onerosa lib 2.præs.72.nu.20 92
Dotis constitutio, magis præiudicat mulieri, quàm traditio in causam paraphernalem.lib.3 præs.6 nu.19 116
Dotis fructus mariti efficiuntur, paraphernalium non, sine mulieris voluntate ibid.nu.20
Dotis constitutio est contractus, qui aut re, aut verbis, aut consensu causatur. lib.3 præs.6.nu.59 114
Dotis incertæ promissio, speciali quodam iure valet,& mediante stipulatione facta [illegible] lib 3.præs 12.nu.12 120
Dotis promissio sub tacita quadam conditione præsumitur facta, si sequantur nuptiæ.lib.3 præs 19 nu.4 129
Dotis promissione facta de re incerta, stipulatio non fingitur interuenisse. lib.3.præs.5.nu.12 112
Idem si constante matrimonio, maritus eam alteri restituere promisisset, sitque facta delegatio nu.13
Dotis nomine res corporales datæ tunc demum censentur, vbi traditio interuenit, sic nomina debitorum seu actiones, vbi cessio.lib. 3.præsumpt. 6. num.48 114
Dotis augmentum a pari cum ipsa dote procedit.lib. 2.præs.29.nu.78 136
Dotis causa, quando pa[illegible] filiæ donasse verisimile sit, iudicis arbitrio conceditur ibid nu.84
Dotis augmentum idem est cum ipsa dote principali.lib.3.præs.45.nu.16.149
Dotis a[illegible] consensu filiæ pater sibi appropriare potest. lib.3. præsump. 10 num.21 120
Dotis non numeratæ exceptioni maritus semel renuncians, eam nequit amplius opponere.lib.3.præs.11.nu 17 122
Idque præsertim si ex interuallo facta sit, nec in continenti, dum scilicet instrumentum dotis confessatæ fieret.nu.18
Vel si lapsum sit, [illegible] eam opponendi.nu.19
Aut subsequuta sit confessio, dotis promissionem præcedentem nu.20
Dotis receptæ confessio in fraudem creditorum facta, marito præiudicat, & hæredi eius.no.32.& 34 eod.
Limita tamen [illegible].nu.35
Dotis confessionem animo donandi factam, etiam iuramento confirmatorio mariti non validari.nu.43
Alia tecen eius opinio.nu.45
Quid autem sit in iuramento assertorio, similiter sunt opiniones, numero 46 & 48
Dotis receptæ confessio constante matrimonio facta in vltima dispositione, animo donandi facta præsumitur.ibi.nu.49
Idque tamen, tunc demum, si testator [illegible] in extremis, nu.50.
Dotis receptæ confessio, etiam instrumento guarentigiato facta, neque tamen præiudicat creditoribus, lib.3.præs 13 nu.[illegible] 128
Dotis receptæ sola confessio, præiudicat credi toribus. si numeratam fuisse fatentur, in respondendo positionibus [illegible] eod.
Dotis receptæ confessio, subsequuta promissionem factam ante matrimonium tamen, arguit dotem reuera numeratam, in præiudicium etiam creditorū. ibidem nu.21.
Alijs contrarium tuentib.nu.23
Vide contradictionem nu.24
Dotis numeratæ confessio matrimonio iam constante, facta animo donandi aut defraudandi creditores, ipsis non præiudicat.nu.26
Idem est de confessione dotis augmentatæ.nu.27
Dotis augmentum cum de præiudicio creditorum non agitur, non præsumitur factum in fraudem.nu.28
Dotis numeratæ confessio matrimonio constante, facta a marito qui soluendo non est, fraudulenta præsumitur.ibi.nu.29 126
Dotem marito numerante vxore nulla stipulatione adhibita, lex tamen pro adhibita voluit.lib.3.præs.5.nu.2 112
Idque præsumptione iuris,& de iure.nu.3
Quam tamen stipulationem alij fictam esse volunt.nu.4
Diff[illegible]nu.5
Dotem constituere pater filiæ tenetur, quoties ei opus.lib 1.q.46.nu.29 24
Dotem & fiscum aliquando,& in quibus æquiparari. lib.2.præs.72.nu.27. 92
Dotem sorori dans frater qui debitor illius existat, quando non donare, sed computare voluisse præsumatur lib.3 præs.6 nu. 1 128
Dotem nullam mulier marito constituens, sed bona quæ nec ipsa tradidit expresse, possideri permittens,& ad libitum disponi, censetur non vt dotalia, sed paraphernalia tradidisse.lib.3.præs.6.nu 34 117
Nisi maritus publice,& palam sciente muliere, se vt dotalia possidere asseruerit.num.36
Dotem promittens is, qui dotare tenetur, viri boni arbitrio promisisse censetur.lib.1.q.43.nu.9 21
Dotem quando pater promittit habetur ratio legitimæ, quam dos repræsentat.ibid.nu.11
Dotem congruam habere mulieris interest.ibi nu.12
Dotem ab auo constitutam nepti, alij profectitiam alij aduentitiam volunt. lib.3 præs.17.nu.1 & 2 129
Dotem relinquens auus in testā, vt post mortem suā eueniente casu a se disposito præstetur, sola neptis contemplatione præsumitur fecisse.ibi.nu.11
Dotem mulier, verum expresse possit alteri donare.lib 3.præs.20.nu 4 129
Dotem liberi nondum, an ad stipulandum quis possit adhiberi, uno casu, quā matrimonio morte mulieris soluto.ibi.nu.18.& 19 eod.
Dotem [illegible] stipulando adhibitus, quando procuratorio nomine factus præsumatur.nu.22

Dotem

Dotem sibi reddi, adhibent ad stipulandum ascendentem, animo donandi mulier fecisse præsumitur.nu.25 120

Dotem sibi reddi stipulatus mixtim soluto matrimonio vel diuortio, vel morte mariti, aut mulieris, an donatio mortis causa vel inter viuos præsumatur.lib.3.præs.11.nu.20. 122

Dotem pater filiabus stipulatus, præsumitur stipulatus tanquam filiabus non tanquam hæredib.lib.3 præs 48.nu.13 150

Dotem principalem recipiens mulier, non dicitur remisisse accessiones.lib 3.præs.45.nu.15 149

Dotem mulieri numeratam fuisse coniecturæ sufficiunt.lib.3.præs.7.nu.6. 116

Dotem suam mulier in testamento legans alicui, coniecturam facit dotatã fuisse.ibid.nu.8

Dotem quam primo marito dederat mulier, eandem secundo nubens tradidisse præsumitur.lib.3 præs.6.nu.8 112

Redduntur rationes voluntatis.ibi.nu.12.& 13

Dotem marito constituere, damnosum esse mulieri non vtile.nu.16 113

Dotem marito nuper ducto, eam præsumitur constituere mulier, quam immediate præcedenti constituerat, si plurib.nupta fuerit.nu.37 114

Dotem secundo marito traditam esse eam, quæ primo constituta fuerat, nõ procedit, quando de prima dotis constitutione vere non apparet.nu.42

Dotem viro secundo traditam eam præsumi, quæ priori erat constituta, tunc procedere, si quantitatem illius vir cognouerit, secus si ignorauerit.nu.43

Dotem non esse accessorium matrimonij.ibi nu.62 114

Dotem expressam secundo viro muliere constituente, cessat ea quæ de prima erat præsumptio.lib.3.præs.6.nu 40 114

Dotem etiam excessiuam promittendo pater, de suo præsumitur promisisse dummodo soluendo sit lib 3.præs.15.nu.17 127

Idque procedit, etsi non supersit ipsi, vt alias deinde filias dotet nu.18

Dotem promittendo pater filiæ, ex proprijs bonis & ex bonis filiæ simul, nihilominus de suis in totum præsumitur constituisse.nu.22

Dotem expresse, & claris verbis de bonis filiæ quando constituat pater. numero 24

Dotem constituendo pater inops, quomodo tam ex bonis filiæ, quam suis præsumatur dedisse.nu 18 118

Dotem se promittere nomine filiæ asserens pater, quomodo possit intelligi. nume.29

Dotem promittente filia, soluente deinde patre ex bonis filiæ, præsumitur facta solutio.nu.30

Dotem sese promittere etiam nomine filiæ protestatus pater, vtrum filiam simul obliget.nu.31

Dotem promittens pater, non genero sed filiæ, præsumitur ex bonis ad ipsum pertinentibus promisisse.nu.32 128

Dotem confessatã, veræ dotis priuilegia non habere.lib.3.præs.29.nu.35. 135

Dotem qui confessus est habuisse, præsumitur confessionis tempore recepisse.lib.3.præs.18.nu.1 129

Et huius quæ sit ratio.nu.2

Dotem recepisse confessus ante contractum matrimonium lapso tempore opponendæ exceptionis, tam sibi quam creditoribus præiudicat.lib.3.præsum.13.nu.14 125

Dissentienre tamen Baldo & alijs.nu.15

Dotem confessatam ante matrimonium contractum vere numeratam præsumi, in præiudicium creditorum habentium solummodo actiones personales.nu.18

Idem si adsint aliquæ dotis numeratæ coniecturæ vel indicia.nu 19

Dotem recepisse in re immobili, etiam data pro æstimato, confessus maritus ante matrimonium contractum, vere tunc datam præsumi, in præiudicium quoque creditorum.nu.25 126

Dotem recepisse vna cum patre confessus filius, si inter ipsos & mulierẽ contentio sit, pro virili restituere tenentur.lib.3 præs.14.nu.1 126

Idque si in pluribus fratribus nu.3

Item & eo casu quo filius iussu patris dotem recepisset.nu.4

Dotem recepisse confessi in instrumento pater & filius, si inter ipsos contentio sit, ad filium peruenisse præsumitur casu quo filius negocia domus administret.nu.5

Dotem recepisse a muliere nobili confessus ignobilis, an & quo casu sibi præiudicat, lib.3 præs.12.nu.4 121

Dotem recepisse maritus confessus, in dubio futuræ numerationis spe, id intelligitur fecisse.nu.8 122

Idque etiam in viro ignobili, ducente nobilem obtinere.nu.11

Quod tamen in muliere paupere, quæ dotẽ numerare nequeat fallit.nu.16

Dotem non recepisse, quousque maritus audiatur.nu.9

Dotem sibi numeratam, maritus in instrumento guarentigiato confessus, nequit exceptionem eius non numeratæ opponere.nu.21 122

Atque præsertim si vltra confessionem indicia & coniecturæ dotis numeratæ appareant.nu.22

Quæ autem sint coniecturæ.nu.23.cum seq.

Dotem sibi numeratam iuramento asserens, amplius exceptionem non numeratæ opponens, non auditur.nu.27 118

Idque præsertim si facta renunciatione iurauerit.nu.29

Dotem in re immobili, etiam pro æstimato data, recepisse maritus asserens, excipiendo de non numerata, non auditur.nu 36 122

Dotem recepisse confitens matrimonio constante, eique renuncians, vel exceptioni de non numerata, præsumitur animo donandi facere.nu.51 123

Ratio redditur.ibid.nu.52

Dotem constante matrimonio maritus recepisse simpliciter confessus, secundum aliquos animo donandi præsumitur fecisse.nu.58 123

Contraria est opinio.nu.60

Prima tamen adstruitur opinio.nũ 66 124

Dote maiori vidua, quam virgo indiget lib.3.præs.6 nu.30 113

Dote promissa ante matrimonium contractum, eo constante subsequuta cõfessio, nec donationis animo, nec numerationis spe emissa præsumitur, sed quod tunc fuerit dos numerata.lib.3.præs.12.nu.53 123

Contraria est opinio Soc.nu.55

Dotata non præsumitur mulier, & asserenti probandi onus incumbit. lib. 3. præs.7 nu.1 115

Dotata mulier præsumitur, cui maritus diu alimenta præstitit. Dubia tamen ea est præsumptio.ibi.nu.7

Dotale prædium marito, & muliere vendentibus, precium ad maritum præsumitur peruenisse.lib 3.præs.22.nu.1 130

Reijcitur opi.Bar.ibid.nu 6

Dotalis prædij precium ad solum virum peruenisse præsumi, etiam iuramento mulieris accedente.lib.3 præs.22.nu.8 130

Fallit si in sui vtilitatem conuersum esse, mulier coram iudice confiteatur. ibid.nu.9

Vel aliter constet partem in illius vtilitatem cessisse.nu.10

Idem si bona vir & vxor habeant communia, tunc enim pro dimidia ad singulos præsumitur peruenisse.nu 11

Dotalem rem, vxore & marito vendentibus precium ad maritum peruenisse præsumitur.lib.3.præs.14.nu.14 117

Dotalia bona mulieris quæ sint.lib.3.præs.8.nu.2 116

Dotalia quando bona adesse, certo constat, in dubio non paraphernalia, sed extra dotem præsumuntur.ibi nu.37 117

Nisi dio tanquam parapheroalia fuerint administrata.nu 39

Dotalium bonorum vsusfructus ad patrem pertinet, quousque filius cum eo commoratur.lib.3 præs.14.nu.12 127

Dotalium & paraphernalium bonorum differentiæ quatuor.lib.3 præsump. 8.num.5 116

Dotalium bonorum fructus, matrimonio constante, mariti efficiuntur. lib.3. præs 9.nu.4 117

Dotare filiam officium paternum est, & quandam habet annexam necessitatem.lib 3.præs 15.nu.6.& 7 127

Dotare filiam tenetur pater, non tamen dotem censetur donare. lib.3. præs. 30.num.24 138

Dotare filiam, mater non tenetur, & sciens dotando, donare præsumitur. lib.3.præs.31.nu.1 139

Dotans vel donans propter nuptias, ex suis bonis facere præsumitur, etsi sit administrator bonorum filij filiæve.lib.3.præs.15.nu.14 127

Contraria recensetur opinio Bar.nu.16

Dotans filiam pater naturalis, an ex proprijs bonis vel filiæ fecisse præsumatur.ibid.nu.33 128

Dubius is dicitur, qui cum duas vias habet, vtram eligat nescit. lib. 1. quæst. 7.num.49 5

Duo vel tres quod faciant maiorem partem vniuersitatis est quid facti, ideo non præsumitur.præs.14.lib.6.nu.4 278

Duobus simul vita functis bello, ruina, naufragio, vel incendio, quis primò decessisse præsumatur.præs.50.lib 6.nu.1 303

Durius cum lege agitur, quam cum homine.lib.1.q.46.nu.24 24

E.

EA quæ communiter omnibus prosunt præferuntur his, quæ priuatim faciunt.præs.129.lib.4.nu.100 209

Ecclesia dicitur mater & cultrix iustitiæ.præs.83.lib.4.nu.32 92

Ecclesia nunquam gremium claudit ad se redeuntibus quo ad animarum salutem, idque non coacte, sed spontè, gratia, & misericorditer facit. præs. 47.lib.5.nu.22 268

Ecclesia non denegat sepulturam ijs, quos in extremo vitæ suæ pœnitet peccasse.præs.94.lib 6.nu.8 330

Ecclesia neminem in loco sacro sepeliri permittit, nisi quos saluos præsumit imò nec publicè pro eo orare concedit.ibi.nu.4

Ecclesia non excludit substitutum hærede ingrediente monasterium, si testator dixit: Et si hæres meus decesserit sine liberis ex suo corpore & de legitimo matrimonio procreatis.præs.83.lib.4.nu.27 91

Ecclesiæ nomine quid comprehendatur: à quibus præsumatur dotata aut ædificata: Ad quem spectet ecclesias vnire, & quibus subdita præsumatur.

Ecclesiæ appell.de cathedrali intelligitur.præs.114.lib.4.nu.4 138

Ecclesia loco liberorum habetur, secus si concurrat cum liberis. præs.189 libro 4.nu.125 211

Ecclesia non potest dici loco filij ipsius clerici, sed potius loco vxoris, vel etiam loco primi arrogatoris.præs.78.lib.4.nu.43 82

Ecclesia vbi reperitur dotata, præsumitur illa dos data ab hærede testatoris, qui eam dotem reliquerat.præs.11.lib.6.nu.9 276

Ecclesia præsumitur reædificata ab ecclesiæ prælato, ad quem pertinebat impensam facere.ibi.nu.6

Ecclesia, quando iamdiu habet Campanas altaria, & his similia, auctoritate Episcopi constructa censetur.præs.79.lib 6.nu.3 324

Ecclesia vel oratorium non possunt ædificari sine Episcopi licentia ex consti.Constan.Imp.præs.79.lib.4.nu.1 324

Et quando præsumatur auctoritate Episcopi constructa Ecclesia. ibid. nu.2. & per tot.

Ecclesia in dubio non præsumitur consecrata præs.14 lib.6.nu.9 278

Pro Ecclesia vel pio loco in dubio est pronunciandum.præsump.83.lib.4. nume.60 93

Ecclesias, vel præbendas vnire odiosum est, & ideo vnio non præsumitur, sed ab eo probari debet, qui eam asserit factam.præs.80.lib.6.nu.1 325

Ecclesiarum vnio præsumitur.quando asseritur facta vnio duarum ecclesiarum ob paupertatem, & inopiam ipsarum, quæ apparet.ibi.nu.2

Idem quando iamdiu vnio obseruata est.ibi nu.3

Et solemnitas in vnione cursu temporis adhibita præsumitur.ibi.nu.4

Et quod tempus requiratur.ibid.nu.5

Ecclesia vna, an sit alteri vnita accessorie, vel principaliter si dubitatur recurritur ad coniecturas.ibi.nu.6

Idem de beneficio alteri vnito.ibid.

Ecclesia sita intra fines diocesis præsumitur subdita Episcopo. præs.72.lib.6. num.1 320

Et pariter Ecclesia præsumitur alteri ecclesiæ subdita quando ei soluit Cathedraticum.ibid.nu.2

Et præsumitur illi subdita, cui pro visitatione præbet conuiuium. ibi.nu 3

Idem quando illi quartum præstat.ibi.nu.4

Idem quando præstat procurationem.ibi.nu.5

Idem quando alteri Ecclesiæ consignat infantes.ibi.nu.6

Idem quando eius mortuos sepeliuit.ibi.nu.7

Idem quando eius mandatis paret, & agit ea quæ sunt subditi.ibi.nu.8

Idem quando illi exhibet reuerentiam.ibi.nu 9

Idem quando recipit munus conseruationis.ibi.nu.10

Idem quando eius Pontificalia admisit.ibi.nu.11

Idem quando obseruauit sententiam contra se latam.ibid.nu.12

Idem quando exercuit iura superioritatis.ibi.nu.13

Ecclesia quo ad res tẽporales vtitur iure cõmuni lib.3.præs. 131.nu.62 208

I N D E X.

Ecclesia collegiata quæ dicatur, & quæ non collegiata.lib.3.præsum.90.nu.18.& seq. 169
Ecclesia cathedralis vel conuentualis, ipso iure collegiata censetur.ibi.nu.22
Ecclesia si qualis sit non constet, attenditur eius quasi possessio.nu.23
Ecclesia non obligatur ex mutuo, nisi probetur numeratum, & in eius vtilitatem conuersum lib.3 præs.19 nu.36 135
Ecclesiæ simpliciter relictū dicitur relictū pro aīa præs 189 lib. 4.nu.137. 521
Et ecclesiæ relictum pro male ablatis non licet alienare pro constitutione dotis.ibid.nu.139
Ecclesiam non ingrediens, sed ad ianuam audiens officia, id facere præsumitur per contemptum.præs.44.lib.5.nu.17 266
Ecclesiæ vel capellæ in constructione, præsumi adhibitum Episcopi consensum, si in ea per decennium diuina celebrata fuerint libro 3. præsum 132. nume.11 211
Edens rationes, & instrumenta, præsumitur pro ea vice tantum, non vt iterū edere compellatur.lib.1.q.10.nu.8 11
Edictum magistratus, post publicationem, omnibus notum præsumitur. lib. 2.præs.3.nu.5 51
edictum de procuratoribus est certarum personarum prohibitiuum, adeò vt possint omnes procuratores constitui, qui non reperiuntur expresse prohibiti præs.16 lib.6.nu.5 280
Idem de edicto de testibus qui omnes admitti possunt qui expresse prohibiti non reperiuntur.ibi nu.6
Idem de edicto de testamentis.ibi.nu.7
Edictum de legatis est prohibitorium certarum personarum & rerum, quibus legari & quæ legari non possunt.ibid.nu.9
Edictum de matrimonio est prohibitorium certarum personarum, quæ matrimonium contrahere non possunt.ibi.nu.11
Idem de edicto de iureiurando.ibi nu.12
Idem de edicto de appellationib.ibi.nu.13
Ædificans in proprio fundo non præsumitur dolose id facere, etiam si nunquam antea ibi ædificauerit.præs.29 lib.6.nu.21. 288
Secus si coniecturis constat, quod animo nocendi fecerit ibi.nu.22
Ædificatum in solo meo possum propria authoritate destruere. præs.69.lib.6 nume.18 336
Electio præsumitur facta maiori zelo, quando a maiori eligentium numero est facta præs 85.lib.6.nu.2 357
Electio facta a maiori parte eligentium non præsumitur facta maiori zelo, quando minor pars habet viros prudentes, & sapientiores.ibi nu.3
Electio a maiori eligentium numero facta præfertur illi, quæ facta est a minori quando in minori extat maior ratio, & pietas.ibi.nu.5
Et electio facta a minori parte de digno præfertur electioni factæ de indigno a maiori parte.ibi.nu.6
Electio, quæ consilio alterius fieri debet, valet requisito consilio, etiam si illud non sequantur eligentes.præsump.34.lib.6.nu 26 290
Electio in alternatiuis, verum semper fit debitoris.li.1.q 46.nu.13 23
Electio iuri naturæ consona, tenet etiam sine iuris solemnitatibus. libro 1.q. 80.num.25 36
Electionem, & postulationem a lege æquiparari.lib.3.præs.144.nu.14 223
Eligere modum quo dispositio sua subuertatur nemo præsumitur. lib.3.præs. 29.num.61 136
Electus ad officiū, præsumitur aptus, dignus, & idoneus lib.2.præs.86.nu.1. 101
Eligens electi conditionem præsumitur scire.lib.3.præs 88.num.7 168
Ea tamen præsumptio admittit probationem in contrarium, vt repertus minus idoneus possit remoueri.nu.8
Numerus eligentium vbi maior est, præsumitur maior zelus.lib.5.præsump. 71.num.6 90
Electus præsumitur gratus ipsis eligentibus.præs.85.lib.6.nu.7 327
Et electus absens debet se intra 20.dies præsentare Pontifici alioquin præsumitur negligere, & ius suum perdit.ibi.nu.8
Et præsumitur electum facere posse id quod alij possunt.ibi nu.9
Eleemosina non est danda, vt is, cui tribuitur, efficiatur diues præs.125. lib. 4. nume.26 146
Eleemosina fieri non potest de re aliena.præs.49 lib.4.nu.3 43
Eleemosinam dare magis indigenti cæteris paribus melius est præsump.125. lib. 4.nu.21 146
Emancipatio non infert aliquam iniuriam filio, sed potius commodum, ex quo liberatur a nexu patriæ potestatis præs.109.lib.4.nu.29 132
Emancipatio filiorum non præsumitur etiam si pater diuiserit bona, & singulis suam portionem assignauerit, & etiam si eos separatim a se habitare, & viuere voluerit.præs 55.lib.6. nu.9 311
Emancipationem a patre in extremis laborante factam, fraude præsumi factam præs.8.lib.6.nu 6 276
Emancipatio facta in fraudem filij filiæve non tenet.præs.83.lib.4.nu.81 94
Emancipatus filius comparatur extraneo.lib.3.præs 30.nu 30 132
Emancipatio dissoluit vinculum patriæ potestatis, & iure ciuili inspecto, facit filium esse loco extranei ibi nu.32
Emancipationis, & patriæ potestatis hodie differentia nulla est, quo ad successionem & alimenta lib.1.q 35.nu.9 17
Embamma nomine aceti continentur, & quid sit.præs 152.li.4 nu 20 170
Emens a debitore, qui ad fraudandum creditores vendit, si ipsi denontiatū fuit ne emeret, præsumitur in dolo præs.3.lib.5 nu.81 544
Emere & vendere, est actus naturalis libertatis.lib.3.præs.130.nu.54 205
Emens a minore, qui communiter approbatur maior, ob ignorantiam excusatur.lib.3.præs 88.nu.16 168
Idem est in contrahente cum filiofam.qui esset in quasi possessione sui iuris, & pro tali se gereret.nu.17
Emens nomine filij pater, non præsumitur pretij restitutione cogitasse.lib. 3. præs.30.nu.10 138
Quod procedit etiam quando pater filio pecuniam traderet, vt emeret nomine suo.nu.11
Emens pater nomine filij donare non præsumitur, si penes ipsum bona aduentitia, castrensia vel quasi extarent ibi.nu 18
At si adsint aliquæ coniecturæ, quæ patrem donare voluisse demonstrent. num.50
Ementes rem cum pacto de reuendendo, cur impensas, & melioramenta in re non faciant lib.3 præs.122.nu.25 195
Emisse is præsumitur per interpositam personam, qui deinde reperitur possidere, & fructus percipere.præs.31 lib.6.nu 24 290
Ex primis contractus præsumitur factus ob contractum mutui fictum subsequentem.præs.12.lib.6.nu.23 277
Emptio & venditio præsumitur, vbi fit mentio de pretio.lib. 3. præsum. 129. num.31 103
Emptio pretio non intercedente, non consistit.lib.3.præs.79 nu.2 164
Et præs.132.nu.18 210
Emptionis contractus, substantiam recipit a pretio.lib.3.præs.79.nu.1 164
Emptionis contractus mercedis remissionem non admittit. lib. 3.præsumpt. 104.num.17 181
Emptionis natura & substantia est, vt dominium transferatur. ibidem num. 26.& 37
Emptionis, & venditionis contractus censetur, in quo quid principaliter dari promittitur, & fieri aliud in consequentiam.nu.38
Emptionem rei suæ non valere, quo accipiatur lib 3.præs.117.nu.5 190
Emptor vnus ex pluribus rem deteriorans, solus tenetur in solidum. lib. 1 q. 46 num.18 23
Emptor cui denunciatum fuit, ne emeret, mala fide emisse, & possedisse præsumitur..lib.3.præs.130.nu.48 205
Emptor verisimiliter emere non præsumitur, qui similia prædia vendit. lib. 3.præs.122.nu 87 196
Ea tamen præsumptio leuis est nisi aliæ concurrant ibi.nu.89
Emptore rem emptam videre non curante, sed simpliciter reconcedēte nomine libelli vel locationis ipsi venditori, simulationis est præsumptio lib. 3.præs.125 nu.85 196
Quæ tamen sola non sufficeret ad detectionem.nu.86
Emptor, qui litem motam non denunciat venditori, præsumitur dolose id fecisse.præs 3.lib.5.nu.68 241

Emptor rei furtiuæ, an & quando teneatur ad restitutionem.

Emptor rei furtiuæ ne teneatur ad restitutionem debet diligenter perscrutari conditionem venditoris.præs 29.lib.5.nu.10 557
Et id multò magis, quando emit modico pretio.ibi.nu 12
Tenetur autem ad restitutionem illius rei etiam si fuisset protestatus, quod casu quo reperiatur esse non venditoris, sed alterius, intendit eam emisse nomine veri domini.ibi.nu.13
Contra ibi nu 15.& male.fol.36
Distingue, vt ibi.nu.16
Emptor rei furtiuæ si vere est bonæ fidei, & protestatus se velle non emere rem furtiuam, excusatur, etiam si deinde res pereat.ibi.nu.17
Tenetur vero saltem ad restitutionem æstimationis ipsius quando vel rem amisisset, vel res ipsa esset extincta, vel alteri vendita.ibi nu.18
Intellige, vt ibi nu.19
Idem quando tempore emptionis fuisset in bona fide.ibi.nu.20
Idem si d emptor facta restitutione rei vero domino, curaret ab eo sibi cedi actiōnes, quia est sibi consultum, vt recuperet pretium a vēditore. ibidem nu.2
Emptor rei furtiuæ tenetur ad restitutionē vero domino nullo recepto precio, etiam si emerit ipsam in nundinis.præs.59.lib.5.nu.22 36
Recuperat autem pretium a vero domino, quando rem ipsam redemisset ab hostib.vel latrunculis externis.ibi nu.26
Cessat enim in eo suspicio, quod fuerit particeps furti, vel quod fuerit negligens in perscrutanda conditione venditoris.ibi.nu.17
Pretium item recuperat a vero domino, quando dictum pretium numeratum ab ipso emptore versum est in vtilitatem domini ipsius rei.ibi.nu.29
Idem in emptore bonæ conditionis & famæ, in quo præsumitur bona fides ibi.nu.30
Emphyteusis si est data nomine dotis, mortua muliere illa non reuertitur ad priorem dominum, sed transit ad hæredes ipsius mulieris. præs. 189. lib 4, num.195 213
Emphyteusis ecclesiastica concessa pro se & quibus dederit, transit etiam ad hæredes extraneos ab intest tamen succedentes præs.27.lib.4.nu.11 51
Emphyteusis non præsumitur, vbi alio titulo apparet, ab initio concessum. lib.3 præs.108.nu.10 183
Emphyteusis acquisita præsumitur, secundum consuetudinem concedentis, vel in tertiam, vsque generationem, vel in perpetuum. lib.3 præsump.109. nume.1 183
Emphyteusis in dubio perpetua præsumitur, vbi de domini aut regionis consuetudine non apparet ibi.nu.7
Emphyteusis Ecclesiastica, vsque ad tertiam generationem solum, concessa præsumitur.ibi.nu.15
Emphyteusis iudicatur, vbi concessio perpetua est.lib.3.præs.105.nu.3 182
Emphyteusis dicitur, quando modica soluitur pensio.ibi nu.6
Emphyteusis sit an locatio, effectus magis quam verba iudicant.nu.10
Emphyteusis relinqui potest filijs, & descendentibus potentiorib.lib.3.præs. 129.num.40 203
Emphyteusis probari quidem per scripturam debet, diuturnitate temporis tamen interuenisse, satis probatur.lib.3.præs.131.nu.88 211
Emphyteusis concessa ad tempus, de decennio intelligitur.lib.3.præs. 110.nume.1.Et quæ sit ratio num.3 184
Emphyteusis, & censualis contractus in quo differant.lib.3.præs.106.nu 1. 182
Emphyteusis, seruitutis speciem quandam præsefert.ibi.nu.5
Emphyteusis Ecclesiastica, non ad omnes, sed quosdam tantum hæredes transit.lib.3 præs 47.nu 13 150
Emphyteusis contractum etsi contrahentes appellent, quando tamen censeatur venditio.lib.3.præs.104.nu.30 181
Emphyteusis titulum alij 10.anno.cursu præsumi volunt.lib.3.præs.108.nu.3. Alij spacio annorum triginta.nu.4 183
Emphyteusis titulus, concessus vel præscriptus, secundum regionis consuetudinem præsumitur.lib.3.præs.109.nu.5 203
Emphyteusis natura est, vt perpetua sit.ibi.nu. 12
Emphyteusim concessam alicui cum promissione de non concedendo alteri, dominus pro se retinere potest.lib.3.præs.44.nu.10 148
Emphyteusim vel infeudationem nouam, concessam a prælato consanguineis præsumi fraudulentam.lib.3 præs.54.nu.8 155
Emphyteusim vel locationem contrahentes nominantes, illorum verbis stādum est.lib.3.præs.105.nu.1 182
Emphyteusim concessam indicio est, reseruatio præstādi laudemij.ibi.nu.7
Emphyteusim Ecclesiasticam stipulatus pater filijs, eam vt talibus non vt hæredibus præsumitur stipulatus.lib.3.præs.48.nu.11 150
Et eam consequi potest filius, etiam patris hæreditate repudiata. nu.12
Emphyteusi in ecclesiastica præsumenda, 40.anno.præscriptio requiritur. lib. 3.præs.108.nu.5.Et in quibus prædijs id sit verum.nu.6 183

Emphy-

Emphyteusi cadere est quid pœnale.lib.3.præs.144.nu.6. 223
Emphyteuta moram suam purgare possit lib.3.præsumpt.112.nu.11 184
Emphyteuta præsumitur, qui rem emphyteuticã diu possedit.lib.3.præsumpt.108.nu.1. 183
Emphyteuta per biennium aut triennium a solutione cessans, ab emphyteusi cadit.lib.3.præs.106.nu.15. 182
Emphyteuta domino inconsulto, rem emphyteuticam alienando, cadit ab ea ibid.nu.18.
Emphyteutam expellens dominus, pensionem præsumitur remisisse. libr. 3. præs.112.nu.12. 184
Emphyteutam, censuarium, conductorem, ad futuram solutionem volens compellere dominus directus, vel locator, quid probare debeat. lib.3.præs.112 num.4. 184
Emphyteuticus cõtractus, pro sui essentia scripturam requirit.lib.3.præsump.108.no.2. 183
Emphyteuticus titulus in his quæ dari in emphyteusim nequeunt, non præsumitur.ibid.nu.9.
Emphyteuticum esse fundum confessus, suo nocet successori etiam singulari.lib.3.præs.101.nu.16. 177
Emphyteutico titulo præsumendo, quantum temporis requirat lex Veneta, tam rebus priuatis, quam Ecclesiæ.lib.3.præs.108.nu.8. 183
Emphyteuticam rem, tanquam cuipiam consensu domini, decem annorum cui fu possidens, contra dominum negãtem, solemnitatis, & consensus adhibiti præsumptionem habet.lib.3.præs.132.nu.48. 211
Emphyteutica vel feudali re, ad Ecclesiam reuersa, emphyteutæ ab remittatur pensio futura lib.3 præs.112 nu.16. 185
Emphyteuta an possit rem emphyteuticam onere fideicommissi non grauatam dare in dotem sine consensu domini directi. præsumpt. 189. libr. 4. nume.164. 212
Et quid si res emphyteutica subiecta est fideicommisso.ibid.nu.165.
Ennio ab Aphricanorum familia quantum largitum fuit.præsumpt.100.libr. 6.nume.9. 336
Oenomelis venit nomine vini, quid sit.præs.152.lib.4.nu.17. 170
Non entis nullæ sunt qualitates præs.39 lib 4.nu 31. 36
Ensis inquisiti repertus sanguine maldefactus, indicium torturæ præbet.lib.1.q.89.nu.135. 44
Et quando indicium hoc diluatur.ibi.nu.seq.
Enunciatio facta inter contrahentes præsumptionem facit esti id quod enũciatur, tempore confecti actus, verisimiliter non potuit interuenire. lib.3. præs.133.nu.12. 213
Fallit in eo, qui de facto ipso enunciato, verisimiliter scientiam cognitionemque non habuit.nu.13.
Enunciatio facta a muliere quod sit vidua, non facit præsumptionem, si de morte mariti aliter non constet.ibid.nu.19.
Enunciatiua verba præsumuntur vera inter contrahentes, etiam quando de ipso enunciato principaliter disputari contingit.ibid.nu.5.
Extenditur id etiam ad tertium, quantum ad illius fauorem.nu.6.
Enunciatiua verba prolata in iudicio, præsumptionem faciunt pro tertio. ibid.nu.7.
Idque præsertim si antiquitus prolata sint. nu.8.
Vel adhibitum fuerit iuramentum nu.9.
Aut verba enunciatiua significẽt, causam finalem eius de quo agitur.nu.11.
Enunciatiua verba iuramento comprobata disponere.ibid.nu.10.
Enunciatiua prolata super aliquo facto non conuenienti enunciationi, non faciunt præsumptionem.nu 15.
Enunciatiua prolata super eo de quo partes disponere nõ possunt, nõ habẽt veritatis præsumptionem ibi.nu.17.
Enunciatiua a contrahentibus prolata, nullam præsumptionem faciunt contra tertium. quando actus est recenter nouus.ibid. nu.21.
Quid autem sit in antiquis. nu.22.cum seq.
Enunciatiuis verbis pronunciata a contrahentibus, vera præsumuntur. ibid. nume.1. 213
Id quod etiam ad non contrahentes extenditur, consentientes tamen ipsi contractui.nu.2.
Et locum habet contra hæredes, & successores singulares.nu. 3.
Atque adeo vt aliquando probatio in contrarium admittatur.nu.4.

Episcopi officium & dignitas: Quando suspectus de hæresi habeatur, & quando possit sibi coadiutorem assumere.

Episcopus conferendo beneficium consanguineo idoneo non dicitur cõmittere simoniam.præs.35.lib.5.nu.9. 262
Episcopus si mandet alicui, vt aliquid faciat sub pœna excommunicationis, intelligitur in dubio de excommunicatione iam lata & non ferenda.præs. 49.lib.5.nu.12. 270
Episcopus in eligendo pauperes, quibus legatum est relictum, non libero, sed regulato arbitrio vti debet.præs.125.lib.4.nu.4. 145
Idem de testamenti executoribus.ibi.
Episcopus vel alter in sacris constitutus si instituit hæredem scienter hæreticum, suspectus est de hæresi.præs.6 lib. .nu.33. 245
Episcopus, qui mutando sedem cupit ad meliorem & opulentiorem ecclesiã transire, præsumitur id ex ambitione & improbitate facere. præs 35. lib.5. nume.1. 262
Nouitati enim dicitur studere, dum nouam sedem quærit.ibid.nu.2.
Debet itaque vtraque ecclesia priuari. ibid.
Secus quando mandato summi Pontificis mutaret sedem.ibid.nu.11.
Episcopus cum clericis ciuitati gabellas imponenti consentiens, contra se ipsum non præsumitur consensisse.lib.3.præs.44.nu.18. 148
Episcopus asserens se habere ius percipiendi decimas in alterius diocesi, non tutus est ob id, quod diu perceperit.lib.3.præs.131 nu.78. 208
Episcopus mandans aliquid fieri secundum formam iuris, intelligitur de iure a se condito.lib.2.præs.6.nu.3. 52
Episcopo ordinanti clericos alienæ diocesis creditur, si de ordinarij licẽtia id factum asserat.lib.2.præs.67 nu.11. 86
Episcopo asserenti, se ob benemerita donare alicui, ob aliquas coniecturas credi.lib.3 præs.19.nu.38. 135
Episcopi circa nepotes, & cõsanguineos cæci dicũtur.lib.3.præs.54.nu 5. 155
Episcopo senio confecto ita licet coadiutorem sibi assumere quemadmodũ & ægroto.præs.46.lib.6.nu.3. 300
Aequalitas inter fratres omnino seruanda.præs.36.lib.4.nu.34. 30
Aequitas inter iudices mercatorũ max.spectari solet. præs. 55. lib.4.nu.10. 48
Idem inter iudices delegatos.ibid.
Idem censetur in illis iudicibus, qui ex forma statuti possunt iudicare vt sibi videtur.ibid.
Idem dicendum est de arbitratoribus.ibid.
Aequitas nunquid magis in eo versetur, quod euanescat subtilitas, an quod obliquetur.præs.55.lib 4.nu.11. 48
Equus si reperitur in meis pascuis, iustè possum alimenta petere ab ipsius Domino, cum præsumatur in illis depasculasse.præs.71.lib.6.nu.5. 320
Equum sibi locatum qui asserit decessisse in itinere probare debet equum illum mortuum esse illum met, quem conduxit.præs.15.lib.6 nu.27. 279
Errans in fide, si admonitus non resipiscit, etiam si per errorem errasset, perinde habetur, ac si scienter ab initio peccasset, & pertinax dicitur. præs 7. lib.5.nu.13. 245
Extende, etiam si dictus errans minus fuit legitimè admonitus. ibid nu.14.
Idem quando error seu ignorantia est probabilis, sed tamen is ignorans iurat, se nunquam a sua opinione discessurum.ibid.nu.15.
Idem si protestatus firmiter, se nunquam recedere velle ab aliqua propositione hæretica.ibid.num.16.
Distingue, vt ibid.num.17.

Error circa quæ versetur, & an & quando præsumatur.

Error est, quando aliud est quam creditur.præsump.23.lib.6.no.4. 282
Et supponit aliquam notitiam eius, circa quod erratur, nempe per famam, visum, vel opinionem.ibi.nu.6.
Vnde errare est falsa pro veris approbare: ignorare vero est nihil approbare.ibid.nu.7.
Error seu ignorantia aliquando versatur circa iuris dispositionem, aliquãdo circa factum hominis, aliquando circa vtrunque, & sic declaratur ignorantia iuris, facti, & iuris & facti.ibi.nu 9
Error an & quando præsumatur commissus in actu & dispositione. præsum. 22 lib 6.nu.1. 281
Quod cum error sit quid facti non debet præsumi.ibid.nu.3.
Et id multo magis, quãdo actus cõfectus fuit a perito & diligenti. ibi.nu 4.
Quando enim error est commissus a perito, habet in se culpam & negligẽtiam.ibid.nu.7.
Error non præsumitur commissus in instrumẽto circa ea, quæ ad notarij officium pertinent.ibid.nu.5.
Et sic non præsumitur commissus in confessione facta ab eo qui rei & actus cognitionem scientiamque habet.ibid.nu.6.
Error præsumitur commissus, quando coniecturis atque præsumptionibus apparet, rem aliter se habere.ibid.nu.8.
Et id non solum habet locum in errore facti, sed etiam iuris, qui detegitur, quando constat de mala iuris interpretatio.& intellectu.ibid.nu.9.
Et rursus responsum reijcitur.ibi. nu.10.
Error quid differat ab ignorantia.præs.23.lib.6.nu.2.& 5. 282
Error iuris excusat in illis casibus in quibus latus est quem dolo carere. præs. 3.lib.5.nu 32. 231
Intellige, nisi ius resistat actui.ibid.nu.34.
Error in iure potius præsumitur quam dolus præs 3.lib.5.nu.31. 240
Error & ignorantia iuris & facti, quæ & quando præsumatur. præsumpt.23. lib.6.nu.26. 284
Error in facto potius præsumitur quam dolus.præs.3.lib.5.nu.35. 241
Error, qui in actu & dispositione apparet, an præsumatur commissus scienter, an per errorem & ignorantiam iuris.præs.23.lib.6 nu.1. 281
Error vnius, errandi occasionem alteri præstare non debet.lib.1.q.1.nu.21. 2
Error & ignorantia etsi multis in casibus præsumantur, attamen ipsa præsumptio allleganda est.lib.1.q.48.nu.3 & 4. 25
Error Bologneti detegitur qui præsumptionem ab intellectu hominis pendentem, iudicat esse quid facti.lib.1.q.11.nu.17. 7
Item dum præsumptionem a lege introductam existimat esse quid iuris, & quid intellectualis no.18.
Error manifestus aut vitium visibile, præsumptionem facit, solemnitates in decreto requisitas, non fuisse adhibitas.lib.2.præs.75. nu.40. 95
Errorem non præsumi.lib.1.q.61.nu.13. 30
Errantis nullus est consensus.lib 2 præs 19.nu.9. 62
Aes alienum de fideicommisso est prius detrahẽdũ.præs.190.lib.4.nu.13. 214
Aetas tenera pueritiæ aut infantię nõ præsumitur idonea alicui operi. pręs. 48.lib.6.nu.10. 301
Aetatem breuiorem nobis constituit Deus quam antiquitus factum est, ob hominum nequitias.præs.49.lib 6.nu.15. 302
Et dictio, sui natura copulat æqualiter.lib.3.præs.15.nu.23. 127
Et dictio, quando stet continuatiuè vel augmentatiuè.lib.2.præs.95.nu.5. 103
Et, dictionem, interdum alternatiue loco capi.lib.3.præs.90.nu.9. 169
Eucharistiam sacrosanctam non sumens saltem semel in anno suspectus est de hæresi: verius autem intra annum dicitur excommunicatus, post annum vero dicitur male sentire de potestate clauium.pręs.6.lib.5.nu.27. 244
Huiusmodi autem suspicio non est adeo violenta, vt ob eam solam damnari quispiã debeat, nisi in excomunicatione obstinate persistat. ibid. nu. 28.
Euentus tristes non habentur in consideratione.pręs.32 lib.4.nu.15. 24
Euidens dicitur, quod constat coniecturis.lib 1.q.45.nu.4. 22
Euictio ex facto autoris, vel illius a quo res euincitur contingens, non afficit euictionis promissorem.lib.3.præs.115.nu.13. 187
Euictio in permutatione, quemadmodum in emptione præstatur. lib.3. præs. 118.num.18. 191
Euictioni rem suppositam scienter acquirenti, nulla redditur actio.lib.3.pręs. 118.num.22. eod.
Euictione secuta facto cohæredis, vel autoris sui, nulla datur actio. lib.3 præs. 118.num 11. 190
Idque etiãsi in diuisione facta, de euictione simpliciter promiserint.nu.12.
Quod etiam ad precij consecutionem extenditur.nu.14.
Aliud tamen, quando in specie, & in indiuiduo de euictione promisissent ex causa fideicommissi, vel bonorum feudalium.nu.13.
Euictione sequuta facto cohæredis vel autoris, actio contra cohæredem datur, si vni, in diuisione facta sola feudalia, vel fideicommisso subiecta, alteri autem libera allodialia obuenium.ibid.nu.15. 190
Item si diuisio facta sit inter hæredes ignorantes bona feudalia vel fideicõmisso subiecta.nu.16.
Euictione facta ex rei natura, non autem facto cohęredis, actio contra hæredem datur.nu.17.

Quamuis diuisio inter eos a iudice facta sit. num. 19.
Et an sit verum, quando portio cohæredis est in eadem euictionis causa. nume. 20.
Et quid si sciebant cohæredes, rem diuidendam periculo euictionis subiacere. num. 21.
Quid denum scilicet inter eos actum sit, vt nullus cohæredum de euictione teneatur. nu. 23.
Euicta re, ea sui natura, non tenetur de euictione promissor. libr. 3. præsumpt. 115. nu. 14. 187
Exceptio declarat & confirmat regulam. præs. 156. lib. 4. nu. 21. 172
Exceptio confirmat regulam etiam in non exceptuatis. præsumpt. 83. lib. 4. nume. 40. 92
Exceptio concessa marito a lege, ne vltra quam possit, conueniatur ab vxore, est exceptio dubia, quia dubium est, an maritus sit peruenturus ad pinguiorem fortunam. præs. 25. lib. 6. nu. 13. 286
Exceptio de genere regulæ esse debet. lib. 3. præs. 35. nu. 19. 142
Exceptio rei cohæret fauorabilior est, quam actoris petitio. lib. 1. q. 55. nu. 3. 28
Exceptio quæ fit de eo, quod sub dispositione alias non continebatur, ad illud extenditur, ne inutilis reddatur exceptio. lib. 3. præs. 115. nu. 75. 189
Exceptio qua processus, & acta redderentur nulla, si fuerit opposita, iudex ad vlteriora procedens, non præsumitur eam reiecisse. lib. 2. præs. 64. nu. 9. 85
Exceptio nullitatis, non potest obijci ad impediendum sententiæ executionem. lib. 1. præs. 47. nu. 3. 74
Exceptio nullitatis defensio potius quam exceptio dicitur, præsertim si a iudicis incompetentia proueniat, vel notoria sit. lib. 2. præsumpt. 48. num. 25. 26. & 27. 75
Exceptio de iure tertij, obijci potest, quando intentionis agentis exclusiua est. lib. 3. præs. 51. nu. 20. 152
Exceptio precij non soluti, impedit litis ingressum. lib. 2. præs. 48. nu. 15. 75
Exceptio obreptionis, & subreptionis contra principis rescriptum opponi potest, etsi statutum omnes exceptiones reijciat. ibid. nu. 16.
Exceptio non numeratæ pecuniæ, etiam post conclusionem in causa potest obijci lib. 1. q. 50. nu. 6. 26
Exceptio non numeratæ pecuniæ, contra confessionem depositi, nequit opponi lib. 3. præs. 13. nu. 22. 126
Exceptio a statuto reiecta non præsumitur, quæ ab eodem capite, vel etiam altero statuto prouenit. lib. 2. præs. 48. nu. 3. 74
Exceptio inhabilitatis nunquam præsumitur reiecta a statuto. ibid. nu. 6.
Item neque exceptio excommunicationis. nu. 8.
Item nec exceptio manifeste, & notorie apparens. nu. 9.
Aut quæ per indirectum opponitur. nu. 10.
Et quæ a defectu citationis prouenit. nu. 11.
Aut a contrarietate, & perplexitate. nu. 13.
Idem est in ea, quæ ex subiecta materia inest. nu. 14.
Pretij non soluti. nu. 15.
Obreptionis, & surreptionis. nu. 16.
Sic neque exceptio metus. nu. 17.
Aut innocentiæ. nu. 18.
Idem nec ea, quæ fundatur in confessione partis facta in iudicio. nu. 19.
Vel quæ prouenit ex alio instrumento vel actu æque solenni. nu. 20.
Aut ab ineptitudine petitionis vel libelli. nu. 21.
Aut ab eodem fonte. nu. 23.
Sic nec ea quæ a nullitate actus, & sententiæ prouenit. nu. 24.
Aut qua iudicis officium imploratur. nu. 26.
Vel quæ dolo aduersarij causatur. nu. 29.
Idem nec ea quæ opponitur contra executionem. nu. 31.
Idem in exceptione contra personam iudicis tanquam suspecti. nu. 32.
Neque exceptio solutionis. nu. 33.
Aut compensationis. nu. 34.
Sic neque intentionis, & facti. nu. 37.
Neque exceptio Senatusconsul. Macedoniani. nu. 38.
Aut exceptio vsurarum. nu. 39.
Vel exceptio falsitatis. nu. 40.
Et ea, quod res quæ petitur non sit in rerum natura. num. 41.
Item nec restitutionis in integrum. nu. 42.
Quando tamen ea intelligatur exclusa. nu. 43.
Exceptiones dotis non numeratæ tempore lapso, censetur maritus velle, dotem etiam non numeratam, restitui. lib. 3. præs. 12. nu. 64. 123
Exceptionis non impedit præsumptio. lib. 1. q. 55. nu. 1. 28
Exceptionem dilatoriam quæ non est præiudicialis propositam, iudex procedens vlterius, reiecisse præsumitur. lib. 2. præs. 64. nu. 10. 85
Exceptionem actoris de spolio agentis, super dominio articulos recipi non debere, quando reiecisse præsumatur eadem. ibid. nu. 13.
Exceptione non opposita, iudex procedendo in causa, non dicitur illam reiecisse. lib. 2. præs. 64. nu. 1. 85
Exceptione declinatoria opposita, iudex etiam re cognita ad vlteriora procedens, non præsumitur illam reiecisse. ibid. nu. 2.
Et quibus id casibus locum non habeat. nu. 3. 4. & 5.
Exceptione opposita quæ extinguit iurisdictionem ob iustam suspicionis causam, ad vlteriora iudex procedendo, non præsumitur eam reiecisse. nume. 6.
Exceptione simpliciter proposita, si iudex ad vlteriora procedere prohibeatur, non censetur reiecta exceptio, etiam si ad vlteriora procedat. nu. 7. 85
Exceptione contra testes opposita, iudex vlterius procedens eam reiecisse præsumitur. nu. 12.
Exceptiones duæ contrariæ opponi nequeunt, cum vna in se ipsa est contraria lib. 2. præs. 42. nu. 5. 72
Idem in exceptionibus contrarijs in facto, siue præcise contrarijs & incompatibilibus. nu. 6.
Exceptiones contrariæ non admittuntur in ijs casibus quibus mendacium punitur. nu. 9.
Idem in casibus quibus lex est impedimento, ne contrariæ exceptiones deducantur. nu. 10.
Exceptiones contrarias reus proponere sed non probare potest. lib. 2. præs. 42. num. 7. 72
Exceptiones contrarias reus proponere potest, si actor in ijs nullo probationis onere grauatur. nu. 8.
Exceptiones reijciens statutum, non reijcit eam, qua negatur qualitas, quæ est statuti fundamentum. lib. 2. præs. 48. nu. 1. 74
Exceptiones omnes statutum reijciens, non præsumitur excludere eam, quam excipiens in continenti se offert probaturum. lib. 2. præs. 47. nu. 1.
Excipiens etiam, iuris habens pro se præsumptionem eam allegare debet. lib. 1. q. 48. nu. 30. 26
Idque etiam in causis criminalibus procedere. nu. 32.
Excommunicatio lata ab homine, pro peccato mortali censetur lata, & ideo de maiore est intelligendum, non autem de minori. præsumpt. 49. lib. 5. nume. 21. 270

Excommunicatus an & quando quis præsumatur, & a quibus prohibeatur.

Excommunicatus quis non præsumitur, quando pro absoluto habetur. præs. 70. lib. 6. nu. 6. 320
Idem quando is allegaret absolutionem & diceret se perdidisse absolutionis instrumentum, & lapsum esset longum tempus si est bonæ conditionis, & famæ. ibid. nu. 7.
Idem quando quis recipiendo dicit electionem esse nullam tanquam factã ab his, qui aliquando fuerunt excommunicati. ibid. nu. 8.
Excommunicatus olim an hodie excommunicatus censeatur. præsumpt. 70. lib. 6. num. 1. 319
Quod si fuit excommunicatus sub conditione, vt puta nisi decem dederit Sempronio, intra decem dies ex quo potuit illa decem dedisse non præsumitur excommunicatus quo ad tertiũ agentem, secus quo ad ipsum Sempr. ibid. no. 2.
Excommunicatus omnino arcetur a sepultura. præs. 94. lib. 6. nu. 6. 330
Excommunicatus de iure sepeliri non potest in ecclesia. præsumpt. 183. lib. 4. nom. 48. 199
Excommunicatus perseuerans per annum in excommunicatione dicitur cõtemnere improprie, quia nil agit contra ecclesiam, nisi quod negligens est, vt ab eo vinculo dissoluatur. præs. 44. lib. 5. nu. 5. 50. 266
Excommunicatus, qui se ingerit alijs non excommunicatis contra præceptũ superioris, per contemptũ se immiscuisse censetur. præs. 44. lib. 5. nu. 14. eo.
Idem quando scienter perseuerat in excõmunicatione per annũ. ibi. nu. 15.
Excommunicatus semel, adhuc præsumitur excommunicatus, si magis animæ sit consultum. lib. 1. q. 29. nu. 19. 15
Excommunicatus censetur repertus apud plebanum in matricula excommunicatorum, non cancellatus aut abrasus. lib. 2. præs. 51. nu. 55. 80
Excommunicatus quando possit esse in iudicio. lib. 3. præsump. 29. nu. 53. 135
Exclusus ab vno capite, non dicitur exclusus ab alio. lib. 3. præs. 144. no. 9. 223
Excusans se tanquam pauperem probare debet paupertatem. præs. 25. lib. 6. nume. 15. 286
Excusatus semel a munere ob inopiam non potest deinde ab alio munere se excusare ob paupertatem illam, sed cognosci debet an inops vel diues sit. præs. 28. lib. 6. nu. 3. 287
Executores legati ad pias causas si sunt valde pauperes, pro seipsis vel eorum filijs retinere possunt partem aliquam bonorum distribuendorum pauperibus. præs. 125. lib. 4. nu. 17. 146
Si autẽ eorum inopia erat cognita ipsi testatori secus dicendum. ibi. nu. 18.
Si tamen deinde superuenit paupertas, vel non erat ipsi testatori cognita, possunt pro se vel eorum filijs retinere. ibid. nu. 9.
Et nunquid possint vnum tantum pauperem eligere, cui omnia bona testatoris assignent & tradant. ibid. nu. 20. & seq.
Executores testamenti a testatore iussi visitare a se erectum collegium, non possunt per substitutum visitare, ex quo electa est ipsorum persona. præs. 92. lib. 6. nu. 6. 330. Baldus contra. ibid. no. 7.
Executor testamenti in electione pauperum, potest eligere sanguine sibi coniunctos. lib. 3. præs. 54. nu. 3. 155
Executor testamenti, qui secundum testatoris voluntatem repertus fuerit rectè aliqua erogasse, similiter præsumitur de reliquis. lib. 3. præsumpt. 63. nume. 4. 159
Executores testamenti, qui pro suo arbitrio habent distribuere bona testatoris, non possunt ea distribuere in personam filij spurij testatoris. præs. 96. lib. 4. nu. 12. 115
Exemplum Rhetoribus, Iurecons. est simile. lib. 1. q. 6. nu. 11. 4
Exhæredato filio, semper præsumptio est quod iniuste sit exhæredatus, nisi causa ab hærede probetur. lib. 1. q. 35. nu. 1. 16
Exhæredatio est odiosa. præs. 10. lib. 4. nu. 28. 10
Exhæredatio est odiosa, & ideo non præsumitur bona mente facta. præs. 28. lib. 4. nu. 3. 21
Exhæredatio quando bona vel mala mente facta præsumatur. præs. 28. lib. 4. nume. 1. eo.
Exhæredatio ad tempus fieri non potest. præs. 28. lib. 4. nu. 6. 21
Exhæredatio, an & quando coniecturis & præsumptionibus indicta censeatur. præs. 30. lib. 4. nu. 1. & per totum. 22.
Et an solum coniecturæ, & præsumptiones sufficiant ad inducendum exhæredationem. ibi nu. 2. eod.
Exhæredationis causa in testamento a patre expressa an vera vel falsa præsumatur. præs. 29. lib. 4. nu. 1. 21
Existens in loco, præsumitur scire, quæ ibi geruntur. lib. 1. q. 14. nu. 54. 8
Exitus bonus non potest expectari eorum, quæ malo principio inchoata. lib. 1. q. 19. nu. 4. 10
Expensæ minutæ factæ ab aliquo administratore præsumptionibus declarantur. lib. 1. q. 58. nu. 14. 29
Expeditio causæ vel vnius articuli, mandata vni ex delegatis, priuatiue intelligitur. lib. 2. præs. 16. nu. 33. 62
Experientia quotidiana rerum omnium magistra. lib. 3. præs. 22. nu. 5. 130
Expressa apud iudices, obtinent vim probationis. lib. 2. præsump. 62. nu. 2. 85
Expressio eorum quæ tacite insunt nil operatur. lib. 3. præs. 11. nu. 22. 120
Expressio quando requiritur sufficit præsumptio. lib. 3. præs. 129. nu. 32. 203
Idque ampliatur etiam quando titulus superuenit. nu. 33.
Idem etiã si constet per solam confessionẽ de iusto titulo oneroso. nu. 34.
Limitatur tamen quando constat de titulo lucratiuo, etiam per solam partium confessionem. nu. 35. eod.
Expressio eius, quod tacite inest, nihil operatur. præs. 139. lib. 4. nu. 16. 156. & præs. 194. nu. 2. 219
Expressum id esse dicitur quod pendet ab eo, quod vere expressum fuit. præs. 110. lib. 4. nu. 44. 136
Expressum id dicitur, quod in generalitate verborum continetur. præs. 34. lib. 4. num. 32. 27
Tacitum dicitur quod nec ex mente colligitur, sed tacitè a lege sub intelligitur. ibid.

Expressum facit cessare tacitum.præs.62.lib.4.nu.48.53.& præs.109.lib.eo.nu.12.132.& præs.6.lib.3 nu.41. 114
Expresso viriato,dicitur,& tacitum vitiatum,& quo casu, præsumpt.43.lib.4.num.17. 41
Tacitum non debet plus operari quam expressum.ibid.
Expressum tacito fortius est.lib.3.præs.127.nu.19. 202
Expressum dicitur, quod coniecturis, & signis colligitur. lib. 1. quæstio.45.nu.8.& 9. 22
Expressum satis dicitur,quod lex præsumptione,& coniectura expressit.lib.3.præs.42 nu.21. 147
Expressum satis dicitur, quod ex coniecturis a lege probatis colligitur. lib.3.præs.122.nu.34.193.& præs.134 nu.37. 215

Extensio an & quando fieri possit & admittatur.

Extensio quando fit,fieri debet cum omnibus suis qualitatibus. præs.39.lib.4.num. 33. 36
Extensio conceditur etiam in exorbitantibus quando eadem viget ratio. præs.189 lib.4.nu 16. 206
Regulariter vero non conceditur.ibid.nu.108. 210
Extensio de casu ad casum fit etiam in conditionibus voluntarijs ex mente & voluntate testatoris.præs.65.lib.4 nu.16. 61
Extensio de casu ad casum admittitur ratione conseruandæ agnationis, vel familiæ.præs.85.lib.4.nu.14. 97
Extensio de casu ad casum non admittitur,quando in indiuiduo casus est expressus.præs.65.lib.4.nu.19. 61
Extensio de casu ad casum,quando in vltimis voluntatibus non admittatur.lib.3.præs.144.nu.5. 223
Extensio non debet fieri in materia exorbitanti, & contra communes iuris regulas.lib.3.præs.1.nu.51. 106
Extensio in exorbitantibus nō est permissa,secus ex identitate rationis. præs.89.lib.4.nu.37. 103
Extensio quando agitur de publica vtilitate, fit etiam in materia odiosa & pœnali.præs.189.lib.4.nu.158. 212
Extensio in substitutionibus admittitur,& non admittitur ex præsumpta mēte testatoris in aliqua verisimili ratione fundata.præs.36.lib.4.nu 9. 29
Extensio non admittitur de casu ad casum in substitutionibus. præsumpt.63.lib. 4.nu.2. 29
Extensio non est permissa in tacitis.præs.99.nu.63.lib.6. 336
Exterus præsumitur ignorare leges illius loci vbi reperitur.lib.2.præsumpt 3.nume.6. 51
Exterus quando excusetur a delicto, contra leges ciuitatis commisso. ibid. nume.7.
Exterus bannitum receptans,quomodo excusetur. nu.8.
Extranei quandoque dicuntur, qui patriæ potestatis vinculo inuicem deuincti non sunt.præs.50.lib.6.nu.2. 303
Extraneus si fuit institutus sub conditione,si se illius filium probauerit, intelligi debet de probatione præsumptiua,nō autem de vera probatione.præs.4.lib.6.nu.20. 274
Extraneus hæres institutus post mortem vxoris legatariæ vsusfructus,an possit detrahere vsumfructum falcidiæ præs.141.lib.4.nu.45. 162
Extraneus hæres institutus tenetur dotare filiam testatoris,& si quid illi legat præsumitur animo compensandi illud legasse.præs.109.lib.4.26. 132
Extraneus substitutus præsumitur semper exclusus a filijs & descendentibus grauati in conditione tacita positis, si sine filijs, &c. præsumpt.89.lib.4.num.116. 108
Extraordinaria non sunt in consideratione.lib.2.præs.16.nu.20. 59
Extrema duo considerantur in relatione, vnumque dicitur fundamentum, aliud terminus.lib.1.q.14.nu.42. 8
Extremis nempe principio & fine, probatis; media quoque censentur probata.præs.36.lib.6.nu.1. 291
Idem quando medium habet coniunctionem cum extremis.ibid.nu.13.
Secus quando extrema sunt omnino separata, & nil inferunt saltem verisimiliter.ibid.
Et secus quando medium est de solemnitate.ibi.nu 14.
Extrinseca declarant quæ intrinsecus latent.præsumpt.35.lib.6.num.22. 290

F

FAbij Rutiliani amor incredibilis erga filium.præsumpt. 56.lib.6.numero 14. 312
Facere aliquid iusta causa quis non dicitur motus,quando agitur de præiudicio tertij.præs.2.lib.5.nu.52. 239
Facere aliquid obligatus, si iure impediatur facere, sufficit si de facto. faciat.præs.141.lib.4.nu.42. 162
Facere qui non potest per se,nec etiam potest per alium. præsumpt. 38. lib.4.nume.8. 33
Facere contra legem,& fidem promissam,graue est delictū.lib.3. præsumpt.86.num.4. 168
Facere nemo debet,quod alteri peccati causa sit.lib.1.q.80.nu.2. 35
Facere qui quod vult de re potest ei vendere, donare, legare, & hæredem in ea facere permittitur.lib 3.præs.115.nu 64. 129
Faciens actum contrarium primo ab illo recedere præsumitur. præs.38.lib.6.num.10. 293
Faciens actum a lege positiua prohibitum, sed non semper, & quouis in loco,sed certo tempore & loco, quando præsumatur in dolo. præsumpt. 3.lib.5.nu.121. 242
Faciens aliquid clam & occultè,quod palam fieri solet, malæ fidei censetur.præs.3.lib.5 nu.107.10. eod.
Faciens aliquid clam,vt fraudem excludat,præsumitur immunis a dolo.pręs.3.lib.5.nu.37. 241
Idem in eo, qui fraude vtitur ad excludendum aduersarij sui fraudes.ibidem.
Faciens aliquid palam, quod facere non debebat, per errorem fecisse censetur.præs.19 lib.5.nu.8. 250
Faciens in iudicio quod fieri nec debet, nec solet, calumniator præsumitur.præs.25.lib.5 nu.8. 255
Faciens quod sibi non prodest & alteri nocet,fraudis & doli particeps videtur.præs.3.lib.5.nu.97. 242
Faciens aliquid in proprio fundo,ob sui vtilitatem id præsumitur facere, nō autem vt proximum lędat.præsumpt 29.lib.6.num 3. 287
Et faciens aliquid in fundo suo vt amico prosit,licet alteri noceat, non pręsumitur dolo fecisse.ibid.nu 19.
Præsumitur autem dolose facere & vt alteri noceat, quando id sibi nihil prodest & alteri nocet.ibi.nu 23.
Idem quādo tenuem inde percepturus est vtilitatem, & alter magnum detrimentum.ibid.nu.24.
Idem quando fit aliquid ad vicini æmulationem,quia animo nocendi præsumitur factum.ibi.nu.28.
Faciens id,ad quod poterat necessario cōpelli,dicitur necessitate coactus facere,licet id sponte faciat.præsumpt.109.lib.4.nu.43. 133
Facinus nocentis impunitum relinqui,satius est,quam innocentem damnari.lib.1.q.97.nu.30. 47
Facinori consentire præsumitur,qui ei cum posset, non iuit obuiam. lib. 1.q.15.num.21. 9
Facta præsumuntur cum solita sunt fieri & quomodo.lib.2. præsumpt.81.nu.4.& 6. 98
Facta sunt diuidua lib.1.q.97.nu.28. 47
Facta ad declarandam hominis voluntatem efficacia sunt. libr.3. præsumpt.1.nu.40. 107
Facta in iudicio maiorem vim habent, quam ea quæ extra illud. lib. 2.præs.62.nu.3. 85
Facta verbis anteponi.lib.3.præs.1.nu.63. 109
Facta incontinenti censetur inesse per modum fictionis non autem præsumptionis præs.12.lib.6.nu.25. 277
Facta illa præsumi debent,quibus causa probabilis accedit.præsumpt. 54. lib.6.num. 18. 309
Factum aliquid præsumitur in dubio tempore licito, vt euitetur delictum.præs.3.lib.5 nu.120. 242
Facta non præsumuntur nisi probentur præs.15.lib.6.nu.7. 278
Facti quæ sunt,non pręsumuntur. præsumpt 1.lib.4. nume.2. & pręsumpt.31.eod.lib.nume.3.22.& præsumpt.155. eod.lib nume.3. 171.& pręsumpt.33.lib.6 nu.8. 289
Facti quę sunt,non pręsumuntur pręs.14.lib.6.nu.1. eod.
In his autem quæ fieri solent, & communiter accidentibus præsumuntur.ibid.nu. 6.
Facti quæ sunt præsumuntur,quando alioqui induceretur delictum, nisi præsumerentur.ibid.nu.23.& seq.
Facti quæ sunt,non præsumuntur.lib.3.præs.10.nu.10. 119
Facti esse dicimus ea,quæ vel oculis ipsis cerni,vel manu tangi, vt quid corporeum,possunt.lib.1.q.11.nu.15. 7
Facti qualitas,minuere debet delicti pęnam.lib.1 q.97.nu.34. 47
Facti qualitas,secundum qualitatem personæ facientis interpretatur & præsumitur.lib.3.pręs.122.nu.101. 198
Facto proprio difficilius contrauenire quis potest, quam alieno. lib. 3. præs.132.nu.68. 215
In facto pręsumitur potius error quam dolus.pręs 3.lib.5.nu 35. 241
In facto notorio præsumitur scientia, & non excusat ignorantiam allegare.præs.13.lib.6.nu.69. 263
Factum prudentis pręsumitur quod a pluribus factum est.pręsumpt.85. lib.6.nume.2. 327
Factum subsecutum & euentus declarant, de qua re intellexerint contrahentes pręs.35.lib.6.nu.31. 290
Factum non pręsumitur.lib 2.pręs.2.nu.3. 50
Factum alienum pręsumitur incognitum.lib.2.præs.45. nu.14. 72
Factum pręsumitur ab eo, cuiusque nomine, qui facere tenebatur.lib.3 præs.15.num.15. 127
Factum positiuum,consensum arguit.lib.3.pręs.57.nu.12. 157
Factum subsecutum,declarat voluntatem dubiam pręcedentem.lib. 3. præs.1.num.32. 107
Factum tribus temporibus consideratur.lib.1.q.19 num.2. 10
Factum pręsentis temporis, coniecturam facit ad pręterita, & futura. ibid. num.6.& 7.
Factum futuri temporis coniecturam facit ad ea,quę iam sunt pręterita, vel ad pręsentia.ibid.num.9.
Factum sequens declarat voluntatem pręcedentem.ibi.nu.10.
Falcidia contra testatoris voluntatem detrahitur.lib 1.q.46.nu.8. 23
Falcidia cum potest vti hęres,legatum vnum integrum præstando, sibi pręiudicat etiam quo ad alios legatarios.lib.3.pręs.131.nu.27. 207
Falcidiæ detractio potest hodie prohiberi a testatore, olim secus erat. præs.198 lib.4.nu.2. 224
Falcidię detractionis commodum est a iure concessum hęredi, vt adire possit hęreditatem vt pręstentur legata legatarijs. præsumpt. 141. libr. 4. numero 46. 162
Falcidię & trebellianicę detractio,vide in litera, T, Trebellianicę & falcidię detractio.
Falsarius semel semper in futurum pręsumitur talis. præsumptio. 32. libro 5.nume.3. 260

Falsitas quomodo committi soleat, & an & quando præsumatur, & ex quibus insurgat.

Falsitas sine dolo committi non potest pręs.20.lib 5.nu.51. 251
Falsitas non potest dici interuenire,quando caret dolo. pręsumpt. 21. libr. 5 nume.19. 252
Falsitas si est commissa in accessorio, non ex hoc pręsumitur commissa in principali pręs.21.lib.5.nu.14. eod.
Falsitas in instrumento commissa non dolo aut vitio ipsius notarij,sed ob falsam partis assertionem, instrumentum non vitiat in ea parte vbi non est falsitas.præs.21.lib.5 nu.20. eod.
Idem quando constaret vel efficacioribus probationibus,vel claris pręsumptionibus alias instrumenti partes esse veras.ibid.num 21.
Falsitas in instrumento si aliunde proueniat quam ex persona notarij, & id vitium versatur circa solemnia ipsius instrumenti,pręsumitur instrumentū falsum in omnibus suis partibus.pręsumpt.21.lib.5 nu.27.28. eod.
Idem quando vitium per errorem ipsius notarij emanaret. ibi.nu 29.
Et si falsitas prouenit aliunde quam ex persona notarij,versatur autem circa substantialia ipsius instrumenti,vitiatur instrumentum in totū ibi.nu.30.
Quid autem si aliunde proueniat,& vitium est in capitulo diuerso, cōnexo tamen illi,de quo est controuersia. ibid.num.31.

Et quid si falsitas est in vno capitulo omnium separato, an præsumatur falsum instrumentum in cæteris capitulis separatis ab illo falso. ibid.nu.32.
Falsitas præsumitur ea persona notarij, qui alias falsitates commisit. præs. 20.lib 5.nu.27. 251
Et oritur falsitatis commissæ suspicio, ex immodica diligentia & solicita cura, vt scriptura admittatur & recipiatur.ibid.nu.28
Falsitatis præsumptio insurgit, quando originale instrumenti authentici non reperitur in prothocollo.ibi.nu.31.
Falsitatis coniectura insurgit ex qualitate personæ contrahentis, quæ cognosci nonpotuit tempore celebrati contractus, cuius esset ætatis & qualitatis præs.20.lib.4 nu.35. 251
Idē quādo actus fuit clam & in loco abdito & obscuro cōfectus. ibi.nu.36.
Idem quando venditor, vel is qui ius suum renunciauit, stetit semper in possessione donec vixit.ibid nu.37.
Idem quando constat, eum, qui asseritur falsificasse scripturam illi similem perquisiuisse, vt forte inde exemplum sumeret.ibid.nu.38.
Idem quando is, qui ex instrumento fundamentum faciebat, requisitus fuit ipsum producere, & diu distulit. ibid.nu.58.
Idem quando charæ instrumenti sunt diuersorum signorum.ibid.nu.40.

Falsum quando committi dicatur, & quando præsumatur, & quomodo euitetur.

Falsum sine dolo committi non potest.præsumpt.22.lib 5.nu.38. 253
Falsi crimen est grauissimum, & ideo non præsumitur nisi vrgentes sint coniecturæ: & præsumitur potius error quam falsitas præsumpt.20. libr.5. nume.1. 250
Et in dubio fit interpretatio, vt falsitas euitetur.ibid.nu.2.
Imo sumitur interpretatio aliquantulum extranea, vt euitetur falsitas. ibid. num.3.
Et vt falsitas euitetur, pluralitas actuum & personarum præsumitur.ibidem nume.4.
Falsum in re leui & modica non est considerabile.præsumpt.21. libro 5. nume 19. 252
Falsi crimen nonquam præsumitur præsumptio.2.lib 5. nu.14. 238
Falsum non præsumitur ob qualitatem personarum, quæ de falso arguuntur. præs.14.lib.5 nu.2. 254
Falsum sine dolo non committitur.lib.1 q.49.nu.5. 36
Falsum sine causa non præsumitur commissum lib.1.q.89.nu.18. 40
Falsi crimen præsumptionibus, & coniecturis apparet.lib.1.q.58.nu.8. 28
Falsi crimen ex pluribus præsumptionibus probari lib.1.q.40.nu.13. 20
Falsum non præsumitur commissum, quando vel personæ vel loci qualitas suadet non esse commissum falsum.præsumpt.20.lib.5.nu.5.251.
Et id præsertim, si is, qui prætendit fuisse commissum falsum, diu distulit proponere querelam & accusationem ibid nu.6.
Falsum præsumitur commissum, quando omnes testes descripti in scriptura vel instrumento sunt mortui, nec adeo antiqua est scriptura, vt verisimile sit, quod mortui sint omnes post illius confectionem.ibid nu.7.
Idem quando adest apostilla diuersi atramenti in loco substantiali, ipsius scripturæ.ibid.num 8.
Contra ibid.nu.9.
Idem quando aliquid de substantialibus fuit deletum & cancellatum, vel rasura facta est in loco substantiali.ibid.nu.10.
Idem quando in prothocollo reperitur laceratum instrumentum, vel ipsius pars ibid nu.11.
Idem quando instrumentum continet minus verisimilia.ibid nu.12.
Idem quando quis asserit in iudicio nolle vti instrumento ea de re confecto, sed velle probare testibus.ibid.nu.22.
Idem quando ex pluribus testibus descriptis in instrumento aliquitantum producuntur examinandi.ibid.nu.23.
Idem quando apparet de diuersitate scripturarum, & multo magis de contrarietate ibi nu.24.
Falsum commissum præsumitur, quando notarius asserit in instrumento pecuniam fuisse a debitore datam & a creditore receptam, & vere coram notario pecunia non ad fuit.ibid.nu.29.
Idem quando originale instrumenti nō reperitur in prothocollo.ibi.nu.32.
Idem quando, is qui produxit instrumentum, fuit sæpe interrogatus, an eo vti vellet, & is respondit semper dubitatiue.ibid.nu.33. 251
Falsum asserere & verum tacere, paria sunt.præsump.3.lib.5.nu.19. 241
Falsum vt euitetur, possunt verba impropriari præs.23.lib.5.nu 11. 254
Falsi coniectura euitatur, quando adest aliquod veritatis primordium, præs. 20.lib.5 nu.53. 251
Idem quando ille, qui fuit de falso accusatus, sua ipse sponte coram iudice comparuit, & passus est in carcerem se mancipari.ibi.nu.54.
Idem quando adest testium multitudo.ibid. nu.55.
Idem quando is, in quo confectum fuit instrumentum, iamdiu est in possessione rei sibi venditæ. ibid nu 56.
Idem quando illud, quod falsum arguitur, nihil ad negocium pertinet.ibid. nume.57.
Idem quando adest sola rasura in scriptura, & ignoratur à quo facta sit. ibi, nume 58.
Falsi suspicio tollitur ex loci celebritate, vbi scriptura fuit confecta. præs. 20. lib.5.nu 46. 251
Idem quando nulla adesse potuit ratio seu causa committendi falsum.ibid. nume.47.
Idem quando nulla vel lucri vel commodi spes ex ea potest emanare.ibid. nume.48.
Idem quando est de re leui & modica ibid.nu.49.
Idem quando non apparet de dolo ipso.ibid nu 50.
Falsi querelam qui proposuit, si dolum non probauit, de non dolo satis constare dicitur.præs.20.lib 5.nu.52. 251
Falsi speciem & imaginem habent quæ non sunt verisimilia. præsumpt. 20. lib 5.nu.14. 251
Falsi præsumptio, in ipso crimine falsi quid operetur, variæ referuntur opiniones.lib.1.q 99.nu.1 48
Falsi præsumptio an versetur circa scripturam publicam, priuatam, aut testes, distinguendum.ibid nu.2.
Falsi suspiciones quæ indicant, in scriptura publica nu.3.
Falsi suspicio, sumpta ex vitio apparenti in scriptura publica quos effectus habeat.nu.4.7.6 10.& 11. 48
Falsi suspicionem haberi pro falsitate ipsa, quando causa ciuilis est.nu.5.
Falsi suspicio sumpta ex vitio latenti scripturæ publicæ.nulla est.nu.12. 48
Falsi suspicio circa scripturam priuatam, quomodo arguatur.nu.20.
Falsi suspicio circa testes, quomodo arguenda.nu 22. 48
Falsi de crimine suspectos detineri, & carceri mancipari posse, quando verum sit.lib.1 q.99.nu.9. eod.
Falsitas commissa a notario in vna parte instrumenti quomodo reddat suspectum in alijs.lib.3.præs.63.nu.8. 159
Quid autem sit in instrumentis diuersis.nu.9.
Fama quibusdam alijs adminiculis, concurrentibus, est ad torturam indicium sufficiens.lib.1.q.19.nu 28. 42
Fama vel rumor quid sit.lib.1.q.1.nu.39. 2
Fama secundum Bart.quid sit.ibid.nu.40.
Fama non habet vim testimonij, sed vices accusatoris vel iudicis obtinet. nume.29.
Fama plus mali quam boni nunciat.nu 30.
Fama vt torturæ indicium faciat, quæ requirantur.nu.31.
Fama vehemens absque alijs adminiculis indicium torturæ præbet. nu.32.
Fama vehemens quæ sit iudex arbitrabitur.nu.33.
Fama sola indicium ad torturam facit in his, quæ sunt difficilis probationis. nume.34.
Fama cum denunciatione syndici concurrens, indicium præbet quæstionibus. nu.35.
Fama a fide dignis certisque personis originem habet.lib.1.q.1.nu.44. 2
Fama fidem in antiquis, vel saltem efficacem præsumptionem facit. libr. 3. præs 93 nu.15. 172
Fama in antiquissimis, in quibus difficilis est probatio, obtinet locum, authenticorum documentorum.lib.3.præs.90.nu.12. 169
Fama mala delinquentis, indicium est ad torturam.lib.1.q 89. num.133. 44
Famam a rumore differre sunt, qui existiment.lib.1.q.1.nu.41. 2
Quod tamen negat Fab.Quintil.& Valla.ibi.nu.42.
Famam antiquam veram esse præsumitur.lib.1.q.18.nu.15. 10
Famam malam triennio purgari.lib.1.q.89. nu.105. 43
Fama existente rem esse alterius, possessor illius in mala fide præsumitur.lib. 3.præs.130 nu 51. 205
Nisi tamen possessor emerit ab habente titulum, & longissimo tēpore possedisset nu 52.
Fama plenam probationem faciente ex forma statuti, quando nihilominus sententia lata, non transeat in iudicatum, & retractetur. lib. 1. quæst. 91. nume.8. 45
Famæ causa æquiparatur causæ vitæ.præs.49 lib.5.nu6. 270
Fama excusat a dolo.præs.3.lib 5.nu.27. 240
Familiæ nomine veniunt etiam fœminæ secus stante statuto, quod stantibus masculis fœminæ excludantur.præs.48 lib.4.nu.3.& 4. 99
Familiæ herciscundæ iudicio, ea tantum veniunt, quæ quis facit vt hæres.libr. 3.præs.56.nu.26. 196
Familias conseruari publicè interest.præs 67.lib.4.nu.23. 63
Familiam Prætoris incedentem sine insignijs si quis verberauit, excusatur. præs.76.lib.6.nu.15.fol.322.
Farina an veniat appellatione frumenti.præs.151 lib.4 nu.5. 169
Quod non continetur in legato frumēti, quando repugnat communis vsus loquendi.ibid.nu.6.
Fatuus dicitur, qui omnino desipit, stultus vero qui aliquid sapit.præsumpt. 45.lib.6.nu.9. 298
Fauor non debet in odium retorqueri.præsumptio.101.libro quarto.numero 44. 125
Fauores ampliari & odia restringi oportet. præsumptio. 33. libro quinto. nume.37. 262
Fauor publicus in omnibus casibus præfertur priuato.præsumptio.190.lib.4. nume.9. 214
Fauorabilius quod est, præsumi. 3.præs.34.nu.14. 141
Federicus Imperator fuit conceptus a matre quinquagenaria, cuius pater Henricus, vt omnem tolleret suspicionem, voluit eam publicè omnibus videntibus parere.præsump.24.lib.5.num.7. 254
Sed non defuerunt, qui hunc partum suppositiuum iudicarent. ibidem. nume.8.

Fœmina an & quando masculorum nomine comprehendatur, & cum eis concurrant: An possint in feudo succedere, & quando censeantur in conditione posita.

Vide inf.in ver.filia fœmina.

Fœminæ an filiorum nomine comprehendantur, si pater filio decedenti sine filijs substituit piam causam, sub illis verbis: sine filijs. præsumpt. 85. lib.4.nu.15. 97
Quid si pater instituit filium, cum substituit filiam his verbis: Si ipse filius decesserit sine filijs.ibid.nu.16.
Fœminæ continentur nomine filiorum, si pater instituit filios & alteri eorum morienti sine filijs substituit superstitem, vel eius filios masculos, & eis non existentibus filias fœminas: si contingit extare solum fœminam vtriusque fratris.ibi.nu.17.
Secus quando essent masculi substituti.ibid.nu.18.
Fœminæ filiorum masculorum appellatione non comprehenduntur, statuto stante, quod stantibus masculis fœminæ non succedant. præsumpt. 84. lib.4.nu.10. 95
Idem si masculinum fuit qualificare a testatore expressum.ibid.nu.11.
Fœminæ simul cum masculis succedere solent ab intestato. præsumpt.76.lib. 4.num.29. 76
Fœminæ masculis repudiantibus succedunt per ius accrescendi.præs.60.lib.4. nu.16.& nu.20. 52
Fœmina si concedit feudum alicui pro se & filijs suis, intelligitur pro filiabus etiam fœminis, ex quo ipsa concedens est fœmina. præsumpt. 78. lib. 4. numero 35. 82
Fœminæ repelluntur a feudo ob earum inconstantiam. præsumpt 37. lib. 6. num.45. 292
Et nō possunt ob eandē causam in causis criminalibus testificari. ibi.nu.46.
Secus si aliter veritas haberi non potest.ibid.nu.47.
Fœminæ ita censentur in conditione positæ a testatore, sicut masculi: præs. 89.lib.4.nu.95. 106

intel-

Intellige, vt ibidem nume. 97. & seq.

Fœminarum exclusio si est facta a testatore, & statim in eodem testamento adiecit testator fideicommissum, præsumitur d. fideicommissum factum respectu d. exclusionis. præs. 12. lib. 6. nu. 14. 277

Fœmina non præsumitur odio habere sexum suum. præs. 85. lib. 4. nu. 6. 96

Fœmina casta est masculo laudabilior, cum in ea vitium carnis sit detestabilius. præs. 78. lib. 4. nu. 58. 83

Fœneratitius contractus præsumitur, fraude, dolo, simulatione, vere vel ficte, vna cum læsione interueniente. lib. 3. præs. 122. nu. 18. 193

Fœneratitius dicitur contractus, si fraude, dolo, simulatione, que ex parte vtriusque interueniente, etsi in pretio nulla commissa sit deceptio. nume. 23.

Et quid si de dolo, fraude aut simulatione dubitetur, appareat tamen venditorem læsum esse in tribus. nu. 24.

Et quid si in duobus tantum. nu. 25.

Vel in vno tantum, læsio tamen est minus dimidia iusti pretij. nu. 26.

Et quid si est prope iusti pretij dimidiam. nu. 27.

Aut si est vltra vel citra dimidiam. nu. 28.

Fœneraticius præsumitur contractus, læsione vltra dimidiam interueniente cum pacto de reuendendo facto ab eo, qui solitus sit fœnerari. lib. 3. præs. 122. nu. 29. 193

Et quid si sola læsio vltra dimidiam, cum pacto de reuendendo interueniat, vbi recensentur opiniones. nu. 30. 31. & 40. 193 194

Fœneraticius contractus præsumitur, cum pacto de reuendendo factus, ab eo qui consueuit contractus similes facere libr. 3. præsumpt. 122. numero 100. 196

Debere tamen concurrere alias coniecturas ibid. nu. 104. eod.

Fœneraticius non præsumitur contractus, quando alijs coniecturis apparet, animum contrahentium, non fuisse fœnerandi. libr. 7. præsumpt. 123. numero 7. 197

Fœneraticij contractus præsumptiones, quomodo purgentur. lib. 3. præsumpt. 122. nu. 117. 197

Fœneraticium contractum esse, & contrahentes ita fœnus exercuisse, vt possint puniri, diuersa sunt. lib. 3. præs. 123. nu. 8. 197

Fœnerator si dicit se perdidisse librum rationum in mari, & probat quod varijs Naufragijs perijt, licet non probet quod liber ibi fuerit, ei creditur. præs. 61. lib. 6. nu. 25. 314

Fœneratores multi in suis testamentis solent relinquere pijs locis, vt significent se malos non fuisse. præs. 183. lib. 4. nu. 56. 199

Fœnus exercuisse nemo præsumitur. præs. 2. lib. 5. nu. 4. 238

Fœnus vt præsumatur, sufficit plus acceptum quã datum esse. lib. 3. præsump. 122. nu. 4. 197

Nec personam mutuantis considerari, an fœnerari consueuerat. numero 5.

Fœnus exercere qui non erubescit, nec etiam peierare erubescet. lib. 3. præs. 122. nu. 63. 195

Fœnus vt liceat exercere, an dispensatio concedatur. lib. 2. præs. 10. nu. 46. 55

Ferrariæ Dux qui sedem Apostolicam defendere promisit, contra se ipsum non intelligitur. lib. 3. præs. 44. nu. 20. 148

Feuda aliqua dicuntur hæreditaria, aliqua ex pacto & prouidentia. præs. 119. lib. 4. nu. 7. 142

Hæreditaria sunt, quæ transeunt ad hæredes bonorum, & sunt alienabilia quo ad successores feudi. ibid.

Feudum autem ex pacto & prouidentia transit ad successores sanguinis, & quare non possit legari a testatore: & an sit præstanda eius æstimatio quando legatur. ibid. nu. 8. & 9.

Feudum nunquid inconsulto domino directi possit alienari pro dotis constitutione, vel in dotem dari. præs. 189. lib. 4. nu. 166. 212

Quod pro dote constitui potest, quando ipsamet mulier, quæ feudum possidet, sibiipsi illud in dotem constituit, assignatione sic marito facta, sine aliqua ipsius feudi æstimatione, & nullo adhibito pacto de ipso feudo lucrando. ibid. nu. 167.

Feudum non potest alienari inconsulto domino etiam causa necessitatis. ibi. num. 171.

Potest autem assignari in dotem filiæ a patre, qui alia bona libera habet, nulla æstimatione facta, vt donec ipse pater viuet, maritus filiæ dicto feudo fruatur. ibid. nu. 172.

Et potest dari in dotem inconsulto domino a patre filiæ, quando ipse pater caret bonis, & feudum dedit marito nulla facta æstimatione. ibidem. nume. 173.

Et quis teneatur probare quod nulla extent bona ex quibus possit filia dotari ibid. nu. 174.

Feudi dominus si promittit expresse feodatario non alienare proprietatem feudi, alienatio fieri non potest etiam in casu permisso. præsumpt. 189. lib. 4. nu. 113. 210

Feudum concessum a fœmina in dubio intelligitur concessum etiam pro fœminis. præs. 85. lib. 4. nu. 6. 96

Feudum concessum pro se & filijs, non censetur concessum pro adoptiuis. præs. 82. lib. 4. nu. 12. 89

Feudum si est concessum pro se & eius filijs ex vel de legitimo matrimonio natis, legitimatus per subsequens matrimonium succedit. præs. 81. lib. 4. nume. 9. 88

Feudum ad Ecclesiam reuersum efficitur de mensa ipsius Ecclesiæ, eique incorporatur voluntate expressa vel tacita. præs. 27. lib. 6. nu. 1. 327

Et quando expressa voluntate incorporatum dicatur. ibid. nu. 2.

Et quando tacite. ibid. nu. 3.

Feudum hæreditarium continetur in fideicommisso, & debet cum alijs bonis hæreditarijs restitui fideicommissario. præs. 197. lib. 4. nu. 6. 223

Non enim differt ab alijs bonis liberis & allodialibus. ibid. nu. 7.

De Feudo hæreditario idem iudicatur quod de alijs bonis hæreditarijs: idem de emphyteusi hæreditaria. præsumpt. 95. lib. 4. nu. 41. 114

Feudum ex pacto & prouidentia non continetur sub fideicommisso, nec debet restitui fideicommissario. præs. 197. lib. 4. nu. 8. 223

Et redditur ratio. ibi nu. 6.

Intellige, nisi fideicommissarius, cui hæres iussus est restituere, sit etiam de personis comprehensis in inuestitura. ibid nu. 10. & 11.

Feudum dicitur ex pacto & prouidentia acquisitum, quando pater sua pecunia acquisiuit illud pro se, & filijs, & descendentibus quod non transit ad extraneos hæredes. præs. 130. lib. 4. nu. 12. 150

Feudum ex pacto & prouidentia, est omnino inalienabile. præsumpt. 142. lib. 4. nume. 9. 163

Feudum nunquam præsumitur antiquum sed nouum lib. 1. q. 24. nu. 54. 13

Feudum antiquum, & auitum expresse constitutum dicitur, si coniecturis id colligi potest ex inuestituris. lib. 1. q. 45. nu. 10. 22

Feudum dicitur quædam seruitus. lib. 3. præs. 91. nu. 2. 170

Feudum concessum esse, demonstrant verba principis in feudum concedentis. ibid. nu. 37. eo.

Feudum concessum, figura seu actus facti, feudo conuenientes demonstrant. nume. 41.

Idque si ex certa scientia non errore probabili. num. 24.

Feudum possidere de quo constat in genere, si requisitus a domino vt bona ostendat, id negligat, præsumptionem contra se habet. nu. 57.

Feudum an præsumatur, principe vtile dominium concedente, directo sibi reseruato. num. 67.

Feudum esse, ex testibus rationem scientiæ reddentibus præsumitur. numero 68.

Feudum in dubio antiquum præsumi, verior est opinio. libr. 3. præsumpt. 93. nume. 1.

Contraria huius altera. nom. 4.

Feudum vel antiquum vel nouum esse, probandi onus asserenti incumbere, quorundam est opinio. nu. 8.

Feudum quale sit, vbi præsumptiones extant, illis standum est, donec probetur contrarium. nu. 9.

Feudum vel antiquum, vel nouum ex obtinentis possessione præsumitur. nume. 10.

Feudum antiquum [illegible] temporis antiquitas facit. nu. 13.

Idem & vox & fama antiqua nu. [illegible]

Feudum hæreditarium præsumi, [illegible] est DD. opinio. libr. 3. præsumpt. 93. nume. 1. 173

Alia opinio [illegible] nu. 7.

Idque procedere [illegible] si in inuestitura dictum sit, pro se, hæredibus, & successoribus masculis. nu 8. 173

Feudum hæreditarium dici, nomine hæredis in inuestitura expresso. ibidem nume. 3.

Feudum venire in petitione hæreditatis, quando verum sit. numero 5. & 6.

Feudum rectum & proprium præsumi in dubio. libr. 3. præsumptio. 95. numero 1. 174

Idque procedere, propria & recta feudi natura alterata aut immutata nume. 2.

Feudum pro quo annuus census præstatur, feudum non esse propric. nu. 3.

Feudum empticium, feudum improprie dici.

Feudum concessum pro masculis & fœminis, improprium dicitur in eo quod ad fœminas transit. nu. 6.

Feudum improprium censetur, si ex inuestituræ verbis id appareat. numero 10.

Feudum quod de sui natura non est transmissibile, pro hæredibus non præsumitur acquisitum, lib. 3. præs. 47. nu. 14. 150

Feudum vel emphiteusim concedens, præsumitur in perpetuum concedere. lib. 3. præs. 58. nu. 6. 1[illegible]

Feudum primi vasalli, originem & fundamentum habere a domino dire[illegible] quomodo intelligendum. lib. 2. præs. 102. nu. 13. 1[illegible]

Feudi natura est, vt ad suos tantum, non autem extraneos transeat. lib. 3. præs. 94. num. 4. 173

Feudi vel emphyteusis concessio, cum scripturam requirat renouata nõ præsumitur. lib. 3. præs. 85. nu. 29. 167. Vide tamen ibid. nu. 36.

Feudi loco rem propriam cognoscens, illa feudalem facit, si certa id scientia facit. lib. 3. præs. 91. nu. 44. 170

Feudi pars vna vel noua vel antiqua, talem arguit & reliquam. lib. 3. præs. 93. num 12. 172

Feudi natura, ex inuestituræ verbis cognoscitur. lib. 3. præs. 92. nu. 1. eod.

Feudi natura, secundum regionis morem attendi, potius, quam quæ secundũ ius scriptum est. lib. 3. præs. 95. nu 8. 174

Feudi proprij naturæ repugnat alienandi facultas, ibid nu. 11.

Feudi concessionem, non potest princeps nisi iusta cum causa reuocare, & maxime si sit antiquum. lib. 2. præs. 10. nu. 50. & 51. 56

Feudo concesso, adiecto pacto, vt nullum præstetur seruitium, ab eius natura recessum dicitur. lib. 3. præs. 95. nu. 5. 174

Feuda & iurisdictiones libere donari possunt. lib. 3. præs. 91. nu. 12. 170

Feuda propria in foro Iulij & ea dici, pro quibus annuus census soluitur. lib. 3. præs. 95. nu. 9. 174

Feudorum natura considerari potest dupliciter. lib. 3. præs. 95. nu 7. eod.

Feudalis res esse cur non præsumatur. lib. 3. præs. 89. nu. 4. 168

Feudalis res non præsumitur, aliquibus in concessione verbis extantibus, quæ feudalem, aliquibus, quæ allodialem significant. lib. 3. præs. 91. nu. 15. 170

Vel exprimerentur in concessione aliqua feudalia, non expressa enim præsumuntur allodialia. nu. 16.

Feudalis res non præsumitur, etsi a principe recognosceretur. num. 17.

Quod recte tamen intelligendum nu. 18.

Feudalis esse res, ex confessione iudiciali possidentis, præsumitur. nu. 43. 170

Feudalis præsumitur res in catastro feudalium descripta ibid. nu. 42.

Feudalis res præsumitur, diu tanquam talis possessa. nu. 43.

Et quot annorum spacium sufficiat nu. 54.

Feudalis possessa res ab antecessoribus ad hæredes eodem iure præsumitur peruenisse. nu. 56.

Feudalis res esse, a communi voce & fama, in antiquis præsumitur nu. 65. 171

Quot autem annorum fama sufficiat. nu 66.

Feudalis res quæ fuit, adhuc talis esse præsumitur nu. 69.

Feudalem rem esse præsumptionibus & coniecturis demonstrari posse. lib 3. præs. 91. nu. 39. 170

Feudalem rem esse antiqua principis assertio facit nu. 45.

Feudalem rem esse fidelitatis iuramentum arguit nu 46.

Concordantur opiniones contrariæ. nu. 47.

Feudalem esse, concedentis personæ qualitas indicat. nu 59.

Feudalem rem esse, regionis consuetudo præsumptionem præbet. ibidem nume. 72.

Item si pro tali habita & tenta fuerit. nu. 73.

Vel appareat ex instrumentis antiquis, etiam inter alios celebratis. numero 74.

Aut ita iudicatum sit, citatis ijs quorum interest nu. 75.

Feudali existente bonorum parte maiori, de alijs eadem est præsumptio. lib. 3. præs. 91. nu. 62.

I N D E X.

Id tamen quomodo accipiendum nu 64.
In Feudo ex pacto & prouidentia filius non repræsentat patrem. præsumpt. 91.lib 4.nu.41. 114
Fictio quid propriè dicatur.præs.35.lib. 4.nu.12 28
Fictio illa dicitur, quæ contra veritatem inducitur. præsumpt. 89. libr. 4. nume.5. 101
Fictio illa dicitur, quæ præsupponit veritatem in contrarium. præsumpt. 27. lib.4 nu.8. 20
Fictio non admittit probationem in contrarium:secus quando alia lege probatur, quia lex fingit super incerto aliquando præsump.59.lib 4. nu.7. 101
Contra, quando aliquid super incerto inducit, dicitur præsumptio, non fictio.ibid.nu.8.
Et est fictio semper fundata in aliqua æquitate.ibid nu.9.
Fictio nihil operatur, quando æquitas deficit.præs.39.lib.4 nu.16. 35
Fictio non admittit probationem in contrarium, cum veritati aduersetur. præs.35.lib.4.nu 5. 28
Fictio est in re certa, eius quod possibile est, contra veritatem pro veritate a iure facta assumptio, secundum Bart.lib.1.q.8.nu.4. 5
Fictio est indubitatæ falsitatis pro veritate assumptio, in casu possibili &c. secundum Angelum.ibid nu 6.
Fictio est legis aduersus veritatem in re possibili ex iusta causa dispositio, secundum Alciatum.ibid.nu.7.
Fictio fingit vera esse ea quæ vera non sunt, præsumptio super re dubia est, quæ ita esse vt non esse potest.ibid.nu.9.
Fictio cum veritate nunquam conuenit, præsumptio [...] nu.10.
Fictio nunquam admittit probationem [...] ntra se, præsumptio autem sic ibi, nu.11.& 15.
Fictio dicitur esse quædam legis prouisio, & dispositio ita constabilita ibid. nume.12.
Fictio non est probationis species vt præsumpt.ibid nu. [...]
Fictio dicitur dispositio legis, cui renunciari non potest, præsumptio est dispositio hominis, atque ideo ei recte renunciatur.ibid.nu.19
Fictio denotat impropriciatem, præsumptio proprietatem. numero 26. & 27.
Fictio est de re clara.ibid.nu.37.
Fictio & præsumptio circa idem subiectum omnimodo, etiam respectu temporis concurrere non possunt, quo casu fictione reiecta amplectenda est veritas.lib.1.q 9.nu.9. 6
Fictio & præsumptio concurrere non possunt, circa idem respectu eiusdem temporis, tamen quo ad contrarios effectus, & eo casu fictio præualet.ibid. num 6.& 7.
Fictio & præsumptio concurrere & admitti possunt circa idem subiectum, respectu diuersorum temporum.ibid.nu.11.
Fictionis sex definitiones recenset Iason.in l.si is qui pro emptore ff. de vsucapio.lib.1.q.6.nu.5. 5
Fictionis natura & substantia est, vt esse fingatur, quod reuera non est ibid. nume.8
Fictionem cum præsumptione concurrere nó posse absolutè secundum Ripam.lib.1.q.9 nu.1. 6
Fictiones duæ, quia sunt tamquam duo specialia, simul esse non possunt, at præsumptio simul esse potest, cum vna specialitate. libr. 1. quæstio. 8. nume. 24. 5
Fictiones duæ quando concurrere possint lib.1 q 47.nu.10. 24
Fideicommissarius nunquam sua auctoritate capere potest.præsumpt.56.lib. 4 num.8. 50
Fideicommissarius ex sua persona non detrahit aliquam portionem trebellianicæ vel falcidiæ.præs.198.lib 4.nu.29. 214
Fideicommissarius, quando agit contra grauatum restituere bona testatoris non potest grauatus ille obijcere contra ipsum fideicommissarium quod testator non erat Dominus illarum rerum, quarum restitutio petitur.præs. 63 lib 6.num.8. 315
Fideicommissarius detrahit trebellianicam ex fideicommisso quod restituit quando hæres qui primus restituit fuit prohibitus detrahere.præsump. 198.no.43.lib 4 215
Idem quando hæres fuit coactus a fideicommissario adire hæreditatem vt restituat.nu.44.ibid.

Fideicommissum quid sit, ad quæ extendatur, ex quibus constitui possit & inter quos: quando præsumatur iniunctum, quando eius alienatio valeat, & quare fideicommissa euerti non debeant.

Fideicommissum non comprehenditur, sub nomine hæreditatis. præs. 193. lib.4.nu.10. 218
Fideicommissum an sit quid fauorabile vel odiosum. præsumpt. 67. libr. 4. nume.19. 63
Quod quando manifestè constat, testatorem voluisse certis in casibus & ob certas personas fideicommissum constituere, iudicari debeat fauorabile.ibid.nu.20.
Fideicommissum fauorabile iudicatur, quando ipsum est relictũ, quod agnatio & familia conseruetur præs 67.lib.4 nu.23. 63
Fideicommissum dicitur onus, & per consequens odiosum ex parte eius, qui grauatur restituere, nõ autem ex parte eius, cui debet fieri restitutio. præs. 67 lib.4 nu.24. eod.
Fideicommissum est onus, & ideo non debet præsumi, nisi expresse sit iniunctum, & nisi vrgeat necessitas. præs 61.lib.4.nu.42. 58
Fideicommissi onus quando præsumatur repetitum a substitutis, seu continuatum in alios.præs.69 lib 4.nu.1.100.
Fideicommissi onus non censetur iniunctum matri, quæ succedit filio ab intestato, & quare. præs.72.lib.4 nu 29. 65
Nam extenditur vltra ætatem pupillarem.ibid nu.30.
Fideicommissi onus quando est impersonaliter iniunctum, præsumitur grauata ipsa hæreditas præs 131 lib 4 nu.13. 151
Et præsumitur iniunctum omnibus gradibus.ibid. nu.14.
Fideicommissi onus censeri iniunctum hæredibus instituti quando testator dixit instituo Filium meum impuberem, & quandocunque decesserit in pupillari ætate, volo quod totũ, seu integra hæreditas mea restituatur Caio, præs.72.lib.4.nu.12. 71
Et quare non censeatur d.fideicõmissũ iniunctum ipsi filio.ibi.
Quid si fuerit in dubio, eo quod nulla extant verba quibus colligi possit cui fuerit iniunctum hoc onus restitutionis fideicom.ibi.nu.13.
Distingue vt ibid.num.14.& num. seq.
Fideicommissi onus an, & quando censeatur impositum ipsimet filio impuberi instituto.præs.72.lib.4.nu.6. 71
Quod quando testator expresse iniunxit onus institutionis ipsimet instituto is solus institutus dicitur priuatus.ibid.nu.7.
Quando autem hoc onus fuit iniunctum hæredibus filij hæredis instituti, tunc illi dicuntur grauati ibi.nu.8.
Secus in legitimo hærede impub.instituti a matre ibi.nu.9.
In fideicommissis non fit extensio de casu ad casum, & minus: de personam ad personam.præs.67.lib.4.nu 7. 63
Fideicommissum fauore dotis censetur non scriptum.præs.83.lib.4.nu.34. 92
Fideicommissum quando iniungitur perpetuum, extenditur etiam ad vltimũ gradum agnationis.præs 69.lib.4.nu.17. 66
Fideicommissa an possint constitui inter iudæos.præsumpt. 189. lib.4. nume. 34.& seq. 207
Fideicommissum non potest constitui in legitima filij, cũ ab ea omne onus detrahi debeat præs.67 lib.4.nu.25. 64
Fideicommisso id non dicitur subiectum, quod debitum est pro dotis constitutione.præs 189 lib.4.nu.45. 208
Fideicommissum si sit relictum familiæ pro eius conseruatione, fœminæ excluduntur, quæ familiam conseruare non possunt, nec continentur monachi & alij religiosi, nec illegitime nati.præs.88.lib 4.nu.5.99.
Fideicommissum relictum familiæ censetur potius relictum contemplatione familiæ, quam singularium personarum.præs.71 lib.4.nu.32.70.
Fideicommisso relicto filijs & descendentibus in infinitum, adiecta prohibitione alienationis, cum facultate quod nõ alienantes possint reuocare alienata, si facta alienatione ab aliquibus alij eam reuocarunt, an ij teneãtur post mortem suam restituere alijs futuris descendentibus etiam conceptis post dictam reuocationem.præs.93.lib 4.nu.8. 111
Et quid si facta est alienatio ab illis agnatis, qui tempore mortis suæ reliquerunt solum agnatos, qui alienationis tempore nondum concepti erant, an ij recuperare poterunt. ibid. nu.9.
Fideicommissum non inducitur ex sola præsumptione hominis a lege non approbata:secus si coniectura est a lege recepta.præs.67.lib.4.nu.10. 63
Fideicommissum in dubio quibus coniecturis præsumi possit iniunctum hæredi: nunquid leues coniecturæ sufficiant:an requirantur graues & vrgẽtes. præs.67.lib.4.nu.8.63.
Fideicommissum præsumitur relictum ab vltimo ex substitutis morientibus quando testator sic dixit:Instituo Caium, & eo deficiente quandocunque, Sempronium, quo decedente quandocunque, Seium. Et hæres primus non censetur grauatus.præs.131.lib.4 nu.2. 151
Si autem dixit testator, Instituo Caium, & si is decesserit sine filijs, & ipsi filij sine filijs, bona restituantur Seio, non præsumitur fideicõmissum iniunctum illis filijs filiorum instituti positis in conditione, sed soli Caio instituto.ibid.nu.3.
Et si viuente hærede instituto legauit centum Caio, deinde hæredem instituit filium, cui substituit Sempronium, præsumitur solum grauasse hęredẽ præstare dictum legatum.ibid.nu.4.
Et si grauauit personam repræsentantem hęredem, proculdubio dicitur legatum iniunctum hæredi.ibi.nu.6.
Et si dixit, lego fundum Mæuio, & post eius mortem lego d. fundum Sempronio, quis censeatur grauatus.ibid.nu.9.
Fideicõmissum an, & quando præsumatur relictum, vt a filio impubere hæredis instituto restituatur, vel ab eius hęredibus.pręs.72.lib.4. nu.1. 70
Fideicommissum in dubio iniunctum pręsumitur, quando nihil fuit expressum in testamento, sed tamen aliunde probari potest testatoris voluntas. pręs.67.lib 4.nu.17 63
Fideicommissum censetur iniunctum, quando testator dixit, quod volebat bona sua transire, de hęrede in hęredem.pręs.68. lib.4.nu.7. 64
Idem si testator dixit, quod bona perueniant vel descendant de vno in alterum.ibid.nu.8.
Et idem si dixit, quod vnus alteri succedat.ibid.
Idem quando dixit velle, vt bona conseruentur in agnatione & familia, ibid.nu.9.
Idem quando testator digressus est ad plures gradus substitutionum. ibid. num. 10.
Idem quando substituit suos descendentes vel agnatos sub nomine appellatiuo.ibid.nu.11.
Idem quando substituit agnatos & transuersales, & dixit, quod mens & voluntas sua est, quod bona permaneant perpetuò in dictis agnatis.ibid. nume.12.
Idem si testator vocauit primo agnatos, deinde agnatorum primo genitos, conditione adiecta, quod illi primogeniti, assumerent nomen & insignia familię testatoris.ibid.nu.13.
Idem quando testator reliquit bona illustria, quæ conseruentur perpetuò in agnatione & familia.ibid.nu.14.
Idem quando substitutione facta testator prohibuit detractionem quartæ trebellianicæ & alterius quotæ ibid.nu.15.
Idem quando testator prohibuit hęredem a se institutum testari, donec extarent sibi filij.ibid.nu.16.
Idem quando testator instituto hęrede in omnibus bonis, postmodum dixit, quod hęres ipse esset contentus certa re: significauit enim quod residuum restitueret venientibus ab intestato, ibi.nu 17.
Idem quando testator post substitutionem adhibuit prohibitionem alienationis, adiecta ratione, quia vult bona conseruari in agnatione & familia.ibid.nu.18.
Et idem quando testator prohibuisse alienari bona, donec & quousque extaret aliquis ex suis descendentibus.ibid nu.19.
Fideicommissum in dubio non censetur iniunctum, nisi expresse de voluntate testatoris appareat.pręs.67.lib.4.nu.26. 64
Fideicommissum non præsumi a testatore relictum: & quales debeant esse coniecturæ, vt præsumatur relictum. pręsumpt. 67. libr 4. per tot. fol. 63 & seq.
Fideicommissum non censetur iniunctum quando testator ita dixit & ei substituo fratrem meum, & eius liberos, & si frater meus decesserit, vel eius liberi, sine liberis substituo Mæuium, inter fratris filios scilicet.pręsump.71, lib.4.nu.34. 70
Secus si in substitutione facta de ipsis liberis vel descẽdentibus adessent aliqua verba denotantia tractum successiuum.ibi.nu.35.
Idem quando testator vocasset descendentes masculos, exclusis fœminis. ibi.nu.36. vbi repręhenditur Rumus.

Et idem

Et idem quando coniecturis apparet testatorem voluisse inducere fideicōmissum. ibi.

Fideicommisso familiæ relicto liberti gener & maritus ordine successiuo in eo admittuntur. præs. 202. nu. 5. lib. 4. 235

In hoc tamen filius fratris cum fratre non succedit. ibi. nu. 6.

Fideicommissum non censetur inductum quando testator ita substituit, substituo fratrem meum, & quandocunque is decesserit, substituo eius familiam, vel agnationem, inter illos de familia, vel agnatione scilicet. Præs. 71. lib. 4. nu. 29. 69

Contra ibid. nu. 30. & male vt nu. 31. & seq.

Fideicommissi præsumptio temere capienda non est. præsumpt. 67. libr. 4. num. 9. 63

Fideicommissum quando coniecturis præsumitur iniunctum, vnde sumi debeant hæ coniecturæ, an ex dispositione testatoris scripta, vel sufficiat alio desumere, & ab his quæ non scripta non fuerunt. præsumpt. 67. lib. 4. num. 12. 63

Quod nulla coniectura mentis testatoris possit sumi nisi ex expressis tantum in ipso testamento. ibid. nu. 13.

Distingue, vt ibid. nu. 14. & seq.

Fideicommissum conseruatur per clausulam codicillarem quando est concepta verbis futuri temporis. præs. 32. lib. 4. nu. 4. 23

Fideicommissi alienatio licet regulariter valeat, si est facta ab ignorante ignoranti, non tamen valet, quando adest duplex prohibitio. præs. 189. lib. 4. nu. 112. 210

Fideicommissa facilè euerti non debent. præs. 190. lib. 4. nu. 20. 214

Fideicommissum per indirectum, euerti non debet. præsumpt. 189. libr. 4. num. 51. 206

In fideicommissis mens ipsa, & animus spectantur. præs. 76. lib. 4. nu. 24. 75

Fideicommissi bona an & quando possint alienari pro alimentis, pro constituenda, augenda vel restituenda dote, causa donationis, vel pro redemptione captiuorum.

Fideicommissi bona nunquid alienari possint ex præsumpta testatoris voluntate pro alimentis & alijs impensis. præs. 191. lib. 4. nu. 1. 216

Quòd possunt alienari non solum pro alimentis filiorum, sed nurus, & aliorum ex familia. ibid. nu. 7.

Secus si filius fideicommisso grauatus iam habuit legitimam & trebellianicam, quas male vtendo consumpsit. ibid. nu. 8.

Fideicommissi bona nunquid possint alienari ob impensam studij. ibi. nu. 12.

Quod non possunt alienari ob dictam impensam a filio grauato, quando is alia bona haberet, quæ posset alienare, & impēsam in studijs sibi faceret ibid nu. 21.

Et nunquid possint alienari ob causam militiæ, seu vt filio grauato ematur dignitas aliqua. ibid. nu. 22.

Fideicommissi bona an & quando possint alienari pro dote cōstituenda ex præsumpta mente testatoris. præs. 189. lib. 4. nu. 1. 206

Et nunquid possint a patre alienari, vt dotem filiæ constituat. ibi. nu. 23.

Et si fideicommissum iniunctum est a matre, an possint alienari pro dotanda eius filia. ibid. nu. 56.

Fideicommissi bona possunt inter viuos alienari pro dotis constitutione. ibid. num. 50.

Non possunt autem alienari pro dotis augmento. ibid. num. 71. 208. & num. 155 & 156. fol. 212.

Et nunquid possint alienari pro constituenda dote filiæ vel nepti, quæ vult ingredi religionem, & monialis effici. ibi nu. 89.

Et sicut alienari possunt pro constituenda dote in casibus concessis, nunquid etiam alienari valeant quando ipsi fideicommisso adiecta fuit a testatore expressa prohibitio generalis, ne alienari possint. ibidem nume. 96. & seqq.

Fideicommissi bona nunquid alienari possint pro constitutione dotis, quando testator specifice prohibuit alienari bona fideicommissi etiam ex causa dotis. ibid. nu. 116. & seqq. 210

Fideicommissi bona non possunt alienari pro impensis nuptialibus quę vltra dotem fiunt. ibid. nu. 140. 211

Fideicommissi bona nunquid possint alienari, vt mulier sibi augeat dotem. præs. 189. lib. 4. nu. 155. 212

Quòd si pater dotem tenuem filiæ reliquit, & ipsa filia non possit nubere ob eam tenuitatem, possunt alienari. ibid. nu. 156.

Non possunt autem alienari vt filia sibi dotem augeat, quando pater reliquit dotem satis congruam ipsi. ibid. nu. 159. eo.

Idem quando pater viuens matrimonio collocauit filiam, & dotem tenuē viro ita consentiente constituit. ibid. nu. 160. eo.

Fideicommissi bona nunquid possint alienari pro constituenda dote filiæ, quando ipsa filia percepit tot fructus ex ipsis bonis, quæ sufficerent pro ipsa dote. ibid. nu. 161. & seq. eod.

Et qua ratione alienari possint pro constituenda dote. ibi. nu. 191. 213

Fideicommissi bona an & quando alienari possint pro restitutione dotis ex præsumpta testatoris voluntate. præs. 190. lib. 4. nu. 1. 214

Facilius enim & maiori ratione debent posse alienari pro restitutione dotis quam pro ea constituenda. ibid. nu. 10.

Sed quód non possint alienari pro restitutione dotis pluribus comprobatur. ibid. nu. 16.

Fideicommissi bona absque dubio alienari possunt pro restitutione dotis, quando testator ipse, qui fideicommissum constituit, iam dotem accepit. ibid. nu. 28. 215

Idem etiam si maritus fideiussores dedit de ipsa dote restituenda. ibid. num. 29. & seqq.

Contra, ibid. nu. 34. & seq.

Fideicommissi bona alienari possunt pro dotis restitutione, etiam quando tempore dotis datæ aderant bona libera, quæ deinde tempore restitutionis dotis reperiuntur consumpta. ibid. num. 44.

Distingue, vt ibid. nu. 45.

Secus si mulier sciuit bona omnia mariti esse supposita fideicommisso. ibi. nume. 47.

Et secus quando dos est tantum confessata. ibid. nu. 52.

Fideicommissi bona possunt alienari causa donationis propter nuptias. præs. 189. lib. 4. nu. 3. 203

Fideicommissi bona an & quando possint alienari pro redimendo filio ab hostibus barbaris vel infidelibus capto. præs. 192. lib. 4. nu. 1. 217

Et nunquid possint alienari, quando filius vel nepos fideicommittentis fuit captus ab hostibus christianis, inter quos per sæpe bellum geritur. ibi. nu. 6. & seqq.

Et an possint alienari, quando filius grauatus est carcere mancipatus causa æris alieni vel delicti. ibi. nu. 8.

Fideicōmissi bona non possunt alienari, quando filius data opera cōsumpsit omnia bona sua, & deinde fideicommissum subuerteret. ibid. nu. 9.

Et quid si bona consumpsit non præmeditata culpa sua, sed iuuenili calore, vt quia non cogitabat de crastino. ibid. nu. 10.

Fideicommissi bona possunt alienari per filium fideicommittentis carceratum ob æs alienum iam contractum ab ipsomet testatore, vt liberetur è carcere. ibid. nu. 11.

Fideicommissum conditionale non continetur in puro. præsumpt. 193. lib. 4. nume. 18. 218

Fideicommissum sub conditione relictum an & quando reuocata conditione etiam ipsum reuocatum dicatur. præs. 169. lib. 4. nu. 5. & seq. vbi datur distinctio. 186

Fideicommissum ademptum extinctumque præsumitur conditione adēpta, quando dixit testator, Conditionem, quam apposui, adimo. ibid. nu. 51.

Idem si dixit, Adimo conditionem si decesserit. ibid. nu. 23.

Idem si dixit, Adimo conditionem si decesserit sine liberis. ibid. nu. 24.

Et nunquid censeatur ademptum conditione sublata, quando sunt instituti æqualiter hæredes extranei. ibid. nu. 28.

Et quid si fuerunt instituti hæredes extranei inæqualiter. ibi. nu. 33.

Fideicommissum relictum sub conditione, si grauatus decederet sine filijs, expirat per superexistentiam filiorum naturalium tantum, qui verè & proprie filij non sunt. præs. 185. lib. 4. nu. 50. 200

Fideicommissum relictum a matre filio post mortem patris debetur, si filius fuit a patre emancipatus. præs. 185 lib. 4. nu 7. 199

Fideicommissum receptum cum in dubio odiosum censetur. præsump. 67. lib. 4. nume. 27. 64

Fideicommissum relictum post mortem plurium, quorum vnus erat substitutus alteri, videtur relictum ab vltimo moriente. præsumpt. 72. lib. 4. nume. 15. 91

Fideicommisso grauatus an & quando ex præsumpta testatoris voluntate restituat percepta ex substitutionibus, cohæredibus deficientibus. præs. 193. lib. 4. nu. 1. 217

Fideicommissi onere simpliciter grauatus, vel vt restituat quod ei superest, quid & quantum alienare hodie possit; & quando in fraudem fideicommissi alienasse præsumatur. præs. 188. lib. 4. nu. 1. 203

Quód si filius est, potest alienare quartas legitimæ & trebellianicæ, si autē est hæres extraneus solam deducit trebellianicam. ibid. nu 3.

Liberè autem omnia bona potest alienare, nil penitus ei reseruato, cui testator voluit bona restitui, quando ipse testator expressam licentiam alienādi concessit ipsi grauato. ibid. nu. 5. & 8.

Fideicommissum an & quando præsumatur reale & an & quando præsumatur personale. præsumpt. 68. nume. 21. libro 4. Idque ex signis cognosci. nu. 23. 64

Et quæ realis fideicommissi signa sint. ibid. nu. 24. 25. 26. 27. & 58.

Personalis autem fideicommissi signa. nu. 29 ibid.

Et vtilitas quæ sit an sit reale vel personale. ibi. nu 20.

Fideicommissum vt remissum dicatur, coniecturæ sufficiunt. lib 3. præsumpt. 115. num. 2. 186

Fideicommissi ius & bonorum emphyteuticorum posse remitti. lib. 3. præs. 115. nu. 1. eod.

Fideicommissi remissio, nonnisi verbis testamenti inspectis facta dicitur. lib. 3. præs. 115. nu. 45. 188

Fideicommissi ius remisisse præsumitur, frater præsens & tacens in alienatione fideicommissi, vel emphyteusis. lib. 3. præs. 116. nu. 1. 189

Idque locum etiam habet quo ad precium. nu. 3.

Fallit tamen si is præsens & contradicens, alienationem impedire non potuisset. nu. 4.

Fideicommisso grauatus, fructus pendente conditione suos facit. libr. 3. præs. 32. num. 4. 139

Fideiussio sine stipulatione non consistit. lib. 3. præs. 132. nu. 5. 210

Fideiussionis contractus stricti iuris est. lib. 3. præs. 143. nu. 7. 223

Fideiussor præsumitur fideiussisse pro causa, pro qua in actu præcedenti fuit tractatum. lib. 3. præs. 49. nu. 4. 151

Fideiussori soluenti, & actiones sibi cedi petenti, si ante solutionem perfectā id faciat, cedi debent. lib. 3. præs 45 nu. 26. 149

Fideiussore dato, de conseruanda vel restituenda dote, fingitur interuenisse stipulatio lib. 3. præs. 5. nu. 9. 112

Fideiussores in iudicio a tutoribus nominati, si præsentes non contradicant, tenentur atque si stipulatio interposita fuisset. libr. 2. præsumpt. 62. numero 4. 85

Et verum illa stipulatio præsumpta sit vel ficta. nu. 5.

Fideiussor an possit dari aut debeat a marito pro dote restituenda. præs 190. lib. 4. nu. 43. 215

Fideiussor vel debitor principalis quando quis præsumatur. præs. 146. num. 1. lib. 3. 224.

Fideiussor pręsumitur qui promisit restituere depositum apud aliquem factū. præs. 146. nu. 2. lib. 3. 224.

Idem in eo qui se obligauit vt debitorem principalem pro accipiente mutuo pecuniam sub vsuris, nec pecunia ad eum peruenit. numero 3. ibidem.

Idque procedit etiam si se principaliter & insolidum constituant debitores & reos debendi. ibid nu. 4.

Et pecunia in dubio ad vtrunque peruenisse præsumitur. ibid. nu. 5.

Etiam quando is ad quem vtilitas pertinet se fideiussorem nominaret. numero 6.

Fideiussor etiam is præsumitur qui promisit pro actu & negotio ad se non pertinenti, sed ad alium, licet cum eo se obligarit, & exemplificatur. ibid nume. 7.

Nisi manifeste constaret voluisse omnino se esse principalem. numero 8.

Fideiussor præsumitur quando modus & forma conuentionis non conueniunt nisi fideiussori. ibi. nu. 9.

Idem quando quis non promisit simpliciter pro aliquo sed ad eius instantiam ibid. nu. 10.

Fideiussores pręsumuntur intercessisse respectu obligationis antecedentis, cuius mentio in aliquo capitulo facta fuerat. præs. 12 lib. 6. nu. 10. 277

Fidelitas a vasallis domino iurata dicitur correspectiua cum pacto & promissione domini de obseruandis iuribus subditorum. Præs. 12. libr. 6. num. 22. eod.

Fides catholica sicut perficitur assensu intellectus, cum consensu voluntatis, sic hæresis consumatur dissensione intellectus, & cōsensu voluntatis. Præs. 7. lib. 5. nu. 4. 245

Fidem qui semel non seruauit, præsumitur quod nec etiam in posterum sit eam obseruaturus. Præs. 32. lib. 5. nu. 8. 260

Fides a probatione proueniens magis certa est, & præualet lib. 1. quæst. 31 num. 6. 15

Fidem adhiberi viro bono, vitæque honestæ, quomodo procedat lib. 1. q. 77 num. 2. 34

Fidelitatis & homagij reseruatio, feudum arguit libr. 3. præsumpt. 91. num. 38. 171

Filiatio quomodo probetur, & quando nomen filiationis cesset.

Filiatio probatur ex confessione & nominatione facta etiam incidenter & etiam extra iudicium, si fuit facta in actu, qui filio conuenit, & non extraneo. præs. 56. lib. 6. nu. 39. 308

Idem quando confessio & nominatio est geminata & repetita principaliter propter aliud. ibid. nu. 40.

Idem quando nominatio fuit facta incidenter serio tamen & non perfunctorie præsente ipso nominato. ibid. nu. 41.

Idem in antiquis. ibid. nu. 42.

Filiatio communi voce & fama probatur: sed secus quando communi voci & famæ repugnat assertio & nominatio illorum, qui pater & mater creduntur prædicti filij. ibid. nu. 43 & 44.

Et probatur filiatio aliquando similitudine & effigie, & si concurrit matris professio, probatio multum vrget. ibid. nu. 45.

Contra, ibid. nu. 47.

Et probatur filiatio ex coniectura desumpta a sententia lata super ea. ibid. nume. 48.

Intellige quando sententia fuit lata principaliter super ipsa filiationis causa. ibid. nu. 49.

Secus si fuit pronuntiata in iudicio aliquo possessorio. ibid.

Filiatio coniecturis solis probatur lib. 1. q. 52 nu. 12. 29

Filiationis probatio solum coniecturis fieri potest lib. 1. q. 37. nu. 7. 18

Filiationis quasi possessio, satis probata dicitur, si testes affirment hunc reputari & tractari a patre pro filio. lib. 1. q. 35. nu. 33. 17

Filiationis confessionem incidenter & ob aliud emissam, præsumptionem quasi possessionis, aut effectum filiationis non facere. lib. 3. præsumpt. 133. num. 14. 213

Filiatio verè & propriè non potest probari, & cum sit quid facti, non præsumitur, & qui se filium asserit probare debet. præs. 53. lib. 6. nu. 1. 301

Filiationis autem quasi possessionem acquirit filius ex tractatu, etiam si eius pater ipsum filium respueret post tractatum. ibi nu. 26.

Et id etiam si adesset vnicus actus tractationis, modo aliqualis nominatio concurrat. ibid. nu. 28

Et id etiam si pater postea assereret ipsum non esse filium suum. ibi. nu. 29.

In filiatione probanda multum prodest vicinorum opinio, non tamen concludenter id probat, sed requiruntur alia adminicula. præsumpt. 24. lib. 6. num. 23. 285

Filiationis quasi possessio an habeat præsumptionem pro se. præs. 69. lib. 6. num. 4. 319

Filiationis nomen cessat patre mortuo præs. 53. lib. 6. nu. 24. 308

Filiæ non debetur legitima, quæ a statuto excluditur propter masculos, & dicit statutum quod maritetur præs. 146. lib. 4. nu. 40. 167

Et an quod sibi debetur pro dote, debeatur ei purè, vel sub conditione. ibid.

Vbi quod sub conditione ei debetur non purè. ibid.

Secus si pater reliquit ei dotem titulo institutionis. ibid. nu. 41.

Et secus quando pater vsus est verbo præteriti temporis, vt si dixit, quòd dotauit. ibid. nu. 42.

Filia si cedit iura quæ habet in bonis, continentur iura dotis, si alioqui ipsa cessio esset nulla. præs. 4. lib. 6. nu. 32. 274

Filiæ si fuerint institutæ in aliqua quota hæreditatis vna cum masculis, censentur etiam in reciproca substit. compræhensæ. præs. 60. lib. 4. nu. 21. 52

Filia in re certa institutæ, tamen institutis masculis hæredibus vniuersalibus nō obtinent nomen hæredum legatariorum præs. 60. lib. 4. nu. 12 eod.

Filia non potest petere a patre alimenta, quando aliunde illa suscipit. præs. 189. lib. 4 nu 67. 208

Filia nubendo inscio patre dicitur ipsi iniuriam facere. ibid nu 70. 208

Filia quantumcunque nupta inscio patre non debet indotata permanere, ne alioqui a marito malè tractetur. præs. 189. lib. 4. nu. 65. eo.

Filiam dotare est necessitas legalis, quæ naturali æquiparatur. præs. 167. lib. 4. num. 35. 185

Filia, quæ in corpus suum peccauit, licet nec ali nec dotari a patre debeat, peracta tamen pœnitentia & alenda & dotanda est præsumpt. 32. libr. 5. nume. 38. 262

Filia exclusa a statuto existentibus masculis nō censetur posita in conditione ad exclusionem substituti præs. 39. lib. 4 nu 106. 107

Intellige, nisi hæres ipse a patre grauatus instituat filiam alioqui a statuto ab intestato exclusam. ibid. nu. 107.

Filiæ fœminæ an & quando deficere faciant expressam conditionem substitutionis, si decesserit institutus sine filijs præs. 65. lib. 4. nu. 1. 96

Filiæ fœminæ a testatore censentur exclusæ, quando communis extat loquendi vsus, quod diuerso nomine nuncupantur masculi & fœminæ. præs. 64. lib. 4. nu. 17. 95

Idem quando resultaret aliquod absurdum, si masculinum comprehenderet fœmininum. ibid. nu. 18.

Idem si sequerentur plures impropriationes. ibid nu. 19.

Filia ingressa religionem accepta dote, satis dicitur dotata & nupta, stante statuto quod filia nupta & dotata excludatur successione. præs. 189. lib. 4. num. 94. 209

Filia naturalis vel spuria si non habet vnde dotem sibi constituat, possunt alienari bona fideicommissa a patre ipsius, vt dos sibi assignetur. præs. 189. lib 4 nu. 25. 207

Secus si habet vnde dotem consequatur. ibid.

Filia grauata fideicommisso si decesserit sine filijs, non intelligitur de naturalibus, & qua ratione. præsumpt. 202. num. 4. lib. 4. 235

Filia præsumitur atque iudicatur libera, si mater eius ante partum editum libera fuit lib. 1. q. 14. nu. 46. 8

Filia cui pater dotem in testamento reliquit, cedendo actionem marito ad eam consequendam, præsumitur dotem constituisse lib. 3. præs. 6. nu. 91. 115

Filia petendo legatum dotis nomine relictum ante matrimonium initum, cum ratione in dotem illud conuertendi, nubendo etiam nulla dotis mētione facta, dedisse dotem præsumitur. ibid. nu. 93.

Filia cui in testamento dos relicta est, non petendo relictum sibi præstari, vtrum simpliciter nubendo, dotem eam præsumatur viro dedisse. numero 94.

Filia a patre dissentire potest, cum ei indignum moribus, & turpem sponsum eligit lib. 3. præs. 127. nu. 17. 202

Filiæ vt nubat persuadens pater, affectu paterno potius, quam dolo præsumitur persuasisse. lib. 3. præs. 81. nu. 3. 165

Filius quis dicatur aut præsumatur: & qui nomine filiorum comprehendantur. Quando sub patris potestate esse dicatur: Ad quæ teneatur patri, & quando legitimus præsumatur.

Filius is propriè dicitur, quem iustæ nuptiæ demonstrant. præsump. 89. lib. 4. num. 40. 103

Filij dicuntur, qui nati sunt ex legitimis nuptijs, ideo naturales non dicuntur propriè filij præs. 78 lib 4. nu. 12. 81

Filius dicitur portio corporis patris sui. præs. 33 lib. 5. nu. 10. 261

Filius dicitur portio viscerum matris. præs. 89 lib. 4. nu. 50. 103

Filiorum nomen generis masculini sui natura non comprehendit fœmininū, sed tantum per interpretationem. præs 84. lib. 4. nu. 2. 95

Filiorum nomine fœminæ comprehenduntur ex coniecturis. ibidem numero 3. eod.

Filiorum appellatione quando non veniant nepotes. præsumpt. 189. libr. 4. num. 20. 206

Filius ergo hæres, & an hoc fit ex præsumptione iuris. præsumpt. 76. libr. 4. num. 17. 75

Filius eodem modo prouenit a patre quo ex radice arbor. præsumpt. 58. lib. 6. num. 1. 312

Vnde præsumitur patri similis virtute & moribus. ibid.

Filius viuente patre dicitur quodammodo Dominus, & sic in eo non habet locum vsucapio pro hærede cum censeatur esse eadem persona cum patre. præs. 62. lib. 6. nu. 8. 315

Filius a patria potestate liberatur vel morte naturali, ciuiliue vel dignitate, religionis ingressu, emancipatione, & filij expositione & demum præscriptione, qui modi non præsumuntur nisi probentur. præsumpt. 55. lib. 6. num. 8. 311

Filius is præsumitur, qui probauit, se esse natum ex vxore eius, quem asserit esse patrem. præs. 53 lib. 6. nu 2. 306

Idem si eo tempore, quo is conceptus est, mater eius consuetudinem habebat cum adultero. ibid. nu. 3.

Idem si mulier habitaret extra domum mariti, si modo maritus ad eam accedere solebat. ibid nu. 4.

Idem dicendum in filijs naturalibus qui ex concubina præsumuntur. ibid. nume. 5.

Idem si mater affirmaret, filium illum ex proprio marito nō esse genitum, quia præsumitur filius ipsius mariti ibid nu. 6.

Matris enim assertio circa filiationem filio non potest nocere. ibi. nu. 7.

Filius quis præsumitur ex nominatione & confessione patris nominantis & confitentis aliquem esse filium suum. ibi. nu. 34. 308

Vt quando in iudicio principaliter & propter se quis nominauit, cōfessusq; est aliquem esse filium suum ibid. nu. 35.

Secus si in iudicio incidenter & propter aliud nominauit. ibidem numero 36.

Filius iudicatur in quasi possessione filiationis ex tractatu & educatione præs. 53. lib. 6. nu. 21. 307

Et an si ageretur iudicio petitorio. ibid. nu. 22.

Idem quando pater est vita functus, & ab alijs hic vt filius defuncti tractatus est. ibid. nu. 23.

Idem quando extra iudicium principaliter & propter se pater ipsum nominauit & confessus est esse filium suum. ibid nu. 37. 308

Secus si incidenter & propter aliud. ibid. nu. 38.

Filiorum appellatione non continentur filiæ secundum sermonis proprietatem, sed per extensionem ex mente præsumpta testatoris. præs. 202. nume. 11. lib 4. 235

Filius portio viscerum matris. præs. 56. nu. 21 lib. 6. 312

Filius legitimus is non præsumitur, qui natus est patre absente, puta per decennium, & reuersus inuenit filium anniculum. præsumpt. 53. libr 6. numero 15. 307

Idem quando constaret, virum vel mulierem non potuisse aliqua de causa generare. ibid. nu. 16.

Idem quando vxor habitauit cum alio, etiam quòd marito pateret aditus coeundi cum ipsa vxore. ibid. nu. 20.

Filius quoquid sub patris potestate vel sui iuris esse præsumatur. præs. 55. lib. 6. num. 1. 310

Quod sub patris potestate esse præsumatur. ibid. nu. 2.

Quod vero sui iuris esse præsumatur. ibid. nu. 3.

Affertur, & tertia ratio, quod nec sui iuris, nec sub patris potestate esse præsumatur, sed qui asserit eum esse, vel sui iuris, vel sub potestate id probare debet ibid. nu. 4.

Distingue vt ibid. nu. 6. & seq.

Filius absque dubio sub patris potestate præsumitur quando constat ipsum esse natum ex legitimo matrimonio, & patrem eius adhuc viuere, & non appareat aliqua sui status mutatio quæ non est præsumenda. ibidem nume. 7.

Filius præsumitur sui iuris quando constat eum esse natum ex legitimo matrimonio, & patrem ipsius esse vita functum. ibid. nu. 10. 311

Si autem ignoratur an pater viuat vel decesserit, tunc qui asserit ipsum esse sub potestate vel sui iuris probare debet. ibid nu. 11.

Filius sui iuris esse præsumitur, quando constat ipsum esse natum ex illicito concubitu. ibid. nu. 13.

Et quid si ignoratur an sit natus ex legitimo matrimonio, vel ex illicito

coitu si contentio est inter ipsum patrem,& filium, vel inter eorum hæredes ibid.nu 14 & seq.

Filius sui iuris esse censetur quando est in quasi possessione existentiæ sui iuris.ibid nu.21.

Filius sui iuris tanto magis esse censetur, quando per 20. annos fuit in quasi possessione existentiæ sui iuris.ibid nu.17.

Idem quando est in dicta quasi possessione ob multos actus á se tanquam á patrefamilias gestos etiam si longum tempus non sit decursum. ibidem nume.28.

Filius præsumitur sui iuris esse quando constitutus est in quasi possessione libertatis patris,vel aduersarij appellatione,& nominatione. ibi.nu.21.

Filius suo iure tenetur vindicare mortem patris. Præsumptio. 101. libro 4. nume.85, 123

Filium facturum esse præsumitur,quod fecisset pater illius. Præsump.58. lib.6. nume.8. 313

Filius, an & quando legitimus vel naturalis vel spurius præsumatur. Præs.54. lib.6.nu.1. 309

Quod si est ex illicito coitu natus,præsumitur potius spurius quam naturalis,& sic est incapax.ibid nu.2.

Et id etiam,si pater ipse nominasset eum naturalem. ibi.nu.6.

At filij ex quocunque illicito coitu nati communi loquendi vsu & consuetudine apud iuris Pontificij interpretes naturales dicuntur.ibi.nu.7.

Præsumitur spurius,si constat eum esse natum ex meretrice, ad quam multis patebat aditus,& is,qui eius filij se existimabat patrem,illum domi habuit, aluit,tractauit,& nominauit vt filium ibi.nu.8.

Et filium præsumi in dubio spurium opiniones referuntur variæ, sed refelluntur.ibid.nu.15

Filij præsumuntur illegitimi, quando vt illegitimi habiti, & tractati fuerunt. ibid num.39. 310

Filius vt dici possit naturalis, plura concurrere debent & quæ.Præsumpt.54. lib.6. num.3 309

Præsumitur autem potius naturalis quàm spurius,ex quo spurium esse, delictum est,quod non præsumitur ibid.nu.5 119

Sed leuem esse huiusmodi considerationem ibidem ostenditur cum naturalitas saltem hodie delictum parentum præsupponat.ibid.

Filius si non constat ex quo coitu sit natus, an ex matrimoniali, vel illegitimo,quid sit præsumendum.ibid.nu.10

Adfertur opinio tenentium dictum filium præsumi potius naturalem quàm legitimum vel spurium.ibid.nu.11

Sed vt naturalis quis dici possit, adeo multa requiruntur, vt hodie per raro & fere nunquam aliquis reperiatur, qui propriè dici possit naturalis. ibi.num 13

Filius in dubio non præsumitur legitimus, cùm de causa legitimationis non constat.Præs.2.lib.5.nu.36. 239

Filium esse legitimum non est á natura,sed a iure ipso positiuo.Præs.89.lib 4. num.26 102

Filius debet potius præsumi ex legitimo matrimonio natus, cùm id sit honestius.Præs.54.lib.6.nu.17 309

Et præsumitur legitimus etiam,si mater eius aliquando adulterium commiserit.ibid.nu.24

Et eo magis pro legitimo haberi debet,quando constitutus est in quasi possessione legitimitatis.ibi.nu.31

Filius præsumitur potius legitimè natus quàm ècontra, quando agitur de ipsius fauore,secus quoad fauorem patris. Præsump 55 lib.6.nu.17 311

Filij legitimitas alia est,quæ a matrimonio prouenit, alia eorum qui in iudicio stare volunt.Præs.54.lib.6.nu 49 310

Filium alere prouenit a pietate & charitate, quæ est patris erga filium. Præs. 89.lib 4.nu.34 103

Filium erudire in optimis disciplinis est pietatis officium Præsump.191.lib.4. nu.17, 116

Filius quicquid acquirit, ita acquirit patri, vt nec momento quidem dominium rei remaneat apud filium.Præs.18.lib.4 nu.32 21

Secus in aduentitijs.ibid.

Filius præsumitur voluisse instituere querelam inofficiosi testamenti,ex quo præparatoria fecit ad eam proponendam Præs.3. lib.6.nu.5 273

Filij iustus est metus, qui dum in gymnasio commoratur ob metum patri illatum in patria beneficio renunciauit.Præs.57.lib 6.nu.6 312

Idem quando vis facta est patri, & ipse filius aliquid agit vt patrem liberet,præsumitur id metu a filio actum,ac si ipsi filio illata vis fuisset. ibidem nume. 7.

Filius non potest sine causa priuare matrem legitima sibi debita,sicut nec pater posse debet.Præs.38.lib.4.nu.11 33

Filius cum non possit donare sine patris consensu, si donat non adhibito dicto consensu, antequam pater consentiat, potest donationem reuocare. Præs.34.lib.6.nu.14 290

Filius præsumitur scire creditum patris,quod est notabilis & egregiæ summæ. Præs.23.lib.6. nu.82 284

Filius, vel filia non possunt contrahere matrimonium sine patris consensu, & si contrahit, nuptiæ iustæ non sunt. secus de iure canonico. Præs. 189. lib.4.nu.53.& 55 208

Filius non potest esse in iudicio sine patris consensu, & nisi ipse pater adsit præsumitur absentia.Præs.19.lib.6.nu.2 281

Filiusfamilias sine patris consensu in iudicio esse non potest Præsump.34 lib. 6. nume.2 290

Et non potest donare causa mortis,nisi pater consentiat ibi.nu.3

Filius si legauit liberationem patri de administratis, præsumitur etiam eum voluisse a reliquatu liberum esse, Præs 57 lib.6 nu 8 312

Filius habet querelam contra testamentum patris etiam si consecutus sit legitimam,quando pater illam sibi reliquit titulo legati, & non institutionis.Præs.38.lib.4.nu.18.

Filius in potestate esse præsumitur.lib.3.præsump 29.nu.103 137

Filius præsumitur sub potestate patris,cum subfuisse aliquando constat.lib.1.q. 14.num.48 8

Filius præsumitur eius esse,a quo vt filius habitus est.ibid.nu.49

Filiusfamilias olim qui fuit, hodie,etiam præsumitur, nisi probetur contrarium.lib 1.q.14.nu.50 8

Filius præsumitur talis qualem habuit patrem. libro 1. q. 15. nu 24 9

Filius quando ingrediatur locum patris,& concurrat cum patruo, lib.1.q.46. nume.45 24

Filius iuris ciuilis fictione censetur pars corporis patris.lib.3. præsumptio.29, nume.3 134

Filius omnia patri debet.ibid.nu.14 20.

Obsequium & reuerentiam iure diuino nu.15

Alimenta iure gentium vel naturæ nu.16

Et omnia alia,quibus patris vita sustinetur & defenditur.nu.17

Secus si faxit,exhæredati permittunt leges ciuiles.nu 18

Mortem oppetere pro patre, necessitate vigente secundum Ciceronem, nume. 19

Omnia, quæ abs homine homini præstari possunt secundum Platonem, & Aristotelem.nu.20

Filius nominatus incidenter in aliquo actu indifferenti, filiationis in quasi possessione,non dicitur constitutus.lib.3.præs.133.nu.16 213

Filius in vita non conquestus de matre transeunte ad secundas nuptias, iniuriam sibi illatam dicitur remisisse.lib.3 præs.25.nu 8 131

Filius studiorum causa absens, mutuumque suscipiens pro quantitate quam pater præstare solebat,non facit locum Senatuscons. Maced.lib.3. præsum. 68.num.5, 162

Idem in eo qui legationis causa abfit.nu.4

Filius studiorum causa absens,vel legationis,mutuum susceptum, in causam studiorum vel legationis præsumitur conuertisse nu.5

Hanc tamen non esse præsumptionem iuris,& de iure.nu.11

Filius filiaue patre suadente contrahentes etsi lædantur, de dolo aduersus patrem non agunt lib.3.præsump.81. nu.1. 165

Filiusfamil.de donatis sibi a Principe libere disponit.libro 3.præsumptio.26. nume.12 132

Filiusfa.mercator si statuto obligetur, intelligitur ex contractu causa mercimoniorum inito.lib 2.præsum.57.nu 19 83

Filiusfa.miles mutuum susceptum. præsumitur in causam castrensem vertisse, & de ea tanquam paterfa.tenetur.lib 3.præsump.68.nu.10 162

Filiusfa. mercator de patris consensu,si pecuniam mutuo suscipit, negotiationis id causa præsumitur facere.ibi.nu. 12

Filio adoptiuo litiganti contra patrem, non decernuntur alimenta, vel litis expensæ.lib.1.q 35.nu.24 17

Filio qui hæreditati renunciauit,non decernuntur alimenta,& sumptus ex bonis paternis lite super eis pendente, etsi renunciationem rescindi filius petat ibid.nu.27 17

Filio grauioribus studijs destinato,tenetur pater præstare impensas.lib.3.præsump 29.nu.86 136

Filium a viro frigido vel impubere generatum esse, lex non præsumit. lib.1. q.14.num.34 8

Filium,qui diu separatim a patre vixit,ius sui iuris effectum præsumit. lib. 1. q. 48 num.21 26

Filiorum nomine continentur nepotes, in dispositione legis non hominis. lib. 1.q.46.nu.32 24

Filiorum appellatione, quando non veniant adoptiui. libro 1 quæstione 35. nume. 25 17

Filios naturales & spurios,inspecta æquitate canonica,pater hodie alere tenetur.lib.1.q.35.nu.13 eo.

Filios ex matrimonio præsumpto quauis præsumptione, hodie legitimos nō esse,nec successibiles.lib.3.præsum.1.nu.100 169

Filius, an & quando repræsentet patrem, & qualis præsumatur.

Filius,an repræsentet personam patris in successione feudi. Præs.95. lib.4.nu. 40. & seq. 114

Filius, an repræsentet patrem in fideicommisso relicto a propatruo, vel alio transuersali.præs.95.lib.4.nu.31 eo.

Quod coniecturis constare potest testatorem voluisse, filium repræsentare debere patris personam.ibid.nu.32.& seq.

Filius quando ingreditur locum patris,gradus non dicitur corrumpi, sed repræsentari.præs.95.lib.4 nu.5 113

Filius representat patrem in successione fideicommissi transuersalis, quando testator demonstrauit eandem affectionem tam erga filium fratris quam erga fratrem.præs.95 lib 4 nu.37 114

Idem quando fideicommissum fuit relictum fratribus, & eorum descendentibus sub qualitate hæreditaria.ibid.nu.38

Idem quando testator considerauit cuiuslibet hæredis lineam distributiuè. ibid.nu.39.

Filij repræsentationi locus est,quando aliqui minus dilecti anteponerentur a testatore magis dilectis in successione fideicommissi trāsuersalis, præs.95. lib.4.nu.34 114

Idem quando testator dixit, quod succedatur in stirpes, & non in capita. ibid.num.35

Filius locum patris ingreditur,quando fideicommissum fuit relictum ab aliquo ascendente, & sic cum patruo concurrit. præsumptio. 95. libro 4. nume. 14 113

Filius personam patris dicitur representare, quando agitur de successione ascendentis,vt puta aui vel proaui.præs.95.lib 4 nu.6. eo.

Idem quando agitur de successione auiæ & proauiæ. ibid.nu.7

Idem quando agitur de successione transuersalis proximi gradus, vt de succedendo patruo.ibid nu.8

Idem quando agitur de successione auunculi.ibid.nu.9

Idem quando agitur de successione materteræ.ibid.nu.10

Et habent hæc locum non solum in successione delata iure communi, sed etiam in delata a statuto.ibid.nu.11

Secus quo ad ea, quibus pater ipse representatus non erat successurus. ibid. nume.12

Filius representat patrem,quando agitur de fideicommisso relicto a transuersali prioris gradus,præs.95.lib.4 nu.16 113

Idem quando tempore mortis testatoris nepos ipse ex filio, vel pronepos ex nepote nondum natus vel conceptus erat.ibid nu.17

Idem quando filius viuebat tempore mortis patris testatoris.ibid.nu.18

Et id multo magis,quando concurrit aliqua coniectura,qua testator significauit velle,filium representare personam patris.ibid.nu.19

Filius quod representet personam patris, cum agitur de successione ab intestato,a multis fictio legis appellatur præs.95.lib.4 nu.1 113

A multis etiam dicitur hæc repræsentatio præsumpta: & vtraque opinio vera demonstratur ibid.nu.2

Est autem huiusmodi repræsentatio quid extraordinarium,& consequenter in dubio locum non habet.ibid.nu.3

Filij representatio in locum patris non potest dici sublata quibuscumque con iecturis, in illis casibus, in quibus vel lege, vel hominis dispositione sancitum est ei locum esse, sed illis tantum coniecturis, quæ ex verbis dispositionis colliguntur. ibid. nu. 4
Filius non representat patrem, quando agitur de successione transuersali vltra patruum vel auunculum, vt concurrat cum patruo in dicta successione. Præs. 95. lib. 4. nu. 13 — 113
Filius non representat patrem, quando dixit testator, quod succedatur salua gradus prærogatiua. Præs. 95. lib. 4. nu. 20 — eo.
Et quid operentur huiusmodi clausulæ ibi.
Idem quando testator vocauit proximiores. ibid. nu. 21
Idem quando testator vocauit superstites. ibidem numero 22. & intellige vt ibidem
Idem quando vocauit proprio nomine fratres, deinde nomine appellatiuo eorum filios. ibid. nu. 23
Idem quando extat aliqua qualitas impediens representationem. ibidem nume. 24
Idem quando testator vocauit immediatè natos. ibid nu. 25
Idem quando coniecturis constat, testatorem noluisse succedi secundum iuris communis ordinem, quo scilicet ab intestato succeditur. ibidem nume. 26
Filius locum patris non tenet in emphyteusi ex pacto & prouidantia Præs. 95 lib. 4. nu. 43 — 214
Contra. ibid. num. 45
Idem quando agitur de succedendo in primogenitura ibid. nu. 44
Et quid in feodo misso. ibid. nu. 46
Filij representationi non est locus, quando testator coniunctim vocauit filios. Præs. 95. lib. 4. nu. 27 — 114
Idem quando testator institutis hæredibus subiecit substitutionem his verbis: Et prædictos eius hæredes inuicem substituit. ibid nu. 28
Idem quando constat, testatorem magis dilexisse filios quam nepotes, vel magis fratres quam eorum filios. ibid nu 29
Idem quando testator voluit succedi ordine successiuo. ibid. nu. 30
Filius de matre nil suspicari debet, & eius persona sancta, & honesta ei videri debet Præs. 39. lib. 4. nu 68 — 37
Filius licet dicatur esse vna & eadem persona cum patre præsumitur tamen ignorare factum patris. Præs. 23. lib. 6. nu. 57 — 283
Et præsumitur ignorare, testamentum fuisse à patre conditum. ibidem. nume. 58
Secus si coniecturis constat ipsum id sciuisse. ibid. nu. 59
Et si confitetur se hæredem ex testamento, non præsumitur ignorare confectum fuisse testamentum, imò præsumitur scire quæ in ipso continentur. ibid. num. 60.
Idem quando ipse filius soluit aliqua relicta in ipso testamento, vel conuenit cum legatarijs de legatis in ipsis soluendis. ibid. nu. 61.
Filius præsumitur scire, confectum fuisse testamentum a patre, quando publica vox & fama est, ipsum patrem condidisse testamentum, & disposuisse certo modo. ibid. nu. 63
Idem quando testamentum reperitur apud ipsum filium hæredem. ibidem nume. 64
Idem quando filius fuit præsens, quando pater conficiebat testamentum. ibid. num. 65.
Filij plerunque similes parentibus creduntur. Præs 58. lib. 6. nu. 5 — 313
Filius præsumitur bonus, & artis peritus, si patrem habuit bonum, & peritum. Præs 58 lib. 6. nu. 9 — eo.
Sed leuis est hæc præsumptio sæpè enim à parentibus degenerant filij, cum à bonis sæpè generentur mali, & econtra. ibid. nu. 10
Filius præsumitur eodem vitio laborare quo laborabat pater eius. Præs. 3 . lib. 5. num. 1 — 262
Si enim pater fuit incontinens, talis etiam præsumitur filius. ibi nu. 2
Et si pater fuit factiosus, partialis & seditiosus, talis etiam filius esse censetur. ibid. nu. 3
Et id locum habet tam in filijs natis quam nascituris. ibidem. & nume. 23. eodem
Filius talis præsumitur, qualis pater fuit. ibid nu. 4

Filius, an & quando consequatur legitimam quando præsumatur ingratus erga patrem, & quando retineat feudum.

Filius consequitur legitimam iure hæreditario, non autem citra ius & nomen hæredis. Præs. 101. lib. 4. nu. 41 — 121
Filius mortuo patre consequitur legitimam tanquam creditor, non vt hæres. Præs. 101. lib. 4 nu. 55 — 122
Contra. ibid. nu. 57
Filius ex bonis fideicommisso suppositis legitimam detrahere non potest, quando pater sibi in testamento legitimam assignauit, quam deinde is male consumpsit Præs. 191 lib. 4. nu. 10 — 216
Filius si legatis non sit grauatus, & habeat substitutum vulgarem, retinendo bona patris pro sua legitima dicitur adiuisse hæreditatem. Præs. 101. lib. 4. num. 66 — 122
Idem quando filius succedit ab intesta. ibid nu. 67
Idem in filia, quæ non potest petere dotem, & omittere hæreditatem, nisi dos promissa fuisset a patre ipso viuente. ibid. nu. 68
Filio multis legatis grauato, si datus est substitutus, vulgaris, si retinet legitimam omisso residuo bonorum, non dicitur adire hæreditatem. Præs. 101. lib. 4. nu. 69. — eod.
Filius non præsumitur vitio ingratitudinis affectus contra patrem. Præsum. 2. lib. 5. num. 3. — 238
Filij non præsumuntur ingrati, nisi probetur ingratitudo. Præsumpt. 29. lib. 4. nume. 3. — 21
Filius licet non ea dilectione & amore prosequatur parentes, quibus ab illis amatur præsumitur tamen eos diligere. Præs. 57. lib. 6. nu. 1 — 312
Filius non præsumitur patrem occidisse. præs 11. lib. 5. nu. 3. — 248
Et filium occidisse patrem non statur leui præsumptioni, sed requiruntur vrgentia iudicia. ibid. nu 6
Filius non præsumitur erga patrem ingratus. ibid. nu. 8
Et filius is non præsumitur, qui patrem verberibus affecit. ibi. nu 5
Filius & seruus in quibus differant. Præs. 22. lib. 4. nu. 4 — 17
Quod filius statim est capax, & sibi acquirere potest, quod secus est in seruo, cuius capacitas pendet a capacitate domini. ibid. nu. 5
Filij, & serui æquiparantur in modo probationis. Præsumptio. 55. libro 6. nume. 25. — 311
Filius, seruus, vel quisquis alter quando patris, domini, vel alterius consilio delictum commisit, præsumptio est, quod nisi datum fuisset huiusmodi cōsilium, tale delictum secutum non fuisset. Præs. 27. lib. 5. nu. 23. — 256
Filius si habitat domum, quam multis de causis habitare potest, vt puta tam quam hæredes, iure pignoris, & hypothecæ, & causa custodiæ, præsumitur habitare ex causa magis vtili. Præs. 101. lib. 4. nu. 36. — 121
Quando autem nulla alia subest causa, quam aditionis hæreditatis, habitatio arguit aditionem. ibid. nu. 37.
Filius non potest retinere feudum, & repudiare hæreditatem patris, a quo feudum accepit. Præs. 101. lib. 4. nu. 53. — 122
Filius potest retinere legatum repudiata hæreditate. Præsumptio. 101. lib. 4. nume. 58. — eo.

Filius, an & quando præsumatur fideicommissi onere grauatus, si est grauatus ad quæ teneatur: & quando legitimam detrahat.

Filius non potuit grauari, qui non fuit honoratus. Præsumptio. 34. libro 4. nume. 17. — 26
Filius institutus & grauatus a matre, vel ab ascendente per lineam maternã, censetur grauatus, si sine filijs decesserit. Præs. 89. lib. 4. nu. 46. — 103
Filius institutus præsumitur grauatus, quando pater ita instituit, & si filius meus institutus decesserit sine filijs, ei substituo Caium. Præsump. 72. lib. 4. nume. 10. — 71
Idem quando verbum substituo, fuit absolutè positum. ibi. nu. 11.
Filius fideicommisso grauatus a patre non deducit legitimam, sed eam restituere tenetur vna cum hæreditate, quando pater sibi prælegauit adiecta expressa conditione, quod si velit consequi legatum, non deducat, aliquã legitimam, ex fideicommisso, sed eam cum alijs bonis restituat, & is acceptauit prælegatum. Præs. 196. lib. 4. nu. 23. — 222
Idem quando filius approbauit omnia & singula disposita in testamento, in quo grauatus expresse fuerat restituere etiam legitimam. ibid. nu. 24.
Filius fideicommisso grauatus non tenetur restituere, quæ sibi relicta fuerant a patre in donatione sibi facta inter viuos. Præs. 196. lib. 4. nu. 6. — 222
Et id habet locum etiam pro ea parte, pro qua ipse filius hæres extitit, quia nec portionem illam restituere tenetur. ibid. nu. 7.
Declara, vt ibid. nu. 9. — eo.
Filius fideicommisso grauatus non tenetur restituere fideicommissario legitimam sibi debitam. ibid. nu. 14. eo.
Omne enim onus & grauamen reijci debet a legitima, quam omnino liberam filius consequi debet. ibid. nu. 15.
Et legitimam non iure hæreditario, sed dispositione & prouidentia legis consequetur. ibid. 16.
Filius fideicommisso grauatus restituere etiam loco pio, deducit prius legitimam, nec eam restituit. ibid. nu. 17.
Et id procedit, etiam si testator erat miles. ibid. nu. 18.
Et habent locum etiam quando statutum excludit filiam a legitima, & illa hæres instituitur a patre, & grauatur fideicommisso, quia legitimam non restituet. ibid. nu. 19.
Idem quando pater instituit filium in maiori portione quam sit eius legitima, & eum grauauit restituere totam hæreditatem, quam deinde adiuit. ibid. num. 20.
Et contraria opinio Calcanei, & Cephali refellitur. ibid. nu. 22.
Filius nullo modo grauari potest in legitima. Præs. 101. lib. 4. nu. 63. — 122
Filius licet non possit grauari in legitima, possunt tamen grauari eius hæredes & succedentes ab intestato in dicta legitima. Præs. 71. lib. 4. nu. 5. — 71

Filius, an & quando succedat patri, & quando filij vna cum patre vocati præsumantur, & quando pater filijs succedat.

Filius est ipso iure hæres patris. Præs. 101. lib. 4. nu. 73. — 126
Filius licet ob suitatem videatur ipso iure hæres patris, non præsumitur tamen se ipsi hæreditati immiscuisse, nisi animum suum declarauerit se hæredem esse. Præs. 99. lib. 4. nu. 4. — 117
Intellige, quando ipse filius conuenitur a creditoribus, & sic de eius præiudicio agitur: secus verò si ipse agit, & agitur de eius commodo. ibidem nume. 5.
Filius non patris, sed propria contemplatione præsumitur institutus. Præs. 22. lib. 4. num. 1. — 17
Filius institui potest sub conditione potestatiua, si hæres vel si decem dederit: legitima autem non potest ei relinqui sub hac conditione. Præsumpt. 101. lib. 4. nu. 47. — 121
Filius non potest institui sub conditione, quæ non sit in eius potestate. Præs. 70. lib. 4. nu. 15. — 67
Filij ordine successiuo vocati censentur, quando testator instituit, vel substituit fratrem & eius filios, & alij filij ex eo fratre sperabantur. Præsump. 70. lib. 4. num. 21. — eod.
Idem quando testator instituit, vel substituit fratrem, & eius filios, & eo testamenti tempore nulli nec nati nec concepti erant. ibi. nu. 22.
Idem quando testator instituit vel substituit fratrem & eius filios natos & nascituros. ibid. nu. 23.
Idem quando instituit vel substituit fratrem eius liberos vel descendentes. ibid. num. 24.
Filius institutus a patre, si asserit se possidere bona aliqua patris pro sua legitima, an dicatur hæreditatem adiuisse sibi in testamento relictam. Præsum. 101. lib. 4. nu. 39. & 40. — 121
Et an possit separare legitimam ab hæreditate acceptãdo ipsam legitimam repudiata hæreditate. ibid.
Filius si a matre sit institutus sub necessaria conditione, si à patre emancipatus erit, conditio impleta dicitur, si patre ipso vel morte naturali vel ciuili sublato, filius sui iuris efficitur. Præs. 185. lib. 4. nu. 8. — 199
Filio hærede instituto, vel seruo, an & quando præsumatur contemplatione patris, vel domini facta institutio. Præs. 23. lib. 4. nu. 1. & per tot. — 17
Filiorum institutio trahitur ad filium etiam post testamentum natum: & datur intellectus. l. 3. C. de inofficio. testamen. Præsumptio. 26. libro 4. nume. 20. — 20
Filij censentur vocati ex testamento, & prædilecti quando testator in fine

subst-

substitutionum excludit fœminas propter pauperes Christi. Præsump.76. lib.4.num.79. 78

Idem quando testator prohibuit Trebellianicæ detractionem ijs omnibus, ad quos hæreditas peruentura esset. ibid.nu.80. eo.

Idem quando melior esset conditio transuersalium quam descendentium ipsius instituti. ibid.nu.81.

Filij vna cum patre vocati censentur, quando pater instituit vel substituit fratrem & eius filios quos tunc habebat nec alij sperabantur. Præsum.70. lib.4. nume.13. 67

Filij vna cum patre vocati præsumuntur, quando testator instituit, vel substituit penitus extraneum, & eius filios. Præs.78. lib.4.nu.35. 68

Idem quando testator instituit vel substituit extraneum, & ipsius extranei agnatos. ibid.nu.16.

Filij vna cum eorum parentibus vocati, an & quando præsumantur vocati, & eodem succedant tempore, vel ordine successiuo. Præsumptio. 70. lib. 4. nume. 1.

Distingue, vt ibid.nu.2.& seq.

Filij vno & eodem tempore cum patre vocati censentur, quando testator nõ hæredis institutionem fecit, sed legatum vel fideicommissum particulare reliquit. Præs.70.lib.4.nu. eo.

Idem, quando testator instituit filium, & aliquos ex nepotibus ipsius filij tantum. ibid.nu.7.

Idem quando pater instituit filium, & ex eo nepotes masculos tantum. ibidem.num.8.

Idem quando instituit filium, & vna cum eo nepotes. ibid.nu.9.

Idem quando instituit filium, & ex eo nepotes, ac ipsos omnes onere fideicommissi grauauit erga aliquem. ibid.nu.11.

Idem quando pater instituit & substituit filium, & nepotes adiecta clausula, pupillariter, & per fideicommissum. ibid.nu.13.

Idem quando constat coniecturis, patrem vocantem filium & nepotes non considerasse rationem illam instituendi nepotes. ibid.nu.14.

Filij in hæreditate non obstante patris erronea dispositione debent reduci ad æqualitatem. Præs.24.lib.4.nu.15. 18

Filius adita hæreditate solum quo ad vulgarem substitutionem, nunquid eo decedente in pupillari ætate transmittat eam in matrem, ita vt substitutus excludatur. Præs.38.lib.4.nu.19. 34

Vbi datur intellectus l. Lucius. ff. de vulg.& pupi.subst. ibid.

Filij per vulgarem vocati censentur, quando pater substituit filio sorores, vel earum filios. Præs.71.lib.4.nu.5. 68

Secus quando testator dixit instituo filium, & si non vixerit, nepotem, dicitur enim nepos per fideicommissariam vocatus. nu.6.

Filius si fuit institutus contemplatione patris, & pater sit rogatus eum emancipare, non tamen emancipatione facta tenetur ei restituere. Præs.13. lib. 4. num.7. 17

Filij ordine successiuo vocati post eorum parentes, an & quando per vulgarem substitutionem, vel per fideicommissariam vocati præsumantur. Præs. 71.lib.4.nu.1. 68

Quod per vulgarem vocati præsumuntur, quando pater instituit filium, & nepotes. ibid.nu.2.

Filij censentur vocati ex testamento, quando testator expressim vocauit filios substitutos, tacito de filijs institutorum. Præs.76.lib.4.nu.56. 77

Idem si testator ita dixit. Instituo Caium, & Sempronium filios meos, & si eorum vnus decesserit sine filijs substituo superstitem, & eius filios. ibid. nume. 57.

Et idem quando filij bis sunt positi in conditione. ibid.nu.58.

Idem quando testator in alio testamento capite præsupponeret hos in conditione positos esse vocatos. ibid.nu.59.

Et idem quando adesset fauor piæ causæ, quod censerentur vocati. ibidem nume.60.

Et idem quando ipsimet filij in legatis, & fideicommissis particularibus positi sunt in conditione. ibid.nu.61.

Filij quando sunt inæqualiter instituti, conditione adempta non præsumitur fideicommissum. Præs.169.lib.4.nu.25. 187

Filiis vel liberis dispositiuè vocatis, quando ex præsumpta mente testatoris dicantur vocatæ etiam fœminæ. Præsumptio. 24. libro 4. numero 1. & tot. sequen. 94

Filius si instituit patrem suum, & ipsum grauauit post mortem suam restituere, non subintelligitur conditio, si sine liberis decesserit, & quæ. Præsumptio.89. lib.4.nume.54. 104

Filij, an & quando præsumantur in conditione positi: & si sunt in conditione positi, ad qua teneantur.

Filij, qui præsumuntur in conditione positi, an censeantur vocati ex testamento, vel potius in conditione positi tantum ad exclusionem substituti, eis sit reseruatum ius succedendi ab intestato solummodo. Præsumpt.89. lib.4.nu.154. 110

Filios in conditione positos, non præsumi vocatos ex testamento, sed succedere ab intestato exclusis substitutis. Præs.76.lib.4.nu.14. 75

Filij si sunt in conditione positi, sub qualitate masculinitatis, præsumuntur vocati ex testamento, & redditur efficax ratio. Præsumptio. 76. libro 4. num.27.& 28. 75

Filij plures instituti collectiuè cum conditione, quod bona non alienentur extra familiam, quomodo, & in quibus censeantur vocati. Præs.18. libr.4. nume.19. 14

Filij positi in conditione, an & quando præsumantur vocati, vt succedant ex testamento. Præs.76.lib.4.nu.1. 74

Et quando dicantur positi in conditione expressim. ibid.nu.2.

Filij, & descendentes in tacita conditione subintellecti, si decesserint sine filijs, si non sunt eorum patris vel aui instituti, & grauati hæredes, non excludunt substitutum. Præs.87.lib.4.nu.105. 107

Filij in conditione positi censentur vocati etiam fauore piæ causæ, & præsumuntur succedere ex testamento. Præs.76. lib.4.nu.40. 76

Et hoc etiam si adesset prohibitio alienationis vltra positionem in conditione, & onus restitu. ibid.nu.41.

Filij in conditione positi censentur grauati quando scilicet fuerunt grauati onere restitutionis. Præs.76.lib.4.nu.39. eo.

Filij positi in conditione censentur vocati, etiam si extaret statutum in ciuitate, quod masculis extantibus, non succedant fœminæ. Præsumpt.76. lib.4.num.38. 76

Filii in conditione positi præsumuntur vocati ex testamento, quando ipsi instituti sunt etiam reciproce substituti si eorum vnus decesserit sine filijs. Præs.76.lib.4.nu.52. 77

Et idem quando testator digressus est ad plures gradus substitutionis. ibidem. nume.53.

Secus vero quando testator fecit plures gradus substitutionum sub eadem conditione expresse honorando filios in conditione positos in vltimo gradu. ibid.nu.54.

Et quid in descendentibus testatoris, & quid in alijs. ibid.nu.55.

Filij positi in conditione dicuntur prædilecti substituto quo ad portionem patris ab intestato, non autem ex testamento. Præsumptio. 186. libro 4. nume.23. 201

Filij in conditione positi censentur ex testamento vocati quando extaret statutum, quod filij positi in conditione censeantur vocati, nam testator præsumitur velle se conformare cum dispositione statuti. Præsumptio.76. libr. 4 nume.83. 78

Filij in conditione positi, præsumuntur vocati, quando per ipsos tacite censentur exclusæ aliæ personæ, quæ alias essent melioris conditionis, vel saltem eiusdem quam ipsi positi in conditione. Præsumptio. 77. libro 4. nume.58. 77

Idem quando testator vsus fuit consilio Gelli. ibid.nu.69.

Idem quando constat testatorem voluisse bona sua conseruari in agnatione, & fami. ibid.nu.70.

Idem si testator grauauit hæredes suos, vt perpetuo curarent fieri anniuersarium in aliqua ecclesia. ibid nu 71.

Filij si sunt in conditione positi affirmatiue censentur vocati ex testamento, & quomodo id fieri possit. Præs.76.lib.5.nu.66. 77

Et quid si ponantur in conditione negatiue. ibid.nu.67.

Filij præsumuntur vocati ex testamento, quando positi sunt in conditione his verbis Et si heres meus decesserit sine filijs legitimis, & ex legitimo matrimonio natis. Præs.76.lib.4.nu.48. 76

Idem quando possunt patri succedere ab intestato. ibid.nu.49.

Extende, vt num.50.

Filij positi in conditione censentur vocati, quando testator habuit respectum ad stirpes, & non ad capita hæredum institutorum, & grauatorum. Præs. 76.lib.4.nu.74. 78

Idem quando testator in substitutione fecit mẽtionem descendentium. ibi. nume. 75.

Filij si sunt positi in cõditione substitutionis fideicommissariæ, præsumuntur vocati ex testamento. Præs.76.lib.4.nu.77. eo.

Et quid si testator in vltimo substitutionis gradu ita dixit. Ita & taliter, quod ipsius testatoris hæreditas, & bona remaneant apud hæredes & eorum descendentes. ibid.nu.78.

Filij in conditione positi censentur magis dilecti quam fœminæ. & sic vocati ex testamento, si testator vocauit filios in aliqua parte testamenti. Præs. 76.lib.4. nu.30. 76

Idem dicendum est, quando testator exclusisset proprias filias, & substituisset transuersales, vel extraneum. ibid.nu.31.

Idem quando testator iussisset, quod linea masculina deficiente, substitutus deferret nomen, & insignia familiæ ipsius testatoris. ibid.nu.32.

Et multo magis id procedit, si testator bis, vel pluries vsus fuisset dictione, masculis. ibid.nu.33.

Idem si ipse testator, vltra dictionem masculis, expresse vocasset fœminas, non existentibus masculis. ibid.nu.34.

Et idem si vltimo loco testator substituit extraneum. ibid.nu.35.

Et id maxime si testator progressum fecit ad alios gradus substitutionis, cũ hac qualitate masculinitatis. ibid.nu.36.

Idem quando etiam tacite colligitur, testatorem habuisse rationem masculinitatis, atque ita tacite sensisse de conseruatione agnationis, & familiæ. ibid.nu.37.

Filij positi in conditione in casibus, in quibus censentur vocati ex testamento non censentur vocati solum respectu portionis eorum patris cuius causa fuerunt in conditione positi, secus quo ad portiones aliorum institutorum. Præs.76.lib.4.nu.86. 79

Filij positi in conditione, quod censeantur vocati ex testamento, ex disputatione hac quæ nam vtilitates habeantur. Præsumptio.76. lib.4. nume.96. & nume.seq. 79

Filij positi in conditione, qui censentur ex testamento vocati, nunquid censeantur substituti directo, vel fideicommissarie. Præsumptio. 76. libro 4. nume. 92. 79

Quod censeantur vocati per compendiosam substitutionem, atque ita regulariter, pupillariter, & per fideicommissum. ibi.

Imo, quod per solam fideicommissariam. ibid.nu.93.

Quod per vulgarem tantum, sunt qui opinati sunt. ibid.94.

Distingue, vt nu.95.

Filij in conditione positi tunc vocari non præsumuntur quando cessat ratio positionis in conditione. Præs.76 lib.4. nu.88. 79

Idem quando positi in conditione essent in alio testamenti capitulo expresse vocati. ibid.nu.89.

Et idem quando vltra conditionem, si sine filijs, adiecta esset alia cõditio, vt puta si sine testamento, vel alienatione bonorum. ibid.nu.90.

Idem si testator voluit testamentum suum intelligi debere, vt iacet ad literam, & sine aliqua interpretatione. ibi.nu.91.

Filij in conditione positi tunc non censentur vocati, quando essent grauati sub nomine appellatiuo hæredum. Præs.76.lib.4.nu.42. 76

Idem in aliquo casu sine expresse vocati. ibi. nu.43.

Et idem si essent expresse vocati in casu alienationis. ibi.nu.44.

Et idem dicendum, quando substitutio esset facta post mortem plurium positorum in condit. ibid.nu.45.

Et idem quando filij sunt positi in conditione, sed hæredes hæredis sunt grauati. ibid.nu.46.

Et idem quando filii sunt nominatim grauati. ibid.nu.47.

Filij positi in conditione per ablatiuos absolutos præsumuntur ex testamento vocati. Præs.76 lib.4.nu.63. 77

Filij descendentes, qui ingressi sunt religionem bonorum incapacem, non præsumuntur positi in conditione tacita ad substituti exclusionem. Præs. 89.lib.4.nu.109. 107

Et quid si sunt ingressi religionem bonorum capacem. ibid.

Filij, nepotes & pronepotes præsumuntur positi in conditione, ad exclusionem substituti. Præs.89.lib.4.nu.71. 105

Filius quibus de causis possit exhæredari, & quando præsumatur exhæredatus.

Filius licet ob vitium ingratitudinis possit a patre exhæredari, secus tamen est peracta per eum pœnitentia, quia ingratus esse desinit. Præs.52. libr.5. nume. 39. 260
Imo si fuerit a patre ex iusta causa exhæredatus, si postea se reconciliauit cum ipso patre, exhæredatio censetur reuocata.ibi.nu.40.
Filius dicitur nominatim exhæredatus, qui & si non fuit proprio nomine demonstratus, appellatione tamen est satis certificatus cum solus esset. Præs. 70.lib.4.nu.20. 67
Filius non est exhæredandus vt ecclesia instituatur.Præs.189.lib.4.nu.122. 210
Intellige quo ad legitimam, non quo ad reliqua, sed male, quia de tota successione loquitur B.Augusti.ibid.

Filij adoptiui qui dicantur: quando patri succedant, & quando faciant conditionem deficere, & quando excludunt substitutum.

Filii adoptiui largè dicuntur filij.Præs.185.lib.4.nu.22. 200
Filius adoptiuus in dispositione fauorabili nihil differt à legitimo naturali. Præs.89.lib.4.nu.36. 103
Filius adoptiuus dicitur filius solummodo legitimus non autem naturalis. Præs.82.lib.4.nu.3. 89
Filii adoptiui dicuntur filii fictè, & impropriè, non autem verè.Præs.76. lib.4. nume.7. 75
Filii adoptiui sunt similes in omnibus filijs legitimis & naturalibus quo ad effectum successionis, & excludunt matrem a successione ab intestato patris adoptantis, & præferuntur cæteris alioqui successuris adoptanti. Præs. 89.lib.4.nu.32. 103
Imò filius adoptiuus præteritus à patre adoptante irritum facit eius testamentum ibid nu.33.
Filius adoptiuus, quod non dicatur verè & propriè filius, sed imaginarius: & quod non succedat contra testamentum patris.Præs.89.lib.4.nu.38.& 41. 103
Filii adoptiui, nec olim nec hodie efficiuntur de familia & agnatione adoptantis.Præs.89.lib.4.nu.42. eo.
Quod imo olim transibant in potestatem adoptantis.ibi.nu.43.
Filius adoptiuus in totum succedit patri ab intestato, naturalis verò solum in duabus vncijs, & in adoptiuo transit dignitas & nobilitas patris adoptantis in naturali secus.Præs.89.lib.4.nu.35. 103
Filius adoptiuus, an faciat deficere conditionem ad exclusionem substituti. Præs.89.lib.4.nu.104. 107
Filii adoptiui non faciunt regulariter deficere fideicommissum.Præs.78.lib.4. nu.49.82 & Præs.89.eo.lib.nu.45. 105
Filii adoptiui, an & quando excludant substitutum.Præs.82.lib.4.nu.1. 89
Quod si testator dixit, Et si hæres meus decesserit sine filijs legitimis & naturalibus substituo Caium, non excludant ibi.nu.2.
Filius adoptiuus tunc excludit substitutum, quando filius ante conditum testamentum esset adoptatus iussu testatoris, ab ipsomet filio testatoris, & deinde sit conditum testamentum, in quo filio suo decedenti sine filijs substituit Caium.Præs.81.lib.4.nu.16. 89
Idem quando testator grauauit eum, qui non poterat habere, nisi filios adoptiuos.ibid nu.17.
Idem quando adoptio facta est sciente & volente ipso substituto.ibi nu.18.
Filii adoptiui non excludunt substitutum, & si testator dixit: Et si decesserit sine filijs legitimis & naturalibus, ac legitimis, seu legitimatis tantum.Præsump.82.lib.4.nu.14. 89
Filius adoptiuus substitutum non excludit, quando testator sic dixit: Et si hæres meus decesserit sine filijs, si is hæres aliquem adoptauit. Præs.82. libr.4. nume.8. 89
Idem si testator dixit, Et si decesserit sine filijs legitimis, & naturalibus, ac legitimis seu legitimatis tantum.ibi nu.14.
Filius amplectens matrem etiam prostratam, præsumitur singularis beneuolentiæ gratia id fecisse Præs.17.lib.5.nu.3. 249
Filii arrogati propius accedunt ad naturam legitimatorum quam adoptiui. Præs.82.lib.4.nu.7. 89
Filius arrogatus si fuit grauatus restituere alteri, intelligitur, si sine liberis decesserit.Præs.89.lib.4.nu.51. 103
Et quid in adoptato.ibid.& nu seq.eo.& seq.
Filius arrogatus, an excludat substitutum, si testator dixit. Si decesserit sine filiis.Præs.81.lib.4.nu.4.& seqq 89
Et an sit vere filius arrogatoris, sicut adoptiuus adoptantis ibi.nu.5.
Filio arrogato instituto, cuius arrogatio apparet deinde nulla, valet nihilominus instrumentum, si alioqui erat eum hæredem facturus. Præs.24. lib.4. nume 19. 18
Filii constitutorum in sacris ignominiosi dicuntur, & perpetuo serui esse debent in ea ecclesia, in qua pater ministrauit: & filiorum nomen non obtinent.Præs.78.lib.4.nu.47. 82
Filius, qui deliquit, non præsumitur deliquisse voluntate, & consensu patris. Præs.27.lib.5.nu.7. 256
Idem si filius collocutus sit cum patre, & illi annuerit, vel seruus cum domino, quia præsumitur potius quod cōsilium dederint, quam quod mandauerint committi delictum.ibi.nu.4
Idem quando filius vel seruus dixit se velle aliquem occidere, & pater vel dominus tacuit ibi.nu.9.
Ideo quod ipse pater vel dominus verbis tantum enūciatiuis animus.ibi nu.10
Filii deportati, vel damnati in metallum non censentur positi in conditione tacita ad exclusionem substituti.Præs.89.lib.4.nu.110. 107
Filii, & descendentes nondum nati tempore euenientis casus fideicommissi, quando agitur de fideicommisso vel legato puro non præsumuntur a testatore vocati.Præs.92.lib.4.nu.1. 111
Et quid in fideicommisso conditionali.ibi.nu.2.& 3.
Filius ducens vxorem post mortem patris potest obligari bona fideicōmisso subiecta pro restitutione dotis, & redditur ratio.Præsumptio.190. librn 4. nume.15. 214
Filiis duobus eodem tempore natis, & vno partu, si incertū est, quorū primus sit natus, quid sit præsumendum.Præs.51.lib.6.nu.13. 305
Quod si masculus, & fœmina eodem partū nati sint, & agitur de fauore libertatis, masculus primo natus præsumitur.ibi.nu.14.
Vel si testator reliquisset libertatem ancillæ, si primo fœminam peperisset mulier, fauore libertatis præsumitur fuisse fœminā primo natā fuisseibi.nu.16.
Si autem non agitur de fauore libertatis, masculus prius natus præsumitur. ibid.nu.17.
Filii duo eodem partu nati pulchritudine, & viribus rarò sunt dissimiles, & quare.ibid.nu.17.
Vide in ver. masculo, & fœmina eodem partu natis.
Filii emancipati vocati vna cum patre quam portionem consequantur.Præs. 18.lib.4.nu.36. 15
Filius emancipatus si fuit institutus, & grauatus restituere, intelligitur, si sine liberis decesserit.Præs.89.lib.4.nu.51. 103
Filios eorum qui læserint Cæsaris maiestatem, vel in hæresim lapsi fuerint, iustè damnari certa pœna, & quare.Præs.56.lib.6.nu.6. 312
Filiusfamilias existens in quasi possessione sui iuris ob actus plures à se gestos obligatur erga creditorem, cui ex causa onerosa centum promiserat, tametsi statuto cautum esset, quod filius non posset se obligare sine patris consensu.Præs.55.lib.6.nu.30. 311

Filij fratris, an & quando censeantur vocati à testatore.

Filii fratris, nunquid per fideicommissariam censeantur vocari, quando testator dixit. Instituo filium meum, & si is decesserit sine filiis, ei substituo fratrem meum, eiusque filios.Præs.71.lib.4.nu.12. 69
Vbi quod non sit locus fideicommissariæ hoc casu.ibid.
Extende, vt ibi nu.23 & seq.
Filii fratris per fideicōmissariā vocari censentur quā per compendio. non sunt substituti compendiosa enim continet fideic.Præs.71.lib.4.nu.12. 68
Idem si testator vsus est verbis, quæ fideicommissariam solent significare. ibid num.13
Idem quando testator dixit, & si filius meus decesserit sine filiis, ei substituo fratrem meum, & eius filios, & descendentes gradatim.ibid.nu.14.
Idem quando testator dixit. instituo filium meum, & si decesserit sine filijs ei substituo fratrem meum, vel eius filios.ibid.nu.15.
Idem quādo testator dixit, Et si filius meus decesserit sine filiis, ei substituo fratrem meum, & ordine successiuo eius filios, vel descendentes.ibi nu.16
Idem quando constat testatorem fecisse substitutionem reciprocam fideicommissariam inter descendentes ipsius fratris sui substitutum.ibi.nu.17.
Filii fratris præsumuntur per vulgarem vocari, quando testator vsus est verbo, instituo, more directo.Præs.71.lib.4.nu.7. 68
Idem quando testator ita disposuit, instituo filium meum, & illi substituo Sempronium fratrem meum, & eius filios ibi nu.8.
Idem quando testator ita disposuisset, & si filius meus decesserit sine filiis substituo Sēpron.fratrē meū, & eo nō extāte, eius filios, vel descen. ibi.nu.10
Secus si coniecturis colligi potest, testatorem voluisse vocare filios illos per fideicommissariam, & quib. cōiecturis id colligi possit.ibi.nu.11. & seq.
Filii fratris non cēsētur onere fideicommissi grauati, quā testator potest descendentes fratris substituisset alios alterius gradus.Præs.71.lib.4.nu.24. 69
Idem quando testator reciproce substituisset ipsos filios, vel descenden. fratris sui, & post eos omnino extraneos substituisset per fideicom. ibi. nu.25.
Idem quando testator dixit substituo fratrem meum eiusque filios, & descenden. in stirpes & non in capita mutuem, & vicissim vulgariter, pupillariter, & per fideicom.ibi.nu.26.
Idem si testator dixit, substituo fratrem meum, & quandocunque is decesserit, substituo eius liberos, vel descend.ibi.nu 27.
Filius grauati, si alius eius hæres non extat, facit deficere conditionem. Præs. 230.lib.4.nu.26. 151
Filius aliquando habitus & tractatus vt filius, si deinde à patre reiectus in alterius domum se contulit, & a nouo patre tanquam filius haberi, & tractari cœpit, ab illa quasi possessione recedere dicitur. Præsumptio. 53. lib. 6. nume.31. 308
Idem quando tractatus sonaret potius in causam pietatis quam filiationis. ibid nu.32.
Filii hæredes instituti non solum alimenta consequi debent, sed vsumfructum quoque obtinere.Præs.139.lib.4. nu.23. 156
Filio hærede instituto, rogatoque eius patre filium emancipare, præsumi rogatum patrem etiam restituere hæreditatem ipsi filio.Præsum.23.lib.4.nu. 1.& per tot. 17
Filius, cui delata fuit hæreditas patris, si facit collationē bonorum fratri suo, non præsumitur adiuisse hæreditatem.Præs.101.lib.4.nu.97. 123
Filii hæreticorum infames esse dicuntur.Præs.33.lib.5.nu.24. 261
Et filii, & nepotes hæreticorum ex decreto Bonifacii Pontificis non sunt admittendi ad officia & beneficia ecclesiastica.ibi.nu.26.
Intellige de his filiis, quorum parentes fuerant pertinaces in hæresi, & in ea decesserunt. ibi.nu.27.
Filii improbi facto quodam a viris egregiis proficiscuntur. Præsump.58.lib.6. nume. 11. 313
Filius impubes, si vnà cum patre moritur ruina, vel naufragio, præsumitur obiisse ante patrem, quando ipse substituisset pupillariter ipsi filio impuberi, & quare.Præs.50.lib.6.nu.34. 304
Idem quando agitur de successione in bonis extranei.ibi.35.
Filii illegitimi præsumuntur eisdem vitiis laboraturi, quibus & eorum patres laborabant, & quare. Præs.33.lib.5.nu.9. 261
Filii illius, qui fuit institutus grauatus, excludunt etiam alterum testatoris filium substitutum.Præs.89.lib.4 nu.119. 108
Et confirmantur opiniones.ibi.nu.121.
Filii aduersus parentes ingrati lege diuina apud Hebræos lapidibus obruebantur.Præs.4.lib.5.nu.12. 243
Filii legitimati dicuntur consequi iura legitimorum, & qui dicantur iusti liberi.Præs.89.lib.4.nu.23. 102
Filii legitimati excludunt fœminas, quādo extat statutum, quod stantibus masculis fœminæ excludantur.Præs.89.lib.4.nu.25. 102
Filius legitimus legitimati non excludit substitutum, quā dictum fuit, & si decesserit sine filiis legitimis & naturalib. vel ex legitimo matrimonio, cum pater ipse non potuerit succedere, nec plus iuris habere potest quam pater. Præs.79.lib.4.nu.29. 85
Declara, vt ibi.nu.30.
Filio legitimo filii spurii auum relinquere posse contemplatione eius nepotis constat, quādo ipse filius spurius iam decessisset.Prēs.96.lib.4.nu.23.115.
Idem quando auus reliquit sic nepoti, ne aliquis vsusfructus acquireretur filio spurio.ibi.nu.24.
Filii ex putatiuo matrimonio sunt verè, & propriè legitimi, quo ad successiones, & si modo fuerit solēniter celebratum matrimonium, & affuerit bona fides in facto ipsorum contrahentium.Præs.77.lib.4.nu.3. 79

Et

a

Et tunc substitutum excludunt, quando testator sic dixit, Et si hæres meus sine filiis decesserit, substituto Caium. si hæres habuit filios ex dicto matrimonio. ibi. nu. 4.

Et succedunt etiam in feudo. ibi. nu. 5.

Idem si testator dixit: Et si hæres meus decesserit sine filiis ex legitimo matrimonio natis. ibi. nu. 6.

Secus si testor dixit: Si decesserit sine filiis ex vero matrimonio natis. ibi. nu. 7.

Filii ex putatiuo matrimonio nati, an & qn præsumantur comprehensi sub filiis in conditione positis ad substituti exclusionem. Præs. 77. lib. 4. nu. 1. 79

Filii ex putatiuo matrimonio instituti a patre, qui credebat eos esse natos ex legitimo matrimonio, assumunt hæreditatem, iure communi instituto, & quare. Præs. 14. lib. 4. nu. 9. 18

Filii naturales ex matrimonio putatiuo faciunt conditionem deficere, & excludunt substitutum. Præs. 78. lib. 4. nu. 29. 81

Filii nati ex adulterio, manchi atque imperfecti quodammodo censentur. Præs. 54. lib. 6. nu. 27. 310

Filius natus ante dignitatem patris non consequitur prærogatiuas & honores ipsius. Præs. 33. lib. 5. nu. 36. 262

Contra & rectius. ibi. nu. 38.

Filii nati antequam pater habitus fuisset hæreticus, priuatur bonis paternis, sicuti & nati post. Præs. 33. lib. 5. nu. 17. & seq. 262

Contra. ibi. nu. 28. sed minus recte, & confutantur opiniones.

Filii nati ante hæresim patris non debent eius criminis pœna affici, nec sunt priuandi beneficiis ecclesiasticis, quæ iam tempore commissi criminis obtinebant. Præs. 33. lib. 5. nu. 33. 262

Contra. ibi. nu. 17. & 35. & seq. 262

Filii nati ante hæresim patris non puniuntur, si tandem pater ad ecclesiæ vnitatem redierit. ibi. nu. 40.

Filij naturales qui dicantur, an & quando substitutum excludant, quando faciant deficere conditionem, & quæ consequantur ex bonis paternis.

Filii naturales nō dicuntur proprie filii, sed improprie. Præs. 78. lib. 4. nu. 67. 83

Filius naturalis non est in potestate patris. Præs. 89. lib. 4. nu. 44. 103

Filii naturales, an & qn comprehendantur sub nomine filiorum in conditione positorum ad exclusionem substituti. Præs. 78. lib. 4. nu. 1. 80

Quod faciant deficere conditionem, & sic substitutum excludant. ibi. nu. 2.

Filii naturales substitutum non excludunt, qn dixit testator, Si decesserit sine filiis legitimis & naturalib. Præs. 78. lib. 4. nu. 67. 83

Filii naturales, & vitio spurietatis affecti non excludunt substitutum, quia vero nomine filii non obtinent. Præs. 78. lib. 4. nu. 68. eo.

Secus si testator dixerit: Et si hæres meus decesserit sine filijs ex legitimo matrimonio, & quoquo modo venturis, quia intelligitur etiam de spuriis. ibi. nu. 69.

Filii naturales in conditione positi, an excludant ecclesiam substitutam. Præs. 78. lib. 4. nu. 66. 83

Filii naturales faciunt deficere conditionem, quando fœmina testatrix, & in dignitate cōstituta adiecit hanc cōditionem suo hæredi, si decesserit sine filijs. Præs. 78. lib. 4. nu. 36. 82 Intellige, vt ibi. nu. 37.

Idem dicendum, qn testator dixit: Et si decesserit sine filijs ex legitimo matrimonio, vel quoquo modo descend. ibi. nu. 38.

Idem, si testator in dignitate positus hæredem fecit eum, quem sciebat habere nō posse filios ex legitimo matrimonio. ibi. nu. 39.

Filii naturales faciunt conditionem deficere, etiam quod testator sit nobilis & in dignitate constitutus, si ipsemet testator sit etiam naturalis. Præs. 78. lib. 4. nu. 34. 82

Filii naturales, q faciant deficere conditionem, & substitutum excludant, est consideranda dignitas testatoris fideicommittentis, an sit verisimile eum voluisse naturales succedere vel non, nec non est consideranda eius voluntas vel ex dictis ante confectionem testamenti, vel ex scriptis in eod. testamento. Præs. 78. lib. 4. nu. 21. 81

Filii naturales non faciunt deficere conditionem. Præsump. 78. libro 4. nume. 10. & seqq. eo.

Filii naturales ex præsumpta mente testatoris non faciunt deficere conditionem, si testator sit constitutus in dignitate, & quomodo sumatur hæc dignitas. Præs. 78. lib. 4. num. 23. 81

Filii naturales non faciunt deficere cōditionem, etiam si sit instituta fœmina extranea. Præs. 78. lib. 4. nu. 60. 83

Secus si dicta fœmina tunc esset in concubinatu. ibi. nu. 61.

Filii naturales nō faciunt deficere cōditionem, quādo aliquis inuitatur ad lucrum sub conditione alii manua. Præs. 78. lib. 4. nu. 70. 83

Idem quando filij sunt positi in conditione sacite ex legis dispositione. ibi. num. 71.

Et idem qn mulier hæredem fecit proprium virum, quem grauauit restituere, si decesserit sine filiis, intelligit enim de filiis legitimis & naturalib. ibid.

Filii naturales non faciunt deficere fideicommissum, quando colligitur ex testatoris voluntate, ipsum nolle, quod dicti filij excludant substitutum. Præs. 78. lib. 4. nu. 57. 83

Filii naturales non censentur exclusi a testatore in dignitate constituto, quando is mentionem fecisset naturalium in alia testamenti parte, & eos honorasset. Præs. 78. lib. 4. nu. 31. 82

Idē, qn extaret statutū, q filii naturales æque ac legitimi succedāt. ibi. nu. 32.

Filius naturalis si fuit grauatus restituere alteri a patre, intelligitur, si sine liberis decesserit, secus in spurio. Præs. 89. lib. 4. nu. 21. 102

Idem in filio naturali, vel spurio legitimato instituto in totum. ibi. nu. 22.

Et idē in filio suscepto a filio ipso grauato dū erat in deportatione ibi. n. 30

Filii naturales nō censentur rumpere fideicommissum, qn grauatus tempore testamenti habebat filios legitimos & naturales, quia testator præsumitur de illis tantum cogitasse. Præs. 78. lib. 4. nu. 6. & seqq. 83

Filii naturales iure digestorum nihil consequebantur ab intestato. Præs. 74. lib. 4. nu. 12. 85

Filius naturalis vnciam tantum ex bonis patris consequi potest, existentibus aliis filiis. præs. 43. lib. 4. nu. 9. 42

Si substitutus sit filio legitimo, & naturali, aliis filiis existentibus succedit pupillo tantum in bonis ipsius pupilli, & non in bonis patris, exceptis duabus vnciis. ibid.

Filius naturalis legitimus, an censeatur in cōditione positus ab auo testatore, qui grauauit eius patrem alteri restituere, si sine liberis decesserit, si non legitimatus tempore conditi testamenti. præs. 89. lib. 4. nu. 103. 107

Filius naturalis natus in libertate sine figura matrimonii regulariter non facit deficere conditionem nec iure nouo, nec iure antiquo. Præs. 78. libro 4. num. 17. & 19. 81

Secus quo ad duas vncias, in quibus succedit ab intestato iure Auth. ibid.

Filius naturalis quandoque ex personarum qualitate facit deficere conditionem, & quomodo. Præs. 102. nu. 3. lib. 4. 125

Filii naturales concepti in seruitute in figura matrimonii, eod. iure succedit, quo legitime nati in libertate. Præs. 78. lib. 4. nu. 28. 81

Filii naturales in seruitute nati in figura matrimonii, an faciāt deficere conditionem, & sic substitutum excludant, & patri succedāt ab intestato. Præs. 78. lib. 4. nu. 15. eod.

Et quid si de filiis fit mentio in dispensatione, illis honorando. ibi.

Filii naturales nati in seruitute in figura matrimonii nō solum iure nouo sed etiam antiquo faciunt conditionem deficere, & substitutum excludunt. Præs. 78. lib. 4. nu. 18. & 26. 126. & seq. eo.

Filii naturales in seruitute nati ab intestato succedunt, & legitimorum appellatione veniunt & an excludāt substitutum. Præs. 78. lib. 4. nu. 9. 80

Filius posthumus natus in quinto, sexto, vel octauo mense, qui statim decessit, non præsumitur in condemnatione facta positus ad excludendum substitutum. præs. 89. lib. 4. nu. 11. 107

Nec rumpit testamentum. ibi.

Idem quando partus est monstruosus. ibi. nu. 115.

Idem in filiis, qui etsi nati sunt, non tamen extant tempore mortis grauati, cum eo adhuc superstite decesserit. ibi. nu. 113.

Filius præteritus, quē pater ignorabat viuere, an habeatur pro instituto. præs. 26. lib. 4. nu. 2. 23. & per tot. 30. & seq. 20

Filio intra pubertatem defuncto matre exclusa admittitur substitutus. si autem post pubertatem decesserit filius, succedit mater per fideicommissariā. præs. 39. lib. 4. nu. 2. 35

Filius spiritualis nō facit deficere cōditionem, si sine filiis decesserit, ad exclusionem substituti. præs. 89. lib. 4. nu. 108 107

Filius spiritualis si fuit institutus a patre spirituali, & grauatus alteri restituere non subintelligitur in eu conditio, si sine liberis decesserit, & quare. præsump. 89. lib. 4. nu. 53. 104

Filij spurij, quando a patre sint alendi, & quid consequantur ex bonis patris: & à quibus prohibeantur.

Filii spurii cōstitutione iuris Pōtificii à patribus sunt alēdi, q & iure Cæsareo obseruatur. præs. 54. lib. 6. nu. 9. [illegible]9

Et si eius sunt ætatis, vt possint esse in iudicio, legitimam personam quo ad iudicium habere dicuntur. ibi. nu. 50 120.

Filii spurii nec directe nec indirecte cōseq pnt bona pris. præs. 96. lib. 4. n. 6. 115

Filius spurius prohibetur cōsequi aliqua bona patris, etiam quando pater substitueret ipsum filio legitimo substitutione vulgari, vel fideicommiss. Præs. 96. lib. 4. nu. 13. eo

Idem quando pater pupillariter substitueret ipsum filio legitimo impubere. ibid. num. 14.

Idem qn pater reliquit extraneo, qui statim, q consecutus est relictam rem, eam tradidit filio testatoris spurio. ibi. nu. 15.

Idem qn pater instituit extraneum, & constat ei plurimum commendasse dictum spurium, si deinde instituens ipsum hæredem faciat, præsumetur fraus ibid. nu. 16.

Secus qn testator instituisset filium suum legitimum qui deinde hæredem fecisset fratrem spurium, qui præsumitur amore potius fraterno, quam iussu patris ipsum instituisse. ibi. nu. 17.

Filiis spuriis ius Pontificium alimenta præstari debere sanxit, & hoc ēt in foro Cæsareo hodie obseruatur. præs. 78. nu. 69. lib. 4. 83

Filius spurius nō censetur prohibitus relictum acquirere qn ei pater reliquit, cum legitimus & relicti capax erit. præs. 96. lib. 4. nu. 33. 116

Secus si filius sit incestuosus, ibi. nu. 34.

Filio spurio pater non modo prohibetur relinquere, iure positiuo, sed & iure diuino præs. 96. lib. 4. nu. 3. 115

Filio spurio si pater reliquit sub conditione, cum relicti capax erit pendēte hac cōditione quid sit agendum de hæreditate. præs. 96. lib. 4. nu. 35. 116

Filio spurio præsumitur fraudulenter datum, qn eius pater cōtracta cum aliquo societate omnium bonorum eiusdem filii nomine socium illum hæredem omnium bonorum suorum instituit. præs. 96. lib. 4. nu. 18. 115

Idem quando pater reliquit nepoti legitimo ex filio spurio, contemplatione tamen ipsius filii. ibi. nu. 19.

Secus si constat relictum fuisse factum huic nepoti contemplatione ipsius nepotis. ibi. nu. 20.

Et quando id constare possit. ibi. nu. 21. & seq. 182

Filio spurio præsumit fraudulēter relictum, qn pater ipsius ei reliquit cā alimentorum vltra debitam quantitatem. Præs. 96. lib. 4. nu. 28. 116

Idem qn pater reliquit filiæ spuriæ causa dotis: intelligitur enim, quatenus dos congrua ei assignatur ibi. nu. 29.

Idem si eius pater instituit Principem aliquem sub conditione, si personaliter veniet ad capiendum hæreditatem, & interim reliquit spurium & eius descendentes administratores & curatores hæreditatis sine redditione rationum. ibi. nu. 31.

Idem qn reliquit 3. si spurio non nominando eum esse filium suū. ibi. nu. 32.

Filii testatoris si sunt instituti, & eis datus est substitutus extraneus, succedunt inuicem ex iure accrescendi excluso substituto. præsumptio. 87 lib. 4 nume. 9. 99

Finem ad vnum inducta, contrarium non debent operari. lib. 3. præsumptio. 134. num. 32. 211

Fines possessionem & dominium demōstrant. lib. 3. præs. 100. nu. 13. 177

Finis, quando necessario non pendet a principio, ipsemet finis attenditur. Præs. 17. lib. 6. nu. 9. 280

Idem qn principium ex se nihil operatur, sed est ratione, & eā finis. ibi. n. 10.

Finium mutatio nō præsumitur, & vbi olim fuerunt termini, ibid. & nunc esse censentur. præs. 43. lib. 6. nu. 1. 279

Fiscus licet loco filiorum succedat succedit tamen, & habetur tāquam extraneus præs. 139. lib. 4. nu. 75. 158

Et succedit delinquenti tanquam extraneus successor. ibi. nu. 83.

Fiscus, cui soluitur tāquam creditori, tenetur cedere ius suum soluenti pro debitore, sicuti quilibet alius creditor. Præs. 189. lib. 4. nu. 143. 211

Fiscus a pari cum priuato procedit, & in casib. non expressis iure priuatorum vtitur lib. 3. præs. 131. nu. 69. 206

Fiscus etsi non regulariter, multis tamen in casibus est priuilegiatus. libro 2. Præs.72.nu.2. 91
Fiscus in casibus non priuilegiatis, iure communi vtitur, & priuato æquiparatur.nume.3.
Fiscus cum priuato in pari causa onerosa certans, vtrum præferatur, tres sunt opin.nu.13.16.& 17. 69
Fisco ne gabellas soluat concessum priuilegium, non transit ad gabellæ conductores.lib.3.Præs.103.nu.7. 179
Fisco agente de lucro captando, aduersus priuatum de damno certantem, iudicatur in dubio contra fiscum.lib.2.Præs.72.nu.5. 91
Fisco agente ex cã onerosa, contra priuatum de causa lucratiua, pro fisco præsumptio est, & pro eo iudicandum ibi.nu.8.
Fisco, & priuato in pari causa lucratiua existentib. vter præferatur, duæ sunt opin.nu.10.& 11.
Fisco cotendẽte cũ muliere cã dotis, in dubio pro dote ꝓnunciãdũ.nu.18.69
Alia refertur opinio.ibid.nu.24.
Fisco actore, & reo auẽto priuato, ꝓ reo est ꝓsumptio.lib.2.Præs.90.n.15.112
Forensis licet is non sit, qui in loco natus est, pro tali tñ ficte habetur, si in eo loco onera non sustinet.Præs.95.lib.5.nu.31. 267
Forensis si ex dispositione statuti est incapax immobiliũ ciuitatis, sibi debet æstimatio rei immobilis legatæ.Præs.120.lib.4.nu.6. 143
Declara, vt ibi.nu.7.8.& seq.eo.& seq.
Et nunquid sibi debeatur æstimatio rei legatæ, qñ statutum disponit, ꝙ res sint omnino inalienabiles in forenses.ibi.nu.8. 228
Quod si statutum prohibet alienationem fauore publicæ vtilitatis, æstimatio non debetur.ibi.nu.9.
Idem quando repugnat cõiecturata mens testatoris, qui noluit legatarium consequi æstimationem.ibi.nu.10.
Forensis contrahens, eius cum quo contrahit, præsumitur cõditionem cognouisse.lib.3.Præs.88.nu.12. 168
Forensem, & ciuem nouellum, prætextu ignorantiæ a delicto, non autem in contrahendo recusari lib.3.Præs.88.nu.14. eod.
Forum conscientiæ solam attendit veritatem.li.1.q.80.nu.15. 35
Fori antiqua praxis est sequenda, & ab ea non recedendum. Præs.34. libro 5. nu. 18. 262.
Fornicatio præsumitur etiam inter sanguine coniunctos, quãdo adest aliqua violenta præsump.Præs.17.lib.5.nu.6. 249
Et maxime hoc procedit in sola consanguinea & affine.ibi.nu.7.
Idẽ qñ summa esset familiaritas inter patrẽ & filiã, & fratrẽ & fororẽ.ibi.n.8
Fornicario affectu cognouisse asserens, non potest dici vir cõstans.lib.3.præs 4.num.33. 111
Franciscus Donato Venetorum dux octuagesimo quarto ætatis suę anno integris viribus adhuc Reipub.operam dedit.Præsump.46.lib.6. nu.17. 300
Franciscus Molinus post centesimum ætatis suæ annum Venetiis procuratoria dignitate ornatus est.Præs.46.lib.6.nu.18. eo.

Fratris nomine quis comprehendatur: Et ad quæ teneatur frater erga fratrem.

Fratris nomine non venit soror.Præs.84.lib.4.nu.1x. 95
Fratres ad mutuum auxilium compositi videntur.Præs.16.lib.5.nu.3. 299
Frater præsumitur fratrem diligere, & per consequens ipsum lædere nolle. Præs.16.lib.5.nu.1. 249
Dicitur enim frater quasi ferè alter, & pars corporis alterius ibi.nu.2.
Nec præsumitur frater necasse sororem.ibi.nu.4.
Frater nunquid possit alienare bona fideicommissi, vt dotem constituat sorori.Præs.189.lib.4.nu.38. 207
Et quid si sint grauatus a patre suo defuncto.ibi.nu.39.
Non enim tenetur regulariter sororem dotare, præcipuè quando soror habet bona, de quibus possit sibi dotem constituere.ibi.nu.40.
Secus si non habet vnde dotem sibi constituat, & adeo est inops, vt nihil habeat in bonis.ibi.nu.41.
Intellige de sorore vtrinque coniuncta.ibi.nu.43.
Frater tenetur dotare sororem, qñ extat statutum, ꝙ stantibus masculis fœminæ non succedunt.ibi.nu.42.
Secus si soror est vterina.ibi.nu.43.
Frater tenetur pro fratre offendente maiestatem principis, sic dictante eius decreto: secus si frater erat absens, qñ alter frater offendit ipsum principem Præs.31.lib.5.nu.25. 259
Frater non tenetur dotare sororem, quãdo ex bonis patris habet vt se dotet. Præs.169.lib.4.nu.63. 134
Frater coniunctus ex latere patris ei cui substitutus fuit, an excludat matrem ex tacita pupillari.Præs.39.lib.4.nu.82. 38
Fratres hæredis grauati non præsumuntur positi in tacita conditione, si sine filiis, & c. ad exclusionem substituti.Præs.89.lib.4.nu.14. 107
Frater institutus a fratre, si sit grauatus alii restituere, nõ subintelligitur in eo tacita conditio, si sine filiis decesserit, quia in eo cessat cõiectura pietatis: & quia frater non tenetur fratrem instituere sicut pater. & confutantur argumenta eorum qui contrarium senserunt.Præs.89.lib 4.nu.55. 104
Frater possidens, & administrans bona fratris, præsumitur iure familiaritatis possidere.Præs.67.lib.6.nu.12. 318
Frater, & soror habent querelam contra testamentum, qñ est instituta turpis persona, licet non consequantur legitimam ex bonis fratris defuncti. Præs. 38.lib.4.nu.17. 34
Fratres, & sorores pluries incestum commisisse obseruatum est. Præs. 17.lib. 5.nu.14. 250
Frater testatoris præsumitur magis dilectus ab ipso testatore, quã eius vxor, mater pupilli, & propterea præsumit excludere ipsam.præs.56.lib.4.n.17.50
Idem de patruo & pia causa.ibi.nu.18.
Frater vterinus testatoris substitutus non censetur vocatus ad exclusionem matris pupilli instituti.præs.56.lib. 4.nu.16. eo.

Fratres vtrinque coniuncti, an & quando æqualiter succedant cum consanguineis fratribus, & quando eos excludant.

Fratrem vtrinque coniunctum æqualiter succedere cum consanguineis fratribus in substit.pupil.præs.75.libro 4.nu.12. 73
Fratres vtrinque coniuncti æqualiter cum consanguineis succedere præsumuntur, quãdo habens fratres vtrinque coniunctos, & consanguineos relinquit bona fideicommisso supposita pro cõseruatione agnationis, & familiæ, non nominata persona ipsorum fratrum suorũ.præs.75.lib.4.nu.23. 74
Fratres vtrinque coniunctos æqualiter admitti in substitutione fideicommissi cum consanguineis.præs.75.lib.4.nu.18. 73
Secus si testator ipse in institutione expressim coniunxisset re, & verbis vtrinque coniunctos.ibi.nu.18.
Frater vtrinque coniunctus, an & quando excludat fratrem consanguineum ex præsumpta mente testatoris.præs.75.lib.4.nu.1. 72
Frater vtrinque coniunctus præfertur consanguineo fratri, qñ testator ita dixisset, & vno filiorum meorum decedente, eius portio perueniat in superuiuentes, si tempore euenientis casus erit superstites alias admittentur consanguinei.præs.75.lib.4.nu.6. 73
Idem quando constat testatorem magis dilexisse coniunctum in vna portione quam alios.ibi.nu.7.
Frater vtrinque cõiunctus, an præferatur cõsanguineis, qñ agitur de pupillari substitutione facta a patre inter eius filios.præs.75.lib.4.nu.8. eod.
Frater vtrinque coniunctus excludit consanguineum in causa intestati. præs. 75.lib.4.nu.11. 73
Frater vtrinque coniunctus tũc fratrem cõsanguineum excludere cẽsetur, qñ pater ipse in institutione re, & verbis cõiunxit duos ex prima vxore filios, alios duos ex secunda.præs.75.lib.4.nu.4. 73
Fratres vtrinque cõiuncti, qñ fuerunt re & verbis expressim a testatore coniuncti, præferuntur consanguineis in pupil.subst.præs.75.lib.4.nu.14. eod.
Et quid in substitutione fideicom.ibi.nu.29.
Frater vtrinque coniunctus substitutus excludit matrem ex tacita pupillari. præs.39.lib.4.nu.79. 37
Succedit enim ab intestato fratri æqualiter vnà cum matre, vnde cum sit vocatus ex tacita pupillari, duplici iure vocatus censetur, ideo præfertur matri vno iure tantum suffultæ.nu.80.
Frater habens vtrinque coniunctos, nec non alios fratres consanguineos, si simpliciter substituit filio suo fratres suos, an vtrinque coniuncti excludant consanguineos.præs.75.lib.4.nu.21. 73
Quod vtrinque coniuncti præferantur, ratione maioris affectionis.ibi.
Secus si extaret vnus tñ frater cõiunctus, nam vt pluralis, ille numerus prolatus a testatore verificetur, intelliguntur vocati et consanguinei.ibi.n.20.
Frater pro fratre non est testis omni exceptione maior, & quam fidẽ tribuat iudex arbitrabitur.lib.2.præs.53.nu.6. 81
Frater institutus a fratre commilitone, militiæ potius, quam fraternitatis causa censetur institutus.lib.3.præs.29.nu.42. 135
Frater debens centum sorori, tantam quantitatem in dotem promittendo, non præsumitur donare.lib.3.præs.16. nu.2. 128
Frater sororis debitor ex causa dotis, dotando sororem præsumitur compensare.ibi.num.3.
Frater viuens in communione, si fratrem hortetur vt filiam nuptum tradat, dotem ex pecunia communi numeratam pro rata sua donare præsumitur. lib.3.præs.35.nu.4. 140
Fratris testimonium in causa etiam ciuili graui reiicitur. libro 2.præsump.53. nume.3. 81
Fratris testimonium in causa ciuili leuiori admitti.ibi.nu.4.
Fratres duo possidentes bona paterna tanquam diuisa per decennium præsumuntur ab initio diuisisse.lib.2.præs.33.nu.16. 67
Fratres separatim habitantes longo tempore, possidendo pro singulis partibus percipiendo commoda, & onera subeundo diuisisse præsumuntur. lib.3.præs.60.nu.3. 158
Quod extenditur etiã in minore, sine curatoris authoritate, aut prætoris decreto diuidente, si maior possidendo per decennium taceat.ibi.nu.4.
Fratres pro diuiso possidentes, ex taciturnitate longi temporis, præsumũtur in diuisione facta, omnes rationes rectè distraxisse.ibi.nu.5.
Fratres possidentes partes inæquales, non præsum diuisionem fecisse, si tñ illa magna sit inæqualitas.nu.6.& 8.
Fratres habitantes simul patre eorum viuo, non præsumuntur societatẽ iniisse.lib.3 præs.56.nu.5. 155
Fratres, vel affines plures simul habitantes, pupillis aliquibus ex iis existentib. nullam iniisse societatem præsumuntur.nu.6.
Licet etiam vnus excesserit ætatem pupillarem, sit tamen minor 25.annis, habeatq; curatorem.nu.9.
Item quamuis de eius vtilitate tractaretur.nu.11.
Fratres, aut affines omnes maiores, non negotiantes, sed hereditatem indiuisam possidentes, societatem contraxisse nõ præsumuntur.ibi.nu.20.
Nisi contrariæ existant coniecturæ.nu.21.
Vel diu simul habitantes, communicassent redditus.nu.22.
Fratres, aut affines natu maiores omnes, simul habitando, si vnus tantum negocietur, non præsumuntur iniisse societatem.nu.23.
Nisi tamen reliqui communicarent ea, quę aliunde sibi obueniunt.nu.24.
Fratres, aut affines omnes maiores negociando, & lucra communicando, contraxisse societatem præsumuntur, quo ad illam negociationem. nu.25.
Non autem quo ad reliqua.nu.28.
Nec refert, quod diuersas negociationes exerceant, dummodo lucra communicent.nu.30.
Fratres affines, an & quando negociando, & lucra cõicando præsumãtur societatem iniisse, quo ad omnia bona, prædia scilicet & similia.nu.31. 56
Idque si eorum communi consensu, bona posita sint in catastro, seu communi æstimo.nu.32.
Vel id constet ex aliqua confessione extraiudiciali.nu 33.
Item si longo tempore, tanquam communia possederint. nu.34. 156
Aut ex communi pecunia aliqua prędia empta sint.nu.35.
Fratres, & affines omnes natu maiores hęreditatem possidẽtes indiuisam, simul viuẽdo, & lucra indifferenter cõicando, omnium bonorum societatem præsumuntur contraxisse nu.37.
Dissentiẽre tñ Castr.& alii, nisi id expresse sit dictum.nu.38.
Prior tamen opinio, vt recepta locum habet etiam in lucris dotalib. vnius ex fratribus nu.39.
Item in lucris Doctoris, si ea diu cum fratribus habitando communicasset. nume.40.
Nec referre vtrum vnus plus altero lucretur, tribus tamen concurrentibus. nume. 42.
Fratres natu maiores, vel affines, simul habitando, atque lucra cõicando, nec ineundo rationes, qñ tamen non censeantur omnium bonorum societatem iniisse.nu.43.
Idque primo si vnus ex iis librum rationum conscripserit, cuius tamen effectus spectandus est.nu.44.

Vel si ab initio cohabitationis, & communicationis vnus ex iis proprio nomine emeret, & catastro nomine proprio ceteris scientibus insinuaret. nume.45.
Idem est si omnes emant nomine proprio.nu.46.
Denique si patre mortuo, vel vno ex fratrib. incipiat alter nouas librorum inscriptiones suo nomine tantum facere.nu.47.
Fratrem a fratre diligi legis est præsumptio.lib.2.Præs.53.nu.1. 81
Fratres duo artifices communicantes lucra, & quæsita ex ipso artificio, quam societatem præsumantur inire.lib.1 q.20.nu.4. 11
Fraternitatis quasi possessio acquiritur per tractatum. Præsumpt.53.libro 6. nume.25. 308
Fraternitates dicuntur loca pia, & legatum eis factum dicitur ad pias causas.Præs.115.lib.4.nu.5. 139
Fraus côiecturis, & præsumptionib.probari potest.Præs.3.lib.5.nu.43. 241
Fraus non præsumitur, nisi probetur Præs.78.lib.6.nu.3. 324
Fraus in dubio nunquam præsumitur nec actu, nec potentia.Præs.82. libro 4. nume.10. 89
Fraus in dubio non est præsumenda.Præs.61.lib.4. nu.29. 89
Fraudib. quo ad fieri potest obuiandum.Præs.190.lib.4 nu.21. 214
Fraus in his, quæ voluntariæ sunt iurisdictionis, facilius committitur. libro 2. Præs.75.nu 94.
Fraus dolus & malitia, in arbitratore non credit adesse.lib.2.Præs.76.n.17. 96
Fraudis, & malitiæ præsumptio cessat, probationib. incontinenti oblatis. lib. 2 Præs.47. nu.1. 74
Frequentatio loci assidua, in quo quis occisus reperit, indicium est ad torturã sufficiens, alio adminiculo concurrente.lib.1.q 89.nu.126. 43
Illud autem indicium quomodo tollatur.nu.127.
Frigiditas coniugum, ex triénali cohabitatione psumitur. lib.1. q.36.nu.6. 18
Fructus tantum, an & quando præsumantur relicti, & quando ius vsusfructus. Præs.136.lib.4.nu.1. 153
Quod qñ verba sunt claré directa ad personam legatarii, vt sua manu fructus consequi possit relictum dicitur ius vsusfructus.ibi.nu.2.
Fructus veró tantum cẽsentur à testatore legari, qñ testator legat fructus alicui, quos ab hærede ei præstari vult.ibi nu.3.
Quid autem si verba sunt dubia, vt quia non diriguntur ad legatarium, nec ad hæredem, vt si testator dixit lego fructus fundi ibi.nu.4.
Et quid quando verba sunt dubia, & relicta est certa pars fructuum. ibidem nume.5.
Et quid si relicta est certa quantitas fructuum ibi.nu.6.
Fructus ex hæreditate adita percepti non dicuntur hæreditarij. Præs.188.lib. 4.nume.27. 204
Fructus sui natura sequuntur dominium.lib.3.Præs.30.nu.55. 139
Fructus futuri sunt quid diuersum a præteritis.lib.3.Præs.29.nu.93. 116
Fructus rei vendi posse lib.3.Præs.104 nu.21. 181
Fructus maturos de fundo alieno suis impensis colligens, eas domino fundi donare præsumitur.lib.3.Præs.33.nu.3. 140
Fructus naturales magni valoris, quando maritus restituat. lib.3. Præsumpt. 9.nume.16. Et quid de modicis.num.17. 117
Fructus, qui magni, vel modici valoris sint, arbitretur iudex.nu.18.
Fructus non præsumuntur consumpti, sed adhuc extare nu.23.
Fructus, quando extare vel consumpti præsumantur, iudicis arbitrio tribuendum. num.25.
Fructus, qui & quot percepti sint, coniecturis probari posse.nu.26.
Fructus pœnæ, & similia accessoria rei petitæ specialiter in generali liberatione comprehenduntur.Præs.151.nu.12.lib.3. 228
Idem de appendicus, & connexis rei pro qua facta fuit liberatio. ibidem num.13.& 14.
Frumentum aliquando in genere capitur, aliquando in specie, & quomodo. Præs.151.lib.4.nu.2. 169
Et frumenti nomine, an contineatur farina.ibi.nu.5.
Et an panis.ibid.nu.9
Fruméto legato, quid præsumatur legasse testator.Præs.151.lib.4.nu.1. 169
Quod non continetur frumentum, ꝙ testator venale habebat. ibi.nu.10.
Frumento legato, ipsum frumentum in specie deberi ostenditur. Præsu.151. lib.4.nume.4. 169
Idem dicendum in contractibus, in quibus frumenti, vel tritici fit mentio, vt intelligantur secundum communem vsum loquendi ibi.
Frumento legato, quod testator habebat in ciuitate, censetur legatum frumentum existens in suburbiis, quando ibi tenebatur causa custodiæ, donec deferretur in ciuitate.præs.126.lib.4.nu.11. 146
Fugitiuus is censetur, qui ad fugam se præparat.Præs 3.lib.6.nu.12. 273
Fuga, ad torturam indicium est sufficiens.lib.1.q.89.nu.36. 41
Fuga, quando quæstionibus faciendis, non præbeat indicium, ibi.num.37.38. 39.& additur declaratio.nu.40. eod.
Fuga ob contumaciam indicium facit, concurrente leuitate vitæ in accusato vel alio quodam adminiculo.nu.41.
Fuga ex carcere eo tamen non fracto, indicium, quando ad torturam faciat. nume. 42.
Fuga iniuste carcerati, torturæ non est indicium sufficiens nu.43.
Fuga sola etiam absque conspiratione, si cum carceris fractura fiat, plenam probationem criminis facit in aliquibus casib.nu.46.47.& 48.
Fuga cum fractura carceris ad condemnationem probationem non facit, si iniuste quis detentus sit.nu.49.
Fuga scholarium ex priuilegio contra ipsos non facit indicium, excepto crimine heresis.nu.50.
Fundamentum constituens in qualitate, eam adesse probare debet. libro 2 Præsum.46.num 2. 74

Fundi nomine quid cõtineatur, & quid legato fundo cõprehendatur.

Fundi nomine continentur dolia, molæ oliuariæ, & prælum, cum fundo sint infixa Præs.154.lib.4.nu 3. 171
Fundum, idem est, dicere, quod & totum fundum, cum non possint partes separari.Præs.62.lib.4.nu.4. 56
Intellige quo ad partes integrales ipsius fundi, non autem quo ad partes discretas, & quotitatiuas.ibi.nu.5.
Fundi identitas, vel vnitas non satis dicitur probata, quando quattuor essent descripti confines, & duo tantum conuenirent.Præs.15.lib.6 nu.30.
Satis autem probatur solo nomine singulari.ibi.nu.32.
Vel probando fundum illum esse prope aliquod castrum, & esse eius nominis, cuius mentio facta est.ibi.nu 33.
Vel demonstrando ꝙ descendentes primi possessoris illius fundi continuato tempore possederunt.ibi nu.34.
Vel per publicam famam & vulgi opin. ibi.nu.35.
Fundo instructo legato, qui fundus debeatur ex coniectura mente testatoris.Præs.154.lib.4.nu.1. 171
Quod si testator simpliciter legauit fundum, præsumitur legasse ea, quæ ita fundo cohærent, vt amoueri inde nequeant, ibi.nu.2.
Non continentur vero ea, quæ sunt diuisa, & separata ab eo.ibi.nu.5.
Fundo instructo legato, vel vt instructus est, quid nam debeatur, & quid differat huiusmodi legatum a legato fundi, & instrumentorum. ibi.nu.14.
Et quæ contineantur in dicto legato ibid.
Fundo legato, vt optimus maximusque est, non solum omnia instrumenta debentur fundo necessaria, sed & quæ voluptatis causa in fundo habuit testator.Præs.154.lib.4.nu. 17. 171
Fundum tradente venditore cum pacto, vt ei locetur in perpetuum, & quod vsque ad decennium, vel perpetuum possit redimere, simulatio præsumitur.lib.3.Præs.122.nu.74. 193
Fundus datus in dotem cum pecunia quam maritus promisit restituere, remanet dotalis.Præs.74.nu.25. lib.3. 153
Idem si maritus obligauit bona sua pro restitutione pecuniæ, pro restitutione vero fundi nihil dixit ibi.nu.26.
Fundo cum instrumentis legato, & fundo legato, & instrumento, in quib. differat hæc legati formula, & quid, lego fundum instructum. Præs.154 lib.4. nume. 7. 171
Fundo cum instrumentis legato, censentur comprehensa a testatore etiã instrumenta, quæ non sunt infixa, nec ædificata in fundo.ibi.nu.6.
Et dicitur duplex legatum.ibid
Et reuocato legato fundi, an censeatur etiam reuocatum legatum instrumentorum ibi.nu.8.
Furem scienter receptans punitur pœna furti; in dubio autem secus. præs.29. lib.5.num.34. 258

Furiosus, insanus, aut mente captus, an & quãdo quis præsumatur: & an furiosus possit grauari onere fideicommissi.

Furiosus, insanus, demens, aut mentecaptus, an & quando quis præsumatur. præs.45.lib 6.nu.1. 298
Et quid differant furiosus, insanus, demens, & mentecaptus. ibid nu.2.
Quod in multis æquiparantur, & macarones appellantur ibi.nu 17.
Furiosus is præsumitur, qui furiis quodammodo agitatur, & rabie angitur, vnde nec sibi, nec aliis paret.ibi.nu.11.
Idem de eo, qui mentis lumine, & sensu caret.ibi.nu.15.
Idé de eo, q per vicos more insanorũ loquitur, vel deridẽdo vadit.ibi.n.24.
Idem si proiicit lapides sine causa per viam.ibi nu.25.
Idem si incedit in via lutosa, cum bona posset incedere. ibi.nu.26.
Idem de eo, qui tenetur in compedibus vt furiosus.ibi.nu.27.
Idem de eo, qui de vna re interrogatus de altera respondet.ibi.nu.36. 298
Idem de infirmo, qui prohibet, vel spernit medicinas in infirmitate sibi a medicis ordinatas.ibi.nu.47.
Sed testes deponentes de huiusmodi demẽtia attestari debẽt, illum recusasse, ac spreuisse medicinas ob insaniam, vel furorem, quo agitabat ibi.n.38.
Furiosus, vel demẽs is præsumitur, qui iussit cadauer suum sepeliri cum sonis, & cantibus.ibid.nu.41.eo.
Idem de eo, cui tanquam furioso, vel dementi datus est curator. ibid.nu.44.
Idem qñ quis habitus, & reputatus est pro furioso, vel demente a parentib. vel vicinis.ibi.nu.45.
Idem qñ testes deponerent, ꝙ ita ab omnib. habebatur pro demente, vel furioso.ibi.nu.46.
Idem quando quis turpia & inhonesta publicè facit. ibi. nu.47.
Idem quando quis imaginibus fallitur.ibi.nu. 48.
Idem de eo quem constat furore demẽtia, vel insania affectum fuisse, & nõ cõstat cõsueuisse habere dilucida interualla. ibi.nu.59. 299
Furiosus is nõ præsumitur, quem non cõstat antea furore agitatum fuisse, sed sanæ mentis censetur.ibi.nu.18.
Furiosus si quis fuit ab initio, atque etiam ex post, præsumitur etiam medio tempore fuisse talis.præs.36 lib 6 nu.12. 292
Furiosus si habet dilucida interualla, si dubitat, an actus ab ipso gestus, sit gestus tempore furoris, vel interualli, in dubio præsumitur gestus tempore furoris.præs.45.lib.6.nu.63. 300
Et qui dicit fuisse gestum tempore dilucidi interualli, probare id debet.ibid.
Furiosus, an possit grauari onere fideicommissi.præs 49. lib.4.nu.12. 43
Furiosus qui præterito tempore fuit, ita & nunc præsumitur.
Idem in ægro, & infirmo.lib.1.q 24.nu.15.& 16. 12
Furiosus præsumitur, cui tanquam furioso prætor curatorem decreuit. lib.2. præs.75.nu.57. 95
Furiosum, & mente captum, qui asserit, id probare debet. libro 1. quæstio. 18. nume.7. 10

Furor an & quando præsumatur, & quanto tempore durare censeatur.

Furoris, & demẽtiæ signum, & cõiectura est, qñ quis iussit cadauer suum in mare proiici.præs.45.lib.6.nu 29. 298
Idem qñ iussit cadauer suum sepeliri cum sonis, & cantib.ibi.nu.41.
Idem quando quis nomen suum ignorat.ibi.nu.30.
Idem qñ quis loquitur verba inordinata, fatua, & talia, quæ ab homine sanæ mentis proferri non solent.ibid.nu.39.
Idem qñ quis vno prope tempore bona sua dilapidauit, ea vendendo vili pretio, vel sine causa donando.ibi.nu.57.
Idem qñ quis facit actus, quos nemo sanæ mentis faceret.ibi.nu.58.
Furoris morbus cum sit insanabilis, præsumitur durare omni tempore, & dilucida interualla cum sint per accidens, probari debent per afferentem illa. Præs.45.lib.6.nu.64. 300
Furor, qñ breui tempore dicatur reuersus iudicis arbitrio relinquitur cum iure diffinitum non sit.præs.50.lib.4.nu.10.& 17. 43
Furor cessans, & breui reuertens dicitur potius inumbrata quies, quam mẽtis sanitas restituta.præs 50.lib 4.nu.8. 43
Furor, & insania sua natura insanabilis durans præsumitur, licet aliqua extent dilucida interualla.ibid.

Furtum

I N D E X.

Furtum a quibus commissum præsumatur, & circa quæ & quando sine culpa custodis commissum dicatur.

Furtum factum fuisse, quãdo coniecturis probari possit, & fama populi. Pręs. 61. lib. 6. nu. 21. 314
Probatur fuisse commissum ex eo, q̃ is cui res dicitur subtracta statim conquestus est, eeadhibuit omnem diligentiam, vt furem inueniret. ibi. nu. 22.
Idem quando is, cui dicitur factum furtum est vir probus, probateq; famæ. ibi. nu. 23.
Idem q̃ñ ab habitantib. in domo factæ sunt acclamationes concurrentibus tum aliquib. aliis indiciis. ibi. nu. 24.
Furtum detegitur, & sumitur indicium à forma pedis accusati de ipso furto: non est aũt sufficiens indicium ad torturam. Præs. 31. lib. 5. nu. 12. 259
Furtum præsumitur commissum culpa eorum, apud quos res extabat. præs. 3. lib. 5. nu. 130. 43
Furtum præsumitur commissum ab ipsius rei custode ob malam eius custodiam, & potest is torqueri, vt furem indicet. Præs. 31. lib. 5. nu. 1. 259
Secus si in custodiendo eam diligentiam adhibuit, quã vnusquisque diligens paterfamilias adhibuisset, & q̃ñ more solito costodiuit. ibi. nu. 2.
Furtum præsumitur is commisisse, qui visus est noctis tempore extra domũ, in qua commissum fuit furtum. ibi. nu. 10. eo.
Idem de eo, cuius vel vestis, vel telum, vel quid simile repertum fuit in loco commissi furti. ibi. nu. 13.
Idem q̃ñ reperta est schala ad speculam domos cõmissi furti, quæ sane schala visa est prius in domo ipsius accusati. ibi. nu. 14.
Non est tamen hoc sufficiens indicium ad torturam. ibid.
Furtum is præsumitur commisisse, apud quem claues adulterinæ ad aperiendum hostium domos repertæ sunt. Præs. 31. lib. 1. nu. 17. 259
Furtum non censetur commissum re sociali, si dominus ea vtatur ad vsum destinatum. Pręs. 18. lib. 5. nu. 4. 250
Furtum tunc dicitur casu fortuito, & sine culpa custodis commissum, q̃ñ à domesticis domus, vt puta a famulo, a filio, filiaué, vel ab vxore fuit commissum. præs. 61. lib. 6. nu. 37. 315
Idem q̃ñ res fuit recondita in loco tutissimo, & tũ locus ille fuit fractus, & res omnes inde exportatæ. ibid. nu. 38.
Idem q̃ñ in eo loco vbi res repositæ erant nunquam antea commissum fuit aliquod furtum cum locus ille fuit habitus pro bene tuto. ibi. nu. 39.
Idem q̃ñ probata est diligentia non mediocris custodis, qui custos diligentissimus creditur. ibi. nu. 40.
Idem q̃ñ rei Dominus consensit rem illam reponi in loco quem tutum credebat. ibi. nu. 41.
Furtum non sine culpa custodis committi solet, qui diligentius custodire debuit. Præs. 61. lib. 6. nu. 34. 315
Furtum apud Lacedæmones non puniebatur ob id q̃ ipsi rerum domini ob neglectam custodiam in causa furti essent. Præs. 61. lib. 6. nu. 35. eo.
Furtum, an & quando in re inuenta, vel pro derelicto habita commissum pręsumatur: & quando censeatur res habita pro derelicto. Pręsump. 30. lib. 5. num. 1. 258
Furto testib. probato creditur iuramẽto partis de scripturis furto subtractis. præs. 61. lib. 6. nu. 29. 314
Furtum ad hoc vt dicatur manifestum, attenditur principium commissi furti, & quare. præs. 17. lib. 6. nu. 5. 280
Furtum à seruo commissum, præsumitur consensu domini commissum, si ipse seruus sit improbus, & nequam. præs. 27. lib. 5. nu. 18. 256
Non punitur tñ dominus ead. pœna, qua plectendus est seruus, sed miniori, arbitrio iudicis. ibid. nu. 19.
Furtum est alienæ rei contrectatio. lib. 1. q. 14. nu. 68. 8
Furtum præsumitur commissum ab eo, qui in domo cõuersabatur. lib. 1. q. 14. nume. 55. eo.
Furtum à vicinis factum præsumi. lib. 1. q. 89. nu. 95. 42
Vel ab eo, qui consueuit in ead. domo conuersari. nu. 96.
Declaratur tamen. nu. 97. & 98.
Furtum a viro bonæ conditionis, & famæ factum non præsumi, etsi res penes eum reperiatur. ibi nu. 99.
Furti, & donationis in concursu, potius donatio quam furtũ præsumitur. lib. 3. Pręs. 141. nu. 13. 222
Furti suspicio cessat in viro probo, etsi res furtiua penes eum reperiatur. ibid. nume. 15.
Furto rem suam consequi posse, q̃ñ liceat. lib. 1. q. 80. nu. 35. 37
Furto res subtracta, penes accusatum reperta, torturam facit habere locum, si malæ conditionis, & famæ sit. lib. 1. q. 89. nu. 141. 44
Futura iudicamus, & metimur ex præteritis. lib. 1. q. 89. nu. 103. 43

G.

GAbellam conducens à ciuitate, quæ immunis est in rebus à se emptis, non habet ius exigendi ab ipsa. lib. 2. Præs. 44. nu. 1. 148
Galenus dum puer esset, & febri quateretur, ex cubili prominentes atro colore festuculas videre se opinabatur, & velles floccorum plenas. Pręs. 45. lib. 6. nume. 51. 299
Galenus vixit centum quadraginta annis, & nullo correptus morbo interiit. Pręs. 46. lib. 6. nu. 12. 300
Galli non habent filios in potestate. Præs. 18. lib. 4. nu. 40. 15
Garus fit ex piscium intestinis, & est condimentum ciborum, non autẽ cibus. præs. 136. lib. 4. nu. 2. 172
Dicitur alias salamora, quæ ex piscibus, vel carnibus sale conspersis prouenit. ibid. nu. 3.
Alias dicitur geladia. ibi nu. 4.
Geminatio actuumq, pluralitas præsumitur potius, quam testium periurium. lib. 2. præs. 60. nu. 3. 84
Genus idem q̃ species operatur. lib. 3. Præs. 97. nu. 22. 175
Genitiuus proprietatem significat. lib. 2. præs. 16. nu. 7. 58
Genus, an differat a familia. & qui dicantur esse de genere alicuius. Præsu. 88. lib. 4. nu. 7. 99
Quod genus sumitur aliquando largè, vt includat totam parentelam: aliquando strictè, vt agnationem comprehendat. ibi nu. 8.
Genus comprehendit sub se omnes species, & id quidem propriè & ipsæ species comprehendunt sua indiuidua. præs. 1. lib. 5. nu. 26. 237
Generi per speciem derogatur pręs. 38. lib. 6. nu. 9. 293
Non autem ei derogatur, q̃ñ species non est contraria generi, sed sub ipso generi comprehendi potest. & sic lex noua non corrigit veterem. ibi. n. 14.
Idem quando genus verificari debet in vna specie. ibi. nu. 15.
Georgium Trapezuntium, & Franciscum Barbarum senio confectos, literarum, quarum eruditissimi fuerunt, omnino oblitos fuisse fertur. præs. 45. lib. 6. num. 54. 293
Germanicus quæstor adolescens factus, & mox consul res mirandas gessit. præs. 48. lib. 6. nu. 8. 301
Gerens se pro procuratore, si talis sit pro quo præsumatur, mandatum habuisse creditur. lib. 2. præs. 33. nu. 12. 67
Glossæ autoritas probabilis non necessaria. lib. 3. præs. 104. nu. 8. 181
Gordianus senior audita morte filij laqueo se suspendit. præsumpt. 56. lib. 6. nume. 9. 312
Gorgias Leontinus cẽtesimum & septimum agens annum interrogatus quapropter vellet tamdiu in vita manere, respondit, quia nihil habeo, q̃ senectutem meam accusem. pręs. 46. lib. 6. nu. 13 300
Grauari is non potest, qui vocatus, & honoratus non est. præsumpt. 70. lib. 4. nume. 12. 66
Grauatus restituere hæreditatem, intelligitur grauatus in portione sibi relicta. præs. 76. lib. 4. nu. 16. 65
Grauatus prius restituere statim, deinde substitutus pupillo non tenetur restituere, quod deinde obueniat ex bonis pupilli. præsumptio. 74. numero 8. libro 4. 72
Grauamen re ipsa illatum in recusatione iudicis sufficit allegare. lib. 5. quæst. 48. nume. 15. 25
Guarentigia sicut tertio non nominato prodesse nequit, ita nec obesse potest. lib. 3. præsump. 13. num. 9. 525

H.

HAbitans in domo Cardinalis, præsumitur viuere expensis ipsius Cardinalis. Præs. 71. lib. 6. nu. 7. 310
Habitare qui tenetur, non sufficit si semel vel bis habitet, sed frequentia, & perseuerantia requiritur. pręs. 76. nu. 39. lib. 6. 323
Habitatio propriè solum est ipse vsus, non autem proprietas. præs. 62. libr. 4. nume. 32. 57
Habitatio, & domicilium quid differant. præs. 42. lib. 6. nu. 2. 297
Habitatione legata censetur legasse testator, vt liberè legatarius ibi esse, & habitare possit, & sic ire, & redire præs. 157. lib. 4. nu. 20 173
Et censetur relicta habitatio pro se, & eius familia. ibi. nu. 21.
Continentur etiam habitationis nomine supellectilia, scamna, cathedrę, mensæ & huiusmodi ibi. nu. 23.
Habitus indicat qualis quisque sit. præs. 76 lib. 6. nu. 10. 322
Habitus solus non facit quem Monacum. præs. 84. lib. 6 nu. 9. 326
Habitum clericalem deferens si obiit nullo relicto hærede non potest petere fiscus ecclesiæ eius bona, ex eo, q̃ ex habitu præsumi debeat ipsum fuisse clericum. præs. 76. lib. 6. nu. 4. 322
Habitus qualem demonstrat, talis quis præsumitur. lib. 1. q. 14. nu. 79. 8
Habitus alii animi, alii corporis. lib. 1. q. 14. nu. 23. eo.
Habilem non dicitur princeps reddidisse eum, quem in officio iam existentem, illud exercere permittit. lib. 2. præs. 20. nu. 33. 63
Habilitas personæ consideratur etiam in iudiciis summariis. lib. 2. præsum. 32. nume. 1. 68
Habilitas personæ, an præsumatur, inter reum, & actorem distinguendum est. ibid. num. 3.
Hercules morbo comitiali affectus fuit, & ab Aristotel. appellatur hic morbus herculeus ab ipso Hercule. præs. 44. lib. 6. num. 4. 297

Hæres quis dicatur, & quis nomine hæredis comprendatur: & quorum dominus censeatur.

Hæres verbum prolatum in conditione voluntaria verificatur in bonorum possessore, qui impropriè, & fictè est hæres. præsumptione 185. libro 4. nume. 14. 200
Hæredum appellatione venit non modo primus hæres, sed & hæres hæredis, & alii deinceps: & nomen hæres, est nomen collectiuum. præsumptio. 70. lib. 4. nume. 29. 67
Hæredum appellatione, quãdo ex communi vsu veniunt filii, & descendẽtes, extranei censentur exclusi. Præs. 130. lib. 4. nu. 21. 150
Idem q̃ñ testator honorasset filios instituti aliquo legato, & erga eos ostendisset beneuolentię signum. ibi. nu. 22.
Idem q̃ñ nomini, hęredibus, adiecta esset aliqua qualitas, quę alteraret propriam hęredis significationem. ibi. nu. 23.
Hęredis nomen non comprehendit extraneos, q̃ñ testator reliquit Caio, & eius hęredib. rem quidem sui natura transitoriam ad extraneos sed tamen si transiret resultaret aliquid absurdum, & contra pręsumptam testatoris voluntatem. pręs. 130. lib. 4. nu. 13. 150
Hęredis nomen etiam extraneum hęredem continet. pręsumptio. 130. lib. 4. nume. 3. 150
Extende etiam si relicta sit res, quę sui natura finitur morte legatarii. ibid. nume. 4.
Intellige de primis hęredibus non autem successiue. ibid. nu. 6.
Hęredis nomen in testamento ascendentis intelligitur de hęredib. sanguinis, hoc & de descendentib. pręs. 76. lib. 4. nu. 72. 78
Hęredis nomen est positum in conditione, intelligitur solum de hęrede sanguinis, non autem de extraneo pręs. 130. lib. 4. nu. 24. 150
Hæredis si est expressum nomen proprium, pręsumitur factum causa demonstrationis pręs. 108. lib. 4. nu. 32. 130
Et dicta expressio est loco taxatiuę ibi. nu. 33.
Hęres non dicitur, qui est intra tempus ad deliberandum. pręsump. 101. lib. 4. nume. 96. 123
Hęres quo ad sui damnum is dicitur, qui repudiata hęreditate respondit se hęredem præs. 101. lib. 4. nu. 30. 125
Idem dicimus de eo, qui admit hæreditatem, vt non possit amplius eam repudiare. ibi. nu. 31.
Idem de eo, qui per mendacium dicit se hæredẽ, cum vere nõ sit, quia habetur pro hærede quo ad sui damnum. & ad fauorem creditorum. ibi. nu. 32.
Hæres idem est, q̃ dominus. pręs. 101. lib. 4. nu. 35. fol. 122. & pręs. 140. eod. libr. nume. 20. 259
Hæres idem est, q̃ dominus, & testator hæredem instituendo eum facit dominum. pręs. 67. lib. 4. nu. 2. & 26. 63. & 64.
Hæres cum eadem persona cum testatore reputetur, non est tñ propriè, nec

eius

eius bona sunt vere ipsius testatoris.præs.117 lib.4.nu.1 141
Hæres præsumitur omnium eorum Dominus quæ erant apud defunctū.pręs. 64.lib.6.nu.18 317
Hæres quicquid ex hæreditate possidet titulo hæreditario possidere præsumitur.præs.67.lib.6.nu.6 318
Hæres qui extitit semel,numquam definit esse hæres.præs.141.lib.4.nu.17. 161
Hæres factus semel non potest desinere esse hæres. præsumpt. 183. libro 4. nume.30 198
Hæredem aliquem facere est ipsum dominum constituere præsump.133.lib. 4.num.9 152
Hæredem quilibet præsumitur habere, ex quo saltem postremo loco habet fiscum præs.130.lib.4.nu.25 151
Hæres præsumitur magis dilectus a testatore,quam legatarius.præs.106.libr 4.nume.29 128

Hæres quinam institui possit, & quid sit hæredis institutio, & quomodo præsumatur, & ad quæ extendatur, an & quando valeat, vel reuocetur.

Hæres quilibet potest institui,qui non reperitur expresse prohibitus.præsum. 16.lib.6 nu 10 280
Hæres quibuscūque verbis institui & substitui hodie potest sanctione l.quod indignum.C.de testa.præs.55.lib.4.nu 6 48
Hæredes quibus ex partibus institui vel substitui præsumantur.præs. 18.lib. 4. num.1 13
Hæredis institutionem faciens censetur testari voluisse , non autem codicillari.præs.2.lib.4.nu.21 3
Hæredis institutio dicitur caput & fundamentum testamenti. præs. 172. lib. 4.num.28 190
Hæredis institutio est fauorabilis,& ideo extendenda de casu ad casum.præsum.26.lib 4.nu.7 20
Idem in substitutione directa.ibid.
Hæredis institutionis causa finalis quæ dicatur.præs.24.lib 4.nu.5. & per tot. & sequen. 18
Hæredis institutionem non induci coniecturis aut præsumptionib. velut substitutio inducitur.præs.26.lib 4.nu.17 20
Hæredis institutio, an & quando coniecturis & præsumptionibus censeatur inducta.præs.19.lib.4.nu 1 15
Hæredis institutionem solis coniecturis & præsumptionibus induci posse,& quomodo.præs.19.lib.4 nu. 6 eod.
Distingue,vt ibi.nu.7.9.& 10 eod.
Hæredis institutionem non induci coniecturis aut præsumptionib. sed verbis expressis.præs.26.lib. 4.nu.33 20
Hæredis institutio nutu testatoris fieri non potest.præs.19.lib.4.nu.2 15
Hæredis institutio vt consistat,constare debet is,qui fuit demonstratus. pręs. 25.lib. 4.nu.6 19
Hæredis institutio,an & quando extendatur de persona ad personam. præs. 26.lib. 4.nu 19 20
Hæredis institutio an & quādo ex præsumpta mente testatoris extendatur de casu ad casum,de persona ad personam,& de tempore ad tēpus. præs. 26.lib.4.nu.1 19
Quod extenditur de casu ad casum,quando habet eandem rationem , & verisimilem mentem testatoris.ibi.nu.2
Hæredis institutio extenditur de persona ad personam ex præsumpta mente testatoris.præs.65 lib 4.nu.35 62
Hæredis institutionem non extendi de casu ad casum probatur. præs.26.li.4. nu. 11.16.& seq. 20
Hæredis institutionem non extendi de persona ad personam ex coniecturata mente testatoris.præs.26.lib. 4.nu.23 20
Hæredis institutio difficilius reuocatur quam legata.præs.172 lib.4.nu.5 188
Et quare facilius tollatur legatum.præs.173.lib.eod.nu.27 189
Hæredis institutio incerta,an & quando & quibus coniecturis reddatur certa vt valeat præs.25.lib.4.nu.1 19
Hæredis institutio, legatum , vel alia dispositio , an & quando ex falsa causa vitietur,an & quando ex præsumpta mente testatoris valeat. præs 24.lib.4. nume.1 18
Hæredis institutio non debet vitiari,ob errorem in qualitate personæ,quando illa qualitas non inducit causam finalem.præs.24.lib.4 nu.21 18
Hæredis institutio in re certa non valet,& si constat testatorem testari voluisse censetur facta institutio in vniuersum.pręs.34.lib.4.nu.15 26

Hæres institutus, an & quando præsumatur adiuisse hæreditatem, vel confecisse inuentarium, vel repudiasse.

Hæres institutus,vel ab intestato vocatus,si confecit inuentarium bonorum hæreditatis,præsumitur ipsam hæreditatem adiuisse præsum.101. libro 4. num.94 123
Hæres qui confecit inuentarium non præsumitur habuisse alia bona, quam in ipso inuentario descripta, & contrarium asserenti incumbit onus probandi,præs 61.lib.6.nu.6 314
Hæres quando promittit ex contractu soluere id,quod tanquam hæres eum beneficio legis & inuentarij soluere tenebatur,si ex ipso cōtractu immediate conuenitur,non habebit beneficium inuentarij. præsum. 109.libr.4. nume.48 132
Hæres institutus etiam in re certa potest propria auctoritate apprēdere possessionem rei sibi relictæ præs.141.lib.4.nu.13 161
Hæres institutus si erat creditor ipsius testatoris,& petijt creditum suum sibi ab eo solui,qui hæres esse potest ab intestato , præsumitur hæreditatem repudiasse.præs.102.lib.4.nu.17 124
Et hoc nisi protestatus sit id petere animo non repudiandi hæreditatē.ibi. num.18
Hæres ex diuersis partibus institutus,si in aliqua parte habet substitutum , & adit hæreditatem ex ea parte,in qua non habet substitutum,alia pars ei accrescit excluso substituto.præs.87.lib 4.nu.10 99
Hæres si sit ille institutus , de cuius statu dubitatur , præsumitur contemplatione eius institutus,qui credebatur eius dominus. præsumpt. 22. libro 4. num.6 17
Hæredes plures instituti in re certa æqualiter præsumuntur instituti. præs. 18, lib.4.num.5 13

Hæres quando possit alienare bona sibi relicta, & quo casu, & an præsumatur sciuisse mortem defuncti.

Hæres nunquid bona alienare possit,si testator ei relinquendo fideicommissum ipsum rogauit restituere quod post mortem suam superfuerit. præs. 182.lib.4.nu.11.& seq. 204
Et si fuit grauatus restituere quod tempore mortis suæ superest, potest libere alienare vsque ad dodrantem,quando inter viuos alienat, secus in vltima voluntate.ibi.nu.17
Et tenetur omnino in huiusmodi casu restituere quartam omnium bonorum,quæ testator ipse reliquit , quam alienare quoquo modo non potest, nisi quatuor de causis.ibi nu.20
Et primo causa dotis.ibi.nu.21
Et tam pro constituenda dote,quam pro restituenda etiam extraneæ. ibid.
Item ob sponsalitiam largitatem.ibi.nu.22
Item tertio ob redemptionem captiuorum.ibi.nu.23
Et demum pro alimentis.ibi.nu.24
Et nunquid & fructus ex bonis hæreditarijs perceptos, & extantes tēpore eius mortis debeat restituere vna cū bonis non alienatis. ibi.nu.25.& seq.
Hæres tantum potest distrahere ex bonis hęreditarijs,quātum satis fieri possit creditoribus etiam si sit extraneus hæres institutus a marito post mortem eius vxoris relictæ vsufructuariæ.præs.143.lib.4.nu.15 164
Idem quando testator reliquit ipsi vsufructuariæ plenum & integrū vsumfructum.ibi.nu.16
Extende,etiam si ipse hæres ex patrimonio proprio soluit, quia poterit deducere ex bonis testatoris quantum ipse numerauit.ibi.nu.17
Hæres quibus ex bonis soluet æs alienum , an ex suis proprijs , vel potius ex hæreditarijs , quando testator reliquit alteri vsumfructum omnium suorū bonorum.præs 143.lib.4.nu.13 164
Hæres in solutione æris alieni quid seruare debeat in al[illegible]is,bonis testatoris.præs.143.lib.4.nu.19 163
Quod tunc non potest distrahere ex bonis hæreditarijs quicquam pro solutione æris alieni,quando coniecturis constat, testatorem noluisse bona ipsa hęreditaria hac pro causa alienari,sed hæres tenetur ex proprio patrimonio soluere,& quibus coniecturis id constare possit.ibi.nu 29 & seq.
Hæredem sciuisse mortem defuncti si quis velit probare . non sufficit quod probet ipsum fuisse vicinum,sed probare etiam debet famam fuisse in vicinia præs.24.lib.6.nu.15 224
Et Bar.declaratur doctrina in l.is potest.nu.16.versi. si vero non est consanguineus.ff.de acq.hęre.ibidem per discursum.

Hæres quando teneatur de euictione erga legatarium , & ad qua de iure teneatur.

Hæres,an & quando teneatur de re euicta erga legatarium.præs.118.libro 4. nume.1 142
Quod non tenetur de euictione,quando testator legauit quid vniuersale, quod euictum fit.ibi nu.2
Secus si legauit quid generale,vt patri vnum ex seruis suis,qui si a legatario euincatur,hæres de euictione tenetur.ibi.nu.3.Intellige,vt ibi.nu.4
Hęres non tenetur de euictione erga legatarium quando testator legauit certam speciem,quę est omnino,& in totum ipsius testatoris.ibi.nu.5
Secus si ipse hęres occultasset iura vel instrumenta,quibus legatarius poterat probare ius testatoris,quæ sibi legauit & sic fuit cā euictionis.ibi.nu.6
Non tenetur autem de euictione,quando testator legauit rem certam,quæ non erat sua in totum,sed in ea ius aliquod habebat.ibi.nu.7
Hęres non tenetur de euictione erga legatarium , quando testator ignorans, vel errans rem esse alienam,eam legauit extraneo.pręsum. 118.li.4.nu.13. 142
Secus si eam legauit coniunctę personę ibi.nu.14
Hęres tenetur de euictione erga legatarium,quando testator sciens rē alienam omnino esse eam legauit.pręs.118.lib.4.nu.10 142
Secus si ius aliquod in ea habebat.ibi.nu 11
Præsumitur enim ius legasse,quod in ea habebat.ibid.nu.12
Hęres tenetur vindicare mortē eius,cui successit,quod si negligit facere pręsumitur dolose id facere,& ab eo aufertur hęreditas tanquam ab indigno pręsumitur enim particeps homicidij.pręs.3 lib.5.nu.82 242
Hęres tenetur exhibere librum rationum defuncti in eo casu,in quo defunctus teneretur,cuius iuramento non statur quod liber ille ad se non peruenerit.pręs.61.lib.6 nu.10 314
Iuris enim pręsumptione censentur omnia peruenisse ad hęredem quę fuerant apud defunctum.ibi.nu.11
Hęres in iudicio potest interrogari,vt cum iuramento respondeat, an adiuit iam hęreditatem,vt respondere teneatur.pręs.99.lib.4.nu.16 118

Hæres, an & quando præsumatur grauatus a testatore, & quando teneatur ad restitutionem hæreditatis ad se peruentæ , & quando teneatur vltra vires hæreditarias. Et quādo dolose alienasse dicatur.

Hęres in dubio censetur grauatus a testatore pręstare legata,& eo defuncto adita hęreditate,ipsius hęres.pręs.157.lib.4.nu.43 174
Si vero non adiuit,vel adiuit & factus est locus substitutioni, substitutus ille pręsumitur grauatus pręstare legata.ibi.nu.44
Et quando plures hęredes sunt instituti vel substituti, quinam teneantur ad legata.ibi.nu.45
Hęres censetur grauatus,non autem substitutus, si testator ita dixit: Accepit centum dato fundum Caio pręs.131.lib.4.nu.8 151
Hęres quando grauatur pure vel ad certum diem,substitutus admittitur,etiā si is susceptas filios.pręs.83.lib 4.nu.57 93
Hęres institutus,& grauatus restituere si decesserit sine liberis, si in extremis laborans ingreditur religionem,pręsumitur fraude ingressus, vt substitutū excludat.pręs.8.lib.6.nu.4 276
Hęres nunquid teneatur ad restitutionem bonorum , quę ad se peruenerunt ex persona quidem testatoris,sed alio iure quam hęreditario.pręs.196.lib. 4.num.1 212
Quod non restituit bona,nec tenetur,quę sibi relicta sunt a testatore causa implendi conditionem.ibi.nu.2
Et redditur ratio.ibi.nu.3

Hæres fideicommisso grauatus tenetur ad restitutionem etiam mobilium, quæ restator reliquit.præs.197.lib.4.nu.1 223
Et quid si consumpta sunt restitutionis tẽpore sine hæredis culpa.ibi.nu.3
Et tenetur restituere omnia bona mobilia non solum in quibus testator habebat omne dominium, sed etiam ea, quorum habebat vtile tantum dominium.ibi.nu.5
Et an teneatur restituere fideicommissario emphyteusim.ibi.nu.12
Distingue, vt ibi.nu.13
Et an teneatur restituere bona, quæ post a se aditam hæreditatem quæsiuit ex bonis ipsius testatoris, idest de fructibus ex illis perceptis, remissi.ibid. nume.14
Et quid de alijs bonis aliunde ab ipso hærede quæsitis.ibi nu.15
Hæres grauatus fideicommisso vniuersali, an & quando præsumatur rogatus restituere etiam portiones, quæ sibi ex alijs substitutionibus obuenerunt præs.193.lib 4.nu.2 517
Et quando agitur de substitutione vulgari, an ipse grauatus succedens per vulgarem cohæredi teneatur, & eius portionem ad se peruentam fideicõmissario restituere.ibi.nu.3
Hæres quando fuit grauatus pure & statim restituere fideicõmissario, quod postea ex repudiatione cohæredis ad eum perueniet, non tenetur restituere.ibi.nu.4
Hæres grauatus succedens pupillo per pupillarem substitutionem an teneatur etiam ipsius pupilli cohæredis sui portionem ad se peruentam restituere remissi.ibi.nu.5
Et quid quando agitur de substitutione compendiosa, nunquid grauatus per eam succedens cohæredi, restituat etiam quod ab eo consequutus est. ibi.num.6
Distingue, vt ibi.nu seq. eo.
Hæres non tenetur restituere patrem, quam a cohærede consequutus est per comp[illegible]m substitutionem, quando testator grauauit ipsum restituere p[illegible] suam tantummodo.ibi.nu.8
Idem quando t[illegible]oi grauauit ipsum hæredem restituere hæreditatem. ibid.nu.9
Amplia, vt ibid.nu.11
Hæres grauatus non tenetur restituere portionem cohæredi, cui successit per fideicommissariam comprehensam in compendiosa, quando testator grauauit ipsos hæredes deinde eos instituit.ibi.nu.12
Secus si testator vsus est verbis vniuersalibus, vt si grauauit restituere, quicquid ad eum peruenerit.ibi.nu.13
Et quid quando agitur de substitutione reciproca.ibi.nu.14
Hæres grauatus nunquid teneatur restituere portiones cohæredum in substitutione directa militari.ibi.nu.24
Hæres fideicommisso grauatus non conficiens inuentariũ tenetur legatarijs & fideicommissarijs etiã vltra vires hæreditarias.præs.97.lib.6.nu.13. 332
Præsumit enim lex ob talem negligentiam, quod ipse occultauerit res hæreditarias.ibi.nu.14
Et ob id non excusantur etiam viri probi, etiam si magna sint sanctimonia.ibi.nu.15
Contra, ibi.nu.16
Hæres grauatus fideicommisso si rem ipsam totam scienter alienat, contra conscientiam alienasse dicitur, & sic dolose.præs.3.lib.5.nu.95 242
Intellige, si perpetuo alienat, secus si donec in humanis erit.ibi.nu.96
Hæres fideicommisso grauatus pendente conditione restitutionis fructus suos facit.præs.129 lib.4.nu.162 212
Hæres rogatus restituere hæreditatem vel bona, nunquid etiam præsumatur rogatus restituere ipsa prælegata.præs 194.lib.4.nu.1 128
Hæres rogatus restituere cum vellet, quo tempore restituere teneatur.præs. 90.lib.4.nu.1 110
Hæres rogatus restituere quibus coniecturis præsumatur religionẽ ingressus in fraudem substitui.præs.83.lib.4.nu.83.& seq. 94
Hæres allegans paupertatem testatoris eam probare debet. præs.26.libro 6. num.5 286
Hæredes plures coniunctire, & verbis qui dicantur.præs 86 lib.4.nu.1 97
Et qui dicantur verbis coniuncti, & quo iure vnus succedat alteri per ius accrescendi ibi.nu.2
Hæredes distinctire & verbis qui dicantur, & an succedant per ius accrescẽdi.præs.86.lib 4.nu.3 97
Hæredes plures si sint vocati sub nomine collectiuo, vna cum tertio, in quibus partibus censeantur instituti.præs.18.lib.4.nu.21 14
Hæredes extranei qui dicuntur.præs.140.lib.4 nu.2 158
Hæres extraneus præsumitur scire confectum fuisse testamentum, ex quo hæreditatem consecutus est, & quæ in eo disposita fuerunt. præsum.23.lib.6. nume.75 284
Intellige, nisi alias fuisset successurus ab intestato.ibi.nu.76
Vel nisi fuisset institutus in testamento inscriptis confecto, quia antequam illud sit apertum, ignorare præsumitur in eo disposita. ibi.nu.77
Idem si sit infans quia præsumitur ignorare etiam factus maior disposita in testamento eius, cui successit.ibi.nu.78
Hæres extraneus præsumitur ignorare disposita in codicillis.ibi.nu.79
Hæres hæredis dicitur etiam testatoris.præs.34.lib.4.nu.13 26
Et præs 43.eo.lib.nu.3 41
Et præs.76 lib.eo.nu.100 79
Hæres legatarij grauari potest sub nomine hæredis.præsumptio. 72. libro 4. num.17 71
Hæres scriptus in re certa nullo dato cohærede, detracta rei mentione, totã ipsam hæreditatem consequitur.præs.141.lib.4.nu.3 160
Hæres, qui successit grauato onere fideicommissi censetur debitor voluntarius, & legatum ob id a se factum præsumitur factum animo compensandi.præs.110.lib.4.nu.6 134
Hæres succedens pupillo ab intestato, succedere dicitur ex tacito defuncti iudicio, non autem ex expresso.præs.72.lib.4.nu.18 70
Hæres suam implens conditionem, sub qua fuit institutus, dicitur adire. præs. 101.lib.4.nu.4 120
Hæres eadem persona cum defuncto lib.3.præs.47.nu.2 150
Hæres institutus in testamento minus solemni in foro conscientie non tenetur restituere hæreditatem, venientib. ab intestato.lib.1.q.80.nu.4 35
Hæres scienter totam hæreditatem absque quartæ detractione restituendo, præsumitur eam fideicommissario donare lib.3 præs.32.nu.3 139
Hæres pro speciali legato de euictione non tenetur. libro 3.præsumpti.118. num.4 190
Hæres petens cautionem ab vxore relicta vsufructuaria, non dicitur cõtrauenire promissioni factæ de non molestando.lib.3.præs.38 nu.5 145
Hæres iussus a testatore reficere domum, si non patitur deferri cementa, & alia necessaria, præsumitur voluntati eius in futurum parere nolle. lib.1.q. 23.num.11 11
Hæres transigens super testamento, an præsumatur scire in eo contenta.libr. 3 præs.66.nu.27 162
Hæres succedens debitori, excusatur ob ignorantiam conditionis personæ, cum qua contractum fit.lib.3.præs.88.nu.12 168
Heredis institutio non fit coniecturis, cum scriptus in testamento is esse debeat.lib.1.q.45.nu.18 22
Hæredis de persona si contingat dubitatio, probatio apertissima facienda est.lib.1.q 45, nu.7 eod.
Hæredem habere honor est non modicus.lib.3.præs.48 nu.3 150
Hæredem in testamento minus solemni scriptum, tutum esse in foro consciẽtiæ, si hæreditatem possideat, & retineat, falsum esse conuincitur. lib. 1.q. 80.num.33 36
Hæredem se in instrumento contractus asserens, contractum tanquam talis inisse præsumitur.lib.3.præs.49.nu.19 151
Heredem scisse mortem defuncti, quomodo probandum.lib.2.præsum.51. num.47 79
Hæredes mariti, qui dotem a socero recepisse confessus erat, spe futuræ numerationis in instrumento vel alia promissione facta, verum liberentur cedendo actiones, vel soluere teneantur reuera dotem ipsam. lib. 3. præs 12.nu 89 90.cum seq. 125
Hæredum suorum nomine pacisci, & stipulari quis præsumitur, lib.3.præsum. 47.num.1 149

Hereditas quid sit, & quid comprehendat, an & quando præsumatur adita, & quibus verbis.

Hæreditatis nomine non veniunt prælegata, nec nomine vniuersali bonorũ. præs.194.lib.4.nu.38 220
Hæreditas est successio in vniuersum ius defuncti. præsumptio. 38. libro 4. nume.21 34
Hæreditas comprehendit æqualiter iura tam passiua, quam actiua, & quid differat aditio a repudiatione.præs.99.lib 4, nu.13 118
Hæreditatem adire is dicitur, qui verbis declarat se hæredem esse, pro hærede vero is se gerit, qui factis se hæredem declarauit. præsumpt. 99. libro 4. num.25 eod.
Hæreditas quibus verbis adita præsumatur.præs.100.lib.4.nu 1 118
Hæreditatem præsumitur quis potius adiuisse, quam occupasse. præs.2.lib.5. num.16 238
Hæreditatem præsumitur quis adiuisse, quando is conuocatis amicis & testibus dixit, Volo adire hereditatem.præs.100.lib.4.nu.15 119
Hæreditatem dicitur is adiuisse, qui in societatis communione perseuerauit. præs.101.lib.4.nu.23 121
Idem quando hæres scriptus in testamento liberauit debitores hæreditarios.ibi.nu.24
Idem quando mandauit solui legata relicta in testamento. ibi.nu.25
Idem quando quis constituit procuratorem ad adeundam hęreditatẽ.ibid. num.26
Hæreditatem non dicitur adiuisse quis ex actu pio & religioso, vt si sepeliuit mortuum.præs.101.lib.4.nu.70 122
Et quid si quis percepit fructus ex bonis hęreditatis.ibi.nu.71.& seq.
Hæreditatem præsumitur adiuisse institutus, si accepit a statu libero pecuniã causa implendi conditionem, sicque manumittendi seruum illum.præsum. 101.lib 4.nu.14 121
Idem, si donauit omnia ipsa bona hęreditaria ibi.nu.15
Idem, quando alijs legauit bona hęreditaria. ibi.nu.16
Idem quando locauit d.bona, secus autem quando non potuit libere locare.ibi.nu.17
Hæreditas quando & quibus coniecturis præsumatur adita.præsum.99.libro 4.num.1 117
Hæreditas an præsumatur adita ex facto dubio, si actus fieri potest altero de duobus modis licite, & id semper suo iure.præs.101.lib.4.nu.34 121
Hæreditas an præsumatur adita ex facto dubio, vt quia potuit quis facere, vt hæres & non hęres.præs. 101.lib.4.nu.27 eod.
Hæreditas an præsumatur adita ex facto negatiuo. præsumptio. 101. libro 4. nume.87 123
Hæreditas an præsumatur adita, quando quis accepta pecunia iniuit pacem cum occisorib. defuncti, de cuius hæreditate agitur.præs.101.li.4.nu.84.eo.
Hæreditas an pręsumatur adita quando quis dedit aliquas eleemosinas pro ipso defuncto ex eiusdem defuncti bonis.pręs.101.lib.4.nu.77 eod.
Et quid si maritus cui pro se, & filijs delata fuit hęreditas vxoris, dedit pannos vxoris pauperibus.ibi.nu.78
Et quid si fratri fuit delata hęreditas fratris, cum quo viuebat in communi, & eam mortuo fratre administrauit.nu.79
Et quid, quando quis soluit debita hęreditaria.ibi.nu.80
Hęreditas an pręsumatur adita, quando mihi instituto aliquis sic dixit: Gratulor tibi, quod talis hereditas tibi obuenerit, & ego respondertm: Bene placet mihi.pręs.100.lib 4.nu.59 119
Hęreditas nunquid pręsumatur adita, quando hęres vsus est his verbis: Hæc hęreditas mihi displicet.pręs.100.lib.4.nu.51 eod.
Et quid si vsus est verbis enunciatiuis propter se dicens se esse hęredem Titij.ibi.nu.22
Et quid si vsus est verbis enunciatiuis ob aliud emissis.ibi.nu.23
Et quid si dicta verba enunciatiua fuerunt prolata a notario, puta in mandati instrumento.ibi.nu.24
Et quid si verba enunciatiua prolata fuerunt conditionaliter.ibi.nu.25
Et quid si hęres vsus est verbis his: Magna est fortuna, quod talis hęreditas mihi obuenerit.ibi.nu.27
Hęreditas præsumitur adita ab eo, qui exegit debitores hęreditarios. præs. 101.lib.4.nu.12 121
Idem quando institutus diuisit bona hęreditaria cum cohærede. ibi.nu.19
Idem quando hæres scriptus in testã compromisit cum legatarijs.ibi.nu.20
Hęreditas ex facto principali pręsumitur adita, quando ipsum factum est certum inducens actionem.pręs.101.lib 4.nu.12 120
Hæreditas pręsumitur adita, quando quis post præstitutum tempus ad deliberandum respondit, Volo adire.præs.100.lib.4.nu.12 119
Idem quando institutus fuit interrogatus, an velit esse hæres, respondit, Volo

Volo adire.ibid nu.13
Hæreditas præsumitur adita,quando institutus & vocatus vsus est verbis dispositiuis,certis & determinatis.præs.100.lib.4 nu.5 118
Et hoc habent locũ,etiã si admixta essent aliqua verba impropria ibi.nu 6
Idem quando conditionaliter prolata fuerunt verba ibi.nu.7
Idem quando sic dictũ fuit:Adeo hæreditatem animo non adeũdi.ibi.nu.8
Declaratur tamen,vt non procedat,vt ibid.nu.9
Hæreditas non præsumitur adita ab eo,qui petit reddi rationem administrationis.præs.101.lib.4.nu.81 123
Idem,quando quis suscepit litem cum creditoribus hæreditarijs.ibi.nu.82
Idem quando quis curauit seruos hæreditarios torqueri.ibi.nu.83
Hæreditas non præsumitur adita ex facto præparatorio necessario,ad hæreditatis aditionem.præs.101.lib.4.nu.3.& 4 120
Hæreditas non potest adiri ex testamento incerto.præs.100.lib.4.nu.33. 119

Hæreditatis aditio quid sit,an & quando præsumatur.

Hæreditatis aditio est quid facti,& ob id non præsumitur,etiam si hæreditas sit opulenta.præs.99.lib.4.nu.3 117
Hæreditatis aditio infertur solum ex actu certo, qui fieri non põt citra ius & nomen hæredis,non autem ex actu dubio.præs.100.lib.4.nu.18 119
Hæreditatis aditio & repudiatio a pari procedunt.præs.101.lib.4.nu.61 122
Hæreditatis aditio an & quando inducatur ex facto principali non autem præparatorio.præs.101.lib.4.nu.9 121
Quod quando factum est certum non inductiuum aditionis hæreditatis,nõ præsumitur facta aditio.ibi.nu.10
Hæreditatis aditio an præsumatur, quando quis potest facere actum vt dominus,non autem vt hæres.præs.101.lib.4.nu.38 121
Quod non infertur ex eo actu,qui fieri non potest citra ius & nomen hæredis.ibid.nu.4.
Hæreditatis aditio an præsumatur ex facto præparatorio non necessario ad ipsam aditionem.præs.101.lib.4.nu 7 120
Et quid si factum est præparatorium non ad ipsam hæreditatis aditionem sed ad ipsius hæreditatis petitionem.ibi.nu.8
Hæreditatis aditio,an & quando ex gestis & factis præsumatur.præs.101.lib.4.nu 2.& per tot. 120
Hæreditatis aditio potest præsumi & verbis & factis,& quomodo.præs.99.lib.4.nu.6.& 7 118
Non enim solus ipse animus separatus a verbis & factis sufficit,vt possit dici adita hæreditas.ibi.nu.15.eo.& seq.
Hæreditatis aditio non præsumitur,nec solo aĩo fieri põt.præs.99.li.4.n.1. 117
Hæreditatis aditio non fit principaliter ad obligandum adeuntem,sed acquirendum sibi.præs.99.lib.4.nu.10 118
Hæreditatis aditio non recipit conditionem,cum sit actus legitimus, & animum certum requirit.præs.100.lib.4 nu.26 119
Hæreditatis aditio nullo facto vel dicto declarata,est solus quidam actus in mente retentus.præs 99 lib 4.nu.14 118
Hæreditatem adeuntis satis voluntas declaratur, licet scriptura declarauerit animum suum adeundæ hæreditatis, quæ ob defectum solemnitatis sit inualida.præs.100.lib.4.nu.3 118
Hæreditatis aditæ non omnia facta coniecturam faciunt sed illa tantũ, quæ citra ius & nomen hæredis fieri non possunt,& quæ necessaria sunt & verisimilia.præs 101.lib.4.nu.2 120
Hæreditas adita p hæredẽ amittit nomen hæreditatis præs.188.li.4.n.36. 204

Hæreditas,an & quando dari aut acceptari debeat,quando repudiari possit,aut tolli per superuenientem inimicitiam.

Hæreditas dari non põt nec ex tẽpore,nec ad tempus præs.141.li.4.n.22. 161
Hæreditas non potest ad tempus dari.præs.52.lib.4.nu 21 44
Hæreditas non potest pro parte acceptari & pro parte repudiari,cum de ipsa hæreditate agitur.præs.101.lib.4.nu.43 121
Secus quando agitur de acceptanda tantum legitima, quæ non est quota hæreditatis,sed bonorum.ibid.
Hæreditatem relinquere idem est quod & relinquere ipsum ius,quod percipitur ex hæreditate, & idem est relinquere vsumfructum, & id quod ex vsufructu percipitur præs.136.lib.4.nu.8 154
Hæreditas,an & quando verbis vel factis repudiata præsumatur.præs. 102.li.4.num.1 124
Hæreditas verbis dicitur repudiari, quando illa sunt apta ad significandum repudiationem.præs.102.lib.4.nu.3.& 4 eod.
Et exempla habentur.ibi.nu 4 & 5
Hæreditatẽ repudiare is dicitur,cui assignatus fuit terminus ad deliberãdum, an velit adire vel non,si is deinde respondit nolle adire pr.102.li.4.n 6.eo.
Idem quando post illa verba,nolo adire,lapsi essent tres menses.ibi. nu.7
Idem quando institutus vel vocatus dixit,nolo amplius adire. ibi.nu.8
Idem quando quis dixit, se non aditurum.ibi.nu.9
Idem quando quis conuocatis amicis & testibus dixit, Estote, testes, quod nolo adire hæreditatem.ibi.nu.10
Idem qñ cum iuramento protulit quis verba illa,Nolo adire.ibi.nu.11
Idem qñ institutus,vel vocatus in scriptis dixit Nolo adire.ibi.nu.12
Hæreditas ab intestato venientib.Legis dispositione debetur. lib. 2. præs.50.num.35 77
Hæreditatem non censetur adijsse maritus nomine filiorum, dotem vxoris penes se retinendo.lib.1.q.23.nu.4 11
Hæreditatem per filium iussu patris aditam præsumptio quæ est, allegari debet.lib.1.q.48.nu.14 25
Hæreditatem agnoscens etsi damnosam,legata præstare adstringitur. libr.3.præs 10.nu.15 119
Hæreditatem repudians alteri non obligatur.præs.99.lib.4.nu.12 118
Hæreditas non potest tolli per superuenientem inimicitiam, legatum vero sic.præs.173.lib.4.nu.23 189
Hæreditas non adita non potest transmitti.præs.76 lib.4.nu.98 99
Hæreditas & legatum in quibus differant, & in quibus æquiparentur. præs.173 lib 4.nu 26 189
Hæreditas legitima dicitur,quæ defertur ex testamento,vere autem legitima dicitur hæreditas,quæ ab intestato defertur.præs.62.lib.4.nu 32 57
Hæreditas luctuosa dicitur illa filij non autem mariti.præs.37.lib.4.nu.7 32
Hæreditas luctuosa filij [illegible] miseratione ad matrem peruenire debet præs.39 lib.4.nu.28 36
Hæreditas patris est filio quasi debita.præs.37 lib.4.nu.13
Hæreditas patris iuxta commune votum parentum peruenire debet ad filios.præs.50.lib.6.nu.23 304
Hæreses licet specie sint diuersæ,habent tamen connexitatem quandam, vt vna ab altera dependere videatur.præs.31.lib.5.nu.28 260
Hæresis deprehenditur non solum ex ipsis factis manifeste hęresim significantibus verum etiam ex verbis,vt si quis opiniones hæreticorum pertinaciter,tuerit præs.6 lib.5.nu.10 244
Hæresim vnam qui semel abiurauit si in aliam deinde diuersę speciei labatur,relapsus dicitur præs.31.lib.5 nu.27 260
Hæresis crimen solis probatur præsumptionib.lib.1.q.58.nu.6 29

Hæretici qui dicantur aut præsumantur, & quando dicantur reuerti ad gremium ecclesiæ: & dicatur pertinax hæreticus.

Hæreticus presumptiuè quis dicatur.præs.6.lib.5.nu.14 244
Heretici aliqui dicuntur violenta præsumptione,aliqui sunt vehementer suspecti,aliqui leuiter suspecti præs.6.lib.5.nu.15 244
Hæreticus,an & quando quis præsumatur.præs.6 lib.5.nu.1.& per tot. 244
Hæreticus presumitur & de hæresi suspectus is,qui persistit in crimine notorio recusando correctionem.prçs.6.lib.5.nu.32 245
Idem de Episcopo vel alio in sacris constituto,si instituit hęredem scienter hereticum.ibi.nu.33
Idem de religioso,qui relicta religione factus est apostata, & id sine iusta, & probabili causa,vel duxit vxorem.ibi.nu.34
Idem de magistratu vel officiali requisito ab inquisitore,si recusat iurare se seruaturũ canones & statuta cõtra hęreticos & eorum fautores.ibi.nu.36
Idem de eo,qui duas vxores palam duxit.ibi nu.37
Idem de committente grauissima crimina.ibi.nu [illegible]
Idem de illo,qui opiniones nouas & singulares [illegible]eria morali, easque pertinaciter tuetur contra omnes recepta[illegible]entias.ibi.nu.39
Idem de descendente ex mahumetanis,qui vinum non bibit, neque carnes suillas edit,vel quid simile obseruat.ibi.nu.40
Idem de accusato de hęresi,si contra eum extant leues presumptiones vel indicia de heresi, quę tamen sufficiebant ad indicendam purgationem si iudice mandante fieri purgationem,recusat omnino.ibi.nu 42
Hęreticus vere is dicitur,de cuius praua opinione aduersus ecclesię dogmata constat.prçs 6.lib.5.nu.5
Hęreticus presumitur qui committit crimen, quod sui natura præsefert aliquid,quod est hęresis manifesta,vt baptizare imagines.ibi.nu.6
Idem de eo,qui rebaptizat puerum.ibi.num.7
Idem de eo,qui idolis genuflectit,& preces nepharias dicit.ibi nu.8
Idem de eo,qui conuincitur ex pręsumptionib[illegible]s indubitatis.ibi.nu.9
Idem de eo,qui affirmat, vsuras esse permissas, & peccatum non esse eas exercere. ibi nu.11
Idem de eo,qui contendit,animam esse mortalem, & idem si affirmet non reperiri Paradisum,Purgatorium,vel Infernum.ibi.nu.12
Idem de eo qui libros hereticos composuit atque conscripsit.ibi.nu. 13
Idem de eo,qui prauas ceremonias obseruat vel adorat & Veneratur Pseudo Prophetas.ibid.nu.16
Idem de illo,qui communicat cum hæreticis.ibi.nu.17
Idem de eo,qui inuocat dęmones ad tentandam pudicitiam.ibi.nu.20
Idem de diuinante ea,quę sunt homini cognitu impossibilia,ex inspectione syderum & natalium dierum.ibi.nu.21
Idem de eo,qui tempore mortis perijt sibi dari hostiam non consecratam, potissimum si antea aliqua suspicione de hęresi laborabat.ibi. nu.22. cum distinctione,vt ibi.nu.24
Idem de eo,qui dæmones cõsulit per sortilegia,vt futura predicãt.ib.nu.25
Idem de eo,qui sacrosanctam Eucharistiam non sumit saltem semel in anno.ibi.nu.27
Idem de blasphemante assidue.ibi.nu.29
Idem de committente simoniam.ibi.nu[illegible]
Idem de magistratu,qui requisitus auxilium pręstare, vt hęreticus prehendatur,recusat.ibid.nu.31
Hęreticus semel adhuc talis pręsumitur.præs.6.lib.5.num.41.245. & præs. 32.lib.eo.nu.14 260
Hęreticus pertinax quis pręsumatur.prçs.7.lib 5.nu.1 245
Hęreticus pertinax & vere is dicitur,qui credit aliquam propositionem veram esse,cuius contrariam scit esse catholicam.ibi.nu.2
Et sola obstinatio facit quem hæreticum pertinacem.ibi.nu.3
Hęreticus pertinax is dicitur,qui assertionem aliquã hęreticam defendit.ibid.nu.3
Hęreticus pertinax presumptiue is dicitur,cuius pertinacia nondũ est manifesta,sed tantum iuris pręsumptione pro confirmata pertinace hr.ibi.n.6
Idem de negante aliquam propositionem catholicę fidei apud omnes fideles publice diuulgatam,si est rationis capax.ibi.nu.7
Hęreticus pertinax pręsumitur is,qui asserit aliquam heresim,cuius contrariam veritatem catholicam prius docuerat.prçs.7.li 5.nu.11 245
Idẽ de eo,qui persistit in errore,cuius contrariã veritatem catholicam explicite scire non tenebatur,quia negligens dr in quęrenda veritate.ib.n.11
Idem de eo,qui impedit pręedicationem,defensionem atque doctrinam catholicę fidei,& qui contemnat censuras ecclesiæ, & qui iurat se nunquam ab errore discessurum.ibi.nu.12
Idem de quocunque,qui in fide catholica errat,& paratus non est ad suscipiendum correctionem.ibid.
Idem de eo,qui errat in fide,si admonitus non resipiscit, etiam si per errorem errasset.ibi.nu.13.Extende,vt ibi.nu.14.15.& 16.
Distingue,vt ibi.n.17
Idẽ de eo,qui in extremis laborans petijt hęreticos consolatores. ibi.nu.23.
Idem de eo,qui non habet animum se corrigendi.ibid.nu.29
Hęreticus damnatus,& deinde ad ecclesię gremium restitutus, an & quãdo pręsumatur etiam restitutus ab bona, quibus fuerat ob crimen priuatus.prçs.47.lib.5.nu.1 200
Statim enim quod in hęresim lapsus est,amittit bona etiam ante sententiã declaratoriam.ibi.nu.2
Hęreticus qui aliquando persistit in heresi, nulla adhuc contra eum facta inquisitione,nullaque lata sententia, si ad fidem reuersus est, an recuperet bona iam amissa ipso iure.ibi.nu.3.& seq.
Heretico iam damnato,qui abiurata hęresi restituitur gremio ecclesię,an restituantur bona quę apud fiscum sunt.ibi.nu.6
Quod sine facto superioris ea non recuperat.ibi.nu.7

I N D E X.

Et an sit in potestate iudicis hunc restituere quo ad bona.ibi.nu.8.& seq.
Hæretico iam damnato non esse restituenda bona, si reuertitur ad gremiũ ecclesiæ.ibid.nu.13
Et hoc ipso iuris rigore inspecto,sed gratia & misericordia restitui possunt. ibid num.15
Hæreticus,qui susceptus est ad gremium ecclesiæ,nunquid eo ipso censeatur restitutus quo ad bona a superiore.ibid.nu.16
Quod ipse superior restituens debet mentionem facere in sententia de restitutione quo ad bona & iura,quæ ob contractã hæresim amisserat.ibid. nume.17
Hæreticus quando recipitur ad gremium ecclesiæ, dicitur recipi ex gratia & misericordia,& sic non recuperat nisi expresse dicatur.ibi.nu. 18
Hæreticus dicitur sponte reuerti ad ecclesiam, quando ante conditionem reuertitur.præs.47.lib.5.nu.14 268
Hæreticus iam damnatus si abiurata hæresi restituitur gremio ecclesiæ,nunquid recuperet bona in priuatum translata.præs 47.lib.5.nu.19.& seq. eo.
Et nunquid etiam censeatur restitutus ad eam facultatem, locum & gradum quem obtinuisset.si non extitisset hæreticus.ibi.nu.22
Et nunquid iudex, qui ipsum restituit possit eum restituere ad dictum gradum ibid.nu.23
Hæreticus de præsenti,præsumitur ex præterito hæreticus fuisse. lib. 1.q. 24. num.48 17
Hæreticus incorrigibilis dicitur is,qui non habet animum se corrigẽdi præs. 7.lib.5.nu.19 245
Hæreticos receptans dicitur aliquando vehementer suspectus de hæresi, & interdum eadem pœna plectitur,qua vere hæreticus punitur. præs.6.lib.5. num.19 244
Hæreticum in domo receptans præsumitur ignorasse eum esse talem. præs. 23.lib.6.nu[illegible] 283
Hæreticoru[illegible]quenter legens dicitur aliquando vehementer suspectus de hæ[illegible] arbitrio relinquitur,vt is pro personarum locorũ & temporum [illegible]ate arbitrari debeat,an sit suspectus.præsump.6.lib.5. num.18 244
Hydromeli non venit appellatione vini,& quid sit, & quomodo cõficiatur. præs.152.lib.4.nu.13 170
Homagij, seruitij, aut fidelitatis, in concessione nulla facta mentione, res feudalis non præsumitur.lib.3 præs.91.nu.36 171
Item si nulla inuestitura,solemniter concessa sit.nu.27
Aut concessio pro libera,& allodiali facta sit.nu.28
Homicida probare debet hominem a se percussum non occidendi animo percussum fuisse,alioqui dolus in eo præsumitur.præs.3.li.5.n.46.& 48.241
Homicida ex dispositione statuti Bonon. non solum non potest succedere occiso,sed nec alicui ex eius ascendentibus,vel descendentibus nisi ex testamento postea confec[illegible],& quare.præs.170.lib.4 nu.14 188
Homicidium præsumitur potius casu commissum & fortuito, quam data opera.præs.2.lib.5.nu 29 239
Homicidium si fuit commissum ab eo,qui dabat operam rei licitæ non censetur animo occidendi commissum.præs.40.lib.5.nu.25 264
Homicidium qui semel commisit, præsumitur, etiam eum occidisse, cuius homicida ignoratur.præs.32.lib.5.nu.10 260
Homicidia noctis tempore commissa a quibus perpetrata præsumantur.præsum.36.lib.5.nu.1 263
Solent enim huiusmodi scelera vt plurimum noctis tempore committi.ibidem.
Homicidium testimonio duorum,directo & immediate probari. lib.1.q.51. nume.4 27
Homicidam filij sui accusans pater,a præsumpta calumnia excusatur. libr. 2. præs.52.nu.6 81
Homicidia,& similia delicta,præsumuntur a lege,dolo committi.lib.1.q.97. num.8 46

Homo qualis præsumatur, & quandiu viuere censeatur.

Homines sui natura sunt sanæ mentis.præs.45.lib.6.nu.19 298
Homo nunquid præsumatur bonus vel malus.præs.1.lib.5.nu.1 237
Quod a natura nec bonus nec malus est.ibi.nu.2
Imo quod naturaliter pronus est ad malum.ibid.nu.3
Hominem sui natura esse bonum D.Thomæ,auctoritate comprobatur,& q naturæ principia sint quoque bona ibi.nu.7
Et sui natura esse bonum probatur iure Pontificio & Cæsareo. ibi.nu.15
Nunquam autem præsumitur homo optimus.ibid.nu.34
Homo sicut regulariter bonus præsumitur, vitio quoque carere censetur. præs.4.lib.5.nu.1 243.
Homo impellitur ratione ad bonum,sensu autem impellitur ad malũ. præs 1.lib.5.nu 14 237
Sui natura autem est bonus.ibi.nu.15
Homo præsumitur memor suæ salutis, & quod Deum timeat,& ecclesiam Dei lædere nolit.præs.10.lib.5. nu.1 247
Homo præsumitur salutis æternæ memor, præsertim quando in extremis laborat.præs.5.lib.5.nu.1.& 2 243
Homo memor salutis æternæ præsumitur, quando agitur de præiudicio tertij,etiam si in extremis laboret.præs.5.lib.5.no.17 243
Idem quando extat suspicio fraudis in contrarium.ibi.nu.20
Homo quo ad animæ salutem etsi debeat omnia mala potius pati,quam malo consentire, in foro tamen exteriori non tenetur allegare se bonum ad sui detrimentum.præs.1.lib.5.nu.28 237
Homo regulariter præsumitur religionis Christianæ obseruator, non autem hæreticus,& quãdo hæreticus præsumatur.præs.6.lib.5. num. 1. & per tot. & seq. 244
Homo præsumitur in dies suo labore & industria effici ditior & locupletior præs.26.lib.6.nu.1 287
Homines sunt ad discendum faciles.præs.183.lib.4.nu.12 197
Homo in dubio non præsumitur baptizatus.præs.14.lib.6.nu.8 278
Homo præsumitur hodie scire quę antea sciuit.pręs.32.lib.6.nu.2 289
Homo non dicitur sibi natus, sed patrię & Reipub. membrum appellatur. præs 13.lib.5.nu 5 248
Homo vt efficiatur studiosus,debet seruare se ab his,quę natura maxima inclinat.pręs.1.lib.5.nu.6 237
Homines omnes a natura liberi nascuntur.pręs.55.lib.6.nu.15 311
Homo liber,qui deliquit, non præsumitur deliquisse voluntate & consensu patroni.præs.27.lib.5.nu.5 256
Homo liber bona fide possessus præsumitur institutus hæres contemplatione bonæ fidei possessoris.præs.22.lib.4.nu.7 17
Homo homini nullo arctiore vinculo iungitur quam eo,quo parentes liberis.præs.56.lib.6.nu.18 312
Homo non præsumitur velle nisi id quod dicit.præs.35.lib.6.nu.12 290
Hominis voluntas consistit in verbis sicut facies in speculari.ibid.nu.16
Hominis voluntas ita declaratur factis quemadmodum & verbis. præs. 101. lib.4.num.1 120
Hominis voluntas facile coniecturis,& præsumptionibus probatur. præs.40. lib.5.nu.2 263
Hominem sui natura posse generare,& matrimonium contrahere. præs. 90. lib.6.nu.1 328
Homo paulo ante visus,præsumitur esse in humanis.lib.1.q.14.nu.3 7
Homo circa ætatis annum 14.Semen ferre incipit,& circa 21. generãdi vim habere.lib.1.q.14.nu.35 8
Homo quod sciuit antea,præsumitur hodie scire.lib.1.q.24.nu.14 12
Homo ad centum annos viuere præsumitur,& quando illam præsumptionẽ allegare non sit nece.lib 1.q.48.nu.37 26.
Hominem viuere posse,vel viuere præsumi ad 100.annos.lib.2.præsump. 51 num.66 80
Hominem centum vsque annos viuere,quomodo intelligendum. lib. 2.præs. 83.num.7 99
Hominem asserens vita functum, vel non extare, id probare debet.lib. 1. q. 14.num.5 8
Hominem honestum in iudicium trahere,ob leuem suspicionem,eumque de fide interrogare,graue,& iniustum videri.lib.1.q.100.nu 5 49
Homines quandoque generare & concipere non valent aliquo tempore, & deinde generandi & concipiendi facultatem recipiunt tam mares quam fœminæ.præs.24.lib.5.nu.12 256
Homo quamdiu viuere præsumatur.præs.49.lib.6.nu.1 301
Quod non præsumitur viuere vsque ad centesimum annum.ibid.num.2. & 13.en.& seq.
Contra.ibi.nu.9.sed male.
Et id nec iuris nec hominis præsumptione.ibi.nu.3.& 5
Homo possibile est quod viuat centum annos, non tamen id est præsumendum.ibi.nu.11
Et quod homines hac nostra ætate vixerint vltra centesimum annum, fabulosum reputatur.ibi.nu.17
Hominis vita si in iudicium deducitur principaliter, præsumitur viuere centum annos,si incidenter secus sed damnatur hæc distinctio.ibi.nu.21
Et si hominis vita est fundamentum agentis,debet ab actore probari, Siuero mors est suus fundamentum, & tunc similiter mortem probare debet. ibid.nu.26
Reijcitur tamen hæc opinio.ibi nu.17
Homo si tandiu abest,quod ignoratur an viuat, ex quo iure determinatum non est quod præsumatur mortuus,erit arbitrarium iudici an præsumatur mortuus.ibi nu.28
Et conciliantur opiniones contrariæ vsque ad finem præsumptionis.ibid.
Homo non præsumitur viuere centum annos.præs.55.lib.6.nu.12 311
Homo dum viuit facile ei est peccatum, & sic potest male mereri, & damnari,& e contra etiam mereri potest.præs.94.lib.6.nu.10 331
Honestum quod est,magis est præsumendum,quam quod est inhonestũ.præs. 54.lib.6.nu.22 309
Honoribus publicis fungens,præsumitur vir bonus,& summæ integritatis,& ea quæ agit,summa fide agere.lib.1.q.15.nu.34 9
Horatij trigemini apud Romanos nati, eorundemque Curiatij apud Albanos pro obtinendo imperio simul congressi fuere, & Horatij Romanis imperium parasse dicuntur.præs 51.lib.6.nu.4 305
Hospitale dicitur locus pius.præs.115 .lib.4.nu.4 139
Hospitalitatis causa præstans quid monasterium aut Abbas illius, non obligare se in futurum voluisse præsumuntur.lib.3.præs.131.nu.82 209
Quid autem sit fauore piæ causæ nu.83
Hostes patriæ non debent gaudere priuilegijs & beneficijs patriæ. præs.45. lib.5.nu.9 266
Hostiam non consecratam tempore mortis sibi dari petens manifeste hæreticus cẽsetur,potissimum si antea aliqua suspicione hæresis laborabat.præsum.6.lib.5.nu 22.Distingue,vt ibi.nu.23
Hypothecę generalis electione,specialẽ non tolli.lib.3.præs.122.nu.27 184

I.

IAcens non præsumitur velle congredi.lib.1.q.14.nu.78 8
Iacobus Garzia Hispanus Sacerdos & bonarum literarum eruditus, hoc morbo laborabat,vt crederet se ab inimicis suis persequi semper.præs.45. lib.6.nu.56 299
Iactare suum nemo verosimiliter præsumitur.lib.1.q.18.nu.13 10
Et lib.2.præs.33.nu.5 67
Et lib.3.præs.122.nu.54 194
Iactare suum nemo præsumitur,ideo indebitum soluens causam & errorem probare debet.lib.3.præs.34.nu.23 141
Iactare velle suum nemo præsumitur.præs.35.lib.5.nu.7. 262
Et præs.27.lib.6.nu.9 287
Iason reprehenditur.præs.8.lib.4.nu 6 7
Iasonis traditio in l.licet Imperator.ff.si quis omis.cau.testa.nu. 28. reijcitur. præs.108.lib.4.nu.45 130
Identitas non præsumitur ad euitandum delictum.pręs.15.lib.6.nu.17 279
Identitas est ab eo probanda,qui in ea fundamentum cõstituit. præs.15.lib. 6.num.2 278
Identitas rei licet aliquando pręsumatur,fallit tamen, quando agitur de arguendo delicto.pręs.2.lib.5.nu 9 238
Identitas rei pręsumitur,si allegetur pręsumptio.lib.1.q.48.nu.19 25
Idioma aliquod qui nunc loquitur,pręsumitur in præteritum illud loqui sciuisse.lib.1.q.24.nu.49 13
Idolis genuflectere,& preces nepharias dicere arguit veram hęresim.pręs.6. lib.5.num.8 244

Idoneitas, an & quando præsumatur.

Idoneitas tunc non pręsumitur sed est probanda, quando rescriptum Papę continet huiusmodi verba,si idoneus repertus erit. pręs. 91. libro 6. nume.3 328

Huiusmo-

Huiusmodi enim verba denotant conditionem quæ in forma specifica debet impleri.ibi nu.4
Et Papa sic rescribendo significat, se non acquiescere præsumptioni iuris. ibid.num.5
Contra nu 6.ibid & minus bene.
idoneitas non præsumitur sed venit probanda quando verba rescripta ita concepta sunt si sibi constiterit eum esse idoneum.ibi.nu 7
Idem quando in rescriptum dictum est, si sibi constiterit per solertem inquisitionem Semp.esse idoneum ibi.nu.8
Secus quando verba ita concepta sunt, si idoneus est, quia non requiritur aliqua extrinseca probatio.ibi.nu.9
Sed contra.ibi nu.10.& male.
idoneitas extrinseca non præsumitur,sed est probanda præcipue quãdo verba rescripti in parte dispositiua ita concepta sunt,si idoneum sibi esse constiterit ibi.nu 16
Idem quando dictum fuit si idoneus est ibi.nu.17
idoneitas extrinseca an præsumatur, quando verba rescripti in procemio tantum ita sunt concepta: laudabilia puerilis ætatis indicia,ex quibus colligitur quod succedentibus annis in virum te debeas producere virtuosum &c.præf.91.lib.6.nu 21 — 329
idoneitatem extrinsecam præsumi scripsit Felinus, & minus rectè. præf. 91. lib.6 nu.21 — eod.
At si coniecturis,& præsumptionibus constaret de idẽtitate hac acquiescẽdum esset.ibi nu.22
idoneus,& habilis, an & quando quis præsumatur ad aliquem actum. præf. 91.lib.6.nu.1 — 328
Et idoneus quis potest intelligi altero de duobus modis,quo ad intrinseca & quo ad extrinseca ibi.nu 2
ignarus dicitur,qui aduersus communem opinionem indicat. lib. 2.præf.71. num 5 — 90
ignobilis siue popularis quilibet præsumitur.præf.60.lib.6.nu.2 — 313
ignobilitatem aduersarij asserens & in ea fundamentum faciens debet eam probare.præf.60.lib.6 nu 5 — eod.
ignorans & errans non censetur consentire.præf.83.lib.6.nu.7 — 356

Ignorantia an & quando præsumatur, & circa quæ versetur, & quando præsumatur in facto proprio vel alieno, & quando excusetur.

ignorantia dicitur,cum de facto nihil scitur,& proprie est ignorare,idest nescire quod sciri debet,& est simplex scientiæ priuatio.præf.23.lib.6 nume. 3.& 7 — 282
ignorantia præsumitur,vbi scientia non probatur præf.116.li.4.nu.35 — 141
ignorantia præsumitur,quãdo in aliqua parte apparet.præf.23 li.6.nu.50. 283
ignorantia licet regulariter præsumatur, non tamen præsumitur in eo, qui præsens fuit.præf.21.li.6.nu.6 — 281
ignorantia versatur aliquando circa iuris dispositionem,aliquando circa factum hominis,aliquando circa vtrunque,& sic datur ignorantia iuris, facti,& iuris & facti.præf.23 lib.6.nu.9 — 582
ignorantia errorque tam iuris factique proprij vel alieni, an & quando præsumatur.præf.23.lib.6.nu.1 — eod.
Quod ignorantia & error regulariter non præsumitur in facto proprio ita nec ignorantia & error proprij nominis.ibi.nu.32
ignorantia facti proprij præsumitur,quando agitur de damno euitando.ibi. num.37
Idem quando agitur de facto antiquo.ibi.nu.38
Intellige nisi factũ sit arduũ & graue,quia tunc nõ excusaret ignorãtia. ibi.
Vel esset factum alteri obligatorium.ibi.nu.40
ignorantia facti proprij præsumitur & excusat,quando factum est inuolutũ & intricatum præf.23.lib.6.nu.41 — 283
Idem quando hoc proprium factum fuisset explicatum non per se, sed vel per filium vel per procuratorem.ibi nu.42
intellige tamen nisi factum sit arduum & graue,quia tunc præsumitur dominus certior factus ab ipso procuratore.ibi.nu.43
Vel intellige,nisi ex facto ipsius procuratoris aliquid commodum peruenit ad dominum.ibi.nu 44
Vel quando procurator fecit aliquid cum magna impensa quam verisimiliter procurator inscio domino non fecisset,quia non præsumitur ignorantia.ibi.nu.45
intellige et,nisi procurator fuerit ad hoc specialiter constitutus.ibi nu 46
ignorantia in facto proprio præsumitur, quando quis est implicitus multis negotijs.ibi.nu.47
Idem quando aliquis in extremis laborans rem aliquam vni obligauit, deinde eam alteri legauit.ibi.nu.49
ignorantia facti alieni regulariter excusat,& præsumitũ.præf.23.li,6.n 51.283
Et qui scientiam allegat,probare eam debet.ibi.nu.52
ignorantia in facto alieno,quod quis scire tenetur non præsumitur,sed scientia.ibi.nu 66
Idem quando aliquid est publice factum ibi.nu.68
In facto enim notorio præsumitur scientia. ibi.nu.69. — eod.
Idem quando de eo facto est publica vox & fama ibi.nu 70
Idem si factum alienum esset denunciatum ad domum illius, qui ignorantiam allegaret.ibi.nu.71
Idem quando ignorantiam allegans fuisset præsens illi facto. ibi.nu.72
Idem quando constat,hunc allegantem ignorantiam iam perquisiuisse de hoc facto,& eius partem sciuisse.ibi nu.73
Idem quando ipsius facti alieni scriptura esset apud d.allegantem ignorantiam.ibi nu 74
ignorantia facti alieni non præsumitur in facto nobilium seu magnorum virorum.ibi nu.80
Idem quando factum est nobile & egregium.ibi.nu.81
Idem in facto alieno sæpius pertractato.ibi nu.83
Idem quando ex facto alieno quis sentit commodum.ibi.nu.84
Idem in factis vicinorum & coniunctorum.ibi.nu.85
ignorantia iuris & facti, an & quando præsumatur.præf.23.li.6.nu.86 — 284
ignorantia iuris difficile probatur præf.23.lib.6.nu.13 — 281
ignorantia iuris & errore nemo præsumitur aliquid fecisse.præf.23.li.6.n.10 eo.
ignorantia iuris naturalis,non præsumitur in minore,muliere, milite, rustico,& similib.præf.23.lib.6.nu 23 — eo.
Nec in prædictis personis præsumitur ignorantia iuris, quando tractant de lucro captando,ibi.nu.24
Idem quando confecerunt actum clam ibi nu.25
ignorantia probabilis excusat ab hæresi.præf.7.lib.5.nu.10 — 245
ignorantia multum probabilis,de conditione eius cum quo quis contrahit, excusat lib.3.præf 88.nu.15 — 168
ignorare plus est,quam errare,cum ignorantia nullam, error vero aliquam rei scientiam supponat.præf 23.lib.6 nu.8 — 282
illegitimum quem esse,creditur quædam nota & infamia facti. præf.54.lib.6. num.29 — 310
imaginum vsus pius,& illis scribimus nomen eius cuius est imago,& inter sacras res & reliquias haberi debent.præf 115.li 4 nu.19 — 139
immobilia censentur etiam reditus & pensiones annuæ, dummodo perpetuæ sint.præf.141.lib.4.nu.3 — 152
immunis a collectis,si eas soluit coacte,non sibi præiudicat. præf.41.libro 6. nume.15 — 296
immunem aliquem aut tanquam exemptum se gerere,qui passus est, confirmare videtur titulum illius lib. 3.præf.131.nu 23 — 207
immunitas a principe seu Imperatore concessa præsumitur, existente eo qui se immunem gerit,in decennali quasi possessione.lib.3.præf.131.nu.52 — 211
immunitas Ecclesiæ concessa,intelligitur etiam concessa Cœmiterio.præf.72. nu.23.lib 6
immunitatis titulum inualidum,cursu 40.anno,confirmari.lib 3.præsum.131 num.35 — 207
immunitatis ob 12.liberos,fauor publicus est causa proxima.lib 3 præf.103. num.19 — 179
immunitate & exemptione concessa ab Episcopo, cursu decennij Pontificis confirmatio adhibita præsumitur.lib.3.præf.132.nu 53 — 211
immunis a muneribus ciuitatis si patitur se describi in æstimo & catastro, præsumitur suo beneficio renunciasse.præf.41 lib.6 nu.5 — 296
intellige,vt ibi nu.6.& 7
impediens prædicationem, defensionem, atque doctrinam catholicæ fidei, & contemnens censuras ecclesiæ, & in eis permanens ab errore discessurum,pertinax hæreticus censetur præf 7.lib.5.nu.12 — 245
impedimenti cã cessante,cessare debet & impedimentũ.præf.39.li.4 nu.71 37
impensa facta in domo præsumitur facta a marito, qui tenetur ferre onera matrimonij præf.11.lib.6 nu.21 — 276
impensarum,& meliorationum factarum,in re fideicommisso subiecta,æstimatio tempore restitutionis consideratur.lib 3.præf.31.nu.5 — 140
idque etiam ad commodum ipsius hæredis priuati.nu.6
Reiecta quorundam opinione ibid.nu.8
impensis ad perpetuam rei vtilitatem factis, respectus habetur ad id, quod res de præsenti valet.lib 3.præf.25 nu 7 — 140
imperium merum vel etiam mixtum,commissum alicui,non potest alteri demandari.lib.2.præf.21.nu 5 — 64
imperium mistum sui natura concessibile est, & delegabile.lib.3.præsum.97. num 21 — 175
imperium merum,ex regalibus est.ibid.nu.27
imperium merum venit appellatione iurisdictionis in genere.nu.31
imperatoris nomen in principio instrumenti pони debere,cur sit constitutũ. lib.2.præf.83.nu.1 — 99
imperatoris vel Pontificis nomen, positum in vno instrumento quibus casibus repetitum censeatur in subsequentibus.nu.2.& 5
imperfecta duo eiusdem generis,efficiunt vnum perfectum, etiam in indiuiduis,& substantialibus.lib.1 q.39 nu.4 — 20
imperfectã plura,non faciunt vnum perfectum.lib.1.q.91 nu 6 — 44
impetrans rescriptum non expressis his, quæ mouere potuissent principem ad non concedendum, præsumitur voluisse circumuenire & decipere ipsum principem,& sic dolus censetur præf.3.lib.5.nu 75 — 241
implicæ quid sint præf.161.lib.4 nu.16 — 176
impotentiam coeundi signis permultis probari.præf.90.lib.6 nu.6 — 318
impropriatio duplicata,iure non recipitur.lib.3 præf.104.nu.36 — 181
impropriatio nimia in testimonio testis nõ admittitur.præf.4.li 6.nu.35. 274
improprietates restringi non autem extendi debent.præsumpt.63. libro 4. num.57 — 94
impubes potest contrahere sponsalia non autem matrimoniũ,& quare.præf. 93.lib.6.nu.10 — 330
impuberem posse filios procreare malitia supplente ætatem,& puerum nonẽ annorum nutricem suam grauidam reddidisse.præf.34.lib.4.nu.19 — 27
incendiarius quibus coniecturis detegatur,& qua pœna plectatur. præf.52 li. 5 .nu.1.& 2 — 265
incendium committi non solet sine aliqua culpa inhabitantium. præf. 61.lib. 6.num.31 — 314
incendium præsumitur commissum culpa inhabitantium.præf.3.lib.5.nume. 129.243.& præf.42.lib eo.nu.3 — 265
incendium culpa inhabitantium præsumitur commissum.lib.1.q.59.nu.3 — 29
incendiũ etsi inhabitantiũ culpa commissum præsumatur,nemo tñ ad emendationẽ dãnitenet si de persona determinata nõ cõstet.li.1.q 97.nu.1 — 46
incertum deducens probare debet li.2.præf.50.nu.25 — 76
Et quid si constet.nu.12.13.& 14
incerta sunt aliquando tam apud legem quam apud iudicem, quæ ex facto sunt.lib.1.q.11 nu.14 — 7
inclusio vnius non est exclusio alterius,vbi eadem est vtriusque ratio. lib 3 præf.90 nu.7.Item eius,quod alio iure inclusum legitur.nu.8 — 169
inclusio vnius est alterius exclusio,& quando procedat hæc reg. præf. 89.lib 4.nu.90.106.& præf.190.lib.4.nu.27 — 215
Cessat autem huiusmodi argumentum quando constat, mentem disponentis eandem fuisse de casu excluso quæ de incluso. ibid.
Nec habet locum d.regula in connexis, quæ sui natura æque includuntur. præf.36.lib.4.nu.22.30.& præf.39.lib.eo.nu.6 — 35
incola vere is dicitur, qui in aliquam regionem domicilium suum contulit. præf.45 lib.6 nu.10 — 297
inconstantia vitium maximum est præf.37.lib 6.nu 1 — 292
incontinens præsumitur qui patrẽ habuit incontinentẽ præf.58 li 6.nu.6. 313
incontinens in præsenti,talis præsumitur in futurum.lib.1,q.19.nu.8 — 10
Et præf.24.nu.36 — 12
incontinenti quæ sunt,censentur inesse.lib.3.præf.134.nu.22 — 214
incontinenti quid gestum dicatur,arbitrio iudicis committitur.lib.3.præf. 154 nu.20 — 198
incontinenti sciens se non debere soluens,præsumitur donare.lib.3 præf.6 nu.44 — 114
indefinita æquipollet vniuersali in dispositione legis,non autem hominis. li 1 q.46.nu.31 — 24

I N D E X.

Indefinita æquipollet vniuersali. præs. 5. lib. 4. nu. 44. & præs. 76. lib. eo. nu. 19. & præs. 173. lib. eo. nu. 12 189
Indefinita æquipollet vniuersali, quando ratio id suadet, secus si non adsit eadem ratio, vel dispositio est odiosa. præs. 62. lib. 4. nu. 7. & 10. 56. & seq.
Indefinita æquipollet vniuersali etiam in dispositione hominis, quando eadē est ratio & qualitas. præs. 21. lib. 4. nu. 5 16
Indicium est sola quædam præsumptio iuris, non autem iuris & de iure. præs. 89. lib. 4. nu. 5 101
Indicium solum nascitur a probabilibus. lib. 1. q. 7. nu. 5 4
Indicium quid sit secundum Bal. ibid. nu. 6. & 7
Indicium esse maius ipsa simplici præsumptione vt voluit Iulius Clarus, absolute verum non est. ibi. nu. 9
Indicium appellatur interdum præsumptio, cum a lege receptum probatumque fuit. nu. 10
Indicium esse pro veritate in ciuili negocio, & in criminalibus pro signo vt voluit Brunus, quomodo intelligendum. ibi. nu. 11. 12 & 13
Indicium secundum Baldum duplex, semiplenum seu dubitatiuum, & plenū siue indubitatum. ibi. nu. 14
Indicium leue est minus nuda præsumptione secundum Ias. nu. 17
Indicium a suspicione non differre consuluit Corneus ibi. nu. 18
Indicium ab indico, cas argumentum habendæ veritatis. nu. 19
Indicium in latina significatione sumitur pro nota quadam, & demonstratione rei gestæ. ibi. nu. 10
Indicium vnum tollit aliud lib. 1. q. 30. nu. 4 25
Indicium delicti proximū, vno teste de veritate probatur. li. 1. q. 91. nu. 1. 44
Qualis autem testis is esse debeat.
Indicium aliud iuris aliud facti. lib. 1. q. 88. nu. 3 39
Indicium facti quid. nu. 4
Indicium iuris quid. nu. 5
Indicij semipleni diffinitio autore Bal. lib. 1. q. 7. nu. 15 4
Indicij pleni diffinitio secundum eundem. ibi. nu. 16
Indicia Rustici Papienses coniecturas appellant. lib. 1. q. 7. nu. 22 eo.
Indicia quibus accusatus de crimine vel inquiri potest, vel torturæ subijci, arbitraria sunt. lib. 1. q. 44. nu. 9 12
Indicia, & præsumptiones, ad inquirendum, & torquendum paria esse non oportet. lib. 1. q. 88. nu. 1 40
Indicia ad torquendum vrgentia, & ad damnandum vrgentiora requiruntur. ibid. nu. 2
Indicia leuiora ad inquirendum, quam torquendum sufficiunt. nu. 6
Indicia ad præhensionem, & generalem inquisitionem a pari procedunt. nume. 11
Indicia ad specialem inquisitionem, quæ sint. ibi. nu. 21
Indicia leuia concurrentia, cum assertione offensi in articulo mortis, quæstionibus sufficiunt. lib. 1. q. 49. nu. 81 42
Indicia remota, singula quæque, testibus duobus probanda sunt. libro 1. q. 91. num. 2 44
Et quando id præsertim sit necesse. nu. 3
Indicia ad torturam sufficientia, diluuntur confessione offensi, ab inquisito se non esse læsum vel offensum. lib. 1. q. 90. nu. 1 44
Inducta ad augmentum non debet operari diminutionem. præs. 2. libro 4. nu. 19. 2. & præs. 190. lib. eo. nu. 30 215
Inducta ad diminutionem augmentum operari non debent. præs. 127. lib. 4. nume. 5 147
Inducta ad fauorem non debent odium operari. præs. 123. lib. 4. nu. 5. 144. & præs. 169. lib. eo. nu. 16. 187. & præs. 1. lib. 5. nu. 21 237
Industriam personæ electam, vis etiam verborum indicat. lib. 2. præs. 21. nu. 6. 7. 9. nu. 13. 15. 19. & 17 64
Inæqualitas quæ casu euenit, non est considerabilis. præs. 60. lib. 4. nu. 53 53
Infamia non præsumitur, cum sit delictum. præs. 54. lib. eo. nu. 30 310
Infamiæ pœna est grauior quam pœna mortis. præs. 49. lib. 5. nu. 5 270
Infamem Pontifex sciens ordinando, famæ restituere præsumitur. libro 2. præs. 20. nu. 13 63
Infamiam præ cæteris euitare velle, quilibet præsumitur. li. 3. præs. 136. nu. 2. 217
Infans olim hodie non præsumitur. lib. 1. q. 24. nu. 18 12
Infantia finitur in septimo anno. præs. 47. lib. 4. nu. 3 42
Infeudandi licentia & alienandi, maxime inter se differunt. libr. 3. præs. 102. num. 22 178
Infirmitas est habitus cuiuscunque corporis contra naturam. præsum. 46. lib. 6. num. 7 300
Infirmus in domo mea præsumitur habuisse a me alimenta & reliqua ei necessaria. præs. 71. lib. 6. nu. 6 320
Infimus quidam Romæ, occlusis ædibus, e fenestris vasa in transeuntib. ostendebat, si scitans an elideret. præs. 45. lib. 6. nu. 50 299
Infortunia ex locorum mutatione sæpissime curantur. lib. 3. præs. 138. nu. 12. 218
Ingratitudinem sequitur impudentia, quæ ad omnem turpitudinem dux est. præs. 4. lib. 5. nu. 13 243
Et quid apud Athenienses de ingratitudine sancitum reperitur. ibi. nu. 14
Ingratus nemo præsumitur, præsertim erga parentes, & in huiusmodi vitio necessaria est omnimodo liquida & clara probatio, cum sit vitium valde graue. præs. 4. lib. 5. nu. 11 eod.
Et quomodo diuino numine puniantur ingrati. ibi. & nu. seq.
Ingratus nemo præsumitur, nisi arguatur & probetur. lib. 1. q. 18. nu. 6 10
Inhabilis quando dispensatus censetur etiamsi princeps non exprimat in literis promotionis inhabilem, nec adsit clausula, ex certa scientia. li. 2. præsum. 20. nu. 7 62
Inhabilem Princeps promouens dispensare creditur, etsi inhabilitatem ignoret, cum idem si inhabilitatem sciuisset, fuisset facturus. lib. 2. præsump. 20. num. 27 63
Idem etiam, si saltem inhabilitatem sciret præsumatur. nu. 18
Inhabilem non præsumitur dispensare princeps, per substitutum promouendo. ibid. num. 34
Idem si existimare potuit, eum ab alio fuisse habilitatum. nu. 35
Inhabilem promouens princeps ob necessitatem, non præsumitur dispensare. num. 36
Inhabilem dispensare princeps censetur, quando rescriptum aliquid aliud operari non possit. nu. 37
Inhabilem non præsumitur dispensare princeps faciendo quod est fieri consuetum. nu. 38
Inhabilitatis exceptio adeo potens est, vt nunquam exclusa præsumatur a Summo Pontifice. præs. 32. nu. 2 67
Inhabilitatem alicuius princeps ignorans, an promouendo eum dispensasse credatur. lib. 2. præs. 20. nu. 21. 22. 23 & 24 63
Inhabilitatem etiam a defectu naturali prouenientem, princeps promouendo, dispensare præsumitur ibi. nu. 28
Inimicitia capitalis aliquibus concurrentibus, torturæ indicium est. lib. 1. q. 49. num. 51 41
Inimicitia leuis etiam cum alijs adminiculis, quæstionibus non facit indiciū. ibid. num. 52
Inimicitia causata ex offensione non sibi sed suis facta, indicium facit quæstionib. nu. 53
Inimicitia orta inter reum, & iudicem, efficax est, vt iudex queat recusari. num. 54
Inimicitia in specie probari debet, vt torturæ fiat indicium. ibi. nu. 58
Inimicitia inter donatorem, & donatarium exorta, signum est donationis causa mortis reuocatæ. lib. 3. præs. 37. nu. 16 144
Idem esse in legatario. & testatore. nu. 17
Idque procedere, etsi in testamento vel codicillis postea confectis, nullam reuocatæ donationis mentionem fecerit. nu. 18
Aut etiam per errorem facta fuerit legati solutio. nu. 19
Nec refert etiam si donatio, ob specialia donatarij benemerita processerit. nume. 20
Inimicitia inter donatorem, & donatarium culpa donatoris interueniente, non præsumitur donationis facta reuocatio. ibid nu. 21
Idem in testatore, & legatario. nu. 22
Contraria tamen opinio probabilior, & ratio eius. nu. 23
Inimicitia ob quam donatio causa mortis reuocata præsumatur, grauis esse debet. ibid nu. 25
Inimicitiæ effectus, per reconciliationem de recenti, non censetur sublatus. lib. 1. q. 49. nu. 57 41
Inimicitia sequuta reconciliatione, donatio vel legatum factum reconualescit lib. 3. præs. 37. nu. 38 144
Inimicitia inter dominum & procuratorem exorta, præsumitur mandatum reuocatum. lib. 2. præs. 36. nu. 24 69
Inimicitiæ graues, quæ sint inter donatorem, & donatarium, aut testatorem legatariumve lib. 3. præs. 37. nu. 26. 27. 28. 29. 31. 34. & 36 144
Inimicitia & odium, an & quando inter aliquos præsumatur. præs. 43. lib. 5. nu. 1 & per tot. 265
Et quibus coniecturis probari possit inimicitia. ibi. nu. 3. & seq.
Inimicitia præsumitur inter eos, inter quos grauis est orta lis, puta in causa status. ib. nu. 4
Idem quando extitit lis de omnibus bonis, vel de maiori eorum parte. ibi. num. 5
Idem quando extitit lis de causa capitali. ibi. nu. 6
Inimicitia orta ex lite præsumitur durare et lite finita. præs. 43. lib. 5. nu. 7. 265
Inimicitia superueniens est valida coniectura, testatorem posse mutare voluntatem. præs. 106. lib. 4. nu. 38 182
Inimicitia superueniens operatur, vt multa iam concessa reuocata censeantur. præs. 170. lib. 4. nu. 3 187
Inimicus is præsumitur, qui est amicus inimici, vel saltem est suspectus. præs. 43. lib. 5. nu. 12 265
Sic & qui cum inimico conuersatur ibi. nu. 13
Idem de cohabitante cum inimico. ibi. nu. 14
Secus in cohabitatione modici temporis, puta duorum mensium. ibi. nu. 15
Inimicus exiens de domo occisi gladio districto cruentoque, homicida præsumitur. lib. 1. q. 65. nu. 7 32
Inimici testimonium quando non recipiendum. lib. 2. præs. 47. nu. 7 74
Inimicus præsumitur omnia facere quæ potest, vt inimico noceat, & ideo si in fundo suo aliquid facit, quod inimico noceat, dolose fecisse præsumitur præs. 29. lib. 6. nu. 26 288
Inimicus semel adhuc præsumitur inimicus. præs. 32. lib. 5. nu. 11 260
Inimicus adhuc præsumitur, qui semel fuit inimicus. præs. 43. lib. 5. nu. 8 265
Et quid de inimico reconciliato. ibi. nu. 9
Inimicus is præsumitur, qui cum consueuerit aliquem salutare, non amplius salutat. ibi. nu. 10
Idem de eo, qui consueuerat me adloqui & amplius nō loquitur. ibi nu. 12
Idem de eo, qui contrahit parentelam cum inimico meo, vel confœderationem. ibi. nu. 16
Inimicus is præsumitur, qui aliqua iniuria fuit affectus vel ab aliquo carceratus. ibi. nu. 17
Iniuria non infertur volenti & scienti. præs. 189. lib. 4. nu. 57 208
Iniuria illata ab eo, qui magistratu fungitur, præsumitur illata tanquam a magistratu, non autem tanquam priuato. lib. 1. q. 14. nu. 71 8
Iniuria vni fratri illata, censetur illata & alteri. lib. 2. præs. 53. nu. 2 82
Iniuria illata a fratre fratri, est grauior illa quæ ab extraneo infertur. ibi. nu. 7
Iniuria illata, & damnum ex ea proueniens, separata sunt. lib. 3. præsum. 214. num. 4 286
Iniuria quæ dicatur atrox, iudicis relinquitur arbitrio. li. 3. præs. 37. nu. 37. 144
Iniuriæ remissæ pactum præsumi perpetuum. lib. 3. præs. 109. nu. 10. 183
Iniuriam qui semel remisit, in futurum quoque remisisse præsumitur. lib. 2. q. 24. num. 16 12
Iniuriam inferens, præter pœnam a lege in dictam, tenetur ad interesse, damnum ratione iniuriæ passo. lib. 3. præs. 114. nu. 1 186
Iniuriam remittens læsus, non præsumitur damna, & expensas condenasse. ibid. num. 3
Idque verum est, quamuis iniuria cum expulsionib. & deuastationibus, remissa sit. nu. 5
Nisi tamen remissio facta sit plenissime. nu. 6
Iniuria non præsumitur illata ob cognationis vel affinitatis vinculum. præs. 16. lib. 5. nu. 5 249
Et illata a fratre iudicatur grauior quam si sit illata ab extraneo. ibi. nu. 6
Iniuria a consanguineo illata non præsumitur animo iniuriandi illata. præs. 40. lib. 5. nu. 18 264
Iniuria aliquem afficiens probare debet, se non animo iniuriandi id fecisse, alias in dolo esse censetur. præs. 3. lib. 5. nu. 47 242
Iniuriandi animus coniecturis & præsumptionibus detegi potest. præs. 40. li. 5. num. 31 264
Et animus non iniuriandi probatur iure eius qui iniuriam intulit. ibi. nu. 32.
Innocens quilibet præsumitur & sine vitio. præs. 1. lib. 5. nu. 16 237
Innocens is præsumitur, quem nemo accusauit. præs. 4. lib. 5. nu. 3 243
Innocentiæ vis magna est, quæ vt detegatur semper admitti debent probationes. præs. 48. lib. 5. nu. 2 269

Potest

I N D E X.

Potest probari autem innocentia testibus domesticis & sanguine coniunctis.ibi.nu.7.& 9 eod.
imò probari potest præsumptionib.& coniecturis.ibi.nu.8.& seq.
innocentiæ maxima est coniectura, quæ sumitur ex exculpatione socij criminis, cum moriturus esset, cum & is fuerit accusator.ibi.nu.17
idem quando testes, qui contra accusatum attestati sunt, extraiudicium testimonium suum reuocauerunt.ibi.nu.18
innocentiæ efficax coniectura est illius, qui damnatus ad mortem protestatus est se innocentem esse, & dum laqueo iussu suspensus, mori non potuit, sed laqueo fracto incolumis cecidit in terram.ibi.nu.19
Secus si clarè constaret de delicto morte digno.ibi nu.20
innocentia accusati quibus coniecturis detegi possit præs.48.lib 5.num. 1. & per tot 55.& seq. 269
innocentia accusati vt probetur, admittitur etiam tertius cuius non interest. præs.48.lib.5.nu.3 269
innouantes regimina & administrationes ciuitatis habent præsumptionem contra se.& suspicione non carent.præs.34.lib.5 nu.5 262
inopia sola non est causa sufficiens, ad consequendum alimenta, & sumptus litis lib. 1.q.35.nu.32 17
in perpetuum: verbum, secundum subiectam materiam intelligi. lib.3.præs. 203.nu.39 180
Et in materia priuilegiorum quomodo accipiatur.nu.40
inquisitio alia generalis alia specialis.lib.1.q.88.nu.7 39
inquisitio ad quem finem fiat.ibi.nu.8
inquisitio generalis vt fiat, testimonium cuiuslibet testis sufficit. libro 1.q.88. num.12 39
idque locum habere etiam in testimonio inimici vel banniti.nu.13
idem in teste, qui propter ætatem alias interrogari non posset.nu.14
inquisitio generalis fieri potest, ob assertionem vulnerati superuiuentis. ibi. num.15
item ob testimonium propinquorum occisi vel vulnerati.nu.19
idque etiam ad præhensionem, & capturam suspecti.nu.20
inquisitionem generalem, iudex incautè non debet facere, & quam ob causam.lib.1 q.88 nu.10 39
inquisitionem ad generalem, indicium est sufficiens grauis inimicitia.lib.1.q. 88.num 18 eod.
inquisitionem ad specialem, præhensionem, & torturam, secundum aliquos famam sufficere.lib.1.q 88 nu.17 eod.
inquisitione in generali cur sufficiant leuia indicia.lib.1.q.88.nu 9 eod.
inquisitori, quando etiam non liceat procedere, ad interrogandum, quid suspectus de fide sentiat. lib.1.q 100.nu 4 49
insani sæpissimè sanè loquuntur.præs 8.lib.4.nu.36 7
insani & dementes aliquando loquuntur verba sanæ mentis, & aliquando aliqua signa prudentiæ faciunt, non tamen desinunt esse dementes. præs. 45.lib 6.nu.60 299
insania appellatur phrenesis, quæ tunc esse dicitur, quando continua dementia esse incipit, aut cum æger quamuis adhuc sapit quasdam tamen varias imaginationes accepit.præs 45.lib.6.nu.3 298
instantia noua incipit a litis contestatione.lib.1.q.73.nu.2 33
insignia, & arma insculpta in Ecclesia, præsumptionem faciunt, quod bona fide quis sit in possessione iuris patronatus.lib.3.præs.130.nu.31 205
insinuatio in donatione causa mortis non requiritur.lib.3.præs.35.nu.35. 143
insolita suspicionem arguunt.lib.3.præs.122.nu.116 197
instituo, verbum, an sit directum ciuile.præs 54.lib.4.nu.2 46
institutio tanquam genus diuiditur in duas species.lib.3.præs.40.nu.8 46
institutio præsumitur, quod præcesserit substitutionem.præs.7.lib.6 nu.2. 275
institutio in hæreditate aliena scienter facta a testatore non valet, nec debetur æstimatio.præs.116.lib.4.nu.12 140
institutio facta de nepote in casu mortis filij extenditur ad casum, si is, filius patietur interdictum aquæ & ignis, vel si emancipetur.præs.26.li.4 nu.6. 19
institutio facta de posthumo nascituro post mortem testatoris trahitur ad casum, si is posthumus nascatur in vita.præs.26.lib.4.nu.4 eod.
institutio pura ad diem vel ex die fieri nequit.præs.141.lib.4.nu.4 160
institutio in re particulari facta valet.præs.26.lib.4 nu.27 20
institutio tacita resultans ex verbis, pro expressa habetur.præsump.19. lib. 4. nume.8 15
institutio in re certa facta filio alio vniuersali hærede instituto, non potest reuocari in codicillis, licet alias secus.præs 79.nu.52.lib.4 86
institutio facta de vno ex pluribus an & quando valeat.præsump.25. libr. 4. num.17 19
institutiones & substitutiones directè sunt fauorabiles, & in eis filiæ sub nomine filiorum continentur.præs.84.nu.4 95
institutionis vel legati causa impulsiua non facit corruere ipsam dispositionem, licet fuerit falsa.præs.24.lib.4.nu.17 18

Institutus an & quando præsumatur adiuisse hæreditatem, & quando quis præsumatur institutus vel substitutus.

institutus an præsumatur adiuisse hæreditatem, quando vsus est verbis dispositionis, quæ tamen suspensionem quandam habent.præsumptio. 100.lib.4. nume.10 119
institutus an dicatur hæreditatem adiuisse, si constituit procuratorē ad protestandum alicui, qui se in hæreditate fratris sui ingerit, ne quid noui faciat in d.hæreditate, quia ad se pertinet iusto titulo.præs.100.lib.4.nu.31. 119
Et quid si fuit interrogatus ab aliquo, quo vti velit testamento, & ipse respondeat, velle vti primo si valet, & si non valet, velle vti secundo. ibid. nume.32
Quod si respondendo positionib.dixit se quoquo modo hæredem esse, hæreditatem præsumitur adiuisse.ibi.nu.34
idem, si dixit, credere se hæredem esse.ibi.nu.35
institutus præsumitur hæreditatem adiuisse, quando dixit, Volo esse hæres. præs.100.lib.4.nu.19
idem quando dixit, Pro certo volo adire.ibi.nu.20
institutus vel vocatus ab intestato si cepit bonis hæreditatis, præsumitur iā adiuisse hæreditatem.præs.101.lib 4.nu.98 123
institutus vel ab intestato vocatus si patitur res hæreditarias multi valoris interire & pessum ire, repudiasse censetur.præs.102 lib.4.nu.14 124
institutus vel substitutus an & quando quis præsumatur.præs.17.li.4.nu.1 13
institutus quando censeatur etiam substitutus, ex præsumpta mente testatoris succedat ex iure accrescendi, exclusa institutione.præs.17.lib.4 nu.8 99
institutus sub conditione non potest dici hæres, nisi deficiente conditione. præs.51 lib.4.nu.20 44
instituti hoc pacto, Titius & Seius vter eorum viuet, hæres esto, si constat vtrunq; viuere, qui censeatur institutus nunquid ambo.præs.17.li.4.nu.2.23
Et quid si vnus decessit altero superstite.ibi.nu.3
institutus in re certa quando ex præsumpta mente testatoris censeatur hæres vel legatarius præs.20.lib.4.nu.2 15

Instrumentum, an & quando præsumatur falsum, & quando exhiberi debeat.

instrumentum si fuit confectum inter ignotos, præsumitur falsum. præs. 20. lib.5.num 41 251
Et idem quando in ea falsa causa est expressa ibi.nu.42
idem quando debita solemnitas fuit omissa.ibi nu.43
instrumentum si continet renunciationem immensi iuris, & aliqua causa ipsius renunciationis minus vera fuit narrata, falsitatis vitio non caret. præs. 20 lib.5.nu.34 eod.
instrumentum, quod iamdiu asseritur confectum, si literis recentib apparet registrarum, falsi speciem continere dicitur.præs.20.li.5 nu.15 eod.
idem quando ipsa registratio facta est non seruato stilo & modo solito registrandi.ibi.nu.16
Et idem quando instrumentum non continet ea, quæ adhiberi solent in instrumentis.ibi nu.17
idem quando charactera literarum instrumenti apparent diuersi a solitis characteribus quibus consueuit vti ille scriptor instrum.ibi.nu.18
instrumentum arguitur falsum ex eo, quod notarius cōsueuit scribere nomē Hieronymi cum aspiratione si in eo reperitur scriptum sine aspiratione. ibid.nu.19
idem quando instrumentum continet pacta insolita, vel clausulas non consuetas adhiberi.ibi.nu.20
instrumentum non censeatur in totū falsum, quando falsitas esset circa illud, quod nullo modo respicit negotium, de quo agitur, præs.21.li.5.nu.10.252
idem quando falsitas fuisset commissa circa teorā demonstratā.ibi.nu.11.
idem quando falsum fuisset in vna parte instrumenti commissum præsumptiuè tamen.ibi.nu 12
instrumentum non præsumitur in totum falsum, quando falsitas est commissa in re tenui & modica.præs.21.li 5.nu.5. 252
idem quando falsitas in instrumento commissa non dolo aut vitio ipsius notarij, sed ob falsam partis assertionem esset commissa, non enim vitiatur in ea parte, vbi non est falsitas.ibi.nu.10
idem quando constaret vel efficacioribus probationibus vel claris præsumptionib. alias instrumenti partes esse veras.nu 21
instrumentum in vna parte falsum an & quando præsumatur in totum falsum.præs.21 lib.5.nu.1 252
Quod tunc totum falsum censetur, quando falsitas prouenit ex persona notarij, qui sua malitia & dolo commisit falsum.ibi.nu.3
idem quando falsitas fuisset commissa in verbis enunciatiuis ac incidenter prolatis in eo, puta circa locum, tempus, & huiusmodi, alias secus ibi.nu.6.
Declaratur hoc non procedere, quando constaret ex confessione partis alia capitula ipsius instrumenti vera esse.ibi nu.7
instrumento damnato de falso, corruit & omnis confessio in eo comprehēsa.præs.21.lib.5.nu 15 252
instrumenti fides pendet a fide & persona notarij præs.21.lib.5.nu.4
instrumentum si reperitur factū de venditione pura, & aliud de conditionali, præsumitur venditionū sicq; actuū pluralitas.præs.15.lib.6.nu. 12 278
instrumentum fuisse apud aduersarium ab initio litis, si quis probauit, cogere eum potest ad exhibendum.præs.64.lib.6.nu.4 316
Est enim instrumentum de his quæ custodiri solent.ibid.
instrumenta facta a notario damnato de falso post sententiam omnia falsa præsumuntur.præs.21.lib.5.nu.24 252
instrumentum carens debitis solemnitatibus licet viuo notario ipso nihil probet, eo tamen mortuo semiplenā probationē facit.præs.5.li.5.n.10.243
Et instrumenti fides fulciatur testibus mortuis, licet viuentes contradicāt. ibid.nu 12
Et instro notarij mortui maior fides adhibetur quam viuentis. ibid.nu.11
instrumenta dotalia licet non requirantur ad matrimonij validitatem, requiruntur tamen, vt filij iam nati legitimi reddantur quo ad successionē p.æs. 189.lib.4.nu 83 209
instrumentis duobus productis, vno scilicet cessionis, & altero solutionis creditis, præsumitur prius confectū illud solutionis si soluens reperitur in possessione.præs.69.lib.6.nu.9 319
instrm primum si est planum & clarum, declaratur secundum obscurum & dubium, ne censeantur partes se correxisse præs.37.lib.6.nu.11 291
instrumentis artificij legatis, continentur ea, quæ illi artificio conueniunt. præs.154 lib.4.nu 22 172
instrumenta non infixa fundo fructus acquirendi causa quæ sint. præs. 145.li. 4.num.10 eod.
Et quæ sint instrumenta quærendorum fructuum causa.ibi.nu.11
Et quæ colligendorum fructuum causa.ibi.nu.12
Et quæ conseruandi fructus causa.ibi.nu.13
instrumento Lanionis legato quid contineatur.præs.154.lib.4.nu.28 171
instrumento pictoris legato, quid comprehendatur.præs.154.li.4.nu.23 eo.
Et quid, instrumento piscatorio legato.ibi.nu.24
Et quid instrumento balneatorio legato.ibi.nu.25
instrm publicum, dicitur probatio clara, & probata lib.1.q 65.nu.8 31
Instrm publice confectū veritatis hēt præsumptionē li.3.præs.122.nu.4. 192
instrm publicū magnā pro se præsumptionem habet.lib.1.q 99.nu.14 48
instrumentum tanquam suspectum de falso volens arguere, pro qualitate causæ probare debet.ibid.nu.16
instrumentum continens non verosimile, suspectum fit, vt in causa ciuili nullam faciat fidem.ibi nu.17
instrumentum confectum a notario, consueto facere falsa instrumenta non probat in ciuili, nisi comprobetur testib.nu.18
instrumentum magnā habet pro se præsumptionem.lib.2.præs.49.nu.1 72
instrumentum & verum, & solemne præsumitur.ibi.nu.2
Et his præsumptionib.statur donec appareat contrarium.nu.3
instrumentorum præsumptionem pro se habet, quo ad verba dispositiua. nu.5
instrumentum in vna parte falsum præsumitur falsum in totum.nu.6
idem si vitium aliquod patens, & manifestum non appareat.nu.7

I N D E X.

Instrumentum in prima locatione factum, in tacita relocatione non præsumitur repetitum. lib. 3. præs. 45 nu. 46 — 168
Instrumentum antiquitus sumptum, & exemplatum, habet pro se præsumptionem lib. 1. q. 48. nu. 16 — 16
Instrumentum allatum ex remota regione, habens debitam, & publicam formam, a notario confectum præsumitur, & fidem facit. lib. 1. præsum. 78. nume. 10 — 97
Instrumentum antiquum excedens cursum centum annorum, præsumitur conscriptum a notario. ibi. nu. 11
Instrumentum repertum cancellatum penes creditorem, præsumit debitorē liberatum. lib. 3. præs. 141. nu. 4 — 221
Eamque esse præsumptionem iuris a lege probatam. nu. 5
Nisi tamen aliam ob causam cancellatum fuisse constet. nu. 6
Instrumentum repertum cancellatum penes debitorem, qui non est creditoris domesticus, neque alia de causa suspectus, quando præsumi faciat debitorem liberatum. lib. 3 præs. 141. nu. 7 — 221
Et quod sibi cancellatum traditum probare debeat. nu. 8
Quæ præsumptio procedit si cancellatum permanserit apud debitorē longo tempore. nu. 9
Instrumentum cancellatum repertum apud debitorem suspectum, non præsumit eum liberatum Secundum vnam opi. lib. 3. præs. 141. nu. 10 — 221
Et quid sit in domestico, & familiari creditoris. nu. 11
Alia refertur opinio affirmatiua. nu. 12
Si præsertim is debitor, est vir probatæ vitæ, & integritatis. nu. 14
Instrumentum cancellatum penes tertium, vtrum liberationem præsumat, sunt opiniones. lib. 3. præs. 141. nu 17. & 18 — 222
Et quid si cancellatum reperiatur apud notarium in suo protocollo. nu. 19.
Instrumentum diu occultatum, præsumi simulatum lib 3. præs. 112. nu. 94. 196
Instrumentum producens, præsumitur fateri, & approbare vera, quæ in eo continentur lib. 2. præs. 45. nu 1 — 72
Idque etiam locum habet in persona notarij qui id conscripsit. nu. 2
Idem de dictis & attestationibus testium. nu. 3
Instrumentum producens id censetur approbare, quamuis careat solennitatib. a lege requisitis nu. 4
Instrumentum producens videtur etiam ea confiteri, quæ in loco separato illius scripta sunt. nu. 6
Instrumentum approbare censetur non solum producens, sed etiam petens sibi exhiberi, & produci. no. 12
Instrumentum minus solenne producens tanquam solemne, non præsumitur approbare, cum de facto alieno agitur. nu. 13
Instrumentum deficiens in solēnitatibus negocium principale concernentibus non præsumitur quis producendo approbare nu. 15
Instrumentum producens non præsumitur approbare ea, quæ incidenter vel enunciatiue in eo scripta sunt. nu. 16 — 71
Nisi tamen sint enunciatiua verba ipsius producentis. nu. 18 — 37
Vel necessaria ad actum ipsius instrumenti. nu. 19
Instrumentum productum cum protestatione, in partibus nimirum pro se facientibus non contradicente aduersario, quo ad fauorem producentis accipitur nu. 21 — 37
Instrumentum debiti cancellatum penes creditorem existens, præsumitur eius voluntate cancellatum. lib. 2. præs. 58. nu. 5 — 84
Instrumentum factum tempore contracti matrimonij vtrum filij ætatem probet lib. 2. præs. 51. nu. 36 — 79
Instrumentum aut scripturam productam contra se, veram videtur fateri, qui nil opponit. lib 2. præs 46. nu. 1 — 73
Instrumentum tradens, rem tradere videtur. lib. 3. præs. 140 nu. 2 — 220
Instrumentum dicitur vnicum, & si de eo confectæ sint plures scripturæ. ibid, num. 9
Instrumentum debiti cancellatum penes debitorem, quando solutionem nō faciat præsumi. lib. 1. præs 34. nu. 12 — 68
Instrumentum debitori reddens creditor non præsumitur debitum remisisse, quando alia coniectura, quam remissionis aut solutionis sumi potest. lt. 3 præs 140. nu. 19 — 221
Idem si instrumento non ius in re, sed ad rem contineretur. nu. 19
Instrumenti copia fidem facit, si ei non contradicat aduersarius. lib. 2. præs. 46. nu 19 — 73
Instrumenti locus in eo adscribi debet. lib. 2. præs. 84. nu. 1 — 100
Item & locus loci. nu. 2
Instrumēti verbis, quia vera præsumuntur, standū est. lib. 3. præs. 12. nu. 81. 174
Instrumenti ex cancellatione liberationem præsumi, magnus est effectus. lib, 3. præs. 141. nu 20 — 222
Instrumenti contra tenorem alia probatio non admittitur, quam per aliam scripturam. lib. 3. præs. 132. nu 22 — 210
Instrumenti executione contra fideiussorem petita, iuxta dispositionē statuti, instrumentum debiti principalis producere nō est necesse. lib. 3. præs. 131 nu. 16 — eod.
Instrumenti solemnitati possunt partes renunciare, quæ eorum cedit commodo lib. 2 præs. 45. nu. 5 — 72
Instrumenti productio, & tanquam veri approbatio, prodest & tertio absenti ibi nu. 8
Instrumenti productio, nullum adfert producenti præiudicium, quando aduersarius illud impugnat nu. 16
Instrumenti productio, & tacita ex eo resultans confessio, non nocet producenti, vt detecto errore probabili, id nequeat reuocare. ibi. nu. 10
Instrumenti redditione debitum præsumi solutum. lib. 3. præs. 140 nu. 4 — 220
Quæ præsumptio locum habet, si redditum instrumentum sit illi, sub cuius generali potestate est debitor. nu. 5
An etiam duo in eodem instrumento sint obligati. nu. 6
Et quando alterius creditum censeatur donatum. nu. 7
Idem quoque si de vno debito plura extarent instrumenta. nu. 8
Aut illius originale remaneat apud notarium. nu. 10
Instrumenti redditio facta a creditore principali, præsumit liberationem, secus si ab eius procuratore vel actore. lib 3. præs. 140. nu. 14 — 220
Instrumenti exemplationem rite, & solemniter factam a notario, cur nō præsumitur. lib. 2. præs. 80. nu. 1 — 98
Id autem ob temporis antiquitatem non procedere. nu. 2
Et quod sit illud tempus antiquum. nu. 3
Instrumenti verbum generale est, significans id omne quo res instruitur. lib, 1 q. 1. nu 10 — 8
Instrumento fides adhibetur, vsque quo probetur contrarium. lib. 1. q 99. numero 15 — 48
Instrumento publico quid possit opponi. lib 1. q. 65. nu. 2 — 31
Instrumento standum in dubio. lib. 3. præs. 122. nu. 35 — 193
Instrumento renuncians creditor, idque tradens debitori, non creditum remisisse, sed potius probationi ipsius instrumenti præsumitur renunciasse. li. 3 præs. 140. nu. 16 — 221
Idem si prius exegisset debitum, deinde traderet instr. ibi. nu. 17
Instrumento vel scripturæ contra se producto, etiam generaliter opponens, præsumitur fateri in eo contenta. lib. 2. præs. 46. nu 29 — 73
Instrumento cui etiam non fuerit oppositum, quando tamen nō præsumatur vera fateri in eo contenta is contra quem producitur. ibi. nu. 30
Instrumenta & testes procedunt a pari lib. 2 præs. 51. no. 34 — 79
Instrumenta ex interuallo facta maiorem arguere suspicionem. lib. 3. præs. 122. nu. 46 — 194
Instrumentorum aliquando maior quam testium fides. li. 2. præs. 51. nu. 35. 79
Instrumentorum appellatione testes contineri. lib. 1. q. 1. nu. 11 — 8
Minus tamen proprie testimonia. ibi. nu. 12
Instrumentorum appellatione, veniunt etiam scripturæ priuatæ. libr. 3. præs. 41. num 8 — 146
Instrumentorum impensam, is qui acquirit soluere debet. lib. 3. præsump. 122. num. 58 — 194
Intellectus l. 1. §. id quod ex substitutione. ff. ad leg. Falcid. præsum. 108. libr. 4. nume. 30 — 130
Intellectus l. 1. § excusantur. ff ad S. C. Syllan. vbi declarantur nonnulla verba Vlpiani male ab Accursio & alijs perpensa. præs 28. lib. 5. nu. 4 — 256
Intellectus l. 1. in prin ff de vsufruc. præs. 159. lib. 4. nu. 13 — 175
Intellectus l. 2. C de lib. & eor lib. præs. 33 lib. 5. nu. 31 — 262
Intellectus l. 2. C. de offi procu. Cæsa. præs. 99. lib. 4. nu. 22 — 118
Intellectus l. 2. & 3. ff de interrog. act ibi. nu. 23
Intellectus l. 2. §. si dubitatur. ff. quemadmodum testam. aper. præsum. 49. libro 6. num. 27 — 302
Intellectus l. 3. C. de inoffi. testam. præs. 26. lib. 4. nu. 20. 30. & præs. 89. libr. eod. num. 23 — 20
Intellectus l. 3. §. vlt. ff. de condi. cau. data, præs. 155. lib. 4. nu. 6 — 171
Intellectus l. 2 Titio. ff. de ver. ob. præs. 146. lib 4. nu 12 — 166
Intellectus & conciliatio ad l. centurio. ff. de vulg. & pup. substi. leg. precib. C. de imp. & alijs substitut. præs. 52. lib. 4. nu. 5. 45. & nu. seq.
Intellectus l. cogi ff. ad Treb. præs. 67. lib. 4 nu. 11 — 63
Intellectus l. cummodissime. ff. de lib. & posth. præs. 26. lib. 4. num. 13. 16. 20. & seq. — 19
Intellectus l. cum alienam rem. C. de leg præs. 118 lib. 4. nu. 17 — 142
Intellectus l. cum anus. ff. de condi. & demon. præs. 76. lib. 4. nu. 18 — 75
Intellectus l. cum filijs. ff. de cur. furio. & l. qui tertiana. ff. de edil. edic. præs. 50. lib. 4 nu 9 — 43
Intellectus l. cum fuerit. ff. de condi. & demon. præs. 147. lib. 4. nu. 2 — 167
Intellectus l. cum quidam. ff. de bon. pos. præs. 103. lib. 4. nu. 6 — 124
Intellectus l. cum tale. §. pen. ff. de condi. & demonst. præsumptio. 183. libro 4. num. 57 — 199
Intellectus leg. eius militis. §. militia missus. ff. de mili. testam. præsum. 4. lib. 4. nume. 14 — 5
Intellectus l. ex facto. §. si quis autem. ff. ad Treb. præsump. 50. libro 6. num. 29. & sequen. — 304
intellectus l. falsus. §. si iactum ea naue. ff. de furt. præs. 30. lib. 5. nu. 18 — 259
intellectus l. filia legatorum. C. de leg. præs. 167. lib. 4. nu. 36 — 185
intellectus l. filium. ff. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. præs. 24. li. 6. nu. 12 — 285
intellectus l. Gallus. §. ille casus. num. 3. ff. de libe. & posthum. præs. 38. libro 6. num. 6 — 293
intellectus l. iam hoc iure. ff. de iust. & iur. præs. 29. lib. 4. nu. 29 — 36
intellectus l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pup. subst. præs. 35. lib. 4. nu. 10 — 28
intellectus l. inde Neratius. in prin. ff. de vsufruc. accresc. præsump. 159. libro 4. num. 14 — 175
intellectus l. Iulianus. ff. de hære. insti. & l. triplici. §. vlt. de ver. sig. præs. 173. lib. 4. nu. 21. & 30 — 189
intellectus l. Lucius. §. vlt. ff. de lega. 2. vbi an filiorū appellatione veniant naturales tantum. præs. 72. lib. 4. nu. 7 — 80
intellectus l. Lucius. §. Caio. ff. ad Treb. præs. 186. lib. 4. nu. 18 — 202
intellectus l. non hoc. vbi Decius nu. 6. versic. sic etiam. C. vnde legit. præs. 70. lib. 6 nu. 4 — 220
intellectus l. non iustum. C. ad Treb. præs. 108. lib. 4. nu. 30 — 130
intellectus l. pater filiæ. ff. de euic. præs. 89. lib. 4. nu. 69 — 208
intellectus l. precib. C. de impub. & alijs subst. præs. 32. lib. 4. nu. 16 — 34
intellectus l. prætor ait. §. sed si seruos. ff. de eden. præs. 61. lib. 6. nu. 14 — 314
intellectus l. pro hærede. in princ. ff. de acquiren. hæred. præsumpt. 99. libro 4. nume. 17 — 118
intellectus l. promittendo. ff. de iu. dot. præs. 146. lib. 4, nu. 11 — 166
intellectus l. propter veneni. §. 1. ff. ad S. C. Syllan. & quo casu procedat. præs. 3. lib. 5. nu. 84 — 242
intellectus l. quæ conditio. §. cum ita. ff. de condi. & demon. præs. 114. libro 4. num. 3 — 138
intellectus l. qui dotem. ff. de dote præle. præs. 145. lib. 4. nu. 11 — 165
intellectus l. qui dos. §. cum bello. ff. de reb. dub. præs. 50. lib. 6. nu. 21 — 304
intellectus l. qui filio in prin. ff. de hære. insti. præs. 141. lib. 4. nu. 39 — 162
intellectus l. qui filium. ff. vbi pupill. educa. debe. præsump. 146. lib. 4. nume. 16. 166
intellectus l. qui fundum. ff. de contrah. em pt. præs. 178. lib. 4. nu. 11 — 293
intellectus authen. cui relictum. C. de indic. vidui. tollen. præsum. 148. libr. 4. nume. 15 — 168
intellectus c. 1. de homic. præs. 10. lib. 5. nu. 13. & seq. — 247
intellectus c. 1. §. si. de test. in 6. præs. 38. lib. 4. nu. 28 — 34
intellectus c. 2. de reg. ior. præs. 2. lib. 5. nu. 6 — 238
intellectus c. omnis ætas. 12. q. 1. quod omnis ætas prona est ad malum quo ad animæ salutem. præs. 1. lib. 5. nu. 30 — 238
intellectus c. per exemptionem de priuil. præs. 113. lib. 4. nu. 8 — 138
intellectus c. si quis potius. de pœni. dist. 7. desumptus ex diui Augustini Homilia. 4. præs. 94. lib. 6. nu. 14. & seq. & præsertim. nu. 24. & seq. — 331
intellectus & declaratio c. Valentino. 34. dist. præs. 147. lib. 4. nu. 6 — 168
intellectus glo. in c. si forte. in ver. serenitæ, de elec. lib. 6. præsum. 2. lib. 5. nu. 39 279
intellectus cle. 1. in prin. de concess. preb præs. 91. lib. 6. nu. 11 — 329
intellectus l. vnicæ. C. si dos constan. matr. præs. 89. lib 4. nu. 85 — 106
intellectus l. 1. C. de pact. præs. 76. lib. 4. nu. 15. 75. 12. nu. seq. ibi. & præs. 169 lib. eod. nu. 7 — 186

intel-

I N D E X.

Intellectus l.vnicæ.in prin ff.quando dies lega.cedat præf.159.lib.4.nu.21. 175
Intellectus l.quod si alij.ff.de adim.leg.præf.173.lib.4.nu.18. 189
Intellectus l.recusare.§. Titius.ff.ad Trebell.præsumpt.63. libro 4.nume.7.& 12.59.& seq.
Intellectus l.sancimus.C.de nupt.præf.147.lib.4.nu.5. 167
Intellectus.l.sed & in illo.ff.de reb.dub.præf.50.lib.6.nu.19. 303
Intellectus.l.sed si hoc. §.vltim.ff.de condi.& demonstr. præsumpt.123.libro 4.nume.3. 144
Intellectus.l.sæpe.ff.commodati.præf.28.lib.5.nu.3. 257
Intellectus.l.sequens quæstio.de leg.2.præf.196.lib.4.nu.5. 222
Intellectus l.seruum filij.§.pocula.ff.de leg.1.vbi conciliatur a Bar.sed non satis probabiliter cum l.lana.§.pen.ff.de leg.3.præf.171.lib.4.nu.5. 188
Intellectus.l.si auia.C.de iur.delib.præf.99.lib.4.nu.20. 118
Intellectus.l.sicut.ff.de alimen.lega.præf.173.lib.4.nu.10. 189
Intellectus.l.sicut certi.C.de testamen.præf.89.lib.4.nu.82. 105
Intellectus.l.si ego.ff.de iure dot.præf.146.lib.4.nu.12. 166
Intellectus.l.si fundum sub conditione.§.fi.ff.de leg.1.& l.vlt. C. de necessar. hæred.instit.præf.43.lib.4.nu.15. 41
Intellectus.l.si inter in prin.ff.de reb.dub.præf.50.lib.6.nu.11. 303
Intellectus.l.si ita.ff.de auro & arg lega præf.127.lib.4.nu.35. 148
Intellectus.l.si pater pro filia ff.de collat.dot.præsump.109 libro 4.nume.17. fol.122.& 47.fol.133.
Intellectus ad l.si plures,de leg.3.ex Comen.reijcitur ab authore.præsum. 108. lib.4.nu.27.130.Reprobatur etiam eiusdem Comen. intellectus, & Alcia. ad l.Celsus.§.quod si alicuius.de lega.ibi nu.28.
Intellectus.l.si pluribus.ver.quod si. de leg.1.præf.173.lib.4.nu.17. 189
Intellectus l.si quæramus.ff.de test.præf.13.lib.6.nu.4. 277
Intellectus.l.si quid earum.§.vlt.ff.de leg.3.præf.122.lib.4.nu.10. 144
Intellectus.l.si quis in principio testamenti.de lega.3.præsump.166. libro 4. numero 13. 181
Intellectus.l.si quis ita hæres instituatur ff.de hæred.institu.præsump.76.libro 4.nume.13. 75
Intellectus.l.si quis seruo.ff.de manumiss.testamen. præsump. 63. libro 4. numero 8.& 12. 59
Intellectus.l.si tibi puer.vers.ad viscerationem.de lega.3. præsump. 112. libro 4 nume.28. 137
Intellectus.l.si vnquam.C.de reuo.dona.præf.89.lib.4.nu.86. 106
Intellectus.l. si vxorem in princ.C.de condit.incert.præsumpt. 55. libro 6.numero 19. 311
Intellectus.l.tale pactum.§.vlt.ff.de pact.præf.89.lib.4.nu.84. 206
Intellectus.l.Titia.ff.ad l.Falc.præf.109.lib.4.nu.46. 133
Intellectus.l.Titia.ff.solu matr.præf.55.lib.6.nu.18. 311
Intellectus.l.Titiæ si non nupserit.ff.de condit.& demonst.præsum.83. libr.4. num.21 & seq. 91
Intellectus.l.Titio centum.§.Titio genero.ver.ante nuptias.ff. de cond.& demonst.præf.146.lib.4.nu.9.& seq. 166
Intellectus.l.Titius & Seius & l.seq. ff. de hæred.instit. præsumpt. 64. libro 4. numero 5. 60
Intellectus.cap.1.extra de pact.& cap.qualiter eod.præf.134.nu.58.lib.3. 216
Intellectus.l.qui patri ff de acquir.hær.præf.201.nu.93.lib.4. 232
Intellectus.l.translatio.ff.de adim.leg.præf.173.lib 4.nu.14. 189
Intellectus.l.viriles.§ si aderit.ff.de lega.præst.præf.29.lib.6.nu.20. 288
Intellectus.l.pen.ff de vsufruc.accresc.præf.159.lib.4.nu.15. 175
Intellectus.l.vlt.C.de codicill.præf.63.lib.4.nu.9.& 12. 59
Intellectus.l.vltim.in vltim.vers.C.de fideicommiss.liber.præsumpt. 43. libro 4.nume.16. 41
Intellectus.l.vlt.C.de fide instrum.præf.61.lib.6.nu.15. 314
Intellectus.l.vlti.§.licentia.C.de iur.deliberan præf.61.lib.6.nu.16. eod.
Intellectus.l.vlti.C.de posthu.hære.insti.præf.26.lib.4.nu.5. 19
Intellectus.l.vlt.C.de priuileg.fisci.præf.189.lib.4.nu.145. 211
Intellectus.l.fin C.qui admitti.præf.104 lib.4.nu.12. 125
Intellectus.l.fi.ff.de iure deliber.præf.78.lib.4.nu 14. 81
Intellectus.l.vlt.§.filium de leg 2.præf 186.lib.4.nu.18. 201
Intellectus.l.vlt ff.de rei vendic.præf.64.lib.6.nu.13. 316
Intellectus.§.dotes in auth de nupt præf 69.lib.4.nu 85. 106
Intellectus.§.hæc igitur.in auth.de restit.& ea quę parit in vnd men.præsum. 190.lib.4.nu.17. 214
Intellectus. §. sancimus.in auth.de resti. & ea quæ paris in vndecimo mense, & quando d.constitutionis ratio procedit.præf.189.lib.4.no.74. 208
Intellectus.§.sanctissimas in auth.de alien.& emphit. præsumptio. 189. libro 4 num.114. 210
Intellectus.§.sed & hoc præsenti in Auth de sanctiss.episco.præf.146. libro 4. nu.8.263.præf.148.lib.4.nu.5. 168
Intellectus.§.cum proponeretur etiam.in l.mulier.ff.ad Trebell præf.189. lib. 4.num.98. 209
Intellectus.§.Lucius.l.Titius ff.de lib.& posth.præf.26. lib.4.nu.3. 19
Intellectus.§.Lucius Titius testamento.l.Lucius Titius. de lega.2.præsum.18. lib.4.num.22. 24
Intellectus.§.propositum.l.Pamphilio.ff.de lega.2.præf.100.lib.4.num.16.119
Intellectus.§ Seia libertis.l.Titia Seio.ff de leg.2.præf.62.lib.4.nu.3. 56
Intellectus.§.si quis rogatus.l 1.l.ex facto.ff.ad Trebell præsump. 78. libro 4. numero 3.& 6. 80
Intellectus.§ venditionis.l.sicut.ff.quib.mod.pig.vel.hipoth.sol.præsump.116. lib 4.num.21. 140
Intellectus.§.eadem.inst.de lega.præf.173.lib 4.nu.19. 189
Intellectus.§.transferri.inst.de adempt.legat.& § præcedentis.præsump. 173. lib.4.num.13. eod.
Intellectus §.pen inst,de hæred.qual.& diffe.præf.99 lib.4.nu.18. 118
Intellectus gloss.in § penul.in ver.locupletior. instit. quibus alie licet vel non. præf.27.lib.6 num 3. 286
Intellectus.§.vlt.inst de bonor.possess.præf 104 lib 4 nu 12. 125
Intellectus sententiæ D. Augustini translatæ in c. non imputantur.1.q. 4. præf. 33.lib.5.num.34. 262
Intellectus subauditi,quibus non inducitur legum correctio, qui sint. præf. 32 lib.6.num.5. 263
Intelligi verbum præsomptionem denotare,lib.3.præf.15.nu.2. 127
Et præsum.42.nu.8. 146
Intelligitur, & habent verba præsumptionem significare. libro 3. præsump. 67 nume.3. 162
Intentio fundata in tempore certo probari debet ab eo, qui in tempore constituit fundamentum lib.2.præsump.49.num.1. 75
Et quando hoc locum non habeat.nu.2.
Interesse affectionis in re minoris, habenda ratio est. libro 3. præsump. 83. numero 1. 166
Interesse affectionis ad res paternas considerabile, quo ad damnum euitandum,non quo ad augendum precium.ibi.nu.6.
Interesse affectionis non impedit,quo minus de fuga quis suspectus sit. ibid. numero 7.
Nec reddit debitorem,diuitem & soluendo.nu.8.
Interesse affectionis etiam in minore considerabile,si in emendo aut permutando,malum adeptus sit vicinum. ibi.nu.9.
Item si in malum inciderit locum.nu. 13.
Interesse quanti plurimi ob moram debitoris, remisisse præsumitur creditor, vinum vel rem similem mutuo datam recipiendo. libro 3. præsumpt. 45.num.2. 148
Contraria affertur opinio.ibid.nu. 10.
Interesse quanti plurimi dicitur pars ipsius rei.ibi.nu.5.
Interesse quanti plurimi,hominis non legis dispositione deberi.nu. 13.
Interesse quanti plurimi,potest creditor expresse donare.nu.14.
Interesse quanti plurimi remissum non censeri,si in fortis receptione, creditori protestanti consentiat debitor.ibi.nu.19.
Idem si taceat debitor.nu.20.
Vel etiam contradicat.nu. 28.
Interesse aut pœna debita legis dispositione,non dicitur remissa,recepta forte principali.lib.3.præf.45.nu.12.
Interesse dicitur pœna legalis.lib.1.q.46.nu.16. 23
Interpellatione secunda, præsumi recessum á prima. libro 3. præsumpt. 112. numero 25. 185
Interpretatio sumitur in dubio contra dantem.lib.3.præf.34.nu.22. 141
Interpretatio & præsumptio benignior in dubio sumenda.libro 3.præsump. 93.num.2. 172
Interpretatio stricta sumitur in contractibus.lib.3.præf.39.nu.7. 145
Interpretatio & extensio difficilius admittitur in dispositione hominis quã legis.lib.1.q.46.nu.46. 24
Interpretatio illa dicitur,quæ ex verbis colligitur,& voce ad animi affectus declarandos.lib.1.q.27.nu.2. 14
Idem dicendum de præsumptione.ibi.nu.3.
Interpretatio.§.1.vers.adierunt.in auth.de resti.& ea quæ parit in vnde.men. præf.190.lib.4.nu.2. 214
Interpretatio.§.sancimus.in auth.de resti.& ea quę parit in vnd.men.pręsum. 190.lib.4.nu.6. eo.
Interpretatio.l.iam hoc iure.ff.de vulg.Decij non recipienda,& quare. præf. 36.lib.4.nu.6. 29
Interpretatio ea in dubio est sumenda,vt actus valeat non vt pereat.pręsum. 104.lib.4.num.9. 125
Non habet autem locum hæc regula in præiudicium tertij.ibid.
Interpretatio fauorabilis dicitur illa,quæ excludit odium,etiam cum annullatione actus,& præfertur illa,quæ facit valere actum.præf.10.lib. 4. num. 27.fol.10.Contra ibi.nu.29. eo.
Interpretatio verborum.Genes.c.6.Non permanebit spiritus meus in homine.præf.49.lib.6.nu.14. 302
Interpretatio verborum in Psal.89.Erunt eorum anni quadraginta, quinquaginta,&c.præf.49.lib.6.nu.7. eo.
Interrogare iudici solum ex officio suo permissum.lib.1.q.62.nu.5. 31
Interrogare post conclusum in causa neque iudex ex officio suo potest. ibidem num.6.
Inuenitur facilius,quod a multis quæritur.lib.2.præf.71.nu.7. 90
Inuentarium quando conficitur, non confunduntur actiones.lib. 3. præsum. 11.num.16. 120
Inuentarij beneficium vel l.vlt.C.de iur.delib.non erat inuentum tempore. l. quæ dotis.ff.solu.matrim.lib.3.præf.11.nu.17. eo.
Inuentario aliquid de bonis suis tutor describens, pupilli id præsumitur. libr. 1.q.65.num.6. 32
Inuenta in littore maris fiunt primo occupantis.præf.30.lib.5.nu.3. 258
Inuentarium conficitur post tres menses a die aditæ hæreditatis.præsum. 101. lib.4.num.95. 223
Inuestitura includit præscientiam.lib.3.præf.132.nu.7. 210
Inuestitura antiqua,feudum arguit antiquum.lib.3.præf.93.nu.16. 172
Inuestitura prima non reperta,dolo præsumitur sublata.libro 3.præsump.92. numero 3. eo.
Inuestitura secunda contraria primæ, per errorem suscepta præsumitur. ibidem num.4.
Inuestituræ primæ verba attendi debent. lib.3.præf.92.nu.2. eo.
Inuestituræ reuocatio,secundum naturam primæ intelligitur.ibi.nu.5.
Inuestituræ verbis dubijs,interpretatio fit contra dominum.nu.6.
Inuestituram & locationem non probare ius feudi in tertij præiudicium.lib. 3.præf.101.nu.14. 177
Inuocatio diuini nominis facta in principio libri,præsumitur in subsequentibus reperta.lib.2.præf.82.nu.3. 99
Idem de anno & indictione.nu.4.& 5.
Et quid sit de die.num.6.
Ioannes Bolognetus sibi ipsi contrarius.præf.104.lib.4.nu.18. 126
Irascibilia si quid fecit,sumitur præsumptio in meliorem partem, quod scilicet non dolo,sed iusta ex causa id fecerit.præf.3.lib.5.nu. 117. 242
Iracundiæ calore multa proferuntur quæ executioni non mittuntur. libr.1. q.89.nu.64. 42
Iracundiæ calore aliquid agens,non præsumitur dolo egisse,& ideo venia dignus.lib.1.q.14.nu.16. 8
Iracundiæ calore affectus, præsumitur inconsulto agere, & intellectu caret. lib. 1.q.14.nu.21.& 22. 8
Irnerius in compendium redegit constitutiones Authenticorum, & eas in Codice inseruit absque auctoritate corrigendi leges veteres. præsump. 83. lib.4.num.43. 92
Irrationabilia non præsumuntur.præf.31.lib.6.nu.2. 289
Isocrates anno quarto supra nonagesimum vitæ suæ edidit librum quem Panathenaicum inscripsit.præf.46.lib.6.nu.4. 300
Iter ad hauriendum acquam qui concessit,præsumitur etiam concessisse haustum aquæ.præf.3.lib.6.nu.6. 273
Iudæi vel alij infideles nõ possint cogi suscipere baptisma.præf.83.li.4.n. 9. 90
Iudæi fæneratores super vestibus alienis tenentur eas restituere proprijs dominis nullo eis restituto pretio, etiam si ignorent vestes illas esse alienas. præf.29.lib.5.nu.11. 257

Iudæis feneratoribus si concessum est priuilegium, vt possint res furtiuas sibi pignoratas vel venditas retinere, donec per veros dominos pretium restituatur non tenentur ad restitutionem, & cessat dispositio. l. in ciuilem. C. de furtis. præs. 29 lib. 5. nu. 35. 258
Non habent autem locum huiusmodi priuilegia, quando ipsi iudæi sciunt rem esse alienam. ibi. nu. 36.
Nec habent locum d. priuilegia contra clericos. ibi. nu. 37.
Nec contra scholares, quorum serui & famuli eorum vestes aut libros pignori dant vel vendunt ipsis iudæis. ibi. nu. 38.
Iudæus conficiens testamentum seruare debet formam & dispositionem iuris communis. præs. 189. lib. 4. nu. 35. 207

Iudex qualis esse debeat, & quod sit eius officium.

Iudex hæredis factum & personam sustinet. præs. 141. lib. 4. nu. 43. 162
Iudex præsumitur datus vt iudicet secundum ius commune non autem secundum ius extraordinarium. præs. 4. lib. 4. nu. 16. 5
Iudex si habet facultatem cognoscendi de causa, ferendique sententiam ex iurisdictione ordinaria & delegata præsumitur processisse ex ea, qua sententia eius sustineri potest. præs. 4. lib. 6. nu. 27. 274
Iudex si ad instantiam substituti statuit hæredi instituto terminum certum ad deliberandum, an velit adire vel non, si is nihil respondeat intra terminū præsumitur repudiasse. præs. 102. lib. 4. nu. 19. 124
Iudex si moriens dicat se tulisse falsam sententiam, ei non creditur ad præiudicium eius pro quo sententia est lata. præs 5 nu. 18. 244
Iudex si tulit interlocutoriam, & postea aliam illi contrariam pronunciauit, præsumitur ignorasse primam. præs. 23. lib. 6 nu. 48. 283
Iudex, qui contra antiquam curiæ praxim & stylum nouam citationis formam inducit, suspectus habetur, & contra eum præsumitur. præsum. 34. lib 5 num. 6. 262
Debet enim & tenetur reijcere etiam libellum deuiantem ab antiqua & consueta praxi & stilo. ibi. nu. 7.
Iudex non debet ferre sententiam pro eo, cuius testes varij sunt & pugnantes. præs. 23. lib. 5. nu. 5. 254
Iudex non debet exequi sententiam aduersus eum, quem deinde esse innocentem intelligit. præs. 48. lib. 5 nu. 5. 269
Iudex in dubio pronunciare debet, appellationem non esse desertam. præs. 9. lib. 6. num. 3. 276
In dubio debet deferre appellationi. ibi. nu. 4.
Iudici si aliquid fuit donatum post latam sententiam, non ex hoc argui potest ipsum fuisse corruptum præs. 8. lib. 5. nu. 12. 246
Iudex qui potest ferre sententiam tanquam delegatus, & tanquam ordinarius, præsumitur in dubio eam tulisse tanquam ordinarius. præsump. 4. libr. 4. num. 9 5
Iudex si citat reum ad audiendam sententiam ore suo, hæc citatio habet vim trinæ citationis. præs. 8 lib. 4. nu. 12. 47
Idem si nuncius citat præsente iudice. ibi.
Iudex si actum aliquem fecit, præsumitur illum fecisse ad partis instantiam, si is actus impensam requirebat. præs. 11. lib. 6. nu. 3. 276
Iudex non præsumitur velle quod sibi lege permissum non est. præsump. 47. lib. 5. num. 20. 269
Iudex in iudicando aliquem furiosum plenam adhibere debet causæ cognitionem, cum multi tales se fingant. præs 45. lib. 6. nu. 23. 298
Iudex si obtulit se daturum curatorem furioso, non præsumitur statim mutasse voluntatem. præs. 37. lib. 6 nu. 21. 292
Iudices curare debent, vt banniti capti fateantur se esse illosmet, qui in banno descripti leguntur, vel debet aliunde habere probationes, illos esse. præsum. 15. lib 6. nu. 28. 279
Iudicis officium est in æquitate fundatum. præs. 189. lib. 4 nu. 63. 208
Iudicis officium conceditur loco deficientis actionis, sic suadente æquitate. præs. 141. lib. 4. nu. 44. 162
Iudicis pro decreto an & quando præsumatur. præs. 104. lib. 4. nu. 5. 125
Iudicis furiosi sententia non rescinditur, si modo tempore à se latæ sententiæ compos mentis sit. præs. 17. lib. 6. nu. 10. 280
Iudex, qui hæreticum damnatum ad ecclesiæ gremium recipit, an possit ita eum restituere, vt ei liceat recuperare bona in alium a fisco translata. præs. 47. lib. 5. num. 21. 269
Iudex inferior si contra superioris inhibitionem procedit, contemptor inhibitionis censetur. præs. 44. lib. 5 nu. 18. 266
Iudex iustus non debet ea præsumere, quæ repugnant experientiæ humanæ, præs. 49. lib. 6 nu. 5. 301
Nec debet præsumere ea, quæ legi diuinæ repugnant. ibi. nu. 6.
Iudices ordinarij in plerisque locis Italiæ ferre debēt sententiā in certis caussis cum sapientis iurisperiti consilio. præs. 34. lib. 6. nu. 9. 290
Iudex secularis deprehendens aliquem in habitu clericali remittere eum debet ad Episcopum. præs 76. lib 6. nu. 5. & 8. 322
Iudex qui sua sponte consilium a Iurisperito habere voluit, non tenetur illud sequi præs. 34 lib 6 nu. 17. eo.
Secus si ex statuti dispositione necesse habuit ferre sententiam cum consilio sapientis. ibi. nu. 28.
Iudex bonus præsumitur, & rectè quæ muneri & officio suo incumbunt egere. ante sententiam latam. lib. 2 præs. 67. nu 1. 86
Iudex quia iuramētum præstat rite & rectè se iudicaturum præsumptio est, rectè functum esse officio suo. ibi. nu. 6.
Idque etiam in inquirendo locum habet, vbi personam patris videtur sustinere. num. 7.
Idem etiam in iudice delegato. nu. 8.
Iudex faciens aliquid extra officium, habetur pro priuato atque impune ei resistitur. nu. 16.
Iudex aliquid insolitum faciens, nullam pro se habet præsumptionem. numero 17.
Iudex præsumptionem à parte allegari prætermissam supplere potest. libr. 1. q. 52. num. 1. 27
Iudex ea quæ notoria sunt supplet. ibi. nu. 2.
Iudex præsumptionis allegationem prætermissam, quando non teneatur supplere. num 3.
Et quando sic. nu 4.
Iudex ea quæ iuris sunt tenetur supplere. ibi. nu. 5.
Et quæ a statutis sancita. nu. 6.
Idem in consuetudine notoria. num. 7.
Iudex non præsumitur elegisse viam, qua sententia reddatur nulla. libro 2. præsumptio. 64. numero 8. 85
Iudex ad quem ab interlocutoria fuerit appellatum, ad vlteriora procedendo, appellationem admisisse præsumitur. ibi. nu 11.
Iudex absolutus ob iuramentum litigantium, quod nil dederint vt corrumperetur, quando sententia retractanda veniat. lib. 1. q. 95. nu. 7. 45
Iudex excusatur, reiecta communi opinione sequutus eam, quam aliquando præceptor suus approbauit, si vir erat doctus. libro 2. præsumpt. 71. numero 51. 91
Iudex impeditus tunc cum solemnitates decreti requisitæ adhiberi debuerūt, non præsumitur eas obseruasse. lib. 2. præs. 75. nu. 39. 94
Iudex ad priuatam vtilitatem, non tenetur impartiri officium suum nisi petenti. lib. 2. præs. 23. nu. 6. 64
Iudex datus præsumitur datus, vt procedat iure ordinario, non autem speciali. lib. 2. præsum. 16. nu. 9. 58
Iudex non requisitus, non supplet in his, quæ commodum priuatum concernunt. lib. 1. q. 48. nu 29. 26
Iudex quod a lege immutatum non est, sequi debet lib. 1. q. 97. nu. 6. 46
Iudex assumptus a partibus, in dubio præsumitur assumptus vt ordinarius, nō vt delegatus. lib. 2. præs. 17. nu. 3. 69
Iudex laicus, non opponente aduersario cognoscit de causa spirituali. libr. 2. præs. 46 num 21. 73
Iudex iurans obseruare leges & statuta ciuium, non tenetur ad iniqua. libr. 2. præs. 1. num. 9. 50
Iudicis officium exuberat in absoluendo. lib. 2. præs. 90. nu. 5. 102
Iudicis officium implorare non obstante biennij lapsu potest debitor confessus numerationem. præsump. 125 num. 3. lib. 3. 224
Quod multo magis coram iudice Ecclesiastico procedit. ibi. nu. 19.
Iudicis personam considerantes magis pro eo in foro contentioso quam voluntario præsumimus. lib. 2. præs. 75. nu. 9. 93
Iudicis personam in decretis suspectam magis, quam in sententijs legum latores habuere. ibi. nu. 21.
Id an verum sit vid. nu. 18. 94
Iudicis partes in confessum & conuictum, nullæ sunt aliæ, quam in condemnando. lib. 1 q. 97. nu. 3. 46
Iudicis voluntas nulla est, nullum arbitrium, circa præsumptionem iuris & de iure. lib. 1. q. 44. nu. 1. 22
Iudicis præceptum sub insolita pœna citantis, impune spernitur. libr. 2. præs. 67. num. 18. 87
Iudici asserenti se iustam ob causam detulisse iuramentum suppletorium, nō creditur. lib. 2. præs 67. nu. 12. 86
Iudici asserenti solemnitates in decreto requisitas interuenisse donec contrarium probetur, creditur. lib. 2. præsum. 75. nu. 17. 94
Iudici attestanti de actis creditur. lib. 2. præs. 68. nu. 10. 88
Iudici permissum est, ne ex toto absoluat, nec ex toto condemnet. lib. 1. q. 97. numero 37. 43
Iudici nouo tributa iurisdictio aliquo in loco, ordinario magistratu ibidem ius dicente, priuatiue facta intelligitur. lib. 2. præs. 18. nu. 11. 60
Iudicem falsis allegationibus circumuentum esse minor asserens, id probare debet. lib. 2. præs. 75. nu. 13. 94
Iudice faciente quæ ad officium eius non pertinent, nulla pro eo est præsumptio. lib. 2. præs. 67. nu. 13. 87
idem est in nuncio. nu. 14.
Iudice non bene informato de negotio, cessat quæ pro ipso est præsumptio. ibid. num. 21.
Iudice procedente ad vlteriora, pars grauata appellare, & quibus in casibus possit. lib. 2. præs. 64. nu. 15. 86
Iudice in sententia absoluente & condemnante simul, potior est in ea perplexitate absolutio. lib. 2. præs. 90. nu. 6. 103
Iudices idonei tantum illi præsumuntur, qui eruditi sunt, & rerum experientiam habent. lib. 2. præs. 77. nu. 20. 87
Iudices idiotæ cur spernant peritorum consilium. lib. 2. præs. 75. nu. 45. 95
Iudicum diligentia in decretis interponendis lenior est, quam in sententijs ferendis. lib. 2. præs. 75. nu. 10. 93
Iudices ordinarios, plerunque arbitris esse peritiores. libro 2. præsumpt. 76. numero 8. 96
Iudices selecti & iudices dati qui dicantur in iure. præs. 30. nu. 7. lib. 6. & num. 8. & 10. ibid.
Et quid ij a delegatis differant. nu. 9. 288
Iudicandi muneri præfici solēt, & debent, viri docti, eruditi & spectatæ probitatis. lib. 2. præs. 67. nu. 5. 86
Iudicatum idest de quo sententia lata est, aut interpositum decretum. libr. 1. q. 1. num. 25. 8
Iudicatum iniuste, peccat qui accipit. lib. 1. q. 80. nu. 3. 35
Iudicata appellat Aristoteles contraria. lib. 1. q. 1. nu. 26. 8
Iudicium quodlibet requirit personas legitimas. lib. 2. præs. 48. nu. 7. 74
Iudicium ordinarium est secundum ius commune, extra ordinarium dicitur contra vel præter illud. lib. 2. præs. 16. nu. 22. 59
Iudicium suis carens solemnitatibus valet, si ab aduersario nil sit obiectum. lib. 2. præs. 46. nu. 20. 73
Iudicium temerarium est, cum quis iudicat de his, quæ dubia sunt propter leues coniecturas. lib. 1. q. 100. nu. 3. 49
Iudicium cum excommunicato tractatum, parte non opponente valet, & tenet. lib. 2. præs. 46. nu. 7. 73
Iudicium subterfugiens per inducias, habet contra se præsumptionem. libr. 1. q. 18. num. 17. 10
Iudicium subterfugiens, præsumitur de sua iustitia diffidere. libro 2. præsump. 91. num. 1. 102
Et aliquando punitur tanquam calumniator. nu. 2. Et præs. 135. num. 20. 217
Iudicium mouere, qui diu distulit, præsumitur fouere malam causam. lib. 2. præsum. 91. nu. 7. 102
Iudicij calore, multa alias non admissa constituuntur. libro 2. præsumpt. 62. nume. 1. 85
Iudicia summaria quæ non admittant exceptiones. lib. 2. præs. 77. nu. 5. 74
In iudicijs summarijs quo pacto habilitas personæ sit requirenda. præsum. 13. lib. 6. num. 5. 277
Iulia C. Cæsaris filia & Pompeij vxor ex puerperij doloribus migrauit, & partus aliquot dies vixit. & quare abortum fecerit. præs 52. li. 6. nu. 12. 306

Iuramenti vis & effectus.

Iuramentum habet vim clausulæ codicil. præs. 31. lib. 4. nu. 13. 22

iura-

I N D E X.

iuramentum sequitur naturam actus.præs.7.lib.5 nu.18. 245
iuramentum supplet defectum solemnitatis testamenti non autem substantiæ.præs.55.lib.4.nu 22. 47
iuramentū non auget obligationem extrinsecus,sed ei intra suos limites manenti addit religionis vinculum & robur.præs.164.lib.4.nu.14. 179
iuramentum præsumitur interpositum secundum naturam contractus. præs.10.lib.6.num.7. 276
iuramento illius non statur cui aduersatur iuris præsumptio.præsum.61.libro 6.nume.13. 314
iuramentum testis non extenditur ad accidentia,& circunstantias, sed respicit solum substantiam ipsius negotij.præs.22.lib.5.nu.10. 253
iuramento verberantis quando sit standum,q animo non occidendi vel non vulnerandi id egerit.præs.40.lib.5.nu.30. 264
iurans sibi in testamento ... relictum legatum q.ſ ob iuramētum illud cōsecutus est,si deinde est repertum testamentum, in quo nihil sibi relictum appareat,periurij pœnam incurrit.præs.15.lib.6.nu.21. 279
iurare quo casu quis non teneatur.lib.1.q.61.nu.2. 30
iurare de calumnia tenetur,contra quem extat præsumptio.libr. 1.quæst. 85. numero 1. 38
iurasse qui dicitur, præsumitur seruatis solemnitatibus.libro.3.præsump.132. numero 8. 210
iurans sibi pecuniam numeratam, si post exceptionem non numeratæ pecuniæ ad probandum fuit admissus,non contradicente aduersario, tenet iudicium.lib.1.præs.46.nu.12. 73
iurantes ab initio artis & negotij,ex fide & vt viro bono conuenit exercere velle,habent pro se præsumptionem.lib.2.præs.60.nu.4. 84
iuramentum an propriè sit probatio.lib.1.q.1.nu.35. 2
iuramentum verè & propriè probationem esse, communis est, & magis recepta sententia.ibi.nu. 36.
iuramentum triplex, voluntarium, iudiciale, & necessarium.ibi.nu.38.
iuramentum calumniæ exigere potest iudex,cum ei videbitur expedire. libr. 1.q.85.nu 2. 38
iuramentum calumniæ,quando etiam in causa matrimoniali præstari oporteat.ibid.nu.3. eod.
iuramentum calumniæ delatum,reus recusans,torqueri potest.lib. 1. quæstio. 89.nom.138. 44
iuramentum iudiciale,litis decisiuū,ut a patre deferri posse,præsumptio sufficit.lib.1.q.81 nu. 1. 37
iuramentum iudiciale reus iuste recusare potest,vel illud actori nil probanti referre.ibi.num.2.
iuramentum iudiciale deferre potest actor solum pro se iuris præsumptionē habens. num. 3.
iuramentum suppletorium deferri non potest, præsumptione iuris sola vel hominis contra eum, qui semiplenè probauit superueniente. lib. 1. quæst. 83 num 1. 38
iuramentum suppletorium non defertur notario de errore attestanti. ibidem num 4.
iuramentorum confirmatorium quid sit.lib 3.præs 12.nu.41. 123
iuramentum assertorium quid.ibi.nu. 41.
iuramentum non confirmat actum simulatum.nu.44.
iuramentum super actu simulato præstans simulationem tanquam turpitudinem propriam non potest allegare.nu 47.
iuramentum suppletorium,sola præsumptione iuris extante, pro maiori firmitate potest deferri lib.1.q.82 nu 1. 37
iuramentum suppletorium non defertur, vbi præsumptio iuris leuis est. ibidem num 3.
iuramentum suppletorium deferri actori, ob præsumptionem de qua id sit intelligendum num.4.
iuramentum suppletorium deferri, ob præsumptionem hominis vehementem. num.6.
iuramentum eius, contra quem extat præsumptio iuris, & de iure, non admittitur in contrarium.lib 1.q.77.nu.1. 34
iuramentum in contrarium non admitti,etiam eius, contra quem sola iuris præsumptio extat.ibi.nu 3.
Contraria tamen adducitur opinio.ibi.nu 6.
iuramentum non deferri iudex illi, contra quem extat iuris præsumptio. ibidem num.5.
iuramento asserentis se proclama publicum ignorasse admittitur. ibidem nume. 10.
iuramentum tollit præsumptionem hominis aduersus se extantem.ibi.nu. 19.
iuramentum suppletiuum defertur,quando pro eo qui iurare velit extat præsumptio.lib.3 præs.132 nu.74. 212
iuramentum in litem, an ob dolum præsumptum possit deferri. lib. 1. quæst. 47.num.12. 24
iuramentum strictè interpretatur.lib 1.q.45.nu.12. 22
iusiurandum quid sit secundum Ciceronem.lib.1.q.1.nu.32. 22
iusiurandum quid sit secundum Bal.ibi.nu.33.
iuramenti calumniæ,vel mal iuræ quis sit effectus.lib.1.q.85.nu,4. 38
iusiurandi species quatuor. lib 1.q.1.nu.34. 2
iuramento procuratoris,se proprio,non domini nomine emisso, si iam mandatum habuerit a domino, non creditur.lib 1.q.77.nu.4. 34
iuramento asserentis,se non animo occidendi verberasse, verum credatur. ibid.num.9.
iuramento denunciantis, creditur in denunciatione Euangelica. ibi num.13.
iuramento creditur in his,quæ in animo consistunt,nu.14.
iuramento asserentis aliquid aduersus præsumptionem iuris, creditur in foro conscientiæ ibi.nu.16.
iuramento aliquid asserens vel negans, verum fateri vel negare præsumitur. lib.2.præs 60.nu 2. 84
iuramenta scelerata facere solitus,de hæresi valde redditur suspectus. lib.1.q. 100.num 10. 49
iura statuerunt ea,quæ minus onerosa esse possunt contendentibus ac contrahentibus præs.9.lib.6.nu.6. 276
iura si plures pœnas imponunt pro delicto,non censentur se inuicem corrigere sed dare electionem iudici.præs.37.lib.6.nu.18. 292
iuris dispositionem ignorare,quam omnes scire debent per se vel per alios, quos consulere possunt,est lata culpa.præs.23.lib.6.nu.11. 292
iuris exceptio non habet iniuriam in actionem.præs.29.lib.6.nu.9. 287
iuris impedimentum ab eo causatum,qui vult excusari ex eo, nihil operatur. præs.123 lib.4.nu.47. 193
iuris professor eruditione singularis non potest per substitutum suo muneri satisfacere,atque ita per alium docere.præs.92.lib 6.num.11. 320
in iure præsumitur potius error quam dolus.præs 3.lib.5.nu. 31. 24
ius sibi dicere nemini est permissum.præs 98.lib 4.nu.4. 119
iuris ciuilis solemnitas,cur in testamentis requiratur.lib.1 q.80.nu 14. 36
iuri canonico negligenter operam nauans, præsumitur negligens fuisse, in addiscendo iure ciuili.lib.1 q.24 nu.27. 14
Iuri communi, pacto & protestatione non derogatur.lib.3.præs.85 nu.24. 167
iure carere dicitur,qui id quod allegat non probat.lib.2.præs.64.nu. 24 89
iure speciali aut potestatis plenitudine, quando princeps vel voluisse præsumatur.lib.2.præs.12.nu.3.4 & 5. 57
iure ciuili,aliquid contra ius naturale statuente standum est potius iuri naturali lib.1.q 80.nu 26 36
iura scire omnes tenentur lib.2 præs.19.nu.10. 62
iura scire,quomodo quilibet præsumatur lib 2.præs.75.nu 44. 95
iura personalia,ossibus personæ cohærent.lib.3 præs.97.nu.44. 175
iura sua remittentibus,non datur ad illa regressus.lib.1 q 35.nu. 29. 17
iurium incorporalium,fratres non præsumuntur fecisse diuisionem.lib 3.præsum 60.num.9. 159
iurisconsultus non respondens clarè,& manifestè,propositæ iuris quæstioni, præsumitur ve interrogatus sibi respondisse.lib.2.præs 29.nu. 4. 66
iurisconsultorum munus olim fuit solum vel interpretandi, vel respondendi de iure.præs.109.lib.4.nu.11. 201
iurisdictio non extenditur extra territorium.præs 45 lib 5.nu.14. 266
iurisdictio propria significat ordinariam.lib.2.præs.16.nu 5. 58
iurisdictio a lege concessa secundum subiectam materiam diiudicatur. lib. 2. præs 16.num.1 eo.
iurisdictio talis concessa præsumitur, qualem verba adiuncta demonstrant. ibid num.4.
iurisdictio ordinaria præsumitur concessa, quando lex aliquem simpliciter constituit iudicem.nu 8.
iurisdictio delegata dicitur extraordinaria, & delegatus dicitur extraordinarius.num.11.
iurisdictio delegata cur odiosa dicatur.nu.13.
iurisdictio delegata dicitur specialis,& delegatus iudex est specialis.nu 17.
iurisdictio mandata a principe personæ habenti iurisdictionem ordinariam de qua intelligatur nu.23. 59
Cum distinctione.nu.24.& 25. eod.
iurisdictio concessa a principe personæ priuatæ delegata est,& quibus ea verbis fiat.num.28.
iurisdictio ordinaria tributa censetur a principe causam committente, si dicat expressim,quod in sui locum in omnibus eum reponat. nu. 30
iurisdictio ordinaria,sui natura non est restricta ad hoc vel illud genus causarum.num.35.
iurisdictio iudicis allegati pro suspecto censetur prorogata si iudex ipse assignaret terminum ad probandum causas suspicionis parte præsente & tacente.præs.99 nu 44.lib.6. 77
iurisdictio cohærens loco,eo vendito & ipsa præsumitur vendita lib. 3. præs. 97 num.46. 176
Nisi precij quantitas aliud arguat.nu.47.
iurisdictio in dubio castro cohæret, & in eius venditione comprehenditur, ibid. num.48.
iurisdictio,potestas & imperium, dicuntur fundamenta iudicij.lib. 2.præsum. 14 nume.1. 57
iurisdictio omnis & potestas,a Cæsare fluit & refluit.ibi.nu.4.
iurisdictio est qualitas quædam,quæ homini a natura non inest.ibi.nu.8.
iurisdictio ordinaria semel facta publica,non indiget alia probatione. n.11.
idem si a magistratu isto sententia lata sit, contra præscotem non reclamantem.num.12.
Vel lis fuerit per ipsas partes contestata.nu.13.
iurisdictio iudici ab ipsis litigantibus confertur, tacito vel expresso eorum consensu iudice tamen volente.lib.2.præs.19 nu.1. 62
iurisdictio de tempore ad tempus,& de re ad rem prorogatur etiam sine expresso consensu.ibi.nu.2.& 3.
Sicque de persona ad personam.nu.4.
iurisdictio annexa feudo, si vasallo fuerit a principe concessa priuatiuè intelligitur.lib 2.præs.18.nu.5. 60
iurisdictio vniuersalis eodem tempore duobus & pluribus concessa a lege vel principe cumulatiuè intelligitur.ibi.nu.8. 61
iurisdictio specialis concessa magistratui, tamquam superiori iudicis vniuersalis,priuatiuè concessa præsumitur.ibi.nu. 10.
iurisdictio discretiuè concessa nouo magistratui, priuatiuè facta præsumitur. numero 12.
iurisdictio concessa taxatiuè circa aliquod genus causarum priuatiuè intelligitur.nume.13.
Fallit in iurisdictione competente ex consuetudine.nu.15.
iurisdictio concessa alterius fauore personarum, priuatiuè concessa præsumitur.nume. 17.
idque multo magis accedente fauore personæ,cui conceditur.nu 18.
iurisdictio concessa alicui priuatiuè non præsumitur, si lex vel statutum id declaret. nu. 20.
iurisdictio concessa odio certarum personarum, cumulatiuè facta præsumitur.nume. 21.
iurisdictio concessa prælatis regularibus in suos monachos, priuatiuè ad episcopum præsumitur.nu.22.
iurisdictio concessa priuilegio alicuius personæ intelligitur priuatiuè.nu. 23.
iurisdictio præscriptione acquisita,priuatiuè censetur acquisita.nu. 24.
iurisdictio concessa duobus ordinarijs,cum clausula, ambobus vel alteri eorum,cumulatiuè intelligitur nu.25.
iurisdictio concessa primum vni delegato,postmodum alteri ab eodem principe,priuatiuè accipitur. nu. 31.
iurisdictio mandata duobus adiecta clausula vel alteri vestrum censetur cumulatiuè mandata,& insolidum.nu.35. 62
iurisdictio delegata minus quam ordinaria præsumitur.libro 2.præsump. 15. numero 1. 57
Eaque odiosa dicitur.ibi.nu. 2.
iurisdictio delegata,nec in persona excelsa vel illustri præsumitur. nu.4.
iurisdictionis nomine merum imperium demonstrari significatione larga.li. 3.præs 97 num.18. 175
iurisdictionis concessione generali, non concessum dici merum imperium, est opinio Baldi,Angeli & aliorum.ibi.nu.13.
Distinguit Felinus.nu.32.

Iurif-

INDEX.

Iurisdictionis solum exercitium, in castro siue ciuitate princeps concedendo, præsumitur etiam merum imperium concedere voluisse. nu. 40.
Iurisdictionis in concessione, concedentis auctoritas semper præsumitur præseruata illæsa. lib. 2. præs. 18. nu. 2. 60
Iurisdictionis concessio facta nouo iudici, respectu iudicis inferioris priuatiuè præsumitur. ibi. nu. 15. 61
Iurisdictionis vel priuatiuè vel cumulatiuè concessæ, quis sit effectus. numero 36. 60.
Iurisdictionis concessæ reuocatio, a principe sine causa fieri potest. lib. 2. præsum. 10. num. 14. 55
Idem in priuilegij reuocatione. nu. 15.
Nisi per modum contractus sit concessum. nu. 16.
Iurisdictionis mandatum est strictæ interpretationis. libro 5. præsump. 56. numero 2. 82
Iurisdictionis prorogatio fieri potest tam a lege, quam ab homine. lib. 2. præsum. 16. num. 26. 59
Non tamen datur de vna re ad aliam diuersam. ibi. nu. 27.
Iurisdictionis prorogationi quando præsumatur partes consensisse. libr. 2. præs. 19. nu. 5. 6. & 11. 62
Iurisdictionem non esse accessorium castro omnino cohærens. libro 3. præs. 9. nume. 8. 174
Iurisdictionem ordinariam concedens princeps magistratui, respectu sui præsumitur cumulatiuè concedere. lib. 2. præs. 10. nu. 1. 60
Iurisdictionem in homines vasalli sui princeps exercere non potest. ibi. nu. 7.
Iurisdictionem ordinariam concessam alteri quando non apparet, odio vel fauore personarum an facta sit cumulatiuam præsumimus. ibi. nu. 26. 61
Iurisdictionem & imperium in alios, non præsumitur habere inferior a principe. lib. 2. præs. 14. nu. 5. 57
Et quæ sit ratio. ibi. nu. 6.
Iurisdictionem sibi a principe tributam asserens, id probare debet. nu. 7.
Iurisdictionem sibi concessam probatur ex instrumentis. nu. 9.
Item ex literis commissionis & mandati. nu. 10.
Iurisdictionem tam ordinariam quam delegatam habens, si ex actis constet, qua voluerit vti, iudex vel ordinarius habebitur vel delegatus. libro 2. præsum. 17. num. 1. 59
Iurisdictionem inhabili tribuisse censetur princeps, cum in literis promotionis inhabilitas expressa fuit. lib. 2. præs. 20. nu. 1. 62
Idem est, si adiecta fuerit clausula ex certa scientia. nu. 2.
Contra tamen opinionem aliqui licet malè refragantur. nu. 3.
Iurisdictione ordinaria visus esse præsumitur iudex, quando processus & sententia secundum eam sustineri potest. lib. 2. præs. 17. nu. 2. 60
Iurisdictione delegata quando iudicem visum fuisse præsumatur. ibi. nu. 6.
Iurisdictione cumulatiuè pluribus & vniuersis, si eque simul concessa, alter sine alio non cognoscit. lib. 2. præs. 18. nu. 38. 62

Ius accrescendi quid sit, & vnde proueniat, & quando ei sit locus: Et quid de iure non decrescendi.

Ius accrescendi dicitur quædam tacita substitutio. præs. 61. lib. 4. nu. 2. 51
Ius accrescendi est quædam tacita substitutio ex testatoris voluntate. præs. 29. lib. 4. nu. 3. 38
Ius accrescendi dicitur quædam substitutio legalis, & cessat quando datur vulgaris substitutio. præs. 40. lib. 4. nu. 17. 19
Et quod non pendet a futuro euentu ostenditur. nu. 17. & quando locum habeat, ibidem.
Ius accrescendi a dispositione legis ex coniecturata mente testatoris inductum. præs. 14. lib. 4. nu. 4. 11
Ius accrescendi an proueniat absolutè a voluntate testatoris. præsum. 86. lib. 4. num. 19. 98
Ius accrescendi, quod lex ex præsumpta mente testatoris introduxit, an sit dispositio testatoris, vel legis. ibi. nu. 20.
Ius accrescendi locum non habet inter diuersas species successionum. præs. 201. num. 94. lib. 4. 232
Ius accrescendi quod prouenit a præsumpta mente testatoris non habet locum, quando taxatiuè testator disposuit. præs. 36. lib. 4. nu. 21. 30
Ius accrescendi an sit a lege introductum ex præsumpta mente testatoris. præs. 86. lib. 4. nu. 4. 97
Quod sit immediatè a lege introductum, & habet locum in querela inofficiosi testamenti, & in bonorum possess. contra tab. ibi. nu. 5. & 9.
Idem de iure decrescendi, ibi.
Ius accrescendi habet locum in successionibus ab intestato, & hoc casu dicitur a lege inuentum, & non ex præsumpta voluntate testatoris. ibi. nu. 6.
Et an habeat locum in successione militis qui quoquo modo vult, testari potest, & potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. ibidem nume. 8.
Ius accrescendi præsumitur a lege introductum, ex coniecturata mente testatoris, quando agitur de ipsius iure ex dispositione testatoris & solum ambigitur, an hæc dispositio, quæ ipsum ius introduxit, fundata sit ex præsumpta mente testatoris. præs. 86. lib. 4. nu. 11. & seq. 98
Iuri accrescendi an & quando sit locus inter filias, quibus factum est dotis legatum. præs. 149. lib. 4. nu. 1. 168
Quod si testator dixit, filiabus meis pro dotibus lego mille pro qualibet earum, decedente vna ex ipsis ante contractum matrimonium, eius dotis portio alijs non accrescit. ibi. nu. 2.
Et redditur ratio. nu. 3.
Si autem testator coniunctim vel re & verbis, vel re tantum legauit dotes filiabus, inter eas est locus accrescendi. ibi. nu. 4. eod.
Iuri accrescendi an & quando sit locus inter alimentorum collegatarios, ex præsumpta mente testatoris. præs. 154. lib. 4. nu. 1. 174
Quod tunc iuri accrescendi est locus, quando testator duobus coniunctim legauit alimenta, & disposuit, quod vno eorum decedente alter haberet deficientis portionem. ibi. nu. 6.
Declara, vt ibi. nu. 7.
Idem quando testator duobus vel pluribus legauit quantitatem pro alimentis separatim tamen, & eos inuicem expresse substituit. ibi. nu. 8.
Iuri accrescendi non est locus legato alimentorum facto pauperibus, sicque ad pias causas. præs. 154. lib. 4. nu. 6. 174
Idem in legato alimentorum incerto. ibi. nu. 5.
Ius accrescendi vel non decrescendi an & quando habeat locum in legato vsusfructus. præs. 159. lib. 4. nu. 3. 174
Quod quando legatarij sint coniuncti re & verbis, est locus iuri non decrescendi. ibi. nu. 3.
Intellige, vt ibi. nu. 4.
Idem quando legatarij sunt coniuncti re tantum, si ante acceptatum legatum vnius portio deficit. ibi. nu. 5.
Si autem post acceptatum legatum deficit portio vnius, locus est iuri accrescendi. ibi. nu. 6.
Iuri accrescendi an sit locus in legato vsusfructus, quando legatarij sunt coniuncti verbis tantum ante acceptatum legatum. ibi. nu. 7. & seqq.
Habet enim ius accrescendi facilius locum in vsufructu quam in proprietate. ibid. num. 10.
Et in proprietatis legato habet locum inter verbis coniunctos. ibi. nu. 11.
Sed quod in legato vsusfructus non habeat locum inter verbis coniunctos antiquiorum auctoritate ostenditur. ibi. nu. 12.
Contraria tamen opinio verior defenditur ibidem per discursum, & nu. seq.
Ius accrescendi habet locum in legato vsusfructus inter coniunctos re & verbis etiam post acceptatum ipsum legatum. ibi. nu. 18. 175
Ius non decrescendi an contineat ea omnia, & in eo concurrant, quæ in iure accrescendi. præs. 86. lib. 4. nu. 18. 98
Ius accrescendi dicitur esse legis dispositio, & quæ sit ratio. li. 1. q. 46. nu. 2. 23
Ius accrescendi esse dispositionem testatoris. ibi. nu. 3.
Ius tertij sine causa iusta, & legitima auferri non potest. libro 2. præsumpt. 10. nume. 48. 55
Ius tertij lex tollit difficilius, quam ipsiusmet contrahentis. libro 3. præsump. 172. num. 63. 212
Ius quod sibi competere quis ignorat, nemo dicitur remittere. libro 3. præs. 35. num. 12. 131
Ius suum remisisse nemo præsumitur. lib. 3. præs. 112. nu. 28. 185
Ius quærendum facilius tollitur ex vltima voluntate, quam ex contractu. præsum. 89. lib. 4. nu. 87. 106
Ius quærendum facilius amittitur, quam ius iam quæsitum. præs. 39. lib. 4. num. 71. 37. & præs. 45. lib. 5. nu. 22. 167
Ius Cæsareum & Pontificium non obligant nisi de actibus extrinsecis. præs. 99. lib. 4. num. 9. 118
Ius commune est iure speciali potentius & firmius. præs. 4. lib. 4. nu. 10. 5
Contra nu. 11. cum ius speciale deroget iuri communi. ibid.
Ius commune non læduntur ea, quæ dubitationis tollendæ causa adhibentur. præs. 190. lib. 4. nu. 12. 215
Ius coniunctionis quod est in instituto, transit in vulgariter substitutum. præsum. 108. lib. 1. nu. 7. 129
Ius filio quæsitum sine eius facto & consensu a patre tolli non potest. præs. 53. lib. 6 nu. 27. 307
Iura omnia hæreditaria tam actiua quam passiua transeunt in fideicommissarium vniuersalem. præs. 108. lib 4. nu 58. 131
Ius naturale non potest perimi a iure ciuili. præs. 101. lib. 4. nu. 65. 112
Iustus præsumitur, qui instituitur administrandæ præest. lib. 1. q. 14 nu. 25. 8
Ius a facto separatur duobus modis. lib. 1. q. 11. nu. 4. 6
Ius est quid incorporale, quod nec oculis cerni nec manu tangi potest. ibid. numero 16.
Ius in re aliena, nemo nisi probet habere præsumitur. lib. 2. præs. 33. nu. 2. 67
Ius commune interpretatum a consuetudine, est idem quod consuetudo interpretans. lib. 2. præs. 6. nu. 9. 52
Ius patronatus in Ecclesia non præsumitur. lib. 3. præs. 90. nu. 1. 169
Præsertim si vniuersitas illud, aut potens aliquis prætendat. nu. 2.
Ideo vsurpatum potius, quam recte quæsitum præsumitur. nu. 3.
Ius patronatus quo modo probari velit concilium Tridentinum. nu. 4.
Ius patronatus constructione, reædificatione, & dotatione Ecclesiæ, quoque acquiri. num. 6.
Ius patronatus antiquissimum probatur etiam lapidibus in foribus & ianuis Ecclesiarum repositis. nu. 10.
Item, & famam sufficit. nu. 11.
Ius patronatus antiquum, per testes de fama antiqua non probari, si pro sua ipsi communitate deponant. nu. 13.
Ius patronatus vt acquiratur, consensum ordinarij, tacitum etiam sufficere seu præsumptum. nu. 15.
Isque ex cursu antiqui temporis censetur adhibitus. nu. 16.
Ius patronatus multis modis alienari posse. nu. 53.
Ius patronatus præsumitur illius esse cuius inscriptis lapides in foribus, & ianuis Ecclesiæ repositi apparent. præs. 73. lib. 6. nu 7. 321
Et arma, & insignia sculpta in Ecclesia coniecturam faciunt, quod is cuius sunt ipsa insignia sit in quasi possessione iuris patronatus dictæ Ecclesiæ. ibidem num. 8.
Ius pontificium permittit Romæ, minorem posse testari secundum ius commune. præs. 4. lib. 4 nu. 2. 4
Iuris proprij renunciatio est donatio quædam, quæ non præsumitur. præsum. 41. lib. 6. num. 2. 296
Ius in re dicitur, quod de præsenti competit ius ad rem, quod non competit de præsenti, sed est de futuro spes. præs. 40. lib. 6. nu. 10. 295
Ius speciale dicitur ius extraordinarium & non considerabile. præsum. 4. libr. 4. nume. 15. 5
Ius speciale tanquam deuians a iure communi restringi debet. præsum. 4. libr. 4. numero 19. 5
Ius speciale difficilius tollitur quam ius commune. præs. 4. lib. 4. nu. 13. 5
Iure suo vtens nemini censetur damnum inferre. præs. 29. lib. 6. nu 6. 287
Iure suo aliquem priuare & alterius facto sine iusta causa iniquum, & impium est. præs. 78. lib. 4. nu. 12. 33
Ius visitandi laicos per officiales seculares non est in vsu, & ob id hæc nouitas est reijcienda. præs. 34. lib. 5. nu. 12. 162
Iustæ nuptiæ inter solos ciues Romanos contrahi potuisse, & alia ciuibus Romanis peculiaria enarrantur. præs. 30. nu. 14. & seq. lib. 6.
Iustiniani constitutio est in auth. licet. C. de natur. libe. patrem filijs legitimis carentem bona sua naturalibus filijs relinquere, spurijs vero nil prorsus. præs. 90. lib. 4. nu. 1. 115
Iustiniani constitutio in l. iubemus. C. de testa. quòd testator manu propria scribat in testamento nomen hæredis a se instituendi: & quare facta sit hæc constitutio. præs. 4. lib. 4. nu. 2. & 8. 7
Etenim non obseruatur hodie. ibid.
Iuuenes præsumuntur validiores, & robustiores & calidiores ipsis senibus. præs. 46. lib. 6 nu. 1. 301
Et præsumuntur incontinentes, & libidini ac cupiditatibus addicti. ibi. nu. 3.
Et præsumuntur doctiores ipsis senibus. ibi. nu 4.

Labo-

L

Laboribus & impendijs parcendum.lib.2.præs.56.nu.5. 81
Labor omnis verus atque honestus premijs ac splendore decoratur. præs.100.lib.6.nu.3. 336
Laboribus suis nemo fraudari debet.præs.39.lib.4.nu.9. 35
Lacerta quid sit.156.lib.4.nu.6. 171
Lac repertum in mammis mulieris, violentam facit præsumptionem eã corruptam fuisse.lib.1.q.3.nu.3. 2
Aduertenda tamen sententia sapientissimi Hippocratis, & Galeni recitata ibid.num. 4.
Laicus decimas Ecclesiæ possidere nequit, aut beneficiorum collationem. lib.3.præs.131.nu.77. 208
Lanæ appellatione venit etiam lana filata, antequam tamen sit contexta.præsum.151.lib.4.nu.6. 169
Lana legata debetur vestimentum ex ea confectum.præs.171.lib.4.nu.6. 188
Contrarium in l.lana.§.pen.de lega. 3. ibid.
Lapis Cagates tantæ est virtutis, vt per eum virginitas, vel corruptio cognoscatur in muliere, sed id fabulosum creditur.præs.89.lib.6.nu.13. 328
Laser quid sit præs.156.lib.4.nu.8. 172
Latinitas falsa arguit suspicionem falsi in instrumento vel in rescripto. præs. 20.lib.5.nu.26. 251
Latrones adesse non ignorans, mercatoribus ad illum locum ducentem, viã commonstrans torqueri potest lib.1.q.29.nu.114. 43
Laudemium pro locatione non soluitur.lib.3.præs.105.nu.8. 182
Laudemium lex appellat quinquagesimam.ibi.nu.9.
Laudemia continentur inter fructus iurium & actionum, & comprehenduntur in legato vsusfructus omnium bonorum.præs.142.lib.4.nu.22. 163
Laudum arbitri ex compromisso latum præsumitur, si antiquitus est pronunciatum.lib.2.præs.33.nu.35. 76
Laudum ab arbitro prolatum præsumitur eam ob causam, ob quam ferri debuit.lib.3.præs.49 nu.9. 151
Laudum arbitratoris rectum & iustum cur præsumatur. libr. 2. præsump.76. num.11.& 12. 96
Laudum iustum præsumitur, etiam super eius nullitate dubio pendente, vel si in iure speciali fundatum sit.ibi.nu.18. & 19.
Laudum reductione pendente non potest exequi ibi.nu.15.
Laudum quo ad solemnitates, & ordinem, non habet pro se præsumptionẽ. numero 18.
Idque præsertim temporis breuitate accedente.nu.19.
Nisi coniectura adsit, arbitratores satis de causa cognouisse.nu. 30.
Laudum ab arbitratore latum non præsumitur, cum tamquam ab eo latum valere non posset aut sustineri.lib.2.præs.77.nu.10. 97
Laudi de rectitudine & iustitia semper præsumitur.lib.2.præs.76.nu. 3. 96
Idque maxime, si arbitri sint summæ honestatis homines ibi.nu.4.
Laudi natura est, non vt feratur secundum iustitiam, sed secundum quod credit arbitrator, partes debere acquiescere.nu.1.2. eod.
Laudi pronunciationi, si partes præsentes non contradicant, præsumitur de causa cognitum, & omnes solemnitates interuenisse.nu.33. eod.
Laudi prolati scripturam litigantes recipiendo nulla cum contradictione, præsumuntur laudum acceptasse.lib.3.præs.65.nu.4. 160
Laudi reductionem ad viri boni arbitrium, vsque ad 30. annos peti posse. numero 5.
Laudo arbitri, si quis stare promiserit, quomodo accipienda promissio.libro 3.præs.38 num.3. 145
Laudo stare iurans, intelligitur modo iuste laudetur.lib.2.præs 76. nu. 7. 96
Laudo arbitri statur, donec petita sit reductio, & eius probata iniquitas.n.9.
Laudo parendum est, si in compromisso, partes nullitatibus renunciarint. ibidem num.34.
Laudo antiquo, ob temporis diuturnitatem, causæ cognitio adhibita præsumitur.num.35.
Lauda dicuntur sententiæ arbitrorum.lib.2.præs 76.nu.2. 95
Lectum inter necessaria alimenta contineri.præs.157.lib.4.nu.17. 173
Legandi olim in vsu erat superstitiosa formula, per vendicationem, damnationem, & sinendi modum.præs.105.lib.4.nu.1. 116
Legandi formula, quæ olim in vsu erat, est hodie sublata, cum liceat quibuscunque verbis legare.præs.105.lib.4.nu.2. eod.
Legans fundum alienum, precium illius præsumitur legasse. lib. 3. præsump. 217.nume.16. 190

Legatarius an & quando consequatur legatum, & quando illud amittat. Et quando agere poßit de euictione, re legata sibi euicta: & quando poßit grauari alteri restituere.

Legatario ad consequendum legatum dantur tres actiones, realis scilicet, personalis, & hypothecaria. & datur ipsi facultas eligendi actionem, qua vti volet.præs.63.lib.4.nu.2. 59
Legatarius præsumitur fecisse disposita in testamento, quando ipse tanquam tutor testamentarius cœpit administrare.præs.23.lib.6.nu.62. 283
Legatarius nunquid perdat legatum, si iussus habitare cum filijs à testatore, cum ipsis non commoratur.præs.123.lib.4 nu.19. 145
Quòd si legatum fuit relictum causa, & fauore filiorum, perdit legatum. ibid. num. 20.
Et hoc etiam si legata fuerunt alimenta.ibi.nu.21.
Si autem legatum fuit relictum causa ipsiusmet legatarij, non extinguitur legatum, si ipse non commoratur, vel cũ eis habitare non potest.ibi. n.22.
Si autem legatum fuit factum causa vtriusq; , nempe rã causa legatarij quam filiorum, præponderat fauor legatarij, ne extinguatur legatum.ibid. nu 23.
Legatarius si est incapax sua culpa, ei non debetur æstimatio rei sibi legatæ. præs.120.lib.4.nu.2. 143
Secus si est incapax sine suo delicto.ibi.nu. 3.
Et sunt serui militiæ incapaces, & religiosi mendicantes immobilium incapaces, quibus debetur æstimatio.ibi.nu. 4. & 5.
Legatarius debet priuari legato, si per eum stat, quominus habitet cum filijs testatoris.præs.113.lib.4.nu.4. 144
Intellige, vt ibi.nu.6.
Legatarius an & quando re legata euicta, agere possit de euictione contra hæredem ex præsumpta testatoris voluntate. præs.118.lib.4.nume.1. & per tot.142 & seq.
Legatarius potest grauari alteri restituere rem legatam, etiam si legatum maneret per tempus, momentum apud ipsum legatarium.præs.131.libro 4.nume 10. 151
Legatarius acceptans legatum factum animo compensandi tenetur compensare solum pro quantitate relicta.præs.110.lib.4.nu.55. 136
Legatarius asserens testatorem sciuisse, rem a se legatam, alienam esse, probare id debet.præs.116.lib.4.nu.33. 141
Legatarius in re sibi sub conditione legata, expendens aliquid pro eius conseruatione, non præsumitur donasse lib.3.præs.32.nu.11. 148
Legatarius, fideicommissariusvè; rem sibi pure debitam scienter emens, ius suum præsumitur remisisse.lib 3 præs.117.nu.1. 189
Solo dissentiente Bar.nu.10.
Legatarius vel fideicommissarius consentiendo hæreditatem legatam alienanti, legatum præsumitur repudiare.ibi.nu.2.
Legatarius emens scienter rem alienam vel hæredis sibi pure relictam, ius suum præsumitur remisisse.nu.10.
Secus esse in fideicommissario, emente rem aliquam ex comprehensis in fideicommisso vniuersali.nu.11.
Id quomodo accipiendum.nu.12.
Legatarius vel fideicommissarius emens ab hærede grauato, rem sibi sub conditione legatam aut restituendam, ius legati vel fideicõmissi non præsumitur ius remisisse.nu.13.
Legatarius emens ab extraneo possessore, rem testatoris purè sibi relictam, non præsumitur ius suum remisisse.nu.17.
Quid autem sit in re hæredis purè sibi legata, eam ab extraneo scienter si emat.num.12.
Legatarij dignitas coniecturam & præsumptionem præbet.lib.1.quæstio.18. numero 10. 14
Legatarij dignitatem cur dilectioni, & dilectionem cur consanguinitati prætulerit Iulianus.ibi.nu.14.& 15.

Legatum quid sit: & quam interpretationem recipiant legata, & quid comprehendere dicantur.

Legatum dicitur quid accessorium ad testamentum.præs.173.lib.4.nu.29. 189
Legatum dicitur quædam donatio.præs.110.lib.4 nu.11. 135
Legatum dicitur donatio a testatore facta, ab hærede præstanda. præs. 105. lib.4.nu.17.117.& præs.131.lib.eo.nu.5. 151
Legatum & hæreditas in quibus æquiparentur.præs.173.lib. 4.nu.26. 189
Legata & prælegata quid differant.præs.179.lib.4.nu.6. 194
Legatum sic debet interpretari, vt sit vtile legatario, non autem econtra.præsum.106.lib.4.nu.16.& 20. 127
Legatum recipit largam interpretationem, quando testator reliquit personæ a se multum dilectæ.præs.106.lib 4.nu.9. eod.
Legatum recipit largam interpretationem, quando sic interpretando apparet, testatorem prouidisse in casu magis necessario.præs.106.li.4.nu.36. 128
Legata stricte interpretanda sunt.præs.144.lib.4.nu.8. 164
Legatum strictè & proprie debet interpretari.præs.126.lib.4.nu.4. 127
Legata strictè interpretantur, & eorum verba sumuntur in stricta & propria significatione.præs.109.lib.4.nu.13. 132
Legatum non interpretatur strictè, quando incertitudo est in persona, vt quid minus est debeatur, sed potest hæres eligere quod sibi videtur. præs. 106. lib.4 num.23. 118
Idem quando propria vocabuli significatio aliud importat.ibi.nu.24.
Idem quando testator electionem dedit hæredi, vt præstet vnam vel alteram rem, quia tunc statur eius electioni. ibi.nu.45.
Legatum sumit interpretationem ex affectione, qua testator prosequebatur legatarium, vt de re maiori factum præsumatur.præs.106.lib.4.nu.26. 128
Legatum vel donatio an præsumatur, quando testator vsus est verbis his, Dono, Lego, Relinquo.præs.105.lib.4.nu.2.& per tot. 126
Legatum præsumitur a testatore factum, quando ita dixit, Dono Caio centum.præs.105.lib.4.nu.16. eod.
Legatum præsumitur, non donatio, cũm testator dicit, Dono, & lego Caio: qui præsens erat & acceptauit.præs.105.lib.4.nu.14. 127
Idem quando testator legauit, deinde donauit.ibi.nu.25.
Idem quando testator legauit.ibi nu.26.
Idem quando testator tantam summam non potuisset donare. ibi.nu.27.
Legatum à testatore factum præsumitur, cum dicit, Deputo talem rem Caio. præs.105.lib.4.nu.3. 126
Idem si dixit, Assigno rem illam Sempronio. ibi.nu.4.
Idem quando dixit, Hæres meus centum Titio dare damnas esto. ibid.nu.5.
Legatum idem non debet diuerso iure censeri.præs.113.lib.4 nu.6. 138
Legatum in speciebus æstimatis & inæstimatis comprehendit res ipsas, non autem precium seu æstimationem.præs.145.lib.4.nu.10. 165
Legata domo cũ omnib. rebus; quæ in ipsamet sunt. cõtinentur mobilia quotidiani vsus.præs.129.nu.15.lib.4.non tamen venalia.num. 26. nec quæ aliquo casu in ipsa domo reperiuntur.nu.28.non etiam scripturæ, rationes & instrumenta.nu.29 ibid. 149
Legatum domus relictum ab eo qui nullam habet quando valeat vel non. præs.129.nu.5.lib.4. 149
Legatum generis valet & legatarius potest eligere rem mediocrem.præsum. 129.nu.6.lib.4. 149
Legato vsufructu omnium bonorum, an legatarius consequi possit vsumfructum Trebellianicæ ab institutis, & fideicommisso grauatis detrahendæ. præs.140.nu.38.lib 4. 160
Legatum censetur etiam futura cõprehendere, quando variatio vel augmentum versatur circa rem legatam, vel quæ habetur loco eiusdem ex dispositione defuncti.præs.127.lib.4.nu.23. 147
Idem quando res postea acquisita est primæ iam legatæ accessoria. ibid. numero 24.
Idem quando testator dixit, Lego omnia bona: vel Lego vsumfructum omnium bonorum.ibi.nu.28.
Idem quando testator vsus est in testamento sermone generali nullo adiecto verbo præsentis vel futuri temporis.ibi nu.29.
Idem quando testator corruptis illis rebus quas legauit, alias loco earum fieri curauit ibi.nu. 30.
Idem quando vsus est sermone particulari, vt si dixit, Lego fundum. ibidem numero 31.
Idem si dixit, Lego fundum meum.ibi.nu.32.
Idem si legauit partem tantum ipsius fundi.ibi.nu.33.

Lega-

Legatum an et quando præsumatur factum animo compensandi.

Legatum factum fuisse animo compensandi ex proprietate sermonis deprehenditur. præs. 110. lib. 4. nu. 45. 136
Legatum præsumitur factum animo compensandi ea causa generali, vt si dixerit testator legare ob seruitia & obsequia a legatario recepta. præsump. 110. lib. 4. nu. 40. 135
Idem si alias verba legati essent superflua. ibi. nu. 42.
Idem si hæreditas aliter intelligendo redderetur damnosa potius quam lucrosa. ibi. nu. 43.
Idem quando alias testator prætulisset extraneos suæ agnationi. ibi. nu. 44.
Idem ad euitandam præsumptam donationem, sed contrarium videtur verius. ibid. nu. 45.
Idem quando aliàs opus esset distrahere bona immobilia. ibi. nu. 46.
Idem quando testator legat eadem de causa, qua debet. ibi. nu. 48.
Legatum si in remotis nuptiarum fuit collatum, & sub conditione si nupserit, animo compensandi factum præsumitur. præs. 109. lib. 4. nu. 59. 134
Legatum præsumitur factum animo compensandi cum debito voluntario, quando compẽsatione reiecta fatua esset iactatio. præs. 110. lib. 4. nu. 29. 135
Idem quando alias resultaret inter filios vel filias testatoris inequalitas. ibidem nume. 30.
Idem quando ex dictis in præfatione dispositionis colligitur mens disponentis, quòd voluerit compensare. ibi. nu. 34.
Idem quando testator dixit, se legare pro omni & toto eo, quod ipse legatarius petere & consequi posset. ibi. nu. 36.
Idem quando testator iussit, legatarium esse debere contentum legato sibi relicto. ibi. nu. 37.
Legatum præsumitur factum a debitore animo compensandi, quando ex verbis testamenti id colligi potest. præs. 110. lib. 4. nu. 40. 135
Legatum factum a debitore voluntario simpliciter, si debitum erat qualificatum, non præsumitur relictum animo compensandi cum debito voluntario. præs. 110. lib. 4. nu. 8. 135
Idem quando debitum erat in vna specie, & legatum fuit factum in diuersa. ibid. nume. 9.
Idem quando testator dixit, se relinquere iure legati. ibi. nu. 10.
Legatum factum a debitore voluntario non præsumitur factum animo compensandi, quando ex dispositis colligitur, animum fuisse non compensandi. præs. 110. lib. 4. nu. 19.
Idem quando debitum esset in diem, vel sub conditione. ibi. nu. 20.
Idem quando legatum venit alteri restituendum. ibi. nu. 21.
Idem quando legatum redderetur onerosum & inutile, si compensaretur cum credito legatarij. ibi. nu. 22.
Legatum factum creditori voluntario an & quando animo compensandi factum præsumatur. præs. 110. lib. 4. nu. 1. 134
Legatum non præsumitur factum animo compensandi cum debito voluntario, quando testator legat suo debitori, quem maximè diligit. præsum. 110. lib. 4. nu. 12. 134
Idem quando testator non erat ipsemet debitor, sed alter. ibi. nu. 13.
Idem quando id, quod erat debitum, erat reuersurum ad ipsum testatorem vel alterum, sed non id, quod legebatur. ibi. nu. 14.
Idem si testator dixit, se legare de bonis suis. ibi. nu. 15.
Idem quando alia subesse posset causa quam compensandi. ibi. nu. 16.
Idem quando non induceretur fatua iactatio sui. ibid.
Idem quando debitum redderetur magis voluntarium ob arbitrium collatum in ipsum debitorem legantem. ibi. nu. 18.
Legatum factum ad compensationem debiti principalis, & pro accessorijs præsumitur factum. ibi. nu. 42. 4

Legatum an et quando duplicatum aut repetitum a substituto præsumatur.

Legatum an & quando duplicatum præsumatur. præs. 128. lib. 4. nu. 1. 148
Legatum præsumitur repetitum a substituto fauore alimentorum. præs. 108. lib. 4. nu. 36. 130
Idem fauore piæ causæ. ibi. nu. 36.
Et an censeatur repetitum a substituto, pupillariter. ibi. nu. 38.
Legatum præsumitur repetitum a substituto, quando testator grauauit hæredem sub nomine appellatiuo, etiam si substitutio sit tacita vulgaris. ibid. numero 8.
Et præsumitur repetitum in quasi substitutione, hoc est in iure accrescendi. ibid. num. 9.
Idem quando qualitas oneris cessaret in substituto. ibi. nu. 12.
Et præsumitur repetitum etiam a substituto legatarij. ibi. nu. 13.
Legata a substituto censeri repetita, est fundatum in sola coniecturata mẽte testatoris. ibi. nu. 54.
Et a lege censentur repetita, ne frustra testator legasse videatur. ibi. nu. 55.
Legatum non præsumitur repetitum a substituto a milite directè, vbi & de ratione. ibi. nu. 43.
Legatum non præsumitur repetitum a substituto, quando hæres fuit nominatus nomine appellatiuo, quod vim proprij habet, quia fuit solus institutus. ibid. num. 34.
Idem quando coniecturis apparet, testatorem voluisse repetere legatum. ibid. num. 35.
Legatum non præsumitur repetitum a substituto, quando habitum fuit pro non scripto. ibi. nu. 14.
Non censetur repetitum a substituto particulari. ibi. nu. 15.
Idem quando institutus fuit vocatus sub conditione, quæ non est verisimiliter euentura. ibi. nu. 17.
Idem quando vnus & idem est institutus & substitutus. ibi. nu. 18.
Idem quando testator aliquid aliud reliquit legatario præstandum a substituto. ibid. nu. 19.
Idem quando certa fuit causa relinquendi ab instituto, quæ esset in substituto. ibi. nu. 20.
Idem quando legatarius aut fideicommissarius est institutus in aliqua hæreditatis parte. ibi. nu. 21.
Legatum qua ratione non dicatur repetitum in substitutione directa militari. præs. 108. lib. 4. nu. 53. 131
Legata ab instituto præsumi debent repetita a substituto per fideicommissum. vbi de ratione. ibi. nu. 57.
Legatum relictum ab instituto, quando censeatur repetitum a substituto. præsump. 108. libro 4. numero 1. 129
Quòd præsumitur repetitum a substituto, quando testator reliquit generalibus his verbis. Quisquis mihi hæres erit, 100. Sempronio dato. ibi. nu. 2.
Idem quando dixit, Hæres meus 100. Sempronio dato. ibid.
Idem quando grauat hæredem sub nomine appellatiuo. ibi. nu. 3.
Legatum relictum ab instituto nominatum an censeatur repetitum a substituto. ibid. nu. 24.
Legatum quando est relictum ab instituto proprio eius nomine expresso, videtur grauata persona non autem hæreditas. ibi. nu. 29.
Legatum relictum ab instituto licet censeatur repetitum a substituto, si tamẽ testator restrictiuè eum grauauit non dicitur grauatus substitutus. præsum. 178. lib. 4. nu. 22. 203
Legata ab hærede censentur a substituto repetita in substitutione exemplari. præs. 108. lib. 4. nu. 42. 130
Legatum quantitatis duplicatum præsumitur, quod secundum legatum continet diuersam quantitatem a primo. præs. 128. lib. 4. nu. 15. 148
Idem quando eadem quantitas in eodem testamento legatur a diuersis hæredibus præstanda. ibi. nu. 16.
Et idem est dicendum in contractibus. ibi. nu. 17.
Legato fundo vni & ipsius fundi vsufructu alteri, an in ipso vsufructu ambo concurrant. præs. 140. nu. 33. lib. 4. Et si legatus fuerit vsusfructus omniũ bonorum vni, deinde alijs prædia relicta, quod concurrant. nu. 34. Contraria opinio nu. 35. ibid.

Legata an & quando, quibus, & a quib. debeantur, & quo in loco sint soluenda: quomodo relinqui soleant, & quando benemeritis facta dicantur.

Legata & fideicommissa quo tempore præstari & solui debeant ex coniecturata mente testatoris. præs. 199. lib. 4. nu. 1. 225
Legatum quo in loco soluendum sit ex coniecturata mente testatoris. præs. 200. lib. 4. nu. 1. 226
Quòd si legauit testator speciem, & illa reperitur in loco confectionis testamẽti, præsumitur ipsum voluisse eo in loco præstari debere. ibi. nu. 2.
Idem quando species legata alio in loco reperitur, & illa actione personali petitur, quia præstari debet in loco vbi est. ibi. nu. 3.
Idem quando testator legauit quantitatem, quæ extat in loco conditi testamenti. ibid. nu. 4.
Si autem species vel quantitas non est in loco illo, nec in loco vicino, & si hæres non solueret in loco, legatum redderetur inutile, præsumitur testatorem voluisse quod hæres perquirat rem illam, & etiam suis expensis adnebat in locum legatarij. ibi. nu. 5.
Secus si tempore testamenti testator nesciebat rem legatam esse in loco illo remoto. ibi. nu. 6.
Et si testator legauit quantitatem: vt quantitatem vt ex genere emptionis, & comparationis uel mensuræ colligitur, vt in loco illo emptionis vel mẽsuræ præstetur, ibi solui præstarique debet. ibi. nu. 7.
Secus si repugnant aliæ coniecturæ. ibi. nu. 8.
Et quid faciendum in dubio, vt quia res non sit in loco, nec appareat ex genere comparationis, vel mensuræ, quo in locu præstare debeat. ibi. nu. 9.
Legati qualitas si significat quo in loco sit præstandum legatum, ibi debet præstari. ibi. nu. 10.
Legatum ei acquiritur, cuius contemplatione factum est. præsump. 112. libro 4. nume. 2. 137
Legatum præsumitur relictum fauore legatarij, quando testator multum dilexit ipsum legatarium. præs. 123. lib. 4. nu. 7. 144
Idem quando testator esset relicturus etiam si non extarent filij vel alij, cũ quibus vellet testator legatarium commorari debere. ibi. nu. 9.
Idem quando sint legata alimenta. ibi. nu. 10.
Idem quando est factum legatum pro tempore vitæ ipsius legatarij. ibid. numero 11.
Idem quando onus iniunctum excederet valorem legati. ibi. nu. 12.
Idem quando apparet, testatorem voluisse, quod legatarius habitaret cum hæredibus suis, vt commodius legatum consequi posset. ibi. nu. 13.
Et idem quando testator dixit, si legatarius habitare voluerit. ibi. nu. 14.
Legatum non præsumitur factum fauore legatarij, quando est illi relictum cum hoc, vt inhabitet cum hærede testatoris, si is, cum quo habitare iussus est, talis est, vt requirat operam & industriam ipsius legatarij. ibi. nu. 15.
Quod habet locum, donec opera & industria ipsius legatarij est necessaria ibid. num. 16.
Legatum vt debeatur legatario, necesse est, quod testamentũ confirmetur morte testatoris, superstite, ipso legatario. præs. 50. lib. 6. nu. 18. 303
Legatum non debetur, si non apparet, cui ex duobus legatum est. præsum. 15. lib. 4. num. 8. 19
Legatum vel fideicommissum an & quando ab instituto vel substito, aut substitutis hæredibus relictum præsumitur. præs. 131. lib. 4. nu. 1. 151
Quod præsumitur relictum ab vltimo ex substitutis morientibus quando testator sic dixit: Instituo Caium, & eo deficiente quandocunque, Sempronium: quo decedente quandocunque Seium. Et primus hæres non censetur grauatus. ibi. nu. 2.
Legata nunquid debeantur a filio iam nato scienter præterito a patre in testamento. præs. 32. lib. 3. nu. 20. 24
Quid si pater scienter præterijt posthumum adiecta clausula, si non valebit &c. ibid. nu. 21.
Quid si ignoranter præterijt posthumum. ibi. nu. 22.
Et quid si legatum est factum piæ causæ. ibi. nu. 23.
Declara, vt nu. 24.
Legata omnia præstantur ex bonis testatoris. præs. 109. lib. 4. nu. 11. 131
Legatum præsumitur factum secundum legatarij conditionem, ne alioqui sit inutile. præs. 134. lib. 4. nu. 3. 153
Legata & fideicommissa quatuor modis relinqui solent, purè scilicet, sub cõditione, in diem, & sub modo. præs. 199. lib. 4. nu. 2. 225
Legatum vel fideicommissum si est purè relictum, dies iam dicitur cessisse, vnde statim peti & præstari debet. ibi. nu. 3.
Et vbi legatum est pure relictum, dominium ipsum rei legatæ statim mortuo testatore dicitur transiuisse in legatarium. ibi. nu. 4.
Intellige, adita prius hæreditate. ibi. nu. 8.
Et tunc statim præstandum non est, quando ex hoc redderetur inutile, sed post aliquod tempus solummodo debetur. ibi. nu. 9.
Legatum vel fideicommissum si est relictum sub conditione, non prius est præ-

præstandum, quam cesserit ipsa conditio. ibidem num. 11.

Et si relictum sub conditione inutili, dispositio pro pura habetur & statim peti potest relictum. ibi. nu. 14.

Idem quando nõ stat per legatariũ, quominus impleatur conditio. ibi. n. 15.

Legatum vel fideicommissum si est relictum in diem, an & quando peti aut præstari debeat. ibi. nu. 16

Quod quando dies certa est à testatore expressa, expectari debet illud tempus. ibid. num. 17.

Et quid si dies est omnino incerta. ibi. nu. 18.

Et quid si reliquit testator sub die non omnino incerta, sed certificanda per relationem, seu habito respectu personæ legatarij, vel rei relictæ, vel causę, qua præstari debet. ibi. nu. 19.

Vbi enumerantur exempla.

Legatum vel fideicommissum si est relictũ sub modo, debetur statim à morte testatoris, & sic adita hæreditate peti potest. ibi. nu. 24.

Legatum solo nutu relinqui potest. præs. 105. lib. 4. nu. 9. 126

Legata & fideicommissa particularia nutu relinqui possunt. præsum. 76. lib. 4. num. 62. 78

Idem de fideicomm. vniuersalibus. ibi.

Legatum etiam verbis antiquis per siuendi modum relinqui potest. præsum. 105. lib. 4. nu. 6. 126

Et etiam hodie dari potest per damnationis modum. ibi. nu. 7.

Et etiam per vendicationis modum. ibi. nu. 8.

Legatum etsi quibuscunque verbis relinqui possit, tamen intelligitur, quãdo verba possunt legatis conuenire. præs. 105. lib. 4. nu. 11. 126

In legatis vel fideicommissis fit aliquando mẽtio hæredum dispositiuè, aliquando conditionaliter: vnde sæpe ambigitur de quibus hæredibus præsumatur testatorem sensisse. præs. 130 lib. 4. nu. 1. 150

Legata fiunt ob merita præcedentia præs. 136. lib. 4. nu. 20. 111

Legatum ob legatarij merita & affectionẽ fieri solet. præs. 112. lib. 4. n. 14. 137

Legatum non dicitur factum pro benemeritis, quando excedit qualitatẽ debitæ remunerationis præs. 194. lib. 4. nu. 26. 220

Legatum an & quando præsumatur conditionale, purum, aut modale: & quando fiat legati translatio, aut trãsmissio.

Legatum an sit cõditionale, si sit factum pro dote certæ mulieri ab extraneo causa cõtrahendi matrimoniũ cũ persona incerta. præs. 14[illegible] l. 4. nu. 24. 166

Et si extraneus legat pro matrimonio cõtrahendo mulieri incertæ pro persona certa. ibi. nu. 25.

Legatum dicitur conditionale, quando est factũ filiæ pro dote respectu matrimonij. ibi. nu. 29.

Et quid si pater simpliciter legat filiæ pro dote, & ipsi etiam reliquit legitimam. ibi. nu. 30.

Et quid si ipsi filiæ legitimam non reliquit, sed legauit pro dote simpliciter. ibidem num. 31.

Legatum præsumitur conditionale, si testator dixit, se reliquere in subsidiũ nuptiarum. ibi. nu. 19.

Legatum censetur purum, quando præsumpta & coniecturata est mens testatoris, quòd voluerit præstari legatum, etiamsi mulier non nubat, si factum fuit respectu certæ personæ ibi. nu. 22.

Extende vt ibi. nu. 23.

Quid autem si est factum legatum dotis ab extraneo pro muliere maritanda, simpliciter nunquid dicatur purum. ibi. nu. 26.

Et quid si testator extraneus reliquit puellæ legatum simpliciter, deinde in parte executiua testamenti adiecit clausulam, quòd legatum causa dotis præstaretur. ibi. nu. 27.

Et quid si testator legauit pro dote, & adiecit conditionem, quòd ipsa muliere mortua, dos illa perueniat in alium ibi. nu. 28.

Legatum dicitur purum, si fuit factum filiæ pro dote, etiam si excedat debitam legitimæ. præs. 146. lib. 4. nu. 33. 167

Idem si fuit relictum filiæ a patre diuite, & qui erat relicturus omnino dotẽ ipsi. ibid. nu. 35.

Idem si legauit pater dotem filiæ, & iussit eam stare tacitam & contentam ea dote. ibid. nu. 36.

Idem si filiæ reliquit dotem, & interim alimenta ibi. nu. 37.

Idem quando pater haberet plures filias, & omnibus legauit dotem, & earũ vna iam nupsit, & dotem fuit consecuta, namque & secunda dotem purè assequi debet. ibi nu. 38.

Et quid si filia est iam statuto exclusa extantibus masculis. ibi. nu. 39.

Legatum dicitur modale, quando legati causa respicit fauorem ipsius legatarij. præs. 146. lib. 4. nu. 17. 166

Legatum modale quale censeatur. præs. 146. lib. 4. nu. 4. eod.

Legatum sub modo relictum præsumitur datum in recompensationem oneris. præs. 169. lib. 4. nu. 4. 126

Legati translatio an & quando præsumatur facta a testatore cum eisdẽ conditionibus. præs. 174. lib. 4. nu. 1. 19[illegible]

Quod si est facta translatio a testatore de vna persona in aliam, præsumitur facta cum eadem conditione & onere illi primo imposi[illegible]. ibi. nu. 2.

Secus quando conditio iniuncta primo legatario ita eius personæ cohæret, vt a secundo legatario impleri minime possit. ibi. nu 3.

Legatum si transfertur in alium adiecto alio onere vel conditione speciali, non præsumitur facta dicta translatio cum onere imposito illi primo & sic non censetur repetita conditio. ibi. nu. 4.

Idem quando legatum translatum in aliam personam redderetur inutile, si conditio esset repetita in secundum. ibi. nu. 5.

Legatum si transfertur a testatore ipso de eadem persona in eandem personam, non dicitur transferri cum eadem conditione & onere. ibi. nu. 6.

Et id multo magis, quando legatum fuit alijs verbis translatum, quam prius relictum. ibi. nu. 7.

Si autem conditio est adiecta tacitè, translatio in eandem personam præsumitur cum eodem onere facta. ibi. nu. 8.

Et idem si potest colligi ex verbis testatoris ipsum voluisse in legati translatione transferre etiam conditionem & onus. ibi. nu. 9.

Et si legatum transfertur de vna persona in alteram non a testatore, sed a lege, non dicitur translatũ legatum cũ eadem conditione & onere. ibi. n. 10.

Legatum an et quando ademptum aut reuocatum præsumatur.

Legatum quandocunque reuocari potest. præs. 105. lib. 4. nu. 13. 127

Legatum corruit deficiente modo, etiam casu præs. 146. lib. 4. nu. 10. 166

Legatum vel fideicommissum an & quando præsumatur ademptum & reuocatum, adempta vel reuocata conditione vel modo an eis appositis & adiectis. præs. 169 lib. 4. nu. 1. 186

Quod si legatum simplex fuit relictum sub conditione, vt puta si legatarius rationes addiderit: adempta per codicillos dicta conditione non præsumitur reuocatum legatum. ibi. nu. 2.

Si autem fuit relictum sub modo, adempto modo, præsumitur reuocatum legatum. ibi. nu. 3.

Legatum quando alienatione rei legatæ ademptum atque reuocatum præsumatur: in dubio enim non præsumitur reuocatum, cum sit quid odiosum. præs. 167. lib. 4. nu. 1. 3. & 4. 184

Quòd tunc præsumitur ademptum, quando coniecturis apparet, ipsum testatorem mutasse voluntatem, & sic reuocare voluisse legatum. ibid. nu. 5.

Idem quando testator rem ipsam legatam alienauit vrgente necessitate. ibid. num. 6.

Secus si vrgente necessitate. ibi. nu. 7.

Idem quando rem legatam alienauit etiã titulo oneroso, modo nulla alienandi necessitas extiterit. ibi. nu. 8.

Legatum præsumitur ademptum ob alienationem rei legatæ etiam si res nõ alienetur in totum, sed aliqua in parte, & intelligitur reuocatum quo ad partem alienatam. ibi. nu. 10.

Idem etiam si alienatio sit inutilis. ibi. nu. 11.

Et idem tam in legato expressim facto, quam in tacitè relicto. ibi. nu. 13.

Legatum censetur ademptum per alienationem generalem omnium bonorum, sub quibus res ipsa legata continebatur. ibi. nu. 19. eod.

Et præsumitur ademptum tam alienatione voluntaria quàm necessaria, quando testator legatum sub conditione fecit huiusmodi, si res mea erit cum moriar. ibi. nu. 23.

Idem quando facta alienatione testator ipsam reuocauit. ibi. nu. 24.

Secus in legato facto piæ causæ, vel sanguine coniunctis ibi. nu. 25.

Legatum non præsumitur ademptum alienatione rei legatæ, quando testator solum mandauit hæredi, vt rem illam a se legatam alienaret. ibi. nu. 28.

Idem quando coniecturis apparet, testatorem noluisse ipsum legatum reuocare, vt si in codicillis declarauit se confirmare legata in testamento facta. ibi. num. 26.

Idem quando testator sine necessitate rem ipsam vendidit, tradidit, & pretium accepit. ibi. nu. 29.

Idem quando testator legauit rem vel æstimationem. ibi. nu. 30.

Idem quando res legata fuit alteri donata in remunerationem. ibid. nu. 31.

Idem quando alienatio est facta a patre, vt dotem daret filiæ, quam dotare lex iubet. ibi. nu. 34.

Idem quando mulier legauit fundum, & deinde bona omnia in dotem dedit. ibi. nu 37. & seq.

Legatum non præsumitur ademptum alienatione a testatore facta necessitatis causa. præs. 60 lib. 4. nu. 59. 54

Legatum non præsumitur alienatione rei legatæ reuocatum, quando re ipsa alienata, eius loco altera comparatur. præs. 167. lib. 4 nu. 39. 185

Idem quãdo testator legauit totum fundum, & deinde dimidium alienauit, illa enim dimidia non alienata ex legato debetur ibi. nu. 40.

Idem dicendum in alienatione impropria. ibi. nu 41.

Et quæ dicatur alienatio impropria. ibi. nu. 41.

Idem dicendum in obligatione generali omnium bonorum, qua legatum non præsumitur reuocatum ibi. nu. 42.

Idem dicendum in locatione ad longum tempus. ibi. nu. 43.

Legatum non præsumitur ademptum & reuocatum ob promissionem quam fecit testator de alienando rem legatam. ibi. nu. 45.

Idem in alienatione facta ex testamento, in quo testator hæredem fecit aliquem in omnibus bonis: non enim dicitur reuocasse rem legatam in codicillis, vel iam antea donatam. ibi. nu. 46.

Idem in donatione causa mortis. ibi. nu. 47.

Idem quando testator præstari voluit legatum ex aliqua re posita in diuersa oratione a legato. ibi. nu. 48.

Idem quando alioqui testamentum redderetur nullum, vel subiaceret querelæ inofficiosi. ibi. nu. 49.

Legatum præsumitur reuocatum adempta conditione. præs. 183. li. 4. n. 54. 199

Et ex contracta cum legatario etiam inimicitia. ibi. nu. 55.

Et fortius reuocatur facto testatoris, quam casu & fortuna. ibi. nu. 58.

Legatum præsumitur ademptum rei legatæ destructione a testatore facta. præs. 171. lib. 4. nu. 1. 188

Secus rei refectione. ibi. nu. 2.

Vnde legatum signorum vel columnarum, quas deinde testator ædibus iniunxit. præsumitur ademptum & reuocatum, & sic non debetur. ibid. nu. 7.

Idem quando testator legauit aliquid ex fundo, deinde illud detraxit, & alteri adiecit. ibi. nu. 8.

Legatum præsumitur ademptum cessante causa, ob quam testator legauit. præs. 172. lib. 4. nu. 1. 188

Vt si ademit onus, cuius causa legauerat, præsumitur enim etiam ademisse ipsum legatum. ibi. nu. 2.

Legatum tolli & adimi potest per inimicitiam superuenientem, hæreditas autem non. præs. 173. lib. 4. nu. 23. 190

Legatum propter superuenientem inimicitiam inter testatorem & legatariũ an & quando extinctum & ademptum præsumatur. præsump. 170. libro 4. numero 1. 187

Est enim probabilis coniectura mutatæ voluntatis & ademptionis legati superueniens inimicitia. ibid.

Et id multo magis, quando testator post conceptum odium dixisset, se nolle illum aliquid ex suo habere. ibi. nu. 2.

Legatum præsumitur reuocatũ ex superueniente inimicitia, etiã si testator in codicillis non ademit legatum expresse in testamento factum. ibi. nu. 4.

Secus si testator in ijs suis codicillis expresse reuocasset aliqua ex legatis iam tacite reuocata. ibi. nu. 5.

Præsumitur etiam tacitè ademptum legatum, quando testator fuit in causa superuenientis inimicitiæ. ibi. nu. 6.

Intellige, vt ibid. nu. 8.

Idem quando res legata iam per errorem fuisset soluta, ob tacitam enim ademptionem repeti potest. ibi nu. 9.

Idem quando testator dixit, se legare ob benemerita ipsius legatarij. ibidem numero 10.

Legatum non præsumitur ademptum ob superuenientem inimicitiam leuẽ. ibid. num. 11.

Nec quando dubitatur, an ex actu aliquo, qui odio & bona gratia fieri solet,

solet, orta esset inimicitia. ibidem numero 12.
Nec quando subsecuta deinde fuit inimicitiæ reconciliatio. ibi. nu. 13.
Legatum factum secundo sub commemoratione primi an præsumatur ab ipso primo ademptum & in secundum translatum. præs. 173. lib. 4. nu. 1. 188
Quòd quando testator rem, quam vni legauit, legat alteri simpliciter nulla facta primi legatarij mentione, non censetur in totum ademptum legatū a primo, sed concurrunt ambo, & singuli dimidium habent. ibi. nu. 2.
Et si sit factum legatum secundo sub commemoratione aduersatiua primi legati, censetur ademptum, & in secundum translatum. ibi. nu. 4.
Idem quando testator in codicillis legat idem alteri quod legauit primo, sub commemoratione ipsius primi legatarij. ibi. nu. 5.
Idem quando testator legat eidem id quod prius ipsi legauit sub commemoratione primi legati. ibi. nu. 6.
Idem quando testator ex interuallo rem, quam prius legauit vni, legat alteri, sub commemoratione primi legatarij ibi. nu. 7. 189
Legatum primum per secundum reuocatum censetur, etiam si sit factum incapaci. ibi. nu. 25. eod.

Legatum an & quando cedere soleat, & quando reddatur inutile & inualidum.

Legata & fideicommissa cedere solent vel quoad petitionem, vel quoad transmissionem. præs. 201. lib. 4. nu. 1. 227
Legatum quandoque cedit etiam ante aditam hæreditatem, si ita placet testatori præs. 141. lib. 4. nu. 38. 162
Legatum vel fideicommissum certo tempore debitum censetur currere a die aditæ hæreditatis. præs. 199. lib. 4. nu. 7. 225
Legati purè relicti licèt dies cedat statim a die mortis testatoris, legatum tamen vsusfructus pure relictum non cedit, nisi post aditam hæreditatem. præs. 159. lib. 4. nu. 20. 175
Legati dies incerta redditur certa a causa ipsa, qua factum est legatū. & quomodo. præs. 199. lib. 4. nu. 20. 226
Legatum si est factum personæ expressæ, sed ignoratur hæc persona expressa, non valet. præs. 107. lib. 4. nu. 9. 129
Si autem est factum vni personæ ex pluribus, quæ ex futuro euentu certificatur, valet. ibid. nu. 10.
Et quid si est factum personæ incertæ de certis, quæ non certificatur. ibid. numero 11.
Et quid si est factum personæ incertæ de incertis quæ non verificatur. ibid. numero 12.
Quòd factum personæ incertæ de incertis valet, quando hæredi est data facultas eligendi. ibi. nu. 13.
Et idem est dicendum fauore piæ causæ. ibi. nu. 14.
Legatum non valet etiam factum coniunctæ personæ, quando testator legauit rem alienam, quam suam esse putabat, aliqua ex causa nulla. præs. 118. lib. 4. num. 16. 142
Idem quando testator rem esse suam putabat ea aliqua causa, quæ tamen eius morte finiebatur. ibi. nu. 18.
Legatum debet potius reddi inutile, quam quod testator præsumatur voluisse grauare hæredem. præs. 106. lib. 4. nu. 21. 128
Legatum hoc modo conceptum: Instituo Caium, & si ipse decesseris sine liberis restituatur hæreditas Mæuio, quem grauo præstare centum, valet, & præsumitur legatum hæredi hæredis. præs. 107. lib. 4. nu. 7. eod.
Idem quando extat aliqua demonstratio, quæ vim nominis habet. ibi. nu. 8.
Legatum incertum an & quando & quomodo reddatur certum. præs. 107. lib. 4. num. 1. 128
Et fauore piæ causæ an valeat. ibi. nu. 3.
Et quid si legatur persona. ibi. nu. 4.
Legata & fideicommissa duobus modis cedere solent. præs. 201. nu. 1. li. 4. 227
Legata & fideicōmissa quatuor modis relinqui solēt. præs. 201. nu. 17. li. 4. 228
Legata & fideicommissa non vt acceptata & agnita, sed vt acceptanda & agnoscenda transmittuntur vti & hæreditas. præs. 201. nu. 12. lib. 4. 227
Legati & fideicommissi quoad transmissionem nulla differentia. præs. 201. num. 11. lib. 4. 227
Legatum incertum tam respectu personæ legatarij, quam rei legatæ nullo modo valet. præs. 107. lib. 4. nu. 15. 128
Idem etiam quando agitur de fauore piæ causæ. ibi. nu. 16.
Secus si dicta incertitudo duplex certificari potest. ibi. nu. 17.
Legati incertitudo valde difficilis respectu rei & respectu personæ. præs. 107. lib. 4. num. 2. 128
Et si respectu personæ eius à quo relinquitur, an censeatur relictum ab hærede instituto, vel ab eius hæredibus. ibidem num. 5.
Et quid si incertitudo est respectu personæ eius cui relinquitur, & nulla est expressa persona specialiter sed vniuersaliter, vel indefinitè. ibi. nu. 6.
Legatum accessorium alterius, puta fundi cum instrumento præsumitur adēptum alienato tantum fundo. præs. 167. lib. 4. nu. 21. 185
Legatum quod personali actione petitur, in loco vbi petitur, præstari debet. præs. 200. lib. 4. nu. 12. 227
Legatum factum administratoribus ciuitatis præsumitur relictum ipsi vniuersitati. præs. 1[illegible]. lib. 4. nu. 7. 136
Secus si extant benemerita administratorum, ob quæ fuerit factum legatū. ibid. num. 8.
Et secus si administratores sunt vocati proprijs nominibus. ibid. nu. 9.
Legatum factum non omnibus administratoribus sed aliquibus ex eis, non censetur factum ciuitati. præs. 111. lib. 4. nu. 10. 136
Legatum factum alicui hoc pacto, vt habitet cum filijs ipsius testatoris, fauore filiorum præsumitur relictum. præs. 123. lib. 4. nu. 18. 144

Legatum alimentorum dicitur pium, & quid comprehendat, & quando debeatur.

Legatum alimentorum dicitur pium. præs. 115. lib. 4. nu. 14. 139
Intellige, quando alimenta relicta fuerunt pauperi, secus si diuiti. ibi. nu. 15.
Legatum alimentorum est fauorabile & extendendū. præs. 122. lib. 4. nu. 5. 144
Legatum alimentorum annuum præsumitur: est enim fauorabile, & late interpretandum. præs. 132. lib. 4. nu. 10. & 11. 152
Legatum alimentorum præsumitur in dubio relictum pro insano & demente, cui magis erat necessarium prouidere quam alteri. præsumptio. 15. libro 4. num. 16. 19
Legatum alimentorum comprehendit etiā vestitum. præsump. 199. libro 4. numero 21. 226
Legatum alimentorum sui natura non est reiterabile, alimēta enim quis pluries consequi non potest. præs. 128. lib. 4. nu. 18. 148
Legatum alimentorum incertæ quantitatis debetur secundum quòd testator alijs legatarijs reliquit. præs. 106. lib. 4. nu. 11. 127
Vel inspiciuntur testatoris facultates. ibi. nu. 13.

Legatum annuum quando debeatur, & quando sit reiterabile, aut perpetuum.

Legatum annuum debet ab hæredede præstari quocunque loco petetur a legatario. præs. 200. lib. 4. nu. 11. 227
Secus si extant contrariæ coniecturæ. ibi. nu. 13.
Legata annua debentur, etiamsi conditio casu deficeret. præsump. 183. libro 4. numero 41. 197
Legatum annuum non dicitur vnum legatum, sed plura: tot enim censentur legata, quot anni. præs. 132. lib. 4. nu. 14. 152
Legatum an & quando præsumatur annuum & reiterabile: regulariter enim præsumitur vnius præstationis tantum præs. 131. lib. 4. nu. 1. 151
Quòd si est factum pio loco, præsumitur annuum. ibi. nu. 3.
Et idem si est factum decurionibus ciuitatis. ibid. num. 4.
Idem de legato facto ad ludos, qui quotannis fieri solent in ciuitate. ibidem numero 5.
Idem de legato redituum puta vnius montis. ibi. nu. 9.
Legata annua si sint relicta pro se & hæredibus intelligitur etiam de hæredibus extraneis. præs. 130. lib. 4. nu. 7. 150
Legatum annuum factum sacerdoti dicitur perpetuum, non autem donec viuet ille sacerdos. præs. 122. lib. 4. nu. 2. 143
Legatum factum his verbis, Lego centum Caiæ, donec nubat. annuum præsumitur. præs. 132. lib. 4. nu. 13. 152
Legatum omnium bonorum mobilium adiecto signo vniuersali vniuersitati bonorum continet res mobiles venales, seu earum vsumfructum. præs. 232. lib. 4. nu. 4. 154
Idem quando testator dixit, Lego omnia bona mea mobilia siue lanæ siue argenti, vini, vel alterius cuiuscunque rei. ibi. nu. 5.
Quid autem si testator indefinitiue locutus est, dicens, Lego res meas mobiles. ibi. nu. 6.
Et quid si dixit, Lego omnia bona mea mobilia quæ in domo sunt. ibi. nu. 7.
Legatum tertiæ partis bonorum, quæ testator habet in illo loco, comprehēdit bona tantum, quæ extabant tempore conditi testamenti. præs. 127. libro 4. num. 13. 147
Legatum vel fideicommissum relictum Caio & eius hæredibus, intelligitur de hæredibus quibuscunq;, siue sint extranei siue ex sanguine, modo bonorum hæredes sint. præs. 130. lib. 4. nu. 2. 150
Legatum canonicis an & quando contemplatione ecclesiæ, vel eorum personæ factum præsumatur. præs. 113. lib. 4. nu. 1. 138
Quod consuetudo loci est spectanda. ibi. nu. 2.
Legatum factum canonicis vt singulis, æquè inter ipsos canon. diuiditur relictum vero capitulo canonicorum diuiditur sicuti alia bona ipsius capituli, vt scilicet plus vni quam alij detur respectu antiquitatis vel alterius qualitatis. præs. 113. lib. 4. nu. 12. eod.
Legatum si est relictum omnibus Canonicis, vel indefinitè Canonicis, cuius contemplatione relictum præsumatur, an ecclesiæ, an propriæ corū personæ. præs. 113. lib. 4. nu. 5. eo.
Legatum factū canonicis, & clericis, inter quos sunt cōprehensi administratores, contemplatione ecclesiæ præsumitur factum. præs. 113. lib. 4. nu. 9. eo.
Idem quando in legato expressa fuisset causa, quæ respiceret ipsam ecclesiā. ibid. num. 10.
Legatum si est factum canonicis, sed ambigitur an sit factum contemplatione capituli, vel singularium personarum ipsorum canonicorum, quid iuris. præs. 113. lib. 4. nu. 11. eod.
Legatum factum vni, vel aliquibus ex canonicis eorum contemplatione pręsumitur factum. præs. 113. lib. 4. nu. 3. eo.
Idem quando legatum est canonicis expressis eorum proprijs nominibus. ibid. num. 4. eod.
Legatum an & quando præsumatur factum ad pias causas præsump. 115. lib. 4. num. 1. 139
Legatum factum ad pias causas largè interpretatur, vt de re meliori factum præsumatur, non autem de re minori. præs. 106. lib. 4. nu. 33. 128
Secus si verbis vel coniecturis constat, testatorem aliter sensisse. ibi. nu. 34.
Legatum ad pias causas debetur, etiam si conditio mixta casu deficiat, & æquiparatur legato libertatis præs. 183. lib. 4. nu. 44. 199
Legatum factum piæ causæ præsumitur reuocatum, alienatione rei legatæ sequuta. præs. 167 lib. 4. nu. 17. 185
Legatum factum pio loco in dubio præsumitur annuum. pręsump. 132. libro 4. numero 3. 151
Legatum ciuibus an pręsumatur relictum contemplatione ciuitatis vel ei, vel singulis ciuibus. pręs. 111. lib. 4. nu. 1. 136
Legatum ciuibus factum pręsumitur factum ad eorūm vtilitatem, non vniuersitatis, & quare. pręs. 111. lib. 4. nu. 24. 136
Et particularibus debetur, si in legato sit causa expressa, quæ singulos respiciat. ibid. nu. 25.
Legatum ciuibus factum non præsumitur factum vniuersitati, si non omnib. sed aliquibus fuit tantum relictum. præs. 111. lib. 4. nu. 21. 136
Idem si est factum expressis ciuium nominibus. ibi. nu. 22.
Legatum ciuibus indistinctè factum, vel omnibus ciuibus, præsumitur factum ciuitati. præs. 114 lib. 4. nu. 13. eod.
Legatum ciuibus ciuitatis, vel fideicommissum datum videtur relictum ciuitati. præs. 111. lib. 4. nu. 6. eod.
Legatum factum coniunctæ personæ a testatore multum dilectæ, cui etiam testator tutelam iniunxit, non præsumitur relictum tanquam tutori, & sic vt tutelæ onus is suscipiat. præs. 124. lib. 4. nu. 5. 145
Legatum factum etiam coniunctæ personæ non comprehendit nisi ea, quæ existebant tempore conditi testamenti. præs. 127. lib. 4. nu. 18. 147
Idem in legato conditionali. ibi. nu. 19.
Legatum factum sanguine coniuncto præsumitur factum de re meliori. præs. 106 lib. 4. nu. 27. 128
Secus quando par est affectio & coniunctio erga hæredem & legatarium. ibid. num. 28.

I N D E X.

Et secus quando testator alia multa legata reliquit ipsi legatario. ibi.nu.31.
Et idem quando induceretur legatorum multiplicatio.ibi.nu.32.
Legatum si transferatur de vno in duos, an quoad illos duos conditio censeatur repetita, præs.174.nu.10.lib.4. 790
Et quid e conuerso si de duobus in vnum.nu.11.
Et quid si legatum transferatur de vno in alium non a testatore, sed a lege. ibid.nu.12.
Legatum pure datum, deinde sub conditione ademptum, an censeatur sub contraria conditione datum. ibid. numero 13. & nume.14. 15. 16. 17. 18. 19. & 20.
Legatum factum sanguine coniuncto latam recipit interpretationem. præs. 106.lib.4.nu.10. 127
Legatum factum creditori nunquid animo compensandi cum debito relictum videatur. præs.109.lib.4.nu.1.& per tot. & seq. 131
Legatum si est factum creditori, qui est creditor pure, & immediate præsumitur factum animo cōpensandi cum ipso credito. præs.109.lib.4.nu.4 eo.
Legatum factum creditori, cui aliquid testator debebat in foro conscientiæ, præsumitur animo compensandi factum. præs.109.lib.4.nu.49. 133
Secus si cum debito hoc inexigibili concurreret debitū exigibile, quia tunc pro exigibili diceretur factum. ibi.nu.50.
Legatum factum decurionibus ciuitatis præsumitur annuum. præs.132.lib.4. nume.4. 151
Idem de legato facto ad ludos, qui quotannis fieri solent in ciuitate.ibi.nu.5.
Idem de legato redditum puta alicuius montis. ibid.nu.9.
Legatum factum dignitati, vt Pontifici, Cæsari, vel Episcopo, an transeat ad successorem, si decessit legatarius antequam cedat dies legati. præsu.121. lib.4.num.1. 143
Legatum factum obtinenti dignitatem nomine alieno puta vicario Episcopi, non transit in successorem. præs.121.lib.4.nu.5. eo.
Idem de legato facto Augustæ, quia non habet dignitatem ea sua persona, sed ex persona mariti sui impe. ibi.nu.6.
Legatum domus vel bonorum domus, de qua domo intelligatur. præsu. 129. lib.4.nu.1.& per tot. 149
Legatum dotis æquiparatur donationi dotis. præs.146.lib.4.nu.7. 166
Legatum dotis pluribus factum, an & quando ex præsumpta mente testatoris admittat ius accrescendi. præs.149.lib.4.nu.1.& per tot. 168
Legatum dotis, quādo est sub modo, an ipso modo deficiat, & legatum. præs. 146.lib.4.nu.48. 167
Legatum dotis, quando purum, vel modale, vel cōditionale præsumitur. præs. 146.lib.4.nu 1. 165
Quod quando verba adiecta legato significant conditionem, vel modum, vel purum relictum, dicitur legatum, vel conditionale, vel modale, vel purum. ibid nu.2.
Legatum dotis conditionale, quod dicatur ibid.nu.3.& 6.eo. & seq.
Legatum dotis purum statim peti potest sine aliqua cautione de nubendo secus si est conditionale. præs.146.lib.4.nu.47. 167
Legatum factum ab extraneo pro dote mulieris respectu certæ personæ, cū qua iam contracta sunt sponsalia, dicitur purum. Præs.146.lib.4.nu.20. 166.
Legatum dotis factum puellæ cum nubet, an & quando relictum præsumatur ipsi etiam ingredienti religionem. Præs.146.lib.4.nu.1. 165
Quod si est factū puellæ, si nupserit certæ personæ, præsumitur testator sensisse de ipsis nuptiis temporalib. ibi.nu.2.
Legatum dubium interpretatur, & fit clarum ex virib. patrimonii ipsius testatoris: Et sumitur coniectura, & interpretatio, ne illud sit nullum, & inutile. Præs.106.lib.4.nu.13 & 14. 127
Legatum adeo dubium, & obscurum a testatore factum, vt vix dignosci possit quid ille senserit, quam interpretationem recipiat ex præsumpta eius voluntate. Præs.106.lib.5.nu.1. 127
Quod ex consuetudine testatoris sumitur coniectura, quod legare is voluerit. ibi.num.2.
Et in legatis dubiis spectanda est consuetudo patriæ ipsius testatoris. ibi.n.4.
Legatum si est dubium, de qua moneta intellexerit testator, præsumitur de ea intellexisse, de qua in aliis antecedentibus, vel subsequentibus legatis fecit. Præs.106.lib.4.nu.12. 127
Legatum simpliciter factum ecclesiæ, cuius ecclesiæ cōtemplatione relictum præsumitur. Præs.114. lib.4.nu.1. 138
Quod ecclesiæ parochiali relictum præsumitur. ibi.nu.2.
Legatum factum ecclesiæ, vel monasterio dicitur ad pias causas. Præsu.115. lib.4.nu.3. 138
Idem quando est factum hospitali ibi nu 4.
Legatum factum ecclesiæ parochiali, cui ecclesiæ debeatur, si testator duas habuit parochiales, vnam tempore conditi testamenti, alteram tempore mortis suæ. Præs.114.lib.4.nu.6. eo.
Legatum si est factum ecclesiæ parochiali, & testator eodem tempore duas habeat ecclesias parochiales, cui relictum præsumatur. Præsump.114.lib.4. nume.8. 139
Quod coniecturis hoc sit diffiniendum, & quæ coniecturæ sufficiant, plene discutitur ibidem.
Si autem est factum ecclesiæ, & plures extant ecclesiæ eiusdem nominis, præsumitur relictum ecclesiæ pauperiori ibid.nu.9.
Et si ambæ ecclesiæ sint æque pauperes, præsumitur legatum ecclesiæ mulierum, & sic monialium. ibi.nu.10.
Et si ambæ ecclesiæ sint monialium, præsumitur legatum monasterio mendicantium ibi.nu.11.
Legatum factum ecclesiæ alicuius Sancti, quæ non reperitur in ciuitate, præstari debet ecclesiæ cathedrali. Præs.114.lib.4 nu.5. 138
Legatum factum ecclesiæ rectori, an ecclesiæ, vel personæ contemplatione relictum præsumatur. Præs.112.lib.4.nu.1. 137
Legatum ad epulum, vel ad alimenta senibus, vel pueris præstanda singulorū vtilitatem respicit. Præs.111.lib.4.nu.27. 137
Legatum factum familiæ non omnibus de familia debetur, sed vni tantum: esset enim inutile, si plures essent in familia, & legatum esset modicum. Præs.106.lib.4.nu.15. 127
Legatum factum filiæ a patre, quam dotare is tenetur, cēsetur factum animo compensandi cum dote. Præs.109.lib.4.nu.7. 131
Legatum filiæ a patre factum præsumitur in compēsationem factam pro dote, etiam quo ad accessoria dotis, & in eius appendicus. Præsum.109. lib.4. nume.17. 132
Idem quando in compensatione reiecta ex ipso legato, congrua dos remaneret apud filium. ibi.nu.25.
Non præsumitur autem animo compensandi relictum, quando ab ipso patre fuit factum legatum, ab altero autem dos data, vel promissa fuit. ibid. nume.29.
Vel quando filia fuisset cum aliis extraneis hæredibus instituta. ibi.nu 30.
Nec præsumitur animo compensandi relictum, quando legatum erat in certa specie pecuniæ diuersa pecuniæ in dotem data. ibid.nu.31.
Idem quando dos fuit promissa post, & legatū fuit factū filiæ. ibid nu.32.
Idem quando aliquibus verbis cuinstat testatorem legasse animo compensandi ibid.nu.33.
Legatum factum ad instruendum forum, theatrum, & studium ciuitatis, vniuersitati relictum censetur. Præs.111.lib.4.nu.26. 137
Legatum factum fraternitati dicitur ad pias causas Præsumptio 115. libro 4. nume.5. 139
Idem si est factum pauperi & inopi, & piæ causæ priuilegia consequitur. ibidem.nume.6.
Debet tamen multorum consilio sibi auferri, & præstari loco pio. ibid.
Legatum factum fratribus de vna pietantia in festo D.Dominici, an semel tantum sit præstandum, vel quotannis. Præs.132.lib.4.nu.8. 151
In legato generali continentur vendita, quando testator nil aliud in domo quam ea habebat. Præs.126.lib.4. nu.10. 146
Legatum ab hærede relictum, quod censetur repetitum a substituto, intelligitur repetitum etiam quo ad qualitates. Præs.103.lib.4.nu.13. 119
Legatum factum Imperatori non efficitur caducum, eo mortuo existente tempore facti legati. Præs 121.lib.4 nu.4. 143
Legatum pro incertis, & male ablatis præsumitur ad pias causas. Præs.115. lib 4.nu.28. 140
Idem si est factū ab infamo pro oblatione quā vult fieri ecclesiæ. ibi.nu.29.
Legata relicta ab instituto a nubire non sunt præstanda a substituto. Præs 14. lib.4.nu.5. 11
Legatum factum liberis intelligitur relictum iam natis, quos sciebat testator extare, non autem filiis nascituris. Præs.122.lib.4.nu.9. 144
Legatum libertatis dicitur pium. Præs 167.lib.4.nu.13. 184
Legatum libertatis seruo relictæ præsumitur ademptum ipso seruo alienato. Præs.167.lib. 4.nu.14. eo.
Idem si libertas sit pure ipsi seruo relicta, quia alienatione, vel voluntaria, vel necessaria sit, præsumitur adempta libertas. ibi.nu.15.
Intellige, nisi alienatio serui sit inutilis. ibid.nu 16.
Legatum præsumitur pium, vel ex qualitate personæ, cui factum est, vel ob causam, ob quam est relictum. præs.115.lib.4.nu.2. 139
Legatum librorum, quos habebat testator tunc, non includit libros deinde emptos. præs.127.lib.4.nu.15. 147
Idem quando confecit aliud testamentum, emptis deinde aliis libris, & in eo confirmauit primum testamentum quo ad legata. ibi.nu.16.
Legatum magnum factum testi descripto in testamento arguit suspicionem falsi. præs.20.lib.5.nu.14. 211
Legatum factum matri si est minus quam sua legitima petere potest supplementum ipsius legitimæ Præs.39.lib.4.nu.51. 36
Legatum meretrici, vt ad frugem melioris vitæ redeat, præsumitur ad piam causam. præs.115.lib.4 nu.26. 140
Secus si testator legauit propriæ concubinæ, quam tempore testamenti in domo retinebat. ibid.nu 25.
Legatum monetæ debetur secundum tempus solutionis, quo auctus est eius valor. præs.127.lib 4.nu.25. 147
Legatum factū, quod in die mortis ipsius testatoris fieri debeat vna septima bannata, semel tantum fieri debere præsumitur. præs.132. lib.4.nu.7. 151
Legatum relictum mulieri cum erit copulata matrimonio, quādo ei præstandum sit. præs.147.lib.4.nu.10. 168
Legatum relictum mulieri postquam erit copulata matrimonio, non debetur illi, per quam stetit, ne consumaretur matrimonium. præsum.147. lib.4. nume.12. eo.
Legatum factum mulieri si non nupserit, sibi debetur, si ingreditur religionē: intelligitur enim de matrimonio carnali præs.148.lib.4.nu.6. 168
Legatum factum alicui, si Caia nupserit, non debetur, nisi matrimonio carnali sequuto. præs.148.lib.4.nu.7. eo.
Legatum factum mulieri affirmatiue si nupserit, an debeatur, si spiritualiter nupserit. ibid.nu.5.& 12.
Quod ex antecedentibus, vel subsequentibus interpretari potest, an scilicet testator præsumatur sensisse de matrimonio carnali, & non spirituali, vel è contra. ibid.nu.16.
Legatum factum mulieri, si Titio nupserit, nō debetur ei, si nupsit Caio. Præs. 148.lib.4.nu.4. 168
Legatum factum mulieri, si, vel cum erit, vel donec erit, vel permanebit vidua, an & quando ex præsumpta voluntate testatoris debeatur, ea deinde nubente. Præs.187.lib.4 nu.1. 208
Legatum mulieri respectu certæ personæ, vt si contraxerit cum Caio: an dicatur oneris, vel honoris Præs.146.lib 4.nu 15.& seqq. 136
Legatum factum nobili, qui etsi multa habeat bona, non tamen tot possidet, quot conueniunt qualitati, & conditioni suæ personæ, censetur ad piam causam. Præs.115.lib.4.nu.8. 139
Legatum relictum a nobili, & diuite largam admittit interpretationem, vt quod plus est, legasse præsumatur. præs.106.lib.4.nu.22. 128
Legatum nominis debitorum, an & quando exactione ipsius crediti reuocatum, & ademptum præsumatur. Præs.168.lib.4.nu 1. 186
Quod exactis ipsis debitoribus ademptum, & reuocatum præsumatur. ibid.
Secus si testator pecuniam exactam deposuit, vel eam vtiliter impendit. ibi. nume 2.
Non censetur reuocatum, si testator demonstrationis gratia nominauit debitorem, vt ex illius credito legatum præstaretur. ibi.nu.3.
Idem quando testator aliqua iusta exigit. ibi nu.4.
Legatum nominis debitorum extinguitur pro ea parte, pro qua testator exegit. ibi.nu.5.
Legatum factum pauperibus valet, licet incertum videatur. præs.125. libro 4. nume 1. 145
Nec potest dici captatorium, & si pauperum electio conferatur executoribus testamenti, vel Episcopo. ibi. nu.2.
Pauperum tamen electio censetur primum concessa executoribus testamenti constitutis a testatore, & nullis existentib. Episcopus ciuitatis testatoris eligendi facultatem habet. ibi.nu. 3.
Legatum quod est factum pauperib. executores, vel Episcopus debent eligere ex pauperib. ciuitatis ipsius testatoris. præs 125.lib.4.nu.5. eo.
Et debent eligere in d. ciuitate prius fœminas quam masculos. ibi.nu.7.
Et fœminas illas pauperes eligere debēt, quæ, vel in monasteriis clausæ sunt, vel

vel in hospitalibus vel carceribus clauduntur, & potius moniales quàm alios religiosos.ibi.nu.8.
Non monialium inopia periculosior est illa aliorum religiosorum.ibi.nu.9.
Et tunc inter masculos distribui debet quando ipsi sunt magis pauperes, & inopes, quam fœminæ.ibi.nu.15.
Et ex magis pauperibus sunt eligendi ex his, qui sunt de familia testatoris. ibid.num.13.
Et non existentibus pauperioribus ex eius familia, eligantur magis pauperes ex proprijs familijs executorum.ibi.nu.15.
Legatum factum pauperi sanguine coniuncto præsumitur relictum non ob paupertatem, sed ob sanguinis affectionem.præs.112.lib.4.nu.5. 137
Legatum factum pauperi sanguine coniuncto non præsumitur ad piam causam, & ob paupertatem factum, sed ob sanguinis affectionem. præsum. 115.lib.4.nu.9. 139
Legatum factum prælato ecclesiæ, in quo expressa sunt aliqua causa, quæ ecclesiam vel animæ fauorem respicit, intuitu ecclesiæ factum præsumitur. præs.112.lib.4.nu.7. 137
Idem quando legata fuisset res conueniens ecclesiæ.ibi.nu.8.
Idem si prælatus nil proprium habere potest in particulari.ibi.nu.10.
Idem si prælatus est extraneus ipsi testatori.ibi.nu.11.
Idem si sit legatum prælato extraneo eius proprio nomine expresso.ibi.nu.12.
Legatum si est factum Prælato Ecclesiæ sanguine coniuncto ipsi testatori, contemplatione ipsius Prælati factum præsumitur.præs.112.lib.4.nu.3. 137
Idem si testator legauit prælato, atq; ita nomine appellatiuo, nomine proprio non expresso.ibi.nu.6.
Legatum factum puellæ quando erit nupta, debetur statim quod contraxit matrimonium per verba de præsenti: & si non sit secuta copula carnalis. præs.143.lib.4.nu.1. 167
Legatum factum per quadriennium non semel, sed in singulis quadriennijs debetur.præs.135.lib.4.nu.12. 152
Legatum factum Rectori Ecclesiæ benemerito de ipso testatore, contemplatione ipsius præsumitur factum & non ecclesiæ.præs.112.lib.4.nu.17. 137
Idem quando legatæ fuissent res, quæ non conueniunt ecclesiæ, sed personæ tantum.ibi.nu.18.
Legatum factum rectori extraneo tunc contemplatione eius præsumitur relictum & non ecclesiæ, quando is fuit arcta amicitia coniunctus ipsi testatori.præs.112.lib.4.nu.15. 137
Legatum factum vice, loco, vel causa alterius rei assumit naturam illius rei, cuius loco & vice relictum est, præs.134.lib.4.nu.12. 553

Legatum rei alienæ an & quando valeat.

Legatum rei alienæ valet fauore libertatis, etiam si ignorabat testator rem esse alienam.præs.116.lib.4.nu.29. 145
Idem fauore piæ causæ.ibi.nu.30.
Legatum rei alienæ factum coniunctæ personæ valet, etiam si testator ignorauit rem alterius esse, secus si putauit esse suam aliqua ex causa.præs.116.lib.4.num.15. 140
Legatum rei alienæ vxori factum valet, etiam si testator ignorabat rem esse alterius: est enim ita fauorabile dictum legatum, sicut coniunctæ personæ factum.præs.116.lib.4.nu.18. eod.
Idem si factum sit valde familiari, & amico, qui diu inseruiuisset ipsi testatori.ibi.nu.19.
Idem quando testator dictam rem legauit præsente & sciente domino ipsius.ibi.nu.20.
Legatum rei alienæ, quam testator sciebat esse alienam valet, & debetur æstimatio saltem.præs.116.lib.4.nu.2. 140
Idem si testator sciens rē esse alienā dixit, Lego fundum illū meū.ibid.nu.3.
Idem si dicta res aliena fuisset alteri obligata.ibi.nu.4. & id habet locū etiā in re furtiua.ibi.nu.5.
Idem quando res ipsa legata, est ipsius legatarij, sed reuocabiliter. ibid.nu.6.
Idem quando res erat propria testatoris, sed tempore testamenti erat apud hostes.ibi nu.7.
Idem quando testator tempore conditi testamēti erat dominus rei legatæ, sed conferebat legatum in tempus, quo res sua esse desinebat.ibi.nu.8.
Legatum rei alienæ, quando valet hæres tenetur præstare æstimationem, si rē ipsam redimere & præstare non potest.præs.116.lib.4.nu.41. 141
Et æstimatio boni viri arbitrio est consideranda.ibi.nu.42.
Legatum rei alienæ nō valet, quando res est ipsius legatarij, nec debetur æstimatio.præs.116.lib.4.nu.9. 140
Intellige, vt ibi.nu.11.
Legatum rei alienæ non valet, quando in ea redimenda hæres nimium grauaretur.præs.10.lib.4.nu.55. 10
Legatum rei alienæ si est factum præsente & consentiente domino ipsius rei, hic consensus parit aduersus dominum exceptionem tantummodo rei legatæ non autem actionem.præs.116.lib.4.nu.22. 140
Legatum rei ecclesiæ, quæ eiusmodi est, vt eius alienatio nullo modo permittatur a summo Pontifice vel cum magna difficultate, non valet, etiā quò ad æstimationem.præs.119.lib.4.nu.3. 142
Idem in legato rei Principis.ibi.nu.4.
Si autem facilè alienari potest, & facilè impetratur consensus Pontificis, valet, & si ipsa redimi non potest præstatur æstimatio.ibi.nu.5.
Quid in legato rei feudalis.ibi.nu.seq.
Legatum rei feudalis, quæ mortuo testatore est reuersura ad dominum, inutile est.præs.118.lib.4.nu.20. 142
Legatum rei hæredis siue scienter, siue ignoranter factum valet.præsum.117. lib.4.num.4. 141
Idem dicendum de iure canonico.ibi.nu.5.
Idem si testator in dicta re ius aliquod habebat.ibi.nu.6.
Idem quando testator legauit rem, quam ex fideicommisso maiorum tenebatur restituere ipsi suo hæredi.ibi.nu.7.
Legatum rei hæredis non valet, quando ipse hæres habebat tantummodo ius pignoris vel seruitutis in d. re legata.ibi.nu.8.
Idem in re filij hæredis instituti in sola sua legitima.ibi nu.9.
Idem quando testator legaret bona, quæ certo in loco haberet, & inter ea aliqua extarent bona sui hæredis.ibi.nu.10.
Legatum rei, quæ erat supposita fideicommisso, quod legans extare ignorabat, valet.præs.116.lib.4.nu.16. 140
Legatum rei propriæ testatoris quid differat a legato rei hæredis.præs. 117.lib. 4.nume.3. 141
Legatum seruitutis quid ex præsumpta mente testatoris contineat. præsumpt. 144. libro 4. nume.1. & per totum. 164
Legatum seruitutis non debetur, quando testator reliquit prædium liberum, & francum ab omni seruitute.ibi num.5.&.6.
Legatum seruitutis, an præsumatur factum contemplatione personæ, vel rei. ibid.nu.17.
Legatum seruitutis non debetur, quādo testator legauit prædium liberum & francum ab omni seruitute.præs.144.lib.4.nu.5. 154
Et an præsumatur factum contemplatione personæ vel rei.ibi.nu.17.
Legatum factum a testatore qui non erat directò debitor legatarij, non præsumitur factum animo compensandi.præs.109.lib.4.nu.56. 133
Idem quando testator non erat pure debitor ipsius legatarij, sed sub conditione, vel in diem.ibi.nu.57.
Secus si extat aliqua contraria coniectura.ibi.nu.58.& seq.
Et si non est vere & propriè debitor legatarij, sed impropriè, nunquid animo compensandi factum dicatur.ibi.nu.60.
Legatum factum tutori, præsumitur factum, vt tutelam suscipiat.præs.124.lib. 4.nu.1.& per tot. 145
Legatum victus, an & quando peti, aut præstari debeat præsumpt. 199. lib.4. nume.22. 126
Legatum factum viduis, pupillis, & alijs miserabilibus personis præsumitur pium.præs.115.lib.4.nu.10. 139
Idem quando est factum pro anima.ibi.nu.12.
Idem quando est factum pro redemptione captiuorum.ibi.nu.13.
Idem quando est factum pauperi causa dotis ibi.nu.16.
Idem quando est factum pro imagine Saluatoris nostri, vel Sancti, facienda, aut pingenda.ibid.nu.18.
Idem si est factum causa studij sacræ Theologiæ & quid de alijs studijs.ibi. nume.20.
Idem de legato libertatis, vel si est factum causa consequendæ libertatis.ibi. nume.21.
Idem si est factum pro patriæ fortificatione, pro refectione murorum, & huiusmodi.ibid.nu.23.
Idem quando est factum ob publicam vtilitatem. ibi.nu.24.
Idem si est factum ad constructionem monumentorum.ibi.nu.25.
Idem si est factum meretrici, vt ad frugem melioris vitæ redeat.ibid.nu.26.
Legatum vsusfructus est proximum legato alimentorū.præs 159.lib.5.n.1. 175
Legatum vsusfructus continet etiam habitationem.præs.140.lib.4.nu.14. 159
In legato vsusfructus ita numerantur inter coniunctos verbis cōiuncti, sicuti coniuncti re, & verbis, & re tantum.præs.159.lib.4. nu 2. 175
Maior autem est vis, & effectus coniunctionis verbalis, quam realis tantum. ibid.nu.9.
Et coniunctio verbalis in eo efficit coniunctos ipsos censeri vnam, & eandē personam, & vnum corpus.ibid.nu.17.
Legatum vsusfructus ademptum censetur ipso vsufructu deinde alienato.præsump.167.lib.4.nu.22. 185
Legatum vsusfructus omnium bonorum non præsumitur reuocatum ex alijs legatis statim, & incontinenti factis in eod.testamento, & si alia legata videntur incompatibilia cum ipso legato vsusfructus.præs.165.lib.4 n.8. 180
Legatum factum vxori, an & quando censeatur relictum etiam secundæ vxori.præs.122.lib.4.nu.1.& per tot.fol.143.& seq.
Legatum factum a marito vxori a se valde dilectæ præsumitur factum affectione maritali, nō autem vt susciperet onus tutelæ ei iniunctum.præs.123. lib.4.nu 8. 144
Legatum factum vxori contemplatione mariti existentis in dignitate transit ad secundam vxorem, ex quo consideratur persona ipsius mariti præs.123. lib.4.nu.11. eod.
Legatum factum vxori vltra dotem à marito, large interpretatur, vt omne illud censeatur legatum pro dote.præs.166.lib.4.nu.35. 128
Legatum factum vxori simpliciter, & sub nomine appellatiuo propriæ vxoris, quæ tempore conditi testamenti extabat nunquid ea mortua debeatur secundæ, quam duxit testator.præs.122 lib.4.nu.8. 144
Et quid si dixit, Lego vxori meæ.ibi.nu.12.
Legatum factum vxori, vel alteri, vt habitet cū filiis, cuius fauore factum præsumatur.præs.123.lib.5.nu.1. 144
Quod regulariter præsumitur factum fauore ipsius legatarij.ibi.nu.2.
Legatum factum vxori alterius qui tempore conditi testamenti vxorem non habebat, præsumitur factum tam secundæ vxori quam primæ, si secunda extitit tempore, quo dies legati cessit.præs.122.lib.4.nu.2. 143
Et id multo magis locum habet, quando constat, ipsum testatorem reliquisse contemplatione ipsius mariti.ibi.nu.3.
Quid autem si testator reliquit vxori illius, qui tunc temporis vxorem habebat, & quæ decessit mortuo testatore, & is secundam duxit.ibi.nu.4.& seq.
Et quid si tunc temporis viuebat vxor, sed decessit, & is duxit secundam viuo ipso testatore.ibi.nu.6.
Legatum ab vxore factum marito animo compensandi relictum censetur etiam quando factum fuisset pactum de dote lucranda, præs.109.lib.4.n.41.
Legatum factum ab vxore marito, quod non est permansurum apud ipsum virū, quippe qui grauatus esset alteri restituere, non præsumitur relictum animo compensandi.præs.109.lib.2.nu.53. 333
Idem quando constat coniecturis vxorem legasse ipsi marito animo compensandi.ibi.nu.54.
Legatum præstatur ex consuetudine loci illius, cui factum est.lib.1. quæst.28. nume.11. 14
Legatum pendente conditione non transmittitur.lib.3.præs.11.nu.9. 520
Legatum factum filiæ, sub commemoratione patriæ potestatis, patri acquiri acquiritur.lib.3.præs.26.nu.5. 13
Legatum factum prælato consanguineo, non contemplatione ecclesiæ, sed consanguinitatis ratione factum præsumi.lib.3.præs.29.nu.47. 135
Legatum fundum alienum, post mortem testatoris sciēter emens legatarius, legato renunciasse non præsumitur.lib.3.præs.117.nu.15. 190
Legatum cum dote compensare volentis vnde colligatur mariti animus.lib. 3.præs.121.nu.12. 191
Legata in testamento minus solemni relicta deberi, erroneum demonstratur.lib.1 q.80.nu.13. 36
Legata, & donationes à pari procedunt, & eorum pœnitentia, & reuocatio coniectis probatur.lib.3.præs.23.nu 6. 130
Legatorum partem hæres solutos ante tempus, cogi nequit, vt reliqua præstet, antequam cedat dies.lib.1.q.20.nu.3. 11
Legatæ rei dominium quomodo trāseat in legatariū.lib.3.præs.117.nu.6. 190
Legatam rem furto subtrahi posse ab eo, qui ex testamento minus solemni consequi non potest, erroneum demonstratur.lib.1.q.80.nu.34. 37

Lega-

Legatam sibi rem viuo adhuc testatore emens legatarius, ius legati non præsumitur remisisse. lib. 3. Præs. 117. nu. 19. 190
Idque præsertim si sub conditione legatum sit. nu. 20.
Vel ante aditam hæreditatem emerit. nu. 21.
Legatam, aut fideicommisso relictam rem, legatario, vel fideicommissario irreuocabiliter deberi. lib. 3. Præs. 117. nu. 7. 190
Legatis donatum in dubio, ipsorummet contemplatione præsumitur datum, eisq; acquiritur. lib. 3. Præs. 27. nu. 7. 133
Legatis Reip. Venetæ donata, non ipsis, sed Reipu. acquiri. ibi. nu. 8.
Legitimum dicitur illud quod a lege receptum est. lib. 1. q. 38. nu. 5. 19

Legitima quid sit: quibus debeatur, quomodo relinqui debeat: & an cum onere relinqui possit.

Legitima non venit nomine hæreditatis, nec dicitur pars hæreditatis, sed bonorum. Præs. 196. lib. 4. nu. 21. 222
Legitima est quid diuersum ab hæreditate, cum non sit pars hæreditatis sed bonorum. Præs. 101. lib. 4. nu. 59. 122
Et propter inobedientiam, vel propter non confectum inuentarium non perditur. ibid. nu. 60.
Legitimæ natura est, vt totũ ei accrescat, & ideo filius eã acceptando, dicitur acceptare, vt residuum hæreditatis ei accrescat. Præs. 101. lib. 4. nu. 46. 125
Legitimæ petitio non excludit verbis quãtumuis gñalib. Præs. 39. li. 4. n. 50. 36
Legitima debetur iure naturali. Præs. 101. lib. 4. nu. 64. 122
Legitima debetur filiis iure naturæ, parentib. vero lege ciuili tãtum. Præs. 33. lib. 4. num. 4. 24
Legitimam consequitur filius non iure hæreditario, sed dispositione, & prouidentia legis Præs. 196. lib. 4. nu. 16. 222
Legitima, quæ debetur filio in bonis patris æquiparatur illi, quæ debet patri in bonis filii, non tamen generaliter. Præs. 33. lib. 4. nu. 7. 24
Legitima in bonis matris filio debita per illius bannum nepoti ex ea delata filio restituto, & nepote bannito ad quẽ spectet. Præs. 46. nu. 13. lib. 5. 268
Legitima debita filio dicitur æs alienum impropriẽ tamen. Præs. 109. lib. 4. nu. 9. & 14. & seq. 131
Legitima ita est debita matri ex bonis filii, sicuti filiæ ex bonis patris. Præs. 38. lib. 6. nu. 5. 33
Legitima, quæ debetur matri ex bonis filii, ita est sibi debita, sicuti illa, quæ debetur filio ex bonis patris, vel matris sub nu. eo.
Legitima debita filio in bonis patris est sibi debita iure naturæ, & communi voto parentum, legitima autem debita parentib. ex bonis filii miserationis causa debetur. ibi.
Legitimam matri non deberi in foro conscientiæ. Præs. 38. lib. 4. nu. 31. 34
Legitima non debetur nepotib. præs. 189. lib. 4. nu. 15. 206
Legitima titulo institutionis relinqui debet. Præs. 101. lib. 4. nu. 42. & 43. 125
Legitima sine onere, & conditione relinqui debet. præs. 146. lib. 4. nu. 32. & 45. & sequen. 167
Legitima onere restitutionis grauari non potest. præs. 194. lib. 4. nu. 17. 519
Legitima filię exclusę a successione patris intestati est tertia portio eius, quod habitura esset ab intestato secundum statuti dispositionem. præs. 38. lib. 6. nume. 35. 294
Legitima in bonis parentum filiis iure naturæ, parentib. verò in bonis filii, lege ciuili, an sit. præs. 33. nu. 2. lib. 4. 24
Legitimam parentib. debitam, an in totum per statutum tolli possit. ibi. nu. 3.
Legitimę detractio, & supplementum fieri dicitur ex præsumpta voluntate testatoris. ibi. nu. 4.
Secus si pater grauauerit filium restituere hęreditatem nulla legitimæ mentione facta. ibi. nu. 5.
Legitimæ filiis debitæ quantitas commensuranda, & æstimanda est iuxta tempus mortis patris ibi. nu. 6.
Idq; procedit etiam si mortuo patre bona illius aucta fuerint sine facto hæredis, quia non augetur legitima. ibi. nu. 7.
Nec etiam si ex causa antiqua, & de præterito aucta fuerint. ibid. nu. 10.
Istudq; multo magis procedit, quando pater instituit filium in re certa, pro omni, & toto eo quod habere posset eumq; prohibuit aliquid plus petere. ibid. nu. 11.
Quid autem si augeatur quantitas bonorum, vel extimatio, vide sub nume. 8. & 9.
Legitimam quam pater viuens quasi testando assignauit filio, si deinde patrimonium tempore mortis patris auctum reperitur, an & augeri debeat. ibi. nu. 12. 13. 14. 15. & 17.
Legitimæ suæ filius creditor dicitur lib. 3. præs. 29. nu. 104. 137
Legitimam præstare pater solum post mortẽ tenetur. lib. 3. pręs. 29. n. 105. eo.
Legitimatio personæ in iudicio requiritur, cum illegitima tamen si non opponatur tenet iudicium. lib. 2. pręs. 40. nu. 17. 73
Legitimatio, an vires suas porrigat extra territorium legitimantis. pręsu. 79. lib. 4. num. 57. 66
Legitimatio reddit legitimatum nobilem. pręs. 79. lib. 4. nu. 10. 85
Legitimatio non modo reddit legitimatum successibilem, verum etiam tollit expressim omnem infamiam. pręs. 79. lib. 4. nu. 8. 84

Legitimitatis quasi possessio quomodo inducatur, & quos effectus pariat.

Legitimitatis quasi possessio cõstituitur multis modis. præs. 54. lib. 6. n. 32. 310
Primò confessione, & nominatione patris, & matris. ibi. nu. 33.
Contra. ibid. nu. 34. & male.
Et numquid vnius tantum confessio sufficiat patris scilicet, vel matris tantũ. ibid. num. 35.
Quod si confessio facta est principaliter, & propter se, inducit quasi possessionem legitimitatis. secus si facta sit incidenter. ibi. nu. 36.
Legitimitatis quasi possessio inducitur secundo ex tractatu, vt si pater vel mater habuerunt, & pertractarunt aliquem filium, vt legitimum. ibi. nu. 37.
Idem quando filius fuit admissus ad actum, ad quem non admittitur, nisi legitime natus. ibi. nu. 38.
Legitimitatis quasi possessio inducitur tertio ex longa cohabitatione patris & matris quę coniecturam contracti matrimonii facit quoad filii legitimitatem. ibi. nu. 40.
Legitimitatis quasi possessio constituitur quartò ex voce, & fama populi, vt viciniorum, & [illegible]. ibi. 41.
Inducitur quintò ex instrumento antiquo etiam inter alios confecto, in quo asseritur aliquis filius. ibid. nu. 42.
Inducitur sexto ex sententia lata in possessorio, qua filius tanquam legitimus missus est in possessionem bonorum patris. ibi. nu. 43.
Et huiusmodi quasi possessio operatur qualequale præiudicium contra aduersarium in iudicio petitorio, non tamen operatur plenam & efficacem præsumptionem pro eo qui in possessionem missus est ibi. nu. 44.
Et quamuis singula prædicta sufficiant ad constituendam d. quasi possessionem, quando tamen duæ, vel plures cõcurrunt, efficacior redditur. ibi. nu. 45.
Legitimitatis quasi possessio multos parit effectus. ibi. nu. 46.
Primò in iudicio possessorio habet vim plenæ probationis. ibi. nu. 47.
Et idem de quasi possessione filiationis. ibi. nu. 48. Facit 2. plenam probationem etiam in iudicio petitorio contra parentes ipsius, qui nominatione, confessione, & tractatu hanc quasi possessionem constituerunt. ibid. nu. 51.
Intellige, nisi cõtrariũ validioris probationib. demonstratũ fuerit. ibid. nu. 52.
Sufficit etiam dicta quasi possessio adhuc vt filius manuteneatur in sua quasi possessione legitimitatis. ibi. nu. 53.
Facit tertio plenam probationem circa ea, quæ in præparatoriis iudiciorum veniunt. ibid. nu. 55.

Legitimatus quis dicatur, quando faciat deficere conditionem, & an quando substitutum excludat.

Legitimatus dicitur propriè, & verè legitimus quo ad disposita post ipsam legitimationem præs. 79. lib. 4. nu. 28. 102
Legitimati, an comprehendantur appellatione legitimorum, & naturalium. Præs. 79. lib. 4. nu. 2. 84
Legitimatus legitimi appellatione non venit, quando testator ei specialiter prouidit aliquid relinquendo, & substitutum non excludet. præs. 79. lib. 4. nu. 30. 86
Legitimati non continentur sub verbis, sine filiis legitimis, quando testator expressè prohibuit bona alienari præs. 79. lib. 4. nu. 38. 86
Idem quando in eo loco, in quo testator condidit testamentum, vel in quo natus est, extat communis vsus loquendi, quod legitimati non appellentur legitimi. ibid. nu. 35.
Legitimatus quando ex præsumpta mente testatoris faciat deficere conditionem, & substitutum excludat, quem testator vocauit ea conditione, si heres decesserit sine filiis legitimis & naturalib. præs. 79. lib. 4. nu. 1. 84
Legitimatus, an substitutum excludat, si testator fuit positus in dignitate. præs. 79. lib. 4. nu. 5. & seqq. eod.
Quid si extat statutum, quod naturalib. succedat. ibi. nu. 7.
Legitimatus excludit substitutum, licet legitimatio pendeat a voluntate principis legitimantis. præs. 78. lib. 4. nu. 46. 82
Legitimatus à patre nobili tunc substitutum excludit, quando fuit specialiter restitutus ad nobilitatem, honores, & dignitates. præs. 79. lib. 4. nu. 11. 85
Idem quando princeps manifestè derogauit. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. ibid.
Secus si testator fuisset magnæ & eximiæ nobilitatis, vt dedecus ei fore habere talem successorem. ibi. nu. 13.
Sed in hoc plurimum poterit iudicis arbitrium. ibi.
Legitimatus excludit substitutum, etiam quod pater fecit in dignitate positus, quando princeps in legitimatione expressit, quod in omnib. & per omnia habeat ac si esset natus ex vero, & legitimo matrimonio. pręs. 59. lib. 4. num. 14. 85
Idem, quando tempore conditi testamenti testator non erat nobilis. ibi. nu. 15.
Idem quando hæredi instituto substituit illegitimum & naturalem. ibi. nu. 16.
Idem quando substituisset alium legitimatum. ibi. nu. 17.
Idem quando substituisset ignobilem, & plebeium. ibi. nu. 18
Idem si hæredem fecit eum, quem sciebat habere non posse, nisi filios naturales, quos posset deinde legitimare ibi. nu. 19.
Idem quando ipsemet testator esset naturalis, & sic legitimatus. ibid nu. 20.
Legitimatus non excludit substitutum quando testator substituit alterũ eius filium. præs. 79. lib. 4. nu. 34. 85
Idem quando testator substituit ecclesiam, vel causam piam. ibid. nu. 31.
Legitimatus non excludit substitutum, quando agitur de primogenitura. Presump. 79. lib. 4. nu. 46. 86
Idem quando testator voluit filium legitimati ad succedendum in eo, quod pater voluerit, vel sine præiudicio venientium ab intest. nu. 43.
Idem quando testator exclusit proprias filias, vt succederent filii masculi legitimi & naturales. ibi. nu. 44.
Idem quando testator, & legitimatus non sunt subiecti iurisdictioni principis legitimantis. ibi. nu. 45.
Idem quando per rescriptum tempore impetratæ legitimationis potuit ex sequenti matrimonio legitimari. ibi. nu. 47.
Et hoc defectu infringuntur quamplurimæ legitimationes. ibi.
Nec dicitur excludere substitutum ex inualiditate legitimationis, defectu [illegible] tationis. ibid.
Legitimatus non excludit substitutum, quando fuit dictum, Et si decesserit sine filiis legitimis & naturalib. legitime natis, vel ex legitimo matrimonio. præs. 79. lib. 4. nu. 21. 85
Extende, etiam si legitimatio habeat clausulam, quod sit, & habeatur perinde, ac si esset de legitimo matrimonio natus & procreatus ibid. nu. 22.
Legitimatus si est natus ex his, inter quos nõ poterat esse matrimoniũ prohibitione iuris diuini, non excludit substitutum. præs. 79. lib. 4. nu. 4. 133. 86
Non enim dicitur legitimatus, sed dispensatus. ibi. nu. seq.
Extende etiam in eo spurio, cuius parentes prohibebantur contrahere matrimonium iure canonico. ibi. nu. 39.
Legitimatus, & dispensatus quomodo differant quoad excludendum substitutum. Præs. 79. nu. 23. lib. 4. 85
Et quid de legitimatis per subsequens matrimonium. ibi. nu. 25.
Legitimati in amplissima forma ad successionem feudi admittuntur. Pręsu. 79. nu. 27. lib. 4. 85
Legitimatis verè, & absolutè debetur legitima, nec ea minus relinquere illis poterit pater. ibi. nu. 49.
Legitimatum non posse excludere substitutum coniecturis facilè perpenditur, & quibus coniecturis. præs. 79. lib. 4. nu. 4. & seq. 84

Legitimatus per subsequens matrimonium, an præsumatur legitimus: & an substitutum excludat.

Legitimatus per subsequens matrimonium in dispositione statuti dicitur verè propriè natus de legitimo matrimonio. præs. 61. lib. 4. nu. 11. 88

INDEX.

Et quod non excludat substitutum, probatur. ibi.nu.12.
Legitimati per subsequens matrimonium censentur immediatè nati ex legitimo matrimonio. Præs.61.lib.4.nu.8. eod.
Legitimatus per subsequens matrimonium, an & quando præsumatur comprehendi loco filij legitimi, & naturalis, ita vt substitutum excludat. Præsu. 81.lib.4.nu.1. 87
Quod deficere facit conditionem, & substitutum excludit, qñ testator substituit hæredi, si decesserit sine filiis legitimis, & naturalib. ibi nu.2.136.
Et quid si subsequutum matrimonium est putatiuum non verum. ibid.nu.3.
Et quid si testator dixit: & si hæres meus decesserit sine filiis ex vel de legitimo matrimonio natis. ibi nu.4. & 5.
Legitimatus per subsequens matrimonium, an excludat substitutum, si testator ita dixit: Et si hæres meus decesserit sine filiis, & naturalibus, & natis ex legitimo matrimonio. Præs.61. lib.4.nu 23. 88
Legitimatus per subsequens matrimonium, an substitutum excludat, si testator dixit: Et si decesserit sine liberis ex legitimo matrimonio. Præs.81.lib.4. nume 25. 89
Et quid si dixit, Et si decesserit sine filijs ex legitimo matrimonio procreatis. ibi. nu 26.
Et quid si dixit Sine filiis natis ex legitimo matrimonio, & filius fuit conceptus ante contractū matrimonij & matrimonio cōtracto natus. ibi. n.27.
Quod substitutum non excludit, quando matrimonium fuisset contractum causa fraudandi ipsum substitutum. & quæ sit fraudis coniectura hoc casu. ibi.nu 28.& 31.
Legitimatus per subseqoens matrimonium tempore mortis contractum non excludit substitutum. Præs.8.lib.6 nu 3. 278
Legitimatus per subsequens matrimonium, dicitur verè, & propriè legitimus lib.1.q.55.nu.1. 17
Idem in legitimatis per rescriptum, vel oblationem curiæ, quo ad successionem, & alimenta. ibi.12.
Legitimati per rescriptum non veniunt appellatione legitimorū ex proprio corpore, & ex legitimo matrimonio natorum. Præs.63 lib.4.nu.33. 92
Lex vera illa dicitur, quæ ratione condita est. Præs.31.lib 6.nu.1. 289
Leges diuinitus p̄mulgatæ dicuntur per ora principū. Præs.3.lib.5.nu.77. 242
Lex debet esse clara, & manifesta, ne captione sua laqueum pariat. Præs.1.lib. 6.num.13. 271
Legis præcepta spernere est repugnare diuinæ voluntati. Præsumpt.3. libr.4. nume.77. 242
Leges, & præcepta Dei necnon principum graue interdum, & peccatum, & delictum contemnere, quorum contemptor graui pœna plecti debet. Præs. 44.lib.5.nu.1. 266
Lex nihil frustra operatur. Præs.99 lib.4.nu.15. 118
Lex nil frustra, & superfluo operari solet. Præs.40. lib.4.nu.15. 39
Leges magis fauent filiis, vt succedant eorum parentib. etiam vltra legitimā, quam ecclesiæ Præs.189.lib.4. nu.130. 211
Quo autem casu plus faueant ecclesiæ & piæ causæ, quam filiis, excepta legitima debita. ibi.nu.133.& seqq.
Lex non fauet illi, qui sua culpa se posuit in necessitate. Præs.190.lib.4.num.23. & 49215.& seq.
Fallit in muliere. ibi.nu.24.
Leges non potuerunt omnes casus comprehendere, quia de re solet de similibus ad similia procedi. Præs.67.lib.4.nu.11. 63
Lex nunquam censetur iniqua concedere, cum sit ars boni, & æqui. Præs.39. lib 4.nu.10. 35
Lex supplet voluntatem defuncti in casu non cogitato, testatoris autem negligentiam non supplet. Præs.89. lib.4.nu 91. 106
Et aliquando interpretatur mentem testatoris circa ea, quæ fuerunt ab initio per testatorem verisimiliter cogitata, quæ tamen ob verborum obscuritatem dubia sunt. ibi.nu.91.
Procedit autem hæc interpretatio a proximis, non autem a remotis. ibid.
Interpretatur lex etiam aliquando testatoris mentem ab extra, & a remotis. ibi.nu.93.
Lex eadem pietate permisit patri substituere filio suo pupillariter, qua concessit eidē substituere exemplariter filio mente capto. Præs.60.lib.4 nu.66. 54
Lex propter finem etiam quoscunque tristes euentus perpendit. Præs.41.lib. 4.nu 29. 40
Et quid quando agitur de sibi prouidendo, non autem alteri. ibi.nu.31.
Leges non adaptantur his, quæ raro contingunt. Præs.89 lib. 4.nu.123. 109
Leges non permittunt, quenquam mori in paupertate. Præs.191.lib.4.nu.15. 216
Legis præsumptio pro veritate habetur. Præs.61.lib 5.nu.17. 264
Legis præsumptio non ad infirmandum, sed ad confirmandū adaptatur. Præs. 10.lib.4.nu.3.12.& Præs.4.lib.6.nu.3. 9
Lex præsumit, q̄ testator nolit excludere matrem a luctuosa filij hæreditate. Præs.40.lib.4 nu.10. 39
Lex præsumitur, testatorem voluisse suam ipsam dispositionem valere omni eueniente casu. Præs.86. lib.4.nu.17. 98
Lex præsumit minus scriptum in testamento, quàm à testatore ipso dictum, & cogitatum. Præs.35.lib.4 nu.13. 28
Lex quando aliquid subintelligit in dispositione hominis id facit, quia præsumit illum sic voluisse. Præs.35 lib.4.nu.14. eod.
Lex male præsumit contra eum, qui tempore noctis ambulat. Præs 31.lib.5. nume.11. 259
Lex licet non præsumat matrimonium inter duos cohabitantes, fauore tamen filiorum præsumit. Præs.54 lib.6.nu.25. 310
Legis dispositio cessat, vbi habetur expressa dispositio, & prouisio testatoris. Præs.65.lib.4.nu.32. 62
Legis dispositio generaliter concepta non includit casum dotis, nec causam piam. Præs.189 lib.4.nu.101. 209
Lex disponens circa ea, quæ iuris sunt, veritatem continet, non autem fictionem. Præs.89.lib.4 nu.29. 102
Lex, vel statutum vbi disponit prohibitiuè, non prohibitum censetur permissum, nisi ratio vel natura repugnet. Præs.16.lib.6.nu.4. 280
Lex si statuisset iniquum esse matrem priuari filij successione eadem dispensasse eam non posse excludi per pupillarem expressam, & tamen contrarium determinatur. Præs.39.lib.4 nu.19. 35
Lex statuit, sanguine proximiores succedere ei, qui intestatus decessit. Præs 27. lib.4.num.9.
Lex quo casu fingere dicatur. Præs.89.lib.4. nu.13. 102
Lex quando concedit patri, vt pupillariter filio substituat, id dispensatiue facit. Præs.39.lib.4 nu.12. 35
Legis præfatio si est generalis, sic etiam debet intelligi ipsa lex. & ipsa præfatio præbet intellectum toti legi. Præsumpt.2. lib.6. num.3. 270
Leges publicæ vtilitatis causa inuitant mulieres ad nuptias. Præsump.83.lib 4. nume.22. 91
Legis auxilium frustra relinquit, qui in legem committit Præsumptio.10.lib.5. nume.5. 247
Lex, vel statuti fiuis, si determinat aliquam pœnam, & præcedunt plura capitula, illa pœna ad omnia refertur. Præs.101. lib.4.nu.5. 196
Legum contrarietas quomodo colligatur ex verbis manifestis. Præs.38.lib.6. nume.29. 295
Et quomodo ex sensu verborum, & ratione. ibi.nu.30.& seq per discursum.
Lex prohibet aperte, aliquem de facto non debere vexari. Præsump.98.lib.4. nume.5. 117
Lex quando requirit personæ legalitatem, illa probari debet, quia non præsumitur. Præs.1.lib.5 nu.37. 238
Legis vna pars per aliam declaratur Præs.83. lib.4.nu.31. 92
Legis vna pars sicut aliam declarat, & præcedentia ex subsequentibus aperiuntur, ita ex rubrica lex ipsa interpretationem potest accipere. Præsum. 1.lib.6.nu.20. 271
Lex vna non præsumitur aliam corrigere. præs.37.lib.6.nu.24. 292
Lex vna in dubio non præsumitur alteram corrigere aut mutare. præsum 38. lib.6.nu 2. 193
Nec legum correctio inducitur per subanditos intellectus ibi no.3.
Leges, & statuta antiqua, an & quando nouis promulgatis præsumantur correcta, & mutata. præs.38.lib.6.nu.1. 298
Legis antiquæ correctio per nouam colligi potest ex præsumptionib. & coniecturis. ibi nu.7.
Et lex noua tunc sine dubio antiquam corrigit, qñ lex antiqua est generalis, noua vero specialis, & illi generali repugnans, & contraria. ibi.nu.6.
Lex noua non corrigit veterem, quando potest aliquid operari etiam in modico, semper enim stricte in reliquis intelligitur. ibi.16
Idem quando lex antiqua est specialis, noua vero generalis. ibi.nu.17.
Et afferuntur exempla. ibi.nu.18.
Idem quando in lege, vel statuto nouo adiecta esset clausula derogatoria, non obstantibus nisi quatenus inter se pugnant. ibi.nu.20.
Lex noua, siue statutum corrigit antiquam, quando coniecturis, & præsumptionib. colligitur, statuentes voluisse nouo statuto generali recedere ab antiquo speciali. ibi.nu.21.
Et quib. coniecturis id colligatur. ibi.nu.22.& seqq.
Lex noua antiquam specialem corrigere censetur, quando ipsa lex antiqua erat duplici vinculo firmata. ibi nu.37.
Et quid si ambæ ipsæ leges sunt speciales, ad eundem tamen finem tendentes. ibi.nu.38.
Les communes sicuti non licet ignorare, ita nec consuetudines multum vulgares. Præs.40.lib.6.nu.18. 295
Lex delinquendi occasionem tribuens non valet. Præs.49.lib 5.nu.25. 270
Lex humana, quæ diuinæ non repugnat, seruari debet etiam in foro conscientiæ. Præs.38.lib 4.nu.31. 34
Lex indistinctè, & generaliter loquens indistinctè, & generaliter intelligi debet. præs.76.lib.4.nu.11. 75
Lex noua generaliter loquens, & verbis multum generalibus tollit veterem specialem. Præs.38.lib.6.nu.24. 293
Idem quando legi nouæ coniuncta est publica vtilitas. ibi.nu.25.
Idem quando ambæ ipsæ leges sunt generales, & inter se pugnant contrarieq; sunt. ibi.nu.26.
Lex noua tollit antiquam, quando ambę ipsę leges sunt speciales, & inter sę contrarię. ibi.nu.23.
Lex noua Papę videtur consuetudinem illi contrariam tollere, & si eius nullam fecit mentionem. præs.40.lib.6 nu.19. 296
Lex Pontificia sequitur potius legem Dei quam seculi. Pręsumpt.83. libro 4. nume.61. 93
Lex priuans vxorem dote ob commissum adulterium extenditur etiam ad viduam, quę stuprum committit. Pręs.32.lib.5.nu.20. 260
Lege 12. tabularum sancitum est, licere vnicuique de reb. propriis pro sui libito disponere, & cuicunque relinquere pręs.97 lib.4.nu.2. 116
Lex Voconia, a Voconio lata, ne quis pecuniosus hęrede relinqueret filiam, abrogata fuit ab Impp. pręs.97.lib.4.nu.3.& 4. eo.
Lex condita & promulgata, non pręsumitur vsu recepta fuisse. lib.2. pręs.1. nume. 2. 50
Lex quomodo pręsumatur semper esse in viridi obseruantia. ibi.nu.4.
Lex ad ea, quę frequentius fiunt adaptatur. lib.3 pręs.12.nu.63. 123
Lex considerat id, q̄ communiter contingit. lib.3. pręs.138. nu.9. 218
Lex, & natura non admittit duo pugnantia in vno subiecto. li.1.q.97.n.27. 47
Lex fortius annullat quam homo. lib.1.q.46 nu.26. 24
Lex positiua condita ab habente potestatem legis condendę, obligat in foro conscientię. lib.1.q.80.nu.8. 37
Lex ciuilis de reb. Ecclesię statuere nequit. lib.3. pręs.131.nu.64. 208
Lex semper pro iudice pręsumit. lib.2. pręs 67.nu.2. 86
Lex habens fundamentum in pręsumptione, quando sibi in iudicio animæ locum non vendicet. lib.1.q.80.nu.16. 36
Lex sancta, & honesta esse debet lib.2. pręs.1.nu.5. 50
Lex quid sit. ibid.nu.6.
Lex communis siue municipalis iniusta, non est obseruanda. ib.nu.8.
Lex iniqua, nec in foro conscientię obligat ibi.nu.10.
Lex de precepto esse non pręsumitur. lib.2. pręs.4.nu.1. 51
Lex quando de consilio esse dicatur. ibi.nu.2.
Lex principes non dicitur ligare. lib.2. pręs.5.nu.1. 51
Lex lata a subditis principis, non ligat principis filios. ibid.nu.2.
Et quę sit ratio. nu.3.
Id autem quomodo non procedat. nu 4.
Lex ab ipso principe lata, quib. in casibus, nec proprios principis filios liget. nume. 5.
Lex de magistratu multum confidit. lib.2. pręs.75.nu 16. 94
Lex prohibens, & annullans actum, trahitur ad pręsumptum. lib.1. quęst. 47. nume.13. 24
Lex prohibens virum donare vxori, principem non ligat. lib.3. pręsumpt.29. numo.101. 137
Lex pro forma requirens expressionem, non acquiescit si sub verborum inuolucro fiat. lib.1.q.45.nu.20. 21
Lex subintelligens aliquid in dispositione hominis, id facit quia pręsumitur hominem ita voluisse. lib.1.q.10.nu.2. 6
L. conuenire. ff. de pact. dot. quando procedat. lib.3. pręs.63.nu.7. 159

Legis

Legis qualitas est, vt perpetuo vigeat. lib. 2. Præs. 16. nu. 15. 58
Legis sub tuito clypeo, homines ne quidquam decipi debent. lib. 1. quæst. 80. nume. 10. 36
Legis cum dispositione mitius quam cum hominis agitur. lib. 1. quæstio. 63. nume. 3. 31
Legis, vel statuti dispositionem, quoad damnum & odium tertij, nemo præsumitur scire. lib. 2. Præs. 3. nu. 10. 51
Legem communem tulle, & laudè le conditam, præsumptio est. lib. 2. Præsum. 1. num. 1. 50
Legem quomodo definiant Cicero, & Demosthenes. ibi. nu. 7.
Legem extrauagantem, quilibet præsumitur ignorare. lib. 2. Præsumptio. 3. num. 1. 51
Legem super præsumptione disponentem, quis quis in foro conscientiæ non teneatur obseruare. lib. 1. q. 80. nu. 1. 35
Legem condere, meri imperij est. lib. 3. Præs. 97. nu. 14. 175
Legem cum km obseruari, quoad legitimationem, & successionem filiorum, eorum qui simul cohabitarunt. lib. 3. Præs. 1. nu. 78. 109
Legem positiuam non posse infirmare ius naturale, quomodo accipiendũ. lib. 1. q. 80. nu. 27. 36
Lege a principe lata, casu quo libere statuere potest, an filios obligari voluerit, ad coniecturas recurrimus. lib. 2. Præs. 5. nu. 8. 51
Leges non receptæ, nec ciues præsentes, nec futuros adstringunt. lib. 2. Præs. 1. nume. 1. 50
Leges nemo præsumitur ignorare. lib. 3. Præs. 49. nu. 17. 151
Leges, & iura quilibet scire præsumitur. lib. 2. Præs. 3. nu. 1. 51
Leges municipales, præsumuntur ciuibus cognitæ post publicationem. ibid. nume. 2.
Leges, & iura fuisse bene & iuste condita, omnes credere tenentur. lib. 3. Præs. 110. nu. 25. 205
L. 2. ff. de lib. & posth. declaratur. Præs. 108. lib. 4. nu. 52. 131
L. cum fuerit. ff. de condit. & demonst. declaratur Præs. 147. lib. 4. no. 2. 167
L. mulieri & Titio. ff. de condit. & demon. conciliatur cum. l. quæ conditio. eo. tit. Præs. 178. lib. 4. nu. 6. 192
L. hac edictali. C. de secun. nup. corrigitur per statutum Papiense, & per alia alia statuta, dum statuit, mulierem secundo nubentem non posse plus dotis constituere ipsi secundo viro, quam vnus filiorum primi matrimonij consecuturus est. Præs. 38. lib. 6. nu. 31. 293
L. si ita. ff. de condit. ita partitio ita interpretatur, & declaratur. Præsum. 10. lib. 4. nume. 30. 10
L. vlt. ff. de rei vendicatione. materia à quibus explicata. Præsumptio. 68. lib. 6. nume. 5. 318
Legislator quando duas quæstiones, & dubitationes diffiniendas proponit, si vnam affirmatiuè determinat, alteram negatiuè dicitur determinare. Præs. 190. lib. 4. nu. 26. 215
Legislatores non solent noua lege corrigere, & mutare antiquam, nisi præfatione aliqua præmissa. Præs. 38. lib. 6. nu. 4. 292
Legislatoris auctoritatem, & potestatem negans, & recusans expresse ei obtemperare, dicitur propriè contemnere. Præs. 44. lib. 5. nu. 10. 266
Legislatorũ mens est, vt delinquendi occasionẽ tollant. Præs. 49. li. 5. n. 24. 270
Legislatoris responsio, interdum interrogatione vberior. lib. 2. Præsumpt. 29. nume. 5. 66
Lædi non dicitur quis, quando aliquid se habet ad lucrum, & damnum, si casualiter contingat damnum. Præs. 33. nu. 12. lib. 4. 25
Læsio considerari debet tempore contractus, vt restitutioni locus sit, non autem ex iure superueniente. Præs. 33. nu. 16. lib. 4. 25
Læsus in contractu cum pupillo auctore tutore celebrato, aduersus tutorem rectè experitur. lib. 3. Præs. 81. nu. 1. 165
Libellus apte & recte præsumitur conceptus, & vt sustineatur venit interpretandus. lib. 2. Præs. 40. nu. 1. 71
Libellus vt sustineatur, verba impropriari debent. ibi. nu. 2.
Libellus non sustinetur etiam verba impropriando, quando nil omnino conueniat negotio. nu. 3.
Libellus secundum duas præsumptionis species solummodo concludit. lib. 1. q. 53. num. 1. 27
Libellus secundum præsumptionem iuris, & de iure, procedit & concludit. ibi. nu. 2.
Et quid sit de præsumptione iuris sola. nu. 3.
Libellus secundum mentem libellantis interpretari debet. ibi. nu. 4.
Libellus pro libellante, latissime intelligitur. nu. 6.
Libellus contraria continens, ipso iure censetur nullus. lib. 2. Præs. 41. nu. 3. 71
Quamuis adsit clausula, omni meliori modo. nu. 4.
Libellus, vel actoris petitio continens contraria, procedit tamen sustinetur; quando ante litem contestatam, vnum ex contrarijs remedijs est prosequutus. ibi. nu. 5.
Idem si remedia alternatiue proposita sunt. nu. 6.
Vel possit iuris interpretatione a contrarietate saluari. nu. 7.
Aut contrarietas est deducta sub conditione. nu. 8.
Libellus continens contraria non reijcitur casib. quib. lites terminantur, sola facti veritate inspecta. ibi. nu. 9.
Idem si libellans mouet remedia contraria, contra diuersos. nu. 10.
Libellus contraria continens sustinetur ob nullam actoris ignorantiam. numero 11.
Libellus proponens contraria non reijcitur, quando reus conuentus vnum ex contrarijs acceptat. nu. 15.
Libellus contrarius reijcitur, si in verbis dispositiuis sit contrarietas, non si in narratiuis. no. 16.
Libellus actiones contrarias proponens reijcitur, si contrariæ sint in origine, secus in exercitio. nu. 17.
Idem est si iudex sit incompetens, tunc enim actor alteram denuo deducere potest. nu. 18.
Idem si ad commodum alterius, actor contraria deducere velit. nu. 19.
Libellum proponens in actione personali, præsumitur omne suum ius deduxisse. lib. 2. Præs. 28. nu. 1. 66
Et quæ sit ea præsumptio. nu. 2.
Libellum ineptum iudex ex officio reijcere debet. lib. 2. Præs. 48. nu. 22. 75
Libello permissum est liberis, & parentib. vsque ad quartum gradum, petere hæreditatem diuersis remedijs. lib. 2. Præs. 41. nu. 12. 71
Libello remedia contraria proponi posse, quando incertitudo ex facto aduersarij causatur. ib. nu. 13.
Libello actiones contrariæ proponi nequeunt, quando vna est alterius præparatoria. nu. 20.
Libellus si duas causas continet, quarum vna est vera, altera falsa, præsumitur porrectus ob eam iam veram. Præs. 4. lib. 6. nu. 17. 62
Liber rationum defuncti solum qualem qualem præsumptionem facit. Præs. 5. nume. 6. 243
Censuit autem Afflictus maiorem fidem ei adhibendam esse quam libris viuentis. ibid.
Libro rationum tutoris est credendum de paruis impensis ab eo factis, si sit mortuus, cum non præsumatur, ipsum fuisse suæ salutis immemorem. Præs. 5. lib. 5. nu. 4. 243
Libros hæreticos componens, vel conscribens hæreticus manifestè censetur. Præs. 6. lib. 5. nu. 13. 244
Libros suos, qui legauit, non censetur illos legasse, quos aliis consueuerat commodare. Præs. 162. lib. 4. nu. 25. 177
Liber scriptus ab vno sociorum, qui scribere consueuerat, aliorum consensu scriptus præsumitur, & probat contra socios. libro 3. Præsumptio. 62. nume. 1. & 3. 159
Liber ab omnibus socijs indifferenter scriptus, omnium voluntate præsumitur, & facit fidem inter eos. ibi. nu. 4.
Liber ab institore sociorum scriptus, mandato omnium scriptus præsumitur. nume. 5.
Liber mercatoris in aliquib. particulis probatus, & iustificatus præsumitur verus. etiam in non iustificatis. lib. 3. Præs. 63. nu. 1. 159
Dissentit tamen Decio cum alijs. nu. 4.
Libri mercatoris particulam aliquam aduersario negãte, si vera illa esse probetur, reliquæ omnes veræ præsumuntur. lib. 3. præs. 63. nu. 159
Libro scribentis stat pro ipso scribente in comitijs. libro. 3. præsumptio. 63. nume. 6. eo.
Librum mercatoris in multis particulis approbatum, etiam in alia verum præsume, quamuis magni momenti sit. lib. 3. præs. 63. nu. 10. eo.
Adhibito tamen prudentis iudicis arbitrio. nu. 11.
Libro mercatoris scriptum ad fauorem tertij, præsumitur scriptum mercatoris consensu. lib. 3. Præs. 62. nu. 6. 159
Libris, & actis publicis quomodo non habeatur fides. lib. 2. Præsumptio. 51. num. 5. 6. & 7. 78
Libros pater emendo, & simpliciter tradendo filio, non donasse, sed in peculium præsumitur concessisse. lib. 3. Præs. 30. nu. 21. 135
Idem si nomine filij eos emisset, sed non tradidisset. nu. 22. eo.
Libros pater filio studijs destinato emere, & tradere tenetur, quæ tamen traditio donationem non infert. nu. 23.
Libros conferre, & communicare cum fratribus. quibus casibus filius non teneatur. ibid. nu. 25.
Liberalis in necessitatibus nemo. lib. 3. præs. 12. num. 12. 112
Liberalis nemo existit in necessitatibus. Præs. 109. lib. 4. nu. 5. 131
Liberatio debitoris triplex, naturalis tantum, ciuilis cui natura cooperatur, & ciuilis tantum, & qualis quæ sit. Præs. 151. nu. 1. lib. 3. 227
Liberatio generalis facta super petitione generali præsumitur comprehendere omnia. ibid. nu. 2.
Liberatio generalis non liberat tutorem à restitutione rei, quę apud ipsam reperitur, & ab ipso dolo occultata. ibid. nu. 3.
Liberatione in generali non comprehenduntur ea quę iure dominij possunt vindicari. ibid. nu. 5.
Liberatio generalis facta super petitione speciali restringitur ad rem petitam. ibidem num. 8.
Et exemplis declaratur in pacto, in compromisso, & laudo & in confectis calculis. nu. 9. 10. 11. 228
Secus si per multum temporis post creditor nil pro alijs causis petit à debitore, quia tunc liberatio præsumitur omnia comprehendere. ibidem nume. 15.
Idem si in generali liberatione creditor aliqua ex his, quę non erant petita, sibi reseruauit, quia tunc reliqua non reseruata remissa pręsumuntur. ibidem nume. 16.
Liberatio facta verbis amplissimis, & vniuersalibus, quę salua ratione recti sermonis restringi non possunt ad rem controuersam, ad eam solam non se restringit. ibid. nu. 17.
Idque procedit etiam quo ad ea, quę etsi non in specie in genere tamen cogitata fuerunt. ibid. nu. 19.
Liberationibus in faciendis cauendum est à sermone nimis effuso. ibidem. nume. 18.
Liberatio amplissimis verbis facta comprehendit etiam incogitata. ibidem nume. 20.
Quod declaratur. nu. 21.
Liberatio trahitur ad incogitata, quando creditor ita expresse voluit. ibidem num. 22.

Liberatione legata debitori, fideiussori, reo conductori vel tutori legata, quid legatum præsumatur.

Liberatione conductori fundi his verbis relicta: Lego quicquid Caius conductor prędij mei mihi debet & debebit, vt sinat hęres meus eum habere: censetur conductor in totum liberatus, vt possit tuto tempore locationis sibi factę vti frui illo fundo. Pręs. 164. lib. 4. nu. 29. 179
Liberatione simpliciter relicta debitori, pręsumitur facta liberatio in rem tantum, non in personam. num. 28. eod.
Liberatione legata a debito principali, censetur legata liberatio etiam debiti accessorij. nu. 30. eo.
Liberatione relicta fideiussori, non pręsumitur relicta reo principali, relicta vero reo principali pręsumitur relicta etiam ipsi fideiussori. nu. 22. eo.
Liberatione legata reo principali, liberandus est ab hęrede per acceptilationem: si verò est relicta fideiussori, pacto ab hærede liberabitur. numero 24. eod.
Liberatione relicta tutori a testatore rerum suarum, nunquid pręsumatur liberatus tutor a restitutione reliquatus. nu. 57. eo.
Et quid in liberationis legato facto a filio patri. ibi. nu. 18.
Et quid si mater tutrici liberationem legauit. ibi. nu. 19.
Et quid si gener liberationem legauit socero. ibid. nu. 20.
Liberatione legata tutori tunc pręsumitur etiam liberatus a reliquatu, quando testator vsus est verbis amplis, & generalibus. ibi. nu. 21.
Liberatione tutori simpliciter legata, ne teneatur reddere rationem suę administrationis, quid hoc relictum pręsumatur, nunquid censeatur liberatus ab omnimoda redditione rationum. Pręs. 164. lib. 4. nu. 1. 178

Quod liberatione legata etiam matri tutrici filiorum a marito, ne teneatur reddere rationem simpliciter, tenetur tamen reddere de his, quæ dolosè gessit ibi.nu.3.

Et id etiam si verbis generalibus relicta est liberatio.ibi.nu.4.

Extēde et si expresse legata sit liberatio ab administratione dolosa. ibi.n.5.

Et habet id locum etiam in lata culpa.ibi nu.6.

Et procedit, etiam si testator legauit ipsi tutori, & administratori quicquid apparebit eum debere ob tutelam, quam administrauit.ibi.nu.7.

Sed contra.ibi nu.8.

Liberatione legata tutori, ne teneatur reddere rationem futuræ administrationis, censetur liberatus tutor a dolo præsumpto, qui sibi remissus censetur.ibi.nu.9.

Et si ipsi tutori, vel administratori legata est liberatio pro administratione præterita, & iam facta, in dubio non præsumitur liberatus tutor a dolosa administratione.ibi.nu.10.

Secus si relicta est liberatio verbis amplis, & generalib.ibi.nu.11.

Et nunquid præsumatur tutor liberatus a restitutione rei, quæ a testatore iure dominij poterat vendicari.ibi.nu.12.

Quod non censeatur liberatus, & liberationem restringi debere solum causa administrationis multis rationib.comprobatur.ibid.

Et id etiam si liberatio fuit relicta præstito iuramento.ibi.nu.13.

Tunc autem censetur liberatio relicta etiam de his, quæ vendicari poterant a testatore, quando ipse testator vsus est verbis amplis, & generalibus.ibi.nume.15.

Idem si testator legauit liberationem ab administratione, a lucris perceptis & percipiendis, & reliquorum solutione & restitutione.ibi.nu.16.

Liberorum appellatione qui comprehendantur.

Liberi, nomen est commune comprehendens ita masculos, sicut fœminas. pręs.89.lib.4.nu.96. 106

Liberorum appellatione comprehenduntur omnes descendentes. pręsu.189. lib.4.nu.2. 206

Liberorum appellatione comprehenduntur descendentes vsque in infinitum pręs.89.lib.4.nu.74. 105

Quod tantummodo descendentes vsque ad trinepotes, & male.ibi.nu.76.

Liberorum appellatione cōprehenduntur & nepotes.pręs.33.lib.5.n.14. 261

Liberorum, vel descendentium appellatione cōprehenduntur nō solum filij, & nepotes, sed etiam alij vsque in infinitum. pręs.70. lib.4.nu.25. 67

Liberi, & descendentes: hæc omnia sunt collectiua plures gradus comprehendentia.præs.71.lib.4.nu.28. 69

Liberis, descendentibus, vel similibus vocatis, filiæ fœminæ regulariter censentur vocatæ æque vt masculi.pręs.84.lib.4.nu.35. 96

Fatende.vt ibid.nu.36.

Receditur tamen a prædicta regula præsumptionib.& coniecturis.ibi. n 37.

Liberorum nomen, tanquam genus diuiditur in species nomine differentes, & omnes continet descendentes.lib.3.Præs.40 nu 4. 145

Libertas relicta debetur, etiam si conditio mixta casu deficiat.præs.183.lib.4. nume 43. 198

Libertas directo data, quæ valere non potuit, nō sustinetur ex fideicōmisso. pręs.10.lib.4.nu.24. 10

Libertas relicta seruo sub conditione, si decem promiserit, debetur, si seruus simpliciter promisit, etsi efficaciter se non obligauit. Præsumpt.185. lib.4. nume.15. 200

Libertas seruo præsumitur relicta, etiam si verba testatoris sint dubia, apta tamen comprehendere eius libertatem.pręs.115.lib.4.nu.22. 139

Libertinus, an veniat appellatione filij. præs.78.lib.4. nu 14. 81

Liberti lege Atheniensium ob ingratitudinem ad seruitutem redigebantur. præs.33.lib.5.nu.30. 262

Libertus, si vna simul decessit cum filio pubere, & agitur de superexistentia respectu successionis patroni in bonis d.liberti, quis prior decessisse censeatur.Præs.50.lib.6.nu.37. 304

Quod fauore patroni præsumitur ipse filius prius obijsse.ibi.

Secus si extaret pater ipsius liberti, qui patrono est præferendus. ibid.nu 38.

Et secus etiam, quando non extaret ipse patronus, sed eius hæres solum. ibi. nume.39.

Libertus si aliquid legat patrono suo præsumitur id fecisse animo compensandi cum quarta sibi debita.præs.109.lib.4.nu.15. 132

Libidinis vitium nō præsumitur in homine, præsertim in religioso, & qui alioquin in adolescentia fuit continens.pręs.4.lib.5.nu.4. 243

Libidinis vitium, & huiusmodi etsi vehemens sit in adolescentia, in senectute tamen extinctum præsumitur.præs.32.lib.5.nu.43. 261

Libido, & concupiscentia arescit in sene, sicut in infirmo & ægro, quia minuitur calor præs 46.lib.6.nu.17. 301

Licentia alicuius est de substantia actus, qn̄ ipse actus debet fieri cum licentia.præs.34.lib 6.nu.19. 290

Aliquando tamen non est de substantia.ibi.nu.22

Ligare seipsum voluisse, præsumitur nemo.lib.3.Pręs.44. nu.15. 148

Licentia summi Pontificis in alienatione bonorum ecclesiæ, neque 30. ann. curiis præsumitur.lib.3.Præs.131.nu.71. 212

Liguisticum quid sit, & vnde nascatur. Præs 156.lib.4.nu.7. 172

De linea qui dicantur, & qn̄ testator vocat lineam, vel dicit bona debere cōseruari inter eos, qui sunt de linea, qui comprehendantur ibi. nu.11.

Lingua cordis est nuncia.lib.3.præs.130.nu 49. 205

Lingua quod loquitur, lex præsumptione violenta iudicat esse in corde. lib, 3.Præs.1.nu.38. 107

Linguæ lubricum ad pœnam facile non est trahendum lib.1.q.89.nu.65. 42

Litteras recipiens, eas approbare præsumitur, & vera esse in eis scripta lib 3. Præs.65.nu.1. 160

Et secundum aliquos idem esse in recipiente mandatum.nu.2.

Idque tam in persona extranea, quam coniuncta obtinere.nu.7.

Procedere etiam si verba in literis scripta, non principaliter, sed ob aliud emissa sint.nu.9.

Litteras recipientem pręsumi iis cōsentire, verum esse in obligatione sponte & voluntariè facta, non in ea, quæ inuito accideret. ibi nu 10.

Litteras recipiētem præsumi approbare actum, in eo contentum non tamen fateri, q̄ ita gestus fuerit. nu 12.

Idque si litteras etiam sciens reciperet.nu.13.

Easque aperuerit, & legerit. nu 14.

Litteras recipiens, non præsumitur in eis descripta approbare, si dati, & accepti eisdem calculus contineatur.ibi.nu.15.

Litteras recipientem cōtenta probasse præsumi, verum est si testes, qui de retentione absque vlla contradictione deponunt, sciebant ea, quæ in litteris descripta continebantur.nu.16.

Idque demum si Literæ viuo mittente ad manus recipientis peruenerint, aliud in eo mortuo.nu.17.

Litteras, qui in pueritia nesciuit, non præsumitur hodie ignorare. lib.1.q.14. nume 19. 12

Literis sibi datis negligens contradicere, præsumitur consentire, & fateri in illis descripta.lib.1.q 15.nu.20 9

Littera illa dicitur, quæ oculis legi potest. Præs.36.lib.4.nu.46. 31

Literæ amatoriæ quomodo arguant adulterium commissum, vel committendum.Præs.41.lib.5. nu.39. 265

Literatum, & prudentem esse aliquem est quoddam contingens, q̄ non potest concurrere primæuo statu naturæ.Pręs.91.lib.6.nu 18. 329

Litigans mecum licet præsumatur meus inimicus, lite tamen finita non amplius inimicus meus præsumitur.præs.37 lib.6. nu.36. 292

Litigantium quando vnus est victus, ob id, quod noluit defendere causam, producendo iura, quibus illam tueri potuisset, collusisse præsumitur. Præs.16.lib 5.nu.5

Idem qn̄ victus non appellauit à sententia, a qua appellare potuit.ibi.num.6.

Litigator assiduus calumniari præsumitur. Præs.25. lib.5.nu.7. 255

Litis impensa præsumitur facta non à procuratore, sed ab ipso domino litis. præs.11.lib.6.nu.8. 276

Litigans cum aliquo tanquam minore, præsumitur eum minorem confiteri. lib.2.Præs.50. nu.43. 77

Litigare in iudicio est actio.lib.1.q.14.nu.62. 8

Litigantem condemnare in expensis, cui communis Doctorum opinio repugnat.lib 2.Pręs.71.nu.3. 90

Litigator imperitus in dubio coram iudice incompetente per errorem litigasse præsumitur.lib.2. præs.19.nu.12. 62

Litis expensas, & alimenta pręstanda a patre, tribus concurrentibus aliqui voluerunt li.1.q.35.nu.3. 16

Quorum opinio reiicitur.nu.4. 16

Litis expensæ, an restituendæ sint cum alimentis, si is cui decretæ fuerunt in lite succumbat ibi.nu.36

Litis contestatio, bonæ fidei possessorem, in mala fide præsumit. lib.2. præsu. 31. num.1. 66

Et in quibus id iudiciis procedat.nu.2.

Quidque operetur ea præsumptio.nu.3.

Lite super filiatione pendente, vtrum alimenta & litis expensas, pater subministrare teneatur. lib.1 q.35.nu 2. 16

Litium de redemptorib.lex multum suspicatur.lib.3. præs.129.nu.1. 202

Liuellum in dubio præsumi perpetuum, neque differre ab emphyteusi, & censu.lib.3.præs.109.nu.13. 184

Liuellarius non proprietatem, sed vtile dominium vendere dicitur.lib.3.præs. 122.nu 66. 195

Litorius vixit ann.300.eximias vires retinens præs.49. lib.6.nu.9. 300

Locatio in quinquennium in fraudem hæredum non valet, nec locatio facta a Prælato in fraudem ecclesiæ.præs.83.lib.4.nu.82. 84

Locator si promisit non expellere colonum, intelligitur modo is rectè colat & debitam pensionem præstet.præs.11.lib.6.nu.2. 276

Locans operas suas, vt in meo prædio sit custodiæ causa, finito tēpore ibi persistendo, non præsumitur facta reconductio.lib 3.pręs.85.nu.51. 168

Locator patientiam vtendi, & fruendi pręsumitur pręstitisse lib 3.pręsum.86. nume.2. 168

Locator promittens non expellere conductorē, quomodo intelligatur lib.3. pręs.32.nu.2. 145

Locatio ad certum tempus fieri solet.lib.3.pręs.105. nu.4. 182

Locatio dicitur quando pensio, quę pręstatur fructibus respondet. ibidem. nume.5.

Locatio & emptio eisdem regulis censentur.lib.3.præs.104.nu.10. 181

Locatio, & conductio operarum, tacendo vltra tempus, præsumitur repetita lib.3.pręs.85.nu.16. 167

Locatio bonorum ecclesię, renouata non præsumitur. ibi.nu.30.

Locationis in contractu, mercedis remissionem fieri, & qua de causa. lib.3. præs.104.nu.9.& 15. 181

Locationis nomine qui soluit, in futurum ad eiusdē mercedis pręstationem cogi potest.lib.3 præs.111.nu.2. 184

Locationem ad beneplacitum, in dubio perpetuam præsumi. lib.3. pręs 109. nume.14. 184

Locationem dici vbi precium annuum, vel menstruum constituitur, an verum sit.lib.3.pręs.104.nu.7. 180

Locationem prędiorum, leges censent, cum merces constituitur in singulos annos.ibi.nu.23.

Locupletari qui vult cum aliena iactura, & damno, in legem committere dicitur.pręs.3.lib.5.nu.90. 242

Locupletior, an & quando præsumatur factus ille, ad quem vel res, vel fructus peruenerunt.pręs.27.lib.6.nu.1. 286

Quod satis is dicitur factus locupletior, qui rem suam bene regit.ibi.nu.2.

Locupletior is pręsumitur factus, quando constat de vtilitate, quę in actu permanet, vel prouisum est necessitati. ibid.nu 4.

Et ita dicitur satis factus locupletior, qn̄ rem quę ad eū peruenit, non conuertit in proprios vsus, sed eam restituit, cui de iure restituere debet. ibidem. nume.5.

Locupletior non censetur quis factus ex eo, quod res, quę ad eum peruenit nō amplius apud eum, sed consumpta reperitur, & ignoratur quomodo fuit consumpta.ibi.nu.6.

Et damnatur traditio Angeli contrarium sentientis in l. vtrum. in gloss.1.de peti.hęre.ibi.nu.7.

Locupletiorem quem esse factum ex re, quæ ad eum peruenit ea contractu, quis teneatur probare.ibi.nu.10.

Locuples, & opulentus pecuniam præsumitur habere in promptu.lib.3. pręs. 58.num.8. 158

Locus loci, maxime in testamentis adscribi debet, ob maius falsitatis periculum.lib.2.pręs.84.nu.3. 100

Idque etiam in testamentis ad pias causas ibi.nu 4

Locus in instrumento si non expressim, saltem pręsumptiuè quando pręsumatur adscriptus.nu.5.6.& 10.

Cum declaratione.nu.7.& 9.11.12.& 14.

Loci aut temporis diuersitas, non vitiat præsumptiones ex eis ortas. lib.1. q. 35.nume.1. 13

Loci, & temporis diuersitas, non vitiat attestationes testium, quando locus, & tempus non sunt de substantia. ibid. nu. 2.

Loci qualitas contractum simulatum nonnunquam arguit. lib. 3. Præsum. 122. nume. 95. 196

Non tamen sola hæc præsumptio sufficit ad detegendum contractum vsurarium. nu. 97.

Et quando illa præsumptio cesset. 98. & 99.

Loqui secundum veritatem aliud est, aliud facere verba secundum præsumptionem. lib. 3. præs. 128. nu. 4. 202

Loquela manifestum quem facit. Præs. 35. lib. 6 nu. 11. 290

Loquendi communis vsus debet ab eo probari, qui eum allegat, & quomodo probetur, remissiue. Præs. 160. lib. 4 nu. 5. 176

Loquendi communis vsus maximè in testamentis spectari debet. Præsu. 140. lib. 4. nu 19. 159

Loquendi communis vsus non facit coniecturam de voluntate testatoris, quã alia fortior coniectura repugnat. Præs. 148. lib. 4. nu. 14. 168

Et difficilis est probationis. Præs 55. lib eo. nu. 30. 49

Loqui ore proprio, & loqui ore alieno ex proprio consensu, & voluntate, paria sunt. Præs. 2. lib. 4. nu. 11. 7

Loth cum filiabus concubuit. Præs. 17. lib. 5. nu. 10. 250

Lucinus Vicecomes male priuatus fuit Mediolanensiũ principatu ob id, quod Elizabetta eius mater affirmauerat, illum non ex marito, sed ex adultero generatum. Præs. 53. lib. 6. nu. 8. 307

Lucem odit, qui male agit. lib. 2. Præs. 10. nu. 59. 56

Lucrum præter animum, & voluntatem accedens, vsura non est. lib. 3. Præsu. 123. nu. 10. 197

Lucrum dotis debitum ex pacto, nullo extante statuto, dicitur voluntarium. Præs 110. lib. 4. nu. 4. 134

Ludouicus Cortesius doctor Patauinus iussit corpus suum sepeliri debere cũ sonis & cantibus, & familiam suam indui colore rosaceo, quod ab hæredibus adimpletum fuit. Præs. 45. lib. 6. nu. 42. 299

Et an fuerit hoc signum fatuitatis. ibi. nu. 43.

Ludouicus Romanus arguitur, & improbatur. Præs. 8. lib. 4. nu. 17. 9

M.

MAcharæus Æoli Tuscorum regis filius amore sororis suæ captus, eam violauit, quæ accepto à patre ense mortem sibi consciuit: & idem fecit paulò post ipse Macharæus. Præs. 17. lib. 5. nu. 16. 250

Magistratus tenentur de delicto familiæ, & officialium ipsorum, quibus consensum præstitisse præsumuntur. Præs. 27. lib. 5. nu. 22. 256

Magistratus recipiens rem furto subtractam, præsumitur bona, & laudabili mente id fecisse. Præs. 29. lib. 5. nu. 5. 257

Magistratus, vel officialis requisitus ab Inquisitore si recuset iurare se seruaturum canones, & eorum fauores suspectus de hæresi habetur. Præs. 6. lib. 5 num. 36. 245

Magistratus requisitus auxilium præstare, vt hæreticus prehendatur, si recusat, suspectus est de hæresi. Præs 6. lib. 5. nu. 31. 245

Magistratus nõ obtemperans dolo carere non dicitur. Præs. 3. lib. 5. nu. 86. 242

Magistratus ius dicens in ciuitate, vel prouincia, præsumptionem pro se habet. lib. 2. Præs. 60. nu. 7. 84

Magistratus quis non possit introducere legem contrariam iuri communi. lib. 2. præs. 8. nu 10. 53.

Magistratum gerentibus extra patriam, quæ, & quam ob causam interdicta lib. 2. Præs. 65. nu. 13. 101

Magistratuum creandorum potestas, iurisdictionis est lib. 3. Præsumptio. 97. nume. 30. 175

Maior præsumitur qui pro tali fuit condemnatus. lib. 2. Præs 50. nu. 27. 76

Maiorem quemlibet, nisi probetur minor, secundum quosdam præsumi. lib. 2. Præs. 50. nu. 1. 75

Maior 25. ann. effectus, si læsum se credit dum minor erat, petere debere rest. in integ. intra quadriennium. Præs. 104. lib. 4. nu. 8. 125

In maleficiis perquirendis prius sunt fœminæ quàm masculi torquendæ Præs. 37 lib. 6. nu. 44. 292

Malum semper è malo præsumitur, sicuti bonum è bono. Præsump. 32. libr. 5. nume. 5. 260

Malum minus semper est præsumendum. Præs. 54. lib. 6. nu. 14. 309

Malum minus, & leuius commissum censetur ex duobus malis perpetratis. Præs. 2 lib. 5. nu. 24. 238

Declara, vt ibid. nu. 31. eo.

Malus in eodem genere mali semper præsumitur esse. Præs. 2. lib. 5. nu. 50. 239

Malus qui fuit semel, adhuc præsumitur malus in eodem genere mali. Præs. 1. lib. 5. nu. 32. 238

Malus semper præsumitur malus præsumptio hæc præsumptio hominis appellatur ab Alberico, verius autem dicit psumptio iuris. Præs 32. lib. 5. nu. 17. 260

Malus, & nequam semel semper malus, & nequam præsumitur. Præs. 32. lib. 5. nume. 1. eo.

Et malus semper præsumitur malus in eod. genere mali, vel illi simili, secus in diuerso genere. ibid. nu. 24.

Habet autem contra se suspicionem quandam, vt & malus sit in aliis diuersis malis ob magnam connexitatem, quam habent inter se vitia. ibi. nu. 25.

Malus semel, si factus est probus, ab eo malo se diu abstinens saltem per triennium, cessat contra eum præsumptio, ꝙ adhuc sit malus in eod. genere mali. Præs. 32. lib 5. nu. 30. eo.

Intellige, si magnam pœnitentiam egit. ibi. nu. 31.

Vel si constatet sæpè occasionem contigisse delinquendi in simili casu, & tamen se abstinebat. ibi. nu. 32.

Idem qui simpliciter ipsum pœnituit, facta declaratione, vel verbis, vel facto ipse se pœnitere. ibi. nu 33.

Malus tempore præterito, præsumitur malus in futurum. lib. 1. q. 24. nu 22. 12

Malus semel in eod. genere mali, semper præsumitur talis. lib. 3. Præsum. 123. nume. 13.

Mala fides, in quib. casib. præsumitur allegãda est, vel deducenda præsumptio. lib. 1. q 48. nu 10. 25

Malæ fidei præsumptionem tolli cursu longi, vel longissimi temporis, secundum aliquos, non autem præsumi bonam. libro 3. præsump. 130. nume. 18. 204. & num. 40. 205

Malæ fidei præsumptione contrarijs coniecturis receditur. ibi. nu. 26.

Et quæ sint illæ. nu. 27. 28. 30. & 32.

Maleficium, qui impedire potuit & debuit, non faciendo, locum relinquit torturæ. lib. 1. q. 89. nu. 113. 43

Maleficia ruri, & in agris sicut in ciuitate gigni non solent. lib. 1. quæstio. 14. nume. 56. 8

Maleficiis hominum obuiandum. lib. 1. q. 93. nu. 4. 44

Mancipiorum optione legata filiæ, cum in familia nupserit, partus & fructus mancipiorum nati & acquisiti ante contractas nuptias ad filiam nõ pertinent. Præs. 150. lib. 4. nu. 14. 169

Mandatum qui concessit super præparatorio, non præsumitur voluisse concedere super principali Præs. 3. lib. 6. nu. 15. 273

In mandato de dando nunquam præsumitur electa industria personæ. Præs. 92. lib. nu. 3. 329

Mandare intelligitur qui ab alio mandari patitur. lib. 3. præs. 42. nu. 7. 146

Mandatum non præsumitur. lib. 2. Præs. 15. nu. 3. 57

Mandatum delegationis quomodo probandum. ibid. nu. 12. & 13.

Mandatum factum a mercatore ad negotiandum, præsumitur factum secundum solitum mandantis. lib. 3. Præs 43. nu 8. 147

Mandatum ex scientia, & patientia præsumi. lib. 3. Præs. 61. nu. 2. 159

Mandatum, & commissionem iudicis non præsumi nuncio factam, an verum sit. lib. 2. præs. 23. nu. 12 64

Mandatum etiam generale cum libera, non comprehendit facultatem remittendi ius ipsius principalis. lib. 3. Præs. 140. nu. 145. 220

Mandatum, vel ad lites, vel ad negocia non præsumi, quando de mandato recenti est disputatio. lib. 2. Præs. 23. nu. 1. 67

Mandatum præsumitur in iis actibus, qui citra mandatum fieri non solent. ibid. num. 3.

Et quamuis non adsit temporis diuturnitas. nu. 4.

Quo tamen casu id non procedat nu 6.

Mandatum præsumitur interueniente scientia, & patientia principalis. ibid. nume 7.

Mandatum præsumitur, vbi de modico damno, vel præiudicio agitur. nu. 8.

Mandatum præsumitur ex enunciatione notarij in actu aliquo. nu. 9.

Mandatum inter partes, præsumitur per enunciationem, aut assertionem iudicis. num. 10.

Mandatum inter me & illum præsumitur, qui aliquid ad meam vtilitatem scripsit, si talis sit cuius libris credatur. nu. 11.

Mandatum habere præsumitur is, qui causas tractare consueuit, si scripturæ ipsi sint consignatæ. nu. 13.

Mandatum vtrum ex cursu longi temporis præsumatur, sunt opiniones. num 14. 17. & 19.

Mandatum ob temporis antiquitatem præsumi aliqua coniectura concurrente. nu. 19. & 27.

Mandatum etiam induci ob solam temporis diuturnitatem factum non præsumitur. nu 20.

Idem in mandato facto executori. nu. 21.

Mandatum, nec quo ad inducendam bonam fidem, ex diuturnitate temporis præsumitur. nu. 22.

Vide tamen ibid. nu. 23. & 24.

Mandatum adfuisse præsumitur, quando in aliquo instrumẽto antiquo enunciatur. ibid. nu 25.

Mandatum in Vicario Episcopi præsumitur, si non negatur, & quid, si negetur. num. 29.

Mandatum delegationis præsumitur in sententia antiqua. nu. 33.

Mandatum de custodiendo, præsumitur ex diuturnitate præcedentis custodiæ. num. 36.

Mandatum præsumitur, cum antiquitate temporis, quasi possessione concurrente. nu. 37.

Mandatum ob diuturnitatem temporis præsumitur, quando de commodo, & fauore allegantis ageretur. nu. 38.

Mandatum iudicis factum nuncio vt aliquem citet, præsumitur ob temporis diuturnitatem. nu. 39.

Mandatum syndico factum fuisse, ob longinquitatem temporis præsumi. nume. 40.

Mandatum præsumitur, quando lapsum est tempus opponendi defectum illius. num 41.

Mandati qualitas ob temporis diuturnitatem præsumitur. ibi. nu. 32.

Mandatum præsumitur & consensus ex eo, ꝙ scivit aliquem agere in iudicio meo nomine, & tacuit. Præs. 99. nu. 18. lib. 6. 334

Mandatum primum vtile per secundum etiam inutile censetur reuocatum. Præs. 173. nu. 32. lib. 4. 190

Mandato procuratoris generali, qñ comprehendantur etiam, quæ speciale mandatum requirunt. lib. 3. Præs. 97 nu. 36. 175

Mandato facto de interficiendo Seio, homicida in executionem illius præsumitur fecisse lib. 3. Præs. 49. nu. 12. 155

Manifestum & certum id dici posse, ꝙ coniecturis, & præsumptionib. cõstet. præs. 19 lib. 4. nu. 5. 15

Marcus Cato Censorius dictus in octuagesimoprimo anno filium genuit. Præs. 46. lib. 6. nu. 28. 301

Marcus Mantua I. C. Patauinus nonagesimumsecundum annum ætatis vixit, & in patria sexaginta fere annos partim ius ciuile, partim pontificium docuit. præs. 46 lib. 6 nu. 21. 300

Margaritam Holandiæ Comitissam, ex quo pertinaciter negaret, mulierem duos pueros simul ab eodem patre conceptos edere posse, in pœnam vt creditur, trecẽtos sexaginta tres, vt paruos pullos vno partu procreasse fertur, omnes sacro Baptismate regeneratos, quod fabulosum censetur. præs. 51. lib. 6. num. 15. 305

Maritus qualis præsumatur erga vxorem, Et quando teneatur ad restitutionem dotis.

Maritus & vxor sunt duo correllatiua. Præs 139. lib. 4. nu. 59. 77

Et dicuntur socij diuinæ & humanæ domus, & sunt vna & eadem caro. ibi. nume 63.

Maritus & vxor, licèt reputẽtur vna persona, & eadem caro, intelligitur quo ad matrimonij vinculum, & quo ad reliqua bona, & onera matrimonij, secus quo ad reliqua. Præs. 18. lib. 4. nu. 42. 55

Maritus dicitur plus diligere vxorem quam proprios filios. Præsum. 19. lib. 4. nume. 62. 104

Maritus si confessus est se nomine dotis recepisse centum, & constat post fuisse numerata solum quinquaginta, declaratur ex hoc primã confessionem non fuisse veram, sed solum factam spe futuræ numerationis. Præs. 35. lib 6. nume. 25. 280

Maritus si confessus est habuisse, & recepisse dotem, illa verba, habuisse, & recepisse: intelliguntur tempore confecti instrumenti, vt confessio valeat. Præs.4.lib.6.nu.23. 274
Maritus si vxore moriente in matrimonio habet consequi lucrum dotis, si contingat ambo simul decedere ruina, vel naufragio, etiam si dubium sit quis prius decesserit, præsumitur euenisse conditionem, cum vxor sit mortua in matrimonio. Præs.50.lib.6.nu.3. 303
Et idem dicendum è contra, qñ statuto, vel pacto cautum esset, quod viro decedente in matrimonio, certa pars bonorum viri ad vxorē pertineret. ibi.nu.4.
Et idem, quando ambo emuliter decederent eod. tempore, & si religionem ingrederentur. ibi.nu.5.
Et si vxore præmoriente ex dispositione statuti lucratur dotem, si vna cum vxore decedit, nec constat, quis primò decesserit, hæredes ipsius mariti nō acquirunt ipsam dotem, & quare. ibi.nu.17.
Maritus, qui bona vxoris possidet non præsumitur titulo dotis præambulo possidere. præs.67.lib.6.nu.10. 318
Præsumitur enim potius possidere iure familiaritatis. ibi.nu.11.
Maritus, qui mortua vxore tenetur dotem restituere, si eam retinet apud se nomine filiorum, non ex hoc dicitur adire hæreditatem pro ipsis filiis. Præs.101.lib.4.nu.59. 123
Declara, vt ibidem.num.92.

Maritus ad quæ teneatur vxori: & quid in legato facto ipsi vxori præsumatur ei reliquisse.

Maritus tenetur legis dispositione præstare quartam bonorum suorum vxori suæ inopi: & nunquid si ipsi vxori aliquid legat præsumatur legasse animo compensandi. Præs.109.lib.4.nu.34. 132
Maritus censetur vsufructuarius bonorum mulieris in omnibus illis casibus, in quibus vxor ipsa vsufructuaria dicitur: & in omnibus etiam alimentarius, sicut ipsa vxor. Præs.139.lib.4.nu.58. 158
Maritus si legauit vxori centum præter dotem censetur legasse etiam ipsam dotem. Præs.145.lib.4.nu.2. 165
Idem si dixit, vltra dotem, vel sup. dotem. ibi.nu.4.& 5.
Et si ab vxore dotis nomine quadraginta tantum accepit, & ita legauit: Vxori meæ quinquaginta, quæ dotis nomine ad me peruenerunt, Lego illa quinquaginta debentur. ibi.nu.6.
Et si legauit ipsi vxori quicquid ei comparauit, & quod ipsi testatori illa dedit, præsumatur legasse etiam dotem ab eo habitam. ibi.nu.14.
Maritus impendens ex fructibus perceptis ex bonis mulieris in molendino fundo nomine dotis accepto, præsumitur declarare fundum illum esse dotalem. Præs.74.nu.27.lib.3. 153
Maritus si legat vxori, cui aliquid acquiritur ex dispositione statuti, animo cōpensandi reliquisse censetur. Præs.109.lib.4.nu.55. 133
Maritus si legauit vxori ob id, quod & ipsi sibi reliquit, si ipse reuocat legatum præsumitur, quod etiam vxor reuocare voluerit a se relictum. Præsu.172.lib.4.nu.4. 188
Maritus si legauit lectum vxori suæ viduæ, non præsumitur legasse lectum fericum. Præs.134.lib.4.nu.5. 153
Maritus si reliquit vxori legatum annuum, si electionem quandam fecerit, præsumitur hæc conditio impleta a muliere, si hæredes passi sunt diu eam percipere ipsum annuum legatum. Præs.182.lib.4.nu.10. 197
Maritus si legauit vxori suæ prædia per fideicommissum & item lances, quas elegerit, quatuor: an debeantur tantum, quę erant tempore conditi testamēti, an & quæ mortis tempore extabant. Præs.150.lib.4.nu.15. 169
Maritus si legauit vxori victum & vestitum, non censetur eam reliquisse vsufructuariam, sed vsuariam tantum. Præs.135.lib.4.nu.4. 153
Maritus si legatum reliquit vxori, & eam tutricem constituit filiorū nunquid præsumatur legasse, vt nisi onus tutelæ suscipiat extinguatur legatum. pręs.124.lib.4.nu.6. 145
Maritus si legauit vxori suæ his verbis, si vidua erit, vel cum vidua erit, nunquid præsumatur voluisse, quod permaneat in viduitate, & perseueraret, alias non consequatur legatum. Præs.187.lib.4.nu.6. 203
Maritus si vxorem hæredem instituit ex eo, quia ab ipsa is fuerat hæres institutus, si vxor reuocauit testamētum, præsumitur etiam ipse suum reuocasse Præs.165.lib.4.nu.20. 180
Maritus si instituit vxorem donec vixerit, & post eius mortem nullum alium instituit hæredem, nunquid vsufructuaria præsumatur vxor, vel proprietaria. Pręs.141.lib.4.nu.2. 160
Et an d. institutio sit perpetua, vel grauata onere fideicom. post mortem ipsius vxoris. ibi.nu.5.
Quod reliquit ei, vel hæreditatem, vel vsumfructum ea viuente, & post eius mortem instituit filium proprium filius reiecta conditione præsumitur institutus in sua legitima, & mulier censetur grauata onere fideicom. erga ipsum filium post eius mortem institutum. ibi.nu.8.& seq.
Et si titulo legati reliquit vxori vsumfructū bonorum suorum donec viuet, & post eius mortem instituit filium proprium, nunquid valeat tale legatū, & quomodo censeatur grauata ipsa mulier. ibid.nu.10.
Et quid si reliquit ipsam vxorem huiusmodi titulo dominam, & vsufructuariam. ibi.nu.11.
Et quid consequi possit d. mulier. ibi.nu.17.& seqq.co.& seq.
Maritus si instituit vxorem, & eam grauauit alteri restituere, non subintelligitur conditio, si decesserit sine liberis: & quare, cum maior sit coniunctio viri, & vxoris quam patris & filij, & dicatur mulier pars corporis mariti. Præs.89.lib.4.nu.61.& seq.104.
Intellige, vt ibid.nu.64.
Maritus relinquendo vxori, cui lege municipali relinquere prohibetur, quando in ipsius legis fraudem reliquisse præsumatur. Præs.97.lib.4.nume.1.& per tot. 116
Maritus relinquendo partem hæreditatis suę vxori an multo magis sit, credendum, quod ei relinquere voluerit luctuosam hæreditatem. Præsumpt.37.lib.4.num.10. 32

Maritus, quando possit vxorem, propter adulterium interficere: & quando præsumitur ipsam occidisse, vel verberasse corrigendi animo. Et quando abesse per dolum præsumatur.

Maritus potest vxorem interficere in adulterio deprehensam inspecto iure ciuili secus in foro diuino. Præs.189.lib.4.nu.81. 209
Maritus si ad probandum adulterium deducat osculum impudicum, subeundum. Præs.41.lib.5.nu.21. 265
Maritus si iam anno elapso abfuit ab vxore, & reuersus reperiit ipsam prægnantem, oritur præsumptio a natura sine vllo dubio adulterij ab eo commissi. Præs.41.lib.5. 264
Quæ pręsumptio dicitur adeo vrgens, vt dicatur probatio concludēs, vt ipsa mulier perdat dotem, & puniri quoq; possit pœna legis Iul. de adul. ibi.nu.6.
Maritus non præsumitur occidisse vxorem, ne tam graue scelus commisisse credatur: secus, quando extant vrgentes coniecturæ. Præs.15.lib.5.nu.4. 249
Vt si reperta est vxor mortua in lecto apud ipsum, quia, præsumitur occisa ab ipsomet marito. ibi.nu.5.
Idem qñ in corpore ipsius vxoris apparent signa suffocationis, nisi appareat d. signa non manu hominis, sed aliunde prouenisse. ibi.nu.6.
Idem quando maritus curauit vxorem, ita mortuā sepeliri tempore noctis, & non adhibitis cęremoniis adhibendis in sepeliendis cadauerib. Christianorum. ibi.nu.7.
Idem qñ maritus ipsam non luget, nec obseruat consuetudinem patriæ circa luctum. ibi.nu.8.
Idem quando constat, maritum odio habuisse ipsam vxorem, & quod consueuit ipsam afficere grauissimis verberib. ibi.nu.9.
Secus si modice verberasset. ibi.
Maritus si verberat vxorem corrigendi animo id fecisse præsumitur. Pręs.15.lib.5.num.1. 249
Moderata enim castigatio est sibi permissa contra vxorem. ibi.nu.2.
Maritum, qui diu cum vxore habitauit, præsumitur eam carnaliter cognouisse. Præs.90.lib.6.nu.2. 318
Maritus & vxor si simul sunt inuestiti de emphyteusi pro se & filiis suis, intelligitur etiam de filiis procreādis tam a viro quam a muliere, etiam ex alio matrimonio. Præs.21.lib.4.nu.8. 16
Mariti & vxoris confessio & assertio, quod filius natus in eorum domo, & ex illa vxore, non sit mariti filius, sed adulteri, ipsi filio non nocet. Pręs.53.lib.6.nu.13. 307
Maritus bona mulieris administrare potest, absq; eo quod in dotem sint sibi concessa. lib.6.Pręs.6.nu.56. 114
Maritus post adulterium ab vxore commissum, eam cognoscendo carnaliter dicitur remisisse iniuriam, criminisq; accusationē. lib.3. presu.nu.20. 107
Maritus dotem vxoris penes se retinens, non censetur adiuisse hæreditatem nomine filiorum. lib.2.q.23.nu.4.
Maritus fundum emens nomine vxoris absentis, si asserat precium sibi ab ea traditum, quando credatur. lib.3.pręs.29.nu.32. 135
Et quid in patre emente nomine filij. nu.33.
Maritus vxori, sponsus sponsæ, res aliquas tradendo, in dubio non pręsumitur donare. lib.3.præs.24.nu.1. 130
Idque maxime in marito paupere, vel rustico. nu.2.
Maritus nobilis & diues, res vxori traditas, an præsumatur donasse. ibid.nu.3.
Maritus plebeius & ignobilis, vestes, iocalia, & similia tradendo, aut mittendo mulieri nobili, præsumitur donare. ibi.nu.5.
Et de quibus id vestib. aut iocalib. intelligatur. nu.6.
Maritus impensas in re dotali factas, animo repetendi non donandi præsumitur. lib.3.præs.32.nu.13. 140
Maritus promittens dotem restituere, casu quo de iure restitui debeat, intelligatur de iure consuetudine, approbato, & interpretato. lib.2. præsumptio.6. nume.10. 52
Maritus non petens interesse loco dotis sibi debitum, toto vitæ tempore, præsumitur donasse. lib.3.præs.25.nu.6. 131
Idq; procedit etiam, vt in foro canonico socer liberetur. nu.9.
Maritus cum confessione, renuncians etiam exceptioni non numeratæ dotis, creditorib. tamen non pręiudicat. lib.3.præs.13.nu.5. 125
Maritus stipulatus sibi alimenta pręstari, etiam pro vxore stipulatus præsumitur. lib.2.pręs.27.nu.4. 66
Maritus ad restitutionem dotis, vltra quam potest, non condemnatur. lib.3.pręs.103.nu.4. 179
Idem in patre, patrono, & milite. nu.5.
Maritus confitens se recepisse dotem, pręsumitur spe futuræ numerationis confessus esse. lib.3.præs.7.nu.4. 116
Maritus ante contractum matrimonium donandi animo dotem recepisse confessus, sibi non pręiudicat. lib.3.pręs.12.nu.1. 121
Maritus post contractum matrimonium confessus recepisse dotem animo donandi sibi non pręiudicat, post mortem tamen illius censetur confirmata donatio. ibid.37.& 38.
Nisi tamen excedat aureos quingentos. nu.39.
Maritus ęre alieno grauatus, dotem recepisse confessus, à coniuncto mulieris, donandi animo confessus fingitur. ibid.nu.82.
Simile est si a socero, cui æque atque vxori donare prohibetur. nu.83.
Vel ab alio extraneo, cum quo interuenisset tractatus de dote mulieri donanda. nu.84.
Vel si extraneus ille, statim mulieri ius suum cessisset. nu.85.
Marito donante vxori ob benemerita, accidentib. coniecturis credi. lib.3.pręsump.29.nu.34. 135
Maritum mulier iuste timet, & veretur. lib.3 pręs.6.nu.75.
Marito transeunte ad domum vxoris, mulier ex propriis bonis, non mariti pręsumitur acquirere. lib.3.pręs.51.nu.40. 153
Marito reperto mortuo, muliere tacente, contra ipsam extat indiciū, & è conuerso. lib.1.q.89.nu.91. 42
Maritus corruptæ iteā repellitur à sacris ordinib. sicut maritus viduæ, vel bigamus. præs.36.lib.6.nu.9. 291
Marito conficienti testamentum non creditur, si in eo attestatur se ab vxore sua recepisse 100. cum sit prohibita donatio inter virum & vxorem. Pręs.5.lib.5.num.21. 244
Masculinitatis qualitas posita in institutione censetur repetita in substitutione, sicq; ex institutione declaratur substitutio. Pręs.84.lib.4.nu.24. 95
Masculinitatis qualitas posita in primo testamento, an censeatur repetita in secundo. Pręs.176.lib.4.nu.6. 192
Masculinum non concipit fœmininum, qñ distinctè, & separatim habita est ratio fœminarum, & masculorum Pręs.181.lib.4.nu.8. 196
Masculinum non comprehendit fœmininum, quando masculus sub nomine proprio fuit nominatus. Pręs.84.lib.4.nu.20. 95
Idem quando extat statutum, quod verba scripta in testamentis intelligantur ad literam. ibi.nu.22.
Idem quando alioqui resultaret aliqua repugnantia, aut contrarietas in ipsa dispositione. ibid.num.23.

Masculinum

Masculinum fœmininum non comprehendit quando statuto cauetur, quod verba testatorum intelligantur ad litteram. præsumptio. 36. libr. 4. numero 47. 31
Masculinum licet concipiat fœmininum, quando tamen discretiuè facta est mentio vtriusque sexus, non dicitur concipere. præsumptio. 94. libr. 4. nume. 7. 112
Masculus & fœmina si concurrant, melioris conditionis est masculus quam fœmina. præs. 85. lib. 4. nu. 19. 97
Masculi citius perficiuntur in vtero quam fœminæ, & maior calor est in masculo quam fœmina, ideo in vtero matris maiori impetu mouetur. præs. 51. lib. 6. nu. 18. & 19. 305
Et ideo etiam masculi sunt viribus fortiores & robustiores quam fœminæ. ibid num. 20.
Masculus potest vsque ad annum septuagesimum generare fœmina vsque ad quinquagesimum ad summum, & raro: ordinariè tamen maribus sexagesimus quintus annus finis procreandi est, fœminis quadragesimus quintus. præs. 24. lib. 5. nu. 9. 254
Masculi excludunt fœminas, stante statuto, quòd fœminæ excludantur a masculis: secus vero si masculi non repeniantur. præs. 85. lib. 4. nu. 20. 97
Masculorum vocatio & conseruatio bonorum in agnatione non operatur, vt onus fideicommissi extendatur de persona ad personam. præsumpt. 69. lib. 4. num. 11. 65
Masculo & fœmina, eodem partu natis non præsumi quemquam illorum primo natum, cum æque nasci primum contingat. præsumpt. 51. libr. 6. nume. 21. 305
Quod imo masculus præsumitur primo natus. ibid. nu. 22.
Et id præsumptione hominis. ibid nu. 23.
Masculis duobus vel fœminis duabus eodem partu natis, si non agitur de fauore libertatis, qui vel quæ prius in lucem prodijsse censeatur. ibidem nume. 24.
Quod præsumptiuè is, qui pulchrior, fortior & robustior est. ibid. nu. 25.
Sed leuis est huiusmodi præsumptio, & rejicitur. ibi. nu. 26.
Vide in verbis filijs duobus eodem tempore natis.
Masculinum ex dispositione legis fœmininum concipit, & quando ab ea dispositione recedamus. lib. 1. q. 30. nu. 7. 11
Massariæ domus ex communi vsu loquendi in aliquibus locis veniunt nomine supellectilis præs. 16. lib. 4. nu. 2. 176
Et aliquando mobilia domus. ibid nu. 3.
Et quandoque vtensilia domus. ibid. nu. 4.
Masinissa rex Numidiæ ætatem suam summo cum robore vltra octuagesimum annum produxit, quo tempore filium Methymatum generauit. præs. 46. lib 6 nu. 15. 300
Mathematicorum sententia refellitur asserentium hominis vitam esse centū annorum. præs. 49. lib. 6. nu 18. 302
Mater dicitur ante partum onerosa in partu dolorosa post partum laboriosa, & post filij mortem luctuosa: labores præmio dignos statuit Imper. in l. assiduis. C. qui potest in pign. hab. præs. 39. lib. 4. nu. 10. 10
Matres quare magis diligant filios quam ipsi parentes. præsumpt. 89. libr. 4. nume. 49. 103
Mater non dicitur superuixisse filio, quando in ipso puerperio cum filio illo decessit, vt succedere possit marito. præs. 50. lib. 6. nu. 36. 304
Mater succedit filio ab intestato. præs. 39. lib. 4. nu. 27. 36
Mater non tenetur regulariter dotare filiam. præs. 189 lib. 4. nu. 27. 207
Secus si ipsa est diues, & pater est inops & pauper. ibid. nu. 28. & 30.
Et potest alienare bona fideicommissi, vt filiæ dotem constituat. ibidem nume. 31. eod.
Mater non debet suo iure priuari nisi sit expressum a lege, vel a testatore. præs. 39. lib. 4. nu. 21. 35
Matri ita debita est legitima ex bonis filijs, sicuti filiæ ex bonis patris. præs. 38. lib. 6. nu. 36. 294
Mater affirmans, filium esse ætate minorem, cum sit maior, mendax præsumitur, & dolosè id affirmare, censetur enim filij sui ætatem nō ignorare. præs. 3. lib. 5. nu. 60. 241
Matris assertio & confessio nō potest nocere filio circa filiationem. præs. 53. lib. 6. nu. 7. 307
Et minus assertio patris. ibid. nu. 11.
Matris confessio non potest filio nocere existenti in quasi possione filiationis. præs. 14. lib. 5. nu. 24. 255
Mater & filius iure non censentur vna & eadem persona. præsumpt. 18. lib. 4. nume. 39. 15
Mater & auia licet existentibus agnatis excludantur ab hereditate non tamē dicuntur exclusæ a tutela. præs. 38. lib. 6. nu. 33. 294

Mater an & quando excludatur a successione filij, et quando ipsa substitutum excludat.

Mater an & quando excludatur per substitutionem vulgarem partim tacitam, & partim expressam, eueniente casu ipsius tacitæ. præsumpt. 37. lib. 4. nume 3. 32
Mater nunquid censeatur exclusa a successione filij in casu l. humanitatis. C. de Imp. & alijs substit. quando scilicet pater substituit filio suo furioso eius filios, si vero non extarent eius filij, substituit fratres suos. præsumpt. 38. lib. 4. num. 22. 34
Mater nunquid excludatur a successione ex tacita pupillari substit. præsump. 39. lib. 4. nu. 1. 35
Mater an excludatur a successione ex substitutione pupillari partim expressa, & partim tacita. præs. 38. lib. 4. nu. 34. 34
Matrem excludi a successione filij non suadet æquitas præsumpt. 39. libr. 4. nume. 17. 35
Mater priuatur successione filij per tacitam pupillarem, si transiens ad secundas nuptias, non petijt tutorem dari filijs, etiam si a patre ipso sit ipsi filio impub. substituta. præs. 39. lib. 4. nu. 70. 37
Matrem excludi per tacitam pupillarem multæ asseruntur coniecturæ. præs. 39 lib. 4. nu. 40. seq.
Prima colligitur ex dictis extra testamentum. nu. 41.
Vel a verbis ante testamentum prolatis. nu. 42.
Mater tunc demum excludi censetur, quando testator dixit, quod nil amplius in bonis suis petere possit, vel relinquit ei centum dicens, volo quod sit tacita & contenta &c. & præfertur substitutus ei. ibid nu. 47.
Contra. num. 50.
Et quid operentur dicta verba quod sit tacita & contenta. nu. 48. 49.
Mater absque controuersia per pupillarem expressam censetur exclusa. præs. 39. lib. 4. nu. 11. 35
Matrem excludi a legitima etiam per expressam pupillarem iure pontificio cautum est. præs. 38. lib. 4. nu. 27. 34
Mater excluditur etiam a legitima in casu exemplaris substitutionis cōmuni opin. præs. 38. lib. 4. nu. 25 eod.
Et quid in pupillari expressa ibi. & nu. seq.
Matrem excludi a legitima per pupillarem expressam iure cæsareo inspecto, male senserunt Bartol. & quamplures a Decio relati. præsumpt. 38. libr. 4. nume. 15. 34
Mater per tacitam pupillarem excludi censetur transeundo ad secunda vota etiamsi testator nihil dixit de secundis nuptijs in testamento. præsump. 39. lib 4. nu. 65. 37
Mater per substitutionem pup. tacitam, censetur exclusa si eam testator odio prosequebatur iustis de causis: odium, & inimicitia inter testatorem, & legatarium faciunt præsumi reuocatum legatum. præs. 39. lib. 4. nu. 67. eod.
Mater censetur exclusa a successione filij per tacitam pupillarem, si ipsa post mortem pupilli aliquid inhonesti egit. præsumpt 39. lib. 4. nume. 72. & nume. seq. 37
Mater tunc censetur legata, & successione priuata quando testator dixit, relinquo centum vxori, donec vitam vidualem seruauerit, ea statim nubente. præs. 39. lib. 4. nu. 58. eod.
Idem si testator dixit, si non nupserit. ibi.
Mater tunc exclusa non censetur ex tacita pupillari quando testator substituisset pupillo extraneum vna cum altero eius filio. præsumpt. 39 libr. 4. nume. 86. 38
Quid si testator substituit filio pupillo fratrem suum. nu. 87.
Matrem excludit substitutio pupillaris expressa. præs. 40. lib. 4. nu. 7. 39
Matris exclusio a successione filij pupilli ita pendet a voluntate testatoris sicut exclusio a legato. præs. 39 lib. 4. nu 61. 36
Mater nunquid excludat substitutum, si testator instituto posthumo nascituro dixit, etsi non nascetur posth. ei substituo Caium, si natus est posth. qui decessit impubes. præs. 39 lib. 4. nu 26. 36
Mater licet per tacitam substitutionem pupillarem non excludatur, excluditur tamen quando sunt substituti alij filij testatoris. præsumpt. 54. libr. 4. nume. 5. 47
Idem si est substituta pia causa. ibid.
Matri filiorum tutelam lex defert nisi repugnet patris voluntas. præsumpt. 149. nu. 16. lib. 3. 126
Matri an detur, querela contra testamentum inofficiosum conditum a patre filij sui nomine, si se præteritum reperit. præs. 38. lib. 4. nu. 16. 34
Et quomodo tali casu consequatur legitimam. ibid.
Matri ita datur querela contra testamentum filij, sicut econtra. præsumpt. 38. lib. 4. nu. 6. 33
Mater transeundo ad secunda vota ita dicitur inferre iniuriā filio sicut priori marito. præs. 39. lib. 4. nu. 64. 37
In legato generali non censetur comprehensa persona odiosa testatori. ibi.
Mater inops, & valde egens non potest, nec debet priuari legitima. præsum. 38. lib. 4. nu. 32. 34
Idem quando substitutus haberet conscientiam læsam quia etiam tenetur restituere. ibi. nu. 33.
Mater iudæa an teneatur filiæ christianæ dotem constituere, & possint pro d. constitutione dotis alienari bona fideicommisso subiecta. præsump. 189. lib. 4. num. 33. 207
Mater meretrix licet non possit filiam exhæredare, secus tamen est post sui erroris emendationem. præs. 32. lib. 5. nu. 37. 260
Mater, quæ neglexit intra annum tutorem petere filio suo, iure priuatur eius successione. præs. 98. lib. 6. nu. 1. 353
Id quod ad alios extenditur, qui pupilli hæredes legitimi futuri sunt. ibid.
Excusantur autem, si iustis de causis vel impediti vel moti non petierunt dari tutores ibid nu. 2.
Et quæ sint iustæ causæ, remiss. ibi. nu. 3.
Matre mortua ante filium, pupillum ex tacita pupillari admittitur substitutus. præs. 40. lib. 4 nu. 2. 38
Mater bonorum filij administratrix, ex bonis filij non proprijs vt ipsum aleret, præsumitur impendisse. lib. 3. præs. 39. nu. 19. 138
Mater se obligans pro filio, patre soluendo existente, animo repetendi præsumitur se obligasse. lib. 3. præs. 38. nu. 7. 145
Matris pietas & amor erga filios tantus est, vt præsumendum non sit, quod bonis eos exuere, & secundo viro tradere voluerit. lib. 3. præs. 6. nu. 34. 114
Matrem per expressam substitutionem pupillarem, excludi a legitima bonorum filij, in foro etiam conscientiæ obtineri posse. lib. 1. q. 80. nu. 39. 37
Materiam subiectam, ad agnoscendum actum, potissimum præbere indiciū. lib. 3. præs. 104. nu. 19. 181
Matricula est tanquam instrumentum referens aliud, cui non creditur nisi cōstet de relato. lib. 2. præs. 78. nu. 6. 97

Matrimonium quid sit, inter quos et quomodo contrahatur, et inter quos sit prohibitum.

Matrimonium est quid facti. præs. 2. lib. 5. nu. 37. 238
Matrimonium cum sit quid facti, non præsumitur. præsumpt. 54. lib. 6. num. 12. 309. & præs. 55. eod. lib. nu. 16. 311
Matrimonium est contractus vltro citroque obligatorius. præsumpt. 183. lib. 4. num. 35. 198
Matrimonium celebrari dicitur inter Christum & ingredientem religionem, & appellatur matrimonium spirituale. præsumpt. 148. lib. 4. nu. 10. 168
Matrimonia debent esse libera ex constitutionibus canonicis. præsumpt. 169. lib. 4. num. 76. 374.
Matrimonium contrahitur ad procreandam sobolem. præsumpt. 89. libr. 4. nume. 97. 106
Matrimonium solo consensu constat, & quamuis sit clandestinum, reddit filios legitimos. præs 54. lib. 6. nu. 19. 309
Matrimonium solo consensu contrahitur de iure ciuili. præsumpt. 81. libr. 4. nume. 15. 8
Matrimonium in articulo mortis contrahi potest, sed non in fraudem substituti. præs. 83. lib. 4. nu. 78. 94
Matrimonium est potius præsumendum clandestine contractum, quam adulterium. præs. 2. lib. 5. nu. 25. 236

Matri-

INDEX.

Matrimonium inter liberum & ancillam omnino prohibetur. præsumpt.78. lib.4.num.8. 80
Matrimonium contrahens in articulo mortis non præsumitur id fecisse vt in fraudem substitutorum legitimaret filios sed potius de salute animæ cogitasse.præs.5.lib.5.nu.16. 243
Matrimonium in foro conscientiæ dicitur aliquando præsumptum etiam illud quod verbis expressis fuit contractum.præs.35.lib.6 nu.19. 290
Matrimonij clandestini prohibitio.Ex Sacro Triden.Conc.an habeat locum in sponsalibus clam contractis.præs.95 lib.6 nu.12. 330
Matrimonium contractum mandante principe, qui consueuit minus exequi, præsumitur metu contractum.præs.11.lib.4.nu.6. 11
Matrimonium putatiuum dicitur, quando vere & solemniter contractum fuit,sed ob aliquod impedimentum consistere non potest inter ipsos contrahentes.præs.77.lib 4.nu.2. 79
Matrimonium putatiuum non dicitur verum matrimonium & vbi requiritur verum matrimonium non sufficit putatiuum.præs.77.lib.4.nu.8. 80
De matrimonio spirituali idem est iudicandū quod de temporali. præs.189. lib.4.num 90. 309
At spirituale est dignius carnali: spirituali enim matrimonio liberatur filius a patria potestate.ibi.nu.95. eod.
Matrimonium inter personas honestas præcedere consueuit festiuos amplexus.lib.2 præs.51.nu.37. 79
Matrimonium contractum non præsumitur, ideo asserens id probabit. lib.3. præs.1.nu.1.& 2. 106
Matrimonium contractum vel iuris vel præsumptis probationibus demonstratur.ibid.nu.3.
Matrimonium aliud verum aliud præsumptum dici.nu.4.
Matrimonium præsumptum quomodo dicitur.nu.5.
Matrimonium per sponsalia præsumitur contractum copula carnali subsecuta.nu.6.Eaque dicitur iuris & de iure præsumptio.nu.7. Contra quam non admittitur contraria partis confessio.nu.9.
Matrimonium sine dote esse potest.lib.3.præs.6.nu.19. 113
Matrimonium ex defectu consensus non iudicatur,in foro conscientiæ. lib.3. præs.1.nu 30. 107
Matrimonium in foro conscientiæ non censeri contractum,etiam per verba de præsenti,si maritus non animo contrahendi, sed in copulam alliciendi causa,se fecisse asserat.ibid.nu.33.
Et quando illi credendum sit.nu.34.35.& 37.
Matrimonium ex cohabitatione viri, & mulieris, quo ad filiorum legitimationem tantum præsumitur.lib.3 præs.1.nu.46. 108
Matrimonium inter cohabitantes, qua de causa lex pontificia nō præsumat. lib.3.præs.1.nu.79. 109
Matrimonium contrahentes sub conditione, copula carnali se commiscentes,pure contraxisse præsumuntur.ibid.nu.80.
Atque hæc præsumptio iuris,& de iure dicitur nu.81.
Matrimonium cōtraxisse an præsumatur vir, & mulier,inuicem se se tanquā coniuges tractantes.lib.3.præs.1.nu.82.
Eam autem præsumptionem hominis tantum esse.nu.84.
Matrimonium præsumuntur contraxisse,sese inuicem,nomine mariti vel vxoris.qui dignantur.ibi.nu.85.
Idem si liberos natos filios nominent & legitimos.nu.86.
Et quod denominationes hæ leuem faciant præsumptionem,nisi aliæ coniecturæ concurrant.nu.88.
Matrimonium ex litteris inuicem datis,quibus se coniuges nominant,præsumitur contractum.lib 1.præs.1.nu.39. 95
Matrimonium contractum ex instrumento dotali præsumitur, si in eo expressum sit.nu 91.
Procedere id autem quo ad contrahentes solum, vel virum, & mulierem, non alios.nu.92.
Matrimonium clam contractum, metu & timore contractum præsumitur. lib.3.præs 4.nu.14. 111
Matrimonium contractum pręsumi inter sponsos copula carnali sequuta.lib.1.q.21.nu.2. 11
Matrimonium inter pares facile præsumi.lib.3.præs.1. nu.72. 108
Matrimonium etiam copula carnali consumatum, iustis de causis a Pontifice dissolui.lib.2.præs.10. nu.38. 55
Et quæ sint iustæ causæ nu.39 42.& 44.
Matrimonium præsumitur contractum,quando verba proferuntur de præsenti,veluti accipio te in vxorem.lib.3.præs.3. nu.1. 110
Matrimonium an præsumatur contractum,quando verba sonant in futurum, sed tamen significant executionem actus perfecti & consumati. ibidem nume. 3.
Et quid si præcesserint verba significantia sponsalia.nu.4.
Matrimonium præsumi contractum, quando verba præcedentia sunt dubia, sequentia vero certa,matrim significantia.nu.5.
Matrimonium contractum censeri his verbis;nolo habere aliam in vxorem nisi te.nu.7.
Item per verba promitto,quod non habebo aliam vxorem nisi te.nu.8.
Matrimonium potius,quam sponsalia in casu dubio præsumitur.nu.9.
Matrimonium contractum metu,plus creditur testi vni,quam alijs contrariū asserentibus si metus coniectura existat.lib.3.præs.126.nu.32. 201
Matrimonium dissoluere non est in coniugum potestate. lib. 3. præsumpt. 1. nume.21. 106
Matrimonium contractum præsumitur cum ea,quam quis ex sponsis inceris carnaliter cognouit.ibid nu.13.
Et eo vsque procedit, etsi propter coitum se matrimonio consentire nolle sit protestatus.nu.15.
Matrimonium præsumptum eandem vim habere, quam verum. lib. 1. quæst. 47 num 6. 24
Matrimonium præsumptum,quem habeat effectum ex concilij dispositione. lib.3.præs.1,nu.102. 109
Matrimonium carnali copula non secuta, quibus casibus Papa dispensando potest dissoluere,ijsdem posse etiam in eo, quod copula carnalis præcessit.lib.3.præs.1.nu.45. 108
Matrimonij tanta est libertas, vt si metu contractum sit, ipso iure reddatur nullum.lib.3 præs.4.nu.1. 110
Idque adeo verum est,vt cum alia deinde contrahens eidem obligetur, neque ad primum adstringatur. nu.2.
Matrimonij contractus,vt omnibus antiquior,ita nobilior,& aliorum veluti fons,& origo.lib.3.in præfat.nu.2. 106
Matrimonij prima institutio,in paradiso deliciarum cur facta sit. ibid. nu.2.
Matrimonij institutio secunda extra paradisum cur facta.nu.3.
Matrimonij onera maritus sustinens, præsumitur id ob dotem fecisse. libr. 3. præs 68.nu.7. 162
Matrimonij impedimentum sciens Papa,permittendo videtur dispensationē concedere.lib 2.præs.20.nu 16. 63
Matrimonia non dote,sed affectibus contrahuntur.lib.3.præs.7.nu.2. 116
Matrimonia sine dote esse possunt.ibid.nu.3.
Matrimonia omnia præsumpta,etiam præsumptione iuris, & de iure, hodie ex dispositione Concilij Tridentini sublata esse.lib.3.præs.1.nu.99. 109
Matula quid sit.præs.163.lib.4.nu.4. 178
Media præsumuntur probatis extremis.præs.66.lib 6.nu.2. 318
Medicus censetur conductus cum eisdem qualitatibus & conditionibus quibus 1.vice conductus fuerat lib.3.præs.85.nu.18. 167
Medici operas comparari pędio rustico.lib.3.præs.85.nu.17. eod.
Mendacium,& variatio accusati vel inquisiti, quæstionibus an præbeat indicium.lib.1.q.89 nu.67. 42
Referuntur tamen aliæ opiniones.nu.68.69 & 70. eod.
Mendacium est lege diuina prohibitum: est enim mendacium dicere falsum testimonium.præs.3.lib.5.nu.56. 241
Prohibetur quoque & lege naturali, cum sui natura & genere sit semper malum ibid.nu.57.
Mendacium qui dixit præsumitur in dolo,quando ex dicto mendacio consequitur aliquod commodum secus si nullum.præs.3.lib.1 nu.62. 241
Mendax is præsumitur, qui affirmauit quod nesciebat. præsumpt. 9. libr. 5. nume.55. 241
Menephron cum matre iacuit.præs.17.lib.5.nu.13. 250
Mens est radix verborum & substantia prima.præs.35.lib.6.nu.8. 290
Mens & ratio idem sunt præs 33.lib.6.nu.20. 261
Mentis nostrę nullum est maius testimonium,quam qualitas inspecta verborum.pręs.35.lib.6.nu.6. 290
Mens quando pro expressa habeatur.lib.1.q.26.nu.12. 13
Mens disponentis potius,quam verba,attenditur,vbi illa certa est. lib.3. præs. 104.nu.32. 181
Mens patrisfamilias disponentis indicium prębet, & quomodo interpretetur secundum Accursium: cuius tamen opinio reicitur. libr. 1. quæst. 28. nume. 9. 14
Menstruorum reseruatio sterilitatis indicium est, at non semper. pręs.24. lib. 4.nume. 14. 254
Mensuris vini legatis an vinum præsumatur legatum vel mensurę solæ. præs. 152.nu.30.lib.4.170.distinguitur.nu.31.& 32.ibid.
Mente captus est idem,& nil differt a demente.pręs.45.lib.6.nu.7.
Mentiri nemo præsumitur in articulo mortis.pręs.5.lib.5 nu.7. 243
Mentione facta adoptionis,beneficij,institutionis, pacti,quomodo disponentes intelligendi sint.lib.3.præs 59.nu.1. 146
Merita quæ dicantur.lib.3.præs.29.nu.13. 134
Merces ex signis inscriptis agnoscuntur.lib.3.pręs.64.nu.6. 160
Mercator habens multas merces,quæ difficulter exportari possunt,soluendo esse pręsumitur.lib.3.pręs.59.nu 1. 158
Idem si intricata habeat nomina debitorum in magnis summis, adeoque fuga cesset suspicio.nu.2.
Mercator accipiens pecuniam sub vsuris,soluendo non præsumitur. ibi.nu.3.
Idem si easdem merces, dilata solutione emptas, præsenti pecunia minori precio vendat.nu.4.
Aut merces habeat in locis periculosis.nu.5.
Vel illius bona vendantur.nu.6.
Mercatoris lib.inscripta, ipsius voluntate scripta præsumuntur.lib.2.præsump. 58.num.1. 84.
Mercatori vili,& pauperi asserenti se gemmas habuisse, non habendam fidē lib.3.præs.58.nu 9. 158
Mercatorum libris vltra causam suarum negotiationum non creditur. lib. 2. præs.67.nu.15. 87
Mercatorum libris fidem adhibēdam intelligitur in pertinētibus ad mercaturam.lib 2.præs.57.nu.20. 83
Mercator, qui remisit litteras cambij soluēdas ab eo qui paulo post acceptas litteras decessit,in dolo præsumitur.pręs.3.lib.5.nu.111. 242
Meretrix potest testari, quia expresse non reperitur prohibita. pręs. 16. lib.6. num.8. 280
Messala Coruinus sui nominis ob mentis alienationem oblitus est. præs. 45. lib.6.nu.31. 298
Metus non præsumitur ex sola potentia.pręs.11.lib.4.nu.5. 11
Metus nunquam præsumitur interuenisse, & ideo testamentum nunquā præsumitur metu confectum pręs.11.lib.4.nu.2. eod.
Metus non pręsumitur,etsi quis magnum dederit pro modico.lib.3.pręsump. 126.nu.2. 201
Limitari tamen in Tiranno.nu.7.
Metus illatus nec quidem a magistratum vel dignitatem obtinente,pręsumitur.num.8.
Metus illatus ex pręsumptionibus extantibus probatur.nu.9.
Idque,præsertim in contractu,clam aut noctis tempore confecto. nu.10.
Metus illatus pręsumitur, præcedentibus minis illius qui consueuerat exequi. lib.3.pręs.126.nu.24. 201
Metus illatus durare pręsumitur,eadem metus causa extante.ibi.nu.28.
Metus purgatus esse,quibus,pręsumptionibus & coniecturis appareat. ibi.nu. 33.& seq.
Metus ex sola dignitate eius,cum quo cōtrahitur non præsumitur illatus. lib. 3 pręs.127.nu.2. 201
Nisi tamen aliqua metus impressio antecessit.nu.3.
Metus qui in matrimonio contrahendo interuenit, quando pręsumatur purgatus.lib.1.q.65.nu.3. 31
Metus reuerentialis non pręsumitur,etsi ante consensum adhibitum,vxor vel filia,clam fuerit de eo protestata.lib.3.pręs.127.nu.9. eod.
Nisi tamen id palam facere ob maximam reuerentiam non potuerit. nume.10.
Metus reuerentialis pręsumitur,si ante consensum pręstitum, maritus vel pater,verbera sit interminatus.lib.3.pręs.127.nu.11. 201
Idem si importunæ preces accesserint. nu.12.
Et tanta sit reuerentia pro personæ conditione, vt iudex æstimare possit, metu illam consensisse.nu.13.
Metus reuerentialis pręsumitur, quando lex tacito ex consensu pręiudicaret. ibid. num.15.
Metus qui matrimonium impediat,qualis esse debeat. lib 3.pręs.4. nu.3. 110

Metus

Metus regulariter non præsumitur. ibi. nu 4.
Metus præsumitur illatus, quando de eo inferendo tractatus præcessit, etsi in ipso matrimonij actu non appareat. nu. 6.
Metus illatus præsumitur, quando inter contrahentes magna est imparitas. num. 16. 111
Metus illatus, purgatus præsumitur, quando contrahens è loco potuit tuto recedere, idque non fecit. nu. 26. eod.
Idem si post aliquod tempus petijt sibi dotem numerari. nu. 27.
Metus purgatus in contrahente præsumitur, qui aliquem actum omnino voluntarium, & insolitum fecerit. nu. 28.
Vel qui post aliquos dies visus est hilaris, & tripudiare. nu. 29.
Metus ratione & causa perdurante, ipse etiam metus perdurare præsumitur. lib. 3. præs. 4. nu. 22. 111
Metum incurere est delinquere. lib. 3. præs. 126. nu. 2. 200
Metum illatum præsumi ex communi voce & fama. ibid. nu. 12.
Metum illatum probari coniecturis. lib. 3. præs 4. nu. 5. 110
Metum illatum præsumi, si ad ostium domus vbi matrimonium contrahitur, armati homines adhibiti sint. ibi. nu. 8.
Vel si in ea fuerit auditus clamor. nu. 9.
Aut iuuenis qui contraxisse dicitur, exiuerit pallidus, & tremebundus. nu. 10.
Metum illatum præsumi ei, qui in contractu matrimonij lacrymatur, nisi aliqua fletus causa iusta adsit. nu. 11.
Metum ex longa cohabitatione purgatum præsumi, data recedendi facultate. num. 24.
Quæ autem dicatur longa cohabitatio, relinqui arbitrio iudicis. nu. 25.
Metum respectu iudicis, an pati, qui est in carcere, dicatur. lib. 2 præsumptio. 67. num. 29. 87
Metu fecisse præsumitur, qui erat in periculo instantis mortis. lib. 1. quæstio. 14 nume. 60. 8
Metu compulsus nemo contrahens præsumitur. lib. 3. præs. 126. nu. 1. 200
Idque præsertim, si in Ciuitate vel loco celebri contrahatur. ibid. nu. 3.
Aut præsentibus amicis id non concessuris. nu. 4.
Vel ab his quibus is qui metum allegat, poterat imperare. nu. 5.
Metu fecisse præsumitur, beneficio spoliatus, & deinde illi renuncians. lib. 3. præs. 126. nu. 20. 201
Metu contraxisse præsumitur, qui de eo protestatus postea fuerit. ibi. nu. 23.
Metu præsumitur contraxisse, qui est in carcere aut loco vel tempore quo libertate caret. ibi. nu. 26.
Item si ad ostium domus adsint armati. nu. 27.
Metu consensisse præsumitur, quem verosimile non erat eo tempore matrimonium contracturum, nisi hoc iusta causa factum appareat. lib. 3. præs. 4. nu. 12. & 13. 111
Metu contraxisse præsumitur, qui postquam in loco tuto, & securo est, fuerit ea de re protestatus. ibi. nu. 15.
Metu contraxisse censetur, qui in loco vt contraheret, fuit conclusus. nu. 17.
Idem si postquam contraxit, aufugit. nu. 18.
Vel qui contraxit mandante Principe, qui voluntates, & mandata sua, consueuit exequi. nu. 19.
Metu contraxisse præsumitur, puella per vim rapta. nu. 20.
Metu contractum fuisse matrimonium præsumitur, si publica extet vox & fama. nume. 21.

Militis privilegia in testando & substituendo.

Miles potest & iure communi & iure militari testari. præsumptio. 6. libr. 6. nume. 2. 275
Miles potest testari quoquo modo vult, vel secundum ius commune, vel secũdum ius speciale & priuilegiatum. præs. 4. lib. 4. nu. 1. 4
Miles quoquo modo vult testari potest & præsumitur quod voluerit suum testamentum valere eo modo quo poterit præs. 31. lib. 4. nu. 15. 22
Miles potest quoquo modo vult testari, & sic coniecturis potest hæredem instituere: Et huiusmodi coniectura esse debeat. præsumptio. 10. libr. 4. nume. 10. 15
Miles potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. præsumpt. 48. lib. 4. nu. 14. 42
Miles si ante perfectum testamentum decessit, quia testamentum illud iure communi inspecto sustineri non potest, præsumitur, quod iure militari testari voluerit. præs. 6. lib. 6. nu. 4. 275
Militis in testamento non est locus iuri accrescendi. præs. 14. lib. 4. nu. 3. 11
Militis testantis voluntas an coniecturis possit interpretari. præsumpt. 14. lib. 4. nume. 1. eod.
Quod non. ibid. num. 2.
Militis in testamento cessant coniecturæ & præsumptiones, & eius dispositio debet intelligi sicut scripta est. præs. 38. lib. 4. nu. 50. 31
Miles sciens se filios habere, si eos non instituat, videtur eos excludere & exhæredare. præs. 89. lib. 4. nu. 80. 105
Miles si testando dixit, quandocunque filius meus decesserit, substituo Caiũ, an dicatur substituisse compendiose. præs. 51. lib. 4. nu. 24. 45
Miles ex priuilegio potest directo substituere filio puberi, pupillariter autem non potest. præs. 52. lib. 4. nu. 16. 46
Miles solis coniecturis & præsumptionibus substituere potest, cum etiam possit testari quoquo modo vult. præs. 64. lib. 4. nu. 7. 60
Miles potest emancipato substituere pupillariter. præs. 70. lib. 4. nu. 60. 54
Mulieris substitutio hoc modo concepta. Quandocunque filius meus decesserit, Titius hæres sit, an sit compendiosa. præs 52. lib. 4. nu. 14. 45
Miles si fecit actum, quem facere non debebat, per errorem & ignorantiam iuris, fecisse censetur. præs. 23. lib. 6. nu. 18. 282
Præsumitur enim in milite potius error & ignorantia quam dolus. ibidem nume. 31.
Militem, qui ignorauit non contempsit disciplinam. præs. 76. lib. 6. nu. 14. 322
Miles, qui semel male se gessit in militia, præsumitur quod in futurum male quoque se geret. præs 32. lib. 5. nu. 4. 160
Miles coniecturis probat, se non transfugam, sed captum fuisse ab hostibus. lib. 1. q. 58. nu. 5. 29
Miles ab hostibus reuersus, captus fuisse, non transfuga præsumitur. lib. 1. q. 44. nume. . 22
Miles filium se habere sciens, alium instituendo, tacite præsumitur filium exhæredare. lib. 2. præs 20. nu. 11. 63
Miles 10. annis minor, ob iustam causam manumittere potest. lib. 3. præsump. 29. num. 44. 135
Miles Reipub causa abesse præsumitur. lib. 2. præs. 60. nu. 6. 84
Miles in iudicio etsi alterius procurator esse nequeat, parte tamen non opponente iudicium tenet. lib. 2. præs. 46. nu. 8. 75
Militiam emptam filio a patre, habente bona obligata, verum ex pecunia creditorum præsumamus emptam. lib. 3. præs. 49. nu. 6. 154
Miliarium dicitur vas ad aquæ calidæ opus præparatum. præsumpt. 162. libr. 4 num. 23. 177
Minæ præcedentes quæstionibus faciunt indicium, & de quibus id minis accipiendum. lib. 1. q. 89. nu. 59. 60. 61. & 62. 41. & 42
Minæ factæ ab eo qui non consueuit exequi, aliis adminiculis non concurrẽtibus, ad torturam ne quidquam faciunt indicium. ibi. nu 63.
Minæ in dubio mediante iustitia, non propria authoritate, intelligi debent. nume. 66.
Minitat inferre metum iustum, quæ requirantur. lib. 3 præs. 126. nu. 25. 201
Minimum quod est, in dubio sequimur. lib. 3. præs. 106. nu. 4. 182
Minima considerantur etiam in his, quæ a iure communi permissa sunt, secus si speciali. lib. 2. præs. 23. nu. 5. 64
Minor præsumitur cui tanquam minori datus est curator, & quomodo procedat ista præsumptio. lib. 2. præs. 50. nu. 40. 77
Minor res maiorum suorum distrahendo, enormiter censetur læsus. lib. 3. præs. 83. num. 4. 166
Minor curatorem habens, sine ipsius authoritate, neque expresse obligatur neque tacite lib. 3. præs. 56. nu. 10. 156
Minor maiorem se confessus, nihilominus restitutionem in integrum recte petit. lib. 2. præs. 51. nu. 41. 79
Minor contractum rescindi petens, quando probare teneatur precium deperditum, aut male consumptum. lib 3. præsumpt. 84. nu. 4. 166
Minor contrahens cum fœneratore, præsumitur læsus, nisi locupletior factus probetur. lib. 3. præs. 82. nu. 2. 165
Minori tribuent magistratum Princeps, omnia cum recte gerere decernit. lib. 2. præs. 20. nu. 8. 63
Minori precium solutum, eiusque in vtilitatem conuersum præsumi, si requisitæ in contractu solemnitates fuerint adhibitæ. lib. 3. præs. 84. nu. 3. 166
Minorem quemlibet præsumi, nisi probetur maior, ex opinione alteri contraria. lib. 2. præs. 50. nu. 2. 76
Minores, & mulieres, ob fragilitatem facile præsumuntur decipi. lib. 3. præs. 82. num. 1. 165
Idque certis tantum casibus non autem regulariter. ibid nu. 13.
Minor non potest in integrum restitui aduersus dolum, verum aduersus autem dolum præsumptum de præterito restituitur. præsumpt. 3. libr. 5. nume. 11. 240
Minor ætate præsumitur errore & ignorantia iuris non autem scienter fecisse actum, quem facere non debebat. præs. 23. lib. 6. nu. 19. 282
Et minor, mulier, miles, rusticus, & similes ignari dispositionis legis ea facilitate, qua actum conficiendo se obligant, eadem facilitate patiuntur in ipso actu apponi clausulam, ex certa scientia. ibi. nu. 22.
Mobilia qui semel possedit præsumitur etiam hodie possidere, cum possessio rerum mobilium nil differat a possessione immobilium. præsumpt. 64. lib. 6. nume. 23. 317
Contra. ibid. nu. 23. & seq.
Mobilia qui semel possedit præsumitur nunc etiam possidere, quando possidens asserit se etiam hodie possidere. ibi. nu. 25.
Mobilia qui olim possedit si negat hodie possidere sibi creditur. ibid. num. 27.
Secus si negans possedisset tempore litis contesta. quia si deinde negaret se possidere sibi non est credendum quia præsumitur adhuc possidere. ibid. nume 28.
Imo præsumitur dolo desiisse possidere. ibi nu 29.
Præsumitur etiam d. negans, & hodie possidere quando ipse habet causam ab actore. ibi. nu. 30.
Idem quando de recenti possedisset. ibi. nu 31.
Mobilia triennio, in detrimentum negligentis vsucapiuntur. libr. 3. præsumpt. 139. num. 3. 219
Modus non suspendit legati vel fideicommissi acquisitionem & domini trãslationem. præs. 201. nu. 36. lib. 4. 228
Modus an & quando ex præsumpta voluntate testatoris pro impleto habeatur. præs. 184. lib. 4. nu. 1. 199
Quod modus mixtus habetur pro impleto, quando deficit casu aut fortuna, non autem facto alicuius. ibid.
Idem quando defecit facto & culpa eius, in cuius personam implẽdus erat. ibid. num. 3.
Secus si constat, testatorem voluisse, modum omnino impleri debere. ibid. nume. 2.
Et secus si deficit culpa legatarij. ibi. nu. 4.
Molendinum ædificans in parte superiore fluminis in ripa sua, licet noceat molendino inferiori, præsumitur tamen id fecisse, vt principaliter sibi prosit. præs. 19. lib. 6 nu. 15. 287
Molendinum vel furnum alicuius accedens per annos aliquot, non præsumitur animo se obligandi fecisse. lib. 1 q. 20. nu. 7. 12
Molendini construendi concessio a principe facta, præsumitur etiam in præiudicium alterius molendinum habentis. lib. 2. præs 9. nu. 22. 54
Molestare non velle qui promisit, intelligitur si causa ipsi non præbeatur. lib. 3. præs. 38. nu. 4. 145
Molestia & controuersia in idem sonant. præs. 98. lib. 4. nu. 2. 117
Molestiam facti dicitur inferre etiam ille, qui occultat res iura, & actiones. præs. 98. lib 4. nu. 11. 117
Et dicitur etiam molestia facti, quæ a solis verbis prouenit, vt si quis diffamet fundum non esse meum. ibi. nu. 12.
Molestiam iudicialem inferre is dicitur, qui non solum agit, sed etiam excipit. ibid. nu. 13.
Non dicitur autem molestiam is inferre, qui in iudicio vel extra, proponit, quod negari non potest esse verum. ibi. nu. 14.
Monachus non præsumitur velle habitum mutare, sed velle in eadem religione perseuerare. præs. 37. lib. 6. nu. 6. 291
Monachus cum peculio defunctus in sterquilinio sepeliri mandatur. præs. 94. lib. 6. num. 5. 330
Monachus si tempore sui ingressus aliquid sponte donat vel offert ecclesiæ seu monasterio, non dicitur committere simoniam. præsumpt. 8. libr. 5. nume. 11. 246
Monachi præsumuntur vixisse ex frumento quod Abbas asseruit emisse ex pecunia mutuo habita, cum non appareat aliunde habuisse. præsumpt. 71. lib. 6. num. 10. 320

Monacho litiganti contra Abbatem vel monasterium decernendæ sunt litis expensæ, si pro ipso cadet præsumptio. lib.1.q.35.nu.21. 17

Idem est in vasallo contra dominum litigante.nu.22.

Et in eo cuius bona sunt sequestrata.nu.25.

Monachum qui se asserit, præsumitur esse nullæ ætatis.lib.3.præs.132.nu.9. 210

Monasterium quando succedat monacho: & an & quando substitutum excludat.

Monasterium habetur loco filij ficte tamen & ciuiliter, non autem naturaliter.præs.83.lib.4.nu.28. 91

Monasterium succedit monaco.ibid nu.30.

Monasterium an excludat substitutum, quando, non apparet vel manifestis verbis.vel probabilibus coniecturis, testatorem voluisse ipsum excludere ad fauorem substituti ibid.nu.58.

Quod præferatur monasterium rationibus comprobat. ibid.

Et idem dicendum in foro conscientiæ. ibi.nu.59.

Monasterium non præsumitur excludere substitutum, si testator instituto filio suo hærede, ei decedenti sine liberis substituit ex sua familia adiecta ratione, quia vult bona conseruari in agnatione & familia. ibid.nu.45.

Idem si dixit testator, Et si hæres meus decesserit sine filijs, substituo Caiũ, & nullus alius succedat.ibi.nu 46.

Idem quando hæredi suo decedenti sine liberis substituit causam piam. ibid.num.47.

Idem si extat statutum, quod testamenti verba intelligãtur ad literam: sub illis verbis, si decesserit sine filijs, non comprehenditur monasterium quod deinde hæres est ingressus ibid.nu.48.

Idem quando testator substituit his verbis sine veris filijs.ibid.nu.49.

Idem si testator reliquit certum quid hæredi suo, si monasterium fuerit ingressus.ibi.no.50.

Idem quando ordinauit, quod eueniente casu substitutionis certa pars bonorum perueniret ad piam causam.ibi.nu 51.

Idem si testator substituit his verbis: Et si decesserit hæres meus sine filijs, & monasterium non ingrediatur, substituo Caium. ibi nu.52.

Monasterium non excludit substitutum, quando monasterium, quod hæres est ingressus, non successit d. hæredi præs 83.lib.4.nu.72. 94

Idem quando hæres grauatus ingressus est religionem, & decessit ante professionem ibid nu.73.

Idem quando hæres grauatus condidit testamentum ante ingressum monasterij, & extraneum fecit.ibi.nu.75.

Idem quando hæres ingressus est monasterium vt fraudaret substitutum. ibid.nu.76.

Idem quando testator dixit: Instituo te hæredem si sine liberis moriat. si testator ingreditur monasterium ibi.nu.86. eod.

Monasterium non excludit substitutum, si testator dixit: si decesserit sine filijs legitimis & naturalib.præs.83.lib.4.nu.34. 92

Idem quando testator habens duos filios, eos æqualiter instituit & inuicem substituit, si eorum alter decesserit sine liberis.ibid.nu.36.& seq.

Monasterium non excludit substitutum, quando statutum extat, quod ecclesia non succedat.præs.83 lib.4.nu.53. 93

Idem quando testator instituit iam in sacris, & ei decedenti sine filijs substituit.ibid.num.54.

Idem quando testator filium hæredem institutum grauauit pure vel post diem certum restituere.ibid.nu.56.

Monialis illa præsumitur quæ reperitur in eo habitu præs.96. lib.6.nu.9. 322

Monialis præsumitur de licentia sui superioris transijsse ab vno Monasterio ad aliud, quando diu est in quasi possessione noui Monasterij ingressa.præs. 76.lib.nu.22. 322

Monialium inopia periculosior est illa aliorum religiosorum. præsumpt.115. lib.4.nu.9. 146

Monetæ mentio facta in statutis, intelligitur de currenti. lib.3. præsumpt.76. num.7. 104

Monetæ numerus, & qualitas qua testator vtebatur præsumitur legata lib.3. præs.109.num.3. 183

Monitionem trinam pro pignoris venditione necessariam esse.lib.3.præsum. 133.num.25. 219

Mora conuentionalis difficilius purgatur quam legalis. libr. 1. quæstio. 40. nume.25. 24

Moræ purgatio, non nisi suadente æquitate permissa est. libr. 1. quæsto.34. nume.5. 16

Morbus comitalis appellatur ab Arist. herculeus, eo quod Hercules d. morbo fuerit affectus.præs.44.lib.6.nu.4. 297

Et morbo comitiali semel affectus semper præsumitur affectus, quia est sui natura insanabilis.ibi.nu.5.

Morbo sui natura sanabili affectus an præsumatur in eodem morbo perseuerare atque persistere.præs.44.lib.6.no.1. 297

Et quid si morbus est sui natura perpetuus, & insanabilis.ibi.nu.2.

Mori vellet nemo præsumitur cum mendacio & peccato: & nemo præsumitur mentiri in articulo mortis. præs.5.lib.5.nu.7. 243

Moriens non dicitur in eadem voluntate perseuerare.præs 84.lib.6.nu.17. 327

Moriens non omnis præsumitur S. Ioannes Baptista præsumptio. 5. libr. 5. nume.19. 244

Morientis assertioni in alterius præiudicium non est credendum. præsumpt. 29.lib.4.nu.4. 21

Morientium voluntates ex voluntate, & arbitrio iudicum colligi solent. præs. 39.lib.4.nu.43. 36

Moriens intestatus dicitur tacite disponere.præs. 188.lib.4. num.19. 204

Moriens in peccato mortali non est sepeliendus in loco sacro. præs.94. lib.6. nume.7. 330

Mortis appellatione licet intelligatur de morte naturali, vt tamen actus sortiatur intelligi debet de morte ciuili.Præs.4.lib.6.nu.19. 274

Mortis casum extendi ad casum secundarum nuptiarum. præsumpt. 65. lib.4. nume.10. 61

Mors hominis vnico teste non probatur.præs.49.lib.6.nu.20. 302

Probatur tamen per vocem & famam.ibi.nu.21.

Mortis occisi conscius is dicitur, qui ante tempus verisimile, quo fama vere sibi potuit peruenire, mortem nunciauit illius occisi.præsumpt.37. libr. 5.nume.1. 263

Mors non præsumitur, & eam allegans probare debet.lib.2.præs.83 nu.6. 99

Mors potius eligenda, quam peccato consentiendum.lib.3.præs.4.nu.32. 111

Mortis mentio facta, causa solum dilationis, donatio censetur inter viuos. lib.3.præs.11.nu.5. 120

Mortis mentione facta in genere tantum, donatio censetur inter viuos. lib. 3.præs.35.nu.15. 148

Mortis filij tempus, testimonio patris probatur lib.2 præs.51 nu 16. 78

Mortem occisi vlcisci, permissum est omnibus sang. coniunctis.lib.2. præsump. 52.num.2. 81

Mortuus repertus ante domum alterius, inimicitia concurrente, præsumitur a domino domus occisus.lib.1.q.89.nu.92. 45

Limitatur ibi.nu.93.

Mortuum in carceribus lex præsumit culpa custodis obijsse. lib. 2. præsumpt. 85.num.15. 100

Mortalitas quid dicatur.lib.3 præs.138.nu.15. 218

Motus vehementes in muliere prægnante vim habent maximam expellendi & excutiendi fœtum etiam immaturum præs 52.lib.6.nu.22. 306

Mulcta seu pœna pecuniaria eius, qui pendente tempore reuenditionis commisit delictum, & post reuenditionem fuit condemnatus, ad quem pertineat.præs.17.lib.6.nu.4. 280

Mulier dicitur domus mariti præs.157.lib.4.nu.22. 173

Mulier mutabilis est, & viro inconstantior.præs.17.lib 6.nu.42. 292

Mulier sui natura mutabilis est, & sic facile præsumitur eam mutasse suam dispositionem, & voluntatem.præs.165.lib.4.nu.22. 180

Mulierem posse nubere publice interest.præs.109.lib.4.nu.131. 211

Mulier nupta extra ciuitatem etsi retineat ciuitatis originem, si tamen nulla bona in ea ciuitate reliquit ad sustinendum onera, desinit esse subdita, & sic pro forensi haberi, nec potest in bonis immobilibus succedere.præs.45. lib.5.nu.20. 267

Mulier per transitum ad secunda vota amittit tutelæ administrationem.præs. 124.lib.4 nu 11. 145

Mulier secundo nubens efficitur inimica primi mariti, cum eius memoriam negligere dicatur.præs.56.lib.4.nu 20. 50

Et dicitur etiam inimica mariti in filijs superstitibus.ibid.

Mulier retinet vtile dominium feudi iure quodam naturali.præsumpt.189.lib. 4.nume.168. 212

Mulierem possidentẽ bona mariti nõn præsumi possidere titulo mutuo.præs. 67.lib.6 nu 15. 318

Mulier si dotem dedit ex bonis fideicommissi, & moritur maritus, deinde ipsa mulier: nunquid dos restitui debeat fideicommissario, an vero transeat ad hæredes extraneos.præs.189.lib.4.nu.193. 213

Mulier per errorem & iuris ignorantia fecisse præsumitur quod facere non debuit.præs.23.lib.6.nu.17. 282

Mulier & rusticus præsumuntur potius simplicitate ducti quã dolo ad aliud faciendum.præs.3.lib.5.nu.28. 240

Idem in pupillo.ibid

Mulier, quæ ex dispositione statuti non potest contrahere sine consensu mariti, potest reuocare contractum si contrahit, antequam maritus consentiat.præs 34.lib.6.nu.15. 290

Et si autem ipsa moritur, non poterit maritus illi contractui consentire. ibid. num.16.

Mulier præsumitur suo tempore parere, vel scilicet septimo, vel nono mense, vel alio, quo partus vitalis esse possit.præs.52 lib 6.nu.3. 305

Intempestiue autem peperisse præsumitur, quando ipsa decessit in puerperio.ibid.nu.8.

Sed intellige hæc præs.ibi.nu.9.

Mulier ob abortum, mortis periculum subit ex vehementioribus doloribus quos sentit.ibi.nu 13.

Mulieres vno partu sæpe duos filios pariunt, aliquando plures tam masculos quam fœminas.præs.51.lib.6.nu 1. 305

Et mulierem plures parere filios quinque non posse affirmat Aristot. cum non sint nisi quinque receptacula.ibi. nu 8.

Ob id fabulosum censetur, quod scribit Plin. septem & duodecim filios mulierem peperisse.ibi.nu.9.

Et fabulosum etiam creditur, quod dicit Albertus, mulierem in Germania configuratis iam in vtero duorum & viginti infantium corpusculis abortum fecisse ibi.nu.10.

Mulier quædam apud Arelatem per mulos peperit filios suibus similes, cuius familia porcellinorum nuncupatur, quod fabulosum creditur. præs.51.libr. 6.num 12. 305

Mulier Alexandrina olim Romæ quinque habuit filios incolumes vno partu natos.præs.51.lib.6.nu.5. eod

Idem de alia muliere legitur tempore Antonini Pij, quæ quinque eodẽ partu edidit filios.ibi.nu.6.

Et idem de ancilla Cæsaris compertum est.ibi.nu.7.

Mulieres multæ repertæ, quæ cum vno viro generare non possunt, cum altero autem possunt.præs 24.lib.5. nu.13. 254

Mulierem sine seminum commistione concipere posse negant Philosophi naturales.præs.89.lib.6.nu.10. 328

Mulier luxuriosa præsumitur & prodiga, cum vnum crimen dependeat ab alio.præs.13.lib.5 nu.21 200

Mulier ob osculum impudicum punienda est pœna extraordinaria iudicis arbitrio.præs 41.lib.5.nu.37. 205

Et potest priuari legato sibi relicto sub conditione, si honeste vixerit.ibid nume.38.

Mulierem amplecti, vel deosculari est actus indifferens, qui in bonum & malum potest referri: communiter autem accidentibus refertur ad actum libidinis.præs.2.lib.5.nu 59 239

Mulier ob stuprum, efficitur indigna, & ob id perdit ius quæsitum, & a fortiori ius quærendum.præs.39.lib. 4.nu 74. 37

Mulier corrupta præsumitur quando obstetrices, vel Matronæ peritæ, tacta, inspectaque muliere attestantur illam non esse virginem, sed corruptam. præs.89.lib.6.nu.11. 328

Et sic e contra censetur virgo, quando attestantur se credere illam esse Virginem.ibid.& nu.seq.

Mulier præsumitur corrupta a viro cum quo dormiuit si linteamina sanguinolenta apparent.ibid.

Mulier si in habitu meretricio incedit, vel a nuptis ferri solito, non virgo sed corrupta præsumitur.præs.89.lib.6.nu 5. 328

Idem quando fuit cum amasio, vel marito in loco secreto, & abdito.ibid. nume.6.

Intellige nisi constet virum esse impotentem ratione ætatis vel alterius impedimenti.ibi.nu.7.

Vel constaret mulierem adeo arctam esse vt vir non potuerit aperire claustra pudoris.ibi.nu.8.
Secus si ob caliditatem seminis viri ipsa concepisset.ibi.nu.9.
Mulierem qui seduxit si asserit ipsam non fuisse virginem ante quam seduceret,probare debet istius corruptionem.præs.89.lib.6.nu.3. 328
Secus si extant coniecturæ,& signa corruptionis.ibid.nu.4.
Mulier asserēs se esse vxorem eius,qui ad diaconatum fuerat promotus,quomodo repelli possit ab hac assertione.præs.36.lib.6.nu.8. 291
Mulier carnosa rosei coloris aptior est ad concipiendum.præsumpt.53.lib.6.nume.18. 307
Mulier nupta dicitur vidua remanere statim quod maritus decessit.præs.187.lib.4.nu 18. 203
Mulier quinquagenaria carnosa & rosco colore prædita cæteris aptior est ad generandum.præs.14.lib.5.nu.10. 554
Mulier ingrediendo religionem dicitur nuptias cum Deo contrahere.præs.148.lib.4.nu.9. 168
Mulier,quæ diu in Monasterio habitauit consensisse religioni præsumitur,atque matrimonium spirituale contraxisse,etiam si inuita, minusque libēter ingressa fuerit.præs.81.lib.6.nu.3. 315
Mulier ad mariti domum traducta pro carnaliter cognita haberi præs.147.lib.4.num.7. 168
Et dicitur nupta,postquam fuit carnaliter cognita si ita se habet communis loquendi vsus.ibi.nu.8.
Et quando copulata matrimonio dicatur.ibi.nu.9.
Mulier legum dispositiones præsumitur ignorare.lib.2.præs.3.nu.9. 55
Mulier viro subiecta dicitur.lib.3.præs.22.nu.4. 130
Mulier sibi in dote sua præiudicare potest.lib.3.præs.10.nu.10. 119
Mulier triplicis generis bona habet.lib.3.præs.8.nu.1. 116
Mulier tēpore matrimonij vel post,nulla data vel promissa dote, simpliciter bona sua promittens,dotis nomine promisisse præsumitur. ibid.nu.8.
Mulier ante vel post matrimonium contractum bona sua futuro marito tradens simpliciter,dotis nomine fecisse præsumitur.ibi.nu.13.
Idque procedit etiam si bona excedant dotem congruam.nu.16.
Vel si diu post matrimonium contractum tradita bona.nu.17.
Mulier dote iam constituta, tradens viro vel ante vel post matrimonium cōtractum,bona,nulla expressa causa, tanquam paraphernalia censetur tradidisse.ibid.nu.18.
Mulier sui natura auara est ibid.nu.20.
Mulier alteri regulariter non obligatur.lib.3. præs.22.nu.7. 130
Mulier sine dote apud maritum esse non debet.lib.1.q.43.nu.13. 22
Mulier dotem promittens, verum dando quid minimum se liberare possit. ibid.num.14.
Mulier nondum viro tradita,si patitur se carnaliter cognosci, præsumitur in virum tanquam in maritum consensisse.lib.3 præs.1.nu.21. 107
Idque præsumptione iuris,& de iure.nu.22.
Mulier habitu,& vestitu honorifico vtēs, quibus viri solent vxores similium, arguit matrimonium contractum.lib.3.præs.1.nu.93. 109
Idem præsumitur ex gestatione annuli.nu.94.
Si tamen aliquis tractatus matrimonij præcesserit.nu.95.
Mulier eam quā minor,suum præsumitur ius ignorare.lib.3.præs.8.nu.6. 265
Mulier coniugata inter viuos donare, in detrimentum mariti nequit. lib. 3. præs 11.nu.11. 120
Mulier consentiens viro alienanti fundum dotalem, dicitur fideiussorio nomine consensisse.lib.3.præs.22.nu.3. 130
Mulier intercedens pro alio, & post biennium confirmans obligationem, præsumitur non alterius sed propria causa intercedere. lib.3 præsumpt.21. nume.2. eod.
Idque præsumptione iuris,& de iure.nu.3.
Mulier intercedēdo pro altero aliquid accipiēs,Velleiano nō iuuatur.ibi.nu.4.
Mulier adhibens stipulatorem pro se suisque heredibus de reducenda dote,inter viuos præsumitur donasse.lib.3.præs 11 nu.8. 120
Mulier ventris nomine missa in possessionem bonorum, si prægnans non reperiatur, non restituit fructus, & alimenta, nisi calumniæ id causa fecisse conuincatur.lib.1.q 35.nu.37. 17
Mulier cui certa pœna promissa fuerat, si certo tempore dos non solueretur lapso tempore,dotem sine protestatione recipiendo, præsumitur pœnam remisisse.lib.3.præs.25.nu.14. 131
Mulier dans augmentum in rebus mobilibus non potest assumere in se onus probandi,reum se modicam dedisse.lib.3.præs.12.nu.35. 122
Mulier viro dotem numerans, præsumitur stipulationem de restituenda ea adhibuisse,estque ea præsumptio iuris,& de iure.lib.1.q 45.nu.2. 22
Mulier industria, quæ verosimiliter ex suis negociationibus acquirere potuit, non præsumitur ex bonis mariti acquisiuisse. libr. 3. præsumptio. 51. nume.31. 153
Nisi tamen sors ipsa principalis fuerit mariti.nu.34.
Vel in contrarium extet consuetudo,vt omnia vxores maritis acquirāt.nu.35.
Mulier quas operas marito præstare teneatur. nu 33.
Mulier habita pecunia a consanguineo, non præsumitur bona deinceps acquisita,ex bonis mariti quæsiuisse. ibid.nu.36.
Idem si ab amasio,vel etiam ex turpi quæstu,cum id donatum, in ipsius domino permaneat.nu.37.
Mulier diues nupta pauperi,ex sua potius quam mariti pecunia acquirere præsumitur.nu.38.
Mulier administratrix bonorum alicuius, ex illis potius, quam ex turpi quæstu præsumitur acquisiuisse.nu.39.
Mulier proprietatem rei habens,consolidata demum cum vsufructu,ex proprijs præsumitur acquirere.nu.41.
Mulier quæ reperiatur possidere bona acquisita, in iudicio possessorio obtinet.ibid.nu.44.
Id tamen quomodo accipiendum.nu.45.
Mulier renuncians hypothecæ super donatione propter nuptias assignatæ, blandicijs viri inducta præsumitur.lib.2.præs 157.nu.4. 201
Mulier nunquam nupta ætate minor,non præsumitur omnia bona sua in dotem dedisse.lib 3.præs.6.nu 1. 112
Et huius quæ sit ratio.nu.2.
Quamuis etiam effecta maior,pateretur maritum bona possidere, & administrare.nu.3.
Mulier forensis nupta ciui originario,efficitur eius originaria, idque procedit etiam in ea effecta vidua.præs.30.nu.18.lib.6 288
Quod tamen non procedit,si effecta maior, marito post quinquennium non contradixit,aliquibus præsertim accedentibus coniecturis.nu.4.
Mulier ætate minor,solum habens bona mobilia, quæ seruando seruari nequeunt,præsumitur ea in dotem dedisse.nu.5.
Et quid si curatorem habeat.nu 7.
Mulier ætate maior,nubendo, an omnia bonam in dotem dedisse præsumatur,stante statuto, vt sine consensu propinquorum, vel iudicis authoritate non obligetur.nu.14.
Et quando statutum illud locum non habeat.nu.15.
Mulier cum propinquorum consensu, dotem in omnibus bonis constitutam, eandem secundo viro tradere præsumitur.ibid.nu.24.& 25.
Idque extenditur, etsi primum matrimonium de iure fuerit nullum. numero 16.
Vel in secundo non fuerit adhibitus propinquorum consensus.nu.27.
Vide tamen cautelam.ibid.num.31.
Mulier ex primo matrimonio habens filios, marito secundo non præsumitur omnia bona in dotem constituisse,quæ primo viro dederat. nume. 32. 38.& 36.
Mulier nubendo primo viro, si expressim debitorum nomina non dedit aut actiones cessit,in dotem ea dedisse non præsumitur.nu.49. 104
Quid autem sit, vbi primi mariti heredes, pro dotis quantitate obligati sunt,an illud nomen secundo viro in dotem dedisse præsumatur. nume.50. 51.& 53.
Mulier ætate maior, nubendo primo viro, non præsumitur, omnia bona sua dotis nomine constituisse.nu.54.
Mulier sine dote nupta, ad eius constitutionem a viro nequit compelli. numero 74 115
Mulier passa bona a viro administrari,sumi quadam patientia in dotem dedisse præsumitur.nu.79.
Mulier nubens nulla facta mentione dotis,præsumitur voluntatem suam,voluisse conformem esse statutis,si ea de re,in illo loco extant.nu.80.
Mulier inferioris conditionis a viro, an omnia bona in dotem dedisse censenda sit.nu.81.
Mulier bona sua in catastro viri describi permittēs,in dotem censetur ea dedisse.nu.82. 106
Mulier sæpius extra iudicium affirmans, bona se sua in dotem dedisse marito,præsumptionem facit.nu.83.
Mulier,an per hæc verba:do tibi me,& mea,præsumatur omnia in dotem dedisse.num.84.
Vel si dicat Assigno tibi bona mea. nu.86.
Vel Trado me & bona mea.nu.87.
Mulier affirmans bona sua in dotem data nulle,nisi conficiatur instrumentū publicum,eo confecto dedisse præsumitur.nu.88.
Mulieris honestas non patitur,vt iudicum subsellia frequentet.lib.3. præs. 20. num.11. 119
Mulieri minus damnosum præsumendum est lib.3.præs.8.nu.15. 116
Mulierem nubendo bona sua in dotem dedisse,vt aliqui opinantur erroneum demonstratur.lib.3.præs 6.nu.61. 114
Mulierem nubendo bona sua in dotem dare voluisse non præsumi, si aliqua adsit coniectura lib.3 præs.6.nu 36. eod.
Mulierem vel minorem, qui absque solemnitatibus a statuto requisitis contraxerunt, teneri in conscientiæ foro, falsum est. libr. 1. quæstio. 40. nume.37. 37
Mulierem ob ignorantiam statuti, in domicilio mariti de lucranda dote, se excusare non posse.lib.3.præs.58.nu.13. 168
Mulierem male indutam, & conficientem ea, quæ vir vxorem facere non permitteret, nupsisse cohabitanti non præsumi. libro 3. præsumptio. 1. nume.97. 109
Mulierem ex bonis mariti acquisiuisse præsumi, quomodo non habeat locū, quo ad bonorum recuperationem,sed precium tantum.lib.3. præsump.51. nume. 42. 153
Muliere nolente consentire copulæ,nisi honeste,& cum honore,viro cōsentiente,matrimonium præsumitur.lib 3.præs 1.nu.98. 109
Mulieres sui natura auaræ sunt.lib.3.præs.6 nu.57. 114
Mulieres quomodo prælatis æquiparentur.lib.3.præs.51. nu.24. 152
Mulierum tenuis est industria,virisque operari tenētur.lib.3 præs.51. nu.4.eo.
Mulierum aut minorum in contractibus an statuta propinquorum præsentiā requirant.lib.3.præs.128.nu.5. 202
Mundi nomine in legato mulieri facto quid contineatur.præsump.163.lib.4. nume.3. 178
Mulsum non continetur appellatione vini, & quid sit & quomodo conficiatur.præs.152.lib.4.nu.3. 169
Muria quid sit.præs.156.lib.4.nu.5. 172
Murus etsi sit communis, licet in eo ædificare ad sui vtilitatem principaliter, licet vicino deinde damnum inferatur.præs.29.lib.6.nu.14. 287
Mutatio est accidens, quod per se non præsumitur.præs.165.lib.4.nu.3. 180
Mutatio non præsumitur.167.lib.4.nu.27. 185
Mutatio tanquam accidens non præsumitur.præs.55.lib.6.num.3.185.& præs.45.lib.eod.nu.13. 297
Mutatio voluntatis non ita facile præsumitur ea incontinenti sicuti ex interuallo.præs.140.nu.32.lib.4. 159
Mutatio non præsumitur.lib.1 q 9.nu 12. 6
Et quæst.11 nu.4.7. Et lib.2 præs.36.nu.1.70. Item præs.50. nu.3. 76
Mutatio voluntatis non præsumitur, sed vrgentibus probatur signis & coniecturis.lib.3.præs.25.nu.4.& 5. 130
Mutationem voluntatis non præsumendi,ratio eadem est, tam in contractibus quam vltimis voluntatibus.lib. 3.præs.134 nu.19. 214
Mutuans decem,cum pacto vt nouem restituantur, residuum præsumitur donare.lib.3.præs.51.nu.6. 139
Mutuans alicui non præsumitur donare.lib.3.præs.71.nu.1. 183
Nisi forte quid modicum sit.nu.4.
Mutuum dans filio studiorum vel legationis causa absenti,repetit a patre illius.lib.3.præs.68.nu.8. 162
Idque etiam si patre inuito mutuum datum sit nu.9.
Mutuo datum sub vsuris,recipiētis gratia præsumitur, in casu l.si quis nec causam.ff.si cer.pet.lib.3.præs.70.nu.1. 162
Aliud esse in alijs casibus,& quid gratia vtriusque.nu.2.
Mutuum quid dicatur.lib.3.præs.34 nu.3. 140
Mutuum verum dicitur per confessionem lapso biennio.lib.1. q.47.nu.2. 24
Mutuum,& depositum,contractus duo sunt incompatibiles. lib.3. præsumpt. 134.nu.42. 215.
Mutuum pro causo habet, vt tantundem eiusdem bonitatis restituatur. lib.3 præs.67.nu.1. 162

Et hanc

Et hanc esse fictionem legis ex sententia Decij.nu.2.
Præsumptio oritur legis secundum alios.nu.4.
Fictionem autem in præsumptione fundatam secun.Socin.iun.nu.6.
Mutuum duobus testibus probari.lib.1.q.51.nu.2. 27
Mutuum secundum quosdam præsumi,si quis amico dicat,tolle aut sume hāc pecuniam.lib.3.præs.34.nu.1. 140
Alij volunt contractum esse innominatum.nu.6.
Alij nullum esse contractum causatum, sed dari actionem possessoriam retinendi.nu.9.
Alia est opinio quod depositum sit.nu.13.
Vltima,opinio quod donatio nu.17.
Si præsertim id suadeat personæ qualitas.nu.28.
Vel additum sit verbum donationem sapiens.nu.30.
Mutuum tradens filiofam. non repetit, cum conditionem eius sciuisse præsumatur.lib.3.præs.48.nu.2. 168
Idem in mutuatore minori.nu.3.
Mutuum suscipiens pater tempore penuriæ, præsumitur in alimenta filiæ conuertisse.lib.2.præs.68.nu.6. 162
Mutuum feneratitium esse non præsumitur.lib.5.præs.133.nu.2. 197
Receditur tamen ab hac regula alijs coniecturis.ibid.nu.3.
Mutuum fœneratitium præsumitur contractum, inter personas nulla amicitia coniunctas.ibid.nu.11. 234
Idque præsertim si mutuatarius pecunia summopere indigebat. nu.12.
Mutuum præsumitur feneratitium, quando mutuatarius magno pretio rem emit,non empturus,nisi pecuniam mutuo reciperet.ibid.nu.13.
Mutuans pecuniam male consumpturo bonæ fidei non præsumitur.præs.3. lib.5.num.112. 242
Maritus si legauit vxori omnes vestes suas, & ipse consumptis vestib. extantibus tempore testamenti alias emit ipsi vxori,hæ nouæ vestes intelliguntur comprehensæ sub illo legato.præs.21.lib.4.nu.16. 16

N

NAbochodunosor rex furiosus extitit, qui sibi ipsi non parcebat. præs. 45.lib.6.nu.12. 298
Nati plures eodem partu dicuntur simul nati. præsumptio. 2t. libr. 4. numero 18. 16
Natiuitatis punctus cum difficilis sit probationis,coniecturis,& præsumptionibus satis probatur.lib.2.præs.51.nu.1. 77
Natiuitatis profitendæ consuetudo inter nobiles Venetos.ibid.nu.4.
Natiuitatis actus est momentaneus, nec præsumitur cognitus a vicino vel cōsanguineo.lib.2.præs.51.nu.46. 79
Nati qui non sunt & in rerum natura proditi, inuicem substituti considerari non possunt.præs.62.nu.55.lib.4. 58
Natura est ab ipso Deo,qui est natura naturans.præs.1.lib.5.nu.10. 237
Et est auctrix rei melioris quo ad fieri potest,& ex his quæ fieri possunt, facere solet quod melius est.ibid.
Natura est imitatrix vitiorum.præs.1.lib.5.nu.4. 237
Naturæ autem principia sunt bona auctoritate D.Thomæ.ibi.nu.7.
Natura perfecte omnia parit.præs.54.lib.6.nu.28. 310
Natura virtutum omnium initia dedit, atque rebus omnibus eam vim inseruit,vt appetant sui conseruationem,& corruptioni resistant.præs.13.libr. 5.nume.4. 248
Naturalia vt quis dici possit adeo multa requiruntur, vt hodie perraro & fere nunquam aliquis reperiatur,qui proprie dici possit naturalis.præsump.54. lib.6.num.13. 309
Natus ex nobili genere,nobilis,& virtutis amator præsumitur. præs. 58. lib.6. nume.2. 313
Et econtra ex pessimo genere ortus pessimus est censendus.ibid.nu.3.
Naufragium passos prope littus,si res iactauit, præsumitur eo animo iactasse vt recuperaret secus si procul a terra præs.30 lib.5.nu.17. 259
Naufragium simul facientibus patre & filio impubere, vter prius dicatur in humanis esse desijsse.lib.1.q.9.nu.10. 6
Nautæ promissa merces præsumitur,rem mancipi,ad vehendum naui imponendo.lib.3.præs.57.nu.1. 168
Quod & in mulione obtinet.nu.2.
Nauta promittente merces vehere, illis in nauem illatis, ad executionem præcedentis tractatus factum præsumitur.lib.3.præs.49.nu.8. 151
Nauis si reficitur,eadem manet forma,& dicitur eadem nauis, & ideo si fuit legata,ex dictefectione non amittitur legatum, sicut quando destruitur & noua conficitur.præs.171.lib.4.nu.3 & 4. 188
Necessarium illud dicitur,cuius contrarium est impossibile.præsump.78.lib.4. nume.55. 82
Negans delictum in tortura,& in ea moriens persistens,præsumitur innocēs, & sic prorsus purgasse omne indicium.præs.5.lib.5.nu.9. 243
Negans aliquam propositionem catholicæ fidei apud omnes fideles publice diuulgatam, si est rationis capax, præsumitur hæreticus pertinax.præs.7. lib.5.num.7. 245
Negans in tortura delictum se commisisse, si præsumptiones contra ipsum extent,iudex an causam in decisam relinquat vel absoluat.lib.1.q.93. num. 1.& 2. 45
Negare nil aliud est quam verbis claris non affirmare præsumpt.99. nume. 8.lib.6. 333
Negatiua præsumptio,fortior est affirmatiua.lib.1.q.29.nu.13. 15
Negatiua quæ dicatur,& quæ affirmatiua, Quid affirmatio quid negatio secundum diuersos.lib.2.præs.50.nu.7. 76
Negatiua probari persæpe potest.ibid.nu.8.
Negatiua quadruplex vel iuris vel facti, qualitatis aut quantitatis. ibidem nume.9.
Negatiua iuris quid.ibid.nu.10.
Negatiua facti improbabilis dicitur,quando simplex est, nec loco coarctata aut tempori.nu.11. 42
Negatiua facti quæ possit probari.nu.13.
Negatiua qualitatis,quomodo & a quo probetur nu.15.
Negatiua quantitatis probatur ab eo, qui eam deducit, & quomodo probetur.nu.16.& 17.
Negatiua rei conuenti satis est probata, cum ab actore contrarium non probetur.præs.61.lib.6.nu.5. 314
Negatiuam deducens, eam probare debet,secus quando præsumptio est pro negante.præs.1.lib.4.nu.7.& 8. 2
Et quando eam probare teneatur.ibid.nu.9. eod.
Negligens nemo præsumitur præsertim quando agitur de commodo, & lucro.præs.77.lib.6.nu.3. 323
Negligens semel præsumitur quod in futurum semper erit negligens.præsum. 32.lib.6.nu.6. 260
Negligens qui fuit,præsumitur talis de præsenti.lib.1.q.24.nu.23. 11
Negocium alterius nomine gerens,nō præsumitur donare.li.3.præs.71.n.3. 163
Negocia alterius gerens per aliquot dies aut menses, non præsumitur animo obligandi perpetuo facere.lib.1.q.20.nu.5. 91
Negocia alicuius,qui semel gessit,non præsumitur etiam nunc gerere, cū ipsum agere non sit quid continuum.lib.1.q.14.nu.64. 8
Negocia propria curare quā aliena prius, quis pſumitur.li.3.præs.46.n.2. 149

Nepotes an & quando filiorum appellatione contineantur, quales præsumantur: & quando censeantur in conditione positi.

Nepotes an & quando sub filiorum nomine præsumptiuè contineantur in testatoris dispositione præs.94.lib.4.nu.1. 115
Nepotes veniunt appellatione liberorum præs.33 lib.5.nu.14. 261
Nepotes filiorum nomine comprehenduntur,quando testator consueuit appellare nomine filij, & hoc etiam in substitutionibus fideicommissarijs. præs.94.lib.4.nu.14. 112
Idem quando testator constituit fideicommissum pro conseruatione agnationis & familiæ.ibi.nu.25.
Idem quando alioqui extranei vel remotiores admitterentur exclusis ipsis nepotibus.ibi.nu.26.
Idem quando testator habuit nomina filiorum & liberorum pro synonimis.ibid.nu.27.
Idem quando testator substituit quoscunque filios nascituros.ibi nu.28.
Idem quando testator substituit in stirpes & non in capita.ibi.nu.29.
Idem quando æquè nepotes ac filij essent successuri ab intestato ibi.nu.30.
Idem quando testator protulit verba in certum futurum euentum, quo tēpore non reperiantur filij sed nepotes tantum. ibi.nu.31.
Nepotes, & alij eorum descendentes continentur appellatione liberorum. præs.76.lib.4.nu.9. 75
Nepotes quando non veniunt filiorum appellatione.præs.189.lib.4.n.20. 206
Nepos proprie non venit appellatione filij.præs.94.lib.4.nu.2. 111
Et id locum habet,etiam quando coniecturis & præsumptionibus apparere pōt,testatorē sub eo filij nomine cōprehendere voluisse nepotem ibid.
Idem quando testator restrictè dixit,lego filijs meis, vel instituo filios meos. ibid.nume.3.
Idem quando testator vocauit filium sub nomine proprio.ibi.nu.4.
Idem quando sunt nominati filij nominibus proprijs,& postea fit dictum, si dicti filij, &c.ibi.nu.5.
Idem quando disponens in eadem dispositione discretiuè locutus esset de filijs & nepotibus.ibi.nu.6.
Nepotes filiorum nomine non continentur,qñ filij fuerunt nomine proprio vocati,deinde dixit testator,& si dicti filij,&c.præs.94.lib.4.nu.21 95
Nepotes filiorum nomine continentur, quando filij sunt a testatore inuitati in institutione,non autem ipsi nepotes,& in substitutione deinde simpliciter sunt vocati filij.præs.94.lib.4.nu 8. 112
Idem quando testator scripsisset hæredes filios suos tantum, & postea dixisset,etiam si aliqua dictarum filiarum mearum decederet antequam nuberet,ei substituo suprascriptos filios meos.ibi.nu.9.
Idem quando testator vocando nepotes vsus est nomine liberorum, deinde in substitutione vocat filios suos.ibi.nu.10.
Idem quando dispositio adaptari non potest ad nepotes.ibi.nu.11.
Idem quando testator in alijs testamenti partibus sub nomine filiorum intellexit solum de filijs primi gradus nam & in ea parte,in qua de filijs simpliciter locutus est,non præsumitur de nepotibus intellexisse. ibi. nu.12.
Idem quando testator æquis portionibus in capita filios substituisset. ibid. numero 13
Idem quando alioqui magis dilectus excluderetur a minus dilecto.ibi.n.14.
Idem quando in loco,vbi conditum est testamentum,extat statutum, quod verba testamenti intelligantur ad literam vt iacent.ibi nu.15.
Idem quando tempore conditi testamenti extabant filij & nepotes, & testator solum filios nominauit. ibi.nu.17.
Idem quando agitur de successione transuersali vltra patruum magnum. ibid.nume.18.
Idem quando a transuersali vocati sunt filij transuersalis, & ibi redditur ratio.ibid nu.21.
Idem quando testator grauaon filium onere fideicommissi.ibi nu.22.
Idem quando dispositio iam sortita fuit effectum suum in personam filiorū. ibidem numero 23.
Nepotes in fideicommissis licèt non contineantur filiorum appellatione cōprehenduntur tamen, quando testator substituit filios in stirpes & non in capita.præs.84.lib.4.nu.16. 95
Nepos quando æquè ac filius succedit ab intestato, nomine filij videtur cōprehendi.præs.94.lib.4.nu.20. 112
Nepotes præsumuntur tales,quales qui ipsorum fuerunt, & eodem vitio censentur laborare.præs.33.lib.5.nu.12. 161
Hinc pœna,qua auus afficitur,ob crimen læsæ maiestatis,transit etiam contra eius nepotem.ibi num.13.
Idem in crimine hæresis ibi.nu 15.
Nepotes quando fideicommissario extraneo præferantur. pręsump. 76. libro 4.nume.13. 75
Nepotes censentur in conditione positi non solum quando nati nondū erāt tempore conditi testamenti,verum etiam quando erāt nati & cogniti ipsi testatori.Et idem de pronepotibus & alijs, & confutantur opiniones. Castren.Roma.& aliorum.præs.89.lib.4.nu.77. 105
Nepos testatoris positus in conditione censetur vocatus ex testamento si eodem nomine vocetur quo testator si dictum sit & si sine filio proprio mei nominis decesserit,substituo. A.præs.76.lib.4.nu.73. 78
Nepotes concepti post mortem aui non dicuntur verè nepotes aui, sed extranei,iure autem repræsentationis ad aui successionem admittūtur. præsum.189.lib.4.nu.19. 206
Nepotes ex fratre late sumpto vocabulo veniunt appellatione nepotis. præs. 89.lib.4.nu.60. 104
Nepos ab auo institutus & grauatus,vt si intra 30.annum decesserit,restituat hæreditatem patruo,intelligitur sic grauatus,si modo sine liberis decesserit.præs.89.lib.4 nu.2. 101

Et

Et fundantur hæc sententia Papiniani & Iustiniani non fictione legis, sed in præsumpta & coniectura a mente testatoris. ibi. nu. 3.
Nepotes testatoris præsumuntur ordine successiuo vocati instituti vna cum eorum patre. præf. 70. lib. 4. nu. 3. 66
Nepos fideicommissi onere grauata ab eius auo paterno nunquid possit sibi dotem constituere ex bonis fideicommissi sicuti filia potest. præf. 169. lib. 4. nu. 11. & seq. 206
Quod potest sibi dotem constituere ex bonis fideicommissi, quando est grauata ab auo, etiam si sit nata post mortem aui. ibi. nu. 18.
Nepos non potest alienare bona fideicommissi ab auo constituti causa dotis sibi constituendæ, quando extant bona patris eius, e quibus dos sibi potest constitui. ibi. nu. 22 & 36.
Secus in subsidium. ibi. nu. 37.
Nepos dotem sibi ab auo contemplatione patris constitutam, in legitimam computat. lib. 3. præf. 17. nu. 19. 123
Nepoti spurio, legatum filij contemplatione factum, nō subsistere. lib. 3. præf. 17. nu. 10. eo.
Nicolaus de Ponte Venetiarum Dux nonagesimum tertium ætatis suæ annū incolumis impleuit. præf. 46. lib. 6. nu. 20. 300

Nobiles quales esse præsumantur.

Nobilis præsumitur datæ fidei obseruantissimus. præsumptio. 59. libr. 6. numero 2. 313
Nobilis præsumitur munificus, & liberalis. præf. 59. lib. 6 nu 6. 313
Et pro Nob. præsumitur in his quæ ad Nobilitatem spectant. ibi. nu. 7.
Nobiles & diuites præsumuntur innocenter viuere, & de eis semper bene est præsumendum. præf. 4. lib. 5 nu. 6. 243
Et magis præsumitur pro nobili quam pro ignobili ibi. nu. 7.
Et magis præsumitur pro diuite quam pro inope. ibi. nu. 8.
Nobiles non præsumuntur velle, naturales excluso substituto sibi succedere. præf. 78. lib. 4. nu. 26. 81
Nobili conuenit vitæ honestas & castitas. præf. 78. lib 4. nu. 27. eod.
Nobiles in electionibus magistratuum, & officiorum sunt alijs anteponendi. præf. 59 lib. 6. nu. 10. 313
Nobilem seu magnatem se dicens id probare debet. præsumptio. 60. libr. 6. numero 3. 313
Nobilitas quare non præsumitur. præf. 60. lib. 6. nu. 1. 313
Nobilitas non est prima qualitas, quæ venit a natura sed habet ortum ex accidentibus sibi vel progenitoribus. præf. 60. lib 6. nu. 4. eod.
Nobilitas quando in iudicium deducitur incidenter, & sic principaliter de ea non disputatur sufficiunt leuiores probationes. præf. 60. lib. 6. nu. 8. eo.
Nobilitati quantum sit deferendum. præf 59. lib. 6. nu. 1. eo.
Nobilis mulier, nubendo ignobili, amittit nobilitatem. lib. 3. præsumptio. 2. nume. 7. 1[illegible]
Nobilitati & memoriæ concessum priuilegium reale est. lib. 3. præsumpt. 10. nume. 28. 130
Nomen malum & turpe, indicium est ad torturam lib. 1. q. 89. nu. 131. 43
Nomina ad res demonstrandas inuenta. lib. 3. præf. 64. nu. 1. 160
Nomina debitorum in dotem data non præsumuntur. lib. 3. præf. 6. nu. 45. 114
Quo tamen casu, illa etiam præsumantur tradita. nu. 46.
Nomina debitorum inter bona connumerantur. ibid. nu. 52.
Nominatus in mandato, præsumitur talis, qualis in eo nominatur, si ex regionibus longinquis aduenerit. lib. 2. præf. 35 nu. 1. 32
Nomenclator dicitur, qui in memoriam domino suggerit nomina salutantium. præf. 48. lib. 6. nu. 11. 301
Nomina sunt, vt demonstrent, voluntatem dicentis. præf. 35. lib. 6. nu. 3. 290
Nomina communia æque masculos & fœminas comprehendentia sunt hæc.
Cognati. præf 84 lib 4. nu. 31. 96
Comentes. ibid. nu. 32.
Consanguinei. ibi. nu. 30.
Descendentes. ibi. nu. 26.
Hæredes ibi. nu. 34.
Liberi. ibid. nu. 25.
Personæ. ibid. nu. 28.
Posteri. ibi. nu. 29.
Proles. ibi. nu. 27.
Propinqui & proximi. ibi. nu. 33.
Nomen commune, vt puta liberorum, descēdentium, & huiusmodi, filias fœminas æque comprehendit ac masculos, & substitutum excludunt fœminæ. præf. 85. lib. 4. nu. 22. 97
Secus si testator excludit filias. ibi. nu. 23.
Nomen creditoris quando loco solutionis pecuniæ veniat. præsumpt. 189. lib. 4. num. 149. 215
Nomina debitorum nunquid in legato bonorum comprehēdatur. præf. 138. lib. 4. nu. 14. 155
Nomina debitorum non continentur sub nomine mobilium vel immobiliū. præf. 142. lib. 4. nu. 20. 163
Nomen proprium declarat appellatiuum. præf. 126. lib. 4. nu. 15. 146
Nomen proprium præferri debere, vel appellatiuum licet magni referat nulla tamen [illegible] observatur, quando alioqui actus non posset sustineri. præf. [illegible] nu. 7. 273
Nominatus primo in contractu præsumitur principalis, secūdo vero fideiussor. præf. 7. lib. 6. nu 6. 275
Nomina masculi, descendentes, linea, & huiusmodi, sunt collectiua. præf. 186. lib. 4. nu. 38. 202
Nomen, Vsufructuaria, sui proprietate significat ipsum vsumfructum. præf. 140. lib. 4. nu. 6. 158
Non factum consideratur duobus temporibus. lib. 1. q. 23. nu. 9. 11
Notarius ad naturam iudicis prope accedit, & iudex dicitur cartularius. lib. 2. præf. 78. nu. 1. 97
Notarius nemo præsumitur. ibid. nu. 2.
Notarius in matricula notariorū descriptus, & talis & ipse præsumitur. nu. 3.
Idem de familiari Cardinalis, mercatore & scholari, cum pro matricula præsumatur. nu. 4.
De qua autem ad matricula accipiendum. nu. 5. & 7.
Notarius præsumitur, qui sciente, & patiente principe, multo tempore se pro notario gessit. ibid. nu. 9.
Notarius præsumitur, qui multos annos fuit in quasi possessione & actus notario conuenientes fecit. nu. 12.
Id autem quando procedat. nu. 13.
Notarius præsumitur, qui in instrumento ex alio loco allato, talis esse asseritur. nu. 14.
Notarius cum de omnibus rogatus esse debeat, præsumitur omnia partium voluntate scripsisse. lib. 2. præf. 79. nu. 2. 97
Notarius scripturam conficiens ratione officij, non præsumitur in ea contenta approbare. lib. 3. præf 66. nu. 6. 161
Notarius subscribens actui ratione officij, eum non præsumitur ad sui præiudicium approbare. ibid. nu. 18.
Notarius asserens scripturam suam authenticam esse, de ea rogatus præsumitur. lib. 3. præf. 132 nu. 10. 210
Notarius in dubio de instrō, non præsumitur rogatus. lib. 2 præf. 81. nu. 1. 98
Et quæ sit ratio. nu. 2. & 3.
Notarius præsumitur rogatus de clausulis, quæ in similibus contractibus adhiberi solent. lib. 3. præf. 43. nu. 5. 147
Notarius attestans dominum tempore sententiæ fuisse præsentem, præsumptionem facit fuisse citatum. lib. 2. præf. 74. nu. 9. 98
Idem si ex remota regione Dominus venerit. nu. 10.
Quod etiam in sententia antiqua obtinet. nu. 11.
Notarij bona fides & præsumptio, quam lex habet de ipso, tollitur vitio in scriptura apparente. lib. 1. q. 99. nu 6. 48
Notarij pro rectitudine & peritia præsumendum esse. libr. 2. præsumpt. 79. nume. 1. 97
Notarij scriptura præualet contradictioni testis in causa ciuili, & quando etiam in causa criminali. lib. 2. præf 79 nu. 15 & 16. 98
Notario asserenti in instrumento fideiussionis a muliere factæ, se eam de beneficio Senat. Consul. Velleiani certiorasse, creditur. libr. 2. præsumpt 79. nume. 5. eod.
Item asserenti partes ita egisse aut contraxisse scienter. nu. 6.
Vel quod dicitur in vna parte instrumenti fuit repetita in alia. nu. 7.
Idem & [illegible] nu. 8.
Item asserenti alios notarios, qui secum instrumentum reciperent rogatos fuisse. nu. 9.
Atque etiam de sui ipsius proprio rogitu. nu. 10.
Notario de gestis coram se, non autem gestis a se creditur. ibi. nu. 17.
Notario de mandato sibi facto non creditur. nu. 18.
[illegible] quoad executionem ipsius commissionis. nu. 19.
Vel quando ex statuto curiæ, adhiberi solet fides notario. nu. 20.
Notario non creditur quando aliter scriptum reperitur in originali, quam in authentico. nu. 21.
Notarius præsumitur rogatus a donatario præsente & tacente quando fit donatio. præf. 99. nu. 14. lib. 6. 335
Notarius rogatus de instrumento in quo est constitutus procurator, & tacens, præsumitur constitutioni consensisse præsumptio. 99. nu. 23 lib. 6. 334
Notarium in suo munere & officio, non errasse creditur. lib. 1. q. 99. nu. 13. 48
[illegible] aliquid ex suo capite scripsisse qui asserit, durioribus astringitur probationibus. lib. 2. præf. 79. nu. 3. 98
[illegible] de instrumento rogatum præsumi, male defendunt aliqui. lib. 2. præf. [illegible] eod.
Notarium [illegible] de instrumento præsumitur, vbi aliquæ extarent eius rei coniecturæ. ibi. [illegible]
Quæ autem sint illæ coniecturæ. no. 8. 10. 11. 12. & seq.
A qua tamen opinione dissentit. Bald. nu. 13.
Notarium de instrumento rogatum ex coniecturis præsumi verum est, si penes ipsum reperiatur, secus [illegible] vel apud alteram ex contrahentibus partem, vel personam aliam priuatam nu. 16.
Notario etiam idiota existente, semper tamen pro ipso est præsumptio. lib. 2. præf. 79. nu. 11. 98
Quamuis aliter scriptum sit quam dictum. nu. 12.
Si tamen se statim corrigat. nu. 14.
Nisi alias esset malus. nu. 13.
Notarios creandi facultas soli principi est reseruata. lib. 2. præf. 78. nu. 8. 97
Notarius semper præsumitur rogatus de instrumento. præf. 1. lib. 4. nu. 10. 1
Notarius non præsumitur rogatus de instrumento. præf. [illegible] lib. 6. nu. 12. 278
Contra ibi. nu. 17.
Notarius qui conficit testamentum præsumitur rogatus a testatore vt adscribat omnes clausulas adhiberi solitas. præf. 31. lib 4. nu. 6. 22
Notarius in testamento præsumitur apponere verba, quæ significent testatoris voluntatem. præf. [illegible] lib. 4. nu. 40. 86
Notarius non præsumitur delinquere. præf. 21. lib. 5. nu. 2. 253
Notarius præsumitur potius aliquid per errorem fecisse contra iuris dispositionem, quam dolose. præf. 23. lib. 6. nu. 30. 283
Notarius si omisit aliquid scribere in instrumento, præsumitur id potius errore euenisse quam dolo. præf. 3. lib. 5. nu. 36. 241
Notarius præsumitur potius obliuione ductus, quam falsum scripsisse. præf. 32. lib. 6 nu. 3. 289
Notarius si in actis scripsit, aduocatum latine respondentem positionibus rustici atque idiotæ, respondisse ipso rustico præsente & intelligente nō præsumitur id dolose scripsisse. præf. 21. lib. 6. nu. 7. 281
Intellige, nisi notarius id dolose scripserit, quia debet puniri pœna arbitrio iudicis. ibid nu. 8.
Notarij probitas & integritas facit cessare omnem suspicionem falsitatis. præf 20. lib. 5. nu. 44. 251
Notarij solius nominis expressio non reddit certum, quis fuerit ille notarius rogatus de instrumento. præf 15. lib 6. nu 42. 279
Notarius de falso conuictus non potest in posterum alia instrumenta conficere præterita autem instrumenta ab eo facta non censentur falsa. præf. 41. lib. 5. nu. 32. 265
Notarius de falso damnatus non potest amplius conficere instrumenta. præf. 21. lib. 5. nu. 25. 252
Idem quando non esset adhuc damnatus, sed esset valde suspectus & diffamatus, quia instrumentum eius non valeret. ibi nu. 26.
Notarius semel falsarius non potest conficere alia instrumenta, & instrumenta ab eo confecta non valent. præf. 21. lib. 5. nu. 5. 252
Notarius si fuit damnatus ob instrumentum falso confectum cætera eius præterita instrumenta falsa non præsumuntur. præf. 32. lib. 5. nu. 45. 261
Notariatus probandus est, nisi tamen si fuerit contradictum, gesta tanquam a notario valent. lib 2. præf. 46. nu. 18. 73
Notorium contra præsumptionem iuris & de iure admittitur. libr. 1. quæst. 67 num. 1. 35
De quo autem notorio ad intelligendum. ibid nu. 3.
Notorium facti permanentis, admittitur aduersus rem iudicatam. ibid. nu. 4.

Noto-

Notorium etsi non probatione indiget tamen allegatione ibi.nu.5.
Notorie delinquens, æquiparatur ei, qui in crimine sit deprehensus.lib.3.præs.124 nu.56. 199
Nouatio expresse fieri debet.lib.1.q 45.nu.6. 22
Nouatio quado inducebatur ante ius pandectarum.lib 3.præs.134.nu.2. 224
Nouatio iure pandectarum quando introducatur. ibid.nu.3.
Non præsumitur si stipulatio secunda prætoria sit nu.4.
Vel si conuentionalis, & plus prima contineat.nu.5.
Nisi tamen contineat minus tempore.nu.6.
Et quid si tantundem quod prima contineat, interueniente vel non interueniente persona noua.nu.7.
Vel contineat idem in substantiam, diuersam quoad rem ipsam.nu.8.
Nouatio nec iure Digestorum præsumitur, quando ex necessitate secunda stipulatio interponitur.ibid.nu 9.
Nouatio non præsumitur quando secunda stipulatio idem continet quod prima, & aliud quid distinctum.nu.10.
Nouatio non præsumitur, quando secunda stipulatio ad primã non est æqualis.num.11.
Idem si non principalis obligatio renouatur, sed solum fideiussoria. numero 12.
Vel solum mutentur fideiussores & pignora.nu.13.
Nisi tamen in datione nouorum fideiussorum vel pignorum renouetur prima obligatio.nu.14.
Aut priorum fideiussorum vel pignorum loco dentur alij nu.15.
Nouatio iure Digestorum nec præsumebatur, nec fieri poterat in alio, quam stipulationis contractu.nu.16.ibi.
Aut si post primum contractum in continẽti adijceretur stipulatio. nu.17.
Cui tamen opinioni, adducitur alia contraria.nu.18.
Nouatio facta non præsumitur, quando duo contractus, vno simul cõnectuntur, & vnus alterum non præcedit.nu.21. ibid.
Nouatio facta præsumitur, quando primus contractus non est perfectus, sed potius de contrahendo promissio.nu. 24.
Nouatio facta non præsumitur quando primus contractus adeo certus est, & perfectus, atque secundus.nu.25.
Nouatio facta non præsumitur, quando duo actus, vel primus, vel secundus proprium nomen non obtinent, sed potius ad perfectionem & implementum alterius factum censetur.nu.26.
Nouatio ex constitutione noua Iustiniani expressim fieri debet.ibid. nu.34.
Nec ad illam inducendam, præsumptiones sufficiunt, secundum quosdam. nume.35.
Dissentientibus alijs.nu.36.
Nouatio facta præsumitur, quando debitor delegat, alium etiam non debitorem suum quem creditor acceptauit.nu.38.
Secus si de creditoris consensu non appareat. nu.46.
Nouatio facta præsumitur, quando secundus contractus, cum primo est incompatibilis, secus si contractus sint compatibiles.nu.39.& 40.
Nouatio inducta præsumitur per transactionem, qua sui natura a prima obligatione receditur.nu.42.
Nouatio facta non dicitur, quando secundus contractus nullus est & inualidus.ibid.nu.45.
Nouatio olim quibus casibus fiebat ipso iure, an hodie fieri dicatur ope exceptionis.ibid.nu 47.48.& 49.
Nouatio inducta censetur & liberatur a creditore debitor quando ipse mandat argentario & campsori vt soluat ipsi creditori suo campsore animo nouandi interueniente & expresso soluere promittente.præsumpt.134.nu.50.lib 3. 216
Idque procedit etiam si coniecturis solum de ipsius campsoris animo nouãdi appareat ibid.nu.51.
Idem etiam si sine stipulatione promiserit campsor. nu.52.
Secus quando nõ constat nec expresse nec coniecturis campsorem animo nouandi promisisse. ibid.nu.53.
Illudque maxime procedit si nudo tantum pacto promiserit. ibidem numero 54.
Quod si simpliciter campsor soluere promiserit & dubitetur de ipsius animo, non inducitur nouatio nec liberatur debitor.ibid.nu.59.
Contraria opinio quod inducatur.ibid nu.62.
Quibus autem in casibus inducatur liberatio debitoris qui mãdat campsori qui nil sibi debet vt soluat.ibid nu.63.64 65.& 66.
Quid autem si campsor ipse sit debitor debitoris sui mandantis vt ipse soluat pro se, & an & quando inducatur liberatio debitoris & quando non. ibid.nu.67 68.70.71.72.73.74.75.76.& 77.
Nouatio non fit sine stipulatione nisi expresse agatur ibid nu.55.
Nouatio hodie non fit solo interuentu nouæ personæ ibid.nu.60.
Nouationem faciens seipsum liberare voluisse præsumitur non obligare pro alio.lib.3.præs.46.nu.6. 149
Nouitates solent dissidium parere.præs.34.lib.5.nu.2. 262
Nouitates arguunt fraudes, quando aliquid teneatur contra solitam & antiquam consuetudinem.præs.34.lib.5.nu 13. eod.
Numerus pluralis in duobus verificatur. præsumptio. 150. libr. 4. numero 6. & 8. 169
Numerus singularis potest resolui & verificari in numero plurali. præs.125. lib.4.nu.23. 146
Numeratio actus est, qui sui natura ex mutuo producit actionem.lib.3. præs.134 nu.35. 215
Nuncians alteri, ne in fundo Sempronij fabricet, tanquam illius procurator facere præsumitur.lib.3.præsump.49.nu.20. 151
Nuncians præsumitur talis, qui ex mandato iudicis citat.libro 2. præsumptio.35.num.2. 69
Nuncio asserenti se citasse prout in mandatis habuit a iudice verum credatur præs.25.nu.1. 65
Et in quo nuncio verum sit.nu 2.
Et quibus in rebus ipsi præstetur fides.nu.3.
Nuncio cui mandauerit iudex expressim, vt reum personaliter citaret, & si non inueniret, citaret eum ad domum, de perquisitione facta creditur.lib.2.præs.26.nu.1. 65
Et quid si simpliciter referat, se ad domum citasse ibid.nu.3.
Nuncio in his, quæ ad suum officium pertinent creditur.nu.4.
Nuncio nulla data commissione a iudice, vt reum citaret, qui prius personaliter citandus erat quam ad domum, non præsumitur quod perquisierit, & non inuenerit.ibid.nu.5.
Nuncium etiam sine literis recipiens, si non contradicat, præsumitur nunciata approbasse.lib.3.præs.65.nu 8. 160
Nummi dicuntur potius aurum vel argentum factum quam massa: & dicuntur argentum vel aurum signatum. præsumptio. 162. libro 4. numero 5. 177
Nundinæ sunt tutæ, & libere in eis contrahi potest. præsumptio. 29. libro 5. nume.13. 257
Intellige quo ad accessum & recessum, & ne quis aliquam in eis molestia afficiatur: non sunt tamen priuilegiatæ, vt mercator non debeat, aut negociari.ibi.nu 24.
Nuptiarum nomine ex communi vsu loquendi veniunt tantum nuptiæ carnales.præs.148.lib 4.nu 13. 168
Nuptiæ debent esse conuenientes de iure & de facto. præsumpt.189 libr.4. nume.27 209
Nuptiæ non contrahuntur, nisi adsit vtriusque consensus.præsumpt. 183. libr. 4.num.31. 197
Nuptiæ inter impares contractæ apud Romanos, illegitimæ habebantur. lib.2.præsumpt.10.num.40. 55

O

OBligans se ad obseruandum pacem pro se & filijs, intelligitur de filijs natis, non de nasciturus.præs.127.lib.4.nu.11. 147
Obligari quis non dicitur solo animo & sola voluntate, nisi Deo.præs.99.lib.4 nume 8. 118
Contra.ibi.nu.12.
Obligatio generalis licet non contineat ea, quæ quis in specie non obligasset, tunc tamen non continentur, quando alias ipsa obligatio non valeret. præs.4.lib.6.nu.31. 274
Obligat & remittit quis facilius, quam quod reuera donet.libr.3 præsumptio.12.num.56. 123
Obligatio a lege descendens, quæ nam dicatur.lib.1.q.46.nu.5. 23
Obligatio ex dispositione legis proueniens fortior est ea, quæ ex hominis prouisione.ibi.nu.43.
Obligatio naturalis oritur ex testamento minus solemni.libro 5.quæstio.80. nume 17. 36
Obligatio naturalis duplex est.ibid.nu.19.
Obligatio naturalis ex honestate profecta, quem habeat effectum num.21.
Obligatio naturalis ex æquitate orta, quando demum effectum sortiatur. nume.32.
Obligatio debitoris principalis, & ipsius fideiussoris, dicitur vna & eadem, annexa & indiuidua.lib.3.præs.143.nu.9. 223
Obligationis ius consistit in chirographo debiti, non sic in pignore.præs.140. nu.26 lib.3. 221
Obligationibus non solum solutione, sed etiam nouatione receditur. libr.3. præs.134.nu.1. 214
Obligatus ad annuum redditum, si probet solutionem primorum & posteriorum annorum, præsumitur quod medio tempore soluerit.præsumpt.36. lib.6.num.3. 291
Obliuio quare in homine aliquando præsumatur. præsumptio. 32. libro 6. nume. 1. 289
Obseruantia coniecturam præstat, vtrum priuilegium personale sit vel reale. lib.3.præs.103.nu 36. 180
Obseruantia cur nil operetur in vniuersitate.nu.38.
Obstetricis & nutricis testimonio, ætatem probari.lib.2 præs.51.nu.30. 79
Obstetricis manum fallacem esse.præs.89.lib 6.nu.14. 323
Occidendi animum habuisse creditur, qui telo vel veneno aliquem aggressus est, vel studuit necare.præs.40.lib.5.nu.6. 263
Occidendi animus deliberatus quando præsumatur. præsumptio. 38. libro 5 nume.1. 263.
Viginti coniecturæ animi deliberati occidendi in lib. de arbitrijs iudicum ab authore enumerantur. ibi.nu.2.
Occidens aggressorem tempore noctis non censetur habuisse animum ipsum occidendi, sed potius se defendendo id fecisse. præsumptio. 40. libr. 5. nume.16. 264
Et idem dicendum, etiam si excessit modum defensionis.ibi.nu.17.
Occidens aliquem ex proposito & per insidias non gaudet immunitate ecclesiæ, sed extrahi inde potest.præs.10 libr.5.nu.14. 247.
Occidens se ipsum licet, nec in loco sacro sepeliri debeat, nec pro eo sit orandum, quia tamen potuit in vitæ suæ extremo cõuerti permissum est pro eo orare ab ijs, qui credunt ipsum fuisse conuersum.præs.94.lib.6.nu.12. 331
Occidisse seipsum nemo præsumitur.præs.13.lib.5.nu.1. 248
Occidens enim seipsum Deum opt. Max. naturam & Rempub. lædit. ibidem nume. 2. & 3.
Et cum occidere seipsum sit grauissimum scelus, non præsumitur. ibid.nu.6.
Occidere is dicitur qui graui infirmitate laborantem deserit, & negligit. libr.3.præs.37.nu.32. 244
Occidisse incontinenti, & ad sui defensionem præsumitur, qui cum inimico congrediebatur.lib.1.q.14.nu.59. 8
Occisi heredes ad æstimationem operarum agere posse, quas iniuria occisus, si vixisset, impendere potuisset.lib.3.præs 114.nu.2. 186
Occultans iura, & instrumenta præsumitur fouere malam ca[...]lib. 2. præs. 91.num.4. 102
Occultans & supprimens testamentum donec filius exheredatus moreretur, ne posset agere de inofficioso, contra iura id egisse dicitur.præsumpt.3.lib. 5.num.94. 242
In Occultis accipitur semper interpretatio in optimam partem.præs.32.libr. 5.nume.47. 261
Occupans aliena, iniuste id facere præsumitur, maxime si vi id facit. præs. 3. lib.5.num.91. 242
Idem in eo, qui aliena consumit, atque in sui vtilitatem vertit ibid.nu.92.
Octauius Balbus audito falso clamore vicinæ filium trucidari, sponte se neci quam euaserat obtulit.præs.56 lib.6.nu.10. 312
Odia sunt restringenda.præs.33.lib.6.nu.6. 289
Odia restringi, & fauores ampliari oportet.præs.33.lib 5.nu.37. 262
Odium testatoris erga vxorem testimonio duorũ satis probari potest. præs. 39.lib.4.nu.69. 37
In Odiosis in dubio præsumitur interpretatio contra testamentum.præs.10. lib.4.num.26. 10
Odio graui inter maritum, & vxorem subsequente, donatio vel legatum reuocatum præsumitur.lib.3.præs.23 nu.9. 130
Idem in testatore & legata.10.ibi.nu.10.

Offendens

Offendens alium,& inimicitiæ causam præbens, potest petere sibi caueri, ne offendatur.lib.1.q.89.nu.56. 41
Officium concessum alicui a principe, secundum salarium consuetum, intelligitur de eo, quod habuit immediatus prædecessor.lib.3.præsumpt.10.6.nume.39 114
Officium quod potius ob dignitatem, quam annexum onus datur, non aufertur ab eo, qui ob senium vel morbum minus aptus redditus est. libr.2.præs.86.nu.12. 101
Aliud est in officio, quod datur ob exercitium, a quo, minus idoneus ob senectutem vel morbum remouetur nu.13.
Officium administrans, si quid neglexerit, non sua sed partis culpa accidisse præsumitur.lib.2.præs.85.nu.1. 100
Officij necessitas excusat inquisitorem, vt in eo dolus non præsumatur.lib.2.præs.85.nu.3. eo.
Officialis non præsumitur in culpa, vbi priuatus præsumeretur.lib.2.præsump.85.num.2. 83
Officialis rem a fure subtractam recipiens, præsumitur bona,& laudabiliter re fecisse.ibi nu.4.
Officialis faciens aliquid contra naturam officij, facit cessare eam, quæ pro ipso est præsumptionem.nu.14.
Officialis videns sectem vacillare, illud in actis describi mandabit.nu.17.
Officialis imponens pœnam insolitam,& contra officij naturam, contra se habet præsumptiones.nu.16.
Officialis semel aliquid inutile agens, præsumitur illud, quacunque via tueri velle.num.19.
Officialis effectus diues, præsumitur ditatus ex rebus fisci administratis nu 21.
Officialis iuratus præsumitur vera fere dixisse in libro cclus.lib.2.præs.60 n.5.84
Officiali tempore syndicatus fugiente, contra ipsum præsumitur. lib.2.præs.85.num.27. 101
Officiales magis deferre potentib.quã petentib.iustitiã.lib.2.præs.85.nu.9.eo.
Officiales qui in principis seruitijs inseruierunt, consequi ab eo ne egeant, debent.lib.2.præs.86.nu 14. eo.
Officialium Ecclesiasticorum dicta,& facta, lex maxime in meliorem partẽ interpretatur.lib.2.præs.85.nu.5. 100
Idem est in officialib.ibi.nu.6.
Quod etiam tempore syndicatus procedit.nu.7.
Officialibus non nisi de pertinentibus ad officium eorum creditur.lib.2.præs.85.num.10. 101
Olei plura sunt genera præs.153.lib.4.nu.2. 170
Oleo legato quid præsumatur legasse testator.præs.153.lib.4.nu.1. eod.
Quod cibarium oleum censetur legatum, non autem quod deliciarum & voluptatis causa seruatur, vel valetudinis causa habetur.ibi.nu.4.
Oleum factum ex nucibus dicitur improprie oleum,& sic non continetur in legato olei, nisi aliter se habeat testatoris vel regionis vsus.ib.d.nu.5.
Onus per modum inducitur illi, cui sub modo relinquitur. præs. 146. libr.4. nume.14. 166
Onus adiectum institutioni non censetur repetitum in substitutione.præs.69.lib.4.nu 2. 65
Oneree duplici, quẽ onerare se velle, non est verisimile.lib.3 præs.12.nu.15.122
Operationes legis quæ inuisibiles sunt, inter facta non possunt connumerari. lib.1.q.71.nu.3. 6
Opinio est animi motus cum hæsitatione aliquid eligentis secundum Ripã. li.1.q.7.nu.53. 5
Opinio ea in iudicijs seruanda est, quæ verior, meliorque præsumitur. lib.2. præs.71.num.1. 90
Opinio verior eam præsumi quæ a maiori Doctorum parte recipitur, & approbatur.ibid.nu.2.
Opinio DD. alicuius collegij, præfertur opinioni aliorũ singularium ibi.nu.9.
Quod tamen quomodo accipiendum.nu.10.
Opinio quæ Senatui, Rotæ, consilio, & parlamento placuit, magnam pro se habet præsumptionem.nu.13.
Opinio quæ Senatui aut Rotæ, consilio parlamentoque placuit nulla etiã lege sic determinante, magnam pro se habet præsumptionem nu.16
Licet etiam auctoritas Pontificis repugnet, vel alterius summi Doctoris. nume.17.
Vel contraria opinio videatur verior.nu.18.
Aut contra ipsam aliquando fuerit iudicatum.nu.19.
Vel extet statutum, certam alicuius opinionem sequendam.nu.20.
Idque adeo procedit, vt iudex in syndicatu condemnari possit.nu.21.
Opinio aduersus communem, consuetudine, & stylo approbata, præualet opinioni Senatus, consilij, Rotæ, aut parlamenti.nu.22.
Opinio alicuius sancti, munita auctoritate noui vel veteris testamenti, præfertur opinioni communi.nu.23.
Opinio contra communem, fulcita melioribus, & validioribus rationibus præualet.nu.24.
Opinio æqua,& benigna, præualet opinioni communi rigorosæ.nu.25.
Idem est si communem opinionem cõstituentes, in ea scientia vel arte sint imperiti.nu.26.
Opinio contra communem acceptanda est, si communis sit extra terminos quæstionis, quæ agitatur.nu.29.
Opinio aduersus communem retinenda est, si causa contra quam est communis, valde esset fauorabilis.nu 30.
Id tamen recte intelligendum. nu.31.
Opinio quæ testamento faueat amplectenda nu.32.
Opinio qua peccatum euitatur sequenda nu.33.
Opinio libertati fauens accipienda.nu.34.
Item quæ reo fauet nu.35.
Aut quæ est contra fiscum.nu.36.
Opinio quæ communis sit, quando non constat, iudex quam maluerit sequi potest.nu.37.
Opinio quæ communis dicatur.nu.39.
Opinio eius qui duobus in locis eam sequutus est, ad cõstituendam communem, præferenda ei qui in vno loco tantum.nu.43.
Sic & ea, pro qua plus scripsit nu.44.
Vel quam vltimo loco affirmauit,& probauit.nu.45.
Opinio posterior diligentius considerata præsumitur.nu.46.
Opinio Doctoris an seruanda potius ea sit, quam de iure respondendo, vel quam docendo legendoque approbauit, aut quam sequutus est, in aliquibus commentarijs.nu.48.
Opinionem DD. cõmunem vim consuetudinis obtinere.lib 2.præs.71.n.4.90
Opinionem cõem iusta aliqua causa suadente postponi posse. ibid.nume.27.
Opinionem communem iusta aliqua causa suadente postponi posse ducit ad concordiam.lib.2.præs.71.nu.47. 91
Opinionem in conflictibus inter Theologos & interpretes iuris Pontificij, deferendum est canonistis.ibid.nu.49.
Opinionibus dubijs iudex sequi debet eam, quam in sui conscientia iudicat veriorem.ibid.nu.38.
Opinionibus adeo dubijs, vt veritas nequeat discerni, iudex iure suo potest rẽ controuersiam æqualiter inter contendentes diuidere.ibid nu.50.
Opinio minor est quam fides firma,& credulitas, qua quis firmiter credit ita esse. præs.94 lib.6.nu.19. 121
Opinio aliqua si est approbata in foro & iudicijs, ab ea non est recedendum, & si in contrarium sit magis recepta doctorum opinio.præs.34.lib.5.n.10. 242
Ab antiqua enim fori practica non est recedendum.ibi.nu.11.
Opiniones nouas & singulares afferens in materia fidei, easque pertinaciter tuetur contra omnes receptas sententias, suspectus est de hæresi. præs.6.lib.5 nu.39. 205
Oppositum idem operatur in opposito, quod propositum in proposito.præs.60.lib.4.nu.56.
Optione legata quid legatum præsumatur.præs.150 lib.4 nu.1. 169
Oratio dicitur esse mentis interpres.præs.25.lib.6.nu.7. 290
Orationes quando sint perfectæ, qualitas posita in vna non censetur in alteta sed etiã econtra quando sunt imperfectæ præs.178.lib 4.nu.12. 192
Oratores electi, præsumuntur idonei,& grati principi suo li.2 præs.86.n 7 101
Orbilius grammaticus sui quoque nominis oblitus est.præsumptio.45.lib.6.nume.32. 286
Ordines sacros qui suscepit post perpetratum delictum, præsumitur in fraudem suscepisse & quando & a quo iudice puniri possit.præsumpt.70.nume.35.& 36.lib.6. 314
Ordines sacros suscipere volens, probare debet, se legitime natum.quotiẽs de se contraria fama extat secus cessante cõtraria fama præs.54.lib.6 nu.26 310
Ordo an, & quis obseruandus, in præsumptionibus ex hominis dispositione colligendis.lib.1.q.28.nu.1. 14
Ordo scripturæ in dubio obseruandus.ibid.nu.2.
Ordo iudicij obseruatus non præsumitur nisi probetur lib.2.præs.23.nu 11.64
Ordinarius iudex factus præsumitur, cui princeps vniuersitatem causar. ni cõmisit.lib 2.præs.16.nu.32. 19
Ordinarius ad sacerdotium, præsumitur solemniter promotus, quando ordinarius est vir spectabilis,& magnæ probitatis.lib.3.præs.132 nu 37. 211
Ordines minores sub maioribus includuntur lib.3.præs.132 nu 42. eo.
Ornamentum & mundus quid differant apud Iurisconsultos. præs. 163. lib.4. nume.2. 178
Ornamentis mulieri legatis quid præsumatur legasse testator. præsumpt.163 lib.4.nu.1.5.& per tot. 178.
Quod autem veniunt lapilli, margaritæ & gemmæ nisi alia appareat ex coniecturis testatoris voluntas. ibi nu.3.
Veniunt autem carrucæ, si mulier eis vtebatur, ibi.nu 10.
Osculum impudicum arguit adulterium, vnde mulier ex eo redditur suspecta, quæ suspicio iudicis arbitrio pro violenta & indubita haberi potest. præs.41.lib.5.nu.26. 265
Contra, quod non sit vrgens coniectura.ibi.nu.29.& 33. eo.
Osculum est actus venereus & impudicus, non infert tamen fuisse cõmissum adulterium.ibi.nu.30.
Dicitur autẽ adulterij præparatorium,& sic futurum arguit.ibi.nu.31.& 33.
Et si maritus ad probandum adulterium deducat osculum impudicum succumbet.ibi.nu.33.
Osculum impudicum non connumeratur inter coniecturas, a iure receptas ad probandum commissum adulterium, vnde ob id mulier dote priuari non debet.ibi.nu.35.& seq.
Mulier autem ob osculum impudicum punienda est pœna extraordinaria iudicis arbitrio.ibi.nu 37.
Et põt priuari legato sibi relicto sub conditione, si honeste vixerit ibi.n.38.
Osculum quod beneuolentiæ signum est, verum metum in rapta cessare significet lib.3.præs.4.nu.23. 111
Oues recuperans a lupo ereptas tenetur eas restituere vero domino, aliequi furtum committit.præs.29.lib.5.nu.28. 258

P

PAcem in dubio ruptam non præsumi.lib.3.præs.144.nu 4. 223
Pacisci nemo potest de vero adulterio nec præsumpto.secus de præsumpto præsumptione hominis. præs.41.lib.5 nu.16. 264
pacisci nemo potest de re aliena.præs.76.lib.4.nu.20. 75
pacta insolita arguunt contractum simulatum,& fœneraticium. præsumpt.3. lib.5.num.104. 242
pactum accedens vltra dispositionem statuti qualitatem vel naturam obligationis non mutat.præs.109 lib.4.nu.42. 133
pactũ nudũ de iure canonico idẽ operatur quod actio. præs.134 nu.57.li.3.216
pactum vnius non extenditur contra alterum, nec facto vnius alter prægrauetur.lib.3.præs.13.nu.6. 125
pactum in dubio nudum præsumi.lib. 3.præs.40 nu.1. 145
pactum vrgentis quomodo diuidatur.ibi nu.9.
pactum vestitum præsumi, quando subiecta materia id significat.nu.12.
pactum aliud expressum, aliud tacitum.lib.3 præs.42.nu.1. 146
pactum expressum quid ibi.nu.2.
pactum tacitum quid sit.nu.3.
pactum duorum consensu perficitur.nu.5.
Et tacitus ille sufficit.nu.14.
pactum etiam tacitum, vt paciscentis hæredi prosit, factum præsumitur.lib.3. præs.47.nu.6. 150
pactũ circa factũ personæ cohærẽs initũ, non præsumitur pro hæredib.initũ.15.
pactum personale de non petendo, non egreditur personã paciscẽtis nu. 16.
pactum de reuendendo, rem minoris facit valoris lib 3 præs.122 nu.9. 192
pactum de reuendendo non emptionem & venditionem, sed pignus contractum arguit.nu.10.
pactum de reuendendo iustum esse, & diuina humaneque lege permissum. num.11.& 13.
pactum de reuendendo fieri ad certum tempus, melius esse quam perpetuo. lib.3.præs.122 nu.76. 195
pactum nudum, etsi titulo sit inualidus, ob secutas tamen præstationes, cur confirmetur lib.3.præs.131.nu.31. 207
pacto de reuendendo quando non præsumatur contractus fœneratitius, etiam aliqua læsione interueniente.lib.3.præs.122.nu 12.& 14. 193
Et quid si nec fraus interueniat nec læsio.nu.16.

pacto de retendendo in voluntatem vel emptoris, vel venditoris collato, emptor semper facit fructus suos.ibi.nu.17.
pactum factum de dote reddenda patri dotanti, vel eius fratri hæredi, si filia decessisset sine liberis, prodest etiam filijs patris, post mortem pactum factum pr.s.lib.1.q.23.nu 16. 11
pacta clandicantia, veluti omnia ad fauorem emptoris adiecta, contractum simulatum arguunt, & feneratitium lib.3.præf.122.nu.79. 196
Eam tamen solam coniecturam non sufficere.nu 80.
pacta contrahentium magis spectanda quam verba. præsumpt. 150. numc. 13. lib. 3. 227
pacta vestita tanquam species continentur proprie, sub nomine pacti in genere.lib.3.præf.120.nu.3. 145
pacta insolita, & contra naturam contractus, simulationem arguunt. libr. 3. præf.122.nu.65. 195
pacta reprobata arguunt simulationem.ibid. nu 68.
pactis pluribus, in vno eodemque instrumento appositis, nec prius datur vel posterius.lib.3.præf.134.nu.23. 214
pallij vsus Archiepiscopo concessus, priuilegium personale est, & cum eo pallium sepelitur.lib.3 præf.103.nu.8. 179
paliola quid essent, & quid stragula.remissiue.præf.161.lib.4.nu.5. 176
panis an contineatur appellatione frumenti.præf.151 lib.4.nu.9. 169
panni, qui in domo erant, legatis, non censentur legatæ vestes.præf.161.lib.4. nume.21. 177
Papa ardua ecclesiæ negocia cum consilio Cardinalium expedire solet.præf. 34.lib.6 nu.8. 290
Non tamen compellitur eorum consilium sequi.ibi nu.25.
Papa non præsumitur concessisse ea, quæ irrationabilia sunt.præsum.31.lib.6. nume. 4. 289
Papa si cohortando aliquid iubet, & aliquis recusando exhortationem illã, negat potestatẽ, vt hæreticus puniri potest.præf.44.lib.5.nu.11. 266
Papa potest dispensare circa ea, quæ lex canonica positiua prohibet.præf.79. lib.4.nu.44. 86
Papa si eadem die Potestariam Bononiæ duobus dedit, & incertum est cui primo dederit, præfertur is, qui est in possessione.præf.69.lib.6.nu.10. 319
Papa conferens beneficium consanguineo, præsumitur motus affectione sanguinis non reuelatione spiritus.lib.3.præf.54.nu.6. 155
Papa quando peccet, alienando bona Ecclesiæ in consang. suos.ibid.nu.7.
Papa etiam sine causa potest auferre beneficium ab eo cui contulerat. lib. 2. præf.10.nu.19.55. Aliquibus dissentientibus.ibi.nu.20.
papiensis collegij, de iure respondendi institutum.lib.2.præf.71.nu.12. 90
Papinianus tempore Septimij Seueri vixit, qui anno salutis 195. imperare cœpit, & illius præfectus prætorio extitit deinde interfectus iussu Caracallæ. præf.37.lib.4.nu.18. 32
Papirius Romanus Claudiam sororem grauidam reddidit. præsumpt.17.lib. 5.num.17. 250
Paradisum non reperiri affirmans, purgatorium, vel infernum, hæreticus præsumitur.præf.6.lib.5.nu.12. 244
paraphernalia bona mulieris quæ dicantur lib 3.præf 8.nu.3. 116
paraphernalia bona, & extra dotem quomodo differant.ibi.nu.6.
paraphernalia vt bona dicantur, quid requiratur nu.33.
paraphernalium, & bonorum extra dotem, hodie nullam esse differentiam secundum Aretinum.nu 7.
paraphernalium bonorum fructus cur marito concedantur.ibid.nu.29.
paraphernalium bonorum administratio & custodia mandata dicitur marito.lib.3.præf.9 nu.1. 117
Secus in bonis extra dotem.nu.2.
paraphernalium bonorum, & eorum quæ mulier habet extra dotem, quoad fructuum perceptionem, nulla est differentia.ibid nu 3.
paraphernaliũ bonorũ fructus aut extra dotem, si adhuc extant, mulieri vel eius hæredibus sunt restituendi, nec maritus eos lucratur.nu.6.
paraphernalium bonorum fructus, inuita muliere consumens maritus, siue naturales siue industriales siue ciuiles sint restituere tenetur.nu.7.
Et quæ sit ratio.nu.8.
parahernalium aut bonorum extra dotem, fructus industriales volente muliere maritus consumens ad æstimationem non tenetur.nu.10.
Contraria refertur opinio.nu.12.
Tertia opinio quæ distinguit.nu.15.
paraphernalium bonorum fructus præsumitur mulier virum habere voluisse, nullam quando dotem constituit. nu 21.
Idque præsertim si maritus diu possederit.nu.22.
paraphernalibus in bonis aut extra dotem, nec consentiens nec contradicẽs mulier, quoad fructuum perceptionem & consumptionem, tenetur maritus ad restitutionem tam naturalium quam industrialium.lib.3. præsumpt. 9 num.19. 116
par in parem non habet imperium.lib.1.præf.5.nu 6. 51
parentes qui proprie dicantur secundum vulgarem hominum appellationẽ. præf.86.lib.4.nu.18. 99
parentes post Deum opt. max. quanti facere debeamus. præsumpt.11.libr.5. nume.1. 248
Et parentum contemptus quod genus peccati sit, & quam graue scelus. ibi. num.2.& 3.
parentibus magis tenemur quam filijs, etsi filios magis diligamus quam ipsos parentes: amor enim non respicit retro. præsumptio. 100. libro 4. nume. 30. 158
parentes nimis sapientes communiter generant filios stolidos.præsumpt.58. lib.6.nume.13. 313
parentum successio est quodammodo naturali ratione descendentibus debita. Et hinc ascendentes descendentibus sua bona relinquere velle præsumptio est.præf.33.nu.1.lib.4. 54

Paries an & quando proprius vel communis præsumatur.

paries præsumitur proprius, & non communis quando habet inscriptionem, quod ædificatus fuit ab aliquo suo sumptu.præf.73.lib 6.nu.3. 321
paries illius esse præsumitur, qui a suo latere immissum signum habet vltra dimidium ipsius muri, si autem non excedit dimidium præsumitur communis præf.73.lib.6.nu.10. 321
Idem quando extant fenestræ perforantes totum murum ex parte vnius tantum, quia illius paries præsumitur, si vero essent plures fenestræ vna vni vicino altera alteri, tunc paries censetur communis.ibi.nu.11.
Idem quando extant fenestrelle ex vna parte parietis tantum; si vero ex vtroque latere extant præsumitur communis.ibi.nu 12.
Idem quando extant tubuli camini, vel latrinæ, si enim sunt citra medium muri particularis illius paries præsumitur, si vero sunt intra medium muri præsumitur communis ibi nu 13.
Idem quando extant fistulæ vel canales intra vel citra mediũ muri. ibi.n.14.
Idem quando extãt inserti lapidibus annuli, quibus alligari solẽt equi, si enim ab vno latere sunt tantum inserti, particularis est paris, si ex vtraque parte extant, communis censetur ibi.nu.15.
Idem quando extant in pariete lapides illi, quibus vites sustinẽtur, si ex vtraque parte sunt, arguitur paries communis, si ab vno latere tantum eius præsumitur, a cuius parte infixi sunt.ibid.nu.16.
Idem, quãdo extãt in ipso pariete lamvades fereæ. si ex vtroque latere sunt, communis, si ex vno tantum illius esse paries præsumitur.ibi nu. 17.
Idem quando eodem modo extant lapides perforati.ibi.nu.18.
paries talis præsumitur totus, qualis indicatur illa pars, in qua signa extant, præf.73.lib.6.nu.19. 322
paries si non habet aliquod signum vnde cognosci possit an sit communis vel particularis, & vnus vicinorum est in quasi possessione ipsius tanquã proprij hoc casu præsumitur ipsius, qui est in quasi possessione, præsumpt. 73.lib.6.nu.20. eod.
Et quando ambo vicini sunt in quasi possessione cõmunis cẽsetur.ibi.nu.21.
Et quod quando non extant nec signa, nec quasi possessio vnius, vel alterius ibid.num.22.
paries communis regulariter præsumitur cõmunis pro diuiso & quare. præf. 73 lib 6.nu.26. 321
Secus si adeo tenuis esset, vt super eo ædificari non posset, quia pro indiuiso præsumitur communis.ibi.nu.27.
paries, qui communis præsumitur, an præsumatur cõmunis pro diuiso, vel pro indiuiso hoc enim multum refert.præf.73.lib.6.nu.23. 321
Quando enim est communis pro indiuiso, vnus non potest illum altius tollere inuito Domino.ibi.nu.24.
Secus si est communis pro diuiso.ibi.nu.25.
paries inter vicinorum domus ædificatus an, & quando præsumatur, communis inter ipsos vicinos, vel proprius alicuius eorum.præf.73.lib.6.nu. 1. 321
Quod extantibus signis, quæ apponi consueuerant parietibus ad denotandum an proprius, vel communis sit paries ipsis adhibenda est fides.ibidem nume.2.
paries qui habet sculpta insignia præsumitur eius cuius sunt insignia.præf.73. lib.6.num.5.
parochianus is dicitur, qui totum annum partemuẽ anni maiori habitat in aliqua parochia ibique audiuit diuina, & percipit ecclesiæ sacramẽta.præf. 88.lib.6.num.1. 327
parochus is dicitur, sub cuius parochiali ecclesia contrahere volentes totum annum vel maiorem partem habitat.præf.88.lib.6.nu.3. eod.
pars sanior præfertur maiori numero nisi in numero magnus esset excessus. præf 85.lib 6.nu.4. 327
partes si conueniunt facere vnum, & deinde contrarium fecerint, præsumitur id potius errore fecisse, quam vt se corrigerent. præsumptio. 37. libr.6. nume.10. 291
pars pro salute animæ tutior amplectenda.lib.1 q.29.nu.50. 15
partem nullam semper præsumendum, qua pœna citatur.lib.3. præsumptio 144.num.1. 227
parte non opponente, multa admittuntur, quæ alias reijcerentur.lib. 1. quæst 53.num.5. 28
partes voluntatem suam secundum leges accommodasse præsumuntur, & quomodo id intelligendum.lib.1.q.46.nu 6.& 7. 23
partus similis iudicatur, si ex serua matre editus est.lib 1.q.14.nu.47. 8
partus quamplures fuisse editos exto ventre, vt C. Iulij Cæsaris. præf.51.lib.6. nu.18.& 16. 321
partus imperfecti aliquando sunt vitales, & succedere possunt. præf. 52. lib.6. nume.24. 306
partus quinquagenariæ etsi mirabilis, legitimus esse potest sanctione Iustiniani.præf.24. lib.5.nu.6. 254
partus septimestres vitales sunt.præf.52.lib.6.nu. 10. 326

Partus suppositio an & quando præsumatur, & quomodo probari possit.

partus suppositi crimen inter delicta falsitatis enumeratur, & an & quando præsumatur.præf.24.lib.5.nu.1. 254
partus præsumitur suppositus, quando mulier eius est ætatis, vt secundum naturam concipere nequeat vt si excessit quinquagesimum annum. ibi.nu.4.
Et quid de partu mulieris non excedentis quinquagesimum annum.ibi.nu.5.
partus censetur suppositus, si mulier steterit diu sterilis, & vsque ad illud tempus, in quo se peperisse asserit sed non satis vere, vt ibi.nu.11.
partus suppositio præsumitur, quando mulier asserens se prægnantem passa non est ventrem inspici & custodiri.& quomodo sit huiusmodi partus suspectus.ibid.num 15.
Idem quando mulier recessit ex vrbe, & ius se contulit, nulla secum ducta obstetrice, nullaque re necessaria ad puerperium.ibi.nu.16.
Atqui suspicionem potius hoc arguit quam suppositionem.ibi.
partus suppositio præsumitur, quando constat, tam paulo ante natum fuisse ex alia puerum, & hunc traditum alicui magna familiaritate coniuncto illi mulieri, quæ se nunc peperisse dicit ibi.nu.17.
Idem quando testibus probatum est, quod eo tempore, quo mulier asserebat se grauidam, visa est ab ea deici aliqua culcitra, qua venter tumidus fieri poterat.ibid.nu.18.
partus suppositi coniectura ducitur, vt si mulier post mortem mariti se nunquam prægnantem esse dixit per longum temporis spacium nu.19.
Idem quando nullus præsens fuit tẽpore, quo mulier se peperisse dicit.ibi.n.20.
Idem quando partus editus non assimilatur ipsi mulieri, nec eius marito sed leuis est hæc coniectura.ibi.nu.21.
Idem quando fama oritur, partum fuisse suppositum.ibi.nu.22.
Idem si mater confessa est, se partum supposuisse.ibi.nu.23
partus suppositus non præsumitur, quando nulla extitit causa supponendi ipsum partum.ibi.nu.25.
Idem quando nulla extat spes lucri vel cõmodi supponendi partũ. ibi.n.26.
Idem si probatur summa mulieris probitas & integritas.ibi.nu.27.
Idem quando mulier de huiusmodi crimine accusata sponte se iudici præsentauit, & carcerem liberter est ingressa ibi.nu.28.

Idem

I N D E X.

Idem quando filius qui asseritur suppositus, diu perseuerauerit in quasi possessione filiationis. ibi. nu. 19.
Partus ille non præsumitur suppositus quem amor paternus filiŏ esse ostendit. præs. 56. lib. 6 nu. 1. 312
Partus fœtusque mulieris quibus signis aut coniecturis cognosci possit perfecte vel immediate editos. præs. 52. lib. 6. nu. 1. 305
Qui enim partum immature ac intempestiue editum asserit, præsumptionē contra se habet. ibi. nu. 2. & 4.
Partus immaturitas atq; imperfectio validis atq; vrgentibus præsumptionib. probari debet. ibi nu. 5.
Partus dicitur aliquando immaturus aliquando imperfectus. ibid. nu. 6.
Immaturus dicitur, cum intempestiue editus est. imperfectus, cum ad sui corporis perfectionem aliquid deficit. ibid. num. 7.
Et immaturus is creditur, qui editus ante septimum mensem est, vel octauo mense. ibidem.
Partus immaturitas ex eo præsumitur, quod maestra, seu secunda, vel illa pellis, in qua partus est inuolutus, non est matura, & immaturam tunc esse dicunt obstetrices, cum incisa sanguinem non emittit. ibi. nu. 16.
At coniecturam hanc non esse veram & probabilem ostenditur. ibi nu. 17.
Et nunquid ex vehementi tussi, qua affligebatur mulier partus immaturitas coniecturari possit, ita quod abortum fecisse dicatur. ibi. nu. 20. & seq.
Partus suppositio testibus probari potest. præs. 24. lib. 5 nu. 3. 254
Partum suppositum coniecturis probatur. lib. 1. q. 58. nu 7. 29
Passio est effectus actionis. lib. 1. q 14. nu. 70. 8
Passibiles qualitates cur sic dictæ. lib. 1. q. 14. nu. 36. 6.
Passum continetur nomine viri, & quid sit. præs. 152. lib. 4. nu. 19. 170
Parum & nihil æquiparantur. præs. 29 lib. 6 nu. 25. 288
Parauini Collegij mos de iure respondendi. lib. 2. præs. 71. nu. 11. 90

Patris amor erga filios quantus sit.

Patris erga filium tantus præsumitur amor, vt magis velit filio quam sibi beneficium conferri. præs. 96. lib. 4. nu. 25. 115
Patris amor, & affectio erga filium incredibilis est: & præsumitur magis ipsum filium diligere quam ecclesiam, maximè quo ad legitimam. præs. 83. lib. 4. num. 37. & 44. 92
Patris erga filium tam incredibilis est amor vt propriam gloriam quam ipsi vitæ ante ferre solemus gloriæ filij postponere soleat. præsump. 56. libro 6. numero 13. 312
Pater & filius quo casu censeantur vna & eadem persona præsump. 18. libr. 4. numero 36. 15
Pater & filius censentur vna & eadem persona. præs. 89. lib. 4. nu. 79. 105
Patris & filij vna & eadem censetur persona, & filius dicitur portio corporis ipsius patris: & pater & filius censentur vna caro. præsump 18. libro 4. num. 27. 33. & 37. 14
Patris & filij non reputatur eadem persona in prudentia, & fide. præs. 58. lib. 6. nume. 12. 313
Pater præsumitur diligere filium plusquam seipsum, & dicitur eadem persona cum filio. præs. 37. lib. 4 nu. 12. 32
Pater non minus diligit filium quā seipsum, vnde præsumptio est, quod quemadmodum quis seipsum offendere nolit ita etiam nolit filium lædere, & si quid in filium commisit, id correctionis gratia admisisse. præsumitur. præs. 14. libr. 5. nume. 1. 248
Pater censetur magis diligere filios quam propriam vxorem. præsump. 139. lib. 4. num. 6. 156
Pater præsumitur plus filium diligere quam vxorem, præcipuè quando agitur de successione. præs. 141 lib. 4. nu. 20. 161
Pater præsumitur magis diligere filium, quàm extraneam sobolem. præs. 186. lib. 4. num. 35. 202
Et præsumitur semper voluisse conseruare ius legitimæ successionis inter suos ipsius filios. ibi. nu 36.
Pater quando, & quantum præsumatur diligere filium, præsumitur enim semper eum diligere, & hoc præsumptione iuris sumpta ab ipsa natura. præsum. 56. lib. 6. nu. 1. 311
Et pater vel mater non præsumuntur illi qui filios non diligunt. ibi. nu. 2.
Pater præsumitur plus diligere filium, quam semetipsum præsump. 56. libr. 6. numero 4. 312
Et si pro delicto torquendi sunt pater, & filius, primum torquendus est filius in conspectu patris, vt pater ipso citius verum confiteatur vt qui magis timeat in filio, quam in semetipso. ibid. num. 5.
Pater quantum affligatur videns pro peccatis suis filium pati. nu. 7.
Pater non dicitur liberatus a carcere, si filium ibi dimisit vel obsidem dedit, numero 11.
Patres magis terrentur in personam filiorum quam in propriam. præs. 33. libr. 5. nume. 8. 261
Pater præsumitur æquè diligere filios primæ & secundæ vxoris. præsump. 75. lib. 4. num. 2. 73
Pater testando præsumitur magis dilexisse filios quam extraneos. præs. 130. lib. 4 num. 15. 150
Pater testando præsumitur magis diligere suos descendentes, quam substitutum extraneum. præs. 180. lib. 4. nu. 20. 201
Pater præsumitur sumere bonum consilium pro filio. præs. 54. lib. 4. nu. 9. 47
Pater præsumitur voluisse sumere bonum consilium pro filio. præsump. 36. li. 4. nume. 3. 29
Pater præsumitur capere bonum consilium pro filijs. præs. 81. lib. 4. nu. 30. 89
Pater præsumitur semper bonum consilium pro filio sumere. præsump. 56. lib. 6. nume. 15. 312
Et præsumitur per sępe inuisere consueuisse ipsum filium in Gymnasio existentem. ibi. nu. 16.
Et pro filio tandem omnia vult pater. ibi. nu. 17. & seq.
Pater an mater filium plus diligat ex Aristotele, & de immenso amore matrum erga filios & quarundam impietate. præs. 56. no. 22. & 23. lib 6. 312
Pater præsumitur velle seruare æqualitatem inter filios. præs. 26. li. 4. nu. 22. 20
Pater non præsumitur contemplatione filij naturalis velle excludere filium legitimum. & ideo si filio substituit alium filium, naturalis non faciet deficere conditionem præs. 78. lib. 4. nu. 62. 83
Pater si donat filio benemerito non expressis ipsis benemeritis, præsumitur donasse illorum contemplatione, alioqui donatio non valeret. præsum. 4. lib. 6. nom 13. 274
Pater non præsumitur dolo facere, si filium quem in potestate habet, non exhibet. præsumptio. 29. libro 6. numero 8. 287
Pater præsumitur magis diligere natum filium se viuo quam natum se mortuo. præs. 36. lib. 4 nu. 10. 29
Si in testamento igitur dicat si me mortuo nascenir & nascatur eo viuo, & non mutauit testamentum cum potuerit, præsumitur velle decessisse intestatus. ibi. nu. 11.
Pater præsumitur magis diligere natum se viuo, quàm nasciturum se mortuo. præs. 26. lib. 4. nu. 15. 20
Pater censetur magis diligere filios natos quàm nascituros. præsump. 33 libro 5. nume. 22. 261
Patris culpa vel peccatum non debet nocere filio in his, quæ ipse filius aliunde habet præs. 96. lib. 4. nu. 21. 115
Patris factum non debet obesse filio. præs. 38. lib. 4. nu. 13. 33
Patris macula filijs antea natis minime præiudicare debet, quin vti possint priuilegijs, quibus vti poterant ex paterna dignitate ante crimen commissum. præs. 33 lib. 5. nu 39. 262
Patris professio filio nocere non potest. præs. 55. lib. 6. nu. 20. 311

Pater ad quæ teneatur filijs.

Pater tenetur de iure communi præstare alimenta filio & eius vxori præsum. 157. lib. 4. nu. 41. 174
Pater naturalis tenetur ad impensam studiorum pro filio naturali: tenetur enim ad pietatis officia erga filium. præs. 191. lib. 4. nu. 10. 216
Pater non tenetur filium diuitem alere. præs. 96. lib. 4. nu. 25. 115
Pater non tenetur filio emancipato restituere illud, quod est sibi relictū. præs. 23. lib. 4. nu. 6. 17
Pater cogitur consentire filio recipienti dotem ab vxore, & se obligare. pręs. 190. lib 4. nu. 12. & 14. 214
Pater vel mater non possint obligare filium religioni tradendo ei habitum ipsum religionis. præs. 63. lib 6. nu 11. 325

Pater an & quando teneatur filiæ dotem constituere.

Pater tenetur filiæ dotem constituere, & sit etiam ipsam alere. præsum. 191. li. 4. nume 4. 216
Et eius successor ita tenetur præstare alimenta filio sicut tenebatur ipse pater. ibi. nu. 5.
Pater licet teneatur iure naturæ filium alere, non tamen tunc tenetur, cū ipse filius sua lata culpa assignatam pro alimentis portionem male consumpsit & dilapidauit. ibi. nu. 9.
Et non tenetur dotare filiam, quæ sibi semel assignatam malè consumpsit. ibid. nom. 11.
Pater non solum tenetur alere filium de præsenti, sed etiam ea facere, quibus in futurum seipsum alere & tueri possit. ibi. nu. 13.
Et si filios non aluerit, & necessaria eis non præstiterit, anathema censetur. ibid. nom. 16.
Non solum enim tenetur filio ad alimenta, sed etiam ad alia onera, quæ patri incumbunt. ibi. nu. 18.
Pater iure tenetur filiam dotare. præs. 189. lib. 4. nu. 6. 206
Et tenetur pro filio dotem recipere, & potest ad hoc cogi. ibi. nu. 24.
Et si non dotauit filiam dum viueret, sed dotem constituit in testamento, an id facere potuerit de rebus quæ subiacent restitutioni fideicommissi. ibid. num. 44.
Pater quando aliquid simpliciter relinquit filiæ, præsumitur dotis nomine reliquisse. ibi. nu. 49.
[illegible] nunquid possit alienare bona fideicommissi pro dotanda filia, quæ iam [illegible] matrimonio copulata, cum non teneatur dotare filiam iam nuptam. [illegible]d. num. 52.
[illegible] potest filiam exhæredare, quæ se inuito nupsit, nisi ipsam iam ætate annorum 25. effectam neglexerit matrimonio copulare. ibi. nu. 54.
Tenetur autem filiæ dotem dare, quæ nupsit ipso consentiente, siue dos sibi fuerit promissa, siue non. ibi. nu. 56.
Et tenetur ipsi filiæ dotem constituere, etiam si ipso inconsulto nupsit viro indigno, si 25. excessit annum. ibi. nu. 58.
Et id fortius procedit, si nupsit viro digno, ibi. nu. 59.
Quid autem si ante 25. annum patre inscio nupsit viro digno, & iam ipsi dos promissa fuerat. ibi. nu. 60.
Et quid si in dicto casu nulla dos fuerat promissa. ibi. nu. 61.
Et nunquid bona fideicommisso subiecta possint alienari pro dote constituenda in supradictis casibus. ibi.
Pater tenetur dotare filiam non iure obligationis sed iudicis officio. ibidem numero 62.
Contra, quod imo iure actionis teneatur ibi. nu. 64.
Pater tenetur dotare filiam etiam diuitem, ad alimenta verò ei non tenetur. ibid. num. 66.
Et tenetur dotare filiam iam nuptam & ob id potest alienarè bona fideicommissi pro dotis constitutione. ibi. nu. 72.
Tenetur enim ipsi filiæ dotem constituere, & ipsam matrimonio collocare. ibid. num. 73.
Pater nunquid teneatur dotem constituere filiæ ex bonis fideicommissi, si ipsa ante 25. annum ipso patre inscio nupsit indigno, & ipsi dos non fuit promissa. ibi. nu. 76. & seq.
Pater ita tenetur filiæ dotem constituere pro matrimonio spirituali, sicut & temporali. ibi nu. 91.
Et tenetur filiæ vltra legitimam aliquid dare, quando legitima est adeo tenuis, vt viro copulari non possit, nisi dos excedat legitimam. ibi. nu. 104.
Et si reliquit ipsi filiæ legitimā, quæ sufficit pro dotis constitutione, non potest alienare ipsa bona fideicommissi pro constituenda sibi dote. ibi. n. 117.
Et quid si reliquit legitimam filio, qui habuit etiam trebellianicam, & omnia is consumpsit, nunquid filia dotanda possit alienare bona fideicōmissi; quæ tantum supersunt. ibid. nu. 118.
Et quid si ipse testator grauauit filios restituere omnia bona, & prohibuit alienationem etiam ex causa dotis, nulla dote relicta filiæ, quæ a fratribus excluditur ex dispositione statuti. ibi. nu. 119.
Pater non potest assignare filiæ pro dote feudum, quando habet alia bona libera, ex quibus possit eam dotare. ibi nu 170.
Pater si reliquit dotem filiæ, quæ est exclusa a statuto propter masculos, pręsumitur purè legasse. præs. 146. lib. 4. nu. 43. 167
Pater si iam filiæ dedit dotem, & deinde mortuo genero eam dotem exegit, & eidem filiæ postmodum legatum fecit, præsumitur animo compensandi fecisse. præs. 109. lib. 4. nu. 22. 132

Idem quando econtra, pater fecit legatum filiæ, & deinde ei dotem numerauit hæc enim numeratio dicitur facta in cōpensationem legati ibi.nu.23
Si autem legat filiæ non expresso dotis nomine, intelligitur legasse pro dote, & si animo compensandi. ibi.nu.24.
Idem quando non ipse pater dotem numerasset pro filia, sed eius filius. ibidem nume.25.
Idem dicendum quò ad accessoria dotis, & eius appendicijs, in cōpensationem enim dicitur factum legatum.ibi.nu.27.
Idem quando compensatione reiecta ex ipso legato, congrua dos remaneret apud filiam ibi.nu.23.
pater si aliquid legat filiæ, quam dotare tenetur censetur legasse animo compensandi cum dote.præs.109 lib.4 nu 7. 131
pater si relinquit centum filiæ si nubet, & quinquaginta si monasterium ingrediatur, non valet hæc dispositio.præs.189 lib.4 nu 92. 209
pater licite potest legare filiæ mille, si nupserit, & si monasterium ingrediatur ducenta tantum.præs.63.lib.4.nu.4. 96
Contra, nu.26.& male.

Pater quid teneatur relinquere filijs, & quos ipsis substituere debeat: quando possit ipsos grauare: quos alios instituere possit. Et quando possit filios exhæredare.

pater & cæteri ascendentes præsumuntur velle relinquere hæreditatem filijs, & descendentibus ex eis præs.33.lib.4.nu.1. 24
patris hæreditas magis debetur filio quam econuerso.præs.33.lib.4.nu.3.eod.
pater si habet prolem legitimam, prohibetur relinquere nepoti ex filio spurio præs 96 lib.4.nu 26. 1.6
Idem si ipse nepos natus ex filio incestuoso.ibi.nu.27.
pater si in testamento duos filios instituit, vniuersaliter vnum, & alterum in re certa, institutus ille in re certa quare non habeatur pro legatario. præs. 20.lib.4.nu.5. 16
Et quid si vsus est verbo obliquo vel cōmuni iuncto verbo directo.ibi.nu 6.
pater instituto filio post eius mortem substituit ei Titium nepotem ex d.filio. Decessit d.filius grauatus relictis d.Titio & alijs filijs.numquid omnes d.filij concurrant cum Titio, an vero ij se Titius consequatur dimidiam hæreditatem iure fideicommissi, & concurrat in alia dimidia cum alijs fratrib. præs.89.lib.4.nu 115. 107
pater si vna cum filio extraneum instituit, & vtrunque grauauit restituere, in personam filij subintelligitur conditio, si sine filijs decesserit. præs. 59. lib.4.nu.52 103
Secus in personam extranei.ibi.
pater instituta filia in re certa, & in reliquis exclusa, si instituit filios, & vno eorum decedente sine filiis substituit superstitem sub illis verbis, sine filijs non comprehenditur neptis testatoris ex filio prædefuncto, sed exclusa censetur.præs.85.lib.4.nu.8. 96
Idem quando pater substituit agnatos in perpetuum.ibi nu.9.
Idem quando extant alia signa, quibus demonstrauit testator, velle bona seruari in familia.ibi.nu 10
Idem si extat statutum in ciuitate, quod in successione intestati fœminæ excludantur stantibus masculis.ibi.nu.11.
pater filia in re certa instituta, si instituit filium, cui sine filijs decedenti substituit extraneum, an fœminas comprehendisse præsumatur.ibi.nu.12.
Quid si instituit filios, quos inuicem substituit, relicta fœmina, cui aliquid reliquit, & dixit: & si omnes filij decesserint sine filijs substituo filiam in vita tantum: si decessit vnus filiorum relicta filia, an ipsa faciat deficere conditionem ad exclusionem aliorum ibid.nu 13.
pater si duas filias in certis rebus instituit, & duos filios instituit heredes vniuersales deinde dixit omnes filios meos inuicem substituo, an fœminæ censeantur inuicem substitutæ cum masculis vulgari substitutione.præs.60.lib. 4.nu.11.& nu.seq.cum declaratione vt nu.14.& 15. 52
pater solo nutu testari potest inter liberos.præs.19.lib.4.nu.12. 15
pater potest testari pro filio furioso, si is perpetuo sit furiosus.præs.50.libro 4. numero 15. 43
Et quid si habet dilucida interualla. ibi.
Pater pro filio impubere testari potest nempe ei pupillariter substituendo vsque ad pubertatem: vltra pubertatem secus.præs.47.lib.4.nu.2. 42
pater si vsus est in testamento verbo obliquo tantum, non præsumitur hæredem fecisse præs.20.lib.4.nu.9. 16
pater si in primo testamento reliquit iure institutionis, & in secundo simpliciter, qualitas iure institutionis non censetur repetita in 2.præsum 176 lib. 4.nume.4. 192
pater præsumitur adhibere voluisse clausulam codicillarem in testamento inter liberos.præs.32.lib.4.nu.16. 22
pater non censetur extraneum propriæ soboli velle præferre.præsump.37.lib. 4.nume.14. 32
pater si filio suo impuberi substituit, si in pupillari ætate decesserit an is filius præsumatur decessisse impubes.præs.162.lib.4.nu 4. 197
pater potest filio pupillo substituere ex quadam dispensatione contra communes iuris regulas, quæ tamen est fauorabilis.præs.59.lib.4.nu.53. 36
pater substituendo filio eius personam sustinet, & dicitur facere, quod ipse filius fecisset.præs.59.lib.4.nu.63. 37
pater substituendo nomine filij præsumitur disponere sicut disposuisset ipse filius si testari potuisset.præs.39.lib.4 nu.81.& nu.85. 30
pater non potest facere exemplarem substitutionem filio sui iuris effecto, eius sic quemadmodum extraneis præs.50.lib.4.nu 5. 43
pater si simpliciter grauat filium suum hæredem institutum post mortem suam restituere ecclesiæ, intelligitur si ipse filius decesserit sine filiis præsum. 83.lib.4.nu.48. 92
pater si instituit filium & ipsum grauauit post mortem suam restituere alteri, subintelligitur conditio, si sine liberis decesserit.præs.89.lib.4.nu.19. 102
Et idem quando auus instituit nepotem, vel proauus pronepotem.ibid.
pater non præsumitur grauare velle filium onere fideicommissi.præsump.71. lib.4.num.4. 68
pater non potest grauare filium in eius legitima, potest tamen filio impuberi substituere, atque ita pro eo testamentum facere. præsump.72.libr. 4. num.2.& nu.3. 70
pater si diuisit bona inter filios & ea illis assignauit, iureq; dominij transtulit, si decedat condito testamento, in quo ipsos grauauit ad restitutionem, non tenentur d.cta bona restituere sic ipsis assignata, & ibi redditur ratio. præs.196.lib.4.nu.12. 222
Secus si filij eadem bona concessertint patri cū facultate testandi ibi. n.13.
pater quando relinquit filio illegitimo, cum factus erit legitimus & capax successionis ipsi filio statui poterit terminus, intra quem se legitimari faciat, alioquin sit exclusus.præs.96.lib.4.nu.38. 116
patri sicut nō est permissum aliquid relinquere filio spurio, ita nec est ei concessum vt prohibeat molestiam ipsi spurio inferri.præs.96.lib.4 nu.9. 115
Et hæc prohibitio habet locum, vt nec pater possit aliquo titulo oneroso filio spurio relinquere.ibi.nu.10.
Et idem quando spurius caperet manu aliena ex dispositione ipsius patris. ibid.num.11.
pater si legauit vxori aliqua in vita, & deinde vxorem & filiam æqualiter instituit, & si filia sine liberis decesserit, voluit totam eius hæreditatem peruenire ad ecclesiam, exceptis legatis, numquid mortua vxore superstite filia debeantur ecclesiæ legata.præs.37.lib.6 nu.12. 291
pater si propria pecunia acquirit emphyteusim pro se & filio spurio, admittitur spurius causa alimentorum, nisi alimenta excederent debitam quantitatem.præs.96 lib.4.nu 30. 116
pater præsumitur bona mente exhæredasse filium.præs.28.lib.4.nu.2.& 4. 21
Et quando mala mente præsumatur id fecisse.ibi.nu.5.
pater præsumitur bona mente filium exhæredasse, quando iussit hæredi scripto restituere integram hæreditatem, vel saltem legitimam ipsi filio exhæredato.ibi.nu.7.
Et quam sit vtilis hæc exhæredatio.ibi.nu.8.& 9.
pater si præteriuit posthumum in testamento, in quo apposuit clau codic.cōceptam hoc modo, si non valeret an censeatur filius grauatus onere fideicommissi erga heredem scriptum.præs.32.lib.4.nu.6 23
præteritum imperfectum includit tempus præsens, & futurum ibi. & quid operetur, & quando non verificetur de futuro ibi
pater potest bona sua vendere, & precium in mare proijcere, in præiudicium filiorum.præs.83 lib.4.nu.7. 90
pater ignoranter prætereto posthumo adiecta clausula in testamento si non valebit, & c.si extant coniecturæ, ex quibus colligi possit ipsum voluisse grauare onere fideicommissi, si rumpet testamentum, an præsumatur grauatus.præs.32 lib.4.nu.10. 23
pater qui ignoranter præterijt posthumum adiecta clausula si non valebit, & c.si nato posthumo tandiu superuixit quod potuisset mutare testamentum, & non mutauit.an præsumatur grauasse ipsum filium, vel potius voluisse decedere intestatus.præs.32.lib 4.nu.12 23
Et quid si nato posthumo pater morte præuentus an potuit mutare testamentum.ibi.nu. 13
Quid si pater non modo non cogitauit de posthumo verum nec nulla spes erat, quod nasceretur an illa claus.operetur onus fideicommissi. ibid.nu.14.
pater si scienter præterijt filium iam natum, quid præsumatur ipsum velle operari clausulam codic.præs.32 lib.4.nu.2. 23
Et quid si præteriuit posthumum in testamento, in quo apposuit clausulam codicillarem conceptam verbis præsentis temporis si non valet & c.an nato posthumo rumpatur testamentum.ibi nu.3.
pater si scienter præterijt posthumum adiecta clausula codi. in testamento concepta verbis futuri temporis an præsumatur voluisse grauare posthumum restituere fideicommissum heredi scripto in testamento præsum.32. lib.4.num.7. 23
Et quid si pater cogitauit in specie tantummodo de posthumo quem prætermi apposita clausula in testamento.ibi.nu.8.
Et quid si ipse pater ignoranter prætereat posthumum cum eadem met clausula.ibid.nu.9.
pater non præsumitur filium iniuste exhæredasse præs.10.lib.4.nu.12. 10
Nec moriens præsumitur immemor vitæ æternæ ibi.
pater tres habens filios, si duos tantum hæredes fecit, & tertium quem solebat habere, non nominauit, præsumitur eum tacite exhæredasse. præs. 36. lib 4.num.30. 30
Secus si pater, vel mater non cogitauit de tertio filio nascituro, nec potuit morte præuentus mutare testamentum.ibi.
pater acquirit vsusfructus ex bonis filio relictis.præs.23.lib.4.nu. 5. 17
pater non potest rem filij sine decreto alienare.præs.38.lib.4.nu.10. 33
pater, auus, & reliqui ascendentes quo casu inter extraneos hæredes numerentur, quib. institutis, vxor relicta vsufructuaria consequatur ipsum vsumfructum non autem sola alimenta.præs.140.lib.4.nu.3 & 4.& sequen. 158

Patre & filio simul defunctis, quis primo obijsse præsumatur.

Pater & filius si vna in bello mortui sunt, & dubitatur, quis primò sit vita functus, pater prius præsumitur mortuus.præs.48 lib 6.nu.2. 301
pater & filius pubes si vna simul perierunt bello ruina aut naufragio, & agitur de superexistentia respectu successionis, quis primo mortuus præsumatur. præs 50.lib.6 nu.21. 304
præsumitur enim pater ordine naturæ mori ante filium.ibi.nu.22.
Quod patre & filio eodem tēpore mortuis tunc pater prius decessisse præsumitur quando pia causa habet succedere.ibi.nu.25.
Cum declaratione, vt ibi.nu 26.
Secus si coniecturis apparet filium prius decessisse.ibi.nu. 27.
Non præsumitur autem quod filius pubes superuixerit patri in supradicto casu, quando agitur de superexistentia respectu successionis extranei.ibid. num.28.29.& 30. & seq.
Quando autem agitur de superexistentia respectu patris vel alterius ascendentis, præsumitur filium prius decessisse, & quare. ibi.nu.30.
Idem si filius sit impubes.ibi.nu.32.
Idem dicendum in filio vel filia, qui paululum excessissent ætatem pupillarem. ibi.nu.33.
patre, & filio, marito vel vxore in bello vel naufragio simul mortuis, si ignoratur, quis primo decesserit, is successor præfertur qui possidet.præs.63.lib. 6.nume.12. 319

Pater qua pœna possit filium afficere: quando ipsum possit natalibus restituere, & an possit illum legitima priuare.

pater potest iuste requirere iudicem, vt carcerari faciat filium suum, & eum certa a se designata pœna afficiat.præs 14.lib.5.nu.2. 249
Declara id non procedere, quando pater non esset persona honesta & discreta ibi.nu.3.
pater si relegat filium in aliquo loco, vel carceri includat, nō potest accusari de carcere priuato, q̄a animo corrigendi ipsum id fecisse censetur. ibi.nu.4.

pæ-

Præsumitur enim ob pietatem paternam eum potius retinere sub custodia quam in carcere ibi. nu 5.
Pater verberans filium suum clericum non incidit in excommunicationẽ, quia præsumitur id fecisse animo corrigendi ibi nu. 6.
Et si excedit modum in castigando ipsum filium punitur solum de excessu, non autem de omnibus percussionibus. ibi. nu. 7.
Pater offerens filium suum nocentem iudici, non præsumitur offerre, vt ipsum summo supplicio afficiat, imo filius sic oblatus mitiori pœna erit puniendus. ibid. num. 8.
Idem de patre & filio hebræis. ibi.
Pater sicut potest filium illegitime natum iustis natalibus restitui facere alijs filijs inuitis, an pariter possit ipsemet filius mortuo patre legitimationem impetrare, si pater ipse fuit huius propositi. præs. 80. lib. 4. nu. 1. 87
Quod præs. multorum auctoritate probatur. ibi.
Quomodo autem constare possit de hac patris voluntate, & an sufficiant coniecturæ. ibi. nu. 2.
Pater præsumitur voluisse filium legitimari, quando dedit mandatum procuratori, vt impetraret legitimationem, & non perfecta legitimatione decessit. ibid. nu. 6.
Secus quando vel verbis vel facto declarasset voluntatem suam, quod non vult filium legitimari, vel lacerasset rescriptum impetratæ legitimationis. ibid. num. 7.
Pater censetur voluisse filium legitimari, quãdo sua epistola significaret velle illum legitimari. præs. 80. lib. 4. nu. 8. 87
Idem quando in testamento dixit, quod volebat hunc filium quem naturalem esse sciebat, fore sibi legitimum successorem. ibi. nu. 9.
Et idem etiam quando prædictum testamentum defectu solemnitatum vel alterius causæ effectum est nullum. ibi. nu. 10.
Idem quando ipse pater in testamento filio naturali pupillariter substituit, nulla mentione facta, quod esset naturalis. ibi. nu. 11.
Et idem dicendum, quando pater instituisset hunc filium illegitimum sub conditione, quando capere poterit. ibi. nu. 12.
Pater vel mater si afferunt aliquem esse filium suum, intelligitur quod afferãt esse legitimum præs. 54. lib. 6. nu. 21. 309
Pater si relinquit filio legitimam, & ecclesiam in residuum hæredem instituit, non valet testamentum fauore ecclesiæ. præs. 189 lib. 4. nu. 128. 211
Si autem instituit filium, & eum grauauit restituere, demonstrauit, se velle priore loco prouidere filijs, deinde ecclesiæ. ibi. nu. 129.
Patri permissum est, ne aliquid relinquat filio professo vltra eius legitimam. præs. 82. lib. 4. nu. 11. 91
Paterfamilias ille præsumitur, qui communi opinione ita habitus est, ob id, quod se pro tali gerebat præs. 55. lib. 6. nu. 29. 311
Pater videns filium creari decurionem, & tacens, dicitur consentire illi creationi. præs. 99. nu. 17. lib. 6. 334
Pater adoptiuus non tenetur alere filium adoptatum, contra opin. Gl. Specu. Bal. & Lambertini lib. 1. q. 35. nu 26. 17
Pater vel alius qui dotare tenetur, dotem promittens, arbitrio boni viri promisisse censetur. lib. 1. q. 43. nu. 9. 21
Pater substituendo filio extraneum, præsumitur filios ex eo natos excludere voluisse. lib. 1. q. 23. nu. 14. 11
Pater substituens filio impuberi, censetur substituisse etiam si in pupillari ætate decesserit. ibi. nu. 15
Pater notarius, quando possit recipere instrumentum pro contractu gesto a filio lib. 2. præs. 51. nu. 19. 78
Pater præsumitur stipulari filijs, non vt filijs, sed vt hæredibus. libro 3. præsum. 38. nume. 14. 145
Pater acquirens pro filijs, præsumitur non vt filijs, sed tanquam hæredib. acquirere lib. 3. præs. 48. nu. 1. 150. Ratio quæ sit. nu. 2.
Pater filiis vt filiis tantum præsumitur stipulatus, si sibi stipulatus non sit. ibidem num. 7.
Idem si aliter sibi, aliter filiis sit stipulatus. nu. 8.
Aut stipulatur aliquid personæ cohærens. nu 9.
Aut tale, quod ad filios vt tales, non tanquam hæredes transeat. nu. 10.
Vel adiecta sit aliqua conditio id significans. nu. 15.
Pater alienando bona, præsumitur filijs lucra matrimonialia reseruasse. libr. 3. præs. 20 nu. 1. 129
Estque hæc præsumptio iuris nu. 2.
Pater filij minoris bona administrans, sine Prætoris decreto alienat. libro 3. præs. 81. num. 5. 165
Pater donator in eadem voluntate vsq; ad mortem perseuerasse dicitur, si tacite vel expresse, eam non reuocarit lib. 3. præs. 19. nu. 69. 136
Patris assertioni, iusta se de causa filium exhæredasse, quando credatur. libr. 3. præs. 29. nu. 39. 135
Idem si minus, quam cæteris relinquat nu. 40.
Patris de bonitate & affectu in liberos lex multum confidit. libro 3. præsum. 81. num. 4. 165
Patri litiganti aduersus filium, non creditur de ætate filij ad detrimentum eius. lib. 2. præs. 51. nu. 26. 78
Patri personæ valde honestæ, & in dignitate positæ, plena datur fides. libro 2. præs. 51. nu. 21. eod.
Patrem filio recte consuluisse præsumitur lib. 3 præs. 127. nu. 16. 201
Patre & filio dotem restituere promittentibus casu quo inter ipsos contentio sit, ad patrem peruenisse præsumitur si ipse solus familiam administret. libr. 3. præs. 14. nu. 11. 126
Reiectis alijs opinionibus. nu. 9. & 15.
Quid autem sit dum ambo recipere & administrare consueuerunt. nu. 16.
Patre filio impuberi substituente per vulgarem expressam, dicimus contineri tacitam pupillarem, & an illa dicatur ficta vel præsumpta. libr. 1. quæst. 9. nume. 5. 6
Patre repudiante quod sibi erat acquirendum, vt acquiratur filio, aduentitiũ dicitur non profectitium. lib. 3. præs. 29. nu. 96. 137
Patre bannito legitima ex bonis matris sibi debita in filium banniti defertur, eiq; acquiritur irreuocabiliter, ita vt pater a banno restitutus illam non recuperet. præs. 46. nu. 14. & 15. lib. 5. 268
Quamuis patriam potestatem in filium recuperet & efficiatur capax omnium acquirendorum. ibi. nu. 16.
Filio autem bannito & bonis illius publicatis huiusmodi legitima tanquam quid aduentitium non publicatur ad commodum fisci. ibi. nu. 17.
Patri fides adhibenda, quando de filij persona loquitur. præsumptio. 56. num. 20. libro 6. 312
Patria, dicitur communis omnium nostrum parẽs, pro qua nos totos ipsi dedere, & pro ea mori, atq; in ea omnia nostra ponere ac quasi consecrare debemus. præs. 12. lib. 5. nu. 2. 248
Et qui non diligit eam, impius præsumitur. ibi. nu. 3.
Patriæ multa debemus multa parentibus, & multa mulieis, sed filiorum causa omnia volumus. præs. 56. lib. 6. nu. 19. 312
Patriam propriam post Deum & parentes diligere debemus, & id ius gentiũ iubet, quare præsumitur quilibet suam ipsam patriam diligere. præsum. 12. lib. 5. num. 1. 248
Patriæ causam causæ nostræ anteferendam Horatii Coclitis testimonio deprehenditur. præs. 13. lib. 5 nu. 1. 248
Patriam deserens, vel rus potius habitans quàm ciuitatem, non dicitur impius, quando iustis de causis id facit. præs. 12. lib. 5. nu. 10. eod.
Patronus asserens intra debitum tempus præsentasse probare debet. præs. 77. lib. 6. num. 10. 323
Patronus qui petit tanquam pauper alimenta sibi præstari a liberto, debet suam paupertatem probare. præs. 25. lib. 6. nu. 17. 286
Patronus consentiens nuptiis libertæ, ius operarum donare præsumitur. lib. 3. præs. 33. nu. 6. 140
Patronatum præsumi ecclesiam illius loci, vbi ædificata est. libr. 3. [illegible] 90. num. 19. 269
Patrimonium augere in dies quis præsumitur, lib. 1. q. 14. nu. 67. 8
Patientia sola, cum de magno præiudicio agitur, non præsumi facit titulum lib. 3. præs. 8. num. 55. 116
Patientia mulieris in permittendo virum administrare bona sua, non præsumit ea dotis nomine constituta lib. 3. præs. 6. nu. 73. 175
Neque etiam vt præsumatur promissa dos congrua. nu. 76.
Patientia mulieris in permittendo virum administrare bona sua, dos constituta censetur, iis in locis, vbi statuta cauent bona mulieris in dotem data censeri. ibi. nu. 77.
Idem si adsint aliquæ coniecturæ, quibus coniici possit eam in dotem dare voluisse nu. 78.
Pauper de præsenti, præsumitur etiam retro fuisse pauper lib. 1. q. 24. nu. 46. 12
Pauper non præsumitur effici diues. præs. 26. lib. 6. nu. 11. 287
Pauper qui fuit olim, nunquid hodie talis præsumatur. præs. 25. lib. 6. nu. 9. 286
Pauper præsumitur facilius deierare quàm diues. præs. 4. lib. 5. nu. 9 243
Paupertas non est habitus permanens, sed variabilis. præs. 25. lib. 6. nu. 1. 286
Peccandi consuetudo etsi multum operetur ad præsumendum contemptum in foro exteriori, nil tamen facit quo ad forum conscientiæ. præs. 44. libro 5. nume 4. 266
Peccans spe absolutionis consequendæ virtute indulgentiarum non potest ex vi ipsarum absolui. præs. 10. lib. 5. nu. 6. 247
Peccator in quacunq; die, & in quacunq; hora conuersus fueris, impietas eius non nocebit ei. præs. 94. lib 6. nu. 3. 331
Peccator, qui peccati pœnitentiam egit non dicitur amplius peccator. præs. 32. lib. 5. num. 36. 260
Peccatum mortale per se suique natura operatur remotionem a sacramentis præs. 49. lib. 5. nu 22. 270
Peccatum originale non est in essentia animæ, sed in potentia sola. præsump. 1. lib. 5. num. 9. 237
Peccata parentum non imputantur filijs, quæ post eorum natiuitatem parentes commiserunt. præs. 33. lib. 5. nu. 32. 262
Intellige de pœna excommunicationis. ibi. nu. 34.
Peccatum primi parentis non efficit, quin ab ipsa natura homo creatus sit bonus, sed illi bonitati aliquod attulit impedimentum, quod per Christi Saluatoris nostri mortem, & ex sacri baptismatis lauacro penitus sublatũ fuit. præs. 1. lib. 5. nu. 12. 237

Peculium an & quando legatum præsumatur: & quid legato peculio contineatur.

Peculium an & quando legatum præsumatur: & quid ex præsumpta testatoris voluntate legato peculio contineatur, & quid ex eo deducatur, & quãdo extinguatur. præs. 155. lib 4. nu. 1. & per tot. 171
Peculio legato continentur nomina debitorum: non autem comprehenditur id, quod dominus debet seruo. ibi nu. 7.
Et peculio legato cuius temporis peculium debeatur. ibi. nu 14.
Ex peculio legato non deducitur æs alienum, seu quod ipsimet testatori debetur, quando ipse testator specialiter reliquit res peculii. præsump. 155. lib. 4. nume. 12. 172
Peculium a domino relictum, si dubitetur an fuerit relictum seruo manumisso, vel alteri, cui seruum ipsum legauit, nunquid debeatur, & cui. præs. 155. lib. 4. nu. 2. & seqq. 171
Peculium præsumitur relictum seruo, si coniecturis apparet, testatorẽ voluisse legare peculium vt si ex ipso peculio grauauit seruum præstare quantitatẽ, quam alias non haberet. ibi. nu. 5.
Peculij legati nomine cõtinetur et id, quod seruus dederat domino custodiæ & depositi causa donec ab ipso manumitteretur præs. 155. lib. 4. nu. 9. 171
Peculij legatum ex quibus minuatur. ibi. nu. 10.
Et quando non minuatur. ibi. nu. 11.
Peculij legatum reuocatione extinguitur, & quomodo reuocetur, remissiue. ibid. num. 15.

Pecunia nomine quid veniat, præcipuè in legato omnium bonorum.

Pecunia nunquid veniat nomine rei mobilis, & inter res mobiles contineatur in legato. præs. 138. lib. 4. nu. 1. 154
Quòd si reposita est in arca, vt inde non amoueatur, sed sit loco præsidij cõtinetur quidem in legato rerum mobilium ibi. nu. 2.
Quid autem si non fuit in arca reposita loco præsidij, sed vt impenderetur ibidem num. 3.
Pecunia si est reposita in arca vt vel impenderetur, vel mutuo daretur, & testator legauit omnia sua bona mobilia, censetur legata etiam dicta pecunia. ibid. num. 4.
Idem quando testator indefinitè legauit mobilia ibi nu 6.
Et hoc etiam si pecunia esset fœnori & cambijs destinata. ibi. nu. 7.
Non censetur autem legata, quando testator legat res mobiles existentes in domo. ibi. nu. 8.
Idem si fuerat destinata à testatore, vt reponeretur in arca, sed non fuit adhuc reposita, habetur enim pro non reposita, nec legata censetur sub nomine mobilium. ibi. nu. 11.

Idem quãdo pecunia fuit reposita in arca, sed dubitatur an ibi sit loco præsidij, vel vt impendatur, vel mutuo detur. ibi nu. 11.
pecunia in arca testatoris reperta nunquid includatur fideicommisso omnium bonorum ab eo relicto. præs. 197. lib. 4. nu. 2. 223
pecunia subrogata loco rei mobilis in legato rerum mobilium continetur. præs. 138. lib. 4. nu. 12. 154
Non comprehenditur autem, quando in loco, in quo testator testatus est, communis loquendi vsus est, quod appellatione bonorum mobilium non venit pecunia. ibi. nu. 13.
pecuniam qui numerauit statim post stipulationem, stipulationi respectu præsumitur numerasse. præs. 12. lib. 6 nu. 24. 277
pecuniæ exactæ quæ fuerunt apud tutorem præsumitur esse apud eius hæredem. præs. 61. lib. 6. nu. 12. 314
pecunia falsa non dicitur pecunia, nec soluentem liberat. lib. 3. præsump. 131 numero 17. 206
pecunia reperta penes mulierem, ipsius fuisse præsumitur, si maritus id sit confessus. lib. 3. præs. 51. nu. 27. 153
Et saltem re præsente, & tacente marito mulierem pecuniam suo nomine alicui numerare. ibi. nu. 28.
Distinguit tamen Alciatus nu. 29. 30. & 31.
pecunia in saculo alicui tradita, præsumitur deposita. lib. 3. præs. 69. nu. 1. 162
Idque tum maxime, si vt recipiens custodiret dictum sit. nu. 2.
Aliud est, si concessus fuerit illius vsus. nu. 3.
pecuniæ solutioni destinatæ dominium etiam in alijs contractibus quam mutuo transferri. lib. 3. præs. 58. nu. 2. 158
pecuniam legans testator, præsumitur de vsuali & currente intellexisse. lib. 3. præs. 76. num. 2. 164
pecuniam confitens recepisse, & intra triennium exceptionem non numeratæ non obijciens, præsumptionem iuris, & de iure contra se habet. lib. 1. q. 61. num. 3. 30
Contra eam tamen admitti probationem in contrarium, ex creditoris confessione etiam extraiudiciali. ibi. nu. 16.
pecuniam mutuo suscipiens, arma emens, homines conducens, indicium delicti facit vt torqueri possit. lib. 1. q. 89. nu. 120. 43
Neque innocens est is, qui pecuniam concredidit. nu. 121.
pecuniam in vtilitatem Ecclesiæ conuersam, præsumptionibus & coniecturis probari. lib. 3. præs. 55 nu. 4. 155
Quarum prima est ab indigentia tempore pecuniæ acceptæ. nu. 5.
Alia ab administrationis ducta probitate, & integritate. nu. 6.
Tertia in summa modica. nu. 7.
Quarta si satisfactum sit causæ, ob quam pecunia accepta fuit. nu. 8.
Quinta, quando codices administrationis haberet aduersarius, eosq; edere recusaret. nu. 9.
pecuniam mutuo susceptam, filio in causam patris conuertente, cessat S. C. Maced. lib. 3 præs. 68. nu. 1. 162
Quamuis ab initio suo nomine mutuo suscepisset. nu. 2.
pecuniam solutioni paratam fuisse, coniecturis probatur secundum Alciat. li. 3 præs. 58. nu. 3. 158
pecuniam solutioni destinatam esse, non præsumi, ratioque huius. ibidem numero 4. & 5.
pecuniam solutioni paratam quæ coniecturam præbeant. nu. 6.
personæ qualitas. nu. 7.
Considerandum tamen esse debiti summam. nu. 10.
Si quis sit debitor depositi. nu. 11.
Et de quo deposito accipiendum nu. 12.
Si semel in promptu debitor habuerit. nu. 13.
Si creditor asserenti debitori se paratam habere fidem, det vel assentiatur. numero 16.
Si tamen de ipsarum partium præiudicio tantum agatur. nu. 17.
Si testes affirment se penes debitorem tantam, quæ solutioni sufficiat vidisse nume. 18.
pecuniæ non numeratæ exceptio competit intra biennium tantum. præsump. 145. num. 1. lib. 3. 223
Idq; procedit etiam in clerico qui nomine & ad commodum suæ ecclesiæ confessus est se mutuo accepisse. ibi. nu. 5. 224
Et multo magis ad commodum sui patrimonij. ibi. nu. 8.
procedit etiam dicta regula in successore debitoris qui confessus fuit se recepisse etiam si sit pupillus vel minor. ibi. nu. 10.
Idem etiam si debitor probare vellet suam exceptionem oppositam post biennium. nu. 12.
Contraria tamen opinio recensetur. ibi. nu. 13.
pecuniam fuisse numeratam in lapso biennio an sit præsumptio vel fictio. ibid. numero 2.
Et in hoc opinio auctoris nu. 3.
peluis quid sit. præs. 160. lib. 4. nu. 13. 176
In pendentibus a voluntate vnius si non valet quod ago vt ago, nec valebit, vt valere potest & quando hoc procedat. præs. 2. lib. 4. nu. 20. 3
pœna non potest indici, nisi expresso iure cautum sit. præs. 49. lib. 5. nu. 1. 270
pœnã non meretur, qui aliquid agit lege permittente. præs. 189. li. 4. n. 80. 209
pœna illa præsumitur imposita, quæ conformatur verborum improprietati: si enim repugnat sermonis improprietas, non præsumitur imposita mitior pœna. præs. 49. lib. 5. nu. 14. 270
Et pœna illa debet imponi, quæ alioqui non repugnet legi vel menti iudicis ibid. num. 17.
pœna mitior & lenior præsumitur a lege vel iudice imposita, ex quo in pœnis stricta admodum fieri debet interpretatio. præs. 49. lib. 5. nu. 2. 270
Secus in delictis atrocioribus & grauibus. nu. 19.
Et secus quando alias dispositio nihil operaretur. ibi. nu. 20.
Et secus quando ex mitiori pœna insurgeret occasio delinquendi. ibi. n. 23.
Vel quando delictum quasi impunitum remanere. ibi. nu. 28.
pœna capitalis si sit a lege indicta interpretatur de pœna excommunicationis, vel de carcere perpetuo. præs. 49. lib. 5. nu. 4. 270
pœna imposita contrahenti matrimonium cum consanguinea non habet locum quando solum contraxit sponsalia. præs. 93. lib 6 nu 6. 330
pœna imposita a statuto offendenti officialem non habet locum aduersus cũ, qui offendit vxorem officialis. præs. 121. lib. 4. nu. 8. 143
In pœnis pecuniarijs in dubio præsumitur de mitiori. præs. 49. lib. 5. nu. 13. 270
In pœnalibus ne lata interpretatio, quatenus sermonis proprietas suadet. præsum. 49. lib. 5. nu. 15. eod.
Et admittitur extensio in pœnalibus ne alioqui delictum remaneat impunitum. ibid. num. 26.
In pœnalibus stricta fit interpretatio, & odiosa censentur. præsump. 4. libr. 6. numero 33. 274
pœna corporis afflictiua non imponitur ex pſumptione testi fidedigno coniuncta. lib. 1. q. 98. nu. 1. 48
Et quæ causa sit. nu. 2.
pœna pecuniaria vbi imponenda venit, cum præsumptione testis fidedignus sufficit. ibid. nu. 3.
pœna minor arbitrio iudicis imponi debet, quando de delicto constat, solummodo suspicionibus hominis vel legis. lib. 1. q. 97. nu. 15. 46
pœna ordinaria indici non debet, quando de sola præsumptione hominis nõ violenta agitur. nu. 16.
pœna pro parte vnius in contractu apposita, non præsumitur, pro parte alterius repetita. lib. 3. præs. 144. nu. 3. 223
pœna adiecta vni contractui, non censetur repetita ad alium ibi. nu. 8.
pœnæ locum non esse, nisi expresso iure cautum legatur, vel ita sit actum. lib. 3. præs. 144. nu. 2. eod.
pœnæ ordinariæ deprecatio nulla est, vbi vehemens est perpetrati criminis præsumptio lib. 1. q. 97. nu. 20. 47
pœnam delicti princeps sine causa remittere potest. lib. 2. præs. 10. nu. 13. 55
pœnam extraordinariam locum habere, quando de delicto constat ex præsumptione hominis vehementi lib. 1. q. 97. nu. 17. 47
pœnam debere ordinariam imponendam, quando præsumptio est violentissima, etsi non indubitata. nu. 38.
pœnam ex dispositione hominis debitam, recepta sorte principali remissam censeri. lib. 3. præs. 45. nu. 17. 149
Idque procedere, etiamsi creditor protestetur, saluo se iure consequendi æstimationem quanti plurimi fecisse. ibi. nu. 18.
pœnam remittendo iudex condemnato præsumitur etiam remittere infamiam lib. 2 præs 90. nu 10. 102
pœnam aliquam loco obligationis a lege subrogatam alternatiuam dici. lib. 3. præs. 45 nu 23. 149
pœna duplici afficiendum neminem. lib. 3. præs. 112. nu. 2. 184
pœna ordinaria puniri pro delicto posse eum, quem præsumptione iuris, & de iure constat deliquisse. lib. 1. q. 97. nu. 1. 46
Et quam ob causam. nu. 2.
pœna ordinaria quando iudex punire possit. ex præsumptione legis, secundũ quam de delicto constat, & quot modis id euenire possit ibid. nu 4. 5. & 6.
pœna ordinaria puniendum, quem deliquisse constat præsumptione hominis violenta, secundum quosdam. ibi. nu. 19.
Et per quem iudicem. nu. 22.
Aliæ referuntur opiniones. nu. 22 & 23.
pœnitens in extremo vitæ exitu ad vitã æternam consequi præsumatur. præsum. 94. lib. 6. nu. 1. 330
pœnitens verè in articulo mortis præsumitur saluari. præsumptio. 94. libro 6. nume. 25. 331
At dubitandum est de illius salute, qui pœnitentiam ad extremum vitæ suæ exitum perduxit. ibi. nu. 26.
Sicut enim dubia est pœnitentia, ita est dubia & ambigua ipsius salus. ibid.
pœnitentem in extremis nõ pſumi vitam æternam consequi posse, & quare. præs. 94. lib. 6. nu. 13. & seq. 331
pœnitens in extremis non Dei amore sed formidine mortis, & Inferni, non præsumitur saluari, & quare. ibi nu. 27.
pœnitentia in fine vitæ efficit, vt præsumatur, quem saluari, vt peccator absoluatur, & pœnitentiæ sacramentum ei concedatur. præsump. 94. libr. 6. numero 22. 331
Non tamen efficit vt certo credamus eum saluari. ibi. nu. 23.
pœnitere proprie dicitur, qui proprium errorem detestatur, & a proprio facto recedit. lib. 3. præs. 37. nu. 24. 144
pensio excessiua, a Pontifice modificata, ex iusta causa modificata præsumitur. lib. 2. præs. 10. nu. 23. 55
pensionem recipere, & emphyteutam expellere, non esse contraria. libro 3. præs. 112. num. 4. 184
pensionem pro futuro recipiendo, dominus emphyteutam in iure suo confirmat. lib. 3. præs. 113. nu 24. 185
pensionem præstans Ecclesiæ pro re tanquam emphyteutica per decennium, præsumptionem habet eam pro tali sibi fuisse concessam. lib. 3. præsumpt. 131. num. 67. 208
penoris legati nomine quid contineatur. præs. 156. lib. 4. nu. 1. 173
Quòd non venit acetum, quod paratum fuit causa extinguendi ignem. ibidem nume. 9.
Non continentur penoris nomine frumenti, & leguminum thecæ: & quid sint thecæ vel argulæ, vel sportæ. ibi. nu. 11.
Nec continentur antidota seu medicamenta. ibi. nu. 12.
Nec instrumenta pistrini, & vasa coquinaria. ibi. nu. 13.
Nec demum quæ promercij causa habebat testator. ibi. nu. 14.
Nec continentur dolia. ibi. nu. 16.
Et in penoris legato nunquid continentur omnia recondita in penu causa cuiuscunque vini. ibi. nu. 17.
penu legata, quæ Romæ sit, nunquid debeatur etiam existens in suburbijs. ibidem num. 19.
Et penu legata præter vinum, quod Romæ erat, quænam penus legata præsumatur. ibi. nu. 21.
percutiens aliquem præsumitur id fecisse animo se defendendi, non autem offendendi. præs. 2. lib. 5. nu. 5. 238
percutiens baculo non tenetur de vulnere læthali, quia nõ præsumitur habuisse animum occidendi. præs. 40 lib. 5. nu. 9. 263
Idem de eo, qui percussit faciem manu vacua. ibi. nu. 10.
percutiens baculo caput verberati, ex quo percussit in parte periculosa, præsumitur habuisse animum occidendi. ibi. nu. 11.
Intellige, & declara, vt ibi. nu. 12.
percutiens baculo vel lapide præsumitur habuisse animum occidendi, quando aliqua præcederent, quæ significarent ipsum habuisse animum occidendi. ibid. num. 14.
percutiens pomo ensis, cùm posset vulnerare ipso ense, non præsumitur habuisse animum occidendi. ibi. nu. 13.
Et quid in dubio. ibi. nu. 19.
percutiens vel vulnerans ira accensus, vel inferens multa & grauia vulnera, animum occidendi præsumitur habuisse. ibid.
percutiens aliquem, si statim attulit medicamenta vel quid simile fecerit, animum occidendi non præsumitur habuisse, imò nec etiam vulnerandi. ibidem nume. 29. eod.

per-

INDEX.

percutiens aliquem parua gladiolo præsumitur id fecisse animo non occidendi.præs.2 lib.5.nu.26. 238

percutiens pugnis vel calcibus non præsumitur habuisse animum occidendi. præs.47.lib.5.nu.7. 263

Secus si conijcit sagitas vel iacula.ibi.

peregrini,vel qui ciues Romani non erant,non poterant olim hæredes institui.præs 30.lib.6.nu.5. 288

perfectio illa appellatur,cui nil quod agatur,superest.præs.1.lib.6. nu.10. 271

Et perfectum id dicitur,quod ab alio nil mutatur ibi.nu.11.

periurus semel semper in posterum peierare præsumitur, & sic reijciendus est á iuramento præstando.præs.31.lib.5.nu.12. 260

periurus a dicendo testimonio repellitur etiam post obtentam absolutionē a periurio.præs.22.lib.5.nu 7. 253

periurus semel in futurum talis præsumitur.lib.1.q.24.nu.15. 12

periurus semel verum fateri non præsumitur.lib.2.præs.60 nu.9. 84

permissa omnia regulariter censentur,quæ expresse prohibita non reperiuntur.præs.16 lib.6.nu.2. 280

permissio est fauorabilior prohibitione.præs.16.lib.6.nu.3. eod.

permissum ob causam, censetur quatenus ea viget, & non vltra,permissum.lib.3 præs.29.nu.22. 134

periculum rei in se suscipiens præsumitur emisse.lib 3.præs.74.nu.2. 163

perpetuum præsumitur in dubio, quod temporale potest esse & perpetuum.lib 2.præs.109 nu.9. 184

persarum lege sancitum legitur Danielis.c.6.ne mutari vllo posit modo edictum aut lex,quam Rex persarum condidisset.præsum.34.lib.5.nu.4. 262

perseuerantia dissensus,& metus adhibitus ante cōtractum matrimonij præsumitur,quando ex post mulier petit matrimonij separationem.præsump.36.lib.6.num.7. 291

persistens in crimine notorio recusando correctionem suspectus est de hæresi.præs.6.lib.5 nu.12. 245

persona quenam dicatur indigna, cui filia nubere debeat.præsump. 189.libr.4.nume 85. 209

personæ cohærentia quomodo vnum magis altero cohæreat.præsum.92.lib.6.nume.5. 329

personæ identitas vnitasque probari debet ab eo,qui eam asserit.præsum. 15.lib.6 num.36. 279

Et probatur ex solius nominis proprij identitate.ibi.nu.39.

Et demonstratur expresso proprio nomine sub his demonstrationibus,Petrus Martini de Perusio.ibi.nu.40.

Et probatur multis alijs modis,vel probando nomen proprium cum aliqua demonstratione & signo.ibi.nu.43. & 44.

Vel probatur ex nominis vnitate,adiectis duobus signis vel indicijs.ibidem numero 45.

Vel probatur aliquibus signis vel stigmatibus in corpore.ibi.nu. 46.

personæ industria an & quando electa præsumatur.præs.92.lib.6.nu.1. 329

Quod tunc non præsumatur electa, quando verba arguunt electam non fuisse industriam.ibi.nu. 2.

personæ industria nunquid videatur electa quando mandatur factum, quod sui natura non cohæret omnino personæ, sed excellentia sola personæ id arguit.præs 92.lib.6.nu.9.& seq. 329

personæ industria censetur electa,quando committitur factum,quod ita sui natura cohæret ipsimet personæ,vt separari ab ea nō posit.præs.92.li.6.n.4. eo.

personæ industria præsumitur electa,quando mandatur factum,quod sui natura coheret personæ,nec personæ excellentia caret,sed tamen factum sui natura est graue,& arduum.ibi. nu. 13.

Idem quando ex verbis colligitur electam fuisse industriam personæ.ibid. numero 14.

persona personæ accessoria esse non potest.præs.154.lib.4.nu.9. 71

persona excludens substitutum quænam præsumatur ex coniectura mente testatoris.præs.62.lib.4.nu.36. 57

persona certa si est instituta, sed dubitatur, quænam illa sit, corruit institutio, nisi certificetur,& appareat,de qua sensit testator.præsump. 25.libro 4.nume.5. 19

persona incerta de certis instituta, quæ non certificatur an valeat institutio. præs.25.lib.4.nu.18. eo.

Et quid si certificetur indicijs aut coniecturis.ibi.nu.19.

persona penitus incerta instituta, corruit ipso facto institutio. præsum. 25.libro 4.nume.2. eod.

Idem in substitutione fideicommissa.ibi.nu.3.

Secus in institutione piæ causæ.ibi.nu.4.

persona intermedia consideratur in dispositione legis non hominis. libro 1.q.46.num.35. 24

persona quæ damnari debet certa sit oportet.lib 1.q.59.nu.2. 29

persona extrinseca in actu non subintelligitur.lib.3.præs.49.nu 24. 151

persona extrinseca non præsumitur lib.3.præs.132.nu 29. 210

personæ ob meritum,non est a iure cōi recedendum.lib.2.præs.51.nu.24. 78

personæ qualitas plurimum considerabilis, ad probandum vel præsumēdum animum aliquid facientis.lib.3.præs.135.nu.25. 217

personæ honestas probationem contra præsumptionem iuris & de iure admitti facit.lib 1.q.64.nu.2. 32

personæ indeterminatæ præsumptio circa condemnationem nil operatur. lib.1 q 59 num.1. 29

personæ egregiæ asserenti se syndicum ciuitatis creditur,temporis stante diuturnitate.lib.2.præs.33.nu.28. 68

personam duorum sustinere quis an posit.lib.3.præs.121.nu.7.& 11. 191

pertinacia in hæresi est grauissimum crimen,& ideo in dubio non est præsumenda.præs.7.lib.5.nu.20. 246

pertinentiæ feudi vel castri aliæ proximæ aliæ remotæ. libro 3. præsump.99. numero 7. 176

Et quæ sint proximæ.nu.8.& 9.

Quæ autem remotæ.nu.10.

pertinentiarum verbo in venditione castri solum iurisdictionem & castro cohærentia,non autem prædia intelligi.lib.3.præs.101.nu.5. 177

petens id,quod restituturus est,præsumitur dolosus.præs. 3.lib.5.nu.88. 242

Secus si petit alieno nomine.ibi.nu.89.

petitio partis in citatione, est de solemnitate extrinseca.libro 2. præsum.23. numero 8. 64

petrus Apostolus negati Saluatoris deploratione facta ab apostolatu non fuit deiectus.præs.47.lib.5.nu.11. 268

philippus Decius adeo senectute emarcuisse fertur, vt nullius legis aut paragraphi recordaretur.præs.45.lib.6.nu.35. 298

Phisiognomia mala,alijs adiuta adminiculis,torturæ facit locum. lib.1.q.89.num.130. 43

phreneticus is dicitur,qui habet mentem læsam, & aliquando sine causa oblivionem patitur.præs.45.lib.6.nu.10. 298

phrenetici alij hilares sunt alij tristes, alij facilius continentur,& intra verba desipiunt,& diuersæ quidem naturæ sunt.præs.45.lib.6.nu.4.

Et qui sint laqueis vinciendi.ibi.nu.5.

pignus potius præsumitur quam venditio, quando contrahentium pacta pignori,verba vero venditioni conueniant.præs.150.nu.14.lib.3.

pignus præsumitur potius quam in solutum datio,quando alias in dubio, verba pignori magis quam in solutum dationi conueniunt.ibid.nu.15.

Idem si qualitas pactorum contrahentium pignori & non in solutum dationi,adaptarentur.ibid.nu.16.

pignus in dubio,præsumitur idoneum,& sufficiens.lib.2.præs.93.nu.3. 103

pignus tanquam fortis accessorium, illius naturam sequitur. lib. 3. præsumpt.120.num.3. 191

pignoris venditio permissa debitori a creditore, non tollit ius pignoris, nisi venditione sequuta.lib. 3.præs.115.nu.49. 188

Eaque permissio remissionem iuris pignoris, non principalis debiti operatur num.50.

pignori sibi datam rem scienter ementes, præsumuntur inuicem consentire, & pignoris ius remittere.lib.3.præs.117.nu.8. 192

pignore conuentionali non transit dominium, nisi pro valore, & quantitate pignoris,secus in pignore iudiciali aut prætorio lib 2.præs.92.nu.3. 103

pignora a iudice victori assignata,pro toto debito assignata præsumuntur,& quæ sit ratio.lib.2.præs 92.nu.1.& 2. eod.

pignora limitate assignata a iudice pro certa quantitate, non præsumuntur pro toto debito assignata.ibid.nu.4.

Idem si creditor protestetur,se pignus nolle,nisi pro iusto suo valore. nu.5.

pignor restituto non censetur remissum ipsum debitum.præsumpt.140.num.24.lib.3.

Secus restituto chirographo debiti,& ratio differentiæ.ibi nu.25.

Pontifex,Episcopus,magistratus,Doctor,peritus in arte,semper electus præsumitur idoneus.lib 2.præs.86.nu.2.3.4.5.& 6. 102

Pontifex non abrogans leges ciuiles clare,& absolute, cēsetur eas approbasse,maxime quoad loca Cæsari subiecta.lib.1.q.80.nu.23. 36

Pontifici maximo omnis a Deo data potestas lib.2.præs.14.nu.2. 57

Pontificis potestas nulla est aduersus leges ciuiles, nisi cum iniquæ sunt, & iniustæ lib.1.q 80.nu.22 36

posita intra fines rei venditæ ad emptorem pertinent.præs.129.nu.18.lib.4.

pietas est fundamentum omnium virtutum: & consideratur etiam circa patriam magis quam erga parentes & propinquos, teste Cicerone. præs.89.lib.4.num.17. 102

pietas est relinquere piæ causæ.præs.189.lib.4.nu.123. 211

pietatis paternæ præsumptio fortior est erga filios quam erga causam piam. præs.189.lib.4.nu.121. eod.

Et pater relinquēdo filijs dicitur exercere pietatem paternam.ibid nu.123.

Pij Papæ V. Sanctio non licere patri relinquere quouis titulo filio spurio etiā legitimato quicquam ex quæsitis ex fructibus & alijs rebus ecclesiasticis. præs.96.lib 4.nu 4. 115

Et prohibuit non solum ipsis spurijs nihil posse relinqui,verum nec ipsorum coniugibus,parentibus filijs,vel alijs quibuscunque attinentibus.nu.5.

Inter placere & displicere datur hoc medium,non displicere.præsump.100.lib.4.num.21. 119

plebani seu parochiali libro quando adhibeatur fides.lib.2.præs.51. nu.54. 79

plebani liber,in quo descriptus est baptismus alicuius,quomodo probet ætatem.ibid.nu 56.

plures vbi nominatim coniunguntur in eadem oratione, in virilem quilibet admittitur:& quo casu reg. hæc procedat.præs.16.lib.4.nu.35. 15

plures collectiue nominati quando loco vnius habeantur. præsumpt.18.libr.4.nume.11. 13

pluralitas est ab eo probanda, qui in ea fundamentum constituit. præsumpt.15.lib.6.nu.2. 278

Idem de deducente identitatem,quia eam probare debet ibi.

pluralitas resoluitur in plures singularitates,quando respicit plures,& separatos effectus,secus si respicit vnum & eundem effectum. Communi tamen opinione resoluitur in plures singularitates etiam quoad vnum effectum nisi præsumatur contraria voluntas testatoris.præsumptio. 36.lib 4. numero 41. 31

pluralitas in delictis non præsumitur.præs.15.lib 6.nu.18. 279

Pompeius Magnus quanti fecerit Posidonium stoicum philosophum. præs.100.lib.6 num.8. 336

Pomponij responsum in l.si tibi puer.de lega.3.ibi,ad viscerationem.explicatur.præs.111.lib.4 nu.28. 137

In populo præsumuntur multi existere,qui non habeant sinceram fidem, sed potius præmio & mercede sint corruptibiles.præs.1.lib.5.nu.39. 238

portitor non præsumitur sine iusta causa noluisse traijcere currus onustos præs.31.lib.6.nu.6. 289

positi in conditione censentur vocati, quando testator dixit de hærede in hæredem,donec supersunt masculi de domo.præs.76.lib.4 nu.84. 78

Idem quando testator filio a se instituto substituit compendiose. ibi. nu.88.

positi in conditione non præsumuntur vocati vt succedant ex testamento.& ideo non possunt grauari.præs.62.lib.4.nu.55.56.Contra.ibid.

positi in conditione si sunt ex filijs & descendentibus testatoris, non censentur inuicem substituti.præs.62.lib.4.nu.57. eod.

Idem si partim fuerint positi in conditione, & partim honorati, quia non dicitur inter eos facta reciproca fideicom substitu.ibi.nu.58.

Declara id non habere locum,vt ibi nu.59.

positi in conditione quando sunt grauati, censentur etiam vocati, & consequenter reciproca dicitur facta inter eos substitu.fideicom. præs.62.libr.4.nume.60. 59

Verior autem est opinio,quod non possint grauari, vt ibi. & ideo inter eos non posse fieri reciprocam.ibi.

Positiones concludere possunt per præsumptiones.lib 1.q.56.nu.2. 28

positionib. quicquid deduci potest,id etiā probari potest. lib.1.q.61. nu.14 30

positionibus aduersarij varie respondens, præsumitur per fraudem respondere,& periurus censetur.lib.2.præs.43.nu.1. 72

positionibus respondere contraria animo corrigendi,permittitur.ibi.num.2.

positioni nemo tenetur respondere, qua detegi posset periurium suum. præs.1.lib.5.nu.22. 237

posse ea dicimur,quæ possumus honeste.præs.183.lib.4.nu.5. 197

Possessio qualis præsumatur, & quomodo retineatur, & qualiter amittitur, quosque effectus pariat.

Possessio præsumitur potius iusta quam violenta. præs. 2. lib. 5 nu. 17. 438
Possessionem non autem detentionem præsumi. præs. 68. lib. 6. nu. 2. 318
Possessio cum retineatur animo, ir animus durare non præsumitur vltra decennium. præs. 66. lib. 6. nu. 4. eo.
Possessionis continuatio non ob id solum præsumitur quod consistat in animo sed etiam quia mutatio non præsumitur. ibidem præsump. 64. lib. 6. nu. 19 & seq. 317
Possessionem habuisse defunctum tempore mortis suæ si dubitatur nō debet fieri missio in possessionem ex beneficio. l. vlt. C. de edic. diui Adr. tollen. præs. 64. lib. 6. nu. 21. 317
Possessio auferri potest facto alterius sine consensu spontanei animi possidentis. præs. 64. lib. 6. nu. 14. 316
Possessionis amissionem allegans eam probare tenetur. præs. 64. li. 6 nu. 6. eo.
Possessio facilius amittitur quam dominium. ibi. nu. 11.
Possessio vbi negatur conuinci debet negans alias non præsumitur possessio, quæ facta est. ibi. nu. 12.
Possessio nunquid arguat dominium. præs. 63. lib. 6 nu. 1. 315
Possessio arguit dominium in possessore. præs. 69. lib. 6. nu. 13. 319
Et in certis casibus, sola possessio etiam si ciuilis sit operatur dominij translationem. ibi nu. 14.
Possessio de præsenti, an & quando arguat quem de præterito possedisse. præs. 65 lib. 6. nu. 1. 317
Quòd regulariter ex possessione de præsenti nō præsumitur possessio præteriti temporis. ibi. nu. 2.
Possessio de præsenti arguit possessionem de præterito, quando ex ipsa possessione de præsenti colligi posset aliqua ratio, qua arguere possemus quod etiam olim quis possederit. ibi nu. 4.
Possessio efficit vt aduersarius sit actor. præs. 69. lib. 6 nu. 6. 319
Possessio hoc commodum affert, vt pro se præsumptionem habeat, & probandi onus in aduersarium reijciat. præs. 69. lib. 6. nu. 1. eod.
Non dicitur autem probatio, sed possessorem releuat ab onere probandi. ibid. num. 2.
Idem in quasi possessione, quia pro se præsumptionem pariter hēt. ibi. nu. 3.
Possessio hoc habet commodum vt ex ea præsumatur Prælatum acquisiuisse rem ante adeptam prælaturam, & sic ex bonis proprijs non autem ecclesiæ. præs. 69. lib. 6. nu. 15. 319
Possessio impedit exequutionem. præs. 69. lib. 6. nu. 25. eod.
Possessio ordinat iudicium. præs. 69. lib. 6. nu. 23. eod.
Et aliquando est causa implorandi officium iudicis. ibi nu. 22.
Possessio producit actum acquisitionis fructuum. præs. 69. lib. 6. nu 20. eod.
Et causa acquisitionem dominij mediante vsucapione vel præscriptione. ibid. nu. 19.
Possessionis causa adeo dicitur magna vt possit connumerari inter eas, in quibus non defertur iuramentum in supplementum probationis. præs. 69. lib. 6. num. 34. eod.
Et dicitur ita grauis causa, vt à sententia lata in possessorio permissum sit appellare. ibi. nu. 35.
Possessio ciuilis per decennium amittitur præs. 64. lib. 6. nu. 43. 317
Possessio ciuilis sola a qua procedit præscriptio non præsumitur vltra decennium. præs. 66. lib. 6. nu. 5. 318
Et decennio præsumitur amissa. ibi. nu. 6.
Possessio ciuilis cum retineatur animo, qui semel possedit, etiam nunc possidere præsumitur præs. 37. lib. 6. nu. 4. 291
Possessio diu diuisim obseruata arguit diuisionem inter fratres & socios. præs. 69. lib. 6. nu. 10. 319
Possessio seu quasi possessio præsumptionem facit pro eo qui in ea reperitur. præs. 55. lib. 6 nu. 22. 311
Et quid si primæuus naturæ status repugnat ipsi possessioni. ibi. nu 23.
Possessio medij temporis non arguit continuationem possessionis. præs. 64. lib. 6 num. 12. 317
Possessio præteriti temporis non arguit possessionem de præsenti quando quis se fundat in possessione aliena & quare. ibi. nu. 38. eod.
Idem quando aduersarius allegaret possessionem ad damnum eius quam olim possedit. ibi, nu. 39.
Idem quando non constaret de possessione de præterito nisi confessionē partis. ibi nu. 42.
Idem quando allegans continuationem possessionis iamdiu non possideret naturaliter, vt puta quia lapsum esset decennium. ibi. nu. 42.
Idem quando quis allegaret possessionem de præsenti, ex quo de præterito possedit & cōstaret modico quidem tempore cum amisisse possess. naturalem. ibi. nu. 44.
Idem quando ex alia efficaciori præsumptione appareret, quod imo hodie iste non possidet. ibi. nu. 45.
Idem quando possessio antiqua fuit probata per solam famam ibi. nu. 47.
Possessio de præterito arguit possessionem de præsenti etiam in hærede, & successore, vel vniuersali, vel singulari quia ad hu commodum præsumitur, quod si suus antecessor possederit ita etiam possedeiit tempore suæ mortis præs 64. lib. 6. nu. 17. 317
Possessio præteriti, ac præsentis temporis, an & quando arguat possessionē medij temporis. præs 66. lib. 6. nu. 1. 318
Possessione præterit & præsentis temporis probata, præsumitur etiam probata medij temporis possessio solum quando agitur de possessione decem annorum eiusq; præscriptione: secus si agatur de præscriptione 20. vel 30. annorum, quia tunc non sufficit probare vtriusq; temporis extremitates, sed opus est probare extremitatem, & initium cuiuslibet decennij. ibi. n. 3.
Ex possessione præteriti temporis non præsumi possessionem de præsenti refelluntur multorum opiniones leuibus argumentis fulcitæ. præsump. 64. libr. 6 num. 10. & seq. 316
Possessio antecessoris, successori in feudo prodest. lib. 3. præs. 93 nu. 11. 172
Possessio vera, & propria transfertur per clausulam constituti. lib. 1. quæstio. 39 num. 16. 20
Idem est in actu quo defertur hæreditas. nu. 17.
Possessione sua priuatus censetur spoliatus a iudice, qui iniuste processit. lib. 1. q. 14. num. 72. 8
Possessor in dubio præsumitur dominus. lib. 3. præs. 100. nu. 5. 176
Possessor titulo præambulo possidere præsumitur. lib. 3 præs. 101. nu. 10. 177
Possessor currens titulo 30. anno. cursu in bona fide præsumitur. lib. 3. præsum. 130. num. 11. 204
Etiam si postmodum de antiquiore alterius possessione appareat. nu. 12.
Nisi tamen huic possessori ius commune resistat. nu. 13.
Aut de ipsius mala fide constaret per præsumptiones. nu. 14.
Vel mala fides induceretur a statuto, quod contractu celebrato repugnet numero 15.
Idem si de graui ageretur præiudicio. nu. 16.
Possessor titulo carens solo 10. vel 20. annorum cursu, in bona fide præsumitur. num. 17.
Idque multo magis in iudicio possessorio, in quo bona fides, absque alia tituli probatione præsumitur. nu 19.
Quamuis possessor habeat causam lucratiuam. nu. 20.
Possessor titulo carens, si illius possessio noua sit, adhuc præsumitur in bona fide. num. 21.
Et si statutum bonam fidem requirat nu 22.
Fallit nisi si de antiquiori possessore appareat. nu. 23.
Idem in incorporalibus. nu. 24.
Vel si malæ fidei præsumptiones extent. nu 25.
Possessor rei seruitia præstans, in signum subiectionis, feudum arguit nu. 59
Et quot annorum cursus requiratur. nu. 40. & 45.
Possessor quilibet malæ fidei omnes fructus, vel eorum æstimationem restituere tenetur. lib. 3. præs. 9. nu. 9. 117
Possessor bonæ fidei quis dicatur. ibi. nu. 14.
Possessoris habentis verum titulum, bona fides præsumitur lib. 3. præsum. 130. numero 1. 264
Idem in habente titulum putatiuum. nu 3.
Et quidem causato etiam errore iniusto. nu. 4.
Possessoris titulo carentis, bona fides tamen præsumitur, accedente longissimi temporis cursu. lib. 3. præs. 130. nu. 7. 204
Idque locum habere etsi possessio sit contra ius commune. nu. 8.
Et in rebus quoque incorporalibus. nu. 10.
Possessoris habentis titulum a lege reprobatum mala fides præsumitur. libro 3. præs. 130. nu. 33. 205
Quinimo & dolus. ibi nu. 34.
Idque non solum de iure communi, sed etiam de statuto intelligendū. nu. 36.
Idem si possessio contra iuris præsumptionem sit. nu. 38.
Etiam accedente cursu 30. annor nu. 30.
Fallit si nullum precium appareat interuenisse nu. 41.
Idem in rustico, & muliere. nu. 43.
Vel ius esset dubium. nu. 44.
Aut non resisteret, licet nec assisteret. nu. 45.
Fallit præterea in successore eius, qui longissimo tempore possedit, quod cōtra iura mercatus est. nu. 46.
Possessoris mala fides præsumitur, si ex aliquo actu extrinseco colligi potest. numero 47.
Possessor actore non probante obtinebit. præs. 69. lib. 6. nu. 5. 319
Possessor in pari causa semper obtinebit, & pro eo erit iudicandum. præs. 69. lib. 6. nu. 7. eo
Pro Possessore in dubio est præsumendum. præs. 12. lib. 4. nu. 6. 11
Possessor potest impedire heredem mitti in possessionem ex edicto d. Adriani. præs 69. lib. 6. nu. 31. 319
Et ei dantur maiores dilationes. ibi. nu. 30.
Et sibi defertur iuramentum suppletiuum, & in causis grauibus. ibi. nu. 31.
Possessor potest propria authoritate expellere spoliatorem, atq; ita suā possessionem recuperare. præs. 69. lib. 6. nu. 25. 319
Intellige si incontinenti eet uperat. nu. 26.
Possessor præsumitur possidere ex titulo præambulo. præs. 67. lib 6. nu. 1. 318
Non habet autem id locum quando emptor non soluit venditori. ibid. nu 2
Possessor iurium vt puta iuris seruitutis ex tit. præambulo possidere præsumitur. ibid num. 3.
Idem de possidente iure legati rem legatam. ibi. nu. 4.
Possessor ex tit. præambulo possidere præsumitur etiam quando titulus esset putatiuus. ibi. nu. 7.
Possessor ex titulo præambulo præsumitur possidere etiam si dubium sit an is a quo consequutus est possessionem sit dominus vel non. ibi. nu. 9.
Possessor pignoris præfertur in iure offerendi. præs. 69. lib 6. nu. 18. 319
Et ex duobus creditoribus in iure pignoris præfertur is, qui est in possessione. ibidem.
Possessor bonorum hereditatis si produxit testamentum, præsumitur quòd illud sit posterius illo sui aduersarij non possidentis. præsumptio. 69. libro 6. numer 6. 319
Possessorem non præsumi sed detentorem qui interrogatus respondit se non possidere. præs 68. lib. 6. nu 4. 318
Possessorem in dubio suo nomine & non alieno possidere præsumi. præsump. 67. lib 6. num. 13. 318
Possessor antiquus præsumitur etiam hodie possidere etiam respectu ciuilis possessionis. præs 66. lib. 6. nu. 7. 318
Possidentem suo iure possidere præsumi. præs. 68. lib. 6. nu. 3. eod.
Possidens fideicommissum sibi relictum, iure fideicommisi possidere præsumitur. præs 67. lib. 6. nu. 5. 318
Possidens immobilia non præsumitur fugitiuus & releuat ab onere satisdadi de iudicio sisti. præs 69. lib. 6. nu. 16. 319
Possidens ex duplici iure præsumitur possidere ex titulo magis efficaci. præs. 5. lib. 6. num. 4. 275
Possidens cum titulo & bona fide præsumitur ignorare, quod res illa ad aliū pertineat. præs. 23. lib. 6. nu. 53. 283
Possidere nemo præsumitur ex tit. præambulo iniusto. præs. 67. lib 6. nu. 14. 318
Possidere non præsumitur titulo præambulo qui ab vno titulum ab altero possessionem est consequutus. ibi nu. 16.
Possidere nemo præsumitur titulo præambulo qui ab vno titulum, ab altero possessionem est consecutus. ibi nu. 17.
Possidere & habere an & quando quis plus præsumatur quàm asseritur. præs. 26. lib 6 num. 1. 286
Quod quando quis asserit plura adesse bona quàm aduersarius dixit, ipsi asserenti obstat contraria aliqua probatio. ibi. nu. 2.
Et quid si asserenti plura adesse bona repugnat sola iuris præsumptio. ibidem nume. 3.
Et quid quando asserenti plura adesse bona nulla vel probatio vel præsumptio repugnat. ibi. nu 4.
Possidere is totum præsumitur qui est in possessione partis. præsump. 69. libro 6 numero 26 319
Seruitutis quasi possessionem habens interim ea vtetur, & aduersarius cauebit

uebit de non turbando eum donec lis fuerit finita præſ.66.lib.6.nu.29. 319
Poſſidere ſi quis nec negat, nec affirmat rem ad præſumatur cõtinuatio poſſeſsionis.præſ.64.lib.6.nu.33 317
Et quid ſi probetur contrarius actus.ibi nu.34
Poſſidere ſe aſſerens ſi allegat antiquam poſſeſſionem,& dicit ſe adhuc poſſidere.præſumatur continuatio poſſeſſionis.ibi.nu.35
Et reſcliuntur opiniones tenentium dictam allegationem non eſſe neceſſariam.ibid.num.36
Poſſidere hodie ſi quis aliquem probauit,& poſſediſſe ante decennium, præſumitur is etiam medio tempore poſſediſſe & continuaſſe poſſeſſionem. præſ.36.lib.6.nu.2 291
Poſſidere eo vſque quis dicitur quouſque de fundo voluntarie diſceſſerit aut vi eiectus fuerit.præſ.64.lib.6.nu.3 316
Poſſidere niquidis hodie præſumatur qui olim poſſidebat, & ſic an ex poſſeſſione de præterito arguatur poſſeſſio de præſenti.præſ.64.li.6.nu.1. eod.
Poſſidere aliquem cum peccato,canones non permittunt.lib.1.q.79.nu.6 35
Poſſidere magis dicitur,qui fructus conſequitur, quam qui rem corporaliter detinet.lib.3.præſ.124.nu.35 199
Poſſidere iure proprio potius,quam alieno quis præſumitur.lib.3.præſum.91. nume.4 170
Poſteritatis nomen continet deſcendentes vſque in infinitum.præſ. 29. lib.4. nume.10 102
Poſthumo nato,& ideo mortuo adeo ruptum eſt teſtamentum,vt reconualeſcere amplius non poſſit.præſ.50.lib.4.nu.14 43
Poſthumo ſic instituto,instituo ventrem vxoris meæ,ſi prægnans eſt,dicitur tantummodo vocatus poſthumus, immediate naſciturus ex eo ventre tũc prægnante.præſ.21.lib.4.nu.11 16
Poſthumum an poſſit inſtituere, qui vxorem non habet. præſump 21. lib. 4. num.1. & 2 eod.
Poſthumo inſtituto,quis poſthumus inſtitutus & vocatus præſumatur. præſ. 21.lib.4.nu.1.3.& per tot.23.& ſeq. eod.
Poſthumi nomen tanquam generale,omnes poſthumorum ſpecies complectitur.lib.3.præſ.40.nu.5 146
Poteſtate ceſſante,de voluntate vana eſt diſputatio.lib.1.præſ 5.nu.7 51
Potentior ille dicitur,qui poteſt aduerſarium terrere.libro 3.præſumpt. 119. nume.37 203
Potentior an dicatur is,qui difficilius conueniri poteſt, iudicis arbitrio relinquitur.ibi.nu.38
Potentia naturalis quid ſit.lib.1.q.14.nu.32 8
Potentiam coeundi probari ex congreſſu cum alia muliere. præſ. 90. lib.6. nume.9 328
Potatores inſignes Milo Crotoniates,Cicero M. T. filius,Nouellius Torquatus Mediolanenſis,& Germani Bibaces.ibid.
Potus cibariorum nomine continetur,& comprehenditur vinum,Ceruiſia, & alia potionis genera, necnon vaſa, quibus ad potandum vtimur.præſ. 157.lib.4.nu.17 173
Præcarij natura eſt,quòd poſſeſſio transferatur.præſ.4 lib.6.nu.40 274
Et præcario rogans, ſi deinde eandem rem conduxit, non præſumitur id egiſſe,ne ex præcario transferatur poſſeſſio, quia repugnat naturæ actus. ibid.num.41
Precario aliquid concedens præſumitur concedere ſecundum eius naturam, vt ad libitum reuocare poſſit.præſ.10.lib.6.nu 5 276
Precarium a locatione non diſſimile eſſe lib.3.præſ.85.nu.5 166
Precario concedens pro voluntate ſua,donec ei placuerit conceſſiſſe creditur.lib.1 q.20.nu.6 11
Præcedentia ex ſequentibus declarantur,etiam ſi longe diſtent.præſ.181.lib. 4.num.24 196
Præcedentia & ſequentia præbent coniecturam.lib.1.q.28.nu.19 14
Præcedentia influunt facilius in ſequentia,quam e contrario.ibi.nu.23
Præcedentia declarant ſequentia.lib 3.præſ.91.nu.70 171
Præceptum dandi intra Kalendas, licet vnicum tantum videatur, inſpectis verbis ipſis,virtualiter tamen dicuntur duo, vnum dandi, alterum dandi intra Kalendas.præſ.169.lib.4.nu.16 187
Precium ſuccedit loco rei.lib.1.q.35.nu.28 17
Precium emptionis & venditionis ſubſtantia eſt.lib.3.præſ.104.nu.34 181
Precium vbi ſingulis annis ſoluitur. non videri dominum aliquod ius transferre voluiſſe.lib 3.præſ.104 nu 22 eod.
Precium quod paruum dicatur,aut modicum,ad cõtractum ſimulatum detegendum,iudicis eſt arbitrari.lib.3.præſ.122.nu.8 192
Precium in contractu promiſſum, de pecunia in loco frequentata præſumitur.lib.3.præſ.76.nu.1 164
Precium ſtatim numerari,vel fidem de eo haberi, ad contractus perfectionem ſufficit.lib.3.præſ.79.nu.3 164
Precium dans vt actor ab accuſatione deſiſtat,videtur delictum fateri lib 2. præſ.94.nu.2 103
Precium rei ſuæ venditæ recipiens,præſumitur venditionem approbare. lib. 3.præſ.75.nu.1 164
Precium recipiens poſt elapſam diem,ex lege commiſſoria præſtitutam, videtur remiſiſſe diſpoſitionem illam legalem.lib.3.præſ.45.nu.6 148
Idque declaratur.nu.7
Precij facta mentione in contractu,emptionem & venditionem præſumi. li. 3 præſ 104.nu.33 181
Precij verbum,quando pro mercede poſſit exponi.nu.35
Precij mentione facta,emptio & venditio præſumitur.lib.3.præſ.74 nu.1. 163
Idque etiamſi poſt mentionem precij dicatur,indulgemus.nu 4
Fallit tamen ſi precium non eſt conueniens.nu.5
Precij quantitas,rem vel comprehenſam, vel non comprehenſam oſtendit. lib.3.præſ 73.nu.1 163
Precij quantitas locationem ab emphyteuſi diſtinguit.ibi.nu.3
Idem feudum a locatione.nu.4
Et locationem ab emptione.nu.5
Precij tenuitas an arguat contractum fœneraticium.lib 3.præſ.122.num. 37. 193.& nu.84 196
Et quod ad præſumendum dolum,ſola non ſufficiat.nu.38
Precij tenuitas,in actionum ceſſione,quando conſideretur. lib. 3. præſ. 129. num.4 203
Precio iuſto vendere velle,imo pluris potius quam minoris,quis præſumitur. lib 3.præſ.122.nu.83 196
Prædictus in primo caſu præſumitur etiam prædictus in ſecũdo.præſ. 39. lib 4 num.56 36
Prædium ſi vno anno frumentum, alio milium tribuat, vna dicitur prædij cultura,fructuſque confunduntur.lib 3.præſ.85.nu.13 166
Prædium an de pertinentijs caſtri ſit vel non, orta diſputatione inter eundem vaſſallos vel eorum ſucceſſores, quomodo lis dirimenda.lib.3. præſump. 101. nume.18 178
Prædium pupilli, quod pater vendi in teſtamento mandaret, ſine prætoris decreto alienari.lib.3.præſ.56.nu.16 156
Prædij ruſtici fructus certa tantum anni parte percipiuntur, vrbani vero, qualibet anni parte vniformiter.lib.3.præſ.85.nu.8 166
Prædij ruſtici reconductio,pro ratione fructuum percipiendorum facta præſumitur.nu 10.& 12
Idem in vrbano prædio.nu.11
Prædia nunc culta,præſumuntur in præteritũ culta fuiſſe.lib.1.q.25.n.47. 13
Prædia ruſtica,ſui natura,& a communiter contingentibus,libera ſunt & præſumuntur.lib.3.præſ 91.nu.6 170
Prædia quæ & quot in locatione emphyteutica cenſeantur, precij indicat quantitas.lib.3.præſ.73 nu.6 163
Prædia ruſtica an in emptione caſtri feudalis contineantur, indicio eſt precij quantitas.ibid.nu.7
Idem an contineatur iuriſdictio.nu 8
Prædia aut bona alicuius in libro æſtimi deſcripta ipſius voluntate deſcripta præſumuntur.lib 1.præſ.58.nu.3 84
Prædia caſtro adiacentia,præſumuntur eſſe ſub caſtro.lib.1.q 48.nu.24 26
Prædia caſtro adiacentia,præſumuntur eſſe ſub iuriſdictione Domini caſtri lib.3.præſ.100.nu.1 176
Prædia adiacentia caſtro,quoad proprietatem cuius præſumantur. ibi. num. 2.3. & 4
Prædia caſtro adiacentia præſumuntur domini caſtri,ſi nec de dominio vel poſſeſſione alterius conſtet.nu.9
Prædia ſita in feudo,an & ipſa feudalia ſint, inter quos diſceptatio ſit,vidẽdum eſt.lib.3.præſ.101.nu.1 177
Prædia omnia eiuſdem iuris non diuerſi cenſentur.ibi.nu.9

Prædio legato quid præſumatur legatum.

Prædium ſi ſit legatum expreſſe vna cum ſeruitute ſibi præſtanda ex alio prædio,ſeruitus cenſetur legata,& ſic debetur.præſ.144.lib.4.nu.2 164
Idem ſi dixit teſtator,prædium vt tunc eſt lego.ibi.nu.3
Et quid in dubio.ibi.nu.4
Et ſi ſit legatum prædium multis ſeruitutibus obnoxium, & teſtator legauit ipſum liberum & francum ab omni ſeruitute, excepta ſeruitute luminum,vel ſimili,non cenſentur relictu aliæ ſeruitutes, niſi illæ reſeruatæ. ibid.num.6
Prædio autem legato ſeruitutibus obnoxio nunquid in dubio cenſeatur legata ſeruitus.ibi.nu.7
Prædio legato debetur & ſeruitus,quando alias legatum prædij eſſet inutile, niſi præſtaretur ſeruitus.ibi.nu.11
Intellige,ſi ſeruitus eſſet omnino neceſſaria,ſecus ſi vtilis tantum.ibi.nu.13.
Etſi prædio legato præſumatur legata ſeruitus,an ipſo iure ſit debita,vel potius peti debeat.ibi.nu.14
Et a quo peti debeat.ibi.nu.15
Vide,legatum ſeruitutis.
Prædio legato quoad quis vixerit,præſumitur legatus vſusfructus tantũ.præſ. 134.lib.4.nu.7 153
Prædijs duobus legatis,quorum vnum alteri ſeruitutem præſtabat, & ſingula ſunt duobus legata an præſumatur legata ſeruitus, & quomodo & cur. præſ.144.lib.4.nu.1 164
Prædijs relictis vt inſtructa ſunt cum dotibus & reliquis colonorum,non deberi reliquatum iam debitum a cõlonis qui ex agro diſceſſerunt,& quę cõtineantur in hoc legato.præſ.15 lib.4.nu.15 172
Prædium,quod alias ob perſonalem prohibitionem alienari non poteſt, ex cauſa neceſſaria poteſt alienari.præſ.169.lib.4 nu.148 211
Præfationes declarant diſpoſitionem dubiam,& ſignificant caſum contineri in diſpoſitione ex mente diſponentis.præſ.190.lib.4.nu.5 214
Præfationes & procemia,quibus vſus eſt legiſlator,declarant,coniecturamq; faciunt,quod in lege ipſa is ſanciuerit.præſ.2.lib.6.nu 2 272
Et oſtendit præfatio ſeu procemium cauſam finalem, qua motus eſt conficiens actum,vel diſpoſitiones ad ita agendum.ibi nu.12
Præfatio contractus non declarat tunc animum contrahentium,quando lõgo temporis interuallo ante vel poſt ipſum cõtractum eſt adhibita. præſ 2.lib.6.nu.14 272
Idem quando concluſio præfationi derogaret.ibi.nu.15
Præfatio ſtatuti non declarat ipſum ſtatutum, quando ipſa præfatio ab ipſo ſtatuto reſtringitur.præſ 2.lib.6.nu.16 272
Præfatio legis ſi generalis ſit,& lex ſpecialis,generaliter tamen debet intelligi.lib.2.præſ.7.nu.9 53
Præfectus prætorio ſupremam apud principem auctoritatem obtinet.lib. 1. q.1.nu.28 2
Præfectus prætorio in quo differat a principe ſupremo ibi.nu.29.
Præfecto vrbis totius ciuitatis iuriſdictio generalis conceſſa erat.lib.2.præſ. 18.num.27 61
Prȩiudicare quid ſit lib.1.q 1.nu.15 1
Præiudicium quid ſit ſecundum Aſconium.lib.1.q.1.nu 16 eod.
Præiudicium in tribus verſatur ſecundum Fabium.ibi.nu.17
Prȩiudicium apud Rhetores & Iure conſ.exemplum dicitur.ibi.nu.18
Prȩiudicium Veneti lingua materna quomodo vocitent.ibi.nu.19
Prȩiudicium in eadem cauſa conſideratur duobus modis.lib.1.q 1.nu.30
Prȩiudicium quod de eadem cauſa ſit,quomodo ſoleat conſiderari. ibidem nume.31
Prȩiudicia ſupremi principis,vel eorum qui principis loco iudicant, iudicaturis exemplum quod ſequantur præbent.lib.1.q.1.nu.27 2
Præiudicia quę ſint.lib.1.q.1.nu.14 2
Prȩiudicia inferiorum iudicum leuem faciunt probationem,& quæ ſit ratio lib.1.q.1.nu.20 2
Prȩlationis ius non eſt ceſſibile.præſ.189.lib.4.nu.244 211

Prælatus quis præſumatur. & quod ſit prælati officium.

Prȩlatus is vere prȩſumitur, qui diu fuit in quaſi poſſeſſione prælaturȩ. prȩſ. 76.lib.6 nu 21 322
Prȩlatus ſi fecit actum contrarium priuilegio eccleſiȩ conceſſo, non cenſetur in prȩiudicium eccleſiȩ illi priuilegio renunciaſſe,quia non poteſt prȩiudicare

iudicare ecclesiæ.præſ.41.lib 6 no.8 296
Et eius confeſſio aſſerentis emphyteutam ſoluiſſe canonem eccleſiæ, nec prodeſt emphyteutæ vt euitet pœnam caducitatis.ibi.nu.9
prælegatus non poteſt donare vel alienare bona eccleſiæ ſine conſenſu capituli.præſ.34.lib.6.nu.4 290
Et in eccleſiæ negocijs adhibere debet clericorum & capituli conſilium. ibid.num.7
prælatus ſi concedit bona eccleſiæ in emphyteuſim, præſumitur ſibi prius licentiam fuiſſe conceſſam.præſ.7.lib.6.nu.4 275
prælatus ſi rem ad eccleſiam reuerſam deſcribi fecit in Codicibus rationum,& bonorum eccleſiæ,& cœpit rem illam ſimul habere cum alijs rebus eccleſiæ præſumitur voluiſſe rem illam effici de menſa eccleſiæ. præſ. 87.lib.6 nu.4 327
Idem quando re ad manus ſuas redacta per aliquod tempus rem apud ſe ita retinet.ibi.nu.5
Secus ſi prælatus fuit impeditus rem illam ad ſe reuerſuram iterum in emphyteuſim dare quia nullo temporis curſu cenſetur declarata voluntas prælati quod voluerit rem illam eſſe de menſa eccleſiæ.ibid nu 6
Et ſecus quando ex mente diſtulit aliquot annos emphyteuſim concedere vt bonum emphyteutam inueniret.ibi.nu.7
prælati & cæteri adminiſtratores eccleſiarum præſumuntur comparaſſe diuitias ex induſtria,non autem ex bonis eccleſiæ.præſ.88.lib 6.nu.12 327
prælato & capitulo ſi commiſſa eſt cauſa,vnicam vocem habebit prælatus alteram capitulum.præſ.12.lib.4.nu.13 14
prælatus minus idoneus repertus deponi debet.lib.1.præſ.86.nu.9 101
Sic & medicus.nu.11
Quod non procedit in Pontifice.nu 10
prælatus aut clericus non habens alia bona, vel officium aut exercitium,omnia ex bonis eccleſiæ præſumitur acquiſiuiſſe.lib.3.præſ.52.nu.3. 157
Et præſ.53.nu.1 154
prælatus habens bona eccleſiæ, quæ tamen exigui ſint reditus, patrimonialia vero opulenta ſatis,ea illis præſumitur acquiſiuiſſe & e conuerſo.nu.4
prælatus tum patrimonium ſatis amplum habens, tum bona eccleſiæ magni reditus,tam ex eccleſiæ bonis, quam proprijs præſumitur acquiſiuiſſe num.5
prælatus ad officium non promotus,ſed certam tantum habens penſionem, non præſumitur ex bonis eccleſiæ acquiſiuiſſe.nu.6
prælatus de quo non conſtat,an propria bona habuerit,vel officium ex quo potuerit ditari,bona poſt prælaturam adeptam, ex bonis eccleſiæ præſumitur acquiſiuiſſe nu.7
Quid autem ſi dubium ſit, vtrum ante vel poſt prælaturam acquiſiuerit. numero 8
Opinio prima eſt, vt hæredibus prælati in poſſeſſione exiſtentibus pro eis ſit præſumptio.
Secus ſi eccleſia poſſideat.nu 9
Contraria eſt aliorum opinio, indiſtincte ex bonis eccleſiæ cenſeri acquiſitum.nu.10
prælatus eccleſiæ poteſt præiudicare negligendo,non tamen faciendo.lib. 3. præſ.131.nu.65 108
prælatus eccleſiam obligare ſine iuſta cauſa, & debitis ſolemnitatibus non poteſt.ibi.nu 66
prælatus eccleſiæ,vt ex bonis eccleſiæ eleemoſinam largiri ſuis poteſt, ita & alienare in eos,cum eccleſia non defraudatur.lib.3 præſ.54.nu.2 155
prælatus eſt vſuarius,vel vſufructuarius tantum,bonorum eccleſiæ.ibid.nu.9.
prælatus eccleſiæ bona concedens,in feudum præſumitur concedere.lib. 3. præſ.91.nu.49 171
prælato alienanti bona eccleſiæ non creditur, ſi ob iuſtam id ſe cauſam facere aſſerat.lib.3.præſ 19.nu.28 135
Vel feciſſe ſe,præcedentibus tractatibus requiſitis.nu.29
Aut ſi aſſerat,ſe infeudare caſtrum alienum,pro vt ipſius antecesſores tenuerunt.num.30
prælato aſſerenti pecuniam in eccleſiæ vtilitatem conuerſam, coniecturis accedentibus credi.nu.37
prælato eccleſiæ mutuans,an teneatur allegare præſumptiones, in vtilitatē eccleſiæ conuerſum eſſe.lib.1.q.48.nu 39 26
prælatum tempore quo dignitatem aſſequitur, teneri cōficere inuentarium, de rebus,quæ ex patrimonio aliove titulo habet, ſecundum Bald. libro 3. præſ.53.num.11 154
prælato conſtituente fratrem vel conſanguineum adminiſtratorem eccleſię ſuæ,vtrum bona acquiſita ab eo,ex reditibus eccleſiæ præſumantur. lib. 3. præſ.52.nu.12.& 13 eod.
prælato poſt beneficium adeptum acquirente, præſumptio eſt pro eccleſia, ex eius bonis acquiſitum fuiſſe.lib.3.præſ.51.nu.23 152

Prælegatum quid ſit, & an & quando reſtitui debeat cum fideicommiſſo.

prælegata non veniunt nomine hæreditatis,nec nomine vniuerſali bonorū. præſ.194.lib.4.nu.38 220
prælegata nunquid debeantur cum fideicommiſſo, ſubſtituto pupillariter. præſ.195.lib 4.nu.8 223
prælegata nunquid ſint reſtituenda ſubſtituto exemplariter vna cum fideicōmiſſo.præſ.195.lib.4.nu.10 eod.
Et quid in ſubſtitutione directa militari.ibi.nu.12.& ſeq.
prælegata, an & quando debeant reſtitui ſubſtituto directa ſubſtitutione. præſ.195 lib.4.nu.1 eod.
Et quando in ſubſtitutione vulgari ibi.nu.2
prælegata veniunt in reſtitutione fideicommiſſi, & debentur ſubſtituto vulgariter,quando teſtator verbis amplis & generalibus ſubſtit.ibi nu.5
Idem quando prælegatum adhuc non ceſſiſſet, vt ſi hæres,cui fuit facta ſubſtitutio & prælegatum,deceſſit viuo adhuc teſtatore.ibi nu.6
Idem quando prælegatum fuit adeo amplum,& opulentum, vt abſorberet maiorem partem bonorum teſtatoris.ibi.nu.7
Cum declaratione vt ibi.
prælegata nunquid reſtitui debeant ſubſtituto per fideicommiſſum ab hærede,quando ipſe teſtator prius prælegata fecit vni ex heredibus, quem deinde inſtituit & grauauit ſimpliciter reſtituere.præſ.194.lib.4.nu.2 219
Quod reſtitui debent,extenſe probatur.ibi.
Et idem quando teſtator multis inſtitutis hæredibus vni vel etiam alijs prælegauit,deinde eorum vnum, ſi ſine liberis deceſſerit, grauauit reſtituere portionem ſuam.ibid nu.3
prælegata reſtitui debent ab hærede, ſubſtituto per fideicommiſſum vna cū fideicommiſſo,quando inter prælegata & inſtitutionem hęredis interpoſita eſſent multa extranea.ibi.nu.5
Idem quando teſtator in inſtitutione ita dixit.In alijs vero bonis inſtituo, eorum ibi.nu.6
Contra,ibi.nu.7.& non ſatis rectè.
prælegatum non venit in reſtitutione fideicommiſſi vniuerſalis, quando teſtator prohibuit alienari prælegatum alterius cauſa & contemplatione quam fideicommiſſi vniuerſalis ibi.nu.15
Idem quando prohibitio facta eſſet fauore alterius quam primi ſubſtituti, eiuſdemque cohæredis.ibi.nu.16
Idem quando grauatus inſtituiſſet hæredem inuenientem ab inteſtato.ibidem num 17
Intellige,quando aliquis in re illa prohibita alienari eſt ſpecialiter vocatus poſt mortem prohibiti, ſecus vero quando ſimpliciter facta eſt prohibitio alienationis.ibi.nu.18
prælegatum non venit in reſtitutione fideicommiſſi, quando teſtator in ipſo adiecit aliqua verba,quæ repugnarent alienationi.ibi.nu. 19
Idem quando teſtator dixit,quod ipſe prælegatarius haberet prælegatum pleno iure ibi.nu.20
Et idem,quando teſtator vſus eſt alijs ſimilibus verbis ibi.nu.21
Idem quando dixit,quod haberet prælegatum ſibi præcipuum. ibi.nu.22
Idem quando teſtator in ſubſtitutione dixit,ſaluis ſemper prædictis prælegatis.ibi.nu.23
pręlegatum non venit in reſtitutione fideicommiſſi,quando fuit factum a teſtatore ob maximam dilectionem,qua prælegatariū proſequebatur. præſ. 194.lib.4 nu 24 220
Idem quando teſtator prælegauit ob benemerita ipſius prælegatarij. ibid. nume.25
Et quomodo conſiderentur benemerita in huiuſmodi caſu.ibi.
prælegatum non venit in reſtitutione fideicommiſſi, quando teſtator dixit, ſe prælegare propter debitum,quo erga ipſum legatarium tenebatur.ibid. num.27
Idem quando teſtator prius hęredem inſtituit, & eum grauauit reſtituere portionem ſuam,deinde ei fecit pręlegatum.ibi.nu.28
Idem multo magis quando teſtator adieciſſet aliqua verba reſtrictiua. ibidem num.29
Idem quando grauauit teſtator hæredem reſtituere bona ſua,in reſtitutione enim non venit prælegatum factum poſt ſubſtitutionem fideicommiſſariam.ibid.nu 30
Idem quando teſtator prius fecit pręlegatum,deinde ſubſtitutionē, & grauauit hęredem his verbis:Et ſi prędictus hęres meus deceſſerit ſine filijs reſtituat hęreditatem Caio.ibi.nu.37
Idem quando teſtator iuſſit hęredi,vt reſtituat bona.ibi.nu.30
Idem quando dixit,debere reſtitui bona & hęreditatem.ibi nu.40
Idem quando dixit quod reſtitueret partem hæreditatis.ibi.nu.41
Idem quando ſimpliciter dixit teſtator,& hęredes ſubſtituo.Licet non dixerit,in hęreditate.ibi.nu.42
Idem quando dixit,inſtituo Titium cum pacto ſubſtitutionis poſtea ſequētis,quod deficientibus dictis hæredibus ſine filijs, pars talium decedētium accreſcat alijs cohæredib.ibi nu.43
Idem quando teſtator prius heredes inſtituit,& eos grauauit reſtituere portiones ſuas hęreditatis, deinde fecit pręlegata.ibi.nu.53 228
pręlegata non veniunt in reſtitutione fideicommiſſi, quando ſubſtitutio facto hęreditate.pręſ.195.lib.4.nu.4 eod.
pręlegatum tunc venit in reſtitutione fideicommiſſi,etiam ſi factum ſit poſt ſubſtitutionem,quando teſtator vſus eſt verbis vniuerſalibus, vt reſtituat, quicquid ad eum peruenerit.pręſ 194 lib.4 nu.31 220
Idem quando pręlegatum continet maiorem partem hęreditatis.ibi.nu.32
Idem in ſubſtitutione,quę reſpicit etiam futurum.ibi.nu.33
Idem quando teſtator grauauit hęredem reſtituere patrimonium,vel ſubſtantiam ſuam ibi.nu.34
Idem quando teſtator iuſſit hęredi,vt reſtitueret portionem ſuam & fideicommiſſum ibi nu.35
Idem quando ſubſtitutus eſſet filius teſtatoris, & grauatus extraneus. ibidem nume.36
Idem quandò hęres grauatus cepit pręlegatum vt hęres non vt legatarius. ibid.num.44 220
Idem quando teſtator grauauit hęredem reſtituere verbis vniuerſaliter & pręgnantib.ibid.nu.45
Idem quando pęlegatum eſſet adeo amplum, vt comprehenderet maiorē partem hęreditatis,ibi.nu.46.vbi duplex redditur ratio.
Idem quando filius teſtatoris eſſet ſubſtitutus extraneo,cui factum eſt pręlegatum.ibid.nu.47
Idem quando teſtator iuſſit reſtitui ea, quę in hęreditate remanerent. ibidem num.48
Idem quando mentio hęreditatis facta fuiſſet ad extendendum ſubſtitutionem ſimpliciter factam.ibi.nu.49
Idem quando teſtator reliquit pręlegatum iure & titulo inſtitutionis. ibidem nume.50
Idem quando teſtator grauauit ipſum hęredem,vt reſtitueret propriam ipſius hęredis hęreditatem.ibi.nu.51
Idem quando teſtator pręlegauit hęredi portionem hęreditatis, in qua ipſe cohęres fuerat prius inſtitutus & grauatus.ibi.nu.52
pręlegatum alimentorum non venit in reſtitutione fideicommiſſi. pręſ.194. lib.4.num.14 219
pręlegatum dotis non venit in reſtitutione fideicommiſſi pręſum. 194.lib.4. nume.9 eod.
Idem quando teſtator filię a ſe inſtitutę & grauatę pręlegauit dotem adiecta ratione & cauſa,vt eam ęqualem redderet cum altera filia,cui iam dotem numerauerat.ibi.nu.12
Intellige,niſi dos excedat legitimam,quia tunc nullum eſt dotis priuilegiū ibid.num.13
In prælegato facto vni cohæredum,re euicta ab eo cui fuit prælegata,alter non tenetur de euictione pr.211.lib.4.nu.15 140
præmij ſpes maxime homines allicit ad ſtudia & labores.præſump.100.lib.6. nume.1 336
Et quid proficiant in Rep.præmia.ibi.nu.15
præmiſſum & dictum in præfationibus cenſetur repetitum in ſequēti.lib.1.q. 18.num.3 10

Præpa-

præparatorium id dicitur, quod præcedit in actum principalem, accessorium est quod ipsum principale subsequitur. præs. 3. lib. 6. nu. 2 273
Et non differt ab accessorio quo ad effectus. ibi. nu. 3
Non dicitur autem esse causa principalis, quando factum ipsum principale requirit expressionem certam & formalem. ibid. nu. 14
præparatoria ad proficiscendum qui fecit, profectus voluisse præsumitur. præsum. 3. lib. 6. nu. 7 273
præparatorium qui eligit, præsumitur etiam voluisse eligere principale. præsum 3. lib. 6. nu. 11 eo.
præsbyter qui scripturam conscripsit, falsum commisisse non præsumitur. præsum. 20. lib. 5. nu. 45 251
præsbyterorum filij qua de causa arceantur a sacris. lib. 1. q. 15. nu. 5 9
præscriptio dicitur impium præsidium. præs. 33. lib. 6. nu. 4 289
Et dicitur quid odiosum tanquam absorbens ius alterius. ibi. nu. 5
Et dicitur esse quid facti, seu a facto descendens. ibid num. 7
præscriptio includit bonam fidem. lib. 1. q. 49. nu. 3 26
præscriptio legalis, non currit contra militem, aliud statuitur in conuentionali. lib. 1. q. 46. nu. 41 24
præscriptio longissimi temporis, etiam sine bona fide currit. lib. 3. præsump. 130 num. 6 204
præscriptione 30. anno. sola bona fides sufficit, nec titulus est necessarius. lib. 1. præs. 131. nu. 52 207
Idque etiam in his quæ maxime sunt præiudicij nu. 53
præscriptio non præsumitur. præs. 33. lib. 6. nu. 1 289
Et in dubio est pronunciandum contra allegantem præscriptionem. ibidem num. 2
Et sicut præscriptio non præsumitur, sic nec præsumuntur qualitates, quæ ad ipsam causandam requiruntur. ibi. nu. 9
præscriptio præsupponit domini negligentiam. præs. 33. lib. 6. nu. 3 289
præscriptionem allegans probare eam debet. præs. 33. lib 6. nu. 2 eod.
In præscriptione non sufficit dolo carere, sed bona fides requiritur. præsump. 3. lib. 5. nu. 33 241
præsens an quis præsumatur vel absens a loco, in quo domicilium habet. præs. 29 lib. 6. nu. 1 261
Quod præsens quis præsumitur in loco, vbi habitat, nisi probetur absentia. ibid. num. 4
præsens in iudicio non habet necesse illum certiorem facere de actu, quem factus est ipse iudex, quia præsumitur scire. præs. 21. lib. 6. nu. 4 281
Distingue, vt ibi. nu. 5
præsens in loco præsumitur scire ea, quæ ibi aguntur præs. 21. lib 6. nu. 1 eo.
præsentia autem tunc non arguit scientiam, quando quis deponeret de præsentia alterius ibid. nu. 9
Idem quando ageretur de præsumenda scientia respectu consensus. ibidem nume. 10
Idem quando statutum requirit, quod actus fiat in præsentia alicuius. ibid. nume. 11
præsentia vel absentia an præsumatur. præs. 19. lib. 6. nu. 1 281
Quod non præsumatur, & qui præsentiam vel absentiam asserit, probare debet. ibi. nu. 6
Intellige, si non constat de domicilio & dubitatione eius, de cuius præsentia vel absentia disputatur. ibid. num. 7
præsentia præsupponit intelligentiam. præs. 103. lib. 4. nu. 7 124
præsentia alicuius in actu, an & quando præsumatur, cum ille actus præsentiam requirit. præs. 18. lib 6. nu. 1 280
Quod cum præsentia sit quid facti, ob id non debet præsumi. ibi. nu. 5
præsentia alicuius præsumitur in actu, quando ipse actus fieri consueuit aliquo præsente. ibi. nu. 6
Idem quando verba ipsa in actu scripta sui natura significarent præsentiã. ibid. num. 7
Idem quando concurrit aliqua iuris præsumptio, vt si sententia iam transiuit in rem iudicatam. ibi. nu. 8
præsens cum armis in loco delicti commissi, torqueri potest. lib. 1. q 89. num. 134. & 139 44
Idem indicium quomodo diluatur. ibid.
præsens & tacens præsumitur consentire, in his quæ sibi sunt vtilia. lib. 2. præs. 74. num. 6 93
Secus in his quæ ad sui detrimentum spectant. nu. 8
præsentia non præsumitur, sed allegans eam probare debet. lib. 2. præsum. 84. nume. 13 100
præsentia & taciturnitas contra quem ceduntur actiones, tollit præsumptionem simulationis contractus. lib. 3. præs. 129 nu. 42 203
Nec non cessio iurium & actionum accessoriæ facta, ratione præcedentis contractus. num. seq.
præsentia propinquorum, vtrum tollat præsumptionem doli. lib. 3. præs. 128. nume. 3 202
præsentia solent æstimari ex præteritis. lib. 1 q. 19. nu. 3 10
præsenti ex statu, quando non præsumatur in præteritum. lib. 3. præsump. 93. num. 7 172
præsentia se sponte iudici, innocens præsumitur. lib. 2 præs. 91. nu. 16 102
præsentantem se iudici pro tribunali sedenti, confidere de iure suo, nec contumacem iudicari. lib. 4. præs. 91. nu. 14 102
præsentatio an præsumatur intra debitum tẽpus facta, si patronus habet contradicentem, & præsentatio non fuit admissa nulla expressa causa ipsius reiectionis. præs. 77. lib. 6 nu. 9 323
Declara vt ibi. nu. 14
præsentatio ad beneficium, & eius beneficij acceptatio, an & quando præsumatur facta intra tempus a lege præfinitum. præs. 77. lib. 6. nu. 1 323
Quod intra tempus a lege concessum præsumitur facta, quando patronus qui præsentauit nullum habet aduersarium, qui eius præsentationem habẽtem debitam formam impugnet. ibi. nu. 2
præsentatio ad beneficium præsumitur debito tempore facta, quando patronus præsentans habet contradicentem, & præsentatio ipsa iam fuit admissa ab ordinario. præs. 77. lib. 6. nu. 4 323
Non præsumitur autem facta intra debitum tempus quando patronus habet contradicentem, & præsentatio non fuit ab ordinario admissa expressa causa. ibi. nu. 5
Et quid si non fuit admissa ab ordinario expressa alia causa reiectionis, quam causa, quod præsentatio non facta fuerit intra debitum tempus. ibidem num. 6
Expressio vnius causæ est alterius exclusio. præs. 77. lib 6 nu. 7 323
Iudex infirmans sententiam in vno articulo censetur in altero confirmare. præs. 77. lib. 6. nu. 8 eod.
præstatio decennalis, præsumit causam præstationis. lib. 1. q 48. nu. 20 26
præstatio vnica pro decem annis non sufficit vt titulus & iusta causa præsumatur. lib. 3. præs. 131. nu. 13. 206. & nu. 84 209
præstationis vsus, non producit effectum, nisi ad illud tantum quod est factum, vel ad id quod necessario ex eo infertur lib. 3. præs. 131. nu. 56 207
præstationis causa iusta & titulus, ad obligandum aliquem ad ius personale, nisi cursu 30. anno. non præsumitur. lib. 3. præs. 131. nu. 90 209
præstationis causa & titulus in præiudicium tertij, non nisi 20 annorum cursu præsumitur. ibi. nu. 91
præstatione decennali præsumitur titulus, in præiudicium illius tantum, qui vniformiter aliquid præstitit, vt in futurum præsumatur obligatus. libro 3. præs. 131 nu. 59 208
Et quæ sint rationes ibi. nu 60
Idque extenditur etiam ad ecclesiam in rebus temporalib. nu. 61
Idem & ad fiscum. nu 68
Item locum habet in rustico & muliere. nu. 70
Et hoc adeo, vt si per decennium præstiterit, per aliud decennium præstare desierit. nu. 71
præstatione decennali titulum præsumi in illius præiudicium, qui vniformiter aliquid præstitit, verum est si obligatio & causa allegetur in libello, specifice quidem & clare. lib. 3. præs. 131. nu. 72 208
Et quod præstationes annuatim, hanc ob causam factæ fuerint nu. 73
præstatione decennali præsumi quidem titulum & iustam causam præsumptione iuris, probari tamen posse contrarium, & ob aliam causam, solutionem factam fuisse. lib. 3. præs. 131. nu. 74 208
præstatione decennali præsumi titulum, fallit, vbi contra recipientem aliqua legis dispositio repugnet nu. 76
præstatione decennali non præsumitur titulus, cui ipsa iuris præsumptio repugnat. lib 3. præs. 131. nu. 79 eod.
Vel si allegetur titulus, qui a lege habetur per non titulo. nu. 81 209
præstatione decennali, titulum & iustum causam præsumi, verum est, si recipiens vere & clare probet pro decennium factam, non autem si vltimis tribus annis tantum. lib. 3 præs. 131. nu. 86 ibid.
Item si præstationes vniformes fuisse probet. nu. 88
præstatione decennali titulum, & illius causam iustam fauore minorum præsumi. ibi. nu. 89
præscriptio omnis dicitur permissa, nisi exprese reperiatur prohibita. præs. 16. lib. 6. nu. 14 219

Præsumptio quid sit, & quis sit eius effectus, & quando vna aliam tollat.

præsumptio dicitur, quæ de re dubia fit, & eius est natura, vt admittat probationem in contrarium, quando scilicet est præsumptio hominis vel iuris tantum. præs. 89. lib. 4. nu. 5. & 6 101
præsumptio est de re dubia, & non attenditur in foro conscientiæ, quando is, contra quem est præsumptio, scit veritatem esse in contrarium. præs. 83. lib. 4. nu. 62 93
præsumptio semper sumi debet in illam partem, per quam pœna euitatur. præs. 49. lib. 5. nu. 3 270
præsumptio est fauorabilior prouenientibus ab intestato, quam pro pia causa. præs. 13. lib. 4. nu. 3 12
præsumptio cum fictione simul esse non potest præs. 35. lib. 4. nu. 20 28
præsumptionis multi sunt gradus, alia enim est leuis, quæ solam suspicionem parit, grauis, quæ producit opinionem, grauior, quæ operatur plenam credulitatem. præs. 94. lib. 6. nu. 18 331
præsumptionum aliqua sufficit ad condemnandum aliqua ad deferendum iuramentum, & aliqua ad purgandum. præs. 94. lib. 6. nu. 21 331
præsumptio reijcit probandi onus in aduersarium. præs. 116. lib. 4. nu. 34 141
præsumptionem qui habet pro se, reijcit onus probandi in aduersariũ. præs. 13. lib. 6. nu. 6 277
præsumptionem sibi fauentem nemo tenetur allegare contra se. præs. 1. lib. 5. nume. 22 237
præsumptiones & coniecturæ cessant vbi de veritate manifeste constat. præs. 145. nu. 4. lib. 3 224
præsumptio quod pecunia fuerit numerata non opposita exceptione intra biennium fauore debitoris inducta fuit, & quomodo. præsum. 145. num. 6. libro 3. eo.
præsumptio quod pecunia fuerit numerata non opposita exceptione intra biennium, non impedit quin debitor post biennium audiatur, de æquitate canonica si tamen assumet onus probandi negatiuam. ibi. nu. 14
Idem in foro conscientiæ ibi. nu. 15
præsumptiones allegari debent cum ex facto descendant, alioqui nihil prosunt. præs. 64. lib. 6. nu. 37 317
præsumptio efficacior, & potentior tollit, minus efficacem minusque potentem. præs. 64. lib. 6. nu. 46 eod.
præsumptio validior tollit debiliorem. præs. 21 lib. 5. nu. 22 252
præsumptio vna sicut aliam tollit, multo magis probatio, quæ præsumptione simplici dicitur efficacior, ipsam præsumptionem diluit. præs. 21. lib. 5. nume 9 252
præsumptio iuris quæ dicatur, & quæ iuris, & de iure. præsump. 89 libro 4. nume. 16 102
præsumptio iuris dicitur illa, quæ a lege nominatim fit. præsump. 49. libro 6. nume. 4 301
præsumptio iuris admittit probationem contrariam præs. 35. lib. 4. nu. 6 28
præsumptio iuris & de iure non eliditur solo iuramento eius cui illa aduersatur. præs. 61. lib. 6. nu. 18 314
præsumptio legis pro veritate habetur. præs. 41. lib. 5. nu. 17 264
præsumptio ducta a substantia rei præfertur præsumptioni sumptæ a solemnitate actus. præs. 3 lib. 4. nu. 3 4
persuasio nimia est plus quam violenta compulsio. præs. 11, li. 4. nu. 10 11
Arguit enim dolum. præs. 12. lib. nu. 9 11
præsumptio, indicium, coniectura, signum, suspicio, & adminiculum, multum inter se differunt. lib. 1. q. 7. nu. 1 4
præsumptio illa dicitur, quæ interdum oritur ex probabilibus & dicitur præsumptio iuris vel hominis, interdum a necessarijs, & dicitur iuris, & de iure. ibid. num. 2. & 3
præsumptio vnde dicta sit. nu. 4
præsumptio directe tangit factũ probandum indicium vero indirecte. ib. n. 8

præsum-

I N D E X.

Præsumptio secundum Bald. interpretatio dicitur lib. 1. q. 27. nu. 1 14
Præsumptio semper fit in meliorem partem. lib. 1. q. 13. nu. 5 9
Præsumptio semper versatur circa rem dubiam, quæ esse, vel non esse potest. lib. 1. q. 6. nu. 2 5
Præsumptio versatur circa id, quod est gestum, sed ignoratur qualiter gestū. ibid. nu. 3
Præsumptio ab homine introduci potest, fictio vero non. ibi. nu. 17. & 18
Præsumptio vna potest aduersari alteri, fictio vna non potest esse contra aliam. ibid. nu. 20 & 21
Præsumptio versatur circa ea quæ sunt facti, fictio circa ea quæ iuris. numero 29. & 30
Præsumptio in fictionem mutari potest a principe, fictio in præsumptionem verti non potest. ibi. nu. 31. & 33
Præsumptio versatur circa ea quæ vera esse possunt. ibi. nu. 32
Præsumptio extenditur de persona ad personam, fictio vero non. numero 34. & 35
Præsumptio allegari debet, in fictione id non est necesse. ibi. nu. 36
Præsumptio quouis tempore in iudicio potest allegari. lib. 1. q. 50. nu. 1 56
Idque tempore quo libellus offertur. nu. 2
Tempore quo dantur positiones. nu. 3
Item post conclusum in causa. nu. 4
Et tempore quo fiunt aliæ allegationes. nu. 5
Præsumptio cum fictione concurrere potest circa diuersa subiecta, & vtrumque amplectimur, nec vnum aliud impedit. lib. 1. q. 9. nu. 8 6
Præsumptio est de re dubia fictio super veritate. lib. 3. præs. 42. nu. 9 147
Præsumptio semper est pro principe. lib. 1. q. 15. nu. 35 9
Præsumptio vna, quando venit in consequentiam alterius, ambæ simul concurrere possunt. lib. 1. q. 43. nu. 1 21
Præsumptio non sumitur, ea non factis, vel non dictis. lib. 1. q. 13. nu. 1 11
Declaratur. ibi. nu. 8. & 73
Præsumptio nulla colligitur ex his quę non apparent. ibi. num. 2
Præsumptio ex actibus voluntarijs sumitur tantum, quantum actus ipse ex necessitate concludit. lib. 1. q. 20. nu. 1 11
Præsumptio bona & honesta in dubio ad delictum euitandum sumenda est. lib. 3. præs. 52. nu. 5 154
Præsumptio significatur cum lex ait esse quæstionem voluntatis, & deinde aliquid statuit. lib. 1. q. 10. nu. 1 6
Præsumptio contra delinquentes inducta, ad eum trahi non debet, qui culpæ non est conscius. lib. 3. præs. 124. nu. 61 99
Præsumptio ex pluribus differentibus argumentis ad eundem finem tendentibus constituitur. lib. 1. q. 39. nu. 11 20
Præsumptio quæ est pro officialib. non habet locum quoad prouidendum circa negocia futura, sed potius est contra eos. lib. 2. præs. 85. nu. 8 100
Præsumptio efficit vt is contra quem est, cogatur aduersario pauperi subministrare expensas litis, & alimenta. lib. 1. q. 35. nu. 1 16
Præsumptio quæ pro reo est, tam est efficax vt actor temere & per calumniam litem mouisse censeatur, sitque in expensis condemnandus. libro 2. præs. 90. no. 14 202
Præsumptio quæ est pro reo, non procedit in foro animæ, si tutius est pro eius salute. lib. 2. præs. 90. nu. 13 202
Præsumptio operatur, vt rigori præferatur æquitas, Et quid sit de purgatione moræ. lib. 1. q. 34. nu. 1. & 4 16
Præsumptio vt cedit veritati, ita efficaciori etiam præsumptioni. lib. 3. præs. 132. num. 84 212
Præsumptio quo casu adiuuet probationem dubiam. lib. 1. q. 41. nu. 1 21
Præsumptio iuris, coadiuuat probationem dubiam, & non concludentem. ibid. num. 3
Præsumptio in dubio contra fiscum capitur. lib. 2. præs. 72. nu. 1 91
Præsumptio libello repugnans, libellum non impedit. lib. 1. q. 14. nu. 1 28
Et quę sit ratio. ibi. nu. 2
Præsumptio cedit veritati, & contrarijs probationibus eliditur lib. 2. præs. 75. num. 17 94
Præsumptio magis vrgens, excludit eam, quę pro decreto est præsumptionē. ibid. num. 32
Et quę sit huius ratio. nu. 33
Præsumptio ex cursu temporis immemorabilis exurgens, iuris est, & de iure, nec probationem admittit in contrarium. lib. 3. præs. 131. nu. 50 207
Et quando ab ea receditur. ibid. nu. 75 208
Præsumptio orta a diuturnitate temporis, admittit probationem in contrarium. lib. 3. præs. 132. nu. 85 212
Præsumptio altera validior, debiliorem perimit. lib. 1. q. 30. nu. 1 15
Præsumptio tollit suspicionem, cum hęc multo illa sit debilior. nu. 2
Præsumptio plurimum valida, perimit ac diluit plures infirmiores aut debiliores. nu. 5
Præsumptio hominis validior tollit præsumptionem legis debiliorem. ibidē nume. 6
Præsumptio pro iudice generaliter est in his, quę ad officium eius pertinent. lib. 2. præs. 67. nu. 4 86
Præsumptio quę est pro iudice, non habet locum generaliter, quando non habet aliquam potestatem, nisi certo in casu vel causa, quam probari necesse est. ibid. nu. 9
Præsumptio nulla est pro iudice ignaro, & literis carentem. ibi. nu. 19 87
Præsumptio quę est pro iudice, & eius sententia, tollitur fortiori, & potentiore præsumptione. ibi. nu. 30
Eęque sunt, temporis breuitas. nu. 31
Vel si ea abrupto parte inaudita processerit. nu. 32
Si sententia item contineat expressum errorem. nu. 33
Aut de manifesto appareat iniustitia. nu. 34
Et si faciat aliquid aduersus maiorum suorum constitutiones. nu. 35
Præsumptio ex tempore præterito, ducitur circa præteritum. lib. 1. q. 24. num. 2. & num. 7 12
Præsumptio ex tempore præterito, ducitur etiam circa præsens. ibi. nu. 8
Præsumptio aut argumentatio ducta a præterito ad præsens, requirit duo extrema, præteritum verum, & præsens possibile. ibi. nu. 9 & nu. 37
Præsumptio ea tempore præterito ad præsens, quando duci nequeat. nu. 17
Præsumptio a tempore præterito ducitur ad futurum. nu. 21
Præsumptio ducta a præterito ad futurum, nunquam est iuris, & de iure, sed iuris tantum. ibi. nu. 29
Præsumptio a præterito ad præsens, non habet locum in his, quę cursu temporis mutantur. ibi. nu. 30
Præsumptio a tempore præsenti ad alia tempora, quomodo fiat. ibi. nu. 32
Præsumptio de præsenti in præsens. nu. 32
Præsumptio de præsenti in futurum quæ fiat. no. 35
Præsumptio de præsenti ad præteritum quomodo ducatur. no. 38. & seq.
Præsumptio ex præsenti quando non sumatur ad præteritum, & de qua præsumptione id intelligendum. ibi. nu. 50. & 55 13
Præsumptio a tempore futuro, quomodo fiat ad alia tempora. nu. 56
Præsumptio versatur circa substantiam corpoream. lib. 1. q. 14. nu. 2 7
Item circa incorpoream. ibi. nu. 6 8
Præsumptio versatur circa prædicamentum quantitatis. ibi. nu. 8
Item circa prædicamentum qualitatis. ibi. nu. 16
Item circa affectiones. nu. 20
Item circa habitus animi. nu. 24
Sic & circa habitus corporis. nu. 28
Item circa potentiam naturalem. no. 31
Item circa formam, & figuram. nu. 39
Item circa prædicamentum relationis, siue ad aliquid, & circa correlationem. num. 40
Item circa prædicamentum vbi. nu. 49
Sic & circa prædicamentum quando. nu. 55
Item circa prædicamentum actionis. nu. 59
Item circa prædicamentum passionis. nu. 67
Et circa prædicamentum situs. nu. 72
Atque circa prædicamentum habitus. nu. 78
Præsumptio seu coniectura a consuetudine, & vsu colligitur. libro 1. quæstio. 18. num. 1 10
Præsumptio sumitur a coniunctione, id est ex his quæ præcedunt & sequuntur id de quo agitur, & quæ insunt. ibi. nu. 2
Præsumptio sumitur ex natura personæ, actus vel rei. nu. 5
Præsumptio a verisimilitudine ducitur. ibi. nu. 10
Præsumptio ducitur a forma seu modo, & qualitate rei. ibi. nu. 18
Præsumptio leuis, semiplenam an præsumptionem faciat, vbi opinio negatiua probatur. lib. 1. q. 87. nu. 1. & 2 38
Præsumptio leuis adiuncta vni testi, facit per iudicem deferri posse iuramentum suppletorium. ibi. nu. 5
Præsumptio hominis est quid facti, & pendet ab operatione intellectus humani, secundum Bolognetum. lib. 1. q. 11. nu. 1 6
Præsumptio legis, quando aut quo casu, validior sit præsumptione hominis. lib. 1. q. 29. nu. 1 15
Præsumptio faciens consistere, & valere actum, creditur firmior ac cæteris potentior. ibi. nu. 3
Præsumptio proueniens ex substantia, præualebit ei quæ descendit a solemnitate. ibi. nu. 4
Præsumptio benignior iudicatur potentior. nu. 5
Præsumptio specialis generali est potentior. nu. 7
Præsumptio magis specialis, alteri speciali præualet. nu. 8
Præsumptio accidentalis debilior est naturali. ibi. nu. 9
Præsumptio pro reo firmior est ea, quæ pro actore fit. no. 11
Præsumptio in ratione naturali fundata potentior illa dicitur, quæ in ratione ciuili. nu. 15
Præsumptio ducta a facto, firmior est ea, quæ a non facto. nu. 17
Præsumptio consulens, & fauens saluti animæ, præualet ei, qua dicimus, delictum non præsumi. ibi. nu. 18
Præsumptio iuris quid sit secundum Bal. lib. 1. q. 4. nu. 3 3
Præsumptio iuris quid sit, secundum Salycetum, & alios eius sequaces. ibidem num. 4
Præsumptio iuris, secundum Alciatum. ibi. nu. 5
Præsumptio iuris a Baldo dicitur violenta. ibi. nu. 6
Præsumptio iuris quam probationem contrariam admittat. ibi. nu. 7
Præsumptio iuris & præsumptio hominis differunt maxime apud Iureconf. lib. 1. q. 5. nu. 4 3
Præsumptio iuris dicitur quod a lege approbata fit. ibi. nu. 4
Præsumptio hominis non separatur a præsumptione iuris per rhetores. lib. 1. q. 5. num. 1 3
Præsumptio hominis quæ. ibi. nu. 2
Præsumptio hominis dicitur, quod nullo iure confirmata reprobatur. ibidem nume. 6
Præsumptio hominis secundum Bal. quomodo diuidatur. ibi. nu. 11
Præsumptio hominis vehemens quæ sit secundum Bal. nu. 12
Præsumptio hominis non vehemens, quæ sit. nu. 13
Præsumptio hominis secundum Bal. quæ. nu. 15
præsumptio hominis secundum Abbat. quæ. nu. 16
præsumptio & coniectura aliqua, etsi in lege scripta non sit, magnam tamen habeat affinitatem cum ipsa scripta, idem de ea quo ad effectum iudicandum est. ibi. nu. 18
præsumptio etiam vehemens, ad condemnationem de delicto non sufficit. li. 1. q. 58. nu. 18 29
Et de qua condemnatione id accipiendum. nu. 19
præsumptio iuris vbi adest, dicitur adesse liquidissima probatio. lib. 1. quæstio. 81. num. 4 37
præsumptio iuris tantum, non pendet a iudicis voluntate lib. 1. q. 44. nu. 3 22
Et quid sit de probationibus medijs, quæ potius facta dicuntur si. ibi. nu. 4
præsumptio hominis vere pendet ab arbitrio, & voluntate iudicis. ibi. nu. 8
præsumptio iuris quando allegari debeat lib. 1. q. 48. nu. 2 2[illegible]
præsumptio quæ oritur ex facto, pro eo quod est fundamentum intentionis, allegari debet. ibi. nu. 17 26
præsumptio iuris, ex facto proprio orta alleganda est ibi. nu. 27
præsumptio iuris etiam notoria, alleganda tamen est. ibi. nu. 32
præsumptio ignorantiæ causata ex facto aduersarij, non est alleganda. ibidē nume. 38
præsumptio orta ex facto tam rei quam actoris non est alleganda. ibi. nu. 41
præsumptio orta ex facto nullius, vtrum alleganda. nu. 42
præsumptio a mero iure proueniens, vtrum alleganda. nu. 43
præsumptio solius hominis, allegari debet, & quæ sit ratio. ibi. nu. 44. & 45
præsumptio iuris admittit probationem contrariam ex protestatione. lib. 1. q. 75. num. 1 33
Quod quando non procedat. ibi. nu. 2
præsumptio iuris & de iure, ea protestatione admittit probationem contrariam. ibi. num. 3
Fallit id si ea protestatione illa peccatum induceretur. nu. 4
Idem fallit in protestatione generali a lege reprobata. nu. 6
præsumptio temeraria quæ sit secundum Alex. Alensem. ibi. nu. 6

præsum-

INDEX.

præsumptio violenta quæ sit.lib.1.q.1.nu.7 2
præsumptio leuis quæ dicatur.ibi.nu.8 2
præsumptio leuis est, si vir bonæ famæ, videatur semel alloqui mulierem in loco suspecto.ibi nu.9
præsumptio probabilis quæ sit.ibi.nu.10
præsumptio ex omnium fere sententia sic diuiditur, vt vna iuris sit & de iure, altera iuris tantum, tertia vero hominis.nu.11
præsumptio necessaria dicitur, cum aliquibus positis, necessario efficimus quod intendimus.lib.1.q.3.nu.1 2
Appellatur autem ea violenta vel verius violentissima, rhetores signum dicunt.ibid.
præsumptio necessaria vel probatio, ducitur a naturalibus principijs, vel ab humanis.ibi.nu.2
præsumptio necessaria appellatur præsumptio iuris, & de iure a Specula.ibidem num.9 3
Et qua de causa hoc fiat.nu.13
præsumptio violenta, a naturalibus causis, & principijs nata contrariam probationem non admittit ibid.nu.5 3
præsumptio violenta, seu probatio ortum habens a causis & principijs naturalibus raro vsu venit, cum maior iudiciorum pars versetur circa actiones humanas.ibi.nu.6
præsumptio violenta seu probatio ab humanis quoque principijs oritur, cum nascitur ab indicijs atque coniecturis, humana lege & ratione probatis.ibid.num.8
præsumptio violenta nunquam dicitur, nisi lex ita exprimat, ex sententia Cardin.Alex.Saly.& aliorum.ibid nu.22
præsumptio ortum habens ab indicijs, & coniecturis humana lege & ratione probatis, an admittat probationem in contrarium.nu.10.11.& 12
præsumptio iuris, & de iure secundum Bal.ibi.nu 15.& 16
præsumptio iuris descripta per Alciat.nu.17
præsumptio iuris vnde dicta.nu.18
præsumptio iuris, & de iure illa dicitur quæ in lege scripta est, & ita ab ea sancitum ne possit probari contrarium.nu.20
præsumptio iuris, & de iure quæ dicatur secundum Rom.nu.21
præsumptio iuris, & de iure, semper desumitur ex actis præteriti temporis, non autem ex futuro.ib. nu.23
præsumptio iuris, & de iure non tollitur regulariter probatione contraria.lib.1.q.31.nu.1 15
præsumptio iuris sola, vel hominis, contraria perimitur probatione. ibidem nume.5
præsumptio a temporis antiquitate tollitur probatione contraria. ibidem nume.3
præsumptio a verosimili admittit probationes contrarias, apparentes, & manifestas, & quid tunc requiratur ibi.nu.8.& 9
præsumptio iuris, & de iure probandi onus in aduersarium nec reijcit, nec probationem admittit in contrarium.lib.1.q.33.nu.1 16
præsumptio iuris orta ex sententia pendente appellatione, non transfert probandi onus in aduersarium.ibid.nu.5
præsumptio iuris sola, quam lex pro veritate non habet, onus probandi in aduersarium nequicquam transfert.ibi.nu.6
præsumptio iuris sola quem producat effectum.ibi.nu.8
præsumptio hominis, non transfert in aduersarium onus probandi, & quando.nu.9.& 11
præsumptio hominis interdum præsumptioni legis præualet, & eam cessare facit.num.10
præsumptio iuris, & de iure, semiplena est probatione validior. libro 1. q. 32. nume.1 15
præsumptio iuris sola in aliquibus est fortior semiplena probatione, & qua de causa.ibi.nu.2 & 3
præsumptio iuris, & de iure est probatio necessaria, cum ipsa natura consentiens, & a lege stabilita, vt pro veritate habeatur.præsump.36.numero 2 libro 1 17
præsumptio iuris & ipsa dicitur vera probatio.ibi.nu.3
præsumptio iuris facit probationem euidentem claram & manifestam.nu.8
præsumptio hominis alio adiuta adminiculo, semiplenam facit probationem. ibid.nu.14
præsumptio iuris, & de iure quo casu dicatur vera probatio.lib. 1. quæst. 37. num.2 18
præsumptio hominis proprie non dicitur probatio, cum probatio conditionaliter requiritur.ibi.nu 3
præsumptio iuris tantum, an dicatur probatio, cum in vim conditionis probatio requiritur, vbi distinguuntur aliquot casus. ibidem numero 5. 6. 14. 16.& 20
præsumptio iuris, & de iure, vera est probatio, si probationis mentio fiat, cum adiuncto aliquo vel qualitate.lib 1.q.38.nu.1 19
Secus est in præsumptione hominis.nu.2
Et quid sit de præsumptione iuris.nu.2
præsumptio iuris quando dicatur legitima, & euidens probatio. ibid.nu 4.6. 7 & 12
præsumptio iuris, & de iure est certissima, & indubitata probatio lib. 1.q.47. num.3 24
præsumptio iuris procedit secundum veritatem.ibi.nu.5
præsumptio iuris, & de iure, non admittit probationem in contrarium.lib. 1. q.60.nu 1 29
præsumptionem iuris habens pro se, non dicitur probare, sed lex ipsa.lib. 3. præ.141.nu.41 251
præsumptionem contra se ex confessione sua ductam qui habet, validiores probationes ad illam diluendam offerre debet.lib.1.q.36.nu.6 19
præsumptionem iuris, & de iure tunc demum dici, quando dictum fuit, contrarium probari non posse.lib.3.præs.121.nu.9 191
præsumptionem a fictione differre vel sola vtriusque definitio indicat.lib.1. q.8.num.1 5
præsumptionem iuris & de iure fictionem esse qui dixerunt, erroris conuincuntur.lib.1.q.8.nu.16 5
præsumptionem iuris, & de iure pro se habens, non potest cogi fateri contrarium.lib.1.q 61.nu.1 30
præsumptionem allegari tacite sufficit.lib.1.q.47.nu.1 26
Idque etiam procedit in ea nisi alibi ibid nu 4
præsumptionem iuris, & de iure in iudicio allegare, non est necesse, & quæ sit ratio.lib 1.q 47.nu.. 25
præsumptionem iuris allegare, quando non sit necesse.ibid.nu.33.& 34. 26
præsumptionem iuris ex facto aduersarij ortam, necesse num sit allegare. 1.num 31
præsumptione, quæ ex cursu temporis oritur, recedimus, quando de veritate constat in contrarium.lib.3 præs.131.nu.75 208
præsumptione cessante, non cessat lex super præsumptione fundata. lib. 1. q. 70.num 1 34
præsumptiones, & coniecturæ circa duo versantur, rem scilicet, & animum. lib.1.q.11 nu.1 7
præsumptiones & probationes quænam sint in iudicis potestate. lib. 1.q. 44. nume 7 22
præsumptiones plures vna simul concurrere possunt, diuersum in fictione. li. 1.q.8.nu.22.& 25 5
præsumptiones plures, & eodem quidem facto ortæ, quando simul esse & concurrere nequeant.lib.1.q.41.nu.3 21
præsumptiones duæ vel plures simul stare possunt, quando ex diuerso facto, ad eundem finem tendentes, oriuntur.ibi.nu.5
præsumptiones duæ concurrere non possunt, quando ex eodem quidem fonte proueniunt, sed diuersos habent effectus.ibi.nu.6
præsumptiones, & coniecturæ, quando non habeant locum.lib.1.q.45.nu.15. cum seq. 122.& seq.
præsumptiones non admittunt extensionem.lib.3.præs.1 nu.52 93
præsumptiones ex facto hominis desumptæ, non repertæ a lege receptæ vel approbatæ, ideo in iudicantis arbitrio collocantur.lib.1.q.36.nu.10.18
Idque declaratur.ibi.nu.13
præsumptiones hominis duæ vel plures iungi simul possint, ad constituendum probationem plenam, in causa ciuili non ardua.lib.1 q.40.nu.1 20
præsumptiones quam probationes facilius simul iungi.ibi.nu.4
præsumptiones plures non coniunguntur in causa ciuili ardua, vel magni ponderis.ibi nu 4
præsumptiones duæ ad faciendam probationem plenam, in causa matrimonij non coniunguntur, si de illius separatione præsertim ageretur.nu.5
Aliud esset tamen, si de illius confirmatione vel validitate tractaretur nu.6
Et quid sit in probatione filiationis nu.7
præsumptiones plures, quando etiam in causa criminali simul iungantur, & quando non.nu 9.& 10
præsumptiones plures si concurrant, simul etiam tunc iunguntur, vbi agitur in causa criminali de pœna infligenda.ibi.nu.11
præsumptio iuris, & de iure, admittit probationem contrariam, ex confessione iudicialiter facta.lib.1.q.61 nu.1 30
Id autem quando verum sit.ibid.nu.5.& 9
Redditur ratio.nu.7
præsumptio iuris, & de iure, probationem in contrarium admittit confessione eius, pro quo ipsa extat.lib.3.præs.132.nu 69 211
præsumptionis leuis verus effectus quis sit.lib 1.q.87.nu.3 38
præsumptionis extensio fit de casu ad casum, si pares sunt, eandemque habent rationem.lib.1.q 57.nu.1 28
Cessat in casibus diuersis, & diuersam habentibus rationem.ibi.nu.2
Neque fit de persona ad personam.nu 3
Permittitur de tempore ad tempus.nu.4
Et de quo tempore accipiendum nu.5
præsumptioni iuris, & de iure, non admittitur probatio in contrarium statuto Veneto.lib.1.q.3.nu.19 3
præsumptioni iuris, & de iure, etsi nil queat obijci, si tamen id fiat parte non opponente, de ea obiectione disputandum est.lib.3.præs.46.nu.13 73
præsumptionem esse quid facti, verum est, quando homo præsumit, secus si præsumat lex.lib.1.q 11.nu 2 6
præsumptionem significat verbum videtur, interdum fictionem. lib. 1. q. 10. num.3.& 4 6
Idem quoque in verbo, creditur.nu.7.& 8
Idem est de verbo, intelligitur.ibi nu.5.& 6.
præsumptionem faciunt verba hæc, coniectura est, coniecturam facimus. ibid num 11 6
Item verbum, præsumptum est.nu.12
Sic & verbum, arbitror.nu.13
Et dictio, proinde.nu.14
Atque dictio, forte.nu.15
præsumptionem legis, cum præsumptione hominis concurrentem, iudex vtrum velit, iudicabit aut arbitrabitur potentiorem.lib.1.q.29.nu.1 15
præsumptionem hominis statutum Venetum probabilem dicit.lib.1.quæst.5. num.3 3
præsumptionem iuris, pro vera probatione ius commune habet, etiam in dispositione conditionali.lib.1.q.37.nu.9 18
præsumptionem iuris si pro se quis habeat, non defertur iuramentum suppletorium aduersario suo semiplene probanti.lib.1.q.32.nu.4 15
præsumptionem iuris contra se habens, apertissimis eam probationibus diluere debet.ibi.nu.5
præsumptionem iuris lex pro veritate habet si non probetur contrarium, eaque probandi onus in aduersarium reijcit, maxime tum demum vbi vrgens est. lib. 1.q.33.nu.2.& 3 16
præsumptionem iuris solam lex pro auxilio probationis habet.ibi.nu.7
præsumptiones quas facit homo, lex approbare cur non potuit. lib. 1.q 5. nume.7 3
præsumptiones hominis in iudicis arbitrio positæ sunt.ibi.nu.8.& 10
præsumptiones hominis non violentæ, vel etiam vehementes non sint coniungendæ ad constituendam plenam probationem, quo ad pœnam ordinariam.lib.1.q.97.nu.18 47
præsumptiones duas in eodem actu concurrere a iure non conceditur. lib. 3. præs.132.nu.82 212
præsumptiones trium a natura, lege, & accidenti, iuxta opinionem Corrasij improbatur.lib.1.q.13 nu.6 7
præsumptionem, coniecturarum, signorum, & indiciorum doctrinam è multis indicijs partibus præcipuam esse.lib 1.in procœm.nu.6 1
præsumptionum hominis certam doctrinam dari non posse.lib.1.q.5.nu.9. 3
præsumptionib. quibuscunque constans, dicitur expressum.lib.1.q.45.num.1. 3.& 5 22
præsumptionibus probantur multa, quæ directo alias probari nequeunt.lib. 1.q.58.nu.2 29
Et qualesnam debeant esse præsumptiones illæ.nu.20
præsumptionibus tribus in aliquo actu requisitis, duabus existentibus tertia per iuramentum suppleri nequit.lib.1.q 84.nu.1 38
Quæ sit ratio illius.ibi.nu.2

præsumptionibus & indicijs claris, & indubitatis, receptis, & approbatis ab ipsa lege, condemnare potest iudex inquisitum absque alia tortura, pœna tamen arbitraria. lib. 1. q. 92. nu. 1 44
præsumptionibus quidem claris, sed hominis tantum emanantibus reus torqueri debet. ibi nu. 2
Idque totum arbitrabitur iudex nu. 3
præsumptum a lege dici etiam tacitum. præs. 27. lib. 4. nu. 15 21
præteritio facta a patre ignorante se habere filium, extinguit legata etiam relicta ad pias causas. præs. 169. lib. 4. nu. 126 211
Ex præterito non præsumitur ad præsens. præs. 25. lib. 6. nu. 12 286
pretij mentione facta emptio & venditio præsumitur. præs. 74. nu. 2. lib. 3. 163
Idque etiam si post mentionem pretij dicatur, indulgemus. ibid. nu. 2
prætor si virum nobilem carceratum relaxauit locumque carceris ei prætorium constituit si is aufugit excusatur, cum sit sequutus fidem nobilis quē fidei obseruatorem credebat. præs. 59. lib. 6. nu. 3 313
prætori & ancianis si est commissa causa, vocem vnam habebit prætor alteram anciani. præs. 18. lib. 4. nu. 13 14
prætore autore gesta, præsumuntur gesta solemniter. lib. 3. præs. 61. nu. 3 159
præuentioni quando sit locus. lib. 2. præs. 18. nu. 37 62
primæ Tonsuræ Clerici beneficio carentes ideo priuantur priuilegio fori quia non incedunt in habitu, & tonsura ex constitutione Clementis VII. & Pauli III. Pontificum. præs. 76. nu. 42. lib. 6 323
prima tonsura non est ordo sacer, sed dispensatio ad ordines sacros. præs. 76. nu. 37. lib. 6 323
primipili munus quale fuerit. lib. 2. præs. 72. nu. 25 92
primogenituræ in constitutione reseruari debet legitima alijs filijs. præs. 189. lib. 4. num. 177 213
Et alijs filijs reseruari etiam debent alimenta. ibi. nu. 178
primogenituræ bona nunquid possint alienari pro constitutione dotis, vel ipsa nec valeant in dotem assignari. præs. 189. lib. 4. nu. 175. 180. & 181 213
primogenituræ bona non sustinent Trebellianicæ detractionem. præs. 198. nu. 36 lib. 4 225
primogenituræ priuilegio gaudet qui reperitur primogenitus tempore quo locus est successioni causa ipsius primogenituræ. præs. 76. nu. 41. lib. 6 323
primogenitus exclusus a successione ob professionem religionis, si ei superueniat habilitas ad succedendum admitti debet depulso secundogenito iam ad successionem admisso, ex sententia Alciati male tamen. præs. 46. nu. 18. & 19. lib. 5 268
primogenitus is dicitur, qui tempore successionis est nato maior, licet alius ante eum natus & mortuus sit, & licet solus natus. præsum. 92. lib. 4. nume. 2 & 3 110
primogenitus tenetur alere alios fratres. præs. 189. lib. 4. nu 179 213
primogenito ad successionem fideicommissi vocato a testatore, præsumitur vocatus ætate maior, non autem qui dignitate & animi dotibus alios antecellit præs. 92. lib. 4 nu. 1 110
Intelligitur etiam de eo, qui solus natus est, nam is dicitur primogenitus. ibid nu 2
primogeniti filius, vel eius patruus an dicatur primogenitus, vt ad fideicommissi successionem admittatur. præs. 92. lib. 4. nu. 4 110
primogenitus Regis dicitur etiam ille, qui natus est ante adeptum regnum a patre. præs. 92. lib. 4. nu. 5 110

Principis potestas & auctoritas quanta sit, quæ obedientia principi debeatur, & quando possit derogare suo priuilegio.

princeps licet non præsumatur vti plena & absoluta potestate, præsumitur tamen vti, quando aliter actus non valeret etiam ad tertij præiudicium. præs. 4. lib. 6. nu. 4 273
princeps potest aliqua concedere ac rescribere de iure communi, & etiam de iure speciali. præs. 6. lib. 6. nu. 3 275
princeps cum possit concedere ex iure communi, & ex iure speciali, præsumitur concessisse de iure communi. præs. 4. lib. 4. nu. 8 5
princeps nunquid in dubio præsumatur voluisse priuare bannitum commodis & beneficiis concessis a iure communi. præs. 45. lib. 5. nu. 15 266
princeps potest priuare eum, quem propter delictum bannuit beneficijs iuris communis respectu bonorum existentium in ciuitate, de qua ipsum bannuit. præs. 45. lib. 5. nu 12 266
Et habet id locum non solum in principe supremo, sed in quouis inferiore dummodo sit dominus illius loci. ibi. nu. 13
princeps legitimans non potest tollere claram testatoris dispositionē. præs. 79. nu. 24. lib. 4 85
princeps si sine causæ cognitione priuauit vasallum feudo, quod alteri deinde donauit, præsumitur facta d. priuatio causa & respectu donationis. præs. 12. lib. 6. nu. 16 277
princeps si filijs institutis reliquit vxorem vsufructuariam, censetur ipsa vxor solum alimentaria. præs. 139. lib. 4 nu 65 158
princeps præsumitur scire ea, quæ a iure communi sancita sunt, & præsertim consuetudines vulgares. præs. 40. lib. 6. nu. 17 295
princeps dicitur confirmare dispositionem testatoris, quatenus iure est valida, voluntas enim principis præsumitur legi conformis, & consentanea. præs. 189. lib. 4. nu. 182 213
princeps an possit in præiudicium substituti legitimare, & exprimere, quod ipsum excludit in legitimatione. præs. 79. lib. 4 nu. 3 84
princeps non potest impedire iustam testamenti executionem. præs. 79. lib. 4. num. 24 85
princeps nullo modo debet innouare diuisiones feudorum quæ semper indiuisa permanserunt. præs. 34. lib. 5. nu. 14 262
principibus est obediendum necnon eorum magistratibus quorum personā sustinent. præs. 3. lib. 5. nu. 87 242
principi resistens Deo resistere videtur præs. 3. lib. 5. nu. 78 242
principis sui præcepta quando quis contempsisse dicatur. præsum. 44. libro 5. nume. 1 265
principis præsentia tollit omnem fraudis suspicionem. præsum. 82. lib. 4. num. 6. & 10 89
princeps an & quando suo priuilegio censeatur derogare & tollere statuta ciuitatis cum non præsumatur regulariter velle tollere statuta ciuitatis. præs. 39. lib. 6. nu. 1. & 3 294
Si enim concedit facultatem legitimandi illegitime natos, vt succedere possint non obst. leg. & constitutionib. præsumitur sensisse de legib. communibus, non autem de statutis. ibid. num. 2
Nec præsumitur voluisse priuilegio suo tollere statuta ciuitatis, etiam si dixit in priuilegio, non obst. quibuscunque leg. & constitutionib. ibi nu. 4
Idem etiam si in ipso priuilegio inserta sit clausula, motu proprio. ibid. num. 5. & 7
princeps suo priuilegio præsumitur voluisse derogare statuto ciuitatis, quando in ipso priuilegio adiecta sunt clausula, pro expressis habentes, &c. & quid operetur dicta clausula. ibi. nu. 6
Idem quando princeps concedens priuilegium sciuit, vel saltem in genere cogitauit extare statutum ciuitatis. ibi. nu 7
princeps quando per viam legis generalis derogat omnibus priuilegijs etiā si de illis oporteret specialem facere mentionem, tolluntur etiam priuilegia habentia clausulam derogatoriam ad futura priuilegia & rescripta. præs. 40 lib. 6 nu. 23 296
Et quando dicatur per viam legis concedere priuilegia. ibi. nu. 24
Nō tamē habet id locū quo ad priuilegia inserta in corpore iuris. ibi. nu. 25
princeps quando derogat omnibus priuilegijs, per viā alterius priuilegij, vel rescripti, consideranda sunt clausulæ vtriusque priuilegij, & illæ præferri debent quæ maioris sunt efficaciæ ad hoc vt secundum priuilegium tollat primum. ibi. nu 26
Et quid si clausulæ sunt paris efficaciæ ibi. nu. 27
princeps est ipsa lex viua. lib. 1. q. 37. nu. 23 19
princeps non præsumitur leges a se conditas, non velle obseruari. lib. 2. præs. 6. nu 5 52
princeps lege positiua non ligatur. lib. 3. præs. 29 nu. 100 137
princeps quando personæ priuatæ æquiparetur. lib. 2 præs. 10. nu. 54 56
princeps dans vel confirmans aliquid, intelligitur saluo iure tertij. lib. 2. præs. 9 num. 5 53
princeps aliquid faciens vel concedens, præsumitur iustis cum causis. libro 2. præs. 10. nu. 1 54
Eaque præsumptio non admittit probationem in contrarium. ibi. nu. 2
princeps loqui dicitur per os dei nu. 3
princeps deus dicitur inter homines. nu. 4
princeps veritate non mendacio moueri dicitur. nu. 5
princeps cognoscens de causa dicitur cognoscere tanquam deus. nu. 6
princeps talis præsumitur qualis de iure esse debet. nu. 7
princeps iustitia plenus non præsumitur velle plus quam velit lex. ibi. nu. 8
princeps ea quæ iuris positiui sunt, libere & absque causa tractare potest. nume. 10
princeps sine causa iusta, non potest quæ sunt iuris diuini, naturalis vel gentium. num. 11
princeps in dubio præsumitur iure communi vti voluisse, & secundum id rescribere lib. 2 præs. 12. nu 1 56
princeps nil potest in his, quæ sunt iuris diuini, naturalis, vel gentium. libr. 2 præs. 9 nu. 28 54
princeps iuris mentionem faciens, in dispositione aliqua, veluti priuilegio vel rescripto, intelligitur de iure a se condito. lib. 2. præs. 6. nu. 1 52
princeps vnus sine consensu alterius legem condens, non obligat non consentientem. lib 2. præs 5. nu. 9 51
princeps rescribere secundum ius, & æquitatem præsumitur. lib. 2. præsum. 9. num. 2 53
princeps quando in rescripto voluerit præiudicare tertio etiam in reb. magnis. lib. 2. præs. 9. nu. 19 54
princeps non subdito nequit præiudicare lib. 2. præs. 10. nu. 27 55
princeps contrahendo cum non subdito, non fruitur priuilegijs principatus. nume 28
princeps tollerans bannitum in ciuitate, non iudicatur eum a banno absoluisse. lib. 1. q. 23 nu. 7 11
principis mens præsumitur talis, qualis lex eiusque rō lib. 2. præs. 10. nu. 9 54
principis ab expressa assertione recedimus, quando de veritate in contrariū constat. lib. 2. præs. 10 nu. 31 55
principis de potestate disputare nefas esse quo accipiendum. ibi. nu. 56 56
principis assertioni creditur in antiquis, etiam quo ad ea, quæ sine causa iusta facere non posset. nu. 64
principi asserenti de facto antecessoris sui, creditur etiam in præiudicium tertij. lib. 1. præs. 11 nu. 6 56
principi placere, nisi quod iustum est non præsumitur li. 2. præs. 9. nu. 4 53
principem suprema potestate aut regia vti voluisse, non præsumitur. libro 3. præs. 29. nu. 99 137
principem præiudicare voluisse tertio quo ad ius quærendum, spe non approbata. lib. 2 præs. 9 nu. 20 54
Idem si sit ius quoddam contingens nec ordinarium. nu. 21
principem vno momento legis dispositionem interuertere velle, non præsumitur lib. 2 præs. 20. nu. 4 62
principe allegante causam iustam, & legitimam in his quæ sine causa facere posset, præsumptionem esse pro ipso vult Alciat. li. 2. præs. 10. nu. 62 56
Cuius opinio refutatur. nu 63
principe inferior mentionem faciens iuris, quo casu de statuto tantum intelligatur. lib. 2. præs 6. nu. 6. & 7 52
Et quo casu intelligatur de consuetudine. ibi. nu. 8. & 11
principe remittente delictum commissum, non præsumitur remissa pœna læso delata. lib. 2. præs. 9 nu. 13 54
principe cum subditis contrahente, metus illatus præsumitur. lib. 3. præs. 126. nume. 12 200
Id tamen quomodo accipiendum. nu. 13
principali concesso, censentur tributa illi cohærentia. libr. 3. præsumptio. 97. num. 11 175
principio malo inchoata malo finiri debent exitu, ita econtra, quæ bono coepta sunt principio præsumuntur etiam bono exitu debere finiri. præs. 17. lib. 6. nu. 1 280
prioritas licet præsumatur secundum ordinem litteræ, secus tamen est, quando actus alias redderetur nullus. præs. 4. lib. 6. nu. 5 273
priuari quis non potest eo, quod sibi datum non fuit, ex testamento. præs. 13. lib. 4. num. 2 11
priuatio non datur, nisi præcedat habitus. præs 83. lib. 4. nu. 12 91
priuatio præsupponit habitum præcessisse. præs. 61. lib 6. nu 4 314
priuatus potest si vult præferre suam vtilitatem priuatam vtilitati publicæ, quando in publica nō continetur sua propria. pr. 169. li. 4. nu. 132 211
priuilegiatus nunquam vtitur suo priuilegio contra pariter priuilegia. præs. 89. lib. 4. nu. 121 108
priuilegiati duo quando concurrunt, is præfertur, qui tractat de damno euitando præs. 189. lib. 4. nu. 124 211

priuile-

Priuilegium, an præsumatur: quando amittatur: & quando quis priuilegio renunciasse dicatur.

Priuilegium non præsumitur. præs. 14. lib. 6. nu. 15. 278
Priuilegium non amittitur nec per contrauentionem, nec per præsumptionem, quando in eo adscripta est clausula decreti, vel alia prohibitiua. Præs. 41. lib. 6. nu. 10. 276
Nec tollitur priuilegium contrario actu priuilegiati, quando actus fuit coacte factus. ibi. nu. 14.
Priuilegio præsumitur quis facilius renunciare quam iuri communi. præsu. 6. lib. 6. nume. 9. 275
Priuilegio, an & quando quis renunciasse præsumatur: nemo enim regulariter præsumitur renunciare suo priuilegio. præs. 41. lib. 6. nu. 1. 296
Priuilegio censetur quis renunciasse, quando facit actum contrarium ipsi priuilegio. ibi. nu. 3.
Intellige quoad præiudicium facientis actum, non quoad alios. ibidem. nume. 5.
Non censetur autem quis priuilegio renunciare, quando facit actum illi contrarium, sed protestatur, quod non intendit renunciare ipsi priuilegio. ibi. num. 11.
Idem quando actus contrarius priuilegio sortitus est effectum suum, secus si is tantummodo remansit contrauentire. ibi. nu. 12.
Idem quando priuilegium quæsitum est consuetudine. ibi. nu. 13.
Priuilegio, an possit renunciare priuilegiatus, qui non est vsus ipso priuilegio longo tempore, quo vti potuisset. præs. 41. lib. 6. nu. 16. 296
priuilegii reuocatio, vel concessionis factæ à principe non præsumitur. præs. 37. lib. 6. nu. 7. 291
priuilegio iam concesso censetur recessum ex superuenienti causa. præsu. 37. lib. 6. nu. 41. 292
priuilegium alienandi bona fideicommissi pro constituenda, vel restituenda dote nunquid possit cedi. præs. 187. lib. 3. nu. 141. 211
priuilegium concessum ciuib. originariis non competit iis, qui à ciuitate, & loco suæ originis recesserunt. præs. 42. lib. 6. nu. 7. 297
priuilegium respiciens decisoria litium ligat cæteros. præsumptio. 29. libro 5. nume. 19. 258
priuilegium dotis competens mulieri tunc transit in cessionarium, quando mulier ad sui cōmodum cedit iura, quæ habet contra hæredes mariti. præs. 189. lib. 4. nu. 153. 212
Secus si cessio fuit facta principaliter ad commodum, & vtilitatem cessionarii. ibid. nu. 154.
priuilegium concessum familiæ comprehendit etiam fœminas nuptas. Præsu. 88. lib. 4. nu. 4. 99
priuilegium competens fisco sui natura est perpetuum, quia fiscus nunquam moritur. Præs. 189. lib. 4. nu. 146. 211
priuilegium fori competens hæredi instituto non transit in fideicommissarium. præs. 189. lib. 4. nu. 151. 212
priuilegium in corpore iuris insertum est potentius non inserto: potest tamen à principe tolli secundo priuilegio, & quando præsumat illud tollere. præs. 40. lib. 6. nu. 13. 295
Quod si retinet nomen & vim priuilegii, præsumitur secundo priuilegio sublatum, secus si efficitur ius commune. ibi. 14.
priuilegium concessum marito, ne conueniatur vltra quam facere possit, non habet locum in marito putatiuo. præs. 77. lib. 4. nu. 9. 80
priuilegium nouum, an & quando præsumatur antiquum tollere. præs. 40. lib. 6. nume. 1. 295
Quod si in secundo priuilegio nulla est facta mentio primi, non censetur sublatum primum regulariter. ibi. nu. 2.
Et id præsertim, quando primum priuilegium habet clausulam derogatoriam. ibi. nu. 3.
Et id multo magis, quando secundum priuilegium speciale nulla mentione facta primi generalis, tolleret in totum ius illius primi priuilegiati, & sic ei esset nimis præiudiciale. ibi. nu. 4.
Etiam si in secundo priuilegio adiecta sit clausula ex certa scientia, vel, non obstante, &c. ibid. nu. 5.
Et habet id etiam locum inspecta qualitate. ibi. nu. 6.
priuilegium nouum antiquum non præsumitur tollere, etiā si primum sit generale, secundum vero speciale. ibi. nu. 7.
Idem dicendum econtra, quando primum est speciale, secundum vero generale. ibi. nu. 8.
Et idem dicendum non solum quando ex primo priuilegio acquisitum fuit ius in re, sed etiam ius ad rem. ibi. nu. 6. & seq.
priuilegio nouo censetur antiquum sublatum, quando primum est conforme iuri communi, etiam nulla eius mentione facta. ibi. nu. 12.
Idem quando primum priuilegium est insertum in corpore iuris. ibidem. nume. 11.
Idem quando illud esset subreptitium, vel alias nullum, etiam de ipso nulla facta mentione. ibi. nu. 15.
Idem quando primum priuilegium esset multum vulgare. ibi. nu. 16.
Idem quando princeps concedendo ipsum cogitauit saltem in genere de primo iam alteri concesso. ibi. nu. 20. 296
Idem quando 2. priuilegium derogaret primo non in totum, sed in aliqua parte. ibi. nu. 21.
Idem quando in secundo priuilegio adiecta est clausula derogatoria, Non obst. quibuscunque priuilegiis in contrarium facientibus. ibidem nume. 22. & sequen.
priuilegium patris, vt possit testari per filio, non debet esse ad præiudicium alterius. præs. 36. lib. 4. nu. 14. 33
priuilegium personale, quod habet patronus, ut à liberto onere fideicommissi grauetur in legitima, non transit in eum, in quem ex necessitate memoriæ repudiantis ius patroni transfertur. præs. 189. lib. 4. nu. 152. 212
priuilegium à principe concessum, an & quando præsumatur derogare, & tollere statutum ciuitatis. præs. 39. lib. 6. nu. 1. 294
priuilegium concessum non inaudito, princeps non reuocat. lib. 2. præsump. 10. nume. 29. 55
priuilegium, aut concessio personæ facta, personalis est, cum ea extinguitur, nec ad hæredes transit. lib. 3. præs. 103. nu. 1. 179
priuilegium concessum ad bene meritorum remunerationem, vtrum personale sit, vel reale. nu. 12. & 13.
Priuilegium reale dicitur, si persona cui concessum fit, remota causa fuerit, proxima vero quæuis alia. nu. 16.
priuilegiū ex officio concessum durat quandiu officium. Præs. 76. n. 40. lib. 6. 323
Priuilegium concessum à principe reale esse. nu. 31. 180
personale autem inferioris à principe. nu. 32.
priuilegium principis de facto aliquo personale esse. nu. 33.
priuilegium de iure indeterminato, personale, de determinato reale præsumi. nume. 34.
priuilegium, seu concessio rei ad hæredes non transitoriæ, personam nō egreditur. nu. 35.
priuilegium in mutuo nullum considerari, ad transferendum dominium pecuniæ solutioni iam destinatæ. lib. 3. Præs. 58. nu. 1. 158
priuilegii causam proximam, & immediatam fuisse personam, signis probabitur. lib. 3. Præs. 103. nu. 2. 179
Si ratio, & causa concessionis ipsi soli personæ conueniat. nu. 3.
Si speciali fauore ipsius personæ factum probetur. nu. 6.
Si sub nomine proprio, aut pronomine fiat concessio. nu. 9.
Si personæ industria videatur electa, idq; ex qualitate negocii commissi appareat. nu. 10.
Si id appareat ex aliqua priuilegii parte. nu. 11.
priuilegia duo vbi concurrunt. illud magis speciale dicitur, quod personæ conceditur. lib. 2. Præs. 18. nu. 19 61
priuilegia etiam pro hæredibus acquisita præsumuntur. lib. 3. Præsumptio. 47. nume. 7. 150
priuilegiatum in casib. non priuilegiatis, iure communi vti, in dote non procedit, quæ regulariter est priuilegiata. lib. 3. Præs. 14. nu. 2. 126
priuilegiatis duob. concurrentib. is qui priuilegium potentius habet præfertur. lib. 2. Præs. 72. nu. 21. 92
probatio admittitur contra fictionem, quando est fundata super dubio, aut incerto. Præs. 31. lib. 4. nu. 7. 28
probationes concludentes esse debent. Præs. 41. lib. 5. nu. 36. 265
probatio clara præsumptioni præualet. Præs. 21. lib. 4. nu. 23.
probatio in contrarium, licet non admittatur contra præsumptionem iuris, & de iure, admittitur tamen per indirectum. Præsumptio. 89. libro 4. nume. 10. 101
probare, qui ob lapsum termini non potest, non potest etiam facere positiones lib. 1. q. 62 nu. 3. 30
probatum illud esse dicitur, quod constat legi ita esse. libro 1. quæstio. 36. nume. 11. 18
probatio nulla melior, nullaq; efficacior, quam proprii oris confessio. lib. 1. q. 61 nu. 8. 30
probatio vera, & propria illa est, quæ alterius patrocinio non indiget. lib. 1. q. 36. num. 12. 16
probatio, seu fides, quæ testibus fit, cæteris excellit. libro 1. quæstione. 1. nume. 6. 21
probatio per iuramentum etiam aliis reiectis, admittenda. lib. 2. præsump. 47. nume. 6. 74
probatio contraria, semper admittitur contra præsumptionem, nisi lex eam expresse reiiciat. lib. 1. q. 60. nu. 2. 29
probatio per facti euidentiam, reliquis omnib. exclusis, exclusa nō dicitur. lib. 1. q. 67. nu. 2. 32
probatio aduersus præsumptionem iuris, & de iure, parte non opponente, admissa prodest q. 68. nu. 1. eod.
probatio verosimilis, quam nos præsumptionem iuris dicimus, quid sit secundum Quintilianum Victorium, & Matotagium libro 1. quæstione 4. nume 1. 13
probatio coniecturalis, an dicatur vera probatio. lib. 3. præs. 141. nu. 22. 222
probatio artificialis, quæ. lib. 1. in prohem. nu. 9. 8
probatio artificialis, quomodo differat ab inartificiali. nu. 10 ibid.
probatio artificialis, seu præsumptio tribus constat, argumētis nempe, signis, & exemplis. lib. 1. q. 6. nu. 1. 4
probatio artificialis quomodo diuidatur à Gandino. lib. 1. q. 1. nu. 4. 2
probatio inartificialis quæ. lib. 1. in prohem. nu. 7. 8
probatio etiam per indirectum, contra præsumptionem iuris, & de iure admittitur. lib. 1. q. 65. nu. 1. 31
Et quot sufficiant testes. ibidem numero 11. fol. 32. Et libro 3. præsumpt. 1. nume. 18. 102
probatio contraria per iuramentum eius admittitur, contra quem extat iuris præsumptio, si de leui præiudicio agatur. lib. 1. q. 77. nu. 15. 34
probatio contraria contra præsumptionem, non fictionem admittitur. lib. 3. præs. 67. nu. 1. 162
probatio contraria vbi superuenit, cessant præsumptiones, & coniecturæ lib. 1. q. 31. num. 7. 15
probatio per confessionem aduersarii admittitur etiam contra præsumptionem iuris, & de iure. præs. 145. nu. 21. lib. 3. 224
probatio semiplena, est præsumptione hominis potentior. libr. 1. quæstio. 32. nume 6. 16
probatio dubia nil prodest. lib. 1. q. 97. num. 29. fol. 76. Et lib. 2. præsumptio. 51. nume. 49. 79
probatio liquidissima requiritur in pœnis. ibid. nu. 33. 77
probatio non auget, vel minuit delictum. nu. 35.
probatio est quid extrinsecum, post delictum perfectè consumatum superueniens. nu. 36.
probatio etsi contra fictionem non admittatur, attamen per indirectum probari potest, nempe demonstrando cessare æquitatem super qua fictio fundata est. lib. 1. q. 8. nu. 14. 5
probatio ex conuentione partium, si non admittitur contra scripturam per testes, vel scripturam aliam, quæ probatio possit admitti. libro 1. quæst. 51. nume. 11. 27
probatio ex diuersis specieb. probationum resultans, præsumpta dicitur. lib. 1. q. 39. num. 1. 19
Vide tamen. num. 18. 20
probatio composita, ex duab. speciebus perfectis, ac per se stantib. propriè dicitur probatio. ibid. nu. 2.
probatio composita ex duabus speciebus imperfectis, eiusdem tamen generis, formæ & substantiæ, probatio propriè dicitur. ibid. nu. 3.
probatio propria dicitur etiam illa, quæ composita est ex vna specie probationis perfecta, ac plena, & alia imperfecta, & semiplena ibid. nu. 5.
probatio præsumptiua tunc constituitur, cum duæ species probationis imperfectæ diuersi generis simul iunguntur. ibi. nu. 7. 20
probatio est actio, rei dubiæ fidem faciens. ibi. nu. 20.
probatio plena dicitur, quæ ex duab. semiplenis conficitur. ibi. nu. 22.
probatio plena vt fiat, regulariter ex præsenti non infertur ad præteritum secundum Bar. lib. 1. q. 24. nu. 42. 12

preba-

Probationis species duæ artificialis, & inartificialis. lib. 1. in prohem. nu. 6. 1
Probationis inartificialis quinque species secundum Aristot. lib. 1. quæstio. 1. nume. 1. 1
probationis inartificialis plures species secundum Ciceronem. ibi nu. 1.
probationis inartificialis species sex, secundum Quintilianum. ibi. nu. 3.
Quæ partitio approbatur. ibi nu. 4.
probationis artificialis duæ partitiones secundum Baldum. libro 1. quæstio. 2. nume. 2. & 3. 2
probationis artificialis diuisio secundum Alexandrum de Ales. lib. 1. quæst. 2. nume. 5. eod.
probationis appellatione in dubio de plena intelligitur. libro 1. quæstio. 57. nume. 13. 19
probationis species, quæ per instrumenta fit, priuilegiata cur ab aliquib. dicta sit. lib. 1. q. 1 nu. 13. 1
probationem artificialem, Quintilian. quomodo definiat. libro 1. quæstio. 2. nume. 1. 2
probationem contrariam lex in præsumptione iuris, & de iure reiicit. lib. 3. Præs. 1 1. nu. 8. 191
probationem solam oratori necessariam existimauit Quintil. lib. 1. in prohe. nume. 4. 1
probationem contra præsumptionem iuris, & de iure, per duos, vel tres testes, probos & legales admitti. lib. 1. q. 64. nu. 1. 31
probatione lites, & controuersias carere non posse. lib. 1. in prohem. nu. 2. 1
probatione in vim conditionis requisita, præsumptio secundum communem sententiam non sufficit. lib. 1. q. 57. nu. 1. 18
probationes totæ sunt in arbitrio iudicis positæ. lib. 1. q. 1 1. num. 7. 56. & q. 79. nume. 1 1. 35
probationes inartificiales, vel artis expertes quæ dicantur. lib. 1. in prohem. nume. 8. 1
probationes euidentissimæ adferri debent ab eo, qui facto iudicis impeditum se dicit, quo minus appellationem à se interpositam prosequeretur. lib. 1. q. 38 nu. 9. 19
probationes etiam incontinenti factæ, quando non admittantur. lib. 2. Præs. 47. num. 8. 74
probationes intra certum tempus faciendæ, aduersario non contradicente, admissæ valent. lib. 2. Præs. 56. nu. 16. 73
probationes contra rem iudicatam admissæ parte non opponente iudicatum rescindunt. lib. 1. q. 66 nu. 3. 32
probationes aduersus præsumptionem iuris, & de iure solum ante sententiam latam admitti. q. 69 nu. 1. 32
Contraria reiicitur sententia. ibid. nu. 2.
probationes publicatis attestationib. factæ valent, aduersario tacente. lib. 2 Præs. 40 nu. 25. 73
probationes leuiores admittuntur in his, quæ clara sunt. lib. 3. præsump. 126. nume. 1 1. 200
probationes multũ euidentes, contra officiales requiruntur. lib. 1. q. 83. nu. 2. 38
probationes duæ imperfectæ, in causis ciuilib. iunguntur, ad constituendam plenam, & perfectam probationem. lib. 1. q. 98 nu. 4. 48
probationes duæ semiplenæ, ad conficiendam probationem plenam iunguntur in causa ciuili non ardua. lib. 1. q. 41. nu. 1. 20
probationes imperfectas in causis pupillorum simul iungi ibi. nu. 2.
probationes duæ semiplenæ ad constituendam probationem plenam non coniunguntur in causa criminali, ad pœnam sanguinis irrogandam. ibid. nume. 8. 21
probationes duæ semiplenæ coniunguntur, in causa criminali quando agitur ad pœnam pecuniariam. ibid. nu. 10.
probationes duæ semiplenæ non coniunguntur in causa ciuili, quæ tam ardua est, vt criminali æquipareturibi. nu. 1 1.
probationes duæ admittuntur in criminalibus ad probandum accusati defensionem, necnon testes de sola credulitate deponentes. præsump. 3. lib. 5. nume. 50. 241
probationes manifestæ, quæ dicantur, quibus casus fortuitus probari debet. Præs. 61 lib 6. nu 20. 314
probationes solas esse, quæ in causis definiendis primas obtinent. libro 1. in prohem nu. 5. 1
probationes non extare de facto, vel extare ex rei natura, quo ad effectum paria sunt. lib. 1. q. 37. nu. 15. 18
probationibus constare dicitur esse ipsa veritas. lib. 1. q 31 nu. 5. 15
probationib. aliquid dicitur constare, quando illæ claræ sunt, & manifestæ. lib. 2. præs. 70 nu. 16 90
proclama publicum se ignorasse iuramento afferentis creditur. lib. 1. quæst. 77. nume. 10. 34
processus requirit scripturam. lib. 2. præs. 62. nu. 2. 62
Quod tamen locum non habet in leuioribus. nu. 3.
proconsulis quanta apud Romanos potestas. lib. 2. præs. 18. nu. 28. 61
procurator in causa criminali. non admittitur regulariter, si tamen nil obiicitur, iudicium tenet. lib. 1. præs. 46. nu. 9. 73
procurator ad causam præsumitur instructus lib. 2. præs. 37. nu. 1. 70
Quibus autem id casib. non procedat. nu. 3. 4. & 5.
procurator reuocatus non præsumitur. lib. 2. præs. 36. nu 1. 69
procurator reuocatus præsumitur, quando dominus aufert ab eo, instrumentum, & libros rationum. ibid. nu. 3.
Idem si dominus ob solam suam absentiam constituat, & deinde reuertatur. nu. 4.
procurator vt factam domini reuocet, nunquam præsumitur constitutus lib. 3. Præs. 44. nu 6. 148
procurator constitutus ad agendum defendere tenetur. libro 1. quæstio. 46. nume. 9. 23
procurator constitutus ad suscipiendum mutuum. præsumitur eo modo, quo dominus mutuo suscipere consuetus sit lib. 3. Præs. 103. nu 2. 163
procurator ad contrahendum constitutus, nomine constituentis contrahere præsumitur. lib. 3. præs. 49. nu. 1. 150
Idque procedit etiam certo pacto adiecto. ibi. nu. 13. 151
Vel si post aliquod tempus procurator is contrahat. nu. 14.
procurator contrahens non expresso nomine procuratoris, suo nomine contraxisse præsumitur. ibi. nu. 18.
procurator habens mandatum generale, simpliciter contrahendo præsumitur nomine proprio facere. nu. 22.
Vide declarationem. nu. 25.
procurator non acceptans mandatum, verum contrahendo præsumatur nomine mandantis facere. nu. 28.
Procurator tacendo per contumaciam consentire dicitur in sui principalis detrimentum præs. 99. nu. 35. lib. 6. 335
procurator exhibens instrumenta, quibus conuenientibus mandatum habere præsumatur, & admittatur sine cautione. libro 2. præsumptio. 34. nume. 1. 2. 3. & 6. 68
Alia refertur opinio. nu. 9.
procurator constitutus etiam is creditur, qui in domo creditoris conuersatur, exhibendo instrumenta crediti, modo bonæ sit famæ, & conditionis. ibidem nume. 10.
Aliud si de fama ipsius non constet. nu. 1 1.
procurator ad iudicia, ante litem contestatam substituere alium nequit. libr. 2. præs. 38 nu. 1. 70
procurator, cuius personæ electa est industria substituere nequit. ibidem numero 2.
Et quando censeatur electa industria illius. nu. 3.
procurator qui pignori dare potest, quando possit agere pignoratitia. lib. 3. præs. 44. nu. 2. 147
procurator constitutus a mercatore ad mutuo accipiendum pecuniam, intelligitur etiam ad cambia & recambia. nu. 7.
procurator censetur reuocatus ex superuenienti causa, quæ si adfuisset quando constitutus fuit, dominus non constituisset. præsumptione 37. libro 6. nume. 3. 192
procuratori si quis dedit mandatum ad impetrandum, & probetur, dictum procuratorem recepisse literas de his, quæ sibi mandata erant, præsumitur impetrationem a procuratore factam fuisse. præs. 30. lib. 6. nu. 1 1. 291
procuratoris confessio, omnib. creditorib. solutum esse, non comprehendit procuratorem superuenientem. lib. 3. præs. 44. nu. 2. 148
procuratorem nomine constituentis contraxisse præsumi, locum quomodo non habeat contra delictum. lib. 3. præs. 49. nu. 16. 151
procuratore ad lites constituto, an reuocetur mandatum si dominus litis causam reassumit, & tractare incipit lib. 2 præs. 36. nu. 6. 69
procuratore nouo constituto, quando primus censeatur reuocatus. ibidem nume. 1 1.
procuratore electo tanquam persona honesta, mandatum præsumitur reuocatum, si nequam, & facinorosus effectus. nu. 26. eo.
procuratore falsum instrumentum mandati producente, pars nõ opponens, mandatum præsumitur approbare. lib 2. præs 46. nu. 3. 73
procuratore tali facto domino instrumentum, mandatum præsumitur reuocatum. lib. 2. præs. 34. nu 5. 68
procuratore contrahente super negocio, quoad dominum pertinere non potest, cui acquiratur. lib. 3. Præs 49. nu. 26. 151
procuratorio nomine non præsumitur quis contraxisse, vbi delictum resultaret. lib. 3. Præs. 49. nu. 27. 151
prodere seipsum nemo tenetur. lib. 1. q. 20. nu. 6. 35
producens testamentum confectum cum debita forma minore 25. ano. non tenetur eum probare fuiss. maiorem annis 14. Præs. 13 lib. 6. nu 2. 277
procemia, & præfationes actus, & dispositionis non scriptæ, quem tractatum dicunt, repetita præsumuntur in ipso actu, & dispositione. Præs. 2. num. 18 libro 6. 272
Secus quando inter vtrunque magnum temporis interuallum intercessisset. ibid. nu. 19.
Vel partes ipsæ non se firmarent super dictis in tractatu, & præfatione contractus. ibid. nu. 20.
Vel quando dicta in tractatibus sunt omnino distincta, & separata ab ipso contractu. ibi. nu. 21.
Nec inter diuersas personas. nu. 22.
Nec in dispositione odiosa. nu. 23.
Item non censentur repetita, quando actus, & dispositio principalis redderetur inutilis, si dicta in præfatione censerentur repetita in ipso actu, ibid. nume. 24.
procemium, & præfatio statuti, vel legis coniecturam facit eorum, quæ statuentes ipsi voluerant. præs. 2. lib. 6. nu. 3. 272
Idem dicendum de procemio, & præfatione rescripti principis. ibi. nu. 4.
Idem de procemio, & præfatione bullæ summi Pontificis. ibi. nu. 5.
Idem de præfatione decreti principis ibi. nu. 6.
Idem de præfatione sententiæ iudicis. ibi. nu. 7.
Idem de præfatione laudi. ibi. nu. 8.
Idem de præfatione inuestituræ. ibi. nu. 9.
Idem de præfatione contractus. ibi nu. 10.
Idem de præfatione dispositionis testatoris. ibi. nu. 1 1.
profectitium est donatum a patre filio, eiq; per filium acquiritur. lib. 3. Præs. 29. nume. 2. 134

Professionem fecisse quis dicatur: & an & quando professio sit nulla.

Professionem quis potest emittere statim in ipso ingressu religionis. Præs 83. lib. 6. num. 3. 325
professio emissa præsumitur quando quis defert habitum professorum diuersum ab habitu nouitiorum. Præs. 83 lib. 6. nu. 19. 326
Idem quando quis assumpsit vestes benedictas, quæ solis professis concedi solent. ibi. nu. 20.
professionem emisisse is præsumitur, qui passus est se promoueri ad sacros ordines. ibid. nu. 24.
Idem quando per annum detulit habitum nouitiorum, qui indistinctus est ab habitu professorum. ibi. nu. 25.
Idem quando ante religionis ingressum donauit bona sua agnatis, vel aliis, & deinde in religione perseuerauit vltra annum probationis. ibi. nu 27.
professionem emisisse is non dicitur, qui habitum extra ecclesiam sumpsit, & sine alia consueta solemnitate. Præs. 83. lib 6. nu. 16. 326
Idem quando deferens ipsum habitum protestatus est se illum deferre sine animo emittendi professionem ibi. nu. 17.
Et ad hoc vt per officium collatum arguatur facta professio, debet saltem præcedere tacita professio. ibi. nu. 18.
professionem emittere non potest minor 16. ann. ex Constit. Sacri Concilij Tridentini. Præs. 34. lib 6. nu. 21. 317
professionis habitum recipiens a non habente potestatem non obligatur religioni etiam in genere, & quando concurrant alia requisita subest tacitus consensus ipsius prælati. præs. 83. lib. 6. nu. 19. 326
professio omnis in quacunque Religionum, etiam non mendicantium ex

Coostit.

INDEX.

Constit. Sacri Concilij Trident. intra annum probationis facta est ipso iure nulla. præſ. 24. lib. 6. nu. 6. 326

Professio consistere non potest nisi duæ personæ concurrant quarum vna se obliget religioni, altera religionem obliget lib. præſ. 83. lib. 6 nu. 21. eod.

Continet enim obligationē reciprocam faciens & recipiens eā. ibi. nu. 22.

Et si quis reassumat ex se ipso habitum plures sine consensu prælati nō obligatur professioni. ibi. nu. 23.

Professionem emittens sponte non autem coactus id facere debet, & quid vltra scire debeat. præſ. 62. lib 6. nu. 6. & 8. eod. 326

Et professionem emittere debet consensu eius qui potest eum incorporare religioni. ibi. nu. 9.

Professionem emittens debet esse legitimæ ætatis ibi. nu. 13 & 23. eod.

Professionem emittens id facere debuit in ipsomet monasterio, quia non sufficeret in domo propria. ibi. nu. 15.

Professionem religionis faciens præsumitur facere iusta ætate. lib. 3. præsum. 58 num. 29. 76

Progeniei appellatione non modo filij, sed & nepotes & pronepotes continentur. præſ. 129 lib. 4. nu. 13. 206

Progenitorum mortuum res amittere graue est. lib. 5. præſ. 83. nu. 5. 166

Prohibitus contrahere sub pęna cum banno, impune contrahit cum filio illius. lib. 1. q. 46. nu. 36. 24

Prohibita fieri directe, prohibentur etiam per indirectum. lib. 1. quæstio. 61. nume. 4. 31

Prohibitio alienationis, rerum minoris, vtrum in rem sit vel in personam. lib. 3. præſ. 6. nu 9. 113

Prohibitio dicitur quædam priuatio, quæ habitum præsupponit. præsum. 193. lib. 4 nu. 6. 152

Prohibitio de non alienandis bonis fideicommissi fortior est prohibitione facta a contrahentibus. Inter vnam vero & alteram est maxima differentia. præſ. 189. lib. 4. nu. 109. & 110. 210

Prohibitiones duæ quando concurrunt de non alienando, tunc prohibita cēsetur etiam alienatio in eum casum, in quem poterat alienari existēte vna sola prohibitione. ibid. nu. 111.

Prohibitio de nō alienādis bonis fideicōmisso suppositis præsumitur facta respectu fideicōmissi iam ab ipsomet testatore constituti. præſ. 12. li. 4. n. 17.

Prohibitio expressa facit cessare tacitam. præſ. 189. lib. 4. nu. 113. 210

Prohibitum directo dicitur etiam prohibitum per indirectum præſ. 189. lib. 4. nu. 82. 209

Prohibitum ad tempus dicitur post tempus concessum. præsumpt. 165. lib. 4. nume. 17. 180

Promercalia quæ dicantur præſ. 156 lib. 4 nu. 15. 174

Promissa non seruare est iniquum & legi diuinæ repugnans, nec non legi naturali, quæ iubet, datam fidem seruari debere. præſ. 3. lib. 4. nu. 64.

Promittens soluere in certo loco, licet renunciauerit priuilegio sui fori, cōueniri tamen ibi potest, & si ibi non reperiatur. præſ. 6. lib 6. nu. 8. 275

Promitto: verbum, stipulationem significat. lib. 1. q. 43. nu. 8. 21

Promitto verbum in instrumento positum, quando solum nudum pactum significet. lib. 3. præ. 45 nu. 12. 13. cum seq. 146

Promittimus rogati, pollicemur vltro. lib. 3. præſ. 41. nu. 6. eod.

Promisit verbum, in publico instrumento redactum, stipulationem importat. lib. 3. præſ. 41. nu. 5. eod.

Promisit verbum, etiam in scriptura priuata, stipulationem significare. ibid. nume. 7.

Promisit, verbum, in actis iudiciarijs, intelligitur per stipulationem. nu 9.

Idque etiam si ab ignaro fuerit prolatum. nu. 10.

Idem est, si in confessione partis repetiatur. nu. 11.

Promittere contra seipsum, vt nemo, sic neque contra suos præsumitur. lib. 3. præſ. 44. nu. 23. 148

Promittens præsenti, & tacenti aliquid ipsi velle, pacisci dicitur. lib. 3. præſ. 41. nume. 4. 146

Reiecta sententia eorum qui dicunt pollicitationem esse. nu. 13. 147

Promittens præstare vel facere contra quemcunque non præsumitur contra seipsum. lib. 3. præſ. 44. nu. 21. 148

Et si sermo generalis sit vel vniuersalis. nu. 21

Promittens contra quoscunque, continet etiam promittentis personam, casu quo legis dispositione is quoque adstringeretur. nu. 25.

Idem si in promissione alia quam loquentis persona comprehendi non posset. num. 26.

Vel id suadeat subiecta materia. nu. 27.

Aut eadem sit ratio in persona promittentis, quæ est in alia. nu. 28.

Vel appareat coniecturis personam loquentis includi. nu. 30.

Idem si simus in materia fauorabili. nu. 31.

Promissio quod stipulationem significet, vnde proueniat. lib 3. præsumpt. 41. nume. 17. 146

Promissio nuda causa non expressa, non obligat. lib. 3. præſ. 34. nu. 11. 141

Promissio facta sine causa, valet aliquo contractu præcedente. lib. 3. præsum. 8. nume. 9. 116

Promissio sine causa facta, declaratur ex qualitate psonæ cui facta est. ibi. n. 10.

Promissio annua facta pauperi sine causa, alimentorum causa facta præsumitur. ibi. nu. 11.

promissio non dicitur incerta, quando potest certificari per relationem ad aliud. lib. 1. q. 43. nu. 10. 21

promissio de dote restituenda satis expressa dicitur, ex quo maritus confessus est, se eam recepisse. lib. 1. q. 45. nu. 13. 22

Promissionis specificæ atque indiuiduæ, maior virtus quam generalis. libr. 3. præſ. 115. nu. 19. 187

Promotio ad ordines sacros præsumitur, quando quis tanquam promotus diu steterit & seruiuit in beneficio. præſ. 76. lib. 6. nu. 18. 332

Promouendus ad episcopatum debet esse natus de legitimo matrimonio: & per subsequens matrimoniū natus promoueri potest. præſ 81. lib. 4. nu. 5. 88

Promotus in dubio nemo præsumitur ad sacros ordines. præſ. 14. li. 6. n. 10. 278

Pronomen, ipse, est restrictiuum ad personam. præſ. 38. lib. 6. nu. 32. 293

Pronomen, ipse, personalitatem ostendit. præſ. 178. lib. 4. nu 19. 193

Pronomen, is, vel ipse, personalitatem significat. præſ 62 lib. 4. nu 6. 56

Pronomen, meum, tempus præsens denotat. præſ. 127. lib. 4. nu. 35. 148

Et pronomina, meus, tuus, suus, sunt possessoria & ob id tempus præsens demonstrant. ibid. nu. 36.

Secus si illis sit adiunctum verbum futuri temporis. ibi. nu. 37.

Pronomen, meum, modo dominium, modo protectionē significat. præſ. 197. nu. 19. lib. 4. 225

Pronomina, meum, tuum, suum, significant dominium in dispositione particulari, secus in vniuersali. præſ. 162. lib. 4. nu. 19. 178

Pronunciandum in dubio contra eum, qui agit de lucro captando, & ad commodum eius qui de damno vitando. lib. 2. præſ. 72. nu. 7. 98

Proprium dicitur quod sub definitione continetur. lib. 1 q. 39. nu. 19. 20

Propria res quæ dicatur. lib. 3. præſ. 115. nu. 68. 189

Proprietatis verbum, rectum dominium significare. lib. 3. præsumptio. 114. nume. 69. eod.

Propositum in mente retentum nil operatur lib. 1. q. 36. nu. 5. 13

Propositio particularis verificatur in vno solo præſ. 186 lib 4 nu. 7. 208

Protestatio licet admittatur contra præsumptionem iuris & de iure, quando tamen ex ea fraus legi facile fieri potest secus est. præſ. 29. lib 5. nu. 14. 257

Prospicere sibi hæredibusque quilibet præsumitur. lib. 3. præſ 94. nu. 2. 173

Protestatio ante vel in ipso actu fieri debet, vt in alterius præiudicium protestantem adiuuet lib. 3. præſ. 15. nu. 21. 127

Protestatio contra ea, quæ a legis dispositione pendent, nil operatur. libr. 3. præſ 45. nu. 32. 149

Protestatio facto contraria nil operatur. lib. 3. præſ. 45. num. 30. 149

Et præſ. 118. nu. 23. 187

Protestatio iuri repugnans, atque non consistens in potestate hominis, nil prodest. lib. 1. q. 97. nu 26. 47

Protestationis instrumentum sine contradictione recipiens præsumitur ei cōsensisse lib. 3. præſ 65. nu. 6. 156

Protestationi in iudicio non opponens, illi videtur consentire. lib. 2. præsum. 46. nu 5. 73

Protestationes, & præsumptiones in effectu concludere sufficit, etsi aliqua sit in accidentalibus diuersitas lib. 1. q. 25. nu. 3. 13

Prothyrum quid sit, & an veniat nomine instrumentorum domus. præſ. 154. lib 4 nu. 20. 171

Prothocolla inter mobilia connumerantur. præſ. 142. lib. 4. nu. 15. 163

Prothocollum si est scriptum manu alterius quam notarij: suspicionem falsitatis arguit. præſ 10. lib 5. nu. 30. 251

Secus si notarius se subscripsit. ibi. nu 31.

Prothocollum notarij si contineat Rubricam huiusmodi, instrumentum emptionis & venditionis inter Caium & Sempronium confectum &c. præsumptionem facit fuisse celebratum talem contractum, sed manifeste non probat. præſ 1. lib. 6. nu. 2. 271

Prouenietis ab antecedenti, magis debetur sequenti, quam econtrario. lib 1. q 28. nu. 25. 14

Prouisio hominis plus operatur quam prouisio legis, & sic facit ipsam prouisionem legis cessare præſ. 190. lib. 4. nu. 39. 215

Quod procedit, quando facta est super eodem facto, & sit idem ambarum oum. ibid. nu. 40.

Secus si ad diuersa. ibid nu. 41.

Et secus si legis prouisio pinguius prouidet. ibid nu. 42.

Prouisio hominis tollit prouisionem legis, & quando hoc procedat. præſ. 109. lib. 4. nu. 44. 138

Prouisio testatoris expressa facit cessare tacitam prouisionem legis. præſ. 41. lib. 4. nu. 13. 40

Et procedit hoc non solum quando tacitum, & expressum est circa idem, sed etiam quando est circa diuersum. ibi.

Proximum suum fraudare in negotio est aduersus legem diuinam. præſ. 3 lib 5. nu. 74. 241

Prudens nemo nascitur, nec literatus oritur. lib. 1. q. 24. nu. 52. 13

Prudentem esse, & literatum est quoddam contingens. lib. 1. q. 24 nu. 51. eod.

Prudentia est fons, & mater omnium virtutum non tamen inest homini a natura cum longa rerum experientia acquiri soleat. præſ. 91 lib. 6. nu. 20. 329

Pseudo prophetas adorans, & falsas ceremonias obseruans vehementer suspectus est de hæresi præſ. 6. lib. 5 nu. 16. 244

Pubertas in masculis censetur vsque ad decimumquartum annum, in fœminis vsque ad duodecimum præſ. 117. lib. 4. nu. 38. 174

Pubertas plena dicitur vsque 14. annum. præſ. 47. lib. 4. nu. 4. 42

Pubes proprie dicitur adolescens. lib 3. præſ. 1. nu. 49. 108

Publicatio instrumenti facta a notario, includit rogitum. lib. 2. præsumpt. 21. nume. 9. 99

Publicationem bonorum extra territorium nō trahi. lib. 3. præſ. 124. n. 48. 199

Puella monasterium ingressa recipiens velū, lapso anno probationis sine contradictione, præsumitur ipsi professioni consensisse. præſ. 99. nu. 24. lib. 6. 334

Pueri omnia iudicant maiora quam sint, & ideo rebus quibuscunque etiam leuissimis terrentur. pr. 40. li. 6. nu. 31. 304

Puer etiam doli capax assumendo habitum professionis, & faciendo actum professis conuenientem efficitur professus pr. 83. li. 6. nu. 14. & 24. 325

Puerum, & infantem generare non posse. pr. 90. li 6. nu. 3. 328

Puerum scienter rebaptizare arguit hæresim manifestam. præsum. 6. libro 5. nume. 7 244

Puerum nouem annorum aliquando generasse. pr. 90. li 4. nu. 4. 328

Pugillares erant tabellæ quædam, in quibus scribebant antiqui. præſ. 160. lib. 4. num. 25. 176

Pugnantia duo simul stare nequeunt. li. 3. pr. 34. nu 41. 215

Pugnantibus duobus, secundum derogat primo lib. 3 pr. 134. nu. 20. 214

Pupillus præsumitur doli capax, quando est prope pubertatem. libro 1. q. 14. nume. 18. 8

Pupilli negocia gerens, & affectione paterna aliquid erogans donasse præsumitur. li. 3 pr. 33 nu. 2. 140

Pupilli patrimonium ad quod vocatur substitutus per pupillarem, non dicitur esse de testantis hæreditate. pt. 74. nu. 11. lib. 4. 72

Pupilli connumerantur inter miserabiles personas, quando sunt pauperes & orphani. pr. 115. li. 4. nu. 11. 135

Pupillus non dicitur habere in se perfectam animi deliberationem ob ætatis defectum nec quo ad voluntatem, nec quo ad aliquem actum. pr. 69. lib. 4. num. 7.

Pupillus præsumitur educatus a tutore, apud quem erat. pr. 11. li. 6. nu. 3 276

Pupillus præsumitur potius simplicitate ductus quam dolo ad aliquid faciendum. pr. 5 li. 5 nu. 20. 240

Pupillus præsumitur recepisse alimenta a tutore nisi probet se aliunde ea habuisse. pr. 71 lib. 6. nu. 2. 320

Pupillus si tutori sibi solidum soluendi cedit actionem aduersus contutorē, priuilegio pupillis concesso amplius non gaudebit. pr. 189. li. 4. nu. 150. 212.

Pupillo non succeditur per vulgarem substit. sed solum ipsi testatori. pr. 34. lib. 4. nu. 4. 16

Pupillus non potest grauari onere fideicommissi in pupillari substitutione, & hoc quando procedat. pr. 49. li. 4. nu 13. 43

pupillus vel minor nec potest sine auctoritate tutoris vel curatoris se alteri obligare.præs.34.lib.6.nu.6. 200
pupillus, & qui ei substitutus est, si eodem tempore moriantur, non potest dici vnus alteri superstes, vt succedat in demortui locū.præs.50.li.6.n.19. 303
puri, & purificati, virtus par, & effectus.lib.3.præs.115.nu.6. 187
purgatio canonica quem habeat effectum.lib.1.q.100.nu.6. 49
purgationem canonicam vel abiurationem acceptare recusans, excommunicatur.lib.1.q.100.nu.13 eod.
purgatio canonica facilius admittitur pro nobili accusato quam pro ignobili.præs.59.lib.6.nu.8. 313
puteum fodiens in ædibus suis, ex quo venæ putei vicini sui præciduntur, non præsumitur fecisse ad detrimentum vicini, sed solum pro sua vtilitate.præs.29.lib.6.nu.4. 287
Idem de faciente fossam in agro, qui aquam è fundo vicini auocet.ibi.nu.5.

Q

QValitas est, secundum quam quales esse dicimur.lib.1.q.14.nu.17. 8
Qualitas tanquam accidens non præsumitur.lib.3.præs.49.nu.11. 146
Qualitas, quæ naturaliter homini inest, semper adesse præsumitur.lib.1.quæst.13 num.3. 7
Qualitas extrinseca, nisi probetur non præsumitur.lib.1.q.24.nu.53. 13
Qualitas apposita in primo actu, non censetur repetita in secūdo, qui aliquo interuallo post fuit confectus.lib.2.præs.54.nu.12. 100
Qualitatis species quatuor.lib.1.q.14.nu.18. 8
Qualitas iuncta verbo intelligi debet secundum tempus verbi.præsumpt.81.lib.4.nu.17. 88
Fauore autem personæ sæpe non intelligitur secundum tempus verbi.ibid.nume.18.
Qualitates duæ quando concurrunt in dispositione, naturalis vna, & vna accidentalis, attenditur illa, quæ est vtilior, & quæ facit actum validum.præs.24.lib.4.nu.20. 18
Quantitas si respectu certæ speciei debetur specie perempta, debitor a præstatione quantitatis liberatur.præs.145.lib.4.nu.9. 165
Quantitas & si pluries in testamento sit legata, semel tantum in dubio datur.præs.128.lib.4.nu.9. 248
Extende, etiam quando pluribus factum est legatum generale, & coniunctim ex pluribus legatum speciale.ibid.nu.10.
Duplicatum vero censetur legatum quantitatis, quando secundum legatum continet diuersam quantitatem a primo.ibid.nu.15.
Et idem quando eadem quantitas in eodem testamento legatur a diuersis hæredibus præstanda.ibid.nu.16.
Et idem est dicendum in contractibus.ibi.nu.17.
De quantitate ad speciem non fit compensatio.præs.109.lib.4.nu.18. 132
Quantitas alia continua alia discreta.lib.1.q.14.nu.9. 8
Quantitas continua quid.ibid.nu.10.
Quantitas discreta quid.nu.12.
Quantitas pecuniæ deposita, legata, vel in obligatione posita ex stipulatione, præsumitur etiam hodie esse, nisi probetur eius augmentū vel diminutio.ibi.nu.13.
Quantitas duplicato relicta præsumitur a lege, cum in testamento, & codicillis relicta est.ibi.nu.14.
Quarta non detrahitur, ex bonis fideicommissi relicti a milite.præsumpt.52.nume.7 lib.4. 45
Quarta debita patrono in bonis liberti dicitur quædā portio legitimæ.præs.109.lib.4.nu.15. 132
Quasi possessio repugnans statui primæuo, atque rei origini, non transfert onus probandi in aduersarium.lib.3.præs.89.nu.7. 169
Distinguit tamen Alciatus.nu.6.
Idque si cum quasi possessione concurrit contumacia, rem liberam esse asserentis.nu.9.
Quasi dictio, est significatiua dubitationis.lib.3.præs.15.nu.4. 157
Quæstus turpis in concubina facilius, quam in vxore præsumitur. lib.3.præs.51.nu.9. 152
Quæstio facti dicitur, cum ambiguum factum aliquid sit vel non sit. lib.1.q.11.nu.5.& 12. 6.& 7.
Quæstio facti tota est in potestate iudicis, iuris vero non.ibid.nu.6.
Quæstio iuris est, cum ambigitur, an secūdum leges recte factum sit, fieriué potuerit vel non.ibi.nu.15. 7
Quod nostrum est, sine facto nostro a nobis auferri non potest.præsumpt.47.lib.5.nu.14. 268

R

RAchel vxor Iacob Patriarchæ dum Beniaminum peperisset, in partu animam efflauit, ipse vero Beniamin multo tempore vixit. præs.52.lib.6.nume.11. 306
Ragusini proprijs viuunt legibus non autem Romanis.præs.18.lib.4.nu.41. 15
Rapacitatem, & furtum lex præsumit contra numerarios susceptores, & exequutores.lib.2.præs.85.nu.10.11.& 12. 100
Raptor, & rapta olim in matrimonium consentientes raptus pœnam euitabant.lib.2.præs.1.nu.101. 109
Raptæ assertio in articulo mortis contra raptorem facta, indicium facit ad torturam.lib.1.q.89.nu.82. 42
Rationem in sola præsumptione fundatam, non restringere legis vel statuti generalem dispositionem, quomodo procedat.lib.1.q.78.nu.2. 34
Rationum in conflictu, melius est nocentem absoluere, quam condemnare innocentem.lib.2.præs.90.nu.4. 101
Ratio impellit hominem ad bonum, sensus autem ipsum inclinat ad malum.præs.1.lib.5.nu.14. 237
Ratione cessante debet cessare, & dispositio.præs.64.lib.6.nu.20. 317
Ratio eadem vbi militat, ibidem ius ordinare debet.præs.21. lib.4.nu.15.16.& præs.36.lib.eo.nu.35.51, & præs.191.lib.eo.nu.3. 216
Et procedit id etiam in pœnalibus.præs.35.lib.5.nu.18. 261
Ratificatio gestorum ex aliquibus actibus præsumitur.lib.1.q.48.nu.23. 26
Ratificatio actus, etiam parte absente fieri potest.lib.2.præs.45.nu.10. 72
Ratificatio ob temporis diuturnitatem præsumitur.lib.2.præs.33.nu.50. 68
Et præcipue si accedat aliquis actus qui patientiam ostendat.nu.51.
Ratihabitio fieri in mandatum, nunquam præsumitur.lib.2.præs.39.nu.1. 70
Ratihabitio præsumitur in eo, qui cum de commodo, & vtilitate sua ageretur, siluit & tacuit.ibi.nu.9.
Rebecca geminos filios peperit ex Isaac, & geminos Thamar ex Iuda socero præs.51.lib.6.nu.2. 305
Rebellis is præsumitur, qui natus est ex progenie tali nota infamata.præs.58.lib.6 nu.7. 313
Rebus in dotem datis æstimatione facta non res sed æstimatio venit in restitutione.præs.74.nu 4.lib.3. 163
Receptans scienter furem punitur pœna furti.præsumpt.29. lib.5.nu.34. 258
In dubio autem secus est.ibi.
Recedendum non esse a recepta Doctorum opinione, tametsi contra eam iudicatum aliquando fuerit.lib.1 q.1.nu.23. 1
Recessisse non dicitur, qui breui est reuersurus.præs.50.lib.1.nu.66.
Recipiens scienter in domo delinquentem, nulla inter ipsos affinitate suadente indicium torturæ præbet.lib.1.q.89.nu.108. 43
Recipiens litteras in quibus continebatur eum esse scribentis debitorem, & non contradicens, præsumitur fateri se esse debitorem.præsumptio.99.nu.25.lib.6. 334
Reconductio cum eisdem qualitatibus, & conditionibus, quibus prima conductio, facta præsumitur.lib.3.præs.85.nu.19. 167
Reconductio præsumitur facta, si disponente hoc statuto, conductor vltra tres menses in re conducta commoratus sit ibi.nu.23.
Quid autem sit, si paciscentes dixerint, ne censeatur repetita.nu.25.
Reconductio vbi solemnis requiritur stipulatio, facta non præsumitur.ibid.nume.33.
Reconductio, facta non præsumitur, quando coniecturis apparet, aliam fuisse locatoris voluntatem.nu.42.
Reconductio aut relocatio in rebus mobilibus facta nō præsumitur.nu.48. 168
Adhibita tamen distinctione.nu 49.
Reconductione non censetur repetita pœna, primæ locationi adiecta.lib.3.præs.85.nu.21. 167
Reconuentio coram alio iudice facta, aduersario non abnegante, valet.lib.2.præs.46.nu.23. 73
Rectori & vniuersitati scholarium si data est facultas eligendi bidellum vocem vnam habebit Rector, alteram scholares præs.15.lib.4.nu.13. 19
Idem de prælato & capitulo dicendum.ibid.
Redditus & emolumenta rogationum & prothocollorum notarij continentur in legato vsusfructus omnium bonorum præs.142.lib.4.nu.15. 163
Reditus, & pensiones quomodo diuidunt emptores, eodem etiam diuidere præsumuntur res pignori vel hypothecæ obligatas.lib.3. præsumptio.120.nume.1. 198
Quid autem si tot non sufficiant.nu.2.
Reditus centum aureorum qui sint.lib.3.præs.122.nu.50. 194
Reditus locorum S.Georgij Genuæ qui sint.præs.201.nu.52 lib.4. 259
Reditus tot esse debent, vt 20.annis sortem æquent.ibi.nu.51.
Reconductionem ad viri boni arbitrium petens, probare debet laudi iniquitatem.lib.2.præs.76. nu.6. 96
Et num.23.ibid.
Reductionem laudi petens, arguendo dolum arbitratoris, prius de dolo contra ipsum agere debet, cum que ante rescissionem laudi probare. ibi.nu.24.
Reductione ad arbitrium viri boni petita, pro laudo non præsumitur. lib.2 præs.76.nu.20.21.& 22. eod.
Referenti nulla solet fides adhiberi, cum de relato non constat. præs.1. lib.6.nume.6. 271
Regalia specialem requirunt concessionem.lib.3.præs.97.nu.28. 175
Regalia iurisdictionis concessione contineri, casu quo aliqua reseruata sint.ibi.num.37.
Regalia non comprehenduntur castro cum iurisdictione concesso.nu.40.
Regalia personæ principis adeo cohærent, vt auelli vix ab ea possint nu.45.
Regalium facta mentione in cōcessione aliqua, sermone etiam generali, illa contineri.lib.3.præs 97.nu.29. 175
Regula Quod actore non probante, reus absoluatur, de qua probatione accipiatur.lib.1.q.93 nu.3. 71
Regula iuris, duo specialia concurrere non posse, cur introducta.lib.1. quæst.47.num.8. 24
Regula quod vnius inclusio, fit exclusio alterius, quando non procedat. lib.1.q.53.num.7. 28
Regula generi per speciem derogatur quando procedat.præsumptio.140.nu.30.lib.4. 160
Regis cuiusdam filios regno se ob id abstinuit, quod eius mater sibi dixit, ipsum non fuisse procreatum ex Rege.præs.53.lib.6 nu.9. 307
Regula non ex actu vno singulari, sed ex multis, vt sit vniuersalis, confici debet.præs.49.lib.6.nu.8. 302
Regula cancellariæ de verisimili quare promulgata. præs.37.lib.5.nu.2. 263
Regula generaliter seu indistincte posita declaratur per exempla in ea relata.præs.09.lib.4.nu.56. 204
Regula l.quoties.ff.de reb.dub.locum non habet, quando de notabili præiudicio alterius agitur.lib 2.præs.50.nu.36. 77
Regula l.1.§.qui in perpetuum.ff.si ager vectig. vel emphy.pet. quomodo intelligenda.lib.3.præs.38.nu.10. 145
Regulam, generi per speciem derogatur, locū habere in iurisdictionalibus fauore publico lib 2. præs.18 nu.30. 61
Regulam l.vendicantem.ff.de euictionibus, locum non habere duobus in casibus.lib.3.præs.115.nu.16. 187
Regulam cap.qui tacet.de reg.iur. in 6. locum habere solum, vbi de tacentis commodo agitur.lib.3.præs.42.nu.11. 147
Reijciens aliquem tanquam pauperem probare debet illum esse talem. præs.25.lib.6.nu.16. 286
Reipublicę interest plures homines nasci, & ciuitatem hominum copia repleri magis quam diuitiarum.pręs.12.lib 5.nu.7. 248
Respublicę negotia si ab vna ex duabus partibus ciuium solent pertractari, si tamen ambę partes pertractarunt, negocia pręsumuntur tantum ab illa parte tractata ad quam pertractatio pertinebat.pręs.4.lib.6.nu.16. 274
Relapsus in heresin, vt quis dicatur, quid requiratur. lib.1 q.100.nu.12. 49
Relatio nunquam fit ad illud, per quod dispositio fauorabilis restringeretur, quando sui natura est largę in re pretanda.pręs.47.lib.4.nu.7. 42
Et nunquid fit ad verba, quę sunt demonstratiua.nu.8.ibid.
Relatio licet regulariter fieri debeat ad pręcedentia, fallit tamē quando alias actus vitiaretur.pręs.4.lib.6.nu.6. 273
Relatiuum iunctum pronomini significat omne illud, quod antecedit. pręs.173.lib.4 nu.11. 189
Relatiuum, quam, vel, quod, sui natura operatur, vt pręcedentia censeantur relata cum omnibus suis qualitatibus.pręs.169.lib.4.nu.22. 187

Relatiuum,

Relatiuum, quod, est repetitiuum conditionis & qualitatis præcedētis in subsequens. præs. 180. lib. 4. nu. 54. 196
Relatiuum, quæ, sui natura restrictiuum est. lib. 3. præs. 101. nu. 7. 177
Relegati restitutio etiam siue causa fieri potest. lib. 2. præs. 10. nu. 12. 54
Relictū coniunctim fratri & eius filijs, simul ij admittunt. pr. 201. nu. 7. li. 4.
Religioni est fauendum in dubio. præs. 84. lib. 6. nu. 11. & 101. nu. 18. 326. & 327
Religionem quis non dicitur ingressus ante professionē. præs. 83. li. 4. nu. 74. 94
Religionem ingrediens debet renūciare mundo & vanitatibus suis, & viuere paupertatem & obedientiam. præs. 83. lib. 4. nu. 18. 98
Religioni qui se obligare non potest nec ei eius bona requiruntur. præs. 84. li. 6. num. 20. 327
Religionis habitum suscipiens in articulo mortis non dicitur profiteri religionem, nec bona sua monasterio acquirere. secus si deinde incolumis effectus perseuerauit, & professionem emisit. præs. 83. lib. 4. nu. 84. 74
Religionem ingressus, quando præsumatur professionem emisisse, ne possit ad Seculum redire. præs. 83. lib. 6. nu. 1. 325
Quod qn expresse professionem emiserit, casus est sine dubitatione. ibi. n. 2.
Dummodo concurrant reliqua habilia. ibid.
Religionem ingressus præsumitur in eadem voluntate perseuerare. præs. 84. lib. 6. nu. 16. 327
Religionem ingressus non præsumitur professionem fecisse quando tacite id egit. præs. 83. lib. 6. nu. 4. 325
Secus si coniecturis aliter appareat. ibid.
Si enim sušcepit habitū professorum & aliquod exercitiū facit professis conueniens pro professo habetur, nec requiritur perseuerantia tridui. ibi. nu. 5.
Religionem ingressus ante professionem saltem per annum debet esse nouitius ex Const. Sacri Concilij Trident. præs. 83. lib. 6. nu. 6. 325
Religionem ingressus, donec intra probationis annum existit, licet inter religiosos connumerari non possit in multis tamen pro religioso habetur, & in quibus. præs. 83. lib. 6. nu. 1. & seq. eod.
Religionem ingressus bonorum capacem si decedit intra annum probationis, & est dubium an fuerit ingressus animo probandi, vel profitendi, nunquid eius bona acquirantur monasterio. præs. 84. lib. 6. nu. 13. 327
Religiones & nouas sectas qui inducunt, fiunt suspecti de hæresi, cūm sit valde periculosum noua inducere. præs. 34. lib. 5. nu. 3. 262
Religiosus, quis proprie & verè non dicitur ante professionem. præs. 84. libro 6. nume. 10. 326
Religiosi non possunt esse testamenti executores, nisi habita a suis prælatis licentia præs. 34. lib. 6. nu. 10. & 11. 290
Religiosus decedens intra annum probationis an præsumatur voluisse bona sua acquiri monasterio, vel potius venientib. ab intest. præs. 84. li. 6. nu. 1. 326
Quod si ingressus est religionem bonorum incapacem in communi, & in particulari, de eius bona non acquiruntur monasterio. ibi. nu. 2.
Et quid si religio est bonorum capax, cui expresse obtulit, se & sua. ibi. nu. 3.
Et quid si non expresse, sed tacite tantum bona obtulit. ibi. nu. 4.
Et quomodo dignosci possit hæc tacita oblatio. ibi. nu. 5.
Religiosi bona, qui decessit intra annū probationis, an acquirantur monasterio, qñ religio est bonorum capax, & ei sua bona non obtulit expresse, sed tacite tm, constat ex coniecturis, qd voluit mutare vitā. pr. 84. li. 6 nu. 7. 326
Et quid si est ingressus religionem animo experiendi, atq; probandi nō autem profitendi, ac se obligandi. ibi. nu. 8.
Religiosus existens intra annum probationis potest de bonis suis testari, & disponere ad habitum. præs. 84. lib. 4. nu. 12. 326
Religiosi mendicantes sunt incapaces bonorum immobilium, quæ si ei legantur, æstimatio debetur eis. præs. 120. lib. 4. nu. 5. 143
Religiosus, qui relicta religione factus est apostata, & id sine iusta & probabili causa, suspectus est de hæresi. præs. 6. lib. 5. nu. 34. 245
Et id multo magis procedit, quando duxisset vxorem, quia non solum habetur vt suspectus, verum vt verè hæreticus est puniendus. ibi. nu. 35.
Religiosus testamēti executor sine superioris authoritate etsi nequeat esse, valent tamen gesta ab eo, si nil fuerit oppositum. lib. 2. præs. 46. nu. 18. 73
Relocatio facta non præsumitur, impedimento in locatore interueniente. li. 3. præs. 85. num. 44. 167
Relocatione ex secunda tacite facta, non infertur ad aliam tacitam priorē. lib. 3. præs. 85. nu. 47. 168
Reliquatus est debiti residuum. præs. 154. lib. 4. nu. 16. 171
Remedia plura quando sunt alicui a iure concessa, potest is vno remedio vti, & tamen ex eo alteri non præiudicatur. præs. 190. lib. 4. nu. 33. 215
Remedium extraordinarium concurrens cum ordinario an sit considerabile. præs. 4. lib. 4. nu. 18. 5
Remedium ordinarium quando extat, debet cessare extraordinarium. præs. 190. lib. 4. nu. 37. 215
Et tunc facit cessare extraordinarium, quando extraordinarium est contra ius commune. ibi. nu. 38.
Remedium subsidiarium cessare dicitur, quandō cessat causa & ratio, qua ipsum remedium fuit introductum. præs. 190. lib. 4. nu. 35. eod.
Remedium contrariū vnū eligens, alteri dr renunciare. li. 3. præs. 112. nu. 3. 184
Remedia contraria, actor in libello proponens, fraudulenter agere præsumitur. lib. 2. præs. 41. nu. 1. 71
Remittens ius quod habet aut habere sperat, intelligitur ex causa de præsenti subsistente. lib. 3. præs. 115. nu. 38. 188
Remotus præsumitur aliquando magis dilectus proximiore. præsump. 71. lib. 4. num. 10. 69
Remuneratio supponit obligationem quidam, non tamen compellit necessario. præs. 167. lib. 4. nu. 33. 185
Renuncians clam alicui iuri sub fiducia, ne illud ius veniret in cōpromissum, non censetur id dolo egisse. præs. 3. lib. 5. nu. 38. 241
Renuncians priuilegio sui fori censetur etiam renunciasse iuri communi, vt verba aliquid operentur. præs. 6. lib. 6. nu. 7. 275
Et si promisit soluere in certo loco, licet renunciauerit priuilegio fori, conueniri tamen ibi potest, etsi ibi non reperiatur. ibi. nu. 8.
Renunciatio & confessio facta à genero erga socerum pro solutione dotis, præsumitur facta respectu & causa pmissionis de ea dote numerāda. præs. 12. lib. 6. nu. 11. 277
Renunciatio beneficij inualida nocet renuncianti, ne possit continuare possessionem, licet quo ad alios non noceat. præs. 101. lib. 4. nu. 33. 121
Renunciatione generali iurium non censetur renunciatū lucro dotis ex præcedenti pacto & conuentione delato. præs. 37. lib. 6. nu. 19. 222
Renunciatio proprij iuris est [illegible] donatio, quæ non præsumitur. præs. 41. lib. 6 nu. 2. 296
Renunciare iuri suo, ne[illegible]sa præsumitur. lib. 1. q. 55. nu. 2. 28
Renunciasse iuribus suis mulier minorq; non præsumuntur, nisi de eis certiores factos esse appareat lib. 3. præs. 82. nu. 7. 16[illegible]
Renunciatio semper legitimè facta præsumitur. lib. 1. q. 35. nu. 30. 1[illegible]
Renunciatio in contractu apposita, tacitam habet confessionis conditionē. lib. 3. præs. 12 nu. 30. 121
Renunciatio cū donatio sit, nemo eam de iure suo facere præsumitur. lib. 3. præs. 35. num. 11. 148
Renunciatio iuris renuncianti solum, non aliis nocet. lib. 3 præs. 13. nu. 7. 125
Renunciatio filij expressa non nocet patri, aliud in tacita proueniente ex legis dispositione. lib. 1. q. 46. nu. 47. 24
Repudians hæreditatem alteri non obligatur. præs. 99. lib. 4. nu. 12. 118
Repudians hæreditatem non solum hæreditate priuari debet, verum etiam omnibus bonis per instituentem in eum quocunque titulo translatis. præs. 101. lib. 4. num. 52. 122
Repudiatio hæreditatis qñ factis arguatur. præs. 102. lib. 1. num. 13. & 14. 124
Repudiatio & aditio in multis quo ad inducendum eas a pari procedunt, & ideo solo animo inducitur repudiatio præs. 102. lib. 4. nu. 2. eod.
Repudiatio expressa legati cōditionalis qd nō valeat. li. 3. præs. 117. n. 14. 190
Repudium vxori fraude is præsumitur misisse mortis tempore, qui viuēs mittere potuit. præs. 6. lib. 6. nu. 2. 276
Repulsus ab electione ob vitium & crimen amplius non est admittendus, qa vitium adhuc præsumitur durare. præs. 32. lib. 5. nu. 16. 260
Residere, verbum, est esse, & firmiter stare. lib. 3. præs. 9. nu. 13. 118
Res iudicata a lege pro veritate habetur. lib. 2. præs. 67. nu. 48. 87
Res quæ ante erat, extare præsumitur. lib. 1. q. 14. nu. 4. 7
Res in quo loco semel fuit, etiam nunc esse præsumitur, nisi contrarium appareat. Et quomodo id intelligendum sit. lib. 1. q. 14. nu. 52. & 53. 8
Res ad suam naturam facile reuertitur. lib. 2. præs. 16. nu. 21. 59
Res antiqua probationem coniecturalem admittit. lib. 1. q 58. nu. 19. 29
Res quamuis mobilis extare præsumitur, nisi probetur amissa. lib. 3. præsump. 9. num. 24. 118
Res vt patrimonialis petita, præsumitur talis, si præsumptio allegetur. libr. 1. quæst. 48. nu. 22. 26
Res pro annua pensione data, vel emphyteutica, vel ex innominato cōtractu concessa præsumitur. lib. 3. præs. 39. nu. 3. 145
Res illius præsumitur, cuius sigillum est impressum. lib. 2. præs. 58. nu. 4. 84
Res illius cuius nomen obtinet præsumitur. lib. 3. præs. 64. nu. 2. 160
Res reddita deterior, reddita non censetur. lib. 3. præs. 45. nu. 17. 14[illegible]
Res quælibet libera, non seruituti obnoxia præsumitur lib. 3. præs. 89. nu. 1. 16[illegible]
Res mobiles mulieris ætate minoris traditæ in do[illegible] æstimatæ sine tutoris auctoritate, non efficiuntur dotales, sed a ma[illegible]tur æstimatio. præs. 74. num. 12. lib. 3. 163
Et quid in immobilibus æstimatis à tutore sine [illegible] decreto. nu. 13. ibid.
Res quælibet libera ob primæuum statum suum [illegible]. 3. præs. 91. nu. 3. 170
Res eadem diuerso iure censeri non debet. ibi. nu. [illegible] 171
Res ad naturam suam pristinam reuerti desiderat. nu. 6[illegible].
Res ecclesiæ semel data in emphyteusim, solēnitate adhibita, si ad eā redeat, absq; noua solemnitate, eodem pacto alienari potest. li. 3. præs. 6. nu. 29. 113
Res meo nomine empta, ante traditionē mihi nō acquirit. li. 3. pr. 30. nu. 9. 13[illegible]
Res empta abs te pecunia mea, non mea, sed tua fit, pecuniæ mihi solum repetitione competente. lib. 3. præs. 51. nu. 43. 153
Rei certæ, & demonstratæ frustra aducitur demonstratio li. 2. præs. 57. nu. 6. 82
Rei veritas, falsa demonstratione, & denominatione nequit immutari. lib. 3. præs. 105 nu. 12. 182
Rem præterito tpe qui habuit, non psumitur eam amisisse. lib. 1. q. 14 nu. 52. 13
Rem qui semel habuit, adhuc præsumitur habere. lib. 3. præs. 58. nu. 14. 158
Idque tam in mobilibus, quam immobilibus. nu. 15.
Rem pleno iure, quis habere dicatur lib. 3. præs. 115. nu. 71. 189
Rem propriam ignoranter ementi, lex quo consulat. lib. 3. præs. 117. nu. 9. 190
Rem immobilem si constat fuisse sitam aliquo in loco, adhuc ibi esse præsumitur. lib. 1. q. 14. nu. 75. 8
Rem perituram fuisse eodem modo apud creditorem, quo apud morosum debitorem, non præsumitur. lib. 3. præs. 138. nu. 6. 218
Distinguendos esse tamen duos casus. nu. 7. & 10.
Rem fœneratitiam, sicut & furtiuam, emere non est permissum. lib. 3. præsum. 122 num. 107. 196
Rem liberam præsumi etiam extante quasi possessione seruitutis. lib. 3. præs. 89. nume. 6. 169
Rem liberam non præsumi, si communis sit vox & fama, eam seruituti obnoxiam ibid. nu. 10.
Idem si maior illius rei pars, seruituti subiaceat, seruire præsumitur, & reliquum. num. 11.
Re perempta penes possessorē eo modo quo apud dominū peritura erat, in actionibus realib. liberatum censeri possessorem. lib. 3. præs. 138. nu. 2. 218
Secus in actionibus personalibus, prouenientibus ex delicto. nu. 4.
Quid autem in actionibus prouenientibus ex contractu. nu. 5.
Re dubia, & salutem animæ tangente, tutius eligendum est, vbi precisa conceditur electio. lib. 3. præs. 1. nu. 31. 107
Res naturales non constituuntur ex argumentis. lib. 1. q. 39. nu. 8. 20
Res suas non defendendo, donare quis præsumitur. lib. 3 præs. 33. nu. 1. 140
Res vna, & eadem non debet diuerso iure censeri secus quo ad intellectualem considerationem. præs. 54. li. 4. nu. 16. & 17. 47 & præs. 86. li. eo. n. 14. 98
Res vna non debet diuerso iure censeri. præs. 146. lib. 4. nu. 34. 167
Res præsumitur extare apud eū, ad quem semel peruenit, nisi probetur amissa aut consumpta. præs. 27. lib. 6. nu. 8. 287
Res illorum esse præsumuntur quorum signa & nomina inscripta vel imposita in eis sunt. præs. 73. lib. 6. nu. 9. 321
Rei proprietas non censetur alienata per locationem ad longum tempus. præs. 167. lib. 4. nu. 44. 186
Res quomodo præsumatur habita pro derelicta præs. 30. lib. 5. nu. 16. 259
Rem inueniens sciens eam nō esse habitam pro derelicta, si non restituit, furtum committit: & quomodo scire id possit. præs. 30. lib. 5. nu. 20. eod.
Secus est, si ignorat. ibid.
Rem inueniens, quę nūquam fuit in alicuius bonis, sicut lapilli & gemmæ, quæ in littore maris inueniuntur, nec vere nec præsumptiue furtum commisisse dicitur. præs. 30. lib. 5 nu. 2. 258
Rem inueniens, quæ aliquando fuit in bonis alicuius nunc autem non reperitur cuius sit, furtum non dicitur committere. ibi. nu. 4. & seq.
Rem inueniens, quæ & nunc est in dominio alicuius, & dominus inueniri potest libellum proposuit, in quo ostendat se paratum restituere domino furtum nullo modo commisisse dicitur. ibi. nu. 9.

Et fuit lex Romanorum, vt rei inuentæ libellus proponeretur. ibid.
Idem quando ipse inuentor deponit rem apud iudicem vel apud Episcopũ ibid.num.10.& 11.
Et id lege Longobardorum sancitum fuit. ibid.
Et idem mos est apud Gallos ibid.
Rem inueniens, quam probabiliter credit habitam fuisse pro derelicta ab ipso domino, etiam si non proposuit libellum, excusatur a furto etiam in foro conscientiæ. ibid.nu.15.
Rei inuentor alienæ si proposuit libellum, quo notum fecit se rem inuenisse, et petit pretium inuentionis, furtum non dicitur committere; licet male faciat quò ad illud pretium. ibid nu.12.
Rei inuentor, cuius dominus inueniri potest, si credens illam habitam fuisse pro derelicta libellum non proposuit, furti suspicione non caret. ibi. nu.13.
Nec eius assertioni est standum, quòd scilicet eam acceperit animo non furandi, etiam si iurauerit. ibid.nu.14.
Idem apud aliquem fuisse si iam probatum est tenetur ille probare amissionem. præs.64.lib.6.nu.30. 317
Res ad eum pertinere præsumitur qui facit impensam. præs.73.lib.6.nu.4. 321
Rem peruenisse ad reum conuentum si sola extat suspicio, si negat is illã habere, vel ad se peruenisse, statur ipsius iuramento. præs.61.lib.6.nu.7. 314
Rem peruenisse ad reum conuentum si constat iuris præsumptione si is negat eam ad se peruenisse an sit standum eius iuramento. ibi.nu.9.
Rem peruenisse ad reum conuentum, si constat præsumptione iuris, & de iure, & is negat rem ad se peruenisse non statur iuramento ipsius. ibi.nu. 17.
Rem peruenisse ad aliquem si constat nec is negat peruenisse dicitur autem casu rem illam perdidisse an stetur eius iuramento. ibi.nu.19.
Rei amissionem vel consumptionem non præsum. præs.61.lib.6.nu.1. 314
At si non constat rem ipsam peruenisse ad eum qui in iudicio conuenitur, si reus dicit se illam non habere præsumitur eam amisisse nisi contrarium probetur. ibi.nu.2.
Rei amissio si fuit probata, & asseritur dolo, & culpa eius qui amisit fuisse rẽ amissam, è contra vero qui amisit casu, & fortuito amisisse asserit, quis tenebitur probare casum vel dolum. præs.61.lib.6.nu.30. 314
Res perdita eo ipso dicitur quòd adhibita diligenti inquisitione non reperitur. præs.91.lib.6.nu.3.
Rei traditio non præsumitur, nisi adsit aliquod verbum in sui natura significans. præs.54.lib.6.nu.2. 278
Rei siue mobilis siue immobilis vnitas vel identitas probari debet ab eo, qui eam deducit, non enim præsumitur. præs.15.lib.6.nu.25. 279
Et rerum pluralitas p[illegible]mitur aduersus eum, qui vnitatem & identitatem deducit. ibi.nu.26.
Rei mobilis identit[illegible]gnis probetur. ibi.nu.28.
Rei mobilis identit[illegible] probari solet multis modis, & quibus. ibidem nume.29.& seqq.
Res aliena si reperitur d[illegible]scripta in inuentario bonorum pupilli, non præsumitur pupilli, nec dicta descriptio habet nocere domino rem eam vendicanti, nec tutori qui eam describi fecit. præs.97 lib 4.nu.9. 332
Res aliena si sit legata, quam testator ignorabat esse alienam, sed propriã esse credebat, non debetur, nec etiam æstimatio. præs.116.lib.4.nu.13. 140
Res aliena si sit legata, an & quando sit ipsa præstanda, vel saltem eius ęstimatio ex præsumpta testatoris voluntate. præs 116.lib.4.nu.1. eo.
Vide legatum rei alienæ.
Re aliena legata, quando valet legatum, hæres tenetur præstare æstimationẽ, si rem ipsam redimere & præstare non potest præs.116.lib 4.nu.41. 141
Quæ æstimatio boni viri arbitrio consideranda est. ibi.nu 42.
Res dubiæ in benigniorem partem interpretari debent. præs.7.lib.5.n.21. 246
In re dubia media via est eligenda. præs.59.lib.4.num. 4. 49
Res quæ transit ad ecclesiam licet fiat immunis & exempta a collectis, potest tamen testator legando rem ecclesiæ apponere legem, quod ipsa ecclesia teneatur pro dicta re ad onera & collectas. præs.63.lib.4.nu.14. 91
Res emphyteutica si est legata, non debetur eius æstimatio. præs.118.libro 4. numero 19. 142
Res possessæ ab Episcopo præsumuntur esse de mensa. præs.63.li.6.nu. 19. 316
Re feudali legata, quæ præstari non põt, nunquid debeatur æstimatio ex pręsumpta testatoris mente, qui sciebat rẽ esse feudalẽ. præs.119.li.4.nu 6 142
Res supposita fideicommisso si semel fuit alienata, perpetuò durat alienabilis. præs.189.lib.4.nu.192. 213
Et quando procedat. ibi.
Res furto subtracta si reperitur apud aliquem, an is præsumatur furtum commisisse tam vt sit locus pœnæ furti, quàm vt domino res ipsa restituatur. præs.29 lib.5.nu.1. 257
Quod si reperitur apud eum, quem non constat adhuc esse probatæ famæ, vel non, & agitur de indicenda pœna ipsa criminis, non oritur ex hoc sufficiens præsumptio, sed sola quædam suspicio ibi.nu.2.
Et hæc suspicio diluitur, si is nominat, a quo rem habuit, vel iurat, se illum non cognoscere. ibi.nu.3.
Res furtiua si reperiatur apud virum probum & bonæ conditionis & famæ, cessat omnis suspicio, quòd ipse illam subtraxerit. præs.29.lib.5.nu.4. 257
Si autem reperitur apud virum malæ conditionis & famæ, adeo magna cõtra eum insurgit præsumptio, vt torturæ locus esse possit. ibi.nu.6.
Quando autem agitur de indicenda ipsa pœna furti ordinaria, præsumptio non insurgit adeò vrgens, vt sufficiat ad condemnandum. ibi.nu.7.
Secus si concurrant aliæ coniecturæ, quod solus consueuerit is receptare furta, vel res furtiua reperta est in loco secreto ipsius domus, quia locus erit pęnæ. ibid.nu.8.
Et multæ aliæ coniecturæ connumerantur. ibid.
Res furtiua si reperitur apud aliquem, qui ipsam emerit, & ambigitur de sola ipsius rei restitutione, an is præsumatur furti particeps, & teneatur ad restitutionem. ibi.nu.9.
Res quæ dicitur subtracta quod fuit in loco vbi commissum est furtum probatur ex eo quod antea ibi fuerit. pręs.61.lib.6.nu.26. 314.
Idẽ qñ furtum fuit commissum in loco in quo res solent custodiri. ibi.nu 27
Et ideo statur iuramẽto eius qui probaunt furtum fuisse cõmissum. ibi.n.28.
Rem qui furto amisit casum fortuitum probare tenetur eum alioqui sui culpa commissum præsumatur. præs.61.lib.6.nu. 36. 315
Re hæredis a testatore legata, an & quando legatario res ipsa debeatur vel saltem ipsius rei æstimatio præs.117.lib 4.nu.1.& per tot. 141
Res legata semel tantum debetur, etiam si in diuersis scripturis puta testamẽto & codicillis eadem relinqueretur. præs.128.lib 4.nu.5. 148
Idem quando essent legata his præstanda a diuersis hæredibus. ibi.nu.6.
Debetur autem bis, quando a duobus testatorib. fuit legata: & primum præstabitur ipsa res, deinde æstimatio. ibidem numero 7.
Intellige, nisi duo illa testamenta haberentur pro vno & eodem. ibi.nu.8.
Re legata, quæ periit viuo testatore, transmittitur actio, qua æstimationem consequi possit legatarius. præs.145.lib.4.nu.7. 165
Diuersum autem est, quando species est in obligatione. ibi.nu.8.
Rei legatę ęstimatio an & quando sit legatario incapaci præstanda ex pręsumpta testatoris voluntate. pręs.120.lib.4.nu.1. 143
Rei legatæ æstimatio nunquid debeatur forensi, quando statutum disponit, quod res sint omnino inalienabiles in forenses. præs.120.lib.4.nu 3. 143
Quòd si statutum prohibet alienationem fauore publicæ vtilitatis æstimatio non debetur. ibi nu.9.
Idem quando repugnat coniecturata mẽs testatoris, qui noluit legatarium consequi æstimationem. ibi.nu.10.
Rei legatæ sub conditione dominium non transit in legatariũ a morte testatoris, sed solum postquam euenit conditio præs.199 lib.4.nu.12. 226
Et id etiam habet locum in conditione tacita, quę tamen ex testamento pręuenit. ibi.nu.13.
Res mea amplius mea effici non potest pręs.116.lib.4.nu.10. 140
Rerum nouarũ studiosi sunt valde legibus suspecti, & ob id male de eis pręsumitur. pręs.34.lib.5.nu.1. 262
Rei suę quilibet est moderator & arbiter. pręs.188.lib.4 nu.6. 203
Et rei dominus potest, si vult re sua abuti. ibi.nu.2.
Rei suę quilibet est moderator & arbiter: & Dominus potest re sua abuti: secus in pręiudicium tertij. pręs 83.lib.4 nu.6.& 2. 90
Rem suam si quis passus est describi in æstimo, pręsumptionem habet contra se. pręs.97.lib.6 nu.3. 332
Res vęnales an in legato rerum mobilium vel earum vsufructu comprehensę a testatore pręsumantur. pręs.137.lib.4 nu.1. 154
Quod si testator legauit certum genus bonorum, non comprehenduntur res vænales. ibi.nu.2.
Idem quando testator legauit simpliciter bona sua mobilia non adiecto signo vniuersali. ibi.nu.3.
Res vęnales comprehenduntur in legato rerum mobilium, quando coniecturis & pręsumptionibus constat, testatorem voluisse sub eo legato eas cõprehendere: & quibus coniecturis id constare possit. ibi. nu.8.& seqq.
Idem quando testator dixit, Lego vxori meæ omne frumentum, quod domi habeo: & testator nullum aliud frumentum haberet quàm illud vęnale. ibid.num.9.
Idem quando testator dixit. Lego frumentum, quod domi quocunque modo habeo. ibi.nu.10.
Idem quando res vęnales sunt fructus collecti ex fundis & agris testatoris, & non negociationis causa. ibi .nu.11.
Idem si testator ligaret omnia quæ domi habet, excepta lana vęnale, omnes enim alię res vęnales censentur comprehensę. ibi.nu.12.
Idem quando pater diues legat filio. ibi nu.13.
Rescriptum declaratur a precibus pręcedentibus. pręs.190 lib.4.nu.4. 214
Rescriptum pręsumitur ab eo impetratum, qui impensam facere tenebatur. pręs.11 lib.6.nu.4. 276
Rescriptum si duas causas continet, quarum vna est vera, altera falsa pręsumitur concessum ob causam veram. pręs.4. lib.6.nu.17. 274
Rescriptum impetrans expressis falsis qualitatibus dolosè id egisse pręsumitur. pręs 3.lib.5.nu.54. 245
Rescriptum impetrans non expressis his, quæ mouere potuissent principem ad non concedendum, pręsumitur voluisse circumuenire & decipere ipsum principem & sic dolosus censetur. pręs.3.lib.5 nu.75. eod.
Rescripto vtens probare debet impletam esse conditionem à lege subintellectam in rescripto, quę est si preces veritate nitantur. pręs.182.li.4.nu 7. 197
Rescriptum, quod apparet concessum contra stylum curię, falsum pręsumitur. pręs.20.lib.5.nu.21. 251
Rescriptum insolitum, & deuiàs ab antiquo & solito stilo cancellariæ præsumitur falsum. præs.34.lib.5.nu.8. 262
Rescripta principum debent intelligi secundum iustitiam fori & poli. præs.189.lib.4.nu.183. 213
Rescriptum principis si solum iure speciali inspecto valet, præsumitur eo iure concessum. pręs.6.lib.6.num.5. 275
Rescriptum iustitiæ potius, quàm gratiæ, præsumitur principem concedere velle lib.2.pręs 16.nu.19. 59
Rescriptum interpretationem recipit a porrectis precibus. li.2.pręs.29.n.2. 66
Rescriptum mandans quem non audiri, nisi mandato pareat, quomodo accipiendum. lib.2.præs.9.nu. 7. 53
Rescriptum falsum præsumitur potius, quàm quod princeps ius voluerit tollere. ibid.nu.9.
Rescriptum etiam verbis generalibus conceptum, intelligitur absque læsione iuris tertij. nu.10.
Idque procedit etiam si ius tertij veniret in consequentiam iuris ipsius principis. num.12.
Rescriptum in præiudicium tertij, quando valeat. nu. 18.
Rescriptum principis vt aliquid operetur, præsumitur etiam in tertij præiudicium. nu.23.
Idem si de enixa principis voluntate constet. nu.24.
Et quando voluntas illa coniiciatur. nu.25.
Rescriptum ad postulationem partis, non motu principis proprio emanatum præsumitur. lib.2.præs.13.nu.1. 57
Idq; procedit etiam si adiecta fuerit clausula motus proprij, pręcedente tamen partis postulatione. nu.2.
Rescriptum geminatũ proprio principis motu concessũ præsumitur. ibi.nu.3.
Rescriptum concessum ob pręcedẽtia benemerita, præsumitur motu proprio factum. nu.4.
Rescriptũ concessum per viã legis vel statuti, pręsumitur motu proprio. nu.5.
Rescriptum redactum in corpore iuris vel statutorum volumine motu proprio præsumitur emanasse. nu.6.
Rescriptũ ad multorũ vtilitatẽ concessũ, p̃sumptionẽ hẽt motus proprij. nu.7.
Rescriptum reseruationis, motu proprio concessum præsumitur. nu.8.
Rescripti verba debent conuenire æquitati, etiamsi verborum natura nõ patiatur. præs.9 lib.2.nu.3.
Rescripto adiecta clausula ex certa scientia, non tamen præsumitur in præiudicium tertij principem rescribere voluisse. ibi nu.16.
Idque etiam in rescripto ad pias causas locum habet. nu.17.
Rescripta principum dicuntur leges s[illegible] lib 2.præs.9 nu.1. 53
Rescripta principum quoad fieri pote[illegible]tionem iuris communis redigenda sunt ibi.nu.6.

Rescripta

I N D E X.

Rescripta principum intelligenda, vt nemini faciant iniuriam. nu. 8.
Rescripta, quibus iurisdictio ordinarij alteri demandatur, strictè interpretatur. lib. 3. præs. 97. nu. 9. 174
Respondere nolens reus interrogatus, aut asserens se nō meminisse, indicium præbet torturæ lib. 1. q. 89. nu. 145. 44
Responsio subsequuta præsumitur lata secundum præcedentem interrogationem. lib. 2. Præs. 74. nu. 2. 93
Responsio facta stipulationi, præsumitur cōformis interrogationi. lib. 2. Præs. 19 num. 3. 66
Rñsio determinate facta, non intelligit facta cōformis ipsi petitioni. ibi nu. 6.
Responsio petitioni conformis præsumitur, quo ad id, super quo principaliter facta est interrogatio, non quo ad accidentia. nu. 6.
Responsio dubia ab interrogatione declaratur quo ad extrinseca, non quo ad substantiam. nu. 9.
Responsio, & determinatio à præcedēti interrogatione declarari solet. Præs. 190. lib. 4. nu 3. 214
Responsio, quæ alteri fit, certa esse debet Præs. 100. lib 4. nu. 14. 119
Restituere, verbum, mutuum, vel pignus, non venditionem inferre. lib. 3. præs. 125. nu. 39. 194
Restitui petens in integrum aduersus præsumptionē iuris, & de iure, si malitię & fraudis careat pšumptio, nō impedit executionem. lib. 1. q 74. n. 2. 33
Restitui petens aduersus sententiam principis de malitia, & calumnia suspectus est. ibi. 1.
Restitutio in integrum minori competit, etiamsi non dolo aduersarij, sed verosimili ignorantia, aut sui facilitate læsio fit. lib. 3. pręs. 82. nu. 15. 165
Restitutio minori ob interesse affectionis conceditur. lib. 3. Præs. 83. nu. 3. 166
Restitutio minoris, quando competat. lib. 3. Præs. 103. nu. 18. 179
Restitutio in integrum aduersus præsumptionem iuris, & de iure cōceditur. lib. 1. q. 70. nu. 1. 32
Et quæ sit huius concessionis ratio. ibid nu. 2.
Eaque contra præsumptionem etiam iuris tantum. nu. 3.
Quo tamen casu id non procedat. nu. 4.
Restitutio in integrum aduersus præsumptionem iuris, & de iure conceditur intra quadriennium. ibi q. 71. nu. 1. 32
Tempus autem illud vtile dicitur, & à die scientiæ currit. nu. 2.
Probabilis tamen illius ignorantia esse debet. nu. 3.
Restitutio in integrum aduersus præsumptionem iuris, & de iure, quando petitur principaliter, fit coram iudicib. causarum ordinarijs, vel delegatis, & quibus. q. 72. lib. 1. nu. 1. 33
Et quid sit, si petatur alia restitutio incidenter. nu. 2.
Restitutio in integrum aduersus præsumptionem iuris, & de iure, quando nō requirat nouam instantiam. ibi q. 73. nu. 1. eo.
Et quando requirat mutuam instantiam. ibi. nu. 3.
Restitutio magis ad mutuū quā ad venditionē accedit. li. 3. præs. 122. n. 78. 196
Restitutione semel facta, altera fieri non debet. Pręs. 74 nu. 10. lib. 4. 72
Restitutioni fideicōmissi, an & qñ sit locus, remissiue. pręs. 68. lib. 4. nu. 21. 64
Restitutionis onus præsumitur a testatore repetitum, qñ apparet ipsum testatorem voluisse bona perpetuo conseruari in agnatione & familia. Præsu. 69. lib. 4. nu 6. 65
Restitutionis onus repetitum censetur, qñ testator dixit, ꝙ bona sua transeat de hærede in hæredem. Præs. 69. lib. 4. nu. 12. eo.
Idem, qñ testator digressus est ad plures gradus substitutionum. ibi. num. 13.
Idem quando testator visus est verbis dispositiuis. ibi. nu. 14.
Idem quando vocauit primogenitum ea suis descendentib. ibi. nu. 15.
Idem quādo testator vocatis agnatis, & transuersalib. expresse dixit, ꝙ mens & voluntas sua est, ꝙ bona perpetuo maneant in dictos institutos, & substitutos ibi. nu. 16.
Idem quando testator reliquit bona illustria & digna, quæ voluit conseruari perpetuo in agnatione, & familia. ibi nu. 18.
Idem quando testator vocauit primo agnatos, deinde agnatorum primogenitos, adiecta conditione, ꝙ primogeniti agnatorum assumerent nomen, & insignia familiæ ipsius testatoris. ibi. nu. 19.
Idem qñ testator vocauit vltimo loco, & in subsidiū legitimatos. ibi. nu. 20.
Idem qñ iam constat, testatorē grauasse ppios filios onere fideic. ibi. nu. 21.
In institutionibus fit latior interpretatio quam in substitutionibus. Præsu. 36. lib. 4. num. 8. 59
Extensionem admitti in institutione ostenditur. ibi. eo.
Restitutionis priuilegium, an transeat ad hæredes minoris. lib. 3. Pręsum. 103. nume. 17. 179
Restitutionis incertitudo, non tollit vitium fœnoris in mutuo. lib. 3. pręsum. 123. nume. 6. 197
Restitutionē in integrū petēs minor, tria ꝓbare debet. lib. 3. præs. 82. n. 14. 165
Retis iactū emens, si nil capiscatū fit, conqueri nō pōt. lib. 3. præs. 104. n. 54. 181
Reuocatio negationis, ante testium examinationem permissa est. lib. 2. præs. 43. num. 3. 72
Reuocatio testamenti facti inter liberos, verbis expressis à patre fieri debet. lib. 1. q. 45. nu. 24. 23
Reus in iudicium vocatus, respondendo simpliciter, præsumitur eo modo quo facta est interrogatio, respondisse. lib. 2. præs. 29. nu. 1. 66
Reus diu differens opponere exceptiones, præsumitur fouere malam causam. lib 2. præs. 91 nu 8. 102
Idem in differente querelam falsi opponere. nu. 9.
Reus in exceptionibus dicitur actor. lib. 2. præs. 73. nu. 4. 92
Reus etiam, qui per accidens fit actor, semper in dubio pro se præsumptionē habet. lib. 2. præs 90. nu. 11. 102
Reus interrogatus volens respondere, vel non meminisse, aut recordari esse reus, torturæ locum relinquit. lib. 1. q. 89. nu. 14. 44
Reus respondens libello actoris, vel actor exceptioni rei, animo litem contestandi facere præsumitur. lib. 2. Præs. 30. nu. 1. 66
Et quibus casib. non habeat locum. nu. 3. 4. & 5.
Reum habens sanguine coniunctos, vel amicos in loco iudicij præsumitur ab eis defensus. lib. 3. Præs. 52. nu. 1. 61
Reo in medio causæ non plus quam actori fauendum. lib. 2. Præs. 90. n. 18. 105
Nec etiam in causis ciuilib. maiores dantur ad probandū dilationes. nu. 19.
Excepti tamen sunt aliqui casus. nu. 20. 21. & 22.
Reo plus quam actori non fauemus, quando dubium est super iurisdictione iudicis. ibid. nu. 24.
Item quando de delicto constat. nu. 25.
Reo permissum est lege, contrarijs exceptionibus. lib. 5. præs. 42. nu. 5. 71
Idque etiam in exceptione facti. nu. 7.
Et id si non prima instantia, sed appellationis faciat. nu. 4.
Reo cur magis quam actori faueamus. ibi nu. 2.
Rei fauorabiliores potius, quam actores, & pro eis in dubio præsumptio sumitur. lib. 2. præs. 90. nu. 1. 101
Rei debēdi duo nō constituunt, nisi expressim ita agāt. lib. 3. pręs. 14. n. 10. 126
Reis credendi duob. vni facta solutione, alter excludit lib. 3. pręs. 124 n. 49. 199
Reis duob. sese obligantib. si ad vnum eorum negocium pertinet, is principaliter, alter fideiussoris loco est obligatus. lib. 3 præs. 14 nu. 6. 126
Reus nō dēt dānari, nisi probōnes sint claræ, & manifestæ. præs. 2. li. 5. n. 33. 239
Rex faciens mentionem iuris, de iure suo regio, non alio intelligitur. lib. 1. q. 37. nu. 25. 19
Et lib. 2. præs. 6. nu. 2. 52
Ritus quid sit. lib 2. præs. 8. nu. 6. 53
Ritus, stylus, & consuetudo cū sint quid facti, non præsumuntur. ibi. nu. 7.
Roboam filius Salomonis stolidus extitit præs. 18. lib. 6. nu. 14. 313
Roma dicitur communis patria. præs. 42. lib. 6 nu. 15. 297
Romani in hortis aliquando habitare consueuerunt. præs. 156. lib. 4. n. 20. 172
Romani consueuerunt reseruare acetum causa extinguendi ignem. præs. 156. lib. 4. num. 10. eo.
Romani ad euitandos radios solares æstiuo tēpore vti solebant velis quibusdam, sicut mos est etiam hodierna die apud nos præs. 114. lib. 4. nu. 19. 172
Rotæ Romanæ decisionib. tantum deferendum esse, quantū ipsa ratio vrget. lib. 2. præs. 71. nu 14. 90
Rubricæ natura est spectanda, non accidens. præs. 1. lib. 6. nu. 8. 271
Rubricæ conscribuntur ad denotandum id, ꝙ in contextu habetur, nec plus censetur rubrica disponere quam in textu legitur. præs. 1. lib. 6. nu. 4. eo.
Et rubricæ quo ad se perfectionem habere dicuntur, at nunquam vim legis obtinent. ibid. nu. 9.
Et qua de causa sint rubricæ imperfectæ. ibi. nu 12.
Rubricæ, seu titulorum inscriptiones, vel statutorum, coniecturam, & præsumptionem tantum faciunt eorum, quę in suppositio deinde titulo scripta sunt, non autem perfectæ disponere censentur. præs 1. lib. 6 nu. 1. 271
Rubrica, qñ ob generalitatem verborum est clara, & subsequens contextus est ambiguus, tunc textus per rubricam declaratur. ibi. nu. 19.
Rubricæ, quando textus repugnat, magis attenditur ipse tex. quam rub. præs. 2. lib. 6. nu. 17 272
Rubrica perfectè disponit, & allegari potest ad decisionem causarum. præs. 1. lib. 6. nu. 16. 271
Rubrica C. ne fideiuss. dot. dentur. licet videatur perfecta quantum in se est, non potest tamen allegari ad decisionem causarum: & perfectam quidem ipsam non esse ostenditur. ibi. nu. 17.
Rubrica, ꝙ quisque iuris in alium statuerit, eodem iure ipse vtatur, an sit perfecta. præs. 1. lib. 6. nu. 15. 271
Rubrica statuti, si generaliter dicit, maritum mortua vxore in matrimonio dotē lucrari debere, si tex. statuti hēt, ꝙ dotem ab vxore traditā lucretur maritus, habet locum hic tex. et in dote promissa. præs. 1. lib. 6. nu 21. 271
Et si disponit statutum in rubr. ꝙ filia dotata non succedat stantib. masculis, tex. verò statuti dicit, ꝙ non succedat in bonis maternis, nunquid d. filia censeatur exclusa a bonis paternis. ibi. nu. 52.
Ruinus sibi contrarius ostenditur. præs. 18. lib. 4. nu. 34. 15
Ruini responsum reiectum præs. 22. lib. 6. nu. 10. 281
Rumor apud Iureconsultus quis dicatur. lib. 1. q. 1 nu 43. 2
Rusticus, & mulier, an sic ignari, & simplices sint, vt nil de ipsis mali possit suspicari, iudex arbitrabitur. lib 5. præs. 122. nu. 41. 194
Rusticus præstans nobili per decennium aliquid sine causa, non censetur in seruitium se obligasse. lib 3. præs. 131. nu. 60. 208
Rusticitas excusat a dolo præsumpto. præs. 3. lib. 5 nu. 134. 240
Rustici, & agricolæ secundum simplicitatem, ac puritatem quandam naturalem viuere dicuntur, atque innocentes, & quiete viuere præsumuntur. præs. 4. lib. 5 num. 5. 243
Rusticus, seu idiota iuris ignorantia aliquid fecisse præsumitur, ꝙ fieri non debebat, non scienter, & dolose. præs 23. lib. 6. nu. 16. 282

Sacerdos, an & quando præsumatur confeßionem pœnitentis consensu detexisse.

S.

Sacerdos non potest vllo pacto sua ipsa sponte confessionem detegere. præs 95. lib. 6. nu. 1. 331
Et si eam detegit in iudicio, nulla est sibi adhibenda fides. ibi. nu. 2.
Etiam si fauore matrimonij eam detexerit. ibi. nu. 9
De licentia autem confitentis potest eam prodere, & reuelare. ibi. nu. 4.
Et huiusmodi consensus, & licentia confitentis efficit, vt testimonio sic detegentis fides adhibeatur in iudicio. ibi. nu. 5.
Sacerdos, an & quando præsumatur confessionem sacramentalem confitentis consensu reuelasse. ibi. nu. 6.
Quod si viuente ipso cōfitente, eo quæ sciente, & nō contradicente, nec conquerente detexit eius confessionem, asserens se id facere licentia ipsius confitentis, fides est sibi adhibenda. ibi. nu. 7.
Et multo magis id procedit, quado nullum versatur tertij præiudicium, sed solius confitentis. ibi. nu. 8. Non facit autem hæc fides perfectam probationem, sed præsumptionem, quæ transfert onus probandi in aduersarium. ibi. nu 9. Quid autem si confitens contradicit & negat, se licentiam sic reuelandi dedisse ibi nu. 10.
Sacerdos si accusatur a confitente, ꝙ detexerit confessionem suam, & is asserat, id fecisse, quia id ab eo non audiuit in confessione sacramētali, sed extra, sibi non creditur, & puniri debet pœna extraordinaria. ibi. nu. 11.
Sacerdos probatę vitę si mortuo confitente prodidit eius confessionem, quę tertio affert præiudicium, & is nō conqueritur, nunquid puniri possit, vel sibi sit adhibenda fides. ibi. nu. 12. Et quid si tertius, cui ex hoc præiudicium affertur, conqueritur. ibid. nu. 13. Et quid si de probitate eius vitæ non satis constat, & mortuo cōfitente prodidit confessionem non in iudicio, tertio detrimentum afferens sine vtilitate alterius. ibi. nu. 14.
Sacerdos, an pšumatur quē Clericū esse cōstat, vbi ꝙ non. pr. 76. nu. 28. lib. 6. 322
Fallit in eo qui est in quasi possessione sacerdotij. ibi. nu. 29.
Sacerdos, qui in aliena parochia celebrauit, præsumitur licite celebrasse, nisi aliter probetur. præs. 3. lib. 5. nu 122. 242
Sacerdotes celebrare compellens tempore interdicti præsumitur per contemptum compulisse. præs. 44. lib. 5 nu 13. 266
Sacerdos sciens se excommunicatum, & monitus ne celebret, vult celebrare, præsumitur per contemptum celebrasse. pręs. 44. lib. 5. nu. 12. eod.

Sacerdos reuelans aliquid ex confessione, verum id in mandatis habuerit, præsumptiones demonstrant. lib. 1. q. 58. nu. 15. 59

Saga erant vestimenta militum tempore belli. Præs. 161. lib. 4. nu. 7. 271

Salis conductor pro suo libito potest vendere salem, etiam in detrimentum futuri conductoris. præs. 29. lib. 6. nu. 16. 288

Saltuarii dicuntur syluarum, seu saltuum, fructuumque custodes. Præs. 154. lib. 4. num. 26. 171

Salutis æternæ nemo creditur immemor. lib. 2. præs. 60. nu. 84

Sanguinis coniunctionem solam, ad præsumendum donationem non sufficere. lib. 3. præs. 15. nu. 8. 127

Sanguinis vinculum, & officium paternum, emancipatione nõ tollitur. ibi. n. 12.

Sanguinis affectio cum taciturnitate inducit præsumptionem consensum. præs. 99. nu. 33. lib. 6. 335

Sanguinis coniunctio omnẽ fraudis suspicionem tollit. præs. 40. lib. 5. n. 17. 263

Sapa quid sit. præs. 152. lib. 4. nu. 9. 169

Satisfecisse qui asserit, & obseruasse contractum & conuentionẽ, probare id debet, quia non præsumitur satisfactio, nisi probetur. præs. 2. lib. 5. nu. 49. 239

Scaphia non veniunt legato argenti facti, & quid sint scaphia. Præs. 162. lib. 4. num. 18. 177

Schedula manu aliena conscripta, an habeat vim testamẽti inter liberos, maxime quum non sit reposita in prothocollo notarii. præs. 7. lib. 4. nu. 2. 6

Quid autem si est scripta manu parentis nullis adhibitis testibus est autem apud notarium, sed non in prothocollo registrata. ibi. nu. 3.

Et quid si est manu aliena scripta, & reperitur in domo, vel arca patris, nullis adhibitis testib. ibi. nu. 4.

Et quid si schedula caret testib. fuit autem conscripta manu parentis, & reperitur in eius domo, & recognita a filiis pro schedula patris. ibi. nu. 3.

Et quid si est scripta manu aliena, & subscripta manu patris. ibi. nu. 6.

Quid si dubitatur, an sit scripta manu patris vel aliena, nec extant testes, qui de hoc testificari possint. ibi. nu. 7.

Et quid si d. schedula reperta fuit in domo parentis, sed non recondita in arca, & dubitatur, an fuerit scripta eius manu, & conuentio est de hoc nõ solum inter ipsos filios, sed inter aliquem ex eis, & extraneum. ibi. nu. 8.

Schismaticus, vel talium partes sequens dicitur vehementer suspectus de hæresi. præs. 0. lib. 5. nu. 24. 244

Et qui dicantur schismatici. ibi.

Scholares dicuntur exteri, & in dubio non censentur domicilium contraxisse, nisi per decennium habitauerint. Præs. 29. lib. 5. nu. 40. 258

Imo, nec vltra decennium, si non habent animum ibi habitandi. ibid. nu. 41.

Et hoc etiam si statutum vellet, scholares haberi pro ciuib. quia intelligitur quo ad sibi vtilia. ibi. nu. 42.

Scholaris, qui negligenter studuit in iure canonico, præsumitur, quod etiam negligenter studebit in iure ciuili. præs. 32. lib. 5. nu. 7. 260

Scolaris præceptori pecuniam numerans, in dubio præsumitur donare. lib. 3. præs. 34. nu. 29. 141

Scolaris mercatori pecuniam tradens, non donasse, vel mutuo dedisse, sed deposuisse præsumitur. ibi. nu. 34.

Scienti, & volenti non infertur dammum. lib. 3. præs. 42. nu. 20.

Sciẽtia principis sup inhabilitate, pruni, quo probet. lib. 5. præs. 20. nu. 19.

Scholasticus non tenetur pro delicto famuli, cum suo consensu deliquisse nõ præsumatur. Præs. 27. lib. 5. nu. 6. 256

Scienti, & volenti nõ infertur damnum vel iniuria. Præs. 85. lib. 4. nu. 19. 89

Scientia aliud est aliud præsumptio. Præs. 94. lib. 6. nu. 17. 331

Scientia in homine, & virtutes sunt secundum aptitudinem à natura, non autem secundum perfectionem. Præs. 1. lib. 5. nu. 34. 237

Scipio Aphricanus admodum ætate adolescens Ædilis creatus est. Præsu. 48. lib. 6. num. 9. 303

Scripta in lapidib. parietib. & monumentis fidem faciunt rem eius esse, cuius est inscriptio. Præs. 73. lib. 6. nu. 6. 321

Scriptura, quando in se continet verbum aliquod, quod includit factum illud, tunc id præsumitur. Præs. 14. lib. 6. nu. 51. 278

Scriptura ead. si continet appositam exceptionem, contra actorem, & cõtra iudicẽ, præsumit prius apposita exceptio contra iudicẽ. Præs. 7. lib. 6. nu. 7. 275

Scriptura obligationem pignoris non perficit, sed probationem tatum facit. Præs. 140. nu. 27. lib. 3. 225

Scriptura, quæ conficitur a notario, non est de substantia, sed ad faciliorem probationem. Præs. 8. lib. 4. nu. 15. 8

Scriptum non dicitur litera, quod colligitur coniecturis. lib. 1. q. 45. nu. 17. 23

Scripta in carta sigillata antequam scriberetur, non censetur princeps confirmasse. lib. 2. præs. 57. nu. 12. 83

Scriptura continens falsum in vna parte, præsumitur etiam in reliquis. libro 3. præs. 63. nu. 2. 159

Scriptura ab aliquo subscripta, ipsius mandato, & causa confecta præsumitur. lib. 3. præs. 66. nu. 13. 161

Idque etiam quando scriptura pro forma requireretur. nu. 14

Scriptura sita, & reposita in aliquo loco, arguit voluntatem scribentis. lib. 1. q. 14. num. 79. 8

Scriptura posita in loco publico, & manifesto, in his, quæ magni sunt etiam præiudicii, plenam facit fidem. lib. 2. præs. 59. nu. 1. 84

Et quod ea scriptura probetur & ius patronatus. nu. 2. Eaq; faciat notorium. nu. 3.

Scriptura posita in loco publico, etsi recens sit, & noua plene probat, si de nullius præiudicio agat. ibi. n. 4. Et quid si agatur de præiudicio modico. nu. 5.

Scriptura publico loco posita, non facit fidem contra eũ, qui scripturæ non consensit, si præsertim de illius magno præiudicio agatur. nu. 6.

Et quid si de illius voluntate non constet, variæ sunt opin. nu. 7.

Scriptura deperdita testib. probatur contra præsumptionem iuris, & de iure. lib. 1. q. 66. nu. 1. 32. Et quæ hoc casu requirantur. ibi. nu. 5.

Scripturæ ab alio cõfectæ subscribens præsumitur eam approbare. lib. 3. præs. 66. nu. 7. 161 Quod locum habet etiam in pœnalib. nu. 8. Etsi subscriptio generalis fit. nu. 10. Non obstante opi Bar. si recte intelligatur. nu. 11.

Scripturæ alienæ nomine alieno subscribens, eam non præsumitur approbasse. lib. 3. præs. 66. nu. 15. 161

Nisi tamen subscribendo actui, illi proprio iuri detrimentum adferret. n. 16.

Scripturæ non lectæ subscribens, non præsumitur eam approbasse. ibi. nu. 21.

Scripturam alienam, manu sua totam scribens, approbare præsumitur in ea contenta. lib. 3. pr. 66. n. 1. 161 Quod extenditur esse nullo ipsius signo appensiso. nu. 3. Item licet se manu sua scripsisse non afferat. nu. 4. Fallit id si scriptura non cõnocat causam apeam, quod scribẽti nullũ adferret præiudiciũ. n. 5

Scripturã manu propria scripta scribentis subscriptione non indigere. ibi. n. 2.

Scripturam alienam non scribens, aut ei subscribens, sed suprascribẽs tantum, præsumitur eam approbasse. ibi. nu. 32.

Id autem locum non habet in testamentis, & aliis quæ requirunt subscriptionem. nu. 33.

Scripturam etiam priuatam producens, eam approbare censetur. lib. 2. præs. 45. num. 7. 75

Scripturam, vel literas alienas, suo sigillo, an quis videatur approbasse. lib. 2. præs. 57. nu. 32. 34. 35. & 36. 83

Scripturæ, instrumenta, & rescripta, contra stylum confecta, de falso sunt suspecta. lib. 2. præs. 8. nu. 20. 53

Et de quo stylo illud intelligendum. nu. 21.

Scripturæ, & libri parentum, an plene probent liberorum ætatem, vel præsumptiue tantum. lib. 2. præs. 51. nu. 9. & 10. 78

Scripturas deperditas, statur partis iuramento, furto per testes probato. lib. 3. præs. 135. nu. 9. 217

Sedens præsumitur esse animo quieto. lib. 1. q. 14. nu. 77. 6

Sedes, & loca, de quib. coniecturæ, & præsumptiones ducantur, prima opinio Speculatoris est, eaq; tenentium, quod loco sedium, & locorum, argumentorum genera recenseat. lib. 1. q. 13. nu. 1. 7

Alia est opinio eruditissimi Alciati, constituentis tres regulas. ibi. nu. 5.

Sedes, & loca, de quib. duci, & ad quæ referri coniecturæ omnes possunt, sunt persona, causa, factum, dictum, non factum, non dictum. ibid. nu. 8.

Sedium, & locorum de quibus coniecturæ ducuntur, vt diuersæ fuerunt partitiones, ac enumerationes apud Iureconsul. ita & apud Rhetores. lib. 1. q. 13. num. 7. 7

Sedularia quid sint. præs. 160. lib. 4. nu. 16. 176

Senator quare non possit contrahere matrimonium cum liberta, nec sponsalia. præs. 93. lib. 6. nu. 11. 330

Senatus, & consilia, causas secundum votum maioris partis consiliariorum determinare debere. lib. 2. præs. 71. nu. 8. 90

Senatu cons. Velleiano mulier, quando non adiuuetur. lib. 3. præs. 21. nu. 1. 130

Senectus dicitur morbus, & infirmitati æquiparatur. præs. 46. lib. 6. nu. 1. Contra ibi. nu. 6. 300

Senex præsumitur prudentior, sapientiorq; viuere. præs. 47. lib. 5. nu. 1. 301

Et in sene præsumitur maior veritas rei atq; cognitio. ibi. nu. 2.

Et senis testimonio magis creditur quam iuuenis. ibi. nu. 3.

Et senibus plus quam iuuenibus est deferendum in rebus dubiis diffiniendis & terminandis. ibi. nu. 4.

Et pro senioribus semper præsumitur, vt scilicet virtutibus, bonisque moribus vincant iuniores. ibi. nu. 5.

Et seniores anteferuntur iunioribus, & honorib. officiis, & dignitatibus non domo secularib. sed & ecclesiasticis. ibi. nu. 6.

Senex nemo est ita, quod non præsupponatur adhuc posse viuere vltra annum. præs. 83. lib. 4. nu. 85. 94

Senes possunt ad æternam rei memoriam testes examinari, sicut valetudinarii, & infirmi. præs. 46. lib. 6. nu. 5. 300

Et si septuagesimum annum attigerunt, præsumptiuẽ dicuntur infirmi: permulti tamen sunt ea ætate robusti, & validi. nu. 8.

Et tunc infirmo æquiparari possunt, quando illi negotio, de quo ageretur, non plus superesse possunt quam ipsi valetudinarii. ibi. nu. 12.

Idem dicendum in his, quæ exercitium corporale requirunt. ibi. nu. 26.

Senex dictus cum donat, dicitur donare causa mortis. Præsumptio. 46. lib. 6. nume. 24. 300

Senes excusantur à munere personali. præs. 46. lib. 6. nu. 23. eo.

Et præsumuntur citius mori debere quam iuuenes ob caloris naturalis deficientium. ibi. nu. 30.

Præsumitur enim senex vicinus morti. ibi. nu. 33.

Senes vbi in ciuitatibus sunt impudentes, liberi etiam nepotesque ipsorum tales censentur. præs. 58. lib. 6. nu. 4. 312

Senex relegatur breuiori tempore quam iuuenis. præs. 46. lib. 6. nu. 32. 301

Senex sexagenarius regulariter, & vt plurimum generare non potest. præs. 46. lib. 6. nu. 29. eo.

Senio confectum generare non posse. præs. 90. lib. 6. nu. 5. 328

Senis statuto cautum est, tres testes etiam non rogatos sufficere in testamentis. præs. 4. nu. 4. lib. 4. 4

Sententia licet contineat, ipsam fuisse latam parte citata, non tamen inde sequitur præsumi, partem ipsam fuisse præsentem. præs. 18. lib. 6. nu. 3. 280

Sententiæ, & lauda præsumantur probata correspectiue ad comprehensa in petitionib. præs. 12. lib. 6. nu. 6. 277

Sententia si continet duas causas, alteram veram, & alteram, falsam præsumitur lata ob causam veram. præs. 4. lib. 6. nu. 17. & ibi. nu. 18. 274

Sententia si dubitatur, an sit diffinitiua, vel interlocutoria interpretatur eo modo, quo melius valere potest. præs. 4. lib. 6. nu. 21. 274

Sententiæ contrariæ, si inter pares numero iudices proferantur, in liberalibus causis libertati est fauendum. præs. 10. lib. 4. nu. 13. 10

Pro sententia confirmante magis præsumitur, quam pro infirmante. præsu. 4. lib. 6. num. 14. 274

Sententia ferenda ex præsumptione viciniæ debet temperari, & pœnam corporalem non continere. præs. 24. lib. 6. nu. 46. 285

Et sententia lata ex d. probatione præsumptiua non transit in iudicatum. ibi. num. 48.

Sententia iudicis auctoritate diuina munitur. lib. 1. q. 80. nu. 9. 36

Sententia in fauorem rei, in dubio debet interpretari. lib. 2. præsumptio. 90. nume. 7. 102

Sententia priusquã in iudicatum trãseat, exequẽda non est. lib. 1. q. 96. nu. 1. 46

Sententia ex præsumptionib. lata, executioni mandatur interim, dum de retractatione dubitatur. ibi. nu. 2.

Sententia in iudicatum transita, habet pro se præsumptionem iuris, & de iure. lib. 1. q. 61. nu. 4. 30

Sententia, aut decretum, verum pro se habeat maiorem præsumptionem. lib. 2. præs. 75. nu. 4. & 8. 93

Sententia lata a qua non appellauerunt partes, si actu enunciata fuerit, pro ea præsumitur. nu. 19.

Sententia præcipitanter lata, nec quo ad solemnitates, nec quo ad iustitiam pro se præsumptionem habet. nu. 36.

Sententia ferri potest ex præsumptionibus iuris, & de iure. lib. 1. quæstio. 94. nume. 1. 45

Sententia ferri potest ex præsumptionib. iuris tantum, contraria probatione non sublata. nu. 1.

Sententia ferri potest ex præsumptione hominis violenta. nu. 3.

Sententia ferri non debet contra aliquem ex præsumptione hominis probabili. num. 4.

Neque si præsumptio leuis sit. num. 5.

Multo

Multo minus si temeraria nu.6.

Sententia ex præsumptionibus iuris & de iure lata, in iudicatum trāsit, vt nequeat retractari.lib.1 q.95.nu.1. 45

Quando tamen non habeat locum.nu.2.

Sententia lata ex præsumptionibus iuris, adductis contrarijs probationibus iuris, retractatur.ibi.nu.3. Et quæ sit ratio.nu.4.

Sententia lata ex præsump iuris non retractatur, si contrariæ, præsumptiones vel iuris vel hominis adijciantur.ibi.nu.11. Et quid id fallat.nu.14.

sententia lata ex testamento vicinorum, dicitur lata ex probatione præsumptiua.num.5.

sententia lata ex præsumptionib. iuris, retractatur, si præsumptiones iuris & de iure, ex aliquo actu in contrarium superueniant.nu.15.

sententia in qua enunciatur, quæ nec in iudicis nec in partium sunt arbitrio, veruntamen pro se habeat præsumptionem.lib.2.præs.60.nu.20. 89

Sententia exhibita in forma non probante, non habet pro se præsumptionē. ibid.num.23.

Sententia aduersus communem opinionem lata, iniqua solum, non autē nulla redditur.lib.2.præs.71.nu.28. 90

sententia super ætate lata, quomodo fidem faciat in alio iudicio.li.2.præsum.50.nume 42. 77

sententia de cuius nullitate manifestè apparet, nec in iudicatum transit, aut pro se habet præsumptionem.lib.2.præs.67 nu.49. 87

sententia quibus modis nulla appareat.ibid.num.50. cum seq.

sententia lata pro actore qui petit in bello pro se eam ferri ad eius instantiā præsumitur lata lib.2.præs.73.nu.1. 92

Et quæ sit ratio.ibi.nu.2.

sententia lata pro reo, qui pro se pronunciari potuisset, ad eius instantiam lata præsumitur, nu.3.

sententia lata pro reo præsente vna cum actore, ad instantiam rei lata præsumitur, etsi a reo nil dictum fuerit.nu.5.

sententia irrita dicitur & nulla, quando de iniustitia notorie constat. libro 1. quæst.79.num.3. 34

sententia notoriè iniusta non transit verè in iudicatum ibid.nu.4.

sententia retractatur, quando vxor illius iniquitatem fatetur.lib.1. quæstio.79 num.10. 35

sententia lata per iuramentum iudiciale habet pro se legis præsumptionem. lib.1.q.77.nu.11. 34

sententia sanguinis lata a religioso valet, parte non reclamante.lib. 2. præs. 46.num.22. 73

sententia quæ contra absentes & contumaces ferri consueuit, præsumitur cōtra absentem lata.lib.2.præs.69 nu.1. 89

sententia quæ contra præsentem ferri solet, si in scriptura sententiæ fit ipsius præsentiæ mentio, præsumitur contra præsentem lata.ibid.nu.2.

sententia contra præsentem lata non præsumitur, si vel a iudice vel notario mentio fiat citationem peremptoriam emissam esse.nu.4.

sententia contra absentem lata, præsumitur ob contumaciam, non autē quod malam causam foueat, lata.lib.2.præs.70.nu.1. 89

sententia lata in contumacem, non præiudicat alteri, etiam in casibus quibus alias præiudicaret, ibi.nu.11.

sententia contra contumacem lata, si de probationibus constet, ob rei veritatem lata præsumitur.ibi.nu.15.

sententia lata contra absentes ex iniusta causa, præsumitur lata ob malā causam.ibid.num.17.

sententia contra contumacem lata, creditori non nocet.libr. 3.præsum. 124. numero 60. 199

sententia lata contra debitorem, non nocet creditori post pignus contractum.ibid.num.64.

sententiæ verba nunquam debent trahi ad eum sensum, quo iudex iniustitiā facere videatur.lib.2.præs.88.nu.2. 101

sententiam iudex temperare debet, quādo de delicto solum constat præsumptione hominis violenta.lib 1.q.97.nu 14.& 15. 47

sententiam vbi sine causæ cognitione latam apparet, omnis pro ea cessat præsumptio.lib.2.præs.68.nu.21. 89

sententiam vel non latam, vel de ea non apparere, paria sunt.ibi.nu.23.

sententiam nullam dici ob iuris errorem expressum, non sufficit quod error colligatur ex coniecturis.lib.1.q.45.nu.22. 23

sententiam mediam semper iniquam dici.lib.1.q.97.nu.31.& 33. 47

sententiam latam ex iudicio peritorum in arte, non transire in iudicatum.li. 1.quæst.55 nu.10. 45

sententiam a peritis in arte latam facilè retractari, si contrariæ præsumptiones iuris superueniant, erroneum asseritur.ibi.nu.12.

sententiam latam de consilio sapientis retractari, ex consilio sapientioris falsum demonstratur.nu.13.

sententiam in causa matrimonij latam in iudicatum non transire.lib.1.quæst. 96.num.3. 46

sententiam latam ex probationibus priuilegiatis exequendam esse. ibi.nu.4.

Et quod illa, contrarijs probationibus retractetur.nu.5.

sententiam in qua ad tempus fit interdictio, de decennio intelligi. lib.3. præs. 110.num.2. 134

sententiam si contra præsentem latam iudex asserat, in quibus ei credatur, & sententia contra præsentem lata præsumatur.lib.2.præs.69 nu.3. 89

sniām in dubio ex magis recepta opinione præsum: cōtra absentē latā.nu.5.

Nisi simus in sententia antiqua.nu.6.

sententiam contra absentem latam ob contumaciam præsumi, non habet locum, quando non de veritate sententiæ, sed solum de eius actu ageretur.lib. 2.præs.70.nu.19. 90

sententia pro antiqua præsumptio est, etiam quo ad processum.lib.2.præsum. 33.num.34. 68

sententia lata semper pro iudice præsumitur lib.2 præs.67.nu.22. 87

Idque etiam in sententia excommunicationis.nu.23.

sententia etiam retractata, pro iudice tamen est præsumptio.nu. 24.

Vel si lata illa sit ex causa partim vera, partim falsa.nu 25.

sententia in iudicatum transita, magna pro ipsa est præsumptio & quidem iuris & de iure.ibi.nu. 27.

sententia nondum lata non præsumitur pro iudice, quo ad acta & processum lib 2.præs.68 nu.1. 68

sententia lata partibus præsentibus & non appellantib. post tempus appellandi lapsum pro iudice est præsumptio.nu. 4.

Aliud si terminus appellandi adhuc pendeat nu.5.

sententia contra verè contumacem lata, enunciato processu & actis in sententia, præsumptio est pro sententia & processu ipso.nu. 6.

Et quid si contra fictè contumacem lata sit.nu.7.

Vel lata sit de recenti contra præsentes, vel veros contumaces, non tamen fuerint renunciata acta processus.nu.8.

Et quid sit in sententia antiqua lata contra præsentes, vel veros contumaces.nume.9.

sententia existente interlocutoria, pro actis & processu non præsumitur ibid.num.25.

sententia in iudicatū transita, si exceptiones obijciantur, aduersario non contradicente, iudicium tractandum est.lib.2.præs.46.nu 11. 73

sententia contra se lata, si minor non appellet, læsus præsumitur.lib.3.præsum. 82.nume.6. 165

Id tamen quomodo procedat.nu.9.

sententia duab. contrarijs latis, vna pro fisco. altera pro priuato reo contento, quænam præsumatur.lib.2.præs.72.nu 14.& 15. 91

Sensus omnis patio dicitur.lib.2.præs.50.nu.12. 76

Separata & non cohærentia, non constituunt vnum totum.lib. 1. quæst.10. numero 10. 20

separatorum aut diuersorum concesso vno, non præsumitur concessum aliud lib.3 præs.97.nu 4. 174

sequentia præcedentia declarant, et si longe distant.præs.18 l.lib.4.nu.24. 198

sermonis proprietas est attendenda, & ab ea non est recedendum. præs. 174. lib.4.num.5. 292

sermonis a proprietate non recedendum præs.94 lib.6.nu.15. 331

A sermonis proprietate non recedendum præs.140.lib.4.nu 7. 256

Secus si coniecturis mens testatoris vigeat.ibi.

sermo generalis dicitur obscurus: idem in dispositione generali, & huiusmodi præs 1.lib.6.nu.14. 271

sermo vniuersalis cōplectitur omnia, & nihil excludit præs 138.li.4.nu.5. 255

sermo generalis in dispositione legali, recipit restrictionem de habilitate, aliud in hominis dispositione lib.1.q.46 nu.33. 24

sermo generalis non comprehendi personam loquentis.lib.2.præs.18.nu 3 60

Idque maxime in principe.nu.4

sermonis proprietas p[...]al. [...] præsumptæ mentis, secundum Bal. alia est opinio Angel.lib. 1.q.26.nu.1.& 2. 15

sermonis a proprietate non recedendum.lib.3.præs.104.nu.3. 180

sermonis proprietati standum est, & ob eam, lata fit interpretatio. lib. 3. præs. 144.nu.16. 225

sermones sunt ingeniorum & morum imagines.lib.1.q.22.nu.2. 11

seruitus fundi non censetur vendita in contractibus vendito fundo præs.141. lib.4.num.9. 264

Seruus ad quæ tenentur domino: an possit obligari: & serui electione legata quid debentur legatario: & qu censentur ipsi legata libertas.

seruus tenetur anteponere salutem domini suę proprię.pręs 28.li.1.nu.12. 257

seruus differt a vasallo in hoc quod vasallus non tenetur pręferre domini salutem proprię.pręs.28.lib 5 nu.13. eod.

serui & vasalli quando pręsumantur simulate attulisse auxilium domino interfecto, vt non excusentur pœna S.C. Syllaniani, vel amissionis feudi pręs. 27.lib.5.nu 1.& per tot. 256

serui qui non afferunt domino auxilium dum occiditur, graue crimen committere dicuntur, quod S.C. Syllaniano coercetur, statuente, vt quæstionibus & tormentis subijciantur.ibi.

Eodemq; S.C. sancitum fuit, ipsos seruos excusari, quando verè & non simulatè auxilium domino ferre non potuerunt ibi.nu.2.

Et quomodo simulate opem non dedisse pręsumantur.ibi.nu.3.& seq.

seruus simulate & ficte opem fert domino, cum fingit aliquid facere, & re vera nihil facit.pręs 28.lib 5.nu.6. 257

Idem quando simulat morbum & ęgritudinem, ne auxilium domino ferat ibid.num.7.

seruus dicitur in auxilium domini fecisse quicquid potuit si clamauit vt ad auxiliū excitaret vicinos, vel terruit aggressores, vel turbā cōuocauit.ibi.nu.11.

seruus qui delictum commisit, non pręsumitur voluntate domini commisisse pręs.27.lib.5.nu.2. 256

Idem si collocutus sit cum domino, & illi annuerit, pręsumitur enim q potius consilium dederit, quam q mandauerit delictum committi.ibid. nu.8

Idem qū seruus dixit se velle aliquem occidere. & dominus tacuit. ibi.nu.9

Idem quando dominus verbis tantum enunciatiuis annuit. ibi.nu.10.

seruus pręsumitur voluntate domini commisisse delictum, qū ipse dominus consulitus de delicto committendo vel videns illud cōmitti tacuit.ibi.nu.11

Idem quando delictum habuit causam continua & successiuam, cui ipse dominus potuit verisimiliter occurrere.ibi.nu.12.

seruus pręsumitur voluntate domini commisisse delictum, quando dominus ad aures ipsius aliquid secreto dixit, & deinde statim inimicus ipsius domini repertus a seruo occisus.præs.27.lib.5.nu.16. 256

Idem quando seruus est improbus & nequam.ibi.nu.17.

Idem quando seruus est improbus & commisit furtum. ibi nu.18.

Non punitur autem dominus eadem pœna, qua seruus, sed minori arbitrio iudicis. ibi nu.19.

Idem quando appareret de scientia ipsius domini ex coniecturis, etiā si agatur de actu momentaneo.ibi.nu.15.

seruus efficaci obligatione ligari non potest pręs.185.lib.4.nu.15. 200

seruus est incapax militiæ, quę si sibi sit legata, ęstimationem cōsequitur. pręsum.120.lib 4.nu.4. 143

seruus qui loquente & tacente domino ad sacros ordines promouetur, efficitur liber.pręs.99 nu.16.lib.6. 334

serui si aufugiunt non sine aliqua eorum culpa fugam arripuisse dicuntur qui illos custodire debebant.pręs.61.lib.6.nu.12. 314

serui si non defendantur a dominis, possunt ab alio defendi, & de eorum innocentia debet iudex quęrere.pręs.44.lib.5.nu.2. 269

seruus si pignorauit iudęo fœneratori vestes domini, & dominus soluat ipsi iudęo pretium numeratum seruo, non potest ipse dominus amplius illud repetere pręs 29.lib.5.nu.32. 258

Et nunquid is fœnerator pręsumatur sciuisse seruum illum pignori dedisse rem illam sine consensu domini.ibi nu 33.& seq.

serui electione legata, de quo seruo, an de proprio an de alieno pręsumatur sensisse testator.pręs.150.lib.4.nu.9. 169

Quod non pōt eligere, eum sub conditione testator libertatē legauit.ibi nu.12

seruorum optione legata, an legatarius valeat duos eligere & an valeat eligere vltra tres.pręs.150.lib 4.nu.5.& 7. 169

Seruus præsumitur contemplatione domini institutus.præs.12.lib.4.nu.3. 57

Seruo si est relicta hæreditas pure & libertas sub conditione, cõditio adscripta libertati suspendit etiam dationem hæreditatis.præs 199.li.4.n. 10. 226

Seruus quando est in quasi possess. libertatis habet præsumptionem pro se. præs.55.lib 6.nu 26. 311

Idem in filio dicendum.ibi.

Seruo præsumitur relicta libertas etiã quod verba testatoris sint dubia, apta tamen comprehendere eius libertatem.præs.115.lib.4.nu.22. 139

Seruus iudicis si minatus sit ei contra quem iudex dominus ipsius tulit sententiam, ne appellet, præsumitur consensu ipsius domini minas intulisse. præs. 27 lib.5 nu.21. 256

Seruus iussus esse liber, si spe libertatis bona hæreditaria surripit, ad duplum tenetur.præs.10.lib.5.nu.7. 247

Seruus nomine domini omnia bona obligans, dicitur & seipsum obligare.lib. 3.præs.44.num.29. 148

Seruus communis stipulatus aliquid dominis suis, quomodo ipsis acquiratur. lib.3.præs.29.nu.57. 135

Seruitus causam naturalem regulariter non habet, sed aut impositam præscriptam.lib.1.præs.59.nu 2. 168

Seruitus concessa vxori, etiam viro concessa præsumitur li.2 præs 17.nu 5. 66

Seueri Imp. liberalitas erga Oppianum poetam.præs.100.lib.6.nu.10. 336

Sigillando non censetur quis approbare ea, quæ in specie ab ipso non reprobata lib.2.præs 57.nu.39. 83

Sigillans alienam scripturam eam præsumitur approbare, si a parte vel testibus scriptura sit approbata.lib.2 præs.57.nu.40. eod.

Sigillans scripturam quam nec vidit, nec legit, non præsumitur approbare. ibid.num. 42.

Idem si per fraudem sigillum sit appositum.nu.43.

Vel si versetur magnum præiudicium, tunc enim subscriptio quoque requiritur num. 44.

Sigillum aliud publicum aliud priuatum.lib.2.præs.57.nu.1. 82

Sigillum vt cognoscatur cuius magistratus sit, literas inscriptas habere debet.ibid.nu. 3.

Sigillum caracteres nominis domini, vel eius imaginem habere sufficit. nu.5.

Sigillum præsumitur appositum volente domino sigilli vel sigilli custode. numero 7.

Sigillum alterius non conueniens dignitati magistratus, & illo adhibito quædã arguitur suspicio nu.8.

Sigillũ si cur scripturæ impressum sit non apparet verbis debet exprimi.nu.9.

Sigillum multis & quibus de causis soleat apponi.nu.10.

Sigillum Episcopi absq; alia subscriptione notarij vel testiũ probat.nu.14. 83

Sigillum publicum egrediens terminos suæ authoritatis, non amplius publicum, sed priuatum appellari debet.nu.16.

Sigillum principis adiectum actui priuato illi robur tribuit.nu.25.

Sigillum publicum, recte rite que impressum, quam habeat vim.nume. 26.27. 28.& 29.

Sigillum priuatum plenam facit fidem adhibitum scripturæ confectæ de re propria ipsius sigillantis.nu.30.

Et quid si adhibetur sigillum alienum.nu.31.

Sigillum idem quod subscriptio operatur.nu 33.

Sigillum alienæ scripturæ appositum non requirit aliam subscriptionẽ.nu.37.

Et quamuis ipsa scriptura loquatur in tertia persona.nu.38.

Sigillum scripturæ vacuæ appositum, nil operatur.nu.41.

Sigillum non conueniens dignitati sigillantis, aut si in eo literæ non appareant, non præsumit, sigillantem scripturam approbasse.nu.45.

Sigillum volente domino appositum fuisse præsumitur lib.2.præs.58.nu.1. 84

Alia refertur opinio.ibi.nu.6.

Sigillum suum negans dominus, de mendacio conuictus, præsumitur sua voluntate appositum.nu.7.

Idque etiam locum habet in ipsius hæredibus.nu.8.

Sigillum appositum scripturæ continenti aliquid in fauorem eius qui domesticus est domini sigilli, potius subtractum a domestico, præsumitur.ibidem nume. 9.

Et quomodo diluatur hæc præsumptio.nu.10.& 11.

Sigilli publici duplex forma.lib.2.præs.57.nu.2. 82

Sigilli appositionis causa non expressa, probabiliter dubitatur de sigillantis consensu.ibi nu 11. 83

Sigilli authoritas restringitur ad causam & officium ad quod fuit ordinatum.nume.17.

Sigilli solius ostensio absq; alia probatione factæ sibi traditionis, an præsumat procuratorem fuisse constitutum lib.2.præs 34.nu.7. 68

Sigillo soli etiam sine scriptura, ex consuetudine fidem adhiberi.lib.2.præsum. 57.num.23. 83

Signum quod apud Rhetores, id apud Iuriscons. indicium coniectura, nota vel vestigium dicitur.lib.1.q.6.nu 10. 4

Signum a Cicerone definitur, quod sub sensum aliquem cadit, & quidam significat, quod ex ipso profectum videtur.lib.1.q.7.nu.32. 4

Signum secundum Augustinum.lib.2.de doctr.Christiana, quid sit. ibi.nu.33.

Signum necessarium nil differt a præsumptione iuris & de iure.ibi.nu.38.

Signum tabellionis appositum, significat actum a partibus absolutum & perfectum.lib.2.præs.81.nu.15. 99

Signa non necessaria a præsumptione iuris vel hominis non distant. libro 1. quæst.7.nu.39. 4

Signorum quædam naturalia sunt, quæ quasi naturaliter aliquid significant, quædam data hoc est instituta ad aliquid significandum. libro 1. quæst 7.nu.40. 4

Signatura ampliante vel limitante gratiam, non attenditur petitio, sed ipsa signatura.lib.2.præs.29.nu.7. 66

Siluæ vsus si sit legatus, quia sub ratione vsus non valet legatum, sumitur interpretatio, vt præsumatur relictus vsusfructus.præs.4.lib.6.nu.9. 273

Siluæ vsus si sit legatus, præsumitur legatus vsusfructus.præs.145.libro 4.num. 6.& 14.fol.222. & seq.

Simonia non leuem hæresim sapit, imo hæresim esse constat.præsum.8. libr. 5.nume 1. 246

Et ideo non præsumitur.ibi.nu.2.

Simonia solet secretò committi, & quibus coniecturis & præsumptionib. detegi soleat præs.8.lib.5.nu 2. 246

Simoniæ præsumptio oritur ex vicinitate promissionis rei temporalis, & concessione beneficij.præs.12.lib.6.nu.34. 277

Simonia præsumitur ex permutatione beneficij tenuis cum opulento ex parte eius, qui opulentum dedit.præs.35.lib.5.nu.5. 262

Simonia præsumitur, quando munus aliquod ei fuit donatum, qui concessit beneficium, vel quid aliud spirituale.præs.8.lib.5 nu.4. 246

Et quomodo sumatur hæc coniectura, late ibidem differitur.ibi.

Simonia non præsumitur, quando aliquid sponte post collatum beneficium a recipiente datum fuit præs.8.lib.5.nu.10. 246

Simonia præsumitur, quando renuncianti beneficium iam fuit facta aliqua promissio rei temporalis, deinde paulo post sequuta est ipsius beneficij renunciatio.præs.8 lib.5.nu.7. 246

Idem quando resignans beneficium expressè protestatus est se resignare ad commodum alicuius, & valide instat, vt illi conferatur.ibi.nu.9.

Simoniam committens de hæresi est suspectus, dicitur enim simonia largo modo hæresis.præs.6.lib.5.nu.30. 245

Simonia quia occulte committitur, coniecturis satis probatur.libr.1. quæst. 58.num.4. 29

Simoniæ crimen præsumitur vel non præsumitur ex quantitate pecuniæ datæ.lib.1.q.14.nu.15. 8

Simulatio in contractu quando iure dicatur interuenisse.libro 3.præsum 12. numero 19. 193

Et quando facte secundum Cæpollam ibi.nu.20.

Et quando tacite vel præsumptiue.nu.21.& 22.

Simulatio contractus præsumitur, si pactum inter contrahentes sit, vt quandocunque precium venditor restituat, rem reddat emptor.libr.3.præsum. 122 num.77. 196

Simulatio de persona ad personam, quomodo dicatur committi.libr. 3. præs. 125 num.1. 200

Et quod ea non præsumatur in dubio.nu.2.

Simulatio de persona ad personam, quib. coniecturis detegatur.num.4.& seq.

Simulationis exceptio perpetua est.lib.3.præs.12.nu.57. 123

Simulationis & fœnoris suspicio, in probo viro cessat.libro 3.præsump. 122. numero 109. 196

Simulationem in contractu, quatuor modis considerari.libro 3.præsum. 122. numero 1. 191

Simulationem ad detegendum, animus declaratur, ex tractatis ante contractum.lib.3.præs.122.nu.45. 194

Nisi tamen contrarium expresse constet.nu. 48.

Syndicatores obtinent iurisdictionem delegatam.lib.3.præs.16.nu.36. 59

Syndicatores quando censeantur ordinarij.ibi.nu.37.

Synecdoche est figurata loquutio, qua a parte totũ vel a toto pars intelligitur.præs.169.lib.4.nu.8. 187

Soboles comprehendens descendentes in infinitum.præs.89.lib.4.nu.73. 105

Soboles iusta dicitur illa, quæ subest patriæ potestati.præs.89.lib.4.nu.47. 103

Soboles iusta dicitur, quæ ex legitimis iustisque nuptijs nascitur.præsump. 89. lib.4.num.100. 106

Socer cum omittit dotem genero pacto legitimo, præsumit lex dotem promissam iuxta quantitatem patrimonij soceri promittentis, & qualitatem personæ cui facta est permissio lib.1.q.9 no 3. 6

Socrus donare nurui potest.lib.3.præs.26.nu.19. 132

Socrus quod donat genero suo sponso, efficitur sponsi proprium, & transit ad suos hæredes.nu 20.

Societas duobus modis contrahitur.lib.3.præs.56 nu.1. 155

Societas expresse verbis claris stipulatione adhibita contrahatur.nu.2.

Societas tacite contrahitur per actus sociales.nu.3.

Idque pendet a coniecturis.nu.4.

Societas quando nomine pupilli cum alijs fratribus à tutore contracta præsumatur.ibi.nu.12. 156

Societas a tutore nomine pupilli cum alijs fratribus contracta non præsumitur, si tutor ipse vnus sit ex socijs.nu.14.

Societas inter fratres inita præsumitur, mandante patre vt negociatio communi nomine exerceatur.nu.15.

Idem si pupillus maior factus eam societatem ratificet.nu.17.

Societas inter fratres etiam cum pupillo inita præsumitur, quo ad fructus bonorum, aut lucra negociationis nu.18.

Societas cum maioribus pupilli cœpta, tacitè cum pupillo præsumitur continuata, præsertim aliquibus concurrentibus coniecturis.nu.19.

Societas semel dissoluta, nisi probetur, renouata non præsumitur. libr. 3. præs. 57.nume.1. 157

Societas renouata præsumitur, sorte principali in negociatione relicta. ibidem nume. 3.

Idque præsumi si apud illud Socium, qui communi nomine administrabat.nume.4.

Societatis contractus vltro citroq; obligatorius est: neque ex eo pupillus obligatur, aut alius carens legitimo consensu. libro 3.præs.56.nu.7. 156

Vel qui tractare negocia non potest.nu.8.

Societatis renouatio, vel verbis expressis vel tacite facta, coniecturis probatur.lib.3.præs.57.nu.2. 157

Societatis primæ tẽpore finito, redditisq; rationibus, si post sortis & lucri receptam partem, socij denuò pecuniam pro capitali conferant, renouata præsumitur societas.ibi.nu.10.

Societatis primæ tempore finito, redditis rationib. capitale dimittatur apud socium, qui communi nomine negociabatur, non tamen renouata præsumitur societas, cum modus & forma negociandi permutantur.nu.13.

Societatis renouatæ coniectura est, noui lucri communicatio.nu.14.

Societati renunciasse frater præsumitur, qui separatim negociari cœpit, sibiq; acquirere lib.3.præs.60.no.10. 159

Dissentiente tamen Baldo, dicitur aliorum fratrum consensus non adsit. numero 11.

Distinguitur, vtrum scientibus & patientibus aliis fratribus hoc faciat vel non.num.12.

Societatem sola dimissione capitalis apud socium, non præsumi renouatam, dum instrumentum interuenire deberet.lib.3.præs.55 nu.31. 167

Societatem ineuntes ciuitates duæ ad quinquennium, solemni stipulatione & scriptura, eo lapso non censentur renouasse, licet multo auxilio se adiuuent.num.32.

Societate inita, quo ad lucra negociationis, si ex ea pecunia proprio nomine sociorum vnus aliquid emat, communicare non tenetur, sed restituere solum pecuniæ partem.lib.3.præs.56.nu.36. 156

Societate transeunte ad hæredes ex pacto, si societatis forma & modus non immutetur, capitale, apud socium dimissum, præsumit societatis continuationem.lib.3.præs.57.nu.8. 157

Societas vinculum adeò est arctum, vt post patres nulla sit maior cõiunctio. præs.18.lib.5.num.1. 250

I N D E X.

Societas si sit contracta cum patre eiusque filijs, ipse pater cum filijs portionem lucri vel damni consequitur, aliam dimidiam alter socius. præs. 18. lib. 4. num. 28 14
Socius non præsumitur velle lædere socium, aliquidve agere in eius detrimentum. præs. 1a. lib. 5. nu. 2 250
Socius contractu suo quando socium obligat. lib. 3. præs. 55. nu. 3 255
Socius socij mei, non est socius meus. lib. 3. præs. 102. nu. 3 178
Socius finita societate, dimittens sortem penes socium, non censetur societatem renouare. lib. 1 q. 23. nu. 5 21
Socius repertus occisus in domo socij, ab ipso socio præsumitur occisus. li. 1. q. 89. nu. 90 42
Socius non deferens mortem socij, reperti in domo sua occisi, torturæ relinquit locum. ibi. nu. 107 43
Socijs bona post diuisionem communiter possidentibus renouatæ societatis est coniectura. lib. 3. præs. 57. nu. 16 152
Socius amouens rem communem præsumitur amouisse iure suo, non autem vt furtum committeret. præs. 1. lib. 5. nu. 2 238
Idem si verberat seruum communem, non tenetur enim actione iniuriarum. ibid.
Socius verberans socium communem præsumitur id fecisse iure suo & castigationis gratia, non autem vt socio inferret iniuriam. præsump. 18. lib. 5. nume. 3 250
Secus si in verberando excedit modum correctionis. ibi. nu. 5
Socini & Francisci Cald. traditio reiecta. præs. 105. lib. 4. nu. 20 127
Socrates vnus e septem sapientibus pronunciauit, ciuitatem illam esse optimam, in qua plurima virtuti præmia proposita sunt. præsump. 100. lib. 6. nume. 4 336
Solemnitas extrinseca non præsumitur. lib. 1 præs. 23. nu. 2 64
Solemnitas intrinseca quæ dicatur. ibi. nu. 3
Solemnitas etiam extrinseca, ob temporis diuturnitatem præsumitur. ibidē nume. 14 65
Solemnitas intrinseca quid, secundum Bar. & alios. lib. 3. præs. 132. nu. 2 210
Solemnitas extrinseca quid. ibi. nu. 3
Solemnitas obligationis intrinseca præsumitur. nu. 4
Solemnitas intrinseca adhibita præsumitur, in etiam in contractibus, qui solum iure speciali sustineri possunt. lib. 3. præs. 132. nu. 11 210
Solemnitas obligationis intrinseca præsumitur, etsi verba ad tempus præteritum referantur. ibi. nu. 14
Idque non solum in actu principaliter gesto, sed etiam in actu enunciato. nume. 15
Idem & in præsumptione materiali. nu. 17
Nec refert, verum præsumptio hæc allegetur. nu. 20
Fallit vbi contrariæ probationes extant, vel efficacior aliqua præsumptio. nume. 21 212
Aut verbum aptum significare solemnitatem, naturæ actus repugnet. nu. 24
Vel actus probetur testib. nu. 25
Item & eo casu quo lex requirit vt solemnitas intrinseca probetur; Non enim tunc præsumptio sufficit, sed testes aut scriptura est necessaria. nu. 26.
Vel quando lex requirit, actum cum certa solemnitate fieri in scriptis ad finem probandi. nu. 27
Solemnitas extrinseca adhibita non præsumitur, etsi in actu expressa sit, nullo temporis cursu extante, isque qui asserit, in possessione ipsius actus sit. li. 3. præs. 132. nu. 28 210
Idque locum habet etiamsi extrema probata essent, non tamen præsumuntur media extrinseca. nu. 31
Similiter etiam in solemnitate, quæ communiter consueuit interponi. nu. 32
Fallit tamen si in actu enunciata fuit, & verosimiliter tunc adhiberi potuit. num. 33
Idem si huic solemnitati non enunciatæ partes potuerint renunciare. numero 34
Vel si is contra quem allegatur, nil opponat. nu. 35 212
Aut illa enunciata sit a viro summæ fidei & probitatis. nu. 36
Si præsertim de modico præiudicio ageretur. nu. 38
Idem si aduersarius qui conuenitur, contractum neget, & de mendacio fuerit conuictus. nu. 39
Aut iuramentum fit in ipso contractu adhibitum, omnia solemniter acta esse. nu. 40
Vel agatur de solemnitate tacita, quæ in expressa includitur. nu. 41
Item vbi ex aliqua clausula contractus, potest colligi solemnitas totius. numero 43
Fallit etiam in actu confirmato, qui solemnis præsumitur. nu. 44
Solemnitas extrinseca non enunciata in ipso contractu, si de re modica, & leui præiudicio contentio sit decennij illa præsumitur cursu, absque vlla possessione vel quasi. lib. 3. præs. 132. nu. 54 211
Et quid si de magno præiudicio agatur inter contrahentes vel eorum successores, vbi recitantur opiniones. nu. 55. 56. & seq.
Solemnitas extrinseca est quid facti. lib. 3. præs. 132. nu. 30 210
Solemnitas actus extrinseca præsumitur interueniisse, non opponente aduersario. lib. 2. præs. 46 nu. 6 73
Solemnitas intrinseca ob temporis antiquitatem præsumitur, & quādo cesset ea præsumptio. lib. 2. præs. 10 nu. 61 56
Solemnitas iuris ciuilis, non vnicuique sed solum peritis cognita præsumitur. lib. 2. præs. 75. nu. 43 95
Solemnitas etsi certis in casibus præsumatur, ea tamē allegandā præsumptio est. lib. 1. q. 42 nu. 18 26
Solemnitatis contra præsumptionem, non sufficit probatio per testes. lib. 3. præs. 132. nu. 23 210
Solemnitatem extrinsecam, concurrente possessione præsumi per lapsum decennij, quando non procedat. lib. 3. præsum. 131. nume. 67. & 70. cum multis sequen. 212
Solemnitate extrinseca in ipso actu non enunciata, eam tamen allegante in possessione ipsius actus existente, decem annorum cursu, inter quos præsumatur. lib. 2. præs. 132. nu. 45 212
Et quid si agatur de præiudicio tertij, qui scuit actum confectum. num. 61. eodem.
Recensentur opiniones nu. 62. 64 65 & 66 eod & seq.
Solemnitates actus, qui diligentem causæ cognitionem requirit, si in decreto fuerint enunciatæ, præsumptio est pro ipso decreto. l. b. 2. præsump. 75. nume. 11 93
Et quid ea præsumptio operetur. nu. 14 94
Solemnitates instrumentorum dicuntur substantialia. lib. 2. præs. 82. nu. 1 99
Solemnitates instrumentorum notem esse. ibi. nu. 2
Solemnitates extrinsecas interuenisse non præsumitur. lib 2. præs. 75. nu 21. 94
Solemnitates actus, qui diligentem causæ cognitionem requirit, si in genere fuerint enunciatæ, pro ipso decreto præsumptio non est. ibid. nu. 22
Idem est si enunciatæ non sint & lapsum sit longum tempus. nu. 23
Aliud si lapsum sit longissimum tempus, velut annorum 30. nu. 24
Quod tamen quando nec lit[...] procedat. nu. 25. & 26
Solemnitatum respectu, vt pro [...] præsumatur, requiritur solemnitatū enunciatio. lib 2. præs. 68 nu. 12 88
Et qualis illa enunciatio esse debeat. nu. 13
Solemnitatibus in actu non enunciatis, pro decreto non præsumitur. lib. 2. præs. 75. nu. 29 94
Sollicitans vltro & diligenter, vt de malefactore inquiratur, cum sua non interfit, indicium præbet ad torturam. lib. 1. q. 89. nu. 106 43
Solon interrogatus, cur legem contra parricidas non sanciuerit, respondit, se credere nunquam potuisse, filium tam impium esse posse, vt patrem occideret. præs. 11. lib. 6. nu. 4 248
Solui non potest aliud pro alio inuito creditore. præs. 109. lib. 4 nu 40 133
Soluisse præsumitur debitor, quando per multos annos creditor, ab actione distulit. lib. 3. præs. 135. nu. 3 217
Solutum indebitum scienter non præsumitur donatum si inter dantem & recipientem actum sit, vt en[...] de indebito, repetitio fiat. lib. 3. præsump. 31. num. 14 139
Solutum creditori cur non præsumatur lib. 3. præs. 135. nu 1 217
Solutum creditori præsumitur qui diu petere extra iudicium distulit, vel etiā in ius debitorem vocare cum facile posset. ibid. nu. 19
Solutum creditori præsumptio est, qui bona debitoris sui affinitate coniuncti adm[...], & exactionem diu distulit. nu. 11
Item si reditus debitoris percepit, sibi enim soluisse præsumptio est. nu. 12
Solutum ante conditionis euentum dicitur habere iactationem inutilē. lib. 3. præs. 136. nu. 14 218
Soluens scienter promissum ob turpem causam, donasse præsumitur. libro 3. præs. 31. nu. 4 139
Soluens scienter falso procuratori, præsumitur donare voluisse. ibid num 5
Soluens indebitum scienter, etiam in re aliena, transfert vsucapiendi conditionem aduersus dominum. ibi. nu. 7
Soluens indebitum donare præsumitur, si tam dans quam accipiens indebitum sciat, secus si vnus ex ipsis credat debitum. nu. 8
Soluens indebitum necessitate quadam compulsus, non præsumitur donare. nume. 9
Soluens indebitum nomine alieno, non præsumitur donare. nu. 10
Idem si alia coniectura, quam donationis fuerit potest. nu. 11
Soluens indebitum donare non præsumitur, ficta solummodo rei traditione interueniente, veluti per constitutum. nu. 12
Idem si non soluat ob contractum principalem, sed accessionis tantum. nume. 13
Soluens suo nomine præsumitur soluere. lib. 2 præs. 46 nu. 4 149
Soluenti expressim nomine debitoris, an possit cedi actio. lib. 3. præsum. 143. nume. 1 222
Soluenti debitum alterius nomine proprio, cessio actionum fieri potest, & ex interuallo. ibi. nu 3
Solutio cuius nomine censeatur, plurib. eadem specie obligationis adstrictis. lib 3 præs. 143. nu. 4 222
Et quid si pluribus principaliter quidem obligatis, diuersis tamen ex contractibus. ibi. nu. 5
Vel vbi vnus principaliter, alter accessorie sit obligatus, isque solueret. nu. 6
Et quid si solueret is, qui principaliter tenetur. nu. 10 223
Pluribus autem accessorie obligatis, soluens suo præsumitur nomine soluere. num. 11
Obligatis autem pluribus quorum vnus tenetur, alter non, qui tamen soluerit ex alia causa. nu. 12
Solutio facta ex annuo debito, quomodo causam limitatam habeat. libro 3 præs. 131. nu. 28 207
Solutio debiti vnius, in alio non infert obligationem. ibi. nu. 29
Solutio debiti contracti conuentione partium, quomodo probanda, & quomodo ea quæ ex dispositione legis. lib. 1 q. 46. nu. 14 24
Solutionis est species, cum re perempta liberatur debitor. lib. 3 præsum. 138. nume. 1 218
Solutionis instrumentum amissum esse, quando credatur debitori. lib. 3. præsum. 135. nu. 8 217
Solutionem allegans probare debet. lib. 3. præs. 135 nu. 2 eod.
Solutione eius quod debetur, omnis tollitur obligatio. libro 3. præsumptio. 143. nume. 2 222
Solutione rei principalis, tollitur obligatio accessoria lib. 3. præs. 45. nu. 3. 148
Solutione trium annorum proxime præteritorum probata, idem de tempore præterito præsumi, si solutiones diuersis sint factæ temporibus secus si vno contextu. lib. 3. præs. 139 nu. 24 219
Et quidem intelligendū, in debito annuo reali, secus in personali. nu. 26. 220
Item si solutio probetur apochis, secus si test. ib. nu. 18
Fallit quoque si creditor probet contrarium. nu. 29
Vel recipiendo solutionem trium annorum, protestatus sit, sibi saluū velle ius pro annis præteritis in nu. 30
Aut debitor non soluerit, sed deposuerit tantum. nu. 32
Idque contra tertium etiam non præsumitur. nu. 32
Soror hæreditatem repudiasse censetur, si permisit a fratribus hæreditatem paternam possideri, & quando aliqua re indigebat, ab eis petebat. præ. 102. lib. 4. nu. 35 124
Et idem quando passa est fratres possidere, & cum eis de administrata ipsa hæreditate nunquam rationes aliquas iniuit. ibi. nu. 16
Sortis solutione omnis tollitur obligatio. lib. 3 præs. 45. nu. 25 149
Sortis principalis receptione pœnam legalem non præsumi remissam. lib. 3. præs. 112. nu. 9 184
Sortem recipiens creditor, videtur remisisse pœnam. lib. 3. præs. 45. nu. 4 148
Et præs. 113. nu. 2 166
Specialia plura simul concurrere non possunt. præs. 4. lib. 4. nu. 7 5
Et præs. 6. lib. 6. nu. 13 275
Specialia duo circa idem concurrere non debent. præs. 89. lib. 4. nu. 103 107
Specialia duo simul concurrere non debent, & quando habet locum dicta reg. præs. 41. li. 4. nu. 5. & 7 39. & seq.
Species multiplicabilis non est. præs. 128. li. 4. nu. 3 218
Species propriæ continentur sub suo genere. lib. 1. q. 39. nu. 21 20

Specia-

specialia duo simul concurrere non posse.lib.1.q.21.nu.3 11
specialia duo ex eodem facto prouenire,& stare posse, quando vnum venit in consequentiam alterius lib.1.q.47.nu.2 21
specialia duo,quando concurrere possunt.lib.1.q.47.nu.9.& 11 24
specialiter si quod fieri debet,non sufficit verbis generalibus fieri. præs.266.lib 4.nu.16 181
sphyngis imaginem Cæsar Augustus in annulo gerebat.li.2.præs 57.nu.4 82
spoliatus,cui propter tatis opposita fuit exceptio, si non contradicat, non venit restituendus.lib.2.præs.46.nu.10 73
sponsus timore mortis cognoscens carnaliter sponsam, tanquam in vxorem præsumitur consensisse.lib.3 præs.1.nu.24 107
Aliquibus tamen dissentientib.nu.25
sponsus donans sponsæ,ob futurum matrimonium præsumitur donare.lib.3.præs.19.nu.1 129
Et quænam sit hæc præsumptio.nu.2
sponsus sponsam ad domum traducens, matrimonium præsumitur contraxisse lib.3.præs.1.nu 55 108
Hancque præsumptionem iure Cæsareo,non Pontificio introductã. nu.56
sponsa promittens contrahere matrimonium , non præsumitur promisisse dotis constitutionem.lib.3.præs 6.nu.65 114
sponsa post sponsalia ante coitum cum sponso,etiam cum alio fornicante , nihilominus ob subsequutam copulam matrimonium contractum præsum.lib.3.præs.1.nu.18 107
Ratio assignatur.ibi.nu.19
sponsæ donans extraneus,non præsumitur donare sub tacita conditione, videlicet nuptijs secutis.lib.3.præs.19 nu 5 129
sponsam,cum qua de futuro quis contraxit,rapiendo,& coeundo,præsumitur quis matrimonio consensisse.lib 3.præs.1.nu.23 107
sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissiones.lib.3.præs.1.nu 43 107
sponsalia contracta per verba de futuro.copula carnali subsequuta, trãseunt in matrimonium.præsumptione iuris,& de iure.lib.4 præs.75.nu.5 33
sponsalia sub conditione contracta,transeunt in matrimonium copula subsecuta.lib.3.præs.1.nu.14 107
sponsalia si sint contracta cum duabus in præiudicium primæ sponsæ, præsumitur matrimonium,si secunda fuerit carnaliter cognita.nu. 17
sponsalia impuberum contracta esse per verba de præsenti, intelliguntur de futuro.lib.3.præs.1.nu 53 108
sponsalia contracta de futuro , verbis consensum præsentem exprimentibus quibus signis in matrimonium præsumuntur transisse.lib. 3. præsumpt 1. num.59 eod.
sponsalia de futuro,aliquando dicuntur re,& verbis.nu.60
Aliquando verbis quidem de præsenti,sed iuris interpretatione de futuro. nume 61
sponsalia re & verbis de futuro , & aliquibus signis non transeunt in matrimonium.nu.62
sponsalia interpretatione iuris de futuro,quibus signis transeant in matrimonium.nu.64
Et quo tempore illa signa apparere debeant.nu 65
Id autem in contrahente,minore septennio non obtinere locum. nu 66
sponsalia contracta solum præsumuntur,quando verba sonant in futurum,& significant principium actus tantum lib.3.præs 3.nu 2 110
sponsalia tantum præsumi contracta his verbis,volo accipere te in sponsam & vxorem,& in te consentire.per verba de præsenti.ibid.nu.6
spõsalia ab initio nulla si sequatur Pontificis dispensatio, & contrahentes tacent,nec reuocent sponsalia confirmantur propter præsumptum consensum præs.99.nu.27.lib.6 334
sponsus non præsumitur dolo recepisse dotis promissionẽ alias mulieri non debitam ab aliquo,cum suo iure vsus est.præs.29.lib 6.nu.7 287
spurius per subsequens matrimonium non legitimatur præsump.21. libro 4. nume.22 83
spurius vere dicitur legitimatus , si eius progenitores prohibebantur solum iure ciuili matrimonium contrahere præs.79.lib.4.nu.43 86
spurius repertus possidere bona empta ab eo cui pater vendidisset,præsumitur fraudulentus.lib.3.præs.12.nu.62 123
spurium ad Episcopatum Pontifex promouendo, præsumitur cum eo dispensasse.lib.2.præs.20.nu.14 63
status præsens tollit præsumptionem præteriti temporis,secundum Alcia.lib.1.q.24.nu.43 12
statuentes in continenti se corrigere voluisse non præsumitur. lib.2.præs.48.num.4 74
statuentes non præsumuntur statim se corrigere & volũtatem mutare. præs.37.lib.6.nu.14 292
Et id etiam,si statuto caueretur,quod verba statutorum intelligerentur ad litteram,quia intelligeretur,dummodo ex verbis non resultaret correctio inconueniens ibi.nu.15
Et id etiam si verba impropriarentur.ibi nu.16
Et si statutũ in sui initio loquatur de cessantibus siue fugitiuis, & sic alternatiue,deinde loquatur copulatiue,illa copula resoluitur in disiunctiuam, ne censeatur voluntatis mutatio in statuentib.ib.nu.17

Statuta qualiter sint interpretanda,quæ sit eorum vis & facultas,& an possint tolli per partium conuentionem.

statuta stricte interpretari debent.præs.121.lib.4.nu 9 143
statutum recipit interpretationem passiuam a iure communi.præs. 36.lib. 4. num.44 31
statuta quibus statuitur forenses nihil posse ex immobilibus ipsarum ciuitatũ acquirere posse,an fauorabilia sint.præs 30.nu.6.lib.6
Et in quibus casibus id procedat.ibid nu.22
statutum dicitur ius commune quoad ipsos ciues. libro 3. præsumptio. 130. nume.57 105
statutum iuste conditum & promulgatum præsumitur. libro 2. præsumpt. 1. num.2 50
statutum ita interpretandum,ne sine ratione illud statuentes videantur edidisse ibi.nu.3
statutum requirens consensum propinquorum in contractibus mulierum,an etiam locum habeat in dote.lib.3.præs.6.nu 17 & 18 113
statutum disponens circa dotes valet,dum non sit matrimonij impeditiuum ibidem 21
statutum principis,vt quædam solemnitates obseruentur in contractibus ipsum non ligat.lib.3.præs.44.nu.19 148
statutum exorbitans non debet ad alias personas extendi lib.3.præsump.13. nume.11 125
statutum disponens super casu vero,habet locum etiam in præsumpto.lib 1. q.8.num.28 5
statutum ab alio interpretationem recipit facilius , quam a iure communi. lib.1.q.37.nu.22 19
statuta & vltimæ testatorum dispositiones quo ad interpretationem a pari procedunt.præs.81.lib.4.nu.10 82
statuti antiqua & solita interpretatio est obseruanda , & in ferendis sententijs ab ea non est recedendum præs.34.lib.5.nu.9 262
statuti proœmium & præfatio coniecturam facit eorum quæ statuentes ipsi voluerint.præs.2 lib 6.nu 4 272
statutum si ad alicuius negocij probationem requirit testes optimos , hæc qualitas erit deducenda & probanda.præs 1.lib.5.nu.35 258
Idem,quando requirit quod testes sint bonæ existimationes.ibi.nu.36
Declaratur ibi.nu.38
statuto stante , quod filij mercatorum teneantur soluere omne æs alienum patris etiam si repudiauerint patris hæreditatem , si pater exhæredauerit filios hoc adiecto,quod hæres scriptus teneatur restituere hæreditatẽ vel saltem legitimam ipsis filijs,valet exhæredatio & liberantur filij ab obligatione statuti.præs 22 lib.4.nu.9 21
statuti beneficium non tollitur per specialem partium conuentionem,quando generaliter est inductum.præs 109.lib.4.nu.45 133
statutum,quod bona omnium ciuium collectari semper possint,etiam si trãseant ad ecclesiam valet.præs.83.lib.4.nu.16 91
statutum,in contractibus minorum requirit consensum duorum propinquorum nisi eorum præsentia probetur,præsumitur absentia.præsum. 19.lib 6. nume.3 281
statutum , quod emens rem alienam in nundinis non teneatur eam restituere,non valet.præs.29.lib 5.nu.21 257
statutum quod reijcit omnes exceptiones, non præsumitur illas reijcere quæ descendunt ab aliquo capitulo eiusdem statuti.præs.37.lib.6.nu.26 292
Idem de statuto reijciente omnem nullitatem,quæ obijci posset contra sententiam latam, quia non censetur reijcere nullitatem prouenientem ex eiusdem statuti capitulo.ibi nu.27
statutum tollens omnes exceptiones nõ censetur reijcere exceptionem innocentiæ.præs.40 lib.5.nu.4 269
statutum , quod non possit filia nubere indigno sine consensu patris non valet. præs 109.lib.4.nu.78 209
statutum,quod excludit filiam dotatam , debet intelligi quod dos sit pura. præs.146.lib.4.nu.46 167
statuto excludente mulierem nuptam intelligi debet nupta nondum matrimonio consumato.præs.147.lib.4.nu.3 167
statutum quod ingrediens religionem non succedat.est nullum.præs. 83.lib. 4 num.24 91
statuti rubrica si generaliter dicit , maritum mortua vxore in matrimonio dotem lucrari debere,si tex.statuti habet , quod dotem ab vxore traditã lucretur maritus,habet locum hic tex.etiam in dote promissa. præs. 1.lib. 6.num.21 271
Et si disponit statutum in rub.quod filia dotata non succedat stantibus masculis,tex.vero statuti dicit quod non succedat in bonis maternis , nisi quod filia censeatur exclusa a bonis paternis.ibi.nu 22 272
statutum quanto magis est speciale,tanto fortius & potentius existit. præs.3. lib.4.num.12 5
statutum potest in totum tollere legitimam patri debitam.præsom. 33.lib.4. nume.3 24
statutum quod spurij possint hæredes instituti non valeat.præsump.78. numero 71.lib.4 83
statutum vbi disponit prohibitiue,non prohibitum censetur permissum, nisi ratio vel natura repugnet.præs.16.lib.6.nu.4 2[illegible]0
statutum si disponit,quod homicida teneatur da[illegible]oo iudici, an ea debeantur iudici,qui tempore vulnerationis erat iudex , an vero iudici, qui deinde erat tempore mortis.præs.17.lib.6.nu.6 280
statutum si imponit pœnã centũ capitaneo & ancianis ciuitatis , dimidium soluet solus capitaneus,& aliam dimidiam anciani.præs.18.lib.4 nu.12.14
statutum si imponit pœnam amputationis capitis, non potest adaptari hæc pœna ad pœnam exilij,quia repugnaret proprietati sermonis, sed intelligitur de morte naturali.præs.49.lib.5.nu.16.& 18 270
statutum si punit maiori pœna occidentem ciuem,quam forensem , si ignoratur,an occisus sit ciuis vel forensis,præsumitur in dubio ciuis. præs. 30. lib.6.num.27 289
Idem quando eodem statuto cautum reperiretur,quod grauius puniretur forensis delictum committens,quam ciuis,in dubio enim præsumitur ciuis. ibid.nu.8
statutum si obligat ad debita,eum ad quem peruenerunt omnia bona debitoris,non habet locum si separatim atque ita specialiter bona ipsa ad aliquem peruenerunt præs.155.lib.4.nu.13 172
Statutum quando prohibet interpretationem fieri intelligitur de interpretatione friuola,& censetur interpretationem hominis remouere non autẽ legis.præs 36.lib.4.nu.43 31
statutum si prohibet relinqui vxori intelligitur etiam prohibere et relinquere per interpositam personam.præs.97.lib.4.nu.7 116
Et si permittat vxori relinqui posse vsumfructum intelligitur,vt possit ei relinquere etiam ad secunda vota transeunti.ibi.
statutum se prohibet restitutionem aduersus sutiam,præsumitur etiam prohibere actum quo deinde sententia rescinderetur.præs.93.lib.6.num 4 330
statutum si prouidet,bannitum non debere admitti ad petitionem sui iuris, præsumitur quod etiam ipsum excluserit ab omnibus commodis & beneficijs concessis a statutis illius ciuitatis.præs 45.lib.5.nu.7 266
statutum simpliciter loquens de filijs non intelligitur de adoptiuis. præs. 89. lib.4.nu.39 103
statutũ loquens de infirmis,in senib locum habet.præs.46.lib.6 nu.2 300
statutum loquens de muliere copulata matrimonio , quomodo intelligatur. præs. 147.lib.4.nu.11 168
statutum quod maritus lucretur dotem decedente vxore sibi nupta intelligitur etiam muliere nupta nondum matrimonio consumato decedente. præs.147.lib.4.nu.4 167
statutum Mantuæ excludens filias propter masculos a successione patris decedentis ab intestato non habet locum decedente patre condito testamẽto.præs.38.lib.6.nu.34 294

statu-

statutum Mediolani, quod maritus non existentibus liberis communibus præmortua vxore lucretur dotem, saluo iure liberorum prioris matrimonij quomodo intelligatur. præs. 37. lib. 6 nu. 25. 292
statuta Mediolanensia, adimentia bannitis beneficia iuris communis. præs. 45. lib. 5. nu. 25. 267
statutum nouum generale quando continet clausulam, non obst. aliqua lege generali vel speciali, præsumitur antiquum corrigere. præsumtio. 38. libr. 6. nume. 22. 293
Nihil tamen operatur d. clausula, quando ipsum statutum speciale est iuramento confirmatum. ibi. nu. 23.
statutum Papiense prohibēs vxorem hæredem institui, complectitur vniuersalem & particularem dispositionem. præs. 97. lib. 4. nu. 5. 116
statutum permittens patri relinquere filio spurio non valet. præsumpt. 96. lib. 4. nume. 7. 115
Idem si disponit, quod opponi non possit aliqua exceptio aduersus ipsum relictum. ibi. nu. 8.
statutum vel priuilegium respiciena decisoria litium non ligat exteros. præs. 29. num. 39. 258
statutum puniens cognoscentem carnaliter mulierem nuptam habet etiam locum contra cognoscentem monialem. præs. 148. lib. 4. nu. 11. 168
statutum puniens extrahentem frumentum, puniet etiam extrahentem farinam. præs. 151. lib. 4. nu. 7. 169
statutum Taruisij, quod nullus forensis possit ibi acquirere possessiones immobiles, corrigitur per aliud statutum, quod bona & possessiones mulieris committentis adulterium applicentur viro: si enim vir est forensis, lucratur bona mulieris. præs. 38. lib. 6. nu. 11. 293
Et affertur aliud exemplum de statuto speciali corrigente generale antiquum. ibid. nu. 12 & 13.
statutum tribuens executionem paratam expressis in instrumento, non dicitur dedisse his, quæ ex coniecturis ex mente elicitis, colliguntur. lib. 1. q. 45. num. 29. 23
statuti correctorij & odiosi verba de casu vero, non ficto intelligenda. lib. 3. præs. 6. nu. 10. 113
statuti dispositionem semel obseruatam esse suffic. ibi. nu. 28.
statuto requirenti probationes satisfactum censetur, cum præsumptionibus & coniecturis est probatum. lib. 1. q. 36. nu. 9. 18
statuto stante, vt in casibus lege municipali non determinatis, recurratur ad ius commune, quomodo id intelligendum. lib. 2. præs. 6. num. 12. & 13. 52
statuto stante, vt executio detur contra scribentem, de subscribente quoque intelligi. lib. 3. præs. 66. nu. 12. 161
statutorum derogationē princeps pro suæ voluntatis arbitrio facere potest. lib. 2. præs 10. nu. 17. 55
statuta omnia confirmans ciuitas, non præsumitur confirmare, quæ sunt contra se ipsam. lib. 3. præs. 44. nu. 12. 148
statuta omnia iurans se obseruaturum, de his quæ contra se sint, iurasse non præsumitur ibid. nu. 13.
stigma militem, habitus clericum, stola sacerdotem notat. lib. 3. præsumptio. 64. nume. 3. 160
stylus quando de ipso constat, pro lege seruari debet. libr. 2. præsumptio. 8. nume. 14. 53
Idque etiam in causis criminalibus procedit nu. 12.
stylus obseruatur in interpretandis clausulis instrumentorum. nu. 19.
stylum obseruare debet iudex, etiam liberum babens procedendi arbitrium. lib. 2. præs. 8. nu. 16. 53
stylum non obseruando iudex, litem suam facit, & tenetur in syndicatu. ibid. num. 17.
stylo notorio non obseruato, sententia redditur nulla. libr. 2. præsumptio. 8. nume. 18. 53
stipulari alteri nemo nisi hæredi, potest. lib. 3. præs. 48. nu. 4. 150
stipulari potest pater filio, non tamen vt ei acquiratur. ibid. nu. 5.
stipulans sibi, & hæredibus stipulari velle præsumitur. libr. 1. q. 18. nu. 11. 10
stipulans simpliciter dicitur stipulari in omnem casum. lib. 3. præsumpt. 11. nume. 21. 121
stipulanti decem promittens viginti, in decem tantum obligatio oritur. lib. 3. præs. 42. nu. 15. 147
stipulatus pater filio vt hæredi, tanquam extraneo id acquiritur filio. libr. 3. præs. 48. nu. 6. 150
stipulatus sibi dotem reddi, non adhibitus a muliere, sed ea patiente, animo donandi non præsumitur. lib. 3. præs. 10. nu. 24. 120
stipulatus sibi partem dotis reddi, matrimonio morte mulieris soluto, vtrum donatio inter viuos ex parte mulieris præsumatur. lib. 3. præs. 11. nu. 10. 120
Vel potius causa mortis. nu. 14.
stipulatus pro se, etiam in damnum promittentis, hæredibus suis præsumitur. lib. 3. præs. 47. nu. 8. 150
Idque procedit, quamuis taxatiue pro se tantum esset stipulatus. nu. 9.
Et id de hærede intelligendum est etiam qui præter spem defuncti, procedit. num. 10.
stipulator adhibitus ad reddendum sibi dotem, soluto matrimonio morte mariti, præsumitur adhibitus, tanquam mandatarius. lib. 3. præsumptio. 10. nume. 2. 119
Et quid sit, si morte mulieris matrimonio soluto sibi reddi stipuletur. nu. 5.
stipulator adhibitus ad reddēdum sibi partem dotis, matrimonio morte mulieris soluto, animo donandi censetur adhibitus. ibi. nu. 8.
stipulator adhibitus ad reddendum sibi dotem, casu quo matrimonium per mortem mulieris solueretur, donandi animo interuenisse præsumitur, ex opinio. Bar. nu. 17.
Stipulatorem ad dotem sibi reddendam adhibitum matrimonio soluto simpliciter, tanquam procuratorem adhibitum censeri. lib. 3. præsumptio. 10. nume. 7. 119
stipulatio est stricti iuris. lib. 1. q. 45. nu. 14. 22
stipulatio in ea concipienda requirit verborum expressionem. præsumpt. 99. num. 52. lib. 6.
stipulatio & pactum in foro mercatorum non differunt. præsumpt. 134. num. 56. libr. 3.
stipulatio facta alteri, inutilis est. lib. 3. præs 134 nu. 27. 215
stipulatio in fideiussione interuenisse præsumitur. lib. 1. q. 18 nu. 9. 10
stipulatio non solum in mutuo, sed & alijs in contractibus nouationem operatur, si voluntas partium de nouando affuerit. libr. 3. præsumptio. 134. nume. 33. 215
stipulatio partis pro filio tanquam benemerito, vtrum valeat. lib. 3. præsumpt. 29. num. 65. 136
stipulatio in dote interuenisse non fingitur, in eo, qui expresse stipulari nō potest. lib. 3. præs. 5. nu. 10. 112
Idem in extraneo dotatore, ad cuius commodum non fingitur interuenisse. nume. 11.
stipulatio & pactum radicatum prius in persona paciscentis, transit ad hæredes. lib. 3. præs. 47. nu. 3. 150
stipulatio aut pactum, super re ad hæredes non transmissibili, non comprehēdit hæredes. ibid. nu. 11.
stipulationem de reddendis decem, ob mutuum præcedens, factum præsumi. lib. 3. præs. 49. nu. 3. 150
stipulationem in dote adhibitam, etiam quoad mariti commodum fingi. lib. 3. præs. 5. nu. 6. 112
Idem in patre filiæ, cui promissa est dotis restitutio. nu. 7.
stipulationem quæ dotis in numeratione interuenisse fingitur; exequendam esse stante statuto vt instrumenta habeant paratam executionem. nu. 8.
stipulationes & pacta, realia non personalia sunt, & in hæredes actiue transeunt, & passiue lib. 3. præs. 47. nu. 4. & 5. 150
stipulatio præsumitur adhibita in fideiussione, quando in scriptura reperitur scriptum, aliquem fideiussisse. præs. 14. lib. 6 nu. 22. 278
stipulatio potius annullatur, quam quod fiat interpretatio contra promissorem multum illi odiosa. præs. 4. lib. 6 nu. 52. 274
stipulatio super aliquo actu vel contractu concepta præsumitur secundum naturam ipsius actus adhibita. præs. 10. lib. 6. nu. 4. 276
stipulatio rem suam sibi dari, non valet, vt significet rem illam debere restitui casu quo amittatur. præs. 4. lib 6. nu. 51. 274
stirps ex pluribus diuersisque gradibus conficitur, & vnum corpus reputatur ex toto ipso genere: vnde nulla est differētia inter paulo proximiorem & paulo remotiorem. præs. 95. lib. 4. nu. 36. 114
De Stirpe qui dicantur & cum testator vocat stirpem, vel statuit bona debere conseruari in stirpe, qui contineantur præs. 83 lib. 4. nu. 9. 99
Et an fœminæ sub hoc nomine comprehendantur, remissiue. ibi. nu. 10.
stragula dicitur vestis genus. præs. 160. lib. 4. nu. 16. 176
studia præcipue sunt de his, quibus homo se alere & tueri potest præsumpt. 191. lib. 4. nu. 14. 216
studij impensam non solum pater tenetur facere, sed & frater, auus paternus, & alij propinqui enumerati in l. si quis a liberis. ff. de libe. agnosc. præsumpt. 191 lib. 4. nu 19. 216
stultus dicitur qui improuidus, incautus & ineptus est. præs. 45. lib. 6. nu. 8. 296
Et quid differat a fatuo. ibid. nu. 7.
subarrhatione per annulum facta, quando præsumatur contractum matrimonium. lib. 3. præs. 1. nu. 63. 108
subdiaconus is præsumitur qui diu in ecclesia seruiuit tanquam subdiaconus. præs. 76. lib. 6. nu. 23. 322
subditus qui fuit semel etiam hodie præsumitur talis. præsumptio. 62. libr. 6. nume. 5. 315
subditus olim & hodie præsumitur. lib. 1. q. 24. nu. 10. 12
subditi & vasalli dominum peste infectum, aut locis e suspectis venientem, recipere non coguntur. lib. 3. præs. 44. nu. 9. 148
subdelegationem partium conuentione permissi, quando ab ipsarum partiū voluntate negocium dependet. lib. 2. præs. 21. nu. 18. 64
subinfeudare vasallo ius commune permittit. lib. 3. præs. 102. nu. 2. 178
subinfeudationem non esse proprie alienationem. lib. 3 præs. 102. nu. 23. 178
subintellectum tacite non potest appellari dictum. præsumptio. 166. libr. 4. nume. 17. 181
submersus repertus in puteo non præsumitur seipsum præcipitasse. præs. 13. lib. 5. num. 7. 248
subrogatum sapit regulariter naturam eius, in cuius locum subrogatur. præs. 83. lib. 4. nu. 42. 92
subrogatus motu proprio in lite ab altero cœpta præsumitur ignorare sententiam contra suum antecessorem latam. præs. 23. lib. 6. nu. 56 283
subscribens scripturæ alienæ ratione officij, eam non præsumitur approbare. lib. 3. præs. 66. nu. 17. 161
subscribens scripturam legisse præsumitur, si visis & lectis supra scriptis, se subscripsisse asserat nu. 23.
Idem si testes deponant, illam scripturam ad se receptam in domum, cubiculum, aut bibliothecam detulisse, & eam subscriptam extulisse. nu. 24.
Iudicis tamen arbitrio committendum esse. nu. 25.
Et quid si scripturam per aliquod temporis interuallum penes se detineret. nume. 26.
Aut subscribens sit vir diligens & in re domestica cautus. nu. 28.
Et quid in parum solerti & cauto. nu. 29. 30. & 31.
subscriptio post sigilli impressionem non est necessaria, quando versamur in pertinentibus ad publicum ipsius sigillantis officium. lib. 2. præsumptio. 57. nume. 13. 83
subscriptio vel notarij vel testium, requiritur in his quæ ad sigillantis officiū non pertinent. ibid. nu. 15.
subscriptio cancellarij vel testium requiritur in negocio quidem publico, sed sigillo illi actui non conuenienti adhibito. nu. 21.
subscriptione non est opus, si stylus & consuetudo aliter obseruet, vel causa sit leuis. lib. 2. præs. 57. nu. 22 & 24. 83
substantia alia corporea, alia incorporea. lib. 1. q. 14. nu. 1. 7
substitui nemo quis potest sibiipsi. præs. 17. lib. 4. nu. 6. 13
substituo, verbum licet sit commune, conuenit tamen etiam substitutioni directæ. præs. 54. lib. 4. nu. 3. 47

Substitutio quid sit, & quam interpretationem recipiat, & ad quæ extendatur.

substitutio secunda institutio. præs. 26. lib. 4. nu. 10. 19
substituo, verbum, sui natura ad directas tantum substitutiones refertur, non ad fideicommissarias. præs. 60. lib. 4. nu. 68. 54
substitutio conuenire debet verbis & personis. præs. 60. lib. 4. nu. 33. 53
substitutio dicitur limitata & restricta, quando facta est expresso proprio nomine. præs. 69. lib. 4. nu. 8. 65
substitutio est potentior iure accrescendi. præs 87 lib. 4. nu. 1. 98
substitutio vna & eadem non debet diuerso iure censeri. præsumpt. 108. libr. 4. nume 22. 130
substitutio vna ab alia substitutione interpretationem recipit & declaratur. præs. 178. lib. 4. nu. 34. 293
substitutio sui natura habet cōditionem propriam. præs. 36. lib. 4. nu. 4. 29

Inter-

Interpretatio l.iam hoc iure.ſi de vulg & pupil.ſubſt.Bart.non recta.ibid.
In Subſtitutione qualibet facta filijs vel deſcendentibus ao ſemper ſubintelligatur tacita conditio,ſi ipſi filij vel deſcendentes deceſſerint ſine liberis.præſ.89.lib.4.nu.126. 108
Quod in ſubſtitutione vulgari non ſubintelligitur.ibi.nu.127.
Declara,ſi vulgaris non eſt comprehenſa in compendioſa, alias ſecus ibid.nume.128.
ſubſtitutio extendi cenſetur,quando in ea eſt dictio tunc præſumpt.65.lib.4.nume.24. 61
Secus quando adiecta eſſent verba reſtrictiua,quibus ſignificauit teſtator ſe tantummodo in eo caſu ſubſtituiſſe.ibid.nu.25.
ſubſtitutio ex multorum ſententia extenditur de perſona ad perſonam ex identitate rationis,ſeu qualitatis expreſſa per teſtatorem , in ipſa ſubſtitutione.præſ.71.lib.4.nu.51. 69
ſubſtitutio tunc præſumitur extendi de perſona ad perſonam , quando alias excluderetur perſona magis dilecta : præſumendum enim eſt teſtatorem voluiſſe eam excludi.præſ.61.lib.4.nu.36. 62
Idem quando ſubſtitutio,alias redderetur eluſoria.ibi.nu.37.
Idem quando illa perſona,ad quam fit extenſio,continetur ſub nomine expreſſæ perſonæ.lato ſumpto vocabulo.ibi.nu.38.
ſubſtitutio extenditur vſque ad pubertatem,teſtatore ita ſubſtituente.
Inſtituo filium meum infantem , & ſi is deceſſerit in ea ætate, ei ſubſtituo Semproonium.præſ.47.lib.4.nu.6. 42
Et quid ſi dixit iure & eo caſu ei ſubſtituo Sempronium.ibid.nu.9.
ſubſtitutio facta,ſi filius non eſſet in rerum natura,extenditur ad caſum quãdo filius in rerum natura extitiſſet,ſed in pupillari ætate deceſſiſſet.præſ.65.lib.4.nu.8. 61
ſubſtitutio,facta,ſi hæres præmoreretur , extenditur ad caſum , ſi hæres non extaret.præſ.65.lib.4.nu.7. eod.
ſubſtitutio ſi facta ſit imparibus in vna oratione verbum , ſubſtituto refertur æqualiter ad duos,& æqualiter determinare debet.præſ.36.lib.4.nu.32. 30
Secus ſi in diuerſa ratione.ibi.
Et quando ſunt duo ſubſtituti inuicem in eadem oratione conſiderantur tanquam vna perſona,& vnum corpus nu.33.
ſubſtitutio etiam inutilis fauore alicuius perſonæ facta excludit ius accreſcẽdi.præſ.87.lib.4.nu.2. 98
Secus ſi ſubſtitutio eſſet nulla ipſo iure.ibi.nu.4.
ſubſtitutio ſi fuerit facta expreſſis proprijs nominibus ſubſtitutorum, ij præſumuntur æqualiter ſubſtituti præſ.18.lib.4.nu.6. 13
ſubſtitutio ſi facta fuit de poſthumis naſcituris an extendatur ad caſum,quãdo vnus tantum poſthumus natus eſſet.præſ.65.lib.4.nu.20. 61
ſubſtitutio ſi eſt alicui facta ſimpliciter , intelligitur facta in ea portione , in qua inſtitutus fuit.præſ.62.lib.4.nu.9. 56
ſubſtitutio non cenſetur facta in omnibus bonis,etiam ſi expreſſe ſit facta in omnibus bonis inſtitutio , & deinde fuit adiecta ſubſtitutio ſimpliciter.præſ.62.lib.4.nu.42. 57
ſubſtitutio ſi eſt facta in parte hæreditatis, non cenſentur inſtituti inuicẽ grauati,etiam ſi facta ſit ſubſtitutio vltimo morienti præſ.62.lib.4.nu.44. 58
Secus ſi vltimo morienti facta ſit indefinite , vt puta in bonis vel hæreditate.ibi.nu.45.
Et ſecus etiam,quando teſtator ſubſtituit his verbis: In d.hæreditate ſubſtituo Mæuium,quia ſunt verba relatiua & reſtrictiua ad præcedentem hæreditatem.ibid.nu.46.
ſubſtitutionis ſpes non tranſit ad hæredem ſubſtituti. præſumptio 43. libr.4.nume.14. 60
ſubſtitutio facta verbo communi in re certa nunquam trahitur ad directã.præſ.60.lib.4.nu.17.81.contra.nu.19. 52

Subſtitutio compendioſa quæ dicatur; & quas ſubſtitutiones ſub ſe comprehendat,& quomodo varietur.

ſubſtitutio compendioſa quæ dicatur.præſ.34 lib.4.nu.29. 27
ſubſtitutio compendioſa dicitur, quæ ſub verborum compendio plura tempora,ſeu plures continet ſubſtitutiones.præſ.51.lib.4.nu.2. 44
Et plura hæc tempora intelliguntur pupillaris ætatis & pubertatis , & quomodo alias.ibi
ſubſtitutio compendioſa quibus coniecturis facta a teſtatore cenſeatur. præſ.51 lib.4.nu.1. 44
ſubſtitutio,quæ plures ſubſtitutiones continet,& quæ habet tractum temporis in futurum,an dicatur compendioſa , reiecta Baldi ſententia. præſ.34.lib.4.nu.28. 27
ſubſtitutio an ſit compẽdioſa, ſi teſtator hæredem extraneum inſtituit,& ſic ei ſubſtituit,& quandocunque Caius hæres meus deceſſerit, ſubſtituo Sempronium.præſ.51.lib.4.nu.25. 45
ſubſtitutio ſi filius meus in pupillari ætate deceſſerit ſubſtituo Caium , an ſit compendioſa.præſ.51.lib.4.nu.14. 44
Quid ſi teſtator dixit , Et quandocunque filius meus deceſſerit , eum rogo vt reſtituat hæreditatem Titio.ibi.nu.15.
ſubſtitutio quæ fit ſub conditione mortis,vel alia dicitur compendioſa.præſ.51.lib.4.nu.19. 44
ſubſtitutio compendioſa ſub temporum pluralitate comprehẽdit plures ſubſtitutiones.præſ.54.lib.4.nu.11. 47
Subſtitutio compendioſa licet comprehendat plures ſubſtitutiones,vnaquæque tamen ſuam naturam retinet nec vna alteri cõmunicatur. præſumpt.39.lib.4.nu.35. 36
ſubſtitutio compendioſa an ex præſumpta mente teſtatoris contineat exemplarem.præſ.45.lib.4.nu.1. 41
Quod quando eſt facta filio furioſo comprehendit exemplarem. ibid.
Declaratur ſecus eſſe vt nu.2.
ſubſtitutio compendioſa fideicommiſſariam continet. præſumptio.68. lib.4.nume.4. 64
ſubſtitutio compendioſa pupillarem tunc continet ad excluſionem matris, quando ipſa tranſijt ad ſecundas nuptias.præſ.56.lib.4.nu.19. 50
ſubſtitutio compendioſa pupillarem non continet , quando coniecturis apparet teſtatorem noluiſſe ſubſtituere pupillariter,ſed ſemper per fideicommiſſum.præſ.54.lib.4.nu.18.47. & quibus coniecturis id appareat nu.ſeq.
ſubſtitutio compendioſa ſi facta eſt his verbis Et quandocunque filius meus deceſſerit,ſubſtituo Caium vulgariter pupil.& per fideicom.non ſubintelligitur in vulgari tacita conditio , ſi ſine filijs , &c. præſumptio. 89. libr. 4. nume.149. 110
ſubſtitutio compendioſa ſecundum temporis curſum variatur,& quomodo.præſ.54 lib.4.nu.6. 47
ſubſtitutio compendioſa verbis communibus facta non continet pupillarẽ, matre exiſtente in medio.præſ.56.lib.6.nu.24. 304
ſubſtitutio compendioſa facta verbis communibus matre exiſtente in medio,an eam excludat,& contineat pupillarem.præſ.56.lib.4.nu.3. 49.& nu.ſeq.Declara vt nu.5.
ſubſtitutio compendioſa verbis communibus facta non continet pupillarẽ, quando veriſimiliter apparet teſtatorem voluiſſe excludere tempus pupillaris ætatis,& exempla afferuntur.præſ.54.lib.4.nu.19. 47
Idem quando compendioſa admixta fuit reciprocæ, & inſtituti , quibus facta eſt ſubſtitutio,ſunt impares.ibi.
Idem quando ex verbis clauſulæ executiuæ apparet teſtatorem noluiſſe pupillariter ſubſtituere nu.21.
Idem quando apparet, teſtatorem noluiſſe de bonis ſuis tantum diſponere.nume.22.
ſubſtitutio compendioſa verbo communi facta pupillo an præſumatur directo facta ipſi pupillo ante pubertatem.præſ.66.lib.4.nu.8. 62
ſubſtitutio compendioſa verbis communibus a pagano facta,an , & quando præſumatur comprehendere pupil.præſ.54.lib.4.nu.1. 46
ſubſtitutio compendioſa verbis communibus a pagano facta. an & quando præſumatur continere fideicommiſſariam, quando directo valere non poteſt.quod fideicommiſſariam continet,facile oſtenditur.præſumpt.57.lib.4.nume.1. 50
Contra.nu.2.ibi.
ſubſtitutionem compendioſam verbis cõmunibus a pagano factam eſſe omni tempore fideicommiſſariam multorum auctoritate probatur. præſ. 54.lib.4.nu.13 47.& nu.ſeq.Contra nu.14.& ſeq.
ſubſtitutio cõpendioſa verbis directis facta puberi an trahatur ad fideicommiſſum,quando æquitas in iudicijs ſpectatur.præſ.55.lib.4.nu.8. 48
ſubſtitutio compendioſa verbis directis facta ſi eſt firmata iuramento,an trahatur ad fideicommiſſum.præſ.55.lib.4.nu.51. 49
ſubſtitutio compendioſa verbis directis facta,an, & quando præſumatur poſt aditam hæreditatem,& pupillarem ætatem expirare, & an,& quando valeat tanquam fideicommiſſaria.præſ.55.lib 4.nu.1. 48
Quod ad fideicommiſſariam trahatur.nu.2.
Quid ſi eſt facta verbis directis ciuilibus , vel verbis directis naturalibus.nume.3.
ſubſtitutio compendioſa quando eſt facta verbis directis , etſi mater eſt in medio valet tamen ſemper iure directo & excluditur mater.præſump.56.lib.4.nu.2. 49
ſubſtitutio compendioſa facta a milite impuberi dicitur directa , etiam matre ipſa in medio exiſtente.præſ.52 lib.4.nu.2.45.Contra.nu.4.
ſubſtitutio compẽdioſa facta a milite impuberi verbis directis, vel obliquis, an,& quando valeat poſt pubertatem iure directo ,vel fideicommiſſi.præſ.52.lib.4.nu.1. eod.
ſubſtitutio compendioſa facta a pagano cenſetur potius directa,quam fideicommiſſaria,& obliqua,quando vtroque modo valere poteſt. præſum.52.lib.4.nu.3. eod.
ſubſtitutio compendioſa a pagano verbis directis, vel communibus facta impuberi matre exiſtente in medio an & quando præſumatur valere ſemper directo , & quando ad fideicommiſſum trahatur. præſumptio. 56. lib 4.nume.1. 49
In ſubſtitutione compendioſa, in qua continentur ſubſtitutiones directæ . & obliquæ,ſubintelligitur tacita conditio ſi deceſſerit ſine filijs. præſ. 89. lib.4 num 138. 109
Et quid quo ad vulgarem comprehenſam in ipſa compendioſa. ibid. nume.139.& ſeq.
ſubſtitutio compendioſa verbis obliquis a pagano facta an & quando contineat vulgarem,pupillarem , & fideicommiſſariam. præſumptio. 58. libr. 4.nume.1. 51
De fideicommiſſaria certum eſt quod in ea eſt comprehenſa. ibi.nu.2.
ſubſtitutio compendioſa a milite facta verbis obliquis fideicommiſſaria cenſetur præſ.52.lib.4.nu.17. 46
Et quomodo verbis obliquis fiat.ibi.
ſubſtitutio compendioſa verbis communibus.ibi.nu.58.
ſubſtitutio compendioſa verbis ſingularibus facta quę dicatur. præſ.51.lib 4 nu.3 7.9.10 15 13. 44
Et quæ dicatur verbis ſingularibus,vel ſpecialibus fieri.ibi.nu.4.& 5.
ſubſtitutio copulatiue facta nil differt ab ea facta collectiuè vel diſtributiuè.præſ.186.lib.4.nu.30. 202
Et quæ dicatur ſubſtitutio copulatiue facta.ibid.nu.31.
Et quæ collectiue.ibi.num.32.
Et quæ diſtributiue.ibi.nu.33.

Subſtitutio directa quid ſit , quomodo inducatur, ad quæ extendatur: Et quando obliquetur.

ſubſtitutio directa dicitur 2. inſtitutio , & eſt æque fauorabilis vt ipſa prima inſtitutio.præſ.65 lib.4.nu.2. 60
ſubſtitutio omnis directa dicitur conditionalis inſtitutio.præſumpt.34.lib.4.nume.36. 27
ſubſtitutio in dubio an directa præſumatur,vel potius obliqua aut fideicommiſſa.præſ.66.lib.4.nu 1. 62
Quod directa præſumatur,probari videtur.ibi.nu.2.
ſubſtitutio in dubio cenſetur potius directa quam fideicommiſſaria , ſi modo conueniat perſonis.præſumptio.60.lib.4.nume.28. 52. & præſumpt. 67. lib.eod.num.6.63.& præſumptio.70.lib.eod.nume.31.68.& præſumptio 71.nume.3.& 9. eo.
ſubſtitutionem directam coniecturis & præſumptionibus induci non poſſe.præſ 19 lib.4.nu.3. 15
ſubſtitutio directa,& fideicom.quid differant præſ.73.lib.4.nu.3. 72
ſubſtitutio directa & fideicommiſſaria valde differunt: ſubſtitutio enim vulgaris non ſe compatitur cum hæredis inſtitutione , fideicommiſſaria vero ſe compatitur.præſ.178.lib.4.no.25. 293
ſubſtitutio directa an,& quando coniecturis & præſumptionibus inducta cẽſeatur.præſ. 64.lib 4.nu.1. 60
Quod coniecturis induci poſſit, auctoritate quamplurium oſtenditur. ibid. nume.2.
Contra.nume.3.

Referuntur opiniones distinguentium. ibid. num. 4
substitutiones directæ non inducuntur coniecturis vel præsumptionib. præs. 61. lib. 4. nu. 4 55
Contra. ibi. num. 5
substitutio directa coniecturis induci non dicitur etiam in casu, in quo ageretur de sustinendo testamentum, etiam si alioqui corrueret testamentum præs. 64. lib. 4. nu. 6 60
Idem in testamento condito a patre inter liberos. ibi. nu. 8
substitutio directa difficilius inducitur quam fideicommissa. præs. 61. libr. 4. nume. 13 55
substitutio directa, an verbis obliquis fieri possit. præs. 34. lib. 4. nu. 11 26
substitutio directa est obliqua fauorabilior, obliqua enim cum contineat onus restitutionis dicitur odiosa. præs. 66. lib. 4. nu. 3 62
substitutio directa est fauorabilis, & ideo extendenda de casu ad casum. præs. 26. lib. 4. nu 9 19
substitutio directa an & quando præsumatur extendi de casu ad casum, de persona ad personam, & tempore ad tempus. præs. 65. lib. 4. nu. 1 60
substitutio directa an & quando extendatur de tempore ad tempus, & an sit permissa d. extensio. præs. 65. lib. 4. nu. 39 62
Quod si tempus fuit adiectum voluntarie, non extenditur, secus si necessitate causatiua. ibi. nu. 40 eod.
Et quid si militat eadem ratio tam in tempore non expresso quam in expresso. ibi. nu. 41
Et quid in tempore tacito & a lege subintellecto. ibid. nu. 42
substitutio directa an & quando extendatur de persona ad personam ex præsumpta mente testatoris & an dicta extensio sit iure permissa. præs. 65. lib. 4. num. 34 62
substitutio directa extenditur de casu ad casum fauore piæ causæ, & maxime si in testamento adiecta fuerit clausula codicillaris. præsump. 65. lib. 4. nume. 22 61
substitutio directa non extenditur ad casum contrarium, & sibi dissimilem. præs. 65. lib. 4. nu. 18 eod.
substitutio directa tunc non extenditur, quando substitutio est facta sub cōditione voluntaria. præs 65. lib. 4. nu. 33 62
substitutio directa tunc non extenditur de casu ad casum, quando ex hoc resultaret aliquod absurdum & inconueniens præs. 65. lib. 4. nu. 29 eo.
Idem quando ex dicta extensione induceretur pœna. ibid. nu. 30
Idem, quando testator specialiter prouidit in vtroque casu. ibi. nu. 31
substitutio directa trahitur ad fideicommissum ex iusta causa. præs. 52. lib. 4. num. 8 45
substitutio directa facta, quando subest causa, an extendatur ad fideicōmissariam, quando mater est in medio. præs. 54. lib. 4. nu. 4 47
substitutio directa admittitur etiam in fideicommissis. præsump. 66. libro 4. nume. 7 62
substitutio verbis directis facta post pubertatem trahitur ad fideicom. quando substituta fuit persona, quam testator valde diligebat. præsump. 55. lib. 4. num. 16 49
Idem si substitutio facta sit in re certa. ibi. nu. 17
Idem est dicendum, quando hæc substitutio habet adiectam conditionem liberorum. ibi. nu. 18
Et idem si substitutio est concepta cum aduerbio hoc quandocunque. ibi. nume. 19
Idem quoque si substitutioni huic adiecta sit dictio, mihi. ibi nu. 20
substitutio verbis directis facta maiori, vel extrāneo, directa valere non potest, sed trahitur ad fideicommissum. præs. 55. lib. 4. nu. 23 49
Idem si substitutio facta fuit cum expressa ætatum diminutione. ibi. nu. 24.
Idem est dicendum, si cum verbo directo iunctum sit obliquum. ibidem nume. 25
Idem si testator dixit. Et quandocunque decesserit hæres meus, tunc Caius hæres esto vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum ibi. nu. 26
Idem si testator mandasset, quod testamentum non intelligeretur de subtilitate iuris. ibi. nu. 27
Et idem si caueatur statuto quod testamenta intelligantur non secundum literæ rigorem, sed iuxta naturalem verborum significationem. ibid.
Et idem testator prohibuisset detractionem Trebellianicæ. ibi. nu. 28
Idem quoque dicendum, si testator est idiota, & ignarus significationis verborum. ibi nu. 29
substitutio verbis directis facta post pubertatem ad fideicommissum trahi dicitur quando in testamento adest clausula codicillaris. præsum. 55. lib. 4. nume. 23 49
Quid si fuit apposita clausula, omni meliori modo. nu. 13
Et quid si testamentum est confectum inter liberos. ibi. nu. 14
substitutio quando fit vsque ad certam ætatem, ex quo non est perpetua dicitur directa. præs. 52. lib. 4. nu. 13 45
substitutio si est facta verbis obliquis vel communibus iunctis verbis directis, censetur facta directa, vel obliqua ad electionem substituti. præs. 20. lib. 4. nu. 8 16
substitutio verbis directis facta obliquatur, quando aliquibus verbis constat de mente testatoris substituentis. præs. 60. lib. 4. nu. 76 54
substitutio in codicillis verbis directis facta obliquatur, nec valere pōt. præs. 60. lib 4. nu. 75 eod.
substitutio directa militaris similis est pupillari, & de ea idem quod de pupillari est iudicandum. præs. 195. lib. 4. nu. 13 221
Contra, quod imo sequatur naturam vulgaris substitutionis. ibidem nume. 14. & 15
Imo quod sequatur naturam fideicommissariæ. ibi. nu. 16
Sed verior opinio, est quod sequatur naturam vulgaris. ibi. nu. 17
Substitutio reciproca directa, an & quando præsumatur facta inter plures, quibus morientibus facta est vulgaris vel pupillaris. præsump. 61. lib. 4. nu. 1. & per totum. 55

Substitutio exemplaris, ad quid sit introducta, & ad quæ extendatur, quantum duret, & quando reconualescat.

Substitutio exemplaris introducta est ad instar pupillaris. præsum. 38. lib. 4. nume. 23 34
Substitutio exemplaris a pari procedit cum pupillari, cum eius exemplo sit inuenta. præs. 63. lib. 4. nu. 15 60
Substitutio exemplaris inducta est ad exemplum pupillaris, & eius naturam regulasque sequitur. præs. 195 lib. 4. nu. 11 221
Substitutio exemplaris introducta est ad instar pupillaris, vt pater possit filio prouidere. præs. 44. li. 4. nu. 2. & 3 41
Substitutio exemplaris introducta est ad similitudinem pupillaris, & fit eisdem modis furioso quibus & pupil. pupillo. pr. 49. li. 4. nu. 1 42
Et quando, & quibus verbis facta præsumatur. ibi. per tot.
Substitutio exemplaris an comprehendatur in reciproca ex præsumpta testatoris voluntate. pr. 60. li. 4. nu. 62 54
Quod si reciproca facta ex duobus filijs maioribus mente captis, comprehenditur. ibid. num. 63
Substitutio exemplaris conuenit cum pupillari, & eius exemplo inuenta. pr. 41. lib. 4. nu. 1 39
Substitutio exemplaris est similis pupillari, & eius exemplo introducta. præs. 42. li. 3. nu. 3 40
Transitus facilis est in habentibus simbolum atque similitudinem. ibid.
Substitutio exemplaris ijsdem legibus regulatur quibus & pupillaris, cū eius exemplo sit introducta. pr. 41. li. 4. nu. 15 eod.
Substitutio exemplaris & fideicomm. nunquid simul concurrant, & sit locus electioni. pr. 63. li. 4. nu. 14. & 15 60
Substitutio exemplaris fit filio furioso ob defectum iudicij & sensus. præs. 52. lib. 4. nu. 12 45
Substitutio exemplaris si verbis & personæ conuenire potest, præsumitur potius directa quam fideicommissa. pr. 66. li. 4. nu. 9 62
Substitutio exemplaris facta in vno casu furoris extenditur ad alium casum similem. pr. 65. li. 4. nu 6 61
Substitutio exemplaris facta in re certa trahitur ad totum. pr. 48. li. 4. nu. 5. 42
Substitutio exemplaris nunquid durare dicatur, si viuo testatore cessauit filij furor, eo vero mortuo reuersus est. pr. 50 li. 4. nu. 18 43
Substitutio exemplaris tunc reconualescere censetur, quando mortuo ipso testatore cessauit furor, qui tamen breui tempore reuersus est. præs. 50. lib. 4 num. 6 eod.
Substitutio exemplaris tunc non reconualescit, quando mortuo ipso testatore furor cessauit, deinde diu post reuersus est. pr. 50. li. 4. nu. 11 eod.
Substitutio exemplaris cessante furore euanescit. pr 50. li. 4. nu. 1 43
Et an, & quando ex præsumpta mente testatoris reconualescat redeunte furore qui iam cessauerat ibi. nu. 2
Et an, & quando dicatur reconualescere viuo adhuc ipso testatore. ibidem numero 3
Substitutio exemplaris expressa an contineat vulgarem & pupillarem tacitas. pr. 44. li. 4. nu. 1 41
Substitutio exemplaris tacita an, & quando ex præsumpta volontate testatoris excludat matrem. pr. 46. li. 4. nu. 1 42
Quod si est comprehensa in compendiosa excludit matrem. ibi. nu. 2
Idem si pater substituit magis dilectum quam eius vxor. ibi. nu. 3.
Substitutio exemplaris tacita continetur in expressa pupillari ex ratione, qua pupillaris expressa comprehendit vulgarem tacitam. præsum. 42. lib. 4. nume. 6 40
Substitutio exemplaris tacita tunc comprehenditur in expressa vulgari, quādo testator post aditam hæreditatem expresse substituit per fideicommissum. pr. 41. li. 4. nu. 12 40
Substitutio exemplaris tacita non continetur in expressa vulgari quando testator reciproce substituit duobus filijs imparibus, nempe vni sanæ mētis, alteri vero mente capto. pr. 41. li. 4. nu 14 eod.
Substitutio exemplaris verbis singularibus facta quæ dicatur. præs. 49. lib. 4. nume. 2 42
Et quando dicatur expressa verbis specialib. ibi. nu. 3
Et quando dicatur verbis generalib. ibid. nu. 4
Substitutio semel extincta amplius reuiuiscere non potest. præsum. 50. lib. 4. nume. 12 43
Substitutio hoc modo concepta, instituo hæredem filium mihi ex vxore mea nasciturum, & si hæres erit, & in pupillari ætate decesserit, substituo Titium, si non est natus filius, an habebit locum substitutio. præs. 65. lib. 4. nume. 13 61
Substitutio ante institutionem facta non facit corruere testamentum. pr. 10. lib. 4. num. 5 9
Substitutio facta decedente hærede sine filijs adita hæreditate, habet etiam locum, si is institutus non adiuit pr. 65. li. 4. nu. 12 61
Substitutio facta, si filius non nascetur, comprehendit etiam casum vulgaris, si moriatur ante aditam hæreditatem, vel eam repudiet. præsump. 125. libro 4. nume. 10 199

Substitutio fideicommissaria quæ dicatur, ad quæ extendatur, & quando dicatur reciproca.

Substitutio fideicommissaria dicitur non exemplaris quando pater substituit filio furioso Caium, quem grauauit alteri restituere. præsum. 49. lib. 4. nume. 14 43
Quid si testator voluit in bonis suis proprijs succedi. ibi. nu. 15
Substitutio præsumitur fideicommissaria, quando voluit testator bona sua esse debere communia inter filios & suos descendentes. præsump. 68. lib. 4. nume. 5 64
Substitutio præsumitur fideicomm. quando testator instituto filio substituit eius filios compendiose. pr. 62. li. 4. nu. 4 eod.
Substitutio fideicom. dicitur odiosa ob onus restitutionis bonorum. præs. 73. lib. 4. num. 2 72
Substitutio fideicom. recipit interpretationem ex testatoris affectione, & secundum eam regulatur. pr. 75. li. 4. nu. 16 73
Substitutio facta in re certa non dicitur pupillaris, sed fideicommiss. præs. 54. lib. 4. num. 25 47
Substitutio quando regulari debet ab altera simul iuncta potius fideicommissaria debet regulari a vulgari, quam econtra. præs. 89 lib. 4 nu. 147 110
Substitutio fideicommissar. an contineatur sub reciproca. præsum. 60. lib. 4. nume. 67 54
Quod ex recepta sententia non comprehenditur. ibid. nu. 68. vsque ad finē, cum declaratione tamen. nu. 70 & duob seq. 54. & seq.
Substitutio fideicom. in reciproca contineri dicitur, quando testator reciproce substituendo dixit. Quos inuicem substituo vulg. pup. & per fideicom. præs. 60. lib. 4. nu. 84 54
Idem si reciproca sit admixta cum compendiosa. ibi. nu. 88 eod.
Substitutio quibus coniecturis probetur facta per fideicommissum a testatore, non autem directe. præs. 68. lib. 4. nu. 1 64

Quod

Quod quando testator dixit, velle sua bona esse fideicommisso supposita, tacito de restitutione, præsumitur voluisse hæredem grauare restituere substitutis.ibi.nu.2
Quid si testator coram 7.testibus dixit velle constituere fideicommissum & vocato notario omisit substitutionem fideicommissariam, & simpliciter substituit ibid nu.3
substitutio fideicommissi an, & quando extendatur de casu ad casum, ex præsumpta mente testatoris.præs.73 lib.4.nu.1 71
substitutionis fideicommissariæ in successione non attenditur proximitas vltimi decedentis sed testatoris.præs.75.nu.17.lib 4 73
substitutio assumit naturam coniunctionis, sicque iuris accrescendi vel non decrescendi.præs.75.nu.20.lib.4 73
substitutio fideicommiss.an extendatur de persona ad personam.præs.73.lib.4.num.5 72
Quod si adest præsumpta, & coniecturata mens testatoris, extendatur, alias secus.ibi.nu.6
De tempore autem ad tempus nunquam extenditur, nisi ea coniecturata mente testatoris aliter colligatur.ibi.nu.7
substitutio fideicomm.extenditur de casu ad casum quando eadem extat ratio.& præsumpta mens, ac voluntas testatoris, tam in vno, quam in altero casu.pr 73.lib.4.nu.4 72
In substitutione fideicommissaria facta in vita grauati non subintelligitur tacita conditio, si sine filijs, &c.præs.89.lib.4.nu.137 109
substitutio reciproca fideicommissaria censetur etiam inducta ex coniecturis & præsumptionibus etiam si testator non substituerit in omnibus bonis, nec vltimo morienti, & quæ sint coniecturæ. præsumpt.61. libro 4. nume.34 57
Primo quando vnus ex institutis superstes talis est, qui substitutum excludit ea præsumpta mente testatoris.ibid.nu.35
Secundo quando instituti tales sunt, qui agnationem & familiam conseruare possunt, & significaret testator, velle sua bona conseruari in familia.ibidem num.37
Tertio quando testator vocanit omnes suos descendentes, deinde transuersales, quos grauauit, & alijs adiectis clausulis demonstrauit eos inuicem substituisse.ibi.nu.38
Quarto quando filios institutos testator grauauit restituere, dein substituit transuersales.ibi.nu.39
Quinto quando testator pluribus vocatis filijs, eis substituit & adiecit clausulam prohibitionis alienationis.ibid.nu.40
substitutio reciproca fideicom.non dicitur inducta, etiam si testator dixerit, si omnes penitus defecerint, substituo Mæuium in tota hæreditate & quare.præs.62.lib.4.nu.50 58
Extenditur, etiam si substitutio facta esset post mortem plurium liberorũ expresse reciproce substitutorum.ibi.nu.51
Idem si testator tres instituit hæredes, & singulos pro tertia parte, & omnes prohibuit alienare, & Trebellianicam detrahere, sed quod deberent Mæuio restituere.ibi.nu.52
Idem, quando substitutio fideicommissaria iuncta est cum vulgari pupillari.ibi.nu.53
substitutio fideicommissaria reciproce facta cessat, quando facta est in tota hæreditate vltimo plurium filiorum, si impuberes decesserint, non extante matre in medio, vel fratre vtrinque coniuncto.præs.62.lib.4.nu.24 56
Idem, quando inter ipsos institutos & grauatos facta fuit alia specialis substituto.ibi.nu.25
Idem, quando substitutus vltimo prædecederet illi vltimo nec esset locus transmissioni.ibi.nu.26
Idem, quando bona peruenerunt ad grauatos ex alia causa quam ex causa, qua fuerunt vocati.ibi.nu.27
Idem dicendum inter vocatos in diuerso gradu.ibi.nu.28
Et idem, quando fideicommissum reciprocum locum habere non potest inter plures vocatos, & si omnes non sint æqualiter vocati, & æqualiter grauati.ibi.nu.29
substitutio reciproca his verbis concepta, eosque inuicem substituo præsumitur potius directa quam fideicommissaria.pr.66.lib.4.nu.5 62
Et quid si facta fideicommissa est dubia.ibi.nu.6
substitutio militaris in dubio directa præsumitur.pr 66.lib.4.nu.10 62

Substitutio pupillaris quæ dicatur ad quæ extendatur. Quid requirat, & quando deficiat.

substitutio pupillaris quæ dicatur.pr.34.li 4.nu.23 27
substitutio pupillaris dicitur testamentum pupilli.pr.50.li.6.nu.20 303
substitutio pupillaris dicitur proprie, & principaliter testamentum filij quod eius nomine facit pater, improprie vero dicitur patris cum agatur de hæreditate filij.pr.38.li.4.nu.7 33
substitutio pupillaris inuenta est, vt pater prouideat, & consulat filio, qui testari non potest.pr.47.li.4.nu.5 42
substitutio pupillaris & exemplaris nunquid eodem tempore simul concurrant, & sit locus electioni.præs.63.lib.4.nu.16 60
substitutio pupillaris & fideicom.an simul eodem tempore concurrere possint.pr.63.lib.4.nu.13 59
substitutio pupillaris quibus coniecturis facta constare possit. præsum.34.li.4.num.1 26
substitutio pupillaris requirit aditionem hæreditatis.præs.63.lib.4 nu.5 59
substitutio popillaris, est substitutio quædam sub conditione facta. li.2.præs.50.num.34 77
substitutio pupillaris qua ratione tacita contineatur sub vulgari. præs.36.lib.4.num.38 35
Et quid comprehendatur, quando his verbis facta est, si hæres non erit.ibid.nu.39
substitutio pupillaris non continetur in vulgari, quando testator ita dixit, instituo Caium filium meum impuberem, & si ipse hæres non erit vel hæres erit, in pupil.ætate decesserit, substituo Sempronium per fideicom. pr.36.lib.4.nu.51 31
Idem quando testator substituit quo ad sua bona.ibi nu.52
substitutio pupillaris non continetur sub compendiosa verbis obliquis a pagano facta.pr.58 li.4.nu 6 51
Extende, etiam si facta esset specialis mentio pupillaris ætatis.ibi nu.7
Declara vt ibi.nu.8.9.& 10
substitutio non dicitur trahi ad pupillarem, etiam mentione facta de pupillari ætate, quando repugnant.pr.60.li.4.nu.32 53
Idem si repugnat qualitas personæ ibi.
substitutio pupillaris in reciproca contineri censetur, quando aliquæ extant coniecturæ, quod testator voluerit eam complecti sub reciproca. præs.60.lib.5.num.45 53
substitutio pupillaris trahitur ad omnia bona ipsius testatoris. præs.48.lib.4 nume.2 42
substitutio pupillaris trahitur ad omnia bona, etiam si substitutus peteret separationem bonorum patris a bonis pupilli, separationem enim petere non potest.præs.42.li.4.nu.6 co
In substitutione pupillari interpretanda, an magis coniunctus admittatur nec ne, non attenditur maior affectio testatoris, sed quomodo æqualiter quis successurus sit ab intestato.præs.39.li.4.nu.84 38
substitutio pupillaris aditionem pupilli requirit.præs.37.li.4.nu.21 33
Contra num.42
substitutio pupillaris tempus certum habet, exemplaris autem incertum. pr.41.lib.4.nu.8 40
substitutio pupillaris, an & quando facta præsumatur vsque ad pubertatem. pr.47.lib.4.nu.2.42.vel mera per totum.
substitutio pupillaris fieri nequit emancipato & illegitimo, qui sub testatoris potestate non sunt.pr.60.li.4.nu.40 53
substitutio pupillaris deficit superueniente pubertate.præsumpt.72. libro 4. nume.4 70
substitutio pupillaris expirat pubertate, sic & exemplaris. præsump. 42.lib.4. nume.9 40
substitutio hæc, Caium filium meum hæredem instituo, & Sempronium an sit pupillaris.pr.34.li.4.nu.8 26
Quid si testator instituta filia in re certa, & filium pupillum in reliquis bonis & filio ita substituit filij mei, filia mea hæres sit.ibi.nu.9
Et quid si testator dixit, si filius meus decesserit in pupillari ætate, bona mea Titio restituantur, an sit fideicom.substit.ibi.nu.10
substitutio si filius meus in pupillari ætate decesserit Sempronius sit mihi hæres, an censeatur pupillaris.pr.34.li.4.nu.12.26.& nu.seq. Vbi quomodo interpretari debeat illa dictio, meus.
substitutio his verbis communibus, filius meus hæres esto, & si filius meus decesserit sine liberis, vel quandocunque substitutus capiat bona propria auctoritate, pupillaris, & directa censetur.præs 56.li.4.nu.7 50
substitutio hæc, & si filius meus decesserit in pupillari ætate, volo bona mea a commissarijs meis vendi, & inter pauperes distribui, an sit pupillaris. pr.34.lib.4.nu.44 28
Quid si huiusmodi est, filium meum (impubere ipso præsupposito) viuum, & mortuum, cum omnibus bonis suis fratri meo relinquo an sit pupillaris ibi.num 45
Et quid si præsumatur testatorem voluisse disponere.ibid.
substitutio, si filius meus in pupil. ætate decesserit bona mea deueniant in Sempronium, an sit pupillaris.pr.34.li.4.nu.16 26
Et quid si filio exhæredato pater hanc substitutionem fecisset, vel dixisset mihi hæres sit.ibid.
substitutio si filius meus in pupillari ætate decesserit substituo Sempronium an sit pupillaris.pr.34.lib.4.nu.18 27

Substitutio pupillaris expressa quæ dicatur, ad quæ extendatur, & quando expiret.

substitutio pupillaris expressa dicitur quæ hoc modo est concepta & quandocunque filius meus decesserit, ei substituo Caium.pr.34.li.4.nu.5 26
Declara vt nu.6
Et quibus referatur illa dictio ei.nu.7
substitutio expressa pupillaris, quando non contineat tacitam vulgarem.lib.1.q.51.nu.9 17
substitutio pupillaris expressa an comprehendat tacitam exemplarẽ, quãdo pater filio impuberi, & furioso substituit, & substitutio ipsa pupillaris est restricta ad certum, & limitatum tempus.pr.42.li.4.nu.7.& seq. 4.
substitutio pupillaris expressa, an & quando comprehendat tacitam exemplarem.pr.42.li.4.nu.1 co.
Et quæ dicatur substitutio pupillaris expressa continens tacitam exemplarem.ibi.nu.2.& 4
substitutio pupillaris expressa an contineat tacitam exemplarem, quando pater substituit filio impuberi, qui testamenti tempore non erat furiosus, sed post mortem patris intra pupillarem ætatem furor superuenit. pr. 42. li.4.num.10 40
Et quid si superuenit furor post mortem patris post pupillarem ætatem.ibidem num.11
substitutio pupillaris expressa, an & quando contineat vulgarem tacitam.pr.43.li.4.nu.1 41
Et qua ratione pupillaris ipsa expressa contineat tacitam vulgarem. ibi.nu.2.& sequen.
substitutio pupillaris expressa continet tacitam vulgarẽ ẽt si ipsa pupillaris sit restricta ad breuius tẽpus quam ætatis pupillaris.pr.43.li.4 nu.5 41
Idem si apparet deinde pupillarem esse inutilem.ibi.nu.6
Secus si alijs coniecturis, & præsumptionibus constat testatorem noluisse sub expressa pupillari contineri tacitam vulgarem.ibi.nu 7
Et secus si adesset statutum, quod instrumenta intelligantur ad literã, quia tunc non continet tacitam vulgarem.ibi.nu.8
Et idem si substitutus non posset succedere vt quia esset incapax. ibi. nu.9
substitutio pupillaris expressa tacitam vulgarem complecti non põt quando ipsa pupillaris facta fuisset magno interuallo post testamentum. ibi.nu.10
Idem dicendum fauore matris ipsius testatoris.ibi.nu.11
Idem quando filio impuberi sunt substituti cohæredes ipsi.ibi.nu.12
Idem quando ipsa pupillaris substitutio restricta, & limitata fuit ad tempus ipsius pubertatis.ibi nu.13
substitutio pupillaris expressa sicut expirat superueniente pubertate, an idẽ dicendum de tacita vulgari pr.43.li.4.nu.18 41
substitutio, filio meo impuberi, quandocunque decesserit substituo Titiũ, etsi videatur compendiosa dicitur tamen ipsa pupillaris.pr.34.li.4.nu.37 27
Declara vt nu.38
Quid si testator dicat, & si filius meus decesserit in pupillari ætate, in eius hæreditate substituo Sempro. an sit manifesta pupillaris.ibi nu.39
Et quid si testator ita substituit, si filius meus in pupillari ætate decesserit, Titius sit mihi hæres in fundo Semproniano.ibi nu.40

substitu-

Substitutio pupillaris facta filijs continet, & in ea subintelligitur tacita conditio, si sine filijs, &c. Præs. 49. lib. 4. nu. 129. 108
Idem in substitutione exemplari. ibi. nu. 130.
Idem in substitutione directa militari. ibi. nu. 131.
Idem in fideicommissa vniuersali. ibi. nu. 132.
Idem in substitutione directa, quæ in fideicommissariam conuertitur. ibid. nume. 133.
Et idem in substitutione fideicommissa rei particularis. ibi. nu. 134.
Secus si est tanti valoris, quod verisimile non sit, testatorem eam voluisse relinquere, vel restitui, si filius grauatus susceperit filios. ibi. nu. 135.
Et secus si tempore conditi testamenti sunt nati nepotes testatoris, & filii grauati, quia non subintelligitur dicta conditio. ibi. nu. 136.
Substitutio reciproca pupillaris censetur inducta, quando testator substituit vltimo ex pupillis in tota hæreditate, etiam si extat mater non exclusa statuto. Præs. 61. lib. 4. nu. 3. 55
Substitutio reciproca pupillaris non præsumitur inducta, quando testator pluribus pupillis substituit in tota hæreditate, sed non vltimo decedenti. Præs. 61. lib. 4. nu. 14. 55
Substitutio reciproca pupillaris inducta præsumitur inter plures institutos, etiam quando extaret alter frater pubes, qui pro parte esset successurus vltimo pupillo morienti. Præs. 61. lib. 4. nu. 6. eo.
Extenditur, etiam si substitutio sit facta verbis indefinitis. ibi. nu. 7.
Idem quoque dicendum in pupillari comprehensa in compendiosa ibidem nume. 8.
Substitutio reciproca pupillaris non censetur inducta inter plures institutos, quando testator substituit vltimo morienti in tota hæreditate, & mater non extat, vel extat, sed statuto exclusa. ibi nu. 10.
Idem quando est substituta ecclesia. ibi.
Idem quando testator pluribus pupillis simpliciter substituit, nec in tota hæreditate. ibi nu. 12.
Substitutio pupillaris restricta ad tempus pupillaris ætatis non potest extendi ad vulgarem. præs. 43. lib. 4. nu. 19. 41
Et quomodo intelligatur hæc restrictio. ibid.

Substitutio pupillaris tacita quid sit, & ad quid introducta: ad quæ extendatur, & quis sit eius effectus.

Substitutio pupillaris tacita est quædam ficta substitutio à lege introducta. Præs. 39. lib. 2. nu. 15. 35
Contra num. 18.
Substitutio tacita pupillaris à lege introducta. Præs. 35. lib. 4. nu. 18. 28
Substitutionem pupillarem tacitam fingi à lege, non autem præsumi. Præsu. 35. lib. 4. nu. 8. eo.
Substitutio pupillaris tacita non dicitur fieri à testatore, sed à lege fingi. Præs. 37. lib. 4. nu. 24. 33
Substitutionem pupillarem tacitam esse, quidem præsumptam, sed quod magis in ea operatur legis dispositio, quam voluntas. præsum. 35. lib. 4. nume. 17. & seq. 28
Substitutio pupillaris tacita interpretatur eodem modo, quo expressa cum vtraque proueniat à voluntate testatoris. præs. 39. lib. 4. nu. 38. 36
Substitutio pupillaris tacita, an comprehendatur in vulgari expressa. præs. 39. lib. 4. num. 5. 35
Quid si est facta à milite nu. 7.
Substitutio pupillaris tacita dicitur per extensionem contineri in expressa vulgari non è contra. præs. 35. lib. 4. nu. 15. 28
Substitutio pupillaris tacita, an dicatur inesse vulgari expressæ ab initio purè, vel sub conditione. præs. 40. lib. 4. nu. 19 39
Substitutionem tacitam pupillarem esse comprehensam in vulgari ad matris exclusionem vsque ab initio ex præsumpta mente testatoris. præs. 40. lib. 4. nu. 1. per tot. 38
Substitutionem tacitam pupillarem inesse ab initio expresse vulgari à futuro euentu pendere affirmarunt nonnulli præs. 40. lib. 4. nu. 14. 39
Substitutio pupillaris tacita, licet sui natura contineatur in expressa vulgari, vnaquæque tamen suam naturam, & qualitatem retinet. præsump. 39. lib. 4. nume. 34. 36
Substitutio pupillaris tacita comprehensa in expressa vulgari, an præsumatur, vel à lege fingatur. præs. 35. lib. 4. nu. 1. per tot. 28
Præsumptam eam esse, ibi. nu. 2.
Contra ibid. num. 3.
Quod sit præsumpta iuris tantum Bar. sententia. ibi. nu. 4.
Substitutio pupillaris tacita tunc demum non excludit matrem, quando illa reperitur instituta, & data cohæres filio pupillo. præsumptio. 39. libro 4. nume. 24. 36
Substitutio pupillaris partim expressa, & partim tacita, an & quando excludat matrem. præs. 36. lib. 4. nu. 1. 33
Substitutio pupillaris omnino expressa matrem excludit. præsumptio. 38. lib. 4. nume. 2. eo.
Et an excludat eam à legitima nu. 3. ibi.
Et nunquid ipsam excludat à legitima sibi debita ex bonis filii. nu. 4 ibi.
Substitutio pupillaris verbis singularibus facta quando esse dicatur. præs. 34. lib. 4. nu. 2. & nu. seq. 26

Substitutio reciproca, quæ dicatur, & quando facta præsumatur: ad quæ extendatur, & quando expiret.

Substitutio reciproca dicitur, quia inuicem, & mutuo fit inter duas, pluresuè personas præs. 60. lib. 4. nu. 1. 52
Dicitur alio nomine breuiloqua eo quod breuiter fiat. ibi. nu. 2.
Et fit pluribus personis æqualibus. ibi.
Substitutio reciproca dicitur, qua pluribus hæredib. institutis, vel ex hæredatis vnus in alterius defectum subrogatus. præs. 59. lib. 4. nu. 2. 51
Et quando dicatur facta verbis singularibus. ibi. nu. 3.
Et quando verbis specialib. ibi. nu. 4.
Et quando verbis generalib. ibi. nu. seq.
Substitutio dicitur reciproca, testatore ita dicente, & si quis hæredum meorum decesserit, bona mea vadant de vno, in alium. Præsumptio. 59. lib. 4. nume. 10. 51.
Idem si dixit testator: Instituo Caium, & Sempronium, & eorum liberos, & descendentes, & eos, & præmortuorum filios inuicem substituo vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum. ibidem numero 11.
Idem si dixit, Instituo Caium, Seium, Titium, & Sempronium, & vltimo eorum decedenti substituo Lucium ibi. nu. 12.
Et idem dicendum, quando testator instituit, & substituit Caium, Seium, & Sempronium, & eorum liberos, & descendentes vt succedant, in stirpes, & non in capita. ibi nu. 13.
Substitutio reciproca perfectionem incipit habere à tempore mortis ipsius testatoris. præs. 60. lib. 4. nu. 55. 53
Substitutio reciproca, an & quando facta præsumatur. præsumptio. 56. lib. 4. nume. 1. 47
Substitutio reciproca, vt censeatur facta inter eos, quibus vltimo loco tertius aliquis fuit substitutus, debet esse facta vltimo morienti, & in omnibus bonis. præs. 62. lib. 4. nu. 56. 59
Substitut. reciproca illas solas substitutiones, & illa tempora complectitur, quæ personis possunt conuenire. præs. 60. lib. 4 nu. 27. 52
Substitutio reciproca tunc fideicommissariam comprehendit, quando ex aliquibus verbis præced. in[?]ibus vel [?]quentibus apparere potest, testatorem voluisse complecti fideicommissariam. præs. 60 lib. 4. nu. 70. 54
Idem quando dicta substitutio fit in codicillis. ibi. nu. 71.
Idem quando in testamento fuit clausula codicillaris. ibi. nu. 74.
Contra. nu. 73 eo.
Substitutio reciproca compendiosæ admixta comprehendit fideicommiss. præs. 60 lib. 4. nu. 29. 52
Substitutio reciproca, ex quib. coniecturis censeatur pupillarem continere. præs. 60. lib. 4. nu. 34. 53
Et an comprehendat pupillarem, quando testator tres, vel quatuor filios hæredes, duos puberes, & duos impuberes, omnes instituit, & inuicem substituit, quo ad impuberes. ibi. nu. 35.
Declara, vt nu. 36.
Et an comprehendat pupillarem, quando testator instituit tres hæredes nempe duos filios impuberes, & tertium extraneum impuberem, & eos inuicem substituit. ibi. nu. 37.
Quid si testator declarauit voluisse comprehendere pupillarem. ibidem nume. 38.
Et quid si pater instituit duos impuberes, quorum vnus erat emancipatus, alter autem in potestate, & eos inuicem substituit, & deinde emancipatum adoptauit. ibi. nu 39.
Et quid si inuicem substituit duos impuberes, quorum vnus erat illegitimus quem deinde legitimum fecit. ibi. nu. 42.
Substitutio reciproca tunc continet pupillarem quando est facta duobus impuber. secus si vnus est pubes alter vero impubes. præs. 60. lib. 4. nume. 21. & nume. 24. 52
Substitutio reciproca complectitur pupillarem, quando facta est mentio pupillaris ætatis. præs. 60. lib. 4. nu. 30. 52
Substitutio reciproca continet pupillarem, quando testator substituit duobus filiis impuberibus in re tamen certa. præs. 60. lib. 4 nu 61. 54
Substitutio reciproca continet pupillarem, quando testator instituit duos filios impuberes portionib. inæqualib. præs. 60. lib. 4. nu. 46. 53
Quid autem si instituit duos filios impuberes, & eos reciprocè ita substituit Et si vnus filiorum hæres non erit, alterum substituo. ibi. nu. 35. & seq. vsque ad nu. 51. eod. & seq.
Substitutio reciproca tunc demum continet pupillarem expressam verbis generalib. quando est simpliciter concepta: secus si reciproca est restricta ad casum vulgaris. ibi. nu. 49.
Substitutio reciproca admixta cum compendiosa facta imparib. pupillarem minime comprehendit. præs. 60. lib. 4. nu. 26. 52
Contra, & male. ibi. nu. 29.
Substitutio reciproca pupillarem non continet, quando resultaret difformitas. præs. 54. lib. 4. nu. 10. 47
Substitutio reciproca, quando est facta duobus filiis impuberibus mente captis, aut furiosis, continet vulgarem, pupillarem, & exemplarem. præsu. 60. lib. 4. nu. 64. 54
Quid si facta est duobus filiis, quorum vnus est impubes sanæ mentis, alter vero pubes mente captus. ibi. nu. 65.
Substitutio reciproca aliquando continet tantum substitutionem vulgarem, & quando. præs. 60. lib. 4. nu. 4. 51
Aliquando continet vulgarem, & pupillarem, & quando. ibi. nu. 5.
Et quandoque comprehendit vulgarem, pupillarem, & exemplarem, & quo casu. ibi. nu. 6.
Continet præterea aliquando vulgarem, pupillarem, & exemplarem, & fideicommiss. ibi. nu. 7.
Substitutio reciproca, an & quando contineat substi. vulgarem tantum. præs. 60. lib. 4. nu. 8. 51
Si fuit facta vni impuberi filio instituto, & alteri exhæredato, nunquid comprehendat vulgarem. ibi. nu. 9.
Substitutioni reciprocæ pupillari non est locus, quando cessat paritas. præsu. 60. lib. 4. nu. 23. 52
Substitutio reciproca facta à milite per emancipationem non expirat. præs. 60. lib. 4. nu 60. 54
Substitutio facta post mortem omnium, & facta vltimo decedenti, an differant. præs. 62. nu. 49. lib. 4. 58
Substitutio reciproca, an inter positos in conditione causari possunt. præs. 62. nu. 54. lib. 4. eod.
Et quando inducta, vel non censeatur. nu. 56. 57. 58. & 59. ibid.
Substitutio hæc Titius, & Seius, vter eorum viuet, hæres mihi esto, an sit reciproca præs. 59. lib. 4. nu. 5. 51
Quid si testator ita dixit, Lucio, Titio, eorumue, cui fundum do, Lego, & si vterque vixerit vtrique, si alter, alteri totum debebitur. ibi nu. 6.
Et quid si dixit, Titius, & Mæuius inuicem substituti mihi hæredes estote. ibi. nume. 7.
Et quid si dixit, & si quis hæredum meorum decesserit, volo bona mea ad superstites peruenire. ibi nu. 8.
Substitutio reciproca fideicommissa, nunquid censeatur inducta, si est facta simpliciter, quando scilicet testator non substituit vltimo morienti, nec omnibus bonis. præs. 62 lib 4. nu 30. 57
Substitutio reciproca fideicom. an censeatur, quando testator substituit quidem in omnib. bonis, sed non vltimo morienti, sed post mortem plurium grauatorum. præs. 62. lib. 4. nu. 47. 59 & seq. 57
Substitutio reciproca fideicom. censetur quando plures instituti fuerunt vocati nomine collectiuo. præs. 62. lib. 4. nu. 22. 56 Extenditur etiam quo ad filios præteritos, quib. conseruatur fideicommissum vniuersale. ibid. nu. 23.

Substitutio reciproca fideicom inter plures vocatos censetur inducta, quando aliqua coniectura, aut signo, constat testatorem sensisse de omnib. bonis, & hæreditate Præs.62.lib.4.nu.11. 56
Et quæ sint hæc signa, & coniecturæ. ibi nu. seq.
Substitutio reciproca fideicommissa, quando præsumatur facta inter plures vocatos, quibus omnib. vel vltimo morienti datus est substitutus. præs.62. lib.4.nu.1. 56
Et quid si testator substituit vltimo instituto morienti in bonis, & hæreditate indefinitè, an præsumatur reciprocè substituisse. ibi.nu.2. & seqq.
Substitutio ad certum tempus restricta, & limitata non extenditur vltra illud tempus. præs.41.lib.4.nu.6. 40
Substitutio tacita non impedit ius accrescendi. præs.37.lib.4.nu.9. 32
Substitutio si est tacita & alia adminicula concurrant, non excluditur ius accrescendi & sic coniunctus præfertur substituto. præs.87.lib.4.nu.12. 99

Substitutio vulgaris, quæ dicatur, & quando fieri soleat: & ad quæ extendatur.

Substitutio vulgaris efficacior, & nobilior ipsa fideicommissaria. præs.89.lib.4.nu.44. 110
Substitutio vulgaris dicitur coniuncta cum ipso iure accrescendi. præsu.60. lib.4.nu.18. 52
Substitutio vulgaris fieri solet respectu portionis hæreditariæ cum per eam succedatur directo ipsi substituenti. præs.195.lib.4.nu.3. 221
Substitutio vulgaris, & pupillaris vna simul eodem tempore esse non potest. præs.63.lib.4.nu.4. 59
Substitutio vulgaris, an contineatur sub compendiosa a pagano facta verbis obliquis. præs.58.lib.4.nu.3. 51
Quod regulariter non continet. ibi. Declara, vt nu.4. scilicet contineri, si testator dixit, vulgariter, pupillariter & per fideic. ibi.
Idem si compendiosa facta sit cū speciali expressione ipsius vulgaris. ibi.n.5.
Substitutio vulgaris, si duob. imparib. facta sit puberi, scilicet, & impuberi, an contineat tacitam pupillarem. præs.36.lib.4.nu.31. 30
Substitutio vulgaris tunc non continet pupillarem, quando testator substituit vulgariter taxatiue. præs.36.lib.4.nu.19. eo.
Substitutio vulgaris tunc non continet pupillarem, quando testator reciproce substituit duob. filiis quorum vnus est impubes, alter vero pubes, etiam respectu impuberis. præs.36.lib.4.nu.28. 30
Idem quādo pater habens duos filios impuberes, vni substituit vulgariter, alteri vero vulgariter, & pupillariter. ibi nu.29.
Substitutio vulgaris tacitam pupillarem non comprehendit, quando statuto cautatum q instrumenta sument ad literam prout iacent absque alia interpretatione. Præsu.36.lib.4.nu.42.& nu.45. 31
Substitutio vulgaris non continet tacitam pupillarem ex præsumpta mente testatoris in testamento militis. Præs.36.lib.4.nu.50. eo.
Substitutio vulgaris aditione hæreditatis expirat, & ideo non potest concurrere cum fideicommissa præs.63.lib.4.nu.11. 59
Substitutio filio meo fratrem substituo, dicitur vulg. & pupillaris. Præs.51.lib.4 nume.22. 44
Quid si adiecta sit conditio, vt, si Caius factus sit Consul. ibi.nu.23.
Substitutio hæc instituo filium meum pupillum, & si decesserit in pupillari ætate substituo Caium, vulg. & pupil. censetur. Præs.30.lib.4.nu.49. 32
Substitutio si filius meus in pupillari ætate decesserit Sempronius mihi, & sibi hæres sit, an vulgaris, vel pupillaris expressa. Præs.34 lib.4 nu.20. 27
Quid si testator ita substituit instituo filium meū impuberem, & si ipse decesserit in pupillari ætate, substituo Sempronium. ibi.nu.21.& seq. eo.
Substitutio, instituo filium meum, & si ipse hæres erit, & in pupillari ætate decesserit, substituo Caium, eom habeat duo capita, an sit vulgaris, vel pupillaris. præs.34.lib.4.nu.34. 27
Quid autem si contineat vnam conditionem tantum. ibi.
Substitutio vulgaris comprehensa sub compendiosa extenditur de casu ad casum. præs.65.lib.4.nu.23. 61

Substitutio vulgaris expressa ad quæ extendatur.

Substitutio vulgaris expressa quando, & quibus casibus contineat tacitam pupillarem. præs.36 lib.4.nu.1. 29
Substitutio vulgaris expressa, an & quando contineat tacitam exemplarem. præs.41.lib.4 nu.2. per tot. 39
Et quomodo quis censeatur substitutus per exemplarem tacitam. ibid.
Substitutio vulgaris expressa facta furioso, an contineat tacitam exemplarē. præs.41 lib.5.nu.3.& nu. superiori. 39
Substitutio vulgaris expressa, an contineat tacitam pupillarem, quando testator vsus est verbis, tunc, & eo casu. præs.36.lib.4 nu.26. 30
Et quid operentur huiusmodi verba restrictiua, an excludant casus similes. ibidem.
Quod d. verba sint declaratiua rei cui adiciuntur. ibi nu.27.
Substitutio vulgaris expressa continet tacitam pupillarem ex legis dispositione, interpretatione tamen sumpta a coniectura ta mente testatoris. præsu.39. lib.4.nu.76. 37
Substitutio vulgaris expressa continet tacitam pupillarem per interpretationem a lege factam. præs.35 lib.4.nu.23. 29
Substitutio vulgaris expressa porrigitur ad pupillarem. præs.39.lib.4.n.23. 35
Substitutio vulgaris expressa iure quodam speciali continet pupillarem. præs.41.lib.4.nume.6. 40
Substitutio vulgaris expressa impuberi facta continet tacitam pupillarem, ex præsumpta mente testatoris. præs.36.lib.4.nu.12. 29
Extende etiam si ipsa vulgaris sint expressa in vnum casum tantum. ibidem nu.13.
Extende secundo, vt habeat locum non solum in tota ipsa vulgari, sed etiā in eius parte. ibi nu.14.
Secus quando constat de contraria voluntate testatoris. ib. nu.15.
Substitutio expressa vulgaris continet tacitam exemplarem, etiam si tempore conditi testamenti filius, cui pater substituit, non erat furiosus, sed furor deinde superuenit. præs.41.lib.4.nu.9 40
Substitutio vulgaris expressa tunc non continet tacitam pupillarem, quando duo impuberes sunt inuicē substituti in ea oratione. præs.36.lib.4.n.40. 31
Substitutio vulgaris expressa tunc non continet tacitam pupillarem, quando testator expressè substituit pupillariter, ei cui vulgariter substituerat. præs.36 lib.4.nu.17. 30
Substitutio expressa facta filio impuberi non continet tacitam pupillarem & attendunt propriam cōditionem, & necessitatem ipsius vulgaris, sed ex præsumpta mente testatoris. præs.36.lib.4.nu.5. 29
Substitutio vulgaris partim expressa, & partim tacita de qua in L.vlt. C. de insti. & subst. an excludat matrem. præs.37.lib.4.nu.15. 32
Et quid de pupillari partim expressa, & partim tacita. ibidem.
Et quid de pupillari tacita tantum. ibi. 16.
Substitutio vulgaris, quæ continet casum impotentiæ dicitur illum continere, siue ille casus eueniat viuo testatore siue mortuo. præs.34.lib.4.nu.35. 27
Substitutio vulgaris tacita matrem excludit. præs.37.lib.4.nu.1. 32
Substitutio vulgaris tacita, an & quando expiret cum ipsa pupillari expressa. præs.43.lib.4.nu.13. 41
Substitutio vulgaris tacita, quæ sub expressa pupillari continetur, excludit ius accrescendi. præs.87.lib.4.nu.5. 99
Et id etiam, quando coniunctus, qui vellet succedere per ius accrescendi, esset filius ipsius met testatoris quia ipsi anteferetur substitutus. ibid. nu.6.
Secus si coniecturis & præsumptionibus appareat testatorem voluisse præferre coniunctum substituto. & quibus coniecturis id appareat. ibid. num.6. & sequen.
Substitutio si est facta hoc modo, Vulgariter, pupillariter, & per fideicom. quando substitutus præsumatur posse succedere ex quauis substitutione. præs.63.lib.4. nume.1. 59

Substitutus quis dicatur, & quando admittatur: quando alios excludat: & à quibus excludatur.

Substitutus dicitur etiam propriè hæres. præs.178. lib.4.nu.4. 191
Substitutus dicitur subrogatus in locum instituti, & ob id eius naturā, & qualitates assumit. præs.106.lib.4 nu.5. 119
Substitutus regulariter succedit testatori. præs.37 lib.4.nu.1. 31
Substitutus, an admittatur, si testator instituit posthumum, cui decedenti substituit secundum posthumum sibi nasciturum, cui decedenti substituit fratrem, an hic frater admittatur, si secundus posthumus non est natus præs. 65.lib.4 nu.21. 61
Substitutus præfertur monasterio, quando apparet de expresse voluntate testatoris excludendi ipsum monasterium. præs.83.lib.4.nu.3. 90
Substitutus nunquid in casu L.vlt. C. de insti. & subst. excludat matrem. præs. 57.lib.4 nu.4. 31
Substitutus a testatore tunc excludit matrem, quando potest excludere eam ab intestato, propter conseruationem agnationis, & familiæ. præs.56.lib.4. nume.15. 50
Substitutus à testatore in casu tacitæ pupillaris tunc censetur matrem excludere, quando is fuit magis dilectus a testatore quam eius vxor, pupilli mater. præs.39.lib.4.nu.77. 37
Distingue, vt nu.78.& seq. eo.
Substitutus, quādo excludit fœminas, excludit ēt masculos descēdentes ab eis. præs.69 lib.4.nu.98. 106
Substitutum quisnam possit excludere ex præsumpta mente testatoris. præsu 186 lib.4.nu.19. 201
Substitutus enim ad hoc vt excludatur a descendentib. testatoris ex præsumpta eius voluntate, necesse vt ij sint instituti in testamento. ibi.nu.21.
Et an sufficiat, q sint in conditione positi. ibi.nu.22.
Substitutus excluditur per professionem religionis, etiam quando hæres institutus obtulit se episcopo seruaturum regulam monialem, cum ab aliquo monasterio recipi non potuerit. præs.83.lib.4.nu.69. 93
Non procedit autem hoc, quando hæres fuit grauatus his verbis restituere, Si hæres meus decesserit sine liberis, & religionem profiteatur, substituo Caium: & is Caius religionem ingrediatur mortuo iam ipso hærede sine filijs. ibi.nu.70.
Nec procedit, quando hæres grauatus ingressus est monasterium minoritarum. ibi.nu.71.
Substitutus in substitutione vulgari, & fideicom. censetur habere facultatem eligendi qua ex substitutione velit succedere, cum ambæ concurrant eodem tempore. præs.63.lib.4.nu.6. 59
Contra. ibi.nu.10.& 11. eo.
Substitutus in bonis mobilib. & immobilib. quo casu censeatur etiam substitutus in iurib. & actio. præs.54.lib.4.nu.28. 48
Substitutus sub conditione filio instituto, si decesserit sine liberis: admittitur etiam in casu, quo institutus decederet viuo testatore. præsum.65.lib.4. nume.11. 61
Substitutus exemplariter succedit in omnib. bonis quæsitis furioso vndecunque. præs 48.lib.4.nu 11. 42
Substitutio exemplariter nunquid sint restituenda prælegata vnà cum fideicō misso præs.195.lib.4.nu.10. 211
Substituti inuicem, & grauati restituere alteri, non dicuntur substituti inter se per fideicommissum, ad exclusionem substituti post eorum mortē. præs. 70.lib.4.nu.69. 54
Substitutus directò à milite non dicitur cohæres instituti. præsump.108. lib. 4.nu.46. 130
Substitutus pupillo, an & quando præsumatur grauatus restituere etiam bona ipsius pupilli. præs.74.lib.4.nu.1. 72
Quod quando testator eum expresse grauauit restituere hæreditatē, & bona ipsius pupilli, tunc omnia restituere debet. ibi.nu.2.
Idem si non expresse, sed saltem verbis æquipollentibus expressis ipsum grauauit. ibi.nu 3.
Substitutus pupillo censetur grauatus restituere etiam bona pupilli, quando fuimus in dubio, & grauatus fuit compulsus adire hæreditatem ipsius pupilli, cui fuerat substitutus præs 74.lib.4.nu.12. 72
Substitutus pupillo, qui ei successit, potest petere resti. in integrum. præsu.48. lib.4.num.7. 42
Substitutus pupillo non tenetur restituere bona ipsius pupilli, quando testator expressim grauauit ipsum restituere bona sua, & non illa pupilli. præsu.74. lib.4.num.4. 72
Idem si non expressim, sed simpliciter grauauit eum restituere bona sua. ibi. nume.5.
Idem si testator instituit filium pupillum, cui decedenti in pupillari ætate substituit extraneum, quo decedente sine filiis substituit alium extraneum. ibi.num.6.
Quid autem in dubio sit faciendum, maxime cum pupillaris substitutio præcedit, & institutionis onus subsequitur. ibi.nu.7.

I N D E X.

Substitutus pupillariter, quibus in bonis ex præsumpta mente testatoris succedat.pr.48.lib.4.nu.1 42
Substitutus pupillariter censetur in totum succedere testatori, etiam si substitutio facta fuisset in re certa.pr.48.lib.4.nu.4 eo.
Substitutus pupillariter succedit in omnibus bonis pupilli, etiam si testator adiecit aliqua verba restrictiua ad bona sua pr.48.li.4.nu.12 42
Substitutus pupillariter consequitur omnia bona pupilli vndecunque illi quæsita.pr.195.li.4.nu.9 221
Substitutus pupillariter succedit in omnibus bonis vndecunque filio acquisitis, quando testator paganus substituit pup. filio suo legitimo, & naturali.pr.48 li.4.nu.10 11
Substitutus pupillariter tunc non succedit in bonis testatoris, quando pupillaris non continet tacitam vulg.pr.48.li.4.nu.8 eod.
Substitutus pupillariter tenetur legata a pupillo relicta vti æs alienum præstare.pr.102.li.6.nu.39 130
Substitutus pupilla milite potest succedere vel in parte bonorum, vel in totum iuxta voluntatem testatoris.pr.48.li.4 nu.14 42
Substitutus in re certa est loco legatarij.pr.102.li.4.nu.16 129
Substitutus per ingressum religionis excluditur, etiam si hæres institutus sit bigamus a Pontifice tamen dispensatus quando testator substituit hæredi, si sine liberis decesserit.pr.83.li.4.nu.63 93
Idem quando hæres ante ingressum monasterij dispensauit bona fideicómissio supposita in pios vsus.ibi.nu.64
Et idem dicendum non solum in monacho, sed etiam in clerico seculari. ibi.no.65
Substitutus his verbis, si filius meus decesserit in pupillari ætate, dicitur substitutus sub conditione casuali.
Subuasallus non primi mediati, sed secundi subinfeudantis vasallus est, iure communi inspecto.li.3.pr.102 nu.1.& 14 173
Subuasallus inuestituram non a primo, sed immediato domino recipit ibid. nu.5 & 15
Subuasallus domino mediato non præstat releuium.no.7
Et quod si ei præstet, dicitur præstare in subsidium.nu.8
Subuasallus domino mediato non præstat fidelitatis iuramentum.nu.9
Subuasallus subfeudum alienare volens, requirit consensum domini immediati tantum.nu.10
Subuasallus qui ex regni vel loci consuetudine nequit subinfeudari, absq; domini directi licentia, cuius efficiatur vasallus.nu.11
Subuasallum ad sibi seruiendum, primus dominus cogere non potest. lib. 3. præs.102.nu.4 173
Subuasallum non primi, sed immediati domini vasallum factum esse, coniecturis quomodo probetur.li.3.pr.102.nu.14 eod.
A vicinitate scripturæ.nu.15
A consuetudine principis vel domini directi.nu.16
A loci & regionis consuetudine.nu.17
Ab immenso beneficio vasallo in dominum collato.nu.18
A grauitate personæ cui feudum concessum est.nu.19
A gratia & fauore, quo verisimiliter vasallum dominus voluerit cohonestare ob benemerita.nu.30
A consuetudine rei, quæ ita consueuit in feudum concedi.nu.31
Succedens ab intest. vere & proprie non dicitur substitutus a testatore, sed a lege.pr.27 li.4.nu 7 19
Succedentes ab intest, an & quando ex coniecturata mente testatoris, vel eius ficta voluntate succedere dicuntur.pr.27.li.4 nu.1 20
Succedentes ab intestato censentur succedere ex legis dispositione, quæ fingit defunctum ita disposuisse, & ideo dicuntur habere titulum legis.pr 86. lib 4.num.7 97
Succedentes ab intest. habentur tanquam hæredes scripti, & sic improprie, cum vere scripti non sint.pr.27.li.4.nu.14 21
Declara, vt nu.16 17.& seq.
Succedentes ab intest. mulieri, cui vir reliquerat hæreditatem hoc pacto, vt post eius mortem restitueret hæreditatem eiusdem viri cósanguineo, sed de ipsa hæreditate ad libitum disponere posset ad valorem mille, an succedant in dictis mille, muliere prædefuncta intestata.pr.27.li.4.nu.10 21
Succedens per querelam inofficiosi testamenti, vel per contratab. dicitur succedere ab intestato, non autem ex testamento.pr.86.li.4.nu.10 98
Succedere alteri est potius lucrum, quam onus & damnum. præs. 190.lib. 4. nume.22 215
Successio alueoa quæ dicatur.pr 89 li.4.nu.110 108
Successio filij dicitur quid quodammodo matri debitum. præsum.39.libr.4. num.62 37
Successio ab intestato non datur post decimum gradum.præsump.76.lib 4. num.76 78
Successio propria & sua qualiter intelligatur.pr.89 li.4.nu.57 104
Successioni ex testamento quando locus est, cessat illa ab intestato.præs.76. lib.4.nu.97.& 99 79
Successionis ab intestato causa immediata & proxima, est ipsa lex eam deferens.lib.1.q.46.nu.21 23
Successiones ab intestato, a lege sunt introductæ, ex tacita morientium voluntate lib.1.q.46.nu.20 eod.
Successor præsumitur ignorare factum sui antecessoris.præsump. 23. libro 6. num.55 283
Idem in hærede.ibi nu.11
Successorum sanguinis appellatione non veniunt agnati transuersales & sic fratres.pr.89.li.4.nu.59 104
Summa maior continet minorem.pr.110.lib 4 nu.33 135
Suitas nunquid tollatur datione cohæredis extranei.pr.37.li.4.nu.8 32
Suorum appellatione qui veniant.pr.70.li.4.nu.36 67
Suorum appellatione veniunt agnati ad differentiam extraneorum vsque ad septimum gradum.pr.89.li.4 nu.58 104
Supellectilis nomine quid veniat in legato ex præsumpta mente testatoris. pr.160.lib.4.nu.1 176
Quod aliquando veniunt massaritiæ domus ex communi vsu loquendi in aliquibus locis.ibi nu.2
Et aliquando mobilia domus.ibi.nu. 3
Et quandoque vtensilia domus.ibi.nu.4
Supellectilis nomine quænam contineantur.pr 160 li.4.nu.6 176
Quod veniunt capsæ & armaria, nisi sint vestium vel librorum.ibid.nu.12 eodem.
Et veniunt etiam vasa cristallina & murrhina.ibi.num.15
Et veniunt rhedæ & sedularia.ibi.nu.16
Et veniunt tapeta, stragulæ, & toralia.ibi.nu.7
Et veniunt aulea.ibi.nu.19
Supellectilis nomine non veniunt animalia, & si nomine mobilium aliquando contineantur.ibi.nu 20
Nec veniunt vestes nec libri ibi.no.21
Nec capsæ aut armaria in quibus reponuntur vestes aut libri. ibi.nu.22
Nec tapeta & lintea, quibus insternuntur vehicula.ibi.nu.23
Nec pugillares & codices.ibi.nu.24
Nec venit escarium, nec penulæ & togæ.ibi.nu.26
Nec argentum potorium.ibi.nu.27
Nec baltheum argenteum, nec argentum infectum.ib.nu.28
Nec vasa ænea salientis aquæ posita.ibi.nu.29
Nec habitatio in qua ipsa supellex est ibi.nu.30
Nec veniunt ea quæ etsi sui natura inter supellectilia poni possunt, attamen loco supellectilis testator non habuit, sed artificij causa eis vsus est ibi.nu.33
Superfluum id non dicitur, quod in aliquo casu habeat locum & aliquid operatur.pr.40.li 4 nu.16 39
Superioris auctoritas interposita omnem suspicionem tollit, & purgat. pr. 78.lib.6 nu.4 324
Superstitiosi inter sortilegos connumerantur.pr.6.li 5.nu.26 245
Supra, dictio, quomodo exponatur.li 3.pr.6.nu 31 245
Superficiario pensionis remissionem fieri, ob superficiei ruinam.li.3.pr. 104. num.11 181
Supprimens secum contrahenti qualitatem suæ personæ priuilegiatæ dolum committere censetur pr.7.li.5.nu.74 241
Suspicio est minor ipsa præsumptione.pr.61.li.6 nu 8 314
Suspectus de crimine ob leuem præsumptionem inquiri potest. lib. 1. quæst. 87.num.6 32
Suspicio est passio animi aliquid firmiter non eligentis, vel animi motus ad aliquid cum vehementi turbatione secundum Bald.lib.1.quæst.7.numero 41.& 42 4
Suspicio est opinio mali ex leuibus indicijs procedens secundum Ciceroné. ibi.num.43
Suspicio secundum Bar quid sit.ibi.nu.44
Suspicio species est quædam probationis inducens a[illegible]um iudicis ad aliquid credendum.ibi.nu.45
Suspicio ab Alex. Alensi, in temerariam, violentam, leuem & probabilem diuiditur.ibi.nu.46
Suspicio habet tres gradus.no.47
Suspicio quæ dicatur temeraria.nu.50
Suspicio secundum Saly.& Maynerium quid sit.nu 51
Suspicio in crimine hæresis, secundum tres casus distinguitur.lib.1.quæst.100 nume.1 49
Suspicio leuis non est sufficiens, vt quis habeatur pro hæretico.ibid.nu.1
Suspicio vehemens in hæresi quæ sit.nu.7
Et quos habeat effectus.nu.11
Suspicio vehemens oritur etiam ex grauissimis criminib. longe ab hæresi distantib.nu.8
Suspicio violenta in hæresi quæ sit, & quem habeat effectum.ibi.nu.14.& 15
Suspicionis gradus primus quis sit.lib.1.q.7.nu.48 4
Suspicionis gradus secundus.ibi.nu.52
Suspicionis gradus tertius.ibi.nu.56
Suspicionem esse quid minus ipsa præsumptione.li,1.q.5.nu.7 3
Suspicionem vehementem æquiparari præsumptioni, non est verum. lib.1.q. 7.num 55 5
Suspicionibus ex multis conficitur atque caussatur præsumptio.lib.1.quæst.7. nume.54 eod.
Suum iactare nemo velle præsumitur.li.3.præs.116.nu.21 201
Suus, pronomen quomodo accipiatur, & quot modis, & qui dicantur sui. pr. 89.lib.4.nu.67 105

T.

Tabulæ quæ insitra appellant, qua significatione capiantur.li.1.q.1.nu.8.1
Et quales illæ debeant esse.ibi nu 9.
Tacere est medium tenere, inter consentire vel dissentire. li.3.pr.42 num.12. 147.& nu.22 eo.
Quod declaratur.nu.23.& plura de hoc pr 99.per 101.lib.6 133
Tacens in multis casib. videtur consentire.li.1.q.23.nu 12 11
Tacens in iudicio habetur pro consentiente.li 2.pr.46.nu.2 73
Tacens diu, iuri suo dicitur tacite renunciare.lib.3.pr.135.nu.6 217
Tacens cósentire vi, quádo cú potuisset non contradixit.li.3.pr.116.nu.2.189
Tacens habetur pro consentiente, quando vltra taciturnitatem interuenit aliquis actus positiuus.li 3.pr 9.nu.20 118
Tacens, & non respondens ei, qui rumorem spargi asserit, delictum fuisse ab ipso commissum indicium ad torturam facit.li.1.q.89.nu.129 43
Tacens dissentire di, cum de eius damno agitur.li 3.pr.42.nu.10 147
Tacens vbi de damno agitur dissentire, vbi de commodo consentire præsumitur.li.3.pr.42.nu.24 147
Tacens an & quando consentire præsumatur.pr.99.li.6.nu.1 333
Plura de tacente, & taciturnitate.pr.99 per 101.lib 6 133
Taciti & expressi non est par virtus.pr.39.li.4.nu.39 36
Taciti & expressi eadem est virtus.pr.89.li.4.nu.140 109
Taciti & expressi eadem est virtus, quod procedit quando tacitum inest præcise, & simpliciter, secus si limitate.pr 40.lib.4.nu.8 39
Et quo alio casu procedat d.reg.ibi.nu.9.& 10
Tacitum expresso plus non debet operari.li.3.pr.12.nu.75 124
Taciti, & expressi par est virtus.li.1.q 49.nu.2.26.& li.5.pr.56.nu.41 157
Taciturnitas non infert consensum, vbi de amissione iuris sui agitur. li. 3.pr. 29.num.90.136.de taciturnitate plura.pr.99.per ter.lib.6
Talis quis hodie præsumitur, qualis olim fuit.pr.32.li.5.nu.2 260
Taxatiua habet vim exclusionis.li.2.pr.18.nu.14 60
Telo vel gladio visus in loco, alijs concurrentibus, vt fama vel inimicitia, indicium torturæ facit.li 1.q.89 nu.100 43
Tempus triplex est.lib.1.q.24.nu.1 12
Tempus nec modus est obligationis inducendæ, nec inualidæ conseruandæ. lib.3.pr.131.nu.26 207
De quo tamen tempore id intelligendum.nu.55 eod.
Tempus quod dicatur antiquum in sententia, iudicis est arbitrari.lib.2.pr.68. nume.19 89

Tempus præteritum maxime valet in iudicijs.li.1.q.12 nu.6 7
Tempus præsens habet connexitatem quandam,cum præterito. lib. 1.q.24. num.44 12
Tempus deducens id probare debet,& an id semper verum sit. li.2.præs. 50. nu.19.& 20 76
Tempus immemorabile vim priuilegij obtinet,concessi a principe, ex certa scientia.li.3 pr.131.nu.43 207
Item vim pacti obtinet.nu.44
Tempus immemorabile sufficit ad inducendum obligationem etiam contra ecclesiam absque aliquo alio titulo ibi nu.45
Neque tituli allegationem necessariam esse.nu.46
Exceptis tamen casib.enumeratis.nu.47 & 48
Tempus immemorabile habere vim tituli,non procedit , quando de titulo vitioso appareret.li.3.pr.131,nu.49 207
Tempus longissimum veluti 30.vel 40.anno. ad inducendam obligationem sufficere.nu.51
Tempus quo dispositio sumit effectum attenditur in quolibet actu. pr. 201. nu.90.lib.4 232
Tempus quod datur iudicatis,etiam si sit in sententia expressum , dicitur tñ terminus legis non hominis.& quæ sit ratio li.1.q.46.nu 10 23
Tps quatuor mensium concessum danato ad soluendū est dispō legis.ib.n.17
Temporis cursus immemorabilis operatur vt id quod vitiosum præsumi poterat,validetur,& de vitio eius latenti,non sit amplius quærendum. lib.3 pr.131.nu.42 207
Temporis cursus actionem tam personalem quam realem tollit.li.3 pr.135 nume.5 217
Temporis longissimi cursus,vim legis habet.li.3.pr.130.nu.9 204
Temporis,& loci diuersitas præsumitur potius , quam quod instrumentum non sit verum.li.2.pr.44.nu.4 72
Temporis quantitas,ignorato eius initio cognosci non potest.lib.2.præs.51. nume.32 79
Tempore qui liberatur.similis est ei qui satisfacit.li.3.pr.135.nu.4 217
Tempus an debeat ille probare,qui in illo fundamentum constituit. pr.104. lib.4.nu.4.6.11.& seq. 125
Tempus agnoscendi bonorum possessionem vtile censetur , & ignoranti nō currit,sed serente pr.104.li.4.nu.7 eod.
Termini positi ab homine sunt quidem mutabiles, sed qui sunt a natura secus.pr.43.li.6.nu.2 297
Territorium dr̄,id quod extra muros castri continetur.li.3.pr.97.nu.3 174
Territorium existens intra,fines feudi feudale non præsumi, si possideatur a priuato,li.3.pr.100.nu.6 176
Territorium sine iurisdictione,& iurisdictionē sine territorio consistere.lib. 3.pr.97.nu.6 174
Tertius pro suo interesse appellans,vel petens in integrum restitui, quomodo sententiæ exequutionem impediat.li.2.pr.47.nu.4 74

Testamentum quid sit, & quotuplex, & quando perfectionem habere præsumatur.

Testamenti appellatione continetur quelibet vltima voluntas.pr.3.li.4.n.7.4
Testamentum dicitur esse quid indiuiduum,& capit vires ab vltimo puncto pr.5.li.4.nu.5 5
Testamentum valde differt a codicillo,& in quib pr.3.li.4.nu,1 4
Testamentum aliud est in scriptis,aliud nuncupatiuum, vtriusque autem diuersa est forma.pr.2.li.4.no.1 3
Testamenti nuncupatiui forma.pr.2.li.4 nu.6 3
Testamenti in scriptis forma.pr.2.li.4.nu.3 3
Testamentum in scriptis,an & quando possit valere vt nuncupatiuum. pr.2. lib.4.nu.14 3
Et an & quando corruat in totum.ibi.nu.15 eod.
Testamentum in scriptis si caret aliqua solemnitate,puta vnius testis subscriptione.vel sigillo,an corruat,an vero valeat vt nuncupatiuum. pr.2.lib.4. nu.6.& 7 eo.
Testamentum in scriptis vel nuncupatiuum concedere , an & quando quis voluisse præsumatur pr.2.per tot.lib.4 eod.
Testamentum & matrimonium quo casu patificentur, & æque sint fauorabilia.pr.10.li.4.nu.16 10
Testamentum incipit habere perfectionem a tempore mortis testatoris.pr. 21.li.4.nu.19.26.& seq. 16
Testamentum recipit vires & perfectionem tempore mortis testatoris , & tunc confirmatur.pr.122.li.4.nu.7 144
Testamentorum pluralitas non præsumitur,nisi probetur.præsump.15 lib.6. nume.6 278

Testamentum an & quando censeatur metu confectum, & quando arguatur imperfectum, & qui possint condere testamentum.

Testamentum an & quando præsumatur sponte vel metu confectum.pr.11 lib.4.nu.1 11
Testamentum non præsumitur metu confectum,etiam quod testator confecerit illud in carcere,in quo fuerat alia de causa,quam vt testaretur , detrusus,pr.11.li.4.nu.3 eod.
Extende,etiam si institutus fuisset hæres aliquis princeps , vel persona potens.ibid.nu.4
Secus si princeps consueuit inferre metum,& minas exequi. ibi.nu.5
Testamentum metu esse confectum an satis sit probatum, si testator condito testamento statim affirmauit,se metu confecisse testamentum illud.pr. 11.li.4.nu.7 11
Et quid si in testamento adest clausula , quod scilicet non metu,sed sponte testatus est.ibi.nu.8
Testamentum grauiter ægrotantis,& molestiis & minis affecti an præsumatur metu factum,pr.11.li.4 nu.9 11
Et quid si ob nimiam reuerentiam sit restatus est.ibi.
Testamentum nunquid arguatur imperfectum conditionis omissione,quoad institutionem & substitutionem.pr.5.li.4.nu.6 5
Testamentum multis modis,& in multis casibus potest probari imperfectū, & enumerantur.pr 5.li.4.nu.4.& seq. eod.
Testamentum an & quando perfectum & absolutum præsumatur. pr.5. li.4. per tot.6.& seq.
Testamenti perfectio præcipua a voluntate testãtis dependet.pr.5.li.4.n.1.5
Testamenti publicatio an sit necessaria ad perfectionem ipsius.pr.5.lib.4. nume.7 eod.
Testamentum si non fuit perfectum testatore morte præuento,an ex eo declaretur qualis fuerit ipsius voluntas.pr.15.li.4.nu.6 12
Et an possit peti publicatio d.testamenti.ibi.
Testamentum an præsumatur ab aliquo conditum,cum testamenti sit quid facti.pr.1.lib.4.nu.1 1
Testamentum in dubio non præsumitur confectum,cum sit quid facti.pr.14. li.6.nu.13 278
Testamentum condere,vel codicillos conficere,an & quando quis præsumatur.pr.3.li.4.per tot, 4

Testamentum qualiter confirmetur: an & quando sit validum vel inualidum.

Testamentum morte testatoris confirmatur.pr.40.li.4.nu.12 39
Testamentum confirmatur, etiam si non constet ipsum testatorem testari voluisse,cum interrogatus a notario vel a priuata persona respondeat talem suum hæredem esse velle.pr.8.li.4.nu.16 9
Et reprobatur Iasonis opinio ibi.
Testamentum robur obtinebit, etiam, quod testator a consanguineis vexatur,vt eos hæredes faciat , interrogatus an velit Caium extraneum instituere,respondet,velle.pr.8.li.4.nu.18 8
Testamentum confirmat codicillos.pr.124.li.4.nu.4 145
Testamentum an & quando validum & iure confectum præsumatur. pr.10. lib.4.nu.1 9
Testamentum in dubio pronunciari debet,vt valeat.pr.141 li.4.nu.40 162
Testamenti ad validitatem an sit necesse,quod notarius adhibeatur & rogetur.pr.8.li.4.nu.15 8
Testamenti validitas vbi in dubium reuocatur,ante omnia quæritur , an testator fuerit habilis ad testandum,deinde an testamentum habeat debitã formam.pr.13.li 6.nu.4 277
Testamenti validitas vel inualiditas non pendet a corporis valetudine,sed a mentis sanitate.pr.8.li.4.nu.25 9
Testamenti pro validitate an & quando non præsumatur.pr.12.li.4.nu.17.& per tot. 9.10
Testamentū vt valeat,debet sumi illa interpretatio,qua sustineatur,nisi verba testatoris repugnent,vel nimis improprientur.pr.12.li.4.nu.24 17
Testamentum valet,etiam si interrogatio sit facta a persona suspecta. pr. 8. lib.4.nu.20 9
Idem si ad alterius interrogationem est conditum, & sit reuocatorium alterius iam conditi ibi nu.21 eod.
Testamentum ratum censetur,si testator interrogatus,an faciat Caium hæredem,& respondeat,sic,non repetendo eius nomen.præsump.8.lib.4.nu.23. eodem.
Testamentum præteritione filij redditur nullum, at præsumitur testator velle suam dispositionem valere.pr.116.li.4.nu.25 141
Testamentum inualidum censetur,quando testator non est liberæ mentis vt quia timet eos,sub quorum est custodia,etiam si constet,ipsum velle testari.pr.8.li.4.nu.29 8
Et fortius hoc procedit,quando non constaret,ipsum voluisse testari.ibidem numero 39.eod.
Testamentum præsumitur inualidum,quando si præsumeretur validum insurgeret magna inæqualitas inter testatoris filios.præs.10.lib.4.nu.35. 10
Testamentum infirmatur,quando interrogatio est facta a personis suspectis, vel conditum est a notario suspecto,vt quia omisit solemnia in testamente adhibenda.præs.8.lib.4.nu.40. 9
Testamentum illius,qui non est sanæ mentis,non valet.præs.8.lib.4.nu.31. 8
Extende etiam si testator instituisset consanguineos.ibi nu.32. eod.
Quid autem si testator verè & propriè non est mente insanus,sed dubitatur ibid.nu.33. eod.
Et quomodo cognosci possit testatorem ita voluisse testari,ita vt valeat testamentum,& quæ sint signa.ibi.nu.34.36.37.& seq.eo.
Testamentum factum in fraudem legis est penitus nullum. præsump. 10.libro 4 nume.31. 10
Idem si resultaret delinquendi occasio.ibi.nu. 32.
Idem si voluntas testatoris esset adeo perplexa , vel sciri vel cognosci non possit,quid disponere voluerit.ibi.nu.33.eod.
Et quæ perplexitas possit causari in testamentis.ibi.
Testamentum interrogati ab eo , qui accessit cum testamento scripto , & eo lecto dixit,facis ita : non valet,etiam si testator respondeat quod sic.præs. 8.lib.4.nu.39. 9
Testamentum quod forma debita caret,nullum reputatur.præsump.10.libro 4.nume.22. 10
Item si repugnat præsumpta mens disponentis in contrarium.ibi.nu.23.eo.
Testamentum illius qui sanæ mentis existit,licet corpore infirmo,ad interrogationem alterius valet,cum ignoratur, quem hæredem facere velit. præs. 8.lib.4.num.24. 8
Extende,vt nu.26,27.& 28.eod.
Testamentum nuncfactum non valet quo ad liberos,ad pias autem causas valet.præs.189.lib.4.nu.135. 215

Testamentum quando præsumatur dolosum, & quando dicatur carere debitis solemnitatibus.

Testamentum an & quando præsumatur dolo confectum.præs.12.lib.4. nu.1 & per tot.11.& seq.
Testamentum præsumitur dolosum ,quando à notario, qui suadentibus hæredibus institutis conscripsit testamentum, noctis tempore , non fuit expressum,qua hora noctis testator ita disposuerit.præs.12.lib.4.nu.6. 11
Testamentum redditur suspectum,quando hæredis institutio facta fuit ad interrogationem eius,qui adduxit notarium & testes,& effecit,vt institueretur præs.12.lib.4.nu.3. eod.
Testamentum caret omni suspicione , si postquam est confectum a notario, interrogetur testator,an hæredem esse velit scriptum in testamento,& ipse coram testibus respondeat velle præs.8.lib.4.nu.9. 7
Extenditur,vt nu.10.14.15.16.18.19.20.21.& 23.
Testamentum confectum noctis tempore sine tot luminibus quibus manifeste cognosci possit & discerni ipsius testatoris persona ac testium, præsumitur dolo factum.præs.12.lib.4.nu.5. 11

Tria

Tria enim lumina sunt adhibenda tempore noctis.ibid.

Testamentum an & quando præsumatur solemne.præs.9.lib.4.nu.1. 9

Testamentum carens solemnitatibus, quæ a iure requiruntur, non præsumitur validum.præs.10.lib.4.nu.18. 10

Nec meretur nomen testamenti.ibid.nu.20. eod.

Testamentum carens aliqua solemnitate non præsumitur falsum quo ad testatorem & hæredes, sed quo ad notarium præs.9.lib.4.nu.4. 9

Testamentum quando prima facie apparet vitiosum in aliquo, præsumitur nō solemne.præs.9.lib.4.nu.3.

Contra Testamentum iudicatur, quando maior numerus audoctorum stat aduersus ipsum testamentum. Barba. contra, & male. præsumpt. 10. libr. 4. nume. 14. & 15. 10

Testamentum an & quando aliud tollat.

Testamentum primum in dubio non reuocatur per secundum minus solemni & inualidum.præs.173 lib.4. nu.24. 189

Testamentum primum non rumpitur per secundum, in quo filius spurius fuit hæres institutus.præs.4.lib.4.nu.17. 5

Testamentum primum habens clausulas derogatorias tollitur per secundum simplex præs.8 lib.4.nu.22. 8

Testamentum primum si fuerit reuocatum per secundum an ex dictis & dispositis in primo declarentur verba dubia secundi. præsumptio. 15. libr. 4. nume. 5 12

Testamentum secundum tollit primum ipso iure. præsumptio. 165. libro 4. nume. 28. 180

Et id etiam si expresse non reuocetur primum. præsumptio. 166. eod. libr. nume. 15. 181

Testamentum cum clausula derogatoria ad futura confectum an & quando per secundum testamentum reuocatum præsumatur. præsumptio. 166. lib 4.num.1. 181

Et an secundum testamentum tollat primum habens clausulam derogatoriam expressam conceptam verbis generalibus.ibi.nu.9.

Quod necessario in secundo testamento debet fieri mentio primi. ibidem nume. 10.

Et quid si primum testamentum habet clausulam derogatoriam verbis specialibus conceptam.ibi.nu.11.& seq.

Testamentum secundum vt tollat primum habens clausulam derogatoriam ad futura etiam si sit vnicum, debet continere specialem derogationem. ibid.nu.25.

Et confutatur opinio Bart. facientis differentiam inter vnicū testamentum & plura.ibid.nu.26.

Confutatur quoque consideratio Socini in §. in legatis. leg. si mihi & tibi. de leg.1.ibi.nu.27.

Testamentum secundum habens clausulam codicillarem non derogat præcedenti habenti clausulam derogatoriam ad futura testamenta.ibid.nu.28.

Testamentum primum reuocatur per secundum habens clausulam derogatoriam specialem etiam quando vltra eam in primo adiecta esset clausula derogatoria.ibi.nu.29.

Testamentum primum habens clausulam derogatoriam non tollitur per secundum etiam si testator scit & memoriæ tenet tenorem primi, nisi fiat specialis derogatio: non est autem necessaria singularis, & indiuidua.ibid. ibid.num 31.

Testamentum secundum reuocat primum habens clausulam derogatoriam, quando illa fuit apposita præter testatoris consensum.ibid.

Idem quando clausula derogatoria apposita in primo testamento esset impossibilis.ibid.nu.33. 82

Idem quando constat alio modo testatorem voluisse mutare testamentū, & præcedentis pœnituisse.ibi.nu.34.

Idem si superuenit aliqua noua causa, qua verisimiliter præsumatur testatorem mutasse voluntatem, etiam si non sit facta specialis nominatio. ibi. nume. 37.

Idem quando in secundo testamento est aliquis hæres institutus valde dilectus a testatore etiam nulla in eo mentione facta clausulæ derogatoriæ. ibid.nu.42.

Testamentum si continet clausulam derogatoriam non solum conceptam verbis specialibus sed etiam alijs amplioribus corroboratam, vt tollatur per secundum post cōfectum requiritur derogatio specialis amplioribus & efficacioribus verbis concepta.præs.166.lib.4.nu.59. 183

Et quomodo tollatur per secundum, si non habet clausulam derogatoriam expresse, sed in eo a lege tacite subintelligitur. ibidem numero 60. & sequenti.

Et si non habet clausulam prædictam expresse, sed tacite tantum & subintellectam non quidem a lege, sed ab homine, vt tollatur per secundum nunquid requiratur specialis derogatio.ibi.nu.64.

Testamentum conditum a patre inter liberos tacite censetur habere clausulam derogatoriam ad aliud sequens testamentum inter extraneos confectum.præs 166.lib.4. nu.61. 184

Et si ipse pater conficit secundū testamentum nunquid adijcere debet clausulam specialem derogatoriam ad primum inter liberos confectum. ibid. nu.62. vbi late consideratur.

Testamentum secundum conditum post decennium a primo iam condito habente clausulam derogatoriam ad futurum etsi non contineat clausulā specialem derogatoriam ad præcedens, illud tenens tollit.præs.166. libr.4. nume.44. 183

Idem quando in secundo testamento dixit testator, se velle ipsum secundū testamentum præcise valere: absque enim alia clausula derogatoria præsumitur sublatum præcedens habens clausulam specialem derogatoriam ad testamenta sequentia.ibi.nu.45.

Testamentum secundum habens clausulam, Cassum, & irritum decernens quodcunque aliud testamentum a me conditum, quo non obstante volo hoc testamentum omnino valere: tollit omnino primum habens clausulam derogatoriam ad futurum.ibi.nu 47.

Idem quando testator voluit, secundum testamentum valere omni modo & forma, quibus melius valere potest.ibi.nu.48.

Idem quando in secundo inserta est clausula, Volo istud testamentum penitus valere, non obstante alio testamento quoquo modo per me facto, & imprecor mala cuicunque hanc meam voluntatem impugnanti. ibid. nu.50.

Idem quando in secundo testamento apposita est pœna ei contrafacienti. ibid.nu 51.

Idem quando testator post primum testamentum habens clausulam specialem derogatoriam confecit codicillos, in quibus clausulam illam expresse reuocauerit & deinde secundum testamentum condidit, in quo nullam fecit mentionem illius clausulæ derogatoriæ.ibid nume.52.

Idem quando testator coram principe, vel apud acta confecit secundum testamentum.ibi.nu.53.

Idem quando in secundo testator dixit testamen. & hanc esse volo meam vltima voluntatem, &c.ibi.nu.54.

Idem quando in secundo testamēto adiecta fuit huiusmodi clausula, Et prædictus testator voluit hoc suum testamentum extendi debere ad consilium sapientis. ibidem nume. 55. & 56. vbi late disputatur & conciliantur opiniones.

Idem quando testator dixit, se cassare primum testamentum ex certa scientia.ibid.nu.57.

Idem quando testator leuari fecisset ex prothocollo notarij exemplum seu authenticum secundi testamenti & illud in arca propria recondidisset. ibid.nu.58.

Testamentum secundum confectum inter liberos vim habet clausulæ specialis derogatoriæ ad tollendum præcedens testamentum continens clausulam derogatoriam ad futura.præs.166.lib.4.nu.39. 181

Et conditum ad pias causas reuocat primum habens clausulam derogatoriam ad futurum etiam si sit conditum sine clausula expressa derogatoria. ibid.nume.40.

Procedit enim a pari causa testator inter liberos.ibi.nu 41.

Testamenti vires.

Testamento plus est fauendum, quam filio exhæredato.præsumpt.10.libro 4. nume.11. 10

Testamenti vna pars per aliam declaratur.præs.71. lib. 4. num.18. 69. & præs. 134.lib eo.nu.9. 153

Testamenti verba præsumuntur prolata in casu possibili, non autem in impossibili.præs. 10.lib 4.nu.4. 9

Testamentū occultans & supprimēs, donec filius exhæredatus moreretur ne posset agere de inofficioso, contra iura id egisse dicitur.pr.3.li.5.nu.94.242

Testamentum producens confectum cum debita forma a minore 25. anno, non tenetur probare eum fuisse maiorem anno.14. præs.13.lib.6.nu.2. 277

Testamentum ad pias causas solis coniecturis & præsumptionibus firmum manet: imo solum testatoris nutum sufficere. præsumptio. 19. libro 4. numero 13. 15

Testamentum cæci cum tot solemnitatibus commemoratis in l. hac consultissima. C. qui testa.fac.poss.confici debeat.præs.6.lib.4.nu.1. 6

Et nunquid non seruatis dictis solemnitatibus subsistere possit. ibid.nu.2.

Testamentis duobus confectis, quorum primum ignoratur cōfectum, quod nam primo vel secundo loco confectum præsumatur. præsumpt.13. libr.4. nume.1. 11

Testamentum factum ab eo, qui habet dilucida interualla, præsumitur potius factum tempore sanæ mentis, quam quando furore agitabatur, si est solemniter conditum.præs.45.lib.6.nu.67. 300

Testamentum fratris, in quo pro parte instituta est persona honesta, & pro altera turpis, quo ad honestam sustinetur, quo ad turpem rumpitur querela inofficiosi.præs.89.lib.4.nu.146. 110

Testamentum, in quo est apposita hora, præsumitur fauorabilius illo, in quo scripta non est.præs.13.lib.4.nu.5. 11

Testamentum confectum ad alterius interrogationem an & quando valeat. præs.6.lib.4.nu.3. 6

Testamentum seu hæredis institutio ad alterius interrogationem factum & quando præsumatur facta voluntate testatoris, & quando iure sustineatur & valeat.pr.8.lib.4.nu.13.& per tot.& seq. 7

Testamentum, irritum, & testamentum nullum defectu solemnitatum nunquid differant pr.15 lib.4 nu.3. 12

Testamentum irritum ob capitis diminutionem sine dubio declarat, qualis fuerit ipsius testatoris voluntas.præs.15.lib.4.nu.7. eo.

Testamentum conditum a marito ad vxoris interrogationem an valeat. pr. 8.lib.4.nu.41. 9

Testamentum militis ad literam intelligi debet, & nullam admittit interpretationem.præs.69.lib.4.nu.81. 105

In Testamento militis coniecturæ admittuntur.præs.108.lib.4.nu 50. 131

Testamentum nuncupatiuum, & testamentū in scriptis an æquiparentur quo ad correctionem Iustinianam de inscribendo nomen hæredis manu testatoris.præs.8.lib.4.nu.5. 7

Testamentum patris confectum duobus testibus tantum adhibitis, in quo filij sunt instituti vna cum extraneo, quo ad filios valet, secus quo ad extraneum.pr.89.lib.4.nu.145. 110

Testamentum a patre inter liberos coniecturis sustinetur. præsumpt.19.lib.4. nume.11 15

Testamentum patris vel matris inter liberos, quibus indicijs & coniecturis constat.pr.7.lib.4.nu.1 & per tot. 6.& seq. 6

Et quæ coniecturæ sufficiant.ibi.nu.2.

In testamento a patre condito inter liberos intelligitur clausula codicillaris.pr.59.lib.4.nu.15. 49

Testamentum Venetijs conditum cum duobus testibus valet.præsumptio.4. lib.4.num.3. 4

Testamentum vel confectum, vel reuocatum, septem testibus probari debet. lib.1.q.51.nu.6.& 7. 27

Testamentum in veritate conditum non sufficit, nisi solemniter id factū appareat.lib.1.q.80.nu.12. 36

Testamentum ex defectu voluntatis inualidum, neque etiam fauorē piæ causæ obseruari.lib.4.præs.131.nu.10. 206

Testamentum nullum de iure ciuili, ob solemnitates non obseruatas, nō etiā obseruari in foro animæ lib.1.q.80.nu.28. 36

Testamentum occultatum præsumitur falsum. libro 2. præsumptio. 91. numero 5. 102

Idem de emancipatione.nu.6.

Testamenti pars vna, declarat aliam.lib.3.præs.30.nu.28. 138

Testandi facultatem nemo sibi auferre potest.pr 166.lib.4.nu.4. 181

Testari est animum suum declarare.pr.104.lib 4.nu.13. 125

Testari sana mente is dicitur, qui animæ suæ, & de se benemeritis consulit, etsi ad alterius interrogationem id fecerit.pr.8.lib.4.nu.35. 8

Testari qui potest secundum ius commune & secundum ius speciale, an & quando præsumatur testamentum condidisse vel vno vel altero modo.pr. 4.lib.4.num.5. 4

Testari prohibitus, censetur etiam prohibitus codicillari. præsumptio. 3. lib. 4. numero 8. 4

Testator qualis præsumatur, & quando præsumatur voluisse decedere intestatus, & quando dicatur dolo inductus ad testandum.

Testator & hæres idem reputantur, & duo connexa censentur. præs. 36. lib. 4. nume. 23 30
Testator & hæres vna & eadem persona censentur, & quando non. pr. 109. lib. 4. num. 61 134
Testator non præsumitur immemor salutis æternæ. pr. 29. li. 4. nu. 2 21
Testator nunquam præsumitur considerasse talem euentum, consideratur tamen, vt illi, si fieri potest, prouideatur pr. 70. li. 4. nu. 64 83
Testator non præsumitur alienas successiones suis anteponere. præsum. 89. li. 4. num. 75 105
Testator non præsumitur voluisse anteponere alienam salutẽ suæ propriæ. pr. 186. li. 4. nu. 17 201
Testator quos priore loco vocauit, magis dilexisse præsumitur. pr. 189. lib. 4. nume. 138 211
Testator vocans eos quos summopere diligebat, præsumitur velle adhibuisse clausulam codicillarem pr. 31 lib. 4. nu. 17 22
Testator censetur magis diligere institutum quam substitutum. pr. 108. lib. 4. nume. 4 129
Testator si confessus est, se fuisse vsurariũ, fit interpretatio, quod semper fuerit, ad hoc vt hæres compellatur ad restitutionem. præsum. 2. lib. 5. num. 42. & sequen. 239
Et si dixit se teneri ad restitutionem vsurarum a multis extortarum, non fit interpretatio, quod ipse extorserit, sed quod ab alio extortæ ad eum peruenerint. ibi. nu. 48
Testator præsumitur velle decessisse intestatum, quando inter testamenti confectionem, & posthumi natiuitatem tantum tempus intercessit, quod posset esse inducta obliuio dicti testamenti, in quo præteritus sit posthumus. pr. 32. li. 4. nu. 16 24
Idem quando testator, iam condito testamento, & nato posthumo diu superuixit non mutato testamento, sed tamen declarauit velle posthumum sibi esse hæredem vel voce, vel scriptis. ibi. nu. 17
Idem econtra si declarauit contenta in testamento velle habere locũ ibi. vbi aliæ coniecturæ considerantur in vtroque casu. ibi.
Testator non potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. pr. 141. lib. 4. nu. 22 161
Testator si immodicis persuasionibus adductus testatus est, præsumitur dolo inductus. pr. 12. lib. 4. nu. 8 11
Testator, qui omisit illum hæredem facere, quem iure quodammodo instituere tenebatur, cum alium instituit, præsumitur dolose id fecisse. pr. 12. li. 4. num. 10 eod.
Testatoris dispositio tunc demum ex falsa causa finali vitiatur quando ex eius expressione clare apparet de errore testatoris, secus quando expresse non constaret, sed solum tacite. pr. 24. li. 4. nu. 19 18

Testatoris voluntas qualis censeatur, & qualiter interpretari debeat, & ad quæ extendatur.

Testatoris voluntas & dispositio, an & quando præsumatur legi conformis ex præsumpta eiusdem mente. pr. 201. li. 4. nu. 1 235
Testatoris voluntas præsumitur legi conformis. pr. 21. li. 4. nu. 35 17
Testator præsumitur velle, suam dispositionem esse conformem iuri communi. pr. 63. li. 4. nu. 3. 59. & pr. 79. li. eo. nu. 9. 84 & pr. 95. eo. lib. nu. 15. & seq. 113. & pr. 109. lib nu. 39 133
Testatoris voluntas pro lege est habenda. pr. 67. li. 4. nu. 31 63
Testator præsumitur voluisse suam voluntatem esse iure communi conformem, & dispositioni legis & statuti. pr. 161. li. 4. nu. 25 63
Testator præsumitur velle suam voluntatem esse legis dispositioni conformem. pr. 75. li. 4. nu. 9. 73. & pr. 78. eo. li. nu. 33. 82. & pr. 81. li. eo. nu. 6. 83. & pr. 86. lib. eo. nu. 15 98
Testator præsumitur velle se conformare cum dispositione legis. præs. 56. lib. 4. num. 9 50
Testator præsumitur velle suam dispositionem esse conformem statuto & legi municipali. pr. 94. li. 4. nu. 16 5 112
Testator præsumitur semper velle suam dispositionem valere omni meliori modo. pr. 2. li. 4. nu. 17 3
Testatoris voluntas vbi est dubia, non attenditur, vt recedatur ab eo, quod est certum. pr. 67. li. 4. nu. 4 63
Testatoris voluntas est ambulatoria vsque ad mortem. præsump. 50. libro 4. nume. 4 43
Testatoris voluntas præsumitur conformis consuetudini testandi & sic legi. pr. 11. li. 4. nu. 4 22
Testatoris voluntas vt coniecturari possit, considerari debet tempus conditi testamenti. pr. 70. li. 4. nu 41 53
Testatoris voluntas in conditionibus magis inspicitur quam verba. pr. 78. lib. 4. nume. 13 81
Testatoris verba in dubio sunt intelligenda secundum tempus, quo prolata fuerunt pr. 194. li. 4. nu 4 219
Testatoris voluntas quando præsumatur perfecta. pr. 5. li. 4. nu. 2 5
Testatoris præsumpta voluntas totum facit pr. 165. li. 4. nu. 2 199
Testatoris voluntas est interpretanda secundum id quod testator ipse credebat, non autem secundum, quod erat in veritate. pr. 26. li. 4. nu. 31 20
Contra, nu. 32
Testatoris voluntas interpretatur secundum tempus quo dispositio applicatur ad actum habita tamen relatione ad tempus conditi testamenti. præs. 40. lib. 4. nu. 3 38
Testatoris voluntas interpretatur ita, vt comprehendat casum, de quo si fuisset interrogatus, respondisset se ita disponere velle. præsumptio. 2. libro 4. num. 18 3
Testatoris dispositio & mens est ita interpretanda, ne delinquendi occasionem præbeat. pr. 164 li. 4. nu. 2 178
Testatoris verba debent intelligi, & interpretari secundum qualitatem & conditionem personæ, ad quam ipsa verba referuntur. præsump. 106. lib. 4. nume. 6 127
Testator non præsumitur velle nisi quod expressit. pr. 23. li. 4. nu. 2 17
Testatoris contraria voluntas quot testibus probari possit. præsum. 36. lib. 4. nume. 16 29
Et quot ad declarandam eiusdem dubiam voluntatem requirantur. ibi.
Testator præsumitur velle familiam suam conseruari. pr. 32. li. 4. nu. 11 23
Testatoris dubia voluntas an declaretur & præsumatur ex scriptis in testamento nullo, imperfecto, & reuocato pr. 11. li. 4. nu. 1 12
Testatoris voluntas limitata non extenditur vltra quam expressit ipse testator. pr. 69. li. 4. nu. 6 65
Testatoris vltima voluntas non potest stare in suspenso, effectus autem ipsius sic. pr. 40. lib. 4. nu 6 39
Testator præsumitur voluisse, quod hæres faciat, quod ipse si vixisset, erat facturus. pr. 190 li. 4. nu. 14 214
Testator præsumitur voluisse præstari a suis hæredibus quod ipse, si viueret, præstare tenetur. pr. 189. li. 4. nu. 103 209
Testator præsumitur voluisse id ab hæredibus fieri, quod ipse facturus erat viuus. pr. 189. li. 4. nu. 7 206

Testatoris affectio quanti facienda erga hæredes.

Testatoris affectio quomodo considerari possit in coniecturanda eius voluntate pr. 16. li. 4. nu. 1 12
Et vnde colligitur maior affectio erga vnum quam erga alium. ibid. nu. 3. & seq. eod.
Testatoris affectionem anteponendam esse proprietati sermonis. ibi. nu. 2
Et multa esse signa affectionis, quibus testator significare solet plus vnum altero diligere. ibid.
Testator nunquam præsumitur alienam sobolem propriæ anteferre. præs. 16. lib. 4. num. 5 12
Et præsumitur magis dilexisse natos quam nascituros. ibi. nu. 6
Et si significauit se aliquem magis diligere in institutione, præsumitur etiam magis diligere in substitutione. ibi nu. 7
Et filios præsumitur magis diligere in portione iam relicta eorum patri quam alios. ibi. nu. 8
Testator quem viuens magis dilexit, præsumitur etiam quod moriens magis eum quam alterum diligat. ibi. nu. 9
Et præsumitur plus masculos quam fœminas diligere. ibi. nu. 10
Et præsumitur magis diligere suos descendentes quam transuersales. ibid. numero 11 eod.

Testator quomodo testari possit, & quid seruare debeat, quid præsumatur relinquere, quos vocare debeat, & quas conditiones possit adijcere in testamento.

Testator quibus signis præsumatur voluisse testari, & quæ sint signa, quæ inducant. pr. 8. li. 4. nu. 38. & seq. 9
Testator non potest disponere contra legis præcepta. pr. 98 li. 4. nu. 6 117
Et si de re ad libitum potest disponere, si prohibet molestiam vel controuersiam inferri ei, cui relinquit, intelligitur de molestia tam iuris quã facti.
Et multo magis si testator vsus est verbis generalib. ibi. nu. 8
Et quid si testator potuit quidem de re ipsa disponere, & prohibuit molestiam inferri, sed tamen illa molestia infertur de re, quæ est secundum naturam dispositionis & actus. ibi nu. 9
Testatori permissum est testari & ad libitum de rebus suis disponere, & eius voluntas pro lege est seruanda. pr. 83. li. 4. nu. 5 90
Testator debet vel sua manu scribere nomen hæredis, vel clare sua voce exprimere, & quare. pr. 19. li. 4. nu. 4 15
Testatoris eadem dispositio non debet disponere inæqualiter. præs. 60. lib. 4. nume 25 52
Testator præsumitur voluisse disponere omni meliori & efficaciori modo, quo fieri potuit. pr. 70. li. 4. nu. 5 66
Testator præsumitur disposuisse secundum qualitatem & conditionem personæ cui voluit prouidere. pr. 35. li. 4. nu. 21 28
Testator præsumitur voluisse decedere cum eo testamento, & dispositione, quam potuit superuiuendo mutare & non mutauit. præsumpt. 40. libro 4. nume. 13 39
Testator sicut disposuit de antecedenti, sic de consequenti disposuisse censetur. pr 23. li. 4. nu. 4 17
Testator præsumitur difficilius disponere de rebus hæreditatis quam de proprijs pr. 39. li. 4. nu 37 36
Testator præsumitur reliquisse solum ius quod habet in re. præsump. 72. lib. 4. num. 16 71
Testatores in testamentis solent filiorum vel liberorum mentionem facere dispositiue vel conditionaliter. pr. 84. li. 4. nu. 1 95
Testator si pluries in sua dispositione qualitatem masculinitatis replicasset, an præsumatur in alia parte ipsius dispositionis, vbi simpliciter nominasset filios, de masculis tantum sensisse. pr. 84. li. 4. nu 5 eod.
Conciliantur opiniones. ibi. nu. 6. & 7 eod.
Testator potest rebus suis adijcere hanc conditionem, ne res sua relicta ecclesiæ apud eam permaneat, si adiectum modum non impleuerit. pr. 83. li. 4. num. 13 91
Testator si limitate & restricte iniunxit onus restitutionis fideicom suo hæredi, non præsumitur illud onus repetitum in substitutione. præs. 69 lib. 4. nume. 4 65
Testator quibus verbis limitate & restricte locutus dicatur. præsum. 69. lib. 4. nume. 7 eo.
Testator si iussit aliquid pingi vel fieri in ecclesia, & id factum deinde reperiatur, præsumitur factum ab hæredib. pr. 11. li. 6. nu. 5 277
Testator si disposuit, sibi construi debere monumentum ad instar alterius quod non reperitur, hæres dicto onere solutus censetur. pr. 1. li. 6. nu. 5 272
Testator, si simpliciter disposuit, quod bona sua distribuantur pro anima sua, vnus tantum pauper ab executoribus eligi potest. præsump. 125. lib. 4. num. 21 146
Si autem dixit, bona distribui vel dari debere pauperi, plures eligi poterunt. ibid. nu. 22
Et quid si dixit, inter pauperes. ibi. nu. 24
Et si iussit bona sua distribui debere inter pauperes, potest vnus solus eligi, quando bona distribuenda sunt modici valoris, & electus habet multos filios, & præcipue fœminas. ibi. nu. 14
Secus si bona distribuenda sunt opulenta. ibi. nu. 15

Testa-

Testator quomodo præsumatur voluisse codicillari, non autem testari, si testibus dixerit illud esse suum testamentum, vel notarius scripserit, hoc est testamentum, &c. pr. 3. li. 4. nu. 5 — 4
Testator eligens testari in scriptis, non censetur renunciare formæ testandi nuncupatiue. pr. 2. li. 4. nu. 8 — 3
Testamentum ergo eius in scriptis in aliquo deficiens valebit vt nuncupatiuum. ibid.
Extende, vt nu. 9. 10. 11. & 24. eo. & seq.
Declara vt nu. 12. & 25. ibi.
Testatorem voluisse disponere nuncupatiue vel in scriptis quomodo perpendi possit. pr. 2. li. 4. no. 4 — 3
Testator si adhibuit solemnitatem sufficientem testam. nuncupatiuo, non tamen sufficientem testam. in scriptis, vel econtra, quo casu sustineatur testamentum. pr. 2. li. 4. nu. 16 — eod.
Testatori non licet nouas solemnitates in testamento conficiendo introducere, vel a iure inuentas non obseruare. pr. 166. li. 4. nu. 6 — 181
Testator si interrogatur a priuata persona de nomine hæredis, & notarius scribat, atque ita de hærede instituto instrumentum conficiat, an valeat testamentum. pr. 8. li. 4. nu. 14 — 7
Testator nunquid possit loco expressionis nominis sui hæredis ad alterius interrogationem respondere, atque ita testari. pr. 8. li. 4. nu. 7 — eod.
Testator quando dicatur voluisse prohibere Falcidiam & Trebellianicam. pr. 198. li. 4. nu. 7 — 224
Quod tunc dicitur voluisse prohibere, quando sciens vires sui patrimonij expressis verbis eam prohibuit. ibi nu. 8
Et an ipse testator hoc casu præsumatur scire vires sui patrimonij. ibid. nu. 9
Testatori ex tacita vulgari succeditur immediate. pr. 43. li. 4. nu. 4 — 41
Testator si instituit amicum suum, & ipsum grauauit alteri restituere, non subintelligitur conditio, si sine liberis decesserit, & confutantur argumenta Barbatiæ. pr. 89. li. 4. nu. 65 — 104
Testator si in suo testamento vocauit agnatum, & vnus reperitur agnatus tempore conditi testamenti, & reperitur etiam alter tempore mortis ipsius testatoris censetur vocatus ille, qui extabat tempore testamenti. præs. 114 lib. 4. nu. 7 — 138
Testator quando vocauit descendentes, quos vocasse præsumatur. præs. 91. li. 4 nume. 1 — 110
Quod regulariter censeantur vocati tam masculi quam fœminæ. ibi. no. 2
Et hoc etiam quo ad masculos, qui ex fœminis ortum duxerunt. ibi. nu. 3
Testator si vocauit duos eiusdem nominis quorum vnus est sibi coniunctus sanguine, præsumitur coniunctum vocasse, nec vitiatur institutio. pr. 25. li. 4 num 9 — 19
Et ex duobus coniunctis magis coniunctum vocasse censetur. ibid.
Testator præsumitur eos vocasse in dubio, qui alioqui successuri erant ab intestato. pr. 25. li. 4. nu. 11 — 19
Et si duos amicos habuit eiusdem nominis, quorum vnus est spiritualis amicus, is vocatus censetur. ibi nu. 12
Vel magis benemeritus vocatus censetur. ibi. nu. 13
Et præcipue hoc procedit, quando vnus est amicus, alter vero inimicus. ibidem no. 14
Quid autem si vnus est altero pauperior, an pauperior præsumatur vocatus. ibi. nu. 15
Testator si vocauit primo duos hæredes singulos ad semissem, deinde vocauit duos alios ad hæreditatem æquis partibus, quinam præsumantur hæredes instituti. pr. 17. li. 4. nu. 7 — 13
Quid si in testamento dixit, Caius primo loco, Titius secundo loco, Sempronius tertio loco hæres esto, an censeantur æqualiter instituti vel substituti. ibid.
Testator pluribus institutis, si dixit, Si ij hæredes non erunt, Caium substituo, si vnus institutorum non succedit, alij succedit excluso Caio substituto. pr. 87. li. 4. nu. 12 — 99
Testator si plures hæredes simpliciter instituit, præsumitur æqualiter eos instituisse, præcipue si partibus non distributis vnico contextu eos vocauerit. pr. 18. li. 4. no. 2 — 13
Idem in legatis & fideicommissis præsumendum. ibi. nu. 3
Idem, si testes interrogati responderunt duos vel plures hæredes fuisse institutos, sed non recordantur quibus ex partib. ibi. nu. 4
Testator, si pluribus hæredibus instituens dixit se hæredes facere ex partibus quas adscribet, & deinde nullas partes adscripsit, præsumitur eos æqualiter instituisse. pr. 18. lib. 4. nu. 7 — 13
Idem, si vnum vel plures in vna parte hæredes fecit, & alijs hæredib. quibus partem aliquam non adscripsit, residuum reliquit, præsumitur enim in illo residuo eos æqualiter vocasse. ibi. nu. 8
Testator quando pluribus hæredibus institutis & inuicem substitutis, vltimo decedenti substituit Caium in hæreditate, is vltimus decedens tenetur restituere Caio etiam portiones cohæredum, quibus iam successerat ex causa fideicommissi. pr. 193 li. 4. nu. 15 — 218
Idem si testator vltimum decedentem grauauit restituere portionem suã. ibi. nu. 16
Secus si vltimus decedens fuit grauatus restituere portionem suam pure. ibi. no 17
Testator si institutis Mæuio & Seio, rogauit Mæuium vt post mortem restitueret portionem suam Titio, & postea grauauit Seium, vt restitueret portionem suam Mæuio cohæredi, nunquid Mæuius præsumatur rogatus restituere etiam portionem, quam habuit ex persona Seij. ibi. nu. 19
Et quid si testator tribus filijs institutis dixit, & qui decesserit sine liberis, restituat portionem suam superstitibus, nunquid vltimus decedens censeatur grauatus restituere portiones cohæredum. ibi. nu. 20
Et quid quando testator pluribus institutis & inuicem substitutis ita dixit: & si omnes sine liberis decesserint, substituo Caium. ibi. num. 21
Et quid quando testator institutis Titio & Sempronio, ita substituit, si Titius decesserit sine liberis, substituo Caium, & si Sempronius moriatur sine filijs substituo Titium. ibi. nu. 22
Et quid si conditio substitutionis factæ vltimo respiceret etiam personam cohæredum. ibi. nu. 23
Testator quando reliquit ecclesiæ, intelligitur de propria & parochiali eius ecclesia. pr. 125. li. 4. nu. 6 — 146
Testator seruare præsumitur voluisse æqualitatem inter filios præs. 36. lib. 4. nume 37 — 31
Testator nunquid ita disponere possit, vt succedant filij & descendentes hæredis sui, exclusa ecclesia & monasterio, quo propter ingressum hæredis alias succederet, excluso ipso substituto. pr. 83. li. 4. nu. 2 — 90
Quod possit, ostenditur. ibi. nu. seq.
Testator si instituit filios masculos & exclusit filias, tunc fœminæ non comprehenduntur sub nomine communi, nec ab eis excluditur substitutus pr. 85. li. 4. no. 23 — 97
Idem si extat statutum, quod stantibus masculis fœminæ non succedant. ibi nu. 24
Idem quando constat, testatorem voluisse conseruare agnationem & familiam. ibi. nu. 25
Et idem quando testator in alijs substitutionibus semper vocauit masculos. ibi. nu. 26
Testator si mandauit filiis suis, ne societatem diuiderent, si tamen iusta superuenit causa, qua si viueret testator, permitteret diuisionem, poterit fieri diuisio. pr. 37. li. 6. nu. 39 — 292
Testator si iussit filios suos ali apud eorum matrem, vel ipsam matrẽ habitare debere cum filiis suis, præsumitur reliquisse alimenta. præsum. 139. lib. 4. num 2 — 173
Idem si dixit, relinquo vxori meæ habitationem cum filiis meis. ibi. nu. 3
Idem si dixit, relinquo gubernium seu curam & administrationem domus vxori meæ. ibi. nu. 4
Idem quando dixit, Relinquo filiæ, vt in casu viduitatis reuertatur in domo mea vel filiorum, hæredumque meorum. ibid. nu. 5
Idem quando grauauit hæredem, vt aliquem tractet tanquam filium. ibid. nume. 6
Idem si dixit, Relinquo Caio suum viuere vel victum. ibi. nu. 7
Idem si dixit, Relinquo Caio, vt possit sibi facere expensas. ibi. nu. 8
Idem si dixit, Relinquo Caio vt possit se sustentare. ibi. nu. 9
Idem si dixit, Relinquo Caio pro necessitatibus suis ad congruam sustentationem. ibi. nu. 10
Idem si dixit, Commendo Caium hæredibus meis in omnibus eius necessitatib. ibi. nu. 11
Idem quando reliquit vxorem suam dominam & vsufructuariam, institutis hæredibus propriis filiis. ibi. nu. 12
Testator habens filios & filias, si masculos hæredes fecit, filias vero in re certa instituit, dixitque, Et si vnus filiorum decesserit sine filiis, succedat superstes, an censeatur exclusa neptis relicta sola ab vno ex institutis, an vero ipsa excludat patruum substitutum. pr. 85. li. 4. nu. 2 — 96
Et quid si pater filias hæredes fecit vniuersales, & earum vna decedente sine filiis ei substituit filium, an neptis ex filia decedente excludat substitutũ. ibi. nu. 3
Et quid si fœmina condidit testamentum, & instituit filios, & si alter eorũ decesserit sine filiis, substituit superstitem, an illa verba, sine filiis, comprehendant ita fœminas sicut masculos. ibi. nu. 4
Testator si instituit filiam, & ei decedenti sine filiis legitimis substituit Caium, an præsumatur illis verbis, sine filiis comprehendisse legitimatos. pr. 79. li. 4. nu. 31 — 85
Et quid si instituisset filium & filiam, & eis decedentibus sine filiis legitimis substituisset. ibi. no. 28
Testator si mandat filiæ suæ, vt nubat cum consilio Cai, tenetur quidem filia requirere consilium, sed non illud sequi. pr. 34. li. 6. nu. 29 — 290
Et an d. conditio adiecta matrimonio valeat. ibi. nu. 30
Testator si exclusit proprias filias vocando masculos, non censetur sensisse de adoptiuis. pr. 82. li. 4. nu. 13 — 89
Testator vocando familiam, genus, stirpem, lineam, domum, parentes & huiusmodi quos vocasse præsumatur in substitutione, an illos de domo sua, an vero illos de domo hæredis. pr. 88. li. 4 nu. 2 — 98
Et dato quod intelligatur de familia testatoris an hoc intelligatur in genere vel in specie. ibi. nu. 2
Testator si vocauit alternatiue fratrem uel eius filios, filij ordine successiuo vocati censentur. pr. 70. li. 4 nu. 30 — 67
Secus si instituit vel substituit fratrem cum eius filiis, quia æqualiter & eodem tempore filij dicuntur vocati. ibi. nu. 31
Testator si instituit vel substituit fratrem & eius filios, aliquibus verbis, quæ non possunt salua ratione recti sermonis conuenire alteri quam ordini successiuo, filij censentur vocari ordine successiuo. pr. 70. li. 4. nu. 33 — 68
Idem dicendum econtra ibi nu. 34
Testator si instituit vel substituit fratrem & suos, an illi sui dicantur ordine successiuo vocati, vel eodem tempore. pr. 70. li. 4 nu. 16 — 67
Testator si instituit vel substituit fratrem & eius hæredes, censetur hæredes vocasse ordine successiuo, post mortem scilicet ipsius fratris. pr. 70. lib. 4. nume. 27 — 67
Testator si vocauit fratres & eorum liberos seu descendentes, vno fratrum præmortuo, eius filius vna cum patruo admittetur ad propatrui alteriusque transuersalis successionem. pr. 95. li. 4. nu. 33 — 114
Testator instituendo fratrem & eius filios, an & quando præsumatur vocasse filios vna cum patre. pr. 70. li. 4. nu. 16 — 67
Distingue, vt ibi. nu. 17 & seq.
Testator si instituit fratrem & eius filios, quos expresso proprio nomine vocauit alijs omissis, præsumitur vocasse ipsos filios vna cum eorum patre æqualiter. pr. 70. li. 4. nu. 17 — 67
Et quid si testator instituit vel substituit fratrem & eius aliquos filios non quidem nomine proprio expresso, sed appellatiuo ita restricte & limitate, vt alij filij omissi appareant. ibi. nu. 18
Testator si vocauit duos fratres suos, & propriam vxorem, si vnus fratrum repudiat portionem suam illa accrescit tam vxori, quam alteri fratri. præs. 39. li. 4. nu. 88 — 38
Testatori quando vocauit maiores de domo, si primi illi existentes tẽpore cõditi testamẽti decesserunt, alij gradatim admittũtur. pr. 92. li. 4. n. 6. — 111
Testatorem posthumum instituere posse, siue vxorem ipse duxerit siue non ex sententia Vlpiani. pr. 21. li. 4. nu. 2 — 16
Testator si instituit posthumum nasciturum ex Seia vxore sua, non præsumitur vocasse posthumum natum ex alia vxore. pr. 21. li. 4. nu. 9 — 16
Et quare. ibi. nu. 10
Testator instituto posthumo, si mulier erat prægnans, an censeatur vocasse etiam posthumum ex alio ventre, & alia vxore natum. præsum. 21. libro 4. nume. 6 — eod.
Et quid de muliere quæ instituit posthumum, an censeatur instituisse non modo eum, quem est habitura cum marito illo, verum & eum, quem susceptura est ex alio viro. ibi. nu. 7
Testator si in testamento sic dixit, cum haberet vxorem, & casu venter pareret, illum hæredem facio, quis posthumus vocatus censeatur. præs. 21. lib. 4. num. 30 — 17

Et quid si dixit, instituo filios nascituros ex vxore mea, quæ ad præsens est grauida. ibi. nu. 31

Et quid si dixit, instituo ventrem vxoris, si prægnans fuerit. ibi. nu. 30 eod.

Quid si instituit ventrem vxoris, quem peperisset. ibi. nu. 33

Et quid si posthumus est naturalis tantum, non autem legitimus. ibi. nu. 34. & sequen. eod.

Testator vxorem habens, si cum testatur, notarius sic dixit instituit ventrem, si prægnans esset, an præsumatur instituisse non solum posthumum ex eo vxore ex ea vxore, sed etiam, ex alia. præs. 21. li. 4. nu. 51 17

Testator qui vxorem habet, si simpliciter hæredem instituit posthumũ præsumuntur vocati, omnes posthumi, etiam nascituri ex alia vxore. præs. 21. lib. 4. nu. 4 16

Testator vxorem habens, si simpliciter dixit, instituo ventrem vxoris, an præsumatur vocatus non solum primus, sed etiam alius ex eadem vxore nasciturus. præs. 21. lib. 4. nu. 12 eo.

Et an censeantur vocati nascituri ex alia vxore. ibi. nu. 13. & seq.

Testator si instituit partum vxoris quæ tamen non sit prægnans, præsumitur etiam intellexisse de alia vxore. pr. 10. lib. 4. nu. 7 10

Testator si dixit, instituo vel substituo Caium, & eius filios, an intelligantur filij æqualiter instituti vel substituti cum ipso Caio, & sic eodem tempore succedant, an ordine successiuo. pr. 18. li. 4. nu. 15 14

Testator si in testamento dixit, instituo Caium & quoslibet eius filios, an singuli censeantur æqualiter vocati. pr. 12. li. 4. nu. 16 54

Quid si dixit, Caium & Sempronij filios æque hæredes facio. ibi. nu. 17

Testator si instituit ita, Titius vna cum filijs suis, & Sempronius mihi hæredes sunto, ex quibus partibus censeatur hos vocasse. pr. 18. li. 4. nu. 26 14

Testator si instituit Sempronium, & Caium cum eius filijs, quot partes sint constituendæ his institutis. pr. 18. li. 4. nu. 32. & 39 15

Quid si vocauit natos & nascituros, & natos proprijs nominibus non expressit. ibi. num. 24 eod.

Quid si dixit, instituo Caium & Mæuium, Titium ac Sempronium filios Titij. ibid. num. 25

Testator in substitutionibus quos vocasse dicatur.

Testator quos dilexit in institutione præsumitur etiam prædilexisse in substitutione. pr. 60 li. 4. nu. 13. 52. & pr. 75. lib. eo. nu. 5 73

Testator non præsumitur sub eadem conceptione verborum velle inæqualiter plures hæredes vocare, & substituere. pr. 60. lib. 4. nu. 3 52

Testator si substituit personam magis dilectam, quam ipsa vxor mater pupilli, pupillariter, & directo substituisse censetur ad exclusionem ipsius matris. pr. 56. li. 4 nu. 14 50

Testator substituendo verbo communi, quod verbum retulit ad personam substituti, pupillariter substituisse censetur ad matris exclusionem. pr. 56. lib. 4. nu. 21 50

Idem si dixit, filio meo impuberi, quandocunque decesserit substituo Titiũ. ibid. nu. 55

Idem si adesset statutum exclusiuum fœminarum. ibi. nu. 23

Et idem quando plures filij impuberes fuerunt inuicem substituti. ibi. nu. 24

Idem si testator aliquid reliquisset specifice vxori suæ. ibi. nu. 25

Idem si testator reliquit ipsam vxorem vsufructuariam donec vixerit in viduitate, ea enim nubente expirat. ibi. nu. 26

Et idem dicendum quando alioqui filij ipsius testatoris inæqualiter successerint. ibi. nu. 27

Testator si verbis communibus substituit filio impuberi habenti matrem, an censeatur pupillariter substituisse. pr. 54. li. 4. nu. 29 48

Et quid si nullam penitus mentionem fecit pupil. ætatis. nu. 30

Testator si vsus est verbo communi pro directo, dicitur substituisse directo & sic pupillariter. pr. 56. li. 4 nu. 10 50

Idem si dixit, quod substitutus libere capiat hæredit. ibi nu. 11

Idem si testator voluit omnia bona sua ita restitui vt nulla fieret diminutio vel detractio. ibi. nu. 12

Testator si substituit per verbum commune cum expressa temporum distinctione, dicitur substituisse per pupillarem intra tempus pupillaris ætatis, & deinde per fideicom. pr. 56. lib. 4 nu. 6 50

Testator si substituit vltimo decedenti ex pluribus hæredibus sed non in omnibus bonis, an censeatur reciproce & inuicem substituisse. præs. 62. li. 4. num. 41 57

Testator si instituit & substituit reciproce duos filios impuberes, quorũ vnus est anniculus, alter vero 13. annorum, an superueniente pubertate in illo 13. annorum extinguatur etiam illa pupillaris facta illi anniculo. præs. 60. lib 4. nu. 52. & seq. 53

Testator si institutis filijs masculis in substitutione subiunxit: Et supradictos filios substituo, filias fœminas exclusisse censetur. præsumpt. 84. libro 4. nume. 13 95

Idem quando dixit testator, instituo filios masculos, & si vnus decesserit, alij filij succedant. ibi. nu. 14

Idem quando vltra filios, aliæ personæ sub illis verbis includerentur. ibidem nume. 15

Testator si inuicem substituit duos filios impuberes, eorum vno moriente, alter succedit. pr. 89. li. 4. nu. 122 105

Testator si duos impuberes inuicem substituit, deinde vnum emancipauit, an extincta censeatur pupillaris ita in vno sicut in altero. præsum. 70. lib. 4. nume. 54 53

Testator si filio furioso, nulla furoris mentione facta substituit eos, quos lex mandat substitui, præsumetur exemplariter substituisse præsum. 49. libr. 4. nume. 5 43

Quid si dixit, & si filius meus decesserit, ei vel sibi substituo Caiũ. ibid. nu 6

Si autem testator dixit, instituo filium meum furiosum, & post eius mortẽ volo, quod omnia mea bona distribuantur pauperibus, fideicommissaria nõ autem exemplaris substitutio censetur. ibi. nu. 7

Testator si ita substituit filio furioso, & post eius mortem substituo Caium vulgariter, & per fideicommissum, & prohibeo bona alienari in perpetuũ, vt conseruentur in familia, substitutio censetur fideicommissaria, non autem exemplaris substitutio censetur. ibi. nu. 9

Testator si ita substituit filio furioso. Et post eius mortem substituo Caium vulgariter, & per fideicommissum, & prohibeo bona alienari in perpetuũ vt conseruentur in familia, substitutio censetur fideicommissaria non exẽplaris. pr. 49 li. 4. nu. 9 43

Quid si testator compendiose substituit ipsi furioso, & deinde eam restrinxit enumerando species substitutionum tacito de exemplari. ibid. nu. 10

Quod non dicatur facta exemplaris. ibid.

Et idem quando testator substituit furioso, eum grauando onere fideicommissi, quia dicitur fideicommissaria. ibi. nu. 11

Testator si substituit aliquem & eius filios, intelligitur de natis tempore testamenti. pr. 157. lib. 4. nu. 14 147

Testator substituendo hæredi instituto dicitur substituere in omnib. pr. 108 lib. 4 num. 6 159.

Testator si plures hæredes instituit, partibus singulis eorum assignatis, deinde vni eorum substituit reliquos, si locus est substitutioni censentur pariter & æqualiter substituti. pr. 18. lib. 4. nu. 9 13

Quid si plures hæredes ita fecit, Caius & filij Sempronij. ibid. num. 10. & 14. eod. & seq.

Testator substituendo pupillo dicitur in duab. hæredit. substituere, in propria scilicet ipsius testatoris, & in illa pupilli. pr. 54. li. 4. nu. 12 47

Testator, qui statim confecto testamento emancipatum adoptauit, vel illegitimum legitimauit, reciproce substituendo, pupillarem comprehendisse censetur. pr. 60. li. 4. nu. 42 58

Idem quando in testamento adiecit clausulam, pupillariter & per fideico. ibid. num 44

Testator si dixit, velle bona sua conseruari in agnatione & familia suæ, quodiutius fieri posset, præsumitur velle omnia bona & communem hæreditatem restitui, & sic reciproce & fideicommissarie substituisse. præs. 62. li. 4. num. 12 56

Idem, si grauando substitutos nominaret totam hæreditatem suam, vel omnia bona sua. ibi. nu. 13

Idem, quando testator tribus hæredibus institutis in tota hæreditate substituit alium his verbis, & vltimo eorum decedenti substituo in d. hæreditate talem. ibi. nu. 14

Idem quando testator substituit vltimo decedenti adiecto onere quod fructus omnium bonorum dispensentur. ibi. nu. 15

Idem, quando vltimo decedenti substituit, adiecto onere, quod non possit Trebellianicam detrahere. ibi. nu. 16

Idem si testator substituit in omni portione, quæ ad ipsos hæredes peruenisset. ibi. nu. 17

Idem quando testator instituit hæredes in bonis mobilibus & immobilib. deinde vltimo eorum decedenti substituit pariter in bonis mobilibus & immobilibus Mæuium. ibi. nu. 18

Et idem, quando testator substituit in aliqua re demonstrata per suos fines. ibi. nu. 19

Et idem, si testator dixit substituo Mæuium hæredem vniuersalem. ibidem nume. 20

Et idem dicendum, quando testator instituit Caium, Seium, & Semproniũ & vltimo ipsorum decedenti substituit Mæuium pro dimidia, & Titiũ pro altera dimidia. ibi. nu. 51

Et idem, quando per alias quotas esset facta substitutio. ibi.

Testator si aliquid reliquit pro conseruatione agnationis, fœminas exclusisse præsumitur, quia fœminæ non sunt aptæ conseruare agnationẽ. præs. 84. lib. 4. nu. 8 95

Idem si ipse testator constituendo differentiam inter sexum & sexum, fœminis aliquid reliquit, masculos vero hæredes fecit. ibi. nu. 9

Testatoris mater ab ipso substituta pupillariter tacite an excludat ipsius vxorem, & matrem pupilli. pr. 39. li. 4. nu. 89 38

Testator quid in legatis seruare debeat.

Testatoris dilectio erga legatarum præsumptionis loco est, quid in dubio sit sibi legatum. pr. 106. li. 4. nu. 9 157

Testator vere semel tantum legare censetur, licet expresse dixisset se bis ipsam legare & semel tantum debetur. pr. 118. li. 4. nu. 4 148

Testator an & quando præsumatur legasse ea tantum quæ habebat tempore conditi testamenti, vel etiam deinde acquisita. pr. 127. li. 4. nu. 1 147

Testator si donationis verbo vsus est, an legare, vel potius donare voluerit. pr. 105. li. 4. nu. 12 157

Testator si in testamento vsus est sermone generali nullo adiecto verbo præsentis vel futuri temporis futuras res etiam legasse censetur. ibi. nu. 29

Idem quando corruptis illis rebus quas legauit, alias loco illarum fieri curauit. ibi. nu 30

Idem si vsus est sermone particulari. ibi. nu. 31

Idem si dixit lego fundum meum. ibi. nu 32

Idem quando legauit partem tantum ipsius fundi. ibi. nu. 33

Etsi in legato vsus est oratione indefinita, nunquid præsumatur futura etiã legasse. ibi nu. 34

Testator si in legato vsus est sermone vniuersali, sine adiectione verbi præsentis vel præteriti temporis, vt si legauit gregem, peculium, vel quid simile, futura etiam acquisita legasse censetur accessoria vel ad gregem vel peculium. pr. 127. li. 4. nu. 26 147

Testator si in legato vtitur verbis significantibus potius proprietatem quam vsumfructum, si legatarius est incapax proprietatis, præsumitur legasse vsumfructum. pr. 4. li. 6. nu 10 273

Testator si vsus est verbis præsentis temporis, an futura contineantur. pr. 127. lib. 4. num. 6 147

Testator an & quando præsumatur legasse quod minus est, atque ita fiat stricta interpretatio. pr. 106. li. 4. nu. 17 157

Testator si institutum in re certa reposuit inter alios legatarios, præsumitur eum habere legatarij loco. pr. 20. li. 4. nu. 2 15

Idem si illum in re certa vocatum vocauit verbis obliquis. ibi. nu. 3

Testator si reliquit alimenta & excessit valorem redditus bonorum suorum, & hæres non confecto inuentario adiuit hæreditatem, totum relictũ præstare tenetur. pr. 157. li. 4. nu. 35 173

Testator si legauit argentum escarium, censetur comprehendisse vasa parata ad esum & potum pr. 162. li. 4. nu. 29 177

Etsi legauit vxori aurum vel argentum, quod ipsius vxoris cã paratũ erat, intelligitur de argento, quo ipsa sola vxor vtebatur. ibi. nu. 26 178

Et si legauit aurum vel argentum suum, præsumitur legatum illud tantum, cuius ipse dominium habebat, non autem illud, quod sibi debebatur. ibid. num. 2X

Testator si in testamento sibi, & Titio legatum adscribat licet respectu sui sit falsum legatum, non tamen erit respectu Titij. pr. 21. li. 5 nu. 13 552

Testator si legat totum frumentum, quod habet in ciuitate, non continetur frumentum quod extat in suburbijs. pr. 126. li. 4. nu. 2 146

Et attende, etiam si ciuitas muris amplietur, & suburbia includantur. ibi. nu. 6

Testa-

Testator legans alicui fundum, & in eo eundem instituens hæredem, erit electio legatarij an velit illum titulo legati vel institutionis præsum. 165. lib. 4. nume. 5. 180
Et si accepit illum titulo legati, accipere debet de manu hæredis vniuersalis: si vero capit titulo institutionis, sua ipse manu accipere potest. ibi. nu. 6.
Testator, si legauit fundum ad vsum vel vsumfructum vel ad vtendũ & fruendum censetur legasse etiam proprietatem. præs. 133 lib. 4. nu. 11. 152
Secus si dixit ad vtendum & fruendum tempore vitæ suæ. ibi. nu. 12.
Et si simpliciter legauit fundum, censetur proprietatem legasse, etiã si vsufructus dicti fundi esset hæredis. ibi. nu. 13.
Idem si testator legauit plenam & omnimodam possessionem. ibi. nu. 14.
Testator si in primo testamen. legauit fundum, & disposuit, quod posset alienari extra familiam, si deinde in secundo testamento simpliciter reliquit ipsum fundum conditio non præsumitur repetita. præs. 176. lib. 4. nu. 3. 192
Testator si legauit fundum alienum præsumitur sciuisse, illum fuisse alienum. præs. 116. lib. 4. nu. 36. 141
Et id præsertim, si d. fundus non est descriptus in æstimo inter bona ipsius testatoris. ibi nu. 38. eod.
Idem quando ipsemet testator conduxisset d. fundum ab ipso possessore & domino. ibi nu. 39.
Testator præsumitur credidisse fundum a se legatum esse suum, quando tempore testamenti ab ipso possidebatur, & possessio erat antiqua. ibid. nu. 40.
Testator si dixit, lego Titio fundum, & in eo ipsum hæredem instituo non præsumitur seipsum correxisse sed erit electio legatarij, an velit habere titulo legati vel institutionis. præs. 37. lib. 6. nu. 19. 292
Testator si legauit aliquid penoris in singulos annos, & si hæres id nõ dedisset, nummos eum dare damnasset, nunquid penus legata peti possit, an vero sit in præstatione: & an heres soluendo semel pœnam liberetur ab annua præstatione. præs. 156. lib. 4. nu. 18. 171
Testator si rem, quam vni legauit, legat alteri, demonstratiuè & repetitiuè, singuli habent dimidiam præs. 173. lib. 4. nu. 8. 189
Et quid si testator in eadem voluntate rem legatam vni alteri legat demonstratiue tantum, & sic sub commemoratione primi. ibi. nu. 9. & seq.
Testator si legat rem, quam voluit legatarium posse retinere in vita tantum: vt si dixit Caio, & suo hæredi, dum Caius ipse viuet, lego fundum nõ comprehendetur hæres extraneus post mortem ipsius Caij sed eius filius, tãtum præs. 130. lib. 4. nu. 8. 150
Et si legauit decem Titio & eius hæredibus, filij Titij non possint petere legatum viuo ipso Titio patre. ibi. nu. 10.
Et si legauit Caio & eius hæredibus rem non transitoriam ad hæredes extraneos, extranei non possunt illam consequi. ibi. nu. 11.
Testator si legauit rem, in qua ius tantum pignoris habeat, non rem ipsam, sed ius pignoris legasse dicitur. præs. 118. lib. 4. nu. 8. 142
Idem si legauit rem, in qua ius solum in spe consistens habeat, ipsam enim spem tantum legasse præsumitur. ibi nu. 9.
Testator si legauit rem, cuius vsumfructum tantummodo habebat, censetur reliquisse solum ius, quod in ea habebat, & hæres non tenetur de euictione. præs. 118. lib. 4. nu. 21. 142
Idem quando legauit rem suppositam fideicommisso a se restituendo. ibidem nume. 22.
Secus si scienter legauit, quia tenetur hæres de euictione. ibi. nu. 23.
Et si reliquit rem, ius cuius morte sua erat reuersurum ad hæredem à se institutum, debetur legatum legatario, & hæres tenetur de euictione. ibid. num 24.
Testator si legauit ignoranter rem alterius, quam præscribebat, finita præscriptione ipso testatore superstite valebit legatũ. præs. 116. lib. 4. nu. 26. 141
Idem quando legata est res aliena sed est testatori pro aliquo credito obligata, & sic ius aliquod in ea habet. ibi. nu. 27.
Idem quando res ipsa legata erat naturali obligatione debita ipsi legatario. ibid. nume. 28.
Testator si legat rem alienam, nunquid præsumatur sciuisse vel ignorasse eã esse alterius. præs. 116. lib. 4. nu. 32. & 33. 141
Testator legans rem alienam credens esse suam non præsumitur velle grauare hæredem eam emere & legatario præstare. præs. 116. lib. 4. nu. 23. 140
Et si legat rem alienam filio ignorãs esse alterius, & pro eius legitima eam legat, valet legatum. ibi. nu. 24.
Testatores difficilius legant res alienas grauando hæredes eas emere & legatariis præstare, quam res proprias. præs. 116. lib. 4. nu. 14. 140
Testator si legauit seruo suo, deinde reliquit Mæuio seruorum optionem, qui illum seruum optauit, præsumptio est, quod seruo illo non manumisso ab hærede inutile sit legatum. præs. 150. lib. 4. nu. 13. 169
Testator si reliquit seruorum electionem & dubitatur, quod legatarius eligere possit, tres ait Vlpianus posse eligere. præs. 150. lib. 4. nu. 2. eod.
Potest autem legatarius vnum tantum eligere, si vult pro sui commodo. ibidem nume. 3.
Secus quando pro alterius commodo & vtilitate testator optionem legauit. ibid. num. 4.
Testator si legauit mille distribuenda inter pauperes, non præsumitur data facultas eligendi vnum tantum pauperem cui omnia distribuantur. ibi.
Testator si legauit supellectilem suam, non præsumitur legasse argentum sibi pignori datum, nisi ita sit oppignoratum, vt eo vti posset. præsum. 160. libro 4. num. 34. 176
Intellige, vt ibid. nu 35.
Et si legauit supellectilem in genere, & deinde alias species enumerauit, nõ ex hoc restringetur legatum generis. ibi. nu. 36.
Testator si legauit vsum equorum, intelligitur vt legatarius possit eis vti ad vehendum sub iugo, non autem in ludis Circensibus nisi legatarius sit solitus esse in dictis ludis, præs. 134. lib. 4. nu. 4. 153
Testator si dixit, lego Caio, quod dare & relinquere possim ex bonis meis quæ habeo, censetur relinquere etiam quæ post testamentum acquisiuit. præs. 127. lib. 4. nu. 20. 147
Secus si dixit, lego omnes res meas, quæ sunt & reperiri possunt Patauij. ibidem nume. 21.
Testator, si dixit, lego bona, quæ habeo Papiæ, vel Patauij, censentur legata etiam quæ sunt in suburbiis. præs. 116. lib. 4. nu. 13. 140
Idem si dixit lego bona mea, quæ habeo in ciuitate Patauij. ibi. nu. 14.
Testator si legauit credita quandocunque facta, & post conditum testamentum acquisiuit alia credita, an hæc noua credita comprehendantur in dicto legato. præs. 1 7. lib. 4. nu. 5. 147
Vbi multis auctoritatibus probatur, quod non comprehenduntur noua credita. ibid.
Et idem quando dixit testator: lego quæcunque credita contracta, & quæ reperientur tempore mortis meæ quia non veniunt credita post testamentũ contracta. ibi. nu. 4.
Testator si legauit creditori, & dixit, se legare de bonis suis, non præsumitur legasse animo compensandi cum ipso credito. præs. 109. lib. 4 nu 6. 131
Testator legando creditori præsumitur animo compensandi id facere, & ex causa necessaria. præs 39. lib. 4. nu. 51. 36
Testator si reliquit debitori suo chirographum debiti, præsumitur et reliquisse liberationem. præs. 164. lib. 4. nu. 25. 179
Et si reliquit aliquid creditori alicuius præsumitur reliquisse potius contemplatione ipsius debitoris quàm creditoris, & sic vt debitor liberationem consequatur. ibi. nu. 26.
Et si iam stipulatus fuerat sibi dari a Caio stichum aut decem, & mandauit hæredi, ne a Caio stichum peteret, præsumitur liberasse Caium etiam ab illis decem. ibi nu. 27.
Et si reliquit simpliciter liberationem debitori, præsumitur facta liberatio in rem tantum, non personam. ibi. nu. 28.
Et si legauit liberationem à debito principali, censetur legata liberatio etiã debiti accessorij. ibi nu. 30.
Testator qui est debitor legatarij, si ei legando iussit eum esse tacitum & cõtentum legato, si legatarius acceptat legatum, nil amplius petere potest, etiam si creditum suum sit maius legato. præs. 110. lib. 4. nu. 38. 135
Secus si deficiant illa verba, quod nil amplius petere possit, quia compensabit pro modo & quantitate crediti. ibi.
Si autem legat pro euitandis discordijs & litibus, animo compensandi legasse præsumitur. ibi. nu. 39.
Quod procedit, etiam si verba essent prolata post conditum testamentum. ibid
Testator si legauit ecclesiæ parochiali, & duas habeat ecclesias parochiales, præsumitur illi legasse, in qua magis conuersabatur. præsumptio 119. libro 4. nume. 3. 149
Testator si legauit centum filiæ, si erit, vel cùm erit vidua, consequitur filia legatum statim quod effecta erit vidua, etsi in viduitate non perseuerauit. præs. 187. lib. 4. nu. 3. 203
Et idem dicendum in legato successiuis temporibus præstando, quod singulo anno, quo filia vidua erit, capiat legatum. ibi. nu. 4.
Et si legauit centum annua filiæ, siue extraneæ, donec vel quousque vidua erit, præsumitur voluisse, quod perseueret in viduitate. ibi. nu. 7.
Idem si dixit, si prædicta mulier vidua permanserit. ibi. nu. 8.
Idem si dixit stante ipsa muliere in vita viduali. ibi nu. 9.
Idem quando dixit, seruando vitam vidualem. ibi. nu. 10.
Et in omnibus supradictis casibus ipsa muliere nubente adeò extinguitur legatum, vt mortuo etiam nouo marito, non reintegretur amplius. ibidem nume. 11.
Testator si legauit mulieri, si castè & honestè vixerit, semel inhonestè agendo ipsa priuatur legato, quod non recuperatur, etiam si deinde honestè viuat. ibid. num. 12.
Et si legauit mulieri centum iam existenti in viduitate, si vidua remanebit, intelligitur si ipsa perseuerabit in viduitate, & reddit ratio. ibi. nu. 14. & 15.
Idem si legauit vxori propriæ iisdem verbis, si vidua remanebit. ibi. nu. 16.
Et si reliquit mulieri nuptæ, donec remanebit vidua, statim quod effecta est vidua, & non perseueret, consequi debet legatum. ibi. nu. 17.
Testator si instituit filium in bonis, quæ prohibuit alienari vt conseruentur in agnatione & familia, deinde dixit: Et si filius meus decesserit sine hæredibus dicta bona perueniant in Caium & eius hæredes: non comprehenduntur hæredes extranei, & quare. præs. 130. lib. 4. nu. 14. 150
Idem si dixit, filium meum instituo & eius heredes, & si ipse decesserit sine liberis, restituat hereditatem Caio & eius hæredibus. ibi. nu. 16.
Et quid si dixit, si filius meus decesserit sine hæredibus restituat Caio & eius heredibus. ibi nu. 17.
Et quid si dixit, instituo filium meum, & si is decesserit sine liberis, restituat Caio & eius heredibus. ibi. nu. 18.
Et quid si dixit, si filius meus decesserit sine filijs restituantur bona Caio & omnibus eius hæredibus. ibi nu. 19.
Testator non habens filios, si fecit magna legata, nato deinde posthumo, & testamento rupto, legata non sustinentur. præs. 106. lib. 4. nu. 19. 128
Testator si legauit hospitali quicquid restaret de suis pecunijs in monte Florentiæ, prius solutis omnibus debitis, & tempore conditi testamenti restabant mille tantum, tempore autem mortis acquisiuit vsq; ad tria millia deberi tantum mille consultum fuit. præs. 127. lib. 4 nu 12. 147
Testator suam dispositionem voluisse esse conformem iuri communi secundum sermonis proprietatem regulariter præsumitur. præsump. 202. nume. 1. libro 4. 235
Multis tamen in casibus contrarium sensiunt aliqui vt ibi. nu. 2.
Procedit etiam regula quoad ius municipale & statuti, ac etiam quando de validitate statuti dubitatur modo disponens valere crediderit. ibidem numero 10.
Item procedit quamuis statutum repugnet iuri communi. ibi. nu. 12. 236
Habet etiam locum regula quando sermonis proprietas repugnat dispositioni testatoris. ibi. nu. 13.
Idem etiam quando verba in sui generalitate repugnant. ibi. nu. 14.
Idem etiam & in casu omisso. nu. 15.
Idem etiam in testamento confecto a principe. nu. 16.
Idem etiam respectu bonorum quæ extra territorium statuentium possidet testator. nu. 17.
Idem in testamentis clericorum qui seruata forma iuris ciuilis sunt testati. numero 18.
Secus vero si contrariæ adsint coniecturæ etiam si non sint multum vrgentes. numero 19.
Testator ignorans iuris dispositionem, sed talem credens qualiter disposuit, non præsumitur se conformasse iuris dispositioni. ibi. nu. 20.
Idem quando non potest renunciare dispositioni legis. nu. 21. ibid.
Idem si testator est idiota. nu. 22.
Idem quando agitur de his quæ alio iure quam hæreditario deferuntur. numero 23.
Idem quando testator disposuit sub conditione, nam tunc non præsumitur se conformasse cum dispositione iuris communis vel statuti. ibi. nu. 24.
Testator si legauit libertis alimenta, & Mæuio centum Marcus si est vnus ex libertis, consequitur alimenta & centum præs. 128 libro 4. nu. 11. 148
Idem quando legauit cappam fratribus & priori bibliam, prior consequetur cappam & bibliam. ibi. nu. 12.

Et quando in diuersis dispositionibus repetijt legatum eiusdem quantitatis, toties præstabitur. ibi. nu. 13

Intellige, nisi relinqueretur eadem quantitas ob eandem causam. ibi. nu. 14

Testator si dixit, Lego Titio, quæ ei debeo, si constat eum nihil debere, non valet legatum: secus si dixit, lego Titio decem, quæ ei debeo, quia si constat nil eum debere valeat tamen legatum. pr. 24. li. 4. nu. 14 18

Testator si legat tutori, ea mente legasse censetur, vt tutelæ onus suscipiat. pr. 124. li. 4. nu. 1 145

Secus si erat ei aliquid relicturus, etiam si eum non reliquisset tutorē. ibidem num. 2

Testator si legauit alicui, quem tutorem constituit, seosit tamen aliquo casu, vel permiserit, onus tutelæ ipsum fore onustum, non censetur reliquisse ob onus d. tutelæ & sic is non perdit legatum, si tutelæ onus non suscepit. pr. 124. li. 4. nu. 10 145

Testator si in testamento legatum reliquit alicui, deinde in codicillis ipsum legatarium tutorem fecit, nunquid ea mente præsumatur legasse, vt tutelā suscipiat. pr. 124. li. 4. nu. 3. & 4 eod.

Et si legauit coniunctæ personæ a se multum dilectæ cui etiam tutelam iniunxit, an præsumatur reliquisse tanquam tutori, ita vt tutelæ onus is susci piat. ibi. nu. 5

Testator si illum constituit tutorem qui tutor esse non potest, & ei reliquit legatum, non præsumitur legasse ob onus tutelæ, nec perdit legatum, si non administrat tutelam. pr. 124. li. 4. nu. 12 145

Idem quando testator vna cum re legata quæ sui natura amitti potest, non suscepta tutelæ administratione, legasset alteram, quæ nequit amitti. ibid. nume. 13

Testator cum legat vxori, præsumitur, motus affectione. præsum. 122. libro 4. num. 11 144

Testator si legauit vxori centum fruenda toto tempore vitæ donec caste & honeste vixerit, & post eius mortem substituit Titium, an vxore transeunte ad secundas nuptias statim admittatur substitutus vel expectari debeat mors naturalis ipsius vxoris. pr. 185. li. 4 nu. 21 200

Et si instituit filium in legitima tantum, vxorem vero in reliquis omnibus bonis, donec viuisset, & vidua foret, & post eius mortem, vel ea nubente, substituit filium, & si dictus filius decederet ante eius matrem, vel postea quandocunque intestatus & sine liberis, legauit fundum Caio, si filius viuente matre in viduitate decessit sine filijs condito testamento, in quo d. matrem instituit, nunquid legatum Caio expiret. ibi. nu. 32

Et si instituit filium, quem grauauit restituere sub conditione, si clericus efficeretur, si filius non est effectus clericus, decessit tamen sine filijs an locus sit restitutioni. ibi. nu. 33

Et si instituit filios nascituros, & casu quo nascerentur, & sine filijs decederent, vxorem substituit vulgariter, pupillariter & per fideicommissum, si nulli sunt nati filij, an vxor admittatur. ibid. nu. 34

Testator si reliquit vxorem dominam & vsufructuariam, & post eius mortem instituit extraneum, an hæc mulier dicatur hæres in totum, vel solum legataria. pr. 141. li. 4. nu. 31 162

Et si voluit matrem esse dominam & vsufructuariam toto tempore vitæ suæ, & post eius mortem instituit fratrem suum vterinum, an præsumatur voluisse, ipsam esse in totum hæredem, & grauatam onere fideicommissi. ibi. nu. 32

Et si titulo legati reliquit vxori vsufructum, & post eius mortem instituit extraneum, an d. mulier dicatur in totum hæres vel legataria. ibi. numero 33. & sequen.

Et an tale legatum valeat. ibi. nu. 35

Et si titulo legati reliquit vxori vsumfructum, cui cohæredem dedit in re particulari, deinde post mortem ipsius vxoris instituit extraneum hæredē vniuersalem, an valebit huiusmodi legatum. ibi. nu. 47

Et quid si instituit vxorem in omnibus bonis suis in vita sua tātum, & post eius mortem instituit extraneum, nunquid ipsa mulier censeatur grauata onere fideicommissi erga d. extraneum. ibi. nu. 48

Et quid si ipse testator simpliciter dixit, se instituere vxorem hæredem vniuersalem in eius vita, & sic non dixit, in omnibus bonis, & post eius mortem, bona omnia pleno iure peruenire ad extraneum hæredem. ibi. nu. 49

Et quid si post mortem vxoris instituit causam piam, vel ecclesiam. ibid. nume. 50 163

Testator si legauit in codicillis vestes vxori, quas habebat & deinde alias emit, & confecit postmodum testamentum confirmatorium ipsorum codicillorum, continentur solum illæ existentes tempore codicillorum. pr. 127. lib. 4. nu. 17 147

Testator si legauit vxori vestes suas, quas vestes præsumatur legasse. pr. 161. lib. 4. num. 13 176

Nunquid censeatur legasse etiam eas, quæ adhuc non sunt consutæ. ibid. nume. 20 177

Et nunquid præsumatur legasse etiam vestes, quorum vsus erat communis. ibi. nu. 30

Et an præsumatur legasse etiam vestes festiuas. ibi. num. 31

Et si legauit vxori annua vestimenta hiemalia & æstiualia, quibus temporibus præstari debeant. ibi. nu. 32

Et quid si mandauit hæredi, vt vestiat vxorem, nunquid semel tantum, vel singulis annis vestiet. ibi. nu. 33

Et si mandauit hæredi, vt vestiret vxorem suam viduam, de quibus vestib. præsumatur testator sensisse. ibi. nu. 27

Et si legauit vxori vestes lugubres, eas post annum luctus petere nō potest. ibi. nu. 28

Testator si legauit propriæ vxori, donec viuet in viduitate, & habitauerit cum filijs ipsius testatoris, fauore filiorum præsumitur legasse pr. 123. lib. 4. num. 17 144

Et si legauit vxori a se valde dilectæ præsumitur reliquisse affectione maritali, non autem vt susciperet onus tutelæ ei iniunctum. ibi. nu. 8 eod.

Testator si legauit vxori, & post eius mortem reuerti voluit ad filias institutas & earum hæredes, intelligendum est de hæredib. sanguinis & quare. pr. 130. l. b. 4. nu. 20 150

Testator habens vxorem si ei reliquit legatum, & ipsa decedat, & alium ducat, legatum huic secundæ non debetur. pr. 21. li. 4. nu. 29 27

Testator si grauauit vxorem restituere bona etiam sibi donata expresse, tenetur quidem ipsa vxor ad restitutionem pr. 196. li. 4. nu 8 222

Testator, qui nondum vxorem duxerat, sed sperabat se ducturum legat simpliciter sub nomine appellatiuo vxori, nunquid debeatur hoc legatum secundæ. pr. 122. li 4. nu. 13 144

Et quid si expressit nomen vxoris. ibi. nu. 14

Et quid si expresso proprio nomine, secunda vxor eodem nomine vocabatur. ibid.

Testator si legauit vxori alterius, qui tempore conditi testamenti vxorem non habeat, præsumitur factum legatum tam secundæ vxori quā primæ, si secunda extitit tempore, quo dies legati cessit. pr. 122. li. 4. nu. 2 143

Et id multo magis locum habet, quando constat, ipsum testatorem reliquisse contemplatione ipsius mariti. ibi nu. 23 144

Quid autem si testator reliquit vxori illius, qui tunc temporis vxorem habeat quæ decessit, mortuo testatore, & is secundam duxit vxorem. ibi nu. 4. & seq.

Et quid si tunc temporis viuebat, sed decessit, & is duxit secundam viuo ipso testatore, nunquid transeat legatum ad istam secundam. ibi. nu. 6

Testator præsumitur in dubio eam domum vxori reliquisse, quam cum ea habitare consueuit. pr. 106. li. 4. nu. 3 127

Vel potius illam, quæ conuenit qualitati ipsius vxoris. ibi. nu. 7

Et præsumitur tantum legasse ipsi vxori, quantum illa capere potest secundum consuetudinem loci. ibi nu. 5

Testator plures habens domus, si simpliciter legat domum, præsumitur illā legasse, in qua habitare consueuit. pr. 129. li 4. nu. 1 149

Testator si reliquit certam domum, & sæpius in eodem testō eius mentio facta est, non tamen plus quam semel debetur. pr. 128. li. 4. nu. 2 148

Testator, an & quando præsumatur reliquisse solum vsumfructum.

Testator an & quando præsumatur reliquisse vsumfructum vel alimenta tantum vxori, hærede extraneo instituto. pr. 140. lib. 4. nu. 1 158

Testator an & quando præsumatur reliquisse vxori vsumfructum vel alimēta tantum, filijs iam hæredib. institutis. pr. 139 li. 4. nu. 1 155

Quod si ita dixit: Iam instituto hærede, vxorem meam relinquo dominam & massariam, præsumitur reliquisse ipsi vxori non dominium bonorum, sed præeminentiam, quam vxor habebat in domo viuēte marito. ibi nu. 2

Et sic alimenta tantum consequi debet. ibid.

Et quare non sit censenda cohæres. ibi. no 3

Testator filijs hæredibus institutis, non præsumitur velle eos priuare vsufructo omnium bonorum, nuda eis relicta proprietate, etsi dixerit, quod vxorem reliquit dominam & vsufructuariam. ibid. nu. 5 156

Et si reliquit ipsam vxorem dominam & vsufructuariam donec vixerit, & post eius mortem instituit filium, ipsa vxor consequitur vsumfructum omnium bonorum. ibi. nu. 7

Et quid si simpliciter dixit, relinquo vxorem meam vsufructuariam omnium bonorum meorum ibi. nu 8

Testator si titulo legati reliquit vxori vsumfructum bonorum suorū donec viuet, & post eius mortem instituit filium proprium, nunquid valet tale legatum & quomodo censeatur grauata ipsa mulier. præsump. 141. lib. 4. nume. 10 161

Et quid si reliquit ipsam vxorem huiusmodi titulo dominam & vsufructuariam. ibi. nu. 11

Et quid consequi possit d. mulier. ibi. no. 18. & seq. eod.

Testator si reliquat vxori vsumfructum omnium bonorum suorū, & quod habeat, victum & vestitum in bonis suis, & alimenta, quid in huiusmodi legato veniat. pr 140. nu. 26. li. 4 159

Testator si reliquit vsumfructum omnium bonorum suorum intelligitur et de bonis quæ restituere ipse debet ex causa fideicommissi. præs. 197. nume. 22. lib. 4 223

Testator si legat vxori suæ vsumfructum, donec & quousque vidua erit, & dotem non repetierit, vel ea viduante, & dotem non repetente, non præsumitur animo compensandi cum dote vsumfructum legasse. præs. 110. nu. 19. lib. 4 135

Et ideo ipsa vel ipsius hæredes poterunt dotē repetere extincto vsufructu diuersum est quando testator ita dixit, si vidua permanserit & dotem suā, non petierit, nam hoc casu extincto iam accepto vsufructu, non poterunt amplius petere dotem sibi relictam ibi nu. 10

Testator si legauit primum genus, deinde speciem, non censetur duplicatum legatum, sed species prius detrahitur. pr. 128. nu. 19. li. 4 148

Idem si legauit centum causa dotis, deinde hæres, simpliciter promisit causa dotis quinquaginta, quia non præsumitur duplicata quantitas. ibid. nume. 20

Testator si in eadem dispositione vel diuersis quod legauit vni capaci reliquid alteri incapaci, an censeatur ademptum legatum. præsum. 173. nome. 30. lib. 4 190

Et quid si voluntas testatoris sit tacite tantum. ibi. nu 33

Et quid si primum legatum fuit generale, deinde vna species in alio comprehensa alteri legatur inutiliter. ibi. nu. 35

Et quid si ademptio primi legati facta per secundum esset in seipsa facta inutilis. ibi. nu. 36

Et quid in legato libertatis. ibi. nu. 37

Testator si instituit vxorem donec vixerit & post eius mortem nullum aliū instituit hæredem, nunquid vsufructuaria præsumatur vxor vel proprietaria. pr. 141. li. 4. nu. 2 160

Et an d. institutio sit perpetua, vel grauata onere fideicommissi post mortem ipsius vxoris. ibi. nu. 5

Testator si titulo institutionis reliquit vxorem vsufructuariam, & post eius mortem instituit filium nunquid censeatur ei reliquisse vsumfructum, an proprietatem & an testamentum valeat. præsumptio. 141. libro 4. nume 23. & 24 161

Et quid si reliquit vxori vsumfructum donec vixerit, & post mortem instituit extraneum. ibi. nu 25

Et an valeat tale testamentum, vel ipsa mulier consequatur solum vsumfructum an vero proprietatem. nu. 26. & seq ibi.

Testator si in eodem testamento multa similia legata fecit loquens de vsufructo, præsumitur in omnibus legasse vsumfructum, licet non expresserit in aliquo ipsorum legatorum. pr. 134. li 4 nu, 8 153

Et si legauit centum singulis annis pro vsufructu, dicitur legatus vsusfructus, non autem proprietas. ibi. nu. 10

Testator institutis filijs hæredib. si aliam personam quam vxoris reliquit omnium bonorum vsufructuariam præsumitur reliquisse alimenta tantū, non autem vsumfructum. pr. 139. li. 4. nu. 64 157

Testator si vna cum filio instituit extraneum, & vxorem reliquit vsufructuariam, pro ea hæreditatis parte extraneo relicta, ipsa vxor dicitur vsufructua-

fructuaria & pro parte filio relicta, alimētaria. præsum p. 140. lib. 4. n. 8. 158

Testator si reliquit vni vsumfructum, deinde illius rei custodiam alteri committit, dicitur reliquisse solum vsum. præs. 135. lib. 4. nu. 2. 153

Idem quando reliquit vsumfructum pro indigentia seu necessitate. ibi. nu. 3.

Idem si nullis relictis filijs legauit matri vel vxori vsumfructum. ibi. nu. 5.

Idem quando reliquit legatario vsumfructum, & iam grauauit hæredem annuis legatis. ibi. nu. 6.

Idem quando fecit mentionem vsus. ibi. nu. 7.

Idem quando legauit vsumfructum domus causa habitandi. ibi. nu. 8.

Idem quando dixit, se legare fructus, vt de eis possit disponere legatarius pro vsibus suis. ibi. nu. 9.

Testator quando legat domum ad vtendum & fruendum, etsi præsumatur legasse proprietatem, si tamen legatarius non est capax proprietatis, præsumitur relictus solus vsusfructus præs. 106. lib. 4. nu. 6. 127

Testator quando præsumatur voluisse grauare hæredem legando.

Testator non præsumitur velle grauare hæredem duplici legato restitutionis dotis. præs. 145. lib. 4. nu. 12. 165

Idem in alijs casibus. ibi. nu. 13.

Testator non censetur in dubio voluisse grauare hæredem. præsumptio. 155. lib. 4. num. 4. 171

Testator præsumitur minus grauare hæredem, quam sit possibile. præs. 10. lib. 4. nu. 25. 19. & præs. 66. lib. eo. nu. 4. 62. & præsumpt. 106. eod. lib. nu. 18. 128. & præs. 132. eod. lib. nu. 2. 151. & præs. 150. lib. eo. nu 8. 169

Testator non præsumitur voluisse hæredem grauare duplici onere. præs. 109. lib. 4. nu. 62. 134. & præs. 193. lib. eo. nu. 25. 218

Testator quando mandat molestiā non inferri vel controuersiam hæredi vel legatario, de qua molestia & cōtrouersia intelligatur. præ 98. lib. 4. n. 1. 117

Testator an & quando præsumatur sensisse de molestia tam iudiciali quam extraiudiciali, quando prohibuit molestiam inferri hæredi. præs. 98. lib. 4. nume. 10. eo.

Et quid in alijs contractibus. ibid.

Testator si de re aliqua, de qua disponere non poterat, prohibet inferri molestiam hæredi, intelligitur de molestia facti tantum, non iuris. præs. 98. lib. 4. nume. 3. 117

Testator quo casu non censeatur posuisse in conditione nepotes iā natos tēpore testamenti, & quibus coniecturis. præs. 89. lib 4. nu 94. 106

Testator non præsumitur posuisse in cōditione nepotes si sunt naturales, quādo instituit filium, & grauauit alij restituere præs. 89. lib. 4. nu. 99. eod.

Et confutantur rationes multorum. ibi nu. 100. & seq.

Testator si grauauit hæredem soluere omnia & quæcunque debita, quæ ipse habebat in aliquo loco, non se extendit legatum ad existentia in alio loco præs. 138. lib. 4. nu. 9. 155

Et si legauit supellectilia omnia existentia in arca, restringitur legatum ad illa tantum. ibi. nu. 10.

Testator si grauauit hæredem institutum restituere hæreditatem, si decesserit sine liberis, non præsumitur voluisse eam conditionem esse repetitam in substitutum. præs. 178. lib. 4. nu. 21. 193

Testator quando simpliciter grauat hæredem onere fideicommissi, ipse nihil alienare potest; præsumitur enim testatorem noluisse facere actum supervacaneum. præs 188. lib. 4. nu. 1. 203

Idem dicendum in fideicommisso conditionali, quod alienari non potest irreuocabiliter, sed solum pendente conditione. ibi. nu. 2.

Testator si reliquit aliquē vsufructuariū cum potestate alienandi, illa potestas restringitur ad potestatem moderatā ad arbitrium boni viri. ibi. nu. 7.

Et si prohibuit alienationem bonorum hæredi vsque ad vigesimumquintū annum, post illam ætatem hæres libere alienare poterit, etiam testando vel donando. ibi. nu. 10.

Testator si grauat primo loco vocatum, præsumitur etiam quod voluerit grauare vocatum secundo loco. præs. 108. lib. 4. nu 31. 130

Testator non præsumitur filium suum liberos habentem grauare de restituēdo fratri superstiti. præs. 169. lib. 4. nu. 27. 187

Testatoris voluntas, quod bona conseruentur in agnatione & famil. præsumitur, quando substituendo vocauit solum masculos exclusis fœminis, vel quando exclusit a successione clericos. præs 69. lib. 4. nu. 10. 65

Testator si dixit, instituo Caium, & si is decesserit sine filijs, & ipsi filij sine filijs, bona restituantur Seio: non præsumitur fideicommissum iniunctum illis filijs filiorum iussitutis positis in conditione, sed solum Caio instituto. præs 131. lib. 4. nu. 3. 151

Et si viuente hærede instituto legauit 100. Caio, deinde hæredem instituit filium, cui substituit Sempronium. præsumitur solum grauasse hæredē præstare dictum legatum ibi. nu. 4.

Et si grauauit personam repræsentantem hæredem, procul dubio dicitur legatum iniunctum hæredi. ibi. nu. 6.

Et si dixit, lego fundum Mæuio, & post eius mortem lego d. fundum Sempronio. quinam censeatur grauatus. ibi. nu. 9.

Et si reliquit rem semel tantum præstandam post mortem hæredis instituti. nunquid præstari debeat a substituto, an ab hæredibus instituti. ibi. nu. 11.

Et si fecit legatum successiuum, quod præstari potest tam a substituto per fideicommissum quam ab ipso hærede instituto a quo censeatur relictum. ibi. nume. 12.

Testator quando præsumatur velle adimere conditionem, & velle tollere primum testamentum per secundum.

Testator præsumitur illam viam eligere, qua suum testamentum valeat. præs. 10. lib 4. nu. 8. 10

Testator non præsumitur eam viam elegisse, qua impugnari posset testamentum præs. 105. lib 4. nu. 28. 127

Testator quando in codicillis adimit cōditionem fideicommisso olim adiectam considerandum est quibus verbis ipse vtatur, vt adimatur fideicommissum præs. 169. lib. 4. nu. 20. 187

Et altero de tribus modis loqui potest, vt ibi per discursum, & no. seqq.

Et quando remouet conditionem, censetur etiam remouere conditionatū, quando constat de eius mente. ibi. nu. 30.

Testator excludendo filium legitimatum præsumitur voluisse excludere etiā nepotem & alios descendentes legitimatos præs. 79. nu. 54. lib. 4. 86

Testator præsumitur potius voluisse fideicommissum adimere quam actum inutilem facere, & circuitus permittere. præs. 169. lib. 4. nu. 12. 187

Testator in codicillis non præsumitur recessisse a voluntate & dispositione facta in testamento. præs. 177. lib. 4. nu. 4. 192

Testator non præsumitur per codicillos voluisse reuocare testamentū. præs. 37. lib. 6. nu. 8. 491

Testator an & quando præsumatur voluntatem mutasse & reuocasse, cum regulariter non præsumatur mutasse iam a se disposita. præsumpt. 162. lib. 4 nume. 1. 179

Quod non præsumitur mutasse dispositionem, etiam si duas diuersæ formæ dispositiones confecisset, vt puta testamentū, deinde codicillos. ibi. n. 9.

Idem dicendum si fecit aliquem actum, quo aliqua voluntatis mutatio argui posse videretur. ibi nu. 10.

Idem quando cessauit causa impulsiua, ob quam testator ipse sic disposuit. ibi. num. 11. 180

Secus si testator conditionem apposuit. ibi. nu. 12.

Nec mutasse dispositionem præsumitur, etiam quando mutatione tolleretur dispositio odiosa. ibi. nu. 13.

Et potius error quam voluntatis mutatio in testatore præsumitur. ibi. n. 14.

Nec præsumitur testator mutasse voluntatem etiam longo interuallo. ibid. nume. 15.

Nec etiam quando personæ, quibus ipse reliquit, mutarentur. ibid. nu. 16

Testator voluntatem mutasse præsumitur, quando causa finalis dispositionis mutata est. ibi. nu. 17.

Et si hæredem instituit in fundo, & ei mandauit, quod plus petere non posset, intelligitur rebus sic stantibus. ibi. nu. 18.

Et si disposuit, filium suum posse legitimari se mortuo, præsumitur mutasse voluntatem, si noua causa superuenit, puta ingratitudinis. ibi. nu. 19.

Idem si instituit primo hæredes partibus inæqualibus deinde in eodem testamento dixit, æque hæredes sunto. ibid. nu. 21.

Idem si post primum testamentum cœpit cōficere aliud, & impeditus perficere non potuit. ibi. nu. 23.

Idem quando ipse testator cācellauit nomen hæredis ex testamen. ibi. n. 24.

Secus si casu & inopinate cancellauit. ibi. nu. 25.

Et præsumitur mutasse voluntatem, quando concurrunt duæ dispositiones, vna tacita & altera expressa, & expressa tollitur & mutatur, præsumit enim tacita mutata. ibi. nu. 26. & seq.

Testator non præsumitur mutasse voluntatem, quando coacte emancipauit filium, quem reciproce substituerat præs. 60 lib. 4. nu. 58. 54

Testator non præsumitur in dubio mutasse voluntatem. præsumptio. 167. lib. 4 num. 2. 184

Testator si duo conscripsit testamenta diuersa, nec apparet, quod prius vel posterius conditum sit neutrum valet. præs. 10 lib. 4. nu. 34. 10

Testator primum declarare validum præsumitur, si ipsum potuit mutare & nouum conficere, & non mutauit. præs. 6. lib. 4. nu. 4. 6

Testator si remouet onus adiectum legato, censetur remouere ipsum legatū. præs. 183 lib. 4. nu. 50. 199

Et si onus est adiectum per viam modi, remoto ipso modo, dicitur reuocatum legatum. ibi. nu. 51.

At si apponitur modus per modum conditionis, remota conditione non dicitur reuocatum legatum. ibi. nu. 52.

Testator si in secundo testamento adiecit iuramentum, præsumitur prioris voluntatis pœnituisse, atque ita omnino voluisse tollere præcedēs testamētum, etiam nulla speciali mentione eius facta. præs. 166. lib 4. nu. 35. 182

Et id etiam si primum testamentum fuisset pariter iuramento roboratum, quia secundum iuramentum erit seruandum ibi. nu. 36.

Et si iurauit, se non reuocaturum testamentum, nunquid si aliud conficit testamentum post illud valeat & primum tollat, an vero in dicto secundo requiratur specialis derogatio. ibi. nu. 63.

Testator reuocando primum testamentum dicitur reuocasse & mutasse omnes clausulas in eo scriptas. præs. 176. lib 4 nu. 5. 192

Testator disponens testari iure communi, secundū quod eius testamentū nō valeret, sed iure speciali sic, tunc sumitur interpretatio, vt voluerit testari iure speciali, ne testamentum careret viribus. præs. 10. lib. 4. nu. 9. 10

Testator si instituit filium adoptiuum vel arrogatum vt legitimum, & appareat, legitimationem minus recte factam corruit institutio. præsumpt. 24. lib. 4. num. 6. 18

Idem, si instituit filium adoptiuum vel arrogatum tanquam rectè adoptatū vel arrogatum ibi, nu. 7.

Idem, si maritus legauit vxori credens eam legitimam vxorem, quæ nō est, si apparet matrimonium nullum, corruit dispositio. ibi. nu. 8.

Testator si legauit, vel hæredem instituit sub modo, qui per hæredem vel legatarium impleri non potest, corruit dispositio. præs 24. lib. 4. nu. 11. 18.

Idem, si causa finalis institutionis sit obligatoria & sit falsa ibi. nu 12.

Testator filijs carens, vel habere ignorans si fecit legata, quæ non fecisset si filios habuisset, vel habere sciuisset, aut sperasset suscipere, si deinde suscepit filios, præsumitur legata reuocasse. præs. 172. lib. 4. nu. 3. 188

Testator in dignitate positus, si hæredem fecit ignobilem, & plebeium grauādo ipsum, si sine liberis decesserit, quod hæreditatē restituat alteri plebeio, non præsumitur velle conseruare nomen & famam familiæ: & ideo etiam viles & naturales sibi succedere posse, it. præs. 78. lib. 4. nu. 30. 82

Testator paganus si pupillariter subst. filio legitimo tātum nempe adoptiuo, succedit substitutus secundum dispositionem. l. si arrogator. ff. de adopt. & l. sed si plurium. §. in arrogato. ff. de vulg. præs. 48. lib. 4. nu. 13. 42

Testator sciens, quod testamenti tempore hæres institutus ab eo & grauatus habeat solos filios naturales non præsumitur eos exclusisse, sed de eis sensisse. præs. 78. lib 4. nu. 41. 82

Et si instituit hæredem positum in fa[illegible] cumque grauauit restituere, si sine filijs decesserit de quibus filijs intel[illegible] præsumatur. ibi. nu. 42.

Et an huiusmodi fideicommissum valeat. ibi & nu. seq.

Testator non omnis fert proprie loqui, & proprijs verbis vti. lib. 1. q. 26. n. 9. 13

Testator relinquens aliquid creditori voluntario, non animo compensandi, sed vt vtrumque haberet præsumitur reliquisse. libro 3. præsumptio. 10. nume. 12. 119

Idem si ipse testator non esset debitor. nu 13.

Testator cui legare non potest, si vt debitum relinquere se asserat, alio modo id probandum cit. lib. 3. præs. 29 nu. 26. 135

Testator disponens, & conditionem adijciens, præsumitur voluntatem suam iuri communi conformem esse voluisse. lib. 1. q. 37. nu. 8. 18

Testator legans vt detegatur homicida, indicat animum vindictæ cupidum. lib. 1. q. 37. nu. 19. 19

Testatoris voluntatem conijcimus ex his quæ præcedunt, & sequuntur lib.1. q.18.nu.4. 10

Testatorem animo compensandi creditori suo legasse, quomodo probetur. lib.1.q.51.nu.10. 27

Testatus pro parte, & per parte intestatus nemo potest decedere. præs.76.lib.4.num.40. 75

Testatum vel intestatum, aliquem voluisse decedere, colligitur ex prohæmio scripturæ.præs.2.lib.4.nu.13. 3

Testimonium an & quando præsumatur falsum ob repugnantias & contrarietates.præs.23.lib.5.nu.1. 253

Quod regulariter præsumuntur falsa testimonia quando testes eadem de re interrogati contraria & repugnantia attestati sunt.ibi.nu.2.

Idem quando varia dixerunt testimonia, & puniri possunt sicut ij, qui falsum attestati sunt.ibi.nu.3.

Testis de quibus attestari debeat: quando verum deposuisse dicatur et quando falsum: & quando possit repelli a testificando.

Testis debet attestari de his vel quæ vidit, vel quę sensu corporis certa esse percepit, alias dolus præsumitur, nec ignorantiæ vel erroris excusatio prodest. præs.22.lib.5.nu.10. 253

Et non nisi consulto & deliberatione præcedente iusiurandum aliquod subire debet.ibi.nu.11.

Testis fides augetur ob eius mortem.præs.5.lib.5.nu.13. 243

Testium examinatio si fuit impedita a consanguineo illius, contra quem testes fuerunt producti, præsumitur facta volente ipso consanguineo, si modo fuit impedimentum successiuum.præs.27.lib.5.nu.13. 256

Testes assignantes concludentem rationem præferuntur ijs, qui dicunt se scire, quia vel vicini vel coniuncti sunt.præs.24.lib.6.nu.48. 285

Nec defertur iuramentum in supplementum.ibi.nu.49.

Testis si requiritur quod sit sciens, & peritus huiusmodi qualitas est expressim probanda cum a iure non præsumatur.præs.91.lib.6.nu.19. 329

Testium dicta sunt iuuanda vt conueniant, non autem sunt cauillanda. præs.23.lib.5.nu.12. 254

Testis iusta est excusatio, quando dixit, se aliqua de re non recordari ob id, quod passus est infirmitatem præs.32.lib.6.nu.4. 289

Idem si se excusat, quod ob lapsum temporis memoria non teneat aliqua verba, quæ ab aliquo iam audiuit.ibi.nu.5.

Testis si dixit se scire, quia publice audiuit, præsumitur quod audierit in loco, vbi publice dicitur.præs.21.lib.6.nu.2. 281

Et si dixit se scire, quia fuit præsens, optime probat, licet non dicat quod audiuerit vel intellexerit.ibi.nu.3.

Testis deponens, quod scit quia est vicinus, recte probat.pr.24.lib.6.nu.16. 285

At si quis vult probare aliquem sciuisse, non sufficit dicere, Ille sciuit quia erat vicinus, sed debet addere quod in vicinia id erat per famam cognitum. ibi.nu.17.

Testis, qui tanquam vicinus vel coniunctus testimonium dicit, si interrogatus an cum eo vicino consueuerit, respondit non consueuisse, eius testimonio fides non adhibetur.præs.24.lib.6.nu.30. 285

Testis dictum in aliqua sui parte falsum an & quando in cæteris partibus falsum præsumatur.præs.22.lib.5.nu.1. 253

Quod si testis dixit falsum in aliqua parte principali seu substantiali ipsius negocij controuersi, in cæteris quoque partibus falsum dixisse præsumitur.ibi.nu.2.

Testes si attestantur de his quæ per ætatem scire non potuerunt, præcise, nō ex hoc falsum dixisse censentur.præs.23.lib.5.nu.15. 254

Idem si essent varij & contrarij in aliquibus accidentalibus & accessorijs, ibi.nume.16.

Minuitur autem eorum fides.ibi.nu.17.

Testes non præsumuntur falsi, quando ob nimiam incertitudinē veritas ignoratur, & hinc inde producti sunt inuicem contrarij.ibi.nu.18.

Idem quando ignorantia & fatuitas potius quam malitia & dolus ex qualitate personæ conijcitur.ibi.nu.19.

Idem in varietate & diuersitate verborum, quæ tamen eadem sunt in substantia ibi.nu.20.

Testis deponens falsum in sola ratione sui dicti & testimonij, præsumitur in omnibus periurus & corruit in totū eius testimonium.pr.22.lib.5.nu.23. 253

Fuitat autem pœnam falsi.ibi.nu.24.

Testis falsitas in vno articulo arguit falsitatem in cęteris attestationibus aliorum capitulorum.præs.22.lib.5.nu.4. 253

Idem si in modico etiam esset falsitas.ibi.nu.5.

Idem in testimonio in alia causa prolato ratione periurij.ibi.nu.6.

Testis dictum in aliqua parte falsum, totum falsum censetur etiam si prolatū esset pro causa pia ibi.nu.8.

Idem si ignoranter & per errorem falsum esset prolatum.ibi.nu.9.

Testis falsum deponens aduersus naturam diuinaque iura delinquit, vnde ignorantia tum non excusat.præs.22.lib.5.nu.12. 253

Distingue, vt ibi. nume.13.& nu.14. vbi ostenditur, quod probabilis ignorantia vel causa erroris potest ipsum testem excusare quæ relinquitur iudicis arbitrio ibid.

Testis falsum dicens in diuersis attestationibus nullo pacto excusatur a periurio.ibi.nu.15.

Testis dictum in vna parte falsum non vitiatur, cæteris partibus in his, quæ mediate, sicque remote spectant ad negocium.præs.22.lib.5.nu.16. 253

Idem quando deponeret de peritia, artis, & conuinceretur per alios testes peritiores, quod minus recte testimonium dixisset.ibi.nu.17.

Testis falsitas circa accidentia & circumstantias, quæ nullo modo tangunt negocium, nec qualificant eius dictum non viciat eius testimonium in exteris partibus prolatum præs.22.lib.5.nu.19. 253

Secus quando ipse testis iurauit dicere veritatem super omnibus, de quibus interrogabitur.ibi.nu.21.

Idem quoad accidentia & circumstantias, quæ ad causam ipsam faciunt, ibi. nume.22.

Testis, qui confessus est aliquid, quod prima facie est crimen, si in aliquo casu potest esse nō crimen, non repellitur tanquam criminosus a ferendo testimonio: eius autē fides pro iudicis arbitrio minuitur.præs.3.lib.5.nu.119. 242

Testis si moriens dicat se falsum testimoniū dixisse sibi non creditur ad præiudicium eius, pro quo lata est sententia.præs.5.lib.5.nu.10. 244

Testis repugnantia & varietas efficit, vt nulla ipsius attestationi fides adhibeatur.præs.23.lib.5.nu.4. 254

Et testis dictum varium nec etiam pro pia causa fidem facit.ibi.nu.6.

Testis varietas & repugnantia in dicto suo tolerabilis nō viciat eius testimonium, vt si prouenit ex causa obliuionis temporis.ibi.nu.8.

Idem quando dicta pugnantia & contraria possunt conciliari.ibi.nu.9.

Et quomodo possint conciliari.ibi.nu.10.& seq.

Testes in dubio præsumuntur esse contestes.præs.25.lib.5.nu.13. 254

Secus si deponant de tempore quia præsumuntur singulares.ibi.nu.14.

Testes censentur contestes, etiam si vnus deponat de actu causa designatione loci & temporis, & alter non.præs.15.lib.6.nu.16. 279

Testem tanquam inimicum qui vult repellere, debet ipsam inimicitiam, & certam ipsius inimicitiæ causam probare.præs.43.lib.5.nu.2. 265

Testium nomina propria in testamentis describenda sunt cum duabus qualitatibus alias non dicuntur legitime descripti.præs.15.lib.6.nu.41. 265

Testis asserens aliquem esse hæreticum, & dicens hoc scire quia vicinus est, probat pr.24.lib.6.nu.24. 285

Declara, vt ibi.num.25.

Testibus attestantibus aliquem esse sanæ mentis magis creditur, quam attestantibus esse insanæ mentis.præs.45.lib.6.nu.21. 298

Testes domestici & familiares admittuntur ad accusati defensionē, qui alias non admitterentur.præs.3.lib.5.nu.51. 248

Testibus nobilibus plus creditur quam ignobilibus.præs.59.lib.6.nu.9. 313

Testis periurus semel, peracta pœnitentia admittitur adhuc ad testimonium. præs.32.lib.5.nu.35. 260

Testes in testamento adhibendi debent esse rogati a testatore & quomodo sufficiat eos esse rogatos.præs.6.lib.4.nu.13. 7

Testes in testamento descripti præsumuntur rogati.præs.9.lib.4.nu.2. 9

Testes senes sunt domi examinandi.præs.46.lib.6.nu.25. 300

Testis semel periurus fidem non facit, imo nec indicium ad torturam, aut formandam inquisitionem.lib.2.præs.60.nu.10.& 11. 84

Testis minus idoneus, coniunctus alijs fide dignis, fidem facit.lib.2.præsump. 51.num.20. 78

Testis reddens rationem testimonij, quia vicinus, præsumptione iuris probat. lib.1.q.82.nu.2. 37

Testis vnus de veritate, coniunctus confessioni extraiudiciali facta incidenter, plene probat.lib.1.q.86.nu.2. 38

Testis vnus in causis capitalibus, non iungitur cum fama ad constituendam plenam probationem.lib.1.q.41.nu.9. 21

Testis deponens de his, quæ solo iudicio intellectus percipiuntur, probat, si non interrogatus reddit rationem.lib.2.præs.51.nu.60. 80

Testis de his quæ sensu corporeo percipit, testimonium ferre debet, cum aliquo tamen iudicio intellectus.lib.2.præs.51.nu.59.60. eod.

Testis vnus de visu non solum indicium ad torturam, sed & semiplenam facit probationem.lib.1.q.89.nu.7. 40

Et quæ concurrere debeant, vt huic indicio locus sit.nu.8.10.& 11.

Testis vnus de visu ad faciendum indicium ad torturam, quando vt omni exceptione maior sit, non sit necesse.ibi.nu.9.

Testis vnus omni exceptione maior indicium ad torturam facit etiam in crimine læsæ maiestatis ibid.nu.12.

Testi omni exceptione non maiori, quando iudex possit adhibere fidem.lib. 1.q.89.nu.13. 40

Testi quem iurasse non constat, quando fides tamen adhibeatur. lib.1.quæst. 82.num.5. 37

Testi a partibus approbato creditur, & plena datur fides, etsi alias non sit fide dignus lib.2.præs.51.nu.18. 78

Testem ob inimicitiam repelli.lib.1.q.89.nu.55. 41

Teste vno de veritate deponente, & duobus de fama, infertur semiplena probatio in negocio principali.lib.1.q.41.nu.4. 21

Idque procedit etiam, quando duo tantum extarent testes, quorum vnus de veritate, & simul etiam de fama deponeret. ibid.nu.5.

Testes sunt personæ, testimonia sunt dicta & attestationes ipsarum personarum.lib.1.q.1.nu.7. 1

Testes duo simul iuncti, verè & perfectè probant.lib.1.q.39.nu.14. 20

Testes singulares vt probent, præsumptio adiuuat.lib.1.q.86.nu.1. 38

Testes actoris licet sint aliquantulum digniores testibus rei, attamen pro reo iudicandum.lib.2.præs.90.nu.8. 102

Testes clariores extantes pro actore quam reo, non tollunt eam quæ pro reo est præsumptionem.ibid.num.12.

Idque tam in criminalibus quam ciuilibus.nu.13.

Testes singulares, de singulis indicijs attestātes an sufficiāt.lib.1.q.91.nu.4. 44

Et verum sufficiant duo testes inhabiles.nu.5.

Testes qui sponte se offerūt ad testimonia dicenda, in fide suspectos se faciūt. lib.2.præs.55.nu.2. 81

Testes animose nimis deponentes fiunt suspecti.ibi.nu.3.

Testes a dicendo testimonio se subtrahentes, gratia, odio, vel timore facere præsumuntur.ibid.nu.4.

Et quid hæc præsumptio operetur.nu.5.

Testes deponentes sermone præmeditato suspecti sunt.nu.6.

Testes super negatiua loco & tempore non coarctata deponentes suspecti fiunt.num.7.

Testes attestantes, se pecuniam numerari vidisse, non habent necesse asserere, mutuum fuisse contractum.lib.1.q.48.nu.40. 26

Testes examinare, & probationes recipere, iudex absentis nomine potest. lib. 1.q.79.nu.12. 35

Testes paucos faciens examinare, multis præsentibus negocio, suspectum se facit.lib.2.præs.91.num.12.102.Idem si eos qui de solo auditu auditus cum alijs qui vel viderint vel audierint adsint.nu.13.

Testes falsa dixisse, coniectura fit ex pallore, & trepidatione.lib.1.quæst.4. nume.37. 2

Testes examinans ad æternam rei memoriam, & intra annum vtilē non proponens actionem fraudulenter præsumitur egisse.lib.4.q.65.nu.5. 315

Testium fides in iudicis pectore residet.lib.1.q.44.nu.6. 22

Testium fides suspecta redditur, quando post dictum testimonium corrigunt attestationem.lib.2.præs.55.nu.8. 82

Testium receptione commissa, non præsumitur commissa ipsorum examinatio.lib.2.præs.56.nu.1. 82

Testium examinatione commissa, præsumitur cōmissa etiam receptio.ibi.nu.3.

Testium examinatione commissa, visum commissa sit eorū reprobatio.nu.4. & quod non.nu.7.

Testiū dicta intelligenda sunt, ne contraria appareant.lib.2. præs.51.nu.31. 79

Testium productio aut examinatio ex parte actoris, non est licita ante lit. contest.lib.2.præs.54.nu.1. 81

Quibus id tamen casibus liceat.ibid.nu.2.
Testium examinationem faciens ad æternam rei memoriam, intra annum actionem proponere debet.ibid.nu.3.
Testium examinationem ad æternam rei memoriam præcedere debet quædam summaria cognitio, nec leui de causa hæc facultas concedenda est. nume.4.
Testium examinationem impedientibus affinibus non præsumitur contra agnatum.lib.2.præs.8.nu.7. 81
Testibus masculis etsi maior fides tribuatur, quam fœminis, fallit tamen si illæ testimonium pro reo tulerint.lib.2.præs.90.nu.9. 102
Testibus & similibus probationibus, multa sunt, quæ nequeunt probari. lib.1. q.37.nu 11. 18
Testibus volens probare, quod potest instrumentis, præsumitur malam causam habere.lib.2.præs.91 nu.12. 102
Testibus duobus de mente attestantibus vna cum coniectura existente, plus creditur quam mille deponentibus de voluntate spontanea.lib.3. præsum. 126.num.31. 201
Testimonium in re propria dicere, nemo etiam excelsæ dignitatis potest. lib.2.præs.51.nu.27. 78
Testimonium parentum concurrens cum alio adminiculo, plene circa filij ætatem probat.nu.28.
Testimonium quinque testium contra præsumptionem iuris & de iure admittitur.lib.1.q.63.nu.1. 31
Contrariam tamen opinionem visus est probare Bald.ibid.nu.2.
Testimonium socij criminis, concurrentibus alijs adminiculis, ad torturam facit iudicium.lib.1.q.89.no.73. 42
Et quando id locum non habeat.nu.74.
Testimonium mandatarij, alijs adiutum adminiculis, quæstionibus indicium præbet.ibid.nu.75 Et quæ ratio sit.nu.76.
Testimonium patris quando faciat fidem plenam.lib.2.præs.51.nu.17. 78
Testimonium patris pro filio, parte non reclamante admittitur. lib. 2. præs. 46.nume.4. 73
Testimonium parentum circa filiorum ætatem, an coadiuuet vel adminiculum faciat alijs probationibus aut probet semiplene. lib. 2. præsumptio. 51. num.12.& 14. 78
Textus quando repugnat rubricæ, magis attenditur ipse tex. quam rubrica. præs.2.lib.6.nu.17. 272
Tex.l.nutu.de lega.3.quando habeat locum præs.105.lib.4 nu.10. 127
Theofilus medicus infirmitate detentus in angulis domus occinentes arbitrabatur adesse tibicines & cantores præs.45.lib.6.nu.49. 299
Thesaurus vere & proprie est pecunia ab ignotis dominis supra hominum memoriam reposita, quæ fit sic eius, qui eam inuenit, quod non possit esse alterius absque eius consensu.præs.30.lib.5.nu.5. 258
Thesaurus non dicitur, quod vel lucri causa, vel metus custodiæue quis subtus terrā condiderit, & eius inuentor dicitur furtū committere. ibid.nu.6.
Thesauri inuentor si inuenit illud non in loco proprio, sed alieno, tenetur dare dimidiam domino fundi, & hoc si casu inuenit: si vero data opera inuenit, totum domino fundi tenetur restituere.ibi.nu.7.
Si vero arte magica inuenit etiam in fundo proprio, Cæsari & fisco restituere debet.ibid.
Quid autem si in loco sacro religiosoue est inuentum.ibi.nu.8.
Thesaurarius principis, apud quem creditorum chyrographa reperiuntur, præsumitur ijs soluisse lib.3. præs.140.nu.11. 220
Thomas Contarenus diui Marci procurator nonagesimum sextum annum robustus impleuit. & alius Thomas Contarenus 1578. procurator nonagesimumquintum integris pene viribus attigit. præsumptio. 46. libro 6. nume.19. 302
Thrasylli insania maxima, a qua absolutus narrabat se nunquam vixisse iucūdius.præs.45 lib.6.nu 52. 299
Timantes Cleoneus athleta senio confectus in furorem lapsus seipsum interfecit, ex eo quod complicare non poterat arcum, quem antea intendebat. præs.45.lib.6.nu.14. 298
Titubatio & trepidatio animi in accusato vel inquisito, torturæ facit indiciū alijs concurrentibus.lib.1.q.89.nu.71. 42
Titulus dicitur satis constare, quando ex coniecturis colligi potest. lib. 3. pr. 129.num.30. 203
Titulus inualidus fauore præstantis, per subsequentes præstationes redditur validus. lib.3. præs.131.nu.1.206. Ita tamen si præstans eius sit conditionis, vt proprio fauori possit renunciare.nu 2.
Titulus inualidus odio eius, cui præstatio fit, conualidatur ob præstationes sequutas nu.3.
Idque si recipiens talis sit qui sibi queat præiudicare.nu.4.
Titulus authoritate iuris publici inualidus, in inducenda obligatione fauorabili, quot annorum præstatione validetur.lib.3.præs.131.num.5.6.& 7.206.
Id autem intelligendum de titulo inualido, ex defectu solemnitatis, non autem inhabilitatis personæ.nu.8. Vel ex defectu voluntatis eius qui actum fecit.nu.9 Aut si esset causa fauoris ipsius tituli.nu.11. Vel præstatio semel tātum pro tribus annis facta sit.nu 12. Idem si titulus inualidus sit, respectu ignorantiæ facientis actum.nu.14. Aut defectu falsitatis.nu.15. 206
Titulus authoritate iuris publici inualidus, in inducenda obligatione non fauorabili, decennali præstatione non conualidatur.lib.3.præsumptio.131. nume.31. 206
Titulus nudo pacto causatus, cur decennali præstatione non confirmetur. ibid.nu.22.
Titulus authoritate iuris publici inualidus, in inducenda liberatione solo tēporis cursu, confirmatur per subsequentem præstationem vel patientiam. lib.3.præs.131.nu 32. 207
Titulus inualidus authoritate iuris publici, in inducenda liberatione quæ solo temporis cursu fieri non potest, quia ius resistit, confirmatur tamen, si subsequens præstatio fiat ab eo, qui contra ius commune, potest dispensare.ibid.nu.34.
Secus si ab eo, qui contra ius commune dispensare non potest.nu.36.
Titulus ad inducendum obligationem, probatur cursu tanti temporis, cuius initij memoria, non est in contrarium.lib.3.præs.131.nu.38. 207
Titulus & illius iusta causa contra patientem, vel ad commodum illius, quot annorum spatio, præsumatur.lib 3 præs 131.nu 92. 209
Si autem de lucri illius incommodo agatur.nu.93.
Et quid si de præiudicio magno. nu.94.
Quibus autem id casibus non habeat locum.nu.95.
Titulus liberatorius a lucro odioso, contra patientem de cuius magno præiudicio agitur, decennali patientia præsumitur.lib.3.præs.131.nu.97. 209
Et quid in titulo liberatorio a lucro fauorabili contra patientem.nu.98.
Titulus in beneficialibus sola decennali patientia non præsumitur.lib. 3 præs 131.num.99. 209
Titulus de iure fisci quid tractet.lib.2.præs.72.nu.6. 91
Titulum authoritate iuris publici inualidum, in fauorabili obligatione inducenda, triennali præstatione confirmari, verum est in verisimilibus.libr.3. præsum.131.nu.18. 206
Item vt præstatio fiat eo modo, quo legatum est vel relictum.nu.19.
Titulus acquiritur & præsumitur ex longa pstatione.præs.182 li.4.nu.11. 197
Titulus quando in aliquo casu est necessarius possessio etiam longissimi temporis ius non tribuit.præs.76.lib.6.nu 6. 312
Titulus quantumcunque sit erroneus, ostendit animum, & intentionem possidentis.præs.m.67.lib.6 nu.8. 318
Toga olim erat, quæ tunicis superimponebatur, & erat propria ciuium Romanorum.præs 161.lib 4.nu.3. 176
Toga prætexta que olim esset.præs.161.lib.4.nu.8. eod.
Tolerantia simplex consensum non habet.præs. 99.nu.62.lib.6. 336
Topiarij sunt artifices fruticum & herbarum in varias figuras conformantarum.præs.154.lib.4.nu.27. 171
Toralia quid sint præs.160.lib.4.nu.10. 176
Tormenta seu quæstiones, sunt cruciatus corporis quib.per verberati & torti confessionem rei veritas eruitur.lib.1 q.1.nu 45. 2
Tormenta & cruciatus immodicos, falsa pro veris ostendisse vsu compertum est.ibid.nu. 46
Tornellus acutissimus iurisconsul.semper habitus est.præs.71.lib.4.nu.19. 68
Tortura minus sufficiens, omnia contra eum existentia indicia non purgat. lib.1.q.83.nu.6 38
Torturæ indicium sufficiens oritur ex attestatione vnius testis, de visu ipsius gesti actus & ad delicti commissi.lib.1.q.89.nu.1. 40
Nec quod omni exceptione maior sit, opus est ibi.nu.6.
Torturæ indicia & præsumptiones sufficientes quæ sint, iudex arbitrabitur. lib.1.q.89.nu.1. 40
Torturæ & quæstionibus locum facere non solum præsumptiones, sed & indicia.nu.2 Qualia autem esse debeant.nu.3.& 4.
Totum constituitur ex pluribus contrahentibus quæ partes sunt. lib. 1. quæst. 39 num.9. 20
Toto translato censentur omnes ipsius partes translatæ.libro 3. præsump. 97. numero 10. 175
de Toto quoad totum idem iudicatur, quod de parte.præs.198.li.4.nu.28. 225
Totius quo ad totum idem iuris est, quod de parte quo ad partem.præsum.29. lib.4 num. 26. 160
Tradita in re simpliciter si filium fructus percipere, & libere disponere pater permittat, donasse præsumitur.lib.3.præs.30.nu.53. 138
Estque præsumptio iuris.& de iure nu.56.
Traditio nuda rei dominium non transfert.lib.3.præs.34.nu 10. 141
Traditio nuda quæ dicatur.lib.3.præs 34.nu.27. 141
Traditio semper in conseq.contractus venit.lib.2.præs.49.nu.15. 151
Traditio patris facta filio etiam emancipato, non præsumitur donandi animo facta.lib.3.præs.10.nu.36. 138
Traductione ad domum præsumuntur sponsalia fuisse de præsenti.lib.3. præsum.1.nom.57. 108
Traductione solemniter facta eo modo quo vxores deduci soleant, matrim. præsumitur contractum esse iure pontificio.ibi.nu.58.
Transactio fit aliquo dato vel retento.lib.3.præs.45 nu.29. 149
Transactio & liberatio patris verbis generalibus facta non præiudicat quoad res & bona filiorum.præs.150.nu.6.lib 3. 227
Transactio & liberatio specialis facta super petitione speciali nil aliud comprehendere præsumitur quam rem petitam.ibi.nu.8.
Translationis domini natura est, vt perpetua sit.lib.1.præs.109.nu.8. 184
Transitus est facilior, in habentibus Symbolum.lib.1.q.27.nu.2. 19
Transactio vel cessio facta statim post contractum emancipationis & venditionis præsumitur facta respectu & causa ipsius contractus.præsum.22.lib. 6 num.10. 277
Transitus est facilior in habentibus simbolum.præs.85.lib.4.nu 7. 96
Transmissio fideicommissi & legati quando locum habeat, & plura de trasmissione.præs.201.lib.4. per tot. 227
Transmissioni locus est quando legatum est purum, secus si conditionale.præsum.174.nu 21.lib.4. 191
Transuersales dicuntur quodammodo extranei.præs.46.lib 4 nu. 22. 12
Trapezophoræ erant mensæ magno ornatu, quæ effictis imaginibus sustinebantur.præs.160 lib.4.nu.9. 176

Trebellianicæ detractio an & quando prohiberi possit: & de quibus detrahi possit trebell.& falcidia.

Trebellianicæ detractio an possit a testatore prohiberi præsump.198.libro 4. num.2. 224
Quod ex receptiori opinione prohiberi potest ibi. nu.4.
Et id procedit etiam in filijs primi gradus fideicommisso grauatis, vt possit adhuc pater prohibere, ne illi trebellianicam deducant.ibi.nu.5.
Quæ detractio ita prohiberi potest in codicillis sicut in testamentis.ibi. n.6.
Trebellianicæ & falcidiæ detractio tacite etiam & ex coniecturata mente testatoris censetur prohibita, si coniecturæ appareant.ibi.nu. 10.
Et præsertim tunc censetur prohibita, quando testator mandauit restitui omnia bona ibi.nu.12.
Idem si testator dixit, Restituat heres hereditatem pleno iure: & tres doctorum opiniones afferuntur per discursum.ibi.nu.14.
Vbi nu.13.probatur verior opinio.
Idem quando testator mandauit restitui integram hereditatem.ibid nu.14.
Idem quando mandauit restitui totam hereditatem suam. ibidem nu.15.
Idem quando mandauit restitui hereditatem sine aliqua diminutione. ibidem nume.16.
Idem quando testator mandauit heredi grauato, vt hereditatem restituat, deductis certum, & quod plus deducere & detrahere non possit. ibid. numero 17.
Idem quando aliquid reliquit ipsi grauato pro ouigi.& loco, quod ipse posset petere in suis bonis ibi.nu.18.
Idem quando testator vsus est verbis geminatis, vt si mandauit restitui totā & integram hereditatem.ibi.nu. 19.
Idem quando mandauit, quod heres grauatus restituat quæcunque bona

na

na ad eum peruenta.ibid.nu.30
Idem quando dixit,bona mea restituantur Caio, quem dolo ea libera habere ibi.nu.22
Idem si dixit,quod fideicommissarius habere debeat bona sine aliquo onere.ibi.nu.23.
Trebellianicam non detrahit heres,inuentario non confecto. lib.3.præs.11.num,18 121
Trebellianicæ detractionis prohibitio præsumitur ex natura rei quæ huiusmodi detractionem non admittit.pr.198.nu.35.li.4 225
Idem quando quis est institutus non contemplatione sua sed fideicommissarij.ibi.nu.37
Trebellianicæ & falcidiæ deductio prohibita censetur ex modo restitutionis bonorum,vt si testator mandauit grauato,vt aliquid faceret,& nisi faciat,quod cadat ab hæreditate,vel pro non instituto habeatur.pr.198.lib.4.num. 24 224
Et censetur etiam prohibita ex qualitate fideicommissi,vt si testator bona fideicommisso subiecta prohibuit quouis modo alienari.ibi.nu.25
Intellige,si prohibuit alienari certa bona,ex quibus nec Falcidia nec Trebellianica detrahi nullo modo poterit.ibi.nu.26
Si autem prohibuit alienationem omnium bonorum , quæ restitui voluit fideicommissario, sunt doctorum variæ opiniones.ibi.nu. 27.& seq. 225
Censetur etiam prohibita ex coniectura,quæ colligitur ex clausula , omni meliori modo,ex qua voluit testator testamentum sortiri plenum effectum ibi.nu.31
Idem quando testator substituit directo,& adiecit clausulam codicillarē, quod si non valet vel valebit iure testamenti valeat iure codicillorum,& sic hæres sit grauatus restituere per fideicommissum substituto.ibi.nu.32
Trebellianica non detrahitur ex prohibita alienatione quotæ hæreditatis vel bonorum.pr.198.li.4.nu.30 eod.
Trebellianica & Falcidia non potest deduci, quando directe hęreditas debet restitui.pr.198.li.4.nu. 33 eo.
Sed dubia redditur hæc opinio.ibid nu.34
Trebellianicæ detractionis prohibitio arguit testatorem voluisse constituere fideicommissum pro conseruatione agnationis & familiæ. pr. 85.lib.4.num.21 97
Tres aut duo multi dicuntur.li.3.pr.90 nu.14 169
Tribunal qui magistratus habeant.li.1.q.72.nu.3 33
Triticum sumitur aliquando in genere aliquando in specie. pr. 151.libro 4.nume.3 169
Trolla quid sit.pr.160.li.4.nu.11 176
Tulliola M.Ciceronis filia perijt in ipso puerperio abortum faciens,pr. 52.li.6 num.14 306
Tunica erat vestis,cui toga super imponebatur,pr.161.li.4.nu. 4 176
Turpitudinem suam nemo detegere tenetur.pr.1.li.5 nu.25 237
Turpitudinem propriam detegere,iure non est permissum,lib.3.præsum.12.num.28 122
Tussis enumeratur inter motus vehementiores.pr.52.li.6.nu.21 306
Tutelæ datio facta a patre filijs non extenditur ad filium, quem pater ignorabat habere.pr 26.li.4.nu.24 20
Tutela licet sit fauorabilis ex parte pupillorum quibus datur tutor,respectu tamen ipsius tutoris est odiosa,quia continet onus.pr.26.li.4.nu.25 eod.
Et in ea fit stricta interpretatio.ibi.
Tutela vitiatur,si ex duobus eiusdem nominis,non constat quis datus sit tutor.pr.25.li.4.nu.7 19
Tutelam acceptare libenter nemo præsumitur.pr.149.nu.18.lib.3 227

Tutores vel curatores quid seruare debeant in confectione inuentarij,an eis posit relinqui qui posint esse tutores , & quando præsumantur tutores in dolo.

Tutor vel curator repræsentat hæredem,non autem substitutum.pr.131.lib.4.num.7 151
Tutor dræsumitur scire ætatem pupilli pr.24.li.6.nu.2 n 285
Tutor præsumitur scire facta pupilli,cuius bona administrauit. præs. 23. lib.6.num.76 283
Tutores vel curatores in confectione inuentarij bonorum pupilli , quorum administratio nem suscepturi sunt non præsumuntur pari,vt describantur eorum propria bona inter illa pupilli vel adulti. præsumptio 97. libro 6. nume.1 332
Si autem in scriptura etiam priuata afferant,rem eorum propriam esse pupilli vel adulti,præsumptionem habent contra se iuris & de iure.ibidem nume.4
Et sicuti contra eos agi potest ex solo inuentario , ita etiam agi poterit ex confessione in scriptura priuata facta.ibi.nu.5
Sed habet id locum quo ad bona mobilia quæ sicut in inuentario descripta præsumuntur pupilli,secus vero in immobilib.ibi.nu.6
Et secus quo ad probationes indirectas,quæ aduersus huiusmodi præsumptionem iuris,& de iure admittuntur.ibi.nu.7
Et secus in alijs probationibus quæ aduersus præsumptiones iuris & de iure admitti solent ibi.nu.8
Tutoris vel curatoris negligentia in non conficiendo inuentario non mediocriter est reprehendenda & coercenda.pr.97.li 6.nu.10 332
Sunt enim tales vt suspecti remouendi ab administratione , & notantur infamia,& alijs pœnis iam a lege sanctis sunt plectendi.ibi.nu.11
Ex alijs autem causis non remouentur ab administratione, sed ipsis datur adiuncti,nisi ob manifestum do[illegible] suspecti sint.ibi.nu.12
Tutor administrando tutelam qua[illegible]contrahere dicitur.præsum. 149.nume.1.lib.3 226
Tutor in dubio quibus verbis testatoris præsumatur vel non datus fuisse.ib.nu.2.3.6.8.9.10 11.12.13. & 15
Tutorem dare filio licet patri quibuscunque verbis modo apta sint significare eius voluntatem.ibi.nu.7
Tutor præsumitur datus ille qui diu se pro tutore gessit.ibi.nu.17
Tutor ex mala administratione suspectus præsumitur.ibi nu.19
Tutor hodie non potest consequi legatum,nisi onus tutelæ suscipiat,etsi testatori sit sanguine coniunctus.pr.124.li.4.nu.7 145
Vt tamen perdat legatum,si recusat tutelæ administrationem , requiritur quod fuerit monitus & interpellatus ad suscipiendum onus.ibi.nu 8
Nec priuatur legato,si recusat tutelæ administrationem , si dictum legatū sit a se alteri restituendum.ibi.nu.9
Tutor potest dari in codicillis,nisi in testamento confirmetur. præsump. 26. lib.4.num.29. 20
Tutore dato certæ rei vitiatur tutela.præs.26.lib.4.nu.26. 10
Tutor potest ducere pupillam in vxorem,quam aliás ducere non potest,si pater in testamento eam facultatem dedit.præs.189.lib.4.nu.47. 208
Tutor arguitur in dolo,quando alienauit bona pupilli , non obseruatis iuris solemnitatibus.præs.3.lib.5.nu.79. 242
Tutor,vel administrator,qui reliquatum non restituit,in mala fide esse censetur.præs.3.lib.5.nu.93. eod.
Tutor qui non descripsit bona pupilli in inuentario,dicitur non seruasse promissa,& præsumitur in dolo.præs.3.lib.5.nu.67. 241
Tutori si obijciatur,quod non confecit inuentarium,hæc exceptio reddit ipsum illegitimum.ne in iudicio agat.& ideo ipse probare debet se inuentarium confecisse.præs.104.lib 4.nu.15. 126
Tutor non præsumitur factus diues ex bonis pupilli á se administratis. præs. 28.lib.6.nu.2. 287
Tutor non præsumitur acquisiuisse ex bonis pupilli.pręs.2.lib.5.nu.8. 238
Tutor datur vniuersitati.lib.2.præs.16.nu.33. 59
Et quare non certis rebus.ibi.nu.34.
Tutor contrahendo de re ad pupillum spectante, nomine pupilli agere præsumitur.lib 2.præs.49.nu.5. 151
Tutor palam & bona fide contrahit,coram iudice bene informato. libro 3. præs 80.nu 8. 154
Item coram amicis & consanguineis.nu.9.
Adhibita authoritate contutoris nu.10.
Tutor clam dicitur contrahere,si tam occultè fiat, vt de cuius interesse agatur non appareat.nu. 11.
Aut non adhibeatur eorum præsentia aut authoritas , quæ necessaria erat. numero 12.
Vel confecta quidem scriptura, & testibus adhibitis,illis tamen vt taceant , si dictum sit.nu.14.
Aut contrahat tutor per personam interpositam. nu.15.
Tutor suscipiens administrationem,quid promittere debeat.lib.1. quæst.45. numero 19. 23
Tutor pupillo dari debet,quem mater nominauit , nisi iusta causa impediat. lib.2.præs.52.nu 4. 81
Tutoris contractus cū pupillo bona fide factus, valet suspicione fraudis cessante.lib.3 præs.80.nu.3. 154
Tutoris auctoritas adhibenda in contractu a pupillo ineundo, non est de ipsius contractus substantia. nu.4.
Tutoris auctoritas cur in contractu adhibeatur.nu. 6.
Tutori cum pupillo palam contrahere permissum,clam vero prohibitum.lib.3.præs 80.nu.1. 154
Ratio ad euitandas fraudes,& vt illarum cesset suspicio.nu.2.
Tutori aut curatori dicenti ob æs alienum pupilli bona vel minoris vendita, non creditur.lib.2.præs.75.nu.47. 95
Tutorem verbis auctoritatem suam interponere debere,in quibus actibus vetum sit.lib. 3.præs.56.nu.13. 156
Tutorem cui domicilij mutationem princeps permittit,a tutelæ munere excusatum præsumimus.lib.2.præs.20.nu 9. 63
Tutores gerentes negocium pupillorum,coram propinquis expedire debēt, vt tutiores sint.lib.3.præs.128.nu.1. 202

V

Valerius Coruinus centesimum annum integris viribus compleuit. præs 46.lib.6.nu.16. 300
Qui tres & viginti annos natus consul creatus est, & res maximas gessit.pr. 48.eod.lib.nu.7. 301
Validior & in armis exercitatior præsumitur aduersarium prouocasse , & fecisse insultum.lib.1.q.14.nu.31. 8
Valor rei coniecturam facit , an res in portione vnius ex fratribus socijs diuidentibus contineatur.lib.3.præs.73.nu.2. 163
Varietas & repugnantia in teste arguit dolum, & ideo tenetur de falso. præs 23.lib.5.nu.7. 254
Vasorum nomine quæ contineantur præs 62.lib.4.nu.11. 177
Vasa delphica quæ dicantur.præs.160 lib.4.nu.7. 176
Vasa promulsidiaria quæ dicantur.præs.162.lib.4.nu.12. 177

Vasallus qualis esse debeat erga dominum : & quando possit feudum alienare.

Vasalli erga dominum maxima debet esse beneuolentia , & plus aliquando debet vasallus domino quam proprio parenti.præs 19.lib.5.nu.1. 250
Et inter multa,quæ vasallus domino præstare tenetur , vnum hoc est maximum,quod eius arcana non pandat:quod est grauissimum crimen;Imo qui retexit,domini maiestatem læsisse dicitur.ibi.nu.2.& 3.
Et cum tale crimen committit, infidelis domino extitisse dicitur , & ob id feudo priuari potest. ibi.nu.4.
Vasallus quod priuetur feudo,eo quod arcana domini detexerit,quæ concurrere debeant.ibi.nu 5.
Et quod animo damnificandi dominū ea detexerit, quomodo probari possit. ibid.num.6.
Vasallus qui secreta domini pandit,quomodo excusari possit coniecturis,quod non animo damnificandi dominum ea detexerit.ibi.nu.7. & seq.
Et si detexit arcana domini, & est dubium nunquid animo damnificandi id fecerit,quid agendum.ibi.nu.10.
Vasallus dominum contra seipsum defendere non tenetur. libro 3. præsump. 44.num.7. 148
Vasallus dominum periclitātem in conflictu deserens, quomodo excusetur. ibi.nu.8.
Vasallus suscipiens inuestituram,& iurator fidelitatem,in executionem mādati a domino facti facere præsumitur.lib.3.præs.48.nu.7. 151
Vasallus impendens in re feudali,tēpore restitutionis id deducit,nec donasse præsumitur. lib 3.præs.32.nu.9.fo.140.Idem est in emphyteuta nu.10.
Vasallus feudum negans,de mendacio conuictus,feudo cadit.lib. 3. præsump. 91.num.58. 171
Vasalli dominus proprius dicitur immediatus.lib.3.præs.102.nu.6. 178
Vasallum in dubio ex propria industria,non ex bonis feudalibus acquisiuisse. lib.3.præs. 52.nu.9. 154
Vasalli qui tenentur opem ferre domino in bello,non excusantur,si cum potuerunt

tuerunt, auxilium non attulerunt.præſ.28.lib.5.nu.8. 257
Vaſallus & ſeruus dicuntur opem tuliſſe domino non ſolum quando ſeruauerunt ipſum dominum, verum & quando fecerunt quicquid potuerunt vt ſeruarent & defenderent ibid.nu.9.
Vaſallus excuſatur, nec feudum amittit, ſi vel opem non tulit domino, vel eũ deſeruit, vt propriæ ſaluti conſuleret.ibi.nu.14.
Idem ſi metu amiſſionis bonorum partes domini deſeruit, & eius hoſtem ſecutus eſt.ibi.nu.15.
Vaſallus, qui dominum odio proſequebatur, præſumitur eius arcana ad eiuſdem domini damnum reteuaſſe.præſ.29.lib.6.nu.27. 288
Vaſallus, qui reuellauit ſecreta domini, præſumitur id feciſſe, vt damnum afferret domino.præſ.32.lib.5.nu.29 260
Vaſallus non minus debet feudum perdere, cũm famam domini ſui non tuetur, quam ſi non defendit eius vitam.præſ.49.lib.5.nu.7. 270
Vaſallo non eſt adhibenda fides aſſerenti ac probanti aliquid geſtum fuiſſe aduerſus rationem iuris feudi.præſ.31.lib.6.nu.3. 289
Vaſallus ſi habuit licentiam a domino, vt poſſit alienare feudum, præſumitur conceſſa d. licentia, ſecundum ipſius feudi naturam, vt poſſit alienare impetrato aſſenſu domini præſ.10.lib.6.nu.6. 276
Vaſallus nihil diſponere poteſt de re feudali in præiudiciũ domini, vel agnatorum, ad quos feudum reuerti debet, ſi feudum eſt ex pacto & prouidentia.præſ.142.lib.4.num.5. 163
Vdones ſunt veſtes vndulatæ.præſ.161.lib.4.nu.18. 177
Vectigalium redditus continentur inter fructus iurium & actionum qui conſiſtentur in legato vſusfructus omnium bonorum. præſump. 142. libro 4. numero 21. 163
Vectigalium locatio eſt fructuum venditio.lib.3.præſ.85.nu.39. 167
Vectigalium conductores perſiſtendo, cenſentur reconduxiſſe.lib. 3.præſ.85. nu.14. Vide tamen ibi nu.34. 167
Vectigalium in conductione, accipienda benignior interpretatio, & quæ ſit illa.lib.3.præſ.104.nu.12.& 13. 181
Vectigalium exactione conceſſa alicui certo pretio a principe ciuitate, aut vniuerſitate, non expreſſo contractus nomine, in dubio præſumitur locatio.li.3.pr.104.nu.1.f.180.Idq; multo magis ſi contrahentes a verbo locationis vſi fuerint. nu. 2. Et maxime ſi certũ precium, pro omnibus annis præſtandum fuerit conſtitutum.nu.4. Et quid ſi precium in ſingulos annos ſoluendum fuerit conuentum.nu.6.
Vectigalium conductor, non fructus percipiendos, ſed ſpem fructuum percipiendorum videtur conduxiſſe.ibi.nu.5.
Vectigalium in conductorem, dominium vtile tranſire.ibi.nu.19. c81
Vectigalium in conductione duo conſiderari nu.20.
Vectigalium exactione certo pretio conceſſa quod mentio ſit, alia eſt opinio, nu.25. Idq; etiam ſi ab initio vnicum ſit conſtitutum precium, & diſtributio deinde facta in annos ſingulos.nu.39.
Vectigalium aut gabellarũ contractus, emptionis facta mentione, certo pretio conſtituto, vt id ſemel numeretur, emptio præſumitur.ibi.nu. 40.
Quod procedit, etſi poſtea ſolutionis facta diſtributio ſit in annos ſingulos.nu.41. Idem in emptione datij, cuius emptor, commoditatem percipiendi dicitur emiſſe.nu.42
Vectigalium facta dicitur locatio, facta ſimul venditionis & locationis mentione, præſtationis autem diſtributione in annos vel menſes facta. nu. 43.
Idem etiam ſi vnica ſit præſtatio pro toto tempore.nu.44. 182
Inter velle & nolle datur medium non velle.præſ.100.lib.4.nu.21. 119
Velle nemo præſumitur niſi id quod dicit.præſ.35.lib.6.nu.12. 290
Velle nemo præſumitur, quod iure facere non poteſt præſump. 142. libro 4. numero 7. 163
Velle in vltimis voluntatibus dicitur is, qui moritur. præſump. 90. libro 4. numero 2. 110
Velle fauore dotis is dicitur, qui decedit.ibi.nu.3.
Velle in contractibus & ſententijs non dicitur moriens.ibi.nu. 4.
Velle cuius in vno eſt, idem dicitur in eius neceſſario antecedenti. lib.3.præſ. 117.num.4. 189
Velleiani beneficio mulier quando non adiuuetur.lib.1.q.61, nu.2. 30
Venenum emptum ab aliquo, ſi quis eo ſtatim reperiatur interfectus, indiciũ ad torturam contra ementem.lib.1.q.89.nu.123. 43
Niſi tamen contrariæ præſumptiones adſunt.ibi.nu.124.
Vendere nolle, & precium immodicum, petere paria ſunt.præſ.78.nu.1. c53
Venditore rẽ tradente fidem de precio habere præſum.li.3.præſ.79.nu.4. 153
Venditore aſſerente, ſe deceptum fuiſſe vltra dimidium iuſti pretij quod tempus inſpici debeat.lib.1.q.24.nu.6. 12
Venditore aſſerente ſe centũ aureis indigere, quos ſi emptor numeret, ſe venditurum fundum cum pacto de reuendendo, eligenduſq; e a multis ab emptore, ſimulationis eſt præſumptio.lib.3.præſ.122.nu.81. 196
Idem ſi emptor verum precium numerare velit, venditor autem leuem tantum ſummam petat.nu.82.
Venditore in poſſeſſione rei venditæ permanente ſimulationis eſt præſumptio.ibi.nu.110. 196
Eamque præſumptionem iuris eſſe ſecundum Io. And.nu.11.
Venditio cuiuſlibet rei, complectitur ſua pertinentia.lib.3.præſ.98.nu.3. 176
Venditio pupillũ lædens, ficta & ſimulata præſumitur.libr.3.præſ.82.nu.3. 154
Venditio modico tempore durans, ſimulata præſumitur & vſuraria, ſi tamen ita expreſſe actum ſit vt modico tempore duret.lib.3. præſump. 122. numero 114. 196
Venditio clam & occultè facta, cum pacto redimendi, & conceſſione locationis aut liuelli, præſumitur ſimulata & fœneratoria.lib.3.præſ.122. nu.90. fol.196 Niſi iuſta de cauſa id fiat ibi.nu.93.
Venditiones fieri ſolent vt res perpetuo vt penes emptorem.lib. 3. præſump. 322.num.113. 196
Vendicans rem alienatam minor precium reſtituere debet.libro 3.præſump. 84.nume.1. 166
Quatenus tamen in vtilitatem ſuam conuerſum ſit. nu.2.
Vendens bona hæreditaria, quæ ſeruando ſeruari poſſunt dicitur hæreditatẽ adiuiſſe.præſ.101.lib.1.nu.13. 121
Vendens rem ſuppreſſo eius vitio, quod ſi emptor cognouiſſet eam non emiſſet, præſumitur in dolo, & puniri poteſt pœna extraordinaria. præſum.3. lib.5.num.73. 241
Venditio rei ſi non apparet an facta ſit ante vel poſt litis conteſtationem, præſumitur facta ante.præſ.7.lib.6.nu.9. 275
Verba ſunt cordis nuncia, nec præſumendus eſt quiſquam dicere, quod non prius mente agitauerit.lib.1.q.22.nu.1. 11
Veneti & Ragoſini proprijs viuunt legibus non autem Romanis. præſum.18. lib 4.num.41. 25
Venetorum lege ſancitum eſt, mulierem cenſeri indignã ex patre vili & mecanico natam, quæ ſi viro nobili Veneto copuletur matrimonio, ſuſcepti inde maſculi nobiles eſſe non poſſint.præſ.189.lib.4.nu.88. 209
Venientes ab inteſtato cenſentur tacitè vocati a teſtatore, & dicuntur fictè ſuccedere, & impropriè morientis diſpoſitione, propriè autem legis diſpoſitione.præſ.76.lib.4.nu.5. 75
Venter non dicitur niſi cum mulier eſt prægnans.præſ.21.lib.4.nu.20. 16
Ventre vxoris ſimpliciter inſtituto non cenſetur vocatum poſthumum ex alia vxore.præſ.21.lib.4.nu.17. eod.

Verba quid ſint, quomodo proferri debeant ad quæ extendantur quomodo intelligi aut interpretari debeant quando improprientur: & quis ſit eorum effectus.

Verba oris præſumptionem faciunt eorum quæ in corde ſunt.lib.3. præſump. 6.nume.39. 107
Verba in dubio ſimpliciter, & non ſecundum quid intelligenda. libr.3. præſ. 40.num.2. 145
Verba in potentiori ſignificatu ſumi debere, & verba propriè eſſe intelligenda, idem eſt dicere.lib.3 præſ.39.nu.9. 145
Verba intelligi debent, ſecundum qualitatem & conditionem perſonæ loquentis.lib.2.pr.6.nu.4. 52
Verba ſunt notæ paſſionum animi.præſ.34.lib.4.nu 22. 27
Verba ſub iugo mentis conſiſtunt tanquam ſub proprio originali & dignitori.præſ.35.lib.6.nu.10. 290
Et ſunt mentis euidentiſſimum teſtimonium ibi.nu.25.
Præſumptiue autem non vere declarant loquentis animum. ibi.nu.27. 18
Verborum tres ſunt ſpecies: ſignificant aliqua actum momentaneum, aliqua ſucceſſiuum, & quædam vtrunque demonſtrare ſolent. præſ. 187. libro 4. numero 1. 203
Et quæ ſint quæ ſignificent actum momentaneum.ibi.nu.2.
Et quæ actum ſucceſſiuum ibi.nu.7.
Et quæ ſignificent tam actum momentaneum quàm ſucceſſiuum. ibidem numero 13.
Verba aliquando viua voce, aliquando ſcriptis proferri ſolent, ſed nulla eſt differentia quo ad effectum adeundæ hæreditatis: & in quibus differant præſ.100.lib.4.nu.2. 118
Verba non extenduntur vltra ſignificationem ſuam.præſ.100.lib.4.nu.28. 119
Verbum debet declarare illud, ad quod refertur, non aliud.præſump. 127.lib. 4.nume 22. 149
Verba debent intelligi naturaliter & non ciuiliter. præſumptio. 81.libro 4 numero 19. 88
Verba debent intelligi propriè.præſ.178.lib.4.nu.3. 192
Verba intelligenda ſunt in proprio ſignificatu.præſ.62 lib.4.nu. 33. 57
Verba debent intelligi propriè, & vere, non autem fictè & impropriè præſ. 76.lib.4.num.8. 75
Verba intelligi debent ſecundum conditionem perſonæ ad quam diriguntur. præſ.78.lib.4.nu.40.& 47. 82
Verba intelligi debent ſecundum conditionem & qualitatem perſonæ diſponentis.præſ.85.lib.4.nu.5. 96
Verba ita debent intelligi, ne ſonent in delictum.præſ.2.lib.5.nu.7. 238
Verba in dubio intelliguntur demonſtratiuè, non autem diſpoſitiuè.præſ.51. lib.4.num.11. 44
Verba intelligi debent ſecundum ſubiectam materiam vt illi conueniant.pr. 133.lib.4.num.5. 152
Verba in dubio interpretari debent in meliorem ac benigniorem ſenſum. pr. 39.lib.4.num.44. 36
Verba in qualibet diſpoſitione ita ſunt interpretanda, vt aliquid operentur. præſ.173.lib.4.nu.15. 189
Verba interpretari debent ſecundum conſuetudinem & ſtatuta loci.præſum. 141.lib.4.nu.19. 161
Verba quando ſignificare poſſunt aliquam ſpeciem ſubſtitutionis & perſona cui ſit ſubſtitutio compatitur, talis præſumitur, & interpretatur. præſ. 34.lib.4.num.25. 27
Verba impropriantur, vt actus & diſpoſitio valeat & ſuſtineatur.præſum.10. lib.4 nu.10. 10
Verba poſſunt impropriari, vt euitetur falſum.præſ.23.lib.5 nu 11. 254
Verba impropriantur, vt conueniant ſubiectæ materiæ.præſump.139. libro 4. nume.12 254
Verba quando ſunt clara, non eſt ab ipſa proprietate ſermonis recedendum. præſ.139.lib.4.nu.9. 156
Receditur ab ipſa proprietate ob veriſimilem mentem teſtatoris.ibi.nu. 11.
Verba quando non poſſunt verificari in iure expreſſe conſtituto, verificantur in iure differenti, vt actus valeat præſ.4.lib.6.nu.8. 273
Verborum captatio in ſponſionibus quæ fiunt ludendo, ex natura actus licita videtur.præſ.3.lib.5.nu.40. 241
Verborum geminatio operatur maiorem effectum, & habet maiorem emphaſim.præſ.81.lib.4.nu.24. 88
Verborum geminatio efficacius operatur.præſ.34.lib.4.nu.42. 28
Verba aliquando admittunt caſum, qui mentionis defectu excluditur. præſ. 34 lib.4.nu.30. 27
Verba eandem diſpoſitionem in ſingulis partibus orationis implicant. præſ. 76.lib.4.nu.3. 75
Et ibi declaratur.l.Lucius.la 2.ff de hæ[illegible]nſtit.
Verbi alicuius detractio in inſtitutione, [illegible] ſubſtitutione an ſit permiſſa.præſ. 34.lib.4.num.41. 28
Quod duorũ verborũ detractio non ſit licita nume. ſequenti nec ſuppletio.
Verba conditionalia an aliquid diſponant.præſ.76.lib.4.nu.12. 75
Verba, quæ important diminutionem, non debent interpretari, vt augeant effectum ipſorum verborum.præſ.139.lib.4.nu.25. 156
Verba directa ciuilia quæ dicantur.præſ.55.lib.4.nu.4. 48
Verba directa naturalia quæ ſint.præſ.55. lib.4 nu.5. 48
Verba directa ciuilia an ſint ita apta ad hæredis inſtitutionem ſicut directa naturalia.præſ.55.lib.4.nu.7. 48
Verbum ciuile directum non trahitur ad aliquam ſignificationem. præſ. 34 lib.4.num.43. 28
Verba dubia applicari debent in extremo, quod eſt potentius, & quando hoc

hoc procedat.præsum.54.libro 4.nume 8. 47

Verba partium contrahentium intelligi debent secundum naturam actus & contractus.præs.148.lib.3 .num.5. 126

Verba si steterit in viduitate significant perseuerantiam.præsump. 110. num. 22 libro 4. 135

Verba donec & quousque vidua erit, & dotem non petierit, & verba ea viduante & dotem non repetente,paria sunt.præs 110.nu.18.lib.4. 135

Verba dubia interpretari debent ab illo,qui illa pronunciauit. præsump. 100. lib.4.numero30. 119

Verba dubia ex subsequentibus declarantur.præs.54.lib.4.nu.24. 48

Verba dubia principis,qui aliquid concessit, ab euentu, subsecuto facto, vel obseruantia declarantur.præs.35.lib.6.nu.33. 291

Verba generalia quæ sint apta comprehendere.præs.53 lib.4.nu.2. 46

Verba hæretica proferens,etsi neget intentionem, si sit suspecto genere vel patria,præsumitur male sentire de fide.præs.3.lib.5,nu.101. 242

Verba heretica si quis protulit,interrogatus autem negat,se eo animo protulisse,vt crederet esse hæretica,non præsumitur hereticus, vt tanquam talis puniri debeat, sed torquendus est ad declarandam credulitatem suam præs.5.lib.3.nu.1. 244

Intellige,nisi aliqua sinistra præsumptio vel suspicio esset aduersus nunc talia præferentem. ibi.nu.4.

Verba indefinita quæ dicantur.præs.127.lib.4 nu.34. 148

Verba legis in dubio semper aliquid operantur.præs.37.lib.4 nu.5. 32

Verba significantia modum vel conditionem quæ sint, remissiue. præs. 175. lib.4.nu.17. 192

Verbis narratiuis summi Pontificis est credendum quando Pontifex narrat facta coram se,vel a seipso,secus si ab alijs.præs 91.lib.4.nu.24. 329

Idem quando Papa asserit ita esse quod narrat.ibid.nu.25.

Verba rescripti debent intelligi,vt aliquid operentur.præs.91.lib.6. nu.14. eo.

Verbum respiciens plura determinabilia æqualiter determinat,an & quando non procedat hæc regula.præs.36.lib.4,nu.36. 30

Verbum respiciens vnam personam variat sicuti variat illius personæ qualitas.præs.54 lib.4.nu.7. 47

Verbum respiciens plura tempora æqualiter debet determinare, sicuti & respiciens plures personas.præs.54.lib.5.nu.14. 47

Argumentum de persona ad tempus.procedit. ibi.

Verbum speciale quando adijcitur generali, restringit ipsius generalis significationem.præs.70.lib.4.nu.60. 53

Verba præsentis temporis regulariter futura non comprehendunt. præs.127. lib.4.num.6. 147

Imò in dubio si præsens & futurum significant, non comprehendunt futura.ibidem.

Verba præsentis temporis non important conditionem,& ideo non trahuntur ad futurum,sed operantur circa vitium præsens.præs.32.lib.4.nu.5. 13

Verba præsentis temporis in contractibus non comprehendunt futura,& idé dicendum in testamentis.præs.127.lib 4.nu 10. 147

Verba præsentis temporis licet non trahantur ad futurum, attamen vt actus valeat,extenduntur.præs.4.lib.6.nu 11. 273

Verba præteriti temporis an & quando trahátur ad futurum.præs. 127. libro 4.nume.2. 147

Verba præteriti temporis non adaptantur ad futurum. præsumpt. 190. libro 4.nume.7. 414

Verba testamenti quando magis adaptantur vni substitutioni, quem alteri, quomodo sint consideranda.præs.53.lib 4.nu.3. 46

Verba in testamento nuliter prolata nihil operantur ad destruẽdam expressam testatoris dispositionem.præs 15.lib.4.nu.4. 14

Verba testatoris debent intelligi in casu vero non autem in ficto præs.83.libr. 4.nume 29. 91

Verba testatoris sunt intelligenda de casu vero & proprio.præsump. 81. lib.4. num.14.& 19. 88

Verba testatoris sunt maxime inspicienda,& ab eis non est recedendũ,quando manifeste non constat alias de eius mente.præs.65.lib.4.nu.17. 61

Verba quibus vsus est testator in institutione non censentur repetita in subst. præs.49.lib.4 nu.16. 43

Verba prolata a testatore ante testamentum ad matris exclusionẽ satis probantur duorum testimonio.præs.39.lib.2 nu.46. 46

Verba testatoris dubia interpretari debent secundũ legis dispositionem. præs. 63.lib.4.nu.7. 68

Verba testatoris disponentis de propria hereditate an sit inconueniens quòd trahantur ad hereditatem,& bona filij.præs.39.lib.4.nu.56. 37

Verba,bona,idem significant,quod ver.hereditas, quando subiecta materia id suadet,secus alias.præs.109 lib.4.nu.10. 131

Verba de bonis suis prolata a testatore ad exclusionem matris,quomodo intelligantur.præs.39.lib.4.nu.57. 37

Verba,cessare,infirmare,& expirare,nil differre inter se.præsump. 50.libro 4. numero 13. 43

Verbum,Creditor,fictionem significat.præs.27.lib.4.nu.3. 10

Quod imò præsumptionem.ibi.nu.4.

Verbum,Credo,fictionem significat.præs 12.lib.6.nu.26. 277

Imo quod præsumptionem significet.ibi nu.27.

Verbum,debere,coactionem & necessitatem significat.præs.47.li.5.nu.9. 268

Verbum,decreuit,significat animi deliberationem ab omni actu separatam. præs.99.lib.4.nu 21. 118

Verbum dominam, significat heredis institutionem.præs.141.lib.4.nu.12.161

Non significat autem dominium,& sic heredis institutionem vniuersalem, quando alius extat heres: in re autem particulari potest significare heredis institutionem.ibid.nu.17.

Verbum dono,resoluitur in fideicommissum.præs.105.lib.4 nu.19. 127

Verbi,esset, præteriti imperfecti natura est,vt non solum comprehendat præteritum,sed & futurum.præs.21.lib.4.nu.22. 17

Et quo casu ibi.nu. 23.

Verba, non aliter, sunt adeo restrictiua, vt omnem alium casum excludant. præs.65.lib.4.nu.26. 62

Idem de verbis,Et enunciante casu suprascripto. ibi.nu.27.

Idem de verbis,Tunc & eo casu.ibi.nu.28.

Verbum expensas,interpretatur idest alimenta.in §.nobis ergo.in auth.de resti.& ea quæ parit in vnd.mens.præs.191.lib.4.nu.6. 216

Verba hereditatẽ meam,vel bona mea nõ possunt ad partem adaptari. præs. 62.lib.4.num.8. 56

Verba, Hoc amplius, repetitiua sunt præcedentis qualitatis & conditionis. præs.179.lib.4.nu.12. 194

Verbo instituo,lego,& huiusmodi directa sunt,verbum autem relinquo, est commune.pr.97.li.4.nu.6 16

Verba,instituo posthumum,& instituo ventrem,idem significant.præs.21.li. 4.num.14 17

Verbum intelligitur,fictionem importare,idem de verbo videtur.præs.35.li. 4.num.9 28

Verba,intelligitur,& videtur,præsumptionem significare vel tacitam subauditam dispositionem.pr. 35.li.4.nu.11 eod.

Verbum,intestatus prolatum conditionaliter verificatur,in eo,qui testari nõ potest,qui dicitur impropriè non intestatus.pr.125.li.4.nu.29 200

Verbum,lego,sui natura legatum non donationem significat.præs. 105.li. 4. nume.21 127

Verbum lego,nunquam trahitur ad hæredis institutionem,quando rei singulari adiectum est.pr.141.lib.4.nu.34 162

Verbum,mea,eandem vim habet,quam verbum mihi.pr.54.li.4.nu.23 47

Verbum,nominatim,significat nomen proprium.pr.108.li.4.nu.25 130

Verbum,omnia,idem importat,quod tota,& integra.pr.56.li.4.nu.13 50

Verbum,peruenire,est commune aptum comprehendere directam, & fideicommissariam substitutionem.pr.54.li.4.nu.9 51

Verba,pleno iure substituo filio meo:habent vim excludendi matrem per tacitam pupillarem,significant enim in totum,integraliter, & sine aliqua diminutione.pr.39.li.4.nu 66 37

Verbum,porrigo,non importare extensionem,& quando.præs.35. lib. 4 nu. 16 & nu.24 28

Verbum,posse, pietatem & arbitrium significat.præsumptio. 96. libro 5. numero 37 216

Verba,potestas,& licencia,arbitrium regulatum significant,adiuncta autem verbo,volo,naturam mutant.pr.180.li.4.nu.14 204

Verbum,probatio,conditionaliter prolatum in materie filiationis extenditur ad probationem præsumptam.præs.183.li.4.nu.30 209

Verbum recognoscere,in testamento adiectum propriè significat testatorẽ fateri se debitum.pr.110 li.4.nu.40 136

Verbum,relinquo,nullo alio dato hærede,trahitur ad institutionem. pr.141. lib.4.num.7 161

Et hoc quando nullus alius est institutus hæres,secus vero si alius extat. ibi. num.14

Imo trahitur ex præsumpta mente testatoris, ne testamentum reddatur nullum.ibi.nu.15

Et est verbum commune aptum significare hæredis institutionem. ibidem nume.16

Verba,relinquo,& lego,sunt obliqua,nec ad hæredis institutionem trahuntur.pr.20.li.4.nu.4 13

Verba,si hæres non erit,quam interpretationem recipiant. præsump. 36. lib. 4.num.25 30

Verba,si quis,& quisquis,licet sint singularis numeri,ad plures tamen referũtur.pr.186.li.4 nu.9 201

Verba si decesserit in pupillari ætate,an sint apta comprehendere vulgarem substitutionem.pr 34.li.4.nu.31 27

Verbum,sit,quo casu veritatem denotet.pt.9.li.4.nu.12 247

Verbum specialiter,pro expresse,est male a Ruino interpretatum in §.an vegatis,nu.22 l.si mihi,& sibi de leg.1.pr.166.li.4.nu.14.& seq. 181

Verbum,videtur,significat fictionem.pr 26.li.4 nu.12 98

Verbum,videtur significat etiam præsumptionem,pr.89.li.4.nu.12 101

Verbum,volo,significat liberum & absolutum arbitrium. præs. 188. libro 4. nume.13 204

Verbum,volo,iunctum infinito habet suspensionem quandam & cũ sit præsentis temporis,resoluitur in participium, & verbum eiusdem temporis, & futurum respicit.pr.100.li.4.nu.11 129

Verba vna cum simultatem significant.pr.18.li.4.nu.31 14

Verba vbi ad litis contestationem apta sunt, talis animus esse præsumitur.li. 2.præs.30.nu.2 66

Verba sententiæ vel decreti,etsi concipiantur in personam notarij, nomine tamen iudicis censentur enunciata.li.2.pr.68.nu.14 88

Verba notarij in instro contractus censentur verba partium.ibi.nu.15

Verba enunciatiua in antiquis,non probant contra tertium,maxime in graui præiudicio.ibi.nu.18

Verba iudicis ẽ improperando,ad ius ipsum referri debet.li.2.pr.67.nu.3 86

Verba testatoris,statuti,& alterius disponentis,recipiunt interpretationem a subiecta materia,etiam circa proprium significatum.li.1.q 37.nu.13 18

Verba in potentiori significatu accipi debent ibi.nu.17

Verba obscura,interpretationẽ recipiunt a condõne personæ loquẽtis. n.24.

Verba assertiua principis circa factum alienum, non faciunt fidem plenam. lib 2.pr.11.nu.1. Præsumptionem tamen.nu 2

Et quid ea præsumptio operetur. nu.3 56

Verba assertiua principis et generalia p̃sumptionẽ faciũt in facto alieno. n.5

Verba assertiua principis,præsumptionem non faciunt in his,quæ verosimiliter is ignorat.nu.7

Idem in his quæ non pendent a libera eius potestate.nu.8

Vel si assertio illa facta fuerit ob aliud.nu.9

Verba assertiua priuatorum,prolata etiam propter aliud præsumptionem faciunt.nu.10

Verba positiua in exequutiuis instrumenti,& contractus, non immutant eorum naturam.li.3.pr.35.nu.11 142

Verba enunciatiua alterius instrumenti,quomodo non probent enunciatum nisi inter ipsos contrahentes.li.2.pr.33.nu.20 68

Verba enunciatiua prolata propter aliud in iudicio, faciunt præsumptionem ad tertij fauorem.li.2,pr.62.nu.7 85

Verba enunciatiua alicuius instrumenti mentionem facientia de dote, eam probant.li.3.pr.7 nu.10 116

Verbis enunciatiuis Papæ credi de re aliena,donec astruatur contrarium.lib. 2.pr.11.nu.4 54

Verbis reiectis qñ attendatur coniecturata voluntas.li.1.q.26.nu.11 13

Verbera illata a magistro discipulo suo,præsumuntur ad emendationẽ illata & ob id iniuriam non inferunt,nec pœna digna sunt li.1.q.17.nu.13 10

Veritas semper præualet,eique cedunt omnia.li.1.q.31.nu.4 15

Veritas quo casu cum fictione concurrat.li.1.q 9 nu.9 6

Veritatem solam in foro conscientiæ spectari,quomodo accipiendum. li. 1. q.79.nu.7 35

Verisimilitudo potentior,tollit minus potentem.li.1.q.10.nu.3 11

Vestes quas maritus honoris causa mulieri dedit,an præsumatur donasse.lib. 3.præs.12.nu.14 1.2

Vela-

Vestimentorum signa, personæ qualitatem significare. li.3.præs.64.nu.4 160
Vetustas vicem legis obtinet li.3.pr 131.nu.39 207
Vexilla seu insignia nauib. imposita, dosim demonstrant. li.3.pr.64.nu.7. 160
Via magis tuta & qua vtrique partium consilium, eligenda est li. 3. præs. 34. num. 16 141
Viam, & modum amplecti quilibet præsumitur illum, quo actus suus valeat. li.2.pr.17.nu.7 60
Vicarius Imperialis ex quauis generali facultate sibi concessa, non potest auferre ius alteri quæsitum. li.2.pr 9.nu.11 54
Vicario vel assessori concessa iurisdictio cumulatioe accipitur. lib.2.præs.18. num 9 61
Verisimilia illa dicuntur, quæ plerunque & communiter eueneunt, pr.49.li.6.num.12 302
Verum & manifestum illud esse dicitur, quod lex ipsa præsumendo constituit. pr.3.li.5.nu.7 140
Verum tacere, & falsum afferere paria sunt. pr.3.li.5.nu.59 241
Vestimentorum alia sunt virilia, alia puerilia, alia muliebria, alia communia, alia familiaria. pr.161.li.4.nu.1 176
Vestimenta virilia quæ dicantur. ibi.nu.2
Et quænam olim essent vestimenta muliebria. ibi.nu.10
Et quæ dicantur communia. ibi.nu.11
Et quæ familiaria. ibi.nu.12
Vestimenta puerilia olim erant togæ prætextæ, caligulæ, clamides & pallia, & quænam essent dicta vestimenta. pr.161.li.4.nu.8. & seq. 176
Vestium nomine veniunt etiam tapeta, fasciæ crurales, impiliæ, & ceruicalia. pr.161.li.4.nu.15 eod.
Et veniunt quoque culcitræ, & vestes, quæ ornatus gratia potius deferuntur, quam quod corpus tegant, non veniunt autem Vdones. ibi.nu 17
Et venit tela, quæ in pectine adhuc est, si modo pretexta est. ibi.nu.12
Vestibus legatis, quæ ea præsumpta mente testatoris præstanda sint. pr. 161. lib.4.num.1 176
Quod præsumuntur legatæ tam sericæ quam aureæ, & laneæ, & sic deinceps. ibi.
Secus si statuto cautum esset, ne mulieres ferrent vestes aureas, & holosericas, quia hæ non præsumerentur legatæ. ibi.nu.24
Vestitus nomine veniunt vestes laneæ, lineæ, sericæ, & huiusmodi pro qualitate & conditione personæ. pr.157.lib 4.nu.18 178
Continentur etiam calciamenta. ibi.nu.19
Viam nemo præsumitur eligere, qua sua dispositio subuertatur. præsump.4. lib.4.num.6 4

Vicini an & quando præsumantur scire facta suorum vicinorum, & quando teneantur pro damno illato vicinis.

Vicinus vel sanguine coniunctus, an & quando præsumatur scire facta vicini vel coniuncti. pr.24.li.6.nu.1 284
Quod regulariter non præsumitur scire. ibi.nu.2
Multi contra. ibi.nu.3
Vicinus vel sanguine coniunctus non præsumitur scire facta vicini vel coniuncti, quando agitur de illis actibus qui non cadunt in cognitionem vicini vel coniuncti. ibi nu.4
Nec præsumitur scire vicinus vel sanguine coniunctus conditum fuisse testamentum a vicino vel sanguine coniuncto. ibi.nu.5
Nec præsumitur scire adulterium vel stuprum commissum a vicina vel cōiuncta. ibi.nu.6
Nec præsumitur scire sniam latam contra vicinum vel coniunctū. ibi.nu.7
Nec præsumitur scire vicinum vel coniunctum carere tutore vel curatore. ibid.num.8
Nec præsumitur scire vicinum vel coniunctum gerere se pro Palatino Comite legitimando illegitime natos. ibi.nu 9
Nec præsumitur scire facta vicini vel coniuncti, quando cum ipsis non cōuersatur. ibi.nu.37
Nec præsumitur scire facta vicini vel coniuncti quando tempore actus de quo quæritur, is erat absens, vel ægrotabat. ibi.nu.39
Idem dicendum in vicino & coniuncto nouo. ibi.nu.40
Et idem dicendum ratione qualitatis personæ, vt si minor deponat de ætate maioris. ibi.nu.41
Idem quando contrarijs coniecturis constaret, hunc vicinum vel coniunctum nescire facta vicini vel coniuncti. ibi.nu.42
Idem quando testis deponit super negatiua. ibi.nu.43
Idem quando ex hoc resultaret delictum. ibi.nu.44
Idem in causis criminalib. ibi.nu.45
Vicinus præsumitur scire facta vicini, & sic coniunctus coniuncti, quādo agitur de his, de quibus extat publica vox & fama. pr 24.li.6.nu.10 284
Idem quando agitur de his, quæ communiter cadunt in scientiam & cognitionem vicini & coniuncti. ibi.nu.11
Vnde præsumitur scire vicinum vel coniunctum esse diuitem vel pauperē. ibi.num.12
Et præsumitur scire an vicinus vel coniunctus sit bonæ conditionis vel famæ. ibi.nu.13
Et p̄sumitur scire, an decesserit vel viuat sit vicinus vel cōiunctus. ibi.nu.14
Vicinus vel coniunctus præsumitur scire, cuius ætatis est vicinus vel coniunctus. ibid.nu.19
Et præsumitur scire, an aliquis sit filius vicini vel coniuncti. ibi.nu.22
Et præsumitur scire an vicinus vel coniunctus sit hæreticus. ibi.nu.24
Et præsumatur scire, quod vicinus vel coniunctus possidet. ibi.nu.27
Et præsumitur scire, quod exercuit iurisdictionem. ibi nu.28
Et scire præsumitur, quod est fœnerator. ibi.nu.29
Et præsumitur non ignorare, consuetudinem esse in loco vicino, vel famā. ibi nu.30.& 32
Et scire præsumitur, religiosum vicinum edidisse miracula. ibi.nu.31
Et præsumitur scire vicinum vel coniunctum esse blasphematorē, aleatorem prodigum, fornicatorem, venatorem, vel huiusmodi. ibi.nu 33
Et extenditur hæc præsumptio, quo ad præsumendum malam fidem vicini vel coniuncti. ibi.nu.34
Et habet locum quo ad coniunctos remoti gradus. ibi.nu.35
Et procedit etiam in coniuncto vel vicino ætate minore. ibi.nu 36
Vicinorum opinio multum prodest in filiatione probanda non tamen cōcludenter id probat, sed requiruntur alia adminicula. pr.24.li.6.nu.23 245
Vicini præsumuntur ignorare actus momentaneos vicinorum. pr.24.li.6.n.18.eo.
Vicini furti crimine non tenentur, idem de alio damno dato, vel homicidio. præs.31.lib.5.nu.18. 259
Hinc in multis locis sancitum est, damnum in oppido, castro & villa datū, esse resarciendum à vicinis. ibi.nu.19.
Vicini non tenentur de damno illato vicino, si sunt bonæ conditionis & famæ. ibid.nu 22.
Nec quando indicijs aut coniecturis constat, damnum fuisse commissum ab alio quàm à vicinis. ibi.nu.23.
Et cessat statuti dispositio de damno resarciendo a vicinis. ibi.
Vicini si tempore commissi furti vel damni erant absentes, nulla præsumptio est contra ipsos quod furtum commiserint, & sic non tenentur de damno. ibid.num.14.
Et non tenentur de damno illato, quando damnum vel furtum fuit commissum noctis tempore, & a multis quibus vicini resistere non potuerunt. ibid.num.26.
Vicinus torqueri non potest ob id, quòd præsumatur scire delictum a vicino vel coniuncto perpetratum. præs.14 lib.6.nu.45. 285
Vicinum habere malum magnum est malum. lib.3.præs.83.nu.10. 166
Vicinum malum æque ac morbum nocere voluit Cato. nu.11.
Vicinum bonum habiturum, emptorem prædij sui, proclamari iussit Themistocles. nu.12.
Vicinis magis cognita esse, verisimile est, quæ in vicino loco acta sunt, quam remotis. lib.1.q.18.nu.14. 10
Vicinitas scripturarum, qualis fuerit disponentis voluntas indicat. lib.1.quæst. 28.num.20. 14
Victricus & nouerca non præsumuntur amare priuignos, sed eos odio prosequi, & ideo non sunt apud eos educandi. præsum.56.nu.24. & 25.lib.6.
Victus verbum continet omnia quæ esui, potui, cultuique corporis, quæque ad viuendum homini necessaria sunt. præs 157.lib.4.nu.15. 153
Victum expresse non condemnando in expensis, præsumitur iudex absoluere. lib.2.præs.89.nu.1. 101
Videtur verbum præsumptionem notare. lib.3.præs.15.nu.3. 127
Et præs.132.nu.6.& 10.& præs.99.nu.10. lib.6. 127
Vidua iterum nubens ex bonis patris dotata præsumitur. li.3.pr.15.nu.13. 127
Vidua intra annum luctus ex bonis mariti præsumitur acquisiuisse. lib.3.præs. 51.num.14. 152
Vidua intra annum luctus, eandem quam in matrimonio castitatem præstare debet. ibi.nu.15.
Viduas difficilius quam virgines nubere consueuisse. lib.3.præs.6.nu. 13. 113
Vidua cui fuit legatus a marito testatore vsusfructus si steterit in viduitate nō admittitur ad legatum nisi præstet cautionem quod non nubet. præs. 110. num.21.lib.4. 135
Vidua non potest petere alimenta ab hæredibus viri, à quibus erant sibi præstanda, si aliunde ipsa est consecuta alimenta præs.189.lib.6 nu.67. 208
Viduam fornicatricem præsumi etiam fuisse talem viuente marito. præs. 32, lib.5.num.19. 262
Contra. ibi.nu.21. & seq. eo.
Viduitatem seruare, & in viduitate viuere quid sit remiss. præsum. 187 libro 4. numero 19. 203
Villa tenetur rependere damnum ex incendio in ipsa villa commisso, si incēdiarium pro nota non dederunt. & quare. præs.31.lib.5 nu. 20. 358
Tenetur etiam emendare & sic rependere damnum ex furto illatū. ibi.n.21.
Villa vna quando præsumatur alteri vnita remiss. præs.40.lib.6.nu.4. 325
Vincula duo non censentur, quando vnum eorum est vitiosum, & nullius momenti. lib.1.q.39.nu.6. 20
Vini appellatione mulsum non continetur. præs. 152.lib.4.nu.3. 169
Nec Zithum. ibi.nu.4.
Nec Camum. ibi.nu. 6.
Nec Defrutum. ibi.nu.7. & 14.
Nec Ceruisia. ibi.nu.10.
Nec conditum. ibi.nu.12.
Nec Hydromeli. ibi.nu.13.
Nec Cydoneum. ibi.nu.15.
Nec Acetum. ibi.nu.16.
Nec Oenomeli. ibi.nu.17.
Vini appellatione venit Oenomeli. præs.152.lib.4.nu.13. 169
Item Acinaticium vel Acinaceum. ibi.nu.18.
Item passum. ibi.nu.19.
Item Embama. ibi.nu.20.
Vini vel rei similis mutuo susceptæ, moram in restituendo nectens debitor, tenetur ad interesse quanti plurimi. lib.3.præs.45.nu.1. 148
Vinum in dolio vendens, non præsumitur vendere dolium. li.3.pr.77.nu.1.165
Attendendam tamen loci consuetudinem. nu.4.
Vino legato, dolia legata non præsumi, secus de vasis & cuppis. lib.3. præsum. 77.num.2. eod.
Vino legato cum vasis seu amphoris, vel cadis, ibiq; nullo vino existente, sed in dolijs, an istud præsumatur legatum, & quid si testator legauit vinum in amphoris cum ibi non esset, sed in vtralibus. præs. 152.nu. 28.& 29.li.4. 170
Vino legato continetur omne, quod ex vinea natum vinum permanet. præs. 152.lib 4.nu.2. 169
Et nunquid veniant etiam vasa, quibus illud continetur. ibi nu.22.
Et nunquid censeantur legata dolia & cuppuli. ibi.nu. 23. & 25. vbi manifeste apparet, quòd non continentur nec comprehenduntur etiam vtres nec cullei. ibi.nu.26.
Vino suauius vtuntur Itali, Germani & Poloni, quàm frumento. præs.152.lib. 4.num.1. 169
Vir potest generare vsque ad sexagesimum suæ ætatis annum, mulier verò vsque quinquagesimum. præs.53.lib.6 nu.17. 307
Vir potest accusare mulierē de adulterio, & non econtra. pr.78.libr.4.n.59 83
Viro & muliere vna simul morientibus præsumi prius decessisse mulierem, vtpote debiliorem. præs.50.lib.6.nu.15. 303
Vir bonus & probatæ fidei deliquisse vere nō præsumitur pr.2.li.5.nu.19. 238
Viro nobili & dignitate ornato turpe est habere hæredem ex illicito coitu ortum, qui nobilitatis memoriam conseruare nō potest. pr.79.li.4.nu.6. 48
Vir sanctus procul a mendacio censetur. præs.94.lib.6.nu.16. 331
Vir diues & senex mulierem iuuenem & formosam, etsi pauperem sine dote ducere voluisse præsumitur. lib.3.præs.6.nu.67. 114
Viro bono credendum est. lib.3.præs.130.nu.29. 205
Virginitatem sponsæ cum sponso, non nisi per matrimonium deperditā lex præsumit. lib.3.præs.1.nu.50. 108
Virginitas & qualitas naturalis, quæ hominem sequitur. præs.89.li.6.nu.2. 328

I N D E X:

Virginitas in muliere an & quando præsumatur. præs. 89 lib. 6. nu. 1. eod.
Virginitatis probationē per eius inspectionē fallacē esse. præs. 90 li. 6. nu. 8. eod.
Virgo reperta in habitu meretricio præsumitur meretrix, & ob id qui eā corrumpit non punitur pœna stupri, vel alia pœna qua solent puniri illi, qui iniuriam virgini inferunt. præs. 76. lib. 6. nu. 13. 322
Viriolæ dicuntur anuli minores. præs. 163. lib. 4. nu. 8. 178
Virtutum species duæ, aliquæ naturales, aliquæ verò quæ opera & diligentia nostra acquiruntur. præs. 4. lib. 5 nu. 1. 237
Vis precaria quid sit, & quid conditionalis seu causaria li. 3. præs. 4. n. 36. 131
Visitare iussus personaliter, non potest per alium id facere. li. 2. pr. 21. nu. 14. 64
Viuens non dicitur habere hæredem. præs. 70. lib. 4 nu. 28. 67
Viuens hæredem habere non potest. præs. 130. lib. 4. nu. 9. 150
Viuere is dicitur, qui in extremis vitæ est, de quo non est desperandum vsque ad vltimum. præs. 91. lib. 6. nu. 1 330
Viuere nemo præsumitur de vento. præs. 71. lib 6. nu. 1. 320
Vita contemplatiua est melior actiua. præs. 43. lib. 4. nu. 17. 91
Vita contemplatiua est melior actiua, & ab ea non debet mulier retrahi vllo pacto. præs. 149 lib. 4. nu. 93. 209
Vitæ integritatem non excusare in præiudicium tertij, quomodo intelligendum. lib. 3. præs. 141. nu. 16. 212
Vitium patens, & visibile, in quo differat a latenti. lib. 1. q. 99. nu. 21. 49
Vitium paternum quando & quomodo in filios præsumatur descendere & continuare. præs. 3?. lib. 5. nu. 1. & per tot. 261
Vlpianus tempore Papiniani floruit sub Septimio Seuero, & vna cum Paulo eiusdem Papiniani assessor fuit. præs. 37. lib 4. nu. 19. 32
Vllus dictio nunquam affirmatiuè ponitur, sed subiunctiuè. præs. 1. lib. 4. nu. 5. 2
Vna & eadē in causa, vna vni alia alteri, placet iudici sententia. li. 1. q. 1. n. 24 1
Vnionis duarum Ecclesiarum solemnitatem præsumi cursu decennali, existēte in possessione eo qui vnionem allegat, contra prælatum negantē, eamq; solemniter factam lib. 3. præs. 132. nu. 49. 212
Vnione in beneficiorum requisitam solemnitatem cursu temporis adhibitā præsumi. lib. 3. præs. 132. nu 76. 312
Vnione Ecclesiarum, & ordinum collatione, temporis ob diuturnitatem, scriptura præsumitur interuenisse. lib. 3. præs. 132. nu. 89. eod.
Vniuersitas minori æquiparatur, & præsumitur per errorem fecisse actum, quem facere non debebat. præs. 23. lib. 6. nu. 20. 262
Vniuersitas sua natura recipit augmentum & diminutionem. præs. 45. libro 6. numero 6. 285
Vniuersitatis quæ sunt non possunt dici singulorum. præs. 11. lib. 4. nu. 17. 136
Vocatio duplex directa & fideicommissaria. præs. 101. nu. 4. lib. 4. 227
Directa coniecturis nisi sint valdè vrgentes non inducitur. ibi. nu. 5.
Fideicommissaria transmissioni æquiparatur, & vtilia inducitur. ibi. num. 6.
Vocatus in iudicium non veniendo, iudicem contemnere præsumitur. libr. 2. præsump. 91. nu. 15. 102
Voci viuæ plus credi quam mortuæ. lib. 2. præs. 51. nu. 13. 78
Voce sua, quod quis dilucidè protestatus est, indignum est in eundem casum, proprio posse testimonio infirmare. lib. 3 præs. 1. nu. 36. 107
Quod tamen in foro conscientiæ non procedere asseritur. nu. 41.

Voluntas quid sit, & quomodo declaretur: quando mutata dicatur, & quando finiri dicatur.

Voluntas & potestas sunt duo præcipua in quauis hominis dispositione. præs. 198. lib. 4 nu. 1. 214
Voluntas magis quam verba est inspicienda in omnibus dispositionibus, præcipuè in fideicommissis. præs. 23. lib. 4. nu. 3. 17
Voluntas semel expressè declarata durare præsumitur. præs. 99. nu. 49. li. 6. 335
Voluntas declaratur etiam ex actu nulo & inualido, præs. 167. li. 4. nu. 12. 185
Voluntas vt verbis ita & facto declaratur. lib. 3. præs. 36 nu. 9. 143
Voluntas hominis obscura, non minus factis quam verbis significatur. libr. 1. q. 28. nu 6. 14
Voluntas sine potestate nil operatur. lib. 3. præs. 6. nu. 33. 113
Voluntas coacta propriè non dicitur voluntas. lib. 1. q. 14. nu. 8. 40
Voluntas præsumpta, qū prævalet proprietati sermonis. lib. 1 q. 26. nu. 6. 13
Voluntas disponētis dicitur regina & domina, quia verbis & proprietati sermonis dominatur. ibi. nu. 8.
Voluntas vt in mente retenta, quo casu nil operetur.
Et quando id non procedat. ibi nu. 13. 14. & 15.
Voluntas non solemnis, non est voluntas, lege nimirum eam annullante. libr. 1. q. 60. nu. 30 37
Voluntas patris, diuidentis bona inter filios, sequēda est. li. 3. præs. 118. n. 2. 190
Voluntas testatoris manifesta dicitur illa, que coniecturis probatur. lib. 1. q. 36. num. 5. 18
Voluntatis aut opinionis certæ, qui quondam fuit, eiusdem, & nunc præsumitur. lib. 1. q. 24, nu. 11. 12
Voluntatis continuatio potius quā mutatio præsumitur. li. 3. præs. 57. nu. 9. 157
Voluntatem magis ex facto quam verbis declarari. lib. 1. q. 19. nu. 1. 10
Voluntatem contrahentium quam verba potius spectari debere, quomodo accipiendum. lib. 1. q. 26. nu. 7. 13
Voluntatem disponentis quando iudex interpretetur. ibi. nu. 17.
Voluntatis mutatio non præsumitur. præs. 1. li. 1. nu. 1. 1. & præs. 80. lib. eo. nu. 4. 87. & præs. 64. lib. 6. nu. 9. 316
Voluntatis mutatio non præsumitur, secus si res non permanet in eodem statu, sed aliquid superuenit. præsump. 176. lib. 4 num. 7. 192
Voluntatis mutatio vel correctio non præsumitur, sed potius creditur quis permanere in ea sententia adhuc, in qua semel fuit. præs. 34. lib. 6. nu. 1. 219
Et præsertim non præsumitur statim & incontinenti, quia non præsumitur quis statim se velle corrigere, & voluntatem mutare ibi. nu. 9.
Et non præsumitur mutatio voluntatis tam in contractibus quam in vltimis voluntatibus. ibi. nu. 13.
Idem dicendum in dispositione legis, ibi nu. 24.
Nec præsumitur voluntatis mutatio etiam ex longo temporis interuallo, ibidem nume. 28.
Idem etiam quando personæ mutarentur & variarentur. ibi. nu. 19.
Idem quando statutum requireret probationem voluntatis per certū tempus, vt per triennium, quia sufficeret probare voluntatem adfuisse in initio triennij ibi. nu. 30.
Idem quando res non stant in eo statu & esse vt erāt initio, sed mutatæ fuerunt. ibidem. nu. 31.
Voluntatis etiam præsumptæ mutatio non præsumitur, mutata autem dispositione generali, facile præsumitur mutatio. ibi. nu. 34.
Voluntatis mutatio præsumitur, quādo actus pendet a voluntate vnius, rebus mutatis, sicque ex causa. ibidem nume. 35.
Et præsumitur voluntatis mutatio ex morum mutatione. ibi. nu 37.
Et præsumitur ex loci mutatione. ibi. nu. 40.
Et præsumitur ex aliquo contrario actu aduersus tam expressam voluntatē gestu. ibi. nu. 48.
Idem quando ex aliquibus verbis colligi potest voluntatis mutatio ibi n. 49.
Voluntatis mutatio non præsumitur ex interuallo, sed continuata censetur. præsum. 39. lib. 4. nu. 45. 36
Voluntatem fuisse mutatam afferens probare debet. præs. 165. lib. 4. nu. 2. 179
Voluntatis enim mutatio non præsumitur, quando nullum extat interualum inter vnam & alteram dispositionem. ibi. nu. 4.
Voluntatis diuisio fieri non debet. præs. 54. lib. 4. nu. 15. 47
Voluntas morte finitur. præsump. 46. lib. 4. nu. 6. 38
Voluntas expressa anteponitur præsumptæ. præs. 87. lib. 4. nu. 2. 98
Voluntas illa dicitur satis expressa, quæ ex iam dispositis colligitur. præs. 67. lib. 4. nu 16. 63
Voluntas in mente retenta nihil operatur. præs. 67. lib. 4. nu. 15. eod.
Voluntas tacita non est sufficiens ad tollendum testamētum, & directam institutionem: secus in adimendis legatis. præs. 60. libr. 4. nu. 57. 54
Voluntas vltima, quia ab vnius tantum animo pendet, ab eo solo reuocari potest. præs. 89. lib 4. nu. 89. 106
Votum si fuit factum Ecclesiæ de aliqua mensura intelligetur de minima. præs. 84. lib. 6, nu. 19. 327
Votum incertum interpretatur in minus grauamen, quamuis agatur de vtilitate præs. 2. lib. 5 nu. 47. 339
Vrbs propriè dicitur, quæ muris cingitur. præs. 126. lib. 4. nu. 3. 146
Vsufructuaria, nomen sui. proprietate significat ipsum vsumfructum. præsum. 140. lib. 4. nu. 6. 158

Vsufructuarius ad quæ teneatur, & quod ius habeat.

Vsufructuarius an & quando teneatur soluere æs alienum a testatore relictū. præs, 143. li. 4. nu. 1. 163
Quòd quando testator illi reliquit vsumfructum suæ hæreditatis, tenetur soluere ipsum æs alienum. ibi. nu. 2.
Et nunquid ipse vsufructuarius teneatur illud soluere ex ipso vsufructu vel potius ex suo proprio. ibi. nu. 4.
Et quid si testator reliquit vsumfructum omnium bonorum. ibi. nu. 8. & seq.
Vsufructuarius non tenetur soluere æs alienum, si testator reliquit ei sub vsum fructum certarum rerum. ibi. nu. 5.
Idem si testator legauit vsumfructum bonorum mobilium vel immobiliū, vel partis eorum ibi. nu. 6.
Et idem si testator legauit rem certam pleno iure proprietatis ibi. nu. 7.
Idem si testator legauit vsumfructum dimidiæ vel tertiæ partis bonorum suorum. ibi. nu. 10.
Idem si legauit vsumfructum rerum suarum absolutè, vel partis earum. ibidem nume. 12.
Idem quando concurrunt coniecturæ, quibus conijcitur, testatorem noluisse æs alienum solui ab ipso vsufructuario, vt si vsusfructus esset inutilis, si ex eo solueretur æs alienum. ibi. nu. 12.
Idem quando testator voluit ipsum vsufructuarium teneri ad aliqua onera, ad quæ aliàs non teneretur. ibi. nu. 21.
Idem quando testator prohibuit detractionem alicuius quartæ, vel portionis ex ipso vsufructu, & subiunxit deinde, vt habeat vsufructuarius totum & integrum vsumfructum ibi. nu. 22.
Vsufructuarius tenetur soluere debita testatoris annua, & sic etiam legata annua, alia vero legata hæres tenetur adimplere. præs. 143. li. 2. nu. 18. 164
Vsufructuarius habet ius vtendi & fruendi alienis bonis, salua rerum substantia. præs. 139. lib. 4. nu 40. 157
Vsufructuarius verus facit fructus suos, nec vlli tenetur reddere rationem administrationis. præs. 139. lib. 4. nu. 30. 254
Contra. ibi nu. 31.
Vsufructuarius si vendit vsufructum, præsumitur vendere commoditatem eius, non autem ipsum vsumfructum, qui vendi non potest. præsump. 4. libr. 6. num. 15. 274

Vsusfructus in quibus consistat, quibus debeatur: & quid vsufructu legato censeatur legatum.

Vsusfructus dicitur esse in rebus vel in iuribus. præs. 139. lib. 4. nu. 15. 156
Vsusfructus cohæret personæ, & ab ea separari non potest. & dicitur quid personale. præs. 159. lib. 4. nu. 16. 175
Et quando naturam alimentorum assumere possit, & sic videtur relictum personæ alimentorum nomine, & sic dicatur annuum legatum. ibi. nu. 19.
Vsusfructus regulariter non debetur ex bonis feudalibus esset enim quodammodo alienatio. præs. 142. lib. 4. nu. 4. & 6. 163
Vsusfructus relinqui & constitui non potest de bonis emphyteuticis, quæ sunt ex pacto & prouidentia. præs. 142. lib. 4. nu. 10. eod.
Secus in emphyteusi hæreditaria, & sic alienabili. ibi. nu. 11.
Et nunquid constitui possit & relinqui ex bonis fideicommisso subiectis. ibidem nume. 12.
Et an possit constitui in bonis mobilibus. ibi nu. 14.
Et an possit constitui in iuribus & actionibus quæ nec inter mobilia, nec inter immobilia continentur. ibi. nu. 16.
Vsusfructus ius præsumitur legatum, quando testator legauit fructus, qui percipiuntur & percipi poterunt ex fundo præs. 136. lib. 4. nu. 7. 153
Idem si testator legauit fructus fundi alicui, & dixit, quòd liberè vti & frui illis possit. ibi. nu. 9.
Vsusfructus si est legatus, & ex quibus rebus præsumatur legatus. præs. 142. lib. 4. num. 1. 153
Quod quando est legatus vsusfructus immobilium quæ perpetua erant testatoris & nulli restitutioni subiecta, præsumitur legatus vsusfructus ex quibuscunque bonis ipsius testatoris. ibi. nu. 2.
Vsufructu legato, an & quando solum vsus relictus præsumatur. præsum. 135. lib. 4. num. 1. 153
Quod si testator reliquit vni vsumfructum, deinde illius rei custodiam alteri committit dicitur reliquisse solum vsum. ibi. nu. 2.
Idem quando reliquit vsumfructum pro indigentia seu necessitate. ibi. nu. 3.

Idem

INDEX.

Idem si mulier relictis filiis legauit matri vel vxori vsumfructum ibi.nu.5.
Idem quando reliquit legatario vsumfructum, & iam grauauit heredem annuis legatis.ibi.nu.6.
Idem quando fecit mentionem vsus.ibi.nu.7.
Idem quando legauit vsumfructum domus causa habitandi.ibi.nu.8.
Idem quādo dixit, se legare fructus, vt de eis possit legatarius disponere pro vsibus suis.ibi.nu.9.
Vsusfructus solus an & quando præsumatur legatus non autem ipsa proprietas præs.134.lib.4.nu.1. 153
Quod quando testator legauit illi, qui solum vsusfructus est capax, non censetur legasse prietatem ibi.nu.2.
Idem quando res, quæ legatur, non nisi vsumfructum afferre potest. ibidem nume.13.
Idem quando testator legauit fundi vtilitatem.ibi.nu.15.
Idem quando testator legauit fundum, ita tamen, vt legatarius cautionem præstet de bene vtendo ibi.nu.16.
Idem quando testator reliquit administrationem vel gubernium ibi.nu.18.
Vsufructu omnium bonorum legato censeri etiam legatum nominum debitorum vsumfructum.præs.142.lib.4.nu.17. 163
Item & Kalendarium, quod est liber rationum, in quo nomina debitorum continentur.ibi.nu.18.
Intellige si simpliciter sit legatus vsusfructus omnium bonorum: secus si dictum sit bonorum mobilium & immobilium.ibi.nu.19.
Vsusfructus bonorum morte fructuarij extinguitur.præs.130.lib.4.nu.5. 150
Vsusfructus ciuitati relictus extinguitur spacio centum annorum.præs.49.lib.6.num.10. 302
Vsusfructus si sit legatus duobus, nempe seni & adolescenti, ob falcidiæ detractionem computatio fieri debet de toto secundum ætatem adolescentis. præs.46.lib.6.nu.31. 301
Vsufructu rei legato, an & quando etiam proprietas ipsius rei legata præsumatur.præs.13; lib.4.nu.1. 152
Quod si testator legauit vsumfructum domus adiecto onere, ne domus ipsa alteri tollatur, præsumitur legasse etiam proprietatem. ibi.nu.2.
Idem si legauit vsumfructum prædij adiecta conditione, ne illud alienari possit.ibi.nu.3.
Idem si testator adiecit licentiam & facultatem alienandi ibi.nu.4.
Idem si testator legauit fundum ad vsumfructum, vel ad vtendum & fruendum.ibi.nu.11.
Secus si dixit, ad vtendum & fruendum tempore vitæ suæ.ibi.nu.12.
Et si simpliciter legauit fundum, censetur etiam proprietatem legasse, etiā si vsusfructus dicti fundi esset hæredis. ibi.nu.13.
Et idem si legauit plenam & omnimodam possessionem.ibi.nu.14.
Vsufructu prædij legato, quod testator voluit post mortem ipsius legatarij restitui, an censeatur etiam legata proprietas.ibi.nu.7.
Et quid si testator dedit facultatem ipsi vsufructuario nominandi hæredē post mortem suam.ibi.nu.8.
Vsufructu omnium bonorum vni legato, alteri vero vsufructu domus, mortuo vsufructuario domus, illius vsusfructus accrescit vsufructui omnium bonorum, non autem defertur hæredi.præs.140.nu.37 lib.4. 160
Vsusfructus vitam respicit vsufructuarij, & ea finita extinguitur. lib.2. præsu.51.num.68. 80
Vsusfructus ad hæredes non transmittitur.lib.3.præs.47 nu.12. 150
Vsusfructus acquisitio habet causam successiuam. lib.3.præs.29.nu.95. 136
Vsumfructum bonorum aduentitiorum filium habere permittens pater, donare velle præsumitur.lib.3.præs.29 nu.87. eod.
Adhibita tamen distinctione.nu.88.89.91.& seq.
Vsumfructum rei mulier dotis nomine tradens, ius vsusfructus marito concessisse præsumitur, quod solu.matri restituatur lib.3.præs.9 nu.5. 117
Vsumfructum legans maritus vxori, & alienationem prohibens, proprietatē cur præsumatur reliquisse.lib.3.præs.35. nu 18. 142
Vsura id omne est quod sorti accedit.lib.5.præs.122.nu.53. 194
Vsura est, rem meliorem pro deteriore accipere.ibid.nu.56.
Vsura directo in mutuo, in alijs contractibus per indirectum committitur.li.3.præs.123 nu.1. 197
Vsuræ sortis sunt accessoriæ.lib.3.præs.120.nu.4. 191
Vsuræ etiam appellantur illæ, quæ dotis nomine præstantur in alimenta mulieris.lib.3.præs 25.nu.3. 131
Vsurarum lucrum inhonestum est, & odiosum.lib.3.præs.9.nu.11. 117
Vsurarum vnica præstatio, non sufficit ad obligationem, pro futuro tempore inducendam.lib.3.præs.131.nu.85. 209
Vsuras dotis pacto expresso promissas, an censeatur remisisse gener si toto vitæ suæ tempore non petierit.lib.3.præs.25.nu.10. 131
Vsuras dotis gener remisisse non censetur socero, si ob aliquam causam, toto vitæ tempore non exegerit nu.11.
Vsuras dotis sibi debitas, censetur remisisse gener, recipiendo sortem absque protestatione de ijs consequendis.ibid.nu.13.
Vsurarius contractus lege diuina & humana damnatur. lib.3. præsumpt.122. nume.3. 192
Vsurarius contractus, quando potius, quam iustus præsumatur.ibid. nume.5.
Et quæ præsumptiones requirantur.nu.6.
Vsurarius & fœneraticius contractus censetur factus ab ijs quos lex animum non contrahendi habuisse præsumit.lib.3.præs 122.nu.44. 194
Vsurarius præsumitur contractus ob læsionem prouenientem ex quantitate pensionis, pendente tempore de reuendendo ibid.nu.49.
Vsurarius contractus arguitur ea læsione in pretij quantitate cum pacto de reuendendo.nu.52.
Vsurarius præsumitur contractus, si in pacto de reuendendo impensa quæ ad emptorem spectet & locatore imponatur venditori & conductori. nu.57.
Nisi tamen quid iusto pretio plus numeretur.nu.59.
Aut in ea regione sit consuetum sic paciści.nu 60.
Vsurarius præsumitur contractus, si cum pacto de reuendendo adiectum sit ab emptore, vt nisi vsque ad certum tempus non dissolueretur. lib. 3.præs. 122.nu. 9. 195
Quæ tamen præsumptio aliarum indiget adm[illegible].nu.70.
Excepta venditione censuum & redituum an[illegible] sola sufficeret.nu.71.
Vsurarius arguitur contractus, si cum pacto de [illegible]endendo adiectum sit, vt vsque ad certum tempus, possit venditor redi[illegible]re.nu.72.
Et quod de pacto vt post certum tempus [illegible] venditori, si velit redimere. nume.73.
Vsurarij contractus præsumptionem facit, modus ab emptionis aut venditionis contractu recedendi.lib.3.præs.122.nu.15. 197
Vsurarium & fœneratitium contractum detegendum, vna non sufficit præsumptio lib.3.præs.122.nu.7. 192
Imo quod nec duæ. nu 31.
Vsurarium inter contractum, & contractum illicitum, non tamen fœneratitium differentia est.ibi.num.15.
Vsurarium contractum arguit, si plus ex venditione secunda percipitur, quā illud sit, quod non in pecunia sed alia re solutum sit.ibi.nu. 55.
Vsurarium contractum arguit res pro parte vendita, pro parte donata, nulla donationis iusta causa subsistente. nu. 61.
Et quod nec iuramentum adhibitum aliquid operetur. nu.62.
Vsurarium contractum arguunt etiam verba in pacto de reuendendo apposita num. 64.
Vsura non solum lege diuina, sed etiam naturali prohibetur.præsump.3.libro 5.nume.98. 242
Vsuras extorquens, non sine dolo id facere potest.præs.3.lib.5.nu.98. eo.
Vsuras permissas esse affirmans, & peccatum non esse eas exercere pertinaciter defendens, hæreticus præsumitur.præs.6.lib.5.nu.11. 244
Vsurarius nemo est ab origine, & ideo retro non præsumendus talis. præsum.2.lib 5.nu 43. 239
Et quoquid stante constitutione quod omnia instrumenta vsurarij præsumantur vsuraria, si aliquis sit vsurarius de præsenti, omnia instrumenta, quæ retro fecit, præsumantur vsuraria.ibi.nu.44.
Vsurarius, qui alioqui non admittitur ad dicendum testimonium, peracta pœnitentia admittitur.præsum.32.lib.5.nu.41. 261
Secus si bis deliquit, quia non tollitur ea pœnitentia hæc præsumptio malitiæ ibid.num. 42.
Vsus non recipit diuisionem.præs.102.lib.4.nu 27. 178
Vtendi & fruendi impedimentum præstare, cum quid facti sit non, præsumitur.lib.4.præs 86.nu.2. 168
Vtilius videri debet, quod honestius est.lib.2.præs.51.nu.3. 152
Vtile per inutile non debet vitiari.præs.72 lib.4.nu.54. 82
Vulnerans aliquem paruo cultello non præsumitur vulnerasse animo occidendi.præs.40.lib.5.nu.8. 263
Vulnerans consanguineum vel affinem non præsumitur animo occidendi vulnerasse.ibi.nu. 15.
Vulnerantis animus coniecturis & indicijs perscrutari potest an occidere voluerit præs.40.lib.5.nu.3. eod.
Qui enim gladium adīmixit, occidendi animum habuisse præsumitur. ibid. numero 4.
Qui autem claua vel lapide percussit, occidendi animum non præsumitur habuisse ibi.nu.5.
Vulnerare vel occidere voluisse præsumitur, qui se præparauit ad vulnerandū vel occidendum præs.3 lib.6.nu.13. 278
Vulnera reperta ad mensuram gladij rei inculpati indicia sunt ad torturam sufficientia.lib 1 q.89 nu.127. 44
Vultus aspectusque sola mutatio, non facit indicium ad torturam. libro 1.q.89.num.72. 42
Et quæ sit ratio ibi nu.73.
Vulnerati assertioni statur, quod non fuerit ab accusato vulneratus.præs. 5. li.5 nume.16. 243
Vulnera vel percussionis reiteratio non præsumitur.præs.14.lib 6.nu.6. 278

Vxor qualis præsumatur, & an sit sub potestate mariti: & quando præsumatur adultera.

Vxor in fauorabilibus continetur nomine familiæ: secus in odiosis. præs. 88. lib.4.nu.6. 99
Vxor dicitur socia mariti humanæ ac diuinæ domus.præs.15.lib.5,nu.3. 249
Vxor dicitur vna caro cum viro ad sacramentum ac vinculum matrimonij, non autem dicitur coniuncta ex sanguine & non dicitur eius proxima, sed affinitatis principium præs.89.lib.4 nu.63. 104
Vxor an dici possit coniuncta persona marito.præs.124.lib.4.nu.6. 145
Vxor præter opera carnis non censetur sub potestate mariti, sed sub potestate patris.præs.18.lib.4 nu.43. 15
Vxor si inscio vel reluctante marito pernoctauit, adulterium commisisse præsumitur.præs.41.lib.5 nu.23. 265
Cui opinioni dissentit Crau.ibi nu. 24.
Non potest autem argui de adulterio ex eisdem causis, quibus repudiari potest ex l.consensu.C.de repud.
Vxor, quæ reperta est mortua in lecto apud maritum præsumitur ab ipso occisa.præs.15.lib.5.nu.5. 249
Idem quando in corpore ipsius vxoris apparent signa suffocationis nisi appareant dicta signa non manu hominis, sed aliunde prouenisse.ibi.nu.6.
Idem quando maritus curauit, vxorem ita mortuam sepeliri tempore noctis, & non adhibitis cæremonijs adhibendis in sepeliendis cadaueribus christianorum.ibi.nu.7.
Idem quando maritus ipsam non luget, nec obseruat consuetudinem patriæ circa luctum.ibi.nu.8.
Idem quando constat, maritum odio habuisse ipsam vxorem, & quod consueuit ipsam afficere grauissimis verberibus.ibi.nu.9.
Secus si modice verberasset.ibi.
Vxori repudiorum fraude in præsumitur misisse tempore mortis, qui viuens mittere potuit.præs.1.lib.6.nu.2. 276

Vxori quando præsumātur relicta alimenta, vel vsusfructus bonorū: & quando hæres in omnibus bonis mariti censeatur: & quid possit ipsa legare marito.

Vxor alimentaria tantum præsumitur, quando testator dixit se velle eam esse vsufructuariam omnium bonorum, & deinde dixit, quod non possit petere dotem ante tempus matrimonij præs.140.lib.4.nu.12. 159
Idem quando testator dixit, quod possit habitare in domo.ibi nu.13.
Idem quando dixit, quod ipsa posset facere eleemosinas.ibi.nu.15.
Idem quando subiunxit, quod si contingeret ipsam vxorem molestari ab hærede, ei legabat victum & vestitum ibi.nu.16.
Idem quando reliquit ipsam vsufructuariam in domo, non dixit omniū bonorum.ibid.nu 17.
Vxor alimentaria tantum censetur, quando testator dixit, quod reliquit eam vsuariam.præs.139.lib.4.nu.36. 157

Idem

Idem quando reliquit ipsi habitationem.ibi.nu.57.
Idem si princeps ... filijs, reliquit ei eam vsufructuariam.ibi. nu. 65.
Idem quando testator instituens filijs reliquit eam vsufructuariam, siue sint filij primi vel secundi matrimonij.ibi.nu.66.
Idem dicendum fauore nepotum, qui locum filij obtinent.ibi.nu.67.
Idem quo ad filios adoptiuos.ibi.nu.68.
Idem quo ad filios legitimatos.ibi. nu. 69.
Idem quo ad filios naturales & spurios, quãdo possint succedere.ibi.nu.70.
Idem quando testator, existente filia, eam dotauit, & fratrem proprium heredem instituit, & ipsi vxori vsumfructum reliquit.ibi.nu.71.
Idem quando pater instituit filium alias a statuto exclusum, stantibus filijs vel agnatis.ibi.nu.72.
Vxori censentur relicta alimenta tantum, quando testator dixit, se relinquere ipsam vsufructuariam bonorum, si refertur nomen vsusfructus ad ipsa bona.præs.139 lib.4.nu.13. 156
Contra ibi nu.13.& benè.
Vxor an censeatur propriè vsufructuaria vel alimentaria, si testator reliquit eam vsufructuariam, & eam liberauit a præstatione cautionis de vtendo & fruendo arbitrio boni viri.præs.139.lib.4.nu.27. 156
Et quid si eam liberauit testator a redditione rationum administrationis ipsorum bonorum.ibid.num.28.
Et quid quando testator instituens filijs dixit velle ipsam esse vsufructuariam omnium bonorum, liberando eam a confectione inuentari.ibi.nu.34.
Et quid si testator prohibuit eam molestia aliqua affici.ibid.num. 34.
Et quid si reliquit ei vsumfructum omnium bonorum deductis legatis. ibidem num.35.
Et quid si post eius mortem, vel sub conditione, puta si nupserit, instituit filios hæredes.ibi.nu.36.
Vxor nunquid præsumatur vsufructuaria, quando testator instituto hærede extraneo dixit, Relinquo vxorem meã dominam, an verò dicatur alimentaria.præs.140.lib.4 nu.18. 159
Et quid si dixit relinquo eam dominam & vsufructuariam.ibi.nu.21.
Et quid si dixit, Et vxorem meam relinquo bonorum meorum massariam. ibid.num. 22.
Et quid si dixit, dominam & massariam.ibi.nu.23.
Et quid si dixit, vxorem meam relinquo vsufructuariam, vt habeat alimẽta, sicuti hactenus in domo mea habuit.ibi nu.24.
Et quid si dixit, Vxorem relinquo administratricem, & gubernatricem. ibid. numero 25.
Vxor relicta vsufructuaria, extraneo hærede instituto, an concurrat in vsufructu cum hærede, vel potius integrum vsumfructum ipsa sola consequatur. ibid. num. 16.
Vxor præsumitur verè vsufructuaria non alimentaria, quando maritus ei legauit Plenum & integrum vsumfructum.præs.139 lib.4.nu.37. 157
Idem quando reliquit ipsi vsumfructum, & eam grauauit soluere onera.ibidem num. 38.
Idem quando ei relicto vsufructu testator dedit ei facultatem plene disponendi de fructibus omnium bonorum. ibi.nu.39.
Idem quando testator reliquit ipsi vsum & vsumfructum omnium & singulorum bonorum.ibi.nu.41.
Idem quando primò certæ partis bonorum reliquit vsumfructum, deinde legauit omnium bonorum vsumfructum: vbi patet Decium æquiuocasse in huiusmodi casu. ibi.nu.42.
Idem quando constat, testatorem in vna parte testamenti reliquisse verum vsumfructum & in alia parte simpliciter reliquisse vsumfructum. ibi.nu.43.
Idem quando testator reliquit vxorem alimentariam in testamento deinde mutato testamento per codicillos in eis reliquit eam vsufructuariam. ibidem num.44.
Idem quando testator dixit, quod nec hæredes sui, nec alij possent æstimare vxori bona aliqua mobilia, vel se mouentia, vel alterius generis, sed volebat ipsam teneri restituere bona in eo statu, in quo reperientur, cum extinctus erit vsusfructus.ibi.nu.45.
Idem quando testator dixit, quòd relinquebat vsumfructum omnium bonorum ipsi vxori libere.ibi.nu.46.
Idem quando legauit vsumfructum vxori, excepto victu & vestitu filiorum. ibid. nu.47.
Idem quando dixit, Relinquo vxorem meam vsufructuariam etiam existẽtibus filijs meis. ibi. nu.48.
Idem quando reliquit ipsam vxorem vsufructuariam in omnibus & per omnia.ibid.nu.49.
Idem quando dixit, Relinquo vxorem vsufructuariam hæredem. ibi. nu.50.
Idem quando dixit, Relinquo vxorem vsufructuariam, ita quod non alimenta tantum habeat, sed plenum & integrum vsumfructum.ibi.nu.51.
Idem quando in vna parte testamenti testator dixit, Relinquo vxorem vsufructuariam: & deinde in alia parte dixit, relinquere alimenta. ibi.nu.52.
Idem quando reliquit ipsi vsumfructum annuum & conditionalẽ.ibi.nu.53.
Idem quando reliquit ipsam vsufructuariam omnium & singulorum: vel omnium & cuiuslibet generis bonorum suorum.ibi.nu.54.
Idem quando testator institutis filijs reliquit ipsam vxorem dominam & vsufructuariam si nõ nupserit, & si nupserit, habeat vsumfructum talis prædij.ibid.num.54.
Idem quando testator eos instituit, qui non sunt proprie filij, sed loco filiorum habentur, si eam instituit vsufructuariam.ibi.nu.73.
Idem dicendum quò ad liscum qui succedit loco filiorum.ibi.nu.78.
Idem quando constat, testatorem multum ipsam vxorem dilexisse & odio habuisse filios.ibi.nu.80.
Idem si post mortem filiorum superuiuit ipsa vxor quia reassumit vsumfructum.ibi nu.81.
Idem quando filij hæredes instituti desinunt esse domini bonorum patris aliter quam morte.ibi.nu.82.
Et idem quando post mortem filii succedit pia causa.ibi.nu.84.
Vxori verè censetur relictus vsusfructus, quãdo dixit testator ipsam velle esse vsufructuariam talis fundi.præsum.139.lib 4.nu.17. 156
Idem quando ei reliquit vsumfructũ plurium rerum particulariũ.ibi.nu.18.
Idem quando reliquit vsumfructum alicuius quotæ ipsius hæreditatis.ibidem numero 19.
Et quid si reliquit eam vsufructuariam omnium bonorum mobilium & immobilium iam instituto hærede.nunquid consequetur vsumfructum, an alimenta tantum.ibi.nu.20.
Et quid si testator dixit: Et vxorem meam relinquo vsufructuariam vna cũ filijs meis institutis.ibi.nu.21.
Vxor relicta vsufructuaria omnium bonorum eodem in testamento instituto extraneo, an & quando integrum vsumfructum consequi debeat. præs. 140 nu.27.lib.4.& nu.28 29.& 30.& quid si in codicillis relictus sit vsusfructus.nu.31.ibid.
Vxor censetur vere vsufructuaria hærede extraneo instituto, quando maritus reliquit ipsam vsufructuariam.præs.140.nu.5. 158
Idem quando instituit filios pro dimidia, & pro altera dimidia extraneos, quibus extraneis prælegata reliquit, ipsam verò vxorem vsufructuariã: consequitur enim tam vsumfructum illius dimidiæ, quam prælegatorum. ibid nume.11.
Secus si coniecturis constat, testatorem voluisse relinquere alimenta tantũ. ibid.num.11.
Vxor cui titulo legati relictus est vsusfructus, post eius mortem instituto extraneo, quo remedio consequatur legatum, ex quo ea viuente nullus extat verè hæres, qui hæreditatem adiuerit præs.141.lib.4.nu.41.& seqq. 262
Vxor, cui reliquit testator vsumfructum donec vixerit, & post eius mortem instituit extraneum, censetur grauata restituere illi extraneo per fideicommissum, & sic potest ipsa vel eius hæres detrahere trebellianicam.præsum. 141.lib.4.num.28. eo.
Et id multo magis procedit, quando post mortem mulieris fuit ille hæres extraneus vocatus per verba communia.ibi.nu.29.
Et multo magis censetur in totum hæres, quando testator ita dixit, relinquo vxori meæ vsumfructum iure legati, substitutionis, & omni meliori modo. ibid.num.30.
Vxor post mortem filiorum non consequitur vsumfructum bonorum mariti si verba testatoris, quæ sui natura importabant vsumfructum per consuetudinem Bulgari restricta sunt ad sola alimenta.præs.139.lib.4.nu.81. 158
Idem quando vsusfructus est minoris valoris quam ipsa alimenta.ibi.nu. 86.
Vxor quid consequatur, quando maritus nullis penitus hæredibus institutis, vel institutis, sed post mortem ipsius vxoris vsumfructum ei reliquit. præs. 141.lib.4.nu.1. 160
Vxor nunquid præsumatur hæres in omnibus bonis, quando testator dixit: relinquo vxorem dominam & massariam bonorum meorum, nullo alio herede instituto.præs.151.lib.4.nu.6. eod.
Vxori donata præsumuntur contemplatione eius donata, cui conueniunt res ipsæ donatæ.præs.112.lib.4.nu.9. 137
Vxor si amouit res mariti, non præsumitur id furtim fecisse, sed vt causa hypothecæ nomine suæ dotis bona illa apud se haberet.præs.2.li.5.nu.13. 238
Vxor præsumitur potius subtraxisse furtiuè res mariti, quam quòd illas quæsierit ex adulterio.præs.2.lib.5.nu.28. eod.
Vxor si reliquit marito his verbis, Lego 100. de bonis meis, non præsumitur legasse animo compensandi cum lucro dotis ex dispositione statuti.præs. 109.lib.4.nu.51. 133
Secus si dixisset, Lego super bonis meis. ibi.nu.52.
Si autem reliquit animo compensandi, intelligitur etiam si factum fuisset pactum de dote lucranda ibi.nu.41.
Vxor si reliquit legatum marito, quod non est permansurum apud ipsum virum, quippe qui grauatus esset alteri restituere non præsumitur reliquisse animo compensandi.præs.109.lib.4.nu.53. 133
Idem quando constat coniecturis vxorem legasse ipsi marito animo non compensandi. ibi.nu.54.
Vxor si aliquid reliquit marito, cui ex dispositione statuti acquiritur pars dotis, nunquid animo compensandi reliquisse præsumatur .præsum. 109.lib.4. nume.35. 132
Quod animo compensandi relictum præsumatur non solum etiam quãdo dos fuit marito promissa, sed etiam quando fuit ei soluta.ibi.nu.36.
Idem quando dos & legatum consisterent in diuersis rebus, vt dos in quantitate, & legatum in specie.ibi nu.37.
Vxorem ducere iussus non potest per procuratorem eam ducere, vt scilicet matrimonij substantia funderet in procuratore.præs. 92.lib.6.nu 8. 329
Vxores duas qui palam duxit de hæresi est suspectus.præs.6.lib.5.nu 37. 245
Vxor, quæ diu stetit sterilis, & diuertit a viro, & aliquot post dies reuerso filium genuit, & domi peperit, ex proprio viro illum genuisse præsumitur. præs.53.lib 6.nu.14. 307
Vxor testatoris si fuit substituta, excluditur á filijs grauati in conditione tacita positis.præs.29.lib 4.nu.117. 208
Dicitur enim hæres extranea non sua. ibi.
Vxor quod acquirit, non acquirit marito de iure, quemadmodum patri filius. lib.3.præs.26.nu 14. 132
Vxor etiam putatiua de adulterio accusari potest.lib.3.præs.51.nu. 6. 152
Vxor pro marito reddere testimonium potest, cum est persona valde honesta.lib.2.præs.51.nu. 52. 152
Id tamen reuocatur in dubium.ibi.nu.53.
Vxor præsumitur scire facta mariti.lib.2.præs.57.nu.3. 66
Vxor interfecta, præsumitur occisa a marito.ibi.nu.6.
Vxor in eodem instrumento se obligans cum marito, non tenetur nisi quatenus in eius vtilitatem versum est.lib.3.præs.22.nu.2. 130
Vxorem permittentem bona sua possideri, & administrari a marito, non dotis nomine, sed ex contractu innominato potius concessisse. lib. 3. præsum. 39.num. 2. 145
Vxoratus non recipitur ad sacros ordines, nisi vxor ipsius promittat perpetuam continentiam.præs.36.lib.6 nu.10. 291

Z

Zithum non venit appellatione vini.præs.152.lib.4.nu.4. 170
Et quid sit & quomodo conficiatur.ibid.& nu.5.

F I N I S.

D. IACOBI MENOCHII
IVRISCON. PAPIENSIS,
REGII DVCALISQVE SENATORIS,
ac redituum extraordinariorum Regię Maiestatis Catholicę, Pręsidis Mediolanensis, Diuini atque humani iuris scientia peritissimi,

De Præsumptionibus, Coniecturis, Signis, & Indicÿs:

Liber Primus.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptionum, coniecturarum, signorum, & indiciorum doctrinam è multis iudicij partibus præcipuam esse.*
2 *Probatione lites & controuersias carere non posse.*
3 *Probationem solam oratori necessariam existimauit Quintilianus lib. 5. Institu. orator.*
4 *Probationes solas esse, quæ in causis definiendis primas obtinent.*
5 *Probationis species duæ artificialis & inartificialis.*
6 *Probatio inartificialis quæ.*
7 *Probationes inartificiales, vel artis expertes, quare dicantur.*
8 *Probatio artificialis quæ.*
9 *Probatio artificialis quomodo differat ab inartificiali.*
10 *Probationis artificialis munus esse oratoris non iurisconsulti.*

PRAEFATIO.

E præsumptionibus, coniecturis, signis, & indicijs verba facturi, eaq; q̃ diligentissimè poterimus, ptractaturi: è re fore existimauimus, prius aliqua præfari, quę cæteris viam, alioqui perobscuram & difficilem aperire & cómostrare pñt.
1 Scimus em̃ è multis iudicij partib. illam † esse, doctissimorum
omnium sñia, pręcipuam & maximè necessariam, quę in pro-
barionib. iurisq; proprij confirmatione versatur. Nulla em̃ lis,
2 nulla † disceptatio, nulla demum cõtrouersia probatione ca-
rere potest: quamuis cęteris partib. possit. Quæ em̃ in iudiciũ
vocantur, de quib. iudici cognoscendum ac iudicandum est,
de illis aliter, vt volumus, statuere is non pōt., quam si effectũ
sit, vt de ea re illi liqueat, i. quã sibi probatum sit, ita esse, vt
intendimus. Quocirca rectè antiquorum Rhetorum errorem
repręhendit lib. 1. Rhetor. Aristoteles, ꝙ probationes, quæ so-
læ ad artem ipsam, i. ad fidem faciendam, pertinent, prętermi-
serint; additamenta vero, hoc est paruam quandam particulã
conscripserint. Et Fabius lib. 5. insti. oratoria. c. 1. existimauit
3 solam probationem † oratori necessariam esse, cum alia om-
nia nonnunq̃ sine detrimento abesse possint. Sed & hoc aper-
tius apud M. Tullium lib. 2. de oratore M. Antonius affirma-
uit, cum dixi: *Nam hoc necesse est, vt is, qui caussam nobis adiu-
dicat aras sit, aut inclinatione volũtatis propendeat in nos, aut de-
fensionis argumentis adducatur, aut animi promotione cogatur Sed
qm̃ illa pars, in qua rerum ipsarum explicatio ac descriptio posita
est, vt omnem huius generis quasi doctrinam continere, de ea primũ
loquemur.* Atq; ita incipit M. Tullius de probatione verba fa-
cere. Est ergo ꝙ Aristotelis, Ciceronis ac Fabij sñia conclu da-
4 mus, solas ipsas probationes † eas esse, quæ in causis definien
5 dis primas obtinent: Porrò † probationis duæ sunt species:
Inartificialis vna, Artificialis altera. Quod Aristoteles in pri-
mo Rhetor. & Cice. in Topicis. & Fabius lib. 5. insti. orator. c. 1.
& ex nostris Frãciscus Duarenus lib. 1. disputa. anniuers. c. 27.
6 nõ ineleganter annotarunt. Probatio inartificialis illa † est,
quæ ab aliquib. directa probatio, idest vera & propria appel-
latur. Nam in hac nominatim, sine oratoris, vel Iurisconsulti
arte, reperitur, quod intendimus. Et Aristoteles ipse, huiusmo-
7 di probationes artis † expertes ob id vocat, quod nostra
opera non oriuntur. Non enim vel ab oratore, vel à Iuriscon-
sulto excogitantur: sed extrinsecus assumuntur. Requirunt ta-
men & oratoris & Iuriscõsulti artificium, dum in iudicijs de-
ducuntur, & tractantur. Quare Aristoteles in fine libri primi
Rhetor. & cum eo Cicero, in partitio. orat. in Topicis. & lib. 2.
de orat. ac Fabius lib. 5. instit. orat. cap. 1. accurratè docent,
quomodo in iudicijs de legibus testimonijs, tabulis, quæstio-
nibus, iureiurando, & reliquis probationibus inartificialibus
agendum sit: quaque arte sint ea tractanda: ꝙ & nostri Iuris-
consul. abundè non vno in loco præstiterunt. Artificialis verò
8 probatio † illa est, quæ tota in arte consistit, & versatur; aucto
res sunt Aristoteles lib. 1. Rhetor. capitu. 1. & Fabius libro 5.
Institu. orator. cap. 8. Nam aliquibus positis, inde oratoris, vel
Iurisconsulti ars & prudentia est, videre quæ inde, veluti quę-
dam consequentia, trahuntur. Et si enim vel instrumentis, vel
testibus vnum contineatur: attamen inde ex eo aliud trahi
potest ad actum vnum probandum. Vnde artificiosa hęc pro-
9 batio ab ea inartificiali † distat, quod in hac ipsa inartificiali
non est laborandum ad eam inueniendam, cum a causa, atq;
à reis deferatur, solum igitur orator, vel Iurisconsultus eam
artificiose deducere & tractare habet. In illa vero artificiali
non sufficit cogitare, quomodo tractari debeat, sed etiam
opus est eam inuenire. Id quod lib. 2. de Oratore Cicero scri-
10 ptum reliquit. Quod sanè munus † & officium Oratoris est
præcipuum. Sic etenim Cicero in Topicis sctiptum reliquit.
*Admonet hic locus, vt quæratur; quid ante rem, quid cum re, quid
post rem euenerit. Nihil hoc ad ius. Ad Ciceronem (inquiebat
Gallus noster) si quis ad eum tale quid retulerat, vt de facto quæ-
reretur.* Hæc Cicero. Quod si Iurisconsul. de his responde-
bat, Oratoris personam, non Iurisconsulti sustinebat; sicuti
doctè animaduertit Duarenus in lib. 1. disputa. anniuersa. cap.
41. Nisi etiam dicamus Iurisconsultos non consueuisse de his
quæstionibus, quæ facti sunt, respondere: sed de earum quali-
tatibus. Ita quidem locum, Ciceronis in Topicis exposuit ibi-
dem Boetius, cùm dixit; *Præcipuum quidem Oratoris munus
esse planum coniecturis facere, an, aliquid factum sit, vel non sit: sed
tamen facti quæstione proposita, quale nam hoc factum, quidque
eius ratione constituendum sit Iurisconsul. respondere debet;* his
expositis. Paucis nunc enumerabimus explicabimusque in-
artificialis probationis species: mox accuratè tractabimus,
(vt instituti nostri ratio postulat) de ipsa artificiali.

QVAESTIO I.

Probationis inartificialis species quæ, & de illis singulis breuis, egregia tamen, explanatio.

SVMMARIVM

1 *Probationis inartificialis quinque species secundum Aristo.*
2 *Probationis inartificialis plures species secundum Ciceronem.*
3 *Probationis inartificialis species sex secũdum Fabium Quintilianum. Quæ partitio approbatur. ibid. nu. 4.*
5 *Aristoteles & Cicero, quomodo possint excusari, quod inter probationum inartificialium species collocarint leges.*
6 *Probatio seu fides quæ testibus fit, cæteris excellit.*
7 *Testes sunt personæ, testimonia sunt dicta & attestationes ipsarum personarum.*
8 *Tabulæ quæ instrumenta appellantur qua significatione hoc loco capiantur. Et quales illæ debeant esse. nu. 9.*
10 *Instrumenti verbum gñale est, significans id omne quo res instruit.*
11 *Instrumentorum appellatione continentur testes.*
Minus tamen propriè testimonia nu. 12.
13 *Probationis species quæ per instrumenta fit, priuilegiata cur dicta sit ab aliquibus.*
14 *Præiudicia quæ sint.*
15 *Præiudicare quid sit.*
16 *Præiudicium quid sit secundum Asconium.*
17 *Præiudicium in tribus versatur secundum Fabium.*
18 *Præiudicium apud Rhetores: & Iurisconsul. dicitur exemplum.*
19 *Præiudicium, Veneti lingua materna quomodo vocitent.*
20 *Præiudicia inferiorum iudicum leuem faciunt probationem, & quæ sit ratio.*
21 *Error vnius, errandi occasionem alteri præstare non debet.*
22 *Actum quid Romæ fuerit spectandum non est, sed quod agi fieriquè debuit.*
23 *Recedendum non est à recepta Doctorum opinione, tametsi contra eam iudicatum aliquando fuerit.*
24 *Vna & eadem in causa: vna vni alia alteri placet iudici sententia.*
25 *Iudicatum id est, de quo sñia lata est, aut interpositum decretum.*
26 *Iudicata appellat Aristoteles contraria.*
27 *Præiudicia supremi principis, vel eorum qui principis loco iudicant, iudicaturis exemplum quod sequantur præbent.*
28 *Præfectus prætorio supremam apud Principem potestatem obtinet.*
29 *Præfectus prætorio, in quo differat a principe supremo.*
30 *Præiudicium in eadem causa consideratur duob. modis.*
31 *Præiudicium quod de eadem causa fit, quomodo soleat considerari.*
32 *Iusiurandum quid sit secundum Ciceronem.*
33 *Iusiurandum quid sit secundum Baldum.*
34 *Iusiurandi species quatuor.*
35 *Iuramentum, an propriè sit probatio.*
36 *Iuramentum verè & propriè probationem esse, communis est, & magis recepta sententia.*
37 *Confessio omnium probationum maxima est.*
38 *Iuramentum triplex, voluntarium, iudiciale, & necessarium.*
39 *Rumor seu fama quid sit.*
40 *Fama secundum Bar. quid sit.*
41 *Famam a rumore differre sunt qui existiment. Quod tamen negat Fabius Quintilianus & Valla. nu. 42.*
43 *Rumor apud Iurisconsultos quis dicatur.*
44 *Fama a fide dignis certisq; personis originem habet.*
45 *Tormenta seu quæstiones, sunt cruciatus corporis, quibus per verberatis & torti confessionem, rei veritas eruitur.*
46 *Tormenta & cruciatus immodicos, falsa pro veris ostendisse, vsu compertum est.*

QVero primo, quæ sint probationis inartificialis species? Est hæc in re varia Rhetorum enumeratio, Aristoteles lib. 1. Rhetor. c. 15. quinq; esse scriptum reli-
1 quit; † nempe leges, testimonia, tabulas, quæstiones, & iusiurandum M. Tull. lib. 2. de oratore. ex sñia M. Antonij oratoris
2 eloquentissimi, quẽ loquentem introducit, multo plures † his verbis enumerat. *Ad probandam aũt duplex est Oratori subiecta materies, vna rerum earum, quæ non excogitantur ab Oratore: sed in re posita, rõne tractantur, vt tabulæ, testimonia, pacta conuenta, quæstiones, leges, senatusconsulta, res iudicata, decreta, responsa, & reliqua, si quæ sunt, quæ non ab oratore pariantur, sed ad Oratorem à causa, atq; à reis deferantur*, Hæc Cicero. Verũ Fa-
3 bius lib. 5. instit. oratoria. c. 2. sex † solum enumerat species huius inartificialis probationis: nec his admiscet leges. Ita. n. ait ille. *Ex illo priore genere sunt præiudicia, rumores, tormenta, tabulæ, iusiurandum, testes in quib. pars maxima contentionũ forensium*
4 *consistit*. Hactenus Quintilianus. Cuius quidẽ partitio & † mihi probat, & iuri nostro maximè conuenit. Cum. n. leges non enumerat inter has probationis species Fabius, rectè visus est animaduertere, leges non esse probationes, sed definitiones, sñias atq; ita terminationes, quib. negotium ipsum, cuius cã inducuntur probationes, definitur atq; terminatur. Excusari
5 † quidem pñt Aristoteles & Cicero, quod inter species probationum inartificialium collocarint leges: eum probationes esse illi intellexerint, quib. causarum patroni iudices in suas ducãt sñias. Contendit Milo iudices liberare se oportere, & si Clodiũ occiderit, cum vt se ipsum tueretur, eum interfecerit. Iure hoc se petere probat Milo, quod lex etiam ipsa naturæ concedit sui tutelam ac defensionem, & si aduersarius insidiator occidatur. Lex ista Milonis petitionem legitimam esse probat. Hæc tñ probatio, verè probatio, & apud Iurisconsultos pręcipuè, nõ est. Hac itaq; omissa, reliquas meliore tñ ordine explicemus. Testes priore loco hic recenseo inter probationis inartificia-
6 lis species, quod probatio † seu fides, quæ testib. fit cæteras excellat. Est enim alijs efficacior, c. cum Ioannes. de fide instru. sunt
7 testes † personæ ipsæ, testimonia vero sunt dicta, & attestationes ipsarum personarum. l. 1. & l. 3. §. idem diuus. ff. de testib. & l. solam. C. eo. & l. instrũ. C. de probat. Non persequor reliqua, cum extent integri & tituli & Cõmentarij, quib. testium & attestationum materies abunde explicatur. Tabulæ, quæ à no-
8 stris † instrũ appellantur, hoc loco pro solemnib. illis chartulis à Tabellione, qui ita scribendi è publico facultatem ha-
9 bet, conscriptis sumuntur. Quæ sanè chartulæ ita † esse debent, vt rem dubiam, iudici aperiant, ac claram lucidamq; faciant, atq; causam instruant. c. forus. §. causa. de verb. signifi.
10 Non enim est ignorandum, instrũ † verbum esse gñale, significans id omne; quo res aliqua instruitur. l. notionem. §. instru-
11 mentorum. de verb. signifi. Hinc & testes † hac appellatione continentur. l. 1. ff. de fide instru. Quamquam minus propriè
12 † testimonia instrũ sint: sicuti interpretes ferè omnes in rubr. extra. de proba. aduersus Alciatum in d. §. instrumentorum,
13 annotarunt. Hanc autem probationis speciem † priuilegiatam aliqui ob id dixerunt, quod mortuo & (vt eorũ verbis vtar) pelli mortuæ fides adhibeatur. Quorum traditio si vera esset, idem esset dicendum de attestationibus illorum testium, qui iam in humanis esse desierunt. Nam & illa soli chartulæ inhærent. De instrumentis, eorumq; solemnitate & fide, integri extant tituli, quamobrem non immoror amplius.

14 Præiudicia † sunt res ante iudicatæ. Est enim præiudicare
15 † ante iudicare, quod Fabius lib. 5. instit. orator. c. 2. & Budæus in
16 annota. Pandectarũ scripserunt. Et ex sententia Asconij, † est præiudicium, res, quæ cum statuta fuerit semel, adfert iudicaturis exemplum, quod sequantur. *Præiudicium* (inquit Fabius) *in*
17 *trib. † versatur vel circa parem, similemq; causam, vel circa eandem cãm, vel de eadem causa. Circa parem similemq; causam versatur, cum alias simili in causa, lata fuit sententia*. Apud Rheto-
18 res, ac ẽt apud Iureconsultos appellari † solet exemplum. l. nemo. C. de sent. & interlocu. om. iudicum. & egregie Iurisconsultus in l. Imperatores. ff. de priuileg. cred. Veneti lingua mater-
19 na, † *caso seguio*, appellant. Pręiudicia hęc, si inferiorum iudi-
20 cum sunt, leuem † probationem faciunt: tum quia (vt dixit Fabius) leui dissimilitudine euitari possunt, tum etiam quia exemplis his non esse iudicandum Iustinianus noster statuit, in d. l. nemo. C. de sent. & interlocu. omn. iudi. Non enim vnius
21 error † occasionem errandi alteri debet præstare. Nec (vt dici
22 solet) spectandum est, † quid actum fuerit Romæ, sed quod agi fieriq; debet l. sed licet. ff. de officio præsid. & scribit Corasius lib. 2. miscella. iuris c. 5. nu. 3. Quocirca rectè admonuit Neniz.
23 lib. 5. syluæ nuptia. nu. 62. à recepta Doctorum † opinione recedendum non esse, tametsi contra eam iudicatum aliquando fuerit: cùm vel dolo, vel potius imperitia quam ratione recta, ita pronuntiatum credatur. Hinc videmus de eadem penè
24 † causa, vnam vni, alteram alteri iudici sententiam placere. l. nam & si parẽtib. §. filius. ff. de inoff. testam. & egregie in l. denuntiasse. §. quæritur. ff. ad l. Iul. de adulter. Bal. consi. 334. Præmittendum est ad euidentiam lib. 2. & Crauet. cons. 292. nu. 3. quorum auctoritatem secutus, & ipse ex facto interrogatus respondi consi. 59. lib. 1. Quod & omnium melius nos, docuit auctor ad Herennium, lib. 2. cum scribit in hæc verba. *Iudica-*
25 *tum † est id, de quo sententia lata est, aut decretum interpositum. Ea sæpe diuersa sunt vt aliud alij iudici, aut Prætori, aut Consuli, aut Tribuno plebis placitum sit: & fit, vt de eadem re sæpe aliud decreuerit, aut iudicauerit. Qđ genus M. Drusus Prętor Vrbanus, quod cum hærede mandati ageretur, iudicium reddidit, Sextus Iulius non reddidit Item C. Cælius, iudex absoluit iniuriarum eum, qui Lucillium poetam in scena nominatim læserat, Publius Mucius eum qui L. Accium poetam nominauerat, condemnauit*. Aristoteles lo-
26 co iam commemorato appellat † iudicata contraria, a quib. vult argumentum sumi, quem locũ ita exposuit M. Ant. Maiorangius, *cõtraria sunt quæ plurimũ inter se distant, vt M Marcellus in bello Syracensis expugnatis; fana non esse spoliãda, sed potius or-*

nanda

nanda censuit : C. Verres in pace socijs atq; amicis syracusanis è
fanis ornamenta omnia sustulit. Hæc tamen Aristotelis & Maio-
ragij rraditio non ad Iurisconsultos : sed ad oratores perti-
27 nere existimo Præiudicia verò supremi † principis, vel eo
rum, qui principis loco iudicant, iudicaturis exéplum quod
sequantur, præbent Et Aristoteles lib. 2. Rhetor. ita scribit,
vel si ita illi iudicarunt, contra quos statuere nihil licet, vt qui do-
mini sunt. aut quibus non honestum est contradicere. Quem Ari-
stotelis locum his verbis interpretatus est M. Antonius Maio-
ragius. *Vel quando illi statuerunt, quorum iudicium ipsi iudices*
sequuntur, vt si in priuato iudicio aliquid tractetur, de quo iam in
Senatu decretum sit. Vel apud Prætorem agatur de illa re, de qua
iam princeps sententiam tulit. Hæc ille qui & alia plura quæ huc
non pertinent. De principis snia ita censent gl. in d. l. nemo. C.
de sent. & interlo. om iud. & Soc. in tract. fallen reg. 225. fal-
len. 1. & probat l. vlt. C. de legib. De sententia verò senatus al-
teriúsue supremi magistratus scribunt Fabius lib. 5. insti. ora-
toria cap. 2. Afflict. decis. 383. nu. 8. Zasius in Rubr. ff. de exce-
ptio. nu. 6. & Plotus in l. si quando. nu. 156. C. vnde vi. Roland.
in cons 70. nu. 17. lib. 1. Bursat. in cons. 32. nu. 28 lib. 1. & idem
ego ipse scripsi in cons. 264. nu. 47. lib. 3. & inquit Albericus in
l. de quibus nu. 66. de legib has sententias consuetudinis vim
obtinere. Nec repugnat præcitata. l. nemo. C. de sent. & in-
terlocu. omu. iudic. qua non est permissum sequi iudicatum
28 Præfecti prætorio, qui tamen † supremam apud Principem
potestatem obtinet. l. formam. C. de off. præfect. prætor. quam
quidem nouo sensu illustrauit Alciatus lib. 2. paradox. cap. 9.
Non inquam repugnat, quandoquidem intelligitur, cum à
præfecto prætorio lata est sententia, quæ legi refragatur. Non
enim is aduersus iam sancita potestatem habet. d. l. formam.
29 Differt in hoc à principe † Præfectus prætorio. quòd principis iu
dicatum, etiam si legi iam scriptæ repugnat, sequi conuenit. Si
quidem & legem antiquam abrogare, & nouam ferre facile
potest. d. l. vlt. C. de legib est & illud obseruandum exemplis
tunc posse iudicari, quando negotium nullo iure apparet dif
finitum. Ita ex sententia Boerij de auctoritate magni consi-
lij nu. 170. scripsi in cons. 2. nu. 12. lib. 1.
30 Præiudicium in eadem † causa duobus modis cõsideratur.
l. Vno, cũ summaria & leui causæ cognitione adhibita fit. Al-
tero, cum maturo plenoq; iudicio. De singulis exempla tra-
dit eruditus Zasius in rubr ff. de exceptio. nu. 7.
31 Præiudicium, † quod de eadem causa fit ita considerari so
let: vt non quid iudicatum, sed ante iudicandum sit Nam si
ante iudicabitur causæ iam cœptæ finem quendam parabit Si
patris hæreditatem petis, excipiam, te illius filium non fuisse,
sed seruum. Hic cognoscendum est prius, an verè filius fueris,
vel non? Si constabit te filium esse, de ipsa hæreditate dein-
de expectabitur sententia, si verò constabit, te filium illius
non fuisse impediet hoc iudicatum illud petitionis hæredita-
tis iudicium. l. si quis libertatem. ff. de petitio hæred. Si experi-
tur patronus aduersus libertum, vt operas præstet. & neget
conuentus, se libertum, dispiciendum prius est, an libertus is,
vel ingenuus sit; quoniam; si libertus nõ demonstrabitur, ante
iudicatum hoc iudicium de præstandis operibus impediet. l.
vlt. ff. si liber ingen. esse dicatur. l. pen. & l. vlt. C. de ordine co-
gnit. & § præiudiciales. instit. de actio. & doctè explicat Dua
renus lib 2. disputa. anniuers. cap. 2. Hæc paulò fusius fortè de
præiudicijs scripsi. quam tractatio ipsa requirebat; Verum id
de industria feci, quod ab aliquo, quem viderim, ita diluci-
de hæc alioqui obscura explanata non fuerint.
32 Iusiurandum † est, auctore M. Tullio lib. 3. de officijs, reli-
giosa affirmatio. Vel (vt Baldus noster in cap. 1. § item sacra-
33 menta de pace iura firm.) est † iuramentum, dictum, assertũ,
promissum, sacræ rei attestatione firmatum. Et cum qua-
34 tuor † sint iuramenti species, promissorium fidelitatis, intro-
ductorium obligationis, confirmatorium contractus, & de-
cisorium litis ac controuersiæ; hoc postremum illud est quod
inter probationes inartificiales continetur, vti scriptum inter
cæteros reliquit Fabius d. lib. 5. instit. oratoria. cap. 6. Qua ẽt
de re plura scripsit Aristoteles. lib. 1. Rhetor. cap. 1. ibidem il-
lius interpres bene eruditus M. Antonius Maioragius: qui qui-
dem docent quando & quibus de causis recipiendum, vel re-
cusandum; & nos suis locis dicemus. Grauis autem & contro-
uersa est apud nostros disputatio, an hoc ipsum iuramentum
35 † sit ꝓpriè probatio. Non. n. defuerunt, qui opinati sunt, non
esse veram & propriam probationem sed præsumptiuam tan-
tum, inter quos Dec. in rub. extr. de prob. nu. 11. Ias. in rẽpet. l.
admonendi. nu. 232. ff. de iur. iur. & ibi Cacialup. nu. 136. Qui-
bus accedunt. Corset. sing in verbo, mandatum. incipit reuo-
catio. Mars. in rub. C. de proba. nu. 130. Gramm. decis. 67 num.
* 16. & Aemil. Ferret. in rub. ff. de ꝓba. nu. 29. Verũ recepta * ma
36 gis opinio est iuramentum † esse verè, & propriè probationẽ.
Ita enim communem sententiam: multis recensitis attestatur.
Dec. loco iam citato. Et rectè, mea quidem opinione, cum sit
37 hęc confessio, † quę omnium probationum maxima est. Hoc
38 iuramentum triplex † esse dicitur, voluntarium, iudiciale, &
necessarium. quod copiose explicant omnes in l. admonendi.
ff. de iur. iur de his differendi locus nunc non datur.
39 Rumor, seu fama † est sermo sine vllo auctore dispersus,
cui malitia initium dedit, credulitas incrementum. Ita Ru-
morem definit Fabius lib. 5. instit. orato. c. 3. Cæterum ex no-
stris Bart. in l. de min. § plurimum. nu. 7. ff de quæst. famam di-
40 finit, † esse communem opinionem voce manifestatam, ex
suspicione prouenientem. Quam sanè definitionem visus est
probare Alciat. lib. 1 parerg iuris. cap. 6.
41 Sunt qui credunt, famam † à rumore differre; sicuti glo. in
c. super eo de eo, qui cogn. cõsang. vx. suæ. Inno. in c. vestra. de
cohab. cler. & mulie. Alciat. d. c. 6. & Aemilius Ferretus in l. 3.
in prin. nu. 10. ff. de testib. Verum Fabius d. c. 3. & Valla lib. 4.
42 elegant. cap 7. non differre † existimant. In iure nostro credo
glo. Inno. Alciatum & cæteros rectè sensisse. Si quidem apud
43 iurisconsultos tumor † falsus sermo appellatur. l. vlt. ff. de hæ-
red. instit. Et qui certum nuntium atq; auctorem non habet.
Quod & M. Tull. lib. 12. epistol. famil. 10. ad C. Cassium scri-
bẽs bis significat. Nos de Dolabella quę volumus audiuimus:
sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio. Fama
44 † verò à fide dignis certisque personis originem habet l. De-
curionũ. C. de pęn. & scribunt Bart. in d. § plurimum. nu. 15.
nu. 23. & 31. & Felyn. in c. veniens il 1 nu. 17. de testib. Qui de
his alia scitu non indigna, quæ hic recensere supersedeo,
scripta reliquerunt.
45 Tormenta † seu quæstiones esse dicimus corporis crucia-
tus, quibus per verberati & torti confessionem, rei veritas
eruitur. l. item apud Labeonem. § quæst. ff. de iniur. & l. 1. §.
quæst. ff. ad S. C. Sillania. Nam (inquit M. Tullius in Topicis)
& verberibus torti, io igne defatigari quæ dicunt, ea videtur
veritas ipsa dicere. Quamquam verè vsu compertum sit, cru-
46 ciatus †, immodicos falsa pro veris ostendisse. quemadmodũ
lib. 2. de arbit. iudicum &c. Casu 269. aliquot exemplis de-
mõstrauimus. Hæc summatim, & ea, qua potuimus breuitate,
de inartificiali probatione perstrinximus.

QVAESTIO II.

De artificiali probatione, quam præsumptionem appellamus multiplex multorum diuisio.

SVMMARIVM.

1 *Probationem artificialem Quintil quomodo diuidat.*
2 *Probationis artificialis duæ partitiones secundũ Baldum, & nu. 3.*
4 *Probatio artificialis quomodo diuidatur à Gandino.*
5 *Probationis artificialis diuisio secundum Alexandrum de Ales.*
6 *Præsumptio temeraria quæ sit secundum Alex. Alensem.*
7 *Præsumptio violenta quæ sit.*
8 *Præsumptio leuis quæ dicatur.*
9 *Præsumptio leuis est. si vir bonæ famæ, videatur semel alloqui mu-*
lierem in loco suspecto.
10 *Præsumptio probabilis quæ sit.*
11 *Præsumptio ex omnium fere sententia, sic diuiditur; vt vna iuris*
sit, & de iure, altera iuris tantum, tertia vero hominis.

Væro secundò, quot sunt artificialis pro-
bationis, seu præsumptionis species? Hac de
re variæ sunt scriptorum partitiones. Fabius
enim Quintilianus. lib. 5. instit. oratoria. c. 8.
quem ex nostris secutus est Franc Duarenus
lib. 1. disputa. anniuersa. c. 27. probationem
1 hanc artificialem † diuidit in necessariam,
credibilem seu verisimilem, & non repugnantem. Secũda fuit
diuisio Baldi in rubr. extra. de præsumpt. qui docuit aliam es-
2 se præsumptionem † iuris & de iure; aliam iudicis, aliam
possessionis, aliam ex tempore, aliam hominis discreti, aliam
ex consuetudine. Quam sanè partitionem probare nũquam
potui. Tertia fuit diuisio, quam ipsemet Baldus recenset in
rub. C de probat. nu. 4 & in l ea quidem. nu. 5. C. de accusat.
3 Cùm dixit, præsumptionem † aliam esse legis, aliam hominis.
Et præsumptionem illam legis, aliquando esse simpliciter iu-
ris, aliquando iuris & de iure. Quam sane diuisionem cæteri
ferè omnes sunt secuti. Quarta fuit diuisio Specul. in titu. de
præsumptionibus. § species, qui dicit præsumptionem vnam

eſſe temerariam , ſecundam probabilem, tertiam violentam,
quartam neceſſariam. Et Speculatorem ſecutus eſt Io. à Pla-
tea in l. quæcunq; col. vlt C. de apochis publ. lib. 10. partitio
4 † Gaudini in tract. maleficio. rubr. de præſumpt. & inditijs du
bitatis. col. 1. qui dixit, præſumptionem aliam eſſe facti, aliam
hominis, aliam naturæ, aliam iuris, aliam iuris & de iure. Et
aliam eſſe temerariam & leuem, aliam probabilem & diſcre-
tam; & aliam dici violentam. Quamquidem diuiſionē pro-
bauit Paulus Girilandus in tract. de quæſt. & tortura. q. 3. nu.
7. Quinta fuit diuiſio, quam fecit Alexander de Ales. Theo-
logus præſtantiſsimus in ſumma par 3. q. 45. membro ſepti-
mo col pen. & quæ quidem non multum differt ab illa Gandi
5 ni. Diuidit Alenſis præſumptionem † in temerariam violentã
leuem & probabilem. Præſumptionem temerariam appellat
6 Alenſis illam † quæ fit quando apparet coniectura boni & nō
mali: & quando omnia ſigna ſunt boni, & nulla mali; qualis
fuit illa Phariſæorum, vt legitur Lucæ c. 7 qui dicebant infra
ſe. Hic ſi eſſet propheta ſciret vtiq; qualis eſt mulier, quæ tã-
git eum, quia peccatrix eſt. Præſumptione temeraria impij
illi iudicabant Chriſtum, cum tamen ſigna omnia in eo bo-
na, & nulla mali cognouiſſent. Et ſimilis fuit eorundem Mat-
thæi cap. 9. Cum Dominus dixiſſet Paralitico, remittuntur ti-
bi peccata tua; dicebant Phariſei, hic blaſphemat & de te-
meraria præſumptione ſunt alia exempla in cap. 12. q. 1. in c.
1. 6. q. 1. cap. ſi qui verò. 76. diſt. & in cap. licet Heli. de ſimo.
& præter Specula. in d §. ſpècies, tradit Euerardus in Centu-
7 rio legali in loco à veriſimili num. 18 Præſumptio † violen-
ta (inquit Alenſis) prædictæ contraria eſt. quando ſcilicet
apparet coniectura mali, & non boni; cum inquam omnia
ſigna ſunt mali, & nulla boni. Sicuti fuit illa quam fecit Sa-
lomon, vt habetur libro 3. Regum capit. 3. relatum in cap. aſ-
ferte. de præſumpt., dum adiudicauit filiom illi mulieri, quæ
lacbrymis rogauerat, ne puer interficeretur, iudicans illam
eſſe matrem. Et econtra mulierem illam, quæ petierat, pue-
rum diuidi, & dicebat, nec mihi, nec tibi, ſed diuidatur; non
eſſe matrem iudicauit Solomon violenta hac præſumptione:
cum in ea omnia ſigna mali, nempe aduerſus humanam & na-
8 turalem pietatem; exiſterent. Præſumptio † leuis eſt (inquit
Alenſis) in qua parua adeſt coniectura mali, & magna boni:
vt quia multa ſigna boni ſunt, nulla verò aut parua mali: quē-
admodum fuit præſumptio illa, quam fecit idem Salomon
lib. 3. Regum capit. 2. dum iudicauit fratrem mòrte dignum
ob id, quod petierat Abyſag Sunnamitem. Et ſi enim Salo-
mon ex præcedenti facto ante ſuam in regno confirmationē,
quo Adonias ſibi fecerat currum & equos, habuiſſet ſignum,
quod regnare cupiebat: attamen poſt confirmationem nil
feciſſe legitur, niſi quod petijt Abyſag. Et propterea leuis
fuit illa præſumptio. qua motus Salomon, fratrem morti
9 adiudicauit. Eſt & illa leuis præſumptio, † vt ſi vir bonæ fa-
mæ, videatur ſemel alloqui mulierem in loco ſuſpecto. Hoc
enim debet in meliorem partem interpretari, iuxta cap. eſtò-
10 te. extra. de regulis iuris. Præſumptio probabilis † eſt præce-
denti contraria; & dicitur illa quæ ſumitur ex multis ſignis
malis: & parua ac exigua ſunt ſigna boni; qualis eſt illa, quæ
ſumitur à falſis prophetis; nam à fructibus eorum cognoſci-
mus eos Matthæi cap. 7. Noſtra ætate planè miſeranda, pro-
babilem præſumptionem ſumimus, falſos Chriſtianos illos
eſſe, qui dum bona aliqua concionantur, reliqua mala om-
nia ſuadent.

Cæterum, nec duæ hæ partitiones retinendæ ſunt: cū non
ſpecies ſed loca. (ſicuti in ea ſecunda commemorata fecit
Baldus) ſeu ſedes, e quibus præſumptio deducitur, recenſue-
* rint. Rectius itaque ex noſtrorum ferè omnium * ſententia
11 ſic nos diuidimus præſumptionem. † vt vna ſit iuris & de iu-
re, altera iuris tantùm; tertia verò hominis. Quæ quidem
diuiſio conuenire videtur in multis ſaltem cum illa Quin-
tiliani, qui dixit, præſumptionem aliam eſſe neceſſariam;
aliam credibilem, aliam non repugnantem: quemadmodum
mox explicabimus.

QVAESTIO III.

Præſumptio iuris & de iure, quæ, & quomodo neceſ-ſaria dicatur, quantumq; cum ea conueniat.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio neceſſaria dicitur, cum aliquibus poſitis neceſſario effi-
cimus, quod intendimus.*
*Appellatur autem ea violenta, vel verius violentiſsima. Rhetores
ſignum dicunt. ibid.*
2 *Præſumptio neceſſaria vel probatio, ducitur à naturalibus princi-
pijs, vel ab humanis.*
3 *Lac repertum in mammis mulieris, violentam facit præſumptionem
eam corruptam fuiſſe.*
*Aduertenda tamen ſententia ſapientiſsimi Hippocratis & Galeni
ibid. recitata num. 4.*
5 *Præſumptio violenta, a naturalibus cauſis & principijs nata con-
trariam probationem non admittit.*
6 *Præſumptio violenta ſeu probatio ortum habens a cauſis & princi-
pijs naturalibus raro vſu venit, cum maior pars iudiciorum ver-
ſetur circa actiones humanas.*
7 *Actiones humanæ certum ſibi ac neceſſarium euentum præfinire
nequeunt.*
8 *Præſumptio violenta ſeu probatio ab humanis quoq; principijs ori-
tur, cum naſcitur ab indicijs atque coniecturis, humana lege &
ratione probatis.*
9 *Præſumptio neceſſaria appellatur præſumptio iuris & de iure à
Specul.*
Et qua de cauſa hoc fiat. nu. 13.
10 *Præſumptio ortum habens ab inditijs atq; coniecturis humana le-
ge & ratione probatis, & ſi aliter ſe habere poſsit, quam re ipſa
ſit, vix fieri tamen poteſt vt contrariam probationem admittat,
ſed ſolum poſſit extenuari. nu. 11. & 12.*
14 *Certitudo fidei, vnde dicatur.*
15 *Præſumptionem iuris & de iure, quō deſcribat Baldus, & nu. 16.*
17 *Præſumptio iuris & de iure deſcripta per Alciatum.*
18 *Præſumptio iuris vnde ſit dicta.*
19 *Præſumptioni iuris & de iure, non admittitur probatio in contra-
rium ſtatuto Veneto.*
20 *Præſumptio iuris & de iure illa dicitur à multis, quæ in lege ſcripta
eſt, & ita ab ea ſancitum ne contrarium poſſit probari.*
21 *Præſumptio iuris & de iure quæ dicatur ſecundum Romanum.*
22 *Præſumptio violenta nunquam dicitur, niſi lex ita exprimat, ex
ſententia Card. Alex. Saliceti & aliorum ibi allegatorum.*
23 *Præſumptio iuris & de iure, ſemper deſumitur ex actis præteriti
temporis, non autem ex futuro.*

Væro tertiò. quæ dicatur præſumptio iuris & de
iure, quã neceſſariam appellare etiam poſſumus?
1 Prius dicendum eſt, neceſſariam dici † præſum-
ptionem, cum aliquibus poſitis, neceſſariò inde
efficimus, quod intendimus. Et hanc violentam, vel verius vio
lentiſsimam noſtri appellant: Rhetores verò alio nomine ſi-
gnum, de quo ſuo loco fuſius dicemus vocant: ſtatutum Ve-
netum in prologo ſecundo nu. 10. appellat, hanc præſumptio-
2 nem neceſſariam. Ducitur hæc artificialis neceſſaria † proba-
tio ſeu præſumptio vel à naturalibus principijs, vel ab huma-
nis: à naturalibus principijs hoc modo naſcitur. Si probatur
3 mulierem habere lac † in mammis, inde artificialis probatio,
ſeu violenta præſumptio orietur mulierem hanc fuiſſe corru-
ptam. Quo ſanè exemplo vſi ſunt Fabius lib. 5. inſti. orator. c.
9. & ex noſtris Bal. in rubr C. de probat. nu. 6. verſ. exemplum
de primo. Natura enim ipſa, non ars, efficit, vt lac in mam-
mis habeat mulier. propter generationem. Eſt tamen quod
4 aduertatur † ſapientiſsimum Hippocratem in quinto apho-
riſmorum. in 39. aphoriſ. & ibidem Galenus declarat ſcripſiſ-
ſe fieri poſſe, vt mulier lac habeat in mammis etſi non conce-
pit, ſicuti illi, cui menſtrua non fluunt. Illos conſule, verum
Pariſ. in conſ. 29. nu. 48. lib. 2. ſcripſit, habere lac in mammis
non eſſe certum ſignum fœminam peperiſſe & huius traditio-
nis auctorem recēſet Fulgoſium in l. ſi ſterilis in prin. de actio.
empt. qui meo in Codice hoc ſcriptum non reliquit. Alio etiã
exemplo vſus eſt Baldus loco iam citato, ſi probatum extitit
homini amputatum fuiſſe caput, inde deſcendet neceſſaria
atque ita violenta præſumptio, hominem illum eſſe vita de-
functum. Eſt his ſimile exemplum, ſi dicimus fumus è domo
exiuit. ergò ibi ignis adfuit. Natura enim hoc efficit. Non
eſt diſsimile exemplum, quo vtitur Fabius dicto lib. 5. inſtit.
oratoria. cap 9 & iure noſtro probatur. in l. optimam. C. de
contrahen. & committen. ſtipulat. Si exhibeo inſtrumentum
hic Patauij inter me & te confectum, die decima Septembris,
inde neceſſario fiet, me ea die decima Septembris Romæ nō
fuiſſe: Cum ob maximam locorum diſtantiam fieri non poſ-
ſit, vt eadem die eſſe potuerim vtroque in loco. Hoc etenim
miraculoſe, non autẽ natura effici pōt. Quemadmodum vſu ve
niſſe diuo Ambroſio, memoriæ pdidit Bald. in d. l. optimam
Diuus enim Ambroſius (ait ille) mane Miſſam celebrauit
Romæ, & eademmet die viſus eſt Mediolani. Et de Beato Iſi-
doro idem ſcriptum reliquit Boerius quæſt. 165. num. 7. Illud
quoque exemplum huc ſpectat, quod ſi affirmant teſtes, ſe
noctis tempore vidiſſe maleficum Caium occidiſſe, & ipſum
homi-

homicidam de facie nouisse, si probetur, lumen eo tempore non adfuisse; lunamque ea nocte illunem extitisse, & tantam fuisse locorum distantiam, vt humanus oculus, quamquam linceus (vt est in veteri prouerbio) videre non potuerit: inde fieri necessariò, testes illos id falsò asseruisse. Quod Athenis aliquando contigisse scripsit Plutarcus in vita Alcibiadis. Et in iure nostro ꝓbatur auctoritate Baldi in l. si eum exceptione. §. in hac. ff. quod metus causa. & Iason in l. non minorem nu. 4. C. de transactio. & idē scripserūt Decius consi. 163. col. 3. Euerardus in cēturia legali in loco à natura. nu. 1. Hæc vio-
8 lēta pśumptio † à naturalibus causis & principijs nata, ꝯtriam probationem non admittit. Nam, auctore Baldo in rubrica C. de probatio nu. 6. versi. exemplum de primo; est hoc argumentum concludens à necessitate naturæ, quæ vi humana, ve aliter se habeat, effici non potest. Qua enim ratione & medio probari poterit contrarium eius, quod natura ipsa, quæ euidentem adfert certitudinem, docet atq; commonstrat. proba-
6 tio seu violentissima præsumptio raró vsu venit, ꝙ maior
7 pars iudiciorum circa humanas versatur actiones, quæ † certum sibi ac necessarium euentum præfinire nequeunt: quemadmodum Aristoteles lib. 1. Rhetbor. cap. 5. scriptum reliquit: Et inibi annotarunt eruditissimi Barbarus, Victorius
8 & Maioragius. Necessaria hæc probatio, seu violenta † præsumptio ab humanis quoq; principijs oritur: Cum scilicet nascitur ab inditijs atq; cōiecturis humana lege & ratione probatis. Quæ sanè apparentes coniecturæ sunt: & à Baldo in rubr. C. de probatio. num. 6. versi. exemplum de secundo, appellatur necessitas legitima. Necessaria etiam præsumptiò à Specul. in tit. de præsumpt. §. species. num. 5. appellatur præ-
9 sumptio iuris & de iure. Si dicimus Ayacem ab Vlysse occisum, quòd post odia antiqua inter eos, Vlyssem ipsum vidimus, nudo gladio & cruento, iuxta Ayacis cadauer consistere. Quò sanè exemplo vtitur M. Tullius lib. 1. ad Herenniū. Ita pariter si probat̃ te exiuisse domū districto gladio, eruore madido, vesteque cruenta, & in domo repertū esse cadauer solum; teque fuisse mortui inimicum: necessaria hinc orietur probatio, ducta à ratione humana, & coniecturis ita s pparētibus confirmata, vt dicendum sit, te illum occidisse. Quod exemplū ad rem hanc declarandam, attulit Fabius li 5. instit. oratoria. c. 9. Et ex nostris probarunt Bal. in l. fur est. nu. 2. ff. de furtis. Boer. quæst. 166. no. 2. & Grammat. decis. 45. nu. 4. & suo loco vberius dicemus. Hæc tam efficax & violenta præsumptio, etsi efficacior ea sit, quæ à natura descendit; cum
10 non aliter se habere posit, quàm re ipsa sit: Attamen † vix fieri potest quod contrariam probationem admittat. Extenuari quidem aliqua ex parte potest; ex integro dilui non po-
11 test. Extenuabitur † si probetur occisum insanum fuisse, & aliquando, nisi præstò aliqui fuissent. sibi manum intulisse: & inter occisum illum & accusatum leuem extitisse inimicitiam. Qua ratione dicendum est aduersus hanc præsumptio-
12 nem, directò contrarium † probari minimè posse. Hinc obseruaodum est, quod si lex præsumptionem aliquam, quæ à naturalibus, vel humànis principijs ortum habet, approbat, atque ita statuat, vel nullam omnino contrariam probationem, vel indirectam ad extenuandum tantum (vt diximus)
13 prudēs iudex admittet. Et † ideircò hanc necessariam probationem artificialem (vt attigimus) appellant nostri, præsumptionem iuris & de iure. Lex enim ita præsumit vt verum illud esse statuat, contrariumq; probari non posse decernat. Nam legis auctoritas hoc certum esse facit. Et ob id congruo
14 nomine, fidei † certitudo, non ab euidentia rei non à ratione ducta, sed ab auctoritate credibili, appellatur. Quamobrem Baldus in rubr. C. de probatio. num. 4. hanc præsumptionem,
15 † iuris & de iure ita definit, vel describit potius, vt, sit animi legislatoris applicatio ad verisimile, confirmata sanctione. Et Baldum secutus est Curtius iunior in consi. 4. nume. 15. & in consi. 50. nom. 5. Verum plenius ac fortè melius idem Baldus in l. ea quidem num. 6. C. de accus. ita describit. Præsumptio
16 † iuris & de iure, est status à iure promulgatus ex indubia coniectura. Quam diffinitionē ait probari in l. cum ostenditnus. §. vlt. ff. de fideiussor. suto. Alciatus verò in tract. de præsum-
17 ptio. in præludijs. parte. 2. nu. 3. ita diffinit Est † dispositio legis aliquid præsumentis, & super præsumpto, tanquam sibi comperto, statuentis. Quam sanè diffinitionem ait probari in cap. is qui fidem. de sponsal. Hæc præsumptio iuris & de iure
18 † inde sumpsit numen Nam præsumptio iuris dicitur, quia à lege introducta est: Et de iure, quia super tali præsumptione lex inducit firmum ius, & habet eam pro veritate. Ita declarat Baldus in l. siue possidetis. nom. 6. C. de probat. & Baldum secutus est Felynus in cap. quantó, num. 3. de præsumpt. & idem scripsit Alciatus in tracta. de præsumptio. in præludijs. num. 3.

19 Et statutum Venetū in prologo secundo. nu. 10. statuit, † non admitti contrariam probationem. Quocirca scriptum à mul-
20 tis est, illam dici † præsumptionem iuris & de iure, quæ in lege scripta est: & ita ab eā sancitum, ne contrarium probari posit. Ita tradunt Baldus in rubric. extra. de præsumpt. nu. 1. Innocen. in cap quia verisimile. num. 2. de præsumpt. Alex. in l. inter stipulantem. §. 1. nu. 3. de verbor. obligat. post Comensem ibi. Idem docuit Romanus in l. si duo. nu. 8 ff. de acquiren. hæred. qui egregiè scribit, quod si statutum introduceret aliquod genus probationis, & illud vellet esse plenam probationem, diceretque, quod illi omnimoda fides adhibeatur;
21 hanc esse † præsumptionem iuris & de iure, & huius sententię glossam & Baldum recenset. Ita etiam docuit Cardin. Alex.
22 in cap. is qui fidem num. 23. de sponsal. quod † violenta præsumptio nunquam dicitur, nisi lex ita eam exprimat. Id quod scribunt & Salycetus in rub C. de proba. & Gulielmus Maynerius in l. in obscuris num. 7 de reg iuris. Curtius iunior consi. 50. num. 5. Verum docuit Felynus in d. cap. quanto, col. 2 ver. & dicitur de iure. &c. non esse opus, quod lex expresśim reijciat probationem contrariam. Et eiusdem opinionis recenset Abba. ibi num. 2. versic. vnde scias. Quorum traditio non aduersatur iam relatis. Cum idem illi sentiant, si rectè perpēdantur. Illud quoq; de hac præsumptione iuris & de iure an-
23 notandum est; illam sumi semper ex † actis præteriti temporis, non autem ex futuro. Ita sensit & rectè Euerardus in Centuria legali in loco, à tempore ad tempus. nu. 2.

QVAESTIO IIII.

Præsumptio iuris quæ, & quomodo ab alijs appelletur verisimilis.

SVMMARIVM.

1 *Probatio verisimilis, quam nos præsumptionem iuris dicimus, quid secundum Quintilianum, Victurium & Maioragium.*
2 *Chyrographum quo me tibi centum debere sum professus, si penes te cancellatum reperiatur. oritur præsumptio iuris verisimilisq; probatio, me tibi satisfecisse.*
3 *Præsumptionem iuris quomodo definiat Bald.*
4 *Præsumptio iuris quid sit, secūdum Salicetū & alios eius sequacēs.*
5 *Præsumptio iuris secundum Alciatum.*
6 *Præsumptio iuris à Baldo dicitur violenta.*
7 *Præsumptio iuris quam probationem contrariam requirat.*

Væro quartò, quæ dicitur probatio verisimilis artificialis, quam nostri præsumptio-
1 nem iuris appellant? Et verè illa esse † dicitur, cū aliquibus positis verisimiliter atq; ita probabiliter, non autem necessario sequitur, quod intendimus. Ita Fabius lib 5. instit. oratoria. cap. 9. scriptum reliquit. Et hoc esse signum impropriè Rhetores censent: vt quód nomine signi vere careat. Et verisimile, vel credibile potius quā signum esse volunt. Quod copiosius explanant Victorius & Maioragius ad Aristotelis libros de Rhetorica. Et alio nomine probatio credibilis appellari potest; ex Aristotele lib. 1. Rhetor. cap 6. qui scribit, credibile esse quod fieri solet: non simpliciter absoluteque, sed quod versatur circá ea, quæ aliter se habere possunt. Res exemplis fiet clarior. Si probo Caiā Sempronij vxorem esse, & cum ea cohabitasse; probemque Caiam Lucium peperisse; inde sumam verisimiliter atq; credibiliter, Lucium Sempronij filium esse, sicuti Vlpianus ait in l. filium. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iuris. & copiose disserui lib. 2. de arbitrarijs iudicum &c. casu 89. Et hoc exemplo ad rem nostram vsus est Baldus in rub. C. de probatio. nu. 6. versi. exemplum ergó istud. Nam (ait Baldus) est hæc quędā probabilitas á lege approbata. Exemplum etiam potest ad-
2 ferri. Si probo † chirographum, quo me tibi centum dēbere professus sum, esse cancellatum; inde iuris præsumptio verisimilisq; probatio orietur, me tibi satisfecisse. l. si chirographum. ff. de probatio. Iason in l. 2. num. 5. ff. de pactis. Et hoc exemplo vtitur statutum Venetum in prologo secundo. nu. 10. ad declinandum hanc præsumptioné iuris. Cætera exempla suis locis referemus: quibus quidem planum fit, hæc fieri solere, & aliter se habere posse. Potest enim esse quod mulier illa quæ cum marito habitabat; ex eo filium non genuerit. vt abunde explicui. d. casu 89. Hanc præsumptionem iuris ita diffinit, vel verius describit Baldus in Rubr. C. de probatio.
3 nu. 4. Est animi † legislatoris ad verisimile applicatio, onus

probandi transferens. Vel ex eodem Baldo ia l.ea quidem.nu.
5.C.de accusa.Præsumptio iuris est similitudo quædam sufficiens ad rem dubiam, de qua creduntur, credenda. Quod ais probari in l. iurisgeatium. §. quod fere. ff. de pactis. & in l. 1. C. de contrahead. & commuten. stipula. Salicerus in rub. C. de probat.& eum eo Gulielmus Mayaerius. in l.in ob-
4 scuris.aum. 4. de reg.iur. dixit, præsumptionem, † esse anioi applicatioaem quaadam ad alteram partium. Aleiarus verò in Tract.de præsumptio. ia præludijs. parte tertia. aum. 1. ita
5 diffinit.Præsumptio iuris † est probabilis coaiectura ex certo sigao proueniens, quæ alio noa adducto, pro veritate habetur Et Aleiasum securus est Simaacas, eruditissimus certe iurisconsultus, libro Catholicarum institutioaum. tit. 50. de præsumptionibus.au 6.Non hic contendo quarum altera ex diffinitionibus his vera sit, satis sit rem ipsam demonstrasse. Ec Baldus in l.siue posSideris. num.5. C. de proba. appellat hanc
6 † iuris præsumptioaem, violentam præsumptionem, & ibi
7 adfert exempla. Hæc autem iuris præsumptio, aliquando vt vehemens requirit strictiorem seu maiorem probationē contrariam, aliquando vere vt minus vehemens, leuiori contraria probatione coatenta est, quæ potius purgatio appellatur, quam probatio. Ita declarat Abbas in cap.4.nu.2.versi.quandoque tamen, de præsumpt.

QVAESTIO V.

Præsumptio hominis quæ, & quomodo differat à præsumptione iuris reiecta Doctissimi Sarmienti noua opinione.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio hominis non separatur à præsumptione iuris per Rhetores.*
2 *Præsumptio hominis quæ.*
3 *Præsumptionem hominis statutum Venetum probabilem dicit.*
4 *Præsumptio iuris & præsumptio hominis differunt maximè, apud Iurisconsultos.*
5 *Præsumptio iuris dicitur, quod à lege approbata sit.*
6 *Præsumptio hominis dicitur, quod nullo iure confirmata reperiatur.*
7 *Præsumptiones quas facit homo, lex approbare cur non potuit.*
8 *Præsumptioaes hominis in iudicis arbitrio posita sunt, & nu.10.*
9 *Præsumptionum hominis, certam doctrinam dari noa posse.*
11 *Præsumptio hominis secundum Baldum diuiditur, in vehementem siue maiorem. & in non vehementem siue minorem.*
12 *Vehemens hominis præsumptio secundum Bald. quæ.*
13 *Præsumpti... minis non vehemens quæ.*
14 *Præsumptio... hominis vnica tantum species, & ratio.*
15 *Præsumptio hominis secundum Bald. quæ.*
16 *Præsumptio hominis secundum Abb. quæ.*
17 *Suspicionem esse quid minus ipsa præ...ptione.*
18 *Præsumptio & coniectura aliqua, etsi scripta non est ia lege, si tamea magnam cum scripta affinitatem habet, & similitudinem, de ea iudicandum est quo ad effectum sicut de scripta ipsa.*
19 *Casus omnes cum à lege comprehendi minime potuerint, de similibus ad similia procedimus.*

Væro quinto, quæ dicatur præsumptio hominis?
1 Hæc a Rhetoribus non separatur † ab illa, quam superiore quæstione explicauimus. Nam & ia hac
2 ex eorum sententia, ex † aliquibus positis verisimiliter & probabiliter, non autem necessariò, sequitur quod in-
3 tendimus. Hanc præsumptionem appellat probabilem † statutum Venetum in prologo secundo nu.10. Apud nostros iu-
4 risconsultos tamē magna cōstituitur inter illam & hanc † dif-
5 ferentia. Si quidem illa iuris † præsumptio ita appellatur (vt
6 diximus) quod à lege approbata sit; hæc verò hominis † dr, quod nullo iure coafirmata reperiatur. Sicuti apertè docuit Bal. in rub.C.de.prob.ia fi.& in rub.extra de præsum.nu.3. quē secuti sunt Feli. in c.quāto, col.2.de p̄sum. & Berous in rub. extr. de probatio.nu 42.& idem respoadit Castr.in cons.299. Visa inquisitione supra scripta col.3.li.2. Non enim præsumptio-
7 nes † has, quas homo facit potuit lex approbare, cum variæ multiplicesque sint, & ex varijs causis legibus ipsis iam pro-
8 mulgatis, oriri soleant. & ideo dicimus † ia iudicis arbitrio esse positas. Ita Baldus & cæteri relati eeaseat. & manifeste Decius ia l.1 num.7.C.de testam.milit. Euerardus in centuria legali in loco, à verisimili. nu 18 & propterea Abbas in c.quan-
9 to.nu.3.de præsump. scripsit, de hac † præsumptione, certam doctrinam dari non posse & ibidem col.vlt.aperte scripsit, re-
10 linqui † arbitrio iudicis. Hanc hominis præsumptionem diui-
11 dit Baldus in rub.C.de probatio.nu.4.in † vehementem, siue maiorem; & in non vehementem siue minorem. Primam illam
12 ita diffinit Bald. vt sit † vehemens applicatio animi boni viri ad valde verisimile.c.vlt.de succes. ab intesta. Secundam verò illam præsumptionem noa vehementem diffinit Bald. his ver-
13 bis. Est inclinatio animi boni viri ad eligendum alterum extremorum, ex intellectu proueniens ex coniectura nobili. Et hanc Baldi partitionem ex recentioribus probauit Ioannes Bolognettus in tract.de differentijs iuris & facti.num.106. Et huc facit traditio eiusdem Baldi ia l.siue possidetis. col. vlti. vers.quæro nunquid sit. C.de probat. dum constituit differentiam inter præsumptionem vehementem & violentam. Ego
14 opinor vnam tantum esse huius † præsumptionis speciē. Qd enim aliqñ sit maior, aliquando minor; diuersas species non constituit. iuxta l.vltimam.ff.de fund.instr. & instrum. legat. Et mecum sentit manifeste Abbas in d. c. quanto. col.vlt.de præsumpt. qui dixit, hæc esse vocabula magistralia, non autē quod inter ea sit specifica differentia Et idemmet. Baldus in l.ea quidem nu.4.C.de accus. Cum vnam solam hominis præsumptionem coastituit: & quam ita diffinit. Præsumptio ho-
15 minis est quidam † conceptus causatus in mente ab aliqua probabili cōiectura. Quibus sane verbis excludit Baldus præsumptionem temerariam, quæ a malis hominibus ex cōiectura minus probabili oritur. vt declarat Specul. titul. de præsumptio.§.species.nu.1. Et infra aliqua de ea dicemus. Hanc quoque hominis præsumptionem ita diffinit Abbas in c.quanto.
16 num.3.de præsumpt. præsumptio † non est aliud quam quædam suspicio, quæ causatur ia animo iudicis, vel cuiuscunque ex varijs coniecturis, vel argumentis seu indicijs Quæ diffinicio habet dubitationem ob illud verbum: suspicio; cum suspi-
17 cio † sit quid minus ipsa præsumptione: qua de re suo loco dicemus. Illud etiam hic addendum esse existimaui, neminē hactenus extitisse, qui hanc distinctioaem præsumptionū iuris & hominis impugnarit vno excepto bene erudito Francisco Sarmiento Hispano. lib.1. selecta. interpreta.c. c.nu.9. ait ille, nullam esse hominis præsumptionem, quæ lege non nitatur. Sed vellem is considerasset, Doctores nostros rectè appellasse iuris præsumptionem illam, quæ scripta est in lege ipsa; illam hominis quæ etsi a legē & ratione non discrepat, in lege tamē expressim scripta non legitur, sicuti clare docuit Bald. in rub.
18 extra de præsumpt.nu.3. Crediderim tamen quod etsi † præsumptio & coniectura aliqua scripta non est in lege, si tamen magnam cum scripta affinitatem habet, & similitudinem, qd coniagit ob maiorem, vel eādem rationem, de ea iudicandū erit quo ad sui effectum, quod de ipsa scripta. Cum enim ca-
19 sus † omnes lege comprehendi minime potuerint, de similib. ad similia procedimus. l.non possunt.ff. de legib. quod responsum aliàs exposuimus. lib.2. de arbitrarijs iudicum. casu 84.

QVAESTIO VI.

Præsumptionem constare argumentis, & exēplis: & quæ illæ sint copiose explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Probatio artificialis seu præsumptio, trib. constat argumentis nempe, signis & exemplis.*
2 *Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem, vel est probabile inuentum ad faciendam fidem secundum Ciceronem.*
3 *Argumentum secundum Quintil. est oratio per ea quæ certa sunt fidem dubijs afferens.*
4 *Argumentum secundum Bald. est propositio ex aliquibus existentibus resultans, ad ostendendum seu concludendum propositum.*
5 *Argumenti varius est vsus apud Dialecticos.*
6 *Argumentum est collatio plurium ad vnam conclusionem, & hoc modo sumptum, a signo differt vt pars à toto.*
6 *Argumentum aliquando conficitur ex pluribus signis, aliquando ex solo signo quod necessarium sit, vel maxime credibile.*
8 *Argumentum semper habet artificium, signum aliquādo arte caret, aliquando non.*
9 *Argumētatio secundum Ciceronem est inuentum ex aliquo genere, rem aliquam, aut probabiliter ostendens, aut necessario demonstrans.*
10 *Signum quod apud Rhetoras, id apud Iureconsul. indicium, coniectura, nota vel vestigium dicitur.*
11 *Exemplum Rhetoribus, Iureconsul. est simile.*

Væro sextò; quibus constat præsumptio, seu ar-
1 tificialis probatio? Et tribus † constare intelligi-
mus ea Aristotele lib. 1. Rhethor. ad Alexandrum.
c. 5. de ꝓbatione & ex auctore. lib. 1. ad Herenniũ
& Fabio Quintiliano lib. 5. instit orator. c. 9. nempe argumen
tis, signis & exemplis. Est argumentum (inquit M. Tullius in
2 Topica) † ratio quæ rei dubiæ facit fidem. Et idem in parti-
tionibus dixit, argumentũ esse probabile inuentum ad faciẽ-
dum fidem. Fabius verò Quintilianus. d. libro 5. instit. orato-
3 ria cap. 10. scriptum reliquit. argumentum † esse orationem
per ea, quæ certa sunt, fidem dubijs afferens; Baldus autem in
l. ea quidem nu. 9. C. de accusa. ita diffinit. Est argumentum
4 † propositio ex aliquibus existentibus resultans ad propositũ
ostendendum seu concludendum. Et quamquam apud Dia-
5 lecticos † sit varius argumenti vsus, vt ex Sillogismo, Enthi
memate & Epichremate: Nos tamen argumentũ esse intelligi
mus, qđ ex quibusdã prius positis ducitur, & inde argumen
tamur. Aliquando ẽt multis positis argumentũ sumitur. l. 3.
in prin. & §. 1. & l. ob carmẽ. §. 1. ff. de testib. l. licet imperat. de
lega. 1. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re milita. l. eũ res. C. de
probat. & l. 5. C. de fide instrum. Quocirca idem Bald. vt in d.
l. ea quidem, numero nono. C. de accu. dixit, argumentũ † esse
collationem plurium ad vnam conclusionẽ. Et dum argumẽ-
tum ita sumitur, a signo vt pars à toto, differt. Nam ex plurib.
6 signis aliquando † argumentum cõficitur. l. Procula. ff. de pro
batio. Aliquando ex solo signo, quod necessarium sit, vel ma-
xime credibile. Et signum aliquando arte caret; aliquando
8 non caret. Argumentum verò † artificium semper habet. Illud
excipit M. Tullius in partitionibus, quòd à testimonijs sumi-
tur, & remotum appellatur. Vnde M. Tullius lib. 1. de inuen-
9 tione scribit in hæc verba argumentario videtur esse † inuen
tum ex aliquo genere, rem aliquã aut probabiliter ostendẽs,
aut necessariè demonstrans singula explicat Cicero, quæ nũc
non recenseo, cum maximè & de his superiorib. quæstionib.
10 disseruimus. Signum † Rhetoribus à nostris indicium, vel cõ
iectura, vel nota vel vestigium appellatur. Qua de re in subse-
quenti quæstione disputabimus. Exemplum apud artis rheto
ricæ scriptores est, quod a nobis simile dicitur. Et de eo accur
ratè agit Fabius lib. 5. instit. oratoria. c. 11. Et quando à simili
ducatur argumentum copiosè disserit Euerardus in Centuria
legali in loco à simili.

QVAESTIO VII.

Præsumptio, indicium, coniectura, signum, suspicio, adminiculum, quantum inter se differant, diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio, indicium, coniectura, signum, suspicio, & adminiculum multum inter se differunt.*
2 *Præsumptio illa dicitur, quæ interdum oritur ex probabilibus, & dicitur præsumptio iuris vel hominis, interdum à necessarijs & dicitur iuris & de iure. & nu. 3.*
4 *Præsumptio vnde dicta sit.*
5 *Indicium solum nascitur à probabilibus.*
6 *Indicium quid sit secundum Baldum, & nu. 7.*
8 *Præsumptio directè tangit factum probandum, indicium vero indirectè.*
9 *Indicium esse maius ipsa simplici præsumptione vt voluit Iulius Clarus absolute verum non est.*
10 *Indicium appellatur interdum præsumptio, cum à lege receptum probatumq; fuit.*
11 *Indicium esse pro veritate in ciuili negotio, & in criminalibus pro signo, vt voluit Brunus, quomodo intelligendum. nu. 12. & 13.*
14 *Indicium secundum Bald. duplex, semiplenum seu dubitatiuum, & plenum siue indubitatum.*
15 *Indicij semipleni diffinitio autore Baldo.*
16 *Indicij pleni diffinitio secundum eundem.*
17 *Indicium leue est minus ipsa præsumptione secundum Iasonem.*
18 *Indicium à suspicione non differre consuluit Corn.*
19 *Indicium ab indico, cas. argumentum veritatis habenda.*
20 *Indicium latina in significatione sumitur pro nota quadam & demonstratione rei gestæ.*
21 *Coniectura nascitur à probabilibus, sicut & indicia ex sententia Baldi.*
22 *Rustici Papienses indicia appellant coniecturas.*
23 *Coniecturę dicuntur, quia coniunguntur origini suę, & sunt quasi connexura & colligatura.*
24 *Coniectura & indicium sunt duo Synonima secundum Curt. Sen. & Bal.*
25 *Coniectura secundum Giraldum est præsumptio à natura necessarius prouenient.*
26 *Coniectura proprie dicitur, quæ non à necessarijs, sed à probabilibus oritur.*
27 *Coniectura est de re dubia, & rei latentis indicium, estq; id quod per rationes & signa & tempora & huiusmodi, conijcit, id est cogitat & colligit, & num. 28.*
29 *Coniectura à coniecto coniectas frequentatiuo, vel à coniectu id est, directione quadã rationis ad veritatẽ, secundũ Quintil. n. 30.*
31 *Coniectura est acceptio seu reputatio veri, ex aliquo alio sic verisimiliter ordinato secundum Bald.*
32 *Signum à Cicerone definitur, quod sub sensum aliquem cadit, & quiddam significat, quod ex ipso profectum videtur, &c.*
33 *Argumenta omnia quæ à sensibus ducuntur signa vocantur, quę vero ab intellectu, dicuntur verosimilia. num. 35.*
34 *Signum secundum August. lib. 2. de doctr. Christiana est res prętor speciem quam ingerit sensibus aliquid aliud, faciens ex se cognitionem venire.*
36 *Argumentum verosimile fit ex rebus probabilibus, & quę plerunque ita fiunt, nihilq; differt à pręsumptione iuris vel hominis, num. 37.*
38 *Signum necessarium nil differt à pręsumptione iuris & de iure.*
39 *Signa non necessaria à præsumptione iuris vel hominis nõ distant.*
40 *Signorum quædam naturalia sunt, quæ quasi naturaliter aliquid significant, quædã data, hoc est instituta ad aliquid significãdũ.*
41 *Suspicio est passio animi aliquid firmiter non eligentis, vel animi motus ad aliquid, cum vehementi titubatione secundum Bald. & num. 42.*
43 *Suspicio est opinio mali ex leuib. indicijs procedens secundum Ciceronem.*
44 *Suspicio secundum Bart. quid sit.*
45 *Suspicio species est quædam probationis, inducens animum iudicis ad aliquid credendum.*
46 *Suspicio ab Alex. Alensi diuid. in temerariam, violentam, leuem & probabilem.*
47 *Suspicio habet tres gradus.*
48 *Suspicionis primus gradus quis sit.*
49 *Dubius is dicitur, qui cum duas vias habet, vtram eligit nescit.*
50 *Suspicio quæ dicatur temeraria.*
51 *Suspicio secundum Salicet. & Maynerium quid sit.*
52 *Suspicionis secundus gradus.*
53 *Opinio est animi motus cum hæsitatione aliquid eligentis secundum Ripam.*
54 *Ex suspicionibus multis conficitur atq; causatur præsumptio.*
55 *Suspicionem vehemẽtem æquiparari præsumptioni, non est verum.*
56 *Suspicionis gradus tertius quis sit.*
57 *Adminiculum duplex secundum Bal.*
58 *Adminiculum vehemens quid sit.*
59 *Adminiculum non vehemens quid.*

Væro septimo, an inter se differant præsum-
ptio, indicium, coniectura, signum, suspicio,
1 & adminiculum? Et multum inter se † dif-
2 ferre scribũt omnes. Nam præsumptio † illa
est, quæ (vt suis locis diximus) interdum ori-
tur à probabilibus, & tunc appellatur præ-
sumptio iuris vel hominis, vt explicauimus
3 supra quæst. 4. & quæst. 5. Interdum oritur † à necessariis; &
tunc appellatur præsumptio iuris & de iur. De qua quidem
4 egimus supra quæst. 3. Et præsumptio dicta † à dictione præ,
id est, ante, & sumptio, hoc est antesumptio: quia ante legi-
timas probationes aliquid sumit pro vero. Ita scribit Siman-
cas libro Catholicarum institutionum. tit. 50. de pręsumptio-
5 nibus. num. 4. Indicium verò † solum nascitur à probabilib.
vt ait Bald. in l. non hoc. colum. vlt. C. vnde legit. qui ita visus
6 est diffinire. Est indicium coniectura † ex probabilib. & non
necessariis orta, à quibus potest abesse veritas. sed non veri-
similitudo veri, quæ quandoque mentem iudicantis ita per-
stringunt, vt cogant conscientiam iudicis iudicare secũdum
ipsa. Cæterum mihi videtur hoc loco Baldum sumere indi-
cium pro ipsa præsumptione iuris; quæ interdum cogit iudi-
cem secundum eam iudicare. & ab ea indicium differre, sen-
tit idemmet Baldus in Rubr. C. de probatio. num. 4. cùm dixit
7 indicium esse † præsumptionem minimam hominis boni, seu
dictans argumentum a specie probationis. Et sentit Roma-
nus in l. excipiuntur. nu. 4. ff. ad S.C. Sillania. Et clarius idem
Bald. in l. 2. in princ. ff. de excusa. tutor. scripsit, præsumptio
8 nem directè † tãgere factum probandum: indicium verò in
directè. Et Baldum probauit Curtius senior in l. admonendi

 nu.

nu.289.ff.de iureiur. Quocirca absolutè verum non est, quod
scripsit Iulius Clarus in practica Criminali.q. 20. pag.1.vers.
9 nihilominus, cum dixit, indicium † esse maius ipsa simplici
10 præsumptione. Indicium † autem interdum appellatur præ-
sumptio, cum scilicet à lege receptum approbatumq; fuit. ita
probat. l. si qui adulterij. vbi glo. C. de adulteriis, & scribit
Francis.Brunus in tract de indiciis & tortura parte 2. cap. 8.
11 num.3.quo loci subiungit, indicium † esse pro veritate in ci-
uili negotio.l.vlt.C.famil.ercis. quem locum de præsumptio-
12 ne iuris intelligo, Et in † criminalibus (ait Brunus) pro si-
13 gno. Quod verum † non puto, nisi impropriè sumatur indi-
cium. Nam & Baldus in l.ea quidem. nu.8. C. de accusa.scri-
14 psit, indicium esse † duplex, semiplenum, seu dubitatiuum, &
15 plenum siue indubitatum. Est indicium † semiplenum (inquit
Baldus) præsumptio fortiter mouens animum ad aliquid cre
dendum, vel discredendum. l. cũ probatio. ff. de probat. Ple-
16 num † vero indicium (inquit idem Baldus) est demonstra-
tio rei per signa differentia, per quæ animus in aliquo tan-
quam existente quiescit. & plus inuestigare non curat. l. indi-
cia. C. de rei vendic. Iason vero in l.1.num.8.ff.de eo.per quem
17 factum erit, docuit, indicium leue † esse minus ipsa præsum-
ptione. Cuius traditionem probarunt M. Antonius Blancus
in tract. de indiciis & tortura, num.252. & Iacobus Nouellus
in pract. crimin. in verbo indicia, quæ præcedere. nu.23. Imo
respondit Corneus in consil. 201. num.18. lib.2. indicium à su-
18 spicione † non differre. Est dictum indicium † ab indico, in-
19 dicas, demonstrans argumentum veritatis habendæ. ita do-
cuit Curtius senior in l.admonendi nu.290.ff de iureiuran. Et
20 est indicium † nota quædam & demõstratio rei gestæ. Quod
& à latinis in hac significatione sumitur. Cicero pro Cluētio.
Omnia, quæ solent esse indicia & vestigia veneni, in illius
mortuæ corpore reperta sunt. Et idem in oratione.3.in Cati-
linam, argumenta sceleris indicia appellat.

21 Coniectura est † quæ nascitur à probabilibus, sicut & in-
dicium. ex sententia Baldi in d. l.non hoc. C. vnde legit. & in
Rubr.C.de probat.nu.4. Quocirca idem Baldus in l.1.colum.
3.versic. Vnde quæritur. C. de priuileg.dotis, scribit coniectu-
22 ram esse idem quod indicium; & rusticos Papienses † appel-
lare indicia coniecturas Et subiungit Bald. coniecturas dici,
23 † quia coniunguntur origini suæ, & esse quasi connexuras &
colligaturas. Et clarius docuit Curtios sen. in l. admonendi.
24 nu.290.ff.de iureiuran. coniecturam & indicium † esse duo
Synomia: quod sentit & Bald in l.2.in pñne.ff.de excusa tut.
cum dixit, quod coniectura æquè indirectè tangit factũ pro-
bandum ac indicium. Legi tamen aliquando apud bene eru-
ditum Lilium Gregorium Giraldum in commentariis sym-
bolorum Pythagoræ, coniecturam esse signum, quod natura
ipsa demonstrat vt lac in puerpera, fumus ex igne. Quod si
25 ita res se habet, dicendum est, coniecturam esse † præsum-
ptionem à naturæ necessariis prouenientem. Quam suo loco
26 iam explicuimus. Ego existimo coniecturam † propriè dici,
quæ non à necessariis, sed à probabilibus oritur. Nam si à
necessariis oriretur, non dubia, sed certa res esset. Cum ta-
27 men coniectura † fit de re dubia. Est enim coniectura † rei
28 (vt Speusippus ait) latentis indicium. Et est id, quod per ra-
tiones & signa & tempora & huiusmodi coniicit, id est, cogi-
29 tat & colligit. Et dicta est coniectura † à coniecto, coniectas
frequentatiuo, quod idem est quod existimo, diuino. atq; ita
à scientia differt, quod & Teren. in Eunucho his verbis signi-
ficat. Neque scio quid dicam, aut quid coniectem. Vel (vt
30 Fabius lib 3.instit.oratoria.c.7.) dicta est coniectura † à cõ-
iectu, i. directione quadã rationis ad veritatẽ. Hinc statũ cõ-
iecturalẽ appellat M.Tullius ad Herenniũ, cum per coniectu-
ras quæritur, an aliquid factum sit, vel non. Et coniecturam
ita describit Bal. in l.ea quidẽ.nu.10.C.de accus. Est acceptio,
31 † seu reputatio veri ex aliquo alio sic verisimiliter ordinato.

Signum, quod aliquando indicium, vel cõiectura, vel nota, vel
vestigium. tam à Rhetoribus nempe à Fabio lib.5 instit ora-
toria c 9. ac Victorio & Maioragio vberius in commentariis
ad libros Aristotelis de Rhetorica; quam à Iureconsultis no-
stris appellatur, ita à M.Tullio lib.1.de inuentione diffinitur.
32 Signũ † est quod sub sensum aliquem cadit, & quiddã signi
ficat quod ex ipso profectum videtur, quod aut ante fuerit,
aut in ipso negotio, aut post sit consecutum: & tamen indiget
testimoniis & maioris confirmationis: vt cruor, fuga, pallor,
puluis. & quæ his sunt similia. Hinc itaq; fit, vt si videmus gla-
dium cruentum, statim argumentabimur eadem esse factam.
Si magnum strepitum audimus in foro, seditionem ortam
esse suspicamur. Si vocem audimus amici, cognoscimus eum
adesse: sic ex gustu cognoscitur mel, quia dulce est: ex tactu
glacies, quæ frigida est, atq; ita de cæteris. Hæc igitur omnia
33 quæ † a sensibus ducuntur argumenta, vocantur signa. Id qđ
scripsit & Diuus Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana re-
latus in cap. signum de consecrat. distin. 2. Cum ita signum
34 diffinit signum est, † res præter speciem quam ingerit sensi-
bus, aliquid aliud faciens ex se cognitionem venire. Quæ ve-
35 rò ducuntur ab intellectu, † vel opinione, verisimilia dicũtur.
(sicuti eruditissimo Maioragio in commentariis ad Rheto-
ricam Aristotelis placuit.) Cum non ignoremus eos, qui ode-
runt aliquem, cupere illum perditum, dicimus verisimile esse,
Clodium insidias Miloni struxisse, vt eum interficeret, quem
oderat. Signum quoq; ab vsu sumi scripsit Baldus in l. à pro-
curatore. in primo notab. C. de procurat. cum dixit furcas es-
se signum meri imperij, cum earum vsus sit, vt laqueo suspen-
dantur delinquentes. His etiam intelligimus, quod inter se
differant verisimile & signum. Nullum autem verisimile tan-
36 tum, argumentum est necessarium. Fit enim verisimile † ar-
gumentum ex rebus probabilibus, & quæ plerumq; ita fiunt.
37 Et ob id hoc verisimile à præsumptione † iuris, vel hominis
non differt. Signum aliquãdo necessarium est, vt si mulier lac
38 habet. necessarium est, vt pepererit. Et hoc signũ † nil differt, à
præsumptione iuris & de iure, quæ & necessaria inartificialis
probatio dicitur: vt abũde suo loco, disseruimus. Signa tamẽ
39 aliqua dantur, quæ nullam † in se necessitatẽ habent. Et hæc
à præsumptione vel iuris, vel hominis non distat. Quod autẽ
M.Tullius in signi diffinitione dicebat, signũ esse, aut ante ne-
gotium, aut in ipso negotio, aut post negotium, ipsum, ita ex
Victorij, & aliorum sententia declarari potest, ante nego-
tium signum est; vt mulierem lac habere, quæ duobus postea
diebus paritura est, in negotio ipso est signum, vt si fumus est,
ignis est. Et post negotium signum est, vt cinerem esse, signum
est, quod ante fuerit ignis. Fabius verò lib.5. instit. orator. c.
19. ita scribit. Hoc genus per omnia perpendi solet, nam &
coiuisse eam cum viro quæ peperit: quod est præteriti; & flu-
ctus esse, cum magna ius venti in mari incubuit, quod con-
iuncti: & eum mori, cuius cor vulneratum est, quod futuri ne-
cesse est. Non hic prætermittendum duxi quod scripsit Tur-
recremata in cap. signum. in fine de consecrat. distin. 2. cùm
40 dixit, quod signorum † quædam sunt naturalia; quæ quasi na
turaliter aliquid signant, vt nubes naturaliter significant plu-
uiam: & fumus ignem. Quædam sunt data, hoc est quæ sunt
instituta ad aliquid significandum; vt circulus est institutus
ad significandum vinum vænale. Et voces sunt, signa eorum,
quæ in animo sunt. Quæ quidem distinctio cum præcedenti-
bus, si recte consideretur, conuenit.

41 Suspcio † est passio animi aliquid firmiter nõ eligentis Ita
42 diffinit Bald. in rubr. C. de probat. nu.4. Vel suspicio † est ani-
mi motus ad aliquid cùm vehemẽti titubatione, sicuti descri-
bit idem Baldus in l. ea quidem. nu. 3. C. de accusat. & sentit
idem Baldus in rubr. de controuers. inuestitut. nu. 7. vbi con-
stituit quatuor gradus animi motus. Vel etiam cum D. Tho-
43 ma 2.2.q.60.arti.3 ita potest suspicio describi, vt sit † opinio
mali ex leuibus inditijs procedens. Quam sane descriptionẽ à
M.Tullio sumpsit, & ex recentioribus eam probauit Iacobus
Simancas in libro catholicarum institutionum.tit.50.de præ-
sumptionibus.num.22.& idem in praxi contra hæreses.tit.41.
num.1. Verum omnium clarius rem hanc explicauit Bar. in l.
admonendi.nu.21.ff.de iureiuran. cum docuit, suspicionem
44 † esse, quæ animũ iudicis aliquo leui argumento in aliq̃ partẽ
inclinat, etsi nõ oẽm excludit dubitationẽ. Quo circa scriptũ
reliquit Gemi. in c. habuisse, in tertio notab. 33. dist. suspicio-
45 nẽ † esse speciem quandam ꝓbationis inducentem animum
iudicis ad aliquid credendum, non tamen habere eum pro-
bationis gradum, quo fixe applicat iudex ille animum ad
vnam partem, sed eum ambiguum reddere. Hac suspicio-
nem Alexan. Alensis in summa parte 3.q.45. membro septimo
dum nullam visus est facere differentiam inter præsumptio-
46 nem. & suspicionem, † diuid. in temerariam, violentam leuem
& probabilem, quam quidem diuisionem commemorauimus
47 supra q.2. Rectius dicere possumus, suspitionem † tres habere
gradus secundum D.Thom.2.2.q.60.artic.3. Primus est cum
homo ex leuibus inditijs dubitare incipit. Cum enim nulla
adest ratio, nullaq; causa; qua iudex magis in vnam partem
48 quam in alteram inclinet, eum dubitare dicimus. ita glossa in
l. de statu. ff. de testa. & in rubr. ff. de iuris & facti ignora. Et du
49 bius † is dicitur, qui cum duas vias habet, vtram eligat, ne-
scit. Iudex ergo tunc dubitare dicetur, cum non magis ani-
mum suum ad actorem quam ad reum, non magis ad absol-
uendum, quam ad condemnandum, applicat. Quod si post
dubitationem iudex leui aliquo indicio, aut argumento ani-
mum suum in alteram partem flectit, neq; tamen à se dubita-
tionem remouet; hoc ipsum suspicio appellatur. l. in lege Ac-
quilia

quilia si deletum. ff. ad l. Aquil. Et primo hoc in gradu suspi-
cionis obseruandum est, q si indicia illa leuia admodũ sunt,
50 suspicio † quæ inde causatur, temeraria dicitur; & reijciẽda
omnino venit. l. 1. §. si suspicio. ff. de incendio ruina & naufrag.
& cap. tua. de ætate & qual. scribit Ripa in l. admonendi. nu.
89. ff. de iureiur. Non enim tũc aliquem probationis gradum
facit, sicuti nec præsumptio temeraria. vt docuit Baldus in l.
siue possideris. nu. 5. C de probat. & hæc suspicio appellatur à
Saliceto in rubr. C. de probat. ac à Gulielmo Maynerio in l. in
51 obscuris nu. 3. de reg. iur. quædam animi passio † cum præci-
sa ignorantia; & subiungit Maynerius nil differre à temeraria
præsumptione. Quare scribit Spec. in tit. de præsum. §. species.
nu. 1. à iure non recipi, cum à malis hominibus mala meore
causetur Et peccatum esse, veniale tamen dixit Diuus Thom.
2. 2. quæst. 60. art. 3. qui subdit, quod imo mortaliter peccat,
qui firmiter huic temerariæ credulitati inhęret, vel secundum
52 eam iudicat. Secundus † est suspicionis gradus, cum iudici
fortiora argumenta apparent & incipit opinari & vni parti
adhærere, aliquod tamen dubium modicum adhuc rema-
net. Et hæc opinio appellatur; sicuti scribit inter multos Co-
rasius in l. admonendi. parte prima. num. 105 ff. de iureiuran.
53 Et ibidem Ripa. nu 91. opinionem ita describit. Est † animi
motus cum hæsitatione aliquid eligentis. Et subiungit, opi-
nionem constituere secundum gradum probationis. Hæc ve-
risimilis suspicio vel vehemens à nostris aliquando appella-
tur: & quæ à præsumptione differt. Nam ex multis suspicio-
54 nibus † conficitur atq; causatur præsumptio, vt scribunt Bal-
dus & Salicetus in auth. si quis ei. in fine. C de adulter. & cum
eo Brunus in tract. de indiciis & tortura parte 2. q. 8. num 4.
& Ripa in l. admonendi. nu. 90. ff. de iureiur. Arnaldus Albert.
in tract. de agnosc. assert. cathol. & hæret. quęst. 34. nu. 45. Hu-
ius suspicionis verisimilis seu vehementis exemplum adsere
Simancas in praxi contra hæreses. tit. 41. num. 3. si quis expli-
citè neget aliquas propositiones fidei quas tenetur ex officio
scire: is vehementer suspectus est; quamuis fieri possit, vt talis
negatio ex ignorantia vel animi leuitate sit orta Hanc vehe-
55 mentem † suspicionem æquipatari pręsumptioni iuris, scri-
bit Albertin. loco præallegato. num. 46. quod minimè verum
56 existimo. Tertius † est suspicionis gradus, quãdo iudici, post
à se conceptam opinionem, alia vrgentiora ita superueniunt
argumenta, vt constanter & sine dubio vni parti adhæreat,
tunc violenta suspicio appellatur & credulitatem fidemque
causat. auth si quis ei. C. ad l. Iul. de adult. cap. literas de præ-
sumpt. Et hæc ipsa credulitas quo ad effectum hunc adhę-
rendi, nil differt à scientia, & si differt in modo adhęrendi. Nã
argumẽtis adhęret qui credit: at qui scit, certa ratione, veroq;
sensu & corporeo adhęret l 2 §. quod obseruari. C. de iureiur.
propter calum. dan. & annotarunt Ripa & Corasius in l. ad-
monendi. ff. de iureiuran. ille num. 92. iste parte prima num.
92. iste parte prima num 106. Quibus quidem in locis hànc
esse violentam suspicionem affirmant, imò hanc esse pręsum-
ptionem iuris, & de iure, scribit Arnaldus Albertinus in tract.
de agnoscẽdis assertio. Cathol. & hęret. quęst. 34. nu. 46. quod
verum non est, nec iure probatur: cum præsumptio iuris & de
iure illa sit, quæ à lege clarè approbata est, vt diximus supra.
Exemplum huius violentæ suspicionis adserri potest vna cum
bene erudito Iacobo Simanca libro catholicarum institu-
tionum. tit. 50. de pręsumptionib. num. 26. & in praxi hære-
seos. tit. 41. num. 4. Si quis propositiones hęreticas publicè
asserat, vel ceremonias impiorum faciat. Nam etsi possibile
sit, quod errore ductus & sine intellectu, aut sine pertinacia
faciat: Attamen ecclesia quæ iudicat exteriora, violenta su-
spicione quadã suspicatur, hunc esse hæreticum. Id quod &
auctoritate Gersonis, de protestatione cõsideratione vltima,
affirmat Simancas, est aliud exemplum in casu l. vlt. § vlt. C.
arbitriũ tutelę, vbi glo. in verbo violenta, & apertius Bald. ibi
nu. 7. & Salicet. in fine; & attingã infra in lib. 6. præsumpt. 96.
57 Adminiculum † est, secundum Baldum in l. ea quidem. nu.
9. versic. adminiculum. C. de accusat. duplex, vehemens &
58 non vehemens. Vehemens est suppletio † defectus probatio-
nis per se solum non operans, sed cum alia cooperatione
cooperans. cap. vlt. de succes. ab intesta. quod ita intelligit
Bald. cui accedit. l. instrumenta domestica. C. de probatio.
59 Non vehemens adminiculum † est aliqualis confirmatio rei
probabilis. l. 2. §. 1. ff. de excusa. tut.

QVAESTIO VIII.

Præsumptio quõ, & in quibus à fictione differat.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptionẽ à fictione differre, vel sola vtriusq; definitio indicat.*

2 *Præsumptio semper versatur circa rem dubiam, quæ esse, vel non esse potest.*

3 *Præsumptio versatur circa id, quod est gestum sed ignoratur qualiter gestum.*

4 *Fictio est in re certa eius quod est possibile, contra veritatem pro veritate, à iure facta assumptio secundum Bart.*

5 *Fictionis sex definitiones recenset Iason in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucap.*

6 *Fictio est indubitatę sufstitutis pro veritate assumptio, in casu possibili, & ex iusta causa ad inducendum aliquem iuris effectum, æquitati naturali non repugnantem, secundum Angelum.*

7 *Fictio est legis aduersus veritatem in re possibili ex iusta causa dispositio, secundum Alciatum.*

8 *Fictionis natura & substantia est, vt esse fingatur, quod reuera non est.*

9 *Fictio fingit vera esse ea quę vera nõ sunt, præsumptio super re dubia est, quæ ita esse, vt non esse potest & prima est hęc differẽtia.*

10 *Fictio cum veritate nunquam conuenit, præsumptio sæpe.*

11 *Fictio nunquam admittit probationem contra se, præsumptio autem sic, estq; hæc secunda differentia num. 15.*

12 *Fictio dicitur esse quadã legis prouisio, & dispositio ita cõstabilita.*

13 *Fictio non est probationis species, vt præsumptio.*

14 *Probatio etsi contra fictionem non admittatur, attamen per indirectum probari potest, nempe demonstrando cessare æquitatem super qua fictio fundata est.*

16 *Præsumptionem iuris & de iure fictionem esse qui dixerunt, erroris conuincuntur.*

17 *Præsumptio ab homine introduci potest, fictio vero non, estq; tertia hæc differentia nu. 18.*

19 *Fictio dicitur dispositio legis, cui renunciari non potest, præsumptio est dispositio hominis, atque ideo ei reste renunciatur.*

20 *Præsumptio vna alteri potest aduersari fictio vna non potest esse contra aliam estq; quarta differentia. num. 21.*

22 *Præsumptiones plures vnu simul concurrere possunt, diuersum in fictione; estq; hæc quinta differentia nu. 23.*

24 *Fictiones duæ, quia sunt tanquam duæ specialia, simul esse nõ possunt, at præsumptio simul esse potest cum vna specialitate, estq; sexta hæc differentia. num. 25.*

26 *Fictio denotat improprietatem, pręsumptio proprietatem, estq; differentia septima. nu. 27.*

28 *Statutum disponẽs super casu vero, locum habet etiã in pręsumpto.*

29 *Præsumptio versatur circa ea quæ sunt facti, fictio circa ea quæ iuris, & est differentia octaua. nu. 30.*

31 *Præsumptio in fictionem mutari potest à principe, fictio in præsumptionem verti non potest, est hæc nona differentia. nu. 33.*

32 *Præsumptio versatur circa ea quæ vera esse possunt.*

34 *Præsumptio extenditur de persona ad personam, fictio vero non, estq; differentia decima. num. 35.*

36 *Præsumptio allegari debet, in fictionẽ id non est necesse, & sic constituitur differentia vndecima.*

37 *Fictio est de re clara.*

VÆro octauò, quomodo pręsumptio, & in
quib. differat à fictione? Et multum dif-
1 ferre, vel sola ipsa vtriusq; † diffinitio si-
gnificat. Nam supra q. 3 ex Baldo, & cæ-
teris diximus pręsumptionem iuris & de
iure esse statum à iure promulgatum ex
indubia coniectura. Vel est dispositio le-
gis aliquid præsumentis & super præ-
sumpto, tanquam sibi comperto statuentis. Præsumptio vero
iuris tantum est similitudo quædam sufficiens ad rem dubiã,
de qua creduntur credenda. Vel est probabilis coniectura ex
certo signo proueniens quæ, alio nõ adducto, pro veritate ha-
betur, ita cum Baldo & Alciato diffiniui supra. q. 4. Præsum-
ptio verò hominis est (de vehementi nunc loquor) vehemẽs
applicatio animi boni viri ad valde verisimile. Et præsũptio
hominis non vehemens est inclinatio animi boni viri ad eli-
gendum alterum extremorum, ex intellectu proueniens & cõ
iectura nobili. Ita cum Baldo diffiniui supra q. 5. Hæ omnes
2 diffinitiones demonstrant præsumptionem, † semper versa-
ri circa rem dubiam, quæ scilicet esse, vel non esse potest: Et
(vt scriptum reliquit Marius Salomonius in l. Gallus. §. quidã
recte. nu. 32. ff. de libe & posthum.) versatur præsumptio circa
3 † id quod est gestũ, sed ignoratur qualiter gestum. Fictio verò
4 est † in re certa eius, quod est possibile contra veritatem, pro
veritate à iure ficta assumptio. Ita fictionẽ definit Bar in l. si is
qui pro emptore. nu. 21 ff. de vsucap. quem crebrius alij secuti
sunt, vt asserit Curtius iunior in consil. 4. num. 15. Sex alias
5 † diffinitiones fictionis recẽset Ias. in d. l. si is, qui pro empto.
nu. 168. Illa quã considerauit Angelus videtur cæteris plenior

cùm

6 cum dixit, fictio est † indubitatæ falsitatis pro veritate assum
ptio in casu possibili, & ex iusta causa ad inducendũ aliquẽ
iuris effectum, æquitati naturali nõ repugnantem. Aliam ad-
fert definitionem Alciatus in tract. De præsumptio. in prælu-
7 dijs parte 1. nu. 2 cum dixit, fictio est † legis aduersus veritatẽ
in re possibili ex iusta causa dispositio Quam sanè diffinitio
nem probauit & ipse Alciatus lib. 6. parerg. iuris. c. 1. Et quam-
quam in hac fictione defimenda inter se multum dissentiant
Doctores, attamen in eo omnes conueniunt, fictionis naturã
8 † & substantiam esse, vt esse fingatur quod re vera non est. Et
ex hoc oritur prima & præcipua differentia inter fictionem &
9 præsumptionem. Nam (vt diximus) fictio fingit † vera esse ea,
quæ vera nõ sunt. Præsumptio verò præsumit super re dubia;
quæ scilicet ita esse, vt non esse potest. Vnde fictio nunquam
10 † conuenit cum veritate præsumptio vero sæpe. Ita hanc dif-
ferentiam expressim annotarunt glo. in l. vnica. § accedit. C.
de rei vxo. actio. Geminia. & Turrecremata in c. ferrum. 50. di
stinctio. Alex. consi. 158 nu. 7. lib. 2. Bart. & Felin. in c. quanto
nu. 2. de præsumpt. Ias. in l. si is qui pro emptore. nu. 168. ff. de
vsucap. Cur. iunior. cons. 4. nu. 15 & Alciatus in præcitatis lo-
cis. Berous in c. at si clerici in prin. nu. 110. de iudic. qui dixit
hanc differentiam esse ex natiuitate; & Euerar. in centuria le-
gali in loco a fictione. nu. 5.

Secunda differentia inter præsumptionem & fictionem est
11 illa quæ verè fluit à præcedenti. Quod scilicet fictio † nunquã
admittit probationem contra se ita scribunt Socinus in l. cũ
auus nu. 73. ff. de condit. & demon. Felin. in c. quanto. nu. 2.
de præsumpt. Alciatus in Tracta. de præsumptio. in præludijs
parte 1. nu 4. & Euerardus in centuria legali in loco à fictio-
ne. nu 5. in fin. ex gl. c. 2. de arbitr. in 6. & ratio esse videtur quia
12 fictio † dicitur esse quædam legis prouisio & dispositio ita
constabilita, vt ait Berous in c. at si clerici. in princip. nu. 110.
13 de iudic. qui ibi scribit fictionem † non esse probationis spe-
ciem, vt est præsumptio. Cæterum egregie scribit Socinus in
d. l. cum auus. nu. 73. quod etsi contra fictionem non admitti-
14 tur † probatio: attamen probari per indirectum potest, nem-
pe demonstrando cessare æquitatem, super qua fictio fundata
est, alio etiam modo indirecte probari contra fictionem scri-
bit Socin. iun. in l. 4. §. Cato nu. 136. de verbo. obliga. Præsum-
15 ptio autem sui natura semper † admittit contrariam proba-
tionem. De præsumptione iuris sola, & de præsumptione
hominis, res clara est. De præsumptione iuris & de iure, licet
regulariter non contra se omnem probationis speciem, atta-
men certum est, aliquam admittere vt confessionem partis
aduersæ & indirectam: de quibus suo loco dicemus. Qua ex
16 re intelligimus errasse illos, † qui absolutè dixerunt, præsum-
ptionem iuris & de iure esse fictionem. Quo in errore versati
sunt glos. in l. vlt. in princip. in verbo. præsumptioni. ff. quod
metus caus. & glossa in l. conficiuntur. in prin. in verbo credi-
tur. ff. de iure codicil. & Curtius iunior in consil. 4. num. 15.
versic. & ex præmissis. Et si enim in eo conueniant, quod sicu-
ti fictio contra se probationem non admittat, ita nec admit
tat præsumptio iuris & de iure regulariter: nihilominus natu-
ra sua (vt diximus) maxime inter se differunt.

Tertia est differentia inter præsumptionem & fictionem:
17 quod † præsumptio ab homine nempe à iudice introduci
potest. Et ideo supra quæstio. 5. diximus præsumptionem ali-
quam appellari hominis quòd homo, hoc est iudex eam ex-
cogitet, & inueniat, Et quæ quidem magni effectus est, vt suis
18 locis demonstrabimus. Fictio vero ab homine † nunquam
induci potest. l. si furte. ff. de Castren. pecul. omnes in l. si quis
in fundi vocabulo. ff. de leg. 1. & in l. si is, qui pro emptore. ff.
de vsucap. vbi Bart. num. 24. Aretinus in l. si ita stipulatus fue-
ro si Titias. ff. de verborum obligatione. Barb. in l. cum acu-
tissimi. num. 58. C. de fideicom. Socinus in l. cum auus. num.
72. de condit. & demonst. & Alex. in consil. 138. nam. 9. libro
secundo. qui intelligit procedere quo ad alterius præiudi-
cium, & si quo ad suum damnum quis possit. Iacobus Niger in
l. 1. §. si quis ita. num. 15. de verborum obligatione. Et hinc
19 sequitur, quod fictio dicitur † esse legis dispositio, cui re-
nunciari non potest: Præsumptio vero est hominis dispositio
multis in casibus, vt declarabimus inf. q. 42. & ideo remitti
illa potest vt ibi dicemus.

Quarta est differentia præsumptionis & fictionis, quod præ-
20 sumptio vna † aduersari alteri potest: & ob id potentior mi-
nus potentem tollit ac perimit. l. diuus. ff. de in integrum resti-
tut. & dicemus copiosè infra in quæstio. 27. Fictio autem vna
21 esse † non potest contra alteram. l. 3. § è contrario. vbi Barto.
Alexan. & Iason. ff. de acquir. poss. & in specie Alciat. in tract.
præsumpt. in prælud. parte prima. nu. 5.

Quinta est differentia inter præsumptionem & fictionem,
22 quod plures præsumptiones † vna simul esse & concurrere
possunt, vt re ipsa videmus, & explicabimus infra quæst. 37.
23 At diuersum est in fictione, quarum vna † cum aliis pluribus
esse & cumulari non potest. Ita docuit Iason in l. si is, qui pro
emptore. nu. 399. ff. de vsucap. Et in specie hanc differentiam
inter præsumptionem & fictionem annotauit Bald. in tracta.
de pactis. num. 54.

Sexta differentia inter præsumptionem & fictionem est il-
la, quæ à præcedenti descendit. Duæ fictiones non possunt
24 simul concurrere, cum sint duo quædam † specialia, quæ si-
mul esse non possunt, aut debent. l. 1. C. de dotis promissio. At
25 præsumptio simul † esse potest cum vna specialitate. Ita scri-
ptum in specie reliquit Caccial. in tract. de pact. num. 47. post
Guliel. Cun.

Septima est differentia inter præsumptionem & fictionem,
26 quod fictio † denotat improprietatem. l. lege Cornelia. ibi
Baldus. ff. de testam. l. Gallus. §. videndum. ff. de liber. & po-
sthum. vbi Cast. scribit, casum fictum non venire ex proprie-
tate sermonis, sed per interpretationem extensiuam. Et Ca-
strensem secutus est Iason in l. si is, qui pro emptore. nu. 170.
ff. de vsucap. qui. num. 171. subiungit, quod ob id casus fictus
non continetur sub dispositione statutorum; cum in illis ver-
ba proprie intelligi debeant. l. 3. §. hæc uerba. ff. de nego. gest.
27 cum aliis à Iasone relatis. Diuersum est in præsumptione,
28 quæ proprietatem significat. Nam statutum disponens † su-
per casu vero, locum etiam habet in præsumpto. ita copiose
respondit Curt. iunior in consil. 4. num. 16. 17. & latè differe-
mus infra. q.

29 Octaua est differentia, quod præsumptio versatur † circa
30 ea, quæ sunt facti, vt dicemus infra. At fictio versatur † circa
ea, quæ sunt iuris & facti simul, Ita Ias. in l. si is qui pro em-
ptore. num. 217. ff. de vsucap. & ibi. Crot.

Nona est differentia, quod præsumptio mutari à principe po-
31 test in fictionem. ita in specie scribit Ioan. le Cirier. in tracta.
de primogen. lib. 1. q. 13. num. 21. post Ludouicum de Sardis
in tract. de legitimatione. §. septimo videndum, num. 5. ex l. in
bello. §. factæ. ff. de capt. & postlim. reuers. Est ratio, quia præ-
32 sumptio † versatur circa ea, quæ vera esse possunt. Atqui ea,
quæ vera sunt fingi possunt à Principe non vera; cum hoc sit
proprium fictionis. Ergo præsumptio in fictionem verti po-
33 test. Diuersum est in fictione, quæ † in præsumptionem mu-
tari atque ita verti non potest: cum nulla ratione effici pos-
sit, vt vera sint, quæ falsa sunt.

34 Decima est differentia, quod præsumptio extenditur † de per-
35 sona ad personam, vt dicemus infr. At verò fictio † non ex-
tenditur, ita probat tex. l. ex Cornel. vbi gl. ff. de vulg. & pup.
substit. cum ait fictionem legis Corneliæ, qua annullatur te-
stamentum principale, non annullare tabulas pupillares. Et
respondit in specie Alex. consi. 10. nu. 5. lib. 1.

36 Vndecima est differentia, præsumptionem allegari † de-
bere vt declarabimus infra, fictionem vero allegare necesse
non esse. Ita Craue. de antiq. tempo. 2. partie. 4. partis princ.
37 nu. 50. Et ratio est, quia † fictio est de re clara, vt dixi supra. In
nonnullis tamen præsumptio & fictio conueniunt eademque
38 fere † naturam habent. Nam sicuti fictio non admittit ex-
tensionem, vt notant omnes in d. l. si is, qui pro emptore. Ita
& præsumptio non extenditur glo. in clem. sæpe de verb. sign.
Castren. in l. si conuenerit. ff. de iurisdict. omn. iud. & in consil.
33. visa appellatione col. 3. lib. 1. & Crau. in cõs. 313. nu. 3. lib. 2.

QVAESTIO IX.

Præsumptio quãdo & quomodo cum fictione concurrere possit, noua, & diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Fictionem cum præsumptione concurrere non posse absolute, secundum Ripam.*
2 *Fictio & præsumptio, circa idem subiectum omnimodo, etiam respectu temporis, concurrere non possunt, quo casu fictione reiecta, amplectenda est veritas.*
3 *Socer cum promittit dotem genero pacto legitimo, lex præsumit dotem promissam iuxta quantitatem patrimonij soceri promittẽtis, & qualitatem personæ cui facta est promissio*
4 *Dos in genere promissa nudo pacto, non debetur, & quæ sit ratio.*
5 *Patre filio impuberi substituente per vulgarem expressam, dicimus contineri tacitam pupillarem, & an illa dicatur ficta vel præsumpta.*
6 *Fictio & præsumptio concurrere non possunt, circa idem respectu*

eiusdem

eiuſdem temporis, tamen quo ad contrarios effectus, quo caſu præualet fictio. nu. 7.

8 *Præſumptio cum fictione concurrere poteſt circa diuerſa ſubiecta, & vtrunque amplectimur, nec vnum aliud impedit.*

9 *Veritas quo caſu concurrat cum fictione.*

10 *Patre, & filio impubere ſimul naufragium patientibus, vter prius dicatur in humanis eſſe, deſiiſſe.*

11 *Fictio & præſumptio concurrere & admitti poſſunt circa idem ſubiectum, reſpectu diuerſorum temporum.*

12 *Mutatio non præſumitur.*

QVæro nono, an præſumptio vnà cum fictione eſſe, & concurrere poſsit? Hæc iuris quæſtio ex profeſſo à nemine, quod ſciam, propoſita tractataq; fuit. Solum enim duobus verbis eam attigit Ripa in l. ſi aliquam rem. nu. 27. verſi. ſed iſtud. de acq. poſſeſſ. qui poſt Alex. ibi. num. 21. &
1 Socyn. Sen. in conſ. 40. nu. 6. lib. 4. ſcripſit, abſolutè † fictionem cum præſumptione cõcurrere non poſſe. Ego verò vt paucis, quantum fieri poteſt, rem concludam, diſtinguo atq; conſtituo aliquot caſus; ſicuti in ſimili admodum ſpecie diſtinguit Bar. in l. 1. §. hoc autem Senatus. nu. 3. ff. ad S.C. Syllania de his, quibus vt indig. cum declarat, quãdo veritas, & fictio, poſsint eſſe & concurrere ſimul.

Primus eſt caſus, cum ambigitur, an præſumptio, & fictio concurrant circa idem ſubiectum omnimodo, etiam reſpectu
2 temporis? Et tunc dicendum eſt, concurrere non poſſe. Nam præſumptio verſatur circa ea, quæ poſſunt eſſe vera (vt diximus ſuperiore quæſtione) ſi ergo diceremus, hoc caſu præſumptionem cum fictione poſſe concurrere, diceremus veritatem & fictionem poſſe vnà ſimul eſſe, quod falſum eſt. l. filio, quem pater. ff. de libe. & poſt hu. & ſcribunt Bart. in d. l. 1. §. hoc autẽ Senatus. nu. 3. ff. ad S.C. Syllania. Iaſ. in l. ſi is, qui pro emptore nu. 166. ff. de vſucap. Et ſcribit Bart. præcitato loco, eſſe hoc in caſu amplectendam veritatem, fictione reiecta. Et hunc caſum probat. l. cum poſt. § gener. ff. de iure dot. iuncta l. 1. C. de
3 dotis promiſſ. cum ſocer † genero dotem promittit pacto legitimo, lex præſumit dotem eſſe promiſſam iuxta quantitatẽ patrimonij ſoceri promittentis; & qualitatem perſonæ, cui facta eſt promiſsio; ſicq; illa eſt præſumptio. in l. 1. C. de dot.
4 promiſſ. ſcriptum eſt, dotem † in genere promiſſam pacto nudo, non deberi: quia lex, etſi fingat pactum nudum dotis fauore validum eſſe: attamen ibi non valet illa promiſsio, quia concurreret illa fictio, vt ſcilicet pactum nudum fingatur validum: & illa præſumptio, de qua in d. §. gener. Et hunc caſum viſus eſt ꝓbare Corne. in l. cũ acutiſsimi. in fi. C. de fideicom. poſt Salycetum ibi, qui ſimilem caſum diffiniunt. Exemplum in ſpecie noſtra adferri poteſt in ea diſputatione quæ haberi ſolet, quando pater filio ſuo impuberi ſubſtituit expreſsè vulgariter, dicimus hanc expreſſam vulgarem continere tacitam
5 pupillarem; Eſt hic diſputatio, † an tacita hæc pupillaris dicatur eſſe ficta, vel præſumpta. Aliqui cenſent eſſe fictam, aliqui verò affirmant eſſe præſumptam, ſicuti hac de re agemus inf. li. 4. præſump. 12. Hic vna eſt ſola teſtatoris, vno tempore facta diſpoſitio. Ea propter diſputant Doctores, an ſit ficta tantum à lege, vel ab eadem tãtum præſumatur, ſentientes vnà ſimul eſſe non poſſe, quod ſit ficta & præſumpta. Non eſt diſsimile quod ex l. cum auus. ff. de condi. & demon. & l. cum acutiſsimi. C. de fideicõm. diſputat Soc. in d. l. cum auus. nu. 67. & dicemus inf. li. 4. præſump. 40. an illa diſpoſitio ſit ficta, vel præſumpta, ſentiunt enim eſſe nõ poſſe vnà ſimul. Ita quoque ſimilem habent noſtri diſputationem circa conſtitutionem l. vnicæ. in prin. C. de rei vxo. actio. de qua diſputabimus inf. li. 3. præſump. 24. Similia ſunt exempla ex Soc. Sen. in d. conſ. 40. nu. 6. li. 4. & Ripa in d. l. ſi aliquã rem. nu. 27. de acq. poſſeſ.

Secũdus eſt caſus, cum dubitamus an præſumptio & fictio concurrant circa idem, reſpectu eiuſdem temporis, quo tamẽ
6 ad contrarios effectus? Hoc etiam caſu vere dicendũ eſt † cõcurrere non poſſe: Quemadmodum de ipſa veritate dicimus, quæ cum fictione hoc in caſu non poteſt concurrere. vt ait Bartol. in d. l. 1. §. hoc autem Senatus. num. 3. verſ. quandoq; fictio & veritas. ff. ad S.C. Syllania. ex l. retro. & in l. in omnib.
7 ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. Et hoc caſu † fictio ipſa præualet (inquit Bar.) & idem cenſuit Iaſ. in l. filio quem pater. in fin. de liber. & poſthu. poſt Bar. ibi, qui ita interpretantur l. ſi quis poſthumos. §. 1. ff. de libe. & poſthu.

Tertius eſt caſus, cùm quærimus, an præſumptio concurrat cum fictione circa diuerſa ſubiecta? Et hoc caſu dicendum
8 eſt, † concurrere poſſe, & vtrumque amplectimur, nec vnum
9 aliud impedit. Sicuti hoc in caſu veritas ipſa † concurrere poteſt cum fictione. Ita docuit Barto. in d. l. 1. § hoc autem Senatus. nu. 3. ver. quandoque veritas, & fictio concurrunt circa diuerſa. ff. ad Senatus Conſul. Syllania. Adfert exemplum Barto. Quidam deceſsit relicto filio nato, & ventre vxoris prægnante. Ille, qui iam egreſſus eſt matris vterum, verè natus eſt: Ille, verò, q̃ eſt in vtero, habetur pro nato atque ita fictè. Vtrumq; autem acceptamus, vt ambo filij nati cenſeantur. l. qui in vtero. ff. de ſtatu hom. l. illud ff. ſi pars hæred. peta. & l. cum quidã, §. ſuum ff. de acquiren. hæred. Exemplum autem in ſpecie noſtri caſus, poteſt ita adferri. Habebat pater duos à ſe genitos filios, eorum vnus verè vita defunctus eſt, patre ipſo ſuperſtite. Deinde pater cum altero filio impubere naufragium fecerunt, ambo perierunt, ambigitur, quorum alter prius deceſſe-
10 rit, præſumptio eſt, filium † impuberem prius in humanis eſſe deſijſſe. ita probat. l. qui duos. §. vlti. in fin. ff. de reb. dubijs & ibi annotauit Socy. & fuſius explicabimus infra. Eſt itaq; hoc exemplo clarum veritatem concurre poſſe cum fictione circa diuerſa ſubiecta, &, & vtrumq; poſſe ſimul ſtare.

Quartus eſt caſus, cum diſceptamus, an præſumptio, & fictio, poſsint concurrere circa idem ſubiectum, reſpectu di-
11 uerſorum temporum? Et dicendum eſt. hoc † in caſu concurrere poſſe. Sicuti verè poteſt ipſa veritas cum ipſa fictione. vt ſcribit Barto. in d. l. 1. §. hoc autem Senatus. nu. 3. ver. quandoque veritas, & fictio concurrunt circa idem ſubiectum. ff. ad S.C. Syllania. Adfert exemplum. Reuerſus eſt aliquis ab hoſtibus & nunc verè eſt in Ciuitate. Hæc eſt ipſa veritas. Item iſmet dum apud hoſtes fuit fictè in ciuitate ſemper fuiſſe dicitur. Et hæc fictio, quæ ob temporis diuerſitatem circa idem ſubiectum verſari, & concurrere poteſt. Et facile eſt exemplũ adferre in præſumptione, vt is, qui ab hoſtibus reuerſus eſt, & aliquot dies in Ciuitate fuit: deinde dubitari cæpit, an adhuc
12 ſit, & præſumptio eſt, quod adhuc in ea ſit. Cum † mutatio non præſumatur. l. 1. §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſatiſ. cog. & ſuo loco dicemus.

QVAESTIO X.

Præſumptio quib. verbis ſignificetur: & quibus fictio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio ſignificatur, cum lex ait eſſe quæſtionem voluntatis, & deinde aliquid ſtatuit.*

2 *Lex ſubintelligens aliquid in diſpoſitione hominis, id facit quia præſumit hominem ita voluiſſe.*

3 *Præſumptionem ſignificat verbum videtur. Interdum tam fictionem quoq; nu. 4. Interdum interpretationem nu. 5. ſpectanda igitur ſubiecta materia.*

6 *Præſumptionem facit verbum, intelligitur, aliquando tamen etiam denotat fictionem. nu. 7.*

8 *Præſumptionem ſignificat verbum creditur, ſecundum aliquos fictionem nu. 9.*

10 *Præſumptionem ſignificat verbum exiſtimo, & æſtimo, & vtrum hæc duo verba inter ſe differant.*

11 *Præſumptionem faciunt verba hæc: coniectura eſt, coniecturam facimus.*

12 *Præſumptionem demonſtrat verbum hæc, præſumptum eſt.*

13 *Præſumptionem oſtendit verbum arbitrar.*

14 *Præſumptionem ſignificat dictio proinde.*

15 *Præſumptionem importat dictio, fortè.*

16 *Præſumptionem ſignificant verba hæc, voluntatis quæſtio.*

QVæro decimò, præſumptio quibus verbis ſignificetur. & quibus fictio? Et dicendum eſt primò, præ-
1 ſumptionem ſignificari, † cum lex ait, quæſtionem voluntatis, & deinde aliquid ſtatuit. Exempla ſunt in caſu l. is qui. de leg. 3. in l. ex facto §. ſi qs rogatus. ff. ad Trebell. in l. cum proponas. C. de hæred. inſti. & in l. voluntatis. C. de fideicom. Et egregium eſt exemplum in l. iam hoc iure. ff. de vulga & in l. quamuis. C. eo. vbi pupillaris illa ſubſtitutio comprehenſa ſub expreſſa vulgari dicitur habere voluntatis quæſtionem. Et ſubſtitutio hæc præſumpta à noſtris appellatur. ita Bart. in l. 3. num. 5. de leg. 1. & alij, quos referam inf. lib. 4. præſumpt. 27. Cum agemus, an illa tacita pupillaris ſit ficta vel præſumpta ſubſtitutio. Et huc ſpectat quod quando lex
2 † aliquid ſubintelligit in diſpoſitione hominis, id facit, quia præſumit hominem ita voluiſſe. Bartolum ſecuti ſunt Angel. & Imola ibi Soc. Sen. in conſi. 182. col. 1. lib. 2. & Dec. in l. generaliter. §. cum autem. col. vlt. C. de inſtit. & ſubſtit. Quod annotandum eſſe exiſtimo ad interpretationem. l. vnicæ. in prin. C. de rei vxor. actio de qua dicemus inf. lib. 3. præſump. 20. Diſſentit tamen Comenſis, quem recenſet Barba. in l. cum acutiſſimi.

ſimi.num.21.in fi.C. de fideicom. Verum de illius traditionis
veritate dicemus inf.lib.4.pręſump 40.cum explicabimus na-
turam illius præſumptionis conſideratæ à l. cum auus. ff. de
condi.& demon.& d.l.cum acutiſsimi.C. de fideicom.
3 Secundò præſumptionem † ſignificat verbum, videtur, ita
probant.l.2.ff.de pactis l. ſi chirographum. & l. qui teſtamen-
tum in fin ff de probatio.l.quidā teſtamento.in fi. ff. de vulg.
& pup.ſubſt.& ibi ſcribentes. Et de eius interpretatione diçe-
mus inf.lib.4.præſump 60 Ita etiam probat. l. quod ſi nolit.§.
qui mancipia in fin.ff.de ædil.edicto. Ita etiam in l. Aurelius.
§.Titius ff. de liber. leg. & in l. qui filiabus. in princ. de lega.
1. & in l. Plautius. ff. de auro & argen. lega. in l. ſi quis locu-
ples.in fi.ff de manumiſſ.teſta.de cuius ſenſu dicemus inf.lib.
4.præſump.74.Idem probat.l.quoties.C.de fam.erciſc. & tra-
dunt omnes in l.ſciendum.de verb.oblig.ibi Iaſ.num.7.Bolo-
gne.num.69.& diſſeremus infra lib.3. præſumpt. 132. num.6.
4 Verum aliquando verbum hoc videtur † fictionem ſignificat.
vt probant l.ſi ſibi.§. cum ſeruus.ff.de leg.1.& ſcribunt omnes
in l.ſi is qui pro emptore.ff.de vſuca.ibi,Iaſon num.93.Soc.in
l.cum auus.nu 68.de cond.& demon. qui plura infra recenſet.
5 Quocirca ſubiectam materiam eſſe ſpectandam; admonent
Albet.in ſuo dictionario in verbo, videtur. & Beto. in c.Ray-
nutius.nu.447 in fi.de teſta. Imo & aliquando ſignificare in-
terpretationē docuit Alciat. in l.ſciendū nu.3.ff.de verb.obli.
6 Tertiò præſumptionem † ſignificat verbum, intelligitur. Ita
probat.l.ſi pater familias Titium.ff.de hære. inſti. iuncta l.cū
proponas.C.eo.de cuius interpretatione agemus inf.li.4.præ-
ſump.& l.hæres quandocunq; ff de acq.hære. de qua dicemus
inf. lib. 4. Accedunt & l. qui patitur. ff.mand. & tex.l.vnicæ.
in princ. C.de rei vxo. actio.in l.quam duos §. vlti. & l. ſi mu-
lier. ff. de rebus dubijs, in l generaliter.§. cum autem. C. de
inſt. & ſubſt. ibi, intelligi euaneſcere ſubſtitutionem, iun-
cta.l. cum auus ff. de condi. & demon. cap. ex ſtudijs. de
præſumpt. quem explicabimus inf. Et in ſpecie verbum, in-
telligitur pręſumptionem ſignificare ſcribunt Aretinus in l.
iam hoc iure. nume. 2. ff. de vulg. & pup. ſubſt. Alberi. in ſuo
dictionario. in verbo, videtur. qui tamen ſubiungit, pro ma-
teria ſubiecta eſſe ſumendum. Nam & aliquando fictionem
7 † ſignificat. l.oſſa.§.vlt.ff.de relig.& ſump. fun. l.filio quē pa-
ter.ff.de libe & poſthu.Soc in l.cum auus nu.68.ff.de condi.&
demon.Zuchardus in rubr.C.de pact.num.52.
8 Quartò præſumptionem ſignificat † verbum, creditur, ita
probat.l.conficiuntur.in prin ff.de iure codi.& in ſpeie reſpō-
dit Curt.Iun in conſ 4.num.15.ver.ex præmiſsis. Et de inter-
pretatione d.l. conficiuntur dicemus inf. lib. 4 præſump.45.
Idem apertè probat.l.quam duos.§.vlt. in fi. ff. de reb dubijs.
Idē tradit Zuchardus in l.vlt.nu.194 C. de edicto diui Adria.
tollen poſt Angelum, quē citat. Et idem probatur ex c. quoſ-
dam de præſump.vbi glo.Idem probat l.qui in aliena.in prin.
verſ. ſed ſi adierit. de acquiren. hæred. quem ſic declarat De-
cius in l. 1. in tertia lectura num. 78. C. qui admitti. & præter
hos ita manifeſte Imola in l. 1. §. ſi ex fundo. col. 1.de hæred.
9 inſtit. Verum ſunt qui affirmant, verbum † creditur, ſignifica-
re fictionem Ita Iaſ. in l.lecta.nu.14.ff ſi cert.peta.poſt Bart.in
l.ſi is,qui pro emptore.nu.34. de vſucap.
10 Quintò præſumptionem ſignificat † verbum, exiſtimo, ita
probat.l.diuus.ff.de in integrum reſti.vbi glo. in verbo,exiſti-
mari.& ibi Bar nu.3 Et huic ſimile verbum ęſtimo.vt probat.
l. vlt. in fin. ff. de actio. & oblig.differunt quidem inter ſe hæc
duo verba vt explicat Lauren.Valla.lib.5.elegant.c. 20.
11 Sextò præſumptionem ſignificat verba hæc, † coniectura
eſt,coniecturam facimus.Ita probat.l.vnica.vbi glo. ff. ſi tab.
teſta. nullæ extab.l cum auus.vbi Soc.num.70.ff. de condi. &
demon.probat. l.hæredes palam.§.ſed & ſi notam. ff. de teſta.
12 Septimo præſumptionem demonſtrant † verba hæc, præ-
ſumptum eſt. ita loquitur Vlpianus in l. quod ſi nolit. §. qui
mancipia.ff.de ædil. edicto.
13 Octauò præſumptionem oſtendit † verbum, arbitror. l. ſi
hominem.in princ.ff.depoſ.
14 Nonò præſumptionē ſignificat † verbum, ſeu dictio proin-
de.Ita probat tex in §.ſi ſcriptum.in inſt. de inutil. ſtipul. vbi
glo ait. contrarium probari poſſe. Ergo eſt præſumptio: quia
ſi eſſet fictio, non admitteretur probatio in contrarium, vt
diximus ſup. q.7.
15 Decimò dictio, fortè, † ſignificat præſumptionem.§.ſanci-
mus,in auth.de hæred & Falcidia, & explicabimus. inf. lib. 6.
præſump.96.vbi agemus an hæres amittat Trebellianicam ob
non confectum inuentarium.
16 Vndecimo † præſumptionem ſignificant hæc verba, volun-
tatis eſt quæſtio.l iā hoc iure.ff.de vulg & pup.ſub.l.quaſi ouis.
C.de impub.& alijs ſubſt.& l.vlt.C.de inſtit.& ſubſt.

QVAESTIO XI.

Præſumptio an ſit quid iuris, vel facti, copioſè & accuratè explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio hominis eſt quid facti, & pendet ab operatione intellectus humani ſecundum Bolognetum.*
2 *Præſumptionem eſſe quid facti, verum eſt, quando homo præſumit, ſecus ſi præſumat lex.*
3 *Operationes legis quæ inuiſibiles ſunt, inter facta non poſſunt connumerari.*
4 *Ius à facto ſeparatur duobus modis.*
5 *Quæſtio facti dicitur, cum ambigitur factum aliquid ſit vel non ſit, & nume. 12.*
6 *Quæſtio facti, tota eſt in poteſtate iudicis, iuris vero non.*
7 *Probationes totæ ſunt in iudicis arbitrio poſita.*
8 *Coniectura locus eſt in his omnibus, quibus de facto ambigitur.*
9 *Coniectura eſt vel de re, vt, quid factum ſit, vel de animo, vt quid cogitatum ſit. Vtraq; autem verſatur circa tria tempora. nu. 10.*
11 *Coniectura quæ de animo eſt, voluntatis quæſtio appellatur.*
13 *Quæſtio iuris eſt. cum ambigitur an ſecundum leges recte factum ſit, fieriuè potuerit, vel non.*
14 *Quæ ex pacto ſunt, incerta ſunt aliquandatam apud legem, quam apud iudicem.*
15 *Facti eſſe dicimus eaq; vel oculis ipſis cerni, vel manu tangi, vt q͞d corporeum, poſſunt.*
16 *Ius eſt quid incorporale, q͞d nec oculis cerni. nec manu tangi pōt.*
17 *Error Bologneti detegitur qui præſumptionem ab intellecta hominis pendentem iudicat eſſe quid facti.*
Item dum præſumptionem à lege introductam exiſtimat eſſe quid iuris, & quid intellectuale num. 18.

QVæro vndecimò an pręſumptio ſit quid iuris, vel quid
facti? Hanc diſputationem vnus tantum, q̃ viderim
proposuit bene eruditus Ioannes Bolognetus, in tract.
de multiplici ſignifica & differentia iuris & facti, num. 106.&
num 107.Qui duos caſus ita diſtinguit atq; conſtituit. Primus
eſt, cum agitur de præſumptione hominis, quam diffiniuimus
1 ſup q.5.Hanc eſſe quid facti ea ratione ſcripſit Bolognetus, q̃
pendeat ab operatione intellectus hominis, quæ ſanè opera-
tio ſemper eſt facti. Nec (inquit ille) obeſt, quod operatio
hæc producat effectus iuris, quia hoc generale eſt in omnibus
factis hominum approbatis: Cum lex illa ſit, quæ hos effectus
producit, & ſi ſuper hominis facto illos patiat.
Secundus eſt caſus (inquit Bolognetus) cū agitur de præ-
ſumptione iuris, vel iuris, & de iure Quæ quales ſint & eſſe di-
cantur. explanauimus ſup. q. 5. Has eſſe quid iuris (ait Bolo-
gnetus,) cum ſint operationes legis, & à iure ipſo introductæ.
2 Nec repugnat (ſubiungit ille) quod ipſum præſumere † ſit q͞d
facti, quia verum illud eſt. quādo homo præſumit. Cum enim
lex præſumit, illud præſumere non eſt quid facti, ſed iuris, ex
3 quo legis operationes, † quæ inuiſibiles ſunt, inter facta non
poſſunt connumerari. Ego certè in alia opinione ſum, quam
vt clarius explicem, dicam, prius eſſe hac in re conſiderandum
4 quod ius † à facto ſeparatur duob modis. Primò, quia cū ali-
qua de re contendimus, duplex ſæpenumero incidit quæſtio.
5 Vna facti, altera iuris. Quæſtionem facti † illam eſſe dicimus,
cum ambigitur factum an aliquid ſit, vel non ſit. Si contendit
Caius Semproniū occidiſſe Sæium, & negat Sæius, facti quæ-
ſtio eſt, an ſcilicet occiderit, vel non occiderit. Cum vero con
ſtat occidiſſe, inde inſurgit iuris quæſtio, an iure occiderit, cū
hoſtem illum fuiſſe fortè aſſerat, vel iuris quæſtio erit, cum oc-
cidiſſe iniuria conſtat, qua pœna mulctādus is Sæius ſit. Quo-
circa, poſito facto. iuris quæſtio exoritur, & hinc eſſe quod ait
Alphenus in l.ſi ex plagis.§.in cliuo.ff.ad legem Acquil.in cau
ſa ius eſſe poſitum, hoc eſt, ex facto ius pendere. Et in eo facti
6 quæſtio à quæſtione iuris maximè differt, † quod quæſtio fa-
cti eſt tota in poteſtate iudicis, iuris verò non eſt l.1.§.calum-
niatorē.ff ad S.C.Turpilia & l.ordine ff.ad municip. Eſt enim
in poteſtate iudicis decernere, an factum ſit, vel non ſit, an oc-
ciderit, vel non occiderit. Cum hæc tota quæſtio à probatio-
7 nibus pendeat, quæ ſanè probationes † in iudicis arbitrio po-
ſitę ſunt.l.3.§.ideoq; & l.ob carmen. ff. de teſtib. & explicaui-
mus.lib.2.de arbitrarijs iudicum. Caſu 95. Et de præſumptio-
nibus & coniecturis abundè explicabimus inf. q.44. Proba-
tiones vero fiunt (vt iam in prima quæſtione ſcripſimus) vel
coniecturis, vel ſignis vel indicijs. Ea propter rectè ſcriptum
eſt a Fabio lib.7.inſtitu.Oratoria.c.2.In his omnibus, in qui-
8 bus de facto ambigitur, coniecturæ † locum eſſe. Hæc conie-
ctura

9 ctura † eſt (eodem Fabio auctore.d.lib.7.c.3.) vel de re, vt qd
factum ſit, vel de animo,vt quid ſit cogitatum.Et tam illa.quę
10 eſt de animo,quam quæ eſt de re verſatur † circa tria tempo-
ra,nempè præteritum,præſens,& futurum;ſicuti vberius dice-
11 mus inf. q. 13. Illa coniectura , † quæ de animo eſt, ſpeciale
nomen quoddam aſſumit , cum non vno in loco voluntatis
quæſtio appelletur.l.iam hoc iure.ff.de vulga.& pup. ſubſt.&
l.is qui.de lega. 3. cũ alijs relatis ſuperiore quæſtione in prin-
12 cipio . Eſt itaq; quæſtio † facti,cum quæritur , an factum ſit,
13 vel nõ ſit:an cogitatum ſit,vel nõ ſit.Quæſtio verò † iuris eſt,
cùm ambigitur,an ſecundum leges rectè factum ſit,fictivè po
tuerit,vel non:quidq́ue iura ea de re ſtatuerint . Et ideo dici-
14 mus ea,quæ ex facto † ſunt,eſſe aliquando incerta tam apud
legem quàm apud iudicem . Ea verò, quæ ex iure ſunt, certa
apud legem ipſam ſunt . l.ornamentorum. ff. de auro. & ar-
gen. lega.

Sciendum eſt etiam ſecundo loco, quod alia in ſignifica-
15 tione ſumitur ius ſeparatum à facto.Nam ea facti † eſſe dici-
mus,quæ vel oculis ipſis cerni,vel manu tangi vt quid corpo-
16 reum, poſſunt. Ius vero aſſerimus † eſſe quid in corporale,
quod nec oculis cerni , nec manu tangi poreſt, vt in inſtit.de
reb. corporal. & incorporal. Cum itaque quærimus (vt pro-
pius ad rem accedamus) an præſumptio ſit quid facti , vel qd
iuris, dubitatio poteſt eſſe duplex, vt eſt duplex iuris & facti
ſignificatio. Si iuxta primam ſignificationem ſumimus factũ
& ius, dicẽdum eſt duo poſſe conſiderari. Primum illud quod
actum fuit.Exemplis res redditur clarior. Maritus cum vxo-
re habitauit , natus eſt ex illa vxore filius. Hunc totius fa-
cti euentum , ipſum factum appellamus . Ita pariter , occidit
Caius Sempronium.Hoc factum ipſum dicimus . Secundum
quod conſideratur,eſt coniectura ipſa, quæ ab eo facto duci-
tur, vel quæ circa factum verſatur . Et hæc aliquando eſt iuris
aliquando non. Eſt iuris cum à iure ipſo diffinita,& approba-
ta eſt,vt puta, qđ filius ille natus ex ea , quæ cũ viro habitauit,
præſumatur ab eo viro genitus atq; procreatus.Hæc præſum-
ptio & coniectura , ab ipſo facto ducitur : & iuris ob id dici-
tur , quod lex eam approbauerit.l.filium.ff.de his qui ſunt ſui
vel alien.iuris.Non iuris eſt præſumptio,vt puta,quod Caius
occiderit Sempronium , præſumptio circa factum ipſum ver-
ſatur,vt quia ei extiterit inimicus , quod viſus ſit exire domũ
gladio cruento . Hæc præſumptio & hoic ſimiles , dici non
poſſunt iuris, cum à iure approbatæ non ſint. Si vero ſu-
mimus factum & ius in ſecunda illa ſignificatione, tria etiam
ſunt conſideranda.Primum ipſum factum , circa quod verſa-
tur præſumptio , vel à quo præſumptio ducitur . Et hoc verè
facti eſt , vt diximus ſup. Quando enim conſtat Caium occi-
diſſe Sempronium , facti quid illud eſt , & quid corporale ,
qood oculis cerni,& manu tangi poteſt. Et de hoc non eſt di-
ſputatio.Secundum quod cõſideratur,eſt coniectura vel præ-
ſumptio,quæ verſatur circa factum, vel ab eo ducitur, vt pu-
ta, quod Caius occiderit Sempronium , coniectura ſit ex eo,
quod Sempronij inimicus fuerit , quod viſus ſit egredi domũ
gladio cruento.Vel quod filius ille natus ex ea , quæ cum viro
habitauit,præſumatur ab eo viro procreatus. Hanc coniectu-
ram,& præſumptionem ducere,nõ põt dici quid facti, cũ nec
oculis corporeis cerni,nec manu tãgi poſsit.Et iõ opus eſt di-
cere,eſſe ius quoddam.i.quid incorporale & intellectuale, qa
ſolus intellectus hominis verſatur circa huius rei cognitio-
oem , an ſcilicet ab eo occiſus ſit,an ab illo procreatus . Hinc
17 detegitur † error Ioannis Bolognetti,qui ſcripſit,pręſumptio-
nem hominis eſſe quid facti,quia pendet ab operatione intel-
lectus hominis , quæ ſanè operatio ſemper (ait ille) eſt facti.
Rectè quidem ait operationem ipſam hominis eſſe facti, vt &
nos diximus eſſe factum ipſum:ſed perperam ille cenſuit præ-
ſumptionem illam ab intellectu hominis pẽdentem, eſſe quid
facti,cum verè quid inuiſibile ſit;ſicuti eſt etiam illa præſum-
ptio à lege ducta , quam eſſe quid iuris Bolognetus ipſe aſſer-
uit. Tertium, quod hac in re conſiderari poteſt illud eſt, quan
do præſumptio & coniectora eſt ſumpta atque ducta vel a le-
ge,vel ab homine; veputà,conſtat Caium cum Seia vxore ha-
bitaſſe,& Seiam peperiſſe filium,lex pronũciat , Caium filium
illum procreaſſe.Hæc pronuntiatio hæc ſumpta, & in eſſe de-
ducta præſumptio,dr̃ eſſe quid facti:cũ ſit qd,qđ oculis cerni
põt. Ita ẽt ſi iudex cognouit Semproniũ occiſum, & Caium
ei fuiſſe inimicum , Caiumq; ipſum è domo , in qua Sempro-
nius repertus eſt occiſus gladio cruento egreſſum , pronũtiat
atq; declarat iudex,Caium hunc occidiſſe Sempronium.Hæc
declaratio quid facti eſt. Et propterea errauit idem Bologne-
18 tus, dum ſcripſit, præſumptionem † à lege introductam , eſſe
quid iuris & quid intellectuale. Eſt enim hoc falſum, cum in-
troducta ipſa præſumptio, quid facti ſit.

QVAESTIO XII.

Præſumptiones circa rem , & animum quomodo verſari dicantur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptiones ; & coniectura circa duo verſantur , rem ſcilicet , & animum.*
2 *Coniectura de re conſiderat tria tempora , præſens, præteritum, & futurum.*
3 *Coniectura de re retinet nomen generis , & ſemper dicitur quæſtio facti.*
4 *Coniectura de animo verſatur & ipſa, circa tria tempora.*
5 *Coniectura de animo, appellatur quæſtio voluntatis.*
6 *Tempus præteritum maxime , valet in iudicijs.*
7 *Accuſat nemo, niſi quæ iam facta ſunt.*

QVæro doodecimo,circa quæ verſantur coniecturæ,&
& præſumptiones ? Et vere dicendum eſt , circa duo
1 † tantum verſari.Nam aut ſunt de re,nempe quid fa-
ctum ſit,aut de animo,ideſt, quid cogitatum fuerit . Quando
2 eſt coniectura † de re, ſolet ambigi circa tria tempora , circa
præteritum , præſens, & futurum, an ſcilicet factum quid ſit,
an quid fiat,an quid futurum ſit . Hæc coniectura nomen ge-
3 neris retinet,quia † dicitur ſemper quęſtio facti . Coniectura
4 quę † de animo eſt , verſatur pariter circa tria ipſa tempora,
pręteritum,præſens, & futurum, vt qua mente fuerit teſtator,
cum ſuis de rebus teſtamentum confecit. Qua mente donator
nunc donet. Qua mente erit pater, qui filium hæredem fecit ,
5 cum intelliget,cum vita eſſe defonctom Hæc coniectura , de
animo ſpeciale quoddam nomen aſſumit,cum non vno in lo-
co voluntatis quæſtio appelletur , vt in l. iam hoc iure. ff. de
vulg .& pup.ſubſt.l.is qui. de leg. 3. & l volontatis quæſtio.C.
de fidecom . Cum vel de facto ipſo , vel de animo quæſtio eſt,
raro in iudicijs tempus pręſens valet,rarius futurum & forte
nunquam,frequentiſsime vero pręteritum, quod & Fabius d.
6 c.3.admonuit.Nam (ait ille) in iudicijs † pręteritum tempus
7 maxime valet.Nemo enim accuſat † niſi quę facta ſunt.

QVAESTIO XIII.

Præſumptiones quibus è ſedibus ducantur, variæ commemorantur opiniones.

SVMMARIVM.

1 *Sedes & loca e quibus coniecturæ; & præſumptiones ducantur, prima opinio Specul. eſt, eaque reijcitur, quod loco ſedium, & locorum argumentorum genera recenſeat.*
Alia eſt opinio erudituſsimi Alciati, cõſtituentis tres regulas. nu. 2.
3 *Qualitas quæ naturaliter homini ineſt, ſemper adeſſe præſumitur.*
4 *Mutatio non præſumitur.*
5 *Præſumptio ſemper fit in meliorem partem.*
6 *Opinio Ioannis Carraſii , qui præſumptiones voluit ſumi à natura, lege, & accidenti, quæ & ipſa improbatur.*
7 *Sedium. & locorum è quibus coniecturæ ducuntur , vt diuerſæ fuerunt partitiones ac enumerationes apud Iureconſ. ita & apud Rhetores.*
8 *Sedes & loca, e quibus duci , & ad quæ referri coniecturæ omnes poſſunt ſunt: perſona , cauſſa , factum, dictum , non factum , non dictum.*

QVæro decimotertio quibus e locis ac ſedibus du-
cantur pręſumptiones , & coniecturæ ? Hac in
re varię fuerunt ſcriptorum partitiones enume-
1 rationesque. Ex noſtris † Specul. in titu. de præ-
ſump. §. 1. ſedes & loca, e quibus coniecturę,& pręſumptio-
nes ducuntur.hęc , quę ſummarim adſcripſi . longa ſerie enu-
merat. Cauſam ſcilicet perſonam,locum tempus,qualitatem,
taciturnitatem,vtilitatem,fletum, fugam, negligentiam, con-
ſeruationem,familiaritatem,vicinitatem,obſcuritatem, euẽ-
tum, dignitatem, dilectionem, quantitatem, ſocietatem, fre-
quentationem , & ætatem. Quæ ſanè partitio ac enumeratio
accipienda non eſt , cum , loco ſediom , & locorum, recenſeat
ſpeculator argumentorum genera ; imò plura ſunt , quorum
vnum ſub altero continetur. Cum enim ſedes à cauſa ſit am-
pla,lateq; (vt ſuo loco dicemus) pateat, ſub ſe continet cauſ-
ſas illas ex vtilitate,fletu,fuga,& alia plura . Ex recentioribus
autem

autem magni nominis Andreas Aleia. qui accuratè magis
quam alter quiuis hactenus, conscripsit de præsumptio-
nibus eruditissimos commentarios, is inquam in eo tracta-
2 tu præsumptionum tres tantum † regulas, vt tres præcipuas
sedes. e quibus coniecturæ, & præsumptiones omnes duci
3 posse videntur, ita constituit Vna est; Quod qualitas † quæ
naturaliter homini inest, semper adesse præsumitur. Altera
4 est regula; Quod † mutatio non præsumitur. Tertia regu-
5 la est, quod † semper præsumptio fit in meliorem partem. Ex
tribus his regulis suas illas omnes, quas egregie explicat, præ-
sumptiones ducit At viderint alij, an loca & sedes p̄sumptio-
num hæ dici possint. Probabilior videtur partitio, quam fa-
6 cit Ioan. Cora. in commentarijs de iure ciuili in artem redi-
gendo. par. 3. cap. 8. qui præsumptiones sumi voluit à natura,
a lege, & ab accidenti. Sed veræ hæ non sunt sedes, e quibus
ducunt præ præsumptiones si rectè perpendes. Et quemadmo
dū varia est hæc partitio ac enumeratio, apud iuris nostri in-
7 terpretes, † ita ēt multiplex diuisio fuit apud Rethores. Nam
Aristote li. 2. Rethoricorum recenset varia loca è quibus con-
iecturæ hæ ducuntur: verum tamen vnà miscet, & locos, quæ
huc non pertinent. Alia est diuisio apud Ciceronem in parti-
tionibus oratorijs. alia in Topica, Alia etia fuit Fabij Quinti-
liani. lib. 5. insti. oratoria. cap. 19. partitio, vt scilicet duæ tan-
tum sint sedes & loca, è quibus hæc præsumptiones, quæ ille
argumēta appellat, duci possunt, à persona, & re. Cætera om-
nia, vt causa, tempus, locus, occasio, instrumentum, modus,
vult esse accidentia quędam De his aliqua dicemus inf. q. 16.
8 Ego quidem sedes, † & loca, è quibus duci, & ad quę referri
coniecturę omnes possunt, hęc esse existimarem personam
scilicet caussam factum, dictum non factum, non dictum. Quę
sane singula loca, vt explicem commodius, singulis proposi-
tis quęstionibus pertractabo.

QVAESTIO XIIII.

Præsumptionem versari circa decem prædicamēta, & quomodo, diligenter expositum.

SVMMARIVM.

1 *Substantia alia corporea alia incorporea.*
2 *Præsumptio versatur circa substantiam corpoream.*
3 *Homo paulo ante visus, præsumitur esse in humanis.*
4 *Res quæ ante erat extare præsumitur.*
5 *Asserens hominem vita functum, vel non extare, id probare debet.*
6 *Præsumptio versatur etiam circa substantiam incorpoream.*
7 *Dominus vel possessor rei præsumitur, qui ante fuit.*
8 *Præsumptio versatur circa prædicamentum quantitatis.*
9 *Quantitas alia continua alia discreta.*
10 *Quantitas continua quid.*
11 *Ager præsumitur eiusdem quantitatis, qua olim fuit.*
12 *Quantitas discreta quid.*
13 *Quantitas pecuniæ deposita, legata, vel in obligatione posita ex stipulatione, præsumitur etiam hodie esse nisi probetur eius augmentum vel diminutio.*
14 *Quantitas duplicato relicta præsumitur a lege, eam in testamento, & codicillis relicta præsumitur à lege, cum in testamento, & codicillis relicta est*
15 *Simoniæ crimen præsumitur vel non præsumitur, ex quantitate pecuniæ datæ*
16 *Præsumptio versatur circa prædicamentum qualitatis.*
17 *Qualitas est secundum quam, quales esse dicimur.*
18 *Qualitatis species quatuor.*
19 *Affectio ab habitu in quo differat.*
20 *Præsumptio versatur circa affectiones.*
21 *Iracundiæ calore affectus præsumitur inconsulte agere, & intellectu caret num 22.*
23 *Habitus alij animi, alij corporis.*
24 *Præsumptio versatur circa habitus animi.*
25 *Iustus præsumitur. qui iustitiæ administrandæ præest.*
26 *Bonus qui fuit, & nunc bonus præsumitur.*
27 *Artem qui didicit præsumitur eam scire, & exercitio ipsam in eo auctam esse.*
28 *Calumniatus in prima accusatione præsumitur calumniari in secūda.*
29 *Administratione prima se male gerens præsumitur se male gesturum in secunda.*
30 *Præsumptio versatur circa habitum corporis.*
31 *Validior, & in armis exercitatior præsumitur prouocasse aduersarium, & insultum fecisse.*
32 *Potentia naturalis quid sit.*
33 *Præsumptio versatur circa potentiam naturalem.*
34 *Filium à viro frigido vel impubere generatum fuisse, lex non præsumit.*
35 *Homo circa ætatis annum 14. semen ferre incipit, & circa 21. generandi vim habere.*
36 *Passibiles qualitates cur sic dictæ.*
37 *Testes falsa dixisse, coniectura fit ex pallore, & trepidatione.*
38 *Calore iracundiæ aliquid agens, non præsumitur dolo egisse, & ideo venia dignus.*
39 *Consensus non adhibiti, coniectura fit, ex metu illato.*
40 *Voluntas coacta proprie non dicitur voluntas.*
41 *Præsumptio versatur circa formam, & figuram.*
42 *Præsumptio versatur circa prædicamentum relationis, siue ad aliquid & circa correlatiua.*
43 *Correlatiua aliqua sunt æqualia, alia inæqualia.*
44 *Extrema duo considerantur in relatione, vnumq; dicitur fundamentum, aliud terminus.*
45 *Vnum ex correlatiuis præsumitur atque iudicatur sicut alterum.*
46 *Filia præsumitur, & iudicatur libera, si mater eius ante partum editum libera fuit.*
47 *Partus seruilis iudicatur, si ex serua matre editus est.*
48 *Filius præsumitur sub potestate patris, cui subfuisse aliquando constat.*
49 *Filius præsumitur eius esse, à quo vt filius habitus est.*
50 *Filiusfam. olim qui fuit, hodie etiam præsumitur nisi probet contrarium.*
51 *Præsumptio versatur circa prædicamentum vbi.*
52 *Res in quo loco semel fuit etiam nunc esse præsumitur, nisi contrarium appareat. Et quomodo id intelligendum sit. nu. 53.*
54 *Existens in loco præsumitur scire quæ ibi geruntur.*
55 *Furtum præsumitur commissum ab eo, qui in domo conuersabatur.*
56 *Malefica ruri, & in agris, sicut in ciuitate gigni non solent.*
57 *Præsumptio versatur circa prædicamentum quando.*
58 *Pupillus præsumitur doli capax quando est prope pubertatem.*
59 *Occidisse in continenti. & ad sui defensionem præsumitur, qui cum inimico congrediebatur.*
60 *Metu fecisse præsumitur, qui erat in periculo instantis mortis.*
61 *Præsumptio versatur circa prædicamentum actionis.*
62 *Litigare in iudicio est actio.*
63 *Actionis partes sex sunt.*
64 *Negocia alicuius qui semel gessit non præsumitur etiam nunc gerere, cum ipsum agere non sit quid continuum.*
65 *Accusans aut agens semel per calumniam, præsumitur iterum calumniosè agere velle.*
66 *Bonos mores corrumpere præsumitur, qui cum malis conuersatur.*
67 *Patrimonium augere quis in dies præsumitur.*
68 *Furtum est alienæ rei contrectatio.*
69 *Præsumptio versatur circa prædicamentum passionis.*
70 *Passio est effectus actionis.*
71 *Iniuria illata ab eo qui magistratu fungitur, præsumitur illata tanquam a magistratu. non autem tanquam priuato.*
72 *Possessione sua priuatus censetur spoliatus a iudice, qui iniuste processit.*
73 *Absolutus sententia iudicis præsumitur innocens.*
74 *Præsumptio versatur circa prædicamentum situs.*
75 *Rem immobilem si constat fuisse sitam aliquo in loco, adhuc ibi esse præsumitur,*
76 *Asserens domum esse desijsse, id probare debet.*
77 *Sedens præsumitur quieto esse animo.*
78 *Iacens non præsumitur velle congredi.*
79 *Scriptura sita, & reposita in aliquo loco arguit voluntatem scribentis,*
80 *Præsumptio est circa prædicamentum habitus.*
81 *Talis quis præsumitur, qualem demonstrat habitus.*

Væro decimoquartò an presumptio versetur circa
omnia decem predicamenta; Et versari scripsetūt
Nico. Materellus, & Bal. in l. ex persona. C. de pro-
ba & attingit Alcia. in tracta. de presump. reg 3.
presump. 25 & vberius Euerardus in centuria legali in loco à
tempore ad tempus. num. 6. Ceterum animaduerti multa ab
his, viris alioqui eruditissimis, minus perfectè scripta fuisse:
Quapropter non grauabor meis pro viribus perfectius & ve-
rius totam hanc questionem hic explanare. Et primò dica-
mus de predicamento substantie. Que quidem, secundum
Aristotelem in predicamentis, & ceteros Dialecticos, alia est
1 † corporea, alia verò incorporea Circa substantiam corpo-
2 ream † versatur presumptio: Quandoquidem presumitur ho-
3 mo † ille esse in humanis, qui paulò ante visus est. Ita etiam
4 presumitur res extare, † que ante erat: Et ideo, qui asserit,
5 † hominem esse vita defunctum, vel rem non extare, probare
id

id debet.l.siquis ex argentarijs.§.an & hæredi.ff.de eden.l nō
ignorabit.C.ad exhib.l.restium.in fin. C.de testib. & l.2.C.de
testa.Et copiose scribunt atque declarant Bar.in d.§.an & hæ
redi.nume.2. Alexan. in consi.58.colum.2.lib.Socinus Sen.in
consil.190.colum.4.versic.2.posito.lib.2. Felinus in cap.scri-
bebam.nume.2.de præsumpt.Alciat.de præsumpt.reg.2.pre-
sumpt.25.nume.1.& cum eo dicemus inf.& Crauet.in consil.
6 117.nu.17.Ita etiam presumptio † versatur circa substantiam
7 incorporeā: Nam præsumitur dominus † vel possessor rei qui
antea dominus,vel possessor fuit.l. siue possidetis. C.de pro-
ba·De vtroque exemplo suis locis dicemus vberius.

8 ¶Secundo versatur præsumptio † circa prædicamentū quā
9 titatis.Est sane quantitas† vna continua,altera vero discreta,
10 secundum Aristotelem,& Dialecticos.Quantitas † continua
est,vt punctus,linea,superficies. Dicimus enim agrum habe-
re quantitatem continuam,vt centum, & ducentum,pedum,
vel iugerum.Et superficies domus quātitas est cōtinua.Quo-
11 circa præsumptio † est ꝙ ager sit eiusdē quātitatis qua olim
fuit.l.in finalib.ff.finiū regun.& dicemus inf.lib.6.ꝑsump.54.
12 Quantitas discreta † est,quæ distinctis numeris constat, vt
vnus, duo, tres, &c. Et circa hanc quantitatem lex præsumit.
13 Nam quantitas † pecuniæ deposita,legata , vel in obligatio-
ne ex stipulatione posita,præsumitur etiam hodie esse, nisi cō
trarium,probetur,quod scilicet facta sit eius augmentum,vel
diminutio. l. Lucio. ff.de act. & oblig.& tradit Baldus in l.ex
persona.num.3.C.de probat.Felin.in cap.scribebam.nume.3.
de præsumpt.vel & aliter præsumitur de ea:sicuti in l.iurisgē-
tium.§.adeo.ff.de pactis. vbi ex pacto præsumitur recessum a
tota obligatione , cum recessum fuit a parte. Et apertius in l.
quingenta.ff.de proba. vbi lex præsumit quantitatem dupli-
14 cato † relictam,cū in testamento,& codicillis relicta est.Qua
de re aliqua scripsi.lib.2.de arbitrarijs iudicum.&c.Casu.213.
post Bart.& cæteros in l.plane.§.1.de leg.1.Ruinum in consil.
167.nu.2.lib.1.Ripam lib.3.responso. c.11. Crauet. in consil.
167.num.3.Grammat.decis.103.nu.59. & Lud. Charond. lib.
1.verisimilium iuris.cap. vlt.Ita quoque in l.3.§.cum Titio.ff.
de adim.leg. ait Vlpianus quantitatem relictam in testamēto
præsumi ademptam in codicillis , in quibus minus taxatiue
relictum fuit.Ita etiam in c. vlt. 14.q.6.& in cap.& si questio-
15 nes.de simo.vbi gloss. & Docto.ex quantitate pecuniæ † data
præsumitur,vel non præsumitur simoniæ crimē.Et de his vbe
rius dicemus inf.suis locis.

16 Tertio versatur præsumptio † circa prædicamentum qua-
17 litatis,quæ est,secundum † quam quales esse dicemur. Bal.in
d.Lex persona.num.3.& Felin.in d.capit. scribebam.nume.3.
18 Huius quatuor esse species † scribunt Aristoteles in prædica
mento qualitatis,ac cæteri omnes Philosophi , & Dialectici
& ex nostris Bar.in tract.testimoniorum.Affectio, & habitus,
naturalis potentia,& impotentia, Passio vel passibilis quali-
19 tas:forma , vel figura. Affectionem † ab habitu in eo differre
scribunt Philosophi ac Dialectici , quod affectio facilius im-
primitur,& facilius commutatur: Sicuti quando calore , aut
frigore,aut sanitate, alijsque huiusmodi homo afficitur. Ha-
bitus vero est permanentior, & diuturnior , vt virtus , scien-
20 tia, prudentia, & similia. Præsumptio itaque † versatur circa
affectiones:sicuti in l.si cui.§.ijsdem.ff.de accusat.præsumitur
eum qui affectus calumnia accusauit , per eandem calumniā
21 iterum accusare velle. Ita affectus † calore iracundiæ præsu-
mitur inconsulte agere.l.quidquid calore.de reg.iur.vbi De-
22 cius & cæteri.Nam intellectu eum † carere scripsit Baldus in
cap.1.§.si qui vero.in fin.de pace iura. fir. & differit vberrime
Tiraquel.de pœnis legum . &c. Causa prima. Habitus aliqui
23 † sunt animi,aliqui corporis: animi sunt , vt artes siue scien-
tiæ,& virtutes,sicuti iustitia,fortitudo,temperantia, sapiētia,
prudentia,scientia.Habitus corporis sunt,quæ crebra exerci-
tatione membrorum parantur,vt ars currendi,equitandi,fe-
rendi pondus,aut etiam robur quæsitum,natandi,cędendi,&
24 luctandi peritia.Præsumptio† itaque versatur circa habitum
25 animi,vt iustus ille † præsumatur,qui iustitiæ administrandę
præest.l.2.C.de off. ciuil.iud.& scribit Alcia. de præsump. reg.
26 3.præsump.9.Ita qui bonus † fuit , & nūc bonus præsumitur,
& econtra.l.non omnes.§.a Barbaris.ff.de re milit. & c. semel
malus.de reg.iur.in 6.& egregie confert.l.si cui crimen.§.ijsdē
ff.de accus. vbi qui calumniatus est in accusatione prima prę
sumitur,quod calumniabitur & in secūda. Ita dicimus, quod
is qui male se gessit in prima administratione præsumitur ꝙ
etiam male se habebit in alia l.3.§.si autem.& §.si curator.ff.
27 de suspect.tuto.Et qui artem didicit † tam sciat, imo exerci-
tio ipso aucta in eo sit.l.legatis.§.ornatricibus. de lega.3. vbi
hoc naturæ congruum esse , Martia. censuit.Ita pariter circa
28 habitum † corporis præsumptio versatur. Nam ob corporis
robur , & armorum exercitium , præsumitur quod ille , qui
29 † validior & exercitatior fuit , is prouocauerit aduersarium,
vel illum aggressus sit, vt scripsi libr.2.de arbitrarijs iudicum,
&c.Casu.362.nu.9.Secunda est qualitatis species quam natu-
ralem potentiam, vel impotentiam appellant. Est sane natu-
30 ralis † potentia , facultas quædam homini data , ad aliquid
agendum: Sicuti pubertas est facultas naturalis homini data
ad procreandum: Et econtra impotentia dr naturalis inhabi
litas nobis insita a natura, ne aliqua agere valeamus : quem-
admodum dicimus frigidos , & impuberes esse impotētes ad
generandum : & sicuti dicimus impuberem carere iudicio. §.
præterea.in institu.quibus non est perm.face.testa. Circa hāc
31 † qualitatem versatur plurimum præsumptio.Nam lex prę su
32 mit filium † non fuisse generatum a viro frigido.cap.1.de fri
gid.& malef.vbi Docto.Ita nec ab impubere, cum solum cir-
33 ca decimumquartum annum suæ ætatis ferre † semen geoita
le incipiat homo & vim generandi habere incipiat, circa an-
num primum & vigesimum , teste Aristotele libr.5. de natura
animal.c.5. Et ob id lex Pontificia statuit , pueros matrimo-
nio aptos non esse.c.2.de frig.& malef. Tertia est species qua
litatis, quam passionem , vel passibilem appellant. Passibiles
34 † qualitates non ex eo dictæ sunt,quod aliquid patiātur, sed
quod ipsis sensibus passionem aliquam ingerāt;sicuti pallor;
trepidatio. Vel animum ipsum excruciant atq; commouent,
quemadmodum ira , odium , tristitia , mœror. Passiones vero
sunt etiam animi,& corporis affectiones,sed quæ leniter ani-
mum,& corpus afficiunt,& perstringunt: nec ita perpetuo in
animo ,& corpore resident , vt faciunt qualitates passibiles.
Passionū exempla sunt, vt pallor , qui ex re inopinata oritur,
& cito desinit:vt est iracundia, qua animus subito cōcitatur:
& a qua etiam subito liberatur,sicuti etiā est metus,qui ex su
bita mentis trepidatione ob instans , vel futurum periculum
incutitur. De his qualitatibus aliqua sunt apud Vlpianum in
l.1.§.apud Iulian.& in l.ob quæ vitia.ff.de ædil.edicto.Prę sum
ptio itaq; circa hanc qualitatis speciem,siue passibilem , siue
passionis, vt plurimum versatur. Nam ex pallore, & trepida-
35 tione coniectura † fit testes falsa dixisse. l. 3. §. tu magis. ff.de
testib.& dicemus inf.q.81.in sexto indicio prouenienti ex tre-
36 pidatione,& pallore.Ita pręsumptio est,eum,† qui iracundię
calore adductus aliquid egit , non dolo egisse , & ideo venia
esse dignum.l.quidquid calore.de regul.iuris.& scripsi.libr.2.
de arbitra.iudicum.& attigi supra in prædicamento qualita-
37 tis. Ita ex metu illato coniectura † fit , non adhibiti consen-
sus.l.1.ff.de eo quod metus causa.& c.1.quod metus ca.Non
38 enim voluntas † coacta dicitur voluntas proprie, vt tradunt
doct.in l.si mulier.§ vlt.ff.quod metus causa. Dec.in l.velle nō
creditur.nu.9.de reg.iur. vbi & cæteri interpretes. Quarta est
species qualitatis,quæ appellatur forma,vel figura: de qua in
l.si in rem.ff.de rei vend. & in l.forma.ff.de censibus. Præsum-
39 ptio itáque † versatur circa hanc qualitatem . Nam dicimus
equum præsumi eundem esse ob eandem formam, & figuram
sicuti tradunt omnes in l.non hoc.C.vnde legit.ibi Ias.nu.11.
& dicemus inf.lib.6.præsumpt.30.vbi differemus , quando &
quomodo pluralitas personarum,& rerum præsumatur.

40 Quarto versatur pręsumptio † circa prædicamentum rela-
tionis,siue ad aliquid , & (vt nostri appellant) circa correla-
tiua Bal.in d.l.ex persona.num.3. vers.ecce de præsumptione
in prædicamento relationis & Felinus in dicto cap.scribebā.
num.3.Hæc correlatiua seu relatiua,secūdum Aristotelem, &
41 cæteros Dialecticos,aliqua sunt † æqualia , aliqua vero inæ-
qualia.Aequalia sunt,vt emptor,venditor:maritus,vxor.Inę-
qualia sunt,vbi alterum altero superius,aut inferius est, sicu-
ti pater,filius; vt præceptor,discipulus. In hoc etiam prędica
42 mento relationis duo † extrema considerant Dialectici , ex-
tremum a quo,& extremum ad quod Extremum a quo,vt pa
ter;ad quod,vt filius.Illud primum appellant fundamentum,
idest principium.Secundū vero appellant terminum.Ita em-
ptio,& venditio sunt relatiua. Emptio est fundamentū a quo
fluit venditio,& sic terminus ipse vltimus Præsumptio itaque
versatur circa hoc prædicamentum . Nam si constat aliquem
fuisse patrem,relatione facta ad filium,ita etiam hodie præsu
mitur esse , & econtra. Et idem in domino , & seruo:patrono
43 & liberto:domino & vasallo. Et tale † præsumitur atque iudi
catur vnum ex relatiuis vt & alterum , sicuti in l. matrem. C.
44 de proba.dum filia † præsumitur,& iudicatur libera,si mater
eius ante editum partum libera fuit.Sicuti econtra in l.de an
45 cilla.C.de liberali causa.partus† seruilis iudicatur,si ex serua
matre editus est.Ita in l.si filius.ff.de probat.pręsumitur filius
46 † sub potestate patris, cui subfuisse aliquando constat. Sic in
47 l.quidam.eodem tit.de proba.præsumitur filius † eius, a quo
sic filius hābitus fuit.Qua de re scripsi.lib.2. de arbitrarijs iu-
dicum

dicum,&c.caſu.89.nu.74. Hinc dicimus , ꝙ ille , q olim filiuſ-
48 fam.fuit,ita etiam hodie † præſumitur, niſi contrarium pro-
betur.Ita cenſuit.gl.in l.ſed ſi ſua.in prin. ff.de aequir. hæredi.
qoam ibi probauit Angelus , & ſecuti ſunt Cœpolla cautela
164.omnes in l.ſi emancipati.C.de colla.& Alcia. de præſum.
reg.2.præſump.2.& vbetius ſuo loco diſſeremus.
49 Quintò verſatur præſumptio † circa prædicamentũ, vbi.ꝙ
nil aliud eſt,ſecundum Ariſtotelẽ, & Dialecticos , quàm loco
circumſcribi,vt eſſe in domo,in agro,verſari in foro,in curia.
Præſumptio itaq; plurimũ ſumitur in hoc prædicaméto.Nam
50 vbi,ideſt eo in loco,in quo res † ſemel fuit,ét nuoc eſſe pręſu
mitur,niſi contrarium probetur.l.ſi quis ex argentarijs.§.pcu.
ff.de eden.& ſcripſi ſupra in prædicamento ſubſtantiæ.
Hanc aũt præſumptionem ſic iotelligunt,& declarant Al-
ciatus in tract.de præſump.reg.3.præſump.25.in fi.& copio-
ſius Eueratdus in dicto argumento à tpe ad tempus. num. 10.
51 verſi. hoc tamen &c. vt procedat quoad locum † largè ſum-
ptum,puta qoa in Prouincia,vel Ciuitate,vel oppido:nõ au-
tem reſtringi debet ad locum loci , vt in tali angulo : quia in
rebus,quæ naturaliter moueotur eſſet falſum. Nec ẽtiã in fugi-
tiuo,vel errone.l.quid ſit fugitiuus.ff.de ædil.edicto.Noo etiá
in naui,quæ in mari eſt,locum babet hæc præſumptio.l.Cęſar
ff.de publ.& vectiga.& ibi copioſè Bar. & ſcribuot Alexao. io
cooſi.7.lib.3.Marſil.in l.1.§.præterea. nu.32. ff.de quæſt. Ripa
in tract.de peſte,tit.de prioilegijs contractuum.nu.167.& Be-
nueootus Stracha in tract.de mercarura. tit. de nauibus. par-
te 2.nu.26.Ita etiam circa hoc prædicamentum verſarur prę-
52 ſumptio, qua dicimus,eum † qui in loco eſt,pręſumi ſcire ea,
quæ ibi aguntur.c.quoſdam & c.quaoto. de præſump. Ita di-
53 cimus furtum † præſumi commiſſum ab eo,qui io domo con
uerſabatur.l.dominus horreorum.in princ.ff.locati. & ſcribit
Bal.in l.1.nu.5. C.locati. & ſuo loco dicemus. Ita dicimus in
54 agro, & ruri,ſicut in Ciuitate † maleficia gigni non ſolere vt
ait Cicero.pro ſex.Roſcio Amerino his verbis.Qua in re præ-
tereo illud,ꝙ mihi magno argumento ad huius innocentiam
poterat eſſe,in ruſticis, morib. in victu arido , in hac horrida
incultaq; vita, iſtiuſmodi maleficia gigni non ſolere. In vrbe
luxuries creatur,ex luxuria exiſtat auaritia neceſſe eſt,ea aua-
ritia erumpat audacia.inde oĩa ſcelera,& maleficia gignunt.
55 Sexto verſatur † pręſumptio circa prædicamentum , quan-
do.Quod quidem,ſecundum Ariſtotelem,& Dialecticos,com
plectitur duas differentias duaſq; partes. Differentias, vt præ-
ſens,præteritum futurum.Partes,vt eſt,auous, menſis,dies.
Præſumptio itaq; verſatur circa hoc prædicamentom,ſicu-
56 ti dicimus pupillum † p̃ſumi doli capacẽ,qñ eſt propè puber
tatem.l.apud Celſum.§.quæ in tutore. ff. de ooli mali excep.
57 Ita præſumitur quis incontinenti ad ſui defenſionem † oc
cidiſſe,quando eum inimico congrediebatur. l. vt vim.de iu-
58 ſti.& iure,& ibi omnes.Ita præſumitor metu † feciſſe is,quan
do erat in periculo inſtantis mortis. l.metum.in prio.ff.de eo,
quod metus cauſa.& alibi ſæpè.Alijs exemplis explicat Bald.
in d.l.ea perſooa.nu.5.
59 Septimo verſarur p̃ſumptio † circa prędicamentum actio-
nis.Bald.in d.l.ea perſona.nu.3.verſ.in agere.Felio.in d.c.ſcri-
bebam.nu.3.Eſt ſane actio,qua cùm quidquid agitur, ſecun-
dum Dialecticos,in eo,ꝙ ſubijcitur,agere dicitur, ſicuti litiga
60 re † in iudicio eſt actio : ex quo contra aliquem litem ioten-
61 do.Actionis † partes ſuot ſex,generare,corrumpere , augere,
miouere,alterare,loco mouere.Præſumptio itaq; verſatur cir-
62 ca hoc prædicamentum . Nam qui negotia † alicnius ſemel
geſsit,non præſumitur etiam nuoc gerere : cum ipſam agere,
non ſit quid continuum.l.ſeruitutes.la 3.ff.de ſeruit.& l. fora-
men.ff.ne ſeruitu.vrba.præd.ſcribit Alciat.de præſump.reg.3.
præſump.25.in fin.Et probat.l.ſi cui.§.iiſdem.ff.de accuſa.vbi
63 qui ſemel per calumniam † egit,& accuſauit , ita præſumitur
iterum velle calumnioſe agere. Ita præſumitur vxorem gene-
caſſe filium ex marito.l.miles.§.defuncto.ff.de adult.& ſcripſi.
lib.2.de arbitrarijs iudicum.&c.Caſu.89.nu. 20 21.& alia nõ
nulla addemus inſ. lib.6. præſumpt. Ita præſumitur corrum-
64 pere bonos mores , † qui cum malis conuerſatur. l. ædiles. §.
Pędius.ff.de ędil.edicto.& dicemus inſ.quęſt.82.in 28.inditio
65 ſufficienti ad torturam . Ita augere patrimouiom † in dies
quis præſumitur.l.ſi defunctos.C.arbitr.tutel. & dicemus.inſ.
lib.6.præſump.
Ita fur præſumitur loco mouere rem furto ſubtractam ,
66 cum furtum ſit ipſa rei alienę † contrectatio. l.1. §.furtum.ff.
de furtis.
67 Octauò verſatur præſumptio † circa prædicamentum paſ-
ſionis Bal.in d.l.ex perſona,nu. 4.C.de probat. Felin.vbi ſupra
68 Eſt ſanè paſsio † effectus actionis , vt condemnari , vel ab-
ſolui . Quocirca male Bald. & Euerardus referunt ad prædi-
camentum qoalitatis,pati. Et ideo prætermiſsis exemplis ab
illis conſideratis,quæ huc non pertineut , adferri poteſt exẽ-
69 plum huius præſumptionis,vt cum dicimus præſumi † iniu-
riam illatam ab eo,qui magiſtratu fungitur, fuiſſe illatam tã-
quam a magiſtratu,non autem tãquam a priuato. l.ſi quis.ff.
ſi quis eum,qui in ius vocat.eſt,vi eximat. Ita dicimos à iudi-
70 ce priuatum ſua poſſeſsione † cenſeri ſpoliatum,cum iniuſte
is proceſsit.l.meminerint. C.vnde vi.& ſcripſi in tracta. de re-
cup.poſſeſſ.remedio octauo.q.1. Ita econtra dicimus abſolu-
71 tum † ſententia iudicis præſumi innocentem ; cum pro ſen-
tentia præſumatur.l.Herennius.§.Caia.ff.de euict.
72 Nono verſatur præſumptio circa prædicamentum † ſitus Bal
dus in d.l.ex perſona.nu. 3.C.de probat. & Felinus qui ſupra.
Eſt ſitus ſecundum Ariſtotelem , & Dialecticos corporis ſta-
tus,& diſpoſitio.Et ſitus conſideratur in rebus inanimatis ac
etiam in animatis.In inanimatis vnus tantum eſt ſitus, vt ia-
cet terra,ſtant montes.Et io artificialib. ſtant turres , domus,
templa.In animatis vero plures ſunt ſitus . Nam modo ſtant ,
modo ſedẽt,modo ſunt tecta,modo curua,modo prona, mo-
do ſupina.Singulis etiam partibus corporis ſunt ſitus,vt vul-
tus humi defixus,facies ad cœlum verſa: brachia expanſa.&c.
Præſumptio itaq, verſatur circa ſitum,ſicuti circa rerũ inani-
73 matarum . Nam ſi conſtat rem † immobilem fuiſſe ſitam ali-
quo in loco,adhuc ibi eſſe præſumitur. l. ſi locus. ff. quemad.
ſer.amit.& l.2.C.qñ & quib.quarta pars debea. lib.10. Ita qui
74 aſſerit domum † eſſe deſijſſe in loco,probare id debet.l.in fi-
nalibus.& l.eos.ff.finium regun.& l.1.& l 2. C.eo.& dicemus
infra lib.6.pręſump.43.vbi diſſeremus,qoando finium muta-
tio præſumatur,vel non.
Ita circa ſitum rerum animatarum verſatur hæc p̃ſumptio,
75 ſicuti ille,qui ſedet,præſumitur quieto † eſſe animo.ita Bald.
in l.1.col.2.C.de ſenten.ex breuicul.recita,authoritate Ariſto-
telis,quem commemorat,& ſcripſi lib.1. de arbitra.iudicum.
76 &c.q.61.nu.3.4.Ita qui iacet non † præſumitur velle con gre-
di,vt in ea oratione ꝓ Milone probauit Cicero. & ſcripſi . lib.
2.de arbitrarijs iudicum.&c.Caſu 363. oum.5. Ita dicimus,ꝙ
77 ſcriptura ſita,† & repoſita aliquo in loeo, arguit voluntatem
ſcribentis,vt reſpondi in conſi.42.ou.11.
78 Decimo verſatur præſumptio † circa prædicamentum ha-
bitus,vel habere, vt Ariſtoteles io p̃dicamentis, & cęteri Dia-
lectici appellaot.Baldus in d.l.ex perſona.num.6.& Felinus in
d.cap.ſcribebam.nu.3.Eſt habere,ſeu habitus, ſecundum Ari-
ſtotelem,& cæteros,vt veſtibus aut armis,aut oroamento ali-
quo cinctum eſſe.Ex quo intelligimus erraſſe Baldum,& Eue-
rardum,qui prædicamentum habitus eſſe dixerunt, vt habere
dominium vel poſſeſsionem prædij:cum id aliud ſit , vt dixi-
mus ſupra. Exemplum itaque præſumptionis , quæ verſatur
circa hoc prædicamentum adferri poteſt in l. item apud La-
beonem. §. ſi quis virgines. ff. de iniurijs. quo dicimus , eum
79 præſumi talem,† qualem habitus demonſtrat . Qua de re co-
pioſe tradunt Albericus Roſatus in tracta.ſtatutorum , parte
prima quæſtio. 43. Decius in conſi. 307. numero 3. Bellonus
conſi.21.numero 1.Grammati.deciſio.34. nume. 61. & deci-
ſio.81.Tiraquel.in tracta.de retractu conſang.§.1. glo.8.num.
21.& Didacus.lib.3.varia.reſolu. cap.14. nu.2. Et nos copio-
ſius dicemus ſuo loco.

QVAESTIO XV.

Præſumptio, & coniectura à perſonæ qualitate, quomodo ducatur, diligenter pertractatum.

SVMMARIVM.

1 *Coniectura deſumptio a perſona,frequens eſt in iure vſus.*
2 *Coniectura cum à perſonæ qualitate ſumitur,quæ præcipue conſi-
deręntur.*
3 *Coniectura ſumitur ab ætate.*
4 *Coniectura ſumitur a ſexu.*
5 *Coniectura vel præſumptio ſumitur a valetudine.*
6 *Coniectura ſumitur a figura,vel hominis phiſiognomia.*
7 *Coniectura ſumitur a viribus.*
8 *Aggreſſor in rixa præſumitur,qui altero corpore fortior eſt.*
9 *Coniecturam facimus a natione.*
10 *Coniecturam a natione nimis generalem eſſe dicit Simancas.*
11 *Bona animi quæ ſint,& quibus coniectura ducatur.*
12 *Præſumptio vel coniectura ducitur a virtutibus.*
13 *Bene agere in ſenectute præſumitur,qui bene egit in iuuentute.*
14 *Præſumptio ſumitur ab honeſtate vitæ.*
15 *Coniecturam facimus a vitijs,ut ſemel malus,in eodem genere ma-
li ſemper ſit talis.*

Conie-

16 Coniectura fit à studijs.
17 Coniectura sumitur ab educatione.
18 Præsumptio, & coniectura fit ab artibus.
19 Coniecturam facimus ab inertia, & negligentia.
20 Negligens contradicere literis sibi datis, præsumitur consentire, & fateri in illis descripta.
21 Facinori consentire præsumitur, qui ti cum posset, non iuit obuiam.
22 Bona fortunæ quæ sint, & quòd ab ijs coniectura fiant.
23 Coniectura ducitur à genere.
24 Filius præsumitur talis, qualem habuit parentem.
25 Præsbyterorum filij qua de causa arceantur a sacris.
26 Coniectura ducitur ab affinitate.
27 Coniectura sumitur ab amicitijs, tam bonis quàm malis.
28 Coniectura sumitur à patria.
29 Coniectura ducitur ab opibus.
30 Diues non præsumitur corruptus pretio, ad ferendum testimonium falsum.
31 Diuiti maior adhibetur fides.
32 Diues præsumitur luxuriose viuere.
33 Coniectura ducitur ab honoribus.
34 Honoribus publicis fungens præsumitur vir bonus & summæ integritatis, & ea quæ agit summa fide agere.
35 Præsumptio semper e[st] pro principe.

QVæro decimoquinto, quomodo à persona ducatur
coniectura & præsumptio? Huius à persona conie-
1 cturæ † desumptio vsus est in iure nostro frequēs ad-
modum. Nam (ait Celsus in l. in fundo. in prin. ff. de rei ven.)
Iudex ex causis & personis solet variè constituere. Quocirca
Scæuola in l. vlt. in fine. ff. de actio. & oblig. vult argumen-
tū ac coniecturam à personis sumi, an ex datis literis exorta
sit efficax obligatio. Et Arcadius in l. de minore. §. tormen-
ta. ff. de quæstio. Coniecturam vult duci à persona, vt ei in
tormentis fides adhibeatur, vel non. Nam (ait ille) & ex
sermone, & ex eo, qua quis constantia, qua trepidatione qd
diceret, vel cuius existimationis quisq; in ciuitate sua est, quę-
dam ad illuminandam veritatem in lucem emergunt. Et Mo-
destinus in l desertorem. §. is qui. ff. de re milita. militi, quem
militiam deseruisse dicitur, veniam dandam esse, inspecto vi-
tæ eius præcedentis actu, censuit. Ita Arrianus in l. non omnes
§. à Barbaris. ff. eod. de re milit. vult iudicem spectare debe-
re, qualis existimationis antea fuerit miles desertæ militiæ
accusatus: plurimum si quidem vult ille tribui huic coniectu-
ræ, bonæ existimationis. Quinimò & in graui illo maiestatis
læsæ crimine, à personæ qualitate argumentum sumi opor-
tere, censuit Modestinus in l. famosi. ff. ad l. Iul. Maiest. an is,
qui eo crimine impetitur, moliri in principem id potuerit.
Pari ratione constituerūt Theodosius Arcadius & Honorius
Impp. in l. vnica. C. si quis Impera. maled. maledicentiæ in Cę-
sarem accusatum, ad Cæsarem ipsum remittendum esse, vt
ex personis hominum dicta penset. & vtrum prætermitti; an
exquiri debeat ipse cēseat. Et Concilium Toletanum relatum
in cap. decentet. 89. dist in. coniecturam ducit à personis, qui-
bus Pont. Max. officia concessit, vt cum sanguine ei coniun-
cti sint, affectione sanguinis id fecisse credatur. Et tandem Ni
colaus sūmus Pont. in c. Lotharius. 31. q. 2. p̄sumptione ducta
à personæ tenuitate metū illarū Regi non fuisse scribit. Super-
sedeo hic alia his similia recensere, q̄ suis locis vberius expli-
cabimus. Cum aūt personę qualitas consideratur, multa in eo
2 spectare solemus, è quibus coniectura † ducitur: spectamus
enim vel bona corporis, vel animi vel fortunæ. Corporis bo-
na, sunt ætas, sexus, valetudo, figura, vires, natio. Præsumptio
3 itaq; ac coniectura sæpe sumitur † ab ætate, vt scripsit Specu-
lator in tit. de præsumptio. §. species num. 1. Est enim coniectu
ra, q̄ senex citius inter viuos esse desinet quàm iuuenis. l. nam
& si à parentibus. ff. de inoffi testa. & l. hæreditatum. ff. ad l. Falc.
& scribit Alciatus in tract. præsumptio. reg. 1. præsump. 43. &
suo loco dicemus. Ita coniecturam ab ætate ducimus, in cap.
fraternitatis 34. distin. vt qui iam est maturæ ætatis in poste-
rum non sit incontinens. Sic quoq; dicimus impuberem per-
tractandis negotijs minimè idoneū esse. l. vlt. ff. de libera. cau-
sa. & l. vlt. ff. de oper. seruo. & scribit præcitato loco Alciatus
præsump. 46. & nos suo loco vberius. Cacialupus in l. admo-
nendi. num. 259. de iureiura. Et Cicero in oratione pro sexto
Roscio Amerino, per coniecturam ab ætate ducit delictum
non esse commissum. Patrem (ait Cicero) occidit sextus Ro
scius. Qui homo adolescentulus, corruptus, & ab hominibus
nequam inductus, annos natus magis quadraginta. A sexu
4 † coniectura sumitur, vt est cum dicimus mulierem ob sui se-
xum, credi ac esse, viro ipso minus constantem. §. mater. vbi
glossa. in auth. de nupt. & loco iam allegato, annotauit Alcia-
tus præsump. 47. Caccialupus in d. l. admonēdi. nu. 259. & nos
5 fusius infra. A valetudine † præsumptio sumitur, vt est cum
asserimus, eum qui debilis est, non præsumi prouocasse, &
aggressum fuisse alterum. vt scripsi lib. 2. de arbir. iudicum. ca-
6 su. 363. num. 4. & dicam etiam paulò infra. A figura † conie-
ctura ducitur, sicuti dicimus, ex mala hominis physionomia
eum præsumi commisisse delictum. Ita Bal. in l. 2. nu. 5. C. quo-
rum appel non recip. Cicero in oratione pro Q. Roscio Co-
medo. Oro atque obsecro vos: qui nostis, vitam inter se
vtriusq; conferte: qui non nostis faciem vtriusq; considerate:
nōne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere ma-
litiam, & clamitare calliditatem videntur, nonne ab imis
vnguibus vsque ad verticem summum (si quam coniecturam
affert hominibus tacita corporis figura) ex fraude, fallacijs,
mendacijsque constare totus videtur: qui idcircò capite &
superciliis semper est rasis, ne vllum pilum viri boni habere
dicatur. Hac etiam de re plura scripsit Aristoteles in libro Phy
siognomicon. & dicemus copiose infra suo loco.
7 A viribus † præsumptio atq; coniectura desumitur; quem-
admodum, quando dicimus, eum prius decessisse credi, qui
debilior imbecilliorq. erat. l. si mulier. ff. de reb. dubijs & co-
piose scribit Alciatus in d. tract præsump. reg. 1. præsump. 49.
8 Ita dicimus quod is præsumitur aggressor in rixa qui altero
corpore fortior est. vt scripsi lib. 2. de arbitra. iudicū casu. 363.
9 nu. 4. post Cæpollam Alciatum & alios plures. A natione † ēt
coniecturam facimus, vt egregie scribit Vlpianus in l. quod si
nolit. §. qui mancipia. ff. de ædil. edicto eum ita scribit. Præ-
sumptum etenim est, quosdam seruos bonos esse, quia non
sunt nationis infamatæ, quosdam malos videri, quia ea na-
tione sunt, quæ magis infamis est. Et Plato in Dialogo quin-
to de legibus scriptum reliquit in hæc verba. Nec illud nos
fugiat, magnam esse locorum ad ferendum meliores peio-
resque homines, differentiam. Quippe alij varietate ventorū
& turbinē, difficiles, & proterui sunt: alij propter aquas, alij
propter cibos, qui ex terra non solum corporibus commodi,
aut incommodi oriuntur, verum animis quoque non minus.
Hæc plato. Et idem scripsit Isocrates in Areopagitico. Et ex
nostris Ioannes Royss in tracta. de hæreticis num. 206. egre-
giè Iacobus Simsochas Catholicarum institutionum. tit. 50.
de præsumption. nume. 8. & ibi. num. 9. ait esse præsumptio-
10 nem nimis † generalem. Qua de re suo loco dicemus. Bona
11 animi, † à quibus persæpe etiam coniectura ducitur, hæc
sunt, virtutes, vitia, studia, educatio, artes, inertia. Duci-
12 tur itaque coniectura & præsumptio † a virtutibus, sicuti
Arianus in l. non omnes §. à Barbaris. ff. de re milita. conie-
cturam facit, à virtute bonitatis integritatisque cum ait, &
si bonus miles, &c. Quare egregiè Cicero pro Cluentio ita
scribit. Perinde, vt opinio est, de cuiusque moribus, ita quid
ab eo factum, & non factum sit existimari potest. Ita dici-
13 mus quod præsumitur is bene agere in senectutè, qui benè
egit in iuuentute. cap. cum in iuuentute, de præsump. & dice-
14 mus infra lib. 6. præsump. Et ab honestate vitæ † sumi præ-
sumptionem, & illam tollere contrarias suspiciones multis
exemplis ostendit Tiraquellus in tract. de pœnis legum. causa.
15 5 t. num. 46. A vitijs coniecturam † facimus, vt semel malus,
semper malus, in eodem mali genere existimetur. cap. semel.
de regu. iur. in 6. Quocirca Arianus in d. l. non omnes. §. à Bar-
baris ff. de re mil. sumit à vitijs coniecturam, non adhibendæ
fidei, militi, q ad hostes asserit transfugisse, q̄ scilicet is trans-
fugs emansor esset, idest vagabundus, vt interpretatur Mode-
stinus in l. 3. §. emansor ille tit. ff. de re milit.
16 A studijs † coniectura fit, cap. ex studijs. de præsump. Et suo
17 loco dicam. Ab educatione † cōiectura & præsumptio sumi-
tur. Nam (vt Plato in dialogo. 4 de repub. inquit) quale cu-
iusque fuerit puerilis educationis initium, talia etiam erunt
quæ sequuntur. Et, sicut Horatius ait. Quo semel est imbuta
recens seruabit odorem testa diu. Et alijs permultis hanc cō-
iecturam sic confirmat Simancas Catholicarum instit. tit. 50.
de præsumptionibus num. 12. & 13. & vberius nos suo loco
dicemus infra libro 5. præsumpt. vbi quod semel malus. &c.
18 Ab artibus † sumitur præsumptio & coniectura, sicuti dici-
mus illum fuisse aggressorem, qui in arte gladiatoria est benè
versatus. Ita scripsi lib. 2. de arbitr. iud. casu. 363. Ita præsu-
mitur quod medicus in re medica benè versatus sciat, an quis
decesserit ex vulnere vt dixi libro secundo de arbitr. iud.
casu 275. nume. 11.
19 Ab inertia † negligentiaque coniecturam facimus vt facit
& Arianus in sæpius allegata l. non omnes. § à Barbaris. ff. de
re mil. ibi, si negligens aut segnis. &c. Ita in l. filiusfam. ff. ad S.
20 C. Macedo. negligens † contradicere sibi datis literis, consen-
tire & fateri in illis scripta præsumitur. Ita scribit Eleute-

rius Pont. Max. in c. negligere. 2. q. 7. eum præſumi conſentire
21 †facinori qui ei, cùm poteſt, obuiam non it. Et diuus Hierony
nius relatus in c. ſcribam. de præſumpt. ita dixit, ſcribam eis
multiplices leges meas, ex quibus datis & neglectis apparet,
quod has negligent. Et eo loci annotarunt Abbas & Imola
præſumptionem, eſſe quòd is, qui negligenter ſtuduit in iure
Canonico, etiam negligenter ſtudebit in iure ciuili. Et ab in-
ertia & negligentia ſumi præſumptionem probat c. peruenit.
18. diſt. & tradit Specul. in tit. de præſumpt. §. ſpecies. nu. 1. Bo-
22 na fortunæ † a quibus multoties quoque coniecturas & præ
ſumptiones ſumimus, hæc ſunt: Genus, Affinitas, Patria, Ami-
23 citiæ Opes, Honores. Coniectura itaque a genere † ducitur,
24 vt cum dicimus, filium præſumi talem † eſſe qualem habuit
Patrem. Quo ſanè exemplo ad rem hanc rectè vſus eſt Fabius
lib. 5 inſtitutio. orator. c. 10. Nã (ait ille) ſimiles parentibus ac
maioribus ſuis filij plerumque creduntur, & non nunquam ad
honeſte turpiterque viuendum, inde cauſſę fluunt. Hinc dixit
Seruator noſter Mathæi. c. 7 Non poteſt arbor mala, bonos
fructus facere, neque arbor bona, malos fructus facere. Et Ari
ſtotelis etiam fuit ſententia lib. 3. Politico. c. 8. conſentaneum
eſt (inquit) ex melioribus ortos eſſe meliores. Et rurſum lib. 2.
Rethor. ita ſcribit. Nemini, eſt obſcurum, qui ex bonis clariſ-
que parẽtibus nati ſunt, eos conſentaneè fieri ſuis maioribus
non diſsimiles. Et iure noſtro probatur in l. cum vnus. in prin.
ff. de alimen. & cib. leg. & docuit Caecialupus in l. admonendi
num. 257. ff. de iureiuran. Et plura egregia congerit Siman-
cas Catholicarum inſtitutionum. titu. 50. de præſumptio nu.
10. dicam inf. lib. 5. pręſumpt. 18. Hinc præsbiterorum filij
25 † a ſacris arcentur. quòd credantur luxuriæ incontinentiæq;
paternæ imitatores fore c. c. 56. diſtinct. c. venerabilem. vbi
Abbas colum 4. de electio. Hæc tamen præſumptio eſt gene-
ralis, & ob id non multum efficax, vt tradit Simancas in d. tit.
50. num 11. qua de re vberius ſuo loco dicemus & Alciat. lib.
26 primo præſũpt. 24. Ab affinitate ducitur preſumptio † & con-
iectura, ut in caſu. l. procula. ff. de probatio. quo loci Scęuo-
la coniecturam donationis factę ab affinitate facit. Quẽ ſanè
locũ explicaui lib. 2. de arbitrarijs iudicũ &c. caſu. 88. Ita ab
affinitate coniectura ducta, a parricidio, quo accuſabatur,
Roſcium Amerinum excuſabat atque defendebat Cicero. Ab
27 amicitijs ſumitur † coniectura tam quando malę ſunt, quam
cum bonæ. Cum amicitia malorum extat male de eo præſumi
tur c quorundam. 34 diſt. c. ſæpe. 28. q. 1. c a nobis de cohabi-
ta. cler & mulier. quo loci hæc coniectura declaratur. Ita etiã
ex amicitia bonorũ, bona ſumitur pręſumptio Salomon Pro-
uerb c 13. Qui cum ſapientibus graditur ſapiens erit: amicus
ſtultorum ſimilis efficitur. Et idem c. 22. Noli eſſe amicus ho-
mini iracundo, neq; ambules cum viro furioſo, ne forte diſcas
ſemitas eius, & ſumnas ſcandalũ animæ tuę. Et Propheta Pſal.
17. cũ ſancto ſanctus eris: & cũ viro innocete innocens eris:
& cum electo electus eris; & cum peruerſo peruerteris Hæc &
alia egregia ad rem hanc congerit Simancas Catholicarum
inſtitutionum. tit. 50. de præſumptio. nu. 14. & nos plura alia
ſuo loco congeremus.
28 A patria ſumitur † coniectura l. quod ſi nolit. §. qui manci
pia ff. de ædil. edi. Cacialupus in l admonendi. nu. 257. ff. de iu
reiura. Et repeti hic poſſunt quę de natione diximus ſupra. Ab
29 opibus cõiecturã † facimus, vt cùm dicimus diuitẽ & opulen
30 tum, nõ præſumi † pretio corruptũ, vt falſum teſtimonium fe
rat, ita ſcribũt Bar. & cæteri ex illo tex. in l. 3. ff. de teſti. & egre
giè declarat Cacialupus. in l. admonẽdi. nu. 258 ff. de iureiur.
31 & ſuo loco dicemus, diuiti enim † maior fides adhibetur iux.
illud Eccleſiaſ. cap. 13. diues loquutus eſt, & oẽs tacuerunt, &
verbum eius vſq; ad nubes perducũt. Pauper loquutus eſt, &
dicũt quis eſt hic. Ita è contra dicimus diuitem opulentumq;
32 præſumi † luxurioſè viuere, iuxta illud Euripidis in Hyppo-
lito: vt refert Stobæus ſermone. 93. diuitiæ (inquit Euripides)
aut contumeliam, & luxuriam pariũt, aut parcitatem in vita.
33 Ab honoribus ducitur coniectura Nam dicimus eum, qui pu
34 blicis honoribus † fungitur, pręſumi virum bonum. & ſummę
integritatis, vt ea quæ agit ſumma fide agat. l 2. C. de officio
ciuil iud. in auth. vt defuncti ſeu funera eor. in priu. & in auth.
de iudicibus. in prin. Et qua de re copioſius dicemus infra lib.
2 pręſumpt. 85. poſt Alcia. in trac. præſump. reg. 3. præſump. 9.
35 Ita dicimus pręſumi pro principe qui ſummo eo principatus
honore cohoneſtatur. c. ex tuarum de auct. & vſu Pal. Alcia. co
pioſè diſſerit præcitato loco pręſump. 11. & ibidẽ præſump.
15. alio ſimili exemplo de officiali vtitur. & dicemus infra li
bro 2. præſumptio. 83.

QVAESTIO XVI.

Præſumptio ex quibus animi affectibus colligatur atque ducatur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio ducitur ab animi affectibus.*
2 *Coniectura ducitur a fletu.*
3 *Præſumptio colligitur ex animi trepidatione, mutatione vultus & alijs, verum vel falſum teſtes dixerint.*
4 *Coniectura fit à taciturnitate.*
Id tamen quomodo accipiendum nu. 5.

Qværo decimoſexto, an & a quibus animi affectibus
1 ducatur præſumptio? Et ex multis † animi affectibus
2 duci certũ eſt. Ducitur † enim a fletu, vt in c. ſi verũ.
31. q. 1. quo loci cõiectura ſumitur, puellam liberè conſenſum
non adhibuiſſe in contractu matrimonij, cum flens conſenſit.
Et a fletu pręſumptionem duci ſcripſit Specul. in titu. de præ-
ſumptio. §. 1. num. 1.
3 Ita dicimus ex † animi trepidatione, mutatione vultus &
ſimilibus animi affectibus, præſumptionem colligi, verum vel
faſum teſtes dixerint. l. 3. §. 1. verſ. tu magis. ff. de teſtib. Sic
quoque in cap. afferte de præſumpt. vbi ex commotione viſ-
cerum coniecturam fecit Sapientiſs. Salomon, matrem illam
fuiſſe, q̃ depcabat, ne filius diuideretur, ſed potius alteri daret.
4 Ita quoque taciturnitate † quæ ab animi affectu prouenit,
ſæpiſs præſumptio ducitur, vt annotauit Specul. in d. tit. de
præſump. §. 1. num. 1. & c. ſi rector. 43. diſtinct. vbi glo. & Do
cto. Et alia hac de re dicemus infra q. 22. in fine. Cæterum hoc
5 intelligitur † quando alioqui is loqui poterat. Non enim na-
tura vel accidenti impeditus, tacendo animi affectum ſignifi-
care poteſt. c. cum paruulis. de conſecra. diſt. 4. & diſſeremus
infra lib. 6. in præſump. 66.

QVAESTIO XVII.

Præſumptio quo ſumatur atq; ducatur à cauſa & quæ dicatur cauſa & quotuplex.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa eſt, quæ ſignificat an aliquid actum ſit, vel non ſit.*
2 *Cauſam ante omnia conſiderant Iureconſ & interdum ipſi facto præponunt.*
3 *Cauſa tam ad defendendum, quam accuſandum conſideratur.*
4 *Cauſarum varia ſunt ſpecies.*
5 *Coniectura ducitur ab amore & dilectione.*
6 *Coniectura ducitur ab ira.*
7 *Coniectura ſumitur ab odio.*
8 *Coniectura fit a metu.*
9 *Coniecturam facit cupiditas.*
10 *Ambiens & affectans honores & dignitates, habet contra ſe præſumptionem.*
11 *Coniectura deſumitur a ſpe.*
12 *Coniecturam facimus a correctione.*
13 *Verbera illata a magiſtro diſcipulo ſuo præſumuntur ad emendationem illata, & ob id iniuriam non inferunt, nec pœna digna ſunt.*

Qværo decimoſeptimò, quomodo pręſumptio
& coniectura a cauſa deſumatur atque duca
tur? Hic locus amplius eſt, & latiſsime patet.
1 Cauſa enim illa † eſt, q̃ ſignificat, an aliquid
actũ ſit, vel nõ ſit. Nã (vt ſcribit Ariſt. li. 2. Rhe
toricor. hac de re agens) ſimul eſt cauſa cũ, eo
cuius eſt cauſa, & ſine cauſa nil eſt: Quod cum intelligerẽt nõ
ſolum iuris noſtri conditores, ſed & antiqui illi Oratores, hi-
ſtorici, ac poetę, rerum geſtarũ actionumq; humanarũ cauſas
ſumma contentione perueſtigare ſemper tentarunt. Et (vt cę-
teros pręteream), inter multos Virgilius ipſe perquirit an-
xiè cauſam, qua Aeneas tot perpeſſus ſit labores cum in pri-
mò AEneidos ita ſtatim canit.

Muſa mihi cauſſas memora, quo numine læſo, quid vè dolens regina Deum tot voluere caſus; inſignem pietate virum, tot adire labores Impulerit; tantæne animis cæleſtibus iræ? Noſtri autem iuris
2 conditores tanti ſolent facere cauſſam † vt eam ante omnia
conſiderent, & interdum ipſi facto pręponant ſicuti in l. verũ.
ff de furtis in c. occidit. 23. q. 8. & in c. origo. 32. quæſtio. 4. &
in ſpecie annotauit ſpecula. in tit. de præſump. § ſpecies. nu. 5.
& in tit. de inſtrumẽtorũ editione. §. 14. ver. ſed quidẽ erit. Et
a cauſſa

a caussa præsumptionem sumi significat apertè Celsus in l. in
fundo in prin. ff. de rei vend. & Scæuola in l. vlt. in fine. ff de
3 actio. & oblig. Et caussa tam † ad accusandum, quàm defen-
dendum consideratur: significauit hoc Aristoteles lib. 2. Rhe-
tor. dum scripsit in hæc verba Alius locus est à causa vt si cau-
sa extiterit, factū esse dicat, si nō extiterit non esse factum. Nā
simul cū est cū eo, cuius est causa, & sine ea nihil est. Hinc Ci-
cero cum defendit Rosciū Amerinū, considerat nullā caussam
in Roscio fuisse quare patrē interficeret. Na (inquit Cicero)
vt illud incredibile est, mortē oblatā esse patri à filio sine plu-
rimis & maximis caussis sic hoc verisimile nō est, odio fuisse
parenti filiū, sine caussis multis & magnis & necessarijs &c. &
ob id in eadē oratione ita scribit: sic vita hominū est, vt ad ma-
leficiū nemo conet sine spe atq; emolumēto accedere. Et idē
Cicero in oratione pro. M. Cælio, in hæc verba Quæ fuis cau-
sa, quamobrē isti mulieri venenū vellet dare Cælius? Et paulo
post: credibile est igitur, tm facinus nulla ob causam esse com
4 missum. Caussarū species † variæ sunt ac multiplices, quas hic
recensere oēs & difficile esset. aliquas igit solùm ita cōmemo-
rabo, vt quodāmodo exemplis illustret id, de quo agimus. Sūc
hæ caussarū species amor atq; dilectio, ira odium, metus cu-
piditas, spes, correctio Inter causas, e qbus ducunt p̄sumptio-
nes, alias enumerauit & alias esse voluit Bald. in l. siue possi-
deris. col. vlt C. de proba Et de his dicā in subseqventi q̄stio-
5 ne A dilectione & amore † coniectura duxit, acutissimi inge-
nij vir Papinianus in l. cū auus ff. de cond. & demo. Cum dixit
auū ita demū voluisse grauare nepotē hæredē restituere here-
ditatē sibi substituto si sine filijs is nepos decessisset. Et Scæ-
uola in l Aurelius. § Titius. ff. de lib. lega. ita scribit. Præsum
pt o.n. pp naturalem affectum facit oia patri videri legata. &
accedunt cap. ea. 23 q. 4. cap de Siracusano 28 dist. & c. graue
de præben. confert & l. nos so. ū. § de vno. ff. de ritu nuptia &
notauit Specula in tit de præsumptionibus § species. num 5.
6 Ab ira † coniectura ducitur, vt cū dicimus, eū præsumi oc-
cidisse. qui minatus est velle occidere. Nā ex eo animi iracun-
dia detegitur. Qua de re late suo loco disputabimus.
7 Ab odio † sumitur p̄sumptio, sicuti apud Ciceronē pro Mi-
lone causam odij considerat Cicero, quo Clodius prosequē-
batur Milonē Et in iure nostro dicimus p̄sumi homicidium
perpetratū ab inimico, sicq; ab eo, qui eū odio prosequebat,
vt vberrimè disseremus inf. in 4. indicio sofficienti ad torturā.
8 A metu † coniecturā & p̄sumptionem facimus vt cū dici-
mus mulierē adolescentē habentem filiū paruulū, non spontē
sed metu compulsam, votum castitatis emisisse cap. 1. extra
quod metus causa. Alia similia suis locis explicabimus.
9 A cupiditate desumitur † coniectura & præsumptio, sicuti
Cicero pro Milone, coniecturam à cupiditate Clodij. qui do-
minandi incredibili eat debat desiderio, cui resistebat Mil. Et
à cupiditate argumentantur Doctores nostri, cum dicunt
10 præsumi † contra eum; qui affectat dignitates, honores, vel
onera, vt tutelarū, & similia; vt dicemus infra lib. 2. p̄sump. 74.
11 A spe desumitur † coniectura, sic enim, (vt pro Sexto Ro-
scio dixit Cicero & suprà commemoraui.) vita hominum est,
vt ad maleficium nemo conetor sine spe atque emolumento.
accedere &c. Quare idem Cicero pro Milone ait in hęc verba.
Satis est quidē in illa tā audaci, tā nepharia bellua docere ma
gnā ei caussam magnā spē in Milonis morte, magnas vtilita-
tes fuisse. Ita ēt ad excusandū coniectura ducitur, a non exi-
stenti spe lucri & commodi, sicuti cum negamus Tabellio-
nem falsum documentū conscripsisse suadente Caio demon-
stramus caussam nullam, seu spem aliquam lucri & commodi
extitisse Caio, vt id fieri suaderet. ita iurisconsu. in l diuus ff. ad
l Corne de falsis. & copiosè & suo loco infra attingemus A
12 correctione coniecturam desumit Claudianus in l. aut fa-
13 cta. § caussa. ff. de pœnis. Cū dixit verbera † illata à magistro
suo discipulo, præsumi ad correctionem & emendationem il-
lata, & ob id iniuriam non inferre, nec pœna digna esse, qua
de re scripsi copiose lib 2. de arbitrarijs iudicum. casu 364. &
alia nonnulla adijciemus infra lib. 5 præsump.

QVAESTIO XVIII.

Præsumptionem sumi ex consuetudine, coniun-
ctione & alijs causis quàm ex supra enumeratis,
demonstratur.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio seu coniectura ex consuetudine & vsu colligitur.*
2 *Præsumptio vel coniectura sumitur à coniunctione, id est, ex his quæ præcedunt & sequuntur id de quo agitur, & quæ insunt.*
3 *Præmissum & actum in præfatione consetur repertum in sequēti.*
4 *Testatoris voluntatē coniicimus ex his quæ præcedūt, & sequūtur.*
5 *Præsumptio sumitur ex natura personæ actus, vel rei.*
6 *Ingratus nemo præsumitur nisi arguatur & probetur.*
7 *Furiosum & mente captum qui asserit id probare debet.*
8 *Alimenta præstita personæ, præsumuntur præstita secundum qualitatem ipsius.*
9 *Stipulatio in fideiussione interuenisse præsumitur.*
10 *Præsumptio a verisimilitudine ducitur.*
11 *Stipulans sibi & hæredibus stipulari velle, præsumitur.*
12 *Chirographi restitutio, coniecturam facit factæ liberationis.*
13 *Iactare suum nemo verosimiliter præsumitur.*
14 *Vicinis magis cognitum esse, verisimile est, quæ in vicino loco acta sunt, quam remotis.*
15 *Famam antiquam veram esse præsumitur.*
16 *Causa præsumitur vbi effectus apparet.*
17 *Iudicium subterfugiens per indutias, habet contra se præsumptionem.*
18 *Præsumptio & coniectura, ducit à forma seu modo & qualitate rei.*

QVæro Decimnoctauò, an ex alijs caussis, quàm ex
enumeratis superiore quæstione duci possint præ-
sumptiones: Baldus in l. siue possideris col vlt. C.
de probat enumerat his causas, hoc est consuetu-
dinem, coniunctionem, naturam rei vel personæ, verisimilitu-
dinem, & formam seu modum. Præsumptio primo a consue-
1 tudine † & vsu colligitur atq; sumitur (inquit Baldus) tripli-
citer ex loco vbi aliquid fit: ex persona in loquendo: & ex per-
sona in faciendo. l vel vniuersorum. ff. de pigno. actio. quo lo-
ci Caius scribit, procuratorem posse pignori dare rem domi-
ni, si consueuit ita suos procuratores constituere. Quo ex re-
sponso, sumunt omnes argumentum valere à consuetis. ita co
piose Soc Sen. consi. 44. col pen. lib. 1 Dec. consi 441. num 10.
Neuiz. lib 1 syluæ nup. nu. 211 ver & consuetudine. Euerardus
in centuria legali in loco ab vsitato. Paris. in cons 47. nu. 86. li.
1. Benuenut. Strac. in tract. de mercatura. tit. madati. nu. 20. sic
in l. si seruus plurium. § vlt. de leg. 1. vbi Iulianus coniicit vo-
luntatem testatoris legatis ab eo, quòd facere consuerit Ita
pariter in l. cum de Lanionis. § asinam versic. item cacabos.
ff. de fund. instr. instrumentoque leg cum Paulus coniectu-
ram facit ita a consuetudine patriæ, vt intelligatur quid in
legatu comprehendatur.
Sic quoque in l. Mela § 1. ff. de alim. & cib. leg. vbi alimenta
ea censentur à testatore relicta, quæ is solitus erat præstare
tempore mortis suæ Quę sane verba, quæ prestare solitus erat
à Bar. va de obscurè in l. 1. nu. 7. C. quomodo & quand iudex
interpretantur Bellonus lib. 1. supp. iuris cap. vlt. & Cagnolus
in l diem functo. no 135 ff. de offic. assi. Benuen. Stracha in trac.
de mercatura par. prima num. 8 Ita in l. domini prædiorum.
C de agricol. & censi lib. 11. constituerunt Impp. Valent. &
Valens, colonos teneri ad præstationem pensionis pecunia-
riæ, si consuetudo ita se habet. Cæterum vberius hac de præ-
sumptione suo loco dicemus.
Secundò sumitur præsumptio (inquit Baldus) à coniun-
2 ctione, † hoc est, ex his quæ precedunt, & quæ sequuntur id,
de quo agitur: & quæ insunt. Sicut in l. item quia. § vlt ff. de
3 pac. Paulus ait, censeri † repertum in subsequenti, quod in
pręfationibus dictum præmissumque fuit. Ita in l sin vero
num remunerandi. § idem Papinia. ff mand. scribit Vlpianus
ex sententia Papiniani, ex præcedenti donatione & liberali-
tate, pręsumi & subsequentem: quod responsum egregie post
alios declarat Curtius Iun. cons. 34. num. 5. & consi. 54. num.
3. sic in l hæredes § sed si notam ff de testa. ait idem Vlpianus
ex vicinis scripturis coniectionem fieri eius quod reliquit te-
stator & ibidem scribunt Barto. & cæteri omnes. Ita in l. si ser
uus plurium. § vlt. de leg. 1. Iulianus scribit, testatoris volun-
4 tatem † conijci ex his, quæ præcedunt, & quæ sequuntur. Ita
in l. Titia §. idem respondit de verb. oblig. Et de duabus his
coniecturis & præsumptionibus aliqua dicemus infra. q 85.
cum agemus de obseruando ordine, in colligendis coniectu-
ris & pręsumptionibus.
5 Tertio sumitur præsumptio † ex natura personæ actus vel
rei. Nam (inquit Baldus) pręsumendum est, quod quælibet
persona & quælibet res, & quilibet actus sit secundum suam
naturam, & sicuti eius requirit natura. Ita probat. l. quod si
nolit. § qui mancipia ff. de ędil edicto. quo loci pręsumptio
sumitur à natione personæ. Qua de re diximus supra q. 14. Ita
quoq; in l. omnimodo in princ. C de inof. testa. sumitur prę-
sumptio ex ipsa natura, vt quilibet bonus esse præsumatur,
6 atque ita non ingratus † nisi arguatur & probetur, vt ibi

declarat glo. in verbo, non licebit. Gomes de gratijs & expe-
ctatiuis nu.80 & dicemus infra lib.5 pſump.2.nu.3 & pſump.
4.nu.11.ſic in l.ne codicillos.C.de cod.ſcriptũ eſt, codicillos
præſumi factos ſecundum ſuam naturã, idest ab eo qui ſanæ
7 mentis eſt. Et ideo qui aſſerit aliquem eſſe furioſum † & men-
te captũ, probare id debet: cum ſm naturam quilibet præſu-
matur ſanæ mentis & declarant copioſè Pariſ.io conſi.87.nu.
5.4.lib.3.Dec.& cæteri in l.furioſum nu. 10. C. qui teſta.face.
poſſ.& vberius ſuo loco dicemus. Ita in l. vlt. C. de alim.pup.
8 præſt.reſpondit Alexander Seuerus, alimẽta† præſumi pręſti-
ta perſonæ ſecundum naturam & qualitatem ipſius perſonæ,
quæ alioqui de vento non pręſumitur viuere. De qua quidem
coniectura egregiè ſcribunt Alcia.in tract. de præſumpt. reg.
1. pręſump. 50. & alij plures, quos ſuo loco commemorabi-
mus. Ita quoq; in §.vlt.in inſt.de fideiuſſ.ſcribit Iuſtinia. præ-
9 ſumi in fideiuſsione adhibita † fuiſſe ſtipulationem, cum na-
tura ipſius actus fideiuſsionis id requirat. Qua de re dicemus
vberius ſuo loco.
10 Quartò ſumitur pręſumptio † ſecundum Baldum à veriſi-
militudine. Sicuti in l.ſi pactum ff.de probat. quo loci à veriſi-
11 mili coniectura ducitur, ſtipulantem † velle ſibi & hęredibus
ſuis ſtipulari. pariter in l.Labeo.in fi.ff de pactis. vbi coniectu
12 ra ſumitur † liberationis factæ ex pacto de nõ petendo à cre-
ditore debitori ſi creditor chirographum debiti reſtituit, Cũ
nõ ſit veriſimile, ꝙ reſtituiſſet niſi ei fuiſſet ſatisfactum. Idem
eſt in l.cũ de indebito.in prin.ff.de probat. qua dicimus, veri-
13 ſimile non eſſe quod quis velit iactare ſuum & propterea ſu-
mitur coniectura quod quis ſoluere voluerit debitum, & hac
de coniectura plura ſcribunt Decius in conſi.350.col.2. Mar-
ſil.ſing.56.& Crau.in conſi.77.nu.13.in conſi.106.nu.11.& in
conſi.142.nu.26. & nos ſuo loco multo vberius dicemus. Ita
etiam in cap quanto.de præſump. ait Gregorius Põtifex Max.
14 eſſe veriſimile † magis cognitum eſſe vicinis, quæ in vicino lo
co acta ſunt quàm remotis. Et ſub hac præſumptione conti-
15 netur (ait Baldus) quod de fama † antiqua dicitur, quam ve-
ram eſſe præſumimus: cum veriſimile ſit quod diu in ore ho-
minum fuit. l. ſi arbiter.ff.de proba. Qua de re ſuo loco dice-
mus poſt Alex.in conſ.208.col.pen.lib.2.Crau.in tract.de an-
tiq.temp.ſecunda particula.4.partis princip.nu.4. & Cuiaciũ
lib.3.obſeruat.cap 26. Ita etiam continetur, quòd præſuma-
16 tor cauſa † vbi apparet effectus. l. cum de in rem verſo. ff. de
vſur.copioſè ſcribunt Bart. & cæteri, & ſuo loco abunde nos
17 diſputabimus. Ita quoq; includitur † præſumptio contra il-
lũ, qui ſubterfugit iudicium per inducias. l. diuus.ff.de cuſto.
reo.& cap.nullus de præſump.vbi ſcribentes omnes, & expli-
cabimus.infra lib. 2. præſump. 88. Et de præſumptionibus &
coniecturis quæ à veriſimili colliguntur plura inter cæteros
ſcribit Euerardus in centuria legali, in loco veriſimili.
18 Quintò præſumptio & coniectura (ait Baldus) ducitur † à
forma ſeu modo & qualitate rei. ſicuti in l.1.C. vnde vi, vbi ex
modo defenſionis conijcitur, an exceſſus factus ſit in ſe defen-
dendo. Qua de re præter Docto. ibi ac Alciatum de præſum-
ptionibus.reg 3.præſum 39.dicemus abundè infra lib.5. præ-
ſump 64. Ita pariter in l.ſi non conuitij.C.de iniurijs. ex modo
& forma verborum ſumitur coniectura & præſumptio, an ani
mo iniuriandi, vel non, dictum id fuerit. Et de qua quidẽ con-
iectura dicemus infra lib. 9. Et ex his declarari etiam poteſt
traditio Baldi in rub.extra.de præſump.nu.3.cum dixit, præ-
ſumptionem duci a re, loco, & tempore.

QVAESTIO XIX.

Pręſumptio à facto quomodo ſumatur, & animum cognoſci ex facto.

SVMMARIVM.

1 *Voluntatem magis ex facto quàm verbis declarari.*
2 *Factum tribus temporibus conſideratur.*
3 *Præſentia ſolent æſtimari ex præteritis.*
4 *Exitus bonus non poteſt expectari eorum, quæ malo principio ſunt inchoata.*
5 *Caſte quæ vixit, præſumitur eſſe & futura caſta.*
6 *Factum præſentis temporis coniecturam facit ad præterita & futura. & num.7.*
8 *Incontinens in præſenti, talis præſumitur in futurum.*
9 *Factum futuri temporis coniecturam facit ad ea, quæ iam ſunt præterita, vel ad præſentia.*
10 *Factum ſequens declarat voluntatem præcedentem.*

Vero decimononò quomodo à facto ſumatur pręſumptio & coniectura. Hæc prius dicam, eſſe certum ex factis geſtiſq; animum mentemq; agentis conijci. §.pauonum. & ibi glo. in inſt. de rerũ diuiſ. Hinc in l.ſi tamen.§ ei qui.ff.de ædil.edicto.& in l.Paulus.
1 ff.rem ratam hab. ſcriptum eſt. voluntatem magis † ex facto
quam ex verbis declarari. Qua de re copioſè diſſerunt Decius
conſil.421.nu.13. Alcia.de præſump.reg.2.præſump.26.& reg.
3 præſump.33.& Craue conſil 87.nu.10. Cæteros ſciens præ-
tereo, ſuis locis eos explicabimus.
2 Hoc factum † tribus temporibus conſideratur, præterito,
præſenti & futuro: id quod admonuit Fabius lib.5.inſti. ora-
toria. cap.9. cùm ait, conſilia eſſe & præſentis, & præteriti &
futuri temporis. Et idem apertius lib.7.cap.3, coniectura (in-
quit) omnis aut de re, aut de animo eſt. Vtriuſque tria tem-
pora, præteritum, præſens futurum. Ex facto pręterito conie-
cturam ducimus ad tempus præſens. Nam dicimus eum, qui
malus fuit præterito tempore, & nunc malum præſumi. l. ſi
cui.§.iiſdem.ff de accuſa. Quare Fabius iam commemoratus
dicebat. ſpectãda eſſe ante acta dictaq;: præteritis enim æſti-
3 mari † ſolent præſentia, & alia ſcribunt Alciatus in tract. de
præſump.reg.2.præſump.25 & Simancas Catbolicarum inſti.
tit.50 de præſumptionib. num 16. & ſuo loco dicemus vbe-
rius Imo etiam ex actu præterito præſumptio ſumitur ad tẽ-
4 pus futurum. Non enim expectari poteſt bonus † exitus eo-
rum, quæ malo principio ſunt inchoata. cap.miramur.§.prin-
cipatus.61.diſtinct. Et a præterito actu ad futura coniectu-
ram ſumunt Honorius & Theodoſ.in l.eum qui. C.de epiſco.
5 & cler. & ibi apertius Baldus, quod illa, quæ † caſtè iam vixit,
ſit ac futura ſit ſemper caſta.
Illud etiam annotandum hic eſt, quod cum factum aliquid
eſſe a quoquam contendimus, vt putà ſi Caium occidiſſe accu
ſatur Sempronius, varia illius temporis facta, ſeu accidentia
conſiderari ſolent; nempe, vbi fuerit Sempronius, vbi ſit viſus,
cum quo viſus ſit, an aliquid præparauerit, an aliquem con-
uenerit, quos habuerit ſocios & adiutores, quo in loco præ-
ter tempus & conſuetudinem fuerit, atque ita a tempore, lo-
co, modo occaſione, & facultate & his ſimilib. coniectura
ducitur, vt una cum noſtris, non indiligenter explicabimus
infra quæſt.89.
6 Factum † præſentis temporis, id eſt, quod in re & negotio
factum eſt, coniecturam facit ad præterita. l.ſi tamen.§.ei qui.
ff de ædilitio edicto. quo loci ait Pompon. quod vẽditor ille,
qui tenet ſeruum in vinculis, præſumptionem præſtat empto-
ri ſciendi ſeruum præterito tempore aufugiſſe. ita etiam pro-
bat.l.ſi vt certo.§.cuſtodiam.ff.commod. imò à facto pręſen-
7 tis temporis, coniectura ducitur † ad futurum. ſicuti Iuſtini.
ait in §.vlt.ibi glo.inſt.de iniurijs quod remittens de præſen-
ti iniuriam, in futurum etiam remiſiſſe præſumitur. ita etiam
8 dicimus, ꝙ ille qui eſt de præſenti incontinens, ita etiam præ-
ſumitur quod erit in futurum. c ſiquis Diaconus 50.diſtinct.
9 Factum futuri † temporis coniecturam facit ad ea, quę iam
ſunt præterita vel ad pręſentia, veluti cum ambigitur, an il-
latum vulnus, ſit mortale, à futuro tempore coniecturam du-
cimus. Nam ſi vulneratus poſt quatriduum ſurrexit, non vi-
detur poſtea moriens, ex illato illo vulnere deceſsiſſe. ita glo.
in l.1.C.de emẽd ſeruo.& ſi hoc iudicis arbitrio relinqui ſcri-
pſerunt plures, quos recenſui lib.2.de arbitrarijs iudicum.ca-
ſu 275.nu.2. ita etiam in alijs diſpoſitionibus, factum ſequens
10 declarat voluntatem præcedentem l.ſed & Iulianus. §. inter-
dum.ff.ad S.C.Macedo l.ſi concubinam.§.ſi res amotas ff. de
rerum amor. & l.cum quis. in fine. C.de natura. liber. & ſcri-
pſit Iaſon in l ſi ſeruus plurium. § vlt. num. 4 de leg. 1. Alia
exempla ad totam hanc quæſtionem ſumi poſſunt ex his, quę
dicemus infra q.23.cum agemus, quomodo & quando præ-
ſumptio ſumatur à tempore ad tempus.

QVAESTIO XX.

Præſumptio ex actibus voluntarijs, quomodo & quando ducatur atque ſumatur, diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio ex actib. voluntarijs, ſumitur tantum, quantum actus ipſe ex neceſsitate concludit.*
2 *Soluens partem debiti alterius, ad quod nullo modo tenebatur, non præſumitur eo animo ſoluiſſe, vt etiam reſiduum ſoluere voluerit.*

Hæres

3 *Hæres ſoluens partem legatorum ante tempus, cogi nequit vt reliqua præſtet antequam dies cedat.*
4 *Fratres duo artifices, communicātes lucra & quæſita ex ipſo artificio, quam ſocietatem præſumantur inire.*
5 *Negotia alterius gerens per aliquot dies aut menſes, non præſumitur animo obligandi perpetuo facere.*
6 *Præcario concedens, pro voluntate ſua, donec & placuerit conceſſiſſe creditur.*
7 *Molendinum vel furnum alienius accedens per annos aliquot non præſumitur animo obligandi ſeſeciſſe.*
8 *Edens rationes & inſtrumenta, præſumitur edere pro ea vice tantum, non vt iterum edere compellatur.*

Væro vigeſimò, quō & quantū ſumatur pſumptio
1 ex actibus voluntarijs? Eeſumi ſolúmodò † quantum actus ipſe ex neceſsitate cōcludit certum eſt.
Ita ſcribunt Bar. in l. Titiū aut Mæuiū. §. altero, ff.
de adm. tut. Claudius Mermerius in rep. in l. naturaliter. §. nihil cōe. nu. 141. ff. de acq. poſſ. qui quidē Claudius ſcripſit, qđ
ſi agens rei vendicatione, dicat ſuū aduerſariū poſsidere, ſolū
intelligit atq; ita pſumitur deducere naturalem poſſeſsionē
q̄ neceſſaria eſt ad ipſam rei vendicationē. Apertius probatur
hæc traditio in l. vlt. C. ne vxor pro marito, quo loci ſcriptum
2 eſt, qđ ille, qui ſoluit † partē debiti alterius, ad qđ nullo modo tenebatur, non pſumitur eo animo ſoluiſſe, vt ēt reſiduum
ſoluere voluerit: & ppea pro reſiduo cōueniri non poteſt. Eſt
ſimile quod trādit Scæuola in l. Lucius. § teſtator. de leg. 2. cum
3 dixit hæredem, q ante tēpus partem † legatorū ſoluit, cogi nō
poſſe, vt cætera legata anteq̄ cedat dies pſtet: eum eo animo
primū illud legatum præſtitiſſe non pſumatur, vt ad reliqua
4 teneretur. Ita pariter dicimus φ ſi duo fratres † artifices communicant lucra & quæſita ex ipſo artificio, pſumitur contracta ſocietas, quò ad lucra illa non autē quò ad cętera bona.
Sic tradunt Bar. in in l. 1. § ſi quis hoc interdicto. in fine. ff. de
itinere actuq; priua. & in l Titium. §. altero. ff. de adm. tut. Ant.
Corſetus in ſuis ſingularibus in verbo, ſocietàs, incipit inter
fratres. Alex. in conſi. 78. nu. 1. lib. 2. & in conſi. 75. in fine lib. 6.
Barb. in conſi. 22. col. 2. lib. 1. & in conſ. 37. col. 4. lib. 2. Paritius
in cōſi. 85. nu. 7. in conſ. 86. nu. 10. & in conſ. 87. nu. 7. li. 1. Hinc
5 facit, qđ ille, qui aliquot dies & menſes † negotia alterius geſſit, non pſumitur ſe ex ea geſtione voluiſſe obligare, perpetuò
negotia illa tractare, ſed ſolum tamdiu obligatus dr̄, quādiu
ſibi placet. Idē manifeſtè probat. l. voluntariæ. C. de excuſat.
tuto, ſimile eſt ex l. 2. §. 1. & l. & habet in prin. ff. de preca. vt is, q
6 precario cōceſsit † pro ſua voluntate conceſsiſſe dicat, donec
ei placuerit; & non vltra: Et ppea non pſumitur concedens, ſe
velle perpetuò obligare. Huc ēt pertinet qđ tradit Bar. in l. cū
de in rem verſo. nu. 14. ff. de vſur. quod ille, qui iuit ad molēdi-
7 num † vel furnum alicuius aliquot annos, non præſumitur eo
acceſsiſſe, vt perpetuò deinde accedat. & cum Bart. idem ſentiunt cæteri, vt ſcribunt copioſe Decius in l. ſi certis annis. in
primo notab. C. de pactis. & Curtius Iunior nu. 2. adducit hāc
rationem, quod actus noſtri voluntarij, non extenduntur plus
quam vrget ipſius actus neceſsitas, ex d. l. vlti. C. ne vxor pro
marito. & Ripa in c. cum eccleſia Sutrina, nu. 42. de cauſa poſſeſſ. & propr. Eſt etiam ſimile φ tradunt Dec. in l 1. num. 11. &
ibi Ripa. & Alcia nu. 29. C de eden poſt alios, quod ille, qui ex
8 ſua liberalitate ſemel edidit rōnes † & inſtrumenta, pſumitur
ediditſſe pro ea vice tm̄; non aūt, vt iterum edere compellatur.
Quibus intelligimus veram eſſe hanc traditionem, ex actibus
voluntarijs tm̄ præſumi, quantū ipſius actus neceſsitas vrget.

QVAESTIO XXI.

Actus ex quibus colliguntur præſumptiones perfecti an eſſe debeant.

SVMMARIVM.

1 *Actus ex quo præſumptio ſumitur, debet eſſe omnino perfectus.*
2 *Matrimonium contractum præſumi inter ſponſos, copula carnali ſequuta.*
3 *Specialia duo ſimul concurrere non poſſe.*

Væro vigeſimoprimò an actus ex quò pręſumptio ſumit, debeat eſſe omnino perfectus, vel ſufficiat principium; atq; ita quod fuerit inchoatum? Et actum
1 perfectum eſſe † oportere, ſcripſit Abb. in c. vlt. nu. 2. de ſponſ.
& ibi id Butrius, dū ex illo canone annotarunt, φ & ſi pſumat
2 contractū † matrimoniū inter ſponſos, ob ſubſecutā copulā
carnalem, attñ præſumptio illa non inſurgit, qñ copula verè
ſecuta non fuit, ſed ſolùm, fuit niſus & conatus ad copulam.
Quā ſn̄iam probarunt. Io. Andreas, Gemin. & Francus in c. 1.
§. idē de deſponſa. impuberū. & cōem eſſe aſſeruit Præpoſ. in
d. c. vlt. Eandē pbarunt Aret. in conſ. 142. nu. 7. Syluester Prierius in ſua ſumma in verbo, matrimonium. il 2. q. 16. Alciatus
in tract. de pſump. reg. 3. præſump. 38. nu. 1. ver. ſed quod ſi, &
Didacus in epitome de ſponſal. parte 1. cap 4 §. 1. num. 19 Et
quo ad caſum d. cap. vlt. de quo vberius ſuo loco dicemus duplex aſsignatur ratio à Doctoribus ibi. Quarum vna huic ge-
3 nerali quæſtioni & rationi cōuenit, quod. ſ. duo ſpecialia † ſimul ɔcurrere non poſsint. Primū eſt ſpeciale, quia conatus haberetur pro facto, quod tñ propriè non eſt factum. Secundū,
quod ex præſumptione cauſa iudicaretur cum tamen regulariter iudicari debeat ſecundum veritatem ipſam.

QVAESTIO XXII.

Præſumptio quō à verbis colligatur, atq; ducatur.

SVMMARIVM.

1 *Verba ſunt cordis nuncia, nec præſumendus eſt quiſquam dicere, quod non prius mente agitauerit.*
2 *Sermones ſunt ingeniorum & morum imagines.*
3 *Dicta præteriti temporis, coniecturam faciunt ad actum præſentē.*
4 *Dicta præſentis temporis, coniecturā præbent voluntatis præterita.*
5 *Dicta futuri temporis, præſumptionem faciunt ad iam præterita.*

Væro vigeſimoſecūdò, quomodo pſumptio & cōiectura ducatur à dictis, atq; ita a verbis? Non eſt dubium, quin coniectura & præſumptio ducatur
1 à verbis; cū illa ſint cordis † nūtia. Neq; enim ait)
iuriſcon. in l. Labeo. §. idem tubero. ff de ſupp. leg.) eſt præſumendus quiſquam dicere, quòd non prius mente agitauerit. Et Ariſtoteles in Rhetor. ad Alexandrum. cap. de ſpecie lau-
2 dandi, ait ſermones † eſſe ingeniorum & morum velue imagines. Et alibi idem ſcribit ſermones eſſe notas, earum quæ in
anima ſunt paſsionum, ſiue animi affectionū quædam ſigna.
Et hac de re ſcribit Simancas Catholicarum inſtitut. tit. 50.
de præſumptionibus nu. 18. & ſuo loco dicemus. Dicta autem
vel præteriti vel præſentis temporis, vel futuri conſiderantur.
3 Ex dictis † præteriti temporis coniectura ſumitur ad actum
præſentem. l. vtrum. ff. de petitio. hæred & l. ſi ſeruus plurium
§. vlti. ff. de leg. 1 quæ in hanc ſententiam recenſuit Afflictus
deciſ. 375. num. 1. 2. qui alios recenſet. Extat exemplum apud
Baldum in l multum. nu. 2. C. ſi quis alteri, vel ſibi, cùm uxor,
inſtrumentum emptionis confectum nomine vxoris, & ſi re
vera maritus emit, præſumi ſimulatum, ex dictis ant celebratum contractum, vt ſi iam dictum fuit, quod maritus erat emptor. Recenſet aliud exemptum Ruin. conſi. 4. in fine. lib. 1. Et
alia ſuo loco dicemus.
4 Ex dictis præſentis † temporis, cùm negotium conficitur,
coniecturam ſacimus voluntatis præteritæ. l. vxor. vbi Bar. de
leg. 3. & Afflictus d. deciſ. 375. nu. 1. ver. & ex verbis.
5 Ex dictis futuri temporis † præſumptio fit & cōiectura ad
iam præterita, vt ſcilicet præmeditata illa fuerint. d l. Labeo.
§. idem Tubero, de ſupp. leg. l. ſi non conuicij. C. de iniurijs. &
c. 1. de pręſump. Poteſt hic afferri exemplum ex Baldo in d. l.
multum. nu. 2. C. ſi quis alteri vel ſibi, cum dixit, emptionem
factam nomine vxoris, præſumi re vera factam nomine mariti ex dictis ab ipſamet muliere poſt cōtractum celebratum.
Et illo in loco plura egregia hac de re, ſcribit ipſe Baldus &
nos dicemus infra lib. 3. in præſump. 75. dum explicabimus,
præſumptiones ſimulati contractus facti nomine vxoris, cum
tamen eſſet mariti. Cęterum annotandum eſt, præſumptionem hanc quæ ducitur ex dictis vel factis, eſſe validiorem ea,
quæ ſumitur ea non factis, vel non dictis, de qua latius dicemus. Ita Abb. in c. veniens. nu. 7. de filijs presbitero. & Alciatus. in reſp. 515. nu. 11. & attingemus infra in q. 26. in fine.

QVAESTIO XXIII.

Præſumptio & coniectura, quando & quomodo ſumatur ex non factis, vel ex non dictis, breuis facilisq; explanatio, multis exemplis illuſtrata.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio non ſumitur ex non factis vel non dictis, declaratur nu. 8. & num. 13.*

2 *Præſumptio nulla colligitur ex his, quæ non apparent.*
3 *Actus conſiſtentes in pati, non arguunt conſenſum.*
4 *Maritus retinens penes ſe dotem vxoris, non cenſetur adiuiſſe hæreditatem nomine filiorum.*
5 *Socius finita ſocietate, dimittens partem penes ſocium, non videtur ſocietatem renouare.*
6 *Actus negatiuus nil infert.*
7 *Princeps tolerans bannitum in ciuitate, non iudicatur eum a banno abſoluiſſe.*
9 *Non factum conſideratur duobus temporibus.*
10 *Pater liberis ſuſceptis, donationem cauſa mortis factam non reuocans, oſtendit ab initio donationis ſe eo animo fuiſſe, vt donaturus fuiſſet, etiam ſi de liberis cogitaſſet.*
11 *Hæres iuſſus à teſtatore reficere domũ, ſi non patiẽ deferri cemẽta & alia neceſſaria pſumitur voluntati eius in futurũ parere nolle.*
12 *Tacens in multis caſibus videtur conſentire.*
14 *Pater ſubſtituendo filio extraneum, non præſumitur filios ex eo natos excludere voluiſſe.*
15 *Pater ſubſtituens filio impuberi, cenſetur ſubſtituiſſe, etiam ſi in pupillari ætate deceſſerit.*
16 *Pactum factum de dote reddenda patri dotanti vel eius fratri hæredi, ſi filia deceſſiſſet ſine liberis, prodeſt etiam filijs patris, poſt initum pactum ſuſceptis.*

Væro Vigeſimotertiò, an & quomodo coniectura
& præſumptio ducatur à nõ factis, & à non dictis?
Hac in re pro regulã conſtituendum eſt; præſum-
1 ptionẽ † non ſumi ex nõ factis, vel non dictis. Quñ
2 quidem ex his, quæ non apparẽt nulla † pſumptio colligitur.
Ita Anch. in cõſi. 102. Materia, de qua q̃ritur, & Craue. in cõſi.
201. nu. 9 & in conſ. 319. num 13. ver. decimononò, adducẽt l.
qđ ſeruus. ff. de cond. ob cauſam. & l. in lege. ff. de cõtrah. emp.
Et apertius ſcribit Marius Salomonius in l. Gallus. § quidã re-
ctè. nu. 32. ff. de lib. & poſth. præſumptionẽ tunc regnare, quã-
do apparet quid geſtũ, qualiter aũt geſtũ, in obſcuro eſt. Hinc
ſcripſit Inno. in c. olim il 3. in fine, de reſtit. ſpolia. quod actus
3 † conſiſtentes in pati, atq; ita actus negatiui, non arguunt cõ-
ſenſum, & Innocentiũ ſecuti ſunt alij, quos congeſſi in conſi.
121. nu. 84 li. 2. qum in loco nu. 83. ſcripſi ex ſnia Baldi in l. non
4 hoc. C. vnde legitimi, & aliorũ, maritum † retinentem apud ſe
dotẽ vxoris, non cenſeri adiuiſſe hæreditatem noie filiorum.
Cum actus iſte retentionis, ſit ſolũ ſilentium, ſicq; nõ dictum,
vel non factũ. Et ibidẽ ſimile ſcripſi ex Crotto in conſ. 15. nu.
5 15 ſocium dimittentẽ † apud ſocium ſortẽ ipſam, poſt finitã
ipſam ſocietatẽ, non ſignificare, φ renouare voluerit ſocieta-
tem ipſam. Non cõmemoro alia, quæ ad rẽ hanc, illo in loco
ſcripſi. Huc facit φ docuit Abbas in c. veniens. nu. 7. ver. q̃nq;
non promouet. de filijs pſbitero: cũ dixit, qđ ille, qui patitur,
atq; ita actum negatiuum facit, non dr̃ diſpenſare cũ inhabili
6 vel excõicato: ex quo actus † negatiuus nil infert. Et Abbatẽ
ſecuti ſunt Imola in c quidã cõſulebat col. 3. ver. aut princeps
ff. de re iud. Soc. Sen. in conſi. 99. col. 3. ver. ſed reſpondeo. lib.
1. & Ruinus. in conſ 85. col. pen. verſ. ſecundus caſus eſt. lib 4.
7 Quo quidem in loco Ruin. ſimile reſpõdit de principe, † quẽ
bannitum in ciuitate tolerauit, vt ex ea patientia non dicatur
eum à banno abſoluiſſe. Ruinum ſecutus ſum in conſil. 275.
nu 50. lib. 3. quo loci alia ad rem congeſſi.

Declarat primò hæc regula, vt locum non habeat qñ is. qui
8 dẽt aliquid facere, vel dicere, nil facit vel dicit: tũc ex † eo non
facto, vel non dicto colligit præſumptio & cõiectura. Ita do-
cuit Bar. in l. gerit nu. 28 ff. de acq. hæré. cũ dixit. φ ſi hr̃di ſcri-
pto aſsignatus fuit terminus ad adeundum vel repudiandum
hæreditatem; ſi hic intra pſtitutum illum terminũ nil facit; ex
hoc non facere, pſumptionem aditionis infert. l. vlt. §. ſin autẽ
hoc. C. de acq hæred. & l. quãdiu, ff. eo. vbi idẽ Bar. alia exem-
9 pla mox apparebunt. Hoc non factũ † duobus tpibus, nempe
præterito & pſenti conſiderari põt. A non facto præteriti tpis
ducitur coniectura ad tempus præſens vt in l non oẽs. §. à Bar-
baris. ff. de re milit. Qui enim vt negligens, nil egit, atq; ita non
facit φ facere debuit, non excuſatur de præſenti, quia & nunc
negligenter egiſſe præſumitur. A pſenti non facto præſumptio
ſumitur, vel ratione præſentis vel ratione præteriti, vel ratione
futuri. Ex præſenti ratione pſentis tpis colligitur præſumptio,
vt in exemplo ſupra commemorato ex Bar. in d. l. gerit. nu 28.
cum dixit, ex eo non facto præſenti, argui de præſenti hære-
ditatis repudiatione. Ex præſenti vero ad præteritum ducitur
præſumptio & coniectura, vt in exemplo illo commemorato
à Bartol in d. l gerit. nu. 28. ver. aliud exemplum. Si debitor in
diem ſucceſsit creditori, & non ſoluit alijs, qui ſuccedunt
ipſo repudiante, Ex hoc non facto præſumitur hunc debitorẽ
iam adiuiſſe hæreditatem. Quam quidem traditionem multis
argumentis confirmauit Bar. quem ſecuti ſunt multi, quos cõ-
memorabimus infrà lib. 4. præſump. 112. cũ de aditione hære-
ditatis præſumenda agemus. Afferri & hic poteſt exemplum
illud, φ ſumitur ex traditione Tiraq. in l. ſi vnquam, in verbo,
10 donatione nu 257. C. de reu. don. Cũ dixit, φ ſi pater † ſuſce-
ptis liberis, non reuocat donationem cauſa mortis, quam iam
fecerat, oſtendit eo ſe ſemper animo fuiſſe ab initio donatio-
nis vt donaturus fuiſſet, etiam ſi de liberis cogitaſſet. Et demũ
ex præſenti non facto, ducitur præſumptio & coniectura ad
11 futurum: ſicuti qñ hæres † iuſſus à teſtatore reficere domum,
ſi non patitur deferri cementa & alia neceſſaria ad refectio-
nem, præſumitur, φ parere nolit in futurum voluntati teſtato-
ris. Ita probat. l. veteres ff. de itinere actuq; priuato. A non di-
cto, hoc eſt à taciturnitate pſumptio ſumitur. Nam dicimus,
12 quod is qui tacet, multis in caſibus conſentire videtur, vt oẽs
tradunt in l. quæ dotis. ff. ſoluto matr. & in c. is qui tacet. de
regu. iuris in 6. & attigimus ſupra in q. 16. in fin. & latiſsimè
explicabimus infra lib 6. præſump. 87.

13 Declaratur ſecundò † vt non habeat locum hæc regula, qñ
lex ipſa præſumptionem colligit. ſeu imaginatur, quod etſi nil
dictũ, vel factum legatur, nihilominus quod dictum & factum
id fuerit. Ita ſcribunt, duo bene eruditi interpretes, Vigilius
ſcilicet in inſtit. de pupillari ſubſti. in prin. nu. 17. & Vaconius
in li. 4. declaratio. iuris. c. 54. dũ explicant ſenſum. l. in teſta-
mento. la 2. C. de teſta. milit ſcribunt ij, legẽ aliqñ ſumere cõ-
iecturam ex dictis ſeu ſcriptis, aliqñ ex non ſcriptis, ſed à ſe ip-
ſa imaginatis. Exemplũ ex non ſcriptis hr̃ in l. cum auus. ff. de
cond. & demonſt. & apertius in l. generaliter. §. cum aũt. C. de
inſti. & ſubſt. vbi lex coniecturam ſumit, qđ & ſi pater teſtator
14 † ſubſtituendo filio extraneũ, non adiecerit, ſi filius ipſe reli-
quiſſet filios, quod illi, & non extraneus ſubſtitutus ſuccedat:
attñ lex præſumptionem & coniecturam facit, quod ita diſpo
ſuerit, etſi ſcriptũ id non fuerit. Qua de re latiſsime diſſeremus
inf. lib. 4. præſump. 54. vbi explicabimus tractationem. d. l cum
auus Eſt aliud exemplũ in l. iã hoc iure. ff. de vulg & pup. ſubſt.
& in l. quamuis. C. de impub. & alijs ſubſti. vbi lex pſumit pa-
15 trem † filio impuberi ſubſtituẽtẽ, cẽſeri ſubſtituiſſe, ẽe ſi in pu
pillari ætate deceſſerit, tametſi ſcriptũ id non reliquerit. Extat
& exemplum in l. Titius. § Lucius. ff. de liber. & poſthu. quo lo
ci lex coniecturã facit, qđ etſi ſcriptũ non legatur, auum hære
dem feciſſe nepotẽ iam natum. attñ lex præſumit, teſtatorem
illum vocaſſe. Eſt demũ exemplũ in l. tale pactum. §. vlt. ff. de
16 pact. vbi pactum † factũ de dote reddenda ipſi patri dotanti,
vel eius fratri hæredi, ſi filia deceſsiſſet ſine filijs, prodeſt ẽt fi-
lijs patris poſt initũ pactũ ſuſceptis: tametſi de illis nil fuerit
dictum. Lex enim coniecturam facit, quod ſicuti pater ſti-
pulatus eſt ſibi dotem reddi, vel hæredi ſuo, quem fratrem eſſe
ſperabat, ex quo eo tempore illum ſtantum habebat, ſi cre-
didiſſet ſuſcipere filios, qđ nomine filiorum ante fratrem ſti-
pulatus fuiſſet. Qua de re copioſius ſuo loco dicemus.

QVAESTIO XXIIII.

Præſumptio quõ ducatur de tempore ad tempus, diligens, & accurata admodum explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Tempus triplex eſt.*
2 *Præſumptio ex tempore præterito, ducitur circa præteritũ, & nu. 7.*
3 *Conuerſus non præſumitur, qui focariam habuit, & veſte vſus eſt laicali, poſſidendo propria.*
4 *Comminatus alteri ſe eum occiſurum, iſque reperiatur poſtea occiſus præſumptio eſt homicidam eſſe eum, qui minas intulit.*
5 *Debitor reditus annui, probans ſolutionem trium annorũ continuorum proxime elapſorum, præſumitur alijs annis quoque ſoluiſſe.*
6 *Venditore aſſerente, ſe deceptum fuiſſe vltra dimidiam iuſti pretij, quod tempus inſpici debeat.*
8 *Præſumptio ex tempore præterito, ducitur etiam circa præſens.*
9 *Præſumptio aut argumentatio ducta à præterito ad præſens, requirit duo extrema præteritum verũ, & præſens poſſibile, & nu. 37.*
10 *Subditus olim, & hodie præſumitur.*
11 *Voluntatis aut opinionis certæ, qui fuit quondam, eiuſdem, & nũc præſumitur.*
12 *Rem præterito tempore qui habuit, non præſumitur eam amiſiſſe.*
13 *Diues olim, & hodie præſumitur talis.*
14 *Homo quod ſciuit antea, præſumitur hodie ſcire.*
15 *Furioſus qui tempore præterito fuit, ita & nunc præſumitur. Idem in agro, & infirmo, nu. 16.*
17 *Præſumptio ex tempore præterito ad præſens, quãdo duci nequeat.*

Infans

18 *Irfans olim, hodie non præsumitur.*
19 *Literas qui in pueritia nesciuit, non præsumitur hodie ignorare.*
20 *Percutiens olim, non præsumitur hodie percutere.*
21 *Præsumptio à tempore præterito, ducitur ad futurum.*
22 *Malus tempore præterito, præsumitur malus in futurum.*
23 *Negligens qui fuit, præsumitur talis de præsenti.*
24 *Accusare per calumniam præsumitur is velle, qui præterito tempore per calumniam accusauit.*
25 *Periurus semel, in futurum talis præsumitur.*
26 *Iniuriam semel qui remisit, in futurum quoq; remisisse præsumitur.*
27 *Iuri canonico negligenter operam nauans, præsumitur negligens futurus in addiscendo iure ciuili.*
28 *Inimicus iam factus in futurum talis præsumitur,*
29 *Præsumptio ducta à præterito ad futurum, nunquam est iuris & de iure, sed iuris tantum.*
30 *Præsumptio à præterito ad præsens, non habet locum in his, quæ cursu temporis mutantur.*
31 *Præsumptio à tempore præsenti ad alia tempora, quomodo fiat.*
32 *Præsumptio de præsenti in præsens.*
33 *Criminosus de præsenti non præsumitur bono zelo accusare.*
34 *Confesso crimen se cum socijs commisisse, non creditur de socijs.*
35 *Præsumptio de præsenti in futurum, quæ fiat.*
36 *Incontinens qui nunc est, in futurum talis præsumitur.*
38 *Præsumptio de præsenti ad præteritum, quomodo ducatur. num. 39. 40. & 41.*
42 *Probatio plena vt fiat, regulariter ex præsenti non infertur ad præteritum, secundum Barto.*
43 *Status præsens, tollit præsumptionem præteriti temporis, secundum Alciatum.*
44 *Tempus præsens habet connexitatem quandam cum præterito.*
45 *Diues, & soluendo qui non est de præsenti, nec tempore præterito soluendo fuisse præsumitur.*
46 *Pauper de præsenti, præsumitur etiam retro fuisse pauper.*
47 *Prædia nunc culta, præsumuntur in præteritum culta fuisse.*
48 *Hæreticus de præsenti, præsumitur ex præterito hæreticus fuisse.*
49 *Idioma aliquod qui nunc loquitur, præsumitur in præteritum illud loqui sciuisse.*
50 *Præsumptio ex præsenti, quando non sumatur ad præteritum, & de qua præsumptione id intelligendum. nu. 55.*
51 *Prudentem esse, & literatum, est quoddam contingens.*
52 *Prudens nemo nascitur, nec literatus oritur.*
53 *Qualitas extrinseca nisi probetur, non præsumitur.*
54 *Feudum nunquam præsumitur antiquum, sed nouum.*
56 *Præsumptio à tempore futuro, quomodo fiat ad alia tempora.*

QVero vigesimoquartò, quò & quæ præsumptio sumatur
atq; ducatur à tpe ad tempus? Egregia est quæstio, q̃
explicat inter cæteros glo. in c. scribam & ibi Docto.
de præsump. Bal. in l. ex persona. C. de probat. Floria. in l. non
est necesse. ff. eo. & ibi Iacobi. Euerard. in centuria legali in lo-
co, a tempore ad tempus, & Alcia. tract. de præsum. reg. 2. præ-
sump. 25. & 26. Horum traditiones in multis sequar, præter
eos tamen alia non contemnenda addam. Et cum tria sint tē-
1 pora † præteritum, præsens & futurum, tria etiam capita ita
constituo, atque distinguo.
Primum est caput quò ad tempus p̃teritum, quo quidē in ca-
2 pite tres distinguo casus. Et primus est, vt ex tpe p̃terito † du-
catur præsumptio circa p̃teritum. Ita Euerardus in dicto loco
à tpe ad tempus nu. 3. Exempla adfert ille plura. Illud est pri-
mum ex c. quia sunt culpæ. 28. dist. vbi ex eo, quod aliqua mu-
lier incontinenter prius vixit, præsumitur quod non fuit vxor
diaconi: & ob id scribunt ibi interpretes, quod non præsumi-
3 tur conuersus, † qui focariam habuit, & bona propria posse-
dit, & veste laicali vtebatur: & propterea eo mortuo, non po-
terit Abbas eius bona vendicare. Et post alios egregie ibi de-
clarat. Io. de TurreCremata. num. 3. & 4.
Est secundum exemplum ex traditione Spec. in tit. de præ-
4 sump. vers. sed pone. &c. qđ si quis cōminatus fuerit alteri, se
eũ occisurũ, & ille postea reperitur occisus, sed ignoret à quo:
præsumptio est, qđ ille hoc fecerit, qui minas intulit. Specula-
torem secuti sunt Abb. & alij in c. scribā. & in c. literas de præ-
sump. Et Io. a Platea in l. quicunq; in fine. C. de apochis publ.
lib. 10. Et qua de re copiose differemus inf. q. 92. vbi explica-
bimus, quando minæ inditium faciant ad torturam.
5 Tertium exemplum adfert Euerardus, quod si debitor † an-
nui redditus, probat solutionem trium continuorum anno-
rum proxime elapsorum, præsumitur facta solutio aliorum
annorum præteritorum. Ita probat tex. singularis. l. quicun-
que. C. de apochis publ. lib. 10. qui etsi loquatur in præstatio-
nibus fiscalibus attamen locum etiam habet in cæteris annuis
præstationibus vt est glo. notab. in l. 2. C. de iure emph. quam
ibi secuti sunt Salycet. q. 2. & q. 8. idem Salycēt. in l. cum de in
rem verso. ff. de vsuris & in l. solemnibus. in fin. C. de rei vend.
Ias. in d. l. 2. num. 75. C. de iure emph. & in l. si certis annis. col.
2. vers. adde principaliter. C. de pact. Calca consil. 45. col. vlt.
Iacobin. in d. l. non est necesse. num 3 ff de proba. Franc. Cre-
men. sing. 78. & alios plures commemorat Anto. Gabriel in
suis conclusionib. lib. 1. tit. de præsumptionib. conclus. 11. &
vberius dicemus inf. lib. 3. præsump. 112.
Et in specie nostra hoc exemplũ commemorāt, & probant
Io. à Platea in d. l. quicunq; nu. 1. in fin. Iacobi à S. Georg in d.
l. non est necesse. nu. 3. ff. de proba. Quartum exemplum affert
Floria. in d. l. non est necesse. nu. 1. vers. ex quo arguit, post Cy-
num in authen sed quamuis. q. vlt. C. de rei vxo. actio. Si dicit
6 venditor, se fuisse † deceptũ vltra dimidiam iusti pretij, quod
considerari dēt secđm tps contractus. l. 2. vbi oēs. C. de rescin.
vend. si testes restantur rem tanti valuisse eo anno, sed ante tps
contractus, præsumptio sumitur, qđ deinde ēt sicq; tpe ꝯtractus
7 res tāti valuerit: atq; ita ex tpe † p̃terito p̃sumit̃ circa p̃teritũ.
Secundus est casus huius primi capitis, quādo ex præterito
8 † tpe præsumitur circa præsens. Quo sanè in casu passim su-
mitur hæc p̃sumptio, vt tradit Bal. in d. l. ex persona. in 2 no-
tab. C de ꝓba. Io. a Platea in d. l. quicunq; nu. 2. & Euerardus
in d. loco à tpe ad tēpus. nu. 4. Et vterq; dixit, qđ ad hoc vt hæc
9 argumētatio ꝓcedat à p̃terito ad p̃sens, requirũtur † duo ex-
trema: nēpe præteritũ verũ, & hoc est extremũ à quo, & p̃sens
possibile, & hoc est extremũ, ad quod. Huius præsumptionis
exempla adferri adeo possunt multa, vt dixerint Bal. & Eue-
rardus, hanc præsumptionem versari circa decē prædicamēta.
de quibus quidem abundè diximus sup. Et quò hic casus ex-
plicetur, duo vel tria exempla adferā, præter illa Baldi, & Eue-
rardi. Est sanè exemplum ex c. preterea. il 2. de transact. vbi
Bal. Abb. & cæteri, quo loci sumitur hæc præsumptio, quod
10 qui tempore præterito fuit † subditus, ita etiam nunc præ-
sumatur. Secundum adferri potest exēplum ex l. eum, qui vo-
luntatem. ff. de proba. & l. eum hic status. in prin. ff. de dona.
inter virum & vxo. quib. in locis colligitur præsumptio, quod
11 is, qui fuit certæ voluntatis, & opinionis, eiusdem quoque, &
nunc præsumatur. Qua de re dicemus inf. lib. 6.
Tertium est exemplum, qđ si quis rem aliquam habuit præ-
12 terito tempore, præsumitur ēt hodie hr̃e, sicq; præsumitur † q
eam nõ amiserit. l. si quis ex argentariis. § vlt. ff. de eden. & l te-
stamentũ in fi. C. de testa. & ad rē tradit Alcia in d. reg 2. præ-
sump. 25. nu. 1. post Alex. in l. domos. de leg. 1. & Fely. in c. vlt.
de proba. & dicemus copiosius inf. lib 6. præsump. 21. vbi de-
clarabimus, quando amissio rei præsumatur. Qua ex re sumit̃
13 præsumptio, qđ ille, qui erat † diues, sit ēt hodie. Ita gl. in §.
fin aũt fortuita. in verbo, à p̃re. in authē. de æqualit. dotis, quā
probat in specie Iacobi in d. l. non est necesse. nu. 5. ff de ꝓbat.
Quartum est exemplum ex traditione Bar. in l. filio. in prin.
14 ff. de adim. leg. cum dixit, quoad hominem † scire hodie præ-
sumi, quod antea sciuit.
Quintum est exemplum ex c. vlt. de success. ab intesta. quo
15 dicimus, quod ille, qui tempore præterito fuit furiosus, † ita
ētiā nunc talis præsumitur. Et simile est ex gl. in c. cũ inter ca-
16 nonicos. de elect. qđ ille qui præterito tpe æger, † & infirmus
fuit, ita ēt nũc p̃sumitur. Qua de re vberius dicemus inf. lib. 6.
17 Declaratur hic casus vt non † procedat, quando res sunt
variabiles ipso temporis cursu, vel ipsius naturæ necessitate,
vel verisimilitudine, vel agendi qualitate. Sicuti dicimus, qđ
18 ille, qui olim fuit infans † non præsumitur ēt hodie infans. l.
cum te. C. de proba. Nam necessitas naturæ repugnat. Qua
de re plura dicē inf. lib. 2. præsump. 50. vbi differā, qñ ætas vel
maior vel minor præsumatur. Ita quoq; verisimilitudine di-
19 cimus, quod ille qui à pueritia † nesciuit lr̃as non præsumitur
hodie nescire, cũ verisimile sit hominē quotidie discere posse.
l. Stichus. de leg. 3. & c. si eo tēpore. de rescrip. in 6. Ita ex qua-
20 litate agendi dicimus, non præsumi quod ille, qui olim † per-
cussit etiam hodie percutiat. l. maritus ff. locati. Et alia, ita de
clarando, scribit Alcia. in d. regu. 2. præsump 25. num. 1. versic.
& dicta præsump. post Bal in d. l ex persona C. de probat. est
& simile, quod tradit Ancha. in cap. vlt. num 9. in fi. de frigid.
& malef. cum dixit, mulierem cum viro dormiētem non præ-
sumi de præterito in præsens, quod scilicet hodie non præsu-
matur corrupta si antea non erat.
Tertius est casus huius capitis, quod præsumptio ducatur
21 † à tempore præterito ad futurum. vt tradit Euerardus in d.
loco à tempore ad tempus. nu. 1. Exemplum adferri potest
primum ipso Euerardo auctore, ex capit. semel malus. de re-
22 gulis iuris in sexto. qui præterito tempore malus † fuit, præ-
sumitur etiam quod erit malus in futurum. Ita in capitulo
mandata. & capit. scribam. de præsumpt. vbi quis negligens

23 † in preteritum fuit, presumitur etiam negligens de presenti:
& statim dicam inf. cum Abbate, & aliis, sic in l. 2 ff. de Senar.
24 Ita quoq; in l. si cui. §. iisdē. ff. de accusa. qui preterito † tem-
pore per calumniam accusauit, ita etiam præsumitur in futu-
rum calumniari velle. Secundum exemplum adferri potest,
ex cap. literis, in fine. de presump. quo loci sumitur hec præ-
25 sumptio, quod qui semel † periurus fuit, erit & in futurum
periurus. Et dicemus inf. lib. 5. presum. 45. vbi declarabimus
d regulam, semel malus. Tertium exemplum potest sumi ex §.
26 vlt. vbi gl. in inst. de iniuriis, vbi qui remisit † iniuriam, præ-
sumitur etiam remisisse in futurum. Quartum est exemplum
Abbatis, & aliorum in cap scribam. de presump. quod ille, qui
27 in preterito † tempore studuit negligenter in iure Canonico,
etiam in futurum negligenter studebit in iure Ciuili. Quin-
tum exemplum adferri potest in l. in ipsius C. famil. ercisc. vbi
28 Bald. vbi semel † inimicus presumitur & in futurum talis. De
his exemplis dicemus copiosius suis locis. Et postremo hoc in
casu illud est annotandum secundum Euerardum, quod pre-
29 sumptio † hec, que sumitur à preterito ad futurum, nunquam
est iuris, & de iure, sed iuris tantum. Qua de re diximus supra.
30 Declaratur hic casus, vt locum nō habeat in his † quæ cur-
su temporis mutantur: sicuti dixi in declaratione precedeo-
tis casus.

Secundum est huius questionis caput, de presumptione,
31 quæ sumitur à tempore presenti † ad alia tempora: quo sane
in capite, tres quoq; casus distinguo.

32 Primus casus est, quod à tempore † presenti præsumatur
circa ipsum presens. Ita glo. in d. cap. scribam. de presumpt.
Euerardus in dicta Centuria legali in loco, a tempore ad tem
pus. num. 17. Exemplum est ex c. qui crimen. 6. q. 1. & cap. 1. de
accusat. in quibus sumitur presumptio quod si quis de pre-
33 senti fit † criminosus, non bono zelo accuset. Hinc est, quod
34 regulariter † non creditur cōfesso, se commisisse aliquod cri-
men vna cum Caio, & Sempronio sociis suis. l. vlt. C. de accus.
Ea est ratio, quia cum constet ipsum confessum esse crimino-
sum & indignum, cui fides adhibeatur, non etiam ei creditur
de sociis criminis. Qua de re vberrimè scripsi. lib. 2. de arbi-
trariis iudicum, &c.

Secundus est casus huius secundi capitis, quando presum-
35 ptio sumitur † a tempore presenti ad futurum, vt verè sumi
tradunt gl in d c. scribam. de præsump. & ibi Doct. & Euerar-
dus in dicto loco à tempore ad tempus. num. 18 Exemplum
adfertur ex c. si quis diaconus. 50. dist. quo loci habetur, quod
ille, qui est de presenti negligens, erit etiam negligens in futu-
rum. Adfertur quoque exemplum, quod ille, qui falsum com-
misit de presenti, sit idem facturus in futurum, & ob id, ei non
adhibetur fides, nec relinquitur facultas conficiendi alia in-
strumenta Ita tradunt Ias. in l. Barbarius nu. 58. ff. de off. pre-
tor. & Marsil. in sing. 583. Et dicemus infra lib. 5. presump. 42.
vbi declarabimus. Est etiam tertium exemplum ex cap. quia
aliquanti 81. distinct. in fin. quod in hanc sententiam annota-
runt Baldus, & Fely. in cap mandata. nu. 1. de presum. vbi qui
36 nunc est incōtinens, † presumitur, quod sic ēt erit in futurū.

Tertius est casus huius secundi capitis, quādo presumptio
ducitur à tempore presenti ad preteritum. Qua quidem in re
37 illud prius sciendum est, quod ad hoc, vt hec argumentatio
locum habeat, requiritur extremum à quo verum, vt est status
presens: Et extremum ad quod possibile, vt est status tem-
poris preteriti. Ita tradunt Bal. in d. l ex persona col 1. versic.
secunda materia. C. de probat. & Euerard. in d. loco à tempo-
re ad tempus. nu. 20. Quo autem modo sumatur hec presum-
38 ptio à presenti † ad preteritum, distinguendi sunt vna cum
Baldo, & Euerardo precitatis in locis, aliquot casus. Quorum
39 primus est, quando versamur † in materia necessaria. Et tunc
omninò procedit argumentum, & presumptio. Exemplum esse
sum hodie minor; Ergo non solum presumptione, sed etiam
necessitate naturali sequitur, quod retro fui minor. l. minor.
25. annis ex aspectu. ff de minor. Secundum est exemplū, sum
natus ergo fui conceptus. §. 1. in auth. de restit. & ea, que parit
in vndecimo mense. Quo sanè exemplo vsi sunt Bart. in d. l. ex
persona. col. vlt. vers. secundò quando. C. de probat. & Bald. in
l. filij, qui. num. 4. C. ad l. Iul. de adulter. Floria. in d l. non esse
necesse. in fin. ff de probat. & Alciatus reg. 2. presumpt. 16 nu.
2. versic. facit tertiò. Tertium exemplum est si vinea, fundusuè
fructus producit, presumptio necessaria sumitur, quod iam
fuerit cultus. ita Bart. in d. l. ex persona. col. vlt. versic. secūdo
quando. Florian, in l non est necesse, in fin. ff. de prob. & Alci.
in d. præsump 16. nu 2. vers. idem si hodie.
40 Secundus est casus, quando versamur in materia, impossi-
bili stare in eodem statu, tunc ex presenti non presumitur in
preteritum. Exemplum fit secundum Baldum, & Euerardum
prealIegatos, si dico, hodie sum maior vigintiquinq; annorū,
ergo retro sui maior. Non enim hæc argumentatio, & præ-
sumptio duci potest. l. si te minorem. & l. cum te. C. de probat.
& scribit Bart. in l. de ætate. nu. 13. ff. de minor. 25. ann.
41 Tertius est casus, † quando versamur in materia contingē-
ti. Quo quidem in casu solent subdistingui duo alij casus. Pri-
mus est, quando præsens status, potest concurrere cum natu-
rali veritate antecedentis, & tempus ipsum præsens habet se
ad præteritum, vt finis ad principium. Hoc in casu sine con-
trouersia, ex præsenti præsumitur in præteritum. Ita Bart. in d.
l. ex persona. num. 6. versic. primo casu. C. de probat. Floria.
in l. non est necesse. num. 3. ff. eo. de proba. & Alciat. in d. præ.
sump 26. nu. 2. vers. fallit quartò. Exemplum adfertur ex l. sed
& Iulianus. §. proinde ff. ad Sen. C. Macedon. vbi si filius con-
uertit in rem patris pecuniam mutuo susceptam, præsumitur
ab initio eo animo suscepisse: atq; ita locus non est dispositio
ni S.C. Macedoniani. Adfertur & secundum exemplum, quod
si quis mihi respondet de fructibus empti prædij, præsumitur
quod illud iam meo nomine emerit. l. litibus. C. de agric. &
cens. lib. 11 & tradunt Floria. & Alciat. præcitatis in locis. Se-
cundus est casus huius tertij casus, quādo præsens status con-
currere potest cum naturali veritate antecedentis status, &
præsens non habet se vt finis præteriti. Hoc casu ex præsenti
præsumitur in præteritum, secundum Baldum, & Euerardum
in locis iam allegatis, & idem docuit Io a Platea. l. quicunque
nu. 1. in fin. C. de apochis pub. lib. 10. et si Bart. & Florianus. &
Alciar. d. præsump. 26. nu. 1. aliter scriptum reliquerint. Exem-
plum est ex l. si ij, qui. C. ad l. Iul. de adulte. qua dicimus, quod
accusari de adulterio & absoluti prætextu consanguinitatis,
si deinde contrahunt matrimonium, præsumitur antea adul-
terium commisisse: atq; ita ex præsenti adulterio presumitur
præteritum. Cæterum Bar. in d. l. ex persona. in secunda lectu-
ra. in fin. ait, hoc esse præter regulam. Nam (inquit Bart.) ex
42 præsenti † non infertur ad præteritum regulariter, vt faciat
plenam probationem. Qua de re infra dicemus. Illud etiam
est hic aduertendum, quod scriptum reliquit Alciat in d. reg.
3 præsump. 26. num. 2. vers & eodem modo. Cùm dixit. in d. l.
si ij, qui, non sumi præsumptionem ex præsenti ad præteritū:
43 sed quod præsens † status tollit præsumptionem præteriti
temporis. Erat enim in casu d. l. si ij, qui, orta præsumptio ex
allegata consanguinitate, quod adulterium non cōmiserint,
hanc deinde præsumptionem tollit præsens status, nēpe sub-
secutum matrimonium. Verum à recepta aliorum interpreta-
tione, non dissentit idem Alciatus in eodem tract. de præsum.
reg. 2. præsumpt. 9. num. 1. & nos vberius dicemus infra lib. 5.
præsump. 25. in prima extensione dum explicabimus presum-
ptionem illam, quod semel malus semper malus præsumatur.
Et hoc pertinent tex. §. vlt. in auth, de restit. & ea, quæ parit in
vnd. mense, & in cap. cum per bellicam 34. q. 2. quibus dici-
mus, quod hodie incontinens, præsumitur, quod etiam præte-
44 rito tempore fuerit incontinens. Habet enim tempus † præ-
sens connexitatem quādam cum ipso præterito: sicuti docuit
Florianus in d. l. non est necesse. col. vlt. ff de probat. & ibidem
Iacobinus. nu. 2. & propterea scribunt multi, quos referā infra
lib. 5. præsumpt. 29. in prima extensione; viduam impudicam
præsumi etiam viuente marito eodem vitio laborasse. Secun-
dum exemplum adfertur ex d. l. ex persona. C de probat. vbi
Bart. num. 5. & Bal. in secundo notab. qua dicimus, quod ille,
45 qui non est de præsenti † diues & soluendo, præsumitur quod
nec tempore præterito diues, & soluendo fuerit. Idem probat.
l. non est necesse. ff. eo de probat. vbi Floria. num. 3. & Iacobin.
num. 2. in fin. & l. 1. §. si magistratus ff. de magistr. conueni. quæ
sic declarat Bart. in d. l. ex persona. col. vlt. versic. primo casu.
qui scribit, hoc contingere, quia tendit ad non esse. Qui enim
nunc non est, nec olim fuisse præsumitur. Id quod ipse Bart.
declarat, nisi tendat ad non esse priuationis, vt apud eū, quem
secutus est etiam Floria in d. l. non est necesse. nu. 3. vers. quod
tamen. Et prædictis accedit Ruin. in consil. 67. no. 11. lib. 1. qui
post alios respondit, quod ille, qui hodie est furiosus, præsu-
mitur quod & in præteritum ita fuerit. Cæterum Salycetus in
d. l. ex persona. & Alex. in consil. 16. nu 3. lib. 5. & Bertrand. in
consi. 7. lib. 1. in nouis existimarunt, id contingere, quando vl-
tra actum de præsenti, concurrit aliqua præsumptio, quæ in-
46 ferit retrò. Pauper † enim (aiunt isti) de præsenti, præsumitur
etiam retro fuisse pauper; quia quilibet præsumitur in dies
ditari. l. si defunctus. C. arbitr. tutelæ. Vnde cum iste non repe-
riatur diues de præsenti, verisimile est, quod etiam non fuerit
diues tempore præterito. Alciatus verò aliam adhibuit inter-
pretationem in d. præsump. 26. num 2. vers. aduerte tamen, ait
iste, quod hoc in casu non sumitur præsumptio à præsenti ad
futurū: sed potius quod nihil præsumitur: & relinquitur onus
probandi

probandi ei, qoi dicit. Probabilior tamen visa semper mihi
fuit Saliceti, & sequacium explanatio.
Tertium exemplum est ex Aretino in consil. 15. nu. 3. ver. &
47 licet, cũ respondit, quod si apparet prædia † esse nunc culta,
præsumitur, quod & in præteritum culta fuerint. Cum ex præ
senti presumatur in præteritum. Quartum est exemplum, ex
Alber. in l. cum, qui bona. ff. de iure fisci. Cum dixit, quod de
48 præsenti † hæreticus præsumitur, & præterito tempore hære-
ticus fuisse. Et proposuit ille quæstionem. Bona cuiusdam he-
retici fuerunt publicata, & omnia in vniuersum alicui vendi-
ta; creditores autem huius hæretici voluit agere aduersus huc
emptorem; quæsitũ fuit, an possent. Alber. ita distinguit. Aut
eo tempore, quo contractus fuit cum creditorib. illis celebra
tus, ipse erat hæreticus, aut non, aut est dubium. Primo casu,
creditores emptorem conuenire non possunt; cum tempore,
quo cum eis contractum fuit, hæreticus ille non habebat fa-
cultatem admmistrandi bona sua, vel contrahendi, imò eam
iam amiserat. cap. cum secundum leges. de hæret in 6. qua ta-
men de re dicemus infra libr. quinto. Secondo casu benè pos-
sunt eum conuenire. Tertio casu, quando est dubium, inquit
Alber. hæreticum illum præsumi fuisse talem etiam tempore
celebrati cõtractus: cũ de presenti præsumatur in præteritum.
Cæterum Euerardus in dicto loco à tempore ad tempus.
nu. 19. scribit, tertiũ hunc casum Alberici dubitatione nõ ca-
rere, & recte quidem. Nam ab eo dissentiunt Bart. in l. ex perso
na. in 2. lect. no. 6. ver. & est in argu. C. de proba. & egregiè Bal.
in l. nõ ignorabit in fin. C. ad exhib. Flo. in d. l. non est necesse
nu. 2. ff. de proba. & ibi, Iacobi. nu. 2. ver. aut præsens, qui nu. 4.
simile exemplum de fœneratore considerat. Ita quoque ab Al
berico dissentiunt. Iaf. in l. si prius nu. 45. ff. de oper. noui. nun.
& Alciatus in d. præsump. 26. nu. 1. Quintum exemplum adfer
49 ri potest, quod is, qui aliquod † idioma nunc loquitur, præsu-
mitur quod & in preteritũ illud loqui sciuerit. Ita egregiè Go
mes. in regula Cancellariæ, de Idiomat. q. 13. qui ref[illegible] decisũ
fuisse à Rota Romana, quod prouisus de parochiali in eccle-
sia Valentina Hispaniarum natus in Italia ex patre Valenti-
no, & matre Neapolitana, & educatus cum matre, & auia, &
sorore patris præsumatur tempore prouisionis intellexisse, &
loqui sciuisse idioma Valentinum, ex quo decem post annos
à prouisione loqui, & intelligere illud sciuit, cum ex præsenti
præsumatur in præteritum.
Tertius est casus huius tertij casus, materiæ scilicèt contin
gentis, quando status præsens non potest concurrere cum
naturali veritate antecedentis status. Hoc sane casu ex præsen
50 ti † non sumitur præsumptio ad præteritum. Ita Bal. in d. l. ex
persona. col. 1. vers. autem non potest concurrere, & ibidem
Bar quem infra referam. C. de proba. Idem Bal. in d. l. si ij, qui,
in fin. C. ad l. Iulia. de adul. & Euerardus in d. loco à tempore
ad tempus. nu. 20. ver. aut status præsens. Exemplum primum
51 adferri solet esse prudentem, † & literatum est quoddam con
tingens: & istud non potest contingere cum veritate primi sta
52 tus hominis: † quia nemo nascitur prudens, nemo oritur li-
teratus; cũ hi habitus sint habitus acquisiti non autem innati.
l. Stichus. de leg. 3. Et propterea ex præsenti non potest sumi
præsumptio ad preteritum. Et hinc est, (vt scribunt Bald. &
Euerardus præcitatis in locis; ac etiã Alciatus in d. præsumpt.
26. nu. 1. ver. sed tu) quod si Pontifex Max. mandat alicui pro
uideri de beneficio. si constiterit ipsum esse Doctorem legum
vel literis eruditũ. Et si tempore quo rescriptum præsentatur
appareat Doctor, vel literatus; attamẽ non præsumitur eum
retro, sicque tempore datæ expeditionis rescripti, ipsum fui
se talem. Quo circà nil ei prodesse potest rescriptum, nisi do-
ceat, se eo tempore expeditionis rescripti, talem fuisse; iuxta
tex. c. si eo tempore. de rescript. in 6. & clem. literas. eod. tit. Est
53 enim hæc qualitas † extrinseca, q̃ non p̃sumitur nisi p̃betur.
Ita scribũt glo. in c. si forte. in verbo scientiæ de electio. in 6.
Secundum est exemplum ex Alciato in tract. de præsumpt.
reg. 3. præsumptio. 28. nu. 2. vers. & idem credo, & Crauetta in
tract. de antiq. tempo. in vlt. part. no. 5. cùm dixerunt, feudum
54 non † præsumi antiquum, sed nouum: quia ex præsenti statu
non præsumitur in præteritum, ex quo naturalis rerum sta-
tus est, vt nõ sint feudales: sed liberę: Qua de re infra suo loco.
Tertium exemplum potest adferri ex. l. 4. ff. de proba. vbi
seruum, qui hodie fugit non præsumitur retro fugisse, hoc est
quando erat puer, vel infans. Hoc. n. contingit, quia præsens
status huius serui habet cõtrariam necessariam veritatem, nẽ-
pè illam puerilem ætatẽ, quæ nõ infert fugã. Ita declarat post
Oldra. & antiquos, Bart. in d. l. ex persona. secunda lect. no. 6.
ver. exemplum. & ver. quandoque presens status. C. de proba.
Idem censuit Floria. in l. non est necesse. nu. 3. ver. quandoque
præsens. ff. de probat.

Declarantur tamen prædicti omnes casus, in quibus præ-
sumptio nõ sumitur a præsenti ad præteritum, vt intelligatur
55 † quòad veram præsumptionem, quæ transfert onus proban
di in cõtrarium: secus verò, quo ad aliquam suspicionem. Ita
Alci. in d. reg. 2. præsump. 26. in fi. qui ait, ex qualitate negotij
illam esse posse valde probabilem.
Tertium est huius disputationis caput de præsumptione,
56 quæ sumitur à tempore futuro † ad alia tempora. Quo quidẽ
in capite distingui possunt aliquot casus.
Primus est vt ex futuro præsumatur ad præteritum. Ita Bal.
in l. 1. nu. 58. ver. si vis saluare C. qui admitti, & Card. in clem.
exiui §. cum vero. de verb. signif. Exemplum primum adfertur
ex traditione ipsius Baldi, si filius bonorum possessionem si-
bi delatam diu tenuit, & possedit patre sciente & patiente, prę
sumptio ducitur ad præteritum: quod scilicet iã ab initio de-
lationis pater adhibuerit consensum filio acceptandi eã. Qua
de re differemus inf. lib 4. præsumpt. 97. vbi de bonorum pos-
sessione agemus.
Secundum exemplum adfert idem Bal. in d. l. 1. nu. 37. ver. &
probatur lic C. qui admitti. si fratres per decennium possede-
runt bona separatim, ex futuro isto tempore, præsumitur in
præteritum: quod iam ante decem illos annos bona illa diui-
serint. Quam sane traditionem vberrimè explicabimus. infra
lib. 3. præsump. 75.
Tertium est exemplum in casu d. clem. exiui. §. nos autem.
ver. cum vero. de verb. signi. Cum recipitur ingrediens religio
nem minoritarum, si recipientes ẽr gratis oblata bona acce-
ptant, ex actu isto futuro præsumitur quod iam recipiẽtes isti
animum habuerint ad ipsa bona, & quod ea de causa ingre-
dientem receperint.
Quartum exemplum habetur apud Abbat. in c. pen nu. 16.
in fine de frig. & males. cum dixit, quod si vir non potuit post
aliquod tempus a die contracti matrimonij coire cum vxo-
re, præsumitur etiam in præteritum non coiuisse.

QVAESTIO XXV.

Temporis, vel loci diuersitas quomodo, & quando vitiet præsumptiones, ex eis ortas.

SVMMARIVM.

1 *Loci aut temporis diuersitas, nõ vitiat præsumptiones ex eis ortas.*
2 *Loci & temporis diuersitas; vitiat attestationes testium, quando lo-*
cus, & tempus non sunt de substantia.
3 *Protestationes & præsumptiones in effectu concludere sufficit, et*
si aliqua sit in accidentalibus diuersitas.

Væro vigesimoquinto, an diuersitas temporis, vel
loci. vitiet præsumptiones quæ ex eis ortæ sunt,
quando scilicet ipsum tempus, vel ipse locus, non
1 est de substantia actus? Et non † vitiare respondit
Gemin. in cons. 59. Dubium tale est col. 2. ver. sed ex præsum-
ptionib. quem sequutus est Crauet. in tract. de antiquita. tem-
por in tertia particula, quartæ partis principalis, nu. 17. ad-
ducti ex cap. si præbenda. §. Ceterum. de renuntia. in 6. Et ex
simili, secundum Crauettã comprobatur, quod nec temporis
2 nec loci diuersitas † viciat attestationes testium, quando lo-
cus, & tempus non sunt de substantia: sicuti regulariter nõ est
in actibus successiuis, vt scribunt Bar. in l. ob carmen. §. vlt. ff.
de testib. Roma. consi. 30. nu. 1. Imola in cõsi. 102. col. 2. Corn.
in cons 247. col. 9. vers. dato aũt sine piudicio veritatis. lib. 2.
Guido Papæ. q. 544. Ruin. in cons. 9. nu 10 lib. 2. & in cons. 36.
nu. 5. lib. 4. Curt. iun cons. 68. nu. 31. & Craue. in cons. 151. col.
3. ver. est verum. Et huius sententię ratio est tam, quo ad testes
3 quàm quo ad ipsas pręsumptiones, quia sufficit † probatio-
nes, & præsumptiones concludere in suo effectu, & si aliqua sit
diuersitas in accidentalibus: sicuti dicimus in testibus qui sa-
tis concludẽter probant, si conueniunt in effectu quamquàm
non conueniãt in cortice verborum: ita probat. l. 3. in prin. ff.
de testib. & l. qui sententiam. vbi Bald. C. de penis. & respondit
Alex. in cons. 18. nu. 1. lib. 1. qui egregium adfert exemplum.

QVAESTIO XXVI.

Præsumptio quando, & quibus casibus, præualeat proprietati sermonis.

SVMMARIVM.

1 *Sermonis proprietas, præualet præsumptæ menti secundum Bald.*
Alia est opinio Angeli num. 2.

Verba

3 *Verbo quando omaioo ottendaatur, cõiecturato mente poſtbobita.*
4 *Verba ſuat zote , carumque ia onimo ſuat , paſſionum.*
5 *Propoſitum in mente retentum , nil operatur.*
6 *Voluatos proſumpta, quando pro ualeat proprietoti ſermonis.*
7 *Volantatem coatrahentium , quam verbo potias ſpectari debere, quomodo accipiendura.*
8 *Voluntos diſponentis dicitur regina , & domina , qaio verbis, & proprietati ſermonis dominatur.*
9 *Teſtator noa omnis, ſcit proprie loqui , & proprijs verbis vti.*
10 *Diſputotio quãdo nulla fiot de mente, ſed od verba ſolã recarratur.*
11 *Verbis reiectis , quando attendotur conjecturato volantas.*
12 *Mens quando pro expreſſo habeatur.*
13 *Voluntos vt in mente retento, qao coſu nil operetur, & quando id noa procedat. num. 14. & 15.*
16 *Diſpoſitio quantum vis perfecto, recipit declorationem ob ipſo ſuo conditore.*
17 *Volaatatem diſponentis, quando index interpretetur.*

Vero vigeſimo ſexto, an p̃ſumptio præoaleat pro-
prietati ſermonis, vel econtra Bal. in conſ. 452. Sta
toto Ciuitatis Mantuæ. col. vlt. ver. ad vltimum. li-
bro 1. reſpoodit ſermonis proprietatem prænale-
1 re † præſumptæ menti, quam imaginariam vocat. Angelus ve
ro in conſ. 261. Punctos eſt in anno. col. 3. ver. ſi autẽ nolla cõ-
2 iectura, reſpondit, † quod ad indagandam teſtatoris volunta
tem primum recurrimus ad coniecturas nempè ad teſtatoris
conſuetudinem; ad conſuetudinem patriæ. ad affectionẽ, ſeu
dilectiooem: ad ſcripturarũ vicinitatem & ſimiles enumeratas
in l. ſi ſeruus plurium. §. vlt. de leg. 1. deinde recurrimus (ait
Angelus) ad ſermonis ſignificationem. Cæterum ego hac in
re, vt tota iſta diſputatio dilucidè explicetur, ſic diſtinguo:
atq; conſtitoo aliquot caſus in multis ſecutus traditionem
Soc. in l. in ambiguo. col. vlt. ff. de reb. dubijs.
3 Primos eſt caſus, quando † verba ita ſe habent, vt nec ex
propria, nec ex impropria ſignificatione adaptari poſsint, cõ
iecturatæ mentis diſponentis. Hoc ſanè caſu verba ipſa om-
nino attenduntur. Ita loquitur l. nõ aliter. de lega. 3. quam ſic
interpretati ſunt Bart. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. & ibidẽ
Soc. col. pen. verſ. 1. concluſio. & apertios ſecundum probat. l.
ſi alij ff. de vſofructu lega. Et hoc in caſu loqoitur Bal. in d. cõ-
ſil 452. qui ob id dixit, aduerſus hanc ſermonis proprietatem
nil obeſſe mentem teſtatoris imaginariam. Et idem reſpon-
derunt Alex. conſ. 55. nu. 8. lib. 3. & melios in conſ. 139. no. 5. lib.
6 ibi. nu 6. eiuſdem opinionis recenſet & Caſtren. in conſilio
351. Præſens caſus lib. 1. & in d. l. in ambiguo, vbi etiam Socy.
in quinto notab. Caſtrenſem, ſequitur. Idem reſpondit Crau.
conſ. 161. nu. 13. quos ſecutus ſum in conſ. 97. num. 41. Quare
voluntas illa huic proprietati repugnans, nolla & inutilis red-
ditur. Sicuti reſpoodit præcitato loco Alexander: & idem af-
firmarunt Soc. in l. vbi eſt, in qointo notab. ff. de condi. & de-
mon. & Crau. in conſ. 188. col. 2. Eandem ſententiam ſecutus
eſt Iaſon in l. 3. col. 2. verſ. ſecundò intellige. C. de liber. præ-
ter. cum dixit mentem teſtatoris attendi, ſi verba ſaltem ſecun
dum impropriam ſignificationem ei cõuenire poſſunt. Ea eſt
huius ſententię ratio, quia verba ſunt notæ earum, quæ ſunt
4 in animo, paſsionum. l. Labeo. §. idem Tubero ff. de ſupp. lega.
Qua de re copioſè diſſerui ſupra. Extẽditur hic caſus, vt pro-
cedat etiam quando quis vellet probare aliam fuiſſe diſponẽ
tis mentẽ, quæ tamen ex verbis ipſis, nec ex ipſa coniecturata
diſpoſitione colligi poteſt Nam adhuc ipſi proprietati verbo
rum ſtandũ eſt, reiecta mente illa extrinſecus probata. Ita do
cuit Soc. in d. l in ambiguo. col. vlt. ver. octaua concluſio, ex
ſententia glo. in l. Labeo. in ver. ex communi vſu. de ſupp. leg.
& Bal. in c. 1. de controuer. inueſtituræ Ea eſt ratio, quia hæc
5 dicitur quoddam propoſitum in mente † retentom, quod nil
operatur iuxta. l. quidam cum filium. de hæredi. inſtitu. &
declarat idem Socin. in d. l. in ambiguo. in quinto notab. De-
clara hunc caſum ſecundum Socio. in d. l. in ambiguo. col. vlt.
ver. nono concluſio.
6 Secundus eſt caſus quando † verba ex impropria ſaltem ſi-
gnificatione adaptari poſſunt ad coniecturatã mentem di-
ſponentis: Hoc caſu præſumpta hæc voluntas præualet ipſi
proprietati ſermonis. Ita reſpondit Alex. in d conſ. 139 num.
5. lib. 6. ſic etiam declarat poſt Bart. ibi Corn. io conſ. 273. nu.
6. lib. 4. Soci. in d. l. in ambiguo. col vlt. verſ. ſecunda enclu-
ſio. ff. de rebus. dubijs, qui eiuſdem opinionis recenſet Baldũ
in l. cum. virum. C. de fideicom. & in c ſecundò requiris de ap
pella. Idem docuit Iaſ. in d. l. 3. colum. 2. verſi. ſecundò intelli-
ge. C. de liber. pręter. Sic intelligi & declarari poteſt quod ſcri
bont Decius, & cęteri in l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg.
iur. cum dicunt eſſe magis ſpectandam volontatem contrahẽ
7 tium, qoam eorum verba. Hoc ſanè intelligitur, quando im-
propriando verba illi voluntati poſſunt adaptari. Ita & Hie-
ro. Gabriel in conſil. 14. nu. 7. qui poſt Corneum ſupra citatũ
ſcripſit, etiam ſi magna ſit impropriatio. Nam tũc impropria
tis verbis, mens ipſa cnniecturata attenditur & hoc illod eſt,
quod dicimus, diſpooentis voluntatem eſſe ſemper ſeruan-
8 dam: & magis attendi quam ipſa verba: quia voluntas † di-
ſponentis dicitur regina, & domina; dominatur enim ver-
bis, ideſt proprietati ſermonis. l. in conditionibus primum lo
cum. ff. de condit & demonſt. & multis comprobat Iaſ. in l. 3.
num. 1. C. de liberis pręter & alijs multis exornant Pariſius in
conſ. 90. nu. 11. & nu. 14. lib. 2. Socy. iun. in conſ. 85. no. 7. lib. 1.
& in conſilio 160. num. 64. lib. 2. & Craoet. in cõſilio 221. nu-
mero 7. Cæteras ſciens prætereo. & accedit quod non omnis
9 † teſtator ſcit propriè loqui, & proprijs verbis vti. d. l. non ali-
ter. §. 1. de lega. 3.
Tertius eſt caſus, qoando ex aliquibos coniecturis nõ cõ-
ſtat de mente & voluntate diſponentis; & verba ipſa habent
10 ſignificationes proprias & improprias. Hoc ſanè caſu † nul-
la eſt diſputatio de mente ipſa ex quo de ea nõ apparet ex ali
quibus coniecturis & præſumptionibus, & propterea ad ſolã
verborum ſignificationem recurrimus. Ita vero loqoitur An-
gelus in d. conſil. 261. col. 3. verſ. ſi autem nollæ coniectoræ Et
hoc in caſu ipſa ſola propria verborum ſignificatio attendi-
tur. Sic etiam intelligi, & declarari poteſt. l. non aliter. ff. de le-
ga. 3. quam ſic viſi ſont interpretari.
Quartus eſt caſos, quaodo verba adeo ſunt ambigua & ob
ſcura, vt oullus inde certus ſenſus colligi poſsit: & ex coniectu
ris alijs, colligitur diſponentis mens, & voluntas. Hoc ſanè ca-
11 ſu † reiectis verbis attendimus eam cõiecturatam voluntatẽ.
Ita ſenſit Socy. in d l. in ambiguo. col. vlt. verſ. qointa conclu-
ſio ſit. Cùm dixit, quod quando voluntas, & mens diſponen-
tis uon apparet per verba, ſed præſumitur: illi præſomptiõni
ſtatur [illegible] ories §. 1. ff. de hęred. inſtit. l. cum proponebatur. de
lega. 3. & l cum auus ff de condit. & demonſt. Et ſub hoc cà-
ſu comprehendi poteſt & illa concluſio eiuſdem Socy. in d. l.
in ambiguo. col. vlt. ver. tertia concloſio dũ ſcripſit, qnod quã
12 do de mente oon ꝯſtat ꝑ verba † ſed ſequitur mens ad aliud
diſpoſitum expreſſom; illa mens pro expreſſa habetur iu xta
l. iam hoc iure. de volga. Eſt ſanè eadem concluſio hęc cum iã
ſtatim relata: cũ hoc, quod ſequitur ad expreſſam, pronentiat
ex coniecturata mente diſponentis.
Extenditur hic caſus, vt locum habeat etiam quando illa
mens coniecturata eſſet erronęa, tolerabilis tamen; Nã adhuc
illi ſtatur. Ita Soc. in d. l. in ambiguo. col. vlt. verſi. quarta con-
cluſio. ex l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & poſthu. & l. vlt. C. de
poſthum. hæred. inſt.
Quintus eſt caſus, quando de mente & volũtate nullo mo-
do conſtare põt, nec ex verbis, nec ex cõiecturis. Hoc ſanè ca-
13 ſu † habetur hæc voluntas, vt in mẽte retenta: & ideo nil ope-
ratur. l. quidam cum filium. ff. de hæred. inſti. vbi Bald. & Imo-
la, & declarat Socy. in d. l. in ambiguo. in quinto notab. de reb.
dub. quo loci recenſet Caſtr. in conſ. 185. Suprascriptus egre-
gius conſultor. nu. 2. lib. 2. Ita idem Caſtren. in conſilio 351.
Præſens caſus. lib. 2. qui reſpondit, quod ſi pater ſubſtituit fi-
lio, ſi decęſſerit ſine filijs maſculis, ſi decedit ſolommmodo, cũ
fęminis, non excluditur ſubſtitutus: quandoquidem quò ad
fęminas nil penitus a teſtatore diſpoſitum fuit. Et Caſtrenſẽ
ſecutus eſt Alex. in conſ. 136. nu. 6. lib. 6. Eandem ſententiam
probarunt Iaſ. in l. 3. col. 2. verſ. limita prædictam. C. de liber.
præter. Curt. Sen. conſi. 46. Sæpe reuoluta col. 11. Pariſ. io cõſ.
60. nu. 6. lib. 2. Cæteros de induſtria prætereo.
14 Declaratur hic caſus, vt locum non habeat † quando ex ca
ſu ſuperuenienti colligitur præſumptio, & coniectura, quod ſi
is diſponens, de eo cogitaſſet, ita diſpoſuiſſet, talis mens conie
cturata attendi debet. iux. l. tale pactum. §. vlt. ff. de pactis. Ita
declarat Socy. in d. l. in ambiguo. col. vlti. ver. 5. concluſio. &
ſuo loco vberius dicam.
15 Declaratur ſecundò, vt non procedat hic caſus, † quando
ipſemet diſponeos aſſeruit, ſe omiſiſſe aliquid, ſuper quo vo-
lebat diſponere. Nam his verbis dicitur probata mens ipſius
diſponentis: & illi declarationi eſt ſtandum. Ita ſcribit Socyn.
in d. l in ambiguo. col. vlt ver. ſeptima concluſio. ex l. cum pro
16 ponebatur. de leg. 3. Ea eſt ratio, † quia diſpoſitio quamtum-
uis perfecta recipit declarationem. ab ipſo ſuo cõditore. l. hæ
redes palam §. ſed etſi notam. ff. de teſta. & ibi notant Bartol.
& cæteri.
17 Sextus & vltimus eſt caſos, qoando voluntas † diſponentis
fuit quidem expreſſa, ſed verbis adeò dubijs, & obſcuris, vt
intelligi nequeat, qd diſponere voluerit. Hoc io caſu recorrẽ-
dum eſt ad interpretatiooẽ iudicis Ita tradit Socyn. in d. l. in
ambiguo.

ambiguis. col. vlt. vers decima declaratio. de reb. dub. ex l. cum in testamento. ff. de reb. dub. & l. voluntas. C. de fideicom. Iudex autem (ait Socin.) declarabit ex illis coniecturis, quę colliguntur ex l. si seruus plurium. §. vlt. de lega. 1. de quibus diximus sup. quæst. 25.

QVAESTIO XXVII.

Pręsumptio an dici debeat interpretatio.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio secundum Bal. interpretatio dicitur.*
2 *Interpretatio illa dicitur, quæ ex verbis colligitur, & voce, ad animi effectus declarandos. Idem dicendum est de præsumptione.*
3 *Constituit tamen differentiam Alciat. nu 4.*

QVæro vigesimoseptimo, an præsomptio dici debeat
1 interpretatio? Et interpretationem † dici, scripsit
Bald. in rub. ext. de præsumptio. nu. 4. quem secutus
est Camillus Gallinius, Ciuis & aliquando collega meus, quã
ob singularem eius eruditionem, & humanitatem summopere
semper dilexi, is inquam, in doctissimis Commentariis de
verbo. signifi. lib. 5. c. 18. nu. 2. Et hanc quidem sententiã probauit
Bal. l. si socius pro filia. ff. pro socio, ibi. sic nobis interpretantibus,
vbi Papinia. mentem sociorum in dotanda filia,
appellat interpretationẽ: cum verè sit coniectura, & præsumptio,
qualis scilicet fuerit sociorum voluntas. sic & in l. cum
pater. in princ. & in l. inter socerum. §. cum inter. ff. de pact.
2 dotal. Et quemadmodum interpretatio † illa esse dicitur, quæ
ex verbis, & voce colligitur, ad declarandos animi affectus;
auctore Aristotele. lib. 1. Peri Hermenias siue de interpretatio
3 ne. cap. 1. sic etiam † præsumptio, & coniectura illa esse dicitur,
quæ (vt demonstrauimus sopra) desumitur ex verbis, &
factis aliisq; signis ad significandum; quid aliquis senserit.
4 Cæterum Alciatus in l. sciendum nu. 3. ff. de verb. oblig. differentiam
cõstituit inter præsumptionem & interpretationem:
attamen, si recte perpendimus verius est illã esse præsumptionem
de qua loquitur Alciatus: sicuti explicabimus infr. lib. 3.
in præsump. 132.

QVAESTIO XXVIII.

Qui, in colligendis atq; ducendis præsumptionib. ex hominis dispositione, ordo seruandus sit, ordinata, & diligens tractatio.

SVMMARIVM.

1 *Ordo an, & quis obseruandas in præsumptionibus, ex hominis dispositione colligendis?*
2 *Ordo scripturarum dubio obseruandus.*
3 *Consuetudo patrisfamilias, coniecturam præbet. Et quæ dicatur illa consuetudo secundum Accurs. nu. 4. reprobata eius opinione. num. 5.*
6 *Volũtas hominis obscura, non minus factis quã verbis significatur.*
7 *Consuetudo patriæ coniecturam facit.*
8 *Consuetudo patrisfamilias, repugnans cõsuetudini patriæ, spectanda magis, & præferenda.*
9 *Mens patrisfamilias disponentis indicium præbet, & quomodo ea interpretetur secundũ Accursium, cuius tamen opinio reijcitur.*
10 *Dignitas legatarij coniecturam & præsumptionem præbet.*
11 *Legatum præstatur ex consuetudine illius loci, cui factum est.*
12 *Charitas disponentis vel dilectio, coniecturam facit.*
13 *Consanguinitas vel sanguinis accessiendo præsumptionem præbet.*
14 *Dignitatem legatarij cur dilectioni, & dilectionem cur consanguinitati prætulerit Iulianus & num. 15.*
16 *Dilectio, & amor impellit magis, quàm ipse sanguis.*
17 *Amicitia propinquitati, & gratia necessitudini, præterquam in filiis, præferri potest in bonorum successione.*
18 *Coniunctio, & beneuolentia deniacit charitate hominis.*
19 *Præcedentia, & sequentia præbent coniecturam.*
20 *Kicinitas scripturarum, qualis fuerit disponentis volũtas indicat.*
21 *Coniectura sumpta à verbis præcedentibus, diuersa est ab ea, quæ sumitur à subsequentibus.*
22 *Coniectura ducta à verbis præcedentibus, præferteo eoque sumitur à subsequentibus.*
23 *Præcedentia influunt facilius in sequentia, quàm è contrario.*
24 *Clausula pcedens fortior est vt determinet sequentia quã è conuerso.*
25 *Prouenicus ob antecedentia magis debetur sequẽti quam è cõtrario.*

QVæro vigesimooctauo an in colligendis coniecturis,
& præsumptionibus ex hominis dispositione,
1 obseruandus sit ordo aliquis? Et esse † obseruandũ
significat. Iulianus in l. si seruus plurium. §. vlti. de
leg. 1. Cum ad coniecturandum obscuram testatoris voluntatem,
ex ordine coniecturas præsumptionesq; colligit. Et eo
loci annotauit Accursius ordinem illum obseruandum esse,
quod & scripsit Boer. q. 158. num. 13. Et receptam esse opinionem
docuit Ias in d. §. vlt. nu. 2. Cuius quidem sententiæ ea est
2 ratio, quia in dubio scripturæ † ordo seruandus est. §. inordinatum.
in auth de hære. & Falci. Quocirca errauit Castren. in d.
§. vlt dum scripsit ordinem illum obseruatum à Iuliano, non
satis iure probari, cum prius (ait Castrensis) sit recurrendum
ad scripta præcedentia, & sequentia, quam ad cõsuetudinem
regionis, & ipsius disponẽtis. Qua de opinione dicam statim.
Hoc itaque ordine præsumptiones, & coniecturas, voluntatis
3 testatoris colligit Iulia. Et primò, ex consuetudine † ipsius patris
familias, coniectura ducitur. & idem asseruit Vlpianus in
l. nũmis. de lega. 3. Nummis (inquit) indistinctè legatis, hoc
receptum est, vt exiguiores legati videantur. si neq; ex consuetudine
patris fam. neq; ex regione, vnde fuerit, neque ex contextu
testamenti possit apparere. Hanc autem patrisfam. con
4 suetudinem † interpretatur Accursius in d. §. vlt. esse consuetudinem
loquendi, non autem vtendi. Quam sanè interpretationem
minus veram opinor: Nam & ab ipsa consuetudi
5 ne † vtendi, coniectura sumitur in declaranda obscura testatoris
voluntate. vt in l ex vsu. ff. de tritico vino & oleo legat.
Ex vsu (inquit Hermogenianus) testatoris legatum æstimabitur,
idest, quot annorum vino, pro vetere vtebatur. Et Eburnius
Valens in l. cum alimenta. ff. de alimen. & ciba. leg cum
de alimentis obscurè legatis ageret, respondit, ante omnia inspiciendum
esse, quę defunctus solitus fuerit ei præstare. Et
6 alias admonui obscuram hominis † voluntatem non minus
factis quàm verbis significari. l. si tamen. § ei qui. ff. de ædil.
edicto. Et manifestè ad rem docuit Bart. in l. cum certum. nu.
1. ff. de tritico, vino, oleoq; lega.
7 Secundò spectari debet † consuetudo patrię, inquit Iulianus.
Et Paulus in l. cum delanionis. §. item cacabos. in fine. ff.
de fundo instructo & instrum. lega. cum dubitaret, quę appel
latione instrumentorum fundi continerentur, ex Pedij senten
tia respondit, esse prios spectandum, quid testator demõstrare
voluerit, deinde in qua pręsumptione sint, qui in quaq; regione,
commorantur. Pręsumptionem eo loci interpretatur
Accursius consuetudinem, regionis tamen ego intelligo. Hactenus
rectum ordinẽ obseruauit Iulianus. Iure equidẽ ipsius
disponentis vsus & loquendi consuetudo specialis, pręferri
debuit consuetudini patriæ, quę generalis est, id quod probat
& l. hęredes palam. § si quid post. ff. de testa. & ibidem Castr.
num 5. & Aret. nu. 9 sensit Iason in d. l. si seruus plurium. §. vlt.
num. 2. versic. & sic vult text de lega. 1. & apertius scripsit Bal.
in l. si certis annis. nu. 9 in fine. C de pactis. Ang. in consil. 261.
Punctus est in anno, colum 3. versi. si autem nullæ. idem in l 2.
in fi. C. de iure emph. Roma. singul. 674. & Euerardus in centuria
legali in loco ab ordine. nu. 7. versi. Hinc etiam est, idem
in loco ab vsitato. in fine. Qua ratione fit, vt si consuetudo pa
8 trisfamiliàs † repugnaret consuetudini patrię, illa patrisfam.
consuetudo spectanda magis esset, atque ita alteri erit anteferenda.
Ita sensit Alex in cons. 124 col. 2. lib. 5. & Decius in l.
semper in stipulationibus nu. 8. de reg. iur.
9 Tertiò (ait Iulianus) spectanda est mens † ipsius patrisfa.
disponentis. Quę sanè verba interpretatur Accursius pro ea
mente, quę colligitur ex pręcedentibus & sequentib. Quam
quidem interpretationem reijciunt, & rectè, cęteri ibid. nẽpe
in d. l. si seruus plurium. §. vlt. vbi Iason. nu. 1. in fine scribit, aduersus
Accursium esse receptam sententiam. Non enim hęc
verba; sed & mens patrisfam. referuntur ad illa, item earum,
quę pręcedunt &c. cum posteriora hęc speciem vnam coniecturę
per se (vt mox dicemus) significent. Est ergo dicendum
verba hęc, sed & mens patrisfa. &c. esse verba quędam generalia,
coniecturam in specie non habentia, vt sunt & illa l. cum
delanionis. § item cacabos. in fi. ff. de fundo instructo & instr.
lega. ibi, sed in primis, quid testator demonstrare voluerit.
Quocirca inter speciales pręsumptiones & cõiecturas ab Accursio
& sequacibus connumerari non meruit.
Quartò (vt hunc Accursij & aliorum ordinem sequar) du
10 citur coniectura † & præsumptio ea dignitate (ait Iulianus)
legatarij, sicq; illius personæ, in quam ipsa dispositio confertur,
id quod etiam probat. l. sed & si suscepit. § sed & si proponas.
ff. de iudiciis, quo loci Vlpia. interpretatur relicta fuisse
multo plura bona quam aliàs essent ob personæ legatarij qua
litatem. Quòd responsum declarabimus infra lib. 4. post Decium

cium conſil. 290. io fine, & Crauet. de antiq. temp. particula
ſeptima, primæ partis principalis.num.4. Huc etiam pertinet
eex.l.Titia.§.vlt.ff.de auro & argen. lega qui ita à noſtris paſ-
ſim allegari ſolet,fauore religionis, cui factum fuit legatum,
illud ext edi. Verum mihi magis probatur ille ſenſus, legarum
11 præſtari debete ex conſuetudine illius loci,cui ſactum eſt. Si-
cuti poſt alios ſcribunt Titaquellus in tract.de priuilegiis piæ
cauſæ.priuilegio.25.& Gomes. in §.ex maleficiis nu.53.inſti.
de actio.& vberius explicabimus inf. lib.4.præſum.106. nu.4.
12 Quintò ducitur ex ordine coniectura & præſumptio † a
charitate, hoc eſt à dilectione ipſius diſponenris (vt Iulianus
ait.) Nam hæc dilectio præſumptionem, poſt iam relatas,fa-
cit. Huc pertinet quod ait Scæuola in l.Aurelius §.Titius.ff.de
libera.lega.Præſumptio enim (inquit Scæuola) propter natu-
ralem affectum facit omnia patri videri conceſſa. Qua de re
abundè diſſeremus infra lib.4 præſump. 80. Et à dilectione ac
charitate argumentum ac coniecturam ducunt Ang. in conſi.
261. Punctus eſt, in anno.col.3.verſi.ſi autem,& Affict.deciſ.
44.num. 27.
13 Sextò (ait Iulianus) neceſsitudo † ſpectanda eſt, hoc eſt
conſanguinitas.Hæc equidem coniecturam facit, vt legatum
certo modo debeatur. Et de neceſsitudine hac intelligi etiam
poteſt.d.l.Aurelius.§.Titius.ff.de liber.leg. Et ad rem confert.
l.procula. ff. de proba. Qua de re dixi etiam ſupra. q. 14. Sed
hic mirum videri poteſt,quod Iulianus conſanguinitati ante-
ponat charitatem,atq; ita dilectionem,& dilectioni præferat
legatarij dignitatem, cum tamen ſanguinis vinculum cæteris
maius videatur. Si quidem Iuriſconſ. ait in l.iura ſanguinis.
de reg.iur.ſanguinis iura dirimi non poſſe.
14 Ego ea ratione † ita à Iuliano opinor, ſeruatum,quod cum di-
gnitas legatarij conſideratur, in eo concurrit etiam dilectio,
tacitè ſaltem. iuxta l.nec adiecit.ff.pro ſocio.at cum charita-
tem perpendit Iulianus,dignitatis,quæ tunc non adeſt,ratio-
nem non habet. Nil mirum ergo ſi charitati anteferetur digni-
tas.Maius dubium habet, quod coniecturam a conſanguini-
tate ductam,poſtponat coniecturæ ſumptæ a dilectione cha-
15 ritateq;. Crediderim id factum † quod dilectionis vinculum
16 ſoli vinculo cõſanguinitatis,maius ſit, cum dilectio † amor-
que is ſit,qui magis impellit quam ipſe ſanguis. Hinc Plato ac
etiam Solon (vt in illius vita à Plutarco memoriæ eſt prodi-
tum) pro cuiuſq; voluntate conceſsit,hæredem ſibi conſtitui.
Ex quo (ait Plutarcus) viſi ſunt anteferre in bonorum ſucceſ-
17 ſione amicitiam † propinquitati,& gratiã neceſsitudini,præ-
terquam filiorum,quos excipiunt. Et rem hanc noſtram opti-
mè confirmant egregia hæc verba M.Tollij. lib.1. officiorum.
18 Sanguinis (inquit) coniunctio † & beneuolentia deuincit
charitate homines. Magnum eſt enim eadem habere monu-
mẽta maiorum,eiſdemq; vti ſacris,ſepulchra habere commu-
nia.Sed omnium ſocietatum, nulla præſtantior eſt, nulla fir-
mior,quàm cum viri boni moribus ſimiles,ſunt familiaritate
coniuncti. Et apertius idẽ Cicero in Lælio ita ſcribit. Ex pro-
pinquitate beneuolentia tolli poteſt, ex amicitia non poteſt.
Sub lata enim beneuolentia, amicitiæ nomen tollitur,propin
quitatis remanet. Ergo illud, in quo neceſſario beneuolentia
permanet, anteponendum eſt ei,a quo beneuolentia remoue-
ri poteſt.Quibus quidem verbis manifeſte docet Cicero pro
pinquitati amicitiam anteferri. Quo circa rectè diuus Am-
broſius.libro de officiis ita ſcribit.Plerumq; (inquit) amici ſe
potius beneuolentiæ quiſque committit, quàm fratris neceſ-
ſitudini. Rectè igitur Iulianus coniecturam ex charitate & di
lectione, prætulit coniecturæ ex propinquitate. Hoc & alibi
obſeruatum legimus amicum cognato anteponi ab Vlpiano,
in l.ſed ſi plures.§.in arrogato.ff.de vulg. & pup. ſubſt. in illis
verbis,vt puta, ſi arrogatoris amicus, vel cognatus ei aliquid
reliquit. Et Scæuola, in l.Theopompus.ff.de dote præleg.in il-
lis verbis amici mei & cognati. Ita etiam Vlpian. in l.affectio
nis.ff.de donatin.ita reſpondit.Affectionis gratia,neq; hone-
ſtæ neque inhoneſtæ donationes, ſunt prohibitæ. Honeſtæ er-
ga benemerentes amicos, vel neceſſarios.
Septimo loco coniecturã vult duci Iulianus in d.l.ſi ſeruus
19 plurium.§.vlt.de leg.1 ab his,quæ † præcedunt,vel quæ ſequũ-
20 tur. Hæc enim (ſubiungit eo loci Accurſius) vicinitas † ſcri-
pturarum ſignificat, qualis fuerit diſponentis voluntas.Ean-
dem ſententiam probat Vlpianus in l.hæredes palam.§.ſed &
ſi notam.ff de teſta.in illis verbis.Vtique placet coniecturam
fieri eius quod reliquit, vel ex vicinis ſcripturis. Eſt ſimile quod
idem Vlpia. ſcribit in l. qui filiabus in princ. de lega.1. Cuius
verba adſcripſi. Qui filiabus legauit, ſi mentionem aliqua
parte teſtamẽti de poſthuma fecit,videtur in filiarũ legato &
de poſthuma ſenſiſſe. Et Papin.in l.cum pater. §. cum imper-
fecto.ff.de leg.2.ait, ea verbis antecedentibus & ſubſequenti-
bus, orationem obſcuram, ob ſui imperfectionem declarari.
Confert & l.quoties.vbi gloſſ.C.fam.erciſc.Et hæc eſt ab om-
nibus probata ſententia, coniecturam ſcilicet voluntatis,fieri
à ſcriptis ante vel poſt. Sicuti egregiè ſcripſerunt permulti,
vt Affict.deciſ.44.num.27.& deciſ.275.num.2.Pariſius conſ.
64.num.48.lib.1.Socin.iun.conſi.186.num.12.lib.2.& Crau.
conſil.226.num.6 & declarat Iaſon in l.qui filiabus. in princ.
colum.1.2.& d.l.ſi ſeruus plurium.§ vlt num. 3.4. de leg. 1. &
ſuo loco nos vberius. Cæterum Paulus Caſtren.in d.l.ſi ſeruus
plurium.§.vlt de leg.1.exiſtimauit, hanc cõiecturam eſſe iam
relatis anteferendam. ex d.l.cum pater. §.cum imperfecta de
lega. 2. qui mea quidem opinione nil vrget; cum de ſola hac
ipſa coniectura Papinianus loquatur, nec comparat eam al-
teri; Imò ipſemet Papinia.in ea ipſa.l.cum pater. §.pen. ſcri-
pſit, ſcripturæ ordinem obſeruandum eſſe, Magis vrget. l. hæ-
redes palam. §. ſed & ſi notam. ff. de teſt. quo loci ita ſcribit
Vlpianus. Vtique placet coniecturam fieri eius quod reli-
quit, vel ex vicinis ſcripturis, vel ex conſuetudine patrisfam.
vel regionis. Verùm Aretinus eo loci in d.§ ſed & ſi notam. in
5.notab.ſatisfacit, quòd ſcilicet is ordo Vlpiani non ſit ſpe-
ctandus,ſed iſte Iuliani, vt plenior. Imo ipſemet Vlpianus in
l.nummis. de leg.3.cum paulò exactius coniecturas has recen
ſeret, hanc ipſam doctam à præcedenti & ſequenti ſcriptura,
poſteriore loco collocauit. Quo circa aduerſus Caſtrenſem
ſenſerunt cæteri omnes, vt aſſerit Iaſon in d.l. ſi ſeruus plu-
rium.§.vlt. nu.2. de leg.1.
Illud autem, hic præter Accurſium & cæteros cenſeo ani-
maduertendum, Iulianum in d. §.vlt. in illis verbis. Item ea-
rum,quæ præcedunt, vel quæ ſequuntur ſummarum, ſcripta
21 ſunt ſpectanda; duas † coniecturas facit. Vna eſt à verbis an-
tecedentibus,altera eſt a verbis ſubſequentibus.Quas ſanè ſe-
paratas coniecturas malè noſtri vnà miſcent & vnam ſolam
faciunt. Concedo vnam tantum eſſe poſſe coniecturam, cum
verba ſubſequentia præcedentibus conueniunt. At quando
vel diuerſa vel pugnantia ſunt, duæ ſumi poſſunt coniecturæ,
vna alteri repugnans.
22 Illa tamen, quæ ducitur † à verbis præcedentib. alteri, quæ
ſumitur a ſubſequentibus, anteferri debet. Nam & hoc Iulia-
ni ordo ſignificat ac etiam obſeruatum eſt a Papiniano in l.
cum pater.§.cum imperfecta.de leg 2. Et ratio ipſa ſuadet, quia
23 facilius præcedentia † influunt in ſequentia quàm e contra.
24 Quocirca dicere ſolemus quod clauſula † præcedens poten-
tior & fortior eſt,vt ſequentia determinet, quàm è contra.l.
quiſquis. vbi glo.de leg.3.& ſcripſi poſt Bart.& alios lib.2. de
arbitrarijs iudicum.caſu 64.num.19.& ibi num 20. dixi cum
Bartolo,quod ab antecedẽti prouenit,magis debetur ſequen
ti,quàm è contra. & ad rem ſcribit plura Tiraquel.de retract.
conſangui.§.1.glo.14.nu.25. Et ad rem aliqua dicemus infra
ſubſequenti libro in præſumpt. 82.

QVAESTIO XXIX.

Præſumptio vna validior & firmior altera quæ di-catur; copioſè declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio legis, quando, aut quo caſu, validior ſit præſumptione hominis.*
2 *Præſumptionem legis cum præſumptione hominis concurrentem, iudex vtram velit, iudicabit aut arbitrabitur potentiorem.*
3 *Præſumptio faciens conſiſtere & valere actum, creditur firmior ac cæteris potentior.*
4 *Præſumptio proueniens ex ſubſtantia, præualebit ei, quæ deſcendit a ſolennitate.*
5 *Præſumptio benignior, iudicatur potentior.*
6 *Coniectura communi iuri adhærens, firmior reputatur ea, quæ iuri ſpeciali nititur.*
7 *Præſumptio ſpecialis, generali eſt potentior.*
8 *Præſumptio magis ſpecialis alteri ſpeciali præualet.*
9 *Præſumptio accidentalis, debilior eſt naturali.*
10 *Coniectura magis veroſimilis, validior eſt.*
11 *Præſumptio pro reo firmior eſt ea quæ pro actore fit.*
12 *Coniectura deſcendens a quaſi poſſeſſione, potentior eſt ea, quod quælibet res præſumatur libera.*
13 *Negatiua præſumptio, fortior eſt affirmatiua.*
14 *Cauſa & qualitas negatiua, affirmatiua eſt potentior.*
15 *Præſumptio in ratione naturali fundata, potentior illa dicitur, quæ in ratione ciuili.*
16 *Coniectura qua vitantur abſurda & inequalia, firmior eſt & validior.*

Præſumptio

17 *Præsumptio ducta a facto, firmior est ea, quæ sumitur a non facto.*
18 *Præsumptio consulens, & fauens saluti animæ præualet ei qua dicimus delictum non præsumi.*
19 *Excommunicatus semel adhuc præsumitur excõmunicatus, si magis animæ sit consultum.*
20 *Pars pro salute animæ tutior amplectenda.*

QVæro Vigesimonono. quantum altera ex pluribus diuersis, vel contrarijs præsumptionibus & coniecturis, eodem in actu cõcurrentibus, validior ac potentior sit? Hanc quæstionem retuli in commẽtarijs de arbitrarijs iudicum lib. 2. casu. 472. ibique satis diligenter explanaui: Verum cũ post impressos illos labores nõnulla occurrerint, non grauabor paucis iam scripta hic repetere & reliqua addere. Hæc disputatio altero de duobus modis intelligi potest: Primò quãdo specialis præsumptio a lege approbata, repugnaret præsumptioni hominis.

1 Hoc in casu dubium non est, legis præsumptionem esse validiorem: sicuti in specie respondit Curtius Iunior in consil. 35. nu. 6. Secundo modo, quando agitur de duabus præsumptionibus, vel iuris, vel hominis inter se.

2 Hoc casu relinquitur † iudicis arbitrio indicandum, quæ sit potentior & firmior. quemadmodum scripsi in d. casu. 472. nu. 1. ex sententia Abbatis in c. cũ R. nu. 5. de elect. Nunc addo eundem Abb. in c. accedens. nu. 4. de crimine falsi & Euerard. in centuria legali in loco a verisimili. nu. 14. Porrò hic ego cõmemorabo quæ a nostris soleãt iudicari potentiores firmioresque præsumptiones: sicuti retuli in dicto. casu. 472. & illis alias adiungam.

Primò illa præsumptio & cõiectura creditur cæteris firmior
3 & potentior, quę † actũ valere & consistere facit. Ita multorũ auctoritate scripsi d. casu. 472. nu. 2. & copiosius differã infra lib. 6. in præsump. 2.

Secundo illa præsumptio quæ a substantia prouenit, dici-
4 tur potentior illa, quæ descendit a solemnitate. Ita scripsi in d. casu. 472. & sententia Hieronymi Buttigelæ; nunc illi accedunt. Alex. in l. non codicillum. nu. 1 C. de testa. & Alciatus in l. 1. §. si quis ita. nu. 31. in fi. ff. de verb. oblig. adducti eo textu l. non codicillum, quem etiam explicabimus infra lib. 4. in prima præsumptio.

Tertio illa præsumptio & coniectura iudicatur potentior,
5 quæ est benignior. Ita scripsi in d. casu. 472. nu. 7. auctoritate Bar. cui nunc accedunt Castren. in l. 2. nu. 7. C. qui testa. facere poss. & Cacialup. in l. omnes populi. nu. 39. ff. de iust. & iure. & simili comprobaui in d. casu. 472. nu. 8. & 9.

Quarto illa præsumptio & coniectura iudicatur firmior &
6 potentior, quæ † iuri communi inhæret: & illa debilior quæ iuri speciali. Ita multorum auctoritate scripsi in dicto. casu. 472. numero 11.

Quinto illa præsumptio & coniectura potentior & firmior
7 existimatur quæ † est specialis; & illa debilior quę generalis: sicuti copiose post multos scripsi in d. casu. 472. nu. 14. Et illis multis auctoribus accedunt nunc Nata in consi. 164. nu. 8. libro 1. Riminaldus Iunior in l. precibus. nu. 417. C. de impub. & alijs subst.

Sexto illa præsumptio & coniectura est potentior, quæ est magis specialis si enim duæ præsumptiones in specie concur-
8 rũt; sed vna est altera specialior, † hæc alteri præualet. Itã scripsi in d casu. 472. nu. 16. vbi similibus comprobaui.

Septimo illa præsumptio & coniectura est firmior & potẽ-
9 tior † quæ est naturalis, & illa debilior quæ est accidentalis. Ita auctoritate Baldi & Crauettæ scripsi in d. casu. 472. nu. 19. Illis nunc addo Parisium in consi. 73. nu. 62. lib. 2. Nattam in consi. 42. nu. 11. lib. 1. Non hic repetam declarationes & similia, quibus hanc explicaui traditionem in d. casu. 472. legi facilè illo in loco possunt.

Octauo illa præsumptio & coniectura est validior & potẽ-
10 tior, † quæ verisimilitudini magis conuenit. Ita scripsi in d. casu. 472. num. 21. auctoritate. Francisc. Bruni, & similibus comprobaui.

Nono illa præsumptio & coniectura iudicatur firmior po-
11 tentior quæ est pro † reo quàm illa, quæ est pro actore. Ita auctoritate Crauettæ scripsi in d. casu. 472. nu. 85. Nunc eiusdẽ sententiæ addo. Curtium Iuniorem in consi. 90. nu. 2. Alciatũ in tract. de præsumptionib. reg. 2. præsump. 21. in fi. & Blancũ in Practica Criminali in verbo his sic præmissis. nu. 5. & fusius differemus infra lib. 2. in præsumpt. 90. vbi explicabimus l. fauorabiliores. ff. de reg. iuris.

12 Decimò illa præsumptio & cõiectura quę descẽdit † a quasi possessione est potentior illa, quæ est, quod quælibet res præsumatur libera. Ita scripsi in d. casu. 472. num. 16. & in commentarijs de retinenda possessione, remedio quinto. nu. 53.

Vndecimo illa præsumptio & coniectura est potentior &
13 firmior † quæ est negatiua, illa quæ est affirmatiua. Ita post multos scripsi in d. casu. 472. in fi. vbi comprobaui eo simili,
14 quo dicimus, causam & qualitatem negatiuam esse affirmatiua potentiorem.

Duodecimo illa præsumptio & coniectura iudicatur potẽ-
15 tior & firmior, quæ est † fundata in ratione naturali illa. quæ est fundata in ratione ciuili. Ita docuit Socinus in l. si mulier, in 3. notab. ff. de rebus dubijs.

Decimotertio illa præsumptio & coniectura existimatur
16 firmior & validior † qua absurda & inæqualia euitantur. Ita docuit Vbertinus Zucardus in rub. ff. si certum pet. nu. 51.

Decimoquarto illa præsumptio & coniectura, quæ duci-
17 tur à facto, est firmior & potentior ea † quæ sumitur a non facto. Ita Abbas in cap. veniens nu. 7. de filijs presbyte. & Alciatus in resp. 525. num. 11.

Decimoquinto & vltimò, illa præsumptio & coniectura,
18 † quæ fauet animæ sicq; saluti æternæ potentior & firmior est illa, qua dicimus delictum non præsumi, iuxta l. merito. ff. pro socio. Ita respondit Anch. in consil. 179. ad finem, quẽ secuti sunt Dec. in cap. in præsentia in duodecimo not. in fine. de probat. & Gomes in tract. de gratijs & expectatiuis. num. 90. Et accedit Salicetus in l. siue possidetis. in fine. C. de
19 probat. cum dixit, quod semel excommunicatus † adhuc præsumitur excommunicatus; vt animæ magis consultum sit. sic & Cæpolla in tract. de simulatione contractuum num. 11 ita
20 scripsit, in dubio recipiendam esse partem tutiorem † pro salute animę. Idem censuit Alciatus in tract. de præsumptionibus, reg. 3. præsump. 5. num. 3.

QVAESTIO XXX.

Quando vna præsumptio alteram tollat, & diluat.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio altera validior, debiliorem perimit.*
2 *Præsumptio tollit suspitionem cum hæc, multò illa sit debilior.*
3 *Verosimilitudo potentior, tollit minus potentem.*
4 *Indicium vnum tollit aliud.*
5 *Præsumptio plurimum valida, perimit ac diluit plures infirmiores aut debiliores.*
6 *Præsumptio hominis validior tollit præsumptionem legis debiliorẽ.*
7 *Masculinum ex dispositione legis fœmininum concipit, & quando ab ea dispositione recedamus.*

QVæro trigesimò, an vna pręsumptio alterã tollat & diluat? Hæc initis quęstio, quæ fluit à superiore, ab ea etiã dissolui satis potest. De industria tamen eam hic in specie, & separatim pertractare volui, quo res reddatur clarior. Et dicendum est sine controuersia, vnam præ-
1 sumptionem altera validiorem, † perimere debiliorem illam. Sicuti clarè probat l. diuus. ff. de in integ. rest. & ibi glo. in verbo, existimari. l. non solùm. ff. de ritu nupt. l. quia autem. §. nõ simpliciter ff. si quis omiss. cau. testa. Et l. maret. C. de calumnia. & ibi Ang & Sali. l. 1. in fi. C. qui & aduer. quos cap. transmissa qui fil. sint legit. Alciat. respon. 684. nu 5. Curt. iun. cons. 35. nu. 6. & scribunt Bal. in rub. extrà de præsumpt. nu. 1. Guid. Papæ in tract. præsump. nu. 32. alios plures recenset Marsil. in l. 1. §. diuus nu. 28. ff. ad l. Corn. de sicar. Soc. iun. consi. 70. num. 66. lib. 1. Gramma. consi 13. num. 7. in criminalibus & voto 3. nu. 13. Zuchardus in rub. ff. si cer. pet. nu. 51. & Boet. q. 211. nu. 18. & Craue tract. de antiq. tempor. in 4. par. nu. 81.

2 Ita etiam dicimus multò fortius præsumptionem † tollere suspicionem. vt respondit Decius consi 575. nu. 5. ea ratione, quod suspicio est multò infirmior & debilior ipsa præsumptione: id quod comprobatur ex iam dictis supra.

Et quod de præsumptione dictum est, procedit etiam in coniecturis (si modo a præsumptionibus coniecturæ re ipsa distant.) vt in specie scribunt Bal in consi. 301 proponitur lib. 2. Fulgosius consi. 173. in causa, & Ang. in l. iniuriarum §. si quis de honore. ff de iniurijs. quos ita in hanc sententiam recenset Gramma voto 3. nu. 14 & prius Marsil in l. 1. §. diuus nu. 30. ff. ad l. Corn. de sicar sic quoque dicimus, quod verisi-
3 militudo † potentior, tollit verisimilitudinem minus potentem. Bal. in l. siue possidetis in fine. C de proba.

4 Idem de indicijs dicimus, quorum vnum † aliud tollit & perimit. ita in specie scribunt Bar. in l. 1. §. 1. ff. de quæstion. Parisius consil. 153. num. 34. libr. quarto & Grammati dicto

voto

voto 3. num.13. qui alios refert. sic & Boer. in quæstio.165.
Quæ hactenus diximus, fortius locum habent quādo duæ,
vel plures præsumptiones simul vni aduersantur, ita Bald. in
l.non ignorat.num.5.C. qui accus. non poss. & responderunt
Dec.cons.470 nu.10.& cons.619.col.vlt.& Soc.iun. in consil.
36.nu.7.lib.2.Zuchardus in rub.ff si certum peta.num.51. qui
& Alex.cons.30.nu.12.lib 7.recenset Sic & Socin. iun.consil.
26.num 13.lib.4.Craue.cons.140.nu.17.& Natta in consil.29.
nu.14.lib.1.alios sciens omitto Præterea & illud dicimus ob-
5 seruandum, quod etiam, vna sola præsumptio † multum va-
lida & efficax, perimit ac diluit plures, quæ infirmiores, &
debiles essent. ita Parisius consi.10.nu.25.cons.11. num.26.&
cons.29. nu 84. lib.2. Rursus hæc sententia & traditio locum
etiam sibi vendicat, in præsumptione hominis validiore ac
6 firmiore præsumptione legis. Nam & illa † hominis tollit. &
perimit præsumptionem legis. ita in specie docuit Socin. sen.
in l.cum auus.nu.80.vers.duodecimo allegabatur. ff.de cond.
& demonst. & scribit Socin. huius opinionis fuisse Barto.in l.
Gallus.§.etiam si parente. nu.5. ff. de liber. & posthum. Cum
post Richardum Malumbram ait, quod etsi interpretatio ver-
bi hæredibus, sit certa & clara à lege.l.sciendum. ff.de verbo.
signif. Attamen ab ea certa legis interpretatione recedimus,
propter coniecturam incertam, & non expressam, ne absur-
dum inde sequatur, si extranei comprehenderentur. Et Bar-
tolum secuti sunt cæteri, vt communem testatur idem Socin.
sen.in d.§.etiam si parente. num.8 Quibus accedunt Ruinus
consi.39.nu 10.& consi.40.nu.4.lib.1.cons.188. nu.4. lib.2.&
cons.15.in fine.lib.3.Deci.cons.15.nu.2.& cons.35. num.5. &
cons.571.nu.9.& Soc.iun.consi.58.num.7.lib.2. Accedit præ-
terea, quod hanc ipsam, de qua præcipuè agimus, traditionē
7 probat l Lucius.§.quæsitum.de leg 3.masculinum legis † dis-
positione concipit fœmininum: & tamen ab ea dispositione
receditur, si contraria testatoris voluntas, ex coniecturis ap-
pareat. Qua de re scribunt multi à me commemorati in cons.
158. nu.64. lib. 2.

Probat etiam suam hanc sententiam Socinus multis aliis in iure locis, quæ fortè de præsumptione à lege recepta, & probata loquuntur. Cæterum ab hac Socini traditione, dissentit Riminaldus senior in cons.223.num.49 lib.2.& idem respondit Curr.iun.in cons.35.nu.6. Quorum opinio procedere potest, quando præsumptio illa hominis non apparet validior.

QVAESTIO XXXI.

Præsumptio quomodo, & quando, tollatur contraria probatione.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio iuris, & de iure, non tollitur regulariter probatione contraria.*
2 *Præsumptio iuris sola, vel hominis, cōtraria perimitur probatione.*
3 *Præsumptio à tēporis antiquitate orta, tollitur pbatione cōtraria.*
4 *Veritas semper præualet, eiq; cedunt omnia.*
5 *Probationibus constans, dicitur esse ipsa veritas.*
6 *Fides à probatione proueniens magis certa est, & præualet.*
7 *Præsumptiones cessant, & coniectura, contraria vbi superuenerit probatio.*
8 *Præsumptio à verosimili admittit probationes contrarias, apparentes, & manifestas, & quid tunc requiratur nu.9.*

Vero trigesimoprimo, an præsumptio tollatur cō-
traria probatione? Hac in re duos tantum casus
distinguo atque constituo.
Primus est cum loquitur de præsumptione iuris,
1 & de iure. Et tunc regulariter illa † contraria probatione non
tollitur. cap. is qui fidem de sponsa. & abundè explicabimus
inf.q.60 & ibidem in subsequentibus quæstionib. differemus.
Secundus est casus, quando loquimur de præsumptione iu-
ris sola, vel de sola præsumptione hominis. Et hoc casu dicen-
2 dum est, dubio procul illam † tolli & perimi, contraria pro-
batione; Si enim (vt superiore quæstione diximus) præsum-
ptio vna alteram tollit & perimit, quanto fortius probatio
ipsa, præsumptionem tollere atq; perimere potest. Ab hac sen-
tentia nemo est, quātum hactenus mihi licuit videre, qui dis-
sentiat. & in specie traditionem hanc probarunt Abbas cons.
61 col.vlt.versic.item antiquitas.lib.2. Cum respondit, præ-
3 sumptionem † à temporis antiquitate exortā, contraria pro-
batione perimi. Et idem censuerunt Bellamera & Capolla,
quos refert, & probat Crau.in tract.de antiquit.tempo.in ter-
tia parte principali, in princ.num.28. Idem Crauet. in consil.
258.nu.13. His addo Decium in l.1. in 3. lect.nu 68. versic.&
prædicta.ff de reb.cred.si certum peta.& in consi 400 num 8.
4 Ea est huius doctrinæ ratio, quòd veritas † semper præualet, &
illi omnia cedunt.l penul.§.mulier.ff.de probatio. & scribunt
Bald.in l filium in prima lectura.num 4 ff. de his qui sunt sui,
vel alien.iuris, & Paris.consi.29.nu.82.lib.2 qui in specie præ-
5 sumptionis loquitur. Cum ergo id quod probationib. † cō-
stat, ipsa veritas sit, dicendum est coniecturas, & præsumptio
nes perimi atq; ita cessare iuxta.l.ille aut ille.§.cum in verbis.
de leg.3.& in l.cōtinuus.§.cum ita, de verb.oblig Illud etiam
6 accedit, quod fides, † quæ à probatione prouenit, est magis
certa, ideo præualet. ita Roma.in cons.156.nu.4 Paris. in d.
consi.29.nu.85 lib.2.post Soc.sen.in consi.270.col.2. lib.2. &
consi.67 nu.2. lib.3. Hinc fit, quod non vno in loco iuris no-
7 stri scriptum, præsumptiones † & coniecturas cessare, cum
contraria superuenit probatio, sic & in l.vlt. C. si minor se
maio.dixe. ita in l.vlt.in prin.ff.de eo, quod metus causa, scri-
bit Vlpianus aduersus eam satis vrgentem præsumptionē, quę
8 à verisimili ducitur, † admitti contrarias probationes, modò
apertissimæ illę sint. Et Modestinus in l. si chirographum. &
Paulus in l cum de indebito in prin. ff de probatio.in similib.
facti speciebus idem responderunt. & idem respondit Iauole-
nus in l.nuptura.in fine. ff. de iure dotium. & probat egregiè
tex.in d.cap.is qui fidem.de sponsa.argumentando ab inclu-
sione vnius, ad alterius exclusionem.

Erit tamen obseruandum, his casibus requiri probationes
validiores, vt probat.l.vlt.in prin.vbi Bart.nu.1.si quòd metus
caus.Bald.in l.transactionem.C.de transact.Alex. in cons. 99.
in fine.lib.3.Alex.de Neuo in cons 30.num.3. Curr.iun. in l.1.
num.28.C.qui admitti.& in consi.52.num 7. & Lud. Molina.
de Hispanorum primogen.lib.3.cap.4.num.33.& requiri tres
9 † testes omni exceptione maiores ad probandum cōtra hanc
iuris præsumptionem, scripserunt Spec.in tit.de proba.§.vlt.
versi.vlt.Alex.in l.transactionem.num 3.C.de transact.& Ias.
in l.sciendum num.10.de verb. oblig. Galliaula in l.centurio.
num.305.ff.de vulg.

QVAESTIO XXXII.

Præsumptio, an semiplena probatione sit firmior & potentior.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio iuris & de iure semiplena est probatione validior.*
2 *Præsumptio iuris sola, in aliquibus semiplena probatione est fortior, & qua de causa. nu.3.*
4 *Præsumptionem iuris si pro se quis habeat, non defertur iuramentum suppletorium aduersario suo semiplene probanti.*
5 *Præsumptionem iuris contra se habens, apertissimis eam probationibus diluere debet.*
Probatio semiplena, est præsumptione hominis potentior.

Væro trigesimo secundo, an præsumptio & coniectu-
ra, sit potentior ac firmior semiplena probatione?
Hic sunt distinguendi tres casus.
Primus est, cum agitur de præsumptione iuris & de iure.
1 Hoc casu dicimus, præsumptionem † esse ipsa semiplena pro-
batione validiorem. Id quòd dubitatione caret: Cū iam con-
stet esse hāc præsumptionem firmiorem regulariter ipsa pro-
batione, ex quo ei præualet vt diximus superiore quęstione.
Secundus est casus cum agitur de sola iuris pręsumptione.
2 Hæc in aliquibus † validior est ipsa semiplena probatione. Si
quidem præsumptio iuris reiicit onus probandi in aduersa-
rium l.generaliter.§.si petitum in fine. ff.de fideicom. liberta.
3 & dicemus infra subsequenti quæstione. semiplena † autem
probatio non reijcit. Sicuti in specie annotauit Crau.in tract.
de antiqu.temp. 1.parte principali. particula vndecima nu.
26. Qua ratione fit, vt semiplena probatio hanc iuris præsum-
ptionem non extinguat. Præterea accedit, quod siquis habet
4 præsumptionem iuris pro se non defertur iuramentū in sup-
plementum probationum suo aduersario qui semiplenè tan-
tum probauit. Ita Craue.loco iam citato. num.29. & vberius
differemus inf. q.82. Rursus accedit quod ille, qui habet præ-
5 sumptionem iuris contra se, debet illam apertissimis proba-
tionibus diluere. l.vlt. vbi gl. ff. quod metus causa. & tradunt
Galliaula in l centurio.num.307. de vulg. Non ergo semiple-
na probatio validior est hac præsumpt.

Tertius est casus, cum agitur de præsumptione sola hominis.

6 nis. Hoc caſu dicendum eſt, probationem ſemiplenam † eſſe
hac præſumptione firmiorem. Ita in ſpecie Craue. loco iã re-
lato nu. 28. His facile declarari poteſt, quod a multis quæſitũ
fuit, an præſumptio differat à ſemiplena probatione? Quam
quæſtionem excitarunt Aegidius Boſsius in tract. cauſarũ cri
minalium. tit. de inditijs & conſiderationib. ante torturã. nu.
9. & Anto. Gomeſius in tract. de delictis cap. 13. tit. de proba-
tione delictorum. nu. 1. ver. aduertendum, &c.

QVAESTIO XXXIII.

Præſumptio quando transferat probandi onus in aduerſarium.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure probandi onus in aduerſarium nec reij-
cit, nec probationem admittit in contrarium.*
2 *Præſumptionem iuris lex pro veritate habet, ſi cõtrarium nõ pro-
betur, eaq; probandi onus reijcit in aduerſarium, maxime tunc
demum, vbi vrgens eſt. nu. 3.*
4 *Quaſi poſſeſsio transfert onus probandi in aduerſarium.*
5 *Præſumptio iuris orta ex ſententia pendente appellatione, nõ trans-
fert probandi onus in aduerſarium.*
6 *Præſumptio iuris ſola, quam lex pro veritate non habet, onus pro-
bandi in aduerſarium ne quidquam transfert.*
7 *Præſumptionem ſolam iuris, habet lex pro auxilio ipſius probationis.*
8 *Præſumptio iuris ſola, quem producat effectum.*
9 *Præſumptio hominis, non transfert in aduerſarium onus probandi,
& quando nu. 11.*
10 *Præſumptio hominis interdum præſumptioni legis præualet, & eã
ceſſare facit.*

Væro trigeſimotertio, quando præſumptio cõie-
cturaq;, reijciat atq; ita transferat onus proban-
di in aduerſarium. Hac in re, aliquot caſus ita di-
ſtinguo atq; conſtituo.
1 Primus eſt, cum extat præſumptio iuris † & de iure. Hoc
caſu non eſt diſputandum, an reijciat onus probandi in ad-
uerſarium, cum is qui hanc præſumptionem pro ſe habet, ple-
nè ſuam intentionem probaſſe dicatur, ex quo contra eam
regulariter non admittitur probatio.
2 Secundus eſt caſus, cum extat ſola iuris pſumptio, † quam
lex ipſa pro veritate habet, ſi ɔ̃trium nõ probetur. Hæc reijcit
probandi onus in aduerſariũ. ita probant. l. generaliter. §. ſi pe
titũ. in fi. ff. de fideicom. libert. l. vlt. in prin. ff. de eo, qđ met. cã
l. nuptura. in fi. ff. de iure dotium. l. ſi Chirographũ. & l. cum de
indebito. in prin. ff. de proba. & in l. ſiue poſsideris. C. de pba.
in c. ex inſinuatione. de procura. & in c. vnico. vt eccleſ. benef.
Et hoc paſsim interpretes noſtri admittunt. ita inquã hoc ad-
mittunt Oldradus conſil. 261. In vnione Calderi. conſ. 5. tit.
de prob. Guido Papæ in tract. de pręſump. nu. 61. Specul. in tit.
de probatio. §. probare. num. 1 t. in fin. Bald. in l. ſiue poſside-
tis. nu. 6. C. de proba. & in c. bonæ. nu. 2. de electio. Angelus in
repe. l. ſciendum col. vlt. verſ. vbi vero præſumptio. ff. de verb.
oblig. Dec. conſ. 540. nu. 11. Brun. conſi. 109. nu. 1. & Reſtaurus
Caſtaldus in tract. de Imperatore. q. 51. nu. 22. qui aſſerit, hoc
3 maxime procedere quando præſumptio † hæc vrgens eſt. Et
iuris pręſumptio, quò ad hunc effectum, æquiparatur quaſi
4 poſſeſsioni, quę † & ipſa transfert onus probandi in aduerſa-
rium, ita Gozad. conſi. 50. nu. 16. & hic caſus multo magis lo-
cum habet quando pręſumptio allegatur contra tertium, vt
egregiè tradunt Inno. & Io. Andreæ in c. ſuper his. de accuſat.
& ibi. Fely. nu. 16. alleg. 53. nu. 3. & alleg. 89. col. vlt. Extenditur
vt procedat etiam ſi poſtmodum aduerſarius haberet proba-
re negatiuam. Ita Dec. in c. nonit in fi. de iudicijs. & Cæpha. in
conſi. 138. num. 18. lib. 1.
Declaratur hic caſus, vt non procedat in ea iuris præſum-
ptione, quæ oritur ex ſententia, pendente appellatione. Nam
5 illa non † transfert onus probandi in aduerſarium. Ita Imol.
in c. in præſentia. nu. 2. de renun. & clarè Alcia. de præſump.
reg. 3. præſump. 9. nu. 4. ver. ſed tu conſidera.
Tertius eſt caſus, cũ adeſt ſola iuris pręſumptio, quę tamen
à lege pro vera non habetur, ſed leuis tantum iudicatur. Hęc
6 † non transfert onus probandi in aduerſarium. Ita docuit
Bald. in l. ſiue poſsideris. num. 6. C. de probatio. Nam habet
7 lex hoc caſu pręſumptionem hanc † pro auxilio ipſius pro-
bationis: & propterea non operatur hunc effectum transfe-
rendi onus probandi in aduerſarium. Idem ſcripſit Ange.
in d. repe. l. ſciendum. col. pen. verſi. deſcendo ad præſumptio-
nem iuris. de verbo. oblig. qui adfert exemplum, vt eſt (inquit
Angelus) quando fertur ſententia contra vnum ex duobus
patronis, vel cum libertus iurat, ſe vnius libertum non eſſe.
Nam tunc præſumitur, quod ſit alterius: ſed hæc præſumptio
leuis eſt; & non transfert onus probandi in aduerſarium, ſed
8 operatur, † vt exiſtentibus probationibus paribus iudicetur
pro eo, qui hanc præſumptionem pro ſe habet, ita egregiè
cenſuit gl. in l. ſi duo patroni. in princ. ff. de iureiur. & ibi Iaſ.
nu. 3. in ſpecie Angel. ſecurus eſt.
Quartus eſt caſus, cum de præſumptione hominis agitur.
9 Hæc † non transfert onus probandi in aduerſarium ita vno
verbo ſenſit Craue. in tract. de antiq. tempo. par. 1. principali.
in 11. particula. nu. 24. qui tamen aliqua auctoritate non vti-
tur. Adferre potuit auctoritatem Bal. in rubr. C. de proba. nu.
4. dum diffinit præſumptionem iuris, & de iure. idem ſcripſe-
runt Bal. in c. bonę. num. 2. de elect. Riminal in conſ. 223. num.
54. lib. 2. & Alciat. in tract. præſump. reg. 3. præſumpt. 16. nu. 1.
Cæterùm hæc interpretum traditio, habet non parum du-
10 bitationis. Nam ſi præſumptio hominis † interdum præualet
præſumptioni legis, & eam ceſſare facit, vt explicauimus ſup.
q. 22. à fortiori dicendum videtur. quod ſi legis præſumptio
transfert probandi onus in aduerſarium, id etiam faciat ho-
minis præſumptio. Reſponderi forte poteſt, tũc hominis præ-
ſumptionem non transferre onus probandi in aduerſarium,
11 cùm † non eſt efficax, ſecus ſi non leuis eſt ponderis. & hoc
in caſu præſumptio hæc à præſumptione legis nil diſtabit. Et
hæc declaratio comprobatur ex his, quæ dicemus in fin. 35.
quæſtionis, cum vnà cum Bal. Spec. & aliis hanc præſumptio-
nem ſemiplenè probare. & præterea Bald. in d. l. ſiue poſside-
tis. num. 7. C. de prob. ſentit hanc præſumptionem transferre
onus probandi in aduerſarium.

QVAESTIO XXXIIII.

Præſumptionem operari, vt æquitas rigori præferatur, breuis explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio operatur, vt rigori præferatur æquitas, & quid de pur-
gatione moræ. num. 4.*
2 *Appellatione pendente ſententia nequit mandari exequutioni.
Id quando non procedat. num. 3.*
5 *Moræ purgatio non niſi ſuadente æquitate permiſſa eſt.*

Væro trigeſimoquarto, an præſumptio operetur,
1 vt æquitas præferatur rigori? Et operari † docuit
Cagno. in l. in omnibus quidem. num. 10. ff. de reg.
iuris, adductus auctoritate gloſſę in c. ſuſcitata. de
reſtit. in integrum, in glo. pen. iuris rigore ſancitum eſt, quod
2 pendente † appellatione, vel ſupplicatione, ſententia exequi
3 non poſsit: attamen ſi † præſumptio erit coniuncta cũ æqui-
tate, pro ipſo petente executionem, illa fieri debet. ita glo.
illa, quam ſecuti ſunt Doct. & Præpoſ. in c. diſciplina. 45. diſt.
Fely. in c. 2. nu. 1. de re iud.
Huc facit quod docuit Gulielmus Maynerius in l. in obſcu-
4 ris. num. 6. de reg. iur. cum dixit præſumptionem operari, † vt
5 locus ſit purgationi moræ, quæ quidem purgatio † non niſi
ſuadente æquitate permiſſa eſt.

QVAESTIO XXXV.

Præſumptio quando & quomodo operetur, vt pręſtentur expenſæ litis ei, pro quo ſtat ipſa pręſumptio, diligens & copioſa explicatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio efficit, vt is contra quem eſt, cogatur aduerſario pau-
peri, ſubminiſtrare expenſas litis, & alimenta.*
2 *Lite ſuper filiatione pendente, vtrum alimenta, & litis expenſas
ſubminiſtrare teneatur pater.*
3 *Litis expenſas, & alimenta præſtanda à patre, tribus concurrenti-
bus aliqui voluerunt, quorum opinio reijcitur. nu. 4.*
5 *Exhæredato pro filio, ſemper præſumptio eſt quod iniuſte ſit ex-
hæredatus, niſi cauſa abs hærede probetur.*
6 *Alimenta & litis expenſa vt decernantur filio, ſufficit ſolam pro
filio extare præſumptionem, & ea, qualis requiratur, cum am-
pliatione ibi. num. 7. 8. 10. 13. & ſeqq.*

Emanci-

9 *Emaacipatioais, & patriæ potestatis hodie differentia nulla est, quæ ad successianem & alimenta.*

11 *Legitimatus per subsequens matrimonium, dicitur verè & praprie legitimas, idem in legitimatis per rescriptum, vel ablationem curiæ, quæ ad successionem, & alimenta.nu.12.*

13 *Filios naturales, & spurios, inspecta æquitate canonica, pater hodie alere tenetur.*

19 *Appellatum si fuerit à sententia pro vxore lata, nil dicitur atteatare iudex, si alimenta vxari decernat.*

20 *Appellatio suspendit iudicatum, noa tamen impedit præsumptionem iustitiæ vel rectitudinis ipsius sententiæ.*

21 *Monacho litiganti cantra Abbatem vel monasterium decernenda sunt litis expensa, si pro ipso extet præsumptio.*

Idem est in vassallo, contra dominum litigante.na.22.

Et in eo, cuius bona sunt sequestrata num.23.

24 *Filia adoptiuo litiganti contra patrem, non decernuntur alimenta vel litis expensa.*

25 *Filiorum appellatione quanda non veniant adoptiui.*

26 *Pater adoptians noa tenetur alere filium adaptatum, contra opin. Gl.Spec Bal. & Lambertini.*

27 *Filio qui hæreditati renunciauit, non decernantur alimenta, & sumptus ex bonis paternis, lite saper eis pendente, etsi renuntiationem filias rescindi petat.*

28 *Pretium succedit loco rei.*

29 *Iura sua remittentibus, nan datur ad illa regressus.*

30 *Renuntiatio semper legitimè facta præsumitur.*

31 *Alimenta præterita, non habent priuilegium alimentoram.*

32 *Inopia sola noa est causa sufficiens ad consequendum alimenta, & samptus litis.*

33 *Filiatianis quasi possessio, satis prabata dicitur, si testes affirment hunc repatari & tractari à patre pro filio.*

34 *Alimenta & sumptus litis, quousque præstentur.*

Et quod iudicis arbitrio taxentur. nu.35.

36 *Litis expensa an restituendæ sint cum alimentis, si is cui decreta fuerunt in lite succumbat.*

37 *Mulier ventris nomine missa in bonorum possessionem si pragnans non reperiatur. non restituit fructus & alimenta, nisi calumniæ id causa fecisse conuincatur.*

38 *Alimenta & sumptus litis si cui decernantur, vtrum cauere is debeat,*

39 *Alimentorum assignatio, & impensarum, nullum facit præiudicium causæ & iudicio principali.*

Væro trigesimoquinto, an præsumptio alios effe-
ctus, præter hactenus commemoratos operetur?
Et operari dicimus vt is, contra quem est ipsa
1 † præsumptio teneatur subministrare litis expen-
sas, & alimenta certis in casib. suo aduersario, qui alioqui ob
inopiam non habet vnde se alat, & causam suam defendat: si-
cuti quãdo præsumptio est pro filio, qui de filiatione, vel ali-
mentis aduersus patrem contendit. Hæc sanè præsumptio suf-
ficit, vt ipsi filio aliunde non habenti decernantur à patre ali-
menta, & litis impensæ. ita scripserunt Rota Romana decis.
2. in tit. de iudiciis in antiquiorib. & in decis. 1. in tit. de accus.
in antiquis. Bellame. in conclus. 88. Aret. in c. si qui testiũ. nu.
14. de testib. & ibi. Fely. nu. 8. Afflict. in decis. 10. & 11. Boer. q.
324. nu. 4. Alcia. in tract. de præsump. reg. 3 præsum. 9 & lib. 8.
parerg. iuris. c. 24. & in resp. 449. latè Craue. in cons. 164. Petr.
Rebuffus in Commentariis ad constitutiones Galliæ, tomo.
in tit. de sententiis prouisio. art. 1. gl. 2. nu. 5. Io. Lupus in repe.
c. per vestras. § 39. nu. 3. de donat inter virum & vxo. Benincas-
sius in tract. de paupertate. in 4. speciali. nu. 14. Duenas in reg.
365. in 4. ampliat. dum vult hæc concedi etiã in prima instan-
tia, & sic ante sententiam. Eandem quoq; traditionem aper-
tius probarũt Didac. Couar. in lib. pract. q. c. 6 nu. 5. Io. Bapt.
Pontanus in tract. de alimẽtis c. 3. nu. 2. & c. 13. nu. 16. & cõem
ac veram testatur Decianus in cons 66. nu. 1. lib. 2. Affirmarũt
& rectè quidem prædicti omnes, sufficere solã ipsam præsum-
ptionem. Quorum sententiam probat tex. l. si de instituta. §. si
de inofficioso. ff. de inoff. testa. quam mox explicabimus. Cõ-
fert etiam text. l. vlti. §. quod si ei. C. de ordine cognitio. quo
sancitum est, quod si ab eo, qui est in quasi possessione liberta
tis, bona subrepta sunt ab eo, qui dominum se esse contendit,
is qui asserit se dominum impensam litis illi, si aliunde nõ hẽt
subministrare debet ex bonis illis Ea est ratio, quia illa quasi
possessio libertatis, & bonorum præsumptionẽ pro ipso acto
re facit. l. circa. ff. de proba. Quib. intelligimus veram non esse
2 opinionem eorum, qui indistinctè dixerunt, quod pendente
lite super filiatione debeat ali filius à patre, qui & ei expensas
litis subministrabit. Qua quidem in opinione fuit gl. in l. si qs
à liberis. §. si vel parens. ff. de libe. agnoscen. & in l. vlt. in gl. vlt.
C. de alendis liberis. Hæc opinio ex prædictis falsa detegitur,
& eam expresse damnarunt Pet. Iacob de Arena. Cyn. Ang. &
Alber. in d. l. vlt. & Bar. in l. si neget. ff. de libe. agnos qui inquit,
quod si opinio illa admitteretur absurdum & iniquũ seque-
retur, quod quilibet posset mouere litem & allegare, se esse fi-
lium, & interim aleretur. & Bart. secutus est etiam Decia. in d.
cons. 66. nu. 1. lib. 2. Detegitur etiam ex prædictis falsa opinio
eorum, qui dixerunt, ita demum filio & similib. præstãda esse
3 alimenta & litis expensas, † quando tria concurrunt, quorum
primum est, quod sit in quasi possessione, secundum quod
pro eo lata sit prima sententia.

Tertium quod sit pauper, atq; ita non habeat vnde se alat,
& litis impensas sustineat.
In hac opinione fuerunt Albericus, Angel. & Castren. in d. l. si
instituta. §. si de inofficioso. ff. de inoffic. testa. idem sensit Sa-
lyce. in l. vlt. col. 1. vers. quærit gl. C. de ordine cognitio & alios
plures recenset nouè Anto. Cordubensis in l si quis à liberis. §.
si vel parens. nu. 42. ff. de liber. agnosc. & si multa ex his, quos
ille allegat, id non scribunt. Testatur tamen Cordubas post
Didacum, hanc esse communem opinionem. Hæc sanè opi-
4 nio † vera non est. Concedimus quidem tertium illud requisi-
tũ, quod scilicet filius iste, vel ei similis pauper esse debeat, &
aliunde non habeat vnde se alat, & litis impẽsam faciat; sicuti
manifeste probant. d §. si de inofficioso. & d. l. vlt §. quod si ei.
Non tamẽ ipsa sola inopia sufficit, vt suo loco dicemus. Porrò
illud secũdum requisitum, quod. s. esse debeat in quasi posses-
sione filiationis, vel alterius sui iuris, verum non est: cum suf-
ficiat præsumptio aliunde proueniens. Et diximus supra illã
quasi possessionem cuius meminit. d. l. vlt. C. de ordine cogni-
tio. præsumptionem inducere. ita quoq; verum non est, ter-
tium illud requisitum, nempe quod necessaria sit prima sen-
tentia Hoc equidem falsum est. nam tex. d. §. si de inofficioso,
quo isti moti sunt, id non probat. ibi enim necessaria fuit sen
tentia pro filio exhæredato, quia ei repugnabat præsumptio
illa, exorta à patris exhæredatione: ob quam, sicuti ipsi exhæ-
redato non competebat Carboniana bonorum possessio, nec
ius percipiendi alimenta ex bonis patris. l. qui de inofficioso.
ff. de inoff. testa. ita nec ei competebat ius petendi alimenta
ab aduersario, nec litis sumptus, donec obtineret sententiam,
ob quam pendente ipsa lite, & appellatione consequeretur
ipsas expensas. Erat enim eo tempore necessaria sentẽtia pro
filio cui aduersabatur præsumptio oriens ex patris exhæreda-
tione, quæ iusta credebatur. l. nam & si is. §. 1 ff. de inoff. testa.
ita in specie doctè & acutè explicauit. d. §. si de inofficioso. eru
ditissimus Didacus Couar. in dicto libro pract quæst c. 6. nu.
5. qui ob id subiungit, diuersum hodie esse: cum præsumptio
5 sit magna pro ipso filio, quod. s. iniustè fuerit † exhæredatus,
& ob id nisi hæres probet, iustam fuisse exhæredationis cau-
sam succũbet. l. omnimodò. C. de inoffi. testa. & § aliud quoq;
capitulum. in auth. vt cum de appella cognos. & in l. vlt. in
prin. ff. quod metus causa & scribit Alcia in tract. de præsum.
reg. 1. præsump. 16. & dicemus inf. lib. 4 præsump. 64 Qua ex
re infertur, hodie filium hunc exhæredatum, si aliunde nõ ha-
bet, vnde se alat, & litis expensas sustineat alimenta & litis
expensas consequi posse ab hærede scripto nam pro ipso filio
stat præsumptio ea quasi possessione filiationis quã pater ipse
fatetur. dum eum exhæredem facit Ipsi verò filio non repu-
gnat præsumptio ex exhæredatione: cum hodie iniustè exhæ-
redatus præsumatur. Et hanc quidem illationem visi sunt pro
bare Cepha. in cons. 127 nu. 12. lib. 1. & Cordubensis in d §. si
vel parens. nu. 44. & prius Didacus in d. c. 6. nu. 6 est itaq; ve-
ra & recepta sententia hæc, quod ad hoc, vt filio decernantur
6 alimenta, & litis expensæ ex bonis patris † sufficere solam pro
ipso filio extare præsumptionem: quæ quidem esse debet vr-
gens alioqui. leuis non sufficit. ita Didac in d c 6. nu. 6. versi.
non tamẽ negauerim. & Molina. in lib. 2. de Hispano. primog.
c. 16. num. 36. & ideo subiungit idem Didac. ibidem. nu. 7. ver.
qua in re oportet, quod si pro aduersario extant præsumptio-
nes vrgentiores, decerni non debent hæc alimẽta nec impen-
sæ litis. Et rursus hæc præsumptio esse debet in eodem iudi-
cio, de quo agitur. Non enim si ageretur iudicio possessorio
sufficeret præsumptio, quod is actor foueret ius in petitorio.
ita Io. Baptista Pontanus in dicto tract. de alimentis. cap. 13.
nu. 6. qui testatur, sic obseruasse Rotam Romanam.
7 Extẽditur primo hæc traditio, vt locũ habeat † siue ipse fi-
lius agat, siue cõueniatur, super successione bonorũ patris, ita
extẽdit Petr. Duenas in reg. 365. in prima ampl. ex d l. si institu
ta. §. si de inofficioso. ff. de inoff. testamen. & ex l. 1. & ibi Doct.
C. de Carbo. edicto. Verũ dubito, cũ iura illa solũ de ipso filio
actore loquãt: & rõ inopiæ cessare vr in filio, qui conuenitur:
quia tunc præsupponitur, quod ipse possideat bona.

Extenditur

8 Fxtenditur secundo, vt procedat in filio emancipato Nam
& is, si inops est, & præsumptionem habet pro se consequi de-
bet alimenta. & litis expensas, ex bouis patris. Ita in specie ex-
tendunt Pet. Duenas in d reg 365. nu. 2. Ludouicus Molinæ. in
lib. 2. de Hispano. primogen. cap. 16. num. 31. Ea ratione vsi
sunt, quod nulla hodie sit differentia emancipationis, & pa-
9 triæ potestatis quò ad successionem. & alimenta. §. si vero neq;
fratres, in auth. de hæredi. ab intesta. venien. Et scribunt An-
gel. in l. nihil. ff de vsucap. pro hęrede. Alex. in l. cum quidam.
§. suum heredem. col. vlt. ff de acq. hæred. & Ias. in l. si emanci-
pati. nu. 36. C. de collatio.
10 Extenditur tertio, vt pcedat in filio † legitimato per subse-
quens matrimonium. Ita Duenas in d. reg. 365. in septima am
pliatio. & Molinæ. in d. c. 16. nu. 32. Ratio est (vt illi scribunt)
11 quia legitimatus † per subsequens matrimonium dicitur ve-
re & propriè legitimus. l. cum quis. C. de natural. libe. & cap.
12 tanta, qui filij sint legitimi Et idē esse existimo, in alijs † legi-
timatis per rescriptum vel oblationem curiæ. Nam & ij dicū
tur verè & propriè legitimi quò ad successionem & alimenta,
vt latè respondit Alex. in cons. 2. lib. 1.
13 Extenditur quarto vt procedat † etiam in filijs naturalibus
& spurijs, quos hodie inspecta æquitate canonica pater alere
tenet. c. cū haberet. de eo qui duxit in matr. quā polluit p adul
ter. Ita in specie scripserunt Decia. in d. cons. 66. nu 6. lib. 2. Mo
lin. in d. c. 16. nu. 32. & Duenas. in d. reg. 365. in 6. limi. Idem
scripsit Anto. Cordubensis in d. §. si vel parens. nu. 63. & si lo-
quatur qū hic spurius agit p legato alimētorū ei facto a pre.
14 Extenditur quinto, etiam † in filio, qui adhuc est in vtero,
Nam & ventri prouidendum est, atque ita decernenda sunt
alimenta. Ita in specie tradunt Masuerius in pract. in titu. de
possessorio. nu. 26. Duenas in d. reg. 365. in ampl. 9. & Ludoui.
Molinę in d. c. 16. nu. 33.
15 Extenditur sexto, vt locum habeat † etiam in nepotibus,
pronepotib. & abnepotib, rectę in linea, ijs equidem decernen
da sunt alimēta & litis expēsæ, cum pro eis stat pręsumptio.
Ita tradūt in specie Duenas in d. regul. 365. in ampl 5. Masue
rius in prac. in tit. de possessorio. §. ité & recredentia, Ludoui.
Molinæ. in d. c. 16. nu. 34 Rebuffus in commentarijs ad consti
tutiones Gallię. in tomo primo in tit. de sententijs prouisio.
art. 1 glo. 2. Et manifeste probat tex. in d. l. si instituta. §. si de
inofficioso. ff. de inoff. testam. & si Castren. ibi scripsit, intelligi
nepotem pro ipso filio.
16 Extenditur septimo, vt locum † habeat etiam econuerso in
patre, qui ordine turbato succedit filio, iuxta l. nam & si parē
tibus ff de inofficio. testa. Nam & ei inopi, existēte pro eo prę
sumptione, decernenda sunt alimenta, & sumptus litis, quādo
aduersus filium, vel aliū pro filij hæreditate agit. sicuti in spe-
cie scribit Duenas in d. reg 365. in 6. ampl.
17 Extenditur octauo, vt procedat etiā in fratre † & sorore, qui
litem habet aduersus fratrem vel sororem. vt consequatur ali-
menta ei a patre relicta in testamento, vel cum iure primo-
geniture ei præstare debet. Ita in specie respondit Alciatus
in respon. 449. & Ludoui. Molinæ in d. lib. 2. de Hispano: pri-
mogen. c. 16. nu. 35 Et idem sensit Didacus in libro pract. q. c.
6. nu. 5. dum post Rebuffum in pręcitato tit. de sententijs pro
uisio. art. 1. glo. 5. scribit, diuersum esse in fratre agente pro hę
reditate fratris. Non enim (ait Di. acus) eo casu locus est di
spositioni d l. si instituta §. si de inofficioso Verum hoc intel-
ligit Didacus, nisi frater, vel soror petat hæreditatem fratris
ex eius testamento nec abolito, nec cancellato, iuxta l. vlti.
C. de edicto diui Adria. tollen Id quod obseruatum aliquan-
do fuisse in Gramatensi consilio restatur ipse Didacus. Et tra
ditionem hanc probatunt & Duenas in d. reg 465. in fio. post
Rebuffum, quem recenset ac etiam Ioan. Baptista Pontanus
in dicto cap. 13. num. 1.
18 Extenditur nono, vt locum habeat etiam in vxore, † quæ
litigat aduersus maritū Nam & ei decernenda sunt alimenta,
& litis expensę à marito, si aliundè non habet, & pro ea stat
aliqua præsumptio Ita in specie scribunt Abb. & reliq in c. ex
parte. de accusa. Afflic. in decis. 10. qui testatur ita fuisse deci-
sum, & idē in decis. 152. Alcia. in tract. de præsump. regu. 3. prę
sump. 9. nu. 5. & Boer. in q. 324. nu. 4. & his prius Albert. in l. vlt.
nu. 2. C. de ordine cogni. Socin. Sen. in cons. 286. lib. 2. & Ioan.
Lupus in c. per vestras in. § 39. nu. 5. de donatio. inter virum
& vxo. Idem scripsit Didacus in lib. practi. q. c. 6. nu. 5. ver. idē
erit. Qui quidem subiungit, idē esse in vxore, quę mortuo ma
rito agit ad dotē & donationē pp nuptias, vt ei litis expensę,
& alimenta ab hæredib. mariti præstentur: sicuti in specie tra-
dit Rebuffus præcitatis Commentarijs ad cōstitutiones Gal-
liæ tomo 1. in tit. de sent prouisio. art. 3. gl. 1. Eandē sniam pro
barunt et Pontanus in d. c. 13. nu. 2. Anto. Cordubensis in d. l.
si quis a liberis §. si vel parens. no. 63. ff. de libe agno. qui num.
65. subiungit idem esse quādo pendet lis super vinculo matri
monij. Id quod auctoritate multorū cōprobat. Intelligo ego
quando pro ipsa vxore extat pręsumptio. Et addit Corduben
19 sis ex traditione Castelli, quod si a lata sententia p vxore, † ap
pellatum est, & iudex decernat alimenta ipsi vxori, nō dicitur
aliquid attentare. Et idem decidit Afflict. in decis. 152. nu 6.
Quæ sanè traditio verissima est: cum permissum id sit manife-
sto iure, in d l instituta. §. si de inofficioso. ff. de inoff. testa. Et
20 ratio quidem est, quia etsi † appellatio suspendit iudicatum.
l. 1. ff. ad S. C. Turpill. attamen non impedit præsumptionem
iustitiæ, & rectitudinis ipsius sententiæ, quę hunc effectum pa
rit, sicuti doctè & verè explicādo. d. §. si. de inofficioso, scripsit
Didacus in d. c. 6. nu. 5.
21 Extenditur decimo, vt locum etiam habeat in monacho li
tigante contra Abbatem, & monasterium, si pro eo extat prę
sumptio; sicuti quando est in quasi possessione religionis.
Ita probat c. ex parte, de accus. vbi Doct & scribunt Afflic. in
decisio. 10. nu. 2 Alcia in d. tract. de præsumpt reg 3. pręsum
ptio 9. no. 5. Boerius in q. 324. nu 4 & Cordubensis in d §. si
vel patēs. nu 55 q nu. 56. idē esse ait in Clerico seculari. & nu.
60. idem esse scripsit in collegiato & in canonico electo & de
monaco Pontanus in d. c. 13. nu. 3.
22 Extenditur vndecimo, vt habeat locum etiam in † vassallo
litigante contra dominum, cui litis expensæ a dño decernēdę
sunt, si modo pro ipso vassallo extat præsumptio, & aliunde
non habeat vnde litem sustinere possit. Ita in specie affirma-
runt Boerius in q. 303. nu 3 & Socin. Iun in cons 8. nu. 6. lib 3.
& idem sensit glo. in l. vlt. §. quod si ei. C. de ordine cognit.
23 Extenditur duodecimo, vt procedat etiam in eo, † cuius bo
na fuerunt sequestrata. Nam & huic decernenda sunt alimen
ta & litis expensæ si constat de eius possessione vel quasi
dictorum bonorum, vel alia pro eo extat præsumptio, & nō
habet vnde se alat & litis sumptus faciat. Ita in specie tradūt
Bar. in d. l. vlt nu 4 C. de ordine cognit. Salice in l. si fideiussor.
§. vlt. & ibi Ias. nu. 30. ff. qui satisd. cogan. Curt. in tract. de se-
questris. nu 20. Fely in c. ex parte nu. 4 de accusa Ant. Cordu-
ben. in l. si quis à liberis. §. si vel parens. nu. 45. ff. de lib. agno. &
Pontanus in d. c. 13. num. 4.
Declaratur primo quod dictum fuit sup. de filio qui pendē
te lite aduersus prēm consequi debet alimenta & litis expen-
24 sas, vt locum † non habeat in filio adoptiuo. Non. n. is filius
adoptiuus consequi debet alimēta, & litis sumptus. Ita in spe
cie tradunt Rebuffus in commentarii ad constitutiones Gal
liæ, tomo 1. in tit. de sent. prouisio. art. 1. glo. 2. nu. 27. & Due-
nas in d. reg 365. in 5. limi. Ea rōne vsi sunt, quod appellatio-
25 ne † filiorum in hac materia non veniunt adoptiui. l. fideicō-
missum. de leg. 3. & c. in præsentia. de probat. Verior forte rō
26 potest afferri, quod pater ipse † adoptiuus non teneatur ale-
re ipsum filium; sicuti scripserunt multi commemorati à Ti-
raq. in l. si vnquam. in verbo susceperit liberos nu. 8. C de re-
uoc dona. quos visus est sequi Anto. Cordubensis in l. si quis à
liberis in prin. no. 18. ff. de liber. agno. reiecta opinione glossæ
Spec. Bal. & Lambertini qui aliter scripserunt.
27 Declaratur secundo, vt non habeat locum in filio † qui iā
renuntiauit hęreditati; non enim alimenta & litis sumptus, cō
stitui ei debent ex bonis patris, pendente lite super eis etiam
si petat ipse filius renuntiationem rescindi. Ita declarant Re-
buffus in d glo. 2. nu. 26. Molinę in d. c. 16. nu. 45. & Duennas
in d. regul. 365. in 4. fallentia; qui referunt Ioan. Gallum. in
arresto. 12. attestantem ita fuisse Parisiis iudicatum. Ea ratio
ne vsi sunt quod hic filius iam est consecutus precium, quo re
nuntiauit hæreditati & propterea hæreditatem ipsam habere
28 dicitur. l. quia. ff. de vsufruct. Et pretium loco † rei succedit. l. la
ben la 1. de verbo. signifi. & confert. l. si rem & pretium ff. de
29 petit. hæred. Et rursus, quia remittentibus † iura sua non da-
tur amplius regressus. l quæritur. §. si venditor. ff. de ædil. edic.
Existimo aliam considerari posse rationem, q. s. hic filius non
solum sit extra quasi possessionē filiationis, quo ad successio
nem, ob id quod ei renunciauit: sed & habeat præsumptionē
30 ꝯ se: cum renuntiatio † præsumatur iure & legitimè facta.
Declaratur tertio, vt non procedat in alimentis, & sumpti-
bus præteritis. Nam illa non præstantur. Ita in specie decla-
rat. Duennas in d. reg. 365 in septima falle. & idem decidit Af
flict. in decis. 10. nu. 3. Ea rōne motus est Duenas, quia alimē-
31 ta † præterita non habent priuilegium alimentorum l. de ali
metis. C. de trāsact. Et ibidem alia ad rem scripsi. Non hic cō-
memorabo tres illas declarationes, quas recenset Duenas in
d. reg. 365. in 1. 2. & 3. fallentia; Cum ex dictis supra in ipsa re-
gula explicatæ satis appareant. In foro aūt & praxi pbseruari
illud primū solet, vt dato libello sup hæreditate, vel filiatione

vel alimentis, filius ipſe & illi ſimiles de quibus ſupra, exhibe-
re debent ſummariam informationem, qua demonſtrent, ſe
eſſe in quaſi poſſeſsione filiationis, vel alia pro eis extare præ
ſumptionem. Non enim (vt attigimus ſupra) ſufficit allegare
32 inopiam. cum illa ſola † non tribuat hoc commodum con-
ſequendi alimenta, & litis ſumptus: ſicuti rectè tradunt Ioan.
Lupus in cap per veſtras. §. 39. de donatio inter virum & vxo.
Boerius in q 303. nu. 4. & apertius Didacus in præcitato libro
pract. quæſtio. cap. 6. nu. 5. ex l. Imperatores. ff. de tutelis & ra-
tio. diſtrah. reiecta contraria opinione Guidonis Papæ q. 561.
Neuizani lib. 5. Syluæ nuptia. num 32. & Craue in conſil. 164.
Hanc autem ſummariam cognitionem, vno etiam teſte inter-
rogato ſumere poterit iudex vt in ſpecie annotauit Lud. Mo-
linæ. in lib. 2. de Hiſpano. primogen. cap. 16 nu 40. poſt Dida-
cum in d. cap. 6. in fine quem etiam ſecutus eſt Decianus in d.
conſil. 66. num. 3. lib. 3. Hic tamen teſtis eſſe deber omni exce-
ptione maior. Zuchardus in l. vlt. num. 101. C. de edicto Diui
Adr. tollen & Beneintendi. in decis 62. nu. 14. & rurſus intelli-
gitur, niſi aliqua repugnet præſumptio. Iaſon in repe. l. admo-
nendi. nu. 93. verſ. vlt. d. reg. ff. de iureiuran. Afflict. in deci. 364.
col. vlt. & Gratus in conſil. 40. num. 29. lib. 2. & in ſpecie ſic &
ego reſpondi, in conſ. 484. lib. 5. quod reſponſum reddidi ad-
33 uerſus Decianum in d. conſ. 66. & quaſi poſſeſsio † ipſa filia-
tionis ſatis probata dicitur, cum teſtes affirmant, hunc repu-
tari & tractati à patre pro filio. ita Bar. in d. l. ſi quis a liberis.
§. ſi vel parens, & in ſpecie Verallus in deciſ. 150. & in deciſ.
34 329. in 2. parte. & hæc quidem alimēta † & litis ſumptus pręſ-
ſtabuntur, vſq; quo diffinitiuè fuerit pronūtiatum: ſicuti poſt
alios tradunt Molina in d. c. 16. nu. 39. & Io. Baptiſta Pōtanus
in dicto tract. de alimentis cap. 13. nu. 7. qui ſubiunxit, nō eſſe
habendam rationem cauſæ incidentis. eſt etiam illud anno-
35 tandū, quod hæc alimenta & litis ſumptus, pro iudicis † ar-
bitrio taxanda ſunt. ita Rebuffus in d. tit. de ſentent. prouiſio.
art. 1. glo. 2. nu. 29. & 30 Maſſuerius in pract. in tit. de poſſeſſo-
rio. nu. 27. Boerius in q. 324. ad finem. Didacus in d. c. 6. nu. 7.
in fin. & Pontanus in d. cap. 12. nu. 8. & Ludou. Molina in d. ca.
16. in fi. reiecta opinione Maſſuerij & Boerij exiſtimantium,
aſsignari debere quartam partem fructuum bonorum, de qui
bus eſt contentio. Illud quoq; omittendum non eſt, quod in
dubium ſolet reuocari, an hæ litis expenſæ & alimenta reſti-
tui debeant, ſi is cui aſsignata fuerunt, in lite ſuccumbet. & re-
36 ſtitui non debere † affirmarunt Afflict. in deciſ. 152. num. 4.
Maſſuerius in practica, in tit. de poſſeſſorio. nu. 27. Boerius in
q. 324. nu. 3. & hanc quoq; probat Molin. in d. c. 16 nu. 42. &
43 Quorum ſententiam ſatis probat. l. 1. §. intercisſe. ff. ſi mu-
lier vētris nom. in poſſ. mitt. vbi ſi mulier vētris nomine miſſa
37 † eſt in poſſeſsionem, & deinde prægnans non reperitur; fru-
ctus & alimenta ab ea non reperuntur, niſi per calumniā dixe-
rit ſe prægnantem. ita quoque dicimus, quod ſi filius agit ex
Carbon. edicto, dum eſt in quaſi poſſeſsione filiationis, & ſi in
lite ipſa pendente conſequi deber alimenta quæ nō reſtituet,
& ſi in lite deinde ſuccūbit, ſicuti tradit gl. in l. vlt. C. de Carb.
edicto. quam in ſpecie ſic perpendit Molinæ. in d. c. 16. nu. 43.
& eodem argumento vſus eſt Afflict. in d. deciſ. 152. num. 4. &
hæc quidem ſententia mihi magis probatur, quàm opinio illa
contraria eruditiſs. Didaci in d. c. 6. nu. 6. verſ. quartum ex his
eſt, qui teſtatur ita obſeruari conſueuiſſe, non tamen affirmat
Didacus hanc eſſe communem opinionem, ſicuti eum dixiſſe
malè refert Molinæ. in d. c. 16. nu. 42. & cū Didaco ſenſit Ant.
Cordubenſis in d. l. ſi quis a liberis. § ſi vel parens. nu. 54 ff. de
li. agno. Horum fundamētum ſumptum ex l. cum autē. §. cum
redhiberur mancipium, ibi, quod tardius hominē ei reſtituit.
ff. de ædil. edicto, ſolidū non eſt. nam quod emptor reſtituat
venditori non ſolum fructus, ſed & ſi quid à venditore conſe-
cutus eſt. ob id quod hominem venditum tardius tradiderit;
factum eſt, quia in redhibitoria ſpeciale eſt, vt reſtituantur ēt
ea, quæ ob venditoris contumaciam ad emptorem peruene-
runt Et ratio ſpecialitatis eſt, quia in ea conſtitutum eſt, vt
omnia in priſtinum reponantur. ita declarat Cæpolla in d. §.
cum redhiberur. num. 2. in fin. Hinc intelligimus eſſe abſolutè
veram eiuſdem Didaci traditionem, in d. c. 9. in fio. cum dixit,
quod ſi iudex decerni facit, alimenta & litis ſumptus filio exi
ſtenti in quaſi poſſeſsione filiationis. vel adhibita cauſę cogni
tione, ſumpta ſcilicet informatione, ſi filius deinde ſuccumbit
ea non reſtituet.

Quocirca intelligimus neceſſariam minimè eſſe cautionē
38 † huius, cui alimenta. & litis ſumptus decernuntur, de eis re-
ſtituendis. Quod ſi dubitat iudex fraudem, vel calumniam
ſubeſſe, cautionem præſtari faciet ea ſub formula, qua bene
eruditus, & in foro optimè verſatus Ludoui. Molinæ. in d. c.
16. num. 43. concepit his verbis. Quod ſi in cauſa iſte ſuccu-
buerit, ea reſtituat quatenus de iure ad id ipſum adſtrictum
eſſe compertum fuerit. & illo in loco. nu. 44 ſcribit idem Mo-
linæ, iudicis arbitrio relinqui, an loco illius cautionis, ſuffi-
ciat iuratoria.

39 Illud etiam eſt annotandum, quod hæc aſsignatio † ali-
mentorum, & impenſarum, nullum penitus præiudicium facit
cauſæ, & iudicio principali. l. pen. ff. de iis, qui ſunt ſui, vel alie.
iuris. Quo adductus ſic in ſpecie reſpondit Decia. in conſ. 66.
col. 3. verſ. quæ aſsignatio. lib. 2.

QVAESTIO XXXVI.

Præſumptio, quando & quomodo dici poſſit pro-prie probatio, diligenter explanatum.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure, vera dicitur eſſe, & propriè probatio.*
2 *Præſumptio iuris, & de iure, eſt probatio neceſſaria, cum ipſa natu-
ra conſentiens, & à lege ſtabilita, vt pro veritate habeatur.*
3 *Præſumptio iuris dicitur vera & propria probatio.*
4 *Verba in ſtatutis proprie intelligi debent.*
5 *Voluntas teſtatoris manifeſta dicitur illa, quæ coniecturis probatur.*
6 *Frigiditas coniugum ex triennali cohabitatione præſumitur.*
7 *Donatoris voluntas apparere dicitur, cum ex coniecturis apparet.*
8 *Præſumptio iuris facit probationem euidentem, clarā & manifeſtā.*
9 *Statuto requirenti probationes, ſatisfactum cenſetur, cum præſum-
ptionibus, & coniecturis eſt probatum.*
10 *Præſumptiones ex facto hominis deſumptæ, non reperiuntur à lege
receptæ vel approbatæ, ideo in iudicantis arbitrio collocantur.
Declaratur id num 13.*
11 *Probatum illud eſſe dicitur, quod conſtat legi ita eſſe.*
12 *Probatio vera & ꝓpria illa eſt, quæ alterius patrocinio nō indiget.*
14 *Præſumptio hominis alio adiuta adminiculo, ſemiplenam facit pro-
bationem.*

Væro trigeſimoſexto, an præſumptio dici poſsit
propriè probatio? Eſt hæc ſatis controuerſa apud
noſtros diſceptatio, quemadmodum ſcribūt Dec.
& cæteri, in rubr ext. de probatio. Quo autē om-
nis quieicat diſputatio, aliquot caſus ego ita diſtinguo, at-
que conſtituo.

Primus eſt caſus, cum loquimur de præſumptione iuris, &
1 de iure. Hæc dicitur † eſſe vera & propriè probatio. ita ſenſit
Bal. in c. bonæ nu. 2. de electio. cum ait, pręſumptionem hanc
iuris, & de iure, eſſe probationem, & releuationem ab onere
probandi. Idē paulo apertius docuit Bero. in rub ext. de pro-
bat. nu. 52. & nu. 55. verſ quædam vero eſt iuris & idem ſenſe-
runt à fortiori illi qui dixerunt, præſumptionem ſimplicē, quā
iuris ſolum appellamus eſſe vere & propriè probationem, vt
inf. dicemus. Et huius caſus ratio eſt manifeſta, quod hæc prę-
ſumptio iuris & de iure, eſt probatio neceſſaria, quæ vel cum
2 ipſa natura conſentit, vel ita à lege eſt conſtabilita, vt pro ipſa
veritate habeatur. ſicuti diximus ſupra. q. 3.

Secundus eſt caſus, cum loquimur de præſumptione iuris.
3 Hæc pariter dicitur eſſe vera, † & propria probatio. ita ſcri-
ptum reliquit Aret. in rub. extr. de probatio num. 7. verſ. de ſe-
cunda ſpecie, dum in hanc ſententiam perpendit. c. laudabilē.
de frigid. & maleficia. nu 8. Cū declarando ea quæ paulò ſup.
dixerat. nu. 6. ſcribit præſumptionem illam, quā lex ex aliquo
hominis facto inducit, eſſe propriè probationem idem ſenſit
Abbas in c. veniens, il 2. nu. 6. de ſponſa. & apertius hanc tradi
tionem probarunt Dec. in d. rubr. ext. de proba. nu. 13. ver. hæc
vera ſunt. & Bero. nu. 55. verſ. quædam vero eſt iuris. Quibus
accedunt. Bal. in l. 1. nu. 18 C. de fideicom. idem in l. ciues. nu. 1.
C. de appell. cum ait, præſumptionem non eſſe apertam veri-
tatē, niſi lex ita ſtatuat. loquitur Bal. de iuris præſumptione,
& citando l. licet Imperat de leg. 1. & illi ſimilia, ſenſit pręſum
ptionem iuris eſſe manifeſtam veritatem. Idem affirmarunt
Iaſ. in l. licet Imperator. nu. 13. de lega. 1. in conſ. 25. nu. 2. in fi.
lib. 1. Brun in tract. de conſtitutio. par. 3. in verbo probatio. §.
21. & 91. Grat. conſ. 54. nu. 52. lib. 1. Pariſ. conſ. 80. nu. 15. & ꝯſi.
97. nu. 6. lib. 1. Crau. conſ. 6. nu. 42. Tiraq. l. ſi vnquam. in verbo
donatione. num. 158. C. de reuoc dona. Ferat. caut. 5. num. 3. &
caut. 16. nu. 6. & copioſe. Rol. a Valle in tract. de lucro dotis. q.
75. nu. 22. 23. 24. & Aſinius in Commentariis ad ſtatuta Flo-
rentiæ. §. 19. c. 2. qui ob id ſcribunt locum habere in ſtatutis,
4 in quib. verba propriè intelligi † debent, vt inf. attingemus, &
vere hæc ſententia iure optimo probatur. nam lex vere & pro
priè probatū eſſe exiſtimat, Caium eſſe Sempronij filiū, cum
probatum

probatum extitit, Caium illum natum esse in domo Sempro-
nij scientibus vicinis, ac melius secuto tractatu. Sicuti egregiè
ait iurisconf. in l. filiũ. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iuris. Qua
de re scripsi li. 2. de arbitrarijs iudicum. &c. casu. 89 Non dis-
simili ratione credidit Iulianus in l. quidam testamento. ff. de
vulga. & pup. substit. euidentem voluntatem testatoris, præ-
ponentis coniunctum substituto, cum constat p̄sumptione
illa & coiectura. De qua quidem specie dicemus inf. lib. 4. Ita
etiam Vlpianus in l. licet Imperator, de legat. 1. censuit, euidē-
tem esse probationem. quod legata repetita censeantur à substi-
tuto, quando id coniecturis constat, quemadmodum vbe-
rius differemus infra libro 4. Et Papinianus in l. eum propo-
nebatur. de legat. secundo, scripsit, manifestam esse illam te-
5 statoris † voluntatem, quæ coniecturis probatur Hinc etiam
Caius in l si quis locuples. in fi. ff. de manumiss. testa existima-
uit, apertissimè constare de manumittentis voluntate, quòd
in fraudem creditorum non manumittat, cum coniecturis,
ac præsumptionibus id probatur; sicuti dicemus de illius lo-
ci interpretatione lib. 4. præsumpt. Ita etiam egregiè, & aper-
tius probat. l. 3. C. de apoch. publ. lib. 10. quo loci, si proba-
tio requiritur, illi satis fit per præsumptionem solutionis triũ
præteritorum annorum. Qua de re dicemus infra lib. 5. præ-
sumpt. Hęc sententia iure pontificio etiam probatur ex cap.
laudabilem iuncto c. 1. de frigidis & maleficia Requirit hoc
cap. 1. verum indicium, hoc est, veram probationem ad pro-
6 bandum frigiditatem † coniugum, vt matrimonium separe-
tur & tamen huic vero indicio est satisfactum per præsum-
ptionem, ex triennali cohabitatione. d. c. laudabilem. Ita etiā
hanc sententiam probat cap. ad nostram; de emp. & vend. quo
loci ait Inno. 3. illud patere, quod pręsumptionibus demon-
stratur; vt glossa ibi in verbo, patet, exponit. ita pariter in cap.
2. §. 1. de cogna. spiritu. lib. 6. dicitur, euidenter aliquid ex le-
ge, & dispositione colligi, quod coniecturis colligitur. Ita ve-
7 hementer de donatoris † voluntate apparere creditur, cum
ex coniecturis apparet. cap. cum dilecti. de dona. de qua dice-
mus infra lib 3 præsump. 45. Accedit quod cum hæc iuris pręs-
sumptio fit à lege approbata, ac recepta, est lex ipsa, quę pro-
bare dicitur. Et ideo non amplius potest, aut debet connume-
rati inter probationes artificiales, inter quas aliæ coniectu-
ræ, & præsumptiones solent recenseri. sed inter probationes
inartificiales: sicuti leges connumerantur ab Aristotele, &
alijs pluribus: quorum memini supra. q. 1. Et & propterea re-
ctè interpretes nostri vno ore scribunt, præsumptionem iuris
8 † facere probationem euidentem, claram & manifestam. Ita
multos recensent Iason in l. licet Imperator. nu. 13. de leg. 1.
Didacus lib. 2. varia. resolutio. cap. 6. nu. 1 & Asinius in præci-
sato. c. 2. in fin. His constat (vt etiam vno verbo supra admo-
nui) rectè sensisse relatos interpretes, censeri satisfactum sta-
9 tuto † requirenti probationes, cum præsumptionibus & con-
iecturis est probatum, ex quo sunt hę verè & propriè proba-
tiones Et idem in specie sensit Roma. in l. 1. num. 7. C. de testa.
mil Quamobrem errarunt ab hac sententia dissentiētes, sicuti
Iason in §. pręiudiciales. nu. 71. instit. de actio. Curt. Sen. cōs.
79. Domina Franceschina. col. 6. vers Confirmatur pręcedens.
Alex. in l licet Imperator. nu. 7. de leg. 1. & Ruin. consi. 151. nu.
3. lib. 5. Hi malè scripserunt, statutū requirens probationes, non
habere locum in præsumptionibus iuris. Non enim horum
interpretum opinatio, vel iure, vel ratione probatur. Ita quo-
que malè sensit, Ruin. in consi. 13. nu. 12. lib. 2. formam datam
à statuto, non posse hac præsumptione impleri.
Tertius est casus cum loquimur de præsumptionibus, quæ
10 ex facto hominis summuntur; † quæ quidem non reperiuntur
à lege receptæ & approbatæ. Et quæ coniecturæ & præsum-
ptiones in iudicis arbitrio positæ sunt; sicuti docuit Beroius
in Rubr extra de probatio. num. 42. vers. tertio modo. & num.
55. vers. vltimo quædam. Et ante eũ idem docuit Bal. in Rubr.
C. de probatio. ad finem & Rol. a Valle in tract. de lucro do-
tis. q. 75. num. 21. ac Asinius in commentarijs ad statuta Flo-
rentiæ. §. 19. cap. 2 nu. 5. & scripsi supra. q. 4. & lib. 2 de arbitra.
iudicum, &c Casu. 112. Hæc itaq; præsumptio non est vera &
propria probatio ita aperte scribunt Rom. in l. 1. num. 7. C. de
testa. mil Beroius, Rolan. & Asinius; & verè idem scripsit Bal.
in cap. bonæ. num. 2. de electio. Cum dixit, præsumptionem
hanc non esse probationem, nec ab onere probandi releuare.
idem Bal. in l. ciues in prin. C. de appella. dum loquitur de cō-
iectura. Cur. Sen. consi. 79. col 7. in fin. Et idem senserunt Are-
tinus in Rub. extra de probatio. nu. 9. vers. de tertia specie, &
ibi Dec. nu. 13. Idem scripsit Asinius Florentinus in commen-
tarijs ad statuta Florent. §. 19. cap. 2. Atque ita interpretor
Barba. in consi. 29. col. 3. lib. 1. Cùm respondit, probationem,
quæ præsumptionibus fit, non esse propriè probationem. Eam
11 huius sententiæ rationem esse existimo, quod probatum † illud
esse dicitur, quod constat legi ita esse; id quod non contingit
in hac præsumptione, cui lex non acquiescit. Quocirca rectè
Bal. in cap. 1. §. sacramentum. nu. 10. de consuetud recti feudi,
12 docuit probationem illā dici veram †, & propriam, quæ alte-
rius patrocinio non indiget. Cum itaq; hæc præsumptio ho-
minis, egeat alterius patrocinio, nempe legis dicendū est non
esse propriè probationem. Cuius contrarium est in iuris præ-
sumptione, quæ (vt diximus) cum sit à lege recepta, proprium
probationis nomen meretur.
Hunc casum tñ declarat Beroius in d. Rubr. extra. de proba-
tio. nu. 42. vers. hanc tñ, procedere solum in præsumptione ho-
13 minis † leuioi atq; minori. Quæ quidem minor præsumptio à
Bal in rub. C. de probatio. num. 4. appellatur inclinatio animi
viri boni, ad eligendum alterum extremorum, ex intellectu
proueniens, coniectura nobili. Et de qua diximus supra. q. 4.
Secus est (inquit Beroius) in præsumptione hominis vehemē-
ti & maiori. Quæ quidem ab eodem Baldo præcitato loco
appellatur, applicatio animi boni viri ad valde verisimile. Nā
& hæc secundum Beroium est propriè probatio: quam & in
caussis capitalibus existimat sufficere, ex l. vlt. C de probatio.
Et in hunc sensum intelligit Beroius. l. licet Imperator de leg.
3. Et ante Beroium ita ēt intellexit idem Bal. in additionibus
ad Specu. in tit. de præsumpt §. species. in verbo, autpræsuma-
tur, vers. præsumptio est talis. Ego dubiam esse opinor hanc
Baldi & Beroij traditionem. Quandoquidem probatio verè
dici non potest, cum lex eam non approbauerit. Et si est in iu-
dicis arbitrio posita, dici non potest verè probatio: cum eam
iudex possit reijcere, vt dicemus infra. quod alias facere non
posset. Nec Baldi & Beroij assertionem probat. l. licet Impe-
rator de leg. 1. cum de iuris præsumptio. loquatur. Nec etiam
l. vlti. C. de probatio. quæ non exprimit quæ coniecturæ illæ
sint, quib. de crimine conuinci aliquis potest. Credo tñ hanc
14 ipsam hominis † præsumptionē, si alio adiuuetur adminicu-
lo semiplenam probationem facere. Ita Spec. in ti. de p̄sumptio.
§ species. nu 2. quem ita in specie secutus est Io. de Grassis in
tract. de iurisdictione in verbo. Tertiadecima semiplena. Et
apertius hoc idem docuit Baldus in annota ad Specu. in d. tit.
de præsumpt. in fin. in verbo, præsumptio est. Qua ex doctri-
na confirmatur id quod dixi quæst. 30. in fin. nempe præsum-
ptionem hominis efficacem ita reijcere onus probandi in ad-
uersarium, vt reijcit præsumptio iuris.
Illud est etiam annotandum, quod quando agitur de præiu
dicio tertij, sola præsumptio non sufficit. glo. in cap. sicut. de
senten. excom. Barb. in c. cum in iure peritus. de off. deleg &
Afflictus in decisio. 345. num. 6.

QVAESTIO XXXVII.

Præsumptio an dicatur vera & propria probatio, quando probatio requiritur in vim conditionis, diligens admodum, & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Probatione in vim cōditionis requisita, præsumptio secundum sen-
tentiam communem non sufficit.*
2 *Præsumptio iuris & de iure, dicitur vera, & eo casu sufficit.*
3 *Præsumptio hominis propriè non dicitur probatio, cum probatio
conditionaliter requiritur.*
4 *Dictum Doctoris intelligitur secundum iura ab eo allegata.*
5 *Præsumptio iuris tantum, an dicatur probatio, cum in vim condi-
tionis probatio requiritur, vbi aliquot casus distinguuntur num.
6. 14 16 & 20.*
7 *Probatio filiationis solum coniecturis fieri potest.*
8 *Testator disponens & conditionem adijciens, præsumitur volunta-
tem suam iuri communi conformem esse, voluisse.*
9 *Præsumptionem iuris pro vera probatione ius commune habet, etiā
in dispositione conditionali.*
10 *Disponens non præsumitur disponere de impossibili.*
11 *Testibus, & similibus probationibus multa sunt quæ nequeunt
probari.*
12 *Disponens non præsumitur restringere dispositionem suam, ad eum
casum, quo redderetur inutilis.*
13 *Verba testatoris statuti, & alterius disponentis, recipiunt interpre-
tationem à subiecta materia, etiam circa proprium significatum.*
15 *Probationes non extare de facto, vel non extare ex rei natura, quo
ad effectum paria sunt.*
17 *Verba in potentiori significatu accipi debent.*
18 *Probationis appellatione in dubio de plena intelligitur.*

19 *Testatar legans vt detegatur homicida, indicat animum viadicta cupidum.*
21 *Transi:us faciliar est,ia babentibus symbalum.*
22 *Statutum iaterpretatianrm ab alio statuto recipit facilius, qaam à iure communi.*
23 *Princeps est ipsa lex viua.*
24 *Verba obscura, interpretatianem recipiunt à conditione persona loquentis.*
25 *Rex faciens mentionem iuris,de iure Regia,noa alio intelligitur.*

Væro trigesimoseptimò, an præsumptio dicatur vera
probatio,cum probatio in vim conditionis requiri-
tur?Hæc disputatio est egregia,sed non parum diffi-
cilis & perplexa. Et quò reddatur clarior, aliquot huius rei
exempla recensebo, tam in dispositione testatoris,quàm sta-
tuti, & rescripti. Exemplum primum in dispositione testa-
toris est ex Baldo in l.id quod pauperib. nu.24. C. de Episco.
& cler. si testator ita disponit, mando solui omnibus meis
creditoribus, si probabunt, debere recipere. Ecce quod hic
probatio in vim conditionis, ob illam dictionem, si, requi-
ritur. Exemplum secundum in dispositione statuti est,si sta-
tuto sit cautum, quod incolæ loci, in quo mercatoribus à
latronis merces sunt surreptæ, satisfaciant ipsis mercatori-
bus, si probatum ab eis fuerit perpessum furtum. Quo sanè
simili exemplo vsus est Bald.in cap.1.§.conuenticulas.num.8.
de pace iura. firma. in vsibus feudorum. Exemplum tertium
in rescripto est si Princeps ita rescribit,si cõstiterit,siue si pro-
batum fuerit, Caium esse natum de legitimo matrimonio, ei
de præbenda prouideas. Quod sanè exemplum desumptum
est ex c.Michael.de filijs præsbyte.& ex Baldo in l.bonæ fidei.
num. 8. C. de reb.cre.,& iureiurando.Quartum adferri potest
exemplum in probatione minoris ætatis, si conditionaliter
probari requiritur,vt tradit in specie Sapia in l.de ætate.num.
25.ff.de mino.25 ann.Hac itaq; in re recepta magis est senten
1 tia † præsumptionem non sufficere: cum hoc in casu præ-
sumptio non habeatur pro vera, & propria probatione. Ita
communem sententiam esse asseruit Felynus in Rubri. extrà.
de probatio.nu.6.& ibidem Deci.colum.17.num.13.versi. re-
tenta prædicta conclusione, & num. 14. qui huius opinionis
recenset Bartol.Baldum,& alios nonnullos;Quibus accedunt
Rom.in Rubri. ff. de recep.arbitr. colum. 7. Alexan. in l.licet.
Imperator.num.7.de legat.primo,& in l. prima.num. 6. C.de
testamen.milit.Ruinus consi.68.nu.18.lib.1.

Cæterùm ab hac opinione dissentiunt Felyn. Decius &
Berous in d. Rubr. extrà de probatio. qui quibusdam ratio-
nibus, & argumentis vtuntur. Ego verò in aliquibus eorum
traditiones secutus, ita tres casus constituo atque distinguo.

Primus est casus,cùm præsumptio est iuris, & de iure. Hoc
2 casu dubium non est, † quin hæc præsumptio sit vera pro-
priaq; ꝓbatio,id qđ ex dictis superiore quæstione planum fit.
Et hoc comprobatur à fortiori ex his, quæ dicemus infra de
sola iuris præsumptione, quam in specie hac, demonstrabi-
mus esse verè & propriè probationem. Hoc itaque in casu
procedere potest sine controuersia opinio Decij, & aliorum,
qui aduersus cæteros existimatunt, præsumptionem, etiam
quando conditionaliter probatio requiritur, esse propriè
probationem.Et hoc admittit in specie Berous in d.rub.extra
de probatio.nu 46. & apertius nu.52.

Secundus est casus, quando præsumptio est hominis tan-
tummodo. Hic casus habet quoq; parum dubitationis. Nam
3 sine dubio hæc non dicitur propriè probatio, cum † proba-
tio conditionaliter requiritur. si enim hæc præsumptio non
est propriè probatio, quando simpliciter probationis fit mé-
tio, vt dixi superiore quæstione, multo minus dicendum
est, hoc in casu, esse propriè probationem. Et in specie hanc
sententiam probauit Baldus in l.filium in a.lectura. in fine. ff.
de his, qui sunt sui vel alien. iuris. Nec repugnat quod scri-
bit Aretinus in rubr.extra.de probatio nume.9 versic.de ter-
tia specie, cum ait, contrarium & melius scripsisse eundem
Baldum in l.id quod pauperibus.q.11.num. 24. C.de Episco.
& cler.Non inquam hoc repugnat,cum Baldus eo loci de præ-
sumptione iuris, non autem hominis loquatur.Est enim vul-
4 gatum illud, quod dictum Doctoris † intelligitur secundum
iura ab eo allegata;vt ait Bart. in l. non solum. §. liberationis.
nu.10.ff.de libera.leg.& alij alibi sæpe.

Tertius est casus,quando præsumptio est iuris tantùm Hic
casus is est, qui dubitationem habet. Et verè magis recepta
5 Doctorum sententia est, quòd hæc præsumptio † non sit in
specie hac, vera & propria probatio. Cæterum à recepta
opinione in specie dissentit Baldus in d.l.id quod pauperibus
nume.24.C.de episcop.& cleri.vt supra eum declaraui.& cla-
tius Decius in rubr.extra de probario.colum. 17. nume. 13.
versi. retenta tamen. Et idem in l. qui accusare. in fine. C. de
edendo. is tamen duos casus visus est subdistinguere. Ego
alios ita constituo atque declaro. Primus est casus, quan-
6 do loquimur in dispositione † hominis nempè testatoris,
vel similis; & actus probandus probari non potest sui na-
tura, nisi coniecturis vt est in eo exemplo. Si testatur legat
Caio, si probauerit, se filium Sempronij. Hæc filiationis
7 probatio † solum coniecturis fieri potest.l filium.ff.de his,qui
sui, vel alien. iuris. Hoc itaque casu (ait Decius & ante eum
Baldus) præsumptio iuris, est vera & propria probatio. Ea
ratione prima visus est Decius, quòd testator disponens &
8 conditionem adijciens præsumitur, voluisse suam volunta-
tem esse debere iuri communi conformem. l. hæredes mei.§.
cum ita. vbi copiosè Ripa.nume.75.ff. ad S. C. Trebell.Atqui
9 ius commune, habet præsumptionem † iuris pro vera proba-
tione, etiam in dispositione conditionali. Ergo in hac etiam
conditionali dispositione testatoris; vel statuti, vel princi-
pis, hæc præsumptio continetur sub nomine veræ & propriæ
probationis. Illa minor propositio multiplici iure fulcitur,
nempe text. l. 1.C. quorum bono. iuxta communem sensum,
apertius text.capit.Michael.de filijs presbyter. ibi si tibi con-
stiterit, Martinum esse filium Antonij. Requiritur ibi pro-
batio conditionaliter: & tamen sufficit probare præsumpti-
ue. Nam si præsumptiua probatio non sufficeret, inutilis
esset illa concessio, ob probationis impossibilitatem, vel
saltem summam difficultatem. iuxta l. Lucius. ff. de cond. &
demonstra.iuxta communem sensum, qua tamen de re dice-
mus suo loco. Ita pariter declaratur tex. incapit. ex tua.eod.
titu.de filijs præsbytero. Ita etiam probat capitu. cum in diœ-
cesi. de vsuris.in illis verbis, si tibi constiterit. Requirit ille
canon probationem conditionalem: cui quidem (vt ipsemet
Pontifex ait) satisfit in argumentis.

Secundò ea ratione & argumento probatur assertio hæc,
10 quòd disponens † non præsumitur disponere de impossibili.
cap.à nobis.vbi Abbas.de senten.excom. & Baldus in l. vlti.§.
in computatione.in fine.C.de iure delibera. Atqui, si dispositio
tio conditionalis reijceret iuris præsumptionem, & aliã ma-
gis concludentem probationem,vt per testes & similes,requi-
reret, impossibilis redderetur, cum multa sint, quæ testibus
11 † & similibus probationibus probari nõ possunt, sicuti filia-
tio, adulterium & plura alia, de quibus suo loco. Ergo satis
est,quod adsit iuris præsumptio.

Tertio accedit secundum Decium ratio illa, quod dispo-
12 nens † non præsumitur restringere suam dispositionem ad
eum casum quo dispositio reddi potest inutilis.l.3.ff.de testa.
milit.cum illi similibus. Atqui, si de hac probatione ex legis
præsumptione non intelligeretur dispositio hæc, inutilis red-
deretur ob summam difficultatem probandi,alia magis con-
cludenti probatione Ergo de hac satis intelligi potest.

Quarto ita hanc sententiam confirmo.
13 Verba testatoris † statuti & alterius disponentis recipiũt
interpretationem à subiecta materia, etiam circa proprium
significatum.l.hæredibus §.vlti ff.ad S.C Trebell.& l.quibus
diebus.§ dominus. ff. de condit. & demonstr. & ibi Socinus.
nu.4. Atqui subiecta materia hic significat, præsumptionem
iuris esse veram & propriam probationem.cum aliter proba-
ri non possit.vt iam diximus.Ergo de ea hæc dispositio intel-
ligi debet.Nec huic sententiæ obstat l. Lucius. ff. de cond. &
demonstr. quia respondetur, vt eam declaraui lib. 2. de arbi-
trarijs iudicum &c.casu 89. nu. 10.

Secundus est casus huius tertij casus quando in dispositio-
14 ne hominis aliæ † probationes haberi possunt,quam præsum-
ptiuæ,ex ipsius rei natura, sed ex facto impediuntur, & testa-
tor, qui sciuit non posse probari concludentibus probationi-
bus ita cauit:lego centum Caio,si ab eo probabitur,Sempro-
nium occidisse patrem meum. Euenit modò, ꝙ directò testi-
bus probari hoc non potest: & id sciuit testator, sed hoc de-
monstrari potest validis coniecturis à lege receptis. Ego cre-
derem hoc in casu factum esse locum conditioni. Nã ex quo
sciuit non extare probationes, sed cõiecturas & præsumptio-
nes tantum, de eis intellexit.Ea adfertur ratio,quam & supe-
riore casu commemoraui,ꝙ aliàs inutiliter disposuisset.quod
dicendum non est. Præterea cum lex habeat illum pro homi-
cida,credendum est,etiam testatorem habere voluisse,ex quo
suam voluntatem legi conformem esse voluit:sicuti iam supra
15 diximus. Accedit quod paria sunt, † quo ad effectum, pro-
bationes non extare de facto,vt quando testes non adfuerunt
& non extare ex natura rei. At cum non extant ex natura rei,
sufficit probatio ex præsumptionibus, vt iam diximus, Ergo
idem est dicendum in casu nostro.

Tertius

Tertius eſt caſus huius tertij principalis caſus, quando
16 verſamur in diſpoſitione hominis† & is diſponēs ſciuit vero-
que mudo poſſe probari. Hoc caſu crederem, teſtatorem intel
lexiſſe de alijs probationibus, quam ex præſumptionibus. Ea
17 eſt prima ratio, q † verba in potentiori ſignificatu debent in-
telligi. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vectigal. vel emphyte.
pera. Et propterea Bal in l. peremptorias. col. vlt. C. ſent. reſcin
di non poſſe. & cum eo Iaſon in repe. l. admonendi. nu. 233.
ver. imò fortius. ff. de iureiur. ſcripſerunt, in dubio appellatio-
18 ne † probationis, intelligi de plena. Accedit & altera ratio,
quæ ad hunc caſum ſingularis eſt, quòd teſtator dum legat
19 † vt detegatur homicida, ſignificat animum vindictæ con-
tra ipſum homicidam, quē vt talem grauiter puniri exoptat:
& ideo ſenſit de probationibus non præſumptiuis. Nā ob præ-
ſumptiuas probationes, is homicida grauiter puniri nō poſ-
ſet, vt ſcribunt omnes in c. afferte. de præſumpt. & vberius di-
cemus infra q. 88 Et hoc in caſu rectè procedit opinio Decij,
loco iā citato, aſſerentis, diſpoſitionem hominis intelligi de-
bere de probationibus his, quæ extant ex natura rei. Cæteris
vero in caſibus iam relatis male ille docuit.

Quartus eſt caſus huius tertij caſus principalis, quando
20 † in diſpoſitione legis municipalis, vel principis reſcripto, &
illis ſimilibus probatio conditionaliter requiritur. Hoc in ca-
ſu, ſatis intelligitur de probatione ex hac iuris præſumptione.
Ita ſenſit in ſpecie & rectè Berous in d. rub. extra de ꝓbatio.
nu. 46. ver. quinimò. &c. dum ita interpretatur c. non ſolum de
regul in 6. & deinde nu. 47. ſubiungit rationem; Quod ſcilicet
21 † in habentibus † Symbolum facilior ſit tranſitus. l. in rem. §.
item quæcumq; ff. de rei vend. cap. quod in dubiis. vbi gloſſa,
de conſecra. eccleſ. vel alta. Huc ſpectat quod reſpondit An-
22 charan. in conſ. 422. ad finem, quod ſtatutum † facilius in-
terpretationem recipit ab alio ſtatuto quàm a iure com-
muni, cum in habentibus Symbolum facilior ſit tranſitus.
Et Ancharanum ſecuti ſunt Decius in l. 1 nu. 50. C. de ſecund.
nup. Goaad. conſilio 61. num. 20. & Ripa in l. centurio. num.
31. ff. de vulg. & pupil. ſubſt. cęteros ſciens prætereo. Ita ergo
in caſu noſtro dicendum eſt, legem ipſam municipalem, vel
23 principē † qui eſt ipſa lex viua, voluiſſe intelligere de iuris præ
ſumptione, quę ipſi legi, probatio eſt. Adſerri melior ratio po-
24 teſt, quod ſcilicet verba obſcura † interpretationem recipiūt
a conditione perſonæ loquentis l. ſi miles. ff. de teſta. milit. &
ob id ſcribit Bald. in c. cum veniſſent, de eo qui mit. in poſſeſ.
25 quod ſi Rex mentionem † faciat iuris, intelligitur de iure re-
gio, non autem de alio. Et Baldum eſt ſecutus Decius in l. &
militibus. nu. 4. C. de mil. teſta. Cum ergo ſtatutū vel princeps
mentionem probationis facit, intelligi debet probatio iuxta
l. diſpoſitionem, quę in præſumptione ab ea approbata verifi
catur: quam quidem ſententiam veram eſſe intelligo, niſi lex
illa municipalis alias reijciat probationes præſumptiuas. Exē
plum ſit, ſtatutum approbat dotem confeſſatā conſtante ma-
trimonio, atque ita reijcere dicitur eam præſumptionem fran
dis, quę ſolet conſiderari a Doctorib. in l. 1. ff. ſol. matr. deinde
ſubiungit ſtatutum, niſi probatum ſit eam confeſsionem ſiſe
ſictam & ſimulatam. Hoc caſu, dum ſtatutum requirit hanc
probationem, de vera & concludenti intelligitur. Eſt aperta
ratio, quia alias contineret pugnantia, quod dicendum non
eſt Ita aliquando interrogatus reſpondi, & declaraui ſtatu-
tum Mutinę, de dote confeſſata. rub. c36. Ex prędictis decla-
ratur, traditio illorum, qui ſcripſerunt, præſumptionem cenſe
ri veram probationem, quando probatio requiritur pro for-
ma, vt tradunt Aret. in conſ. 51. col. 1. Alex. in conſ. 80. nu. 10.
lib. 5. Iaſon in l. non hoc. num. 15. C. vnde leg. & Ripa in cap.
cum eccleſia Sutrina. nume. 53. verſic. 3. ampliari. de cauſa
poſſeſſ. & propt.

QVAESTIO XXXVIII.

Præſumptio, an dicatur verè & propriè probatio, quando ſit mentio probationis, cum aliquo adiuncto.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure vera eſt probatio ſi probationis mentio fiat cum adiuncto aliquo vel qualitate. Secus eſt in præſumptione hominis nu. 2. Et quid ſit de præſumptione iuris nu. 3.*
4 *Præſumptio iuris quando dicatur legitima & euidens probatio, & nu. 6. 7. & 15.*
5 *Legitimum dicitur illud quod a lege receptum eſt.*
8 *Præſumptionem contra ſe ex confeſſione ſua ductam qui habet, validiores probationes ad diluendam illam afferre debet.*
9 *Probationes euidentiſſimæ adferri debent ab eo, qui facto iudicis impeditum ſe aſſerit, quo minus appellationem a ſe interpoſitam proſequeretur.*
10 *Delicta vel teſtibus, vel documentis aut indicijs indubitatis probantur.*
11 *Delinquere nemo præſumitur.*
13 *Coniectura quænam faciant rem euidentiſſimam.*

Qværo trigeſimooctauo, an præſumptio dicatur verè & propriè probatio, cum ſit mentio probationis cum aliquo adiuncto, aliquavè qualitate, vt puta qñ requiritur legitima probatio, euidēs, vel aperta probatio? Ego adhuc tres caſus ita diſtinguo.

Primus eſt caſus, cum de præſumptione iuris & de iure lo-
1 quimur. Hoc caſu præſumptio iſta † dicitur vera & legitima
probatio. Ita probat c. is qui fidem. de ſponſa. Et hac in re ne-
mo ambigit.

Secundus eſt caſus, cum loquimur de præſumptione homi
2 nis. Hæc non dicitur † probatio legitima, nec euidens: cum
eam lex non approbauerit. Expectat enim futurum iudicium
iudicis: qui quidem iudex ita reijcere, quemadmodum appro
bare poſſet. Et probatur a fortiori ex traditis ſupra. q. 26. in fi.
cùm diximus, hanc præſumptionem non retinere nomen ſim-
plicis probationis. Et in ſpecie præſumptionem hominis nō
eſſe euidentem probationem reſpondit Riminal. in conſilio
223. num. 52. & 55. lin. 5. ex ſententia Bald. in l. ſiue poſsidetis.
numero 7. C. de probatio. & Felyn. in capitulo quanto. num.
15 de præſumptio.

Tertius eſt principalis caſus, cùm agimus de præſumptione
iuris tantùm. Hoc in caſu eſt dubitatio non mediocris. Multi
3 enim in ea ſunt opinione quòd hæc non † dicatur nec euidēs
nec legitima probatio Alij etiam non pauci diſſentiunt Nos
in aliquibus conſueuimus ſequi diſtinctionem Decij, in rub.
extra. de probatio. col. pen. ver. pro declaratione; & ob id ita
hos caſus ſubdiſtinguimus.

Primus eſt caſus, qñ ex natura rei alię probationes, quàm
hæ ex præſumptionibus haberi non poſſunt.

4 Hoc in caſu iuris præſumptio legitima † & euidens proba
tio dicitur, ſicuti in probanda filiatione euidens & legitima
probatio eſt illa, quę a coniecturis & præſumptionibus a lege
probatis ducitur. iuxta l. filium ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien.
iuris. Id quod ex aliquorum interpretatione probat. l. pen. §.
penul. ff. de probat. Cum ait locum fore veritati in proba-
tione filiationis. Si itaq; veritas eſſe dr̄, quæ naſcitur a proba
tione filiationis, quæ ē coniecturis ſolum contingit probari, ſe-
quitur dicendum legitimam hanc & euidentem probationē
appellari poſſe. Ita etiam probat. l. 1. §. debebit ff. de lib. agnoſ.
& in ca. conſuetudo de probatio. Eſt ratio, quam & ſuperiore
quæſtione retuli, quod a lege ſit hæc recepta & approbata. Et
5 legitimum illud eſſe dicitur † quod a lege receptum eſt l. legi-
tima. ff. de pactis. & eo loci ſcribētes. Et in ſpecie hāc eſſe pro-
bationem legitimam aſſeruit (vt dixi) Decius loco iam cita-
to. & Berous in d. c. conſuetudo. nu. 18. de probatio. Et hoc in
caſu male ſcripſerunt ij, qui dixerunt hanc præſumptionem
non eſſe legitimam probationem.

Secundus eſt caſus huius tertij caſus principalis, cùm aliæ
6 probationes ex natura rei haberi poſſunt: & nulla alia repu-
gnat præſumptio legis. Exemplum adfert Decius, ſi caueatur
ſtatuto quod in cauſa mutui procedatur ſummariè, adhibi-
tis legitimis probationibus. Hoc in caſu (ait Decius) legiti-
mæ probationes, intelliguntur ſecundum ſubiectam materiā
& ſecundum ius commune: Sicuti & plena probatio, vt ſcribit
Bart. in extrauag. ad reprimēdum. in verbo ſummariè. nu. 8. 9.
ſecundum ſubiectam materiam ſumitur. Et hoc in caſu poſ-
ſunt intelligi illa iura, quæ affirmant iuris præſumptionē eſſe
euidētem probationem, vt tex. l. licet Imperator de leg. 1. tex.
l. quidam teſtamento. ff de vulga. & pupil. ſubſt. & illi ſimilia
retuli ſupra. q 26. in ſecundo caſu. Et hoc in caſu interpretari po
teſt cap. peruenit. de fideiuſſo. cum requirit, legitimas proba-
tiones in illa facti ſpecie, fieri oportere, legitima erit pro-
batio, quæ ex his præſumptionibus oritur.

Tertius eſt caſus, quando ex natura rei alię probationes ha-
beri poſſunt: & iuris præſumptio, altera vel ob perſonæ condi
7 tionem vel ob actum repugnat. Hoc in caſu † iuris præſum-
ptio ſola non dicitur vera euidens, & legitima probatio. Ita
poſſumus intelligere multa iura, quæ euidentiſsimas, claras,
& legitimas probationes requirunt. Ita loquitur. l. cum de
indebito. §. vltimo. ff. de probatio. Nam ibi euidentiſsimæ
probationes requiruntur ob negotij qualitatem, ſi quidem is,
8 qui ꝯ ſe † præſumptionē ex ſua confeſsione ductā habet vt eā
diluat, neceſſe hēt validiores adferre probationes. Et cum in-

ter validiores non fit eo in caſu, ſola iuris præſumptio, mirum
non ſit, ſi ipſa iuris præſumptio, euidentiſsima probatio non
dr. Ita etiam declaratur l. vlt. §. illud. C. de tempo appella. dũ
9 Iuſtin. requirit, euidentiſsimas probationes † adferri debere
ab eo qui aſſerit, ſe iudicis facto ſuiſſe impeditũ, quin appel-
lationem à ſe interpoſitam proſequeretur. Eacnim ratione
euidentiſsimæ probationes requiruntur, quod præſumptio
iuris, quæ eſt pro ipſo iudice, iuxta. l. 2. C. de officio ciuilium
iudicum, afficit ipſum appellantem duriori onere probatio-
nis. Et ideo eo in caſu, non ſufficit altera iuris præſumptio: &
conſequenter p̃ſumptio iuris ſola non eſt euidens probatio.
Et hac ratione ſcribit Decius in cap. ex ratione, nu. 14. de ap-
pella. in caſu. d. §. illud, non etiam ſufficere iuramentum. ita ẽt
declaratur l. vlt. C. de probatio. Cum ait, perpetrata delicta
10 † probari vel teſtibus, vel documẽtis, vel indubitatis indicijs.
Eo caſu non ſufficit ſola iuris pręſumptio: cum alia repugnet,
11 nempè quod nemo † delinquere præſumatur. l. meritò. ff. pro
ſocio. Ita ẽt intelligitur cap. conſultationi. de ſponſa. Eo enim
loci, legitimæ probationes ex teſtibus requiruntur, nec ſuffi-
ciunt iuris p̃ſumptiones, ex quo iam aderat contraria præſum
ptio, ducta ab aſſertione mulieris dicentis, ſe non conſenſiſſe.
Ita ẽt loquitur. c. 3. de hæret. in 6. Vere enim ibi repugnat præ-
ſumptio iuris, & ideo dum legitima probatio requiritur, non
põt dici legitima illa, quæ ex altera ſola iuris præſumptione
deſcendit. Ita pariter declaratur glo. in l. vlt. in prin. ff. quod
metus cauſ. Cum ait, eo in caſu requiri probationes apertas
imo & apertiores. Id enim contingit ob repugnantem p̃ſum-
ptionem iuris: ſicuti manifeſtè ex illo reſponſo colligitur.

Quartus caſus huius tertij caſus principalis, poteſt conſi-
12 derari, quando † legitima, vel euidens probatio requiritur, in-
ſpecta cõditione perſonæ. Exemplum adfert Decius in d. rub.
extra de probat. col. pen. verſ. tertius caſus. Si ſtatutum diſpo-
nit, quod aduerſus ſcholares ſolum admittantur apertæ & le-
gitimæ probationes, Hoc in caſu ſola iuris p̃ſumptio, dici nõ
poteſt euidens & legitima probatio. Ita Decius & rectè loco
præallegato. Nam ſtatutum fauere voluit ipſi perſonæ. Cui
quidem nil ſpeciale eſſet conceſſum, ſi locus eſſet pręſumptio-
nibus & coniecturis, vt aduerſus cæteras perſonas. Vt ei igitur
quid plus, quàm cæteris tributum cenſeatur, dicendum eſt,
præſumptionem iuris non ſufficere.

Ex prædictis diffinitur illud de quo contendunt Iaſ. & Za-
ſius in l. ſi pluribus. de legat. 1. Cũ diſputant, an coniecturæ fa-
13 ciant rem euidentiſsimã. Eſt. n. dicendum, † ꝙ aut coniectura
eſt iuris & de iure, vel etiam iuris tũ: Et tũc euidentiſsima eſt
probatio. Aut eſt coniectura generis, & tunc non. Ex pręd ictis
poteſt declarari ſtatutum Bononiæ lib. 4. de reſtitutione dotis
§. propterea, dum ſtatuit, quod præſumatur mulierem conſen
ſiſſe marito, vt perciperet fructus paraphrenalium, niſi cõtra-
ria voluntas legitime probaret̃. Gratus in conſ. 54. nu. 53. li. 1.
declarãdo hoc ſtatutũ, reſpondit reijci p̃ſumptiones & cõie-
ctutas. Monterentius in annotationibus ad prædictũ ſtatutũ
ſcribit, ſufficere p̃ſumptionem iuris, ſi aliqua alia coniectura
concurrit. Ex quo agitur de his, quæ in domo geruntur, & de
quib. haberi nõ poſſunt probationes. ita de facili exiſtimo re-
ctius ſenſiſſe Gratũ. cum in caſu dicti ſtatuti p̃ſumptio iuris
ſtet pro ipſa muliere, qđ non conſenſerit, ſicuti declarabimus
infra lib. 3. in p̃ſump. 9. nu. 20. vbi explicabimus, qñ maritus
p̃ſumatur ſublucratus fructus paraphrenaliũ. Cum itaq; præ-
ſumptio ſtet ꝓ ipſa muliere, & ſtatutũ requirat legitimã pro-
bationem contra eam, dicendum eſt debere intelligi de vera
& propria probatione, alioquin ſuperuacanea eſſet diſpoſi-
tio ſtatuti: quia poſſet ſemper mulier dicere, ſe probare ſuam
intentionem præſumptione iuris, quæ pro ſe extat.

QVAESTIO XXXIX.

Præſumptio vel vera probatio an illa eſſe dicatur, quæ ex diuerſis ſpeciebus probationum, ſeu ex multis præſumptionib. oritur, copioſè explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Probatio ex diuerſis ſpeciebus probationum reſultans, præſumpta dicitur. Vide tamen. ibi. nu. 18.*
2 *Probatio compoſita ex duabus ſpeciebus perfectis ac per ſe ſtantibus, propriè dicitur probatio.*
3 *Probatio compoſita ex duabus ſpeciebus imperfectis, eiuſdem tamẽ generis forma. & ſubſtantia, probatio propriè dicitur.*
4 *Imperfecta duo eiuſdem generis, efficiunt vnam perfectam, etiam in indiuiduis & ſubſtantialibus.*
5 *Probatio propria dicitur etiam illa, quæ compoſita eſt ex vna ſpecie probationis perfecta ac plena, & alia imperfecta ac ſemiplena.*
6 *Vincula duo non cenſentur, quando vnum eorum eſt vitioſum, & nullius momenti.*
7 *Probatio præſumptiua tunc conſtituitur, cum duæ ſpecies probationis imperfecta diuerſi generis ſimul iunguntur.*
8 *Res naturales non conſtituuntur ex argumentis.*
9 *Totum ex pluribus cohærentibus quæ partes ſunt, conſtituitur.*
10 *Separata & non cohærentia non conſtituunt vnum totum.*
11 *Præſumptio ex pluribus differentibus argumentis, ad eundem finem tendentibus conſtituitur.*
12 *Cauſatum ſequitur naturam ſuæ cauſæ. id tamen quandoque fallit numero 13.*
14 *Teſtes duo ſimul iuncti, vere & perfectè probant.*
15 *Dominium verum & proprium, cauſatur à traditione ficta & impropria.*
16 *Poſſeſsio vera & propria transfertur per clauſulam conſtituti. Idem eſt in acta quo deſertur hæreditas. nu. 17.*
19 *Proprium dicitur, quod ſub definitione continetur.*
20 *Probatio eſt actus, rei dubiæ faciens fidem.*
21 *Species propriè continetur ſub ſuo genere.*
22 *Probatio plena dicitur, quæ ex duabus ſemiplenis conficitur.*

Væro trigeſimonono, an præſumpta, vel vera pro-
batio eſſe dicatur illa, quæ ex diuerſis ſpeciebus
probationum, ſeu ex multis præſumptionibus re-
1 ſultat? Et † præſumptam eſſe docuit Bald. in rub.
extra de præſumpt. num. 3. in fin. in cap. 1. §. cum autem. num.
8. de controuerſ. inueſtit. quem ſecuti ſunt Fel. & cęteri in rub.
extr. de prob. Verum eo loci Beroius. num. 16. & num. 17. quò
hanc iuris quæſtionem apertius explicaret, tres caſus diſtin-
xit atque conſtituit. Ego verò quatuor, ex eiuſdem tamen Be-
roij ſententia, diſtinguam.

Primus eſt caſus, quando probatio eſt compoſita ex dua-
bus ſpeciebus perfectis ac per ſe ſtantibus. Hoc caſu (ait Be-
2 roius) dubium non eſt, quin hæc propriè † probatio eſſe dica-
tur. Quam quidem aſſertionem inquit Beroius ꝓbari à gloſſa
in l. cenſus. ff. de probatio. quæ non ſatis hoc mihi explicitè
dicit. Nec etiam probant c. ſeries. de teſtibus & atteſta. in illis
verbis: tam teſtes quàm inſtrumenta: & tex. c. forus. in verbo
probatio. de verb. ſign. ſicuti opinatur Beroius. Nã & ſi vterq;
locus probet illam eſſe probationem, quæ à teſtibus, vel ab in-
ſtrumentis deſcendit: non tamen aſſerunt verè & propriè pro-
bationem naſci à duabus ex his ſimul coniunctis, conſiderata
ſcilicet mixtura. Credo tamen aſſertionem ipſam eſſe veram
ob id, quod ſi ſingulæ ipſæ ſpecies conſtituunt veram & pro-
priam probationem (vt diximus) multo fortius cum ambæ
ſpecies ſimul iunguntur. Et ſi propriè probatio dicitur illa,
quæ ex duabus probationibus imperfectis eiuſdem ſpeciei
conſtituitur, ſicuti in ſubſequenti caſu dicemus, quanto for-
tius hic, vbi duæ perfectæ copulantur.

Secundus eſt caſus, quando probatio eſt compoſita ex dua
bus ſpeciebus imperfectis; quæ tamẽ eiuſdem generis, formæ,
3 & ſubſtantiæ ſunt. Hoc in caſu adhuc iſta † dicitur proprie
probatio. Ita Beroius in d. rub. de probatio. num. 16. ver. idem
eſſet. Qui quidem ſcribit ita ſenſiſſe Baldum ibidem. num. 3.
verſ. porrò. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quòd duo imperfecta
4 † eiuſdem generis efficiunt vnum perfectum ẽt in indiuiduis,
& ſubſtantialibus: vti probat tex. in l. 1. C. qui num. tutel. &
melius tex. in c. nihil. 7. q. 1. quo loci ſtatuit Concilium Tole-
tanum, ſacrificium miſſæ, quæ vnitatis eſſe dicitur, ſi ab vno
eſt cæpta, & ob ſuperuenientem infirmitatem relicta imperfe-
cta, poteſt ab altero ſacerdote perfici. Quòd intelligit Cardi-
nalis de Turre Cremata ibidem. num. 1. eſſe verum ex ſentẽtia
D. Thomę in 3. parte ſummæ. quæſtio. 83. art. 6. quando is pri-
mus ſacerdos defecit poſt conſecrationem corporis Serua-
toris noſtri, ante conſecrationem ſanguinis. Nam tũc ſecun-
dus Sacerdos cõſecrationem ſanguinis facere poterit. Ea eſt
ratio, quia licet plures diuerſæque ſint hæ Sacerdotum perſo-
næ, ob fidei vnitatem, vna ſola cenſetur. Et hac eadem conſti-
tutione adductus idem cenſuit ipſe Beroius in cap. ſicut, nu.
19. de probat. Quo loci ait, etiam in conditionalibus & indi-
uiduis, hanc probationem dici proprie probationem.

Tertius eſt caſus, quando probatio eſt compoſita ex vna
ſpecie probationis perfecta ac plena, & ex alia imperfecta ac
ſemiplena, q̃ ſane ſpecies ſunt diuerſi generis. Hoc caſu adhuc
5 dicitur proprie † probatio, nõ autem præſumptiue. ita docuit
Beroius in d. rubr. extra de probatio. num. 16. verſ. tertius ca-
ſus. Ea ratione vtitur, quòd ſola probatio illa perfecta & ple-
na, eſt in conſideratione: illa vero imperfecta & ſemiplena
eſt ſuperuacanea. Quam ſententiam (ait Beroius) pro-
bat

bat cap.ficut. de ptobatio.Huc pertinet illud simile ex docti-
6 na Baldi in l.1.nu.2. C.de legit. hæred. cũ ait duo † vincula nõ
censeri,quando vnum eorum est vitiosum,& nullius momen-
ti: quia vt superuacaneum considerari non debet.& Baldum
secuti sunt multi alij.
Quartus est casus,cum duę species probationis imperfectę
diuersi generis,seu duæ præsumpriones (est enim idẽ hic dice-
re,duæ præsumptiones,quod duæ semiplenæ probationes; cũ
probatio semiplena præsumptionem patiat,vt diximus supra
q.7.in fine)simul iunguntur,vtputa, si confessio extraiudicia-
lis iungatur cum teste. iuxta cap. cum dilectus. de success. ab
intesta. Vel si iurum testi annectatur, iuxta exemplũ proposi-
tum a Baldo in rubr.C.de probatio.in prin.vel si testis & fama
copulentur.iuxta exemplũ Baldi in c.1.§.cum autem. nu.8.in
fin.de controuers.inuestit.Hoc itaq; in casu,non constituitur
7 vna vera & propria probatio,† sed solũ præsumptiua. ita cen
suit Bald.in d.c.1.§.cum autem. nu.8.de controuers. inuestit.
idem sensit ipsemet Bal.in c.1.§.conuenticulam.nu.8. de pace
iura.firma.& in rub.C.de probat.in princ.& cum Baldo idem
scripserunt per multi in rubr.extra.de probatio. vbi Felin.nu.
4.& Berous.nu.16.in fine,attestantur,hanc esse receptam opi-
nionem. Quam quidem probauit & Iason in repe.l.admonen-
di. num. 219.ff.de iureiut.
8 Primò ea ratione motus est Bald.q res † naturales nõ con-
stituuntur ex argumentis. nam cum argumenta inuicem non
cohæreant,non possunt vnum totum constituere: cum vnum
9 † totũ ex pluribus cohærentib. quæ partes sunt constituatur.
Exemplum adserri potest in humani corporis cõpagine, quæ
ex solis cohærentibus connexisq; membris constituitur. Cum
10 ergo ex separatis † & non cohærentib.non cõstituatur vnum
totum,sequitur dicendũ solum præsumptionem ,non autem
probationem confici. Si quidem præsumptio (auctore eodẽ
11 Baldo,suis locis relato) ex pluribus † differentibus argumen-
tis ad eundem finem tendentibus constituitur. Verum hanc
Baldi considerationem reiicit Beroius in d. rub.extra.de pro-
batio.nu.22.tum quia Baldus nil ad suæ assertionis confirma
tionem adfert: tum quod falsum esse existimat Beroius argu-
menta probationem non facere. Qua de re suo loco.
Secundo ea ratione vsus est Decius in rub. extra.de proba.
12 ad finem,causatum † sequitur naturam suæ caussæ.l.vlt.C.de
natura.liber.& cap.principatus.1.q.1.Atqui pbatio hęc mix-
ta fit ex semiplenis probationibus,quæ non sunt probationes
per se,sed argumenta , & præsumptiones. Ergo simul iunctæ
non probationem verè & propriè,sed præsumptionẽ faciunt.
Cæterum hæc argumentatio triplici ratione cõfutatura a Be-
roio in d.rube.extra.de probatio. nu. 20. Vna quod in specie
13 hac, † caussatum non sequitur naturam suæ caussæ. nam hic
videmus, quod & si semiplena probatio nil opituletur: atta-
men duæ semiplenę simul iunctæ prosiuat. l. admonendi. vbi
Doct.ff.de iureiur.& c.vlt.de iureiur.ita enim (si vera esset De-
cij ratiocinatio,) sequeretur duos testes nõ efficere veram &
propriam probationem,ex quo separatim considerati,vix se-
miplenam probationem constituunt ,& tamen vera est hæc
14 sententia,quod duo testes † simul iuncti vere & perfectè pro-
bant. Præterea (vt ait idem Beroius) nil impedit quominus
propriè sit probatio,& si modi,quibus illa conficitur,impro-
15 prij sint. ita enim videmus dominium † verum & proprium
caussari a traditione ficta & impropria, vt scribunt Bart. in l.
ex hoc iure de iust.& iur.Alex.in cons.87 lib 5.ita ẽt videmus
clausulam constituti , qua possessio transfertur. l. quod meo.
vbi Doct.ff.de acq.possess.asse actum fictum translationis &
16 tamen vera † & propria possessio transfertur.l.certo.§.1.ff.de
preca.& scribunt omnes in l.ab emptione. ff.de pactis , & co-
piosè Tiraquel.in tract.de constituto.parte 2.ampl.1. ita etiã
17 dicimus, qđ & si actus,quo hæreditas † defertur , actus fictus
sit,tamen delata ipsa hæreditas est vera,& ob id sub statuto
mentionem de hæreditate faciente continetur. ita respondit
Butrius in consi.20.æquitas suggerit, quem secuti sunt Socin.
sen.in consi.147.col.1.lib.1.& Bellonus lib.4.supp.iuris c. 17.
nu.14.quo loci alia similia adfert. His itaq; receptæ sententiæ
confutatis argumentis,contraria opinio videtur verior,quod
18 scilicet hæc sit vera † & propria probatio,non autem præsum
ptiua. Quam sane opinionem probarunt Areti.in c.cum caus-
sam.nu.34.& ibid.Felin.nu.10.de probatio. eiusdem sãtẽtiæ
fuit & Beroius in d.rube.extra de probatio. num. 18.
19 Primo ea ratione adducti sunt , quod illud dicitur † pro-
prium,quod sub diffinitione continetur,vt declarat Bart.in l.
omnes populi.nu.53.de iusti.& iur.omnes in l.1.ff. de testa.&
in rubr.instit.eo.tit.Atqui hæc probatio ex multis imperfectis
composita,sub diffinitione continetur. Ergo est propriè pro-
20 batio. Illa minor probatur, quia probatio est † actus fidem
rei dubiæ faciens,vt scribunt omnes in rubr.de proba sed hęc
probatio fidem facit. Ergo &c Cæterum ni ego fallor,nil cõ-
cludit hæc argumentatio quando quidem etiã sola iuris præ-
sumptio, si modo nil ei repugnat,fidem facit,& tamen ex cõ-
muni sententia non est propriè probatio.
21 Secundò ita argumentatur Beroius , species propriè † con-
tinetur sub suo genere.l.hoc legatum.§.inter emptum.de leg.
3.& scribunt Bald.in l.2.C.de iure aureo annul.& Dec.in rub.
ff.de iurisd.omn.iudicum num.2 Atqui hæc probatio,quæ ex
semiplenis imperfectisq; probationibus constituitur , est spe-
cies probationis.l.3.§.eiusdem,vbi gloss. ff. de testib. ergo esse
propriè probatio. Verum responderi potest , negando illam
minorem propositionem, quæ pro constanti non est præsup-
ponenda, cum de ea nunc disputari contingat.
22 Tertio mouetur & rectius Beroius , ea dicitur esse † plena
probatio,quæ ex duabus semiplenis conficitur. l.admonendi
vbi Doct.ff.de iureiur.& cap.vlt.eo.tit.sed plena probatio est
propriè probatio , vt re ipsa constat. Ergo & hæ simul iũctæ
semiplenæ atque de se imperfectæ.

QVAESTIO XL.

Præsumptiones plures, quando & quomodo iungi simul possint, ad faciendum, plenam & perfectam probationem.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptiones hominis duæ vel plures iungi simul possunt, ad constituendum plenam probationem in caussa ciuili non ardua.*
2 *Caussa ciuilis ardua, criminali æquiparatur, ob præiudicij grauitatem, & num. 8.*
3 *Præsumptiones quàm probationes facilius simul iungi.*
4 *Præsumptiones plures non coniunguntur in caussa ciuili ardua vel magni ponderis.*
5 *Præsumptiones duæ ad faciendum plenam probationem, non coniunguntur in caussa matrimonij, vbi præsertim de illius separatione ageretur.*
Aliud esset si de cõfirmatione illius vel validitate tractaretur. n.6.
Et quid sit in probatione filiationis. nu. 7.
9 *Præsumptiones plures, quando etiam in caussa criminali simul iungantur & quando non nu. 10.*
11 *Præsumptiones plures si concurrant, simul etiam tunc iunguntur, vbi agitur in caussa criminali de pœna infligenda.*
12 *Delictum ex concursu præsumptionum præsumitur.*
13 *Falsi crimen ex pluribus præsumptionibus probari.*

Væro nunc quadragesimo, an & quando præsumptiones plures iungi simul posint, ad faciendum plenam & perfectam probationem? Hæc iuris quęstio perplexa est, & male à nostris explicata. Quò autem a me facilius pleniusq; explanetur , aliquot casus constituendi sunt. sed prius illud dicam, disputationem hãc esse de præsumptione hominis: nam illa legis est per se probatio, sicuti supra suo loco diximus. Casus itaque huius quæstionis ita distinguo atque constituo.

Primus est casus qñ agitur de caussa ciuili q̃ ardua non est.
1 Hoc casu duæ † vel plures præsumptiones simul iungi pos-
sunt,ad constituendam plenam probationem. ita censuit. gl.
in l.2.in princ.in verbo,legitimis. ff.de excusa. tut. in l.instru-
menta.C.de prob.in c.cum caussam in gl.vlt.de prob. c acce-
dens il 2.in verbo. Oriundis,vt lite non. ita etiã intelligo Bal.
in l.si quis ex argentariis §.1.in 4.notab.ff.de eden.cum ait in
ciuili duas præsumptiones simul iungi,ad faciẽdum plenam
probationem,intelligo in ciuili caussa non ardua. Nam si ar-
2 dua † est,criminali æquiparatur,vt infra suo loco dicemus.ita
etiam interpretor Baldum in cons. 3. casus talis est. Quidam
Petrucius in fine. lib 3.cùm respõdit plura indicia simul iun
gi ad plene probandum. Idem scripserunt Angel.in l.non est
verisimile. in fine. ff.quod metus caussa. Aretin in consil. 65.
col.2.in fine.Romanus in consi.54.in fine.Io.de Anan.consil.
49 col.1.Barba.in rub.extra.de probatio.col.4.ver.qđ proba
tur.& in cap.vlt.de success.ab intesta.Calca.in cons.56.col.1.
Socin.sen.in consi.89.num.2.lib.1.Curt.sen.in l.admonendi.
nume. 201. in fine. ff de iureiuran, & Craue. in consil.73. nu.
19.& clart in consil. 158. num. 11. Visus tamen est Craue. in
d.conf.73.nu.19 loqui de præsumptione iuris,de qua dubitã
dum nõ esset,vt supra admonui. Horum interpretum assertio
comprobatur doctrina Butrij, & Calderini in c. veniens. il 1.
de testib.ac Oldradi & Nicolai de Neapol.in l.2.ff. de excusa.

tut.qnns recenſet Iaſ.in repe.l.admonendi.nn.213.ver. alia &
tertia,ff.de iureiuran. Cùm dixerunt, præſumptiones facilius
3 ſimul inngi quàm probationes,de quibus quidem probatio-
nibus ſimul iungendis dicemns infrà in ſequenti quæſtinne.
Ea eſt huius ſententiæ ratio , quod omnes hæ præſumptiones
ad eundem finem tendunt,nempe vt iudex,ad rei cognitionē,
& fidem adducatur iuxta l.quinquaginta.ff.de probat.ad quē
ſanè finem eſt probatio plena & perfecta ſimul,ergo debent
iungi præſnmptinnes plnres.

4 Secundus eſt caſus, cum agitur de cauſſa ciuili ardua † ſeu
magni ponderis , vt puta de toto alicuius patrimonio. Nam
tunc hę pręſumptiones nnn coniungnntur. Ita ſenſit Bald.in
l.vlt.nu.8.ver.quædam eſt probatio.C.de proba.& in c.veniēs
nu.7.ext.de teſtib.& apertius docuit Cacialup.in l.admonen-
di.nu.207.ff.de iureiuran. Hinc dicimus,quod in cauſa matri
5 moniali,cum agitur de illius ſeparatione duæ † pręſumptio-
nes,vel plures nnn conniunguntur ad faciendum plenam pro-
batinnem.ita reſpondit Alexan.in conſ.143.nu.4.lib.2.quem
ſecuti ſunt Dec.in conſ.133.nu.3.& in conſ.310.col.1.& Gra-
tus in conſ.38. nu.32.lib.2. cùm dicūt, in cauſa diſſolntionis
matrimonij,nō cōiungi probationē ex vno teſte cū fama,quæ
duę pſumptiones ſunt. Cum vero agitur d matrimonij ꝯfirma
6 tione,† & validitate, plures pſumptiones connecti poſſunt ad
cōſtitnendū plenā probatinnē.ita reſpōdit Barb.in conſ.6.co
lum. 1.lib.1. Ita pariter dicimus plnres præſumptiones poſſe
7 coniungi ad probandum aliquem † eſſe filium, vt ſcripſi. lib.
2.de arbitr.iudicum.caſu 89.nu.65. Quæ ſanè plures præſum
ptinnes nnn poſſent coniungi ad probandum quem nnn eſſe
filium. Ea eſt huius caſus ratio, quòd cauſa ciuilis ardua cri-
8 minali † æquiparatur , ob præindicij grauitatem vt probat
tex.in §.item pp litem in inſti.de excuſ.tutn.& ibidem Doct.

Tertius eſt caſus , cum agitur de cauſa criminali, vt tamen
ſolum accuſatus inquiratur, vel vt quæſtionibus ſubijciatur.
9 Hoc ſane caſu † plures præſumptinnes ſimul iungūtur. Ita de
inquiſitione dncuit Fely.in c.veniens il 1.nu.15. de teſtib. Et
qund locus ſit torturæ quæſtionibusque,ſcripſerunt Alex. cō
ſil.65.in fi.lib.1.& in conſ.41.in fi.lib.2.Franc.Brunus in tract.
de inditijs & tortura col.2.Soc.Sen.in conſ.54.col.1.lib.3.Cę
pol.in conſ.32.nu.16.in criminal.& Gramma.in conſ.3.num.
ſexto in criminalibus.

Quartus eſt caſus,cum agitur de cauſſa criminali,vt delin-
10 quens puniatur. Hnc in caſu † regulariter duæ pręſumptiones
nnn coniungūtur ad cōficiendum plenam probationem. Ita
dncuit Bal in d.l.ſi quis ex argētarijs.§.1.nu.4.ff.de eden. quo
loci ſcripſit,quod in his cauſsis nnn ſufficit vnus teſtis de veri
tate,& duo de ſama,ſed etiam duo alij requiruntur de inditio
Ita etiam ipſe Baldus in l.3 §.einſdem.ff. de teſtib. idem viſus
eſt ſentire, cum dixit ſamam in his non ſacere probatinnem
ſemiplenam,& cum altera nnn conniungi, idem reſpondit Ol-
dra.in conſ.193.nn.2. Quæ ſane traditio cōprobari poteſt ex
his,quæ dicemus quæſtione ab hinc ſecuoda.

11 Declaratur,vt nō procedat hic caſus quando † plures prę-
ſumptiones concurrunt. Ita ſenſit ipſe Bal.in d.l. ſi quis ex ar-
gentariis §.1.nu.4.ff.de eden.& clarius Areti. in c.veniens il 1.
col.7.num.27.de teſtib.& in conſ.13.col.5.nu.9.Cacialup.in l.
admonendi.num.153.& ibi. Curt.Sen.nu.291.ff.de iurei.Grat.
in conſ.58.in fin.lib.2. Et hoc in caſu intelligi,& declarari poſ
ſunt traditiones eorum,quos recenſet Craue. in conſil.73.nu.
19.conſ.134.nn.39 & in conſ.178.nu.1. nēpe Baldi reſpōſum
in cōſ.364.Quia quæſtio col.2.ver.probatioꝰ mitiganda lib.3.
12 cū dixit, ex cōcurſu † præſumptionū præſumi delictū. Ita ēt
declaratur Io.de Anna.in conſ.49.nu.3.qui dixit. falſi crimē
13 † probari ex pluribus præſumptionib. Quæ ſanè ſententia
multomagis ꝓcedit in illis delictis q̄ dificilis ꝓbationis ſunt,
vt poſt alios reſpōdit Crau. in locis ſupra allegatis. Nā tunc
ſemper præſumptiones iunguntur vt reſpondit Alex.in conſ.
24.nu.41.lib.2. In caſu tamen huius declarationis non impo-
nitur pœna ſanguinis,ſed ſola pecuniaria;vt infra q.88.expli-
cabimus,cum tractabimus ad quam pęnā damnari quis poſ-
ſit,ex ſolis præſumptionibus.

QVAESTIO XLI.

Probationes duæ imperfectæ,quæ præſumptionem tantum faciunt,iungi an ſimul poſſint,ad conſtituendum plenam , & perfectam probationem, explicatur diligenter, & exemplis declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Probationes duæ ſemiplenæ , ad conficiendam probationem plenam iunguntur in cauſā ciuili non ardua.*
2 *Probationes imperfectas in cauſis pupillorum.ſimul iungi.*
3 *Confeſſio vnico teſte probata , quando non ſufficiat vt duæ probationes coniungantur.*
4 *Teſte vno de veritate deponente , & duobus de fama,infertur ſemiplena probatio, in negotio principali.*
Idque procedit etiam quando duo tantum extarent teſtes , quorum vnus de veritate , & ſimul etiam de fama diſponeret, numero 5.
6 *Confeſſiones duæ extraiudicium factæ ſemiplenè probant , ideoque ſimul iunctæ perfectam conſtituunt probationem.*
Quod quando non procedat declaratur.nu.7.
8 *Probationes duæ ſemiplenæ , ad conſtituendam probationem plenā non coniunguntur , in cauſa criminali ad pœnam ſanguinis irrogandam.*
9 *Teſtis vnus in cauſis capitalibus , non iungitur cum fama ad conſtituendam plenam probationem.*
10 *Probationes duæ ſemiplenæ coniunguntur,in cauſa criminali,quādo agitur ad pœnam pecuniariam.*
11 *Probationes duæ ſemiplenæ non coniunguntur in cauſa ciuili quæ tam ardua eſt,vt criminali æquiparetur.*

Vero quadrageſimoprimo,an duę ſemiplenę,ſeu im-
perfectæ probatinnes,quæ vere præſumptinnes tan-
tum conſtituunt , inngi vna poſsint ad conſtituen
dum plenam & perfectam probationem ? Hęc iuris quæſtio
tantum differt ab illa quam ſecundo ab hinc loco ſup. expli-
cauimus,quantum differt præſumptio à ſemiplena probatio
ne,qua de re egimus ſupra. Ea etiā ratione differt,quod diffici
lius videtur cōiungi plures præſumptinnes.vt docuit Butrius
in cap. veniens. il 1.colum. vltima. de teſtibus. Quò autem
hæc quæſtio apertius à me tractetur, ita aliquot caius diſtin-
guo atque conſtituo.

Primus eſt quando cauſſa, eſt ciuilis nnn ardua magnique
1 ponderis. Hoc in caſu duæ probationes † ſemiplenę coniun-
gūtur ad conficiendū plenam probationem. Ita ſenſit gl.in l.
2.in princ.ff.de excuſa.tuto.in verbo,legitimis,cum a fortiòri
cenſuit,duas pręſumptinnes connecti hoc in caſu poſſe,vt ex-
plicauimus in quæſtione ab hinc ſecunda. Ita etiam glo.in c.
veniens.il 1.in verbo illorum.de teſtib.cum dixit ſamam iun
cto teſte plene probare. Idem ſenſit Bar. in d l.2.in prin.nu.2.
eo.tit.de excuſ.tuto.& in l.admonēdi.nu.48.ff.de iureiur.quo
loci Iaſ.in repet.nu. 213..ver.quid tenendum. &c.aſſerit,hanc
receptam opinionem. Et eo loci in hanc ſententiam comme-
morat, Spec.Butrium,Fulgnſium,Caſtrenſem,Salicetum,Ab-
batem & Alexandrum. Et his accedit Imola in conſi.338.nu.
2 3.in fi Anch.conſ.276.nu.4. qui reſpōdit in cauſis † pupillorū
vt adminiſtratę tutelę,& ſimilium has imperfectas probatio-
nes ſimul iungi. Idem docuit Albet.in l. inſtrumēta.in fi.C.de
proba.& reſpondit Alex.in conſ.24.nu.41.lib.2.

Exemplum primum adferri poteſt,ſi extat vnus teſtis , qui
de veritate facti atteſtatur;& duo qui dę confeſsione extraiu
diciali eius, qui ſe mutuo accepiſſe aſſeruit teſtificantur. Ille
vnus ſemiplenè probat ſeu præſumptiue.c.ex inſinuatione.de
procurat.& c.vlt.de ſucceſſ.ab inteſta.& ita affirmant Bart.in
l admonendi.nu.48. ff.de iureiur.quo loci Corasius. num.30.
alia ſcribit,& ſi ipſe diſſentiant. Ita etiam duo illi teſtes atte-
ſtantes de partis confeſsione extraiudiciali efficiunt, vt con-
feſsio illa ſemiplenam probatinnem tantum inducat.ita Bar.
in d.l.admonēdi.nu.48.& ibi.vberius Cacialupus.nu.181.qui
multos caſus,ad huius rei explanatinnem,quæ nunc huc non
pertinet, diſtinguit. Hæ igitur duæ præſumptiones , ſeu duæ
ſemiplenę probationes iunguntur , & perfectam plenamque
probationem faciunt ſicuti ſcribunt Bar. in d. l. admonendi.
nu.48.& ibidē Cacialup.nu.201. & nu.216.Curt.Sen. nu.292.
Iaſ.in repe.nu.216.Curt.Iun.nu 190.Ripa nu.206.

Et illis accedunt Caſtren. in conſ.381.Iudex eſt.nu.5.lib.1.
Alex.conſ.143.nu.4.lib.2.& in conſ.76.nu.4.lib.6.Soc.Sen.in
conſ.89.nu.15.ver.ſed ad hoc.li.1.Cępolla in conſ.3.nu.10.in
ciuilibus. Afflict.deciſ.12.in fin. Deciūs in c.licet cauſam.nu.
7.& in c.cum cauſam.nu.11.de proba.cum ait,confeſsionem
3 vnico teſte † probatam non ſufficere,vt hæ probationes con-
iungātur. Quod ſane exemplum intelligitur,quādo teſtis ille,
qui de mutuo teſtimonium tulit de mutuo re ipſa facto, non
autem de ſola promiſsione atteſtatus eſt,ita declarat Bal.in l.
ſi ex cautione.quæſtio.12.C.de non num.pecu.& in l.Publia.
§.vlt.ff.depoſ.quem ſecuti ſunt Iaſon in repet.d.l.admonendi
nu.216.Corneus in conſ.13.in fin.libr.1.in conſ.100.col.2.li-
bro 2.& in conſ.153.col.vlt.lib.4.Plura alia,quæ hac de re ſcri
bit Emanuel Coſta. in d.l.ſi ex cautione quæſtio.15. hic quia
locus non poſtulat,non refero.

Secundum exemplum adferri poteſt,cum vnus teſtis depo
nit de

nii de veritate, qui quidem (vt dixi) ſemiplenè atq; ita præ-
ſumptiuè probat Et duo teſtes deponunt de fama. Hæc enim
4 fama † duobus teſtibus probata, infert in negotio principali
ſemiplenam probationem, vt docuit Cacialupus in l.admo-
nendi.nu.174.de iureiura. Hæ itaq; duæ ſemiplenæ probatio-
oes ſeu præſumptiones, ſimul iunguntor ad conſtitucodã ple
nam & perfectam probationem. Ita glo.in cap.veniens il 1.in
verbo, famam.de appell.& ibi Baldus & Decius col. vlt. idem
ſcripſerunt Bar.in d.l.admonendi.nu.48. & ibidem Salyce.nu.
13.& Cacialupus.nu. 174. Caſtren. in conſi.443. Viſo proceſ-
ſu,& atteſtationibus.lib.2.Cardinal.in conſi.9 in fin. Alex.in
conſi.13.col.vlt.nu.19.lib.1.& in cooſi.24. in fi. lib.2.Calcan.
in conſi.8.col.5.Felynus in c.eum cauſam.col.vlt.de prob.Ri-
pa in d.l. admonendi.nu.208. & Bouerius ſing. 7. Quod ſane
5 exemplum procedit etiam † quando duo tantum extarent
teſtes, quorum vnus deponeret de veritate, ac etiam ſimul de
fama. Alter vero teſtis ſolum deponeret de fama. Nam quò
ad probationem veritatis, extat ſolum vnius teſtimonium,
quò verò ad famam duo ſunt teſtes. Com itaque teſtis ille
reſpecto veritatis ſemiplenè probet: & illa etiam fama duorũ
teſtimonio confirmata aliam ſemiplenam probationẽ faciat,
facilè coniunguntur ad faciendum plenam & perfectam pro-
bationem. Ita egregiè docuit Bal.in l.Gallus. §. ille caſus. col.
2.verſ.& eſt argumentum ff.de liber.& poſthum. & ibidẽ Soc.
Sen. in ſecundo notab. & Iaſon col. 2. verſ & ſubdit. Idem re-
ſpõderunt Ruinus in conſ.46.col.6.no.11.lib.4 & in conſi.81.
num 8.lib.5.Marſil.in ſing 585. Pariſius in conſi. 57. num. 23.
lib. 1.& Socy. iun. in conſil. 99. num.24 lib.2.Diſſentit tamẽ
ab hac opinione Alex.in d.l.Gallus.§ ille caſus.nu.14.de libe.
& poſthu.& in conſi.150.in fi.lib.3.ſed malè quidam, & illum
ſecutus eſt Gramma.deciſ.28.num. 4.
6 Tertium exemplũ adferri poteſt, cum duę extant † cõfeſ-
ſiones partis extra iudicium. Singulę enim (vt diximus ſupra)
ſemiplenè probant, & ob id ſimul iungi poſſunt, vt plenam.&
perfectam probationem conſtituant. Ita Caſtren.in conſi.92.
in fin & in conſi.381. Iudex. in fin. lib. 1. & in conſi. 143. Viſo
proceſſu,& atteſtationibus.nu.3.lib.2.Aret.in conſi.65. col.2.
verſ.ſecundò, quod Alexan.in conf.53.col.vlt.nu.1. lib.1.Cur-
tius Senior in l. admonendi. nu. 193. de iureiuran. Decius in
conſi.650.nu.10.Curtius Iunior in conſi. 168. num. 23. Pari-
ſius in conſil. 57. col. pen. lib. 1. & Crauet. in tract. de antiq.
tempo.qoarta parte principali, in 3. particula.nu. 18. qui nu.
25.poſt Alexan.in conſi. 180.colum. 2. verſ. rurſus poſito. lib.
7 2. declarat, non † procedere quando duo teſtes deponerent
de duabus confeſſionibus factis parte abſente, diuerſis in lo-
cis,& diuerſis temporibus. Hoc autem in primo caſu ita exem
plis explicato dicendum eſt probationem hanc ita factam,
eſſe veram,& propriam probationem. ſicuti & diximus ſupe-
riore quæſtione in caſu.vlti.eſſe illam, quæ ex duabus pręſum-
ptionibus conſtituitur.
Secundus eſt caſus huius quæſtionis, quando cauſa eſt cri
8 minalis: & agitur ad pęnam ſanguinis. Hoc ſanè in caſu † duę
probationes ſemipleoæ non cooiunguntur ad facieodũ plenã
probationem. ita gloſſ.in cap.veniens. il 1. in verbo, illotum.
de teſtibus. Gandinus in tracta.de maleficijs. ſub rub. de præ-
ſumptionibus & iodicijs indubitatis, ex quibus condemna-
tio poſſet ſequi. colum. 2. verſicu. primæ, quia Baldus in l. ſi
quis ex argentarijs. §.1. ff. de eden. & in l.3.§ 2.ff.de teſtibus.
Cacialupus in l.admonendi.num.297. ff. de iureiuran & ibi-
dem Iaſon in repet.nome.213. Dec. in cap. cum cauſam col.
vlti. verſi ſecundò limitatur. de probat. Gratus in conſil. 47.
& in conſi.50.num.18.lib.2.Marſilius in conſil. 10. nom.48.&
in Practica criminali §. expedita. num. 77. Pariſius in conſil.
152.col.5.oum.24.& in conſi.169.nu 43.lib.4. Quib.conſtat,
* hanc eſſe magis * receptam opinionem, etſi ab ea diſſentiant
gl in cap. cum in dięceſi.de vſuris. Bart. in l. 1.§. idem Corne-
lio, num.3.ff.de quæſt. Alex.in conſi.24.nu.41. lib.2. Ita quoq;
9 videmus, quod in his cauſis capitalibus, † vnus teſtis non
iungitur cum fama ad cooſtituendum plenam probationem,
vt ſcribunt Botrius, Imola, & Felinus in d.cap. veniens, il 1.de
teſtibus, & ibidem Decius colum penult. verſic. ſecunda con-
cluſio. Alexan.in conſil.143.num. 4. libro 2. Iaſon in conſilio
167.colum.vlti.lib. 4. Decius in conſil. 133.nume.3. in conſil.
310.num. 1.& in conſil.429.nome.9. & Marſilios in d.l.de mi-
nore.§. plurimum. nume. 88.ff.de quæſtio. Quibus declaratur
traditio Franciſci Bruoi in tracta.de inditijs,& tortura parte
prima. quæſt. 4. nome. 3. Cum dixit, hæc indicia poſſe ſimul
coniuogi ad faciendum plenam probationem: intelligi inquã
debet, ad condemnandum ad pęnam pecuniariam vt in caſu
ſequenti: non autem quò ad pęnam corporalem.
Tertius eſt caſus, quando cauſa eſt criminalis, & agitur ad
10 pęnam pecuniariam. Hoc ſane in caſu duæ † ſemiplenæ pro-
bationes ſimul iunguntur ad conſtituendam plenam proba-
tionem. Quam ſententiam probarunt Hoſtié.& Ioan. Andreę
quos ſecutus eſt Decius in cap. veniens. il 1. num. 14.col.pen.
verſi. Et prædicta concluſio de teſtibus, & probatur à fortiori
ex his, quæ diximus ſuperiore quæſtione, in vltima decla-
ratione vltimi caſus, cum diximus in cauſis capitalibus, iungi
quidem ſimul plures præſumptiones. ſed tamen pęnam pecu-
niariam indici tantum poſſe.
Quartus eſt caſus, cum agitur de cauſa ciuili, ſed tamen
adco ardua, vt criminali æquiparetur, ſicuti eſt cauſa matri-
monij, cum ſcilicet de diſſo uendo matrimonio agitur, vt re-
ſponderunt Decius in conſil. 311. colum. 1: Pariſius in conſil.
15. num.13.libro 2 Socinus Iunior in conſilio 36. nu. 6 libr.
2.& Crauetta in conſilio 281.colum.3.verſic reſpondeo. Hoc
11 ſane in caſu † duæ ſemiplenæ probationes non coniungun-
tur, ad conſtituendum plenam probationem Ita affirmarunt
Alexand in conſil.143.nume.4. libro 2. Decius in conſil. 133.
colum.1.& in capitu.veniens, il 1.colum.penul. verſi. ſecundò
ampliatur.de teſtibus. Zaſius in conſil.3 col.vlt.lib.2. Ioan de
Selua in tract.de iureiurando, parte tertia princip.quæſt. vlti.
num.3.& Capella Toloſa.q. 162. Ripa in l. admonendi.num.
209.verſ.quartò fallit, de iureiuran.

QVAESTIO XLII.

Præſumptio, quomodo & quando adiuuare poſſit, probationem dubiam.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio quo caſu adiuuet probationem dubiam.*
2 *Adminiculum vehemens, adiuuat ſemiplenam probationem.*
3 *Præſumptio iuris, coadiuuat probationem dubiam, & non concludentem.*

Væro quadrageſimoſecundò, an præſumptio
poſſit adiuuare probationem dubiam? Quo
facilius explicetur hæc iuris quæſtio, duos ca-
ſus diſtinguo.
Primus eſt caſus, quando verſamur in his,
quæ adeò difficilis ſunt probationis, vt vera,
& ſpecialis probatio fieri non poſſit, ſicuti in filiatione. Hoc
1 ſanè caſu præſumptio † coadiuuat dubiam probationem. Ita
docuit Beroius in c.in præſentia nu. 140. de probat. poſt De-
cium ibidem nu.26. Hoc etiam ſenſit Baldus in conſi 3. Caſus
talis. Quidam Petrus.in fin. lib 3. cum reſpondit, vehemens
2 adminiculum † adiuuare ſemiplenam probationem. Barba-
tios in conſi.29.col.1.verſi.ſtat ergo. lib. 1. & Socinus Sen. in
conſi.89.nu.14.lib.1.ſecutus eſt Baldum in d.conſi.3.
Secundus eſt caſus, quando verſamor in his, quæ facilè. &
regulariter probari poſſunt. Hoc ſanè in caſu eſt aliqua dubi-
tatio. Decius enim in l.1.in tertia lectura num.66.ff.ſi certum
peta.& apertius in d.c in præſentia. nu. 26. de proba. ſcripſit,
3 præſumptionem † iuris coadiuuare probationem dubiam, &
non concludentem. Idem ſenſit Bald. in l. ſiue poſſideris. nu.
6.in fine.C.de probat.& in l.non hoc col.vlt.C. vnde legitimi.
Et hanc ſententiam probauit,& Crauetta.in conſi.35.num. 6.
prope medium. ſenſit etiam Gratos in conſil. 58. in fi. lib. 2.
Cæterum de huius traditionis veritate, ambigit Beroius in
capitu. in præſentia. num.145. de probatio. dum ſingula De-
cij argumenta confutauit. Ego certè à recepta opinione non
recederem: & quæ à Beroio conſiderantur leuia ſatis, rectè
cõſideranti ſunt.

QVAESTIO XLIII.

Præſumptiones plures, quando ex eodem facto inter ſe conuenientes, & ad eundem effectum, vel diuerſæ, colligi poſſint.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio vna, quando venit in conſequentiam alterius, ambæ ſimul concurrere poſſunt.*
2 *Specialia duo ex eodem facto prouenire, & ſtare poſſe, quando vnũ venit in conſequentiam alterius.*
3 *Præſumptiones plures ex eodem quidem facto orta, quando ſimul eſſe, & concurrere nequeunt.*

Baptizari

4 *Baptizari cupiens graui morbo affectus, vtrum diuino amore, vel mortis timore baptizari voluisse præsumatur.*

5 *Præsumptiones duæ vel plures simul stare possunt, quando ex diuerso facto ad eundem finem tendentes oriuntur.*

6 *Præsumptiones duæ concurrere non possunt, quando ex eodem quidem fonte proueniunt, sed diuersos habent effectus.*

7 *Actionem oriri ex pacto nudo de donando, quomodo intelligendũ.*

8 *Verbum: promitto, stipulationem significat.*

9 *Pater vel alius qui dotare tenetur, dotem promittens, arbitrio boni viri promisisse censetur.*

10 *Promissio non dicitur incerta, quãdo potest certificari per relationem ad aliud.*

11 *Dotem quando pater promittit, habetur ratio legitimæ, quam dos repræsentat.*

12 *Dotem congruam habere mulieris interest.*

13 *Mulier sine dote apud maritum esse non debet.*

14 *Mulier dotem promittens, vtrum dando quid minimum se liberare possit.*

QVæro quadragesimotertiò, an plures præsumptiones ex eodem facto colligi possint? Crediderim hac in re distinguendos esse aliquot casus, quemadmodũ de fictione, quæ in hoc differre non videtor à præsumptione, sicuti manifestè scripserunt Alexan. in l. si aliquam rem. nom. 21. ff. de acquiren. possessio. & Rui. in consil. 151. nom. 16. lib. 1. nec aliter senserunt Bart. in l. si is, qui pro emptore. ff. de viucap. & alij, qoos statim referam. Et de præsumptione, clare & manifeste sic docuit Bald. in l. quicunque oum. 4 C. de apochis pub. lib. 10.

Primus est casus, quando vna præsumptio venit in conse-
1 quentiam alterius. Hoc sanè casu ambas simul † esse & concurrere posse certum est: sicuti vna fictio potest ex eodem facto prouenire in consequentiam alterius. Ita tradunt Bartol. in d. l. si is, qui emptore num. 71. & ibidem Alciarus. num. 180. & idem affirmant Baldus in l. 1. in fin. C. quando liceat ab empt. disced. Aretinus in l. si quis posthumos. ff. de liberis & posthu. Latè explicat Alexan in d. l. si aliquam rem. nume 21. versic. Non obstat, quod quando. ff. de acq. possessio. Decius in l. singularia in quarto notabi. ff. si certum peta. & Purpuratus in l. 1. nu. 615. versi. vndecimò. ff. de officio eius, cui mand.
2 est iurisd. qui & illud affirmarunt, duo † specialia ex eodem facto prouenire, & stare posse, quando vnum venit in consequentiam alterius: sic intelligentes. d. l. singularia. Ideo itaque est dicendum in præsumptionibus.

Secundus est casus, quando ex eo facto, quod habet aliud factum post se, oriuntur plures præsumptiones æquè inter se incompatibiles. Hoc sane casu, plures quidem præsumptio-
3 nes oriri possunt, sed vna cum altera esse † & concurrere non potest sed potius vna alteram tollit, & elidit. ita intelligo glo. in capitu. cum R. in verbo, Episcopus, de electio. & ibidem Abbas nume. 5. & Specul. in titu. de præsumptio. §. species in fin. Exemplum afferri potest in casu. l. Diuus. ff. de in integrum restitu. quo loci Marcellus duplicem, diuersam, seu cõtrariam tamen coniecturam facit de eo, qui ad iudicium vocatus nil respondit: sed pauló post ad iudicẽ iuit. Vna est præsumptio ducta ab illo actu taciturnitatis, quod scilicet præsumatur contumax. Altera est ducta ab eo actu dum iuit ad iudicem, qood contumax non præsumatur. Et cum duæ hæ præsumptiones sint inter se incompatibiles, secunda vt potentior elidit illam primam, sicuti declaraui supra quæst 30. Ita quoque in capitu. si quis in ægritudine. 51. distinctio. duæ colliguntur præsumptiones diuersæ, seu contrariæ ex vno facto, quod aliud post se haber. Cum enim (vt ibi habetur) quis
4 graui affectus morbo baptizari vult, præsumptio inde colligitur, non diuino amore, sed mortis timore baptizari voluisse: attamen si cursu temporis vitæ bonæ exemplo, se virum probum significauerit, præsumptio altera à prima contraria colligitor, quod scilicet amore Christianæ religionis baptizari voluerit, & propterea ad Sacros ordines promoueri poterit. Similis est casus in d. cap. cum R. de elect. & in cap. literas. de præsump. sic alij plures possunt haberi ex his, quæ scripsimus supra in d. q. 30.

Tertius est casus, quãdo ex diuerso facto, duæ diuersæ præsumptiones ad eundem finem tendentes oriuntur. Hoc sanè
5 casu, & oriri † & simul stare possunt: sicuti de duabus fictionibus ex diuerso fonte prouenientibus, scripserunt Bart. in d. l. si is. qui pro emptore. num. 71. ff. de vsucap. idem in l. gerit. nu. 35. ff. de acqui. hæred. & in l. sub conditione. num. 3. ff. de solutio. Alex. in d. l si aliquam rem. nu. 21. ff. de acq. poss. Crotus in d. l. si is, qui pro emptore. nu. 188. & ibidem Alcia. nu. 180. qui sic sunt interpretati. l. singularia. ff. si certom peta. Idem ergo de præsumptionibus proculdubio dicendũ est: Et nos suprà. q 41. demonstrauimus duas præsumptiones coniugi posse simul, ad constituendam perfectam probationem.

Quartus est casus, quando duæ præsumptiones proueniũe ex eodem fonte, & facto: & diuersos habent effectus Hoc sa-
6 nè casu † concurrere non possunt. Ita in specie duarum præsumptionum respondit Ruinus in d. cons. 151. num. 15. lib. 4. Cum dixit, quod ex diuturna pensionis præstatione, simul nó possunt duæ hæ præsumptiones, nempe quod locario præsumeretur facta in perpetuum, & quod solemnitas extrinseca fuerit obseruata, atque ita quod Prælati licentia præcesserit. idem Ruinus in consi. 29. oum 4. lib. 4. respondit simili in casu de qoo dicemus infra lib. 3. in præsump. 142. in octaua declaratione quinti casus num. 81. & simile idem Ruinus in consi. 32. nu. 1. in fine lib. 4. qui de citatione p̃sumenda commissione iudicis respondit, de qua dicemus infra lib. 2. in p̃sump. 24. Quam sententiam confirmat Ruinus simili traditione Barto. in l. iurisgentium. § quinimo & in l. si tibi. in prin. ff. de pactis, qui scriptum reliquit, quod licet ex pacto nudo de donando,
7 † hodie oriatur actio. l. si quis argentum. C. de donat. Cum is sic promittens, præsumatur ve[...] voluisse donare: Attamen illud verum est, quando pactum fuit expressum: secus vero si tacitum: quia concurrerent duo specialia seu duæ præsumptiones. Vna, quia donatio præsumeretur, contra regulam. l. cum de indebito. ff. de proba. Altera quod pactum nudum produceret actionem, ex præsumpta mente promittentis, contra. l. iurisgentium. §. igitur nuda. ff. de pactis. Et Bart. secuti sunt Alex. & alij congesti à Decio in rubr. C. de pactis. num. 4. & in cons. 246 in fin. & à Purpurato in l. rogasti §. si tibi. no. 64. ff. si certum peta. & magis simile est quod scripsit Bald. in d. l. quicunq; nu. 4. C. de apochis publ. lib. 10. com dixit solutionem p̃sionis factam vno anno pro tribus non inducere duas præsumptiones, vnam scilicet, quod soluerit annis p̃teritis, alterã præstationes fuisse vniformes. Qua de re dicemus infra lib. 3. p̃sump 139 nu. 26. est etiam simile quod respondit Hierony. Gabriel in ɔ̃s. 145. nu. 7. li. 1. de quo dicemus infra li. 6. p̃sump. 67 vbi differemus, an qs p̃sumat possidere titulo præambulo.

Afferri etiam solet exemplum in l. 1. C. de dotis promiss. quã recensent ad rem nostram Alex. in d. l. si aliquam rem. nu. 21. de acquiren. possessio & Roi. in d. consi. 154. nu. 15. Illa. n. promissio dotis, de qua d. l. 1. ob id non valet: quia duo specialia, idest duæ præsumptiones concurrerent: Vna q̃ ex eo instr̃o, in quo dos fuerat promissa, p̃sumetur stipulatio: sicuti qñ ex-
8 primitur in instr̃o verbum, promitto, † quod significat stipulationem l. 1 C. de vsuris. & §. si scriptũ. in instit. de inutil. stip. Altera p̃sumptio est, quod voluerit is promittẽs dotem incertam p̃stari Cæterum semper existimaui d. l. 1. C. de dotis promiss. non probare communem hanc assertionem, duo specialia simul concurrere non posse. Non enim ibi concurrunt duo specialia, vt rectè animaduerrunt Alex. in l. sciendum. no. 2. de verborum obliga. & alij quos statim referam. Nam ibi dos non fuerat promissa, pacto nudo, sed stipulatione, vt significat verbum illud, promitto, quod sui natura importat stipulationem. d. §. si scriptum, Alexan. in d. l. sciendum. nume. 2. & ibidem Iason nume. 5.

Dos itaq; illa non fuit debita, quia quantitas incerta fuerat promissa, ab ipsa muliere, quæ nupserat. Ita interpretati sunt Soc. Sen. in l. 1. nu. 52. & Alciatus no. 114. ff. soluto matrimon Duaren. lib. 1. dispura. anniuers. c. 56. & Conna. lib. 8. cõmenta. iuris. c. 8. nu. 5 Nec repugnat tex. in l. cũ post. §. gener. ff. de iure dotium, qa ibi dos fuerat p̃missa à patre ipsius mulieris. Ratio differentiæ est, quia qñ pater, vel alter, qui dotare
9 tenetur, dotem incertam promittit, cẽsetur facta † promissio arbitrio boni viri, q quidem vir bonus declarabit dotis quantitatem, inspectis viribus patrimonij, qualitate mariti ac vxoris, vt dicitur in d. §. gener. Ita etiam intelliguntur. l. quæro. ff. de iure dotium, & l. si filiæ. ff. de lega. 3. Et hæc dotis promissio dici non potest incerta: Cum satis certa reddatur per relationem ad aliud. nempe ad quantitatem patrimonij, & qualitatem personarum viri & mulieris. Id quod commune est
10 & alijs contractibus, in quibus dici non potest, facta promissio incerta, quando potest certificari per relationem ad aliud. l. triticum. vbi Doctor. de verborum oblig. Diuersum est in casu. d. l. 1. C. de dotis promiss. quando scilicet ipsamet mulier nubit, & dotem incertam promittit. Hoc casu (dicunt præcitati Doctores) promissio non valet: quia mulier posset se, vt vellet, dotare; atque ita dando rem minimam se ab obligatione liberaret. Horum interpretationem, conciliationemq; optime probat egregius locus Constantini Harmenopoli in iuris promptuario libro 4. titu. octauo. de dotis prærogatiua

tiua

tiua, cuius verba hæc sunt. Si spopōderit mulier dotem dare,
non adiecta quantitate, vel re certa expressa, quæ in dotem
detur, inutilis est eiusmodi dotis promissio, vtpotè cum pos-
sit mulier, vel villissimum quidpiam dotis nomine exhibere.
Alia est causa patris dotem pro filia pollicentis, qui & si quan
titatem dotis non præfinierit, rata tamen est & valida pro-
missio. Hoc enim cum dicit pater, non se quantumlibet dotē,
sed quæ facultatibus par sit, daturum indicat. Hactenus Har-
11 menopulus. Et accedit, quod quando † pater dotem promit-
tit, ratio legitimæ, quam dos repræsentat, habetur. atque ita
quodammodo certa est. Est diuersum in muliere promittēte.
& rursus, quando (vt præcitato in loco dicebat Connanus)
mulier promittit, sua interest promittere quàm minimū. Di-
uersum est in patre, vel alio promittente. nam tunc mulieris
12 † interest habere dotem congruam. Est & altera ratio secun-
dum Alciatum, quia etsi hæc incerta promissio non valet po-
terit ipse maritus compellere mulierem ad constituendū sibi
13 dotem congruam: cum apud ipsum maritū esse † nō debeat
sine dote, vt docuit Bal. in l. vlt. C. de sent. quæ sine certa quan.
Quod secus esset, si nil de dote prorsus fuisset dictum. l. quod
si nulla. ff. de relig. & sumpt. fun. & ne mulier in casu restitutio-
nis dotis inopia laboret. §. quoniam. in auth. quib. mod. natu-
ra. efficia. legitimi. Hæc interpretatio, & conciliatio est quidē
cæteris probabilior, sed tamen dubitationes habet: cum ratio
illa considerata in casu. d. §. gener, conueniat etiam d. l. 1. C. de
dotis promiss. quādo scilicet ipsamet mulier dotem incertam
promisit. nam verè illa certificari potest ex qualitate perso-
narum, & facultatib. ipsius mulieris promittentis, vt in casu
14 d. § gener; & propterea dici non potest, quod mulier † possit,
dando quid minimum, se liberare: cum promissio presumatur
facta secundum qualitatem personæ cui fit. & quantitatē pa-
trimonij ipsius promittentis. & in casu d. l. 1. C. de dotis pro-
miss. eadem est ratio in muliere, se ipsam nubente, & dotem
constituente, vt s. dotem congruam constituat, quæ sufficere
possit oneribus matrimonij, iuxta. l. pro onerib. ff. de iure do-
tium. & præterea repugnat tex. d. l. quæro. ff. de iure dotium,
vbi ipsamet mulier, consensu tamen curatoris, dotem sibi con
stituerat: & dos fuit debita: quia certificari potuit ex qualita-
te personarum, & quantitate patrimonij. Erit itaq; cogitādū,
an explanationes, & conciliationes aliorum, nempe Ludouici
Charondæ lib. 1. verisimilium iuris. cap. 17. in fin. & Tornielli
in rub. ff. de verb. oblig. nu. 59. nodum hunc possint dissoluere.
His accedit quod post Salicetum, & Ias. in l. si quādo. C. vnde
vi. respondit Gratus in cons. 43. nu. 62. lib. 2. præsumptionem
præsumptionis non dari. & sequitur Seraphinus in tract. de
priuilegiis iuramenti priuil. 17. nu. 15.

QVAESTIO XLIIII.

Præsumptio, an à iudicis arbitrio pendeat.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis voluntas nulla est, nullum arbitrium circa præsumptionem iuris, & de iure.*
2 *Arbitrarium non est, quod à lege expresse sancitum est.*
3 *Præsumptio iuris tantum, non pendet a iudicis voluntate.*
Et quid sit de probationib. medijs, quæ potius facta dicūtur. nu. 4.
5 *Miles ab hostibus reuersus, captus fuisse, non transfuga pſumitur.*
6 *Testium fides in iudicis pectore residet.*
7 *Præsumptiones, & probationes, quæ nam sint in iudicis potestate.*
8 *Præsumptio hominis verè pendet ab arbitrio, & voluntate iudicis.*
9 *Indicia quibus accusatus de crimine vel inquiri potest, vel torturæ subijci, arbitraria sunt.*

Væro quadragesimoquarto an præsumptio, sicuti
& probatio, à iudicis voluntate pendeat? Hac in
re distinguendi sunt tres casus, quemadmodum,
& tres species præsumptionis sunt.
Primus est casus, cum agitur de præsumptione iuris, & de
1 iure. Hoc quidem in casu, nulla † est iudicis voluntas, nullum
eius arbitrium circa eam: quandoquidē à lege ipsa ita firma-
ta est præsumptio ista, vt recedi ab ea nullo modo possit. non
2 enim esse † arbitrariū, quod à lege expressè sancitum est, iam
scripsimus. lib. 1. de arbitrariis iudicum. &c. q. 14.
Secundus est casus, cùm agitur de præsumptione iuris tan
3 tum. Hæc quoq; non pendet † à iudicis voluntate; cum & ipsa
iam sit à lege firmata, & constabilita. Erit tamen animaduer-
4 tendum, quod probationes illæ mediæ, † quę potius facta ap-
pellantur, quibus ad has præsumptiones iuris, & de iure, ac ēe
iuris tantum deuenitur, à iudicis voluntate pendere. Adferri
potest exemplum in l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de re milita.
5 miles, † qui ab hostibus reuersus est, præsumitur captus, non
autem transfugisse, si probauerit, se antea militem bonū exi-
stimatum fuisse. Hæc iuris præsumptio est. At illę probatio-
nes, quod bonus miles antea fuerit in iudicis potestate sunt.
6 cum illæ testibus fiant, testium † autem fidem in iudicis pe-
ctore residere ait iurisconsul. in l. 3. §. tu magis ff. de testib. &
scripsi. lib. 2. de arbitrariis iudicum. &c. casu 90. nu. 1. Illæ igi-
7 tur † præsumptiones, & probationes, quibus adducitur iudex
ad præsumptionem iuris, in sua potestate sunt, cum lege dif-
finitæ non sint, nec diffiniri potuerint, illa verò iuris præsum-
ptio, ad quam adductus est in sua potestate (vt diximus) po-
sita non est.
Tertius est casus, cum agitur de præsumptione hominis.
8 Hæc sane verè † pendet a iudicis voluntate, & arbitrio, sicuti
9 indicia † quibus accusatus de crimine, vel inquiri, vel quęstio
nibus subijci potest, in iudicis arbitrio esse posita, scripsi. li. 2.
de arbitrariis iudicum. &c. casu 270. ita & de his similib. do-
cuit Abbas in cap. quanto. col. penul. in fin. versic. ex quibus
conclude. de præsumpt. & docuit Bald. in l. milites. num. 1. C.
de quæstio. iudicem ex variis circumstantiis has præsumptio-
nes, & indicia colligere.

QVAESTIO XLV.

Expressum an illud esse dicatur quod ex præsum-ptionibus constat, diligenter explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptionibus constans quibuscunque dicitur expressum, & num. 3. & 5.*
2 *Mulier viro dotem numerans, præsumitur stipulationem de restituenda ea adhibuisse, estq; ea præsumptio iuris, & de iure.*
4 *Euidens dicitur, quod constat coniecturis.*
6 *Nouatio expresse fieri debet.*
7 *Hæredis de persona si contingat dubitatio, facienda est probatio apertissima.*
8 *Expressum dicitur, quod coniecturis colligitur, & signis. nu. 9,*
10 *Feudum antiquum, & auitum expresse constitutum dicitur, si coniecturis id colligi potest ex inuestituris.*
11 *Appellatione facta ab interloquutoria, causa grauaminis nominatim debet exprimi.*
12 *Iuramentum strictè interpretatur.*
13 *Promissio de dote restituenda satis expressa dicitur, ex quo maritus confessus est, se eam recepisse.*
14 *Stipulatio est stricti iuris.*
15 *Præsumptiones, & coniecturæ quando non habeant locum & nu. 16. 21. 23. 25. 26. 27. & 28.*
17 *Scriptum non dicitur literis, quod colligitur coniecturis.*
18 *Hæredis institutio non fit coniecturis, cum scriptus in testamento is esse debeat.*
19 *Tutor suscipiens administrationem, quid promittere debeat.*
20 *Lex pro forma requirens expressionem, non acquiescit si sub verborum inuolucro fiat.*
22 *Sententiam nullam dici ob iuris errorem expressum, non sufficit quod error colligatur ex coniecturis.*
24 *Reuocatio testamenti facti inter liberos, verbis expressis à patre fieri debet.*
29 *Statutum tribuens exequutionem paratam expressis in instrumēto, non dicitur dedisse his, quæ ex coniecturis ex mente statutis colliguntur.*

QVæro quadragesimoquintò an expressum illud esse
dicatur, quod ex præsumptionib. constat? Et dicen-
dum est, illud cēseri expressum siue dicamus esse præ
sumptionem iuris, & de iure, siue solam iuris, siue solam homi
nis. Et cum de præsumptione iuris, & de iure agitur, clarum
est, expressum illud omnino dici, ita probat. l. vnica. §. 1. C. de
1 rei vxor. actio. cum mulier † dotem viro numerauit, præsumi-
tur stipulationem, de ea restituenda adhibuisse. quam sanè
præsumptionem iuris, & de iure esse, scripserunt multi, in l. 1.
in princ. de verborum obliga. ibi. Ripa. num. 13. sic & Bartol.
in l. 1. in princ. ff. de iis, quæ in testa. dele. & si alij contendant,
illam non esse præsumptionem, sed legis fictionem, qua de re
dicemus infra lib. 3. Si ergo à statuto concessa est parata exe-
cutio instrumentis, censebitur quoque permissa executio in-
strumento dotis, quò ad tacitam illam stipulationem à lege
præsumptam, cum stipulatio illa expressa cēseatur. ita docuit
Barto. in d. l. 2. in princ. ff. de iis, quæ in testa. delen. Et Bartoli
traditionem

eraditionem probarunt permulti quos commemotaui in tra-ƈta. de adipiſcenda poſſeſsione, remedio quarto. num. 125. & numer. 126. Ee illis accedunt Alexander in conſilio 126. lib. 6. Socyn. Sen. in conſ. 290 in fin. lib. 2 poſt Bal. Nouellum in tracta de dote. parte ſexta. priuilegio primo, col. 3. & priuile. 7. col. 1. Iaſonem in l. certi condictio. in prin. num 21. vbi plura ſimilia recenſet. ff. ſi certum peta. & in §. fuerat. num. 58. inſti. de actio. & alios congeſsit Crau. in tracta. de antiq. tempor. tertia part. primæ partis prin. num. 40. qui affirmat hoc locum habere non ſolùm in fauorabilibus ſed & in odioſis, in quibus ſtricta ſumitur interpretatio. Ita pariter cū de ſola iu-
3 ris præſumptione agitur, expreſſum illud † eſſe dicitur, quod conſtat coniecturis, & præſumptionibus iſtis. Ita ſenſit Bart. in l. Prætor ait. in prin. num. 1. ff. de operis noui nuntia. & eum ſic explicat Iaſ. ibi & in l. licet. nu. 8. 10. de leg. 1. Et ſcribit Angel. in §. ſi verò expreſsim. in auth. de hære & Falcid. quod ſi lex mandat aliquid fieri expreſsè, tunc ſatis expreſsè fieri dicitur, quod conſtat coniecturis fuiſſe factum. Et Angelum ſecutus eſt Afflictus deciſ. 44. num. 15. Et multis ſimilib. comprobauit Crauet in conſilio 958. nu. 22. & accedit Lud. Molina. in lib. 1. de Hiſpan. Primogenijs c. 17. num. 57. His declaratur ſtatutum Parauinū, ſub rubr. de inquilinis. ver. quandocunque de certo. &c. dum ſtatuit, quod ſi de certo termino ſoluendi affictus domorum, nulla expreſſa conuentio facta ſit inter locatorem, & conductorem, quod locator teneatur ſoluere dimidiam fictus ad feſtum Paſchatis, &c. Hoc ſanè ſtatutum non habet locum, quando conductor ſoluit per aliquot annos ante illud tempus, ex cōuentione facta, deinde tacitè recōducendo ex præſumptione. l. item queritur. §. quā impleto ff. locati, dr̄ expreſſe conueniſſe de ſoluendo ét ante feſtū Paſcha. Cæterum repugnare vr̄ qđ ſcripſit Iaſ. in d. l. certi condictio, in prin. nu. 51. poſt Bal. in l. legem. C. loca. Hanc tn̄ ſententiam probat. l. quidam teſtamento. ad fin. ff. de vulg. in illis verbis idque apparere euidēter &c. coniecturam facit lex, teſtatorem ex diſtributione partium voluiſſe coniunctum præferri ſubſtituto. Idem probat. l. licet Imperator. de legar. primo, vbi a lege cōiectura & præſumptio fit, teſtatorem noluiſſe legatum ab inſtituto relictum eſſe à ſubſtituto præſtandum, vt ſi cauſa legandi, quæ erat in inſtituto ceſſat in ſubſtituto, vel & alijs coniecturis ibi commemoratis: & ibi Iuriſ-
4 conſultus ait; hoc quod ex coniecturis † conſtat, euidens eſſe. & l. ſi quis locuples. in fine. ff. de manumiſſ. teſta. quo loci Caius inquit. apertiſsimè conſtare ex hac coniectura, manumittentem ſeruum ſub conditione, ſi creditoribus erit ſatisfactum, noluiſſe fraudare creditores. Imo manifeſtum dicitur, quod iuris præſumptionibus, & coniecturis probatur, vt docuit Bal. in l. cum proponebatur in principio de leg. 2. cū dixit, manifeſtum vſurarium eum dici, qui coniecturis & præſumptionibus talis probatus eſt. Diſſentit tamen idem Bald. in l. ciues in princip. C. de appella. quem ſecutus eſt Curtius ſen. in conſ. 79. Domina Franceſchina col. 7. in fin. Eſt quoque idem dicendum cùm de ſola hominis præſumptione agi-
5 tur. Nam & tunc expreſſum † illud eſſe dicitur, quod conſtat his coniecturis & præſumptionibus. Ita ſenſit Iaſon in d. l licet Imperator. num. 5. de legat. 1. dum ſimpliciter & abſolutè loquitur. Idem ſenſit Afflictus in deciſ. 44. nu. 15. dum
6 ſcribit, quod etſi nouario † expreſè fieri debeat. l. vltima C. de nouat. Attamen ſi coniecturis conſtat partes voluiſſe nouationem facere, ſatis expreſsè facta dicitur. Ita Cynus in d. l. vlt. C. de nouat. Imola in l. delegate. ff. eo. Alexand. in conſilio 10 col. vlt. in conſi. 13. & in conſ. 73. lib. 2. Corneus in conſ. 33. num. 14. lib. 2. Cum dixit, ſatis dici factam nouationem, cum teſtibus probatū fuit, fuiſſe aliquid ſolutum pro reſiduo & cenſeri factam nouationem, intercedente noua perſona.

Cæterum ab hac traditione diſſentiunt Barbat. in conſ. 25. nu. 28. & conſil. 27. col. 10. ver. & eſt accuratè. lib. 1. qui reſpondit, non ſufficere coniecturas ad inducendam nouationem. Et loquitur de coniecturis & præſumptionibus hominis. De veritate nunc nō diſputo quòd vberius tractationem hanc ſum explicaturus, infra lib. 3. præſump. 134.

Hunc ipſum caſum noſtrum, confirmat doctrina Baldi in l. in tempus. in fine. ff. de hęredi. inſtitut. Cùm docuit,
7 quod quandoq; dubitatur de † perſona hæredis, debet fieri probatio apertiſsima. Quæ ſanè apertiſsima probatio, ſatis fieri dicitur, cum fit coniecturis & præſumptionibus, ex d. l. licet Imperator. de legat. primo, & l. qui habebat. ff. de reb. dub. Et Baldum ſecutus eſt Afflictus in d. deciſ. 44. nu. 16.

Huc pertinet quod reſpondit Romanus in conſ. 271. in fine. Cum dixit, quod ſicuti euidens dicitur id, quod conie-
8 cturis declaratur. Ita etiam expreſſum † dicitur, quod coniecturis colligitur, & de cōiecturis hominis loquitur Roman. Ita quoq; reſpondit Barba. in conſ. 89. col. 4. lib. 4. expreſſum dici quod coniecturis & præſumptionibus hominis conſtat, ibique loquitur Barbatia de coniecturis, quibos teſtatorem à prima ſua diſpoſitione recedere voluiſſe creditur. Ita etiam Baldus in conſil. 3. Factum tale eſt. Quidam nomine Paulutius. lib. 5. reſpondit, expreſſum dici, quod coniectura deprehenditur. Et ait, expreſſam ſubſtitutionem pupillarem dici, quæ coniecturis & p̄ſumptionibus colligitur. Et ſcribit idem Bald. in l. item quia ff. de pactis, expreſſum id dici, quod ex
9 ſignis † colligitur. Illum ſecutus eſt Curtius Senior in conſil. 50. Memoriæ recolendę Dux. col. 43. verſ. octauò reſponde-
10 mus. quo loci reſpondit, feudum antiquum † & auitum dici expreſsè conſtitutum, ſi coniecturis colligi id poteſt ex inueſtituris. Et ex prædictis infertur declaratio ad regulam l. ſi repetendi C. de condict. ob cauſam, quod ſcilicet propoſitum in mente retentum nihil operatur. Hæc ſanè regula declaratur non habere locum, quando extant præſumptiones, & coniecturæ, quibus colligitur illud propoſitum & voluntas. Ita poſt Baldum tradit Tiraquellus in l. ſi vnquam. in verbo libertis. num. 43. C. de reuo. donatio. & accedit Curt. iun. in l. 2. in prin. nu. 2. ff. ſi certum petat.

Extenditur primò hęc traditio, vt procedat etiam, quando lex requirit aliquid nominatim exprimi. Nam & tunc illi legi eſt ſatisfactum, cum ex coniectueis id colligitur. Ita Angelus, Romanus & Iaſ. in l. Prætor ait. in princ. ff. de operis no-
11 ui nunciat. Cùm dixerunt, quod etſi in appellatione † ab interlocutoria, nominatim exprimi debet cauſa grauaminis: Clement. appellanti. de appellat. attamen ſatis nominatim dicitur expreſſa, cū coniecturis colligi illa poteſt. Idem affirmarunt Alex. ɔſ. 80. nu. 9. lib. 6. & conſ. 126. nu. 11. lib. 6. Soc. ſen. conſ. 112. nu. 8. verſi. aliquando & tertiò. lib. 1. Feli. in cap. trāslato de cōſtit. dum affirmant ſufficere expreſsionē per relationem ad acta. & apertius Crauet. in conſi. 958. num. 24.

Cęterum ab hoc exemplo & caſu diſſentiunt per multi, ſicuti Bal. in l. terminato, num. 11: in fine. C. de fructibus & li. expenſ. Ang. in l. 1. ver. & per hoc audi. ff. de lib. & poſt hu. ſenſit & Frācus in c. vt debitus. col. 5. ver. 12. quęrit. de appell.

Diſtinguere poſſumus ex ſententia Baldi in l. minoribus. num. 5. C. de his. quibus vt indig. quod aut conſtat de grauamine ex præſumptione iuris: Et tunc ſufficit, vt dicatur expreſſum grauamē. & hoc in caſu procedit opinio illa Angeli, Rom. & aliorū in d. l. Prætor ait. Aut ɔſtat ſolū ex pręſumptione hominis, vt tūc ꝓcedat opinio poſterior Bald. & ſequaciū.

Extenditur ſecundò, vt procedat etiam quando requiritur quod probatio debeat fieri publica ſcriptura. Nam adhuc iuris præſumptio ſufficit. Bald. in l. 1. num. 18. C. de fideic. late Crauet. in conſi. 958. num. 22.

Extenditur tertiò, vt hæc ſententia procedat etiam in his, quæ ſtrictam tātum admittunt interpretationē. Exemplum
12 fit in iuramento, † quod ſtrictæ interpretationis eſt. c. pen. de iureiuran. ſi enim quis iurauit, ſe habuiſſe fundum in dotem à Caia, dicitur etiam iuraſſe, ſe illum reſtituturum: & agi poteſt ex eo iuramento, & ſi ſuper reſtitutione iuratum non ſit. Ita probat. l. ſi duo patroni. §. Marcellus ff. de iureiur. Et illius reſponſi ea eſt ratio, quia ſatis dicitur expreſſa promiſsio
13 de † dote reſtituenda, ex quo maritus confeſſus eſt, ſe eam recepiſſe. ita in ſpecie declarat Crauet. in tracta. de antiq. tempo. in tertia particula primæ partis princip. num. 39. Affertur etiam exemplum in caſu. l. emptor. §. ancillam. ff. de rei vendi. quo loci teſtator quidam, filiam exhæredauit contemplatione peculij, eo quòd conceſsiſſet peculium filiæ. Et peculium ſatis dicitur expreſſe conceſſum, ex quo coniecturis colligebatur. Ita etiam intelligit Crauet. loco iam citato. num. 39. qui alijs confirmat. Eſt etiam exemplum in caſu. l. triticum. de verb. oblig. vbi certum frumenti genus expreſſum in ſtipulatione dicitur, cùm de ipſo genere ex coniectu-
14 ris conſtat. Et tamen ſtricti iuris † eſt ſtipulatio. l. quidquid aſtringendæ. de verb. oblig.

Declaratur primo, vt non habeat locū hęc ſententia, quan-
15 do lex requirit aliquid fieri † expreſsè ob id, quod factū ſimpliciter eſt contra diſpoſitionem iuris communis. Nam tunc non ſufficiunt coniecturæ & præſumptiones: ſed requiritur expreſsio verbis ſpecialibus. Ita docuit Angelus in §. ſi verò expreſsim. in authen. de hęredib. & Falcid. quem ſecuti ſunt Barbat. in conſi. 25. nu. 28. lib. 1. & Afflictus deciſ. 44. nu. 14. in fine alios recenſet Tiraquell. de legib. connub. in glo. nu. 99. & num. 168. Eſt exemplum ſecundum Angelum, ſi teſtator dicat, lego decem, quæ integra præſtari volo; non dicitur teſtator expreſsè prohibuiſſe Falcidię detractionem, ex quo ꝓhibitio ſimplex repugnat iuri cōi. l. ſi vt allegas. C. ad l. Falc.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando expreſsio

pro

16 † pro forma requiritur. nam tunc non sufficit expressio facta
signis & coniecturis, etiam indubitatis. ita docuit Angelus in
l.quoties.§. si quis nomen.ff.de hæred.instit. quem ita intelle-
xit Tiraquel.in tractat de legibus connob.in glo.5. num.156.
Verùm mihi semper est visum, Angelum loqui, vt dici nõ pos-
17 sit scriptum literis, † quod coniecturis colligitur. Et non leuis
videtur differentia, quod quid dicatur expressum, ab eo, quod
dicitur scriptum. Quam sanè consideratione manifestè pro-
bat.l. 1. ff.si tab.testam.extab. & eo textu dicimus, hæredis in-
18 stitutionem † coniecturis non fieri, cũ scriptus in testamento
is esse debeat. ita tradunt Iason in l. 1. num.2. C. de pactis. &
plures recensui in consil.85. num.68. & infra lib.4. in præsum.
35. explicabimus. Hanc tamen declarationem probauit &
Iason in l.Prætor ait. in princip.num.9. & num.10. ff. de ope-
ris noui nunciat. est exemplum in casu l. vlt. §. omnem. C.de
administra. tutor. requirit lex, quod quando tutor suscipit
19 † tutelæ administrationem, debet expressè promittere, se vti-
lia nomine pupilli facturum, & inutilia prætermissurum: ac
etiam quod sine mora eius defensionem suscipiet: & propte-
rea non satis erit, si exprimat se facturum vtilia, & prætermis-
surum inutilia: quamquam colligatur ex his verbis, quod
etiam suscipiet defensionem. ita declarat Bartolus in d. l. vlt.
§.omnem. quem secuti sunt Baldus, Angelus, Comens.& Ro-
manus, Matthes. notab. 108. & Alex.in consil. 139. colum.2.
lib. 1. quos commemorat Iason loco iam citato. Dissentiunt
tamen ab hac opinione Baldus in cap.ex parte M.colum.9.de
appel.& alij nonnulli, qua de re suo disseremus loco. Compro
batur quoq. hæc declaratio ex doctrina Felyni in cap. ad au-
res.col. 2.versic.nihilominus sequenda est. de rescript. quod si
20 lex requirit expressionem pro forma, † non sufficit expressio
sub verborum inuolucro, l sed etsi quis.§.quæsitum. ff. si quis
cautio. Et Felynum secutus est Tiraquellus in tract. de legib.
connub. glossa quinta. nu.98.

Declaratur tertiò, vt locum non habeat hæc sententia, quã
21 † requiritur euidens, vel patens expressio. ita de euidenti ex-
pressione docuit gloss. in l.qui plures. vbi gloss. vltima.ff.de
vulga.& pupillar. substi. & ibidem Aretinus in vltimo notab.
& Iason in fine. Idem Aretin. in l.quidam testamento, in ter-
tio notab. ff eo.& Ias.in l.licet Imperator.num. 14.de legac. 1.
quos secutus est Tiraquel.in tractat.de legib. connub. in glo.
quinta, num.163.qui num.164 subiungit, idem esse, cum lex
requirit, patenter expressum: sicuti in casu cap.2. post princi.
de sentent.excommu. in 6 ibi errorem patenter expressum, &
in cap.venerabilibus.§.vlt. eod.tit. & illis in locis annotauit
22 Geminianus, quod ad hoc, vt sententia † dicatur nulla, ob
iuris errorem patenter expressum, nõ sufficit, quod error col-
ligatur ex coniecturis. id quod affirmarunt Innocent. Hosti.
& Abbas in cap.P.& G.de officio delegat. Bald. in cap. quod
translationem. eodem titul. & plures alios commemorat Ti-
raquell in tract.de legib.connub. in glo.5.nu.58.

23 Declaratur quartò, vt non procedat hæc sententia † quan-
do requiritur expressio verbis facta. nam tunc non sufficit,
quod colligatur ex præsumptionib. cum id non dicatur fieri
verbis expressis.l.3.in princ.vbi Bart.ff.de legit. tutela, & ma-
nifestè ita docuit Aretin. in l.cum quid nu.3. ff.si certum peta.
Hos secutus est Tiraquellus de legib.connub. gloss.5. nu.165.
Quibus addo Iasonem in l.prætor ait. in princip.num.6.ff.de
operis noui nuncia. cum dixit ex sententia Barto. ibi, quod
quando requiritur aliquid fieri verbis expressis non sufficit, si
colligatur. & ibidem refert Butrium in cap.translato.de con-
stit.dicentem, quod si statutum disponit, quod positionibus
respondetur verbis expressis, non sufficiet responsio, quæ con
iecturis colligi potest. Et huc pertinet quod egregie scripsit
M.Anton. Natta in auth. hoc inter liberos. nu.21. C. de testa.
post Baldum ibi, cum dixit, quod cum reuocatio testamenti
24 confecti † a patre inter liberos, fieri debeat verbis expressis,
non sufficiunt coniecturæ & præsumptiones.

25 Declaratur quinto, vt non procedat, quando † coniectura
non colligitur ex scriptura, sed solum ex mente tacita. nã tunc
non dicitur expressum. ita Bald.in l.vnica.num.10. C.de iis,
qui ante apertas tabul. cum dixit, quod illud dicitur omninò
omissum, cum nihil penitus expressum est: aliàs secus. Idem
respondit Dec.in consi.15.nu.6 in consi.369.nu.1. & in consi.
397.col.1.Tiraq. in tract.de legib.connub. in glo.5.num.167.
& Crao.in tracta de antiq. tempo. in tertia particula, primæ
partis. num.38. qui quidem manifestè dixit, expressum tunc
ex coniecturis dici, cum illud ex aliis expressis, & scriptis
colligitur.

26 Declaratur sexto, vt non procedat hæc sententia † quando
requiritur expressio respectu certę personæ constitutæ in ma-
gna dignitate. nam tunc non sufficit expressio, quæ ex conie-
cturis resultat. ita scribunt glo.in cap. inquisitores. in verbo,
expressè. de hæret.in 6. Ias.in l.prætor ait. in prin.num.6.ver.
secundo fallit.ff.de operis noui nuntia. & copiosè Tiraqu. de
legib.connub. in gl.5. num.91.& licet hi loquantur in eo ge-
nere expressi, quod generale appellatur, attamen & idem est
hic, cum expressio à coniecturis proueniens generalis dica-
tur, vt mox subiiciemus.

27 Declaratur septimo, vt non procedat hæc traditio † quan-
do lex & dispositio requirit specialem expressionem. Nam
tunc non sufficit hæc, quæ prouenit à coniecturis, & præsum
ptionibus. Quandoquidem hæc non dicitur expressio specia
lis. ita scripsit Tiraq.in tract.de legib.connub.in glo. quinta.
num.169.ex sententia Bar.in l.Lucius.ff de vulg.& pup.subst.
& in l.precibus.C.de impube.& aliis subst.cum docuit substi
tutionem contentam in breuiloqua, cẽseri expressam expres-
sione generali non autem speciali: cum specialis expressio
non oriatur ex coniecturis. idem scripserunt alij commemo-
rati à Tiraquello de legib.connub.in glo.5.nu.169.qui in spe-
cie nostra ita declarat.

Declaratur octauo, & vltimo, vt locum nõ habeat hæc sen-
28 tentia, † quando requireretur propria expressio: nam tunc
non sufficeret expressio his coniecturis facta: cum impropria
hæc dicatur. ita declarat Tiraq.in dicto tracta. de legib. con-
nub. in glo.5. nume. 170. ex sententia Decij in l.cum quid in
prima lectura in tertio notab.ff.si certum peta. & prius Soci.
ibi, quos secutus est etiam ibidem Purpura. num. 20. vers. de-
clarant. Quocirca (inquit Decius) si statutum tribuit execu-
29 tionem paratam expressis in instrumento, non dicitur dedis-
se his, quæ ex coniecturis ex mente elicitis colliguntur: cum
expressa propriè illa non esse dicantur. Quod intelligit esse
verum Purpu in d l.cum quid.num.21.in eo statuto, quod est
correctorium iuris communis: secus in cæteris, quæ vel iuri
communi conueniunt: vel præter ius commune sunt.

QVAESTIO XLVI.

Præsumptio iuris an dici debeat hominis, vel legis dispositio; egregia & vtilis admodum disputatio.

SVMMARIVM.

1 *Dispositio legis dicitur, quando lex præsumit aliquid actum à partibus, cui partes renuntiare non possunt.*
2 *Ius accrescendi dicitur esse legis dispositio, & quæ sit ratio.*
3 *Ius accrescendi esse dispositionem testatoris.*
4 *Dies in actione tutelæ, à lege non ab homine censetur appositus.*
5 *Obligatio à lege descendens, quænam dicatur.*
6 *Partes voluntatem suam, secũdum leges accommodasse præsumuntur, & quomodo id intelligendum. nu.7.*
8 *Falcidia contra testatoris voluntatem detrahitur.*
9 *Procurator constitutus ad agendum, defendere tenetur.*
10 *Tempus quod datur iudicatis, etiamsi sit in sententia expressum, dicitur tamen terminus legis non hominis, & quæ sit ratio.*
11 *Clausula doli mali in contractu depositi, ex ipsa legis dispositione inest.*
12 *Dispositio hominis quando dicatur.*
13 *Electio in alternatiuis vtrum semper sit debitoris.*
14 *Conditiones vnde proueniant.*
15 *Dispositio legis dicitur, quando lex non habito respectu ad voluntatẽ præsumptã partium, aliquid inducit, & vide nu.19. & 22.*
16 *Interesse dicitur pœna legalis.*
17 *Tẽpus 4.mensium cõcessum dãnato ad soluendũ est dispositio legis.*
18 *Emptor vnus ex pluribus, rẽ deteriorans, solus tenetur insolidum.*
20 *Successiones ab intestato, à lege sunt introducta, ex tacita morientium voluntate.*
21 *Successionis ab intestato causa, immediata & proxima, est ipsa lex, eam deferens.*
23 *Dispositio legis, & hominis plurimum inter se differunt.*
24 *Durius agitur cum homine, quam cum lege.*
25 *Mora conuentionalis difficilius purgatur, quam legalis.*
26 *Lex annullat fortius, quam homo.*
27 *Citatio facta ab homine, an constituat citatum in mora, & quid de citatione legis.*
28 *Dispositio hominis semel tñ verificatur, aliud in dispositione legali.*
29 *Dotem constituere filiæ tenetur pater toties, quoties erit opus.*
30 *Dispositio legis generalis, comprehendit omnes & quoscunq; casus, secus in hominis dispositione.*
31 *Indefinita æquipollet vniuersali ĩ dispositione legis, nõ aũt hominis.*
32 *Filiorũ nomine cõtinẽtur nepotes in dispositione legis, non hominis.*
33 *Sermo generalis in dispositione legali, recipit restrictionem de habilitate, aliud in hominis dispositione.*

Dominium

34 Dominium transfertur in diſpoſitione legis, abſque vlla traditione, non item in diſpoſitione hominis.
35 Perſona inter media canſideratur in diſpoſitione legis, nō hominis.
36 Prohibitus contrahere ſub pœna cum bannita, impunè cantrahit cum filio illius.
37 Campenſatio facta à lege, etiam contra debitum iuratum, admittitur in diſpoſitione legis, non hominis.
38 Alimenta debita legis diſpoſitione, debentur etiam de præterito.
39 Adminiſtrationem cum libera habens à lege, transfigere poteſt, non qui abs homine.
40 Cauſa iuſta excuſat à pœna legali, non conuentionali.
41 Præſcriptio legalis nan currit contra militem, aliud ſtatuitur in conuentionali.
42 Diſpoſitio tacita, & ficta legis dicitur, non hominis.
43 Obligatio ex diſpoſitione legis proueniens fortior eſt ea, quæ ex hominis prouiſione.
44 Solutio debiti contracti conuentione partium, quomodo probanda, & quamodo ea quæ ex diſpoſitione legis.
45 Filius quando ingrediatur locum patris, & concurrat cum patruo.
46 Interpretatio & extenſio difficilius admittitur in diſpoſitione hominis, quam legis.
47 Renunciatio filij expreſſa non nocet patri, aliud in tacita proueniente ex legis diſpoſitiane.

QVæro quadrageſimoſexto, an quando lex aliquid præſumit, dici debeat diſpoſitio illa legis, vel hominis? Hanc quæſtionem ſatis egregiam explicat Ripa in l. ſi inſulam. nu. 60. ff. de verb. oblig. & apertius Alciat. in repe. l. 4 §. Cato. nom. 104. ff. eodem titu. Diſtinguunt ij tres caſus, quibus duos adiungam.

Primus eſt, quando lex præſumit aliquid actum a partib. cui partes ipſæ renuntiare non poſſunt. hæc dicitur diſpoſi-
1 tio † legis, non hominis. Id quod vel ex eo primò probatur, ſecundum Ripam & Alciatum, in iure accreſcendi, quod etſi à lege ſit introductum, concurrente tacita voluntate teſtatoris l. ſi in teſtamento. ff. de vulga. & pupil. ſubſtitu. attamen quia teſtator non poteſt prohibere ipſum ius accreſcendi, dicitur
2 † eſſe legis diſpoſitio. Hoc exemplum poſt Ripam, & Alciatum præcitatis in locis probauit, & Cephalus in conſi. 59. nu. 24. lib. 1. Cæterum exemplum hoc verum non eſt, cum proba-
3 bilius ſit, ius † accreſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris, ſicuti demonſtrabimus infra lib 3 præſumpt. 86. vbi explicabimus, an ius accreſcendi ſit ex præſumpta voluntate teſtatoris.

Secundò motus eſt Alciatus in d. §. Cato. nu. 104. verſic. ſecundò probatur, ex doctrina Bart. in l. ita ſtipulatus magna, in prima quæſtione nu. 33. de verbo. oblig. cum dixit, quod dies in actione tutelæ, & in promiſſione fructuum naſciturorum
4 dicitur appoſitus † a lege immediatè, non ab homine. Ea eſt ratio, quia etiam ſi partes vellēt, quod in tutela oriatur actio ante diem, non poſſent. l. ordinem. ff. de operis liberto. Idem in fructib. naſcituris. l. 1. ff. de condi. & demonſt. & l. interdum de verbo. obliga.

Tertiò in hanc ſententiam adduxit Alciat. traditionē Bart. in l. ſtipulationes non diuiduntur. q. 8. num. 37. verſ. quid ergo dicemus. de verb oblig cum dixit, illam cenſeri obligationem
5 † à lege deſcendentem, quando quis obligatur præter voluntatem præſumptam contrahentium; ſecus ſi ex voluntate præſumpta: quia tunc dicitur obligatio hominis. Nec repugnat (inquit Alcia.) quod ſi lex aliquid inducit, præſumitur id etiā
6 eſſe ex volūtate partium, quæ præſumuntur voluiſſe † accommodare voluntatem ſuam ſecundū leges l. hæredes mei §. cum ita. ff. ad Trebel. Nam reſpondet Alciatus, regulam. d. § cum
7 ita, procedere tantúmodò in his, in quibus partes liberam habent facultatē, ita quod poſſunt renūtiare: ſecus ſi nō poſſunt. Ita probant l. Titia. ff. ad l. Falcid. & c Raynald. de teſta. vbi
8 Falcidia † dicitur deduci contra volūtatem teſtatoris. Ratio eſt, quia etiam ſi vellet, non poſſet eam prohibere. Et declarationē hanc ad §. cū ita, probauit idem Alcia. in lib. 5. Paradox. c. 19. qui comprobat ex l. 4. ff. de reg. iur. & Alciatū refert Zanchus in d. §. cum ita. in 9. parte. num 45. quem declarat.

Quartò allegauit Alciat. doctri. Bart. in l. non ſolum. nu. 6.
9 ff. de procurat. cùm dixit, quod procurator † ad agendum tenetur defendere, & illa diſpoſitio quod defendat, legalis dicitur. Ratio eſt, quia is defendit neceſsitate legis. l. ſeruum quoque. §. ait prætor. ff. de procura.

Quinto facit ſecundum Alciatum, quod ſcribunt glo. &
10 Doct. in l 4. §. condemnatum. ff. de re iud. vbi tempus † quod datur iudicatis, etiam ſi ſit expreſſum in ſententia: attamen dicitur terminus legalis, non hominis. Ratio eſt quia tempus illud non eſt in mera poteſtate iudicis. l. 2. ff. eod. tit.

Sextò confert quod ſcribunt Caſtren. & Aretin. in l. iuriſgentium. §. penul. ff. de pactis, cum dicunt, clauſulā doli mali
11 † ineſſe in contractu depoſiti diſpoſitione legis; cum partes ipſi dolo de futuro renunciare non poſsint. d. §. penul. Quam quidem traditionem probauit etiam Alciat. in d. §. Cato. nu. 105. in fin. & Soc. iun. nu. 134.

Septimò huc facit, quod docuit Riminal. ſen. in l. ſi quis maior. num. 7. C. de tranſact. cum aduerſus Salicetum, & Alexandrum ibidem ſcripſit, quod ſtante ſtatuto cogente affines ad compromittendum, ſi reperiatur factum compromittēdum inter duos affines, præſumitur factum ob diſpoſitionem ſtatuti: atque ita eſſe compromiſſum neceſſarium, & non voluntarium. Cum non ſit in facultate vnius eorum recedere ab ea diſpoſitione. & Riminaldum ſecuti ſunt Alciat. in d. §. Cato. nu. 105. in d. l. ſi quis maior & lib. 1. Paradox. c. 20. in fin. & lib. 5. cap. 19. in fin. Cagno. in d l. ſi quis maior. nu. 67.

Et ſecundum hanc opinionem reſponderunt Ancha. conſ. 158 & Dec. conſ. 22. col. 2. Diſtinctionem adhibent Ruinus & Torniellus in l. 3. ille. nu. 46. iſte nu. 71. de leg. 1. quæ verè non ſatisfacit in caſu dubio, cum ſcilicet ignoratur quando fuit factum compromiſſum.

Secundus eſt caſus, quādo lex præſumit aliquid, quod partes poſſunt prohibere, illiq; renontiare. Hoc in caſu dicitur
12 † diſpoſitio, hominis: non autem legis. ita Ripa in d. l ſi inſulam. nu. 60. & Alciat. in d. §. Cato. num. 104. & lib. 1. Paradox. c. 20. ſic intelligentes. l. cum quid. ff. ſi certum petat. vbi etiam Dec. num. 4. idem affirmauit, & ipſemet Decius in l. ſemper in ſtipulationibus. nu. 5. & ibidem Cagnolus. nu. 3. ff. de regu. iur. Qua de re plura dicemus infra lib. 1. præſump. 80. dum explicabimus. d. l. cum quid. idem probat. l. non vtiq;. ff. de eo, qđ certo loco, vbi Iaſ. num. 2. ſcribit, electionem in alternatiuis
13 † non eſſe ſemper debitoris: cum illa ſit ex diſpoſitione legis.

Huc pertinet doctrina egregia Bart. in l. conditiones, quæ extrinſecus. nu. 1. ff. de condi & demon. cum ſcripſit, quaſdam
14 eſſe conditiones † quæ veniunt ex legis diſpoſitione, & ſic legales, quaſdam verò, quæ veniunt ex natura rei, & demum quaſdā quæ veniunt ex præſumpta atque coniecturata mente teſtatoris. ſenſit ergo manifeſtè Bart. has poſtremas conditiones prouenientes ex præſumpta mente teſtatoris, non eſſe legales, ſicq; ex diſpoſitione legis.

Tertius eſt caſus, quando lex non habito reſpectu ad voluntatem præſumptam partium, aliquid inducit. Hoc caſu di-
15 citur † diſpoſitio legis, & non hominis. ita Ripa in d. l. ſi inſulam. nu. 60. & Alcia. in d. §. Cato. nom. 106. qui adducti ſunt auctoritate Bar in l. ſtipulationes non diuiditur. q. 8. de verb. oblig. cum dixit, illam cenſeri obligationem deſcendentem a diſpoſitione legis: cum lex eam inducit non habita rōne voluntatis hominis Et Bartolum ſecuti ſunt alij, quos commemoraui ſupra in primo caſu. Cōfert etiam quod docuit idem Bart. in l. cum ſtipulatus ſim à Proculo. num. 4. de verb. oblig.
16 Cum dixit intereſſe † pœnam eſſe legalem. Ea eſt ratio, quia lex non habita ratione præſumptæ voluntatis partium, illud inducit in obligationib. facti, vt debitor liberetur, ſoluendo illud, & idem in illo loco ſcripſit Iaſ. col. 4.

Huc etiam facit quod docuit idem Bart. in l. 3. nu. 7. verſic. & hoc placet. ff. de leg. 1. cum dixit tempus quatuor mēſium
17 conceſſum condemnato. ad ſoluendum † eſſe diſpoſitionem legis, quæ ſua indulgentia illud permiſit, non habito reſpectu ad perſonam iudicis, quod ſcilicet præſumatur ſic voluiſſe tempus illud concedere & Bart. ſecuti ſunt Alex. Confert tex. l. quod ſi nolit. §. Pomponius. ff. de ædilitio edicto. vbi ſi vnus
18 ex pluribus emptoribus, † deteriorat rem, ſolus inſolidum tenetur. eſt ratio, quia hoc debitum deteriorationis non ex contractu ſeu vi ſtipulationis, ſed diſpoſitione legali, ex ædilitio edicto cauſatum dicitur.

Quartus eſt caſus, quando lex, aliquid præſumit ex actu
19 omninò tacito partium. Hoc in caſu † dicitur etiam diſpoſitio legis, non autem hominis. ſicuti videmus in ſucceſsioni-
20 bus ab inteſtato † quæ à lege introductæ ſunt ex tacita quadam voluntate morientium. l. ſi quis cum teſtamentum nullum. & l. conficiuntur. in princ. ff. de iure codic. de quibus dicemus inf. lib. 4. præſump. 68.

Hæc enim dicitur diſpoſitio legis, vt tradunt Bald. in l. ſi emancipati. in 8. oppo. C. de collatio. & Ruinus in rubr. ff. ſoluto matrimo. num. 216. & alios commemorabimus in d. præſumptio. 68. Eſſe autem legis diſpoſitionem manifeſtè patet, quia appellatur legitima ſucceſsio. l. lege obuenire. ff. de verb. ſignificat. vbi Alciat. & l. 3. §. de illo. ff. pro ſocio. Et lex illa
21 eſt, quæ immediate eam defert: atque ita † cauſa proxima & immadiata eſt ipſa lex, vt declarat Bart. in d. §. de illo, quem ſecutus eſt Ruin. in d. rubr. ff. ſoluto matrimo. num. 216. quo loci ſimile ſcripſit de dote minoris, quæ cenſetur repetita in ſe-

in ſecundo matrimonio,cum illa proueniat ex diſpoſitione le
gis immediatè, non autem hominis. Et ſi aliter reſponderet
Corneus in conſi.254.lib.1.qua de re ſuo loco dicemus Non
hic omittendũ eſt qđ acutè docuit Torniellus in l.3 nu.70. de
leg.1.dum ad declarationem d.l.conficiuntur.ſcripſit,hæredi-
tatem illam ab inteſtato, deferri à lege ex præſumpta mente
morientis. cuius tacita voluntas,cum efficax non ſit ad trāſ-
ferendam hæreditatem directo,ideo à lege ipſa coadiuuatur.
Illa tñ voluntas tacita decedentis (inquit Torniellus) efficax
eſt, vt ſucceſſor ille tanquam à moriente honoratus grauari
poſsit.d l.conficiunt & l. ſi quis cũ nullũ. ff. de iure codicillo.
Quintus eſt caſus,quando lex induцit præſumptionem iu-
22 ris,& de iure.Hoc † in caſu dicitur diſpoſitio legis,& nō ho-
minis.Ita Alciatus in d.l.4.§.Cato.num.103 in fin. de verbo.
oblig.Eſt ratio, quia lex ipſa, non habito reſpectu ad volun-
tatem partium,eam ita ſtatuit,vt nec ei renũciare poſsint par-
tes ipſæ, nec contrarium probare: ſicuti ſuo loco diximus.
Huius diſputationis vtilitas non mediocris eſt. Magni ete-
nim refert ſcire,an diſpoſitio ſit legis, vel hominis. Plurimum
23 enim † inter ſe differunt.
24 Prima eſt differentia quia dicimus durius † agi cum homi-
nis diſpoſitione quàm cum illa legis l.Celſus. ff. de recept. ar-
bitr.vbi glo & ſcribunt Bar.in l.ſi inſulam.in 8.oppo. nu. 9. &
ibidem Iaſ.nu.27.& Ripa.nu. 56. Late Gomeſ. §. item ſi quis
in fraudem.nu.4.in inſtit.de actio.& Neuizan. in conſi. a nu.
25 39.qui propterea dicunt,difficilius purgari moram † conue-
tionalem, quàm legalem.
Secũda eſt differentia. qñ agitur de annullatione actus, lex
26 fortius annullat † quam homo ita Barto.in d.l.ſi inſulam.vbi
Ripa nu.58.qui eiuſdem ſententiæ alios recenſet.
Et hæc quidē differentia declarat atq; limitat præcedentē.
27 Tertia eſt differentia, quod citatio facta ab homine † non
conſtituit citatũ in mora, niſi facta ſit præcisè, & perēptoriè
ad audiendum ſententiam. glo. in clem ſæpe.in verbo, ad id.
de verbo.ſignifi ſecus eſt in citatione legis.l ſæpe.ff.de appel-
la.Ita docuit poſt alios Ripa in d l.ſi inſulam.nu.59.
Quarta eſt differentia.diſpoſitio hominis verificatur in pri
28 ma vice, † non autem diſpoſitio legis cuius differentiæ ratio
eſt,quia legis natura eſt,vt non pro vno actu tātum, ſed quo-
ties opus erit prouideat:ſecus eſt in diſpoſitione hominis. Si
enim quis tenetur diſpoſitione legis dotem conſtituere mu-
lieri,vt pater filiæ iuxta.l.qui liberos.ff de ritu nupt. non ſuf-
29 ficit,ꝙ eam ſemel dotauerit:ſed tenetur † toties quoties opus
erit, l. vlt. C.de dotis promiſſ. Diuerſum eſt, quando tenetur
diſpoſitione hominis, vt in ſocio, qui conuentione ſocietatis
tenetur dotare filiam ſocij, ſufficit enim tunc quod ſemel do-
tauerit.l.ſi ſocius pro filia.ff pro ſocio. Ita declarant Baldus,
Angelus,Imola,& Alex.in l.ſi cum dotem.§. 1.ff. pro ſocio, &
alios refert Tiraquellus in l.boues. §. hoc ſermone.limit.9.nu.
4 de verbo.ſignifi vbi plura alia exempla commemorat.
30 Quinta eſt differentia,qđ generalis diſpoſitio legis,† com-
prehendit omnes,& quoſcunq; caſus. Non ita diſpoſitio ho-
minis.Ita declarant Angel in l.ſed & ſi quis.§.quæſitum in fi.
ff.ſi quis cautio.& Iaſon in l.actione nu 9.in fin.C.de trāſact.
Cùm dixerunt quod vbi in diſpoſitione hominis requiritur
ſpecialis mentio alicuius actus, non ſufficit quod fiat verbis
generalibus:ſicuti in clauſulis renunciationum, derogationũ,
& ſimilibus.ſecus eſt,quando eſt diſpoſitio legis.
31 Sexta eſt differentia,quod in diſpoſitione legis † inde finita
æquipollet vniuerſali:non ita in indefinita hominis: ſicuti ſcri
bunt Decius in l.1.nu.12.& ibidem Cagnolus. nu. 9 & mani-
feſtius doctiſsi.Alciatus in lib.3. Paradoxo. c. 14. Verum diſ-
ſentiunt alij multi, quos congerit eruditiſsimus Didacus in
lib.1.varia.reſolutio.cap.13.nu. 9.
32 Septima eſt differentia,quòd in diſpoſitione legis † ſub no
mine filiorum continentur nepotes;nō ita in diſpoſitione ho-
minis Alciatus in d.cap.14.
33 Octaua eſt differentia, quod in diſpoſitione legis, † gene-
ralis ſermo recipit reſtrictionem de habilitate. l. vt grada-
tim.§.1.ff.de muner. & hono.
Non ita in diſpoſitione hominis: quemadmodum declarāt
Bal.in l.1.col.2.C.fine cenſ.& reliq.Alex.in l.ſi patroni. nu.15.
ff.ad Trebell Iaſ.in prǣludijs feudorum.nu.49.& in l.1.§ nun-
tiatio.de operis noui nuntia.Curtius Iun.in conſ.1.num. 3.&
Tiraq.in tract.de retractu conſang.§.1.glo.6.nu.29.
34 Nona eſt differentia, quod in diſpoſitione legis † dominiũ
ſine aliqua traditione transfertur: non in diſpoſitione homi-
nis:ſicuti declarat Bart. in l. traditionibus, in 1.lectura in fin.
C.de pactis, & ibidem Alexan.in fin. Bald. Abbas, & reliqui
in rubr. extra.de conſuetud.& Alex.in conſil.1.colum.2.lib 5.
Decima eſt differentia,quod in diſpoſitione legis conſide-
35 ratur † perſona inter media: Non ſic in diſpoſitione homi-
nis:vt docuit Bart. in l.3.§.1.ff de lega.præſta.quē ſecuti ſunt
multi relati à Petra ſancta in ſingulari 64. qui ſcripſerũt, pro-
36 hibitum ſub pœna † contrahere cum bannito, impunè con-
trahere cum filio banniti, qui eſt perſona inter media.
Vndecima eſt differentia, quod in legis diſpoſitione, ad-
37 mittitur † compenſatio ipſa à lege facta, etiam contra debi-
tum iuratum:non ita in compenſatione hominis:ſicuti decla-
rat Socin. in l.Iulianus colum.penult.verſic.confirmatur hoc.
ff.de condi. & demonſt.
38 Duodecima eſt differentia, quod † alimenta diſpoſitione
legis debita peti poſſunt etiam de præterito: ſecus alimenta
debita diſpoſitione hominis, ſicuti explicat Decius in l.de ali
mentis. nu.5.in fin,C.de tranſactio.
39 Tertiadecima eſt differentia ꝙ habens † adminiſtrationem
cum libera poteſtate à lege poteſt tranſigere. non ita habens
diſpoſitione hominis Sic declarat Barto.in l.1. in ſecunda le-
ctura in 3.oppoſi.ff.de officio Procura. Cæſaris. Diſſentit ta-
men Iaſ in l.ſi præſes. nu.11. C.de tranſact.
40 Decimaquarta eſt differentia. quod iuſta † cauſa puta ab-
ſentiæ,litigandi, & ſimiles, excuſant à pœna legali, non ita à
pœna conuentionali.l.vlt.C.de in integr.reſti.Corſetus in ſin-
gulari.in verbo. pęna. incipit. licet, & Iaſ. in l.ſi quis id,quod
num.34. ff.de iuriſd.omn.iudi.
41 Decimaquinta eſt differentia, ꝙ præſcriptio † legalis non
currit contra militem, ſecus vero conuentionalis.Corſetus in
ſingulari. in verbo, præſcriptio incipit licet.
Decimaſexta eſt differentia,quod diſpoſitio tacita,& ficta
42 dicitur † legis:non autem hominis Decius in l.eum quid.nu.
4.ff.ſi cert pet.& in l.ſemper in ſtipulationib.nu.5.ff.de reg.iu.
43 Decimaſeptima eſt differentia, qđ obligatio † proueniens
ex diſpoſitione legis,eſt fortior illa, quæ deſcendit à diſpoſi-
tione hominis. ita Bald. in l. frater à fratre.in fin. ff. de cond.
indebi. & alij congeſti à Craue in conſ.111. num. 24.
Decimaoctaua eſt differentia. quod ſi debitum cōtractum
eſt in ſcriptis partium conuentione:atque ita in diſpoſitione
44 hominis.ſolutio † probari debet in ſcriptis, vel quinq; teſtib.
l.teſtium.C.de teſtib.ſecus vero quando debitum eſt diſpoſi-
tione legis:quia tunc fieri poteſt probatio ſolutionis,teſtimo
nio duorum teſtium. ita poſt Bart. in l.generaliter. C. de non
nume.pecu.declarat Afflict.in deciſ.13 nu.25.in fin.& nu.26.
Decimanona eſt differētia, quod in diſpoſitione legis quæ
45 ſucceſsionem defert agnatis proximioribus, filius † ingredi-
tur locum patris,vt concurrat cum patruo,ſicuti quando ſta-
tutum admittit proximiores:ſecus verò eſt in ſucceſsione de-
lata diſpoſitione hominis. vt in fideicommiſſo relicto proxi-
mioribus ita poſt Alex. & alios docuit Decius in l. 1. nu. 19.
C. de ſecundis nupt.
46 Vigeſima eſt differentia, quod difficilius admittitur † in-
terpretatio, & extenſio in diſpoſitione hominis,quàm in diſ-
poſitione legis, Dec.in l.1.nu.1.in fin.C.de tranſact.& Craue.
in conſil.118. num.21.
47 Vigeſimaprima differentia eſt, quod † expreſſa renuntiatio
filij,non nocet patri l.vlt.in princ.C.de bonis,quæ liberis.Re-
nuntiatio tamen tacita proueniens ex diſpoſitione legis patri
præiudicat.Bart.in l.1.in fin.C.qui admitti & ibid. Dec. in 3.
lect.nu.47.& Tiraq.de legib.connubial.in glo.5. nu.49. & 50.

QVAESTIO XLVII.

Diſpoſitum in caſu vero, quando & quō locum habeat in caſu præſumpto, diligenter explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio in caſu vero, locum habet in præſumpto, præſumptione iuris & de iure Idem in præſumptione iuris ſola.num.4.*
2 *Mutuum verum dicitur per confeſsionem, lapſo biennio.*
3 *Præſumptio iuris & de iure,eſt certiſsima & indubitata probatio.*
5 *Præſumptio iuris procedit ſecundum veritatem.*
6 *Matrimonium præſumptum eandem vim habere, quam verum.*
7 *Donare qui promiſit etiam nudo pacto, obligatur.*
8 *Regula iuris,duo ſpecialia concurrere non poſſe cur introducta.*
9 *Specialia duo quando concurrere poſſint, & num.11.*
10 *Fictiones duæ quando concurrere poſſint.*
12 *Iuramentum in litem an ob dolum præſumptum poſsit deferri.*
13 *Lex prohibens, & annullans actum, trahitur ad præſumptum.*
14 *Diſpoſitum in caſu vero, quando non habeat locum in præſumpto. num.15.16.& 17.*
18 *Diſpoſitio loquens in caſu vero, locum non habet in præſumpto, hominis præſumptione.*

Quæro

Væro quadrageſimoſeptimò, an diſpoſitum
in caſu vero, locum habeat in caſu præſum-
pro? Hac in quæſtinne diſtinguendi ſunt tres
caſus, quemadmodum, tres ſunt præſumptio-
nis ſpecies.

Primus eſt caſus, quãdo præſumptio eſt iu-
ris, & de iure. Hoc ſanè in caſu dubium non eſt, quin diſpoſi-
1 tio ſacta in † caſu vero, locum habeat, & in hoc ita præſum-
pto. Ita in ſpecie docuit Beroius in cap. arſi elerici. in princ.
nu. 110. de iudicijs. Cum aduerſus Abbarem, & Decium ſcri-
pſit, ſtatutum puniens eum, qui confeſſus, & conuictus eſt de
maleficio, locum habere etiam contra eum, qui defecit in
purgatione canonica: ex quo is præſumptione iuris, & de iu-
re pro confeſſo, & conuicto habetur. Qua quidem de re ſuo
loco vberius dicemus. Huc pertinet quod ſcripſerunt Bald. in
l. vnica. in princ. C. de rei vxo. act. & in l. pecuniæ. C. de ſo-
lut. & Iaſ. in §. fuerat. num. 56. inſtitu. de actio. quod ſi actum
aſt in iudicio pro mutuo vero, ſufficit probare mutuum per
2 confeſsionem, elapſo biennio: quia dicitur, † ob præſumptio-
nem iuris, & de iure, mutuum verum. Huc etiam facit doctri-
na Abbaris in cap. per tuas, in primo notab. de cond. appoſ.
quod deducens matrimonium verum, & probans præſum-
ptum, præſumptione iuris & de iure, obtinet. Et huius caſus
3 ratio eſt manifeſta quia præſumptio iuris, † & de iure, eſt cer-
tiſsima, & indubirata probatio, ita lege ipſa diſponente. Et
hic caſus magis, ex ſubſequenti confirmatur.

Secundus eſt caſus, quando eſt ſola iuris præſumptio. Et
4 idem † eſt quod ſuperiore caſu, vt ſcilicet diſpoſitio loquens
de caſu vero, locum habeat in caſu hoc præſumpto. Ita affir-
marunt Abb. in cap. veniens. il 2. num. 6. & in cap. is, qui fidem.
num. 2. de ſponſal. Bald. in l. cum citrà. C. de iure dotium.
Comens. in conſil. 109. col. 2. Curt. Iunior in conſil. 4. num.
17. & alij plures, quos inf. commemorabo. Et huius ſentétię
5 ea eſt ratio, quia præſumptio † iuris procedit ſecundum veri-
tatem. l. vlt. ff. de eo, quod met. cauſa. & l. ſiue poſsideris. C.
de proba. & diximus ſup. q. 8. dum explicauimus differentiam
inter fictionem, & præſumptionem. Et præterea manifeſtè, &
liquide apparere dicitur, quod apparet præſumptione iuris.
l. ſi quis locuples. C. de manumiſſ. teſta. & diximus ſuperiore
quæſtione. Si ergo præſumptio eſt ipſa veritas, cum ſcilicèt
nil ei obſtat, qui fit, quin concludere debeamus, diſpoſitio-
nem in caſo vero locum habere etiam in præſumpto? Quocir-
cà rectè docuit Abbas in d. cap. veniens, & in d. c. is, qui fidem.
6 num. 2. de ſponſal. matrimonium præſumptum † eandem vim
habere, quam habet matrimonium verum.

Hinc diffiniri poreſt controuerſa illa diſputatio, an diſpo-
ſitio. l. ſi quis argentum. §. penul. C. de donat. locum ſibi ven-
dicet, etiam in donatione præſumpta.

Eſt ſanè (vt hoc prius dicam) ea conſtitutione ſancitum,
7 quod is, qui donare promiſit † etiam pacto nudo, teneatur
omninò ſuam ipſam promiſſionem implere, atque ita dona-
re. Dubitant autẽ noſtri, an & illa diſpoſitio locum habeat,
etiam in pacto præſumpto? Et locum habere ſcripſerunt glo.
in l. ſi tibi in princ. ff. de pactis. & in l. hactenus. §. 1 ff de con-
ſtit. pecu. quam ſecuti ſunt ibi Bart. & Caſtren. Idem affir-
marunt Marti. Lauden. in l. iuriſgentium. § ſed cum nulla. ff.
de pactis Fulgoſius in d. l. iuriſgentium. §. quinimò. colum.
4 & ibidem Fortunius Garzia. col. 34. num. 77. verſic. ter-
tium dictum. Idem ſenſerunt Iacob. Burrig. & Bart. in l. recę-
ptitias C. de conſtit. pecu. vbi expreſsè idẽ voluit Guid. Papę.
Franc. Aret. in l. 3. col. 2. verſic. ad tertium de leg. j. Angel.
Aret. in §. in perſonam. col. antepen. verſi. 4. principaliter. in-
ſtit. de actio. Et hos recenſet ac probat Tiraquel. in l. ſi vnq-
quam. in verbo, donatione largitus. num. 168. C. de reuocan.
donat. Quibus accedunt Alex. in l. ſi aliquam rem in fine. ff de
acq. poſſ. Andreas ab Exea in rubrica de pactis. num. 68. &
Zuchardus nu. 77. & Purpur. in l. rogaſti. §. ſi tibi nu. 64. ff. ſi
cert. per. Et horũ ſñia vera eſt. qñ donatio illa præſumpta, eſt
a lege ita pſumpta, ex rõnibus ſupra cõmemoratis. Quibus
conſtat malè ſenſiſſe multos illos Doctores, qui negarunt diſ-
poſitionem. d. l. ſi quis argentum. §. pen. locum habere in do-
natione præſumpta. Quos ſane Doctores longa ſerie recen-
ſet Tiraq. in d. l. ſi vnquam. in verbo, donatione. num. 152
Et idem affirmarunt Franc. Aret. ſibi parum conſtans in l. li-
cet in fine & in l. ſi creditori. C. de pactis Alex. in conſi. 129.
in fine. lib. 7. Corneus in conſi. 23. col. 3. verſi & per hanc ra-
tionem. lib. 1. & in coſ. 129. col. 2. lib. 3. Crotus in rub. de verb.
oblig. nu. 3. & ibidem Torniellus. num. 64 & Leonius num. 90.
Et ij quidem ea prima & pręcipua ratione moti ſunt. quoniã
concurreret circa idem duplex ſpecialitas, nempe quia præ-
ſumeretur donatio, contra. l. cum de indebito. ff. de probat.
Item quod ex nudo pacto oriretur actio, contra l. legem. C.
de pactis. cũ ſimilibus. Quę ſane duplex ſpecialitas cõcurrere
non poteſt circa idẽ l. 2. C. de dotis promiſſ. & tradit Bart. in
l. ſi is, qui pemptore. col. pen. vbi cæteri oẽs ff. de vſuca. Verũ
multis modis reſpõderi poteſt. Et primò illa iuris regula, quæ
habet, duo ſpecialia concurrere non poſſe, ea ratione & cau-
8 ſa † introducta eſt, vt reſtringatur & quantum fieri poteſt mi-
nuatur id, quod contra ius commune ſancitum fuit. Specia-
lia enim ſunt aduerſus ipſum ius cõe: & ob id fit reſtrictio in-
quantum poteſt, vt minus recedatur a iure ipſo communi. At-
qui noſtro in caſu ceſſat hæc ratio: quia etiam ſi ſpeciale ſit, ꝙ
pactum nudũ actionem pariat: attamen non eſt contra æqui-
tatem: imò eſt ſecundum eam, poſteaquam iure canonico ita
ſancitum eſt. cap 1. de pactis. conuenit etiam cum æquitate
prætoria. l. iuriſgentium. §. Prætor ait. ff. de pactis. imò con-
uenit & cum ipſo iure naturali. l. 1. in princ. ff. de pactis. Er-
go dicendum eſt, non eſſe hæc reſtringenda, cum ſint ſecun-
dum æquitatem. iuxta. l. bona fides. vbi Caſtren. ff. depoſiti.
Ita in ſpecie reſpondit Fortunius in Garzia in d. §. quinimò
num. 76. Secundò reſpondet, Garzia præcitato in loco. num.
77. eſſe falſum quod à præcitatis Doctoribus traditum eſt,
nempe ſpeciale eſſe, quod donatio præſumatur. Nam etſi re-
gulariter non præſumatur omnibus in caſibus: attamen in il-
lis caſibus, in quibus præſumitur non eſt quid ſpeciale, ſed
regulare: ſicuti maximè eſt, quando quis ſcienter promittit in-
debitum. Eſt enim tunc regulare. l. 1. ff. de cond. indebiti. d. l.
cum de indebito in princip. ff. de probat. l. Campanus. ff. de
oper. lib. ibi, ſed cum ſciret. & l. ſi diuortio. ff. de verbo. obli-
gat. & dicemus infra lib. 3. præſumptio. 31. Reſpondetur ter-
9 tio, quod duo ſpecialia poſſunt ſimul concurrere, † quando
vnum eſt conſecutiuum alterius. ita Bart. in l. ſub conditio-
ne. in ſecunda oppoſitio. ff. de ſolutio. & Purpur. in l. 1. num.
625. ver. vndecimo ff. de off. eius. Et hinc Bar. in l. ſi is, ꝗ pro em
10 ptore. col. vlt. ff. de vſucap. ſcripſit, duas fictiones † poſſe ſi-
mul concurrere quando vna eſt conſecutiua alterius.

Atqui hoc in caſu vnum ſpeciale eſt cõſecutiuum alterius:
Nam principale illud eſt, quod promiſsio facta ſine cauſa
ab eo, qui ſcit ſe non debere, valeat vt donatio: ex quo de-
inde ſequitur quod etiã ſi fiat pacto nudo valeat. ex d. l. ſi quis
argentum. §. pen. C. de donat. Præterea & quartò reſponde-
tur, quod duplex ſpecialitas concurrere poteſt circa idem,
11 quando † ambæ à diuerſo fonte proueniunt. Ita Ruinus in l.
1. num. 170. ff. ſol. matr. & in conſil. 151. col. 2. lib. 5. ex l.
ſingularia. ff. ſi certum peta At hic à diuerſo fonte hæ proue-
niunt. Nam vna eſt lex, imo plures, quæ ſtatuunt donationẽ
præſumi factam ab eo, qui ſcienter promittit, quod promit-
tere non tenebatur. Alia autem eſt diſpoſitio. d. l. ſi quis
argentum, quod pacto nudo promiſſa vim donationis obti-
neant. Alia reſponſione vſus eſt Zuchardus in rub. C. de pa-
ctis. num. 77. verſi. ad ſecundum.

Hinc etiã infertur veram eſſe eorum traditionem, qui ſcri-
pſerunt, diſpoſitionem. l. vlt. C. de ſacroſan eccle. quæ trãsfert
rei donatę dominium ex ſolo tit. ſine traditione, fauore eccle-
ſiæ; locũ habere ẽt in donatione præſumpta. Ita ſane affirma-
runt Specul. in titul. de locato. §. nunc aliqua. verſi. 52 Bar. in l.
ſi aliquã rẽ. nu 9. de acqui. poſſeſ & ibidẽ apertius Alex. & Ri-
pa nu. 36. idẽ Bar. in l. cũ falſa. nu. 3. C. de iuris & facti ignor.
Butrius in c. ex parte. col. 7. de confeſſ. Baldus in l. ad proba-
tionem. col. vlt. verſi. quæro, quid ſi animo. C. locati. Ang. in
l. qui rem. eo. tit. & in §. emphyteuſim. in fine. in auth. de non
aliena. aut permut. reb. eccle. Caſtren. in conſ. 21. Super pri-
mo quæſito, in quantum. col. 1. lib. 2. quos ſecutus eſt Tiraq.
in l ſi vnquã in verbo, donatione. nu 169. C. de reuoc. donat.
Et his accedũt Ruin. in conſ. 151. col. 2. lib. 5. & Roland. in tra-
cta. de lucro dotis q. 75. nu. 29. & ſi idem in tract. de legib. cõ-
nub. in gloſſ. 3. num. 53. parum animaduertens, contrariam
opinionem ſequatur. & quam quidem probauit & Ruggerius
de Mota in repet l. traditionibus. nu. 62. C. de donat.

Huc etiã pertinet quod diſpoſitio. l. ſi vnquam. C. de reuoc.
donat. qua ſancitũ eſt donationem cenſeri reuocatã ob filio-
rum ſuperuenientiam, locum habere etiam in donatione præ-
ſumpta. Ita Bal. in d. l. ſi vnquam. prima lect. in fi. & ibidem
Tiraq. in verbo, donatione. num. 155.

Huc quoq; facit, quod diſpoſitio. in l. in actionibus. ff. de
in litem iurando. qua datur facultas in actionibus bonæfidei
iurãdi in litem, ſuper dolo aduerſarij, habet locum ſuper do-
lo præſumpto. Ita Bal. in d. l. in actionibus. col. vlt. ver. oppo.
quod idem ſcripſit Tiraq. in l. ſi vnquam. in verbo donatio-
ne. num. 263. C. de reuoc. donat. Et his accedunt Baldus in
conſi. 119. ſtatuto. lib. 2 Soc. Sen. conſ. 213. lib. 2. Curtius Iun.
in d. l. in actionib. nu. 28. ff. de in lit. iuran. & Pariſ. in conſ. 75.
nu. 31.

nu. 31. lib 2. Nec repugnat quod Bar. in l. tutor, qui repertoriũ
col pen. nu. 21. ver. venio ad 3. ff. de adm. tuto. Corn. consi. 81.
col. 3. nu .. lib 4. Ias. cõs. 174. col. vlti. lib. 2. Dec. in d. l. in actio-
nibus nu. 28. & Carelia. Cotta in suis memoia. in verbo, iura-
mentum, scripserint, ob dolum præsumptum non posse defer-
12 ri † iuramentum in litem. Nam ij loquũtur de dolo præsum-
pto ex præsumptionibus hominis. Vel cum leuis est præ-
sumptio iuris. Et qui sit dolus verus & qui præsumptus, dice-
mus infra lib. 5. præsump. 3.

13 Confert pariter quod lex † prohibens & annullans actum,
trahitur etiam ad præsumptum. l. qui ad certum. ff. locati. vbi
sicuti locatio vera, q̃ fieri a furioso ꝓhibetur, ita etiam prohi-
betur præsumpta quæ inducitur ex cõtinuatione. Et dicemus
infra lib. 3. præsump. Hinc etiam dicimus, quod lex anullans
& irritans donationes inter virum & vxorem, locũ habet etiã
& in donationib. ꝓsumptis. Ita glo. in l. si donationis. C. de cõ-
trah. empt. & ibidem Salicetus Socin. Sen. in cons. 66. colum. 1.
lib. 1. quos secutus est Tiraquel. in d. l. si vnquam, in verbo do-
natione nu. 164. C de reuoc. donat.

Hinc quoque dicimus, leges requirentes insinuationem in
donationibus, eas alioqui irritãres, habere etiam in donatio-
nibus præsumptis. Ita Bar. in l. 1. in vlt. opposit. ff. de donat. &
in l. vlti. in princ. C. de iure dotium, ex illo textu, Bald. in con-
sil. 231. Præsupposito statuto. lib. 1. Angel. in cons. 94. Cum lia
& quæstio. col. antepen. ver. hoc igitur articulo Fulgos. consi.
72. col. vlt. ver. nec nocet. Pract. Papiens. in forma libelli, quo
agitur pro donatione. in verbo, solemniter. nu. 7. Anto. de Ca-
nario. in tract. insinuationum. q. 44. & Tiraquel. in d. l. vnquã
in verbo, donatione. nu. 164.

His etiam accedit, quod statutum prohibens donationem
sine presentia iudicis, locũ habet & in donatione præsumpta.
Ita scripsit Tiraq præcitato in loco nu. 164. in fi. post Corneũ
in cõs. 185 col. 4. nu. 5. ver. his tamen non obstantibus. libr. 2.

Huc etiam spectat, quod dicimus, statutum ex quo maritus
lucratur certã partẽ dotis, procedit ẽt in dote præsumpta. Ita
scribunt Bart. in sua q. 7. Mulier habens amplum. Baldus in l.
cum citra. & in l. nulla col. 1. C. de iure dotium. Castren. in cõ-
sil. 60. Visis statutis communis Vicentiæ. in 2. dubio lib. 2. Co-
mens. in consil. 109. in 1. dubio. Abbas in cons. 46. in 2. dubio.
libr. 1. Alex. in cons. 122. col. 2. lib. 7. Socin. Sen. cons. 80. colu.
vlt. lib. 4. Curtius Iunior in cons. 4. nu. 17. quos quidem secutus
est Tiraq. in d. l. si vnquam in verbo, donatione. nu. 170. C. de
reuoc. donat. & in tract. de leg. connub. in glo. 3. nu. 55. Et his
accedunt Bald. in cons. 102. Mulierem maritus. lib. 2. & q. statu
to. ver. dos. quæstio. 1. Castrens. in cons. 283. colum. 1. & vlti.
libr. 1. Roman. in consil. 314. nume. 7. Corne. in consil. 254.
nume. 3. lib. 1. & in consilio. 127. nume. 5. libr. 4. Ruinus in
rub. ff. sol. matr. nu. 224. secundum nouissimam impressionẽ.
in cons. 224. col. 2. lib. 1. in cons. 61. col. 6. nu. 12. lib. 3. & in con
sil. 151. col. 1. lib. 5. Parisius cons. 34. col. 1. lib. 3. Cur. Iun. in cõs.
154. in fi. Socin. Iun. in cons. 129. col. vlt. lib. 1. & in cons. 8. col.
1. li. 2. Feronus in Cons. Burdegal. ti. de e dote. §. 6. Crau. de an-
tiq temp. in 1 part. 4 partis principal. nu. 43. Rolandus à Val-
le in tracta. de lucro dotis. quæstio. 75. nu. 15. & Phanucius in
tract. de lucro dotis in glo. 10. nu. 7.

Dissentiunt tamen ab hac opinione Alex. in cons. 122. nu. 8.
& 9. lib. 7. Corn. in cons. 254. col. 3. ver. sed dare & vlt. lib. 1. Cur
tius Sen. in cons. 79. Domina Francisca. Ias. in auth. preterea.
num. 25. C. vnde vir. & vxor. in §. fuerat nu. 127. instit. de actio.
qui tamen dubitatiuè loquitur. & idem apertius in cons. 50.
lib. 1. Io. Bapt. Castilleoneus in annotab. ad Mathesil. notab.
74. Ruinus in cons. 223. nu. 5. lib. 1. Brunus in tract. quod stan-
tibus masculis, fœminæ non succedant. arti. 6. q. 7. colum. 3.
ver. nam secus. q. 27. col. 6. ver. & pro hac sententia Cãpegius.
in tract. de dote part. vlt. q. 9. Parisius in cons 62. nu. 27. lib. 4.
Horum autem opinio reijcienda est, cum quod receptæ ma-
gis sententiæ refragatur: tum quod infirmis admodum argu-
mentis munitur; quibus satisfaciunt Socin. Sen. in d. cons. 80.
lib. 4. & Crau. de antiquit. tempor. in 1. parte. 4. partis princi-
pal. numero 46. & 47.

Recepta tamen hæc sententia locũ non haberet primò qñ
14 † versaremur in dispositione iuris communis correctoria; si-
cuti si statutũ diceret, ꝙ maritus lucretur dotem, non obstan-
te dispositione l. hac edictali. C. de secun. nupt. [...]ã tunc statu-
tũ, intelligitur de dote re vera data, nõ aũt de ꝓmpta. Ita re-
spondit Curtius Sen. in d. consilio 74. Domina Francisca.
colum. 3. vers. sed præmissis, quem visus est sequi Crauetta
præcitato loco. num. 48. Præterea & secundo, communis hæc
15 opinio non habet locum † quando extat aliud statutum, qđ
illius loci statuta intelligantur ad litteram. Nam tunc statu-
tum deferens lucrum dotis marito, intelligitur de dote verè
cõstituta, non autem de præsumpta. Ita respondit Iaso. in d.
consil. 50. lib. 1. quem secuti sunt Osascus decis. 11. nu. 14. &
apertius Phanutius in tract. de lucro dotis. in glo. 10. nu. 11.

Rursus tertio non habet locum hæc communis doctrina
16 & traditio † quando statutum loqueretur de dote data, vel
constituta lucranda. Nam tũc intelligitur de dote verè data,
& constituta, non autem de præsumpta. Ita scribunt Angel.
Castren. & Alexan. in l. si donaturus. ff. de cond. ob causam.
Ias. in rub. ff. solu. matrim. num. 23. & 24. Socy. Senior in l. de
diuisione. col. 2. ff. solu. matrim. Ruinus in consi. 223. num. 6.
lib. 1. Brunus in tractat. de consti. decretis, & consuetud. in
verbo. Lucrum: col. 5. Campegius in tracta. de dote parte vlt.
quæst. 14. quos quidem ita recenset, & probat Osascus deci-
sio. 21. num. 10. & num. 16. Et apertius idem docuit Ruinus
in rub. ff. solu. matrimo. num. 225. Cæterùm ab hac decla-
ratione manifestè dissentiunt Ruinus in cons 90. nu. 4. lib. 4.
Socyn. Iun. cons. 8. lib. 2. & Phanucius in tracta de lucro do-
tis. in gl. 10. num. 11.

17 Quarto declaratur hæc traditio, vt non procedat † quan-
do statutum loqueretur de dote promissa; Nam tunc non ha-
beret locum in dote præsumpta. Ita Ruinus in consi. 61. col.
5. lib. 3. & in consi. 151. col. 1. & 2. lib. 5. Rolandus in tracta.
de lucro dotis, q. 76. & Phanucius in tract. de lucro dotis. in
glo. 10. num. 12.

Ex prædictis diffiniri etiam potest illa disputatio, an regu-
la cancellariæ de triennali possessore locum habeat in posses-
sore ꝓsumpto? Et locum habere ex iam traditis crediderim,
tametsi dubitauerit Quintilia. Mandosius in annotationibus
ad Lapũ alleg. 89. in q. vlt. Nec quæ ab eo adducuntur quid-
quam vrgent, præsertim Alcia. in tracta de præsumpt. reg. 2.
præsump. 21. in 2. limitatione imò potius ei refragatur.

Tertius est casus huius propositæ quæstionis, quando sci-
licet agitur de præsumptione hominis. Hoc sanè casu dispo-
18 sitio † loquens de actu, & casu vero, non habet locum in hoc
præsumpto. Quandoquidem cessant hic rationes duorum ca-
suum, quos supra proximè retulimus.

QVAESTIO XLVIII.

Præsumptio iuris, & de iure, vel iuris tantum, vel hominis, allegari an semper debeat, nouè ac copiosè admodum, dilucideque explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptionem iuris, & de iure in iudicio allegare necesse nõ est & quæ sit ratio,*
2 *Præsumptio iuris quando allegari debeat.*
3 *Error & ignorantia, etsi multis in casibus præsumantur, attamen ipsa præsumptio allegãda est. num. 4.*
5 *Dominus olim, vt hodie præsumatur dominus, præsumptio allegãda est.*
6 *Dominium ex possessione præsumitur, si id allegetur. Vide distinctionem. num. 7.*
8 *Possidens semel, possidere adhuc præsumitur.*
9 *Bona fides in successore præsumitur.*
10 *Mala fides in quibus casibus præsumitur, ꝓsumptio est deducenda.*
11 *Debitor qui creditori sub hypotheca rem tradidit, nõ potest in dubium rifricare dominij quæstionem.*
12 *Dolus in quibus casibus præsumitur allegãda est præsumptio.*
13 *Deceptio licet in casibus quibusdam præsumatur vt tamen à iuramento sequatur absolutio præsumptio illa est allegãda.*
14 *Hæreditatem per filium iussu patris aditam præsumptio est,*
15 *Grauamen re ipsa illatum in recusatione iudicis sufficit allegare.*
16 *Aditio hæreditatis, ex actibus præsumitur.*
17 *Præsumptio quæ oritur ex facto, pro eo quod est fundamentum intentionis allegari debet.*
18 *Solemnitas etsi certis in casibus præsumatur, allegãda tamen est ea præsumptio.*
19 *Identitas rei præsumitur, si allegetur præsumptio.*
20 *Præstatio decennalis præsumit causam præstationis.*
21 *Filium qui separatim à patre diu vixit, ius præsumit sui iuris effectum.*
22 *Res vt patrimonialis petita, præsumitur talis si præsumptio allegetur.*
23 *Ratificatio gestorum ex aliquibus actibus præsumitur.*
24 *Prædia Castro adiacentia, præsumuntur esse sub castro.*
25 *Clandestinitas certis in casibus præsumitur.*
26 *Instrumentum antiquitus sumptum, & exemplatum, habet pro se præsumptionem.*

27 *Præſumptio iuris ex facto proprio orta allegãda eſt.*
28 *Beneficium legis indultum alicui, intelligitur ſi eo velit vti.*
29 *Iudex non requiſitus, non ſupplet in his, quæ commodum priuatam concernunt.*
30 *Excipiens etiam, præſumptionem iuris pro ſe habens, eam allegare debet.*
Idq; extenditur etiam procedere in cauſis criminalibus. nu. 31.
32 *Præſumptio iuris etiam notoria, allegãda tamen eſt.*
33 *Præſumptionem iuris allegare, quando non ſit neceſſe & nu. 34.*
35 *Præſumptionem iuris ex facto aduerſarij ortam, neceſſe num ſit allegare.*
36 *Agens contra periurum, eumque in pœnam incidiſſe aſſerens, non te tur allegare præſumptionem doli ipſius aduerſarij.*
37 *Homo ad centum annos viuere præſumitur.*
38 *Præſumptio ignorantiæ cauſata ex facto aduerſarij, non eſt allegãda.*
39 *Prælato eccleſiæ mutuans, an teneatur allegare præſumptionem in vtilitatem eccleſiæ conuerſum eſſe.*
40 *Teſtes atteſtantes, ſe pecuniam numerari vidiſſe, non habent, neceſſe aſſerere mutuum fuiſſe contractum.*
41 *Præſumptio orta ex facto, tam rei quàm actoris nõ eſt allegãda.*
42 *Præſumptio orta ex facto nullius, vtrum allegãda.*
43 *Præſumptio à mero iure proueniens, vtrum allegãda.*
44 *Præſumptio ſolius hominis, allegari debet, & quæ ſit ratio. nu. 45.*

Væro quadrageſimo octauo an præſumptio allegari debeat in iudicio, vt proſit ei, pro quo extat? Hæc egregia iuris quæſtio a noſtris ſparſim & valde perplexe explicata eſt. Ego tria ipſius quæſtionis capita conſtituo, quemadmodom etiam ſunt tres præſumptionis ſpecies: hoc eſt iuris & de iure, iuris tantum, & ſolius hominis. Quò ad primum caput, nempe præſumptionis iuris & de iure dicendum eſt ex ſententia Baldi in l. vlt. col. vlt. ver. item præſumptionem. ff. quod metus cauſa. ac Buttij. in c. 2.
1 col. 5. ver. ſufficeret ergo, de libelli oblat non eſſe † neceſſe qđ allegetur. Ea videtur eſſe ratio, quia lex habet hãc pro ipſa veritate, quam iudex velit nolit, cogitur ſequi. Quo circa, non adhibetur diſtinctio, ex cuius facto illa oriatur, ſicuti hæc diſtinctio fit in præſumptionib. iuris, de quib. nunc dicemus.

Secundũ eſt caput huius quæſtionis, quod eſt de præſumptione iuris tantum: in qua quidem, explicando varias doctorum traditiones dicimus aliquãdo iuris præſumptionẽ naſci ex facto proprio: aliqñ ex facto aduerſarij: aliquando ex facto vtriuſq; aliquando vero ex facto nullius: Et propterea iuxta hanc traditionẽ diſtinguo atq; conſtituo quatuor caſus.

Primus eſt caſus, quãdo præſumptio oritur ex facto ꝓprio vel circa factum proprium verſatur. Hoc ſanè caſu præſum-
2 ptio † allegari debet. Sic ſentiunt omnes penè. Ita Bart. in l. ſi adulterium cum inceſtu. nu. 14. ff. ad l. Iul. de adulter. Cùm di-
3 xit, ex illo texto, in §. idem Pollioni. quod & ſi error præſumatur †: attamen non ſufficit apparere de præſumptione, ad ipſius erroris probationem, niſi ipſa præſumptio allegetur. Idem docuit Baldus. in l. alia. nu. 1. C. de ijs quib. vt indig. & Aret. in conſ. 112. in fi. & late Didacus in c. Raynutius. §. 11. nu. 1. ver. illud vero. de teſta. Cæterum Bellonus lib. 2. ſupputa. iuris. cap. 6. ex Angeli. & Comens. ſententia ſcribit d. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Pollioni, non probare communem hanc aſſertionem: quia dum dicit vtiq; ſi error allegetur voluit dicere, id eſt, ſi error fuit & interpretationem hanc, viſus eſt etiam probare Iaſon in l. cum quid in 2. lectura. nu. 25. ver. adde etiam. ff ſi certum peta. qui & alium ſenſum, ſatis leuem tamen conſiderauit.
4 Secundo idem de ignorantia dicimus, † quæ & ſi multis in caſibus præſumatur: attamen allegari debet. Ita Baldus in l. quicunque. col. 1. C. de ſeruis fug. Iaſ. in d. repe. l. cum quid. nu. 29 & ibidem. Purpura. nu. 142. & Alciatus nu. 39. verſi. ſic, qui ignorantiam. ff. ſi certũ peta. Et ij alios interpretes, quos nunc non commemoro, recenſent. His accedunt Didacus in c. Raynutius. §. 11. no. 1. ver. eadem ratione. de teſta. Crauet. in conſ. 101. nu. 36. qui idem ait, de præſumptione, quę allegãda eſt.

Tertio. ſic dicimus, quod & ſi qui olim fuit dominus, præ-
5 ſumatur etiam hodie dominus: † attamen præſumptio hæc allegari debet. Ita glo. in d. l. certum. §. 1. in verbo, cõfeſſus ff. de confeſſ. & ibidem Bart. nu. 2. Baldus in l. 1. nu. 32. C. eod. de cõfeſſ. Alex. in conſ. 47. col. 5. nu. 12. lib. 1. Felinus in c. cum ordinem. nu. 20. de reſcrip. Iaſon in repe. d. l. cum quid. nu. 30. ff. ſi certum petat. & ibidem Purpurat. num. 143. Alciatus num. 39. verſic. ſic, qui dicit. & Bologni. num. 66 Quę ſanè traditio procedit, etiam ſi reus cõuentus fateretur actorẽ ipſum olim fuiſſe dominum: Nam adhuc hoc non ſufficit, quin & tunc teneatur ipſe actor allegare præſumptionem, quod ſcilicet de præſenti præſumatur dominus. Ita Felinus in cap. afferte. num 3. de præſumptio. ex ſententia gl. in d. l. certum. §. 1. quam eſſe communiter receptam aſſerit reiecta contraria opinione Baldi, quem ſecutus fuit & Anton. Burgos in cap. peruenit. num. 6. de empt. & vendi.

Quarto ita dicimus, quod etſi ex poſſeſſione præſumatur
6 † dominium: Nihilominus allegari id debet. ſicuti ſcribunt Bar. in l. rem alienam col. 2. num. ff. de pigno. actio Bald. in l. ẽr. ff. de re iudic. & in l. nõ ignorat. col. 4. C. q accuſa. nõ poſſ. Felyn. in cap. cum ordinem num. 20. ver. & dicit Baldus. de reſcrip. Alexan. in l. a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. colum. 5. de re iud. idem in conſ. 94. col. 3. num. lib. 2. in conſ. 69. nu. 12. lib. 4. in conſ. 35. nu. 7. & in conſ. 92. nu. 3. lib. 5. Iaſ. in repe. l. ſi quid. nu. 28. ff. ſi certum petat. & ibidem Purpur. num. 141. Decius in l. non hoc in 2. notab. C. vnde legit. Ripa in l. rem quæ nobis nu. 54. ff. de acq poſſeſſ. Tiraquellus de præſcriptionibus in gl. 2. ver. tu autem & Craue. in conſ. 134. nu. 15. in fi. Verum Ant. Burgos in c. peruenit nu. 6. de empt. & vend. diſſentit Cũ vult ſufficere quod allegetur poſſeſſio ipſa. Ego ita, cõciliãdo has opiniones, diſtinguerem. Aut eſt contentio de ſolo dominio
7 Et tunc † poſſeſſio deducta ſufficit; quia infert dominiũ. Hoc in caſu procedit opinio Antonij de Burgos: Aut eſt contentio de poſſeſſione & dñio: & tunc non ſufficit deducta poſſeſſione & ad inferendũ dominiũ, ex quo non cõcludit neceſſario. Et hoc in caſu procedit cõis illa Bar. & ſequacium ſententia.
8 Quinto, ſic dicimus, quod etſi ille, qui ſemel poſſedit † adhuc poſſidere præſumatur; attamen illa præſumptio allegari debet, Ita Alciatus in l. cum quid. nu. 39 ff. ſi certum petat. & aliqua dicemus infra lib. 2 pręſump. vbi agemus, an olim poſſeſſor præſumatur & nunc poſſidere.
9 Sexto ita dicimus, quod & ſi bonafides pręſumitur in poſſeſſore: attamen præſumptio hæc debet allegari. Ita docuit Baldus in l. ſi ſuper longi. nu. 11. C. de pręſcript. lõgi tempo. quo loci admonet aduocatos, vt ſint cauti, vt ſemper deducant & allegent bonã fidem. Idem ſcripſerunt Ange. in l. cum qui §. vlt in fine. ff. de publicia. in rem actio. Alex in conſ. 69. nu. 11. lib. 3. in conſil. 64. col. pen. libr 4. & in conſ. 92. no. 2. lib. 1. Cępolla in tract. de ſeruit. vrba. præd. c. 20. col. 2. Felyn. in c. afferte. nu. 3. de pſumpt. & in c. vlt. col. 5. ver. inquantũ Abb. de præſcrip. Decius in l. non hoc. in ſecundo notab. C. vnde legit Iaſ. in repe. l. cum quid. nu. 27. ff. ſi certum peta. & ibidem Purpura. nu. 140. Alciatus. nu. 39. ver. ſed nunquid. & Bologne. nu. 66. Afflict. deciſ. 178. nu. 14. Franc. Balbus. in l. Celſus. colu. 33. nu. 97. de vſucap declarat. Craue. in conſil. 201. nu. 30. & in cõſ. 258. in fi. Tiraquellus de pſcriptionibus. gl. 2. ver. quib. adſtipulatus eſt Didacus in c. Raynutius. §. 11. nu. 1. ver. hinc ſanè fit de teſta. Ita etiam è contra dicimus, quod illis in caſibus,
10 in quibus † mala fides præſumitur, præſumptio ipſa eſt deducenda, & allegãda, vt docuit Bal. in l. 1. in fin. C. de præſcript. 30. vel 40. anno.
11 Septimo ſic dicimus, quod licet † debitor, qui hypotecauit rem creditori, non poſſit in dubium refricare quæſtionẽ dominij ex quo præſumptio eſt contra ipſum, attamen creditor eam præſumptionem allegare debet. Ita ſcriptum reliquit Neguſanus in trac. de pignorib. parte. 7 in 3. membro nu. 6.
12 Octauo huc facit, quod illis in caſibus, quibus † dolus pręſumitur, allegari pręſumptio illa debet. Ita Alex. in conſ. 35. nu. 6 lib. 5. & Purpur. in l. cum quid. nu. 145. ff. ſi certum peta.
13 Nono ad rem pertinet, quod & ſi certis in caſibus † deceptio præſumatur, vt locus ſit abſolutioni a iuramento ſuper ꝯctu præſtito: attamen pręſumptio illa allegari dẽt. Ita Fely. in c. cum ordinem col. pen ver. & dicit Paulus de reſcrip.

Decimo accedit doctrina Aneh. in ꝯſ. 388. nu. 6. quẽ ꝓbauit Felyn. in c. cum ordinem. colum. penul. verſ. & dicit Petrus de reſcrip. quod is qui vult practicare. ca. 2. de renunt. in 6. debet allegare præſumptionem, quod ille rẽnuntians ſit mortuus, ex ea infirmitate.

Vndecimo ſuffragatur, quod licet præſumptio ſit, filium
14 † adiuiſſe hæreditatem iuſſu patris: attamen hæc præſumptio debet allegari. Ita Bar. in l. qui in aliena. in prin. & ibidẽ Alex. & Iaſ. ff. de acq. hęred. & Felyn. in d. c. cum ordinem. col. pen. in fi. de reſcrip.

Duodecimò hinc dicimus, quod licet ad obtinendum in
15 cauſa recuſationis iudicis ſufficiat allegare grauamen re ipſa illatum, etiam ſi non probetur, quod fuerit de mente iudicis, ex quo læſiones præſumuntur fieri malo animo; Nihilominus præſumptio hæc allegari debet. Ita ſcripſerunt Abbas, Imola, & Francus in c. ad hæc il 1. de appella. & Felyn. in d. c. cum ordinem. col. vlt, in prin. de reſcrip.

Decimotertio accedit quod dicimus, quod etſi ex aliquot
16 † actibus pręſumatur aditio hæreditatis. l. pro hærede. & l. gerit.

gerit.ff.de acquiren.hæred.Attamen illa præsumptio allegari
debet.Ita Alex.in consi.94.nu.9.lib.5.& Purpura.in l.cum qd.
nu.146.ff.si certum peta.Afflictus in decis.14.nu.7. & Rober-
tus Maranta in l.is potest.nu.88.ff.de acquir.hæred.
Decimoquartò confert, quod etsi ex ipso facto præsum-
17 ptio † oriatur pro eo, quod est fundamentum meæ intentio-
nis:attamen allegari præsumptio illa debet. Ita tradunt Car-
din.in clem.appellanti.q.5.de appella.Felyn.in cap.accedens.
il 1.col.3.vt lite non contesta.& Purpura.in l.cum quid.num.
146. ff. si certum peta.
18 Decimoquintò huc pertinet, quod licet solemnitas † certis
in casibus præsumatur, attamen allegari illa debet. Ita scribūt
Buttius in cap.peruenit.num.7. de empt. & vend.Alexan.in l.
sciendum.col.4.de verbo.oblig.& Purpur.in d.l.cum quid.nu.
147.ff.si certum peta.
19 Decimosextò accedit, quod etsi rei idētitas † præsumatur:
attamen allegari debet præsumptio ista. Ita respondit Socy.
Sen.in consi.149.col.4.lib.1.& docuit Purpura.in d.l.cum qd.
nu.147.versi.& tandem.ff.si certum peta.
20 Decimoseptimo suffragatur, qđ licet ex decennali † præ-
statione præsumatur causa ipsius, præsumptio tamen hæc de-
duci atq; allegari debet. Ita Ias. in l.si certis annis.col.vlt.vers.
4.limita.C.de pactis.post Baldum ibi Purpur in d.l. cum qd,
nu.147.versi.& quod ad limitationem.ff. si certum peta.& Di
dacus in c.Raynutius,§.11.nu.3.vers.illud sanè. de testa Hae
tamen de traditione dubitarunt Felynus in c. de quarta. col.
pen.de præscrip.& Anton.Burgos in cap peruenit. num. 6. in
fine.de empt.& vendi.Quandoquidem allegando ipsam præ-
stationem, sicque ipsum factum, satis ex eo resultat allegatio
ipsius presumptionis. Verum recte & docte respondet Dida-
cus præcitato in loco, quod licet causa præsumatur à iure, at-
tamen est præsumptio in genere, & ideo est necessaria allega-
tio ad certitudinem causæ.
Decimooctauo ad rem facit, quod etsi presumptio iuris sit,
21 filium, † qui diu à patre separatim vixit, effectū fuisse sui iu-
ris;attamen præsumptio ipsa allegari debet. Ita respondit Al-
cia.in respon.13 a col.vlt.vers.secundo respondeo.
Decimonono huc facit, quod etsi præsumptio sit, rem, vt
22 † patrimonialem petitam, talem esse, sicuti respondit Si-
gnorol. in consil. 81. Verum tamen præsumptio ista allegari
debet. Ita scripsit Tiraq. in tracta. de retractu consang. §.
32.gso.1.num 98.
Vigesimo accedit, quod etsi ex aliquibus actibus resultet
23 præsumptio † ratificationis gestorum: Nihilominus presum-
prio illa allegari debet. Ita respondit Corn. in consilio 29.
numero 8. libro 4.
24 Vigesimoprimo confert. quod etsi prædia † Castro adiacē-
tia præsumantur esse sub Castro;attñ præsumptio illa allega-
ri debet Ita censuit Socy. Iun.in cons.7.nu.9.lib.1.
Vigesimosecundo suffragatur, quod etsi certis casibus clā-
25 destinitas † præsumatur:attamen illa præsumptio debet alle-
gari Ita respondit Alex in consi.88.num.12. lib. 5. & Crauet.
in consi.558.in fin.quos refert, & probat Thobias Nonius in
consi.24.num.20.
Vigesimotertio accedit, quod licet præsumptio sit pro in-
26 strumento, † antiquitus sumpto atque exemplato: attamen
præsumptio hæc deduci, & allegari debet. Ita decidit Afflict.
decis.345.num.7.
His constat receptam esse apud omnes fere hanc iuristra-
27 ditionem, † præsumptionem iuris ex facto proprio ortā esse
allegandam. Et huius receptæ opinionis ratio est, secundum
Alciatum in l.cum quid.num.39.ff. si certum peta. quod cum
præsumptio sit de re dubia, ille, In cuius fauorem inducitur,
eam adiuuare debet, quantum potest: & ostendere se benefi-
cio legis velle vti: alioqui ei obstarent duæ iuris regulæ. Pri-
28 ma, quia † beneficium legis alicui indultum, intelligitur, si ip-
29 se eo velit vti. Secunda, quia in his † quæ priuatum respiciūt
commodum iudex irrequisitus non supplet.l.4.§.hoc autem
iudicium.ff.de damno infecto.
Et hinc intelligimus errasse illos, qui scripserūt p̃sumptio-
nem hanc non esse allegādam. Qua quidē in opinione fuerūt
Decius in l.cū quid in 2.lectu.nu.26.ff.si cert.peta.vbi & Curt.
Iun.nu.21 & Bellonus lib.2.supp.iuris. c.6. quo loci eiusdem
opinionis cōmemorat Angelū,& Consensem. Ea tūnc ij moti
sunt, qđ satis colligitur præsumptio ex ipsa iuris dispositione,
quæ omnibus cognita esse debet: colligitur etiā ex ipsis actis.
Et propterea necesse minime videtur, quod allegari debeat à
parte ipsa. Verum respondetur, quod etsi ex actis, vel ex ipsa
iuris dispositione colligi possit præsumptio hæc: attamen ne-
cesse non habet iudex in ea fundamentum constituere, nisi à
parte ipsa allegetur: quia semper dicere posset, ex quo præsum
ptionem hanc allegare neglexisti, existimaui, te ea vti nolle.
Sed hac de re inf.in prima declaratione dicemus.
Extenditur primo cōis illa snīa, vt procedat etiam in exci-
30 piente, † qui si habet p̃sumptionem iuris pro se eam allegare
debet. Ita Bart.in l.1.q.5.ff.de exceptio.& ibidem Soci.nu.15.
Deci.in l.cum quid in 2.lectura.nu 57.ff si certum peta.& ibi.
Purpura nu.147.ver.amplietis Quam quidem traditionem ve
ram esse intelligit Socy. præcitato in loco, nisi ex facti narra-
tione colligi possit iuris presumptionis allegatio.
Extenditur secundo, vt procedat etiā in causis criminalib.
31 Nā & tunc † præsumptio est allegandam ab excipiente. Ita do
cuit Purpura in l.cum quid.nu.147.ver.2.Amplietis.ff.si certū
peta. Quo loci admonet eū qui asserit, se occidisse ad sui defen
sionem, vt eam præsumptionem deducat, & alleget.
Extenditur tertio vt procedat etiam si hæc iuris præsum-
32 ptio † esset notoria. Ita respōdit Crau.in cōs.558.nu.22.in fi.
Declaratur primo, vt locum nō habeat recepta illa opinio,
33 † quando hæc iuris præsumptio colligi posset ex actis proba-
torijs. Nā tunc non est necessaria allegatio. Ita docuit Fely. in
c.si clericus laicum col.pen.ver.limita primò.de foro compet.
in c.afferte.nu.5.de præsumptio.& in c.ad hæc il 1.de appella.
& Purpurat.in l.cum quid.nu.150.ff. si certum peta. Qui qui-
dem subiungit non sufficere, si ex libello colligi possit presum
ptio hæc Nec obstat consideratio Decij.& Socini in d.l.cum
quid, quod cum libellus sit de actis sufficit, si ex libello ipso
colligatur: nam respōdetur, quod & si libellus est de actis: atta
men hoc casu nil operatur; Cum præsumptio hæc loco proba
tionis sit. At probationes deduci debent non tempore dati li-
belli, sed in termino ipso probatorio, vt tradūt congesti à Mar
silio in sing. 170 Cùm dicunt, quod exhibens instrumentum
vna cum libello, non satisfacit oneri suo probandi scilicet suā
intentionem, nisi illud reproducat in termino probatorio.
Vere igitur hęc declaratio procedit, quando præsumptio re-
sultat ex actis probatorijs. Et his declaratur quod docuit Bal.
in l.vlt.in fine.ff.quod metus causa. sufficere, si allegetur factū
ex quo præsumptio ipsa colligi possit. Hæc sanè Bald. tradi-
tio intelligi debet, quando factum illud allegatur in termi-
no probatorio.
Declaratur secundò, vt non procedat relata communis
34 opinio, in causis † summarijs, & quæ sine figura iudicij tra-
ctantur. Ita tradunt Decius in l.cum quid.in secunda lect. nu.
25.ff.si certum peta.& ibidem Purpura.num.151.& Alciatus.
nu.42.vers.qua ratione. Ita etiam non procedit, quando in li-
bello est apposita clausula, peto ius, & iustitiam fieri omni
meliori modo. Ita docuit Io.Bologne in d.l.cum quid.nu. 67.
versi.istæ tamen difficultates. Quæ traditio egregia est, si vera
est: De eius enim veritate ego dubito.
Secundus est casus, huius secundi capitis, quæstionis no-
35 stræ, † quando præsumptio oritur ex facto aduersarij, vel cir
ca eius factum versatur. Hoc sanè casu non videtur necessaria
allegatio Ita tradunt Abbas in c afferte.num. & ibidem Fely.
nu.4.de præsump.Bart.in l.cum quid.num 12.ff.si certum pe-
ta.& ibi Socy.nu.38 vers aliquando actor. Purpura.nu.148. &
Alcia.nu.42.versi.sed & quoties, qui eiusdem opinionis recen
set Picum ibidem, & communem testatur Didacus in c. Ray-
nutius.§.11.nu.1.vers.sed quoties de testa. Quocircà Picus &
36 Alciatus egregiè scripsetunt, quod ille, † qui agit contra per-
iurum, & asserit, eum incidisse in pœnam.l.si quis maior. C.de
transact. non habet necesse allegare præsumptionem doli ip-
sius aduersarij. Id quod in specie penè docuit Alexand. in l.
qui iurasse. in fine principij. ff. de iureiuran. reiecta opinione
Castren. ibi. Qui quidem aiunt idem esse in cæteris accusa-
tionibus criminis falsi: ex sententia Cyni in l.nec exemplum.
C.de falsis. Ita etiam respondit Alexander in consilio 1.nu.
37 42.lib.5.quod etsi præsumptio sit hominem † viuere vsq; ad
centum annos, iuxta opinionē glossæ in l.vlt C.de sacrosanct.
eccle.de cuius veritate disputabimus infra lib.6.presump.74.
Attamen non est necesse allegare hanc presumptionem, quan-
do illa deducitur ex facto partis. Et idem quod Alexan. sensit
Iason in repet.l.cum quid num. 31. ff. si certum peta. eum ta-
men declarando, secundum ipsius Alexandri traditionem. Nā
& alio modo posset intelligi, vt dicemus infra quarto in casu.
Ita etiam respondit Aretin.in consi.110.nu.4. præsumptionē
38 ignorantiæ, † causatam ex facto aduersarij non esse allegan-
dam. Est simile quod tradit Alex.in l.1.nu 29. in fin.ff.de edē.
39 Cum quis asserit, se mutuo dedisse prelato † ecclesiæ, non ha-
bet necesse is creditor allegare presumptionem, quod sit ver-
sum in ecclesiæ vtilitatem, ex quo præsumptio illa versatur
circa factum prælati. Qua de re dicemus infra.q.
Hic casus probatur secundum Doctores iam relatos in l.
oēs. §. Lucius. ff. de his, quæ in fraud. cred. Verum Bologuet,

in d.l.cum quid nu.67.ver.nec obſtat,ſcribit,quod etſi neceſ
ſe non fuerit eo in caſu allegare præſumptionem illam in li-
bello;attamen non negat iuriſcou. quin altera in iudicij par-
te neceſſaria ſit ipſa allegatio.

Adfertur quoq; hæc ratio,quod nil imputari poteſt ei,pro
quo eſt hæc præſumptio,ſi eam non allegat, ex quo pendet à
facto partis,cuius mentem & animum non habet cognitum.
arg.l.vl.ff.pro ſuo & l.qui in alterius.de regu.iur. Hinc docuit
40 Bar.in d.l.cum quid.nu.11.ff.ſi certum peta.teſtes † atteſtan-
tes,ſe vidiſſe numerare pecuniam,non habere neceſſe aſſerere
mutuum fuiſſe contractum , quandoquidem præſumptio iu-
ris,quod ſcilicet ex ea numeratione fuerit cauſarū mutuum,
verſatur circa factum alterius,nempe eius,qui numerauit, iu-
re ergo ignorant teſtes illius numerantis animum & conſe-
quenter de eo teſtimonium dicere non poſſunt.

41 Tertius eſt caſus,qñ præſumptio oritur ex facto † vtriuſq;
partis,hoc eſt,actoris, & rei conuenti. Hoc ſanè caſu allegan-
dam non eſſe præſumptionem ſcripſerunt Abbas,& Fely.in c.
afferte. nu.4. de pręſumpt.& ſenſit Socy. in d.l. cum quid. nu.
38.ver.ex iſta reſponſione.Qui quidem interpretes ita intelli-
gũt.d.c.afferte. vbi pręſumptio illa, quod filius ſuperſtes eſſet
illius viduæ, quæ recuſabat filium diuidi, ob id allegata non
fuit,quia oriebatur ex facto vtriuſq; mulieris, tam ſcilicet re-
quirentis filium diuidi,quàm alterius recuſantis.

Cæterum Purpur. in d l. cum quid.nu.148.verſi. extendite
ſecundum &c.dubitat ob id,quod variç ſint interpretationes
ad d.c.afferte.Ego quoq; dubito, cũ hic ceſſet illa rō , ob quã
ſuperiore caſu diximus excuſari non allegantem præſumptio
nem prouenientẽ ex facto partis.Præterea Doctiſsimus Dida
cus in c.Raynu. §.11.nu.1.ver.ſed quoties.de teſta.acutè oſtẽ
dit.d.c.afferte non probare traditionem hanc.

42 Quartus eſt caſus,quando hæc iuris præſumptio oritur † ex
nullius facto. Hoc in,caſu ſunt opiniones Nam Bal.in c.ex te
nore de teſtib. aſſeruit, eſſe allegandam,dum dixit allegandã
eſſe præſumptionem illam,cuius ẽt ſup,meminimus,hoĩem.ſ.
præſumi viuere vſque ad centum annos,quæ quidem præſum
ptio ex nullius facto naſcitur.Et Bal. ſecuti ſunt Iaſ.in d.l.vl-
tim.col.vlt.C.de ſacroſanct.eccle. Purpura. in d. l. cum quid.
num.144.& ibidem Bologne.nu.66.ff.ſi certum peta.Et com-
probatur vera hæc ſnĩa,quia ita videmus,notoriũ eſſe allegã-
dum,etſi à nullius facto oriri dicatur clem.appellanti.de pro-
bat.Fely.in c.cum ordinem.nu.11.de reſcri.

Verum diſſentit ſibi parũ conſtans.Iaſ in repe d.l.cũ quid.
nu.31.Et aduerſus Baldi traditionem facit, quod ſcribit idẽ
Iaſ.in d.l.cũ quid.in repe.nu.35.poſt Bar.in l.neceſſarijs.ff.de
43 aequi.hæred.præſumpt.† a mero iure prouenientem non eſ-
ſe allegandam ; ſicuti eſt illa , quod filius præſumatur adiuiſſe
hæreditatem patris Et reſpondit Soc.Iun.ↄſi.22.nu.19.libr.1.
præſumptionem,ex ſolo tpis curſu deſcendentem, allegãdam
non eſſe.Ita etiam docuit Bal in l.minoribus.C. de ijs quibus
vt indig & cum eo Barb.in cõſ.57.col.6.lib.3.notorium pro-
ueniens à ſolo iure non eſſe neceſſario allegandum. Declarat
egregiè Didac.in c.Raynutius.§.11. num.3.verſi.ex promiſsis
omnibus de teſtam. Non hic repeto, quæ doctè a celebri illo
viro ſcripta ſunt.

Tertium eſt caput huius diſputationis,quod verſatur circa
44 præſumptionem ſolius hominis.Hæc allegari omnino debet.
Ita cenſuit Fely. in c.ſcribebam.in fi.de præſumpt. Nam hoc
in caſu à fortiori locum habent rationes illæ quas cum Alcia-
to retulimus ſup.in primo caſu præcedentis capitis. Et acce-
45 dit quod præſumptio hæc incognita omnino † eſt iudici ; &
ob id allegari coram eo debet,vt eam ſequi valeat .

QVAESTIO XLIX.

Expreſsè an tacitè allegari debeat præſumptio,breuis,dilucida tamen explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionem allegari tacitè ſufficit.Idque etiam procedit in criminalib.num.4.*
2 *Taciti, & expreſſi par eſt virtus.*
3 *Præſcriptiò includit bonam fidem.*
5 *Falſum ſine dolo non committitur.*

Væro quadrageſimo nonò , an præſumptio allegari
dẽat expreſſe,vel ẽt ſufficiat tacitè? Et tacitam alle-
1 gationem † ſufficere affirmarunt pœnè oẽs in d.l.cũ
quid.ff.ſi cert.peta ibi Roma. Alex.& Dec.in 2.lectu.nu.25.&
Purpur.nu.149.ff.ſi certum peta. idem ſcripſerunt Roman. in
conſ.77.nu.1.Alex.in l.1.nu.29.de eden.Dec. in l. non hoc.nu.
4.in fi.C.vnde legit & in conſ.146.in primo dubio.in fi.& Di
dacus in c.Raynutius.§.11.nu.2.verſi. ſed quia de teſtam. Et
his accedit Bald. in l. vlt. in fi.ff. quod metus cauſa, Cũ dixit,
ſufficere allegare factum , ex quo præſumptio colligi põt. Ea
2 eſt huius ſententiæ ratio,quod par eſt virtus taciti,& expreſ-
ſi d.l.cum quid vbi omnes ff.ſi certũ petat.& l.qui ad certũ.ff.
locati.Hinc rectè ſcripſit Abb. in c.vlt.nu.34. de præſcrip. ſa-
tis cenſeri , allegatam bonam fidẽ ab eo,qui allegauit preſcri
3 ptionem cum præſcriptio † bonam fidem includat,& Abba-
tem ſecuti ſunt Decius in l.non hoc.nu.3 C.vnde legit.Balbus
in l.Celſus parte.3.num.de vſucap.& Didaeus in d.c.Raynu-
tius.§.11.nu.2.de teſta.

4 Extenditur hæc ſententia, vt procedat etiam in cauſis † cri
minalib.in quib. ſufficit tacita hæc præſumptionis allegatio.
Ita Purpurat. in d l. cum quid.num.149.ff. ſi certum petat. ex
traditione Bartol. in l. nec exemplum. nu.1. C. de falſis.Cum
5 dixit, quod etſi falſum †non committatur ſine dolo: & ob id
doli allegatio requiratur : attamen ſufficit , ſi dicatur quod
ſcienter falſum dixerit:quia inde ſequitur dolo fuiſſe cõmiſ-
ſum.Idem etiam Alex.in l.nam & poſtea.§. ſi damnetur.ff. de
iureiu.ſcriptũ reliquit. Et verè eadem eſt ratio tam in cã cri-
minali,quã in ciuili,vt tacita ipſa allegatio ſufficiat. idẽ ergo
ius ſtatuẽdũ eſt:l.illud in priu.ff.ad l.Acqui.cũ cæteris ſimilib.

QVAESTIO L.

Quo tempore allegãda ſit præſumptio, quæ allegari in iudicio debet.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio quouis tempore in iudicio poteſt allegari .*
Idq; tempore quo libellus offertur. num. 2.
Tempore quo dantur poſitiones. nu. 3.
Item poſt concluſum in cauſa nu. 4.
Et tempore quo fiunt aliæ allegationes. nu. 5.
6 *Exceptio non num. pecuniæ,& poſt concluſionẽ in cauſa põt obijci.*

Væro quinquageſimo , quo tempore præſumptio
in iudicio allegãda,allegari poſsit, & debeat? Et
1 quouis tempore allegari † poſſe,manifeſte docuit
Purpura in d.l.cũ quid.nu.1 , 1.verſ. vltimò declã-
2 rans.ff.ſi cert.pet.Quocircà allegari poteſt tempore † quo of-
fertur libellus,declarando tamen,vt diximus ſupra quęſtione
ab hac ſecunda,in ſecũda declaratione. Poteſt etiam allegari
3 tempore † quo poſitiones dãtur. Ita Purpurat. in d.l.cum qd.
nu.152 poſt Bar.in l.rem alienã.col.2.nu.ff.de pignor.actio.&
Alex conſ.64 nu.7.lib.3. qui tamen vix hoc ſenſit.Poteſt etiã
4 allegari poſt † concluſum in cauſa, vt tradunt Abbas in cap.
dudum.de electio.Alexan.in l.vnica.num.5.C. vt quæ deſunt
aduoca.Decius in l. cum quid. in 2.lectura.nu.25.ff.ſi certum
pet.& in l non hoc.in.2.notab.C .vnde legit.Claudius Seyſel-
lius in l.Celſus.nu.42.ff.de vſucap. Purpura.in d.l.cum quid.
nu.153.Alciat in tract.de præſumptio.reg.2 præſump.21. nu.
5 2.Poteſt etiam allegari † tempore quo aliæ allegationes fiũt.
ita Butr.in c.peruenit.no.7.de emp.& venditio. Afflict.deciſ.
178.nu.15.poſt Alexandrum,quem citat Alcia.in d.l.cũ quid.
nu.42.& ibid.Bologn.num.66.in fin.Idem reſpondit Thobias
Nonius in conſ.24.nu.18.in fin. Hoc egregiè ſcripſit Bald. in
tract.de pactis.nu.11.debitorem poſt concluſionem in cauſa
6 obijcere poſſe † non numeratæ pecuniæ exceptionem : cũ ex-
ceptio hæc, ipſo iure probetur ante biennium : & debitor per
legem dicitur hanc ipſam exceptionem probare:quam quidẽ
eo ipſo probat quod non probatur contrarium,atq; ita iuris
pręſumptione.l.2.C.de nõ nume.pecu.& l.ſuper ſeruis. C. qui
milit.non poſſ.Cæterum à Baldo diſſentiunt Emanuel Coſta
in repe.l.ſi ex cautione.in verbo,exceptione oppoſita.num.6.
C.de non nume.pecun. Ea ratione , & argumento adductus,
quod aut debitor eſt confeſſus, ſe mutui cauſa pecuniam de-
bere. Et tunc (ait ille) lex non præſumit , quod ei non fuerit
numeratum : imò interim credit veram eſſe confeſsionem il-
lam. Aut debitor oppõnit exceptionem , qua oppoſita lex
incipit præſumere, non fuiſſe factam numerationem. Et tunc
eſt videndum , quo tempore exceptio iſta poſſit opponi : &
dicendum eſt , opponi debere tempore probationum : cum
ſit ad fundandam ipſius partis intentionem: non autem ad
coadiuuandam. Hæc conſideratio comprobari poteſt ex his,
quæ diximus ſupra quæſtione ab hac ſecunda,in prima decla
ratione,quod iuris præſumptio allegari non poſsit in libello,
niſi repetatur in termino probatorio. Confirmatur quoq; ex
traditione

traditione Bar.in l eum qni §.qui ita.nu.4.ff. de verbo. oblig. quam cõem ibi appellat Alex.nu.6.& Iaſ. nu. 12. quærit Bart. an exceptio, quæ oppoſita non fuit, poſsit allegari tempore allegarionum iuris? Er diſtinguendo Bar.tandem dixit, quod opponi debuit, intelligo ego in termino probatorio.

QVAESTIO LI.

Præſumptiones, coniecturæ, & indicia, ſiue facta, & dicta, ex quibus illæ oriuntur, quomodo, & quot teſtibus probari debeant.

SVMMARIVM.

1 *Actus omnis regulariter duobus teſtibus probatur.*
2 *Mutuum duobus teſtibus probari.*
3 *Diuiſio patris facta inter filios, duobus teſtibus probatur.*
4 *Homicidium teſtimonio duorum, directò, & immediatè probari.*
5 *Actus aliqui ad ſui probationem directam, principalem, & immediatam, requirunt maiorem teſtium numerum.*
6 *Teſtamentum vel confectum, vel reuocatum, ſeptem teſtibus probari debet. num. 7.*
8 *Codicilli aut confici, aut confecti reuocari, coram quinque teſtibus debent.*
9 *Subſtitutio expreſſa pupillaris, quã non contineat tacitã vulgarem.*
10 *Teſtatorem animo compenſandi creditori ſuo legaſſe, quomodo probetur.*
11 *Probatio ex conuentione partium ſi non admittitur, cõtra ſcripturam, per teſtes vel ſcripturam aliam, quæ ꝓbatio poſsit admitti.*

QVæro quinquageſimoprimo quomodo, & quot teſtibus probentur præſumptiones, coniecturæ, & indicia, ſiue facta & dicta, ex quibus illæ oriũtur? Hac de re varia, diuerſa ac non parum perplexa, Doctores noſtri ſcripſerunt. Crediderim ego diſtinguendos eſſe duos caſus tantũ.

Primus eſt, quando verſamur in illis actibus, qui ad ſui
probationẽ directam, principalem. & immediatam, requirũt
neceſſariò duos teſtes tantum: Id quod regulare eſt in oĩbus
1 † actibus: cũ in ore duorũ, vel trium ſtet oẽ verbum; Matthęi.
cap. 18. relatum in cap. nouit. de iudicijs. Acta itaq; inter contrahentes, litigantes, delicta perpetrantes, vel patres diſponentes inter filios, & ſimiles duorum teſtimonio, directò, principaliter ac immediatè poſſunt probari; ſicuti manifeſtum eſt. Hoc ſanè caſu, ſi agatur de probando aliquo actu indirecto, & mediato, ex quo eliciatur coniectura, præſumptio, & indicium, quo actus ipſe principalis probetur, duo etiam teſtes ſufficiunt. Primum fit exemplum ex Bart. in l. admonendi. nu.
2 40. ff. de iureiuran. Eſt certum quod mutuum † probatur teſtimonio duorum, modò ſi teſtibus iam cõſtaret mutuo datam eſſe pecuniam: ſed de quantitate non apparet: cũ teſtes ignorarent quæ ſumma fuerit numerata. Illa quantitas poterit cõiecturis & indicijs probari, nempe probando, qđ is debitor iã petierat decem ſibi mutuo dari. Hæc petitio, & actus, ex quo oritur coniectura, qđ deinde creditor decem numurauit, probari poteſt & debet teſtimonio duorũ. Ita Bart. in d. l. admonendi. nu. 40. quem ſecuti ſunt Alex. in conſi. 5. nu. 4. lib. 1. Decius in conſi. 536. nu. 12. qui alios recenſet.
3 Secundum exemplum eſt in diuiſione, † quam facit pater
inter filios in teſtamento. Illa enim probari ſatis poteſt, duob. teſtibus directo, & immediate. Natta l hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. nu. 152. C. de teſta. Si ergo dubitatur, an pater eam diuiſionem ſeu teſtamentum habuerit pro perfecto, atque ita quod ſic voluerit diſponere, indicijs, & coniecturis, ſiue factis, & dictis, ex q̃bus coniecturæ, & indicia ſuæ voluntatis oriuntur. Hæc facta & dicta. ſiue indicia, & coniecturæ, duobus teſtibus ꝓbari ſatis poſſunt. Ita cenſuit gl. notab. in l. vlt. in verbo, indicijs. C. famil. erciſc. & ibi eam ſecuti ſunt Barto. nu. 2. Bal. nu. 3. Et idem Bal. in l. 2. in prin. verſ. extrà quæro. ff. de excuſa. tutor. adductus auctoritate d. gl. l. vlt. ſcripſit, indicia, & coniecturas tãgere factum indirectè, & ob id debere probari duorum teſtimonio. Et gloſſam illam vt notabilem, & ſingularem ſecuti ſunt Ange. in l. vlt in fin. principij. ff. quod metus cauſa, Alexan. in conſi. 5. nu. 4. & in conſi. 13. nu. 18. lib. 1. Petraſancta in ſing. 8. in fin.

Tertium exemplum in delictis, vt puta in homicidio,
4 † quod quidem teſtimonio duorũ directo, & immediatè probari põt, vt ſi duo affirment, vidiſſe Caium occidere Sempronium. Modò ſi directò homicida probari non põt; vt q̃a nulli aderant teſtes: ſed agatur de ꝓbando aliquo actu, ex quo colligi poſsit indicium, & coniectura, qđ Caius occiderit, vt puta, Caij fuga, vel grauis inimicitia, vel ſimile aliud indicium. Hoc ſanè indicium teſtimonio duorum probari poterit. Ita in ſpecie Angelus in d. l. vlt. in fin. prin. ff. quod metus cauſa, & alii multi, quos referam infra in q. 91. in ſecundo caſu. conſ. 13. num. 18. & in conſi. 18. col. vlt. lib. 1.
5 Secundus eſt caſus, quando verſamur in illis actibus † qui
ad ſui probationem directam, principalem & immediatam requirunt neceſſariò maiorem numerum teſtium, quàm duorum: ſicuti contingit in teſtamentis, & codicillis. In teſtamẽtis enim ad probandum diſpoſitionem ipſam directam, & immediatã teſtatoris, ſeptem teſtes neceſſario requiruntur. ſicuti ſcribunt omnes. vt Bart. in l. hæredes palam. §. ſi q̃s poſt, nu. 4. ff. de teſta. & ibidem Caſtren. nu. 11. Aretin. in glo. 1. Idem egregiè reſpondit Oldradus in conſi. 297. nu. 7. Qui quidem vno ore affirmant, quod ſi quis vult probare Caium confe-
6 ciſſe teſtamentum, & in eo hæredem feciſſe † Semproniũ, hoc
teſtimonio ſeptem teſtium probare debet: cum tot requirantur ad ipſius teſtamenti confectionem. l. hac conſultiſsima. C. de teſta. & in inſtitu. de teſta. in principio.

Ita e contra, ſi quis vult probare Caium teſtatorẽ expreſ-
7 ſim reuocaſſe teſtamentum † à ſe confectum, probare hoc debet ſeptem teſtibus: ſicuti in ſpecie tradunt Docto. in d. §. ſi quis poſt.

Nam non minus quàm coram ſeptem teſtibus poteſt teſtator iam à ſe confectum teſtamentum reuocare. §. ex eodem. in inſtitu. quibus mod. teſta. infir. & ibidem Docto. & in auth. hoc inter liberos. C. de teſta. ibi poſt alios Natta num. 9. & 10.
8 Idem eſt dicendum de codicillis, † qui non poſſunt confici,
vel confecti reuocari expreſsim, niſi coram quinque teſtibus. l. vlt. C. de codicillis, & in ſpecie tradunt Aretinus in d. §. ſi quis poſt. colum. 4. verſi. ad primum dictum adde, & Nattea in conſi. 363. num 16.

Hoc itaque in caſu, ſi de reuocatione tacita teſtamenti, vel codicillorum ageretur, iuxt. l. 4 ff. de adim lega. vbi ob ſuperuenientem inimicitiam inter teſtatorem, & hæredẽ, vel legatarium, ꝑſumitur teſtatorẽ pœnituiſſe ſuæ diſpoſitionis, atque ita reuocare ſeu adimere voluiſſe legatum, & fideicommiſſum ſi itaq; ageretur de probanda illa inimicitia & ſic illo actu, ex quo oritur coniectura mutatæ voluntatis, is inquã actus probari poterit teſtimonio duorum. Ita ſcripſerunt Aretin. in d. l. hæredes palàm. §. ſi quis poſt. in glo. 1.

Eſt ſimile quod docuit Bart. in l 5. nu. 39. ff. de vulg. & pup. ſubſt. cum dixit, quod aliquando ex coniecturata voluntate teſtatoris ſubſtitutio certa pupillaris comprehenſa in expreſſa vulgari excludit matrem: Et inter alias cõiecturas hæc eſt, vt ſi teſtator aliquid dixit extra teſtamentum, ex quo dicto poſsit colligi voluiſſe, quod mater excluderetur. Et hæc quidẽ verba extra teſtamẽtum prolata, probari poſſunt teſtimonio duorum teſtium. Ita in ſpecie reſpondit Corne. in conſil. 239. col. pen. lib. 2. quem ſecutus eſt Pariſ in conſi. 34. nu. 36. lib. 2. & dicemus infra lib. 4. præſump. 39 vbi explicabimus, quãdo mater excludatur ex tacita pupillari ſubſtitutione. Eſt & alia coniectura, vt quando teſtator odio habuit matrem illam: ſicuti Bart. ibidem. num. 43. docuit, & quem ſecuti ſunt multi, quos congeram in d. præſump. 58. in quinta coniectura. Hæc autem coniectura, ſeu hic odij actus, probari poterit duobus teſtibus, quemadmodum affirmarunt Barto. in l. fideicom. C. de fideicom. & apertius Aretin. in d. l. hæredes palam. §. ſi quis poſt. in glo. 1. ff. de teſta. & Alexan. in conſ. 100. nu. 12 li. 4. qui ſecutus Bart. in d. l. 2. num. 40. & 42. ff. de vulg. reſpondit ſimili in caſu, nempè coniecturam, qua colligitur teſtatorem voluiſſe quendam ſubſtituere, poſſe probari teſtimonio duorum. Et inter alios recenſet Alexander eiuſdem opinionis Oldradum in conſi. 297. in ſecundo dubio, qui nu. 7. reſpondit, quod quñ agitur de probanda coniectura, qua teſtatoris voluntas declaratur, duo teſtes ſufficiunt. Eſt ſimile quod ſcribunt Baldus, & Salicetus in l. quamuis. C. de impub. & alijs ſubſt. ille. num. 1.
9 iſte. col. vlt. verſ. quæro extra gloſſam. Cum dixerunt † ſubſti-
tutionem expreſſam pupillarem, continere tacitã vulgarem; Cum repugnat coniectura volũtatis teſtatoris. Quæ quidem coniectura ſecundum Baldũ Salycetum, & Alexandrum duobus teſtibus probari poteſt. Hic enim agitur ſolum de ꝓbanda coniecturata continentiæ quam alias lex facit, quod vulgaris expreſſa contineat pupillarem tacitam. Nõ autẽ agitur de probando directo contra volontatem teſtatoris, quo in caſu loquitur gl. l. cum proponeretur. de leg. 2. Qua de re diſſeremus etiam infra lib. 4. præſump. 57. vbi explicabimus, quando & quibus in caſibus ſubſtitutio vulgaris expreſſa contineat tacitam popillarem, in prima declaratio.

Eſt penè ſimile quod ſcripſerunt Bal. Caſtren. & Alexan. in l. 2. C. de bonor. poſſ. ſecund. tabu. & ibi Iaſ. num. 13. & Dec.

nu.7. Cum dia erunt, qood ſi non fuit capreſſum in teſtamen-
to, patrem reliquiſſe filio legitimã titulo inſtitutiouis, & aga-
tur de probanda coniectura, quod pater titulo inſtitutionis
relinquere voluerit, hęc coniectura duob. teſtib. probari pote
rit. Et hanc ſententiam probauit etiam Ruin. in conſilio
1. numero 8. libro 2.

Et quoque ſimile quod docuit Alberic. in l. filia legatorum.
10 C. de legat. cum dia it, coniectura probari, teſtatorem † legaſ-
ſe ſuo creditori animo compenſandi. Et coniecturam illam
poſſe duorum teſtimonio probari. Et Albericum ſecutus eſt
Afflict. in deciſ. 44. nu. 16.

Et huius quidem caſus, ac traditionum commemoratarum
rõ eſt: quia hic agitur de declaranda teſtatoris voluntate, an
ſcilicet eius voluntas, & animus talis fuerit, vel non. Quæ ſane
ratio cũ verſetur circa teſtm̃, vel codicillos iure validos, pro-
bari ſatis poteſt duob. teſtib. vt ſcripſit Bar. in d. l. hæredes, pa
lam. §. ſi quid poſt. nu. 4. ff. de teſta. quem ſecuti ſunt Caſtr. ibi-
dem nu. 13. & Areti. in glo. 1. Idem Aretin. in l. ideoque. in fi. ff.
de lib. & poſth. Imo. in l. cũ ꝓponebatur. col. 1. verſ. ſed aduer-
re. ff. de leg. 2. Alex. in ꝯſ. 54. nu. 5. lib. 3. & in ꝯſ. 100. nu. 12. lib.
4. qui eiſdem ſnīæ recenſet Oldrad. in conſ. 297. nu. 7. idẽ re-
ſponderunt. Corn. in conſ. 174. in fi. lib. 5. Pariſ. conſ. 27 nu. 55.
in conſilio 34. nu. 36. & in conſ. 94. nu. 46. lib. 5. & idem in coo
ſil. 13. nu 14. lib. 3.

Prædictis addi etiam illud poteſt, quod ex Baldo & alijs,
ſcripſit Afflict. in deciſ. 13. num. 26. quod etſi contra ſcripturã
ex partium conuentione non admittitur contraria probatio
11 † per aliam ſcripturam; vel teſtes attamen admittitur proba-
tio indirecta, quæ quidem duobus teſtibus fieri poteſt. Quod
etiam attingemus infra. in q. 65. in fi.

QVAESTIO LII.

Præſumptionis, allegationem, quam alioqui, actor, vel reus prætermiſit, ſuo ex officio iudex ſupplere an poſſit, & debeat.

SVMMARIVM.

1 *Iudex præſumptionem a parte allegari prætermiſſam, ſupplere põt.*
2 *Iudex ea quæ notoria ſunt ſupplet.*
3 *Iudex præſumptionis allegationem omiſſam, quando non tenetur ſupplere.*
Et quando ſic, num. 4.
5 *Iudex ea quæ iuris ſunt tenetur ſupplere. Et quæ à ſtatutis ſancita. num 6.*
Idem in conſuetudine notoria, nu. 7.

Væro qoinquageſimo ſecundo, ſi pręſumptio
iſta iuris quæ à parte ipſa allegari debet, non
allegatur, an eam ſupplere poſsit, & debeat
iodex? Hęc quæſtio duo habet. Vnum an
iudea ſupplere poſsit? alterũ an debeat? Quo
ad primum, opinor, nullum eſſe dubium
1 † quin poſsit. Ita ſcripſerunt Abb. in c. perue
nit. nu. 6. de empt. & venditio. & ibidem Anto Burgos. nu. 6. &
apertius idem concedunt Decius iu l. cum quid, in ſecunda
lectura. nũ. 26. ff. ſi certum peta. & ibidem Purpura. nu. 150 ex
ſimili traditione Angeli. in l. vlt col. vlt. ver nam poſt. ff. de peti
2 tio. hęred. Cum dixit, iudicem † poſſe ſupplere ea, quæ noto-
ria ſunt. Et idem quod Angelus docuit, clarius Alex. in l. eum
qui. §. qui ita nu. 6. ver. & renendo. ff. de verborum obliga. Qui
bus accedit Ripa in l. 4. §. hoe autem iudicium. ff. de damno
infecto. Qun circa male cenſuit Afflictus in deciſio. 345. nu. 7.
Cum dixit, iudicem non poſſe allegare hanc pręſumptionem.
Ita etiam male viſus eſt ſentire Felyn. in c. afferte. ou. 4. de præ-
ſump dum voluit, ſolùm duobus in caſibus iudicem poſſe ſe-
qui præſumptioneu à parte non allegatam, nempè quando
præſumptio reſultar aliunde quam ex facto eius. de cuius fa-
uore agitur. Et quando ipſa præſumptio reſultat ex actis, quæ
reddunt rem nototiam. Imola vero in d. c petuenit. nu 9. in fi.
ver. tu potes dicere, ſcripſit, iudicem poſſe ſupplere hãc præ-
ſumptionem, quando quis locupletaretur cum aliena iactura.

Quò verò ad ſecundum, an iudex teneatur ſupplere hanc
omiſſam allegationem præſumptionis iuris dubitatio eſt nõ
mediocris Nã ꝙ ſupplere non teneatur maniſeſtè ſenſit Pur-
pura in d. l. cum quid. nu. 150. ff. ſi certum petat. Ego vero
diſtinguo duos caſus.

3 Primus eſt, † quando pars nullũ factum deduxit in iudicio,
ex quo hæc iuris præſumptio colligi poſsit. Hoc ſane caſu iu-
d ex oon ſoum non debet, ſed nec etiam poteſt ſupplere hanc
ioris præſumptionem, cum eam, etiamſi vellet, colligere non
poſſet. Et præterea, cum pars non deduxir factũ, videtur quo-
dammodo ei renuntiaſſe, ſicuti & aliàs ſupra diaimus.

4 Secundus eſt caſus, † quando pars iam deduxit in iudicio
factum, ex quo reſultat iuris præſumptio. Hoc in caſu, opinor
iudicem teneri ſupplere allegatiooem ipſam præſumptionis
Si quidem hæc præſumptio dicitur eſſe quid iuris, nou autem
5 quid facti, vt declaraui ſup. q. 11. Atqui iudex † tenet̃ ſupple-
re hanc præſumptionem Illa minor probatur ea l. vnica. C. vt
quæ deſunt aduo. &c. Er ad rem propius tra dit poſt alios Ri-
pa in l. 4. §. hoe autem iudicium. num. 31. ff. de damno infecto.
6 quo loci nu. 32. ſcripſit, iudicem teneri ſupplere ea, quę † ſunt
a ſtatutis ſancita & nu. 34. idem eſſe dixit, quo ad coosuetodi-
7 nem † noto tiam. Et ibi reijcit contrariam Alexandri traditio
nem, quã pro ſe Purpur. loco præallegato adduxit. Et huc per
tinent exempla, quib. vtitur Anto, Burgos in c. peruenir. nu. 6.
de empt. & vend. Er primo dũ ait, quod cum ex poſſeſsione de
præterito præſumatur poſſeſsio de pręſenti, vt diximus in ſ. li.
6. præſumptio. 58. ſufficit allegare poſſeſsionem pręteritam:
quia inde colligitur pręſumptio iuris, quod poſsidear de præ
ſenti. Ita etiam & ſecundo ſcribit Anto. Burgos, cum ex diuri-
na præſtatione inſurgar præſumptio, quod adfuerit cauſa ita
præſtandi, ſufficit allegare ipſam præſtationem: quia inde re-
ſultat præſumptio quam ſic ſupplere iudex.

QVAESTIO LIII.

Egregiè hic explanatur, an præſumptio ſufficiat, vt ſecundum eam libellus actoris concludat.

SVMMARIVM.

1 *Libellus ſecundum duas præſumptionis ſpecies ſolũmodo cõcludit.*
2 *Libellus ſecũdũ præſumptionẽ iuris, & de iure ꝓcedit & cõcludit.*
Et quid ſit de præſumptione iuris ſola. nu. 3.
4 *Libellus ſecundum mentem libellantis interpretari debet.*
5 *Parte non opponente, multa admittuntur, quæ alias reijcerentur.*
6 *Libellus pro libellante latiſsime intelligitur.*
7 *Regula: quod vnius incluſio, ſit excluſio alterius, qñ non procedat.*

Væro quinquageſimo tertio, an præſumptio ſufficiat,
vt libellus actoris ſecundum eam concludat? Hęc
dubia iuris quęſtio explicatur à Bart. & cæteris in l.
cum quid. ff. ſi certum petat. & in l. certum. §. 1. ff. de couſeſs.
& ab omnibus in c. 2. de libelli oblat & vberius ab Alciato in
tract. de pręſumpt. reg 2. pręſump. 12.

Ego vero aliter ac illi faciant rẽ hanc explicabo. Et cũ libel-
1 lus † ſcđm duas præſumptionis ſpecies ſolummodò cõclude
re poſsit, nempe ſcđm præſumptionẽ iuris, & de iure: & ſcđm
ſolã iuris ꝑſumptionem; de pręſumptione hois nõ eſt agẽdũ.
2 Quo itaq; ad pręſumptionẽ iuris, & de iute, libellus † ſatis
ſoperq; ſecundũ eã procedit, & concludit. ita in ſpecie docuit
Butr. in c. 2. col. 5. verſ. ſufficeret ergo dicere, de libelli oblat. q
exẽplũ ita attulit. Peto te in vxorẽ, q2 ſpõſalia recũ contraxi,
& te cognoui Nã inde reſultat pręſumptio iuris, & de iure, qđ
matrimoniũ fuerit inter nos celebratũ. c. is. qui fidẽm. de ſpon
ſa. Et ait Butr. huius opinionis fuiſſe Rotam Romanam.
3 Nunc dicamus de ſola ꝑſumptione iuris in qua † quidem
aliquot caſus pręter aliorum ordinem diſtinguo.

Primus eſt caſus, quãdo libellus propoſitus in actione per-
ſonali pro mutuo, ita conceptus eſt Peto, vt mihi reſtituas cẽ-
tum, quę tibi mutuo dedi. Hic caſus non habet probabilem
dubitationem, quin libellus concludat, ex quo pręſumptio
eſt, quod ſi tibi mutuaui, ſis adhuc obligatus reſtituere, atque
ita non habent hęc verba incluſam aliquam negatiuam. Ita
docuit Bar. in d. l. certum. §. 1. in fi ff. de e onfeſſ. quem ſecuti
ſunt Butr. in c. 2 col. 5. ver. communis opinio. de libelli oblat.
& ibidẽ Imol. col. 3 ver. ſed an ſufficiat Sequit ergo dicendũ
libellũ procedere, cũ ſufficiat, qđ ꝑſumptiuẽ cõcludat ꝑſum-
ptione iuris. l. omnes §. Lucius. ff. de his, quę in fraudem cred.

Secundus eſt caſus, quando libellus propoſitus in actione
perſonali pro mutuo ita conceptus fuit. Peto vt mihi reſti-
tuas centum, quę tibi mutuo dedi: & ad quę fuiſti obligatus.
Hic caſus videtur habere maiorem dubitationem, ob illa ver-
ba, ad quę fuiſti obligatus. Quę quidem hunc ſenſum habere
videntur, ſecundum Cynum relatum à Bar. iu d. §. 1. vt inclu-
ſam habeant negatiuã, ac ſi dixiſſet, ad quę fuiſti obligatus,
& ſi nunc non ſit obligatus. Nam (ait Bar.) cum de vno tem-
pore pono, de alio videor negare. l. ſtatuliber. §. 1. de leg. 2.

Cęterùm, reiecto hoc ſenſu Bartoli, & ſequacium, rectius
dicere

dicere possumos sensum horum verborum, ad quæ fuisti obligatus, esse, ac si dixisset, ad quæ centum mutuo data, fuisti obligarus eo tẽpore dati mutui, vt dẽinde illa restitueres. Atq; ita referuntut hæc verba ad factum. non autem ad ius. Vel si ad ius referuntur, intelligi possunt ad ius tacitè, vt scilicet, mutuo suscepto, ius obligationem introduxerit, vt tenearis suo tempore restituere. Et hic sensus suadetur, quia in dubio
4 libellus † interpretari debet secundum mentem libellantis. l si qnis intentione. ff. de iud. Mens autem libellantis creditur illa ne suus libellus sit a se frustra porrectus: sed quod valeat, iuxta regulam. l. quoties. ff. de rebus dub. Prȩterea, si actòr petit centum sibi restitui, manifestè significat, se intelligere; quod ille reus conuentus, sit & nunc obligatus. Alias rationes recensebo infrà in tertio casu. Quocircà in specie huius casus, libellum hunc concludere, & de iure procedere, scripserunt aduersus Bartolum Butrius io d. c. 2. col. 5. ver. pro hoc videtur. de libell. oblat. & ibidẽ Imola col. 3. ver. sed si dicerem. & Alciat. in tract. de præsump. reg. 2. præsump. 12. nu. 2. adeò veram esse sensit opinionem hanc, vt eam pro regula admiserit.

Tertius est casus in eadem actione reali pro mutuo, quando actor ita libellũ proponit, dico, quod ego dixi Caio, tolle istam pecuniã, & ipse recepit, quã negat mihi restituere: ideo peto ipsum mihi condemnari Hic casus habet pariter non leuem dubitationem, an libellus iste procedat, & concludat, ob id quod præsumptio sit, ex illis verbis causatum fuisse mutuũ, non autem donationem. opinio fuit Bartol. in l. cum quid. num. 13. ff. si certum peta. hunc libellum non concludere, nec procedere. Et cum eo senserunt Alexand. ibi Purpura num. 138. Curtius Iun. & communem esse asseruit ibidem Bolognet. num. 66. Idem respondit Alexan. in consil. 1. num. 42. lib. 5. & vberius Imola in cap. super hoc. num. 14. de renuo. Ea ratione motus est Bart. quod hoc dicitur esse factum ipsius partis, ex quo resultat ipsa præsumptio facti mutui, quæ prȩsumptio tanquam à facto ipsius partis proueniens, allegari debuit: vt multis exẽplis diximus supra. q. 37. Verius dicere possumus ex sententia Imolæ præcitato loco, ac etiam Iasonis in repe. d. l. cum quid. num. 26. hoc esse factum quoddam ambiguum, quod erat à libellante declarandum.

Cæterùm ab hac opinione dissentiunt Roma. in d. l. cum quid. & ibidem Decius in 2. lect. nu. 26. & Decium visus est sequi Bello. lib. 2. supp. iuris. cap. 6.

Primo addocti sunt auctoritate eiusdem Bar. in l. Aurelius. § Sticho. ff. de libera. leg. quo loci dixit Bart. sufficere quod in libello dictum sit, quod res amouit, quare petit, condemnari de furto. Nam intelligitur, quod res amouit per furtum. Huic tàmen considerationi satisfacit Alexan. in d. l. cum quid, dum inquit, diuersos esse terminos traditionis. Bart. in d. l. cũ quid, ab illis in d. § Sticho. Nam in d. §. Sticho. conclusio libelli declarat, quod ibi agebatur actione furti. Sed in casu nostro ex Bart. in d. l. cum quid. nec ex expresſione causæ, nec ex libelli conclusione colligi poterat, an contractum fuerit mutuum. Atque ita etiam declarat Fulgos. in l. si quis nec causam §. 1. in fin. ff. si certum peta.

Secundò mouetur Decius, ex traditione eiusdem Bartol. in d. l. cum quid. num. 11. Cum dixit; sufficere, quòd testes dicãt, se vidisse numerare pecuniam: quia etiam si nil dicant de mutuo: attamen insurgit præsumptio iuris, quod contractum fuerit mutuum.

Ergo idem est dicendum in libello actoris, cum vniformiter factum se habeat.

Cæterùm respõderi potest, illud factũ à testibus narratum, suppleri à lege, ex quo nulla adscribi põt culpa parti non declaranti: sed diuersum est in libello, qui ab actore ipso declarari potuit: vt sup. quæst. 10. ab hac secunda explicauimus.

Tertio adducitur Decius auctoritate eiusdem Bart. in d. l. certũ. §. 1. ff. de confess. Cùm dixit, libellum procedere, in quo actor dixit, se mutuasse, etsi nil de obligatione dixerit: qa ex iuris præsumptione illa insurgit. Verum facilè potest responderi in casu Bar. in d. l. certum. §. 1. actus ille mutui narratus in libello, nil aliud quam ipsam obligationem ad restituendum tacitè subintellectam à lege, & eam quidem continuam inferre potuisse: sed diuersum in casu nostro, vbi ex illis verbis, tolle hanc pecuniam. aliud quam mutuum potuit causari Ex qua responsione cessat quod dicebat Dec. pſumptionem mutui. & obligationis colligi ex ipso libello. Nam negari hoc facilè potest ex prædictis. Et hac de dubitatione, quando scilicet aliquis dixit, tolle hanc pecuniam, an mutuo dare, vel donare præsumatur? differemus inf. lib. 3. præsump. 54.

Hunc casum declarat Fulgos. in d. l. cũ quid. col. vlt. in prin. ff. si certũ petat. & cũ eo ibi. Ias. in repe. nu. 32. & Purpura. nu. 148. vers. secundo limitant. vt intelligatur, quando pars opponit. At secus ea non opponente: quia tunc libellus procedit.
5 Ita dicimus multa † admitti parte non opponente, quæ alias reijcerentur, vt tradunt Dec. in l. in ambiguis. §. nõ est nouũ. nu. 9. ff. de reg. iur & in consi. 3. num. 10. lib. 3. & plura similia congerit Cra. in consi. 150 nu 2 & in consi 220. num. 5. & 6.

Quartus est casus in actione reali, vt in actione rei vendicationis, quando actor dixit in libello, se fuisse dominum fundi, quem sibi restitui petit. Hoc in casu non procedere hunc libellum scripsit Bart. in d. l. certũ. § 1. nu. 2. vers. Cynus respondit. ff. de confess. & cum eo senserunt Angel in l. si rem ff. de rei vend. Comens. in consil. 71. Viso processu. Felin. in cap. afferte. num. 3. propè medium. de præsump. Mouentur ij interpretes ex text. l. certum. §. 1. ff. de confess. vbi ille, qui fatetur se in prȩteritum fuisse obligatum, negare dicitur se esse de præsenti obligatum. Ea etiam ratione adducuntur, quod hæc verba habeant inclusam negatiuam, idest nunc dominum non esse. Cum enim (ait Barto) de vno tempore pono, de alio videor negare. l. statuliberum. §. 1. de lega. 1. Et confert regula l. cum prætor. in princ. ff. de iud. & cap. nonne de præsumpt. quod inclusio vnius, est exclusio alterius: qui ergo includit se de præterito fuisse dominum, excludere dicitur, se esse dominum de præsenti.

Verum ab hac opinione dissentiunt Specul in tit. de actione seu petitione. §. sequitur num. 30. Butrius in cap. 2. colum. 5. vers. vnde domini. de libelli oblat. qui quidem præter Specul. & Io. Andreæ recentiem Rotam in conclus. 32. quæ hodie est in decis. vlt. tit. de libelli oblat. in nouis. Quæ sanè Rota cẽsuit, procedere libellum ita formatũ; dico fundum ad me pertinuisse, vel pertinere cõsueuisse, ideo mihi cum restitui peto. Idem sensit Ancharan. in cap. cum venerabilis in 6. notab. de exceptio. Cum dixit, idem esse quando reus ita asserit in sua exceptione, cum sufficiat si prȩsumptiuè concludit. Et speculatoris traditionem, expresſius probarunt Imola in d. cap. 2. col 3. ver. sed si dicerem. Barba. num. 99. qui multa effudit verba, Maria Soc. Sen. col. 29 ver. sed quando deducitur. de libelli oblat. Felinus in c. scribebam, in fine. de præsump. & Alciatus in d. præsump. 12 nu. 2. Ea est huius sententiæ ratio, quia dũ iste asseruit, se fuisse dominum, ex iuris præsumptione cõcludit, etiam nunc se esse dominum, iuxta l. siue possidetis. C. de probat cum similibus. At qui (vt iam diximus) sufficit, qđ libellus concludat præsumptiuè d. l. omnes. §. Lucius ff. de his, quæ in fraud. cred. ergo &c. Præterea accedit (vt etiam superiore casu dicebam) cum petat actor iste rem hanc sibi restitui, significat adhuc se esse dominum, ne frustra libellum porrexiste dicatur. Et rursus si diceremus, illa verba. se fuisse dominum, esse negatiua præsentis temporis, in eodem libello & actu, loqueretur contraria & repugnantia, quod euitari, quãtum fieri potest, debet: vt scribunt omnes in capitu. inter dilectos. de fide instrum. & alibi sæpe. Nec obstant considerationes Cyni & Bart. in d. l. certum §. 1. Nam is § 1. loquitur in confesſione, quæ ex præsumptione vltra verba non extenditur contra confitentem, sed pro eo interpretatur. l. inter stipulantem. §. 1. de verb. oblig. cap. cum ecclesia Sutrina. de causa possess. & proprie. & in cap. contra eum. de regu. iuris in
6 6. Diuersum est in libello † qui pro libellante latisſimè intelligitur. l. solemus. & l. si quis intentione. ff. de iud. Ita respondet & declarat Butrius in dicto capitu. 2. colum. 5. in fine ver. ad l. certum. post Rotam in d. decisio. vlti. titu. de libelli oblatio. in nouis. & sequitur Imola in eodem capitu. 2. nume. 8. in fine. Nec obstat quod scripsit Alciatus in tracta de præsump. regu. 2. præsumpt. 12. in fine. quod imò nulla sit differentia inter libellum & confesſionem: cum vtraque interpretetur ad fauorem confitentis & libellantis. Nam respondetur nec nos hoc negare; dicimus tamen diuersimode id fieri. Libellus enim interpretatur, vt prosit: illa vero confesſio, ne noceat plus quàm de præterito. Nam etiam obstat regula l. statuliberum. §. 1. de lega. 2. quia respondetur ex sententia eiusdem Butrij in dicto capitu. 2. colum 5. versic. non obstat, quod verbum. de libelli oblat. quod illa procedere potest, quò ad ipsum verbum expresse positum de præterito, non autem quo ad id, quod sequitur ex præterito, vel ex illo concluditur: quia illud non ponitur in præterito, sed venit & intelligitur de præsenti, ob iuris præsumptionem, quæ est, quod olim dominus, præsumatur etiam hodie dominus. Nec etiam vrget regula. l. cum prætor. ff. de iudic. quod
7 vnius inclusio, sit alterius exclusio. Nam illa non procedit, quando constat de contraria voluntate disponentis. Ita declarat Iason in l. prima. §. adipiscimur. nume. 4. ff. de acquiren. possess. Imò nec locum habet ex sola mente verisimili disponentis, vt declarat Socin. Iun. in consil. 121. num. 22. libro 1. & Gratus in consil. 5. nu. 84. lib. 2. & hos sequutus sum

in conſ. 106. nu. 232. lib 2. Hic aũt manifeſtè conſtat, non ſolum de veriſimili; ſed ẽt de vera ipſa voluntate libellantis, qđ ſcilicet dicere voluerit, ſe de pſenti eſſe dominum. Præterea regula. l. cum prætor. non procedit, qñ inducta ad vnum effectum, operarentur contrarium. Ita declsrat Craue. in conſ. 297. colum. vlti. verſ. octauò reſpondeo, poſt Baldum & Iaſonem, quos recenſet. Noſtro in caſu, ſi diceremus, hunc libellãtem, aſſerendo ſe fuiſſe dominum, negare voluiſſe, ſe de præſeti eſſe dominum, libellus inductus ad effectum recuperandi petitum fundum, operaretur cõtrarium. Ceſſat ergo illa regula.

Declarari poteſt hic caſus vt locum ſibi non vendicet, quãdo verba huius libelli ita eſſent concepta, vt inferrẽt omnino negationem de præſenti. ita declarat Maria. Soc. Sen. in d c. 2. col. 29. verſ. aut abnegatiuè, de libelli oblat. qui adfert exemplum vt ſi dicatur, dico ſemel me fuiſſe dñm à tali anno retro; vel (ait Soc.) ſi aliqua verba taxatiua appoſita ſunt. Et ſecundum hanc declarationem, intelligi & declarari ſic poſſunt verba Alciari in d. præſump. 13. nu. 2. verſi. quam limita primo. Ita etiam poteſt intelligi reſponſum Comenſ. in conſ. 71. dum reſpondit contra eum, qui in libello dixit, ſe olim fuiſſe officialem Camerlengariæ: intelligit Comenſis illam dictionem olim, eſſe quodammodo taxatiuè appoſitam.

His intelligimus, prædictis omnibus in caſibus, procedere libellum ita præſumptiuè concludentem. Quæ ſane ſententia adeo vera eſt; vt nec requiratur, quod deinde illa pręſumptio, allegetur. Nã ſufficit qđ ex ipſo libello colligatur. Ita tradunt Maria. Soc. Sen. in d c. 2. col. 29. vet. etſi diceretur. de libelli oblat. Rota deciſ. vlt. in fine, tit. de libelli oblat. in nouis. Hoctñ intelligo quò ad ipſius libelli validitatem. Sed quò ad effectũ probationis, opinor neceſſariam fore allegationem in termino probatorio. Ita intelligo & declaro Alciarũ in d. præſump. 12. nu. 2. verſ. ſecundo limitatur, qui poſt Caſtren. in l. ſi minorem nu. 5. C. de in integrum reſtit. minor. requirit allegationẽ huius præſumptionis. Vere enim Caſtrenſis ita loquitur.

QVAESTIO LIIII.

Præſumptio libello repugnans, an libellum impediat, breuis, ſed clara explicatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio libello repugnans, libellum non impedit.*
Et qua ſit ratio, num. 2.

Væro quinquageſimoquintò, qđ ſi præſumptio repugnat libello, an illa ita potens ſit, vt eum impediat.? Exemplũ ſit in eo, q aſſerit ſe mutuo dediſſe pecuniam eccleſiæ, & petit eam ſibi reſtitui: nec dicit in ipſo libello pecuniã illam fuiſſe verſam in eccleſię vtilitatem. Huic ſane libello aduerſatur iuris pſumptio, cũ non pſumatur à iure, ꝙ pecunia ſit verſa in eccleſiæ vtilitatẽ. Hoc in caſu dubitatur, an hæc pſumptio impedire poſsit hunc li-
1 bellum. Et nõ impedire ſcripſerunt Inno. in c. dilecti de libelli obla. Abbas in c. ſuper hoc nu. 18. & ibidẽ Imola. nu. 11. in fin. & nu. 14 de renunt. Quorum quidem commentarij ad d. c. ſuper hoc, habent adeo eadem verba, vt facile ſit cognoſcere, vel Abbatẽ ab Imola, vel vt credibilius eſt, Imolam; ab Abbate ea habuiſſe, vel errore impreſſorũ fuiſſe excuſa inter commenta-
2 rios Imolæ, ſed ad rem. Huius traditionis ratio illa eſt, † quia etſi præſumptio repugnet libello: attñ facile fieri poteſt, quod actor eam præſumptionem diluat, probando deinde, pecuniam illam fuiſſe verſam in eccleſiæ vtilitatem.

QVAESTIO LV.

Exceptionem an impediat repugnans præſumptio, paucis exponitur.

SVMMARIVM.

1 *Exceptionem non impedit præſumptio.*
2 *Renunciare iuri ſuo nemo ſine iuſta cauſa præſumitur.*
3 *Exceptio rei conuenti fauorabilior eſt, quam actoris petitio.*

Væro quinquageſimoquintò, an præſumptio impe-
1 diat exceptionem. Et non impedire ſcribunt Abbas in c. ſuper hoc, nu 18. de renunt. & ibidem Imola nu. 11. 12 & 13. ex illo textu, vbi exceptio ſpontaneę renuntiationis beneficij, nõ impeditur à iuris præſumptione, quæ eſt, ne-
2 minem pręſumi ſine iuſta cauſa, renũtiare iuri ſuo Et ſi enim repugnet præſumptio, attamen (vt etiam ſuperiore quęſtione diximus) facilè fieri poteſt, quod eam diluat excipiens iſte, contrarijs probationibus. Et præterea ſi libellus, cui repugnat præſumptio, non impeditur (vt ſuperiore quæſtione explicauimus) multo minus impediri debet exceptio: cum fauorabi-
3 lior ſit exceptio, † rei conuenti quam actoris petitio. iuxtà l. Arrianus, ff. de act. & oblig. & l. fauorabiliores. de reg. iur. Et rationem hanc conſiderarunt Abbas & Imola in d. cap. ſuper hac, ille num. 16. iſte nu. 11.

Extenditur hęc ſnĩa, vt procedat etiam ſi excipientis aduerſarius petat, cauſam exprimi, vt illa pſumptio tollatur; Nam adhuc exceptio procedit: nec tenetur excipiens eam cauſam exprimere. Ita Abbas & Imola in d. c. ſuper hoc ille nu. 16. iſte nu. 11. ver. ſed vbi, ſi quidẽ poterit ſemper dicere excipiẽs iſte, ex proceſſu litis & eius meritis manifeſte demonſtrabo, præſumptionem aliquam meę non repugnare exceptioni. Et confert tex. c. in noſtra, de procura. vbi glo. in verbo, inutilem, vbi ſimile de exceptione falſi procuratoris.

Cęterum ſcripſerunt Abbas & Imola in d. cap. ſuper hoc, de renun. ille num. 16. iſte nu. 11. ver. ſ ſ uo niſi, praxim, qua iudex inquirere poteſt, de cauſa actionis & exceptionis, cui repugnat præſumptio.

QVAESTIO LVI.

Poſitiones concludere an poſſint per præſumptiones, breuis & clara explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones concludere poſſunt per præſumptiones.*
2 *Continua præſumuntur ea, quæ niſi certa forma obſeruata nequeũt remoueri.*

Væro quinquageſimoſextò, an poſitio poſsit concludere per præſumptionem? Bald. in l. ſiue poſsidetis nu. 7. ver. ſed reuoco in dubiũ. C. de probat.
1 ſcribit ex Petri ſententia, ſatis † concludere. Quãdoquidem ſufficit, quod poſitio adminiculum præbeat probationibus ponẽtis, etſi non oĩno concludat. Quocircà aiunt Petrus & Baldus, male fuiſſe Romæ iudicatum, qđ nõ eſſet reſpondendum poſitioni. in qua fuerat poſitum, aliquem fuiſſe aliqñ excommunicatum. Non enim reijcienda erat poſitio illa: quia etſi ſemel excommunicatus non credatur verè & propriè adhuc excommunicatus: attamen præſumptio aliqua eſt, eum adhuc eſſe excommunicatum, cum ea, quæ remoueri
2 † non poſſunt, niſi certa obſeruata forma, pręſumantur continua, niſi aliud appareat. Sicuti ex d. l. ſiue poſſidetis. & l. ſi qs in §. differentia. ff. de acq poſſ. prob. Bald ex ipſo rei dominio, quod non niſi certis modis in alium transfertur: & ob id, illis modis non probatis, continuatum præſumitur.

QVAESTIO LVII.

Præſumptio extendi quando poſſit, diligenter & accuratè explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionis extenſio fit de caſu ad caſum, ſi pares ſunt eãdemq; habent rationem.*
2 *Præſumptionis extenſio ceſſat in caſibus diuerſis, & diuerſam habentibus rationem.*
3 *Præſumptio de perſona ad perſonam non extenditur.*
4 *Extenſio præſumptionis permittitur, de tempore ad tempus.*
Et de quo id tempore, accipiendum. nu. 5.

Væro quinquageſimoſeptimo an præſumptiones & coniecturæ extenſionem admittant? Quo hæc iuris quæſtio explicetur, aliquot caſus ſunt diſtinguendi.

Primus eſt cum agitur de extenſione caſus ad caſum: & caſus ipſi pares ſunt, habentq; eandem rationem. Tunc dicendũ
1 eſt, admitti hanc extẽſionem † præſumptionis inductę in vno caſu ad alium caſum Hoc colligo ex traditionibus omnium in l cum de in rem verſo, ff. de vſuris. & in l. ſi certis annis. C. de pactis. ibi inter cæteros Iaſon nu. 7. & multis ſubſequentibus: cum ait diſpoſitionem. d. l. cum de in rem verſo, ꝙ ſcilicet ex præſtatione decennali, allegando legitimum titulum: is titulus verus præſumitur ait Iaſon poſt alios, diſpoſitionem hãc in ſola pręſumptione fondatam, extendi ad alios ſimiles caſus

ſus ab eo enumeratos, & alios commemorat copioſè Franciſc. Baldus in tract. de præſcriptionibus in prima particula tertiæ partis principalis. q 20. nu. 34. vſq; ad finem; & nos ſuo loco vberius explicabimus. Ita dicimus qđ conſtitutio auth. ſed cũ teſtator C. ad l. ſalcid. qua ſancitũ fuit, hæredē amittere ſalcidiã, ſi inuẽtariũ non confecit: cũ ſit fundata in pſumptione fraudis, qđ. ſ. ipſe bona hæreditatia ſuttipuerit, extēdit inquã hęc diſpoſitio, ēt ad trebellianicã: in qua quidē militat eadem pſumptio fraudis & ſurreptionis bonorum. Qua quidem in opinione fuerunt duo & ſexaginta Doctores commemorati ab Oſaſco deciſ. 147. nu. 8. ipſo auctore addito.

Secundus eſt caſus, quando agitur de extendenda præſumptione ad caſum diuerſum, & diuerſam rationem habentem.
2 Et tuoc dicendum eſt omnino † ceſſare hanc extenſionem. Ita intelligo Abbatem in c. vlt. nu. 3. de ſponſal. cum dixit pſumptionem illios canonis, quæ eſt, quod ob copulam carnalem ſubſecutam, ſponſalia per verba de futuro, præſumptione iuris & de iure tranſeunt in matrimonium: Hanc inquam præſumptionem non extendi ad caſum, quando copula carnalis non eſt ſecuta, ſed ſolummodo conatus ad eam. Extenſio hęc non conceditur, cum caſus copulæ verè ſubſecutæ ſit admodũ diuerſus à caſu tentatæ copulæ: Eſt ēt diuerſa ratio, ſicuti cōſiderat ibi Abbas, & cũ eo cæteri & Are. in conſ. 145. nu. 7. Et nos attigimus ſup. q. 12. ac ēt infra lib. 5. pſump. 1. Quibus intelligimus malè argumentum ab ea Abbatis traditione ſumpſiſſe Ruinũ, in conſ. 112. nu. 16. lib. 2. & illos, qui eum ſecuti ſunt, vt Rolandum in conſ. 27. num. 52. lib. 1. & Phanocium in tract. de inuentario parte ſeptima. nu. 35. Male ſane argumentatus eſt Ruinus cũ dixit, d. auth. ſed cũ teſtator fundatam in pſumptione fraudis hæredis non conficientis inuentariũ, non extendi caſum Falcidiæ, ex illa traditione Abbatis. Nam manifeſtè conſtat, pares nō eſſe terminos vnius & alterius caſus. His infertur ad id, quod reſponderunt Iaſon in conſi. 50. lib. 3. & Curtius Sen. in conſi. 78. nu 8. & Curtius Iun in auth præterea nu. 16. C. vnde vir & vxor, qđ apertius explicat Phanucius in tract. de lucro dotis, in gl. 10. no. 33. verſi. & hoc non habet, quod illa præſumptio, qua dicimus, mulierem ſecũdo nubentem præſumi dediſſe in dotem bona iam data primò, non habere locum quando extant filij ex ſecundo matrimonio, tametſi ſtatutum permittat ei dare dotem ad ſui libitum. Nam hæc præſumptio non extenditur ob diuerſam rationem, vt dicemus etiam inf. lib. 3. præſump. in tertio caſu.

Tertius eſt caſus, quando agitur de extendenda præſumptione, ab vna perſona ad aliã perſonam. Hoc caſu nō admit-
3 titur extenſio cum præſumptio cohæreat ipſi perſonæ, e qua colligitur quod à ſpeciali probat. l. cum de in rem verſo. 1. reſponſo. ff. de vſuris, vbi legitur, præſumptionem illam ortam à decennali præſtatione illius ſoluentis, tranſire in ipſius ſoluentis filium atque ita ad eum extendi, ea ſpeciali ratione: quia pater & filius cenſetur vna & eadem perſona. l. vlt. C. de impub. & alijs ſubſt. Ergo ſecus eſt in alijs, ſic in ſpecie docuit Baldus in l. ſi certis annis. num. 9. C. de pactis. Quam quidem traditionem intelligo niſi in caſibus l. cum auos l. generaliter. §. cum autem C. de inſtit. & ſubſt. & l. cum acutiſsimi. C. de fideicom. vbi lex extendit præſumptionem illam de perſona ad perſonam. Qua de re infra lib. 4. præſum. 64. vbi explicabimus præſumptionem illam ex d. l. cum auus.

Quartus eſt caſus, quãdo agitur de extendenda pſumptione de tempore ad tempus. Hoc ſane caſu dicimus, extenſionē
4 † eſſe permiſſam, vt ſcribunt omnes in l. ex perſona. C. de probatio. & diximus ſupra q. 23. Et hinc docuit Baldus in l. non nudis. vet. ſed dubitatur. C. de probat. præſumptionem filiationis eſtendi poſt mortem patris, vel filij. Hic tamen caſus
5 declaratur, vt non procedat, quo ad tempus † infinitum, ad quod præſumptio non extenditur. Ita ſcriptum reliquit Bertach. in repertorio in verbo, Præſumptio, & ſententia Caſtrēſ. in conſ. 157. Viſis & pōderatis omnibus. & ex l. ſluminom §. 1. ff de damno infecto. locum tamen Caſtrenſis à me diligentius perquiſitum, hactenus non inueni.

QVAESTIO LVIII.

Præſumptionibus multa poſſe probari quę teſtibus, vel documentis probari non poſſunt; multis exemplis declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionib. probanž multa quæ directò probari alias nequeunt. Et quales tam debent eſſe præſumptiones illæ nu. 20.*
2 *Delictũ omne, certis, claris, & manifeſtis pbationib. apparere dēt.*
3 *Adulterij crimen ſolis præſumptionibus & indicijs probari poteſt.*
4 *Simonia quia occulte committitur, coniecturis ſatis probatur.*
5 *Miles coniecturis probat, ſe non transfugam, ſed captum fuiſſe ab hoſtibus.*
6 *Hæreſis crimen ſolis probatur præſumptionibus.*
7 *Partum ſuppoſitum, coniecturis probatur.*
8 *Falſi crimen præſumptionibus & coniecturis apparet.*
9 *Contractus ſimulatus & fictus, oſtenditur coniecturis.*
10 *Dolus probari poteſt præſumptionibus.*
11 *Delicta quę domi, nocte & c. committuntur, ſatis eſt ſi præſumptionibus conſtent.*
12 *Filiatio coniecturis ſolis probatur.*
13 *Affinitatem antiquam præſumptionibus apparere ſufficit.*
14 *Expenſa minuta facta ab aliquo adminiſtratore præſumptionibus declarantur.*
15 *Sacerdos reuelans aliquid ex confeſsione, vtrum id in mandatis habuerit, præſumptiones demonſtrant.*
16 *Aetas minor coniecturis probatur.*
17 *Res antiqua probationem coniecturalem admittit.*
18 *Præſumptio ēt vehemens ad condemnationē de delicto nō ſufficit. Et de qua condemnatione id accipiendum, nu. 19.*
21 *Coniectura quibus dolus detegitur, indicantis ſunt in arbitrio.*
22 *Arbitraria dici nequeunt, quæ à lege determinata ſunt.*

QVæro quinquageſimooctauo, an præſumptionibus aliqua probari poſsint, quæ non poſſunt directò, vt
1 teſtibus, & documentis probari. Et vere plura † probari poſſe, ſcripſerunt in ſpecie Guido Papæ in tract. de præſumptio. nu. 86. Lapus allegat 94. nu. 3. & alij plures, quos ſtatim commemorabo Imò ſcriptum reliquit Petrus Folerius in practica criminali. parte ſecunda. ſub rubr. capiat informa-
2 tionem. nu 9. quod etſi delictum in genere probari † debeat, certis, claris & manifeſtis probationibus: attamen cum ob difficultatem directarum probationum probari non poteſt, præſumptionibus & coniecturis detegi & probari poſſe. Recenſebo hic aliquot caſus, qui ſolis præſumptionibus poſſunt probari, reliquos obſeruabit diligens atq; ſtudioſus lector.

3 Primus itaq; caſus eſt in crimine adulterij, † qđ ſolis præſumptionibus & indicijs probari poteſt: cum alioqui occultè & ſecreto committi ſoleat. Ita probant. c. præterea. de teſtib. cap. literis, & cap tertio loco de probar. & ſcribunt Bar in l. 2. § vlt. in fine. ff ad l. Iul. de adult & in l. 1. ff. de extraordin. cognit. Franc. Brunus in tract. de indicijs & tortur. parte prima. q 4. nu. 7. ver. item adde. quo loci idem eſſe ait de ſodomia. Et plura de his diſſeremus infra lib. 5 præſump.

4 Secundus eſt caſus in crimine † ſimoniæ, quod quidem ſolet occultè committi, & propterea coniecturis & pręſumptionibus ſatis probatur. Ita probat. c. per tuas. & c ſicut. vbi Abbas de ſimo. Franc. Brunus loco pallegato. Gomeſius in commentarijs ad regulam cancellariæ, de triennali poſſeſſore. q. 18. Bernardus Diaz in practica canonica criminali c. 85. Redoanus in tract. de ſimonia, part 4. cap. 6. nu. 21.

5 Tertius eſt caſus in milite † qui aſſerit ſe non transfugiſſe ad hoſtes, ſed captum ab illis fuiſſe, & deinde euaſiſſe, vt probatur in l. non oēs §. à Barbaris ff. de re milit. qui locus allegari ſolet ad aſtruendam ſententiam hanc, quod ea, quæ ſunt difficilis probationis coniecturis & præſumptionibus poſſunt probari. Sicuti multos hos caſus difficilis probationibus enumeraui in lib. 2. de arbitrar. iudicum caſu. 115.

6 Quartus eſt caſus in crimine † hæreſis, quod quidem ſolis pſumptionibus & coniecturis pbari pōt. c. cũ contumacia. de hæret. in 6. vbi Io. de Anna. & tradunt gl. in c. 1. de teſtib. in 6. Redoanus in d. tract. de ſimonia par. 4. c. 6. nu. 22. & 53.

7 Quintus eſt caſus in crimine † partus ſuppoſiti, quod cum directo non poſsit probari, coniecturis & præſumptionibus pbabitur, vt in ſpecie ſcripſit Aegidius Boſsius in tract. cauſſarum criminalium, in titu. de partu ſuppoſito. num 13. ex c. afferte. de præſump.

8 Sextus eſt caſus in crimine † falſi, quod coniecturis & præſumptionibus pbatur, vt tradunt Bar. in l. ſi quis ex argentarijs. §. an & hæredi. ff. de edeo. & ibidem Iaſon. Decius in cap. porrecta. col. 1. de confir. vtili vel inutili & in conſ. 189. col. 1. alias commemorabo infra lib. 5. præſumpt.

9 Septimus eſt caſus in contractu ſimulato † & ficto, qui directo non poteſt probari, quippè qui occultè ſolet cōfici. Ita ſcribunt Bar. & cæteri in l. poſt contractum. ff. de donat. Iaſ. in l. ſi quis ex argentarijs. § prætor. nu. 26. ff. de eden. & in l cum ea. col. 2. C. de tranſact. AEgidius Boſsius in tract cauſarũ criminalium. tit. de partu ſuppoſi. nu. 14. & alios commemorabo infra lib. 3. præſumpt. 65. vbi multas explicabimus pręſum ptiones,

ptiones,quibus, contractus ſimulati & ficti detegi poſſunt.
10 Octauus eſt caſus in dolo † qui coniecturis & præſumptionibus probari poteſt.l.dolum C.de dolo.& ſcribunt Cur.Sen. in conſi.44 col 10.ver dolus. Pariſius in conſ.67.nu.15.& in conſi.83.nu.47.lib.3.Soc.Iunior in conſi.83.num.47.lib.3.& Crane.in conſi.8.nu.1.& dicemus infra lib.5.præſump.3.
11 Nonus eſt caſus in delictis † quæ in domo, noctis tempore, vel ſimili committuntur,vt in furto, homicidio, verberibus & his ſimilibus Hæc ſanè coniecturis & pſumptionibus probari poſſunt.l.conſenſu.§.ſuper plagis. C. de repud. Bald. in l.ſi qs ex argentarijs.§.pen.ff.de eden. & ibid. Iaſon & reliqui. Alex. in conſ.24.nu.6.lib.2.Cor.in conſi. 113. Iaſon in conſi.54.lib. 3.col.2.lib.1.& Gram.in conſ.1.nu.11.in criminal.
12 Decimus eſt caſus in filiatione quę cũ directis certiſq. probationibus probari minime poſsit,ſatis probatur coniecturis & pręſumptionibus.l filium ff. de ijs, qui ſunt ſui,vel alie.iur. & tradunt Feder.de Senia in conſ.118.Lapus alleg.94.num.3. Alex.in conſi.14.nu.6.lib.2.& copioſè diſſerui in lib.2. de arbitra.iudicum.caſu 89.
13 Vndecimus eſt caſus in † affinitate antiqua ꝓbanda. Nam hæc cũ directo & ꝯcludenter probari non poſsit, ſatis erit eã probare indicijs & præſumptionibus. cap. licet ex quadã de teſtibus,vbi Docto.& tradit Lapus in d.allegat.94.nu.3.
14 Duodecimus eſt caſus,in † expẽſis minutis factis ab aliquo adminiſtratore.Hę enim cõiecturis & præſumptionibus probari poſſunt: cum difficile admodum ſit in his adhibere ſemper teſtes.Ita ſcripſit Lapus in d.allegation.94.nu.4.
15 Decimustertius caſus eſt, quando ſacerdos † qui audiuit confeſsionem ſacramentalem alicuius: & deinde aliquid ex ea confeſsione reuelat, aſſerens ſe ita in mandatis habuiſſe ab illo confeſſo.Hoc autem an habuerit in mandatis, ſatis probatur ex coniecturis & pręſumptionibus, ductis à bonitate vitę ipſius ſacerdotis & his ſimilibus. ita egregiè ſcripſit Lapus in d.allegat.94.num.3. & 4.
16 Decimusquartus caſus eſt in probatione minoris † ætatis, quę difficilis ſit probationis, coniecturis & pręſumptionibus probari poteſt.ita Bar.in l.de ętate.num.6.& 7.ff. de minor.& ibidem Sebaſtian. Sapia. num. 24. & dicemus infra lib. 2. de pręſump.35.
17 Decimusquintus caſus eſt in probatione rei † antiquæ,quę cum difficilem habeat probationem, admittit probationem coniecturalem. l. cenſus & l. monumenta. ff. de probatio. & ſcripſi poſt alios in commentarijs de arbitrarijs iudicum.lib. 2.caſu 115.nu.2.& 3.
Illud autem eſt hic annotandum, quod ſcriptum reliquit Boſsius in tract cauſarum criminalium tit de conuictis. num.
18 47.in his occultis non ſufficere † pręſumptionem etiam vehementem ad condemnandum de ipſo delicto: & huius ſententię recenſet Decium in capitu. porrecta. colum. 1. de confirm. vtili vel inutili. & in conſilio 189. colum. 1.& apertius hoc ſcripſit Prępoſ. in capitu. is, qui fidem. num. 4. de ſponſal. Quę tamen traditio intelligi debet, quò ad indicendam
19 pœnam † ordinariam: ſecus quo ad arbitrariam: Et pręterea Decius loquitur de ſuſpicionibus, quę ex tius opinione non ſufficiunt ad imponendam aliquam pœnam, qua de re diſſeremus infr. quęſt. 97.
Cęterum dubitari hic poteſt, an hę pręſumptiones eſſe de-
20 beant † pręſumptiones iuris, atque ita à lege approbatę: vel etiam ſufficiant pręſumptiones hominis? Aegidius Boſsius in tracta.cauſarum criminalium.tit.de partu ſuppoſito.num. 53.Qui quidem affirmauit,ſufficere quod ſint pręſumptiones hominis. Ita cum videmus, dolum qui cum difficilis ſit probationis,coniecturis probari,vt diximus ſupra,illæ coniecturę,non legis ſed hominis tantum eſſe poſſunt.ita glo. in d.l dolum.C.de dolo.ita etiam ſenſerunt Corn.in conſil. 178. num. 22.lib.2 & Soc.Sen.conſil 92.num.12.lib.4. dum ad detegendum dolum vtuntur multis coniecturis,quę non reperiuntur expreſſe approbatę à lege. Et expreſsius Alexan. in conſil.56.
21 in fine lib. 2. ait, † coniecturas, quibus dolus detegitur, relinqui in arbitrio iudicis. Loquitur ergo Alexand. de coniecturis hominis, quia ſi eſſent approbatę à lege,non relinquerentur in arbitrio iudicis: cum ea quę iam lege terminata
22 † ſunt,arbitraria dici non poſsint, vt ſcripſi lib. 1. de arbitrarijs iudicum.&c.q.14. nu. 2. Et coniecturas præſumptionesq; iudicum nõ eſſe in lege ſcriptas dixit Bal.in rub.de pręſumpt. num.3. Eandem Boſsij ſententiam comprobat,quod dicimus de coniecturis in crimine falſi: quę ſiquidem multę conſiderantur ab homine vltra illas a lege probatas: quemadmodum infra lib.5.pręſumpt.64.explicabimus.

QVAESTIO LIX.

Præſumptio indeterminatæ perſonæ, an aliquid operetur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio pſonæ indeterminatæ,circa condemnationẽ nil operatur.*
2 *Perſona quæ damnari debet certa ſit, oportet.*
3 *Incendium culpa inhabitantium præſumitur commiſſum.*

Væro quinquageſimonono, an præſumptio indeterminatæ perſonæ aliquid operetur? Et nil ope-
1 rari † circa condemnationem clarum eſt.Nã certa
2 eſſe debet perſona, † quæ damnari debet. Poteſt afferri exemplum ex Baldo in l ſi creditor. ff. de pigno.actio. & in conſil.441.Quidam in fine libro 1.cùm ſcripſit,quod etſi
3 incendium † præſumitur commiſſum culpa inhabitantium.l. 3.§.1.ff.de officio pręfecti vigilum:attamen qñ multi habitãt in eadem domo,eorum nullus condemnari poteſt, vt emẽdetur damnum domino domus,ex quo verè incerta eſt perſona illius,qui incendium commiſit. Idem cum Baldo affirmarũt Io.de Anna.in conſi.71.nu.1.Cæpolla in conſ.70. Iaſ.in conſil.116.num.3.lib.1. Afflictus in deciſ.57.num. 4. & 5.& alij, quos congeſsi in cõmentarijs, de arbitrarijs iudicu. lib.2.caſu.190.nu.4.& nu.11. quo in loco plura de incẽdiarijs ſcripſi.

QVAESTIO LX.

Præſumptionem iuris & de iure, non admittere probationem in contrarium.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure, non admittit probationem in cõtrariũ.*
2 *Probatio contraria ſemper admittitur contra præſumptionem, niſi lex eam expreſſe reijciat.*

Væro ſexageſimo, an præſumptio iuris & de iure, admittat probationem in contrarium? Et dicen-
1 dum eſt,regulariter † non admittere. ita gloſſ.in l. vlt.in prin.in verbo, præſumptioni.ff.quod metus cauſa.in cap.ſerrum.50.diſtin.in capitu..fraternitatem.54.diſtin.in glo. vlt. quæ ait, quod ſemper contra præſumptionem
2 admittitur cõtraria † probatio, niſi lex expreſsim ea reijciat: quia tunc non admittitur, ex quo eſt præſumptio iuris & de iure. Idem ſtatuit ſtatutum Venetum in prologo ſecundo nu. 10.verſi neceſſaria præſumptio.& in cap.ſubſequenti.num.1. Idem affirmant interpretes omnes in c.is,qui fidem.de ſponſ. ibi Præpoſ.nu.8.Alex in l.inter ſtipulantem.§.1.nu. 3. de verbo.oblig.qui poſt Comenſem docuit, opus eſſe, quod lex expreſsim reijciat, vt (ſicuti etiam annotauimus ſupra q.3.in fine) dicatur præſumptio iuris & de iure, & ob id quod nulla contra eam admittatur probatio. His accedunt Roman.in l. ſi duo.num.7.ff.de aeq hæred. Salicet. in rubr. C. de probat. Guiel.Maynerius in l.in obſcuris.num.8.de regu. iuris. Iaſon in l.Titia nu.39.ff.de verb.obli Cępolla in tract.de ſimulatione contractuum num.17.Curtius Iun.in conſi. 50.nu.5.& Alciat.in tract.de præſumptionibus in ſecunda parte pręludiorum.nu.3. Et manifeſtè hoc probatur in l. a diuo Pio. §. ſi pignora.ff.de re iud.& ibi gloſſa explicat, de qua ſanè præſumptione dicemus infra lib. 2. præſump. 59. Ita etiam probat.l. antiquæ.C.ad S.C.Velleia. de qua agimus infra lib. 3. pſump. 88.Idem ſcriptum eſt in l.vlt.C.ad S.C.Macedo.de qua tractabimus infra lib.3.præſump.85 comprobatur ex l.vlt. C. arbitrium tutelæ, de qua infr. lib. 6 præſump. 96. His accedit & tex in cap.ad id:& in cap.is,qui fidem.de ſponſ.quas explicabimus infra lib.3.præſump. 1.

QVAESTIO LXI.

Præſumptionem iuris & de iure, admittere probationem contrariam, confeſſione eius, cui fauet ipſa præſumptio diligenter explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure admittit probationem contrariam, ex confeſſione iudicialiter facta, & quando num. 5. & 9. Et quæ ſit ratio num. 7.*

1 *Mulier quando non adiunetur beneficio S.C.Velleia.*
3 *Confitens se pecuniam recepisse, & intra biennium excep.non nume rata pecuniæ non obyciens,habet contra se præsumptionem iuris & de iure.*
Contra eam tamen admitti probationem in contrarium,ex creditoris confessione etiam extraiudiciali.nu.16.
4 *Sententia in iudicatum transita habet pro se præsumptionem iuris & de iure.*
6 *Confessio non est probatio sed reuelatio ab onere probandi.*
8 *Probatio nulla melior, nullaq; efficacior,quã proprij oris confessio.*
10 *Confessio ficta a lege recepta, tantum operatur,quantum vera.*
11 *Confessio quando non diluat præsumptionem iuris & de iure.*
15 *Cõfessio extraiudicialis, nõ diluit præsumptionẽ iuris & de iure.*
13 *Errorem non præsumi.*
14 *Positionibus quidquid potest deduci,probari etiam potest.*
15 *Confessio ab inuito quando nec possit nec debeat extorqueri.*

QVæro sexagesimoprimo , an ꝗ præsumptionẽ iuris
& de iure,admittatur directa probatio, confessio
ne eius,pro quo est ipsa præsumptio?Hac in re ali
quot casus sunt distinguendi, atque constituendi.
1 Primus est cum loquimur de vera cõfessione † iudicialiter
facta super his, quæ a confitentis potestate pendent, sicuti in
casu. l. antiquę. C. ad S. C. Velleia. qua sancitum est , quod
si mulier , accepto pretio, alterius in nomine intercessit, præ-
sumptio iuris & de iure insurgit , non fragilitate sexus illam
intercessisse , sed illius pretij causa,& ea propter non iuuatur
5 † eo beneficio S.C. Velleia.si itaque eo in casu stipulator, cu-
ius commodi gratia mulier intercessit , iudicialiter fateatur
mulierem nõ spe præmij, sed sua ipsa spontè intercessisse,reci
pitur hæc probatio , & mulier eo beneficio.S. C.iuuatur cum
ab illius stipulatoris volũtate & potestate,pendeat,an ob in-
tercessionem , pretium dederit vel non. Potest etiam adferri
exemplum in casu.l.vlt.C.arbitr. tutelæ. Est præsumptio iuris
& de iure aduersus tutorem,quod ab eo descripta bona in in-
uentario,verè fuerint in bonis defuncti.Contra hanc præsum
ptionem admittitur cõtraria probatio ea confessione pupil-
li effecti maioris,qui coram iudice fateatur,descripta illa bo-
na errore descripta fuisse.Et hãc esse præsumptionẽ iuris & de
iure,declarauit statutum Venetum in prologo in capitolo,de
præsumptionib. nu.2.& dicemus infra lib.3.præsump.49. Ita
etiam adferri potest exemplum in casu.l. in contractibus.in
prin.C.de non numerat.pecunia.Præsumptio iuris est &de iu
3 re,aduersus eum,qui confessus est † se recepisse pecuniam, &
intra biennium,non obiecit exceptionem non numeratæ pe-
cuniæ.Et tamen contra præsumptionẽ illam admittitur pro-
batio contraria ex confessione creditoris. Sic declarat gloss.
in d.l.in contractibus, in prin.in verbo, nullo modo. & Feli-
nus in c.si cautio.nu.66.de fide instr. Potest quoq; adferri exẽ
4 plum in snia † quæ lapsa est in iudicatum.Nam etsi pro ea est
præsumptio iuris & de iure. l. res iudicata.ff.de reg.iur. & di-
cemus infra lib.2.præsump. 54.Attamen aduersus eam admit
titur probatio ex confessione eius,qui sententiam pro se obti
nuit.vt scribunt Guido Papæ in tract.de præsump.nu.84.Fe-
lin. in c.quoniam cõtra.col.12.ver.fallit ergo quintò.de pro-
bat.& ibidem Decius num.39.idem Decius in c.nouit. nu.6.
ver. secondò principaliter.de iudiciis Iaso.in repe.l.admonẽ
di.nu.46.de iureiur.& ibidem Curtius Iunior. nu.17. & idem
Curtius Iunior in cons.104.nu.4. Qua de re vberius dicemus
in dicta præsumptio. 54. Et in vniuersum , quod aduersus
præsumptionem hanc iuris & de iure , admittatur proba-
5 tio † in contrarium ea confessione eius , pro quo stat ipsa
præsumptio , modò sit de facto quod in sua põtate sit; tradũt
glos.in l.vlt.ff.quod metus causa & in auth.sed iam necesse.C.
de donat.ante nupt. & in §. aliud,in auth.de æqual.dotis Ab-
bas in c.is,qui fidem,nu.5.de sponsal. Romanus in cons. 350.
num.19.Alex.in l.a diuo Pio.§.si pignora.nu.3.de re iudi.Cre-
mẽs. sing.156. Idẽ sensit Euerardus in centuria legali in loco
a verisimili.nu.20.ver.secunda limitatio.Dida. in epitome de
sponsal.parte prima cap.4 §.1.no. 1. Felinus in rubr.de præ-
sump.nu.11.& in c.quanto nu.3.ver.sed fallit primo. eo. titu.
Corn.in l.generaliter.§.cum autem nu.8.C.de insti.& substit.
Soc.in l.cum auus,nu.72.de cond.& demo Ruin.in cons.143.
nu.12.li.4.Alciatus in tract. de præsumpt. in præludijs part.2.
nu.4.Crauet. in tract. de antiq. tempo.in 4. particula quartæ
partis princi.no.13.
Ea est (inquit Alciatus præcitato in loco) huius sententiæ
6 ratio quod cõfessio † non est probatio,sed reuelatio ab one
re probandi l.eum qui,in princ.ff.de iureiur.Ego verius exi-
mo rationem illam esse,quam & ipsemet Alciatus ibidem 10.
7 6.sensit,quod † etsi præsumptio iuris & de iure, a lege habea-
tur pro ipsa veritate:attamen vere & proprie non est ipsa veri
tas:cum ipsa versetur circa id.quod est dubium;vt scribit Bal.
in l.non ignorat.num.4 C de ijs qui accus.non poss.ibi alias
præsumptio iuris & de iure,vbi factum est dubium.Idem cen
suit Alciatus in dicta secunda parte præludiorum nu.9.ver &
est ratio.Confessio autem illius,pro quo est præsumptio,veri
tatem ipsam detegit : & ideo dicimus quod nulla est melior,
8 nullaque efficacior † probatio quam proprij õris confessio.
l.vlt.C. de non num. pecunia & copiosè scripsi in tract.de re-
cuperanda posses. remedio primo nu. 217. Et hoc in casu de-
claratur statutum Venetum de quo diximus supra.
Declaratur primo hic casus vt locum non habeat, quando
vltra ius commune statuto esset cautum, quod aduersus præ-
sumptionem iuris & de iure,non admittatur probatio cõtra-
ria.Nam vt statutum aliquid operetur vltra ius commune,in-
telligitur prohibuisse hanc probationem ex confessione par-
tis.Ita declarat Decius in rubr.extra. de probat.nu.1 t.
Secũdus est casus cum igitur de cõfessione ficta in iudicio
facta de his tamen,quæ a potestate confitentis pendent. Hoc
9 etiam in casu † admittitur probatio aduersus præsumptionẽ
hanc iuris & de iure. Ita in specie Baldus in l.si qui adulterij.
C.ad l.Iul.de adulter.Aret.in c.proposuisti.nu.22. de probat.
Alex.in l.a diuo Pio.§.si pignora.nu.3. in fi.de re iud. & ibidẽ
Ias.nu.5.Felin.in c.quanto,no.3. ver.& habet locum. de præ-
sumptio. & Alciatus in tracta.de pręsumptio. in præludijs.
parte secunda. numero 4. Qui quidem moti sunt auctori-
tate Bartol. in l.absentem.nume. 4 ff. de pęnis. Extant duo
statuta (inquit Bartol.) vnum quod contumax habeatur pro
confesso : alterum quod testes examinati contra magnates,
argui non possint de falso. Contingit , quod aduersus testes
examinatos contra hunc potentem,obiectum fuit falsi crimẽ
& testes isti fuerunt contumaces , an banniri & de falso con-
demnari ij possint.Inquit Bart quod etsi sit pręsumptio iuris
& de iure, quod testes isti falsum non dixerint:ex quo staturũ
prohibet aliquid obijci : Attamen præsumptio hæc diluitur
per contrariam hanc cofessionem fictam a contumacia ipso-
rum testium exortam.Et illam Bar traditionẽ probauit Rui-
nus in cons.68.num.6.lib.5.Et accedit ratio quod tantũ ope-
10 ratur ficta confessio † a lege recepta quantum vera ita Bald.
in l.pen.C. de interd. mat. & multis comprobat Marsilius in
Practica.criminali §.postquam.nu.33. Ita etiam hoc casu de-
clarator prædictum statutum Venetum.
Tertius est casus cum loquimur de vera cõfessione vel de fi
cta iudiciali super his , quę non pendent a voluntate & ptãte
11 confitentis,Hoc sanè casu confessio † non diluit pręsumptio
nem iuris & de iure.Ita Butrius & Abbas in c.is,qui fidem de
sponsal.ille num.4.iste num.5.ver sed aduerte,& ibidem præ-
pos.nu.7.Roman.in l si duo.nu.10.ff. de acq. hæred.Felyn. in
c.quanto nu.3.ver.sed hanc fallentiam de pręsum. Euerardus
in centuria legali in loco a verisimili.nu.20.ver.hoc tamen in-
tellige.Alciatus in tract.de præsumpt.in pręludiis parte s. nu.
8.ver.intelligitur etiam.Potest adferri exemplum illud ex Ab-
bate in d.c.is qui fidem. nu.5. Est pręsumptio iuris & de iure,
quod is qui contraxit sponsalia,& cognouit carnaliter spon-
sam, contraxerit matrimonium.d.c. is qui fidem. Aduersus
hanc præsumptionem non admittitur probatio per confes-
sionem vtriusque contrahentium,qui dicerent se non contra-
xisse matrimonium. Ea est ratio , quia ab eorum voluntate &
potestate , non pendet contractus & distractus matrimonij. c.
super eo de eo,qui cogno.consan.vxo. suę. Qua tamen de re,
vberius dicemus infra libr.3.præsumpt.prima vbi agemus de
pręsumptionibus matrimonii. Hoc etiam in casu intelligi &
declarari potest quod scripsit. Io. Baptista a Sancto Blasio in
tract.de priuilegijs dotalibus centuria tertia nu.27.cum dixit
aduersus illam præsumptionem iuris & de iure, ex l.vnica. in
prin.C.de rei vxo.actio.non admitti probationem ex confes-
sione mulieris, quę dicat,in numeratione dotis nullam fuisse
adhibitam stipulationem de eius restitutione.Hoc forte vide
tur factum,quia a sola mulieris voluntate non pendet dotem
remittere,& perdere cogita.
Quartus est casus,cum agitur de cõfessione extraiudiciali,
ꝗ postmodũ in iudicium deducitur,vt testibus probetur.Exẽ
pli gratia : est confessus aduersarius meus,extra iudiciũ sentẽ
tiam pro se latam,& in iudicatum lapsam esse falsam. Confes
sionem hanc in iudicium deduco,& testibus eam probare vo-
lo ad prosternendam pręsumptionẽ illã ortam ea re iudicata.
Hoc in casu an hęc probatio admittatur,dubitant Doctores.
12 Et nõ esse † admittendã probationẽ hanc manifestè censuit
Alciat.in tract.de pręsumpt.in pręludijs parte secunda. no. 5.
quo loci eiusdem opinionis cõmemorat Butrium in c.is,qui
fidem nu. 15. de sponsal. cum ait , aduersus pręsumptionem
iuris

iuris & de iure, non admitti probationem extrinſecã. Extrinſecam probationem dixit Butrius pro ea, quę teſtibus fit. Idẽ (ait Alciatus) apertius docuit Cardinal. Alexan. in d. cap. is, qui fidem. col. 3. ver. aut quærimus.

Verum obſcura admodum ſunt Butrij & Cardinalis verba, & forte melius intelligi poſſunt de probatione extrinſeca, quę aliunde prouenit quàm a confeſsione. Eo argumento primo motus eſt Alciatus, quia ratio, qua contra præſumptionem iuris & de iure, admittitur contraria probatio per confeſsionem, eſt, quia (vt dixi ſupra) confeſsio habet maiorem certitudinem. Atqui hæc ratio ceſſat, quando confeſsio probãda eſt teſtibus: ex quo illa eſt minus certa cæteris probationibus, quibus lata eſt ſententia. Potuit. n. eſſe cõfeſſio hæc erronea, vel per iocum facta. Ergo &c. Hęc argumẽtatio parum vrget: quandoquidem quod per errorem fuerit facta, ab ipſo confeſſo probandum, alioqui illi ſtandum erit: cũ
13 error † non præſumatur. l. error. C. de iuris & facti igno. vbi latè Docto. & dicemus infra lib. 6. præſump. 76.

Quod vero per iocum, ex teſtium teſtimonio facilè erit cognoſcere: & hoc circũſpectioni iudicis relinqui debet, vt diligenter hac de re teſtes interroget.

Secundò ſuffragatur (inquit Alciatus) doctrina Ancha. in conſil. 350. in quæſtione prædicta, qui reſpondit, quod etſi ſtatutum prohibens admitti probationes non intelligatur de confeſsione attamen hoc non procedit qñ confeſsio probaretur ex teſtib. quia tunc militat ratio ſtatuti; cui hac via facilè eſſet fraudem facere. Et Ancharanum ſecutus eſt Decius in l. certi condictio. §. quoniam. nume. 7. verſ. ſed contra ff. ſi cert. peta in l. vlt. nu. 39. in fine C. de edicto diui Adria. tollen. idem in rub. extra de prob. col. 22. verſ. ſecundò declaratur. & in c. 2. in fine. eo. titu. Cæterum euitari facile poteſt hoc argumentum, quandoquidem Anchar. reſpondit eo in caſu, quãdo ſtatutum expreſsè prohibuit probationem confeſsionis ꝑ teſtes, ex parte debitoris, qui vellet probare ſolutionẽ debiti, aſſerendo ita confeſſum fuiſſe debitorem. Nam (inquit Anchara. & recte) ſi debitor expreſsim prohibetur probare liberationẽ ex cõfeſsione creditoris ꝓbata teſtibus, multò magis prohibitus cenſetur creditor, probare obligationem erga ſe factam ex confeſsione debitoris teſtibus probata. Si enim in caſu Ancharani ſtatuto ita eſſet cautum, quod ſolutio debiti probari non poſsit, niſi per confeſsionem creditoris: tunc dubitari contigiſſet, an illa cõfeſsio poſſet teſtibus probari. Hic ſanè caſus noſtro conueniret. Sed non loquitur Ancha. iſto in caſu; vt iam dixi. Tertio mouetur Alciatus ex doctrina Baldi in lege, filium quem habentem. num. 37. verſi. ego breuiter. C. famil. ereiſcund. qui ſcribit quod is, cõtra quem ſtat hæc præſumptio iuris, & de iure, non poteſt facere poſitiones. Ergo nec ad probandum admittitur, per hos teſtes: quia quidquid
14 in poſitionibus † poteſt deduci, probari etiã poteſt. l. ſed etſi reſtituatur. §. 1. & ibi Angel. ff. de iud. & l. 2. §. quod obſeruari, & ibi Curtius. num 55. poſt Baldum. num. 49. C. de iureiuran. propter calumn. dan. Verum reſpondetur, non eſſe verum, qđ poſitiones hoc in caſu non admittantur regulariter; quia ab
15 inuito confeſsio † non poteſt, nec debet extorqueri: qua quidẽ de re dicemus infra diuerſum eſt in caſu noſtro, in quo eſt diſputatio de confeſsione voluntariè facta. Quartò ſuam illã opinionẽ probare nixus eſt Alciatus ea ratione, quod hæc nõ eſt ſimplex confeſsio; ſed probatio ex teſtibus, & confeſsione, iuxta ea, quæ ſcribunt Bald. in l. 1. C. quibus ex cauſ. ſerui pro pręmio liber. accip. & Decius in l. certi condictio §. quoniam. nu. 8. & ibidem Iaſ. nu. 9. ff ſi cert. peta. Verum dicimus, Baldũ nil ſcribere quod ad rem faciat. Iaſon. autem & Decius, quos forte citare voluit Iaſon loquuntur, qñ debitum principale probatũ fuit per inſtra, vt requirebat ſtatutum: quantitas verò probatur teſtibus: id quod caſui noſtro non conuenit. Et eurſus appellant Iaſon, & cæteri, illam probationem mixtam, nempè factam partim ex inſtrumentis, partim ex teſtibus, & latiſsimè declarat Aſinius in commentarijs, ad ſtatuta Florẽtiæ. §. 19. cap. 5. limit. 3. ſed in caſu noſtro tota eſt ex confeſſione: etſi confeſsio teſtibus probetur.

Contrariam itaque opinionem, & rectius probauit Baldus in l. in contractibus in prin. nu. 7. C. de non numer. pecu. qui dixit, contra illam præſumptionem iuris. & de iure, qua naſcitur ex inſtrumento mutui quando infra biennium nõ fuit
16 oppoſita exceptio non numeratæ pecuniæ, admitti † probationem per cõfeſsionem etiam extraiudicialem ipſius creditoris. idem apertius docuit Salicetus in dicta l. in contractibus in princ. colum. 2. verſi. ſi autem confeſsio eſt. idem placuit Angelo in l. 2. C. de non numer. pecun. cum dixit, opus eſſe, quod hæc confeſsio facta ſit coram ipſo debitore, non autem eo abſente; ſentiens ſufficere confeſsionem extraiudicialem. Eiuſdem opinionis fuerunt, & Angelus Aretinus in §. idem iuris. nume. 59. inſtit. de exception. & vberius Emanuel Coſta in repe. l. ſi ex cautione, in vltima fallentia. verſic. ſed cum placeat. nu. 1. C. de non numer. pecun. qui ob id ait, Fely. in cap. ſi cautio. nu. 66. de fide inſtr. indiſtinctè loqui, atque ita non diſtinguere confeſsionem iudicialem ab extraiudiciali: ſicuti nec diſtinguit. glo. in d. l. in contractibus. in princ. Hæc itaque confeſsio, modò rectè teſtibus fuerit comprobata, ſufficit: Ita etiam videmus, quod etſi ſtatutum reijciat cæteras omnes probationes: non tamẽ dicitur reijcere hanc prouenientem ex confeſsione, etiam extraiudiciali, vt ſcribunt multi, quos commemoraui in Trac. de recuperanda poſſeſsione. remedio primo.

Declaratur hic caſus ex ſententia Ioa. Baptiſtæ de ſancto Blaſio, poſt Ioan. de Prato, quem commemorat, in Tract. de dote in centuria 3. num. 27. non procedere fauore dotis, vt non admittatur hæc probatio per confeſsionem contra præſumptionem hanc iuris, & de iure. Verùm exiſtimo hos minus rectè ſentire, cum text. l. vnicę in princ. C. de rei vxo. actio. quem illi citant, non de præſumptione, ſed de fictione loquatur, vt dicemus infra lib. 3. præſump. 2.

QVAESTIO XLVII.

Confeſſio, quæ admittitur aduerſus pręſumptionem iuris, & de iure, quando teſtibus probari poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionem iuris, & de iure, pro ſe habens, non poteſt cogi, contrarium fateri.*
2 *Iurare quo caſu quis teneatur.*
3 *Probare qui non poteſt ob lapſum termini, non poteſt etiam facere poſitiones.*
4 *Prohibita fieri directò, prohibentur etiam per indirectum.*
5 *Interrogare permiſſum eſt iudici; ſolum ex officio ſuo.*
6 *Interrogare iudex etiam ex officio ſuo, non poteſt, poſt concluſum in cauſa.*

Væro ſexageſimoſecundo, an, ex quo diximus, aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, admitti probationem contrariam per confeſsionem partis, an inquam, confeſsio hæc poſſit extorqueri mediantibus poſitionibus, quę in iudicio fieri ſolent. Exempli cauſa: Præſumptio iuris & de iure, eſt cõtra tutorem, quod bona omnia deſcripta in inuentario fuerint in bonis defuncti: modo tutor facit poſitiones aduerſus pupillum, & petit ſuo iuramento reſponderi, quod immo illa, & illa bona deſcripta, errore fuerint deſcripta, & nunquam extiterint in bonis defuncti, an cogi poterit pupillus reſpondere ſuo cum iuramento his poſitionibus. Hanc iuris quæſtionem diffiniit Bald. in repet. l. 2. col. 19. verſic. hinc eſt, quod ſi lex. ff. de iureiuran. eum docuit
1 quod vbi pro aliquo ſtat præſumptio iuris, & de iure † cogi non poterit confiteri contrariũ. & apertius hoc ſcripſit Cremen. in ſingul. 156. contra &c. qui in ſpecie poſitionum ita cenſuit. Et his accedunt Imol. in cap. ſi cautio. nu. 14 & ibid. Felyn. nu. 60. de fide inſtrum. Thomas Feratius in cautela. 16. nu. 5. & mouentur ex notabili tex. l. in contractibus. §. illo. C. de non nume. pecu. quo probatur, quod is, qui ob lapſum tẽporis, non poteſt obijcere exceptionem non numeratæ pecuniæ atq; ita, qui habet contra ſe præſumptionem iuris & de iure, non poteſt deferre, quo iuret non fuiſſe numeratum. Et hoc idem annotauit ibid. Caſtren. Comprobatur horum ſententia ex cap. 2. extra de probat. quo ſancitum eſt; quod poſtea quàm quis plenè probauit intentionem ſuam, vel eius ad-
2 uerſarius nil probauit: atq; ita in caſu † victoriæ, iurare non cogitur. Et eo textu traduntur vno ore interpretes, quod is, qui
3 non poteſt † probare ob lapſum termini, non etiam poteſt facere poſitiones. ita Specul. in tit. de poſitionibus. §. qualiter verſic. ſed ſi ante. & in tit. de dilationib. §. vlt. Butrius in capit. licet cauſa. nu. 13. de proba. Ang. in l. ſed etſi reſtituatur. §. 1. ff. de iud. Caſtren. in rub. C. de probatio. in fine. ita etiam dicimus, quod, vbi ex iam factis probationibus eſt fundata intentio, aduerſarius non poteſt poſitiones deducere. ita Curt. ſen. in tract. de poſitionib. breuiloquio. 17 Purpura. in l. manifeſtè. num. 21. & 22. ff. de iureiuran. vbi idem & de iuramento oblato docuit. idem ſcripſit Emanuel Coſta in repet. l. ſi ex cautione. vltima fallentia. ver. ſed cũ placeat. nu. 1. C. de non numer. pecun. & hæc iuris ſententia ea ratione fulcitur, quod

ea,

4 ea, quæ † directò fieri prohibentur, regulariter etiam prohibentur per interdictum l. sed etsi. §. item si res. ff. de perit. hęred. l. scire oportet §. 1. ff. de tuto. & cura. datis ab his. & l. vlti C. de vsuris rei iud. Cum ergo hoc in casu permissum non sit directè probari, dicendum est, nec debere admitti per indirectum. Hanc sententiam declarant Angel. in l. sed etsi restituatur. § 1. ff. de iud. Fely. in rubr. extra de probatio. col. vlt. versi. sed istud dictum. & Neuizan. in cons. 5. num. 25. ve non procedat, quando iudex ex officio ob æquitatem vellet responderi his positionibus. Est enim (aiunt isti) permissum iudici, ita suadente æquitate, quocunque tempore interrogare. l. vbicunq;. ff. de interrog. action. & scripsi. lib. 2. de arbitrarijs iudicium. casu. 51. Verum dubito, ne falsa sit horum assertio: quandoquidem iam hic constat propositis positionibus ab aduersario, atque ita eo instante, iudicem petijsse responderi: Et tamen solùm permissum est iudici interrogare
5 † ex suo officio; vt declarat Alex. in l. 4. §. hoc autē iudicium nu. 4. ff. de damno infecto. Præterea & secundò ex eo vera non videtur hæc traditio, quia magis recepta est Doctorum opi-
6 nio, quod iudex † ex suo officio etiam non possit post conclusionem in causa interrogare. Ita receptam opinionem esse testantur Ripa. in cap. 1. in quarto notab. de iudi. Marsilius in singu. 155. Doctrina; & Bellonus in consil. 59. num. 6. & scripsi in d. casu. 51. num. 18. Ergo a fortiori dicendum est; hoc in casu, in quo lex per suam præsumptionem iuris, & de iure, excludit contrariam probationem. Tanta tamē esse posset æquitas, qđ iudici hoc facere liceret; sicuti de interrogatorijs, & testibus post publicationem examinandis scripsit Socyn. Tracta. fallen. regul. 403. fallent. 35. & copiosè respondit Barba. in cons. 9. col. 5. lib. 2. Illud quoque hic non pteribo, qđ si propositis positionibus sua ipsa spontè respondeat iste qui præsumptionem iuris, de iure habet, sua illa confessio ei præiudicium adferret. Ita intelligo Marsil. in rub. C. de probatio. num. 88. in fine. & singul. 110. post Bal. in c. vltra tertiam. de testibus, & alios ibi congestos.

QVAESTIO LXIII.

Præsumptio iuris, & de iure, an admittat contrariam probationem testimonio quinque testium.

SVMMARIVM.

1 *Testimonium quinque testium admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure.*
Contrariam opinionem visus est probare Baldus. num. 2.
3 *Mitius agitur cum legis, quam hominis dispositione.*
4 *Contrarius quando non sit audiendus.*

QVæro sexagesimotertiò, an aduersus præsumptionem iuris, & de iure, admittatur probatio in contrarium, testimonium quinque testium? Et admit-
1 ti † dicendum est. Exemplum est: quod præsumptio iuris, & de iure est, quod is, qui est confessus in scriptis, se summam aliquam recepisse ex causa mutui, vel alia, ita receperit: & contrarium probari non potest per aliam scripturam. Ita cōstitutum est in lege generaliter. C. de non numera. pecun. Attamen loco scripturæ quinque testes sufficiunt. l. testiū. C. de testib. Et ideò quinque testib. probatur contra præsumptionem illam, d. l. generaliter. vt ibi declarat Bart. num. 9. versic. sed si vellet, Decius in cap. s. num. 14. ver. 2. limitatur, de probatio. qui post Abbatem ibi in fine, & Felyn. num. 20. & ibidem Berous num. 70. versi. communis tamen, idem docuit. scribit ex d. l. testium, quod si statutum reijcit probationes, nisi fiant per instrumenta, loco instrumenti quinque testes sufficiunt. Idem affirmarunt Socyn. sen. in l. certi condictio. §. quoniam. nume. 24. ff. si certum peta. Marsilius in rub. C. de probat. num. 38. & copiosè Asinius in commentarijs ad statuta Florentiæ. §. 19. cap. 5. in secunda limitat.

Verùm contrariam opinionem in specie huius quæstionis
2 visus est † probare Baldus in d. l. testium. nu. 2. dum scribit in hæc verba. Dubitatur hic quibusdā scripturis, quæ non sunt necessariæ ex necessitate conuentionis partium: sed ex necessitate iuris, vtrum contra tales scripturas, possit probari per testes. Exemplum in inuentarijs, & sententia diffinitiua. Item infra ad Velleia. l. antiquæ. Item infra de iure emphyt. l. 1. super hoc consensus. D. Richardus de Salyceto dicit, non posse probri solutionem, nisi per scripturā. Et hoc cōsuluit in inuentario tutoris, qđ de rebus descriptis in inuentario non posset probare, se restituisse adulto, nisi per instrumentum publicum & hoc per. l. vlt. C. arbitr. tutelę. Hæc Bald. Qui quidem dum adfert quatuor exempla, in quibus regulariter scriptura requiritur, ex illis tria enumerat de præsumptione iuris, & de iure; sicuti in casu inuentarij tutoris: in sententia in iudicatum lapsa: & in casu l. antiquæ. C. ad Velleia. in quibus quidem casibus, regulariter non admittitur probatio per testes. Adfert & quartum exemplum Baldus, quod non est in casu præsumptionis iuris. & de iure nempe in l. 1. C. de iure emph. in quo ad probationem contractus emphyteutici, ex legis dispositione scriptura requiritur. His exemplis propositis, in casu inuentarij apertè Baldus censuit, probari id non posse testibus, iuxta dispositionem. d. l. testium. Et ita ait respondisse Ricardum de Saliceto. In alijs duobus exemplis nempè rei iudicatæ. & Velleiani, idem sensit ipse Baldus, hoc est, testibus probari non posse. Quartò verò in exemplo, idest, cōtractus emphyteutici dixit Baldus, testes sufficere. Et idem scripserunt Bossius in tract. causarum criminalium in tit. de principe nu. 253. & Aluarus Vallascus in tract. de iure emphyteutico q. 7. nu. 51. Et differentiæ rationem attulit Baldus, quia in casu. d. l. 1. C. de iure emph. non agitur de probando aduersus propriam confessionem, vt sit sibi ipsi contrarius. In casu vero dictæ l. vlt. C. arbitr. tutelæ, ac similibus, esset sibi cōtrarius. ideo probatio non admittitur per testes. Eandem opinionem probauit ipsemet Bald. in d. l. vlt. nu. 5. C. arbitr. tutelę. dū distinguit, illo in casu, quod aut agitur de probando directò, bona in inuentario tutoris descripta non fuisse in bonis defuncti: & hoc probari non potest testibus; cū sit cōtra confessionem ipsius tutoris, atque ita contra præsumptionem iuris, & de iure. Esset enim sibi ipsi contrarius tutor. Aut agitur de probanda solutione, & restitutione illorum bonorum. Et hoc in casu sensit Baldus, testibus probari posse, & si Baldus referat Richardū de Saliceto affirmasse, etiam hoc in casu testes non admitti: id quod fortius est. Et Richardi traditionem probauit Bartholomæus Salicetus in d. l. testium. col. 3. versi. item dicit ipse. C. de testibus. Qua de re dicemus infra. Illam verò Baldi doctrinam in d. l vlti. nu. 5. C arbitr. tutelæ probauit Afflictus in decisio. 13. num. 26. qui clarè dixit, directò testibus probari non posse contra dispositionem dictæ legis vltimæ. Ego verò non recederem ab illa opinione Bartoli, & sequacium; quod scilicet quinque testibus probari possit aduersus pręsumptionem hanc iuris, & de iure. Nam si in casu dictæ legis testium, vbi scriptura ex partium conuentione est necessaria, sufficiunt quinque testes loco scripturæ, à fortiori, dicendum est, quādo dispositione legis scriptura requiritur: cum agi soleat mitius
3 cum legis dispositione † quam cum dispositione hominis, sicuti diximus supra. q. 46. in fine.

Et quod ait Baldus, quod ita probans est sibi contrarius; nil vrget; cum & idem sit, quando scriptura probat contra il-
4 lam confessionem. Et præterea quod dicitur, contrariū † nō esse audiendum. l. 1. C. de furtis, intelligitur, quando contrarietas est in sui origine: secus vero si in exercitio. Ita Marian. Socyn. senio. in capitu. vlt. num. 37. de libelli oblat. & dicemus infra libro 2. præsumpt. 19. declaratione 13. Portò in casu nostro, hæc contrarietas nascitur tantum modo ex exercitio non autem in origine.

QVAESTIO LXIIII.

Præsumptio iuris & de iure, an admittat probationem contrariam, testimonio duorum testium summæ fidei.

SVMMARIVM.

1 *Probationem per duos vel tres testes, legales & probos, admitti contra præsumptionem iuris & de iure.*
2 *Honestas personæ facit admitti probationem contra præsumptionē iuris, & de iure.*

QVæro sexagesimoquartò, an contra præsumptionem iuris, & de iure, admittatur probatio per duos, vel tres testes multum legales,
1 & probos? Et esse admittendam † opinor. Siquidē cū ex iuris cōis dispositione imo ex dispositione statuti, reijcitur oīs pbatio, excepta illa, quæ ex scriptura, & instro descendit: attamen testes multum legales admittuntur. Ita scribunt Butrius in cap. 2. in fine. dę probatio. & ibi Abbas nu. 11. Felynus nu. 21. & Decius. nu. 14. versi. quintò statutum. Socyn. senio. in lege certi condictio. § quoniam. nu. 23. & ibidem Riminal. nu. 4. ff. si certum petat. post Aret. ibid. nu. 18. Alexan. in auth. iubemus

bemua.nu.13.& ibid. Ias.nu.7.ver.limita notanter. C. de iud. idē Ias.in repet.l.admonēdi.nu 188.versi.limita multū singulariter. ff.de iureiuran.Marsil.in l.1.§.si quis vltrò nu. 11.versi. & facit, quod voluit.ff. de quæstio.& in rub.C.de probat. nu. 40.idē in consi.1.nu.78.Foletius in praxi de censib. in verbo. Et q̄ quidem executio. nu.68.Tiraq.in tract.de pęnis legū,&c. causa.51.nu.117. Quā sanè sniam probare vident.l.si qs ex argentarijs. §. cogentur. ff. de eden.l diui.ff.de liber. causa. & l. vlt.ff.de action.& oblig. Et his accedit tex.notab.in §.& licet.
2 in authen.de testibus. Et in specie quod ob honestatem † personæ admittatur probatio contra hanc præsumptionem iuris & de iure, tradunt Butrius in cap.vidua.in fin.de regula.Dec. in cap.postremo.nu.7.de appellat.& in consi.575. colum.2.& Craue.de antiq.tempo.septima par.partis prin.nu. 16. qui tn̄ intelligunt quando concurrit alia coniectura. Cæterum Baldus in cap.iurauit nu 8.de probat.docuit, in probationibus ob viri legalitatem non recedi a regulis iuris:negat enim eo loci Baldus,post didicita testificata esse recipiendum testimonium eius, qui vir summæ integritatis creditur.Quam tamen traditionem ita interpretatur Decius in c.2.de probat.vt recipiendus non sit testis iste, parte requirente; ipsum tamen iudicem facere id posse. Et hoc etiam casu declaratur statutum Venetum in prologo in capitulo, de præsumptionibus.num. 2. dum aduersus præsumptionem iuris, & de iure, non admittit probationem.

QVAESTIO LXV.

Præsumptionem iuris, & de iure admittere probationem contrariam, per indirectum, explicatur, & multis exemplis declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Probatio etiam per indirectum, admittitur contra præsumptionem iuris & de iure.*
2 *Instrumento publico quid possit apponi. Et quot testes sufficiant numero 11.*
3 *Metus qui in matrimonio contrahendo interuenit, quando purgatus præsumatur.*
4 *Possidens tempore tali, cuius initij memoria non existit, præsumitur possidere titulo legitimo.*
5 *Testes ad æternam rei memoriam examinans, & intra annum vtilē non propones actionem fraudulenter egisse præsumitur.*
6 *Tutor describens aliqua in inuentario de bonis suis, illa pupilli præsumuntur.*
7 *Inimicus exiens de domo occisi gladio districto cruentoque, homicida præsumitur.*
8 *Instrumentum publicum, dicitur probatio clara & probata.*
9 *Multa per indirectum conceduntur, quæ per directum denegantur.*
10 *Dolo futuro directo nequit renuntiari, per indirectum tamen.*

QVæro sexagesimoquintò, an aduersus præsumptionem iuris, & de iure indistinctè admitta-
1 tur pbatio per indirectū. Et passim † admitti dicendum est. Ita affirmatur glo. In clem. 1.in verbo, fecisse. de probat. Alexan.in l.à diuo Pio. §. si pignora. num. 4. ff. de re iud. Butrius in c.vlt.num 21.de success ab intesta. & in cap vidua in fine.de regula Imola & Card.Alexan. in cap.ad id. de sponsa. Abbas in cap.is, qui fidem nu. 5. in fine.de sponsa. & Præpos. nu.8.Roma.in l.si duo.nu.12.ff.de acq.hæred.Felin.in c.quanto.nu.4 de præsump.Iason in l.cum ea quæ.num.3.C.de transact.Soc.in l.cum anus.nu.73.in fine.de cond.& demon. Socin in consi. 191. col. 2. versi quæ ratio cessat; & in consi.242. col.2.vers.quoniam ad hoc lib.2.Euerardus in centuria legali, in loco à verisimili. nu. 20.Didacus in epitome de sponsal. parte prima cap 5.§.1.num.7.Simancas catholica.institu.tit. 5.1. nume. 13.Guilelmus Maynerius in l.in obscuris.num.9.de reg.iuris Bossius in tract.causarum Criminalium.in tit.de vectigalium conductione.num.7.Alciatus in tract. de præsump. in præludijs.parte secunda.num. 11. & Craue. in tract. de antiq temp.in quarta particula, quartæ partis principalis. num. 14.Ea est huius sententiæ ratio, quia cum lex requirat certas qualitates, ad constituendam hanc præsumptionem, semper admittuntur probationes, quod non simus in tali casu; vel non concurrat aliqua ex requisitis qualitatibus: sicuti scribit Barto.in l.1.§.& parui.nu.2.ff quod vi aut clam.cum dixit; q̄d etsi contra publicum instrumentū nil opponi possit; attamen
2 negari, † potest illa qualitas, quod sit publicum; & quod verè factum: sed potius fictè & simulatè. Et idem Barto.In l.diuus.ff.de testam.mil.docuit, quod testamētum militis est quidem priuilegiatum: sed constare prius debet fuisse conditum à milite. Et plura his similia congessi in consi.301. Et hoc etiā in casu pcedit, & declaratur statutū prædictū Venetū, in prologo in capitulo de præsumptionibus. num. 2. Exemplis res hæc explicari potest clarius. quorum primum est: extat præsumptio iuris, & de iure, mulierem, contracto matrimonio p
3 metum, si diu † cum viro moram trahat, in virum consensisse, & moram purgasse.c.ad id.de sponsa. Attamen aduersus hanc præsumptionem iuris, & de iure, admittitur indirecta probatio, nempe etiam illam cohabitationem fuisse violentam: qua quidem violenta cohabitatione probata; tollitur illa præsumptio purgationis metus. Ita scribunt Imola & Cardin. Alex. in d.cap.ad id. & Abbas in cap.is, qui fidem.num.5. in fine.de sponsal. Decius in consi.64.col.3.versi. cum ergo. Alciatus in tract.de præsumption.in præludijs.parte 2.nu.11. versi.& per hoc. Secundum adfertur exemplum: Præsumptio iuris, & de iu
4 re est, quod legitimo titulo is possederit, † qui tanto tempore cuius initij memoria non est apud homines, possedit. cap.cū nobis.de præscriptio. Qua quidem de pręsumptione, dicemus infra lib.3. præsump. 89. Hæc tamen præsumptio per indirectum cōuellitur; vt puta probando hunc possessorem tamdiu non possedisse: immo extare memoriam initij suæ vitiosæ possessionis. ita Felynus in d.c.cum nobis.nu.18. de præscrip. & Alc.loco supra citato num. 12. Per indirectum etiam poterit probari, probando possessorem illum semper fuisse in mala fide. ita scribit Craue.in tract. de antiq. tempo.quarta particula, quartæ partis principalis.num.14. Tertium exemplum
5 est: si quis examinauerit testes † ad æternam rei memoriam, & intra annum vtilem non proposuerit actionem, fraude id egisse præsumitur. ita glo.in cap quoniam frequenter.in prin. vt lite non contesta vbi Bald & Felyn & vberius dicemus inf. lib.2.præsump 76. Verum tamen aduersus hanc præsumptionem admittitur probatio contraria, per indirectum; vt puta, elapsum non esse annum ab ea die, qua potuit experiri. Ita gl. Bal.& cæteri in d.cap. quoniam frequenter. Alciatus in tract. de præsum. in præludijs parte 2.nu.13 Quartum est exemplū.
6 Pręsumptio iuris, & de iure est, quod si tutor descripsit aliqua ex suis bonis in inuentario bonorum pupilli, illa bona præsumuntur pupilli.l. vlti. C. arbitr.tutel. Quam quidem præsumptionem explicabimus infra lib 6 præsump.96. Aduersus autem hanc præsumptionem, admittitur cōtraria probatio per indirectum, nempè probando bona fuisse restituta. Ita Bald. in d. l.vlt. nu. 2. C. arbitr. tut. quem vno verbo secutus est Alciatus loco supra citato. num. 13. in fin. & apertius Afflictus decis.13.num 26 qui num 27. sensit, eam indirectam probationem, præsumptionibus fieri posse. Quintum exemplum est. si constat Caium odio capitali fuisse prosecutum Semproniū, Deinde constat Sempronium occisum fuisse in aliqua domo
7 † e qua visus est egredi Caius districto cruentoq; gladio; violenta præsumptio, quæ iuris & de iure dici potest, insurgit, Caium homicidam fuisse: Ita post Barto.Baldum, Boerium, & Gramma.scripsi sup. q 2. Nihilominus contra hanc præsumptionem admittitur probatio per indirectum, nempè probando ipsum Semproniū fuisse mente captum; & sæpius sibi manus intulisse; vel probando Caium reconciliatum fuisse Sempronio, & cum alias potuisse occidere, si ei placuisset. Qua de re scripsi in d.q.8 & alia explicabimus infra lib. 5. præsumpt.
8 58.Sextum est exemplum. Instrumentum † publicum dicitur esse probatio clara, & probata, vt scribunt Bal. & alij plures, quos commemorat Ias.in l.1.in princ.num.10.ff.de oper noui nunt. Et ob id habet instrumentum præsumptionem iuris, & de iure pro se in casu.l.antiquæ.in prin C. ad S.C. Vellei.de qua quidem dicemus infra lib.3.præsump.19. Attamen aduersus instrumentum admittitur probatio per indirecta, vt puta quod illud non est instrumentum publicum, sed quid fictum & simulatum Ita declarat Bar.in l.1.§.& partui. num. 2. versi. ego in ista. ff. quod vi aut clam. Et Barr. secuti sunt Corsetus in sing.in verbo; exceptio; incipit.si statutum. apertius Comēs. in consi.155.Antognolus.col.2.Ias. in l.cum ea, quæ, nume.3. C.de transact.Felin.in cap.ex parte il 2.num 6. versi. 2.fallit. de off.deleg. egregiè respondit in terminis Ruin.in consi. 78. num.10.lib.4.Dec.in consi.356.nume. 4. Cassane. in consil. 1. in quarto præsupp.num.24.Craue.in cons.211.num.5. Tiraq. in tract.de retractu consang.§.1.gl.2.nu.12. Vantius in tract. de nullitatibus. tit. quis possit dicere de nullitate num. 33. & in specie Asinius in commentarijs ad statuta Florentiæ §. 19. cap. 5. limit. 7. Septimum est exemplum ex traditione Bossij in tract.causarum criminalium in tit. de vectigalium conductione. num. 5. & 7.Extat decretum Mediolani: Quod nullus

fami-

familiaris principis, vel frater & domeſticus illius familiaris,
poſsit conducere vectigalia: alioqui præſumatur, qđ is frater,
vel domeſticus conduxerit tanquam ſocius, vel interpoſita
perſona ipſius familiaris. Et hæc præſumptio (inquit Boſsius)
eſt iuris & de iure: attamen per indirectum admittitur pro-
batio contraria, vt puta probandum, fratrem vel domeſticum
eſſe inimicū ipſius familiaris principis. Prætereo hic alia plu-
ra exempla, quæ adſerri poſſent. Illud vnum tantum dicam,
quod in caſu huius noſtræ diſputationis, procedit illa iuris
9 ſententia, qua dicimus, multa † concedi per indirectum, quæ
directò non concederentur: cuius ſane traditionis meminit
egregiè Felynus in c. ex parte. num. 7. de officio deleg. qui poſt
Ancha. in cōſi. 270. in primo dubio, dixit, quod ſi ſtatuto cau-
tum ſit; bona decoctorum debere adiudicari creditoribus: etſi
decoctor infra quadrimeſtre non ſoluat, ſint pleno iure ipſo-
rum creditorum; non impeditur tertius, qui aſſerit bona iſta
ſua eſſe, quin illa vendicet & conſequatur. Atq; ita illi credi-
tores per indirectum impediuntur, cum directò impediri non
poſſent. Eſt ſimile quod dicimus, qđ licet renuntiari non poſ-
10 ſit futuro dolo † directò: attamen poteſt per indirectū. Alex.
in conſi. 54. lib. 2. Iaſ. in l. actione. in fine. C. de trāſact. & Chaſ-
ſeneus in d. conſi. 1. in 4. præſuppoſito. nu. 24.

Erit præterea animaduertendum hanc indirectam proba-
11 tionem, ſeu dicta factaq;, ex quibus illa colligitur, † probari
poſſe duorum teſtimonio. Ita Baldus in l. teſtium. nu. 2. C. de
teſtibus in l. generaliter. C. de non numer. pecu. & in l. vlti. nu.
2. C. arbitrium tutelæ; & Afflictus in deciſ. 13. num. 26. ſimile
diximus ſupra, in q. 51. de probationibus dictorum, vel facto-
rum ex quibus oriuntur præſumptiones, vt dicta illa, vel illa
facta, poſsint probari duorum teſtimonio.

QVAESTIO LXVI.

Scripturam qua probari poterat aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, ſi deperdita eſt, probari poſſe teſtibus.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura deperdita, teſtibus probatur contra præſcriptionem iuris, & de iure, & quæ hoc caſu requirantur. nu. 2.*

QVæro ſexageſimoſexto, an in caſu huius præ-
ſumptionis iuris & de iure, ſi ſcriptura, qua
probari poterat contra ipſam præſumptio-
nem, eſt amiſſa, probari poſsit teſtibus illa
amiſsio, & tenor, vt poſsit deinde euelli præ-
1 ſumptio iſta? Qua in re dicendū eſt † poſſe,
Ita enim dicimus, quod quādo aliquid pro-
bari omnino debet per ſcripturam, ſi ſcriptura caſu eſt deper-
dita, poteſt illa probari & eius tenor; & eo modo ſatisfactum
eſt legi. Ita ſcribunt relati à Decio in c. 2. nu. 14. verſi. 3. ſi in-
ſtrumentum. de probat. Et illis accedunt Alexan. in l. 2. num.
8. C. de bono. poſſeſſ. ſecund. tab. & in l ſi vnus. nume. 2. C. de
reſta. & Marſilius in ſing. 156. Et hæc traditio probatur in l.
teſtium. in fi. C. de teſtib. in l. emancipatione. C. de fide inſtr.
in l. iubemus. C. de emancip. libero. & in c. cum olim. il 1. de
2 priuileg. Requiruntur tamen † plura, vt locus ſit huic doctri-
næ. Nam requiritur primò, quod conſtet, illud inſtrumentum
illamque ſcripturam aliquando extitiſſe. ſecundo de illius te-
nore atteſtari ij debēt. Requiritur tertiò, quod caſu ſit deper-
dita. ita Bald. in d. l. teſtium. C. de teſtibus. Requiritur quartò,
quod teſtes hac de re atteſtantes, ſint legales & integri. Quæ
ſanè qualitas deduci, & probari debet. ſicuti in ſpecie docuit
Bero. in d. cap. 2 num. 73. de prob. Et ſimilibus in caſibus idem
affirmarunt Corſetus ſuo ſingulari, in verbo, integer. Alex.
in conſil. 82. colum. 4. num. 12. lib. 1. Gramm. in conſi. 35. num.
35. 38. in criminalibus.

QVAESTIO LXVII.

Notoriū admitti contra pſumptionē iuris & de iure.

SVMMARIVM.

1 *Notorium contra præſumptionem iuris & de iure admittitur. Et de quo notorio intelligendum nu. 3.*
2 *Probatio per facti euidentiam, reliquis omnibus excluſis, excluſa non dicitur.*
4 *Notorium facti permanentis, admittitur aduerſus rem iudicatam.*
5 *Notorium etſi non probatione, indiget tamen allegatione.*

QVæro ſexageſimoſeptimò, an aduerſus pſumptionē
iuris & de iure, admittatur probatio in contrariū
1 ex notorio? Et admitti † ſcripſerunt Rom. in l. ſi
duo. num. 13. ff. de acq. hæred. & in conſ. 350. num.
19. Fel. in c. quanto num. 5 de præſumpt. Præpoſ in c. is, qui fi-
dem. num. 8. de ſponſ. Curt. ſen. in l. admonendi. num. 24. ff. de
iureiur. & apertius Alc. in tract. de præſump. in prēludijs par.
2. num. 14. Pariſ. in conſ. 12. num. 53. lib. 2. Gratus in conſ. 83.
num. 4. lib. 1. Euerardus in centuria legali in loco, a veriſimili.
2 nu. 20. verſi ſi tamen de facto. Ea eſt ratio, ꝙ probatio † quæ
ſit per facti euidentiam, vt quid clarum & manifeſtum, nun-
quam cenſeatur excluſa, & ſi cæterę omnes excluſæ ſint, vt
ſcribunt Bal. in l. contra negantem. in fi. C. ad l. Acq. & in rub.
C. de prob & ibid. Caſtren. num. 2. Marſil. in l. 1. §. ſi ſerui quaſi.
ff. de quęſtio. Alinius in commentarijs ad ſtatuta Florentiæ.
§. 19. cap. 5. in nona limit.

3 Declaratur primò hęc ſententia, vt procedat † in notorio
permanente, non autem in tranſeunte Ita Alc. in d. 2. par. nu.
15. poſt Roma. in d. conſi. 350. Nam cum allegatur notorium
facti tranſeuntis, neceſſe eſt probare illud per teſtes, iuxta c.
veſtra. de cohab. cler. & mul. Quæ ſanè probatio reijcitur ab
ipſa præſumptione iuris & de iure. ita etiam dicimus aduerſus
4 rem iudicatam admitti † notorium facti permanentis, non
autem tranſeuntia, vt loco iam relato ſcripſit Alc. poſt Fel. in
c. quoniam contra. in 4. fallen. de probat.

Declaratur ſecundò, vt locum habeat hæc ſententia, ſi mo-
do hoc notorium permanens allegetur. ita Alc. in d. parte 2.
5 nu. 10. in fi. Idem affirmant omnes, qui dicunt, quod etſi † no-
torium non indiget probatione, indiget tamen allegatione.
ita tradunt Alexand. in l. 1. nume. 4. C. vt quę deſunt aduoc.
Barb. in conſil. 62. colum. 2. lib 1. & in conſil. 35. colum. 4 libr.
2. & Ripa in l. 4. §. hoc autem iudicium. num. 35. ff. de dam.
infecto, vbi declarat.

QVAESTIO LXVIII.

Probatio admiſſa aduerſus præſumptionem iuris & de iure, parte non opponente, an proſit.

SVMMARIVM.

1 *Probatio aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, parte non opponente, admiſſa prodeſt.*
2 *Aduerſarius non opponens, conſentire videtur, & fauori ſuo renuntiare.*
3 *Probationes admiſſæ contra rem iudicatam, parte non opponente, reſcindunt iudicatum.*

QVæro ſexageſimooctauo, an aduerſus præſumptio-
nem iuris, & de iure, admiſſa probatio parte non
1 opponente, proſit? Et prodeſſe † ad eam præſum-
ptionem confutandam affirmarunt Bal. in l. filiū.
ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iuris. Abba. in c. cum contingat.
colum. 3. de off deleg. Rom. in l. ſi duo. num. 14. ff. de acq. hęr. &
idem in conſi. 350. nu. 7. Alex. in l. à diuo Pio. §. ſi pignora. nu.
4. ff. de re iud. Curt. ſen. in l. admonendi. num. 24. ff. de iureiur.
Prępoſ. in c. is qui fidem. num. 8. de ſponſa. Fel. in c. quanto. nu.
4. de pręſump. Euerardus in centuria legali, in loco à veriſi-
mili. num. 20. verſi. ſi tamen de facto. Alc. in tract. de pręſump.
in pręludijs, parte 2. num. 9. verſi. 2. limitatur. Pariſ. in conſi. 10.
num. 85. lib. 2. Ea eſt huius ſententiæ ratio, (inquit Alciatus,)
2 quia † aduerſarius, qui non oppoſuit, videtur tacite conſenti-
re atque ita renuntiare fauori ſuo. Ita docuit Alex. in l. iudex
poſteaquam. num. 12. ff. de re iud. Et comprobantur prędicta,
3 ex eo, quod dicimus probationes † admiſſas, parte non oppo
nente contra rem iudicatam, pro qua dicitur eſſe præſumptio
iuris & de iure, efficere, vt retractari illud iudicatum poſsit.
ita poſt alios docuit Dec. in c. quoniam contra. nu. 38. de pro-
ba. & dicemus infra ſubſequenti lib. 2. præſump. 30.

Cæterum obſtare videtur, (ait Alciatus,) quod cum pro-
batio non admittatur contra hanc pręſumptionem, & hic ſit
articulus iuris & conſequenter notorius. l. cum quidam. §.
ſuum ff. de acq. hęred. ſequitur quod etiam parte non oppo-
nente proceſſus ſit nullus ex traditione Baldi in l. non dubiū.
in fi. C. de legib. & vberius in ſua diſputatione, ſtatuto caue-
tur, quod fænerator. Anch. in c. ea, quę de regu. iur. in 6. & Are.
in c. fraternitatis. de teſtib. Huic difficultati ſatisfacit Alcia-
tus; & ait, quod hoc locum haberet, quando eſſemus in caſu,
qui non penderet à voluntate partium: prout ſunt cauſę cri-
minales, de quibus per Bar. in l. 1. §. 1. ff. ad Treb. ſecus eſt hoc

in caſu,

in caſu,in quo pars poteſt renuntiare fauori ſuo ; & ideo non
opponendo dicitur ius ſuum remittere,quo ſtante,non eſt ali-
quod notoriũ,quod à iudice ſuppleri poſsit. Præterà reſpon-
detur,quod hæc eſt tacita renuntiatio : & ideo admittitur : ſi-
cuti admitti ſolet etiam in cauſis criminalibus. Dec. in l.1. in
tertia lect. nu. 49. C. qui adm. Iaſ. in l.pen.nu.18.C.de pactis,
& Gramm.in voto ſeptimo.num.6.

QVAESTIO LXIX.

Probationes, aduerſus præſumptionem iuris & de iure, quo tempore admitti debeant.

SVMMARIVM.

1 *Probationes aduerſus præſumptioni iuris, & de iure, ſolum ante ſententiam latam admitti.*
Contraria tamen refertur ſententia nu.2.

Væro ſexageſimonono, quo tempore admitti
poſsint hę contrariæ probationes, aduerſus
hanc præſumptionem iuris & de iure ? Et ſo-
1 lùm † ante latam ſententiam admitti docuit
Felyn. in c.quanto.colum.3.verſi fallit quar-
tò.de præſumpt. auctoritate gloſſæ in c. ordi-
narij.§.1.in verbo,liberè.de off.ordin.in 6.& ibidem Geminia.
in fi.vbi Imola & Francus idem ſcripſerunt. Idem ſcriptum re-
liquit Euerardus in centuria legali in loco à veriſimili.nu.20.
verſi.& poteſt dari.

2 Verum ab hac opinione † diſſentit Alc.in tract.de præſum-
ptio.in præludijs par.2.num.17.& rectè:quandoquidem repu
gnat hæc Geminiani,Felini & ſequacium traditio, generalib.
conſtitutionibus vt l. vlti. C. arbitr. tutelæ & l.antiquæ.C.ad
Velleia.ac ſimilium, quibus abſolutè reijcitur probatio con-
tra hanc præſumptionem iuris & de iure. Nec aliqua adhibe-
tur diſtinctio, quod pronuntiatũ, & declaratum ſit ſuper hac
præſumptione. Ea eſt ratio, quia hæc præſumptio habetur
ac ſi res iudicata eſſet. quidem non admitteret probationem
contrariam aliquo tempore : ſicuti alias ſupra demonſtraui-
mus. Nec obſtat illud c.ordinarij. quia reſpondet Alc. quod
ibi illa non erat præſumptio iuris,& de iure, ſed iuris tantum,
quæ inducitur ex eo, quod non oſtenditur diſpenſatio in ter-
mino præſtituto. Et illam eſſe ſolam iuris præſumptionem in-
tellexit ibi Geminia. in prima ſolut. Non etiam obſtat illud
ſimile, quo vſi ſunt Imola, Francus & apertius Euerardus de
inſtrumento, contra quod obijci poſſunt exceptiones etiam
elapſo termino, quia reſpondetur, ex illis inſtrumentis non
induci præſumptionem iuris & de iure : ſed iuris tantum, ex
quo lex, vel ſtatutum non excludit præciſe & omnino ipſam
contrariam probationem : Quam quidem ſi excluderet, vere
nullo modo poſſet admitti. Ita decidit Rota deci.2.in tit.de
prob.in antiquis & ſi eã aliter & male intellexerit Euerardus.

QVAESTIO LXX.

Reſtitutione in integrum, aduerſus præſumptionem iuris & de iure, admitti.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum aduerſus præſumptionem iuris & de iure cõceditur. Et qua de cauſa nu 2.*
Item contra præſumptionem iuris tantum nu.3.
Et quo caſu id non procedat.num.4.
5 *Argumentum à ſenſu contrario,quo caſu non procedat.*

Væro ſeptuageſimò, an aduerſus præſumptionem iu-
ris & de iure, concedatur reſtitutio in integrum? Et
1 concedi † affirmarunt in ſpecie Alex.in l.inter ſtipu-
lantem §.1. col.1.ff.de verb.obl.& in l.ſi infanti.num. 9. C. de
iur.delib Rui in conſ.68.num.20 lib.1. Iacobinus in l.ſi infan-
ti in fin C.de iure delib.Soci.iun.in conſ.104.nume.18. lib.3.
& Alcia.in tract.de præſumpt.in prælud. par. 2.nu.18.& Hier.
Gabr.in conſ.36.nu. 53.lib. 1. qui & ſi ſecutus ſit Ruin. ſupra
allegatum: attamen ſolum loquitur de præſumptione iuris.
Quam ſane ſententiã probat.l.ſi mater in prin,ff.de except.rei
iud.vbi ex eo textu docuit Bat.reſtitutionem in integrũ, con-
cedi aduerſus rem iudicatam,cũ tamen contra eam non con-
cedantur contrariæ probationes. Et idẽ ſcripſerunt ipſe Bar.
in l.1.C.de ſent.aduerſus fiſcum latis.Iaſ.in l.admonendi in 1.
lect.num.45.& ibidem Curt.iun.num 8. Et hæc quidem reſti-
2 tutio † conceditur ex illa clauſula generali, ſi qua mihi iuſta
cauſa:&c.ita Alex.in d.l.ſi inſanti.num. 9. C. de iur. delib. &
Ruinus in d.conſ.68.nu.20.Quibus conſtat Ang in l.inter ſti-
pulantem.§.ſi Illichum.col.1.ver.tu dic.ff.de verb.obl & Goz.
in cõſ.8.col vlt.ver.præterea & tertiò,malè à recepta illa opi-
nione diſſentire. Placet & mihi illa diſtinctio bene eruditi
Sfortia Odo in tract.de reſtitutione in integrum in q.36. art.
1.nu.7.cuius locum videre contigit dum ij commentarij no-
ſtri nouè excuderentur. ſcribit Sfortia, pręſumptionem hanc
iuris & de iure non tollere in integrum reſtitutionem:ſed pro-
bationem; ſicuti accidit aliàs in l.ſi duo. ff. de teſta.tutela. &
ideo ſi læſus (inquit Sfortia) admittitur ad probandum lęſio-
nem, vt quia pars non contradicat, vel quia ipſi iudici adeò
notoria ſit, vt eum admittat ad deducendum lęſionem, lo-
cus erit reſtitutioni in integrum. Hæc reſtitutio in integrum
3 multo magis, conceditur † aduerſus pręſumptionem iuris tã-
tum,ſicuti in ſpecie affirmarunt Abbas in c.conſtitutus.nu 8.
de in integrum reſt.& Rui.in conſ. 68. num. 20. lib.1.Recepta
tamen illa opinio declaratur ſecundum Alcia. loco iam cita-
4 to,vt non procedat † quando ſpecialis præſumptio iuris & de
iure,eſſet petentem ſe reſtitui,non eſſe lęſum.Ita intelligit Al-
ciatus doctrinam Abba.in d.cap.conſtitutus. num. 8.de inte-
grum reſtit. Niſi dicamus Alciatum ſumpſiſſe argumentum à
5 ſenſu † contrario in ea doctrina Abbatis, quod genus argu-
menti paſsim non admittitur, cùm repugnant iura.

QVAESTIO LXXI.

Reſtitutio in integrum, quæ aduerſus præſumptionem iuris & de iure, admittitur, infra quod tempus concedatur.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum, aduerſus præſumptionem iuris & de iure, conceditur intra quadriennium.*
Et tempus illud vtile dicitur, & à die ſcientiæ currit num.2.
Ignorantia tamen illius, probabilis eſſe debet nu.3.

Væro ſeptuageſimoprimo cum aduerſus prę-
ſumptionem iuris & de iure, concedatur re-
ſtitutio in integrum,intra quod tempus de-
tur? Eſt noua iuris quæſtio,quàm à nemine,
quod ſciam propoſitam video. In qua qui-
1 dem dicendum † eſt,concedi intra quadriẽ-
nium iuxta generalem conſtitutionem.l. vlt.
C.de temp.in integrum reſtitu. peten. Qua prouiſum eſt non
ſolum minoribus læſis, ſed & maioribus, qui iuſtam habent
cauſam petendi eam reſtitutionem in integrum concedi qua-
driennium,ſicuti in fine illius conſtitutionis ſcriptum eſt, &
tradit Bald.ibi in vltimo notab cum dixit, hoc caſu maiores
eſſe ſimiles minoribus. Ita & Iacobinus à Sãcto Georgio ibi.
num.5.ait,quod tam maioribus quam minoribus & eccleſiæ,
conceditur tempus quadriennij ad petendum & finiendũ re-
ſtitutionis cauſam. Quocircà quemadmodum maior læſus ex
re iudicata, pro qua ſtat pręſumptio iuris, & de iure, obtinet
reſtitutionem in integrum ex clauſula illa, ſi qua mihi iuſta
cauſa,(vt dixi ſuperiore quęſtione) ita etiam hic dicendũ eſt.
Et ideo hæc reſtitutio peti debet intra illud quadriennium.
Ita etiam ſimili in caſu docuit Curtius Iun. in l. admonendi
nu.9. ff. de iureiuran cùm dixit, reſtitutionem illam in inte-
grũ,quę conceditur ei, qui noua iura & inſtrumenta inuenit,
quibus vtatur contra delatum iuramentum illam inquã reſti-
tutionem peti & concedi ſolum,intra quadriennium ex d. l. vlt.

Illud autem hac in re annotandum eſt, quod hoc quadriẽ-
nium conceſſum fuit, non ſolum ad petendum reſtitutionem
ipſam,ſed etiam ad diffiniendam totam reſtitutionis cauſam.
ita Ruinus in conſi.36.in fi.lib.5. & pręterea quia hoc tempus
2 quadriennij † vtile eſſe dicitur, ob id ſolum incipit currere à
die ſcientię,ſicuti ſcribunt Soc.Sen.in conſi.194.num.5.lib.2.
Decius in conſi.36. col.vlt.& in conſi. 436. num 9. Ruinus in
conſi.35.num.34. in conſi. 68. in fine.& in conſil.110. in fine.
lib.1.in conſi.139.num.16.lib.2.in conſi.13. nu.6. & in conſi.
143. num. 15. lib.4. Bellonus in conſi. 18.num.12.Rubens in
conſi. 98. num. 3. & Tiraq. in tract. de retractu conſang.§.35.
glo.4.num.44. qui & alios eiuſdem opinionis doctores com-
memorat. Et hinc fit, vt ignorãs reſtitui poſsit ad quadragin-
ta annos vſque, cum ei vtile hoc tempus non currat. ita tradũt
permulti quos recenſent, & cõmunem teſtantur Boetius.q.39.
num.6.

nu.6.& Tirsquellus in d.glo.4.nu.44 Immo sunt, quia asserũt vsque ad centum annos bunt ignorantẽ restitui. Qua in opioione fuerunt Baldus Castr. Alex. Abbas, Ang. Martin. Laud. Barba. Iason, Sot. Sen. Petra sancta, Iacobinus & Marsilius, quoa recenset Boer. in d.q.39.nu.4. Illis addo Decium in consil.36.col.vlt.& in cons.303.nu.5 ver non obstat quod Socin. Iun.in cons.70.nu.30.in cons.76. nu.32.& in cons.128. num. 169.lib.1. Verùm ab es opinione recesserunt Baldus, Anchar. Comens. Ang. Alex. Iacobus Rebuffus, Curt. Sen. Io. à Platea, Barba. Aretinus Felinus & Decius, quos recenset & sequitur Boer. in d.q.39.num 5.& num 6.

3 Hæc autem ignorantia † probabilis esse debet, sicuti respõderunt Ruinus in cons.11.nu.16.lib.4. Decius in cons.36 col. vlt. in cons.474.in fi.& in cons.564 in fin. Boer. in d.q 39.col. peonl.versic. quod debet intelligi.& Socyn. Iun. in consi.115. nume.42.libro 2.

QVAESTIO LXXII.

Restitutio in integrum, quæ aduersus præsumptionem iuris & de iure, admittitur, coram quo iudice peti debeat.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum aduersus præsumptionem iuris & de iure q͂ñ petitur principaliter, fit coram iudicib. causarum ordinarijs vel delegatis, & quibus &c. Et quid sit, quando restitutio illa incidenter petitur. nu.2.*

3 *Tribunal qui magistratus habeant.*

QVæro septuagesimosecundò, corã qoo peti debeat restitutio in integrum, aduersus præsumptionem iuris, vel iuris & de iute? Est etiam noua hæc quæstio; qoam distiuguendo duos casus, ita clarè possumus diffinire.

1 Primos ast, q͂ñ restitutio ista principaliter petitur: † tunc peti potest coram iudicibus illis enumeratis in constitutione Iustiniani in l.vlt. C. vbi & apud quem in integ. rest. agit: sit, hoc est coram iudicibus causarum ordinarijs: vel delegatis ad vniuersitatem causarum; vel delegatis specialiter a principe, vel coram ciuitatum administratoribus. Et subiungit Iustinian. Coram arbitris ex compromisso peti nõ posse. Id quod post Fran. Accursium & Iacobum Butriga. in d l.vlt. declarat Signorel. in cons 45. procedere quo ad actum ipsum restitutionis, non autem quò ad ipsam declararionem, & pronuntiationem de restituendo a qua quidem interpretationa dissentit Bald. in d.l.vlt. in fi.

2 Secundus est casus, quando restitutio petitur † incidenter. Hoc in casu sunt opiniones. Nam Bart. in l. nam & postea §. si minor col.5 ver.puto etiam. ff. de ioreiur. docuit, petendam esse coram iudice illo, coram quo restitutio ipsa printipaliter peteretur. sicqut coram ordinarijs, vel delegatis, vt superiore casu; & propterea negare videtur Bar. quod peti possit coram iudice causæ principalis. Hoc apertius affirmarunt Iason. in d §. si minor. nu.12. Socin nu.4. & Zasius. nu.7. ex quo infert Bart. ibi, quod si causa tractaretur coram iudice pedaneo, qui non posset restituere in integrum principaliter, sicuti quando iudex maior in illo actu causæ principalis suam interponit auctoritatem, non posset inferior restituere. iuxta l. minor autem magistratus. ff de minor. 25. annis.

Altera fuit opinio Signoroli in d.l. nam & postea. §. si minor nu 8.& Curtij Iunio. ibi. nu.4. vers. ego tamen, qui scripserunt, hanc causam restitutionis in integrum incidẽter propositam, tractari posse coram iudice illo inferiore, coram quo causa rei principalis discutit. Et primo motus est Curtius ex d.l.vlt. C. vbi & apud quem &c. isicta l. quoties. C. de iudicijs. Nam ex d.l. vlt. iuxta interpretationem Bart ibi, permissum est omnibus iudicibus, etiam minotibus cognoscere de causa restitutionis in integrum. Et tamen de causa status solum hodie cognoscũt maiores magistratus d l. quoties. nisi (vt ibi dicitur) incidenter illa tractaretur. Ergo multo magis causa restitutionis in integrum, quæ ab inferiorib. cognosci potest, si iocidenter proponatur coram iudice non suo qui tameu de causa principali cognoscat, tractari poterit. Cæterum dubia mihi videtur argumentatio hæc quandoquidem ea mẽte Bar. in d.l.vlt. falsum viderur, quod coram quocunque iudice minore, causa hæc restitutionis possit tractari; cum coram illis tantum agi valeat qui tribunal habent vt significant verba illa, non solũ apud iudices pro tribunali &c. Dũ enim loquitur de iudicibus ordinarijs, præsupponit eos habere tribunal. Tri-
3 bunal † autem non habebant nisi maiores magistratus, vt prętores & illis similes.

Secũdo mouetur, & rectius Curtius ipse verbis. d.l.vlt. in fi. ibi; Vel in alijs speciebus inciderit quædã quęstio restitutionis. Sãciuit itaq; Iustinia. restitutionẽ in integrũ posse peti incidenter, coram eo iudice causæ principalis, qui alias de ipsa restitutione in integrum non cognoscit. Quare Bar. in d.l.vlt. nu 4 ver. quandoque delegatur &c. scribit, quod si causa principalis tantum est delegara, coram eodem iudice incidenter poterit causa restitutionis in integrum agi.

Tertio confert penè in specie nustræ tractationis doctrina Odofredi in l. admonendi. ff. de iureiuran. quam ibi probant Cacialupus nu.8.& Curtius Iunior. nu.10. quod restitutio in integrum, aduersus sententiam latam ex iuramento, ob noua 1
instrumenta reperta, peti potest coram eodem iudice causæ principalis Idem ergo dicendum est nostro in casu.

Quarto accedit reg d.l. quoties. C. de iudicijs quæ correcta non reperitur isto in casu Est sanè in illa regula quod incidẽter csusa cognosci possit coram eo iudice, qui alias de ea nõ posset principalitet cognoscere: sicuti multis exemplis explicant ibi Bal. Cast. Ias.& reliqui, & maxime Ias. ibi. nu.6.

QVAESTIO LXXIII.

Restitutio in integrum aduersus præsumptionem iuris & de iure, quando petitur noua instantia iudicij an requiratur.

SVMMARIVM.

1 *Instantia noua quando non est opus in petitione restitutionis in integrum aduersus præsumptionem iuris & de iure.*

2 *Instantia noua incipit a litis contestatione.*

3 *Restitutio in integrum quando requirat nouam instantiam.*

QVæro Septuagesimotertio, quando petitur restitutio in integrum aduersus præsumptionem iuris, vel iuris & de iure, fit opus noua instantia? Est & hęc noua iuris quæstio, in hac tractatione: In qua quidem tune distinguendi aliquot casus.

1 Primus est, quando is, † qui videt coram se esse præsumptionem iuris & de iure, antequam lata sit sententia, petit se restitui in integrum iuxta supra dicta. Hoc casu non est opus nooa instantia, ex quo potest cum eademmet instantia causæ principalis tractari. Nam incidenter petita dicitur hæc restitutio. Et hoc comprobat traditio Bar. in l. nã & postea. §. si minor col 5. ver.& in hoc secundo modo. ff. de iureiuran. cum dixit, quod quando restitutio in integrum proponitur incidenter, lis non contestatur. Et cum Barto. cæteri ibi transeunt & Cremen. singu.125. si post litem. Non ergo noua erit instantia
2 † quæ solet a litis contestatione incipere l.1. vbi gloss. & latè Ang.& l. properãdum. in prin. vbi Cast. nu.5. Alex. nu.5. C. de iud.& idem Alex. in cons.23 nu.2 lib 3. Cur. Iun. in rub. C. de in ius vocando. nu.5 & Asinius in commentarijs ad statuta Florentiæ §.1.c.1.nu.1.& c.5. qui declarat, non procedere in statutis disponentibus, quod a citatione incipiat.

Secundus est casus, quando virtute huius præsumptionis
3 iam lata est sententia. Hoc casu restitutio † in integrum requirit nouam instantiam: cum prima iam sit perempta Ita in simili probatur ex traditionibus doctorũ in l. si diuersa. C. de transact. ibi Alex. post Bart. cum dixit, quod quando petitur restitutio aduersus transactionem, opus est noua instantia. Ita etiã alio simili in casu dicimus de restitutione in integrũ, petita contra sententiam rescindendam, ob instrumenta de nouo reperta sicuti tradit Cur. Iun. in l. admonendi. nu.11. ff. de iureiuran.& ibi Cacialupus. nu.9. qui copiose differit.

QVAESTIO LXXIIII.

Præsumptionem fraudis, petentis se in interum restitui, aduersus præsumptionem iuris & de iure, non impedire executionem.

SVMMARIVM.

1 *Exequutio non suspenditur, quando extat præsumptio fraudis & malitia aduersus petentem se in integrum restitui.*

2 *Malitia & calumnia præsumptio est aduersus petentem se restitui, contra sententiam principis.*

Uæro Septuagesimoquarto, cum præsumptio fraudis & malitiæ extat aduersus petentem se in integrũ restitui, aduersus præsumptionem iuris, vel iuris & de iure, interim suspendi debeat executio, vel potius exequi?
1 Hac in re dicendum est, † differendam non esse executionem. Ita sanè probat ca. suscitara. de in integ. restit. ibi. Ne verò per excogitatam malitiam (sicut ex præsumptionibus pluribus videbatur) effectum sententiæ. &c. Et norant ibid. Abbas. col. 3. ver. quod; & reliqui omnes. & idem affirmat Ruin. in cons. 61. col. pen. lib. 5. Petrus Beneintendi. in decis. 85. nu. 13. Boerius in q. 2. nu. 27. Paris. in cons. 100. nu. 3. lib. 1. Cephalus in cons. 116. nu. 11. lib. 1. & Bello. in cons. 18. nu. 21.
2 Hinc dicimus, quod cum † aduersus petentem se restitui cõtra sententiam principis, sit præsumptio malitiæ & calumniæ sententia ipsam esse prius exequendam. Ita scripserunt Abbas in cap. suscitata nu. 5. de in integrum restit. Bald. in l. si causa cognita. in 3. notab. C. de trãsact. Restaurus in tract. de Imperatore. q. 110. ver. 209. Et his addo Baldum in sua Margarita, hoc est in repertorio ad Innocentium in verbo, præsumptio contra petentem. quo loci ait, hoc non procedere, quando est nuda hominis præsumptio.

QVAESTIO LXXV.

Protestationis contrariæ probatio, an admittatur aduersus præsumptionem iuris, ac etiam iuris & de iure.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio iuris admittit probationẽ contrariã ex protestatione. Quod quando non procedat nu. 2.*
3 *Præsumptio iuris & de iure, ex protestatione contrariam probationem admittit.*
Fallit id, si ex ea protestatione induceretur peccatum. nu. 4.
Idem in protestatione generali a lege reprobata.
5 *Sponsalia contracta per verba de futuro, copula carnali subsequuta, transeunt in matrimonium præsumptione iuris & de iure.*

Uæro Septuagesimoquinto an aduersus præsumptionem iuris tantum, ac etiam iuris & de iure, admittatur probatio contrariæ protestationis? Duos casus hic distinguo, quemadmodum etiam duæ sunt præsumptiones.
1 Primus est casus in sola præsumptione iuris: Hæc quidem † admittit cõtrariam probationem ex protestatione. Ita Bal. in l. vlt. C. ne de statu defunct. & cum eo. Alex. in cons. 190. in fi. lib. 2. & Baldus in tract. præscriptionum. parte tertia principali, q. 10. nu. 21. cum dixerunt aduersus illam præsumptionẽ iuris ex dispositione. l. cum de in rem verso. ff. de vsur. quod ille, qui diu soluit, præsumitur soluisse animo se obligandi, admittitur probatio ex contraria protestatione. Huc spectat qđ dicimus, admitti probationem ex ꝓtestatione, ad excludendã præsumptionem & suspicionem pertinaciç & malitiæ in eo, qui alioqui hæretiens præsumeretur. Ita Alber. in rub. C. de hæret. ad finem. Io. Gerson in tract. de protestatione, consideratione quta. Alphunsus de Cast. lib. 1. de iusta. hæret. punit. c. 11. Albertinus in tract. de agnoscendis assertionibus catholicis. q. 12. nu. 4. & Simancas in commentarijs catholicarum instit. titu. 55. num. 11. quo sanè loci declarat, quomodo & quando protestatio hæc prosit, vel non, ei qui alioqui hæreticus censeretur.
2 Declaratur primo vt non procedat † qñ fraus fieri pôt legi, vt in ea protestatione quam facit emptor, dum emit rem furtiuam cuius meminit Alciat. reg. 3. præsump. 29 nu. 1. vet. 3. est Et diecemus infra lib. 5. præsump. 54. vbi declarabimus l. in ciuilem. C. de furtis.
3 Secundus est casus in præsumptione iuris & de iure. Hæc quoq; † admittit contrariam probationem & ex protestatione. Ita censuit glo. in cap. vidua. de regula vbi præsumptio iuris & de iure est quod Nouitia quę assumit habitum professarum, vel se ingerit in actibus ad eas pertinentibus, sit professa (vt copiosius diceemus lib. 3. præsumptio. 12.) nisi protestatio præcesserit. Quam traditionem probarunt Butrius in c. is, qui fidem. col. 2. ver. potest secundo surgere. & ibidem Præpos. nu. 8. ver. fallit. 4. de sponsal. qui dicunt, protestationem illam ob causam, ob id quod iusta causa erat vestita. Illam quoq; probarunt idem Butrius in c. vlt. nu. 30. ver. item admittit. de successi ab intesta. Roman in l. si duo. num. 11. ff. de aeq. hæred. & Alciatus in tracta. de præsumptio. in prçludijs. parte 2. in fine.
4 Declaratur primo hic casus, vt non † procedat quãdo ex ea protestatione induceretur peccatum. Ita glo. in e per tuas de cond. appos. quam ibi annotarunt Io. Andreæ & Præpos. cum
5 dixerunt quod si duo contraxerunt † sponsalia per verba de futuro sequuta copula carnali sponsalia transeunt in matrimonium præsumptum, præsumptione iuris & de iure, c. is, qui fidem. de sponsa. Et si ergo ij sponsi futuri protestentur, quod quamuis sequatur copula, non intendunt, sponsalia debere transire in matrimonium, nec illud velle contrahere attamen huiusmodi protestatio nil prodest, nec eam præsumptionem iuris & de iure, rollit. Ea est ratio, quia ex ea protestatione peccatum fornicationis induceitur. Ita in specie declarant præcitati Doctores, & Abbas in ca. per tuas de cond. appos. Butrius in c veniens. il 2. de sponsal Nicolaus Arelaranus in annota. ad Alciatum in tract. de præsumpt. in prælud ijs parte 2. in fi. Ias. in l. non solum. §. morte. nu. 14. in fi. ff. de oper. noui nunt. & alios plures cõmemorat Didacus in epitome de spõsal. parte 1. c. 4. §. 1. nu. 18. & dicemus inf. lib. 3. præsumpt. 1. in tertia extensione primæ coniecturæ, vbi declarabimus.
6 Declaratur secundo hic casus vt non procedat in protestatione † generali a lege reprobata vt in casu Bar. in l. 1. §. itẽ solent. in fi. ff. de off. præfecti vrbis; cum dixit, quod si tutor, conficiendo inuentarium, protestatur, quod si bona aliqua eo in inuentario descripsit quæ describenda non erant, vult habere pro non descriptis; & econtra. Hæc protestatio, inquit Bar. non adiuuat tutorem, cum lex reijciat generalem hanc protestationem, ex quo lex in tutoris inuentario respicit illud, quod est specialiter expressum. Idem docuit ipse Bar in l. tutor, qui repertorium. nu. 53. ff. de adm. tuto. quem secuti sũt Bald. in l. vlt. nu. 1. ver. sed quid si tutor. C. arbitrium tutelæ, & Alciatus de præsumpt. in prçludijs, parte 2. in fi. Quibus totel ligimus minus rectè sensisse Angelum in l. 1. §. hæc stipulatio. col vlt. ver vt tameo omnium conseruetur. ff. si cui plus, quàm per legem falcid.

QVAESTIO LXXVI.

Præsumptionem iuris & de iure, impedire appellationem.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio impeditur per præsumptionem iuris & de iure.*
2 *Conuictus non appellat.*
3 *Appellatio per solam iuris præsumptionem non impeditur.*

1 Uæro Septuagesimosexto, an præsumptiọ iuris vel iuris & de iure, impediat appellationẽ? Et quo ad præsumptionẽ iuris & de iure dicendũ est, impedire appellationem. Ita Bal. in l. si qui nu, 2. C. ad l. Iul de adul. Fran. Brun. in tract. de iodicijs & tortura, parte 1. q. 4. in fi. Marsil. in rub. C. de probat. nu. 364. & in fing. 16. & Eueratdus in centuria legali in argumento a verisimi. nu. 18, Quam quidem traditionem probat d. l. si qui, qua sancitum fuit, cum contra quem est præsumptio iuris & de iure pro cõ
2 uicto habendum esse. Conuictus † autem non appellat. l. 2. C. quorum appella. non recip. Non ergo iste, cui repugnat hæc præsumptio, remedio appellationis iuuabitur. Quo vero ad so
3 lam præsumptionem iuris dicendũ est, illam † non impedire appellationem, quandoquidem non habetur is, cui hæc repugnat præsumptio pro conuicto & confesso, sed potest contra rium probare vt diximus supra.

QVAESTIO LXXVII.

Præsumptio quæ tollatur iuramento eius, cui præsumptio aduersatur.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum eius contra quem extat præsumptio iuris & de iure, non admittitur in contrarium.*
2 *Fidem adhiberi viro bono, vitaque honestæ, quomodo procedat.*
3 *Iuramentum in contrarium non admitti etiam eius, contra quem sola iuris præsumptio extat. Contraria adducitur opinio. nu. 6.*
4 *Iuramento procuratoris asserentis nomine proprio emisse non domini, non creditur, si iam habuerit mandatum a domino.*
5 *Iuramentum non defert iudex ei contra quem extat præsumptio iuris.*

Assertioni

7 *Aſſertioni eius creditur, qui carnaliter a ſe cognitam, fuiſſe vxoris ſuæ conſanguineam affirmat ignoraſſe.*
8 *Coniunctus præſumitur ſcire facta coniuncti.*
9 *Iuramento aſſerentis ſe non animo occidendi verberaſſe vtrum creditur.*
10 *Iuramentum aſſerentis ſe proclama publicum ignoraſſe admittitur.*
11 *Citationem ad ſui noticiam non perueniſſe, iuranti creditur.*
12 *Sententia lata per iuramentum iudiciale, habet pro ſe legis præſumptionem.*
13 *Iuramento denunciantis creditur in denunciatione euangelica.*
14 *Iuramento creditur in his, quæ in animo conſiſtunt.*
15 *Probatio contraria per iuramentum eius admittitur, contra quem extat iuris præſumptio ſi de leui præiudicio agatur.*
16 *Iuramento aſſerentis aliquid aduerſus præſumptionem, creditur in foro conſcientiæ.*
17 *Aſſertioni iuratæ aduerſus legis præſumptionem creditur quando alia æque potens præſumptio eſt pro ipſo.*
Idem eſt ſi leuis contra ipſum extat præſumptio nu. 18.
19 *Iuramentum tollit præſumptionem hominis contra ſe extantem.*

QVæro Septuageſimoſeptimo, an præſumptio
tollatur cõtrario iuramento eius, cõtra quẽ
illa extat? Hac in quæſtione diſtinguendi ſũt
tres caſus, ſicuti & tres ſunt præſumptionis
ſpecies.
Primus eſt caſus, quando præſumptio eſt
1 iuris & de iure. Hoc in caſu † non admittitur contrarium iu-
ramentum eius contra quem illa extat. Ita in ſpecie ſcripſe-
runt Butrius in c. vidua. num. 5. de regula: Paulus Lazarius &
Gemin. in c. eo in verbo ſcienter. de temp. ord. in 6. Felyn. in
c. 2. nu. 13. de conſt. & ibidem Bero. col. vlt. ver. niſi declaratio
nem Alciatus in ca. nouit nu. 11. de iud. & Oſaſchus decif. 71.
nu. 27. His accedit auctoritas eorum, qui fortius negarũt ad-
mitti iuramentum eius, cui ſola iuris præſumptio aduerſatur,
vt huius opiniones multos infra commemorabo: Et rationes
quas ibi conſiderabimus, hanc magis confirmabunt Cæterũ
hanc traditionem intellexit Butrius in c. vidua. in fine, niſi is,
contra quem extat præſumptio hæc iuris & de iure, ſit hone-
ſta perſona. Nam tunc eius iuramentum recipitur aduerſus
præſumptionem illam & Butrium ſecuti ſunt Dec. in cõſ. 175.
nu. 6 Marſilius in practica criminali in §. principium nu. 11. &
Alba. in conſ. 95. no. 9. Verior tamẽ videtur cõtraria traditio
Præpoſ. in c. vlt. nu. 3. qui matr. accuſ. poſſ. & Oſaſchi in d. de-
decif. 71. nu. 27. ſcribit Præpoſ. non admitti hoc iuramentum:
& loquitur Præpoſ. in terminis. d. c. vlt. in quo agitur de hoc
2 iuramento, vt infra dicemus. Quod enim viro bono † vitæq;
honeſtæ fides adhibeatur, procedit quando repugnat ſola
præſumptio iuris: non autem quando obſtat præſumptio
iuris & de iure, quæ pro veritate habetur. Et præterea Butrius
mouetur auctoritate glo. vlt. i. d. cap. vidua, quæ tamen præter
perſonæ honeſtatem, vult cum ipſo iuramento adeſſe alias cõ
trarias probationes, ſiue (vt exponit ipſe Butrius) cõiecturas.
Secundus eſt caſus, quando extat ſola iuris præſumptio.
Hoc in caſu variæ ſunt Doctorum opiniones.
3 Prima eſt, & magis quidem recepta, quod † non recipiatur
fidesvè adhibeatur huic iuramento. Ita Bar. in l. inter omnes.
§. rectè. nu. 3. ver. nec obſtat. ff. de iniurijs, qui exemplum recẽ-
ſet in eo qui equum commodato ſuſcepit, vt ad certum locũ
iret, & vltra illum perduxerit, aſſerens, ſe crediſiſſe dominum
conſenſurum, non creditur (ait Bart.) eius iuramento, cum
ei repugnet iuris præſumptio. & Bar. ſecuti ſunt Roma. in cõſ.
481. nu. 10. Aret. in l. interdum. §. quod ex naufragio. col. 1. ver,
in glo. in verbo, poteſt. ff. de acq. poſſeſſ. egregiè Rota decif.
vlt. nu. 3. in tit. de dolo & contuma. in nouis. Alex. in l. 1. §. per
procuratorem nu. 4. & ibidem Claudius Seyſellius nu. 2. ff. de
4 acq poſſeſſ. dixit Alex. non credi iuro † procuratoris, qui aſ-
ſeruit ſe emiſſe proprio nomine non aũt nomine dñi, a quo,
iam habuerat mandatũ de emẽdo: cũ aduerſus procuratorẽ
ipſum ſit iuris præſumptio. Idem Alex. in conſ. 71. num. 2. &
in conſ. 118. nu. 11. lib. 2. Iaſon. in §. ſed iſte. nu. 92. inſt. de act.
Felinus in c. ſignificaſti nu. 3. de homicid. Claudius Seiſſellius
in l. Celſus. nu. 21 ff de vſucap. Decius in c. 2. in 1. lectura. col.
vlt. ver. & ad hoc facit. de cõſt. & in c. 1. in 6. notab. de poſtul.
prælar. in c. nouit. col. vlt. de iudi. in c. paſtoralis. col. 3. verſi. &
quod dicitur de except. & in conſ 160. col. pen. ver. nõ obſtat.
Marſilius in l. qui ignorans. nu. 35. & in l. qui falſum. nu. 100.
ff. ad l. Corn. de falſis. & in cõſ. 26. nu. 2. Ruin. in conſ. 13. in fi.
li. 5. Iacobinus de Sãcto Georgio, in l. verius. no. 4. & in l. cum
de indebito in fi. ff de proba. Neuiz. lib. 3. Siluæ nup. num. 52.
Nat. in conſ. 230. nu 6. lib. 1. Crau. in conſ. 225. nu. 9. & in cõſ.
271. col. vlt. Ant. Bauc. in tract. de virtute iuramẽti, nu. 83. Alc.
in tract. de præſumpt. reg. 3. præſump. 16. Bero. in c. 2. col. vlt.
de conſtit. & Tiraq in tract. de retractu conſang §. 9 in glo. 2.
nu. 41. Quæ ſane ſententia probari videtur ex l. præſenti. 9. ſic
vbi. C de ijs qui ad eccleſ. confug. & ex auth ſed nouo iure. C.
de pœna iud. qui male iud. vbi non admittitur iuramentum
ad purgandum ſiniſtram ſuſpicionem. Et præterea accedit
ratio quod hoc genus iuramenti deferri debet a iudice. At iu-
5 dex † non defert iuramentũ illi cõtra quẽ extat præſumptio
iuris, vt inquit gl. in l. 1. C. qui, & aduerſus quos, &c. Ergo &c.
6 Secunda fuit opinio, quod † admittatur hoc iuramentũ.
Ita gloſſa in gloſſ. in c. vlt. in verbo, iuramẽtum qui matr. ac-
cuſ poſſ. cum dixit, aduerſus præſumptionem ſcientiæ eorum
quæ publicè fiunt, reſultantem contra eum, qui præſens fuit,
admitti probationem per eius iuramentum. Et gloſſæ tradi-
tionem probarunt ibi Calder. & Præpoſ. nu. 3. Bal. in l. 2. §. pe-
nul. in fi. ff. ſi quis cautio: Alber. in l. diuus. in fi. ff. de integrum
reſt. Alciat. in c. nouit. nu. 10 in fi. de iud. & Oſaſcus in decifi.
71. nu. 28. qui quidem eiuſdem opiniones recenſet. Curtium
ſen. in conſ. 72. Princeps col. 9. ver. Verum vt nihil. Hanc quo-
que opinionem viſus eſt probare Lapus. alleg. 94. nu. 5. dum
7 ſcripſit credi † aſſertioni eius, qui dixit, ſe ignoraſſe illam a ſe
carnaliter cognitam, fuiſſe vxoris ſuæ conſanguineam: Cum
8 tamen coniunctus † præſumatur ſcire facta coniuncti. l. octa-
ui. ff. vnde cognat. His accedit glo. in l. j. in verbo, animo. C. ad
9 l. Corn. de ſicar. Cùm dixit, credi iuramento † aſſerentis, ſe vul-
neraſſe non occidendi animo; cum tamen ei repugnet iuris
præſumptio, ex quo dabat operam rei illicitæ, vt ſuo loco di-
cemus. Et gloſſam illã ſecuti ſunt relati a Iaſone in §. ſed iſte.
nu. 90. inſti. de actio. vbi nu. 92. & ipſe hanc opinionẽ ſecutus
eſt. Et ad affirmandam hanc opinionẽ multa adſerri ſolent.
Primo tex in d. c. vlt qui matr. accuſ. non poſſ. vbi quando
fit publicè denunciatio ſeu proclama, præſumptio iuris eſt,
10 quod ſciat: & tamen admittitur † iuramentum eius, qui aſſe-
rit, ſe ignoraſſe. Et proptereà Bal. in d. l. 2. §. pen. in fi. ff ſi quis
11 caut. ſcripſit, ſtari iuramento eius, qui dixit, † citationem de
ſe factam ad ſui notitiam non perueniſſe. Cæterum reſpondet
Alciat. in Tract de præſumpt. regul. 3. præſump. 16. nu. 3. verſ.
ſed tamen ſaluando &c. d. c. vltimum loqui, quando præſum-
ptio illa oriens ex publico proclamate, & ſimilibus, eſt de-
bilior ea, quæ oritur ex iuramento. Quæ ſanè interpretatio
ꝓbari videtur ex c. nulli. de elect. in 6. vbi electores admittũ-
tur ad opponendum contra electum, ſi iurant, quod ea, quæ
obijciuntur, nouè intellexerũt. Id quod contingere ob id vr̃,
quia contraria illa præſumptio leuis erat; Ita ſenſit Abbas in
d. c. vlt. nu. 9. Altera etiam fuit interpretatio ad d. c. vlt. Butrij
in c. cognoſcentes. de conſt. Roma. in conſ. 481. nu. 11. & De-
cij in c. nouit. col. vlt. verſ. 2. dictum Bart. de iudicijs. quod in
caſu. d c. vlt. vltra iuramentum aderant aliæ coniecturæ, quib.
ignorãtia præſumebatur. Quæ tñ explanatio repugnare mihi
vr̃ verbis illius cõſtitutionis. Quocircà tertio reſponderi põt
ex interpretatione Felyni in c. ſignificaſti. nu. 3. de homicid.
qđ in d. c. vlt. iuſtum non eſt ſuper eo, qđ illa cõſtitutio vellet
præſumi notitiã edicti, ſed eſt ſuper notitia impedimẽti, quã
ſanè notitiam tex. ille nõ præſumit, vt ibidem annotauit Bu-
trius. Verũ repugnat hæc interpretatio manifeſtis verbis d. c.
vlt. §. alioquin. Rñdet & quarto Berous in c. 2. in fi. de cõſtit.
& ait, d. c. vlt. loqui qñ agitur de leui præiudicio. Quæ tñ in-
terpretatio dubia eſt, reſponderi quinto loco poteſt, legem eo
in caſu vlterius proceſſiſſe, diſponendo, ob peccati cauſam
ne coniuncti in matrimonio prohibito, in eo perſiſtant.
Secundo adſertur hæc argumentatio ab Alciato in d. præ-
12 ſump. 16. nu. 2. ver. 2. in contrarium. Lex præſumit † pro ſentẽ-
tia lata per iuramentũ iudiciale, & conſequenter quod victus
non habeat aliqua inſtrumenta, quibus tueatur ius ſuum; Et
tamen aduerſus præſumptionẽ illã ad reſciſſionem ſentẽtiæ
admittitur probatio per iuramentum, quod inſtrumenta de
nouo ſuperuenerunt; vt tradunt Bart. & reliqui in l. admonen-
di ff. de iureiurãd. & confert c. paſtoralis. de exceptio. Verum
reſpondetur, præter Alciatum, qui intellexit vt ſupra, quod lex
ipſa ſtatuit, ſententiam non tranſire hoc caſu in iudicatũ, &
iuramentum non adhibetur directo contra ſententiam, ſed ſu
per illa qualitatẽ, quæ de nouo fuerit reperta, licèt forte in cõ
ſequentiam reſcindatur veritas. Et præterea eo caſu de verita-
te manifeſte conſtat ex ipſis inſtrumentis, & ſi quo ad ipſam
qualitatem, quod ſcilicet fuerint de nouo inuenta, credatur
iuramento illius id aſſerentis.
Tertio vrgere videtur communis illa traditio Doctorum
in c. nouit. de iudicijs. Cũ dixerunt in denũtiatione euangeli-
13 ca, credi iuramento † denuntiationis, & non concurrẽte alia
ſuſpicione, quod ſolus ſolo denuntiauerit; vt is denuntiatus
ſe abſtineret a crimine; Et tamen aduerſus denũtiationẽ illã,

extat iuris præſumptio;quod denuntiatus ille ſit innocens;ex quo quilibet præſumitur bonus Cæterum reſponderi poteſt, ibi agi de leui præiudicio quo ad illum actum, quod ſolus ſolo denuntiauerit.Nam ex eo actu non infertur graue præiudicium; Et propterea eius iuramento ſtatur. Præterea hæc duo ſunt ſeparata,quod denuntiatus præſumatur bonus; reſpicit enim hoc cauſam ipſam principalem ſicque ſubſtantiam negotij; Illud vero quod denuntians denuntiauerit ſolus ſolo, reſpicit qualitatem tantum,pro qua creditur denuntianti.

Quartò argumentatur Alciatus præcitata in præſump. 16. num.2.verſic.4.facit.&c.quod admiſſa illa recepta opinione, numquam admitteretur probatio per iuramentum.Nam aut lex præſumit pro actore; & tunc non eſt opus quod iuret, ex quo habet præſumptionem iuris,quæ transfert onus probandi in aduerſarium.l.ſiue poſsidetis.C.de probat.& l generaliter.§ ſi petitum.in fin.ff.de fidcicom.libert Aut pręſumit.Aut præſumit pro reo; & tunc actor iurare non poteſt, & actore non probante reus abſoluitur; cum lex pro eo præſumat.l. Atianus.ff.de act.& oblig.& l.qui accuſare.C de eden Verum reſpondetur præſumptionem illam, quæ eſt pro reo, actore non probante, eſſe præſumptionem quandam generalem, vt ſenſit Spec.in tit.de probat.§.probare.nu.11.Cum dixit, præſumptionem iuris hanc tollere,& in reum ipſum reijcere probandi onus Et idem ſenſit ipſemet Alcia. in d.l. qui accuſare. nu.18.verſic.ſed & plerunque.C.de eden.quo loci idem Alcia. ſcriptum reliquit,hac præſumptione,quæ pro reo eſt, non ob
14 ſtante,credi iuramento † de his,quæ in animo conſiſtunt.

Tertia fuit opinio eorum.qui ſcripſerunt, hoc relinqui arbitrio iudicis, vt is conſideret qualitatem præſumptionis, & conditionem perſonæ, quę iurare vult.Ita ſcripſerunt Abbas in d.c.vlt.nu.9.qui matr.accuſ poſſ Dec.in c.paſtoralis. nu.7. de except.& ibid.Pariſ.nu.13.ad fi. Quæ ſane ſententia probabilior mihi videtur.

Declaratur primo hic caſus, vt non procedat, quando agitur de leui aliquo præiudicio. Nam tunc aduerſus iuris præ-
15 ſumptionem admittitur † contraria probatio per iuramentum eius,contra quem pręſumptio ipſa extat.Ita in ſpecie tradunt & declarant Paulus Leazarius in clem.conſtitutionem. de elect.Gemin.in c.quoſdam.nu.3.de præſumpt. Dec.in c 2. in 1.lect.col.vlt.verſic.& hoc intelligitur de conſt.& ibid. Fel. verſi. fallit tertio. Claudius Seiſſellius in l. Celſus.nu 22. ff de vſucap.Marſilius in ſing.655.Memoriæ.Alc.in c.nouit. nu.10. de iud Bero.in c.2. in fi.de conſtit. & ſcripſi lib. 2. de arbitrarijs iudicum.caſu.186.nu.9.

Declaratur ſecundo,vt non procedat in foro conſcientiæ,
16 † in quo creditur aſſertioni, & iuramento aſſerentis aliquid aduerſus pręſumptionem iuris. Ita gloſſ.in Clem. 1. in verbo, cōmode.de pęnis.Lapus alleg.94.nu.5. Alex. in l.1.§ per procuratorem.nu.4.ff.de acq.poſſ.Felyn.in c.ſignificaſti. nu.4.de homic.Decius in c.nouit.col.vlt.verſic.primo dictum de iud. Claudius Seiſellius in l.Celſus.nu.21. verſi.2.fallit.ff.de vſuca. Pariſius in cap.paſtoralis. nu. 13. de excep. & Neuizanus lib. 3.Syluæ nup.nu.52.Hanctamen declarationem intelligit Decius præcitato in loco,vt credatur iuramento aſſerentis, quo ad ſuum præiudicium, non autem quo ad detrimentum alterius, quæ ſane interpretatio nec vera eſt; nec conuenit menti aliorum interpretum.

Declaratur tertio,vt locum non habeat, quando alia præſumptio æque potens eſt pro eo, qui aſſerit. Nam tunc eius
17 † aſſertioni iuratæ creditur aduerſus legis præſumptionem. Ita declarat Claudius Seiſſellius in d.l.Celſus.nu.21.verſi. fallit primo;qui multis probat.

18 Declaratur quarto,vt non procedat,quando † iuris pręſumptio leuis eſt;ſicuti tradit Claudius præcitato in loco. nu. 21. verſi.2.fallit.

Tertius eſt caſus, quando repugnat ſola hominis præſumptio. Hoc ſane caſu exiſtimo illam tolli iuramento huius aſſerentis,& cōtra quem illa repugnat. Quando quidem leuis eſt; & ob id iuramēto tollit:ſicuti de leui iuris præſumptione tradit Claud.Seiſſellius in d.l.Celſ.nu.21.ver.2.fallit. & dixi ſup.

QVAESTIO LXXVIII.

Præſumptione ceſſante, ceſſare legem ſuper qua fundata eſt ipſa pręſumptio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptione ceſſante nō ceſſat lex, ſuper præſumptione fundata.*
2 *Rationem fundatam in ſola præſumptione non reſtringere legis vel ſtatuti generalem diſpoſitionem quomodo procedat.*

Væro ſexageſimo octauo, an lex fundata in ſola
pręſumptione ceſſet, ceſſante præſumptione illa?
1 Et non † ceſſare ſcripſit Tiraq. in tract. quod ceſ-
ſante cauſa ceſſet effectus parte 1.nu.150.& num.
177.& part.2.limit.2 .poſt Bal.in conſi.250.in quæſt.D.Mila-
2 ni.ad fi.lib.1.dum reſpondit,rationē † fundatam in ſola præ-
ſumptione,non reſtringere generalem legis, vel ſtatuti diſpo-
ſitionem. Quæ quidem traditio non habet locum, quando vnus ſentiret damnum,alter vero lucrum. Ita Angel.in conſil. 281.col.1.Dec.in c.ſuggeſtum.in 2.notab.de appella. & Cran. in conſi 3.nu.3.qui ita declarant regulam.l. cū pater.§.dulciſſimis.de leg.2.

QVAESTIO LXXIX.

Denuntiatio euangelica, quando aduerſum præſumptionem admittatur.

SVMMARIVM.

1 *Denuntiatio Euangelica,quo caſu poſſit fieri,& nu.2.*
3 *Sententia irrita dicitur,& nulla,quando de iniuſtitia notoriè conſtat.*
4 *Sententia notoriè iniuſta,non tranſit vere in iudicatum.*
5 *Renuntiatio Euangelica quando fieri nequeat.*
6 *Canones cum peccato poſsidere non permittunt.*
7 *Veritatē ſolam in foro conſcientiæ ſpectari,quomodo accipiendum.*
8 *Conceſſum per rem iudicatam, in foro conſcientiæ retineri poteſt. Et quando a re iudicata diſcedatur.nu.9.*
10 *Retractationi ſententiæ,quando ſit locus.*
11 *Probationes omnes iudicis ſunt in arbitrio.*
12 *Teſtes examinare,& probationes recipere, iudex abſentis nomine poteſt.*

Væro ſexageſimo nono, an contra præſumptionem
iuris,& de iure, poſsit fieri denuntiatio euangelica?
Quo facilius hęc iuris quæſtio explicetur, exemplū
11 adfertur.Extat præſumptio iuris, & de iure, pro ſententia
lapſa in iudicatum,an aduerſus hanc ſentētiam ſicque aduerſus pręſumptionem illam iuris, & de iure, fieri poſsit denuntiatio euangelica? Hac in re diſtingui poſſunt tres caſus, vna cum Abbate in c.nouit.nu.7.& ibi.Dec.nu.10. verſi.ſed difficultas.ext.de iudicijs.

Primus eſt caſus, cum iniquitas ſententiæ ſicque præſum-
ptionis huius,probatur per confeſsionem illius, qui eam ob-
1 tinuit. Hoc ſanè in caſu certum eſt, fieri poſſe † euangelicam
denuntiationem.Ita affirmarunt Abb. & Dec.pręcitaris in locis.Ea eſt ratio, quia etiam de iure cōmuni, retractari poteſt res hęc iudicata; vt ſcribunt Inno.in c.quia plerique. de immunit.eccleſ.Butr.in c.is,qui fidem.de ſponſ.Bald.in auth. ad hęc nu.14.verſi.item dubitatur.C.de vſuris.Fely.in c. qualiter. il 2.nu.18. de accuſ. & Curtius ſun.in conſi. 104. nume. 4. & ſcripſi ſupra q.61.

Secundus eſt caſus,cum aliter quam per confeſsionem no-
torium eſt, rem iudicatam atque ita pręſumptionem hanc iu-
2 ris & de iure, eſſe iniuſtam. Hoc etiā in caſu admittitur † de-
nuntiatio euangelica,ita Abbas & Decius vbi ſupra: nec alij,
quos infra commemorabo, diſſentiunt. Ea eſt ratio, quia vbi
3 de † iniuſtitia conſtat nororie, ſententia dici poteſt irrita &
nulla.Ita Inn.in c.fraternitatis.de frig.& malef.

4 Et præterea ſententia † notoriè iniuſta, non tranſit verè in
iudicatum.ſicuti ſcribunt Butr.in c.ſuam.in penult. notab.de pęnis.Fely.& cæteri in cap. inter cæteras. de re iud. Et ſcripſi ſupra.q.67.probationem ex notorio admitti contra pręſumptionem iuris & de iure.

Tertius eſt caſus,quando noo conſtat de iniuſtitia iudicati,ſicque pręſumptionis iuris & de iure, ſed teſtibus,vel aliter
probaoda eſt.Hoc ſanè in caſu, recepta magis Doctorū opi-
5 nio eſt,locum non eſſe huic † denuntiationi euangelicę Hanc
probarunt Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verbo, per denuntiationem.nu.15.Bal.in auth.clericus.C.de epiſ.& cler. & in auth.ad hęc.nu.15.de iudicijs.Abbas in conſ.60.nu.3.in fine.lib.2.Alex.in conſi.83.nu.3.lib.5.Barba.in c. nouit.num. 64.de iudicijs & ibidem Decius.nu.10.Ea ratione prima,fulcitur horū ſententia,quod rei iudicatæ exceptio, ſicque præſumptionis iuris & de iure, eſt à lege ipſa pontificia approbata.c.cum inter,de re iud.cap.vlt.de except.in 6.Non ergo peccat qui ea exceptione tutus poſsidet: & conſequenter denuntiationi euangelicæ locus non eſt.Nec hic repugnat conſideratio Felini,in cap.nouit.cum ait,exceptionem hanc nil pro-

deſſe

deſſe quando de peccato agitur.c.vlt.de excep.in 6. Nam re-
ſponderi facilè poteſt præter Decium hic dici non poſſe, agi
de peccato poſteaquam de eo non conſtat: & lex tutum facit
eum, pro quo ſtat præſumptio ipſa iuris & de iure. Secundo
firmatur hæc opinio ea ratione, quia ſi hæc res indicata, atq;
ita ſi hæc præſumptio eſt a lege pontificia approbata, vt dixi-
mus ſupra, eſt etiam in foro conſcientiæ recepta: quia nõ per-
6 mitterent canones † cum peccato aliquem poſſidere. c.de vi
dnis 27.q.1. Nec huic argumentationi obſtat reſponſio Feli.
in d.c nouit. de iud. cum illi replicet Decius. Non etiam ob-
ſtat reſponſio ipſius Decij, cum dixit, in foro conſcientiæ ſo-
7 lam veritatem † ſpectari, vt ait Inno.in c.quia plerique, de im
muni.eccleſ. quem alij multi ſecuti ſunt, vt in ſubſeqnẽti quę-
ſtione referam Non inquam obſtat hæc conſideratio, quãdo
quidem id procedit, quando ex parte eius pro quo ſtat præ-
ſumptio cognita eſt veritas: atque ita quando eius conſciẽtia
eſt lęſa, ſed noſtro in caſu, hoc non contingit: cum præſuppo
namus pro conſtanti, hunc credere ſe iure obtinuiſſe, & iure
ſe fulcitum ea pręſumptione iuris & de iure. Et infra in ſubſe
quenti quæſtione fuſius explicabimus. Tertio accedit, quod
ita videmus in pręſcriptione, vbi bona ſide iam pręſcripta, re
ctè & ſalua conſcientia retinemus, etſi poſtmodum ſuperue-
nit mala fides. Ita Innoc.in cap.cura.de iure patr Bal.in auth.
ad hæc.nu.8.C.de vſuris. & ſcripſi lib.1. de arbitrariis iudicũ.
8 q.49.nu.6. Ita pariter dicendum eſt in foro † conſcientiæ teri
neri poſſe, quæ per rem iudicatam data fuerunt: atque ita ea,
quæ præſumptione hac iuris & de iure conceſſa ſunt. Nec hic
repugnat conſideratio Decij in d.cap.nouit. cum dixit, hoc
argumentum a ſimili non procedere hoc in caſu, vbi adeſt nõ
leuis differentia, inter præſcriptionem & rem iudicatam. Nã
præſcriptio (inquit Decius) eſt iuſtus modus acquirendi do-
minium.l.1.ff.de vſuca. Ea propter, præſcriptione perfecta, re-
tineri res poteſt, ſalua conſcientia, ſed non ita (ait Decius) eſt
in re iudicata, quæ ordinata non eſt ad acquiſitionem, ſed ad
iuſtitiam; quæ tribuit vnicuique quod ſuum eſt: & licet res iu
dicata exceptionem pariat, id contingit ob præſumptionem,
quæ inſurgit, quod veritas ita ſe habeat: & non quod titulus
ſit ad acquiſitionem inuentus. Non inquam repugnat hęc cõ
ſideratio, quandoquidem non differt in hoc præſcriptio a re
iudicata. Nã præſcriptio præſupponit titulum, ſine quo alio-
qui non currit. Ita etiam ſententia fertur de re, quæ titulum
antecedentem habet: & declarat illum eſſe dominum. Quocir
ca præſumptio iuris & de iure, quæ ſtat pro aliquo, habet fun
damentum aliquod, cui is innititur.

Contrariam itaque opinionem, quod ſcilicet locus ſit de-
nuntiationi euangelicæ, iſto in caſo, male defendunt Abbas
& Fely.in d.c.nouit.de iud. Et cum eis ſenſit Alcia.in tract.de
pręſumptionibus, in pręludijs, par.2.nu.8.verſi.bene credo. Pri
mo moti ſunt ex c 2.de purgat.vulg quo loci ait Inno. quod
9 a re iudicata † recedimus, cum de rei veritate in contrarium
apparet. Cęterum rectè ſatisfacit Decius.d.c.2.procedere ob
vim notorij: nos autem loquimur cum probationes faciendę
ſunt teſtibus; vel alio ſimili modo Secundo vſi ſunt eo argu-
mento, quod ſicuti quando victor fatetur iniquitatem ſentẽ-
10 tię, † locus eſt retractationi, atque ita denuntiationi, vt ſupra
dictum fuit: Ergo idem hoc in caſu, ſi de veritate appater alia
via. Verum rectè reſpondet Dec.in d.c.nouit.argumentũ pro-
cedere in confeſſione, quę multa habet ſpecialia, alijs proba-
tionibus non conceſſa cap.cum Ioannes, de fide inſtr. & c.1.
de confeſſ.in 6.& ſcribunt omnes in rub.extra.de proba. Quo
circa diximus ſupra in primo caſu huius quęſtionis eſſe quo-
dammodo ſpeciale in confeſſione, vt illa admittatur contra
pręſumptionem iuris & de iure: atque ita loquitur Innoc. in
d.c.quia plerique de immunit.eccleſ.

Concludit tamẽ Decius, opinionem Abbatis veriorem eſ-
ſe, vbi de peccato ſufficienter conſtet. Duo viſus eſt conſide-
rare Decius. Primum quod, vbi de peccato conſtat, locus eſt
huic denuntiationi, etiam contra rem iudicatam: atque ita
contra pręſumptionem iuris & de iure. Et hoc in caſu vera eſt
opinio Abbatis: nec aliter dici poteſt: cum denuntiatio in ſa
euangelica, ob peccati cauſam inuenta ſit. Quę ſane ratio mi
litat etiam aduerſus eum, qui per rem indicatam aliquid ob-
tinet. Secundum eſt, quibus probationibus detegi poſſit hoc
peccatum: Et ait Decius, probationibus ſufficientibus, quæ eſ
autẽ hę ſint, nõ eſt a lege determinatum, & ob id (ait Decius)
11 iudicis arbitrio relinquitur: quemadmodum & † probatio-
nes omnes iudicis arbitrio commiſſę ſunt, vt ſcripſi lib.2. de
arbitrarijs iudicum. &c.caſu.90. Hac in re forte dici poteſt, iu
dicem ipſum eccleſiaſticum, ad quẽ pertinet concedere hanc
euangelicam denuntiationem, ex ſe ipſo ſumere poſſe infor-
mationes & cognoſcere, an is, pro quo ſtat pręſumptio iuris
& de iure, inique poſſideat: atque ita ſi cognoſcet inique il-
lum poſſidere, denuntiationem hanc concedat: ſicuti in ſimi-
li ſcribit Bald in l ampliorem.§.1.C de appell. cum ait, iudi-
12 cem poſſe abſentis nomine examinare † teſtes, & probatio-
nes recipere, atque ita iuſtitiam adminiſtrare. Qua de re ſcri-
bunt Alexan. & alij in l.4.§. hoc autem iudicium. ff. de dam-
no inſecto. & ibidem Ripa.num.74. & Iaſon in l. vbi pactum:
nume.14.C.de tranſactio.

QVAESTIO LXXX.

Præſumptio, quando & quomodo in foro conſcientiæ obſeruari debeat, copioſa & diligens diſputatio.

SVMMARIVM.

1 *Legem ſuper præſumptione diſponentem, quando quis in foro conſcientia non teneatur obſeruare.*
2 *Facere nemo debet, quod alteri peccati cauſa ſit.*
3 *Iudicatum iniuſtè accipiens peccat.*
4 *Hæres inſtitutus in teſtamento minus ſolemni in foro conſcientiæ non tenetur reſtituere hæreditatem, venientibus ab inteſtato.*
5 *Conditio adiecta hæredi inſtituto, ſi deceſſerit ſine liberis, an per religionis ingreſſum reijciatur.*
6 *Prodere ſe ipſum nemo tenetur.*
7 *Condemnatus per ſententiam, quo caſu parere teneatur, etſi verè ſciat veritatem, pro ſe exiſtere.*
8 *Lex poſitiua condita ab habente poteſtatem legis condendæ, obligat in foro conſcientiæ.*
9 *Sententia iudicis auctoritate diuina munitur.*
10 *Decipi homines ſub iuſto legis clypeo, nec quidquam debent.*
11 *Actus omnis tribus adhibitis conficitur.*
12 *Teſtamentum in veritate conditum non ſufficit, niſi ſolemniter id factum appareat.*
13 *Legata in teſtamento minus ſolemni relicta, deberi, erroneum demonſtratur.*
14 *Solemnitas iuris ciuilis, cur in teſtamentis adhibeatur.*
15 *Forum conſcientiæ, ſolum attendit veritatem.*
16 *Lex habens fundamentum præſumptionis, in iudicio animæ, quando ſibi locum non vendicet.*
17 *Obligatio naturalis oritur ex teſtamento minus ſolemni.*
18 *Debitum naturaliter, in foro conſcientiæ præſtari debet.*
19 *Obligatio naturalis duplex eſt.*
20 *Donatarius erga donantem naturaliter obligatur.*
21 *Obligatio naturalis, ex honeſtate profecta, quem habeat effectum.*
22 *Pontifici poteſtas nulla eſt aduerſus leges ciuiles, niſi cum iniquæ ſunt & iniuſta.*
23 *Pontifex nõ abrogans leges ciuiles clarè & abſolutè, cenſetur eas approbaſſe, maximè quoad loca Cæſari ſubiecta.*
24 *Cardinalem accuſatum damnari poſſe, quot requirantur teſtes.*
25 *Electio iure naturæ conſona, tenet etiam ſine iuris ſolemnitatibus.*
26 *Iure ciuili aliquid ſtatuente contra ius naturale, ſtandum eſt potius iuri naturali.*
27 *Legem poſitiuam non poſſe infirmare ius naturale, quomodo accipiendum.*
28 *Teſtamentum nullum de iure ciuili, ob ſolemnitates nõ obſeruatas, non etiam obſeruari in foro animæ.*
29 *Faciens contra conſcientiam ædificat ad gehennam.*
30 *Voluntas nõ ſolemnis nõ eſt voluntas, lege nimirum eã annullante.*
31 *Poſsidens titulo minus ſolemnis voluntatis, tenetur reſtituere hæredibus legitimis, in foro conſcientiæ, modo ad id conueniatur.*
32 *Obligatio naturalis ex æquitate orta, quãdo demum effectum ſortiatur.*
33 *Hæredem in teſtamento minus ſolemni ſcriptum, tutum eſſe in foro conſcientiæ ſi hæreditatem poſsideat & retineat, falſum eſſe conuincitur.*
34 *Rem legatam furto ſubtrahi poſſe ab eo, qui ex teſtam. minus ſolemni conſequi non poteſt, erroneum demonſtratur.*
35 *Furto rem ſuam conſequi poſſe, quando liceat.*
36 *Denuntiatione Euangelica vti poſſe legatarium aduerſus hæredes, cui in teſtamento minus ſolemni quidpiam relictum ſit, falſum demonſtratur.*
37 *Mulierem vel minorem qui contraxerunt abſque ſolemnitatibus requiſitis a ſtatuto, teneri in conſcientiæ foro. falſum eſt.*
38 *Mulier à mariti hæredib. non poteſt capere legatum ſibi factum ſtante ſtatuto prohibente, ne maritus vxori leget.*
39 *Matrem per expreſſam ſubſtitutionem pupillarem excludi a legitima bonorum filij, in foro etiam conſcientiæ obtineri poſſe.*
40 *Canonis authoritate quid faciens non peccat.*

Væro octuagesimo, an præsumprio iuris, vel etiam iuris & de iure, seruanda sit in foro conscientiæ? Hac in re duos casus ita distinguo.

1 Primus est, quando is † contra quem est præsumprio iuris, vel etiam iuris & de iure, verè scit veritarem esse pro se, & in iudicio non conuenitur, vel contra alium non agit, sed tantum apud se rem ipsam retinet. Hoc in casu, non tenetur iste obseruare legem, super illa præsumptione disponentem. Ita vere scriptum reliquit Inno. in cap. quia plerique. nu. 3. de immunita. eccles. cuius verba de industria nolui adscribere. Idem est etiam in eo, qui condemnarus est iniustè, quamuis enim, si conueniatur, vel alias executioni mandetur sententia, parere debet; non tamen iniustè condemnatus tenetur dare sponte. Hæc Innoc. qui & rationem subiungit, quia
2 nunquam quis facere † debet, quod alteri esset causa peccari,
3 peccat autem semper is, qui iniustè † iudicarum accipit & præsertim si victor fatetur, se iniustè obtinuisse. c. negligere. 2. q. 7. Est itaq; ex his clarum, Innocentij sententiam esse, eum qui veritarem rei habet pro se, quamquam ei aduersetur præsumptio iuris & de iure, non teneri in foro conscientiæ, sua spontè dare vel restituere rem illam victori; si tamen hic condemnatus præcepto executioneq; iudicis compellitur dare, obedire tenetur. Cum Innocentio sensit ibidem Abbas. nom. 5. & idem Abbas in cap. is, qui fidem nu. 4. de sponsal post Io. Andreæ ibidem: Cum dicunt, præsumptionem illius canonis cap. is, qui fidem, non habere locum in foro conscientiæ, quãdo scilicrr sponsus asseruit, se cognouisse carnalirer sponsam, non affectu maritali, sed fornicario, qua de re dicemus infra lib. 3. pręsump. 1. Extat simile exemplum ex eodem Inno. in d. cap. quia plerique. num. 2. in fine si quis fatetur recepisse pecuniarum summam, sub spe futuræ numerationis, & deinde nil ei numeretur: & si lapso iam biennio præsumptio iuris & de iure, stet contra eum: attamen ex quo scit, nil verè sibi fuisse numeratum, non tenetur illi creditori aliquid restituere. & Innocentium secuti sunt Feli. in cap. si cautio. num. 62. de fide instr. & alij quos referam infra lib. 3. præsumpt. 144. in secũda declaratione. Hanc Innocentij tradirionem, intelligo sicuti & præcedentem, quod scilicet debitor iste non teneatur sua ipsa spontè soluere, quod si a iudice esset coactus, parere teneterur, etiam in foro conscientiæ. Ita sanè ille sensit, cum paulò post referat exemplum supra commemoratum. Innocentium secuti sunt Angelus Clauasius in summa in verbo, lex. 4 Syluester Prierius in summa in verbo, lex. q. 9. num. 13. versi. secundo, quando. Feli. in cap. sicut. in fine. de homicid. & Decius in cap. 1. in prima lectur. col. 8 nu. 18. versi. quarta conclusio. de constit. Est & simile exemplum, si quis verè electus sit ad aliquod munus, etiam si obseruata non fuerit eligendi forma; attamen in foro conscientiæ electus iste tutus est: atque ita sua sponte non tenetur renuntiare electioni Quandoquidẽ illa eligendi forma, non aliam ob causam fuit ordinata, quã ob præsumptas fraudes, quæ solent committi: cum ergo de ipsa veritate constet, reijcienda est illa præsumptio. Hæc fuit sententia Inno. in cap. quia propter. num. 9. versic alij vero. de elect. Abba. in cap. quod sicut. num. 16. eo. tit. & in c. t. in fine. de in integr. restit. & vere ita sensit Abbas, quod scilicet sua sponte non teneatur electus renuntiare electioni; etsi Abbatẽ aliter loquentem recenseat Iason. consi. 67. col. 5. lib. 3. Dominicus Soto lib. 4. de iustitia & iure. q 5. ar. 3. col. 5. vers. Verum tamen. &c. Hanc ipsam opinionem probarunt etiam Decius in cap. 1. prima lectura. nu. 19 versi ex ista cõclusione. de constit. Boer. q. 1. nu 71. Alciatus in resp. 502 Grauem. nu. 5. versi. quinto adduco. & Syluester Prierius in summa in verbo, Huc etiam pertinet, quod etsi hæres non confecerit inuentarium, & ob id præsumatur occultasse bona: attamen si re vera nil occultauit, & quantum habuit, soluit, non tenetur sua ipsa sponte, sicque in foro conscientiæ, soluere vltra vires hæreditarias. Hæc traditio, quantum attinet ad legatarios, expedita est, vt scilicet eis, nullo modo hæres iste teneatur in foro conscientiæ legata præstare. Id quod admittunt omnes, qui à fortiori de crediroribus (vt mox dicemus) hoc affirmant. Et de legatarijs in specie Aret. in rubr. ff. de acquir. hæred. col. 2. & Didac. in c. 1. nu. 16. versi. verum. isthæc ratio. de testa. Quò verò ad creditores, recepta magis opinio est, hunc hæredem nõ teneri in foro conscientiæ eis soluere, vltra vires hæreditatis. Ita scripserunt Io. Andreæ in cap. quam quam. de vsuris in 6. Bart. in rubr. ff de acquir. hæred nu. 4. & ibidem Alex. num. 7. Iason, nu. 23. Idem Bart in l. 1. nu. 45. C. de sacros. eccles. Bald. in l. filium, quem habentem. col. pen. C. famil. ercis. Abbas in cap. vltim. in fine. de sepul. vbi Henricus Boic. & in cap. 1. de solur. idem Abbas in consi. 73. colum. pen. lib. 2. Anch. in cõs. 402. & in consi 411. Ruyn. in consi. 20. colum. pen. lib. 4. Gratus in consi. 91. num. 41. lib. 1. Alciat. in cap. nouit num. 12. de iud. & in resp. 502. num. 5. versic tertio adduco. Boer. q. 53. nu. 4. Decianus in consi. 49. nu. 60. lib. 2 Phanucius in tract. de inuentario, parte 7. nu. 274. qui & alios recenset. Ea est ratio, qđ legis dispositio, qua cautum est, hæredem teneri etiam vltra vires hæredirarias, si non confecit inuentarium; est fundata in sola præsumptione; cum ergo de veritate apud ipsum hæredem constet, non tenetur in foro interiori, sua ipsa spontè soluere. Et quamquam Aret. Castr. & Imola in d. rub. de acqu. hęred. Federic. de Senis in consi. 21. & Didac. in d. c. 1. nu. 16. vers. rursus. de testa. dissentire videantur: Verum tamen eorum traditio intelligi potest, quando creditores ij in iudicio & foro exteriori experiuntur; in quo si hæres ille condemnatur, parere tenetur etiam in foro conscientiæ, sicuti dicemus infra secundo casu. Huc etiam pertinet, quod etsi quis possidet beneficium, non leuaris bullis, sed cum simplici signatura, præsumatur intrusus: attamen in foro conscientiæ rectè & iustè possidet, atque ita sua sponte non tenetur renuntiare illud beneficium. Ita scriptum reliquit Gomes. in regula cancellarię. De non iudicando iuxta formam supplicationis. q. 14. Cõfert & illud, quod cum lex statuens bona minorum, ecclesiarum vel mulierum, alienari non posse, sine certa solemnitate; fundata sit in præsumptione, ne. s. aliqua fraus committatur, si iusto pretio bona hæc emat aliquis, non obseruata solemnitate illa, non tenetur sua sponte restituere, sed tutus est in foro cõsciẽtiæ, ex quo illo in foro veritas spectatur, reiecta iuris pręsumptione. Ita affirmarunt. Butr. in c. quia plerique. nu. 28. de immunita. eccle. & ibidem Abb. nu. 31. & idem Abb. in cap. 1. nu. 7 de in integ. rest. Ias. in l. si non sortem. in prin. nom. 4. de condic. indeb. Dec. in c. 1. in 1. lect. nu. 19. versi. ex ista conclusione, de constit. Beroius in c. quæ in ecclesiarum. nu. 43. post Decium ibidem, eo. tit de constit. Rubens in consi. 152. nu. 3. & Tiraq. in tracta. de legibus connubial. in glos. 2. nume. 14. Eiusdem opinionis fuerunt & ex Theologis Adrianus, quodlibeto 6. art. 1. Syluester Prierius in summa in verbo, alienatio. §. 12. & Dom. Soto lib. 4. de iustitia & iure. q. 5. artic. 3. col. 4. versi. crediderim ego. Dissentit tamen in specie Innoc. in d. ca. quia plerique. col. 2. versic. sed quid dices. Verum eius traditio intelligi potest, cum is emptor sciens emit a minore, atque ita cum aliquam admisit fraudem. Huc etiam pertinet, quod di-
4 cimus, hæredem † institutum in testamento minus solenni, in foro conscientiæ non teneri sua ipsa sponte restituere hæreditatem venientibus ab intestato, si scit talem fuisse testatoris voluntatem: quandoquidem lex, quæ solennitatem hanc in testamentis introduxit, fundata est in præsumptione, ne scilicet fraudes committantur. Hanc sententiam probarunt Bald. in l. 1. col. 2. & ibidem Ias. nu. 7. C. de testa. Idem Ias. in l. nemo potest, in 1. lect. nu. 71. & ibidem Ripa. nu. 97. & nu. 99. qui communem esse asseruit, de leg. 1. Tiraq. de legib. connub. in glo. 2. nu. 21. Alcia. in l. quinque pedum. nu. 54. C. finium regund. Syluester Prierius in summa in verbo, testamentum. il 1. §. 5. & Dom. Soto. d. q. 3. col. 4. vers. crediderim ergo. alios quamplures recenset, & probat Marcus Solon de Pace, Hispanus iuriscon. eruditiss. in commentarijs ad leges Taurinas Hispaniarũ in 5. parte legis tertiæ. nu. 1480. Verum dissentire videtur Didac. in d. c. cum esses. nu. 10. versic. 2. insertur. de testa. & in cap. peccatum. parte 2. §. 3. ad finem. de reg. iuris. in 6. Sed forte Didac. intellexit, cum hæres iste institutus, fuit ad restitutionem requisitus à venientibus ab intestato. Qua de re dicemus subsequenti in casu.

Huc etiam facit quod respondit Alcia. respon. 503. nu. 5. & in respon. 633. secundum primam impressionem Lugdunensem, quod dispositio. §. sed & hoc præsenti. in auth. de sanctiss. Epis. è quo sumpta est auth. nisi rogati. C. ad Trebell. qua qui-
5 dem coustitutum est, † conditionem adiectam hæredi instituto, si decesserit sine liberis, reijci, si hæres religionem ingrediatur: Respondit sanè Alciatus, non habere locum hanc dispositionem in foro conscientiæ, cum fundata sit in sola præsumptione legis, contra voluntatem testatoris. Verum hac de re aliqua disseremus infra lib. 4 præsumptio. 58. dum explicabimus. d. §. sed & hoc pręsenti. Existimo enim Alciatum minus rectè respondisse.

6 Huius casus ratio ea est, quod † nemo tenetur se ipsum prodere: sicuti dicimus in hæretico occulto, qui, etsi bona sua ob hæresim statim amiserit, non tamen tenetur sua sponte illa deferre fisco; vt scribunt innumeri propè, tam sacræ Theologiæ, quàm iuris Pontificij, & Cęsarei interpretes, quos recensent Alphonsus de Castro. lib. 2. de potestare legis pęnalis. ca. 6. & Simancas lib. Catholicarum institutio: ritu. 9. nume. 249. qui quidem Simancas ibi à nu. 157. vsque ad d. nu. 249. diligentissime, & validissime hanc sententiam aduersus Alphonsum

ſum ipſum de Caſtro a cæteris diſſentientem tuttur, & de-
fendit.

Secũdus eſt huius diſputationis caſus, quando ille, aduer-
ſus quẽ eſt præſumptio iſta iuris, vel iuris & de iure, verè ſcie
7 † veritatem eſſe pro ſe, & in iudicio vel agit, vel conuenitur,
vt rem illam conſequatur, vel reſtituat. Hoc ſanè in caſu, ſi iſte
condẽnatur parere tenetur ſententiæ, nec poteſt recuſare vel
rei reſtitutionem, vel a iudicio deſiſtere, ſub prætextu, quod
veritas ſit in contrarium. Exempli gratia, teſtator legauit in
teſtamento minus ſolemni: ſciunt hæres veniens ab inteſtato,
& legatarius eam verè fuiſſe teſtatoris mentem, & voluntatẽ,
& legatarius in iudicium conuenit hæredem, vt legatum præ-
ſtet, ſi liberatur hæres a præſtatione legati, quippè quod reli
ctum fuerit in teſtamento minus ſolenni; hoc ſanè caſu, non
poterit is legatarius contendere, ſibi in foro conſcientiæ de-
beri legatum, ob id, quod veritas ſit pro ſe. Ex quo enim de
cauſa agitur in foro exteriori, ſeruari debet iudicatum, ob id
non poterit hic legatarius aſſequi rem legatam, per denuntia-
tionem euangelicam, vt ſcribunt Bal. in l. cum quis. col 5. nu.
14. C. de iuris, & facti igno. & Didac. in c. cum eſſes c. 6. & nu.
10. ver. 8. conſtat. de teſta. Dom. Soto. de iuſtitia & iure lib. 4.
q. 5. art. 3. col. 2. verſ. Eodem modo. & Marcus Solon. Hiſp in
præcitatis commentarijs ad leges Taurinas, in 4. parte legis
tertiæ. nu. 1474. & apertius. nu. 1493. aduerſus opinionem Ab-
batis, Iaſonis, Ripæ & Alciati, qui aliter ſcripſerunt.

Poteſt etiam adferri aliud exemplum in extraneo hærede,
ſcripto in teſtamento minus ſolenni, cum venientes ab inte-
ſtato verè ſciunt eam fuiſſe voluntatem illius teſtatoris; ſi ta-
men illi venientes ab inteſtato in iudicium conuenti, abſolu-
ti ſint, non poterit ille hæres ſcriptus in foro conſcientiæ pete
re ſibi deberi hæreditatem ob id quod illi ſucceſſores ab inte
ſtato; ſciant, eam fuiſſe teſtatoris voluntatem Ita affirmatũ
Didac. in d. c. cum eſſes. nu. 6. & apertius Dom. Soto. de iuſt. &
iure lib 4. q. 5. art. 3 col. 2. verſic exponitur concluſio, & alios
quamplures recenſet Marcus Solon Hiſp. in præcitatis com-
mẽtarijs ad leges Taurinas, in 5 part. legis tertiæ. nu. 1458. vbi
nu. 1460. & ipſe hanc ſententiam probat. & nu. 1493.

Quæ ſanè vera ſententia, ea ratione prima fulcitur, quod
8 lex † poſitiua condita ab habente poteſtatem legis condẽdæ,
obligat in foro conſcientiæ, atque ita in eo foro obſeruari de-
bet. c. quo iure. 8. diſt. diuus Paulus ad Roma. cap. 13. *Salomon*
Prouerb. c. 8. & diuus Thomas. 1. 2. q. 96. art. 4. latiſsime Dom.
Soto lib. 1. de iuſtitia, & iure. q. 6. art. 4. & ex noſtris ſcripſerũt
glo. in c quæ in eccleſiarũ. de conſtit. Abbas & Fely in c. 1. cod.
tit. de conſt. & ibidem Decius. nu. 8 & Iaſ. in l. nemo poteſt in
2. lect. nu. 106. de leg. 1 & Alciat. in l quinque pedum. nu. 51. C.
finium regund. & Marcus Solon præcitato in loco. nu. 1427.
qui latiſsime comprobat idem noue ſcripſit Petrus Pekius in
tract. de teſtamentis coniugum lib 4. cap. vlt. nu. 6. Cum ergo
ſecundum legem poſitiuam ſicque cæſaream, vel pontificiam
non debeatur hoc legatum vel hæreditas. ex eo minus ſolenni
teſtamento, ſequitur dicendum. nec legatum, nec hæreditatẽ
deberi legatario, & hæredi ſcripto, præſertim ſi aduerſus eos
iam lata fuit ſententia a iudice. Et in ſpecie, hac ratione vſus
eſt Didacus in d c. cum eſſes. nu. 6 de teſta Id quod ſecundum
9 eum comprobatur alia ratione, quod iudicis † ſententia au-
ctoritate diuina munita eſt. ſicuti ex Salomo d. c. 8. prouerb.
& ex diuo Paulo ad Roma. c. 13. legitur. & cõferr, c. 2. de maio.
& obed. & in c. omnis anima. de cenſib Eſt igitur illi ſentẽtiæ
obediendum. Et ſi iuſtè iudex, ſecutus legis poſitiuæ auctori-
tatem, rem illam legatario nõ deberi, vel extraneo hæredi in-
ſtituto non eſſe præſtandam, relictam hæreditatem, iudicauit;
tutus etiam eſſe debet is, pro quo fuit pronuntiatum: alioqui
10 ſequeretũ homines decipi † ſub iuſto legis clypeo, contra tex.
l. vlt. C. de ijs, qui ven. æta. impetr. & leges ipſæ poſitiuæ eſſent
incertæ quo ad animarum tutelam. Accedit tertiò, quod om-
11 nis actus † conficitur tribus adhibitis, voluntate, potentia, &
modo, vel forma adhibitis. cap. cum ſuper. de offi. deleg. Bald.
in repe. l. 1. nu. 55. C. de ſacroſ. eccleſ. & apertius, tria hæc requi
ri, ſcribunt idem Bal. in l. cum teſtamentum. C. de iuris, & facti
igno. Afflic. in deciſ. 305 nu 7. & Soc. Iun. in conſi. 72 num. 12.
lib. 1. & in conſi. 183. nu 8. lib. 2. Cum ergo tria hæc non con-
currunt, actus non conſequitur nomen ipſius actus, & perin-
de eſt, ac ſi nil actum fuerit. vt probat. l. hac conſultiſsima. C.
qui teſta. face. poſſ & §. ex eo. in inſtit. quib. mod. teſta. infir.
Non enim ſufficit veritas ſine ſolemnitate. l. ſi veritas. C. de fi-
deicom. Quemadmodum ergo, ſi nullum teſtamentum fuiſſet
confectũ, is legatarius, vel ille hæres extraneus nil penitus cõ-
ſequerentur, etiam inſpecto foro conſcientiæ: ita pariter nil
conſequi poſſunt, quando cõfectum teſtamentum declaratur
nullum. Hanc rationem perpendit, & Didacus, etſi paulo ali-
ter, præcitato in loco, hoc eſt in d. cap. cum eſſes nu. 7. verſi. 5
his accedit. Et eandem conſiderauit Soto in d. art. 3. col. 3. &
4 qui quidem paulo vberius, & obſcurius loquitur: Vnã enim
hanc rationẽ in plures partitur. Et hotum argumentum cõ-
probatur traditione Baldi in l. alia. col 2. verſ. ſed pone. C. de
ijs, quibus vt indig. cum dixit, non ſufficere. quod teſtamen-
12 tum † in veritate ſit conditum, niſi etiam ſolenniter conditũ
ſit. & Bald. ſecuti ſunt Fely. in c. cum venerabilis. col. 7. verſi. 7.
concluſ. de except. & ibidem Dec. col. 16 verſic. 7. concluſ. &
Afflic. deciſ. 25. in fin. 1 reſpondi: Corneus conſi. 18. col. 2.
lib. 2. quod ille, qui fatetur codicillos fuiſſe confectos, ſibi nõ
præiudicat, ſi carent ſolemnitate a lege requiſita. Quartò ſuf-
fragatur ratio perpenſa a Dom. Soto d. lib. 4 de iuſtitia, & iu-
re. quæſt. 5. art. 3. colum pen. verſi. 6. denique. &c. quòd niſi hæ
leges in conſcientia obligarent, non ſatis eſſet prouiſum illi fi-
ni, ob quem fuerunt inſtitutæ. Prouidit lex. ne quis ſua bona
vel alienet, vel relinquat ſine aliqua ſolennitate. Si ergo in fo-
ro conſcientiæ, diſpoſitio minus ſolemnis & aduerſus leges
eſſet obſeruanda, ſequeretur fruſtra ita a lege cautum fuiſſe.
Quod dicendum nullo modo eſt.

13 His conſtat erraſſe eos, qui ſcripſerunt, legata † relicta in
minus ſolemni teſtamento, omnino deberi: Vel hæreditatem
deberi inſtituto hæredi in teſtamento non ſolemni Qua qui-
dem in opinione fuerunt Innoc. in cap. quod ſicut de electio.
Abbas in cap. 1. in fine de in integr. reſti. in cap. cum eſſes. nu.
10. & 15. de teſtam. & in cap. quia plerique. colum pen. de im-
munit. eccleſ. Bar. in tract minorica. c. 3. Iaſ. in l. ſi non ſortem.
in prin. ff. de cond. indeb. Brunus in tractat. de forma. ritul. de
potentia, & effectu formæ. pag. 57. & pag. 60. ſenſit Alciat. in l.
quinque pedum. nu. 54. C. finiũ regund. in reſp. 502. Grauem.
num. 5. verſi. 4. adduco. & Tiraq. in tract. de legib. connubial.
in glo. 2. num. 21. Errarunt etiam ex Theologis Hadrianus in
quodlibeto 4. concluſ. 2. illatio. 2 Florentinus, quem refert, &
ſequitur Sylueſter Prietias in ſua ſumma, in verbo, hæreditas.
3. §. 7. & in verbo, teſtamentum. 2 quæſt. 5. & in verbo, aliena-
tio. §. 13. Fumeus in ſumma Armilla, in verbo. hæreditas. nu.
14. & Ioan Medina in tract. de reſtitutio. q. 23 col. vlt. & alios
refert Marcus Solon in præcitatis commentarijs ad leges Tau
rinas, in 4. parte legis tertiæ. nu. 1457. Horum opinio munita
videbatur his argumentis.

14 Primò quod ſolemnitas † iuris ciuilis ideò in teſtamentis
requiritur, vt euitentur fraudes, quæ in eis committi ſolebãt.
l. vlt. C. de fideicom & § 1. inſtit. de teſta. At qui ſi de teſtato-
ris voluntate conſtat. abſque aliqua ſuſpitione fraudis, ceſſat
hæc ratio: Ergo & iuris ciuilis deciſio. c. cum ceſſante. de ap-
pel. cum vulgatis ſimilibus. Verum reſpondetur ex ſententia
Didaci in d. cap. cum eſſes. nu. 9. de teſta & prius Dom. Soto.
in d. lib. 4 de iuſtitia. & iure quæſt. 5. art. 3. col. 3. verſi exem-
pla ſunt. &c. non ſufficere, quod ratio legis ceſſet in actu par-
ticulari, adhoc vt ceſſet ipſa lex quæ data non eſt ad aliquem
finem ſingularem: cum eius ratio continua ſit, & non momẽ-
tanea. Eſt enim neceſſe ceſſare legem in communi, & non vni-
uerſaliter. c. & ſi Chriſtus. de iureiur. & Clem. ad noſtram. de
hæreticis, & ſcribunt Fortunius Garzia in tract. de vlt. fi. illa-
tio. 15. & 16. & Ioan. a Medina in tract. de contractibus. Et his
accedit quod docuit Aret. in l. 2. col. 5. verſic. tu autem aduer-
te. ff de vul. & pup ſubſt quem ſequitur. Tiraq. in tract. Quod
ceſſante cauſa ceſſet effectus par. 1. nu. 137 & par. 2. limita 32.
cum dixit, quod etſi ceſſat ratio formæ, non tamen debet ceſ-
ſare ipſius formæ obſeruatio. Cum itaq; noſtro in caſu non
ceſſet vniuerſaliter ratio nõ etiam ceſſat legis virtus, & diſpo-
ſitio Secundò adfertur hoc argumentum, quod lex ciuilis ha-
bet fundamentum a præſumptione falſitatis d. l. vltim. C. de
15 fideicom. Atqui in foro conſcientiæ, † ſola veritas attendi-
tur; & ideo lex fundata in ſola præſumptione reijcitur. c. tua
nos. & cap is, qui fidem. de ſponſal. Nauarrus in Manuali cõ-
feſſorum. cap. 23. nu. 42. & multis ſupra fuit comprobatum.
Ergo prædicta lex ciuilis non erit in foro animæ obſeruan-
da. Cæterum reſpondetur ex ſententia Didaci in d. c. cum eſ-
16 ſes. nu. 9. verſi. ſecunda ratio. &c. quod † lex habens fundamẽ-
tum a præſumptione, in animæ iudicio locum ſibi non vendi
cat tunc, quando lex illa præſumit propter defectum proba-
tionis legitimæ. Nam cum tunc detur certitudo legitima ip-
ſius actus, ceſſat legis ciuilis diſpoſitio. ita loquitur tex. d. cap.
is, qui fidem. de ſponſal. ſicuti declarat ipſe Didac. præcitato
loco, & in epitome de ſponſa. c. 4. §. 1. nu. 5. & 6. Diuerſum eſt
quando lex præſumit fraudem ex defectu ſolennitatis; quia
etiam ſi tũc conſtet de ipſa veritate: attamen actus ille minus
ſolemnis non debet obſeruari, etiam in foro animæ: Cum lex
ipſa poſitiua habeat actum illum pro non cõfecto; ſicuti iam
declarauimus ſupra. Et comprobatur eo exemplo, cum dici-

 mus,

mus,quod etſi lex ſtatuit, obſeruari debere certas ſolennita-
tes in alienationibus bonorum eccleſiæ,vel pupillorum & mi
norum: & id quidem ob ſuſpicionem deceptionis , & doli,
attamen etiam ſi cõſtat nullum dolum,nullamque deceptio-
nem interceſsiſſe, non tamen alienatio facta ſolennitate non
ſeruata,in foro conſcientiæ valida erit.cap.2.de reb.eccl.non
aliena.in 6.& in ſpecie Bat. & reliqui in l.cum ij.§.eam tran-
ſactionem.ff.de tranſ.& Felyn.in cap.cauſam.num.6.de iudi-
cijs.& alios retulimus ſupra.

Tertiò adducitur hæc ratio,quod ex teſtamento minus ſo-
17 lenni , oritur † naturalis obligatio.l.in teſtamẽto.ff.de fidei-
com.libet.l.fideicommiſſum.C.de condict. indeb. & l.vlt.vbi
Baldus.C.ad l Faleid.& hanc eſſe communem ſententiam te-
ſtatur Iaſ. in l.cum quis.num.13.C.de iuris & facti.igno. At-
18 qui,quod naturaliter † debetur,in foro animæ omnino præ-
ſtari debet.vt tradunt Bart. in extrauagan.ad reprimendum,
in verbo , denuntiationem.nume.7. Abbas in cap.quia pleri-
que colum.penul.de immunita. eccle. Anchar.in cap.poſſeſ-
ſor.quæſt.1.de reg iuris.in 6.Ergo.&c.Verum reſpondetur,vt
ſatisfacit Didac.in d.cap.cum eſſes.nu.9.verſ.tertium , quod.
19 &c. obligationem † naturalem eſſe duplicem. Vna eſt , quæ
ex legis vinculo oritur,vt ait Bald.in l.1.num.55. C.de ſacroſ.
eccleſ. Hæc nullo modo oritur ex teſtamento minus ſolenni.
Ita tradunt Bald. in d.l.cum quis nume.14.C. de iuris & facti
igno.Cyn.& Fulgoſius,quos ſequitur Iaſ.in l.1. num. 16.ff.de
condict.indeb. Idem in l.ſi creditur , & in l. ſi veritas. C. de fi-
deicom.& Petrus Loriotus,de iuris arte.tract.11.cap.12. His
accedit Ripa in l.nemo poteſt.num.10a.de leg.1. qui de hære
ditate loquitur; quæ quidem hac in parte a legato nil differt;
vt infra dicemus. Altera eſt obligatio naturalis,quæ oritur ex
honeſtate,& debito morali,vt declarat Bald.in d.l.1.num.55.
20 C.de ſacroſ.eccleſ.Eſt exemplum in donatario,† qui erga do
nantem tenetur obligatione quadam naturali , vt ſi vnquam
dabitur occaſio,rependat acceptum beneficium.l. ſed & ſi le-
ge.§ conſuluit.ff.de pet.hæred. vbi hæc ſanè obligatio à ra-
tione,& honeſtate naturali,verè prouenit,ſicuti doctè ſcripſit
Fortunius Garzia in l.1.§. ius naturale. illatio. 10.ff.de iuſtit.
& iure.& idem ſenſit diuus Thomas.2.2 quæſt.106 artic.4.5.
21 & 6. Hæc naturalis † obligatio , ex boneſtate profecta hunc
ſolum parit effectum,vt repetitionem ſoluti impediat, Exce-
ptionem verò,vel retentionem non operatur , quemadmodũ
operatur illa vera naturalis obligatio proueniens a legis vin-
culo. Ita docuit Fortunius præcitato in loco. Quo circa inſti
tutus hęres in teſtamento minus ſolenni,vel legatarius,cui ſi-
mili in teſtamento factum fuit legatum,retinere vel hæredita
tem vel legatũ nõ poſſunt, ſi ab hærede ab inteſtato venienti
requiſiti ſunt , vt reſtituant: & multo minus ſcriptus ille hæ-
res,vel ille legatarius, actionem habent aduerſus hæredem ab
inteſtato venientem.

Quartò vrgere videtur tex.cap.cum eſſes.de teſta. quo loci
Alex. 3. interrogatus de conſuetudine Hoſtienſi , quæ nullum
admittebat teſtamentum,niſi in eo ad ſcripti fuiſſent ſeptem
teſtes , vel ſaltem quinque ſecundum legis ciuilis diſpoſitio-
nem. Reſpondit leges illas repugnare legi diuinæ , & ſancto-
rum patrum inſtitutis; à quibus dictum ſancitumq; eſt in ore
duorum vel trium ſtare omne verbum. Et propterea huic iuri
naturali ſtandum eſſe , reiectis illis iuris ciuilis legibus . Ecce
ergo ab Alex.Pontifice fuiſſe ſancitũ , ius ipſum naturale eſſe
ſpectandum,rigore iuris ciuilis reiecto. Quod intelligendum
eſt in foro animæ:cum & ipſe Alex. de eo (vt mox ſubijciam)
loqui credatur. Cæterum reſponderi poteſt declarando prius
illius canonis ſenſum,& intellectum:quem quidem eſſe intel-
ligit glo ibi & in c.1.2,quæſt.4.vt loquatur de his teſtamẽtis,
quæ pietatis cauſa fiunt. Quæ tamen interpretatio reijcitur a
cæteris ; quippe quod teſtamenta ad pias cauſas,aliam habẽt
formam præſtitutam a cap.relatum.il t.co.tit.de teſta. Secũ-
da eſt interpretatio,vt Alex. id ſtatuerit, ſolummodo quo ad
ea loca,quæ ſub ſua ſunt ditione, & imperio. Illud enim Ale-
xandri reſcriptum datum fuit Hoſti. epiſcopo , ob conſuetu-
dinem,quæ vigebat ea in vrbe Pont.Max. ſubiecta ; Potuit er-
go Pontifex ita in ſuos ſtatuere. Nõ autem ex toto abrogauit
22 Pont.leges ciuiles,cum † nulla ſit eius poteſtas aduerſus eas,
niſi cum iniquæ iniuſtæq; ſunt , c. duo ſunt & ca. cum ad ve-
23 rum.96.diſt.Imò ex quo eas non abrogauit † clare & abſolu
te,quo ad omnes,cenſetur approbaſſe quo ad alia loca etiam
præſertim Cæſari ſubiecta.c.ſi clericus laicum.vbi Abb. de fo
ro compe.& tradit Curt.in tract.de conſuetud nu 237.Quod
vero ait Alex.eſſe alienum a lege diuina, quod non valeat te-
ſtamẽtum conditum ſine numero quinque, vel ſeptem teſtiũ;
Ego intelligo eſſe alienum, non quod ei omnino aduerſetur,
ſed eſſe remotum, hoc eſt, eſſe vltra ius diuinum , id quod ita
explico. Lex diuina dixit, quod in ore duorum,vel trium ſtat
omne verbum.Non negat diuina hæc lex,quin veritas multò
magis ſit in ore quatuor,quinque,ſex & ſeptem, quam in ore
duorum vel trium . Illud quidem negat , veritatem eſſe in ore
vnius tantum. Et hoc illud eſt,quod dicere voluit tex.c.quod
in vniuerſis,de teſtibus.dicens , Quòd licet quædam ſint cau-
ſæ,quæ plures quàm duos teſtes exigant,nulla tamen eſt cau-
ſa, quæ vnius teſtimonio terminetur. Teſtimoniũ ergo vnius
non ſufficit ; Duorum vero regulariter ſufficit,& hoc quidem
ſecundum legem ipſam diuinam , quæ ſynceritatem hominũ
adeſſe præſupponit . At vbi fraudis & malitiæ ſuſpicio eſſe
poteſt , non prohibet lex diuina , quin legum latores ſancire
valeant maiorem teſtium numerum adhiberi oportere , pro
rei & negotij qualitate. Alioqui ſequeretur,male fuiſſe cõſti-
tutum a Syluestro in c.præſul.2.q.5. ingentem illum numerũ
ſeptuaginta duorum,vel ſexaginta quatuor,vel viginti ſeptẽ
24 teſtium,requiri † in damnando accuſato Cardinali.Id quod
cõſtitutum eſt ob ſummam Cardinalatus dignitatem. Et hu-
ius rei triplicem rationem conſiderauit Diuus Thomas. 2. 2.
q.70.art.2.in fine.Illud etiam ſequeretur,quod male ab eodẽ
Alex.eſſet ſancitum in illo ipſo cap. cum eſſes. quod in teſta-
mentis,adhibeantur duo teſtes,ac etiam parochus.Nam duo
ſufficerent,vel ſi tres, neceſſaria non eſſet qualitas illa , quod
ille tertius ſit parochus.Ita cõſiderauit in ſpecie, Fortunius in
tract. de vltimo fine , illatione. 15. & Didac.in d.c.cum eſſes.
nu.3. Qui quidem ita hanc conſtitutionem Alexandri inter-
pretantur,ſicuti & eam ſic intellexit Dom.Soto li. 4. de iuſti-
tia & iure.q.5.art.3.col.vltim. Non tamen (vt dicam ingenuè
quod ſentio pace ſapientiſsimi illius viri,) multum mihi pro-
batur,quod ſcripſit præcitato in loco Didac.Non reprobare
Pontificem illum,iuris ciuilis conſuetudinem ex eo, quod cõ
traria ſit legi diuinæ: Sed quod repugnet conſuetudini eccle-
ſiaſticæ,quæ iuxta legem diuinam ita ſtatuit,vt teſtamentum
confici valeat , tribus teſtibus tantum adhibitis. Nam verius
mihi videtur aſſeruiſſe Alexandrum legem ſeu conſuetudinẽ
illam Hoſtienſium,eſſe alienam a diuina lege: alienam etiam
a patrum inſtitutis · ac denique tertio eſſe alienam a conſue-
tudine generali eccleſiæ; qua permiſſum eſt teſtamenta poſſe
confici duobus teſtibus tantum & parocho adhibitis. Eſt er-
go vt dicamus (vt iam admonui) alienam eſſe legem ciuilem
a lege diuina,ideſt remotam, & quodammodo extraneam ac
vltra illam. Et id quidem inſpecta hominũ ſinceritate : quàm
quidem ſinceritatem cum ad fraudem & malitiam verſam vi
derent Imperatores,iure potuerunt ſtatuere , teſtamento ad-
hibendos eſſe quinque vel ſeptem teſtes . Nec has Imperato-
rum leges abrogauit Alexander , ſua hac conſtitutione, qua
ſuis tantum prouidere voluit.

Quinto huic ſententiæ ſuffragari videtur tex.c.quod ſicut.
25 de electio.quo loci.Inno.ſtatuit electionem † quæ iuri natu-
ræ conſentit,licet non ſeruẽtur iuris ſolemnitates,tenere. Ita
ergo valet teſtamentum , & ſimilis actus ſecundum ius natu-
ræ:etſi ſolennitates obſeruatæ non fuerint.Cęterum facile re-
ſpondetur,vt rectè animaduertit Dom. Soto lib.4.de iuſti. &
iure.q.5.art.3.col.pen. Innocentiũ non loqui,quando electio
nulla eſt iure poſitiuo,ſed vbi eſt infirmanda,ſi in iudiciũ de-
ferretur.Exemplum ibi adfert,vt ſi aliquis electorum ex con-
temptu non fuiſſet vocatus . Nam tunc ſi electio ſit a maiori
parte,illo connumerato,tenet iure tam humano quam natu-
rali;Et ſi ille elector contemptus, agere poſsit ad infirmandã
electionem. Hoc ſane in caſu electus ille tutus eſt in conſcien
tia,donec electio illa infringatur ac annulletur. Quamuis er-
go electio illa iure naturali inſpecto valeat , infringi tamen à
iure poſitiuo,humanoq; poteſt. Nec quidem vrget quod dice
26 bat Abb.in d.c.quod ſicut.quod quando ius † ciuile aliquid
diſponit contra ius naturale , ſtandum eſt iuri naturali. Non
inquam hoc vrget, cum diſpoſitio hæc non ſit contra ius na-
turæ,ſed eius moderatio ex iuſtis cauſis,ne.ſ.fraudes & falſita
27 tes committantur. Et quod dicimus legem † poſitiuam non
poſſe infirmare ius naturale,procedit quo ad ipſum ius natu
rale,inſpectis primis ipſis ſuis principijs: non autem conclu-
ſiones ab eis deductas,vt declarant diuus Thomas. 1.2. q.94.
art.5. Cardi.de Turrecremata.in c.ius ciuile.nu.4.diſt.1.quos
ſecutus ſum in conſi.100.nu.99.Non hic referam reliqua ar-
gumẽta,quę ſcio eſſe permulta,relata & cõfutata a pręcitato
Marco Solone in d.5.par.legis tertię.a nu.146 t.vſq; ad 1473.
28 His conſtat verã eſſe hanc ſniam , teſtamentum † quod eſt
nullum de iure ciuili,ob ſolennitates non obſeruatas,nõ etiã
obſeruari oportere in foro animæ & de iure naturali : & pro-
pterea inſtitutum hæredem, vel legatarium non poſſe retine-
re,vel conſequi legatum aut hæreditatem,aduerſus ſucceſſo-
res ab inteſtato , eis ſcilicet repugnantibus & contradicenti-
bus.

bus. Ex quibus multa poſſunt inferri vna cum Did. in d.c.cū
eſſes.nu.10.de teſt. Et primò erraſſe Abb. in d. c. cū eſſes.in 9.
not.cū dixit,agentē ꝯ teſtm̄ ea ſola rōne, qđ careat ſolemni-
tate iuris ciuilis, mortaliter peccare. Errauit ſanè Abbas cū
ex prædictis cōſter eſſe verius.agentē hunc non peccare, nec
quidē venialiter, ſicuti aduerſus Abbatem ſcripſit Iaſ. in re-
pe.d l.nemo pōt.nu.102.de leg.1.& in conſi.67.col.pen.lib.3.
& Didacus p̄citato in loco, qui idē eſſe cenſuit ēt qn̄ ageos
certè ſcit eā fuiſſe volūtatē teſtatoris,rejecta opinione Ripę
in d.l.nemo pōt nu.101.Nec mea quidē opinione,vrgeε con-
ſideratio Ripæ cū dixit,qđ ille qui venit ꝯ voluntatem teſta-
toris,mortaliter peccat,vt ait Abb.in c.cū oēs. col. 4. de teſt.
29 Et qoia tunc conſcientia eſt læſa: Et qoi † facit contra con-
ſcientiam,ædificat ad gehennā. Ita gl. in c.iutet hæc. 33.q.x.
Nā facilè tñdetur,qđ ille qui non obtēperat voluntati reſta-
30 toris minus ſolenni,nō peccat:cū † illa nō ſit volūtas,ex qoo
lex eā hēt pro non voluntate,dū eā anaullat. Ex quo ſequitur
falſum eſſe, qđ ille, qui ſcit talē fuiſſe teſtaroris voluntatem,
hēt conſcientiā læſam. Non.n. habet læſam cōſcieutiā ſi iure
exiſtimat, ſe non teneri: Et ſi dubitaret & ppea haberet coo-
ſciētiā ſcrupuloſam, eam deponere pōt. c per tuas. de ſimo.
31 Iuſertur ſecundo,qđ ille,qui † poſſidet bona teſtatoris ti-
tulo minus ſolennis voluntatis, teoeř,(ſi modò ad id cōuen-
tus fuerit,) reſtituere in foro & iudicio animæ, legitimis hæ-
redibus: quāuis non dubitet de libera & ſpontanea teſtantis
voluntate.Ita iutelligo Didacū in d.c.cū eſſes. nu. 10. ver. ſe-
cūdò iuſertur Cuius vera traditio cōciliari poteſt cū illa Ale-
xand.Ripæ & aliorum, vt ſcilicet loquatur Didacus (vt dixi
qn̄ ille poſſeſſor fuit requiſitus,vel cōuentus, vt reſtituat. Ale-
aander verò & ſequaces loquantur quando is poſſeſſor non
fuit requiſitus reſtituere. cum ſua ipſa ſponte reſtituere non
teneatur. Inſertur tertiò, poſsidentem rem legatam in minus
ſolemni teſtamento, non ſolum in judicio animæ. & ſic in
foro couſcientiæ, ſed nec in iudicio temporali,vti poſſe iure
retentionis, aduerſus hęredes ab inteſtato venientes. Quòd
intelligo legitimis ipſis hæredibus petentibus rem legatam
debere reſtitui In foro cōſcientiæ ſeruari id oportere, ex iam
dictis manifeſtum eſt. In foro temporali hac retentione vti
non poſſe,probat l.ſi crediroris.C. de fideicom. ex illo verbo
ſolemniter. ducto argumento à ſeoſu contrario. Sicuti ioter-
pretari voluit Didacus in d.c.cū eſſes.ou.10.ver.tertiò,ex hoc
Nec obſtant conſiderationes Bart. Iuiolæ. Alex. & Iaſonis in
d.l.nemo poteſt,de leg.1.ibi ſanè Iaſ.in prima lectura. nu.70.
& io ſeconda.no 94.& idē Iaſ.in d.l.ſi creditoris nu.10.qui di
xerunt.imò poſsidenrem poſſe vti retentione, atq; exceptio-
ne,io foro ipſo exteriori.Nam quod dicunt ex æquitare qua-
dam natam eſſe naturalem obligationē, quæ exceptionē &
retentionem operatur: eſt falſum, quandoquidem tooc de-
32 mum † æquitas operatur ſuos effectus, quando eſt à lege ap-
probata, vt tradunt Iaſ.in l.placuit.oum.5.C. de iud.Barb.in
conſi.16.nu 4.lib.1.

Et ſupra demonſtrauimus ex teſtamento minus ſolemni,
nō oriri naturalem obligationē. Cum verè teſtameutū dica-
tur nullum.& perinde ſit,ac ſi nunquā fuiſſet confectum.l.vlt.
C.fam.ercīſ & l.hac conſultiſsima §.ex imperfecto.C.de teſt.
Nec repugnat quod dicebat Iaſ.in d.l.nemo poteſt,prima le-
ctura.nu.70. in fine. magnā extare differentiā, quod actus ſit
verè nullus,vel habeatur pro nullo. Nam reſpondetur, quod
quò ad iuris diſpoſitionem,nulla eſt differētia, ſicuti ipſemet
Bar.in l.ſi maritus.§.legis.ff.ad l.Iul.de adult.à Iaſooe allega-
tus docuit.Et idem Bar.io l.ſi is,qui pro emptore. nu.30.ff.de
vſucap.& reſpondetūt.Soc.Sen.in conſ.62. nu. 6.lib.4.& Soc.
Iun.in conſi.62.nu.4.lib.3. & Curtius Iun,in conſi.55.nu.11.

Infertur quartò hæredes ſcriptos io teſtameuro minus ſo-
lemni, non poſſe vti iure retenſionis:ſicuti nec legatarium vti
diximus, repugnante hærede ab inteſtato veniente. Ita ſanè
de hæreditate cenſuerūt Baldus,Angelus & Alex. quos com-
memorat,& cōmunem dicit Iaſ.in d.l,nemo poteſt in prima
* lect.no 65. & ibidē Ripa.nu.102. Cùm dixit cōem * eſſe opi-
nionem,quod naturaliter debita non ſit,ſicuti ſupra diximus
Et hanc cōem probauit Didac.in d.c.cum eſſes. nu. 10. verſi.
quintò multò minus, reiecta opinione Iaſonis diſſentientis.
Et ex hoc etiam ſequitur eſſe falſum (vt rectè & prudenter
aduertit Didacus præcitato loco verſ.ſextò non poſſum) qđ
ſcripſerunt Alex.in d.l.nemo poteſt.no.23. Ripa. num. 99. &
33 Tir.de legib.connub in gl.2. ou. 24. hæredem ſcriptū † in te-
ſtamento minus ſolemni, tutū eſſe in foro conſcientiæ ſi hæ-
reditatem poſsideat & retineat. Eſt ſane hoc falſum, & dictis
ſupra repugnat; quia ſi nulla ex eo teſtamento orta eſt uatu-
ralis obligatio,quo fieri poteſt modo, vt locus ſit retentiooi.
Eo tamen caſu,defeodi poteſt.Alex.& ſequacium opinio, cū
legatarius retinet non ꝯtradicente hęrede, vel eo non petēte.
34 Infertur quintò erraſſe eos, † qui ſcripſerunt,legatariū,qui
rem legatam in minus ſolemni teſtamento conſequi nō po-
teſt,iuſtè poſſe eam furto ſubtrahere.Qua quidē in opinione
fuerunt Baldus in l.1.col.2.C.de teſta.& ibidem Iaſ.num.7.&
idem Iaſ.in l.cum quis.nu.14.C de iuris & facti igno.

Errarunt ſane ij interpretes,ſicuti rectè animaduertit Di-
dac.in d.c.cum eſſes. nu.10.ver ſeptimo ex his. & Marcus So-
lon in ſæpius allegatis commentarijs ad leges Taurinas in 5.
part.legis tertiæ nu.1496 Nā falſum eſt illorū fundamentū,
cū dixerunt hunc legatariū furto poſſe ſubtrahere,qa res iſta
legata ſibi debebatur naturali ex obligatione. Eſt ſane falsū
hoc,qđ res iſta legata ſit ſibi debita naturaliter. Si enim debi-
ta eſſet, vtiq; procederet traditio Baldi & Iaſonis, ſicuti per-
35 miſſum eſt vero rei domino, rem ſuā † furto conſequi quan-
do alia via obtinere eam non poteſt, quemadmodū tradunt
multi commemorati à Didaco lib.1. varia. reſol. c. x. nu.15.
Quo autem in caſu permiſſum ſit rem ſibi debitam furto
ſubtrahere,declarat Marcus Solon præcitato in loco.

Infertur ſexto falſum eſſe,qđ ſcripſerunt Iaſ.in d.l.cū quis.
nu.15.C.de iuris & facti igno.Ripa in d.l.nemo poteſt.nu.98.
de leg.1.& Alciat.io c.nouit.nu.47.de iud. poſt Abbatē in c.
36 cū eſſes.col.4.de teſt.legatariū † cui in teſtamento minus ſo-
lemni,factū eſt legatum, poſſe aduerſus hæredes ab inteſtato
ſuccedētes,vti denūtiatione euangelica.Quo in errore fuerūt
ēt Cor.in ꝯſi.179.nu.36.lib.2.& Alcia.in ſi reſp.724. Eſt ſanè
falſa traditio hæc, ſicuti optimè poſt Bal. in d. l.cum quis C.
de iuris & facti igno.ſcripſit Didac.in d.c.cum eſſes. num.10.
verſ.octauo cōſtat Nam cum verè nil illi legatario debeatur,
vt nec quidem naturalis obligatio fuerit cauſata, ſequitur
etiam non eſſe locum denuntiationi euangelicæ.

Infertur ſeptimo falſam quoq; eſſe opinionē eorū,qui ſcri
37 pſerunt,mulierē vel minorē, † qui cōtraxerunt nō adhibitis
ſolemnitatib.a ſtatuto requiſitis,teneri in foro cōſcientiæ ad
ipſius ꝯtus obſeruationē.Quā quidem opinionē probarunt
multi ꝯgeſti à Tiraquello de legib.cōnub.in gloſſa 2.nu.20.&
illis addo Boer q 5.nu.13.Eſt ſanè falſa horū opioio, vt rectè
ſcripſit Didacus in c.peccatū part.2.§.3.in ſi. de reg iur.in 6.

Infertur octauo qđ ſtāte ſtatuto prohibēte maritum poſſe
legare vxori.(Eſt ſane ſtatutum conditum ob præſumptam
fraudem mulierum, quæ maritos blanditijs alliciunt ad ſibi
relinquendum) ſi conſtat maritum verè ſua ſponte reliquiſſe.
38 Attamen † mulier inuitis & reluctantibus ſuccedentibus
ab inteſtato,vel hæredibus ſcriptis retinere non poteſt. Cum
illa teſtatoris diſpoſitio legi repugnet. Ita Petrus Pechius in
tract.de teſtamentis coniugum lib.4.c.vlt.

Infertur nono, veram eſſe ſniam illorum,qui affirmarunt,
In foro conſcientiæ obſeruari poſſe opiojonem illam, quod
39 per † expreſsā ſubſtitutionē pupillarem,mater excludatur ēt
à legitima bonorū filij, vt tradunt multi cōmemorati à Di-
daco in c.cū eſſes.nu.11. de teſta. & illis accedit Rimiual. iu-
nior. in l.p̄cibus.nu.131.& n.142.C.de impub.& alijs ſubſtit.

Eſt enim ſic iure pontificio diffinitum in c.1.§.vlt.de teſta.
in 6. expreſſam pupillarē ſubſtitutionē excludere matrem ēt
à legitima filij. Quæ ſane iuris pontificij cōſtitutio ēt in foro
cōſcientiæ ſeruari debet:cū canones editi fuerint ſpiritu ſan-
cto cooperante.c.ſi quis Diaconus diſt.50. Et accedit, quod
ille nō dr̄ peccare,qui canonis auctoritate aliquid facit c.qui
peccat 23.q.4.& rurſus lex ipſa humana ab æterna per natu-
ralem deriuatur,vt hr̄ prouerb.c. 8. per me Reges regnant, &
legum cōditores iuſta decernunt. Hæc ſanè poſtrema verba,
& legum conditores iuſta decernunt, deſignant prudentiam,
qua legiſlator legem fert,& executioni mādat. Quibus intel-
ligimus malè ſenſiſſe. Areb.in d.c.1.de teſta.in 6. & ibidē Frā-
cum;ſic & Corneum, Decium,Curtium iuniorem,& Sapiam,
in d.l.precibus, qui dixerunt, matrem hanc non excludi à le-
gitima,in foro conſcientiæ.Quorum rationibus & argumen-
tis ſatisfaciunt prædicti interpretes à Didaco congeſti, & ſa-
tis diligenter Riminal.præciato in loco.

QVAESTIO LXXXI.

Præſumptio quæ & quando efficiat, vt deferri poſſit iuramentum litis deciſiuum.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum iudiciale, deciſiuum litis, vt à parte deferri poſſit, præ-
ſumptio ſufficit.*
2 *Iuramentum iudiciale reus iuſte recuſare poteſt, vel illud referre.*

3 Iura-

3 *Iuramentum iudiciale deferre potest actor solam iuris præsumptionem pro se habens.*
4 *Præsumptio iuris vbi adest, dicitur adesse liquidissima probatio.*

VAero octuagesimoptimo, an præsumptio sufficiat, vt deferri possit iurum à parre parri. ad litis decisionem, quod iudiciale appellamus? Et sufficere
1 † existimarunt Specul.& alij, quos infra cómemorabimus. Verum quo facilius hæc quæstio explicetur, illud prius sciendū est, difficilē admodū & dubiā esse illā Doctorū dispurationem, an reus recusare possit suscipere iurm sibi delatū ab actore, vel illud referre. si actot nil probauit Quia qui-
2 dem in disputatione recepta magis opinio est, qđ reus † posfit iuste recusare iurum, vel illud referre. Ita Specul. in tit. de iuramenti delatione. Bald. in l. 2. ff de iureiuran. Abbas in c vlt. in prin num. 6.& §. 1 num. 1. de iureint. Castren. in l. vlt. col. 1, C. de fideicom. Caccialup in l. manifestæ turpitudinis. de iureiur. Socin. Sen in cons. 184 lib. 2. vbi ait, idem sensisse Ioan. And.& Fran. de Albergotis. Idem scripserunt Marsilius in l. de minore §. tormēta nu 4 ff de quæst.& in sing. 83. Io. de Selua. in tract de iureiurando par. 3. q. 2. Ctau. in cons. 507. nu. 4. &
* Natta in cons. 35. nu. 3. lib 1. Et hæc videtur magis * recepta opinio, & si ab ea dissentiant Iaco. de Arena in l. bonæ fidei. C. de reb cred.& iureiuran. Albet. Castten. Alex.& Iason in d. l. manifeste & ibidem Purpura. nu. 11. in fin. qui scripsit hanc esse veriorem & tutiorē, etsi eo loci Curtius Iun. nu 6. ambigat. Eandem assirmarunt Decius in c. 2. in 3. notab. de proba. & ibidem recentiores in annota. Et hanc obseruasse consiliū Burdegalense asseruit. Boer. q 95. nu. 6.

Dubitatio modò hic versatur, an actot ille satis dicatur de iure suo probasse, si solam iuris præsumptionē habet pro se,
3 † vt deferre possit hoc iuramentū? Et sufficere hanc præsumptionem iuris, senserunt Spec. in tit. de iuramenti delatione. nu. 4 ver. si aūt actor. ibi, nisi aliquid sit probarū, vel præsumptū. Et apertius Abb. in d. c. vlt. §. vlt. nu. 8. de iureiu Soc. sen. in cons 184. col 1. li. 1. Io de Selua. in tract. de iureiur p. 3 q. 2. nu 3.& nu 4.& Mar. in d sing. 83. Quæ sane snia probat primò in d. c. vlt. §. vlt. de iureiur ibi, præsumptione verò faciēte pro illo.& c. Secundò accedit ratio, quia cessat hoc in casu illa iuris regula, quæ impedit hanc iurī delationē, nempe q actore nō probante reus debeat absolui, iuxta l. qui accusare. C. de eden. Nā cū pro actore extar p̄sumptio iuris, cessat regula illa, vt tradunt gl in c 1. in verbo, actore, vt ecclef. bene sine diminu. confer Bal. in d l. qui accusare. col. 2. ver. secundo fallit. & ibidem Ias. col vlt. vers. inter cæteras.& Purpu. nu. 20 Pręterea
4 & tertiò accedit, q vbi adest iuris † præsumptio. ibi dicitur adesse liquidissima ꝓbatio. l. licet Imperator. de leg 1.& scripsimus supra Satis ergo dicitur actor probasse suam intētionem; vt locus sit huic iuramento.

QVAESTIO LXXXII.

Præsumptio quæ sufficiat, vt deferri possit iuramentum in supplementum probationis.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum suppletorium, sola præsumptione iuris extante, pro maiori firmitate potest deferri.*
2 *Testis reddens rationem testimonij, quia vicinus præsumptione iuris. probat.*
3 *Iuramentum suppletorium, non defertur, vbi præsumptio iuris leuis est.*
4 *Iuramentum suppletorium deferri actori ob præsumptionem, de qua id intelligendum.*
5 *Testi quem iurasse non constat, quando fides tamen adhibeatur.*
6 *Iuramentum suppletorium deferri actori ob præsumptionem hominis vehementem.*

VAero octuagesimosecundò, quæ præsumptio sufficiat vt deferri possit iuramentum in supplementum probationum? Hic disputandum non est, de illa præsumptione quam iuris & de iure appellamus Quandoquidem suppletione illa aliqua non indiget; cū sit probario probata ac omnino liquida; vt iā suis locis scripsimus. Dubitari quidē probabiliter potest, de præsumptione quæ iuris solum dicitur. Verum quando eam lex pro probatione habet, vt quia non leuis est, dicendum pariter est, non
1 esse omnino necessarium iuramentum hoc suppletiuū, † poterit tamen pro maiori firmitate & cautela deferri Quo circa recte docuit Decius in l. 1. in prima lectura, nu. 19. in fine.& in tertia. num. 70. ff. de rebus cred. si certum petatur. quod si
2 testis † reddit rationem sui testimonij, quo dixit, se scire, quia vicinus, præsumptiue probar, præsumptione scilicet iuris, & ideo deferri potest iuramentum actori in supplementum probationis:& eò loci idem scripsit Iacobus Niger nu. 50.& Purpur. nu. 114. Quorum traditiones intelligo procedere ad maiorem cautelam, aliàs necessarium non est hoc iuramentum, si ipsa iuris pręsumptio stat solida & inconcussa, Si verò
3 iuris præsumptio leuis est, tunc non defertur † iuramentum in supplementum, cum non sit semiplene probatum. Ita scribunt glossa in l. 3 §. 1. in verbo leuior ff. de minor.& ibi Angelus, & Albertus in l si duo patroni in prin.& ibidem Iason num. 5. ff. de iureiuran. Caccialupus in l. admonendi nu. 158. & ibidem Roma. num. 87. qui ita explicat.& ibi Iason in repet. num. 83. Curtius Senior num. 256. ff. de iureiuran. Gratus consi. 110. num. 19. lib. 2. Curt. Sen consi 78. Domina Franceschina. colum. 4. versi.& benefacit. Marsi. sin. 83 Et clare idem scripsit Craue. in tract. de antiq. tempo. 11 particula primæ partia principalis. num. 28. qui ita de tenui iuris prælumptione, quam aliqui qualem qualē appellant loquitur. Quo circa q respondit Rom in cons 91. num. 10. semiplenam illam probationem ob quam deferrur hoc iuramentum suppletiuum, non sufficere si præsumptiue tantum fuit probata: hoc sane intelligitur, quando est leuis præsumptio, sic etiam declarari potest doctrina Bat. in l. admonendi. nu. 57. ver. his præmissis. ff. de iureiuran. Cum docuit, iuramentum hoc suppletiuum
4 deferri actori, pro quo est præsumptio: intelligi † debet. de præsumptione vehementi, non autem de leui. Nam & ipsemet Barto ibi. negat, suspicionem sufficere, vt hoc iuramentum deferatur, quæ sane suspicio non differt à leui præsumptione.

Declaratur hic casus, vt non procedat, quando iam præsumptio hæc tenuis, antiqua esset; Nam tunc tāti est effectus, vt deferri possit iuramentum in supplementum. Ita scripsit Bar. in l. admonendi. nu. 43. ff. de iureiuran. Cum dixit, quod
5 etsi nulla fides adhibeatur testi. † quem iurasse non constat, attamen quando antiquitas examinationis concurrit, semiplene probat, & ob id defertur iuramentum in supplementū. Bartolum secuti sunt Butrius, Abbas, & Angelus, quos recenset Ias. in d. l. si duo patroni. in prin. nu. 5. ff. de iureiurando. Idem Ias. in repe. d. l admonendi. nu. 200.

Declaratur secundò hic casus, vt non ꝓcedat, quando duæ præsumptiones & si tenues concurrerent. Nam tunc deferri potest iuramentum in supplementum probationum, cum semiplene probent, ita declarat Iason in d. l si duo patroni. in prin. nu. 5 in fine. ff. de iureiur ex sententia glo in l. 2. §. ætas. ff. de excusa. tut. quam Baldus & alij relati à Iasone commendant, & alios infra recensebo.

6 Tertius est casus, cum agitur de præsumptione † hominis, si vehemens est deferri poterit iuramentumm in supplementum: cùm magna alioqui sit eius vis; vt dictum fuit supra quæstio. 77 & hoc in casu intelligi potest Angel in §. si quis igitur in fine, in auth. de insir cau.& fide, cum dixit coniecturam facere semiplenam probationem, & ideo iuramentum in supplementum posse deferri. Errauit quidem in eo Angelus dum dixit, quod omnis coniectura etiam semiplena probat, vt errorem hunc etiam notauit Curtius Senior. in l. admonend. numero 589 ff. de iureiuran. Non tamen errauit. cùm sensit iuramentum deferri, cum ea extat coniectura, quæ semiplenam probationem facit. Idem sensit Baldus in rubrica, de controuersia inuestituræ, num. 1. Idem sensit idem Bald. in authen. sed nouo iure. nume. 2. C. si certum peratur. Roman. in d. l. admonendi. nume. 87. ex capitu. tam literis, de testibus. Et declarat Romanus vbi supra, non procedere in causa ciuili criminaliter mota. ibidem Iason repe. numero 85. Idem consil. 129. in fine. libro primo. Si vero hæc præsumptio tenuis est, non deferrur. Ita intelligi & declarari potest Bald. in l. in bonæ fidei. colum. 2. versi. secundo modo. C. de rebus cred.& iureiurando, cum dixit, quod quando iudex coniecturam de re aliqua fecit, idest cępit dubitare & indicium habere, non defertur iuramentum. recte loquitur Baldus, quia hæc leuis præsumptio, quam coniecturam & indicium ille appellat, non facit semiplenam probationem. Ita etiā de sula vna cōiectura, & solo indicio (inter hæc enim non constituit ille differentiam) docuit Curtius Sen. in d. l. admonendi nu. 288. ff. de iureiurando. atque intelligi & declarari potest Angelus in §. si vero vsusfructus. in fine. in authen. de nupt. cum scripsit. iuramentum in supplementum non deferri, nisi vbi semiplene est probatum, & ideo indicium, quod (ait ille) est minus quam semiplena probario, non sufficit,

ſufficit, loquitur Angelus de inditio.propriè,ideſt tenui prę-
ſumptione. Ita à repugnantia poreſt defendi Angelus.

Declaratur hic caſus, vt non procedar quando plures ex-
tant coniecturæ ſimul.ira loquitur Bal.in l. ſi fundum. in fine.
C. de rei vendicatio. cum ſcribit, quod ſi quis vult probare,
quot fructus ex prædio percipere potuit, probando quod
ager ſuit cultus,& quod communiter rot fructus ex ſimilibus
agris percipi ſolent; cum concurrant hæ coniecturæ, iura-
mentum in ſupplementum poteſt deſerri. idem ſcripſit Cur-
tius Senior in d. l.admonendi.num.209. in fine.de iureiuran-
do.ex ſententia gloſſæ.in l.ſecunda.§. ætas.ff.de excuſa. tuto.
in l.inſtumenta.C.de probat.& in cap. tertio loco, extra ca-
dem de probatio. & in capitu. vltimo. de ſucceſſ.ab inteſtat.
Et ſi ex pluribus coniecturis ferri poteſt pro aliquo ſenten-
tia,vt dicemus infra quæſtion.94. multo magis deferri poteſt
hoc iuramentum,in ſupplementum probationum.

QVAESTIO LXXXIII.

Præſumptio, quæ, & quando impediat deferri iuramentum ſuppletorium aduerſario, qui plenè vel ſemiplenè probauit.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptione iuris ſola vel hominis, ſuperueniente, contra eum qui ſemiplenè probauit, non poteſt deferri iuramentum ſuppletorium.*
2 *Probationes multum euidentes requiri contra officiales.*
3 *Dolum alicuius probare volenti, non defertur iur. ſuppletorium.*
4 *Notario atteſtanti de errore. non defertur iuramentum ſuppletoriũ.*
5 *Inſtrumentum debiti repertum penes debitorem, facit præſumi debitum ſolutum, non tamen defertur iuramentum ſuppletorium.*
6 *Tortura minus ſufficiens non purgat omnia indicia, exiſtentia contra reum.*

1 Væro octuageſimotertio,è conuerſo ad præceden-
tem quæſtionem, an præſumptio impediat deſer-
ri iuramentum aduerſario,qui vel plenè,vel ſemi-
plenè ita probauit,vt deferri alias ei potuerit?Hac
in re dicendum eſt,quod quando quis ſemiplenè probauit,&
ei contraria ſuperuenit præſumptio (intelligo hic de præſum
ptione vel iuris,vel hominis:illa enim iuris,& de iure omninò
excluderet.)non poteſt ei deferri iuramentum in ſupplemen-
tum probarionum.ita ſcribunt gloſſ.in l.vlt.io verbo præſum
ptioni & ibi Bart.col.vlt. dicit ſingularem.ff.quod metus cau
ſa.idem Bald.in l.1.nu.5.& 6.C.qui & aduerſus quos.& in l.in
bonæfidei.col.1.in 3.oppo.C.de reb. cred. & iureiuran. Cac-
cialupus in l.admonendi. nume.139. & nume. 143. & ibidem
Prolomeus.num.39.ff.de iureiuran. Abb. in c. vlt §.1.nu 9. de
iureiur Roman.conſi.91.num. 10.& conſil.481.in fi. Marſil. in
l.maritus nu.49.de quæſtio.in Rubr.C.de proba nu.111. & in
praxi Crimina.§. diligenter. nume.3. & ſing.197. & conſi.65.
nu.37.Maranta.in praxi iudiciorum. in 9. actu qui in iudicio
emergit verſi.5.& Boer. q.95.nu 7.

Hinc egregie docuit Ang.in l.vlt. C.vbi de crimio.agi opor
tet.quod quando agitur contra magiſtratum, tempore Syn-
dicatus,& contra eum ſemiplena probatio facta eſt, non de-
fertur iuramentum in ſupplemeotũ. Angelum ſecutus eſt Pro-
lomeus in l.admonendi.nu.48 verſi.37.fallit &c.

Earatione,iam relata mouentur, quod præſumptio ſit pro
ipſo officiali, vt probat.l.2.C.de offi.ciuil.iud.& dicemus in-
fra ſubſequenti libro,io præſumpt.68.Mouentur etiam textu.
d.l.vlt.C.vbi de crim agi oportet. ibi, ſufficiens inſtructio re-
quiritur contra officiales. Huc pertinet quod egregie docuit
Bal.in l.obſeruare.§.proficiſci.q.10 ff.de off. proconſ. & lega.
2 cum dixit,quod contra † officiales requirantur probationes
multum euidentes.& Baldum ſecutus eſt Gramma. in cõſ.35.
num.36.in criminalibus, qui & Paridem Putheum recenſuit;
Idem Gramma.in conſi.54 nu.5.& Aegidius Boſsius in tract.
cauſarum criminal.in tit.de official.corruptis pecunia. num.
14.Verum ab Angelo diſſentiunt Maria. Soc. Sen. in cap. vlti.
num.27.de iureiurand.& alij nonnulli,quos recenſet Caccia-
lup.in l.admonendi.num.139.ff.de iureiurand.Scribunt ij de-
ferri poſſe iuramentum, modo cætera requiſita concurrant.
Nec vrget relata ratio præſumptioois,cum verum non ſit,pro
eo eſſe ſemper præſumptionem:& d.l.vlt.C.vbi de crimine agi
opor.nõ probat,cum ſolũ dicat,quod in loco adminiſtratio-
nis, facilius inuenitur ſufficiens inſtructio. Has opiniones re-
ctè conciliat Caccialupus in d.l admonendi nu.140.Aut agi-
tur contra magiſtratum, & officialem, ob aliquod factum,
pro quo eſt præſumptio, iux.d.l.2.C de offic.ciuil.iud.& tũc
non eſt locus ipſi iuramento. ita procedat opinio Angeli;&
ſequacium. Aut agitur ob aliquid factum,quod pręſumptio-
nem non habet. & tunc ſi cætera requiſita concurrunt, locus
eſt huic iuramento. ita procedat opinio Socini, & aliorum.
Alia etiam conciliatio ſumi poteſt ex traditione Boſsij loco
ſupracitato, quod aut criminaliter agitur: & tunc non ſuffi-
ciunt præſumptiones,& conſequenter, nec iuramentum ſup-
pletiuum deferri poteſt; aut ciuiliter: & tunc cum præſum-
ptiones ſufficiant,ita & iuramento locus eſſe poterit. Illa ta-
men Caccialupi conciliatio mihi magis probatur. Hinc etiã
docuit Bald. in l.1. C.qui & aduerſus quos, quod vbi agitur
3 de probando dolo † alicuius, non defertur iuramentum in
ſupplementum probationum, cum dolus non præſumatur.
Bald.ſecuti ſunt Prolomeus in d.l.admonendi nume.48. verſ.
41. fallit.de iureiurand.& ibidem Iaſ.in repetitio. nume.295.
verſic.3 fallentia,& reſpondit Crauet.in conſi. 287. colum.6.
verſi.& licet.

4 Hinc etiam ſcribit idem Iaſ.in d. repe.l admonendi. num.
295.verſic.4.fallentia; quod quando agitur de probando er-
rore notarij, & notarius atteſtatur de ipſo errore, non defer-
tur iuramentum in ſupplementum: quia repugnat præſum-
ptio ſcripturæ,quę legitur ſine errore ſcripta. ita Bal. in l. Im-
perator.ff.de ſtatu hom. & dicemus inf.lib.5. & in præſumpt.
56. vbi diſſeremus de præſumptione falſi. Hinc etiam ſcribit
idem Iaſ.d.num.295.verſicul.5. fallentia. quod quando repe-
5 ritur † inſtrumentum debiti penes debitorem, præſumitur
debitum ſolutum,non tamen defertur iuramentum in ſupple
mentum:quia illa præſumptio eſt ſine cauſa.Qua de re attin-
gemus etiam inf lib.3.in præſump.53 vbi explicabimus prę-
ſumptionẽ illam.quæ ſumitur ex Chirographo lacerato, exi-
ſtenti apud creditorem.

Hinc tradit Benuenutus Straeca in Trac.de mercatura.par.
2.nu.82.quod ſi mercator agit rei vendicatione aduerſus mer
catorem,ad mercium ſarcinulam,quam ballam vulgo vocãt:
& actor probat,Sarcinulam illam ſuo ſigno ſignatam: aduer-
ſarius verò vno teſte ſemiplenè probet eam Sarcinolam ſuam
eſſe:Cum præſumptio ſit pro actore ob illud ſignum Sarcinu-
læ,vt dicemus, lib 2 præſumptio. 48. non poterit deferri ipſi
reo iuramentum hoc ſuppletiuum. Hinc reſpondit Craue. in
conſi.287.colum. 6.verſic.& licet. Cum reſpondit, quod & ſi
6 tortura † minus ſufficiens non purget omnia inditia,quę etiã
contra illum tortum: attamen aliquam præſumptionem fa-
cit, quæ quidem pręſumptio erit ſufficiens ad impedien-
dum iuramentum ſuppletiuum aduerſarij, contra ipſum
tortum.

QVAESTIO LXXXIIII.

Præſumptionibus duabus concurrentibus, an tertia, quæ alioqui eſt neceſſaria, iuramento ſuppleri poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionibus tribus requiſitis in aliquo actu, duabus exiſtentibus, tertia per iuramentum nequit ſuppleri. Et quæ ſit ratio nume. 2.*

Vero octuageſimoquarto, ſi in aliquo actu tres
pręſumptiones requirantur,& duę tantum cõcur
rant,an tertia per iuramentum poſsit ſuppleri? Et
1 ſuppleri † non poſſe docuit Caccialupus in l. ad-
monendi. nume. 225. ff.de iureiurand. Exemplum ille adfert
in tribus illis coniecturis, & pręſumptionibus, quæ requi-
runtur ad detegendum contractum eſſe fœneraticium iux-
ta cap. illo vos. de pigno. & cap. ad noſtram. de emptio. &
venditio.quod ſcilicet adſint pactum de retrouendendo,mo-
dicitas pretij, & quod ille emptor conſueuerit fœnerari. ſi er-
go duę ex prędictis coniecturis erunt probatę,tertia iuramẽ-
to ſuppleri non poterit. Ita affirmat Caccialupus pręcitato
2 loco. poſt Lapum in cap.vlt.de iureiuran. Ea eſt ratio, † quia
ſingulę hę pręſumptiones ſeparatim debent eſſe probatę, vt
pręcitatis in locis. Et ſi ergo duę erunt probatę, non tamen
tertia; & ideo conſiderari in ea non poteſt aliquod ſupple-
mentum ex adhibito iuramento.

QVAE-

QVAESTIO LXXXV.

Præsumptio an operetur, vt is, contra quem est, iurare debeat de calumnia.

SVMMARIVM.

1 *Iurare de calumnia tenetur, contra quem extat præsumptio.*
2 *Iuramentum calumniæ exigere potest iudex, cum ei videbitur expedire.*
3 *Iuramentum calumniæ, quando etiam in causa matrimoniali pręstari oporteat.*
4 *Iuramenti calumniæ vel malitiæ, quis sit effectus.*

Væro octuagesimoquinto, an præsumptio hunc
pariat effectum, vt is contra quem est, cogatur iu-
1 rare de calumnia? Et effectum hunc † parere pro-
bat c.2. in fine, de iuram. calumn. in sexto, dum sta-
2 tuit, iudicem † posse exigere iuramentum malitiæ & calum-
niæ, cum expedire ei videbitur. Id quod exponit glossa ibi,
quando videt ex coniecturis & præsumptionibus malitiosè
agi, & excipi. Et ibidem scribunt Gemin. col.2. & Francus io
vlt. notab. Idem quoque probat cap. literas. §. propterea. de re
stitutio. spolia. vbi glos. in verbo, recepto, affirmauit, iuramē-
3 tum † calumniæ in causa matrimoniali, quod aliàs exigi nō
solet, præstari oportere, cum aduersus petentem, vel excipien
tem obstat aliqua pręsumptio. Et his iuribus adductus ita do
cuit Butrius in c. licet causam. nu. 29. de probat. Huc facit c.
statutum. §. cum autem. ad finem. de rescr. in 6. vbi iuramentū
calumniæ exigitur ab eo, quem iudex præsumit malitiosè pe
tere dilationem. Id quod annotarunt, & Ang. in l. interdum.
ff. de iod. & Cassado. decis. 3. nu. 1. tit. de dilat. Hoc autem iu-
4 ramentum hunc parit † effectum, vt præsumptio atque suspi-
cio illa calumniæ sublata, & extincta censeatur: sicuti prædi-
cti Doctores præsupponunt: & manifeste scribunt Claudius
Seysellius in l. Celsus. nu. 25. versi. 3. fallit. ff. de vsuca. & Neuiz.
lib. 3. Syluæ nuptia. nu. 53. idem sensit Maria. Soey. Sen. in rub.
extra de iuramento calum. in fine.

QVAESTIO LXXXVI.

Præsumptio an ita adiuuare possit testes singulares, vt probent.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio, testes singulares, vt probent, adiuuat.*
2 *Testis vnus de veritate, coniunctus confessioni extraiudiciali factæ incidenter, plene probat.*

Væro octuagesimosexto an præsumptio adiuuare
1 ita possit testes singulares, vt probent? Et † posse
sensit Castrens. in cōsi. 282. In causa ista quinque.
col. pe. versi. item non obstat, quod testes. lib. 1. dū
respondit coniecturas efficere, vt vehementer adminiculen-
tur: quod sufficere dixit; sentiens probationem perfectam in-
duci. Idem Castren. in consi. 250. Viso puncto suprascripto.
col. pe. versi. & licet videantur. lib. 2. quem quidem secutus est
Craue. in tract. de antiq. temp. in 3. par. 4 par. prin. in fin. Et ij
moti sunt ex c. vlt. de success. ab intest. vbi glo. in verbo, vnus
2 † testis. Et ex illo textu ibid. Abb. nu. 6. scriptū reliquit, testem
solum de veritate, coniunctum confessioni extraiudiciali in-
cidenterq; factę, quæ alioqui præsumptionem tantum facit,
plene probare.

QVAESTIO LXXXVII.

Pręsumptio leuis, seu qualis qualis, quid operetur circa probationes, an scilicet semiplenam probationem faciat, vel alias coadiuuet.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio leuis, semiplenam an faciat probationem, vbi opinio negatiua probatur. nu. 2.*
3 *Præsumptionis leuis verus effectus, quis sit.*
4 *Actore non probante absoluitur reus, nisi adsit aliquod, quod pro actore faciat.*
5 *Præsumptio leuis adiuncta vni testi, facit per iudicem deferri posse iuramentum suppletorium.*
6 *Suspectus de crimine ob leuem præsumptionem inquiri potest.*

Væro octuagesimoseptimo presumptio leuis, seu
qualis qualis, vt nostri appellant quid operetur?
Et plures effectus operari Doctores scribunt. Et
primus est effectus, ex multorum opinione, vt se-
1 miplenam † probationem faciat Ita sanè Bart. in l. admonen-
di. nu. 45. ff. de iureiurand. Butrius & Abbas in c. pen. col. pen.
de re iud. cum scribunt, quod illa qualis qualis præsumptio,
quæ oritur ex sentētia inter alios lata. semiplenam probatio-
nem facit, Quam quidem traditionem probarunt & Ange. in
l. 2. ad finem. C. de edend. Decius in l. ex his nu. 22. C. de testa.
milit. consi. 42. & in consi. 272. nu. 3. Cæterum vera nō est hæc
2 ipsa traditio, cum verè semipleuam probationem † nō faciat.
sicuti aduersus Barto. & sequaces rectius scripserunt Bald. in
consi. 2. si egressæ. in fine. lib. 4. Aret in c. causam. quæ. col. 4. de
testib. & in consi 163. col. 2. ver. vtrum autem. Cæpolla in cōs.
25. col. 2. in ciuilib. Curtius Sen. in consi. 73. Magnifice vir. col.
3 Iason in l si duo patroni. in princ. col. 2. nu. 5. de iureiurand.
post Imol. ibi. idem docuit sibi parum cōstans Dec. in l. 2. nu.
50. C de edend. Cum dixit, hanc qualem qualem pręsumptio-
nem, inducere semiplenam probationem in causa connexa,
ratione connexitatis. Hanc quoq; sententiam probarunt Ri-
pa in d. l. admonendi. col. pen. nu. 202. ff. de iureiuran. & in l. 2.
nu. 36. C. de eden. Ferdinandus Soares in rep. l. filiusfa §. diui.
nu. 329. de leg. 1. Modern. Parisien. in consuetud. Parisien. tit. 1.
§ 5 nu. 18. Craue. in tract. de autiq. temp. in 2. parte. num. 48. &
Didac. lib. Pract. quæstio c. 13. nu. 1. versi. cæterum.
3 Secundus itaque & verior † effectus est, vt hæc qualis qua-
lis præsumptio ita coadiuuet cæteras probationes, vt si alio-
qui æquales essent ipsæ contendentium probationes, præua-
leat hęc, quæ hac pręsumptione coadiuuatur. Ita tradunt glo.
in c. cum olim. il 1 de priuileg. Bal. in l. si duo patroni. in prin.
& ibidem Iason. nu. 3 ff. de iureiurand Alex. in l. militis. nu. 7.
C. de testa. milit. & in consi. 112. col. vlt. lib. 4 Felin. in c. cum di
lecti col. vlt. ver primus de accusar. Cur Sen. in d. consi. 73. col.
3. Ripa, Craue. & Didac quos supra commemoraui. Idem scri
psit Arnald Albertin. in tract. de hæreticis. q. 34. num 44. Et ij
quidem moti sunt arg. l. 4 §. adiectis. ff. de fideicom. liber. ex l.
possidere ff. de acq poss. & c. licet causam, de probat. Et huc
pertinet glo. in c. 1. §. si duo in verbo, testimonium. de pace te-
4 nen. Cum dixit, quod actore † non probante, reus absoluitur,
nisi aliquid adsit, quod pro ipso actore faciat: sicque aliqua
præsumptio.
5 Tertius est effectus, vt hæc qualis qualis pręsumptio † adiū
cta vni testi, ita faueat, vt iudex possit ei deferre iuramentum
suppletiuum. Ita Bart. in l. si duo patroni. in prin. nu. 3. ff de iu-
reiurand. & ibidem nu. 5. Curt. Sen. in d. consi. 73. col. 3. Alber.
in tract. de testib par. 3. num. 17 Felin. in c. cum dilecti. col. vlt.
versi. secundus effectus. de accus. Ripa in d. l. admonendi. nu.
203. de iureiurand. & Crauet. in tract. de antiq. temp. part. 2.
nu. 48 in fine.
6 Quartus est effectus, vt de aliquo crimine † suspectus, ob
hāc qualem qualem præsumptionem inquiri possit: sicuti in-
quiri potest ob informationem receptam parte non vocata,
quæ dicitur facere qualem qualem præsumptionem, vt pro-
bat. c. qualiter & quando. il 2. §. pen. de accus. Inno. in c. 1. nu.
5. de postul. prælat. Bart. in l. de submersis. ex illo textu. C. de
naufrag. lib. 10. Aret. in c. 2. col. 2. de testib. & apertius, & in spe
cie magis, Arnal Alber. in d. tract. de hæreticis. q. 34. nu. 44. Ita
etiam posse inquiri ex testimonio propinquorū occisi, quod
tamen solam qualem qualem præsumptionem facit, vt dice-
mus in subsequenti quæstione in quinto inditio.

QVAESTIO LXXXVIII.

Præsumptio ad inquirendum qualis esse debeat.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio & indicia, ad inquirendum & torquendum, paria esse non oportet.*
2 *Indicia ad torquendum vrgentia, & ad damnandum vrgentiora, requiruntur.*
3 *Indicium aliud iuris, aliud facti.*
4 *Indicium facti quid.*
5 *Indicium iuris quid.*
6 *Indicia leuiora ad inquirendum, quām torquendum sufficiunt.*

Inqui-

7 *Inquisitia alia generalis alia specialis.*
8 *Inquisitio ad quem finem fiat*
9 *Inquisitione in generali cur sufficiant leuia indicia.*
10 *Inquisitionem generalem iudex incautè non debet facere, & quam ob causam.*
11 *Indicia ad prahensionē, & generalē inquisitionē a pari procedunt.*
12 *Testimonium cuiuslibet testis ad inquirendum generaliter sufficit.*
Idque, etiam locum habere in testimonio inimici vel banniti. nu. 13.
Item in teste qui propter ætatem aliàs interrogari non posset nu. 14.
15 *Assertio vulnerati superuiuentis est indicium sufficiens ad generalem inquisitionem.*
17 *Famam sufficere etiam ad inquisitionem specialem, prahensionem, & torturam secundum aliquos*
18 *Inimicitia grauis, est ad generalem inquisitionē, indicium sufficiēs.*
19 *Testimonium propinquorum vulnerati vel occisi, sufficit ad generalem inquisitionem.*
Idque etiam ad prehensionem. & capturam suspecti. nu. 20.
21 *Indicia ad specialem inquisitionem, quæ sint.*

QVæro octuagesimo octauo an præsumptiones, &
inditia eadem esse debeant illa, quæ requiruntur,
vt posit quis de crimine inquiri, cum illis, vt pos-
sit comprehendi, torqueri, & damnari? Et paria
1 esse non † oportere certum est. Nam etsi præsumptiones &
inditia vt prehensioni locus esse posit, pares sint cū illis, quæ
ad generaliter inquirendum sufficiunt: Attamen his vrgentio
res esse debent illæ quæ requiruntur, vt de delicto specialiter
2 posit inquiri: Et multo vrgentiores † esse debent vt torque-
ri, ac tandem multo vrgentiores vt posit damnari: sicuti scri-
bunt multi, quos infra commemorabo, & inter cæteros mani
festè Iulius Clarus in Pract. crim. quæst. 20. pag 1. versi nihilo-
minus, & Alciatus in resp. 461. Eo in sententia nume 11 Quo
circa Bald. in l. seruos. versic & adde. C. de testib Scribit, indi
3 cium † aliud esse facti, aliud iuris. Indicium facti † est, quo
4 iudex dirigitur in viam perscrutationis: & tale iudicium (in-
quit Bal.) potest per quemcunque fieri. l qui vlt. ff. de pœnia.
5 Indicium † autem iuris est (ait Bal.) quod habet aliquem ef-
fectum: & quod quidem dirigit in viam quæstionis habendæ:
quoddam verò est, quod vna cum alijs adminiculis instruit
iudicem in viam condemnationis. Et Baldi doctr. probarunt
Fely. in c. cum dilecti. nu. 14. de accus. & Aegidius Bossius in
tract. causarum criminalium. tit de inquisit num. 4. Ad inqui-
6 rendum † itaque leniora sufficiunt indicia, quàm ad torquē-
dum: & damnandum Cæterum inquisirio (vt attigi sup) alte
7 ro de duob. modis fieri solet. Vna est generalis, 1 altera verò
8 specialis Generalis solum fit † pro instructione magistratus,
& iudicis, vt perquirere & indagare posit, quis delictū illud
perpetrauerit: vt deinde, habita aliqua cognitione, & scientia
delinquentis inquiri is posit in specie. Ita scribunt Barto. in
l. 2. §. de publico ff. ad l Iul. de adult. Ang. Aret. in tract. male-
ficiorum. in verbo hęc est quædam inquisitio Gandinus in
tract maleficiorum. tit. quo modo de maleficijs cognoscatur.
& alij quos recenset. & probat Aegidius Bossius præcitato in
loco num. 2. Et idem affirmarunt Blancus in pract. crimin. in
prin. nu. 28. 29. Marsil. in pract crim. §. cōstante & Robert. Ma
ranta in pract. ciuili. parte 6 in prin. nu. 7. qui satis egregie
praxim declarat. Quo itaq; ad faciendum generalem illā in-
quisitionem, sufficiunt indicia leuia, modo aliquem colorem
habeant. Illa vero, quæ ad inquirendum specialiter requirun
tur, paulo illis vrgentiora esse debent. Et ratio quare in gene-
9 rali inquisitione sufficiant leuia indicia, ea † est, quia agitur
de leui pręiudicio contra eum, qui delinquisse creditur. Ita ex
sententia Baldi in l. 1. C. de summa Trinit. & fide catho. & Ma-
ria Soc sen in c. qualiret. & quando il 2. de accus. scriptum re
liquit Bossius in d. tit. de inquisi. nu. 6. Admonent tamē inter-
10 pretes isti, ne iudea incautè progrediatur ad hanc genera-
lem inquisitionem: quia inquisitio hęc etsi generalis sit, atta-
men aliquantulum lędit existimationem eius; qui inquiren-
dus est & apud graues, & probatos viros eius fama bona mi-
nuitur. Hic commemorabo aliqua inditia, quæ etsi non suf-
ficiunt ad formandam specialem inquisitionem: sufficiunt ta
men ad generaliter inquirendum, ac etiam ad prehensionem:
11 cum a pari procedant † indicia ad prehensionem & ad gene-
ralem inquisitionem. & deinde hac eadem in quæstione subij
ciam aliqua alia inditia, quę apta sunt ad formandū, & trans-
mittendum specialē ipsum inquisitionis libellum. Paulo enim
vrgētiora esse debent illa, ad inquirendum generaliter quàm
specialiter, & ad capturam.

Primum indicium ad generaliter inquirendum oritur ex
12 testimonio † cuiuslibet testis. Ita sensit Bal. in d. l. seruos. vers.
& adde. C. de testib. quem sic declarat Bossius in d. tit. de in-
quisitione. nu. 4. qui eiusdē opinionis recenset Maria Soc. sen.
13 in d. c qualiter. Et ob id ait Bossius, testimonium † etiam ini
mici, vel banniti. qui alioqui aliàs testificari non potest, suffi-
cere. Et idem Bossius ibi. nu. 61. ex aliorum sentētia scripsit. te
14 stes qui propter ætatem † alias recipi, & interrogari nō pos-
sunt, interrogari posse ad inquirendum: intelligo ego ad in-
quirendum generaliter: quamquam Iulius Clarus in practica
crimina. quæst. 20. versi ad formandum, intellexerit Bossium
de speciali inquisitione loqui.

Secundum inditium sufficiens ad generalem inquisitionē,
15 † oritur ex assertione vulnerati superuiuentis (si enim dece-
deret. inditium ad specialem inquisitionē, vt moa dicemus,
faceret.) Is ergo vulneratus inditium hoc facit: sicuti scribūt
Ang. Aret. in Tract maleficiorum. in verbo, qui iudex ad pro-
bationem. nu. 6. Igneus in l. Caius. num 13. ff. ad S. C. Syllania.
Lancel Conrad. in Tract. de prætore pag. 256. ver. 10. adde. &
apertius Iul. Clar. in pract. crim. q. 20 versic. ad inquirendum.
& q. 21. versi. assertio vulnerati. qui subiungit, hoc indicium
etiam sufficere ad capturam & prehensionem. Id quod affir-
marunt. Anto. Gomezius in tertio tomo varia. resolut. cap. 13.
nu. 16. & Petrus Placa lib. 1. epitome delictorum. c. 13. nu 15.

Tertium inditium aptum ad generalem hanc inquisitionē
16 nascitur † ex fama. Ita probat c. qualiter, & quando. il 2. § pe.
ff. de accus Ang. Aret. in tract maleficiorum. in verbo, hæc est
quædam inquisitio. nu. 68. Iacob. Nouel. in prac. crim. tit. quę
indicia pręcedere debeant nu. 24. in fi & apertius Iul. Clarus
in pract. crim. q 6. in prin. & q. 20. versi. ad inquirendum. Cęte
rum cum non modo, & Clarus ipse sed & alij multi, affirmēt,
17 famam † sufficere etiam ad inquisitionem specialem, imo &
ad prehensionem, ac etiam ad torturam, ob id infra suis in lo
cis hac de re fusius disputabimus.

Quartum inditium sufficiens ad inquirendum generali-
18 ter descendit ex † graui inimicitia Ita scribit Iul. Clar. in d.
pract. crim. q 20. versi ad inquirendum & q. 31. versi. inimici-
tia; qui quidem asseruit, sufficere etiā ad specialē inquisitio-
nem Et idem tradit Blancus in l. vlt. nu. 175. ff. de quæst. Et ij
quoque scribunt sufficere ad prehensionem, & capturam.

Quintum indicium sufficiens ad generalem inquisitionem
19 exoritur † ea testimonio propinquorum illius vulnerati, vel
occisi. Ita tradit Blancus in pract. crim. in prin. nu. 13. & num.
28. qui eiusdē opinionis recenset inter cæteros Ang & Rom.
in l. si quis in graui §. si quis moriens ff. ad S. C. Sylla. Hoc au-
20 tem indicium † sufficit pariter ad prehensionem, & capturā
huius suspecti. vt scribūt Salicetus in l. absentem. C. de accus.
& in l. 2. C. de custod. reo. Blancus vbi sup. nu. 14.

21 Quo autem specialis † inquisitio formari, & libellus reo
transmitti posit, inter cætera inditia hæc solent cōnumerari.

Primo fama, vt diximus paulo supra, secundo grauis inimi
citia vt etiam attigimus supra, & vberius dicemus infra quę-
stione ab hac secunda, cum disputabimus an inditium hoc
ex inimicitia sufficiat ad torturā. Tertium inditium sufficiēs
ad inquisitionem specialem oritur ex fuga. Ita sensit Blancus
in l. vlt. nu. 279. ff de quæstio. & apertius Iulius Clar. in pract.
crimin. q. 20. versi. ad formandum in fi. Et de effectu fugæ, mul
ta dicemus infra quæstione ab hac secunda. Quartum inditiū
ad specialem inquisitionem aptum, oritur ex testimonio so-
cij criminis aliquibus tamen in casibus. Ita Alcia. in tract. de
præsumptio. reg 2. præsump 10. in fine. post Angel. Aretin. in
tract. maleficiorum. in verbo, fama publica & scripsi lib. 2. de
arbitra. iudicum Casu 474. vbi vbertimè explanaui, quam fi-
dem faciat testimonium socij criminis. Quintum indicium
oritur ea assertione offensi, existentis in articulo mortis. Ita
Franc. Brunus in Tract. de indicijs, & tortura parte 1. q. 3. nu.
26. Iul. Clar. in pract. crim. §. fin. versi. assertio vulnerati. Sextū
indicium oritur ex denuntiatione Syndici, vel alterius offi-
cialis præpositi ad deferendum crimina. Ita Salyc in l ea qui-
dem. col. 6. versi. 10. quæro. C. de accusatio. Ang. Aret. in tract.
maleficio. in verbo; Nec non ad denuntiationem. nu. 14 Mar
sil. in pract crim. in fine principij. Blancus in pract. crimin. in
verbo, his pręmissis. nu. 130. & idem in tract. de indicijs, & tor
tura. num. 396.

QVAESTIO LXXXIX.

Præsumptio qualis esse debeat, vt quæstionibus, & tormentis locus sit.

SVMMARIVM.

1 *Indicia, & præsumptiones ad torturam sufficientes quæ sint, iudex arbitratur.*

2 Tor-

2 *Tortura & quæstionibus locum facere non solum præsumptiones, sed & indicia.*

Et qualia illa esse debeant. nu. 3. & 4.

5 *Indicium ad torturam sufficiens oritur ex attestatione testis vnius, de visu ipsius gesti actus, & delicti commissi.*

Nec opus est vt omni sit exceptione maior nu. 6.

7 *Testis vnus de visu non solum indicium, sed & semiplenã facit probationem.*

Et quæ cocurrere debeant, vt huic indicio sit locus nu. 8. 10. & 11.

9 *Testis vnus ad indicium faciendum, quando necesse non sit, vt omni careat exceptione.*

12 *Testis vnus omni exceptione maior, indicium, facit etiam in crimine læsæ maiestatis.*

13 *Testi omni exceptione nõ maiori. quãdo iudex possit adhibere fidẽ.*

14 *Cõfessio extraiudicialis accusati facit indiciũ sufficiẽs ad torturã.*

15 *Confessio extraiudicialis facit semiplenam probationem.*

16 *Confessio extraiudicialis vt faciat indicium quæ requirantur. nu. 17. 19. 20. & 21.*

18 *Falsum sine causa non præsumitur commissum.*

22 *Confessio extraiudicialis etiam minoris, indicium ad torturam præbet, si talis sit qui torqueri possit.*

23 *Cõfessio extraiudicialis torturę locũ facit, facta etiã parte absẽte.*

24 *Confessio tacita, orta ex responsione accusati, dicitur præsumptio violenta.*

25 *Cõfessione extraiudiciali per reum reuocata, locus non est torturæ.*

26 *Confessio sacramentalis facta coram sacerdote, non facit indiciũ ad torturam, & quæ sit ratio. nu. 27.*

28 *Fama quibusdam alijs adminiculis concurrentibus, est ad torturã indicium sufficiens.*

29 *Fama non habet vim testimonij, sed vices accusatoris obtinet vel iudicis.*

30 *Fama plus mali, quàm boni nunciat.*

31 *Fama vt indicium ad torturam faciat, quæ requirantur.*

32 *Fama vehemens absq; alijs adminiculis, indicium torturæ præbet.*

33 *Fama vehemens quæ sit, iudex arbitrabitur.*

34 *Fama sola indicium ad torturã facit in his, quæ sunt difficilis probationis.*

35 *Fama cum denunciatione syndici concurrens, indiciũ præbet quæstionibus.*

36 *Fuga ad torturam est indicium sufficiens.*

37 *Fuga quando quæstionibus faciendis non præbeat indicium, nu. 38. 39. & ibid additur declaratio nu. 40.*

41 *Fuga ob contumaciam indicium facit, concurrente leuitate vitæ in accusato, vel alio quodam adminiculo.*

42 *Fugiens ex carcere, eo tamen non fracto, indicium ad torturam facit, & quando.*

43 *Fuga iniuste carcerati, torturæ non est indicium sufficiens.*

44 *Carcere discedens animo redeundi, non facit indiciũ quæstionibus.*

45 *Carcerem frangens vel compedes rumpens, fugiendo non solum torturæ indicium facit. sed & probationem plenam, si fuga cum conspiratione facta fuerit.*

46 *Fuga sola etiam absque cũspiratione, si cum carceris fractura fiat, plenã probationẽ criminis facit in aliquib casibus. nu 47. & 48.*

49 *Fuga cum fractura carceris, quando ad condemnationem probationem non faciat.*

50 *Fuga scholarium ex priuilegio, contra ipsos non facit indicium excepta hæresi.*

51 *Inimicitia capitalis aliquibus cõcurrẽtibus, torturæ indicium est.*

52 *Inimicitia leuis, etiam cum alijs adminiculis, quæstionibus non facit indicium.*

53 *Inimicitia causata ex offensione non sibi sed suis facta, indicium facit quæstionibus.*

54 *Inimicitia orta inter reum & iudicem, efficax est, vt iudex queat recusari.*

55 *Testem ob inimicitiam repelli*

56 *Offendens alium & inimicitiæ causam probans, potest petere sibi caueri, ne offendatur.*

57 *Inimicitiæ effectus, per reconciliationem de recenti, non censetur sublatus.*

58 *Inimicitia in specie probari debet, vt torturæ fiat indicium.*

59 *Minæ præcedente, quæstionibus faciunt indicium, & de quibus minis id accipi ndu... nu. 60. 61. & 62.*

63 *Minæ facta ab eo qui non consueuit exequi, alijs adminiculis non concurrentibus, ad torturam nec quidquam faciunt indicium.*

64 *Iracundiæ calore multa proferũtur. quæ executioni nõ mittũtur.*

65 *Linguæ lubricum ad pœnam facile non est trahendum.*

66 *Minæ in dubio mediate iustitia nõ ꝓpria autoritate intelligi debẽt.*

67 *Mendaciũ & variatio accusati vel inquisiti quæstionibus an præbeat indicium. vbi recensentur opiniones. nu. 68. 69. & 70.*

71 *Titubatio & trepidatio animi, in accusato vel inquisito, torturæ faciunt indicium alijs concurrentibus.*

72 *Vultus aspectusq; sola mutatio, non facit indicium ad torturam & quæ sit ratio nu. 73.*

74 *Testimonium socij criminis, concurrentibus alijs adminiculis, ad torturam facit indicium.*

Et quando id non habeat locum nu. 74.

75 *Testimonium mandatarij alijs adiutum adminiculis quæstionibus indicium præbeat. & quæ sit ratio nu. 76.*

77 *Cõfessio & attestatio offensi facta in mortis articulo, torturæ indicium esse sufficiens. Vbi tũ referũtur opiniones. nu. 78. 79. & 80.*

81 *Indicia leuia concurrentia cum assertione offensi in articulo mortis facta, quæstionibus præbent indicium.*

82 *Assertio raptę in articulo mortis facta contra raptorem, indicium ad torturam facit.*

83 *Confessio facta ex pace inita cum offenso precio interueniente, torturæ indicium sufficiens.*

Et secundum aliquos ad condemnationem quoque nu. 84.

Et quibus de casibus hoc intelligendum nu. 85.

86 *Confessio ex pace inita, illa etiam nondum conclusa, an sit torturæ indicium.*

87 *Confessio orta ex pace inita, precio numerante patre vel coniuncto, non facit torturæ indicium. & quæ sit ratio. nu. 88.*

89 *Conuersatio & cohabitatio, delicta in domo vel vicinia commisso, indicium ad torturam facit.*

90 *Socius repertus occisus in domo socij, ab ipso socio ꝓsumitũ occisus.*

91 *Marito reperto mortuo, tacente muliere, contra ipsam extat indicium, & ẽ conuerso.*

92 *Mortuus repertus ante domum alterius, inimicitia concurrẽte, præsumitur a domino domus occisus. limitatur id nu. 93.*

94 *Damnum a vicinis datum præsumi.*

95 *Furtum a vicinis factum præsumi, vel eo qui consueuit in ea domo conuersari. nu. 96. cum declaratione. nu 97. & 98.*

99 *Furtum a viro bonæ conditionis & famæ factum non præsumi, & si res penes eum reperiatur.*

100 *Telo vel gladio visus in loco, alijs cõcurrentibus veluti fama vel inimicitia indicium facit torturæ.*

101 *Delinquendi cũsuetudo, torturæ præbet indiciũ, modo concurrãt alia, idque extenditur nu. 102. Et quando non procedat nu. 104.*

103 *Futura iudicamus & metimur ex præteritis.*

105 *Famam malam triennio purgari.*

106 *Sollicitans vltero & diligenter, vt de malefactore inquiratur, cũ sua non intersit, indicium præbet ad torturam.*

107 *Socius non deferens mortem socij reperti in domo sua occisi, torturæ facit indicium.*

108 *Recipiens scienter in domo delinquentem, nulla inter ipsos affinitate suadente, indicium torturæ præbet.*

109 *Associans delinquentem statim delicto commisso, ne comprehendatur, locum facit torturæ. Et quando associatio facta excusetur. nu. 110. & 111.*

112 *Testium examinationem. quamuis consanguinei impediant, non est præsumptio contra accusatum.*

113 *Impedire maleficium qui potuit, & debuit, non faciendo, locũ torturæ relinquit.*

114 *Torqueri potest is, qui non ignorans latrones adesse, mercatorib. viam monstrat ad locum illum tendentem.*

115 *Torqueri potest, qui secreto ad aures colloquutus est cum eo, qui deinde delictum commisit, modo alia adminicula adsint nu. 116.*

117 *Reus inquisitus, visus egredi domũ ense stricto, eoq; cruento, torqueri potest & secundum aliquos etiam condemnari nu. 118.*

119 *Indicium ad torturam sumitur contra eum, qui domum exiuit vbi delictum commissum est, ex acclamatione in domo existentium.*

120 *Pecuniam suscipiens mutuo, ex qua statim arma emit, & homines conduxit, indicium facit delicti commissi, vt torqueri possit.*

Nec innocens est is qui pecuniam credidit. nu. 121.

122 *Arma poliẽs gladium acuens, aut alia ad delictum præparans quæ alias facere non consueuerat, torturæ facit locum.*

123 *Venenum emptum ob aliquo. si quis eo reperiatur statim interfectus, indicium ad torturam facit contra ementem, nisi contraria præsumptiones adsint nu. 124.*

125 *Cõuersatio mala alio adminiculo cõcurrẽte, torturę facit indiciũ.*

126 *Frequentatio loci assidua, in quo quis reperitur occisus, indiciũ est ad torturam sufficiens, alio adminiculo accedente. Et quando indicium hoc tollatur nu seq.*

128 *Cadauer emittẽs sãguinẽ, adducto accusato, torturę ꝓbet indiciũ.*

129 *Tacens & non respondens ei, qui rumorem spargi asserit, delictũ fuisse ab ipso commissum, indicium ad torturam facit.*

130 *Phisionomia mala, alijs adiuta adminiculis, torturæ facit locum.*

131 *Nomen malum & turpe, indicium est ad torturam.*

132 *Delictum commissum præsumitur a commorantibus in loco, si frequenter eo loci delicta committantur, atque torturæ indiciũ est.*

133 *Fama mala delinquentis, indicium est ad torturam.*

134 *Præsentia in loco, vbi delictũ ꝑpetratũ fuit, torturæ facit indiciũ.*

135 *Ensis*

135 *Ensis inquisiti, repertus sanguine madefactus, indicium tortura præbet.*
Et quando indicium hoc diluatur.num.seq.
137 *Vulnera reperta ad mensuram gladij, rei inculpati, indicia sunt ad torturam sufficientia.*
138 *Torqueri potest reus accusatus, iuramentum calumniæ delatum recusans.*
139 *Torqueri potest, qui cum armis præsens fuit in loco delicti commissi.*
Et quando indicium hoc diluatur.ibid.
140 *Denuntiatio syndici vel alterius officialis, alio adminiculo accedente, indicium facit ad torturam.*
141 *Res subtracta furto penes accusatum reperta, torturam facit habere locum, si malæ conditionis, & famæ sit.*
142 *Reus interrogatus respondere nolens, vel non meminisse se aut recordari asserens, indicium est torturæ.*

QVero octuagesimo nono, qualis esse debeat præsum-
ptio, & iudicium, vt locus sit quæstionibus, & tor-
mentis? Hanc egregiam iuris quæstionem propo-
sui, & explicaui, sed generatim magis, quàm specia
tim lib. 2. de arbitrarijs iudicum, casu. 270. quo loci ex recepta
1 Doctorum scripsi, iudicis arbitrio † relinqui, quæ dici pos-
sint, præsumptiones, & inditia sufficientia ad quæstiones, quã
torturam vocant. Et illis accedunt Anton. Gomezius in cõ-
mentarijs variarum resolut. Tomo. 3. c 13 de probatione de-
lictorum. nu. 13. & Iacob. Nouellus in practica causarum cri-
minalium titu. Quæ inditia præcedere debeant. nu. 17. & nu.
21. Nunc paulo vberius, & in specie magis, sicuti locus iste ex-
postulat, rem hanc explanabo. Diximus itaque ante omnia
2 † torturæ, & quæstionibus locum esse, non solum quando ex-
tant præsumptiones, sed etiam quando adsunt sola inditia
(esse inditium quid minus ipsa præsumptione, ac etiam mi-
nus semiplena probatione diximus supra.) Ita equidem so-
la inditia sufficere ad torturam affirmauit glossa notab. in l.
cum probatio. ff. de probat. & ibi eam annotarunt Bald. Salic.
Fulg. & Iacobinus a S. Georgio. Eam quoque probarunt Bal.
in l. vlt. in 1. lect. nu. 5. ff. quod metus causa. Angel. in l. 2. C. de
quæstio. Castren in l. 2. §. 1 nu. 4. ff. si ex noxa. causa aga. & ibi.
Alex. & idem Alex. in consi. 89 col. 1. lib. 3. Franc. Brunus in
tract. de inditijs, & tortura. col. 1. Aegidius Bossius in tract.
causarum Crimin. in tit. de inditijs, & considerationibus ante
torturam nu. 7. Anto. Gomez. in commentarijs variarum re-
solut. tomo. 3. cap. 13. de probatione delictorum. nu. 2. versic.
aduertendum tamen. Hæc tamen indicia debent esse † proba
3 bilia, & vrgentia. l. milites. §. oportet. C. de quæstio. Bal. in cõs.
77 Ad euidentiam præmitto. col. 1. lib. 3 Craue. consi. 6. nu. 12.
& in consi. 99. nu. 1. Soc. iun. in consi. 39 nu. 55. lib. 2. & eiusdẽ
opinionis alios plures recenset Rolandus in consi. 24. nu. 23.
lib. 1. Imò, & si aliàs (vt diximus supra. q. 7.) indicium sit mi-
nus semiplena probatione: attamen vt locus sit quæstioni-
bus, & torturæ, indicia debent semiplenam probationem fa-
cere. Ita Ioan. Baptista a sancto Seuerino in l. admonendi. nu.
72 ff. de iureiuran. Alex. in consi. 89. col. 2. lib 3. quos secutus
est Socy. iunior in consi. 39. nu. 57. lib 2. Et debent hæc indi-
4 cia † esse in sua specie perfecta, vt respondit Marsilius in cõsi.
20. nu. 2. & in consi. 29. nu. 7. Cæterum tota in eo versatur du-
bitatio, vnde & ex quibus oriantur hæc indicia, vt eiusmodi
sint, quibus locus sit quæstioni, & torturæ? Et ex multis oriri
nostri scribunt. Ego aliquot hic enumerabo atque explana-
bo, cætera diligens atque studiosus lector, apud alios fortè
obseruabit.

5 Primum oritur indicium † ad torturam, & quæstiones suf-
ficiens, quando vnus testis omni exceptione maiori attesta-
tus est de visu ipsius gesti actus, & commissi delicti. Ita cen-
suit glos. notab. in l. 3. C. ad l. Iul. maiesta. in verbo, conuictus.
quam quidem in hanc sententiam commendarunt ibi Cyn.
Bart Bal. Alber. Ang. & Saly. Idem scripserunt Bartol. in l. 1. §.
idem Cornelio. & in l maritus. ff. de quæstio. Bald in l. milites.
C. eod. de quæstio. Albert. in l. 1. C. eod. Saly in l. vlt. C. eod & in
l. in bonæ fidei. C. de iureiuran. Abbas in c. at si clerici. in prin.
nu. 14. de iud. Ang. Aret in tract. maleficiorum in verbo, fama
publica præcedente. col. 4. versi. qualiter Soc. sen. in consil. 54.
nu. 1. lib. 3. Marsi. in l. 1. §. idem Cornelio. nu. 12. & in l. maritus.
no. 30. ff. de quæstio. & in pract crim. §. diligenter. nu. 25. Ca-
pic. decis. 126. no. 1. Anto. Gomezius tomo 3. varia. resolut. cap.
13. de tortura reorum. nu 7. Gramma. in consi. 1. nu. 1. in cons.
37. nu. 1. Afflic. in commentarijs ad constitutiones Neapoli-
tan. in constit. quæ incipit. si damna clandestina. in 9. notab.
& in constit. humanitatem. in 5. notab. Marsil. in pract crimin.
§ diligenter. nu. 3. Ludouicus Carretius in pract. crim. pagin.
41. in capit. quæ autem. nu. 1. qui alius recuset, qui tamen hac
de re, ne verbum quidem faciunt. Idem affirmarunt Parisius
in consi. 169. nu. 64 lib. 4. & Plotus in l. si quando. num. 879. C.
vnde vi.

Verum Blancus in tract. de indicijs nu. 323. scribit; non esse
6 necesse, † quod sit omni exceptione maior: sed sufficere quod
sit integer. & idoneus. Illa tamen communis sententia. proba
tur ex l. 3. C. ad l. Iul maiest. vbi glossa in verbo. conuictus, de-
7 clarat: Probatur & ex ratione, quia testis † vnus de visu, non
solum facit indicium, sed etiam semiplenam probationem, vt
probant. l. 1. §. idem Cornelio. & l maritus ff. de quæstio. vbi
Bart. & cæteri. & Ang. in d. l 3. C. ad l. Iulia. maiest. Cæterum,
8 vt locus sit huic indicio plura † debent concurrere. Et primò
requiritur, quod testis iste sit omni exceptione maior. Ita in
specie scripserunt ex relatis multi, præsertim Carretius. Et illis
accedunt Socy. sen. in consi. 54 nu. 7. lib. 3. Rom. in consil. 147.
nu. 3. lib. 5. Ioan de Amicis in cons. 37. nu 6. Clarus in pract.
crim. q 22. Parisius in cons. 151. nu. 3. lib. 4. Plotus in l. si quan-
do. nu. 879. C. vnde vi. alios plures eiusdem opinionis recenset
Crauet. in consi. 9. nu. 11. & in cons. 99 nu. 4 vbi explicat quã-
do dicatur omni exceptione maior, & quomodo qualitas ista
9 debeat probari. Quod sane requisitum tunc cessat † quando
adest leuitas vitæ inquisiti. Ita Carretius præcitato in loco,
nu. 3. ex sententia Andreæ Iserniæ. Requiritur secundò, quod
10 aliæ † circunstantiæ seu coniecturæ non resistant. Ita Bal. in
l. 2. col. 1. C. quot appell. non recip. Alex in cons. 124 nu. 5. lib.
6. Marsil. sing. 476. Gramma. Voto 3. nu. 21. Voto 30. nu 31. &
Voto 34. nu. 10. Carretius in loco præallegato, no 6 Blancus
in tract. de indicijs. nume. 324. Requiritur tertiò, quod aliæ
11 † coniecturæ, & inditia concurrant. Non enim sufficere cre-
ditur solum testimonium de viso Ita tradunt Roma. in consi.
451. nu. 4. quod responsum est Baldi, vt apud eum in cons. 427.
Quædam mulier. lib. 5. Marsil. in consi. 74 nu. 12. in consil. 102.
nu. 10 in consi. 116. nu 13 & in singul. 342. idem in l. 1. §. idem
Cornelio. ff de quæstion. & in Pract. crim. in §. diligenter. nu.
5. Carretius loco præallegato. nu. 7. qui alios hoc minime af-
firmantes recenset. Cæterum ab hac traditione dissentire vi-
sus est Afflictus in commentarijs ad constitutiones Neapoli.
in constitutione si damna clandestina. in 9. notab. quæst. 2.
nu. 30. cum dixit, alia indicia non requiri: & subiungit, impos-
sibile quodammodo esse, quod vbi adest testis de visu. quin
etiam ibi adsit indicium ex fama, vel ex inimicitia. Conciliari
forte possunt hæ opiniones distinguẽdo; quod aut testis, qui
deponit de visu est omni exceptione maior. & tũc sufficit eius
testimonium absque alijs indicijs, & coniecturis: Et tũc pro-
cedit opinio Afflicti: Aut testis non est omni exceptione ma-
ior, & tunc alia indicia necessaria sunt. Et hoc in casu proce-
dit opinio Baldi, & sequacium. Habet locum illa recepta opi
nio, vt testis debeat esse omni exceptione maior, adhoc vt in-
12 dicium ad torturam faciat, † etiam in crimine læsæ maiesta-
tis; Ita respondit Alex. in consi. 11. nu. 2. lib. 1. quẽ secuti sunt
Marsil. in pract. crim. § diligenter. nu. 6. Carretius loco supra
allegato. in fin.

Declaratur prædicta traditio, vt locum non habeat, quan-
13 do † iudex pro sui arbitrio, potest de causis capitalibus co-
gnoscere. Nam tunc poterit adhibere fidem testimonio eius,
qui non est omni exceptione maior atque ita subijcere reum
quæstionibus. Ita respondit Alex. in consi. 65. nu 9 lib. 1. qui
huius opinionis recenset Gandinum, & illum secutus est Grã
ma. decis. 34 nu. 31.

Secunda est præsumptio, seu inditium sufficiens ad tortu-
14 ram, quod oritur ex confessione † extraiudiciali accusati Ita
censuit glo. in l. capite. 5. ff ad l. Iul. de adulter. in glos. vltima,
quam ibi probarunt Rayn. Bar. Ang & reliqui Ita etiam Bar.
in l. quoniam. ff. de ijs, qui notantur infamia. & ibidem Bald.
Ange. Castren. & Fulgo. Idem Bartol. in l. vltim. quæst. 2. ff. de
quæstion. Bald. in l. vnica nu. 20. C. de cõfess. & in l. milites. col.
1. in fine. C. de quæstio. Salic. in l. vlt. col. 3. C. eod. Abbas in c.
olim. col. pen. de rescrip. & in cap at si clerici. in prin. nu. 16. &
ibidem Fely. num. 6. Decius nume. 9. versic circa secundum. &
Alciatus nu. 6. de iud. Idem quoque docuit ipse Abbas in cap.
quam sit graue. de excess prælat. in c. si quis, de purg. cano. &
in c. de hoc, de simo. Franc. Brunus in tract. de indicijs, & tor-
tura. quæst. 3. primæ partis prin. no. 16. Ruy in consi 14. nu. 2.
lib. 5. Ias. in l. magistratibus. nu. 4. & ibid. Decius. nu. 10. & Pur-
pur. num. 16. ff. de iurisd. omn. iud. Marsil. in l. de minore §. tor-
menta. nu. 50. de quæst. Anto. Gomezius in tomo 3. varia. re-
solut. c. 13. de tortura reorum. nu. 8. Carretius in pract. crimi.
pag 47. in 7. inditio. Petrus Foletius in pract. crim. in verbo:
Et si confitebuntur, in secunda parte tertiæ partis. nume. 22.
M. Anto. Blancus in Tract. de iodicijs. nu. 204. Iaco. Nouellus
in pract.

in pract.crim.in tit.ad defensam. nu.80. Simancas in catholicis instit. titu.65.nu.27 Et huius sententiæ ea est ratio, quòd
15 † confessio extraiudicialis facit semiplenam probationem, vt scribunt Bar.& reliqui in l.admonendi.ff de iureiuran. Multo ergo magis facit indicium, quod alias diximus esse quid minus ipsa semiplena probatione. Quò tamen locus sit huic indicio.& præsumptioni plura requiruntur: Et quamquam Petrus Folerius.præcitato in loco commemoret decem & septē
16 requisita: Attamen verè quatuor † tantummodo sunt, reliqua enim sunt cum cæteris coniecturis, & indicijs communia. Est
17 sane primum † requisitum, quod confessio ista debet esse verisimilis.atque ita debet habere causam præexistentem. Nam si nulla subesset causa, qua ita factum dici posset, indicium sumi nō posset. Ita in specie tradūt Bal in l.clarū,nu.4.C.de aucto.prætao.Cæpolla io conf.13 num.17.in criminal.Blaueus in tractat. de indicijs.nu.507.Folerius loco præallegato.nu 4. Decius io l.magistratibus.nu.10.& ibid.Purpur. nu.17. de iurisdictio.omn.iudic. & probat text. in l. capite quinto ff.ad l. Iul.de adulter.Et simile est, quod dicimus in crimine falsi, qd
18 falsum † non præsumitur commissum sine causa, vt dicemus infra lib.5.præsumpt.56.Illam autem verisimilitudinem, intelligunt præcitati Doctores respectu loci, causæ, temporis & aliarum circumstantiarum.
19 Requiritur secondò, quod hæc confessio † facta fuerit seriò, non autem iocosè, vt aliquando euenit inter adolescentes.Ita in specie scribunt Alex io cōsi.181.col.2.ver.præterea. lib.2.Marsil.in pract.crim.§.diligenter.nu.36.& Folerius in d. 2.parte nu.10.qui idem esse ait, vt facta esse non debeat calore iracundiæ.
20 Requiritur tertio; quod sit † confessio specialis, non autē generalis. Non enim sufficit, si dixisset quis se occidisse, vel furtum commisisse, nisi etiam dixerit, quem occiderit, quid subtraxerit, quo in loco & quo tēpore.Ita Bal.in l.quoniam col. pen.versi 5.& vltimo.ff.de ijs qui nota.infam & in l.in bonæfidei.C.de iureiuran.Franciscus Brunus in tract.de indicijs & tortura,parte 1.q.3.nu.16.ver.aduerte tamen. Ant.Gomezius io 3.tomo varia resolut.cap.13. nu.8. versi. limita tamen. Folet.in dicta 2 par.nu.13.
21 Requiritur quarto, quòd hæc confessio † sit probata testimonio duorum, ex quo dicitur iudicium remotum. Ita Bart. in l.vlt.col.vlt.ff.de quæstio. & scribunt relati omnes. Hoc requisitum est commune cum alijs indicijs remotis. Habet tamen nescio quid plus, cum maiori quadam diligentia ij testificari debeant. Qua de re copiosè differit Folerius præcitato in loco.

Extenditur primò hæc sententia, vt procedat etiam si reus iste accusatus sit ætate minor; modo talis sit ætatis, vt torque
22 ri posit.Nam & eius † confessio extraiudicialis indicium facit ad torturam. Ita scribunt Bal.in l.clarum nu 4 C. de auct. præsta Marsil in l.de minore.§.tormenta nu.51.ff de quæstio. Ant.Gomezius in tomo 3.varia.resol cap.13.de tortura reorum, nu.8.ver.quod notabiliter.Brunus in d tract. de indicijs & tortura.parte 1.q.3.& Folerius in s parte.nu.28.

Extenditur secundo, vt procedat hæc sententia, etiam quā
23 do † parte absente facta fuit hæc confessio. Ita in specie affirmarunt Bal in l.quoniam. col. pen.ff.de ijs, qui nota. infam. Lucas de Penna in l.1.col.3.versic.quod si quis confiteatur.C. de numerat.lib.12.Gomezius in d.c.13.nu.8. versi.rursus etiā, & copiosè Blanc in d.tract.de indicijs & tortura.nu.511.

Extenditur tertio, vt procedat etiam in confessione tacita
24 † quæ oritur ex responsione accusati; vt si quis sit accusatus multis de criminibus & interrogatus an ea commiserit, neget se commisisse aliqua ex eis: cætera quæ non negauit, dicitur violenta præsumptione esse confessus.ita Bald.in l.siue possidētis. nu 5.in fin.C.de prob. si ergo est præsumptio violenta, debet sufficere ad torturam. Et quanquam loquatur Bal. de actu iudiciali, idem tamen ego concederem in extraiudiciali, reliqua dicemus infra, lib 6.sequenti præsump 56.cum explicabimus cap.nonne, de præsump.de præsumptione sumpta ex argumento a sensu contrario, & ab inclusione vnius ad exclusionem alterius.

Declaratur primo, vt locum non habeat hæc sententia, quā
25 do † reus iste accusatus, reuocauit confessionem hanc extra iudicialem.

Nam tunc non facit indicium ad torturam. Ita Bald. in l. vnica.nu 96.C.de confess.Iason in l.magistratibus. nu.6.ff.de iurisd.omnium iudicum.Felin.in cap.olim num.2. de rescrip. idem Felin.& ibidem Decius io cap.at si clerici, in prin.de iudic.Purpur.in d.l.magistratibus.nu.20.

Cæterum ab hac opinione dissentiunt Decius in d.l. magistratibus.nu.12. Blanc.in d.tractat. de indicijs & tortura. nu. 209.& Gomezius in d.cap.13.no.8. versic. Item etiam limita. Horum leuia argumenta nunc non confutabo, quia locus hic non postulat, vt singula excutiam.
26 Declaratur secundo, † vt non procedat in confessione extraiudiciali, facta coram sacerdote, in confessione sacramentali. Nam hæc quamuis fuerit ab eo sacerdote detecta, attamen nec fidem, nec indicium contra illum confessum facit, vt torqueri posit.Ita Bal in l Archigerontes.C.de episcop.aud. quem in specie secutus est Antonius Gomezius in d. cap. 13 nume.9.
27 Ea est ratio † quia hæc confessio dicitur facta tamquam Deo, non autem tanquam homini iuxta cap si sacerdos. de officio ordina.& cap.dilectus.vbi glos de excess prela.& glos. in cap.omnis vtriusque sexus de pęnit & remis. Et propterea illi Sacerdoti nulla fides adhibetur in iudicio. Hanc tamen declarationem intelligit Gomezius pręallegato in loco, quādo verè is confessus in ipso actu sacramentalis confessionis dixit, se deliquisse: secus vero quando non in vim confessionis & pęnitentię, quia tunc licet ei dixerit in secreto & protestatione præmissa, quod non debeat reuelare, ac si sub confessionis sigillo dixisset: attamen si is sacerdos producitur in testem potest & tenetur (inquit Gomezius) reuelare veritatem, ex sententia Innoc.in cap.qualiter & quando. il primo col 2. de accus.Abbas in cap.si sacerdos.de off.ord. Feli. in c. inthimauit.col.2.& 3.de testib. & diui Thomæ in 4. sententiarum. dist.21.q 3.art.1.

Cæterum existimo traditionem hanc esse dubiam: cum relati Doctores loquantur, quādo ageretur de delicto vel in futurum committendo, vel quod in futurum adferre poterit alteri graue detrimentum: secus vero est in delicto iam commisso: quod quidem si incognitum est, detegi hoc modo non potest, vel si cognitum fuit delictum, sed incognita persona, non debet ipsa persona detegi. Ita copiosè declaraui in cōsi. 107.nu.77.& nu 71.cum alijs subsequentibus. Et pręterea admisso, quod commemorati Doctores, loquantur de delicto iam commisso, adhuc Gomezij declaratio ita absolute procedit, sed est distinguendum, vna cum diuo Thoma 2.2. q.70. art.1. in resp. ad secundum aut sunt eiusmodi, quæ statim ea sciens debet palam facere, vt si non pertinent ad corruptionē (vt sancti Doctoris verbis vtar) multitudinis spiritualis, vel corporalis vel si graue damnum alterius respicit. Nam tunc non potuit is, cui commissum hoc secretum obligari, ne illud detegat. Et hoc in casu loquuntur Innocentius Feli.& cæteri, supra relati. Aut vero graue damnum alterius non respicit. Et tunc manifestare is, cui commissum est secretum nō debet, nec potest illud detegere. Et diui Thomæ sententiam probarunt Adrianus in quolibetis q.11.pag.4 vers.ad quintam difficultatem & Henric.Boic.in c.omnis vtriusque sexus in fi.de pœnit & remissio.

Tertium indicium ad torturam sufficiens oritur ex fama,
28 † modo aliqua alia adminicula cōcurrant Ita scribunt Bart. & reliqui in l.de minore.§ tormēta.ff.de quęstio.ex illo textu. Salic in l.ea quidam §.quia propter. de accusat. Gandinus in tract de maleficijs, in rub.de quæstio.& tormentis vers.ad exprobationem famæ. Beluisius in practica criminali, io rub de quæstio Bald in l.voluntatis. C. de fideicom. Angelus Aretinus in tract.de maleficijs, in verbo, fama publica præcedente. Ias.in repe l.admonendi.nu.505. ff. de iureiurando. Franciscus Brunus in tract. de indicijs & tortura. parte 1.q. 3. nu. 32.Marsilius in d.§.tormenta.nu. 15. & in practica criminali, §.diligenter.nu.55.idem in sing. 97. Antonius Gomez. in tertio tomo, varia resolut.cap.13.de tortura reorū ou. 10. Blancus in tract.de indicijs & tortura.nu.313, Paris. in consi. 153. lib.4 Carrerius in practica crimioali.pag.42. in secundo indicio.Simanchas catholicarum institutionum tit. 65. nu. 36. & num.37.Iulius Clarus io practica criminali.§. fin. q. 21. vers. fama, Craue.in consi.41 nu.6 Gramma in consi.17.00. 10. & in consi 31.num.7.io criminal.idem in voto 34.no 3. Debent autem (vt diximus) concurrere alia adminicula: alioqui sola ipsa fama non sufficeret. Et ibi permulti ex præcitatis Doctoribus scribunt, quod si iudex ex sola & nuda fama, subijceret inquisitum quæstionibus, & ille fateretur delictum, illa confessio, sibi non noceret. Et huius sententiæ ea est ratio,
29 quia fama † vim non habet testimonij, sed vices accusatoris, vel iudicis obtinet.cap.qualiter & quando.il 2.de accusat Et præterea ij, qui de fama testificantur, de auditu loquuntur, & iniuriatorum voces audiunt, vt audiunt, vt inquit Fabius Quintilianus lib.5.inst.orat.cap.7. quibus quidem iniuria affectis, vt & ille ait, nulla adhibetur fides. Et accedit. quod
30 fama † solet plus mali quam boni nunciare. Id quod significauit Ouidius lib.9.Metamorph.

Fama

Fama loquax peruenit ad aures
Deianira tuas, quæ veris addere falsa
Gaudet, & a minimo sua per vestigia crescit.

Et Seneca in tragedia 4. scribit, *Fama vix vero fauet.* Et egregie Curtius lib. 9. de vita & gestis Alexandri magni, refere. Alexandrum ipsum magnũ de fama consueuisse hæc dicere.

Numquam ad liquidum fama perducitur; sed falsis mixta omnia, illa tradente maiura sunt vero.) Alia plura his similia congerit Simancas in d. titu. 65. num. 38. & num. 40. Vt
31 ergo fama inditium ad torturam satiat, requiruntur † hæc simul, quod reus vilis & infamatus sit: & qđ fama sit orta non à maleuolis, aut leuibus hominibus, & testibus idoneis probata esse debet fama hæc. Ita precitati Doctores scribunt.

Declaratur primò hæc sententia, vt locũ non habeat, quan-
32 do † fama esset vahemens. Nam tunc ipsa sola, absq; alijs adminiculis esset sufficiens ad torturam. Ita respondit Bart. in consi. 91. Domino Paci. lib. 1. Idem scripsit Bal in cap. 1 §. iniuria. de pace iura. firm. Iason in repet. l. admonendi. nu. 505. ff. de iureiuran. Felin. in c. ueniens. num. 15. de testibus. Brunus in tract. de indicijs & tortura, parte 1. q. 3. num. 32. Marsilius in l. de minore. in §. plurimũ. nu. 19. de quęst. idem in singul. 97. & sing. 205. & in consi. 3. & in consi. 29. Carrerius in d. 2. indicio. nu. 6. Gramma. in consi. 57. nu. 16. in crimin. idem in decis. 34. num. 52. & in decis. 42. num. 11. Quę autem dicatur
33 fama vehemens, † relinquitur arbitrio iudicis, vt post Bartolum in d. consi. 10. scribunt multi ex relatis supra.

34 Declaratur secundò non procedere in his, quæ sunt diffici-
35 lis probationis. Nam tunc † sola ipsa fama sine alijs adminiculis indicium facit. Ita Iulius Clarus in practica criminali in §. fin q. 21. vers. cæterum.

Declaratur tertio, vt non procedat quando cũ fama † concurreret denunciatio syndici. Ita Bar in d. consi. 91. in fin. & in l. excusantur. §. ætas. ff. de excusa. tutor. Franciscus Brunus in tract. de inditijs & tortura parte prima q. 3. nu. 32. Carrerius in d. 2. indicio nu. 3.

36 Quartum indicium sufficiẽs ad torturam oritur ex † fuga. Ita in specie affirmarunt permulti, quos statim commemorabo. Quo hæc traditio clarior & apertior reddatur, distinguendi sunt aliquot casus.

Primus est, quando fuga obijcitur alicui tanquam crimen, & pro crimine. Hic casus ad rem nostram non pertinet. Hoc tamen in casu censent omnes, quod statim quo probata est ipsa fuga dicitur probatum delictum. l. desertorem. ff. de re milita & l. 1. & l. 2. C. de deserto. lib. 12. & ibi tradunt omnes. Io. Andreæ in annota. ad Spe. in tit. de præsump. §. species. nu. 3. in fin & Franc. Brunos in tract. de inditijs & tortura. parte prima. quæst. 3. num. 7. Girlandus in tracta de relaxat. carceratorum. in tit. de fuga. num. 3. Iulius Clarus in practica criminali. § fi. q. 21. in ver. fuga.

Secundus est casus, quando fuga obijcitur pro alterius criminis probatione, quod sanè crimen sufficit probare ex suspicione, Hoc in casu fuga sufficit: ex quo eum suspectum facit. l. publicis §. præterea. ff. de suspect. tuto. Et hunc casum affirmare omnes, asseruit Brunus in d. q. 3. nu. 7. Girlandus vbi sup. nu. 3. Iulius Clarus vbi sup.

Tertius est casus, quando eiusmodi est crimen, vt ad eius probationem requiratur plena probatio; & iste fugit ante inchoatum processum, & vocatus non reuertitur. Hoc sanè casu fuga facit indicium. Ita Brunus in d. q. 3. num. 7. vers. primo casu. qui sensit hoc indicium esse sufficiens ad torturam Bossius in tract. causarum criminalium. tit. de indicijs nu. 49. Et idem senserunt alij permulti, quos recenset Clarus in d. q. 21. in ver. fuga, qui communem esse sententiam testatur.

Declaratur primò hic casus, vt non procedat, quando hic,
37 qui fugit, † fuit vocatus ad iudicium & venit. Nam tunc illa fuga nullum facit indicium. Ita Barto. in l. quid sit fugitiuus. §. scienti. ff. de ædil. edicto atq; ita intelligitur glo. l. 1. § emansor. ff de re milit. idem scripsit Brunus præcitato in loco vers. primo casu. Io. de Amicis in consi. 7. nu. 19. & in consi. 85. nu. 8. Clarus in d. §. fin. q. 21. ver. fuga. in fine.

38 Declaratur secundò, vt procedat quando aliqua iusta † vel colorata causa subesse potest, vt hic abesse cęperit. Nam tunc illa fuga vel verius absentia eum suspectum non facit. Exemplum, vt si quis ob factiones timet, ne ipse occidatur, etsi innocẽs sit de morte alicuius, qui alterius factionis erat: vel timet, ne falsò ab aduersæ factionis viris, accusetur: nam tunc si aufugit, indicium non facit contra se ad torturam. Ita Baldus in l. in bonæ fidei. C. de iureiur. Brunus in d. q. 3. nu. 6. vers. aut non fugit.

Adfertur etiam aliud exemplum, vt si iste consueuit sæpe recedere ab vrbe, & etiam ad remotas regiones proficisci, putà ex causa negotiationum vel similẽ ob causam. Nam tunc sua absentia indicium aliquod non facit. Ita Baldus in d. l. in bonæ fidei. C. de iureiura. Roman. in l. admonendi. num. 25. ff. de iureiuran Brunus in d. q. 3. num. 8. Carrerius in practica criminali. pag. 44. in 3. indicio num. 6.

Tertium exemplum, quando hic, qui aufugit timebat sęuitiam iudicis, quia ita sæuire in homines consueuit. Ita scribit Girlandus de relaxat. carceratorum. tit. de fuga nu. 10. Est & quartũ exemplum, vt si timebat ne de facto prehenderetur, & carceri includeretur, tunc enim fuga non facit indicium, sicuti scribunt Bart. in l. qd sit fugitiuus §. . ff. de ædil. edicto. Io. de Amicis in cõsi. 7. nu. 18. Girl. in trac. de relaxat. carcerator. tit. de fug. nu. 9. vers. tertiò limitat Carrer in d. 3. indicio. nu. 8. Quod sanè exemplum eo magis ꝓcedit in his, quib. summa esset verecundia, si carceri includerentur, vel si ob ętatem carceris duritiẽ ferre non possent, quemadmodum Demosthenes sua in episto. 2. de suo reditu se excusat, quod iudiciũ Atheniensiũ effugisset. (Demosthenis verba hæc sunt:) Iam ob discessum meũ iure irasci mihi nõ potestis, neq; enim ideo abij, qđ de vobis desperarẽ, aut vspiã alio respicerẽ: sed primũ carceris ignominiã aio ferebã grauiter; deinde ꝑꝑ ętatem, afflictionem illã corporis ꝑferi non poterã: deniq; & vos non nolle putabam, illam contumeliam me effugere, quæ neque vos quidquam iuuabat, & me perdebat. Hæc ille.

39 Quartus est casus, quãdo aufugit accusatione † & querela iam proposita, ante tamen citationem factam. Hoc in casu, hæc fuga nullũ facit inditium, sed aliqualẽ suspicionẽ vt probat tex in l. in lege Cornelia. ff ad Silla. Ita Bar. in l. 1. ff. de bonis eorũ qui sibi mortẽ ꝯsciue. Ang. in l. vl. ff. de quæst. Rom. in l. admonendi. num. 25. ff. de iureiur. Brun. in d. tract. de indicijs & tortura par. 1. q. 3. nu. 9. Dec. in cõs. 234. nu. 1. Marsil. sing. 115. & sing. 497. Carrer. in d. 3. indicio. num. 14. Girlan. in trac. de relaxat. carceratorũ. in tit. de fug. nu. 4. Boe. q. 215. nu 7. Hæc tñ suspicio, maior aliqñ & aliqñ minor ꝓ personarũ & rerum circunstantijs est: ob id iudicis arbitrio quanta sit relinquitur, vt in specie admonuit & rectè Simancas in catholicis instit. tit. 65. nu. 29. Euenit. n. aliqñ, vt & innocentes formidolosi fugiant veriti iudicum sęuitiam, aut potentiam inimicorũ aut falsos testes. Extat celebre exẽplũ Alcibiadis, q (vt auctores sũt Plutarchus i illius vita & Aelianus lib. 13. de varia histor.) cũ ad causã ꝓ capite dicẽdã, è Sicilia vocaretur ab Atheniẽsib. obtẽperare noluit: stultũ existimans iudiciũ quærere, non fuga sibi consulere, cum fugiendi datur facultas. Et cum quidam diceret, an non credis te ipsum patrię? respondit, imò ne matri quidem crederem: Timerem enim, ne forte per imprudentiam aut errorem veritatis, nigrum calculum pro candido submitteret.

40 Declaratur hic casus, vt non habeat locum † quando alia suspicio esset contra hunc qui fugit. Ita tradunt Ang. Aret. in tracta. maleficiorum. in verbo fama publica. num. 45. & Carrerius in prædicto tertio indicio. num. 16. Grammat. in consil. 35. num. 7. in criminal.

Quintus est casus quando accusatione & querela proposita, cum adhuc esset in sua libertate, aufugit, & vocatus ad iudicium non venit, sed in contumacia perseuerauit. Hoc
41 sanè casu fuga † ob illam contumaciam faci indicium si modo concurrat leuitas vitæ accusati, vel aliud adminiculum vt scribunt Baldus in l. 1. C. de hæred. instit. Castren. in l. raptores. C. de episc. & cleric. Paris Putheus in tract. de syndicatu, in verbo, tortura il. 3. versic. sequitur quæstio. qui admonet pro qualitate & conditione personæ, esse procedendum. Marsilius in practica criminali. § diligenter. numero 136. & in l. penultim. in fing. ff. de quæst. idem in sing. 117. Gram. in consi. 32. num 8. & in consil. 45. num. 57. & decis. 11. num. 15. Carrerius in dicto tertio indicio. nume. 17. qui subiungit, hoc procedere, quando contumacia fuit legitimè contracta. Nam si aliquam ob causam se excusaret, indicium sufficiens non esset.

Sextus est casus, quando iam proposita querela, & carcere
45 mãciparus iste aufugit, nõ fracto tñ carcere. Hoc in casu † fuga hæc indicium facit ad torturã. Ita Felin. in c. nullus. & ibi Decius. nume. 7. de præsumpt. Marsilius in practica crimin. §. diligenter. num. 25. Carrerius in dicto tertio indicio. nu. 31. Grammat. in consi. 57. num. 2. in crimin.

Declaratur primo, vt non procedat quando iste erat in-
43 iuste carceratus. Nam tunc eius † fuga non facit aliquod indicium ad torturam. Ita Alexand. in consi. 144. num. 7. lib. 2. Afflictus in commentarijs ad constitut. Neapol. in constitutione quæ incipit. Clementiæ, in fin. tertij notab. Carreri. loco iam citato. num. 15.

Declaratur secundo, vt non procedat quando iste recessit

è carcere animo redenndi; vt quia postea statim redijt.Nam
44 tunc † non facit indicium ad torturá. Ita Barb. in l.quid sit
fugitiuus.§.1 de ædil. edicto. Carrerius in dicto tertio indi-
cio.nu.25.& nu. 27. qui eiusdem sententiæ alios commemo-
rat,Girlandus in d.tract.de relaxatione carceratorum.tit.de
fuga.num.7.versi.hæc tamen exceptio;qui explicat, quomo-
do animus ille reuertendi probari possit.
Septimus ac vltimus est casus; quando iste aufugit fracto
45 carcere, vel ruptis compedibus. Hoc sane † casu non solum
hæc fuga indicium facit ad torturam, verum etiam plenam
probationem facit, quoad condemnationem: modò fuga
hæc,fuerit facta cum conspiratione.Ita probat l.in eos.ff.de
carcer.vbi.Bart.& Alberic.& ibi quoque in annota.ad Bart.
idem affirmarunt Paris Putheus in tract.de syndicatu.in ver-
bo.carcer.ver.qualiter.Felinus in c.nullus de præsumpt. Gir-
landus in tract.de relaxat.carceratorum titu. de fuga.num.5.
Carrerius in d.tertio indicio.nu.32.Rolan. in cons.7.nu.46.
libro 1. & Iulius Clarus in dicta practica criminali.§ finali.
quæstio.21.ver.tertio autem modo.Extant tamen aliqui ca-
46 sus † in quibus sola ipsa fuga absque conspiratione plenam
47 probationem criminis facit, sicuti in crimine † hæresis. In
quo quidem dicimus,quod fugiens e carcere illo effracto,di-
citur relapsus.Ità Fely.in c.excommunicamus.il 1.num.7. de
48 hæret.Idem dicimus in fuga, † quam facit magistratus tem
pore syndicatus.Nam illa fuga infert præsumptioné violen-
tam quod in officio deliquerit ita probat.l.consiliarios.C.de
assesso. & tradit Francisc. Brunus in tracta. de indicijs & tor
tura. parte 1. quæstin.3.num.11.
49 Declaratur primo,vt locum non habeat,quando † fuit in-
iustè detentus Ná si fracto carcere aufugit,non facit fuga ad
probationé, & ad cõdemnationé.Ita scribunt Paris Putheus
in tract de syndicatu.in verbo captura.versic. si iudex. Marsi-
lius in pract.crimin.§.attingam.nu 38.Carrerius in dicto ter-
tio indicio num.36. Rolandus in dicto consilio 7. num. 47.
libr. 1. & Iulius clarus præcitato in loco. Alias declarationes
commemorat Girland in tract.de relaxatione carceratorum
titu. de fuga. num. 13. vsque ad finem. & aliqua scripsi libro
2. de arbitrarijs iudicum, &c. casu. 301. Prædictis adden-
dum illud est, esse tributum in priuilegio scholasticis, vt
50 fuga † quæ alias indicium facit, contra eos non faciat. Ita
Rebuffus de priuilegiis scholarium.priuileg.15.qui declarat.
nisi sit crimen hæresis.
Quintum indicium sufficiens ad torturam oritur ex inimi-
51 citia † capitali,modo adminicula concurrant.vt si inimicus
minatus est, vel aliquid præparauit, quod significare quo-
dammodo potuit illum voluisse delictum committere, vt
si visus est armatus transire per locum,vbi erat offensus, tem-
pore quo fuit commissum delictum; vel forte paulò ante,
abstulit è domo, magis pretiosa, & deinde ille alter reperi-
tur occisus vel offensus: Nam inde surgit indicium & con-
iectura, id ab inimico factum fuisse. Et propterea hoc in-
dicium est sufficiens ad torturam. Ita probant.l.3.§.eiusdem
ff.de testibus l.prima.§.præterea.ff.de quæstio.& scribunt
Bart.in l.vltima col 3.ff.de quęstion. Baldus in l.prima. C. de
hæred.instit.in l.vnic.C.si quis Impera. maledixe. & in l. me-
tum.C.quod metus causa.Angel.in l.vlti.col.2.C.de quæstio.
Gandinus in tract.de maleficijs. in tit. de indicijs,quib pro-
ceditur ad torturam. August. de Arim. in annota. ad Angel.
Aret.in tractat. maleficiorum in verbo,fama publica præce-
dente.num 50.Castren.in l.1 ff de ijs,quibus vt indig.Marsil.
in l.1.§.præterea.nu.24.ff. de quæstio. idem in pract. crimin.
§.diligenter.nu.69.idem in cons.72.nu.12.Anto.Gom.in ter-
tio tomo varia.resolut.c.13.titu.de tortura reorum.num.11.
Io.de amicis in cons. 51. Gramma.in cons.3.nu.16.in crimi-
nal.idem in voto.15.& voto 30.nu.20.& voto 14.nu.7. Car-
rer.in pract.criminali pagin.46. in quarto indicio. Plotus in
l.si quando, nu.octingentesimooctuagesimo.C.vnde vi, & in
foro ita obseruari testantur Aegidius Bossius in tract. causa-
rum criminal. titul. de indicijs.num. quadragesimoseptimo.
Iulius Clarus in practica criminali,quæstio.23.versiculo ini-
micitia, ibi aut vero quæritur. Quibus constat hanc esse
* receptam * opinionem,etsi ab ea dissentiant Specul.in tit. de
præsumpt.§.species.nu.quinto.Romanus in l.prima.§. si quis
in villa, in primo notab. ff. ad S. C. Syllania. Angel.in tracta.
maleficiorum,in verbo,fama publica præcedente. nu. vigesi-
monono, & nu.60. qui dixerunt solam inimicitiam capita-
lem facere indicium ad torturam. Qua etiam in opinione
fuerunt Calcan.in consi.63.num.2. Felinus in capitulo affer-
te.num.12.de præsumptio.Decius in consi.64 nu.6 versi. ini-
micus enim.& in cons.189.nu.15.Francisc. Brunus. in tracta.
de indicijs & tortura parte prima.q.3.nu.29. Gratus in cons.
136.nu.24.lib.1.Io.de amicis in consi.51.nom.7. Mantua. in
consi.52.col.2.& in cons.87.col.5.lib.1.& Tessaurus in decis.
24.num.7. Ab illa tamen prima opiniona non recedendum.
Quæ sanè opinio intelligitur (vt etiam attigi supra) quádo
inimicitia est capitalis atque ita grauis,secus si esset leuis.
52 Nam tunc etiam si adessent alia adminicula. † non inde ori
retur sufficiens coniectura ad torturam. Ita scribunt ex rela-
tis multi,præsertim Marsilius in d.§.diligenter.num.72. Car-
rerius in d.4.indicio.nu.4.Plotus in d l. si quando. nu.880. in
fin. C. vnde vi.& Iacobus Nouellus in sua practica criminali.
pag.60.nu.3.qui asserit ita omnes sentire.
Extenditur primo hæc traditio vt procedat etiam in inimi
53 citia causata ex offensione,non sibi, sed suis facta vt puta pa
tri, fratri, & similibus. Ita Gandinus in rubr. de indicijs du-
bita.ad torturam.in primo indicio.Carrerius in d. 4. indicio
num.7. & nu.15.post Lucam de Penna in l.is cuius. col.3.ver.
scias etiam.C.de his,qui se defend.lib.10.Io.de Amicis in cõ
sil.4.nu.13.& si dissentiant Gramm.in voto.30.nu.19.& rece-
pta sententia probatur in l.cum in fundo.§ ipsis autem. vers.
sed etsi.ff.de iure dotium. & in l. Cicero.3. resp ff. de pœnis.
Confert simile,quod sicuti legatum a testatore factum, cense
tur tacitè ab eo ademptum & reuocatum ob inimicitiá cau-
satam ex persona legatarij. iuxta.l.3. in fin.ff.de adimen.leg.
Ita etiam censetur ademptum, quando inimicitia fuit cau-
sata ex persona ipsiusmet testatoris.ita tradunt Ias. in l. si fi-
liam.nu.2 C de inoff.testa & in l.hereditas.nu.3.ver.2.limita.
C.de ijs, quib.vt indig. Ripa.in l.filiusfam.§.diui.num.51. &
ibidem Crottus.nu.34.de leg.1.& Petra sancta sing.5. Tametsi
hac de re dissentiunt Bar.in l.cum secundis tabulis.§.quoniá.
ff de ijs quib.vt indig Roman.in singul 196.Tu habes. Barb.
in cõs.56.col.pen.lib.1.& Tiraq.in tract.quod cessante causa
cesset effectus.parte prima.num.122.in fine. Est etiam simile
54 quod inimicitia † inter reum conuentum & iudicem causa-
ta etiam ex solo facto ipsius rei.efficax est,vt is iudex recusa
ti possit; cum non consideretur causa vnde ipsa inimicitia
prouenit,sed ipsius inimicitiæ effectus. Ita scribunt Butrius
in cap.veniens.il 2.de sponsal.Alex.in cons.99 nu.3.lib.1.Ias.
in l.si filiusfam.nu.1.C. de inoffi. test Marsilius in l.1. §. cum
quis latrones col.pen.de quęst.Ripa in c.1.nu.14 de iud.Grã
ma.in cons.13.nu.7.in criminal.& Rolan. in cons. 24 nu.46.
55 lib.1. Est etiam simile quod de repulsione testis † ob inimici-
tiá respondit Paris.in cons.53.nu.28.& in cons 61.nu.16.lib.
56 4 Est quoque simile quum dicimus quod alterum † offendés
& sic causam inimicitiæ præstans,potest petere sibi caueri,ne
* offendatur,sicuti hanc esse verá * & receptá opinioné scripse
runt ex recentioribus Ripa in rub.ff.de damno infecto nu.20.
& in c.1.nu 14 de iudicijs.Aufrerius in additio.ad Capellam
Tolosa.q.489.in fi.Petrus Placa in epitome d lictorũ c.7.nu.
8.& Rolan.in cons.24.nu.46.lib.1.Ea est ratio,quia conside-
ratur ipse effectus inimicitiæ non autem vnde illa prouenerit.
Extenditur secundo, vt procedat etiam, quando inimici-
tia esset de recenti reconciliata. Nam per reconciliationem
57 de recenti † nõ censetur sublatus effectus inimicitiæ, & ideò
illa adhuc indiciũ facit ad torturá.Ita Marsilius in l.1.§. præ-
terea ff.de quæstio & Carrerius in pract.criminal. pag 46. in
4.indicio.nu 9.Et plura de inimico reconciliato scripsi lib.1.
de arbitrarijs iudicum.&c.q.28.nu.8.
Declaratur hæc sententia,vt non procedat quando de ini-
micitia constaret solùm in genere.Nam illa indicium non fa-
58 cit,† sed in specie probari debet. Debent sanè testes referre
causam inimicitiæ,vt puta ob talem offensam,vt tradũt. Bal.
in l.si quis testibus.in fi.C.de testibus Imola in c.Raynutius.
nu.15.de testam & Iason in l 1.num.18 C.de testam. Felinus
in cap.cum oporteat.col.6.ver.item vide Baldum.de accusa.
Et in specie nostra ita scribunt Gram.in cons.12.nu.10.& in
cons.44 nu.9.& decis.24. nu. 21.& Carretius in dicto 4.indi-
cio.in fine.
Sextum indicium & præsumptio sufficiens ad torturá ori-
59 tur † ex præcedétibus minis. verum quia perplexe hæc a no-
stris traduntur; aliquot casus sunt distinguendi.
60 Primus est casus quando minæ fuerunt factæ † ab eo qui
consueuit illas exequi.Hæ indicium faciunt ad torturam. Si-
cut scripserunt Gandinus in tract.Maleficiorum.titul.de in-
dicijs dubitatis ad torturam col.penult.vers.octauum etiam
indicium Baldus in l.metum.C.quod metus causa, & ibidem
Alexan. Angelus in leg. prima. C. de ijs, quibus, vt indig. &
ibidem Salicetus, Castrensi. & Iason. Imola in l.vltima num.
10.ff. de hæredi.instit. Angelus Aretin. in tracta. maleficio-
rum, in verbo, fama publica. & ibidem Augusti. Ariminen.
in aditio.Butrius in c.3.loco de probat. Abbas in c. scribam
num.12.de præsumptio.Franc.Brunus in tract. de indicijs &
tortura.

tortura. parte 1. quæst 3 num 33. Felin. in cap. 1. num. 2. de
off deleg. & in cap afferte. nume 11. de præsump Decius in
consil. 189. num 17. Marsilius in practica criminali. §. dili-
genter. num. 8. idem in consil 72. num. 5. & 12 Carrerius in
practica criminali pag. 51. in duodecimo indicio. Blancus
in tract de indiciis & tortura. num 183. Non ignoro tamen
multos esse, qui scripserunt simpliciter, minas facere indiciũ
ad torturam, non adhibita distinctione, an is minans con-
sueuerit exequi minas, vel non. Ita sane Specul in tit. de præ-
sumpt. §. species. num. 7. Marsil in consil. 3. num. 13. Boerius.
quæstio. 166. num. 3. Craue. in consil 35. num 1. & num. 16. &
communem esse testantur Bossius in tractat. causarum cri-
minali tit. de indiciis. nu 44. Petrus Placa libro primo epi-
come delictorum. capit. 28. num. 18. & Iulius Clarus in pra-
ctica criminali. § finali. quæstion 21. versicul. Minæ præce-
dentes. Ab illa tamen prima opinione recedendum non est:
nisi supremæ potestatis iudici aliter visum sit: sicuti obser-
uare sępe solet sapientissimus Senatus Mediolani, qui aucto-
re Iulio Claro loco præallegato, cõsueuit sæpe probatis mi-
nis, & earum causa iubere torqueri minantem illum, sic &
Tessaueus in decis. 24. num. 9. Imò iudices quorum summa
est potestas, interdum tanti faciunt præcedentes minas, vt
minantes ipsos pœnis illis feriant quibus subsecutum deli-
ctum puniri meretur. Extat præclarum exemplum apud Li-
uium. Decade tertia lib. 10 qui memoriæ prodit: Quartam
Hostiliam, damnatam fuisse, quòd cum minata esset marito
mortem intra bimestre. ille eo tempore, decessisset. Et hac in
61 re animaduertendum est, has minas † debere probari in spe-
cie, vt admonuit Decius in d. cons. 189 nu. 17 & egregie Ber-
tran. in consi. 61. lib. 2. & Folerius in pract. crim. par. 2. in ver-
bo, item quod sororem nu. 23. 25.
62 Secundus est casus † quando minæ factæ fuerunt ab eo,
qui non consueuit illas exequi, sed tamen concurrunt alia
adminicula. Hoc etiam in casu, hæ minæ indicium faciunt
ad torturam. Ita Francisc Brunus in d. q. 1. num. 33 post Bal-
dum de Bartolinis in l. licet Imperator. de leg. 1. & Caererius
in d. 12. indicio. nu. 3.
63 Tertius est casus, quando minæ † factæ fuerunt ab eo. qui
non consueuit illas exequi: & alia adminicula non concur-
runt. Hoc in casu, hæ minæ non faciunt indicium ad tortu-
ram. Ita scribunt relati penè omnes supra in primo casu. Et
illis accedunt Iacobus Belusius in sua practica. in rubr. de
quæst. in quarto indicio Marsilius in practica crimi. §. dili-
genter, nu 86 Antonius Gomezius in tertio tomo varia. re-
solut cap. 13. tit de tortura reorum. num. 11. vers & idem est.
Paris. in cons. 54. num. 32. lib. 4. & Ludouic. Carus inter con-
silia criminal. tomo primo, consil. 99. num. 15. Ea est huius
sententiæ ratio, quia sæpe multa verba proferuntur calore
64 † iracundię quę tamen executioni non mittuntur. argumen.
65 l. famosi. ff ad l. Iul. maiest. ibi, nec lubricum † linguæ ad pę-
nam facile trahendum est Quo circa Paris Putheus in tract.
de syndicatu in verbo, tortura. vers. an si quis dixerit. scri-
bit, mulierem quandam è specula minatam aliquando fuis-
se alicui, quem odio habebat, his verbis. *Io te farò tagliar le
gambe, aoo passarà troppo:* quæ verba audiens quidam alter
illius minati inimicus, cogitauit illum vulneribus afficere
sub spe, quod illa mulier fuisset diffamata: id quod præstitit.
Capta fuit mulier & minis probatis, fuit quæstionibus sup-
posita: quæ quidem asseruit, se id mandasse; & pœnis ob id
affecta: deinde reperta fuit innocens. Et Paridem recenset
66 etiam Boerius quæstio. 166. nu. 3. Et præterea, minæ † in du-
bio debent intelligi mediante iustitia, & non propria aucto-
ritate, vt si quis ita sit minatus, vindictam omnino sumam
de te; intelligitur sumam vindictam mediante iudice, &
principe vt respondit Alexan in consi. 188. col. 3. lib. 7. quem
secutus est Cruuet. in consil. 151. nu. 18. Et est argum. l. vxor
vbi glo. & Doct C qui accusa. non possunt.
Septimum est indicium sufficiens ad torturam, quod oi-
67 tur ex † mendacio & variatione ipsius accusati, vel inquisiti
respondentis Ita ex sententia Barto. in l. de minore. §. pluri-
mum. num 3. & in l. vlt. nu. 3. ff. de quæstionib. scribunt Ro-
manus in consil 8 num. 3. Angel. Aretin. in tracta. maleficio.
in verbo, fama publica. num. 105. Franciscus Brunus in tract.
de indiciis & tortura, parte prima. quæst. 3. num. 18. Marsil.
in practica crimin. §. diligenter. num. 74. & in singu. 103. in
consi. 15. nu. 15. & in consi 51. nu. 67. Curtius senior in consil.
41. super processu. in fine. Socin. sen. in consi. 54. nu. 13. lib. 3.
Boer. quæst. 163. Gramma. in consi. 5. nu. 5. in criminal. Aegi-
dius Bossius in tract. causarum crimina. in tit. de indiciis nu.
36. & ibid. nu 38. scribit, ita in foro obseruari cõsueuisse. His
accedunt Ruin. consi. 35. nu. 11. versi. sexta coniectura. lib. 4.
& Portius Imolens. in consil 94. nu. 37 Hanc quoq; opinio-
nem esse communem asserit Iacobus Nouellus in practica
criminal. tit. ad defensam nu. 57 Altera est opinio eorum, qui
68 scripserunt, † solum mendacium & variationem non facere
indicium sufficiens ad torturam; sed requiri alia admini-
cula, quæ cum ipso mendacio concurrant. Ita sane affirmat
Paris Putheus in tractat. de syndicatu, in verbo, tortura, in
versic mandauit Rex. nu. 6. sensit Bald. in l. presbyteri. nu. 2.
C. de episco. & cleri. Io. de Amicis in consi. 134. nu. 3. Afflict.
in commentariis ad constit Neap. in constitutione si damna
clandestina. in 14. notab. post Herniam ibid. Gram. consi. 59.
nu 8. in ciuil & in consi 30. nu. 15. in crimi. & voto 30. nu 16.
Alcia resp 465. nu 3 Carrer in pract. crim. pag. 51. in 5. indi-
cio nu. 1. qui communem esse opinionem asseruit. & eãdem
probarunt Plotus in l. si quando. nu. 891. C. vnde vi. & Tessau
rus in decis. 24. nu. 8.
69 Tertia fuit opinio † M Anton. Blan. in tract. de indiciis &
tortura num. 260 qui ita distinguit, an accusatus iste dixit
mendacium de his quæ spectant ad immediatam eius defen
sionem, vt puta si primo negauit se fecisse ad suam necessa-
riam defensionem: deinde dicat contrarium: vel si dicat casu
& fortuito fecisse. Hoc sane mendacium (inquit Blancus)
non facit aliquod indicium sufficiens ad torturam. Et hoc
in casu (ait ille) procedit opinio illorum qui dixerunt men-
dacium non facere indicium ad torturam. Aut accusatus di-
xit mẽdacium in his, quæ non spectant ad eius defensionem
immediatam, vt puta si interrogatus respondit, quod io illa
die commissi delicti non est allocutus Petrum, & postea con
trarium dicat: vel si dicat ea die fuisse Venetiis, deinde dicat,
se fuisse Mediolani Hoc sanè in casu scribit Blancus proce-
dit opinio illa Bartol. & sequacium, vt scilicet faciat indi-
cium ad torturam. Quam quidem probauit in specie Petrus
Folerius in practica crimioali. parte secunda sub rubr. item
quod sororem venenauit. num. 29. Cæterum hæc distinctio
vera non est. cum multi illi Doctores qui negant solum men
dacium non facere indicium sufficiens ad torturam, abso-
lutè loquuntur: imò eorũ multi verè sentiunt de mendacio
prolato in his, quæ nõ spectant ad defensionẽ immediatam.
70 Quarta fuit opinio † quod hoc totum relinquatur iudi-
cis arbitrio. Ita sanè in specie Iulius Clarus in pract. crimi.
§. fin. q. 21. versic. mendacium.
71 Octauum indicium ad torturam sufficiens est † titubatio
& animi trepidatio dũ inquisitus, vel accusatus interrogatur
si modò cum ea titubatione & trepidatione, concurrant ali-
72 qua adminicula; alioqui sola ipsa titubatio vultus † aspe-
ctusq; mutatio non facit indiciũ ad torturã. Ita Bart. in l. de
minore. §. plurimum nu. 3 ff. de quęst Paris de Put. in tract. de
sindicatu. in verbo tortura. il 1 versi. viso. Luc de Penna in l.
quoties. C. de dignit. lib. 12 Angel Aret. in tract. maleficio. in
verbo, fama publica nu. 105 Marsil. in pract. crim. §. diligen-
ter. nu. 74. Blancus in tract. de indiciis & tortura num. 259.
* Gram consi 17 nu. 17. & voto 30. nu. 17. cõem * esse testatur
Carerius in pract crimin pag. 47. in 6. indicio. Plotus in l.
si quando. nu. 886. C. vnde vi. Simancas in praxi hęreseos tit.
63 n. 24 & in Catholicis instit. tit 65. nu. 33. Iul. Cla. in pract.
crim. §. fin. q. 21. vers cæterum sola, & Tessau. decis. 24. nu. 10.
Ea est huius traditionis ratio. † quia multi ob periculi ma
gnitudinem, & pusillanimitatẽ ac cordis debilitatẽ, incon-
stantes loquuntur, pallescunt trepidantq;. Et ex facto con-
tigisse refert Paris Putheus loco præcitato, quendam inquisi-
tum innocentem tamen, dum duceretur ante aulã vbi aderat
aquuleus, quo torqueri solent malefici, lotium & stercus præ
timore emisisse. Hęc tamẽ trepidatio. titubatio, ac vultus mu
tatio suspicionẽ aliquã facit: vt præcitati Docto. omnes ad-
mittunt. Et ad rem optimè confert quod scriptum reliquit
Cicero in partitio. orato. & lib. 2. ad Herenn. cuius hæc sunt
verba. *Titubatio mutatio coloris oratio inconstans, tremor & id
genus alia: atque, si cõstiterit reũ, cum ad eum ventũ est, erubuisse,
titubasse, expalluisse, inconstãter locutũ esse, cõcidisse pollicitũ esse
aliquid.* Idẽ Cicero in orat. pro Milone hæc scripsit. *Magna est
vis cõscientiæ in vtrãq; partẽ, vt nec timeant. qui nihil cõmiserũt,
& pœnã semper ante oculos versari putẽt, qui peccauerũt.* Et idẽ
in epist. famil *Trepidatio conscientiæ indiciũ est, non memoriæ vi-
tium.* Et de Lyceste accusato. quod aduersus Alexandrũ Ma-
gnũ ꝯspirasset, scriptũ sic reliquit Q Curtius in initio libri 7.
*Igitur ex custodia educitur, iussusq; dicere, quãquã toto triduo
meditatus erat defensionẽ tamen hæsitans, & trepidus pauca ex
his quæ composuerat, protulit; ad vltimũ non memoria solũ sed etiã
mens eum destituit. Nulli erat dubiũ, quin trepidatio conscientiæ
indiciũ esset, non memoriæ vitiũ.* Et Demosthenes in eandẽ sen-
tentiam ita scripsit in oratione, de falsa legatione. *Conscien-*

tia scelerum eripit audaciam, linguam reprimit, obturat os, angit, silentium imponit. Hinc etiam prouerb. cap. 10. scriptum est. *Pauor his, qui operantur malum*, & libro Sapientię c. 17. legitur. *Cum sit timida nequitia, testimonium dat condemnationis; semper enim præsumit sæua perturbata conscientia*.

Nonum est indicium ad torturam sufficiens, quod oritur
73 ex testimonio socij criminis, † concurrentib. tamen alijs adminiculis. Ita scripserũt multi quos congessi, ac secutus sum lib. 2. de arbitr. iudicum. casu. 474. nu. 41. Quibus accedũt alij relati a Carrerio in practica criminali. pag. 49. in 8. indicio nu. 10. qui ex aliorum sententia inter adminicula recenset, qđ accusatus iste sit malæ famæ; vel quod consueuerit conuersari cũ eo, qui offensus fuit. Cætera quæ de testimonio socij criminis dici possũt, præcitatis in locis abundè scripta sunt. Nõ enim illa omnia ad rem, de qua agimus pertinent.

74 Declaratur tamen hæc traditio † vt non procedat quando is socius, qui testimonium dixit contra sociũ criminis, alias fuit periurus. Nam tunc nullo casu facit indiciũ cõtra sociũ. Ita in specie declarat Alciatus in tract. de præsumptio. reg. 2. præsumpt. 10. in fi. & præterea cum socius iste moriturus asseruit, se falsum dixisse testimonium aduersus alterum, multum illi prodest ad probandum eius innocentiam. Qua de re dicemus infra lib. 5. præsump. pen.

75 Decimum indicium ad torturam sufficiẽs oritur ex † testimonio mandatarij modò alia adminicula concurrãt. Ita scribunt Paris Putheus in tract. de syndicatu in verbo, tortura. il 3. ver. dicitur cõiter. Bal. in consi. 429 An mandatarius lib. 3. Imo. in c. 1. de cõfess. Marsilius in l. 1. §. diuus nu 6 ff. de quæst. & in practica criminali. §. diligenter. nu. 37. Grammat. decisi. 28. num. 9. idem in consi. 21. num. 14. in criminal. & voto. 14. num. 2. Carrerius in practica criminali. pagin. 50. in nono indicio. Parisius in cons. 151. nu. 4. lib. 4. & Ludoui. Catus inter consilia criminal. diuersorum in cons. 99 num 9. lib. 1. Ea est
76 huius sententiæ ratio, quia † mandatarius dicitur commissi criminis particeps, & quodãmodo socius: atque ita criminosus, & consequenter indignus, cui fides adhibeatur: sicuti diximus supra de socio criminis.

Vndecimum indicium ad torturam sufficiens oritur ex cõ
77 fessione † atq; attestatione offensi, facta in mortis articulo.
Verũ hac de re sũt opiniones. Prima fuit opinio eorũ. qui di-
78 xerunt, solam hãc assertionem † facere indicium ad torturã. Ita tradunt Angel. in l. si quis in graui. §. si quis moriens ff. ad S. C. Syllania. Iacobus Beluisius in practica sub rubr. de quæstio. in 12. indicio. Paris Putheus in tract. de sindicatu. in verbo tortura. il. 1. & manifeste Marsil. in consil. 5. num. 14. & in singul 516. Deci. in consil. 363 nu. 2. Grammat. in cons. 57. nu. 13. in criminal.

Secunda fuit opinio eorum, qui scripserunt assertionem
79 † huius offensi quamquam in extremis laborantis, non facere indicium ad torturam. Ita sibi parum constãs Angel. in l. mater. C. de calum. Alexã. in cons. 14. nu. 5. lib. 3. Iason. in l. 1. num 10. C. commun. de leg. Franc. Brunus in tract. de indicijs & tortura parte 1. q. 3. num. 26. Perta sancta sing. 55. Nota bene Boer. q. 90. nu. 7. Castan. in cons. 58. nu. 28. Petrus Placa lib. 1. epitome delicto. c. 13. nu. 15. Mantua in cons. 118 nu. 28. li. 2 Gramma in cons. 42. nu. 7. in crim. Iulius Clarus in pract. criminali §. fin. quæst. 21. ver. assertio vulnerati, qui attestantur, hanc esse communem opinionem, & in foro obseruari.

80 Tertia fuit opinio † Marsilij in practica criminali. §. diligẽter nu. 123. ver. attamen. qui ita distinguit; aut moriens iste est alienus à mente & intellectu. Et tunc locum habet opinio illa secunda quod scilicet, nõ faciat assertio hæc indicium ad torturam. Aut iste moriens est sanę mentis & intellectus: & tunc indicium facit, sicque procedit illa prima opinio. Cæterum hæc distinctio expressè repugnat traditionibus Doctorũ, qui dum loquuntur de assertione huius morientis, præsupponunt pro constanti, illum esse sanæ mentis & intellectus; cum alioqui certum sit, nullam ei esse adhibendam fidem. Quo circa ab ea secunda opinione magis recepta, & vsu forensi comprobata, non est recedendum.

81 Declaratur primo, vt procedat, † quando vnà cum ipsa offensi assertione concurrunt alia indicia, & si leuia. Nam tunc hæc simul coniuncta indicium faciunt ad torturam. Ita Alex. in consil. 14. nu. 4. lib. 3. Marsi. in cons. 5. nu. 14. in consi. 20. nu. 14. & in cons. 78. nu. 19. idem in sing 516. Gramma. in cõs. 70. num. 4. in crimi. & Carrerius in practica criminali pag. 50. in 10. indicio.

Declaratur secundo, vt non procedat hæc opinio in crimi
82 ne raptus. Nam tunc assertio † raptæ, indicium facit ad torturam contra raptorem. Ita Carrerius in d. indicio 10. num. 4. post Afflictum quem recenset.

Duodecimum indicium ad torturam sufficiens, oritur ex
83 confessione † facta ex pace inita cum offenso. Id quod intelligitur, quando precio numerato inita fuit. ita Franciscus Brunus in trac. de indicis & tortur. parte prima. q. 3. num. 27. Marsilius in practica criminali. §. diligenter. nu. 178. & Carrerius in pract. crimin. pag 51. in vndecimo indicio. & pag. 55. in 31. indicio qui ex sententia Baldi & Paridis Puthei, scribũt
84 hãc confessionem sufficere † etiam ad condemnationem. Et idem sensit Blancus in trac de indicijs, & tortura. nu. 306. Iulius Clarus in practica criminali § fi. q. 21. ver. Pax seu &c. & Plotus in l. si quando. nu 892. C. vnde vi. qui intelligunt, hoc indicium procedere quando pax & transactio sit illis in casi
85 bus † qui a lege non sunt permissi, alias secus.

86 Extẽditur vt procedat ẽt si pax ipsa † nõ fuit conclusa. Ita Blancus vbi supra. Nam adhuc indicium facit: Non declarat tamen Blancus, an illud indiciũ sit sufficiens, ad torturã. Ego certe dicerem non sufficere, nisi alia adminicula concurrant.

87 Declaratur vt non † procedat, quando pater nomine filij, vel coniunctus nomine coniuncti, pecuniam numerauit, ne ipse filius, vel coniunctus accusaretur. Nam tunc confessio patris vel coniuncti, non facit indicium contra filium illum, vel coniunctum. Ita Carrerius vbi supra ex sententia Cornei in cons. 300. nu 2. lib. 3. & Afflict. in commentarijs, ad constitutiones Neapolita. in consti. Priusquã. Idẽ scripserũt Gram. in voto. 39. ad fi. & Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. quæst, 21. ver. pax. Idem sensit Chassaneus in cons. 58. nu. 22. Et ratio
88 est † clara quia dicitur res inter alios acta.

Decimumtertium indicium ad torturam sufficiens oritur
89 ex † conuersatione, & multo magis ex cohabitatione. quãdo scilicet delictum fuit commissum in domo, vel in vicinia, & ignoratur, a quo commissum fuerit & aliquis extat in domò, vel vicinia. qui sit male conditionis & famæ, vel qui aliquando rixabatur cum mortuo. Nam ex his, indicium oritur cõtra illum Ita Bar. in l. 1. §. si quis in villa. ff. ad S. C. Syllania. & ibidem Roma. nu. 4. & Igneus nu. 1. Ange. in l. iusto errore. in prin. ff. de vsucap qui dixit occisum præsumi ab eo, qui locũ illũ frequentabat. Rom. in cons. 8. col. 1. Ang. Aret. in trac. maleficiorũ in verbo, fama publica nu. 53. Calcaneus in cõs 63. nu. 3. Gramma. voto 23. col. 1. Crauc. in cons. 73. num. 12. Carrerius in practica criminali. pag. 32. in decimotertio indicio, nu. 6. qui eiusdem opinionis alios recenset: qui tamen vix. hoc scribunt. Et scribit ibidem Carrerius nu. 26. quod quan-
90 do socius † reperitur occisus in domo socij, pręsumitur ab
91 ipso socio occisus Et idem esse ait, quãdo maritus † reperitur mortuus; & mulier tacet; est indicium contra eam Idem econuerso quando mulier reperitur mortua præsumitur cõtra virum Ita Folerius in practica parte secũda, secundæ partis. rubri. dentur capitula, quod suffocauit vxorem nu. 10. Igneus in l, excipiuntur. num. 32. ff. ad S. C. Syllania. Est simile quãdo qs
92 reperitur mortuus † ante domũ alterius concurrente inimicitia, præsumitur occisus à domino illius domus. Ita Bart. in l. ædiles. nu. 4. ff de via publica. Bal. in l. 1. C. locati. Angel. in l. milites. C. de quæstio. Paris Puteus in Tract. de syndicatu. in verbo, tortura versi. si quis inuentus. Fel. in c. afferre. nu. 10. de præsumpt. Ias. in l. si quando num. 40. C. vnde vi. Carrerius in dicto decimotertio indicio. nu. 2. Iacobus Nouellus in pract. criminali in tractatu, ad defensam. nu. 65. Gramma. in consil. 53. nu. 2. 3. in crimine. Quæ sanè traditio intelligitur, nisi con
93 stet † occisum illum, habuisse inimicum extra illam viciniã habitantem. Nam tunc relinquitur arbitrio iudicis, à quo occisus is præsumatur. Ita Carrerius vbi supra num. 3. ex sententia Innoc. in c. cum oporteat: de accusa. Est quoque simile qđ
94 dicimus, damnum præsumi † datum a vicinis, vt docuit Bar. in l. si ita § vlt. ff. de fundo instructo inst. que lega. vbi idẽ esse
95 ait, de furto † quod præsumitur factum à vicinis. Et scribit idem Bar. in l. vlt. num. 2. ff de quæstio. furtum præsumi com-
96 missum ab eo, † qui consueuit cõuersari in ea domo. Et cum Bart. idẽ scripserunt Anto. Gomez. tomo tertio, varia. resol. cap. 13. de tortura reorum. nu. 11. & Tiraq. in tract. de pœnis legum. &c. causa. 21. nu. 10. & 11.

97 Declaratur primò, vt hoc indicium procedat in eo, † qui antea non consueuerat conuersari in domo, nõ aũt in eo, qui paulo ante conuersari cępit. Ita declarat Carrerius in prędicto decimotertio indicio. num. 4. ex sententia Ioan. de Amic. in cons. 7. num 14.

98 Declaratur secundo, vt procedat in † cohabitante & conuersante, qui sit malæ conditionis & famæ: secus si bonæ. Ita Carrerius in dicto decimotertio indicio. num 5. ex sententia. Baldi in l. 1. C. locati. & Puthei. in tract. de syndicatu. in verbo, tortura, il terxo. Et conferunt ea, quæ dicemus in-
99 fra lib. quinto præsumpt. 29. vbi declarabimus furtum † non

præsumi

præsumi factum à viro bonæ conditionis & famæ, etiam si res furto subtracta apud eum reperitur.

100 Decimumquartum indiciũ ad torturam †sufficiens, oritur ex eo, qđ quis visus est in loco delicti firmatus cum gladio, vel telo: modo concurrat aliud adminiculũ, vt inimicitia, vel fama, vel quid aliud simile. Ita Paris Purheus in tract. de syndicato. in verbo, tortura. il 1. ver. si quis est inuctus, Carrerius in pract. crimi. pag. 52. in 13. inditio. num. 11. idem senserunt Blancus in tract. de inditijs. & tortura. nu. 296. & Folerius in pract. crim. parte 2. secundę partis prin. sub rub. dentur capitula, quod suffocauit vxorem. nu. 12.

Decimumquintum inditium sufficiens ad torturam ori-
101 tur ex † consuetudine delinquendi, hoc est, quod accusatus vel inquisitus, cōsueuerit cōmittere similia delicta. modo cōcurrāt aliqua adminicula. Ita gloss. in l. iubemus. C. de probatio. Bar. in l. vlt. nu. 5. ff de quæst. Salic. in l. vlt. col. 3. ver. nūc transeamus. C. eo. de quo. Alex. in conf. 5. nu. 2. & in consi. 50. nu. 8. lib. 1. Marsilius in practica crim. §. diligenter. num. 99. & consil. 44. nu. 4 & Carrerius in pract. crim pag. 52. in decimoquarto inditio. Cum vero delicta sunt dissimilia, ex vno non sumitur indicium ad aliud vt torqueri possit. Ita Ludouicus Catus inter consilia diuersorum Criminalia in cons. 99. num. 13. lib. 2. tomo. 1.

102 Extendit hęc traditio, vt † procedat, siue solitus sit iste cōmittere delictum in personam aliorum, siue in personam offensi. Nam si aliàs offendit illum offensum, pręsumitur cōtra eum. Ita Gādinus in tract. de maleficijs in rubr. de indicijs indubitatis. in fin. & Carrerius in d. decimoquarto indicio. nu. 4.

103 Ea est rō, quia ex præteritis futura † iudicamus & metimur.

104 Declaratur primò, vt non † procedat in eo, qui cōstat tribus superioribus annis non deliquisse.

105 Nam tanto tempore † censetur purgata eius mala fama: atque ita in eo cessat præsumptio ex regula. cap. semel malus. de reg. iur. in 6 Ita declarant Ias. in l. si prius ff de operis nou. nunt. Gramm. vot. 3. & in dicto decimoquarto indicio. & copiosius dicemus infra lib. 5. præsump. dum declarabimus. d. reg. cap. semel malus.

106 Decimumsextum indicium oritur ex eo, quod qs vltrò † & diligenter solicitat, vt inueniat atq; inquirat de malefactore & delinquēte, cũ tñ sua non intersit, vt i hac diligentia. Ita Paris Putheus in tract de syndicatu. in verbo, tortura. il 2. qui testatur hoc bis contigisse, in magna curia Neapolitana in quibusdam, qui alterius mortem detulerant, & solicitauerant, vt malefactores inuenirentur. Nam ipsi capti & quæstionibus suppositi, confessi sunt, se delictum illud perpetrasse. Hanc ipsam sententiam ꝓbarūt etiam Marsilius in l. vnius. § seruo, qui vltro. nu. 7 ff. de quæst in pract crim §. diligenter. nu. 150. & Carr. in pract. crimi. pag 53. in decimoquinto indicio, qui asseruit ita etiā accidisse suo tpe. Ita pariter euenisse in curia Salamaticēsi testatur Antonius Gomezius, in tertiò tomo varia resol. c. 13. de tortura reorũ nu. 14. Et huc ptinet egregius locus Ciceronis in oratione pro Sext. Roscio Amerino, cuius verba adscripsi. *Te nē cùm cæteri socij fugerent ac se occultarēt, ne hoc indiciũ non de illorũ præda, sed de huiusmodi maleficio fieri videret potissimũ tibi partes istas depoposcisse, vt in indutio versarere. & sederes cum accusatore? qua in re nihil aliud assequeris, nisi vt ab omnibus mortalibus audacia tua cognoscatur, & tua imprudentia.* Hæc ille.

Decimumseptimum indicium ad torturā sufficiens oritur
107 † ex eo qđ socius reperitur occisus in domo socij, qui mortem socij non detulit, sed tacuit. Ita egregiè Rom. in l. excipiuntur. in fi ff. ad S. C. Syllan. quem secuti sunt Aug de Arim. in additio. ad Angel. Aretinum, in tract. malefic. in verbo, fama publica.

Cæterùm hac de opinione dubitauit Marsilius in practica crim. in § expedita. in fi. ex his quæ supra in proximo relato indicio diximus. Sed non erat quod dubitaret Marsilius, cum valde diuersa hæc sint, quod quis solicitè deferat delictũ, anxièque perquirat vt delinquens inueniatur: aliud quod simpliciter deferat. Nam illo primo casu (vt iam diximus) se suspectum facit. Secundo verò casu non; imò, (sicuti diximus) se suspectum faceret, si simpliciter non deferret, sed taceret, vt recte Rom. scriptũ reliquit. Quod sane indicium vahemens & violentũ redditur, si ea in domo, is in terrā, aliquot dies sepultus iacuisset. queadmodũ Aelianus in lib. 13 de varia hist. scriptum reliquit aliquādo euenisse apud Mitylenēses in Macareo Bacchi sacerdote, qui hospitem reposcentē depositum occidit, & in templo vbi pecuniam deposuerat terra defossa sepeliuit. Porrò cadauere comperto, & cũ factum Macareus negaret, sufficiens causa iudicata fuit, quæ tormentis inquireretur. Et minus verisimile dicebatur, occisum illum eo in templo delatum & in terram defossum, inscio ipso Macareo sacerdote, & ob id, eum, secius illud perpetrasse. Quare tormentis adhibitis, delictum est confessus. Est simile quod egregiè admodum de Tracę illo Martiano, qui deinde Imperator fuit apud Euagrium lib 1. c 1 & Nicephorum lib. 15. c. legitur. Et illo in loco scribit Euagrius, huiusmodi coniecturas vehementes adeo esse, vt propè veritati præualeant.

Decimumoctauum indicium sufficiens ad torturam exo-
108 ritur ex eo, † quando quis scienter recepit in domo ꝓpria ipsum delinquentem, cum inter eos nulla esset affinitas. Nam insurgit præsumptio & indiciũ qđ is receptator mandauerit delictũ cōmitti, vel quod conscius sit. Ita scribūt Gandinus in tract de maleficijs. in rub de indicijs dubitatis ad torturam in fine. Bonifacius Vitalinus in trac maleficiorũ in rub. de indicijs. nu. 35. Paris Puth. in tract de syndicatu in uerb. tortura il 3. versi. rex mādauit Angelus Aret. in trac. de maleficijs in verbo, fama publica. sensit Felin. in c. afferte. nu. 11. in fin. post Baldũ, quē citat de præs. Gramm. voto. 15. nu. 1. Iac. Nouel. in pract. crimi. in tract. ad defensam nu. 94. & Carrerius in prac. criminali pag. 53. in 17. inditio, & Blancus in tract. de indicijs & tortura. 201. qui multis modis declarat. Et huc pertinent, quæ de his receptatoribus scripsi lib. 2. de arbitrarijs iudicum. casu. 348.

Decimumnonum indicium sufficiens ad torturam oritur
109 contra eum † qui ipsum delinquentem statim commisso homicidio & delicto, associauit extra vrbem, ne prehenderetur. Ita Bald. in l. non ideo minus. in fine. C. de accus. Alex in consil. 35. lib. 2. Blancus in tract de indicijs & tortura. nu. 201. Carterius in prac. criminali. pag 53. in 17. inditio. & Iacobus Nouellus in d. trac. ad defensam n. 112. qui quidē intelligunt,
110 nisi ex interuallo † facta sit associatio. Nam tūc cessat mala hæc præsumptio contra ipsum associātem. Idem esse aiunt,
111 quando associans est affinis † & sanguine cōiunctus illi delinquenti: eo n. casu excusatur associans, quippe qui potuit quoquomodo sanguinē affinis sui redimere. Huc pertinet, quod ex sententia Bal in l. 1. C. si qua præd. potest. scripsit Alciatus in tract de pręsump. reg. 1. præsump. 2a. in fin. quod nō
112 est præsumptio contra aliquem accusatum, † quamuis eius consanguinei impediant examinationem testium.

Vigesimum inditiũ ad torturam sufficiēs, oritur ex scientia
113 maleficij in eo, qui † potuit & debuit impedire ne committeretur, & impedire noluit. Ita Gandinus in tract. de maleficijs in rub de indicijs dubitatis ad torturam. in 9. indicio: Angelus Aret. in tracta. maleficiorum. in verbo, fama publica. Blancus. in tract. de indicijs & tortura. nu. 303. Carrerius in pract. crimin pag. 53 in 18. indicio. & Iacobus Nouellus in dicto tract. ad defensam. num. 98. Et conferunt, quæ scripsi lib. 2. de arbitrarijs iudicũ. casu. 355. & dicemus infra lib. 5. in præsumptio. vbi agemus de delictis commissis a filio, vel seruo, vel amico.

Vigesimumprimum indiciũ ad torturam sufficiens oritur
114 contra eum, qui scit † aliquo in loco adesse latrones & assassinos & tñ ostendit mercatoribus viam, quę ad locũ illum ducit. Nam oritur indicium ad torturam contra eum, quod scienter id fecerit, vt mercatores illi occiderentur, vel spoliarentur. Ita Gandinus in tract. de maleficijs in rub. de indicijs dubitatis ad torturam in decimo inditio. Vitalinus in rubr. de indicijs. num. 38 & Carrerius in dicta practica criminali. pag. 53. in 19. inditio.

Vigesimumsecundum indiciũ sufficiens ad torturam, ori-
115 tur † ex allocutione secreta ad aures cum eo, qui deinde cōmisit delictum: si modo alia adminicula concurrant, vt putà, inimicitia & quod delictum fuerit incontinenti commissum. Nam ex his insurgit indicium. quod is, qui ad aures est locutus, mandauerit delictũ committi. Ita Baldus in l. 1. C. de seruis fugit vbi apertius Ias. num. 31. ver. 5. mirabiliter scribit,
116 tria concurrere † debere ꝙ inimicitia intercesserit capitalis cum illo occiso, quod allocutus sit ad aurem, atque ita secretò, & quod incontinēti secutum sit homicidiũ. Idem docuit Fely. in c. afferte nu. 13 de præsumpt. Marsil. in l. 1. §. præterea nu. 27. ff. de quæst. Carrerius in practica criminali. pag. 53. in 20. indicio & dicemus infra lib. 5. in præsumpt.

Vigesimumtertium indicium sufficiens ad torturam oritur
117 ex eo, quod † reus inquisitus visus sit exire domum & aufugere cum ense euaginato & sanguinolento. Ita Gandinus in rub. de indicijs dubitatis. in 6 indicio. & alios plures commemorant Carterius in practica criminali pag. 54. in 21. indicio & Iulius Clarus in practica criminali. § fi. q. 21. ver. si aliquis. quo loci recenset multos affirmantes, ea hoc solo tam vehe-
118 menti indicio, reum hunc † damnari posse.

Vigesimumquartum indicium sufficiens ad torturam ori-

119 tur † ex acclamatione, vt puta ſi audita fuerit puella, vel qs
alius, ſuccurritè ſuccurrite, & viſus deinde ſit quis exire do-
mum cum gladio; vel alijs munitus armis: & deinde in domo
reperitur mulier ſtuprata, vel vulnerata. Nam tunc ſumitur
indicium contra eum, qui domum exiuit. Ita Bal. in l. vlt. C. de
proba. poſt Nicolaum de Materelis ibi. idem Baldus in c. cum
in noſtra. de elect. & io l. 1. §. potuiſſet. ff. ad S. C. Syllania. Pa-
ris Putheus in tract. de ſyndicatu. in verbo, tortura il. 1. Affli-
ctus in commentarijs ad conſtitut. Neapolit. in conſtitutio-
ne, quæ incipit. In quæſtionib. poſt Iſerniam ibi. Fran. Brun. in
tract. de indicijs, & tortura, parte prima ver. itē pone, & Carre
rius in practica criminali pag. 54. in 22. indicio, & in pag. 55. i
32 īdicio. Nā acclamationes, & vociferatiões īdiciū faciūt.
Vigeſimumquintum indicium ſufficiens ad torturam ori-
120 tur ex eo q̄ quis mutuo ſuſcepit † pecuniam, ex qua ſtatim
emit arma conduxit homines, vel alia his ſimilia præparauit.
Eſt ſanè indicium contra eum, qui mutuo ſuſcepit pecuniā,
121 quod occiderit. Eſt etiam indicium contra eum, † qui mu-
tuo dedit, q̄ occidi mandauerit Ita ex ſententia Bar. & Baldi
in l. 4. ff. ad l. Iul. maieſt. ſcribunt in ſpecie Franciſc. Brunus in
tract. de indicijs, & tortura. parte prima. q. 4. num. 10. & aper-
tius Carrerius in practica crimi. pag. 54. in vigeſimotertio in-
dicio. Ex ea enim temporis breuitate, præſumitur eam ob
cauſam mutuo data, & ſuſcepta pecunia, vt ſimili in caſu tra-
dit Bar. in l. ſi ventri. §. eorum. ff. de priuileg. cred. & dicemus
infra lib. 3 præſump.
122 Vigeſimum ſextum indicium † ad torturam deſcendit ex
præparationib. aptis ad offercudum, vt ſi quis viſus ſit emere
gladium, vel acuere, vel polire arma, vel coadunare homines
armatos; vel arma aliquo in loco collocare, vt parata ibi eſ-
ſent; & deinde apud domum illam perpetratum ſit homici-
dium. Idem ſi ſe exercebat armis, cum antea id facere non cō
ſueuiſſet. Hæc ſanè indicium faciunt ad torturam. Ita Bar. in
l. vlt. nu. 5 verſ. poſſumus etiam. ff. de quæſtio Paris Putheus io
tract. de ſyndicatu in verbo, tortura il 1. verſi viſo de indicijs,
& in verbo tortura. il 3. verſ. mandauit Rex; ibi, ſi quis reperi
tur. Ang. in l. milites C. de quæſtio. Franc. Brunus in tracta. de
indicijs, & tortura. parte prima. q. 3. nu. 39 verſ. item dat aliud.
Blancus in practica criminali. in ſecunda parte defenſionis.
nu. 38. & 39. Carrerius in practica crim. pag. 54. in 24 indicio.
Vigeſimumſeptimum indicium ad torturam oritur ex eo,
123 quod quis viſus ſit emere † venenum; & deinde reperitur ſta
tim ferè quis veneno interfectus, præſumptio eſt contra eum,
qui venenum emit. Ita ſcribunt Angelus in l. milites C. de
quæſtion. Carrerius in dicto vigeſimoquarto indicio. nu. 21 &
Petrus Folerius in practica criminali; in ſecunda parte, ſecun-
dæ partis. ſub rub. item quod ſororem venenauit. nu. 5 Et ibi
124 dem. nu. 17. 18. 19 declarat, niſi adſint contrariæ † præſum-
ptiones, & indicia, vt quia is, qui emit venenum erat homo
probatæ vitæ; & idem ſi is diligebat illum veneno necatum.
Vigeſimumoctauum indicium ad torturam oritur ex mala
125 conuerſatione, † ſi modo aliud adminiculum concurrat. Ita
ſenſit Baldus in l. 1. nume. 11. C. de ſeruis fug. & apertius idem
Baldus in conſi. 95. Regula iuris. in fi. lib. 1. Ganoinus in tract.
de maleficijs, in rub. de quæſtionibus Iacobus Beluiſius in pra
ctica criminali ſub rub de quæſtio 14. indicio, & in verſ. quæ-
rit igitur iudex. Paris Putheus in tract. de ſyndicatu, in verbo
tortura il 3 verſ. mandauit Rex. Angelus Aret. in tract. de ma-
leficijs in verbo, ſama publica verſ. quæro an indicium, & ibi-
dem Auguſt Ariminenſis. in additio Marſilius in pract. crimi.
§. expedita in fine Craue. in conſi. 73. nu. 12. Gramma. in conſ.
17. nu. 14. & in conſi. 53. num. 45. in crim. & deciſ 34 in fine, &
voto 6. nu. 3. Carrerius in practica criminali. pag 54. in vigeſi-
moquinto indicio Et ij qdem adducti ſunt arg. l. ædiles. §. Pe-
dius. ff de ædil edicto, l. ſi plures. §. quamuis. ff. de admin. tuto.
& l. vlt. C ſi mancip. ita fuerit aliena. Mala enim conuerſatio
arguit hunc eſſe talem, quales ſunt illi mali, cum quib. is con-
uerſati ſolet Nam ait ſapientiſsimus Salomon prouerb. c. 13.
(Qui cum ſapientib. graditur, ſapiens erit. amicus ſtultorum
ſimilis efficietur.) Et idem c. 22. (Noli eſſe amicus homini ira-
cūdo, neq; ambules cum furioſo. ne fortè diſcas ſemitas eius,
& ſumas ſcandalum animæ tuæ.) & Propheta in pſalmo 17.
(Cum ſancto ſanctus eris, & cū viro innocente innocens eris;
& cum electo electus eris & cum peruerſo peruerteris.)
Vigeſimumnonum indiciū ad torturam ſufficiēs oritur ex
126 aſsidua † frequentatione loci, in quo deinde reperitur aliqs
occiſus. Nā indicium oritur contra illū frequentantem, acce-
dente tñ alio adminiculo; vt ſi malæ vitæ iſte ſit. Ita Bar. in l. iu
ſto in prin. ff. de vſucap. & in l. 3. ff. de furtis, & in l. vlt. nu. 5. in
fi. ff. de quæſtio. Paris Putheus in tract. de ſyndicatu, in verbo,
tortura. il 1. verſic ſi quis eſt inuentus, & in verbo, tortura. il 3.
verſ. ſi quis fuerit vulneratus. & verſ viſo de indicijs. Salicetus
in l. vlt. col. penul. verſ. item q̄ res. C. de quæſtio Imola in d. l.
iuſto. de vſucapio qui expreſſè dixit, requiri ēt, quod ſit ho-
mo malæ famæ. Angelus Aretinus in tracta. maleficiorum in
verbo, ſama publica. nu. 52. verſ. quid autem ſi in ſtrata, & ibi
dem Auguſt. Arimineu. in annota. Marſilius in practica crimi-
nali §. diligenter. nu. 108 Carrerius in practica criminali pag.
54. in 17. indicio. & Blancus in tracta de indicijs, & tortura.
127 nu. 73. & 74. & ibid. nu. 75. ſubiungit. hoc indicium tolli † ſi
probatum fuerit, hunc frequentantem locum illum eſſe virum
bonæ conditionis, & famæ: & quod illa frequentatio eſt ex cā
neceſſaria, vt quia is habet domum ibi vicinam: vel ob quid
ſimile. Et idē ſcriptū reliqt Iacob. Nouellus in practica crimi-
nali. tit. ad defenſam, ſub rub. an indicia p reo dāda ſint. n. 63.
Trigeſimum indicium oritur ex eo, q̄ adducto inquiſito,
128 vel accuſato coram cadauere, cadauer † emiſit ſanguinē.
Nam præſumitur, quod ille homicidium perpetrauit Ita ſcri-
būt Paris Putheus in tract. de ſyndicatu. in verbo, tortura. il 3.
verſ mandauit Rex. in fine, qui aſſerit, ita fuiſſe expertum Ni-
colaus Florentinus ſermone quinto, tract. primo. c. 6. qui di-
xit, quod ſuo tempore ſanguis emanauit in præſentia homi-
cidæ, & quod ob id ille fuit prehenſus, & tortus, & confeſſus
eſt ſe occidiſſe: & ideo fuit diffinitiue condemnatus. Idem ſcri
pſit conciliator in problemat. Ariſtotelis lectione 7. proble-
mate 6. qui ita Venetijs eueniſſe aſſeruit. Ita quoq; contigiſſe
in oppido de Leſma Hiſpaniæ anno. 1546. recenſet Antonius
Gomez in tertio Tomo varia reſolu. ca 13. de tortura reorum.
num. 15. Eandem opinionem probatunt Marſilius in practica
criminali §. diligenter. nu. 81. Boer. q. 166 nu. 1. Blancus in tra-
ctatu de indicijs, & tortura num. 408. alios commemorat bene
eruditus Hieronymus Maggius, qui ſuperioribus annis in bel-
lo Cyprio captus, in vrbe Conſtantinopolitana ferirare bar-
bara à Turcarum Tyranno occidi iuſſus eſt, is inquam Mag-
gius lib. 3 miſcella ca. 5 quo loci hac de re multorum opinio-
nes, & cauſas commemorat, locum indicaſſe nunc ſufficiat &
cuius etiam rei memini lib. 2. de arbit. iudicum, & c. Caſu 570.
nu. 16. Sunt enim multi, qui aſſerunt, hoc indicium eſſe incer-
tiſſimū, inter quos Ant. Gomez. loco pallegato, & de hoc indi
cio latiſſimè ac Doctiſſime diſſerit ēt Theſaurus in deciſ 173.
Trigeſimumprimum indicium ſufficiens ad torturā oritur
129 ex † taciturnitate, vt ſi amicus ſcribat amico, q̄ rumor eſt, &
fama in ciuitate, & loco, q̄ ipſe commiſit tale delictum, & ille
acceptis ac lectis literis, tacuit, atq; ita non contradixit, nec ſe
excuſauit Ita Marſilius in practica criminali. §. diligenter. nu.
137 & Carrerius in practica crimin. pag. 55. in 28. indicio, Et
ij qdem moti ſunt ex traditione, & doctrina Bar. in l. filiusfa.
la 2. ff. ad Macedo Qua de re ſcripſi lib. 2. de arbitrar. iud. & c.
Caſu 21. & vberius dicemus infra lib. 2 præſump. 46. Idem eſ-
ſe ſcripſerunt Marſilius, & Carrerius, quando quis coram te-
ſtibus fuit reprehēſus, quod commiſerit aliquod maleficium,
& ipſe tacuit, nec aliquo modo ſe excuſauit.
130 Trigeſimum ſecundum indicium oritur † ex mala phyſio-
nomia Ita Carrerius in practica crimin pag. 55. in vigeſimo-
nono indicio. ex ſententia Baldi in l. s nu. 5. C. quorum appel-
lar. non recip. Verum Baldus hoc nō affirmauit, ſed id ſolum,
q̄ mala phyſionomia, arguit in genere malam naturam non
autem in ſpecie aliquod delictum, & Baldum ſic etiam intel-
lexerunt Marſilius in pract criminali §. expedita. nu 53. & Blā-
cus in tract. de indicijs, & tortura. num. 406. Quo circa rectius
ſenſit Iacobus Nouellus in practica criminali. titu. ad defen-
ſam, ſub rub. an indicia pro reo danda ſint. nu. 108 alia admi-
nicula cum hoc ipſo indicio cōcurrere debere. Malam autem
phyſionomiam malam arguere naturam, ſcripſi ſup. q. 15. vbi
diſſerui de præſumptione, quæ à figura ducitur.
131 Trigeſimum tertiū indicium oritur ex malo, & turpi † no-
mine. Ita Carrerius in practica crimin pag. 55. in 29. indicio;
ex ſnia Io. Andreæ in cap. contemplatione. de reg. iur. Baldus
in l. non ignorat. nu. 12. C. qui accuſare non poſſunt. Paris Pu-
theus in tract. de ſyndicatu, in verbo, tortura. il primo. ver. & in
indicijs, & in verbo, tortura. il 3. verſicu. mādauit Rex, & alij
quos is recenſet. Verū turpe nomen ſuſpicionem quandam fa
cere tantummodo, ſcripſerunt Io. Andreæ, Card. & Imola in
c. 1. de depoſito. Fely. in prohem. decre. nu 35 & alios comme-
morat. Marſilius in l. 1. in prin. nu. 39. ff. de queſtio. & Blācus in
tract. de indicijs, & tortura. nu 406. Petraſancta ſing. 75. Gram
ma. conſi. 40. nu. 12. in crim. Ripa in rub. ff. ſol. matr. nu 8. Pari-
ſius in conſi. 29. nu. 25. lib. 3.
Trigeſimumquartum indicium oritur ex loco à commu-
niter accidentibus, vt ſi aliquo in loco frequenter contingat
132 delicta committi, ibi commiſſum † præſumitur & ab illis, q
eo in loco commorantur. Ita Carrerius in practica criminali.
pag.

pag. 55. in trigesimotertio indicio ex snia Baldi io l. vlt. in ff. ff. de hæred. insti. & in l. non hoc. col. vlt. C vnde legit. Antonij de Canario in tract de tormentis. q. 6. Marsilij in practica criminali. §. diligenter. nu 33 & in § 2. nu. 36.

133 Trigesimumquinrũ indiciũ, oritur ex mala fama † delinquentis. Ita Carretius in d practica crimin. pag. 55. in trigesimoquarto indicio post Paridem Putheum in tract de sindicatu; in verbo, tortura. il 3 ver. quidam latro famosus. Verùm Blancus in tract. de indicijs & tortura. nu. 44. vult coucurrere debere aliud adminiculum.

Trigesimumsextum indicium sufficiens ad torturã oritur
134 ex co † quod quis reperitur præsens in loco, vbi commissũ fuit delictum. Ita tradunt Abb. in c. cum non ab homine. nu. 19. de iudicijs. Afflictus in commentatijs ad constitutionea Neapol. incipie, humanitatem. & Carrerius in dicta pract. crim. pag. 56. in trigesimuquinto indicio & apertius Blancus in tract. de indicijs & tortura. nu. 295. & nu. 300. post Bart. & alios, quos allegat. Et scribit Blancus idem esse, quando reperitur in loco propinquo.

Trigesimumseptimum indicium sufficiens ad torturã ori-
135 tur. quando reperitur ensis sanguine madefactus, & probatur, ensem illũ fuisse illius inquisiti. Ita Paris Putheus in tract. de sindicatu in verbo, tortura. il. 3. quem secutus est Carrerius in dicta pract. crim. pag. 36. in trigesimusexto indicio. Idem sensit Boerins quæst. 165. num. 2. Extat egregium exemplum apud Plutarchum in paralellis qui scriptum reliquit, Laium Thebandum prehensum, & carceri inclusum; quod eius gladio constabat occisum Crysippum; qui nisi adhuc loquens, ipsum Laium ea suspicione liberasset detectis homicidis forte quæstionibus suppositus & pœna damnatus fuisset. Hoc
136 autem indicium diluitur probando † gladium ibi repertũ, fuisse alteri commodatum, vel se amisisse, vt Carrerius & Boer. scribunt

Trigesimumoctauum indicium ad torturã oritur ex eo, qđ
137 † vulnera reperiũtur ad mensuram gladij, aut securis rei inculpati. Ita Carrer. in prædicto trigesimosexto indicio, post Bartolum quem commemorat. Et idem esse ait Carrerius, qñ gladius reperiť in loco delicti & vagina ad latus vacua. Boer. q. 166. nu. 5. quo loci. nu. 4. recenset simile ex sententia Alberici de Rosate in l. iudicia. col. 2. ver. vidi etiam. C. de rei vend. esse indicium contra eum, qui de furto fuit accusatus, si apparet formam eius pedis conuenire illi. quæ terræ humidæ infixa est. Et simile quando sotulares furis reperti fuit in domo, vbi commissum fuit furtum.

Trigesimumnonum indicium sufficiẽs ad torturam oritur,
138 quando † reus accusatus, vel inquisitus recusauit præstare delatum iuramẽtum calumniæ. Ita Carrerius in dicta practica criminali. pag 55. in 37. indicio: ex sententia Iacobi Beluisij in practica criminali sub rub de quæstio. Angeli Aretin. in tract. maleficiorum in verbo, iuramentum. & Alexao. in anoota. ad Bart. in l. vlt. ff de quæstio.

Quadragesimum indiciũ sufficiẽs ad torturã ex eo oritur,
139 quod † reus inquisitus fuit præsens cũ armis in loco cõmissi delicti. Nã ex ipsa assistentia, arguitur præstitũ auxilium ad perpetrandum delictũ. Ita Inno. in c. continentia de clerico percusso. Anto. de Canario in tract. de tormentis. quæstio. 7. Franciscus Brunus in tract. de indicijs & tortura, parte prima, quos secutus est Carrer. in pract. crimin. pag 56. in trigesimooctauo indicio. Quod sane indiciũ locum haber multo magis, si assistens iste, perpetrato delicto fuit associatus. Ita Carrer. præcitato in loco post Baldum in l. ob hæc. ff. de ijs, q oota. infam. in l. 1. num. 6. C. de seruis fugit. in l. 1. C de raptu virg. in l. non ideo minus. in fine. C. de accus & in l. data opera. C. qui accus. non possunt. Hoc autem indiciũ diluitur, si probatur hunc assistentem casu aduenisse.

Quadragesimumprimũ indicium oritur ex denuntiatione
140 † syndici, vel alterius officialis præpositi ad deferedum delicta perpetrata: si modo aliud adminiculum concurrit, vt puta fama. Ita tradunt Marsilius in practica criminali, in fine prin. Cæpolla consi. 39 nume. 41. in criminal. & Carrerius in pract. crim. pag. 56 in trigesimonono indicio. Sola enim denuntiatio non sufficit ad torturam, sed ad inquirendum tantùm vt dixi supra suo loco.

Quadragesimumsecũdum indicium oritur ex eo, quod res
141 † furto subtracta reperta fuit apud hunc accusatum. Nam si hic sit homo malæ cõditionis & famæ, oritur indicium sufficiens ad torturam. Ita Bar. in l. vlt. nu 5. ver. item quod res furtiua. ff. de quæstio. & dicemus infra lib. 5. præsumptio. 21. in tertio casu. Ee ibidem in præsumpt. 12. alias coniecturas, furti ab aliquo commissi recensui.

142 Quadragesimumtertiũ indiciũ ex eo sumitur qđ reus I interrogatus negat respondere, vel respondet se aliqua nescire, vel non recordari, cum tamen verisimile non sit, quod non recordetur; & sciat Hæc enim obliuio non verisimilis, indicium ad torturam facit. Ita post alios Bossius in tracta. causarum criminalium. tit. de responsio. à reo fac. nu. 4. in tit. de indicijs & considera. ante torturam nu 55 & in tit de oppositio. contra testes. nu. 95. Alciatus in tract. de præsumptio. reg. 2. præsumptio. 29 nu 3. & Iulius Clarus in practica criminali § fin. q. 45. versi. sed pone: qui tamen Clarus intelligit, quando concurrit aliquod aliud indicium.

QVAESTIO XC.

Præsumptiones ad quæstiones, & tormenta, an diluantur confessione offensi.

SVMMARIVM.

1 *Indicia ad torturam sufficientia, diluuntur confessione offensi, ab inquisito se non esse læsum vel offensum.*

2 *Confessio occisi, quando non operetur vt accusatus de homicidio dicatur innocens.*

Et quæ sit ratio nu. 3.

Væro nonagesimo, an præsumptiones de delicto, quæ ad torturã sufficiunt, dilui atq; eneruari possint, confessione offensi asserentis ab illo inquisito
1 se non fuisse offensum? Et dilui † posse affirmarũt multi. Ita sane Baldus in l. 1. nu. 3. C. commu. de legat. Aret. in cap. tertio loco. nu. 31. de probat. Alex in cons. 24. no. 15. lib. 2. in cons. 1. nu. 16. & in cons. 14. nu. 1. lib. 3. in consi. 124. in fine lib. 6. & in cons. 30. col. vlt. lib 7. Augus. Ariminen. in additio. ad Angelum Aretinum in tract. maleficiorum. in verbo, q iudex ad probationem suæ inquisitionis. col. vlt. Felinus in c. 1. num. 18. & in cap. literas. num. 20. de præsumpt. Iason in l. de die. col. vlt. ff. qui satisd. cog. in l. 1. nu. 9. ff de eo per quem factum erit. & in d. l. 1. num. 10. C commu. de leg. quo loci dixit, hanc esse singularem traditionem & memoria dignã. Marsilius in sing. 22. in fine. & in practica criminali. §. diligenter. num. 200. & idem in consi. 17. num. 10. Petrasancta sing. 55. Parisius in consil. 67. nume. 1:9. libr. 3. Alciatus in tracta. de præsumpt reg. 3 præsumpt. 4. in fine. Ioan de Arnono cautela 3. Bossius in tract. causarum criminalium. titu. de fauoribus defensionis num. 10 Blancus in practica criminali in verbo, his sic præmissis. num. 132. & in cautela. 4. Iacobus Nouellus in practica criminali. tit. ad defensam sub rub. an indicia pro reo danda sint. num 90 Antonius Gomezius in tertio tomo variarum resolutio. capit. 13 titul. de tortura reorum. nume. 17. & Petrus Placa lib. 1. epitome delicto. cap. 13. num. 17. Cassaneus in consi. 48. nu 5. Craue in consi. 6. nu 64. & Gramma. in consi. 65. num. 1. in criminal. Et quamquam ad hanc firmandam traditionem, allegari soleant. l qui cum maior. §. vlt. & l. Paulus la 2. §. 1. ff. de bonis libert. & l mater. C. de calum. ac l. inter omnes. §. recte. ff. de furtis, vix tamen est, vt illis iuribus probetur. Quocirca dicendũ est melius probari. in l. 2. ff. ad S. C. Syllania Et his accedit ratio, quod si confessione eius, pro quo stat præsumptio iuris & de iure, præsumptio illa eliditur, vt diximus supra suo loco: quanto magis nostro in casu, vbi sola præsumptio iuris, vel hominis stat pro offenso. Nec hic obstat traditio glossæ vlt. d. l. 2. ff. ad S. C. Sylla. qđ
2 confessio occisi nil operatur, vt accusatus † de homicidio dici possit innocens. Nam respondetur glossam illam loqui, quando non præsumptiuè, vt nostro in casu, sed verè probatum fuit, illum accusatum vel inquisitũ deliquisse Non enim tunc offensi exculpatio atque excusatio illi prodest. Ita declarant in d. l. 2. Bart. Baldus, Angelus, Romanus & Comens, quos ibi secutus est Igneus num. 11. & num. 54. Idem scripserunt Gandinus in tracta. maleficiorum, in rubr. de transa. & pactis in maleficijs faciendis, vers. sed pone quod quidam mortifere. & Antonius Gomezius in d. cap. 13. num. 17. Cu-
3 ius sanè traditionis ratio ea est, quia hęc esset † remissio quædam delicti facta ab offenso, qui ad sui præiudicium pacisci quidem potest de crimine: sed non ad præiudicium Reipubl. offensæ, iuxta l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publica. & vectigal. & l. transigere. vbi Docto. C. de transact. Est etiam ratio, quia non est in facultate hominis, facere de crimine, non crimen, vt scribit Barto. in d. l. transigere. in fine. Quo circa Doctores præcitati, qui hanc offensi excusationem probant, in eo solo probant, ne is accusatus quæstionibus, & tormentis subijciatur: non autẽ, vt ex toto excusetur:

quin liceat iudici alijs ↄiecturis & probationib. veritatẽ perquirere, & eũ damnare, ſi cõſtiterit deliquiſſe. Id qđ in ſpecie inter cæteros annotauit Petraſancta in d. ſing. 55. Illud tamẽ eſt annotandũ, qđ ſi aliæ adeſſent cõiecturæ, quæ præter hãc offenſi excuſationẽ oſtenderẽt hunc accuſatũ non deliquiſſe, illa offenſi excuſatio ꝓdeſſe poterit ad abſolutionẽ. Ita egregiè rñdit Alex. in ↄſ. 24 nu. 15. li. 2. ex traditione Bar. in l. inter oẽs. §. rectè. ff. de furtis. q̃ explicaui lib. 2. de arbitrarijs iudic. &c. caſu 298. Eſt quoq; animaduertendũ, qđ qñ aduerſus aſſertionẽ atq; ita excuſationem offenſi, extaret aliqua vrgens præſumptio, illa offenſi aſſertio nil illi accuſato prodeſſet. Ita declarat Alcia. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſump. 4. in fin.

QVAESTIO XCI.

Præſumptiones ad quæſtiones, & tormenta ſufficientes, quot teſtibus, probari debeant.

SVMMARIVM.

1 *Iaditium delicti proximum, vno teſte de veritate probatur. Et qualis eſſe debeat.*
2 *Indicia remota ſingula quæque, teſtibus duobus probanda ſunt. Et quando id præſertim ſit neceſſarium. num 3.*
4 *Teſtes ſingulares, de ſingulis indicijs atteſtantes an ſufficiant. Et vtrum ſufficiant duo teſtes inhabiles. nu. 5.*
6 *Imperfecta plura, non faciunt vnum perfectum.*

Qværo nonageſimoprimo præſumptiones & indicia, quibus accuſatus vel inquiſitus ſubijci poterit quæſtionibus & tormentis, quot teſtibus probari debeant? Diſtinguendi ſunt duo caſus.

Primus eſt, quando agitur de inditio proximo, vt ſi teſtis de veritate ipſa atteſtatur, puta ſi dicat, ſe vidiſſe Caiũ vulnerantẽ
1 Semproniũ. Hoc in caſu † ſufficit ſolus iſte teſtis. Ita loquitur glo. l. ſi quis. C. ad l. iul. maieſt quã probarunt Alber. ibi Bal. in l. obſeruare. col 1. in fi ff. de off. procunſ. & leg Cæpolla in conſ. 39. nu. 39. in criminal. Boer. q 163. nu. 3. Pariſius in conſi. 151. nu. 3. lib. 4. Simancas lib. catholicarũ inſtitu. tit. 50. nu. 27. & in praxi. contra hæreticos. tit. 63. num. 12. Petrus Plac. lib. 1. epitome delicto. c 46. nu. 46. verſi. vndecimò libet. Rolandus in conſi 7. nu. 3 lib. 2. Iulius Clarus in practica criminal. q. 22. Riminal. iunior inter conſilia criminalia diuerſorũ conſi. 105. nu. 5. li. 1. Cæterum eſt quod aduertatur, non hic probari indicium ex teſtimonio vnius teſtis, ſed ex ipſomet teſte naſci hoc indiciũ: ſicuti inter cæteros ex præcitatis Doctoribus aduertit Cæpol. in d. conſ. 39. nu. 39. Et de quo quidẽ indicio diximus ſupra. quæſt. 39 in primo indicio. quo loci ex multorum opinione ſcripſi, hunc teſtem eſſe debere omni exceptione maiorem: ac alia etiam concurrere debere admonui. Iam dicta non repero.

2 Secundus eſt caſus, qñ agitur de indicijs † remotis, vt ſi agitur de probãda confeſsione extraiudiciali, vel fama, vel fuga. & his ſimilib. Hoc ſanè caſu, ad probandũ vnumquodq; indiciũ duo teſtes requiruntur. Ita cenſuit gloſ. notab. ibi Bart. l. vlt. nu. 7. ff de quæſt. Bald. in l. ſiquis ex argentarijs §. 1. nu. 4. ff. de eden. Ang. in l vlt. in fine. ff. quod metus cã l. 3. C. ad l iul. maieſt. Caſtren. in l cũ proponebatur. col. vlt. de leg. 1. Paris Putheus in tract. de ſindicatu. in verbo, aduertendũ. nu. 1. Angelus Aretin. in tract. maleficiorũ, in verbo, fama nu. 18. Franciſcus Brunus in tract de indicijs & tortura parte 1. q. 2. nu. 3 Iaſ. in repe. l. admonendi. nu. 153. verſi. quintò prædicta regula procedit ff. de iureiuran. Angelus de Caſtro inter conſilia criminalia diuerſorũ, in conſi. 94. nu. 26. lib. 1. Soci ſen. in cõſ. 54 nu. 2. li. 4. Io. de Amicis in conſi. 7. nu. 5. & in conſi. 127. nu. 10. Marſilius in l. 1. §. idem Cornelio. col. 1. verſ. quod tamen intellige. in l. de minore. §. pluriũ nu. 90. & in l. vnius. §. teſtes. nu. 1. ff. de quæſtio. idem in conſi. 9. nu. 9 & in conſi. 12. nu. 15. & in conſ. 59 nu. 6. idem in ſing. 208. Pariſ. in conſ. 153. nu. 27. lib. 4. Machellus Bonon. patrocinio. 46 nu. 13. Antõ. Gomez. in tertio tomo varia. reſol. c 13. de tortura reorũ nu. 18. Grãma. in cõſi. 21. nu. 24. & in conſ. 56. nu. 22. in criminal. & voto. 22. nu. 1. Carrer. in practica crimina q. 22. Aegidius Boſsius in tract. cauſarum crimin in tit. de partu ſuppoſito. nu. 36. Alcia reſp 455. nu. 1. & Simancas in commentar. catholicarum inſtit. tit 40. nu. 27. qui ſcripſit, ex multorum ſententia, iudicia in cauſa hæreſis, plenè probari oportere.

3 Hæc recepta traditio multò magis locum hẽt, qñ † indicijs ipſis & præſumptionibus plena fides adhiberet; ſicuti qñ ſtatuto cautũ eſt, qđ in delictis nocturnis indicia & p̃ſumptiones faciant plenã fidem. Nã tunc omnino indicia hæc, duorũ teſtimonio debent probari. Ita in ſpecie annotarũt Franciſc. Brunus in tract. de indicijs & tortura, parte ſecunda. q. 8. nu. 7. Marſil. ſing. 269. & Carrer. p̃citato in loco. nu. 9. & 4. Huc facit quod ſcripſit Inno. in c. ſicut. il 1. de ſimo. quod & ſi certis in caſibus, leuia indicia ſufficiant ad probandũ crimen: attamen illa indicia debere plene probari. Dubitari etiam ſolet circa
4 hanc quæſtionẽ, an teſtes ſingulares † de ſingulis indicijs atteſtantes ſufficiant? Et ſufficere, ſcriptum reliquit Franciſcus Brunus in tract de indicijs & tortura, parte 1. q. 2. nu. 5. q aſſerit, ita docuiſſe Fulgoſiũ in l. vlt. ff. de quæſt. Verùm opinio hæc à cæteris reijcitur, & in ſpecie ab Antonio Gomezio in dicto tertio tomo varia. reſolu. c. 13. nu. 18. qui ẽt animaduertit Fulgoſiũ nihil ad d. l. vlt ff. de quæſt. ſcripſiſſe. Rurſus ſolet & hic ambigi, an ſufficiãt duo teſtes inhabiles, puta minores
5 mulieres, infames, & ſimiles? Et ſufficere † ſcripſerunt glo. in l. in ui ti. la 2. ff de teſtib. Soc. Sen. in conſ. 54. nu. 9 li. 3. Marſil. in pract. crim. §. diligenter. nu. 8. & Carrer in pract. crim. pag. 38. in verbo, viſo ergo qd ſit. Diſſentit tñ Antonius Gomezius in d. c. 13. nu. 18. ver. item ẽt, cuius ſnia probabilior forte eſt, cũ
6 ex pluribus † imperfectis non reſultet vnum perfectũ. l. vſuras. & l placuit. ff. de vſuris. & l. Spadonũ. §. qui iura. vbi Bar. ff. de excuſa. tut. Et prerea, ſi (ait Gomezius) teſtis ille ſolus, qui de viſu atteſtatur debet eſſe omni exceptione maior. ita ẽt duo iſti: cũ non poſsit adferri probabilis aliqua differentiæ ratio.

QVAESTIO XCII.

Quid agere debeat iudex, quando accuſatus vel inquiſitus ob indicia & præſumptiones condemnari poteſt, ſaltem pœna arbitraria: vel poteſt torqueri pro eruenda veritate.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionibus & indicijs claris & indubitatis, ab ipſa lege receptis & approbatis, iudex cõdemnare poteſt inquiſitum, abſq; alia tortura pœna tamen arbitraria.*
2 *Præſumptionibus quidem claris, ſed hominis tantum extantibus, reus torqueri debet.*
Idque totum iudex arbitrabitur. nu 3.

Qværo nonageſimoſecundo, ſi ex præſumptionibus, & indicijs, accuſatus, vel inquiſitus, põt condemnari pœna ſaltem arbitraria: item ex præſumptionibus & indicijs, poteſt torqueri pro veritate eruenda; quid agere debet iudex? Hac in re duos caſus diſtinguo.

1 Primus eſt: qñ præſumptiones † & indicia ſunt clara & liquida, à lege ipſa recepta & approbata. Hoc ſanè caſu debet iudex ↄdemnare hunc inquiſitũ, nulla amplius adhibita quæſtione. & tortura, Cũ ſatis ſuperq; de ipſa veritate conſtet, ex quo p̃ſumptiones à lege approbatæ, cẽſent liquidiſsimæ ꝓbationes, vt ſcripſi ſup. q. 36. Et in ſpecie ita affirmauit Ant. Gomezius in 3. tomo varia. reſol. c. 12. nu. 26. ver. aduertendũ tñ.

Secundus eſt caſus, quando extant ſolum præſumptiones,
2 † & indicia hominis. Hoc in caſu ait Gomezius in d. c. 12. in fine inquiſitum debere torqueri, ſic intelligens traditionem Baldi in l. vlt. col. vlt. C. de ꝓbat. & l milites nu. 6. C. de quæſt. ac Franc. Bruni in tract. de indicijs & tortura, parte prima. q.
3 4. nu. 23. Ego exiſtimauerim hoc totũ iudicis arbitrio † relinqui, vt ꝑ ipſorũ indiciorũ & p̃ſumptionũ qualitate, ac ꝑ cõditione ꝑſonæ arbitret, an dãnari vel torturæ ſubijci is dẽat.

QVAESTIO XCIII.

Præſumptiones & indicia, quando extant contra accuſatum & inquiſitum, negantem in tortura deliquiſſe, abſolui an is debeat, vel relinqui cauſa indeciſa.

SVMMARIVM.

1 *Negans in tortura delictum ſe commiſiſſe, ſi præſumptiones contra ipſum extent, iudex an cauſam indeciſam relinquat, vel abſoluat. num. 2.*
3 *Regula; quod actore non probante abſoluatur reus, de qua probatione accipiatur.*
4 *Malicijs hominum obuiandum.*

Quæro

Væro nonagesimotertio, si accusatus, vel in-
quisitus, contra quem extant præsumptio-
nes & indicia. negat in tortura, se cōmisisse
delictū, an ferri ea in causa debeat sentētia,
vel causa relinqoi indecisa? Hac de re sunt
1 opiniones Nam aliqui scripserūt, † causam
esse relinquēdam indecisam; atq; ita iudicē
pronontiare posse, sibi non liquere. Ita Salicet. in l. si qui adul-
terij. eol. 2. ver. ex ista glossa. C. ad l. iul. de adult. & in l. 3. in fi-
ne. C. ad l. Iul. maiest. & ibidē Angelus. Paris Puth in tract. de
syndicatu. in verbo, viso de repetitione col. vlt. Alber. in l. di-
uus Marcus in primo notab. ff. de off. præsid. q scribit ita ob-
seruare consueuisse D Beccarium de Beccaria (patria Papiē-
sem illum fuisse opinor) in suis regiminibus, qui non statim
absoluebat accusatum, quem cognoscebat nō deliquisse, sed
dissimulabat, ne præstaret ansam cæteris delinquendi: ac ne
accusatores, ab accosando desisterent, deinde in fine regimi-
nis eos absoluebat. Eandem opinionē probauit apertius Mar
silius in l. repeti. no. 36. ff. de q̄strioni. & in practica criminali.
§. quoniam. nu. 49. qui restatur in vniuersa Italia obsetoari
consueuisse, vt indices ita de causa hac perplexi, e carceribus
pro nunc relaxent carceratū, fideiussione præstita. Hoc enim
modo nec absoluunt, nec condemnant. Er anno 1576. Iunio
mense ita obseruarum fuit Venetijs ab Illustrissimo D. Lega-
to apostolico, seu eius D. Auditore, qui ita relaxauit e carcere
præsbyrerū Georgiū de Georgijs, Rectorē ecclesiæ sācti Bar-
tholomæi huius ciuitatis Paduæ: qui quidē præsbiret fuerat
accusatus, quod crimen falsi commisisset: a quo crimine ego
eum defeodebam. sicuti extat responsum à me tunc reddirum
in cons. 221. li. 3. Et prædicti Doctores moti sunt ex d. l. diuus.
ff. de off. præsid. ex l. si quis adulterij. C. ad l. Iulia. de adulrer. ēt
ea ratione adducti; quia alioqui vel tolleretur defensio inno-
centiæ: vel vindicta Reipub. ¶ Altera fuit opinio eorum, qui
2 dixerunt, iudicē sua sententia debere † absoluere hunc inqui-
situm, vel accusatum ab obseruatione iudicij. Ita Bar. in l. vlt.
nu. 1. ff. de quæstio. Angelus Aretinus in tract. maleficiorum
in verbo, fama publica. in fine. Roma. in cōsi. 451. in fine. Cra-
ue. in consi. 287. col. 4. in fine. & egregie Antonius Gomezius
in tertio tomo varia. resol. c. 13. de tortura reorum. num. 28.
versi. sed his non obstantibus. Qui his vtitur rationibus & ar-
gumentis: Et primò ex generali iuris regula, qua coostitutum
est, quod actore non probante reus absolui debet l. qoi accu-
3 sare. C. de edend. Quæ sane regula intelligitur † de plena & le-
gitima probatione, qua reus condemnari posit: quia aliàs
noo dicitur intentio actoris fundata: sicuti quando nil peni-
tus probauit. Nec reperitur iure cautum aot permissum illud
medium à Doctoribus inuentum. Secuodò confert. l. de qua
re. ff. de iud. De qua re (ait Iulianus) iudex cognouerit, de ea
quoq; pronuntiare cogendus est. Idem in l. vbi cœptum. eod.
tit. & in authen. qui semel. C. quomo. & quando iudex. Tertio
accedit tex. l. vlt. ff. de calumniat. quo probatur, quod si reus
torquetur & delictum non fatetur; ita vt delicti probatio nō
resultet absolui debet: & ibidem annorauit Baldus. Quarto
huc pertinent cap. quotiens. & c. vlti. de purg. canon. quibus
sancitum est, quod ille, qui compurgauit indicia, quæ contra
se erant, statio, debet diffinitiue absolui. Quinto confert ra-
tio, quod si causa hæc indecisa maneret, accusatus vel iquisi-
tus facile posset quotidie vexari ab aduersarijs: id quod iure
4 permissum non est; cum hominum † malicijs obuiandum sit.
l. in fundo in fine. ff. de rei vēd. & l. 1. §. deniq. ff. de aqua pluu.
arcen. cum his similibus. Nec quidquam vrgent alterius opi-
nionis argumenta. Nam tex. d. l. diuus. ff. de off. præsid. nil ad
rem facit: quandoquidem illa dissimulatio fit, eo in casu, in
qoo delictum quidem fuit perpetratum, sed tamen illi delin-
quenti, ob furorem, & mentis alienationem, est quodammo-
do ignoscendum. Er simile est quod recensui in tract. de reti-
nēda possessione remedio tertio, nu. 750. auctoritate Gellij li.
15. noct attica. c. 7. & Valerij Maxi. li. 8. c. 1. Non etiam obstat.
l. si quis C. de adulter quia respondetur, q vere ibi durante li-
te & instantia accusationis, de adulterio perpetrato, accusati
ipsi antequam vel absoloti, vel damnati essent, contraxerunt
• mattimonium, vnde merito reiecta illa excusatione, fuerunt
deinde damnati. Nō etiam repugnat illa ratio, quod alioqui
tolleretur defensio innocentiæ, vel Reipub. vindicta. quia re-
spondetor, iudicem iudicare oportere, secundum proba-
tiones quas tunc adesse cernit. quod si nooa indicia, vel pro-
bationes superuenient non impedietur de nouo inquirere,
ex quo accusatum illum solummodo absoluit, ab obseruа-
tione iudicij.

QVAESTIO XCIIII.

Sententia quibus ex præsumptionibus ferri debeat, & possit.

SVMMARIVM.

1 *Sententia ferri potest ex præsumptionibus iuris & de iure.*
2 *Sententia ferri potest ex præsumptionibus iuris tantum, contraria probatione non sublatis.*
3 *Sententia ferri potest, ex præsumptione hominis violenta.*
4 *Sententia ferri non debet contra aliquem, ex præsumptione hominis probabili.*
Neque si præsumptio leuis sit. nu. 5.
Multo minus si temeraria. nu. 6.

Væro nonagesimoquarto ex quibus præsumptionib.
ferri seotentia posit & debeat? Distinguēdi hic sunt
tres casus quēadmodum & tres præsumptionis spe-
cies diximus.
1 Primus est casus, quando † præsumptio est iuris & de iure.
Hoc in casu certum & clarum est, sententiam ferri posse, cum
hæc dicatur vera & propria probatio, vt suo loco scripsimus.
Et expresse sic statuit statutum Venetum, in prologo, in ca-
pitulo, de præsumptionibus. nu. 1.
2 Secundus est casus, quando † præsumptio est iuris tantum;
quę tamen contraria probatione non fuit improbata. Hoc ēt
casu clarum est, sententiam ferri posse. Quādoquidem & hæc
dicitur liquida & manifesta probatio, ex quo lex eam sic ap-
probauit: vt supra suo loco explicabimus. Et idē statuit præ-
dictum statutum Venetum nu 3.
Tertius est casus, qn p̄sumptio est hominis tm̄, quæ quidē
à lege expressim approbata nō reperit. Hnc in casu diximus
supra q. 5. hāc pendere à iudicis arbitrio, q indicare habet an
eiusmodi sit p̄sumptio, vt ferre sniam posit. Et dicere possu-
mus, qđ aliqn̄ præsumptio est violenta, aliqū probabilis, ali-
quando leuis, aliquando temeraria. Primò itaq; qn̄ præsum-
3 ptio est violenta, ferri † sententia potest in eum, cōtra quem
illa extat, quemadmodum fecit Salomon, vt legitur lib. 3. Re-
gum c. 3. relatum in cap. afferte. de præsump. dum iudicauit
contra mulierem illam, quæ petebat poerū scindi, & dicebat,
nec mihi nec tibi, sed diuidatur, collegit ex verbis illis Salo-
mon, illam non fuisse matrem pueri, quippe quæ petebat ea,
quæ repugnant humanæ ac naturali pietati. Quam quidē sen
tentiam admittūt omnes in d. c. afferte. & ex Theologis Ale-
xander Alensis in summa parte tertia. quæstio. 45. membro 7.
col. vlt. versi. ex præsumptione verò violenta.
Secundo quando præsumptio est probabilis, ferri sentētia
4 † non debet contra eum, cui illa obstat; sed solum indicenda
est purgatio; vt in cap. 1. & 2. de purga. cano. & idem affirmat
Alensis in d. membro 7. col. vlt. ver. ex p̄sumptione probabili.
5 Tertio qn̄ præsumptio † est leuis, ferri sententia non debet:
sed in hoc dubio, in meliorē partem sunt interpretāda, vt di-
cebat Beatus Beda in Homelijs qđ relatum est in c. 2. de regu.
iuris, dum est interpretatus locum illum Lucę c. 6. nolite iudi-
care, & non iudicabimini. Et ad rem nostrā Alensis in dicto
septimo membro col. vlt. ver. ex præsumptione ergo. Qui sic
etiam intellexit Diuum Augustinum super illud Diui Pauli
Apostolorum principis ad Corinth. 1. c. 1. Diui Augustini ver
ba hæc sunt. Noluit hominem ab homine iudicari per arbi-
trium suspicionis, siue extraordinario vsurpatorioq; iudicio,
sed legitimè conuictum, aut sponte confessum.
6 Quarto, quando præsumptio est temeraria † nulla pariter
ferri debet sententia in eum, aduersus quem sumpta est præ-
sumptio ista: sed damnandus potius est ille ita præsumens.
Nam & contra illum stat quod supra diximus, nolite iudica-
re, & non iudicabimini. Et ex prædictis declarari potest præ-
dictum statutum Venetum, in dicto capitulo de præsum-
ptionibus. num. 6.

QVAESTIO XCV.

Sententia lata ex præsumptionibus an transeat in iudicatum.

SVMMARIVM.

1 *Sententia ex præsumptionibus iuris & de iure lata, in iudicatum transit, vt nequeat retractari. Quando tamen non habeat locum. num. 2.*

Senten-

3 *Sententia lata ex præſumptionibus iuris, adductis contrarijs probationibus veris, retractatur. Et qua ſit ratio num. 4.*
5 *Sententia lata, ex teſtimonio vicinorum, dicitur lata ex probatione præſumptiua.*
6 *Damnatus ob id, quod in purgatione canonica defecit, quando retractato iudicio abſoluatur.*
7 *Iudex abſolutus ob iuramentum litigantium, quod nil dederint vt corromperetur, quando ſententia retractanda veniat.*
8 *Fama plenam probationem faciente ex forma ſtatuti quando nihilominus ſentẽtia lata non tranſeat in iudicatũ, & retractetur. Et quod in contumace vt pro conuicto habeatur nu. 9.*
10 *Sententiam latam ex iudicio peritorum in arte, non tranſire in iudicatum.*
11 *Sententia lata ex præſumptionib. iuris, non retractatur ſi contrariæ præſumptiones vel iuris vel hominis adferantur. Et quando id fallat. num. 14*
12 *Sententiam a peritis in arte latam facile retractari, ſi contrariæ præſumptiones iuris ſuperueniunt, erroneum aſſeritur.*
13 *Sententiam latam de conſilio ſapientis, retractari ex conſilio ſapientioris, falſum demonſtratur.*
15 *Sententia lata ex præſumptionibus iuris, retractatur ſi præſumptiones iuris & de iure, ex aliquo actu in contrarium, ſuperueniunt.*

Vero Nonageſimoquintò an ſententia ex pſumptionibus lata, in iudicatum tranſeat, atque ita retractari an poſsit, vel non, cùm contrariæ præſumptiones, vel probationes ſuperueniunt? Et cũ hac in re videant. varias eſſe interpretum opiniones, ita, aliquot caſus diſtinguendo, dubitationem, diſſoluo.

Primus eſt caſus, quando lata eſt ſententia ex præſumptio-
1 nibus iuris & de iure. Hoc caſu opinior ſententiam ita in † iudicatum tranſire, vt retractari amplius non poſsit, ex contrarijs allegatis probationibus, & multo minus ex cõtrarijs præſumptionibus. Ea eſt ratio, quòd ſi ab initio probationes aliquæ aduerſus ipſam præſumptionem iuris & de iure, obijci nõ poſſunt, vt abunde eſſe diſſeruimus ſupra q. 60. multò minus obijci poſſunt, lata ſententia & in iudicatum lapſa, cum firmius, quid ſit.

Declarari tamen poteſt hic caſus, vt locum non habeat il-
2 lis † in caſibus, in quibus admittitur probatio contraria aduerſus hanc præſumptionem iuris & de iure: ſicuti quando de rei veritate conſtat per confeſsionem aduerſarij. Quo ſanè in caſu, tollitur præſumptio hæc iuris & de iure, vt diſſerui ſupra. q. 61. imò ex confeſſione hac retractatur res iudicata, ex veris probationibus pronuntiata ita in ſpecie ſcribunt Bald. in l. ſi quis adulterij. num. 3. in fine. C. ad l. Iul. de aduter. Aret. in cap. propoſuiſti. nu. 23 de probat. & clarius Iaſon in repe. l. admonendi. num. 46. ff. de iureiur & ibidem Curtius Sen. num. 23. Idem eſt dicendum, quando per indirectum probatio admittitur contra præſumptionem iuris & de iure, vt diximus ſupra. q. 6 . Ita etiam cæteris in caſib. in quib. ꝯtria probatio recipiť, ſicuti declarauimus ſupra q. 66. & ſubſequentib.

Secundus eſt caſus, cum ſententia eſt lata ex præſumptionibus iuris. & deinde contrariæ veræ probationes aducuntur.
3 Hoc † in caſu res illa iudicata retractari debet. Ita in ſpecie tradunt Abb. in cap. propoſuiſti, de probatio. & ibidem. apertius Aretinus nu. 23. & Felyn. num. 11 Curtius iunior in l. admonendi. num. 22. & ibidem apertius declarat Iaſon in repet. num. 38. ff. de iureiuran. qui ita de vera, & propria probatione loquentem, intelligit Innoc. in. c. tua nos. num. 5. de cohab cler. & mulie. cum ſimpliciter dixit, ſententiam latam ex notorio, exorto a præſumptione, poſſe retractari, cùm contrarium fuit probatum. Non eo loci declarat Innoc. qualis eſſe debeat hæc contraria probatio: Et ideo intelligi debet de probatione vera. Ita etiam interpretatur Angelũ in l. diuus. ff. de teſtam. milit. in l. 1. C. ſenten. reſcind. non poſſe. & in l. ſub in ſpecie. C. de re iudicata. dum ſecutus Innocẽtium d. c. tua nos, ſcripſit, ſententiam latam ex probationibus. priuilegiatis, retractari contrarijs probationibus, contrarias probationes intelligo veras. non autem præſumptiuas. Et ea eſt
4 huius ſentẽtię † ratio, quòd de rei veritate ex veris probationibus conſtat: & ideo illa ſententia vti lata prætextu falſatum probationum retractatur. iuxtà. l. 2. C. ſi ex falſis inſtr. & dicemus infra. Hinc modò infertur ad id quod ſcribunt, noſtri interpretes in leg. 1. ff. de rebus cred. ſi certum peta. ſi lata eſt ſententia ex teſtimonio eorum, qui atteſtati ſunt, ſe de negotio ſcire, ob id, quod vicini ſunt: cum ſit ſententia
5 † lata ex quadam probatione præſumptiua, retractari illa debet. vt ſcribunt Decius in d. l. 1. num. 64. & ibidem Iacobus Niger nu. 43 poſt Alexand. & cæteros: Horum inquam traditio procedit, cùm aduerſus illam præſumptiuam probationem veræ ſuperueniunt. Ita etiam declarari poteſt tex. cap. cum dilectus. il 2. de purga. canon. quo diffinitum eſt dam-
6 natum † ob id, quod in purgatione canonica defecit, ſi nouæ probationes de innocentia ſuperueniunt, retractato iudicato, abſolui. intelligitur ille canon. cum veræ probationes ſuperueniunt, non autem præſumptiuæ. Non ignoro tamen Aretinum in cap. propoſuiſti. num. 27. in fine. de probatio. aliter declarare.

Ita etiam declaratur tex. in auth. nouo iure. in fine C. de pœna iud qui male iud. & quod ibi ſcripſit Angelus, ſi lata eſt
7 † ſententia prætextu iuramenti a litigantibus ſuſcepti, quod nil iudici dederint vt corrumperetur iudex abſoluitur: quæ ſententia cum ſola præſumptiua probatione, ex iuramento ſcilicet lata ſit, ob id retractatur, ſi contrariæ probationes ſuperueniunt. Intelligo hic etiam de veris probationibus, non autem præſumptiuis.

His ẽt declaratur, quod egregiè docuit ad rẽ noſtrã Curt. iun. in l. admonendi. nu. 51. de iureiur. poſt Ioan. Baptiſt. a
8 ſancto Seuerino ibid. ſi ſtatuto cautũ eſt, quod fama † faciat plenã probationẽ, ſnia eius prætextu lata, nõ trãſit in iudicatum, ſed retractari põt, intelligo poſſe retractari, ſi veræ pbationes ſuperueniãt, nõ autẽ ſi aliæ præſumptiuæ. Ita etiã declaratur quod eodem in loco ſubiungit ipſe Curtius, ſi ſta-
9 tuto cautum ſit, quod contumax † habeatur pro conuicto, & confeſſo; ſententia, quæ deinde contra eum fertur, nunquam tranſit; in iudicatum; ob id retractari poteſt; intelligo poſſe retractari, ſi veris probationibus conſtat de illius contumacis innocentia. Eo tamen loci recenſet Curtius ipſe Franc. Aret. in conſil. 147. num. 5. ſcribentem, quod pro ipſo contumace fieri poſſunt probationes ante latã ſentẽtiã, quia tũc, contumax, vel eius nomine aliquis excuſationẽ proponere, & innocentiam probare poteſt: ſecus iam lata ipſa ſententia, ſi a ſtatuto reijcitur contumax ab omni audientia, & remedio. Hinc etiam declaratur, quod tradunt Doctores, ſententiam
10 † latam ex iudicio peritorum in aliqua arte, non tranſire in iudicatum. ſicuti ſcribunt Bald. & Alex in l. ſi ab hoſtibus. col. 3. ff. ſol. matr. Ang. in l. quod ſi nolit. §. ſi mancipium. ff de ædilit. edicto. Felyn. in cap propoſuiſti. col. pen. ver. quarta concluſio. de probat. Afflictus in deciſ. 33. num. 6. Hæc ſane traditio intelligitur, quando contrarię probationes adducuntur: Nõ enim hę reijciũtur. Ita declaratur illa doctrina, quod ſententia lata ſuper ætate ex aſpectu, nõ tranſit in iudicatum vt tradunt Bartol. in l. minor. 25. annis adito. & in l. de ætate num. 16. ff. de mino Bald. in l. ſi minorem. C. de in integr. reſti. & in l. 2. col. 2. verſi. ſed hic dubitatur. C. quando fiſcus, vel priua & Felyn. in cap. ſignificaſti. num 8. de homicid. Hoc ſanè intelligitur, vt non tranſeat in iudicatum, quin poſsint fieri probationes contrariæ, ſicuti cæteris in caſibus ſupra commemoratis ſcripſimus.

11 Tertius eſt caſus, † cum ſententia eſt lata ex præſumptionibus iuris, & deinde contrarię præſumptiones vel iuris, vel hominis adferunt. Hoc equidem caſu, non retractatur ſententia. ita ſcribunt Abbas & Aretinus in d. cap. propoſuiſti & ibidem Felyn. nu. 11. de probat. Ea eſt huius aſſertionis ratio, quod ſuperueniens contraria præſumptio, non plus efficie rem eſſe certam ac indubitatam, vt iam ante fuerat. Hinc in-
12 telligimus erraſſe illos qui ſcripſerunt; ſententiam † a peritis in arte latam, facile retractari, ob id, quod ſola iuris pręſumptione fulcita eſt, ſi nouæ, contrariæque iuris probationes ſuperueniant. Cuius quidem opinionis auctores ſunt Butr. in d. cap. propoſuiſti. col. 1. verſi. nunquid autem. de probat. poſt Io. Andr. in additio. ad Specul. tit. de homicid. §. 1. ver. ſed pone. Alexan. in l. ſi ab hoſtib. num. 10. ff. ſolut. matr. & communem aſſeruit Decius in l. 1. in tertia lect. nu. 65. ff. ſi certum peta. & idem Decius in conſil. 278. in fine. Clarius idem ſcripſit Iaſon. in repet. l. admouendi. nu. 39. ff. de iureiu. & in l. ſi conuenerit. num. 21. ff. de re iudicat. Eſt inquam horum aſſertio, atque traditio falſa. Nam cum & ſecunda ſententia, ſola præſumptione nitatur, dicendum eſt, retractari non poſſe. ſicuti aduerſus Ioa. Andreæ, Butrium & cæteros iam relatos, ſcripſerunt Abbas in d. ca. propoſuiſti, & ibidem Decius. nu. 14. ad finem. aſſerit, hanc poſteriorem Abbatis opinionem, eſſe de iure veriorem. Et eandem ſecuti ſunt Iaſ. Balbus deciſ. 241. Scala Patauinus lib. 4. de conſil. ſapien. cap. 21. Marius Solomonius in §. reſponſa prudentum inſtitu. de iure natu. gent. & ciu.

Hinc etiam intelligimus multò magis falſam eſſe traditio-
13 nem eorum, qui dixerunt † ſententiam latam ex conſilio ſapientis, ſecundum ſtatuti diſpoſitionem, retractari ex conſilio ſapientioris. Hanc equidem opinionem, male affirmarunt

Butrius

Butrius in d.c.proposuisti.de proba.Roma.in l.cum quidam, §. quod dicitur. de acquiren. hæred.& in conf. 528. in fine.& Alex.in l.si ab hostibus.nu.12.ff.solut. matri. qui asserit, hanc esse singularem traditionem: quam etiam commẽdarunt Iason in rub.in fin.& in repe.l.admonendi. nu.41. ff. de iureiurando.& in l.si conuenerit.nu. 21. ff de re iud. & Petrasancta sing.50.Decius in cons 278.in fin.Ruinus in consi.34.num.1. libro 1. Marsilius in l. vnica. num.47.C.de raptu virg.& sing. 427.plures sunt casus.

14 Declaratur hic casus,vt locum non habeat,quando † consensu aduersarij pro quo lata est sentẽtia admittitur præsumptiua probatio,ita declarat Ripa.in l.admon nu. 43. ff.de iureiur.post Ias.& Cur.sen. ibidem.

15 Quartus est casus,cum sententia est lata † ex præsumptionibus iuris, & deinde contraria præsumptio iuris & de iure, ex aliquo actu superuenit. Hoc in casu ista sententia retractatur. Ita Abbas, Aretinus & Felinus in d. cap. proposuisti. de proba.qui ita interpretantur l.si qui adulterij. C. ad l. Iul. de adulter.quo loci ita etiam declarat Baldus, num. 3. post glos.ibi;& idem docuit Curtius senior in l.admonendi num. 21.de iureiuran. & idem sensit Felinus in cap significasti.nu. 8.de homicid.Alex.in l.1 num. 29 ff si certum petatur. Cum enim de commisso adulterio, vir & mulier essent accusati, & præsumptiones admissi criminis extarent,eam accusationem effugerunt, probationibus factis, quod essent sanguine coniuncti, qua consanguinitatis præsumptione, euitabant eam præsumptionem commissi adulterij, ob id absoluti fuerunt. Deinde hi vnà matrimonium contraxerunt, ex quo quidem actu præsumptionem maxime efficacem,quam iuris & de iure appellamus, fecerunt Imperatores Theodosius, Arcadius & Honorius, illos deliquisse, atque ita absolutionem nil esse impedimento, quominus seuerissime puniri deberent. Nam illa præsumptio tam violenta æquiparatur confessioni, quæ vim habet etiam aduersus præsumptionem iuris & de iure,ac etiam aduersus rem iudicatam, vt diximus supra in primo casu. Cæterum constitutio hæc, traditionem hanc probare non videtur: cum ibi nulla super præsumpto adulterio lata fuerit sententia absolutoria,sed solum is accusator ob superuenientem præsumptionem prætextu consanguinitatis, ab accusatione destitit: sicuti ibidem sensit Accursius & clarius explicat Cynus & cum eo Salicetus, qui quidem subiungit, quod forte non improbabiliter dici potest: quod iudex non absoluit simpliciter accusatum, sed causa adiecta, quod crimen in eo non præsumatur,ob sanguinis coniunctionẽ Quæ sanè causa, cum falsa detegatur, ob subsecutum matrimonium,absolutio illa euanescit. Vel etiam (ait Salicetus) lata ibi fuit absolutoria prætextu falsarum probationum super affinitate,non mirũ si retractatur,iuxta l.3.C.si ex falsis instr. & tradunt Soc.iun.in consi 40.num 6.8.lib. 2. Iason in l.si is, ad quem.num.19.ff.de acquiren.hæred.Ruin. in consi.89. nu. 55.lib.1.& Ripa in l.qui Romæ §.duo fratres.nu 31.de verb. oblig. Quæ sane posterior Saliceti interpretatio à communi aliorum non discrepat. Esto enim sententiam prætextu falsarum probationum fuisse latam, illa probationum falsitas nõ aliunde detecta fuit, quàm à præsumptione illa subsecuta iuris & de iure. Habet ergo vim hæc ipsa præsumptio iuris & de iure, vt iam lata sententia ex præsumptione iuris sola retractetur.

QVAESTIO XCVI.

Sententia lata ex p̃sumptionibus,an exequi debeat.

SVMMARIVM.

1 *Sententia priusquam in iudicatum transeat, exequenda non est.*
2 *Sententia ex præsumptionibus lata,exequutioni mandatur interim dum de retractatione dubitatur.*
3 *Sententiam in causa matrimonij latam in iudicatum non transire.*
4 *Sententiam latam ex probationibus priuilegiatis exequendam esse. Et quod illa, ex contrarijs probationibus retractetur.nu.5.*

Væro nonagesimosexto, an hæc sententia lata ex præsumptionibus & si non transeat in iudicatum, sit tamen exequenda ? Dicendum videbatur, exe-
1 quendam non esse, cum tunc demũ † exequenda sit sententia,quando iam in iudicatũ lapsa est.c. quo ad consultationem de re iud. Orianus in c. quoniam cõtra. in verbo interlocutiones,& appellationes.nu.40. de probatio. & confert.l,1.C.de execu.rei iud.& ibidem Baldus & cæteri. & Paulus Girlandus de relaxat.carcerato.c.2 Cæterum contrarium
2 verius esse opinor, nempè sententiam † hanc esse executioni mittẽdam,interim dum dubitatur de retractatione.ita enim
3 dicimus,quod licet sententia lata in causa † matrimonij non transeat in iudicatum,vt probat. c fraternitatis. de frigid.& malef.& scribunt omnes ibi.& Feli in c significasti.num. 8 de homic.Nihilominus sententia hæc executioni mandatur, & ob id mulier,ad cuius fauorem pro dissolutione matrimonij lata est sententia.alteri viro nubere põt. d c.fraternitatis.vbi glo.in verbo, per errorem & in verbo fornicatio. Butrius & Imola:in cap. consanguinei. de re iudi. dum dixerunt matrimonium separari cognito eius impedimento,per sententiãq;
4 declarato.Et in specie,quod sententia † lata ex probationib. priuilegiatis,quales esse videntur præsumptiones & cõiecturæ, sit exequenda, scripsit bene eruditus Scala Patauinus in tractatu de consilio sapientis. lib. 4.c. 22 sic declarando traditionem.Innocen.in cap tua nos de cohab.cler.& mulier.& Angel.in l.1. C.senten.rescind.non posse.qui scripserunt sen-
5 tentiam latam ex probationibus priuilegiatis † posse retractari ex contrarijs probationibus. Et propterea scripsit præcitato loco Scala, quòd & si sententia lata ex consilio sapientis non transeat in iudicatum, ex multorum opinione, attamen executioni mittenda est.

QVAESTIO XCVII.

Pœna ordinaria puniri an possit, de delicto conuictus præsumptionibus & coniecturis.

SVMMARIVM.

1 *Pœna ordinaria puniri pro delicto posse eum, quem præsumptione iuris & de iure constat deliquisse.Et quam ob causam nu. 2.*
3 *Iudicis partes in confessum & conuictum nullæ sunt aliæ, quam in condemnando.*
4 *Pœna ordinaria quando iudex punire possit ex præsumptione legis, secundum quam de delicto cõstat,& quot modis id euenire possit.num.5.& 6.*
7 *Iudex quod à lege immutatum non est, sequi debet.*
8 *Homicidia & delicta similia, dolo præsumuntur à lege,committi.*
9 *Delictum iuris sola præsumptione probatum,pœna ordinaria nõ puniri,erroneum affirmatur.Idem de opinione Felini.num.10.*
11 *Incendium & si inhabitantium culpa commissum præsumatur,nemo tamen ad emendationem damni tenetur, si de persona determinata non constet.Vide num.12.13.& 14.*
15 *Pœna mitior arbitrio iudicis imponi debet, quando de delicto constat solummodo suspicionibus hominis vel legis.*
16 *Pœna ordinaria iudici non debet,quando de sola præsumptione hominis non violenta agitur.*
17 *Pœnam extraordinariam locum habere quando de delicto constat ex præsumptione hominis vehementi.*
18 *Præsumptiones hominis non violentæ, vel etiam vehementes, non sunt coniungendæ ad constituendam plenam probationem quoad pœnam ordinariam.*
19 *Pœna ordinaria puniendum,quem deliquisse constat præsumptione hominis violenta,secundum quosdam, Et per quem iudicem,nu. 21.Aliæ referuntur opiniones,nu.22. & 23.*
20 *Pœnæ ordinariæ deprecatio nulla est, vbi vehemens est perpetrati criminis præsumptio.*
24 *Iudex sententiam temperare debet, quando de delicto constat solũ præsumptione hominis violenta, num. 25.*
26 *Protestatio iuri repugnans,atque non consistens in potestate hominis,nil prodest.*
27 *Lex & natura,non admittit duo pugnantia in vno subiecto.*
28 *Facta sunt diuidua.*
29 *Probatio dubia nil prodest.*
30 *Facinus nocentis impunitum relinqui satius est, quàm innocentem damnari.*
31 *Sententiam mediam semper iniquam dici, & nu.33.*
32 *Delicto pœna vt conueniat,iudex cauere debet.*
33 *Probatio liquidissima requiritur in pœnis.*
34 *Facti qualitas minuere debet delicti pœnam.*
35 *Probatio non auget, vel minuit delictum.*
36 *Probatio est quid extrinsecum,post delictum perfecte consumatũ superueniens.*
37 *Iudici permissum est,ne ex toto absoluat, nec ex toto condemnet.*
38 *Pœnam delicti ordinariam imponendam, quando præsumptio est violentissima etsi non indubitata.*

Quæro

Væro nonageſimoſeptimo , án ex præſum-
ptionibus & coniecturaris probationib pœ-
na ordinaria poſsit,& debeat á iudice impo-
ni, vel non ? Hæc iuria q̄ſtio adeo perplexe &
ſubobſcurè á noſtris explicata eſt, vt vix ſcire
poſsint qui in foro & iudicijs verſantur,quid
obſeruádum ſit. Ego autem meis pro viribus lucem aliquam
tantæ obſcuritati adſerre conabor . Itaque caſus aliquot ita
diſtinguo.

Primus eſt caſus,cùm ex præſumptione iuris & de iure,cō-
1 ſtat aliquem deliquiſſe . Hoc in caſu † pœna ordinaria , quæ
pro eo delicto imponi ſolet, eſt omnino indicenda . Ita ma-
nifeſtè cenſuit Albert. Gandi in tract. de malefi. ſub rub. de
præſumptio. & indicijs indubitatis , ex quibus ſequi poſſet
condem col.3. ver.ſolutio videtur.& col. pen. ver. primum eſt
indubitatum.Idem ſenſerunt Bald.in l.vlt.nu.2.C. de probat.
& Mattheſ. notab. 119. Nota, q̄ præſumptio in fi. dum alle-
gando.l. ſi qui. C de adult. quæ de præſumptione iuris & de
iure loquitur,ſcripſerunt, quod illa ſufficit ad condemnatio-
nem pœnæ ordinariæ,ex quo dixerunt habere vim plenę pro-
bationis Et Mattheſilanum ſecuti ſunt Iaſ.in l.non hoc.col.4.
ver.intellige tamen,C.vnde legi.& Marſilius in rub.C. de pro-
bat. nu 552. Et his addo Franciſcum Brunum in tract de in-
dicijs & tortura par 4.q.4. nu. 15. Et idem ſcripſit Auguſtin.
Ariminen in additio.ad Ang.de maleficijs.in verbo,quod fa-
ma publica num 55.Quam quidem ſententiam probat. d.l.ſi
quis C.de adult.Illa enim eſt præſumptio iuris & de iure : ſi-
cuti ibi omnes intelligunt, & dicemus infra libr. 5. præſump.
2 Et ideo † pœna ordinaria indicitur : cum lex eum habeat
eo de crimine confeſſum & conuictum Ita etiam interpre-
tari poteſt.l conſiliarios·C.de aſſeſſo.Ille enim ſubtrahens aſ-
ſeſſorem ante præſtitutum tempus quinquaginta dierum,pu-
nitur ad quadruplum tanquam confeſſus & conuictus de cri-
mine.Illa mihi videtur præſumptio iuris & de iure , poſtea-
3 quam iudicatur confeſſus & conuictus , in quem † nullæ ſunt
partes iudicis niſi in condemnando.l.1 ff.de confeſ & cóſert.
d.l.ſi qui. C. de adul & d.l. conſiliarios fuſius explicabimus
infra lib.5.præſump.47.Ita etiam intelligi poteſt. l. excipiun-
tur vbi Bal.& Igneus.nu 3. ff. ad S.C Syllan. & explicabimus
infra lib.5.præſump.48.Ita pariter loqui mihi videtur tex. in
cap. rurſus. 11. quæſt.3. quem fuſius declarabimus inf lib. 5.
præſump. 49. Et huius ſententiæ ratio eſt clara & manifeſta;
quia habet pro certo rem ita eſſe,cum probatio hæc apud le-
gem ſit clariſsima atq; apertiſsima , ita quod iudex nil habet
dubitare,ſed pronunciare debet,rem ita eſſe.vt & lex ipſa de-
clarauit.Recte ergo indicitur pœna ordinaria. Et hæc ſentē-
tia magis & magis confirmatur ex ſubſequenti caſu.

Secundus eſt caſus , quando iudex procedit & cōdemnare
4 † vult ex præſumptione legis ſecundum quam de delicto cō-
ſtat.Id quod altero de duobus modis euenire poteſt Aliquā-
5 do enim lex † ſpecialiter imponit pœnam certā illi delinquē-
ti,conuicto iuris præſumptione:Et tunc illa ſequenda erit:ſi-
cuti ipſa ſtatuit in caſibus,quos infra in ſexto caſu cōmemo-
rabimus. ſi ergo eueniet ſimilis caſus , eam pœnam imponet
6 iudex. Aliquando verò lex † præſumptionem probat in ali-
quo genere delicti: ſed tamen certam pœnam ob id non ſta-
tuit,vt multis in caſibus non ſanciuit . Et tunc iudex nō tem-
perabit ſuam ſententiam : ſed imponet pœnam ordinariam
pro eo delicto regulariter impoſitam . Ea eſt ratio , quia de
delicto iam certo conſtat:cum præſumptio legis ſit clara &
liquida probatio : vt ſupra ſuo loco diximus:cum ergo con-
ſtet de delicto,& á lege ipſa certa & ſingularis pœna non ſit
indicta,atque ita pœna ordinaria temperata non eſt, illa or-
dinaria eſt imponenda,quia ſi legiſlatori placuiſſet eo in caſu
pœnam illam ordinariam temperare, id feciſſet. Debet ergó
7 iudex † ſequi quod á lege non fuit immutatum.Et hoc in ca-
ſu pœnam ordinariam eſſe imponendam ſcripſerunt Abbas
in cap.accedens.num.6 de accuſat Felinus in cap. afferte.nu.
7.de præſumpt. Franc. Brunus in tract.de indicijs & tortura
parte prima q.4. nu. 15. qui eiuſdem opinionis recenſet Au-
guſtinum Ariminen.in additio.ad Angelum de maleficijs , in
verbo,q̄d fama publica.nu.23. & 24.Soc.Sen.in l.non vtique.
col. pen. ver. nec abſolutè. ff. de except. qui idem affirmaſſe.
Io.Andreæ & Baldum ſcribit. Idem affirmarunt Dec. in cap.
cum venerabilis.num.29 de except.& in l. 1. in tertia lectura
num.61.ff ſi certum petatur,& ibidem Iacobus Alba nu.116.
& Purpur.nu.110 Quæ quidem traditio fulcitur l. 1. C. ad l.
Corneliā de Sicar.q̄ ita clarius ac alij fecerunt , perpēdo.Ho-
8 micidia † & cætera delicta ſimilia , dolo ꝯmitti á lege p̄ſumit.
l.ſi nō cōuicij.C.de iniurijs & c.1.de p̄ſump.& diſſeremus in-
fra li.5.p̄ſump.45. cū ergo quis homicidiū perpetrauit,ſi nō
probat,ſe ſine dolo illud commiſiſſe , punitur pœna ordina-
ria legis Corneliæ de Sicarijs.Ecce ergo,quod homicida prę-
ſumptiuè doloſus,pęna ordinaria punitur.His manifeſtè cō-
9 ſtat erraſſe illos , qui opinati ſunt , delictum † ſola iuris præ-
ſumptione probatū,puniri non debere pœna ordinaria.Quo
quidem in errore,ex antiquis fuit Albertus Gādinus in tract.
de maleficijs ſub rub.de indicijs indubitatis, ex quibus ſequi
poſſet condem.col.3. verſi.ſolutio videtur.Is enim propoſita
quadam facti ſpecie, quæ tota verſabatur circa præſumptio-
nes hominis, ſcripſit conuictum per præſumptiones iuris pę-
na ordinaria non puniri.

Hic caſus procedit non ſolùm , quādo præſumptio eſt ap-
probata á iure , in ſpecie illius criminis , ſed etiam in genere
quo ad cætera negotia & actus. Nam ſi lex approbauit quò
ad multa,facilius approbaſſet quo ad vnam ſpeciem , quādo
de ea ſola fuiſſet actum .

10 Hinc intelligimus † erraſſe Felinum in cap. afferte.no.8.de
præſump.Cum dixit,relatam communem opinionem proce-
dere , quando hæ præſumptiones ſunt approbatæ á lege , in
ſpecie illius criminis; ſecus ſi in genere . Et Felinum viſus eſt,
ſequi Iacobus Niger in l.1.num. 44. ff. ſi certum peta. Verius
enim eſt procedere etiam cùm præſumptio in genere appro-
bata eſt Nec vrget cōſideratio,qua vſus eſt Felinus , quia nec
ſolida nec vera eſt,ait ille,incendium præſumitur culpa inha-
bitantium commiſſum l.3.§.1.verſic & quia plerunque. ff. de
officio præfecti vigil. Et tamen incendiarius non punitur pę-
na ordinaria corporali,ſed pecuniaria, & aliquando fuſtibus
cæditur Hæc ſanè conſideratio vera non eſt.Nam (ſicuti vbe-
rius explanaui lib.2.de arbitrarijs iudicum.caſu 390.) ſi non
11 conſtat † de perſona determinata , quæ incendium immiſit,
tunc nemo tenetur etiam ad emēdationem damni , vt ſcripſi
in d.caſu 390.nu.4.& ibidem num 6. dixi, hanc culpam præ-
ſumptam eſſe culpam leuiſsimam , nimirum ſi pœna aliqua
corporalis non imponitur,etiā vbi conſtat,cuius culpa exor-
12 tum ſit incendium.Si verò conſtat † incendium eſſe leui cul-
pa immiſſum punitur ille ad damni emendationem , vt dixi
in d caſu 390.num.12.& ibidem num.20.ſcripſi ; poſſe etiam
puniri pœna extraordinaria . Si verò cōſtat incendium fuiſſe
13 immiſſum † lata culpa alicuius,is punitur ad emendationem
damni;ac pęna vel corporali citra membri abſciſsionem, vel
pecuniaria.Ita ſcripſi in d.caſu 390.nu.24. poſt Bal. in l.data
opera.nu.4. C.de ijs,qui accuſ.non poſſ.Et hoc in caſu poteſt
procedere conſideratio Felini in d.c.afferte.nu. 8.hunc incen-
diarium puniri pœna fuſtigationis· quæ quidem ob legis de-
terminationem eo in caſu ordinaria appellari poteſt . Si verò
14 conſtat incendium † fuiſſe dolo immiſſum,punitur etiā pœ-
na mortis,vt ſcripſi in d.caſu 390.nu.25.

Non etiam obſtat alia conſideratio Iacobi Nigri in d. l.1.
nu.44.cùm (inquit ille) aliquis eſt conuictus de delicto per
teſtes,qui tanquam vicini atteſtati ſunt illum deliquiſſe,red-
dentes rationem ſui teſtimonij , quia vicini ſunt : Quæ quidē
ratio præſumptiuè tantum concludit , cum præſumptio hæc
ſit,q̄d vicinus ſciat facta vicini , vt ſuo loco diſſeremus . Hoc
delictum ita præſumptiuè probatum, non punitur pœna or-
dinaria,ſed mitiori extra ordinem iudicis arbitrio , vt tradit
Alex in d.l.1 num.28.ff. ſi cert. pet. Id quod non alia ratione
contingere videtur quàm quod (vt dicebat Niger) illa præ-
ſumptio iuris , qua dicimus , vicinum præſumi ſcire facta vi-
cini , generalis eſt,non autem ſpecialis , quò ad certum deli-
ctum.Hæc ſanè conſideratio nil vrget , tum quod Decius &
reliqui recentiores in d.l.1.ff. ſi cert. peta. diſſentiunt ab Ale-
xand.tum etiam quia verum non videtur , quod eo caſo fera-
tur ſententia ex probationibus pręſumptiuis,ſed ex veris.Nā
cum teſtis dicit,ſcio illū ita feciſſe , p̄ſupponit ſe ea de re ſciē-
tiam habere:quamquam rationem præſumptiuā alleget fun-
datur ergo ſententia immediatè in ſcientia teſtis: non autem
in ſola ratione mediata , atq; ita præſumptiua.

Tertius eſt caſus quando de delicto ſolummodo conſtat
15 † ſuſpicionibus hominis vel etiam legis.Hoc in caſu imponi
debet pęna mitior iudicis arbitrio.Ita Baldus in l. presbyteri.
la prima.nu.12.C.de epiſcop.& cler.cùm dixit, ſuſpectum de
falſo,puniri mitiori pœna.Idem docuit Geminia. in cap. ha-
buiſſe. in primo notab. 33. diſtin. quos ſecutus eſt Felinus in
cap.afferte.nu.6 in fine de præſumption.Et comprobari hoc
poteſt ex his,quæ dicemus infra quæſt.99. in vltimo caſu; vbi
declarabimus.

16 Quartus eſt caſus , quando agitur de ſola † præſumptione
hominis non violenta.Hoc in caſu , pęna ordinaria indici nō
debet,ſed mitior arbitrio iudicis . Ita ſcribunt multi relati à
Felyno in cap.afferte.num.6.de præſumpt.á Beroio in quæſt.
164. & á Tiraquello in tract. de pœnis Legum. &c. cauſa. 27.

qoi

qui quidem pafsim ita intelligunt Innocen.in cap.quia verisimile, ad finem, de præsumption. Et si verius crediderim Innocentium indistinctè loqui, etiam quando præsumptio est violenta, vt subsequenti in casu declarabimus. Et eodē modo loquitur Cardinal.in cap.afferte.in fine.de præsumpt. qui Innocentium secutus, non distinguit præsumptionem violentam à non violenta, vel à violentissima. Ita quoq; indistinctè loquitur Baldus in l. si fugitiui. colum. vlti. versi. si autem non est certum C.de seruis fugit.& in rubr. de officio delega. num. 16. Quam sententiam probarunt ij ex cap. afferte. de præsumptio de cuius quidem interpretatione dicemus subsequenti in casu. Adfertur & secundo, cap. inter solicitudines. de purgat cano. & ibi glossa vlti. statuit Pontifex maximus deficientem in purgatione canonica illius delicti, quod aliàs pœna corporali puniri merebatur, esse solum ab officio,& beneficio suspendendum. Ea ratione motus est is Pontifex, quia sola præsumptione de delicto ille conuictus dicebatur. Illa præsumptio hodie quidem iuris dici potest; sed tamen ante legis approbationem, erat sola hominis. Quibus constat minus rectè sensisse eos, qui aduersus hanc receptam opinionem scripserunt: sicuti sensit bene eruditus Franc. Sarmientus lib. 1. Selecta. interpret. c. 1. nu. 5. ad finem.

17 Quintus est casus, quando de delicto † constat sola præsumptione hominis vehementi tantum. Hoc in casu scriptū reliquit Bald. in l. siue possidetis. colum. vlt. versi quæro. nunquid sit. C. de probat. condemnationem sequi non posse. Idē sensit Aegidius Bossius in tract. causarum criminalium in tit. de conuictis. num. 48. Rectius mea quidem opinione scripsit Felinus in cap. afferte. num 8. de præsumpt condemnari hunc posse vsque ad fustigationem. Erit itaque pœna extraordinaria. Et propterea facile possumus interpretari Baldum, vt loquatur de pœna ordinaria: non negarē tamen, quin extraordinaria imponi possit: quandoquidem hic casus non distinguitur à superiore, etsi à me fuerit distinctus ob id quod viderim, Doctores inter vehemētem & violentam præsumptionem, differentiam constituere.

Extenditur hic casus ac etiā præcedens, vt procedat quan-
18 do plures hæ præsumptiones concurrerent. Nam hæ † non sunt coniungendæ ad constituendam plenam probationem, vt ad pœnam ordinariam damnari possit. Ita in specie scripsit Gandinus in tract. de maleficijs sub rub. de præsump. & indicijs indubita. colum. 2. & confert quod scripsi supra q 38 in secundo casu.

Sextus est casus, quando de delicto constat præsumptione hominis violenta. Hoc in casu variæ sunt Doctorum opiniones.

19 Prima fuit opinio eorum, qui dixerunt, hunc † esse pœna ordinaria puniendum. Ita affirmarunt Ioan. Andreæ in additio. ad Spec. in tit. de proba §. vlti. versi. 13. num. 19. Abbas in cap. tertio loco. num. 7. de probat. Franc. Brunus in tracta. de indicijs & tortura. parte 1. quæst. 4. num. 15. versi. aut loquimur. & apertius Sarmientus lib. 1. selecta. interpreta. c. 1. nu.
20 5. in fine. Cum dixit, nullam esse pœnæ ordinariæ † deprecationem, si vehemens sit perpetrati criminis præsumptio. Et ibidem num. 6. dixit probari ex l. 1. C. ad l. Corne. de sicar. ac alijs nonnullis, quæ commemorauimus supra secundo in casu. Verum facilè responderi potest illos legūlatores illis præsumptionibus, nulla alia superueniente cōtraria probatione, habuisse tem pro clara, & comperta: atq; ita præsumptiones illas pro certis probationibus approbasse. Hoc facere omni-
21 no iudex † à lege inferior, non potest.

22 Secunda fuit opinio, quod nulla pœna † condemnari debeat. Ita Butrius, & Imola in c. afferte. de præsump. ille. num. 7. iste, num. 3. cum dixerunt, non facilè damnari ad pœnam corporalem, vel ad mulctam. clarius idem asseruit Gandinus in tract. de maleficijs, sub rubr. de præsumptio. & indicijs indubitatis, ex quibus sequi possit condemnatio. col. 3. vers. solutio videtur; qui etsi scripserit, ex iuris præsumptione condemnari quem non posse; nihilominus ille proponit facti speciem de indicijs, & præsumptionibus hominis, & ait, pœnam aliquam non indici, & scribit, ita Bononiæ fuisse obseruatum. Cæterum hæc opinio vera non est, vt ex his, quæ subsequenti in casu dicemus, apparebit.

23 Tertia fuit opinio corū, qui dixerunt, hunc esse pęna † mitiori iudicis arbitrio puniendum. Ita Inn. in c. quia verisimile. ad fi. de præsumpt. Cum dixit, iudicem debere temperare sententiam, & modicè condemnare. Et Innoc. loqui quando præsumptiones sunt violentæ, interpretatur Felinus in d. cap. afferte. num. 9. in fine. de præsumpt. idem quoque sensit Ioan. Andreæ (vt aliqui eum intellexerunt) loco supra allegato. Et apertius Bald. in l. vlt. num. 8. & ibidem Castren. num. 5. C. de probat & idem Baldus in l. si qui. C. ad l. Iul. de adulter. idem quoque docuit Abbas. in d. cap. afferte. nu. 6. cum dixit, quod quando ex præsumptionibus violentis quis condemnari debet, iudex temperabit sententiam, nec facilè ad pœnam corporalem, vel mulctam condemnabit. Idem scripsit Butrius in cap. quanto: de præsump. dum declarat & sequitur Innoc. in d. c. quia verisimile; quem etiam secuti sunt Oldrad. in consi. 192. num. 1. Anchar. in cap. semel malus. colum. 10 de regul. iuris. Rosellus in tract de concilijs §. 23. num. 3. clare Specul.
24 in tit. de præsump. § species num. 6. cum dixit, iudicem † debere temperare sententiam, idem senserunt commemorati à Gramm. in decis. 42. nu. 6. sic & Alciatus in tract. de præsumptionibus reg 2. præsump. 9. num. 4. post Ludouicum Bologninum in additionibus ad Io. de Anna. in consi. 49. scripsit, præsumptiones sufficere ad puniendum pœna pecuniaria, & si non corporali ordinaria. Riminal. iunior in cons. 817. num. 56. lib. 5. & Hieronymus Gab. in consi. 117 nu. 10. lib. 1. Idem à fortiori senserunt illi, qui scripserunt, esse etiam temperandam, quando præsumptionibus violentissimis quis damnandus est: qua de re dicemus subsequenti in casu. Hæc itaque est magis recepta opinio, quod scilicet quando de delicto con-
25 stat ex sola p̄sumptione hominis violenta, debet iudex † temperare suam sententiam, quemadmodum obseruatum videt à lege, quæ, dum voluit damnari ex præsumptionibus, pœnā temperauit: Ita sanè videmus legem obseruasse in cap. accedens. de accus. in cap. significasti, de adulter. vbi damnati ex præsumptionibus, pœna ordinaria mulctati non fuerunt. Ita etiam in cap. literas. §. pen. de præsumpt. vbi deficiens in purgatione ob infamiam criminis homicidij & periurij, punitur mitiori pœna: nec ibi nouum aliquod crimen consideratur. Ita quoque in cap. de hoc. de simo. vbi deficiens in purgatione ob crimen simoniæ, punitur, vt auctor illius criminis, & nō ob aliud speciale crimen. Ita pariter in cap. contumacia. de hæret. in 6. vbi excommunicatus per annum, punitur non vt contumax, sed vt hæreticus, atq; ita ibi non consideratur nouum crimen, sed illud principale tantum; & tamen punitur pœna mitiori extraordinaria, ex quo punitur ille tamquam talis, iuxta declarationem quam probaui in lib. 2. de arbitra. iudicum casu 314. nu. 7. Quemadmodum ergo his in casibus lex temperauit pęnam, ita etiam potest temperare iudex. Nec hic obstat consideratio Sarmienti lib. 1. select. interpreta. cap. 1. num. 10. cum dixit, legem in casibus supra enumeratis, ob id suspectum illum de hæresi puniuisse, quia illa erant crimina specialia, quæ ea pœna extraordinaria puniri voluit, vt crimina ipsa principalia in iudicium deducta; quemadmodū si quis accusatur, quod Semptonium occiderit, & ad probandum inducitur præsumptio, quod coadunatis hominibus ea nocte, qua occisus est Sempronius, armatus incedebat; Hoc crimen (inquit Sarmientus) est de se, & est præludium etiam alterius criminis. l. is, qui cum telo. C. ad l. Cornel. de Sicar. Est simile, si quis accusatur, quod adulterium cum Sæia commisit, & inducitur probatio, quod eius domum fenestra ingressus est, vel ex ea delapsus, si iudici satis id non videatur (inquit Sarmientus) vt de adulterio illo damnetur eo absoluto à crimine adulterij, punietur ob crimen illud, quod domum alienam furtim ingressus sit quod non ianua, sed fenestra sit ingressus; quod inde scandalum vicinis præbuerit, quod marito absenti, illata fuerit iniuria, eiusque fama læsa vulgo videatur, quod mulieris castitati & honestati sit detractum. Est quoque simile (inquit Sarmientus) quod sancitum est in c. inter sollicitudines versi. in pœnam autem. de purg. cano. vbi ita inquit. Purgatione verò recepta, beneficium ei restituere non postponas, in pęnam autem familiaritatis, &c. Hæc sanè Sarmienti consideratio, quamquam subtilis & acuta, nil obstat, quādoquidem in casibus à me supra commemoratis, lex imposuit pœnam pro ipso crimine principali in iudicium proposito, nec ibi consideratum fuit speciale aliquod crimen, ab illo principali separatum. Non nego tamen cū ipso Sarmiento, quin certis in casibus lex non approbauerit hominis præsumptiones, quas nec vehementes, nec violentas esse existimauit, vt in casibus ab ipso Sarmiento enumeratis, in quibus quidem lex, absolutis illis de crimine principali, ob id quod illæ præsumptiones non vrgebant, statuit eos alio de crimine, eo ex facto resultanti, puniri: id quod nec nos negamus, sed tamen, vt dixi, extant casus, in quibus lex indixit pęnam mitiorem, conuicto de crimine ex solis præsumptionibus. Idem dicendum est nostro in casu, quando extat hæc præsumptio hominis violenta. Quamquam enim illa scripta non sit in lege, vtpote quod similis casus nunquam contigerit, attamen quemadmodum lex statuisset eam præsumptionem esse efficacem, ita existimare atq; statuere debet iudex:

pęnam

pœnam autem ipſam mitiorem indicere debee, vt mediam
quandam viam eligat, quam eligere poſſe & debere oſtendūt
leges illæ, quæ mitiorem, ſimilem ob cauſam indiaerunt. Ec
ſi dicatur, quare iudex non imponit pœnam ordinariam, ſi-
cut lex vult imponi quando pœnam non immutauit. Re-
ſpondetur, quod lex eo caſu, quodammodo prohibuit pœnā
mutari, Nā ſi mutati voluiſſet ipſamet hoc fecıſſet. Hoc colli-
gitur ex l. 1. §. ſed non. ver'i pœnæ perſecutio ff. ad Turpil. His
conſtat veram eſſe hanc receptam opinionem.

Nunc ſupereſt, vt ſatisfaciam aliquot ſubtiliſsimis argu-
mentationibus eruditiſsimi Sarmienti qui in d lib. 1. ſelecta.
interpreta. c 1 etſi ſubobſcurè aliquantulum diſtinguat præ-
ſum tiones hominis à præſumptionibus legis. ſcripſit, pœnā
mitiorem non eſſe indicendam, ſed accuſatum ipſum vel ex
toto damnandum, vel ea toto abſoluendum.

Primò hac ratione motus eſt Sarmientus, quam ego cla-
rius ita deduco. Aut iudex eſt certus hunc deliquiſſe, & tunc
neceſſe non habet vlterius veritatem quæſtionibus & tormē-
tis perquirere, iuxta l. diuus. ff. de quæſt. & per conſequens nō
debet iudex imponere pœnam mitiorem, ſicque extraordina-
riam. Aut iudex incertus eſt: & tunc ad quæſtiones & tormē-
tà deuenire debet. Et ſi ex tormentis poteſt conſtare, delictū
ab eo fuiſſe perpetratum, idem eſt ſtatuendum quod ſupe-
riore caſu, nempe pœnam ordinariam eſſe indicendam. Si
verò nil fatetur atque ita fert tormenta, negando ſe deliquiſ-
ſe: & tunc cum purgatæ cenſeātur præſumptiones, & indicia,
abſoluendus eſt. Nec poteſt (inquit Sarmientus) iudex hoc
caſu proteſtati, ſe ad tormenta deuenire, ſaluo iure ipſarum
præſumptionum, & pœnæ ob illas imponendæ: cum ſit pro-
26 teſtatio † iuri repugnans: atque ita non conſiſtens in pote-
ſtate hominis, nil prodeſt, vt docuit Bart. in l. non ſolum. §.
morte. num 32. de operis noui nuntia. Hæc argumentatio etſi
acuta ſit; vera tamen non eſt. Non enim interpretes noſtri, cū
dicunt, iudicem damnantem accuſatum ex præſumptioni-
bus pœnam mitigare poſſe, loquuntur hoc in caſu, quando
veritas haberi poteſt vel ex tormentis, vel aliunde: ſed verè lo-
quuntur, quando ſolæ præſumptiones ſtant; ſit exemplum, ſi
accuſatus de delicto, vel abeſt, vel mortuus eſt, vel ſi priuile-
giatus ita ſit vt de eo q[illegible]o haberi non poſſit: & contra eū eſt
violenta hæc præſumptio, quia is pœna feriendus erit. Ita in
ſpecie declarat Baldus in l. vlt. nu. 8. verſ. ſi autem non adiun-
gitur. C. de prob. qui Innocentium ſecutus, ſcriptum reliquit,
pœnam mitiorem eſſe indicendam.

Secundò ita argumentatur Sarmientus. Aut accuſatus iſte
deliquit: aut non deliquit: ſi non deliquit abſoluendus eſt; ſi
deliquit pœna ordinaria puniendus eſt: nec eam pœnam po-
teſt iudex immutare, cum in ſua poteſtate id non ſit. l. 1. §. ſed
non vtique. ff. ad S.C. Turpill. Nec (ait Sarmientus) tertium
conſtitui poteſt: quod ſcilicet occiderit, & non occiderit.
27 Non enim natura, † vel lex admittit duo pugnantia in vno
ſubiecto. l. vbi repugnantia de regu iur. vbi Decius, & reli-
qui. Cæterum reſponderi poteſt, quod etſi hoc tertium dari
non poſsit; nempe occidiſſe, & non occidiſſe: dari tamen
poteſt hoc modo tertium, nempe dubium, an occiderit,
vel non occiderit, ſicuti datur tertium an teſtator de vno
ſenſerit, vel de altero, iuxta l. & hoc Tiberius. ff. de hæred.
inſt. Et conferunt l. antiqui. ff. ſi pars hæred. peta. l. ſed etſi
lege. § adeo ff. de petitio. hæred. l. Titius. ff ad Trebell. His
enim in caſibus media via, ob dubitationem probabilem eli-
gitur; nec dicitur electio ruſticana; vt dicebat Sarmientus in
in d. c. 1. nu. 6. Et mediam viam eſſe eligendā in re dubia, ſcri-
pſerūt copioſe Tiraq. in tract. de iure primogen q. 17. opinio-
ne 4. num 9 Soc. iun. in conſi. 32. lib. 2 & Bnerius in quæſt. 42.
num. 2 & q 239 num. 3. Ita videmus in his pœnis eligi me-
diam viā cū conuictus ex ſolis preſumptionibus à legiſlatori-
bus alia pœna quàm ordinaria fuerit affectus, vt ſup. multis
iuribus demonſtrauimus.

Tertiò adductus eſt Sarmientus in d. cap. 1. num. 3. verſic.
28 quod etiam apparet. &c. hac argumentatione. facta † ſunt
diuidua, quia aut occidit aut non occidit. non autem eſt da-
re mediū qđ occiderit, & nō occiderit. Verùm huic argumen-
tationi reſpondetur ex iam dictis; cū (vt dixi) ſit dare mediū,
nēpe probabilis dubitationis, quod ſcilicet occiderit, vel nō
occiderit. Et ideo quod ſubiungit eo loci Sarmientus, pœnæ
diuiſionem fieri non poſſe, cum pœna in iudicis poteſtate
non ſit. d. l. 1 § ſed non vtique. ff ad Turpill. vbi Marcellus ita
ſcribit. Nam vt Papinianus reſpondit, facti quidem quæſtio
in arbitrio iudicantis eſt, pœnæ verò pronuntiatio non eius
voluntati mandatur ſed legis auctoritati reſeruatur. Hæc Sar-
mienti conſideratio procedit, quando pœna certa eſt, ſed di-
uerſum eſt, quando non eſt à lege determinata. Nam tunc
pœna eius arbitrio relinquitur, vt ſuprà declarando d. l. 1. §.
ſed non vtique, dixi. Ita etiam declarantur alia iura à Sar-
miento citata. Et concedo iudicem debere pronuntiare, vel
occidiſſe, vel non occidiſſe; ſi ita liquet (vt loquitur Papinia-
nus à Sarmiento citatus) At ſi non liquet, nec vno, nec altero
modo, & res dubia ſit, ob illas præſumptiones, eligendum
eſt hoc medium, vt eum condemnet, tanquam ex præſum-
ptionibus conuictum, ſicuti multi legiſlatores fecerunt, vt
ſupra retulimus.

Quartò conſiderat Sarmientus, in d. cap. 1. num. 5. verſi. aut
enim clare &c. Quod aut clare conſtat occidiſſe, & punien-
dus eſt Aut conſtat non occidiſſe, & abſoluēdus eſt. Aut pro-
batio eſt dubia; & iudex non firmat animum ſuum, & itidem
29 abſoluendus eſt; cum dubia † probatio nil proſit. l. duo ſunt
Titij. ff. de teſta tutel. Et ſatius eſt, inquit Vlpianus, impuni-
30 tum relinqui † facinus nocentis quàm innocentem damnari
l. abſentem. ff. de pœnis l item Mela. §. ſi plures. ff. ad l. Aquil.

Cæterùm reſpondetur, quod tunc dubia probatio nil ope-
ratur, quando vere dubia eſt. & iudex nullo modo applicare
poteſt animum, ad vnam, vel alteram partem. Ita loquitur.
l. duo ſunt Titij ff. de teſta. tutela At hic iudex non parum in-
clinat in eam partem, quod iſte deliquerit, ob præſumptio-
nes, quæ eum trahunt in ſententiam illam; Verum cum non
ſit omninò vere & propriè certus, pœnam ordinariam non
imponit, ſed eligit mediam; ſecutus aemulum Legiſlatorū
qui ſimilibus in caſibus idem obſeruarunt. Ita etiam declara-
31 tur quod ait idem Sarmientus, mediam † ſententiam ſem-
per eſſe iniquam; dum vel innocentem onerat, vel nocenti
iuſtam delicti pœnam non irrogat, quod ipſum delictum eſt,
vt inquit text. in l vlti. C. ne ſanctum batiſ. reitet. & l ſeruus.
C ad l. Iul. de vi publ. Et reſpiciendum eſt iudicanti, ne quid
aut durius, aut remiſsius conſtituatur, quàm cauſa depoſcit.
Hæc inquam intelligenda ſunt, vel cum delictum eſt certum,
& pęna certa, vel cum eſt incertum, ſeu de eo tantum ſuſpi-
cio ſeu leuis aliqua extat præſumptio. Nam quantum in ſe
32 eſt, cauere debet iudex, vt delicto † conueniat pœna. Habet
ſane iudex commenſurare pœnam delicto. cap., non affera-
mus. 24. quæſt. 1. Non tamen hinc fit, quod ex toto impunitū
relinquere debeat eum, quem ſuſpectum maxime habet, vt
iam diximus. Ita etiam declaratur, quod ſubiungit idem
33 Sarmientus, quod ſumere in pœnis hoc † medium, innocen-
tibus miſerum, noxijs non ſatis ſeuerum eſſe dignoſcitur, vt
inquit tex l 1. C. de cuſtod. & exhib reo Atque ita (ait ille)
ſiue nocens, ſiue innocens ille fuerit, ſemper ſententia iniuſta
eſt. Hoc equidem, vt dixi procedit, quando iudex ipſe eam
pęnam eligit in delicto claré probato, quā eligere nō debuit,
vel in re valde dubia non obſeruata rectitudine quadam: ſed
aliqua animi paſsione ductus, vel leuem pœnam pro graui,
vel grauem pro leui imponit, vt iam declarauimus.

Quinto ea præcipua argumentatione mouetur Sarmien-
tus in d cap. 1. num 5. verſi. præterea ſi probatio &c. ſi proba-
tio, inquit ille, non eſt ſufficiens, vt Titius occidatur: Ergo
nec erit ſufficiens, vt ad triremes condemnetur; quia in pœ-
34 nis † requiritur liquidiſsima probatio. l. vlt. C de proba. Nec
lex illa diſtinguit. an pęna ſit mortis, vel exilij, vel alia ſimilis.
Cæterum reſpondetur, non eſſe bonam conſequentiam, pro-
batio non eſt ſufficiens, vt quis ad mortem damnetur: ergo
nec vt damnetur ad aliam. Hanc enim conſequentiam de-
ſtruunt illa iura, quæ ſimilibus in caſibus, pęnam ordinaria
mitiorem, indixerunt. Et nil vrget tex. d l. vlt. C. de probat.
quia procedit quò ad pęnam corporis afflictiuam, non au-
tem quò ad pecuniariam. Ita declarant, Lud. Bolog. in addi-
tio. ad Io. de Anna in conſi. 49. & Alciatus in tract. de præ-
ſump. reg 2. præſump. 9. nu. 5.

Sextò, & vltimò argumentatur idem Sarmientus in d. cap.
35 1. num. 5. verſi. denique qualitas. &c. Qualitas † facti, poteſt
& debet minuere pœnam delicti, ſicuti & culpam minuit. l ſi
adulterium. §. Imperatores. ff. ad l. Iul. de adulter & l. Grac-
36 cus. C. eod. Probatio minuere non poteſt: cùm illa † non au-
geat, vel minuat delictum. Quocirca (ait Sarmientus) nec
Claudianus in l aut facta. ff. de pœnis, nec Alex. 3. in cap. ſicut
homicidium. de homicid. dum recenſent qualitates, quibus
vel augetur, vel minuitur delictum, hanc qualitatem ex ipſa
probatione recenſent. Et rectè (ſubiungit Sarmientus) ij fe-
37 ciſſe vidētur, cum probatio † ſit quid extrinſecum, poſt deli-
ctum perfectè conſummatum ſuperueniens: & propterea nec
factum, nec eius qualitatem mutat: Non ergo pœnam mu-
tare debet. Hæc acutiſsima conſideratio dilui ita poteſt, qđ
nec probatio reuera mutabat factum illis in caſibus, in qui-
bus vel in cauſis capitalibus, vel in cauſis pecuniarijs via
media fuit electa à legumlatoribus, & tamen media illa via

fuit

fuit probata. Ita ſane permiſſum eſt iudici, ne ex toto ab-
37 ſoluat,† nec ex toto condemnet. Nec conqueri poterit dam-
natus, quod innocens damnatus fuerit, quandoquidem ſibi
imputandum eſt, qui præſumptiones illas non diluit, non au-
tem iudici aliquid eſt adſcribendum, cum pietate potius,
quàm alia de cauſa motus pœnam temperauit.

Septimus eſt caſus, quando præſumptio eſt violentiſsima,
38 ſed non indubitata. Hoc caſu † ſcribunt multi, pœnam deli-
cti ordinariam eſſe imponendam. Ita Abbas in c. afferte. nu.
6. de præſumpt. & ibidem Imola. num. 4. & Felinus num. 8.
Idem ſcripſerunt Ant. Roſellus in tract. de concilio §. 23. nu.
4. Auguſt. Ariminen. in additio. ad Angelum de maleficijs, in
verbo, quod fama publica. num. 27. & Franc. Brunus in tract.
de indicijs, & tortura. parte prima. quæſt. 4. nu. 15. in fine. &
ſenſit Gramm. in deciſ. 42. nu. 5. Et hæc ſententia mihi magis
probatur, tametſi Gandinus in tract. maleficiorum. rubr. de
indicijs indubitatis, in fine, ſcripſerit, pœnam extraordina-
riam eſſe indicendam.

QVAESTIO XCVIII.

Præſumptio coniuncta teſti fidedigno, an & quando ſufficiat, ad condemnationẽ pęnæ ordinariæ.

SVMMARIVM.

1 *Pœna corporis afflictiua non imponitur, ex præſumptione, teſti fide digno coniuncta.*
Et quæ ſit cauſa nu. 2.
3 *Pœna pecuniaria vbi imponenda venit, cum præſumptione, teſtis fidedignus ſufficit.*
4 *Probationes duæ imperfectæ in cauſis ciuilibus iunguntur ad conſtituendam plenam, & perfectam probationem.*

Væro nonageſimooctauò an præſumptio coniun-
cta teſti fidedigno, ſufficit ad condemnationem
pœnæ ordinariæ? Diſtinguo duos caſus.

Primus eſt, quando agitur criminaliter, atq; ita
1 venit imponenda pœna corporis afflictiua. Hoc caſu † dicẽ-
dum eſt, hæc duo ſimul coniuncta non ſufficere. Ita cenſuit
in ſpecie glo. in cap. veniens. il 1. de teſtibus. cum dixit, famam
coniuncto teſte fidedigno, non probare plenè in criminali-
bus, vt inde ſequatur condemnatio, quam quidem gloſſam
ſecuti ſunt ibi Butrius. num. 10. Abbas num. 8. Imola num. 6.
& Felyn. nume. 13. idem ſcripſerunt Ancha. in cap. 1. de con-
feſſ. & Imola in l. intereſſe. in fi. ff. de acq. poſſ. vbi idem ait, dẽ
indicio, quod oritur ex fuga, vt non ſufficiat ad condemna-
tionem criminalem, ſi coniungatur cum teſte. Idem affir-
marunt Angelus Aretinus in tracta. maleficiorum. in verbo,
quod fama publica. num. 41. Bonifacius Vitalinus in tract. de
maleficijs. in rubr. de teſtibus, & qui repellantur à teſtimonio
col. pen. verſi. ſed nunquid fama. & Anto. Gomezius in tertio
tomo varia. reſolutio. c. 12. de probationibus delicto. nu. 26.
2 Ea eſt huius traditionis † ratio, quod hæc dici non poteſt cer-
ta, & liquida probatio, ſicuti in Criminalibus ad condemna-
tionem requiritur, iuxta l. vlt. C. de probatio.

Secundus eſt caſus, quando ciuiliter agitur, hoc eſt ad pœ-
3 nam pecuniariam. Hoc ſanè † in caſu, ſufficiunt iſta duo, cũ
4 in cauſis ciuilibus † duæ imperfectæ probationes iungi poſ-
ſunt ad conſtituendum plenam perfectamq; probationem.
Ita tradunt Bart. Bald. & Salicet. in l. quæro. §. vlt ex illo textu.
ff. de ædil. edicto. gl. in l. 2. §. ætas. ff. de excuſ. tut. Bald. in l. ſpa-
donum. §. qui iura. eo. tit. & copioſè diximus ſupra q. 40. Et
in ſpecie noſtra tradit Gomezius in d. c. 12. nu. 26. ver. lecus
tamen. Et ſuperiore quæſtione diximus, & in ſubſequenti re-
petam, quod vbi ciuiliter ad pœnam agitur, hoc eſt de pœna
pecuniaria, condemnatio ſequi poteſt ex præſumptione, mo-
dò vehemens ſit, vel violenta.

QVAESTIO XCIX.

Præſumptio, coniectura, ſuſpicio, & indicium falſi, in ipſa cauſa falſi, quid & quantum operetur, diligens, & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Falſi præſumptio, in ipſo crimine falſi quid operetur, variæ referuntur opiniones.*
2 *Falſi præſumptio an verſetur circa ſcripturam publicã, priuatam aut teſtes, diſtinguendum.*
3 *Falſi ſuſpicionem, quæ inducant, in ſcriptura publica.*
4 *Falſi ſuſpicio, ſumpta ex vitio apparenti in ſcriptura publica, quos effectus habeat, nu 7. 8. 10. & 11.*
5 *Falſi ſuſpicionem haberi pro falſitate ipſa quando cauſa ciuilis eſt.*
6 *Notarij bona fides, & præſumptio quam lex habet de ipſo, tollitur vitio in ſcriptura apparente.*
9 *Suſpectos de crimine falſi detineri, & carceri mancipari poſſe, quãdo verum ſit.*
12 *Falſi ſuſpicio ſumpta ex vitio latenti ſcriptura publica, nulla eſt.*
13 *Notarium in ſuo munere, & officio, non erraſſe creditur.*
14 *Inſtrumentum publicum, magnam pro ſe præſumptionem habet.*
15 *Inſtrumento fides adhibetur, donec vſque probetur contrarium.*
16 *Inſtrumentum tanquam ſuſpectum de falſo, volens arguere, pro qualitate cauſæ probare debet.*
17 *Inſtrumentum continens non veroſimile, ſuſpectum ſit vt in cauſa ciuili nullam faciat fidem.*
18 *Inſtrumentum confectum à notario, conſueto facere falſa inſtrumenta, nõ probat in ciuili, niſi comprobetur teſtibus. Idque quomodo accipiendum num. 19.*
20 *Falſi ſuſpicio circa ſcripturam priuatam, quomodo arguatur.*
21 *Vitium patens, & viſibile, in quo differat à latenti.*
22 *Falſi ſuſpicio circa teſtes, quomodo arguenda.*

Væro nonageſimonono: quid & quantũ ope-
ratur præſumptio, coniectura, ſuſpicio, vel
indicium falſi, in ipſa cauſa falſi quæ vel ciui-
liter, vel criminaliter tractatur? Singularem
egregiamque hanc iuris quæſtionem hoc in
loco explicare volui; cum huc pertineat, etſi
de ipſis præſumptionibus, & coniecturis falſi diſputaturus
ſim, infrà lib. 5. præſump. 19. Et hac quidem in re, variæ, & ad-
modum pugnantes, ac perplexæ extant interpretum tradi-
1 tiones; Cum multi ſcripſerint † operari ſolùm in ciuilibus, ne
ſcilicet fides adhibeatur vel ſcripturæ, vel teſtibus. Alij vere
operari etiam, vt falſi ſuſpectus prehendi & carcerari poſsit;
Alij, quod immo etiam torqueri. Alij, quod immo graui pę-
na damnari plectiq; poſsit. Alij alia quemadmodum has mul
torum opiniones commemorat Antonius Gabriel lib. 7. con-
cluſionum, in titu. de criminalibus concluſio. ſexta. Credide-
2 rim eſſe ſic † diſtinguendum, quod aliquando ſuſpicio præ-
ſumptioque falſi, verſatur circa ſcripturam publicam; ali-
quando circa ſcripturam priuatam; aliquando verò circa
teſtes. Differamus primum de ſcriptura publica, vt puta de
inſtrumento, vel alia ſimili, cui de publico tributa eſt fides.
Hac in re diſtinguendi ſunt duo caſus.
3 Primus eſt, quãdo in ipſa publica ſcriptura † extat aliquod
vitium patens, & manifeſtum, vt quia in loco ſubſtantiali, ap-
paret abraſio antiquæ literæ, & alia repoſita, vel cum apparet
cancellatio, & aliter ſcriptum vel aliud extat apparens vitiũ,
qđ in ipſa ſcriptura oculis ipſis cernitur. Hæc vitia præſum-
ptionem, & coniecturam, vel ſuſpicionem falſi inducunt, vt
differemus infra lib. 5. præſump. 20. Et hæc quidem præſum-
ptio ſeu ſuſpicio, ex ipſo apparenti vitio ſumpta, operatur
4 multos † effectus; Quorum primus eſt, vt ipſius ſcripturæ fi-
des in dubium reuocetur, atque ita nullam fidem faciat, do-
nec demonſtretur vitium illud vel abraſionis, vel cancellatio-
nis, errore vel bona fide ꝑmiſſũ, vel ſic abraſũ, & rectè ſcriptũ.
Et hoc illud eſt, quod ſcribunt Doctores noſtri, ſuſpicionem
5 † falſi haberi pro falſitate, quando cauſa eſt ciuilis, hoc eſt
tractatur ciuiliter de fide adhibenda ipſi ſcripturæ. Ita ſanè
ſcripſerunt Baldus in conſi. 444. Ad euidentiam. colum. 1. lib.
1. Caſtren. in l. iubemus. num. 2. C de probatio. & in conſ 102.
ponitur in facto. col. vlti. lib. 2. qui omnium manifeſtius ex-
plicat Ancharan. in conſi. 173. num 8. Ioan. de Anan in rubr.
extra de crimine falſi. colum. vlti. verſi. vltimò ſciendum. Alex.
in conſi. 77. num. 6. lib. 1. Iaſon in conſi. 168. num. 2. lib. 4. De-
cius in conſi. 189. num. 1. & in conſi. 615. in fine. & in cap. por-
recta. colum. 1. de confir. vtili, vel inutili, Gratus in conſi. 60.
in fine. lib. 2. communem eſſe teſtatur Curtius iunio. in conſi.
166. num. 6. & in conſi. 178. num. 17. Socinus iunio. in conſi.
189. num. 61. lib. 2. & in conſi. 45. num. 10. lib. 3. manifeſtè Al-
bet. in conſ. 99. nu. 2. loquens de hoc vitio viſibili, & patenti.
ſic & Crauet. in conſi. 28. nu. 9. in conſi. 56. num. 20. & in conſi.
134. num. 26. Natta in conſi. 633. num. 8. Anton. Gabriel in
libro 7. concluſionum. in tit. de Criminalibus, in concluſio. 6.
num. 16. Et his accedunt alij, quos referam infra in ſecundo
caſu, qui fortius idem eſſe affirmant, quando vitium eſt latẽs,
& inuiſibile in ipſo inſtrumẽto: ſed deinde coniecturis aliun-
de ſumptis, vel teſtibus detectum aliquod vitium apparet. Et

hæc

hæc quidem vera sententia probatur in cap. super eo. de cri-
min.falsi;intelligendo, vt etiam loquatur de vitio patenti: si-
cuti à fortiori probat etiam textus. l. iubemus. C. de proba-
tio quo sancitum est, eos vt falsi suspectos esse detinendos,
qui has suspectas scripturas in iudicium producunt; si ij
producentes detinentur, immo & puniuntur; vt dicemus
infrà, sequitur à fortiori dicendum illi scripturæ fidem
adhibendam non esse:alioqui ille producens male detinere-
tur, & puniretur. Et huius sententiæ ratio illa etiam afferri
6 potest, quòd ista fides, & bona illa præsumptio, † quam lex
habere solet de notario, publicoque scriptore, tollitur vitio
illo, quod in scriptura cernitur: Et propterea impeditur seu
suspenditur fides illa, quæ ipsi publicæ scripturæ adhiberi so-
let. Quo circà ob vitium hoc patens, & visibile, in eest amēto,
impeditur missio illa in possessionem secundum dispositio-
nem. l. vlt. C. de edicto Diui Adria. tollen. sicuti late scripsi in
commentarijs de adipiscēda possessione in quarto remedio.
num. 699 Et hæc quidem intelliguntur donec vsque præsum-
ptio seu suspicio illa, ea hoc vitio exorta, diluatur contrarijs
probationibus, quibus fides ipsius instrumenti confirmetur,
quemadmodum manifeste statuerunt Impp. in d. l. iube-
mus, cuius verba hæc sunt. Iubemus omnes, qui scripturas
comminiscuntur, cum quid in iudicio prompserint; nisi ipsi
adstruaerint veritatem, vt nephariæ scripturæ reos, & quasi
falsarios esse detinendos. Dixerunt Impp. nisi ipsi adstruae-
rint veritatem; Datur ergo facultas producenti scripturam
hanc sic abrasam, sic suspectam. probandi, & confirmandi
eius fidem, & veritatem Id quod manifeste affirmarunt in d.
l. iubemus. glo. Castren. num 2 & alij. Curtius sen in consi. 74.
super memorata. col. pen & alij multi ex supra commemorata-
tis, & clare Natta in d. consi 63 nu. 8.
7 Secundus est effectus, † vt procedi possit criminaliter. ad-
uersus producentem scripturam hanc suspectam, vel contra
ipsum notarium, & publicū scriptorem atq; ita accusari vel
inquiri ij poterunt. Hoc admittunt Castren. Comen. & reli-
qui in d. l. iubemus Gratus in consil 60. libr. 2. Et argumento
a fortiori satis probatur, quia si locus esse potest torturæ, &
pœnæ, vt dicemus statim, sic multo magis inquisitioni, qua
ad ea deinde peruenitur.
8 Tertius est effectus, vt † nō solum accusari, vel inquiri pos-
sint producentes, & scriptores prædicti; sed etiam prehendi,
& carcerari. Ita statuerunt Impp. in d. l. iubemus, & Lucius
Pontifex, in cap. super eo. in fine. de crimin. falsi. Et manifeste
sic affirmarunt Archidia. in cap. in memoriam. num. 2. distin.
19. Alexan in consi. 70. colum. 1. libr 1. & consi. 205. num. 1.
lib. 6. Decius in capitu. porrecta. in tertio notab. de confirm.
vtili, vel inutili, & in consi. 175. num. 5 versi. solum superest.
Gratus in consi. 34. num. 15. & in consi. 60. num 17. libr. 2. Ru-
beus in consi. 15. in fine; Socynus iunior in consi. 61. num. 11.
libr. 2. Mantua in consi. 203 num 31. & in consi. 208. num. 82.
lib. 1. & admittit Natta in consi. 633. num. 2. Qui intelligit, &
recte secundum glossam, & Doctores in d l iubemus. quan-
do præsumptio & suspicio hæc prouenit ex vitio patenti, &
manifesto: sicuti ex rasura, cancellatione, & simili. Atque ita
sensisse Goffredum, Hostiensem & alios antiquos scripsit.
Natta. Et quamquam Impp. in d. l. iubemus, mandent atq; ita
cogant magistratus, detinere & carcerare hos suspectos, attā
9 intelligo † hoc verum esse, quando præsumptio, & suspicio
vehemens ipsi iudici videtur: alioqui necesse non habet suspe-
ctum prehendi facere: sed in eius arbitrio, & potestate positū
est. sicuti probat tex in cap. in memoriam. 19. distin. ibi. penes
episcopum sit potestas, vtrum eum in carcerem, aut in aliam
detrudat custodiam. Nam fieri potest, vt leue sit abrasionis,
vel cancellationis vitium; quo non sit magna suspicio.
Quartus est effectus, huius præsumptionis, & suspicionia
10 ex vitio patenti ductæ, † vt torqueri etiam possit is suspe-
ctus. Ita Alexan. in consi. 77 num 4. versi. ex his. lib. 1. Felynus
in cap. cum Ioannes. num. 45 de fide instrum. Gratus in cons.
60 num. 4. lib. 2 & Parisius in cons. 162. in fine. lib. 4. Credide-
rim hac in re multum esse tribuendum arbitrio iudicis, qui
recto suo iudicio hēt considerare, quàm vrgens sit indiciū, &
suspicio, vel quàm leuis. Nam ita vrgens esse posset, vt accusa-
tum illum quæstionibus subijcere liceret, posset etiam esse
tam leuis, vt torqueri non deberet; iuxta ea, quæ scripsimus
supra in quæst. 89.
Quintus est effectus huius præsumptionis, & suspicionia
11 exortæ ex vitio patenti scripturę, vt † is suspectus, nisi se pur-
gauerit. puniri etiam possit. Ita Goffredus in d. l. Iubemus. C.
de probat Specul. in titu. de instrumen. editiona. §. restat vi-
dere. colum. 1. Abbas in cap. porrecta. num. 3. de confirma.
vtili vel inutili, & ibidem Decius colum. 1. versi. esset enim;

qui sic, & Baldus in l. presbyteri. num. 12. C. de episcopis. &
cletic. Iason in cons. 168. num. 2. lib. 4 Gratus in cons. 60 nu.
58. libr. 2. & Socin. iunior in cons. 39. num. 44. & in cons 61.
colum. 2. lib. 2. & his accedunt illi, qui idem scripserunt de vi-
rio latenti, & inuisibili scripturæ, quando tamen derectum
fuit coniecturis, aliundè quàm ex ipsa scriptura sumptis, vt
dicemus in secundo casu. Cæterum traditio hæc intelligenda
est, quando præsumptio, & suspicio satis vehemens est: secus
si leuis. Nam tunc nulla indici debet pœna. Ita intelligo De-
cium in cons. 175. num. 5. vers. vnde non obstat, & in consil.
189. colum. 1. & num. 19. Curtius iunior in cons 64. num. 5.
in cons. 132. num. 19. & Socyn. iun. in consi. 45. num. 7. libr. 3.
& manifestè Parisius in cons. 28. num. 59. lib 2. Cum dicit tra-
ditionem illam Archidia. in dicto cap in memoriam, proce-
dere, quando suspicio non est leuis, & frinola: sentit ergo Pa-
risius suspicionem friuolam, & leuem non efficere; vt is suspe-
ctus puniri possit. Porrò quando hic ob suspicionem puni-
tur, pœna erit extraordinaria; sicuti scripsi ex multorum sen-
tentia lib. 2. de arbitrarijs iudicum. casu 314 nu. 7.
Secundus est casus huius disputationis, quando instrumēti
12 publicæq; scripturæ vitium † est latens, & (vt nostri appellāt)
inuisibile. Hoc sanè casu pro ipsa scriptura præsumitur, quod
scilicet sit vera, & careat omni vitio: cum credatur notarium
13 † in suo munere, & officio non errasse, vt infra sequenti li-
bro in præsumptio. 64. explicabimus sic nec quemquam aliū,
qui personam publici scriptoris sustinet, deliquisse existi-
14 metur. Et propterea dicere solemus, instrumentū † magnam
pro se habere præsumptionem. cap. Abbate. de verbor. signi-
ficat. & multis cōprobabimus subsequenti libro in præsum-
15 ptio. 28. quo loci dicemus, adhibendam esse fidem † instru-
mento donec vsque contrarium probetur. l. cum precibus. C.
de probat. Non enim hic apparet aliquod vitium, quo fides
vel tollatur, vel debilitetur. Et propterea fidem facit donec
probetur contrarium. Ita de vitio hoc latenti scripsit Ca-
stren. in d. l. iubemus. num. 2. C. de probatio. & in cons. 102.
Ponitur in facto. colum. vlti. lib. 2. & Curtius iunior, in consi.
166. num 6. & manifestius explicat Natta in cons. 633. num.
16 8. Quare qui vult arguere † instrumentum hoc tanquam sus-
pectum de falso, pro qualitate causæ probare debet.
Si de falso arguit, vt puniatur, concludentes admodum ac
claras habere debet probationes, ita intelligo glo. in l. iu-
risgentium §. quod fere. ff. de pactis; & ibidem Bald. & Iason.
num. 10. qui alios recenset; affirmantes, quod ad arguendum
instrumentum de falso, probationes debent esse necessariò
concludentes. Et idem scripserunt alij multi, quos comme-
morabimus infrà lib. 5. præsump. 29 vbi disseremus de conie-
cturis circà falsitatem. Et ratio huius sententiæ est, quia hic
agitur criminaliter & de pœna indicenda; ob id probatio-
nes debent esse luce clariores l. vlti. C. de probatio. Et in spe-
cie sic considerauit Natta in cons. 633. num. 9. auctoritate
Decij in cons. 189. colum. 1. qui sic respondit in suspicione
falsi, aduersus eum qui accusatus fuerat produxisse falsos
testes. Et hoc in casu, probationes dicuntur concludentes,
quæ ex præsumptione colliguntur vt scripsit Decius in d.
consi. 189. colum. 1. vers. secundo respondetur, & in cons. 615.
num. 10. in fine. & in cap. porrecta. col. 1. in fine. de confirma.
vtili, vel inutili. & idem respondit Gratus in cons. 60. num.
18 libr. 2. etsi idem Gratus in cons. 151. nume. 17. eodem
libro 2. de hac Decij traditione dubitet.
Si vero is, qui falsi suspicionem arguit contra instrumen-
tum publicamque scripturam, id facit, vt in causa ipsa ciuili,
& pecuniaria nullam fidem faciat satis erunt leuiores proba-
tiones. & præsumptiones, quam illæ requisitæ in causa, cri-
minali. Ita in specie respondit Natta in d. cons. 633. num 9.
qui num. 10. recenset Baldum in l. scripturæ. col. 2. vers. quæ-
dam sunt scripturæ. C. de fide instrument. affirmantem. quod
17 quando † instrumentum continet non verisimile, adeò red-
ditur suspectum, vt in causa ipsa ciuili nullam fidem faciat.
Commemorat etiam Castren. in l. vlt. in prin. C. de probatio.
18 qui docuit, quod si producitur † instrumentum confectum
à notario, qui consueuit conficere falsa instrumenta, non
probat in ciuili, sed repellitur nisi testibus comprobetur. Et
sententiam hanc ratione comprobant Alexan in cons. 77. nu.
6. lib. 1. Curtius iunior in consi. 178. num. 13. qui vere respon-
derunt de instrumento, quod dicebatur suspectum vitio la-
tenti, testibus tamen, & coniecturis detecto, & comprobat
manifeste Natta in consi. 633. no. 13. sic etiam de vitio latenti
respondit Neuiza. in conf. 27. num. 13. & num. 25. Et quando
subest hæc suspicio, debet iudex in dubio, non adhibere fidē
instrumento. Ita post alios respondit Alba. in cons. 99 nu.
7. Cæterum prædicta traditio, & doctrina intelligitur, quādo
† præ-

19 † præsumptiones sunt satis vrgentes, secus si leues, friuolæ &
temerariæ Ita sensit Parisius in consi.28.num.50 lib.2. & ma-
nifestius Natta in d.consi.633.num.16. qui sic declarat, & in-
telligit Inno.& Io.Andeeæ in capit.1. in fine. de fide instrum.
Et propterea debet iudex considerare qualitatem vitij, vt ad-
ducatur ad fidem per illos gradus, quos considerat Bart.in l.
admonendi.nu.24.ff.de iuceiuran.& attigit in specie vno ver-
bo Curtius iun.in consi.132 nu.10.in fine,& hos gradua expli
cauimus supra in quæst.7.Estquè obseruandum, quod quan-
do his coniecturis,& præsumptionibus, detectum fuit vitium
alioqui in ipsa sceiptura non visibile, & latens in ipso instru-
mento,is suspectus punici poterit,sicuti sentiunt commemo-
rati Doctores,& clare Curtius sen. in consi. 74. super memo-
rata.col.vlt.quem secutus est Ripa in c.2 nu.36. de rescrip.
De præsumptione seu suspicione falsi, quæ versatur circa
20 † scripturam priuatam, idem quod de publica censuerunt,
Alex.in consi.77.nume.1. in fine, lib.1. Decius in consi 615.&
Curtius iunioe in consi.132.num.10. quando scilicet ipsi pri-
uatæ scripturæ, legis vel statuti dispositione, eadem adhibe-
tur fides,quæ solet præstari ipsi publicæ. Quocirca distinguen
dum ita est hoc in casu, vt dictum fuit de ipso instrumento; vt
scilicet primum videat & consideeet prudens causæ iudex,an
ipsa scriptura,vel instrumentum contineat vitium aliquod vi-
sibile & patēs,vt abrosionis,cancellationis, vatietatis manus,
vel similis: & tunc habebit illa suspecta: donec vsque is, qui
produxit, restibus, vel alijs modis,ita comprobet veritatem
illius instrumenti & scripturæ, vt cognoscere posit vitium il-
lud nil obesse.Si verò is producens,nihil peobauerit, conside-
rabit quale illud est vitium,hoc est si tam graue, vt producen-
tem, i'lisque scriptueis & instrumento vtentem inquirere, car-
cerare,ac punire posit:obseruando illos gradus præsumptio-
nis,suspicionis & indiciorum, quæ ex Barto.in l. admonendi,
& alijs explicauimus supra in quęstione septima si verò vide-
bit iudex instrumentum & scripturam non habeee aliquod vi
tium visibile & patens,ei adhærebit,fidemque præstabit, do-
nec vsque is qui eam impugnat, ob aliquod vitium latens &
inuisibile,vt puta ob non obseruarum stylum & consuetudi-
nem, vel quod non contineat vecisimilia, vel ob aliud simile
vitium,quod oculis cerni non potest, illud probet. Eo autem
vitio sic probato,per eosdem gradus præsumptionis, indicij
& suspicionis progredierur iudex ad inquisitionem, carcera-
tionem,torturam & pœnam;sicuti in casu vitij patentis,vt di-
ximus supra. In hoc enim (si rectè considerabimus) solo, dif-
21 fert † vitium patens & visibile,à vitio latenti & inuisibili, quod
patens onerat ipsum producentem,vt scripturam instrumen-
tumque cōprobet alijs probarionibus diluendo vitium ip-
sum. Vitium verò latens & inuisibile onerar eum,contra quem
facta est productio,vt ipse vitia ipsa probet & detegat. Vtro-
que tamen in casu saluæ sunt exceptiones,& defensiones tam
producentis,quam eius,contra quem facta est peoductio.
22 De præsumptione seu suspicione falsi, quæ versatur † circa
testes,respondeeunt Decins in consi.189. & Curtius iunior in
consi.64.nu.5. Illis enim suis in casibus agebatur,de fide adhi-
benda,vel non adhibenda ipsis testibus. Vitium tamen hoc quod
cieca testes versatur,latens & inuisibile est:cum viua vox eorū
sit,non autem sceiptura, cuius vitium oculis cerni porest. Si
enim atrestariones in scriptis redactæ essent, non de testibus
ipsis,sed de scriptuca actorum disputatio esset.

QVAESTIO C.

Præsumptiones & suspiciones, quid & quantum operantur, in crimine hæresis, breuis, & clara explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Suspiciones in crimine hæresis, secundum tres casus distinguuntur.*
2 *Suspicio leuis non est sufficiens, vt quis habeatur pro hæretico.*
3 *Iudicium temerarium est, cum quis iudicat de his, quæ dubia sunt propter leues coniecturas.*
4 *Inquisitori quando etiam non liceat procedere, ad interrogandum, quid suspectus de fide sentiat.*
5 *Hominem honestum in iudicium trahere, ob leuem suspicionem, eumque de fide interrogare graue & iniustum videri.*
6 *Purgatio canonica quem habeat effectum.*
7 *Suspicio vehemens in hæresi quæ sit. Et quos habeat effectus. nu. 11.*
8 *Suspicio vehemens oritur etiam ex grauissimis criminibus longe ab ab hæresi distantibus.*
9 *Commiscens sese cum consanguineis, affinibus, monialibus, commatribus vehementer redditur de hæresi suspectus.*
10 *Iuramenta scelerata facere solitus, de hæresi valde redditur suspectus.*
12 *Relapsus in hæresim vt quis dicatur, quid requiratur.*
13 *Purgationem canonicam vel abiurationem acceptare recusans, excommunicatur.*
14 *Suspicio violenta in hæresi quæ sit, & quem effectum habeat. nu. 15.*

Væro Centesimo, & vltimò, præsumptiones
vel suspiciones, quæ sufficiant, ac quid ope-
centur in crimine hæcesis? Hac in disputa-
tione,secutus communes aliorum traditio-
1 nes, distinguo tres † casus, quemadmodum
tres sunt suspicionis species, leuis, vehemens
& violenta.
Primus itaque est casus, cum agitur de leui suspicione. Est
leuis suspicio,quando leuitee suspicamur:sicuti illa, quæ pro-
uenit ex signis exteeioribus operum aut verborum ex quibus
capitue coniectura,qua concludi potest,non quidem frequen
ter,sed rarò,seu casu, quod talia dicens, vel faciens hæteticus
sit idque deducitur leui consequentia, vt puta, si argumente-
mur,Petrus deieeat frequenter,Ergo hæeeticus est. Ita ex sen-
tentia Gersonis de protest.consid. vlt. teadit Simanc. in com-
mentarijs catholicarum institutionum.titu. 50. num. 24. Est
etiam exemplum,vt si quis vitam viuat,moresuè habeat dissi-
miles à Christianè viuentibus.vt declarat Episcopus Balneo-
regien.in iudiciali inquisitorum, in verbo, suspicio.nume.2.
Prætereo hic alia exempla quæ a nostris commemorari so-
2 lēt:& quæ nos suo loco explicabimus.Hæc leuis suspicio † nō
est sufficiens,vt quis habearur pro hæretico. cap. excommu-
nicamus de hęret.in 6 Non enim mouere hæc debet animum
constanris viri,ad suspicandum tam geaue crimen, sed potius
ad interpretandum in partem benigniorem.cap.estote.de re-
gulis iucis.Et huc facit quod ait Cicero scribens ad. Q. fratrē
his verbis. (Vt quisq; est vir optimus,ita difficillime esse alios
improbos suspicatur.) Hæc ille. Accedit quod suspicio de ho
mine Christiano ex leuibus signis, haud leue peecatum est.
Cum talis suspicio sit actus voluntarius a recta ratione disso-
nans. Neque enim ex leuibus signis moneri debemus aduer-
sus catholicos; quibus iniuria fit, si malam de eis opinionem
habuerimus,absque iusta & probabili causa, vt scribunt D.
Thomas 2.2.quæst.60 artic.2.& Caietanus in summa in ver-
3 bo,suspicio Et præterea † iudicium temerarium est,cùm quis
iudicat de his.quæ dubia sunt,propter aliquas leues coniectu
ras.Ita D. Thomas & Caietanus; & illis accedunt Soto lib.3.
de iustitia & iure.quæst.quarta articu 3.& in specie Simancas
in d.tiru.50.nu.28 Qui quidem nu.29.subiungit,reiecta opi-
4 nione Afflicti,& Carterij, nec etiam liceee inquisitoei † proce
dere ad intertogandum,quid suspectus iste sentiat de fide ca-
5 tholica. Quandoquidem honestum hominem † in iudicium
trahere ob leuem suspicionem,eumque intertogaee de fide,ac
dubitare,an catholicus sit graue quidem & iniustum videtur.
Hoc tamen intelligit & declarat Simancas,nisi hic leuiter su-
spectus,esset persona vilis,abiecta,vel infamis. Nam is in iudi
cium vocari & intertogari poterit. quam sententiam recipit
& Io. Royas in tract.de hæreticis parte secunda nu.20. Præte-
rea si contra hunc leuiter suspectum laborat mala fama,com-
pelli poterit vt canonica purgatione se tueatur: vel adhiberi,
poteeit abiuratio de leui suspicione.vt in d.cap.excommuni-
6 camus.de hæret ibi qui autem inuenti fuerint.† &c.& in cap.
accusatus,de hærer.in 6. Et hunc parit effectum purgatio vel
ab iuratio, vt si deinde incidat in hæresim, grauius puniatur,
tametsi dici non posit relapsus vt in d cap. accusatus,sanci-
tum est,& tradit, Balneoreg.in dicto, Iudiciali inquisitorum,
in verbo suspicio.nu.6.
7 Secundus est casus,quādo agitur de suspicione † vehementi.
Hæc sanè suspicio est, quæ sumitur ex signis exreriocibus ope
rum,aut verborum,ex quibus concludi solet frequenter, & vt
in pluribus,quod talia dicens, vel faciens, sit hærericus vt si
quis peopositiones hæreticas publicè asserat;vel adoret sepul
chrum Mahumetis. Nam etsi posibile sit quod ista sine erro-
re intellectus, aut sine pertinacia dicantur,aut fiant, ecclesia
tamen,quæ iudicat exteriora,præsumit vehementer huiusmo
di homines hæreticos esse,nisi forte purgauerint se ipsos,pro-
bando ignorantiam,timorem,vel fictionem,& ostendendo se
correctioni paratos. Hæc Gerson in eo tracta. de protestatio-
ne,quem secutus est Simancas in d.tit.50.nu. 25. qui quidem.
8 num.30.subiungit, suspicionem quoque vehementem † oriri
ex grauissimis criminibus longè ab hæresi distanribus. Nam
qui catholicus est, Deum timere & ab huiusmodi criminibus
9 abstinere solet. Vñ qui cum fœminis † consanguineis, affinib.

monialibus, commatribus, aliisq; id genus facilè commisce-
tur, non immeritò vehementer suspectus censeri potest, idq;
(ait Simancas) auctoritate Apostoli ad Romanos. capit. 1. &
ibi Chrysostom. sermone. 4 & Diuus August ad fratres in Ere-
mo, sermo. 47. Ita quoque valde suspectus de hæresi est, qui
10 iuramenta † scelerata solet facere, vt scriptum reliquit Iason
in leg. tertia. §. iurari. nu. 1 . ff. de iureiurand. Prætereo hic cæ-
tera exempla vehementis suspecti de heresi, que quidem com-
memorantur à Simanca præcitato loco. nu. 31. & 32. & a Bal-
neoregien. in d. verbo, suspicio nu. 10. cum multis subsequen-
tibus, & nos vberius infra lib. 5. præsumpt. explicabimus. Hæc
11 vehemens suspicio operatur, † vt suspectus iste, de ipso crimi-
ne possit interrogari; non tamen poterit tanquam hæreticus
damnari: Cum nullus etiam pro vehementi suspicione debeat
de ipso crimine damnari. cap. literas. §. vlt. de presump. vbi Fe-
lin. nu. 22. qui alios recenset. quod intelligo pœna ordinaria.
Cum extra ordinem pro iudicis arbitrio puniri quidem pos-
sit, sicuti in eo capitu. literas. §. vltim. illi vehementer suspecto,
indicta fuit aliqua pœnitentia; quæ quidem imposita non
fuisset, nisi aliquo modo deliquisset, & post multos scripsi in
consi. 82. num. 146. hunc vehementer suspectum puniri pœna
pecuniaria. Huic etiam suspecto iniungi poterit, quod pur-
get se purgatione canonica, vel quod abiuret de vehementi
hac suspicione, omnem generalem hæresim, & præsertim il-
lam de qua suspectus est. capitu. accusatus. de hæret. & capitu.
inter solicitudines. de purga. cano. & scribunt multi relati a
Felino in capitu. literas. num. 21. de præsumpt. Hic suspectus, si
deinde in hæresim verè incidat, non tamen censetur relapsus;
12 Cum ad hoc vt quis † relapsus dici possit, requiratur, vt se-
mel saltem lapsus fuerit in aliquam hæresim. Ita Balneore-
giensis in iudiciali Inquisitorum, in verbo, suspicio num. 7 &
octauo Ioan Royas in loco supra citato, numero. 332. Quam
sententiam declaraui in consi. 82. nume. 147. & nume. 152. ibi
dicta non repeto. Illud quoque annotandum hic est, ex eo-
dem Balneoregiensi præcitato in loco numero octauo, quod
13 si vehementer suspectus purgationem † vel abiurationem ac-
ceptare recusauerit, excommunicabitur, in qua si per annum
permanserit, tanquam hæreticus damnabitur. capitu. excom-
municatus. de hæret

Tertius est casus, quando agitur de suspicione violenta.
14 Est sanè violenta suspicio, † quæ magis efficaciter quam illa
vehemens insurgit, ex signis exterioribus operum, vel verbo-
rum. Et Philippus Francus in capitulo cum contumacia in
glossa secunda, in fine. de hæretic. in sexto, scriptum reliquit,
suspicionem vel præsumptionem violentam induci, quando
post vehementem, alia primam confirmans superuenit. Qua
circa qui post abiuratam suspicionem vehementem in aliam
vehementem reincidit, violenter suspectus appellatur, sicuti
annotauit Balneoregien. in dicto verbo, suspicio. num. 28. qui
& de his alia scripsit: & suo loco nos explicabimus.
15 Hic autem violenter suspectus, punitur † quidem vt hære-
ticus. dicto capitul. cum contumacia. Non tamen censetur
propriè hæreticus, sed præsumptus tantum; sicuti ex senten-
tia Geminian. in dicto capi. cum contumacia, annotauit Bal-
neoreg. vbi sup. nu. 30.

Hæc habui, quæ ad hanc quæstionum centuriam scriberem.

FINIS LIBRI PRIMI.

IACOBI MENOCHII IVRISCONSVLTI.

DE PRÆSVMPTIONIBVS, CONIECTVRIS, signis, & indicijs, qui versatur circa indicia.

Liber Secundus.

PRÆFATIO.

DISPVTAVIMVS *superiore libro de illis iuris quæstionibus, quæ in vniuersum circa præsumptiones, coniecturas, signa, & indicia, siue illa iuris, & de iure, siue iuris tantum, siue hominis sint, versantur. Nunc de singulis ipsis præsumptionibus, coniecturis, signis, & indicijs dicendum est. Cum autem ad iudicia ipsa omnia tandem referantur, quippe, quod illud ipsum sit, quo præsumptiones, coniecturæque omnes, & ex illis contentiones, & lites terminantur, atque definiuntur, visum est rectè satis priore loco agere de præsumptionibus illis, quæ circa ipsa iudicia versantur. Verum quoniam iudiciorum, aliorumque actuum primum est fundamentum lex ipsa, ea propter à præsumptionibus, & coniecturis, quæ circa ipsas leges tam scriptas, quam non scriptas: ac tam vniuersales quàm singulares sunt, initium sumere consentaneum esse existimauimus.*

PRAESVMP. I.

Leges generales, præsumi iustè, & sanctè conditas, & promulgatas, & quid de legibus municipalibus, & consuetudinibus.

SVMMARIVM.

1 *Legem communem, iustè, & sanctè conditam, præsumptio est.*
2 *Statutum iuste conditum, & promulgatum præsumitur.*
3 *Statutum ita est interpretandum, ne sine ratione statuentes illud edidisse videantur.*
4 *Consuetudo præsumitur iusta, ac magna cum ratione introducta.*
5 *Lex sancta, & honesta esse debet.*
6 *Lex quid sit.*
7 *Legem quomodo definiant Cicero. & Demosthenes.*
8 *Lex communis siue municipalis iniusta, non est obseruanda.*
9 *Iudex iurans obseruare leges, & statuta ciuium, non tenetur ad iniqua.*
10 *Lex iniqua nec in foro conscientiæ obligat.*

CVM lites vel instituantur, vel definiantur legibus, statutis, consuetudinibus, & principum rescriptis, non erit ab instituto nostro longe alienum, hic differere de præsumptionibus, quæ circa prædicta versantur. Et primum explicabimus de legibus vniuersalibus nempe legibus communib. statutis, & consuetudinibus. Deinde de particularibus hoc est, de rescriptis principum. Dici-
1 mus itaq; præsumptionem esse, quod lex † communis fuerit iu-
ste & sancte condita. Ita docuit Lucas de Pen. in l. 3. in præ-
2 sumpt 92. C. de apochis publ. lib. 10. Ita quoque † statutum
præsumi iuste, & sancte conditum, & promulgatum: scripserunt Dynus, Bald. & alij nonnulli congesti à Tiraquel. in tract. de retract consang in proemio. nu. 77. Quibus accedūt Alex in cons. 36. nu. 16. in fi. lib. 6. Curt. iun. in consi. 5. colu. 12.
3 & Crauc. in consi. 259. nu. 6. qui responderunt statutū † ita de-
bere interpretari, ne sine ratione statuentes illud edidisse vi-
4 deantur. Ita pariter consuetudo † præsumitur iuste, & sancte, ac magna cum ratione introducta. c. frustrà. vbi Archid. dist. 8. & manifeste Bald. in l. de quib. col. 10. ver. item valet. ff. de legib. Et idem in cap. cum venissent. de eo, qui mittitur in possess scriptum reliquit; consuetudinem præsumi bonam, & laudabilem. Idem penè respondit Bellamera in consi. 31. colu. 6. ver. circa secundam quæstionem. Et idem tradit Tiraquellus in tract. de retractu consangui. in prohemio. num. 7. in fin. & Decius in cap. 2. nu. 8. de probatio. Ea est huius præsumptio-
5 nis ratio, quia lex † debet esse sancta, & honesta ca. erit autem
lex. distinct. 4 Præsumitur ergo legumlatores huius præcepti fuisse in legibus condendis memores, & delinquere minime voluisse, aduersus Dei mandata. Id quod etiam procedere intelligimus, & illis in legibus, quę nonnihil incommodi habēt, quas quidem duras nostri appellant, vt in celebri illo respōso Vlpiani in l. prospexit ff. qui & à quibus. Nam & in illis ratio inest, sicuti aliquando declaraui in commentarijs de arbitrarijs iudicum, &c. lib. 2. casu 8 a. nu. 15. & explicauit Corasius in l. 2. nu. 7. ff. de legib Et si enim aliqua ratione dura, & insupportabilis videatur lex: attamen alia ratio & causa, quæ forte vrgens magis erat ac æquitati magis conseneanea, legumlatores mouit, vt ita sancirent. Alioqui si iniqua esset & ratione
6 careret lex, legis nomen non obtineret Cum nil aliud sit † lex,
quam mens & ratio sapientis, recte facta iubens, & à peccatis auocans, seu vt Cicero lib. 1. de legibus, & in Philip. 11. scribit,
7 *Ratio † summa insita in natura, imperans, quæ facienda sunt, prohibensque contraria.* Non etiam esset lex, vt ex Demosthene scripsit Martianus in l. 2. ff. de legib. inuentum ac munus Deorum.
8 Hinc fit, vt lex siue cōmunis, siue municipalis, quæ iniusta † &
iniqua apparet, obseruanda minimè sit, vt scribunt Baldus in l. vlt. C. si contra ius, vel vtil. publ. Decius in cons. 410. num. 19.
9 Nec † iudex qui iurauit seruare leges, & statuta ciuium, tene-
tur obseruare statuta iniqua & iniusta, & quæ peccandi occasionem præbent, vt scripsit Craue. in tract. de antiqu. temp. in prima particula quartæ partis principalis. num. 6. Imò nec in
10 foro conscientiæ † lex iniqua obligat, quemadmodum recte
existimarunt Imola, & alij plures in cap. plerique. de immunit. eccles. Abbas in cap. 1. col. 3. vers. sed quæro. an lex. de constit. & ibidem Decius. & reliqui. Et ex Theologis idem scripserunt Diuus Thomas in 2. 2. q. 96 art. 6. Dominicus Soto lib. 1. de iustitia, & iure q 6. art. 4. vbi doctissimè ac copiosè differit. & statutum aliquando apparet iniustum, quando coniecturę extant fuisse editum contra certas personas tantum, vt declarat Cacialupus in l omnes populi nu. 70. de iust. & iure. est etiam hic obseruandum, leges, & statuta præsumi fauorabilia non autem odiosa. Ita Bald. in l. vlt. C. qui ad libert. peruen. non poss. Alex. in consil. 197. nu. 3. lib. 7. Vitalis de Cambis in tract. clausularum, in clausula 52. col. 7. Tiraquellus in tracta. de retractu consang. 29. in præfatione nu. 56. & Rota Roma. in decis. 117. num. 3. parte prima in nouissime impressis.

PRAESVMP. II.

Leges & statuta an vsu recepta, & obseruari præsumantur, & an sicuti recepta statuta ligant ciues ipsos contrahentes, vel disponentes sua in ciuitate, sic etiam ligare præsumantur si extra territorium aliquid faciunt.

SVMMARIVM.

1 *Leges non receptas non ligare.*
2 *Leges vsu receptas non præsumi.*

3 *Facta non præsum.*
4 *Leges præsumi in viridi obseruantia.*
5 *Statutum posse ligare ciues suos, ne etiam extra territorium possint actum aliquem facere.*
6 *Statutum claris verbis conceptum prohibere ciues suos ne extra territorium etiam actum facere possint.*
7 *Statutum tribuens formam certo actui non ligare ciues extra territorium actum illum facientes.*
8 *Statutum prædictum non ligare etiam ciuem apud hostes existentem.*
9 *Statutum tribuens formam actui comprahendit etiam ciuem actum illum facientem extra territorium si id disponit statutum respectu vsus ipsius ciuitatis.*
10 *Statutum tribuens formam actui respectu personæ principaliter, nõ ligare extra territorium.*
11 *Statutum inhabilitans personam ratione formæ, extenditur etiam extra territorium.*
12 *Statuti verba concepta in rem, obligare etiam extra territorium.*
13 *Statutum fauorabile inhabilitans ciuem, extendi extra territorium.*
14 *Interdictum bonis non posse etiam extra territorium contrahere.*
15 *Statutum inhabilitans ciuem non impedit contrahere de acquisitis extra domicilium iam mutatum.*
16 *Statutum odiosum inhabilitans ciuem non extendi extra territorium.*

On certè satis est, leges fuisse à legum latoribus
conditas & promulgatas, nisi & ciues ipsi, eas reci-
1 piant ac vsu comprobent. Nam si non † recipian-
tur, nec ciues illos præsentes nec futuros, suo ad-
stringent vinculo: quemadmodum omnium est sententia in c.
primo de tregua & pace. & copiosè differunt Socin. iunior in
cons. 32. nu. 44 & in cons. 126. nu. 15. lib 3. & Rolandus à Valle
in tract. de lucro dotis. quæst. 99. cæteros sciens prætereo. Du-
bitari autem sæpè contingit, an posteaquam lex condita, &
promulgata fuit, præsumatur vsu hominum recepta & com-
probata. Qua in re vna cũ Socino iun. in dicto cons. 32. nu. 47.
2 lib. 3. existimarem † non præsumi vsu fuisse receptam. Ratio
quia sic & priuilegia, quæ dicuntur priuatæ, idest, singulares
leges, non præsumuntur vsu recepta. Bertrandus cons. 149. nu.
2. lib 1 & cons. 130 nu. 3. lib. 2. Hora. Mandosius in tract. de pri
uilegijs ad instar. glo. 15. nu. 56. quod fuerit sitq; vsu recepta,
3 est quid facti quod † non præsumitur. l. in bello §. factæ. ff. de
capt. & post lim. reuers. & dicemus infra lib. 6. in præsumpt. 39.
Nec huic nostræ Sociniq; sententiæ, repugnant auctoritates
Decij in cons. 649 nu. 10. Curtij iunio in cons 129 nu. 12. Go-
zadini in cons. 16. nu 16. Nattæ in consi. 340. num. 11. lib. 2. &
Rolan. in consi 90 nu. 53 lib. 1. qui visi sunt affirmare, præsumi
leges iam editas, fuisse ab hominibus receptas, & vsu compro-
batas si quidem nec lege, nec ratione suam illam assertionem
probarunt. Nec ad rem illud facit, quod ait inter cæteros Go-
zadinus, legem semper esse in viridi obseruantia, vt ex l. Adti.
§. vlt C. de hære. scribunt Bart. & Socin. Sen. in l. si mihi & tibi
§. de legatis. col. 2. de legatis primo. idem Bar. in l. certa forma
num 11. C. de iure fisci lib. 10. Nam præter id quod respondet
Socin. iun in dicto cons. 32. nu. 47. facile possumus satisface-
4 re nempe. legem præsumi † semper in viridi obseruantia; dato
scilicet ipso initio obseruationis. Si enim semel cœpta est ob-
seruari, præsumitur adhuc in præsentiarum obseruari, atq; ita
esse in viridi obseruantia. Sed non hinc fit, quod ab initio præ
sumi debeat recepta & obseruata. Est & altera hic explanan-
da dubitatio; an scilicet, quemadmodum statuta vsu ciuium
recepta ligant ciues ipsos in ciuitate aliquid facientes, sic etiã
ligẽt, si foris aliquid agunt? Distinguenda est hic primum vo-
5 luntas a potẽtia Quod † statuentes possint statuto ligare ci-
ues etiam extra territorium actum conficientes, apud me est
certum; & passim sine controuersia admittunt Doctores. Ita
sanc Barto in l cunctos populos. quæst. 8. C de summa Trinit.
& fide Cath. Baldus in consi. 456. scæia origine paterna. colu.
2. versicu præterea statutum Parmæ. lib. 1. Rooia. in consi. 39.
colum. 1. apertius Alexand. in consi. 41. nume. 6. lib. 5. Rochus
Curtius in tracta. de consuetudine, quæst. 13. Botthæus in tra-
cta. de Synodo parte tertia nume. 21. Iason in consi. 59. lib. 3.
Marsilius in l. vltim. num. 142. de iurisd. omn. iudic. Ruinus in
consi. 160. nume 3. versicu. si vero loquitur in personam. lib. 4.
Roland in consi. 33. nume. 46. lib. 3. & Bursatus in consi. 307.
nume. 58. lib. 3. dissentit a prædictis vnus tantum sibi parum
constans Ruinus in consi. 52. num. 14. lib. 2. cuius argumenta
facilè est confutare.

Quo verò ad voluntatem, an scilicet statuentes voluerint
compræhendere ciues extra territorium actum conficientes?
sunt consideranda statuti verba, sicuti admonent Bartolus, &
reliqui; quos statim referam: & propterea distinguendi sunt
aliquot casus.

6 Primus est, quando † statutum vtitur verbis claris. Est exẽ-
plum in statuto Mantuano quo cautum est: quod in testamen
tis conficiendis à ciuibus Mantuanis etiam extra vrbem Mã-
tuæ adhibeantur testes Mantuani, si haberi poterunt. & cum
in claris opus non sit coniecturis. l. continuus. §. cum ita. de
verborum obligat. hæsitandum amplius non est. & in specie
respondit Ruinus in d. consi. 53. num. 13. lib. 2.

Secundus est casus, quando statuti verba dubia sunt con-
cepta in personam quam statutum inhabilitat respectu solẽ-
nitatis & formæ adhibendæ in actu; vt si statutum dicit; quod
nemo conficiat testamentum, vel instrumentum, nisi coram
7 duobus notarijs, vel tribus testibus: atque ita † statutum tri
buit formam actui in ipsum actum agendo. Hoc in casu sta-
tutum non comprehendit ciuem conficientem testamentum,
vel instrumentum extra territorium. Ita Bartolus in d. l cun-
ctos populos. nume. 32. versic. circa primum C. de summa Tri-
nit. & fide Cathol. & ibidem Baldus nume. 20. & Cacialupus
nume. 103. versicu. secundus. Aretinus in consil. 54. colum. 2.
versic. tertia ratio. & in consi. 73. nume 6. Socinus Senior in
consi. 239. nume. 3. lib. 2. Ruinus in consi. 53 nume. 13. lib. 2. &
in consi. 160. nume. 3. lib. 4. Gozadinus in consi. 49. nume. 15.
Parisius in consi. 99 nume. 54. lib. 1. qui communem esse testa-
tur; & idem tradit Durans in tract. de arte testandi in titu. de
testamen. cautela 6. Ea est secundum prædictos interpretes
huius sententiæ ratio, quia in solemnitatib. obseruandis sem-
per inspicimus locum vbi contractus, vel testamentum, alter-
uè actus geritur l. si fundus. de euictio. & propterea non ipsius
ciuis persona, sed locus ipse vbi fit actus respicimus.

8 Extenditur hic casus, vt locum habeat etiã quando † apud
hostes testamentum alteruè actus conficeretur. Nam adhuc
ciuis ipse non ligatur suæ ciuitatis statuto: sed illo hostium.
Ita Durans in d. cautela. 6. post Ias. in d. l. cunctos populos.

9 Declaratur hic casus, vt non procedat quando † statutum
id prohiberet respectu vsus suæ ciuitatis. Nam tunc ligat ci-
uem vbique contrahentem aliumuè actum gerentem. Ita re-
spondit Baldus in consi. 456. Scæia origine. col. 2. vers. in con-
trarium videtur. lib. 1.

10 Tertius est casus, quando † statutum dat formam actui ra-
tione personæ cuius causa & respectu principaliter actum ip-
sum inhabilitat. Hoc etiam casu ciuis extra ciuitatem actum
gerens non præsumitur ligatus eo suæ ciuitatis statuto: cum
statutum loci contractus actus uè obseruari debeat. ita post
Baldum in l. extra territorium de iurisdict. omn. iudic. do-
cuit Cacialupus in d. l. cunctos populos nu. 103. vers. tertius
quando: & idem respondit Parisius in consil. 99. nu. 60. lib. 1.

11 Quartus est casus, quando † statutum inhabilitat perso-
nam ratione formæ, vt quod minor vel filiusfamil. contrahe-
re non possit sine tali solemnitate, vel quod mulier non possit
contrahere sine consensu propinquorum. Hoc casu statutum
comprehendere dicitur ciuem suum gerentem actum, & con-
tractum extra territorium Ita Cacialupus in d. l. cunctos po-
pulos num 104. & num. 105 post Baldum in consi. 60. Quæ-
dam soror, lib. 5 & Anchar. in repe. capitu. Canonum statuta.
colum. 100. quæst. 12. de constitut. His accedunt idem Baldus
in consi 418. super primo puncto lib. 4. Corneus in consi 241.
num. 4. lib. 1. Socinus senior in consi. 239. num. 3 lib. 5. & Rui-
nus in consi. 160. num. 3. versic. si vero loquitur lib. 4 Quibus
constat hanc esse receptam sentẽtiam; etsi ab ea dissentit Are-
tinus in consi. 71. num 6.

Declaratur hic casus, vt locum non habeat quando ciuis
contraxit extra suæ ciuitatis territorium, cum extero; qui
ignorabat statutum ipsius ciuis secum contrahentis. Nam
tunc contractus iste non redditur nullus statuto prædicto:
cum non præsumatur mentis statuentium fuisse, velle decipe-
re illum exterum. Ita post Anchar. in d. capitu. Canonum. q.
12. principali, scripsit Cacialupus in d. l. cunctos populos. nu.
106 & idem respondit Parisius in consi. 99. num 68. lib. 1. etsi
ab his dissensit Ruinus in consi. 160. nu. 4. lib. 4.

12 Quintus est casus, quando verba dubia † statuti sunt con-
cepta in rem respectu rei: vt si statutum prohibet rem aliena-
ri extra consortes. Hoc casu statutum compræhendit etiam
ciuem contrahentem, vel disponentem extra territorium. Ita
Bart. in d l. cunctos populos. nume. 32. versic. aut statutum est
prohibitiuum in rem, & ibidem Salicetus colum. 6. versicu. si
verò est, ea ratione motus est Barto. quod cum statutum affi-
ciat rem, impedit omnem dominij translationem. l. ea lege.
de condic. ob causam l. 1. de fundo dotali. l. vnica. §. cum lex.
C. de rei vxo. actio: & in insti. Quib. alienare licet vel nõ in prin.

Sextus

13 Sextus est casus, quando † verba dubia statuti sunt conce-
pta in personam respectu ipsius personæ, quæ inhabilitat: sed
prohibitio est fauorabilis; sicuti quando statutum prouidens,
ne minores decipiantur, disponit quod minor 25 annis non
possit conficere testamentum, vel prohibet statutum, quod
maritus non possit legare proprietatem vxori & contra; quod
fauorabile dicitur. Hoc casu præsumitur statuentes voluisse
ligare etiam ciuem contrahentem, vel legantem extra terri-
torium. Ita Bart in d.l.cunctos populos num 32 versi. aut sta-
tutum est prohibitiuum in personam, & ibidem Salicetus col.
6.versic.si in personam. Romanus in consi.29 num.2. Alexan.
in consil.41.num.7.lib.5. Barba. in consil. vlt. colum.19.lib. 1.
Ruinus in consi.160.nu.3. versi. secundus casus est.lib.4. Cur-
tius iunior in consi.6.num.2.& in consi.9.num 3 late Parisius
in consi.99.num.56.lib.1 Rubeus in consi 45.nu.3.& in consi.
71.num.10. Hanc sententiam eo simili probarunt Bart. & re-
14 liqui; quod † interdictus bonis suo in iudicio & foro, non
etiam potest in alieno contrahere & disponere: quia interdi-
ctio ei facta fauorabilis est, ne cum vel furiosus, vel prodigus
sit, intellectuq; careat, facilè decipiatur. l.is cui bonis. de verb.
oblig. vbi Docto.& probat. l. Iulianus. de curat. furio.
15 Declaratur hic casus, vt locum non habeat quando † ciuis
mutasset domicilium; & ibi acquisiuisset bona. Nam tunc re-
spectu illorum bonorum statutum loci primi domicilij non
impedit ipsum ciuem de illis bonis disponere, atque ita suæ
ciuitatis statuto non ligatur. Ita in specie scripserunt Salice-
tus in d.l.cunctos populos. colum 6. versic. & hoc satis. Alex.
in d.consi 41.num.7.lib.5.& Bursatus in consi 206. num. 10.
versic secundo & in consi.307.num.78.versi secundo dicta.
Septimus est casus quando verba dubia statuti sunt conce
16 pta in personam respectu ipsius personæ, quam † statutum
inhabilitat, & prohibitio est odiosa. Hoc casu non præsumi-
tur, quod statuentes voluerint ligare ciuem, contrahentem,
vel disponentem extra territorium. Ita Barto in d.l.cunctos
populos nu 32.versicu. aut statutum continet prohibitionem
odiosam, & ibidem Salicetus colum. 6. versicu. aut statutum
Barba. in consi.vlt.colum.19 lib. 3 Corneus in consi. 241 nu.
6.lib.2.& in consi.232 num.3.lib.4 & Craue. in consi 30.num.
3. exemplum attulit Barto. vt si statutum disponit, quod filia
non succedat. Hoc sanè statutum esse odiosum quo ad fœmi-
nas, quæ aduersus iuris cõmunis constitutiones excluduntur,
l.maximum vitium C. de liberis præter: & tradit Decius in l.
venia nu 4 C. de in ius vocan. alios sciens omitto. Non ergo
extenditur extra territorium sicut præcitato in loco scripsit
Bartolus quem secuti sunt Castren. in consil. 254. circa pri-
mum lib.1. Decius in consi.314.num 6. Rubeus in consil. 136.
nume.2.& Curtius iunior in consil.9.num 4 qui declarat non
procedere in statuto excludente cognatos propter agnatos,
quod dicit esse fauorabile. Vnum hoc est quod quo ad termi-
nos huius casus, Curtius sequitur ipsum Bartolum quem
etiam post multos probauit Rota Romana, vt refert Puteus
in decis.29 lib.1. qui declarat, non procedere, quando adest
contrarius vsus. Potest etiam afferri exemplum in statutum, quod
prohibet vxorem posse testari sine consensu mariti. Hoc sanè
statutum odiosum est, & ob id non ligat mulierem conficien-
tem testamentum extra suæ ciuitatis territorium Ita egregiè
respondit Cursius in consi. 241. nu. 6. lib. 2. est & aliud exem
plum, de quo respondit idem Corneus in consi. 232. num. 4.&
nume.6.lib.4. quando statutum prohibet ciues, ne confici &
rogari faciant instrumenta ab alio quàm a notario ipsius ci-
uitatis, alioquin non valeant. Hoc sanè statutum tanquam
odiosum non comprehendit instrumenta rogata a notario
forensi extra ciuitatem & territorium.

PRAESVMP. III.

Leges editas & promulgatas, præsumi ab omnib. cognitas: Et aliquæ egregiæ declarationes enumerantur.

SVMMARIVM.

1 *Leges & iura quilibet scire præsumitur.*
2 *Leges municipales præsumuntur ciuibus cognitæ post publicationem.*
3 *Consuetudo omnibus cognita præsumitur, qui eo in loco vbi introducta est habitant.*
4 *Consuetudinem vulgatam locorum, princeps cognitam habere præsumitur.*
5 *Edictum magistratus post publicationem, omnibus notum præsumitur.*
6 *Exterus præsumitur ignorare leges illius loci vbi reperitur.*
7 *Exterus quando excusetur à delicto contra leges ciuitatis commisso.*
8 *Exterus bannitum receptans, quomodo excusetur.*
9 *Mulier legum dispositiones præsumitur ignorare.*
10 *Legis [illegible] statutis dispositionem, quoad damnum, & odium tertij, [illegible] præsumitur scire.*
11 *Legem extrauagantem, quilibet præsumitur ignorare.*

Ostea quam conditæ ac promulgatæ sunt le-
ges, præsumptio insurgit, ab omnibus fuisse
cognitas, & propterea dicimus, quemlibet
1 præsumi scire † iura & leges. Ita scribunt glo.
in capit. proposuisti in verbo, non probatur.
distinct. 82. & in cap. 1. de postulat. præla. ex
illo textu. Innocen. in cap. a nume. 4. de constitut. Abb. in cap.
pastoralis. colum. 1. in fin. de fide instru. consil 35. colum. 1.
lib.1. Salicet. in l senatus in fin. C. de his qui sibi ascrib. Dec. in
d.cap.1. in 17. notabil. de postula. præla Et non solum præsu-
mitur nuda ipsa scientia promulgationis legis, sed etiam co-
gnitio dispositionis eius. l. leges sacratissimæ. C. de legibus l.
regula. ff. de iuris & facti igno. & in §. 1. in Authen. de incestis
nuptijs. & scribunt Alciatus in tracta. de præsumptio. regu. 3.
præsump. 31. num. 1. & ante eum Dynus in capit. præsumitur.
num 3. de regul iuris in 6. Et idem quod de legibus omnibus
communibus, dicendum est de municipalibus, nempè statu-
2 tis Nam & hæ præsumuntur ciuibus † cognitæ, posteaquam
fuerunt publicatæ. Ita Bald. in d.l.leges. C. de legibus Barto. in
l. quod Nerua in 2.lect.num. 19. ff. de positi. Alexan. in consil.
65.col.1.lib 6. Parisius in consi.49.nu.47 lib.1.
Extenditur secundò vt locum etiam habeat hæc præsum-
ptio in lege non scripta, idest in consuetudine: Nam & illa
3 præsumitur † cognita omnibus illis, qui eo in loco vbi intro-
ducta est, habitant. Ita senserunt Barto. in extrauagan. ad re-
primendum. in verbo, Non obstantibus. in fine. Baldus in l. 2.
in fine. C. quæ sit longa consuetudo. Iason in l. præscriptione.
num. 11. C. si contra ius, vel vtil publi. Cum scripserunt, princi-
4 pem præsumi † habere cognitam consuetudinem vulgatam
locorum. Idem scripserunt Felinus in capitu. vltim. colum. 1.
de iudi. in capitu. super literis. colum. 7. de rescriptis & in cap.
cum contingat. colum. penult. de foro competen. & in capit.
1. colum 2. versi. 3. amplia. de re iud. Ioan. de Selua in tract. de
benefi. in tertia parte. q. 12. nu. 18. Gomes. in cap. 1. num. 28. de
constitut in 6.
5 Extenditur, vt locum habeat etiam in † edicto magistra-
tus, quod vbi iam promulgatum & publicè propositum fuit,
sic etiam præsumitur omnibus cognitum. Ita Lucas de Pen-
na in l 3. in 47 præsump. C. de apochis publ. lib. 10 per text. §.
omnem in Auth de litig. & cap. ita dominus. 19 dist.
Declaratur primò, vt locum non habeat hæc præsumptio
6 in forensi † qui vt exterus præsumitur ignorare leges illius ci-
uitatis, vbi reperitur. sicuti docuit Barto. in l. cunctos popu-
los. nume. 21. C. de summa Trinita. & fide catho. cum dixit,
7 forensem excusari † a delicto commisso contra leges ciuita-
tis. quando ita diu versatus non est in ciuitate, vt verisimili-
ter scire non potuerit legis dispositionem. Et Barto. secuti
sunt ibi Baldus & Iason numero 34 & idem Iason. in consil.
83. nume. 2. lib. 1 & Gramma. in consilio 25. nume. 2. in crimi-
nal. Hinc Corne. in consi 64 in fine. lib. 3. respondit, notarium
forensem excusari, si aduersus loci statuta recepit instrumen-
tum, cum statuti ignarus præsumatur. Hinc quoque responde
8 runt multi, forensem † receptantem bannitum excusari, ob
id, quod præsumitur ignorare banni publicationem in ciui-
tate factam Ita sanè Bald. in l. nostra in fine. C. de testam.
Alexan. in consi. 65. colum. 2. lib. 3. Iason in l. is potest. nume.
38. ff. de acquirend. hæredita. & in consil. 46. colum. 2. & in
consil. 53. colum. 7. versicu. quintò facit. lib. 3. Decius, in con-
sil. 222. num 5 & Plotus in repe. l. si quando. nume. 859. C. vn-
de vi. Et ij omnes hanc declarationem intelligunt in forensi,
qui diu non sit versatus, vel habitauerit eo in loco, secus est in
diu versato & antiquo incola: cum non ipsa ciuilitas, sed ipse
incolatus, & conuersatio, in causa sit præsumptionis scientiæ,
vel ignorantiæ, vt colligitur ex cap. quanto. & cap. quosdam.
de præsump. Hinc fit, quod ciuis nouus excusatur si quid ad-
uersus ciuitatis leges admisit: cum tanquam nouus illas igno-
rasse præsumatur. Ita Baldus in l. data opera. colum. 7. C. qui
accusa. non possess. Roma. in consilio 228. columna 2. Cur-
tius Iunior in consilio. 19. numero quinto, & alios multos
congessit Boerius in quæst. 260. numero secundo & alia egre-

gië ſcripſit Tiraquel. in tracta. de pœnis legum. cauſa. 10.
Declaratur ſecundò, vt non procedat hæc præſumptio in
9 mu iere,† quæ præſumitur ignorare legum diſpoſiriones. Ita
in ſpecie docuit Lucas de Penna in l 3. colum octaua. verſicu.
105. præſumitur, cum ſubſequenti. C. de apochis publ. lib. 10.
motus ex l. legem ff de iuris & facti ignor & ex §. 1. in Authen.
de inceſtis nupt. Id m probant. l. cum de indebito. §. ſi autem.
ff. de probat. & l regula. §. 1. ff. de iuris. & facti igno. & poſt Ca-
ſtren. in conſi. 131. Licèt iſta. Do Liſa. in fi. lib. 1. reſpondit De-
cius in conſilio 351. in fine. Idem cenſuit Gramma. in deciſi.
76 num. 10.
10 Declaratur rertio, vt non procedat hæc præſumptio † quò
in damnum, & odium terrij. Nam quò ad illum, non præſumi-
tur quis ſcire legis, vel ſtatuti diſpoſitionem. Ita declarat Al-
ciatus in tracta de præſump. reg. 3. præſump. 31. colum. 1. verſ.
cum ergo lex. qui aliquot ſimilibus comprobat.
Declaratur quarto, vt locum non habeat hæc præſumptio
11 in lege extranaganti, quæ non eſt publicè nota Nam † illam
quilibet ignorare præſumitur. Ita Baldus in l. leges ſacratiſſi-
mæ. C. de legibus, & Alciatus in d. præſump. 31. ad finem.

PRAESVMP. IIII.

Leges præſumi eſſe de præcepto, non autem de conſilio.

SVMMARIVM.

1 *Lex de præcepto eſſe præſumitur.*
2 *Lex quando de conſilio eſſe dicatur.*

EMOR ſum me aliqua de lege præcepti, &
de lege conſilij, diſſeruiſſe in commentarijs de
arbitrarijs judicum. lib. 2 caſu. 380. Cęterùm
dubirari nunc contingit, an in dubio lex præ-
ſumatur eſſe de præcepto, vel de conſilio? Et
1 præſumi eſſe † de præcepto, ſenſit Archidiaco.
in cap. vlt. §. vlt. diſtinct. 4. Cùm dixit, quod tunc tantum lex
2 eſt de conſilio, † quando id in ea exprimitur: vel cum alia ra-
tio euidens cogit ſic intelligere. Cum ergo ſumus in dubio, lex
non creditur atque ita non præſumitur eſſe de conſilio. Hanc
ſententiam apertius prnbauit Chriſtophor Caſtellione. in ſua
diſput. quæ incipit; ſtatuto ciuitatis Papiæ. col. 3. in prin.

PRAESVMP. V.

Lex an lata præſumatur, vt etiam liget filios & hæredes principis.

SVMMARIVM.

1 *Lex Principes non dicitur ligare.*
2 *Lex lata à ſubditis principis, non ligat principis filios, & quæ ſit ra-
tio nu. 3.*
Id autem quando non procedat num. 4.
5 *Lex ab ipſo principe lata, quibus in caſibus, nec proprios principis
filios ligat.*
6 *Par in parem non habet imperium.*
7 *Poteſtate ceſſante, de voluntate vana eſt diſputatio.*
8 *Lege a principe lata, caſu quo liberè ſtatuere poteſt, an filios obliga
ri voluerit, ad coniecturas recurrimus.*
9 *Princeps vnus ſine conſenſu alterius legem condens, non obligat
non conſentientem.*

1 Vbitari ſolet, an lex præſumatur lata, vt liget
principis filios. ſicuti nec principes ipſos † li-
gare dicitur, l. princeps. ff. de legibus. Hac in re
ſoleo diſtinguere tres caſus.
2 Primus eſt caſus, quando † lex lata fuit a ſub-
ditis ipſius principis, ſicuti a populo, qui ſtatu-
ta pro commodo & vtilitate ciuium condit. Hoc in caſu, ſta-
tuta ſicq; leges hæ municipales non ligant filios principum:
3 quandoquidem † ciues, & ſubditi tanquam inferiores, non
poſſunt ſtatuere contra principem ſuum, & eius filios. ſicuti
reſpondit Cardinalis Zabarella in conſilio ſecundo ad fi-
nem. cum dixit ſtatuta edita a Ferrarienſibus non potuiſſe
ligare filios Marchionis, nunc Ducis Ferrariæ. Et idem ſcri-
pſerunt Baldus in Authen. quibuſcunque. numero 5. C. de ſa-
croſan. eccleſ. & in l. prima. §. ſimilique modo. nume. 1. C. de
larina liber tollen, Felynus in capit. primo. nume. 54. verſicu.
quarta declaratio. de conſtitut & in capitu. primo, de rapto.
Et his accedunt Imola in capitu. graue. columna ſecunda.
verſicul. item quod conſilium. de præben. Brunus in tracta.
Quod ſtantibus maſculis fœminæ non ſuccedant. articu. ſex-
to nume. 67. & idem in ſuo repertorio in verbo, liga. Curtius
iun. in l. 1. numero vndecimo. ff. quod quiſque iuris. Tiraquel-
lus in tracta de retractu conſangui. §. 1. gloſſ. tertia nume. 38.
Rolandus a Valle in tracta. de lucro dotis. quæſt 83 & doctiſ-
ſimus Pancirolus, in conſilio primo. nume. 98. Et hos ſecutus
ſum in conſi 250. num 54. libro tertio quod reſponſum red-
didi pro Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo D. D. Cardinali
Eſtenſe; ibique rationibus, & argumentis permultis compro-
baui. & in conſilio 351. lib. 4.
4 Horum autem traditio intelligitur, † niſi princeps, vel eius
filij, vti vellent ſtatutis ipſis; quia tunc ſicuti commodo eo-
rum frui volunt, ita & ad incommoda per ea ligabuntur, vt
declarat Brunus in dicto articul. 6. numero 67. poſt Baldum
in l. 4. C. ad l. Falcid quos ſecutus ſum in dicto conſilio 250.
numero 62. libro tertio, vbi alios retuli. Et hoc in caſu, non eſt
neceſſe diſputare, an præſumatur, ciues hos voluiſſe ligare
principum filios: poſteaquam ceſſat poteſtas.
5 Secundus eſt caſus, quando † lex, vel ſtatutum eſt ab ipſo
principe editum, de his rebus tamen, de quibus etiam ſpeciali
ipſa diſpoſitione non poſſet diſponere, in præiudicium filio-
rum ſuorum, vel ſucceſſorum in principatu, vt puta ſi ſtatue-
ret, quod ſecundogeniti, non ſuccederent in aliquo feudo,
quod alioqui conceſſum fuiſſet pro ſe & filijs, & deſcendenti-
bus maſculis, vel quod filijs nulla eſſet præſtanda legitima,
niſi vt ipſi patri placeret, vel quod filia poſſet dotari, pro libe-
ro ſuo arbitrio. Hoc ſanè caſu non ligat filios ipſos: Nam
quò ad proprios ſicuti ſpeciali diſpoſitione non potuiſſet ip-
ſe princeps pater, eis præiudicium afferre; multò minus diſpo
ſitione generali. Quò verò ad filios principum ſucceſſorum,
6 ligari etiam non potuerunt, quia par † in parem non habet
imperium. l ille a quo. §. tempeſtiuum. ff. ad Trebell. Et hoc
etiam caſu, neceſſe minimè eſt diſputare, an princeps iſte prę-
ſumatur voluiſſe ligare filios ſuos, & principum ſucceſſorum:
7 cum diſputandum non ſit de voluntate, quando † ceſſat pote-
ſtas. Ita reſpondi. in d. conſi. 350. nu. 43. & nu. 94.
8 Tertius eſt caſus, quãdo princeps legem promulgauit † de
his de quibus potuiſſet liberè ſtatuere & diſponere in præiu-
dicium ſuorum, ac etiam ſucceſſorum in principatu. Hoc in
caſu admiſſa hac poteſtate, diſpiciendum eſt, de voluntate; an
ſcilicet præſumatur voluiſſe ligare hos filios ſuos? Et hac in
re recurrendum eſt ad coniecturas, quemadmodum recurrit
Rolandus à Valle in conſ. 86 num. 62. 63. & alijs ſubſequenti-
bus, lib. 1. Qui quidem conſiderat primam coniecturam, quã-
do princeps edidit legem, vel ſtatutum, vt tollantur lites & di-
ſcordiæ pro bono pacis & concordiæ Hæc enim cauſa multò
magis militat in filijs ipſorum principum, quorum diſcordiæ
& contentiones, plus detrimenti afferre poſſunt ciuitati & di
tioni, quam illæ ſubditorum. Conſiderat & ſecundam conie-
cturam Rolandus ibidem. nume. 67. Quando ſtatutum eſſet
editum, vt bona in agnatione & familia conſeruentur. Hæc
ſanè ratio & cauſa, multò magis conuenit filijs principum,
quàm priuatorum.
9 Quartus eſt caſus, quando † duo ſunt principes & domini,
& eorum vnus ſine conſenſu alterius tulit legem, Hoc ſane ca-
ſu certum eſt, legem hãc non ligare illum non cõſentientem:
quia par in parem (vt diximus ſupra) non habet imperium.
& ſcribunt Felinus in cap. quod ſuper his: de maio. & obed. &
Putheus in deciſ. 195. lib. 5. qui affirmat, fuiſſe deciſum a Ro-
ta Romana, legem vnius ex condominis, non ligare alterum
condominum, nec eius bona. Et propterea ſi bona illa tranſi-
rent ad hæredem extraneum, illum non ligari ea lege, reſpectu
bonorum. quæ iam dicuntur exempta a lege illa.

PRAESVMP. VI.

Iuris, vel iuris communis mentione facta, in reſcripto, ſtatuto, vel aliqua diſpoſitione, de quo iure ſenſiſſe præſumatur, atque intelligatur.

SVMMARIVM.

1 *Princeps iuris mentionem faciens, in diſpoſitione aliqua, veluti pri-
uilegio vel reſcripto, intelligitur de iure a ſe condito.*
2 *Rex faciens mentionem iuris, præſumitur ſenſiſſe de iure regio.*

3 *Epiſcopus*

3 *Epiſcopus mandans aliquid fieri ſecundum formam iuris, intelligitur de iure a ſe condito.*
4 *Verba intelligi debẽt, ſecundum qualitatem, & conditionem perſonæ loquentis.*
5 *Princeps non præſumitur leges a ſe conditas, non velle obſeruari.*
6 *Principe inferior, mentionem faciens iuris, quo caſu de ſtatuto tantum intelligatur. & nu 7.*
Et quo caſu intelligatur de conſuetudine. nu. 8. & 11.
9 *Ius commune interpretatum a conſuetudine, eſt idem quod ipſa cõſuetudo interpretans.*
10 *Maritus promittens dotem reſtituere, caſu quo de iure reſtitui debeat, intelligitur de iure conſuetudine approbato & interpretato.*
12 *Statuto ſtante vt in caſibus non determinatis lege municipali, recurratur ad ius commune, quomodo id intelligendum, & nu. 13.*
13 *Decreta principis, dicuntur ius commune ciuitatis.*

PEr ſæpe fieri ſolet mentio iuris, vel iuris communis in reſcripto, ſtatuto, vel alia diſpoſitione, & dubitant Doctores noſtri, quo de iure illi reſcribentes, vel ſtatuentes, & diſponentes, ſenſiſſe atque intellexiſſe præſumantur. Crediderim eſſe diſtinguendos aliquot caſus, vt interpretes perplexè & obſcurè loquentes facilius intelligantur.

Primus eſt caſus, quando princeps ipſe ſupremus ſua aliqua in diſpoſitione, vt putà lege noua, priuilegio, vel reſcripto aliauè ſimili, mentionem iuris ſimpliciter facit, vt ſi reſcripſit: quod ſecundum ius, cauſa diffiniatur. Hoc ſanè caſu intelligi
1 tur ſecundum leges † & ius a ſe conditum. Ita ſanè Iuſtinia. in §. ſed ius quidem. verſicu. ſed quoties. in inſtitut. de iure natura. gent. & ciuili. cùm dixit, quod quoties ſit mentio iuris, intelligitur de ipſo iure Romanorum, quod dicitur ab ipſo Imperatore Romano conditum. Et in ſpecie ſic interpretando d. verſic. ſed quoties, ſcripſit illo in loco Modernus Hiſpa. quem recenſet Gomes. in inſtitut. de actio. in princip. num. 42. verſicu. tamen iſte. Et ipſe Gomes. ibi. nume. 42 in fine. idem
2 ſenſit. Et ſimile eſt, quando Rex † mentionem iuris fecit, præſumitur ſenſiſſe de iure ſuo Regio, vt ſcribunt Bald. in capitu. cum veniſſent, de eo, qui mittitur in poſſeſ. cauſa rei ſerua. Iaſon in l. ſtipulatio iſta habere licere. §. ij. quoque. in 6. notab. de verbor obliga. Dec. in l. & in militibus. nume. 4. C. de teſtam. milita. Gomes præcitato in loco & Crauet. in conſi. 45. nume. 7 lib. 3 Huc facit text. iuncta glo. ibi in cap. 1. in fin. vt lite non conteſta: vbi ſi princeps in reſcripto, ſe refert ad ius, intelligitur ad ius ſuum ſpeciale & proprium; non autem ad aliud ius. Et illo textu adducti ſic ſcripſerunt Abb. in rub. de conſuetud. Iaſon in repet. l. omnes populi. nume. 24. ff. de iuſtit. & iure. Et ſimile reſpondit Anchar. in conſi. 17. In quæ-
3 ſtione, quæ vertitur, cum dixit, quod ſi † epiſcopus iubet aliquid fieri ſecundum formam iuris, intelligitur de ſtatutis, & ſic de iure a ſe condito. Et ſequitur Socin. Sen. in conſi. 81. colum. 3. verſicu. ad hoc etiam adduco. lib. 1. Ita etiam Baldus in conſi 371. In volumine. colum. 2. lib. 5. reſpondit, ſi pacto conuentum eſt inter dominum ciuitatis & ſubditos, ꝙ in ſucceſſionibus obſeruentur iura; intelligitur, de iuribus municipalibus, ab ipſo domino latis. Et huius ſententiæ ea eſt ratio,
4 quia verba † intelligi debent ſecundum qualitatem & conditionem perſonæ loquentis. l. ſi miles vnum. ff. de teſtamen.
5 militis. Et præterea, quia non præſumitur principem † ipſum nolle leges à ſe conditas non obſeruari. argum. l. Arriani. C. de hæretic.
6 Secundus eſt caſus, quando inferior † atque ita ſubditus principis, mentionem iuris facit, & eo de caſu, in quo mentio iuris facta eſt, nil ſtatuit ius commune, ſed ſtatutum tantum. Hoc ſane caſu iuris mentionem ſic faciens, præſumitur intellexiſſe de ipſo ſtatuto, non autem de iure communi. Eſt manifeſta ratio, quia ius aliquod commune ea de re nõ extat. Exẽplum eſt. Statuto indicitur pœna extrahenti annonam è ciuitate. Iure verò communi nulla eſt impoſita pœna. Si ergo accuſator petijt eum, quem accuſauit extraxiſſe, condemnari in pœnam iuris intelligitur de pœna ſtatuti, cum ius commune nullam imponat. Ita Baldus in l. vnica. numero 48. C. de confeſſis. quem ſecuti ſunt Caccialupus in l. omnes populi numero. 4. verſiculo facit etiam, quod idem. ff. de iuſti. & iure. & ibidem Iaſon in prima lectura nume. 5 & in ſecunda, nume. 14 verſicu. facit quod vult, quo quidem in loco affert Iaſon rationem illam leuem, quod libellus debeat intelligi ſecundum intentionem libellantis. idem Iaſon in conſi. 149. colum. 4. verſicu. 1. ex eo. lib. 2. Eandem traditionem probauit Brunus in tract. Quod ſtantibus maſcul. arti. 5. nu. 64. & Blancus in tract. de cõpromiſsis. quæſt. 1. nu. 19. verſ. idem Baldus.

Tertius eſt caſus, quando inferior à principe & ſic ſubditus
7 facit mentionem † iuris, & ea in vrbe, vel loco, extat lex municipalis diuerſa, vel contraria iuri communi, vel legi ipſius principis. Hoc etiam caſu præſumitur, quod intellexerit de iure ipſo municipa. Ita Bald. in l illa inſtitutio ff. de hæredit. inſtitut Cum dixit, quod ſi compromiſſum eſt in arbitros qui de iure, & de facto, & de iure tantum pronunciare poſsint, præſumitur, quod compromittentes intellexerint de iure municipali & ſtatutario. Idem ſcripſerunt Butrius in capitu. quintauallis. in fine de iureiurand. Abbas in rubri. de conſuetud. Alexand. in l poſt dotem ff. ſoluto matrimonio. Socinus Sen. in conſi 9. nume. 19. lib. 1. Iaſon in conſ. 149. colum. 4. verſic. 3. facit. lib. 2. Curtius ſen. conſil. 47. ſuper controuerſia. colum. vlt. Barba. in conſi. 66. colu. 3. lib. 3. Brun. in tract. Quod ſtant. maſcul. artic. 5. num 60. & alios plures refert Blancus in tracta. de compromiſsis q. 1. nu. 19. verſ. iſtam autem.

Et hæc quidem ſententia mihi probatur, cum ius ipſum commune correctum a ſtatuto, dici minime poſsit ius in ea ciuitate. Quo circa reijcienda eſt opinio eorum, qui a Baldo diſſentiunt, vt Gulielm. Ioan. Andreæ, Angel. Alberic. & Cardinal. quos recenſet Iaſon in repetit. d l. omnes populi. nume. 22. quo in loco. num. 25. verſ. non omitto tamen, recenſet diſtinctionem Roma. in rub. ff. de arbitr. quæſt. 15. Hæc tamen recepta opinio intelligitur, vt attigi, quando extat ſtatutum iuri communi contrarium: ſecus verò ſi ſtatutum nullum extat. Nam tunc intelligitur compromiſſum, vt ſecundum ius commune arbitri pronuncient. Ita intelligo, & declaro Blancum in dicto tracta. de compromiſsis. quæſt. 1. num. 19. verſi. contrariam &c. & præterea idem Blancus in dicta. quæſt. 1. nu. 23. declarat non procedere, quando compromittentes ignorarent ſtatuta loci. Nam tunc præſumitur eos ſenſiſſe de iure communi.

Eſt etiam ſimile quod docuit idem Bald. in l. maximum vitium. colum. 6. verſicu. vlterius quæritur C. de liberis prætet. quem refert & ſequitur Iaſ in d. repetit. l. omnes populi. num. 24. verſicu. ego addo, cum dixit quod ſi extet ſtatutum, quod pater teneatur relinquere filijs quintam partem bonorum, pro eorum legitima, quæ olim erat quarta, & hodie etiens, auth. nouiſsima. C. de inoffic. teſtamen. & alio ſtatuto ſit cautum, quod ſi pater non relinquat filijs plenam legitimam, ſit ipſo iure nullum, cum tamen de iure communi valeret: licet poſſet peti ſupplementum. l. omnimodo. C. de inoffic. teſtam. an iſtud vltimum ſtatutum, intelligi debeat loqui de legitima ſecundum ius commune, vel ſecundum aliud ſtatutum. Et debere intelligi legitimam ſecundum ſtatutum, ſcripſerunt Bald & reliqui a Iaſone commemorati. Blancus vbi ſupra. Huc etiam pertinet quod Bald. in l ſed etſi quis. §. quæſitum. in fine. ff. ſi quis cautio. dixit, quod is, qui renuntiauit omni iuris auxilio, præſumitur intellexiſſe de auxilio ſtatuti. Et Bald. ſecuti ſunt Caccialupus in d l. omnes populi. nume. 4. in fi. & ibidem Iaſon in repe. nu. 23. Idem reſponderunt Roma. in conſi. 251. nu. 3. & Iaſ. in conſi. 149. col. 4. ver. 4. facit lib. 2. & Ruin. in conſi 51. nu. 20 lib. 1.

His intelligimus male ſenſiſſe Baldum in l. quicunque. C. de ſeru. fug. relatum a Iaſon in repetit. d. l. omnes populi, num. 21. vbi dixit, quod ſi ſtatuto cautum ſit, fratrem excludere debere ſororem ab inteſtato, ſaluo quod debeat dotari, ſi contingit patrem teſtari & inſtituere filium & filiam in eo, quod eos de iure tangit; an intelligatur, de iure communi, quo æque filius & filia ſuccedunt, vel de iure ſtatutario, quo filia excluditur? Et inquit Bald. intelligi de iure communi, ad quod ſimpliciter ſe retulit. Et in ſpecie a Baldo diſſentit Iaſon. in d. repe. l. omnes populi. nume. 28. qui ſcripſit, diſpoſitionem teſtatoris in dubio regulari à ſtatuto, non autem a iure communi; vt ſcribunt Barto. & reliqui in l. hæredes mei. §. cum ita ff. ad Trebell. & Caſtren. in conſ. 72. Caſus iſte frequenter. lib. 1. & idem quod Iaſon affirmarunt Soc. ſen in conſi. 51. num 18. & nu. 33. lib. 4. & Brunus in tract. quod ſtantibus maſculis fœminę exclud. art. 5. quæſt. 12. verſ. ex prædictis colligitur. Qua de re dicemus inf. lib. 4. in præſumpt. vltima vbi explicabimus, quando præſumatur teſtatorem voluiſſe, ſuam diſpoſitionem eſſe debere legi conformem.

Quartus eſt caſus, quando inferior a principe facit mentionem iuris, & nullum extat ſtatutum: ſed ſolum conſuetudo iuris communis interpretatiua. Hoc in caſu non eſt conſti-
8 tuenda differentia quod intelligatur de ipſa † conſuetudine;
9 vel de ipſo iure communi; cum ius commune † interpretatum a conſuetudine, ſit idem quod ipſa conſuetudo interpretans. §. vltim. in Authen de filijs ante dotalia inſtru. natis. Ita Bald. in l. conſtitutionibus. in fin. C. de bonis, quæ liberis, cum di-
10 xit, quod ſi maritus promiſit reſtituere dotem in caſu, † quo

de iure debeat restitui; intelligitur de iure consuetudine approbato, & interpretato, secundum opinionem Martini in l. dos à patre. C. soluto matrimo. Et Baldum secuti sunt Cast. in d. l constitutionibus. Butrius in d. capit. quintauallis. in fi. de iuremran. dum reprehendunt Baldum in eo tantum, cum dixit, de iure communi; sentientes; quod si simpliciter dixit, de iure; intelligi debeat de iure consuetudine approbato. Idẽ quoque scripserunt Roma & Alexan. in l post dotem. ff. solu. matrimo. & ibidem Ias. numero 100. & idem Ias. in d. l. omnes populi nume. 24. & ibidem eo prius Caccialupus. num. 4. ver. facit etiam quod singulariter. Ita quoque Socin. sen. in consi. 9. num. 19. lib. 1.

Extenditur hic casus, vt locum habeat etiam, quando facta est mentio iuris communis. Nam adhuc intelligitur de consuetudine interpretante ipsum ius commune: cum sit idem cum ipso. Ita Bald. in d. l. constitutionibus. in fine; quem in specie secutus est Castren. in consil. 129. statuta Pisana. nume. 2 libro 1. qui respondit, quod statutum Pisanum, quo cautum est, quod vbi aliquis casus, non reperitur statutis illius ciuitatis decisus, recurratur ad ius commune, intelligitur, quod recurratur, ad hanc consuetudinem iuris communis interpretariuam: Cum dicatur esse idem quod ipsum ius commune: ex quo est generalis consuetudo. Idem responderunt Ruinus in consi. 186. nu. 8. lib. 5. Socin Sen. in consi 9. nu. 29. versic. quinimò plus. lib. 1 & Gozad. in consi. 90. nu. 17. qui quidem Gozad. alios eiusdem opinionis commemorat.

Quintus est casus, quando fit mentio iuris, & extat consuetudo illius loci correctoria iuris communis. Hoc sanè casu,
11 intelligitur de † ipsa consuetudine: cum ius commune sit abrogatum ea consuetudine, quæ dicitur ius non scriptum. Ita Socin. sen. in d. consi. 9. nu 19 lib. 1.

Sextus est casus, quando in ea ciuitate, in qua fit mentio iuris communis, non extat aliquod statutum: sed extat in ciuitate dominante; an mentio illa iuris communis intelligatur
12 de iure † communi Romanorum; vel de iure ciuitatis dominantis? Exemplum est in statuto ciuitatis Pisarum, quæ subdita est ciuitati Florentiæ. Est eo statuto cautum, quod illis in casibus, in quibus non est dispositum & prouisum ab ipsis statutis Pisanis, recurratur ad ius commune; an intelligi debeat de iure communi Romanorum, vel de iure communi, idest de statutis Florentiæ. Extat & simile statutum hic Patauij sub rubr. de competentia iudicis, cuius verba hæc sunt. Et vbicunque deficerent statuta Paduæ, tunc sequi teneãtur & debeant formam iuris communis, &c. Hoc in casu sunt opiniones. Vna fuit eorum, qui scripserunt, intelligi de iure communi Romanorum. Ita sane in specie statuti loci Potestariæ districtus Pisarum respondit Castren. in consi. 129. statuta Pisana. nume. 2. lib. 1. cum dixit, statutum illud, quod recurratur ad ius commune intelligi de consuetudine generali, quæ vbique locorum extat: & quæ ob id dicitur ius commune, secus est (inquit Castrensis) quando est consuetudo, vel statutum loci: quia illa non continentur appellatione iuris communis. Et apertius super statuto Pisano, sic respondit Socin. sen. in consi. 271. numero 3. versicu sed in veritate. lib. 2. Et Socinum secuti sunt Decius in consi. 429. nume. 5. in consi. 469. nume. 12. & in consi 686. nume. 5. Cæphalus in consil. 414. nume. 67. lib. 4 Bursatus in consi. 189. nume 44. lib. 2. ij ambo de eadem facti specie interrogati, idem responderunt. Idem affirmauit Mandosius in additionibus ad Rom in consi. 218.

Altera fuit opinio eorum, qui dixerunt, intelligi de statu-
13 to & iure † ciuitatis dominantis, atque ita esse recurrendum ad statuta Florentina. Sic sanè in prædicta specie respondit Roma. in consi 218. num. 3 & 4 Et illum secuti sunt Socin. sen. in consi 81. nume. 3. lib. 1. Riminal. sen. in consi. 72. in fine. lib. 1. Gozadin in consi. 37 nume. 3. & nume. 13. Gratus in consil. 11. nume. 12. lib 2 Claudius seysellius in l. post dotem. nume. 3. ff. soluto matrimonio. Alciatus in l. pupillus §. territorium. ff. de verborum significa. & Hieronymus Zaneus in l. hæredes mei §. cum ita. in nona parte. numero 29. ff. ad Trebellia. quo loci restatur hanc esse communem opinionem, & si male, & corrupté hac pro opinione recenseat Castren in l si conuenerit. §. si nuda. ff de pigno actio. Corneum in consil. 151. lib. 3. Ferretum in consi. 105 & Crauet de antiqui. tempo. in quarta parte, qui quidem hac de re nihil scripserunt. Præter prædictos addo Iasonem in cons. 149. colum. 4. versicu. secundo notabilius lib. 2. & Curtium Seuior. in consil. 47. super controuersia. colum. vltim. qui ambo de eadem facti specie interrogati, declarando decretum antiquum Ducis Mediolani de tutelis decernendis. responderunt, quod etiamsi decretum diceret, tutelam debere decerni secundum ius commune, nihilominus intelligi potest, secundum statuta & alia decreta prin-
14 cipis: cum illa † dicantur ius commune ciuitatis. Et Iasonem ac Curtium secutus est Plotus in l. si quando. numero. 377. C. vnde vi Et hanc postremam opinionem secutus sum aliquando fretus auctoritate Zanchi, qui communem asseruit, & Fulgosium vel verius Comensem in d. consil. 72. recensuit, quem aduerti, nil ad rem scribere. Quo circa magis probatur prima illa opinio.

Declarari tamen illa potest, vt non habeat locum quando ipso vsu & obseruantia interpretata fuerunt illa verba, quod recurratur ad ius commune: vt scilicet intelligantur, de iure ciuitatis dominantis. Nam tunc ab ea obseruantia receden dum non est. Ita in specie responderunt Socin. sen. in d. consil. 81. numero 3. lib. 1. & in consil. 271 nume 13. lib. 2. Decius in consi. 469. num 12. & Goadin in consi 37. num. 13. Ita quoque Mandosius in additio. ad Rom. in d. consi. 218. & Serenissimã Rempublicã Venetam sic iam bis obseruasse & iudicasse audiui sic sane in causa Comitis Muzani Vicentini: & anno 1570 mense Februario in causa Horatij Beretini, & Ruberti Cattanei Londenariensis. His declarari potest statutum prædictum Pataninum.

PRAESVMP. VII.

Dicta & disposita, in vna parte legis communis, vel municipalis, an & quando præsumantur repetita in alia parte.

SVMMARIVM.

1 *Dicta & disposita in vna parte legis, quando in alia repetita non censeantur. & nu. 4. Et quo casu id non procedat. nu. 2.*

3 *Dicta & disposita in vna legis parte, quando præsumantur repetita in alia, & nume. 5. & 8. Et quo casu id locum non habeat. nu 6 & 7.*

9 *Præfatio legis si generalis sit, & lex specialis, generaliter tamen debet intelligi.*

10 *Dicta in lege interpretata, quando præsumantur repetita in interpretante, & quando non, nu. 11.*

Isputario est frequens, & vtilis, an & quando dicta & disposita in vna parte legis, vel statuti, repetita præsumantur in alia parte? Qua in re vna cum Bartol. in l. Prætor. §. eritque. nume. 1. ff. vi bonorum raptorum. distinguendi atque constituendi sunt aliquot casus.

Primus est casus quando eadem lex habet plura capita: sub diuersis inserta orationib. Et agitur de his, quæ ad facti nar-
1 rationem pertinent. Hoc sanè casu † dicta, & disposita, atque ita qualitas posita in vna parte, non præsumuntur repetita in alia parte. Ita Barto. in d § eritque. nume. 1. versi. primo casu. Floria. in l. quemadmodum. §. hæc verba. nu. 3. ff. ad l. Aquiliam Aretinus in cons. 144. Visa consultatione. colu. vlt. versic. vnde tunc, & Socin. iun in consi. 29. num. 9. lib. 1. Et ij quidem adducti sunt text. l. 2. in princip. & d. l. Prætor. §. eritque. ff. vi bonorum raptorum.

Declaratur hic casus, vt habeat locum in qualitate extrinseca, qua qualificatur seu modificatur dispositio: secus est in
2 qualitate ac dictis, quæ respiciũt † solam declarationem obscuri sermonis. Quia tunc præsumitur etiam hoc casu facta repetitio. Ita declarat Aretinus præcitato in loco.

3 Secundus est casus, † quando eadem lex habet plura capita: quæ sub vna eademque oratione inseruntur: & agitur de his, quæ ad facti narrationem pertinent. Hoc casu dicta, & disposita in vna parte, præsumuntur repetita in alia parte. Ita Bartol. in dicto § eritque. numero primo, versicu. aut inseruntur sub eadem. Et Bartol. secuti sunt alij, quos referam infra in quarto casu. & in specie Florianus in dicto §. hæc verba. numero 3. & Aretin. in consi. 144 in fine. Et adducti sunt text. l. 1. in princip. iuncta. l. 3. §. ait Prætor. ff. de incend. ruina, & naufrag. Et argumen. l. Sceiæ. §. Caio. ff. de fundo instr. instrumentoque legatis.

4 Tertius est casus † quando eadem lex habet plura capita; & agitur de his, quæ ad iuris decisionem pertinent. ea vero quæ dicta sunt in præcedentibus, sunt contra ius commune, vel ab eo exorbitant. Hoc casu illa dicta, & disposita non præsumuntur repetita in sequentibus. Ita Barto. in d. l. Prætor ait. §. eritque. nume. 10. versicu. secundo casu. ff. vi bono. rapto. quem secuti sunt Florianus in d. §. hæc verba. nume. 3. Socin. sen. in l. Gallus. §. & quid si tantum. nume. 20. ff. de libe. &

posthu.

poſthu.& in conſi.95.lib 4 & Gozadin. in conſi 9. nume. 63.
in conſi.19.nume.11.& in conſi. 70.nume.3. Et ij quidem mo-
ti ſunt argum.l.vxori.§.vxori.de legar.3. Et rurſus tex. ca.quæ
a iure communi: de regul.iur. in 6. ac demum tex.l. quod vetu.
& l.in his.ff.de legi.

5 Quartus eſt caſus,† quando eadem lex habet plura capita;
& arguitur de his,quæ non repugnant iuri communi , nec ab
eo exorbitant:& dubitatur,an dicta in præcedenti parte præ-
ſumantur repetita in immediatè ſubſequenti? Et præſumi re-
petita cenſuit Barto. in d. §. eritque. nume. 1. verſicu ſi verò
non exorbitant.quem ſecuti ſunt.Flor.in d.§ hæc verba.nu.3.
Imola in conſi.145.nume.1.Alexand.in conſi.48.nume.9.lib.
3.Iaſon in l.tranſigere. nume. 19. C. de tranſact. Socinus ſen.
in conſi.66.nume.14.lib.3.Ripa in l. Centurio. nume. 41. ff.de
vulgar & pupillar.ſubſtitu.Pariſius in conſi.18 num.25.lib.2.
& in conſi.72.nume.38.lib.4.Socin.iun.in conſi.1.num.65.&
in conſi 7.nume.6 in conſi.29.nume.6.& in conſi.139.nume.
6.lib.1.Et ij adducti ſunt text.l. quemadmodum. in fin. ff ad
l. Aquil. & §. ex hoc tamen capite.in inſtitu. eod. titu. Afferri
etiam ſolet.l.mariti.§.hoc quinquennium. ff.ad l.Iul.de adult.
vbi idem Bar.annotauit.

6 Declaratur hic caſus,vt non habet locum † in his , quæ ta-
citè ſubaudiuntur,in illa parte legis & ſtatuti,vt non cenſean-
tur repetita in ſubſequenti parte etſi immediata Ita Baldus
in l. 1. in princip. in prima lectura. ff. quod quiſque iuris, vbi
Alex.& Dec.& idem Decius in conſ.353.nu.4.& in conſ 416.
col. 4. & Tiraquellus de legibus connubial. in gl.5.nu 64.

7 Declaratur ſecundò , vt non procedat quando † mens ſta-
tuentium , verificaretur verbis illius ſtatuti nulla repetitione
ad eum facta. Ita Butrius in cap. 1. in fine. de ſupplenda negli-
gen.præla. Alex.in conſi.48.num.9.lib.1. Ruinus in conſi. 45.
nu.7.& in conſi.185.nu.3.lib.1.

8 Quintus eſt caſus,† quãdo diuerſæ ſunt leges ſeu ſtatuta,&
vna procedit per modum regulæ tunc dicta in vna , præſu
muntur repetita in omnibus alijs.Ita Barto.in d. l. Prætor ait.
§.eritque.nume.2.verſicu. ſecundo caſu principali. ff. vi bono
rapt. quem ſecuti ſunt Butrius & Imola in clemen. 1. de ſup-
plenda negligen.prælat.Florianus in d. §. hæc verba. nume.4.
Ruinus conſi.47. nume. 2. lib. 3. Idem ſenſit Baldus in l quiſ-
quis C. ſi certum petatur. Eſt in argumentum text.l.regula .in
fin. ff de iuris & facti. igno. quo loci idem Barto. annotauit.
9 quod ſi probatio † legis eſt generalis, & lex ſit ſpecialis , nihi-
lominus lex debet generaliter intelligi , ſic etiam ſubiungit
idem Barto.quando lex eſt ſpecialis,& lex generalis,debet lex
generaliter intelligi . Et Barto.traditionem poſt alios proba-
uit Crauet.in conſilio 237.nume.10.in fine.& in conſilio 242.
nume.3.in fin.Duo etiam exempla attulit Bartol. in d.§ crit-
que. Quorum primum eſt in caſu.l.de vno quoque.ff.de re iu-
dic.vbi pro regula conſtitutum eſt , quod in vno quoque ne-
gotio,citari debet pars:ſuperuenit deinde.l.2.C.de ſenten.ex
breui.recita.quæ tradit formam qualiter ferri debeat ſenten-
tia,& non repetit de citatione partis : Et certè illud intelligi-
tur repetitum;quia in d.l.de vnoquoque; pro regula ſancitum
fuit . Secundum eſt exemplum in ſtatuto , quo cautum eſt ,
quod iudex in qualibet cauſa ferre debeat ſententiam , cum
conſilio ſapientis, deinde alio ſtatuto ſancitum eſt , quod iu-
dex certis in cauſis , procedere debeat ſummarie, intelligitur
quod etiam in dictis cauſis iudex ferre debeat ſententiam,
cum conſilio ſapientis: quia illud primum ſtatutum procedit
per modum regulæ Ita ſcribit Barto. diſputaſſe Oldradum .
Et idem affirmarunt Flori.in l quemadmodum. §. hæc verba.
nume.5.ff ad l.Acquil. Alexan.in conſi.50.in fin.lib.2.Ruinus.
in d.conſ.47.nume.2.lib.3.bene eruditus Paxſcala Patauinus,
in tracta de conſi.ſapien.lib.2 cap.3.& cap.9. & Io. Baptiſta.
Aſinius in praxi.iudicior. §.25.capit.17.Qui quidem Aſinius
ſcribit exemplum hoc, multo magis locum habere , quando
ſtatuto prius cautum fuiſſet,quod omnes cauſę eſſent ſumma-
riæ:& deinde alio ſtatuto fuiſſet diſpoſitum, quod iudex ferre
debeat ſententiam cum conſilio ſapientis : quemadmodum
ſtatutis Florentiæ ſic ſancitum eſſe Aſinius recenſet . Et duo
alia exempla retulit Floria. in d.§. hæc verba. nume.5. Et hic
quidem caſus procedit ſiue lex regulam ponens præcedat, ſi-
ue ſequatur.Ita cenſuit Ruinus in dicto conſi.47.nu.2.lib.3.

Sextus eſt caſus,quando diuerſæ ſunt leges , ſeu ſtatuta : &
vna lex venit ad interpretationem aliarum . Hoc caſu dicta
10 † in lege interpretata , præſumuntur repetita in interpretan-
te.Ita Barto.in d.§.eritque.in fine.verſic.ſi verò non procedit,
ca.l.nihil.ff de coniung.cum emancip.lib.& §.primo in Auth.
de filijs ante dota.inſtru. natis. Et illum ſecutus eſt Decius in
conſi.19 col.3.verſi.ſtatutum verò;& in conſi.353.num.3.qui
reſpondit,ſtatutum,quod ſecundus vir lucretur dotem,etiam
ſtantibus filijs primi viri, interpretatiuum alterius ſtatuti ; quod
prædecedẽte muliere in matrimonio, maritus nihil reſtituat;
intelligitur etiam repetitum, ſi deceſſerit mulier , relictis filijs
primi mr̃imonij, vt & eo caſu ſecũdus maritus lucretur dotẽ.

11 Septimus,& vltimus eſt caſus , quando † diuerſæ ſunt leges
ſeu ſtatuta & vna non eſt per modum regulæ,nec interpreta-
tiua alterius. Hoc caſu dicta in vna, non cenſentur repetita in
alia.Ita Barto.in d.§.eritque.in fine,adductus textu.l.1.§.me-
miniſſe,& § quid tamen.ff.de ventre inſp. Et Floria.in d.§.hæc
verba. in fine .

PRAESVMP. VIII.

Conſuetudo,& ſtylus, an & quando præſumantur & quomodo probentur.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo eſt lex non ſcripta.*
2 *Conſuetudo,ritus,& ſtylus differunt,& in quib.num.3.4. & 5.*
6 *Ritus quid ſit.*
7 *Ritus,ſtylus & conſuetudo,cum ſint quid facti,non præſumuntur.*
8 *Conſuetudo vt probata dicatur,multa requirit.*
Idem eſt in ſtylo,nu.9.11.& 13.
10 *Magiſtratus , quis non poſſit introducere legem contrariam iuri communi.*
12 *Actus ad conſuetudinem inducendam quot requirantur,iudicis eſt in arbitrio.*
14 *Stylus quando de ipſo conſtat,pro lege ſeruari debet.*
Idque etiam in cauſis criminalibus procedit.nu.15.
16 *Stylum obſeruare debet iudex ,etiam liberum procedendi arbitrium habens.*
17 *Stylum non obſeruando iudex,litem ſuam facit,& tenetur in ſyndicatu.*
18 *Stylo notorio non obſeruato,ſententia redditur nulla.*
19 *Stylus obſeruatur in interpretandis clauſulis inſtrumentorum.*
20 *Scriptura , inſtrumenta , & reſcripta , contra ſtylum confecta,de falſo ſunt ſuſpecta.*
Et de quo illud ſtylo intelligendum,nu.21.

1 CVm conſuetudo † ſit lex non ſcripta.§. ex non ſcri-
pto.in inſtit.de iure naturali gent.& ciuili, ea pro-
pter poſt leges ſcriptas de his agendum eſſe duxi-
mus Qua in re ſolent interpretes noſtri conſtitue-
2 re differentiam inter conſuetudinem, ritum, & ſtylum. Nam
3 ſtylus † eſt in ſcribendo;conſuetudo verò in alijs actibus.Bal-
dus in rub extra de reſcriptis.col.4.Alber. in l. de quibus.col.
9 verſi.in quo autem differunt conſuetudo, & ſtylus. ff. de le-
gibus.Butr.in capit.vlt de conſuetud. Decius in rub. extra.de
conſuetud.col.5.& in conſi.11.nu.11 Felyn in c.2. num.18.de
4 reſcrip.& Marſil.in conſi.8.num.27.Et rurſus † ſtylus proprie
verſatur circa modum procedendi in iudicio;conſuetudo ve-
rò circa diffinitionem deciſionemque cauſarum. Alexand. in
conſi 65.in fine.lib.1 & manifeſtius idem Alexan.in conſi.63.
nu.9 lib.2.qui exemplo declarat.& Crauet.in tracta.de antiq.
tempo.in quarta parte principali. nu. 36.impropriè verò ſty-
lus verſatur circa deciſoria cauſæ. ſic intelligo Socin. ſen. in
5 conſil.36.nu.11.lib.4. Differt etiam ſtylus a conſuetudine,† quod
conſuetudo eſt generalis:ſtylus vero particularis. Felinus in d.
6 c.2.num.18. de reſcript.Ritus † verò eſt quidam modus actui
ordinando ſolennitatem præbens.Ita Abbas in capit.cum ſe-
cundum,in primo notab.de tempo.ord.& Ripa in c.2. nu.37.
7 de reſcript. Porrò cum tam ſtylus † quam ipſa conſuetudo,&
ritus ſit quid facti:non præſumuntur.De cõſuetudine ſic poſt
alios ſcripſi in conſi.8.nu.16.in conſi.32.nu.65.in conſ.54.nu.
36.in conſ 75.nu 60.in conſi.226.nu.38. & alibi ſæpe. Stylum
autem non præſumi affirmatum Socinus.ſen.in conſi.46.in fi.
lib.4.Pariſius in conſi.112.nu.12.& in conſ. 168.nu.15.lib.4.&
8 Alciatus in reſp.220.nu.2.Conſuetudo vt † probata dicatur,
multa habent concurrere,quæ receuſui in d. conſ.8.nu.16.vbi
retuli Decium affirmantem difficilem eſſe conſuetudinis pro-
bationem.id quod etiam ſcripſit Pariſ.in conſ.31.num.15.lib.1.&
alia ſcripſi in reſponſis ſupra commemoratis. ſtylus autem vt
9 dicatur † probatus,multa pariter requirit. Et primum quod a iu-
dice aliquo maiore habente poteſtatem condendi legem fue-
10 rit introductus,cũ magiſtratus carens † ptãte condendi legẽ,
ꝯtriam iuri cõi,vel ſtatutu legem inducere non poſſit.Ita Bar.
in l.de qb.nu.20.ff.de legib.Alex.in cõſ.36.nu.10.lib.2.Decius
in Rub.de conſuet.col.2.& in conſ.677.in fine.& Crau.in tra-
cta.de antiq.tempo.in quarta parte principali.nu.36.qui hoc
decla-

declarat non procedere, quando ſtylus fuiſſet præſeriptus,
vel veniſſet in notitiam populi, vel maioris partis: quia etiam
tunc ſatis legitimè fuiſſet introductus, & ſi à magiſtratu non
habente poteſtatem condendi legem. Et idem ſcripſit Aſi-
nius in praxi de ordine iudiciorum §. 22. cap. 16 num. 4. Re-
11 quiritur ſecundò, quod † deducantur atque oſtendantur ca-
ſus in quibus dicitur fuiſſe obſeruatum; vt argui poſsit, an
actus ſint ſimiles. quibus ſtylus cenſeatur introductus. Ita ex
ſententia Bellameræ reſpondit Pariſ. in conſil. 112. num. 12.
lib. 4. Quot autem requirantur actus ad introducendam
12 † conſuetudinem, iudicis relinquitur arbitrio, quemadmo-
dum de conſuetudine ſcripſi in lib. 2. de arbitrarijs iudicum.
caſu. 81. num. 4 & duos actus ſufficere poſt Butrium, & Alex.
13 ſcripſit Aſinius in d. cap. 16. num. 5. Requiritur tertio, vt † ſty-
lus probetur plenè, & perfectè, quando reſpicit deciſoria; vt
reſpondit Socin. ſen. in conſi. 36 num 11. lib 4. & proptereà
teſtes debent cum iuramento de ſtylo deponere. Gratus in
conſil. 15 in fine. lib. 2. & Aſinius in dicto capit. 16. nume. 6.
Quando vero reſpicit modum procedendi, ſufficit, quod iu-
dex ex officio ſumat informationes. Ita cenſuit præcitato in
loco Socinus ex ſententia Bartol. in l. de quibus in 4. q. princi-
pali. ff. de legibus, Natta in conſil. 318. num. 3. ac etiam intel-
lige Neuizan lib 3. Syluæ nuptia. num. 32. in fin. ſic declarari
poſſunt multi relati ab Aſinio. in d. cap. 16. num. 7. Non eſt ta-
men neceſſe. quod ita obtentum fuerit in contradictorio iu-
dicio, vt ſcripſit Crauetta in dicto tractat. de antiq. tempo-
rum in quarta parte principali num. 36. in fine, auctoritate
Cornei in conſi 73. colum. 1. lib. 3. qui tamen affirmant; quod
ſi ita fuiſſet obtentum in contradictorio, magnum admini-
14 culum præſtaret eius validitati Porro quando de ſtilo † ipſo
conſtat, ſeruari ille pro lege debet. Ita ſcribunt Cardin. in
clemen. ſæpe. §. p r hoc. de verbo. ſignifi. Alex. in conſil. 240.
num. 2. lib. 6 & in conſil. 58. num. 10 lib. 7. Decius in l. edita.
num 2. C. de eden. & in conſil. 12. num. 16. & 17. & in conſil.
pen num. 4. Marſilius in ſing. 18 Afflictus in deciſ. 135. num. 3.
& in deciſ. 253 num. 4 Chaſſan. in conſil. 68. num. 47. Curtius
in l more. num. 11. ff. de iuriſdict. omn. iudi. & in conſil. 162.
num. 2. Pariſius in conſil. 27. num. 30. & in conſil. 44. in fine.
15 lib. 2. Id quod non ſolùm in cauſis ciuilibus; ſed & † in cri-
minalibus locum habet. Afflict. in deciſio. 391. num. 5. Et ea
quidem ratione ij vſi ſunt, quòd ſtylus vim legis habet. Alex.
in conſi. 49. num. 11. lib 6. & idem operatur ſtylus quod con-
ſuetudo principis Idem Alexan. in conſil. 39. in fin. libr. 3.
16 Quinimmo etiam † iudex habens liberum arbitrium proce-
dendi, ſeruare debet ſtylum. Barbat. in conſil. 47. colum. vlt.
17 lib. 1. & Marſil in ſingul. 118. Et iudex † non obſeruans ſty-
lum, facit litem ſuam, & in ſyndicatu tenetur. Iaſ. in authen.
iubemus. C. de iud. & Neuizan in lib. 3 Syluæ nuptia. nume.
18 32. in fine. qui ſubiungit, quod quando ſtylus † notorius
19 non obſeruatur, ſententia redditur nulla. Et ſtylus † obſer-
uatur ad eumque recurrimus, in interpretandis etiam clau-
ſulis inſtrumentorum. Alex. in l ſi finita nu. 2. ff. de damno in-
fecto, & Decius in l. ſemper in ſtipulationibus. nume. 12. ff.
20 de reg. iuris. Et accedit quod ſcripturæ, † inſtrumenta & re-
ſcripta, ſuſpecta ſunt de falſo, ſi confecta ſunt contra ſty-
lum. Ita poſt multos Felynus in capitulo ſecundo, num. 16.
de reſcript, & dicemus infra lib 5. in præſumpt 44. vbi diſſe-
remus de ſuſpicione falſi in reſcriptis Prædicta tamen de
21 ſtyli obſeruatione intelligenda ſunt; cum ſtylus † ipſe anti-
quus eſt, & in variabilis: alioqui obſeruari non debet. Iaſon
in l. cunctos populos. in prima lectura. num, 53. C de ſumma
Trinit. & fide cathol. Felyn. in cap. Rodulphus. §. cæterum.
num. 22. verſic. vbi autem. de reſcriptis, & Neuiza. in lib. 3.
Syluæ nuptialis. num. 32.

PRAESVMP. IX.

Reſcripta principum præſumi conceſſa, vt iuri, & æquitati conuenit.

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta principum dicuntur leges ſingulares.*
2 *Principes reſcribere ſecundum ius, & æquitatem præſumimus.*
3 *Reſcripti verba debent conuenire æquitati, etiamſi verborum natura non patiatur.*
4 *Principi placere, niſi quod iuſtum eſt, non præſumitur.*
5 *Princeps dans vel confirmans aliquid, intelligitur ſaluo iure tertij.*
6 *Reſcripta principum quoad fieri poteſt, ad diſpoſitionẽ iuris communis redigenda ſunt.*
7 *Reſcriptum mandans quem non audiri, niſi mandato pareat, quomodo accipiendum.*
8 *Reſcripta principum intelligenda, vt nemini faciant iniuriam.*
9 *Reſcriptum falſum præſumitur potius, quàm quod princeps ius voluerit tollere.*
10 *Reſcriptum etiam verbis generalibus conceptum, intelligitur abſque læſione iuris tertij.*
Idque procedit etiam ſi ius tertij, veniret in conſequentiam iuris, ipſius principis nu. 12.
11 *Vicarius Imperialis ex quanis generali facultate ſibi conceſſa, non poteſt auferre ius alteri quæſitum.*
13 *Principe remittente delictum commiſſum, non præſumitur remiſſa pœna læſo delata.*
14 *Deportatus per reſtitutionem à principe factam, reſtituitur in priſtinum ſtatum, tum quo ad honores, tum quo ad bona.*
16 *Reſcripto adiecta clauſula, ex certa ſcientia, non tamen præſumitur in præiudicium tertij principem reſcribere voluiſſe.*
Idque etiam in reſcripto ad pias cauſas locum habet. nu. 17.
18 *Reſcriptum in præiudicium tertij, quando valeat.*
19 *Princeps quando in reſcripto voluerit præiudicare tertio, etiam in rebus magnis.*
20 *Principem præiudicare voluiſſe tertio, quo ad ius quærendum, ſpe non approbata.*
Idem ſi ſit ius quoddam contingens, nec ordinarium. nu. 21.
22 *Molendini conſtruendi conceſſio à principe facta. præſumitur etiã in præiudicium alterius, molendinum habentis.*
23 *Reſcriptum principis vt aliquid operetur, præſumitur etiam in tertij præiudicium.*
Idem ſi de enixa principis voluntate conſtet. nu. 24.
Et quando voluntas illa conijciatur. nu. 25.
26 *Clauſulam ex certa ſcientia, in reſcripto principis, ſecundum quoſdam, non operari in tertij præiudicium. Idem de clauſula motus proprij nu. 27.*
28 *Princeps nil poteſt in his, quæ ſunt iuris diuini, naturalis, vel gentium.*

1 DE reſcriptis principum, quæ leges † ſingulares ap-
pellari ſolent, nunc diſſeremus. Eſt ſanè præ-
2 ſumptio, † principes reſcribere ſecundum ius
ipſum, ipſamque æquitatem, atque ita mentis
ſuæ non eſſe, quod ius alterius lædatur, vel imminuatur. l.
2. §. meritò. & § ſi quis a principe. ff. ne quid in loco publi-
co. & cap ex tuarum. de auctor. & vſu pallij: & conferunt
cap. cauſam quæ, de reſcriptis, & cap. licet. de præbend.
Hinc cenſuit glo. in cap. paratus. in verbo, prodeſſe. 23. q.
3 prima. quod verba † reſcripti debent conuenire æquitati,
etiam ſi verborum natura non patiatur. Et traditionem hanc
probarunt Oldradus in conſ 268. Quæſtio eſt, vtrum per pri-
uilegium. in fin. & Felinus in dicto cap. cauſam, quæ, nu. 5.
de reſcrip. qui refert ex Calderin. in conſil. ſecundo titul. de
reſcript & in conſil. primo. titul. de ſententia excommunica
tionis, quod reſcriptum mandans aliquem abſolui præſtita
ſatisfactione, intelligitur atque ita interpretatur, cautione da
ſatisfaciendo præſtita; vt conueniat iuri communi. Et ſcri-
bit Baldus in l. prima, num. 6. ff. de conſtitu. princip. præſumi
4 non placere principi † niſi ꝙ verum & iuſtum eſt. atq; ita om-
5 nia reſcripta intelligi debere cum iuſtitia. Et ſi princeps † ali-
quid dat vel confirmat, debet intelligi, ſaluo iure tertij. Et Bal
dum ſecuti ſunt Iaſon ibidem num. 3. & Felin. in d. cap. cau-
ſam quæ num. 5. de reſcript. Idem Baldus in l monumenta.
C. de legatis. Decius in conſi. 271. num. 1. Marſilius ſing. 440.
Curtius iunior in conſi. 174 num. 21. Neuizanus inter conſil.
Bruni, in conſil. 12. num. 131. & num. 136. Alciatus in tract.
6 de præſumptio. reg. 3 præſump. 11. Et reſcripta † principum
redigi oportere ad diſpoſitionem iuris communis, quo ad
fieri poſsit, ſcripſerunt Roman. in conſil. 334. num. 1. Felinus
in dicto cap. cauſam quæ num. 6. de reſcript. & in rubr. de
re iudicata num. 1. Iaſ. in l. 3. num. 8. ff. eodem. Et properea
7 reſpondit Roman. in dicto conſil. 334. Et quod reſcriptum †
mandans quendam non audiri, niſi prius pareat iudicato, in-
terpretatur, niſi appellatio fuerit ab ea ſententia interpoſita.
Hinc Bologninus in conſi. 6. colu. 9. verſi. nam licet princeps,
reſpondit, declarationem a principe factã, quod ſua in con-
ceſſione vti voluerit clauſula decreti annullatiua, intelligi fa-
ctam ſine præiudicio iuris tertij. Accedit his Baldus in l. ex fa-
8 cto. in prin. ff. de vulg. & pup. ſubſt. qui ſcripſit reſcripta † prin
cipũ ita debere interpretari, vt nemini iniuriã faciant. Quod
procedit & impropriando verba reſcriptorum. Ita Compo-
ſtella in c cauſam quæ, de reſcrip. & ibid. oẽs & reſpõdit Dec.
in cõſ. 12. num. 4 & in cõſ. 286. in fine. Curt inn in conſ. 142.
9 nume. 3. Imo falſum potius præſumitur † reſcriptum, quàm
quod

quod voluerit princeps tollere ius. Ita docuit Abbas in c.ex
parte, il ſecondo. in fine. ff. de off. delegat.
Extenditur primò, vt locum habear hæc præſumptio, etiã
10 in reſeripto verbis † generalibus concepto. Nam adhuc prę-
ſumitur conceſſum ſecundum legis diſpoſitionem, ne ſcilicet
ius tertij lædatur. Ita ſcriptum reliquit Alciatus in tractat.
de præſump. reg 3. præſump. 11. nu. 2. ex ſententia Comen-
11 ſis in cõſ. 158. in primo dubio, qui reſpondit, Vicarium † im-
perialem, ex quauis generali facultate à Cæſare ſibi conceſ-
ſa, non poſſe auferre ius iam alteri quæſitum.
12 Extenditur ſecundò, vt procedat † prædicta præſumptio,
etiamſi ius tertij, vel alteri quæſitum, veniret in quandã con-
ſequentiam iuris ipſius principis, ſicuti exemplum adſerri po-
teſt in remiſsione delictorũ. Nam etſi pœna delicti, quæ pro
aliqua parte defertur accuſatori, vel læſo, pẽdear ab ipſo de-
13 licto, à quo cauſata eſt: attamen, ſi princeps remittit † atque
ita delet commiſſum delictum, non præſumitur remiſſa pę-
na ipſi læſo delata. Ita cenſuit in ſpecie Alciatus in d. præ-
ſumpt. 11. nu. 3. poſt Felinum in cap. ſuper eo. nu. 5. de off. de-
lega. & Iaſonem in l. venia. num. 6. C. de in ius vocan. Quibus
nunc addo Ruinum in conſil. 167. nume. 20. lib. 1. in conſil. 13.
num. 2. in conſi 60. nu. 7. & in conſi. 153. nu. 4. lib. 5. Decius in
d. l. venia. in fi. & eundem in conſi. 520. num. 3. & in conſi. 570.
nu. 4. Gomez. in §. pœnales. nu. 29 in inſtitu. de actio. Pari-
ſium in conſ. 1. nu. 41. lib. 4. Gramm in conſi. 34. nu. 2. in eti-
min. & in voto vlt Huc pertinet quod ſcribunt Bar. & reliqui
in l. Gallus. §. & quid ſi tñ ff. de liber. & poſth qđ licet reſti-
14 tutio deportati † à principe facta, reſtituat atque reponat
reſtitutum illũ in priſtinũ ſtatum, tam quo ad honores quàm
quò ad bona l. 1. l. 2. & l. vlt. C. de ſentent. paſſ. Attamen reſti-
15 tutus iſte, non † recuperat bona medio tpe in alium tranſla-
ta; cũ illi cenſeatur iam quæſitum ius, quod auferre princi-
pem noluiſſe, lex præſumit. Et traditionem hanc probarunt
multi quos recenſui in conſi. 186. nu. 10. & 11. Et illis addo
Iaſ. in l. vlt. num. 16. ff. de conſti. pincip.
16 Extenditur tertiò, vt non pręſumatur † principem reſcri-
pſiſſe in præiudicium, etiamſi reſcripto adiecta ſit clauſula,
ex certa ſcientia. Ita Marſil. in ſingul. 440. Princeps, poſt Ca-
ſtren. & Alex. quos commemorat.
Extenditur quartò, vt procedat etiam quãdo princeps re-
17 ſcribit † ad fauorem piæ cauſæ Nam adhuc non præſumitur
voluiſſe præiudicare tertio. Ita poſt Alexandrum Iaſonem &
alios reſcripſit Gomeſ. in cõmentarijs ad regulas cancellarię,
de tollendo iur. quæſito. q. 1. col. 2. quos ſum ſecutus in conſ.
36. num. 54.
18 Declaratur primò, vt non ꝓcedãt hæc prę́ſumptio † quan-
do in ipſo reſcripto & conceſsione principis diceretur, non
obſtante iure & præiudicio tertij Nam tũc cenſeretur etiam
ipſi tertio voluiſſe præiudicare. Quod quidem intelligitur in
leuibus, non autem in his, quę ſunt maximi ponderis & præ-
iudicij. Ita probat d. l. 2. §. ſi quis a principe. ff. ne quid in lo-
co pub. glo. in l. ſed cum ab hærede. ff. ad S C. Trebell. & in c.
cum olim. de conſuetud vbi Grmina. Et idem ſcripſerunt
Cardinal. in cap. mandatum. in 6. notab. de reſcrip. Alexã.
in l. 3. §. ſi his, qui ff. quod quiſque iuris. communem eſſe opi-
nionem teſtatur Rui. in conſ 12. num. 24. lib. 3. & in conſ. 163.
num. 21. lib. 5. Bolo. in conſ. 6. col. 9. verſ. nam licet princeps,
egregiè Iaſon in l. vlt. num. 24. ff. de cõſtit. princip. Frlyn. in
c. ſuper eo. col. vlt verſic. & iſta ampliat. de off. de leg. Gozad.
in conſ. 5. nu. 16. Soc. iunior in conſ. 77. num. 126. lib. 1. & Al-
ciatus in d. tract. de prę́ſumptionib. reg 3. præſump. 11. nu. 4.
Hęc tamen declaratio intelligitur, niſi huic clauſulæ, nõ ob-
ſtante &c. adiecta ſit alia clauſula; ex certa ſciẽtia. Nam tũc
19 præſumitur † principem voluiſſe præiudicare tertio in rebus
magnis. Ita reſponderunt Ruinus in conſ. 12. nu. 24. lib. 3.
in conſ. 86. num. 8. & in conſ. 163. num. 21. lib. 5. & Gozad.
in conſi. 5. num. 16.
20 Declaratur ſecundò, vt non procedat quò ad † ius queren-
dũ ſpe nõ approbata. Nã tũc prę́ſumitur, quod princeps ipſe
voluerit præiudicare etiam tertio, ex quo non dr̃ verè & pro-
priè ius quæſitum. ita Angelus in conſi. 292. D. Papa; quem
ad rem hanc recenſet & probat Alciatus in d. præſump. 11. nu.
5. Ex his accedũt a me relati in cõſ. 20. nu. 39. & in ꝯſ. 157. n. 24.
21 Declaratur tertio, vt non ꝓcedat, quando eſſet † ius quod-
dam contingens & non ordinariũ. Ita ſcripſit Alciatus in d.
prę́ſump. 11. numer. 4. verſ & facit auctoritate Signoroli, in-
ter cõſi. Baldi in conſi. 71. caſus talis eſt, commune & homi-
22 nes lib. 1. dũ reſpondit, † conceſsionẽ principis de conſtruen-
do molendino, præſumi factam etiam ad præiudicium eius,
qui habet aliud molendinũ. Quam traditionem ſecuti ſunt
alijplures relati a Ripa in l. quominus, numero 82. de flum.
& ſi ipſe Ripa diſſentiat.
Declaratur quartò, vt locum non habet præſumptio hæc,
quando alias reſcriptum, vel conceſsio principis nil operare-
23 tur, prę́ſumitur, † voluiſſe tollere ius tertij. Ita poſt Calderi-
num, Felinum, & Decium, quos recenſet. ſcribit Alciatus in d.
prę́ſump 11. num. 6 & dicemus aliqua infra lib. 6. in præſump.
6. in prima illatione. Et confert quod poſt Caſtren in conſi.
280. In facto præſenti lib. 1 docuit Alex in l. quamquam nu.
5. C. de teſta. milit. cum dixit, quod etſi regulariter non prę-
ſumitur principẽ vti plenitudine poteſtatis, attamen locum
non habet, quando reſcriptum nihil operaretur. Hæc tamen
declaratio intelligitur, vt ſatis ſit, ſi illud reſcriptum aliquid
modicum operetur. Ita Bald. in cap. 1. §. ſacramenta. de paca
iura. firma. in vſibus feudo.
Declaratur quintò vt non ꝓcedat præſumptio hæc, quan-
24 do † conſtat de enixa voluntate principis volentis præiudi-
care tertio. Ita gl. in d. l. 2. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in
loco pub. quam quidem in ſpecie ſecuti ſunt multi, quos ſta-
tim recenſebo, & præſertim Alciatus in d. præſump. 11. num.
25 7. Porro enixa principis voluntas conijcitur, † quando certa
ſcientia, vel motu proprio conceſsit atque reſcripſit. Ita Bar.
& Ioan. a Platea in l. 1. C. de petit. bono. ſubla. lib. 10. Socin.
Sen. in conſi. 3 num. 11. lib. 3. & Alciatus in d præſump. 11. in
fine. Et his accedunt. Io. de Ana. in conſ. 81. Alex. in conſi.
216. num. 24. lib. 2. Corneus in conſil. 83. col. penul & in conſ.
189. col. 2. lib 4 Ruinus in conſi. 175. num. 22. & in conſil. 229.
num. 2. lib. 1. Decius in conſi. 373. num. 7. & apertius in conſi.
390 num. 14. Curtius iunior in conſ. 174. num. 11. Gozad.
in conſ. 8. num. 43. in conſ 9. num. 32. & in conſ. 14. col. vlt. &
Gramma. in conſ. 99. num. 29. & in conſ. 100. num. 10. in ci-
uilibus. Idem de clauſula, motus proprij, in ſpecie reſponde-
runt Socinus Senior. in d. conſi. 3. num. 11. lib. 3. & Decius in
conſ. 137. num. 2.
Cæterùm a prædicta Doctorũ opinioue diſſentiunt multi,
26 qui ſcribunt, imò clauſulam † ex certa ſententia non operari
in pręiuditium tertij. Ita ſibi parum conſtans Bart. in l. vlt. nu.
2. C. de loca. prædio. fiſcal. lib. 11. Roman. in conſ. 298. num.
2. Alex. in conſ. 3. nu. 7. lib. 5. Felinus c. nonnulli nu. 12. in fine
de reſcrip. & in c. cauſam quæ. num 12. de teſtib Socin. Sen.
in conſ. 302. num. 6. lib. 2 & in conſ. 63. num. 7. & in conſ. 120.
num. 5. lib. 3. Ruinus in conſ. 71. col. 2 lib 3. Iaſon in l. vlt. nu.
16. ff. de pact Dec. in conſ. 468 nu. 21. & in conſi. 606. col. vlt.
Curt. Iun. in conſ. 170. nu. 32. Pariſius in conſ. 1 nu 83. & cõſ.
11. col. pe. lib. 1., Gozad. in cõſ. 62. col. vlt. & Gram. in deciſ.
27 105. num. 1. idem de clauſula motus proprij, † vt nihil ope-
retur contra tertium, tradunt permulti longa ſerie congeſti,
ab Antonio Gabriele in lib. 6 concluſionum. in tit. de clau-
ſulis. concluſ. 2. num. 8. Conciliat prædictas opiniones Alcia-
tus in d. p̃ſump. 21. in fine, vt ſcilicet illa prima opinio vera ſit
& ꝓcedat, duobus concurrentibus, nempè quod princeps ſci
uerit, vel ſcire potuerit, agi de præiudicio tertij; Et quod aga-
tur de his, quæ ſunt poſitiui iuris: His nõ cõcurrentibus lo-
cum hẽt (inquit Alciatus) ꝯtraria opinio, Niſi adeſſet (ſubiũ-
git idem Alciatus) etiam clauſula de plenitudine poteſtatis.
Nã tunc nil opponi poteſt, quominus conceſsio ſuũ effectum
ſortiatur; ſecũdum Baldum in l. 2. C. de ſeruit. & aqua, Caſtr.
in conſi. 416. In facto præſenti, non intẽdo adulari. nu. 5. lib.
1. & Alexand. in l. quamquam. num. 4. C. de teſta milit.
Conciliatio hæc nõ parum dubia mihi videtur. Nam quo
ad primũ caſum, dicimus Doctores penè omnes loqui, quan-
do agitur de his, quæ ſunt iuris poſitiui, ex quo fatentur, vt ſu
28 periore caſu diximus, quod in his quæ ſunt iuris † diuini, vel
naturalis, vel gentium, nil poteſt Princeps Non ergo conue-
nit hic caſus menti ipſorum Doctorum. Præterea nec quò ad
ſecundum caſum, vèra eſt conciliatio Alciati: cum clauſula
illa, de plenitudine poteſtatis, nil etiam operetur in præiudi-
cium tertij. Ita ipſemet Baldus in l. 2. num. 24. C. de ſeruit. &
aqua, quem ſua pro opinione citauit Alciatus. Et idem quod
Baldus ſcripſerunt Corneus in conſi. 189. colum. penul. lib.
4. Iaſon in l. ex facto. in quarto notab. ff. de vulgar. & pupil-
la. ſubſtit. Gozadin. in conſi. 5. colum. 3. Ioan. Iacobus de
Leonardis inter conſilia Bruni, in cõſil. 117. num. 303. &
Crauet. in conſilio 206. numero tertio, & in Tracta. de an-
tiq. tempo. in ſecunda particula. primæ partis principalis.
numero 40 qui hoc locum maxime habere intelligunt, quan-
do ius tertij deſcendit a iure diuino, naturali, vel gentium.
Altera eſt conciliatio, quam fecerunt Ruinus in conſi. 12.
num. 24. lib. 3. & Socin. iunior in conſilio 77. num. 126. lib.
1. quos ſecutus eſt Anton. Gabriel in lib. 6. concluſionum.
in titu. de clauſulis. in concluſio. 1. numero 9. vbi eiuſdem
opinionis, recenſet Afflictum in commentarijs ad Conſti-
tutiones

tutiones Neapolitanas. Quod aut agitur de modico præindicio, & tunc locum habet communis opinio, quod ſcilicet voluerit princeps præiudicare tertio: ob clauſulas, ex certa ſcientia & motu proprio. Aut agitur de magno, & graui præiudicio. Et tunc clauſulæ illæ nil operantur. Et hoc caſu procedit ſecunda illa opinio. Et hæc quidem conciliatio ſatis probabilis eſt. etſi Doctores, qui communem tuentur, abſolutè fere omnes de quouis præiudicio loquantur. excipio Felinum in d. cap. nonnulli. num. 13. ver. ſecundus caſus eſt. de reſcript. qui pariter intellexit prædicta, quando agitur de modico præiudicio.

PRAESVMPTIO X.

Quando princeps præſumatur iuſtis de cauſis aliquid feciſſe, vel conceſſiſſe, copioſa & diligens explicatio.

SVMMARIVM.

1 *Princeps aliquid faciens vel concedens, præſumitur iuſtis cum cauſis.*
Eaque præſumptio, non admittit probationem in contrarium. nu. 2.
3. *Princeps dicitur loqui per os Dei.*
4 *Princeps Deus dicitur inter homines ſecundum Ariſt.*
5 *Veritate non mendacio Princeps moueri dicitur.*
6 *Princeps cognoſcens de cauſa dicitur cognoſcere tanquam Deus.*
7 *Princeps talis præſumitur, qualis de iure eſſe debet.*
8 *Princeps iuſtitia plenus, non præſumitur velle, plus quam velit lex.*
9 *Principis mens præſumitur talis, qualis lex eiusque ratio.*
10 *Princeps ea quæ iuris poſitiui ſunt, liberè & abſque cauſa tractare poteſt.*
11 *Princeps ſine cauſa iuſta, non poteſt quæ ſunt iuris diuini naturalis vel gentium.*
12 *Reſtitutio relegati etiam ſine cauſa fieri poteſt.*
13 *Pœnam delicti Princeps ſine cauſa remittere poteſt.*
14 *Iuriſdictionis conceſſæ reuocatio a principe ſine cauſa fieri poteſt.*
Idem in priuilegij reuocatione nu. 15.
Niſi per modum contractus ſit conceſſum nu. 16.
17 *Statutorum derogationem Princeps pro ſuæ voluntatis arbitrio facere poteſt.*
18 *Pontifex ſummus, in beneficialibus, plenam & liberam dicitur habere facultatem.*
19 *Papa etiam ſine cauſa poteſt auferre beneficium ab eo cui contulerat. aliquib. tamen diſſentientibus. nu. 20.*
21 *Pontifex diſpenſare poteſt, vt quis plura beneficia incompatibilia retineat etſi aliqui diſſentiant. nu. 22.*
23 *Penſio exceſſiua, a Pontifice modificata, ex iuſta cauſa modificata præſumitur.*
24 *Cauſa iuſta conceſſionis a principe facta, non præſumitur, quando agitur de facto alieno eiuſque magno præiudicio.*
Niſi princeps de eo optimè ſit informatus. nu. 25.
26 *Cauſa iuſta in Principe non præſumitur, quando res & negocium verſatur cum non ſubdito Principis.*
27 *Princeps non ſubdito, nequit præiudicare.*
28 *Princeps contrahendo cũ non ſubdito non fruitur priuilegijs principatus.*
29 *Priuilegium conceſſum non ſubdito, Princeps non reuocat.*
30 *Contractui celebrato cum non ſubdito tenetur Princeps ſtare.*
31 *Principis ab expreſſa aſſertione recedimus, quando de veritate in contrarium conſtat.*
32 *Cauſa iuſta ceſſat in Principe, concedente aliquid ad partis inſtantiam Et quæ eius ratio na. 33.*
34 *Cauſa iuſta in Principe non præſumitur in his quæ ſunt iuris diuini, naturalis vel gentium.*
35 *Pontifex ſummus ſine cauſa diſpenſare non poteſt cum monacho, vt clauſtra exeat & vxorem ducat.*
Et quod neque cum cauſa poſſit, volunt aliqui nu. 36.
37 *Diſpenſationem ſuper matrimonio contracto per verba de præſenti, non niſi iuſtis de cauſis concedit Pontifex.*
38 *Matrimonium etiam copula carnali conſumatum, iuſtis de cauſis a Pontifice diſſolui.*
Et quæ ſint cauſæ iuſtæ nu. 39. 42. & 44.
40 *Nuptiæ inter impares contractæ apud Romanos illegitimæ habebantur.*
41 *Amicitia quæ proficiſcitur a diſſimilibus, dura eſt, & aſpera.*
45 *Diſpenſatio matrimonij ſanguine coniunctorum, non niſi magnis fit de cauſis.*
46 *Diſpenſatio vt liceat exercere fœnus an concedatur.*
47 *Diſpenſare ſuper quinto præcepto, quando Pontifex poſſit.*
48 *Ius tertij ſine iuſta & legitima cauſa auferri non poteſt.*
49 *Contractum reſcindere, aut reuocare, Princeps ſine cauſa iuſta nequit.*
50 *Feudi conceſſionem non poteſt Princeps niſi iuſta cum cauſa reuocare, & maximè ſi ſit antiquum. nu. 51.*
52 *Cauſa iuſta in principe non præſumitur ſi quid faciat eorum, quæ ſine cauſis iuſtis facere non poſſet. Alia refertur opinio. nu. 55. Tertia Alciati. nu. 57.*
53 *Cauſa iuſta non præſumitur in principe, qui ſententiam parte non citata tulit.*
54 *Princeps quando priuato æquiparetur.*
56 *Principis de poteſtate diſputare nefas eſſe, quomodo accipiendum.*
58 *Cauſam iuſtam vel iniuſtam non allegans Princeps, quo caſu pro eo non præſumatur.*
59 *Lucem odit qui male agit.*
60 *Cauſa minus idonea a Principe allegata, tollit eam quæ pro ipſo erat præſumptionem.*
61 *Solemnitas intrinſeca ob temporis antiquitatem præſumitur, & quando ceſſet ea præſumptio.*
62 *Principe allegante cauſam iuſtam, & legitimam, præſumptionem eſſe pro ipſo vult Alciatus, cuius opinio refutatur. nu. 63.*
64 *Principis aſſertioni creditur in antiquis, etiam quo ad ea, quæ ſine cauſa iuſta facere non poſſet.*

QVæ ſuperiore præſumptione ſcripſimus, efficiunt, vt
hoc in loco diſſeramus, quando princeps præſuma-
tur aliquid egiſſe iuſtis de cauſis. Quam quidem
tractationem ſatis diligenter explanauit eruditiſsimus Alcia
tus in Tract. de præſumptionibus, reg. 3. præſumpt. 8. Nos ta-
men adijciemus aliqua non contemnenda. Dicimus itaque,
1 præſumptione iuris eſſe, quod quando princeps † aliquid fa-
cit, vel ꝯcedit, præſumatur id facere vel ꝯcedere, iuſtis de cau-
ſis. Ita cenſuit gl. in l. relegati C. de pœnis; & probant c. cum
à nobis. in fi. de teſtib. & clem. vnica de probat. & præter Al-
ciatum præcitato in loco, idem ſcripſerunt Cynus in l. reſcri-
pta C de precib. Imp. offeren. Roma. in conſ. 369 nu. 28 & in
2 conſ. 436. num. 19. qui dixit, hanc præſumptionem † non ad-
mittere probationem in contrarium Marſil. in l. de vno quo
que. nu. 14. de reiud. & in ſing 6. Gramma. conſ. 102. nu. 17.
in ciuilibus.

Et huius præſumptionis ea videtur eſſe ratio: quia prin-
3 ceps † dicitur loqui per os Dei, a quo delegatus eſt iudex in
terris; vt inquit Iuſtinia. in auth. de hæred. & Falc. in princ. &
tradit Barb. in conſ. 24. col. 1. lib. 2. & in conſ. 1. colum. 3 lib. 3.
4 Et Ariſtoteles lib 3. polit. c. 9 dixit. principẽ † eſſe quaſi Deũ
quendam inter homines. Et quemadmodum Deus eſt ipſa
veritas c. cum eſſes. de teſt & habetur apud Mattheũ; Ego ſum
5 lux, veritas & vita. Ita etiam † veritate moueri præſumitur
princeps, non autem mendacio, vt ſcripſit Socin. iun. in conſ.
69 nu 20. lib. 1. Hinc quoque dicimus, quod quando prin-
6 ceps † cognoſcit de aliqua cauſa, dicitur cognoſcere tanquã
Deus, ſicuti tradunt Dec. in conſ 463. in fi. Bellonus in conſ.
63. num. 7. Gramma. deciſ. 62 num. 30. & Crauet. in conſ. 318.
7 col. 4. Huc etiam facit quod dicimus, † principem talem præ-
ſumi, qualis de iure eſſe debet. Ita Calc. in conſ. 120. num. 9.
Iaſ. in l. cauſas. nu. 6. C. de tranſact. & in conſ 57. col. pen. libr.
3. Caſſan. in conſ. 64. nu. 26. Gramma in conſ 34 num. 3. & in
conſ. 45. nu. 33. in crim. Neuiz. inter conſilia Bruni in conſ. 12.
nu. 8. Huc quoq; pertinet quod ex aliorum ſententia ſcripſit
8 Craue. in cõſ. 253. nu 4. principẽ † præſumi iuſtitia plenũ Et
propterea præſumitur, quod nil plus velit quam lex ipſa vult,
vt ſcripſerunt Calcan. in d. conſ. 120. num. 8. Dec. in conſ 586.
num 2 & Gozad. in conſil. 101. num. 10. Et talis præſumitur
9 mens † principis, qualis eſt lex, & eius ratio, vt poſt alios re-
ſpondit Dec. in conſil. 64. num 7. Eſt itaque vera hæc ſenten-
tia præſumi in dubio principem eſſe motum iuſtis de cauſis,
ad aliquid agendum, vel concedendum. Cæterum cum multa
ſint quæ magnam mouere poſſunt dubitationem, & quo
clarius omnia eluſceſcant, diſtinguendi atque, ita conſti-
tuendi ſunt duo caſus. Primus eſt cum agitur de his, quæ
10 iuris poſitiui † ſunt: quæque pertractare poteſt princeps
libere etiam ſine cauſa. Secundus eſt caſus cum agitur de
his quæ non ſunt iuris poſitiui, ſed vel diuini, vel naturalis
11 vel gentium, & quæ facere † non poteſt princeps, ſine iu-
ſta & legitima cauſa. Primo in caſu, adferri poſſunt varia
exempla eorum quæ princeps ſecularis facere poteſt ſine
cauſa: illud primum ſit in reſtitutione relegati, quam prin-
12 ceps laicus facit. Illa enim † fieri poteſt, etiam ſine cauſa. l.
prima. C. de ſenten. paſſ. & reſt. & toto titu. C. de abolit. &

tradunt

tradunt Isernia & Affl. in c.t. in verbo, committentium.
in tit. quæ sint regalia Boss. in Tract causarum crimin.tit.de
remedijs ex sola Clementia principis. nu. 53. Est & secũdum
exẽplum iã relato maxime proximũ, cũ princeps laicus tol-
13 lit pęnam delicti. Eam sanè remittere † libere, atq; ita sine cau
sa potest. l. diui fratres. ff. de pænis. l. rescripta & ibi omnes.
C. de precib. Impe. offe. Quod sanè exemplũ locũ ẽt habet in
principe ecclesiastico, sicuti in Pont. Max qui põt libere re-
mittere pænas infligendas cõuictis de crimine, vt egregiè re-
sponderunt Dec. in consi. 137. nu. 3. & fusius Paris in cons. 1.
nu. 2. 3. & 4. lib. 4. & de principe laico, scribit post alios Boss.
pręcitato in loco, vbi num. 54. & 55 affirmat, in dominio Me-
diolan. nõ cõsueuisse principes remittere pænas delictorum,
nisi habita pace a læsis, & consentiente senatu ipso Mediolan.
Adfertur tertium exemplum in reuocatione administratio-
14 nis, & officij ac † iurisdictionis concessæ ab ipso principe;
Eam. n. liberè & sine causa facere põt vt responderunt Brun.
15 in consi. 97. & Gramm. voto. 58. Et de reuocatione † priui-
legij, idem scripserunt glo. in cap. decet de reg. iur. in 6. Bal.
in consil. 439. Amplius. col. 3. versi. item & si domina Regina.
lib. 3. Alexan. in consi. 155. col. vlt. lib. 6. Iason in cons. 56. col.
vlt. lib. 1. & alios commemorat ac probat Crau. in Tract. de
antiq. temp. part. 1. in princip num. 55. qui intelligit, & rectè,
16 nisi priuilegium † concessum fuerit per modum contractus.
Et idem Crauet. in consi. 135. num. 5. cui accedunt Gozad. in
consi. 5. num. 10. & 11. Afflict decis. 128. num. 10. & Soc. iun.
in consil. 105. nu. 18 lib. 2. Quartum quoq. hac de re exemplũ
17 considerari potest in derogatione statutorum † quæ cum iu-
ris positiui sit, eam pro suæ voluntatis arbitrio facere potest
princeps. Ita Baldus in consilio 187. in causa præsenti. colu.
2. versi sed quid ponamus. lib. 5. quod procedere etiam in sta-
tuto iurato docuit Abbas in cap. constitutus. de rescrip. &
respondit Gozad. in consil. 30 col. 2. versi. 2. casu. & hos se-
cutus est Crau. in d. trac. de antiq. temp. in d. prima parte. nu.
39. Extat & quintũ exemplũ in principe tamen ecclesiastico,
18 nempè in beneficialibus in quibus summus Pontifex † ha-
bere dicitur plenam & liberam facultatem. cap. per princi-
palem. quæstio. 3. vbi glossa. capitu. inter quatuor. de maio.
& obed vbi Abbas. cap. 2. in princip. de præben. in 6. & clem.
1. in fine. vt lite pend. Et scribunt Calderic in consi 12. in tit.
de rescrip Iason in l Barbarius num. 25. ff. de officio præto.
Io. de Selua in tract. de beneficio in parte. 3. q. 60. in fine. Hinc
scribit Baldus in l rescripta. C. de precib. Imper. offeren. om-
nia beneficia esse Pontifici manualia, & obedientialia Idem
scripsit Barba. in tractat. de præstan. Cardinal. parte 1. num.
trigesimoquarto. Et propterea magis receptum est apud no-
19 stros † Papam posse etiam sine causa auferre beneficiũ ab eo,
cui contulerat. Ita scripserunt multi, quos cõmemorat Crau.
in tract. de antiq. tempo. in secunda particula primæ partis
princip num. 34. Habet tamen hoc exemplum multum dubi
20 tationis, cum alij plures ab ea † opinione dissentiant, affir-
mantes verius esse, Pontificẽ non posse ꝓ sua libera volũtate,
auferre beneficia iã collata, sicuti hac in opinione fuerũt Ro
man. in cons. 345 & in cons. 467. Barba. in c. quod translatio-
nem. nu. 121 de off. lega. & in consil. 13 col. 5 lib 3 Ias. in l. vlt.
col. 2. versi. facit benè. C. si contra ius vel vtil. publ. in consil.
145. col 1. & 2 & in consi. 213. col. 5. lib. 5. & in consi 46 col. 4.
lib. 3. Ripa lib. 1. resp. c. 14. col. pen Io de Selua in tract. de be-
neficio parte 3. q. 60 Cosmus Gumyer in pragm. sanct. tit.
de electione c. licet dudũ. in verbo, reiecta, Brunus in consi. 8.
nu 48. Io. Iacob. de Leonardia in tereõsil. eiusdẽ Bruni in cõs.
114. nu. 175. & Rebuff. in tract. nominationũ. qõ. 21. nu. 55.
Et horum sententiã aliquãdo probaui in responso a me red-
dito pro canonicis Sancti Georgij in Alga. Rectius itaq; ad-
ferri potest exemplum quod erit sextum, in concessione seu
dispensatione pluralitatis beneficiorum. Nam etsi aliqua be-
neficia inter se incõpatibilia sunt: attamen sũmus Pontifex li-
berè potest dispensare. Sunt quidẽ beneficia a lege ipsa diui-
na instituta, vt legitur Numeri c. 18 ibi, *Filijs aũt Leui dedi de-
cimas Israel in possessionẽ pro ministerio quo seruiunt mihi* Et Lucę
c. 10. *Dignus est mercenarius mercede sua.* Et in ca. cum secundũ.
de præben. ex Apostolo *. qui altari seruit, de altari viuere debet.*
Cæterum ipsa beneficiorum pluralitas l. positiua prohibe
tur. cap. quia nonnulli. de cleric. non resid. & cap. de multa.
21 de præben. Potest ergo Pontifex † libere dispensare, vt plura
beneficia incompatibilia quis retineat. Id quod satis proba-
tur in cap. dudum. il 2. de election. in dict. cap. de multa. in
fine. de præb. in cap. ordinarij de offic ordina. in 6 & in cap.
primo. de consuetud. in 6. Et his in locis tradunt scribentes.
Non ignoro tamen, aliquos fuisse ea in opinione, quod non
22 † Papa non possit sine causa dispensare super pluralitate be-
neficiorum. Ita sanè censuit Abbas in cap. cum in cunctis. nu.
12. in cap. dudum. nu. 7 & in cap. cum ad monasterium. nu.
5. de elect. Anchara. in cap. in causis in 3. notab de re iudi.
23 Septimum est exemplum in pensione † excessiua a Pontifi-
ce modificata, quæ præsumitur modificata ex iusta causa.
Ita respondit Roman in cons. 369. num 28 quem secuti sunt
Cacialupus in tracta. de pensionibus. q. 7. num. 3. & Gigas in
tract de pensionibus quæst. 35. num. 7.
Hoc itaq; primo in casu, (vt ad rem nostram tãdem venia-
mus) vera est & recepta sententia, præsumi ꝓ ipso principe
siue ecclesiastico siue laico, vt scilicet quod fecit vel cõcessit
iustis causis fecerit vel concesserit. Ita intelligi debet traditio
glossæ in d. l. relegati. ff. de pænis. & apertius tradit Alcia-
tus in d. tract. de præsumpt. regula 2. præsump. 8. Et in his
principis assertio præsumptionem pro se habet, vt scribunt
multi cõmemorati a Cra de antiq. tẽp. par. 1. in initio nu. 14.
Declaratur nũc primò hic casus, vt non procedat, quando
24 † agitur de facto alieno eiusque magno præiudicio. Nã tunc
non præsumitur hæc iusta causa in principe. Ita docuit Arc.
in cap. cum a nobis. de testibus. cum dixit, dispositionem cle.
primę. de probat. quæ est, quod assertio principis præsum-
ptionem faciat, non habere locum, quando agitur de facto
alieno, eiusque magno præiuditio. Et idem quod Aret. scri-
pserunt Soc. Sen. inter consilia Curtij Sen. in consil. 20. col. 5.
vers. sed ad hanc obiectionem. & in cons. 21. quod est colle-
gij Florentini. col. 11. versic. sed diceret aliquis, quos quidem
secutus est Crauet. in tract. de antiqui. tempor. in 3. particula
tertiæ partis principalis. num. 9. & illis accedunt Ruinus in
consi. 41. num. 12. lib. 1. Parisius in consi. 67. num. 58. lib. 4.
Alciat. resp. 169. nu. 10. & Gram. decis. 103. nu. 227. Quam
quidem declarationem intelligit Crauetta pręcitato in loco,
25 nisi † princeps esset optimè de facto hoc alieno informatus.
Et huius sententiæ auctores citat Alexan. in consil. 15. lib. 5:
& Curti. Sen. in consil. 50. col. 6 t.
26 Declaratur secundò, vt non habeat locum quando † res &
negotium versatur cum non subdito principis. Nã tunc non
præsumitur iusta causa in principe. Ita in specie scripserunt
Abbas in cap. cum a nobis, col. 2. de testib & in ca. inter qua-
tuor. de maio. & obed. Soc. Sen. in consi. 150. col. 8 lib. 3. & in
d l. si testamentum. col. 5. C de testam. Alciat. in tract. de prę-
sump reg. 3. præsump. 8. in fine. & Crau. in d Tract. de antiq.
tẽp. in 3. particula primæ part. principal. nu. 10. Et ratio est,
27 quia sicut non subdito, præiudicare † princeps non potest,
ita nec aliquid agere vel asserere, quo præsumptio inducatur
contra ipsum nõ subditũ. Et rõ rationis est, quia illa bona
præsumptio, quæ est ꝓ principe, ex causa principatus proue-
nit, qui quidem principatus cessat in personã non subditi. Et
28 hinc dicimus, quod princeps † contrahendo cum non sub-
dito, non fruitur priuilegijs principatus, cũ eo casu non cen-
seatur princeps, sed persona priuata Ita Parisius in cons 82.
nu. 51. lib. 1. Et propterea ibidem Parisius. nu. 46. respondit,
29 principem non posse reuocare † priuilegium concessum non
subdito. Et censuit Ruin in consil. 90. num 4 lib. 1. & in cons.
130. num. 19 lib. 5. Principem non posse aliquo modo rece-
30 dere † a contractu celebrato cum non subdito, cum tunc
non consideretur tamquàm princeps, sed vt persona priuata.
& idem sensit Soc. iun. in consi. 60. num. 16. lib. 3.
Declaratur tertiò, vt non habeat locũ prædicta ꝓsumptio,
quando apparet contrarium eius, quod alioqui in dubio ꝓsu-
mebatur. Nã tũc hęc præsumptio cedit ipsi veritati; sicuti re-
31 cedimus ab expressa † assertione principis, cũ de veritate in
contrarium constat. vt tradunt Socyn. sen. in consil. 164. col.
5. versic. sed ad hanc obiectionem, lib. 2. & alij, quos pro-
bat Crauetta loco supra allegato. nu. 11. qui nu. 12. declarat.
Declarat quarto, vt procedat prædicta præsumptio, quãdo
princeps aliquid egit sua ipsa sponte, & motu proprio, secus
32 si ad partis † instantiã & postulationem. Nam tunc præsum-
ptio iustæ causæ, quæ in principe esse solet, cessat. Ita respõ-
derunt in specie Roman in cõsilio 436. num. 19. Socynus sen.
in consil. 263. colum. penul. vers. & si dicatur lib. 2. & in cons,
62. colum. vlt. lib. 3. Iason in l. si testamentum primo notab.
in fi. C. de testament. & in consil. 105. colum. penult. lib. 1.
Gozadin. in consilio 51. colum. penult. Et hos secutus est
Crauett. in dicto tractat. de antiqui. tempor. in secunda par-
ticula primæ partis princip. nume. 23. Et illis accedunt De-
cius in l. si quis iniquam. in princip. num. 5. ff. quod quis-
que iuris & in cap. quæ in ecclesiarum. num. 29. de consti-
tuti. & in consilio 341. num. 5. Ruinus in consil. 41. num. 23.
& in consil. 175. num. 12. lib. 1. Curtius iun. in consilio. 170.
num. 25. Marsil. in singul. sexto, & Grammat. in decisio. 65.
numer. 31. Et huius sententię ratio est, quia per importuni-
tatem

33 tatem † potius petentium, & inſtanter requirentium videtur
princeps f‹cere, quàm quod ita eſſe agendum ſentiat. iuxtà
traditioné Bar.ex illo textu i l.1.C de petit.bonn. ſubl.lib.10.

Secundus caſus huius noſtræ diſputationis eſt, quando agi-
tur de his, quæ ſunt iuris diuini, vel naturalis, vel gentium, quæ
quidem non ſunt in libera poteſtate principum, ſed eis per-
miſſa ſolum cum iuſtæ extant cauſæ. Hoc ſanè caſu non præ-
34 ſumitur iuſta cauſa † in principe; vt mox dicemus, ſed prius
exempla aliquot hac de re adferemus.

35 Primum exemplum eſt in Pontifice maxi qui † ſine cauſa
non poteſt diſpéſare cum monacho, vt clauſtra exeat, & vxo-
rem ducat; cum cauſa verò poteſt; ſicuti ſcripſerunt Ioan.An-
dreę in ca.ſemel Deo.de reg iur.in 6.Inno in cap cum ad mo-
naſterium.de ſtatu monaco, & ibid.Abb.num.21. alios plures
commemorat Decius in c.quæ in eccleſiatum.nu.13. de con-
ſtit.Quibus accedunt Iaſ.in l.ſi arrogator nu.5.ff de adoptio.
Rubeus in conſ.147.nu.8.Ripa in c.cum M. Ferrarien. nu. 76.
de conſti.Gozad in conſi.51.nu.18 Pariſius in cóſ.63.nu. 148.
& nu.205.lib.4.Mãtua in cóſ.121.col.1.lib.1. & Portius Imo-
len.in conſ.154.nu.15.Marquardus in tract.de Cęlibatu ſacer
dotum in prima parte cap 3.nu.1.& Nauarr, in manuali cô-
feſſorum cap.12.nu.75.verſ 4 dicimus. Et ex ſacris Theologia
idé affirmarunt, diues Thomas in 4.ſent.diſt.34.q.1 art.4. An-
gelus Clauaſius in ſua ſumma in verbo, matrimonium, impe-
dimento.18.nu 2 Henricus Gandauenſ.quodliqeto.5.q.: 5.&
q.26.Ricardus in 4.ſent.diſt 34 art.9. & ibid. Durandus q.2.&
Paluda.q.4.& ibid.Scotus. Eandem probauit Caietan.2.2.q.
88.artic 10.Et bis obſeruatum fuiſſe aliqui teſtantur. Ita ſanè
obſeruaſſe dicitur, qui cum Raimiro Rege Aragoniæ diſpéſa-
uit, vt relicta religione regnum ſuſciperet, & vxorem nomine
Vriacam duceret, cuius rei meminere ex noſtris Anch. in cóſi.
339.col.3.qui teſtatur, ſe ita vidiſſe in Geneologia Regis Ara-
goniæ, & ex hiſtoricis Raphael Volatert.lib.2. Geographiæ.c.
vlt.& ex Theologis Paludanus loco iam citato. Idem pariter
obſeruauit Cęleſtinus tertius.Pont.max. qui diſpenſauit cum
Conſtantia filia Rogerij Regis, vt religione deſerta nuberet
Henrico ſexto Federici Imperatoris filio, vt memoriæ prodi-
tum eſt ab hiſtoricis, nempe à Platina in vita Cæleſtini.3.a no
ſtris nempe a Io.Baptiſta a San.Seuerino in tract de penſioni-
bus.q.19.nu.61.& a Theologis nempe a Caietano in 2.2.q.88.
art.10.Diſſentiũt tamen ab hac opinione multi, qui ſcripſe-
36 runt, nô licere † Pontifici, ét cum cauſa diſpéſare in voto cô-
tinentiæ.Ita ſanè tradiderunt Alex.Alenſis in tertia parte ſuæ
ſummæ Diuus Bonauentura in 4.ſenten.diſt.38.in fi Syluester
Prierius in ſua ſumma in verbo. Votum.4.q.5.gl.in c. cum ad
monaſterium.de ſtatu monacho.Dom.Soto.in 4.ſenten. diſt.
38 quæſtion.vnica.art.2.col.3.& idem lib. 7. de iuſtit. & iure.
quæſt.6.art.2 col.autep.qui ita ſentire Diuum Thomam ſcri-
bit.Rationes.& argumenta, quæ hinc inde adferuntur, hic nô
excutiam, quia locus iſte non poſtulat.

Secundum eſt exemplum in diſpenſatione ſuper matrimo-
nio contracto per verba de præſenti. Hanc ſanè diſpenſatio-
37 nem † non niſi iuſtis de cauſis concedere poteſt Pontifex ma
ximus Ita gl.in capit. ex publico. de conuerſ. coniuga quam
cói calculo receptam eſſe teſtatur Decius, in cap.quę in eccle-
ſiarum.num. 13. de conſtit.Et idem reſponderunt Soc.Sen.in
conſi.28.num. 8.lib.1.Decius in conſi.112.col.vlt.& in conſi.
137.nu.4.Gozad in conſi.51.nu.17.Felin.in conſi.26.num.19.
20.Celſus Hugo in conſi 105 nu.12.& Portius Imolen. in cô-
ſi 154.nu.7.qui nu.14. ex multorum ſententia ſubiungit etiã,
38 matrimonium copula † carnali conſumatum. poſſe iuſtis de
cauſis a Pontifice diſſolui. Et inter iuſtas cauſas concedendi
39 hanc diſpenſationem, cõnumerari ſolet imparitas † côditio-
nis perſonarum, vt in ſpecie reſponderũt Soc.Felinus, Decius,
& Celſus Hugo præcitatis in locis. Et côſiderari poteſt ratio,
quod etſi inter conditione impares ſit matrimonium quo ad
ſacramentum attamen quo ad leges ipſas exiſtimatur minus
legitimum: ſicuti.& Leo Pontifex Max.ſenſit in cap. non om-
40 nis.32.quæſt.2, Et apud Romanos nuptiæ † inter impares cô-
tractæ, illegitimæ habebantur: vt ſcriptum reliquit Boethius
in commentarijs Topicorum Ciceronis.

Hinc factũ eſt, vt permulti viri ſapientiſſimi admonuerint,
imò ſuis legibus conſtituerint, æquales eſſe ducendas. Cleobu
lus Lyndius, vt in illius vita ſcripſit Diogenes Laertius, iube-
bat, vxorem ex æqualib. eſſe ducendã. Et idẽ Diogenes de Chi
lone Lacedemonio idé præcipiente memoriæ prodidit Idem
auctor hoc tribuit Soloni & Pittaco Mitylenn. Et huius rõnis
ratio ea eſt, quod ſumma illa beneuolẽtia, mutua amicitia, cô
cordia & familiaritas, quæ beatitudiné quandã inter virũ &
vxorẽ parit, vt legitur Eccleſ.c. 25. & apud Ariſtotelem lib. 2.
Oeconomicon c.3. hæc inquam ab ipſorum coniugatorũ in-
æqualitate & diſſimilitudine deſtruunt. Nam queadmodum
(vt ſcriptũ eſt Eccleſ.c.13.) omne animal diligit ſimile ſibi: &
oĩs homo ſimilẽ ſibi: ita econtra diſſimilia odio habẽt. Et re-
41 ſte diuino Platone, lib.8 de legib. amicitia † quæ a diſſimilib.
proficiſcitur, dura & aſpera eſt. Eſt ét iuſta cauſa concedendi
42 hãc diſpenſationẽ timor † futuri ſcandali. Ita reſponderunt
Feli.in conſ.26.nu.19.ver.vnde côſiderandũ eſt. & Port. Imo-
len in d.conſ.154.nu.22.& nu.24 qui quidé conſideratũ: ſine
futurũ ſcandalũ, vel ob timoré fornicationis, vel ob inimici-
tias, quæ inter côiugatos vel eorũ ſanguine coniunctos inter-
cedere poſſunt. Iuſta quoq, cauſa concedendi hanc diſpenſa-
43 tionem eſt, qñ alter † côiugatorũ aſſerit, ſe non habuiſſe ani-
mum côtrahendi. Ita Soc Sen.in d.conſ.28.nu.6. & 7. lib. 1. &
Feli.in d.conſ.26.col.vlt.ver.præterea dato & ſcripſi in conſi.
385.num.7. lib.4.reddito pro Camillo Guariento Veronenſi.
44 Poteſt etiam conſiderari iuſta cauſa † ob ſterilitatem, vt re-
ſpondit Alciat.reſp.21.nu.7.& 8.

Tertium ſit exemplum, in diſpenſatione ſuper martimonio
45 † contrahendo inter coniunctos ſanguine, in tertio conſan-
guinitatis gradu.(de diſpéſatione in primo & ſecundo gradu
non diſputamus, cum maximè hodie ex concilio ſacroſancto
Tridentino ſeſſione.24 ca.1.omnis diſpenſatio omnino pro-
hibita eſt.) Hæc ſanè diſpenſatio ex iuſtis cauſis, & non aliter
permiſſa eſt. Ita tradunt Anch. in conſi. 373 & Didacus poſt
alios in epitome de ſponſalibus parte ſecunda. capit. 6.§. 10.
nu.7.8.& 9 qui commemorant exemplum Alexandri.6.Pon-
tificis Max qui diſpenſauit cum Ferdinãdo Rege Siciliæ ci-
tra Farrum vt duceret Ioãnam ſororem patrui ſui. Ita etiam
magna & vrgens cauſa requiritur, qua poſſit Pontifex diſpen
ſare, vt frater valeat ducere relictam fratris: ſicuti Iulius ſecũ-
dus diſpenſauit cum Henrico 8.Rege Angliæ, vt poſſet duce-
re in vxorem relictam Arturi fratris ſui. Qua de diſpenſatio-
ne, quæ magnum alioqui religioni Chriſtianæ peperit exitiũ,
reſponderunt atque ſcripſerunt Decius in conſi. 602. Gratus
in conſi.1.lib.2.Pariſi.in conſ.68.lib.4 Goza.in conſi.51. Soc.
iun in conſi. 140. lib. 2. Caietanus in opuſculis tomo tertio
tract.13.& Didacus in epitome de ſponſal. in ſecunda parte.
c.6.nu.9.10.& 11.

46 Quartum eſt exemplum in † diſpenſatione vt liceat exerce-
re fœnus. Id quod altero de duob. modis poteſt intelligi. Pri-
mo cum Chriſtianis, data eis facultate hac. Quæ quidem di-
ſpenſatio nullo modo permiſſa eſt, vt tradunt Iaſon in l. cun-
ctos populos. in repe.nu.35.C.de ſumma Trinit.& fide cathol.
& ibidem Purpurat, & Alciatus lib.6.parerg.iuris.cap.vigeſi-
mo in fine. Nam repugnat lex diuina. c.ſuper eo.de vſuris Re
pugnat etiam naturalis, vt ſcripſi lib. de arbitrar. iudicum.

Secundo etiam modo poteſt intelligi hoc exemplum, nem-
pè in facultate concedendi Iudæis, vt poſſint mutuo dare ſub
fœnore Chriſtianis. Hoc ſanè caſu licet ipſi Pontifici Max. iu-
ſtis de cauſis diſpenſationem hanc concedere. Ita cenſuerunt
Alexan.in conſi.1.& conſi.2 & in conſi.107.lib. 2. & Barba.in
conſi.16.lib.4.qui de eadem facti ſpecie interrogati, reſponde
runt, Pontificem potuiſſe diſpenſare & facultatem concedere
Duci Mantuæ, vt ei liceret retinere iudæos in ſua illa ciuita-
te, vt ibi fœnus exercerent. Et eandem opinionem probarunt
Iaſon in repe.l.cunctos populos nu.36. C.de ſumma Trinit.&
fide cathol Decius in conſi.112.nu.5.& Io Baptiſta Ferrettus
in conſi.37.Diſſentiunt tamen ab hac ſententia Alex. de Ne-
uo in conſi.96.in conſi.100.col.vlt.& conſ.101 & 102.Moder-
ni.Pariſien.in commentarijs ad conſuetud Pariſien.tit. 1.§.1.
glo.9.nu.19.Didacus lib.3.varia.reſolut.cap.1.nu.8.& Io.Ba-
ptiſta Lupus in l curabit.§.4.nu.67.C.de actio.empt. qui eiu-
ſdem ſententiæ alios recenſet.& horum poſtrema opinio vera
eſt & retinenda.

Quintum eſt exemplum in diſpenſatione illius præcepti
47 Decalogi. Non occides. Nam Pontifici Max. licet † quidem
diſpenſare, ſed tamen quando adeſt cauſa. Ita Felin.& Decius
in cap.quæ in eccleſiarum.de conſtitutio.ille, nu.3. hic, nu.14.
qui & alios commemorant. Et ex Theologis copioſè & eru-
dite diſſerit Dom.Soto.lib 5.de iuſtitia, & iure q 1.art.5.

Sextum exemplum eſt tam principi ſeculari quam eccle-
48 ſiaſtico commune, quando agitur de iure † tertij auferendo,
quod quidem ſine iuſta, & legitima cauſa auferri non poteſt.
Ita ſcribunt Anch.in conſi.308 in fine. Caſtren. in conſi. 156.
Viſo & examinato.lib.1.Calder.& Butrius in cap. poſt ceſſio
nem.de probat.Aret in cap. cum a nobis.de teſtibus.Decius.
in capitu, quæ in eccleſiarum. de conſtit. Alciatus in tract. de
præſumpt. regu.3.præſumpt. 8.nu.4.& ſetipſi in lib.1.de arbi-
tra.iudicum.&c q 48.nu.8.

Septimum exemplum eſt in reſciſſione contractus, Nam
49 illum † reuocare, vel ab eo recedere non poteſt princeps, niſi
iuſtis

iustis de caosis Ita Baldus in c.1.§.ad hæc de pace iura.firm. Castren. in l.digna vox.C. de legib.Roma.in consi.352.num. 24.& in consi.436.numer 16.Socyn. sen. in consi.4.onm.5. lib. 3.& in cadem facti specie, cum Socyno idem respondit Iason in cõsi. 227.col 8.lib.2.idem in l. si pecuniam.oum.16. ff. de cond.ob caus. & in l.si testamentum.uum.5 C.de testa. Felynus in eap.quæ ecclesiarum.num.62.de constitut. Ruious in cons.41.colum.1.Decius in consi.292.num.7.in cons. 580.in prin. cap.1.colum.1.de probat. & in consi.44.colum. penul in consi 151.num. decimo, & in consilio 689.nome. 5. Afflictus decisi.282.num.7.Rubeus in consi.138.num.7.& & in consilio 146.Alciatus in tract. de præsumptio.regula.3. præsumptio.8, num.5.Parisius in consi.82.nnm.49.& 50.lib. primo. Socyn.iunior in consilio 78.num.3.lib.1.& in consi. 60.num.16.lib.3.Crauet. in consi.171.num.11.& in tract. de antiqui.tempo. in prima particula quartæ partis princip. num.20.Gramma.decisio.15.in fine.Boer.q.203.num.50. alios plures de industria prætereo.

Octauum sit exemplum valde proximũ præcedenti,in con-
50 cessione feudi, † quam reuocare non potest princeps, nisi iustis de causis. cap.1.de natura feudi. & præter citatos ab Alciato in d.præsump.8.num.5.tradunt Curtius iunior in cons. 1.num.29.& in consil.142.num.7 Socyn. iunior in consil. 76.num.13.lib.1.& in cons.126.num.17.lib.3.Crauet. in consil 135.num.19.& in consi 241 num.6.Et hoc maximè
51 procedit quando feudum † est antiquum; vt ex recentioribus scribunt Soc.iunior in consil.115.num.10.lib.2.Crau. in tract. de antiq.tempor. in prima particula primæ partis princip.num.16.& Tiraq.in tract. de retractu consang.§.32. glo.1.num.39.Non recensebo hic plura alia exempla, quæ diligens lector obseruare facilè poterit. Hæc enim,quæ commemorauimus, satis superque indicant, non licere principi aduersus ea, quæ vel diuinum, vel naturale, vel gentium ius lædere possunt, quidquã agere, nisi instis,& legitimis de causis. Nunc ad rem nostram propius accedamus. Noonm est exemplum in dispositione testatoris, quam Princeps sine iusta causa tollere & mutare non potest: cum illa sit iurisgentium. l. si testamentum.C. de testa. & ibidem tradunt omnes præsertim Iason. & latissime explicuit Didacus in lib. 3. varar. resolutio.cap.6.num 5 & præter eum scribunt Calcaneus in consi.8.nu.16.Ruinus in cons.80.num.8.& 9.lib.1. qui dixit,nõ sufficere clausulas derogatorias Parisius in consil.1.nom.49.lib.2.& in consil.46.num.36.& 43.lib.3.Quocitca dicere solemus, Principem non posse sine iusta causa legitimare spurium, vt succedat tamquam natus ex legitimo matrimonio vt scripsi infra lib.4.præsumpt.79.num.22.

Disputatio est inter nostros,an hoc secundo in casu,quando princeps aliquid agit eorum, quę sine causa facere non potest,pręsumatur iustis de caosis motus.Qua in re tres sunt interpretum opiniones.Prima est,quæ & verior,& receptior est,
52 † iustam causam oon præsumi.Ita hanc probarunt Oldrad. in consil.240.in quæstione proposita.in secundo dubio, cùm dixit, quod nemo tenetur credere principi asserenti Castrum ad se pertinere. Sentit ergo Oldradus, non præsumi iustam causam in principe, alioqui eius assertioni esset credendum. Et clare ac in specie hanc opinionem probarunt Baldus in c. quæ in ecclesiarũ nu.14.de constit.& in ɔs.326.Rex Romanorũ.in fi.lib.1.Fulgo.in l.vlt.C.si contra ius, vel vtil.pub.& in ɔs.61.col.1.Rom.in cons.352.in fi.Abb.in cõs.3.col.pen. q.27.lib.2 Aret.in l.Gallus.§.& quid si tantum.colum.8. versic. circa tertium.de liberis,& posthum.Cosmus Gumyer in Pragmact. sanctione,in tit.de sublatis Cler liter. in verbo, non præiudicent Felyn.in cap.quę in ecclesiarum.num.62. de constitu.Iaso.in l.quominus in tertio notab.ff.de flum.& in l.si testamentum,in f.notab.C.de test.& in cons.105.col. pen.versi.secundò respõdetur.lib.1.& in ɔsil 234.col.vlt.lib. 2.Socyn.sen.in consil.273.colum penult.lib.2.& consil.38. lib.4.idem inter consilia Curtij senio.in consil.20.colum.6. versic. confirmatur. quin & ipse Curtius sen.in consi.50.Memoriæ recolendę.colum.71.versi.secunda conclusio.Goaad. in consil.26 num 41.Neuiz.inter consilia Bruni io consi.12. num.145.& ipse Brunus in consil.15.num.7.Claudius Seysellius in l. vt vim.col.4.de iustitia & iure. Craue. in consil.135.num.41.in tractat.de antiqui.tempo.in prima parte in initio.num.32.& Alciatus.in tracta de pręsumptionibus. regul.3.præsumpt.8.num.7.inquit,hanc opinionem esse veram non iure solum, sed & æquitate. Quæ sane sententia fulcitur ex clem pastoralis. de re iud.vbi causa non præsumitur
53 in principe,qui † sententiam tulit,parte non citata.Idem probare videtur cap.1.de causa possess.& proprie. vbi Doctores Præterea accedit regul.l.si donatione.C.de collat.& l.si forte.ff.de Castren.pecul. qua dicimus, quod qũ aliquis non potest aliquid facere sine iusta causa,illa causa debet ꝓbari ab eo qui factũ allegat. Quę sane regula locum etiam habet in principe;vt tradunt Inno in c.pen.de dilat.Dec.in consil. 576.nu.10.in fine.Socin.sen in cons.120 num 9.lib.3.& idem inter consilia Curtij senio.in cons.20.Sæpenumero.colum 6. vers.2.etiam negari. Nam quando princeps sine iusta causa
54 aliquid facere non potest, † priuatæ personæ æquiparatur: vt scribunt Dec.in l.mutare consilium,in fi de regul.iur. & in cons.203.num.4.Rursus facile eluderetur lex,quæ vult in prædictis adesse causam; eluderetur inquam exprimendo aliquã causam,quæ tamen reipsa non esset vera & iusta.

His accedit textus in cap.nouit. de iudicijs. vbi non præsumitur pro Rege,quod seruauerit debitam solennitatem, in denuntiatione euangelica.& ibid.annotarũt Abb.& reliqui. Huc pertinet & illa ratio, quod cum a potestate libera principis hoc non pendeat sed necessaria sit iusta causa, si pręsumeretur, qđ iusta de causa id egerit, atque ita si ei crederetur, esset quodammodo testis in causa propria:contra.l.testis nullus.ff.de testib.& Quæ quidem iuris sententia, locum habet etiam in viris summæ auctoritatis, vt Ciceronis testimonio in Oratione pro Sex. Roscio Ametino probatur. Ciceronis verba hæc sunt.*Itaque more maiorum comparatum est,vt in minimis rebus homines amplissimi, testimonium de sua re non dicerent. Aphricanus qui suo cognomine declarat tertiam partem orbis terrarum se subegisse, tamen si sua res ageretur, testimonium non diceret. Nam illud in talem virum non audeo dicere,si diceret non crederetur.*

55 Secunda fuit opinio† contraria præcedenti, quam quidem probarunt Cyn.in l.rescripta q.3.& q.4.C.de præcib.Imper.off & ibidem Baldus.num.10.Butrius in cap.quanto. num.16.de iureiura.& ibidem Abbas.colum.3.versi.ex quo infero. idem Abbas in consil.84.colum.vlt.lib.1.sic intelligens Cynum prææcitato in loco. Imola in cap nam concupiscentiam de constitut. Socy.sen.in consil.266.num.55.vers. aliquando & secundo, lib.2 in cons.4.num.13.lib.3.Iason in cons.233.in fine.lib.2.Decius in cons 125.num.4.sensit Curtius iunior in cons.170.num.25.Ea ratione prima ij moti sunt, quòd princeps (vt diximus suprà) locum Dei in terris obtinet. Atqui Deus iustissimè omnia agit & non solùm id præsumere debemus,sed etiam firmiter credere. Ergo idem de principe. Verum responderi potest, non esse parem in his potestatem principis, & potestatem Dei. Nam Deus absolutè dominus est, non modò rerum nostrarum ac corporum: verum etiam ipsarum animarum, quas sua bonitate creauit: Libera ergo ei facultas est disponendi. At non ita est in principe in his de quib.núc agimus: cum ei data non sit libera potestas, sed limitata, hoc est, quando iusta subest causa: si ergo ei crederemus, perinde esset ac si libera facultas ei competeret; quod falsum omninò est. Præterea, cum Deus ipse opt.Max.voluit hoc in sæculo aliquorum delicta punire, atq; iudicis temporalis personam sustinere, nonne iustas esse causas, quibus id ageret notas esse voluit: sicuti quando peccata Sodomæ castigare voluit; vt scriptum est in cap.Deus omnipotens.2.q.1.Adferri etiam solet alia argumentatio hac pro opinione, quod scilicèt, nephas sit de principis potestate disputare.l.2.C.de crim.sacrileg.& scribunt Baldus in cons. 359.Proponitur, quod inter agnatos.colum.1.lib.1.Cæterum respõdetur,d.l.2.procedere in his,quę sunt iuris positiui,
56 in quibus † princeps liberè disponere, & statuere potest, vt diximus suprà. Ita declarat in specie Crauet. in tractat. de antiqu. tempo. parte prima, in initio. oum.38. In his vero, quæ attingunt ius diuinum, vel naturale, vel gentium diuersum est, cũ nõ competat ei libera statuẽdi facultas. Solet tandem considerari, quòd princeps præsumitur plenus iustitia, vt respondit Baldus in consi.395.Pro do.Dynaldo.col.1.in fi.lib.2.& diximus. sup.ex l.ex facto.in princip.ff.de vulg. & pup.subst.& ex l.2.§.meritò.& §.si quis a principe.ff ne quid in loco publico. Cæterum facile respondetur, hanc præsumptionem ita generalem cessare ob contrariam specialem; quæ insurgit ex eo, quod aliquid facit contra ius ipsum vel diuinum, vel naturale, vel gentium. Cum enim hoc facere non possit, nisi ex iusta causa, si ipsi principi semper crederetur, nulla esset differentia inter vnum, & alterum casum.

57 Tertia fuit opinio † Alciati in tract. de præsumptio.regu. 3.præsumptio.8.num.8.qui tres casus ita distinguit.

Primus est,quando princeps nullam causam vel iustam vel
58 iniustam allegat. Hoc † casu (ait Alciatus) non præsumitur pro principe, & hoc in casu procedit communis illa opinio. Ea est ratio (inquit Alciatus) quia iam deficit ipsius principis potestas:cũ nõ sit supra ius diuinũ naturale,vel gentiũ. Et

accedit.

accedit, qđ si causa fuit iusta quare eã non expressie, vel ve-
tius eam notam esse noluit. Ex quo ergo quod latere, cam vo
luit, insurgit & contra eum est præsumptio: quia dici solet,
59 qui male † agit odit lucem c. consuluit. de offi. delegat.
Secundus est casus, quando princeps expressit causam mi-
nus idoneam. Et idem est (aie Alciatus) quod superiore ca-
su. Ego existimo hunc casum non solum clariorem esse supe-
riore casu, sed etiam carere probabili dubitatione. Non enim
in claris opus est coniecturis & præsumptionibus. l. ille, aut
60 ille. §. cum in verbis. de leg. 3. si ergo causa minus † idonea a
principe fuie allegata. sequitur non solum non præsumi pro
ipso principe, sed etiam esse clarum, & certò certius malè egis
se. Immo expressio hæc vitiosa, tollie omnem præsumptionẽ,
quæ alioqui pro ipso actu esse poterat; iuxta traditionẽ glos-
sæ in §. multis. in verbo transitu. in institu. de ... & conferunt
tradita a Castr. in cons. 8 t. In cã, quæ vertitur inter Reueren-
dum Patrẽ. col 3. lib. 2. ab Abb. in cons. 6 t. col. vlt ver. item an-
tiquitas. lib. 2. a Iasone in l. t. col. 5. in 5. limita. C. qui admitti.
& ab alijs multis quos nunc prætereo; qui quidem scripserũt,
61 quod & si solemnitas † intrinseca præsumatur ob temporis
antiquitatem, attamen cessat illa præsumptio, quando ex in-
spectione gesti actus appareat eam solemnitatem minus ritè
fuisse obseruatam.
Tertius est casus quando princeps allegauit iustam, & legi
62 timam causam. Hoc in casu † præsumitur (ait Alciatus) vera
hæc causa, atque ita præsumitur pro ipso principe. Et hoc in
casu (inquit ille) procedit opinio Buttij Abbatis, & sequa-
cium aduersus communẽ. Et idem sensit Crauet. in cons. 135.
num. 41. Et motus est Alciatus ex Clem. 1 de proba. Cæterum
63 vera † non est hæc traditio. Nã ipsemet Alciat. in d. præsump.
8. num. 2. scripsit, d. clem. 1. loqui in beneficialibus, in quibus
Papa habet plenam & absolutam potestatem. Et ob id mirũ
non est, si ei creditur. At diuersum est in his, in quibus nõ põe
libere disponere: sed requiritur causa. Nam tunc, nec claræ
quidem assertioni ipsius principis fides adhibetur; vt scribũe
Baldus & alij plures supra pro prima opinione commemora
ti: Et præterea hoc in casu locum habet & illa ratio, quam
ipsemet Alciat considerauit primo in casu, quod scilicet non
sit princeps supra ius diuinum naturale, vel gentium.
Non ergo recedendum est ab ea communi opinione, quod
scilicet non præsumatur iusta hæc causa Et multo magis hæc
traditio procedit, quando nulla iusta caussa potest considera
ri. Ita Socin. Sen. inter consilia Curtij Sen. in cons. 20. colu. 5.
ver. quintò respondeo.
Declaratur nunc prædicta opinio, vt non procedat in anti
64 quis. Nam in his creditur † assertioni ipsius principis, etiam
quo ad ea, quæ sine caussa facere non potest Ita Crau. in tra-
cta. de antiq. temp in secunda particula primæ partis princi.
nu. 25. ex sentẽtia Cornei in cons. 312. col 5. lib. 1. & Soc. sen.
in cons. 266. col. 11. ver. ad secundum respondetur lib. 2.

Dec. in cons. 198 col. vlt. versi. item & 3 in cons. 602. nu. 12 &
2 in cons. 606. nu. 14. Nihilominus assertio hæc præsumptionẽ
facit. Ita responderunt Angel in cons. 368. col. 1. Roman. in
ɔs. 368. nu. 38. Cast. in ɔs. 414 In facto præsenti nu. 2. & in cõ-
sil 437 In quæstione, quæ vertitur inter Rectorem. ad finem.
lib. 1. Alex. in cons. 15. nu. 3 lib. 5. Socinus Senior. in consi. 266.
col. 11. ver. sed tamen ad præmissa. lib. secundo. Iason in con-
sil. 34. col 6. lib. 1. in cons. 65. col. 3. & in cons 86. col. 5. libro 3.
Crauetta in cons. 135. nu 42. & in tract de antiq. temp. in pri
ma parte principali, in initio, nu 14 qui quidẽ scripserũt, hãc
3 præsumptionem operari † vt onus probandi contrariũ, trãs-
ferat in aduersarium. Idem censuit Grammat. in decis. 65. nu.
58. Et Doctissimus Cardinalis Albanus cuius pedes, ve Petri
successoris. spero aliquando mihi dari deosculandi faculta-
tem; eò enim & totius Christianæ Reipub. salus, & præclara
eius merita vocant. Is inquam in benè lucubratis ad Barto-
lum lucubrationibus in l. prima. §. cum vrbem. nu. 3. ff. de off.
4 præfecti vrbis, scripsit, verbis enuntiatiuis Papæ de re aliena
credi, donec contrarium probetur.
Extenditur primo, vt procedat etiam si verba ipsa princi-
5 pum essent † generalia atque ita incerta. Nam adhuc faciune
præsumptionem de facto alieno. Ita respondit Baldus in con-
sil. 328. Quæritur si Rex. col. penult. libro 1. quem secutus est
Crauet. in d. tract. de antiqui. tempor. in d. prima parte princi
pali, in initio. nu. 14. in fine.
Extenditur secundo, vt locum habeat etiam quo ad factũ
6 antecessoris ipsius principis, de quo ipsi † principi asserenti
creditur ẽe in præiudictũ tertij Ita Claud. Seysellius in auth.
si quis in aliquo col. vlt. C. de eden. quem secuta est Rota Ro-
mana referente Puteo in decis. 359. nu. 5. lib. 1. & accedit Ro-
ma. in cons. 350. nu. 18.
Declaratur primo, vt non procedat, quando verba hæc as-
7 sertiua † sunt super eo, quod ipse princeps verisimiliter igno-
rat. Nam tunc nec præsumptionem faciunt. Ita Baldus in cõ-
sil. 359. Proponitur. colum. 1. in fi. lib. 1. Crauet. præcitato in
loco num. 15.
Declaratur secundò, vt non procedat quando verba asser-
8 tiua fuissent prolata super eo, quod † non pendet a libera po
testate principis. Ita Crau. vbi supra nu. 16. & scripsi superio-
re præsumptione.
9 Declaratur tertio, quãdo assertio ista ob aliud † facta fuis-
set, & in ea princeps principaliter fundamentum non consti
tuisset. Nam tunc nec præsumptionem quidem faciunt. Ita
Lapus & Imola in Clem. si summus Pontifex. in fi. de senten.
excom. & ibidem Card. in 5. oppos quos secutus est Crauet.
in d. tract. de antiq. tempo. in 3. particula primæ partis princ.
nu. 19. & ibi. nu. 21. adfert duas rationes differentiæ inter hæc
verba principum, & verba priuatorum: quæ quidem verba
10 assertiua priuatorum prolata etiam propter aliud, præsum-
ptionem faciune.

PRAESVMP. XI.

Præsumptionem quando faciat principis assertio, dilucidè explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Verba assertiua principis circa factum alienum, non faciunt fidem plenam, sed præsumptionem tamen. nu. 2. Et quid ea præsumptio operetur nu. 3.*

4 *Verbis enunciatiuis Papæ credi de re aliena donec adstruatur contrarium.*

5 *Verba assertiua principis etiam generalia; præsumptionem faciunt in facto alieno.*

6 *Principi asserenti de facto antecessoris sui, creditur etiam in præiudicium tertij.*

7 *Verba assertiua principis præsumptionem non faciunt in his, quæ verosimiliter ipse ignorat.*

Idem in his quæ non pendent a libera potestate eius. nu. 8.

Vel si assertio ista fuisset facta ob aliud. nu. 9.

10 *Verba assertiua priuatorum, prolata etiam propter aliud, præsumptionem faciunt.*

Onuenit superiori præsumptioni adijcere hanc,
1 qua dicimus, quod etsi † verba principis assertiua
circa factum alicuiũ in his, quæ antiqua nõ sunt,
plenam fidem non faciant, vt scribunt Calder. in
cons. 2 in fi. in tit de priuileg. Butius & Imo. in clem. 1. de pro
bat. Alex. in cons. 112. col. 1. lib. 7. Corn. in cõs. 22. col. 3. lib. 3.

PRAESVMP. XII.

Quando præsumatur princeps vel concessisse, vel rescripsisse secundum ius commune, vel secundum ius speciale, diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Princeps in dubio præsumitur iure communi vti voluisse, & secundum id rescribere.*

2 *Comes Palatinus habens legitimandi potestatem a principe, quomodo habere intelligatur.*

3 *Iure speciali aut potestatis plenitudine, quando princeps vti voluisse præsumatur. nu. 4. & 5.*

Eta est, & ab omnibus recepta hæc iuris sententia,
principẽ, qui iure cõmuni & speciali vti potest, in
1 dubio vti † voluisse iure communi; atque ita secđm
illud rescribere & concedere, c. innoluit. de elect.
Abbas in c. adhæc. de rescrip. & in c. illa quotidiana. col. 1. de
elect. Baldus & Castren. in l. si testamentum. C. de testa. milit.
Ias. in l. quamquam. nu. 2. C. eo. Galliaula in l. centurio nu. 13.
de vulg. & pup. subst. eum (ait ille) princeps censeatur sequi
ipsum ius cõe. Lex facto. in fi. ff. de vulg. & pup. substit. & do-
cuit post alios Decius in c 1. col. 2. de const. Hinc docuie Ca-
stren. in l. Gallus. §. & quid si tantum. in fine. ff. de liberis &
2 posthu. quod † Comes Palatinus habens potestatem legiti-
mandi à principe, dicitur habere secđm potestatem ordinariã,
non autem secundum absolutam. Ita quoque dicimus quod
in dubio

in dubio præſumitur reſcripto datus iudex, qui procedat ſe-
cundum ius cõe;non aũt ſecundum ius ſpeciale,& extraordi-
narium:ſicuti procedere ſolet inquiſitor. Dec. in l.in teſtamẽ-
to.in vltimo notab. C.de teſta.milit. Galliaula in d.l.centurio.
nu.138.Et plura his ſimilia congeremus infrà li.6. in præſum.
7.vbi agemus de actu præſumendo an ſcilicet præſumatur ge
ſtus ſecundum ius commune,vel ſecundum ſpeciale.

Declaratur primò,vt locũ non habeat præſumptio, quãdo
princeps apposuit in reſcripto, clauſulã, Non obſtante. &c.
3 Nam tunc † præſumitur velle vti plenitudine poteſtatis, atq;
iure ſpeciali. Ita in ſpecie declarat Galliaula in d. l. centurio.
nu.40.ex ſententia Bald.in l.ſi teſtamentum.C.de teſta.

Declaratur ſecundò,vt non habeat locũ, quando princeps
4 vſus eſt clauſula, † ex certa ſcientia. Nam & tunc præſumitur
voluiſſe vti plenitudine poteſtatis,ſicq; iure ſpeciali. Ita Gal-
liaula in d.l.centurio.nu.141.poſt Alexan.ibidem. Abba. Feli-
num & alios in cap. ad hæc. de reſcrip. & Socinum Senior. in
conſ.164.colum 2.lib.1.

5 Declaratur tertiò,non procedere,quando aliàs † actus va-
lere non poſſet. Nam tunc princeps præſumitur voluiſſe vti
plenitudine poteſtatis,atque ita iure ſpeciali. Ita Galliaula in
d.l.centurio.nu.143.poſt Caſtren.in l.ex imperfecto. C. de te-
ſta. & in conſ. 314. In facto præſenti. libr. 1. Non hic repeto
multa ab ipſo Galliaula, eo in loco congeſta.

PRAESVMP. XIII.

Reſcriptum an & quando motu proprio principis, vel ad poſtulationẽ partis cõceſſum præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum ad poſtulationem partis, non motu principis proprio, emanatum præſumitur.*
Idque procedit etiam ſi adiecta fuerit clauſula motus proprij, præcedente tamen partis poſtulatione num.2.
3 *Reſcriptum geminatum, proprio principis motu cõceſſum præſumit.*
4 *Reſcriptum conceſſum ob præcedentia bene merita, præſumitur motu proprio factum.*
5 *Reſcriptum conceſſum per viam legis, vel ſtatuti, præſumitur motu proprio.*
6 *Reſcriptum redactum in corpore iuris, vel ſtatutorum volumine, motu proprio præſumitur emanaſſe.*
7 *Reſcriptum ad multorum vtilitatem conceſſum, præſumptionem habet motus proprij.*
8 *Reſcriptum reſeruationis, motu proprio conceſſum præſumitur.*
9 *Conceſsionum vbi paritas datur, præfertur ea quæ habet motum proprium.*
10 *Conceſsio facta motu proprio, præſumitur recta & legitima, nec debet reuocari in dubium.*
11 *Clauſula motus proprij tollit vitium ſubreptionis.*
12 *Conceſsio facta motu proprio, fauorabilis eſt, & extenſibilis.*
13 *Conceſsio facta motu proprio, iuſtis de cauſis facta præſumitur.*

Euocari in dubium perſæpe ſolet, an & quando
reſcriptum præſumatur conceſſum motu pro-
prio principis, vel ad partis poſtulationem? Et
1 pro regula conſtituendum eſt,præſumi † ad par-
tis poſtulationem, non autem motu proprio
principis. Ita ſcripſerunt Bart.in l.3.in princ.ff quod quiſque
iuris,idem in l.1.C.de petitio.bono.ſubla. lib. 10. & in l.1.C.
de bonis vaca. lib. 10. Baldus in l.quod fauore.C. de legibus.
Iaſon in d.l 3.in princ.num.2. & ibidem Dec. num. 4. verſ. &
in dubio.ff. quod quiſque iuris.

2 Extenditur primò.vt locum habeat etiam † qñ in reſcripto
adiecta fuit clauſula motus proprij,ſed iã præceſsit ipſa par-
tis poſtulatio. Nam adhuc præſumitur ad partis inſtantiam
facta conceſsio:& illa clauſula motu proprio,nihil operatur.
Ita Pariſius in conſ.79.nu.23.lib.4.Soci.iun.in conſi.78.num.
98.lib.1. Antonius Gabriel in lib.6.concluſionum. in titu. de
clauſulis.in concluſ.2.in fin.

3 Declaratur primò vt locum non habeat, † qñ reſcriptum
fuiſſet geminatum. Nã tunc præſumitur motu proprio prin-
cipis conceſſum. Sic declarant Bald. in l. nec damnoſa. C de
precibus Impera.offeren.vbi Iaſ.& in d.l.3 in prin nu.6.ff. qđ
quiſq; iuris,vbi & Alex.& Decius nu.5.Idem Decius in conſ.
33 nu.2.& nu.6 Pariſ in conſ.9.nu.21.lib.3 & Gramm.in cõſ.
99.col. 3. in ciuilibus. Et hanc declarationem intellexit Dec.
in d.l. 3. in princ. num. 5. verſ. & hoc primo, poſt Felinum in
cap.ſi quando. col. penul.de reſcript. in alijs conceſsionibus,
præter illas beneficiorum, in quibus adhuc præſumitur con-
ceſſum reſcriptum ad partis inſtantiam. Et Anton. Gab. in d.
concluſ.2.num.110.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando ob præce-
4 dentia † benemerita conceſſum fuit reſcriptum. Nam tunc
præſumitur conceſsio facta motu pruprio ipſius principis.
Ita Alex.& Iaſ. in d l.3.in princ.num.7.ff. quod quiſque iuris.
poſt Gulielmum Cuneum & Albericum, quos ibi recenſent.
& eodem in loco Decius num.6.& Iacobinus à ſancto Geor-
gio in ſecunda lectura,Felinus in cap.cauſam quæ.col.4.verſ.
vndecimo nota.de teſtib.Gramm in conſ.100.col.6.in ciuili-
bus.& Gabr.in d.concluſ.2.num. 113.

5 Declaratur tertio, non procedere, quando † reſcriptũ fuit
conceſſum per viã legis,vel ſtatuti. Nã tunc præſumitur motu
proprio conceſſum. Ita Bar.in l.1.in fin. C.de bonis vacant.li.
10.& in l.1.C.de petit.bon.ſubla.li.10.Iaſ. in d. l.3.in prin.nu.
8.ff.quod quiſque iuris.& ibid. Decius.nu.6. verſ. tertio fallit.

6 Declaratur quarto,non habere locum quando † reſcriptũ
fuiſſet deinde redactum in corpore iuris, vel in volumine ſta-
tutorum. Nam tunc præſumitur motu proprio cõceſſum. Ita
Iaſ.in d l.3.in princ.nu.9 ff.quod quiſque iuris.

7 Declaratur quinto, vt locum non habeat, † qñ reſcriptum
fuit conceſſum ad commodum & vtilitatem multorum,vt pu
ta omniũ eccleſiarum vel omnium ſubditorũ. Hoc ſanè caſu
conceſsio præſumitur facta motu proprio principis; cum ve-
riſimile non ſit,omnes ſupplicaſſe.Sic declararũt Bal. in auth.
quas actiones, col.1 verſ.vel aliter. & ibidem Iaſon colum.4.
verſ.vltra Bart.C.de ſacroſanct.eccleſ.Idẽ Iaſ.in d.l.3.in prin.
nu.10 vbi etiam Decius nu.7.Fel.in c.ſi quando.col.vlt.de re-
ſcrip.& in c.cauſam quæ.il 2.col.4. ver. vndecimo nota.de te-
ſtibus.& Antonius Gabriel in d.concluſ.2.nu.112.

8 Declaratur ſexto,vt non procedat, quando † fuit conceſſũ
reſcriptum reſeruationis. Nam tunc præſumitur conceſſum
motu proprio principis;Ita ex ſententia Aeneæ de Falconib.
declarat Antonius Gabriel in d.concluſ.2.nu.114.

Huius diſputationis ſumma eſt vtilitas. cum effectus per
plures pariat conceſsio motu proprio facta. Et primus qui-
9 dem effectus eſt,quòd vbi datur † paritas conceſsionum, illa
præfertur, quæ motum propriam habet. Ita ſcribunt Ioan.
Andreæ & Geminianus in cap. duobus, de reſcript. in 6. &
alios congeſsi in libr. 2. de arbitrarijs iudicum. caſu. 48. col.
vlt.verſ.& nouus eſt caſus.

10 Secundus eſt effectus, quia † conceſsio motu proprio fa-
cta præſumitur recta & legitima,nec in dubium reuocari am-
plius debet.Clem.diſſuadente.§ qui autem. de præbẽ. & pro-
11 pterea dici ſolet, clauſulum † motus proprij, tollere vitium
ſubreptionis. cap. ſi motu proprio. de præben. in 6.& clem.ſi
Romanus de præben.& ſcribunt Decius in conſ.341.nu. 4. in
fin.& in conſ.407.nu.3.& in c.2 de reſcript.

12 Tertius eſt effectus, quia redddit diſpoſitionem † & cõceſ-
ſionem fauorabilem, & conſequenter extenſibilem, de caſu
ad caſum Ita Anchar.in conſ.296.Butrius in cap.cum in cun-
ctis.de elect. Dec in d.conſ.341.nu. 5.

13 Quartus eſt effectus, quia præſumitur ꝙ princeps † conce-
dens ſit motus iuſtis de cauſis,ad ſic concedendum. Ita Rom.
in conſ.436.nu.5.Dec.in d.conſ.341.num.5. verſi.& operatur.
&c.qui eiuſdem ſententiæ recenſet Barbatiam & Felinum.

Alios effectus,qui ſeptem & quadraginta ſunt,congerit Pe-
trus Rebuffus in commentarijs ad concordata Regis Gallia-
rum in forma mandati Apoſtolici, in verbo, motu proprio.
plura etiam ſcribit Ioan. Staphilæus in tract. de literis gratiæ,
& iuſtitiæ,in 1.par.in tit.de vi & effectu clauſularum.

PRAESVMP. XIIII.

Iuriſdictionem ordinariam non præſumi, & quibus illa probationibus probari poſſit,paucis,ſed dilucidè explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio, poteſtas, & imperium, dicuntur fundamenta iudicij.*
2 *Pontifici maximo omnis a Deo data poteſtas.*
3 *Cæſar totius orbis dominus, quo ad dignitatem & protectionem.*
4 *Iuriſdictio omnis, & poteſtas a Cæſare fluit, & refluit.*
5 *Iuriſdictionem & imperium in alios, non habet inferior a principe, & quæ ſit ratio.nu.6.*
7 *Iuriſdictionem ſibi a principe tributam aſſerens, id probare debet.*
8 *Iuriſdictio eſt qualitas quædam, quæ homini a natura non ineſt.*
9 *Iuriſdictionem ſibi conceſſam probatur ex inueſtituris.*

H Item

Item ex literis commissionis & mandati. nu. 10.
11 *Iurisdictio ordinaria semel facta publica, nō indiget alia ꝓbatione.*
Idem est si à magistratu isto sententia lata sit, contra præsentem nō reclamantem. nu. 12.
Vel lis fuerit per ipsas partes contestata. nu. 13.
14 *Approbatum semel, reprobare amplius non possum.*

1 IVrisdictio omnis, omnisq; † potestas, & imperium
quæ dicuntur iudicij fundamenta, secundū Baldū
in rub. C. si à non compe. iud. sunt apud supremos
2 principes Pontifici enim † max potestatē omnem
à Deo ipso seruatore nostro, datam legimus. c. 1. 22. dist. Data
3 est etiam potestas ipsa Cæsari: cū is totius † terrarū orbis do-
minus quo ad dignitatem, & protectionem censeatur. l. de-
precatio. ff. ad l. Rhod. de iactu. Hinc scriptum reliquit Bal. in
c. 1. nu. 2. tit. de allodijs. in vsib. feud. omnem iurisdictionem
4 † & potestatē à Cæsare fluere in suos magistratus, & ad eum
refluere. Et idē docuit, Alex. in l. 1. in fine. ff. de iurisd. om. iud.
& idem in cons. 24 nu. 1. lib. 5. Quocirca qui à principe infe-
5 rior est, iurisdictionē † imperium ve in alios habere non præ-
sumitur; quemadmodum scripserunt Bald. in l. 1. nu. 1. C. de
reb. alie. non aliena. & in l. 2. nu. 74. C. de seruit. & aqua. & in
l. prohibitū. nu. 12. C. de iure fisci. li. 10. Paris Putheus in tract.
de syndicatu. §. an officialis successor. nu. 1. Alex. in cons. 107.
nu. 6. lib. 7. Ias. in l. more. nu. 53. vers. item aduerte. ff. de iurisd.
om. iud. & omnium apertius Sebastianus Vantius, in tract. de
nullitatib. tit. de nullitate sent. ex defectu iurisd. ordina. nu. 10.
6 & 11. Et huius quidem sententiæ est ratio, † quam & vno ver-
bo attigi supra qa si iurisdictio omnis est apud supremū prin
cipem: & si iudicandi munus publicū, nō aūt priuatum est. l.
quippè ff. de iud & l. munerū. §. iudicandi. ff. de mun. & hon.
nemo à principe inferior iura magistratus sibi assumere po-
test, sed a principe ipso creari debet. l. 1. ff. ad l. Iul. de ambi-
7 tu. & c. iudicibus. 2. q. 6. Qui ergo à principe sibi † iurisdictio-
nem tributā asserit, ob id quod facti est, probare tenetur, cum
facta ipsa nō ꝑsumantur l. in bello. §. factę ff. de capt. & postli.
reuers. & suo loco dicemus. Et propterea accedit, quod iuris-
8 dictio est quædā † qualitas, quæ homini à natura nō inest, sed
ita cōpetit vni vt non alteri, ob id probanda est, iuxta tradi-
tionē glossæ in c. si forte in verbo, sciētiæ. de elect. in 6. Abb. in
c postquā. col. vlt. de electio. Cardin. in c. 1. col 2. de scrutinio.
& Dec. in cons. 522. col. vlt. & dicemus infrà lib. 6. ꝑsump. 48.
Et quamquā idem sit dicendum de iurisdictione delegata,
qđ de hac ipsa. de qua nunc verba facimus, iurisdictione or-
dinaria; Attñ de delegata ipsa, subsequenti in præsumptione,
vt clarius atq; dilucidius singula explicemus, dicere institui.
Qui ergo asserit, se obtinere iurisdictionē ordinariam, id pro-
9 bare debet. Probatur autem primò † ex inuestituris, quibus
demonstrat cō cessum sibi fuisse castrum vnà cum iurisdictio-
ne, & imperio. c. 1. quis dicatur Dux, vel Marchio. & scribunt
ibi omnes in l. 1. ff. de iurisd. om. iud. Probatur etiam ex literis
10 † commissionis, vt in extrauag. Iniūctæ de electio. Quas qui-
dem commissionis, & mandati literas, statim quo magistra-
tus iste ingressus est prouinciam, vrbem, vel oppidum, suo
antecessori præsentat, & iubet consuetis in locis publicari, si-
cuti admonent. Specul. in tit de legato. §. superest. vers. & pro
hoc fedis Bart. in l. prohibitum. C. de iure fisci. lib. 10. & in l.
probatorio. C de diuers. off. lib. 12. & in §. eos in auth. de col-
lato. quos secutus est Vantius in tract de nullitatibus. titu. de
nullitate senten. ex defectu iurisdict. ordina. nu. 19. Et ex his
elicitur subsequens declaratio.
Declaratur itaq; primò hæc præsumptio vt non procedat,
11 quādo huius magistratus iurisdictio ordinaria † semel facta
est publica vel (vt diximus) ex inuestituris, vel ex cōmissione.
Nam tunc illa in posterum præsumitur; atq, ita necesse non
est, amplius eam probare, cum iam ea in prouincia omnibus
nota ac manifesta sit. Ita sanè intelligendus est Bal. in l. si qua
per calumniam. col pen vers. deinde, quæro. C. de Episcop. &
cler. cum dixit iudicem ordinarium præsumi, qui iam publicè
est in quasi possessione administrationis illius officij. Semel
enim assumptus admissusq; talis præsumitur, donec vsq; per-
durat tempus officij. Idem apertius docuit Bal. in l. 1. in fine.
C. vbi & aduersus quos. in l. 2. num. 75. C. de seruit. & aqua. &
in l. ea quidem. nu. 14. vers. notorium verò facti. C. de accusat.
Et Baldum secuti sunt Guido Papæ. quæst. 259. si in ciuitate.
& Vantius in d. titu. de nullitate senten. ex defectu iurisd. or-
dinar. nu. 20 Qui quidem. num. 21. subiungit, quod in aliena
prouincia, seu lòco, aut tribunali, in quibus huiusmodi iuris-
dictio facta non sit notoria, si de ea non constiterit, & à par-
te negetur, per famam, & communem opinionem probari po
terit. Quam sanè traditionem aliorum auctoritate Vantius
ipse probauit. Et propterea scribit idem Vantius in dicto tra
ctatu, in tit. Quibus modis senten. nulla reparetur. nu. 95. iu-
risdictionem præsumi ob tolerantiam.
Declaratur secundò vt nō procedat, qñ si a magistratu isto
12 † lata fuit sententia contra præsentem, & non reclamantem.
Nam tunc iurisdictio præsumitur, & ob id asserenti contrariū
incumbit onus probandi, ita Innoc. in c. nihil est. de elec. in c.
cum in iure peritus. de off. deleg. & in c. innotuit. de eo qui
furtim ordines suscepit. Bart. in l 2. nu. 7. ff si quis in ius vocat.
non ierit. Abb. in c. sicut. nu. 21. de re iud. qui tamen loquitur
de delegato: Cassiodorus decis. 1. tit. de præsumpt. qui loqui-
tur de officio inquisitionis. & apertius, hoc secutus, scripsit
Vantius in tract. de nullitate ex defectu iurisd. ordina. nu. 22.
Et huius declarationis ratio ea est, quia suo consensu ille con
tra quem lata fuit sententia, sibi ipsi detrimentum attulit: Et
quia pro ipsa re iudicata præsumitur; vt multis infra hoc
libro probabimus.
13 Declaratur tertiò, vt non procedat, † quando lis per ipsas
partes fuisset contestata. Nā adhuc ex post asserenti, eum non
esse iudicē, non creditur; sed probare debet. Ita Innoc. in d. c.
innotuit. de elect. Bald. in l. licet. col 3. C. de procura. & in l ge-
sta. col. pen. vers quæro nunquid. C. de re iud. Abb. in d. c. sicut.
nu. 21. de re iud. & Vantius loco pręallegato nu. 23. Ea est hu-
14 ius traditionis ratio, quia quem semel † approbaui amplius,
reprobare non possum. l. si proprias. vbi Baldus. ff. de petit.
hæred. & c. quod semel. de reg. iur. in 6.

PRAESVMP. XV.

Iurisdictionem delegatam non præsumi, etiam in viro excelso; & inibi quo ordine & modo, iurisdictio hæc probetur.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio delegata minus quam ordinaria præsumitur, eaq; dicitur odiosa. nu. 2.*
3 *Mandatum non præsumitur.*
4 *Iurisdictio delegata. nec in persona excelsa vel illustri præsumitur.*
5 *Delegato nec ob summam dignitatem, de iurisdictione delegata credi.*
6 *Delegatio facta non præsumitur in causis reseruatis Pontifici vel principi, nisi tamen &c nu 7.*
8 *Delegatus rescriptum suæ delegationis ostendere, & copiam mandati facere debet.*
9 *Delegato excelsæ dignitatis tunc demum creditur, quando de negotio, & facto delegantis solū agit nec versatur tertij ꝑiudiciū.*
10 *Delegatus mandatum habere quando præsumatur & nu. 11.*
12 *Mandatum delegationis quomodo probandum, & nu. 13.*

1 DElegata iurisdictio multò minus † præsumitur quàm
ordinaria, de qua superiore præsumptione disserui-
mus. Nam cum iurisdictio ordinaria sit quasi natu-
ralis, etiam fauorabilis creditur, nimirum si facilè illa præ-
sumitur; Ita scribunt glossa in cap. 1. in glossa magna. & in
cap. dispendia. de rescrip. in 6. & in cap si contra vnum; in ver-
bo, episcopi. de off. deleg. in 6. Diuersum est in iurisdictione
2 delegata, quæ odiosa † dicitur, vt tradunt glo. in d. cap. 1. de
rescrip. in 6. Alex. in l. 1. col. 15. de officio eius. &c. Maranta de
ordine iudiciorum, parte 4. distin. 6. nu. 29. Et propterea dif-
ficilius præsumitur: sed probare debet qui eam allegat. Ita
gloss. & omnes in c. cum in iure peritus. de off deleg. & ibi Fe-
lyn. nu. 5. Et affirmarunt Alex. in cons. 200. nu. 11. lib. 2. Guido
Papæ. q. 322. Non creditur. Dec. in l. vnica. nu 7. C. de mand.
princip. & in cons. 214. nu. 2. vers. ad tertium dubium. Crauet.
in cons. 266. nu. 5. & in cons. 319. col. vlt. Vantius in tract. de
nullitatibus. tit. de nullitate sententiæ ex defectu iuris. ord. nu.
16. & nu. 28. & Andreas Gailius lib. 1. pract. obserua. cap. 48.
num. 17. qui praxim docet, vt delegatus ipse inseri faciat in
citatione, suæ delegationis rescriptum. Et testatur esse com-
munem opinionem. Quam sententiam manifestè probat.
d. cap. cum in iure peritus. de off. delega. & generalis illa iuris
3 præsumptio, & regula qua dicimus, mandatum † non præ-
sumi, vt omnes scribunt in l. sciendum. ff. de verb. obl. & infra
suo loco dicemus.
Extenditur primò vt hæc præsumptio locum etiam habeat
4 in persona † excelsa atque illustri, quæ sibi factam delegatio-
nem assereret: vt in Cardinali. Nam & tunc non præsumitur
facta delegatio, sed de ea constare debet. Ita tradunt Ionoc.
in cap. cum olim. il 1. de priuileg. & ibidem Abbas, in c. cum
in

in iure petitus,in c.notab.de off.deleg.& ibidē Fely.col.3.ver.
ſed contra iſtā. qui eiuſdem ſententiæ recenſet Io. Monacum,
Cardina'ē,Butrium,& Imolam.Idem ſcripſerunt , Lanfrācus
Orianus in c quoniam cōtra in verbo , teſtium depoſitiones.
nu.75. verſ. vlterius dubitatur;de probat. Alex.in conſ.92.nu.
14.lib.6.egregie Iaſ.in conſ.104. colum. 1. lib. 1. qui eiuſdem
opinionis alios plutes commemorat . His accedunt Decius
in l. vnica.num. 17. C. de mand prin. Vantius in præallegato
tract.de nullitatibus.tit.de nullitate ſniæ ex defectu iuriſdict.
ordina.nu 17. Et horum ſententiam probant.d.l. vnica. C.de
mand.principum.ibi,nullius dignitate terreri.l. prohibitū. C.
de iure fiſci.lib.10.ibi cum literis noſtris non ex arbitrio ſuo.
& l.probatorias.C.de diuerſ.offic.lib.12. Quibus conſtat mi-
5 nus recte ſenſiſſe illos qui ſcripſerūt;credi † delegato ob ſum-
mam dignitatem,ſibi mandatam eſſe iuriſdictionē.Qua qui-
dem in opinione fuerunt Hoſtien.in ſumma.tit.de officio de-
lega.Specul in tit.de probatio.§.interdum.verſ. quid de audi-
toribus. Ioan. Monacus in cap. vnico. de ſciſmat. in ſexto.
Calderin.in conſ 2.tit.de offic.lega. Abbas ſibi parū conſtans
in c.quod ſuper his de fide inſtr.& in cōſ.17.in fine.lib.2. Ca-
ſtren.in conſ 307.Priuſquam iura.lib.2. Roma. in conſ. 59.in
quarto dubio.Alex.in conſ.106.col.pen.li.s.& Tiraq.in tract.
de pœnis legum.&c.Cauſa.51.nu. 100. Et argumentis ratio-
nibuſq; perpenſis ab huius opinionis Doctoribus , partim à
Felyn.in d.c.cum in iure peritus. nu. 5. de off. deleg. partim à
Dec.in d.l.vnica.nu.17.C.de mand.princ.repellūtur. Hæc de-
claratio procedit multò magis, qñ aſſeritur facta delegatio
earū rerum,& cauſarū , quæ alioqui reſeruata ſunt ipſi Ponti-
6 fici,vel principi . Nam tunc non præſumitur † delegatio, niſi
manifeſtè probetur.Ita Ioan. Andreæ, & Geminianus in c. 1.
de off lega.in 6.Idem Gemin.in c.eos.§.1. in fine. de ſentent.
excommu.in 6.& in conſ.62.col.2.Bald.in l.ſi qua per calum-
niam col.vlt.C.de epiſc. & cler.Abbas in cap.quod traſlatio-
nem.in fi.de off.lega.& in d c.quod ſuper his de fide inſtr vbi
Felin.col.3 Decius in d.l.1.num.18.C.de mand.princ.qui nu.
7 19.ſubiungit poſt Cald.in d conſil.tit.de off.lega. niſi † lega-
tus eſſet in poſſeſsione ſeu quaſi , adminiſtrandi ea , quæ re-
ſeruata ſunt Pontifici.

Extenditur ſecundo, hæc præſumptio,procedere,vt non ſo
8 lum teneatur † delegatus oſtendere reſcriptum ſuæ delega-
tionis ,ſed etiam debet facere ei copiam commiſsionis,&
mandati.Ita glo.in c porrò.de priuileg in glo.3.Felin. in d.c.
cum in iure peritus nu.6 de off deleg.Quibus accedit Caſtrē.
in conſ.81. In cauſa quæ vertitur inter Reuerendum patrem.
colum.4. verſ. eſt etiam alius defectus. lib. 2. qui reſpondit in
ipſo citationis libello eſſe inſerendam copiam & tenorem
ipſius delegationis,id quod reſpondit & Craue. in conſ. 319.
col.vlt.qui quidem affirmant , hoc procedere , cum citandus
eſt in remota regione, vel loco.

Declaratur primò,hæc præſumptio,vt non procedat, quā-
9 do † delegatus eſt perſona excelſæ dignitatis , & nō agitur de
præiudicio tertij:ſed ſolum de negotio & facto ipſius delegā-
tis.Nam tunc ipſi delegato creditur , abſq; eo. quod delega-
tionis ſuæ mādatum exhibeat. Ita intelligitur glo. ex illo tex.
in c.nobiliſsimus.97.diſt.& expreſſe affirmant Ange in l.quę-
cumque.§.vlt ff.de pub.in rem act.& in conſ. 182. Mādatum.
Iaſ.in conſ.104.col.1.ver.ſed quando.Dec.in d.l.vnica nu.20.
C.de mand.princ Gozad.in conſ.41.nu.15. Pariſius in conſi.
57.in fin.& Craue.in conſ.104.num.5. & Rebuffus ſuper con-
cordata Regis Galliarum in titu. de mandat. apoſtolicis , in
verbo,literas.ver.imo non crederetur.

Declaratur ſecundò, vt non procedat, quando delegans
eſt eodem in loco,in quo ipſe delegatus vult ſuam illam dele-
10 gationem exequi Nam tūc † præſumitur, quod is delegatus,
habeat delegationis mandatum: cū non præſumatur velle di-
cere mendacium, quod facile ob delegantis præſentiā detegi
poteſt.Ita declarāt Spec.in tit.de iudice deleg.§ ſequitur.ver.
in curia.& apertius in tit.de proba.§.videndum.verſ. quid de
auditorib.Roman.in l.ſciendum.nu.18.ff.de verb.oblig Burr.
& Imola in cap.ſuper his,de fide inſtru.& ibidem Felin. Iaſon
in conſ.104.col.2.ver prædicta multò.lib.1.Dec.in d. l. vnica.
nu.22.C.de mand.princip.Pariſ.in conſ. 99. num. 10. lib 4.&
Gramm.deciſ.36 num. 27.

11 Declaratur tertiò , vt non procedat , † quando coram hoc
delegato lis fuiſſet à partib.conteſtata,vel ab eo lata fuit ſen-
tentia partibus præſentibus,& ab ea non fuit appellatum.Ita
Abb.in c.ſicut.nu.21.de re iud.& Felin.in d.c.cum in iure pe-
ritus.nu.10.de off.deleg.Et huc pertinent quæ ſcripſi ſuperio-
re præſumptione,in ſecunda & tertia declaratióne.

Cùm verò delegationis mādatum probari debet;illud qui-
12 dem † probandum eſt ſcriptura ipſa mandati, non autem te-
ſtibus.Ita Bar.in l.prohibitum.C de iure fiſci.& in l pen. C.de
ſuperindicto.lib.10 Angel in § cos, in auth.de collato & idē
in conſ.182.Mandatum.Bal.in l. ſi qua per calumniā col pen.
C.de epiſ & cler.Feder.de Senis in conſ 251.caſus talis eſt.Ia-
cobus &c.Felin.in cap.cum in iure peritus.col.3.verſ. ſed cō-
tra iſtam.de off.deleg.Dec in l.vnica.nu.6 C de manda.princ.
& Rebuf. in commen. ſuper concordata Regis Galliarum in
tit.de mand.apoſt.in verbo,literas.verſ. ad probandam. & ſi
loquatur Rebuf.de reſcriptis gratiæ,quæ tñ quo ad rem hanc
non differunt à reſcriptis ad lites.Cæterum ſi ſemel fuiſſet de-
legationis mādatum exhibitum , & deinde caſu deperditum,
13 † poterit illius tenor probari teſtibus.Ita glo in c. cum olim.
il 1.de priuil.& ibi.Abbas in fi.Bal.in l.vnica. C.de mād.prin.
quos ſecutus eſt Vantius in tract. de nullitatibus.tit. de nulli-
tate ſententiæ ex defectu iuriſd.ord.nu. 29.qui & Spec. eiuſdē
opinionis recenſet Idem ſcripſerunt Paris Purbeus in tract.de
ſyndicatu.§.an officialis ſucceſſor.nu 2.Fel.in cap.ſicut.nom.
15. de re iud. & Rebuf. loco præallegato , verſ. ſecundo fallit.
quo loci declarat,qñ teſtes deponere & teſtificari debent . Et
ibidem nonnullas declarationes ad rem hanc commemorat.

PRAESVMP. XVI.

Iuriſdictio cōceſſa, an ordinaria vel delegata in dubio præſumatur,diligens & accurata diſputatio.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio à lege conceſſa , ſecundum ſubiectam materiam diiudicatur.*
2 *Diſpoſitio qualibet à ſubiecta materia recipit interpretationem.*
3 *Contrahere non poſſe in loco vbi iuriſdictio exercetur , ſolum contra iudices ordinarios eſt conſtitutum.*
4 *Iuriſdictio talis conceſſa præſumitur , qualem verba adiuncta demonſtrant.*
5 *Dictio propria iuriſdictio,ſignificat ordinariam.*
6 *Delegatus fungitur iuriſdictione delegantis.*
7 *Genitiuus proprietatem ſignificat.*
8 *Iuriſdictio ordinaria præſumitur conceſſa , quando lex aliquē ſimpliciter conſtituit iudicem.*
9 *Iudex datus,præſumitur datus,vt procedat iure ordinario,non autem ſpeciali.*
10 *Conceſsio & verba illius,in potiori ſignificatu accipienda.*
11 *Iuriſdictio delegata dicitur extraordinaria , & delegatus dicitur extraordinarius.*
12 *Diſpoſitio intelligi debet in dubio de actu alteri minus præiudiciali.*
13 *Iuriſdictio delegata cur odioſa dicatur.*
14 *Actus & diſpoſitio recipit interpretationem,à natura & qualitate perſonæ concedentis.*
15 *Legis qualitas eſt,vt perpetuo vigeat.*
16 *Diſpoſitio intelligitur de acta perpetuo.*
17 *Iuriſdictio delegata dicit ſpecialis,& delegatus iudex eſt ſpecialis.*
18 *Diſponens iure communi non ſpeciali,in dubio vti velle præſumitur.*
19 *Reſcriptum iuſtitiæ potius quam gratiæ,præſumitur principem cōcedere velle.*
20 *Extraordinaria non ſunt in conſideratione.*
21 *Res ad ſuam naturam facile reuertitur.*
22 *Iudicium ordinarium eſt ſecundum ius commune , extraordinariū dicitur contra vel præter illud.*
23 *Iuriſdictio mandata à principe perſonæ habenti iuriſdictionē ordinariam,de qua intelligatur,cum diſtinctione.nu. 24.& 25.*
26 *Iuriſdictionis prorogatio fieri poteſt tam à lege,quàm ab homine, non tamen datur de vna re ad diuerſam.nu.27.*
28 *Iuriſdictio conceſſa à principe perſonæ priuatæ, delegata eſt , & quibus ea verbis fiat.*
29 *Delegatus effectus dicitur is,cui tanquam perſonæ priuatæ , cauſa ſingularis à principe committitur.*
30 *Iuriſdictio ordinaria tributa cenſetur à principe cauſam committente,ſi dicat expreſsim quod in ſui locū, in omnibus eū reponat.*
31 *Delegatus effectus præſumitur priuatus , cui à principe ſimpliciter certum genus cauſarum committitur.*
32 *Argumentum à poteſtate tutoris ad iuriſdictionem , in iure receptum eſt .*
33 *Tutor datur vniuerſitati,& quare non certis rebus nu.34.*
35 *Iuriſdictio ordinaria,ſui natura non eſt reſtricta , ad hoc , vel illud genus cauſarum.*
36 *Syndicatores obtinent iuriſdictionem delegatam.*
37 *Syndicatores quando cenſeantur ordinarij.*
38 *Ordinarius iudex factus præſumitur , cui princeps vniuerſitatem cauſarum commiſit.*

Vbitari persæpe solet, quæ iurisdictio in dubio concessa & data præsumatur? Egregiam hanc disputationem proposuit atq. explicauit Bart. in l. more nu. 8. ff. de iurisdic. om. iud. & ibidē recentiores. idem Bar. in l. ambitiosa nu. 14. ff. de decretis ab ordi, facien. in l. 1. in fine. C. vbi & apud quem in integ. resti. & in sua disputatione 5. Adunantia in fine: & melius fusiusq; Ioan. Baptista à S. Seuerino in d. l. more. q. 15. nu. 25. Verū cum non perfectè satis rē hāc absoluerint, ego mea pro virili, interpretum traditiones oēs complexus, noua distinctione atq; partitione, tantæ obscuritati, lucem aliquam adferre conabor.

Tria itaque capita huius disputationis constituenda sunt; quemadmodum & tres regulas is Ioan. Baptista à S. Seuerino constituit.

Primum est caput quando iurisdictio à lege data concessaque fuit.

Secundum, quando à principe, vel ab eo, qui & ordinariā & delegatam dare potest.

Tertium est caput, quādo iurisdictio ab inferiore data fuit,

Primum itaq; caput est, cum a lege iurisdictio fuit cōcessa, an concessa & data p̄sumat̄, ordinaria, vel delegata: Quo sanè in capite, aliquot casus sunt distinguendi atq; constituendi.

1 Primus est casus qn̄ † subiecta ipsa materia ostendit, quæ iurisdictio fuerit tributa, Illa. n. talis diiudicabitur. Ita simili de quæstione censuerunt omnes penè in rub. ff. de iurisd. om. iud. ibi Alex. Ias. Decius, Riminaldus senior, Curtius iunior nu. 4. & nouissimè Io. Bologne. nu. 7 & nu. 8 dum disputant, appellatione iurisdictionis quæ intelligatur. & aiūt ante omnia spectandam esse subiectam ipsam materiam. Et rectè qui-
2 dem; quandoquidem omnis dispositio † a subiecta ipsa materia declarationem, & interpretationem recipit, etiamsi flectantur atq; improprientur verba l. si vno. ff. locati. l. si stipulatus. ff. de vsuris. & l. si insulam ff. de præscrip. verbis. & egregiè similia tradunt Bar. in d. l. si vno. Dec. in l. non vult hæres esse nu. 8. de reg. iur. idē in l. qui accusare in fine C. de eden & in l. 3. nu. 4. C. de milit. testa. Alciat. lib. 2. de verb. signif. nu. 4. & Crau. in cons. 251. nu. 7 & in cons. 245. nu. 6. qui plura congerit. Et huc maximè facit, quod docuit Aret. in l. 1. §. si quis ita, de verb. oblig. dum dixit, quod ad cognoscendum actum, potissimum iudicium resultat ex subiecta materia. Et ex Aretini sententia scriptum ad rem prope nostram reliquit Alcia. in tract. de præsum reg. 3. præsum. 36. in fin. subiectam materiam ostendere, an quis vti voluerit actu priuilegiato vel ordinario. Hinc iura permulta, quæ alioqui subobscura sunt, de vtraque iurisdictione loqui ob subiectam ipsam materiam intelligimus. Ita enim intelligi & declarari potest. l. 2. ff. de iurisd. om. iud. quo loci Iauolenus ait, cui iurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus iurisdictio exerceri non potest. Hæc iurisdictio, cuius Iauolenus meminit, tā de delegata, quam de ordinaria intelligitur: cū subiecta coertitionis materia vtrique conueniat. Ita pariter declarari & intelligi potest l. qui iurisdictioni. eo. tit. ff. de iurisd. om. iud, de cuius interpretatione egregia scribunt Duaren. lib. 1. disputa anniuers. c. 51. Corasius in l. 3. nu. 5. ff. de off. Prætor. & lib. 4 miscella c. 9. & Conca. in l. 1. in princ. ff. eo. Et ad rē nostram adferri potest exemplum, quo ex subiecta ipsa materia ostendi pōt, vtramq; iurisdictionē fuisse concessam: vt si lex constituat Archidiaconū loco Episcopi, causarum hæreticæ prauitatis iudicem: cū Episcopus vtramq; potestatem obtineat, c. per hoc. de hæret. in 6. & scribit Abb. in c. cū ex officij, nu. 20. de præscript. Inde fit, vt ob subiectam ipsam materiā vtramq; potestatem assecutus dicatur Archidiaconus. Ita pariter subiecta materia ostendit collatam esse ordinariam iurisdictionem tantum, vt puta si lex cōstituat iudicem, & præcipiat, ne eo in loco vbi ius dicturus est, contrahere & immobilia acquirere possit, subiecta ipsa materia ostendit, hūc esse
3 iudicem ordinarium, cùm non posse † contrahere in loco vbi iurisdictio exercetur, solum constitutum sit contra iudices ordinarios. l. principalibus. vbi Docto. ff. si certum peta. Et propterea officialis, qui administrationem sine iurisdictione habet, contrahere potest. Ita Barto. in l. aufertur. § quod si à Præside. ff. de iure fisci. & Ias. in d. l. principalibus. colum. 3. versic. nonū limita.

Præterea, & tertio subiecta materia ostendit solum concessam fuisse iurisdictionem ordinariam: vt si lex constituat iudicem, qui de certis causis cognoscat; quæ quidem delegari suo iure non solent; vt sunt causæ graues, meri & mixti imperij l. nemo potest gladij. de reg. iur. Dec. in l. 1. num. 28. ff. de offi. eius qui mand. est iurisd. cum ergo iurisdictio de his grauibus à lege tribuitur, ordinaria non autem delegata, subiectam ob materiam, præsumitur.

4 Secundus est casus, quando verba adiuncta † declarāt naturam concessæ potestatis, & iurisdictionis. Nam tunc talis præsumitur tributa iurisdictio. Ita simili in quæstione scribūt omnes in rub. ff. de iurisd. om. iud. ibi Decius, Curtius iun. nu. 8 & Bologn. nu. 7. Idem docuit Ripa in l. ait prætor in princ. num. 1 ff. de re iud. Ita quoq; dicimus declarari iurisdictionis tributæ speciem ex præcedentibus, & subsequentibus, vt simili in quæstione docuit Riminal. sen. in Rubr. ff. de iurisdict. om. iudic. num. 1. vers. item scias. Exemplum ex adiunctis verbis quo demonstratur, vtramque iurisdictionem fuisse collatā, adferri potest ex c. significauit de corpore vitia. dum Pont. Maxim. mandat causam ab Episcopo auctoritate sua, ac ipsius Episcopi diffiniri. Est sanè is Episcopus ordinarius, & delegatus simul: quod declarat Abbas in capitu. cum ex officij. num. 21. de præscript.

Præterea solam ordinariā iurisdictionē collatam fuisse his exemplis declaratur, vt si dictum fuit, qđ ipse iudex ex pro-
5 pria iurisdictione posit causam diffinire Illa. n. dictio † propria, significat potestatem, & iurisdictionem ordinariam. Ita Decius. Curtius Bolog. & reliqui præallegati. Et ratio illa est,
6 quia delegatus † iurisdictionem propriam non habet, sed delegantis iurisdictione fungitur l. 1. §. qui mandatam ff. de off. eius & ibidem crebrius affirmant interpretes, & si Riminal. sen. in rub. ff. de iurisdict. omn. iud. no. 3. dissentiat, & malè. Est & aliud exemplum, quo ex adiunctis verbis demonstratur tributa ordinaria iurisdictio, vt puta si sub nomine genitiui cōcessa sit iurisdictio Ita Alex. in rub. ff. de iurisd. omn. iud. num. 2. & ibidem Curtius iun. nu. 7. & Ripa in l. ait prætor in prin.
7 num. 1. ff de re iud. Ea est ratio, quia genitiuus † proprietatē significat. l. 2. §. in locum. ff. de religio. & sumpt. fun. & communis est opinio cū Bar. in rub. ff. de oper noui nuncia. Quocircà deserendum non est Riminal. sen. in d. rub. ff. de iurisd. omn. ind. num. 2. dum reijciendo exemplum hoc, negauit genitiuum significare dominium, & proprietatem. Adferri pariter potest exemplum, quo ex adiunctis verbis præsumitur tributa iurisdictio delegata, vt si dictum sit: quod auctoritate principis, vt putà, Pontificis max. procedat, causamque diffiniat; sicuti in casu c. ad abolendam. in fine. de hæret. & c. per hoc. eo. tit. in 6. quibus in locis Eps̄ appellatur delegatus ob id, quod auctoritate Pontificis & non propria, cognoscit, & diffinit hæreticorū causas. Et exempli huius ratio ea est, q̄a sermonis proprietas ostendit aliquē vsum fuisse iure speciali, & si alias non præsumatur, quod eo vti voluerit. l. miles vnum ex fundo. & l. miles ita in prin. ff. de testa. mil & l. 1. ac l. 2. C. de testa. milit. & scribit Alciat. in tract. de præsumpt. regu. 3. præsumpt. 36. nu. 4. & suo loco dicemus.

Tertius est casus, qñ lex simpliciter constituit aliquem iudicem, & dubitatur quā iurisdictionis speciē tribuerit; an sci-
8 licet solā ordinariā, vel solam delegatā? Et præsumi † cōcessam ordinariā, scripserunt gl. in l. & quia. ff. de iurisd. om. iud. in l. vnica in gl. vlt. C. ne liceat poten. clarè Specul. in tit. de inquisitore. § impugnatur. nu. 25. Abb. in c. exhibita. col. 3. vers. in dubio autem. de iud. Castren. in l. à iudice. col. vlt. & ibidē Iason in fine. C. de iud. Imola & Alexan. in l. 1. ff. de damno infecto. vbi idem annotauit Ripa. num. 7. idem Alexan. in l. more. num. 13. ff. de iurisd. omn. iud. Butrius in cap. cum ab ecclesiarum. num. 18. de offi. ordina. Ita quoque tradunt Decius in l. in testamento. num. 11. versic. & ideò C. de testam. mil. & Alciatus in tracta. de præsump. reg. 3. præsumpt. 36 num. 2. dum
9 scribunt, quod iudex datus † præsumitur ita datus vt procedat iure ordinario, & non speciali. Idem respondit Feder. de Senis in cons. 130. quem & infra commemorabo. Et huc pertinet illa disputatio Doct. in rub. ff. de iurisd. omn. iud. & Cagnoli in rub. ff. si quis iusd. non obtemp. Et hæc quidem sententia multis rationibus ac argumentis comprobari potest.
10 Primò verba & concessio † intelligi debent in potentiori significatione. l. 1. § qui in perpetuum. ff. si ager vectig. vel emphy. peta. & similia congerunt Bart. in l. Lucius. ff. de cond. & demon. & Cagnolus in dicta rubr. ff. si quis iusd. non obtemp. nume. 13. versic. quæ tamen. Atqui ordinaria iurisdictio est firmior, & potentior, Ergo in dubio præsumitur concessa ordinaria. Nec huic argumentationi obstat responsio Decij in d. rubr. ff. de iurisdict. omn. iudi. quod cum hic intelligi posit collata iurisdictio ordinaria, & delegata, potentior significatus est, vt vtramque complectatur: cum sub genere contineantur etiam species, & propriè, vt inquit Bald. in l. 2. C. de iure aureo. annul. Non inquam obstat hæc consideratio, quandoquidem verè Doctores in d. rub. ff. de iurisd. omn. iud. & nos hic disputamus de vna specie iurisdictionis, non autem de ea in genere.
11 Secundò accedit, quod delegata † iurisdictio dicitur

extraor-

extraordinem: & iudex delegatus iudex extraordinarius appellatur l.ſi quando.vbi Bal.C. de dilat.Iaſ. in l. ait prætor.in prin.nu.1.ff.de re iudic.& Decius in l.1.§. qui mandatam. nu. 1.ff.de officio eius.Atqui in dubio quis iure ordinario, & nõ extraordinario vti,& concedere præſumitur.l.Sæio. §.modico.ff. de annuis leg.Ergo iuriſdictio ordinaria ꝯceſſa pſumit.

12 Tertiò confert, quod in dubio † diſpoſitio intelligi, & interpretari debet de actu alteri minus præiudiciali, & quo vtrique parti ſit magis conſultum:vt ſcripſi in lib 2.de arbitrarijs iudicũ.caſu 199.nu.13.ex l adoptiuus.§.1.ff.de ritu nupt. ac ex ſententia Baldi,& Crauetæ,quos eo loci recenſui.Atqui ſi de ordinaria intelligimus, conceſsio eſt minus præiudicialis quam ſi de delegata intelligatur. Ergo de ordinaria intelligi debet.Illa minor probatur, quoniam concedendo ordinariam, alteri ordinario nullum adfertur præiudicium, ex quo ambo cumulatiuè concurrunt, vt ſcribunt Barto.in l.1. C.de offi.præfecti vrbis.Felin.late in c.paſtoralis.nu.3. de off. ordina.& in cap.Cæterum nu 4 de iud Sebaſtian Vantius in tract. de nullitatibus.tit. de nullitate ſententiæ ex defectu iuriſd.ordina. num. 26. qui dixit in dubio præſumi cumulatiuè conceſſam. E contra verò, ſi delegata intelligeretur, ordinariæ eſſet derogatum.capit.P.& G.de off. deleg. Et ideò iu-
13 riſdictio † delegata dicitur odioſa, quia per eam aufertur poteſtas ordinario. Ita inquit gloſſa in cap.1.in verbo, proceſſus.de reſcrip. in 6.

14 Quartò accedit, quod in dubio † actus,& diſpoſitio recipit interpretationem, à natura,& qualitate perſonæ concedẽtis. l. ſi ſeruis plurium §.vlt. & ibi glo. ff. de leg. 1. & ibi ſcribunt Doctor.& egregiè Boer.quæſt. 158.num. 13. At qui natura &
15 qualitas legis † eſt, vt perpetua ſit, & ſemper vigeat. l. Ariani. in fine.C.de hæret.& cap.erit autem lex. diſtin. 4. Ergo intelligitur à lege conceſſa & illa iuriſdictio, quæ perpetuam naturam habet: quæ quidem perpetua iuriſdictio eſt illa, quæ ordinaria appellatur non autem delegata: Cum delegata tẽporalis ſit.l. iudiciũ ſoluitur. ff.de iudicijs. Et huc facit quod
16 diſpoſitio † intelligitur de actu perpetuo.ita Bar.in l. ſi quis adulterium.§ 1.ff.ad l.Iul.de adulte. & l. ſeruus. C. de pœnis. Et licet Sapia in rubr.ff.de iuriſd.omn.iud.ſcriptum reliquerit, etiam iuriſdictionem ordinariam eſſe temporalem; cum ordinarij officium tempore extinguatur. l.diem functo.ff de offic.aſſeſſo.attamen errat Sapia, quia non eſt iuriſdictio ordinaria,quæ tempore finitur,ſed officiũ illius,vel illius ſingularis perſonæ: Cum dignitas, & poteſtas in ſucceſſorẽ continuetur.l ꝓponebatur.ff.de iud & c.quoniã Abb de off.deleg.

17 Quintò confert, quod iuriſdictio † delegata, eſt iuriſdictio ſpecialis, cũ & ipſe delegatus ſpecialis iudex appelletur. l. cũ ſpecialis.C.de iud.Et econtra iuriſdictio ordinaria, dr̃ ſecun-
18 dum ius commune. At qui in dubio non præſumitur † diſponentem velle vti iure ſpeciali, ſed cõi.l. quamquã, ff.de teſta. militis.& l.in teſtamento.la prima.C.eod.& ibi Decius. num. 15.& Alexan.in conſ.55.nu.6. lib. 5. Ita etiam videmus, prin-
19 cipem præſumi concedere potius reſcriptum † iuſtitiæ, quã gratiæ, ex quo illud gratiæ eſt magis ſpeciale, vt docuit Ripa in Rubr.de reſcrip.num. 17. Ergo conceſſa præſumitur ordinaria iuriſdictio & non delegata. Cõfirmatur illa minor propoſitio;quod ius ſpeciale dicitur extraordinarium. Extraor-
20 dinaria autem † non ſunt in conſideratione. l. 4. §. 1. ff.de fideicomm.liber.& ſcribit Alciatus in tract.de præſump. reg.3. præſump.36.nu.2.verſ.ſecunda ratio.

21 Sextò accedit, quod res † facilè reuertitur ad ſuam naturam.capitu ab exordio.35.diſt.& l ſi vnus § pactus.& ibi Iaſ. num.6.ff de pactis. At qui natura iuriſdictionis & iudicij eſt, vt ſit ordinaria, non autem extraordinaria. Ergo &c. Minor propoſitio ita probatur Ordinarium eſt ſecundum ius commune, qđ ius generale dicitur: extraordinariũ verò eſt ſecundum ius ſpeciale,& ſingulare Eſt enim ius cõe ſeu lex generalis, quæ æque in omnibus obſeruatur: & quæ in communi de rebus hominum ſtatuit.l.2. ff. de legibus. ibi, ciuitatis autem communis compoſitio,&c.& cap.erit autem lex. 4.diſtin.ibi,
22 ſed pro communi vtilitate. Et ideo dicimus ordinariũ † iudicium eſſe ſecundum ius commune, cum in omnibus obſeruari debeat, niſi ſpeciali ratione facta ſit exceptio. Extra ordinarium autem dicitur contra ſeu præter ius commune, cum ſit ob legem ſingularẽ; quæ ſane ſingularis res eſt de perſona, vel re, vel loco, ſpeciali de cauſa conſtituta; vt ex Gellio li.10. noct attica. c. 20. colligitur,& declarant Budæus in annotat. ad Pandectas ad l.legis virtus ff.de legib.& Alex. ab Alex.lib. 6.dierũ genialiũ. c. 23. Cũ ergo in aliquo negotio conceditur ꝓcedi extra ordinẽ, id fit ſpeciali fauore, vel perſonæ, vel rei, vel cauſæ.atq; ita illa eſt ſingularis ſicuti dicimus, ſingulari fauore pupillorũ,& viduarũ, ꝓcedi in cã, atq; ita extraordinariè.vt in tit. C.qñ Impera.inter pup.& viduã.Ita fauore cauſæ alimẽtorũ, ſpeciali & ſingulari iure proceditur, ſummariè, & extraordinariè. Hæc de primo huius diſputationis capite.

Secũdum eſt huius diſputationis caput, qñ iuriſdictio fuit conceſſa à principe, an extra ordinaria, vel delegata præſumitur conceſſa? Hanc diſputationẽ propoſuit Bar.in l.more.nu. 8.ff.de iuriſd.omn.iud.in l.ambitioſa nu.34. ff. de decretis ab ordine faciẽ.& in ſua q q̃ incipit, Adunantia.col.vlt.Ego Bartoli traditiones ſecutus, ita planius aliquot caſus diſtinguo.

23 Primus eſt caſus.qñ mãdatur cauſæ cognitio † diffinitioq;, iudici habenti iuriſdictionem ordinariam, & commiſsio fit officio, non autem perſonæ nominatim: vt puta, ſi mandetur; Prætori Patauino, committimus & mandamus, vt de cauſa hac videat, cognoſcat,& iudicet Hoc in caſu, ordinaria iuriſdictio eſt tributa.Ita Bar.in d.l.ambitioſa nu.34. verſ. ſi enim hoc concedit.Bald. in l.more. col. 2 verſ. iuxta quod quæro. ff.de iuriſd.om.iud. & ibidem Ioan Baptiſta à Sancto Seue.q. 15.nu.25.Curtius iun.nu.56. Cæterùm non declarant Bart. & Baldus, an ordinaria hæc iuriſdictio ſit propria, vel proroga-
24 ta. Nos ita diſtinguimus. Aut cauſa hæc cõmiſſa † aliàs ſpectabat ad officium, & poteſtatem huius ordinarij: & tunc ex noua hac cõmiſsione dicitur ſolùm excitata eius iuriſdictio. atque ita propria eſt iuriſdictio.cap.licet in corrigendis. vbi Abb.nu.2 & cap.pen.de offi.ordina. Non habet tamen locum hæc traditio quando alterata fuit hæc ordinarij iuriſdictio. Nam tunc ex ordinaria efficitur delegata.Ita Iaſ.in l.ius ciuile.nu.2.ff.de iuſt.& iure.Abb.in c.licet in corrigendis.nu.2.& ibidem Fely.nu.1.de off.ordina.Aret.in l.1.§. ſi quis ſimpliciter.nu.2.de verb.oblig.& ibidem Alex.nu. 9. Socynus ſen. nu. 3.Galliaula.nu.23.& Alciatus nu.11.Curtius iun.in d.l.more; num.47.Boerius in q.151.nu.5.& Rota Romana referẽte Verallo in deciſ.60.in prima parte, quæ ſecuta eſt Crotum in l. 1.§.ſi quis ſimpliciter nu. 10.de verbo obligatio.qui dixit, eſſe ordinarium in procedendo, ſed delegatum in iudicando. Plura autem alterationis ſigna commemorant Iaſ in d. l. ius ciuile.nu.5.& 6.Decius in l.more.nu. 32 ff. de iuriſd.om.iud. Felyn in d.cap.licet in corrigendis. de off ordina.& in c.cum ex officij.nu.20.de præſcript.& Afflictus in cap.1. §. ſi miles. nu.2 de feudo ſine culp.non amitten. Aut cauſa hæc cõmiſſa
25 alias ad hunc ordinarium † nõ pertinebat aliquo modo; vt ſi Princeps mandat Prætori Patauino, cauſam alioqui pertinẽtem ad Prætorem Brixiæ: Et tunc Prætor iſte Patauinus cenſetur factus delegatus Ita Bart.in l more.nu.8.ff. de iuriſdict. om.iud. & Albet. in l.ſæpe.ff.de offi.præſid. Et ſi rectè perpendatur idem ſenſerunt Ancharan.& Francus.in cap.ij. qui auctoritatem.de præben.in ſexto.Aretin.in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter col.3.verſ.ſed quæritur pro perfecta.ff.de verbo.obligatio.adducti ex l.& ſi Prætor.ff de offi.eius.l.1. C. qui pro ſua iuriſdict.& ex cap.cum aliquib.de reſcrip. in ſexto. Quæ ſane opinio verior eſt illa Collegij Peruſini, quod contrarium reſpondit ex conſilio Baldi, vt eſt relatum inter allegationes Lapi, alleg.88. & inter conſilia Angeli in conſil. 210.incipit, Primo eſt videndum. Reſpondit ſane collegium Peruſinum, hunc eſſe iudicem ordinarium: Cum eius ordinaria iuriſdictio, quam ſuis in cauſis ordinariè obtinet, ad hanc prorogata fuerit. Hanc opinionem ſecuti ſunt Ioan. Baptiſta à Sancto Seuerino in l.more.nu.26. & ibid. Dec. nu. 36. ff. de iuriſd om.iud.Franc.Pauinus in tract.de officio & poteſtate cap.ſede vaca.parte 1.q.2.verſ per ſtatuta.& parte 2.quæſtio. 10.nume.29 Socyn.ſenio. in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. num. 3. de verbo, obligatio. Ea ratione ij moti ſunt, quia officium prorogari poteſt.l.quæro.ff.de ſolutio.quemadmodum ergo iuriſdictio prorogari poteſt ab homine: ita etiam poteſt prorogari à lege viua, hoc eſt à principe.l.1.& l.de qua re.ff.de iudicijs.Et cum hic ſimus in dubio, dicendum eſt, hanc eſſe potius ordinariam iuriſdictionem, vt pote fauorabilem, quàm delegatam quæ odioſa eſt, vt diximus ſupra. Quæ quidem ra-
26 tio vera non eſt, vt animaduertit,& rectè Aretin.in d.§.ſi quis ſimpliciter. Nam etſi prorogatio † fieri poſsit, tam à lege quã ab homine: non tamen hoc in caſu facta reperitur. vt ſenſit
27 Bald.in l.vlt.C.de vindict.liber.poſt gl.ibi. Et propterea ꝓrogatio non datur † de vna re ad aliã diuerſam.l.ſi manente.ff. de precario.& ſenſit in ſpecie glo.in d. cap.2.qui auctoritate.

28 Secundus eſt caſus huius ſecundi capitis, quando † cauſa mandatur perſonæ priuatæ, atque ita non habenti aliquam iuriſdictionem,& princeps mandans his verbis vtitur: auctoritate noſtra, vel vice noſtra faciat. Hoc in caſu dicitur delegatus.Ita Bar.in d l.ambitioſa.nu.34. verſ. ſi etiam hoc cõcedit.ff.de decretis ab ordine facien. Baldus in d.l.more. col. 2. verſi iuxtà quod quæro.ff.de iuriſd omn. iud. & ibidem Dec. nu. 26.& Purpur.nu.46. Qui ſane caſus à fortiori probatur; qa

etiam si aliàs hic cui facta est commissio, esset ordinarius, &
ei committeretur, quod noua hac in causa procederet, & iu-
dicaret auctoritate mandantis, factus diceretur delegatus, vt
diximus supra ex c.cum aliquib.in fi.de rescrip.in 6.
Tertius est casus, quando simpliciter personæ priuatæ cau-
sa singularis particularisque committitur, Hoc in casu dici-
29 tur iste effectus † delegatus. Ita Barto.& Bald.in locis præci-
tatis. Et idem Bart.in l.1.in fine. C.vbi & apud quem in integ.
restitu.pet. Decius in l.more.num.35. & ibidem Purpur.num.
48. Ruinus in cons.62.num.5.lib 5.& idem scripsi lib.1.de ar-
bitra iudicum.quæst. 10.nume 7. Quam quidem sententiam
probat Barto.ex cap.cum aliquibus.de rescrip. in 6. Et quam-
quam Decius in dicta l more nu.36.scripserit. dictum c. cum
aliquibus, non probare: attamen vere mihi visus est errare
Decius; cum is consideret.d.capit.cum aliquibus, in secunda
sui parte, hoc est, in fin. Quæ sane secunda pars, non loquitur
de eo, qui aliàs priuata persona est; & qui careat auctoritate
ordinaria conferendi, sed de eo, qui conferre potest, & cui si
concedatur facultas conferendi, non obstante statuto eccle-
siæ &c dicitur ex ordinaria iurisdictione conferre, non autem
ea delegata. At Barto. non perpendit textum illum in ea par-
te, sed in prima sui parte, ibi, si canonicorum receptio. &c.
Quo sane loci, ea iurisdictione delegata is dicitur conferre,
qui aliàs conferre non poterat. Et delegata est, cum negotium
particulare sit. Præterea & secundò ea ratione probatur hic
casus, quod ordinaria iurisdictio est de causarum vniuersita-
te, vt mox dicemus. Et simile est de tutela, & tutore, qui pro
re vna, pupillo non datur. l.certarum.ff.de testa.tutel.
30 Declaratur hic casus, vt non † procedat, cum ipse mandãs
& committens causam expresim diceret, quod in sui locum,
in omnibus ponit eum, cui mandat. Nam ex hoc censetur
concessa ordinaria iurisdictio Ita Ange.in dicta l.more. quem
ibi secutus est. Io.Baptista a Sancto Seuerino.q.15.num 25.&
idem sensit Inno.in cap.super quęstionum, nu.5. de off.deleg.
Dissentit tamen Purpur.in d.l.more.nu.55.vers.3. limitatur.
31 Quartus est casus, cum a † principe simpliciter committitur
atque mandatur priuatæ personæ, certum genus causarum.
Hoc in casu iste præsumitur effectus delegatus. Ita Bartol. in
d.l.more.num.8 versi.si verè hoc.ff de iurisd.omn. iud. & in l.
1.in fine. C.vbi & apud quem. Et illum secuti sunt Ioan.Bapti
sta a sancto Seuerin.in d. l. more. num. 26. Decius num.35.&
Purpur. nu 50. qui communem esse asserunt. Et idem docuit
Hostien.in summa titu.de officio ordinarij.num. 1. Et adser-
tur pro hac ipsa traditione tex.in capit ne aliqui. de hæret.in
6. quo loci inquisitor hæreticæ prauitatis delegatus appella-
tur ob id, quod certum genus causarum. nempè hęreticæ pra-
uitatis, commissum fuit. Cæterum facile euitari potest text.
iste: quandoquidem expresim ibi non dicitur illum esse effe-
ctum delegatũ ob certum illud genus causarum; solum enim
innuit text. ille, hunc esse delegatum Qua ratione autem talis
præsumatur, colligi facilius potest ex capit. vt officium. quod
subsequitur: in quo quidem scriptum est, inquisitores aucto-
ritate apostolica inquirere Delegati ergo ij censentur, ob vim
illorum verborum, auctoritate apostolica, vt diximus supra.
Secundò motus est Bart. argumento ducto a potestate tu-
32 toris ad iurisdictionem. quod quidem argumenti † genus a
iure receptum est vt docuit Barto.in l.inter tutores. ff. de ad-
33 minist ra. tuto Atqui tutor † non datur certis rebus, sed vni-
uersitati. l.certarum. ff.de testa. tutela. Ergo pari modo ordi-
naria iurisdictio. si itaque non ordinaria, sequitur esse dele-
gatam Hæc tamen argumentatio, qua vti voluit Barto.& cla-
rius Purpur.in d.l.more. num. 50. mea quidem opinione non
34 concludit. Nam q̃ tutor dari certis rebus non posit † ea co
fit, quod naturæ illius actus repugnet. Tutor enim datur per-
sonæ. §. 1.instit.de tutel. Persona autem in vniuersum sua bo-
na ęquè possidet; Et ideo datus tutor personę, in necessariam
consequentiam omnibus rebus datus dicitur. Quod si rebus
prouidendum est statuit lex curatorem dari debere. Non ita
est in iurisdictione, quæ etiam ordinaria dari potest quo ad
certas causas Tertiò itaque, & melius hac ratione casus iste
35 probari videtur; ordinaria † iurisdictio sui natura non est re-
stricta ad hoc, vel illud causarum genus, sed in vniuersum illa
omnia respicit; vt diffiniendo declarat Barto.in l.more. nu.5.
ff.de iurisdict. omn iudic Cum ergo certum genus causarum
committitur, illa natura iurisdictionis ordinariæ immutatur
atque alteratur. Non ergo ordinaria præsumitur, sed potius
delegata, quæ alio nomine extraordinaria appellatur. Hinc
36 infertur syndicatores † datos ad syndicandum iudices & of-
ficiales, obtinere iurisdictionem delegatam, non autem ordi-
nariam. Ita docuit Bar.in d.l.vlt.in fine. C.vbi & apud quem.
Et illum secuti sunt Ias.in d.l.more.nu.50. & ibid. Purpur.nu.
41. qui quidem Purpur. ita distinguit. Aut syndicatores dati
sunt a statuto, & tunc censentur ordinarij; id quod ex dictis in
præcedenti capite declarari potest. Aut dati sunt a principe,
quo de casu nos nunc loquimur, & tunc est dubium quia (vt
37 inquit Purpur.) dari videntur † ad causarum vniuersitatem:
Et ideo censeri debent ordinarij Ego pariter existimo hos es-
se ordinarios. Nam eo ipso, q̃ syndicatores constituti sunt,
merum & mixtum imperium habent. Ita Baldus in l. obserua
re §.proficisci.q.1.ff.de offi procons.& leg Præterea salarium
habent de publico, ob id sportulas non recipiunt. Ita Paris,
Putheus in tract.de syndicatu.§.an syndicatores.
Quintus est casus, quando princeps priuatæ personæ com-
38 mittit vniuersitatem causarum. Nam tunc † præsumitur ille
factus iudex ordinarius Ita Bar in d.l more.nu.8.in fi.& ibid.
Dec.nu.27.Curt. iun. nu.57. & Purpur.nu 57. vers.secundum
membrum. qui communem esse testantur. Et in hanc senten-
tiam adductus est Bar ex l.3.§ cum vrbem. ff.de offic. Præfecti
vrbi qui tamen vix probat: quia & si eo loci scriptum sit: Prę-
fecto vrbi censeri mandata, quæ intra vrbem committuntur:
non tamen ex eo necessario iudicatur ordinarius: sed ex eo q̃
solum more Romano ad magistratum assumebatur. Et pro-
pterea in l. 2.§.& hæc omnia.ff.de origine iuris. Præfectus iste
vrbi hoc nomine magistratus appellatur. Non ergo hic ver-
samur in dubio, sed in casu claro, in quo constat Præfectum
vrbi esse creatum magistratum atque ita ordinarium esse.
Non etiam probat hanc sententiam. text. l. vlt. C. vbi & apud
quem, citatus a Bar. dum ait ille text. in vltimis suis verbis; il-
lum, cui generaliter causæ demandatæ sunt, posse cognoscere
de restitutione in integrum petita. Non inquam probat, cum
non declaret ibi legislator ille, an is ordinarius sit. vel non.
Quocirca melius hæc sententia probari videtur ea ratione; q̃
cum iurisdictio ordinaria sit sui natura fauorabilis, delegata
vero odiosa, vt inquit gl.in c.1.in verbo, processus, de rescrip.
in 6.& diximus sup. ob id ordinaria, non autem, delegata prę-
sumitur. Ea istimauit tamen Curtius iun. in d. l. more. nu.58.
de iurisd.omn. iud. inspiciendum potius esse, an in ea causarũ
vniuersitate esse consueuerit iurisdictio ordinaria, vel delega-
ta; vt secundum eius naturam præsumatur facta commissio.

PRAESVMP. XVII.

Qua iurisdictione vsus præsumitur is, qui secundum ordinariam & secundum delegatam, cognoscere & diffinire causam potest.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictionem tam ordinariam, quam delegatam habens, si ex actis*
constet, qua voluerit vti iudex, vel ordinarius habebitur, vel
delegatus.
2 *Iurisdictione ordinaria vsus esse præsumitur iudex, quando proces-*
sus & sententia secundum tam sustineri potest.
3 *Iudex assumptus a partibus, in dubio præsumitur assumptus vt or-*
dinarius non vt delegatus.
4 *Delegatione facta a principe vel Pontifice, iudex tanquam delega-*
tus processisse præsumitur.
5 *Delegatus principis est dignior ordinario.*
6 *Iurisdictione delegata, quando iudicem vsum fuisse præsumatur.*
7 *Viam & modum amplecti quilibet præsumitur illum, quo actus*
suus valeat.

Vm vtramque iurisdictionem obtinet iudex, sicuti
certis casib. obtinere posse, superiore disputatio-
ne demonstrauimus; & ambigitur secundum quã
de causa cognouisse & sententiam tulisse, pręsu-
matur, ita aliquot casus distinguendi sunt.
1 Primus est qñ ex actis ipsis constare potest † qua potesta-
te & iurisdictione vsus sit. Hoc in casu res clara est, ob id opus
non est confugere ad coniecturas, quæ in claris cessant. iuxta.
l.ille aut ille.§ cum in verbis. de lega.3. Si ergo acta significãt,
hunc processisse vt ordinarium, talis erit iudicandus; si vero
vt delegatum, delegatus habendus erit. Ita in specie docuit
Abbas in c.cum ex officij nu.32.de pręscript. & ibid Fel.col.
13.nu.32.vers.limita primo.&c. qui scripsit, ita posse intelligi
dictum Feder.de senis in cons.130.in fi. q̃ alioqui ab Abbate,
& alijs multis, vt inf.dicemus, reijcitur. Et casum hunc multis
similib. confirmauit Felin. Et eandem sniam probauit etiam
Paris.ibid nu.53.in fi. Idem rñdit Alca.cons.55.nu.8.lib.5.
2 Secundus est casus, quando † ex actis quidem non potest
apparere, qua potestate vsus sit, sed tamen processus, & sen-
tentia

tentia ſuſtineri ita poteſt, ſecundum ordinariam iuriſdictio-
nem, quemadmodum & ſecundũ delegatã. Hoc in caſu præ-
ſumit vſus iuriſdictione ordinaria. Ita ex ſnia Baldi in c.vlti.
col. 1. de re iud. tradit Felin. in d.c.cum ex officij. col. 12. nu.
34. ver. ſi autem iudices. & ibid. apertius. nu. 33. ver. ſi aũt actus
valeret. His addo Alexandrum in conſ. 55. nu. 5. & 6. & lib. 5.
3 dũ reſpondit, qđ in dubio iudex aſſumptus † à partibus, præ-
ſumitur aſſumptus vt ordinarius, non autẽ vt delegatus. Non
ergo ẽt aliter quã vt ordinarius præſumitur procedere. Et ra-
tio eſt, quia non extraordinario ſpecialiq; iure: Sed communi
potius vſus præſumitur l. quamquam & in l. in teſtamento. la
2. ff de teſta. milit. & reſpondit Alex. conſ. 60. nu. 20. lib 2. Et
iuriſdictio ordinaria dr̃ eſſe firmior & potentior ipſa delega-
ta, vt ſcribũt omnes in rub. ff. de officio eius &c. Eſt ergo præ-
ſumendum hunc iudicem fuiſſe vſum iuriſdictione ordinaria,
cùm in dubio quis præſumitur velle actũ ſuum valere debere
oĩ meliori modo. l. 3. ff. de mili. teſt. de qua re ſtatim dicemus.
4 Declaratur hic caſus, vt non pcedat qñ delegatio † eſt fa-
cta à principe, vt à ſummo Pontifice, & alijs: Nam tunc præſu-
mitur proceſsiſſe tamquam delegatus Ita Io. Andreæ in c. vlt.
col. 1. ver. item quando concurrunt. de re iudi. quem ſequuti
ſunt Felin. in d.c. cum ex officij. col. 12. nu. 31. ver. bene facit.
& ibidẽ Pariſius nu. 33. ver. quod intellige. qui recenſent alios
plures, qui Ioan. Andreæ ſicuti ſunt. Et ratio illa eſt, quia de-
5 legatus † principis eſt dignior ipſo ordinario, vt ſcribũt om-
nes in d. rubri. de officio eius. Et ob id appellatio deuoluitur
ad ipſum principem, declarat idem Felinus in d.c. cum ex of-
ficij. nu. 24. & ibidem Pariſius nu. 26. Et certum eſt ea quæ di-
gniora ſunt præferenda. l. 2. de albo ſcrib. prætulit ergo hic de-
legatus eã iuriſdictionem digniorẽ, ordinariæ minus dignæ.
Tertius eſt caſus quando ex actis apparere non poteſt qua
poteſtate & iuriſdictio. vſus ſit iudex, ſed ſecundũ iuriſdictio-
nem ordinariam, proceſſus & ſententia ſuſtineri non poſſunt,
6 ſecũdum delegatam verò poſſunt. Hoc in caſu † *recepta ma
* gis opinio eſt, hunc iudicem præſumi vſum iuriſdictione de-
legata. Ita ſane Butrius in d. cap. cum ex officij nu. 28. de præ-
ſcript. & ibidem Abbas nu. 31. Felin. nu. 1. & Pariſius num. 33.
eãdem probat. Ea eſt ratio, quia quilibet præſumitur ample-
7 cti eam viam † & modum, quibus actus ipſe ſuus valeat. l. 3.
ff. de teſtam. mili. & l. quoties. ff. de rebus dubijs, & alijs mul-
tis, quæ commemorabimus infra lib. 6. præſumpt. 8. confir-
mari poſſet. Et egregiæ ſunt illæ traditiones, quas ad rẽ hanc
congerunt Felin. præcitato in loco. no. 31. verſ. dixit etiam Lu
douicus. & Alciatus de præſumptio. regula 3 præſumpt. 35.
nu. 3. & 4. & 5. Et nos alia his ſimilia adferemus infra hoc lib.
præſumptione 38 vbi differemus, quando præſumatur pro
ſententia iudicis ordinarij. Nec hic repugnat auctoritas Fede-
rici de Senis in d. conſ. 100. in fine. qui contrarium viſus eſt re-
ſpondere. Nam aut Federicus intelligendus eſt, quando ex
actis ipſis conſtabat iudicem illum tanquam ordinariũ pro-
ceſsiſſe in cauſa, vt ſupra in primo caſu diximus. Et illum pa-
riter ita intellexit Alex. in d. cõſ 55. nu. 6. lib. 5. Aut male is
Federicus reſpondit: ſicuti eum reprehendunt Butr. & Abbas.

PRAESVMP. XVIII.

Iuriſdictionem vni vel duobus conceſſam, aliquando cumulatiuè, aliquando priuatiuè conceſſam præſumi, diſtinctione multorum caſuum dilucidè explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictionem ordinariam concedens princeps magiſtratui, reſpectu ſui præſumitur cumulatiuè concedere.*
2 *Concedentis auctoritas, in iuriſdictionis conceſsione, ſemper præſumitur præſeruata illæſa.*
3 *Sermo generalis non comprehendit perſonam loquentis.*
Idque maxime, in principe. nu. 4.
5 *Iuriſdictio annexa feudo, ſi vaſſallo fuerit à principe conceſſa, priuatiue intelligitur.*
6 *Dominio & iure vtili tranſlato, priuatiuè & tranſlata iuriſdictio,*
7 *Iuriſdictionem in homines vaſalli ſui, princeps exercere non poteſt.*
8 *Iuriſdictio vniuerſalis eodem tempore duobus & pluribus cõceſſa à lege, vel principe, cumulatiue intelligitur.*
9 *Vicario vel aſſeſſori conceſſa iuriſdictio, cumulatiue accipitur.*
10 *Iuriſdictio ſpecialis conceſſa magiſtratui, tanquam ſuperiori iudicis vniuerſalis, priuatiue conceſſa præſumitur.*
11 *Iudici nouo tributa iuriſdictio aliquo in loco, ordinario magiſtratu ibidem ius dicente, priuatiuè facta intelligitur.*
12 *Iuriſdictio diſcretiue conceſſa nouo magiſtratui, priuatiuè facta præſumitur.*
13 *Iuriſdictio conceſſa taxatiuè circa aliquod genus cauſarum, priuatiuè intelligitur. Fallit id in iuriſdictione competente ex conſuetudine. num 15.*
14 *Taxatiua habet vim excluſionis.*
15 *Conceſsio iuriſdictionis facta nouo iudici, reſpectu iudicis inferioris priuatiuè præſumitur.*
16 *Diſpoſitio legis ſpecialis generali nõ derogat, niſi incõpatibiles ſint.*
17 *Iuriſdictio conceſſa alteri, fauore perſonarum, priuatiuè conceſſa præſumitur.*
Idque procedit multo magis accedente fauore perſonæ cui conceditur. num. 18.
19 *Priuilegia duo vbi concurrunt, illud magis ſpeciale dicitur. quod perſonæ conceditur.*
20 *Iuriſdictio conceſſa alicui priuatiuè non præſumitur, ſi lex vel ſtatutum id declaret.*
21 *Iuriſdictio conceſſa odio certarum perſonarum, cumulatiuè facta præſumitur.*
22 *Iuriſdictio conceſſa prælatis regularibus in ſuos monachos, priuatiue ad Epiſcopum præſumitur.*
23 *Iuriſdictio conceſſa priuilegio alicuius perſonæ, intelligitũ priuatiue.*
24 *Iuriſdictio præſcriptione acquiſita, priuatiue cenſetur acquiſita.*
25 *Iuriſdictio conceſſa duobus ordinarijs, cum clauſula, ambobus vel alteri eorum, cumulatiue intelligitur.*
26 *Iuriſdictionem ordinariam conceſſam alteri, quando non apparet, an odio vel fauore perſonarũ facta ſit, cumulatiuã præſumimus.*
27 *Præfecto vrbis, totius ciuitatis generalis iuriſdictio erat conceſſa.*
28 *Proconſulis quanta apud Romanos poteſtas.*
29 *Diſpoſitio hominis ſpecialis, derogat generali, ſecus in legali diſpoſitione.*
30 *Regulam, Generi per ſpeciẽ derogatur, locum habere in iuriſdictionalibus fauore publico.*
31 *Iuriſdictio primum conceſſa vni delegato, poſtmodum alteri ab eodem principe, priuatiue accipitur.*
32 *Argumentum à mandato procuratoris, ad mandatum iuriſdictionis valet.*
33 *Expeditio cauſæ vel vnius articuli, mandata vni ex delegatis, priuatiue intelligitur.*
34 *Iuriſdictione mandata duobus ſimpliciter, cumulatiuè, non tamen inſolidum mandata præſumitur.*
35 *Iuriſdictio mandata duobus adiecta clauſula, vel alteri veſtrum, cenſetur cumulatiuè mandata & in ſolidum.*
36 *Iuriſdictionis priuatiuè vel cumulatiuè conceſſæ, quis ſit effectus.*
37 *Præuentioni quando ſit locus.*
38 *Iuriſdictione cumulatiuè pluribus & vniuerſis, ſicque ſimul conceſſa, alter ſine alio non cognoſcit.*

Iſputatio eſt egregia; ſed perplexa admodum,
qñ iuriſdictio cumulatiue vel priuatiue pſumatur tributa & cõceſſa. Exiſtimo facilis explanationis gratia, diſtingui atq; cõſtitui poſſe duo
diſputationis capita. Quorum primum eſt, de
iuriſdictione ordinaria, ſecundum eſt de delegata iuriſdictione.
Primus eſt caſus qñ princeps concedit iuriſdictionẽ magi
ſtratui; & dubitat an reſpectu pſonæ ipſiuſmet principis cõce-
dentis pſumatur cõceſſa cumulatiue, vel priuatiue. Hoc caſu
1 dicendũ eſt, pſumi † cõceſſã cumulatiue. Ita Bal. in cõſ. 326.
Rex Romanorũ. in fi. li. 1. Cũ dixit, qꝫ ſi Papa cõmittit iuriſdi-
ctionẽ alicui, nihilominus retinet ſibi eandẽ & maiorẽ. Idem
ſenſit ipſe Bal. in c. 1. in prin. nu. 2. de his, q feudũ dare poſſ. Et
idẽ Bal in l. q ſe patris. nu. 10. ad fi. ver. itẽ in cõceſsis. C. vnd. li-
beri. ſcripſit qꝫ in cõceſsionib. iuriſdictionũ, ſemper auctori-
2 tas † cõcedentis eẽ ſetur pſeruata illæſa; & qꝫ in eo reſidet ſupre-
ma ptãs. & manifeſte Grãm. in dec. 50. nu. 3. & nu. 11. & poſt
deciſ. in cõſ. 2. Idẽ in cõſ. crim. in cõſ. 6. & in voto 28 nu. 3. idem
ego ipſe ſcripſi in li. 1. de arbitrariis iudicũ. q 40 nu. 1. & 2. Et
ij quidem adducti ſunt tex. c. dudum. de præben. in 6. Extat
3 & ratio, qꝫ in ſermone † generali, non comprehenditur per-
ſona loquentis. l. inquiſitio. C. de ſolut & dicemus infra lib. 1.
4 præſump. 54. Et hoc maxime procedit in perſona † principis,
quæ dicitur excepta, ne ſibi legem imponere videatur. cap. 1.
in fine. de prohib. feudi aliena. per Feder.
Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quando prin-
5 ceps conceſsit iuriſdictionẽ, quæ annexa † eſt feudo cõceſſo
vaſſallo. Nam tunc vaſallus dicitur obtinere iuriſdictionem
priuatiue ad dominum concedentem. Ita Bald. in l. 1. q. 43. ff.
de rerum diuiſ. Martinus Lauden. in tract. de principib. in 1.
par. q. 138. incipit. Dux Mediolani. Abb. in c. Cæterum col. 2.
ver. fateor tñ. de iud. Fel. in c. paſtoralis nu. 5. de officio ordin.

Curtios sen. in cons. 74. super memorata. in qointo dubio.
Curtius Iun. in cons. 2. nu. 1. Brunus in cons. 47. nu. 7. Gramma. in decis. 30. num. 11. Soc. iun. in cons. 126. num 4 lib. 3.
Bero. in cons. 74. num. 8. & 11. lib. 1. Et cum Beroio & Socino
de eadem facti specie idem respondit Craue. in cons. 411. nu.
36. qui num. 29. versi. quartò non potest, scripsit, quod vbi
6 transfertur dominiũ † & ius vtile, dicitur priuatiuè transtara
iurisdictio, quia apud duos insolidum esse non potest. Qua
propter concludunt prædicti Doctores principem non posse
7 exercere † iurisdictionem in homines sui vasalli. Eandẽ sen-
tentiam copiosè comprobauit Rola. in cons. 48. nu. 22. lib. 2.
& in cons. 31. nu. 10. & 12. lib. 4 & doctissimus Tessaurus in
decisionib. Pedemontanis in decis. 132. Cæterum declaratio
hæc intelligitur quo ad iurisdictionem judicis ordinarii: se-
cus si ipsemet Princeps vellet cognoscere de causis hominum
ipsius sui vasalli: quia id facere potest cum iure & ratione
superioritatis sibi reseruatæ concurrat cum ipso vasallo, cui
hoc casu dicitur cumulatiuè concessisse iurisdictionem. Ita
declarat post alius Gramma. in voto 28. num. 6. & in cons. 6.
in fine. in criminalibus. & Natta in cons. 487. num. 34. & In
cons. 580. num. 4. vers. nam prædictis. Rolan. in cons. 1. nu. 134.
lib. 2. qui multis comprobat. & Io. Petrus Surdus in cons. 152.
nu. 17. lib. 2. & his accedit Afflictus in cap. 1 §. si quis alicui.
num. 8. vers. ex quibus de pace tenen. Cum dixit Principem
non posse cognoscere de causis hominum sui vasalli, quando
ipse vasallus cæpit cognoscere, atq; ita quãdo præuenit Prin-
cipem. Princeps ergo nõ præuentus cognoscere potest. Præ-
terea Baldus in d. l. 1. q. 43. ff. de rerum diuis. Et Doctores qui
eum secuti sunt, loquuntur de primis causis, hoc est de pri-
mis instantijs, vt declarat post multos Roland. in cons. 78.
num. 3. lib. 2. & demum Baldi traditio solum procedit, circa
ea quæ vasallus ipse inuestitus pro iurisdictione sibi conces-
sa facere potest; secus si non potest. Ita Baldũ declarat Natta
in cons 580 num. 4 lib. 4.

Secundus est casus, quando vel princeps vel lex eodẽ tem-
pore contulit iurisdictionem vniuersalem, duobus magistra-
tibus & iudicibus, sicuti statutum Papiæ. 45. in ciuilibus, sub
rubr. de officio Potestatis Bailio vicarii, &c. tribuit iurisdi-
8 ctionem prætori & alijs iudicibus. Hoc casu † p̃sumitur con-
cessin vtrique facta cumulatiuè, non autem priuatiue: atque
ita locus erit præuentioni. Ita tradunt Baldus in l. vnica. §.
vbi autem. num. 6. ver. primò casu. C. de caducis tollen Bart.
Alex. & Imola in l. si vni. ff. de re iud. & ibidem Iason col. 3.
vers. secunda conclusio. ff. de re iud. Bero. in cons. 22. num. 42.
lib 1. & manifestius explicat Vantius in tract. de nullitate in
titu. de nullita senten. ex defectu iurisdictio. ordina. nu. 175.
& num 177. Et prædicti quidem scribunt quod aliquando
his iudicibus concessa est iurisdictio insolidum: & tunc locus
est præuentioni, atque ita vnus sine altero procedere pote-
rit, & hoc casu loquitur prædictũ statutum Papiæ: aliquan-
do verò intelligitur concessa cumulatiuè simul: & tunc om-
nes simul, non autem singuli procedere debent. Et hic casus
procedit etiam in delegatis ad vniuersitatẽ causarum. Nam
illi ordinarijs, æquiparantur. Ita in his terminis scripsit Van-
tius præcitato in loco num. 178.

Tertius est casus, creato constitutoque magistratui iudi-
cique ordinario, datur à lege, vel à principe vicarius, vel as-
sessor, qui certis de causis cognoscere & iudicare possit. Hoc
9 etiam casu iurisdictio † concessa vicario, vel assessori præsu-
mitur cumulatiuè, non autem priuatiuè ad magistratum cõ-
cessa. Ita in specie de vicario scripsit Baldus in l. si quando. in
prin. num. 4. ff de off. procons. & legati, & de assessore idem
scripsit ipse Bald. in l. 1. col 1. ver. extra quæritur. ff. de officio
cons. Et Baldum secutus est Felin. in cap. pastoralis. colum. 1.
vers. similiter dixit Baldus, de officio ordin. Idem respondit
Parisius in cons 9. num. 11. lib. 4. Ea est huius sententiæ ratio,
quia Vicarius & assessor videntur dati, vt opem ferant &
adiumento sint, suis ipsis principalibus magistratibus, quo-
rum nomine iurisdictionem exercere videntur. Non ergo eos
iurisdictione priuare dicuntur.

Quartus est casus, quando specialis iurisdictio concedi-
tur magistratui, tamquam superiori iudicis vniuersalis, vt pu
ta quando princeps, vel lex, creat & facit aliquem iudicem,
qui cognoscat de causis nullitatum, & causis appellationum
à sententijs latis ab ipsis iudicibus vniuersalibus. Hoc casu
huic iudici nullitatum & appellationum præsumitur cõcessa
10 iurisdictio † priuatiuè ad iudices omnes ordinarios. Ita Bal.
in l. 1. q. 1 ff de off. consul. Angelus in cons. 375. Pratensis. num.
3. ver. idem dico. & col. vlt. vers. fallit, si vni. Aret. in l. quod in
rerum. col. 2. ad fin. de leg. 1. idem sensit Aretinum secutus,
Ruinus in cons. 5. col. 4. lib. 5. qui respondit, quod quando da
tus est iudex adiunctus ordinario, censetur priuatiuè datus,
vt scilicet non possit is ordinarius sine ipso adiuncto in cau-
sa procedere. Ratio est, quia à sententia primi, appellatur iste
secundus: ergo ille primus caret iurisdictione, alioqui ad eun-
dem posset deuolui appellatio Et in adiuncto, alia etiam mi-
litat ratio, nempè suspicionis ordinarij.

Quintus est casus, quando existente magistratu ordinario
qui non solum iurisdictionem exercet in ciuitate, sed etiam
in oppidis & castris ciuitati subiectis, datur alter iudex. qui
aliquo in oppido & castro ius dicat. Hoc casu, censetur huic
11 nouo † iudici collata iurisdictio priuatiue atque ita cense-
tur adempta ab illo ordinario generali. Ita respondit Roma.
in cons 303. num. 10. vers. nihilominus in proposito. quem
secutus est Craue. in cons. 411. nu. 28. versi. tertiò cessat Idem
sensit Ang. in cons. 375. Pratensis. in fine. Et ij quidem moti
sunt tex §. & iudicare. in authen. de defenso. ciuit. Est & ratio
quod sancitum ita fuit, ne ꝓpter huiusmodi ciuiles pecunia-
riasque causas, litigantes de castro & oppido, ad ciuitatem
cogantur accedere.

12 Sextus est casus, quando iurisdictio discretiuè † concedi-
tur nouo magistratui: vt si caueatur statuto quod omnia in-
strumenta contractuum insinuentur: & creetur iudex, qui
de causis insinuationum cognoscat & iudicet. Hoc casu dici-
tur huic iudici concessa iurisdictio priuatiuè: atque ita nul-
lus alius, de causis illis insinuationum cognoscere & iudicare
poterit. Ita docuit Bald. in l. vnica. §. vbi autem. num 6. versic.
secundo casu. C. de cad. tollen. in auth. habita. num. 32. vers.
super hoc. C ne filius pro patre. Idem sensit ipse Bald. in l. nec
quidquam in priu. ff. de offi procõs. & lega. in prima lectura,
cum dixit, quod legatus de latere non potest se intromittere
in of. collectoris Cameræ apostolicæ. sic & Fran. Bald. inter
cons. ipsius. Bald. in cons. 253. Visis omnibus prædictis. col. 2.
ver. quia aut. & col. vlt. lib 5. Idem apertius scripsit Ang. in l.
cum prætor. in prin. ff. de iud & in l. si vacantia. col. 11. C. de
bo. vaca. lib. 10. Ita quoque Imola in l. Titiæ textores. in prin-
cip. num. 4. de legat 1. docuit quod si statutum tribuit iuris-
dictionem prætori in causis pupillorum: & Capitaneo dedit
iurisdictionem cognoscendi de causis à decem libris infra nõ
poterit Capitaneus cognoscere de causis pupillorum à decẽ
libris infra. Cum (ait Imola) statutum distinguere voluerit,
iurisdictionem circa causas separatas. Hæc tamen traditio
Imolæ procedit fauore personarum, vt dicemus in subse-
quenti nono casu. Et idem docuit Alex. in d. l. Titiæ. num. 5.
vbi num. 7. ait, statutum voluisse hoc casu diuidere & distin-
guere causas, idem in cons. 65. num 9. lib. 7. idem affirmarunt
Roma. in l. 1. §. 1. ff. de operis nou. nuntia. Aret. in l. quod in
rerum. §. si quis post col. vlt. vers. secũdo limitat. & in cõs. 102.
Felinus in capitu pastoralis. colum. 2. vers. limita secundo. de
officio ordina. Crauet. in cons 411. nume. 28. vers. secundò
dici non potest. Et ij quidem moti sunt ex l. solemus. §. la-
trunculator. ff. de iudicijs.

13 Septimus est casus, quando † taxatiuè vni magistratui cõ-
cessa est iurisdictio, circa aliquod genus causarum. Hoc etiã
casu priuatiue collata præsumitur iurisdict Ita Angelus in l.
1. C. vbi & apud quem in integ. rest. peten. sic. vbi scripsit,
quod si statutum dicit, quod solus Capitaneus cognoscat de
adulterio, alijs censetur adempta iurisdictio. Idem sensit Bar.
quem infra referam, & secutus est Barba. in cons. 59. col. 3. lib.
5. Et apertius Felinus in cap pastoralis. col. 2. vers. limita ter-
tio. ff. de offi. ordina. qui refert Io. de Anna, respondisse pro
Ferratiensis Ecclesiæ capitulo, cui Pontifex concesserat, vt
ipsum solum & non alij exercere possent iurisdictionem in
certis capellis respondit inquam Annania, Episcopum iudi-
cem generalem ordinarium non potuisse se intromittere in
causis illarum capellarum: cum iurisdictio collata fuerat ca-
pitulo priuatiue ad Episcopum. Eandem sententiam pro-
barunt Berous in cons. 22. num. 28. lib. 1. & Ripa in tract. de
peste. in tit. de præseruatiuis remedijs contra pestem. nu. 62.
Et horum sententia probatur satis manifestè in d. cap. pasto-
ralis. de off. ordi. & in cap. venerabili. de senten. excommun.
in 6. & confert. l. vlti. C. vbi causæ fiscal. iuxta expositionem,
quam referam infra in vltimo casu huius capitis. Et accedit
14 ratio, quod taxatiua † habet vim exclusionis. l. ob æs. vbi
glo. & Docto. C. de prædijs mino. His constat hãc esse veram
& receptam opinionem, & si ab ea dissentiat Decius in cons.
3. num. 3. vers. secundo hoc, post Franciscum Baldi inter con-
silia Baldi in cons. 253. Visis omnibus. colum. 2. vers. sed præ-
dictis obstare. lib. 5.

Declaratur hic casus, vt locum non habeat quando iuris-
dictio competit ex consuetudine. Nam tunc illa non di-
citur sublata per concessionem taxatiuè alteri iudici factam.

Ita

Ita docuit Barto. in l.viros.nume.1.C.de diuersis off libr. 12. Cum dixit, quod si extat consuetudo, ꝙ Rector Gymnasij cognoscat de causis scolarium: & deinde statuto caueatur, quod scolares conueniri possint sub Episcopo tantum, non erit derogatum iurisdictioni Rectoris. Et Bar.secuti sunt Ias. in l.2.in prioc.num 11.ff de vulg.& pup.subst. Dec. in cons 3. num 3. Ripa vbi supra. & Crau in tract.de antiq temp. in 1. par.num 41.& in 4 par.princ oum. 110 Et ij quidem moti sunt textu.cap.1.de consti.in 6.& reg l. eius militis. §. militia missus ff de mil.test.

Octauus est casus quando electus creatusvè Iudex est inferior, qui suppositus minori ius dicit duobus oppidis & castris: deinde princeps in vno ex illis oppidis vel castris alium
15 iudicem constituit. Hoc casu concessio facta † secundo dicitur facta priuatiuè ad primum. Exemplum est in casu egregio, de quo respondit Roma in cons 393. nume.11. Castrum Compagnatici erat subiectum ciuitati Senarum, quæ Prætorem in illo ad ius dicendum mittere consueuerat. Et qui quidem prætor iurisdictionem exercebat etiam in homines Castri Battignani. Conuentum deinde fuit inter ipsam ciuitatẽ senatum, & castrum Battignani, ꝙ eo mitteretur specialis Vicarius, qui de causis Battignanorum cognosceret & iudicaret. Dubitatum fuit, an à prætore Compagnatici adempta fuerit iurisdictio Battignanorum, vel potius posset etiã ipse ius dicere in ipsos Battignanos, atque ita an Vicario collata esset iurisdictio cumulatiuè, vel priuatiuè? Respondit Rom. priuatiuè collatam fuisse. Ea ratione vsus est Roma. in d.nu. 11. quia concedendo specialem iurisdictionem, censetur derogatum generali competenti alteri. argu.l. quod in rerum.§. si quis post.de leg.1.& l.quæsitum §.vlt.ff de fundo instructo, instrumentoque lega. Nec obstat (inquit Roma. num.14.ver. nec dicetur tali casu.) ꝙ videatur sublata iurisdictio prætoris Compagnatici, quia iurisdictio non erat propria dicti Prætoris, ex quo subijciebatur ciuitati Senarum. Et propterea eius iurisdictio dici potest læsa. Ita (ait Roman.) probat. l.tam collatores. C. de re milita. lib. 10. & ibi notat Bart. in fi. Et dicit esse singularem idem Roma.in sing. 21. & Romanum secuti sunt Martinus Lauden. in tract. de confœderationibus principum. q. 17. Caccialup. in l.omnes populi. num.182.vers.nonò quæritur.ff.de iustit.& iure. Io.Bapt.Ferret.in cons.142.num.15. Brunus in cons. 47. num. 10 vers. & postremò.& Grammat.in decis.30. num. 8. Cæterum Felinus in cap.pastoralis col.1.ver limita primò.de officio ordin.dubitat, & respondet illi l.tam collatores. Et rectius quidem quàm Felinus, qui Romani responsum non satis rectè intellexit, dubitari potest, quod iura quæ pro sua illa opinione considerauit Roma in d.cons 393. num.11. procedunt in vltimis dispositionibus, non autem in dispositione legis, in quibus
16 specialis † non derogat generali, nisi incompatibiles sint, sicuti explicat Aret.in d.l.ꝙ in rerum.§. si quis post. col. 2 ver. sed his ration bus. Et præterea dubitare poterat Roma. quia tex.in d.l.tam collatores.in fi.& ibidem Bar.loquitur respectu personæ illius, cui collata est iurisdictio, vt scilicet si aliquid ipse egerit cõueniri possit sub maiori illo magistratu, à cuius iurisdictione hic nouus iudex non dicitur exemptus. In iudicijs tamen difficile admodum esset recedere a Romani & sequacium opin.

Nonus est casus, quando iurisdictio competens ordinario
17 magistratui conceditur alteri iudici, fauore † personarum in quibus illa exercenda est: sicuti si fauore monacorum datus est specialis visitator. Etenim præsumitur datus priuatiuè ad iurisdictionem Episcopi. Ita ex sententia Iaco.de Aren.in l.ꝙ in rerum §.si quis post.de leg.1.scripserunt. Bal.in l.vnic.§ vbi autem.num.7.C.de cad.tol.Ang.in l. testam. col. 1.vers.aut non constat.C.de testam. Castren in l. si quis cum procurator §.Iulianus.num.2.ff.de procu.Aret.in d.§. si quis col. 3. in prin. & in cons. 102.num.1. ver aliquando iurisdict. Alex in l.Gallus § ille casus.nu. 10. ff. de lib.& posth. Ruinus cons.7.num.6 lib.4.Corneus in cons.30.num 4.& num 5.lib. 2.Affl in decis 41.& Craue.in cons.411.num.34 vers.septimò iura qui scribit hoc multo magis procedere, quando etiam
18 concurrit † fauor personæ, cui conceditur iurisdictio. Et in hanc sententiam adducitur. l.vlti. C. de iurisd. omn. iud.& l. vlt.C.de appar.mag.mil. lib. 15. Et idem probat text.l.vlt.C. vbi causa fiscal.iuxta sensum, quem explicabimus infrà in vltimo casu huius capitis.

Verum à prædicta opinione post Anch. in cap. tibi qui, de rescr.in sexto.& Baldus in l.1.quæstio.1.ff. de off. cons.& in authen. habita. colum.5.C.ne filius pro patre. dissentit Iason in d.§. si quis post. num. 6. ver. breuiter. Et inter alia multum vrgere videtur quod scripsit Bar. in l. in sacris. num. 2. C. de prox.sacro scrinio.lib.12 Cum dixit, quod si cauetur statuto, quod Hospitale Misericordiæ non possit agere, nec conueniri, nisi sub iudice portæ sancti Petri: Et si alio statuto caueatur, ꝙ iudex portæ Eburneæ solùm habeat cognitionem à decem libris infra. Inquit Bart ꝙ Hospitale poterit agere & conueniri coràm iudice portæ Eburneę, in causis à deceẽ libris infra Et illud statutum, ꝙ Hospitale debeat agere & cõueniri coram iudice sancti Petri, intelligitur in alijs causis, quarum cognitio non est specialiter commissa alijs iudicibus. Et Bar. secuti sunt Franc.Baldi inter consilia Baldi in cons.253. Visis omnibus.in fi lib.5 Alex.in cons.65.nu 9 lib. 7. Dec. in cõs.3. nu 3 & Gramm in cons.2.num. 8 post decisiones. Respõderi tamen facile potest illud priuilegium concessum Hospitali, esse magis speciale illo concesso pro causis à decem libris in-
19 fra Nam quando duo priuilegia † concurrunt, illud dicitur esse magis speciale, quod conceditur personę, sicuti in his terminis docuit Bald.in l.1.q.3 ff de off consul.in l.Gallus. §.ille casus colum vlt. ff. de lib. & posth. Idem scripsit Decius in l. toto.nu.3.de reg iur & in c.in præsentia. nu. 51. de probatio. Et in specie huius nostri casus idem affirmarunt Baldus in l. vnica.§.vbi autem nu.7.C. de cad. tollen. & Alex. in d. §. ille casus nu.10.& in d. l. Titiæ textores. de lega.1. Retinenda est ergo prima opinio. Quæ quidem locum non habet, quando
20 lex † vel statutum vlterius progreditur declarando, quod non sit derogatum iurisdictioni iudicis ordinarij, sicuti loquitur statutum Papiæ de regimine potestatis stat. 58. sub rubr.de officio consulum mercatorum &c. quod declarat iurisdictionem datam consulibus mercatorum, in eorum causis non derogare iurisdictioni Prætoris.

Decimus est casus, econtra quando odio certarum perso-
21 narum conceditur iurisdictio alteri iudici. Hoc casu cumulatiue concessa dicitur Ita Angel.in l.si testamenta.col.1.ver. si verò est iurisdictio.C.de testa.in l.si vacãria.C.de bonis vaca.lib.10.Aret in d l.quod in rerum.§. si quis post.col.2 in fi. de leg.1.vbi etiam Ias.nu.10 & Io.Petrus Surdus in d.cõs.56. nu.30.Sic intelligentes cap.per hoc, de hæret.in 6. Idem probat.tex.§.1.vers oportet.in auth. vt defuncti seu funera corũ. iuxtà sensum, quem explicabimus infra in vltimo casu.

22 Vndecimus casus est, quãdo concessa est iurisdictio † pręlatis regularibus in suos, vel monacos, vel fratres. Hoc sanè casu præsumitur concessa priuatiuè ad Episcopum. Ita Abb. in c.pastoralis & ibidem Felinus nu.4.ver. limita septimò, de officio ordina.& idem Abb in c cæterum.col.1.ver.fateor tamen de iudicijs. Et his declarauit Rota Romana referente Putheo in decis.239.li.3.sacrum Concilium Tridentinũ, sessione sexta c.3. in decreto de Reformatione; tribuens Prælatis iurisdictionem corrigendi excessus subditorum, intelligi, concessisse prælatis regularium iurisdictionem priuatiuè ad ordinarium. Id quod mihi videtur apertè decisum ab eodem Concilio sess 25.tit.de regularibus c. 14.

23 Duodecimus est casus, qñ † priuilegio personæ eius cui facta est ɔcessio, fuit ɔcessa iurisdictio. Hoc sane casu intelligitur priuatiua concessè. Ita respondit Ang in cons. 375.col.2.ver. idem dico, si in modũ.& col.vlt.ver.quartò fallit. idẽ scripserunt Feli.in c.irrefragabili col.1.ver.declara prædicta.de offi. ord.Gramm.in decis.30.num.12.Craue in cons 411.nu.31.& nu.33. in fin.qui dixit, idem esse, quando contractu concessa fuit iurisdictio. Et ij quidem moti sunt tex. cap. irrefragabili. de off ordina.& cap. vt debitus de appella.

Decimustertius est casus, quando præscriptione acquisita
24 † fuit iurisdictio. Hoc casu censetur acquisita priuatiue. Ita Felin.in c pastoralis.num.5.ver.limita octauo. de off.ordina. post Abbatem ibi.& in c auditis.col.3.de præscript. Butrium & Imolam in cap. conquerente. col. pen. de off. ordina. Calder.in cons.6.in tit.de senten.excomm. Ioan Baptista Ferretus in cons.142.nu.13. Et subiungit Felynus, casum hunc sine controuersia procedere, quando primus ille index, contra quem scriptum fuit, prohibitus fuisset ab hoc præscribente, & prohibitioni acquieuisset: Etiamsi prohibitio facta fuisset (ait Felinus) pro bono pacis.

Decimusquartus casus est, quando statuto, vel consuetudine, concessa est duobus ordinarijs iurisdictio, adiecta clau-
25 sula. ambobus. vel alteri eorum. Hoc sanè casu † iurisdictio censetur, concessa cumulatiuè; & in solidum. Ita egregie respondit Berous in cons.22.col.penul.in fine lib.1.

Decimusquintus & vltimus est casus, quando sumus in dubio, vt quia non apparet, vel fauore, vel odio personarum fuisse alteri iudici concessam ordinariam iurisdictionem, sed solum apparet, quod in vna specie causarum fauore publico concessa fuit iurisdictio, quæ ordinario competebat. Hoc in
26 casu dubio † præsumitur concessio cumulatiuè, non autem

priua-

priuatiuè facta.Ita Bar.in l.1.C.de off. præfec. vrbis: cùm di-
xit, quod licet in ciuitate creatur nouus officialis specialis
super damnis datis,vel super abundantia:non tamen propter
hoc tollitur iurisdictio Prætoris,qui vniuersalem habet iuris
dictionem.E Bar secuti sunt. Angel.in l.testamenta.ad finem.
ver idem est si dubitatur.C.de testa & in cons.375 nu.3.in fi.
ver.regulariter autem,& alij congesti a Franc Areti.in l.quod
in rerum §.si quis.col.1.de leg.1.vbi col.vlt.ver pro conclusio
ne,testatur cum Bart.esse magis receptam opinionem.Eandē
probauit ipsemet Aret. in cons.102.nu.1.Et idem asseruit ibi
dem Iason in d.§.si quis post.nu.8. His accedunt & alij com-
memorati ab Angelo Aret.in l.1.§.si quis in appellatione.nu.
13 ff.de appell.& a Felino in d.cap.pastoralis col.1.de officio
ordina.Eandem probauit Benedictus Plumbinus in l. Thais.
§.vlt.ff.de fideicom.libertat.Ita quoque respondit Ancha. in
cons.164.nu.6.ver. nec ex eo,cum dixit iurisdictionem con-
cessam certis officialibus Florentiæ super bonis cessantium,
quos appellamus decoctores, non auferre iurisdictionem ab
ordinario; sed cumulatiuè illis concessam præsumi, sic etiam
responderunt Dec.in cons.3.nu.3.Gratus in cōs.71. nu. 11.&
nu.26.lib.2 Bero.in cons.22.nu.24.libr.1.Paris.in cons.9.nu.
10.libr.4 Gram.in cons.6.nu 23.in criminal.& Ripa in tract.
de peste, in tit. de præseruatiuis remedijs contra pestem.nu.
60.qui ob id ait,Papię iudicibus viarum qui & cloacarū cu-
ram habent,censeri datam iurisdictionē cumulatiuè ad Præ-
torem Papiæ,non autem priuatiuè Idem quoque nouissime
Io.Petrus Surdus in cons.56 nu.19.lib.1.respondit, non præ-
sumi derogatū iurisdictioni Capitanei Iustitię Montisferra-
ti & si Sereniss.D.Dux constituit duos ex Cōsiliarijs,qui co-
gnoscerent de crimine eorum, qui contra edictum Principis
exportassent annonam extra prouinciam Et horum opinio-
nem secutus sum in lib.1.de arbitrarijs iudicum.q.40. nu.1.
& 2.Et quāquā existimo receptam hanc opinionem esse verā
& sequendā,attamē multa afferuntur argumēta. quæ minimè
probant.Primò.n adduci solet tex.l.1.C.de off.Præfecti vrbi.
vbi licet iurisdictio cōcessa sit præfecto annonæ circa annonā
ipsam,nō tn̄ cēsetur priuatus eadē iurisdictione Præfectus vr
27 bis † cui totius ciuitatis generalis iurisdictio cōcessa fuerat.
Verum Aret.in d l qđ in rerum.§.si quis post. col.2. ver.ad
secūm de leg.1.respondet,qđ id euenit qa princeps ipse expres
se declarauit,qđ ea cōcessione facta Præfecto annonæ subla-
ta non esset iurisdictio iam competens Præfecto vrbis.si ergo
princeps esse nō declarasset, derogatum diceretur iurisdictio
ni ipsius Præfecti vrbis,atq; ita argumentū retorquetur. Nisi
dicamus principem, ita eo in loco declarasse ad tollendam
oēm dubitationem. Ne igit in dubiū reuocaretur, an illi iu-
risdictioni fuisset derogatū, vel non,ita statuit princeps. Hāc
postremā interpretationē probauit post Iacob.Butrig. Ang.
in cons.375.Prateusis.nu.2. Alium tamen sensum attulit idē
Ang.in l.testamenta,col.1.C.de testa.¶ Secundo affertur.tex.
l.2 §.aliquot annos.ff. de orig.iuris.vbi Prætore peregrinorū
creato non dicitur sublatā iurisdictio Prętoris vrbani.Inquit
enim tex quod Prætor peregrinorū plerumq; de ipsorum pe-
regrinorū causis cognoscit: Ergo nō semper atque ita ēt Præ-
tor vrbanus aliquando cognoscere potest. Cæterum respōde
ei potest, quod Prætor ille peregrinus creatus non fuit, vt de
peregrinorum causis tm̄ cognosceret: sed poterat ēt causas
ciuium iudicare:atque ita specialis iudex,sed generalis crea-
tus est, vt illo in loco explicat Coras.in fine. Et tamen dictus
Prætor peregrinus ob id ꝙ multo plus de illorum causis quā
causis ciuium cognosceret, & iudicaret.

Tertio perpendi solet tex.l. nec quidquam in prin.& in 2.
respons ff. de off. Procons. & leg. vbi procons.in causis inter
fiscum & priuatum melius facit, si se abstinet.Illud verbum,
melius,stat cōparatiue,& significat, ꝙ ipse Procons. est ēt iu-
dex in dictis causis,quamuis Procurator Cæsaris sit specialis
iudex.Ita tex. hūc ad rē perpēdit Aret.in d.§.si quis post.col.
vlt. ver.secundo adduco.Cæterū respōderi pōt id euenire,ob
28 summā potestatem Proconsulis, † cui tributa erat facultas,
vt posset ius dicere de omnibus causis,de quib. poterant oēs
magistratus ordinarij & extraordinarij vrbis Romæ. l. si in ali-
quā.§.vlt.ff.de off.Procōs & legati,Et principis psonā quodā
modo in ipsa prouincia obtinebat.l.& ideo.eo.tit.Non ergo
mirū,si cū Cæsaris pcuratore i eadē iurisdictione cōcurrebat.

Quarto consideratur.l.vlt.C.vbi causæ fiscal.& ibi glo.vbi
licet Comiti domorū detur specialis iurisdictio in Colonos
& inquilinos imperiales, attamē iurisdictio cōpetēs Præsidi
circa easdē personas & res,sublata nō censetur.l.cum aliquis
cod.tit.Cæterū si recte perpendamus, nil vrget hoc responsū.
sunt enim duo casus,quorum primus est, quando contentio
est inter Colonum Cæsaris, & Cæsarē ipsum. Hoc casu co-
gnoscit Rector prouinciæ Ita loquitur.d.l.cum aliquis,& ibi
sensit gl.in pen exposit.Secundus vero est casus,quando con-
tentio est inter Colonū Cæsaris & priuatū. Huius causæ co-
gnitores sunt Præpositus sacri cubiculi, & Comes domorū
& nullus alius.Ita loquitur.d.l.vlt.q edita fuit, fauore ipsorū
Colonorū & inquilinorum Imperialium. Non ergo mirum,
si taxatiuè est dictum; quod non alterius sit cognitio hæc.

Quinto melius suffragatur tex.l vlt.C.de iuris.om.iud vbi
etsi Rectori militū conceditur iurisdictio de reb.militaribus:
non tamen adempta censetur iurisdictio,eisdem de causis cō
petens alteri magistratui ordinario. Et qđ existimant aliqui
(vt retuli supra in nono casu) id contingere fauore persona-
rū,quib.dati sunt iudices illi,attamen si recte ppendatur,nul
lus earum fauor consideratur: cū coactio eis imponatur, vt
conueniri possint,tam sub vno quam sub alio magistratu.

Sextò perpenditur tex.in § 1.ver.oportet. in auth. vt de-
functi seu funera eorū, vbi aduersus prohibentem exequias
mortui, cōstitutus est iudex specialis; nēpe Præfectus vrbis;
& tamē duob. alijs eadē potestas cōcessa est, nēpe Præfecto
prætorio & Magistro officiorum. sed facile euitari potest hic
locus,cum constitutum id sit, odio personarū, qui exequias
mortuorū impediunt;sicuti attigimus supra in decimo casu.

Septimo solet afferri tex.in §.& iudicare.in auth.de defen-
so.ciuit.Verum colligi facile pōt responsio ex his,quæ scripsi
supra.in 5.casu. in quo tex.iste procedit.

Octauo adducitur tex.c. cæterum.de iud. argum. ducto à
spirituale Est.n.ibi spāle,vt iurisdictio concessa domino feu-
di, in causis suorum vasallorum; ei soli competat & non ordi
nario.Verum negari facile potest, id factum esse speciali iu-
re,sed imò cōi. cum in dn̄m illum translata sit iurisdictio vel
priuilegio, vel ꝯctu,iuxta ea,q̄ diximus supra in primo casu.

Nono afferri etiam consueuit tex. c.per hoc. de hæret.in
6.Verum procedit odio hæreticorum, aduersus quos dantur
plures iudices cumulatiue, nempe episcopus & inquisitor.
sicuti diximus supra in nono casu.

Decimò & vltimò adducitur simile quod habetur in l.quo
ties §.vlt.ff.de admin. tuto.vbi curatore dato certis bonis pu
pilli auctis, non dicitur sublata administratio tutoris genera
lis circa eadē bona.Pōt euitari facile,si id factum esse fauore
pupillorū dicimus: Et quia is curator certis bonis datus,sub
est tutori,cui rationem suæ administrationis tanquam prin-
cipali administratori reddere tenetur. Est ergo dicendum,
quod casus iste solum probetur illis tex.l.1.C.de officio.Prę-
fecti vrbi.& l.vlt.C.de iurisd. omn iud.

Contrariam itaq; opinionem & malè conati sunt defende-
re Iacob de Arena & Bal.in d.l.quod in rerū.§.si quis post.de
leg.1.& idē Bal in l.cum prætor.ff.de iudicijs.quē ibi secutus
est Angelus.Ita quoq; Crau.cōsi.411.nu.8,ver.prò hoc quod.
Et primo quidem adduci solet.d.l.1.C.de officio Præfecti vr-
bis,de cuius sensu satis abundè dictū fuit supra. Secūdo affer
tur.l.cū clericis.C.de episc.& cler.vbi Bal.notat.Ibi enim assi
gnato speciali iudice certo generi personarū, cēsetur adēptā
iurisdictio primo magistratui. Verū respondetur id cōtigisse
fauore illarum personarū, quibus datus fuit secundus iudex,
iuxta ea quæ scripsi supra in 9. casu. Tertiò adducitur argūi,
species derogat generi.l.vxorē.§.fęlicissimo.& l.seruis vrba-
nis.de leg.3 & l.quæsitū.§.si quis fundū.ff.de fundo inst.cum
ergo secundo iudici concessa est specialis iurisdictio,deroga
tum cēsetur iurisdictioni alterius generalis iudicis.Cęterum
rn̄det Aret.in d.§.si quis post col 2. ver sed his rationib. &c.
29 quod in vltimis voluntatib. sicq; in dispositione hoīs. † spe-
cialis derogat generali. Ita loquuntur iura supra allegata:se-
cus verò in dispositione legis,in qua specialis nō derogat ge-
nerali, nisi sint incōpatibiles. Ita declarat Bart. in l.1.§. hoc
autē il 1.nu.7.ff.de oper. noui nūt.& in l.sanctio legū.ff.de pę-
nis.quē secuti sunt ibi Alex.& alij,& Ruin. cons.7.nu 5.lib.4.

Respondetur ēt secundò,ex sententia Bal. in l.vnica §.vbi
autē.C.de cad.tollen.quē secutus est Afflic.decis.41.nu.2.Di-
30 xit Bald.quod regula generi per speciē derogatur.locū † ha-
bet in iurisdictionalibus fauore publico. Quartò adducitur
simile ex l.si duo.ff.de adm.tuto.Verū respondetur, quod ibi
expresse facta fuerat administrationū diuisio, ita quod vnus
de alterius administratione se impedire non poterat.

Secundum est huius disputationis caput, quod versatur
circa iurisdictionem Delegatis tributam. Quo sanè in capite
distinguendi sunt pariter aliqui casus.

Primus est.qn̄ princeps delegauit causam vni,deinde ean-
31 dem alteri mandauit. Hoc casu † priuatiuè mandata cēsetur
iurisdictio. Ita Ang.in l.testamenta.col.1.ver.idē post cōmis-
sionē.C.de testa.Feli.in c.pastoralis.col.2.ver.limita 4.de of-
ficio ordina.& Io.Petrus Surdus in d.cons.56.nu.29.lib.1.Ea

rationa

32 ratione & argomeoto ij vsi sunt, quod valet argumentum† a
mãdato procurarorіs ad mãdatum iurisdictioois. l. iudicium
soluitur. ff. de indicijs, iuncta.l. si quis cum procuratorio. §.
vlt. ff. de procurato. & c. t. de procurato. in 6. Atqui qñ man
datur idem negotium nouo procuratori, primus ille præsu-
mitur reuocarus. l. si quis cum procuratorio. §. vl. ff. de proco.
vbi Bart. Bald. Cast. & reliqui, dicemus infra præsump. 22.
in 4. casu. Ergo parimodo censetur derogatum & iurisdictio
ni primi delegati. Confert etiam c. studuisti. de officio deleg.
Hone tamen casum intelligit Castr. in d. l. si quis cum pro-
curatorio. §. vlt. no. 2. qoando secundum rescriptum mentio-
nem facit primi, aliàs non, ex cap. cæterum. de reseriptis.
Secundus est casus: quando iam pluribus delegatia man-
33 data fuit iurisdictio: deinde expeditio † causę, vel vnius arti-
culi ad eam pertioentis, vni ipsorum delegatorũ mandatur.
Hoc ĕt caso priuatioẽ mandara cẽsetur iurisd. Ita Ange. in d.
l. testam. in princ. C. de testa. & idem in cons. 375. Pratensis.
nu. 3. Feli. in d. c. pastoral. col. 2. versi. limita quartò. Et hoius
sententiæ ea est rario, quia inelusio vnius est exclosio alterius
l. eom prætor. in prin. ff. de iudicijs. Cum ergo expeditio, vel
articulus vni est mandatus, alij exclusi censentur.
34 Tertius est casus, quando iurisdictio duobus † simpliciter
mãdat. Hoc sanè casu, pręsumitor mandata cumulatiuè, non
samen insolidom: sed qood simul cõcurrant in cognitione &
diffinitione caussæ. Ita probat. c. prudẽtiã. in prin. de officio
delega & ibidem Decius, & Bero. & idem Bero. in consil.
22. num. 26. & nom. 42. lib. 1.
Quartus est casus, qoãdo doobus mandata est iorisdictio,
35 † adiecta clausula; vel alteri vestrum. Hoc casu iurisdictio
censetur cumulatiuè mandata insolidum. Ita Bero in d. cons.
22. num. 26 & oum. 42. lib. 1. ex sententia Archi. io capit.
cum episcopus. num. 8. de off. ord. in 6. & Butrij in cap. 1. in
2. oppo. de officio Archi. & apertios Abbas in cap. pruden-
tiam in princ. in 2. notab. de officio delegati, & ibidem De
cius & Berous, egregie Vantius in tracta. de nullitate in tit.
de nullirate senteo ex defecto iorisdictionis ordinarij. num.
179. & num. 180. vbi declarat.
36 Effectus, † qui oritur ex hac cognitione quod cumolatiuè,
vel priuatiue concessa fuerit iurisdictio, magnæ est vtiliraris.
Com eoim prioatioe collata est, nullus, præter principem ma-
nos (quod aiunt) apponere potest. Is enim solus magistratus
vel delegatus coi sie tributa est iurisdictio, cognoscit, & diffi-
nit: quemadmodũ seribũt Doctores multi ex allegatis supra,
præsertim Felin. in d. c. pastoralis. colum. 3. & Berous in d.
cons. 22. nu. 42. lib. 1. Quæ tamẽ sententia intelligitur, nisi hic
iudex sit negligens. Nam tunc eius negligentiam supplet ma-
ior magistratus illius loci. Ira declarat post alios ab eo con-
gestos Feli. in d. c. pastoralia col. 3. vers. tẽpera istas. Qui sub-
iungit, idem esse quando ob absentiam iudex iste nõ potest
cognoscere & iudicare. idem scripsit Ruin. in cons. 5. nu. 2. lib.
5. vbi col 4. vers. non obstat, declatat non procedere, quando
ille maior magistratus tãqoã sospectus soisset ea iorisdictio-
ne priuatos. Cũm verò cumulatiue cõcessa est iurisdictio. ita
qood vnusquisque per se & insolidũ cognoscere & diffinire
37 potest causam, locus est † pręuentioni. Is enim solus de ipsa
eausa cognoscit & iudicat, qui primus aditus fuit à partibus.
Et quod ab eo factũ erit, valebit, absque eo, quod constet de
alterius impedimenro. Ita tradunt omnes in c. prudentiam. in
princ. vbi Abb. col. 3. Decius. & Berous de off. deleg. Aret. in
cons. 192. Ruin. in cons. 7. nu. 7. lib. 3. Berous in d. cons. 22. nu.
38 42. lib. 1. Cum verò iurisdictio † cõcessa fuit cumulatiuè plu-
ribus vt vniuersis, sieq; simul: tunc vnus sine altero procedere
non potest: sed vnà simul adesse debent: sicuti probat. d. c. cau
sam matrimonij & c. prudentiã in prin. vbi Felin. col. 1. de off.
deleg. & ibidem etiam Dec. & Bero. Vãtius in d. tract. de nul-
litate sent. ex defectu iurisdict. ord. num. 176.

PRAESVMP. XIX.

Iurisdictionem iudicis quando prorogasse actorem, vel reum conuentum præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio iudici ab ipsis litigantibus confertur, tacito vel expresso eorum consensu, iudice tamen volente.*
2 *Iurisdictio de tẽpore ad tempus, & de re ad rem, prorogatur, etiam sine expresso consensu. num. 3.*
Sicque de persona ad personam. num. 4.
5 *Iurisdictionis prorogationi, quando præsumantur partes consensisse. nu. 5. 6. 7. & 11.*
8 *Actus necessitate factus consensum non infert.*
9 *Errantis nullus est consensus.*
10 *Iura omnes scire tenentur.*
12 *Litigator imperitus, in dubio coram iudice incompetente, per errorem litigasse præsumitur.*

EVenit etiam aliquando, vt iudici conferatur iuris-
1 dictio, ab ipsismet litigantib. qui vel expresso, vel
tacito, cõsensu iurisdictionẽ prorogant atq; extẽ-
dont, eodem tamen iudice expresse, vel tacite con
2 sentiente. l. 2. §. sed si index. ff de iud. vbi de tẽpore † ad tem-
pos prorogatur iurisdictio, & ibidem annotauit Bar. & idem
scripserunt Inno. & reliqui in c. de causis. de officio deleg. Ita
3 pariter de re ad † rem, prorogari iurisdictio potest, etiam sine
expresso cõsensu partium. l. de qua re. §. 1. ff. de iudicijs & ibi-
dem glo. Bart. in d. l. 2. § sed si iudex. Et sufficere tacitum con-
sensum hoc in casu auctoritate Abbatis, Imol. Alex. & aliorũ,
affirmauit Vantius, in tract. de nullitate. in tit. Quibus modis
senten. nulla deffendatur. num. 77. Ita quoque tacito, vel ex-
4 presso partium consensu prorogatur iurisdictio de † perso-
na ad personã, & vnus iudex pro altero assumit. l. 1. & l. 2. §. cõue
nire. ff. de iodicijs. & declarat Vãtius pręcitato in loco nu. 78.
Dubitari autem contingit, quando dicantur & præsuman
5 tur partes ipsę litigantes cõseosisse ipsi prorogationi? Et † di
cendum est: aliqoibus signis cognosci consensisse, & primum
6 quidem esse potest signum, quando † reus cooventus coràm
iudice noo soo, non opposuit exceptionẽ declinatoriam ao-
te litem contestatam: sed solum opposuit alias exceptiones
dilatorias, vel peremprorias. Hoc sanè casu, is consensisse &
prorogasse iurisdictiooem illius iudicis dicitur, atq; pręsomi
tur. l. sed & si susceperit. in princ. ff. de iud. & cap. inter mo-
nasterium. de re iud. & tradunt Bart. in l. si conuenerit. ff. de
iurisdi. omo. iudic. & in l. quidam consulebat. ff. de re iud.
Baldus in l. vlt. C. de iodic. Pract. Papiensis in forma de decli
natione iurisdictioois. in verbo. Nec fuisse. num. 1. Imola in
l. quidam consulebat. nu. 39. ff de re iudic. & ibidẽ Alex. nu.
20. & late comprobat Felin. in d. c. ioter monasterium. nu. 4.
de re iud. & Decius in l si conuenerit. oo. 24. ff. de iurisd. omn.
iod. Parisius in cõsi. 15 nu 5. & 6 lib. 4. Ripa in c. t. nu. 52. ver.
eirca primum. de iudicijs. qui testatur esse communẽ opinio-
nem. & Vantius in tractar. de nullitate. in tit. Quibus modis
senten. nulla deffendatur. oum. 80.
Secundò est signũ & coniectura prorogatę huios iurisdi-
7 ctionis, qoando † reus ipse conuentus qui iudiciũ declinare
potuit, sua ipsa sponte, satisdedit iudicio sisti. Ita Innocen in
d. c. monasterium. & ibid. Felin. nu. 9. de re iud. qui eiusdẽ sen
tentiæ recenset Imol. in l quidã consulebat. nu. 41. Ita etiam
Alex ibid. nu. 24. Et multo magis si etiam fideiussit de iudi-
cato soluendo. Ita Soc. sen. in cons. 113. col. 2. lib 3. & Doctis-
simus Cardinalis Albanus io lucubrationibus ad Bart. in d.
l si conuenerit. no. 5. Est autem secundum prædictos diuer-
sum, quando reus iste fuit ab ipso iudice coactus satisdare.
8 Non enim sic satisdãdo consensisse præsumitur: cum † actus
oecessitate factus, consensum non inferat, vt in specie do-
cuit Angelus in l. sed etsi susceperit. ff. de iudicijs.
Idem est, quando reus ipse erraret, vt quia crederet se te-
neri satisdare, eũ non teneretur. Nam & tunc nõ præsumitur
9 consensisse: cum erraotis † nullus sit consensus. l. si quis per er-
rorem. ff. de iurisd. omn. iud. Ita in specie declarant Imola in
d. l. quidã consulebat. ou. 41. ver. forte posset. & ibid. Alex. ou.
34. & Felio. in d. c. inter monasterium. nu 9. qui testatur sic se
aliquando defendisse rusticum, qoi præstiterat satisdationẽ
de iudicio sisti coram Capitaneo Pisano, iudiee non suo. Et
in dubio oon præsumitur per errorẽ & ignoranriam præsti-
10 tam fuisse cautionem hanc: cum omnes teneãtur scire † iura.
l. leges. C. de legib. & in specie annotaoit Imol. in d. l. quidam
consulebat. nu. 41. io fi.
Tertium est signum & coniectura prorogatæ huius iuris-
11 nis, qoando † reus conuentus obijcit non esse procedendum
sine libello, & actor econtra dicit, procedi posse. Hoc sanè
casu reus ipse dicitur atque præsumitur consensisse in iudi-
cem. Ita manifestè docuit Imola in d. l. quidam consulebat
nu. 40. ff. de re iod. qui scribit, hoc esse ex mente Bart. ibi. atq;
ita (ait Imola) declaratur. l non videtur. ff. de iodicijs.
12 Illud porrò obseruandũ est, quod si litigator † non fuerit
peritus præsumitur in dubio coram iudice incompetenti li-
tigasse per errorem. Ita Specul. in tit. de iod. compet. aditio-
oe. §. 1. ver. sed nonquid pręsumetur, Bald. in l. eos. io prioc.
col. vlt. C. de appellat. Alexaod. iu consil. 12. num 8. lib. 6. &
Vantios io tract. de nullira. in tit. Quibus modis sent. nulla
defend. nu. 8. vers. erit tamen.

PRAE-

PRAESVMP. XX.

Iuriſdictionem quando Princeps præſumitur contuliſſe, & habilem reddidiſſe inhabilem, quem ad magiſtratum promouit, diligenter pertractatur.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictionem inhabili tribuiſſe cenſetur princeps, cum in literis promotionis inhabilitas expreſſa fuit.*
Idem etiam ſi fuerit adiecta clauſula, ex certa ſcientia. nu. 2.
Huic tamen opinioni aliqui, licet male, refragantur. nu. 3.
4 *Principem vno momento, legis diſpoſitionem interuertere velle, non præſumitur.*
5 *Clauſula, ex certa ſcientia, circa quæ operetur.*
6 *Diſpenſatio ſuper inhabilitate, requirit iuſtam cauſam.*
7 *Inhabilis quando diſpenſatus cenſeatur, etiamſi princeps non exprimat in literis promotionis inhabilem, nec adſit clauſula, ex certa ſcientia.*
8 *Minori tribuens magiſtratum princeps, omnia eum recte gerere decernit.*
9 *Tutori promittens princeps domicilij mutationem, à tutela munere eum excuſatum. præſumitur.*
10 *Bonorum poſſeſſionem pupillo decernens Prætor, etiam ſine tutore, poſſeſſorem eum facit.*
11 *Miles filiam ſe habere ſciens, alium inſtituendo, tacite præſumitur filiam exhæredare.*
12 *Beneficium alicui conferens Pont. Max. ob aliquod temporale, præſumitur diſpenſare cum eo quoad pœnam Symoniæ.*
13 *Infamem Pontifex ſcienter ordinando, famæ reſtituere præſumitur.*
14 *Spurium ad Epiſcopatum Pontifex promouendo, præſumitur cum eo diſpenſaſſe: ſimoniam remiſiſſe Pontifex præſumitur ſi quem ad beneficia promouet, & ſi certo ſciat ipſum beneficium emiſſe.*
15 *Beneficium curatum conferendo Pontifex habenti ſimile, ſuper incompatibilitate præſumitur diſpenſaſſe.*
16 *Matrimonij impedimentum ſciens Papa, permittendo, videtur diſpenſationem concedere.*
17 *Bannitum ad honores & dignitates aſſumens princeps, cum eo diſpenſare præſumitur.*
18 *Cauſam à qua bis fuerit appellatum ſimpliciter committendo, videtur appellationem admiſiſſe.*
19 *Feudum Princeps concedens monacho vel mulieri, præſumitur diſpenſaſſe vt per ſubſtitutum ſeruiant.*
20 *Scientia principis ſuper inhabilitate promoti, quomodo probetur.*
21 *Inhabilitatem alicuius princeps ignorans, an promouendo eum diſpenſaſſe credatur. nu. 22. 23. & 24.*
25 *Diſpenſandi facultatem habens etiam à principe inferior, promouendo inhabilem præſumitur diſpenſare.*
Id tamen ſi fiat cum cauſa cognitione. nu. 26.
27 *Inhabilem princeps promouens, diſpenſare creditur, etſi inhabilitatem ignoret, cum idem ſi inhabilitatẽ ſciuiſſet fuiſſet facturus.*
Idem etiam ſi ſaltem inhabilitatem ſcire præſumatur. nu. 28.
29 *Inhabilitatem etiam à defectu naturali prouenientẽ, princeps promouendo diſpenſare præſumitur.*
30 *Beneficium infanti Papa conferens, diſpenſare præſumitur, aliquibus tamen ab hac opinione diſſentientib. nu. 31.*
32 *Derogatio expreſſa iuris communis an in Papa requiratur.*
33 *Habilem non dicitur princeps reddidiſſe eum, quem in officio iam exiſtentem illud exercere permittit.*
34 *Banniti toleratio & patientia principis, non arguit banni reuocationem.*
35 *Inhabilem non præſumitur diſpenſare princeps, per ſubſtitutum promouendo. idem ſi exiſtimare potuit eum ab alio fuiſſe habilitatum num. 36.*
37 *Inhabilem promouens princeps neceßitatem, non præſumitur diſpenſare.*
38 *Inhabilem diſpenſare princeps cenſetur, quãdo reſcriptum aliquid aliud operari non poßit.*
39 *Inhabilem non præſumitur diſpenſare princeps, faciendo quod eſt fieri conſuetum.*

Hic locus oportunus eſt, vt diſſeramus quãdo Princeps prouehendo inhabilem ad magiſtratum & dignitatem, præſumatur iuriſdictionem ei contuliſſe, atq; ita diſpenſaſſe, eumq; habilem reddidiſſe. Qua in re diſtinguendi atq; conſtituendi ſunt aliquot caſus.

1 Primus eſt, quãdo † inhabilitas fuit expreſſa in literis promotionis. Hoc in caſu, præſumitur Principẽ diſpenſaſſe, & habilem illum reddidiſſe. Ita cenſuerunt Oldrad. in conſ. 328. nu. 3. & in conſ. 329. nu. 2. Butrius in prohem. Decretaliũ. col. 5. ver. vbi exigitur conſenſus, Bellamera in concluſ. 363. & in concluſ. 727. Roman. in conſ. 317. Felin. in c. ſi quando. nu. 6. verſ. dic ergo ſic. & in cap. nonnulli. nu. 12. de reſcrip. & in cap. cum vigeſimum. nu. 5. de off. delega. Ioan. de Selua in tract. de beneficio, in tertia parte. q. 8. nu. 40. Antonius Gabriel in ſuis concluſionibus. lib. 1 tit. de præſumpt. conclu. 8. nu. 2. Et receptiſsima horum ſentẽtia, confirmatur magis auctoritate eorum, qui fortius dixerunt ſufficere clauſulã, ex certa ſcientia, qua de re ſtatim dicemus His cõſtat ab hac recepta ſñia male diſſenſiſſe Calderi. in conſ. 8. de reſcrip. & in cõſ. 12. de regula.

Secundus eſt caſus, quãdo inhabilitas non fuit expreſſa in ipſis
2 literis promotionis, ſed † fuit quidem adiecta clauſula, ex certa ſcientia. Hoc in caſu præſumi etiam diſpenſatum; & ſufficere hanc tacitam expreſsionem inhabilitatis, ſcripſerunt glo. in cap. ſtatutum. in verbo, literarum. de reſcrip. in 6. & in clem. 2. eo. tit. Cardinal. Zabarella in conſ. 117. Bal. in l. impetrata. col. 1. C. ſentent reſcin. non poſſe & in cap. 1. col. 1. per quos fiat inueſt. Roma. in conſ. 216. num. 7. ver. in quo quidem. Felinus in cap. cum vigeſimum. num. 12. verſ. contrarium puto. de off. delega. idem in cap. ſi aliquãdo. col. 1. de ſenten. excommu. & in cap. cum inter col. 1. de except. Crottus in cap. 1. num. 52. verſ. primus caſus. de conſtit. in 6. & Gramm. in conſ. 48. col. vlti. in ciuilibus.

Cæterum ab hac opinione diſſentiunt permulti, qui verius
3 exiſtimarunt, non præſumi † principẽ diſpenſaſſe ſuper inhabilitate, ex ſola clauſula, ex certa ſcientia. nulla facta mẽtione ipſius inhabilitatis. Ita ſanè ſcripſerunt Calder. in conſ. 8. in titul. de regula. Oldrad. in conſ. 325. col. 1. & in conſ. 326. col. 1. & nu. 6. Felin. in c. nonnulli nu. 12. de reſcriptis. & in c. præterea. nu. 8. de teſtibus cog. Io. de Selua in tract. de beneficio. parte 3. q. 8. nu. 40 & Antonius Gabriel in d. concluſ. 8. nu. 8. ſcribit, ita hodie obſeruari. Idem ſenſit poſt alios Tiraquel. in tract. de nobilitate. q. 6. nu. 24. cum dixit, quod ſi Princeps appellat nobilem eum, qui plebeius eſt, non præſumitur eum feciſſe nobilem. Et horum quidem ſententia ea ratione primum ful-
4 citur, quod in dubio non præſumitur principem † velle vno momento ſubuertere legis diſpoſitionem l. ſi quando in prio.
5 C. de inoff. teſta. Clauſula ergo † ex certa ſcientia, ſolùm operatur circa ſubſtantiã gratiæ, præſuppoſita perſonæ habilitate, & circa verè ignorata, clauſula ex certa ſcientia nihil operat, vt tradũt Bal. in l. impetrata, col. 3. C. ſent. reſcin. nõ poſſe, & ad rẽ noſtrã Feli. in c. cũ inter. nu. 5. ver. intellige, de except.
6 Et præterea diſpenſatio † ſuper inhabilitate requirit iuſtã cauſam, alioqui non eſſet diſpenſatio, ſed diſsipatio. cap. ex tenore, de temp. ordin. & poſt alios reſponderunt Curtius ſen. in conſ. 19. Viſo. col. 2. verſ. aggredior ſecundum. Brunus in conſ. 15. nu. 8. & Socin. iun. in conſ. 110. nu. 18. lib. 2. cauſa autem non præſumitur, cum ſit quid facti, iuxta l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & poſtlim. reuer.
7 Tertius eſt caſus, quãdo † inhabilitas iſta non fuit expreſſa in literis promotionis, nec etiam fuit adhibita in literis ipſis illa clauſula, ex certa ſcientia: ſed tamen conſtat principẽ ſciuiſſe à ſe promotum fuiſſe inhabilem. Hoc in caſu præſumi ſuper ea inhabilitate diſpenſariũ, ſcripſerunt Bar. in l. Barbarius. nu. 12. ff. de off. præto. & in l. 2. nu. 2. C. ſi ſeruus, aut liber. ad decurio. aſpira. lib. 10. Bald. in l. imperialis. §. ſimiles. C. de nuptijs. Imola in l. quidam conſulebat. col. 4. verſ. ſed verius. ff. de re iud. Bellamera in conclu. 333. idem in concluſ. 797. col. 2. ver. patet primum. & in concluſ. 795. nu. 6. ver. ſed nunquid. Rom. in conſ. 216. nu. 7. ver. aliquando verò, Abbas in cap. cum in cunctis. §. inferiora. col. 3. & in cap. innotuit colum. 4. de elect. Alexan. in l. quidam conſulebat. nu. 8. & nu. 10. ff. de re iudi. & conſ. 138. nu. 17. lib. 1. Felinus in cap præterea. nu. 9. de teſtib. cogen. Iaſ. in l. Barbarius nu. 10. ff. de off. prætor. Ruin. in conſ. 85. nu 9. lib. 3. Ioan. Staphilæus in tract. de literis gratiæ, in tit. de vi & effectu clauſularum in verbo, ſubſequenter. nu. 15. Puthens in deciſ. 448. lib. 1. qui declara ſic & Pariſius in conſ. 44. nu. 15. & nu. 18. lib. 4. Antonius Gabriel in ſuis concluſionibus. lib. 1. in tit. de præſump. concluſ. 8. nu. 11. verſ. tenendo primam, Crauetta conſ. 958. nu. 16. cum quo de eadem facti ſpecie reſpondit Socin. iun in conſ. 60. nu. 13. lib 4. Eandem ſententiam probauit eruditiſsimus Didacus Couuar. in cap. peccatum. parte 2. §. 8. ver. hinc etiam expendi. de reg. iur. in 6. Et hos ſecutus ſum in cõſ. 421. nu. 21. His cõſtat hanc eſſe receptã ſñiam etſi ab ea diſſenſerint nonnulli, congeſti à Natta in cõſ. 492. nu. 29. & in cõſ. 420. nu 11. Et cõis illa ſñia fulcitur primo tex. l. Barbarius in fine. ff de officio Prætor. Barbarius Philippus, quem Suidas in dictione [illegible], Barbium, hiſtoriã enarrans, appellat, cũ ſeruus eſſet, Præturã Romæ geſsit: eũq; detecta aliquãdo fuiſſet illius ſeruitus, dubitatũ fuit, an geſta ab illo rata eſſent. Diffinit Vlpianus humanitate potius quam

iure,

iure, ea fuiſſe rata quæ geſsit,quãdiu ſeruitus latuit. Detecta
vero ſeruitute iure rata fuiſſe omnia: cũ populus ipſe Roma-
nus,& multo magis Princeps. Barbarium ipſum præturа ſun
generé libertate donaſſe videatur Hoc reſponſum docte expli
cant ex recentioribus Antonius Contiua lib.1.diſputat. iuris
ciuilis c.2.Franc Hotoman lib quæſtionum illuſtrium. c.17.
Anto Coſtanus lib.1.quæſtio.iuris. c. 17. & ad rem noſtram
magis Craue conſ.958.nu.10.lib.5.qui oſtendit ,ibi ſciẽtiam
tacitam inhabilitatis ſatis ſuperq; fuiſſe, vt cẽſeretur diſpen-
ſatum.Hanc quoq; ſentẽtiam probat t x.l.quidam ↄſulebat.
io fine.ff.de re iud.vbi idem Vlpianus reſpondit,qđ ſi prætor
8 aut conſul minor ius dixit.ideirco valet,quia Princeps. † qui
ei ſcienter magiſtratũ dedit,omnia eum gerere decreuit,atq;
ita minorem illum ad magiſtratum habilem reddidiſſe præ-
ſumitur. Nec ibi inhabilitatis expreſsionẽ in literis requirit,
vt declarat Crau in d.conſ 958.nu.13.poſt Oldra. conſ. 325.
in fine.Ita pariter in l.quæro.§.vlt.ff.de teſta.tut.ſeruus a do-
mino ſcienter tutor datus, & libertatem & tutelam obtinet.
Præſumitur enim libertate donatus cum tutor datur.ſic ẽt io
l.idem Vlpianus.§.vlt. ff de excuſa tutor. Cum princeps per-
9 mittit tutori,† vt alio domicilium transmigret , à tutelæ mu-
nere eum excuſare voluiſſe præſumitur Eſt ſimile diffinitum
in l.pen.C.de neceſſ.ſeruis hæred inſtit. vbi ſeruus hæres inſti
tutus, præſumitur prius manumiſſus.Ita ẽt in l.bonorum.C.
qui admitti ad bonor.poſſ.deb.reſponſum eſt prętorẽ ſcien-
10 ter decernentem † bonorum poſſeſsionem pupillo,qui alio-
qui ſine tutore agnoſcere non poterat,eum bonorũ poſſeſſo-
rem facere.Cum præſumatur impedimentũ illud tollere vo-
11 luiſſe Eſt etiam ſimile, quod dicimus, qđ ſi miles † ſciens ſe
habere filium,alium inſtituit,tacite filium exhæredare præſu-
mitur, vt dicatur ſuſtuliſſe impedimentum inſtitutionis. l. ſi-
cut.C.de teſtam.milit.l ſi patronus.in princ & l Paulus.§.vlt.
ff.de bon libert & §.ſed ſi in expeditione.in inſti. đ exhæred.
libero.Ex prædictis inſertur recte ſenſiſſe illos qui ſcripſerũt,
12 quod ſi Pontifex † maximus ſcienter confert alicui benefi-
cium ob aliquod tẽporale,præſumi cum eo diſpenſaſſe, quò
ad pœnã Simoniæ Ita Silueſter Prieriua in ſum ma in verbo,
Simon 2.§.4.& §.13.Petrus de Palude in 4 ſent.diſtin 25 q.4.
Feli.in c 1.de ſimo & in c.de cætero.col.vlt.de re iud.Cardin.
à Turrecrema, in c.latorem.nu. 1.q.4. D. Soto de iuſt.& iure
lib.9.q.5.art.2.ad finem & q 8.art.2.& Didac in c.peccatum,
in 2. parte.§ 8 verſ.hinc etiam.de reg.iur in 6. & ſi ab his diſ-
ſentiant Abbas in c.1.de ſimo.Adria. quodlib.9. art. vlt verſ.
ad quartum. Ioan.Maior in 4.ſenten.diſtinc.25.q.3.col pen.
& Caietanus in ſecunda ſecundæ, quæſt. 100.art.vlt.

Hinc etiam recte cenſuit Abbas in c.2. nu.3.de ſciſma. ex
tex.in c præterea.de teſtib.& ibid Felin.nu.6. quod Pontifex
13 † ordinando ſcienter infamem, præſumitur illum reſtituere
famæ idem dixit glo.in c.cum autem 43.diſtin & gloſ. illam
ſecuti ſunt Bald in l.Imperialis §.ſi miles C.de nupr & Alex.
in l.quidam conſulebat.nu.5.ff.de re iud.qui & illud dixerũt,
14 ꝙ ſi Papa ſciens aliquem ſpurium † promouet ad epiſcopa-
tum,præſumitur cum eo diſpenſaſſe,& idem reſpõdit Barba.
conſi.26.col.3 lib.2.Iaſ.in l Barbarius nu.13 ff de offi.præto.
Dec.in c.ſi quando.nu.5. de reſcrip Idem etiam ſcripſerunt.
Io.de Selua in tract.de beneficio.in 3.parte q.8.nu.41. Pariſ.
conſ 44.nu.15.lib.4 Gigas in tract.de penſionib q.16.no.12.
& Quintilianus Mandoſius ad regulam cancellariæ, de idio-
mate.q.5 nu.4. Rebuffus in prax.beneficiorum in tit. de di-
ſpen.nu.7 Gramm in deciſ 81 nu.2. Huc pertinet quod tra-
dit Cardinalis Iacobatius in tract.de concilio lib 4 tit.4.nu.
27.cum dixit,Pontificem præſumi diſpenſaſſe in crimine ſi-
moniæ cum eo,quem certo ſciuit emiſſe beneficium:idem de
conceſſione gratiæ ad beneficia ſecularia & regularia in ti-
tulum,quod ſcilicet Papa ſic ſcienter concedens diſpẽſaſſe
præſumitur. Ita tradit Quintilianus Mandoſius in tracta. de
ſignatura gratiæ, in verbo, diſpenſationes.

Huc ſpectat quod ſcripſerunt Imola in clem.ſi Romanus.
nu.8.& ibidem apertius Bonifacius Vitalinus nu.30.& n.10.
15 de præben. quod ſi pontifex ſcienter confert † beneficium
curatum,habenti aliud ſimile, præſumitur diſpenſaſſe ſuper
incompatibilitate.Huc etiam facit quod reſpondit Roman.
16 conſi.207.col.1.quod Papa ſciens impedimentum † matri-
monij, ſi concedit eos contrahere, dicitur diſpenſationem
concedere,& Romanum ſecuti ſunt Feli. in c.præterea. nu.9.
de teſtib cogen Dec.in conſ.614. in fi.

Hinc reſpondit Ruin.conſ.85.nu.9.lib.4. quod ſi princeps
17 promouet bãnitum † ad honores & dignitates,ad quæ alias
aſſumi non poſſunt banniti, præſumitur cum eo diſpenſaſſe.
18 Huc facit, quod ſi princeps committit ſimpliciter † cãm,
a qua ſeit bis fuiſſe appellatum,videtur appellationem admi-
ſiſſe,etiãſi alias tertiò non poſſet prouocari.Ita Butr & Imol.
in c ſua nobis de appel Alex cõſ 72.lib 2 Iaſ in l. Barbarius.
nu.12.ff.de off.præt.& Feli in c.cum inter nu.4.de excep.Huc
etiam pertinet quod decidit Afflict.in deciſ.320 nu 8.principẽ
concedendo ſcienter feudũ monacho,præſumi diſpenſaſſe.vt
poſſit ſeruire p ſubſtitutũ. & idẽ dicimus qñ mulieri ↄceſſit.

Cæterum dubitari hic contingit , qño hæc principis ſcien-
19 tia poſsit probari?Et probari † poſſe confeſsione ipſius inha
bilis reſpondit Crau.cõſ 958 nu.18.Item teſtib.Crau.nu.15.
& aliis modis quibus ſcientia probatur & præſumitur,vt di-
cemus infra in fi li.6 vbi de ſcientia præſumenda agemus &
qñ agitur de facto proprio principis Crau. d.cõſ.958 nu.20.
20 Quartus eſt caſus quando princeps ignorans alicuius† in-
habilitatem eum eligit,vel promouet, hoc in caſu,an cum eo
diſpenſaſſe prĉſumatur,diſputatio eſt non leuis inter Docto.
21 Vna fuit opinio eorum,† qui ſcripſerunt,diſpenſaſſe præſu-
mi, ita glo.in l.Barbarius. ff de officio prætoris, & eõem eſſe
opinionem teſtatur Romanus conſ.216.nu.7.verſ.aut promo
uet. & ij quidem adducti ſunt ex d. l. quidam conſulebat. ff.
de re iud.quæ ſimpliciter & indiſtincte loquitur. Rurſus pro-
motionis cauſa creditur virtus & probitas promoti l.1.§ cre
didit enim.ff.de off.prçfecti prętor.ob quam quidem cauſam
ſatis eſt veriſimile,quod etiã ſi princeps ipſe ſciuiſſet, vitium
inhabilitatemque promoti, eum nihilominus promouiſſet,
ſtante eius virtute & probitate.d.l.Barbarius,verſic.& ſi ſciſ-
ſet ff de off. prætor. qui contrarium probat.
22 Altera fuit opinio † eorum,qui exiſtimarunt,principẽ non
præſumi hoc in caſu diſpenſaſſe. Ita Innocen. in c. cum dile-
cti.de electio. & ij quidem adducti ſunt eodem reſponſo Vl-
piani in d.l.Barbarius.in fine.ver.& ſi ſciſſet.Dixit Vlpianus,
quod ſi populus Romanus ſciuiſſet Barbariũ illum Philippum
ſeruum fuiſſe & illum prętorem decreuiſſet,eum liberũ feciſ-
ſet:ſenſus eſt qđ tãta erat populi Romani poteſtas, vt nõ mõ
euehere potuerit ſeruũ ad pręturã:ſed ẽt ſi ſciuiſſet eſſe ſeruũ
& ei præturam decreuiſſet, liberum eum effeciſſet. Ergo eŏ,
ſeruus libertate donatus nõ dicitur ſi ignoranter ꝓmouetur.
23 Tertia fuit † opinio Roma conſ.216.nu.8 qui ita cõcilia-
do prædictas opiniones diſtinguit. Aut certum eſt,qđ ſi prin-
ceps promouens ſciuiſſet promoti vitium & inhabilitatem,
nihilominus eum ꝓmouiſſet. & tunc præſumi dẽt , cum illo
diſpenſaſſe ita ꝓcedit prima illa opinio;& ita intelligitur d.
l.Barbar. in illis verbis etſi ſciſſet & ſi male. Rectius dici põt,
cõceſſum cenſeri,qđ veriſimiliter cõceſsiſſet , ſi de eo fuiſſet
interrogatus gl in l.tale pactum §.vlt.ff.de pact Aut verò eſt
dubium,qđ ſi ſciuiſſet princeps vitium & inhabilitatẽ ꝓmo-
ti,nõ forte ꝓmouiſſet & hoc caſu nõ præſumitur diſpẽſaſſe,
ita ꝓcedat opinio Innoc. per tex. in c.ſi eo tpe, de reſcr.in 6.

Extenditur nunc primo prædicta præſumptio , vt locum
24 habeat ẽt in † inferiore à ſupremo principe , qui tũ habeat
facultatem diſpenſandi inhabilẽ. nam & is promouendo di-
ſpenſare cum eo præſumitur. ita de cap.canonicorum,quod
certis in caſib. põt diſpenſare,ſcripſit Spec.in tit. de diſpẽſa.
§.ſunt quoq; in fi. Idem de epiſcopo & cap. reſpõdit Oldr. in
conſil.329.nu.4.& 5. & conſil 331.nu.3 ex c.eccleſia.16.q.1.

Et hinc docuit Bald in l.eam quam.nu.39. C de fideicom.
quod ſi comes Sabaudię ſcienter concedit feudum ſpurio,
præſumitur cum eo diſpenſare, vt feudum retinere poſsit, qđ
alias non poſſet. Idem Bald.conſi.248.Quæritur vtrum lib.1.
qui de Duce Mediolani ſic reſpondit.& latẽ Crau. conſi.958.
nu.7.lib.5.vbi de Duce ſeu Marchione tunc Mantuæ. Et hæc
quidem eſt magis recepta ſententia,etſi ab ea diſſentiat Nat.
in conſi.402.nu 6.& nu.25.verſi. & ex prædictis, qui recenſet
Baldum & alios & aduerſus Nattã de eadem facti ſpecie in-
terrogatus reſpõdit præcitato in loco Craue. & ſimili in caſu
ſic etiam ego reſpondi in conſi 421. nu. 18. lib.5. vbi diſſerui
de legato facto a principe filio ſuo ſpurio. ſic etiam reſpõdit
Paulus Leonius conſi. 12. Hæc tamen extenſio intelligitur &
25 locum hẽt,quando hic inferior à principe † promouet hunc
inhabilem . adhibita cauſæ cognitione. Nam illa neceſſaria
videtur,vt diſpenſaſſe præſumatur. ita gl.1.in c.2. de ſciſmat.
vbi Hoſtien Io And Butri. Anchar.Cardinalis Abbas nu.3.&
Io.de Anan col 1. idem ſcripſerunt Imola in l. quidam con-
ſulebat.col.3 ff de re iud & ibid Caſtren nu.8.verſic. allega-
tur etiam iſta lex.Felin in c.præterea.nu 8 de teſtib. cogen.io
c.cum inter col.2 in fine.verſic.in hoc poſſet inſiſti de excep.
Iaſ. in l.Barbarius,nu.14.de off. præto. Deci. in c. ſi quando.
nu.5 .verſi.ſecus eſt in inferiore.de reſcrip.Gramma. in deciſ.
81.nu 9.qui communem eſſe opinionem aſſerit.His addo Io.
de Selua in tract.de beneficio in 3. par.q.10.nu. 24 & Gam-
marum in tract.de auctoritate legati à latere lib. 10 nu.314.
26 Extẽditur ſecundò,vt procedat, etiam ſi princeps † igno-
ret

ret inhabilitatem promoti, ſi modo certum eſt, quod idem fuiſſet facturus ſi ſciuiſſet eum inhabilem. Ita Bart. in l. 2 nu. 3. verſi ex quo nota. C. ſi ſeruus, vel liber. ad Decurio aſpirat lib. 10. Imola in l. quidam conſulebat. colum. 3. verſ. cum vero non requiratur de re iud. Rom. in conſi. 216. num. 8. ver. mihi autem. Anto Gabriel. in ſuis concluſ. lib. 1. tit. de præſumpt. concluſ. 8. num 16. adducti omnes ex l. Barbarius, ibi, etſi ſciſſet. ff. de offi. Præto.

Extenditur tertiò, vt procedat non ſolùm, quando prin-
27 ceps ſcit verè eam inhabilitatem, ſed † etiam quando præſumitur ſcire. Ita Bart. in d. l. 2. C. ſi ſeruus, vel liber. ad decurio, aſpira. lib. 10 Pariſi. in conſi. 44. num. 18. lib. 4. Ant. Gabriel in d. concluſ. 8. nu. 16. & late Craue. conſi 958. num. 21. & 22. vbi diluit contraria argumenta Nartæ diſſentientis.

28 Extenditur quartò, vt procedat etiam quando † inhabilitas prouenit à defectu naturali, ſicuti quando Pontifex max. ſciens aliquem eſſe infantem, vel puerum, ei confert, vel conferri mandat beneficium. Nam cum eo diſpenſaſſe præſumitur ita Geminia in cap. ſi eo tempore. num. 5. de reſcrip. in 6. & apertius Bald. in l. impetrata. num. 6. C. ſenten. reſcindi non
29 poſſe, dixit, quod ſi Papa confert beneficium † infanti coram ſe exiſtenti, præſumitur cum eo diſpenſaſſe. idem Bald. in c. eum adeo. col. 4. de reſcrip. dixit, ſufficere Papam exprimere ætatē imperfectam, vt præſumatur ſuper ea diſpenſaſſe. idem affirmarunt Imola in l. quidam conſulebat. col 2. & ibi Alex. num 7. de re iudic Barba. conſi. 26. col. 3 verſ. & faciat. lib. 2. Rebuffus in praxi beneficiorum, in tit. de diſpenſationib. nu. 14. & Anton. Gabriel. in ſuis concluſionib. lib. 1. tit. de præſumpt. concluſ 8. nu. 8 & his accedit Bellamera in deciſ 728. incipit ſi exiſtens; cū decidit, quod ſtante conſtitutione Pontificia, quod minor quatuordecim annis non poſſit obtinere canonicatum & theſaurariam, ſi ipſe ſummus Pōtifex reſcripſit pro eo, qui minor eſt ea ætate, adiecta clauſula quod ſi theſauraris eſt dignitas, talis diſpenſet ſecū ſuper ætate, præſumitur ex hoc diſpenſaſſe ſuper ætate, etiam quo ad canonicatum. Et hanc ſententiam viſus eſt etiam ſequi Felin. in cap. cum inter nu 4. de exc pt. Idem ſcripſerunt Io. de Selua in tract. de beneficio parte 3. quæſt. 8. nu 42. & ibid. nu. 43. ſecutus eſt Bellamer. præcitato in loco. & Grāmarus in tract. de auctoritate legati de latere. lib 10. num 306. Eandem opinionem probauit Oldra. vel verius alter ignotus nomine inter reſponſa ipſius Oldra in conſ. 328. 329 330. & 331. & ego ipſe notabili in caſu ſum ſecutus in conſi 421. nu. 22. lib. 1. vbi retuli ſimilem caſum.

30 Cæterum ab hac traditione † diſſentit idem Oldrad. conſi. 325. conſ 326 conſi. 327. & conſi 332. nu. 6. & 7. Hæc enim & ſuperiora reſponſa, inuicem contraria, de eadem cauſa reddita fuerunt, & Bal. in cap. 1. in prin. nu. 3. per quos fiat inueſtitura, viſus eſt ſequi Oldra. apertius Calder. in conſi 8 in tit. de reſcript. Cum reſpondit, quod ſi Papa ſcienter confert beneficium curatum ætate minori, non dicitur cum eo diſpenſaſſe, niſi adijciat clauſulā, ex certa ſciētia. Idem ſenſit Crot. in c. 1. nu 53. de conſtit. in 6 Exiſtimo tamen poſtremæ huius opinionis rationes leues eſſe. nam prima illa ratio, qua vſus eſt Oldra in d. conſ. 325. num. 1 quod requiratur in Papa ex-
31 preſſa derogatio † iuris communis, nō eſt vera, quia ſatis eſt, quod faciendo actum iuri communi contrarium, ab eo recedat, vt in caſu d. l. quidam cōſulebat de re iud. non etiam eſt vera ſecunda ratio Oldra in d. conſ. 325. nu. 2. quod in Papa diſpenſante cum puero ad beneficia requiratur cauſa Non inquam eſt verum, quia ad libitum poteſt diſpenſare, ex quo vitium non eſt naturale. Non etiam obſtat, quod idem Oldr. in conſi. 326 nu 14 inquit, hoc eſſe vitium naturæ, quod tolli non poteſt. Et ob id non eſſe in hoc parendum Pontifici dixerunt Bal. in c cum adeo nu 10. de reſcr. Fel. in c. ſi quando. nu. 4. eo. tit & Io. de Selua in tract. de beneficio parte 3 q 8 num, 44. nam reſpondetur, hoc vitium vel verius impedimentum non eſſe naturale, vt tolli non poſsit: alioqui nec in caſu. d. l. quidam conſulebat. de re iudic. poſſet dici diſpenſatum.

Declaratur primò hæc præſumptio. vt non habeat locum, quando princeps facit aliquem actum poſitiuū, vt puta qñ ſcienter promouet aliquem ad officium. vel beneficiū: ſecus verò, ſi non adſit actus poſitiuus: vt ſi ſolum patitur aliquem iam in officio exiſtentem illud exercere Nam tunc non dici-
32 tur † illum reddidiſſe habilem. ita Imola in l. quidam conſulebat col. 3. verſ. aut princeps. de re iud. Abb. in c. veniens ver. quidam ſunt actus de filijs presbytero. Socin. ſen. in conſi. 99. col. 3. verſ. ſed reſpondeo. lib. 3. Ruin. in conſil. 85. nu. 9. verſic. ſecundus caſus. lib 3. qui exemplum affert de bannito tolle-
33 rato à principe Non enim ſola † hæc patientia arguit banni reuocationem Anto. Gabriel in d. concluſ. 8. nu. 18. His addo Felinum in cap. præterea, nu 8. verſic. quod actus. de teſtib. cogen. Io. de Selua in tract. de beneficio, parte 3. q. 8. nu. 49. & q. 10. nu. 25. Cōferunt q̄ ſcripſi ſupra lib. 1. q. 22. Et ſimilib. cōprobat Rui. p̄citato in loco. & ego ipſe in ɔſ 275. nu. 50. lib. 3.

Declaratur ſecundò, vt non procedat hæc præſumptio,
34 quando † princeps promouet per ſubſtitutum. Nam tunc nō præſumitur diſpenſare cum illo inhabili. Ita reſpondit Romanus in conſi. 216. num. 8. verſ. aliquando vero. quem ſecutus eſt Gramma. in deciſ. 81. nu. 11.

Declaratur tertiò, vt nō procedat, hæc præſumptio, quan-
35 do princeps potuit † exiſtimare illum inhabilē fuiſſe ab alio habilitatū, vt puta à principe ſuo. qui hoc facere poterat. Ita Socin. ſenior in d conſ 99. col. 4. verſ. ſecundo reſpondeo. lib. 3. & Gabriel in d. concluſ. 8. nu. 19.

Declaratur quartò, vt non procedat hæc præſumptio, qñ
36 princeps ob neceſsitatē promouet † inhabilem. Nā tunc non præſumitur cū eo diſpenſaſſe, & perpetuo habilē reddidiſſe. Ita Bart. in l. 1. in fin. C. qui & à quibus, & reſpondit Ruin. in conſ. 85. col. pen. ver. & iſtud confirmat. lib. 4. quem ſecutus eſt Gabriel. in d. concl. 8. num. 20. Exemplum affertur quando vrgente neceſsitate, vt quia nullus magis idoneus reperiebatur, fuit inhabilis promotus ad decurionatum. Et Ruinum ſecutus ſum in conſ. 275. num. 56. lib. 3.

Declaratur quintò, vt procedat hæc præſumptio, quando
37 † reſcriptum non poſſet aliquid aliud operari: ſecus ſi etiam quid minimū operari poteſt. Ita Oldrad. in conſ 332. num. 8. Rebuffus in praxi beneficiorum in tit. de diſpenſa. num. 8. & Gabriel in dicta concluſione 8. in fine.

Declaratur ſextò, vt non procedat hæc præſumptio, quan-
38 do princeps † facit quod eſt fieri conſuetum. ſicuti quando Pontifex ſalutat excommunicatum, vel ei dat delegatum, vel quid ſimile fieri ſolitū. non tamen præſumitur eum abſoluiſſe ab excōicatione. Clemen. ſi ſummus. vbi glo. in verbo, approbare. de ſent ex com. & Oldrad. in conſ. 328. nu. 2. in fine. Confert tex. in l. libertus aduerſus. ff. de in ius voc. quo loci annotauit Angelus. quod princeps dando iudicē delegatum ſupplicanti, nō reddit eum habilem ad agendū. Et Angelū ſecuti ſunt Feli. in c præterea nu 7. verſ. ſecundò dic. de teſtib. cogē. Ruin. in conſ. 35. nu. 15. lib. 4. qui egregiè explicat. & Decius in c. ſi quando. nu. 5. de reſcript. & ſi eo in loco aliter intelligat. d. clem ſ. ſummus Et Iaſon quoq. in l. Barbarius. nu. 23. ff. de off. Præto. aliter interpretatus eſt verba Angeli.

Quintus eſt caſus, quando princeps, qui promouit inhabilem, non erat verus & legitimus princeps, ſed tyrannus manifeſtè & notoriè. Hoc caſu geſta ab illo promoto inhabili nil valent: cū nec dicatur is diſpenſatus. Ita declarando d. l. Barbarius ff. de off. Prætor. docuit Bal. in l. 2 nu. 83. C. de ſeruit. & aqua. quē ſecutus eſt Rui. in ɔſ. 48. n. 2. & n. 11. li. 4. q declarat.

PRAESVMP. XXI.

Iuriſdictione, vel imperio alicui à principe delegato, quando eius induſtria electa præſumatur, vt is alteri ſubdelegare minime poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus à principe poteſtatem ſubdelegandi habere cenſetur. Fallit ſi perſonæ illius induſtria electa ſit. nu. 2.*
3 *Delegati induſtriam electam eſſe, quibus poſſit conſtare.*
4 *Delegati induſtria in cauſa graui & ardua præſumitur.*
5 *Imperium merum vel etiam mixtum, commiſſum alicui, non poteſt alteri demandari.*
6 *Induſtriam perſonæ electam vis etiam verborum indicat. num. 7. 9. 10. 11. 13. 15. 16. & 17.*
8 *Delegatus principis quando non poſſit vices ſuas alteri delegare.*
12 *Verba geminata, quando aliquem pariunt effectum.*
14 *Viſitare iuſſus perſonaliter, non poteſt per alium id facere.*
18 *Subdelegationem partium conuentione permitti, quando ab ipſarum partium voluntate negocium dependet.*

Cum princeps, alicui iuriſdictionem vel imperiū mandat. is delegatus † poteſtatem ſubdelegandi habere dicitur l. à iudice. C. de iud. vbi latè Docto. Verum
2 quando delegati electa † eſt induſtria, ſubdelegare is non poteſt: ſicuti tradunt oēs. in d. l. à iudice. & in c vlt. §. vlti. de off.
3 delega. Delegati autem induſtriam electam † conſtare poteſt præſumptionibus & coniecturis, ductis à qualitate facti delegati, & à verbis ipſius delegationis.

Prima itaque eſt coniectura & præſumptio, ſumpta à qualitate

4 litate facti, sicuti quãdo † causa grauis & ardua delegata fuit.
Nam tunc præsumitur ita electa industria personæ, vt delegare is alteri minime posit. cap. is cui. de off. delega. in 6. Iason in l. more. nu. 65. ff. de iurisd. om. iud. & scripsi in lib. 1. de arbitrarijs. q. 68. nu. 15. & ibid. nu. 13. idem esse affirmani quando factum est variabile; atq; ita quando mandatur factum non determinatum. ex cap. vlt §. vlt. de off. delega. Id quod docuit & Bar. in l. vlt. in fine. ff. de diuers. & temp. præscrip. cum dixit, procuratorem non posse alium substituere, quãdo factum sic indeterminatum fuit ei commissum. Qua de re attringam infra in præsumpt. 38 Idem Baldus in l. vnica. §. non autem nu. 7. C. de cad. tollen. dixit, in facto nõ determinato, censeri datum arbitrium illi mandatario, quod sane arbitrium alteri mandari non potest. l. in compromissis. ff. de arbitr. Ias. cons. 89. nume. 4. libr. 3. & Natta in consil. 163. nume. 10. & consil. 164. num. 23. lib. 1. Et hinc dicimus, magistratus, quibus me-
5 rum † imperium, vel etiam mixtum est commissum, nõ posse illud alteri mandare: cum ob causarum grauitatem censeatur electa illius industria: sicuti scripserunt Bart. & alij multi in l. 1. in 2. notab ff. de offic. eius cui mand est iurisdict. quo in loco Decius existimauit, duo ibi concurrere, grauitatem, scilicet causarum. & personæ excellentiam: cum non nisi maioribus magistratibus, imperia hæc mandentur. Dicebam aliquando, quod imò concurrunt & ibi verba, quibus constat electam esse personæ industriam, nempe quod meri & mixti imperij causæ, specialiter commissæ sunt maioribus his magistratibus, vt significant illa verba. d. l. 1. de off eius. ibi, quæcunque specialiter &c. specialiter, idest, nominatim, vt recte exponit Aleia. lib. 2 parradox. c. 5. nu. 3. Cum autem specialiter alicui demandatum est negotium, electa cẽsetur illius industria. l. inter artifices, ibi, spãliter. ff. de solu. & mox dicem⁹.

Secunda est coniectura & præsumptio ducta à verbis, vt si est actum, quod ipse faciat. Hos actus appellar Baldus in l. vnica. §. non autem. num. 6. C. de cad. roll. formaliter insertos,
6 hoc est, per datam formam. Et tunc ob vim † verborũ censetur electa industria personæ. d. l. inter artifices ibi, specialiter. ff. de solut. Est. n. (vt admonui supra) idẽ dicere, specialiter qd
7 idẽ nominatim Et idem est ac si dixisser, qd suis manibus † id faciat: quibus verbis censetur electa personæ industria, dict. l. vnica. § non autem. vers. si verò talis erit verborum. C. de cad. roll. Id quod affirmarunt & glo. in c. quicunq;. de hæret. in 6. Bar. in l. probatorias. C. de erogat. milit. anno. lib. 10. Ias. in l. si is, qui pro empt. nu. 374. ff. de vsucap. cum dixerunt, q si negotium fuit mandatum alicui, vt is suis manibus exequatur, eius industria electa præsumitur atq; censetur. Idem quod scripserunt Purp. in l. 1 nu. 502. & ibid Paulus Oria. nu. 47 ff. de offic. eius. Ea est ratio, quod his verbis personaliter commissum est negotium. Et propterea affirmãt commemorati interpretes,
8 quod & si alias delegatus † principis posit vices suas alteri mandare, non tamen potest, quando suis manibus habet causam illam cognoscere & diffinire. Ita etiam tradit Cæpo. in l. si quis sic. nu. 5. ff. de verbor. signif. quod notarius iussus sua manu scribere, non potest id manu aliena exequi. Ita quoque
9 dicimus, quãdo his verbis committitur negotium per te † ipsum cognoscas. Dicitur enim & his verbis, electa personæ industria. Quo circa delegatus etiam a principe alteri subdelegare non potest, sicuti tradunt Ioan. Baptista à Sancto Seuerino in l more. num. 15. ff. de iurisd. om iud. Iason in l. 2. nu. 29. ff. de off eius, cui mand. est iurisd. & in l. à iudice. col. pen. vers. sextò limita C. de iudicijs. Feli. in c. vlt. nu. 3. de off. delegat. & Vantius in tract. de nullita. tit. de nullitate sententiæ ex defectu iurisdict. delegatæ nu. 21. Quorum quidem sententia probari satis manifeste videtur in d. cap. vlt §. is autem de off deleg. & in c. cum dilecta. §. dictum. de rescrip. Et respondit Bal. in cons. 123. Reuerendissimus pater. in fi lib. 5. quod iussus à testatore aliquid per se ipsum facere, non potest alteri committere, sic & Alciatus in l. 1. §. eadem. nu. 3. de verbo. obligat. docuit, non esse locum consilio sapientis iuxta statuti dispositionem, quando princeps commisit causam delegato, vt per se cognosceret & iudicaret. Et Alciatum secutus est Asinius in praxi iudiciorum. §. 25. c. 18 Est idem quando fuit dictum, tu
10 & † nullus alter cognoscat, agat. Nam & his verbis præsumitur electa illius industria Ita Alex in l. 1. nu. 12 ff. de off. eius, &c & in l. more. nu. 22. ff. de iurisd om. iud. Iason in l. à iudice, col vlt vers septimò limita. C. de iudicijs. ex sententia Benedicti de Plumbino in l imperator. ff. de fideicom. libet. & Feli. in cap. vlt. col. 4. vers. secundus modus, de off. deleg. Et horũ traditio probatur. l. 1. § de his. ff. de separat. ibi, Prætoris, vel Præsidis notio erit & nullius alterius. Præsumi quoq; electã perso-
11 næ industriam his verbis, tu † cognoscas, scripserunt Bal. in c. vlt. de off. deleg. Crot. in cons. 126. nu. 19. lib. 1. Rimin. sen. in l. more. nu. 17. ff. de iurisd. om ind. Barbatia inter consilia Cur. sen. in consi. 67 col. 19. Iason in l. 1 nu. 32. & 34. & ibidem Purpur. num. 501. ff. de off eius. Gramma. consi 64. nume. 5. in criminalibus, & voto 3. num. 39 & Vantius in tract. de nullitatibus. tit. de nullitate sententiæ ex defectu iurisdictionis delegatæ. num. 21. in fi. Ea sola ducti ratione, quòd geminatio horũ verborum multum operatur, iuxta l. Balista. ff ad Trebell. Cæterum ab hac opinione dissentiunt Barb in cap. vlt de off delega Iason in l. à iudice. col. vlt. vers. nono limita. C. de iudi. & Paulus Orianus in l. 1. nu. 52. ff. de officio eius, &c. existiman-
12 tes, tunc demum geminata verba † effectum aliquem parere, cum ex interuallo fuerunt prolata l. si conuenerit. la. 1. ff. de pigno actio. & similia permulta congerunt Ias. in l. si certis annis. nu. 5. C. de pact. & Dec. in l. vnica num. 7. C. de errore calculi. Verum facile respondetur ex declaratione Decij in l. si certis annis. nu 4. C. de pact. quod vbi agitur de sola propriæ voluntatis declaratione, sufficiunt verba geminate prolata, nullo adhibito temporis interuallo. ita loquitur d. l. balista. ff ad Trebell. Cum verò agitur de præiudicio tertij, vt in casu dict. l. si conuenerit. tunc temporis interuallum requiritur Ita pariter declarat Decius in l legem. nu. 15. C. de pact. Est quo-
13 que idem cum mandatum est, vt ipse † personaliter cognoscat. Nam & tunc præsumitur atque censetur electa industria personæ. ita Rim. sen. in l. more. nu. 17. ff. de iurisd. om. iud. & Iason in l. quod quis. num. 3. vers septimo fallit. C. de procur. ex tex. clem. 1. de vita & honesta. cleric. & idem significare videtur tex. in cap. vlt. §. is autem. ff. de off deleg. Quocirca scripsit Bald in l. vnica. § ne autem. num. 6 C. de cad. tollen. quod
14 iussus † visitare personaliter aliquem locum, non potest per alium id facere Idem docuit Cæpolla in l. si quis sic. in fi. ff. de verbo. sign. Ronchegallus in l. nemo est qui nesciat. num. 23. de duob. reis. Est idem quando fuit commissum, vt proprio
15 † iudicio cognoscat, & diffiniat. ita Rim. sen. in d. l. more. nu.
16 17. arg. l. pen. ff. de test Idẽ quoq; est, cum onerata † fuit propria cõscientia illius cui commissum est negotium. Ita Alex. in l. more. nu. 23. & ibidem Rimin. sen. num. 17. & prius Ioan. Baptista à sancto Seuerino. num. 12 ff de iurisd. om. ind. Felin. in cap. vlt colum. 2. ver. verum per ista de off deleg. Iason in l. 1. num. 29 ff. de off eius, cui mand. est iurisd. & ibidem Paulus Orian. num. 46 & Purpur. num. 503. & Vantius in tract. de nullitatibus, titul. de nullitate sententiæ ex defectu iurisdictionis delegatæ num. 21. Andreas Gaillius lib. 1. pract. obserua. cap. 97. num. 5. Dissentiunt tamen & male, ab hac traditione Ang. in auth. ad hæc. C. de iudic. & Castrens. in l. à iudice. eod. titul. Idem est, quando in delegationis rescripto inserta est clau-
17 sula, quæ solet communiter inseri. committimus † tibi causam talem, de tua prudentia plene confidentes Hoc etiam casu præsumitur electa industria delegati. Ita Gaillius in d. cap. 97. num 6.
18 Declarantur prædicta, vt non procedant, quando † conuentione partium permittitur subdelegatio. Cæpolla in dicta l. si quis sic. in fine. ff. de verbo significa. Decius in l. 1. in secundo notab. ff. de off. eius cui mand. est iurisd. adducti ex textu. cap. vlt. §. is autem de off. deleg Id quod intellige, quando negotium pendet ab ipsarum partium voluntate. Alia plura, quando præsumatur electa industria personæ, explicabimus infra lib. 6. præsump. 92.

PRAESVMP. XXII.

In iũs vocationem, quam citationem nostri appellant, iure non præsumi, explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Citatio in ius cum sit quid facti, non præsumitur.*
2 *Citatus præsumitur, qui in iudicio præsens est.*
3 *Citatio emissa & facta præsumitur ob diuturnitatem temporis.*
4 *Citatus præsumitur, qui ex longinqua regione in iudicium venit.*

Vs dicentis potestas & iurisdictio exerceri solet, primum per in ius vocationẽ: de ea igitur præsumptione, quæ circa ipsam in ius vocationem, quã citationem appellare solemus, hoc congruo in loco agendum est.
1 Dicimus itaque illam † non præsumi, cum sit quid facti, iuxtà l. in bello. §. factæ. ff de capt. & postlim. reuer. & scribunt doct. quos infra recensebo. Et fortius procedit hęc pręsumptio, qñ ex ipsa actorum inspectione non apparet de aliqua citatione, ita respondit Soc. sen. in cons. 158. nu. 11. lib. 2. & in consil. 46. nu. 19. lib. 5. & alios recensebimus infra in præsum. 50. vbi explica-

plicabimus, quando præsumatur pro sententa iudicis, quò
ad acta & processum.

Declaratur primò hæc præsumptio, vt non procedat, qñ ia,
2 qui citari debuit, reperitur † præsens in iudicio. Nam tunc ci-
tatus'is præsumitur. cap. bonæ il 2. de elect. & in specie tradit
Specu. in tit. de reo nu. 15. & Lucas de Penna in l. 3 col. 5. vers.
quadragesimò præsumitur. C. de apochis publ. libr. 10. qui
eiusdem opinionis recenset Iserniam in constit. de exordio &
præparat. alios plures recenset Vantius in tract. de nullitati.
in tit. de nullitate sententiæ ex defectu citationis. num. 17. Et
conferunt ea quæ dicemus infra in præsum. 56. quando do-
minus præsumatur citatus ad audiendum sententiam.

Declaratur secundò, vt non procedat ob temporis diutur
3 nitatem. Nam & tunc citatio † emissa factaq; præsumitur. Ita
declarant Barba in c. requisisti. nu. 29. in fine. de testam. Ruin.
in cons. 65. nu 5. lib. 5. & Gratus in cons. 91 nu. 47 lib. 1. ex d. c.
bonæ. il 2. de elect. & eiusdem sententiæ alios recenset præci-
tato loco Gratus, & nos vberius cõprobabimus infra in præ-
dicta præsump Et hoc maximè procedit, quãdo in ipsis actis
fuit enunciata Ita Socinus senior in consi. 168. col 5. vers. sed
tamen præmissis. lib. 2. Et simile ex Decio in cons. 42. num. 14.
dicemus infra in præsump. 56. vbi an præsumatur sententia
lata citato domino.

4 Declaratur tertiò non habere locum, quando quis ex † re-
mota regione venit ad locũ iudicij, Nam tunc præsumitur ci-
tatus Ita Dec. in d. cons. 42. nu. 14. post Butrium in c. 1. de iu-
dicijs. idem scripsit Vãtius in tract. de nullitate. in tit. de nul-
litate ex defectu citationis. nu. 16. qui alios recenset.

PRAESVMP. XXIII.

Citationem præsumi factam ad partis instantiam diligenti disputatione demonstratur.

SVMMARIVM.

1 *Citatio ad partis petitionem facta præsumitur, contraria refertur opinio. nu. 10.*
2 *Solemnitas extrinseca non præsumitur.*
3 *Solemnitas intrinseca quæ dicatur.*
4 *Actus ab eo factus præsumitur, qui impensam facere tenetur.*
5 *Minima considerantur etiam, in his quæ à iure communi permissa sunt, secus si speciali.*
6 *Iudex ad priuatam vtilitatem non tenetur impartiri officium suũ, nisi petenti.*
7 *Actus præsumitur factus ad instantiam illius, ad eius fauorem & vtilitatem refertur.*
8 *Petitio partis in citatione est de solemnitate extrinseca.*
9 *Citatio quas partes contineat.*
11 *Ordo iudicij obseruatus non præsumitur, nisi probetur.*
12 *Mandatum & commissionem iudicis non præsumi nuncio factam, an verum sit.*
13 *Citatio ad partis petitionem facta præsumitur in causis summarijs & leuis præiudicij, maximè tpis diuturnitate accedente nu. 14.*
15 *Solemnitas etiã extrinseca ob temporis diuturnitatem præsumitur.*

Vbitari interdum solet, quando iam citatio facta re-
peritur, an præsumatur ad partis instãtiam atq; re-
quisitionem facta? Et vere dicimus esse receptam
1 opinionẽ, præsumi † factam parte ita petente & requirente.
Ita sanè scribunt Abb in c. 1. de iudicijs. vbi Ripa nu. 20. asse-
rit, hanc esse communem opinionem Idem Ripa in l. 4. §. hoc
autem iudicium. nu. 98. de damno infecto. Et illis accedunt
Francus in c. cum parati col 3. vers. tertiò quæritur. de appel-
lat. Felin. in c. sicut nu. 15. in fine. de re iud Capicius decis. 4.
nu. 20. Beroius. q. 39. in fi. & Soc. iunior in cons. 97. nu. 14. li. 2.
Extant tamen multa argumenta, quæ adferri pro hac tradi-
tione solent, non parum dubia, vt illud primum quo dicitur,
quod petitio partis est necessaria, vt citatio concedatur à iu-
dice Ergo illa præsumitur interuenisse l. sciendũ. ff. de verbor.
oblig Est dubia hæc argumentatio, vt animaduertit Dec. in
d. c. 1. in 3. notab. de iud. Quandoquidem requisitio illa par-
2 tis, dr esse de solemnitate extrinseca † quæ non præsumitur. l.
quæcumq; § vlt ff. de publicia in rem actio. Citationẽ esse so-
lemnitatis extrinsecæ, vel ex eo suaderi videtur, qđ intrinseca
3 † solemnitas illa est quæ vna simul cum actu, dum est in fieri,
concurrit: sicuti de stipulatione, quæ causatur ex interroga-
tione & responsione facta incontinenti, tradunt oẽs in l. sciẽ-
dum. ff de verb. oblig Cum ergo in citatione partis requisitio
necessariò non concurrat, dũ est in fieri, cum possit iudex ex
suo officio illam concedere, sequitur requisitionem non esse
de solemnitate intrinseca, sed potius extrinseca.

Secundo itaq; loco adfertur argumentum hoc, quod actus
4 † ab eo factus præsumitur, qui impensam facere tenetur. l. vlt.
C. de alim pup. præst. de qua dicemus infra. Atqui ille, q vult
aduersarium suum in ius vocari, impensam vocationis facere
debet. l. 2. C de sportu. & capit finem litibus, de dolo & con-
tum Ergò citatio præsumitur facta eo instante, qui impẽsam
facere tenetur Hæc videtur satis solida argumentatio, cui nõ
obstat consideratio Decij in d cap. 1. in 3. notab. de iudicijs.
cum dixit, impensam, quæ fit pro his citationibus, esse te-
nuem, & ob id non esse considerabilem, iuxtà l. scio. ff. de in
integrũ. restitu. & l proprietarius. in fine. ff. de damno infecto.
Nam præter Ripæ replicationẽ dici potest, quod in his, quæ
5 sunt à iure cõmuni permissa, vt hoc nostro casu, ea quæ † mi-
nima sunt, considerantur: secus quando sunt permissa à iure
speciali, sicuti in casu d. l scio. quam ita ibi declarauit Barto.
quem secuti sunt Curt. Iun. in auth præterea. nu. 8. C. vnde vir
& vxor. Ias. in auth qui rem. nu. 16. C. de sacrosanct. eccles. &
ibidem in specie Dec. nu. 10. idem Dec. in l. cum proponas. nu.
5. C. de pactis. & Brunus in consi. 48. num. 5.

Cæterum alia ratione debilis videtur secunda hæc argu-
mentatio. Nam facilè negari potest, quod actus præsumatur
factus ab eo, qui tenetur facere impensam, sicut contrarium
probat. l. excellentiæ, in verbo, flagitantibus. C. de erogat. mi-
litar. anno. lib. 12. quo responso adductus Barto. in l. qui sub
conditione rationum. in fine ff. de condit. & demonstr. cẽsuit,
non sufficere, si quis dicat, se impensam fecisse, nisi verè pro-
bet impendisse Et eo loci annotauit Imola, quod aut præter
impensam, aliæ concurrunt coniecturæ, & tunc impensa præ-
sumitur ab eo facta, qui eam facere tenebatur, vt in casu d. l.
vltimæ. C. de aliment. pupil præsta. vbi erat præsumptio, quod
tutor de proprio expẽdisset in alendis pupillis, nõ ex eo solo
orta est illa præsumptio, quod tutor teneretur facere impen-
sam, sed quia pupilli illi non habebant vnde se alerent. Qua
de re vberius suo loco dicemus.

Tertiò adducitur hæc ratio à Beroio in d. c. 1. nu. 5. vers. sed
præmissis. de iud. quod ex quo reperitur facta citatio ad pri-
uatam vtilitatem ipsius partis, sequitur intelligi debere factã
6 ad ipsius partis instantiam. cum iudex † ad priuatam vtilita-
tem non teneatur impartiri officium, nisi petenti. l. 4. §. hoc
autem iudiciũ ff de damno infect. Verum facilè respõdet, fieri
posse qđ ex suo officio iudex concesserit citationẽ, vt ipse de
cã cognosceret. & eã diffiniret: cum possit iudex, etiam parte
non petente, id facere, vt aliqui scribunt in d. §. hoc autem iu-
dicium. & in l. ad peremptorium. ff. de iudicijs.

Quartò mouetur Beroius in d. c. 1. nu. 53. de iud. qđ actus
7 † præsumitur factus de voluntare, & ad instantiam illius, ad
cuius fauorem & vtilitatem versatur. c. constitutua. vbi Abb.
de testib. & tradit Bart. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori.
nu. 19. ff. de operis noui nũt. Ergo hæc citatio, quæ partis vti-
litatem respicit, præsumitur facta ad eius instantiam. Cæterũ
responderi potest, Bart. & cæteros non loqui in his terminis,
sed solùm ait ille, quod factum à seruo præsumitur factum ex
consensu domini, qui cũ potuit prohibere, & non prohibuit,
dicitur consensisse. sicuti etiam probat tex. clem. ne in agro. §.
porrò. in verbo, familiaribus. de statu monaco. & in cap. cum
ad sedem de rest. spolia & egregiè tradunt Roma. in consi. 68.
col. 1. & in cons 152. col. vlt. vers. primò quia. Alex in cons. 69.
nu. 5 lib 2 & Ruin. in cons. 47. nu. 12. lib. 2. & scripsi in tract. de
recupera. possess remedio primo. nu. 58.

Quinto mouetur Beroius in d. c. 1. nu. 53. ex c. qm contra.
de proba quo loci Pontifex Max. velle videtur sufficere, quod
simpliciter apud acta scriptum sit, citationem fuisse factam,
absque eo, quod appareat, ad cujus petitionem fuerit facta:
quod si fuisset necessarium facilè fuisset Põtifici id exprime-
re. Verum facile possumus dicere, nil ad rem conferre; cum so-
lum mandet Pontifex, acta omnia iudiciaria in scriptis redi-
gi; sicuti citationes, litis cõtestationes, & similia. Nec ibi sta-
tuit, quomodo acta illa fieri debeant, sed præsupponit, quod
facta sint solemniter, & vt à iure requiritur. Et propterea solũ
constituit illa debere in scriptis redigi, & in actis reponi.

Sextò mouetur Bero. in d. c. 1. nu. 53. versi. quinto citatio.
8 de iud. eo argumẽto, petitionem partis † in citatione esse de
solemnitate intrinseca. Nam extrinseca solemnitas (ait ille)
est, quæ ab actu qui conficitur, est separata, sicuti sunt solem-
nitates illæ, quæ adhibentur alienationibus rerum ecclesiæ,
vel minoris. Ita Bar. in l. quæcumque. §. vlt. ff. de publicia. in
rem actio. & Iason in l. sciendum. nu. 11. ff. de verb. oblig. post
Alber. quem recenset. scripsit, solemnitatem extrinsecam esse
quid facti separati ab eo cui adhibetur; vnde ex vno non in-
fertur

fertur ad aliud; & vno posito aliud non sequitur. Solemnitas vero intrinseca est (ait Beroius) quæ respicit personam contrahenté vel actum celebrantem: Et dr pars integralis actus, in quo adesse debet, & ab eo non põt separari: & dr intrinseca, hoc est, quasi intra actũ, sicuti interrogatio, & rñsio in stipulatione. Et sm Albericum in d.l. sciendum. solẽnitas intrinseca dr quid adhærens facto; vnde, posito facto, ponitur solẽnitas Cum itaq; (inquit Beroius) citatio deducitur in esse ad sui perfectionem quatuor requirit, partis petitionem, iudicis commisionem, nũtij executionem, & eiusdem relationem. Ita probat Clem. 2. vt lite pend. si ergo ad citationis perfectioné hæc requiruntur; cum reperitur facta citatio, intelligimus esse factam ad partis petitionem; alioqui citatio non diceretur.

Cæterum facile rñderi potest, citationem tres † tantum partes continere, iudicis commisionem, nuntij executionem, & relationem. Sicuti scribunt Card. in c. vlt. & Felyn. in c. gratũ. nu. 5. de offi. deleg. Et cum citatio sit actus iurisditionis, partis petitio nil ei tribuit. Et prætetea citatio (ve sæpius dixi) fieri potest ex officio iudicis.

Septimò, & vltimo hæc sñia, quam veram esse opinor, sic pbari potest. Citatio fit aut parte ipsa petente, aut ex officio iudicis, & sua commisione, aut ab ipso solo nuntio. Quod facta fuerit citatio a solo ipso nuntio, non est præsumendum, tũ quia de aliquo eius commodo non agitur, tum quia nuntij fides approbata est; Non etiam præsumitur facta citatio, solo iudicis officio; cum iudex in his, quæ principaliter respiciunt priuatam vtilitatem, officium suum non exerceat. nisi aliquo petente. Ita omnes in d.l.4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto. vbi Ripa. nu 39. Est ergo necesse dicere, quod citatio hæc dicatur facta ad instantiam, & requisitionem partis.

10 Contrariam opinionem † itaque, male probarunt Roma. & Dec. quos commemorat Ripa in d c. 1. nu. 20. de iudicijs. & idem visus est sentire Ruin. in consi. 32. nu. 1. lib. 4.

Primo eo argumento moti sunt, q̃ solẽnitas extrinseca nõ præsumitur l quęcunq;. §. vlt. ff de publicia. in rem actio. Atqui partis petitio in citatione est solẽnitatis extrinsecæ. Ergo hæc petitio non præsumitur. Verum facile responderi potest, huius argumenti propositionem minorem a Decio & sequacib. non probari. Negari enim potest q̃ sit extrinsecę solẽnitatis, sicuti ex dictis supra colligi potest.

Secundo mouetur Dec. quia sic videmus in sñiã proferenda, necessarium esse iudicij ordinem. l prolatã. C. de sent. & in-
11 terlo. õm iud. Et tñ nõ p̃sumit̃ is ordo † obseruatus, nisi manifeste cõstet. Ita multis alijs in casib. idẽ dicimus secun. Dec. ipsum. Ergo idẽ hoc nostro in casu, in quo, etsi necessaria sit par tis petitio, non tñ præsumit̃ intercessisse. Ceterum rñdetur, illa procedere suis in casibus, ex quo celebrant̃ ex interuallo, non aũt in vno eodemq; instanti, sicuti citatio, quæ conficitur parte petente, iudice concedente, & nuntio exequente.

Tertiò argumentat̃ Beroius in d. c. 1. nu. 49 Si verum esset, citationẽ præsumi factã ad partis requisitionẽ, & instantiã, esset quoq; p̃sumendũ esse factã mandato iudicis, ex quo illud
12 ad esse citationis requirit̃. At qui falsum est iudicis † mandatũ, & cõmisionem p̃sumi, vt tradunt scribentes in c. gratũ. de off. deleg. & in c. cũ dilecti. de dolo & contum. Alex. in l. sciendũ. col. vlt. ff. de verb. obl. & Ruin. in cons. 102. nu. 8. lib. 5. Ergo falsum erit, partis petitionem requiri. Verũ præter rñsiones p̃pensas a Beroio in dicto c. 1. nu. 54. rñderi potest, distinguẽdo mandatum extraiudiciale, q̃ fieri solet a dño procuratori suo, a mandatõ seu cõmisione quam suo nuntio facere consueuit iudex. Illud sané mandatum procuratori factum non præsumitur, vt scribunt omnes in l. sciendũ ubi Ias. nu. 10. ff. de verb. obl. vt explicabimus inf in præsumpt 19. At mandatũ seu cõmisio iudicis nuntio facta præsumitur, vt inf. dicemus. Hanc differentiam in specie notauit Ruin. in consi. 66. nu. 6. lib. 5.

Hæc recepta & a nobis probata sñia multo magis proce-
33 dit in † causis summarijs; & leuis præiudicij. Nã in his præsumitur facta citatio ad partis requisitionem. Ita Dec. in d. c. 1. in 2. lect. nu. 8. in fine. de iud post Abba. & alios in c. Albericus.
14 de testib. Et præterea, procedit hæc sñia multo magis † quando concurrit tpis diuturnitas. Ita docuit Ripa in d. c. 1. nu. 10. in fine. de iud. post omnes in d. ca.. Albericus. de testib. cum di-
15 cunt, solennitatem † etiam extrinsecam præsumi ob temporis diuturnitaté. Et communem esse opinionem asseruit Ioan. Crotus in d. l. sciendum. num. 21. Qua de re suo loco dicemus. Hanc doctrinam declarat Ruinus in consi. 32. col. 1. lib. 4. non procedere, quando non constat nuntium citasse ex mandato iudicis. Nam tunc nullo mõ (ait ille) præsumitur partis petitio. Verum existimo dubiam esse Ruini declarationem, cum præsumatur regulariter commissio iudicis, quando apparet citationem a publico nũtio fuisse factam, sicuti inf. dicemus.

PRAESVMP. XXIIII.

Citatio facta, an præsumatur commissione, & mãdato magistratus, vel iudicis.

SVMMARIVM.

1 *Citationem verbalem aut personalem, iudicis commissione factam, non præsumi, & quæ causa sit. nu. 2.*

3 *Commissionem iudicis, non esse quid coannexum cum ipsa citatione.*

4 *Commissionem iudicis in citatione, non esse leuis solẽnitatis, sed tantam vt sine ea citatio stare nequeat.*

5 *Commissio, & mandatum iudicis in citatione verbali, quæ causæ cognitionem desiderat, non præsumitur.*

Idq; verum est, etsi notarius, in relatione nuncij enunciasset, eam cõmissione iudicis factam esse. nu. 6.

Vel appareat etiam de commissione iudicis generali. nu. 7.

Neq; nuncio attestanti in relatione, iudicis se commissione citasse, creditur nu. 8.

9 *Commissio & mandatum iudicis in citatione præsumitur, si modici est præiudicij, & nuncius est bonæ famæ.*

10 *Commissiones iudicum si de consuetudine & stylo curiæ, non scribãtur in actis, præsumitur iudicis commissio.*

Idem si consuetudo sit vt nuncii citationes faciant, sine iudicum commissionibus. nu. 11.

12 *Citationem sua commissione factam declarat iudex ad vlteriora procedendo.*

13 *Citato comparente, & nil opponente, citatio commissione iudicis facta præsumitur.*

14 *Comparitio spontanea purgat omne vitium.*

15 *Citatio ob temporis diuturnitatem, iudicis mandato facta præsumitur.*

16 *Citatio realis, siue prehensio & carceratio, quia magnam causæ cognitionem requirit, non præsumit mandatum iudicis.*

Diximus superiore casu, citationem præsumi factam parte ipsa requirente, & instante, nunc dicẽdum est, an præsumatur facta commissione, & mandato magistratus, vel iudicis? Qua quidem in disputatione constituendi sunt duo casus, sicuti duæ sunt præcipuæ citationis species.

Primus est casus, cum agitur de sola ipsa citatione verbali, quam personalem appellant, vt cum quis in ius vocatur ad respondendum. Hoc sanè in casu sunt opiniones. Illa tamen est
1 vera, & recepta, hanc † iudicis commissionem non præsumi. Ita Bar in l. 1. § Cura. nu. 2. ff. de off. Præfecti vrbis. & in l. 2. qui ad ciuilia. C. de appel. Abb. in c. Albericus de testib. Aretin. in consi. 33. nu. 5. versi. 4. præmitto, qui communem esse asseruit. Francus in c. cum parati. de appellat Ruin. in consi. 15. num. 8. lib. 4 & in consi 102. nu. 8. lib. 5. Ripa in c. 1. nu. 90. & ibid. Beroius. nu. 54. de iudicijs. & communem etiam attestatur Alciatus in tracta. de præsump. reg 3. præsump. 14. num. 4. versi. sed nunquid. Quæ quidem sententia ea solida ratione, cæteris prętermissis, fulcitur, quod commissio hæc vel mandatum,
2 † est extrinsecæ solemnitatis quæ non præsumitur. l. quæcunque. §. vlt. ff. de publ. in rem acti. & suo loco copiosè disseremus. Cæterum ab hac sententia dissentiunt, & malè, Guido de Zuzaria in l. ad peremptorium. ff. de iudicijs. Imola in l. si finita. § si plures. ff de damno infecto, & in c. 1. de iudicijs Tancredus in materia citationis. q. 10. quos ita commemorat, & sequitur Alciatus in d. tract. de præsump. reg 3. præsump. 14. nu. 5. versi contrarium tenuit; qui recenset. Io. And & Abb. in cap. quoniam contra de probat. affirmantes, consuetudinem approbasse hanc opinionem. Eandem visi sunt probare Bal. in l. si quando. q. 22. nu. 12. C. de testib. Alex. in consi. 123. nu. 3. lib. 2. & Ruin. in consi. 66. nu. 6. lib. 5. Et ij quidem ea prima ratione moti sunt, q̃ commissio ista dicitur esse de connexis citationis, & propterea debet credi nuntio, sicuti adhibetur fides, cum dicit, se citasse. c. cum parati. de appell. Verum facilè re-
3 spondendum q̃ nec lege nec ratione probatur, † commissionem hanc esse quid coonexum cum ipsa citatione: cum aliud sit committere, & mandare, qui actus iudicis est: aliud in ius vocare, qui est actus nuntij & fieri potest, q̃ citatus quis sit, & tñ iudice non mandante factum id fuerit. Et argumentũ hoc Doctorum posset procedere præsupposita citatione valida & legitima; de qua qdẽ nos disputamus Secũ adfert rõ, quia nisi p̃sumeret cõmissio hæc iudicis, sequeret̃ q̃ nuntius falsum cõmitteret, citando scilicet sub falsa iudicis auctoritate, & nomine. l. qui nomine. ff. ad l. Corn. de falsis. Roma. in consi. 313. Hodie fuit. Id quod præsumendũ nõ est. l. meritò. ff pro socio. Cæterum facile responderur, nuncium posse excusari; quia

potuit iuste eredere quod posset citare sine iudicis cõmissio-
ne:tum quod se ob officium quod gerit,id posse sine iudicis
mandato credat:quæ sane causæ, & si minus iustæ sint , atta-
men excusant.l.potest.§ igitur. ff.de liber. causa. & vberrime
disserui in commentariis de recupetanda possess. remedio.5.
nu.49.Tertio solet considerari,quod commissio hæc est leuis
præiudicij,& ponderis, ex quo non requirit causæ cognitio-
nem. Ergo credi debet nuntio eam fuisse factam à iudice arg.
l.magis puto.§.ne tamen.ff.de rebus eorum glo.in c.ea nosci-
tur.de his quę fiunt à maio.parte cap.Sed facile respondetur,
4 qđ imò leuis † solennitatis non est sed magnæ:cum cõmissio
ipsa sit, quæ efficacẽ reddit ipsam citationẽ : & sine qua illa
stare nõ põt,Non est itaq; à recepta illa opinione recedendũ.

Extenditur primo hic casus,& opinio,vt locũ habeat mul-
tò magis in ea citatione verbali,quæ requirit causę cognitio
5 nem, nam tunc non † præsumitur commissio , & mandatum
iudicis. ita Bald.in l.si quando. quæst.12.nu.12.C. de testib.
& conferunt quæ dicemus in subsequenti casu .

Extenditur secundò , vt procedat etiam quando notarius
6 in ipsa relatione nuntij enunciasset, † citationem factã fuisse
commissionę,& mandato iudicis. nam adhuc non præsumi-
tur hæc iudicis commissio. ita respondit Aretin. in consi.33.
quem declarat,& secutus est Ripa in c.1.nu.90. versic.amplia
primo. de ind.& aliqua statim dicemus.

7 Extenditur tertiò,vt procedat † etiam si appareat de com
missione iudicis in genere,sed non in specie , nam adhuc spe-
cialis illa commissio non præsumitur, etiam si notarius de ea
attestaretur. ita Aret.in d.consi.33.& Ripa in d.c.1. num.90.
versi amplia & secundò .

Extenditur quartò , vt procedat etiam si ipsemet nuntius
8 † in sua relatione attestatus fuisset,se citasse, commissione &
mandato iudicis. ita Ripa in d.c.1 nu.90.versi.tertiò amplia.
ex sententia Specul.in tit.de citatio §.sequitur.versi sed nun-
quid credit & Bar in l.1.§.cura. nu.2 ff.de off. præfecti vrbis.

9 Declaratur primò, vt non ꝓcedat quando agitur † de mo-
dico præiudicio,& nuntius est bonæ famæ, nam tunc præsu-
mitur , quod commissione & mandato iudicis citauerit. ita
declarant Abbas in cap.1.de iudiciis,& ibid.Ripa.nu.90.ver.
limita 1 . & idẽ Abb.in c. ea nos. de his quæ fiunt à prælato.

Declaratur secundo , vt non procedat quando eo in loco
10 † extat consuetudo seu stylus curiæ, quod commissiones iu-
dicum non scribantur in actis. nam tunc præsumitur ipsius
iudicis commissio. ita ex sententia Inno.in c.cum parati. de
appell docuit Ripa in d.c.1.num.90. vers. limita & secundo.
qui subiungit quod hodie parum operatur hæc commissio,
cum hæ commissiones ex consuetudine in actis non redigan
tur,vt attestantur Io. Andreæ, & Abb. in c. quoniam contra.
de probat. Et in curia Romana , ex stylo Rotæ , credi nuntio
de commissione,testatur Viralliua in decis.266. parte 2.

Declaratur tertiò , vt non procedat quando extat consue-
11 tudo,† seu stylus curiæ,vt nuntij possint citationes facere si-
ne iudicum commissionibus, & mandatis. vt obseruari con-
sueuit in Curiis Galliæ,sicuti ita declarando , restatur Boeti.
in repe.l.consentaneum. nu.14. C.quomodo , & quando iu-
dex. qui Baldum,& alios huius sententiæ commemorat.

Declaratur quartò, vt non procedat quando iudex ea ci-
12 tatione † facta,ad vlteriora processit, nam tunc satis mani-
feste declarauit citationem illam ex sua cõmissione factam
fuisse arg.l à procedente.C.de dilat.ita in specie declarat Al-
ciat. in tract.de præsump.reg.3 præsump.14.nu.5.versi. præ-
terea si facta,&c.Idem senserunt Roma.cons.497.nu.6.Ruin.
consi.66.nu.6.lib.5.& Ripa in c.1.nu.90.versi pro cõcordia.
de iudiciis:cum dixerunt,præsumi nuntium citasse mandato
iudicis , qñ lata fuit sententia , & ab ea non fuit appellatum,

13 Declaratur quinto,vt non procedat † quando citatus com
paruit,& nihil opposuit. nam tunc præsumitur citatio facta
mandato, & cõmissione iudicis. ita in specie declarant Alex.
consi.123.num.3.lib.2.Ruinus in consi.66.nu.5.lib.5.Ripa in
c.1.nu.90.versi.limita & tertiò.de iudiciis.& Alciat. in tract.
de præsump.reg 3.præsump.14.nu.5.versic. & in isto casu. Ea
14 est ratio,quia spontanea compartio † purgat omne vitium,
vt inquit glo.in l.1 ff.de feriis . quam probant omnes, vt co-
piosè differit Tiraq.in tract.de retractu consang §.9.glos.2.
nu.18.& 20.Et illis addo Felynum in cap.illud. nu.8.de præ-
scrip.& Curtium iuni.in l.ad peremptoriũ.nu.5. de iudiciis,

15 Declaratur sextò,vt non procedat † ob temporis diutur-
nitatem, nam tunc præsumitur commissio , & mandatum iu-
dicis. ita declarant Ruin.in consi.66.nu.5.& 6 lib.5.

Secunda est casus huius disputationis cum agitur de ci-
tatione reali,hoc est de ipsa prehẽsione,& carceratione. Hoc
sane casu sine controuersia non præsumitur commissio hæc,
& mandatum iudicis. ita Bal l.si quando. nu.12.C.de testib.
& in l.consentaneum. C.quomodo,& quando iudex,& ibid.
Boer.nu.14.Salicetus in l.nullus.C.de exhiben.reis,& Alciat.
in tract.de præsump.reg.3.præsump 14 nu.5.versi & hoc pro
cedit. ea est ratio,quia hæc citatio magnam causæ cognitio-
nem requirit,quæ quidem (vt dixi supra) non pręsumitur.

PRAESVMP. XXV.

Nuntium citasse sicuti à iudice habuit in mandatis, an præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Nuntio asserenti se citasse prout in mandatis habuit à iudice,vtrũ credatur.*
Et in quo nuntio verum sit.num.2.
Et quibus in rebus ipsi præstetur fides.nu.3.

Disputatio est nõ mediocris,inter Doctores,an pro
1 nuntio præsumatur eiq; credatur , † quod citaue-
rit reum vel actorem ad iudicium,quẽadmodum
habuit in mandatis à iudice? Hac de re post Alcia
tum in tract.de præsumptionib.reg. 3.præsump.14. scripsi sa-
cis copiose in commẽtariis de arbitrariis iudicum.lib. 2.casu
112.col.1.& 2.vbi tres commemoraui opiniones, & dixi ibi,
nu.8.tertiam opinionem veriorem mihi videri , hoc relinqui
iudicis arbitrio:sed tamen in dubio credẽdum esse ipsi nun-
tio .quod declaraui locum non habere tribus in casib. non
repeto iam scripta. Et post à me editos illos commentarios,
disputationem hanc doctè, & diligenter explicauit bene eru-
ditus Io Baptista Asinius in praxi de ordine iudiciorum §.9.
c. 2. vbi recenset sex opiniones , & c. 3.num.1.testatur cõem
opinionem esse;quod nuntio credi debeat ; quam quidẽ opi-
2 nionem declarat habere locum,quãdo † nuntius est iuratus;
3 intelligit,& 2.ibi.nu 4 procedere quo ad ea , quæ † sibi à iu-
dice mandata fuerunt , non autem in aliis: & propterea ipsi
nuntio referenti, se à citato fuisse verberatum , vel affectum
iniuria,vel dixisse,nolle venire , fides non adhibetur . Quam
quidem postremam declarationem,& nos diligenter explica
uimus in dicto casu 112.nu.12.& 16. hic loca nunc indicasse
sufficit. illud etiam annotandum est , quod cum hæc sit sola
præsumptio , contrarium probari poterit , nempe nuntium
non citasse,vt retulit in actis. ita Angel.Imol & Alex. in l.qui
bona.§ qui damni.ff.de damno infecto, & alios quamplures
congessit Asinius in d. §.9. cap.11.

PRAESVMP. XXVI.

Citatus ad domum , an præsumatur perquisitus à nuntio, qui personaliter citare debuit,si inuentus ille fuisset,alioqui ad domum.

SVMMARIVM.

1 *Nuntio cui mandauerit iudex expressim, vt reum personaliter citaret, & si non inueniret citaret eum ad domum, de perquisitione facta creditur.*
Et quid si simpliciter referat, se ad domum citasse. nu.3.
2 *Expressum dicitur illud, quod per relationem ad aliud intelligitur.*
4 *Nuntio in his quæ ad suum officium pertinent creditur.*
5 *Nuntio nulla data commissione à iudice,vt reum citaret,qui prius personaliter citandus erat , quam ad domum , non præsumitur quod perquisierit, & non inuenerit .*

Cum multi sint casus,in quibus personaliter cita-
ri debet reus,& si non reperitur,ad domum , l.4.§.
Prætor,vbi Bar.& reliqui.ff de damno infecto,ob
id dubitari aliquando contingit,si nuntius refert
citasse ipsum reum ad domum , an præsumatur , quod eum
perquisierit personaliter,& inuenire non potuerit ? hac de re
sunt distinguendi duo casus.

1 Primus est,quando iudex † expressim mandauit nuntio,vt
citaret reum personaliter,& si non inuenisset, eum ad domũ
citaret:& deinde nuntius retulit se citasse ipsum reum,vt ha-
buit in mandatis . hoc sane casu præsumitur , quod perqui-
sierit ipsum reum,& quod eum non inuenerit,& ob id ad do-
mum citauerit . ita Abbas in consil. 84. lib. 4. Alexand. in
consil.

co.ſil.2.nu 7 lib.3 & in conſil.29.num.8.& 10.lib.6. Socin.
ſen.in conſi.56.nu 6 & 7.lib.4.Deci.in cap. quoniam contra.
num.31.de probat.& in cap.cum parati.col.penul. de appell.
Gratia in conſil.30.in fine. lib.1.Tiraq. de retractu conſang.
§.8 glo.9 nu.10. Rebuffus in commentarijs ad Regias Con-
ſtitutiones Galliarum,tomo 3.in tit.de citationibus artic.2.
glo.3. num. 27. qui teſtatur , quod ita ſeruaretur in practica.
Eandem opinionem probarunt Robertus Maranta in praxi
de ordine iudiciorum. in tit.de citationib. nu 127.& Aſinius
in praxi iudiciorum.§.9.cap.6.num.3.verſic.id autem. Et hu-
ius ſententiæ ea eſt ratio , quia nũtiua ſe retulit ad expreſſum
mandatum iudicis,dum dixit,citaſſe, vt habuit in mandatis,
perinde eſt ac ſi expreſsim retuliſſet dixiſſetq; , ſe perquiſiuiſ-
ſe illum perſonaliter , & reperire non potuiſſe , & propterea
2 citaſſe ad domum, cum expreſſum † illud dicatur , quod per
relationem ad aliud intelligitur lege ait Prætor.§.1 vbi Bart.
ff.de re iudic.& cõſett. l.ſi ita ſcripſero.ff.de condi.& demon.
3 Secundus eſt caſus , quando † iudex expreſsim mandauit
nuntio,vt citaret reum perſonaliter,& ſi eum non inueniſſet,
citaret ad domum : & deinde nuntius retulit in actis ſimpli-
citer citaſſe reum ad domum : atque ita non dixit, vt habuit
in mandatis Hoc in caſo ſunt opiniones, vna fuit eorum,qui
ſcripſerunt, non præſumi quod nuntius perquiſierit reum il-
lum,& quod non inuenerit. Ita Barto.in l.4.§.prætor ait. nu.
14.ff.de damno infecto.Abbas in cap.cauſam.col.3. de dolo,
& contuma. & ibidem Butrius col.pen.Idem Abbas in conſ.
84.lib.2 Roman.in conſil.454.nu.4. Alex.in l.hæres inſtitu-
tus.ff.de acquiren.hæred.& in conſi.137.nu.7.& in conſ.201.
num 9.lib.2.& in conſi.2.nu.1.lib.3.Decius in cap. quoniam
contra.num.31.verſic.& prædicta concluſio. de probatio : &
hanc eſſe veriorem , & magis communem opinionem teſta-
tur Aſinius in dicto cap.6. num. 3. ea vſi ſunt ratione ; quod
cum nũtius iſte ſit perſona vilis , pro eo præſumi crediq; non
debet.arg.l.1.C.de vſuris.Quę ſanè ratio leuis eſt;cum in his,
quæ pertinent ad eius officium credi debeat , quod rectè ri-
teq; fuerit illud executus , vt ſtatim dicemus. Altera fuit opi-
nio , quod immo præſumatur pro nuntio eique credatur,
quod perſonaliter reum perquiſierit , & non inuenerit. Ita
Bald in l ſcire oportet.§.multa verò. in fi. ff de excuſat tuto.
Caſtren.in d l.4.§.prætor ait. nu. 1. ff. de damno infecto. Ro-
man.in d.l.hæres inſtitutus. ff. de acquiren. hæred. & ibidem
Aret col.1. & col. 2. verſic. ſed ad primam quæſtionem. & ij
4 quidem adducti ſunt ea ratione quòd in his,quæ † pertinent
ad ſuum officium creditur nuntio , ſicuti copioſè ſcripſi in
lib.2.de arbitrarijs iudicum, caſu 112.nu.1. & 2. & attigi ſu
periore præſumptione. Cum ergo ad officium ipſius nuntij
pertineat, diligenter exequi mandatum iudicis , credendum
eſt,quod ſicuti mandatum fuit, ſic perquiſierit, & non inue-
nerit reum. & ſi admittunt Doctores ſuperiore caſu comme-
morati, adhiberi fidem nuntio referenti ſe citaſſe vt habuit
in mandatis ; ita quoque admitti debet quod eidem nuntio
credatur in caſu noſtro. Et quo ad adhibendam vel non adhi
bendam fidem nuntio,hic caſus non differt à præcedenti. ſo-
lum (mea quidẽ opinione) differt quo ad interpretationem
facti & voluntatis ipſius nuntij.Cum enim dixit,ſe citaſſe,vt
habuit in mandatis,ſatis manifeſte declarauit, quod perſona
liter perquiſiuit , & non inuenit. Cum verò ſimpliciter dixit
ſe citaſſe ad domum,non declarauit factum, nec voluntatem,
ſed reliquit in diſpoſitione legis, quæ præſumit nuntiũ fuiſſe
executum munus ſuum. Tertia afferri poteſt opinio,vt dica-
mus, hoc relinqui iudicis arbitrio ſicuti ſcripſi in lib.2 de ar-
bitrarijs iudicum.caſu 112.nu.8.eſſe in iudicis arbitrio,quod
adhibeatur fides his nuntiis publicis in his,quæ ad eorum of-
ficium pertinent, & propterea noſtro in caſu perpendet iu-
dex,qualitatem nuntij , an ſcilicet conſueuerit eſſe diligens,
vel non , an res ſit magni, vel leuis ponderis , & an veriſimile
ſit , quòd eum inuenire potuerit , vel non .
Tertius eſt caſus , quando nuntio data eſt ſimpliciter à iu-
dice commiſsio,vt citaret reum , qui ſecundum ius commu-
ne,vel ſtatuta erat prius perquirendus, & citandus perſona-
liter, alioqui ad domum. (ſic cautum eſt ſtatuto Bononienſi,
de quo ſtatim dicam.) Et nuntius deinde retulit , ſe illum ci-
taſſe ad domum . Hoc ſanè caſu non ſumitur interpretatio,
5 † & præſumptio , quod prius perquiſierit , & non inuenerit.
ita intelligo Bart. in d.l.4 §.prætor ait.num.13.verſic. item ſi
committeretur ff.de damno infecto. & Bartolum ſecuti ſunt
Abbas, & Butrius.in d.c cauſam.de dolo & contum. & idem
Abbas in d. conſil. 84. lib. 2. non enim præſumitur nuntium
ignarum diſpoſitionis legis , eius formam obſeruaſſe. Hunc
tamen caſum temperarem, quando nuntius ſimilib. in caſib.
conſueuiſſet perquirere reum , & perſonaliter eum citare , &
in ſubſidium ad domum. Quare & in hoc multum poterit
prudentia iudicis arbitrium. Ceſſant hæ diſputationes Papiæ
ob ſtatutum decimum in ciuilibus ſub rub de citationibus
fiendis; dum vult ciues citari debere perſonaliter, vel ad do-
mum habitationis. Eſt enim conceſſa facultas alternatiuè ci-
tandi, vel perſonaliter, vel ad domum, ſecundum Bar. in l.4.
§ prætor. ff de dam.infecto.Abb.& Imol.in c.cauſam.de do-
lo,& contum. & ſi diſſentiat Matheſ.notab.85. Eſt autem uti-
lis hæc traditio ad interpretationem ſtatuti Bononiæ lib. 1.
ſub rubr.de electione nuntij.§.volẽtes. & §.ſeq quo cautum
eſt , quod citatio perſonaliter fieri debeat , & ſi citandus in-
ueniri non poteſt citetur ad domum habitationis hic autem
Patauij ceſſat diſputatio,cum ſtatuto ſub rubr. de citationi-
bus in principio, cautum ſit , credi debere nuntio referenti,
ſe perquiſiuiſſe, & non inueniſſe citandum .

PRAESVMP. XXVII.

Citari virum poſſe in ædibus vxoris ; cum ibi habitare præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Citari poteſt maritus , in ædibus quibus habitat eius vxoris.*
Idem eſt in muliere, num.2.
3 *Vxor præſumitur ſcire facta mariti .*
4 *Maritus ſtipulatus ſibi alimenta præſtari , etiam pro vxore ſtipulatus præſumitur.*
5 *Seruitus conceſſa vxori, etiam viro conceſſa præſumitur.*
6 *Vxor interfecta, præſumitur occiſa à marito .*

CVm in ius vocandus eſt maritus , ſufficit ſi citetur
1 † in ædib. in quib. habitabat eius vxor.ita Guido
ſupra in tract. de præſumpt. reg 1.præſumpt.35.
alios eiuſdem ſententiæ commemorat Tiraq in
tract.de retractu conſang.§.9 glo.1.num.7.ea eſt ratio, quia
præſumitur maritus habitare ea in domo,in qua habitat eius
vxor l.1 § domum.ff.de liberis agnoſcen.ſicuti clericus præ-
ſumitur reſidere in ſua eccleſia.c.tua.de cler.non reſid. & c.1.
qui matr accuſ. poſſ & huius præſumptionis ratio eſt , quia
maritus & vxor, dicuntur tenere vitam indiuiduam, dicũtur
& ſocij humanę & diuinę domus l aduerſus.C.de crim.expil.
hæred. & propterea cenſuit Inno. in c. vlt.de eo , qui mitt. in
poſſeſſ quod vxor poteſt citari facere maritum vagabũdum,
2 ſuis ipſis in ædibus. ita etiam econtra † mulier citari debet
ad domum mariti:cum ibi habitare præſumatur. ita Bal. in l.
ab eo.C.quo & quando iudex. & Alcia. in d. præſump 35.in
fine. & intelligit Tiraq.præcitato in loco,procedere etiam ſi
maritus abſit ab ea domo. Nam adhuc ibi citari poteſt .
3 Et ex prædictis infertur,quod † vxor præſumitur ſcire fa-
cta mariti.l aut qui aliter §.ſed & Seruius. ff.quod vi aut clã.
& ibi Bart.& tradunt Lucas de Penna in l.3.col.4.verſi.ſeptua
geſimo primo præſumitur.C.de apochis publ. lib.10. Neuia.
in conſi.20.nu 34.& vberius Tiraq.in tract.de legib.connub.
lege 12. col.1.& in tract.de retractu conſang.§ 9 glo.1.nu.1.
4 Hinc etiam infertur, quod † maritus ſtipulans ſibi præſtari
alimenta, præſumitur ſtipulari etiam pro vxore ſua. ita pro-
bant. Oldra.in conſ.95.col.2.Marſil.conſil.1.nu 13.& Crauet.
5 conſi 51.nu,3. ita quoq; ſeruitus † conceſſa mulieri,præſumi
tur conceſſa eius viro.l pater filiæ ff.de ſeruit leg. Hinc quo-
que infertur, ob communem hanc,& indiuiduã viri,& vxoris
6 habitationem, quod vxor † interfecta , præſumitur occiſa à
marito. ita Boer.q.261.& dicemus infra lib. 5. præſumpt.

PRAESVMP. XXVIII.

Libello in actione perſonali propoſito, præſumi omne ius actori competens deductum.

SVMMARIVM.

1 *Libellum proponens in actione perſonali, præſumitur omne ſuum ius deduxiſſe.*
Et quæ ſit ea præſumptio, num 2.
3 *Clauſula: deducendo ius competens , & competiturum , cuius ſit effectus, & num.4.*

CVm à vocatione in ius ad libelli oblationem deue-
niri ſoleat,dicendum nunc eſt de præſumptionibus,
quæ verſantur circa ipſam libelli oblationem:& illa
1 occurrit ante omnia , quod libellum † proponens in actione

perſonali, præſumitur deduxiſſe omne ios ſibi competens. l.
vlt. C.de annali excep. quam & ibi annotauit Bat. num. 2. qui
ſcriptum reliquit hoc eſſe apertè diffinitum ex cap. Abbate.
2 de re iudic. in 6. Et hanc eſſe † præſumptionem iuris, ſcripſit
Io. Andreæ in additio. ad Specu. in tit. de pręſumpt. §. ſpecies.
ou. 5. in verbo, in prædict. concord. Hodie tñ qui in foro ver-
3 ſantur ſolent adhibere clauſulam illam, † deduceodo omne
ius [illegible] competens, & competitorom: cuius quidem clauſulæ
vis ea eſt, vt cenſeatur propoſita actio non ſolùm de præſenti
competens, ſed etiam in futurum: qua de re copiosè diſſerit
Pract. Papien. in forma libelli pro actione reali, in verbo, de-
4 ducendo. Sicuti etiam operatur hæc clauſula, † vt petitorium
cum poſſeſſorio ſit deductum, vt reſpondit Ruin. in conſ. 32.
nu. 11. lib. 1. qui declarat, niſi ab aduerſario fuerit oppoſitũ.

P R AE S V M P. XXIX.

Reſponſiones libellis factas præſumi eo modo factas, quo propoſita fuit interrogatio: & inibi de alijs aliarum interrogationum reſponſionibus.

S V M M A R I V M.

1 *Reus in iudicium vocatus reſpondendo ſimpliciter, præſumitur eo modo quo facta eſt interrogatio reſpondiſſe.*
2 *Reſcriptum interpretationem recipit a porrectis precibus.*
3 *Reſponſio facta ſtipulationi præſumitur conformis interrogationi.*
4 *Iuriſconſultus non reſpondens clare, & manifeſtè propoſitę iuris quæſtioni, præſumitur vt interrogatus fuit reſpondiſſe.*
5 *Legislatoris reſponſio interdum interrogatione vberior.*
6 *Reſponſio determinatè facta, non intelligitur facta conformis ipſi petitioni.*
7 *Signatura ampliante vel limitante gratiam, non attenditur petitio ſed ipſa ſignatura.*
8 *Reſponſio petitioni conformis præſumitur, quo ad id ſuper quo principaliter facta eſt interrogatio, non quo ad accidentia.*
9 *Reſponſio dubia ab interrogatione declaratur quo ad extrinſeca, non quo ad ſubſtantiam.*

Ibellus cum in iudicio proponitur, interrogationes
aliquot fieri ſolent, reis ad iudicia vocatis; vt cum
interrogantur, an poſſideant, vel non: & qoid ſimi-
1 le. Ergo contingit rtum, † ipſum vocatum in ius reſponden-
te ſimpliciter, reſpõdiſſe præſumitur eo modo, quo facta fuit
ipſa interrogatio l. ſi defenſor. §. qui interrugatus ff. de inter-
rogat. action. & ſcribunt Socin. ſen. in conſi. 112. nu. 14. lib. 4.
Lucas de Penna in l. 3. col. 8. verſ. 122. præſumitur C. de apo-
2 chis publ. lib. 10. Ita quoq; dicimus, ꝙ † reſcriptum ioterpre-
tationem recipit a porrectis precib. leg. 1. C. de diuer. reſcrip.
& tradunt Iaſ. in l. cauſas. nu. 5. C. de tranſact. Decius in conſ.
142. nu. 6. Pariſius in cooſ. 3. nu. 56. lib. 4. Ita dicimus de rñſio-
3 ne facta ſtipulationi † quæ præſumitur conformis ipſi inter-
rogationi. §. prætereà. inſtit. de inutil. ſtipul. & l. Titia. §. 1. de
4 verb. oblig. Ita quoq; dicimus, ꝙ ſi † iuriſconſ. propoſitæ iu-
ris quæſtioni non rñdet clarè & manifeſtè, præſumitur re-
ſpondiſſe, vt interrogatus fuit, vt ſcribunt relati a Iaſone in l.
Barbarius. nu. 8. ff. de off. Pręto. in l. ſeruum. § ſi pupillus nu. 5.
ff. de vulg. & pupil. ſubſt. & in l. ſi ita ſtipulatus. § Chryſogo-
nus. nu. 64. de verb. obl. & probat. l. poſt emancipationem. in
5 prin. & ibi gl. in verbo, præſtari. de leg. 3. In legiſlatore † tamẽ
obſeruauit aliquando Iaſon in l. vinum. col. 1. ff. ſi cert. peta.
& cum eo Bellonus lib. 1. ſupp. iuris c. 17. nu. 1. pinguiorem re-
ſponſionem ipſa interrogatione.
Declaratur tò primo hæc præſumptio, vt procedat in re-
6 ſponſione ſimplici, ſecus verò in ea † qoæ determinatè facta
fuit. Nam illa non intelligitur facta conformis ipſi interroga
tioni. Ita declarat Iaſon. in conſ. 173. col. 4. in prin. lib. 4. poſt
Imolam in ca. 1. de pactis. & idem ſenſit Ruinus in conſi. 43.
nu. 3. lib. 1. etſi in ea facti ſpecie alijs rationibus aduerſus Ia-
ſonem in d. conſi. 173. reſponderit. Et refert Ruinus Abbatem
in c. inter dilectos. col. 4. de fide inſt. & in c. 2. de tregua & pa-
7 ce. qui docuit, quod quando † ſignatura ampliat, vel limitat
gratiam, non attenditur petitio, ſed ipſa ſignatura. Et ideo ſi
petitio fuit indeterminata, & conceſsio determinata, conceſ-
ſio ipſa attenditur.
8 Declaratur ſecundo, vt procedat quo ad id † ſuper quo
principaliter facta eſt interrogatio, non autem qoo ad acci-
dentia. Exemplum ſi quis interrogatur, an carnaliter cogno-
uerit Caiam vxorem Sempronij, & ſimpliciter reſpondeat, ſe
cognouiſſe, non tameo dicitur fateri, Caiam illam eſſe vxorẽ
Sempronij. Ita Barto. io l. ſi cui ſerui. §. ſi a filio de leg. 1. & ibi
late diſſerit Iaſ. nu. 6. & 12. de leg. 1. & cum Bar. videtur magis
* recepta * opinio, quam probarunt & Matheſ. notab. 33. Soc.
ſen. in cooſ. 112. nu. 18. lib. 4. Ruinus in conſi. 141. nu. 14. lib. 5.
& Dec. in conſi. 593. num. 4. Huic tamen declarationi multa
obſtant, quæ explicat Iaſ. in d. §. ſi a filio. Et pręter eom obſtat
& illud. quod ſcribit Curt. iun. in l. vlt. §. Labeo. nu. 5. ff. ſi cer-
9 tum petatur. dubiam † reſponſionem declarari ab interro-
gatione quo ad extrinſeca, non autem quo ad ſubſtantiam,
oempe quo ad verba obligatioa. Niſi dicamus Curtij tradi-
tionem non ſatis veram eſſe.

P R AE S V M P. XXX.

Litis conteſtandæ animum præſumi, & quando id contingat, variè explicatum.

S V M M A R I V M.

1 *Reus reſpondens libello actoris vel actor exceptioni rei, animo litem conteſtandi, facere præſumitur. Et quibus id caſibus non habeat locum. nu. 3. 4. & 5.*
2 *Verba vbi ad litis conteſtationem apta ſunt, talis animus eſſe præſumitur.*

Oſtulat nunc hic locus, vt diſſeramus de præſum-
ptionibus, quæ verſantur circa litis conteſtatio-
1 nem. Cum itaq; vel reus † vel actor reſpondet vel
libello, vel exceptioni aduerſarij, præſumitur, ꝙ
animo conteſtandi litem reſponderit. Ita Spec. in titu. de litis
conteſta. §. 2. verſ. quid ergo ſi proponitur Hoſtien. in ſumma
eo. tit. § vlt. in fine. Rota decіſ. 12. tit. de litis conteſta. in anti-
quis. Abbas in cap. 1. num. 15. de litis conteſta. & ibidem Ma-
ria. Socin. Sen. nu. 68. & Felin. Socin. in tract. fallen. reg. 198 in
verbo litis conteſtatio. Quam ſententiam probant ex l. rem
non nouam. §. patroni. C. de iud. ex l. 2. §. 1. C. de iureiur. pro-
pter calum. dan. ex cap. dudum. il. 2. de elect. & ex cap. 1. de li-
tis conteſta. Quæ ſane iura exigunt reſponſionem, nec requi-
runt, quod exprimatur, ſe reſpondere animo conteſtandi li-
tem; ex quo intelliginius aoimum ipſum præſumi. Et prætere-
2 tea cum verba † ſint apta ad litis conteſtationem, talis eſſe
præſumitur animus: cum nemo dixiſſe aliquid præſumatur,
ꝙ potius mente noo cogitauit. l. Labeo. ff. de ſupp. lega.
3 Declaratur primo, vt non † procedat, qñ extat conſuetu-
do ſeu ſtylus curiæ & iudicij, quod verba clara, quibus decla-
retur animus cooteſtandi litem, exprimi debeant. Nam tunc
nõ præſumitur animus conteſtandi litẽ, niſi id dicatur claris
verbis. Ita declarant. Abbas in d. c. 1. nu. 15. & Maria. ſen. nu.
68. verſ. putar tñ. de litis conteſta. & Soc. in d. reg. 198. fall. 1.
4 Declaratur ſecundo, vt locũ non habeat, quando † reſpon-
dens diceret, ſe reſpondere animo non conteſtandi litem. Ita
Abbas, Maria. & reliqui ſup. allegati. Eſt ratio manifeſta, quia
illa præſumptio ex verbis claris reſpondentis fuit declarata:
& in claris non eſt opus coniecturis. l. ille. aut ille. §. cum in
verbis. de leg. 2.
5 Declaratur tertio non procedere, † qoando libello adhuc
non eſt reſponſum, ſed petita dilatio ad probandum. Nam
hoc caſu non præſumitur litis conteſtatio. Felin. io conſi. 23.
nu. 1. quem ſecutus eſt Aſinius io praxi iodiciorum. § 17. c. 3.
verſic. 9 conteſtatio.

P R AE S V M P. XXXI.

Litis conteſtatione facta, bonæfidei poſſeſſorem, præſumi mala fide poſſidere.

S V M M A R I V M.

1 *Litis conteſtatio bonæfidei poſſeſſorem, in mala fide præſumit.*
2 *Et in quibus id iudicijs procedat.*
3 *Quidque operetur ea præſumptio.*

1 Effectum hunc parit litis conteſtatio, vt qui antea bo
naſide poſſidere præſumebatũ, deinde † malæfidei
credatur. l. ſed & ſi lege §. etiam ſi ante ff. de petit. hę
red. Et hanc eſſe pręſumptionem iuris, & de iure affirmarunt
gl. ibidem & Bar. nu. 2. & apertè Ioan. Andreæ in additio. ad
Spec. in tit. de præſumpt. § ſpecies. nu. 5. in verbo. In prædict.
concordan. verſi. tertius. Et hoc quod de litis conteſtatione
2 dicitur procedit ſecundum gl. & Bar. in † iudicijs ſingularib.
in quibus malafides inducitur ſolum poſt litis conteſtatio-
nem. ſecus vero in vniuerſalib. vbi ſufficit ſola denuntiatio l.

item

item veniunt.§.petitãm.eo.tit.de petit.hære.cum tñ non suf-
ficiat in vniuersalib.l.penul.ff.pro emptore. Hæc autem ma-
la fides,quæ inducitur in his iudicijs singularibus, & quæ ab
3 aliquib. ficta appellatur,& rectius præsumpta , operat † solũ
quo ad fructus,vt is effectus malę fidei possessor teneatur eos
restituere;ex.d §.ẽr si ante: Secus quo ad rei interitum. Nam
de eo non tenet.l.illud.in prin.vbi Bar.declarat.ff.de petit.hę
red.& scribunt Bal.in l.1.in fine. C.de vsucap.transfor. & in
l.1,col.2.C.de fructib.& litiũ expens.& Dec.in cons.698.in fi.

PRAESVMP. XXXII.

Comparentis in iudicio habilitas, an & quando præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Habilitas personæ consideratur etiam in iudicijs summarijs.*
2 *Inhabilitatis exceptio adeo potens est, vt nunquam exclusa præsumatur a statuentibus.*
3 *Habilitas personæ an præsumatur, inter reum, & actorem, distinguendum est.*

INter multa,quæ in iudicijs solent obseruari,illud est
maximè considerabile, vt qui ad iudicium veniunt,
habiles, & idonei sint ,qui in ipso iudicio stare va-
leant.Quo circa in iudicijs,sicuti & cęteris in actib.de perso-
1 næ † habilitate quæri solet. l. non ignorat. C. qui accus. non
poss.Id ꝙ locum habere ẽr in iudicijs summarijs,vt in posses-
sorijs,& similibus,tradunt Bart. & reliqui in l.2. C. de edicto
Diui Adr.tollen. & scripsi in cõmentarijs de adipiscẽda pos-
sessione,in quarto remedio,nu. 441. & de recuperanda pos-
sessione,in remedio 15.num.272.& adeò potens est exceptio
2 † inhabilitatis , vt exclusa nunquã præsumatur a statuentib.
qui exceptiones omnes reijciendas esse statuerunt : quemad-
modum scribunt Bar & reliqui in l.1.§. & parui ff. de operis
noui nuntia.& egregiè Vantius in tracta. de nullitati.in ritu.
Quis posśit dicere de nullitate. nu. 41. Dubitari aũt contin-
git,an personæ habilitas , vt esse possit in iudicio,præsumat?
Et scribit Vantius præcitato in loco, nu. 43. habilitatem nõ
præsumi , sed de ea constare debere . Rectius crediderim di-
3 stinguendam esse personam † actoris ab illa rei conuenti. De
reo quærendum non est; quia satis præsumitur habilis , cum
sic ab actore,q eũ in ius vocauit,approbatus fuerit. De acto-
re dicendum est,eum nõ præsumi habilem , & propterea ad-
uersus eum opponere solet reus conuentus , non esse talem ,
qualem se facit.vt scribunt Doct.in c.cum inter.de except. &
tradit Vantius in d.tract.de nullitati. in tit.Quib modis sent.
nulla reparetur. nu.85.qui consilium reo pręber,vt exceptio-
nem hanc opponat;vt oneret ipsum actorem ad demonstran
dum se esse habilem. Qũ autem cæteris in casibus , habilis &
idoneus quis præsumitur,differemus inf.lib.6.pręsump.54.

PRAESVMP. XXXIII.

Mandatum an, & quando præsumatur , tam quo ad actus iudiciales quam extraiudiciales , diligenter,& accuratè explanatum.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum vel ad lites vel ad negotia non præsumi , quando de mandato recens est disputatio.*
2 *Ius in re aliena,nemo nisi probet,habere præsumitur.*
3 *Mandatum præsumitur in ijs actibus . qui extra mandatum fieri non solent,etsi non adsit temporis diuturnitas.nu.4.*
Id tamen quo casu non procedat,nu.6.
5 *Iactare suum nemo præsumitur.*
7 *Mandatum præsumitur interueniente scientia , & patientia principalis.*
8 *Mãdatum præsumitur,vbi de modico dãno vel præiudicio agatur.*
9 *Mandatum præsumitur ex enunciatione notarij in actu aliquo.*
10 *Mandatum inter partes præsumitur. per enunciationem aut assertionem iudicis.*
11 *Mandatum inter me & illum præsumitur , qui aliquid ad meam vtilitatem scripsit,si talis sit cuius libris credatur.*
12 *Gerens se pro procuratore.si talis sit pro quo præsumatur,mandatum habuisse creditur.*
13 *Mandatum habere præsumitur is qui causas tractare consueuit , si scripturæ ipsi consignatæ sint.*
14 *Mandatum vtrum ex cursu longi temporis præsumatur , sunt opiniones.& nu.17.& 19.*
15 *Tempus non est modus tollendæ vel inducendæ obligationis.*
16 *Fratres duo possidentes bona paterna tanquam diuisa per decennium præsumuntur ab initio diuisisse.*
18 *Coniecturæ sufficiunt in his,quæ sunt difficilis probationis.*
19 *Mandatum ob temporis antiquitatem præsumi, aliqua coniectura concurrente. & nu 27.*
20 *Mandatum etiam iudici,ob diuturnitatem temporis factum non præsumitur.*
Idem in mandato facto executori.nu.21.
22 *Mandatum nec quo ad inducendam bonam fidem,ex diuturnitate temporis præsumitur.*
Vide tamen nu 23.& 24.
25 *Mandatum adfuisse præsumitur, quando in aliquo instrumento antiquo enunciatur.*
26 *Verba enunciatiua alterius instrumenti, quomodo non probent enunciatum,nisi inter ipsos contrahentes.*
28 *Persona egregia asserenti se syndicum ciuitatis creditur,temporis stante diuturnitate.*
29 *Mandatum in Vicario Episcopi præsumitur, si non negatur , & quid sit si negetur.*
30 *Ratificatio temporis ob diuturnitatem præsumitur.*
Et pręcipue si accedat aliquis actus,qui patientiã ostendat.nu.31.
31 *Mandati qualitas ob temporis diuturnitatem præsumitur.*
33 *Mandatum delegationis,præsumitur in sententia antiqua.*
34 *Præsumptio est pro sententia antiqua, etiam quo ad processum.*
35 *Laudum arbitri ex compromisso latum præsumitur , si antiquitus est pronunciatum.*
36 *Mandatum de custodiendo ,præsumitur ex diuturnitate precedentis custodiæ.*
37 *Mandatum præsumitur,cum antiquitate temporis, quasi possessione concurrente*
38 *Mandatum ob diuturnitatem temporis præsumitur , quando de commodo,& fauore allegantis agitur.*
39 *Mandatum iudicis factum nuncio vt aliquem citet , præsumitur, ob temporis diuturnitatem.*
40 *Mandatum syndico factum fuisse , ob longinquitatem temporis præsumi.*
41 *Mandatum præsumitur,quando lapsum est tempus opponendi defectum illius.*

CVm non modo ab ipsismet causarum dominis ,
sed & ab eorum procuratoribus , lites, & iudicia
tractari atque exerceri soleant , congruè agendũ
hic est,an & quando mandatum ad lites , & iudi-
cia ipsa præsumatur.Verum quia quæ de iudicijs tractantur,
communia in multis sunt cum cæteris , quæ extra iudicium
geruntur: ea propter in vniuersum hic agemus , an & quan-
do mãdatum hoc præsumatur? Qua in re duos casus ↄstituo.
Primus est quando nullus extat temporis cursus,sed de re-
centi mandato est disputatio.Hoc in casu, nulla est apud no
strós contentio . Vno enim ore omnes scribunt , mandatum
1 † vel ad lites, vel ad alia negotia non præsumi. Ita sanè om-
nes in l.sciendum.de verb. oblig. Et huius sententiæ ratio ea
est , quia mandatum est quid facti : facta autem non præsu-
muntur.l.in bello.§.factæ.ff.de capt.& postlim.reuers.Et prę
2 terea dicimus,ꝙ nemo præsumitur habere ius † in re aliena,
nisi probetur.l.siue possidetis.C.de probat.Hinc dicimus, ne
minem præsumi habere officium , nisi probetur.l.prohibitũ.
C.de iure fisci.lib. 10.
Declaratur primò, vt locum non habeat prædicta senten-
3 tia in actib. † qui communiter fieri non solent citra manda-
tum ; sicuti quando quis soluit nomine alterius . Nam tunc
mandátum præsumitur.Ita Rota decis.2.in tit. de causa pos-
sess.& proprie.in antiquis;quę censuit , præsumi mandatum
habuisse illũ,qui noĩe debitoris soluit pensionem.Et Rotam
secuti sunt Cassado.decis.3.nu. 4.tit. de procurat Soc.sen.in
cons.46. col.2.lib.3.Fely.in c.sicut.nu.35.de re iud.Decius in
cons.36.nu.8 & in cons.42.nu.13.vers.3. rñdetur. & in l. 1. in
prima lectura.col.4.C.qui admitti. Curt.sen. in cons.77.col.
4 Gozad.in cons.11.nu.14 Lofredus in cons.35.col.1.Berous
in q.3.nu. 4. in fine. Cagnolus in l. velle non credit.nu. 15.de
4 reg.iur.qui expresse dixit procedere etiam † quando non ad-
est temporis diuturnitas.Craue.in tracta. de antiq.tempo.in
2.parte prin.nume.65. Gigas in tract. de pensionibus.quæst.
47.Tiraquel. de præscriptionib.in gl 4. vers. si posterioré. &
Anto.Gabr.in d.conclu.1.nu.6 Ea est ratio, quia nemo præ-
5 sumitur † iactare suum.l.cũ de indebito.in prin.ff.de probar.
cum similib.Qui ergo soluit tanquã procurator,ꝑsumit affe-

ruisse quod verum est. Quibus constat malè sensisse Imolam
in l.quæ sub conditione. ff.de cond.& dem.Alex.In l.cum ser-
uus.col.vlt.vers.sed aduerte.ff.de verbo.oblig.& ibid. Ias col.
vlt.& Ruinus in cons.156.num.16.lib.1.qui opinati sunt, hoc
in casu requiri aliam coniecturam. Hæc tamen declaratio in-
telligitur,quando præsumendo hac de causa mandatum,non
inducitur aliquod delictum contra ipsum principalem: secus
6 si † delictum in eo redargueretur: sicuti quando quis tamquã
procurator eius,qui homicidium perpetrasse arguitur transe
git, & damna ac impensas soluit filijs occisi, Hoc sanè casu
non præsumitur hic transigens habere mandatum ab accusa-
to illo;& ideo hæc transactio non facit indicium contra eum.
Ita in specie declarat Cassaneus in cõs.58.nu.22. & conferũt
quæ scripsi superiore libro q.90.in indicio duodecimo.

7 Declaratur secundo,vt non procedat hæc sententia,†quã-
do interuenit scientia,& patientia principalis;vt si quis in iu-
dicio agit & excipitur nomine alterius, eo sciente, & patien-
te.Nam tunc mandatum præsumitur. Ita Inno.in cap.ex par-
te Deca. de re iudic. Abbas in cons.7.in 2.dubio lib.2. Cal-
deri.in cons.4.in tit de procurat.Guido Papæ.q 40.Alex.in l.
sæpe.col.1.ff.de re iud.& in cons.157.nu.12 lib.2. & in cõs.80
col.2.lib 4.Fel.in c.cum olim.col 2.de off.deleg Ruin.in cõs.
101.nu.14.vers.facit etiam.lib.1.Afflict.decis.308 nu 8.Goza
din.in consi.94.num.48 Balbus in tract.de præscrip. in tertia
parte q.10.nu.30.Vantius in tract. de nullitati.in tit. Quibus
modis nullitas reparari possit.nu 94. Crau. in tract.de antiq.
temp.in 6.particula primæ partis princip. num.57.Anto.Ga-
briel in suis conclusionibus lib.2.tit.de procurat. conclus. 1.
num.12.& Vantius in tract.de nullitati. in tit. Quibus modis
senten.nulla repa.posit.nu. 94. Cæterum ab Innocentij tra-
ditione dissentiunt multi, commemorati ab Alex. in l. sæpe.
nu 87.ff.de re iud.qui multis modis, & casibus eum tueri co-
natur.& idem Alex.in cons 8 .nu.14 lib.4.

8 Declaratur tertiò vt non procedat quando† agitur de mo-
dico præiudicio & damno.Nam tunc mãdatum præsumitur.
Ita scripserunt Balbus in tractat. de præscript. in tertia parte
princip.q.10.nu.31 Gozad in cons.94 num 48 & in cons.96.
col pen.Gigas in tract.de pensio.conclus.1.nu.13.Ant.Gabr.
in d concl.1.nu.13.Ceph.in cons.441.nu.74 lib.3.

Declaratur quartò, vt non procedat quando enunciatur
9 † mandatum per acta certi notarij in eo qui soluit tanquam
procurator alterius,vt repetat ab eo,cuius nomine soluit.Nã
tunc præsumitur,mandatum.Ita declarat Anto.Gabriel in d.
conclus 1.nu.22.ex sententia Comens.in cons.6. in fin.& Co-
mensem secuti sunt Curtius iun.in auth.si quis in aliquo in fi.
C.de eden & ibid.Cagnolus nu. 96.

10 Declaratur quintò,vt non procedat quando † mandatum
enuntiatur in sententia iudicis; vt si condemnauit aliquem
tanquã procuratorem talis. Nam tunc præsumitur mandatũ
inter ipsas partes,ob illam iudicis assertionem. Ita post An-
char in clem.1.de proba.& Trigonium in sing 121.annotauit
Gabriel in d concl.1.nu 23 & ibid.nu.26. idem esse scripsit in
assertione principis,ex sententia Rui.cõs.41.col.1. & 6.lib.1.

Declaratur sextò,vt nõ procedat,quãdo reperitur aliquid
11 ad mei vtilitatẽ † scriptum, ab eo qui officiũ publicũ gerit,
vel ab eo cuius libris creditũ,vt in argentario,mercatore;& no
tario tradit Arer.in c.1.nu.22.& 24. de pbat.& ibi Dec.n.27.

12 Declaratur sexto,vt non procedat,quãdo is, qui gessit † se
pro procuratore est talis pro quo præsumitur. Nam tunc ha-
buisse mandatum præsumitur Ita Gabriel in d.concl.1.num,
25.ex sententia Ruini in cons.35 nu.21.lib.1.

Declaratur octauo,vt non habeat locum, quando compa-
13 rens consueuit † causas tractare,& constat ei cõsignatas fuis-
se scripturas a principali. Nam tunc is comparens præsumi-
tur constitutus procurator.Ita post multos Ias in l.1. in fi. C.
de procura.Fel in c coram.col.4.vers.limita primò.de off.de-
lega.& alios refert Vantius in tract.de nullitate,in tit.Quibus
modis senten nulla reparetur.nu.96. qui declarat.

Secundus est casus quando adest longus atque diuturnus
temporis cursus;an hoc in casu præsumatur mandatum? Hic
14 sunt † opiniones. Vna fuit eorum, qui scripserunt non præ-
sumi.Ita Baldus in l 2. C.si ex falsis instrum. qui censuit, nec
spacio quidem mille annorum præsumi mandatum. idem
Baldus in consi 82.Berronus.colum.2.lib.3.& in l.1,C.de reb.
alienis non aliena.& ibidem Salic.Alexand.in l.qui in aliena.
in princip num.11.ff.de acquir.hæred.& in l.sciendum. num.
20. de verborum oblig idem in consi.1.num.19.lib.4.in cons.
191 num 4.lib.6.& in consi.35.num.4.lib.7.Cæpolla in cons.
26 num.6.in ciuil lib.Soc.sen.in consi.254. colum.2. vers. præ-
terea non sumus lib 2.Felynus in cap.sicut.num.31.de re iud.
Iason in consi 140.colum.2 in fine.lib.4.Decius in consi.205.
colum.2.vers.vlterius in tali.Curtius sen.in consi.49. colum.5
in fine.Curt.iun.in tract.feudorum.parte prima.q.1 nu.4. Af-
flict.decis.345.& decis.368.Marsil.in sing.323.Gozad.in cõsi.
94.nu.48.& in cons.96.nu.11.Paris cons.47.nu.38 lib. 1. Soc.
iun.cons.56 nu.5.& num.11 lib.1.Brun.in cons.96.nu.3. Ber-
trandus in cõs.1.nu.33.lib.1.Horma.Decius in l.4. §. Cato.nu.
235.de verb oblig.Balbus in tract.de præscrip.in secunda par
te tertiæ partis princip.nu.30. Cagnolus in l.velle non credi-
tur nu.53.de reg.iur.Crau.in cons.266.nu.9.Gramma. decis.
103 nu 83.Cæphalus in cons.65.nu.16. lib.1. & Hier. Gabriel
in cons.36.nu. 39. Ea ratione adducti sunt,quod mandatum
est quid facti,& ideo(vt diximus supra)non præsumitur. d. l.
in bello.§.factæ.ff.de capt.& postlimi.reuers.Nec obstare vi-
15 detur cursus temporis,Cum tempus † non sit modus tollẽdę,
& inducendæ obligationis.l.obligationum fere.§.placet.ff.de
act.& oblig.Nam respondetur,quod licet tempus non sit mo
dus inducendæ obligationis de nouo, attamen aptum est, vt
præsumatur illa ab initio interuenisse;sicuti dicimus, solenni
tatem extrinsecam præsumi temporis diuturnitate, cap. per-
uenit.de emp.& vend.& tradunt omnes in l.sciendum. de ver
bo.obl.& infrà lib.3.præsum.94.dicemus.Ita quoq; videmus,
16 quod si duo † fratres per decenniũ possederint bona paterna
tanquã diuisa præsumitũ quod ab initio diuiserunt l.pe. C.cõ.
diuid.vbi gl.& Bar.& reliqui,& explicabimus infra lib.3. præ
sump.58. Queadmodũ ergo ob tpis diuturnitatẽ pſumitũ in-
ductus ab initio ille titulus,ita ẽt præsumi dẽt hoc mãdatũ.

17 Secunda fuit opinio eorum;qui affirmarunt,immo † man-
datum temporis diuturnitate præsumi. Qua quidem lo opi-
nione fuit sibi parum constans Bal.in cons.337.col. vlt. lib.1.
Castren.in consi.84 Visa facti narratione, & his, quæ copio-
se.ad fi.lib.1.Curt.sen.in cons.77 super motiuis.col.2.Ias.in l.
sciendum.nu.10 de verb.oblig & ibid.Crot.nu.24 Ruinus in
cons 35.nu.18.lib 1.Dec.in cons.199.ad fi. vers. præterea etiã
in mandato.in cons.207.col.2.nu.3.vers.nec obstat quod ista,
in cons.486.col vlt.& in cons.638.col.2.Boer.q.124. nu.13.&
in q.281 nu 17.Soc.iun.sibi parum constans in cons.139. nu.
10.& in cons.146.nu.10.lib.3.Crau.in cons.317.nume.1.vers.
vniuersa difficultas.& in tract.de antiq temp.in 2.parte prin.
nu.59.& in prima particula tertiæ partis princ.num. 37.post
Calca in cons.8.col 4.qui intelligit,qñ tps est valde antiquũ.
Hier.Montanus in tract.de finib.c.105.nu.4. Natta in consil.
341.nu.3.lib.1.in consi.426 nu.9 & in cons.638.nu.184.lib.3.
& Tiraq.in tract.de præscrip.§.1.glo 4. vers.trigesimoprimo.
Quãquidẽ opinionem ij probatur primo ex l.vlt. ff de vsuca.
pro emp.verum ibi loquitur Scęuola conditionaliter, si credi
disset mandatũ adfuisse.Non ergo in solo temporis cursu cõ-
stituit fundamentũ sed in alijs coniecturis, quib. ille emptor
probabiliter credidit, illum venditorẽ habuisse mandatum.

Secundo ex l.filius.C.de petitio hæred. Cæterum facile re-
spondetur,adfuisse quasi possessionem vna cum cursu tempo
ris Et præterea varię sunt ad hoc respõsum interpretationes,
vt suo loco dicemus.

Tertiò ex cap.super quibusdam.§.præterea de verb. sign. Qui
quidem tex.vel nil ad rem facit: vel loquitur quando concur
rit quasi possessio.

Quartò accedit ratio.quod in his quæ sunt difficilis proba
18 tionis,coniecturę † sufficiunt.l.non omnes.§.a barbaris.ff.de
re mil & dicemus infra. Verum respondetur, non hic adesse
coniecturã,cum nil appareat,ex quo coniectura sumi potest.

Tertia fuit opinio eorum,qui distinguunt,quod aut aliqua
19 coniectura concurrit cũ temporis antiquitate,& tunc†man-
datum præsumitur; Aut nulla adest coniectura: & tunc non
præsumitur.Ita scripserunt expressim Cagn.in l.velle non cre
ditur.nu.13.vers.sed quando.& Lofredus in cons.20.nu. 8. Et
alios perplures hoc affirmantes recensebimus infra in secũda
declaratione.Et traditionem hanc pro tertia opinione com-
memorat Anto.Gabr.in suis conclus.lib.2. tit. de procurato-
ribus.conclus.1.nu.2. Sed non discrepat a secunda opinione:
Cũ & ij sentiant, non præsumi mandatum temporis diutur-
nitate,quando cessant coniecturæ et præsumptiones.

Probata itaque illa prima opinione, quod mandatum non
præsumitur temporis diuturnitate, multis modis extenditur
atque declaratur.

20 Extenditur primò,vt procedat etiam in mandato † iudici
facto. Nam nec illud temporis diuturnitate præsumitur.
Ita probat cap.cum in iure peritus.de officio delega. vbi do-
cto.& respondit Ruin.in cons 68.num.17. & 18.& in cons.69
nu.11.lib.1.qui idem esse dixit in mandato nuntij Idem Rui-
nus in cons.28.nu.19.lib.4.Ant.Gabriel in prædicta conclus.
1.nu.4 & 5.

21 Extenditur secundò,vt procedat etiam in mandato†facto
excen-

excentori. Nam nec illud præſumitur, vt cenſuit Bald. in l.1.
nu.2.C.de reb.alien.non alien.idem reſpondit Ruin.in conſi.
68.nn.17.& nn.23.lib.1.& ſequitur Gabriel in d.conclu:1.nu.
2.Et his accedunt Calc.in conſi.8.col.4. & Crauet. de antiq.
tempo.in prima particula tertiæ partis princ. num.37. qui &
idem eſſe dicunt in tutore, qui non præſumitur. & idẽm re-
ſpondit Hiero Gabriel in conſi.36.nu.39.
21 Extenditur tertio, vt procedat etiam quò † ad inducendum
bonamfidem: ſicuti qñ vendens rem alienam, aſſerit ſe vende-
re ex mandato domini, emptor ille non efficitur bonæfidei
poſſeſſor ſi, non viſo mandato, emit. Ita tradunt Bar.in l.cum
vir.nu.16.verſic.præterea hic.ff.de vſucap.& apertius in l.qui
fundum § procurator.& in l.vlt.ff.de vſuca. pro emptore.Bal.
in l.1.nn.2.C.de reb.alien.non alien. & ibidem Salicetus in fi.
Imola in d.l.qui fundum.§.procurator. de vſucapio. pro em-
pto.Alex.in l.qui in aliena in prin.nu. 11. in fine.ff.de acquir.
hæred.& in conſi.35.nu.9 lib.7.Felyn.in cap.ſi diligenti.nu.5.
de præſcrip.& in cap ſicut nume.31.verſ.6. aduerte.de re iud.
Soc.ſen.in conſ.80.nu.3 lib.3.Ruinus in conſi.68 nu.23.lib.1.
Curtius iunior in l.1.nu.61.C.qui admitti. Balbus in tract.de
præſcrip.in ſecunda parte tertiæ partis princ.q.2.num.5.dum
poſt Imolam ait, ita ſenſiſſe Bar. & hãc eſſe communem aſſer-
uit Crauet.in conſi.260.num.3.Anto. Gabriel in d conclus.1.
nu.17.verſi.contrariam; quo loci ſcriptum reliquit, à recepta
hac opinione diſſentire Ang.in d.l.cum vir.col. 2.verſi.ſed de
vno miror.ff.de vſucap.& ibidem Imolam col.vlt. verſic.item
adde, quia. Sed vere Imola a Bart.non diſſentit: vt nec etiam
ab eo recedit Alex.in conſi.191.nu.4.lib 6.qui a Gabriele ma-
le citatur, & a Boerio q. 281. nu. 16. qui Angelum ſecutus eſt.
23 Hæc Bar.& ſequacium opinio, nõ habet † locum, qñ emptor
intellexiſſet a fide dignis, ꝙ venditor habebat ſufficiens man-
datum a Domino. Nam tunc in emptore cauſaretur bonafi-
des. Ita Bar.& reliqui præallegati. Et idem docuit Balbus in l.
Celſus.nu.46.de vſucap. qui poſt Felynum in c.ſicut.num 31.
verſic.6. aduerte. de re iudic. idem eſſe dixit, quando ipſemet
24 † venditor, qui aſſeruit, ſe eſſe procuratorem, eſſet perſona fi-
de digna, iuxta gl.l.Titio ſundus.ff de condi & demonſtr.
Declaratur primo, vt non habeat locum illa ſnĩa, quando
25 † in aliquo inſtrumento antiquo mandatum enuntiatur. Nã
tunc præſumitur ad fuiſſe. Ita Baldus in conſ.112.Quæro, qui
intelligantur.col.2.verſi quæritur vlterius, & in conſi. 337.In
primis videndum eſt, col.penul.verſ. quò ad ſecundum lib.1.
Curtius ſenior in conſi.77 Super motiuis.col.2. verſ.præmiſ-
ſis non obſtantibus Cępolla in conſi.26. nu.2. dubio. Decius
in conſi 36.nu.8. & in conſi. 199.nu.3. Caſſado.deciſ.3 nu.4.
tit.de procurat.Gozad.in conſi.11.col.4.in conſi.97.col.pen.
Purpur in Auth.ſi quis in aliquo in fi.C.de eden.Cagnolus in
l.velle non creditur nu.19.de reg.iur. Boerius.q.281.nume.17.
Vantius in tract. de nullitati.in titu. Quibus modis ſententia
nulla repara poſsit. nu.92.verſ. vel intelligere. Craue.in conſ.
317.col.2.verſ.ſecundò rñdeo.& in tracta.de antiq.tempo.in
ſecunda parte princ.nu.61.Ant.Gabe.in ſuis concluſ lib.2.tit.
de procurat.concluſ.1.nu.10.& ſcripſi in conſ.1.nu.80 Idem
noué decidit Rota Romana teſte Verallo in deciſ. 194. in ſe-
cunda parte. Nec repugnat ꝙ reſpondit Alex. in conſi. 50.nu.
26 6 lib.5. cum dixit, verba † enuntiatiua alterius inſtrumenti,
non probare enunciatum, niſi inter ipſos contrahentes. Nam
Alexander loquitur qñ agitur de probatione ipſius ſubſtan-
tiæ, non autem qualitatis, vt eo annotarunt Moderni Pariſié-
ſes, & prius Craue.in d tract.de antiq.temp.in d ſecunda par
te principali nume 62. qui multis comprobat, & ante eos ita
Alex.intellexit Dec.in d.conſ.36.nu.8.ver. & per antiquitatẽ.
27 Declaratur ſecundò, vt non procedat qñ † cum temporis
diuturnitate, concurreret alia coniectura. Nam tunc præſu-
meretur mandatum. Ita reſponderunt Curtius Sen.in d.conſ.
77.colu.pen verſ.3.conclu. Decius in conſi.36 nu 8.ver.2.re-
ſpondetur.& conſi.42.nu.13.verſ.2. reſpondetur, qui quidem
adſert coniecturam de qua diximus ſup. in prima declarat.
Ruinus in conſ.107.nu.6.lib.4.qui coniecturam illam adfert,
quando is procurator oſtendit inſtrã ſui principalis. Cagno-
lus in l.velle non creditur.nu.16.de reg.iuris. Qua de re dice-
mus inf.præſumptione ſequenti. Ita etiam Goaadin.in conſi.
11.nu.13.Brunus in conſi.95 nume. 4. ſic quoq; Bertrandus in
28 conſi 59 lib.3.qui reſpondit, ꝙ ſtante temporis † antiquita-
te, creditur perſonæ egregiæ aſſerenti, ſe ſyndicum vniuerſita-
tis. Ita quoq; Lofredus in conſi.20.nu.8.Soc.Iun.in conſi.56.
col.2.lib.1.Cagnolus in d.l.velle non creditur.nu.13.verſi.ſed
quando de reg.iur.Craue.in d tract.de antiq.tempo.in 2.par
te princ.nu.69.& Anto.Gabriel in d.concluſ.1. nu.10.
29 Declaratur tertio, vt non procedat in Vicario † Epiſcopi,
cuius mandatũ præſumitur, ſi non negatur: & ſi negatur, ſuffi-
cit probare nominationem, & reputationem. Ita Cagnolus
in l.velle non creditur nu 14.de reg. iur. Craue. in d. tract.de
antiq.tempo.in 2.parte principali, nu.68. qui Rotam & alios
plures huius opinionis Doctores recenſet.
30 Declaratur quartò, vt non procedat in ratificatione † quę
etſi mandato compareretur, attamen illa præſumitur temporis
diuturnitate. Ita Iaſon in l.1.nume.10.C.qui admi.& reſpon-
derunt Soc.Sen in conſ 46 col.pen.lib.3 Decius in conſ.297.
nu.3.in fine Gozadin.in conſi.11.num.16.Socin.iun.in conſi.
139.nu.14.& in conſi.146.nu.14 lib.3. & Crauet. loco præal-
legato nu.65.
Verum hanc declarationem intelligunt. Iaſon.in conſ.240.
col pen.lib.4.& Gabriel in d.concluſ.1.nu.15.quando agere-
tur de modico præiudicio, quam declarationẽ viſus eſt non
admittere Craue.vbi ſup. Rectius dicendum eſt, ratificationẽ
31 hanc præſumi, quando † aliquis actus ſubſecutus patientiã
& obſeruantiam illius oſtendit. Ita reſpondi in conſi. 1.num.
82.poſt Alcia.in tract.de præſumpt.reg 2.pręſump.13.in fine.
32 Declaratur quintò, vt non procedat in qualitate † manda
ti, quæ quidem ob temporis diuturnitatem præſumitur. Ita
in ſpecie reſpondit Decius in conſi.36.nu.8.verſi.& per anti-
quitatem, & in conſi.297.nu.4.a quo non diſſentit Anto.Ga-
briel in d.concluſ.1.nu.16.& conferunt quæ ſcripſi ſup. in pri
ma declarat.in fine.
Declaratur ſextò, vt non procedat in ſnĩa antiqua. Nam in
33 illa præſumitur † mandatum delegationis. Ita Felin.in ca.ſi-
cut.de re iud.& Anto.Gabriel in d.concluſ. 1. nu. 20. & idem
34 in tit.de ſententijs.concluſ.4. nu.34. vbi dixit præſumi † pro
ſnĩa antiqua etiam quo ad proceſſum Qua de re dicemus in-
fra. Et comprobatur a fortiori hæc declaratio, ſecundum Fe-
linum loco præallegato: quia ita dicimus in ſententia ſeu lau
35 do arbitri, ꝙ latum præſumitur † ex compromiſſo, quando
eſt antiquitus pronuntiatum. Et de laudo hoc idem ſcripſe-
runt Curtius Sen.in conſi.77 ſuper motiuis. col.2. Caſſador.
deciſ.3.in tit.de procurat.& dicemus inf.ſuo loco.
36 Declaratur ſeptimò, vt non procedat in † mandato de cu-
ſtodiendo, quod quidem ob temporis antiquitatem præſu-
mitur, ſeu ex diuturnitate præcedentis cuſtodiæ. Ita Alex.in
additio.ad Bar in l ſi vxor.§.ſi quis vxorem ff.ad l.Iul.de ad-
ulter. Afflictus deciſ.345.& Craue.in tract. de antiq.temp.in
ſecunda parte principali.nu.66.
37 Declaratur octauò, vt non procedat quando cum ipſa † tẽ
poris diuturnitate, concurrit quaſi poſſeſsio. Nam tunc præ-
ſumitur mandatum Ita Alex.in conſi.1.col.pen.lib.4 Brunus
in conſi.96.nu.3 in fi.Craue.in d.2 parte.num.67. & in conſi.
317.nu.2.verſi.tertio reſpondeo Natta in conſi.526.num.13.
lib.3.quos ſecutus ſum in conſi.1.nu. 81.
38 Declaratur nonò, vt non procedat qñ † ageretur de com-
modo & fauore allegantis mandatum. Nam tunc illud præ-
ſumitur temporis diuturnitate. Ita Aretin.in conſi. 42. col.2.
ver.præterea, vt tetigit.& Crauet in d 2.parte.in fine.& Van-
tius in tract.de nullitat. in titu. Quibus modis nullitas repa-
rari poſsit.num.92.
39 Declaratur decimò, vt non procedat in mandato † iudi-
cis, vt puta in commiſsione facta nuntio, vt aliquem citet, &
in ius vocet. Nam illud mandatum præſumitur ex tpis diu-
turnitate. Ita reſpondit Ruin.in conſ.66.nu.3. lib.5. qui con-
ſtituit differentiam inter mandatum priuatæ & publicæ per-
ſonæ. Et illum ſecutus eſt Ant Gabr.in d.concluſ.1.nu.28.
40 Declarat̃ vndecimo, vt non procedat in mandato † ſyndi-
ci vniuerſitatis, quando arbitramentum emologatum per ip-
ſum tanquam ſyndicum, ſuum effectum ſortitum fuit longo
temporis curſu, ſciente & patiente vniuerſitate. Nã tunc man
datum præſumitur ipſi ſyndico conceſſum fuiſſe. Ita Alciatus
in tract de præſump.reg.2 pręſump.13. qui ſcripſit, terminos
finium probari emologatos mandato vniuerſitatis a ſuo ſyn-
dico, cum diu obſeruati illi fuerint. Et Alciatum ſecutus eſt
Gabriel in d.concluſ.1.nu.29. & multis comprobauit Hiero.
Montanus in tract.de finibus.cap.105.
41 Declaratur duodecimo non † procedere quando elapſum
eſt tempus opponendi defectum ipſius mandati. Ita reſpon-
dit Natta in conſi.526.nu.6.

PRAESVMP. XXXIIII.

Procurator an præſumatur ille, qui crediti inſtrumenta exhibet, diligenter explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Procurator exhibens inſtrumenta, quibus concurrentibus mandatum habere præſumatur, & admittatur ſine cautione.nu.2.3.& 7. Alia refertur opinio nu.9.*

4 *Coniunctio facit coniunctum admitti, tanquam perſonam legitimam*
5 *Procuratore reſtituente domino inſtrumentum, mandatum præſumitur reuocatum.*
7 *Sigilli ſolius oſtenſio abſque alia probatione factæ ſibi traditionis, an præſumit procuratorem fuiſſe conſtitutum.*
8 *Debitor oſtendens inſtrumentum debiti ſui cancellatum, præſumitur ſolniſſe.*
10 *Procurator conſtitutus etiam is creditur, qui in domo creditoris conuerſatur, exhibendo inſtrumenta crediti, modo bona ſit famæ & conditionis.*
Aliud ſi de bona ipſius fama non conſtet. nu. 11.
12 *Inſtrumentum debiti cancellatum penes debitorem, quando ſolutionem faciat præſumi.*

Oſtulat hic locus, diſſeramus, an procurator præſumatur ille, qui exhibet inſtrumenta crediti, vt à debitore creditum exigere poſſit? Hac in re diſtinguendi ſunt aliquot caſus, in multis ſecuti diſtinctionem eruditiſſimi Alciati in tract. de præſump. reg. 1. præſump. 33.

Primus eſt, qui habetur in l. vlt. C. de pactis conuent. vbi ex ſententia Alciati tria concurrebant. Primum, quia illa mulier promiſerat marito date inſtrumenta illa bonorum paraphernalium, quæ quidem eſſe ac permanere apud ipſum maritum deberent. Secundum, quia re vera ipſa inſtrumenta fuerunt ipſi marito tradita. Tertium, quia ibi aderat ſanguinis con-
1 iunctio. Et propterea ex multis † illis concurrentibus lex præſumit mandatum Nec tenetur maritus cauere de rato. Et hūc caſum ſpecialem eſſe ob perſonarum coniunctionē ſcripſerunt Baldus & Salycetus in d l. vlt Barb. in c. coram. num. 7. in fine. de off. deleg. Iaſ in l. 1. in fi. C de procura.

Cæterùm Cynus in l. maritus. C. de procurato. ſcripſit, duo tantum interueniſſe in caſu d l. vltim nempè traditionem inſtrumenti factam ab vxore; & illam ſanguinis cōiunctionem. Et idem ſenſit Barb. in d. c. coram nu. 7.

2 Secundus eſt caſus, quando duo tantū interuenerunt † hoc eſt inſtrumentorum traditio, & ſanguinis coniunctio Hoc in caſu (ait Alciatus) præſumitur atque ita admittitur iſte tanquam procurator ſed tamen de rato cauere debet. Ita probat c. coram. de offic. deleg. vbi clericus habens inſtrumenta crediti ſuæ eccleſiæ fuit admiſſus ſolum cum cautione, & tamen magna eſt coniunctio inter ipſum, & eius eccleſiam, vt ibi habetur: & ſcribit Innoc. in c. cum R. Canonicus de offic. deleg. Verum Barba. in d. c. coram. nu. 10. verſi. item pondera, ſcribit, & fortè rectius, in caſo d. c. coram. non interueniſſe aliquam inſtrumenti traditionem, cum ipſe eſſet ſuæ eccleſiæ prælatus; & a ſe ipſo potuit accipere.

3 Tertius eſt caſus. † quando exhibens ipſa inſtrumenta nulla affinitate coniunctus eſt cum domino: ſed probat ea ſibi tradita fuiſſe ab ipſo domino. Hoc etiam in caſu præſumitur conſtitutus procurator; & ideo admittitur ſine aliqua cautione, Ita Io. Andreæ, Baldus, & Abbas in c coram de offi deleg. & ibi idem Barba nu. 2. in fine. & Felinus. nu. 9. verſi. limita primo. Imo cenſuit Roma. in conſi. 446 nu. 10. verſi. mihi autem, & in ſing 637. quod hæc dicitur plena probatio. Et hunc caſum probant relati Doctores ex d l. vlt. C. de pactis conuent. Quam tamen cum Alciato ſupra diximus procedere tribus illis concurrentibus. Et præſertim ibi perpenditur, quod mari-
4 tus eſſet coniuncta perſona: quæ ſane coniunctio, † operatur, vt coniunctus admittatur tanquam legitimus procurator; vt annotauit ibi Alber. & tradunt omnes in l. maritus. ex illo textu. C. de procurat. & Ripa in c. cum M. nu. 53. de conſtitu. Adduci etiam ſolet tex d. c. coram. de offi. deleg. Cui quidem reſponderi poteſt, vt declaraui ſuperiore caſu. Tertio ea ratione motus eſt Rom quod contrariorum eadem eſt diſciplina. l. 1.
5 ff. de ijs, qui ſunt ſui, vel alien. iuris. At qui, quando † procurator reſtituit inſtrumentum ipſi domino, reuocatio mandati inducitur. l. negotiorum. §. curator. & l. tutor ff de appellat. & l. ita autem. §. vlt ff. de adminiſtr. tutor. Ergo datio ipſa inſtrumenti infert procuratoris conſtitutionem. Et Romanum hac in argumentatione ſecutus eſt Ripa in rub ff de acquir, poſſeſ. nu. 3. verſi. 1. ſic Cæterū reſpondet Alciatus in d. præſump. 33. prædicta iura procedere quo ad dominum, & ipſum procuratorem, non autem reſpectu tertij, cui adferri præiudiciū poſſet Imo (inquit Alciatus) contrarium probat. d. l. ita tamen §. vlt. iuncta glo. ibi. Contrariam itaque opinionem probauit Alciatus in d. præſump. 33. nu 5. verſic. vnde in iſto. Qui tamen nec lege nec ratione ſuam probat opinionem. Ego opinor Romani, & ſequacium traditionem veram eſſe, ſi modo is, qui inſtrumenta exhibet, conſueuit verſari in foro, & lites pertractare Eſt enim valde veriſimilius quod dominus ille, ob perſonæ conditionem tradiderit hæc inſtrumenta, vt creditum ſuum exigeret ille procurator quàm vt inſtrumenta apud eum deponeret. Et in ſpecie ita ſenſit Imola in l. Mæuia. col. 1. ff. ſolu. matrimo.

6 Quartus eſt caſus † quando hic, qui exhibet inſtrumenta non eſt ſanguine coniunctus cum domino ipſorum inſtrumētorum; nec ēt probat illa ſibi a domino tradita fuiſſe: Hoc caſu præſumi illum fuiſſe conſtitutum procuratorem, docuit Bar. in l. vulgò. in fi. ff. de adminiſt tuto. & in l. 3. §. cauſæ. ff. de Carbo. edicto. Idem ſcripſerunt Bal. Ang & Imola in l. Mæuia. ff. ſolu matrim. Idem Imola in c. 1. de procur. Caſtr. & Alex. in l. 1. C. de procurat. Bald. in l. ſi qua per calumniam. in fi. C. de epiſc. & cler. Rom. in d. conſ 446. nu. 11. ver. aut producit quis. & in d. ſing 637. ver. aut dictorum. Guid Pap. in conſ 68. nu. 1. Felinus in c. coram nu 9. de off. deleg. Ruin. in conſ. 107. nu. 6. lib. 4. Cæpolla in conſ. 11 nu. 5. in crimin. Mar in l. ſi quis ne quæſt. nu. 142. de quæſt. Craue. in conſi. 8. nu 5. Rebuff. in trac. nominationum. q. 14 nu. 109. Ripa in rub. ff. de acq. poſſeſ. nu. 3. in fine. Cagn. in l. velle non creditur. nu. 16. ff. de reg. iuris.

Primò ex d. c. corā. de cuius interpretatione diximus ſup.

7 Secundò motus eſt Roma. eo ſimili, quia oſtenſio † ſigilli ipſius domini principalis, abſq; alia probatione traditionis ſibi factæ, præſumptionem inducit, quod fuerit conſtitutus procurator: & ideo admittitur cū cautione rati, c. 2. de ſolut. vbi Io. Andreę & Hoſtien. Ergo multo magis idem eſt dicendum in hac inſtrumentorum productione, cum ad cauſam magis faciant inſtrumenta quam ſigillum. Verum facile rńdetur, q̄ imo ſigillum non inducit aliquam præſumptionē mandati. cum ſigillum non loquatur, nec aliquid ſignificet, vt in ſpecie docuit Baldus in l. 1. nu 11. C. de procur. idem ſenſit Felin. in c. poſt ceſſionē. nu. 9 de procur & confert q̄ ſcripſi lib. 2. de arbitrarijs iudicū. caſu. 113. nu. 1. & a præterea & ſecundo rńdetur. q̄d d. c. 2. de ſolut & doctrina Io Andreæ ac Hoſt. ibi procedit, quando probatum fuit dominum illud dediſſe. Ita declarat ad rem noſtram Fel. in d. c. coram. nu. 9 verſ. fit etiam dubium Secundo adfert Roma præcitatis in locis aliud ſimi-
8 le, quo dicimus, q̄ ſi debitor † oſtendit inſtrm̄ ſui debiti cancellatū, præſumitur ſolutio debiti. l. Chirographum. ff. de probat. & tradunt omnes in l. Labeo. ff. de pactis. Ergo idem dicendum eſt in oſtenſione inſtrumentorum, quæ ad cauſam faciunt. Sed reſponderi facilè poteſt, vt ſuperiore caſu cum Alciato diximus, poſſe hoc argumenti genus procedere, quo ad dominum & ipſum procuratorem: non autem quo ad tertiū, cui adferri poteſt præiudicium.

9 Contrariam itaq; opinionem, q̄ † imo iſte non præſumatur conſtitutus procurator, probarunt Baldus in l. 1. num. 11. C. de procura & ibidem Salicetus colu. 5. verſi. ſed iuxta hoc quæro. Butr in d cap. coram de off. deleg. Alciatus in d. reg. 1. pr. ſumpt 33. Ea ratione moti, q̄ potuit ſubtraxiſſe. Quæ quidem ratio leuis eſt, cum nemo deliquiſſe præſumatur l. merito ff. pro ſocio.

Cæterum (vt ingenuè dicam q̄ ſentio) magis mihi placet illa recepta opinio Bart. Romani & ſequacium, quod ſcilicet præſumatur iſte conſtitutus procurator: cum hic nullum tertij damnū & præiudicium, vel fraus aliqua eſſe poſſit: ex quo per cautionem de rato illi ſatisfactum omnino eſt.

Extenditur hic caſus, vt etiam procedat, quando inſtrumē-
10 tum crediti exhibetur † ab eo, qui conſueuit cōuerſari in domo creditoris. & hic exhibens eſt bonæ conditionis & famæ, vitæq; probatæ. Nam & hoc in caſu, præſumitur iſte conſtitutus procurator. Ita ſenſerunt Rom. in d. conſ. 446. ad finem. & in d. ſing. 637. in fine. & Alciatus in d. præſump. 33. in fine. & Tiraq. in tract. de pœnis legum. cauſa. 51. nu. 58. Ea eſt ratio, quia hic ceſſat omnis ſuſpicio, quæ oriri poteſt ex ipſa cohabitatione, de qua quidem ſtatim dicam.

Declaratur hic caſus vt non procedat quando inſtrumentum crediti exhibetur ab eo, qui conſueuit tanquam domeſti-
11 cus conuerſari in domo ipſius creditoris, & non conſtat, † an hic exhibens ſit bonæ conditionis & famæ. Nā tunc non præſumitur conſtitutus procurator, ex quo potuit eſſe ſuffuratus ea inſtr̄a. Ita in ſpecie declarat Roma. in d. conſi. 446. in fine. & in d. ſingular. 637. in fine. argum. l. vnicæ. §. ille autem. C. de latina libert. tollend. & ex doctrina Bart. in l. fullo. §. qui tabu-
12 las ff. de furtis. dum docuit, q̄ ſi inſtrumentum † crediti reperitur cancellatum apud debitorem, præſumitur ſoluiſſe, niſi debitor fuerit domeſticus creditoris, & in eius domo conuerſari conſueuerit. Qua de re dicemus inf. lib. 3. præſump.

Verum ab hac Romani declaratione, diſſentiunt Felinus in d. cap. coram. nu. 19. verſ. 2. limit. Alciatus in d. præſump. 33. in fine.

in fine. & Cranet. in consi. 80. numero 5. Ea ratione adducti, quia suspicio illa subtractionis, purgatur per cautionem de rato. Responderi facilè potest, quod hęc cautio rati non potest supplere defectum mandati cum nemo admittatur sine mãdato, etiam si de rato cauere velit. l. nemo. ff de re iud. & capitu. 1. de procurat. Et si dicatur, hic adest mandatum præsumptum, respondetur imò non adesse, cum illa præsumptio oriena ex instrumentis apud eum existentibus, eesset ob eã, quod domesticus sit, & ab eo subtrahere potuerit. Alia ratione vsi sunt Felinus & Alciatus: quod nisi ita dicamus, idem esser statuendum in quouis extraneo; quia potuit esse, quod depositi nomine receperit. sed fortè non est tanta ratio præsum ndi depositum in extraneo, quanta suspicio furti in domestico. Ego ita distinguerem conciliando opiniones, quod aut constat hunc domesticum esse malæ conditionis & famę, & tunc procedit opinio Romani: cum rectè in hunc cadat furti suspicio: & ideo non admittitur etiam cum cautione rati. Aut sumus in dubio, & tunc, cum vnusquisque præsumatur vir bonus, & quod non delinquat, iuxta. l. meritò. ff. pro socio, & cum magis domestici, quàm non familiares, soleant constitui procuratores, ob id præsumendum etiam est, hunc fuisse factum procuratorem. & ita procedit opinio Felini, & Alciati aduersus Romaoum.

PRAESVMP. XXXV.

Nominatum in instrumento mandati, pręsumi illum talem, sicuti nominatus est, etsi remotis ex regionibus venerit.

SVMMARIVM.

1 *Nominatus in mandato, præsumitur talis qualis in eo nominatur, si ex regionibus longinquis aduenerit.*
2 *Nuncius præsumitur talis, qui ex mandato iudicis citat.*

DVbitari etiam solet, an is, qui remotis e regionib.
venit cum maodato, præsumatur ille talis, qui est
eo in mandato nominatus: vt tanquam talis ad
1 iudicium admittatur? Et præsumi † affirmarunt
Cynus, & Baldus in l. si qua per calumniam. in fine. C. de episc.
& cler. Imola in elem. 1. nu. 14. de procurat. Cæpolla in consi.
11. nu. 5. in criminal. Abbas in c. coram nu. 11. de off deleg Felynoa in cap. 2. nu. 27. de testibus Marsilius in l. si quis ne quæstio nu. 143. ff. de quæst. latè Boer q. 1 54. & Benuenutus Straccha in tract. de mercatura. tit. mandati. nume 30. Rebuffus in tracta. nominationum. quæst. 14. nu. 110. qui ex sententia Maria. Socyn. sen. in tracta. de citatio. art. 24 quęst. 5. in fine, idem
2 esse scribit in nuncio, qui † præsumitur ille talis dum ex iudicis mandato aliquem citat. Nec obstat doctrina Castren. in consi. 395. Videndum est, vtrum, num. 2 in fine. lib. 1. quem secutus est Felynus in c. coram nu. 10 de offic. delega. eum dixerunt, nec literas quidem testimoniales fidem facere, illum descriptum, esse illum talem: quia facilè respõdetur. Castrensem loqui quo ad probationem, non autem quo ad præsumptionem, de qua nos verba facimus.

PRAESVMP. XXXVI.

Procurator quando reuocatus præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Procurator reuocatus non præsumitur.*
2 *Mandatum ad delinquendum durare præsumitur.*
3 *Mutatio voluntatis non præsumitur.*
4 *Procurator præsumitur reuocatus quando dominus aufert ab eo instrumenta libros rationum, &c.*
5 *Idem si dominus ob solam suam absentiam constituat, & deinde reuertatur.*
6 *Procuratore ad lites constituto, si dominus litis, causam inde reassumit, & tractare incipit, censetur reuocare mandatum.*
7 *Voluntas non præsumitur statim mutata.*
8 *Procurator non præsumitur reuocatus, si dominus aliquid facit in causa, necessitate coactus, vel a iudice compulsus, & quid quando comparet vna cum procuratore constituto, sub nu. 9. & 10.*
11 *Procurator primus præsumitur reuocatus, quando nouus fuit cõstitutus, & quomodo procedat nu. 22. & seq.*
Quod procedit etiam, si secundum mandatum sit inutile. sub nu. 12. itemq; licet secundus constitutus non acceptet. nu. 14.
13 *Inutilem translationem legati, arguere reuocatum fuisse legatum.*
15 *Secundum mandatum factum primo procuratori constituto. facit vt primum mandatum reuocatum censeatur, si diuersam formã secundum habeat.*
16 *Diuersitas formæ instrumenti secundi, facit, vt præsumatur recessum a primo.*
17 *Possidens rem ex duplicato instrumento eiusdem formæ, censetur ita ex vtroque possidere, vt neutrum dici possit superfluum.*
18 *Vna interlocutoria quando aliam similem ab eodem iudice latam non tollat.*
19 *Secunda concessio Principis facta eadem die, & eidem personæ cui prima non dicitur reuocare primam.*
20 *Actio Pretoria superueniens, non reddit ciuilem inutilem, quando ad eundem finem tendit.*
21 *An episcopus constituendo nouum vicarium præsumatur reuocasse primum.*
24 *Inimicitia inter dominum & procuratorem superueniens, facit vt præsumatur reuocatum mandatum.*
Idem in legatis nu. 25.
26 *Procuratore probo viro constituto inde effecto nequam, præsumitur mandatum reuocatum.*
27 *Idemque domino renunciante liti propter quam fecisset mandatum.*
28 *Morte mandantis expirat mandatum, & quando id procedat à nu. 30. vsque ad 40.*
29 *Morte delegantis non censetur reuocata iurisdictio delegata, quando mandauit, donec reuocarit.*

DIcamus nunc quando procurator præsumatur re-
uocatus. Et pro regula constituendum est, non
1 pręsumi † reuocatum Ita Iason in l. sancimus. nu.
4 C. de testa. cui accedunt Alex. in cons. 81. nu. 4.
lib 5. & in consi 189. in fine lib. 7. & Sebastianus Vantius in
tracta. de nullitate. in titul. de nullirate ex defectu mandati
comparentium. num 156. & dixit præcitato in loco Iason ha
2 bere locum etiam in mandato ad delinquendum, † quod du-
rare præsumitur. Et huius regulæ ratio ea est secundum præ-
3 dictos, quia † mutatio voluntatis non præsumitur dicta. l. san
cimus. C. de te sta. & dicemus infra lib. 6. præsumpt. 37 vbi explicabimus, an & quando præsumatur mutata voluntas. Receditur tamẽ ab hac regula, præsumptioonibus, & coniecturis.

4 Prima est, quando † dominus ab eo aufert instrumenta, libros rationum, & reliqua iura, quibus procuratoris officium exercebat. Ita scribunt Angelus in l. negotiorum. § curator. ff. de appellat: Romanus in consi. 449. num. 11. & in sing 637. Iason in l. 1. in fine. C. de procurato: Ripa in rub. ff. de acquiren. possess. num 3. in fine, adducti sunt text. l. ita tamen §. vlt. ff de administra. tuto. & l tutor. ff de appella. Quam qnidem traditionem veram esse intellexit Alciatus in tracta. de præsumptionibus. reg 1. præsump. 33. num. 5. procedere inter ipsum dominum, qui procuratorem constituit, & procuratorem ipsum: secus quo ad tertium.

Secunda est coniectura, qua dicimus reuocatum esse man-
5 datum quando dominus † ob solam suam absentiam consti
tuit procurarorem, & deinde est reuersus. Nam statim quam reuersus est, præsumitur reuocasse mandatum. Ita scriptum reliquit Fulgosius in l. qui mutuam. §. non ideo. ff. mandati, quem secutus est Socin sen. in consi. 17. num. 12. vers. præterea probatur lib. 3. qui quidem intelligit, nisi contrarijs coniecturis aliter constet, vt puta, si domino reuerso, præsente, & patiente, adhuc vt procurator gerit, & administrat. Nam tunc non præsumitur reuocatum mandatum, vel saltem denuò concessum.

Tertia est coniectura, qua affirmamus, reuocatum pręsumi
6 mandatum, quando † procuratore ad lites constituto, ipsius
litis dominus causam reassumit & tractare incipit. Ita tradũt Innocen. in cap petitio. de procurato gloss. in cap. si quem de procuraro: in 6 Bartolus in l. mutari. ff. de procurato: Rota in decis. 20. de procurato. in nouis. & in decis. 11. & 14. eo. tit. in antiquis. Socinus sen in consi. 17. nume. 9. vers. nec probatur. lib. 3. Iason in l. procuratoribus numero. 1. C. de procurato & Vantius io tracta. de nullitate. in titu. de nullitate ex defectu mandati comparentium. num 167. Quæ quidem pręsumptio contrarijs coniecturis diluitur, vt si eadem die constitutionis procuratoris id fecit. Nam statim non præsumitur mutasse
7 † voluntatem, iuxta. l. non ad ea. ff. de condi. & demonstra. Ita
declarat Socin. sen. in dicto consi. 17. num. 10. Ita quoq; quan
8 do ipse dominus necessitate quadam coactus † aliquem actũ
necessarium facit, vt respondere positionibus. Nam tunc non præsumitur reuocare procuratorem. Ita decidit Rota in decis. 20.

cif. 2n. num. 3. de procurato: in nouis. & in decis. 25. de procu-
rato. in antiquis & Felinus in cap. ex parte Decani. colum. pe-
nul. versi. & nota quod. de rescriptis. Idem si a iudice fuit com
pulsus aliquid facere. Rota in decis. 25. eod. tit de procurato.
in antiquis. Idem quādo ipse dominus comparuit vna simul
9 cum procuratore. † Non enim tūc dicitur eum reuocare, sed
ei, vt tertius assistere. l. Paulus respondit. ff. de procurato. sic in
specie declarat Roman. in consi 67. num. 2. Idem etiam quā-
do dominus semel solus comparoit, non facta protestatio-
10 ne, † se ex eo comparitionis actu nolle reuocare procurato-
rem deinde iterum comparet, & protestatur, & aduersarius
nō contradicit. Hoc sanè casu dicendum est etiam procura-
torem non præsumi reuocatum. sicuti decidit Bellemera in
conclus. 454. si principalis.
11 Quarta est coniectura, quando † nouus procurator fuit
constitutus. Nam tūc primus præsumitur reuocatus. l. si quis
cum procuratorio. §. vlt. ff de procurato: & tradunt Bald. An-
gelus. & Castren. ibi in fine Bartolus & Alex. in l. cum pro-
curator §. 1. ff. de operis noui nunria Ruinus in cons. 108. nu.
1. lib. 4. Decius in cap cæterum. colum 1. versi. 3. regula de re-
script. & in consi. 430. in fine. & Sebastianus Vantius in tract.
de nullitate ex defectu mandati comparentium. nu. 163. qui
idem esse dixit siue in prima, siue in secunda instancia nouus
procurator constituatur. Et hæc quidē præsumptio & conie-
12 ctura locum etiam habet quando secundum mādatum † es-
set inutile, vt respondit Socinus senior in consi. 112. num. 14.
lib. 1. & confert quod dicemus infra lib. 4 præsumpt. 173 nu.
31. etiam inutilem translationem legati arguere reuocatum
13 fuisse ipsum legatum † à legatario, cui iam fuerat relictum.
Quo circa, si constituto primo procuratore constituatur de-
inde secundus, qui mandatum non acceptet, illud primum
14 mandatum dicitur † reuocatum. Ita Baldus & Angelus in d.
l. si quis procurarorio. §. vlt. & Vantius. in dicto tit. de nullita-
te ex defectu mandati comparentium nu. 165. qui alios re-
censet. Rursus procedit etiam hæc coniectura, quando in ea-
dem persona procuratoris fit secundum mandatum. Nam
15 per illud secundum præsumitur à primo † recessum. Ita Bal
dus in l. si quis cum procuratorio. §. vltim. in fine & ibi secuti
sunt Angelus & Castren. Qui quidem intelligunt, quando se-
cundum mandatum diuersam habet formam à primo; vt de-
clarant Decius in l. singularia. in vltimo notab. ff si certum
petatur. Parisius in consi. 88. nu. 25. lib. 4. & Boerius in q 347.
num. 4. & huc facit. quod si eadem res duobus instrumentis
data est: & secundum instrumentum diuersam habet formā
à primo, is dicitur habere, & possidere ex secundo; cum ob
16 formæ † diuersitatem præsumatur recessum à primo. l. si quis
ante ff. de acquirend. possess. & scribunt Castren. & Alex. in l.
qui bis idem ff de verb. oblig & ibidem Iason. col. 3. versi. 3. li-
mita, simile affert Quando verò secundum mandatum non
habet diuersam formam à prima: sed idem omnino continet:
tunc illud primum non præsumitur reuocatum sed confir-
matum; atque ita poterit procurator vti quo voluerit man-
dato, vt scribunt Angelus & reliqui in dicta. l. si quis procura
17 torio. §. vlt. sic dicimus, quod si quis ex duplicato † instru-
mento rem possidet. censetur ex vtroq; ita possidere, vt neu-
trum dici possit superfluum. quemadmodum docuit Bart. in
dicta l. singularia. num. 12. Est simile quod dicimus, si iudex
duas tulit interlocutorias eadem de re inter easdem perso-
nas, quarum vna non traxerit secum executionem; vt puta, si
bis dedit dilationes: vel idem bis præcepit; tunc sane vna in-
18 terlocutoria † alteram non tollit, nec reuocat. Ita Bartol. in
dicta l. singularia. num. 15. quem secuti sunt post alios Iason
in dicta l. qui bis idem num. 6. de verbor. obligat. & Neuiza.
in consi. 96. nu. 5. Huc etiam pertinet text. §. & hoc vero iube-
19 mus in Auth. vt nulli iudicū liceat. &c. vbi si Princeps † post
primam concessionem aliam facit eodem die eidem perso-
næ, illa prima non dicitur reuocata; sed potius confirmata.
Quam traditionem manifestius probant Baldus in l. nec dā-
nosa num. 1. C. de precibus Impera. offeren. & Alex. in l. 3. in
prin. in primo notab. ff. quod quisq; iuris. Et tandem ad rem
nostram magis pertinet tex l. si cum. §. 1. vers. hoc enim edicto
non transfertur actio, sed adijcitur ff de exercito. actione.
20 Quemadmodum ergo noua illa † actio prætoria superue-
niens non reddit inutilem illam ciuilem, nec eam reuocasse
dicitur, ex quo ad eundem finem tendit Ita pariter & secun-
dum hoc mandatum dicitur primi confirmatorium, non au-
tem reuocatorium. Nec repugnat cōsideratio Decij in dicta.
l. singularia in vltimo notab dicentis, dictum. §. 1. loqui in di-
uersis actionibus Nam respondetur, nullam esse differentiam
quo ad effectum: quia sicuti illa ciuilis sufficiebat illi credi-
tori, vt ius suum consequeretur. & tamen noua actio prętoria
superueniens non efficit primam illā esse superuacaneam: sic
& nostro in casu, secundum mandatum non facit primum es-
se superfluum: nec illud reuocat. sed potius confirmat. Non
hic commemoro alia quædam leuia Decij, quibus satisfacit
nouè Io. Bolognetus in dicta l. singularia. nu 30. His diffiniri
potest & illa dubitatio; an Episcopus constituēdo nouum Vi-
21 carium † præsumatur reuocasse primum. Qua de re scribit
multa Boerius in dicta. q. 347 num. 4. Cæterum receditur ab
hac coniectura, quando dominus iste constituens dixisset, se
22 hunc procuratorem constituere. non reuocando † primum.
Ita Socin. sen. in dicto cons. 17. nume 11. lib. 3. Idem quando
constituisset multos procuratores simul ad lites & negotia
23 extra iudicialia, & nouos ad iudicia † & lites fecisset. Nam
tunc præsumitur noluisse reuocare constitutos ad negotia
extra iudicialia. Ita Rota in decis 18. in titu. de procurato: in
nouis Francus in cap si quem. de procuratn. in 6. Ruinus in
cons. 1-8 num 5. lib. 4 Parisius in consi. 8 . nume. 23. lib. 4. &
Vantius in dicto titu. de nullitate sententię ex defectu manda
ti comparentium. num 164. qui idem esse dixit, quando pri-
mus procurator fuit specialiter constitutus: & deinde alij ge-
neraliter. Non enim generalis illa constitutio arguit primum
fuisse reuocatum. & idem decidit Rota in decis. 22. in titu. de
procurato. in nouis.
Quinta est coniectura, quod dicatur reuocatum manda-
24 tum, quando exorta est capitalis inimicitia † inter dominum
ipsum & procuratorem. Ita tradunt Albericus & Iason in l.
procuratoribus. ex illo textu. C. de procurato. Imo idem est,
quando inimicitia non est capitalis sicuti tradit glossa in c.
2. de procura. in 6. a qua non dissentiunt præcitati Doctores.
25 & accedit quod in simili dicimus, legatum † a testatore fa-
ctum præsumi reuocatum ob inimicitiam superuenientem
inter ipsum testatorem & legatarium. l. 3. §. vlt. ff. de adimen.
lega. & dicemus infra in lib 4. præsumpt. 170. & ad rem etiam
maxime facit quod scripsit Alciatus in tract. de pręsumptio-
nibus. reg. 2. præsumpt. 16. vers. limitatur ista; cum dixit, pro-
curatorem præsumi a domino reuocatum, quando causa su-
peruenit, quæ si ab initio adfuisset, illum procuratorem non
constituisset.
Sexta est coniectura, qua dicimus, reuocatum esse manda-
tum, quando procurator ille tanquam persona honesta fuit
26 electus, & deinde effectus est nequam † & facinorosus. Ita in-
telligo loqui Iasonem in l. sancimus. num. 4. C de testa. & ma
nifestius docuit Feli. in cap. ex parte Decani. nu. 21 de rescrip.
Septima est coniectura, qua dicimus, præsumi reuocatum
27 mandatū, quando dominus cederet & renuntiaret liti, † pro-
pter quam constituerat procuratorem. Ita Vantius in tracta.
de nullitati. in titu. de nullitate ex defectu mandati compa-
rentium num. 168 & accedit Rota Romana in decis. 32. num.
3 lib. 3. in decisionibus nouissime editis.
Octaua est coniectura reuocati mādati, quando dominus
28 ipse constituens decessit. Morte enim mandantis † expirat
mandatum. l. si defunctus ff. de procurato l mandatū C. man-
dati. & §. rectè. instit. de mandato. sic dicimus, morte finiri &
tolli voluntatem. l. 4. ff. locati, & capit. si gratiosæ de rescrip.
in 6. & in specie mandati probat cap. vlt. de off. deleg. & latis-
sime scripsi in lib. 1. de arbitrarijs iudicum. quæst. 69 & ad rē
nostram scribit Vantius in dicto Tract. de nullitati. in titu. de
nullitate sententiæ ex defectu mandati comparentium. num.
169. Cæterum hæc non dicitur propriè mandati reuocatio:
sed potius mandatum finitum & extinctum: vt in specie re-
spondit Ruinus in consi. 115. num. 7. lib. 1. quem secutus sum
in dicta quæst. 69. nume. 14. vbi dixi, aliud esse voluntatem
cessare, & voluntatem reuocare. & propterea scripsit ipse Rui
nus, quod si quis delegauit, idest, mandauit iurisdictionem,
29 donec reuocauerit, morte ipsius delegantis † non censeri re-
uocatam delegationem. cap. si delegatus. de offi. deleg. in 6. &
idem esse dixit in mandato ad negotia, & causas cum clausu
la prædicta, secundum Bart. in l more. ff. de iurisd omn. iudi.
Extenditur primò hæc coniectura, vt locum habeat etiam
30 in morte ciuili † constituentis Nam & tunc mandatum ex-
pirat. Ita Io. de Milis in repertorio. in verbo. procurator con-
stitutus Zabarella in clemen. vlt. quæst. 14 de procura: Cassa-
dorus in decis. 2. de appella. Gomes: in regula Cancellariæ, de
annali posses. quæst 62. & Vantius in dicto tit. de nullitate sen
tentiæ ex defectu mandati comparentium. nu. 171. & Alciatus
in respon. 125. num. 3.
Extenditur secundo procedere etiam in eo qui sub noīe
31 officij, vel dignitatis constituit † procuratorem. Ita Barto. in
l. si per epistolam ff. de acquiren. hæred quem declarat Rotā,
quam referam inf. in octaua declaratione.
Declaratur primo hæc coniectura, vt locum non habeat,
quando

32 qñ res desijt esse integra. † nã tunc morte mandantis nõ ex-
pirat mandatum. d.l. si defunctus. ff. de procur. & d.l. mãdatũ.
C. mandati, & d. §. rectè. inst. eo. & tradunt Abbas & reliqui
in cap. quoniam Abbas, de off. deleg Guido Papæ q. 119 & q.
491. Alex. in consi. 128. lib. 6. Ruin. in consil. 115. nu. 14. lib. 1.
Vantius in d. tit. de nullitate sententiæ ex defectu mandati
comparentium nu. 170. & accedit Rota Roma. in decis. 145.
lib. 1. & in decis. 1046. lib. 3. in nouissimè editis, quæ decidit,
mandatum non expirare morte constituentis, quando pro-
curator effectus est dominus litis.

Declaratur secundo, vt non procedat, quando mandatum
33 factum est ad piam † causam. Nam tunc eius fauore non ex-
pirat morte mandantis etiam re integra. ita Vantius præci-
tato in locò, post Rotam Romanam, quam ipse refert, & ac-
cedit Alex. in l. fundi venditor. nu. 9. ff. de acq. possess. qui idẽ
esse dixit, fauore dotis, quæ piæ causæ æquiparatur. & Alex.
secutus est Marsil. in sing. 44. qui idem esse affirmauit, in man
dato ad contrahendum pacem, & in mandato dotis, & piæ
causæ. Cremen. in sing. 143. & Deci. in l. eius qui §. 1. nu. 3. ff.
si certum peta. vbi nu 4. 5. & 6. idem dixit, in mandato ad li-
bertatem, pacem, & similia. sic & Tiraq. in tract. de priuilegijs
piæ causæ. priuilegio. 82. & 132.

Declaratur tertiò non procedere in mãdato ad negotium,
34 ad quod is constituens cogi potest. sic Vantius prædicto
in loco, post Castren. Alex & alios in l. fundi venditor. §. item
si amicus. ff. de acquir. possess. Et accedunt Roma. consil. 202.
nu. 4 Fabianus in tract. de emptio. & venditio. in q. 16. tertiæ
quæstionis principalis. col 2. Deci. in d.l. eius qui. §. 1. nu. 5 ff.
si certum peta Marsil. in sing. 44 & Iaffred. Balbus in decis. 57.
& egregie admodum Didac. in libro pract. quæstionum. c. 11.
nu. 1. & 2. vbi copiosè probat, mandatũ non extingui morte
iudicis mandantis alteri iudici, cui mandare potuit, vt sen-
tentiam à se latam exequatur: cum is, cui mandatum fuit, te-
neatur exequi, & nomine dignitatis factum est mandatum.

Declaratur quartò, nõ habere locum quo ad præiudicium
35 tertij. † cuius causa & commodo constitutus fuit procura-
tor. Non enim tunc morte ipsius mandantis expirat manda-
tum. ita Vantius prædicto in loco, post Baldum in l id quod
pauperibus. q. 24. C. de episc. & cler. Aretinum in cons. 125. &
Ruinus in consi 7. col. 3. lib. 2.

Declaratur quintò, vt non procedat in mãdato facto pro-
36 curatori in rem suam. † Hoc sanè mandatum morte non ex-
tinguitur. l. illam. C. de donatio. & tradunt Bart. in l. 2. § sed &
si quis. ff. eo. de donatio. & Deci. in d.l. eius qui. §. 1. nu. 7. ff. si
certum peta qui tamen dixit, hanc non congruam limitatio-
nem: quia propriè hic non dicitur procurator: cum non alie-
na, sed propria negotia tractet, vt scribit Bald. in l. qui stipen-
dia. C. de procurato. & ibidem Alexan & talis procurator in
rem suam reuocari non potest, vt tradunt Bart. in l. si procu-
ratori. col. 2. ff. de condict. ob causam, & Bald in l. 3. in princ.
C. mandati. Est ergo certum morte non extingui hoc man-
datum Hanc quoque declarationem probauit Alciatus in
resp. 125. num. 5.

Declaratur sextò, non habere locum, quando mandatum
37 fuit collatum post mortẽ, † vt si dictum est, quod post ipsius
mandantis mortẽ duret, nam tunc non expirat morte ipsius
mandantis. ita probat tex. l. si verò non remunerandi. §. vlt.
cum lege seq. ff. mandati, & tradunt Angel. in disputatione:
quæ incipit. Astensis miles. col. 1. Roma. in cons. 202. num 2.
Lapus in alleg 91. nu. 6. Corneus in consi. 86. nu. 11. lib. 4. Soc.
sen. in consi 60. nu. 10. & in consi. 87. nu. 1. lib. 1. & in consi. 49.
col. 1. lib. 4 Felin in cap. relatum. num. 3. vers. quinto fallit. de
officio deleg. & ibidem Decius col. 1. vers non omitto, Ias. in
l. eius qui in prouincia § 1. nu. 8. ff. si certum peta. & ibi quo-
que Decius nu. 8 & in cons. 441. nu. 8. Boer. in q. 348. & Bene-
uenius Stracha in tract. de mercatura. in tit. mandati. nu. 49.
& hæc quidẽ declaratio intelligitur quando ipse constituens
38 moritur deinde relicto † hærede: alias secus. ita Decius in
d. l. eius qui. §. 1. num 8. versicu. & ista limitatio, post Angel.
Alexand. & Socin. & accedunt Ancha. in consil. 383. colum. 1.
Socin. sen in consil. 112. num. 11. in fine. lib. 1. & Sebastianus
Vantius in tractat. de nullitati. in d. titu. de nullitate senten-
tiæ ex defectu inhabilitatis comparentium. nu. 173. qui refert
exempla, vt si adessent bona vacantia, quæ non repræsentant
hæredem l. 1 §. qui bona. ff. de iure fisci, vel quando monaste-
rium, vel ecclesia successisset, quæ dicitur successor anoma-
lus: aut pater occupasset bona filij nomine peculij, vel fiscus
iure caduci Idem etiam in mandatis, ad beneficia ecclesia-
stica, in quibus non datur hæres, vt tradit idem Vantius, qui
supra, nu. 171. illa enim omninò extinguũtur etiam re integra:
nec post mortem constituentis conferri aliquo modo potest.

Et subiungit ipse Vantius nu. 172. in curia Romana quotidie
obseruari, quod altero ex colitigantibus super titulo bene
ficij moriente, decernitur processus per audientiam publicam
contradictarum, absque eo quod citetur procurator mortui,
per quem causa huiusmodi illuc vsque fuerat agitata. Et hãc
traditionem refert Vantius probasse Bellemeram in decis. 25.
& Cassiadorum in decis. 2 nu 30. de appella & in decis. 1. de
re iud. Cæterùm Soci. sen. in consil. 115. nu. 11. lib. 1. post Ca-
strens. in l. vlt. ff. de solutio. intellexit hanc declarationem,
quando mandatum factum est post mortem exequendum in
re aliena: secus verò, si in re propria. Fatetur tamen Socinus,
aduersus Socinum esse receptam aliorum opinionem; & præ-
tereà idem Socinus eodem in loco, nu. 12. & 13 intelligit, nisi
contingat mutatio status de persona defuncti ad hæredem:
& inquit esse nouam declarationem.

Declaratur septimò non habere locum, quando causa ipsa
principalis, cuius respectu factum est mandatum morte non
39 finitur. † nam tunc nec ipsum mandatum expirat. Exẽplum
est secundum Romanum in consil. 202. in fine. in casu cap. si
super gratia. de off. deleg. in 6. vbi mandatum ad exequẽdum
gratiam iam à Pontifice concessam non expirat morte ipsius
Pontificis, qui eam concessit: cum (inquit textus) mãdatum
sit accessorium ad gratiam, quæ perfecta est. & eo textu ad-
ducti scripserunt Bald. in l. mandatum. in 4. oppos. C. manda-
ti, Lapus in allegat. 17. Geminia. in eodem cap. si super gratia.
in fi. vers. sed pone quod detur executor. & ibid. Francus. nu.
3. & Rebuffus in tract. de mandatis Apostolicis. §. primus. in
verbo, sui pontificatus. vers. licet quidam, &c. & Didacus in
libro practicarum quæstio. cap. 11. nu. 2. vers. quinta ratio po-
terit, ij sanè scripserunt. Quod si Papa in gratia mandat exe-
cutori vt eam exequatur, non finitur mãdatum morte ipsius
Papæ hinc infertur ad diffinitionẽ casus, qui dum hos com-
mẽtarios recognoscerem euenit hic Papiæ, ac etiam Medio-
lani, vbi disputatum fuit, an mortuo Iuno. VIII Pontif. max.
valeret Iubileum ab eo concessum, nondum à Reuerendiss.
Archiepiscopo Mediolanensi, & Episcopo Papiensi publica-
tum? Respondi interrogatus valere propterea quod Iubileũ
est gratia, cum sit remissio pęnæ, vt fatentur summistæ omnes
in verbo. Indulgentia. Quæ quidem gratia dicitur perfecta
solo Pontificis verbo, cum dixit, placet, vt tradunt Bald. in l.
humanum C. de legib Feli. & Deci. in c relatum. nu. 3. de offi.
delega. Ias. in l more nu. 10 ff de iurisd. om iud. & Quintilian.
Mandosius in regula Cancellariæ, de reuocationib. q. 5. nu. 2.
gratia autem perfecta non extinguitur morte Pontificis. cap.
vlt. de cõcess præben. in 6. & cap. is cui. de præben. in 6. & scri-
bunt Felin. Ias. & Deci. supra allegati. sic & Francus in cap. si
gratiosè. in primo notab. de rescriptis in 6. Rebus. in loco su-
pra citato, & in praxi beneficiorum in tit. de gratia rationi
congruit. nu. 2 & 3. & in tit. de differentijs inter rescripta gra-
tiæ, & iustitiæ. nu. 36. cum ergo Reuerendiss. Archiepiscopi,
& Episcopi sint meri executores ipsius gratiæ. & Iubilei, di-
cendum est, mandatum de ipsa gratia exequenda non expi-
rasse morte ipsius Pontificis. Dicebam quoque, quod & si
aliqua ex causis finalibus illius gratię, per Pontificis mortem
cessauerunt, non tamen cessasse alias, & ob id gratiam subsi-
stere, iuxta. §. affinitatis. Nõ repeto alia, quæ scripsi in respon
so hac de re reddito, quod legitur in consi. 805. lib. 9.

Declaratur octauò non habere locum in mandato facto à
40 prælato nomine ecclesiæ. † nam tunc morte eius, qui tunc
constitutus fuit, non expirat, sed transit in successorem: cum
ecclesia nunquam moriatur. ita in specie docuit Rota Rom.
in decis. 554. nu. 2. parte 1. in decisionibus diuersorum nouè
impressis, ex sententia Ancha in c. si duo. nu. 5. de resti. in 6.
sic declarans traditionem Barto. in l. si per epistolam. ff. de
acquir. possess. de qua supra. est enim factum mandatum no-
mine dignitatis quæ nunquam moritur. ita Didacus in libro
practicarum quæstio. cap. 11, nu. 2. vers. postremò.

PRAESVMP. XXXVII.

Procurator an de causa instructus esse præsumi-tur, breuis enarratio.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad causam præsumitur instructus, & quibus id casibus non procedat nu. 2.*

3 *Dilationem procuratori, ad consulendum dominum, quando nõ det iudex nu. 4.*

Contingit

Contingit etiam ſæpe in foro diſputari, an procu-
rator præſumatur de cauſa inſtructus, vt inde ſuf-
1 ficiat eum in ios vocare? Et inſtructum prçſumi †
ſcripſeruot Innoc. in c. dilectus. de procura. & Lu-
cas de Penna in l. 3. col. 5. vet. 155. præſum. C. de apochis pub.
lib. 10. Ea propter ſcribit Innōc io d. c. dilectus, ex illo textu,
non eſſe oeceſſe concedere dilationem ipſi proeuratori aſſe-
renti, ſe velle conſulere dominom. Quæ ſaue traditio non eſt
ita abſolute intel igenda ſed vna com Abbate in d. c dilectus
nu: 5. & Bar. in l non ſolunt. in prio. nu. 2. ff. de procura. diſtin-
guendi ſunt tres caſus.
2 Primus eſt, quando † ab initio cauſæ citatur procurator.
Hoc in caſo rectè dicimus, procuratorē non præſumi de cau-
ſa inſtructum. & ideo iure petit dilationem, vt poſsit cooſo-
lete dominum. Nil enim imputari poteſt domino, quod pro-
curatorem non inſtruxerit, cum diuinare non poterit, qua de
cauſa fuerit ad iudiciom vocatus Ita tradont relati interpre-
tes, ſic intelligentes d. c dilectus. de procurat.
3 Secondus eſt caſus, quando † ab initio cauſæ fuit citatos
dominus, nil tamen ſoit expreſſum in citatione, qua de cau-
ſa ad iudicium vocaretur: ſi dominus conſtituit generalem
prucuratorem, iure petit procurator dilationem ad conſulen
dum dominum, cum tunc noo præſumatur hic procurator
inſtructus de cauſa.
4 Tertius eſt caſus quando † ab initio cauſæ fuit citatos do-
minos, & expreſſa fuit caoſa, ob quam ad iudicium vocaba-
tur: ſi dominus procuratorem conſtitnit, is procurator præ-
ſumitur de caoſa inſtructus & ideo dilationes petere nō de-
bet ad cooſulendum dominum Quod verum eſſe intellexit
Abbas loco iam citato, niſi quid noui emerſerit.

PRAESVMP. XXXVIII.

Procurator, quando conſtitutus ita præſumatur, vt alterum ſui loco ſubſtituere non poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad iudicia, ante litem cōteſtatā ſubſtituere aliū nequit.*
2 *Procurator cuius perſonæ electa eſt induſtria. ſubſtituere nequit.*
Et quando eius induſtria cenſeatur electa nu. 3.

Solet interdum dubitari, an procurator ad iudi-
cia cōſtitutus, alium ſui loco ſubſtituere poſsit?
1 Qua in re pro regula traditum eſt, ante litē † cō-
teſtatam ſubſtituere non poſſe: lite verò conte-
ſtata poſſe. l. ſi procuratorem. §. ſi qois mandaue
rit ff. manda. l. quod quis C. de procura. & vtroque in loco.
Bar. & idem in l. vlt. § vlt. nu. 2. ff de diuerſis & temp præſcrip.
& Andreas Gaillius in lib. 1. pract. obſerua. c. 74. nu. 11.
2 Porrò qñ electa † eſt procuratoris induſtria, ſubſtituere is
non poteſt alium ſui loco, ſicuti præcitati doctores ſcribunt.
3 Quando aotem electa † præſumatur perſonæ induſtria, colli-
gitur, vel ex qualitate negotij pertractandi in ipſo iudicio,
vel ex verbis mandati: quemadmodum de induſtria iudicis,
cui delegata eſt iuriſdictio, explicauimus ſupra, in præſūptio
ne 21. Et ad rem noſtram ſcripſit Bart. in d. l. vlt. § vlt. in fin. ff.
de diuerſis & tempo. præſcrip. qood quando maodatum eſt
datum ad negotium non determinatum, & non habentē cer-
tam formam, cenſetur electa indoſtria perſonæ: ſecus ſi oego-
tium eſſet certum & terminatum. Ita quoq; quando negotiō
eſt graue, ſicuti eſt iudicium cauſæ criminalis in qua ſubſtitui
procurator non poteſt. Iaſ. in d. l. quod quis. in fi. & ſi alia ra-
tione id ſactum eſſe ſcripſerit. Ita qooq; ex verbis colligitur
electa perſonæ induſtria: quemadmodom in ſpecie poſt alios
docuit Iaſ. in d. l quod quis nu. 3. vt ſi eius cōſcientiæ manda-
tum eſt, cauſam tractari: vel dictum eſſet, quod ipſe procura-
tor perſonaliter cauſam perageret. Iaſ. in d. l. quod quis. nu. 3.
verſ. ſeptimò limita. Et qoamquam loquatur Iaſ. de procura-
tore ad negotia extraiudicialia, attamen traditiooes hæ con-
ueniunt etiam procuratoribus ad iudicia.

PRAESVMP. XXXIX.

Ratificatio actorum, quādo ſubſecuta præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Ratihabitio ſicut nec mandatum, nunquam præſumitur.*
2 *Ratificatio ob temporis diuturnitatem præſumitur, ad detrimentū ratificare debentis.*
Et an id etiam locum habeat in detrimento magno nu. 3.
4 *Ratificatio præſumitur facta ab eo, qui fecit aliquem actum ſignificatiuum approbationis eorum quæ geſta ſunt.*
Et qui ſunt ij modi quibus facta ratificatio præſumitur nu. 5. 6. 7. 8
9 *Ratihabitio præſumitur in eo qui cum de commodo & vtilitate ſua ageretur ſciuit & tacuit.*

Poſteaquam multa de mandato ſcripſimus, non
ab re eſt, vt aliqua ſubijciamus de ratihabicione,
quæ cum mandato æquiparetur. c. ratihabitiooē.
de reg. iur. in 6. late Marſil. ſingul. 184. factum eſt,
1 vt quemadmodum mandatum non præſumitor, ita nec † ra-
tihabitio. ſicuti in ſpecie ſcripſerunt omnes, quos infra com-
memorabo Et accedit quod leuiſsima etiam cauſa & occa-
ſio, qua qois dici poſsit aliquid egiſſe abſq; animo ratificādi,
ipſam ratificationem excludit. Ita Imola conſi. 144. & alios
refert Hierun. Gabriel in conſ 36 nu 57. in fi lib. 1.
Declaratur primo, vt locum non habeat hęc præſumptio
2 † ob temporis diuturnitatem. Nam tūc præſumitur ſubſecu-
ta ratificatio ad detrimentum ratificare debentis Ita reſpon-
derunt Soc. ſen. io conſ. 46. num 3. verſ præterea in caſu. lib. 3.
Dec. in conſi 297. nu. 3. io fi Gozad. in conſi 11. num. 16. ſenſit
Cur iun. in conſi. 50. num. 9. & manifeſte Soc. ioo. in conſi. 18.
nu. 32. in conſi. 139 nu 14. & in conſi 146. no. 14 lib. 3. & Crau.
de antiq. temp. in ſecunda parte principali nu. 65. Quibus in-
telligimos, hanc eſſe receptam opinionem & ſi diſſenſerit Iaſ.
in conſ. 140. nu. 5 lib. 4. Et illius conſiderationibus reſponderi
poteſt ex his quæ ſcripſit Dec. in d. conſi. 297. nu. 3. in fi. & no.
4. Dixi tamen in conſi. 1 nu. 82. lib. 1 prædictos doctores intel
3 ligendos eſſe, quando † agitur de modico prçiudicio. Verum
ſi rectè eorum traditiones perpendaotur dicēdum verius eſt,
eos loqui quando agitur etiam de magno præiodicio Hæc ta
men declaratio intelligitur, quando is, qoi tenebatur ratifi-
care, ſciuit actum geſtum cum ſuis qualitatibus. Nam alioqui
nunquam ratificaſſe præſumitor: ſicuti ſcripſerūt multi, quos
ſecutus ſum in d. conſ. 1. nu. 329. lib. 1 in conſ. 203. nu. 37. li. 3.
& in commentarijs de recupe. poſſ. remed. 15. nu. 123. Et illis
accedunt Natta in conſi 636. nu. 194. & Thobias Nonius in
conſ. 89. nu. 38. latiſsimè ſcripſi in conſ 561. num 17. lib. 6 vbi
nu. 19. verſ. duę hę. nu. 20. & 21. diſtinxi ratificationem tacitā,
quæ ex aliquo facto oritur, a ratificatione, quæ verbis claris
fit. Illa tacita noo præſumitur niſi conſtet ratificantē ſciuiſſe
factum ipſum cum ſuis qualitatibus. Illa verò quæ claris ver-
bis fit, non requirit probationem ſcientiæ facti: cum illa ſa-
tis præſumatur. & nu. 27. retuli aliam declarationem. His ac-
cedit Puteus io deciſ. 397. lib. 2.
Declaratur ſecundo, vt nō habeat locum hæc præſumptio,
4 quando is, † qui ad ſui prçiudiciom ratificare tenetur, fecit
aliquem actum ſignificatiuum apprubationis eorum, qoæ ge
ſta fuerunt. Ita copioſe ſcripſi in d. remed. 15. num. 118. quo
loci retuli aliquos actus inferentes ratificationem. Quorum
5 prioius eſt, quaodo hic † ratificare debens ſoluit, vel recipit
ſolutionē, quæ fieri debuit reſpectu actus geſti a prucuratore,
vel alio ſuo nomine. Et illo in loco commemoraui multos,
6 qoi ita in ſpecie affirmarunt. Secundus eſt, quādo † ratificare
debens percipit fructus & redditus bonorum quæſitorū ſuo
nomine a prucuratore vt præcitato in loco. nu. 120. poſt mul
tos ſcripſi. idem reſpondi in conſi. 99. nu. 42. & 43. lib. 1. & in
conſ. 196. lib. 2. Tertius eſt actos ratificationis ſignificatiuus,
7 quando † in codice rationū rerū ſuarū is cō ſcripſit, ita fuiſſe
actum & geſtum. Ita reſpondi in cōſ. 79. nu. 16. lib. 1. Quartus
8 eſt actus, quando † in iodicio producit ad ſui cōmodū geſta
illa. Nam tunc ea approbare, & ratificare præſumitur. Dec. in
conſi. 558. nu 7 Gozad. in conſi. 42. nu. 9 & latiſsimè Pariſius
in tract. de antiquit. tempor. in quarta particula primæ partis
prin. no. 50. & attingemos infra in præſump. 45.
Declarat tertiò, vt locū nō hēat, qñ agit de cōmodo & vtili-
tate eius, q ratificare debuit. & is ſcioit & tacuit. Nā tunc ra-
tificaſſe pſumitur. Ita Dec in conſ 58. col. 2 Ruin. in conſ. 174
col. 3. verſ. ſed ex alio lib. 1. Pariſ. in conſ. 89. col. pe. lib. 3. Rolā.
in conſi. 19. no. 36. lib. 1. quos ſecutus ſum in cooſi. 189. nu. 10.
lib. 2. & in conſi. 229. nu. 76. lib. 3. vbi declaraui.

PRAESVMP. XL.

Libellum prçſumi aptè & ritè conceptū, declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Libellus aptè & recte præſumitur conceptus, & vt ſuſtineatur venit interpretandus,*

2 *Libellus vt sustineatur, verba impropriari debent.*
3 *Libellus non sustinetur etiam verba impropriando, quando nil omnino conueniat negotio.*

Vm vel reis in ius vocatis, vel eios procoratoribus de quibus hactenus diximus, libellus dari soleat, ea propter hoc in loco agendum est de illis præsumptionibus, quæ circa libellum ipsum versan-
1 tur. Dicimus itaq; libellum † præsumi aptum & recte conceptum. atq; ita interpretari debere, vt sustineatur. Ita Bald. in repe. l. edita. num. 56. C. de edend. apertius Ias in l. sed si possessori. §. item si iuta oero. num. 25. ff. de iureiuran & in consi.
* 2. col. vlt. lib. 3. Et est recepra Doctorũ opinio, * libellum ita debere interpretari, vt sustineatut, vt multi, quos statim reeensebo, scriptum reliquerunt.

Extenditur hæc præsumptio, vt procedat etiamsi verba essent improprie intelligenda. Nam adhuc præsumitur libellus
2 apre conceptus, & verba † ipsa debent impropriari, vt sustineatur. Ita tradunt Marianus Socin. sen. in cap. vlt. articu. 33. prin. nu. 53. de libelli oblat. Iason in cons. 110. in fine. lib. 4. & idem in d. §. item si iorauero. nu. 25. vbi multis similibus comprobat. Felin. in cap. auditis. colom. 1. & 2. de præscrip. Calcan. in consi 76. nu. 4. Decius in consi. 28. col. penul. Capicius decis. 96. num. 5. & Benuenutus Straccha in tract. de mercatura in tit. de libellis seu petitionibus. nu. 5.

Declaratur primo, vt non procedat hæc sententia, quando
3 † verba ipsa libelli, nil omnino conuenirent negotio, atque ita quando essent (vt nostri loquuntur) disproportionata. Nam tunc pro libello non præsumitur, atque ita non sustinetur etiam improptiando verba. Ita declarant Alexander in consi. 121. nu. 10. vers. per hæc est. lib. 1. Feli in cap. auditis. col. 2. vetsic. hæc & similia, de præscrip. & Capicina io dicta decis. 96. nu. 6.

PRAESVMP. XLI.

Fraudem præsumi aduersus actorem, contraria in libello proponentem, copiosè & diligenter explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Fraudulenter agere actor præsumitur, contraria proponens in libello remedia.*
2 *Contraria proponens, a iudicij limine reijcitur.*
3 *Libellus contraria continens ipso iure censetur nullus.*
Quamuis adsit clausula, omni meliori modo, &c. nu. 4.
5 *Libellus vel actoris petitio continens contraria, procedit tamen, sustineturque, quando ante litem contestatam vnum ex contrarijs remedijs est prosequutus.*
Idem si remedia alternatiue proposita sint. nu. 6.
Vel possit iuris interpretatione a contrarietate saluari. nu. 7.
Aut contrarietas est deducta sub conditione. nu. 8.
9 *Libellus continens contraria non reijcitur in ijs casibus, quibus lites terminantur sola facti veritate inspecta.*
Idem si libellans mouet remedia contraria, contra diuersos. nu. 10.
11 *Libellus contraria continens sustinetur, ob iustam actoris ignorantiam.*
12 *Libello permissum est liberis & parentibus vsque ad quartum gradum petere hæreditatem diuersis remediis.*
13 *Libello remedia contraria proponi posse, quando incertitudo ex facto aduersarii causatur.*
14 *Libello contraria proponi remedia, quando id generalis fori & iudicis stylus permittit.*
15 *Libellus proponens contraria non reiicitur quando reus connentus vnum ex contrariis acceptat.*
16 *Libellus contrarius reiicitur, si in verbis dispositiuis sit contrarietas, non si in narratiuis.*
17 *Libellus actiones contrarias proponens reiicitur, si contraria sint in origine, secus in exercitio.*
Idem est si iudex sit incompetens, tunc enim actor alteram denuo deducere potest. nu. 18.
Idem si ad commodum alterius, actor contraria deducere velit. numero 19.
20 *Libello actiones contrariæ proponi queunt, quando vna, est alterius præparatoria.*

E actoris libello & petitione obseroandum & illud est, quod si contraria proponantur remedia, id
1 † fraude quadam præsumi factum: sicuti annotauit Alciatus in tracta. de præsumptionibus reg. 2. præsump. 31. num. 2. 3. Et propterea lege sancitum est, vt a iu-
2 dicij limine eijciatur † ille, qui contraria proponit. l. 1. C. de furtis. cap. solicitudinem. de appell. & confert. l. contra maiores. C. de inoffic. testamen & scribont omnes in d. l. 1. & post Baldum & Castrensem quos commemorat, tradit Decius in consi. 248. colu. 1. & in l. vbi repugnantia. nume. 1. de reg. iut. Gramma. in consi. 25 nu. 6. in criminal. & Ioan. Baptista Asinius in praxi. de ordine iudiciorum §. 31. cap. 28.

Extenditur primo prædicta sententia, vt adeo reijci de-
3 beat libellus & petitio actoris contraria continens, vt † censeatur etiam ipso iore nullus. c. exhibita. vbi Butrius de iudicijs. & cap imputari. vbi Felinus. nu. 1 de fide instr & est communis sententia teste Ripa in l. natoraliter. § nihil commune. num. 177. ff de acquiren. posses. & ibidem Claudius Mermerius & alij.

4 Extenditur secondo, vt procedat etiam quando adest † clausula peto iustitiam fieri & ministrari omni melioti modo &c. Nam hæc ipsa clausula non defendit a contrarietate Ita scribunt in specie Alciatus in d. reg. 2. præsump. 31. nume 4. post Baldum Aretinum & Alexan. quos ibi receoset. His accedunt idem Alex. in consi. 121. num. 12. lib. 1. & in consi 96. num. 7. lib. 5. Socin. sen. in consi. 122. num. 2. lib 4. Felin. in c. auditis. col. 2. versi. vnde libellus. de præscrip. Ruinus in cons. 32. num. 13. lib. 1. Decius io l. petens nu. 5. ver. effectus tamen. C. de pactis Ripa in d l. naturaliter. §. nihil commune. num. 178. versi. amplia etiam. ff. de acquiren. possess. Parisius in consi. 7. num. 21. & in consi. 131. num. 11. lib. 1. Cæterum dissentiunt Calde & Abbas in c 2 de ordin. cognit. & Socin. sen. in cons. 128. lib. 1. Horum autem conttarias opiniones consiliat Gratus in consi. 70. nu 31. 34. lib. 2. Quæ quidem conciliatio non satis conuenit his traditionibus. Et propterea a recepta opinione non est recedendum.

5 Declaratot primò, vt non procedat quando libellans † ante litem contestatam vnum tantùm ex duobus contrarijs remedijs a se propositis est prosecutos. Nam tonc non repellitur a iudicio, cum libellum reformasse videatur. Ita declarat Ripa io d. §. nihil commune nom. 179. sic intelligens Bart. ibi. Et idem scripserunt Iason in l. 1. num. 21. versi 7. limita. C. de furtis. Gratus. io coosi. 70. num. 32. lib. 2. qui quidem Gratus sensit hoc fieri posse, etiam post litem contestatam. idem sensit Berengarius in d. §. nihil commune. in tertia parte. nu. 67. versi. limita primò.

Declaratur secundo: vt non procedat quando in libello
6 contrariæ actiones & remedia † alternatiuè proposita fuerunt. Nam tunc actor iste a iudicio non repellitur, sed libellus ipse recipitur. l. Papinianus. § si quis irritum. ff. de inoffic. testa & ibidem annotaoit Angel. & tradunt Ripa in d. § nihil commune. no. 179. ver fallit 2. & ibid. Berengarius in tertia parte, nu. 68. ex sententia Bar. in l. 1. C. si plures vna sententia. & Iason in §. sed iste. nu. 72. insti. de actio.

7 Declaratur tertio, vt non procedat quando † iuris interpretatione libellus a cootrarietate potest saluari, atq; ita ad ordinem compatibilem reduci. Ita Baldus in l. si res. C. de ordine cognit. ex illo textu, & Ripa in d. § nihil commune. nu. 180. qui quibusdam obiectionibus satisfacit.

8 Declaratur quartò, vt non procedat quando † contrarietas est deducta in libello sub cõditione, vt si propono restamẽtum esse nullum. & si validum esse constabit, esse inofficiosũ. ita Castren. in l. eum qui. ff de inof. testa. Vel si dico, sententiã esse nullam, & si qoa est, appello, iuxta doctrinam Barto. in l. si expressim. ff. de appella. Alex. in consi. 230. lib. 6. Ita in specie nostra declarat Ripa in d. §. nihil commune. nu. 180. versi. fallit quarto & ibidem Claudius Mermerius num. 112. vers 3. ista regula, & prius Bald. in l. 1. in 4. oppos. C. de furtis, & ibidem Iason nu. 21. versi 5. ista. Eandem declarationem probarunt Dec. in l nemo ex his num. 2. & 3. ff. de reg. iur. & Marian. Soc. sen in d. c. vlti. nu. 42. de libelli oblat.

9 Declaratur quinto, vt † non procedat in casibus, in quib. lites determinari debent sola facti veritate inspecta Nam tunc non reijcitur libellus contraria continens: cum iudex manu quadam regia procedat & causam diffiniat, sola ipsa veritate inspecta. Ita docuit Ripa in d. §. nihil commune. num. 181. Et accedint Ias. in consi. 28. in fi. lib. 1.

Declaratur sextò, vt locum non habeat hæc sententia, quan-
10 do libellans † mouit contraria remedia contra diuersos, in diuersis instantijs, Nam tunc non reijcitur libellos: ex quo res inter alios acta alteri non nocet, nec prodest. Ita declarant Iason in l 1. num. 20 & 21. C. de furtis Marian. Socin. sen. in c. vlt. nom 45. de libelli oblat. Claudius Mermerius in d. §. nihil commune nu. 112.

11 Declaratur septimò vt non procedat quando actor † iusta ducta ignorantia, mouit contraria remedia, vt quia dedoxit

remedium

remediam ſibi non competens, & deinde deduxit contrariũ
remedium. Nam tunc ob iuſtam illam ignorantiam excuſa-
tur à contrarietate illa & repugnantia. Ita probat. l. mater. de
inoffic. teſtamen & in ſpecie ſic declarant Bar. in l. 1 C. de fur-
tis & ibidem Iaſon num. 12. verſ. 2. fallit. Antonius Burgos in
cap. cum cauſa. nu. 3. de empt. & vend. Marian. Socin ſen. in c.
vltim. nu. 15. de libelli oblat. & Mermerius in d. §. nihil com-
mune. nu 112. verſ. 2. limitabis. Et idem eſt quando errore iu-
ſto contraria deduxit, ſecundum Socinum vbi ſup. nu. 36.

Declaratur octauo ſecundum Iaſonem in d. l. 1. nu. 12 verſ.
3. fallit. C. de furtis vt non procedat in caſu l. vlt. §. pen. C. de
codicil. quo ſancitũ eſt, ꝙ licet quis petere non poſsit hæredi
tatem ex teſtamento iure directo, & eandem ex codicillis iu-
12 re fideicommiſsi; ex quo contraria hæc ſunt: Attamen † per-
miſſum eſt liberis & parentibus vſque ad tertium & quartum
gradum id facere. Ita expreſsius declarat Marianus Soci. ſen.
in d. c. vlt. nu. 41. de libelli oblat.

Declaratur nono, vt non procedat prædicta ſententia, qñ
13 † ex facto aduerſarij cauſatur incertitudo, qua neceſſe acto-
ri eſt proponere remedia contraria. Hoc ſane caſu non reij-
citur libellus, ſed admittitur; adhibere tamen debet actor ꝓ-
teſtationem, quod ex vno tantum remedio vult obtinere. Ita
proba. l. 1. §. qua autem ff. quorum lega. & in ſpecie declarant
Iaſon in d l. 2 nu. 14 & nu. 21. verſ. 4. iſta. C. de furtis. Marian.
Socin. ſen. in d. c. vlt. nu. 40. de libelli oblat. & eiuſdem ſenten
tiæ alios commemorani in tract. de adipiſcenda poſſeſ. reme
dio ſecundo num. 107.

14 Declaratur decimo, vt non procedat quando † generalis
fori & iudicij ſtylus, permitteret contraria remedia poſſe ſi-
mul deduci in eodem libello Ita ex ſententia gloſſę in §. aliq.
inſtit. de act. Bartoli in l. 1 in prin. ff. de publ. in rem actio. de-
clarant Baldus in l. 1 in quinta oppoſi C de furtis, & ibidem
Iaſon num 21. verſic. 6. fallit. & Claudius Mermerius in l. na-
turaliter. § nihil commune. num. 112. in fin. ff de acquir. poſſ.
& idem ſenſit Socin. in d cap. vlt. nu 43. de libelli oblat.

Declaratur vndecimo, vt non procedat prædicta ſenten-
15 tia quando reus conuentus † acceptaret vnum ex remedijs
contrarijs, ab actore ipſo propoſitis. Nam tunc ob commo-
dum ipſius rei conuenti, libellus ille non reijcitur. Ita Baldus
in l. cum proeum. C. de liber cauſa. Iaſ. in d. l. . nu 22. C. de fur
tis. Decius in cap. ſolicitudinem no 8 de appellat & Alciatus
in d. tract de præſumpt regu. 2. præſump. 31 nu. 5.

Declaratur duodecimo, vt locum habeat prædicta ſenten-
16 tia, quando † contrarietas & repugnantia reſultaret ex ver-
bis diſpoſitiuis libelli: ſecus ſi ex narratiuis tantum. Ita in ſpe
cie declarat Gratus in conſi 156. nu. 26 lib. 2.

Declaratur decimotertio, vt non procedat quando actio-
17 nes non ſunt † contrariæ in ſui origine, ſed in exercitio. Nam
tunc actor non repellitur: ſed ſi in vna ſuccubuit ad aliam re-
uerti poterit. Ita declarat Socin. ſen in d. cap. vlt. nu 37. de li-
belli oblat poſt Bartolum quem recenſet, ex l. Aurelius. §. vlt.
ff. de liber. leg. & ſi Ang. in l 1 C. de furtis diſſentiat.

18 Declaratur decimoquarto, vt non procedat quando † iu-
dicium fuit nullum, ob iudicis incompetentiam: Nam tunc
non impeditur actor quominus alteram ex actionibus con-
trarijs propoſitis denuo deducat. Ita Socin. ſen. in d. c. vltim.
nu. 38 qui declarat.

19 Declaratur decimoquinto, vt non ꝓcedat quando † actor
ad alterius commodum, vult deducere contraria. Nam id fa-
cere poteſt d. l. 1. C. de furtis & explicat Socin. vbi ſup. nu 39.

Declaratur decimoſexto, vt non procedat qñ vna actio eſt
alterius præparatoria. Nam tunc non impeditur actor quo-
minus vtramque proponere poſsit. Ita declarat Socinus vbi
ſupra; nu. 44 Non me latet tamen, hanc & alias nonnullas ex
commemoratis declarationib. non multum conuenire huic
regulæ & traditioni: eas tamen recenſere his paucis volui, ꝙ
ſciam non eſſe infrugiſceras.

PRAESVMP. XLII.

Reus conuentus, an fraude præſumatur proponere contrarias exceptiones.

SVMMARIVM.

1 *Reo permiſſum eſt lege, contrarijs vti exceptionibus, etiam in exce-
ptione facti. nume. 3. Et id ſi non in prima inſtantia, ſed appella-
tionis faciat nu. 4.*
2 *Reo cur magis quam actori faueamus.*
5 *Exceptiones duæ contrariæ opponi nequeunt, cum vna in ſeipſa eſt
contraria.*
*Idem in exceptionib. contrarijs in facto, ſiue præciſe contrarijs &
incompatibilibus. nu. 6*
7 *Exceptiones contrarias reus proponere ſed non probare poteſt.*
8 *Exceptiones contrarias reus proponere poteſt, ſi actor in ijs nullo
probationis onere grauatur.*
9 *Exceptiones contrariæ non admittuntur in iis caſibus, quib. men-
dacium punitur.*
*Idem eſt in iis caſibus, quibus lex eſt impedimento ne contrariæ ex-
ceptiones deducantur. nu. 10.*

Dicendum nunc eſt, an ſicuti fraus præſumitur in
actore proponente contrarias actiones, ita etiam
præſumatur fraude vti reus, qui contrarias exce-
ptiones proponit. Andr. Alciatus magni nominis
iuriſcon. in tracta. de præſump. reg. 2. præſump. 31. nu. 5. ſenſit,
1 non præſumi fraudem: cum (vt ille inquit) lege reo † permiſ-
ſum ſit poſſe vti contrarijs exceptionibus. Id ꝙ & pro regula
tradunt Iaſ. in l. 1. nu. 22. C. de furt. Dec. & reliqui recentiores.
in l. nemo ex ijs. ff. de reg. iur. ex eo tex. & ex c. nullus. de regu.
iur. in 6. Et huius regulæ ea eſt ratio, ꝙ reus ita ad iudicium
2 paratus venire non poteſt, vt actor, & ideo ei magis † quam
actori fauemus. l. fauorabiliores. de reg. iur. Quæ ſane regula
procedit multo magis quando contrariæ hæ exceptiones de-
ducuntur ſub conditione, vt ſi dicat reus, nego me aliquid à
te recepiſſe, ꝙ ſi apparebit me id habuiſſe, dico reſtituiſſe. Hæ
ſane exceptiones ſine dubio deduci ita poſſunt, vt ex ſenten-
tia gloſſæ in l. ſi quidem. C. de excep. ſcribunt Dyn in d c nul-
lus. de reg. iur in 6. Are in conſ 96. nu. 3. Socin. in l. nemo pro-
hibetur nu. 1. ff. de excep. Dec in d. l. nemo ex his nu. 2 de reg.
iur. & ibidem Cagnolus nu 4 Et accedit, ꝙ ſi contrariæ actio-
nes conditionaliter deduci poſſunt, vt ſuperiore præſumptio
ne in quarta declaratione diximus; multo magis contrariæ
exceptiones deduci poſſunt.

3 Extenditur primo etiam quando † reus deducit facti exce
ptionem, exempli gratia negando ſe teneri, quia nunquam
debuit, aut quia ſoluit. Ita tradit gloſſ. in d l. nemo ex ijs. de
regu. iuris: vbi in ſpecie annotauit Cagnol. num. 2. ſic intelli-
gentes textum illum.

Extenditur ſecundo vt procedat etiam ſi reus iſtc diſtulit
4 proponere in prima inſtantia, & eam propoſuit in † inſtan-
tia appellationis. Nam adhuc permiſſum hoc ei eſſe dicitur.
Ita tradunt Socin in l. is qui. ff de excepr. Cagno. in d. l. nemo
ex his. num. 5 in fine. de reg. iur quo loci num. 5 ſubiungit. ꝙ
ſi accuſatus de homicidio negauerit & fuerit conuictus, po-
teſt alia defenſione vti, excipiendo, ſe id feciſſe ad ſui defen-
ſionem. quam quidem traditionem, auctoritate multorum
comprobauit. Et accedit Claud. Mermet. in l. naturaliter. §.
nihil. commune nu. 115. ff. de acquiren. poſſ. Et hanc quoque
extenſionem probant nouiſſ. Hiero. Francus in d. l. nemo ex
his. nu. 3. & ſenſit Aret. in conſi. 96. num. 3. in fi. cap. exceptio-
ne. de exceptionib.

Declaratur primo, vt non procedat hæc traditio, quando
5 vna † exceptio quæ obijcitur eſt in ſe ipſa contraria. Nam illa
omnino impeditur proponi Ita Barto. in d. l. nemo prohibe-
tur. colum. 2. verſ. quandoq; vna. ff. de excep. Cagno. in d. l. ne-
mo ex his nume. 13. de regul. iur puta ſi reus dicat, appello
meo nomine; & nomine alieno. iuxta l. 2. §. ſed ſi filius ff. quan
do appell. ſit.

6 Declaratur ſecundo prædicta ſententia, vt locum † non ha
beat in exceptionibus contrariis in facto, ſiue præciſe con-
trarijs, & incompatibilibus, vt puta ſi exciperet quod pactũ
de non ſoluendo eſſet initum certa die in hac ciuitate, & de
ſolutione eadem die facta in ciuitate Venetiarum. Hæ enim
exceptiones adeo in facto ſibi cõtradicunt, vt earum vna fal
ſa omnino ſit: & ideo reus ſic excipiens non auditur. Ita tra-
dunt Comens. & Socin. in d. l. nemo prohibetur. in fine ff. de
except. & Dec. in d. l. nemo ex his num 4. verſi & prædicta. de
regul. iur. & ibidem Hieron. Francus colum. penul. verſi. 3. &
vlti limita Cagnol. nu. 9 Zaſius in d. l. nemo prohibetur. nu.
6. vbi exemplum adfert, ſi quis excipiat habere vſumfructum
in omnib. bonis vxoris ſuæ, & nihilominus partem ſuam eſſe
proprietatis l. ſcripturæ. C. de fide inſtru. & l. vbi repugnan-
tia. de regul iuris.

Declaratur tertio, vt admittatur quidem reus ad propo-
7 nendum † contrarias exceptiones, ſed non tamen ad proban
dum: cum contraria probare non poſsit, ex quo vel vnum, vel
aliud falſum eſſet. Ita declarant. Alex. in l. ſi alienam colum.
2. ff. ſoluto matrimo. Socin. in d. l. nemo prohibetur. num 1 ff.
de except. & ibidem Zaſius num 9 Felin. in c. imputari. de fi-
de inſtrumen. & in cap. paſtoralis. de except. Cagnol in d. l. ne
mo ex ijs. nu. 13. ff. de reg. iuris., & ibidem copioſe Gulielmus

Mayner.

Mayner.& Hierony.Francus.colum.penul.ver.2. hæc doctri-
na. Claudius Mermerius in l. naturaliter. §. nihil commune.
nu.114.ff.de acquiren. poſſeſ. Poterit tamen admitti ad pro-
bandum códitionaliter:vt præcitato in loco admonuit Soc.
8 Declaratur quartò, vt procedat hæc regula in plurib. † ex-
ceptionibus, quæ a reo ipſo probandæ ſunt, & actor nullo
probationis onere grauatur ſicuti in exceptione præſcriptio
nis,priuilegij & pacti de non petendo ſecus ſi actor grauare-
tur onere probandi: vt puta ſi reus negaret pecuniam fuiſſe
numeratam,& deinde etiam diceret,ſe eam ſoluiſſe.Nam tūc
exceptiones hæ ſimul proponi non poſſent.Ita Bar.in d.l.ne-
mo prohibetur.num.3.& ibidem Socin.nu.4. de excep. Fran-
cus in cap.nullus.de reg iur.in 6.ſenſit Aret.conſ.96. nu 3.Fe-
lin.in d.c.paſtoralis.& ibidem Pariſ.nu.35.de except. & Ca-
gnol.in d.l.nemo ex his.nu.14.de reg iur. quo loci Dec.nu.4.
a cæteris diſſentit.
Declaratur quinto, vt prædicta regula non procedat illis
9 in † caſibus, in quibus mendacium punitur. Nam tunc non
erit permiſſum vti pluribus exceptionibus contrarijs, abſq;
pœna mendacij. Ita ſcribunt Socin.in d.l. nemo prohibetur.
nu.5.ff. de except.vbi egregiè declarat.& ibidem Zaſius in fi-
ne.Decius in d.l.nemo ex his.nu.7.de reg.iuris.& ibidem no-
uè Hiero.Francus.nu.4.qui multis confirmat exemplis.
10 Declaratur ſexto, vt non procedat quando † lex eſſet im-
pedimento,ne exceptiones hæ contrariæ poſsint deduci. Ita
probat.d.l.nemo ex his.de reg. iur. vbi glo. recenſet exempla
& ibidem Cagnol.num.15. ſecutus eſt.& ibidem nouiſſ.Iaco.
Ræuardus eruditiſs.iuriſconſul. alio exemplo regulam illam
explanauit.

PRAESVMP. XLIII.

Poſitionibus variè reſpondentem, fraude præſumi reſpondere,explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Poſitionibus aduerſarij variè reſpondens, præſumitur per fraudem reſpondere,& periurus cenſetur.*
2 *Poſitionib. contraria reſpondere,animo corrigendi,permittitur.*
3 *Reuocatio negationis,ante teſtium examinationem permiſſa eſt.*

Vm actor ſuper a ſe deductis ſuo in libello:& reus
ſuper exceptionibus poſitiones formare ſoleant:
ea propter dicendum hic eſt de præſumptionib.
quæ circa ipſas poſitiones verſantur:dicimus ita-
1 que quod ſi vel actor vel reus † reſpondeat varia poſitionib.
aduerſarij,præſumi per fraudem reſpondere. Ita ad rem no-
ſtram ſcriptum reliquit Alciatus in tract.de præſumptio.reg.
a.præſump.31.ex c.1.vt eccl.benefi.ſine diminut.confer.Quo
circa ſancitum eſt (vt idem Alciatus annorauit) in c. vlt. de
iureiuran.In 6.periurum illum cenſeri qui varia & contraria
reſpondet,& ob id,ea periurij pœna puniri.
Declaratur primo hæc ſententia, vt locum non habeat,qñ
2 † reſpondens contraria poſitionibus,id facit animo corrigen
di quod prius dixerat. Nam tunc reſponſio hæc admittitur.
Ita ſenſit glo.in d.c.vlt.de iureiuran.in 6.& tradit Socin.ſen.
in conſi.97.nu.11.& 12.lib.4.vbi eiuſdem opinionis comme-
morat & Baldum in l. 1. C. de furtis. & idem ſenſit Barba. in
conſi.82.col.2.lib.3.
Declaratur ſecundo,vt non procedat quando qui negauit
3 confeſsionem,ipſam negationem † reuocauit antequam te-
ſtes examinentur ſuper ea negata poſitione. Eſt ſane permiſ-
ſa reuocatio illa. Ita ſenſit Abbas in conſi. 17. lib. 2. & aper-
tius,Abbatem ſecutus, Io. Baptiſta Aſinius in commentarijs
ad ſtatuta Florentiæ.§.19.c.10.

PRAESVMP. XLIIII.

Inſtrumentum magnam pro ſe habere præſumptionem.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio magna eſt pro inſtrumento.*
2 *Inſtrumentum & verum,& ſolemne præſumitur.*
Et his præſumptionibus ſtatur,donec appareat contrarium. nu.3.
4 *Temporis & loci diuerſitas præſumitur potius, quam quod inſtrumentum non ſit verum.*
5 *Inſtrumentum pro ſe præſumptionem habet, quo ad verba eius diſpoſitiua.*
6 *Inſtrumentum in vna parte falſum, præſumitur falſum in totum.*
Idem ſi vitium aliquod patens & manifeſtum non apparet. nu.7.

On ſolum poſitiones,vel capitula probanda exhi-
beri ſolent in iudicijs, ſed etiā inſtrumenta. Quo
circa aliqua & de his videamus. Eſt ſanè magna
1 † pro inſtrumento præſumptio.c Abbate. de ver-
borum ſignific cap ſi Papa de priuileg. in 6. Et ſcribit Baldus
in c. 1.§.ſi inſtrumentum nu. 2.de notis feud. ex inſtrumento
2 duas oriri præſumptiones † vna quod ſit verum,altera quod
ſit ſolenne,idem ſcripſerunt Dec.in conſi 36.nu. 6. Petra ſan-
cta ſingul.39 Marſil.in l.ſi quis ne quæſtio.nu.139.ff.de quæſt.
Neuizanus.lib.6 Syluæ nupt.num.47.verſic. item in dubio,quod
inſtrumentum. Tertiam verò addit Alciatus in tracta.de præ-
ſump regu.3.præſump.13.nu 6. ex ſententia Baldi quem ci-
tat,nempe, quod ea, quæ ſcripſit notarius ſint dicta a parti-
bus, ſed non video quo in loco hoc ſcriptum reliquerit Bal-
dus.Et verè ſuperuacaneum eſſe arbitror dicere,præſumi ſcri
ptum de voluntate partium. Cum ſatis ſuperque ſit aſserere,
præſumi eſſe verum. Non enim eſſet inſtrumentum verum,ſi
ſcriptum quid fuiſſet, quod a partium voluntate non fuiſſet
profectum.Hæ autem præſumptiones hoc operantur, vt ſte-
3 tur † inſtrumento eique fides adhibeatur, donec contrarium
probetur.l.cum precibus. C. de probat. & l. cum propria,vbi
glo.C ſi quis alteri,vel ſibi. & tradunt Roma.in conſi.509.nu.
25.Alex.in conſi.116.in fine,lib.3.Socin.ſen.in conſi.61.nu.2.
& 3.lib.4.Iaſ in conſi.124.col.1.lib.1.Craue.in conſi. 56. nu.
7.in fi.Pariſ.in conſi 28.nu 9.lib.2.
Imo dicimus inſtrumentum adeo præſumi verum, vt con-
tineat probationem probatam,ſicuti ſcripſerunt Bar.in l.1.in
prin.nu.8.ff.de oper.noui nunt. & ibidem Iaſon nu. 10.& alij
plures quos commemoraui in tracta.de recuperanda poſſeſ-
ſio remedio primo.nu.224.Ibi tamen.nu. 225. adiunxi,hanc
traditionem eſſe veram,donec vſque aliquid obijcitur, con-
tra ipſum inſtrumentum. Nam tunc quidem non efficit rem
clatam & probatam, attamen non deſinit extare pro eo præ-
ſumptio.
4 Extenditur primo, vt potius præſumatur † diuerſitas loci
& temporis quam quod inſtrumentum non ſit verum,Ita do
cuit Baldus in l.Imperator.col.2.verſ. & not. quod potius ff.
de ſtatu hom.& in c.cum tu.ver.nota quod in teſte.de teſtib.
ex l.iuriſgent.§.quod fere,vbi Iaſ.nu.8.ff.de pactis.
5 Declaratur primo, hæc præſumptio, vt procedat † quo
ad verba diſpoſitiua inſtrumenti: ſecus quo ad enuntiatiua
puta,Titius filius Sempronij. Non enim enuntiatio iſta præ-
ſumptionem infert, quod talis ille ſit. Ita declarant Angelus
in d.l.iuriſgentium.§.quod ferè.& ibi Iaſ.nu.3.ff.de pactis.& Pe-
traſancta in ſing.39.
6 Declaratur ſecundo, vt non procedat quādo † in aliqua ſui
parte inſtrumentum eſſet falſum. Nam tunc in totum falſum
præſumitur. Ita declarant omnes in l. ſi ex falſis. C. de tran-
ſact.& dicemus infra lib 5.præſump.
7 Declaratur tertio, vt locum non habeat quando † vitium
aliquod patens & manifeſtum, apparet in ipſo inſtrumento,
ſicut cancellatio,& abraſio: vel probatum eſt aliquod vitium
latens:ſicuti declarauimus ſuperiore lib. in q. 99. & dicemus
inf. lib.5.præſump.10.

PRAESVMP. XLV.

Inſtrumentum producens præſumitur fateri & approbare vera eſſe quæ ſcripta in eo ſunt: quod varijs declarationibus illuſtratur.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum producens, præſumitur fateri & approbare vera, quæ in eo continentur.*
Idq; etiam locum habet de perſona notarij,qui id conſcripſit nu.2.
Idem de dictis & atteſtationibus teſtium,nu.3.
4 *Inſtrumentum producens,id cenſetur approbare, quamuis careat ſolemnitatibus a lege requiſitis.*
5 *Inſtrumenti ſolemnitati poſſunt partes renunciare,quæ eorum cedit commodo.*
6 *Inſtrumentum producens videtur etiam ea confiteri,quæ in loco ſeparato illius ſcripta ſunt.*
7 *Scripturam etiam priuatam producens, eam approbare cenſetur.*

8 Inſtru-

8 *Instrumenti productio, & tanquam veri approbatio, prodest & tertio absenti.*

9 *Actus approbationis pendet à sola voluntate approbantis.*

10 *Ratificatio actus etiam parte absente fieri potest.*

11 *Declaratio animi facta causa vnius, prodest & alteri.*

12 *Instrumentum approbare censetur, non solum producens, sed etiam petens sibi exhiberi & produci.*

13 *Instrumentum minus solemne producens, tanquam solemne, non præsumitur approbare cum de facto alieno agitur.*

14 *Factum alienum præsumitur incognitum.*

15 *Instrumentum deficiens in solemnitatibus negotium principale concernentibus, non præsumitur quis producendo approbare.*

16 *Instrumenti productio, nullum adfert producenti præiudicium quãdo aduersarius illud impugnat.*

17 *Instrumentum producens non præsumitur approbare ea, quæ incidenter vel ennntiatiue, in eo scripta sunt. Nisi tamen sint ennuntiatiua verba ipsius producentis nu. 18. vel necessaria ad actum ipsius instrumenti. nu. 19.*

20 *Instrumenti productio, & tacita ex eo resultans confessio, non nocet producenti, vt detecto errore probabili id nequeat renocare.*

21 *Instrumentum productum cum protestatione, in partibus nimirum pro se facientibus non contradicente aduersario, quo ad fauorem producentis accipitur.*

Onuenit hic locus illi disputationi quãdo producens instrumentum, præsumatur approbare vera esse quæ in eo scripta sunt. Qua quidem in re con-
1 stituitur regula, † præsumi eum approbare. Ita sane I... unt omnes in cap. Cum venerabilis. de excep. vbi Abbas. nu 31. Felin. nu. 22. Decius nu. 22. & Parisius num. 56. qui huius sententiæ Doctores per plures commemorant. Et illis accedunt Ruinus in consi. 162. num. 4. lib. 5. Iason in l. 1. § editiones nu. 16. ff. de eden. Decius in consi 558, nu. 7. Gozadin. in consi. 42. nu. 9. Paris in consi. 125. num. 20. lib. 1. Bocrius q. 252. nu. 3. & Gramma. in consi. 89. nu. 2. in ciuilib. & in decis. 103. nu. 84. Craue. in consi. 249. col. 1. & in consi. 275. num. 2. Natta in consi. 365. nu. 3. & nouissime Mascardus in conclu. 915. nu. 1. quem post horum commentariorum primam impressionem videre contingit. Rota Genuensis in decis, 13. nu. 15. Et ij quidem adducti sunt text. l. 1. §. edenda. ff. de eden. ex l. filius. §. vlt. ff. de interrog. act. ex c. cum olim. de censib.

2 Extenditur primo hæc sententia, vt † procedat etiam quo ad personam notarij. qui instrumentum illud conscripsit. Nã & eius personam approbasse præsumitur. Ita Bald. in l. si quis testibus. col. 1. C. de testibus Guido Papæ. quæst. 103. Alex. in consi. 133. nu. 14. lib. 7 Ias. in l. 1. §. editiones. nu. 17. ff. de eden. Marsil. in l quæ ignorans. no. 10. ff. ad l Cornel. de sica quos secutus est Boer. in d. q. 252. nu. 4. Qui ergo semel produxit instrumentum eius, quem notarium asserebat, non amplius poterit aliud instrumentum ex eo impugnare, quod is notarius non sit.

3 Extenditur secundo, vt procedat in eo, † qui dicta & attestationes testium produxit. Nam & is præsumitur eas approbasse, & fateri esse veras. Ita Felin. in c. imputari. colu. 1. versi. 4 declaratio. de fide instrumen. qui dixit, productionem instrumentorum & testium a pari procedere. qui quidem intelligit, quando productio fit post publicationem, & sequitur Crauet. in tracta de antiq. tempo. in 5. partico. primæ partis princ nu. 14. in fin. qui nu. 15. subiungit, hunc producentem testium attestationes, nec quidem amplius posse eorum personas improbare, vel quidquã in eos obijcere, etiamsi nec iuramentum præstiterint, vel examinati fuerint.

Extenditur tertiò, vt procedat etiamsi instrumentum vel
4 scriptura producta † deficiat in solemnitatibus a lege requisitis, vt si instrumentum careat anno, die & consule, Nam adhuc producens præsumitur ea approbasse. Ita Baldus in l. alia. col. 2. ver. sed pone, quod quis confitetur. C. de ijs, quibus vt indignis. idem in l. 2. in fin. C de fideicom. liber. Angel. in consi. 132. Quidam Nicolaus col. 2. Alex. in consi, 184. lib. 7. Iason in consi. 161 col. 3. lib. 2. Felin. in d. cap. cum venerabilis. nu. 27. de excep & ibidem Dec. no. 27. versicu. quinta conclus Crauet. in tracta de antiq tempo in 4. particula primæ par. ptin. nu 36 qui asserit. hanc esse magis receptam opinionem. Dissentiunt tamen ab hac opinione Innocen. & Abbas in d. cap. cũ venerabilis. de excep. Rom. in cõs. 294. nu. 2 Alex. in cons. 108. num. 6 lib. 5. & in consi. 124. nu. 5. lib. 7. Ea ratione moti sunt, quia producens instrumenta vel alias scripturas carentes solemnitate instrumentali, præsumitur illa approbare & illa confiteri, prout in eis continetur, ex quo probationis effectus est nullus; Et paria sunt nihil contineri, vel contineri quidem, sed id quod continetur approbare non posse, ob probationis defectum l. duo sunt Titij. ff. de testamentaria tutela.

Cæterum huic considerationi respondetur, eam posse procedere, quando defectus solẽnitatis est respectu negotij principalis, de qua quidem statim infra dicemus: secus quo ad solẽnitatem hanc ipsius solius scripturæ: vt quando scriptura non est authentica: vel caret die & consule, vel similem alium defectum habet. Nam tunc (vt dicebat Decius) vitium illud purgatur per illius scripturæ productionem. Et differen
5 tiæ ratio est: quia solemnitati † instrumenti, partes renuntiare possunt, cum suum solum commodum respiciant, secus quando est solemnitas respiciẽs negotium principale, sicuti est solemnitas decreti in alienatione bonorum minoris, vel ecclesiæ, cui quidem renuntiare partes non possunt, vt infra dicemus in secunda declaratione.

Extenditur quarto, vt procedat hæc præsumptio non solũ quo ad ea, quæ in ipso instrumento aliaue scriptura continẽ
6 tur continuatiuè, sed etiam quo ad † posita in loco separato; puta solutionem debiti scriptam à tergo ipsius scripturæ. Ita Ange. in d, consi. 132. col. 2. versi. 1. quia. & Crauet. in d. tracta. de antiquita. tempo. quarta particula primæ partis principalis. nu. 37. Ea est ratio quia nil præsumitur scriptum, intra vel extra ipsam chartam, quod scriptum non sit voluntate ipsarum partium. Cum ergo producens scripturam præsumatur fateri quæ intra scripturam sunt, ita etiam præsumitur fateri quæ extra.

7 Extenditur quinto vt procedat etiam in producente † scripturam merè priuatam. Nam adhuc eam approbare præsumitur. Ita Angel. in d. consi. 132. col. 2. & Craue. vbi sup. nu. 42.

8 Extenditur sexto, vt procedat quo ad tertium. Nam & † ei prodest hæc tacita vel præsumpta confessio producentis. Ita Ange. in §. si verò expressam col. 4. in Auth. de hæred. & Falcid. Cum dixit, quod approbatio instrumenti tanquam veri, prodest omnibus. qui interesse aliquod ex eo habent: etiamsi præsentes non fuerint ipsi approbationi. Et Angelum secuti sunt Iason in l. non solum §. morte. num. 12. vers. item pro conclusione Baldi ff. de operis noui nuntia. Ripa in c. cum M. Ferrariensis. num. 106. de constitut. & Crauet. loco præallegato. nu.
9 43. Ea est ratio, quia † actus approbationis pendet a sola voluntate approbantis, quo casu præsentia alicuius non præsumitur, vt docuit Bart. in l. Pomponius. col. 2. versi. item ex eo. ff. de neg gest. & in l. quo enim ff. rem ratam haberi. Cũ dixit,
10 ratificationẽ † actus fieri posse absente parte, & absenti prodesse, quia solum dependet a voluntate ratificantis, licet ratificans ipse obligetur. Et Bartolum secuti sunt multi commemorati à Crauetta vbi supra num. 46. Et idem respondit Ruinus in consi. 66. num. 14. lib. 1. & in consi. 108. nu. 8. lib. 5. Ita dici-
11 mus † declarationem animi factam causa vnius, prodesse & tertio. Ita Bar. in l. is potest. nu. 10. ff. de acquiren. hæred quem secuti sunt Bald. in l. vlt. C. de petit. hæred. & Ange. in l. sicut. C. de repud. hæred. Decius in consi. 35. col. 2. versi. & sic patet. & Crauet in consi. 62. nu. 11. & in dicta quinta particula. nu. 46. quo loci satisfacit nonnullis difficultatibus.

12 Extenditur septimò, vt procedat etiam in eo, † qui ipse nõ producit, sed sibi exhiberi & produci petit. Ita egregie respondit Crau. in cons 275. nu. 2. & 3. qui multis rationib. cõprobat.

13 Declaratur primo, vt non procedat, hæc præsumptio, † quõ quis produceret instrumentum minus solemne tanquam solemne, & ageretur de facto alieno. Nam talis productio tanquam erronea, non inferret approbationem ipsius instrumẽti. Ita Alexander in consi. 108. nu. 6. lib. 5. & Crauet. vbi supra, in dicta quinta particula, primæ partis princ no. 38. post Abbatem in d. cap. cum venerabilis. de excepr. Ea est ratio, quia
14 † factum alienum præsumitur incognitum. l. vlt. ff. pro suo. & ideo producens præsumitur potius ignoranter & per errorẽ produxisse quam scienter. & propterea ei non dicitur consentire. l. si quis per errorem. ff. de iurisd. omn. iud.

15 Declaratur secundo, vt non procedat quando † instrumentum, vel scriptura deficit in solemnitate quæ respicit negotiũ principale, vt si quis producit testamentum, quod quidem habet solemnia instrumenti; sed deficit solemnitatib. requisitis in actu testandi, puta circa septem testes & similia. Vel si quis producit instrumentum alienationis bonorum minoris. vel ecclesiæ; quod quidem habet solennia instrumẽti quo ad scripturam, sed deficit solennitas illa extrinseca requisita in alienationibus bonorum minoris, vel ecclesiæ. Hoc sane casu is producens non præsumitur approbare illud instrumentum & scripturam. Ita Baldus in l. alia. nu. 4. C. de ijs quibus vt indign. quem secuti sunt Felin. in c. cum venerabilis. num. 26. & ibid. Dec. nu. 26. vers. 4. conclus. de except. Socin. sen. in consi. 92. num. 9. lib. 3. Afflict. decis. 25. in fin. Zuchardus in l. vlt. nu. 347. C. de edicto diui Adri. tollen. Craue. in d. tract. de antiqu. tempo.

tempo. in d. 4. particula, primæ partis principalis, nu. 40. & in 6. particula d. primæ partis. nu. 19. & ſcripſi in tract. de adipiſcenda poſſeſſ remedio quarto. nu. 105. & 106. Ea ratione motus eſt Baldus: qa non ſufficit veritas ſine ſolemnitate. l. ſi veritas. C. de fideicōmiſ. Quæ ſane ſolemnitas non pendet à voluntate ipſius producentis: & ꝓpea ſua productione efficere non pōt, vt ſolemne ſit, qđ verè nō eſt. Et cōprobatur hæc declaratio auctoritate Bar. in l. 2. C. de bono poſſeſ. ſecund. tab. Cùm dixit, qđ ſi quis fatetur teſtamentū fuiſſe conditum, ſed minus ſolemniter, nō dr̄ approbaſſe illud teſtamentū. Et Bartolum ſecuti ſunt ibi Dec. nu 5. & 6. Ripa in l. admonendi. nu. 186. ff. de iureiuran. ſi ergo expreſſa confeſsio non nocet, multo minus tacita. Imò nec in foro cōſcientiæ, hic qui confeſſus eſt teſtamentū, minus ſolemniter tñ fuiſſe conditū, tenetur, vt diſſerui ſupra, lib. 1. q. 80. His conſtat, male ab hac opinione diſſentire Abbatem in d. c. cum venerabilis. nu. 36. de except. & Romanū in d. conſ. 294. & alios plures cōmemoratos à Decio in d. c. cū venerabilis. nu. 26. vbi horū rationes & argumēta confutat. His accedit quod ſcripſerunt Bar. in l. poſt legatum. nu. 2. ff de his quibus vt indig. Oſaſcus in deciſ. 39 num. 10. & Maſcard. in d. concluſ. 915. nu. 7. Cum dixerunt, producentem instrumentum præſumi approbaſſe ea, quæ continentur: in ipſo inſtrumento: eatenus tamen, qoatenus ipſum inſtrumentum probat.

16 Declaratur tertio, vt non procedat, qoando † aduerſarius, contra quē facta eſt productio, impugnat inſtrumentū illud, vel ſcripturam. Nam tunc præſumpta tacitaq, hæc confeſsio, ab ea productione deſcendens, non adfert aliqđ præiudiciū ipſi producenti. Ita Bald. in l. ſi quis teſtibus. col. 2. ver. ſed nūquid producens C. de teſtib. & in d. l. alia. nu 4. C. de ijs, quib. vt indignis. Quam tamen declarationem explicat copioſe Craue. in d. quarta particula, primæ partis principalis. nu. 52. & 53. & tradit Maſcardus in d. concluſ. 915. nu. 4.

Declaratur quarto, vt procedat hæc præſumptio quo ad ea, quæ ſunt prolata diſpoſitiuè in ipſa ſcriptura producta; ſe-
17 cus verò quo ad ea, quæ † incidenter & enontiatiue ſcripta fuerunt Nam illa nec approbare, nec fateri præſumitur. Ita ſcribont Bald in d cap. cum venerabilis. col pen. de except. & ibidem Felin. num.. col. 5. verſ limita dupliciter. Alex. in cōſ. 26. nu. 12. ver. præterea etiam. lib. 5 Pariſ. in d. c. cum venerabilis nu. 58 Crau. in d. 4. particula primæ p rtis principalis nu. 60. Cephal in conſ. 236. nu. 18. lib. 2. & Maſcard. io d. concluſ. 915. no. 9. Et ij quidē moti ſunt ex l. Aurelius §. vlt. ff. de liber. lega. Nec obſtat qđ ab hac opinione diſſentiat Abb. in conſ. 52 col. vlt. ver. & præſertim vt dixi. lib. 2 à quo non vr̄ diſſentire Iaſ in l. ſi cui ſerui § à filio. in fine. de leg. 1. ex tex. c. cum olim de cenſibus. Nam reſpondetur, Abbatē male ſenſiſſe. cū tex d. c. cū olim. (vt ait Crauet præcitato in loco) loquatur in probatione finium. qui leuioribus probationibus probari poſſunt. Et ideo probatio illa nō reſultat ex productione inſtrumenti, ſed ex ſolis ipſis verbis quia idē eſſet ſi inſtr̄m fuiſſe ab alio productum, vbi glo. & oēs interpretantur, & alios recenſet Hieronimus Montanus in tract de finib. c. 61. Præterea & ſecundo reſpondet Crauetta, qđ verba enuntiatiua in caſu d. c. cùm olim erant neceſſaria ad actū, quia alias cōpoſitiones illæ factæ non fuiſſent: ob id probant, vt textū illum ſic intellexit Decius, quē mox referam. Hæc tamen declaratio
18 Baldi intelligitur, niſi † eſſent verba enuntiatiua ipſius ꝓducentis, vt quia cum eo geſtū fuiſſet negotium. Nam illa probant. l. optimam. C. de contrah. & cōmit. ſtipu. Ita declarant Felin. in d. c cum venerabilis. & Crau. vbi ſupra nu. 62. q ſubiungit poſt Decium in d. c cum venerabilis. verſ. prædicta cō-
19 cluſio &c. intelligi ſecundo, † niſi eſſent verba enunciatiua neceſſaria ad actum ipſius inſtrumenti. ex d. c. cū olim. & alia ad rem hanc tradit Pariſ. in d. c. cum venerabilis. nu. 58.

Declaratur quintò, vt non procedat hæc præſumptio & ta-
20 cita confeſsio prodocentis, quo ad † effectum reuocationis ipſius productionis detecto ipſo errore. Nam vere reuocari poteſt, ſiue modò error ſit ex facto alieno, ſiue ex proprio, modo probabilis ſit. Ita tradunt Bald. in conſ. 307. Proponitur, qnod notatius li. 5. Guido Papæ. q 131. & q. 403. ver. ſed ioxta præmiſſa quæro. Feli. in cap imputari. colum 1. verſ. ſeptima, & vltima declaratio. de fid. inſtrum. & Craue. in d. 4. particula primæ partis. num. 64. idem Craue. in conſ. 201. num. 7. & in conſ. 249. col. 2. in prin.

21 Declaratur ſexto; vt non procedat, quando † productio facta fuit adhibita ꝓteſtatione, qood producit in parte & paſſibus pro ſe facientibus, & non aliter. &c. Cui quidem proteſtationi non contradicat aduerſarius. Nam tunc productio inducit approbationem ſolum qoo ad ea quæ ſunt in fauorē producentis. Ita conciliando controuerſias Doctorum opiniones, tradunt Iaſ. in l. non ſolùm. § morte. nu. 56. ff. de ope. nou. nunt Dec. in d. c. cum venerabilis. nu. 22. in fi. de except. Ripa in c. cū M Ferrarien nu. 79. de conſti. Oſaſcus in d. deciſ. 39. nu. 7. Et alias conciliationes recenſet Maſcard. in d. cōcluſ. 915. nu. 19. & copioſius ſcripſi in repet. d. c. cum M. Ferrarieñ.

PRAESVMP. XLVI.

Quando ac quomodo non opponens exceptionē aliquam, dictis, vel factis ſui aduerſarij, in iudicio ea fateri præſumatur, copioſè explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum aut ſcripturam productam contra ſe, veram videtur fateri, qui nil opponit.*
2 *Tacens in iudicio habetur pro conſentiente.*
3 *Procuratore falſum inſtrumentum mandati producente, pars non opponens. mandatum præſumitur approbare.*
4 *Teſtimonium patris pro filio, parte non reclamante, admittitur.*
5 *Proteſtationi in iudicio non opponens, illi videtur conſentire.*
6 *Solemnitas actus extrinſeca præſumitur interueniſſe, non opponente aduerſario.*
7 *Iudicium cum excommunicato tractatum, parte non opponente valet & tenet.*
8 *Miles in iudicio etſi alterius procurator eſſe nequeat, parte tamen non opponente, iudicium tenet.*
9 *Procurator in cauſa criminali non admittitur regulariter, ſi tamē nil obijciatur iudicium tenet.*
10 *Spoliatus cui proprietatis oppoſita fuit exceptio, ſi non contradicat, non venit reſtituendus.*
11 *Sententia in iudicatum tranſita, ſi exceptiones obijciantur, aduerſario non contradicente iudicium tractandum eſt.*
12 *Iurans ſibi pecuniam numeratam, ſi poſt exceptionem non numeratæ pecuniæ ad probandum fuit admiſſus, non contradicente aduerſario, tenet iudicium.*
13 *Præſumptioni iuris & de iure, etſi nil obijci queat, ſi tamēn id fiat, parte non opponente, de ea obiectione diſputandum eſt.*
14 *Religioſus teſtamenti exequutor ſine ſuperioris autoritate etſi nequeat eſſe, valent tamen geſta ab eo, ſi nil fuerit oppoſitum.*
15 *Clericus fideiubere pro alio nequit regulariter; valet tamē fideiuſſio & obligatio tenet, ſi non fuerit oppoſitum*
16 *Probationes intra certum tempus faciendæ, aduerſario non contradicente admiſſa, valent.*
17 *Legitimatio perſonæ in iudicio requiritur, cum illegitima tamen, ſi non opponatur, tenet iudicium.*
18 *Notariatus probandus eſt, ni tamen ſi fuerit contradictum, geſta tanquam à notario valent.*
19 *Inſtrumenti copia fidem facit, ſi ei non contradicat aduerſarius.*
20 *Iudicium ſuis carens ſolemnitatibus valet, ſi ab aduerſario nil ſit obiectum.*
21 *Iudex laicus nō opponēte aduerſario, cognoſcit de cauſa ſpirituali.*
22 *Sententia ſanguinis lata à religioſo valet, parte non reclamante.*
23 *Reconuentio corā alio iudice facta aduerſario nō abnegāte, valet.*
24 *Acta in iudicio tempore feriarum valent non cōtradicente parte.*
25 *Probationes publicatis atteſtationibus factæ valent, aduerſario tacente.*
26 *Actiones quæ alias cumulari non poſſent, cumulantur tamen non opponente aduerſario.*
27 *Accuſatio lapſo tempore accuſandi, admittitur non contradicente aduerſario.*
28 *Appellatio reijcienda admittitur, tacente aduerſario.*
29 *Inſtrumento vel ſcripturæ contra ſe producto, etiam generaliter opponens, præſumitur fateri in eo contenta.*
30 *Inſtrumentum, cui etiam non fuerit oppoſitum, quando tamen non præſumatur vera fateri in eo contenta, is contra quē productū.*

Icamus nunc econuerſo ad præcedentē præſumptionem, quod ille, cōtra quem producitur aliquod in-
1 ſtrumentum, aliquaue ſcriptura, præſumitur, † atq; cen ur eam approbare & fateri veram, ſi nil contra eam oppoſuit. Ita Iacobus de Arena in l. vlt. C. ſi certom peta. & ibidem Bald. in 2. oppoſ. Hoſtien. in c. quoniam contra. & ibidē Butrius. de probat. Alex. in conſ. 185. in fine. lib. 6 Guido Papæ q. 221. colum. vlt. & apertius. q. 404. Boer. q. 36. & Craue. in tracta. de antiquit. tempor. in quinta particula primæ partis
2 princip. nu. 24. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia † tacens in iudicio habetur pro conſentiente. cap. 2. de appell in 6. Bart. in l. 1. C. de relat, & fuſius dicemus infra lib. 6. præſump 45. vbi agemus, quando & qoomodo tacens conſentire ꝓſumatur. Et

quamquam prædicta luquantur in actu iudicis, attamen idē
est in eo actu, qui factus à parte. Nam videmus, (inquit præ-
3 citato in loco Crauetta) quod si falsus † procuraror producit
instrumentum maodati minus legitimi, & pars non opponat,
censetur approbare mandatum. Ita Barto in l. licet. C. de pro-
curat & ibidem Iason col. pen. vers. limita. 3. Idem Craue. in
cons. 150. nu. 2. in fin.

Ita etiam dicimus, quod licet pater oon possit esse testis
pro filio, nec econtra. l. parentes. C. de testib. Attamen, si pars
4 nil opponit admittitur † testimoniū patris pro filio & econ-
tra, vt scribunt Bart. in l. qui testamento. §. quæcunq. col pen.
de testa. Decius in l. qui iurisdictioni. in fine. ff. de iurisd. omn.
iud. Crau. in cons. 150. nu, 2. Idem dicimus in testimonio fra-
tris pro fratre: & vxoris pro marito, sicuti tradunt Specul. in
tit. de teste. §. 1. ver. quid ergo si aduersarius. Ripa in l. 4. §. hoc
autem iudicium. nu. 30 ff. de damno infecto. Aufrerius ad de-
cisiones Capellæ Tolosa. q. 4. col pen.

Ita dicimus, qood tacens in iudicio, & noo oppooens
5 † contra protestationem præsumitor illi consentire. Ita gloss.
l. si fideiussor in. ptin. in verbo, recusare. ff. qui satisd. cog. Bald.
in cons. 318. Practica ciuitatis. col. 2. lib. 1. Præpos. in cap. soli-
citudinem. col. 2. vers. sexto fallit. de appel.

6 Ita etiam dicimus, quod † solemnitas extrinseca præsumi-
tur interuenisse in actu, quando defectus ipsins solemnitatis
non fuit oppositus ab aduersario. Compostel. in cap. cum di-
lectus. de consuetud. Marthes. notab. 12. Craue. in consil. 220.
nume. 5 & dicemus inf. lib. 3. præsump. 98. vbi agimus, quan-
do solemnitas præsumatur.

Huc etiam facit, quod si statutum velit probationem debi-
ti fieri oon debere testibus, attamen si facta sit parte non op-
pooente, valet Bald in l certi condictio. § quoniam ad finem.
ff. si certum petat & ibidem Alex. Cæpulla in cautella. 253. sta-
tuta quandoque. num. 1. & Decius in l in ambiguis. §. non est
nouum. num. 7. de reg. iuris. Ruinus in consil. 3. num. 10. lib. 3.
Marsil. in cons. 19. nu. 8. & in l si qs ne quæstio nu. 91. de quęst.
& Craue. in cons. 348. nu. 1. Et ad rem hanc pertinet, quod li-
7 cet excommunicatus † esse non possit in iudicio c. intelleximus. de iud Attamen si comparuit, & nil ab aduersario fuit
oppositum, valet iudicium cum eo tractatum. cap. 1. § si vero
de except. in 6. & tradunt Abbas Decius & reliqui in d. c. in-
telleximus. & idem Decius in d. l. in ambiguis. § non est no-
oum num. 8. de reg. iuris.

8 Est valde simile, quod dicimus militem † esse non posse in
iudicio, tanquam alterius procuratorē, vt probat. l. filiusfam.
§. veterani, ff. de procurat. & tamen iudicium valet, si non op-
ponatur. Ita Marsil in cons. 19. nu. 13. & in l. si quis ne quæstio.
nu. 94. de quæst. Decius in d. §. non est nouum. nu. 8 vbi idem
esse dixit de iuramento calumniæ. ex c. 1, de iuram. calum. in 6.

9 Huc spectat, qud licet † procurator interuenire non possit
in causa criminali. attamen si interuenit & nil obijcitur, valet
iudicium. l. quamuis indubitati. C. de adulter Bald. in l. ita de-
mum. colum. 2. C. de procurat. Roma. in cons. 215. Cæpolla io
cautela. 25; num. 4. Felinus in cap. meminimus. colum. penul.
de accusat. Decius in d. §. non est nouum. nu. 9. & idem in cōs.
469. in fine latè Marsil. in l. si quis oe quæstio. num. 88. de quę-
stio Crane. in cons. 120 nu. 4.

10 Ita dicimus quod licet † spoliatus debeat restitui ante om-
nia, nec admitti contra ea possit exceptio proprietatis, atta-
men si opposita fuit ipso spoliato non contradicente, valet
iudicium, vt tradunt multi à me congesti in tract. de recope-
randa possessione remedio 1. q. 15.

11 Huc etiam pertinet, qđ etsi contra sententiam, † quæ tran-
siuit in iudicatum, nil obijci deduciue possit: cum pro veri-
tate habeatur. l. res iudicata. de reg. iuris. Nihilominus si obij-
ciantur exceptiones, & aduersarius non contradicit, super eis
iudicium tractandum est; vt scribunt commemorati à Fe-
lino in c inter monasteriū nu. 23. de senten. & re iud. & à De-
cio in d. l. in ambiguis. §. non est nouum nu. 10. de reg. iur. &
præter eos, Ruin. in cons. 3. nu. 10. lib. 3. Mars. in cons. 19. nu. 9.

12 Est quoq; simile quod dicimus, eum qui iurauit † sibi fuisse
numeratam pecuniam, non posse opponere non numeratæ
pecuniæ exceptionem: attamen si exceptionem opposuit, &
admissus fuit ad probandum, aduersario non contradicente,
iudicandū de ea est. Ita Bald & Salicet. in l. vlt. C. de non num.
pecu. Alex in cons. 89 nu. 15. lib. 2. Cæpolla in cautela. 253. nu.
5. Feli. in d c. inter monasterium nu. 23. vers. similiter dicunt.
de re iud & Mars in d. cons. 19 no. 8.

13 Et ad rem hanc pertinet qđ licet contra † præsumptionem
iuris & de iure obijci nil possit, attamen si obiectum fuit par-
te non contradicente, de ea obiectione disputandum est, vt
tradunt Bar. in l. inter stipulantem. §. 1. de vet. oblig. Cæpolla
caut. 253 nu. 3. in d. c. inter monasterium. nu. 23. vers. similiter
infertur. de senten. & re iud. Mars. in d. cons. 19. nu. 7. & in l. si
quis ne quæstio. nu. 89 de quæst. Crau. cons. 248. nu. 3. & 11.
scripsi superiore libro q. 62.

14 Huc etiam facit, quod licet † religiosus sine sui superioris
auctoritate testamenti executor esse non possit. c. religiosus.
de testam. in 6. attñ si datus fuit executor, & nihil fuit oppo-
situm, gesta ab eo valent. Ita egregie scripserunt Fedet. de Sen.
in con. 293. Rom. in cons. 400. col 1. Marsil. in cons. 19. nu. 12.
& in l. si quis ne quæstio. nu. 92. de quæstio.

15 Confert quoque, quod licet † clericus prohibeatur pro al-
tero fideiubere c. t. de fideiuss. attñ si fideiussit, & nil fuit op-
positū obligatio tenet. Ita Roma. in d. coos. 430. & Mars. in d.
cons. 19. no. 13. & in d. l. si quis ne quæstio. nu. 93. de quæstio.

16 Accedit quod probationes, † quæ intra certum tempus
fieri debuerunt, si admissæ sunt, aduersario non opponente,
valent. Ita Iono. in cap. Cum Bertoldus. de re iud. Alexand. in
cons. 167. in fi lib. 2. & alios recenset Marsil. in l. si quis ne quæ-
stio. nu. 91. de quæstio.

Et simile tradit Marsil. io d. l. si quis ne quæstio. num. 87. &
17 num. 95. quod licet in iudicio personæ † legitimatio requi-
ratur: attameo si minus legitima ioteruenit, & nil ei fuit op-
positum, valet iudicium.

18 Simile est, quod licet † notariatus sit probandus: attamen
si asseritur quis notarius, & nil ei opponitur, gesta illa valent
tamquam gesta à notario. Ita post multos censuit Craue. in
consi. 150 num. 2.

19 Ita dicimus qood & si copia † instrumenti fidem non fa-
ciat, attamen ei fides adhibetur, si aduersarius nil opposuit.
Ita Craue. in d. consi. 150. nu. 2. post Decium io authen. si quis
in aliquo. col 3. C. de edend.

20 Non est dissimile quod dicimus † iudicium suis solemni-
tatibus carens valere; si nil ab aduersario obiectum fuit. Ita
tradit Crauet. in d. cons. 150. num. 2. post Decium in l. vinom.
col. pen. ff. si certum. petat.

21 Ita etiā dicimus iudicem † laicū posse aduersario non op-
pooente, cognoscere de causa spirituali, vt responderunt An-
cha in cons. 98. col. 2. & Craue. in cons 220. nu. 5.

22 Est etiam simile, ꝙ dicimus, sententiam † sanguinis à reli-
gioso latam, parte non opponente, valere, vt tradunt Aret. in
cons. 58. col. 3. & Craue. in d. cons. 220. nu. 5.

23 Ita quoque dicimus † reconuentionem factam corā alio
iudice valere, aduersario non opponente, vt scribunt Ioan.
Andr in cap. dispendia. §. reus quoque. de rescr. in 6. Corn in
cons 30. colum. 4 vers. nec obstat, qoòd reconuentio. lib. 3. &
Craue. in d. consil. 220. nu. 5.

24 Ita dicimus, ꝙ licet acta † in iudicio feriarum tempore, nil
operentur: attamen valent si aduersarius non opposuit. Sicuti
responderunt Alex. in cons. 213. col. 2. lib. 2. & Craue. in consi.
248. nu. 2 & in cons. 272. nu. 9.

25 Simile dicimus probationes † factas, publicatis attestatio-
nibus, valere aduersario non opponente. vt scribunt Imola in
clem. testib. de testib. Corne. in cons. 28. col. 3. lib. 3. & Craue.
in d. cons. 248. nu 3.

26 Ita actiones, † quæ cumulari non possunt, cumulationem
admittunt, aduersatio non opponente. vt responderunt Aret.
in cons 103. col. 4. in 3. dubio. & Crau. in d. cons. 248 nu. 3.

27 Ita quoq; dicimus, accusationem † lapso accusandi tēpore
admitti, aduersario non opponente, vt scribunt Bart. in l ab-
sentem. in fi. ff. de pœnis. Soc. in l. 1. §. sublata, col. 2. ff. ad Tre-
bell. & Craue. in cons. 272. nu 9.

28 Ita pariter dicemus † appellationem alias reijciendam ad-
mitti, parte noo opponente, vt scribunt Dec. in l. 1. col. 2. C. de
booo posses. secund tab & Craue. in coos. 273. in fi. qui subiū-
git, appellari etiam posse ad superiorem, omisso medio, parte
oon opponente.

Extenditur nūc primò proposita hæc præsumptio, vt pro-
29 cedat etiamsi opponeretur † sed generalitér. Nam adhuc iste
contra quem instra proposita fuerunt, fateri ea p̄sumitur, ex
quo generalis ista oppositio oon sufficit. Ita rñdit Collegiū
Bononiense inter consilia Curtij sen. in cons 51. Io nomine
sanctæ. col. 13. vers. quartò, qa pro parte. ex snia Bar. in l. 1. nu.
7. ff. de except. cūm dixit, exceptiooem certam & claram esse
oportere; & non sufficere generalē: & apertius idem censuerūt
Soc. sen. in cons. 103. nu. 5. lib. 3. & Feli. in c. pastoralis. nu. 13.
de excep. Dubitat tamen Craue. in d. tract. de antiq. temp. in
5. particula primæ partis princip. nu. 30. Et ibidem num. 32.
subiungit ꝙ sufficit opponere ipso facto, nempe petendo se
absolui a petitis aduersarij: vel quod coocluso pet aduersa-
rium suum fieri non debent. Sed non est à traditione Bartol.
& sequacium recedendum.

Decla-

Declaratur nunc ꝓdicta præſumptio , vt non habeat locũ,
30 qñ † inſtr̃um , vel ſcriptura eſſet nulla & inualida, alio reſpe-
ctu quàm fauore ipſius partis , & lex ipſa validitati reſiſteret.
Nam tunc is contra quem producitur, ẽt nil opponendo, nõ
cenſetur fateri illam eſſe veram: ex quo eſt omnino nulla Hęc
declaratio probatur auctoritate Caſtren. in conſ. 259. circa
primũ quæſitum col 2. li. 2. qui declarando. l. 1. §. 1. ff. de ferijs,
reſpondit, ꝙ qñ geſta tempore feriato ſunt nulla ipſo iure, re-
nuntiari non poteſt, quia ſi poſſet renũtiari, geſta contra præ-
ſentem & non opponentem exceptionem, nõ eſſent nulla, ſed
valerent. d. l. 1. §. 1. ff. de ferijs. Et Caſtrenſem ſecutus eſt Dec.
in l. in ambiguis. §. non eſt nouum. ff. de reg. iur.

PRAESVMP. XLVII.

Probationibus incontinenti oblatis malitiæ & calumniæ præſumptionem diluere.

SVMMARIVM.

1 *Fraudis & malitiæ præſumptio ceſſat , probationibus incontinenti oblatis.*
2 *Statutum reijciens omnes exceptiones , non præſumitur excludere eam, qua excipiens incontinenti ſe offert probaturum.*
3 *Exceptio nullitatis non poteſt obijci ad impediendam ſententia exequutionem .*
4 *Tertius pro ſuo intereſſe appellans , vel petens in integrum reſtitui, quomodo ſententiæ exequutionem impediat.*
5 *Iudicia ſummaria quæ non admittant exceptiones.*
6 *Probatio per iuramentum etiam alijs reiectis admittenda.*
7 *Inimici teſtimonium quando non recipiendum.*
8 *Probationes etiam incontinenti factæ, quando non admittantur.*

1 CVm probationes offeruntur incontinenti † oĩs præ-
ſumptio fraudis & malitię diluitur. Ita Abb. in c. ſu-
ſcitata. nu. 7. de in integ. reſt. & in conſ. 31. col. vlt. &
in conſ. 55. col. 2. lib 2. Ant. Corſetus in ſuis ſingularib. in ver-
bo, exceptio. incipit ſtatutũ. il 2. qui egregiè ſcribunt, ꝙ ſi ſta-
2 tutũ aliquo caſu reijciat † oẽs exceptiones , non tñ intelligi-
tur reijcere illam, qua excipiens offert velle probare inconti-
nenti. Hanc traditionem probarunt & Arer. in conſ. 75. in fin.
Socin. ſen in conſ. 3. in fi. lib 1. Iaſ. in l. iuriſgentiũ. §. quod ferè.
nu. 14. ff de pactis. Decius in conſ. 424. nu. 6. & conſ. 467. nu. 6.
& in cap ex parte. col. 5. in prima fallen. de off. deleg. quo loci
reſpondet obiectis Alexan. in conſi. 94. no. 4. lib. 4. qui diſſen-
tiebat. Idem Dec. in c. an ſit. nu. 2 de appell. & Silua in conſil.
17. nu. 5. Eſt ſimile ex Oldra. in conſ. 139. Ad habendam. in fi.
ſi ſtatutum, elapſo certo termino excludit omnes actoris pro-
bationes , eam tamen non dicitur excludere , qua actor vult
probare incõtinenti . Et Oldradum ſecutus eſt Crau. in conſ.
207. nu. 8 Huc facit ꝙ reſpondit idem Oldrad. in conſ. 106. ꝙ
& ſi exceptio nullitatis obijci non poſsit contra tres ſenten-
tias conformes , ita impediente clem. vt calumnijs. de re iud.
attamen probatio incontinenti oblata non reijcitur . Idem
reſponderunt Barba. in conſ. 20. colum. pen. in princ. lib. 3. &
Crau. in conſ. 104 nu. 10. & in d. conſi. 207. nu. 8. Diſſentit ta-
men ab hac opinione Didacus lib. pract. quęſt. c. 25, nu. 2. Qua
de re aliqua ſcripſi lib. 2. de arbitr. iudicum. caſu 9. Eſt ſimile
ꝙ ſcribit Bar. in l. 4. §. condemnatũ. & ibi Ripa. nu. 15. in fi. &
3 nu. 30. ff. de re iud. quod & ſi † exceptio nullitatis obijci non
poſsit ad impediendã executionem ſententiæ attamen obijci
illa poterit, qua incontinenti probationes offeruntur . Et idẽ
reſpõdit Marſilius in cõſ. 16. nu. 18. Eſt ſimile, ꝙ ſi tertius pro
ſuo intereſſe appellet à lata ſententia, vel petat reſtitutionem
4 in integrum, † non poſsit impedire executionẽ ſententiæ, at-
tñ impedire poterit oblatis incontinenti probationib. ꝓ ſuo
intereſſe. Ita Abb in c. ſuper eo. in fi. de off. deleg. & ibidẽ Feli.
& Dec. Card. in c. veniens il 2. nu. 10. de teſtib. & ibidem Feli.
nu. 10. idem Feli. in c. vlt. col. vlt. de calum. & communem aſſe
rit Didacus libro pract. quæſtio, cap. 16. nu. 2. Huc pertinet
quod tradit Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. in verbo, ſum-
marie. num. 4. Cùm dixit, quod & ſi in iudicijs ſummarijs non
5 admittãtur † exceptiones, attamen intelligitur de his, quæ re-
quirunt altiorem indaginem : ſecus ſi incontinenti , probari
offeruntur. & idem reſpondit Crau. in d. conſil. 104. num. 10.
6 Et idem Craue. in conſil. 107. num. 8. qui reſpondit † proba-
tionem per iuramentum debere admitti , & ſi cæteræ proba-
tiones excludantur , ex quo incontinenti fieri dicitur. con-
fert ꝙ reſpondit Abbas in conſ. 64. in fi. lib. 1. ꝙ & ſi ſtatutum
ciuitatis Vicentiæ , reijciat omnes exceptiones impedientes
executionem Laudi arbitrorum : attamen non dicitur reijce-
re illam exceptionem , cuius probatio offertur incontinenti.
Eſt ſimile ꝙ reſpondit Marſ in conſ. 16. nu. 17. quod & ſi ſta-
tutum Bononiæ ſub Rub. de generalib. pœnis bannitorũ &c.
reijciat omnes bannitorum defenſiones , non tamen reijcere
dicitur illas, quæ incontinenti probari offeruntur . Ex eodem
in reſponſo Marſi. num. 19. idem cenſuit , quando reijciuntur
exceptiones & defenſiones excommunicati . Nã reiectæ non
cenſentur incontinenti probando Huc etiam facit qđ cẽſuit
Gramm. deciſ 86. nu. 3. Cùm poſt alios dixit, quod etſi teſti-
monium inimici ſit recipiendum, reſeruata inimicitiæ proba-
7 tione tempore ſuo : attamen † recipi non debet , quando ini-
micitiæ probatio eſt in promptu . His accedit Ioan. Baptiſt.
Aſinius in praxi de ordine iudiciorum. §. 31. c. 36.

Cæterum hæ traditiones intelliguntur atq; declarantur ab
Antonio Corſeto in prædicto ſingulari, in verbo, exceptio. in-
cipit ſtatutum il 2 in fi. ex traditione gloſſę in d. c. ſuſcitata. in
verbo, ſententiæ. de in integ. reſtitu. Idem docuit Imola ibi
col. 2. & fuit ſententia Abbatis in conſi. 64. colum. pen. verſ. in
8 contrarium lib. 1. vt non procedat † quando præſumptio eſt,
ꝙ calumnioſe & per malitiam, offeruntur hæ probationes in-
cõtinenti. Nã tunc iudex eas probationes ita oblatas reijcit.
Hic enim duæ adſunt præſumptiones vna generalis quam lex
ita conſtituens conijcit contra hos, altera eſt ſpecialis in per-
ſona illius petentis ſe admitti ad probandum incontinenti.
Ita ſanè intelligo traditiones Corſeri Imolæ & Abbatis. Et ſi
bene eruditus Didac. lib. pract. quæſtionum. c. 16. nu. 2. ver. nõ
me latet. & c aliter eos intellexerit . Quod ſi dicatur, pro iudi-
cis voluntate eſſe ſublatam facultatem faciendi has proba-
tiones in continenti, cum ſemper dicere poſsit is iudex, ſi offe
renti fauere nõ cupit, ſuſpectas habeo tuas has probationes.
Reſponderi poteſt , vel non eſſe credendum , iudicem iniuſtè
id aſſerere, cum de eius iuſtitia lex confidat. l. 2. C. de offi. ci-
uil. iudi. Vel ſuccurſum erit illi offerẽti adeundo ſuperiorem.

Illud etiam eſt hic annotandum , cum præſumi velle pro-
bare ſuo de iure , quũ meliores quas habet probationes pro-
ducit. Lucas de Penna in l. 3. in præſump. 103. C. de apochis
publ. lib. 10. poſt Inno. in cap auditis. de in integ. reſt.

PRAESVMP. XLVIII.

Exceptionibus à ſtatuto reiectis , quæ præſumãtur non reiectæ ſed admiſſæ.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones reijciens ſtatutum , non reijcit eam, qua negatur qualitas quæ eſt ſtatuti fundamentum .*
2 *Fundamentum conſiſtens in qualitate, eam adeſſe, probare debet.*
3 *Exceptio à ſtatuto reiecta non præſumitur , quæ ab eodem capite, vel etiam altero ſtatuto prouenit.*
4 *Statutores incontinenti ſe corrigere voluiſſe, non præſumitur.*
5 *Confeſſio pecuniæ numeratæ , refertur inter ſimulationes contractus .*
6 *Exceptio inhabilitatis perſonæ nunquam à ſtatuto reiecta præſumitur .*
7 *Iudicium quodlibet requirit perſonas legitimas.*
8 *Excommunicationis exceptio à ſtatuto nequidquam præſumitur reiecta.*
9 *Exceptio manifeſte & notoriè apparens, non præſumitur à ſtatuto reiecta.*
10 *Exceptio quæ per indirectum opponitur , non cenſetur excluſa à ſtatuto .*
11 *Exceptio proueniens à defectu citationis , non præſumitur à ſtatuto reiecta.*
12 *Citatio eſt fundamentum defenſionis.*
13 *Exceptionem à contrarietate & perplexitate prouenientem non præſumitur ſtatutum excludere.*
Idem eſt in ea, quæ ex ſubiecta materia ineſt. nu. 14.
15 *Precij non ſoluti exceptio, impedit litis ingreſſum .*
16 *Obreptionis & ſubreptionis exceptio , contra principis reſcriptum opponi poteſt, etſi ſtatutum omnes exceptiones reijciat.*
17 *Metus exceptio à ſtatuto non præſumitur reiecta.*
18 *Exceptio innocentiæ à ſtatuto non præſumitur excluſa .*
Item nec ea, q̃ fundatur in cõfeſsione partis facta in iudicio. nu. 19.
Vel quę prouenit ex alio inſtrumento vel acto æque ſolemni. nu. 20.
Aut ab ineptitudine petitionis vel libelli. nu. 21,
22 *Libellum ineptum iudex ex officio reijcere debet,*
23 *Exceptio proueniens ex eodem fonte , non præſumitur à ſtatuto excluſa.*

Sic nec ea, quę a nullitate actas & ſententia prouenit num. 24.
25 *Exceptio nullitatis, defenſio potius quam exceptio dicitur, præſertim ſi a iudicis incopertis prouenint, vel notoria ſit. n. 26. & 27.*
28 *Exceptio qua implorat officiũ iudicis a ſtatuto reiecta nõ cẽſetur.*
29 *Exceptio cauſato dolo aduerſarij a ſtatuto non cenſetur reiecta.*
30 *Caſum fortuitum in ſe recipiens, intelligitur promiſiſſe, dummodo non eueniat culpa eius cui facta eſt promiſsio.*
31 *Exceptio quę contra exequutionem opponitur, a ſtatuto non pręſumitur reiecta.*
Idem eſt in exceptione contra perſonam iudicis, tanquam ſuſpecti. nume. 32.
33 *Solutionis exceptio non præſumitur reiecta a ſtatuto.*
Nec etiam exceptio compenſationis. num. 34.
35 *Compenſatio dicitur impropria ſolutio.*
36 *Compenſationem quando debitor obijcere non poßit.*
37 *Intentionis & facti exceptio non pręſumitur a ſtatuto reiecta.*
38 *Senatuſcon. Macedoniani exceptio a ſtatuto reiecta non pſumitur.*
Idem eſt in exceptione vſurarum. num. 39.
Idem nec exceptio falſitatis num. 40.
41 *Exceptio quod res petitur non ſit in rerum natura, non præſumitur a ſtatuto excluſa.*
Sic neque exceptio reſtitutionis in integrum. num. 42.
Quando tamen ea intelligatur excluſa. num. 43.
44 *Denunciatio euangelica, a ſtatuto non præſumitur excluſa.*
45 *Denunciatio euangelica propriè non eſt exceptio.*

Vm ſuperiore capite attigerimus exceptionibus
reiectis à ſtatuto, non præſumi reiectas illas, quarum probatio incontinenti offertur, è re viſum eſt
hoc in loco, commemorare, eſſe & alias exceptiones, quæ non præſumantur reiectę a prædicto ſtatuto. Et pri
1 ma quidem eſt, quando eſt exceptio † qua negatur qualitas,
quæ eſt fundamentum ſtatuti vt puta, ſi ſtatutum tribuit executionem, paratam publico inſtrumento, omni exceptione
reiecta, ſi negatur illud eſſe inſtrũ, exceptio hæc non præſumitur excluſa a ſtatuto aut reiecta. Ita Bar. in l. 1. §. & parui.
num. 3. ff. quod vi aut clam, manifeſte Abbas in c. item cum
quis. & ibi. Bero. num 19 & num. 27. de reſti. ſpol. Alex in
conſi. 33. col. 1. lib. 1. Decius in c. ex parte. nu. 5. verſ. 2. fallit.
de officio deleg. & alios nonnullos ad rem recenſet & probat
Aſinius in praxi. de ordine iudiciorum. §. 31. c. 12. Et illis accedunt Tiraq. de retract. conſang. §. 1. glo. 2. num 12 & Vantius in tract. de nullitati. in tit. Quis poſsit dicere de nullitate.
num. 33. & 40. & Craue. in conſ. 211 num. 1. Et hæc exceptio
dicitur opponi per indirectum; vt dicam infra in quinta exce
ptione. Et huius quidem ſententiæ ea eſt ratio, quia is, qui
2 † fundamentũ ↄſtituit in aliqua qualitate, eã adeſſe probare
debet, antequam priuilegiũ ob qualitatem illã tributũ competat. d. l. Diuus ff. de mili. teſt. quã multis Doct. egregijs traditionib. cõprobaui in conſi. 301. lib. 4. Et idẽ dicendũ eſt,
qñ opponitur inſtrũ eſſe ſimulatũ. Nã & hoc caſu dr negari
eſſe inſtrũ. Ita aduerſus Bar. in d. §. & parui. nu. 4. cõis eſt Doctor. ſnia teſte Rip. in l. nemo põt. nu 66. ff. de leg. 1. & accedũt
Marſ. in ſing. 474. Soc. Sen. in ↄſ 27. nu 30. lib. 4. Rui. in ↄſi. 78.
n. 8 lib. 4. & Par. in cõſ. 53. nu 14 & in cõſ. 24. nu. 25. lib. 1. & in
cõſ. 86. n. 23. lib. 3. à Bar. et diſſentiũt Dec. in d. c. ex parte. il 2.
in duodecima limit. de off. dele. Barb. in cõſ. 43. lib. 1. & Aſinius in d. §. 31. c 37. Hãc traditionẽ verã eſſe ĩtelligo, qñ de ipſa
ſimulatione conſtat vel ex inſpectione actus & ſcripturæ, vel
iuris præſumptione. Ita poſt Soc. Sen in conſ. 27. col. 6. verſi.
ſecũdus caſus lib. 4. declarat Anto. Maſſa Galleſius in trac. ad
formulam cameralis obligationis, quarta particula. q. 2. n. 5.
Secunda eſt exceptio, quæ nõ præſumit a ſtatuto reiecta,
3 qñ † illa ꝓuenit ab eodẽ capite, vel ẽt altero ſtatuto. Ita Bar.
in d. §. parui. nu. 5 Fran in c. dilecto nu. 131. de appell. Rimin.
Sen. in cõſ 63. nu. 7. lib. 1. & in cõſ 245. n. 18. lib. 2. Dec. in cõſ.
195. col 2. & in c. ex parte. in tertia limit. de off. deleg. ac alios
recenſet. Aſinius in d. §. 31. c. 22. Et quibus accedunt Ruin in
cõſ. 102. n. 11. lib. 3. & Iaſ. in l. 1. C. de bon. poſſ. contra. tab. qui
extendit procedere ẽt ſi ſtatutũ taxatiue loqueretur. Et huius
quidem ſententiæ ea eſt ratio, quia non præſumitur ſtatuen-
4 tes † voluiſſe ſtatim ſe corrigere. l. nõ ad ea. ff. de cõd. & dem.
de qua quidem iuris pręſumptione abunde differemus inf.
lib. 6 pręſump. 18. Et cum inter contractus ſimulationes con-
5 numeretur & confeſsio † pecuniæ numeratæ. Iaſ. l. ſi qui pecuniam. col. 1 ff. ſi cert. pet. poterit etiam opponi exceptio non
numeratæ pecuniæ. Ita ſcripſit Aſinius in d. §. 31. cap. 54.
Tertia exceptio, quę non præſumitur reiecta a ſtatuto, eſt
6 illa † inhabilitatis perſonę, vt puta, qđ ipſe actor ſit bannitus,
& ob id audiri nõ debeat. Ita Barto. in d. l. 1. §. denique. nu. 6. ff.
quod vi aut clam. Feli. & Deci. in c. ex parte. in 4. limi. de officio delega. & Marſi. in l. ſi quis ne quæſt num. 8. ff. de quæſt.
quos ſecutus eſt Aſinius in d. §. 31. cap. 23. Et accedunt congeſti a Vantio in tract de nullitati. in tit. de nullitate ſententiæ ex defectu inhabil. ſeu mandati Compa. num. 2. & Ber. in
cap. item cum quis. num. 28. de reſtit. ſpolia. Idem ſcripſit
Iaſo. in l. 2. §. prætor ait. ff qui ſatiſ. cogant. Rõ eſt, quia in
7 quolibet iudicio perſona † debet eſſe legitima. Et hęc quidem
ſententia multò magis locum habet, quãdo eſt exceptio, quæ
8 ob aĩarum periculũ excludere ſolet a iudicio, vt puta † exceptio excommunicationis. Hæc ſanè nullo modo præſumitur
a ſtatuto reiecta. cap. decernimus. de ſenten. excomm. & ca.
1. de except. in 6. & in ſpecie Doctores ſupra commemorati,
& Alex in conſ. 83. num. 12. lib. 5. Barb in conſ. 35. col. 3.
lib. 4. & Pariſ. in conſ. 109. num. 9. lib. 4. quos recenſet & ſequitur Aſinius in d. cap. 23. in fin
Et hæc quidem excommunicationis eiq; ſimilis exceptio,
reiecta etiam non præſumitur a ſtatuto, reijciente exceptiones contra perſonam. Ita Ber. in d. cap. ex parte. num. 8. verſ.
puta tamen. a quo non diſſentit Aſinius qui ſupra.
Quarta exceptio quę non præſumitur reiecta a ſtatuto, illa
9 eſt † quæ manifeſtè & notoriè apparet. Ita Dec. in d. cap. ex
parte 5. limit. de off. deleg idem Dec. in c. interpoſita col. 1.
de appel & alios recenſet Aſin. §. 31. cap. 25. Et idem ego ipſe
ſcripſi in commentarijs de adipiſcenda poſ. in 4. remed. nu.
530. Et accedunt Barb. in conſ. 7. col. 10. lib. 2. & Soc. Sen.
in conſil. 38. col. 2. lib. 1.
Quinta exceptio, quę non pręſumitur reiecta à ſtatuto eſt,
10 quę † per indirectum opponi ſolet. Ita Dec. in d. c. ex parte. in
6. fallen. de off. deleg. & alios recenſet Aſinius in d. §. 31. c. 35.
Exemplum eſt, ſi prohibetur opponi exceptio contra aſſertionem Pontificis, quod ſuis in manibus facta fuerit beneficij renunciatio, opponi tamen poterit illum renunciantẽ nõ fuiſſe
beneficij dominum Et hæc exceptio inquit Dec. non differt à
prima quam retuli ſupra. Hæc traditio comprobatur ex his,
quæ ſcripſi ſuperiore libro in q. 65. vbi explicaui, quod licet
contra præſumptionem iuris & de iure non admittatur contraria probatio: attamen quod admittitur indirecta.
Sexta exceptio, quæ non præſumitur a ſtatuto reiecta eſt,
quando deducitur probatio incontinenti, qua de re dixi ſuperiore præſumptione.
11 Septima exceptio, † quæ non præſumitur reiecta a ſtatutò,
eſt illa, quæ prouenit a defectu citationis. Ita Aſinius in dict.
§. 31. c. 27. qui inter multos recenſet Dec. in dict. c. ex parte. in
octaua limit. de off deleg Et illis accedunt congeſti à Vantio
in tract. de nullita. in tit. de nullitate ex defecto citationis nu.
12 9. Cum enim citatio † ſit fundamentum defenſionis, quæ iuris naturalis eſt, nunquam præſumitur ſublata clem. paſtoralis. de re iudi. & plura ſcripſi in cõſi. 100 nu 97. lib. 1. Cum nec
expreſsim à principe & ſtatuentibus tolli poſsit: quemadmodum præcitati Doctores affirmant.
Octaua exceptio, quæ non præſumitur reiecta a ſtatuto eſt
13 illa, quæ a contrarietate † & perplexitate prouenit. Ita in ſpecie ſcripſerunt Felin. & Dec in d. c. ex parte. in nona limit. de
off. deleg. quos ſecutus eſt Aſin. in d. §. 31. c. 28. Ea ratione ij
moti ſunt, quod allegans contraria non eſt audiẽdus. l. 1. C. de
furt. vbi Bal. Qua de re copioſè ſcripſi ſupra in præſump. 25.
Nona exceptio, quæ non præſumitur reiecta a ſtatuto eſt,
14 † quando ineſt, ex ſubiecta ipſa materia. Ita Felin & Dec. in d.
c. ex parte. il 2. in decima limita. de off. delega. & alios recenſet
Aſin. in d. §. 31. c. 29. Exemplum affertur in exceptione cedendarum actionum, quam fideiuſſor opponere poteſt cõtra creditorem, tametſi ſtatutum reijciat omnes exceptiones, ſic docuit Bal. in auth. præſente. col. 1. ver. quæro, dicit ſtatutum. C.
de fideiuſſo. quem ſecuti ſunt Rom. in conſi. 344. num. 5. & in
conſ. 472. nu. 2. Fel. & Dec. & Aſin. qui ſupra. Boer. in c. item cũ
quis nu. 32. de reſt. ſpol. Marſil. in rub. de fideiuſſ nu. 281. Eſt &
ſecundum in exceptione pretij non ſoluti, quæ a venditore
opponi poteſt, etiam ſi ſtatutum reijciat omnes exceptiones.
Ita exemplificat Bal. in l. ſi traditio. ver. tertio quęro. C. de act.
emp. quem ſecuti ſunt Felin. Dec. & Aſin. præcitato in loco.
qui alios recenſent. & accedunt Barb. in conſ. 86. col. 7. lib. 3.
Dec. in conſ 119. in prin. & in conſ. 317. nu. 3. Iaſ. in l. ſi duo §.
15 item iurauerit. ff. de iureiur. Et accedit quod exceptio † pretij non ſoluti, impedit litis ingreſſum. & opponi poteſt etiam
ad impediendã ſententiæ executionem Bald. in d. l. ſi traditio.
nu. 3. Iaſ. in §. actionũ. nu. 123. inſti. de act. & copioſè differit
Andreas Gailius lib 2. practi. obſeru. in 17. obſeruatione.
Et ſimile eſt exemplum in exceptione, nõ impleuiſti ex latere tuo, quæ non præſumitur reiecta a ſtatuto. Rom. cõſ. 244.
nu. 5. ver. Breuiter; Corn conſ. 297. nu. 1. lib. 3. & cõſ. 245 col. 1.
ver. tamen prędictis. lib. 4. & Crane. conſi. 151. num. 10. Eſt &

tertium

16 tertium exemplum in exceptione obreptionis † & subreptio-
nis, quæ opponi potest, etiam contra principis rescriptum, et
si statutum reijciat omnes exceptiones. Ita Bero. in d.c. item
cum quis. num. 32. de restit. spol. & Asin. in d. c. 29.

Decima exceptio, quæ à statuto non præsumitur reiecta
17 est † illa metus. Ita Dec. in d.c. ex parte. il 2. nu. 7. vers. vndeci-
mò fallit. de off. deleg. post Baldum, quem refert: & idem affir-
mauit Asin. in d. §. 31. c. 36.

Vndecima exceptio, quæ non præsumitur reiecta à statuto
18 est illa † innocentiæ: cū nec quidem tolli a statuto possit. Ita
Dec. in d.c. ex parte. il 2. in 13. fallent. de of. deleg ex sententia
Bald. & Io. Anna. quos secutus est Asin. in d. §. 31. c. 38. Et illis
accedunt Alex. in cons. 113. nu. 8. lib. 5. Socin. in tract. fallen.
reg. 9. in fi. Dec. in l. & si nihil. ff. de reg. iur. & in cap. quoniam
contra. in 3. notab. de probatio. & in rub. de except. Marsil. in
sing. 59. & in consi. 16 nu. 14. & 15.

Duodecima exceptio, quæ non p̄sumitur reiecta à statuto,
19 est illa, q̄ fundatur † in cōfessione partis facta in iudicio. Ita
Dec. in d.c. ex parte. il 2. col. pe. ver. decimoquartò fallit. de of.
deleg. ex sniā Bald. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact.
Et idem affirmauit Asin. in d. §. 31. cap. 39. Quæ sanè traditio
eo simili comprobatur, cum dicimus, quod etsi reiecta sit proba-
tio contra præsumptionem iuris & de iure, non tamen cen-
setur reiecta illa, quæ prouenit à confessione partis, pro qua
stat ipsa præsumptio. sicuti scripsi superiore lib. in quæst. 61.

Decimatertia exceptio, quæ nō p̄sumitur reiecta à statuto
20 est illa, quæ prouenit ex alio † instro, vel actu æquè solemni,
quib. causatur quædā incōpatibilitas, vni per aliū. Ita Dec. in
d.c. ex parte. il 2. col. pe. ver. decimoquinto fallit. de exceptio.
post Bal. in c. pastoralis. de appel. & Anto. Caua. quem refert.
Et idem scribit & declarat Asin. in d. § 31. c. 40.

Decimaquarta exceptio, quę non præsumitur reiecta à sta-
21 tuto est illa, † quæ prouenit ab ineptitudine petitionis: & li-
belli. Ita Dec. in cap. pastoralis. col. penul. vers. decimosextò
fallit. post Bald in l. tale pactum. §. qui procurauit. ff. de pa-
ctis. & Franc. in cap. dilecto. quæst. 50. & quæst. 52. de appell.
& Asinius in d. §. 31. cap. 41. Qui huius traditionis rationem
afferūt, quia dicitur quædam exceptio notoria, cum ex ipsius
libelli inspectione appareat ineptitudo. Imò iudex ipse ex
22 suo officio reijcere debet libellum † ipsum ineptū: sicuti tra-
dunt post alios Ias. in l. 1. nu. 4. ff. de offi. assess. Curtius iunior
in consi. 163. num. 2. & Ripa in l. 4. §. hoc autem iudicium. nu.
50. ff. de damno infecto.

Decimaquinta exceptio, quæ a statuto non p̄sumitur reie-
23 cta, est illa quæ prouenit † ex eodem fonte. vt puta ex eodem
actu, instrumento vel sententia. Ita Decius in d. cap. ex parte.
il 2. colum. penol. versi. decimonono fallit. de off. deleg. post
Butrium, Calderinum, & alios nonnullos. Et idem affirma-
runt Ioan. Baptista à sancto Seuerino in l. omnes populi. nu.
210. ff. de iust. & iur. & late Tiraquellus de retractu consangu.
§. 4. glo. 1. num. 36. quos sic recenset Asinius in d. §. 31. cap. 30.
Et idem scripsit Bero. in cap. item cum quis. nu. 32. vers. nono
in dubio. de restit. spolia.

Decimasexta exceptio, quæ non præsumitur reiecta à sta-
24 tuto est illa † quæ à nullitate actus, & sententiæ prouenit. Cū
25 nullitatis † exceptio dicatur potius defensio quàm exceptio.
Ita Dec. in d.c. ex parte. il secundo, colum penul. ver. vigesimo
fallit. de off. deleg. post Baldum, Angelum, Romanum & Frā-
cum, quos recenset. Idem affirmarunt Calcaneus in consi. 16.
num. 48. Bero. in cap. item cum quis. num. 33. de restit. spol. &
Bossius in tract. causarum criminalium, in tit. de nullitate ad-
uersus sententiam. nu. 9. quos commemorat & sequitur Asi-
nius in d. §. 31. cap. 31. Et tanto magis hæc traditio locum ha-
26 bet, quando nullitas † prouenit à iudicis incompetentia, vt
idem Asinius scribit præcitato in loco. cap. 32. qui quam plo-
res recenset, & inter alios Decium in d. cap. ex parte. colum.
penul. vers. decimooctauo fallit, qui duas has vt distinctas
exceptiones, separatim explicauit. Et multò magis locum
27 habet, quando † nullitas est notoria, vt quia resultat ex actis.
Ita Asinius in d. §. 31. cap. 53.

Decimaseptima exceptio, quæ nō pręsumitur reiecta à sta-
28 tuto, † est illa officij iudicis. Ita Dec. in d.c. ex parte. il 2. col.
pen. ver. vigesimoptimò fallit. de officio delega. qui defensio-
nem hanc esse dicit, non autē exceptionem. Et eiusdem opi-
nionis fuerunt Ruin. cons. 209. nu. 23. lib. 1. Soci. sen. in cons.
27. nu 31. lib. 4. Silua. in cons. 17. nu. 6. & Parisius in cons. 107.
nu. 118. lib. 3. quos refert & sequitur Asinius in d. §. 31. c. 33. in
fine. & c. 42. Quibus accedunt Ruin. in cons. 5. nu. 5. & in cons.
9. nu. 2. lib. 5. Bero. in c. item cum quis. nu. 35. de restitu. spol. &
Roland. in cons. 1. nu. 56. lib. 1.

Et hæc sententia multo magis locum habet, in remedio im-
plorandi officium ipsius iudicis, vt ipse iudex ex suo ipso of-
ficio opē ferat. Ita Bar. in d. l. 1. §. ex parui. nu. 8. Castr. in cons.
257. nu. 5. lib. 2. Ruin. & Paris. præcitatis in locis. Bero. in d.c.
item cum quis nu. 36. & Rolan. in cons. 29. nu. 4. lib. 1. & Asin.
in d. §. 32. c. 34. qui & copiosè & doctè explicat.

Decimaoctaua exceptio, quæ à statuto non præsumitr ex-
29 clusa & reiecta, est illa † quæ dolo aduersarij causat. Ita Dec.
in d.c. ex parte. il 2. col. vlt. vers. vigesimosecundo fallit. de off.
deleg post Buttrium in c. cum Bertoldus col. 2. vers. secundus
casus. de re iud. & Francum in d.c. dilecto. q. 52. in 7. limita. de
appell. Idem affirmarunt Mars. in consi. 89. num. 20. & in sin-
gul 96. Socinus iunior in consi. 48 nu. 52 lib. 2. & Asinius in d
§. 31. c. 43. qui c. 56. errore forte lapsus idem repetit. Qui qui-
dem eo simili adducti sunt, quod quando quis promisit de
30 casu † fortuito, intelligitur dummodo non eueniat in casus,
facto & culpa eius cui facta est promissio. l. qui officij. §. vlti.
ff. de contrah. emptio. & l. cum proponas. C. de nautico fœno-
re. & tradunt Rom. in sing. 436. Tu scis.

Decimanona exceptio, quæ non præsumitur reiecta à sta-
31 tuto, est illa quæ opponitur † contra executionem. Ita Dec.
in d. capitu. ex parte. colum. vlti. versi. vigesimotertio. de offi
deleg. post Barto. in l. si filius. ff. quod cum eo. nec non Cana-
rium, Barzium & Corneum quos recenset. Et quibus accedūt
Iason in l. 1. C. de iuris & facti igno. Dec. in consi. 115. & Asi-
nius in d. §. 31. cap. 44.

Vigesima exceptio, quæ non præsumitur reiecta à statuto,
32 est illa, quæ opponitur contra † personam iudicis, dum vt su-
spectus recusatur. Nam remota exceptione, non censetur re-
mota recusatio. Ita Decius in d. cap. ex parte. il 2. colum. vlti.
vers. vigesimoquarto fall. de off. deleg. post glo. in cap. quoniā
contra. in verbo, exceptiones. de probatio. vbi ipse Decius.
eandem sententiam probauit Asinius. in d. §. 31. cap. 45.

Vigesimaprima exceptio, quæ à statuto non præsumitur
33 exclusa, est † exceptio solutionis. Ita Decius in d. c. ex parte.
colum. vlti. versi. vigesimoquinto fallit. post Ang. in l. non tan-
tum. § quod si pro emptore. ff de petit. hæred. Anchar. in con-
silio 260. & Alexand. in consil. 113. libr. 5. Quibus accedunt
idem Decius in consil. 317. num. 3. in consil. 375. nume. 1. &
in consi. 562. Asinius in dicto §. 31. capitu. 46. Quocirca pru-
denter constitutum obseruatumque fuit, vt aduersus obliga-
tionem in forma Cameræ factam, admitti possit solutionis
exceptio, etsi alię regulariter excludantur, sicuti tradunt Ant.
Massa Galesius in tracta. ad formulam cameralis obligatio-
nis. in 4. particul. q. 1.

Vigesimasecunda exceptio quæ non præsumitur reiecta à
34 statuto, est † compensationis exceptio. sicuti in specie affir-
marunt Angelus, Alexander, Guido Papæ, Iacobus Rebuf-
fus, Bauctia & Bertrandus, quos recenset & probat Tiraq. in
tracta. de retractu consang. §. 3 glo. 13. num. 4. sic quoque Go-
zad. in consil. 69. num 2. & Gratus in consil. 121. num. 18. libr.
1. & post prædictos Asin. in præcitato capitu. 46. num. 2. Et his
accedunt alij multi congesti à Sebastiano Medices in tracta.
de compensationibus. parte secunda quæst. 20. Imo si statu-
tum dicit, quod nulla alia admittatur exceptio, nisi solutio-
nis, poterit nihilominus admitti exceptio compensationis.
Ita Angel. & Alex. relati à Tiraquello. idem docuit Felinus in
c. suborta. col. 2. de re iud. & Sebastianus Medices in d. tracta.
de compensatio. in prima part. q. 25. nu. 20. Et huius quidem
35 sententiæ ratio est, quia † compensatio dicitur solutio etsi
impropriè, Bar. & Bal. in l. Iulian. ff. de condit. & demon. & ob
id nō dicitur propriè exceptio. Bar. in l. 2. nu. 3. ff. de exceptio.
& alios refert Medices in d. q. 25. nu. 20. & in 2. par. q. 19. nu. 2.
36 Cæterum traditio hæc locum non habet † quando debitor
esset obligatus in forma Cameræ, atque ita si eum iuramēto
soluere promisit. nam non poterit liberè opponere exceptio-
nem compensationis, sed iudicis erit arbitrium, pro qualita-
te personarum & rei admittere, vel reijcere. Ita scripsit Anto-
nius Massa Galesius in tract. ad formulam Cameralis obliga-
tionis, in quarta partic. in quæst. 2. num. 6. qui egregie decla-
rat. Et plura ad rem scripsit Medices in præcitato tracta. de
compensationibus in 1. part. q. 25.

Vigesimatertia exceptio, quæ non præsumitur reiecta à sta
37 tuto, est exceptio † intentionis & facti. Ita Decius in d. cap. ex
parte. il secundo. colum. vlti. ver. vigesimosexto. de offi, deleg.
post Baldum in l. peremptorias. C. senten. rescindi non posse
in l. sancimus. C. de donat. & in l. in rebus. in fine. C. de iure do
tium. Idem affirmauit Asin. in d. §. 31. cap. 47. Quibus accedit
Alex. in l. qui se debere. no. 1. de condict. causa data.

Vigesimaquarta exceptio, quæ non præsumitur reiecta à
38 statuto, est † exceptio. Senatuscōsul. Macedoniani & Velleia-
ni. Ita Decius in dicto capitu. ex parte. col. vlt. vers. 27. fallit.

& Asin. in d. §. 31. cap. 48 post Canarium, quem recensent.
Vigesimaquinta exceptio, quæ non præsumitur reiecta à
39 statuto, est † exceptio vsurarum. ita Dec. in d. c ex parte. col.
vlt. ver. 28. fallit. & Asinius in d. §. 31. cap. 49. post Castrensem
Federicum Senensem & Bnnzium.
Vigesimasexta exceptio, quæ a statuto non præsumitur re-
40 iecta, est exceptio † falsitatis. ita Dec. in d. c. ex parte. col. vlt.
ver. 29. fallit & Asinius in d. §. 31. c. 50.
Vigesimaseptima exceptio, quæ non præsumitur exclusa à
41 statuto, est exceprio † quod res quæ petitur non est in rerum
natura. ita Dec. in d. c. ex parte. in fi. & Asinius in d. §. 31. c. 51.
Vigesimaoctaua exceptio, quæ non præsumitur reiecta à
42 statuto, est exceptio † restitutionis in integ. ita Bald. in l. in
causæ. in prin ff. de mino. Soc. sen. consi. 242. col. 1. & fusius in
cõsi. 299 nu. 3. lib. 2. Galliaula in l. centurio. nu. 166. ff. de vulg.
& pup. subst. Cæphal. in consil. 53 nu. 23. lib. 1. quos refert &
sequitur Asin. in d. §. 31. c. 52. Quibus accedunt Ias. in l. 1. nu.
30. ff. de iurisd. om. iud. Mar. in practica criminali. §. oportu-
ne. nu. 58. Neuiz. consi. 17. nu. 7. & cõem testatur Sfortia Oddo
in tract. de rest. in integ. par. 1. q. 15. art. 5. ver. in contrarium
43 est. Quæ tamẽ sententia intelligitur nisi statutũ dicat, † quod
modo aliquo, vel nullo modo admittatur exceptio. nam tũc
etiam in integrum restitutio censetur exclusa. ita Socin. sen.
in consil. 242. col. 1. & 3. & Asinius vbi supra.
Vigesimanona exceptio, quæ reiecta non præsumitur, est
44 † denuntiatio euangelica. ita Bal. in aut. clericus. col. 3. C. de
epis. & cler. Bero. in c. item cum quis. nu. 37. in fi. de rest. spol &
Asinius in d. §. 31. c. 34. nu. 8. qui alios recensent. Hæc tamen
45 dici † non potest propriè exceptio.

PRAESVMP. XLIX.

Tempus certum in iudicio deductum, an & quando præsumatur.

SVMMARIVM.

1 Intentio fundata in tempore certo, probari debet ab eo qui in tempore constituit fundamentum. Et quando hoc non habeat locum, num. 2.

REcepta est apud nostros sententia, quod vbi inten-
1 tio † actoris, vel rei conueniri, fundata est in certo
tempore, illud probari debet ab eo qui in tempo-
re ipso fundamentum constituit. ita gl. in c. vene-
rabilib. de senten. excom. in 6. & in clem. vl. in verbo, creatum,
de rescrip. Bart. in l. non solum. §. sed vt probari num. 3. ff. de
ope. noui nunt. Alex. in consi. 100. nu. 2. lib. 1. Dec. in c. in præ-
sentia. in 12 notab. de prob. Quam sententiam probãt. l. eum
actum. in prin. ff. de neg. gest. l. eum qui. §. publiciana. ff. de pu-
blicia in rem actio. l. matrem. C. de prob. l. vlt. C. an seruus pro
suo facto c. abbate sanè. in fi. de re iud. in 6.
Declaratur hæc traditio non habere locum, quando præ-
2 sumptio esset pro eo qui se fundaret † in tẽpore. exemplum,
si statuto sancitum est, quod nobiles ingredi non possint Pa-
latium, nisi tempore Consilij generalis, si accusatur nobilis,
quod ingressus sit Palatium mense Maio, & ipse nobilis pro-
bet, quod eo mense consilium generale fuit in eo palatio con
gregatum, ex hoc insurgit præsumptio pro nobili accusato,
quod. s. eo tempore consilij ingressus sit, ne alioqui deliquisse
videatur, cõtra l. merito. ff pro socio. ita Bar. in d. §. sed vt re-
probari nu. 3. quem secuti sunt ad rem nostram. Decius in d.
c. in præsentia. in 12. notab. Corsetus in singulari, in verbo;
testis incipit. duo testes. Ruin. in consi. 29. nu. 10. lib. 1. Crauc.
in cons 9 nu. 20 & in consi. 18. in fin. & Gramma. in consi. 25.
nu. 10. & 11 in criminalib. nec huic declarationi obstant ali-
qua, quæ obijciuntur ab Alex. in d. l. non solum. § sciendum.
nu. 5 in fin. ff. de oper. noui nun. nam illis satisfaciemus. inf. li.
5. præsump. 2. cum declarabimus, quãdo delictũ præsumatur.

PRAESVMP. L.

Ætatem, vel maiorem, vel minorem quis probare debeat, multorũ opinionib. cõfutatis, explicatur.

SVMMARIVM.

1 Maiorem quemlibet, nisi probetur minor, secundũ quosdã præsumi.
2 Minorem quẽlibet præsumi, nisi probetur maior, ex opinione priori contraria.
3 Mutatio non præsumitur.
4 Aetatem, aspectum & effigiem, cursu temporis, homines mutare.
5 Aetatem qui affirmatiue deducit, probare debere.
6 Aetatem probandam ab eo qui commodum ex ea sensurus est, siue affirmatiuè siue negatiue deducatur.
7 Negatiua quæ dicatur, & quæ affirmatiua. Quid negatio quid affirmatio secundum diuersos.
8 Negatiua probari persæpe potest.
9 Negatiua quadruplex, vel iuris vel facti, qualitatis aut quantitatis.
10 Negatiua iuris quid sit.
11 Negatiua facti improbabilis dicitur, quando simplex est, nec loco coarctata aut tempori.
12 Sensus omnis passio dicitur.
13 Negatiua facti, quæ possit probari.
14 Negatiua qualitatis, quomodo, & a quo probetur.
15 Aetatis negatiua, probari debet ab eo qui eam deducit.
16 Negatiua quantitatis probatur ab eo qui eam deducit, & quomodo probetur. nu. 17.
18 Aetatem vel affirmatiue vel negatiue deducens probare debet.
19 Tẽpus deducẽs, id probare debet, & an id semper sit verũ, nu. 20.
21 Aetatem minorem deducens probare debet, vbi de actu iam gesto irritando agitur.
22 Actus habens formam debitam, præsumptionem pro se habet.
23 Actum impugnans, grauatur onere probationis.
24 Aetas est quid incertum.
25 Incertum deducens, probare debet.
26 Beneficium alicui tanquã inhabili concessũ probat is qui affirmat.
27 Maior præsumitur, qui pro tali fuit condemnatus.
28 Aetatem deducens probare non debet, quando ad actum iustificandum deducitur.
29 Professionem religionis faciens, præsumitur facere iusta ætate.
30 Aetatem deducens probare debet, quando respectu actus futuri deducitur, ad illum impediendum.
31 Dolum arguens, eum probat.
32 Aetas probari debet ab eo qui vt aliquid consequatur, habilem se dicit & idoneum.
33 Conditionem asserens euenisse, probare debet.
34 Substitutio pupillaris, est substitutio quædã sub conditione facta.
35 Hæreditas ab intestato venientibus legis dispositione debetur.
36 Regula l. quoties. ff. de reb. dub. locum non habet, quando de notabili præiudicio alterius agitur.
37 Aetatis præsumptio, & coniectura demonstratiua, stans pro eo qui eam allegat, probationis est loco.
38 Aspectus corporis, pro ætate præsumptionem facit. versaturque iudicis arbitrium. nu. 39.
40 Minor præsumitur, cui tanquam minori datus est curator, & quomodo procedat ista præsumptio.
41 Actus iudiciales solemniter factos, etiam contra alios facere præsumptionem.
42 Sententia super ætate lata, quomodo fidem faciat in alio iudicio.
43 Litigans cum aliquo tanquam minore, præsumitur eum minorem fateri.

IN iudiciis valde frequens est disputatio, vel ad li-
tem præparandã inchoandamq;, vel ad iudicium
ipsum firmandum, quis debeat probare ætatem
in iudicio propositam atq; deductam. Qua qui-
dem de re, multæ, variæq; fuerunt Doctorum opiniones.
1 Prima fuit eorum qui scripserunt, quod † quis præsumi-
tur maior, nisi probetur minor. ita glo. in cap. in præsentia. in
verbo, secundæ. de probatio. quæ sic intelligit. l. si minorem.
C. de in integrum rest. mino. & l. nam & postea. §. si minor. ff.
de iureiuran.
Verum opinionem hanc reijciunt omnes, vt Abbas in d. c.
in præsentia. nu. 32. versi. sed quæro quomodo. & ibidem De-
cius. nu 58. de probatio. Parisius. num. 68. & Bero. num. 202.
nam illa iura allegata a glossa, loquuntur, quando quis asse-
rit se minorem, vt consequatur restitutionem in integrum,
quia tunc debet probare quod est suæ intentionis funda-
mentum: vel ob id quod iam tanquam maior contraxerit:
vel ob id, quod ea quæ tempore mutantur, non præsumuntur
esse eiusdem status. Non ergo cogitur probare ob id, quod
præsumptio sit esse maiorem.
Secunda fuit opinio præcedenti omnino cõtraria, nempe,
2 quemlibet † præsumi minorem, nisi probetur maior. hac in
opinione fuit glo. in l. de ætate. in verbo, probandum. in fine.
ff. de min. & hac pro opinione adduci solet tex. l. siue posside
tis. C. de probat. quo loci dicitur, quod is qui præterito tem-
pore fuit dominus, præsumitur etiam nunc dominus: sic ergo
& qui minor fuit, præsumitur adhuc minor. est ratio, quia
mutatio

3 mutatio † non præsumitur.l.cum qui.ff.de probatio.& dicemus infra lib.6. præsump.

Verum respondetur, regulam.d.l.siue possidetis, qua dicimus, præsumi de præterito in præsens vel in futurum, locum non habere in his, quæ cursu temporis mutantur. ita declarãt in specie glo.in d.l.siue possidetis. & apertius in l.cum te. C. de probat. Abb.in d.c in presentia. nu.33. & similib. in casib. eandem declarationem probarunt. Bal. & Salic. in l.si minorem.col.1.C.de in integ.rest.min.Anch in c.semel malus. col. pen.de reg.iur.in 6.Alc.de presump,reg 2.presumpt.25.nu.1. ver.& dicta.& alios retuli superiore li.q.23. & in specie probat.l.cum te.C.de probat. Quod autem homines cursu tem-
4 poris mutent ętatem, † certissimum esse nemo ignorat. Imò & effigiem aspectumq; mutare probat tex.valde notabilis,in l.proponebatur.ff.de iudiciis

Tertia fuit opinio eorum qui existimarunt, illi incumbere
5 onus probandi ætatem,qui † eam affirmatiuè deducit atque proponit. hanc opinionem recenset Bar.in d.l.de ętate.num. 13 & vere ita sensit Spec.in tit de actore. nu.4. qui ob id cautelam prębuit, quod quis negatiue semper proponat, seu deducat ętatem, vt puta, tu non es maior, vel tu non es minor. vel nego, vel non credo te esse maiorem, vel minorẽ. Ea rõne motus est Speculator quia illi, qui asserit, nõ autẽ illi, qui negat, incumbit onus probandi l.ei qui. ff. de proba. & l. actor. C.eo. Verum a cęteris reijcitur hęc opinio, nempe a Io. And. in c.infamib col.3.vers.2.fuit opin. de reg. iur in 6. a Bart. in d.l.de ætate.num.12.ver.tu dicas. & Luc. de Penna in l.1.col. vlt.C.de fide instru.& iure hastę fiscal.lib 10. & idem senserũt Bononiẽses, qui prudẽter statuerunt in statuto, qualiter procedatur, si super ętate contendatur. §.sin autem veniat: quod
6 siue negatiue † siue affirmatiue deducatur ętas, quod is probet, qui commodum ex ætate sensurus est.

Primò, quia (vt inquit Bar.in l.de ętate. nu.12. non est curandum quib.verbis aliquid proponatur.sed spectandus est sensus. & hac in re Bar secuti sunt Bal in l.cum te. q vlt.C.de prob & Ripa in l.in illa.nu.12.ff.de ver.obl.& in c.cum eccle. Sutrina.nu.71.de cã poss.& propr.Non.n.verba vel negatiua, vel affirmatiua efficiunt, vt dicatur deducta, & proposita vel negatiua, vel affirmatiua gl.in l.vlt.in fi.ff.de doli mali, & metus except.l.1.§.1.ff. de itinere actuq; priu.& l.inter stipul in
7 prin de verb.obl.sed illa dicitur esse negatiua.† quę priuationẽ cõtinet illa vero appellatur affirmatiua, quæ positionem habet. vel secundum Arist. li.1. Peri Hermenias. seu de interpreta.c.4. Affirmatio est.de aliquo, alicuius enuntiatio. Negatio autẽ, enuntiatio qua aliquid ab aliquo dimouetur. vel secun Dialecticos, pręsertim Georg.Trapezuntium: affirmatio est oratio, qua alicui quidpiam inesse dicitur, vt Deus est iustus Homo est animal. negatio est oratio, qua per negationem prædicatum a subiecto remouetur, vt homo non est iustus. non est ergo verum, quod dicebat Specula. negatiuam dici, quę verbis negatiuis proponitur, sed spectãdus est sensus. Quocirca declaratur quod dicebat Bald.in l.2.in fi. C de cond.inser.ex. l. Titia. §.vlt.ff.de manumiss.test. quod negatiua nunquam dicitur affirmare. Nam id intelligitur secundum verba, non autem secundum sensum. Est simile quod tradit gloss. in l. Plaut. in gloss. vlt. ff. de aur.& argen. lega.

Secundò accedit secundum Bar.in d l.de ęta.nu.13.falsum esse, quod absolute dixit Speculator, negatiuam esse impro-
8 babilem. nam & persępe † negatiua probari potest, id quod
9 vt clarius intelligatur, dicimus primum, negatiuã † quadruplicem esse, vna dicitur iuris, vt aliquem testari non potuisse. Altera dicitur facti, vt aliquid factũ non fuisse. Tertia est negatiua qualitatis, vt aliquem non esse idoneum, virũ bonum. Quarta est negatiua, quę dicitur quantitatis, vt non esse tanti ponderis, tantæ mensuræ, tanti numeri. ita declarant glo.l.2. ff.de prob & post alios Rip.in l.in illa.nu.12.ff de verb.oblig. & in c.cum eccle. Sutrina.nu.72. de causa poss. & propriet. & melius Salic.in l.actor.col.3.versic.nunc reassumo materiam. C. de probatio.

10 Prima negatiua quæ iuris dicitur, est quando † aliquis negat aliquid a lege permissum, & tunc si id est regulariter permissum, vt puta esse procuratorem. l. nec non. §.quod eis. ff ex quibus cau.maio.qui negat aliquem esse posse procuratorem, probare debet, quia regu.ei repugnat. Secunda est ne-
11 gatiua, quæ facti dicitur. Et hęc est † improbabilis, quando est omnino simplex: atque ita primus est casus, quando non est coarctata nec loco, nec tempore, vt si nego: dico me nunquam contraxisse. Hęc enim minime probabilis est. cum impossibile sit probare, aliquem nunquam contraxisse, cum hoc non cadat in sensu, & consequenter, nec in intellectu, vt inquit Bald.in l.actor.col.2.C.de probatio. Non enim nega-
12 tiua hæc se offert sensui, ex quo omnis † sensus est passio qua patitur ab excellenti sensibili: sicuti oculus à radijs solis, vel ab alia albedine. Quæ sanè passio in eo quod non est, cadere non posset, vt inquit Aristoteles in secundo de anima Et præterea scientia causatur per genus, & differentias, quæ non caduut in non ente, nempè, in eo, quod non est. Idem dicimus de ea negatiua, quæ est coarctata, sed ita modice, & parum, vt cadere minime possit in scientiam hominis testimonium dicere volentis, vt si propono me huc anno non contraxisse. Non enim hoc casu reperiri possunt testes. qui iuste possint attestari, me non contraxisse. Ita Bald.in d.l.actor.col.3.C.de probatio Ea est ratio, quia hęc negatiua, ob suam latitudinẽ iudicatur negatiua simplex, & vniuersalis.

13 Secundus est casus quando negatiua † est coarctata loco, & tempore, vt si dico, me tali die & hora non contraxisse in tali loco & loco loci. Quæ sane coarctatio maxima est: & ideo facile probari potest testibus, qui attestentur, quod ea die, & hora, ego eram alio in loco. Idem est, quando est mediocriter coarctata vel ratione loci, vel ratione temporis. Ita declarant Baldus in d.l actor.col.2. C.de proba. & Ripa in l. in illa.in fin. de verbo. obligat. De hac negatiua facti, nostra etiam non est disputatio.

14 Tertia est negatiua, quæ † dicitur qualitatis, vt puta, aliquem non esse idoneum. non esse dignum, non esse diligentẽ. Hæc probari potest, cum inclusam habeat affirmatiuam, nempe, esse inhabilem, esse indignum, esse negligentem, & desidem. Et hanc negatiuam probare debet ille, qui eam deducit, & proponit. Ita glo. in d.l. 2. in versic. negatiua qualitatis ff.de probat. Quæ quidem citat textum in l. cum quidã ita fideicommissum, in secundo responso, de legat.2.& l.cum pater.§.rogo.de legat. 2. & egregie declarat Salic. in l. actor. col.3.vers. secundo quæro. C.de probatio cum ergo hæc ne-
15 gatiua † ætatis sit negatiua qualitatis, nempe Sempronium non esse pupillum, non esse minorem, non esse iuuenem, non esse senem, probari potest ab eo, qui eam deducit.

16 Quarta est negatiua, quæ dicitur quantitatis, † Hæc probabilis est, & ab eo probari debet, qui eam deducit. Ita in specie docuit Salicetus in d.l.actor colum vltima. versi.quæro nunc quarto. C. de probatio. qui dixit, quod quantitas ætatis, quod scilicet quis non habeat tot annos probatur à deducente, qui probat per tempus suæ natiuitatis, vt puta, quod sit natus tali anno, a quo hactenus decursi nõ sunt nisi tot anni. Ita etiam negatiua in similibus casibus quantitatis probatur, puta, si dicatur, quod res non est tanti ponderis. vel
17 tanti numeri, vel tantę mensuræ Hæc sane negatiua † probatur, vel testibus, vel inspectione oculorum. Possunt enim interrogati testes, qui adfuerunt tempore ponderationis, mensurationis, vel numerationis, sicuti manifestum est.

Quarta fuit opinio, & quidem egregia Baldi in l. cum te. C.de probat.& Floriani in l. cum de ætate.nu.6. ff de probat. qui distinguunt aliquot casus. Verùm cum non satis perfectè distinguant, & explicent, infra nos, eum in multis secuti, plenius distinguemus.

18 Quinta est opinio eorum, qui scripserunt, eum, † qui deducit ætatem vel affirmatiuè vel negatiuè probare eam debere. Hanc opinionem probarunt Bar.in l.de ætate.nu. 12. ff. de min.25.annis.& in l.1.in fi.ff de exceptio.& in consi.92.in quæstione.nu.1.lib 1 Bal.in consi. 264. Factum tale est lib. 2. in consi.133.In casu proposito.lib. 3. in consi.1. in fin.lib.4. & in consi.19. Factum tale lib.5. Idem Baldus & latius Salicetus in l.si minorem.colum.2. vers aut dubitatur de præsenti.C.de in integrum restitu.mino. idem Salicetus in l.cum te. C.de probat.Geminian.in cap. si eo tempore. de rescript. in sexto.Calder in consi 5.in tit.de probatio. Imola in cons.23. In casu præmisso.nu 2.Alex.in consi.149. nu.12.lib.5.Calcaneus in consi 80. num.17.Decius in consi. 682. num.13.& in cap.in præsentia.num.50.de proba. & ibidem Bero.num.201. post Abba.nu.32.Lucas de Penna in l.1.col.pen.vers.sed Ioã. Andreæ.C.de fide instrum.& iure hastæ fiscal.lib.10.Alciatus. in tract.de præsump.reg.2.præsump.14. nu.2.Gozad.in cõsi. 32.nu 13.Soc.iun. in cons.82. nu.12.lib.2. Aemilius Ferretus in l.cum de ætate.nu.6 ff.de prob.Maranta in l.is põt.nu.221. ff.de acq.hæred. Viuius in lib.commun.opinio.in verbo, ætas. nu.10.Ioseph.Lud.in decis.Perus.in decis. 56. Duenas in reg. 258.Narta in cons 514.nu.12. Rimin. iun. in l.si emancipati. nu.71 C.de collat.Borg.Caual.in tract.de tut.& cur. nu.293. & Sfortia Oddo in tractat.de restitut.in integr.in prima parte, quæstio. 37. num.3. versic. sed contra. Mascard. in libro secundo, de probationibus, conclusione 666. columna prima, & Vincentius Francus bene eruditus iurisconsultus, in decisionibus Neapolitanis.in decisioo. 119.numero octauo.

Et ij adducti ſunt ex dict. l.de ætate.ff de minor.ex l. ſi mino-
rem,C de in integrum reſtitu.mino.& ex l.cum te. C. de pro-
batio.Accedit.& regula quod is , qui aſſerit probare debet.l.
ei qui. ff.de probation.& l.actor.C.eo Et rurſus hic qui ætatem deducit,dicitur deducere tempus.Eſt autem certū,quod
19 deducēs † tempus,debet illud probare.l.cum actum.in prin.
ff.de nego.geſt.l.eum qui §.publicana.ff.de publ.in rē action.
& l matrem.C.de probat.glo. in c.venerabilis. in glo.penult.
de ſenten. excommun. in ſexto.& Bart.in l.non ſolum. §.ſed
vt probari.nu.3 ff.de oper. noui nuntia.

Cæterum opinio hæc non eſt abſolutè vera:Cum non ſem-
20 per † verum ſit,quod is qui aſſerit tempus, probare illud de-
beat, ſicuti ſubſequenti in caſu demonſtrabimus.

Sexta itaq; eſt opinio vel verius diſtinctio , quam ego nūc
conſidero,ſecutus & communem ipſam ſuprà relatam ſentē-
tiam, & diſtinctionem Baldi & Floriani iam commemoratā,
eam tamen aliqua in parte ſupplendo.Conſidero itaq;, quod
actus omnes,vel iam facti ſunt, vel fieri debent : atque ita vel
præteritum,vel futurum reſpiciunt . Actus iam facti, vel im-
pugnantur,vel iuſtificantur. Actus vero , qui in futurum fieri
debent,vel impediuntur,ne fiant, Vel,vt fiant,demonſtranda
eſt perſonæ habilitas.

Primus itaque eſt caſus , quando agitur de actu iam geſto
impugnando,& irritando;ſicuti quando quis vult reſcindere
contractum mediante reſtitutione in integrum , ob id , quod
tamquam minor contraxit, & læſus eſt. Hoc caſu certum eſt,
21 † quod ille,qui minorem ætatē deducit, eam probare debet.
Ita Bald.in conſ.66 Factum tale eſt ; apparet, col. 1. verſ.quo
ad vltimum.lib.3.Florianus in l.cum de ætate.nu.7.ff.de pro-
bat.Decius in conſ.632.nu.13.& Gozadin.in conſ.22.nu.13.
Et ſententiam hanc ſapienter ſecuti ſunt Bononienſes in prę-
dicto eorum ſtatuto.Qualiter procedatur,ſi ſuper ætate con-
tendatur. §. ſed ſi reſtitutionis . Et ij quidem adducti ſunt ex
d.l de ætate. ff de minor l. ſi minorem. C. de in integr. reſtit.
22 minor Et accedit ratio,quod præſumitur pro actu,† qui ha-
bet debitam formam,l.ab ea parte. ff. de probat & poſt Bal-
dum,& alios ſcripſit Decius in l.vlti.nu.14.C. de edicto Diui
Adrian tollen.& in cap. in præſentia. nu. 10.de probation.&
copioſè diſſeremus infra lib. 6. præſumpt. 13. Qui ergo vult
23 impugnare † actum dicitur habere præſumptionem contra
ſe.ob id grauatur probationis onere , iuxta l. generaliter. §.ſi
24 petitum. in fin.ff.de ſideicom.liberta Et rurſus, ætas † eſt q̄d
incertum.cum quotidie fugiat, quotidie mutemur. l. propo-
nebatur ff.de iudicijs.& egregie explicat Alex. ab Alexandro
lib.3.dierum genial.c. 1. Ille autem , qui deducit aliquod in-
25 certū † probare debet.l.ſpadonum.§.qui ſolutus.ff.de excuſ.
tuto.Et tandem accedit.quod ille, qui deducit tempus , pro-
bare illud debet.l.cum actū. in prin. ff. de neg.geſt. cum alijs
ſupra allegatis , cum autem quis vult prætextu minoris æta-
tis contractū reſcindi , tempus illius minoris ætatis deducit,
Debet ergo ætatem illam probare. Et hic caſus multo magis
procedit, quando in contractu adhibitum fuit decretū Præ-
toris.Ita Bald.in d.conſ.66.col.1.lib.3.& in conſi.2.lib.4.

Extenditur hic caſus , vt procedat etiam quando ætas ac-
ceſſoriè allegatur ad actus impugnationem . Nam & tunc eā
deducens probare debet . Ita docuit Aemilius Ferretus in l.
cum de ætate.nu.7. ff. de probat. reiecta opinione Decij in d.
c.in præſentia.nu.50.verſ.& prædicta concluſio.de probatio.
& prius Abbatis nu. 32. & 33. Non enim Decij traditio pro-
batur eo contextu. c. in præſentia. de probatio. Quandoqui-
dem fratres ibi petebant fideicommiſſum : & ſibi deberi pro-
bant ex teſtamento : ſyndicus monaſterij obijciebat dicatio-
nem factam à teſtatore , eumque monaſterio obtuliſſe ſe &
ſua.Idq; probarunt:Replicarent fratres,eam oblationē fuiſſe
factam à minore,idq; docuerunt verum eſſe. Triplicauit ſyn-
dicus , factam eſſe aliam oblationem poſt priorem , contra
hanc ſimiliter allegarunt fratres , factam fuiſſe à minore : ſed
hoc non probarunt. Et ideo contra eos lata fuit ſentētia Hic
quidem agitur de ætate acceſſoriè : ſed tamen eam probare
debet is , qui eam allegat ad impugnandum actum , nempe
oblationem à teſtatore factam Non etiam probat Decij tra-
ditionem c. cum virum. de regula. cum nil de ætate deducta
principaliter, vel incidenter probanda dicatur. Cæterùm ſta-
tutum prædictum Bononiæ. §. ſi autem veniat. verſi. ſed ſi de
ætate.ſtatuiſſe mihi videtur, quod quiſquis ille ſit , qui vel ad
ſui commodum , vel alio quouis modo deducit ætatem inci-
denter poſt litem conteſtatam , eam is probet . Ita enim ſi-
gnificant illa verba , ſed ſi de ætate , quæ aduerſantur præ-
cedentibus.

Ex prædictis nunc multa inferuntur , ac primùm infertur,
26 quod ſi quis aſſerit aliquem, cui collatum fuit † beneficium,
eſſe ætate minorem,atq; ita inhabilem, probare id debet.Io.
Andreæ in c.infamibus.col.3.de reg.iur.in 6.Bal. in l. cum te.
C.de probat.Alex.in conſ.147.nu. 16. lib. 5. Florianus in d.l.
cum de ætate.nu 6.ff de probatio.Alciat.in tract de præſum-
ption.regula 3 præſump.14.nu.2.Soci.iun.in conſi. 82.nu. 12.
lib.2.& Maſcard.li.2.de probatio.concluſ.666.nu.8.Hinc de-
fendi poteſt quod ſcripſit glo.in l.3. in verbo, commiſſæ.in §.
27 ff.de receptis arbitr.cum dixit, eum præſumi † maiorem,qui
pro tali fuit condemnatus , & ideò ſi is vult impugnare ſen-
tentiam eo ſub prætextu,quod eſſet minor,probare id debet.
Et gloſſam illam ſecutus eſt Lucas de penna in l.3. præſump.
35.C.de apochis publ.lib. 10.

Eſt ſimile quod docuit Gallaula in rub. ff.de verbo.oblig.
nu.161.verſ vnde hoc caſu.cum dixit , quod ille , qui iam ad-
miſſum ad officium, vult repellere tāquam illegitimum, pro-
bare debet,arg.cap.innotuit.de actio.

Secundus eſt caſus,qn̄ ętas deducitur ad iuſtificandū actū,
exempli gratia,deducitur ætas pupillaris , ad demonſtrādum
rectè tutorem alicui datum fuiſſe tamquam pupillo . Iſte de-
28 ducens † ætatem hanc probare non debet. Ita Floria. in d.l.
cum de ætate.nu.7.ff de probatio. ex textu l. Sæiæ egreſſæ. ff.
de tuto.& curato. datis ab his . Poteſt etiam adferri exemplū
in eo , qui ad aliquod officium , vel magiſtratum eſt electus,
eoq; fungitur . Is enim non tenetur probare ſe eſſe legitimæ
ætatis,vt iuſtificet electionem ſuam.Ita Cyn.& Bald.in l.cum
te.C.de proba.& ibidem Salicet. col. vlt. ver. aut quæritur de
iſtis. & Alciat.in d.præſump.14.num.3.verſ.tertiò fallit. Ea eſt
ratio , quia præſumptio ſtat pro ipſa electione : quod ſcilicet
fuerit legitimæ ætatis.Et hic nullius præiudiciū verſatur . Ita
dicimus ſecūdum Alciatum præcitato in loco,quod ille , qui
29 profeſſionem † religionis fecit , præſumptionem habet pro
ſe quod in ætate legitima eam fecerit, vt inquit glo.in d.c.in
præſentia.de probatio. & ideo non tenetur probare ſe eius
fuiſſe ætatis. Ex his intelligimus ſtatutum prædictum Bono-
nię,Qualiter procedatur ſi ſuper ætate contendatur.§.ſi autē
veniat,ibi vel conſeruare,eſſe iuris cōis correctorium,ex quo
vult,eum etiam probare debere ætatem,qui agit de iure con-
ſeruando , quod idem eſt ac iuſtificare , cum præſupponatur
eum eſſe in poſſeſſione ſtatus & actus , qui eſt iuſtificandus.

Tertius eſt caſus , qn̄ reſpectu actus futuri deducitur ætas
ad impediendum ne actus fiat , ſeu ne quis admittatur ad ali-
30 quod officium ; vel munus . Hoc caſu, † qui ætatem deducit
probare eam debet. Exemplum, ſi quis vult impedire atq; ita
repellere aliquem,ne poſsit eſſe procurator in iudicio, aſſerē-
do illum eſſe minorem,probare id debet,ſiue actor, ſiue reus
ſit iſte, qui aſſerit. Ita Petrus , Cynus & Salicetus in l. cum te.
C.de probatio.Io. Andreæ in c. infamibus. de regulis iuris in
6.Lucas de penna in l.1.col.vlt.C.de fide inſtru.& iure haſtæ
fiſca.lib.10 & Alciat.in tract.de præſump.reg.2 præſump.14.
nu.2.Poteſt etiam adſerri exemplum,quod ſi quis aſſerit ma-
trem pupilli eſſe , ab ipſius pupilli ſucceſsione repellendam
ob id,quod non petierit tutorē dari ipſi pupillo, iuxta.l. ma-
tris C.ad Tertull.probare debet ,filium illum fuiſſe pupillum.
Ita reſpondit Bal.in conſ.19.factum tale eſt . Quidam Vanus.
col.2.verſ.præterea iſte lib.5.quē ſecutus eſt Alciat.in d. præ-
ſump.14.nu.2. Ea ratione motus eſt Bald. quod hic qui aſſe-
rit matrem non petijſſe tutorem,arguit matrem negligentiæ,
& eam criminis quodāmodo accuſat, & dolum ei adſcribit,
ea propter probare debet filium illum fuiſſe tunc pupillum.
31 Nam qui dolum † arguit,probare debet.l.quoties.§. qui do-
lo ff.de probatio.& dicemus inf.lib.5. præſump. 27.

Eſt etiam exemplum in caſu , cuius meminit Alciat. in d.
præſump.14.nu.4.q̄d ſi pater grauauit filium fideicommiſſo,
conceſſa tamen ſibi libera reſtādi facultate, cum ad vigeſimū
annum perueniſſet,& ipſe fuerit teſtatus, fideicōmiſſarij non
grauabuntur onere probandi.quod is grauatus eſſet infrà il-
lam ætatē:ſed hæredes ab illo inſtituti probabunt , q̄d is gra-
uatus eius erat ætatis,cum teſtaretur. Ea eſt ratio (inquit Al-
ciatus) quia iſte actus teſtandi directò reſpicit præiudicium
fideicōmiſſariorum . Et ideò hoc caſu ſtamus regulæ. Et ſub-
iungit Alc.ſe ita aliquando vidiſſe obſeruari in foro.

32 Quartus eſt caſus,quando aliquis deducit ętatem † ad de-
monſtrandum ſe eſſe idoneum & inhabilem , vt aliquid con-
ſequatur: Exempli gratia.collatum eſt alicui beneficium,ſi le-
gitimæ ętatis eſt . obijcitur huic , quod non eſt legitimæ æta-
tis , vt admitti debeat. Hic clericus, vt demonſtret ſe habi-
lem & idoneum , probare debet ſe eſſe maiorem , atque ita
ætatis legitimæ.Ita Ioā. Andreæ in cap. infamibus. colum. 3.
de regul.iuris in 6.Salicet.in l.cum te.col.2. verſi. ſi vero quæ-
ritur. C. de probatio. Floria. in d. l. cum de ætate. num. 7. de
probatio.Alciatus in dict.præſumpt.14.num.13. verſic. fallit

ſecun-

secundò. qui ita intelligit glos. in capit. presbyter. 68. distinct.
& sequitur Mascardus in d. conclus. 666. num. 45 & idem de-
cidit Rota Romana referente Verallo in decisio. 313 in pri-
ma parte. Et cum iure ipso conuenit prędictum statutum Bo-
noniæ. §. si autem. ibi volens ex ætate maiori vel minori com-
33 modum. Ea est huius sententiæ ratio, quia † qui asserit eue-
nisse cōditionem, probare id debet l. in fideicommissi §. cū
Pollidius ff. de vsuris l. ex his. C. quando dies legat. cedat.

Potest adserri aliud exemplum, pater substituit filio suo
impuberi, Caium, si is filius impubes in ætate pupillari deces-
sisset, Decessit is filius, Caius vult admitti ex ea substitutione
pupillari, asserens filium illum fuisse pupillaris ætatis, quan-
do decessit. Hic ergo Caius substitutus probare debet æta-
tem illam pupillarem illius filij præmortui. Ita sensit Baldus
in consil. 19. Factum tale est. Quidam Vanus in primo du-
bio. & in consil. 145. In causa vertente inter dominam versic.
sicut ille, qui dicit. libro 5. & illum secutus est Socinus in l. qui
duos. §. cum in bello. colum. vlti. ff. de rebus dubijs. Idem af-
firmarunt Bartolus in consilio 56 Berta fecit testamentum.
libro 1. Ripa l. ex facto § penulti. num. 11. ff. ad Trebell. Di-
dacus libro 2. varia. resolutio. capitu. 7. num. 7. versicu. & si-
cuti. Aemilius Ferretus in l. cum de ætate. in fine. ff. de pro-
batio. & Natta in consil. 395. num. 4. libro 2. Ea est ratio, quia
34 substitutio † pupillaris est quædam substitutio sub cōditio-
ne facta, hoc est, si ille pupillus decesserit in ætate pupillari.
At ille qui asserit euenisse conditionem, probare debet. d. l. in
fideicommissi. §. cum Pollidius.

35 Secundo accedit, quod venientibus † ab intestato debe-
tur hæreditas legis dispositione. l. legitima. ff. de verborum
signification. cum similibus. At qui vult excludere aliquem
ab eo iure quod sibi competit iure vel naturali, vel ciuili,
probare debet causam, ob quam ille excluditur; cum iste
habeat legem pro se, atque ita præsumptionem. lege ab ea
parte. ff. de probation. Ergo substitutus probare debet mor-
tem pupilli.

Quibus constat minus recte sensisse eos, qui existimarunt,
quod non ipse substitutus tenetur probare, filium illum fuisse
ætatis pupillaris, quando decessit: sed hoc onus pertinere ad
venientes ab intestato. Qua in opinione fuerunt Ioan. Ba-
ptista à sancto Seuerino in l. precibus. nume. 83. C. de impu-
ber. & alijs substitut. Decius in capitu. in præsentia. nume 50.
vers. prædictis etiam adde. de probatio. Sapia in d. l. de ætate.
num 52. Curtius iunior. in d. l. precibus num. 9. Alcia in dicta
præsump. 14. num. 4. vers. & facit quod & Mascardus in dicta
conclusio. 666. nu. 39. Et ij quidem affirmant ita respondisse
Baldum in consilio quod incipit, Ex parte contingente: quod
sanè responsum inuenire hactenus non potui. In hanc opi-
nionem ij adducti sunt. Primò l. ex facto. §. penulti. ff. ad
Trebellian. Verùm omissis interpretationibus Ripæ ibidem
num. 11. & Nattæ in dicto consi. 395. num. 7. responderi po-
test, ibi primum statuisse Vlpianum, quod decedentibus co-
dem naufragio patre, & filio præsumitur patrem superuixisse
filio atque ita patrem deinde decessisse nullis relictis filijs.
Quod qua ratione sit factum dicemus infra lib. 6. præsumpt.
vbi explicabimus, ex duobus mortuis naufragio, quorum
primus decessisse præsumatur. Hac itaq; præsumptione po-
sita, sequitur verum esse quod subiungit Vlpia euenisse condi-
tionem, atque ita locum esse restitutioni fideicommissi. Non
ita est in substitutione pupillari: cum lex non statuerit, illum
præsumi decessisse in pupillari ætate.

Secundò adducitur, quod ita est dicendum fauore substi-
tutionis pupillaris, vt valeat. argum. l. quoties. ff. de rebus du-
bijs cum similibus.

Respondetur, quod immo fauor substitutionis non est cō-
siderabilis, vt probat tex. l. sed & in illo. ff. de rebus dubijs,
vbi mortuis simul instituto, & substituto, non præsumitur
prius mors pupilli, vt substitutio effectum habeat; immo ea
perit, & extinguitur Nec repugnat regula dictę legis quoties.
36 ff de rebus dubijs, quia † illa non habet locum vbi agitur de
notabili præiudicio alterius, vt declarat Decius in cap. super
eodem. col. 2. vers. alias secus. de officio delegati.

Declarantur nunc tres illi casus, in quibus diximus ætatē
probari debere ab eo, qui vel actum impugnat, vel impedire
vult ne fiat, vel tamq̄ habilis admitti: ij sanè casus declarant
37 vt locum non habeant, † quando coniectura, & præsumptio
ætatis demonstratiua, stat pro eo, qui ætatem hanc allegat.
Nam tunc præsumptio, & coniectura stat loco probationis,
donec contrarium probetur, iuxta l. generaliter. §. si peti-
tum, in fine. ff. de fideicomm. liber. Et in probanda ipsa ętate
coniecturas sufficere diximus supra.

38 Prima est coniectura, quādo corporis † aspectus aliter de-
monstrat. Nam cum aspectus præsumptionem faciat, illum
tantæ esse ætatis, l. minor. 25. annis adito Præside. ff. de mi-
no. & scribunt Bartol in d. l. de ætate. num 10. ff. de mino di-
cendum est, hunc proponentem ætatem, satis habere funda-
tam intentionem & eius aduersarium debere probare con-
trarium. sicuti in specie declarant Bald in consil. 418 libro 5.
Alber. in l. de ætate. num 2. in fine. ff. de minor. 25. annis. in l. si
minorem. colum. 1. & ibidem Salicet C. de in integrum restit.
min Alciatus in dicto tract. de præsumptio. regula 2. præsum-
ptio. 14. num. 3. versicu. fallit primò. Gramma. in decisio. 48.
num. 16. & in consil. 4. num. 9 in crimina. & in Voto 14 num.
3. & 4. Mascardus in d. conclusio. 667. num. 1. & Sfortia Oddo
in tracta. de in integrum restitutione. quæstio. 37. num. 12. &
39 versatur hic † iudicis arbitrium, vt scripsi in li. 2. de arbitr. iu-
dicum. casu 117. Et de probatione ætatis per testes deponen-
tes de aspectu, dicemus in subsequenti præsumptione.

Secunda est præsumptio, & coniectura, quando alieni da-
40 tus fuisset curator, tamquam † minori. Nam tunc præsumi-
tur minor. Ita Baldus in consi. 264. in fine. libro 5. & in l. cum
te. colum. 1. versicu. interdum ætas allegatur. C. de probatio.
& ibidem Angelus. Imola in consil. 23. nu. 2. Alexand. in consi.
21. num. 1. libro 1. & in consil. 147. num. 10. lib. 7. Corneus in
consil. 69. num. 5. lib. 1. Ruinus consil. 99. num. 5. lib. 4. Decius
in consil. 86. num. 7. in consil. 525. num. 5. in fine. & in capitu.
cum venerabilis. num. 56. de exceptio. Iacobinus in l. cum de
ætate. in fine. ff. de probatio. Petrus Benintend. in decisio. 82.
Borgnin. Cauale. in tract. de tutore, & curatore. nu. 294. Sfor-
tia Oddo in d. quæst. 37. nu. 13. & nu. 90. Mascard. in lib. 2. de
probatio. conclus. 666. nu. 35. & in conclus. 674. qui latius ex-
plicat. Hæc coniectura probatur ex d. l. cum te. C. de probatio.
Et hanc esse præsumptionem iuris scripsit Ioan. Andreæ in
additio. ad specula. in titu. de præsumptio. §. species. num. 5. in
verbo. in prædictis.

Cæterùm Alex. in consi. 21. nu. 1. lib. 1. intelligit coniecturā
hanc locum habere quo ad eum cuius causa datus fuit cura-
tor, non autem quo ad cæteros omnes: cum quo ad reliquos,
sit res inter alios acta; quæ nil præiudicat. l. vnica. C. res inter
alios acta. Alia est distinctio, quam facit Alciat. in d. præsum.
14. in fine. quem visus est sequi Mascar. in conclus. 674. nu. 10.
Inquit Alciat. aut datio curatoris facta ad alicuius instātiā,
facta fuit sine causæ cognitione; & quodammodo extraiudi-
cialiter. Et tunc procedit Alexandri declaratiò. Aut curator
datus fuit solemniter adhibita scilicet causæ cognitione, in
contradictorio iudicio: Et tunc minor illa ætas satis dicitur
probata, etiam quo ad cæteros omnes. Atq; ita procedit in-
distinctè illa opinio Baldi, Angeli & sequacium. Ea est ratio,
quia actus iste solemnis iudicialiter factus, præsumptionem
facit, iuxtà doctrinam Alexan. in l. sępe nu 71. vers. fortius di-
xit. qui ait, facere semiplenam probationem. ff. de re iud &
Tiraquell. in tract. res inter alios acta. limita. 19. Cum dixerūt,
41 actus † iudiciales facere præsumptionem contra alios. Quæ
sanè pręsumptio sufficit isto in casu, vt diximus suprà Et eū
probatur secundum Alciatum loco præallegato, auctoritate
Abb. in cap. cum inter, il secondo, de electio. cum dixit, quod
si quis reiectus est ab electione, ob morbum, talis reiectio
operatur, quò ad alias electiones, nisi probaretur sanitas.
Quandoquidem illa reiectio facta causa cognita, pręsum-
ptionem facit quo ad alias electiones.

Verum huic distinctioni repugnat quod scripsit Bartol. in
hac l. de ętate. nu. 16. cum dixit, quod nec confessio, nec pro-
batio ætatis facta in iudicio contradictorio, alteri nocet: Et
tamen solemniter ibi omnia facta fuerunt.

Crediderim rectius distingui posse ex mente Saliceti in l. si
minorem colum. penul. versic. quęro quidam C. de in integr.
restitu. mino. & Ruini in consilio 99. num. 6. libro 4. quod aut
minori datus est curator respectu certæ causę, & certę perso-
nę. Et tunc datio hęc nō facit coniecturam inter alios; ex quo
restricta est datio ad illam causam, & illas personas; & limi-
tata causa limitatum parit effectum l. in agris. ff de acquiren.
rerum dom. Et hoc in casu procedit opinio, & declaratio
Alexandri. Aut datus est curator minori simpliciter, & ab-
solute: & hoc casu illa datio probat illum fuisse minorem quò
ad omnes, & quoscumque, qui deinde cum eo contraxerant
Et hoc in casu procedit prima illa opinio Baldi, & Alberici.
& Saliceti. Et prædicta quidem coniectura procedit respectu,
illius temporis quo datus fuit curator: non autem si deinde
alius actus post ab eo confectus sit. Ita declarat Imola in d.
consil. 23. nume. 2. Et confere quod tradit Barto. in d. l. de
42 ætate. num. 17. de minor. cum dixit, † sententiam latam super
ætate, fidem quidem facere in alio iudicio respectu ętatis il-
lius temporis, quo lata fuit.

Tertia

43 Tertia eſt præſumptio,& coniectura, q̃ñ quis litigaret † cũ aliquo tanquam eum minore. Nã ex eo fareri diceretur, eum eſſe minorem,& conſeqnẽter ipſe litigans teneretur probare, illum eſſe re vera minorem.Ita docnit Baldus in l.2.§.ꝙobſeruari.C.de iureinran. propter calum. dan.& in l. cum te. C.de probatio.& rñderunt Alex.in conſi. 21.nu.2.lib.1. Riminaldus ſenior in conſ.108.nu.20.lib.1.Iacobinus in d.l. cum de ætate.in fine.ff.de probat.idem ſenſit Alciatus in reſpon. 520. nu. 3.& Sfortia Oddo.in d.q.37.nu.15.

PRAESVMP. LI.

Ætatem hominis,præſumptionibus,& coniecturis interdum probari, & ex quib. hæ præſumptiones aliæque probationes ducantur, variè, & dilucidè explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Natiuitatis punctus cum difficilis ſit probationis, coniecturis, & præſumptionibus ſatis probatur.*
2 *Aetas vel maior vel minor generatim probanda, non eſt adeo difficilis probationis.*
Quomodo autẽ probatio eu fiat nu.3.8.11.29.33.38.42.53.& 57.
4 *Venetorum inter nobiles,profitendæ natiuitatis,conſuetudo.*
5 *Libris & actis publicis quomodo non habeatur fides,& nu.6.& 7.*
9 *Scriptura, & libri parentum, an plenè probent liberorum ætatem, vel præſumptiue tantum nu.10.*
12 *Teſtimonium parentum circa filiorum ætatem, an coadiuuet, vel adminiculum ferat alijs probationib. aut probet ſemiplene,n.14.*
13 *Voci viuæ plus quam mortuæ creditur.*
15 *Domi,& ſecreto facta,teſtimonio domeſticorum probantur.*
16 *Mortis filij tempus,teſtimonio patris probatur.*
17 *Teſtimonium patris quando facit fidem plenam.*
18 *Teſti a partibus approbato creditur,& plena fides datur,etſi alias non ſit fide dignus.*
19 *Pater notarius,quando poſſit recipere inſtrumentum pro contractu geſto a filio.*
20 *Teſtis minus idoneus,coniunctus alijs fide dignis,fidem facit.*
21 *Patri tanquam perſonæ valde honeſtæ,& in dignitate poſita,fides plena adhibetur.*
22 *Vxor tanquam perſona valde honeſta pro marito teſtimonium reddere poteſt.*
Id tamen in dubium reuocatur,nu.23.
24 *Perſonæ ob meritum,non eſt a iure communi recedendum.*
25 *Bonus & perfectus adeo nemo eſt,qui a legi ſubſit.*
26 *Patri litiganti aduerſus filium,non creditur de ætate filij ad detrimentum eius.*
27 *Teſtimonium in re propria dicere, nemo etiam excelſæ dignitatis, poteſt.*
28 *Teſtimonium parentum concurrens cum alio adminiculo,plene circa filij ætatem probat.*
30 *Obſtetricis,& nutricis teſtimonio,ætatem probari.*
31 *Teſtium dicta intelligenda ſunt,ne contraria appareant.*
32 *Temporis quantitas,ignorato eius initio,cognoſci non poteſt.*
34 *Inſtrumenta,& teſtes procedunt a pari.*
35 *Inſtrumentorum aliquando maior,quam teſtium fides.*
36 *Inſtrumentum factum tempore contracti matrimonij, vtrum filij ætatem probet.*
37 *Matrimonium inter perſonas honeſtas,præcedere conſueuit feſtinos amplexus.*
39 *Confeſsio eſt certa,& manifeſta aduerſus confitentem probatio.*
40 *Confeſsione ſua ius aduerſario auferre nemo poteſt.*
41 *Minor maiorem ſe confeſſus, nihilominus reſtitutionem in integrum petit.*
43 *Coniunctus aut vicinus,quibus caſibus non præſumitur ſcire actu coniuncti vel vicini,& quibus caſib.præſumitur ſcire.nu.44.*
45 *Aetatis cognitio non cadit in conſanguineum vel vicinum,quando eſt longe maioris ætatis quam is de quo agitur.*
46 *Natiuitatis actus eſt momentaneus,nec præſumitur cognitus a vicino vel conſanguineo.*
47 *Hæredem ſciuiſſe mortem defuncti quomodo probandum.*
48 *Aetatem non probat teſtis,eiuſdem vel minoris ætatis exiſtens.*
49 *Probatio dubia non recipitur.*
50 *Aetas teſtimonio vicini vel conſanguinei probatur, ſi ætate maior eſt,& de probanda ætate in totum agatur.*
Et quando id fallat.nu 51.& 52.
54 *Plebani ſeu parochi libro quando adhibeatur fides.*
55 *Excommunicatus cenſetur repertus apud plebanum in matricula excommunicatorum,non cancellatus aut abraſus.*
56 *Plebani liber in quo deſcriptus eſt Baptiſmus alicuius, quomodo probet ætatem.*
58 *Aetas non probatur teſtibus per aſpectum, quando agitur de probanda ætate non cognoſcibili ab omnibus.*
59 *Teſtis de his quæ ſenſu corporeo percipit, teſtimonium ferre debet, cum aliquo tamen indicio intellectus.nu.60.*
61 *Aſpectus facile quem decipit.*
62 *Teſtis deponens de his quæ ſolo indicio intellectus percipiuntur, probat ſi non interrogatus reddit rationem.*
63 *Aetatem probat teſtis de aſpectu quando agitur de probanda ætate communiter cognoſcibili.*
64 *Qualitas corporis apta ad contrahendum matrimonium, & generandum cognoſcitur ex aſpectu.*
65 *Aetatis exceſſus vel magnus vel modicus quando cognoſcatur.& probetur.*
66 *Hominem viuere poſſe, vel viuere præſumi ad 100.annos.*
67 *Aſpectus hominis in dies mutatur,& homo alter quodammodo efficitur.*
68 *Vſusfructus ad vitam vſufructuarij reſpicit, & ea finita, extinguitur.*
69 *Euangelij locus, antequam Abraham fieret ego ſum,declaratur.*

Vm ſuperiore præſumptione diſputatum a nobis ſit,quis teneatur probare ætatem in iudicio deductam.Nunc contingit dubitari, quomodo & quibus probationibus demonſtrari illa poſsit? Hac in re duos caſus diſtinguere ſoleo, quorum vnus eſt, quando agitur de probando ætatis principio,ſicq; de probando puncto natiuitatis,alter quando ſolum tractatur de probanda ipſa ætate vel maiori, vel minori generatim (vt ita dicam) & non punctim.

Primo illo caſu verè difficilis eſt illius ætatis probatio. Cũ
1 punctus † natiuitatis incognitus ſit;ex quo clam,& in occulto parere ſoleant mulieres. Et propterea coniecturis, & præſumptionib.ſatis probatur,vt ſcribunt Baldus in l.cum te,nu.2.C.de probatio.in conſi.213.occurrit dubium. in fi. lib. 2.& in conſi.19.Factum tale eſt.Quidam Vanus.col.2. verſi.modo venio.lib 5. Iacobinus de ſancto Georgio in l.cum de ætate.nu.2.ff.de probat.Sebaſtia.Sapia in l.de ætate.nu.24.ff.de minor.Alciatus in tracta.de præſump.regu.2.præſump.14.nu.5.& in reſpon.409.nu.2 Socin.iun.in conſi.3.nu.1.lib.2.Gratus in conſi.42.num.24 lib.1.Putheus in deciſi.202.lib.1. Sfortia oddo in tract.de in integrum reſtit.q.37.num.32. Maſcardus lib.2.de probat concluſ.665.& 675.Quintilian. Mandoſius in commentarijs ad regulas cancellariæ,reg.18.De ætate pro canonicatu.q.4.nu.3.& Rota Roma.in deciſ.260. nu.1 in 2.parte, in nouiſsime editis. Quo circa teſtimonium obſtetricum, parentum,& vicinorum plurimum valebit; & de quibus quidem probationib.ſtatim diſſeremus. Et has quidem probationes coniecturales ſufficere etiam quando conditionaliter probationes requirnntur,ſcripſit Sapia in d.l de ætate. nu.25.& Maſcardus in lib.2.de probationib. in concluſ.675. nu.11. Veluti ſi clerico collatum eſt beneficium ſub conditione,ſi legitimæ ætatis eſt,Hanc enim legitimam ætatem probare debet Clericus iſte.vt cenſuit poſt alios Alciatus in d.præſump.14.nu.5.verſi.3.fallit.Cæterum traditio hæc pẽdet ab his quæ ſcripſi ſuperiore lib.q.37.cum explicaui,an præſumptiones,& coniecturæ vere probationes dici poſsint, cum conditionaliter requiruntur.

2 Secnodus eſt caſus,q̃ñ agitur de probanda † ætate maiori, vel minori generatim,non autem (vt dixi) punctim. Hoc caſu difficilis non exiſtimatur ætatis probatio,quemadmodum præcitati Doctores ſcribunt, præſertim Sapia. Et hoc in caſu variæ,& plures fieri ſolent probationes.

3 Prima eſt ætatis probatio, quæ ſumitur † ex libris & actis publicis ciuitatis, & oppidi,in quibus quidem actis, & libris deſcribi ſolent homines ſtatim quo nati ſunt.Ita in ſpecie Alciatus.Mandoſius & Maſcardus, quos infra commemorabo, & probat tex.l.etiam. ff.de ꝓbatio. cuius verba hæc ſunt. Etiã matris profeſsio de ætate filij recipitur:ſed & auiæ Profiteri eſt publicè apud acta aliquid vltro denuntiare,ꝙ vulgo inſinuare dicunt: quemadmodum auctoritatib. bonorum auctorum declarat Guielmus Budæus:in annota.Pandectarum ad l.cum de ætate.ff.de probatio:quo loci ſcribit,conſueuiſſe antiquos ſibi natos liberos denuntiare,vt deſcriberẽtur,apud acta Præfecti ærarij Saturni; ſicuti meminit & Iulius Capitolinus in Marco Philoſopho. *Inter hæc* (ait Capitolinus) *Liberales cauſas ita muniit; vt primus iuberet apud Præfectos ærarij Saturni, vnumquemque ciuium natos liberos profiteri, intra trigeſimum diem, nomine impoſito*. Et idem in Gordiano ita ſcriptum reliquit,

quit. *Nam illud ſatis conſtat, quod filium Gordianum oomine, Aotonini ſigno illuſtrauit, cum apud Præfectos ærarij more Romano profeſſus filium, publicis actis oomen eius inſereret.* Et Suetonius in Tiberio ita ſcripſit. *Natus eſt Romæ in palatio 16 Kalen. Decemb. M. Aemilio Lepido iterum, & M. Planco Coſſ. poſt bellum Philippenſe ſic enim io faſtos actaque publica relatum eſt.* His accedit & Apuleius apologia 2. cuius verba adſcripſi. *De ætate verò Pudentillæ, de qua poſt iſta ſatis confidenter mentitus es, vt etiam ſexaginta annos natam diceres nupſiſſe, de ea paucis tibi reſpondebo. Nam in re tam perſpicua non eſt opus pluribus diſputare, Pater eius natam ſibi filiam more cæterorum profeſſus eſt, tabulæ eius partim tabulario publico, partim domo aſſeruantur; Quæ tibi ob os obijciuntur. Porrige Aemiliano tabulas iſtas, ligna conſideret, ſigna quæ impreſſa ſunt, recognoſcat, conſules legat annos computet: niſi fallor, inueniet nunc Podentillæ haud multò amplius quadraginta annorum ætatis ire.* Huius profeſsionis inſtitutio facta fuit primum a Seruio Tullio Rege Romanorum tertio, qui primis illis vrbis temporibus inſtituit, vt parentes cognatiuè naſcentiũ, certam pecuniam publicè Iunoni Lucinæ darent. Qui etiam ab adoleſcẽtia in virilem ætatem migrabant, ſimiliter domum dabant Iuuentę Deæ, morientes tantundem Libitinæ. Qua ratione id factum fuerit, Dionyſius Halicarnaſæus lib. 4. antiq Roma. memoriæ prodidit his verbis. *Vt ſingulis annis cognoſcere poſſeat, quantum eſſet in vrbe ciuium, & cuius ætatis; Ea cura tranſlata deinde fuit, auctore Liuio, ad Cenſores M. Geganio, & M Tito Quintio Capitolino Coſſ.* Itaque ſingulis Luſtris noua cenſorum creatione id fiebat. Eaque a profitendo profeſsio dicta eſt. Poſt Cenſores Prætorũ ea cura fuit, teſte M. Tullio in orõne pro Archia poeta. Cæſaris deinde Augusti temporibus, a Cęſare ipſo conſtitutũ fuit, vt hæc profeſsio fieret omnib. in ꝓuincijs, teſte Luca Euangeliſta c. 2. Exijt edictum ab Auguſto Cęſare vt deſcriberetur vniuerſus orbis.

Hæc profeſsio fiebat, addito die, & ꝯſule: propterea profeſsione ætas facile probari olim poterat. l. 1. C. ſi minor ſe maio. dixe. Hac itaque de profeſsione loquitur text. d. l. etiam ff. de probatio. ſic etiam intelligi debent. l. cum de ætate, & l. vlt. ff. eo. Ita & l. 2. & l. 3. l. forma. ff. de cenſib. l. nec omiſſa. & l. parentes. C. de liberali cauſa. & l. non nudis. C. de probar. Et hæc profeſsio aliquando appellatur ſcriptura natiuitatis. l. 2. in princip. verſi. ætas. ff. de excuſa. tuto. Hic mos profi-
4 tendæ natiuitatis filiorũ obſeruatur & hodie Venetijs † inter nobiles, qui lege ipſa Veneta, tenẽtur ſtatim quo nati ſunt filij publicis in actis referri facere, vt aliquando ſummis illis nobilitatis priuilegijs potiantur. Et huius Venetæ legis meminit, & Coraſius in l. Imperator. la prima. ff de ſtatu hom. Mos etiam iſte obſeruatur Florentię, teſte Quintiliano Mandoſio, in commentarijs ad regulas cancellariæ ad regulam 18. de ætate in canonicatu. q. 9. qui ſcriptum reliquit, acta hæc publica fidem facere. idem cenſuit Gramma. in deciſ. 48. in fine. & ſecuti ſunt Sfortia Oddo in tracta. de reſtit. in integrũ. q. 37. num. 48. & Maſcardus in li. 2. de probationibus. in conclu. 671. Et ratio ſatis manifeſta eſt quod perſona officialis qui nomina natorum in actis retulit, a publico approbata eſt: ob id fides ei adhibetur Bart. in l. quædam. §. numularios. in fine. ff de edend. & ibidem Iaſon col. 2. Salicetus in l. exemplo. col. 1. C. de probatio. Alex. in conſi. 179. num. 5. lib. 6. Iaſ. in repet l. admonendi. num. 232. ff. de iureiura. & Decius in conſi. 596. num. 5. Quo tamen plena fides adhibeatur his codicibus & actis, requiritur, vt is actuarius officialiſque fuerit a publico electus, quod conſcripſerit librum, vt libri publici conſcribi eo in loco conſueuerunt, & demum, quod is liber fuerit repoſitus inter alias ſcripturas publicas ad ipſam Rempubli. pertinentes. Ita Baldus in Rubri. C. de fide inſtru. col. pen. & vlt. Buttius, & reliqui in cap. 2. de fide inſtr. & Alex. in conſil. 187. num. 2. lib 7.

Declaratur primò, vt libro, & actis publicis non adhibea-
5 tur † fides pro ipſomet actuario ſcribente; ſed ſolum pro tertio, & contra tertium. Ita Bartol. in d. §. numularios, quem & ſtatim reſeram. Ita dicimus inſtrumentum publicum notarij non probare pro ipſo notario, vt docuit Bartol. in d. l. quędam. § numularios ff. de eden. Idem Bartol. in l. ſi conſul. ff. de adoptio. & in l. 2. ff. de ſtipul. ſeruo. & Alexand. in l. ſciendum. col. 2. ff. de verbo. obligatio. Verùm diſſentire videtur Iaſon in l. decem. num. 35. de verb. obligat. qui in ſpecie ſcripſit præſumptionem efficacem facere pro ipſo ſcribente. Quandoquidem ratione & cauſa publici officij, ei credendum magis eſt, quàm priuato, argu. l. 2. C. de officio ciuil. iud. & cap. in noſtra. de procura. Nam huius fides a tota vniuerſitate approbata eſt; & ob id ad eius fauorem fides adhiberi debet. Poſſunt conciliari hæ opiniones; vt illa prima procedat, quando officialis vti vellet libro hoc contra tertium, qui eius perſonam non aprobaſſet; & cum quo res geſta nõ eſſet. Illa verò opinio Iaſonis procedat, quando is actuarius, & officialis fuiſſet, & ab eo tertio approbatus. Ita diſtinguit Crau. de antiqu. tempo. in ſeptima particula primæ partis principalis. num. 68. in fin. Bononiæ ceſſat hęc dubitatio, cum prudenti eorum ſtatuto lib. 2. Qualiter procedatur ſi ſuper ætate contendatur. §. præterea. & § ſequen. deciſum ſic quod plena fides adhibeatur his publicis libris. cum illius ſcriptoris perſona de publico fuerit approbata. Declaratur
6 ſecundo, vt locum † non habeat, quãdo officialis actuariuſque ſcripſiſſet eo in codice natiuitatem forenſis, & exteri. Nam tunc is liber fidem non facit. Ita ſimili in caſu reſpondit Alexã. in conſi. 68. num. 15. in fin. lib. 2. quem ſecutus eſt Craue. in dicto tracta. de antiq. temp. in ſeptima particula, primæ partis principalis, num. 76. Ea eſt ratio, quia fides actuarij publiciq; officialis, approbata eſt à ſuis ciuibus tantum, non autem à forenſibus. Quare crediderim, ætatem filij exteri, non probari libro huius actuarij: ſed ſcripturam illam adminiculum aliquod addere cæteris de ætate probationibus.

7 Declaratur tertio, quando † is liber reperiretur deinde falsò conſcriptus. Alber. in l. 1. nu. 1. C. ſi minor ſe maio. dixe. Sfortia in d. q. 37. nu. 85.

Declaratur quartò, vt poſſit probari contrarium. l. 1. C. ſi minor ſe maio. dixe. Et in ſpecie annotauit Monterentius ad prædictum ſtatutum Bononiæ. § pen. in verbo. plena fides.

8 Secunda eſt ætatis probatio † quæ fit libro, vel alia ſcriptura parentum. Hac tamen de re fuerunt interpretum opinio-
9 nes. Nam aliqui exiſtimarunt, has parentum ſcripturas † & libros plenè probare filiorum ætatem. Ita in ſpecie docuit Salicetus in l cum te. num. 4. C. de probatio. & in l. ſi minorem. num. 10. ver. nonc quæro, quomodo literis. C. de in integrum reſt. mino. & apertius Nicolaus de Neapol. in l. excuſantur. in prin. ff. de excuſa. tuto. quem ſic commemorat Socinus iunior in conſi. 3. num. 5. in fine. lib. 2. Et Salicetum ſecuti ſunt Ruinus in conſi. 31. num. 7. lib. 3. Curtius iunior in conſi. 118. num. 8. Quintilian. Mandoſius in commentarijs ad regulam cancellariæ 18. de ætate in canonicatu, & Rolá. à Val e in conſi. 31. nu. 2. lib. 1. & Ioſeph Ludouicus in deciſ. 45. num. 6 parte 2. Petrus Beneintend. in concl. 47. numer. 2. Sfortia Oddo de reſtitu. in integrum. quęſt. 37. num. 91. & idem decidit Rota Romana referente Verallo in deciſ. 314. parte prima. Et ij quidem adducti ſunt ex l. 2. in princip ff. de excuſa. tuto. & l. etiam. ff. de probatio. de quibus ſtatim aliqua dicemus. Eſt etiam vſus Nicolaus ille ratione quadam, quod ſcilicet præſumptio ſemper plenam probationem faciat in his quę ſunt veritati conſona. Quæ ſanè ratio leuis eſt Nam negari facilè poteſt, hæc eſſe veritati conſona. Altera itaque fuit opinio eorum, qui dixerunt, libros & ſcri-
10 pturas parentum probare ætatem † præſumptiuè tantum. Qua in opinione fuit Baldus in l. neque natales, num. 5. C. de proba. quem ſecuti ſunt Alex. in additionibus ad Bart. in l. de ætate. num. 11. in verbo, tantus. ff. de mino. & Bernardinus Landrianus in annotationibus ad Bat. in conſi. 92. lib. 1. Eiuſdem quoq; opinionis fuit Salicetus ſibi parum cõſtans, in l. etiam. col. 1 ff de proba. & idem affirmarunt Iacobinus à Sancto Georgio in l. cum de ætate. num. 5. ff. de probatio. & Socin. iun. in conſi 3. num. 5. lib. 2. Eandem opinionem viſus eſt probare Craue. in tract. de antiquit. tempo. in octaua particula primæ partis principalis. num. 34. dum relata traditione Baldi, ſubiungit, ſe credere, quod ſi pater viuit, & iurat ita eſſe, ſemiplenam probationem facit. Ergo ſentit Crauetta, quod ſi non iurat, præſumptiuè tantum probat, & Crauettã ſecutus ſum in lib. 2. de arbitrarijs iudicum. caſu 116. num. 4. & 5. & ij quidem moti ſunt ex l. 2. in princ ff de excuſa. tuto. vbi dicitur, ætatem probari, aut natiuitatis ſcriptura, aut alijs demonſtrationibus. Verùm natiuitatis ſcripturam appellauit iuriſconſ. profeſsionem illam, quam in actis publicis facere conſueuerunt parentes de filiorum natiuitate, de qua ſupra diximus. Ita etiam loquitur l. etiam. ff. de probat. quæ & à prædictis allegatur. Exiſtimauerim ego præſumptiuè probare, quia veriſimile non eſt, quod pater mendacium ſcripſerit, quippè quod nulla tunc ſuberat cauſa, quæ impellere eum poterat aliter ſcribere, quàm ipſa eſſet veritas. Plenè autem non probat, cum iure cautum non ſit, tantum fidei eſſe illi ſcripturæ tribuendum. Declaratur tamen prædicta traditio, vt locum non habeat, quando pater, qui librũ conſcripſit, adhuc eſt in humanis, & iurat verum eſſe, quod eo in libro ſcripſit. Nam tunc liber iſte ſemiplenè probat ætatem filij. Ita declarat Craue. in tract. de antiquit. tempo. in octaua particula primæ partis principalis. num. 34. ex ſententia

Caſtren.

Castren in cōsi.124.In causa, quæ vertitur.num.5.lib.1.Idem
est (subiungit Crauetta) quando pater, qui librum conscri-
psit mortuus est. Nam & tunc semiplenè probat, quia mors
vim habet iuramenti, iuxta traditionē Bar. in l.admonendi.
nu.57.ff.de iureiur.& Decij in l.1.in 2. not. C.de eden.& eius-
dem Cra in præcitato tract.de antiq.temp.in sexta particula
primæ partis principalis. nu.48.& scripsi in lib.2. de arbitra-
rijs iudicum. casu. 116.num. 4. & 5. Et a prædicta opinione
& distinctione non recedit Sfortia in d. q. 37.nu.92. ver. ego
puto, qui clariori distinctione vsus est, & alia ad rem scripsit
Mascardus in d. conclusi. 669.
11 Tertia est ætatis probatio † quæ a testimonio parentum
sumitur. Hac tamen in re sunt opiniones. Nam existimarunt
12 aliqui, testimonium † hoc coadiuuare & adminiculum ad-
ferre alijs probationibus, non autem plenè vel semiplenè pro
bare. Ita sane censuerunt Salicetus in l. si minorem. col.4.
versi. sed quæritur, an cōiunctæ personæ. C. de in integ. resti.
mino. & Iacobinus in d. l. cum de ætate nu.4.ff.de probatio:
Eandem opinionem visi sunt probare Bar. in cons.19. Factum
tale est, quidam Vanus.lib.5.Socin.Sen.in cons.20.nu.17.lib.
1. & Gram.in deci.48.n.13.& Sfortia oddo de restitutione in
integrū.q.37.nu. 52. & 58. Ea ratione fulciri videtur hæc opi-
nio, quod parentes ferre non possunt testimonium de re filio-
rū. l. testis idoneus & l.idonei. ff.de test.l.2.& l.parētes.C. eo.
Verùm responderi potest, prædicta iura non habere locum
in probatione ætatis, rationib. quas infra cōmemorabimus.
Secundū solet adserri ratio, quod si scriptura patris præ-
sumptiuè tantum probat vt diximus supra; multo minus de-
bet probare testimonium patris, quod est magis suspectum,
quàm scriptura iam confecta ante negotium in iudicio de-
ductum Responderi tamen potest, maiorem esse rationem
13 adhibendæ fidei testimonio quàm scripturæ; tum quia † viuę
voci plus credi solet quàm mortuæ. §. 1.in auth.de instr.cau-
tela & fide: tum etiam quia testimonium corroboratur iura-
mento, quo caret ipsa scriptura. ¶ Altera fuit opinio eorum,
14 qui scripserunt, testimoniū patris vel matris semiplenè † pro-
bare. Ita respondit Castren, in cons. 154. In causa, quæ ver
titur coram.lib. 1. Idem visus est sentire Barto.in consi 92.In
quæstione vertente. col. 2.vers.nec obstat quod testimonium
matris. lib. 1.cum respondit, testimonium matris admitti ad
probandum ætatem filij. Dixit absoluté, & simpliciter Bart.
admitti ad probandum; quod intelligi debet, saltem ad fa-
ciendum probationem semiplenam. Eandē opinionem aper
tius probatunt Specul. in tit. de teste. §. 1. col. 2. Cæpolla in
cons. vlt. num. 32. in ciuilibus. Ioan. de Platea in §.pater. in
instit. de testa Aufrerius in additio. ad Capellam Tolosanam
q. 3. Marsilius in rubr. ff. de fideiusso. num.340. Sapia in l.de
ætate. num. 30 ff. de mino. Craue. in tract.de antiq. tempo.
octaua particula, primæ partis principalis. num. 34.& 35.&
alios refert Mascardus in lib.2.de probar. in conclus.668.nu.
7. & conclus. 669. num. 14. Et huius sententiæ ratio ea esse
creditur; quòd filij nascuntur in domo, & secretò, vt manife-
15 stum est, & experientia docet. Ea autem, quæ domi † & se-
creto fiunt, testimonio domesticorum probantur. l. consen-
su. §. si super plagijs. C. de repud. quo loci constitutum fuit,
mariti sæuitiam, & verba ab eo vxori illata, probari posse
testimonio domesticorum: cum ea cognita esse non possint
etiam vicinis, ex quo domi secretò aguntur. Ita pariter fur-
tum in domo factū, testimonio domesticorū probatur, cum
ab alijs sciri non possit. Bartol.in l.si quando.col. vlt.C. vnde
vi, & ibidem Iason num. 43. Ita dicimus, testes de vniuersita-
te fidem facere pro ipsa vniuersitate, quando actus gestus est
clàm, & secreto in vniuersitate; & qui aliorum testimonio
probari non potest. cap. veniens. il 2. de testibus. Abbas, De-
cius & reliqui in cap. tertio loco. de probat. & Marsil.in sin-
16 gul.73. Præterea & secundò accedit, quod † testimonium pa-
tris recipitur ad probandum tempus mortis filij. Ant.Corse-
tus in suo singulari in verbo, mors, incipit, si quęratur. ex
l. quoties. C. de naufrag. lib. 10. vbi Bart. Ergo pariter testi-
moniū hoc patris ꝓbare dēt semiplenè tēpus natiuitatis filij.
Declaratur primò hæc sententia, vt locū non habeat, quan
do pater fuit descriptus in aliquo instrō vnà cum alijs Nam
17 tunc testimonium † patris plenam fidem facit. Ita Butrius
in cap. ex literis, nume. 29. de transactio. & Butrium secuti
sunt Barbat. ibidem. Marsilius in l. de minore. §. plurimum.
num. 7. ff. de quæstio. & Socynus iunior in consil. 3. num. 7.
lib. 3. Qui quidem Marsilius, & Socinus in specie trahunt do-
ctrinam illam Butrij ad rem nostram. Et idem quod Butrius
sensit Bald. in l. parentes. C. de testibus cum dixit, quod si
pater adhibitus est testis in instrumento confecto inter fi-
lium, & extraneum, fidem plenam facit, ex quo vnà cum alijs
adhibitus est. Idem scripserunt Ioan. a Platea, & Portius in
18 institution. de testam. Ea adfertur ratio, quòd testi † etiam
alias non fide digno creditur, plenaque fides adhibetur, quan
do a partibus approbatus fuit. l. si quis testibus. C. de testi-
bus. glo. in §. hæc omnia, in verbo, supplicij. in authen. de te-
stib. & Baldus in l. ad testium. ff. de testamen. Et huc maxi-
mè facit egregia doctrina Bartol. in l. si pater. ff. de falsis,
19 dum concludit, patrem † notarium posse recipere instru-
mentum pro contractu gesto a filio, ex quo eius fides a parti
bus approbatur. Prætereà testis minus idoneus cum alijs ido
20 neis coniunctus † fidē facit: quia fides illius non idonei sup-
pletur à fide aliorum. Ita glos. in l. 3. in princip. ff. de testi-
bus. Baldus in l Imperator. ff. de statu homi. Angelus in con-
sil. 1. Corsetus in singulari in verbo, testis, incipit, licèt pa-
ter. Ruinus in consil. 92. num.4. lib. 1.& Curtius sen. in cons.
56. col. 3. versi. tertiò respondetur. Cæterùm Imola in d. ca.
ex literis. num. 14 de transactio. dissentit ab hac Butrij, &
sequatium declaratione. Et ratione vsus est Imola: quia alias
sequeretur, quod si confectum esset instrumentum ad vtilita-
tem filij emancipati, in quo solùm descripti fuissent pater, &
mater, tale instrumentum fidem faceret; id quod rationi re-
pugnat: quia sicuti parentes viua voce non possent testificari
pro filijs. d. l. parentes. C. de testibus. Ita dicendum est, non
debere credi eorum voci mortuę; cum maior voci viuę quam
mortuæ fides adhibeatur. §. 1. in authent. de instrumen. cau-
tela, & fide. Huic tamen considerationi altero de duobus
modis respondetur. Et primò, Butrium, & sequaces loqui,
quando pater adhibitus est vna cum alijs idoneis testibus in
instrumento. Nam tunc fides patris suppletur a fide (vt di-
ximus) aliorum. Id quod non contingeret secundum Imolæ
argumentationem. Respondetur & secundo, quod etiam si
soli parentes adhibiti fuissent testes in instrumento confecto
ad vtilitatem filij emancipati: & constaret consensu partium
hoc scientium, hos testes fuisse adhibitos, eis adhuc credere-
tur. Quandoquidem iam apparet de approbatione ipsarum
partium. d. l. si quis. C. de testibus.
Declaratur secundò hæc sententia, vt locum non habeat
21 in testimonio patris † qui est persona valdè honesta, & in di-
gnitate posita. Nam tunc ei fides plene adhibetur quantum
sit respectu suæ personæ. Ita respondit Ruinus in consil. 92.
num. 3. lib. 1. qui huius opinionis commemorat. Innoc. Bu-
trium & Imolam in cap. literis. de testibus. Baldum ac Sali-
cetum in l. 2. C. de testib. His accedunt Alexan. in l. qui iuris-
dictioni, in quinta fallentia. ff. de iurisdicti. omn. iud. post
Specul. quem recenset. Ias. in authen. iubemus. num. 11. vers.
tertiò facit. C. de iudicijs. & Marsil. in singul. 273. Ita etiam
22 in vxore diximus, † quæ ferre tunc potest testimonium pro
marito, cum est persona valde honesta. vt docuit Felynus in
cap. in literis. col. 4. versi. fallit quinto. de testibus. Verùm
23 declaratio hæc vel eo redditur † dubia, quod domésticus, &
affinis non est testis idoneus, nec recipi debet, tametsi est per-
sona valde honesta; etiam si Cardinalis est. Ita respondit De-
cius in consi. 463. num. 13. Ea adserri potest ratio, quod ho-
nestas, & sanctitas vitæ considerabilis non est, quando versa-
tur alterius detrimentum. Et ideò glo. in cap. nullam 2. q. 4.
scripsit, Pontificem, cuius dignitas, & honestas alias omnes
antecellit, debere alijs committere causas, ne ipse suspectus
24 habeatur. Et prætereà a iure † communi non est recedendum
propter personæ meritum. Baldus in c. sedes in fine. de rescri
ptis. Et confert tex. nota. in c. mulier. in verbo, sancta, 23. dist.
& glo. in clem. ad nostram in versi. 2. de hæretic. quæ dixit,
25 Neminem esse adeò bonum † & perfectum, quin legi subsit.
Et idem tradunt Abbas, in c. solitæ. de mino. & obedient. &
Felinus in prohemio Decretalium, incipit. Rex pacificus.
col. 1. ¶ Conciliari forte possunt hę opiniones, vt prima pro-
cedat, quando de leui detrimento alterius agitur, secunda
vero opinio locum habeat, quando agitur de graui præiudi-
cio. Ita senserunt Baldus in lege vnica. col. 3. in secunda oppo.
C. de confessis. Abbas in cap. 2. vbi Felinus col. 3. versi. fallit
tertiò, de fide instrument. & idem Felinus in ca literas. col. 3.
versi. primus est. de pręsumptio.
Declaratur tertiò, hæc sententia, vt non habeat locum,
26 quando † pater litigaret aduersus filium. Nam tunc non cre
ditur testimonio patris de ætate filij, ad ipsius filij detrimen-
tum. Ita in specie respondit Baldus in consi. 19. Factum tale
est. Quidam Vanus. lib. 5. quem secuti sunt Craue. in tract.
de antiq. tēp. in 8. particula primę partis principalis. nu. 36.
in fi. & Mascard. in d. conclusi. 668. nu. 16. Huius sententiæ
27 ea est ratio; quia nemo † quãquã excelsa in dignitate positus,
de re ꝓpria dicere potest testimoniū. l. nullus. ff de testib. & l.
omnib. C. eo. Qua de re Cicero in oratione pro Roscio Ame-
rino

tino perpulchre ſcripſit in hæc verba. *Itaque more maiorum cõparatum eſt, vt in minimis etiam rebus homines ampliſsimi teſtimonium de ſua re non dicerent. Aphricanus, qui ſuo nomine declarat tertiam partem orbis ſubegiſſe, tamen ſi ſua res ageretur, teſtimonium non diceret, & ſi diceret, non crederetur.*

Declaratur quarto, vt locum non habeat, quando cum te-
28 ſtimonio † parentum, concurrit aliud adminiculum. Nã tũc
plene probabit. Ita reſponderunt Socin. ſen. in cõſi 19. nu. 17.
lib 1. & Socin. iun. in conſ. 3. num 10. lib. 2. & idem affirmauit
Maſcardus in d. concluſ 668. nu. 15.
29 Quarta eſt ætatis probatio, † quæ fit teſtimonio obſtetricum
vt tradit Bar. in l. de ætate. nu. 7 ff de mino 25. annis, poſt
glo. in l. 2. ff. de ferijs, & l. 3. § duæ. ff de Carbo edicto. Calca. in
conſi 80. num. 17. Iacobinus in l. eum de ætate. nu. 1. ff. de probat.
Caualca. in tract. de tutore & curatore. nu. 297. & Sfortia
de reſtitutione in integrum. q. 37. nu. 39. qui idem ſubiungit
30 de † teſtimonio nutricis. Cæterum dubitat Bar. in d. l. de ætate.
nu. 7. verſ. ſed iuxta hoc quæro, ſi obſtetrices interrogatæ
reſponderunt, puerum eſſe minorem quatuordecim annis; &
iterum interrogatæ, quomodo id ſciunt, reſponderunt, ſe vidiſſe
illum naſci; & ab ea die qua natus eſt ad præſentẽ diem,
elapſos non eſſe quatuordecim annos. Deinde interrogatæ,
quo anno natus ſit ille, reſponderunt, ſe neſcire, an harum
obſtetricum teſtimonium concludat; & probet? Bar. ſcripſit,
concludere atque probare. Idem affirmarunt Baldus in l. 2.
nume. 2. C. de tempo. appella. Angelus, & Imola in l. ſecunda.
§. item Labeo ait. ff. de aqua pluuia arcenda. Iaſ. in l. 3. §. iurare.
nu. 20. de iureiur. & Sapia in d. l. de ætate. num. 35. Ea ratio-
31 ne vſus eſt Barto. quod dicta † teſtium ita intelligi debẽt, ne
ſint contraria. c. cum tu. vbi Docto de teſtibus & §. quibus in
prima conſtitutione Codicis. Cum itaque teſtis dixit, Scio,
quod ab eo natiuitatis anno vſq; ad præſentem diem. facta
computatione, non ſunt elapſi quatuordecim anni, apparet
eum intellexiſſe, de anni quantitate dinumerando à dicto
tempore. De eo verò quod poſtea fuit interrogatus, nempe
quo anno natus eſt, & dixit, neſcio; debet intelligi, neſcio dinumerare
quotitatẽ dicti anni, ab illa dinumeratione, quàm
iam feci; quaſi dicat, neſcio quot anni ſunt à natiuitate domini,
vel ab vrbe condita; ſcio tamen quotus eſt annus à natiuitate
huius pueri, de quo ſum interrogatus. Et hanc eſſe veram
interpretationem dixit Barto. quia ſecundum communem
loquẽdi vſum, cum quis interrogatur, quo anno aliquid
factum ſit, intelligitur interrogatus, quo anno natiuitatis Domini;
à quo facimus dinumerationem annorum, vt in authen.
vt præpona. nomen Impera. in principio. Cæterum traditio
hæc Bart. non videtur abſolutè vera. Nam cum dixit Bart. ſecundam
illam reſponſionem teſtia dicentis, neſcio quo anno
natus ſit, debere intelligi, de anno à natiuitate Domini: rectè
ſenſit, quò ad hoc, ne ſibi cõtrarius atq; ita falſus ſit teſtis. ſed
tamen non inde ſequitur, quod eius teſtimonium hac ratione
à Bar. conſiderata, defendatur. Duo enim in hac Bar. traditione
conſiderantur Primum quod teſtis iſte pugnantia non dixerit
atq; ita quod nil falſi atteſtatus ſit. Secundum quod teſtimonium
huius teſtis ſic interpretatum probet. Illud primũ
ab omnibus receptum eſt cum Bartol. nempe teſtem contraria
atque pugnantia non depoſuiſſe: & conſequenter falſum
euitari: Et in ſpecie ita Bar. ſecuti ſunt Iaſon in l. 1. in prin. nu.
6 ff de operis noui nuntia. & Sebaſtianus Sapia in d. l. de ætate.
num. 36. ff. de mino. comprobatur hæc ſententia ſimili traditione
Alberici in l. non erit. §. dato. ff. de iureiuran Angeli in
conſ. 334. & Iaſonis in l. 3. § iurari. num. 21. ff. de iureiura. dixit
teſtis aliquid geſtum fuiſſe præſentibus Caio, & Sempronio:
deinde interrogatus, quibus præſentibus, dixit, nullis
præſentibus; Interpretatio fit, nullis exceptis dictis Caio, &
Sempronio. Et hanc doctrinam probarunt etiam Alexan. in
conſi. 180. nu. 6. lib. 5. Ruin. in conſi. 1. nu. 1. lib. 3. Socin. ſen. in
conſ. 56. col. vlt lib. 4. Decius in conſi. 100. col. 3. & Gramma.
in conſ 33 num 1. in criminal. His ſimilia tradunt Bart. & reliqui
in l. 2. §. creditum. ff ſi certum peta. & in l. 1. in prin. ff. de
operis noui nuntia. Et ij omnes intelligunt teſtes hos reduci
ad concordiam ad euitandum falſum: & id quidem æquitate
potius, quàm ſtricto iure: vt declarat Decius in l. 2. §. creditum.
in tertia lectura. nu. 13. ff. ſi certum peta. Illud verò ſecundum,
quod hic conſiderari poſſe diximus, eſt, an conciliatio
hæc operetur hunc effectum etiam, vt teſtimonium huius
teſtis probationem in iudicio faciat? Et probare ſcripſerunt
Bar. in d. l. de ætate. num. 7. & ibidem apertius Sapia. num. 36.
ff. de minor. Angelus & Imola in l. 2. §. item Labeo ait. il primo.
ff. de aqua pluuia arcenda. ex d. l. 2. §. item Labeo, il primo,
quo loci dicitur, ſufficere memoriam initij actus & operis,
& ſi punctim de ipſo principio non conſtet. Hic autẽ conſtat
de memoria ipſius ætatis cum teſtis iſte dixerit, ab ea die
qua natus ille eſt, non ſunt elapſi quatuordecim anni. Non
ergo eſt neceſſaria memoria punctim principij natiuitatis, &
per conſequens ſuperuacanea fuit illa interrogatio, quo anno
natus ille ſit. Cæterùm mihi videtur, quod d. §. item Labeo, ad
rem noſtram non conferat, quandoquidem ibi agebatur ſolum
de probando ipſo facto: & propterea ſatis erat, quod de
eo conſtaret, ſed hoc noſtro in caſu agitur de numero ipſorũ
annorum ætatis; quæ quidem dinumeratio fieri non poteſt,
ignorato ipſius temporis principio. Non etiam hanc Bart. &
ſequacium traditionem probat tex. c. cum tu de teſtib. cum
ibi ex benignitate quadam cõcedatur, ne teſtes notentur periurio.
Quæ quidem benignitas non cadit ſuper hoc, vt teſtes
ij fidem faciant. Nam vbi lex fundat ſe in æquitate, & benignitate.
extenſio non fit ad alium caſum. c. ſuſceptum. de reſcrip.
in 6. & ſcripſit Ioan Andreæ in cap. 2. vt lite pend. in 6. Præterea
d. c. cum tu, locum habet, quando contrarietas erat inter
plures teſtes; qui quidem ad concordiam reduci poſſunt etiã
quo ad finem vt probent, ſed diuerſum eſt quando contrarietas
eſt in vno ſolo teſte, ſeu in pluribus idem atteſtantibus,
vt hic. Ita declarant Alex. & reliqui in l. inter ſtipulantem
§. 1. ff. de verbo. oblig. & Felynus in d. c. cum tu. nu. 2. His intelligimus
Bar. traditionem nullo iure probari. Et propterea val
dè dubia videtur ratione iam commemorata, quod quanti-
32 tas † temporis cognoſci non poteſt, ignorato temporis initio.
Præterea, dubia probatio interpretatur aduerſus producentem.
c. in præſentia. de probat. & in ſpecie propè reſpondit
Alex. in conf. 19. nu. 4. lib. 7. Erit tamen cogitandum, ob
ſummam Bar. & aliorum auctoritatem.
33 Quinta ætatis probatio fieri ſolet & poteſt † inſtrumentis;
ſicuti ſcripſerunt Bal. in l. 3 nu. 4. C ſi minor ſe maio dixerit. &
in l. neq; natales. nu. 8. C. de probat. Salicet. in l. ſi minorem.
col. pen. verſ. nũc quæro C. de in integrum reſtit. mino. Iacobinus
in l. eum de ætate. nu. 6 ff de probatio Quintilian. Mandoſius
in cõmentarijs ad regulas cancellariæ. regul. 18. q. 6. &
Maſcard. in lib. 2. de probationib. in concl. 670. ex l. 2. §. ætas.
vbi gl ff. de excuſ tut. l 2. in prin. C. de ijs, qui veniã ætatis imperra.
l 1. & l. 3. C. ſi minor ſe mai dixer. Et accedit rõ, qđ à pa
34 ri procedũt † inſtra, & teſtes. l. in exercendis. C. de fide inſtr.
& l. pactum qđ bona fide. vbi Doct. C. de pactis Immo multi
35 ſunt caſus, in quibus † minor eſt fides inſtrumẽtorum quàm
teſtium; qui enumerantur à glo. in cap. 1. de cenſib. in 6. Exemplum
afferri ſolet in inſtrumẽto cõfecto de natiuitate ipſius
filij, tempore quo naſcitur. Quod quidem iudicis auctoritate
confici debet, ſicuti tradunt Bald. in Rubr. C. de fide inſtr.
num. 7 & Caſtren. in l. prætor, in princ num 8. ff. de edeu. quo
loci ſcribit Caſtrenſis ſe aliquando de facto reſpondiſſe Florentiæ
pro Lucenſi quodam, qui Florentiam iuerat tempore
peſtis, eaque in vrbe natus erat ei filius, quem ciuem Florentinum
declarari cupiebat. Adfertur & ſecundum exemplum,
vt cum tempore contracti matrimonij conficitur inſtru-
36 mentum de ipſo matrimonio. Nam † inde oritur probatio
ætatis filij. Ita Baldus in d l. neque natales. num. 8. C. de probatio
& ibidem Salicetus. Felyn. in cap in præſentia. num. 28.
de probatio. Iacobinus in l. eum de ætate. num. 6. ff. de probatio.
Sapia in l. de ætate. nu. 35. ff. de mino. & Sfortia Oddo
de reſtitutione in integrum. q. 37. num. 86. qui num. 88. poſt
Albericum diſtinguit. Maſcard. in d. concluſ. 670. nu. 4. & 5 &
Monterentius in annotationibus ad ſtatutum Bononiæ lib. 2.
Qualiter procedatur ſi de ętate cõtẽdatur. §. pen. Verum probatio
hęc dubia admodum, & minus concludens eſt. ſi quidẽ
ſi agitur de probãda maiori ipſa ætate, vt ſi annos natiuitatis
dinumerare velimus a die contracti matrimonij (conceſſo tñ
tanto temporis interuallo, quo mulier potuerit concipere &
parere) eſt admodum dubia probatio. quia fieri facilè poteſt,
quod nec per biennium, vel triennium & plus, poſt contractũ
matrimonium mulier conceperit, & pepererit: ſicuti vſu ſæpiſsime
euenit. ſi verò agitẽ de probanda minori ætate, adhuc
non concludit, quia dici poteſt, quod vir ille habuerit mulierem
illam in concubinam, & ex ea ſuſceperit filios, deinde cõtraxerit
matrimonium, & confecerit de eo inſtrumentum:
Quod ſane ſubſequens matrimonium operatur quidem, vt
filij iam nati cenſeantur legitimi, & habiles ad omnia commoda
filijs legitime natis conceſſa capitu. cum in cunctis. de
electio. & cap. tanta. qui filij ſint legit. vbi Docto. Non tamen
(vt diximus) demonſtrat certam filiorum ætatem. Hoc tamẽ
in caſu crediderim vnà cum Baldo & Iacobino præcitatis in
locis, ſaltem præſumptionem quandam facere, cum à communiter
accidentibus filij legitimi naſcantur poſt inſtrumen
37 ta dotalia: ex quo † matrimonium inter perſonas honeſtas
conſueuit præcedere feſtiuos ampleaus. Et verè ſic ſenſit

Alber.

Alber, in lege secunda. nu 2. C. si minor se maior. dixerit.
38 Sexta est ætatis probatio, † quæ fit confessione partis. Ita
Salicetus in l.si minorem nu. 3. C. de in integr. restit. minor. &
in l.eum te.nu.4. C. de probat. Bertrandus in consi. 2. num. 42.
lib. 3. Quintilia. Mandos. in commentarijs ad regulas cancel-
lari r. ad regulam 18. q. 7. & Mascardus in lib. 2. de probatio.
39 conclus. 673. Est † enim confessio, probatio certa & mani-
festa, aduersus confitentem, & aliarum probationum verior
& potentior. l. generaliter. § etsi quidem. C. de rebus cred. &
iureiuran & l. vlt. C. de fideicommis. & plura ad rem hanc cō-
gessi, in commentarijs de recuperanda possessione, remedio
primo. num. 202. Hæc sententia multo magis procedit in cō-
fessione iurata, vt docuit Baldus ex illo textu in l. 3. num. 6. C.
si minor se maior dixerit, eum scripsit, non admittere proba-
tionem in contrarium. Idem respondit Curt. iun. in cons. 118.
num. 6. qui post Roma. in consi. 12. num 5 intellexit procede-
re, quando minor vellet restitui in integrū aduersus cōtractū,
& suam illam assertionem: secus si contractus esset nullus, ob
non obseruatas solemnitates. Et hanc declarationem singula
rem esse dixerunt Cremen. in singu. 163. Marsilius in sing. 229.
& Gramma. in decis. 12. nu. 6.

Extenditur hæc sententia, vt locum etiam habeat in bene-
ficialibus, in quibus adhuc confessio probat ætatem in præ-
iudicium confitentis. Ita similibus in casibus tradunt Gemi-
nia. in cap. vnico nu. 6. de eo, qui mittitur in possess. causa rei
serua. Felin. in c. olim col. vlt. ver. limita quinto. de rescriptis.
& Cassiadorus in decis. 20. in tit. de præben. & in specie respō
dit Bertrand. in cons. 2. nu. 43. lib. 2.

Declaratur nunc hæc sententia, vt locum non habeat, in be-
40 neficialibus ad alterius commodum. Non enim sua † confes-
sione potest quis conferre ius aduersario Gemi. in c. si duob.
nu. 7. de rescrip. in 6. & in c. vnic num. 6. de eo qui mittitur in
poss. caus. rei serua. Felin. in c. olim. num. 10. de rescrip. Boer. q.
89 nu. 2. & in q. 293. nu. 4. idem decidit Rota in decis. 3. in tit.
de litis contesta in antiquioribus. Hanc tamen declarationē
intelligo procedere, quando actor vellet inniti ipsi soli con-
fessioni rei conuenti, secus quando de iure suo probat, sed sua
probatio redditur dubia per aduersarij probationem, si de-
inde subsequitur rei cōfessio, qua fateatur se nullum ius ha-
bere, hæc confessio prodest actori. Ita explicat Gemin. in d.
c. si duobus. nu. 7. de rescrip. in 6 & in d. c. vnico. nu. 6. de eo,
qui mittitur in poss. causa rei serua. & secuti sunt Felin. in d c.
olim col. vlt. ver. limita quarto. de rescrip Mand. in d. reg. 18.
q. 7. & Mascardus in d. conclus. 673. nu 5. & 6.

Declaratur secundo, vt locum non habeat hæc sententia,
illis in casibus, in quibus lex statuit confessionem de ætate,
non omnino præiudicare cōfesso: sicuti in minore, qui se ma-
41 iorem confessus est. Nam † is potest petere restitutionem in
integrum. l. 1. & l. 2. C. si minor se maio. dixe. Id quod existimo
commune esse cæteris in casibus, in quibus confessio retra-
ctari potest, detecto errore. l. error. vbi gloss. & Doct. C. de iur.
& facti igno.

42 Septima ætatis probatio fit testimonio † consanguineorū
& vicinorum, qui dicunt, illum esse natum tali tempore, &
quod ipsi hoc sciunt, quia sunt coniuncti sanguine, vel vicini.
Ita Bar. in d. l. de ætate nu. 7. & ibidem Sapia nu. 28. de mino.
Iacobinus in l. cum de ætate. nume. 3. ff. de probatio. Sfortia
Oddo de restitutio. in integrum. q. 37. num. 48. & nu. 59. Ma-
scardus in lib. 3. de probationib. in concl. 668. nu. 17. & Fran-
cus Neapolita. in decis. 119. nu. 9.

Verum huius coniecturæ explanatio ab eo pendet. an con-
iunctus, vel vicinus præsumatur scire facta coniuncti, vel vi-
cini? Qua in re dicere solemus, quod aliquando agitur de il-
43 lis actibus † qui non cadunt in cognitionem & scientiā cō-
iuncti, vel vicini, sicut quando agitur de adulterio, vel de stu-
pro, quæ secretò committi solent. & ob id nec cōiunctus, nec
vicinus præsumitur id scire, sic Bald in l. 1. in fine. C. de collus.
detegen. qui idem esse ait de furto in vicinia commisso. His
similia exempla commemorabo infra lib. 6. præsumptio. 48.
Cum explicabimus, quando coniunctus, vel vicinus præsu-
matur scire facta coniuncti, vel vicini. Aliquando vero agitur
44 de illis † actibus, qui cadere possunt in scientiam & cognitio-
nem consanguinei, vel vicini, Et hoc in casu, ij coniuncti, vel
vicini, præsumuntur scire facta vicini vel coniuncti, vt puta
quod coniunctus vel vicinus sit diues, vel pauper. Ita Bal in l.
vlt §. 1. col. 5. C. de iure deliber. Alex. in cons. 50. col. pen. lib 5.
& Purpur. in l. 1. nu. 92. ff si cer. pet. & alia exempla congeram
infra lib. 6 in d. præsumptio. 48. Nunc versatur difficultas in
eo scire, an cognitio ætatis cadat in scientiam & cognitionē
coniuncti, vel vicini. Bar. in l. de ætate. nu. 7. ff de mino. præsup
ponit pro constanti cadere. Idem senserunt Alex. in l. 1. nu. 18.
ff. si cer pet & ibidem Purpur nu. 98. & Ripa nu. 96. Verum idē
Bar. in l de tutela nu. 1. C. de in integr. restit mino. dubitat; si-
cuti & Bald. ibid. nu. 2. ego sic distinguerem aliquot casus.

45 Primus est, quando testis est longè † maioris ętatis quàm
sit is de cuius ætate testificatur: & agitur de probanda ipsa
ætate præcisè, atque ita per ipsum punctum natiuitatis. Hoc
in casu, cognitio ætatis non cadit in consanguineo, vel vici-
no ex eo solo, quod consanguineus, vel vicinus sit. & hoc qui
dem duplici ratione. Quarum prima est, quod actus natiuita
tis atque ita partus secreto fit, id est non adhibitis testibus, vt
asseruit Barto. in d. l. de ętate. num. 7. ea autem quæ secreto
domi geruntur, non cadunt in cognitionem, & scientiam vi-
cinorum, & affinium, vt diximus supra. non ergo ij scire pos-
46 sunt tēpus pręcisum natiuitatis. altera est ratio, quod † actus
natiuitatis est momentaneus. l. Arethusa. ff. de statu hom. At
qui actus momentaneus, non pręsumitur cognitus his cōsan-
guineis & vicinis. ergo nec actus iste natiuitatis. illa minor
probatur a Doctoribus in l. 1. ff. si certum peta. qui inter alia
exempla hoc commemorant, quando contractus aliquis ce-
lebratus est a vicino, vel consanguineo. nam is non præsumi-
tur cognitus a vicino, vel consanguineo, ex quo est actus mo-
mentaneus. & in specie sic tradunt Fulgo. in d. l. 1. ff. si certum
peta. & Felynus in c. literis num. 5. de præsumpt. & huc facit
doctrina Bart. in l. is potest. num. 16. versi. si vero non est con-
sanguineus ff de acquiren. hęredit. Cum dixit, quod probare
47 volens hęredem † sciuisse mortem defuncti, nō sufficit, quod
probet, eum fuisse vicinum, sed probare etiam debet, famam
de illius morte in ea vicinia fuisse. ea est ratio, quia is actus
mortis, de quo loquitur Bart. est momentaneus. sicuti Bartol.
traditionem declarauit Robertus Maranta in repe. l. is potest.
num 236. etsi Alex. & alij, aliter Bartol. explicent. alia exem-
pla suo loco commemorabimus.

48 Secundus est casus, quando † testis est vel minoris, vel eius-
dem ætatis, qua est ille de cuius ætate testimonium fert. hoc
in casu siue agatur de probādo ipso die natiuitatis, atque ita
de puncto, siue de ætate ipsa, in totum non probat. ita in spe-
cie docuit Baldus in l. de tutela num. 2. in fine. C de in integr.
restit. minor. & ibidem Salicetus & idem scripserunt Felynus
in cap. literis. num. 5. versi. secundo limitatur. de præsumptio.
Sapia in l. de ætate. num. 28 ff. de mino Ripa in l. 1 num. 46. in
fine. ff. si certum peta. & Mascardus in lib. 2. de probationib.
49 in conclusio. 668. num. 10. ea est ratio, quia dubia † probatio
non recipitur. capit in præsentia. de probatio. & l. non hoc.
C. vnde legit. Hæc autem probatio, quę a teste isto fit, dubia
admodum est, cum scire is verisimiliter non possit tempus il-
lius natiuitatis.

50 Tertius est casus, quando † testis est multo maior ętate
illo pro quo testificatur. & agitur de probanda ætate in to-
tum, non autem de solo puncto natiuitatis. hoc sane casu sa-
tis probatur ætas illa testimonio consanguinei, & vicini, qui
dicit, se id scire, quia est consanguineus, vel vicinus. ita Bald.
in d. l. de tutela. num. 2. & ibidem apertius Salicetus in fine,
qui sic responsum illud interpretati sunt. Declaratur tamen
51 tertius iste casus, vt non † procedat in vicino, & consangui-
neo, qui cum aliis non conuersabatur, nam tunc non pręsu-
mitur, quod iste sciat facta vicini, & consanguinei. ita decla-
rant Decius in l. 1. in tertia lectura, num. 59. ff. si certum petat.
& ibid. Ripa. num 46. & Purpur. num. 115. post Socin. senior.
in consil. 187. num. 22. versicul. secunda via, libro 2. & huius
declarationis ea est ratio: quia præsumptio scientiæ & cogni-
tionis, quæ oritur ex affinitate, & consanguinitate, fundata in
conuersatione & familiaritate cessat. Declaratur secundò, vt
52 non † procedat in vicino vel cōsanguineo, qui diu fuisset ab-
sens. ita Alex. in dicta l. is potest. num. 13. ff. de acquirend hæ-
redit. & alios commemorabo infra lib. 6. præsump. vbi expli-
cabo quando vicinus vel consanguineus pręsumatur scire fa-
cta vicini, vel consanguinei. & ibidem alias declarationes,
quæ huc pertinent, recensebo.

Octaua est ętatis probatio, quæ fieri potest & solet libro
53 Plebani seu † Parochi, vt in specie scripserūt Sapia in l. de ęta-
te. num. 33. ff. de minor. Quintilianus Mandosius in commen-
tariis ad regulas cancellariæ regul. 18. de ætate pro canonica-
tu. quęstio. 10. Ioseph. Lud. in decis. 55. nu. 7. Sfortia de restit.
in integrum. quæstio. 37. num. 83. & Mascardus in libro 2. de
probationibus. in conclusio. 672. & idem decidit Rota Ro-
mana referente Verallo in decision. 314. parte prima, ego au-
tem soleo, præter Mandosij, & sequacium traditionem, distin-
guere duos casus. Primus est, quando dubitatur, an libro Ple-
54 bani adhibeatur fides de his quæ † conscribere consueuit eo
in codice: sicuti quando scripsit aliquem fuisse illa die à se ba-
ptizatum sua in ecclesia, adhibitis Caio, & Sempronio spon-
soribus.

sonibus. id quod obseruatum fuisse, & Apostolorum tempore inter Christianos prodidit Dionysius Areopagita in libro de ecclesiast. Hierarch quod & sacrosancto Concilio Tridentino, Sess 34. cap a hodie sancitum est, & constitutione Regia obseruari apud Gallos audio. Hoc in casu dicendum est, librum hunc fidem facere. etsi priuata scriptura sit. ita Baldus in l. vlt. num. 9 C. sine censu, & reliq. cum dixit, libros census, & rerum emphyteoticarum ecclesiæ conscriptos ab ecclesiæ administratorib probare. & sequitur Mascard. in dicta conclusion. 672. num. 7. Ita etiam Salicetus in l. exemplo. col. t. versic. quandoque ab officialibus. C. de probatio. docuit, libris prælatorum, & administratorũ ecclesiast. fidem adhiberi. idem responderunt Ancharan. in consil 44. num. 5. & Deci. in consil 596. num 4 & idem scripsit Felyn. in cap ad audienciam. num. 16. de præscripr. Huc etiam facit, quod respondit Federic. de Senis in consil. 119 ad finem. cum dixit, probari
55 aliquem esse † excommunicatum, quãdo reperitur apud plebanum descriptus in matricula excommunicatorum, non cancellatus, nec abrasus Et Federicum secutus est Craue. in tract de antiq tempo in octaua particula primæ partis princip num. 1. qui subiungit ex sententia Imolæ in consil. 110. in fine. libro Plebani probari aliquem esse vita defunctum. Nec huic sententiæ repugnat auctoritas Capræ, in consil. 57. Cùm respondit, scripturam Plebani esse scripturam omninò priuatam, & propterea nullam fidem facere, iuxta l. instrument. l. rationes. & l. exemplo. C. de probatio. cum his similibus. Et Capram secutus est Decius in consil. 120. num 1. nam responderur, Capram & Decium loqui, quando aliquo in actu requiritur scriptura notarij, atque ita publica, sicuti in confectione testamenti, quod manu alterius conscribitur. eo enim casu verum est scripturam Plebani non sufficere. cum ei data non sit talis potestas & officium. diuersum est in casu nostro, in quo apparet pertinere ad Plebani officium ita scribere: & consuetudo fidem illi scripturæ tribuit. id quod in specie aduertit Mandosius vbi supra, & secutus est Mascardus in d. conclusio. 672. num 17.

Secundus est casus, quando ambigitur, an liber Plebani
56 † in quo descriptus est baptismus alicuius, probet illius ætatem? Hic distinguendum est, quod aut agitur de probanda ætate maiori, aut minori.

Primo casu clarum est, ætatem illam maiorem concludenter probari: quia si constat ex ipso libro aliquem fuisse baptizatum anno 1554 inde sequitur hodie, quæ est dies 9. Septembris 1586. illum esse maiorem. 25. annorum.

Secundo vero casu, quando scilicet agitur de probanda ætate minori. non sequitur concludens probatio ex libro baptismatis: cum non omnes certo tempore posteaquam nati sunt, baptizentur: sed aliqui post biduum, aliqui triduum, imò & aliqui, quod turpe est, & periculosum, post decẽdium: sicuti ipsa experientia docet. & hoc quidẽ intelligitur, quando ageretur de probanda ętate minori strictè, nempe puncto penè natiuitatis. Nisi in libro baptismatis scripta fuerit dies natiuitatis, sicuti scribi debere rectè statuerunt Bononienses in lib. 2. Qualiter procedatur si super ætate contendatur §. pen. & si adiecissent horam esse describendam bonum etiam fuisset, vt illo in loco annotauit Monterentius ex Rebuffi sententia quod omissum existimo ob id, quod non ita facile sciri id potest.

Cæterum, si ageretur de probanda ætate minori late, hoc est per latam temporis distantiam. hoc sane casu minor ipsa ætas probaretur saltem præsumptiue. cum a cõmuniter contingentibus, filij nati baptizari consueuerint, post octo, vel decem dies suæ natiuitatis.

57 Nona est ætatis probatio, quæ † fit ex aspectu ipso vel solo iudicio iudicis, quod est pro eius arbitrio, vt scripsi in lib. 2. de arbitrariis iudicum. casu. 117. Vel probatur testibus testimonium dicentibus: de qua nunc est agendum. nam & aliquando probatur ætas ex aspectu probato per testes. Hic tamen distinguere solent Doctores duos casus.

Primus casus est, quando agitur de probanda ætate non cognoscibili ab omnibus, eo quia † modicus adest excessus.
58 Hoc in casu ætas per hunc aspectum testibus non probatur: sed à iudice ipso fit hoc iudicium, an is aspectus iudicet illũ esse tantæ ætatis. ita Bart. in l. de ætate num. 9. versic. nunc ad propositum ff. de mino. 25. annis. & idem in consil. 92. nume. 3. libro 1. Cum dixit, illud testimonium de aspectu erat inualidum, inane, & fragile: cum solus iudex iudicare id possit. ita et Bald. in l. solam nu. 12. C. de testib. Alex. cons. 29. no. 5. lib. 7. Bertrand. cons. 2. nu. 4. lib. 3. Mandosius ad regulã cancellarię. 18. q. 5. in fin. & Mascard. in lib. 2. de probationibus. conclusio. 667. num. 11. qui alios nonnullos recenset.

59 Primo ea ratione, quod testis † debet ferre testimonium de his quæ percipit sensu corporeo: & non sensu animi. l. testamenro. in fine. ff. de testam l. 1. in prin. ff de his quæ in testa. delentur. & l. testium. C. de testib. & tradunt Inno & cæteri in cap. cum causam. de testib. est autem certum in hominis sensum non cadere cognitionem ætatis per aspectum hunc: sed versatur in iudicio intellectus peritorum ergo testes ij non probant, sed relinquitur ipsis peritis, quibus iudex committit. iuxt. l. 1. §. 1. ff. de ventre inspicien. & l comparationes. C. de fide instrumen. & l. semel C de re milita lib 12.

Secundò accedit quòd testis debet ferre testimonium de
60 his, quæ percipit (vt dixi) sensu corporeo † cum aliquo tamen iudicio intellectus vt declarat Bart. hic num 8. ver. item præmitto. qui exemplum adfert in impubere, qui etsi sensu aliquid percipiat & cognoscat: attamen non percipit iudicio intellectus quia quidquid videt ignorat l. 3. §. leg Iulia. ff. de testib & l. 1. C de falsa moneta. & scripsi lib. 2. de arbitr. iudicum. casu. 329 nu. 1. Atqui fieri potest, quod si admitteretur testimonium super hac ætate, reciperentur multi ignari, qui etsi corporeum sensum habeant: attamen carent intellectu, vt sunt rustici, mulieres & his similes, qui tamen alias ferre possunt testimonium. ergo, &c.

61 Tertiò confert, quod facilè quis ex † aspectu decipitur. l. 2. §. si a pupillo. vbi Bart. ff. de vsucap. pro emptore. & l præcipiunt. vbi gloss. ff. de ædil. edicto. & hac ratione vsi sunt Barto. in consil. 92. num. 3. lib. 1. & Alexan. in cons. 29. num. 9. lib. 7. & Bald in l. cum te. nu. 2. C. de probat.

Declaratur hic casus, vt non procedat, quãdo testis etiam non interrogatus redderet rationem sui dicti. ita declarat Sapia hic nu. 40. vers. secundo limita ea ratione motus est, quod
62 testis deponẽs de his, quę solo iudicio intellectus † percipiuntur, probat si non interrogatus reddit rationem: vt tradunt Bart. in l. de minore. §. tormenta. nu. 16. ff. de quæstio. Alexan. in consilio vigesimoquinto. lib. 4. Gramm. in consil. 42. nu. 9. in criminalibus.

63 Secundus est casus, quando agitur † de probanda ætate communiter cognoscibili, vt puta quando adeo est magnus excessus, vt probabiliter vnusquisque facile posset iudicare illum esse, vel non esse, tantæ ætatis hoc sane casu testis, qui de aspectu deponit, probat. ita Barto. in d. leg. de ætate. nu. 9. & 10. & in l. 2 §. si dubitetur ff. quemad. testa. aper. Sapia, num. 42. Alexand. in consil. 29. nume. 5. libro 7. Sfortia oddo de restitutione in integrum. quæstio. 37. num. 100. & Mascardus in d. conclusio. 667. num. 27. scripsi tamen in libro secundo, de arbitrariis iudicum. casu. 117. versari in his iudicis arbitrium.

Primò, ex l. cum de ætate. ff. de probat. considerando eam, vt paulo infra considerat Bartol. sed mea quidem opinione, non loquitur ille tex. de probatione ætatis per aspectum, sed per scripturas natiuitatis, quæ professiones ibi appellantur. & in l. 2. §. ætas. ff. de excus tuto. appellatur scriptura natiuitatis. De qua & apud iurisconſ. in l. vitia l. ætatem, & l. forma. ff. de censib. & sensit Imperator in l. nudis. C. de probat. Qua autem ratione & causa hæ ætatum professiones fierent, explanaui supra.

Secundo accedit, quod etsi cognitio hæc versetur in intellectu. attamen cognoscibilis est ex communi hominum opinione. Atqui de his quæ ita cognoscibilia sunt, reddi ratio potest per aspectum. Ergo de his ferri potest testimonium, reddendo rationem per aspectum. Illa minor probatur in l. pediculis. §. Neratius. & l. si quando. ff. de auro & argen lega. vbi ex visu & aspectu vasa cognosci possunt an sine electri vel argenti. ita in l. 1. C. de canone frum. vrbis Romæ. lib. 10. vbi ex aspectu cognoscitur an merces vectæ vitiosè sint vel non.
64 Ita per aspectum qualitas corporis † apta ad contrahendum matrimonium & generandum cognoscitur c. puberes. de desponſ. impub. ita vitium & morbus oculorum quibus reijcitur clericus a sacerdotio, ex aspectu cognoscitur. c si forte. de elect. in 6. & c constitutionem. de verb. signi in 6.

Tertio confert quod hæc cognitio non in solo iudicio intellectus, sed etiam in consensu corporis posita est, ergo de his ferri potest testimonium. ita Bart. in l. quid tamen. §. si arbiter. num. 3. ff. de recep arbit. cum dixit, quod testis deponens, Titium iam sunt decem anni possidere. &c probat. quia deponit de sensu intellectus, cum retulit se ad tempus. & de sensu corporeo, cum dixit de actu ipso possidendi. Alexand in consil. 147. colum. penul. num. 17. lib. 2. qui eiusdem sententiæ multos commemorat Idem respondit Socin. sen. in consil. 143. colum. 3. nume. 6 lib. 1. & egregie Decius. in consilio 272. num. 2. qui secutus est Bart. in hac disputatione nostra.

Cæterum

Cæterum dubitari hic contingit, quomodo cognosci pos-
65 sit † excessus iste magnus, vel modicus. Bart. in d. l. de ætate. nu. 10 ff. de minu. egregiam attulit declarationem. Et illud primum affirmat quod quanto quis est minor, tanto facilius ex modicu excessu cognoscitur ætas. Quantò verò est maior & antiquior, tanto maior excessus requiritur. l. 1. §. de inspiciend. vel melius in §. is autem apud ff. de ventre inspiciend. dum Prætor edixit, quod vbi partus editus est, donec erit trimestris, bis in mense ostendatur, a trimestri vsq; ad semestre, semel in mense, a semestri donec anniculus, alternis mensib. ab anno vsque quo cęperit fari, singulis sex mensibus: ætas itaque quo minor est, maiurem recipit mutationem. Ergo minor tempus requiritur, in demõstranda ipsa ætate ex aspectu, ex quo facilius dicitur debuisse recipere maius augumentum & mutationem. Et bane Bar. traditionem ac distinctionem, quam mox subijciemus, visi sunt probare cęteri omnes, qui à Barto. non dissenserunt, & apertius Bart. hac in re secuti sunt Baldus in cons. 218. telles & attestationes. col. 2. lib. 4. Calcan. cons. 80 Berous in cõs. 180. nu. 4. lib. 1. Sfortia Oddo de restitutione in integrum. q. 37. nu. 109. & Mascardus in lib. 2. de probatio. conclus. 667. nu. 30.

Excessum ita posse limitari scribit Bart. Et primò ad probandum infantem fuisse minoris ętatis sex mensium, testes debent deponere, quod ex aspectu videbatur trium mẽsium. Et ita descendẽdo sufficiunt tres menses. si vero volunt probare fuisse maiorem sex mensium, debent dicere, quod ex aspectu videbatur maior decem mensium, & ita requiruntur quatuor menses ascensiuè. Ita probat (ait Bar.) text. in l. cum de ætate. ff. de probat. ibi, ex quo præcipuam fidem in ea re constare, &c iunctis verbis præcedentib. ibi, ex eo anno computautur. ille tamen tex. ad rem nun pertinet, cum loquatur, (vt diximus) de libro professionis, in quo ætas fuit descripta. Debet igitur (inquit Bart.) incipi a computatione annorum ex eo tempore, quo certum est ipsum esse tantæ ętatis. Si ergo infans videbatur minor trium mẽsium ex communi aspectu, absque dubio erat minut sex mensium.

Secundò ad probandum ætatem anni (ait Bartol) sufficiunt descensiuè quinque menses, ascensiue verò sex, modo prædicto.

Tertiò ad probandum ætatem triennij (inquit Bart.) descensiuè annus ascensiuè decem & octo menses.

Quartò ad probandum ætatẽ septem annorum (ait Bar.) descensiuè biennium, ascensiuè rtienoium.

Quintò ad ætatem duodecim annorum in fęmina, & quatuordecim in masculo descensiuè trienniom, ascensiuè quadriennium. Et banc computationẽ in specie probarunt Calcane. Bertrandus & Mascardus supra allegati.

Sextò ad ætatem vigintiquinque annorum descensiuè & ascensiuè quinquennium. sequitur Mascardus in dicta conclosio. 667. nume. 32. post Bertrandum in consilio 63. libro quarto, num. 2.

Septimò ad ætatem 40. anoorum descensiuè, & ascensiuè octo anoi.

Octauò ad ætatem 70. annotum descensiuè & ascensiuè decem anni. Sequitur Mascardus in d. conclus. 667. num. 33. & idem decidit Rota Romana referẽte Verallo id decis. 131. in decis. 311. 312. & 315. par. 1.

Nonò ad ætatem supra septuagesimum anoum vsque ad ceotesimum, descensiuè & ascensiuè, quiudecim anni.

Haoc temporum distinctionem probat Bart. simili limitatione & distinctioue, quam facit iuriscon. in l. hæreditatum. ff. ad l. Falcid. Cæterum rectius dici potest eam temporum distinctionem esse looge diuersam a distinctione ista. Non enim in aliquo conueniunt. nam non conuenit quo ad modum: non etiam quo ad tationem: cum ignoretur qua ratione ita eo in easu distinxerit Vlpianus, sicuti ibi annotarune Barto. num. 1. Angel. & Alex. num. 8. & Rodericus Xuarez in repe. l. quoniam in prioribus. limit. 3. nu 8 C. de inof. testa qui dixerunt, ita eo in speciali easu factam fuisse distinctionem illam. Non ergo sumi potest argumentum ab ipsa rationis identitare. & quamquam obscure admodum Modernus Parisieusis in tract. de vsuris. nu. 475 & 476 nouam adferat rationem computationis huius factæ in casu d. l. hæreditatum, quod scilicet Vlpianus mediam viam quodammodo sit amplexus, nempe quod nec hominis vita longæua sit cẽtum annorum. iuxta l. an vsusfructus. ff. de vsufructu. & l. vlt. C. de sacrosanct. eccle. nec sit minor quinquaginta aut sexaginta annis. & propterea medium quoddam elegerit iuriscon. at tamẽ nec illa casui nostro potest adaptari, cum illa sit respectu vitæ hominis, quòd scilicet eo in casu pręsumatur tantum posse adhuc viuere, & eligitur illa via media tãquem æquior. Cum
66 alioqui homo † possit viuere vel (vt alij scrib unt) præsomatur viuere vsque ad centesimnm anoum, vt tradunt gloss. & Docto. in d. l. vlt. C. de sacrosan. eccles & differemus infra lib. 6. in præsumpt. 40. Respicit itaque illa distinctio & computatio præsumptionem vitæ hominis. Nostra autem disputatio
67 versatur circa præsumptionem nuutationis aspectus, † qui in dies mutatur, & in dies homo alter quodsmmodo efficitur. l proponebatur ff. de iud. & egregie scribit Alex. ab Alex. lib 3. dierum Genial. c. 1.

Rursus, sicuti illa distiuctio & computatio uon conuenit similibus casibus, multo minus conuenire potest casui nostro longe dissimili. non enim conuenit casui, quando vsusfructus legatus est, vt in d l. hæreditatum. in fine, respondit ipse Vlpianus: & tamen casus ipsi sunt similes. cum & vsufructus
68 † vitam vsufructuarij respiciat, & ea extincta finiatur. §. finitur, in institut. de vsufructu. ita pariter alia computatio fit in casu. l. si quis argentum. §. sin autem donatur. C. de dooatio. vbi si quis duuauit redditus cum reditus non haberet certos, ęstimatio fit vt hæres præstet redditus quindecim annorom. Et licet Imola & Alexander in dicta l. hæreditatum. num. 8. necnon Albericus & Salicetus in dicto § sin autem donator, reddant ratiunem diuersitatis inter casum. dictę l. hæreditatum. & dicti. §. sin autem donatur. quod scilicet in easu dicti §. sin autem. facta sit taxatio minoris temporis fauore donatoris, quia maiorem exercet liberalitatem, quam testator, qui legatum reliquit, cum donatio sit facta de præsenti, legatum vero in futorum, nempe post mortem ipsius testatoris. Nihilominus hiue non fit, quio vtroque in casu habeatur ratio ad vitam hominis. & tamen diuersa est computatio. Ergo multo minus cumputatio & distinctio d. l. hæreditatum conoenire debet casui nostro, in quo non agitor de vita & morte hominis, sed de mutatione aspectus, qui (vt dixi) facile in dies mutatur. Esset tamen difficile a Barto. distinctione recedere, eum nemo eam improbet.

69 Cæterum obiicit Bart. quod legitur apud † euangelistam Ioan. capit. octauo, dum Iudæi Christo seruatori nostro dicenti, se ab Abraham visum fuisse, obiecerunt, quinquaginta annos nondum habes & Abraham vidisti? Certnm est (ait Barto.) quòd Christus eo tempore erat trigintatrium annorum vel circa. Et sic errabaur in aspectu maiuri rempore decẽ annorum; contra supradicta. Respondet Bart ex sententia Diui Thomæ & aliorum Theologorum, qui mirantor, quod iudæi non dixerint; quadraginta annos noodum habes. Si ergo Theologi mirantur de iudæorum responsione, sequitur, (ait Bar.) quod excessus decem annorum sufficit ad iudicãdam ætatem ex aspectu. Et subiungit ipse Bart. quod imò hic locus suæ opinioni suffragatur, quia dixerunt iudæi quinquaginta annos nondum habes, quasi dixeriut, noo videris tantæ ætatis ex aspectu Non autem dixeruot iudęi, quod tantæ ętatis videretur. Verùm hæc Bar. consideratio satis leuis est. Nam si ad probandum ætatem, a vigintiquinque anuis vsque ad quadraginta, sufficit excessus ascensiue & descensiue (vt ipse Bart. dicebar) quinque annorum: iste excessus à Iudæis consideratus vel vno vel altero modo ex consideratis à Bart. erat multum vltra quinquennium. si cum Bar. dicimus iudęos negatiue locutos, nõ videris tantę ætatis, apparet ex maiori excessu descensiuè qoam qoinque annorum, iudęos existimasse seruatorem nostrum non fuisse ætatis quinquaginta annorũ. Si vero dicimus iudæos affirmatiue locutos esse, videris quiuquaginta annos habere, excessus pariter iste ascensiue est immodicus. atq; ita nullo modo conueuit vel quinquennio: nec etiam decennio. Alij vero (inquit Bar.) scripserũt, iudæos dicere voluisse, quiuquaginta annos nondum habes, hoc est nondum peruenisti ad annũ iubilęi, in quo fit remissio peccatorum. Quomodo ergo dicis, te tantam habere potestatem. Cæterum expositio hæc, nec vera, nec ad rem pertinet. & si enim verum est aliquos bene eruditos sacrarum literarum interpretes; sicuti Theophilactus refert dixisse, quinquaginta annorum factam fuisse mentionem ob honorem anni iubilęi; Attamen hæc expositio non conuenit. Cum inter Christum seruatorem, & iudæos non esset disputatio de potestate dimittendi peccata: sed quod Christus viderit vel non viderit Abraham, seu ab eo visus fuerit. & propterea cum esset contentio de quantitate ætatis, absurde nimis dicerentr facta mentio auni Iubilęi. Alij vt Irenęus libro secundo, capit. 40. existimarunt, Dominum maiorem annis quadraginta prædicasse euangelium, ac ad ætatem quinquagenariam accessisse, cum illi hæc Iudæi obijcerent. Quod & confirmant authoritate eorum, qui hæc se audiuisse à Ioanne prædicabant. Verùm reijcitur ab omnibus opinio hæc, quippe repugnat omnibus Euangelistis. Et nouè

scribit

ſcribit Cornelius Iaſenſius in commentarijs in concordiam Euangeliſtarum. capitul. 77. colum. vltim. Irenæi errorem emanaſſe à Papia Ioannis diſcipulo, qui ex Apoſtoli verbis non ſatis intellectis, ſcripſit quædam, vnde data eſt alijs erroris anſa: inter quos Euſebius lib. 3. eccleſiaſticæ. Hiſtoriæ. capit. vltim. recenſet Irenæum. Alij opinati ſunt, eſſe legendum quadraginta. Sic enim legitur apud Chryſoſtomum, qui commenti vice adijcit, ac ſi iam propè accederet ad eam ętatem. Cæterum Cornelius Iaſenſius præcitato in loco ſcribit, veriſimile eſſe ſcriptorum vitio quinquaginta mutatum fuiſſe quadraginta, quod crederent illi, inepte nimis obieciſſe iudæos quinquageſimum annum: cum ab eo eam longe abeſſet. Alij ſcripſerunt, iudęos exiſtimaſſe Dominum Seniorem fuiſſe quam erat, ob maturitatem & grauitatem vultus, & ob multos labores in prædicationibus, vigilijs & orationibus. Quam quidem interpretationem probare non poſſum. Cum non affirmatiue dixerint iudæi, quinquaginta annos habes, ſed negatiue quinquaginta annos nondum hẽs. Quib. ſane verbis non fatebãtur iudæi, ꝙ Dominus accederet prope ad quinquageſimum annum. Exiſtimauit demum Iaſenſius in loco ſæpe allegato probabiliſsimum eſſe iudæos ea appellatione quinquaginta annorum ſpectaſſe morem ſui ſeculi, hoc eſt, iubilæi, quod interdum ſeculum appellatur: quaſi dixerint. Nondum vnum ſeculum impleuiſti, & audes dicere te vidiſſe Abraam. Verum nec interpretatio hæc controuerſiam dirimit, cum ſcilicet dixerint iudæi, ſeculum nondum impleuiſti, ideſt nondum ad quinquageſimum annum perueniſti, cum re vera adhuc eſſet ętatis triginta & paulo plus annorum. Exiſtimaui aliquando probabilius eſſe, iudæos ea verba, quinquaginta annos nondum habes, protuliſſe, non quod ex aſpectu ætatem Domini iudicarent, ſed re vera ſcirent, eum non fuiſſe ætatis quinquaginta annorum. Nam certum eſt, Dominum a iudæis fuiſſe ab ineunte ipſa ætate cognitum, cum iam multos ante annos in templo cum eo diſputaſſent. Et iudæis ipſis noti erant pater, mater, fratres & ſorores. legitur enim apud Matthæum capitu. 13. Marcum capit. 6. & Lucam capitu. 4. aliquando ſeniores ipſos populi cum ipſo Domino diſputantes eius doctrinam & ſapientiam admiratos, dixiſſe: Nonne hic eſt filius Ioſeph, fabri filius? nonne hic eſt faber filius Mariæ, frater Iacobi & Ioſeph, & Iudæ & Simonis? &c. Qua propter veriſimile eſt, iudæos ſciuiſſe Domini ætatem, & ſi non ita præciſe & punctim, ſaltem tamen eam, quæ proxima ad eam accedebat. Id quod vel ex eo etiam colligitur, cum non dixerint Iudæi, quinquaginta annos nondum habere videris, quo ſermone ſignificaſſent, ex aſpectu iudicare eum voluiſſe, ſed dixerunt, quinquaginta annos nondum habes, pro certo & conſtanti habentes, Dominum quinquageſimum annum non attigiſſe. Cæterum admiſſo Iudæos iudicaſſe Domini ætatem ex aſpectu, id vel ea ratione & cauſa factum eſſe exiſtimo. Nam nil magis fuit cordi ipſis Iudæis maxime ſenioribus populi, quam vt Dominum mendacij conuincerent, & falſam doctrinam eum tradere. Quod vel ex eo ipſo capitu. 8. Ioannis, maniſeſte colligitur, dum in initio illius capitis dixiſſet Dominus; Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris: ſed habebit lumen vitæ. Dixerunt Phariſæi; Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. &c. Et paulo poſt dixit Dominus. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi. Vt igitur Iudæi conuincerent Dominum de mendacio, cum dixiſſet, Abraam vidiſſe diem ſuum, propoſuerunt vnum, quod erat certum & manifeſtum, quodque ipſe Dominus non negaſſet, nempe quod Dominus nondum impleuiſſet quinquaginta annos; & quod nihilominus auderet dicere vidiſſe Abraam, qui iam multa ante ſecula deceſſerat. quaſi ita dicere voluerint Phariſæi. Ecce quam falſa loqueris, negare non potes, te adhuc non impleuiſſe ad ſummum quinquaginta annos: & tamen adeo audax es, vt velis aſſerere, te vidiſſe Abraam, qui iam mille & octingenteis ab hinc annis deſijt eſſe in humanis. Ita enim tantum ac plus temporis a morte Abrahæ ad Domini natiuitatem intercesſiſſe facile colligitur ex ſuppuetatione temporum, quam facit Gerardus Mercator in Cronologia; dum ſcripſit Abraam deceſsiſſe anno 2114. a creatione mundi. Dominum vero natum fuiſſe anno ab eiuſdem mundi creatione. 3966. Mea hæc eſt hac de re dubia interpretatio, quam tam n eccleſiæ catholicæ Romanæ iudicio ac ſententiæ libenter ſubijcio.

PRAESVMP. LII.

Defenſum in iudicio reum conuentum, præſumi à ſanguine coniunctis, & de conſanguinitatis effectu, alia nonnulla explicantur.

SVMMARIVM.

1 *Reus habens ſanguine coniunctos vel amicos in loco iudicij, præſumitur ab ijs defenſus.*
2 *Mortem occiſi vlciſci, permiſſum eſt omnibus ſanguine coniunctis.*
3 *Conſanguinei & affines prius ad tutelam & curam admittuntur, & quando ijs præfertur vitricus.*
4 *Tutor pupillo dari debet, quem mater nominauit, niſi iuſta cauſa impediat.*
5 *Colludere non præſumitur, qui ſuorum iniuriam proſequitur.*
6 *Homicidam filij ſui accuſans pater, a præſumpta calumnia excuſatur.*
7 *Teſtium examinationem impedientibus affinibus, non præſumitur contra accuſatum.*

DEfenſus in iudicio præſumitur reus ille conuentus,
1 † qui in loco iudicij ſanguine coniunctos, vel amicos habuit. l. hæc autem. §. 1. ff. quibus ex cauſis in
poſſeſſ. eatur. & in ſpecie ſcribit Alciat. in tracta. de præſumptionibus. reg 22. nu. 1. qui huius ſententiæ recenſet Baldum in l. 3. §. ſi reus. ff. iudicatum ſolui & in rub. C. de ſucceſſ. edicto, qui tamen hoc non ſcripſit. Hinc infert idem Aliatus ꝙ
2 vbi agitur de vlciſcenda morte † occiſi, admittuntur ante
omnes, qui illi erant ſanguine coniuncti, etiamſi pauperes ſunt. l. ſi plures. vbi glo. ff. de accuſat. & ibidem Angelus. Hinc
3 etiam fit, vt † conſanguinei & affines prius admittantur ad
tutelam & curam ex quo præſumptio eſt quod pupillum & & minorem defendent. §. ex his. in Authen. de hæred. ab inteſta. venien. Id quod intelligit Alciatus præcitato in loco, niſi ipſe pupillus vel minor petat ſibi aſsignari vitricum. Nam tunc is præfertur conſanguineis Ita Alber. in l vlt. C. de contra. iudicio tutelæ. Niſi (ſubiungit Alciatus in d. præſumpt. 22 num. 2.) iudex cognoſceret pupillum, vel adultum ipſum petere per imprudentiam & ſimplicitatem. Nam tunc (ait Alciatus) ex iuſta cauſa anteponere debet iudex conſangui-
4 neum vitrico. Ita dicimus, quod & ſi tutor † dari is debet
pupillo, quem mater nominauit: attamen ſi iuſta ſubeſt cauſa eum non dandi, iudex alterum aſsignabit. Qua de re ſcripſi lib. 2 de arbitrarijs iudicum. caſu 151. Hinc etiam infertur ſecundum Alciatum præcitata in præſumptio. 22 nu. 3. col-
5 ludere † non præſumi eum, qui ſuorum iniuriam proſequi-
tur. l. 1. in fine. ff. de carbo. edicto. & l. 1. C. ad l. Corneliam de
6 falſis. Et ſimile eſt quod dicimus, † patrem excuſari à præ-
ſumpta calumnia qui filij ſui homicidam accuſauit, ſicuti ſcripſi lib. 2. de arbitrarijs iudicum. caſu. 321. nu. 25. vel alios eiuſdem ſententiæ Doctores commemoraui.
Hinc etiam infertur ſecundum Alciatum in d. præſumpt.
7 22. in fine, Non præſumi † contra accuſatum, etſi eius affines
qui defenſionem ſuſceperunt teſtium examinationem impediunt. Id quod affirmauit Alciatus ex ſententia Abbatis antiqui in cap. conſtitutus. de teſtibus. & Bald. in l. 1. in fin. C. ſi quacunque præditus poteſta.

PRAESVMP. LIII.

Teſtimonium fratris pro fratre reijci ob affectionem, quam lex præſumit in fratre erga fratrem; & alia nonnulla de his egregia exponuntur.

SVMMARIVM.

1 *Fratrem a fratre diligi, legis eſt præſumptio.*
2 *Iniuria vni fratri illata, cenſetur illata & alteri.*
3 *Fratris teſtimonium in cauſa etiam ciuili graui reijcitur.*
4 *Fratris teſtimonium in cauſa ciuili leuiori admitti.*
5 *Teſtimonium domeſticorum reijci, de quibus id intelligendum.*
6 *Frater pro fratre non eſt teſtis omni exceptione maior, & quam fidem tribuat iudex arbitrabitur.*
7 *Iniuria illata a fratre fratri, eſt grauior illa quæ ab extraneo infertur.*
8 *Diſcordia inter fratres facile oritur.*

L Cum

CVm superiore præsumptione actum sit de his præsum-
ptionibus, quæ circa affines versantur, hoc in loco
adijcere satis conuenit præsumptionem illam qua
1 dicimus, † legem præsumere quod frater fratrem diligat, atq;
ita affectionem ergs eum habeat. cap. literas. de præsump. Quo
circa statuit lex ob hanc affectionem repellendum esse fra-
trem a perhibendo testimonium pro fratre, cum causa crimi-
2 nalis est: ex quo iniuria † vni fratrum illata censetur illata &
alteri. l. lex Cornelia. ff. de iniurijs. & ad rem sic scripsit Alcia.
in tract. de præsumpt. reg. 1. præsump. 23 nu. 2. Idem est quan-
3 do causa † est ciuilis, grauis tamen. Nam adhuc reijcitur testi
monium fratris pro fratre sicuti præcitato in loco affirmauit
idem Alciatus, & huius sententiæ alios multos commemoraui
lib. 2. de arbitrarijs iudicum. casu 104. nume. 4. Est maius du-
bium, quando causa ciuilis est leuis: Qua tamen in re, recepta
4 magis opinio est, † fratris testimonium recipi. Ita Alciatus in
d. præsump. 23. nu. 1. & ibidem Nicolaus Atelatanus in anno-
ta. & alios plures congessi in dicto casu. 104. nume. 1. Nec re-
pugnat illa consideratio Alciati; quod si frater ferre non po-
test testimonium pro fratre, cum causa iniuriarum agitur (vt
diximus supra) ita nec quando de causa pecuniaria est con-
tentio: cum & tunc de iniuria agatur. Is enim infert iniuriam,
qui iniuste & dolose alienum retinet. l. secunda. §. circa. ff. de
doli except. Quare scribit Spec. in titulo de instrumentorum
editione. §. nunc vero aliqua, quod executores, quibus testa-
tor mandauit, vt satisfacerent de omnibus iniurijs, tenentur
satisfacere etiam creditorib. pro debitis quorum dies venit.
Et confert, quod decidit Guido Papæ in quæstio. 18. in fine.
Conseruatores dati, vt de illatis iniurijs monasterijs cogno-
scant, cognoscere etiam posse contra debitores recusantes sol
uere: Cum non satisfaciendo iniuriam inferre dicantur. Hæc
sane consideratio nil obstat. Nam præter id, quod respondet
Alciatus hanc non dici iniuriam in specie, sicuti est illa, quæ
repellit fratrem, responderi etiam potest quod hoc solum pos
set procedere, quando debitor fratris recusaret soluere q̃ ma-
nifeste debet Quo sane in casu necessarium non est alienius te
stimonium; sed quando sumus in dubio, tunc non potest dici
inferri iniuria fratri a debitore: quia esse potest quod is debi-
tor inique molestia afficiatur Non ẽt repugnat, testimonium
fratris pro fratre esse domesticum testimonium, q̃ a lege re-
pellitur. l. testes. ff. de testib. & l. etiam. C. eod. Quo argumento
ad rem hanc vsus est Duarenus lib. 1. disputa. anniuers. ca. 28.
5 Nam rñderi posse arbitror, domesticum testimonium † intel-
ligi de illo qui in eadem domo habitat, non de omnibus, qui
eiusdem sunt gentis, familiæ & agnationis. iuxta. l. respicien-
dum. §. 1. ff. de pœnis. Non. n. iure probatur, eos, qui ex agna-
tione & familis sunt, tanquam q̃ domestici sint, repelli a testi-
monio. Illud autem est hic obseruandum; q̃ illis in casibus, in
6 quibus frater pro fratre † fert testimonium, non erit testis om
ni exceptione maior. Ita Baldus in l. vlti. C. de probat. Et erit
arbitrarium iudici, quam fidem illi adhibeat. Specu. in tit. de
teste. §. 1. & Feli. in c. literas. nu. 7. vers. prædicta limita. de præ-
sumpt. & in c. cum oporteat. in quinto notab. de accusa.

Infert etiam Alciatus in d. præsump. 23. in fin. quod iniuria
7 † quæ fit a fratre fratri, dicitur grauior illa, quæ ab estraneo
infertur. Id quod scripsit & Marsil. in sing. 573. Nam frater in-
ferens iniuriam fratri magis lædit dilectionem & charitatem,
& attingam infra lib. 5. præsump. 15. ad finem.

Infert quoq; ex prædictis Alciatus in d præsumpt. 23. in fi-
8 ne, inter fratres facile oriri † discordiam. Nam illa magna fa-
miliaritas facile contemptum parit. Qua etiam de re, dicemus
in d. præsumpt. 15. in fi.

PRAESVMP. LIIII.

Testes ad æternam rei memoriam, quando examinari possunt, & quando in fraudem examinati ab actore præsumantur.

SVMMARIVM.

1 *Testium productio aut examinatio ex parte actoris, non est licita ante litem contestatam. Quibus id tamen casibus liceat. numero 2.*

3 *Testium examinationem faciens ad æternam rei memoriam, intra annum actionem proponere debet.*

4 *Testium examinationem ad æternam rei memoriam, præcedere debet quædam summaria cognitio, nec leui de causa hæc facultas concedenda est.*

ETsi regulari iure ante litem contestatam permissa
1 non est † testium productio, examinatioq; ex par-
te actoris, ad æternam rei memoriam. c. quoniam
frequenter. vt lite non contesta. late Rolandus in
consi. 23. nu. 15. lib. 3 attamen certi sunt casus, quibus id per-
2 missum est; nempe quando testes † sunt senes vel valetudina-
rij, vel peregre profecturi sunt, diuque abesse coguntur. ca. qm
frequenter. vt lite non contesta. Qua de rescripsi nonnulla in
lib. 2. de arbitrarijs iudicum. casu 62. Nũc dicimus, inter alia,
quæ requiruntur, vt examinatio hæc testium prosit actori,
3 † debet intra annum proponere actionem, ob quam curauit
testes illos examinari: alioqui aduersus eum erit præsumptio
examinationem in fraudem, ad perpetuam rei memoriam fa-
ctam fuisse. Sicuti sancitum est in d. c. quoniam frequenter &
ibi gl. in verbo, in fraudem, quod & affirmarunt Bal. ibidem,
Alciatus in tract. de præsumptionibus. in præmissis. in secun-
da parte, num. 13. & Andreas Gayllius in libro primo, practi-
carum obseruationum, capit. 96. num. 6. qui præsumptionem
hanc iuris & de iure esse scripserunt. Aduersus tamen hanc
præsumptionem, admittitur contraria probatio indirecta, nẽ-
pe probando lapsum adhuc non esse annum, ab eo tempore
examinatorum citra: sicuti præcitato in loco admonuit Al-
ciatus. Et præterea intelligitur currere tempus, si est in facul-
tate actoris agere, secus si non posset vt quia actio esset con-
ditionalis, vel in diem, quæ adhuc non cesserunt. Ita Bartol.
in auth. sed & si quis. C. de sentent. & inter locuto. omn. iudic.
& manifeste Mysingerius singularium obseruationum cen-
turia quarta, obserua. 78. Illud etiam hac in re obseruandum
est, quod vt concedatur facultas hæc actori examinandi te-
4 stes ad æternam rei memoriam, præcedere † dẽt quædam sum
maria cognitio de valetudine, senectute, vel absentia: & non
leui de causa concedi debet facultas hæc, quemadmodũ scri-
bunt omnes in d. cap. quoniam frequenter. vt lite non conte-
sta. & Ioan. Arie ab Otolera Hispanus in summa nobilitatis
Hispanicæ. parte quinta. cap. 1. num. 3. Imo etiam requiritur
iudicis interlocutoria, qua declaretur, testes esse valetudina-
rios vel senio confectos, vel abesse diu oportere. Bartolus &
reliqui in l lege Acquil. §. si deletum. ff. ad l. Acquil. Rolan. in
cons. 23. nu. 21. lib 3. Quæ tamen interlocutoria & declaratio
satis pronuntiata censetur, quãdo iudex committit ipsorum
testium examen, nam facto illo significatur iudicis voluntas
& animus. Ita in specie respondit Craue. in consi. 319. num. 2.
vers. cæterum, non eundo. post Socin. sen. in consi. 244. col. 5.
vers. non obstat. lib. 2. Etsi ab his dissentiat Roland. in d. consi.
23. in fin. lib. 5. affirmans communem opinionem esse contra
Socinum & Crauettam Quod verum non esse crediderim: cũ
Socinus & Crauetta concedant requiri interlocutoriam: sed
dicunt, iudicem committendo ipsum examen, satis dici in-
terlocutum fuisse. Est enim tacita interlocutoria, quę sufficit,
sicuti scribunt Docto. in l. a procedente. C. de dilatio. & dice-
mus infra in præsump. 48.

PRAESVMP. LV.

In testibus interdum præsumi vitia, quibus eorum fides debilitatur.

SVMMARIVM.

1 *Delinquere nemo præsumitur.*

2 *Testes qui sponte se offerunt ad dicenda testimonia, in fide se suspectus faciunt.*

3 *Testes animose nimis deponentes fiunt suspecti.*

4 *Testes a dicendo testimonio se subtrahentes, gratia, odio, vel timore facere præsumuntur.*

5 *Et quid operetur hæc præsumptio. nu. 5.*

6 *Testes deponentes sermone præmeditato suspecti fiunt.*

7 *Testes super negatiua loco & tempore non coarctata deponentes, suspecti fiunt.*

8 *Testium fides suspecta redditur, quando post dictum testimonium corrigunt attestationem.*

ET si enim præsumptio iure & ratione probata est,
1 neminem præsumi † delinquere. l. merito. ff. pro
socio, tum maxime testes, qui iurati in iudicijs te-
stimonium ferunt. Attamen nonnunquam eue-
nire solet, vt vitia præsumantur, quibus suspecta eorum fides
redditur. Et primum quidem est vitium, quando testes ipsi
2 sua ipsa sponte † se obtulerunt ad dicendum testimonia, in-
spicio namque hinc exoritur, qua fides eorum labascit. Ita
scribunt Bartol. in l. libertorum. C. de testibus. Bald. in l. 4.

C.eo. Capëlla Toloſa.in q.384.Ruin.in conſi.146. nu.1.lib.1.
Marſ.in conſ.2.nu.41.in conſ.12.nu.8.in conſ.18. nu.31. & in
conſi.20.nu.38 & in ſing.140.& Neuiz.in conſi.25.nu.17.
3 Secundum eſt vitium † quando animoſe nimis ferunt teſti-
monia.Nam & tunc ſuſpecti ſunt,ſicuti reſponderunt Barba.
in conſi.32.col.2.lib.1.Socin.ſen.in conſ.249.col 4.lib.2.Cra
uet.in conſ.249.nu.4.& Gram.in conſi.12.nu.1 in crimi.
4 Tertium eſt vitium,quando †e contra teſtes a ferendo teſti
monio ſe ſubtrahunt.Nam tunc præſumitur, quod gratia, vel
odio,vel timore ſe ſubtrahant, & ideo ſuſpecti ſiunt. Ita gl.&
ibi Innoc.& reliqui in c.1.de teſtib.cogen.Spec.in tit.de teſte.
§.qualiter.verſ.ſed quomodo probatur. Lucas de Penna in l.
3.in 41.præſump.C.de apochis publ.lib.10.Feli.in d c.1.nu.9.
Qui quidem intelligit non habere locum in cauſa criminali,
in qua non præſumitur contra teſtem,niſi appareat quod gra
tia,vel odio,vel timore ſe ſubtrahat. Et ſuſpicio ſeu præſum-
5 ptio hæc operatur † vt tanquam doloſus puniatur, pœna ex-
traordinaria iudici arbitraria,criminis ſtellionatus quemad
modum poſt alios ſcripſi in commentarijs de arbitrarijs iud.
lib.2.in caſu 381.in fi.vel etiam puniri poteſt ad intereſſe pa-
ti, ad cuius detrimentum ſe ſubtraxit a teſtificando. Si vero
pretio fuiſſet corruptus,pœna falſi puniretur. Ita Felin. in ca.
dilectorum.nu.4.de teſtibus.
6 Quartum eſt vitium,quando † teſtes per eundem præmedi-
tatum ſermonem teſtificati ſunt. Hoc ẽt vitio ſuſpecti ſiunt.l.
3.§.idemque.ff.de teſtibus.& ſcribunt Specu.in tit de teſte.§.
2.verſi.item quod idem dixerit, Lucas de Penna in l.3. in 42.
præſumptione C.de apochis publicis.lib.10.
Quintum eſt vitium, ex quo oritur ſuſpicio contra teſtes;
7 ne eis fides adhibeatur, † quando depoſuerunt ſuper negati-
ua non coarctata loco vel tempore.Ita Baldus in cap. 1. §.ſi
quis per triginta. in fine.ſi de feudo ꝯtrouerſ.fit inter dom. &
agna.Alex.in conſi.108 nu.10.lib.2.& And.Gayllius in lib.1.
practicarum obſerua.in obſeru.64 nu.4.
Sextum eſt vitium,quo ſuſpecta redditur fides teſtium, qñ
8 † ſcilicet poſt iam dictum teſtimonium mutant ſeu corrigunt
atteſtationem ipſam. Quam quidem præſumptionem ſeu ſu-
ſpicionem diligenter explicauit,Alciatus in tracta.de præſum
ptio.reg.2.præſump.29.& nos eo ſuſius in lib.2. de arbitrarijs
iudicum.caſu 108. Et ad rem aliqua ſcriptum reliquit Anto-
nius Gabriel in lib.7.concluſionum.in tit.de criminal.in con-
cluſio.28.Et de ſuſpicione,ac ipſamet falſitate.quę conuinci-
tur ex teſtium varietate & contrarietate diſputabimus infra
lib.5.in præſumpt.44.

PRAESVMP. LVI.

Teſtium interrogatione examinationeque alteri mandata,quid aliud commiſſum præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Receptione teſtium commiſſa, non præſumitur commiſſa ipſorum examinatio.*
2 *Mandatum iuriſdictionis eſt ſtrictæ interpretationis.*
3 *Examinatione teſtium commiſſa, præſumitur commiſſa & receptio.*
4 *Examinatione teſtium commiſſa vtrum commiſſa ſit eorum reprobatio,& quod non probatur. nu.7.*
5 *Laboribus & impendijs parcendum.*
6 *Actus debet interpretari,vt vtrique partium conſultum ſit, & ſatisfactum.*

Ontingit ſæpiſsima teſtes eſſe alio in loco, quam
iudicij,vel cauſæ iudicem eos ob impedimentum
aliquod non poſſe interrogare, ea propter onus
hoc alteri mandatur,vt ſcribunt omnes. in l.iudi-
ces.C.de fide inſtrum & in §.quoniam.in Authen. de teſtibus.
Qua de re docte & copioſe diſſerit praximq; docet Andreas
Gayllius in libro primo practicarum obſeruationum.cap.96.
Dubitari itaq; ſolet,quid commiſſum præſumatur? Hic cum
tria ſint conſideranda teſtium receptio,examinatio,& eorum
reprobatio,ſic tres caſus conſtituendi ſunt.
1 Primus eſt,quando commiſſa mandataque fuit † teſtium
receptio. Hoc ſané caſu non præſumitur commiſſa ipſorum
teſtium examinatio.Ita Aretinus in capit. licet cauſam. nu.2.
& ibidem Decius in ſeptimo notabil. de probatio. illo textu
adducti. Et confert ratio,quod cum maior diligentia & indu
ſtria requiratur in examinatione, quam in leui illo actu rece-
ptionis, non præſumitur quod examinatio ipſa fuerit com-
2 miſſa. Et accedit quod mandatum † iuriſdictionis ſtrictæ eſt
interpretationis,vt dicemus infra,& diligenter eius fines ob-
ſeruandi ſunt.l.diligenter.ff.mand.mandata ergo receptione
non cenſetur mandata examinatio.
Secundus eſt caſus, quando mandata commiſſaque fuit
3 † teſtium examinatio. Hoc ſane caſu præſumitur etiam com-
miſſa ipſa teſtium receptio. Ita Decius in d.cap.licet cauſam.
in ſeptimo notab in fine.de probatio. Et huius traditionis ra
tio eſt,quia ſine receptione teſtes examinari nõ poſſunt.Prius
enim debent recipi,deinde examinari. Eſt ergo receptio ne-
ceſſarium antecedens examinationis: & propterea cenſetur
mandatum.l.2 ff.de iuriſd.omn.iud.
Tertius eſt caſus, quando commiſſa mandataque fuit te-
ſtium examinatio, an præſumatur etiam commiſſa ipſorum
teſtium reprobatio, ſeu examinatio teſtium reprobatorio-
4 rum? Et commiſſam præſumi. † affirmauit poſt Hoſtienſem
Bellamera in cap.licet cauſam.num.8. de probatio. qui dixit,
hanc opinionem vt æquiorem amplectendam eſſe. Et ij qui-
dem ea ratione & argumento vſi ſunt ex authen.& conſequen
ter.C quomodo & quando iudex.cap.prudentiam.de mutuis
petitio & l.terminato.C.de fructibus & litium expens. Cæte-
rum reſponderi poteſt,illa locum habere in iudicibus ordina-
rijs vel delegatis,coram quibus reus conuentus, iure permit-
tente poteſt actorem reconuenire. ſicuti copioſe declaraui in
lib.1.de arbitr.iud q.44.nu.2 & 3.
Secundo moti ſunt, ꝙ ſine oppoſitionibus & contradictio-
nib. cognoſci non poteſt,an adhibenda ſit fides ipſis teſtibus,
vel non. Et ideo videtur mandata & commiſſa etiam repro-
batio,ſeu oppoſitio & examinatio teſtium reprobatoriorum;
tanquam quoddam neceſſarium antecedens, arg. l.ad rem &
l.ad legatum.ff.de procur. Verum rñdetur, non eſſe iudicium
eius cui mandata eſt teſtium examinatio, vt cognoſcat an fi-
des ſit adhibenda teſtibus,vel non: ſed id pertinet ad mandan
tem, coram quo aduerſarius deducere poterit oppoſitiones,
& impetrare vt eodem in loco examinatorum teſtium, exami
nentur & reprobatorij,ſi ibi extant. Tertio adducti ſunt,ꝙ la-
5 borib.† & impenſis parcendum eſt.l.properandum.in prin.C.
de iud.& c.finem litib de dolo & contum. At qui ſi ab eodem
delegato examinabuntur teſtes reprobatorij. euitabunt liti-
gantes expenſas & labores, denuó examinandi teſtes coram
mandante.Ergo præſumitur,ita mandatum Rñdetur, facile
eſſe aduerſario,qui contra teſtes opponit, impetrare ab ipſo
delegante commiſsionem ipſi delegato, vt teſtes reprobato-
rios recipiat & examinet. Quartò afferri poteſt ratio hæc, ꝙ
6 actus † debet interpretari,vt vtriq; partium conſultum atque
ſatisfactum ſit.l.adoptiuus.§.1. ff. de ritu nupt. & ſcripſi poſt
alios in lib.2.de arbitr.iud caſu 199. nu.13. Porrò ſi dicimus,
quoq; commiſſam teſtium probationem, erit ſatisfactum ei
qui vult reprobare, cum habeat coram quo ius ſuum dedu-
cat. Erit etiam conſultum eius aduerſario: cum & ipſe confi-
dat de ipſo delegato,ex quo ab eo voluit teſtes ſuos examina
ri.Reſponderi facile poteſt ꝙ & ſi vtrique partium dici poſſet
ſatisfactum,non tamen ſatisfactum erit ipſi iudici deleganti,
qui non dicitur approbaſſe ipſum delegatum,quo ad teſtium
reprobationem: cum maior induſtria & diligentia eo in caſu
requiratur,quam in ipſa examinatione, vt mox dicemus.
7 Contrariam itaque opinionem,† ꝙ imo mandata teſtium
examinatione,non præſumatur mandata eorum reprobatio,
ſcripſerunt Innoc.& Baldus in cap.licet cãm.nu.2.de probat.
Spec in ti.de teſtib §.qualiter.nu.21.Angel.in l.2.in prin.ff.de
iuriſd omn.iud.& ibidem Caſtren.no.2.in fine,& ibid.Rimin.
ſen.nu.2.Iaſ.nu.9 Soc.nu.4.Idem cenſuerunt Felin. in d. c. li-
cet cãm nu.14.in fin.Dec.in ſeptimo notab. & Bero.nu.17.&
communem teſtatur Aſinius in praxi iudiciorum.§.22 cap.8.
Ea ratione vſus eſt Bero. & probauit Aſin. ꝙ maior induſtria
& diligentia requiritur in teſtium reprobatione quam in exa
minatione.Verum crediderim minus veram eſſe rõnem hanc,
cum non ipſe delegatus examinãdo alios teſtes ſuper repro-
batione primorum, reprobaret teſtes iam examinatos, imo
nec de eorum fide aliquid quæreret, ſed ſolum examinare &
nudum factum examinationis impendere diceretur: Et pro-
pterea non maior requiritur induſtria in examinandis his re-
probatorijs quam illis primis. Probabilior itaq; huius tradi-
tionis ratio ea mihi vr̃,ꝙ mandatum delegationis cãæ,ſtrictã
tñ admittit interpretationem.c.1.vbi gl.de off. deleg.in 6.&
ſcribunt oẽs in l.1.in prin.ff.de off.eius,& in d.l.2.ff.de iuriſd.
omn.iud.Quo circa nil plus mandatum cenſetur quam ſonãt
manifeſta mandati verba, niſi id veniret in neceſſarium ante-
cedens,vel conſequens d.l.2.Porro cum hoc in caſu commiſſa
fuerit ſimpliciter examinatio primorum teſtium,& nullũ ver-
bum factum ſit de examinatione teſtium reprobatoriorum,
nec illi ſint ex neceſſario aliquo conſequenti, dicendũ eſt,cõ-
miſsionẽ non comprehendere examinationẽ illam ſcdam.

PRAESVMP. LVII.

Sigillum quando præſumptionem, vel plenam fidem faciat, tam publicis quam priuatis in negotijs, diligens & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Sigillum aliud publicum aliud priuatum.*
2 *Sigill publici duplex forma.*
3 *Sigillum vt cuius magiſtratus ſit cognoſcatur, literas inſculptas habere debet.*
4 *Sphyngis imaginem Cæſar Auguſtus in annulo gerebat.*
5 *Sigillum caracteres nominis Dni. vel eius imaginem habere ſufficit.*
6 *Rei certa & demonſtrata fruſtra adijcitur demonſtratio.*
7 *Sigillum præſumitur appoſitum volente domino ſigilli, vel ſigilli cuſtode.*
8 *Sigillum alterius non conuenit dignitati magiſtratus, & illo adhibito quadam arguitur ſuſpicio.*
9 *Sigillum ſi cui ſcripturæ impreſſum ſit non appareat, verbis debet exprimi.*
10 *Sigillum multis, & quibus de cauſis ſoleat apponi.*
11 *Sigilli appoſitionis cauſa non expreſſa, probabiliter dubitatur de ſigillantis conſenſu.*
12 *Scriptu, in carta ſigillata antequam ſcriberetur, non cenſetur princeps confirmaſſe.*
13 *Subſcriptio poſt ſigilli impreſſionem non eſt neceſſaria, quando verſamur in pertinentib. ad publicum ipſius ſigillantis officium.*
14 *Sigillum epiſcopi abſq; alia ſubſcriptione notarij vel teſtiũ probat.*
15 *Subſcriptio vel notarij, vel teſtium, requiritur in his, quæ ad ſigillantis officium non pertinent.*
16 *Sigillum publicum egrediens terminos ſuæ authoritatis, non amplius publicum, ſed priuatum appellari debet.*
17 *Sigilli authoritas reſtringitur ad cauſam & officium ad quod fuit ordinatum.*
18 *Arcis cuſtos, non debet reſtituere arcem ei qui venit cum ſigillo domini.*
19 *Filiusfam. mercator ſi ſtatuto obligetur, intelligitur ex contractu cauſa mercimoniorum inito.*
20 *Mercatorum libris fidem adhibendam, intelligitur in pertinentibus ad mercaturam.*
21 *Subſcriptio cancellarij vel teſtium requiritur, in negotio quidem publico ſed ſigillo illi actui non conuenienti adhibito.*
22 *Subſcriptione non eſt opus ſi ſtylus & conſuetudo aliter obſeruet, vel cauſa ſit leuis nu. 24.*
23 *Sigillo ſoli, etiam ſine ſcriptura, ex conſuetudine fidem adhiberi.*
25 *Sigillum principis adiectum actui priuato, illi robur tribuit.*
26 *Sigillum publicum rectè riteque impreſſum, quam habeat vim, nu. 27. 28 & 29.*
30 *Sigillum priuatum plenam facit fidem adhibitum ſcripturæ confectæ de re propria ipſius ſigillantis. Et quid ſit, ſi adhibetur ſigillum alienum nu. 31.*
32 *Scripturam vel literas alienas ſuo ſigillo an quis videatur approbaſſe & nu. 34. 35. & 36.*
33 *Sigillum idem quod ſubſcriptio operatur.*
37 *Sigillum aliena ſcripturæ appoſitũ, non requirit aliã ſubſcriptionẽ, Et quamuis ipſa ſcriptura loqueretur in tertia perſona. nu. 38.*
39 *Sigillando non cenſetur quis approbare ea quæ in ſpecie ab ipſo ſint reprobata.*
40 *Sigillans alienam ſcripturam eam præſumitur approbare, ſi a parte vel teſtibus ſcriptura ſit approbata.*
41 *Sigillum ſcripturæ vacuæ appoſitum, nil operatur.*
42 *Sigillans ſcripturam, quam nec vidit, nec legit, non præſumitur approbare.*
Idem ſi per fraudem ſit appoſitum ſigillum. nu 43.
Vel ſi verſetur magnum præiudicium tunc enim ſubſcriptio quoque requiritur nu. 44.
45 *Sigillum non conueniens dignitati ſigillantis, aut ſi in eo literæ non appareant, non præſumitur ſigillantem ſcripturam approbaſſe.*

Vm in Iudicijs & foro frequens ſit vſus ſigillorum, quibus acta ipſa publica conſignari ſolent: Ea propter hanc nactus occaſionem, etiam de ſigillis priuatorum agam, quod eo libentius faciam, quo intelligo tractationem illam ad rem noſtram magis ptinere. Et quamquam de ſigilli fide, multa ſcripſerim in commẽtatijs de arbitrarijs iudicum. lib. 2. caſu 113. Nihilominus pleniori (quod aiunt) calamo hic pertractabo ea quæ huc ſpectant. Duo itaque diſputationis capita diſtinguo, iuxta duo ſigillorum genera.
1 Dicimus. n. vnum eſſe † ſigillum publicũ, aliud vero priuatũ.
Primum itaque diſputationis noſtræ caput eſt de ſigillo publico, quo princeps, magiſtratus, iudices, actuarij, & his ſi-
2 miles vtuntur Et huius ſigilli † duplex aliquando eſt forma.
Nam aliqui loco ſigilli, annullo ſignatorio vtuntur, cuius tanta eſt vis quanta & ipſius ſigilli, vt ſcribunt Innocen in cap. 2. num. 3. verſ item nota quod ius ciuile. de fide inſtrum. & ibid. Baldus col 2. verſ. dicit Innocen. Abbas colu. penult. verſi. & q dictum eſt. Felinus colum. vlt. verſicu. dicunt etiam prædicti. Imola in l. ad teſtium §. ſignum. & ibidem Aretin. in primo notab. de teſtamen Ioan. Fabri in § poſſunt. in princip. inſtit. de teſtamen. & Anto Gabriel in ſuis concluſionibus lib. 1. tit. de præſumpt. concluſ. 4 nu. 23 Quo autem facilè cognoſcatur
3 cuius principis vel magiſtratus ſit † ſigillum, inſculptæ eſſe debent literæ, quibus ſignificetur, cuius illud ſit, vt puta Rodulphus Romanorum Imperator. Vel Aloyſius Mocenigo Dei gracia Venetiarum Dux (hic quidem princeps hoc anno 1577. tertio Non. Iunij, dum hæc ſcriberem, deſijt eſſe in humanis.) Ita ſcribunt Innocen. in d. cap. 2 nu. 2. de fide inſtr. & ibidem Abbas nu. 14. verſ. quo ad primam. Moderni Pariſien. in conſuetud. Pariſien tit. 1. §. 5 nu. 12. quos ſecutus ſum in commentarijs, de arbitrarijs iudicum. caſu. 113 nu. 1. & 2.
Cæterum aliquando ſigilla hæc habent inſculptas aliquas ſingulares imagines & ſigna, quibus alter nemo vtitur: & id quidem ſufficit abſque eo, quod aliæ literæ ſint impreſſæ, ſicuti vſu venit in S lla, qui Iugurtæ deuicti imaginem annulo ſignatorio inſculptam habebat. Et Auguſtus Cæſar de ſphin-
4 gis imaginẽ † ſimili in annulo geſtabat. Prætereo hic multos, qui certis his ſignis vſi ſunt: & quorũ meminit Alex. ab Alex. lib. 2. dierum genial. cap. 19. Hodie ſummi Pontifices expreſſas eorum in ſigillis habent imagines Beatiſsimorum Apoſtolorum Petri & Pauli. Alia verò eſt obſeruatio Cæſarum, ij in ſigillis inſculptas habent ſui imagines, ſedentes in ſolio vna cum diademate & ſceptro: & circumſcriptum habent ipſorũ nomen, vt puta, Rodulphus Romanorum Imperator. Ita ſcribunt Io. Bertachinus in tract. de epiſcopo. lib. 3. parte prima. nu. 43. & Io. de Graſsis in tracta. de reſcriptis. nu 8. & Reſtaurus Caſtaldus in trac. de Imperatore. q. 47. nu. 5. Nulla tamen eſt differentia inter vnam & alteram ſigilli formam cum eandem fidem faciat ſigillum ſine ea literarum ſeu nominis circumſcriptione, ſi modo certum eſt, hoc eſſe illius ſigillantis ſigillum: ac illud q habet inſculptum nomen. Ita tradunt Archid. Ioan. Andreæ & Geminia. in c. a col. 2. de procurat. in 6.
5 Cum dixerunt, ſufficere, quod ſigillum † habeat caracteres nominis domini ſigilli, vel eius imaginem. Et multo clarius idẽ cenſuit Innocen. in cap. 2. colum. 2. de fide inſtru cuius verba hæc ſunt. Nec igitur quod ibi ſint literæ, dummodo alias certum ſit de ſigillo. Idem cenſuit Crauet. in tract. de antiq. tempo. in quinta particula primæ partis ptin. nu. 46 in fine. Cuius
6 traditionis ea eſt ratio, q rei † certæ & demonſtratæ fruſtra adijcitur demonſtratio. l. 1. ff. de dote præleg Cum autem ſigillum adhibetur atque ita imprimatur ſcripturæ, neceſſe minime eſt, q exprimatur a quo adhibitum fuerit hoc ſigillum,
7 q̃ſiquidem † præſumitur appoſitum volente dño ipſius ſigilli, vel volente ſigilli cuſtode. Solent n. principes habere cancellarios magnos quib. ſigillorum curam cuſtodiamque committunt. Habent & magiſtratus ſigillorum ſuorum cuſtodes. Cũ ergo alicui ſcripturæ reſcripto, vel actui, imprimitur ſigillum, præſumitur impreſſum primo volente & mandante ipſo Principe, vel magiſtratu: Et ſecundo volente eo, qui ſigilli cuſtos eſt. Ita in ſpecie publici ſigilli ſcripſerunt Innocen. in d. cap. 2. num. 2. de fide inſtru. & ibidem Abbas nu. 15. & Craue. in tracta. de antiquit. tempo. in quinta particula primæ partis princip. num. 48. Quod quidem intelligunt ij Doctores, quando ſigillum eſt ipſius magiſtratus proprium: ſecus ſi alterius. Nã tunc requiritur expreſſa atteſtatio, a quo, & quare fuerit adhi-
8 bitum. Et eſt ratio, quia cum ſigillum † alterius non conueniat dignitati magiſtratus, ſi illud adhibetur, quædam ſuſpicio arguitur. Ita ſenſit Abbas in d. cap. 2. num. 15. in fin. & nume. 16. de fide inſtrum. Illud præterea obſeruandum eſt, quod quan-
9 do † imprimitur ſigillum ipſi ſcripturæ, ſi aliunde non conſtat, vt puta ex ipſa ſubiecta materia, vel alia ex cauſa, quare adhibitum fuerit ſigillum exprimi id debet aliquib. verbis, ſicuti affirmarunt Inn. in d. c. 2. num. 3. de fide inſtr. & Moderni Pariſ. in conſuetud. Pariſien. titu. 1. §. 5. nu. 13. Nam (vt inquit
10 Inn.) ſigillũ † multis de cauſis apponi ſolet ſcripturis. Aliqñ in ſignum conſenſus l. ſi fideiuſſor. §. vlt. ff de pign. actio. c. fine exceptione. 12. q. 2. & c. 1. de procur. Aliqñ in ſignum teſtimonij. l. Caius ff. de pign actio. Aliqñ in ſignum auctoritatis c. redemptor & c. ſacrorum. 12. q. 2. Aliquando in ſignum confirmationis cap. inter dilectos. de fide inſtru. Sunt & aliæ cauſæ, quæ nunc omittuntur. Cum ergo multipliciter apponi ſoleat, ne in æquiuoco laborari contingat, exprimenda eſt cauſa,
ob quam

ob quam sigillum hoc adhibetur.argum cap.vlt.de libelli ob-
lat.& cap.vlt.de transact.Et præterea accedit.quod nisi causa
11 appositionis † sigilli exprimatur, dubitari probabiliter pos-
set,sigillantem ipsum ignorasse causam appositionis, & conse
quenter.non consensisse:cum ignorantis nullus sit consensus,
vt in specie nostra annotarunt Castren.in l.2. C de reb.alien.
non alienan.& Purpur.in l.admonendi.num.177 ff.de iureiu-
rando qui subiungit post Angelū in l.si ita stipulatus §.Chry-
sogonus. de verborum obliga. Principem non censeri confir-
12 masse † scripta in papyro a se priusquam scriberetur, sigilla-
to. inquit tamen Purpur.præsumptionem esse,ꝙ viderit & le-
gerit,iō onus probandi,ꝙ ignorauerit,ad negantem pertinet.
Cæterum (vt prędixi) necessaria minime est expressio hęc,
quando constat, qua de causa impressum sit illud sigillum,vt
quia ex ipsius scripturæ natura,subiectaque materia,vel ex sty
lo,co ostat, cur sigillari soleant scripturæ illi similes.Ita docuit
Innoc in d c.2.nu.3.versi.sed si in literis. de fide instru. Dubi-
tari etiam hic solet, an post sigilli impressionem adhibenda
sit subscriptio manu ipsius sigillantis, vel testium ? Et omissa
disputatione, distinguendi sunt duo casus secundum Deciū
in cap post cessionem.nu 10.de probat ex sententia Innoc.in
dicto capitu. secundo. in fine,de fide instrum. Et apertius ea-
dem distinctione vsus est Petrus Perticensis in l. comparatio-
nes nu.25.C.de fide instru.
13 Primus est casus † quando versamus in pertinentibus ad
publicum ipsius sigillantis officium; & super his sigillum adhi
betur. Hoc in casu nulla requiritur subscriptio. Ita Decius
præcitato in loco ex sententia Innocent.in dicto capit.secun-
do.in fine.de fide instrumen.Ioan.Andreæ in additio.ad Spec.
in titul. de instrumento. editione. §. nunc dicendum restat
versi secundum supplementum. Baldi in rub. C. de fide instru.
num.40.& Abbatis in dicto capitu.post cessionem. num.4.in
septima opinione.de probat.Et idem affirmarunt Petrus Per-
ticensis in d.l.comparationes.nu.25. C.de fide instr & Guido
Papæ,quæst.175. Hinc decidit Rota in decis. 1.& decis. 10. in
14 titu.de probat in nouis.sigillum † Episcopi absque alia sub-
scriptione notarij vel testium probare.Ita pariter decidit Ro-
ta in decis.7.in titu.de offic.delega.in antiquis. sigillo execu-
toris sine subscriptione & testibus,fidem adhiberi, quod quis
acceptauit beneficium. Et quamquam Rota & Guido Papæ,
hoc magis tribuant stylo & consuetudini fori & curiæ quam
iuri:Attamen Dec.satis probari censuit ea cap 1. 18.distinct.
c.si episcop.75.dist.cap.non debet.& c.cum inter.de elect. ca.
inter dilectos.de fide instru.c si canonici.de off.ordin in 6.&
c. 1. de senten. excommu. in 6. Et hic casus procedit etiam in
officio delegati,vt post Rotam in d.decis.7.scripsit Decius in
d.cap.post cessionem. nu.10. qui idem esse dixit in sigillo ar-
bitri.Hunc autem casum locum non habere quo ad præiudi-
cium tertij,censuit præcitato in loco Decius . qui alias decla-
rationes adiungit,quasquidem infra explicabimus.
Secundus est casus quando sigillum adhibetur his, quæ ad
15 sigillantis † officium non pertinent.Hoc sanè casu requiritur
subscriptio vel notarij.vel testium.Ita Decius in d capit.post
cessionem.nu.11.vers.secunda conclusio.ex sententia Nicolai
de Matarelis & Ioan.Andreæ,quos recenset,ac etiam auctori-
tate Baldi in rub C.de fide instrum.nu.40.qui ob id scriptum
reliquit,quòd si Priores Perusini sigillant scripturam, in qua
contractus alicuius priuati continetur; illud sigillum nil pro-
derit.Hunc etiam casum probanit Petrus Perticensis in d.l.cō
parationes.nu 25 de fide instrum.Et hoc in casu, vt inquit pręcitato in loco Decius, defendi potest opinio eorum,qui scri-
pserunt,hanc subscriptionem esse necessariam,sicuti dixerunt
a Decio ipso multi relati. Et Guido Papæ in d. quæst. 175.&
quæst.481 Socin.sen.in consi.275.colu.3.vers.3. etiam respon
detur.lib.2.& Didacus libro practica.quæstio. cap.25.in fine.
16 Et ratio huius casus est manifesta,quia dum † sigillum publi-
cum egreditur terminos suæ auctoritatis, non amplius publi-
cum,sed priuatum appellari debet, sicuti dicimus in iudice,
qui dum aliquem spoliat,& suæ iurisdictionis terminos exce-
dit,non iudicis, sed priuatæ personæ nomen obtinet,vt scri-
si in commentarijs de recuperanda posses. Et præterea (vt
17 ait Decius præcitato in loco) accedit quod auctoritas † si-
gilli restringitur ad causam & officium ad quod fuit ordina-
tum,vt in specie tradunt Baldus & Aret.in d.cap. post cessio-
nem & prius Innocen in cap.2.num.2.propè medium. de fide
instrum arg c significauit. de appellat. vbi Baldus scripsit, ꝙ
18 custos arcis † non debet arcem ipsam restituere ei, qui venit
cum sigillo domini Cum sigillum non sit ordinatū ad actum
illum.& Baldum secuti sunt ibi Butrius, Abbas & Francus : &
Io.Bertachinus in tracta.de episcopo lib.3.parte prima.num.
35.& nume.41. Et simile est quod dicimus, si statuto oblige-
19 tur † filiusfamil. mercator. intelligitur ex contractu inito
causa ipsius mercaturæ & negotiationis. Ita Barto. in l 3.§ &
hoc edicto. ff.nautæ caupo.stabul & in l.vlt.C.ad S.C. Maced.
& Alexan in consi 208.nu 11 lib.2.Est etiam simile cum dici-
20 mus,si statuto cautum sit, libris † mercatorum esse adhiben-
dam fidem.intelligitur.in pertinentibus ad mercaturam. non
autem quo ad cætera omnia. Ita respondit Roman. in consi.
204.& consi.205.& scripsi in lib. 2. de arbitrarijs iudicum.&c.
cas.91.nu.23.vbi nu.24.dixi in specie idem esse de sigillo.
21 Hic casus locum etiam habet, quando negotium † esset
quidem publicum, sed tamen sigillum non esset respectu dus
negotij conueniens.vt quia alio sigillo vti soleant cancellarij
ad illius actus sigillationem, vt si certi actus consueuerunt si-
gillari sigillo magno, & tamen actus aliquis sigillatur paruo
sigillo.Nam adhuc requiritur subscriptio cancellarij, vel te-
stium.Ita scripsi in d.lib.2.de arbitr.iudicum. casu.113. nu.7.
vbi huius sententiæ recensui Roma.in l.admonendi. nu.55.&
ibidem Catonem Saccum. nu. 51. ff de iureiuran. Felinum in
d.cap.post cessionem.nu.7.& Vestrium in praxi lib.6.capit.1.
nu,9.Idem senserunt Abbas in cap.2.nume. 16. in fine. de fide
instr.& Io.Bertachinus in trac.de episcopo lib.1.pat.3.nu.33.
Hic autem casus cessat, atque ita locum non habet, quan-
22 do † ex stylo & consuetudine aliter obseruaretur.Nam tunc
nulla subscriptione opus est, etsi sigillo publico priuati actus
consignantur. Ita Nicolaus de Matarelis, Io. Andreæ,Innoc.
& Baldus iam supra commemorati:& quos secutus est Dec.in
d capit.post cessionem nume.12. de probat Et scribit Abbas
in cap.2 num. 17. de fide instrum. quod si extat consuetudo,
vt sigillo Episcopi sigillentur contractus priuatorum,consue-
tudo illa est obseruanda Et (inquit Abbas) ille Episcopi can-
cellarius potest absque alia speciali licentia sigillum adhibe-
re. Quam quidem traditionem probarunt ibi cęteri omnes,
maximè Imola colum.vlt versi.secunda conclusio. Imò con-
23 suetudo operatur, vt soli † sigillo sine aliqua scriptura fides
adhibeatur, etiam extra ea, quarum causa sigillum fuit ordi-
natum,vt scripsit Gemin in capit 2. de procurat. in 6.vbi ait,
quod ex consuetudine Senensi, homines Castrorum Senis pro-
ficiscuntur solo cum sigillo sui Castri & villæ,quo ostendunt,
se procuratores suarum vniuersitatum. Et Gemin. secutus
est Decius in d.cap.post cessionem. nu.12. in fine. de probat.
Et his accedit Bertach.in tract.de Episcopo.lib.1. parte 3.nu.
22.qui testatur,se vidisse ita obseruari. Præterea hic casus lo-
24 cum non habet in causis † leuibus.Nam tunc sigillum publi-
cum appositum his quæ non pertinent ad officium sigillan-
tis, fidem facit absque alia sigillantis, vel testium subscriptio-
ne.Ita in specie tradunt Abbas in d.capit.post cessionem.nu.
4.in septima opinione.de probat.& ibidem colu.3. versic.sed
tunc quæro.& nu.6 & apertius Decius nume. 13. qui aliquot
similibus comprobat. Et tandem non habet locum hic casus
quo ad semiplenam probationem,& multo magis ad pręsum
ptionem.Ita Decius in d.cap.post cessionem.nu. 14. qui sub-
iungit. nu. 15. nec etiam habere locum casum hunc in sigillo
25 † principis quod adiectum actui priuato illi robur tribuit.
Qua de re nunc non disputo.
Hac ex disputatione satis superque intelligimus, sigillum
26 publicum rectè ritèque scripturæ impressum,vim † magnam
habere:cum plenam fidem faciat, vt scribunt omnes in d.cap.
2.de fide instrum.Salicet.in l. si qua per calumniam. colum.1.
ver quæro generaliter. C.de episco.& cler. Et præterea opera-
27 tur huius sigilli impressio † vt vim habeat clausulæ, ea certa
scientia Ita docuit Rimin.sen.in l. pacta nouissima in fine.C.
de pactis.quem secutus est Anto. Gabr.in suis conclusionibus
28 lib.1. de præsumpt conclu.4.nu.27 Habet enim vim † confir
mationis l.Tribunus.§. 1.ff.de testa.milit.Bat.in l in fraudem.
§ sicut,eod.tit. Baldus in cap.2 col.2.de pace constan.Berta-
chinus in tract.de episcop.lib 1.parte 3.nu.24.& Riminal. in
d.l.pacta nouissima in fine.C.de pactis.& Dec. in cap.2.in fi-
ne,de fide instrum. Habet etiam effectum delegationis,vt sci-
29 licet habens sigillum delegantis † impressum literis,censeatur
ab eo delegatus.c.si a subdelegato.de off.deleg.in 6.Rimin.in
d.l.pacta nouissima.in fin & alios commemorat.Anto.Gabr.
in dicta conclus.4 nu 25.qui nu.26.subiungit, probari etiam
commissionem citationis.
Secundum huius disputationis caput est de sigillo priuato,
an scilicet probationem vel præsumptionem faciat.Hac in re
distinguendi sunt aliquot casus.
30 Primus est, quando sigillum † hoc priuatum adhibetur
scripturæ confectæ de re propria ipsius sigillantis : & constat
ipsum sigillantem suo proprio sigillo sigillasse. Hoc casu res
certa & clara est, sigillum hoc plenam fidem facere. Ita in
specie scripsi lib.2.de arbitrarijs iudicum.&c.casu 513.nu.10.

Cum dixi, idem operari ac ſubſcriptionem: quæ hoc caſu plenam fidem facit, vt dicemus inf lib. ſubſequenti præſump. Et oſtendit hæc ſigillatio contractus perfectionem. Ita Baldus in l. contractus col. 2. verſ. ſed quæro hic. C. de fide inſtru Rimin. ſen. in l pacta nouiſsima. in fine. C. de pact. Francus in c. ſignificauit. col. 1. verſ. & quod per priuatam ſcripturam, de appel. Dec in c. 2. in fine de fide inſtrum.

31 Secundus eſt caſus, quando † ſigillum adhibetur ſcripturæ de re propria confectæ: & ſigillum non eſt proprium ſigillantis, ſed alterius. Hoc in caſu requiritur. quod ſigillans exprimat cauſam, ob quam alieno ſigillo ſigillauit. ad hoc vt plenam fidem faciat: ſicuti & ſuperiore caſu Ita Innoc. in d. ca. 2. nu. 2. verſ. ſi autem nullum ſigillum. de fide inſtrum. & ibidem Io. Andr. col. 2. Baldus nu. 13. & Felin col. 1. in prima concluſ. Et alios plures congeſsit Anto. Gabriel. in d. concluſ. 4. num. 15. & nu. 19. qui quidem ſcribunt, eſſe exprimendum, ſigillum alienum adhiberi de voluntate ſigillantis: & eam ob cauſam, quia proprio ſigillo carebat. Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia ſigillum eſt variatum: & alioqui res dubia redderetur, iuxta. l. ad teſtium §. penul. ff. de teſta. & quia ſcriptura ſigillari ita debet, vt diſcerni poſsit a quo fuerit ſigillata: Id ꝙ non ſatis appareret, ſi vtens alieno ſigillo, id non exprimeret.

32 Tertius eſt caſus, quando † quis proprio ſigillo ſigillat alterius ſcripturam, an eam approbaſſe ita dicatur, vt & ipſe ex ea obligatus cenſeatur? Hac de re ſunt variæ Doctorum opiniones. Vna fuit eorum, qui dixerunt inferri præſumptionem approbationis actus deſcripti ea in ſcriptura. Ita glo. in l. ſi procuratorem abſentem, in verbo, intelligendum. ff. de procurat. cum dixit, literas ſigillo munitas. videri ab eo ſigillante approbatas. Verbum illud, videtur, præſumptionem ſignificat, vt declaraui ſupra lib. 1. Et gloſſam d. l. ſi procuratorem, ſecutus eſt ibi in ſpecie Caſtren. nu. 5. Ita etiam glo. in l. 2. C. de reb. eccleſ. non alienan. & ibidem Cynus, Baldus, Albericus, Io. Fabri & Salicetus. Idem docuit Bar. in l. quæ dotis. in fi ff. ſolu. matrim. quem ſecuti ibi ſunt Alex. nu. 38. & Iaſon nu. 94. Ita etiam Baldus in l in fraudem. in prin. & in l. Tribunus. §. 1. verſ. & nota. ff. de teſt. milit. & in c. 2. nu. 14. de fide inſtru. qui dixit, eſſe ſignum conſenſus. & ibidem Abbas in primo notab. Imola col. pen. verſ. & adde etiam. & Dec. in fine. Riminal ſen. in l pacta nouiſsima. in fine. C. de pactis. Iac. a ſancto Georgio in l. ſi eũ ſeruum. ff. ſi certum petatur. Ange. Aretin. in prohem. inſtitut. col. 5. verſ. 6. nota. Decius in c. 3. loco. in prin. de proba. Aufret. ad Capellam Toloſan. q. 24. Marſilius in rub. C. de probat. nu. 321. Tiraquelius in tract. de retractu conſang. §. 1. gl. 9. nu. 159.

33 Ea adferri ſolet ratio, quia ſigillum † idem operatur ꝙ ſubſcriptio, vt expreſsim reſpondit Roma. in conſi. 303. in fi. & aperte idem docuit Archid. in cap. ſi canonici. col. 1. in verbo, ſigillorum. de off. ordin. in 6. & Crauet. in tract. de antiq. tempo. in quinta particulæ primæ partis prin. num. 49. vbi declarat, niſi ſubſcriptio eſſet de forma Atqui ſubſcriptio præſumptionem facit, vt ſcribunt omnes in l. ſi ita ſtipulatus. § Chryſogonus. de verb. obl. & dicemus infra ſubſequenti libro præſump. Ergo & ſigillatio præſumptionem inducit.

34 Altera fuit opinio eorum qui dixerunt, † ſigillum ſemiplenam probationem facere. Ita Alber. in d. l. ſi per procuratorem. col. 3. verſ. ſed licet priuata. ff. de procurat. Salicetus in l. ſi qua per calumniam. col. 1. verſ. quæro generaliter. C. de epiſc. & cler. Felinus in cap. poſt ceſsionem. colu. 3. verſ. fallit ſecundo. de proba. & Socinus ſen. in conſi. 258. colum. penult. verſ. parum facit lib. 2.

35 Tertia fuit opinio, quod imo † ſigillum plenam probationem facit. Ita ſenſit Purpur. in l. admonendi. num. 177. de iureiuran. qui dixit, quod vbi adeſt ſigillum non requiritur alia probatio per teſtes, aut comparationem literarum: Sed tota vis eſt in probanda veritate ſigilli, Et Purpura. ſecuti ſunt Crauet. in d tract. de antiquit. tempo. in quinta particula primæ partis prin. nu. 44. & Antonius Gabriel. in ſuis concluſ. lib. 1. tit de præſump. concluſ. 4. nu. 2 & 3. qui quidem ſcribunt, duas illas ſupra commemoratas opiniones procedere quo ad præiudicium tertij, cõtra quem ſolum inducitur vel præſumptio, vel ſemiplena probatio. ſecus quo ad præiudicium eius, cuius eſt ſigillum, contra quem plene probat. Ego certe non video,
36 quomodo † ſigillum plenam probationem faciat. Nam aut conſtat teſtibus, ſigillantem ſua cauſa & nomine, ſigillum adhibuiſſe Et tunc plena probatio quidem oritur ſed illa a teſtimonio teſtium magis, quam a ſigillo prouenit. Aut teſtes non extant, atq; ita tota vis pendet ab ipſo ſigillo, ſicuti in ſpecie iſta, loquuntur gloſſæ & ſequaces, & tunc ſolam præſumptionem facit: cum vere plus operari poſsit ſigillum, quod dicitur eſſe quid inanimatum, vt dicemus ſtatim, quam ipſa ſubſcriptio, quæ ſolam præſumptionem, (vt diximus) facit.

Extenditur primo recepta illa opinio, ꝙ ſcilicet ſigillum
37 † faciat præſumptionem, vt procedat etiam in ſola ipſa ſigilli appoſitione, abſq; aliqua ſubſcriptione. Nam non requiritur aliqua ſigillantis, vel teſtium ſubſcriptio, ꝙ ipſe ſigillans ſigillauerit, vel ſigillari curauerit. Ita Baldus in l. 2. C. de rebus alien. non alien. Felin. & Dec. in c. 3 loco. in prin. de probat.

Cæterum diſſentire videtur Barto. in prohem. Digeſtorum. col. 3. ver. item quæro ſi eſt ſolum ſigillum & in l. ad teſtium. § ſi quis ex teſtib. ff. de teſta qui ſubſcriptionem neceſſariam eſſe ſenſit. Diſtinguit Alex. in l. quæ dotis. nu. 38. ff. ſolu. matri. Aut eſt actus, qui pro ſui forma & ſolemnitate requirit ſubſcriptionem: ſicuti eſt teſtamentum in ſcriptis; & tunc præter ſigillum adhiberi debet ſubſcriptio. Ita loqtur. d. §. ſi quis ex teſtibus. Aut ſubſcriptio pro forma non requiritur, & tunc ſigillum non requirit ſubſcriptionem. Et diſtinctionem hanc ſecutus eſt Ant. Gabriel in ſuis concluſionib. lib. 1. tit. de præſump. conclu. 4 nu. 3. & 4.

38 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam ſi ipſa † ſcriptura loqueretur in tertia perſona. Nam adhuc ſigillans eam dicitur approbare. Ita Innoc. in c. 2. nu. 2. ver. item non eſt ius. de fide inſtrum. & ibidem Hoſtien. colu. 3. verſ. nec vim facio Baldus col. 3. verſ. dicit Innocen. & Anch. in col. 1. verſ. nec eſt vis. Hos ita recenſet & probat Anto. Gab in d. concluſ. 4. nu. 22.

Declaratur primo, vt non procedat hæc præſumptio, quo
39 ad ea † quæ in ſpecie reprobata fuerunt ab ipſo ſigillante. Nam ea ſigillando non cenſetur approbare. Ita Baldus in l. Tribunus. §. 1. verſ. nota in iſto. ff. de teſtamen. milit. quem ſecutus eſt Anto. Gab. in d. concluſ. 4. nu. 42.

40 Declaratur ſecundo, vt procedat hæc præſumptio † quando literæ ipſe, quibus appoſitum fuit ſigillum, approbatæ fuerunt a parte, vel teſtibus; ſecus ſi approbatæ non fuiſſent. Ita Barto. in l. ſi procuratorem. colu. 1. verſ. aut non habens ſigillum. de procurat. Imola in clem. 1. col. 12. ver. ſi verò literæ. de procurat Ang. Aret. in prohem. inſtit. col. pen. verſi. quod autem dicit. & Ant. Gab. in d. concluſ. 4 nu. 43.

Declaratur tertio, vt non procedat quando ſigillum eſſet
41 ſine ſcriptura. Nam appoſitum † chartæ vacuæ, nil operatur. Ita ſcribunt Baldus & alij plures, quos commemoraui lib. 2. de arbitrarijs iudicum. &c. caſu. 113. nu. 2. Et quibus accedunt alij multi relati ab Ant. Gab. in d. concluſ. 4. nu. 44. & 45. & attigi ſupra ad primum huius diſputationis caput.

Declaratur quarto, vt non procedat hæc præſumptio quã-
42 do † ſigillans iſte ſigillauit ſcripturam, quam non vidit nec legit. Ita Bald. in ſua Margherita, in verbo; ſigillare, quem ſecutus eſt Gabr. in d. concluſ. 4. nu. 45 in fine. Et his addo Io. Baptiſtam a Sancto Seue. in tract. de tranſact. q. 12. nu 14. in fine. & Io. Beriach. in tract. de epiſcopo. lib. 3. parte prima. num. 21. Et loco iam citato Gabriel. nu. 46. 47. & 48. ſubiungit aliquot declarationes. Et huc pertinet, quæ de ſubſcriptione dicemus in ſubſequenti libro, vbi explicabimus an & quando ſubſcriptio valeat ſcriptura non viſa, & ibid. declarabimus, an præſumatur viſa & lecta.

43 Declaratur quinto, vt non procedat quando † ſigillum fuit per fraudem appoſitum. Nam tunc nil operatur. Ita Hoſt. in c. 2. col. 2. ver. ſed quid de his. de fide inſtrum. & ibidem Ioan. Andreæ. col. 3. Butrius col. penul. verſ. venio ad textum & col. vlt. verſ. ſi autem non principaliter Io. Baptiſta a Sancto Seuerino in tract. de tranſact q. 12. nu 15. qui tamen addit, hoc relinqui iudicis arbitrio, an approbare omnino voluiſſet, etiam ſi ſciuiſſet, vel non. Ant. Gab. in d. concl. 4. nu. 50. qui nu. 51. ſubijcit poſt Bald. idem eſſe quando ſigillum per errorem fuit appoſitum.

44 Declaratur ſexto, vt non procedat hæc præſumptio, † quãdo maximum verſaretur præiudicium. Nam tunc ſolum ſigillum non ſufficit, ſed requiritur etiam ſubſcriptio. Ita ſenſit Salicetus in l. ſi qua per calumniam. col. 1. verſ. quæro generaliter. C de epiſc & cleric. & apertius Alex. in l quæ dotis. nu. 38. ff. ſolut. matrim. dum declarat. l. ad teſtium. §. ſi quis ex teſtib. ff. de teſtam. quem in ſpecie ſecutus eſt Anto. Gabr in d. concluſ. 4. num. 4 & num. 52. Et ibidem nu. 53. aliam adiungit declarationem, quam huc non retuli, quod viſa ſit huic regulæ non conuenire, ſicuti & alia multa ab eodem Ant. Gab. in concluſ traduntur, quæ cum a propoſita hac diſputatione aliena ſint, de induſtria præterire ea volui.

Declaratur ſeptimo, vt non habeat locum hæc præſumptio.
45 quando † ſigillum ſuſpectum eſt, vt puta, ſi eius ſculptura nõ conuenit dignitati eius, qui ſigillaſſe dicitur, ſi literæ ſigilli legi non poſſunt, vel ſi ita fractum eſt ſigillum, vt intelligi non poſsit, cuius ſigillo ſigillatum ſit. Ita declaraui in d. lib 2. de arbitrarijs iudicum caſu 113. nu. 12. vbi ſcripſi, hoc tamen relinqui arbitrio iudicis. Non repeto hic iam ſcripta.

P R AE-

PRAESVMP. LVIII.

Sigillum ſcripturæ impreſſum, præſumi volnntate domini ipſius ſigilli appoſitum, breuis, ſed clara enarratio.

SVMMARIVM.

1 *Sigillum volente domino appoſitum fuiße præſumitur. Alia refertur opinio nu.6.*
2 *Mercatoris libro inſcripta, ipſius voluntate ſcripta præſumuntur.*
3 *Prædia aut bona alicuius in libro æſtimi deſcripta, ipſius voluntate deſcripta præſumuntur.*
4 *Res illius præſumitur, cuius ſigillum eſt impreſſum.*
5 *Inſtrumentum debiti cancellatum penes creditorem exiſtens præſumitur eius voluntate cancellatum.*
7 *Sigillum ſuum negans dominus, de mendacio conuictus, præſumitur ſua voluntate appoſitum. Idque etiam locum habet in ipſius hæredibus.nu.8.*
9 *Sigillum appoſitum ſcripturæ continenti aliquid in fauorem eius, qui domeſticus eſt domini ſigilli, potius ſubtractum a domeſtico præſumitur.*
Et quomodo diluatur hæc præſumptio.nu.10.& 11.

DIſputauimus ſuperiore caſu, an & qñ ſigillum præſumptionem facit, & quia aliqua attigimus, an ſigillum præſumatur impreſſum ſcripturæ de voluntate domini ipſius ſigilli, viſum eſt hic paulo fuſius rem hanc ex-
1 plicare. Dicimus itaq; præſumptionem † eſſe, ꝙ volente ſigilli dño ſigillum appoſitum fuerit. Ita ſcripſerunt Butrius in c.3. loco. in ſecundo nota. de probat. & ibidem Decius. nu. 2. Abbas in c.2. col. pen. verſ. ad ſecundam quæſtionem. de fide inſtrum. Crauet. in tracta. de antiq. tempo. in 5. particula primæ partis prin. nu. 46. & Antonius Gabriel in ſuis concluſionib. lib.1. tit. de præſump. concluſ.4 nu.12. Quæ quidem ſententia
2 probatur ex d.c 3. loco. Eſt ſimile quod dicimus, ſcripta † in libro mercatoris præſumi ſcripta de eius voluntate. Ita Baldus in rub. C. de fide inſtru. verſi. ſed hic quæro. Alex. in conſi. 147. nu.9. lib.2. & Decius in dicto c.3. loco. num.2. Qua de re extat egregius locus apud Ciceronem in oratione pro Q. Ruſcio Comœdo, quem hic non commemoro, quod ſim traditionem hanc vberius explicaturus ſuo loco inf. libro ſubſequen-
3 ti. Ita dicimus, quod ſi prædia † cæteraque bona alicuius deſcripta ſunt in libro æſtimi & cataſtri, præſumitur ꝙ eo volente fuerint deſcripta. Ita Barto. in l. rura. C. de omni agro deſerto. lib. 10. ex illo textu. & ex l. cenſus. ff. de probation. & dicemus infra.
4 Eſt etiam ſimile, quod dicimus † rem præſumi eſſe illius, cuius impreſſum eſt ſigillum. Ita Baldus in Auth. dos data col. 1. C. de donat. ante nupt. Boeri. quæſt. 105. nu. 9. & Benuenutus Straccha in tract. de mercatura. parte 2. num. 71. De qua qui-
5 dem præſumptione dicemus ſubſequenti in libro. Eſt quoq; ſimile ꝙ dicimus, ſi inſtrumentum † debiti reperitur cancellatum penes ipſum creditorem, præſumitur voluntate ſua cancellatum. Ita Caſt. & reliqui in l. Labeo. ff. de pactis, & copioſè diſſeremus ſubſequenti in libro præſump.
Cæterum in ſpecie præſumptionis, de qua hic agimus, diſ-
6 ſentiunt permulti, qui dixerunt, imo † ſigillum ſcripturæ appoſitum, non præſumi appoſitum de voluntate domini ipſius ſigilli. Ita ſane Albericus in l. ſi per procuratorem. ff. de procurat. & ibidem Caſtr. col.1. verſi. in textu. Geminianus in capit. quamuis. col.3. verſ. ad ſecundum crederem. & ibidem Francus col. 2. verſ. ſi vero literæ. de procurat. Moderni Pariſien in commentarijs ad conſuetud. Pariſienſes titu. 1. §. 5. num. 14 & Didac. Couuar. libro pract. quæſt. capit. 22. Quorum quidem argumenta euitari facile poſſunt. Et primo citant dictũ ca. 3. loco, cui reſpondetur, contrarium potius probare. Adfertur ſecundo textus in l. 1. §. ille. verſ. ſed ne furandi. C. de latina libert. tollen quem dixit ſingularem Romanus in ſing. 637. Verum is textus procedit (vt infra dicemus) in domeſtico, quem lex præſumit ſubtraxiſſe. Tertio conſiderari ſolet ratio, quia alieno ſigillo ſigillari aliquid poteſt, ſicuti teſtamentum. l. ad teſtium. § ab ipſo ff. de teſtam. & §. poſſunt. in inſtitu. de teſta. ſed reſpõdetur, poſſe quidem ſigillari, ſed nõ inde ſequitur, ꝙ faciat ſine voluntate domini ſigilli.
7 Hæc præſumptio fortius procedit, quando negaſſet † dominus ipſe ſigilli, ſigillum eſſe ſuum, & poſtea de mendacio fuiſſet conuictus. Nam tunc ſine controuerſia præſumendum eſt, ꝙ ſua voluntate adhibitum illud fuerit. Ita Moderni Pariſ. in d. § 5. num. 14. in fi. argu. auth. contra qui proptiam. C. de non nume. pecu.
8 Extenditur hæc ipſa traditio, vt procedat etiam † in hærede vel ſucceſſore, aduerſus quos etſi negauerint, præſumitur ſigillum fuiſſe adhibitum voluntate defuncti. Ita Moderni Pariſienſes in d. § 5. nu. 15. Ea eſt ratio, quia cum hæres vel ſucceſſor non ſint informati de voluntate ipſius domini ſigilli, iuxta l. ſi quis arbitratu ff. de verborum obligat. & l. vlti. C. de contrahen. empt. & tradit Iaſon in l. ſi quando nu. 53. C. vnde vi. cum inquam ij hæres vel ſucceſſor, non ſint informati, non poſſunt aſſerere, ita eſſe, vel non eſſe. Et propterea ſtandum omnino eſt iuris præſumptioni, quod ſcilicet voluntate ipſius domini, appoſitum fuerit ſigillum.
Declaratur hæc præſumptio, vt locum non habeat, quan-
9 do † ſcriptura, quæ ſigillata eſt, continet aliquid in fauorem eius. qui eſt domeſticus, domini ſigilli, vt ſi quis domeſticus aſſerat, ſe eſſe procuratorem domini ſigilli, id probans ex ſigillo ipſo. Nam hoc in caſu præſumptio non eſt, quod ſigillum ſit appoſitum voluntate ipſius domini, Sed potius præſumitur ſubtractum ab hoc domeſtico. Ita Io. Andreæ. & Hoſt. in cap. 2. de ſolut. Anch. in cap. 2. col. 1. ver. in dubio autem. de fide inſtrum. Roman. in conſi. 446. col. vlt. & ſingu. 337. Nunquid. Marſilius in l. 1. §. qui in rationib. col. 1. ff. de falſis. quos ita in hanc ſententiam citauit atq; ſecutus eſt Anto. Gabr. in d. concluſ. 4. nu. 13. & nu. 39. & 40. Et moti ij ſunt arg. d. l. 1. §. ille. ver. ſed nec furandi. C. de latin. liber. tollen. Cæterum, cum aduerſus hanc declarationem obſtare videãtur tradita a Felino in d. cap coram. nu. 9. verſ. 2. limit. de off. de leg. perpendenda ſunt ea, quæ ſcripſi ſupra in ſi. 14. præſumptionis. Hanc autem declarationem intelligit Anto. Gabriel in d. concluſ. 4. nu. 14. & nu. 40. quando probaretur, ſigillum ita conſueuiſ-
10 ſe † diligenter cuſtodiri, vt veriſimile non ſit, quod fuerit furto ſubtractum. Et huius ſententiæ fuiſſe commemorat Imolã & Felinum. Intelligi etiam poteſt hæc declaratio, niſi is, qui ſi-
11 gillo vti vult, † eſſet vir ꝓbatæ vitæ. Nã in eo ceſſat furti ſuſpicio, ſicuti ſimili in caſu ſcripſi ſup. in 14. præſump. in 4. caſu.

PRAESVMP. LIX.

Scripta in lapidibus, parietibus, & monumentis, quando præſumptionem, vel plenam probationem facere dicantur.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura poſita in loco publico & manifeſto, in his quæ magni ſunt etiam præiudicii plenam facit fidem. Et his ſcripturis probari etiam ius patronatus. nu. 2. Eaque facere notorium. nu. 3.*
4 *Scriptura poſita in loco publico etſi recens ſit & noua, plene probat, ſi de nullius præiudicio agatur.*
Et quid ſi agatur de præiudicio modico. nu. 5.
6 *Scriptura publico loco poſita, non facit fidem contra eum, qui ſcripturæ non conſenſit, ſi præſertim de illius magno præiudicio agatur.*
Et quid ſi non conſtat de voluntate eius, variæ ſunt opiniones. nu. 7.

FRequens eſt in iudicijs diſputatio de ſcriptis in lapidibus, parietibus, & monumentis, an probationem, vel præſumptionem faciant? Qua in re ſoleo diſtinguere aliquot caſus.
1 Primus eſt, quando ſcriptura eſt † antiqua, & poſita eſt in loco publico & manifeſto, tunc etiam in his, quæ magni ſunt præiudicij plenam & perfectam probationem facit. Ita glo. in cap. cum cauſam. de probatio Specu. in titu. de probatio. §. videndum. ver reſtat nono per libros. Baldus in conſ. 310. An patro-
2 natus lib. 5. qui reſpondit, ius patronatus † antiquum his ſcripturis plene probari Idem affirmarunt Imola in conſ. 60. Calcaneus in conſ. 90. num. 8. Decius in conſi. 135. colum. 1. Lambertinus in tracta. de iure patronatus, lib. 2. par. 2. in nono art. decimæ quæſtionis principalis. Ripa in cap. cum eccleſia ſutrina. num. 97 de cauſa poſſeſ. & proprie. Hieron. Gabriel, in conſi. 196 num. 9. lib. 2. Purpur. in l. 1. num. 155. ff. ſi certum petatur. Marſilius in rub. C. de probatio. num. 191. Alba in conſil. 64. nume. 27. Crauet. in tracta. de antiquita. temporum. in prima parte principali, in particula nona, quæ incipit, octauo datur, &c. nume. 10. & 14. qui dixit. ſcripturam hanc publicè
3 omnibus patere, & ob id inducere † notorium: ſicuti affirmarunt Barto. & Baldus in l. monumentorum. C. de religioſis. & ſumpt. fune. & dicemus in ſequenti libro in præſump. 90.
4 Scđs eſt caſus, qñ † ſcriptura nõ eſt antiqua, ſed recẽs & noua, ſed de nullius pịudicio agit. Hoc ſane caſu ſine dubio pſe-

ctè & plenè probat. Ita Crauetta præcitato in loco. nu. 15. ad-
ductus auctoritate Innoc. in rub. de conſecrat. eccleſ. vel alta.
qui exemplum afferunt, quando agitur de probanda eccleſiæ
conſecratione.

5 Tertius eſt caſus, quando † ſcriptura eſt recens & noua, &
agitur de alterius præiudicio, ſed modico, prout eſt in quæ-
ſtione confinium. Ita glo. in d. cap. cum cauſam. de probatio.
Geminia. in conſ. 100. col. 2. Crauet. in loco prædallegato. Qui-
bus accedunt Caſtren in l. ſi a furioſo. in fine. C. de teſta. Cor-
ne. in conſi. 171. nu. 10. & in conſi. 333. num. 5. lib. 1. Guido Pa-
pæ in quæſt. 193. verſi. 6. Calcan. in conſi. 9. num. 7. & Hiero. a
Monte in tract. de finibus. c. 65.

6 Quartus eſt caſus, quando † ſcriptura eſt recens, & noua, &
agitur de ſatis magno præiudicio eius de cuius voluntate ap-
paret ꝙ illi ſcripturę non conſenſit, vt quia proteſtatus eſt cō-
tra eos qui ſcribi fecerunt. Ita ex mente Bart. & Baldi in d. l.
monumentorum. C. de religios. & ſumpt. fune. ſcripſit Craue.
in dicta nona particula. num. 14 in fine. quam ſententiam exi-
ſtimo veriſsimam.

7 Quintus eſt caſus, quando † ſcriptura eſt recens & noua, &
agitur de ſatis magno præiudicio eius de, cuius voluntate nō
apparet, an ſcilicet eo volente facta fuerit illa ſcriptura. Hoc
in caſu ſunt opiniones. Nam Bar. & Baldus in d. l. monumen-
torum. C. de religio. & ſumpt. fune. affirmarunt, plenam pro-
bationem facere, ex quo præſumitur, quod facta fuerit ſcri-
ptura illa voluntate eius de cuius præiudicio agitur.

Altera fuit opinio Calcanei in d. conſ. 9. num 8 quod indu-
cat præſumptionem. Tertia vero fuit opinio Crauettę in loco
ſæpius allegato. nu. 14. quod faciat ſemiplenam probationem.
Crediderim, tribuendum eſſe multum arbitrio iudicis, qui ꝓ
rei, facti, & perſonarum qualitate arbitrabitur, an probatio-
nem, vel præſumptionem faciat.

PRAESVMP. LX.

Iuramentum præſumptionem quàm vrgentem & efficacem faciat, explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Iureiurando aliquid aſſerens vel negans, verum fateri vel negare præſumitur.*
2 *Salutis æternæ nemo creditur immemor.*
3 *Geminatio atque actuum pluralitas præſumitur potius, quam teſtium periurium.*
4 *Iurantes ab initio artis & negocij, ex fide, & vt viro bono conuenit, exercere velle, habent pro ſe præſumptionem.*
5 *Officialis iuratus præſumitur vera ſcripſiſſe, in libro cenſus.*
6 *Miles Reipub. cauſa abeſſe præſumitur.*
7 *Magiſtratus in ciuitate vel prouincijs ius dicens, præſumptionem pro ſe habet.*
8 *Confeſsio iurata teſtatoris fidem facit.*
9 *Periurus ſemel, verum fateri non præſumitur.*
10 *Teſtis ſemel periurus fidem non facit, imo nec indicium ad torturam aut formandam inquiſitionem nu. 11.*

FRequens eſt iuriſiurandi vſus, in foro, & iudicijs,
magnaq; ex eo ea oritur præſumptio. Qui enim iu-
1 reiurando † aliquid aſſerit, vel negat, verum fate-
ri, vel negare præſumitur. l. vlt. C. ad l. Iulia. repet.
2 Ea eſt ratio (vt eo loci ſcriptum eſt) qa nemo † creditur im-
memor æternæ ſalutis. Hinc primo infertur, pręſumi pro teſte,
qui in iudicio dixit teſtimonium, ea quo iurare ſolet & debet.
l. iuſiurandi. C. de teſtib. & c. tuis. de teſtibus. & ſcripſi in com-
mentarijs, de arbitrarijs iudicum. lib. 1. quæſt. 26. Ita ad rem
noſtram infert Alciatus in tract de præſumpt. reg. 3 præſump.
16. nu 3. verſi & ex hac, qui ſubiungit, pręſumi potius gemina-
3 tionem † atque ita pluralitatem actuum, quam periurium te
ſtium, cap. cum tu. de teſtibus. vbi Doct. & multis comproba-
bimus inf. lib. 6. præſumpt. 24. vbi agemus de præſumptione,
quæ verſatur circa pluralitatem actuum.

4 Infertur ſecundo præſumi, qui † ab initio ſuæ artis & nego
tij iurant ea legaliter & ex fide, vt viro bono conuenit, exerce-
re. Ita Alciatus in d. præſump. 16 ad fi. qui ob id ſubiungit, ho-
rum libros & codices ſemiplenam probationem facere, quo
ad tertium. l. quædam. §. numularios ff. de edend & tradunt
Bar. & reliqui in l. admonendi. ff. de iureiurand. & in l. nuda. ff.
de dona & confert. glo. in ca. ad audientiam in verbo, iuratus.
5 de præſcrip. quæ dixit, ea illo textu, officialē † iuratum pręſu-
mi vera ſcripſiſſe in libro cenſus, cui alias non adhiberet fides.

6 Infertur tertiò præſumi pro † milite, quod ſcilicet abſit cū
Reipubl. vnde reſtituitur in integ. Ita glo. in l. pen. ff. ex quibus
cauſis maior: & tradit Alciatus in d. præſumpt. 16. in fine. Ea
eſt ratio quia miles dum ad militiam recipitur iuſiurandum
præſtat, ſecundum gloſſam in d. l. pe De quo quidem iuramen
to ſcripſi plura in tract. de recuper. poſſ. remedio 9. nu. 359.

Inferri poteſt quarto ex eadem l. vlt. C. ad l. Iulia. repe. præ-
7 ſumi pro magiſtratibus, † qui vel in ciuitate, vel in prouincijs
ius dicunt: ex quo iuſiurandum præſtant, priuſquam ad ma-
giſtratum aſſumantur. l. rem non nouam. & l. vltim. C. de iudi-
cijs. vbi Barto. & reliqui.

Infertur quarto, quod licet confeſsio facta in teſtamento
8 non valeat nec probet: attamen ſi teſtator iurauerit, † valebit
confeſsio fidemque faciet; quia præſumitur quod ob iuramen
tum adhibitum non fuerit immemor ſalutis æternæ. Ita pro-
bat. l. cum quis decedens. §. codicillis. vbi Barto. num. 3. in fin.
de leg. 3 auth. quod obtinet. vbi Baldus. nu. 4. C. de proba. Bar.
in l. 2. nu. 1. C. communia de legatis. & ad rem noſtram Alcia-
tus de præſump. reg. 3. præſump 4. nu. 2. Et his accedunt Felin.
in ca. ſi cautio. nu. 24 & 25. de fide inſtru. Iaſon in l. 1. in prin.
num. 6. ff. de eo per quem factum erit & Ruinus in conſi. 120.
nu. 11 lib. 5. & dicemus inſ. lib. 4. in præſump. 58. vbi explicabi
mus, quando præſumatur vera confeſsio teſtatoris, ad fauo-
rem eius cui legari non poteſt.

Declaratur hæc præſumptio, vt locum non habeat in eo
9 qui † ſemel fuit periurus. Nam is præſumitur peierare. ca. pa-
ruuli. 22. q. 2. & cap. literis. de præſumpt. & ſcribit Alciatus de
præſumpt. reg. 2. præſump. 10. Et huc facit egregius locus M.
Ciceronis in oratione pro Rabirio Poſthumo. Cum ait. *Vbi*
quis ſemel peierauerit, ei credi poſtea, etiamſi plures Deos iuret, non
10 *oportet.* † Hinc fit, quod teſti qui alias fuit periurus, fides nō
adhibetur. cap. teſtimonium. de teſtibus, & dicemus inſ. lib. 5.
præſumpt. ad regulam ſemel malus.

11 Imo teſtis alias periurus † nec indicium quidem facit ad
torturam, nec ad formandam inquiſitionem. c. ſicut nobis in
fin de teſtibus & reſponderunt Fulgoſius in conſi. 107. & in
conſi. 273 & Decius in conſi. 189. num 8. quos ſecutus eſt Al-
ciatus in dicta præſumpt. 10. nu. 2. Qui quidem ea in præſum-
ptione multa de periurij pœna ſcripſit, qua de re nos plura in
commentarijs de arbitrarijs iudicum. lib. 2. caſu 319.

PRAESVMP. LXI.

Confeſſionem in ſcriptis factam præſumi deliberatè factam, & alia nonnulla ſatis egregia expoſita atque tractata.

SVMMARIVM.

1 *Confeſsio facta in ſcriptis deliberata præſumitur.*
2 *Confeſsio tutoris permittentis bona ſua deſcribi in pupilli inuentario, ſpontanea & deliberata præſumitur.*
3 *Confeſsio ſponte facta præſumitur deliberatè emiſſa.*
4 *Confeſsio geminata ex interuallo facta præſumitur deliberatè, & exceptionem non numeratæ pecuniæ excludit. nu. 5.*

1 CVm quis in ſcriptis aliquid fatetur, † deliberatè id di-
xiſſe præſumitur. cap. ſi quis iuratus. 2. quæſt. 3 iun-
cta glo. in verbo, tractandi. & apertius ibidem Præ-
poſ. nu. 5. Idē docuit Lucas de Penna in l. 3. in præſum. 49. de
apochis public lib. 10. qui in hanc ſententiam commemorat
locum illum Diui Pauli in ſecunda ad Corinth c. 10. Epiſtolæ
graues ſunt & fortes, præſentia autem hominis infirma, & ſer-
2 mo contemptibilis. Hinc † confeſsio facta a tutore, qui paſ-
ſus eſt bona ſua ſcribi in inuentario confecto de bonis pupil-
li, præſumitur deliberatè facta, & ideo maxime præiudicat
ipſi tutori. l. vlt. §. primo. C. arbitr. tutel. qua de re dicemus in-
3 fra lib. 4. præſumpt 74. Ita pariter confeſsio voce ſponte † fa-
cta, præſumitur deliberate emiſſa, vt præcitato in loco anno-
tauit Lucas de Penna ex cap. 1. & c. 2. 15. quæſt. 5. & ex l. 2. C.
quorum appell. non recip. Ita quoq; dicimus ꝙ confeſsio ge-
4 minata † ex interualloq; facta, præſumitur deliberatè facta,
vt inquit gloſſa in c. ex literis. de diuortijs, & Præpoſ in d. c. ſi
quis iuratus. nu. 3. 2. quæſt. 3.

5 Hinc fit, ꝙ geminata confeſsio facta ex interuallo † exclu-
dit exceptionem non numeratæ pecuniæ, l. in contractibus. §.
ſed quoniam. C. de non numera. pecun. & ibid. gloſſa, Bar. Bal
dus & reliqui, & ſcribunt Abbas in c. ſi cautio. in fine. de fide
inſtru. Romanus in conſi. 445. nu. 8. Afflict. in deciſ. 110. in fi.
Iaſ. in l. error. nu. 18. C. de iuris & facti ignot. & in l. 2. §. credi-
tū nu. 19. ff. ſi cert. peta. & Marſil. in l. 1. §. q. nu. 3. ff. de quæſt.

PRAE-

PRAESVMP. LXII.

Iudicij vim,quam calorem nostri appellant, plurimum posse ad inducendum presumptionem,aliquot exemplis expositum,atq; declaratum.

SVMMARIVM.

1 *Iudicii calore multa alias non admissa,constituuntur.*
2 *Expressa apud iudices,obtinent vim probationis.*
3 *Facta in iudicio maiorem vim habent, quam ea quæ extra illud.*
4 *Fideiussores nominati in iudicio a tutoribus, si præsentes non contradicant,tenentur atque si stipulatio interposita fuisset.*
Et vtrum illa stipulatio præsumpta sit vel ficta.nu.5.
6 *Acta facta in iudicio,præsumptionem faciunt,etiam contra tertiũ.*
7 *Verba enuntiatiua prolata propter aliud in iudicio,faciunt præsumptionem ad tertii fauorem.*

1 IVdicij vis & calor tantus aliqñ est, vt multa † constituta sint,quæ alias non admittuntur.l. 1. §. vlt. ff.de interrog. act. Cum dixit Callistratus expressa apud
2 † iudices,probationis vim obtinere.Et in l. pacta nouissima.
3 C.de pact.vbi Dec.nu.6 annotauit, facta in iudicio † maiorẽ vim habere quã facta extra iudicium. Quo circa docuit Baldus in l ea quidem.nu.6.C.de accusa.interdum ex actu coram iudice facto,insurgere presumptionem non solum iuris:sed & ioris & de iure:sicuti in casu.l.cum ostendimus §. vlt ff de fi-
4 deiusso. tuto. vbi fideiussores † a tutoribus nominati, si præsentes fuerunt & non contradixerunt,& nomina sua referri in acta publica passi sunt teneneur atque si iure legitimo stipu-
5 latio interposita fuisset.Hanc stipulationem a lege † præsumptam existimauit Bald idque ob vim iudicij, apud q fideiussores passi sunt se obligari. Cæterum dissentiunt alij, qui crediderunt,stipulationem illam non esse presumptam.sed fictã. Qua in opinione fuerunt glossa in dicta l cum ostendimus.§. vlt.Bart.in l.1 in prin num.2 ff.de verb.obligation & ibidem reliqui, & noue Albertus Bolognetus eruditissimus iurisconf. in rub.de verbor.oblig.c 19.num 14 testatur communem,& si ipse post Alciatum & Mandellum scripserit, nec fictam,nec præsumptam esse stipulationem, sed ex æquitate quadam dari actionem,ac si stipulatio interposita fuisset. Ego verò crediderim veriorem esse receptam Doctorum interpretationem, nempe fictionem illam esse. Habuit enim pro certo Callistratus nullam fuisse interpositam stipulationem,sed dixit,perinde teneri ac si iure legitimo stipulatio interposita fuisset. Illæ dictiones perinde, ac si,significãt fictionem,& similitudinem, Bart.in l.sacrilegij.la.1.ff.ad l.Iul.pecula.& Socin.Sen.in consi.240.nu.2.& Decius in cons. 497. nu.5. Rectius itaq; adferri potest exemplum, quando dicimus, q etsi res inter alios acta non probat, nec præsumptionem facit quo ad tertium : atta-
6 men cum sunt † acta facta in iudicio,illa præsumptionem faciunt.Ita glossa & Docto.in l. si duo patroni ff. de iureiurando.Ripa in l.2.num.36.C.de eden.& Crauet.in tractat.de antiquit.tempor.in 3.particula primæ partis principalis. nu.29. Et scribit Ripa præsumptionem illã operari semiplenam ꝓbationem.Id quod sensit & Tiraquel. in tract. Res inter alios
7 acta,in lim.19.Ita pariter verba † enuntiatiua propter aliud prolata, præsumptionem ad tertij fauorem non faciunt nisi in iudicio prolata sint:sicuti respondit Abb.in consi. 62. in 3. dubio.lib. 2.quem secutus est Crauetta præcitato in loco.nu. 28.& dicemus infra lib. sequentĩ,vbi agemus,de præsomptione,quæ ex verbis enuntiatiuis exoritur.

PRAESVMP. LXIII.

Conclusio in causa quando reuocata præsumitur.

SVMMARIVM.

1 *Conclusiones in causis factas reuocare, iudicibus cum causa permissum est.*
Idque etiam parte contradicente tunc fieri.nu 2.
3 *Conclusionem a partib. factam,iusta etiam subsistente causa,iudex reuocare non potest.*
4 *Conclusio in causa,quando tacite a iudice reuocata præsumatur.*

1 COntingit per sæpe iudices reuocare conclusiones in causis factas. Id quod † permissum eis est,quando iusta adest causa sic reuocandi. Ita scribunt Abbas in c.quoniam contra.nu.25.de probatio.Aegidius Bellamera in conclus.55.56.& 57. Alex. in l. admonendi.nume.20.ff.de iureiurando,& in l.quod iussit.col.penul. ff de re iud. Decius in cap.quoniam contra.nu.38.ver.in glossa,in verbo, productiones.& ibidem Bero.num.204 Craue.in consi.144.nu.20: & Ioan.Baptista Asinius in praxi de ordine iudiciorum.§.23. capit. 6 limit.21.& ij quidem affirmarunt,expressè reuocari
2 posse conclusionem in causa † etiam parte contradicente,dũ modo iustæ reuocationis causæ extent,si verò iusta reuocandi causa cessat,parte contradicente non est permissa reuocatio,sicuti præcitati Doctores scribunt. Et hoc etiam intelligitur,quando conclusio facta fuit ab ipso iudice, secus si a par-
3 tibus. † Nam illã reuocare non potest iudex etiam iusta subsistente causa,cum conclusio non sit actus suus, sed partium, aduersus quarum conuentionem nil facere potest iudex ipse. Ita Asinius in d.limit.21.in fine,auctoritate Baldi in l.2.col 5. ff.de re iud.& Isernię in constitutione Regni, in pragmat. de processibus ordinandis per magist.acto. Et eiusdem opinionis addo Ripam in d l.quod iussit.num.40 in fine.ibidem & Petrus Rebuffus nu.86 qui alia plura ad rem scribunt.

Tacitè autem reuocata præsumitur & censetur conclusio
4 in causa,† quando iudex testes,instrumenta,aliasque probationes admittit.Cum enim (vt diximus) post conclusionem in causa recipiuntur probationes, necesse est dicere, illis admissis,in necessarium antecedens reuocatam presumi & dici, ipsam conclusionem,arg.l.illud.ff.de acquirend. hæred.Ita in specie Abbas in cap.quoniam contra.col. 13. de probat. Butrius & Imola in cap.auditis.de procura.Alex. in cons.84 nu. 9 lib.4.& in consi.72.nu 7.lib.3.Ripa in d.l quod iussit. num. 49 & ibidem Petrus Rebuffus nu.42.de re iud.& Asinius in d. limit.21.idem ego ipse scripsi in lib.1.de arbitra. iudicum.q. 35.num 15.Et ij quidem intelligunt,quando iudex, qui probationes recepit, sciuit factam fuisse conclusionem ipsam in causa : sicuti præsumitur sciuisse, si causa coram eo fuit pertractata,secus si coram suo antecessore.

PRAESVMP. LXIIII.

Exceptio opposita, quando præsumatur a iudice reiecta,per processum ad vlteriora.

SVMMARIVM.

1 *Exceptione non opposita,iudex procedendo in causa,non dicitur illam reiecisse*
2 *Exceptione declinatoria opposita,iudex etiam re cognita ad vlteriora procedens non præsumitur illam reiecisse. Et quibus id casibus non habeat locum nu.3.4.& 5.*
6 *Exceptione opposita quæ extinguit iurisdictionem ob iustam suspicionis causam, ad vlteriora iudex procedendo, non præsumitur eam reiecisse.*
7 *Exceptione simpliciter proposita si statuto iudex ad vlteriora procedere prohibeatur,non censetur reiecta exceptio,etiamsi ad vlteriora procedat.*
8 *Iudex non præsumitur elegisse viam, qua sententia reddatur nulla.*
9 *Exceptio qua processus & acta redderentur nulla,si fuerit opposita,iudex ad vlteriora procedens,non præsumitur reiecisse.*
10 *Exceptionem dilatoriam quæ non est præiudicialis propositam, iudex procedens vlterius,reiecisse presumitur.*
11 *Iudex ad quem ab interlocutoria fuerit appellatum, ad vlteriora procedendo,appellationem admisisse præsumitur.*
12 *Exceptione contra testes opposita, iudex vlterius procedens,eam reiecisse præsumitur.*
13 *Exceptionem actoris de spolio agentis,super dominio articulos recipi non debere,quando reiecisse præsumatur iudex.*
14 *Citari pars debet,ad actum quo ad vlteriora proceditur.*
15 *Iudice procedente ad vlteriora,pars grauata appellare,& quibus in casibus possit.*
16 *Actus taciti non sunt ita latè interpretandi,vt expressi.*

POst iurium productiones tam ab actore quam a reo factas, solent deduci, & opponi exceptiones ad elidenda confutandaque iura illa. Quare dubitari per sæpe contingit,an iudex procedendo in causa ad vlteriora, nulla illarum exceptionum ratione habita,reiecisse illas ita presumatur,ne processus reddatur nullus? Distinguendi hic sunt aliquot casus,tametsi Felynus in capit. suborta.col.3.4 & 5.de senten.& re iud.consti.uerit regulam, quam octo declarationibus explicauit.
1 Primus itaque est casus,quando exceptio † non fuit opposita,atque ita iudex nesciuit eam competere. Hoc sanè casu

iudex

iudex procedendo in causa, non dicitur exceptionem illam reiecisse. Ita Innoc. in c. solet. in fine. de senten. ex commu. Baldus in l. qui accusare, col. 3. C. de eden. & in l. licet. in secundo notab. C. de procurat. Angelus in consi. 204. In causa accusationis Roman. in consi. 410. num. 3. Fely. in cap. suborta nu. 7. versic. 5. limita. de senten. & re iud. Antonius Gabriel, in lib. 2. conclusionum. in tit. de exceptionibus in conclus. 1. nu. 15. vbi num. 16. alios scribit. Est ratio, quia iudex, cui non constat de aliqua exceptione, non dicitur eam reijcere; cum ignorantis nullus sit consensus. His declaratur statutum Papiæ in ciuilibus primum, sub rub. de ordine causæ ciuilis; dum vult exceptiones dilatorias cēseri reiectas in sententia diffinitiua, quarū non fuit facta mentio, intelligo, quando exceptio fuit opposita, & a iudice cognita. Id q; & statutum innuere videtur. Extat & simile statutum Brixiæ 16. rub. De ordine iudiciorū.

Secundus est casus, quando fuit opposita † exceptio defectus iurisdictionis, sicq; declinatoria, vt q̄a allegatus fuit incompetens, & ipse iudex re etiam cognita, processit ad vlteriora. Hoc etiam casu, non censetur reiecta illa exceptio: cum requiratur expressa pronuntiatio, & interlocutoria. Ita glo. in cap. dispendia. de rescrip. in 6. Inno. Baldus, Butrius, Geminia. Imola, Romanus, & Abbas; quos recenset, & sequitur Felin. d. cap. suborta. nu. 6. versi. limita quarto. Et his accedunt Iason in l. 2 nu. 45. ff. si quis in ius vocatus non ierit. & in consi. 100. in fine. & in consi. 105. nu. 2. lib. 1. Socin. sen. in consi. 99. num. 20. versi. præterea Papa. lib. 3. Ruin. in consi. 114. num. 19. & in consi. 164 nu. 12. lib. 5. & Vantius in tract. de nullitate. in titul. Quib. modis senten. nulla reparari possit. nu. 8. in fine. Antonius Gabriel in dicto lib. 2. conclusionum in tit. de exceptionibus. conclus. 1. nu. 3. qui declarat, qualis esse debeat hæc expressa pronuntiatio. Huius traditionis ratio, & fundamentū est, quia cum non constet adhuc, an sit iudex, debet expressim pronuntiare: alioqui processus erit nullus. Dissentiunt tamen a prædictis, Butrius in cap. pastoralis. colum. 1. de except. & in cap. si duobus. col. 6. de appellat. Angel. in consi. 197 In ciuitate Lucana colum. 3. Anchar. in consi 265. in primo dubio sic quoque dissentiunt Angelus in l. 2. ff. si quis in ius voca. non ierit. Corne. in consi 85. nu. 10. lib. 4. Barba. in cap. Cæterum. nu. 16 de rescrip. Aret. in consi. 107. col. 2. Ruinus in consi. 117. num. 18. lib. 5. & Asinius in praxi de ordine iudiciorum §. 18. cap 6. Sed a præcedenti magis recepta, recedendum non est.

Declaratur primo hic casus, vt locum non habeat in exce-
3 ptione, quę † respicit defectum iurisdictionis prorogatiuę, seu quæ iuuat ipsam iurisdictionem Nam tunc non requiritur expressa pronunciatio: & propterea per processum ad vlteriora, censetur reiecta. Ita Baldus in l. 2. col. 2. versi. modo quæritur, si prætermisso. C. de ordine iud. quem secutus est Felyn. in dicto capit suborta. nu. 6. versi. primus casus.

4 Declaratur secundò, vt non procedat quando † iurisdictio erat tantummodo elidibilis exceptione. Nam tunc sufficit tacita pronuntiatio. Ita Butrius, Geminian. & Angelus, quos refert, & sequitur Felynus in dicto capit. suborta. num. 6. versic. secundus casus. Ita etiam intelligo. Ruinum in consi. 61. num. 36. versic. nec obstat quod. lib. 5. cum dixit, quod si duo sunt iudices qui possunt de eadem causa cognoscere, & iam cœptū fuit iudicium coram vno; & deinde moueatur coram alio, si opponatur exceptio litis iam cœptæ, & iudex processit ad vlteriora, dicitur reiecisse exceptionem illam; ex quo hic iudex habebat suo iure iurisdictionem etsi elidibilem.

5 Declaratur tertio, vt non procedat, quando † iudex pronūtiauit procedendum esse ad vlteriora, oppositis non obstantibus, licet de competentia expresse non dixerit. Nam sufficit tacita hæc pronuntiatio. Ita Butrius, Imola & Angelus, quos refert, & probat Felyn. in dicto capit. suborta. num. 6. versicul. tertius casus est.

6 Declaratur tertio † non habere locum in illis ciuitatibus, in quibus statutum vult intelligi reiectas etiam exceptiones declinatorias, si earum mentio facta non est in diffinitiua: sicuti cautum est statuto illo Brixiæ 16. De ordine iudiciorum. statutum vero Papiæ, dum solum loquitur de dilatorijs comprobat ius commune, vt declinatoriæ non censeantur reiectæ.

7 Tertius est casus, quando opposita fuit † exceptio, quę adimit & extinguit iurisdictionem ob iustā suspicionis causam; sicuti quando opponitur exceptio inimicitiæ, exortę inter iudicem, & ipsum opponentem, qui protestatus est quod non procedat in causa. Hoc sane casu si processit iudex ad vlteriora, non præsumitur reiecisse exceptionem illam: cum non sufficiat tacita reiectio sed requiratur expressa pronuntiatio. Ita Bal in l. non distinguemus. §. cum quidam. ff de recept. arbitris. & Felin. in d. cap. suborta. nu. 5. versi. limit. 3. de sent. & re iud. Parisius in consi. 98. num. 15. lib. 3. qui alios refert. Hoc in casu existimo non habere locum prædictum statutum. 16. Brixiæ: cum hæc non sit proprie declinatoria.

8 Quartus est casus, † quando lex, vel statutum specialiter & expresse disponit, q; proposita simpliciter exceptione, iudex non procedat in causa. Hoc sanè casu, opposita exceptione si iudex procedit ad vlteriora, nō censetur reiecta illa exceptio: cum illa sit impeditiua processus, & redderetur eum nullus. Ita Felin in d. cap. suborta. nu. 9. versi. limita 7. de senten. & re iud. Qui huius sententiæ recenset Baldum in l. 1. colum. 2. C. si quacunque præditus potestate, Alexan in l. quia poterat. ff. ad Trebell. & Butrium in cap. super literis. col. 2 2. versi. sed aduerte tu diceres. de rescript. Qui quidem Butrius scriptum reliquit, quod si statuto cautum est, vt in ciuitate Perusij instrumentum pro quo soluta non erit gabella, executionem paratam habere non debeat & si contingerit aliter fieri, quod processus sit ipso iure nullus, si contingit peti executionem alicuius instrumenti, contra quod opponatur exceptio gabellæ nō solutæ: & iudex non obstante ipsa exceptione, processerit ad executionem, non dicitur reiecta illa exceptio gabellæ non solutæ: quia si processus principalis non valet nec etiam quod est accessorium. Et Butrium secutus est Alex. in consi. 84. col. vltim. lib. 4. qui respondit, quod si statuto cautum est, præstari debere cautionem, & si non præstetur, processum esse ipso iure nullum, si obijciatur exceptio non præstitæ satisdationis, & iudex processit ad vlteriora, non præsumitur reiecisse exceptionem illam, quia alioqui processus esset nullus. Et Alexandrum secuti sunt Felin. in d. cap. suborta. num. 9. versi. & ex hoc dicto. & Iason in d. l. 2. nu. 46. ff. si quis in ius vocat. non ierit. & in consi. 105. num. 2. lib. 1. & Decius in consi. 275. colum. 4. versi. solum superest respondere, Alciatus in respon. 409. nu. 3. Et confert (inquit præcitato in loco Felinus) quod præsupponendo tacitam pronuntiationem, causaretur præposteratio ordinis eiusdem causæ ad se ipsam, & sic annullaretur processus. Exemplum affert Felinus, quando statutum diceret; quod exceptiones intelligantur reseruatæ in fine litis, tempore ferēdæ diffinitiuæ. si opponeretur aliqua exceptio, & procedente iudice ad vlteriora, is opponens ab eo processu appellaret, non teneret appellatio: quia non præsumitur iudicem procedendo ad vlteriora, reiecisse exceptionem illam imò censentur reseruatę in fine litis, secundum statuti dispositionem. Nō
9 enim præsumitur † iudex elegisse viam, qua sententia reddatur nulla. arg. leg. 3. ff. de testa. mil. Quæ sanè traditio egregia est, ad statutum primum Papiæ in ciuilibus. in vers. statuentes, dum statuit, exceptiones omnes reseruari debere in finem litis sicuti etiam sancitum est statuto Brixiæ. 16.

10 Quintus est casus, quando † opponitur exceptio prǽiudicialis, qua per processum ad vlteriora acta ipsa & processus annullarentur ipso iure. Hoc etiam casu, non censetur reiecta illa exceptio procedendo ad vlteriora. Ita voluit dicere Felinus in d. cap. suborta. nu. 5. dum citat Doctores in capi. exhibita de iudicijs. vbi ipsemet nume. 6. explicat. recenset etiam Angelum & Imolam in l. si quęramus. ff. de rest.

11 Sextus & vltimus est casus, quādo opposita fuit † exceptio dilatoria, quæ præiudicialis non est, & iudex procedit ad vlteriora Hoc casu pręsumitur reiecta illa exceptio. Ita Cardinalis Zabarella in c. ex parte. il. 2. de appell. ex illo textu, quem singularem dixit. Et ob id infert ipse Cardinalis, quod si propositæ fuerunt positiones, & iudex iussit responderi, & nō fuit responsum, & iudex pronuntiauit diffinitiuam, censetur declarasse tanquam contra confessum. Et hāc traditionem probauit Felin. in d. cap. suborta. nu. 4. vers. habes ex his. Est simile (subiungit idem Felinus ibidem versic. similiter.) quod docuit idem Cardinalis in cap. vt debitus. ad finem. de appella.
12 quod si ab interlocutoria fuit appellatum, & iudex † ad quē, procedit ad vlteriora, censetur admisisse appellationem, & consequenter pronuntiasse male iudicatum Ita quoque (adiungit Felinus) scripsit Are. in capit. ex parte Adæ. colum. vlt.
13 de testibus. quod si iudex opposita † exceptione cōtra testes, processit ad vlteriora, cēsetur reiecisse exceptionem illam. Et simile etiam docuit idem Aretin in l. naturaliter. §. nihil commune. col. 7. vers. & quia. de acquirend. possess. si reus opponit dominij exceptionem contra agentem ex spolio, & actor replicat vel opponit, articulos super dominio admitti non debere, & iudex procedit ad vlteriora, admittendo articulos, censetur reiecisse actoris replicationem. simile etiam respondit Signorolus in consi. 242. num. 19. ver. item non obstat q; si contra accusationem opposita fuit aliqua exceptio ineptitudinis accusæ, & quod in ea descriptus non fuerit locus perpetrati delicti, si iudex ad vlteriora procedit, censetur reijcere exceptionem illam.

14 Cæterum hic casus intelligitur, † qn̄ ipse iudex cognouit

de

de exceptione illa , vt alioqui non cenſeatur reiecta exceptio.
Ita tradunt Bar. in l.nam & poſtea.§.ſi minor. ff. de ireiur.in
l.qui Romæ.§.duo ſtatres.quæſt.5.nu. 22. de verb. oblig.& in
l.a procedente.nu.3.verſ.quandoque iudex.C.de dilatio.Ang.
in conſ.197.In ciuitate Lucana.Caſt.in l.vlt.in prin. ff.ſi cert.
peta.& in l.nam & poſtea. §.ſi damnetur ff. de iureiuran.& in
conſ.335.Viſa appellatione.nu.5.lib.1.Rom.in conſ.241.& in
conſ.220.nu 8 & in conſ. 241. nu.7. Et hos refert ac ſequitur
Felin.in d.c ſuborta nu.4.ver. limita tamen prædicta.de ſent.
& re iud.& prædictis accedunt Aret.in conſ.107. col.1.verſ.&
hoc eſt verum.Barb in conſi 45.colu. peu. in fin lib.2.Ruin.in
conſ 114.nu. 9 lib 5.Dec.in c.ex parte. M.in 4. notab. de ap-
pel Marſ in l.ſi quis ne quæſt. nu.90. de quæſtio & Bore.in q.
43.nu.3.& Anto.Gabr.in dicto tit.de exceptionibus.concluſ.
1.nu.15.vbi nu.16.declarat,quando iudex dicatur cognouiſ-
ſe de exceptione illa.& alia nonnulla ad rem noſtram ſcribit,
quæ hic referre ſuperſedeo. Diſſentiunt tamen a prædictis
Bal.in l.pactum curatoris.C.de pactis,Butrius in c. 1. de iura.
calum Imola in c.ſuper literis.de reſcript. Francus , Aretinus
in capi.ex parte, il 2.de appella.Ruin.ſibi parum conſtans in
conſ.117.num.19.lib.5. Illa tamen prima opinio magis rece-
pta,intelligi atq; temperari poteſt, vt ſatis dicatur cognitum,
quando inter partes fuit diſputatum.Ita Ange.in d.conſ.197.
In ciuitate Lucana.Caſtren.in l.nam & poſtea.§.ſi damnetur.
ff.de iureiuran.& Ruin.in d conſ.117. nume.18. lib.5. qui ſcri-
pſerunt,ſatis dici diſputatum,quando oppoſita exceptione ei
replicatum fuit.
14 Requiritur etiam hoc in caſu, quod pars fuerit † citata ad
eum actum , quo dicitur proceſſum ad vlteriora ; & ex quo in
conſequentiam dicitur reijci exceptio.Ita Arre in cap 21.col.
vlt.de teſtibus.Felyn.in d.c.ſuborta.nu.8 de ſent & re iud.& in
cap in nomine domini.col.prn.de teſtibus & Alciatus in reſp.
409 nu.3.His declarantur prædicta ſtatuta Brixiæ & Papiæ.
Prædictis autem in caſibus, in quibus iudex reiam ſimpli-
15 citer procedendo ad vlteriora,grauat † partem,illa appellare
poterit perinde ac ſi expreſsim pronuntiatum fuiſſet.Id q; in-
telligitur illis in caſibus , in quibus interlocutoria vim habet
diffinitiuæ : quemadmodum præcitati Doctores ſentiunt , &
manifeſtius Caſtren.in conſi.335. Viſa appellatione interpo-
ſita.num.4. lib.1. Quo loci num.5.& 6. egregie admodum con
ſtituit differentiam,inter expreſſam declarationem ſeu inter-
locutoriam, & tacitam , per proceſſum ad vlteriora Cũ enim
(inquit Caſtrenſis) iudex expreſſe declarat , & interloquitur
reijciendo exceptionem,vel petitionem, cenſetur excluſa om
nis alia exceptio & petitio futura reſpectu eiuſdem rei Exem-
pli gratia,ſi actor vel reus deducit aliquos articulos , vel poſi-
tiones , & petat eas admitti , aduerſarius verò negat admitti
debere,& iudex expreſſe interloquitur, non debere admitti;
Debet is deducens appellare : Cum non detur ei facultas ite-
rum petendi debere admitti : cum ſit a quauis futura petitio-
ne admiſsionis illorum capitulorum excluſus. Diuerſum eſt,
quando facta petitione admiſsionis capitulorum iudex pro-
ceſsit ad vlteriora;atque ita tacite eſt interlocutus. Nam tunc
is qui articulos propoſuit , ſi ab eo proceſſu ad vlteriora non
appellauit,intra debitum tempus,excluſus quidem eſt a reme
dio appellationis reſpectu huius primæ petitionis admiſsio-
nis capitulorum:Attamen poterit hic deducens denuo petere
articulos illos admitti:& ſi iterum iudex procedre ad vlterio-
ra,poterit ille deducens appellare . Quandoquidem (inquit
Caſtrenſis) excluſus a prima illa petitione per proceſſum ad
vlteriora,non dicitur excluſus a ſecunda petitione admiſsio-
nis illorum articulorum.Eſt ratio ſecũdum Caſtrenſem, quia
16 actus † taciti non ſunt ita late interpretandi , vt expreſsi, ſed
eatenus , quatenus ſe extendunt actus ex quibus reſultant l.1.
§.Iulianus. ff.de itinere actuque priua. l. voluntariæ. ff. de ex-
cuſa.tuto.& ſcribit Bar.in Auth.qui rem.in fin.C.de ſacroſan.
eccleſ cum ergo proceſſus ad vlteriora, & ſic tacita illa inter-
locutoria,reſpiciat ad ſolam illam petitionem primam; ſequi
tur dicendum,non extendi ad ſecundam. Et huius traditionis
auctores citat Caſtr Hoſt. & Speculatorem.Et hos ſecutus eſt
Tiraq.in tract.de legib.connubialibus.in gl.5.nu.50.

PRAESVMP. LXV.

Concluſio in cauſa an facta præſumatur , quando ad partium inſtantiã facta eſt citatio perẽproria.

SVMMARIVM.

1 *Concluſio in cauſa tribus fit modis.*
2 *Concludere tacite in cauſa quomodo partes præſumantur.*

1 Concluſionem in cauſa † trib.modis fieri,expoſui in
commentarijs de arbitrarijs iudicum. lib.1.q.35.
nu.4.legis diſpoſitione , iudicis mandato , & par-
tium conuentione.Eo etiam in loco ſcripſi , hanc
partium conuentionem, & voluntatem aliquãdo eſſe expreſ-
ſam , ſicuti quando expreſsim renuntiant probationibus, &
ſententiam ferri poſtulãt.tacite eum preuut cauſam commit-
ti conſilio ſapientis Hic addendum putaui etiam tunc præſu-
2 mi taciteque † cenſeri concluſum in cauſa,quando partes ip
ſæ citari ſe inuicem curarunt peremptorie , & legitime,ad fe-
rendam ſententiam,cum citatio facta inſtando iudicem ad fe
rendam ſententiam,præſupponat ipſum iudicem eſſe de cau-
ſa inſtructum ; & iudex fateri id dicitur : quia alioqui,niſi in-
ſtructus eſſet,ferre ſententiam non poſſet;dicitur ergo proba-
tionibus renuntiatum,& conſequenter in cauſa concluſum.
Ita in ſpecie docuit Bero.in ca. quoniam contra.num.215.de
probatio. quẽ ſecutus eſt Aſinius in praxi de ordine iudicio-
rum §.23.cap.3 Qui quidem intelligit,& recte, quando vtra-
que pars inſtreit peremptorie citari,& ſententiam ferri, ſecus
ſi vna earum tantum id poſtulauit.

PRAESVMP. LXVI.

Concluſio in cauſa,an præſumatur facta,intra debitum tempus.

SVMMARIVM.

1 *Concluſio in cauſa intra debitum tempus facta præſumitur, & quæ ſit eius ratio nu 2.*
3 *Appellatio nem in dubio deſertam eſſe non præſumitur.*

Dubitari etiam aliquando conſueuit , an concluſio in
cauſa præſumatur intra debitum tempus? Et præſu-
1 mi † reſpondit Pariſius in conſi.115.nu.1.lib.1.quem
ſecutus eſt Aſinius in praxi de ordine iudiciorum.§.23.ca.14.
2 Ea ratione moti ſunt , quia ſic † præſumendo conſultum eſt
vtriq; parti,& ius nullius perit.ſicuti in ſimili docuit Caſtren.
3 in l.1.nu.4 ff.ſi quis cautio.cum dixit.quod in dubio † eſt præ
ſumendum atq; pronuntiandum,appellationem non eſſe de-
ſertam:quia ſic pronuntiando & præſumendo nemo læditur.
Qua de re dicemus inſ.in præſump.vltima hoc libro.

PRAESVMP. LXVII.

Quæ ac quanta ſit præſumptio, pro rectitudine iudicis,in geſtis ab eo,tractatio luculenta.

SVMMARIVM.

1 *Iudex bonus præſumitur & rectè,quæ muneri & officio ſuo incumbunt,agere ante,ſententiam latam.*
2 *Lex ſemper pro iudice præſumit.*
3 *Verba iudicis etiam impropria,da ad ius ipſum referri debent.*
4 *Præſumptio pro iudice generaliter eſt in his, quæ ad officium ſuum pertinent.*
5 *Iudicandi muneri præfici ſolent & debent, viri docti,eruditi,& ſpectata probitatis.*
6 *Iudex quia iuramentum præſtat ritè & rectè ſe iudicaturum , præſumptio eſt rectè functum eſſe officio ſuo.*
Idque etiam inquirendo locum habet, vbi perſonam partis videtur ſuſtinere.nu.7.
Idem etiam in iudice delegato.nu.8.
9 *Præſumptio quæ eſt pro iudice,non habet locum regulariter quando non habet aliquam poteſtatem,niſi certa in caſu vel cauſa,quam probari neceſſe eſt.*
10 *Actum qui non niſi cum cauſa facere poteſt , ei non creditur , niſi expreſſa ſit.*
11 *Epiſcopo ordinanti clericum alienæ diœceſis creditur, ſi de ordinarij licentia ad ſactum aſſerat.*
12 *Iudici aſſerenti ſe iuſtam ob cauſam detuliſſe iuramentum ſuppletorium,non creditur.*
13 *Iudice faciente quæ ad officium eius non pertinent, nulla pro eo eſt præſumptio.*
Idem eſt in nuncio.nu.14.
15 *Mercatorum libris, vltra cauſam ſuarum negociationum non creditur.*
16 *Iudex faciens aliquid extra officium ſuum,habetur pro priuato , atque impune ei reſiſtitur.*

17 Iudex

17 *Iudex aliqaid inſolitum faciens,nullā pro ſe habet præſumptionem.*
18 *Indicis præceptum ſub inſolita pœna citaāt is, impune ſpernitur.*
19 *Præſumptio nulla eſt pro indice ignaro & literis carente.*
20 *Indices idonei tantum illi præſumuntur,qui eraditi ſunt, & rerum experientiam habeat.*
21 *Indice non bene informato de negocio, ceſſat quæ pro ipſo eſt præſumptio.*
22 *Sententia lata, ſemper pro indice præſumitur.*
Idque etiam in ſententia excommunicationis.nu.23.
24 *Sententia etiam retractata pro indice tamen eſt præſumptio. Vel ſi lata illa ſit,ex cauſa partim vera,partim falſa.nu. 25.*
26 *Appellationis termino pendente.pro ſententia eſt præſumptio.*
27 *Auctoritas indiciaria præſumi facit,pro ſententia iudicis alioquia indiſcreti & improbi.*
Niſi ex actis cauſa de iniuſtitia appareat.nu 28.
29 *Metum reſpectu iudicis,aa pati qui eſt in carcere. dicatur.*
30 *Præſumptio quæ eſt pro iudice & eius ſententia,tollitur fortiori & potentiori præſumptione.Eæque ſunt temporis breuitas.nu.31.*
Vel ſi ex abrupto parte inaudita proceſſerit nu.32.
Vel ſententia contineat expreſſum errorem.nu.33.
Vel de manifeſta appareat iniuſtitia nu. 34.
Vel ſi faciat aliquid aduerſus maiorum ſuorū conſtitutiones. n.35.
36 *Appellatione a ſententia interpoſita, pro ſententia non præſumi.*
Contraria affertur opinio nu.37.
38 *Appellatione interpoſita,quo ad aliqua præſumi pro ſententia,quo ad aliqua vero minus.*
Et quæ ſint illa, nu.39.40.41.42.43. & nu. 44. ſecundum doctrinam Alciati.
45 *Appellatione interpoſita,in dubio ſemper pro ſententia præſumi, & quæ ſit ratio.*
Qua autem caſu non procedat,nu 46.
47 *Sententia in indicatum tranſita,magna pro ipſa eſt præſumptio, & quidem iuris & de iure.*
48 *Res indicata à lege pro veritate habetur.*
49 *Sententia,de cuius nullitate manifeſta apparet, nec in indicatum tranſit,aut pro ſe habet præſumptionem.*
50 *Sententia quibus modis nullā appareat.nu.51.cum ſeq.*

DIcendum nunc eſt de præſumprionibus, quæ ver-
ſantur circa geſta eius, qui principis locum obti-
net;nempè de geſtis ius dicentis.Porrò quia ſolet
a noſtris dupliciter conſiderari hæc præſumptio,
hoc eſt, vna quæ verſatur circa rectitudinem facti, quam iu-
ſtitiam appellamus: Altera quæ verſatur circa ſolemnitatem
geſtorum hoc eſt,quod ritè proceſſum ſit: ea propter ſepara-
tim de vtraque agemus.Et hoc in loco explicabimus ea quæ
circa rectitudinem præſumi ſolent & deinde de altera tracta-
bimus ſubſequenti in præſumptione.Hæc noſtra tractatio ali
quot diſtinctis atque propoſitis caſibus explicanda eſt: ſicuti
multa tempora conſiderari ſolent. Et primum eſt ante latam
ſententiam Secundum poſt latam ſn̄iam,ante tamen interpo
ſitam appellationem. Tertium poſt interpoſitam appellatio-
nem.Quartum poſteaquam ſn̄ia tranſiuit in iudicatum. Quo
1 itaq; ad primum temp is dieimus; † præſumi iudicem bonū,
& ꝙ rectè agat quę ſuo incumbunt muneri & officio,l.2.C.de
off.ciui.iud. in illis verbis,ꝙ nō arbitramur. Quo quidem ad-
ductus conſuit Bal in l.vnic.in fin.C.ne quis in ſua cauſa iud.
vel ius ſibi dicat,præſumi ꝙ iudex inquirens iuſtè inquirat. Et
dixit idem Baldus in l.2.ex illo textu.ff vbi pup.educ. debeat,
ꝙ veritate ſuggeſta iudici is faciet ꝙ iuſtum & honeſtum erit.
Et idem Baldus in l.iubemus.§.ſanè.col.vlt.ver. ego addo. C.
2 de ſacroſan.eccl.ꝙ inquantum quis eſt iudex † ſemper lex pro
eo præſumit Et poſt Caſt. in conſ.270.lib. 2.ſcripſit Alciat.in
tract.de præſumptionibus reg.3.præſump.9.nu.1.Iudicis ver-
3 ba oportere referri † ad ius ipſum,etiam ea improprianda-quia
veriſimile eſt,talem fuiſſe iudicis mentem. Et ſcribit Decius in
l.vlt.nu.17. C.de edicto diui Adr. tollen. ꝙ præſumitur ꝓ miſ-
ſo in poſſeſsionem a iudice,vt bona illa eſſent defuncti,cui dr̄
ſucceſſiſſe is in poſſeſsionem miſſus. Qua de re ſcripſi in com
mentarijs de adipiſcēda poſſeſsione,remedio quarto.nu.822.
4 cum ſubſequentib.Et generaliter † præſumi pro iudice in his,
quæ ad ſui officium pertinent,ſcripſit Innoc.in c.innotuit.de
eo qui furtim.ord.recep. quem ſecutus eſt Lucas de penna.in
l.3.col.4.verſ.46.præſumitur.C.de apochis publ.lib.10 Et hu
ius præſumptionis ea eſt ratio, quam ſenſerunt omnes in d.c.
quoniam contra vbi Dec.num.33. de proba.& Alciatus in d.
5 præſump.9.nu.1.verſ & facit;quod ad iudicandi munus † eli-
gi ſolent,& debent viri docti, eruditi, & ſpectatæ probitatis.
Vnde meritò pro eis præſumitur.cap.in noſtra.de procurato.
& cap. niſi eſſent.de præbend. Et dicimus iudicem eſſe virum
bonum.l.vir bonus. ff. iudi. ſolui. & ſcripſi in præludijs com-
mentariorum, de arbitrarijs iudicum. Pro viro autem bono
ſumma eſt præſumptio.l.non omnes. §. a barbaris ff de re mi-
lita. & tradit Tiraquel.in tracta de pęnis legum.&c.cauſa. 51.
nu.34.& dicemus inf.lib.6.præſumpt. Accedit.& altera ratio,
6 quia iudex † iuramentum præſtat; quod ritè, & rectè iudica-
bit.l.vlt.C ad l.Iulia.reper & in Auth.iuſiurandum,quod prę-
ſtatur ab his. in princ. Et nemo præſumitur immemor ſalutis
æternæ.d l.vlt Eſt ergo præſumptio ꝙ rectè ſuo functus ſit of-
ficio,atq ita quod rectam protulerit ſententiam.
Extenditur primo. vt procedat etiam ſi ipſe iudex certo
7 quodam modo ſuſtinere videatur † perſonam partis, ſicuti
quando de delicto inquirit. Et ſi enim inquirendo accuſato-
ris perſonam ſuſtinere videatur,nihilominus pro eo pręſumi-
tur Ita egregie docuit Baldus in l.vnica. in fine.C.ne quis in ſua
cauſa iud.vel ius ſibi dicat.
8 ¶Extenditur ſecundo vt procedat,& in iudice † delegato.
Bar.l.2. nu.26.ſi quis in ius vocat. non ierit. Bald. in c. cum in
iure peritus.de offi deleg.Soc in tract.fallen reg.362.in verbo,
ſententia.Guido Papæ.q.322.Dec.conſi.214.& 319.
9 Declaratur primo,vt locum non habeat hæc † præſumptio
illis in caſibus, in quib. iudex regulariter non habet aliquam
poteſtatem,niſi certo in caſu,vel niſi certa ex cauſa. Nam tunc
non præſumitur hæc cauſa in iudice, niſi illa probetur. Ita in
ſpecie declarat Alciatus in dicta præſumption.oona, nu.11.
ex ſententia Barto.in l.item ſi ſuſpectus. ff.de procuraro. Soci.
ſen.in conſi.91.lib.1.& Moder.in l nemo poteſt, in primo oc-
tab.de leg.1.Idem affirmarunt Iaſon in l. 1. in princip. nu.6.
ff.de officio eius,cui manda.eſt iuriſd. Decius in capit. quæ in
eccleſiarum.num.28.de conſtitu. & alij quos ſtatim comme-
morabo. Exemplum adferri poſſe videtur ex ſententia Alcia-
ti,in iudice, qui cauſas meri, & mixti imperij delegare non
poteſt, niſi ex iuſtis, & legitimis cauſis, vt abſentiæ. d.l. 1.in
prin.ff de offic.eius.vel infirmitatis.capit. ſi pro debilitate.de
offic.delega.ſi iudex delegat has cauſas meri, & mixti impe-
rij,& aſſerat ſe ob legitimum impedimentum delegare, pro
eo non præſumitur, vt ei fides adhibeatur. Ita ſcipſerunt Iaſ.
in d.l.1.in prin.num.6.ff.de offi.eius.&c.& ibidem Iacob. Ni-
ger.nu.122.Decius in dicto cap.quæ in eccleſiarum.nu.28.de
conſtitu. & in capit. cum ſit Romana. in 3.notab. de appellat.
10 Quiquidem ea ratione moti ſunt, quod quando † quis non
poteſt actum libere,ſed ſolum cum cauſa, ei non creditur, ꝙ
cauſa adfuerit.ex.l.ſi forte.ff.de Caſtren.pecul. Et ibidem Bar.
annotauit,quod ſi quis non poteſt donare, niſi ex cauſa bene-
meritorum,non ei creditur,benemerita extare. Et ſimilia tra-
dunt Iaſon in præludijs feudorum nu.89 & Decius in l.ſi do-
natione.num.18. C.de collat. Cæterum hoc exemplum habet
maximam dubitationem,cum a Iaſone, Decio & Nigro diſ-
ſentiant cæteri omnes, vt communem eſſe aſſerit aduerſum
eos,idem Decius in d.l.1.in prin nu 69 de offi.eius. qui & ip-
ſe eam probauit: & alios propè innumeros congeſsi in com-
mentarijs de arbitrarijs iudicum.&c.q.76.nume. 15 Quibus
non obſtat illa regula.l.ſi forte.ff.de Caſtren. pecul. quia præ-
termiſſa Decij,& aliorum reſponſione, facile reſpondetur, il-
lam non procedere in his quæ ſunt modici præiudicij. Ita de-
clarat Abbas in capitu.vltim.num.2.de probat. At in caſu hu-
ius exempli leue eſt præiudicium,quando cauſa alteri deman
datur,vt ſcripſit Alex.in dicta l prima in princ. num. 56. ff de
off.eius.Ergo. &c.Comprobatur ex doctrina Cardinal. in ca.
11 ſi Albericus.de teſtibus,dum dixit,Epiſcopo † ordinanti cleri
cum alienæ dioeceſis credi,ſi aſſerit,ſe de ordinarij licentia or-
dinaſſe, ex quo de leui præiudicio agitur. Præterea reſpon-
detur. d. l. ſi forte. procedere, quando actus ſit in præiudi-
cium tertij reclamantia.Si enim ille acquieſceret, ſine dubio
aſſerenti crederetur,cū agatur de commodo eius,qui acquie-
uit, cui ſanè commodo potuit renuntiare. l. penult. C.de pa-
ctis. Ita dictam l. ſi forte.declarauit Crauet. in tracta.de anti-
quita. tempor. in ſecunda parte principali, numero 22. Cum
itaque in caſu huius delegationis nil ad litigantes pertineat,
quod cauſa magis ab vno quam ab altero, iuſto, & æquo iu-
dice dirimatur, non eſt quod conqueri poſsint. Si quid enim
eſt,quod ad aliquem pertineat, ad principem certè pertinet,
qui magiſtratum illum elegit. Cum autem ipſe princeps illius
perſonam approbauerit, ei quoque fidem adhibere dicitur,
quod non niſi iuſtis de cauſis delegabit. argum. l. primæ,ver-
ſicul. credidit. ff de offic. Præfecti Prætor. ſequitur ex his iu-
dici ita aſſerenti eſſe credendum, atque ita pro eo præſumi-
tur. Rectius itaque exemplum adferri poteſt in iudice † qui
aſſerit,ſe iuſtam ob cauſam,detuliſſe iuramentum ſuppletiuū
probationum. Non enim ei creditur,cauſam ad fuiſſe ita de-
ferendi,vt ſcribunt Iaſon in repetit. l. admonendi colum. 7.
verſicu. quæro an ſtetur. ff. de iureiurand. Aliud quoque eſt
exemplum

exèmplum in iodice, qui non oisi ea caosa euitandi scandali
12 sequestrare pôt fructus, non creditur iudici quod ea de causa
motus, sequestrum concesserit. Ita scripserunt Ange. in consi.
107. Iacobellus. in fine & Decius in cons. 366. col. pen. Hæc
declaratio cõfirmatur à fortiori ex his, quæ scripsi supra vbi
dixi, non etiam credi principi, cùm aliquid facere non potest
nisi ea causa.

Declaratur secondò, vt nõ habeat locum hæc præsumptio
13 † in iudice, qui facit ea, quæ ad suum officium non pertinẽt.
Nam tunc pro eo non præsumitur. Ita declarat Alciatus in d.
præsump. 9. in fine, ex sententia Baldi, Aret Felini & Decij in
cap post cessionem. de probat. ac Baldi in rub. C. de fide instr.
nu. 38. vers. secundum supplementum; adducti ex cap. signifi-
14 cauit. de appell. Est simile quod dicimus de nuntio, † pro quo
non præsumitur in his quæ sunt extra officium suum. c. cum
parati. de appell. & dicemus iofra.

15 Ita quoq; dicimus noo credi libris † mercatorum vltra cau
sam suarũ negotiationum, vt scribunt Bal. in l. vlti. C. ad S. C.
Macedoo. & Ias. in l. age cum Geminiano nu. 4. C. de transact.
& scripsi lib. 2. de arbitr. iudicum. casu.... Ea est huius decla-
rationis ratio (inqoit præcitato in loco Alciatus) quia iudex
16 † aliquid agens extra suum officium, habetur pro priuato,
& ei potest impunè resisti. l. 2. ff. de appel. recip & l. defensio-
nib. C. de iore fisci lib. 10. & scribunt Ias. in l. vt vim. ff. de iust.
& iure & ibidem Decius, Claudius de Seysellio, in prima lect.
nu. 27. & in repe. nu. 48. & ibidem nouissime eruditiss. Rimi-
naldus iunior. nu. 272. multis comprobat, & scripsi in com-
mentarijs de recuperanda possessione, remed. 5.

17 Declaratur tertiò, vt non habeat locum qñ iudex † aliquid
insolitum facit; Nam tonc pro eo non præsumitor. Ita in spe-
cie respondit Crau. io cons. 103. nu. 11. Et ideò dicimus, quod
18 si iudex † sub insolita pœna, aliquem citari iubeat, impunè
spetni potest pręceptum, vt traduot omnes in l. 1. §. is videtur.
ff. si quis iusd. non obtemp. Brun. in cons. 87. nu. 41. & Neu. in
cons. 61. nu. 15. quod intelligitur ẽt si præceptum fit factum
motu proprio ipsius iudicis, vt post Baldũ io l. fideicommissa.
§. si seruo. de leg 3. respondit Roland. in cons. 39. nu. 28. lib. 1.

Declaratur quartò, vt non procedat hæc p̃sumptio in iudi-
19 ce † ignaro & literis carente, quẽ pedaneum, vulgò appellãt;
Nam pro eo non præsumitur. Ita Bal. in l. tutores. ff. de cõfir.
tut. & Marsil. in singul. 438. & dicemus infra vbi agemus, quã-
do præsumatur pro decreto à iudice interposito. Hic enim
cessat illa ratio, ob quam pro iudice præsumitur. nempe pe-
20 ritia & eruditio. Cum illi tantum † præsumantur idonei iu-
dices. qui eruditi sunt, & rerum experientiam habent. l cer-
ti. C. de iodicijs & in auth. de iudicibus. in prin. & tradit Lu-
cas de Penna in l. 3. col. 6. vers. centesimavigesimaquarta præ-
somptio C. de apochis publ. lib. 10.

Declaratur quintò, vt non habear locum prędicta præsum-
21 ptio † in iudice, qui no fuit bene informatus & edoctus de ne-
gotio. Ita respondit Bal. in cons. 375. li 4. quem secuti sunt Al-
ciatus in d. tract. de præsumptionibus. reg. 1. præsump. 10 no.
9. & Ant. Gabr. in suis conclosioaibus lib. 2. tit. de senteotijs
conclus. 6. in fine.

Secundum est tempus vel secondus casus huius nostræ di-
sputationis, qñ scilicet à iodice lata fuit sententia. Hoc sanè
22 casu moltò magis quã superiore præsumitur † pro ipso iudi-
ce eiusq; sententia. l. Herennius. §. Caia. ff. de euictio. & scribũt
Alciat in tract de præsumptio reg. 3. præsump. 9. nu. 2. & alij
plures congesti ab Ant. Gabriel. in suis conclusionib. lib. 2. ti.
de sententijs, conclus. 6 nu. 1. Et hæc quidem præsumptio lo-
com habet magis, quando latæ sunt plures sententiæ, vt puta
tres. Nam tonc præsumptio est iuris & de iure, quod iuste la-
tæ fuerint. Ita Bart in cons. 100. A D. Dyno. lib. 1. quem secu-
tus est Dec. in cons. 385. col. 2. io fine. & hinc statuit Clemens
Pontifex max. in clem. 1. de senten & re iud. trium sententiarũ
conformium executionem impediri non posse.

Extenditur primò, vt procedat hæc præsumptio, etiam in
23 † senteotia excommunicationis, etsi io iudicatum oon tran-
seat: attamen pro ea præsumitur. Ita Inno. in c. bonæ memo-
riæ. num. 8. de elect & in c. quoniam cootra. in fine. de probat.
& ibidem Felinus. no. 22. in fine.

24 Extenditur secundò, vt procedat etiam si deinde † senten-
tia ipsa retractetur. Nam adhuc præsomptio est pro iudice q
scilicet nil per fraudem egerit. Ita probat c. cum olim il 2. de
priuileg. vbi glos. antep. & in c. cum Ioannes. de fid. instr. &
scripsit Alciatus in d. præsump. 9. nu. 1. ver. & prætereà.

25 Extenditur tertiò, vt procedat etiam si sententia † lata sit
ex causa partim vera & partim falsa. Nam adhuc pro ipsa sen
tentia præsumitur. Cum sententia ex causa vera sustineatur,
vt scribunt. Inno. in c. in præsentia. de renunt. Alex. in consil.
114. lib. 6. & alij multi congesti à Tiraqu. in tracta. quod ces-
sante causa cesset effectus, limit. 12. nu. 6. quibus addo Alcia.
in tract. de præsumptionibus reg. 3. præsump. 35. nu. 5. vers. 4.
adde. si ergo ex causa vera sustinetur sententia, inde etiam se-
quitur, quod pro ea sit præsumptio.

Extenditur quartò, vt procedat etiam pendente termino
26 † ad appellandum. Nam adhuc pro ipsa sententia præsumi-
tur. Ita Abb. in c. quoniam contra colum. 9. versic. in secundo
membro. de probat. & ibidem Feli. nu. 22 vers secunda concl.
& Dec. nu 33. ver. secundò Abbas concludit Felin. in c. 1. col.
vlt. vers. non placet. de of. ordi. & hos secutus est Ant. Gab. in
d. concl. 6. num 20.

Extenditur quintò, vt procedat etiam iudice alioqui indi-
screto atq; improbo. Nam adhoc pro eius sententia præsu-
27 mitur, † ob iudiciariam auctoritatem. Ita scribunt Bald. in c.
sicut. de re iud. ex illo tex. Ias. in l. pacta nouissima. in 3. notab.
C. de pactis. Dec. in cap. quoniam cõtra. no. 33. vers. & ad hoc
etiam. de probat. Alciat. io tracta. de præsumptiooibus. reg. 3.
præsump. 9. nom. 6 & Purpur. in l. 1. nu. 24. de iurisdict. om. iod.
Quam tamen traditionem intelligit Alciatus præcitato in lo
co, nom. 6. vers. secundo limitatur, nisi concurrat aliqua alia
28 coniectura, vt si ex actis † constaret, quod in ea causa com-
misit aliquam iniustitiam. Nam tunc quoad eam causam
præsomptio non erit pro ipso iudice. Ita intelligit Alciatus
doctrinam Hostien. & Inno. in cap. accedens. il primo, vt lite
29 non contesta. Confert, quod licet ille, qui est io carcere † non
dicatur pati metum respectu iudicis, vt tradunt glo. & Doct.
in l. qui accusationis. C. de his quæ vi metusvè caus. & Bald. in
l. si quis hoc genus. C. de episc. & cler. Attamen non procedit
in his iudicibus, & Potestatibus oppidorum atque villarum,
qui habent vultum terribilem, & solent metum incutere. Ita
Ioan. Andreæ io cap. quia propter. de elect. Baldus in capitu.
primo. §. iniuria de pace iura. firm. Abbas in capitu. cum di-
lectus. quod metus causa; qui idem affirmant in principe. qui
solet talia committere. Et ita intelligitur glo. in cap. conue-
nior. io verbo, morete. 23. q. 8. Et de his iudicibus, Prætoribus,
alijsq; publica officia gerentibus, intelligendus est tex. l. ne-
minem. C. de suscepto & arca. lib. 10. cum ait, præsumi vora-
citatem, & fraudem in his officialibus. Et de his loquitur glo.
in l. defensionis. in verbo, ad vsurpationem. C. de iure fisci. lib.
10. com inquit, quod ij officiales plura mala sciunt, & cõmit-
tunt qoàm alij. Et confert tex. in § nec later oos. in auth. vt
omnes obed. iud prooiu. dum dixit Iustinia solere aliquos iu
dicantes plus deferre partibos, quàm iustitiæ.

Declaratur nunc primò hic casus, vt locum non habeat,
30 † quando aduersus iudicem vrgeret aliqua fortior atque po-
tentior præsumptio, Ita declarat Alciatus in d. tract. de pre-
sumptionibus regul. 3. præsump. 9. num. 8. Exemplum adfert
31 ille, quando ea temporis † breuitate conijceretur, quod non
adhibuit causæ cognitionem. Nam tunc pro ipso iudice non
præsumitur. Ita Barto. in l. prolatam. in fine. C. de sen. & inter-
locut. omn. iud. Alexan. in consil. 218. nume. 9. libr. 2. Ias. in l.
mandata. num. 6. ff de officio eius in l. 2. §. Prætor ait. ff. de io
ius vocan. & in l. iudices. num. 8. C. de iudicijs, qui quatuor si-
milibus comprobat Felin. in cap. quoniam contra. num. 33.
ves secundo declara. Soc sen. in cons. 244. colum. 4 in fine. lib.
2. in consil. 181. num. 3. lib. 3. & in consi 57. num 7. lib. 4. Dec.
in l. 2. num. 36. C. de eden. & in cons. 296. in fine. & idem in
consil. 544. num. 28. qui idem esse dixit in sententia summi
Pontificis, vel Cæsaris, pro qua non præsumeretur, ob tem-
poris breuitatem. Marsilius in l. statuliber. nume. 9. ff. de quæ-
stio. & in pract. criminali § nunc videndum. num. 32. & eius-
dem opinionis alios commemorat Ant. Gabriel in suis con-
clusionibus. lib. 2. tit. de sententijs. conclus. 5. num. 34. & con-
clus. 6. num. 3. quo loci. num. 15 intelligit, & declarat ex sen-
tentia Craue. io consi. 179. col. 1. nisi verisimile sit, qood in ea
temporis breuitate. potuerit is iudex esse de causa ipsa instru-
ctus. Idem quando lata hæc sententia intra tam breue tem-
pus noo fuit appellatom à condemnato, quo præsente renũ-
tiatum fuit. Ita Gabr. in d. conclus 6. nume. 18. ex traditione
Lapi alleg. 28. vers hæc vera. Butrij in d. cap. quoniam contra.
colum penul vers. qood est verum. de probat. & ibidem Aret.
in fine. Imola colum. pen. versic. item adde. Felinus nume. 33.
versic. secundo declara. & Ruinus in consil. 135. colum. vlti.
versic. non obstat postremò. lib. 5. Adfert & secundom huius
declarationis exemplum Alciatus in d. præsump. 9. num. 8.
32 quando iudex † ex abrupto, parte non audita, processit.
Nam tunc (ait Alciatus) pro ipso iudice noo præsumitur. Ita
Bald. in cap. 1. num. 10. versic. & quia. de inuestitura in mari-
tum facta Cardinal. in consil. 139. colum. 4. versic. & sic hæc
vera. Abb. in cap. quintauallis. num. 45. de ioreiuran. Socin.
sen.

ſen.in conſi 87.num.7.lib. 4. qui dum de arbitro, & arbitratore hoc affirmant, & de quibus vberius infrà præſumpt. 76. à fortiori idem ſentiunt de iudice, qui magis a lege at&atur obſeruare iudiciarium ordinem Et pro iudice non obſeruante ordinem iudicij,non eſſe præſumēdum,ſcripſit Bal.in l ſancimus.nu.19 C.de iudicijs & ibid. ſequitur Iacobinus a Sancto Georgio,& idem ſcriptum reliquit Marſ. in ſingu.354.In dubio præſumitur. Tertium exemplum huius declarationis adfert Alciatus in d.præſump.9.num.8.in ſententia,quæ con-
33 tinet † expreſſum errorem. Nam tunc pro ea non præſumitur, vt probatur in l.ſi expreſſim ff de appell. & in c.cum inter.de ſenten.& re iud.& dicemus infra. Quartum eſt exemplum ſm
34 Alciatum in d.præſumptio.9.num.10.in ſententia,de † cuius iniuſtitia apertè conſtat. Nam tunc præſumptio pro ea omnino ceſſat.c.ſolicitudinem §.ſi vero. de appell. & cap.inter cæteras.de ſent.& re iud.& ſcribuor Felinus in c. quoniam contra.num.25.de probat. & dicemus in quarto caſu huius præſumptionis. Quintum exemplum eſt, ſecundum Alciatum in d.præſump.9.nu.10.poſt Rotam deciſ.1.tit.de probat. in no-
35 uis, quando iudex † aliqd egit aduerſus conſtitutiones maiorum ſuorum, vt in ordinario qui ſcribit contra breue apoſtolicum.& aſſerit, ſe prius contuliſſe beneficium quàm Pontifex, vel exequutor eius. Nam tunc non præſumitur pro eo. Idem ſenſit Abbas in cap.poſt ceſsionem. colum.7. verſicu.3. dico.de probat.

Tertium eſt tempus ſeu caſus huius diſputationis, quando a lata ſententia fuit appellatum Hoc in caſu, an pro ipſa ſententia præſumatur,dubium eſt non leue. Nam tres ſunt Do-
36 ctorum opiniones. Prima eſt ꝙ non † præſumitur pro ſententia Ita tradunt glo.in c.dilectis filijs de appella Innoc in cap. in præſentia de renunt in cap bonæ memoriæ.nu.8.de elect.& idem in c.quoniam contra.in fine. de probat. & ibid. Abbas. verſi prædicta omnia procedunt. Aretin.col.vlt. verſ.& quia ſuperius dictum eſt. Felin un.21. & ibi quoq; Pariſius,de probat Iaſ.in conſi.88.nu.3 lib. 1. & alij plures, quos recenſet,& probat Anton.Gabr.in prædictis ſuis concluſionibus,lib.2 in tit.de ſententijs.concluſ.4.nu.31.& concluſ.6. nu.23. Et hanc eſſe communem opinionem aſſeruit Dec. in d. cap. quoniam contra.nu.33.de probat. Et ij quidem adducti ſunt ex text. in §.illud quoq;.in Authen. de ijs,qui ingred.ad appell.in c.quoniam contra.de proba in c.cum ad ſedem. de reſtit.ſpol.& in c.cum inter de re iud. Ea quoq; ratione vſi ſunt,quod appellatio ſuſpendit,imò extinguit iudicati virtutem.l.1.§.vltimo.ff. ad S. C. Turpill.

37 Secunda eſt opinio,ꝙ imo adhuc † præſumatur pro ſententia,pendente ipſa appellatione. Qua quidem in opinione fuerunt Imola in c.in præſentia.de renunt.Bald.& Caſtren.in l.ſi inſtituta.§.de inofficioſo.ff de inoff.teſta.Abb. in ca. cauſam quæ.in ſecundo notab.de re iud.Dec in d.c quoniam contra. nu. 33 de proba. qui octo argumentis hanc tueri conatur. & idem Dec in rub.de appell nu 8.Tertia fuit opinio eruditiſsimi Alciati in tracta de præſumptionibus, regu.3. præſump.9.
38 nu. 4 qui diſtinguit; ꝙ † quo ad aliqua non præſumitur pro ſententia,pendente appellatione:quo ad aliqua etiam præſu-
39 mitur. Et primo non præſumitur † pro ſententia pendente appellatione,vt illa præſumptio, quæ extabat ante interpoſitam appellationem, & transferebat onus probandi in aduerſarium,etiam transferat poſt appellationem. Verè enim poſt appellationem interpoſitam, ceſſat iſte effectus. Ita tradunt Abbas in c.in præſentia.nu.15.de renunt.Bal in c. cum ſuper. nu.4.verſi.tu dic.de ſenten.& re iud. Et manifeſte hoc probat tex.in d.§.illud.in Auth.de ijs qui ingred.ad appell.Ea eſt ratio,quia iſte qui ſnīam pro ſe obtinuit,nō dicitur muneri ſuo ſatisfeciſſe,dum ſuam ipſam intentionem in ea prima inſtantia nō probauit:Nec ſnīa quam obtinuit, ſupplere poteſt hūc probationis defectum Id ꝙ ſenſit. & Decius in d.c. quoniam contra.nu.33.verſi.vltimo non obſtat.Secundò non præſumi-
40 tur † pro ſententia pendente appellatione quo ad effectum executionis. Non enim exequi poteſt illa ſententia, cum eius effectus ſuſpendatur per appellationem. Ita loquitur text.d l. 1.§.vlt ff ad S.C.Turpil Et ita intelligunt Dec.in d. c.quoniā contra nu.33.verſi.non obſtat,quod appellatio.de probat.

Quo vero ad alia multa,adhuc pro ſententia,pendente ap-
41 pellatione,præſumitur. Et primo quo ad eum effectum, † vt, qui ſnīam obtinuit, conſequi poſsit alimenta, & litis impenſam,ſi aliunde non habet;vt probat text.l.ſi inſtituta §.de inofficioſo.ff.de inoffi.teſta quem ſic ad rem noſtram interpretati ſunt Dec.in d.c qm contra.nu.33.verſi.4 facit.de probat. & Alciat. in d.reg 3.præſumpt.9 nu.5.late Didacus lib.pract. quæſt.c 6.nu 5 Et ſubiungit Alciatus hoc eſſe gnāliter verum, in quouis litigante ſuper bonis quę prætendit eſſe cōia,vel in totum ad ſe pertinere: Qua de re ſcripſi in commentarijs De arbitrarijs iudicum. lib.1. q.32. Secundo effectum hunc pariet
42 ſnīa etiā pendente appellatione,† vt fructus ſequeſtrari poſſint,vt probat tex.in clem. 1.de ſequeſtr. poſſ. & fructuum; & in ſpecie annotarunt Alciatus in d.præſump.9.nu.5.verſ.alius effectus.& Didacus d.lib.pract quæſt.c 6 nu.5.prope finem.

Tertio ſnīa pendente appellatione præſumptionem pro ſe
43 habet quo ad effectum,† eorum quæ erant iudici arbitraria. Non enim eorum effectum appellatio ſuſpendit. Ita ſcripſit Alciatus præcitato in loco ex ſententia Inno.in c.quo ad cōſultationem de ſent.& re iud qui tamen vix ad rem hanc conſiderari poteſt. Ego alia ratione exiſtimo verā hanc traditionem: Ea inquam ratione,ꝙ nulla interponi potuit appellatio aduerſus ea,quæ pro ſuo arbitrio iudex facere potuit; vt ſcripſi in commentarijs de arbitrarijs iudicum.

44 Quarto † ſententia lata in iudicio poſſeſſorio, & admiſſa appellatione per ſtatutum, operatur quidem appellatio effectum deuolutiuum. Non tamen ſuſpendit executionem miſſionis in poſſeſsionem:vt ſcripſi in commentarijs,de adipiſcēda poſſeſſ.remedio quarto.nu.838. Et hoc in caſu procedit ſecunda illa opinio Baldi,Imolæ,Decij & aliorum.

Hæc Alciati diſtinctio, & doctrina procedit quo ad caſus ita à lege ipſa diffiniros. At qñ ſumus verè in dubio,dicendū
45 eſt,† præſumi pro ſententia tametſi interpoſita ſit appellatio. vt probat tex.in c.in præſentia de renunt.cum ait ſemper præſumi pro ſententia,donec aliquid probetur in contrarium, & manifeſte etiam probat capit.bonæ.il primo de elect.ibi erat interpoſita appellatio, & tamen dicitur præſumi pro iudice, niſi notorie conſtet de eius iniuſtitia. Et huius traditionis ratio eſt,quia negari non poteſt, quin etiam poſt appellationē interpoſitam, ſit ſententia iudicis, de quo confidit lex. d.l.2. C.de off ciui. iud. Et præſumptio quæ a qualitate ipſius perſonæ iudicis ducitur, concomitatur ſemper eius factum donec euidenter probetur iniuſte factum. Et hoc etiam in caſu procedit illa ſecunda opinio Baldi,Imolæ,Decij & ſequaciū.

46 Declaratur hic caſus,vt non procedat,qñ † lata fuit ſententia de his quæ erant in arbitrio iudicis. Nam tunc ſi condemnatus appellat,ipſe debet probare Ita in ſpecie declarat Fel. in d c.quoniam contra.nu.21.verſi.hanc concluſionem.

Quartum eſt tempus ſeu quartus huius noſtræ diſputationis
47 caſus, quando iam lata ſententia † tranſiuit in iudicatum. Hoc ſane caſu,maxime præſumitur pro ipſa ſententia. Ita ſcribunt omnes in d c.quoniam cōtra.de probat.vbi Imola.Fel. nu.23.Dec.nu.34.& Bero.qui quidem affirmant hāc eſſe præ-
48 ſumptionem iuris, & de iure. Cum † res iudicata a lege habeatur pro veritate.l.ingenuum.ff.de ſtatu hom l. res iudicata.ff.de regu.iuris & in c.quo ad conſultationem.extra eo. Ex quo intelligimus quantum differat hic quartus caſus a præcedenti;hoc ſane in caſu non admittitur contraria probatio, ſicuti fert natura ipſius præſumptionis iuris,& de iure, vt diximus ſup.lib. 1. q. Et tamen præſumptio præcedentis caſus, cum ſit iuris tantum, contrariam præſumptionem admittit. Hic caſus multo magis procedit in re iudicata antiqua. Ita Decius in d c.quoniam contra.nu.34.poſt Alex. in conſi.30. lib.5.& Barba.in conſi.46 lib.1.

Declaratur primo hic caſus,vt locum non habeat,quando
49 † ſententia eſt nulla;& de eius nullitate manifeſte apparet. Dicitur autem multis in caſibus apparere, vt explicat poſt alios Decius in d.cap.quoniam contra nu. 35. Et ſummatim caſus illos hic recenſebo.

50 Primus eſt, quando error † contra ius ſcriptum expreſſus legitur in ipſa ſententia. Ita Decius prædicto in loco, qui declarat. Et præter Doctores ab eo commemoratos idem ſcripſerunt Alex.in conſ.75.nu.4.lib.5.& Moderni apoſtil. ibid.

51 Secundus eſt caſus,quando † notorie conſtat. de iniuſtitia ſententiæ. Nam & tunc dicitur nulla. Ita dicunt interpretes noſtri,manifeſtam iniuſtitiam nullitati æquiparari. Ita ſane ſcribunt Decius in d.c.quoniam contra.num. 36. & in c. nouit.nu.12.de iud.

52 Tertius eſt caſus.qñ † appareat de errore iudicis, per relationem ad acta,vt ſi dicat,eſſe probatum per Caium,& Semproniū teſtes,qui tamen nihil eo de negotio atteſtētur. Nam tunc error iſte manifeſtus efficit,ne ſnīa dicatur tranſiuiſſe in iudicatum. Ita ex aliorum ſnīa tradunt Decius in d. c. quoniam contra.nu 37.de probat. Afflictus deciſ.47. nu.3. & copioſe Vantius in tract.de nullitatibus, in titu. de nullitate ex defectu proceſſus.nu.129. Et ij quidem intelligunt procedere hunc caſum, quando iudex per modum cauſæ ſe retulit ad acta:ſecus vero ſi generaliter,& enunciatiue, vt ſi diceret,viſis actis. &c. Ita etiam quando in ipſa ſententia fuit expreſſa cā & ratio, vel mala vel inepta vt poſt alios tradunt Decius in

conſi.

conſi. 57. nu. 6. verſi. quia poteſt reſponderi. & Crauet. de antiquita. tempor. in quatta parte principali. in ſecunda particula, quę incipit. Abſolutis differentiis. nu. 62.

53 Quartus eſt caſus, quãdo † condemnatus fuit de facto admiſſus ad probandum de iniquitate ſententiæ. Ita poſt multos docuit Decius in d. c. quoniam contra. nu. 38. de probat. Qui quidem intelligit, quando fuit admiſſus aduerſario non contradicente. Et prĝterea quando admiſſus fuit à competenti iudice. Et rurſus intelligit, niſi iudex eam admiſsionem reuocet. quam quidem reuocationem facere poſſe ille exiſtimauit, ob id quod admiſsio illa interlocutoria eſt, quæ reuocari a iudice poteſt. l. quod iuſsit. vbi omnes. ff. de re iudicat.

54 Quintus eſt caſus, † quando is, qui obtinuit ſniam temque iudicatam, fatetur illam iniquam, & iniuſte latam. Nam tunc ceſſat omnis præſumptio, quæ ex iudicato oritur. Ita Decius in d. cap. quoniam contra nu. 39. de probat. & idem in c. nouit. de iud. Et illi accedunt Socyn. in l. 1. in fin. ff. de excepti. rei iud. Iaſon l. ſi dno patroni. §. idem Iulianus. nu. 8. ff. de iureiuran. in l. ſi ſeruus plurium. §. 1. nu. 6. de leg. 1. & in l. cum te. nu. 8. C. de tranſact. Quocirca retractari poteſt hoc iudicatum: Imo poterit is victor compelli cẽſura eccleſiaſtica, vt damnatum illum liberet, perpetuumque imponat ſilentium. Ita egregie Innoc. in c. vlt. de maior. & obed. & Baldus in l. ſi quis inſtituatur. §. ſed ſi ſub conditione. in fi. ff. de hæred. inſtitu. & in Authen. ad hæc. col. penul. C. de iudicijs. Et hic caſus procedit etiam in confeſsione ficta. Ita in ſpecie Aret. in d. ca. quoniam contra. nu. 15. de probat ex ſententia Bar. in l. abſentem. in fine. ff. de pœnis. & Bald. in l. non ignorat. colu. 5. C. qui accuſa. non poſſ. cum dicunt, aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, admitti probationem ex confeſsione ficta; qua de re ſcripſi ſuperiore lib. q. 62. Hic autem caſus intelligitur, quando is qui obtinuit iudicatum, fatetur ad ſui præiudicium, & detrimentum, latam fuiſſe iniuſtam ſniam: ſecus ſi ad ſui commodum, & alterius damnum id fuiſſet confeſſus; vt puta, ſi hæres dicat legatarijs, ſe inique obtinuiſſe ſententiam, ob fauores, amicitias, vel iudicis corruptionem; & hoc vt euitet onus legatorum. Nam tunc non adhibetur fides huic confeſsioni. Ita probat. l. ſi ſeruus plurium. §. ſi hæreditatis. de leg. 1. vbi Baldus in ſpecie annotauit, & ſecuti ſunt Socy. in l. ſi a te. nu. 10. ff. de excep. rei iud. & Iaſon in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis forte. in fi. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 50. ff. de verb. oblig.

PRAESVMP. LXVIII.

Quando, & quomodo pro ſolemnitate actorum, & proceſſu iudicis præſumatur, accuratè explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Sententia nondum lata, non præſumitur pro iudice, quoad acta, & proceſſum.*

2 *Proceſſus requirit ſcripturam, quod tamen in leuioribus locum non habet nu. 3.*

4 *Sententia lata partib præſentibus & non appellantibus, poſt tempus appellandi lapſum, pro iudice eſt præſumptio.*

Aliud ſi terminus appellandi adhuc pendeat. nu. 5.

6 *Sententia contra verè contumacem lata, enunciato proceſſu, & actis in ſententia, præſumptio eſt pro ſententia, & proceſſu ipſo.*

Et quid ſi contra ficte contumacem lata ſit. nu. 7.

Vel lata ſit de recenti contra præſentes, vel veros contumaces, non tamen fuerunt enunciata acta proceſſus. nu 8.

Et quid ſit in ſententia antiqua lata contra præſentes, vel veros contumaces. nu. 9

10 *Iudici atteſtanti de actis creditur.*

11 *Actorum reſpectu quæ pertinent ad iuſtitiam cauſæ, pro ſententia præſumitur ſiue referat ipſa acta in ſpecie, ſiue non.*

12 *Solemnitatum reſpectu vt pro ſententia præſumatur, requiritur ſolemnitatũ enunciatio, & qualis illa enunciatio eſſe debeat. nu. 13.*

14 *Verba ſententiæ vel decreti, etſi concipiantur in perſonam notarij, nomine tamen iudicis cenſentur enunciata.*

15 *Verba notarij in inſtrumento contractus cenſentur verba partium.*

16 *Acta iudicij, & proceſſus ſpecifice in ſententia enunciata, ſi non contra reum condemnatum ſed tertium abſentem agatur, nulla eſt pro ſententia præſumptio.*

Idque etiam in ſententia antiqua. nu. 17.

18 *Verba enunciatiua in antiquis, non probant contra tertium, maxime in graui præiudicio.*

19 *Tempus quod dicatur antiquum in ſententia, iudicis eſt arbitrari.*

20 *Sententia in qua enunciantur, quæ nec in iudicis nec partium ſint arbitrio, vtrum pro ſe habeat præſumptionem remiſſiuè.*

21 *Sententiam vbi ſine cauſæ cognitione latam apparet, omnis pro ea ceſſat præſumptio.*

22 *Sententia exhibita in forma non probante, non habet pro ſe præſumptionem.*

23 *Sententiam vel non latam, vel de ea non apparere. paria ſunt.*

24 *Iure carere dicitur, qui id quod allegat non probat.*

25 *Sententia exiſtente interlocutoria, pro actis & proceſſu non præſumitur.*

Xplicauimus ſuperiore præſumptione, quomodo, & quando præſumatur pro ſententia iudicis quo ad rectitudinem, & iuſtitiam. Nunc diſſerendum eſt, quando præſumatur pro eodem quo ad acta, & proceſſum, atq; ita quo ad ſolemnitatem, & ordinem iudiciarium. Qua in re diſtinguendi ſunt aliquot caſus.

1 Primus eſt, quando adhuc † nulla lata eſt ſententia. Nam tunc non præſumitur pro ipſo iudice quo ad ea acta, & proceſſum. Ita probat capit. quoniam contra. de probat. & ibid. Abbas. nu. 26. & apertius Alciatus in tract. de præſumption.
2 reg 3. præſump. 3. nu. 7. Ea eſt ratio, quia † proceſſus requirit ſcripturam, vt dicitur in d. c. quoniam contra. Quæ ſane ſcriptura eſt quid facti: & ideo non prĝſumitur l. in bello § factę. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. & in ſpecie ſcripſit Innoc. in c. innotuit. de eo, qui furtim ordin. ſuſcep. Et dicemus.

3 Declaratur hic caſus, vt non habeat locum in cauſis † leuioribus, quæ pro ſui ſolemnitate ſcripturam non requirunt, ex quo de leui præiudicio, & damno agitur. Nam tunc pro ipſo proceſſu præſumitur. Illa Barto. in Auth. niſi breuiores. nu. 4. C. de ſenten. ex breui. recita. Cum dixit. credi ſimplici informationi iudicis. & idem affirmarunt Alex. in l. ſciendum. nu. 12. de verbor. oblig. Felyn. in cap. quoniam contra. num. 18. de probat. Iaſ. in conſi. 12. nu 1. lib. 1. Socin. ſen. in conſi. 46. nu. 43. lib. 4. Ruinus in conſi. 68. num 3. lib. 1 Alciat. in d. tract. de præſumpt. reg. 1. præſump 9. nu. 7. & Anton. Gab. in ſuis concluſ. lib. 2 tit. de ſenten. concluſ. 4. in fine. Hanc autem Bart. & ſequacium traditionem intelligit, & declarat Butrius in capi. quintauallis nu. 12. de iureiuran & cum eo Crauet. in conſi. 265. num. 4. procedere quoad ordinatoria iudicij, & proceſſus non autem quo ad probatoria. Idem reſpondit Aretin. in conſi. 164. nu. 5. verſi. vnde etiam alibi.

4 Secundo eſt caſus, quando iam † lata fuit ſententia, partibus præſentibus, & non appellantibus. & in ea enuntiata ſunt ipſa acta, & lapſum eſt tempus appellandi. Hoc caſu præſumitur pro iudice. Ita Abbas, & Imola in d. cap. quoniam contra. de probat. ille nu. 15. iſte. nu. 20 quos ſecutus eſt Alciatus in d. præſum. p. 9. nume. 7 verſi. eodem modo Et his accedunt Bart. in l. acta num 3 ff de re iud. in l. vlt. ff. quando appell. ſit. & in l. 1. nu. 6. C. de relat. quo in loco egregie admonet, eaurẽ illum agere qui in actis ſcribi facit, præſente & non contradicente aduerſario ita actum fuiſſe. & in Auth. ſi quis in aliquo. num. 10 C de eden. Baldus in conſi. 217. Citatio. lib. 4. Abbas in conſi. 92 colum. 1. lib. 1. & in conſi. 60 num. 5. lib. 2. Butrius in conſi. 32. qui communem eſſe aſſeruit. Alexan. in conſi. 42. num. 9 lib. 4. Cæpolla in conſi. 63. colu. 3. in ciuil. lib. Barba in conſi. 18. col. 5. & in conſi. 44. col. vlt. lib. 1. Iaſon in Authen. ſi quis in aliquo. in fine. C. de eden. Decius in d. cap quoniam contra. num. 40 verſic. ſecundo prædicta concluſio. in conſil. 42. col. 6. verſi. ſecundo hoc deducitur. Aufrerius in additio. ad Capellam Toloſa. q. 328. Marſil. in l. 1. § ſi quis dicatur. nu. 10. ff. de quæſtio. Crauet. in tract. de antiq. tempo. in ſecunda parte princip. nu. 1. & ibidem nu. 4. manifeſte intelligit, quando elapſum eſt tempus ad appellandum. Eandẽ probauit opinionem Doctiſs. Cardinalis Albanus in lucubrationibus ad Bar. in d. auth ſi quis in aliquo. nu. 9. C. de eden Et his intelligimus male reſpondiſſe Baldum in conſi. 492. In cauſa vertente inter Blaſium. col 3. verſi. modo reſtat. lib. 3. Cum dixit, non præſumi pro ordine iudiciario, lata ſententia, elapſo termino ad appellandum Et in ſpecie a Baldo diſſentit Crauet. loco præallegato. nu. 52. Et hoc in caſu neceſſaria non fuit prouiſio ſtatuti Bononiæ lib. 1. ſub rub de officio notariorum præſidentium ad cauſas. §. quibus caſibus; quo ſancitum eſt, q præſumatur pro ſententia etiam quo ad acta, quando ipſa ſnia fuit depoſita, ſeu regiſtrata in camera. Hoc enim noſtro in caſu etiam ſi ſententia non eſt regiſtrata præſumitur.

Tertius eſt caſus, quando iam lata fuit ſententia, partibus
5 præſentibus, & non appellantibus: ſed † tamen adhuc pendet terminus ad appellandum. Et in ipſa ſententia ſunt enuntiata acta. Hoc in caſu non præſumitur pro proceſſu, & actis. Ita Baldus in conſi. 217. citatio, lib. 4. Caſtren. conſi. 16. ſi ponderetur. col. 1. lib. 2. Abbas in c. quoniã contra. nu. 22. de probat.

& ibid.

& ibidem Butrius col.12.versi.si lata est sententia,& nondum.
post Spec.in tit.de prolat.sent.§.vt autem. versi.& nota.Cor-
ne.in consi.278.col.2.nu.7.lib.4. Ruin.in consi.62. nu.21. lib.
1. Ant Gabr.in suis concl.lib.2.tit.de sent.conclus 4. nu.32.&
Craue.in d.tract.de antiq.tempo.in 2.parte princ.nu.4. Dec.
tamen in d cap.quoniam contra.nu.33.a prædictis dissentit.
6 Quartus est casus,quando † sententia fuit lata contra con-
tumacem vera contumacia: & acta processusque, enunciata
sunt in ipsa sententia. Hoc in casu præsumitur pro ipsa sen-
tentia,& processu. Ita Abbas in d. c. quoniam contra. nu.26.
de probat & ibidem Imol.nu.26 quos secutus est Alciatus in
d præsump.9.nu.7. Et illis accedit Crauet. in tract. de antiq.
temp.in seconda parte principali.nu.2.& Ant.Gab.in prædi-
cta conclus. 4. nu. 20. qui eiusdem opinionis commemorant
Rotam in decis.201.in nouis Geminia.in consi.53. col.3. Ro
ma consi.497.in fin.Aretin.in consi 62. col.2. & Corneum in
consi.348 col.3.lib.1.& in consi.278.nu.7.lib.4. Barb.in consi.
38.col 6.lib.1. Alex.in consi.22.col.1.lib 2.& in consi.25.nu.7.
lib. 6 Hoc etiam casu necessaria non fuit prouisio prædicti
statuti Bononiæ: cum ius ipsum commune satis prouiderit.
7 Quintus est casus, † quando sententia fuit lata contra fi-
ctum contumacem, enuntiatis actis in sententia, Alciatus in
d.tract.de præsumpt.reg.3.præsump.9.nu 7. scripsit,hoc etiã
in casu præsumi pro processu: atque ita huius opinionis com
memorat Abb. & Imol. in d.c.quoniam contra. de probat.&
ibidem apertius idem docuit Fel n.col.14.versi.quarta con-
clusio. Et his accedunt alij permulti relati ab Anto. Gabr.in
prædictis suis conclusionibus. lib.2.tit.de sententijs. conclus.
4.nu.21.& 22.qui inter cæteros recenset Roma.in consi.497.
in fi.& Ruinum in consi.37.nu.4. lib. 5. qui testatur hanc esse
communem opinionem.
Cæterum ab hac opinione dissentit Crauet.in tract. de an-
tiqui.temp in secunda parte principali.nu. 3. Hac ratione is
mouetur, quod fictus contumax potest appellare. l. vlt. ff. de
in integ restit.l.properandum. §.si autem reus. C.de iudicijs
& l.ea quæ. C.quomodo & quando iudex. appellare inquam
potest infra decem dies, a die scientiæ latæ sententiæ, iuxta
auth.hodie.C.de appell.& c.concertationi.de appella. in 6.&
respondit ad rem post alios Neuizan.in consi.60. nu.2. Si er-
go fictus contumax potest appellare, sequitur dicendum; quod
non dicitur approbare latam sententiam:& proinde pro ipsa
sententia quo ad acta,& processum non præsumitur. Dici for
te potest communem illam opinionem locum habere ante
interpositam appellationem ab ipso ficto contumace.
Sextus est casus, quando in sententia lata contra præsen-
8 tes,vel contra veros contumaces, † non fuerunt enũtiata acta
processus,& sententia fuit de recenti lata. Hoc in casu sunt
etiam opiniones. Nam Inno.in c. cum in iure peritus.de off.
deleg.affirmat præsumi pro ipsis actis,& processu. Et Innocẽ-
tium secuti sunt Cæpolla in consi. 26. in secundo dubio.& in
consi 63.col.4 versic. vltra etiam prædicta. Corneus in consi.
333.col 4.lib.1. Cum dixit, credi sententiæ licet acta non pro-
ducantur, maxime si acta refert. Ergo idem videtur velle,etsi
non referat. Ita pariter censuit Gozad. in consi.96. colu. vlt.
Verum dissentit Castre.in consi.202. In causa confinium.col.
3.lib. 1.& cum eo sensit Craue.in tract.de antiq. tempo. in se-
cunda parte principali.nu.5. Et vere idem sensit Alcia.de præ
sump.reg.3.præsump.9.nu.7.versi.præsumeretur etiam. Et de
laudo, & vnione,idem senserunt Castren.& Oldra. quos infra
statim commemorabo. Et hæc secunda opinio verior mihi
videtur. Quæ non habebit locum in casu statuti Bononiæ,de
quo dixi supra.sic & statutum Brixiæ.97 In ciuilib.sub Rubr.
Quod pro sententia præsumatur requirit enunciationem.
9 Septimus est casus,quando in sententia iam antiqua † lata
contra præsentes,vel contra veros contumaces, non sunt enũ
tiata acta processus. Hoc in casu præsumitur pro ipsis actis,
& processu, quod scilicet confecta fuerint. Ita Castren. in d.
consi.202.col.3. Cæpolla in consi. 26. in secundo dubio,& in
consi.63 col 4.versi.vltra prædicta in ciuilibus. Felyn.in cap.
quoniam contra colum. 19 versi. quinimo est vnus casus.de
probat.qui quidem Felynus ita dixit, de decreto antiquo vt
pro eo præsumatur,etiam quo ad acta in eo non enuntiata.
Qua de re dicemus infra, vbi agemus de præsumptione circa
decretum. Et opinionem hanc apertius probarunt Aretin.in
consi.36 col vlt.vers venio ad secundum. Ias in l.4.§.condẽ-
natum.nu 6.ff de re iud.& Dec.in consi.375.nu.3.
Cæterum ab hac opinione dissentiunt multi, nempe ipse-
met Castren.in consi.76.In facto isto quatuor.col.1.lib.2.qui
manifestè respondit,nõ præsumi pro sententia etiam in anti-
quis,quo ad acta,nisi de eis fiat mentio in sententia. Idem re-
sponderunt in specie Baldus in consil. 204. Longum thema.
col.2.versi.& hæc vera si constat.lib.3. Alex.in consi. 123. col.
2.num.4.lib.2.& respondit Aretinus in consi.68.col.3.versi.
10 præterea posito.&c. quod iudici † attestanti de actis creditur. Et
idem scripsit Alciatus in tracta. de præsumptio. regu. 3. præ-
sump.9 num.7. versi. præsumeretur etiam. qui quidem huius
opinionis multos commemorat. Et simile quod de solemni-
tatibus laudi lati ab arbitris,respondit Castren. in consi.139.
Pro declaratione eius,de quo quæritur. lib. 1. cum dixit,non
præsumi pro instrumento laudi, si in eo non sunt enuntiata
acta ipsa. Et hac de re dicemus etiam infra in præsumpt. 76.
cum agemus de præsumptione laudi. Ita quoque respondit
Oldradus in consi.262. In quæstione.col.2.versi.sed prædictis
obstare videtur.instrumentum vnionis,in quo asseritur, vnio-
nem factam fuisse cum omnium iurium solemnitate, non pro-
bare solemnitatem precessisse, nisi in specie solemnitates om
nes exprimantur. Et subiungit Oldradus ex sententia Com-
postella.non sufficere, quod dicatur fuisse appellatum,nisi di-
catur intra decem dies. Id quod decidit, & Rota in decis.90.
Quo ad reuocationem.in nouis, quam sic recenset Crauet.in
consi.29.col.2. Ita etiam dicimus præsumi pro decreto iudi-
cis, quando solemnitates fuerunt in eo enuntiatæ: sicuti dice
mus in subsequenti præsumptio.in primi casus declaratione.
Has opiniones, distinguendo, conciliat Crauet.in tract.de an-
tiquita. tempo. in secunda parte princip. num. 8. Aut loqui-
mur de præsumptione sententiæ respectu actorum: aut respe-
11 ctu solemnitatum. Si respectu actorum, † quæ pertinent ad
iustitiam causæ, puta circa testes, instrumenta, & alias proba-
tiones, Hoc casu præsumitur pro ipsa sententia, siue referat ip
sa acta in specie, siue non. Ita de probationibus loquuntur
Baldus in d.c.in præsentia.col.vlt. de renunt.& Alex.in consi.
205.in princ. lib. 5. Nam (ait Crauetta) facilius præsumitur
pro sententia quo ad acta substantialia, quam quo ad solem-
nitates. Cum credendum non sit, iudicem iudicasse sine pro-
bationibus,& ex suo capite. Id quod affirmarunt Bal.in con-
silio 491. In causa vertente inter Blasium.col.2.versi.modo re
stat respondere.lib.3. Soc.sen.in consi.158.col.3.versi.sed ego
etiam respondeo clarius.lib.2. Decius in c. super eo. il 2. col.
1.nu.6.versi.quartus & vltimus casus.& in c.consuluit.il 1.de
appell.& scripsimus superiore præsumpt.
Secundo casu, quando scilicet loquimur de solemnitati-
12 bus † sententiæ, requiritur ipsarum solemnitatum enuntia-
tio. Et hoc in casu procedit posterior illa opinio Castrensis.
13 Verum ambigitur hoc in casu, qualis † esse debeat enuntia-
tio hæc? Et specificam ac singularem esse debere scripserunt
Alber.in l.sciendum.col.4.versi.noto vnum de verb. obl. Are-
tin.in d.consi.68 col.3.ver.præterea posito. Ias.in d.l.sciendũ.
col.5.versi.limita istam doctrinam. Alciatus in d.præsump 9.
nu.7.versi.præsumeretur etiam.& Anto.Gabr.in suis conclu-
sionibus, lib.2.tit.de senten.in conclu.4.nu.47. Dissentiunt ta
men ab hac traditione alij permulti, qui existimarunt suffice
re, quod expressio atque enuntiatio facta sit in genere. Ita sa-
ne censuit Castren.in l.cum ij.§.si prætor. ff. de transact. cum
dixit, satis esse quod in decreto iudicis exprimatur, Prætorẽ
causa cognita ad illius interpositionem processisse: licet in
specie non exprimantur solemnitates omnes requisitæ ad il-
lud decretum Idem Castren. in consil. 174. Contra superius
consulta col.2.versi præterea dicebat. Bal.lib.1. Alex.in consi.
80.num.6.lib.5.in consi.179.nu.8.in fi.& in consi.213.in fine.
lib.7. Iason in consi.40.col pen.vers.3. rñdetur. lib. 3. Decius
in consi.341.nu.12.& in consi.373.nu.6. Et posteriorem hanc
opinionem visus est probare Craue.in d.tract. de antiq. tem-
po.in 2. parte principali. nu. 10. versi. sed aduertendum. quo
loci reiicit distinctionem Decij in cap. quoniam contra. nu.
40.vers.postremo in casib. de probat. dum distinguebat De-
cius, quod aut verba enuntiatiua solemnitatis concepta sunt
in personam iudicis aut in personam notarij. Cum in iudicis
personã concepta sunt, tunc sufficit expressio gñalis. Cum ve
ro concepta sunt in personam notarij: tunc requiritur specia
lis. Hanc distinctionem (vt dixi) reiicit Crauetta; ea ratione
præcipua, quod Doctores vim non constituunt in persona iu
dicis: sed in pñsentia, aut scientia partium: quib. imputandum
est, cur non appellauerint: sed acta i gesta a iudice consense-
rint; tacendo,& nõ appellando. Quæ sane tõ locum habet, &
in actib. notarij ac priuatorum, quib. partes consenserunt vel
expresse, vel tacite. Quo circa (ait Crauetta) non est consti-
tuenda dña, quod verba concipiantur in personam iudicis, vel
in personam notarij. Præter Crauettam, existimauerim vel ea
ratione ẽt confutari posse Decij distinctionem, quod etsi verba
14 † sñiæ vel decreti concipiant in personam notarij; attamen
nnic iudicis,& ex illius persona censent enuntiata:& ob id iu
15 dicis verba dicũtur: sicuti dicimus, verba scripta † a notario in
instru-

inſtrumento contractus, cenſeri verba partium, quæ per nota
rij os, & organū loquūtur. vt ſcribunt Bal. in l. mater. nu. 6. C.
de rei vend & in l errore. C. de teſta. Soc. ſen in conſi. 159. col.
4. libr. 2. Dec. in conſ. 450. nu. 3. in conſ. 630. nu. 9. in conſ. 653.
nu. 6. idem in l ſi librarius nu. 4. de reg iur. & Alciat. in tracta.
de præſump. regu. 3. præſump. 13. nu. 1. Ita ergo hic: ex quo ſe-
quitur nullam eſſe differentiam, in cuius perſonā verba ſentē
tiæ, vel decreti concipiantur. Hæc tota diſputatio ceſſat Bo-
noniæ, ſi obſeruatur prudēs illa ſui ſtatuti diſpoſitio in d. ru-
bric. de off. nota. præſid. ad cauſas. §. quib. caſibus.

Octauus eſt caſus, quando in ſententia fuerunt expreſſe ac
ſpecifice enūciata acta iudicij, & proceſſus, ſed tamen quæ-
16 ſtio de his eſt non contra reū condemnatum ſed contra † ter
tium abſentē. Hoc ſane caſu, nulla eſt pro ſententia præſum-
ptio quæ huic tertio noceat: nec illi aſſertioni iudicis contra
tertium hunc creditur. Ita cenſuit, & recte, Crauet. in d. tract.
de antiq temp. in 2. parte principali. nu. 11. qui ita ait loqui
Doctores quos ſupra commemorauimus in ſecūdo caſu, dū
conſiderant, partiū præſentiā, vel ſcientiam. Ea eſt ratio, quia
in hoc tertio ceſſat illa approbatio illeq; conſenſus qui con-
ſideratur in reo condemnato, tacendo, & non appellando.

Extenditur hic caſus, vt locum etiam habeat in ſententia
17 † antiqua. Nam adhuc pro ea non præſumitur in præiudiciū
tertij. Ita extendit Craue. in d. 2 parte. nu. 42. poſt Caſt. in cō-
ſilio 99 Circa primum quæſitum. col. 2. verſ. nec obſtat quod
præſumitur. lib. 1. Soc. ſen in conſ. 158. col. 3 verſ. ſed ego etiā
reſpondeo clarius. lib. 2. Abbat. in c. cum inter R. col. 3 de ele-
ctio. Felynum in c. quoniā contra. col 14. de proba. Ripā in l.
1. §. voluntatem col. 5. ff ſolut. matr. Ita etiam dicimus, quod
18 verba † enuntiatiua in antiquis non probant contra tertium,
maxime vbi de graui præiudicio agitur. Ita tradunt Caſtr. in
conſ. 139. Pro declaratione eius. col 2. lib. 1 Alex. in conſi. 50.
col 4. ver. ſed poſito ſine præiudicio lib. 5. Soc. ſen. in cōſ. 266.
col. 5. ver. confirmatur iſta concluſio. libr. 2. & alios recenſet.
Crau. in tract. de antiq. tēp. in 4 particula primæ partis prin.
nu. 4. vbi declarat. His declaratur ſtatutum Patauinum ſub
rub. de citationib. & ordine procedendi. §. de cætero, vū ſta-
tuit, præſumi pro ſnīa iam decē elapſis annis lata, & ſi de pro-
ceſſu non conſtat; ſi modo ſnīa apparet lata obſeruatis iuris
ſolemnitatib. atque ita (vt interpretor) enuntiatis actis. Hoc
ſanè ſtatutum non habre locum quādo ſententia eſſet anti-
qua, quia reiam ſi acta in ea non eſſent enuntiata, pro ea præ
ſumerrent. Niſi dicamus, hoc ſtatutum voluiſſe ſententiā iam
decem elapſis annis latam, cenſeri antiquam, iuxta opinionē
eorū quos recitaui in lib. 2. de arbitr. iudicum. caſu. 4. nu. 2. &
nihilominus ſtatuiſſe, requiri enuntiationem: Ego multū tri
19 buerē iudicis arbitrio: & ſuum † ſit arbitrari, quod tempus di
catur antiquum in ſententia, vt dixi in d. caſu 4.

Nonus eſt caſus. quando in ſententia enūciantur acta illa,
20 quæ non ſunt in libera ptāte † ipſius iudicis & partium, atq;
ita ea quibus nec ipſe iudex, nec pars potuit renuntiare. Hoc
in caſu ſunt opiniones Craue. in d. tract. de antiq. temporum
in 2. pat. princip. num 12. 14. & num. 20. Cæterum, cum hac
de re copioſe pertractaturus ſim in præſumptione, 75. dice-
re hic ſuperſedeo.

21 Decimus eſt caſus quando clare apparet † ſententiam fuiſ
ſe latam ſine cauſæ cognitione. Hoc ſane caſu certum eſt, ceſ-
ſare oēm præſumptionem, cum in claris opus non ſit conie-
cturis Ita in ſpecie tradunt Fel. in c. quoniam contra col. 15.
verſi. 2. declara. de proba. Craue. in d. trac. de antiq. temp. in
2. par. prin. nu. 51. qui declarat Calcaneum in conſ. 88. num. 7.
dum reſpondit, non præſumi pro ſententia, quæ eſt nulla aliū
de quam ex defectu conſenſus partium. Et idem Crauet. præ-
citato in loco. nu. 53. ſcripſit, quod quādo producuntur acta,
ex quibus conſtat de nullitate, aut iniuſtitia ſnīæ, tunc vere,
& clare probari dicitur nullitas & iniuſtitia, nec tractari pōt
de aliqua præſumptione pro ipſa ſnīa Ita Bar. in l. t. ff. ſi tutor,
vel cura app. & in l. qui ad ciuilia. C. de app. & in conſ. 98. Ap-
paret ſententia in fi. li. 1. Aret. in conſ. 62 ex facto. in fi. Iaſ. in
l. 4 § condēnatū. col. 2. ver. 2. ꝫ Bar. facit. ff. de re iud. Soc. ſen.
in conſ. 46. col. 9. ver. ſed clare etiam. lib. 4. Ita dicimus, quod
& ſi præſumatur pro inſtrumento confecto a notario, quod
oēs ſolēnitates fuerint in eo adhibitæ. attamē ſi ex inſpectio-
ne inſtrumenti apparet adhibitas nō fuiſſe, ceſſat oīs præſum-
ptio. Ita poſt multos ſcriptū reliquit Crau. in tract. de antiq.
temp in 3. parte princip. nu. 27. Qua de re dicemus infra in
præſump 79. Cum diſſeremus de præſump. notarij Simile tra
dit idem Crau. in præcitato tract. de antiq. temp. in 1. part. ter
tiæ partis princip. nu. 14 cūm dixit, quod reſi præſumitur pro
exemplatione inſtrumenti facta a notario, quod ſcilicet fue-
rit ſolemniter facta: attamen ceſſat hæc præſumptio, cūm ap-
paret de ipſo ſolēnitatum defectu. Qua etiam de re dicemus
infra in præſump. Eſt etiam ſimile quod de ſolēnitate decreti
dicimus. Non enim pro ea præſumitur, quando ex ipſa inſpe
ctione apparet, illam non fuiſſe obſeruatam. Ita Crauetta in
d. ſecunda parte principali. num. 54. Et dicemus in præſump.
75. Et ex prædictis intelligimus ſtatutum prædictū Bononiæ
de officio notariorum, &c. §. quib. in fi. conuenire cum iure
communi Eſt enim eo ſancitum, quod hoc in caſu ceſſet præ
ſumptio ſententiæ.

Vndecimus eſt caſus, quando in ipſa ſententia ſunt quidē
enuntiata etiam ſpecifice acta proceſſus: ſed tamen ſententia
22 † ipſa exhibetur in forma non probante vt quia non eſt pu-
blicum ipſius ſententiæ inſtrumentum. Hoc ſanè caſu fruſtra
tractatur de præſumptione ſententiæ, quæ non apparet. Ita
Bald in l 1. ff. de his quæ in teſtam. delen. & ibidem Imo. quos
ſecutus eſt Socin. in conſ. 2. nu. 10. lib. 1. Idem affirmarunt
Corneus in conſ. col. 3 ver. inſuper quā plura. li. 3 & Crau.
in tract. de antiq. temp. in 2. parte princip. nu. 57 & in tertia
23 parte princip. nu. 6. Ea eſt ratio, quia paria † ſunt; quod nul
la ſententia ſit lata vel quod de ea non appareat. l. in leg. ff. de
contrah. empt. & l. duo ſunt Titij ff de teſta. tutel. Et qui non
24 † probat quod allegat, iure carere dicitur l. argentarius. §.
cum autem. ff. de eden. & l. quidam tabularum. ff. de furtis, &
reſpondit Bal in conſ 67. Quia ea facto. col. 2. lib. 3.

Duodecimus eſt caſus, quando ſententia non eſt diffiniti-
25 ua, ſed ſolū interlocutoria. † Nam tunc non præſumitur pro
actis ipſis, & proceſſu. Ita Anto Gabriel in ſuis concluſionib.
lib. 2. tit. de ſententijs. concluſ 4. nu 45. poſt Feder. de ſenis in
conſ. 170. & Rebuffum in l. quod iuſsit. in 2. notab. nu. 312. ff.
de re iud. Hoc in caſu locum non habet prædictum ſtatutum
Bononiæ, quod loqui mihi videt de ſolis diffinitiuis: quemad
modum colligitur ex d. §. quibus caſib. iuncto. §. mandantes.
ibi omnes ſententias diffinitiuas.

PRAESVMP. LXIX.

Sententia an præſumatur lata contra præſentem, vel contra abſentē, breuis vtilis tamē explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Sententia quæ contra abſentes, & cōtumaces ferri conſueuit, præ-
ſumitur contra abſentem lata.*
2 *Sententia quæ contra præſentem ferri ſolet, ſi in ſcriptura ſenten-
tiæ ſit ipſius præſentiæ mētio, præſumitur contra præſentem lata.*
3 *Sententiam ſi contra præſentem latam iudex aſſerat in quibus ei
credatur & ſententiam contra præſentem latam præſumatur.*
4 *Sententia contra præſentem lata non præſumitur ſi vel a iudice vel
notario mentio fiat, citationem per [illegible]ortam emiſſam eſſe.*
5 *Sententiam in dubio ex magis recepta opinione præſumi cōtra ab-
ſentem latam. Niſi ſimus in ſententia antiqua. nu. 6.*

Vm non ſemel ſuperioribus in præſumptionibus
mentio facta ſit, ſententiæ latæ contra præſentes,
& contra abſentes, vt pro ea vel præſumatur, vel
non præſumatur; hoc in loco viſum eſt explicare
illam iuris celebrem iuris quæſtionem, an in dubio ſententia
præſumatur lata contra præſentem; vel cōtra abſentem? Hac
in re vna cum Abbate in c. tenor. num. 10. de re iud. diſtinguē
di atq; conſtituendi ſunt aliquot caſus.

1 Primus eſt, quando agitur de ſententia illa, quæ † ferri ſo-
let contra abſentes contumaceſque, ſicuti eſt excommunica
tionis ſententia. hoc caſu præſumitur lata contra abſentem.
Ita omnium primus reſpondit Fede. de Senis in cōſ. 170. quē
ſecuti ſunt Abbas in d. c. tenor. co. penul. ver. an autem præſu
matur, de re iud. Butrius in cap. quoniam contra. num. 50. de
probatio. & Antonius Gabriel in lib. ſecundo cōcluſionum.
tit. de ſententijs. concluſ. 4 nu. 27. Ea eſt ratio, præſumitur fa
ctum quod fieri ſolet l. quod ſi nolit. §. qui aſsidua. ff. de ædil.
edicto. & ſuo loco differuimus.

2 Secundus eſt caſus, quando agitur de ſententia, quæ † ferri
ſolet contra præſentē, & in ſcriptura ſentētiæ, ſcripta recepta-
que ab actuario vel notario mentio ſit præſentiæ ipſius par-
tis Hoc in caſu præſumitur lata contra ipſum præſentem. Ita
Abbas in dicto capitulo tenor. colum penul verſ. & omnium
concluſio. de re iud. & Antonius Gabriel in dicta concluſio.
4. num. 30. & ſcripſit Abbas, ita ſenſiſſe Ioan. Andreæ in ad-
dition. ad Specul. Et huius traditionis ratio eſſe poteſt, quia
hic concurrit fides notarij, cui in his ſolet adhiberi fides, vt
ſuo loco dicemus.

Tertius est casus, quando solus ipse iudex asseruit, senten-
3 tiam fuisse latam, parte † præsente, & agitur de re leui, modicoq; præiudicio. Hoc casu præsumitur lata contra presentē cum fides in his leuibus adhibeatur assertioni iudicis. Ita Abbas in d.c.tenor col.pen.ver. & omnium conclusio, ex traditione Bar. in auth. nisi breuiores, C. de senten. & interlo. om. iud. & in l.iubemus nulli. C. de sacros. eccl.

Quartus est casus, quando iudex ac etiam notarius men-
4 tionē fecerūt solum, quod citatio † peremptoria emissa fuit. Hoc in casu non præsumitur lata sententia parte præsente: quia illa assertio citationis peremptoriæ, est de preterito; nec infert necessario, qđ ita vocatus venerit ad iudicium. Abbas in d.c.tenor.nu.10.in fi.ver.aut iudex attestatur. Et idem affirmauit Imo. in c.quī contra.nu.29.prope mediū.de probat. post Ioan. Andreæ, & Compostelanum, quos commemorat.

Quintus est casus. quando verè sumus in dubio; vt est, quā simpliciter apparet latam esse sententiam contra aliquem. Hoc in casu sunt opiniones. Vna fuit opinio eorum, qui scripserunt, sententiam præsumi latam, parte præsente. ita Imola in c.quoniam contra.nu.30.de probatio. qui huius opinionis recenset Inn. in cap. cum in iure peritus. de offic. delega.
5 Altera vero fuit opinio eorum, qui dixerunt, † sententiam non præsumi latam parte præsente, sed ea absente. ita Abb. in cap.tenor.nu.10.in fine.de re iud. qui dixit, se ita respondisse, vt verè respondit in cons.92. col.vlt. lib.1. Butrius in c. quoniam contra.nu.58.versic.in dubio autem. de probat. & in consi.24. num.6. & tenendo istam opinionem. idem sensit Bellamera decisio. 89. Hæc posterior opinio est magis recepta & fulcitur ratione illa, quod facta non præsumuntur. l. in bello. §.factæ. ff. de cap. & postlim. reuers.

6 Declaratur prædicta traditio, vt locū non habeat in † sententia antiqua, nam ob temporis diuturnitatem præsumitur lata parte præsente. ita Abbas, & reliqui supra citati. & conferunt quæ diximus supra in præsumpt.8. in secunda declaratione, & quæ dicemus infra in præsump. 56. in penult. declaratione, vbi dicemus præsumi sententiam antiquam latam contra citatum. & accedit Felin. in cap.tenor.col.2.ver. fallit 4.de re iud, cum dixit, ob temporis diuturnitatē præsumi sententiam latam parte præsente. & Felinum secutus sum infra lib.6.præsumpt.18.in fine.

PRAESVMP. LXX.

Sententiam latam contra absentem, præsumi ob eius contumaciā, quia malam foueat causam, latā; quod aliquot declarationibus explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Sententia, contra absentem lata præsumitur ob contumaciam, non autem malam quod causam foueat, lata.*
2 *Condemnatum quem esse ob contumaciam, non ob malam causam magni est effectus.*
Et qui sint illi effectus. nu.3. vsque ad nu.10.
11 *Sententia lata in contumacem. non preiudicat alteri, etiam in casibus quibus alias preiudicaret.*
12 *Contumax etsi ob malam causam non præsumatur succubuisse, habet tamen aliquam contra se malæ causæ præsumptionem.*
13 *Dilationibus qui iudicium subterfugere quærit, contra se habet præsumptionem.*
14 *Bannitus in contumaciam pro aliquo crimine, admissus ad nouas defensiones pro qualitate personæ, torqueri potest etiam absque aliis indiciis.*
15 *Sententia contra contumacem lata, si de probationib. constet, ob per veritatem lata præsumitur.*
16 *Probationibus aliquid dicitur constare quando illa clara sunt & manifesta.*
17 *Sententia lata contra absentem ex iniusta causa, præsumitur lata ob malam causam.*
18 *Condemnatus ob malam causam præsumitur, præsens in tota causa, & contumax tempore sententiæ.*
19 *Sententiam contra absentem latam ob cōtumaciam præsumi, non habet locum, quando non de veritate sententiæ, sed solum de eius actu, ageretur.*

Differamus nunc, an sententia illa, quæ contra absententem lata est, præsumatur lata ob contuma-ciam, vel ob malam causam? Recepta est Docto-
1 rum opinio, præsumi latam † ob contumaciam, non autem ob malam causam. ita Bat. in l.Papinianus.§.meminisse. nu.3.ff.de inoff.testa. & in l.si ideo.ff.de euictio. Bat. in l.2.nu.4.C.quibus res iud.nocent. Roman. in consil. 329. nu.10. Alex. in l.sæpe.num.78.ff.de re iud. & in consil.4.col.1. lib.3. Fely. in c.literis nu.18.de constitut in cap.cum Bertholdus.nu.20.& in cap.sicut.num.14.de senten. & re iud. & in c. fraternitatis. col. 2. de hæret. Bertran. in consil.115. col.3. & col.vlt.lib.2. Marsil. in sing.4.& in singul.604 & in l.vnica.nu. 134. C.de raptu virg. Alciatus in tractat.de præsumptio.reg. 3. præsumpt.22. Rubeus in reper.l.non solum. §.morte. num. 469.ff.de oper.noui nuntia. Tiraq. in tract.quod cessante causa cesset effectus, parte 1.nu 63.& in tractat.de nobilitate. c. 37.nu.12. Anto. Gabriel in suis conclusionibus. lib.2. tit. de sententiis.conclu.3.num.1.& Roland. in consil. 31. num.13. lib.1.& ij quidem adducti sunt ex.d.l.Papinia §.meminisse, & l.qui repudiantis.in fine.ff.de inoffi.testam.& ex.l. si ideo. ff.de euictio.& quamquam Felyn.in d.c.cum Bertholdus.nu. 21.referat Castr.in consi.322. dissentire, attamen non video quo in loco id scripserit Castrensis, qui & alioqui male sensisset: sicuti, & ipse Felyn. aduertit.

Hæc præsumptio est certe magni effectus, & vtilitatis: cum
2 multum referat, quod quis sit † condemnatus ob contumaciam, non autem ob malam causam.

3 Et primus † est effectus, quia scribit Barto. in l. cum filius. in prin.nu.3.& 4.ff.de verb.oblig si cautum est statuto, quod pater teneatur pro filio de homicidio condemnato, non erit locus ipsi statuto, filio in contumaciam damnato: etiamsi contumax ex alio statuto habeatur pro conuicto, & cōfesso. Idem affirmauit ipse Bart. in disputatione tertio statuto Perusino. quem secuti sunt Butrius cons.5. Roman. in cons.154. nu.5. Corn. in cons.181. nu.6.lib.1.& in consi.143. nu.7.lib.2. Felyn. in d.c.cum Bertholdus nu.20.de re iud. Ias. in d.l.cum filiusfam.de verbo.oblig. vbi communem esse opinionem asseruit. Iacobus de Nigris in l 1.in princ.nu.69. ff. de verbor. oblig. Alciatus in dicta præsumpt. 22. num.2. & Cephalus in consil.241.nu.81.lib.2. Rolan. consi.29.num.21.lib.3.& ibid. nu.28.affert simile de famulo, & domino, & de communitate, quod teneatur emendare damnū datum in suo territorio.

4 Secundus est effectus, † quod etsi notarius semel cōuictus de falso, non potest in posterum recipere instrumenta, vt tradunt omnes in l.Barbarius ff.de officio. Prætor. vbi Iason, nihilominus ob solam contumaciam damnatus, non priuatur hac facultate. ita Bart. in d.l.si ideo.ff.de euictio. & post Bal. & Alexan. tradit Marsil. in singul. 604. idem scripsit Felyn. in cap. cum Bertoldus.nu.20 de re iudic.& alios refert Roland. in d.consi.31.nu.13 lib.1.& in consi.29.nu.27. lib.3.

5 Tertius est effectus, † quod licet certis in casibus, pœna cōmissi criminis transeat ad hæredes: attamen non transit illa, quando ille defunctus fuit ob contumaciam damnatus. ita Bart. in l.2.ff. de bonis eorum qui mortem sibi consciuerunt, qui declarat, speciale esse in crimine læsæ maiestatis, & hæresis, vt pœna damnati etiam ob solam contumaciam transeat ad heredes: tametsi in crimine læsæ maiestatis dubitauerit Hieronym. Gigas in tract. de crimine læsæ maiestatis. lib.3. tit.1. questio.13.

6 Quartus est effectus † si cautum sit statuto, quod si notarius conscripserit instrumentum in aliqua sui parte falsum, totum falsum præsumatur, & cancelletur: nō habebit locum statutum, notario ob solam contumaciam damnato. ita Bal. in l.vlt.num.7.C.de fide instrumen. Riminal.senior. in l. si ex falsis.nu.12.C.de transact. Alcia. in d. præsump.22. nu.3.

7 Quintus est effectus, † quod si aliquis bannitus commisit delictum irrogans infamiam, quæ & cum extra territorium sequatur; attamen condemnatus seu bannitus ob contumaciam tantum, non erit aliquo in loco infamis. ita Alber. in l.ex ea ff.de postula. Bart. in lege ictus fustium, nu. .ff.de ijs qui nota.infam. Alexan. in consi.114.nu.7.lib.2. Felin. in cap. cum Bertholdus.nu. 20.versic.sic etiam Paulus. de re iud. Alciatus in dicta præsumption.22.nu.4.

8 Sextus effectus est, † quod si statuto sancitur, damnū emendari debere; intelligitur, si prius vere constat, de damno dato, non autem si fictè per contumaciam. Ita Bald. in l.si.quando.C.vnde vi. & Alciat. in d. præsump.22.nu.5.

9 Septimus est effectus, † quod si sententia lata est secundum positiones confessas fictè per contumaciam, potest hic contumax probare contrarium: secus si lata est, confessione vera. ita Butr. in c.vlt.de confessis. Imol. in l. creditor. §.iussus.ff.de appell. late Aret. in cons.147.in 1.dub. Alciat. in d. præsump.22.nu.6.

10 Octauus est effectus, † q sententia lata ob contumaciam non parit præiudicium in alia causa, etiam inter easdē personas. l.2.§.Diuus.& l.eius qui delatorē.ff.de iur.fisci. Quod nō esset,

eſſet,ſi lata fuiſſet ſententia ob malam cãm. Ita Bal. in l.2.C.
de eden.& ibid. Dec.nu.47.Roma.in conſ.379.no.10. Corne.
in conſ.211.in fi.lib.3.Alex.in conſ.84.col.2. lib.2. Et hinc ẽt
11 fit,vt ſententia lata † in contumaciã non præiudicet alteri ẽt
in caſibus in quibus alias præiudicaret. l. qui repudiaturis in
fi.ff.de inoff.teſt.& l.& ideo.ff.de euict.gl.in §.vlt. in inſtit. de
noxa actio.Bat.in l.eum filiusfa.ff.de verb.obl.Bal.in l. 1, q.6.
C.ne.fil.pro patre Marſ.in ſingul.4.Didac.in lib.pract q. c.13.
nu.5 verſ.hæc ſane ratio.& Rol.in conſi. 29. nunı.23. lib.3.Et
procedit etiam in ſententia principis.Ita Fel.in d.c.cum Ber-
tholdus.nu.10.in fi.

Declaratur primo,hæc præſumptio, vt licet non præſuma-
12 tur hic † contumax ſuccubuiſſe ob malam cãm: attamen cõ-
tra ſe hab.t aliquam præſumptionem malæ cauſæ. Ita decla-
rat Alcia,in d.reg.3.præſump.22. in fi. adductus primo argu-
meoto ſumpto ex c. nullus de pſump. vbi præſumitur contra
13 eum,qui dilationibus † quærit ſubterfugere iudiciũ . Qua de
re diſſeremus inſ.in præſump.73.ſecundo cõprobat Alc.egre-
gia traditione Bal.in l.1.nu.13.in fi. C.de hær.inſt.cũ dixit,ꝙ ſi
14 aliquis eſt bannitus † in contumaciã pro aliquo crimine, de-
inde admittitur ad nouas deſenſiones , ſuberit tamen contra
eũ aliqua ſuſpicio,qua ſine alijs indicijs torqueri poterit. arg.
l.milites.C.de quæſtio.& l.2.ff.de req,reis. Quæ ſane traditio
egregia eſt.ad declaratiooem ſtatutorũ, q̃ concedunt condẽ-
natis in contumaciã , vt poſsint intra aliquod tps admitti ad
nouas defeoſioues . Nã ij ſic admiſsi torqueri poterunt abſq;
alijs iodicijs ,p qualitate tõ perſonæ & delicti,vt dicebat pci-
tato in loco Bal.Quocirca mihi valde ,pbat praxis illa,quã ſa
pientiſsimus Senatus Mediol.obſeruat , quamq; receſet Iul.
Clar.in praxi crimi.§.fi.q.44.ver.Quæro,qñ reus,&c.ꝙ cõtu-
max admiſſus ad nouas defenſiones, debet probare ſuam in-
nocentiam vel ſaltem elidere indicia , quæ contra eũ ſunt in
proceſſu, alioqui ſententia condemnationis executiooi mit-
titur,vel ſaltem torquetur,vel extra ordinem punitur.

Declaratur ſecundo,vt non habeat locum hæc præſumptio
15 † qñ conſtaret de probationib.Nam tunc ob rei veritatẽ , nõ
aũt ob contumaciã lata pſumitſ,Ita Bal.in l.a.nu.4. C.quibus
res iud.noceat.& in l.2. C.de contr.iud. tutelæ. Abb.in c.pen.
nu.7.de re iud. Alex.in l.ſæpe.ou.79.ff.de re iud. Feli.in c. cum
Berthold.nu.24.ff.de re iud.Zaſius in conſ.10. lib.1. Tiraq. in
tract.Quod ceſſante cauſa,ceſſet effectus,par.1.ou.66.& Ant.
Gabr.in lib.2.concluſ.in tit.de ſenteo.concl.3 nu.2. Cæterum
tuuc de probationib. conſtare dicitur, quando illæ ſunt om-
16 nino † claræ & manifeſtæ.Ita egregie declarat Rom. in conſ.
329.nu.10.verſ.nec refragatur.

Declaratur tertio,vt nou procedat , quando abſentia eſſet
17 iniuſta. Nam tunc † ſeutentia præſumitur lata cõtra eum ob
malã cãm.Ita Bal.in l.a.col.pen.C.quib.res iud.noceat. Abb.
in c pe.nu.12.de re iud Alex.in additionib.ad Bar.in l.Papin.
§.meminiſſe.ff de inoff teſt.& ibid.Alex.io l.ſæpe.nu.79. ff.de
re iud. Feli.in c.cũ Berthold nu.24.ver.limit.5.& vlt.de re iud.
& Ant.Gab.in d.concl.3.nu.3. Declaratur quarto, vt non ha-
[illegible] beat locũ,quando condemnatus fuiſſet † præſens in tota cã:
ſed abſens atq; ita contumax tantũmodo tpe ſeutentiæ . Nã
tunc non præſumitur condemnatus ob cõtumaciam . Sed ob
malam cauſam.Ita Bar.in l.ſi ſuperatus.ff.de pig.Bal.in d.l.2.
col.2.C quibus res iud.noceat. Abbas in c.peo.col.5.de re iu-
dic.& in conſ.45.lib.2.Felin c.cum Berthol.nu.13.de re iudi.
Gabr.in d concluſ.3.no.4.

Declaratur quinto,vt locum non habeat hæc præſumptio,
19 † quando non ageretur de veritate, ſeu iuſtitia ipſius ſenten-
tiæ:ſed ſolum de eius actu.Exempli gratia, ſi ſtatutum dicit ,
ꝙ pater teneatur pro filio condemnato . Hic ſtatutum conſi-
derat tantummodo actum condemoationis: & ideo ſufficit ,
ꝙ filius fuerit condemnatus in contumaciam.Ita Bar. in l.cũ
filiusfam.ou.3.ff de verbo.obl.& in diſp.3.incipit ſtatuto Pe-
ruſinæ.Bal.in l.2.q.6.C.ne filius pro patre. & alios recẽſet Fel.
in d.c.cum Berthol.nu.22.de re iud.Iaſ.in d.l. cum filiusſami.
nu.13.qui hanc eſſe communem opinionem reſtantur . Et eã
quoq: ſecutus eſt ex recentioribus.Anto. Gabr.in d.concl.3.
in fi. Diſſentiunt alij in d.l.cum filiusfam. vbi etiam Aleiatus.
nu.18 a Bar.receſsit.

PRAESVMP. LXXI.

Opinio verior,quæ præſumatur, vt eam in ferenda ſententia ſequatur iudex.

SVMMARIVM.

1 *Opinio ea in iudicijs ſeruanda eſt,quæ verior,meliorq; præſumitur.*
2 *Opinio verior ea præſumitur , quæ à maiori Doctorum parte reci-
pitur & approbatur.*
3 *Litigantem coodemnari in expenſis. cui communi Doctorum opi-
oio repugnat.*
4 *Opinionem DD.communem,vim coofuetudinis obtinere.*
5 *Igoarus dicitur, qui aduerſus communem opinionem iodicat.*
6 *Numerus eligentium vbi maior eſt,maior præſumitur zelus.*
7 *Inueoitur facilius, quod a multis quæritur.*
8 *Senatus & conſilia , cauſas , ſecundum votum maioris partis con-
ſiliariorum determinare debere.*
9 *Opinio doctorũ alicuius collegij.pfertur opinioni aliorũ ſingularĩ.
Quod tamen quomodo accipiendum nu.10.*
11 *Taurini collegij mos de iure reſpondendi.*
12 *Papienſis collegij de iure reſpondeodi inſtitutum.*
13 *Opinio quæ ſenatui,Rotæ, coofilio & parlamento placuit magnam
pro ſe habet præſumptionem .*
14 *Rotæ Romanæ deciſionibus tantum deferendam eſſe , quantum ipſa
ratio vrget.*
15 *Deus ſolus , vel cui Deus ſingulari gratia conceſſit,errare oon põt.*
16 *Opinio quæ ſenatui uel Rotæ, conſilio parlamentoq; placuit , nulla
cũ lege ſic determinante magna pro ſe hẽt præſumptiooẽ.Itẽ licet
authoritas Põtificis repugnet vel alterius ſummi Doctoris,n.17.
Vel contraria opinio videatur verior.nu.18.
Aut contra ipſam aliquando fuiſſet iudicatum. nu. 19.
Vel extaret ſtatutum, certam alicuius opiaiooẽ ſequeodam.nu.20.
Idq́,adeo procedit,vt iudex in ſindicatu condemnari poßit.nu.21.*
22 *Opioio aduerſus communem conſuetudine & ſtilo approbata,præ-
ualet opinioni, ſenatus,conſilij, Rotæ aut parlamenti.*
23 *Opinio alicuius ſancti muoita auctoritate noui vel veteris teſta-
menti, præfertur opinioni communi.*
24 *Opinio contra communem fulcita melioribus & validioribus ra-
tionibus præualet.*
25 *Opinio æqua & benigoa,præualet opinioni communi rigoroſæ.Idem
eſt ſi communem opinionem conſtituentes, in ea ſcientia vel arte
ſiot imperiti. nu.26.*
27 *Opinionem communem iuſta aliqua cauſa ſuadente poſtponi poſſe.*
28 *Sententia aduerſus communem opinionem lata,iniqua ſolum, non
autem nulla redditur .*
29 *Opinio contra communem acceptanda eſt ſi communis ſit extra ter
minos quæſtionis quæ agitatur .*
30 *Opinio aduerſus communem retinenda eſt, ſi cauſa contra quam eſt
communis, valde eſſet fauorabilis.
Id tamen recte intelligendum.nu.31.*
32 *Opinio quæ teſtamento faueat amplectenda.*
33 *Opinio qua peccatum euitatur . ſequenda .*
34 *Opinio libertati fauens accipienda.
Item quæ fauet reo.nu.35.
Aut eſt contra fiſcum nu.36.*
37 *Opinio quæ communis ſit,vbi non conſtat, iudex quam maluerit ſe-
qui poteſt.*
38 *Opinionibus dubijs iudex ſequi debet eum, quam in ſui conſcientia
iudicat veriorem .*
39 *Opioio communis quæ dicatur.& nu.40.*
41 *Doctores grauiores & maioris auctoritatis,ſequendos eſſe,& tũc
demum quidem quando ſcripta eorũ in fonte legi queunt. nu.42.*
43 *Opinio eius, qui duobus in locis eam ſecutus eſt, ad conſtituendam
communem, præferenda ei, qui vno in loco tantum.
Sic & ea pro qua plus ſcripſit.nu.44.
Vel quam vltimo loco affirmauit & probauit. nu.45.*
46 *Opinio poſterior diligentius conſiderata præſumitur.*
47 *Opiniones vbi duæ ſunt, ea ſequenda eſt quæ alias conciliat & re-
ducit ad concordiam.*
48 *Opinio Doctoris an ſeruanda potius ea ſit, quam de iure reſpõden-
do vel quam docendo legendoq; approbauit , aut quam ſecutus
eſt in aliquib. commentarijs.*
49 *Opinionũ in conflictibus inter Theologos & interpretes iuris Pon-
tificij, plus deferendum eſt canoniſtis.*
50 *Opinionibus adeo dubijs vt veritas nequeat diſcerni,iudex iure ſuo
poteſt rem controuerſam æqualiter inter contendentes diuidere.*
51 *Iudex excuſatur reiecta opinione communi ſequutus eam , quam
aliquando præceptor ſuus approbauit , ſi vir erat doctus.*

1 CVm aliqua de re & cõtentione,ſunt opiniones, illa
† in iudicijs & foro ſequenda eſt , quæ verior me-
liorq; præſumitur. Cæterum ambigi ſolet,quę prę
ſumatur melior & verior opinio. Nos ex ordine
aliqua non contemnenda exponemus.

2 Primum dicimus,opinionem illam pręſumi veriorem,† quę
a maiori parte Doctorum recipitur & approbatur. ita Bart.
in l.vlt.C.de pęna iud.qui male iud.Bald. in l.1.ff.de ſenat. &
in cap.1.§.iudices.in tit.de pace tenend. & eius viol.in vſibus

 feudo-

feudorum,Rom.in consi.61.nu.2.Alex.in cons,7.nu.10,lib.4.
& in cons.19.nu.13 lib.7 Com.in cons.186.nu.7.lib.3.Ias.in
Auth,nouissima.nu.22.ver. ex istis oib. C.de inoff.test.Dec.
in cons.480.Stephan.de Federicis in tract,de interpretatione
juris,par.vlt.num.118.Feratius cautela.31.Afflict.in decis.1,
nu.3.Alciat in tract.de præsumpt.reg.1.præsump.51.num.1.
Neuiz.in lib,4 siluę nuptia.nu. 1.Martinus Nauarrus in ma-
nuali cōfessariorū. c.27.nu.287.in fine & Io.Baptista Asin.in
praxi de ordine iudicior §.vlt.c.vlt.nu.1 qui ob id ait,litigan
3 tē condemnari † in expensis,si ei repugnat cōis Doctorū opi-
nio.Quocirca docuit Bal.in c.ne innitaris. de coustitu.cōem
4 Doctorū opinionem † vim consuetudinis obtinere, scripsit
ēt Ange.in l.vlt. ff.de pęna iud.qui male iud. Ignarū esse illū,
5 † qui aduersus cōem opinionē iudicat. Et hæc quidē tradi-
tio satis probatur in l.1.ff.de sena.in l.1,ver. & sane crebrior.
ff.de officio Quæstoris.& l.Athlet.ibi,& gnaliter oēs opinan-
tur.ff.de ijs q. nota.infam.in l. ita vulneratus, ibi, dr vulgo.ff.
ad l.acquil.& in l.quæsitū.§.sed si fundus ff. de fundo instru.
instroq; legato. ibi, quam sniam quotidie crescere & incale-
6 scere videmus.Et cōfert tō,quia vbi est maior numerus † eli-
gentium,ibi præsumitur maior Zelus.cap. ecclesia nostra.de
electio.& cap.si qn;eo,tit.in 6.quæ sic ad rē perpendit Alcia.
in d.præsump.51.nu.1.Et accedit q dicimus,facilius inueni-
7 ri † q a multis quæritur.l.vlt.C.de fideicom. & tradit Luc de
Penna in l.3.in præsump.C.de apochis publ lib.10.Et propte
8 rea decidit Afflict in decis. 1.nu.3.† Senatus & consilia diffi-
nite debere cās, sm vota & suffragia maioris partis senatorū
9 atq; consiliariorū.Hinc dicimus, opinionem vnius † collegij
Doctorū,præferri opinioni aliorū singularium,ita Abb.in c.
prudētiam in 3.notab.de officio deleg.Curtius Sen.in consi.
46.col.3.Calcan in consi.1.col.3.in fine. Ias in consi.43.col.
3.in prin.lib.3.Dec.in consi 400.in prin.& in cons.615.nu.4.
Galliaul.in l.centurio.nu.393.ff de vulg.& pupil.subst. Ferat.
in caut.17.nu.2.& Craue in tract.de antiq.tempo.in 6.parti-
cula primæ partis prin nu.68,& in cons.132. nu.16.Quæ sa-
ne traditio sm Dec.in d.cons.400.col.vlt.ver.solum superest,
10 qn † oēs collegiati parem adhibent diligentiā & studium in
disputatione dubitationis: secus verò cū plures in paucorū,
qui cognitioni causæ in vigillarunt, sniam illotis (q aiunt)
11 manibus iuerunt. Qui mos † seruari solet in hoc alioqui ce-
lèberrimo Collegin doctorum Patauino, in q viginti ab hinc
annis(tam diu em bene fauēte diuina bonitate.hoc in Gym-
nasio hactenus docui) sum cooptatus. Cum em mandata est
cā,vt de iure rndeatur vel snia feratur, Collegium ipsum so-
let,datis suffragijs eligere quatuor Doctores,quos causę rela
tores appellamus,duos exteros pfessores collegiatos,& duos
ciues, qui vna cum ipsius Collegij Priore acta videant, & de
partium jurib.cognoscant. Si in eadem ij quinq; conueniunt
opinione,vel maior eorum psrs,hoc est qustuor ex eis, vt de
jure rnderi, vel sic snia ferri possit, iunior Parauinus iuxta
aliorum vota conscribit responsnm,vel sniam,& iterum Col-
legio conuocato,oib.ad stantib. partibus legitur responsum
vel snia.Et si quis habet, q aduersus ea dicat, benigne audit,
sin minus dantur suffragia,vt,q maiori parti placuerit,serue-
tur. Quod vetus institutum probare nunquā potui, cum vt
plurimū nemo sit,qui a quinq; illis relstorib.dissentiat. Qua-
re non collegij,sed quinq; relatorum rnsum,vel snia appellari
jure pōt.Vtinam q de Rotæ Florentinę Auditorib. conqueri-
rnr.Dec.in d.cons 400.col.vlt.dici hic non possit? Quod cōę
est negligitur.l.2 C.qn & quib.4.par.lib.10. Consueui egn ip-
12 se cōmendare institutū amplissimi collegij † Papiæ, quę mi-
hi est patria.In eo enim duobus, vel trib. electis relatoribus,
non prius de iure redditur responsum vel fertur sententia, q
singuli patres propositis sibi a relatoribus causæ dubitatio-
nibus priuato diligentiq; adhibito studio, quid sentiant co-
ram ipso collegio exposuerint,deinde vbi maior pars conuę-
nerit,responsum redditur, vel sententia fertur.

His etiam intelligitur,magnam esse præsumptionem ea p
13 † opinione quæ senatui, Rotæ, Consilio & Parlamento (vt
Galli appellant) placuit, cum præter numerum in eis sedere
soleant iurisconsulti doctrina,eruditione,& integritate præ-
stantissimi.Et dicuntur constituere cōem opinionem:vt scri-
pserunt Imol.& Barb.in c.si olim.de litis contest. quos refert
Vantius in tract.de nullit.in tit.de nulli.snię ex defectu iurisd.
deleg.nu.20.tametsi euenire aliquando soleat,vt errore dece-
pti labantur,quemadmodum Doctores a Neuiza. in d.lib.5.
syluæ nuptia.nu.62.commemorati testantur.Et ob id scripse-
14 rit Gemi.in cons.34.col.2.in fi.Decisionib.Rotæ † Romanæ
tantum esse deferendum,quantum ratio ipsa vrget. Cęterum
excusandi sunt,tum ob negotiorum multitudinem tum q &
15 ipsi homines sunt, vnus enim solus Deus † vel cui Deus ipsę
sua singulari gratia concessit, errare non potest.
16 Extenditur primo, procedere † etiam si nulla extaret lex
sic determinans.Ita Neuiza.in d lib.5.syluæ nupt.num. 20.Et
accedit Gomes.in §,pœnales.nu 21.in fi. in institut. de actio.
cuius dixit,opinionem magni Doctoris esse recipiendam, ētsi
lege non probatur,modo nil in contrarium vrgeat.
17 Extenditur secundo, ētsi repugnaret auctoritas † Pontifi-
cis tanquam Doctoris & interpretis, vel alterius summi Do-
ctoris.Ita Neuiza.in dicto lib.5.nu.25,qui late disserit.
18 Extenditur tertio,etiamsi † contraria opinio, videatur ve-
rior;vt copiose tradit Neuiza.in dict.lib.5.nu.61.
19 Extenditur quarto,etiamsi aduersus † ipsam communem
opinionem, fuisset aliquando judicatum ita Neuizanus, in
d.lib,5, num.62.
20 Extenditur quinto,etiamsi † extaret statutū, sicuti extitit
aliqn in Regno Hispaniarū & Mediolani, referente Neuiz.in
d.lib.5.num.63.versi. amplia sexto, q in iudicijs sequenda sit
Bartho. opinio. Nam statutū hoc dēt intelligi cæteris parib.
Non autem quando opinio aduersus Bartolū esset cōmunis.
21 Extenditur sexto,ēt vt † iudex condēnari possit in syndica
tu.Ita Neuiz.in d.lib.5.nu.63. Quod intelligo cum Alciat. in
d.pręsump.51.n.2.versi.item intellige, qn illa cōis opinio ob-
seruari solet in foro atque ita detegitur dolus ipsius iudicis.
22 Declaratur primo, non habere locum, qn † opinio aduer-
sus cōem esset consuetudine & stylo approbata. Ita copiose
Neuiza in d lib.5.syluæ nupt.nu.64.Idem responderunt So-
cin.sen.in cons.120 nu.24.lib.4.Paris.in cons. 77.nu. 18.& in
consi.92.nu.64.lib.3.& in cons.62.num.23.lib.4. Rip.in l.qui
Romę.§.duo fratres.nu.32. de verb. obl. & Martinus Nauar-
rus in manuali confessorum.c.27.nu.385.Stepha. de Feder.in
tract.de interpretatione iuris in vltima parte.nu.105. Id q ea
ratione comprobatur,quia tunc opinio communis non dici-
tur vsu recepta, & propterea non est obseruanda: sicuti dici-
mus,statutum vsu non receptum, non ligare subditos.Dec in
cons.638.nu.12 & dicemus inf lib.6.præsump.5.
23 Declaratur secundo,non procedere,quando aduersus † cō
munem esset opinio alicuius sancti,munita auctoritate noui,
vel veteris testamenti. Nam illa præfertur opinioni commu-
ni.Ita post alios copiose probat Neuiza.in d.lib.5.nu.66. &
Nauarrus in d.c.27.nu.286.
24 Declaratur tertio,non procedere,quando † opinio contra
communem fulciretur melioribus & validioribus rationib.
Ita auctoritate multorum scripsit Neuiza.in d.lib.5.num.67.
Et illis accedunt Barba. in clem. ne Romani. de elect. Decius
in consi.481.in fine & in consi.619.sic quoque Iason in Auth.
nouissima.nu.22.qui recenset Io. Andreæ & Abbatem sic scri
psisse.Idem quoq; affirmarunt Stephanus de Federicis in tra-
cta.de interpretatione iuris,in vltima parte.nu.107. qui de-
clarat quæ dicatur melior & efficacior ratio Curtius iunior
in consi.162.in fin.Paris.in consi 92.num.62. lib.3. Berous in
cap.1.nu.269 de constitutio. Martinus Nauarrus in d. c. 27.
num.286.Rolandus in consi.vlt.in fi lib.2.& Io.Baptista Asi-
nius in praxi de ordine iud.in §.32.§.vlt in fin.
25 Declaratur quarto,non habere locum quando † commu-
nis opinio esset rigorosa: illa vero contra communem æqua
& benigna.Ita Neuiz.in d lib.5. syluæ nupt. num. 68. Franc.
Marcius in q 69.parte prima.Socin.iunior in cons.89. nu.7.
lib.4.Paris.in cons. 9 num.24. & in cons.66.nu.17. lib.3.& in
consi.62.nu 24.lib.4,& Nauarrus in d.c. 27.nu.287.
26 Declaratur quinto,non habere locum,qn illi qui † cōmu-
nem opinionem constituerunt, non essent in ea scientia, vel
arte periti.sic declarat Neuiz.in d.lib.5.nu.69.cum peritis in
arte,non autem imperitis credendum sit.

Cæterum declaratio hæc ad rem satis pertinere non vide-
tur:cum imperitorum iudicium nullum sit. Non enim (vt est
in prouerbio) cæcus iudicat de colore.
27 Declaratur sexto, non habere locum, quando † iusta ali-
qua causa suadet, vt recedatur a communi ipsa opinione.
Nam tunc recedi potest.Ita declarat Neuiz in d.lib.5.nu.70.
qui tamen post Felin. in c.1.col.13. de consti. & Dec,in ca.
consuluit.il 1.de appella.scriptum reliquit, iudicem ex causa
judicantem contra communem opinionem exprimere debe-
re causam ipsam in ea snia,sic dicimus, quod quando iudex
recedit a legis dispositione aliqua ex causa,debet causam ip-
sam exprimere,sicuti scripsit Tiraquel. in tracta. de pœnis le-
gum.&c.in præfatione.nu.54.post Bal in l. quid ergo.§.pęna
grauior.ff.de ijs qui nota.infam.& alios plures.Verum decla
ratio hæc remota vr a disputatione nostra, quæ est, an verior
& melior præsumatur communis opinio, quam singularis.

Declaratur septimo,non procedere quo ad nullitatem sen
28 tentiæ. Non enim nulla, sed † solummodo iniqua redditur
senten-

sententia prolata aduersus communem opinionem. sic de-
clarat Neuiz. in d. lib. 5. nu. 7t. Quæ declaratio pariter ad rē
satis pertinere non videtur.
29 Declaratur octauò, non habere locū, qn̄ † cōis opinio esset
extra terminos quęstionis quæ agitatur. Ita Neuiz. in d. lib. 5.
nu. 72. sed & hæc declaratio extra terminos dici potest.
30 Declaratur nonò, vt procedat, qū † cā ꝯ quā stat cōis opi-
nio, esset valdè fauorabilis & priuilegiata, vt causæ matrimo-
nialis, viduarū, pupillorū & testamentorū. Nā tūc opinio ad-
uersus cōem retinenda est, scd̄m Neuiz. in d. lib 5. nu. 73. qui
rā intelligit, post Dec. in c. 1. de cōstit. & alios quos recenset,
31 procedere † qn̄ ipsa opinio cōis esset dubia secus si clara: qa
tunc ita fauendū nō est causę fauorabili, vt alijs fiat iniustitia.
In dubio quidē recipiēda est opinio fauens matrimonio. Bar
ba. in cōs. 3. col. pen. & in cōs. 6. col. 2. lib. 2. sic & illa fauēs doti.
32 Ias. in cōs. 178. in fi. lib. 2. sic ēt illa probāda est opinio † quæ
fauet testō, vt illud sustineatur. Ias. in cons. 13. in fine. lib. 3. &
cōs 112. nu. 1. lib. 4. & Neuiz. in cons. 26. nu. 7. qua de re copio
se dicemus infra lib. 4 præsump. 25. & 8. Ita pariter sequi de-
33 bemus in dubio opinionē illam, qua † peccatū euitet. Paris.
34 in cōs. 97. nu. 63. li. 3. Ita sequenda est opinio † libertati fauēs.
l. quotiens. de reg. iur. Nauarrus in d. c. 27. nu. 287. qui alia re-
35 fert & præsertim, qd̄ in dubio est probāda illa opinio † quæ
36 reo fauet. qua de re dicemus ius. in præsump. 72. & quæ † est
contra fiscum, vt dicemus in subsequenti præsumptione.
Declaratur decimo, vt non habeat locum, quando manife-
37 stè non constat quæ sit † communis opinio, quippe quod
sunt multi, qui vnā & alteram tenent, & qui attestantur hanc
& illam esse communem: ita Neuiz. in d. lib. 5. nu. 74. qui post
Iasonē & alios refert, esse casum pro amicis, hoc est, iudicem
posse sequi eam opinionem, quam maluerit: nec reprehendi
poterit iudex.
Cæterum etsi dubiæ admodū opiniones: attn̄ iudex sequi
38 debet eam, quam in sui conscientia veriorem esse existimat.
Ita Bald. in cons. 1. Qualiter. lib. 5. & alij, quos recenset Neui-
zanus in li. 6. Siluæ nup. nu. 4. Et illis accedunt Anchar. in cōs.
121. Maria Soci. Sen. in cons. 150. col. antep. lib. 1. Dec. in cons.
176. nu. 6. Soci. iun. in cons. 131. nu. 2. lib. 1. & in cons. 33. nu. 1.
lib. 2. Neu. in cons. 34. nu. 53. & Crau. in cons 134 num. 40. qui
scripserunt, excusari iudicem sequentem ex dubijs opinioni-
bus, illam quam in sui conscietiam credit veriorem. Idem re-
sponderunt Curtius iun in cons. 6. nu. 24. Boer. 10 q. 155. nu.
27. & Cephalus in cons. 245. nu. 51. lib. 2.
39 Cùm verò dubitari contingit, quæ dicatur cōis † opinio,
dicendum est illam esse, quæ habet plures auctores eam fir-
mantes arguendo & disputando: non autē quæ habet plures,
qui nulla disputatione habita, sed perfunctoriè simpliciter &
(vt aiunt) per transennam, quodāmodo opinionē illa sequūt,
ij enim qui aliquid dicunt incidenter, & vt fit ad colorem sui
propositi, præsertim in responsis reddendis, non dicuntur ve-
rè approbare opinionem illam. Ita Alciat. in tract de præsum
ptionibus. reg. 1. præsump. 51. nu. 2. ver. item intellige. & lib. 4.
parerg. iuris. cap 17. & egregie Martinus Nauarrus in manua-
li confessorum c. 27. nu. 289. scripsit communiorem se existi-
40 mare opinionem, quam † sex aut septem auctores clasici, tē
ex professo tractantes assererent, quā probatam à quinqua-
ginta, sola ferè auctoritate priorum ductis. Et dicuntur ij Do
ctores alios sic sequentes, esse tamquā aues, quæ cum vna vo-
lat, volant & ipsæ omnes, vt dicere consueuit Decius in cons.
494. col. vlt. & in cons. 560. in fine. Illud etiam scriptum reli-
querunt Ias. in l. 2. nu. 20. ff. de iureiuran. & in l. re coniuncti.
nu. 142. ff de leg. 3. Gozad. in cons 39. num. 17. Martinus Na-
uarrus. in d. cap 27. nu. 289. in fine. Alcia. in d præsump. 51. nu.
41 2. spectandos esse Doctores grauiores, † & maioris auctorita-
tis, quales sunt illi, quorum scripta in auditorijs, & foro ma-
gis accepta sunt, & præsertim antiquiores; vt copiosè anno-
tauit Neuiz. in d. lib. 5. Syluæ nupt. nu. 5. Beto. in cap. 1. num.
268. in fine de anno. Non enim tanta habenda est ratio re-
centiorum iurisconsultorum, qui vel docendo, vel de iure re-
spondendo (quod malū?) non legibus, & rationibus, sed alio-
rum auctoritatibus, imperitè muneri suo putant satisfactum.
Cæterum aduertendum erit, tunc demum deferendum esse
42 antiquis ipsi Doctoribus, † quando eorum scripta in fonte
legi possunt; si verò legi nequeunt, connumerandi non sunt,
ad constituendam communem opinionem, sicuti rectè aduer
tit Dec. in cons. 259. num. 4. ver. præterea. Et rursus ad consti-
43 tuendam communem opinionem † erit pręponenda opinio,
eius, qui duobus in locis eam secutus est, illi opinioni, quam
vno tantum in loco approbauit. Ias. in cons. 89. col. vlt. lib. 3.
Soc. iun. in cons. 128. nu. 211. lib. 1. & Rolandus in cons. 67. nu.
33. lib. 1. sic etiam illa opinio Doctoris præualet & retinenda
44 est, pro † qua plus scripsit. Gomes. in §. 1. num. 29. in instit. de
actio. Neuiz. in cons. 30. nu. 2. & Soci iun. in cons. 1. num. 143.
45 lib. 1. Et propterea illa opinio retinenda est, † quām Doctor
vltimo loco affirmauit & probauit. Ias. in l. si idem cum eodē.
§. vlt. ff. de iurisdict. om iud Curtius senior in cons. 72. nu. 41.
46 & in cōs. 73. nu. 40. lib. 1. Præsumitur enim posterior † opinio
diligentius considerata. Roma. in cons. 327. col. 2. & Neuiza.
in d. lib. 5. nu. 32. prope finem.
Illud obseruandum est, quod vbi dubiæ sunt opiniones; illa
47 sequenda est, quę † alias conciliat ad concordiamq; reducit.
Neuiz. in d. lib. 5. nu. 32. Gomes. in §. rursus. nu. 14 in instit. de
actio. Curtius iun. in cons. 10. nu. 1. in fine. & Parisius in consi.
47 num. 76. libro 3.
Est quoque considerandum quibus in scriptis Doctor opi
nionem illam affirmauerit. Nā sunt qui existimant, opinionē
48 † illam Doctoris esse retinendam probandamq;, quam is, de
iure respondēdo probauit. Ita sane Gomes. in § quædam. nu.
26. in instit. de actio. Soci. iun. cons. 23. nu. 10. lib. 1. Boer. in q.
155. nu. 24 & Alcia. in respon. 263. in fine. Aliqui tamen verius
49 esse dixerunt, sequendam esse opinionem, † quā Doctor pro-
bauit docendo legendoque. Sic sane Parisius in cons. 110. nu.
20. lib. 1. Rubeus in cons. 127. nu. 8. Socin. iun. in cons. 56. nu.
57. lib. 1. Craue. in tract. de antiq. tempo. in tertia particula
primæ partis principalis. nu. 48. Zasius in lib. 1. singularium
responsorum. capitu. 7. numero 11. Sunt & alij, qui credunt
probandam magis esse opinionē, quam Doctor in commen-
tarijs, quos tractatus appellare solemus, affirmauit. Ita cen-
suit Neuiz. in d. lib. 5. syluæ nuptia. nu 26. post Claudium sey-
sellium in l. si idem cum eodem. §. vlt. ff. de iurisd. om. iud.
Illud etiam obseruandum est, quod in conflictu opinionū,
49 † quæ aliquando esse solent inter sacros Theologos, & iuris
Pontificij interpretes aliqua de dubitatione, quæ ab eorum
interpretatione pendet, vt puta de contractibus matrimonij,
vel vsurarum, deferendum esse magis Canonistis, vt scripse-
runt post Ancharanum Alexan. in cons. 1. col. 4. vers. & si ali-
qui. libr. 4 Neuizan. in d. lib. 5. syluæ nupt. num. 69. Parisius in
consi. 67. num. 31. lib. 4.
Est quoque annotandum, quod quando opiniones sunt
adeo dubiæ, vt discerni nequeat veritas, iure suo poterit iudex
50 † rem controuersam diuidere æqualiter inter concedentes,
sicuti obseruauit Imperator in l. & hoc Tiberius. ff. de hæred.
instit. Qua de re scripsi in commentarijs de retinenda posses-
sione in tertio remedio, num. 755. vbi multorum auctoritate
comprobaui.
Illud quoque omittendum non esse dixi, iudicem excusari,
si omissa recepta communi Doctorum opinione, secutus est
51 illam † quam aliquando eius præceptor veram esse affirma-
uit. Ita Abbas in cap. 1 colum 6. versic. sed vide notabile di-
ctum. de postula. Prælaro. Felinus in cap. 1. colum. vlti versicu.
quinto nota quod iudex. de consti Socin. sen. in cons. 44. col.
3. lib. 1. Petrasanct. in sing 62. incipit scolares, Petrus Rebuffus
in tracta. de priuil. scol. in priuil. 72. & Thomas Feratius in
cautela 31. qui post Ludouicum Bologninum in authen. ha-
bita. C. ne filius pro patre intelligit quando præceptor ille
erat vir doctus & solemnis. Est demum obseruandum, quod
quando Princeps committit alicui causam diffiniendam, ha-
bito alicuius iurisconsulti consilio, is delegatus debet habe-
re & sequi consilium illud, si modo constat coniecturis prin-
cipem ipsum delegantem voluisse sequendum esse ipsum cō-
silium. Ita post Comen. in cons. 55. Duo habentes respondit
Alcia. in cons. 377. omissis multis. nu. 2. secundum impressio-
nem antiquā Lugdunensem. Porrò Principis delegantis mens
multis coniecturis colligitur vt apud ipsum Alciatum.

PRAESVMP. LXXII.

Iudex in dubio aduersus fiscum an & quando præsumptionem sumere, & iudicare debeat, diligens & acccurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio in dubio contra fiscum capitur.*
2 *Fiscus & si non regulariter, multis tamen in casibus est priuilegiatus.*
3 *Fiscus in casibus non priuilegiatis, iure communi vtitur, & priuato æquiparatur.*
4 *Dos regulariter priuilegiata est, & in eo differt à fisco.*
5 *Fisco agente de lucro captando, aduersus priuatum de damno certantem, iudicatur in dubio contra fiscum.*

5 Titulus de iure fiſci, quid tractet.
7 Pronuntiandum in dubio contra eum, qui agit de lucro captando, & ad commodum eius qui de damno vitando.
8 Fiſco agente ex cauſa oneroſa contra priuatum de cauſa lucratiua. pro fiſco præſumptio eſt, & pro eo iudicandum.
9 Donatio perfecta dici non poteſt, ex quo in controuerſia poſitum eſt, an donare quis potuerit vel non.
10 Fiſco & priuato in pari cauſa lucratiua exiſtentibus, vter præferatur, duæ ſunt opiniones. nu. 11.
12 Fiſcus cum priuato in pari cauſa oneroſa certans, vtrum præferatur, tres ſunt opiniones, nu. 16. & 17.
13 Contendentibus priuatis, ſi pares ſint probationes pro reo pronuntiandum eſt.
14 Sententijs duobus contrarijs latis, vna pro fiſco, altera pro priuato reo conuento, quænam præferatur, &c. nu. 15.
18 Fiſco contendente cum muliere cauſa dotis, in dubio pro dote pronuntiandum. Alia refertur opinio. num. 24.
19 Priuatus habens cām oneroſam, præfertur fiſco habēti lucratiuā.
20 Dotis cauſa ſemper eſt oneroſa.
21 Priuilegiatis duobus concurrentibus, is qui priuilegium potentius habet, præfertur.
22 Dos habet potentius fiſco priuilegium, & qua de cauſa, nu. 23.
25 Primipili munus quare fuerit.
26 Annona cauſa totius exercitus robur eſt, & Republi. ſalus.
27 Dotem & fiſcum aliquando & in quibus æquiparari.

Elebre eſt reſponſum Modeſtini in l. non puto. ff.
de iur. fiſci. cuius verba hæc ſunt: non puto delinquere eum, qui in dubiis quæſtionibus contra fiſcum facile reſponderit. ita legitur in Pandectis
Florentinis, teſte erudiriſsimo Antonio Auguſtino in lib. 1.
emend. iuris. c. 3. reiecta lectione Alberici, qui ſic legendum
opinabatur. Non puto facilè delinquere eum &c. Quo ſanè
in reſponſo Dynus, Bartolus, & Albericus annotarunt in du-
1 bio † capi præſumptionem contra fiſcum. & idem affirmarunt Matthæſ. in notab. 72. & alij cōgeſti ab Alciato in tract.
de præſumptionib. reg 3. præſumpt. 4. & à Didaco Couar. in
lib. 1. varia. reſolut. c. 16. nu. 2. Cæterum quò difficilis & perplexa hæc diſputatio explicetur, diſtinguēdi atq; cōſtituendi ſunt duo præcipua capita; quorū primū eſt, qn̄ extat contentio inter fiſcum & priuatū: ſecundum quando eſt diſputatio inter fiſcum & alterum priuilegiatum, vt puta mulierem
ob dotis cauſam, vel eccleſiam, vel aliam his ſimilem: ſingula
hæc capita, diſtinguendo aliquot caſus, explicabimus.
2 Prius tamen ſciendum eſt, fiſcum non eſſe † regulariter priuilegiatum, ſed certis, multis tamen in caſib. quēadmodum
permultos caſus cōmemorant Franciſcus Lucanus Parmēſis
in tract. de priuileg. fiſci Martin. Laudenſis in tract. de fiſco,
& Afflict. in rub. de fratrib. de nouo benefic. inueſtitis. nu. 15.
in alijs verò caſib. in quibus non apparet clare priuilegiatus,
3 vtitur † iure cōi: & propterea priuato æquiparatur. l. q placuit. ff de iure fiſci. & l. 1. C de conduct. & procura. præd. fiſci.
lib. 11. & ſcribunt glo. in l. item veniunt. §. in priuatorū. ff. de
petit. hæred. manifeſte Deci. conſi. 531. nu. 3. & apertius Soci.
iun in l. 1. nu. 19 ff. ſolut. matrim. qui ob id differentiā conſti-
4 tuit, & recte quidem, inter fiſcum & dotem. nam dos † eſt regulariter priuilegiata: fiſcus verò in caſibus lege expreſsis.
His ſic pmiſsis, de primo diſtinctionis capite diſſeramus.
Primum itaque eſt caput, quando eſt contentio inter fiſcū
& priuatū: quo ſanè in capite diſtinguēdi ſunt aliquot caſus.
5 Primus eſt, quando fiſcus † aduerſus priuatum contendēs
agit de lucro captando, priuatus verò de damno euitando,
vt puta quando agitur de exigenda pœna (cauſam hanc eſſe
lucratiuam probauit Dec. in l. in eo quod vel is. num 4 ff. de
reg. iur.) à priuato, qui delictū perpetraſſe dicitur, vt quod
eius patrimonium dicatur fiſco delatum. hoc in caſu in dubio præſumitur, atq; ita iudicari debet contra fiſcū. ita omnium primus docuit Beluiſius in l. 1. in fi. C. de cad. tollen. &
ſi hoc ſibi tribuat Comens. in l. 1. nu. 11. ff ſolu. matrim & ſecuti ſunt ibid Soc. ſen nu. 8. & Iaſ. nu. 37 Idem Iaſ in §. ſi quis
agens. in fin. in inſtit. de actio & in conſil. 39 nu. 3. lib. 1. Feli.
in cap paſtoralis nu. 9. de reſcriptis. Decius in l. in ambiguis.
de reg iur & in cap. 3. de proba. Marſil. in rubr. C. de probat.
nu. 392. Ripa in l. 1. nu. 4. & ibid. Pariſius nu. 12. verſic. conſidera etiam, Socin. iun. num. 24. & Bolognetus num. 17. ff. ſoluto matrimonio. Alciat. in reſpon 522. in fine, Neuiz. in lib.
6. ſyluæ nuptia nu 47. verſ. item in dubio contra fiſcum, egregie Iacobus Simancus in commentarijs Catholicarum inſtitutionum in tit. 9. num. 53. Didacus in lib. 1. variar. reſolut.
cap. 16. num 1. & Hieronymus Gabriel in conſil. 173. in fine.
lib. 2. & ij quidem moti ſunt eo reſponſo, dictæ l. non puto,
quod loqui de cauſa lucratiua, ſunt interpretati. eſt enim
6 collocatum ſub illo titulo de iure fiſci, in † quo agitur de
bonis delinquentium fiſco delatis, ob id ſic in dubio debet
interpretari, iuxta l. Imperator. ff. de in diem adiect. ſed mea
quidem ſententia, leuis eſt conſideratio; cum & in eo titulo
agatur de iure fiſci in alijs cauſis quam in his, de bonis delatis: ſicuti in l. 3. §. Diui fratres. vſq; ad finem. in l. ſi curator.
in l. bonorum. in l. Titius. in l. res quæ. in l. ſi is qui. in l.
eum qui. in l in fraudem. §. penult. & in l. vlti. in quibus agitur de contractibus venditionum, locationum & ſimilium
inter fiſcum & priuatos. Et accedit, quod ipſemet Modeſtinus in l. in ſumma. eodem titulo de iure fiſci, ita reſpondit.
in ſumma ſciendum eſt, omnium fiſcalium pœnarum petitionem creditoribus poſtponi. loquitur Modeſtinus, quando verſamur in dubio, alioqui ſi clara res eſſet iniuria fieret
fiſco. & ideo habuit Modeſtinus pro abſoluto, in cauſis lucratiuis ſeu dictis pœnalibus, fiſcum poſtponi creditoribus. quare in dicta l. non puto. ſi de his locutus eſſet, non dixiſſet eum non errare, qui in dubiis pronuntiat contra fiſcum: ſed abſolute dixiſſet, eſſe contra eum pronunciandum
abſolutè. & accedit, quod alius eſt ſenſus dictæ l. non puto.
quem conſiderauit Socinus ſenior in dicta l. 1. & qui mihi
probatur, vt infra dicemus. & interpretationem illam Beluiſij & Comenſis manifeſte improbarunt Alexander in dicta
l. 1. num. 3. ff. ſolut. matrimonio. & ibidem Ruinus, num. 4. &
num. 10. in fine, & Pariſius num. 12. verſic. & licet Iacobus,
& Alciatus in d. præſumptio. 41. rectius caſus iſte probatur
in d. l. in ſumma. iunct. l. quod placuit, eod. tit. Dixerat Modeſtinus, omnium fiſcalium pęnarum petitionem creditoribus poſtponi. Papinian. deinde ſubiunxit in d. l. quod placuit. quod placuit fiſco non eſſe pęnam petendam, niſi creditores ſuum recuperauerint: eo pertinet, vt priuilegium in
pęna contra creditores non exerceatur, non vt ius commune
priuatorum fiſcus amittat. Dixit Papin. fiſcum non ammittere ius priuatorum, hoc eſt, quod ſi clare apparet, creditores
ius ſuum acquiſiuiſſe, poſteaquam conſtat bona eſſe delata,
atque ita quoddammodo fiſco quæſita, fiſcus eis anteponatur, quia & quilibet creditor priuatus anteponeretur; cum
verò dubium eſt, ſecundum Modeſtinum, quis prior, vel poſterior ſit, fiſcus vel creditores, fiſcus poſtponitur creditoribus. comprobat ſententiam hanc reſponſum Alexandri Seueri in l. vnica. C. de pęnis fiſcalib. lib. 10. rem ſuam (inquit
Alexander) perſequentibus, pęnæ exactio poſt ponitur. Et
7 accedit ratio, quod in dubio † pronuntiandum eſt contra
eum qui agit de lucro captando, & ad commodum eius, qui
agit de damno euitando. l. non debet actori. §. in re obſcura.
ff. de reg. iur. quo loci Decius ſcriptū reliquit, priuilegiatum
qui tractat de lucro poſtponi alteri, qui tractat de damno. l.
vlt. ff. ex quibus cauſis maio. & ſcribunt Baldus & alij à Decio allegati. & ad rem confert tex. l. vlt. §. ſin autem creditores. C. de iure delib. quo ſcripſit Neuiz. in lib. 6. ſyluæ nuptia.
nu. 47. verſi. item in dubio faueamus. fauendum eſſe in re dubia ei qui agit de damno euitando. Hoc in caſu intelligendū
eſt, quod ſcriptum reliquit Plinius in Panegirico ad Traianum. Cuius verba hæc ſunt. quæ præcipue tua gloria eſt,
ſæpe vincitur fiſcus: cuius mala cauſa nunquam eſt, niſi ſub
bono principe. & accedit illud Iulij Capitolini in vita. M.
Antonini: cum dixit Imperatorem illum in cauſis compendij nunquam fiſco fauiſſe.
Secundus eſt caſus, quando fiſcus aduerſus priuatum
contendens, agit de cauſa oneroſa: priuatus vero econtra
de cauſa lucratiua. hoc in caſu pro fiſco præſumitur, atque
ita pro eo iudicandum eſt in dubio. ita gloſſ. Odoffredus,
Lucas de Penna, Ioan. de Platea, & Iacobus Rebuffus in l. 1.
C. de iure fiſci. libro decimo. Angelus in §. illud quoque. in
auth. de triente & ſemiſſe. Caſtren. in l. matrem. C. de probatio. Roman. in ſingul. 159. Agens hypothecaria. Salicetus
in l. ſi debitor ff. de pign. Alexan. in additio. ad Bart. in dicta
l. 1. C. de iure fiſci, lib. 10. Antonius Corſetus in ſingul. in
verbo, actio hypothecaria. Afflictus in rubr. de fratribus de
nouo beneficio inueſtit. nume. 47. Socin. ſen. Bulgarinus, &
Seyſellius in l. 1. ff ſolut. matrimo. & ibidem Pariſius, nu. 13.
Alciatus num. 6. & Socin. iun. num. 21. & Didacus in lib. 1.
varia reſolut. cap. 16. num. 2 verſic. imo ſi fiſcus. & ij quidem
ſic ſunt interpretati. d l. 1: C. de iure fiſci. lib. 10. Cuius verba
hæc ſunt, ſi priuſquam fiſci rationibus pater veſter obligaretur, perfectam prædiorum donationem feciſſe fuerit probatus, quod citra fraudem creditorum geſtum eſt, non reſcinditur. hic conſtat, donatarios probare debere prius perfectam fuiſſe donationem, quam donator fiſco obligaretur. Cum tamen onus probandi obligationis prioritatem
ſpectare

spectare debuisset ad fiscũ actorem; sicuti facit priuatus, qui agendo ex causa onerosa ꝗ priuatum rẽ ipsam possidentem ex causa lucratiua, probare debet, ante donationem ipsi reo factã, sibi ius hypothecæ ad rem illã cõpetere l. in rebus. C. de dona ante nupt. Et ppea eũ aliter statutũ sit in fisco, in d. l. 1. dicendũ est, id ꝯtigisse, qa tribuitur aliquis fauor fisco, vt si habet causã onerosã, præferat priuato habenti causã lucratiuã.

Cæterum Bar. in d. l. 1. & in l. quæ nondũ. §. quod dicitur. in fine de pigno. scripsit in casu d. leg. primæ id contingere fauore fisci, vt etiam ille, qui possidet teneatur probare rem fuisse sibi prius obligatam. Et Bart. secuti sunt Bald. in l si debitor. C. de priuil. fisci. Angel. in l. matrem. C. de prob. Bal. Nouellus in tract. de dote. in nona parte in primo priuilegio. Negus. in tract. de pignoribus. in quinta parte, secundo membro. nu. 43. Et hæc notabilis est declaratio, si vera est. ad l. circa ff. de probat. vbi pro possessore præsumitur, & ob id, qui aliter dicit debet probare Hoc inquam non haberet locum fauore fisci.

Verùm interpretatio hæc mihi non placet: cũ fiscus illo in loco non consideretur vt fiscus priuilegiatus, sed vt creditor. Nã ipse Alex. subiũgit, quod citra fraudem creditorum gestũ est, non rescinditur. Accedit, quod alia lege cautum non reperitur, fiscum esse in hoc priuilegiatum, ob id, quod casus d. legis primæ sit dubius; non est in dubio tribuendum priuilegium fisco: sicuti in huius disputationis initio diximus. Verius itaque existimo quod docuit Ruinus in d. l. 1. num. 4. ver. vel tenendo qđ ff. soluto matr. in casu. d. leg. primæ. C de iure fisci, esse credendum, quod fisci intentio erat fundata, quippè quod probatum fuerat, donatorem obligasse bona omnia fisco, & quod eo tẽpore obligationis hæc bona donata, erant in illius debitoris sicque donatoris bonis. Quare donatarius, qui contendebat sibi prius donata fuisse ipsa bona, quam obligarentur fisco, probare id debuit: atque ita nullum speciale est in d. l. 1. constitutum fauore fisci, Cum idem sit & in priuatis, quemadmodum explicat Ruinus, & idem probat ibidem Parisius num. 13. Rectius ita casus iste probatur ea ratione, qua vsi fuimus supra, quod in dubio præsumi & pronuntiari debet pro eo, qui tractat de damno euitando, contra eum qui agit de lucro consequendo. Nec ad rem pertinet consideratio Parisij in d. l. 1. num. 13. soluto matrimon. cum dixit, quod in casu dict. leg primæ. C. de iure fisci, agebatur de damno ex parte donatariorum ex quo erat perfecta

9 donatio: Nam verius est, non posse dici perfectam † donationem, ex quo est positum in controuersia. an donare potuerit, vel non, cum prius diceretur obligasse bona ipsa fiscu. Et hic quidem casus procedit multò magis, quando intentio fisci est fundata, & nil apparet probatum ex parte priuati, iuxtà sensum prædictum Ruini ad dict. leg. primam. C. de iure fisci. Nã pro ipso fisco tunc pronuntiandum est, etiamsi aduersarius sit in possessione, sicuti in specie annotarunt Herculanus, Pontanus, Socinus Ripa in dict. l 1. ff. solu. matrimo. quos sic retulit, & secutus est Didac. in dict. libr. 1. varia. resol. cap. 16 num. 7. in fin.

Tertius est casus, quando tam fisci quàm priuati causa est lucratiua, exempli gratia. si vterq; prætendit sibi prius donatum, vel hæredem institutum. Afferri etiam potest exemplum vt si per contractum, legem, vel sententiam pœna aliqua pecuniari. alicui indicta partim fisco, & partim priuato, defertur, si eo otigerit damnatum non esse soluendo, nec ex eius bonis posse solui totam ipsam pœnam, sed dimidiam tantum: Hoc sanè casu dubitatur, an sit præferẽdus fiscus vel priuatus? Re-

10 cepta est sententia † pro fisco non præsumi, atque ita pro eo non esse in dubio pronuntiandum. Ita Guielmus Cuneus, Iacobus Butrigarius, Baldus, Angelus & Alexander in l. rescriptum. ff de pact. Negusant. in tract. de pignoribus. in 2 parte principali, in quarto membro. nu. 165 & Didacus in d. lib. 1. varia. resolut. cap. 15. nu 8. qui testatur communem. Et ij quidem adducti sunt tex. l. quod placuit. ff. de iure fisci. qui tamẽ non probat, si sensum, quem supra retuli, considerabimus. Afferunt etiam l. 1. C. pœnis fiscalibus creditores præferri. lib. 10. Verum nil ad rem pertinet, cum loquatur eo casu, quo fiscus agit ex causa lucratiua, priuatus verò ex onerosa. Nam ibi creditor propriè is dicitur, cui titulo oneroso quid debetur, vt scribunt Doct. in l 1. ff. si cert. peta. Rectius probari potest textu l. non puto ff. de iure fisci. de quo diximus supra, & in subsequenti casu differemus. Contrariã opinionem proba-

11 uit † Parisiense consilium, quod Galli Parlamentum appellant, vt refert Ioannes Gallus in Arestis Parisiensibus in quęstio. 130. qui commemorat tertium exemplum supra relatũ, & inquit pro fisco fuisse pronuntiatum. Et quamquam Didacus præcitato in loco scripserit, pro Aresto illo Parisiensi esse d. l. non puto. secundum sensum Comensis, & l. eius qui delatorem. ff. eod titu attamen mea quidem opinione, textus. d. l. non puto. repugnat, vt demonstrabimus infra & d. l. eius qui delatorem. nil ad rem pertinet. Conferre melius videtur. l. apud Iulianum. ff. de iure fisci, vbi priuatus dicebat hæreditatem, fiscus verò vt suam vindicabat Respondit Pomponius Iulianum secutus, causam fisci prius esse tractandam. Reddit rationem, ne publicæ causæ præiudicetur. Verum responderi potest, tributum esse priuilegium fisco solùm respectu ordinis iudiciarij, non respectu meritorum causæ, hoc est quis sit potior in hæreditate.

Quartus est casus, quando fiscus & priuatus sunt in pari causa onerosa. Hoc in casu tres sunt interpretum opiniones.

12 Prima fuit eorum † qui scripserunt, pro fisco pręsumi, iudicarique debere. Ita Bald. in l. si debitor. C. de priuil. fisci. Roma. in authen similiter nu. 30. C. ad l Falcidiam. Socin. sen. in l. 1. nu. 6. ff. soluto matri & ibidem Ias nu. 4. sic & Baldus Nouellus in tract. de dote. in parte nona, in primo priuilegio. Negusa. in tract. de pignoribus, in secunda parte, in secundo mẽbro, nu. 117. qui communem testatur: sic & Didacus in d. cap. 16. nu. 2. vers. sed & si fiscus Et ij quidem adducti sunt primo textu. l si is qui. ff. de iure fisci. vbi in rebus quæsitis à debitore post hypothecam priuato quæsitam, fiscus, qui in tempore posterior est, præfertur: tametsi in quæsitis ante hypothecam, priuatus qui potior est; fisco etiam expressam habenti, præferatur, non solum si priuatus habeat expressam priorem: sed & tacitam: sicuti considerant Dynus & Bar. in d. l. si is qui, & cõmunem esse sensum, testatur Baldus Nouellus in tract. de dote. parte 10. nu 2. Verùm respondetur secundum Parisium in d. l. 1. nu. 13. vers nec obstabit. d. l. si is. qui. ff. solu. matr. ibi ita priuilegium fuisse expressim concessum, vt præcedens generalis obligatio & hypotheca, omnium bonorum præsentium & futurorum facta priuato, impediat obligationem factã deinde fiscu, in postea q̃sitis. Et si ergo in eo fuerit priuilegiatus fiscus, non tamen in reliquis dici debet priuilegiatus. Et si rectè perpendatur, idem sensit Ruin. in d. l. 1. nu. 1. vers non obstat etiam ff. soluto matri. Secundo adducitur argumentum quod hic fiscus & priuatus sunt pares in causa: cum vtriusque sit onerosa Atqui quando pares sunt probationes, fisci actoris & priuati rei conuenti, pro ipso fiscu pronuntiandum est, etiam si actor sit, secundum Specula. in tit. de teste. §. postquã. nu. 7. Ioan. Andreæ in cap. in nostra. de testibus, Alexan. in l. 1. nu. 2. ff. sol. matr Decium in l. in ambiguis. nu. 2. ff. de reg. iuris. & in cap. 3. nu. 5. de proba. & Frãciscum Lucanum in tract. de fisco. in priuil. 82. Ergo etiam pro ipso fisco habente causam pariter onerosam ac ipse priuatus, præsumendum & iudicandum est. Cæterum responderi potest: negando minorem illã propositionem, quia quando sumus in dubio atque ita cum non apparet de priuilegio fisci, is à pari procedit cum priua-

13 to (vt diximus supra) At vbi inter priuatos † est contentio, & pares sunt probationes, pro reo est pronuntiandũ. l. Arianus. ff. de act & oblig & dicemus infra. Idem ergo est dicendũ & in fisco, quidquid dixerint Speculator & sequaces, qui moti sunt ex illa lege non puto, & similibus, quæ non probant.

14 Tertio affertur argumentum, quod quando † latæ sunt duæ sententiæ contrariæ, vna pro fisco actore, altera pro priuato reo conuento. Illa pro fisco pronuntiata præferri debet. Ita Specu. & Ioan. Andreæ vbi supra, & Iason in d. l. 1. num. 37. ff. soluto matr. Ergo & in casu nostro, vbi par est causa fisci & priuati, pro fisco est præsumendum. Verum responderi potest, à Specul. Io. Andreæ & Iasone dissentire Comensem, Herculanum, Iasonem ipsum & Zasium in l. inter pares. ff. de

15 re iudi. Cùm dixerunt, sententiam † pro priuato reo conuento latam, aduersus fiscum præferri.

16 Secunda fuit opinio præcedenti omninò cõtraria, † quod scilicet in dubio pronuntiandũ sit contra fiscũ. Ita Bar. in d. l. non puto. ff. de iure fisci. cum dixit, ꝙ si duo extant instrũta cõtractus, pro fisco & pro priuato eadẽ die confecta, instrumentum priuati præsumitur prius confectum. Et Bartolum secuti sunt Matthes. in notab. 71. Alex. in l. 1. nu. 3. ff. sol. matr.

Et ij quidẽ adducti sunt eo text. d. l. non puto, qui (vt nunc dicemus) alium habet sensum.

17 Tertia fuit opinio † quod sit in iudicis arbitrio & facultate, præsumere & pronuntiare vel pro fisco, vel pro priuato, vt ei visum erit. Hac in opinione fuit Soci. sen. in d. l. 1. ff. soluto matr dum interpretatur d. l. non puto, cuius sensum dixit ibidem Soc iun. nu. 20. esse verissimum. Non puto (inquit Modestinus) delinquere eum. qui in dubijs quæstionibus contra fiscum facile responderit. Dubitandi rõ erat apud Modestinũ, ꝙ dicendũ videbatur, in dubijs quęstionibus esse respondendum pro fisco: sicuti & pro dote, iuxta l. in ambiguis ff. de reg. iur. cum fiscus ita multa habeat priuilegia vt ipsa dos, vt in

eo.tit.ff.de iure fisci, & in tit. C. de priuilegio fisci,& diximus
supra. Decidit contrarium Modestinus quod, scilicet, nõ errat
iudex, qui in dubijs facile respondit cõtra fiscum. Ratio ipsa
decisionis est: qa vbi fiscus non reperit expresse priuilegiatus,
nõ differt à priuato sicuti diximus supra. Quẽadmodũ ergo
est in iudicis arbitrio & potestate positũ, pronuntiare in cau-
sia priuatorũ vel ꝓ reo, vel pro actore, ita ẽt permissum ei est
in causa fisci contra priuatũ. Et hic quidẽ sensus semper mihi
placuit, quidquid dubitant & obijciant Ruin. in d.l.1.num.4.
vers.non placet etiã.& Paris.nu 12.prope medium.ff.sol.matr.
18 Secundũ est huius disputationis caput, qñ cõtentio † est in-
ter fiscũ & mulierẽ, cã dotis. Hoc in casu recepta est Doctorũ
sñia, in pari cã, in dubio esse pronuntiandũ pro dote. Ita Bal.
in l.doris C.de iure dotiũ.& in l.ad exactionẽ.C de dotis pro-
miss.Ias.in l.1.nu.37.ff.soluto matri.& ibid. Soci. sen. num. ..
Ripa nu.10.Paris.nu.14.Soci.iun.nu.36.Negusan. in tract.de
pignoribus in secundo membro tertiæ partis principalis.nu.
109.Alcia in tract.de ꝓsumptionib.reg.3.præsump.41.ad fin.
vers.sed mihi placet.& Didac. in lib. 1. varia.resol.c. 16.nu.6.
Primo affertur argumentum ductum à fortiori, ex his, quæ
19 diximus supra, quod priuatus † habens causam onerosã, præ-
fertur fisco, qui dicitur habere causam lucratiuam. Ergo mul-
20 to magis præfertur causa dotis, † quæ semper est onerosa.
Verùm respondetur, argumentationem solum concludere,
quando causa fisci est lucratiua. non autem quando est one-
rosa Non enim semper lucratiua est: sicuti diximus supra.
21 Secundo vrgere magis vr̃, quod qñ duo priuilegiati † con-
currũt, is q̃ hẽt priuilegiũ potentius, ꝓfert. l verò. in fine.ff.da
mino.Bar.& reliqui in auth.quas actiones.C.de sacrosã.eccl.
22 At qui dos † habet priuilegium potentius ipso fisco. Ergo
cã dotis ꝓferri dẽt ipsæ causæ fisci. Illa minor propositio pro-
batur ex l.pignus ff qui potio. in pign. hab. iuncta l.assiduis.
C.eo. In ea enim.l.si pignus. respondit Vlpia. tacitam hypo-
thecam priorem priuati, præferri posteriori hypothecæ ta-
citę fisci. Et ad idem adducitur.l.vnica. C, rem alien.gere. Et
tamẽ in d.l.assiduis constitutũ est, tacitã hypothecã, fauore
dotis præferri priori hypothecæ tacitæ priuati. Cæterum re-
sponderi põt, verum non esse minorẽ illam propositionẽ: cùm
tex.d.l.pignus non loquatur de hypothecca tacita, sed de ex-
pressa, quã specialẽ appellat Vlpianus. sicuti expressam inter-
pretantur glossa & Doctores ibidẽ Nil ẽt ad rem confert.d.l.
vnica. C. rem alien. geren. quam Socinus iun.in d.l.1. nume.
38 ff sol. matr.allegauit. Respondetur secundo, quod si con-
cedimus verã esse minorẽ illam propositionẽ, dicendũ est id
cõtingere in priuilegio expressim concesso doti; ob id argui
non potest, idem esse quouis alio in casu dubio. Tertio itaq;
23 ac melius facit, q̃ dos † est regulariter priuilegiata d. l. 1.ff.
solu.mat.fiscus verò non, sed certis tantum in casibus, vt dixi-
mus supra. Quemadmodũ ergo pro dote præsumitur contra
priuatũ.d l.1.& ibi Doctor. Ita quoq; pro eo præsumitur cõ-
tra fiscũ. qui cũ non reperiatur in hoc priuilegiatus, personã
24 priuati sustinet: sicuti diximus supra. ¶ Contrariam tñ † opi-
nionem, quod s. in dubio præsumendum ac pronuntiandum,
non sit pro dote cõtra fiscum: sed quod à pari procedant, af-
firmarunt Bald Nouellus in tract.de dote. in oona parte pri-
uilegio primo, Herculanus in l.1.ou.5.ff.soluto matri.& ibidẽ
Ruin.nu.11.idem vr̃ sentire. Idẽ scribit Tiraquell. in tract. de
iure primogen.q.17.num.15. Primò moti sunt textu.l.2. C.da
priuileg.fisci. Verum respondetur, nil ad rẽ pertinere, cum ibi
fisco iam obligata essent bona mariti, qui deinde contraxit
matrimoniũ, & pro dote mulieri se obligauit. Præfertur enim
fiscus qui prior est in tempore: sicuti ẽ contra præfertur dotia
cã, si pro ea prius obligata fuerunt bona. Illius responsi verba
hæc sunt. Quamuis ex causa dotis, vir quondam tuus tibi sit
condemnatus, tñ si priusquã res eius tibi obligarẽtur, cũ fisco
contraxit.ius fisci causam tua præuenit. Q̃d si post bonorum
eius obligationẽ rationibus meis cœpit esse obligatus: in eius
bona cessat priuilegiũ fisci. Hæc litera adeo clara est, vt vana
sit alia interpretatio Socini Iun.in d.l.1.nu.39.ff.soluto matr.
dũ nescio qd de illius responsi correctione, cõminiscitur. Se-
cundò adducitur tex.l satis.C.in quibus causis pignus, vel hy-
poth.tacitẽ cõtrahitur. Cæterum respondent Alcia. in tract.
de præsumptionib.reg.3 præsum.41.in fine.& Didac.in lib.1.
varia.resol.c.16.nu.6.in fine, d.l.satis loqui de casu primipila-
ri, cui tributũ speciale hoc priuilegiũ, vt dos ẽt vxoris ipsius
primipili, obnoxia sit in subsidiũ fisco pro debitis ꝯtractis ab
ipso primipilo. Eius.n.causæ primipilaris fauore, multa sunt
constituta.l.1.& vlt.C.de primipilo.lib. 12. Et ratione quidẽ,
25 siquidẽ primipili † munus erat partiri & diuidere aononã le-
gioni, cui præerat, vt declarat Cuiacius in l.3. C. de cohortal.
lib.12.cuius sane annonæ causa summẽ fauorabilis est, cum
26 sit † totius exercitus robur, nec non & Reipub.salus, quemad-
modum ad rem explicat præcitato in loco Didacus. Et pro-
pterea causa hæc dr̃ adeo priuilegiata, vt cõparatiuè ad cau-
sam dotis illa dicatur publica, hæc verò dotis priuata. l.3.C.
de primipilo.li.12.& ibidẽ Cuiacius. Quæ aũt dignitas & mu
nus esset primipilũ, declarat Didaeus post Alciatũ, Cotareũ
& Antoniũ Augustinũ, quos commemorat. Tertiò vrgere vr̃,
quod fiscus & dos parificentur in priuilegijs. Ita glo.in l.2.C.
de priuil.fisci.& probat tex.§.his consequens in auth.de æqua
litate dotis.iuncta l.quod quis.ff.de priu.credito. In eo.§. his
consequens, sancitum est, q̃d dos præferatur ei qui mutuauit
in refectionem, sic & in d.l. quod quis. fiscus præfertur simili
27 mutuanti in refectionem. Verum respondetur dotẽ † & fiscũ
in aliquibus æquiparari, quando causa contra tertium tracta
tur, sed non quando inter eos, cum dos sit regulariter priui-
legiata, fiscus verò certis in casibus tantum.

PRAESVMP. LXXIII.

Sententia ad cuius instantiam prolata præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata pro actore, qui petijt in libello pro se eã ferri ad eius instantiam præsumitur lata, & quæ sit ratio nu.2.*
3 *Sententia lata pro reo qui pro se pronuntiari petijsset, ad eius instãtiam lata præsumitur.*
4 *Reus in excipientibus dicitur actor.*
5 *Sententia lata pro reo præsente, vna cum actore, ad instantiam rei lata præsumitur, etsi à reo nil dictum fuerit.*

Vm dubitatur, ad cuius instantiam præsumatur pro-
lata sententia, distinguendi atque considerandi sunt
aliquot casus.
Primus est qñ lata est pro actore, qui iam petijt in libello,
1 pro se ferri sententiam. Hoc casu præsumitur † ad eius instan-
tiam deinde pronuntiara Ita Castr.in l.vnica nu.4. C. vt quæ
2 desunt aduoca.& ibidem Alex nu. 11. Ea est ratio † quia suf-
ficit ipsius actoris petitio facta in ipso libello, quæ censetur
continuata & repetita tempore ferendæ sententiæ.
3 Secundus est casus, quando † sententia fuit lata pro reo
qui in suis exceptionibus petijsset pro se pronuntiari. Hoc sa-
nẽ casu præsumitur lata sententia ad ipsius rei instãtiam. Ita
Alex.in d.l.vnica.nu.12. Est ratio, quia sufficit, reum petijsse,
4 pro suis exceptionibus, cum & reus † ipse in exceptionibus
dicatur actor l.2. ff.de except.
5 Tertius est casus, quando † à reo nihil fuit dictum, sed sñia
fuit pronuntiata pro reo, præsentibus ipsis actore & reo. Hoc
etiam casu præsumitur prolata ad ipsius rei instantiã. Ita Ca-
stren.in d.l vnicã nu.4.& Alex.nu.11. Qui quidem Alexander
recensuit traditionem Bar.in l.furioso.in fine ff de re iud. quo
in loco scripsit, quod si apparet sententiam fuisse prolatam
pro reo præsumitur, quod fuerit præsens & citatus, atqua ita
quod eo instante pronuntiatum fuerit.

PRAESVMP. LXXIIII.

Sententia prolata præsente domino qui per procuratorem litigauit, quando præsumatur citatus ad audiendum proferri sententiam ipsam.

SVMMARIVM.

1 *Dominus citatus ad audiẽdam sententiam, si tempore sentẽtiæ præ-sens sit, præsumitur ad illam audiendam comparuisse.*
2 *Responsio subsecuta, præsumitur facta secundum præcedentem interrogationem.*
3 *Actus præsumitur factus in exequutionem mandati præcedentis.*
4 *Dominus quidem non citatus, præsens tamen tempore sententiæ, & à iudice certioratus, præsumitur ad audiendã sñiam præsens esse.*
Idem si nec citatum constet nec certioratum, eo tamen tempore præsens sit.num.5.
6 *Præsens & tacens præsumitur consentire in his quæ sibi sunt vtilia, secus in his quæ ad sui detrimentum spectant.nu.8.*
7 *Dominus nec citatus nec certioratus, si tempore sententiæ præsens sit, lata contra eum sententia, non præsumitur ad eam audiendam citatus.*
9 *Notarius attestans dominum tempore sententiæ fuisse præsentem, præsumptionem facit eum fuisse citatum.*
Idem si ex remota regione Dominus venerit.nu.10.
Quod etiam in sententia antiqua obtinet. num.11.

Dubl.

DVbitsri aliquando ſolet, quando ſententia prolata pręſente domino, qui per procuratnrem litigauit, præſumatur is citatus ad ipſam ſententiam? Hac in re diſtinguendi ſunt multi caſus.

Ptunus eſt, quando conſtat ipſum dominum fuiſſe citatũ ad audiendum ſententiam, & tempore ferendæ ſententiæ re-
1 peritur præſens Hoc caſu † præſumitur ea de cauſa præſens, vt ſententiam audiat. Ita Bar. in l. furioſo. nu. 6. ff de re iud. & ibidem Alex. nu 9. qui eo ſimili probant, quod ſubſecota re-
2 ſponſio, † præſumitur facta ſecundũ præcedentẽ interrogationem. §. præteres. de inutili ſtipula. Et præterea ſecundũ eos confert tex. l hæredes palam. §. in teſtamentis ff. de teſta vbi teſtis rogatus, vt ſit præſens teſtamento, ſi deinde repetitur pręſens, præſumitot quod ea de cauſa præſens ſit. Et accedit qđ
3 † actus præſumitur factus in executionem præcedentis maodati, & cauſæ. l. quædam ff. de rei vend. & reſpondit Craue. in conſi. 231. nu. 11. verſ. ſecundo pro. & in conſ 284. nu. 6. Ita ergo præſentia hoius domini præſumi debet ex cauſa, ob quam fuit citatns, atque ita ad audiendum ſententiam.

4 Secundus eſt caſus, qoaodo † dominus non fuit citatus ad audiendum ſententiam, ſed tamen cum præſens eſſet, fuit à iudice certioratus, quod volebat pronootiare, & quod ibi permaneret ad hunc effectum audiendi ſententiã. Hoe caſu præſumitur, quod ea de cauſa fuerit ibi præſens. Ita Bar. in d. l. furioſo. nu 6. ver. ſi verò non fuit. & ibidem Alex. nu 9. ver. aut non fuit. ff. de re iudic. Qoi moti ſuot eo ſimili d l. hæredes palam. §. in teſtamentis ff de teſta vbi teſtes præſentes teſtamento certiorati vt s deſſent illi actui, præſumitur, quod ea de cauſa ibi permanſerint. Qoa de re dicemus infra ſuo loco.

5 Tertius eſt caſus, quando † non conſtat dominum fuiſſe citatum, vel certioratom. ſed tamen fuit præſens, & ſententia fuit pro eo prolata. Hoc caſu præſumitur. ꝙ eam ob cauſam fuerit præſens Ita Bar. in d l furioſo, in fi. ver. ſi vero dotali. &
6 Alex nu. 9. ver. ſi autem. Ea eſt ratio, quia præſens † & tacens, præſumitur conſentire in his quæ ſibi ſunt vtilia. l. qui paritur. ff. maod. & dicemus infra ſuo loco.

7 Quartus eſt caſus, quando † non conſtat dominum fuiſſe citatum, vel certioratum, ſed tñ fuit præſens, & ſententia fuit contra eũ lata. Hoc caſu non præſumitor, ꝙ fuerit citatus ad audiendum ipſam ſñiam. Ita Bar in d. l. furioſo. in fine. & ibidem Alex. nu 9. ver. ſecus ſi contra. & idem ſenſit Dec in conſ. 42. nu. 14. dum refert declarationem, de qua ſtatim. Hoius tra-
8 ditionis ea eſt rõ, quia præſens † & tacens, non præſumitur ad ſui detrimentum conſentire. l. inuitus. §. filiusfa ff. de procura.

9 Declaratur primò hie caſus, vt nõ procedat qñ † notarius in ſententia atteſtatur ipſum dominom fuiſſe pręſentem. Hoc ſane caſu præſumitur, quod fuerit citatus. Ita Bal. in l. 1. C. de ſentent. ex breui recita. Dec. in d conſ 42. nu. 14. Verom Alex. in d l furioſo. num. 10. intelligit eſſe verum, quando præſente ipſo domino notarius id ſcripſit.

Declaratur ſecundò non habere locum, quando dominos
10 ſicq; ille, qui citari deboit † venit ex remota regione. Nã tũc præſumitur citatus. Ita declarat Decius in d conſ. 42. nu. 14. verſ & hoc omnino, adductus aoctoritate Antonij Butrij in c. 1. de iud. & diximus ſupra in præſompt. 8. in fine.

11 Declaratur tertiò, vt locum non habeat quando † ſententia eſſet antiqua. Nam tunc præſumitur, qood dominus fuerit citatus ad audiendnm ipſam ſententiam. Ita declarat Dec. in d. conſ. 42. nu. 14. ver. & de hoc.

PRAESVMP. LXXV.

Decretum in alienationibus bonorum eccleſiæ & minorum, in emancipatione, adoptione, ac his ſimilibus iuriſdictionis voluntariæ, ritè ac rectè interpoſitum an & quando præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Decreta aliqua magoi, alia leuis momenti ſunt.*
2 *Decretum ſuper alienatione bonorum minoris vel eccleſiæ, magni eſt momenti.*
Aliud eſt in emancipatione, manumiſſione &c. nu. 3.
4 *Sententia aut decretum, vtrum pro ſe babeat maiorem præſumptionem, & nu. 8.*
5 *Decretum pro ſe præſumptionem babet, & ſi nulla facta ſit mentio, quod cauſa cognitio fuerit adbibita, quod non eſt in ſententia.*
6 *Decretum inter volentes & conſentientes interponitur.*
7 *Decretum interponens index, poteſt ſe extra iudicium informare.*
9 *Iudicis perſonam conſiderantes, magis pro eo in foro cootentioſo quam voluntario præſumimus.*
10 *Iudicum diligentia in decretis interponendis leuior eſt quam in ſententijs ferendis.*
11 *Perſonam iudicis in decretis ſuſpectam magis quam in ſententijs, legumlatores babere. Id an verum ſit. Vide nu 18.*
12 *Solemnitatis actus, qui diligentem cauſæ cognitionem requirit, ſi in decreto fuerint enunciata, præſumptio eſt pro ipſo decreto. Et quid ea præſumptio operetur nu. 14.*
13 *Iudicem falſis allegationibus, circumuentum eſſe minor aſſerens, id probare debet.*
15 *Decretum obreptum eſſe, affirmans probare debet.*
16 *Lex de magiſtratu multum confidit.*
17 *Iudici aſſerenti, ſolemnitates in decreto requiſitas interueniſſe, donec contrarium probetur, creditur.*
19 *Sententia lata à qua non appellarunt partes, ſi acta enunciata fuerint, pro illo præſumitur.*
20 *Fraus in his quæ voluntaria ſunt iuriſdictionis facilius cõmittitur.*
21 *Solemnitatis extrinſecas interueniſſe, non præſumitur.*
22 *Solemnitatis actus qui diligẽtem cauſæ cognitionem requirit, ſi in genere fuerint enunciata pro ipſo decreto præſumptio non eſt.*
Idem eſt ſi enunciata non ſint, & lapſum ſit loogum tempus. nu. 23.
Aliud ſi lapſum ſit longiſſimum tempus, velut annorum 30. nu. 24.
Quod tamen quando nec idipſum procedat. nu. 25. & 26.
27 *Præſumptio cedit veritati, & contrarijs probationib. eliditur.*
28 *Decretum leuem requirens cauſæ cognitionẽ, ſi ſolemnitates enunciata ſint, habet pro ſe præſumptionem. Id quod extenditur duobus modis. nu. 30. & 31.*
29 *Solemnitatibus in actu non enunciatis, pro decreto nõ præſumitur.*
32 *Præſumptio magis vrgens, excludit eam quæ pro decreto eſt præſumptioonem.*
Et quæ ſit buius ratio. nu. 33.
34 *Decretum iudicis non impedire remedium. l. 2. C. de reſcind. vend. læſione probata.*
35 *Decreto præcipitanter interpoſito, non præſumitur ſolemnitates adbibitas.*
36 *Sententia præcipitanter lata, nec quo ad ſolemnitates, nec quo ad iuſtitiam pro ſe præſumptionem babet.*
37 *Decreto interpoſito à iudice non plene & perfecte de negocio edocto, oritur coniectura, ſolemnitates in eo adbibitas non eſſe.*
38 *Decretum ſubreptum vel obreptum à iudice, falſa nimirum cauſa expreſſa, aut ſuppreſſa vera, non præſumitur babuiſſe ſolemnitates requiſitas.*
39 *Iudex impeditus tunc cum ſolemnitates decreti requiſita. adbiberi debuerunt, non præſumitur eas obſeruaſſe.*
40 *Error manifeſtus aut vitium viſibile. præſumptionem facit, ſolemnitates in decreto requiſitas non fuiſſe adbibitas.*
41 *Decretum interpoſitum longe poſt vel ante ipſum actum, non præſumitur ſolemnitates requiſitas babuiſſe.*
42 *Decretum à iudice Idiota & ignaro interpoſitum, non præſumitur babere ſolemnitates requiſitas.*
43 *Solemnitas iuris non ciuilis, vnicuique, ſed ſolum peritis cognita præſumitur.*
44 *Iura ſcire quomodo quilibet præſumitur.*
45 *Iudices idiota cur ſpernant peritorum conſilium.*
46 *Decreto à iudice quidem interpoſito, ſolo autem notario aſſerente ſolemnitates adbibitas eſſe, ſiue de grauioribus ſiue leuibus cauſis agatur, pro decreto non præſumitur.*
47 *Tutori aut curatori dicenti ob æs alienum pupilli bona vel minoris vendita, non creditur.*
48 *Decretum magni ponderis interpoſitum, ſi ſolemnitates obſeruatæ apparent, iuſtitiæ & rectitudinis babet præſumptionem. Idq; etiã ſi leues ſint ſolemnitates, aut tenuis cauſæ cognitio. nu. 49.*
Et quamuis alias iudex ſit improbus aut indiſcretus. nu. 50.
51 *Cauſæ cognitionem vbi non adbibitam apparet, pro rectitudine & iuſtitia decreti non præſumitur.*
Et quæ ſint eius coniecturæ. nu. 52.
53 *Decretum in alienationibus bonorum Eccleſiæ vel minoris, ad eorum vtilitatem factum præſumitur.*
54 *Decreto interpoſito contractus cenſetur factus palàm & bona fide: omniſque fraudis & doli ceſſat præſumptio nu. 55.*
56 *Decreto datus tãquam minori tutor vel curator, talis præſumitur.*
57 *Furioſus præſumitur cui tanquam furioſo prætor curatorem decreuit.*

DE præſumptionibus, qoæ verſantur circa acta contentioſæ iuriſdictionis, nec non & iudicis ſententiã, plura hactenus expoſoimus: Nunc locus iſte poſtulat, vt aliqua diſſeramus de præſumptione, quæ verſatur circa ea, quæ ſunt iuriſdictionis voluntariæ, hoc eſt, circa decreta, qoæ ſolẽt interponi in alienationibus bonorum eccleſiæ, minorum,

oorum, in adoptionibus, emancipatiooibus, alijsq; his simili-
1 bus. Qua in re sciendum prius est, aliqua esse † decreta, quæ
magni sunt momẽti: aliqua veró leuis: cũ in aliquibus magnó,
in aliquibus leue dettimentũ positum sit. Decretum, qđ inter-
2 ponitur super † alienatione bonorũ minoris, vel ecclesiæ, ma-
gni est momenti: sicuti scripsit Alc. in tract de præsump. reg. 3.
3 præsump. 10. no. 4. Decretũ vero qđ imponitur super † emao-
cipatione, manumissione & similibus, leuis est momenti. Ita
sensit idem Alcia io d. præsump. 10. num. 4 ver. aut loquimur;
Cum dixit adhiberi leuem diligentiam. Et hoc facit, quod do
cuit Bald. in l. si præses. nu. 4. C. quomodo & quando iodex,
dum scripsit, qood vbi nõ requiritur magna causæ cognitio,
præsomitur pro decreto, ex l. actor. ff. rem ratam hab. sensit
Baldus, aliqua esse decreta, quæ leuem causæ cognitionem
admittunt. Est etiam sciendum, contentionem esse non me-
4 diocrem inter Doctores nostros, an magis † præsumatur pro
sententia, quam pro decreto iudicis & magistratus. Multi io
ea fuerũt opinione, magis præsumi pro decreto. Ita omnium
primus sensit Bal. in l. non enim aliter. nu. 3. ver. & nota tamẽ.
ff. de adoptio. cùm scripsit, qđ vbi decretum reperitur interpo
situm, quod est necessarium ad confirmationem actus, sem-
per præsumitur, quod ordo iuris & causæ cognitio præcesse-
rit in decretis fori non contentiosi. Idem sensit Bal in l. ex his
col. 2. ver. item oppo. C. de test. mil. & apertius docuit ipsemet
Bald. in l. eum hi § si Prætor. il 1. in fine. ff. de transact. dum ex-
plicando traditionem Inn. in c. innotuit. de eo qui furt. ord.
suscep. dixit, quod in iudicijs, in quibus proceditur per disce-
ptationẽ, non præsumitur solemnitas iudicij: secus in extraiu-
dicialibus, in quibus de partium consensu agitur. Et Inn. sic
etiam visus est intelligere Aret. in l. scieodum. col. 5. ver. tertiò
limitatur. de verb. oblig. Idem sensit ipse Bald. in c. in præsen-
tia. col 2. ver. in decretis autem. de renuntia. Et Baldum secuti
sunt Imola in cons. 98. nu. 9. Corneus in cons. 71. col. 1. vers. &
quando superior. lib. 3. Soci. Sen. in cons. 115 nu. 5. lib. 1. Alex.
in cons. 125 nu. 5. lib. 1. & in cons. 80. nu. 5. lib. 5. cum scripsit,
5 præsumi † pro decreto, etiam si nulla facta sit mentio, qđ cau-
sæ cognitio fuerit adhibita, cum tamen in iudicis sentẽtia re-
qoiratur hæc expressio & Alexan. secutus est Lodo. Bolog in
cons. 59. col. 1. Idem sensit Bart. in l. ambitiosa no. 28 ff. de de-
cretis ab ordine facien. Cum dixit magis credi assertionibus
Deeurionom in extraiudicialibos, quam in iudicialibus. Et
Bart. io specie secutus est Roin. in consi. 3 nu. 1. & in consi. 95.
nu. 10. libr. 5. & idẽ sensit Oldrad. in cons. 101. Quia in cuiusli-
bet. nu. 5 Huius sententiæ duplex ratio adfertur.
6 Prima, quia decretum † interpooitur ioter volentes & con-
sentientes, secus in sententia, quæ inter cõtendentes & dissen-
tientes profertur. Quæ sane non multum vrget, sicuti etiam
animaduertit Crauetta, quem moa commemorabo. Si quidẽ
nil refert qnod in causæ disceptatione contenderint, cum ta-
men in prolatione sententiæ non dissenserint, dum ab ea non
appellarunt. Ille igitur partium consensus, qui in decreto à
prædictis Doctoribus consideratur, ita pariter considerari
potest in sententia. Adfertur secunda ratio, quia in interpo-
7 sitione † decreti, potoit iudex se informare extra iudicium:
Id quod non contingit in ipsa sententia, quæ acta omnia iu-
dicialia requirit. Hæc ratio non etiam satis firma est, quia
etsi iudex in proferenda sententia, debuit ea actis informari:
attamen com acta ipsa extant, & non nisi aoditis partibus ad
sententiam deuenit, credendum est, optimè cognouisse, qoid
a se agendum erat.
8 Altera itaque fuit opinio † eorum, qui existimarunt, magis
præsumi pro iudicis sententia, quam pro decreto. Quam qui-
dem opioionem aperte firmauit Craue. in tract. de antiquit.
tempo. in secunda parte principali. no 17 qui huios sententię
commemorat Angelum in l quæcumque. §. vlt. ff. de publ. io
rem actio. & ibidem Baldos in fioe sibi parum constaus. idem
sensit & Alexander in consi. 105. col. 1. vers. & procedit. libr. 5.
qui tñ Alexander hoc, si recte perpendatur, non scripsit, sensit
enim tam pro vno, quàm pro altero præsumi. Idq; quod sensit
& Butrius io cap. qooniam contra. num. 58. versic. inquantum
dixi, de probat. Angeli tamen & Crauettæ sententiam visus
est probare & Alcia. in dicta præsumpt. 10. nu. 2. vers. secundo
videtur, illa ratione, qua is vsus est ad coofutandam opinio-
nem eorum, qui scripserunt pro iudicis decreto, quo ad acta
seu solennia præsumi. Idem verò sensit Socin. sen. in cons. 158.
nom. 17. lib. 2. Et horum opinio mihi magis placet. Nam (vt
9 recte animaduertit Craoetta) si ipsam iudicis † personam re-
spicimus & consideramus, magis præsumi pro eo debet io fo-
ro cõtentioso, quam in foro voluntario: atque ita magis pro
sententia, quæ contentiosæ est iurisdictionis, quàm decreti,
quod est voluntariæ. Cum in contentiosa timeat, & timere iu-
re debeat, de à se gestorum reoo catione, quod non ita contin
git in iurisdictione voluntaria, atqoe ita in decreto: com par-
10 tes oẽs consenserint. Et propterea leuior † est diligentia quã
adhibent iudices in interponendis decretis, quàm in fereodis
sententijs. Cum in interpositione decreti, nil plus quærant iu-
dices, quam placere partibus, & earũ concordiam sequi. l. si
conuenerit. ff. de re iud. qđ non cootingit in sententia. Et pro-
pterea maturius in iudicialibus solet procedi, quã quidem ra
tionem sensit & Socin. sen. in d. cons. 158. nu. 17. lib. 2.
Huic rationi accedit & illa, quam coosiderauit Alciat. in d.
11 præsump. 10. nu. 2. vers. secondò videtur, cũ scripsit, † legisla-
tores in his decretis magis habere suspectam personam iudi-
cis, quam in sententijs. Nõ enim permanserunt legumlatores
ipsi, vt liceret his iudicibus alteri mandare & delegare hanc
facultatem interponendi decretom l. nec quidquam. §. vbi de-
cretum. ff. de off. proconsu. & lega. & l. 2. C. de assesso. Cum ta-
men regulariter in sententijs coocessum illis sit vices suas al-
teri committere. l. placet. C. de peda. iud. & scribunt omnes
in l. 1. ff. de offi. eius coi mand. est iurisd. Si verò personas par-
tium respicimos & coosideramus, eadẽ videtur ratio (inquit
Crauetta præcitato in loco) præsumẽdi, præsupposita ipsarũ
partium præsentia & taciturnitate, ea quibus inducitur sen-
tentiæ approbatio.

His paucis expositis atque declaratis, disseramus nunc de
præsumptione, quæ versatur circa ipsum decretum. Qua in
dispotatione duo capita constituenda sunt, quorum voum
est, quando agitur de præsumptione, qoæ versatur circa so-
lemnitates quæ reqoiruntur anteqoam decretum ipsum à ma
gistrato interponatur, iuxta ea, quæ scripsi in commentarijs
de arbitrarijs iudicom. lib. 2, casu 171. Secondum caput buius
disputationis est, quando agitor de præsumptione, quæ ver-
satur circa rectitudinem atq; iustitiam ipsius decreti, an sci-
licet iustè fuerit interpositum, vel noo.

Primum itaque est buius disceptarionis caput in quo (vt
diximus) agitur de præsomptione solemnitatum, quæ adhi-
bẽtur io actibus, priusqoam decretum interponatur, an scili-
cet præsomantur interuenisse. Quo sanè in capite aliquot ca-
sus ita sont distingueodi.

12 Primus est casus, quando agitur de solemnitatibus † illius
actus qui requirit magnam & diligentem causæ cognitionẽ.
sicuti in alienationibus bonorum ecclesiæ, vel minoris. Et in
ipso decreto solemnitates sont enontiatæ. Hoc in casu rece-
pta magis interpretum senteotia est, præsumi pro ipso decre-
to, ꝙ scilicet interuenerint obseruatæq; foerint hæ solemni-
tates. Ita scripsit Specol. in tit. de emptione & venditione. §.
nunc videndum. nu. 5. vers & breuiter. qoi de decreto interpo
sito in alienationibos bonorum minoris, quod (vt diximus)
magnam causæ cognitionem requirit, dixit pro eo decreto
præsumi, qoo ad ipsas solemnitates; oempe quod ob æs alie-
oum facta fuerit alienatio, quod tutoris, vel curatoris ac-
cesserit auctoritas & licentia, quod adhibita fuerit subhasta-
tio, & reliqua necessaria. Et Speculatorem secuti sunt Bald. in
l. cum ij. §. si prætor. ff. de transactio. & in l. quæcumque. § vlt.
ff. de publicia. in rem actio. idem in l. 1. in 3. notab. ff. de rebus
eorum, in l. vlt. C. de prædijs minor. & in l. quæcumque. col. 2.
vers. item præsumitur. C. de bonis quę liberis. & idem Bald. in
cons. 45. Quidam. I. Abbas. col. 2. vers. & nota lib. 1. & in consi.
66. Factum tale est. col. 1. vers. quo ad vltimum. & col. 2. vers.
secundò quæritur. lib. 3. Signorolus in cons. 241. nu. 4. Fede-
ricus de Senis in cons. 249. in fine. Idem verè sensit Aretinus in
l. sciendum. nu. 12. vers. tertiò limitatur. de verborum obliga-
tioni. & in conf. 66. oum. 2. vers. nec est vera, qui intelligens
Speculatorem loqui quãdo in decreto solemnitates non sunt
enunciatæ, inquit illom male loqoi. Sensit itaque quod vbi
sunt enunciatæ, quod pro decreto præsumatur. Eandem opi-
nionem apertius probarunt Imola in l. si quis cum aliter in fi-
ne. ff. de verbor. oblig. & in consil 98. colum. 1. versi. sed certe.
Alexan. in l sciendom. num. 12. de verborum obliga. in consil.
50. nom. 8. & in consi. 80 nu. 8. & in consil. 92. num. 14. lib. 5.
Corneus in consi. 98, col. 2. vers. nec prædictis. & in cons. 349.
num. 7. vers. tamen non videtur. libro 1. & in consil. 109. nu. 5.
libr. 3. Guido Papæ in consil. 23. num. 6. Cæpoll. in cautel. 259.
Tutores. Maria. Socin. sen. consil. 15. oum. 32. libr. 1. & Socin.
senior, idest, Bartholomæus in consi. 158 num. 17. lib. 2. Iason
in l. sciendom. nome. 31. versic. septimo limita de verbo. obli-
gatio. in l. pacta nouissima. numc. 6. C. de pactis. in rub. C. qui
admitti. nume. 7. & in capitu. 1. nume. 8 versic. confirmo per
optimom, qui feudum dare possunt. & idem in cons. 119. col.
1. vers. confirmo, libr. 1. Curtius sen. in coosil. 43. colum 4. Lu-
douicus Bologninus in consil. 59 colom. 2. Decius in l. de ali-
mentis. numc. 9. C. de transact. & in capitu. quoniam contra.
num.

num.42. de probatio. idem in consil.203. num.2.& in consi.
222. numero nono, Brunus in tracta. de forma. pagin. 84.
colum. 4. versi. in decreto autem. Fabianus de monte sancti
Sabini. quæstio.5. principali de solennitate alienat. bonorũ
minoris num.101.Marsil.in singul.348. Lex multum. Panta-
leon Cremen in l.2.num.105.C.de rescind. vend.Purpur.in l.
pacta nouissima.nu.65. C. de pactis. Parisius in cons. 33.nu.
2 & consi.95.num.29.libro 1.& eundem in cons.12 num. 57.
libro 2 Stephanus Berberius inter consilia vltimarum volun-
tatum in cons.105.nu.24.tomo primo.Trigonius in sing.122.
Damhoudr,in praxi ciuili in tit. de subhast. compet. exeg.c.
2.nu 25. Crauet. in tracta. de antiq.tempo.in secunda parte
principali.num. 19 & num.20.idem in responso pro Genero.
num.10 Antonius Gabr.libro 2.conclusionum.in tit. de sen-
tentijs.conclusio.2.nu.1.Natta in consi.169.nu.19.lib.1. Ro-
landus in consil.90.num.10. & num 42.& in consi 99.nu.21.
libro 1.& in cons 2.num.62.lib.3.Riminaldus iunior in con-
silio 6.nu.78 & in consi.42.nu.56. lib. 1. Thobias Nonius in
consil.57.num.8. & in cons.88.num.17.Hieronimus Gabriel
in consil.23.num.6.& in cons.33.nu.24. & Octauius Simon-
cellus in tractat. de decretis. libro 3. titulo 7. num. 41. qui
omnes penè iam relatos commemorat. Et horũ quidem ma-
gis recepta opinio, iure & ratione fulcitur. Iure inquam ex
13 tex.l.etsi Præses.C.de prædijs mino.cum ait,† minorem asse
rẽtem iudicem fuisse falsis allegationibus circumuentũ,pro-
bare id debere. Est ergo præsumptio pro ipso actu gesto, atq;
14 ita pro ipso decreto,quæ sanè †præsumptio operatur,vt trãs
feratur probandi onus in aduersarium.l.generaliter §.si peri
eum.ff.de fideicommis.lib & diximus suo loco. Idem probat.
tex.in l.1. in fin.principij.ff.de rebus eorũ. Cum ait, eum qui
15 asserit † decretum fuisse obreptum a prætore,probare id de-
bere. Ea est ratio,quia pro ipso decreto stet præsumptio.Ra-
tione autẽ munitur hæc ipsa sententia, quia magistratus est
munus,ne suũ interponat decretũ nisi fuerint obseruatæ ad
hibitæq; solennitates & cã ipsa cognita,vt diximus supra. Est
16 ergo præsumẽdũ,qđ id obseruauerit magistratus. cũ lex † de
eo multũ cõfidat.l.2.C.de officio ciuil.iud.cũ similib. superio
re præsumptione allegatis. Et credẽdũ nõ est,quod magistra
tus iste voluerit legẽ fallere, & ꝯhẽtes eludere atq; decipere.
Et his constat minus rectè sensisse eos, qui opinati sunt,
pro decreto non præsumi quoad solẽnitates enuntiatas. Cu-
ius quidem opinionis multi commemorantur ab Alciato, &
alijs recentioribus,quos statim referam. Et inter multos alle
gatur Bartolus in l actor nu.12.ff.rem ratam hab.qui tamen
non loquitur de decreto magistratus,sed de solo actu vniuer
sitatis, cui a lege nulla fides auctoritasque tribuitur: sicuti
Bartolum sic declarat Aretinus cons.69.nu.2.in fi. Hanc ta-
men opinionem probauit Baldus sibi parum constans,in cõ-
silio 376.Quæstio.col.prima,versi. in contrarium libr.1 & in
cons.184.Ad intelligentiam.lib.2.Ita & Angelus in l.quæcũ-
que.§.vltim.col.1.vers.est verum quod glo.ff de publ. in rem
act.& in l.2.C.de fide instrum.& iure hastæ fiscal.libro 10. &
ibidem Ioan.de Platea.nu 2.Castren.in consil.38. super eod.
col 1.ver.in contrarium facit.lib.2. quem tamen infra decla-
rabimus. Et clarius hanc opinionem probarunt Romanus in
l.sciendum.nu.66. de verbo. oblig Ias.in l.nec quidquam.§.
vbi decretum.nu.70 ff.de officio procons.& legati Decius in
cons.556.col.1.Marsil.in sing.399.Multi sunt.& in l.qui cædẽ.
nu.19 vers.sed ego vltra.ff. ad l.Cornel. de sicarijs.qui tamen
visus est sentire, quod præsumptio fit pro ipso decreto, quan
do in decreto ipsarum solemnitatum facta est expressa men-
tio.& præterea loquitur Marsilius, quando notarius ipse so-
lus asserit solẽnitates tunc fuisse obseruatas sicuti etiam lo-
quitur Castren. ab eo allegatus, & infra referam. Parisius in
cons.98.num.17. libr.1. Alciatus in tractatu de præsumptio-
nibus.regula 3 præsumptio.10.nu.2 & 3. Zucchardus in rub.
C.qui admitti.nu. 39. Rebuffus in commentarijs super con-
cordata.rub.de conclusione Lateranẽsis Concilij. ver.3 infer
tur.hæc opinio(vt diximus) vera non est,nec retinenda.Nam
iura & rationes,& quæ pro ea adferuntur nil vrgent.
Primò enim citari solet textus.l. minorum.vbi vẽditio bo
norum minoris fieri non potest,nisi interueniente decreto:&
apud acta causis probatis Requirit ergo legislator ille proba
tionem, atq; soli præsumptioni non acquiescit. Et loquitur
tex. ille per ablatiuũ absolutũ.Non ergo sufficit pręsumptio
iuxta ea,quę scripsimus supra lib.1.quęst.Verum nil penitus
vrget hoc responsũ,qñquidẽ loquitur de probatione illa,quã
facere dẽr minor,vel illius curator eũ impetrare voluit licen
tiã a iudice & magistratu,vt alienare possint.Nã ijs fidẽ non
17 adhibet lex.Nos vero loquimur,qñ iudex † ipso suo decreto
attestat̃,requisitas à lege solemnitates à se obseruatas fuisse,
cui sane assertioni fides adhibet̃, donec ꝯtrium demonstretur.
Secũdo adducitur tex.in l.1. C.de prædijs decur. lib.10. vbi
licet interueniat decretum, attamen cõstitutio illa requirit,
quod sub fide actorum de necessitate distrahentis appareat.
Cæterum respondetur, vt iam diximus, nempe & d.l.1.lo-
qui de ea probatione,quæ fieri debet iudici,a quo requiritur
alienandi facultas & licentia. Non enim is iudex requirenti
fidem adhibere debet,nisi id probet:diuersum in casu nostro
vt iam explanauimus.
Tertio adfertur ratio hæc ab Alciato loco supra allegato,
in his decretis(dicebat Alciatus) lex magis habet suspectam
personam iudicis,quam in sententijs,id quod probatur:quia
hæc decreti interpositio delegari non potest.l nec quidquã
§.vbi decretum.ff.de off.procons.& legati.& l.2.C.de assesso.
Quod regulare non est in sententijs.l.placet. C de peda. iudi.
Si ergo non præsumitur pro sententijs quoad acta, vt dictũ
fuit superiore præsumptione:Ergo minus debet præsumi pro
decreto. Verum altero de duobus modis responderi potest.
18 Et primò, legem † non habere suspectam personam iudi-
cis,cui facultatem dedit interponendi decretum, sed potius
multum tribuit eius fidei,cum industriam elegerit & propter
ea existimauit nil ab eo aduersus cõstitutiones factũ iri. Et
hac de causa est, vt non permiserit vices suas alteri mandare.
Respondetur & secundo, verũ non esse, quod dicebat Al-
ciatus,non præsumi pro sententia quoad acta. nam quando
19 in † sententia iam lata,à qua partes non appellarunt, enun-
ciata fuerunt acta,præsumitur pro ipsa sententia. ita ex om-
nium penè traditionib. scripsi,superiore præsumptione in se
cundo casu.qui sane casus huic nostro adaptatur:cum & nos
loquamur de solemnitatibus,id est,actis enuntiatis in decre-
to a iudice partibus consentientib. interposito,super aliena-
tionibus, vt supra declarauimus.
Quarto motus est Alciatus ea ratione, quod cum interpo
sitio decreti,sit voluntarię iurisdictionis,facilius potest fraus
interuenire & committi,quam in sententiis,in quibus statim
pars læsa contradicit. Hæc argumentatio facilè diluitur,
20 quia etsi facilius in his,quæ sunt † voluntariæ iurisdictionis
committi potest fraus:non tamen posteaquam decretum ip-
sum interposuit prætor iudexve,pręsumẽdum est quod fraus
aliqua fuerit commissa. & qui commissam asserit probare
eam debet, vt est notissimum.
Quinto & vltimo solet adferri argumentum,quod hæ so-
lemnitates sunt extrinsecæ, ex quo actui sui natura non in-
sunt,vt declarant omnes in l.sciendum.de verb.oblig. Est au-
21 tem certum, † solemnitates extrinsecas non præsumi inter-
uenisse in actu. l.quæcumque §.vlt.ff de public.in rem actio.
non ergo præsumitur, ꝙ hæ solemnitates interuenerint. Ve-
rum facile respondetur, quod solemnitas extrinseca nõ præ-
sumitur quando nullum extat signum, nullave præsumptio,
quod adhibita fuerit. hic autem extat signũ, & præsumptio
ex assertione magistratus,qui asserit, se decretum illud in-
terposuisse, obseruatis prius solennitatibus.
22 Secundus est casus,quando † agitur de solennitatibus il-
lius actus, qui requirit magnam & diligentem causæ cogni-
tionẽ, & in ipso decreto enuntiatæ sunt hæ solẽnitates in ge-
nere, non autem in specie. hoc in casu non præsumitur pro
ipso decreto,quod hæ solẽnitates interuenerint cũ non suf-
ficiat generalis enuntiatio,sed requiratur specialis,vt tradũt
Bald.in c in pręsentia col.vlt.versic.& istud, de renunt. & in
consil.184.ad intelligentiam.col.1.lib.2. Castren. in consil.
38.super eod.col.1. & in consil.74. contra superius consulta,
col.2.versic.præterea dicebat Bald. lib.2.Io.Fabri.in §.vlt.in
inst.de fideius.Socin.sen.in cons.29.col.5.versi.secundum ar-
gumentum.lib 1.Feli.in cap.quoniam contra. col.21.versic.
limita, seu declara.de probu.& ibid. Decius nu. 42.versic. &
istud. Parisius in cons.12.num.58. lib.2. & in cons.85. nu.39.
lib.3.& Alciatus in tract.de præsumptionib.reg.3.pręsumpt.
10.nu.5.qui declarat,non procedere in actu qui requirit le-
ues solẽnitates, vt suo loco dicemus. Dissentiunt tamen à
pręducta opinione magis cõmuni Castr.Alex.Ias.& alij com-
memorati ab Octauio Simõcello,in tract.de decret lib.4.tit.
7.non est recedendum ab ea communi & vera opinione.
23 Tertius est casus,quando † agitur de decreto, quod requi-
rit magnam & diligentem causæ cognitionem,& dubitatur,
an solẽnitas præsumatur adhibita in eo actu in quo non fuit
enuntiata ipsa solẽnitas sed elapsum est longum tempus.hoc
etiam in casu non præsumi pro hoc ipso decreto scripsit Al-
ciatus in tract.de pręsumptionib.reg.3. præsumptio.10. nu.
4. vers. quod tamen non procederet.post Bald.in l.2.num.3.
C.de legit.hæred Roma. in l. sciendum.nu.66.de verb. oblig.
Alexandrum in l.qui in aliena.ff.de acquit.hęred.eundem in
consil.

consil.17.lib.4.& Corneum in l.2.C.de bono.possess.secundum tabu.& eundem in cons.30.nu.3.lib. 2. His accedunt Salicet. in l.si contra.C si quis ignorans mino.esse. Brunus in tract.de forma.in titu. de probat. & præsumpt.formæ.col 9.vers.circa alia. Anton Gomez in tit.de contractibus.c.11.nu.17.& nouè Octau.Simonc in tract.de decretis lib.3.tit.7.nu.33.

Quartus est casus, quando agitur de decreto, quod requirit diligentem magnamq; causæ cognitionem, & dubitatur, an in eo adhibitæ fuerint solemnitates, quæ enuntiatæ nō fuerunt in actu, sed elapsum est longissimum tempus, vt puta tri-
24 ginta annorum. Hoc in casu † præsumi adhibitas fuisse omnes solemnitates affirmarunt Hostien. & Ioan. Andr. in cap. Albricus.de testibus.& ibidem Abbas. idem Abbas in cap.significauit.de censib. Imola in cap.peruenit.de empt. & vend. Roman.in l. qui in aliena. ff. de acquiren. hæred. Anchara. in cons. 136. Ex consilijs. qui respondit, solemnitatem & causæ cognitionem præsumi adhibitam in alienatione bonorū ecclesiæ, ob cursum triginta annorum. Aretinus in cons. 36. nu. 7.Alexan.in l.sciendum.nu. 19 de verbor. obligat. qui asserit communem esse sententiam. Idem in cons.79. in secundo dubio lib.1.& clarè in cons.218.col.3. vers. præterea.lib.6. Calcan.in cons.11.col 5.Bolognin.in cons. 33. col. 4. Corneus in cons.109 in fin.lib.3.Soci.sen.in cons.15.nu.15.lib. 1. Decius in cons.35.col:pen.in l.1.col.4.C.qui admitti.Afflict. dec.106. colum.vlt.& apertius Alcia.de præsump.regu.6. præsump.10. nu.5.ver.nisi præterijsset.& Crauc. in tract. de antiq.tempor. in prima particula primæ partis principalis.nu. 35. & Octauius Simoncell in d.tract.de decretis.li.3.tit.7.nu.34 Quibus constat hanc esse receptissimam sententiam. etsi ab ea dissentiat Crottus in d.l.sciendum nu.9.

25 Declaratur primò, hic casus, † vt locum non habeat, quādo vna partium negauit solemnitatem hanc hoc in decreto interuenisse, vt respondit Alexan. in cons.9. lib.3.quem secuti sunt Affl.in decis.345.nu.5.Anto.Gomez.de contractib.cap. 11.nu.17.vers.item adde.& Simoncell.in d. tract. de decretis. lib.3.tit. 7.num. 35.

26 Declaratur secundò, vt non † procedat hic casus, quando clarè appareret ex ipso actu non interuenisse has solemnitates; vt puta, quando in ipso actu seu instro enuntiātur solemnitates, quæ apparent minus legitimæ. Nam tunc non obstāte cursu longissimi tēporis, non præsumitur pro ipso decreto. Ita in specie responderunt Alex.in cons.1.col.pen.lib.4.Soci. iun.in cons.56.nu.22.lib.2 Natta in cons.162.nu.29. lib. 1.& Bursat.in cons.23. nu. 16. lib. 1. quos sic congessit & secutus est Simoncellus in d.tit.7.nu. 36. quo loci retulit & Crauc. in tract.de antiq.tempo.parte tertia principali, in initio. nu.27. qui multorum auctoritate scripsit, quod præsumptio solemnitatis extrinsecæ oriens ex cursu longissimi temporis cessat, quando ex ipsius actus inspectione apparet, solemnitatem ipsam non interuenisse. Qua de re copiosius differemus infra lib.3.præsumpt.132. Cum explicabimus præsumptiones quæ versantur circa solemnitates extrinsecas. Et huc etiā pertinet, quod dicemus infra sequenti casu in sexta coniectura, ex sententia Baldi in l 2.q.vlt.ff.si ex noxa.causa aga. cum dixit, ob vitiū visibile in actu, cessare omnem præsumptionem solem-
27 nitatis. Et huius sententiæ ea est ratio, quia † præsumptio cedit veritati, & contrarijs probationibus eliditur, vt scripsimus supra lib.1.q.

28 Quartus est casus, quando agitur de decreto, † qd leuē causæ cognitionem requirit: & ambigitur an in eo præsumantur adhibitæ solemnitates, quę enuntiatæ fuerūt in ipso actu. Hoc in casu pro ipso decreto præsumi in specie affirmauit Alciatus in tract.de præsumpt.reg.3.præsump. 10. nu.4 vers. aut loquimur in decreto.ex sententia Aret. in cons. 36. nu. 7. Iaso.in l. qui in aliena.nu. 12. de acq.hæred.& in l.sciendum. num. 20. de verbo. obl. Verum Christophorus Castellioneus ibi.num. 28 dissentit.

29 Et ex his sequitur, quod quando solemnitates † non sunt enunciatæ in actu, quod non præsumatur pro decreto. Ita Alciatus præcitato in loco. Et idem scripserunt permulti cōgesti ab Antonio Gabriele lib.2.conclusionum.in titu.de sententijs.conclus. 5. num. 37.

30 Extenditur primò, hic casus, vt locum † habeat etiā quando ageretur ad alium effectum, quam ad sustinendam validitatem ipsius decreti: vt puta si ex decreto datus est curator alicui minori, deinde principaliter disputaretur de ætate illius. Nam adhuc præsumptio est pro decreto. Ita Crauetta in tract.de antiquitate temporis, parte secunda principali.nu. 32.& 33.reiecta opinione Alexan.in cons.21.col.2.lib.2.

31 Extenditur secundò hic casus, † vt procedat etiam quando solemnitates sunt enuntiatæ in genere, in ipso decreto. Ita Alciat.in d.præsump.10.nu.5. qui sic declarat Castr. in l.cum ij.§.si prætor.ff.de transact.& Alex.in cons.80.nu 6.vers. præsumitur.lib. 1. Et Alciatum secutus est Antonius Gabriel lib. 3.conclus.tit.de sententijs conclus.5.nu.42.& 43.

Declarantur primò prædicti omnes casus, in quibus pro
32 decreto præsumitur, vt locum non habeant, † quando magis vrgens præsumptio repugnaret, quæ quidem excluderet hanc præsumptionem decreti. Ita Bald. in c. sicut in fine.de re iud. Imola in l.si quis cum aliter.colum.vlt.ver.item aduerte.ff.de verb.oblig. Aretinus in c.quoniam contra.col.vlt.vers.& quia superior.de probatio.& ibidem Felinus colum.21. vers. & intellige sanè. Alex.in l. pretia rerum. col. pen. vers. tenet etiam Ludouicus ff.ad l Falcid.& in cons.85.col. 3. vers. & benè facit li.2.Calcaneus in cons.25.nu.68.vers.& licet. Paris. in cōs. 98.col.3.vers.& licet enim.& in cons.100.col.2.lib.1. in cons. 12.nu 59.lib.2.& in cons.85. nu. 40. lib. 3. Antonius Gabriel in dicta conclusio. 5. num. 35. Simoncellus in dicto tractatu de decretis d.tit.7.nu.51.

33 Ea est ratio, quia † etsi satis vrgens sit hæc decreti præsumptio: attamen admittit probationem in contrarium, non solum per probationes apertas, sed etiā per alias præsumptiones, vt scripsit Specul.in tit.de emptione, & venditione. §.nūc videndum.vers.& breuiter. glo.in l.1. C. de fide instrumen. & iure hastæ fiscal. lib. 10. & tradunt præcitati interpretes. Ita etiam à fortiori dicimus, quod etsi magna sit præsumptio pro sententia iudicis lata inter contendentes: attamen illa admittit probationes in contrarium, sumptas etiam ex alijs præsumptionibus. vrgentioribus tamen: sicuti diximus superiore præsumptione. Huius declarationis exemplum adferri potest. quando appareret de enormissima læsione. Nam tunc præsumptio insurgit valdè vrgens, quod ille iudex vel magistratus non adhibuerit diligentiam, & solemnia requisita in interpositione decreti. Ita Castren in consil. 164.colum. 2.versic.nec obstat quod decretum. lib. 1. Corneus in consil. 124.colum.vlt.vers.tamen.& in consil.214.colum penul. vers. nec obstat.& in consi.252.colum.4. vers. sed deueniendo lib. 3.Ruinus in consil.103.num.14 lib.1.& in consil.140. colum. penul.versi.nec etiam lib.4 Purpuratus in l.pacta nouissima. colum. penul. numero 73. C. de pactis. Parisius in consil. 85. num.49.lib.3.Antonius Gabriel in dicta conclusio. 5. nu. 36. & Simoncellus in d tit.7.nu.52. qui eiusdem opinionis commemorat & Rolan.à Valle in cons.90 nu.25.lib. 1.

Idem etiam est, quando de enormi læsione tantummodo apparet: sicuti multis probat Panthaleon Cremen. in l. 2. nu. 106.C.de rescinden.venditio. quo loci ex multorum auctori-
34 tate scripsit, decretum † iudicis non impedire remedium. d.l. secundæ.C.de rescind.vend.ex quo læsio probari potest, aduersus præsumptionem decreti.

Altera est itaque secunda coniectura, qua exemplificari potest hæc declaratio, quando scilicet appareret decre-
35 tum † fuisse præcipitanter interpositum. Nam tunc non præsumitur, quod in decreto fuerint adhibitæ solemnitates. Ita respondit Ancharanus in cons.72. Visis diligenter actis. Cùm dixit, non præsumi pro eo decreto, quo datus est eodem tempore curator minori, & interposita auctoritas alienationi bonorum, & in cons.83. Visis diligenter. Illum secutus est Alexan.in cons.217.num.7.lib.2.in cons.163.in fi. lib. 5. & in cons.45.num 5 lib.6.Castren.cons.38.super eo. num. 2.lib.2. cum dixit, requiri temporis interuallum. Idem respondit Corneus.in cons. 180. Videtur. Antonius Corsetus in sing.in verbo, minor, incipit, decretum. Corneus in cons.98.num.2. lib.1.ver.nec prædictis. Iason in l.nec quidquam.§. vbi decretum num 69.ff.de offic.Proconsul & leg.& in l.2. colum.4.C. de eden.idem in l.mandata.nu 8.ff.de officio eius, cui mand. est iurisd.& ibidem Purp.num.12.in l.cum ij §.Prætor ait.nu. 5.ff.de transactio.& in l.iudices.C.de iud.Ruin. in cons. 107. num.14 lib.1.Curtius sen.in cons 46.col pen Decius in cons. 403.colum.5.Marsilius in l.qui cædem.num. 18. ff. ad l. Cornel.de Sicar in l. statuliber. num. 15. ff. de quæstio. & idem in Practica criminali. §.nunc videndum.num.35.& in cons 48. num.31.Purpuratus in l. pacta nouissima. num. 72. C. de pactis. Parisius in consil.98.num.18. lib. 1. Neuizanus in consil. 85. nu.4.Catellianus Cotta in suis memoral. in verbo, Decretum. Alciatus in tract.de præsump.reg. 3. præsump. 10. num. 8.Rolan.in consil.99 num 43. lib. 1. Rebuffus in commentarijs ad concordata Regni Franciæ. sub rubr. de conclusione Concilij Lateranensis, versicu. ex quo infertur. Antonius Gabriel in dicta conclusione quinta nume.34.& Simoncellus in dicto tracta.de decretis.lib.3.titu.7.num.47. Et huc pertinent quæ scripsimus superiore præsump. in secundo casu, declara-
36 tione prima: Cùm diximus, non præsumi † pro solemnitate,

nec

nee pro iuſtitia ſententiæ præeipitanrer latæ. Non hic repetã
rationes ibi commemoratas, quæ & huc pertinent.
37 Tertia eſt coniectura, † quando iam appatet iudieem nõ
fuiſſe plenè & perfecte edoctum de negotio. Nam etſi tunc
decretum fuerit interpoſitum poſt longum temporis inter-
uallum: attamen ex quo eonſtat iudicem non fuiſſe inſtru-
ctum, oritur coniectura, quod ſolemnitates adhibitæ non
fuerint in ipſo decreto. Ita probat. l. 1. C. de prædijs deeurio.
lib. 10. & in ſpecie Baldus in l. nnn enim aliter. num. 3. ff. de
adopt. & in conſ. 375 lib. 3. Cùm dixit, ob id nou videri factã
inſinuationem donationis coram iudice, quando ei dictum
non fuit, quid donabatur. Et Baldum ſecuti ſunt Alciatus in
d. reg. 3. præſump. 10. num. 6. verſie. tertiò non præſumitur Pa-
riſius in conſ. 95. num. 29. & num. 35. lib. 1. Simoncellus in d.
titu. 7 num. 49. His addo Caſtren. in eonſi 38. ſuper eo col. 1.
lib. 2 quin & Corneum conſ. 98. nu. 2. verſ. nec prædictis lib. 1.
38 Quarta eſt eoniectura quando decretum † fuit ſubreptũ,
vel obreptum à iudiee, hoc eſt, quando in impetratione de-
creti, fuit expreſſa falſa cauſa, vel ſuppreſſa tacitaq; vera. Nã
eune non præſumitur pro deereto, quod ſolemnitates in eo
interuenerint. Ita Bened. de Plumbino in l. cum verò. §. ſub-
uentum. ff. de fideieommiſ. liber. Caſtren. in conſ 201. Viſis &
ponderatis lib. 1. Ioan. de Platea in l. 1. nu. 5. C. de prædijs de-
cur. lib. 10. Romanus in eonſil. 335. eirca primum eolum. vlt.
Corneus in eonſ. 132. in fine. lib. 2. & in conſ 99. num. 7. libro
4. latè Neuiza in eonſ. 85. nu. 8. Riminaldus iunior in conſ. 5.
nu. 162. lib. 1. & Simoneellus in d. tit. 7. nu. 48.
39 Quinta eſt eoniectura, quando appareret † iudicem eo
tempore, quò adhiberi debuerunt ſolemnitates, fuiſſe impe-
ditum. Nam tune inſurgit præſumptio. & coniectura, quod
obſeruatæ adhibitæq; non fuerint hæ ſolemnitates. Ita reſpõ-
dit Aretin. in eonſ 69. ver prærereà. Idem ſcripſerunt Brunus
in tract. de forma pagina 84. col. 3. verſ. item, an in decreto.
Anto. Gabriel in d eoncluſ. 5. num. 53.
40 Sexta eſt coniectura, quando † conſtaret de maniſeſto er-
rore atque ita vitio viſibili. Nam tune præſumptio eſt, quod
ſolemnitates adhibitæ non fuerint in interpoſitione decreti.
Ita Bald. in l. 2. quæſt. vlt. ff ſi ex noxa. cauſa agatur, quem ſecu
tus eſt Alciatus in d. tract. de præſump. reg. 3. præſump 10. in
fine, qui multis comprobat Nec hic repugnat, quod reſpon-
dit Corneus in conſ pen. in fine. lib. 1. Cùm dixit, in his, quæ
ſunt voluntariæ iuri dictionis non præſumi defectum ſolem-
nitatis ex ipſa inſpectione actorum, quia adhiberi potuit
ſolemniras in alijs actis.
Verè enim Corneus malè reſpondit, ſicuti ſcripſit Craue.
In tract de antiqui tempo. in 2. parte. nu. 54. & 55. quo loci.
nu. 56. ita pariter reijcit reſponſum Imolæ in eonſil. 98. col. 3.
41 Septima eſt conicctura, quando † decretum fuiſſet inter-
poſitum longè poſt. vel ante ipſum actum. Nam tunc nõ præ-
ſumitur pro ipſo decreto, quod ſcilicet interuenerint requiſi-
tæ ſolemnirates. Ita tradit Antonius Gabriel lib. 2 conelusio-
num. tit. de ſententijs. concluſ. 5. nu 41. ex ſententia Alex. in l.
ſciendum col. 7. verſ tamen propter, de verb. oblig.
42 Octaua eſt coniectura, quando † iudex ille, qui deeretum
interpoſuit, erar idiota & ignarus. Nam tunc veriſimile non
eſt, quod ipſe obſeruari feeerit ſolemnitates. quæ tequirũtur,
vt interponarur decretum. Ita tradunt Bartolus & Baldus in
l. tutores ff. de eonfirmat. tuto. Bald. in eap. eum parati. eol. 1.
verſi. irem lieet omnia. & ibidem Præpoſit. num. 5. de appella-
tio. Aretinus in conſ. 69 num. 4. verſ. præterea, & apertius Al-
ciatus in tract de præſumptionibus. regu. 3. præſumptio. 10.
num. 7. qui ita intelligit Innocen & Hoſtien. in cap. accedens.
il primo, vt lite non conteſta. Idem ſenſit Abbas in cap. niſi
eſſent. nume. 7. de præben. dum præſupponit, quod iudex in
ioterponendo hoe decreto. debet eſſe prouidus & multum
cireumſpectus. Si ergo eſt idiota & ignarus harum ſolemni-
tatum, pro eo non erit præſumendum. Idem apertè ſcripſerũt
Iaſon in l. pacta nouiſsima num. 9. verſ. limita prædicta. C. de
pactis, idem in rub. C. qui admitti. nu. 7. verſi. & tune ego ha-
beo & in cap. 1. num. 8. verſ. limita præfata, de ijs qui feudum
dare poſſunt. Clandius Seyſellius in l. ſciendum. col. vlt. num,
32. verſ. item & ſecundò. de verbor. oblig. Pantaleon Cremen.
in l. 2. num. 105. C. de reſcin. vend. Petraſancta. in ſingu. 57. in
fine. Marſil. in ſing. 438. Bertrandus in conſ. 226. eolum. 3. verſ.
præterea dicta. lib. 3. Purputa. in l. 1. nu, 661. ff. de off. eius. Ma-
ranea in tract de ordine iudicio. par. 6. in actu 9 verſ. iuramẽ-
tum nu. 21 Neuiz. in eonſ. 85, nu. 7, Pariſ, in conſ 98. nu. 21 lib.
1. Duenas in regu. 189. limit. 1. & 3 Antonius Gabriel libr. 2.
concluſ. tir. de ſeutent. concluſ. 5. num. 22. Rolandus in conſ.
90. num. 47. lib. 1. Simoncellus in tract. de decretis lib. 3. tit 7.
nume. 39. Laueallotus Coutadus in Templo omoium iudi-
cum lib. 1. cap. 1. de Imperatore. §. 4. de præſtantia & potentia
Imperatoris verſ. 3. nu. 20. His conſtat, hane eſſe maxime re-
ceptam opinionem & ob id ab ea non eſt recedendum, etſi
diſſentire uiſi ſint Decius in l. pacta nouiſsima. in ſecundo no-
tab C. de pactis. & ibidem Alciatus in verbo, maxime.
Nec obſtat quod præſumendum ſit. hos iudices ſcire iura,
iux. l. leges ſacratiſsimæ. ff. de legib. & conſequenter ea ſerua-
re. Nam reſpondetur primò ex mente Aretini in d. l. ſciendũ.
de verb. oblig. Cùm dixit, quod ſolemnitas contractuum, quę
vnita eſt communi vſui gentium. pręſumitur nota vnicuique:
43 non tamen idem eſt in ſimplici ſolemnitate † iuris ciuilis: qa
illa non præſumitur cognita vnicuique, ſed ſolum peritis. ar-
gum. eap. cum olim de priuileg & doctrinæ Bartoli in l. a §.
Diuus ff. de iure fiſci. Præterca & ſecundò reſpondet Aleia-
tus in d. præſump. 10 nu. 8. verſ. poreſt etiam; quod ideo qui-
44 libet † præſumitur ſcire iura, quia tenetur ea ſcirè per ſe, vel
per alium, puta adeundo vel conſulendo peritiores, & iuris
doctores, vt ſcribunt Bald. Salicetus, Iaſon & Decius in l. iuris
ignoranria. C. qui admitti. & diſſeremus infrà lib. 6 præſump.
Noſtro autem in caſu non eſt veriſimile, quod iudices idio-
tæ adire velint peritos, & doctores, pro facto alieno, in quo
requitur impenſa, argum. l. cum de incendio. ff. de probatio.
& l. vlt. C. de alimen. pupillo. præſta. Non etiam eſt veriſimile
45 ob id, quod vt plurimum ij idiotæ † & ignari tantum ſibi tri-
buunt, vt opinentur neminẽ ſe peritiorem, & propterea ſper-
nere ſolent alterius conſilium.
46 Tertius eſt caſus, quãdo † decretum ſuit quidem interpo-
ſitum à iudice, ſed ſolus notarius iudice ipſo non mandante
aſſeruit, adhibitas ſuiſſe ſolemnitates, antequam decretum
interponeretur. Hoc in caſu non præſumitur pro ipſo deere-
to, ſiue de leuibus, ſiue de grauioribus cauſis agatur. Ita ſenſit
Bart. in l actor. nu. 12. ff. rem ratã hab. vt eum intellexit Areti.
in conſ 69. nu. 2. in fine. Et apertius Caſtr. in eonſ. 38. ſuper eo.
lib. 2. Marſil. in l qui eædem nu. 13. ff ad l Cornel. de Sicar De-
cius in conſ 556. col 2. & clarius Rebuffus in commentarijs
ſuper concordata Regni Franciæ. verſ. ſecundò inſertur, qui
47 ſubiungit ex aliorum ſententia, ſic non eredi † tutori, vel cu-
ratori dicenti ob æs alienum vendidiſſe bona pupilli vel mi-
noris Idem de aſſertione notarij ſcripſit Purpuratus in l. pa-
cta nouiſsima. nu. 71. C de pactis.
Secundum eſt huius diſputationis caput, in quo agendum
eſt de præſumptione, quæ verſatur circa iuſtitiam & recti-
tudinem decreti: quod ſcilicet fuerit iuſtè adhibitum, atque
interpoſitum. Quo quidem in capite vnus tantum caſus con-
ſtituitur, quando ſcilicet ambigitur de iuſtitia & rectitudine
48 decreti, quod magni † eſt põderis, in quo requiritur magna,
& diligens cauſæ cognitio, & ſolemnitas: ſicuti quando agi-
tur de decreto interpoſito in alienationibus bonorum eccle-
ſiæ, vel minoris, & his ſimilibus vt diximus ſupra. Hoc in ca-
ſu poſtea quam apparent obſeruatæ neceſſariæ ſolemnitates,
& ipſum decretũ fuiſſe à magiſtratu interpoſitum, pro ipſius
decreti iuſtitia & rectitudine præſumitur. Ita Bald. in l. iuriſ-
gentium. §. quod ſcrè in tertio norab. ff. de pactis. in l. cum ij.
§. ſi Prætor. verſic. item plus dicit ff. de tranſactio. Idem viſus
eſt ſentire ipſe Bald in l 2. § vlt. in fine ff ſi ex noxa. cauſa aga-
tur. Non diſſentiunt ab hac opinione Bartolus, & alij quos
recceſebo infra in ſecundo caſu. Et aperte hane ſententiam
firmarunt Romanus in l. ſciendum. nu. 66.
Extenditur primò hic caſus, vt procedat etiam quando
49 † leues ſolemnitates, & tenuis cauſæ cognitio requiritur. vt
tradunt Bartolus in l. actor. num. 12 ff rem ratam habe Alex.
in conſil 85. colum. 3. verſic. & pro tali. libr. 2. & Corneus in
conſil. 69 num. 30. verſi. item concurrit. libro 1 quos quidem
& infrà referam, cũ agemus de effectu huius præſumptionis.
Extenditur ſecundo hic caſus, vt locum etiam habeat in
50 decreto † iudicis, aliàs improbi & indiſcreti. Nam adhuc
pro iuſtitia & rectitudine ipſius decreti præſumitur; vt tradũt
Baldus in cap. ſicut. num. 3. de re iud. Iaſon in l. pacta nouiſsi-
ma. num. 7. C. de pactis & in cap. 1. num. 9. de ijs, qui feudum
dare poſſunt. Antonius Gabriel libro 2 concluſ. tit. de ſenten-
tijs, concluſ. 5. num. 12. Qua de re ſcripſi alia his ſimilia, ſu-
periore præſumptione.
51 Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat, † quan-
do appareret adhibitam non fuiſſe cauſæ cognitionem. Nã
tune non præſumitur pro iuſtitia, & rectitudine decreti. Ita
reſponderunt Caſtren in conſil. 38 ſuper eo. colum. 1. verſic.
in contrarium facit. libr. 2. Federicus de ſenis in conſil. 147.
colum. 2. verſ. poſsibile enim eſt. Imola in conſil. 98. colum. 2.
verſic. nam regulare. Comenſ. in conſil. 180 colum. 2. verſicu. &
videtur probare. Barba. in conſil 6. colum. 3. & in conſil. 41.
colum. 3. verſic. & ſic poſito, quod patet. libr. 4. Iaſon in l nec
quidquam

quidquam.§.vbi decretum nu 70 versi.& secundo.de officio Proconf. & legati, & in l.sed si hac.§.Prætor ait in 1.notab.ff. de in ius vocan.& in l. pacta nouissima.nu.7.vers.2. limiteuis C.de pactis.Felinus in c ecclesiæ sanctæ Mariæ col.8. vers.11. pro hac parte de consti.Claudius de Seysellio in l. sciendum. col.vlt.ver.& prædicta intellige.de verbo.obliga.Marsilius in l.qui cædem.col 3.vers.& in hac materia. ff. ad l. Corneliam de Sicar & idem in practica criminali.§.nūc videndum. col. 7.versi. & ideo diait.Purpuratus in l.pacta nouissima.col.vlt. ver.2.limitetis.C.de pactis.Feratius in cautela vlt.col.1.vers. nam per illa verba,Parisius in cons.99.nu 9.lib.1.Rebuffus in commentarijs ad concordata Regni Franciæ,in rubr.de conclusione Lateranensis Concilij,ver.3.annullatur.Ant.Gabriel in dicta conclusione 5.no.26.

52 Et coniectura † est probabilis ac satis vrgens, qood causæ cognitio non fuerit adhibita,quando constat intra breue tēpos fuisse interpositum ipsom decretū Nam quemadmodum ob temporis breuitatē,non præsumitur causæ cognitio adhibita in senteotia,vt diximus superiore præsumptione,ita nec in hac ipsa decreti interpositione,sicuti supra hac nostra præsumptione in secunda coniectura explicauimus.

Effectus per multi sunt qui ex hac ipsa præsumptione oriūtur. Et primus quidē est; qood vbi interpositum est decretū
53 † in alienationibus bonorum ecclesiæ, vel minoris præsumitur factum ad eorū vtilitatē.Ita Bal.in c.1.in prin.ver. & ego addo.de ijs qui feudum date possunt.& in c.sicut.ad fin.de re ind.Alex.in conf. 79.col.4.ver. fortificatur. lib.1. Corneus in conf 181.col.11.ver.quæ etiā præsumitur lib.2.Ias.in l.pacta nouissima.nu.8.C.de pactis. Deci. in c.quoniam contra. nu. 42.de proba.Ant.Gabriel.lib.3.conclu.in tit.de sententijs cōclu.5.nu.2.& Octauius Simoncellus io tract.de decretis libr. 3.tit.7. nu. 44. His addo Tiraq. de retractu comment.ad fin. nu.152.qui alios recenset,& Vantium in tract. de nullitat. in tit.à qoo & quibus modis.nu.10.

54 Secundos est effectus huius decreti, qood † contractus ille censetur factus palam & bona fide.Ita tradunt Bar.in l.frater à fratre.nu.50.ver.tertiò quæro ff.de condict.indeb.Imola in l.1.§.fuit quæsitum.col.3.ff.ad Trebe.Alex.in l. transactione. C.de transactio.Ias.in l. pacta nouissima.nu.9.ver. 4.facit.C. de pact.Riminaldus iunior.in conf.5 nu. 180. lib.1. & Octauius Simoncellus in tract.de decretis lib.3. tit.7. nu.46.Et his accedunt Cortius ionior in conf.67.nu.3.io fi.& Alcia.in tracta.de præsumptio.in reg.1.præsumpt.21.& probat tex.l. vlt. vbi gl.ff.quod met.causa.

Tertius est decreti effectus, qui a præcedenti fluit, vt inde
55 cesset † omnis præsumptio doli,metus vel fraudis.Ita scribūt Bart.in d.l.frater à fratre.nu.51.ff. de condict. indeb. idem in l.1.C.de prædijs Decurio lib.10. Bal.in l.iubemus.nu.3.C.ad Trebell & io c.1.no.14.de confirma.vtili vel inutili.Abbas in c.cum causa.col 2.ver.& vide aliam de empt. & vend. Castr. in conf.174.contra superius consulta.lib.1.Alex. de Neuo in conf.30.nu 2.Parisius in conf.39 nu.15 lib.4.Curtius iunior in conf.67.nu.2.in fio.& in conf.118.col.3.Natta in conf 631. nu.26 lib.3 Rolandus in conf.90.nu.11.libro 1. Cæphalos in coof.207.nu.16 lib.2. Aemilius Ferrettus in conf.43.nu.3.Rimin.iun.in conf.42.nu.56 & nu.81.lib.1.Mantua.in cōf. 197. nu.2.lib.1. Damhouderus in patrocinio pupillorom.in tit.de tutorum,& Curatorom munere.c.8.nu.41.& in sobhast.com pend.exeg.c.2.nu.28.Simoncellus in tract. de decretis libr.3. tit 7.nu.45.Lancellotus Conradus in templo omniom iudicū lib.1.c.1.de Imperatore.c.4.de præstantia & potentia Imperatoris.ver.3.nu.19.

56 Quartus est huius decreti effectos,vt is cui tanquā † minori decretus fuit curator,vel tutor,tanqnam pupillo,talis præsumatur.Ita Bald. in l. iure nostro.§. propter litem.in quinto nota.ff.de testam.tutela.in l.cum te minorem.col.2.ver.interdum ætas.C.de proba.& in conf.66 col.1.ver.quoad vltimū. lib.3.Purpuratus in d l pacta nouissima.nu 70.& alios recenset Simōcellus io d.tract.de decretis.li.3.ti.7.nu.43.& copiosios differemus infra & diximus sup.de præsumptione ætatis.

57 Quintus est huius decreti effectus quod is furiosus † præsumatur, cui tanquam forioso suo decreto prætor coratorem dedit. Ita responderunt Alex in conf.85.col.3.ver.& prn tali decreto lib.2.Corncos in conf.69..nu.30.lib.1.Anto.Gabriel lib.2. conclusionum. tit.de sententijs,conclusione 5. nu. 3.& vberius dicemus infra lib.6. præsumpt. 44. vbi explicabimus signa & præsumptiones, quib.quis furiosus creditur.

PRAESVMP. LXXVI.

Arbitrorum sententiæ seu lauda quando rite & rectè lata præsumantur.

SVMMARIVM.

1 *Arbitria ad instar iudiciorum redacta sunt.*
2 *Lauda dicuntur sententia arbitrorum.*
3 *Laudi de rectitudine & iustitia semper præsumitur.*
Idque maxime si arbitri sint summæ honestatis homines.nu.4.
5 *Bonus quilibet,& non lædere præsumitur.*
6 *Reductionem ad arbitrium boni viri petens, probare debet laudi iniquitatem,& nu 23.*
7 *Laudo stare iurans intelligitur modo iustè laudetur.*
8 *Iudices ordinarios plerumque arbitris esse peritiores.*
9 *Laudo arbitri statur,donec petita sit reductio, & eius probata iniquitas.*
10 *Arbitris electis partium consensu,eorum persona censentur approbatæ,nec ipsis quid obijci potest,nisi adsit contraria coniectura.*
11 *Laudum arbitratoris rectum & iustum præsumitur,eiusque ratio. num.12.*
13 *Laudi natura est non vt feratur secundum iustitiam, sed secundum quod credit arbitrator partes debere acquiescere.*
14 *Arbitrator solam partium concordiam spectat,& potest dare alteri de iure alterius.*
15 *Arbitratores pronuntiant secundum æquitatem.*
16 *Aequitas ius humanum appellatur.*
17 *Fraus dolus & malitia,in arbitratore non creditur adesse.*
18 *Laudum iustum præsumitur, etiam super eius nullitate dubio pendente,vel si in iure speciali fundatum sit.nu. 19.*
20 *Reductione ad arbitrium boni viri petita,pro laudo non præsumatur.nu.21.& 22.*
24 *Reductionem laudi petens arguendo dolum arbitratoris, prius de dolo cōtra ipsum agere dēt,eumq; ante rescissionē laudi probare.*
25 *Laudum reductione pendente non potest exequi.*
26 *Arbitrator cum ob temporis breuitatem de rei veritate cognoscere non potuit,cessat rectitudinis & iustitiæ præsumptio.*
27 *Arbitro excedente fines compromissi,laudi cessat præsumptio.*
28 *Laudum quod solemnitates & ordinem, non habet pro se præsumptionē,idque præsertim temporis breuitate accedente. nu.29.*
Nisi cōiectura adsit,arbitratores satis de causa cognouisse. nu.30.
31 *Arbitratoribus probis & honestis quod de causa instructi fuerint, creditur, & præsertim si in laudo optime ac diligentissime narrent iura ipsarum partium.nu.32.*
33 *Laudi pronuntiationi si partes præsentes non contradicant, præsumitur de causa cognitum & omnes solemnitates interuenisse.*
34 *Laudū parendū est,si in cōpromisso partes nullitatib.renunciarint.*
35 *Laudo antiquo, ob temporis diuturnitatem causa cognitio adhibita præsumitur.*
36 *Antecedens videtur velle,qui cupit consequens.*

1 CVm iodiciorum instar redacta sint arbitraria,† ob id post præsumptiones, quæ versantur circa sententias iudicum, & corum decreta dicendum est de
2 præsumptionibos circa lauda, quæ † arbitrorum sententiæ appellantur. Qua qnidem in re duos casus distinguo atque constitoo.

3 Primus est, quando agitur † de iustitia & rectitudine laudi.Hoc casu pro eo præsumitur.Ita Ioan.Andreæ in additio. ad Specol. in titul. de arbitris.§.sequitur. Dynus in conf.19. num.15.Baldus in l.idem Pomponius.§ recepisse. & §. idem quæro.ff.de arbitris.in l.vnde si Neruæ.ff.pro socio.& in l.vlt. colum.penul.ver.vndecimo quæro.C.de contrahen.emptio. & idem in consil.8.Punctus quæstionis.in fine.lib.3. Butrius in c.in præsentia.col.pen.ver.hæc omnia procedunt de renūtia.in c. quoniam contra. colum. 15. vers.nunquid autem de probatio. & in cap.quintauallis.colum. 20.versi. sed est dubiom:de iureiuran. idem in consil. 24. colum. 1. versic. item, quia pro sententijs, & in consil.32. nu.2. Abbas in cap. quoniam contra. colum. 13.versi.circa præfata quæritur, de probatio & in consi.64 colum.2.ver.his tamen non obstantibus. lib.1.Castren.in conf.163.Proponitur in facto quod, colom. 2.ver.sed in contrarium.lib.2. Cardinal. Zabarella. io consil. 139.col. 6. in secundo dubio. vers. pro parte autem fratrum. Calderinus in conf.5.col.1. ver.& in hoc teneo.tit de arbitris & in conf.10.in tit.de rerum permuta.Romaous in l.sciendū nu.61.versi.& in his infertur.de verb.obli.Imo.in c.nisi essent in 2.nota.de preben.Aret.in cōf.50.col.pen.ver. circa tertiū. Præpos.in rub.de appel.col.23.ver.tamen præsumptionē.Salicet.in l.si societatē.§.arbitrorū.col.vlt.ver.qoæro vigesimo.

ff.pro

ff.pro socio. Alex.in l.sciendum.nu.22. de verbo.oblig.in cōs.
119.nu.13.lib.2 & in cons.43. col.1. lib. 6. Cornens in consil.
221 col.4. vers.quod videtur ex alio.lib.2. Iason in cons.88.
ad finem.vers.item aduertendum.lib.1. Socin Sen. in authen.
si quis in aliquo.num.14.C.de eden.& in cons.82. nu.8. lib.1.
Felio.in cap.quoniam contra,colum.20 vers.sexta conclusio.
de proba.Decius in cons.375.nu.1.Parisius in cons 45. nu.98
& cons.89.nu.8.lib.1.& in cons.24 nu.153.lib.2.Antonius Gu
briel in suis conclusionibus.lib.2.titul.de sententijs, concl.5.
nu.14.& Crau.in tract.de antiquit.tempo. in prima parte, in
septima particula,quæ incipit. Quid in libro officialis. num.
15. qui post Calder. vbi supra, inquit, multo magis procede-
4 re,quando † arbitri sunt summæ honestatis homines. Quæ
sanè receptissima sententia satis manifestè probatur in l. 1.
de legat. 2. vbi lex præsumit arbitrum pro viribus patrimo-
nij competenter & sine mora iudicaturum. Idem clarè pro-
bat textus.l.vnde si Neruæ.l.sequen.ff.pro socio. ibi.arbitriū
ita paruum est,vt manifesta eius iniquitas appareat. Nisi er-
go manifesta sit iniquitas,pro laudo ipso præsumitur. exem-
plum affertur in l.subsequenti,quæ incipit; Quid enim; vt si
arbiter declarauit, vnum ex socijs consequi lucrum pro vna
millesima:alterum vero socium pro duabus millesimis, non
ex hoc statim est iudicandum iniquum: Cum iusta subesse
potuerit causa,quæ mouit arbitrum ad ita declarandum, &
laudādum:nempe maior industria & maior opera vnius, quā
alterius socij,iuxta l.si societatem mecum & l.si non fuerit.ff.
pro socio.Eandem sententiam probat text.in cap. nisi essent,
de præben.de quo statim dicemus. Et accedit quod quilibet
5 † præsumitur bonus, & quod nemo sędat.cap.vltim.de præ-
sumpt & delictum non præsumitur. l.merito. ff pro socio, &
suo loco dicemus.Est ergo præsumendum quod arbiter iustè
iudicauerit.Et rursus facit,quod arbitria redacta sunt instar
iudiciorum.l. 1.ff. de arbitris. In iudicijs autem præsumitur
pro rectitudine sententiæ iudicis,vt diximus supra. Præsumi
ergo debet pro sententia seu laudo arbitri. Et demum con-
6 fert,quod ille,qui petit reductionem † ad arbitrium boni vi-
ri,probare debet laudi iniquitatem,vt statim dicemus. Ergo
præsumptio est pro ipso laudo: alioqui necesse non haberet
probare iniquitatem illam Nec obstat quod scribit Alciatus
in tract. de præsumpt.reg.3.præsumptio.12.num.7.id contin-
gere propter pactum compromittentium.Nam respondetur,
pactum esse,vt iuste pronunciet,cap. quintauallis. de iureiur.
7 vbi is,qui iurauit † stare laudo, intelligitur, modo iuste lau-
detur. Quocirca ille qui asserit non fuisse obseruatum pactū,
sicq; ille,qui dicit minus rectè fuisse iudicatū, pbare id dēt.

His intelligimus,malè sensisse Butrium in consi.24.num.6.
propè medium,Alexandrum in consil.119.in fi.lib. secundo,
& Alciatum in tract.de pręsumptio.reg 3.præsumptio.12.nu.
2.Cum negarunt pręsumi pro iustitia rectitudineque laudi.
8 Primo ea ratione motus est Alciatus,quod cum † iudices or-
dinarij sint peritiores ipsis arbitris, qui aliquando idiotę &
ignari eliguntur;non est plus pręsumendum pro ipsis, quam
pro iudicibus.argum l.vlt.vers.sed ne quis ita effusè.C.vbi &
apud quem in integr.restit.postula Pro iudice autem nō præ
sumitur,quando est appellatum. Ergo nec pro laudo,petita
reductione ad arbitrium boni viri.Verum respōdetur,mino-
rem illam argumenti propositionē,non ita absolute esse intel
ligendam, quod scilicet petita reductione ad arbitrium boni
viri,non præsumatur pro laudo. Sed intelligitur solū quoad
aliquos effectus,vt infra dicemus. Quo aūt ad effectum dete-
gendi ipsius laudi iniustitiam,pro ipso laudo pręsumitur, &
ideo is,qui reductionē petijt, iniquitatem probare debet.

Secundo argumentatur Alciatus quod quando prohibe-
tur alienatio, prohibetur etiam compromissum. c. cum tem-
pore.de arbitris.vbi Butrius & Abbas. Et tamen si pręsume-
retur pro arbitro, videretur permittendum compromissum,
non concessa alienatione in casu licito. Vnde (ait Alciatus)
videmus, quod sicuti procurator generalis, non potest do-
nare & inutiliter distrahere bona & res domini; ita nec pōt
compromittere,c.per tuas de arbitris.Bar.in l.mandato.ff.de
procura.& Alexan in l.transactionis. C.de transact. Et tamē
(inquit Alciatus) apparet, quod si præsumeretur pro iustitia
laudi,videretur istud permittendum, nec annullaretur laudū
ab initio, Sed ex post facto tantum probata iniustitia; quod
falsum est.Hæc Alciati argumentatio mihi non probatur,nō
enim video quam bene concludat. Nam supponendi sunt ter
mini habiles,cum aliqua de re disputamus.cap.1.de ætate &
qual. Est ergo præsupponendum, quod compromissum fieri
potuerit, & quod etiam potuerit ferri laudum. Et solum est
contentio,an laudum illud fuerit iuste vel iniuste prolatum.
Et præsumendum est, fuisse iuste latum.

Tertio adducit Alciatus textum.l.proferre §.stari.ff.de ar-
bitris,vbi statur laudo arbitri,non quod pro eo præsumatur,
9 sed metu pœnæ Respondetur laudo † arbitri stari,donec pe-
tita sit reductio ad viri boni arbitrium qua petitione facta,
is qui eam petijt,probare debet laudi iniquitatem; qua non
detecta,pro ipsius laudi iustitia præsumitur. Quarto citat Al
ciatus in contrarium.d.c.nisi essent.de præben. vbi pro laudo
illo præsumitur,ob personarum qualitatem: quia arbitri,vel
arbitratores illi erant prouidi & honesti,& eorum ordinatio
fuerat ab vtraque partiū recepta & approbata. Vnde innuit
textus (inquit Alciatus) quod his qualitatibus non concur-
rentibus pro eo laudo non præsumeretur.Respōdetur quod
10 cum † arbitri & arbitratores eliganrur partium consensu,
eorum personæ censentur approbatæ, & propterea nil ea de
causa contra laudum ab eis prolatum obijci potest.argu. l.si
quis testibus. C.de testib Quod intelligitur, nisi aliqua adsit
contraria coniectura,sicuti extabat in casu.d.cap.nisi essent;
vt significant verba posita in initio illius canonis,ibi propter
exempli perniciem. Et interpretationem hanc à fortiori con-
firmat,quod diximus supra præsump.31.in secundo casu. in
quinta extensione. pro iudicis alioqui indiscreti & improbi
sententia præsumi,ex multorum auctoritate & præsertim Al
ciati in tract.de præsump.reg.3. præsump.9. nu.6. qui tamen
intelligit, in contrarium nisi adsit aliqua coniectura iniusti-
tiæ, in ea causa commissæ.

11 Extenditur primo recepta hæc opinio, vt locum † habeat
etiam in laudo arbitratoris. Ita in specie affirmarunt Calde.
in consi.5.col.1.vers.& in hoc teneo.titul. de arbitris. Abbas
in consi.64.col.2.vers.sed his non obstantibus.lib.1.Præposi.
in rub.de appella.colum.23.vers.tamen præsumptionem. Fe-
linus in cap.quoniam contra.col.20.vers.sexta conclusio de
probatio.& ibidem Decius num 41.testatur communem. Et
horum traditio fulcitur eisdem argumentis & iuribus, quib.
& præcedens regula de arbitro. Et maxime probat text.in d.
cap.nisi essent. de præben. Prætereà multo magis locum ha-
bere existimo hanc præsumptionem laudi arbitratoris, quā
12 illam laudi arbitri. Quandoquidem † eligi solent arbitrato-
res summe probi, veritatis & æquitatis amatores. Et ideo ij
ex bono & æquo iudicare consueuerunt, vt scripsi in consilio
202.num.19.lib.3.

Non obstant omnes argumenta Alciati, qui in d præsumpt.
12.nu.2.contrariam opinionem post Butr in cons.24.num.6.
propè medium,probauit.Ea ratione motus est Alciatus,quia
13 † laudi natura non est,vt feratur secundum iustitiam, sed se-
cundum quod arbitrator credit verisimiliter partes debere
14 acquiescere. Cum arbitrator † solam ipsam partium con-
cordiam spectare soleat, & potest dare alteri aliquid de iure
alterius,vt docuit Bart.in l.si de meis.ff de arbitr.& in l.si so-
cietatem.§.arbitrorum.numer.14. ff. pro socio. Vnde cum de
natura talis actus sit, vt propriè non feratur laudum de iure,
sequitur dicendum non debere præsumi.argumen.l.si vno.ff.
locati.& l.si stipulatus ff de vsuris. Verum respōdetur,quod
etsi arbitratores possint pronontiare, vt sibi visum erit, non
inspecto ipso iure scripto, & secundum eius rigorem: atta-
15 men pronunciant † secundum æquitatem, atque ita se-
16 cundum humaniorem iustitiam. Aequitas enim † ius huma-
nius appellatur, vt scribunt Doctores in l. placuit. C.de iudi.
17 Vnum hoc est,quod in arbitratore non creditur adesse † do-
lus, nec malitia, fraus ue aliqua. Et propterea præsumitur, qđ
iuste secundum veritatem pronunties. Non etiam repugnat
text.cap.nisi essent.de præben.ab Alciato adductus; quia ex
dictis supra iam constat probare contrarium.

Extenditur secundo, vt locum habeat hæc præsumptio, vt
18 procedat etiam pendente † dubio super nullitate laudi. Nā
adhuc pro eius iustitia præsumitur. Ita Butrius in consil.32.
nu.2.& Antonius Gabriel in suis conclusionibus.lib. 2. tit.de
sententijs.concl.5.nu.17.

19 Extenditur tertiò, vt procedat etiam quando † in iure spe
ciali fundatum esset laudum. Nam adhuc præsumitur secun-
dum illud ius prolatum. Ita scripsit Lucas de Penna in l. 3. in
77.præsumpt.C.de apochis publ. lib.10. cum dixit, præsumi
eum in cuius arbitrium aliquid fuit collatum, ita arbitrari,
ne suum illud arbitrium repugnet speciali iuris dispositioni.
ex l.1.ff.si quis cautio.l.1. ff. de vsuris, & l.quamquam. ff. de
ritu nuptia.

20 Declaratur primo, vt non procedat hæc præsumptio † cū
petita est reductio ad arbitrium boni viri. Nam ea pendēte,
non præsumitur pro laudo. Ita Butri in c. in præsentia col pe.
vers.hæc omnino procedūt de renunt. in c quoniam contra.
col.15.vers.sed nunquid.de probatio. & in c. cum ad sedem,
col.vlt.ver.ex hoc deciditur.de restit.spol.Abb.in d.c.quoniā
contra

contra col 13.verſ.circa præfata. Rom.in l.ſciendum. nu 61.
de verb.oblig & ibidem Alex.col 5.ver. ſed aduerte quia. Dy
nus & idem Alex.in conſ.119.in fi. lib.5. & in conſ 43. nu.7.
lib 6.Iaſ.in conſ.88.col.vlt.verſ.itē aduerte.lib.1. Curt.ſen.in
conſ 23.in fi. & Pariſ.in conſ.45.nu 98.lib.1.
21 Cæterum ab hac traditione † diſſentiunt Fel. in d. c. quo-
niam contra.nu.37.verſ.ſecundo aduerte.& ibid. Dec.nu 41.
ver.ſecundo limitatur de probatio.poſt Calder. & Zabarellā
quos commemorat. Exiſtimo has opiniones poſſe concilia-
22 ri; † vt dicamus, quod quo ad aliquos effectus adhuc præ-
ſumptio ſit pro ipſo laudo,pendente reductione hac. Et pri-
23 mus eſt effectus,quod is. † qui petijt reductionem hanc,pro-
bare debet ipſius laudi iniquitatem. Ita Dynus in conſil. 19.
nu.15.Io.Andreæ & Bal in additio. ad Spec.in tit. de arbit.§.
ſequitur.idem Bal. in l.nec quidquam. § vbi decretum. nu.7.
ff.de off.proconſ.& lega.& in l.ſi de meis ff.de arbit. Imol.in
c.in præſentia.de renunt Alex.in conſ.43.nu 4. lib.6. Ita verò
hoc in caſu loqanntur Fel & Dec.in d.c.quoniam contra.Et
hic aduertendum eſt, quod is, qui petijt reductionem ad ar-
bitrium boni viri,arguendo dolum arbitratoris ,prius agere
24 debet † de dolo contra ipſum arbitratorē,atq; ita dolum ip-
ſum probare, deinde petere laudi reſciſsionem. Ita egregiè
poſt multos ſcripſit Curt.iun.in l.ſi ex falſis.nu.3.C.de tranſa.
& in conſ.179.in fi.Quod eſt annotandum ad declarationem
ſtatuti Papienſis 25.in ciuilib.ſub rubr de cōpromiſsis. Quo
vero ad reliqua non præſumitur pro ipſo laudo. Non enim
25 pendente ipſa reductione † exequi illud poteſt. Bal. in l tale
pactum.§.qui procurauit.col.vlt.ff.de pact Abb.in c.quinta-
uallis.nu.41.de iureiur.Soc.ſen.in conſ.27 col.pe.lib.4.Fran-
cus in c.dilecto.nu.39 de appella. & Boet.in q 284.nu.24. &
26.Et ad rem maxime noſtram Alex in conſ.119.nu.17 lib.2
& in conſ 43.nu.9.lib.6.Et ſimili diſtinctione vſus ſum ſupra
in præſump 31.dum explicaui certis caſibus præſumi ꝓ ſen-
tentia,etiam interpoſita appellationa.
Declaratur ſecundo, vt locum nō habeat hæc præſumptio
26 † quando ob temporis breuitatem non potuit arbiter de rei
veritate cognoſcere. Nam tunc ceſſat præſumptio rectitudi-
nis & iuſtitiæ.Ita Bal.in l.prolatam.col.vlt.verſ. quærit hic Bu
triga.C.de ſenten.& interlocut.om.iud Abb. in c.quintaual-
lis.col vlt.verſ ſed ad præcedentia.de iureiur. Fel. in c.eccle-
ſiæ Sanctæ Mariæ.col.8. verſ.decimotertio.de conſtit.Dec. in
l.2.nu 36 C.de eden.& in c.cum venerabilis. col.5. verſ & idē
de laudo.de excep.& Ant. Gabrial in ſuis concluſionib. lib.2.
tit.de ſententijs. concl.6. nu.9. Quæ tamen declaratio ceſſat
in caſibus,quos infra expheabimus.
Declaratur tertiò,vt locum non habeat hæc præſumptio,
27 quando † arbiter exceſsit fines compromiſsi Ita Ang.in cōſi.
298 Viſa narratione,quem ſecutus eſt Alcia.in tract. de præ-
ſump reg 3 præſump. 12.nu.8.
28. Secundus eſt caſus huius diſputationis,cum agitur † de ſo
lemnitatibus & ordine ipſius laudi. Hoc in caſu regula eſt in
contrarium nempe pro laudo non præſumi. Ita Præpoſit. in
rubr.de appell.nu.70.ver.tamen præſumptionem. & ſi diſſen-
tiat,& male Comenſ.in conſ 50.col.vlt.ver quāuis enim.Blā-
cus in tract.de compromiſſo.in q. 9. principali de ſententijs
& earū effectu.in fine,qui poſt alios,& hoc ſcripſit,non præſu
mi compromiſſum enuntiatum in laudo præceſsiſſe. Et hæc
29 quidem præſumptio multo magis ceſſat † quando ob tpis
breuitatem de cauſa cognoſci non potuit.Ita Bal.in d.l.pro-
latā col.vlt.ver.q̄rit hic Butrig.C.de ſent.& interloc. om.iud.
& alij ,quos ſupiore caſu in 2. declaratione commemoraui.
Declaratur primo hic caſus,vt locum non habeat,quando
30 non aliqua extat † coniectura,quæ ſuadet arbitros, vel arbi-
tratores ſatis de cauſa cognouiſſe, ſicuti contingit quādo cā
iam inſtructa coram primis arbitris,eorum loco ſecundi ſuc
ceſſerunt, qui deinde reaſſumptis actis iam factis coram ſuis
anteceſſoribus, laudum tulerunt, & præſertim ſi eo in laudo.
aſſeruerunt;ſe plenè de cauſa inſtructos fuiſſe. Ita reſpondit
Soc.ſen.in conſ.121.col.3.ver.ſed præmiſsis non obſtantibus
lib.3.qui etiam dixit,ſe plures vidiſſe arbitratores diſcutere
iura partium,& quando videbant poſſe eas componere, cu-
rabant fieri compromiſſum & immediatè pronuntiabāt lau-
dum. Vnde(inquit Soc.) dici non poterat laudum ſine cauſæ
cognitione prolatum.Idem Soc.ſen.in conſ.66.col.2. verſ.ſe-
cundo,quia arbitri lib 4. Et hoc maximè procedit, quando
arbitri, vel arbitratores ſunt viri ſummæ probitatis & hone-
31 ſtatis.Nam horum † aſſertioni,quod fuerint inſtructi & edo-
cti de cauſa,fides adhibetur. Ita Soc.præcitato in conſil.121.
col.3.lib.3.Idem cenſuit Card.Zabarella in conſ.139.factum
tale eſt col 4. verſ.ſecundo quia. & conſ.ſeq.col.2. Imo dixit
Soc quod licet ob temporis breuitatem, præſumatur pronun
tiatum cauſa non cognita:attamen hoc ceſſat in laudo pro-
lato à viris honeſtis & prouidis Et tanto magis cum habue-
runt facultatem procedendi ſine ſcriptis, iuxta traditionem
Bar.in auth niſi breuiores in fi. C.de ſent. & interlocut.omn.
iud.& Comenſ.in conſi.165.col.5. Idem quando cauſa eſt le-
uis momenti.Ita Blanc.in tract de compromiſ.q.9. princ. de
ſententijs & earum effectu.nu 29 verſ crederem ſic eſſe. Po-
teſt etiam conſiderari altera coniectura, vt eſt quando ipſi
32 arbitri,vel arbitratores ſuo in laudo † optimè ac diligentiſ-
ſime narrant iura ipſarum partium,& ſingulatim controuer-
ſiarum capita determinant. Nam hic inſurgit præſumptio,
quod inſtructi fuerint,& de cauſa cognouerint.Ita reſpondit
idem Soc.in d.conſi.121.col.4.verſic. prætereà ipſæmet par-
tes. lib.3.
Declaratur ſecundo,vt locum non habeat, quando partes
33 ipſę fuerunt præſentes † pronuntiationi laudi.& non contra
dixerunt.Nam tunc pręſumitur cognitum de cauſa,& omnes
ſolennitates fuiſſe adhibitas ,quia alioqui cōtradixiſſent. Ita
Bal.in l.prolatam.in fi C.de ſenten.& interlocut.om.iud.Ro-
man.in l.ſciendum.nu.70.de verb.oblig.& ibid. Aret.in fine.
ac Claudius Seyſellius.Fely.in c.quoniam contra.num.37.de
probatio.Soc.ſen.in conſ.61.col.1.verſ.tamen ex duobus li.4
& Ruinus in conſ. 135.col.vlt.verſ.non obſtat poſtremo.li.5.
& copioſè Blancus in tracta. de compromiſſo.in q 9.princi-
pali,de ſententijs,& earum effectu. col. pen.verſ. ſecundo ca-
ſu. qui affirmant , quod ſi in laudo ſit mentio compromiſsi,
de quo non apparet; attamen præſumitur interceſsiſſe, ob
pręſentiam partis.
34 Declaratur tertio,vt locum non habeat,quando † iam ipſę
partes in compromiſſo renuntiarunt nullitatibus. Nam tunc
laudo parendum eſt;nec allegari poteſt præſumptio ipſa lau-
di. Ita Bar.in l.vbi pactum.C.de tranſact. Ang.in conſ.200. A.
& B.contraxerunt. Alex.in conſ.22.nu.c lib 5.& apertius Al-
ciatus in tract.de præſump.reg.3. præſump.15.in fine. qui di-
xit,& rectè,hoc prouenire ex ipſo compromiſſo, in quo pro-
miſſum eſt,ſtari laudo: non ea præſump.
35 Declaratur quarto,vt locū non habeat in laudo† antiquo.
Nam ob temporis antiquitatem præſumitur adhibita cauſæ
cognitio,& ritè prolatum . Ita in ſpecie affirmarunt Fel.in c.
ſicut.nu.41.de re iud.Grat.in conſ.133.nu.8.lib. 2. & M.Anto
nius Blancus in tract.de compromiſſo.q.9. principali,de ſen-
tentijs,& earum effectu.no.100.verſ. cōtrarium quod immo.
reiecta opinione Soc.ſen.in auth.ſi quis in aliquo.col.1.C.de
eden.qui poſt Io.de monte Sperello,aliter ſcripſit. Et ij quidē
ſcripſerunt , quod propter temporis antiquitatem præſumi-
tur compromiſſum, de quo non apparet, niſi ex ſimplici re-
latione facta in laudo. Subiongit etiam Blancus vbi ſupra in
verſ.tertio caſu; quod etiam præſumitur compromiſſum in
laudo de recenti prolato,abſente parte aduerſus eū , qui por-
rexit petitionem , & petijt coram illo arbitro aduerſariū ſuū
condemnari. Nam ex hoc videtur elegiſſe illum in arbitrum.
Cum alias condemnare non poſſet.Qui enim vult cōſequēs,
videtur velle ēt antecedens.l.ad rem mobilē. & l.ad legatum.
ff.de procurat.Præterea,facta petitione, eaq; per arbitrū ad-
miſſa,dicitur ille arbiter acceptaſſe cōpromiſſum:quod magis
patet ex laudo deinde ſubſecuto.Ita Anchar. in conſ.262.

PRAESVMP. LXXVII.

Verum tanquam arbiter, vel tanquam arbitrator de cauſa compromiſſa cognouerit, laudumq; tulerit is in quē fuit cōpromiſſum; explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Compromiſſo facto in aliquem tanquam arbitrum, & arbitratorē, præſumi tanquā arbitratorē eū cognouiſſe.& quæ ſit ratio.nu.2*
Alij vero tanquam arbitrum eum cognouiſſe.nu.3.
Alij demum tanquam arbitrum,& arbitratorem.nu.5.
Diuerſa eſt opinio Alciati.nu.6.
4 *Arbitri ſententia potentior eſt, & citius ſortitur effectum, quam arbitratoris.*
7 *Arbiter de iure procedere tenetur.*
8 *Arbitrator poteſt auferre de iure alterius.*
9 *Compromittens in aduerſarium, cenſetur compromiſiſſe tāquam in arbitratorem.*
10 *Laudum ab arbitratore latum non præſumitur, cum tanquam ab eo latum valere non poſſet aut ſuſtineri.*
11 *Arbiter ſententiam condemnatoriam, non expreſſa quantitate, ferre non poteſt,nec ex poſt facto ſententiam emendare.*
12 *Arbitramenta ſub conditione reſolutiua ferri poſſunt.*

Poſtea

POſteaqnam dicere cepimns de pręſumptionibus, quæ verſantur circa arbitrorum, & arbitratorum landa, libet hic appingere hanc diſputationē. Dubirari equidem ſulet vtrum tanquam arbiter vel tanquā arbitrator de cauſa cōpromiſſa cognouerit, laudūq;
1 tulerit, is in quē fuit cōpromiſſum; vt ſi † cōpromiſſum ſit in aliquem tanquā in arbitrū, & arbitratorem; & is pronunciauerit in hæc verba. Nos arbiter, & arbitrator; an pronunciauerit tanquam arbiter, vel tanquam arbitrator? Hae in re ſunt opiniones. Vna fuit eorum, qui ſcripſerunt præſumi cognouiſſe, & iudicaſſe tāquam arbitratorē. Ita Bal. in l ſeruus pluriū. §. vlt. de leg. 1. & i l. nō codicillū. C. de teſta. Ang. in ſua diſputatione duo ad inuicem. in fine ſecundę concluſionis qui dixit, ita in foro ſeruari. Areti. in l. nemo poteſt. nu. 12. de leg. 1. Alex. in conſ. 13. nu. 6. lib. 1. & communem eſſe opinionē aſſeruit Fely. in c. cū ex officij. nu. 12. in fin. & nu. 52. de præſcriptio. Eandem probarunt Ruinus in conſ. 161. nu. 7. lib. 4. Galliaula in l. centurio. no. 136. ff. de vulg & pupil. ſubſt. Et ij
2 quidem ea ſolida ratione moti ſunt, ꝙ hoc æquius eſt, † vt peti poſsit reductio ad arbitrium boni viri: Id quod fauorabile
3 eſt, vt euellatur omnis iniquitas. Altera fuit opinio, qđ † tamquam arbiter pronunciauerit. Ita ſibi parum conſtantes Bal. in l. 3. ff. de teſta. milit. & Alex. in l. ſi ſeruus plurium. §. vlti. de
4 leg. 1. Hac ratione vſi ſunt, quod ſententia arbitri † eſt potentior. Et rurſus arbitri ſententia citius ſortitur effectum l. cum antea. C. de receptis arbitris. ergo pro ea præſumi debet. Verū facile reſponderi poteſt ſecundum Felynum in d. c. cum ex officij nu 32. dum declarat d. l. 3. ff. de teſta. mil. Tertia fuit opi-
5 nio Abb in c. niſi eſſent. de præbend præſumi † cognouiſſe, & iudicaſſe tāquam arbitrum, & tamquā arbitratorem ex quo vtriuſq; perſonam ſuſtinere potuit. Non eſt vera hæc opinio, quia poteſt quidem ſuſtinere vtramq; perſonam ab initio: ſed debet eligere ex qua procedere velit.
6 Quarta fuit opinio † Alciati in tracta. de præſumpt reg. 3. præſump. 35. nu. 10. ita diſtinguentis Aut pars quæ reclamat, aſſerit ſe læſam, & grauatā: & tunc ſi ꝓceditur (ita credo dicere voluiſſe Alciatum) reductio ad arbitriū boni viri, dicendū
7 eſt illū iudicaſſe tanquā arbitratorem, ex quo arbiter † tene-
8 tur ꝓcedere de iure: arbitrator † vero poteſt auferre aliquid de iure alterius. l ſi de meis. ff. de arbitris. ſed ꝓmiſſa eſt reductio ad arbitrium boni viri Hoc in caſu (ait Alciatus) procedit prima opinio, quæ probatur ſecundum eum in c. niſi eſſent de præb. Aut apparebit (ſubiungit Alciatus) non fuiſſe grauatum, & tunc cenſebitur iudicaſſe, vt arbitrum. Hoc caſu (ait Alciatus) procedit ſecūda opinio. Atq; ita ex poſt facto cognoſcetur, qua poteſtate vſus ille ſit. Hæc conciliatio eſt valde dubia: Nam ſupponamus quod ſtatim lato laudo iſto, vnus compromittentiū dicat ſe læſum, & petat reductionem ad viri arbitrium: Alter verò contendat locum non ſore huic reductioni, ob id quod ab arbitro, non autē ab arbitratore fuit de cauſa cognitū, & iudicatum. Hoc certe in dubio ex poſt facto cognoſci non poteſt quomodo cognouerit, & iudicauerit. Retinenda itaque eſt prima illa opinio magis recepta. Quæ quidem maximē procedit, quando colligitur ex qualitate perſonæ, in quam fit compromiſſum illum electum fuiſſe tanquam arbitratorem, vt eſt in caſu, de quo ſcripſit Bald. in c. 1. §. inter pares. de lege Corradi, quem ſecutus eſt Alciatus in d præſumptio. 35. in fi. dixit Bald. quod ſi quis
9 † compromiſit in aduerſarium ſuum cenſetur compromiſiſſe in eum tanquam in arbitratorem: cum nō præſumatur velle litigare, dum ſe ponit in manibus aduerſarij. Nam videtur eum elegiſſe tamquam amicum, nō autem tamquam litis diſceptatorem arg. l. creditor. §. pen. ff. mand. Eſt etiā vſus alia ratione Bal. de qua mox dicam.
10 Declaratur hæc traditio, vt locum non habeat quū † laudū ſuſtinere ac valere non poſſet tanquam latum ab arbitratore. Nam tunc præſumitur illum cognouiſſe, & iudicaſſe tamquam arbitrum. Ita econtra quando non valeret tamquam latum ab arbitrio ſumetur interpretatio, quod is cognouerit & iudicauerit tamquam arbitrator. Ita Bal. in l 3. ff. de teſta. milit. Felynus in c. eum ordinē nu. 12 de reſcrip. in c. præſentata. nu. 7. de teſtib & in c. cum officij. nu. 32. de pręſcrip. Alcia.
11 in d præſump. 35. nu. 2. Qui ſubiungit, quod licet arbiter † nō poteſt ferre ſententiam condemnatoriam, non expreſſa quantitate, ad quam condemnauit: nec poſsit ex poſt facto emendare ſententiam. l. quid tamen. § Pomponius. ff. de arbitr. & in ſpecie reſpondit Butr. in conſ. 50. Attamen ſi talis arbiter hodie condemnaret in ea quantitate, quam deinde ſubſequenti die declaraſſet, valeret laudum: & is cenſeretur pronuntiaſſe
12 tamquam arbitrator, ex quo arbitramenta † ferri poſſunt ſub conditione reſolutiua, vel ſuſpenſiua, vel alio modo, ſicuti & contractus celebrari ſolent & poſſunt; vt tradunt Anch. in cōſil. 208. Card. in conſ 31. Socin. Sen. in conſ. 124. nu. 8. libr. 1. & Decius in c. prætetea. il 2. col. pen. de appella.

PRAESVMP. LXXVIII.

Notarius quis, & quando præſumatur, diligenter, & accuratè exponitur.

SVMMARIVM.

1 *Notarius ad naturā iudicis propè accedit & iudex dr̄ cartalarius.*
2 *Notarius nemo præſumitur.*
3 *Notarius in matricula notariorū deſcriptus, talis & ipſe præſumit.*
Idem de familiari Cardinalis, mercatore, & ſcholari, cum pro matricula præſumatur. nu. 4.
De qua autem id matricula accipiendum. nu. 5. & 7.
6 *Matricula eſt tanquam inſtrumentum referens aliud cui non creditur, niſi conſtet de relato.*
8 *Notarios creandi facultas ſoli principi eſt reſeruata.*
9 *Notarius præſumitur, qui ſciente, & patiente principe, multo tempore ſe pro notario geſſit.*
10 *Inſtrumentum allatum ex remota regione habens debitā & publicam formam, a notario confectum præſumitur, & fidem facit.*
11 *Inſtrumentum antiquum excedens curſum centum annorum, præſumitur conſcriptum a notario.*
12 *Notarius præſumitur, qui multos annos fuit in quaſi poſſeſsione, & actus notario conuenientes confecit.*
Id autem quando procedat. nu. 13.
14 *Notarius præſumitur, quia in inſtrumento ex alio loco allato, talis eſſe aſſeritur.*

1 PRope ad iudicis naturam accedit † notarius, quem, & Chartularium iudicem aliquando appellare ſolemus: quemadmodū ſic eum appellant glo. Bar. Bal. & reliqui in l. 1. in princ. ff. de iudiciis. & alij multi, quos congeſsit Tiraq in tract. de iure conſtit. in tertia parte. limit. 30. num. 28 Cum itaque de munere, & officio notarij aliqua dicturi ſimus, prius explicandum eſt an notarius quis, & quando præſumatur? Et pro regula conſtituendū eſt neminē
2 præſumi † notariū. Ita tradunt Specul. in tit. de inſtrumentorum edition §. reſtat. nu. 24 Oldra in conſ. 227. col. 1. Ancha. in conſ. 217. col. 2. Alex. in conſ. 166. col. 2. libr. 2. Socin. ſen. in conſ. 23. col. 1. lib. 1. Iaſ. in l. Barbarius. nu. 55. ff. de off. Præto. Decius in conſ. 36. & in conſ. 42. Marſi. in l. ſi quis ne quæſtio. nu. 138 ff de quæſtio. Boer. in q. 36. nu. 10. Alcia. in tracta. de præſumptionibus, reg 3. præſump. 13. nu. 19. verſ. ſed quid ſi, & Crauetta in tracta. de antiquit. tempo. in prima particula tertiæ partis principalis. nu 3 & in conſ. 72 nu. 2. in conſ. 122. nu. 16. & in conſ. 150. nu. 2. Non enim hæc dici poteſt qualitas nata cum ipſo homine; & ob id nō præſumitur. Sic dicimus neminem præſumi clericum, vt explicabimus infra libro 6. in præſumptio. 48.
3 Declaratur primo, vt locū nō habeat, qū quis reperit † deſcriptus in matricula notariorū. Na tūc ꝑſumit. & ipſe notarius. Ita Bal. in l. 2. ff. de off. Prætor in l. 2. nu. 11. C. de ſenten. & interlocut. omn. iud. & idē in l. Scriniarios. C. de teſta. militis, & ibidem Caſtr. & Decius, nu. 19. Idem quoque affirmarunt Specul. in tit. de inſtrumentorum editione. §. reſtat. num. 24. Angel. in conſ. 140. Quidam Matthæus. num. 3. Rom. in l. in illa. ff. de verbo. obligation. Iaſ. in l. Barbarius. nu. 56. qui communem eſſe opinionem teſtatur. ff. de officio Prætoris. Felyn. in capitulo 1. num. 19. & ibidem Decius. num. 18. de fide inſtrum. & Aſſlictus in deciſ. 251. nu. 3. & Socin. iunior in conſi. 138. num. 3. libro. 3. Ita dicimus, Scholaſticum præſumi eum qui reperitur deſcriptus in matricula Scholarium. Bart. in l. vlt. C. de reb. cred. Pariſ. conſ. 149. in fi. lib. 4. & Alciat. in reſp. 70. Secundum antiquam impreſsionem Lugdunenſem, ſic reſpondit Pariſ. in conſ. 136. nu. 31. lib. 4. familiarē & cōmenſalē Cardinalis aliquē eſſe, vel non eſſe ex matricula familiariū præſumi. Ita quoq; præſumitur mercator q in matricula mercatorū eſt deſcriptus, Soc. iun. in d. cōſ. 138. nu. 12. lib. 3. & Ripa
4 in l. in illa. nu. 32. de verb. oblig. Præſumitur enim pro † matricula. l. matriculā. C. de agen. in reb. vbi Bar. & matricula ꝓbat aliquē eſſe ex num. eorū, qui matriculari debēt. Bar. in l. petitionem. C. de adno. diuer. iud. Eſt ſimile qđ dicimus, ex libro æſtimi, & Cataſtri præſumi pro eo qui eſt in eo deſcriptus, l. forma. §. 1. ff. de cenſib. & l. vlt. C. de prædijs minor. vbi Bar. & ſcribunt Iaſ. & reliqui in l. decē. §. decē. ff. de verb. obl. & diſſeremus inf. lib. 6. præſump. 64. Et opinionē hanc ſecuti ſunt Bononienſes, qui in lib. 1. ſtatutorū. rubr. de exceptionib. §. ſi verē. ſtatuerunt, ſatis probari aliquē eſſe notariū, ſi deſcriptus apparet in matricula. Idē cautū eſt ſtatuto Patauino ſub rub.

de citationibus.§.quod quis fit tabellio. Cęterum a prædicta
opinione dissentiunt Martinus Sillimanus,quem refert,& se-
quitur eius discipulus Io. Andreæ in addi ad Specul in tit.de
instrumentorum editione.§.restat.nu.24.in verbo. & scias.Al
bericus in l cum precib. C. de fide instr. qui dixit, hanc opi-
nionem esse de iure veriorē Eandem probarunt Inn. & Butr.
in c. 1. de fi de instr. Ita quoq; hanc veriorem esse scripsit Al-
ciatus in tract.de præsump.reg.3.præsump.17.Conciliat has
opiniones Alciatus ex sententia Butrij,Alexandri, & Felyni,
distinguendo duos casus.

5 Primus est, quando † matricola fuit confecta auctoritate
eius qui potuit creare notarium.Hoc casu locum habet opi-
nio illa prima,quam communem,diximus, qđ scilicet descri
ptus in matricula præsumatur notarius. Nam etsi matricula
6 † est tanquam instrumentum referens aliud instrumentum
cui non creditur, nisi cōstet de ipso relato.auth. si quis in ali-
quo.C.de eden attamen qñ relatio est facta ab eo, qui pote-
statem habet conficiendi,ei creditur,etsi de relato non appa-
ret.vt declarat Decius in dicta auth. si quis in aliquo. in fi. &
sequitur Mascardus in ꝯcl. 1033 nu.6.& in concl.1033.nu.11.

7 Secundus est casus,quando matricula † fuit conscripta ab
eo,qui non habet auctoritatem creandi notarios. Hoc casu
matricula nō facit pręsumptionē pro ipso descripto.Ita pro-
cedit secunda opinio Est enim res hæc inter alios acta. Et iō
non facit præsumptionem,sed suspicionem quandam, vt scri
bit Alciatus in d.præsumptio.17.ex aliquorum traditione in
l.2.C.de eden. Hinc infert Alciatus in dicta præsumpt.17. in
fine;quod quamuis notarij in aliqua ciuitate habeant colle-
gium,& notariorum matriculam Non tamen matricula illa
probat aliquem esse notarium, ex quo collegium illud caret
8 auctoritate creandi notarios:cum † ea sit facultas soli princi
pi reseruata;vt scribunt Inno.in cum P. tabellio de fide instr.
& Bar.in l nec ei.ff.de adoptio.Quod intelligo,nisi ipse Prin-
ceps illi collegio facultatē contulisset creandi notarios;quē-
admodum scio concessam collegio notariorum Papiæ.

Declaratur secundò,vt non habeat locum quando aliquis
9 gessit se pro † notario satis multo tempore,sciente, & patiē-
te principe qui notarios eo in loco creare solet. Hoc sanè ca-
su præsumitur ille,qđ notarius sit,& ab illo principe creatus.
Ita Butrius in d.c.1.de fide instr.Ias.in l.qui in aliena.nu.160.
ff.de acq.hęred.& eruditissimus Cardinalis Albanus in Lucu
brationibus ad Bar.in lect.l.Barbarius.nu.5.ff.de offi. Præto.
& cōterūt,quæ scripsi supra,in 7.præsumptione in tertio ca-
su. Secus vero quando is princeps non haberet facultatem
creandi notarios Ita Ruinus in consil. 15. numero 7.libro 2.
simile est quod dicimus tutorem & curatorem præsumi eū,
qui diu pro tali se gessit.Socin. sen. consi.153. colum.2 libr.
2.& Crau. in tracta de antiqui tempor. in prima particula
tertię partis principalis. nu.37.qui quidē Crau.idē de testa-
menti executore scripsit, ex sñia Calcanei.in cons.8 col.4.&
idem scripserunt Baldus in l.1.C.de reb alie.non alien.& Fel.
in cons 2.nu.22.Idem est in eo qui pro denuo diu se gessit,vt
dicam infra lib.6.præsump.76.

10 Declaratur tertiò,nō procedere, quādo ex remota † regio
ne allatum fuit instrumentum habens debitam formā publi-
cam,nec aliquod vitiū in eo apparet,& nemo cōtradicit.Nā
& tūc præsumitur notarius,qui illud ꝯfecit:& ideò illi instru
mento adhibetur fides.Ita Abb.in d.c.1.ver vnum.de fide in
stru.& ibidem Decius nu.19. qui declarat. Cæterum Crauet.
in cons. 160.nu.2.scripsit, quod si nemo contradicit, absque
alio adminiculo præsumitur ille notarius.

11 Declaratur quartò, vt instrumentum † antiquum excedēs
cursum centum annorum, dicatur conscriptū a notario, isq;
præsumatur talis ita affirmarunt Bald.in auth.quas actiones.
col.vlt C.de sacrosanct.eccles.Alex.in cons.101. col.3.libr.7.
Socin.sen.in cōs.187.col.3.lib.2.Ias.in l.Barbar. nu.66. ff. de
officio Præto.Decius in cons.36.nu.11.& in c. 1.nu.25.versi.
quidquid tamen fit.de fide instr.Afflictus in decis.251.in fin.
Capella Tolosana in q.330. in fine. & alios nonnullos refert,
& sequitur Craue.in cons 374. in fine.Idem scripsit Didacus
in libro pract.quæst.c.21.nu.6.ver.Secundus casus.Et his con
stat,hanc esse receptam opinionem,etsi idem Craue. in tract.
de antiq.tempori in prima particula quartę partis principa-
lis.nu.3.& nu.7.senserit,requiri aliquod aliud adminiculum,
prærer ipsam temporis antiquitatem.

Declaratur quinto, vt locum non habeat,quando hic,qui
12 asseritur notarius,fuit; in quasi possessione aliquot annos,&
multos actus notario conuenientes confecit, vt quia recepit
multa instrumēta.Hoc etiā casu præsumitur notarius tamet-
si quasi possessio non est multum antiqua Ita Bald. in consil.
118.Quia plenissimè.col.2.lib.3.& in l.2.nu.11. C. de sentē.&
interlocut.om.iud. Requiritur tamen hoc in casu, quod plu-
ra instrumenta,vel actus publicos receperit: cum nō sufficiāt
duo,vel tres. Ita Ang.in cons.140.col.1.& Felin.in d.c.1.num.
18.de fide instr.Boer.in q.36.nu.11.& Afflictus in decis. 251.
nu.2.& scripsi in lib 2.de arbitra.iudicum. casu 161. nu.2. &
Mascardus in conclus 1093.nu.17.& 18. & nu.21.& nu.26. &
13 prædicti declarant non procedere,† quando esset contentio
inter notarium,& alium super titulo ipso principali notaria-
tus. Nā tunc quasi possessio non sufficit ad probādū ipsum
titulum. Et hoc in casu sic possunt declarari statutum Bono-
niæ supra allegatum.§. sed si notarius. & statutum Patauinū,
rub.de citationib.§.quod quis fit tabellio.

14 Declaratur sexto,vt locum non habeat,quando † in instru
mento ex alio loco allato, extant literæ testimoniales, quod
is qui recepit illud instrumetum, est publicus notarius. Hoc
sanè casu præsumitur ita esse,& ei fides adhibetur.Ita Imola
in d.c 1.de fide instr.& ibidem Felinus,nu.18. Et vsu adeo ita
cōprobatum hodie videmus, vt dubitandum non sit.tametsi
Decius in d.c.1.num.19. scripserit, iure non probari. Hanc
quoque declarationem probarunt Boer. in q. 154. num.4.&
Mascardus.in concl.1093. nu.5.& 6.& 7.qui alia ad rē tradit.

PRAESVMP. LXXIX.

Notarius an & quando præsumatur iustè,& fideliter,suum exercuisse officium;

SVMMARIVM.

1 *Notarij pro rectitudine & peritia præsumendum esse.*
2 *Notarius cum de omnibus rogatus esse debeat, præsumitur omnia partium voluntate scripsisse.*
3 *Notarium aliquid ex suo capite scripsisse,qui asserit,durioribus afficitur probationibus.*
4 *Clausulam codicillarem, & alias in testamento, censetur notarius voluntate testatoris apposuisse.*
5 *Notario asserenti in instrumento fideiussionis a muliere facta,se eam de beneficio S.C.Velleiani certiorasse, creditur.*
Itē asserenti partes ita egisse, aut contraxisse ex certa sciētia,nu.6.
Vel quod dicta in vna parte instrumenti, sint repetita in alia.nu.7. Idem & de testib.nu.8.
Item asserenti alios notarios, qui secum instrumentum reciperent, rogatos fuisse nu.9.
Atque etiam de sui ipsius proprio rogitu.nu.10.
11 *Notario etiam idiota existēte,semper tamen pro ipso est præsūptio.*
Quamuis aliter scriptum,sit quam dictum.nu. 12.si tamen se statim corrigat.nu.14.
Nisi alias esset malus.nu.13.
15 *Notarij scriptura præualet contradictioni testis in causa ciuili,& quandoque etiam in causa criminali.nu.16.*
17 *Notario de gestis coram se, non autem gestis a se creditur.*
18 *Notario de mandato sibi facto non creditur.*
Fallit quoad executionem ipsius commissionis.nu.19.
Vel quando ex stilo curiæ,adhiberi solet fides notario.nu.20.
21 *Notario non creditur,quando aliter scriptum reperitur in originali,quam in authentico.Neq; extra iurisdictionem eius qui notarium creauit.nu.22.*

DIximus superiore præsumptione notarium dici iu
dicem Cartulariū, & propterea ad iudicis natu-
ram proximè adeo accedit, vt quemadmodum
pro rectitudine & bonitate iudicis præsumitur,
1 sicuti explicauimos supra in præsump.49 sic & pro † notarij
rectitudine & peritia præsumendū est.l.si quis. Decurio. C.de
falsis c.ad audientiā.de præscript.& docuit Bal.in l. Impera-
tor prima lectu.l.1.ver.sed an poterit.ff.de statu hom. nota-
rium posse corrigere errorem, quia ipse est auctor veritatis.
& ideo pro eo præsumitur. Et Baldum secutus est Alciatus in
tract.de præsumpt.reg.3.præsumpt.13.sic & Parisius in cons.
88.nu.21.lib.3.respōdit,pro notario magis pręsumi quā pro
testibus,& alios ad rem tradit Mascardus in concl. 1094.nu.
1.& 2.Ita quoq; dicimus p̄sumi notariū esse sui officij peritū
gl.in §.item si scriptum.in inst i.de inutil. stipula. Corneus in
cons.493.lib.1.Neuiz.in cons.28.nu.19.& Socin.iun. in cons.
101.nu.11.ver.pręterea.lib.1.

2 Hinc dicimus, quod cū notarius † ex suo capite nihil sub-
stantiale vel accidentale scribere posit in instrumēto,sed de
omnibus debear esse rogatus, præsumitur qđ omnia scripta
in ipso instrumento,fuerint volūtate partiū scripta. Ita Bald.
in l.errore.C.de testa.Curt.Sen.in cons.50.Memoriæ. col.58.
ver.dum autem vltimo loco, & plures retuli in d.cons.17.nu.
131.

3 131. Quocircà qoi aſſerit, † notarium aliquid ex ſuo capite
ſcripſiſſe. durioribus probationibus aſſicit. vt reſpōdit Dec.
in conſ.105.nu.4. Alciatus in d. prçſum.13.nu 2. quos ſecutus
ſum in ɔſ.37.nu.134.& in li.2. de arbitrarijs iudicū. caſu. 105.
& idem ſctipſit Maſcard. in d. concluſ.1094.nu.18.

Hinc intelligimus, veram eſſe ſententiam illorum, qui di-
4 xerunt, clauſulas † ſcriptas in teſtamento, vt codicillarem &
ſimiles, à notario cenſeri appoſitam voluntate ipſius teſtato-
ris, ſic ſanè aduerſus Bat. in l.1.nu.10.ff de iure cod. affirma-
rūt tres & viginti Doctores, quos enumeraoi & ſecutus ſum
in d. cōſ.37 nu.131.& ibi nu.135.& 136. cōſutaui diſtioctio-
nem Alciati, conſtituentis differentiā inter claoſulas contra-
ctuū & vltimarum voluntatum Et quamquā in eodē cōſ.37.
nu.156. ſcripſerim, multos ſecutos fuiſſe Bart. in d.l. 2.nu.10.
de iure Cod. nēpe Barbatiam, Socinum Seniorē, Deciū, Ber-
trādum, Ripam, Cortium Iuniorem. Socinū Iuniorē, Rubeū,
& Grammaticum, attamen ibidem in cnl. vlti. ſcripſi, cōem
opinionem eſſe aduerſus Batt. qoa de re dicemus etiam infrà
lib.4. in præſump.84. vbi agemus de hac clauſula codicillari.
5 Ita quoq; dicimus, præſumi pro notario † qui aſſeruit in
inſtrumento fideioſsionis factæ à muliere, ſe eā certioraſſe de
beneficio S.C. Velleiani. Ita communem eſſe opinionem te-
ſtat Alciat. in d. præſum.13.nu.3. quā & ego ipſe ſecutus ſum
in d. conſ.37.ou.145. Sic pariter præſumitor credirorq; nota-
6 rio † aſſerenti partes ira egiſſe & contraxiſſe, ex certa ſciētia,
ſicuti reſpooderunr Iaſ. in conſ.137.nu 5.lib. 4. Socin. Sen. in
cōſ.40.col.4.lib.1.& in cōſ.244.col.5.lib.2. Dec in conſ.408.
nu.4.& idē ſcripſit Alcia. in d. præſump.13.nu. 4. & accedunt
alij quos ſecutus ſum in conſ 37 nu.132. Ita pariter pſumitur
7 pro notario, eiq; fides adhibet, qđ † dicta in vna parte inſtri
ſior repetita in alia parte, vt ſcripſi in lib. 2. de arbitrarijs iu-
dicū. caſu 64. nu. 5. Sic ēt credit oorario, cū io inſtro ſcripſit,
8 † teſtes fuiſſe ſpecialiter vocatos & rogatos. vt reſponderunt
Ruin. in conſ.154.nu.7.lib.3.& Pariſ. in conſ.61.nu.3.lib.3.
9 Ita qnoq; creditur notario † aſſerenti alios notarios, qui
vnà ſecum receperunr ioſtrumentum, rogatos fuiſſe, vt aſſir-
marunt Ruin. in conſ.13.nu.26.lib.2. Boer. in q. 35 col. vlt.&
Roland. in conſ.44.nu.42.lib.1.
10 Imo credirur ēt ipſi notario, † de ſuo proprio rogitu, qđ. ſ.
ipſe fuerir rogarus recipere & conſcribere ipſum inſtrumen-
tum, vt aliorum auctoritate reſpondir Pariſ. in conſ. 104. nu.
72.lib.1.& in conſ.27.nu 12.& in conſ.28 nu.52.lib. 2.
11 Extendirur primò, vt locum habeat etiā ſi alias † notarius
eſſet perſona idiota. Ita Alcia. in d. præſom.13.nu.7. ex ſentē-
tia Rom. in conſ.179. qui meo in codice hoc non ſcripſit.
Extenditur ſecundò; vt locum nō habeat hæc præſumptio
12 † etiam ſi reperiatut alirer ſcriptum quàm dictū. Nam adhuc
pro ipſo notario præſumirur, qnod ſcilicet non ſalſo, ſed pet
errorem ſcripſerit. Ita rradunt Bar. in l. quoties. §.1. nu.3. ff. de
hęred inſtir.& in l. ſi librarius. ff. de reg. iur. Anch. in conſ.285.
nu.3. Comens. in conſ.135.col.2. ver. cæterom non obſtantib.
Aret. in conſ.47.nu.3. Alex. in conſ.40.nu.4.lib.1. Barb. in cōſ.
29.col.3.lib.1. Dec. io d.l. ſi librarius. in fi. in conſ.175.num.5.
Marſ. in l.1.nu.9.C. ad l. Corneliam de ſalſis.& in conſ 77. nu.
12. Boer. q.115.nu.3. Gomeſ. in §. item, ſi quis in fraudem. ou.
25. in fine. in inſtit. de actio.& Grammatic. io deciſ.60. nu. 7.
Boſsios in tract. cauſarum criminalium. tit. de ſalſis. nu.56. &
Maſcar. in concl.1094.nu.17.& latius in concl. 640.
13 Hæc tñ extenſio intelligitur, oiſi notarios † iſte aliàs fuiſſet
malus. Nam tunc in eo potius præſumitut dolus quàm error.
vt ſcripſit Bald. in d.l. quoties. §.1 ff. de hæred. inſtir. Ita quoq;
dolus in eo pſumitut, qñ omiſit adhibere ſolemnitates, quæ
ab eo & alijs, cōiter ſolent adhiberi. Ita tradir Alcia. in d. præ-
ſump.13.nu.9. Prædicta tamen declarantur, quando notarius
14 ſtatim † correxit errorem, antegoam inſtrumentum tradidit
partibus. Ita Soc. Sen. in conſ.98.nu.10.lib. 3.
Extenditur tertio, vt procedat ēt qñ teſtis examinatus in
cā ciuili, contradiceret notario, aſſerēdo, ſe aliter depoſuiſſe
& atteſtatum fuiſſe, quàm fuerit ſcriptū. Nam adhuc pro no-
15 tatio prçſumitur.& ideó pualet eius † ſcriprura cōtradictio-
ni oſtis. Ita Specul. in tit. de teſte. §.1. verſ. ſed pone, Abb. in c.
cum cauſam. il 1.& ibidē Feli. in fin. de teſtib. Idem Abb in c.
ad auditntiam. num.7. de præſcrip. Alexan. in conſ. 74. lib. 7.
Alcia. in d. præſump. 13. in fin. Didac in libr.2. var. reſol. cap.
13. num. 10. & idem ego ipſe reſpondi in conſ. 23. ou. 20 &
alios refert Maſcardus in d concloſio. 1094. nume.7. Natta
co nſil.392. nume. 1. Qui quidem omnes intelligunt, (vt dixi-
mus) in cauſis ciuilibus: ſecus in criminalibus, in quibus
contradictione teſtis, fides notarij vacillare dicitur: niſi vnà
16 cum notario † adeſſet ſcriptoris teſtimonium, cui mandatū
fuiſſet ſcribi atteſtationes. Nam tunc etiam in cauſis crimina
libus præualebit notarij aſſertio. Ita Alciat. præcitato in loco
qui aſſirmat, ira obſeruari in iudicijs vidiſſe.& idem aſſirma-
runt Iulius Clarus io §. fin. q.53 verſ tertius eſt caſus. Burſatus
in conſ.34.ou.13.lib.1. qui teſtatur eſſe communē opinionē.
& idem ſcripſit Maſcard. in d concl 1094.nu.8.& 9.

Declaratur primò, vt locum habeat hæc præſumptio, quo
17 ad ea, quæ geſta ſunt † coram ipſo notario: Nam de illis no-
tario creditur: ſed ſecus eſt de geſtis ab ipſomet notario. Ita
Iaſ. in l. ſanū mēte. nu.4. C. de tranſactio.& in conſ.62. num.3.
lib.1. Aſſlictus in deciſ.245. nuoi.7. Marſi in ſing.462. Pariſius
in conſ 46.nu.8.& in conſ.5.nu.6.lib.3. Boer. in quæſt.23. nu.
73. Crau. in cōſ 88.nu.20.& in conſ.240.nu. 2. Exemplum af-
ferri ſolet in notario atteſtante teſtatorem fuiſſe ſanæ mētis
qñ teſtamentum confecit. Ira quoq; atteſtari non poreſt de
geſtis ab alijs, vt decidit Aſſlictus vbi ſupra. Ita quoq; nō cre-
ditur notario aſſerenti in inſtro aliquem abeſſe à ciuitate, vt
reſpōdit Crau. in d. conſ.88.nu.20. alia exempla ſciēs omirto.
Declaratur ſecuodo, vt nō procedat hæc pſumptio, quoad
18 commiſsionem & † mādatum ipſi notario factum; vt puta ſi
mandatom ei fuit quod examinet teſtes. Non enim de ea cō-
miſsione poteſt ipſe notarius eſſe rogatus. Ita Bald. in l. iudi-
ces. in fine. C. de fide inſtru. Barba. in conſ.118. in fi. lib.3. Dec.
in conſ.42.nu.5. qui reſpondit de commiſsione facta notario
accedendi ad confines, & eos determinandi, & ſimili in caſu,
idem Decius in coof.159.nu.8.& in cap. quoniam contra. ou.
45. de probat. Ruin. in conſ.68.nu.17. in conſ.69.nu.10. & in
conſ.189.no.6.& 7.lib.1.& idem reſpondit Pariſius in coofil.
61.num.7.lib.4.
19 Hæc tamen declatatio locum non habet, qoò † ad execu-
tionem ipſius commiſsionis, pro qua ei adhiberi debet fides.
Ira Decius in d. conſil.42.num.5. poſt Baldum in d.l. iudices.
20 Et rurſus non habet locum hæc declaratio † qoando ex ſty-
lo curiæ adhiberi ſolet fides notario de commiſsione ſibi fa-
cta: ſicuti de ſtylo Rotæ Romanæ atteſtatur Verallus in de-
ci. 266. in ſecunda parte.

Declaratur tertiò, vt locum non habeat hæc præſumptio,
21 † quaodo aliter reperitur ſcriptum in originali quàm in au-
thentico. Nam tunc non creditor notario, qnod authentico
ſtandum ſit. Ita reſpondit in conſ.431. nu. 2.

Declaratur quarto vt locum non habeat extra iurisdictio-
nem eius qui norarium ipſum creauir. Ita poſt alios Ruinus
in conſ.63.col.3.lib.3. Boer. in q. 242. & Maſcardos in con-
cluſ.1094. in fine.

PRAESVMP. LXXX.

Inſtrumenti exemplationem, à notario ſolem- niter factam præſumi.

SVMMARIVM.

1 Inſtrumenti exemplationem rite & ſolemniter factum à notario cur non præſumatur. Id autem ob temporis antiquitatem non procedere. nu.2.

Et quod ſit illud tempus antiqnum. num. 3.

On eſt incongruus hic locus, vt diſſeramus, quā-
do exemplatio inſtrumenti facta à notario, prç-
ſumatur ſolemniter facta. Quā in re pro regula
1 conſtiruendum eſt, hanc exemplationem † non
præſumi ritè & ſolemniter factam: Cum ſit ſo-
lemnitas extrioſeca, quæ non præſumitur adhibita in acto. l.
quæcunque §. vlt. ff. de publicia. in rem actio. & multis com-
probabimus ſubſequenti in libro in præſump. 68. vbi expli-
cabimus. quando præſumatur ſolemnitas extrinſeca.
2 Declaratur primo, non habere locum ob temporis † anti-
quitatem & diuturnitatem. Nam tunc exemplatio præſumi-
tur à notario ſolemoiter facta; vt pota vocata parte, & alijs,
ſeruatis quæ ſeruari ſolent. Ita Hoſt. Ioan. Andreæ, Butrius
Baldus Aretinus, Guido Papæ, Corneus, Iaſon, & Decius
quos recenſet & ſequitur Crauetta in tracta. de antiq. tem-
porum. in tertia parte principali, in ptima particula, quæ
incipit, vidimus num. 12. Et illis accedunt Corn. in conſil.
158.col.2. Florianus in l.2. ff de fide inſtrum. Alex. in conſ.50.
col.2.lib.5.& in coof.101.col.1. lib.7. Soc. ſen. io couſil. 187.
lib.2. Aſſlictus in deciſ.378.nu.6. Boer. in quæſt.281. num.15.
Pariſ. io conſ.104.nu.43.lib.1. Moderni Pariſieo. in commen-
tarijs ad conſuetudines Pariſienſes. tit.1. §.5. no.59. & Dida-
cus libro pract. quæſtionum. cap.21.nu.6. verſ. ſed & propter.
3 Quod autem tempus † antiquom hoe in caſu dici debeat, ex-
plicant Crauetta & Didacus præcitatis in locis.

PRAESVMP. LXXXI.

Notarius quando præsumatur rogatus de eo instrumento, quod conscriptum ab eo apparet, diligenter explanatur.

SVMMARIVM.

1 *Notarius in dubio de instrumento conscripto, non præsumitur rogatus. Et quæ sit ratio. nu. 2. & 3.*
4 *Facta præsumuntur cum solita sunt fieri, & quomodo. nu. 6.*
5 *Notarium de instrumento rogatum præsumi, malè defendunt aliqui.*
7 *Notarium rogatum de instrumento præsumitur, vbi aliquæ extarent eius rei coniecturæ, quæ autem sint illæ coniecturæ. num. 8. 10. 11. 12. & alijs seq.*
Ab hac tamen opinione dissentit Bald. nu. 13.
9 *Publicatio instrumenti facta a notario includit rogitum.*
15 *Signum tabellionis appositum, significat actum à partibus perfectum & absolutum.*
16 *Notarium de instrumento rogatum ex cõiecturis præsumi, verum est, si penes ipsum reperiatur, secus si vel apud alteram ex contrahentibus partem, vel personam aliam priuatam.*

DVbitari Sæpè contingit, an & qñ notarius præsumatur rogatus conficere instrumentum, quod conscriptum reperitur? Qua in re statuenda est nobis illa
1 iuris sententia, quæ & crebior & verior est, in dubio † notarium non præsumi rogatum. Ita equidem scripsit Inno. in c. 1. nu. 7. de fide instru. qui ob id docuit, qđ si mortuus esset ipse notarius, vel viuens non recordaretur, se de eo rogatum, non posset illa scriptura in publicam formam redigi. Cum Innocentio senserunt Bar. in l. si quis ex argentarijs §. si initium. in 2. lect. nu. 29. ff. de eden. & in l. sciendũ. nu. 11. ff. de verb oblig. & ibidem Ange Imola, & Alex. eo etiam loci hanc esse communem asseruit, Iason nu. 40. etsi ipse (vt infra referam) dissentiat. His accedunt Angelus in cons. 220. nu. 1. in cons. 275. nu. 2. & in cons. 400 nu. 3. Alber. in rub. C. de fide instr. in fine. Butrius in c. 1. col 3 de fide instr. Alex. in cons. 153. nu. 9. lib. 2. & in cons. 48 nu. 4 lib. 5. Corn. in cons 70. nu. 4. lib. 4. Thomas Fastoli causa seu decis. 1. in 2. dubio. Hanc esse cõem asseruit Dec. in c. 1. nu. 20 de fide instr. & Boer. q. 35. col. vlt. Eandem probarunt Paris. in cons. 104. nu. 72. lib. 1. in cons. 27. num. 17. cons 28. nu. 52. lib. 2. & Rolandus in cons. 44. nu. 26. & nu. 42. lib. 1. Neuiz. cons 26 nu. 41. Rubeus in cons. 14. nu. 2 Rimin. iun in l. si emancipati. nu. 55. C. de collat. Cephal. in cons. 88. nu. 22. lib. 1. & Mascard. in conclus. 1007 num. 1.

Primo ea ratione atq; argumento hi mouentur, ꝙ ea, quæ
2 † sunt solemnitatis extrinsecæ non præsumuntur. l. quæcunq;. §. vlt ff. de publicia. in rem actio. Atqui quod notarius rogatus sit, extrinsecæ solemnitatis est. Ergo notarius rogatus nõ præsumitur. Nec huic satis solidæ argumentationi officit, si dicatur imò solemnitatem extrinsecam præsumi, vt multis ꝓbat Alber. in rub. C. de fide instru. col. vlt. qui ad d. l quęcũq; §. vlt. respondet procedere fauore pupilli. Nam respondetur receptam & veram esse sententiam, ꝙ imò extrinseca solemnitas non præsumitur, sicuti scribunt ferè omnes in l. sciendum de verb. oblig. & abundè explicaui suprà. Non etiã repugnat quod saltem solemnitas extrinseca præsumatur ob probitatem personæ exercentis actum. Ita docuit Abb. in c. fraternitatis in fine, de testib. & attesta. & clarius in c. nisi essent. num. 3. de præben. cùm inquit, clericum ordinatum ab Episcopo, optimæ probatæq; vitæ, pręsumi solemniter ordinatũ, & subiungit quod ob id nonnunquam (ita enim in codice Abbatis qui corruptus circumfertur, legendum est) solemnitas extrinseca præsumitur ob probitatem personæ. Notarium autem esse personam probatæ vitæ, cum e publico probatus sit, vt alias diximus. Hinc Didacus libro Pract. quæst. cap. 19. nu. 5. scribit, infamem notarium esse non posse. Boer. q. 222. num. 8. Non inquam hæc consideratio repugnat, quãdoquidem Abbatis traditiones procedunt & intelliguntur, cum de modico præiudicio agitur. ita declarat Ioan. Crotus in l. sciendum. num. 18. de verb. oblig. & scripsi supra. cum ergo nostro in casu maximum versetur præiudicium, nempè de fide adhibenda scripturæ, dicendum est, hanc rogitus solemnitatem extrinsecam non præsumi.

3 Secundo adfertur ratio hæc, † rogitus non est quid iuris, sed quid facti, vt re ipsa constat. Atqui ea, quæ facti sunt, non præsumuntur. l. in bello. §. factæ. ff. de cap. & postlim. reuers. Ergo notarius non præsumitur rogatus. Hoc argumento in
4 specie vsus est Angel. in cons. 220. nu. 1. Nec obstat quod † facta præsumuntur, cum solita sunt fieri. l vlt. ad finem. C. de fideiusso. & in specie scribũt Bal. in rub C. de fide instr. nu. 8. & Ias. in l. sciendum. col. 1. ver. responde melius. de verbo. oblig. Nam huic obiectioni infra satisfaciam.

Tertio allegatur tex. l. vlt. § si autem dubius. in fine. C. de iure delibera. in illis verbis, & iubente eo Tabularium pro se scribere. Et eo loci Alber. num. 21. in fine in specie annotauit textum hunc in hanc ipsam sententiam.

Verum (vt dicam, quod sentio) nil ad rem cõfert hic locus. Si quidem hæc duo sunt separata, quod notarius debeat esse rogatus, & quod rogatus præsumatur. Non enim dubium est, quin rogatus esse debeat. §. nos autem. in auth. de Tabell. Et ob id dicimus, notarium nil penitus ex suo capite scribere vel posse, vel debere. Sicuti multis probaui. in cons. 37. nu. 105. & tradunt Afflict. decis. 245. num. 8. in fine. & Boer. q. 35. num. 1. & 2. Hoc casu loquitur. tex. d. §. si n autem dubius, cum vult notarium conscribentem inuentarium, id facere debere rogante hærede. Nos autem disputamus, an præsumatur notarius rogatus (præsupponimus enim rogitum esse necessariũ, cum disputamus an præsumatur.) Atq; ita sentiunt glo. in d. §. nos autem. Bart. in d. l. si quis ex argentarijs. §. si initium. 2. lect. nu. 29. ff. de eden. Ias. in d. l. sciendum. num. 40. de verbo. oblig. dum ante omnia præsupponunt, notarium debere esse rogatum, deinde disputant, an notarius præsumatur rogatus scripsisse, quod scriptum reperitur. Hæc itaque recepta & vera iuris sententia, textus fulcitur duobus illis, iam relatis priore loco, argumentis.

Contrariam ergo opinionem, quod scilicet in dubio nota-
5 rius † præsumatur rogatus, malè firmarunt Accursius & Iacobus Beluisius in §. nos. in auth. de tabellio. Specul. in tit. de instrum. editio. §. 1. num. 44. Et idem sensit cum his vno verbo Bart. in l. Domitius. num. 2. ff. de testa. Bald. in cons. 158. si inuenitur. in fine. lib. 2. idem Bald. in authen rogati. C. de testib. & ibidem Salicetus. col 1. vers. tertio fortius facit. idem Bald. in rub. C. de fide instru. num. 8. & in l. 1. nu. 18. C. de fid. instr. & iure hastæ fiscal lib. 10 Bellamera decis. 267. Capella Tolosana. quæst. 183. Aret. in l. sciendum. nu. 15 ver. aduerte. ff. de verb. oblig. & ibidem Ias. nu. 40. & Cristophorus Castellion. nu. 26. & Buttigela. nu. 59. & Decius in consi. 11. num. 17. vers. & ista conclusio. Anton. de Prato veteri. inter consilia Alex. cons. 73. nu. 7. lib. 1. & Paris. in cons. 104. nu. 73. lib. 1.

Primo mouetur Accursius in d. §. nos autem, argumento ducto in simili, ex tex. in §. si ita scriptũ. insti. de inutil. stip. & §. vlt. instit. de fideius.

Secundo ea ratione alij vtuntur; quod notarius scribere nil potest tanquam notarius, nisi à partibus rogatus sit. d. §. nos autem. in auth. de tabellio & diximus supra. Atqui notario fides adhibetur, cum sit persona publicè approbata, vt clarum est. Ergo cum notarius ait, se scripsisse, præsumẽdum est, quod rogatus scripserit: ne aliàs malè & contra officium suũ aliquid egisse videatur, iuxta ea quæ scripsi in cons. 37. num. 108. & in specie ita considerat Card. Zabarel in cons. 133. col. 2. ver. item pro hoc. Et confirmat Ias. in d. l. sciendum. nu. 40. vers. quid tenendum. de verb. obliga. cum scripsit, quod sicuti notarius præsumitur rogatus, quando dixit publicaui, ita ẽt debemus dicere, quod rogatus præsumitur, si dixit se scripsisse: ex quo semper vt notarius id egisse dicitur.

Verum hæc argumentatio egreditur terminos nostræ disputationis; quæ quidem illa est, quando nulla extat coniectura, qua dicere possimus hunc notarium fuisse rogatum. Atqui dicere, se vt notarium scripsisse, significat, se rogatum, quia si rogatus non esset, tanquam priuatus diceretur scripsisse. Et hoc apertius constat ex ratione, qua vsus est Iason, contra quem illa probè retorqueri potest. Et in specie nostra ita etiam considerat Decius in c. 1. nu. 20. de fide instrumen. post Alexan in cons. 48. num 4. lib. 5.

Tertio adfertur hoc argumentum, Notarius nõ consueuit scribere nisi rogatus, iuxta. d. §. nos autem. Atqui solitus scribere, si scribit, ob vim illius consuetudinis præsumitur scribere. l. vel vniuersorum. ff. de pign. actio. & l. Titianus. ff. quod cum eo. & simili in casu de argentario, & similibus quorum officium est scribere, docuit Bartolus in l. 1. nu. 5. C. de eden. Ergo præsumitur quod notarius rogatus scripserit. Accedit, quod factum præsumitur id quod fieri consueuit. l. vlti. C. de fideiusso. Ita in specie Baldus considerat in rubr. C. de fide instrumen. nume. octauo. Cæterum facile responderi potest,
6 quod tunc demum ita præsumitur factum † vt consueuit fieri, si fit in vim illius consuetudinis, si enim notarius scribit tanquã notarius, tunc præsumitur rogitus, quia aliter scribere notarius nõ ꝯsueuit: sed hæc non est nostra disceptatio: de

en.n.cōtendimus,qui potnit scribere vt notarius. & vt priuatus;cum ignoretur quomodo scripserit;nus dicimus non scripsisse vt norariũ, cum de rogitu, qui extriusecæ solemnitaris est.non appareat.Nec obstar ille tex.d.l.vlt.C.de fideius.quia non probar cōsiderationem illam Baldi, sicuti aduertit post alios Riminal.iuniur in d.l.si emancipari.nu.56.C.de collat.

Quartò mouetur Baldus in rubr. C. de fide instr. nu. 8. ea ratione, qđ ob artis periciā solemnitas adhibita p̄sumitur in actu gesto,ex l.1.C.de vsuris.At notarius peritus præsumitur, eũ vt ralis approbatus sit,& in specie respondi in cōs.37. Ergo p̄sumitur,quod rogatus scripserit.Eadē responsione, qua vsi sumus suprà consutari potest hæc argumentatio; nus scilicet dispurare,quando verè ignotamus,an confecta scriptora fuerit scripta taoquam à notatio, vel tanquam à priuato. Et dicimus,non præsumi scriptam vt à notatro. ex quo de cogitu non constat,nec aliqua extar cōiectura, qua dicere possimua eum ex speciali quadam sui persona scripsisse.

Quintò hoc argumēto vsos est Iason in d.l.sciendũ.nu.40. in fine de verb.oblig.argumentari licet in hac materia à reste ad notariũ;cum testis ira rogandus sit vt notarius,cũ de subscriptione ab ipso teste facienda agitur,authen. cogati. C.de testibus,& ibi Baldus & cæteri.Atqui qñ testis subscripsit instrumento,præsumitur,qđ rogatus scripserit. ita docuit Bat. in d.l.scieudũ, & ibi cæteri secuti suot.idē Barto. in l. Domitius.ff.de testamen. Ergo moltò magis rogatus præsumit̄ notarius, qui est persona publica, cuiq; maior fides adhibetur. Cæterũ satisfacit huic obiectioni,ipsemet Ias.in d.l.sciēdum. nu.40.in fine,cũ ait,& rectè Bartolũ loqui de teste,qui se subscripsit præseotib.partibus scientibusq;, vel testatore p̄seote sciēreq;, ob id rogatus p̄sumit̄. Nos verò loquimur cum scriptura ita simpliciter à notario scripta reperitur,& ignoratur, an præsentib.scientibusq; partibus conscripta fuerit, si enim constaret notarium scripsisse præsentibus contraheotibus, & actum fuisse perfectũ,præsumeretur rogatus à contrahentib. ipsia,sicuti in teste diximus.Et in specie respōdit Dec.in cōs. 11.no.17. vers. quintò, qđ norarij. His manifestè constar illā magia receptam Innocentij sniam esse verā;Quocirca si tepe ritur aliqua scriptura manu ootarij conscripta, extrà tñ eius protocollũ,relcoari seu redigi in publicā formā noo poterit: id qđ in specie respondit Ange.in d.cons.220.& in cons.275. & alij plures ex supra relatis præsertim Decius in d.c. 1. col. 5.de fide instru.& accedunt Cagnolus io l.si librarius.nu. 36. de reg.iur.& Marchabrunus.in cons.88.nu.9.& 10.

7 Receditur à præsumptione hac, qñ in cootrarium † extat aliqua coniectura, quæ significet, notatium fuisse cogatum, coniecturæ hæ plures considerari possunt.

8 Prima est,cùm scriptũ reperitor, quod notarios dixit, † se illod instr̄um publicasse. Nam tunc præsumirur, qđ rogatus illud scripserit.ita docuit Bart.in d.l.sciēdum nu 11.de verb. oblig.& ibidem Ias.nu.39.eiusdē opinionis recenset Angelũ, & Imolā ibi.& Baldum in l.1.C.de fide iostrum.& iure bastæ fisca.lib.10.nec non Butrium & Abbatem iu c.1.de fide instr. Quibus accedunt Ang.in d.cons.275 ou.2.& Cor.in cōs. 70. nu 4.lib.4.Dec.in c.1.ou.20.de fide inst.Paris.iu cons.104.nu. 72.lib.1.Rolan.in cons.44.ou.48 lib.1. Alciatus & Io. Bolognetua io l.sciēdum,ille nu.24.iste,ou.248.de verb. oblig Rimiu.iun.in l.si emancipati.nu.57.C. de colla. Roland. in cōs. 44.nu.44.lib.1.& Mascard.in conclus.1097.nu.10. Ea est hnius coniecturæ ratio,quam perpendit Bart.in d l.sciendũ.nu.

9 11.vbi & Alc.nu.24.quia † publicatio in se rogitũ includit, & ideò ipse rogitus dr̄ esse de solemnirare intriosecа publicationis:cũ ergo ootarius asserit se publicasse,asserit ēt, se de eo esse rogatũ.His constat male respoodisse Corneũ sibi contrariũ in cons.236.nu.5.lib.3.& cũ eo Paridē in cons. 27. oo. 16.lib.2.Bolognetũ in d.l.sciendũ.nu.249.cum dixerunt, hāc clausulām nil operari, quia adhiberi potuit à notario, cum crederet,quod pars consentire deberet, & quod de eo instrumeneo deberet esse rogatus:malè ioquam respoodit,quia nō solent norarij adhibere hanc clausulam, nisi actu perfecto & adhibito partium consenso. Et ideò in praxi erit iste stylus & mos probandus,vt & reddatur clarior.

10 Secunda est coniectuta † cum scriptum ita reperitur; actũ. &c Nā hæc verba significant notarium fuisse de eo rogatum, ita in specie respondit Cardinalis Zabarella in cons.133.col. 2.vers. sic ergo. &c. Castren.in l.si is qui. ff.de test.& cum eo Alex.in cons.14.nu.6.& in fi.lib.6.Par.consi.61.nu.7.lib. 3.& Rola.in cons.44 nu.43.lib.1.Curt.ion.iu coos.162.col.2.ver. confirmantur.Neuiz.cons 24.nu.7.& cons.16.num.42.qui & alios recenset.Rubeus iu cous.14.no.8.Marchabrunus in cōs. 88.nu.5 & 2.& Mascar.in d.cōcl.1097.no.15.qoi alios refert.

Ea est ratio,quod hæc clausula, actum &c.significat instrumenti perfectionem,atq; publicationem,vt tradunt Castr. in cons.11.Visis & pōderatis,quæ si prascripta.col.1.vers.breniter.in cons.292.Quia in puncto.col.2.vers. prætereà. lib. 1. Soc.Sen.in cons.142.col.2 lib. 1.Ias.in l.Gallus.§.idē credendũ.in fi de liber.& posthu.Neuiz d.cons 26 nu. 42. Quæ sanè perfectio non adesset, si rogitu careret instrumentum. Cæterùm hanc coniectutam non admutit Ang.in cons.400. nu.3. Si quidem (ait ille) habent hæc verba sensum hunc, quod co præsenre, ita à partibus fuit actum & dispositũ. Responderi facilè pōt,quod imò eum habent sensum, quod iustr̄um fuerit perfecte confectũ atq; ita à se receptũ,& vt dicūt relati interpretes scriptũ: Cum non consueuerint notarii in instr̄is à se non receptis rogatisq;, eā adhibere clausulā. Et ita rē considerādo cessat, qđ respondit sibi patum constaos Parisius in cons.27.nu.16.lib.2 post Corn.cons.226.nu.5.lib.2.hāc clausulam;actum.&c.non significare rogitũ quia fieri potest, qđ not.ita scripserit,credeus, quod partes inuicem consentient; Non ergo ex hoc sequitur concludens argumentum qđ consenseriot: Cessat inquam hæc consideratio, quia mos est notariotum, non apponere hāc clausulam nisi re perfecta & absoluta,vt ēt supra declaraui ad clausulam.publicaui,&c.Quę sane clausula vim haoc habet, cum in fine conscripti instrumenti adhibita fuit,non autem quādo in illios initio. ita declaraot Castr.in d.l.hac consultissima.in fi.C.de resta.Alex.& alij supra relati,quos secutus est Rolādus in cōs.44.nu.43. li. 1.Quinimo ēt si iu initio aposita sit, eundē effectum parit, vt ex aliorũ soīa respondit Neuiz.in cōs.26. nu. 42. Ego hac in re opinor esse spectandam consuetudinem notariorum illius regionis, an scilicet adhibeant hanc clausulam in principio, vel in fine instrumenti,actu ipso absoluto & perfecto.

Tertia est coniectura,cum scriptum est,testib. præsentibus

11 † rogatis.&c. Nā hæc verba significāt ootarium fuisse de eo instr̄o rogatum.Ita respondit Neuiz.in cons.24.nu.7.& cons. 26.nu.43.ex sententia Alex.in cons.14.num.32.lib.6. Rimin. iunior in d.l.si emancipati.nu.58. C. de colla.

12 Quarta est cōiectura qñ ita † scriptũ reperitur: Ego Sempronius notarius scripsi. His verbis demōstratur,qđ rogatus fuit.Ita affirmarunt Bart.Angel Imola & Alex.in d.l.sciendũ. de verb.oblig.quos ibi recenset Ias.nu.39.ad finem.& Alciat. ibidem.nu.42.Quibos addo Card.Zabarellam, quē mox referam.Ea est huius sniæ ratio, quia exprimendo nomen officij,videtur ex qualitate suæ personæ ita fecisse.Idem senserūt Rolan.in cōs.44.nu.45.lib.1.& Mascar.in d.cōcl.1097.nu.19.

13 Verùm ab hac sententia † dissentiūt Bal.in l.1.nu.22.C. de fide inst.& iure hastæ fiscal.lib.10.& Ias.in d.l.sciendũ.nu.39. de verb.oblig Corn.in cons.191.nu.1.lib. 1.qui ita etiam intelligit Imolam in d.l.sciendum.vbi etiam Ioan.Bologne.nu. 249.opinatur hāc esse veriorem. Ea ratione vsus est Bal. quia qñ instr̄um conficitur, & illud iam notarius scripsit, non sufficit quod scriptum sit, sed constare debet etiam lectũ fuisse coram partibus,& quod illæ consenserint,sicuti scribunt glo. & Bar.in l. fideicommissa §. 1. de leg.3.& multos recensui in coos.37.nu.122.Et si ergo ex his verbis,Ego Sempronius notarius scripsi,possit constare eũ scripsisse,non tñ dicitur constare,quod coram partibus legerit & quod illæ consenserint. Responderi huic considerationi pōt ex ratione, qua vsi suot Bart.& sequaces.quod.s.non possumus dicere notarium scripsisse tanquam notarium, nisi etiam concedamus adhibitas fuisse ab eo omoes solemnitates, quæ requiruntur ad confectionem publici instr̄i,& ideo præsumitur lectum atq; publicatum coram ipsis partibus,& illas consensisse. Non ēt vrget illa consideratio Bolog.in d l.sciendum. nu. 250. cum ait, ꝙ hæc coniectura procedit etiam quando ita scriptum est; Ego Sēpronius notarius &c.Nam etsi deficiat illud verbum, scripsi,attñ ob vim illius clausulæ seu dictionis, & cætera, subintelligitur scripsi.Ita in specie respondit Card.Zabar. in cons. 133.col.2.ver.aliter respōdemus. Idem est si notarius ita scripsit, Ego Sempronius notarius recept. &c. Ita respondit Rolau.in cons 44 nu.44.lib.1.Qui nu 46.& nu.47. idem respondit,qñ adest illa claosula. Et inde &c. Idē est cũ scriptum ita fuit, Ego Sempronius notarius scripsi. &c.Illa dictio, &c.arguit,quod fuerit cogatus.Ita Angel.in cons. 275. Boer. q. 35. in fine.Riminal iunior in d.l.si emancipati.nu.58.C de colla.

14 Quinta est coniectura † quando notarius adhibuit signũ sui tabellionatus.Nā & si tūc simpliciter dixerit, se scripsisse, idq; nil concludat: attamen signi appositio significat actum fuisse perfectum & instrumentum à se rogatum. Ita docuit Bald.in l.1.num.22.C.de fide instrum.& iure bastæ fiscal. lib. 10.quem secuti sunt Iason in d.l.sciendum nu.39 & ibi Alci. nu.24.de verb.oblig.idem respoodit Alex.in cons.48 num.4. libro 5.motua est ea ratione Bald. quia signum notarij dici-

tur quidã terminus diſpoſitionis redactus in ſcriptura, ſicuti
termini lapidei agrorũ ſunt. Vnde iſte terminus ſigni tabel-
15 lionatus † ſignificat actum abſolutũ & perfectũ à partibus l.
apertiſ.C de fide inſt.ergo neceſſe eſt,qđ ſit publicatũ coram
partibus & ab eis approbatũ,qa alias nõ poſſet dici perfectũ.
Ego opinor ſigni tabellionatus appoſitionem hoc ſignifica-
re;quia verè non cõſueuerunt notarij illud adhibere,niſi per-
fecto & a ſe recepto rogatoq; inſtrumento.

16 Declarantur atq; intelliguntur hę omnes cõiecturę † pro-
cedere quando inſtrumentum reperitur apud ipſum notariũ;
ſecus ſi apud alterum ex contrahentibus,vel aliam perſonam
priuatam, ita declarat Corn. in conſ.191.col.1.verſ.& tanto
fortius.lib. 1.

17 Sexta eſt coniectura, † qñ ſcriptura hæc reperitur in libro
Rogationũ,habẽte titulũ ſeu inſcriptionẽ in principio: liber
rogationũ mei notarij.&c.Nã tunc præſumitur qđ idem no-
tarius ſit rogatus de ea ſcriptura.Ita affirmarunt Aretin. in l.
ſciendũ.nu.13.verſ.tertio adde.ff.de verb.oblig.Gram in de-
ciſ.106 nu.16.Boer in d q.35.col.vlt.Rimin.iun.in d.l.ſi ẽmã-
cipati.nu.59. Ea rõne adducti ſunt, qa rogitus ille cenſet re-
petitus in dicta ſcriptura.Id qđ copioſè declarabimus,infra.

18 Septima eſt coniectura,quæ ſumitur ab antiquitate † tpis
ob quã ẽt pſumit ſolẽnitas extrinſeca. Ita in ſpecie declarat
poſt Alex.in cõſ.48.col.2.li.5.Maſcar.in d.ↄcluſ.1097.nu. 20.

PRAESVMP. LXXXII.

Diuini nominis inuocatio, an repetita præſumatur ab vno inſtrumento,in alijs ſubſequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitates inſtrumentorum,dicuntur ſubſtantialia.*
2 *Solemnitates inſtrumentorum nouem eſſe.*
3 *Inuocatio diuini nominis facta in principio libri præſumitur in ſubſequentib.repetita.Idem de anno,& indictione.nu.4.& 5.*
Et quid ſit de die.nu.6.

POſteaquam explicauimus præſumptiones atq; con-
iecturas, quæ circa fidem & probitatẽ notarij ver-
ſantur,aliquas ſubijciamus,quę ad ſolemnitates in-
ſtrumentorum pertinent. Permultæ autem ſunt hæ
1 ſolemnitates † quę noſtri ſubſtantialia inſtrumenti appellãt,
Nã glo.in l.generali.C.de tabul lib.10.cõmemorat octo ſub-
ſtantialia.Rectius & ordinatius,ſicuti ẽt fere vbiq; obſeruat,
2 nouẽ † recenſet Specul.in tit de inſtr.editione.Primò,inuoca
tionẽ Diuini nominis Secundò,annum eius.Tertiò,indictio-
nem,Quartò,diem actus.Quintò nomen Imperatoris vel Pa-
pæ,Sextò,locum,Septimò, teſtes.Octauò nomen tabellionis.
Nonò ipſius tabellionis ſignum. Et ſpeculatorem ſecuti ſunt
Bart. (ſiue quiſquis is ſit) in repe. l. ſi quis ex argentarijs. §.ſi
initium num.61.ff.de eden.Fel.latiſsi.in c.1.nu.2.de fide inſt.

Dubitari itaq; perſæpe ſolet, an diuini nominis inuocatio
facta in vno inſtrumento repetita præſumatur in ſubſequen-
tibus? Bart.in d.§.ſi initium nu.7 ver.ſed poſito,ſcriptum re-
liquit, qđ cum inuocatio hæc reſpiciat totum ipſum librum
3 notarij nempè protocollum,facta † in principio libri,præſu-
mitur repetita in omnibus alijs inſtr̃is ſubſequentibus. Hæc
enim inuocatio eſt in tota & tota in qualibet parte ipſius li-
bri:ſicuti de ſeruitute viæ dicitur.l.ſi cui. ff. de ſeru. vbi idem
Bart. Et ſubiungit ipſe Bar.in d.§ ſi initium.nu 8. in fine, qđ
hæc ſolemnitas inuocationis diuini nominis ſit vniformis &
præſumpta in actibus cuiuſlibet Chriſtiani fidelis,ſiue appo-
natur in principio, ſiue in medio, ſiue in fine,ſemper intelli-
gitur in omnibus actibus relata, vel repetita.

4 Idẽ de anno † qui pſumitur repetitus in ſubſequentibus
inſtr̃is.Bart.in d.§.initium,no. 10 qui tñ declarat,non proce-
dere,quãdo ita eſſet ſcriptũ anno.1585.die 20.Decembris;&
deinde ſequerentur alia inſtrumenta confecta menſe Ianua-
rio,Februario & alijs.Nam tunc conſtat,annum illum.1585.
non præſumi repetitum in ſubſequentibus inſtrumentis.

5 Idem dicẽdum eſt † de indictione, quæ poſita in principio
protocolli, præſumitur repetita in inſtrumentis ſubſequenti-
bus,reſpectu vnius anni Ita Bar.in d.§.ſi initiũ. nu.13. Ruin.
in conſ.159.nu.10.lib.4.& Soc.iun.in conſ.127.nu.3.lib.3.Qñ
verè indictio eſt poſita in medio tũc refert ſolũ ad ſubſequen
tia,non añt ad præcedentia Bar.in d.§.ſi initium. nu. 14.Qñ
verò indictio eſt poſita in fine tunc diſtinguit Barto.in d. §.ſi
initium nu.15.& eum ſecutus eſt Ruinus in conſ.23.lib.4.

6 De die † an pręſumatur repetita in ſubſequentibus inſtru-
mentis,latiſsime diſſerui in lib.2.de arbitrarijs iudicum,caſu
64 & præter ibi ſcripta videndi ſunt Bald.in conſ.469. col.2.
verſ.præterea.lib.5.& Caſſaneus in conſ.18.nu.18.& Rota in
deciſ.294.nu.2.in ſecunda parte.in nouiſsime editis. & ad tẽ
conferunt quæ ſcripſi ſuperiore libro.q. 20. in fine.

PRAESVMP. LXXXIII.

Nomen ſummi Põtificis,Cæſaris,vel alterius Principis, quod inſtrumentis à notario apponi ſolet, an præſumatur repetitũ ab vno inſtr̃o in aliud.

SVMMARIVM.

1 *Imperatoris nomen in principio inſtrumenti poni debere, cur ſit conſtitutum.*
2 *Imperatoris vel Pontificis nomen poſitum in vno inſtrumento, quibus caſibus repetitum cenſeatur in ſequentibus.nu. 5.*
3 *Dies & conſul æquiparantur.*
4 *Tempore vno & eodem quæ fiunt,ſimul fieri dicuntur.*
6 *Mors non præſumitur,& eam allegans, probare debet.*
7 *Hominem centum annos vſque viuere; quomodo intelligendum.*

DIſſeramus nunc de quinta ſolemnitate,nempe de no-
mine Pontificis, vel Cæſaris, quod ſcribi in inſtru-
mento, iuxta conſtitutionem Iuſtiniani in authen.
vt pręponatur nomen Imperatoris,& ſcribunt omnes in rub.
1 ff. de operis noui nũt.quod ea ratione cõſtitutum † creditur,
vt aliqua extet apud poſteros illius memoria.

Contingit autem interdum dubitari, an nomen Pontificis
vel Cæſaris,ſicque Principis, appoſitum in vno inſtrumento,
præſumatur repetitum in ſubſequentibus? Bar. in l. ſi quis ex
argentarijs.§.ſi initium.in repe.nu.55.ff.de eden. viſus eſt di-
ſtinguere aliquot caſus.

Primus eſt,quando verſamur in illis caſibus,in quibus vna
die,plura inſtrumenta ab illo notario recipi potuerunt: atq;
ita dies appoſita in vno inſtrumento, præſumitur repetita in
ſubſequentibus.Quos ſane caſus explanaui in præcitatis cõ-
2 mentarijs de arbitrarijs iudicum.lib.2.caſu 64 His † inquam
in caſibus (inquit Bartolus) multò magis nomen Pontificis,
vel Cæſaris præſumitur repetitum in ſubſequentibus.Et cum
Bartol. idem ſcripſerunt alij.

3 Ea ratione adductus eſt Bartolus qa dies † & conſul ęqui-
parantur in d.§.ſi initium, quemadmodũ ergo dies cenſetur
repetita.ita & conſul,ſicq; principis nomen.Pręterea & ſcđo,
inquit Bartolus, ſi eodẽ die factum eſt, ſequitur ꝙ cenſeatur
factum tpe eiuſdem Conſulis atq; ita principis:Nam quę vno
4 & eodem † tempore fiunt,ſimul fieri dicuntur.l. in operis. ff.
locati.& l. ſi fundus. §. ſi duo.ff.de pigno. Rurſus & tertiò ac-
cedit,quod tempus principatus plus complectitur quam tẽ-
pus vnius diei:cum (ſicuti re ipſa experimur) principes viuãt
multos menſes & annos. Si ergo tẽpus vnius diei præſumitur
repetitum ab vno inſtrumento in ſubſequentia, quæ ea die
fieri potuerunt,multo magis pręſumitur repetitũ tẽpus prin-
cipatus. Et verè hic caſus non habet multum dubitationis.

5 Secundus eſt caſus,quando liber † inſtrumentorũ eſt adeo
magni voluminis,ita quod impoſsibile eſt, quod vna die no-
tarius tot inſtrumenta receperit.Hoc in caſu concludit Bar-
tolus,quod illis in caſibus,in quibus dies pręſumitur repetita
in ſubſequentibus inſtr̃is, præſumatur etiam repetitũ nomen
principis. Verum exiſtimo, vel caſum hunc nil differre à præ-
cedenti,vel Bartolum loqui pugnantia. Cum enim dicimus
appoſitam in primo inſtrumento cenſeri repetitum in ſubſe-
quẽtibus,præſupponitur, quod veriſimile poſsibileq; ſit, illa
ipſa die recepta fuiſſe tot inſtr̃a ab illo notario, ſicuti decla-
raui in dicto caſu,64. Et hoc modo intelligẽdo, vt verè intel-
ligere debemus,hic caſus non differt à pcedenti.Si verò volu-
mus intelligere,qñ veriſimile non eſt, ſed potius impoſsibile,
qđ eadẽ die tot inſtr̃a fuerint recepta a notario: ſicuti verè
loquitur Bartolus,tunc Bartolus loquit̃ pugnantia, cùm vo-
luit cenſeri repetitũ nomen principis, vt ẽt cenſetur repetita
dies Nã dies diei non põt reperita ob id, qđ veriſimile nõ eſt
eadem die tot inſtr̃a fuiſſe recepta.Rectius itaq; dicẽdum eſt
(& fortè idem voluit dicere Bartolus) quod quando plu-
ra ſunt inſtrumenta, quæ eadem die non potuerunt rogari
recipique ab illo notario, ſi in primo adſcriptum ita eſt,
anno & die decima Auguſti, Imperante Rodulpho Cæſare,
quod etſi illa dies non cenſetur repetita in omnibus ſubſe-
quentibus alijs inſtrumentis, præſumitur tamen repetitum
nomen Cæſaris. Et hoc quidem manifeſtè ſcripſerunt Baldus

in

in rubrica. ff. ſoluto matrimonio. nu. 1. & Iacobinus à ſancto
Georgio in d. §. ſi initium. nu. 5. Ea ratio eſt ſecundum Barto-
6 lum, quia mors † non præſumitur, ob id qui aliquem eſſe vita
defunctum aſſerit, probare debet. l. 2. §. ſi dubitetur. ff. quem-
admo teſtam. aperiantur, & ſcripſi in tractatu de adipiſcenda
poſſeſsione, remedio quarto, & diſſeremus infrà libro 6 præ-
ſump. Illa ergo, qui aſſerit nomen Imperatoris non eſſe à pri-
mo instrumento repetitum in ſubſequentibus, aſſerere omnino
dicitur, Imperatorem illũ eſſe deſijſſe: ſicuti ille, qui dicit, in-
ſtrumenta ſubſequentia non fuiſſe eadẽ die confecta qua pri
mum, præſupponit diem illam effluxiſſe. Debet ergo iſte pro-
bare mortẽ ipſius Imperatoris, & nouũ Cæſarẽ imperare cœ-
piſſe. Cæterum, cum res hæc tota ſit coniecturalis, plurimum
tribuendũ erit prudẽti arbitrio Iudicis, qui cõſideret, an fieri
poſſit pro ingenti inſtrorum copia, quod imperante eodem
Cæſare, vel ſedente eodẽ Pontifice, qui vt plurimũ ſenio con-
fecti creari ſolent, ea omnia inſtra fuerint ab eodem notario
ↄſcripta. Nec erit, qđ ↄſideret iudex ipſe, vt Bar. dicebat p̃ſu-
mi homines viuere vſq; ad centeſimum annũ, vt ſcribunt glo.
in l. vlt. C. de ſacroſ. eccl. Nam non ita res accipienda eſt; ſed
7 potius † fieri poſſe, hominem eam ætatem viuere, qua de re
copioſè diſſeremus inf. lib. 6. præſump. 58.

PRAESVMP. LXXXIIII.

Locus & loci locus, in quo confectum fuit documentum, an & quando præſumatur repetitum ab vno inſtrõ, in alijs deinde ſine eis conſcriptis.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenti locus in eo adſcribi debet. Item & locus loci nu. 2.*
3 *Locus loci maxime in teſtamentis adſcribi debet, ob maius falſita-
tis periculum.*
Idque etiam in teſtamentis ad pias cauſas. nu. 4.
5 *Locus in inſtrumento ſi non expreſsim, ſaltem præſumptiuè, quando
præſumatur adſcriptus. nu. 6. Cum declaratione. num. 7. & 9. Et
nu. 10. cum declaratione. nu. 11. & 12.*
8 *Appellatio ab interloquutoria, pro forma requirit grauaminis ex-
preſsionem.*
12 *Qualitas appoſita in primo actu, non cenſetur repetita in ſecundo,
qui aliquo interuallo poſt fuit confectus.*
13 *Præſentia non præſumitur, ſed allegans eam, probare debet.*

E ſexta inſtrumenti ſolemnitate agendum nunc eſt,
nempè de loco in quo conficitur ipſum inſtrumen-
tum, vt puta in ciuitate Paduæ, Papiæ, Brixiæ. Qui
1 ſanè locus † adſcribi debet, vt ſcribunt glo. in auth. vt propo-
natur nomen Imperat. in prin. Bart. in l. generali. C. de tabu.
lib. 10. & ibidem Io. à Platea. Bald. in l. optimam. nu. 4. C. de
contrah. & committ. ſtip. Io. Andreæ, Gem. & Francus in cap.
Abbate. de re iud. in 6. Pract. Pap. in forma productio. inſtru-
mentorum, in verbo, exhibens. nu. 8. Alex. Iaſon & reliqui in
l. lecta. ff. ſi certũ pet. & ibidem Iacobin. & Dec. in primo no-
2 tab. & Cagn. nu. 65. Ita etiam locum † loci adſcribere debet
notarius in inſtrumento, vt putà, in ciuitate Paduæ, in domo
habitationis Iacobi Menochij Iuriſconſulti, ſita in parochia
Sancti Thomæ. Ita declarat Pract. Papien. præcitato in loco.
nu. 9. poſt Io. Andreæ, Butrig. Bar. & alios, quos allegat. Idem
quoq; ſcripſerunt Albericus in l. optimã. nu. 4. C. de contrah.
& committ. ſtip. Bald. in conſ. 55. Anno Domini, col. 2. libr. 2.
Alexan. & Iaſ. in l. de pupillo. §. qui nuntiat. ff. de operis noui
nunt. ille. nu. 4. iſte. nu. 3. Ruin. in conſ. 154. nu. 10. lib. 3. Dec. in
c. 1. nu. 8. de fide inſtr. Boer q. 33. nu. 37. Beroius. in conſ. 3. nu.
1. li. 2. Soc iun. in cõſ. 127. nu. 5. & nu. 26. lib. 3. Cagno in l. ſi li-
brarius. nu. 82. ff. de reg. iuris. Franc. de Marchis q. 1182. parte
prima. Rebuffus in commentarijs ad regias conſtitutiones
Galliæ, tomo primo, in tract. de chirographis & ſchedularum
recognitione. nu. 95. Craue. in conſ. 216. nu. 2. Natta in conſi.
329. nu. 1. lib. 2. Idem ſenſit Didacus lib. pract. quæſtio. c. 20.
num. 2. verſ. quintò neceſſarium. & Matthæus Vveſenbechius
Germanus, in conſ. 14. nu. 64.

Et hæc quidem ſententia, conſuetudine ac ſtylo multis in
locis huius regionis Italiæ obſeruari ſolet: Et contraria con-
ſuetudo non valeret, ſicuti decidit Rota in deciſ. 6. in ritu. de
cõſuetud. in antiquis. Idem ſcribunt Corneus in conſ. 60. nu.
7. lib. 4. Soci. ſen. in conſ. 3. nu. 9. lib. 3. Decius in c. 1. nu. 8. de
fide inſtr. Bertrandus in cõſ. 275. col. 4. lib. 3. & Didacus præ-
citato in loco. Et hæc videtur magis recepta Doctorum opi-
nio, etſi ab ea diſſenſerint Alex. in d. l. de pupillo. §. qui nun-
tiat. nu. 10. de operis noui nũt. Felin. in c. 1. col. 2. de fide inſtr.
Pariſ. in conſ. 28. nu. 10. lib. 2. & Rolãdus in conſ. 38. nu. 8. li. 1.
3 Et prædicta ſententia, quod † locus loci adſcribi debeat in
inſtrumento, procedit maxime in teſtamentorũ confectione,
ob maius falſitatis periculum. Ita reſponderunt Caſtr. in cõſ.
430. Viſo & examinato. col. 1. lib. 2. Corneus in conſ. 60. nu. 4.
lib. 1. Boerius quæſt. 33. num. 37. Cùm dixerunt, teſtamentum
à notario receptum, non adhibito loco, & loco loci, in quo
fuit confectum, eſſe nullum. & Corneum viſus eſt ſequi De-
cius in cap. 1. num. 8. de fide inſtrum. Et fortiori in caſu re-
ſpondit Baldus in conſil. 166. Allegationes, in primo dubio.
4 lib. 1. etiam in teſtamento † conſcripto ad pias cauſas, con-
ſcribendum eſſe locum & locum loci. Eſt etiam adſcribẽdus
locus loci ſingularis, vt puta, in aula Prætorij, vbi ius reddi-
tur. Et hoc quidem quando in loco ipſo ſingulari, actus con-
ficiendus eſt: alias non. Ita tradunt Bartolus, Caſtrenſ. & alij
in d. l. de pupillo. §. qui nuntiat. ff. de operis noui nunt. Ca-
ſtrenſ. in conſil. 420. Viſo & examinato. colum. 1. libro 1. &
Capella Toloſa. quæſtio. 492. vbi Aufrerius in additio. His
expoſitis.

Dubitari nunc contingit, quando ex aliquibus coniecturis
præſumatur adſcriptus locus, vel loci locus, inſtrumento, vel
de vno in aliud repetitus.

Prima eſt præſumptio & coniectura, quando inſtrumentũ
5 † confectum eſt de aliquo actu, qui non niſi certo in loco cõ-
fici conſueuit. Nam tunc etſi in eo inſtrumento non fuit
expreſsim adſcriptus locus, attamen præſumptiuè cenſetur
adſcriptus, ex quo eo in loco actus ſimiles confici ſolent,
ſicuti contingit in actibus iudiciarijs, qui ſolent conſcribi
apud tribunal magiſtratus. Ita tradunt Alexander & Iaſon
in d. l. de pupillo. § qui nuntiat. de operis noui nunt. ille. num.
5. iſte. num. 2 ex ſententia Guielmi Cunei, Baldi, Butrij, &
ſatis probari creditur in l. ſi prius. §. placuit. ff. de aqua quo-
tid. & æſtima.

6 Secunda eſt coniectura & præſumptio, qñ † conſcriptum
eſt inſtrumentũ, in quo loca ipſa fuerunt deſcripta & deinde
ſubſequitur aliud inſtrumentũ eadem die confectũ, cui adie-
cta eſt clauſula, actũ vbi ſupra. &c. Nã & tũc præſumitur hoc
ſecundum inſtrũm fuiſſe confectum eodem in loco; in quo
& antecedens confectũ fuit. Ita reſpondit Socin. iun. in conſ.
102. nu. 2. in fine. lib. 3. Et hæc quidem expreſsio dicitur facta
per relationẽ ad aliud, nempe ad ſuperius, iuxta traditionẽ
Doctor in l. 2. ff. de liberis & poſthum. Caſtren. in l. hac cõſul-
tiſsima. nu. 3. C. de teſta. & Pariſij in conſ. 80. nu. 49. lib. 2.
7 Declaratur hæc cõiectura, vt nõ procedat, qñ † locus eſſet
pro forma exprimendus. Nã tunc nõ præſumeretur, nec ſuf-
ficeret expreſsio facta illis verbis, actũ vbi ſupra. &c. Quãqui-
dem non ſufficit expreſsio per relationem ad aliud qñ pro
forma illa requiritur, vt tradunt Angelus, Alex. & Iaſ. in l. 1. ff.
de lib. & poſthum. Alex. in l. vbi autem non apparet. §. illud. ff.
de verb. oblig. idem in conſ. 80. num. 9. lib. 1. Dec. in conſ. 573.
8 in fine. qui exemplum adferunt in appellatione † ab interlo-
cutoria, quæ pro forma requirit, expreſsionem grauaminis,
vt non ſufficiat expreſsio per relationem ad aliud. Et com-
probatur declaratio hæc egregia traditione Alberici in trac.
ſtatutorum. parte 1. q. 150. poſt Dynum, quem commemorat,
cùm ſcripſit ſtatuto ciuitatis Veronæ cautum eſt, quod in in-
ſtrumentis apponi debeat proprium nomen diei, puta die lu-
næ vel die Martis menſis Auguſti, ſi reperitur inſtrumentum,
in quo ſit ſcriptum, die decimaſexta menſis Auguſti, non erit
ſatisfactum ſtatuto & ſi diei certitudo habeatur per relatio-
nem ad aliud. Et Albericũ ſecutus eſt Iaſ. in l. 1. num. 32. ff. de
liber. & poſthum. & in conſ. 97. col. pen. lib. 4. Eſt idem quan-
9 do † ſingularis expreſsio requiritur. Nam tunc non ſufficit
per relationem ad aliud, vt egregie ſcripſerunt Ruinus in
conſil. 165. num. 8. lib. 2. & Tiraquellus in tracta. de legibus
connub. in glo. 5. num. 187.
10 Tertia eſt coniectura & præſumptio quando † duo inſtru-
menta confecta fuerunt ab eodem notario eadem die, & in-
ter eaſdem partes, vel de duobus actibus ab ea perſona con-
fectis; ſicuti contingit quando teſtator confecit teſtamentũ,
& eadem die codicillos, quæ ab eodem notario recepta fue-
runt. Hoc caſu locus appoſitus in teſtamento ſicq; in primo
inſtrumento præſumitur repetitus in codicillis, atq; ita Bart.
in l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi initium. in 2. lectura nu. 27. verſ.
quia cum appareat. ff. de eden. & apertius Bald. in conſi. 208.
Præmiſsis tribus. nu. 2. lib. 1. Cum reſpondit, ratione conuen-
tionis inſtrumenti locus in vno appoſitus in altero præſumi-
tur atq; cenſetur repertus. Idem reſponderunt ipſemet Bald.
in conſ. 166. Allegationes lib. 4. & apertius Ruin. in conſ. 154.
nu. 10. lib. 3. Quorum traditiones ego intelligerem, quando

incontinenti duo ipſa inſtrumenta fuerunt conſcripta, ſicuti
verè loquitur Bald. in cóſ. 208. vt infra ſubijciam. Et hæc ſen-
tentia maxime procedit, quando adeſt alia coniectura, qua
præſumitur locum non fuiſſe mutatum, vt puta quando te-
ſtator erat valde ægrotus illa die, qua confecit teſtamentum
& codicillos. Nam tunc inſurgit magis vrgens præſumptio,
quod locum non mutauerit in confectione codicillorum: &
propterea codicilli recipiunt declarationem ab ipſo teſta-
mento, vt ſcribunt Anch. in conſ. 242. num. 2. & nu. 3. in fi. &
Iaſ. in l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi initium. col. 2. nu....
11 Declaratur hæc coniectura, vt procedat, quando † incon-
tinenti, vt puta eadem hora conſcripta fuerint duo illa in-
ſtrumenta, Secus ſi ex interuallo & hora diuerſa. Ita in ſpecie
declarat Alex in conſ. 59. nu. 6. li. 2. Quæ declaratio compro-
12 batur traditione eorum, qui dixerunt, qualitatem † appoſi-
tam in primo actu, non cenſeri repetitam in ſecundo, qui ali-
quo interuallo poſt fuit confectus. Ita Caſtren. in conſ. 147.
Reſponderi ordinem. nu. 1. lib. 2. Alex in conſ. 132 nu. 1. lib. 2.
Socin. ſen. in conſ. 27. nu. 14. lib. 4. & Ruin. in conſ. 198. nu. 16.
lib. 1. Conſert quod poſt alios docuit Iaſ. in l. Titia. §. idem
reſpondit. il 1. nu. 4. de verb. oblig. cum dixit dicta in præfa-
tione contractus cenſeri repetita in ipſius contractus conclu
ſione, non pcedere, quando ex interuallo ſubſecutus eſt con-
tractus. Id quod multis alijs ſimilibus comprobauit Iaſon.
Comprobatur hæc declaratio ea ratione, quod homo ſui
natura mouetur, nec vno in loco ſemper conſiſtit, ob id non
præſumitur, quod in eo loco, in quo vna hora fuit, ibidem
13 hora ſubſequenti adfuiſſe credatur. Atq; ita † præſentia non
præſumitur: ſed qui eam aſſerit probare debet, vt poſt alios
reſpondit Crauetta in conſi. 240. col. 2. verſ. ſed tamen verius
& dicemus infra lib. 6. præſumpt. 19.
14 Declaratur ſecundò, vt † non procedat quando in ſecun-
do inſtrumento eſt deſcriptus locus; ſed non in primo. Nam
tunc non præſumitur quod is locus referri debeat ad pri-
mum inſtrumentum.
Ita in ſimili appoſitione dici vt appoſita in ſecũdo inſtru-
mento, non retrotrahatur ad primum ſcripſerunt glo. & Bar.
in l. ſi quis ex argentarijs § ſi initium ibidem Bar. nu. 21. ff. de
eden. Alex in l. patris & filij. in fine. de vulga. & pupilla. ſub-
ſtit. & Ruin. in conſ. 23 in fine lib 4. quos ſecutus ſum in com
mentarijs de arbitrarijs iudicum lib. 2. caſu 64. nu. 17 vbi nu.
10. rationem præter alios interpretes conſideraui. Et cum illo
in caſu 64 plura ſcripſerim, de repetitione diei ex vno inſtru-
mento in aliud, quæ & adaptari poſſunt huic præſumptioni,
ea hic repetere nolui, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam.
De duabus poſtremis ſolemnitatibus nempe appoſitione
teſtium, & ſigni tabellionatus dicere ſuperſedeo.

PRAESVMP. LXXXV.

Officiũ gerentem, præſumi recte illud adminiſtrare.

SVMMARIVM.

1 *Officium adminiſtrans, ſi quid neglexerit, non ſua, ſed partis culpa accidiſſe præſumitur.*
2 *Officialis non præſumitur in culpa, vbi priuatus præſumeretur.*
3 *Officij neceſſitas excuſat inquiſitorẽ, vt in eo dolus non præſumaẽ.*
4 *Officialis rem à fure ſubtractam recipiens, præſumitur bona & laudabili mente feciſſe.*
5 *Officialium eccleſiaſticorum, dicta & facta, lex maxime in meliorem partem interpretatur.*
Idem eſt in officialibus fiſci nu. 6
Quod etiam tempore ſyndicatus procedit, nu. 7.
8 *Præſumptio quæ eſt pro officialibus, non habet locum quo ad prouidendum circa negocia futura, ſed potius eſt contra eos.*
9 *Officiales magis deferre potentibus quam petentibus iuſtitiam.*
10 *Rapacitatem & furtum lex præſumit contra numerarios, ſuſceptores & exequutores, nu 11. & 12.*
13 *Magiſtratum gerentibus extra patriam, quæ, & quam ob cauſam interdicta.*
14 *Officialis faciens aliquid contra naturam officij, facit ceſſare eam quæ pro ipſo eſt præſumptionem.*
15 *Mortuum in carceribus lex præſumit culpa cuſtodis obijſſe.*
16 *Carceratu fugiente ex carceribus contra cuſtodem præſumitur.*
17 *Officialis videns teſtem vacillare, illud in actis deſcribi mandabit.*
18 *Officialis imponens pœnam inſolitam, & contra officij naturã, contra ſe habet præſumptiones.*
19 *Officialis ſemel aliquid iniuſte agens, præſumitur illud quacunque via iuueri velle.*
20 *Officialib. non niſi de pertinentibus ad officium eorum creditur.*
21 *Officialis effectus diues, pſumit ditatus ex reb fiſci adminiſtratis.*
22 *Officiali tempore ſyndicatus fugiente, contra ipſum præſumitur.*

HIc quoq; annectam præſumptionem illam, qua di
cimus præſumi pro his, qui aliquod officium ad-
miniſtrant. Eſt enim pro illis præſumptio, adeo
vt ſi quid neglectum reperitur, præſumptio eſt
1 † id culpa partis non autem officialis contigiſſe. l. 1. C. de ſu-
ſcepto. & Arca. lib. 10. quo tex. adductus Bar. in l. damni. §. Sa
bini. nu. 8. in fine. ff. de damno infecto. ſcripſit, quod licet te-
ſtes interuenerint in termino: ſi tamen examinati non fuerint,
præſumitur culpa partis non fuiſſe examinatos, non autem
iudicis. Et traditionem hanc ad rem noſtram commendauit
Alciatus in tract. de præſumptionibus, reg. 3 præſump. 15. nu.
1. Et his accedit Baldus in l. 2. C. qui accuſa. non poſſunt, cum
2 dixit, quod officialis † non præſumitur in culpa, vbi priua-
tus præſumeretur. Idem Bald. in conſ. 178. Præſuppoſito ſta-
3 tuto. in princip. lib. 1. reſpondit, in † inquiſitore non præſumi
dolum, licet rei inquiſiti fuerint abſoluti. Nam officii neceſ-
ſitas eum excuſat. Et idem Bal. in conſ. 494. ſciẽdum eſt; quod
col. vlt. verſ. de tertia inquiſitione, lib. 1. reſpondit, quod ſi of-
4 ficialis † rem á fure ſubtractam recipit, præſumitur id ex bo-
na & laudabili mente feciſſe. Qua de re diſſeremus etiam in-
fra li. 5. in præſum. 25. in tertio caſu Et demũ idẽ Bal. in cóſ.
451. Quia in accuſatione inſtituta. vèr quarta ratio. lib. 1. re-
ſpondit, qđ ratione officij quis excuſatur, niſi probetur do-
lus. Et Baldũ ſecutus eſt Tiraq. in tract. de pœnis legũ. cauſa.
58. n. 2. q & alios recẽſet. Et ibidẽ nu. 1. ſcriptũ aliorũ auctori
tate relĩqt, leuiꝰ puniri officiales, pp ea qđ officio excuſant
Extenditur primo hęc præſumptio, vt multo magis locum
5 habeat in officialibus † eccleſiaſticis, quorum dicta factaq;
lex maxime interpretatur in meliorem partem. cap. abſit 11.
q. 3. vbi lex præſumit pro Abbate corrigẽte monachum, nec
monacho conceditur appellandi facultas niſi Abbas exceſſe-
rit correctionis modum. Id quod annotauit ad rem noſtram.
Alciatus in d. præſumptio. 15. nu. 1.
Extẽditur ſecundò vt locum habeat etiam in officialibus
6 † fiſci, pro quibus præſumitur dum pecunias fiſco inferunt,
vt dicantur cauiſſe, vt cauere debuerunt. § ſuper hoc, in auth.
vt nulli iud. quem textum ad rem hanc annotauit Alciat. in
d. præſumptio 15. num. 1. & eo prius Lucas a Penna in l. 3. in
præſump. 180. C. de apochis pub. lib. 10.
Extenditur tertiò, vt procedat hæc præſumptio etiam tẽ-
7 pore † ſyndicatus. Etſi enim officialis dũ ſyndicatur ſuſpen-
ſus eſt ab officio, vt ſcribunt Barto. in l. ordine. §. quæſtionib.
ff. ad municip. Paris de ſyndicatu. in titu. de off. ſynd. Roma-
nus in coſil. 297. & Gramma. in conſ. 10. num. 2 & 3. in cri-
minalibus. Attamen adhuc præſumptio eſt pro eo, de his, quę
in officio geſsit, & ob id probationes contra eũ debent eſſe
efficaciores, & validiores. Bal. in l. obſeruare. §. pficiſci. q. 10.
ff. de officio Procon. & legati. Grammat. in conſ. 35. nu. 36 &
in conſ 54 nu. 5. in crimine Bolsius in tract. cauſarum crimi-
nalium, in tit. de officio corrupt. pecunia. nu 14. & alia plura
ad rem ſcripſit Plotus. in l. ſi quando. nu. 634 C. vnde vi.
Quod eſt annotandum ad declarationem ſtatuti Papiæ.
De regimine Poteſtatis.
Declaratur primò, vt locum non habeat hæc præſumptio
8 † quo ad prouidendũ circa futura negotia. Nam tunc lex nõ
præſumit pro officialibus, ſed potius ꝯ. Ita declarat Alciat. in
d. præſump. 15. nu. 2. qui ita interpretatur tex. §. nec latet nos.
9 in auth vt oẽs obedian. iudi. vbi pſumitur, officiales † magis
deferre potentibus, quàm petentibus iuſtitia. Et in l. ex aula.
C. de priuil. eorũ, qui in ſacro pala. & in l. 1. C. de numera. lib.
10 12. vbi lex pręſumit rapacitatẽ † & furtũ contra numerarios,
ideſt, cõtra eos, q principis rationes agunt & pertractant. Et
11 in l. neminem C. de ſuſcepto. li. 18. præſumitur † ſuſceptores
vexare prouincias. Et in §. ad excludendas. in auth. de litigio.
12 & in auth. de execut. in prin. vbi executores † pſumũtur frau-
dulenti. Hinc glo. in l. defenſionis. in verbo, ad vſurpationem.
C. de iure fiſci. lib. 10 ſcripſit officiales plura mala ſcire & co-
13 mittere, q̃ cómittant alij, Hac ratione ſancitũ creditur, † in-
terdictum eſſe gerentibus officia & magiſtratus extra patriã,
emere prædia, mutuo pecuniã ſuſcipere, & alia negotia per-
tractare. l. principalibus. ff. ſi cert. pet. Eſt ſanè ſecundũ Iaſo-
nem. ibi col. 1. ver. aliæ melior; quia lex pſumit & ſuſpicat de
ipſo officiali, ne metu inducat ſubditos ad ſecũ ꝯhendũ. l. ſi
qđ p impreſsionẽ. C. q̧ met. cauſ. & arg. l. 1. C. ſi rector pui n.
14 Declarator ſecundo, vt non procedat, quando † aliquid
eſt factum contra naturã officij. Nam tunc lex non præſumit
pro officiali. ſed contra eum. Ita Alciat. in d. præſump. 15. nu.
15 3. Et propterea ſi reperitur aliquis mortuus † in carceribus,
lex præſumit culpa cuſtodis eueniſſe, niſi cuſtos probet, caſu
illũ deceſsiſſe l. vlt ff. de cuſto. reorũ. Ita pariter ſi carceratus
16 † aufugit e carceribus, præſumitur contra cuſtodẽ. d. l. vlt &

diſſerui

diſſerui in li. 2. de arbitrarijs iudicum. caſu 305. Huc pertinet
(inquit Alciatus præcitato in loco) l. 1. C. de cenſibus lib. 11.
vbi lex præſumit, quod tabularij ciuitatum, per colluſionem
ſuperiorum Sarcinas ad inferiores transferant. Confert & do-
ctrina Innocen. in cap. quoniam contra. de probat: cum dixit
17 q † officialis videns teſtem vacillare, debet vacillationem il-
lam ſcribi facere in actis: alioqui iudex appellationis potius
præſumet, eum ſua imprudentia non adhibuiſſe fidem teſti-
bus, quam defectu ipſorum teſtium. Et ad rem quoque perti-
net, quod ſcripſit Crauetta. in conſi. 103. nu. 11. Cum reſpon-
18 dit, præſumi contra officialem, qui impoſuit † pœnas inſoli-
tas, & contra naturam officij.

Declaratur tertio, vt non habeat locum hæc præſumptio,
quando alia contraria præſumptio eſſet cōtra ipſum officia-
lem. Ita Alciatus in d. regu. 3. præſumpt. 15. in fine. qui ob id
19 ſcripſit, quod ſi officialis † aliquid ſemel iniuſte egit, præſumi-
tur quod velit factum ſuum tueri, quacunque via poterit: ſe-
cundum Innocen. in c. 2. de arbitr. & in cap. diuerſis. de cler.
coniug. Idem ſi aliquid fecit contemplatione potentioris, vel
aliquid ad ſe non pertinens, ſemper fit præſumptio contra
eum. cap. bene quidem. in fine. 96. diſtinct. & reſpondit, non
20 credi officialibus † niſi de pertinentibus ad eorum officium,
& ſcripſi in lib. 2. de arbitr. iud. caſu 112. nu. 12.

Declaratur quarto, vt non habeat locum hæc præſumptio,
21 quando apparet effectus † diues. Nam præſumitur ditatus,
ex rebus fiſci adminiſtrati. Ita glo. in l. facultas. C. de iur. fiſci
lib. 10. & Barba. in conſi. 39. col. pen. lib. 4.

22 Declaratur quinto, vt non procedat hæc præſumptio in † of-
ficiali, qui tempore ſyndicatus receſſit & auffugit. Nam tunc
contra eum præſumitur. Ita Bar. in l. conſiliarios C. de aſſeſſo.
Iaſon in l prima, nu. 3. C. vt omnes iudices tam ciuiles, quam
mil. & alios plures recenſet Plotus in l. ſi quando. nu. 631. C.
vnde vi, qui num. 633. ſubiungit declarationem, quando ſta-
tim eſt reuerſus.

PRAESVMP. LXXXVI.

Officialem effectum, præſumi dignum, aptum, atque idoneum.

SVMMARIVM.

1 Electus ad officium, præſumitur aptus, dignus & idoneus.
Quæ tamen præſumptio admittit probationem in contrarium, vt repertus minus idoneus poſſit remoueri. nu. 8.
2 Pontifex, Epiſcopus, magiſtratus, Doctor, peritus in arte, ſemper electus præſumitur. nu. 3. 4. 5. & 6.
7 Oratores electi præſumuntur idonei, & grati principi ſuo.
9 Prælatus minus idoneus repertus deponi debet, ſic & medicus. n. 11.
Id autem non procedit in Pontifice nu. 10.
12 Officium quod potius ob dignitatem quam annexum onus datur, non aufertur ab eo qui ob ſenium vel morbum minus aptus redditus eſt.
Aliud eſt in officio, quod datur ob exercitium, a quo minus idoneus ob ſenectutem vel morbum remouetur. nu. 13.
14 Officiales qui in principis ſeruitijs inſenuerunt, conſequi ab eo ne egeant, debent.

NOn longe diſcedit a præcedenti hæc præſumptio,
1 dicimus præſumi pro electo ad aliquod † officiū,
quod ſit dignus, aptus & idoneus. Quamquidem præ-
ſumptionem multis ſimilibus comprobauit Al-
ciatus in tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 19.

Et primo dixit præſumi pro ſanctitate & integritate, Ro-
2 mani † Pontificis, quem apex tantæ dignitatis attollit c. non
vos. diſtinct. 4.

3 Secundo præſumitur pro † epiſcopo & ſacerdote cap. ab-
ſit. 11. quæſt. 3.

4 Tertio præſumitur pro eo, qui ad magiſtratum † fuit ele-
ctus, vt in Auth. vt defuncti ſeu funera eorum. in prin. & dixi-
mus ſupra.

5 Quarto præſumitur pro † Doctore, quod ſit ſufficiens. l. vnica.
C. de profeſſ. qui in vrbe Conſt. lib. 12. & in l. 1. §. ideoque. C.
de Iuſtinia. Cod. comp.

Quinto ſic dicimus. præſumi pro eo: qui alicui officio præ-
poſitus fuit quod nec ipſe fallat nec fallatur. l. 2. C. de ponde-
ra: & auri lib. 10.

6 Sexto ita dicimus præſumi pro alijs † peritis in arte, &
propterea illis fides adhibetur. l. ſemel. C. de re milit. lib. 12.
Bar. in l. 1. in prin. num. 4. ff. de ventre inſpic. & in l. vlt. ff. ad l.
Corneliam de fica. Bal. in c. inter canonicas. de elect. Iaſon in
l. 1. §. vlt. ff. de verb. oblig. Ruin in conſ. 53. in fi. lib. 5. Neuiz. in
lib. 5. ſyluæ nuptia. nu. 69. & Socin. iun. in conſi. 183. num. 12.
lib. 3. & alia ſcripſi in tract. de adipiſcenda poſſeſſione. reme-
dio. 5. nu. 166. Diaz. reg. 678. Iaſon in repet. l. admonendi. nu.
38. 40 Pinellus in l. 2 parte nu C. de reſcind. vend. Adde quod
ſententia peritorum in arte electorum a iudice non tranſit in
iudicatum, ſed ex relatione peritiorum poteſt retractari, vt
dixi in dicto remedio. 5. num. 166. Addo Cremens. in l. 2. nu.
499. C. de reſcind. vend. Ratio quia eorum relatio eſt per ver-
bum, credo. Quando vero periti fuerunt electi a partibus eo-
rum ſententia tranſit in iudicatum, ſi debito tempore non
fuit appellatum, atque ita non retractatur ea relatione magis
peritorum. Ratio quia partes eligentes in eos conſenſerunt.
Ita Iaſon in dicta repe. l. admonendi. num. 43. verſi. ex iſtis ego
infero. de iureiura. & Diaz. dicta reg. 678. in fine.

7 Septimo accedit quod electi † oratores præſumuntur ido-
nei & grati principi ſuo. l. inter claras. § liquet in fin C. de ſū-
ma Trinita & fide cathol & in cap. illud. 8 quæſt 2. Hinc do-
cuit Abbas in cap. ſuper eo. in fi. de elect. quod ſi electio ali-
cuius fuit caſſata, præſumitur vitio fortunæ, non autem per-
ſonæ, caſſata.

Cæterum, (vt dixit Alciatus in d. præſumptio. 19. num. 4.)
8 hæc † præſumptio admittit probationem in contrariū. Qua-
re ſi electus ad officium vt idoneus, reperitur deinde minus
aptus & ſufficiens, poteſt & debet remoueri. l. vt gradatim. §.
9 reprobari. ff. de moner. & hono. Ita etiam Prælatus † minus
ſufficiens repertus, debet deponi, vt loquit glo. in c. 1. in ver-
10 bo, inſufficientem. de renunt. lib. 6 Quod tamen † non pro-
11 cedit in Papa vt ibi dicitur. Hinc etiam medicus † inſufficiēs
reprobatur. l. ſed vt reprobari. ff de excuſ. tut. vbi Baldus. Idē
de Doctore legum. l. 2 C. de profeſſ. & med. lib. 12. Bar. in l. ſi
quid. in fine. ff. ſi cert. pet. Abbas in c. in ſui. de magiſtris & in
c. cum venerabilis. in fi. de excep.

Et hæ quidem traditiones probabilem dubitationem non
habent, quando a principio ij fuerunt cogniti & iudicati in-
ſufficientes & indigni. Verum dubitatio in eo verſatur, quan-
do iam ſemel ab initio fuerunt idonei & ſufficientes: ſed nūc
non ſunt, forte ob ſenectutem, vel ob aliquam infirmitatem,
an ſcilicet hoc caſu ab officio remouendi ſint? Alciatus in di
cta præſumptio. 19. diſtinguit duos caſus.

12 Primus eſt, quando officium † datur potius ob dignitatem
quam ob annexum onus, vt officium, epiſcopatus. Hoc caſu,
qui effectus, eſt ob ſenium vel morbum minus aptus & ido-
neus non remouet ab eo officio, ſed potius datur ei coadiu-
tor. Ita loquuntur c. quamuis triſte. 7. q 1. vbi Archid nu. 4. c.
1. de parochijs. & cap. grandi. de ſupplenda negl. g. prælato. in
6. & ibi Corſerus & Francus nu. 5.

13 Secundus eſt caſus quando † officium datur principaliter
ob exercitium, ſicuti eſt officium iudicis, vel aduocati. Hoc
ſane caſu effectus inſufficiens & minus idoneus, ob ſenectu-
tem, vel aliam ſimilem cauſam, remoueri poteſt. l. ſi quos iu-
dices. C. de off. Præfecti Præto. vbi Alber. & reliqui, confert. l.
ſi longius ff. de iud. His tamen (inquit Alciatus) qui propter
iuſtas cauſas remouentur præſtari debet integrum honora-
rium illius anni. Ita Bar. in l. 1. §. Diuus nu. 8. ff de varijs & ex-
traordin. actio. dum ſcripſit, honorarium his dari conſueuiſ-
ſe, partim ob induſtriam ſcientiamque, & partim ob labo-
rem corporis. Et Bart. ſecutus eſt poſt alios Decius in l. diem
functo. nu. 17. ff de off. aſſeſ vbi nu. 18. ſubdit, idē eſſe in inter-
prete, cui debetur ſalarium totius anni, & ſi non potuit iuſtis
de cauſis impeditus, vel morte præuentus interpretari. Et præ-
terea (ſubiungit Alciatus in d. præſump. 19. in fine,) officia-
14 les † qui ita diu principi inſeruierunt, vt in illius ſeruitijs in-
ſenuerint, conſequi ab eo debere, ne in ſenectute ipſa egeant.
l. Lucius. ff. de euict. ibi, Veterania in præmium aſsigna.

PRAESVMP. LXXXVII.

Condemnatus iudicis ſententia, quando præſumatur habuiſſe iuſtam litigandi cauſam.

SVMMARIVM.

1 Sententia iudicis condemnatus, in dubio præſumitur habuiſſe cām iniuſtam, adeo quod in expenſis condemnari debeat. nu. 2.
Ab hac tamen præſumptione receditur coniecturis cōtrarijs. nu. 3.

DIfferendum eſt congruo hoc in loco, an malā & iniu-
ſtam litigandi cauſam habuiſſe eum, qui deinde fuit
ſententia condemnatus, præſumatur?
1 Et dicendum eſt, in dubio † præſumi habuiſſe iniuſtam.
Ita glo.

ita glo.in Authen.generaliter.C.de epiſcopis & clce.& in ca. calumniam.de pœnis.Ioan.Andreæ in capit.1.§ vlti. de electio.in 6.Cynus in l 1.C.de aduoca.diuerſ iudi. Baldus & Salicetus in l properandum.§.ſinautem alterutra C.de iudicijs, Abbas in capitu.finem litibus nu.22.de dolo,& contum.Didac.lib practicarum quæſtio.capit.27. verſ 6 condemnatio. Natta in conſi.108. nu. 5. lib. 1. & Aſinius in praxi de ordine iudiciorum.§.32.tit.de expenſis,in prima limi nu. 5 & in limitat.5.in fine.nu.5.Ex quo ſequitur,quod condemnari,etiã
2 debet hic victus † in expenſis:quemadmodum præcitati Doctores ſcripſerunt. Receditur tamen ab hac præſumptione
3 alijs contrarijs coniecturis & † præſumptionib.quib. iuſtam aſſuiſſe cauſam litigandi demonſtratur quemadmodum decem cauſas,atque ita præſumptiones commemoraui in lib.2. de arbitrarijs iudicum. caſu 177. & aliquos proſequitur etiã Aſinius in d. §.32, in 2. limitatione peincipali,cũ multis ſubſequentibus.

PRAESVMP. LXXXVIII.

Iudicem appellationis, condemnando appellantem victum in expenſis, præſumi condemnaſſe etiam in expenſis primæ inſtantiæ.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis iudex condemnando in expenſis, præſumitur etiam de expenſis primæ inſtantiæ.*
2 *Sententiæ verba nunquam debens trahi ad eum ſenſum, quo iudex iniuſtitiam facere videatur.*

EVenit aliquando, vt Iudex appellationis ſimpliciter condemnet appellantem victum in expenſis, nec verbum, aliquod faciat de expenſis in prima inſtãtia factis;& propterea ſolet dubitari,an præſumatur condemnaſſe etiam in expenſis primæ inſtantiæ? Et
1 præſumi † ſic condemnaſſe affirmauit Felin.in c. ſignificauerunt.num.7. de excep. quem ſecuti ſunt Marſilius in l patre, vel marito.nu.7. ff.de quæſtio. & Aſin.in praxi iudiciorum. §.32.in 7.ampliatione, qui recenſent Alexandri reſponſum, ꝙ non impreſſum hactenus legitur. Ea ratione vſi ſunt, quod quando verba ſententiæ poſſunt plura, vel pauciora com-
2 præhendere vel diuerſos effectus habere, nunquam † ad eum ſenſum debent trahi,quo iudex iniuſtitiam facere videatur. Atqui hoc in caſu verba hæc condemnationis ſic ſimpliciter prolata victum victori in expenſis condemnamus, ſunt apta compræhendere etiam expenſas primæ inſtantiæ, & niſi comprehenderent iudex appellationis iniuſtitiam faceret. quia conſtat condemnatum duabus ſententijs temere & iniuſte litigaſſe Eſt ergo dicendum, iudicem voluiſſe comprehendere etiam expenſas illas.

PRAESVMP. LXXXIX.

Victum in expenſis non condemnatum, præſumi abſolutum.

SVMMARIVM.

1 *Victum expreſſe non condemnando in expenſis, præſumitur iudex abſoluere.*

QVando iudex expreſsim non condemnat victum
1 in expenſis,† eum abſoluiſſe præſumitur. l.terminato C de fructib. & litium expen. vbi Bal. Laofrancus in tract.de expenſis nu.12.Iaſon in l.properandum §.ſinautem alterutra nu.7. C. de iud. Lancellotus Corradus in tract.de Prætore. in §.3. de offi.Prætor. in cauſis criminalib.in tit.de ſententia definitiua criminali in 28. ampliatione:& Aſin.in praxi iudiciorum.§.32.in limit.22.

PRAESVMP. XC.

Quando magis pro reo,quam pro actore, & econtra præſumatur,interpretatio fieri debeat.

SVMMARIVM.

1 *Rei fauorabiliores potius quã actores, & pro eis in dubio præſumptio ſumitur.*
2 *Actor ſemper poteſt & debet venire paratus ad iudicium.*
3 *Dilationes longiores conceduntur reo ad defendendũ, quam actori ad proſequendum actionem motam.*
4 *Rationum in conflictu, melius eſt nocentem abſoluere, quam condemnare innocentem.*
5 *Iudicis officium exuberat in abſoluendo.*
6 *Iudex in ſententia abſoluens & condemnans ſimul,potior eſt in ea perplexitate abſolutio.*
7 *Sententia in fauorem rei in dubio debet interpretari.*
8 *Teſtes actoris licet ſint aliquantulum digniores teſtibus rei, attamen pro reo iudicandum.*
9 *Teſtibus maſculis etſi maior fides tribuatur quam fœminis fallit tamen ſi illæ teſtimonium pro reo dixerint.*
10 *Pœnam remittendo iudex condemnato,præſumitur etiam remittere infamiam.*
11 *Reus etiam qui per accidens ſit actor,ſemper in dubio pro ſe præſumptionem habet.*
12 *Teſtes clariores extantes pro actore quam reo,nõ tollunt eam quæ pro reo,eſt præſumptionem.*
Idque tam in criminalibus quam ciuilibus.nu. 13.
14 *Præſumptio quæ pro reo eſt, tam eſt efficax, vt actor temere & per calumniam litem moniſſe cenſeatur, ſitque in expenſis condemnandus.*
15 *Actore fiſco,& reo conuento priuato,pro reo eſt præſumptio.*
16 *Actoris fauor in cauſa fauorabili an præualeat fauori rei conuenti.*
17 *Actori magis quam reo in præparatorijs iudicij fauetur.*
18 *Reo in medio cauſa non pluſquam actori fauemus.*
Nec ei in cauſis ciuilibus maiores dantur ad probandum dilationes num.19.
Excepti ſunt tamen aliqui caſus nu. 20.21.& 22.
23 *Præſumptio quæ eſt pro reo, non procedit in foro animæ, ſi tutius eſt pro eius ſalute.*
24 *Reo plus quam actori non fauemus, quando dubium eſt ſuper iuriſdictione iudicis,item quando de delicto conſtat.nu.25.*
26 *Delictum quando conſtat commiſſum eſſe, permiſſa eſt extenſio vt reus puniatur.*

1 PRo reo præſumptionẽ, † ſumi in re dubia ſcripſit Alciatus in tracta.de præſumpt regu.3.præſump.44.ex l.fauorabiliores. ff. de regul iur. cum dixit Caius, fauorabiliores rei potius quam actores habentur.Et Paulus in l.inter pares.ff.de re iudic. reſpondit, inter pares numero iudices ſi diſſonæ ſniæ proferantur, in liberalibus cauſis pro libertate, in alijs etiam publicis pro reo ſtatutum obtinere.Id quod Epiſto.lib. 11.reſtatur etiam Seneca. *Reo,inquit ſententijs paribus abſoluitur,& ſemper quidquid dubium eſt humanitas inclinat in melius.* Et Plutarchi, ac aliorum auctoritatibus comprobauit Petrus Fabri in d.l.fauorabiliores.& Pontifex in cap cum ſint.de regul. iur.in 6. ita ſtatuit,cum ſint iura partium.

Huc pertinent cap.ex literis.§.pen.de probat. & cap. inter dilectos.in fine de fide inſtru. Huius præſumptionis rationes commemorat Alciat. ex Ariſtotele in problema.ſect.29.pro-
2 blem.13.Quarum prima eſt.ꝙ actor † ſemper poteſt & debet venire paratus ad iudicium.Reus vero non poteſt Quare cũ potuerit reus omiſiſſe aliqua ad ſui defenſionem pertinẽtia, æquum eſt ei fauere & pro eo præſumi.Quę ſane ratio & iure noſtro probatur,nempe l.qui accuſare C.de eden. §.omnem, in Auth.de litigio.& in capitu.ſciant. ſecunda quæſtio. octaua,& tradunt Specu.in tit.de præpata.iudicio §.1. & Decius in dict.l.qui accuſare.num.2.Et huc facit traditio Bar. in l.q in alterius,num.3.ff de regul iur. cum dixit,quod licet actor ſucceſſerit in ius alterius attamen non habet iuſtam cauſam; qua ſi ſuccumbat,excuſetur ab expenſis. Et Bart. ſecuti ſunt ibidem Decius num.5.& reliqui omnes. Et hac ratione factũ
3 eſt,vt longiores concedi ſoleant dilationes † reo ad ſe defendendum, quam actori ad proſequendum motam actionem. cap.2.de dilatio.Et apud antiquos obſeruatum legimus, horæ tempus præſtitutum fuiſſe accuſatori ad accuſandũ, duarum vero horarum reo ad ſe defendendum.

Altera eſt ratio (inquit Ariſtoteles) quia talis pręſumptio ſuadet liberationem. Quæ quidem ratio optime probatur in l.Arianus. ff. de action. & obligatio. Quod autem humanior ſit, vel ex eo probat Ariſtoteles, quod in conflictu rationum
4 † melius eſt nocentem abſoluere, quam innocentem condẽnare.l.abſentem.ff.de pœnis Et Cicero in oratione pro Sext. Roſcio Amerino.in hęc verba ſcribit. *Vtilius eſt abſoluere innocentem,quam nocentem cauſam non dicere.* Hinc dicere ſole-
5 mus,iudicis † officium exuberare in abſoluendo. Ita Io Andrea & Butrius in capit.veniens,de accuſatio. & Cœpolla in

conſi.

consi.41.licet inuitus in criminal. Decius in l.fauorabiliores.
num. 2.de reg.iur & in consi. 690. in fine. Et respondit idem
Decius in consi.185. col. vlt. quod curia maiorem honorem
consequitur absoluendo, quam condemnando.

Tertiam rationem huius præsumptionis attulit Alciatus
in dicta præsumptio.44.num.4.versi.sed tu adde: Actor, qui
agit aduersus reum, re vera eius delictum, vel culpā, seu noxā
arguit: ex quo alias reus non compelleretur suscipere iudiciū.
l.si reus paratus ff.de procurat.& §.vlti. in instit. de perpet.&
tempo.actio.cum autem nec delictum, nec culpa, nec mora
præsumatur, iuxta l.merito.ff.pro socio, sequitur dicendum,
pro ipso reo stare præsumptionem.

Hac ex præsumptione infertur, quod ob conflictum præ-
sumptionum, reus absoluendus est. Ita Baldus in rub.de con-
trouers. inuestit.num.7.& ibidem Afflictus col. 13. versic. 4.
casus. Decius in consi. 558.num.8.& Cæphalus in consi.4.nu.
6 31.si iudex † in sententia absoluat & condemnet vna simul,
in hac perplexitate potiorem esse absolutionem. Ita Baldus
in l.1.nu.18.C.de furtis. Cardinal.in consi.29.col.6.& Craue.
in respon.pro Repub.Sauiliani.nu.104.

7 Hinc etiam dicimus, quod in dubio sententia † debet in-
terpretari ad fauorem rei, vt minus sit condemnatus, quam
sit possibile. l.hæ enim causæ.ff.de suspect tuto. Alexander in
consi 46.col.1.lib.5.Socin sen.in consi.col.s.lib. 1. Decius in
consi.43.col.1.& Crauet.in consi.47.num.10 & in consi.188.
nu 2.Et respondit idem Crauet.in consi.6.num.41. auctorita
te Baldi in consi.28 In quodam instrumento.lib. 1.verba im-
propriari, secundum fictionem, vt reus exentetur atque ita ne
puniatur, & hoc secutus est amplissimus Cardinalis Albanus
in lucubrationibus ad Bar.in l.1.num.2.ff.ne quis eum qui in
ius voca.est, vi eximat.

Hinc etiam scripsit Abbas in c.ad nostram de probat. ꝙ li
8 cet testes † actoris sint aliquantulum digniores testib. rei: at-
tamen adhuc iudicandum est pro reo. Idem Abbas in ca so-
tus de verbor signifi.annotauit ꝙ & si maior fides adhibea-
9 tur testibus † masculis quam fęminis: Hoc tamen locum non
habet quando fœminę testimonium dixerunt pro reo. Et tra-
ditiones has secutus est Marsil.in consi.2.num.19 & num.21.
10 Huc etiam facit, quod si iudex remittit pœnam † reo condē-
nato, præsumitur etiam remisisse infamiam. l. etsi seuerior.C.
ex quib.causis infam. irrog. & tradit Luc.de penna in l. 3. in
præsump.132.C.de apochis publ. lib.10.

11 Extenditur primo, vt locum habeat hæc præsumptio † ēt
in reo, qui per accidens est actor, sicuti quando reus intenta-
ret remedium, de quo in l.disamari C.de ingenuis & manu-
missis, vt est, quando is, qui alioqui reus esset, petit imponi
perpetuum silentium alicui, qui iactaret, se creditorem esse:
vel si peteret cancellari instrumentum. Nam & adhuc ei fauē-
dum est in dubio. Ita in specie extendit Alciatus in d. reg 3.
præsump.44.num 4.versi.ampliatur ista præsumptio, ex sen-
tentia Butrij, Felini, & Decij, in c.ex literis. de probatio. Idem
Decius in consi.487.& in consi.686.l. fauorabiliores.num 2.
vers & ista regula de reg iuris.& ibid.Cagnolus nu.4 & noue
Cæsar Conrardus in repe.d.l.diffamari.in quæstionib.nu.8.

Extenditur secundo, vt procedat hæc præsumptio etiam,
12 si pro † actore extarent clariores testes. Quocirca si accusa-
tor probasset crimen testimonio duorū clericorum: reus vero
contrarium testimonio duorum laicorum, fauore rei præua-
lebit testimonium laicorum. Ita gl.in cap.clerici, distinct. 81.
Baldus in l.data opera.C.de ijs, qui accusa.non poss.Roma.
in l.1.§.vlt.& in l.in illa.ff.de verbor oblig. Decius in d.l fauo-
rabiliores. nu.1.idem in cap.ex literis.de probatio.& in cons.
564.num.2.Idem scripsit Alciatus in d.præsump.44.nu.5.qui
aduersus recentiores in d. cap. ex literis, intelligit procedere
13 tam in causis † ciuilibus quam in criminalibus, cum eadem
militet ratio vtroq; in casu. Et multo fortius procedit, quan-
do probationes essent pares. Nam sine controuersia proba-
tiones rei præualebunt. Ita post alios plures scripsit Dec. in l.
qui accusare.nu.16.C.de eden & in consi. 564.nu.2.

14 Extenditur tertio hęc præsumptio, vt adeo efficax † sit cō-
tra actorem, vt præsumatur temere & per calumniam litem
mouisse, & consequenter, ꝙ in expensis condemnari debeat,
iuxta.l.eum qui temere. ff. de iudicijs. Ita extendit Alciatus
in d.præsump.44 nu.5.versi.ampliatur & tertio. Et ibi decla-
rat, quando apparere dicatur habuisse iustam causam litigan
di, vt ab expēsis absolui mereatur. Et ego omnium copiosius
differui in commentarijs, de arbitrarijs iudicū.lib.2.casu.177.

15 Extenditur quarto, vt locum habeat etiam, qn̄ fiscus † est
actor, priuatus verò reus conuentus. Nam adhuc pro ipso reo
præsumendum est. Ita Comens. Ias. & Zasius in l. pares. ff.de
re iud.& Didacus in lib. 1.varia resol. c.16.nu.4. in fine.

Declaratur primo hæc pręsumptio, vt locum non hēat, qn̄
16 actor † ageret pro causa fauorabili, vt puta ꝓ libertate, ma-
trimonio, dote, causa pia & similibus Nam tunc fauor illius
causæ præualet fauori rei conuenti Ita declarant post alios
Iason in l.de die.in prin col vlt versi.2.principaliter.ff.qui sa-
tisd.cogant. Decius in d.l.fauorabiliores nu. 3.& ibidem Ca-
gnol.nu 7.de reg.iuris & Alciatus in dict. pręsumptio.44 nu.
7.Et inter has causas fauorabiles, connumerauit Ias. & De-
cius causam fisci Quam traditionem existimo veram non es-
se. & repugnare responso.l.non puto.ff.de iure fisci. quam ali-
bi explanaui.

Declaratur secundo, vt locū non habeat hæc præsumptio
17 † in præparatorijs iudiciorum. Nam in illis magis fauemus
actori quam reo. Ita post glo.in cap.cum sunt.de reg. iuris.in
6.& alios antiquos affirmarunt Barto. in l. de die.in princ ff.
qui satisd cogan.& alios refert ibidem Ias. nu.2.& Dec. in d.
l.fauorabiliores.nu.2.& ibidem Cagnol.nu.8.

Cæterum a recepta hac opinione dissentiunt Iason in d. l.
de die in prin.num.2 versi.nunc assume.& Alcia. in d. tracta.
præsumpt.reg.3.pręsumpt.44.num.8. respondet Alciatus ar-
gumentationibus communis opinionis: Iason vero multis ra
tionibus ostendit, hanc posteriorem sententiam, quę & mihi
magis probatur, veram esse.

18 Declaratur tertio, vt non procedat in medio † causę. Nam
tunc non plus fauemus reo quam actori, sed ęqualiter eos tra
ctamus. Ita Bar. Angel.& Castren. quos refert Iason in d. l. de
die.in prin.nu.2.ff.qui satisd.cogan.qui col. 3. versi. capio se-
cundum membrum. idem affirmauit, confutata vna argumē-
tatione. Idem docuit Decius in l fauorabiliores.nu.5. & ibi-
dem Cagnolus nu.8.de reg.iuris. idem Decius in cap. ex lite-
19 ris.nu.4.de probatio Quocirca maiores † dilationes ad pro-
bandum dari solent in causis ciuilibus reo quam actori.l. vlt.
vbi Imola & Alex col.1.ff.de ferijs. Ias. in d.l.de die.in princ.
col. 3. versi.2.fallit. Dissentit tamen ab hac opinione Alciatus
in d.pręsump 44.num.9.ob id, quod hac declaratione nimis
coangustetur regula d l.fauorabiliores. Extant tamen aliqui
casus, in quib. magis fauemus reo quam actori, etiam in me-
20 dio causæ. Sicuti quando dantur dilationes. Nam duæ † dari
solent actori, tres vero reo l. vlt. ff.de ferijs. vbi Alex. col.1.in
fine. post Imolam, glossa. in capit.cum ad sedem.de restit.spo
lia.& Iason in d.l.de die.in prin.col. 3.versi.1.fallit: Ita etiam
21 (inquit idem Iason) reo permissum est, † lite adhuc non cō-
testata, examinari facere testes ad æternam rei memoriam,
quando testes sunt recessuri; vel quando in extremis laborāt:
ne reo fortuitis casibus subtrahatur probatio.leg.facultas C.
de iure fisci lib.10. Et tamen diuersum est ex parte accusato-
ris, capit.quoniam frequenter. vbi glossa in verbo, ciuiliter. vt
lite non contesta.& ibidem Baldus col. 3. & Iason præcitato
in loco.& aliqua scripsi in commentarijs de arbitrarijs iudi-
cum.lib.2.casu. Et pręterea (subiungit Iason in d.l. de die, in
prin.col.3.versic.3. fallit) prædictos testes ad perpetuam rei
memoriam examinatos pro reo, publicari etiam posse, ꝙ for
tius est l.in l. Acquilia, §.si deletum. vbi Bar. ff.ad l. Acquiliā.
Diuersum est in actore. dicto capit. quoniam frequenter. vbi
Baldus.col.4.& Felinus num. 20. Extat & alter casus, in quo
22 magis fauemus reo quam actori † in medio causæ, nempe in
editione rationum & instrumentorum, quam reus non tene-
tur facere actori.l. 1.l.qui accusare & l.vlt. C.de edend. Et ta-
men actor tenetur ea edere reo. l. non est nouum. & l. iustum
& dicta leg.vlt. C.eo.de eden.& ibidem Docto.

23 Declaratur quarto, vt non procedat hæc pręsumptio † in
foro animæ. Nam tunc fit interpretatio & sumitur præsum-
ptio cōtra reum: ex quo tutior est pro salute animæ. Ita glos.
in cap. 1.de scrutinio. Et in specie sic declarant Decius in ca.
ex literis.num.6.de probatio:& Alcia de pręsump.reg 3.prę-
sump.44.num.12 qui quidem Alciatus adiungit, non solum
procedere in foro animæ sed etiam in foro canonico, quo ad
pœnam suspensionis a diuinis. cap.presbyterum cap.significa
sti.il 2.& cap.ad audientiam de homicidio. & respondit Co-
mens.in consi.134 col.vlt.in prin. Et hęc intelligit Decius prę
citato in loco procedere, quando sumus in dubio, cum scili-
cet non constat de delicto: secus vero quando constat. quia
tunc etiam in foro conscientiæ & canonico, mitior pœna est
indicenda. Ita Decius post Abbatem ibidem. Et ad declara-
tionem hanc pertinet, quę dicemus inf.lib.5 pręsump.3. dum
explicabimus regulam l.merito.ff.pro socio.

Declaratur quinto, vt locum non habeat hęc præsumptio,
24 † quando est dubium super iurisdictione iudicis: & iudex an-
te eam fundatam cognoscit. Nam tūc non plus fauemus reo
quam actori. Ita in specie declarant Alex.& Ias.in d. l.de die.
in fine principij.ff.q satisd.cogan.& Alcia.in d.ꝑsum.44.in fi.

Declara-

Declaratur sexto, vt non habeat locum hæc præsumptio,
25 quando † constat de delicto Nam tunc reo nō fauemus, sed
potius condemnandus est, quam absoluendus. Ita Neuizan.
lib.6.syluæ nuptia.num. 47. versicu. intellige secundo, qui sic
declarat traditionem Bart.in l.quemadmodum. nu. 11. C.de
agric.& censi.lib.11. Cum dixit legem pœnalem esse extenden
dam, cum agatur de fauore publico, vt delicta puniantur. Et
apertius idem Bart.in l.Lucius.§.exercitium. num.2. ff.de ijs,
26 qui nota.infam.scripsit, quod quando † constat delictū fuis-
se perpetratum, permissa est extensio, vt puniatur, ne alioqui
delictum maneat impunitum. & Bartolum secuti sunt Ruin.
consi.6.num.5.& num.11.lib.5.Decius in consi.52. nu.9 Go-
aad.in cons.5.nu.6.& Didac.lib.1.varia. resolutio.c.11.nu.5.

PRAESVMP. XCI.

Iudicium subterfugiens, probationes occultans, quando malam fouere causam præsumatur, egregia tractatio.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium subterfugiens præsumitur de sua iustitia diffidere.*
2 *Et aliquando punitur tanquam calumniator.nu. 2.*
3 *Actor non comparens in termino ad quem citauit reum, ex causa iniusta præsumitur abesse.*
4 *Occultans iura & instrumenta præsumitur fouere malam causam.*
5 *Testamentum diu occultatum præsumitur falsum.*
Idem de emancipatione.nu. 6.
7 *Iudicium mouere qui distulit diu, præsumitur fouere malam cām.*
8 *Reus diu differens opponere exceptiones, præsumitur fouere malam causam.*
Idem in differente querelam falsi proponere.nu.9.
10 *Aduocatum aduersario subtrahens, præsumitur fouere malam causam.*
11 *Testibus volens probare, quod potest instrumentis, præsumitur malam causam fouere.*
12 *Testes paucos examinari faciens, multis præsentibus negotio, suspectum se facit.*
Idem si eos qui de solo audita auditus, cum alij qui vel viderint vel audierint adsint, nu. 13.
14 *Præsentantem se iudici pro tribunali sedenti, confidere de iure suo, nec contumacem iudicari.*
15 *Vocatus in iudicium nō veniendo iudicē contemnere præsumitur.*
16 *Præsentans se sponte iudici, innocens præsumitur.*

1 Vi iudicium refugit de sua iustitia diffidere † præ-
sumitur, inquit Gelasius in cap. Christianis in fi-
ne.12.quæstio. 1. & Bonifacius in cap nullus. de
præsumpt.rescripsit in hæc verba. *Nullus dubitat,*
quod ita iudicium nocens subterfugit, quemadmodum vt absolua-
tur, qui est innocens quærit Confitetur enim de omnibus, quis quis
subterfugere iudicium dilationibus putat. Hæc ille. Quo loci
Abbas, Felinus, & reliqui multa ad rem hanc scripserunt, il-
lud maximè ex Bal.in c in præsentia.col pen.de præsumptio.
qui dixit, quod ille qui de innocentia confidit non vadit per
mendicata suffragia: sed festinat, vt veritas inquiratur, & re-
spondit Roman.in cons.169.nume.3. quem secutus est Affli-
ctus in decis.13. num. 21. Quocirca subterfugiens iudicium,
2 aliquando † punitur tanquam calumniator.§.oportet autē.
versi.si tamen is in Auth.quomodo oportet episc Archid.in
cap.cum olim.versi.qui iudicium.de hæreti. in 6. & Lucas de
Penna in l.3.versic.134.præsumpt. C.de apochis publ.lib.10.
Huc facit quod scripsit Io.Andreæ in c.1.de dolo & contum.
3 in 6.cum dixit, quod is qui non † comparuit in termino, ad
quem citari fecit reum, præsumitur abesse ex iniusta causa,
atque ita subterfugere iudicium. Ita pariter dicimus, præsumi
4 fouere malam cām, qui † occultat iura & instrumenta. Barb.
in consi.35 col 2.lib.3. Afflictus in decis.13.num. 22. Paris.in
consi.61.num.27 & 29.lib.3. Crauet.in consi.6.nu.8.in consi.
131.nu.17.& nu.34 & in cons.298.nu.11.& Plotus in l.si quan
do nu.389.nu.613.& nu.857.C.vn vi. qui his similia cōgerūt.
5 Est simile quod dicimus, † testamentum diu occultatum
præsumi falsum, ita respondit Barba.in consi.88. col. penult.
lib 4 & simile etiam censuit Baldus in l.fraus num.1. ff.de le-
6 gibus, emancipationem † diu occultatam falsam præsumi. Et
habet locum præsumptio hæc, contra mulierem & rusticum.
Roman cons.406.col.1.& Craue.in consi.178. nu.5.
7 Ita quoque præsumitur fouere malam causam, qui † diu
distulit mouere iudicium, quod iam antea mouere debebat
aduersus eos, qui ea de re & negotio instructi erant. Exem-
plum in eo, qui viuo debitore petere poterat: & tamen adeo
diu distulit petere, vt ille sit vita defunctus, quod fecisse præ-
sumitur, vt peteret ab hæredibus minime instructis; & quibus
cognitæ non sunt exceptiones, suo antecessori competentes,
vel quando tam diu distulit agere, quo aduersario perierint
defensiones. Ita glo. in elemen. sæpe. §. & quia in verbo, non
obstante.in fine de verbor.signific. egregie tradunt Afflict.in
decis.13.nu.21.vers.9. coniectura.& decis.58.in fine. Moderni
Parisienses in tracta.de vsuris. num. 187 Putheus in decisio.
245.num.2.lib.2.& Parisius in consi.83.num.27 lib.1. qui re-
spondit, contra eum præsumi, qui cum assereret se creditorē,
distulit petere donec debitor esset vita functus. Extat cele-
bris locus apud Ciceronem in oratione pro. P. Quintio, cu-
ius verba adscripsi. *In hac re te inquam testem Naui citabo: an-*
num & eo diutius post mortem. C. Quintij fuit in Gallia tecum si-
mul Quintius, duce te petijsse ab eo istam, nescio quam innumerabi-
lem pecuniam: doce aliquando mentionem fecisse, dixisse deberi:
debuisse concedamus: Moritur. C. Quintius, qui tibi vt ais, certis
nominibus grandem pecuniam debuit: hæres eius. P. Quintius in
Galliam ad te ipsum venit in agrum communem, eo denique, vbi
non modo res erat, sed ratio quoque omnis & omnes literæ. Quis
tam dissolutus in re familiari fuisset? quis tam negligens? quis tam
tui Sexte dissimilis? qui cum res ab eo qui contraxisset, recessisset,
& ad hæredem peruenisset, non hæredem cum primum vidisset, cer-
tiorem faceret? appellaret? rationem afferret? si quid in contro-
uersiam veniret, aut intra parietes, aut summo iure experiretur?
Ita ne est? Hæc Cicero, qui & alijs multis inuehebatur in Sex-
tum Næuium: sed paucula hæc afferre volui Non est dissimi-
8 le, quod dicimus, † reum ipsum conuentum præsumi fouere
malam causam, quando diu distulit opponere exceptiones.
Ita responderunt Anchat.in consi.234 col.1. Castren.in cōsi.
281.In causa ista quinq;.col.1 & consi seq.colum.3. lib.1.&
Crauet.in consi.65.nu.8.in consi.75.num 9.& in consi.112.
num.16.Ita pariter præsumitur contra eum, qui distulit pro-
9 ponere † querelam falsi: vt dicemus infra lib.6. præsumpt.19.
vbi de falsi crimine differemus. Simile tradit Rebuffus in
commentarijs ad Regias constitutiones Galliæ.tomo primo.
in tit.de senten executio.art.3 glo.2. nu.3. in fine, cum dixit,
quod differens opponere exceptionem nullitatis, in executio
ne sententiæ, præsumitur calumniose distulisse; ex quo antea
opponere poterat. Simile etiam tradit Anchar.in cap.1.num.
7.de frig & malefi.& ibidem Abbas. Sic dicimus præsumi fo-
10 uere malam causam, qui aduersario aduocatū † subtrahit. l.
prouidendum.§.vlt.C.de postula.& tradit Io. Andreæ in ad-
ditio.ad Spec.in tit.de præsumpt.§.species.nu. 5.in verbo, in
prædictis concord qui dixit, hanc esse solius hominis præsum
ptionē, quod sensit & glo.in d.§ vlt.cum dixit, subtrahentem
hunc non puniri ex hac præsumptione. Et idem tradunt Lu-
cas de penna in l.quemadmodum in 114.amplia C.de agric.
& censi.lib.11.& Mascardus in conclu. 275.ita quoq; subtra-
hens probationes aduersarij præsumitur fauore malam cau-
sam. Ita Io.de Turrecremata in cap.si quis.num.1.3.quæst.7.
Huc etiam pertinet q responderunt Curt.iun.in consi.74.co
lum.3.& Craue.in consi.178 nu 5 cum dixerunt, præsumi il-
11 lum malam causam fouere, qui vult testibus † probare quod
instrumentis probare potest. Et simile respondit Aretinus in
consi.63.col.6.versi.præterea, cum in matrimonio,& in consi.
82.col.3.versi nisi forte obstaret. Cum dixit, esse suspicionem
12 contra eum, qui exāminari fecit paucos † testes, cum tamen
multi fuerint præsentes negotio. Et simile ex hac traditione
Aretini scripsit Craue.in tract.de antiquit.tempor. 11. parti-
cula primæ partis principalis nu.8.cum censuit, præsumptio-
13 nem esse contra eum, qui examinari fecit testes † deponen-
tes de solo auditu auditus: cum potuerit examinari facere te-
stes illos, qui vel suis oculis viderunt, vel auribus audierunt.
His etiam accedit, q is præsumitur fouere malam causam q
omnes ciuitatis aduocatos & causarum defensores occupat.
l.prouidendum.C.de postula: & ibi annotauit Castrensis, &
respondit Neuiza.in consi.37 in fine.
E conuerso autem ad iam explicata, dicimus a iure præsu-
14 mi, quod ille, qui se † præsentat iudici pro tribunali sedenti,
confidat de iure suo, nec cōtumax iudicari possit. l. Diuus.ff.
15 de in integrum restitut. Et quemadmodum vocatus † ad iu-
dicium si non iuit, iudicem contemnere præsumitur: Ita econ
tra si citò ad iudicem iuit, non contemnere creditur, & ob id
ad ius suum causamque restituitur. vt declarat Bart. in d.leg.
diuus num.7.Hanc præsumptionem esse iuris & de iure, scri-
psit Io.Andreæ in additio.ad Spec.tit. de præsump. §.species.
nu.5.in verbo, in prædictis concordantib.versi.3. Ita dicimus
16 eum, qui se iudici sua sponte † præsentat, innocentem a cri-
mine

mine præſumi. Ita Cępolla in conſi. 31. nu. 8. in criminalibus,
Marſi. in practica criminali. §. diligenter. nu. 204. M. Antonius
Blancus in pract. criminali. in 1. parte defenſionis. nu. 131. &
Iacobus Nouellus in practica criminali. in 1. parte defenſio-
nis. ſub tit. ad defenſam. incipit. His actenus examinatis, &
hanc coniecturam confirmat egregie locus M. Ciceronis in
oratione pro Milone cuius verba hæc ſunt.

QVOD SI NVNDVM SATIS ceruitis cum res ipſa tam claris argumentis ſignisque luceat, pura mente atque integra Milonem nullo ſcelere imbutum, nullo metu perterritum nulla conſcientia examinatum Romam reuertiſſe: Recordamini per Deos immortales, quæ fuerit celeritas reditus eius, qui ingreſſus in forum ardente curia, quæ magnitudo animi, qui vultus, quæ oratio. Neq; vero ſe populo ſolum ſed etiam Senatui tradidit, neq; Senatui modo, ſed etiam publicis præſidijs & armis: neque his tantum verum etiam eius poteſtati, cui Senatus totam Rempub. omnem Italiæ pubem, cuncta populi Romani arma commiſerat: cui nunquam profecto tradidiſſet, niſi cauſæ ſuæ confideret, præſertim omnia accidenti, magna metuenti multa ſuſpicanti, nonnulla credēti. Magna vis eſt conſcientiæ, iudices, & magna in vtramq; partem, vt neque timeant, qui nihil commiſerint: & pœnam ſemper ante oculos putent, qui peccarint. Hæc M. Cicero.

PRAESVMP. XCII.

Pignora a iudice aſsignata victori ob cauſam iudicati, præſumi pro toto ipſo debito aſſignata.

SVMMARIVM.

1 *Pignora a iudice victori aſsignata, pro toto debito aſsignata præſumuntur, & ratio redditur. nu. 2.*
3 *Pignore conuentionali non tranſit dominium, niſi pro valore & quantitate pignoris, ſecus in pignore iudiciali uel prætorio.*
4 *Pignora limitate aſsignata a iudice, pro certa quantitate, non præſumuntur pro toto debito aſsignata.*
Idem ſi creditor proteſtetur, ſe pignus nolle, niſi pro ſuo iuſto valore nu. 5.

Cum victori, qui ſententiam pro ſe obtinuit, pigno-
1 ra † aſsignantur à iudice in cauſam iudicati, pro
toto debito aſsignata præſumunt. l. a Diuo Pio.
§ ſi pignora. ff. de re iudic. quo loci annotarunt
gloſſa, Imola Alexander & Iaſon. num. 2. & 5. hanc eſſe præ-
ſumptionem iuris & de iure, quæ non admittit probationem
in contrarium, vt ſcripſi ex hoc textu ſuperiore lib. q. 60 Idem
præter Imolam, Alexandrum & Iaſonem aſſirmarunt Lucas
de Penna in l. 3. in præſumptio. 172. C. de apochis publ. lib.
10. Euerardus in centuria legali, in loco a veriſimili. num. 18.
in fine & ſenſit Pariſius in conſi. 42. nu. 16 lib. 1. Et huius præ-
2 ſumptionis ea eſt ratio, † quia in pignore iudiciali & præto-
rio, adiudicatione facta per iudicem, dominium tranſit in
creditorem, & pignus efficitur ſuum, quaſi æſtimatum pro to-
to ſuo credito. Creditor ergo ſua ipſa voluntate ſibi præiudi
cauit in reſiduo. Et hinc apparet manifeſta differentia, inter
pignus hoc iudiciale vel prætorium, & pignus conuentiona-
le. Nam in pignore ipſo conuentionali minus idoneo, pro in-
tegro credito conſtitutum eſt, ne creditor in reſiduo ſibi præ-
iudicet. l. creditor qui non idoneum ff. ſi certum petatur. & l.
3 1. C. de pigno. Et eſt ratio, quia in hoc pignore † conuentio-
nali non tranſit dominium, niſi pro valore & qualitate ipſius
pignoris. l. neque pignus. ff. de regul. iuris. In iudiciali vero &
prætorio dominium tranſit in totum. Ita Iaſon in d. §. ſi pi-
gnora nu. 2. Et ſi Dec. in d. l. creditor qui non idoneum. nu. 5.
ff. ſi cert. pet. rationes has viſus ſit improbare. Et alia ſcribunt
Zaſius in dicto § ſi pignora. Alciatus in d. l. creditor & lib. 6.
para dox: cap. 3. Duarenus lib. 1. diſputatio. anniuerſ. cap. 6. &
Robertus Aurelianus. lib. 1. ſent iuris cap. 22. quibus demon-
ſtrarit alium eſſe ſenſum. d. §. ſi pignora.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum habeat, quā-
do ipſe iudex ſimpliciter aſsignauit hoc pignus creditori in
4 ſolutum: ſecus vero quando † limitate dediſſet pro certa quā
titate Nam tunc ceſſat hæc præſumptio. Ita in ſpecie decla-
rant Baldus in l ordo. in 2. notab. C. de execu. rei iudi. & poſt
alios Iaſ. in d. §. ſi pignora. nu. 5. Eſt ratio, quia limitata cauſa
limitatum parit effectum. l in agris. ff. de acquir. rerum dom.
Et vere hic ſumus in claris, in quib non eſt opus coniecturis.

Declaratur ſecundo, vt locum nō habeat hæc præſumptio,
5 quando ipſe creditor † contradiceret atq; ita proteſtaretur,
ſe nolle pignus illud acceptare pro integro ſuo credito: ſed
ſolum pro ipſius pignoris iuſto valore. Nam tunc ceſſat hæc
præſumptio. Ita gl. in d. §. ſi pignora. in verbo, addicatur, &
ibidem Comenſis, Imola & Alexander. quorum opinionem
& veriorem eſſe, dixit Iaſ. ibid. in fine. Eſt ſane durum & ini-
quum vt dicebat Comenſis, quod creditor inuitus & contradi-
cens, cogatur acceptare pro toto ſuo credito pignus hoc mi-
noris valoris Nec vrget illa ratio Petri Beſutij, quod cum nō
fuerit repertus emptor, qui emeret pignus, creditorem cogi
illud acceptare cum ſibi adſcribendum ſit, quod iuſto pretio
non emerit tanquam tertius, eo tempore quo ſubhaſtabatur.
iuxta l. ſecundam. vbi glo C. ſi in cauſam iudi. Nam reſponde
tur. creditorem noluiſſe fraudem aliquam, vel fraudis ſuſpi-
tionem de ſe præbere, tacite ſe ſubmittendo loco tertij em-
ptoris. Et propterea, cum liberum ſit emere. C. de iure delibe.
nil huic creditori imputari debet, ſi emere noluit. Hæc itaque
declaratio retinenda eſt, reiecta opinione gloſſæ in d. l. ordo,
ac Bar. & Beſutij in d. §. ſi pignora.

PRAESVMP. XCIII.

Rem datam a reo debitore condemnato, creditori pro executione ſententiæ, præſumi loco pignoris, & non inſolutum datam.

SVMMARIVM.

1 *Debitor condemnatus ad certam quantitatem, dans rem aliquam creditori, loco pignoris dediſſe præſumitur.*
Idque etiamſi res eſſet eiuſdem cum debito æſtimationis. nu. 2.
Et quando id locum non habeat nu. 4. 5 & 7.
3 *Pignus in dubio præſumitur idoneum & ſufficiens.*
6 *Verbum, aſsigno, ſignificat dationem inſolutum.*

Huic loco ſatis conuenit, vt paucis diſſeramus, quādo de-
bitor ad certam quantitatem condemnatus, rem
aliquam dat creditori ſuo, pro executione ſenten-
tiæ, an præſumatur dediſſe in ſolutum vel loco pignoris. do-
1 nec ſatisfaceret? Et præſumi † datum loco pignoris decidit
Afflict. in deciſ. 373. multis egregijs adductus rationib. quas
non commemoro, cum facile apud eum legi poſsint.
2 Extenditur, vt procedat hæc præſumptio † et ſi res ipſa eſ-
ſet eiuſdem æſtimationis qua ipſum debitum: attamē adhuc
data præſumitur loco pigno. Ita Afflict. in d. deciſ. 373. nu. 2.
3 Ea ratione motus eſt Afflict. quia in dubio † pignus præſumi
tur idoneum & ſufficiens l. 2. vbi glo. in verbo, redigere. C. de
pign. & Alex in l. creditor. ff. ſi cert. pet. & ibid. Dec. nume. 1.
Cæterum ſi recte perpendatur, ab Afflicto diſſentit ibi Vrſi-
lius in additionibus. nu. 5.
4 Declaratur primo, vt non hēat locū hæc præſumptio † qn̄
iam debitor in eo inſtro, quo ſe debitorem cōſtituit, dediſſet
facultatem ipſi creditori capiēdi ſua auctoritate rem illam,
& retinendi eam in ſolutum. Et creditor rem illam conſecu-
tus eſt a debitore, dēinque poſſedit. Hoc ſane caſu præſumitur
iuſto pretio & ex titulo præambulo poſsidere, eamq; habuiſ-
ſe. iuxta l. quædam mulier ff. de rei vend. Ita in ſpecie declarat
Vrſilius in additionib. ad dictam Afflicti deciſ. 373. nu. 1.
Declaratur ſecundo, vt locum non hēat hæc præſumptio
5 qn̄ ex aliquib. verbis † cōnijci poſſet, debitorem dare voluiſſe
in ſolutum, non autem in pignus, ſicuti qn̄ dixiſſet aſsigno ti
6 bi pro debito meo rem illā. Nam verbum hoc † aſsigno, ſigni
ficat dationem inſolutū. Ita auctoritate multorum ſcripſi in
7 conſ. 20 nu. 6. lib 3. Et ibid. nu. 9. idem dixi qn̄ debitor † dixiſ
ſet, ſe rem tradere cum ceſsione iurium & tranſlatione domi-
nij. Et alia plura in diſcurſu illius reſponſi ſcripſi, quæ ad rem
hanc pertinent.

PRAESVMP. XCIIII.

Sententiæ acquieuiſſe condemnatum, quib. ſignis & coniecturis apparere poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus petens vel faciens aliquid quod ſententiæ executionem reſpicit, præſumitur ſententiæ acquieuiſſe.*
2 *Precium dans vt accuſator ab accuſatione deſiſtat, vr̄ delictum fateri.*
3 *Condemnatus acceptans terminum a iudice condemnante aſsignatum, non præſumitur appellationi interponendæ renunciare.*
4 *Condemnatus ad actum negatiuum, non faciendo, ſententiam tamē approbare non præſumitur.*
5 *Condemnatus non appellans, facit ſententiam tranſire in rem iudicatam.*
Vel ſi appellauerit quidem, & poſtea renūciauerit appellationi. n. 6.

Condem-

COndemnatus præsumitur acquieuisse sententiæ, qñ
1 † aliquid petit, vel facit, quę sententiæ executionem
respiciunt, vt puta si petit a iudice terminum ad sol-
uendum. l. ad solutionem. C. de re iudic. & tradunt Lucas de
Penna in l. 3. in præsump. 113. C. de apochis publ. lib. 10. Cal-
caneus in consi. 22. num. 8. Socin. sen. in cons. 220. in fin. lib. 2.
Dec. in cons. 618. nu. 2. Crauet. in consi. 76. in fine. in cons. 261.
nu. 3. in consi. 276. num. 2. & in consi. 278. col. 2. versi. 5. dico;
Alciatus in resp. 377. nu. 10. & Tiraquel. in tract. de retractu
conuentio. §. 1. gl. 2. nu. 61.

Et hęc quidem præsumptio locum habet multo magis, qñ
is condemnatus soluit re ipsa, totum vel partem eius, ad quod
condemnatus fuit. Ita Decius in d. consi. 618. nu. 2. Cum plus
sit soluere, quam petere terminum ad soluendum. Et saltem
quo ad approbationem actus & sententiæ procedunt a pari,
vt in specie respondit Crauet. in d. consi. 76. in fin. Et compro
2 batur eo simili quod dicimus, quod accusatus qui † pretium
dedit, vt ab accusatione desistat accusator, fateri dicitur de-
lictum. l. in fisci causis. ff. de iure fisci. & tradit Alex. in l. transi-
gere. nu. 1. C. de transact.

Extenditur hæc pręsumptio, vt locum habeat etiam, quan-
do condemnatus petijt dilationem per suum procuratorem.
Ita Marsil. in singu. 186. Tu scis. post Bellemeram & Felinum,
quos refert.

Declaratur primo, vt non habeat locum, quando ipsemet
iudex assignauit reo condemnato terminum ad soluendum:
3 & ipse condemnatus acceptauit † terminum ipsum. Nã tunc
præsumitur quidem renunciasse appellationi interpositę sed
non interponendæ. Ita declarat Socin. sen. in d. consi. 220 in
fin. lib. 2. post Inno. & alios, quos recenset. & copiose disserit
Felinus in d. c. quo ad consultationem. nu. 5. 6. 7. vbi declarat.
4 Declaratur secundo, vt locum non habeat in actu † nega-
tiuo. vt si quis fuit condemnatus, ne solueret, vel ne rem ali-
cui traderet & is condemnatus non soluit, nec tradit. Hoc sa
ne casu, non præsumitur ex eo actu negatiuo approbare sen-
tentiam. Ita egregie Inno. in c. eum olim il 3. de restitut. spol,
quem secutus est Soc. sen. in d. consi. 220. nu. 11. lib. 2.

Declaratur tertio, vt non procedat in appellante a senten-
tia excommunicationis, & eam obseruante. Nam iste non di-
citur approbasse & ratificasse sententiam. Ita post alios Feli-
nus in d. cap. quo ad consultationem nu. 7. vers. datur alia.
Declaratur quarto, vt locum non habeat, quando per errorẽ
petita fuit dilatio ad soluendum, vel errore similis actus fa-
ctus fuit. Nam tunc non dicitur approbasse ipsam sñiam. Ita
idem Feli. in d. c. quo ad consultationẽ nu. 7. in fine vers. limi.

Declaratur quinto, vt non procedat, quando condemna-
tus coacte soluit, vt si nec appellate nec alio remedio impedi-
re potuit executionem sententiæ. Nam tunc soluendo non
pręsumitur eam approbasse. Ita Imola in cons. 144. nu. 1. &
consi. 148. col pen. vers. item non obstat. & in consi. 146. nu. 9.
in fine & Fulgosius inter eiusdem imolę consilia in cons. 147.
nu. 14. Marsil. sing. 89.

Est & aliud signum approbatæ sententiæ, qñ condemna-
5 tus † non appellauit. Nam tunc dicitur sententia in iudica-
tum transiuisse. l. is qui C. de appel. c. quo ad consultationem.
de sent. & re iud. vbi latè Docto. & Crauet. in consi. 79. nu. 3.
& manifestius Lucas de Pẽna in l. 3. in pſump. 86. C. de apoch.
publ. lib. 10. Idem est, quando condemnatus non appellauit,
intra terminum. l. qui absente. C. de procur. & tradit Lucas de
Penna in d. l. 3. in pręsump. 114 Qui traditionem hanc intelli-
git procedere etiam eo casu, quo hic appellauit intra termi-
num. sed deinde intra 30. dies non comparuit, vt peteret in-
stanter sibi dari apostolos, seu literas dimissorias, iuxta cap.
ab eo. de appella. in 6. & scribunt Inno. & Archidia. in capit.
cordi. de appel. in 6.
6 Est & aliud signum approbationis sententiæ, quando † cõ
demnatus appellauit: sed deinde ipsi appellationi renuntia-
uit. Nam tunc censetur fateri se iuste condemnatum, atque
ita sententiæ acquiescere dicitur. Ita Bald. in c. 3. §. iudices. in
fin. de pace iura. firma. quem secutus est Tiraquel. in tract. de
legib. connubial in gl. 5. nu. 67.

PRAESVMP. XCV.

Appellatio an & quando præsumatur intra debitum tempus interposita.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus sententia iudicis, intra decem dies appellare debet.*
2 *Appellatio intra decem dies interposita præsumitur, Baldo tamen cum alijs dissentiente. nu. 3.*
4 *Appellandi tempus intra decem dies, censeri de substantia ipsius appellationis.*
5 *Dictio, &, quando stet continuatiue, vel augmentatiue.*
6 *Dies decem ad appellandum currunt de momendo ad momentum.*
7 *Absens appellans post 20. dies a tempore latæ sententiæ, præsumitur appellasse intra decem dies a tempore sẽtentiæ.*

1 IVdicis sententia † condemnatus appellare hodie de-
bet intra decem dies. c. concertationi. de appel in 6.
Quare dubitari contingit, quando non apparet quo
tempore fuit appellatum, an præsumatur intra decendium
2 interposita appellatio? Et pręsumi † scripserunt Bal. in l. opor
tet. §. scire. ff. de excusa. tuto. Francus in c. bonæ nu. 20. de ap-
pel Rimin sen. in l. 2. in fin. C. qui admit. & Cæpol. in caut. 59.
3 Quando est lata. in fi. Cæterum a prædictis dissentiunt † per-
multi, vt idem Bald sibi parum constans in Authen. hodie. in
prin. C. de appel cum dixit, quod probatio huius negatiuę: tu
non appellasti intra decem dies non incumbit appellato, sed
appellanti. Non ergo præsumitur appellans intra decendiũ
appellasse, sic & Compostellanus in c. cum dilectus. de elect.
& ibidem Butr. in fi. Gemin. in c. Romana. §. si vero. col. 2. de
appel. in 6. Paul. Eleaz. in c. 3. loco. colu. 2. de proba. Franc. in
c. 1. col. 4. de appell. Rota in decis. 30. in tit. de appel. in nouis,
& in dec. 13. in fi. de concess. præb. in antiq. Aretin. in ca. signi-
ficauerunt. in 4. notab. de testib. & ibidem Felin. colu. 1. idem
Feli. in c. quo ad consultationem nu. 25. de senten. & re indi.
Labertin. in tracta de iure patro. lib. 2. par. 2. arti. 25. 1. quæst.
prin. num. 3. & in fi. Tiraquel. de retractu consang. §. 1. glo. 16.
nu. 8. Mysingerius lib. 3. sing. obserua. c. 15. vers. porro tertium.
Et huius quidem sententiæ ea est ratio, quia appellare intra
decem dies, est quædam extrinseca solemnitas, quæ non præ-
sumitur. l. quæcunq; in fin. de publicia. in rem actio. Et præte-
4 rea tempus hoc † appellandi intra decem dies, ſm alios, cen-
setur quodammodo de substantia ipsius appellationis: ob id
probari debet ab eo, qui appellasse sic asserit. Ita Innoc. in c.
qualiter. de accus. His declaratur statutum Papiæ primum in
ciuilibus dum statuit, intra quatuor dies à lata sententia esse
appellandum.

Extenditur hæc sententia, vt locum habeat etiam si in actis
scriptum est, Caium appellasse a grauamine sibi noto a de-
cem diebus citra. Nam adhuc non præsumitur appellasse in-
tra decendium. Ita Rota in decis. 39 si possessor. de appella. in
nouis, & Feli. in d. c. quoad consultationem. num. 25. versic. 3.
conclu. qui hoc iuris rigore, non autem æquitate vera esse scri
pserunt. Illud etiam addunt; quod quãdo in actis legitur Caium
a decem diebus & citra appellasse: Nam tunc præsumitur ap
pellasse intra decendium: quia illa dictio, &, significat tempo
5 rum continuationem. Crediderim † dictionem, &, stare au-
gmentatiue, iuxta. l. ea tamen adiectio. de leg. 3. & respondit
Paris. in cons. 7. nu. 29. lib. 3. & propterea significare, quod &
intra decem dies, & post, appellauit.

Extenditur secundo, vt locum habeat in eo, qui in die deci
ma appellauit. Nam & tunc non præsumitur appellasse intra
6 decendium, quia † decem ipsi dies, currunt de momento ad
momentum. authen. hodie. C. de appel. c. quo ad consultatio-
nem vbi Abbas, nu. 4. de sent. & re indi. Et ideo fieri potest, quod
sententia fuerit lata die prima Iulij hora duodecima, & tamẽ
appellatum sit die decima Iulij, hora 11. Ita Castren. in Auth.
hodie. C. de appel. Comens. & Ang. Aret. in l. 2. §. dies. ff. quan-
do appell. sit. quos secutus est Felin. in d. c. quoad consultatio
nem. nu. 26. Idem affirmauit And. Gaill. lib. 1. pract. obseru. c.
139. nu. 5. Cæterum traditio hæc non obseruatur in curia Ro
mana, vbi ex Bulla Innocentij summi Pontificis recipi pos-
sunt appellationes interpositæ post momentum temporis,
seu per totam ipsam diem decimam. Ita scribũt Octauianus
Veltri. in praxi iudiciorum lib. 7. nu. 26. & Bal. Senensis in tra-
cta. de tempo. vtili. & continuo. c. 3. nu. 1. vers. hoc tamen tem
pus. Eccum Pontificiam legem non existimem localem, idem
cæteris in curijs Pontificijs obseruandum erit.

Declaratur primo nõ habere locũ etiam qñ de appellatio
ne constaret ex appellati confessione. Cum. n appellatus fate
tur appellationem fuisse interpositam, pręsumitur ẽt quod fuerit
interposita intra decẽdiũ. Ita decidit Rota in decis. 30. de ap
pel. in nouis. & si recte perpendat idem sensit Aegidius Bellã.
in cõcl. 683. nu. 3. vers. sed nõ placuit alijs. Etsi Feli. in d. c. quo
ad consultationem. nu. 25. aliter intellexerit ipsum Aegidiũ.
7 Declaratur secundo non habere locum, qñ absens † qui ap
pellat post viginti dies a tempore latæ sententiæ, præsumitur
appellasse intra decem dies a tpe scientiæ: quia scientia non
præsumitur. Ita Feli. in d. c. quo ad consultationẽ. nu. 25. vers.
& adde, post Aegidium Bellamer in conclus. 349. nu. 1. Idem
sensit ipse Bellamera in d. conclus. 683. nu. 4. vers. sed hic opor
tet. simile Hiero. Gabe. in cons. 185. nu. 7. lib. 2.

PRAE.

PRAESVMP. XCVI.

Appellationem non esse desertam præsumi.

SVMMARIVM.

1 *Appellans intra tempora præstituta a lege appellationem prosequi debet.*

2 *Appellatio in dubio non præsumitur deserta. & quæ ratio sit. nu. 3.*

QVi appellauit necesse habet appellationem prosequi 1 † intra præstituta tempora a lege, vt extat constitutio l. 2. C. de tempo. appella. alioqui deserta pronũtiatur appellatio, & sententiam esse exequendam. Cum verò in dubio versamur, deserta an sit appellatio, vel non, præsum-
2 ptio sumenda † est, desertam non esse: sicuti scribunt Castrẽs. in l. 1. nu. 4. ff. si quis cautio. & ibid. Ias. nu. 16. Dec. in c. vt debitus. nu. 18. de appellat. & in cons. 356. nu. 1. Paris. in cõs. 115. nu. 1. lib. 1. Socinn. in cons. 117. num. 11 lib. 1. & in cons. 31. in fi. lib. 3. Cran in cons 254. in fi. Vantius in tractat. de nullitate in tit. quibus mod. sententia nulla defend. num. 128 qui alios refert, & latissime Robertus Lancellotus in tract. de attentatis cap. 12. ampl. 1. nu. 22. qui multis egregijs exẽplis explicat. & Io. Bapt Asin. in praxi de ordine iudiciorum c. 14. Et huius
3 quidem traditionis ea est ratio, † quia sic præsumẽdo, vtriq; partium est magis consultum & satisfactum.

PRAESVMP. XCVII.

Litigiosa res quando præsumatur effecta, & de litigiosi vitio, effectibus, ac quando litigiosi vitium finiatur.

SVMMARIVM.

1 *Vitium litigiosi non contrahitur per solam supplicationem principi oblatam.*

Contrahitur tamen petita in integrum restitutione. nu. 2.

Non autem per compromissum in arbitros. nu. 3. Et quomodo istud intelligatur nu. 4. Et an coram iudice incompetenti, aut coram sequestrario. nu. 5. & 6.

7 *In actione reali res efficitur litigiosa, per litis contestationem.*

8 *Sola citatione contrahitur vitium litigiosi, iure Pontificio. Et quid iure Cæsareo, in quo contrariæ opiniones, nu. 9. & 10. & quomodo ac quando id procedat. nu. 11. & 12.*

13 *In iudicio possessorio contrahitur vitium litigiosi, & quomodo, & quando, distinguitur.*

14 *In actione personali pro re aliqua ipsa actio per litis contestationẽ efficitur litigiosa.*

Et quid de re quæ petitur per huiusmodi actionem, nu. 15. vbi contrariæ citantur opiniones.

Et quid quando agitur pro opere faciendo in ea re, nu. 16. & contra subditos ad præstandum obedientiam. nu. 17.

18 *In actione personali in rem scripta quando contrahatur vitium litigiosi, vbi exemplis declaratur.*

19 *Actio personalis in rem scripta habet effectum meræ realis, et redditur contra quemcunque successorem.*

20 *Quando agitur actione hypothecaria, res ipsa non efficitur litigiosa, actio tamen sic nu. 21.*

22 *Quando agitur actione mixta in iudicijs vniuersalibus, res ipsa & actio efficiuntur litigiosa. Et quando istud non procedat. nu. 23. & 24.*

25 *Quando agitur actione mixta in iudicijs singularibus, res & actio efficiuntur litigiosa per litis contestationem.*

Et quid in actione confessoria. nu. 26.

27 *Actio confessoria retinet naturã realis, & dicitur rei persecutoria.*

28 *Quando agitur iudicis officio, quomodo contrahitur vitium litigiosi, & ibi exemplificatur.*

29 *Officium iudicis obtinet naturam actionis personalis.*

30 *Vitium litigiosi non contrahitur quando agitur criminaliter.*

31 *Effectus præcipuus vitij litigiosi est, vt res eo affecta alienari non possit, & quomodo & quando procedat a nu. 33. vsq; ad 54.*

32 *Alienationis nomine continetur omnis actus quo ipsius rei dominium transfertur.*

55 *Vitium litigiosi interrumpit præscriptionem, facit vt cadens a possessione non possit eam recuperare, nu. 56. & vt annulletur instrumentum alienationis facta, nu. 57. & quando ista non procedant. nu. 58.*

59 *Sententia lata contra alienantem rem litigiosam, exequi potest aduersus illius successorem.*

60 *Priuilegium super re litigiosa non valet.*

61 *Vitium litigiosi extinguitur transactione partium a lite discedentium, & quibus alijs casibus, vsque ad finem explicatur.*

NOn est incõgruus hic locus, vt disseramus de præsumptionibus & coniecturis, quæ circa rem litigiosi vitio affectam versantur, Nam & Pandectarum & Codicis compositores post res iudicatas, & earum exceptiones de litigiosis titulos collocarunt. Et nos libenter hoc in loco disputationem hanc adiecimus; tum ne alioqui conscriptũ, & iam editum perturbaremus ordinem: tum etiam, quia statim in sequẽti libro sumus disputaturi de præsumptionibus, quæ versatur circa contractus. ad quos etiam pertinet hæc disputatio: com agatur de alienatione rei litigiosæ facta in fraudem; vt scribunt Ripa in c. cum M. Ferrariensis. num. 193. de constit. Io. Bap. Ferretus in cons. 12. nu 6. & Robertus Lancillotus in tract de attentatis, in prima parte. cap. 4. num. 453. qui dixerunt, esse disputationem & materiam coniecturalem. Hic quatuor nobis ex ordine explicanda sunt. Primũ quidem coram quibus causarum iudicibus contrahatur vitium litigiosi. Secundum super qua actione contrahatur. Tertium quid vitium litigiosi operetur. Quartum quib. modis finiatur. Ita ordinem hunc fere animaduerti fuisse obseruatum ab eruditissimo M. Antonio Peregrino Patauino summa mihi amicitia coniuncto in commentarijs, de iure fisci. lib. 4. tit. 6. & si nos in singulis huius disputationis capitibus, alia & sanè plura explicabimus.

Et quod attinet ad primum, dicimus, litigiosi vitium non
1 contrahi † coram Principe, sola supplicatione ei oblata. Ita Bald. in cons. 505. Domini Mediolani. in fi. lib. 5. Henric. Boic in cap. causam quæ. de testibus & attesta. quem corruptæ allegauit Guido Papæ in q. 337. col. 2. vers. sed an supplicatio; & Peregrinus in d. tit 6. num. 17. Contrahitur tamen litigiosi vi-
2 tium, petita à Principe in integrum † restitutione. Bal. in l. 1. C. si in integr. restit. postula & Afflict in cõmentarijs ad constitutiones Neapolita in rub. 41. nu. 10. Non etiam contrahi-
3 tur litigiosi vitium compromisso † in arbitros facto; vt scribunt Bal. in l. 1. C. commu. diui Alex. in l. filiusfam § diui. nu. 18. de leg. 1. Ias. in l. 2. col. pen. C. de eden Afflict. in d. rub. 41. nu. 9. Natta cons 2. nu. 4. & Peregrinus in d. tit. 6 nu. 28. Cęterũ dissentit Robert. Lancel. in d. c. 4 nu. 500. vbi nu. 502. decla-
4 rat posse procedere in compromisso in arbitratores † facto.
5 sic etiam coram iudice ordinario † incompetenti non contrahi litigiosi vitium scripsit idem Lancillotus in d. c. 4. num.
6 457 Ita etiam non contrahitur vitium litigiosi coram † sequestrario; vt respondit Natta in consil. 2. quem secutus est Lancellotus prædicto in loco nu 497.

Secundum caput disputationis est, super qua actione vitium litigiosi contrahatur. Hoc in capite sunt distinguendi plures casus, sicuti plures sunt actiones, circa quas vitium litigiosi versatur.

Primus est casus in actione reali, qua agitur de rei dominio, vt in rei vindicatione; vel de quasi dominio, vt in publi-
7 ciana. Hoc casu res efficitur litigiosa lite † contestata super ipsa re: sicuti certum est, & passim omnes admittunt. Dubitatio sola est, an sola citatione facta vitium hoc litigiosi causetur. & quidem olim non causabatur. l. 2. C de litigiosis: Ho-
8 die iure Pontificio clarum est, sola citatione † contrahi hoc vitium. clem. 1. vt lite penden. iure vero nouo Cæsareo magna est dubitatio. Nam multi scripserunt, rem ipsam litigiosam ef-
9 fici, † non autem actionem. Ita Bal. & Salicet. in l. 2. C. de litigio Abb. in c. ecclesia nu. 7. vt lite pend. post Io. Andreæ in ca. vlt. co. tit Guido Papæ. q. 337. nu. 6. Fel. in c. dilecte. nu 7. & ibidem Paris. nu. 13 de except. Duenas in regula 42. limit. 3 in fi. Lancell. in tract de attentatis, in prima parte. c. 4 nu. 49. Cæterum contrariam opinionem, quod imo sola citatione etiam
10 actio † ipsa reddatur litigiosa probarunt. Bal. in cons. 505. D. Mediolani. in fi. lib. 5. & alij congesti a Peregrino in d tract. de iure fisci. tit 6. nu. 3. vers. sed alia opinio. qui testatur, hanc esse receptam opinionem. Ea ratione ij vsi sunt, quod si sola citatione res ipsa efficitur litigiosa, multo magis actio, quæ pro ipsa redditur. & rursus quia actor non debet esse melioris cõditionis in actione, quàm sit reus in re, pro qua conuenitur.

Extenditur primò hic casus, vt locum habeat etiam quan-
11 do † agitur reali actione pro rebus incorporalibus, vt puta ad iurisdictionem, vel præbendam. Hoc sanè casu idem est dicendum, nempe rem & actionem effici litigiosam. Ita Innoc. Bal. Imo. Abb. Castr. & Decia. relati a Peregrino in d. tit. 6. n. 7
12 Extenditur secundo, vt non procedat, quando † agitur actione reali ad aliquam seruitutem, vt si mota est actio confessoria, vel negatoria; vt dicemus infra in septimo casu.

Secundus

Secundus est casus, quando agitur actione reali ad solam possesionem: sicuti quando intentatur solum iudicium possessorium: vel hypothecaria ad auocandum possesionem.
13 Hoc sane casu possesio ipsa efficitur † litigiosa, & ob id alienari non poterit. Ita Abb. & Dec. in c. 1. de confirma. vtili, vel inutili. Peregrinus in d. tit. 6. nu. 5. sic quoq; & actio ipsa hypothecaria & possessoria per litis contestationem litigiosa efficitur. l. vlt. C. de litigio. & scribunt Doct. quos statim referam. Res verò ipsa litigiosa non efficitur etiam per litis contestationem; & ob id alienari poterit. §. ab hoc. in auth. de litigio & tradunt Bar. Bal. Ang. Salic. & Abb. congesti & secuti a Peregrino in d. tit. 6. nu. 4. Quibus accedunt Felin. in c. dilecte nu. 8. de exceptio. Afflict. in commentar. ad constitu. Neapol. in rub. 41. nu. 8. Curtius iun. in cons. 165. nu. 5. Cassadorus in decis. 6. nu. 2. in tit. de rescript. & in decis. 9. nu. 10. in tit. de cã possess. & propriet. Gomes. in regula cancellariæ de triennali possessore. q. 53. Io. Bapt. Ferretus in cons. 12. nu. 4 Pasethus in cons. 197. nu. 2. Crau. in cons. 279. nu. 3. vers. præsupposito, & Natta in cons. 2. nu. 2. vers. vlterius. & in cons. 145. num. 16. & 17 & huius quidem traditionis ea est ratio, quia nihil commune habet proprietas cum ipsa possessione. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess. & si ergo litigiosa est rei possessio, non tamen est ipsa proprietas. & accedit Ripa in resp. vlt. nu. 3. de restitutio. spoli. secundum nouam impressionem Venetam, cum dixit, quod licet actio, qua agebatur ad possessionis reintegrationem effecta sit litigiosa, non tamẽ ipsa res, & proprietas, quam potest possessor alienare & actionem nonam transferre cum actio veniat in consequentiam.

Tertius est casus, quando agitur actione personali pro re
14 aliqua. Hoc sane casu actio ipsa † per litis contestationẽ redditur litigiosa, sicuti scribunt Bar. in l. 1. §. si inter. ff. de litigio. & in l. 2. C. eo. Abb. in c. ecclesia: vt lite penden. & communem esse opinionem testatur Peregrinus in d. tit. 6. nu. 9. & accedit Guido Papæ in q. 479. col. 1. vers. sed solum directa: qui decidit, per litis contestationem super actione personali, actionẽ ipsam reddi litigiosam: vt eius instantia non posit in alium transferri si enim proposui aduersus te personalem actionẽ petendo fundum illum & tu respondisti, non teneri, lis dicitur contestata, & ideo instantia cæpta inter te & me; ita effecta est litigiosa, vt eam ego ipse prosequi debeam, nec alteri cedere possim: cum adeo affixa sit mihi, vt in alium nequeã transferre. l. 3. ff. pro socio. Verum si in aliũ transtuli iura mea quæ habeo contra te, dicor transtulisse & concessisse, nõ quidem actionem illam directam, sicq; illam instantiam cæptã: sed actionem vtilem tantum; quam is cessionarius ex sua persona proponere potest; & dicitur noua actio nunquam intentata. & consequenter nullo litigiosi vitio affecta. Ita vere & recte decidit Guido Papę præcitato in loco. & idem respondit Crauet. in cons. 279. nu. 1. in fi. secutus ipsum Guidonem. Et his intelligimus, nil obstare quod scribunt multi in l. tam ex contractibus. ff. de iudicijs. & in l. si eum hominem. ff. de fideiusso. & manifestius Soc. iun. in cons. 34. nu. 13. lib. 3. Cum dixerunt, instantiam sicq; actionem litigiosam cedi alteri nõ posse. Hoc enim intelligunt de actione ipsamet mota sicque de instantia ipsa cæpta, non autem de alia, idest de vtili. Cæterum sunt & alij affirmantes in hac actione personali non ita contrahi litigiosi vitium, quin cessionarius prosequi posit instantiam iam a cedente ipso cæptam, vt inter alios respondit Ber. in cons. 187. nu. 22. & 23 lib. . & aliqua dicemus infra. Porrò Asinius in praxi iudiciorum. § 2. cap. 13. nu. 37. declarando Socinum præallegatum, intelligit, quando ex necessitate aliqua cessio facta est, vel est successum.

15 Dubitatio maior versatur circa ipsam rem † petitam hac actione personali, an scilicet illa per litis contestationem efficiatur litigiosa, vt reus conuentus non posit eam distrahere: sed teneatur pati, vt cæptum iudicium finiatur? & effici litigiosam affirmarunt Accursius in l. quamquam. §. Iulianus. ff. de aq. plu. arcen & ibid. Bart. & Imol. & idem Bar. in l. 1. §. si inter. ff. de litigio. Ang. in auth. de litigio. col. 2. vers. si verò agitur. Salic. in l. 2. C. de litigio. & ibid. Rom. nu. 3. Imo. in c. ecclesia. vt lit. pend. & in c. dilecte. de appellatio. Alex. & Barba. in additio. ad Barto. in l. 3. §. vlt. ff. de litigio. Soc. sen. in cons. 13. nu. 1. lib. 4. Ias. in cons. 43. in primo dubio lib. 1. Ripa in c. cum M. Ferrariensis nu. 193. de constitutio. Tiraquel. in tract. de retractu conuentio. ad finem. nu. 173. Bero. in cons. 187. nu. 18. lib. 1. Andreas Gaulius in lib. 1. practicarum obseruationum. in obseruat. vlt. nu. 3. Peregrinus in tract. de iure fisci. lib. 4. tit. 6. nu. 10. Osascus decis. 65. nu. 13. & hij moti sunt tex. l. 2. C. de litigio. qui tamen non probat. cum loquatur de actione reali, vt significant illa verba. de cuius dominio causa mouetur. Moti etiam sunt ea ratione, quia actor & reus debent esse pares. l. non debet. vbi Dec. & reliqui. ff. de regul. iur. Atqui ex parte actoris actio & instantia efficitur litigiosa per litis contestationem; Ergo idem dicendum est ex parte rei conuenti, vt res ipsa litigiosa reddatur. sed respondetur, differentiã esse inter actorem & reum cõuentum. Actor enim sua sponte liti & iudicio se obligauit: reus vero coacte; Cæterum contrariã opinionem, quod imo res petita non efficiatur litigiosa probarunt Innoc. Hostien. Io. Andreæ, Card. Butr. & Abb. in cap. cum M. de constitutio. Bart. Bald. & Alber. in l. 2. C. de litigio. Bal & Castren. in l. 1. C. communi diuid Rom. in l. quamquã. §. Iulianus nu. 1. & nu. 5 ff. de aq. plu. arcen. & in cons. 270. nu. 3. Pract. Papien. in forma libelli pro actione reali. in verbo. veris & legitimis titulis. nu 59. Guido Papæ q. 479. Abb. in d. c. ecclesia. vt lite pend. & ibidem Henricus Boic nu. 5. Afflict. in commentarijs ad constitutiones Neapolit. rub. 41. nu. 14. Vitalis in tract clausularum. in tit. appellatione pẽdente. col. 2. Paris. in c. dilecte. nu. 11 de excep. Ioã. Baptista Ferretus in consi. 13. nu. 1. Alcia. in resp. 11. nu. 9. Pasethus in consil. 197. num. 1. & hanc esse communem testatur Peregrinus in d. titu. 6. num. 10. vers. contra vero. quam etiam probarunt Didac. in lib practicarum quæstionum. cap. 15 nu. 6. Osascus in decis. 144. num. 7. & Lancillotus in tract. de attentatis in prima parte cap. 4. nu. 484 qui post Didac. dixit, ab hac recedendũ non esse in iudicando Et hanc nunc sequor.

Et prædicta magis recepta opinio locum habet etiam quan-
16 do agitur actione personali pro opere faciendo † aliqua in re, vt puta de ædificando in fundo. Nam adhuc fundus ille nõ redditur litigiosus. Ita post alios Afflict. in d. rub. 41. num. 30. Peregrinus in d. tit. 6. num. 11. & Lancillotus in d. c. 4. nu 498.

Idem quando agitur contra subditos ad præstandum obe-
17 dientiam. † Hoc etiam casu res ipsa, nempe iurisdictio non efficitur litigiosa. Ita Innoc. in c. ex parte. de arbitr. Bal. in l. 1. in fi. C. commu. diuid. & Peregrinus in d. tit. 6. nu. 14.

Quartus est casus, quando agitur actione personali in rẽ
18 † scripta: sicuti contingit, quando pro iure prælationis mota est lis, vt si dominus directi vult præferri alteri emptori in re, cuius vtile dominium vult vendere emphyteota, vel vasallus, vt etiam est quando sanguine coniunctus, vel vicinus, disponente statuto vult præferri alteri emere volenti rẽ sui sanguine coniuncti, vel vicini. Hoc quidem casu reddi actionem personalem in rem scriptam affirmarunt Cæpola in cons. 43. num. 5. & in cons. 65. nu. 3. in ciuilibus, Cassaneus in commentarijs ad consuetudines Burgundiæ in titul. de retractu. §. 11. num. 3 & Tiraquellus in tract. de retractu consang. §. 8 glo. 3. num. 6. qui dixit, hoc verissimum esse. & suadetur ea ratione; quia venit ex legis dispositione: sicuti oriuntur aliæ actiones personales in rem scriptæ: vt egregiè tradunt Castren. in l. si tertius. §. si priusquam ff. de aqua plu. arcẽ. & alij commemorati a Tiraquello præcitato in loco. Quæ sanè actio persona-
19 lis in rem scripta habet † effectum mere realis, ex quo rem ipsam afficit: & ob id redditur contra quemcunque successorem. l. 3. §. est autem personalis ff. ad exhiben. & multis confirmat Tiraquell. in d. glo. 3. num. 8. qui ostendit, actionem hanc respectu ipsius rei sequi naturam realis actionis. & de ea idẽ iudicari quod de ipsa reali. Porro cum (vt diximus supra in primo casu) agitur actione reali ad rei dominium & proprietatem, res ipsa dicitur affici vitio litigiosi; idem dicendũ est nostro in casu. atque ita secundum hanc opinionem respõdi superioribus annis; vt legitur in consi. 820. lib. 9. & si alias fui ea in opinione; quod imo pro iure hoc prælationis redderetur actio vel confessoria vel mere personalis. Id quod mutata, vt decet opinione, in eo resp. 820. ostendi verum nõ esse. & in specie nostra, quod scilicet litigiosi vitium contrahatur hoc in casu post Sebastianum Neapodamum scripsit Afflict. in tract. de iure prothomiseos §. 3. incipit. licet autem; quos secutus est Tiraquell. in tract. de retractu conuentionali, ad fin. nu. 123 Dixit Afflict. rem effici litigiosam, quando possessor tenetur vendere actori, qui possessorem ipsum ad vendendum in iudicio conuenit: sicuti quando statuto cautum est, quod cõiunctus sanguine posit recuperare prædium vel vrbanum, vel rusticum ab emptore. si enim is coniunctus, secundum Afflict. in iudicio petijt ab emptore illo, vt sibi reuẽdat; & is emptor, lite super hoc contestata, alteri vendidit, venditio illa retractatur, tanquam facta lite pendente: cum res dicatur effecta litigiosa. Nec obstat si dicatur, vt aliquando argumentabar, duo hæc, alienatio scilicet emphyteusis, census, feudi, vel alterius rei, pro qua datur alicui ius prælationis esse duo, quorum vnum stare sine altero potest: cum stare posit ius ipsius census sine illo actione prælationis. Et ob id licet ius prælationis effectum sit litigiosum; non tamen videtur effecta litigiosa res ipsa: sicuti diximus supra in secundo casu,

casu, quod cum proprietas & possessio sunt duo separata, lite mota super possessione proprietas non dicitur effecta vitio litigiosi. Nam respondetur, quod cum per actionem personalem in rem scriptam concessam pro hoc prælationis iure agatur ad ipsius rei dominium in se actorem transferendum, res ipsa dicitur affici vitio litigiosi; vt diximus supra. Non etiam repugnat quod respondit Roma. in cons. 270. num. 2. cum dixit, quod lis super iure connexo ipsi dominio & proprietati, non inducit vitium litigiosi super ipso dominio. Erat enim in casu Romani disputatio super iure prælationis, vt ea principio illius responsi colligi potest: ac super confectione instrumenti venditionis atque ita super iure connexo ipsi proprietati. & Romanum secuti sunt Curtius iun. in cons. 165. nu. 5. Ioan. Baptista Ferretus in cons. 12. nu. 1. in cons 13. num. 3. in cons. 170. nu. 6. & in cons. 192. nume 9. & Prosper Pasethus in cõs. 197. nu. 1. in fi. Respondetur Romanum & sequaces loqui, quando ius illud connexum proprietati, non fuit deductum & propositum circa ipsam proprietatem & dominium, vt transferatur in ipsum actorem: sicuti ius prælationis deducitur in casu nostro.

Quintus est casus, quando agitur actione hypothecaria.
20 † Hoc sanè in casu res ipsa non efficitur litigiosa. l. 1. ff. de litig. vbi Bar & l. 1. C. eo. & §. ad hoc. in auth. de litigios. Pract. Papiens. in forma libelli, pro actione reali. in verbo veris & legitimis titulis. num 59. Abb. in cap. Ecclesia. num. 7. vt lite pend. Afflict. in decis. 331. & in commentarijs ad constitutiones Neapolita. rub. 41. nu. 21. Natta in cons. 2. nu. 2. Osascus in decis. 144. nu. 7. Didac. in lib. practicarum quæstionum ca. 15. nu. 6. vers. est ergo ratio.

21 Existimo tamen actionem † & instantiam ipsam causę effici litigiosam: quemadmodum diximus supra in tertio casu, de instantia in actione personali.

22 Sextus est casus, quando agitur actione mixta † in iudicijs vniuersalibus, vt petitionis hæreditatis, familiæ erciscundæ & simili. Hoc sane casu res ipsa & actio efficitur litigiosa etiã sola actione. Ita Bar. in l. 1. §. si inter. ff. de litigios. & in l. s. C. eo. Bal. & Castr. in l. 1. C. commu. diuid. & Peregrinus in d. tit. 6. nu. 15. & probat tex. in l. diuus ff. de petitio. hæred.

23 Declaratur primo hic casus, vt locum non habeat, † quãdo reus ipse conuentus alienat rem litigiosam, cautione præstita, iuxta formam dictæ l. Diuus. Nam tunc non dicitur res ita effecta litigiosa, quin alienari possit. Ita Ang. in d. l. diuus. & Afflict. in d. rub. 41. nu. 27.

24 Declaratur secundo, vt non procedat quãdo pro † impensis funeralibus, & alimentorũ familiæ hac actione mixta agitur, vt res aliqua hæreditaria alienetur. Nam & tunc res non efficitur litigiosa, si iudice permittente fit deinde alienatio. Ita glo in cap. ecclesia. vt lite pend. & Afflict. in d. rubr. 41. nu. 36. adducti eo tea. d. l. Diuus.

Septimus est casus in actione mixta in iudicijs singulari-
25 bus, † vt communi diuid. Hoc casu res & actio efficitur litigiosa, lite contestatione tamen Ita Bart. in d. l. 1. §. si inter. ff. de litigio. Castren. in l. 1. C. communi diuid. Abbas in c. ecclesia. vt lite penden. & Peregrinus in d. tit. 6. nu. 16. qui testatur, esse communem opinionem.

26 Octauus est casus, quãdo agitur actione cõfessoria. † Hoc in casu res redditur eo modo litigiosa, quo & in actione reali. Ita Cynus & Io. Fabri in auth litigiosa. C. de litigio. Angel. in auth. de litigio. col. 2. vers. si intentatur realis. & Mysingerius in obseruationibus centuria prima, obseruat. 55. est ra-
27 tio, quia cõfessoria † retinet naturam realis: cum dicatur actio in rem. l. secunda. in principio. ff. si seruitus vend. ibi, *in rem actiones*. Et ideo dicitur rei persecutoria, vt scribunt doctores in § æque. instit. de actio. & tradit Crispus in arbore actionum. num. 128. vbi actionis confessoriæ naturam explicat. Nec repugnat quod Osaschus in decis. 144. nu. 7 refert Practicum Papien. Guidon. Papæ & Vitalem scripsisse, imo in actione confessoria non contrahi vitium litigiosi. Nam respõdetur, Practicũ ipsum in forma responsionis rei conuenti, in verbo exceptionem. in fine, hoc non affirmasse, sed se remisisse ad ea, quæ tradunt Cynus & reliqui in l. vlt. C. de litigios. quę sane Cynus imo affirmauit, contrahi vitium litigiosi in confessoria, vt retulimus supra. Ita quoque Guido Papæ in singu. 828. sic & Vitalis in tract. clausularum. in verbo. Nil nouari lite penden. col 7. vers. item alius effectus. nu. 26. hanc traditionem probauit solo tex. §. ad hæc. in auth. de litigio. qui loquitur de sola hypothecaria, non autem de alijs. & propterea dum solam ipsam hypothecariam excludit, alias includere videtur, iuxta regulam. l. cum prætor. in princ. ff. de iudicijs: sicuti dictum. §. ad hæc, ad rem hanc egregie perpendit Roma. in l. quãq. §. Iulian. nu. 3. vers. & ego. ff. de aqua pluuia arcen.

28 Nonus est casus, quando agitur solo iudicis officio, † vt puta, qñ imploratur officiũ iudicis, vt assistat ipse iudex apprehensioni possessionis, quã debitor constituit se possiderẽ nomine ipsius creditoris petẽtis. Hoc sane casu, idẽ est dicẽdum, vt diximus supra de actione personali; cum iudicis offi-
29 cium † obtineat actionis personalis naturam. Ita Innoc. in cap. cum M. de constit. & ibidem Butrius, Baldus in authen. litigiosa. in fine. C. de litigio. & in cons. 40. Maritus. lib. 1. Angelus in l. diuus ff. de petitio. hæredit. Ripa in dicto cap. cum M. nu. 192. Afflict. in d. rub. 41. De alienationibus rerum in iudicio deductarum. num. 22. Neuiz. in consi. 26. num. 14. Bossius in tract causarum criminalium in tit. de pœnis. num. 42. Osascus in decis. 144. nu. 7. & Peregrinus in d. tit. 6. nu. 13.

Decimus & vltimus est casus, quando agitur criminaliter.
30 † Hoc casu non induci vitium litigiosi scribunt Bal. in cap. ecclesia. il 1. vt lite pend & in l. non solum. in lectura antiqua. de in integrum restit. Alex. in annota. ad Bar. in l. 1. §. C. de litigios. Gomes. in commentarijs ad regulam Cancellariæ. de nõ subroga. litig. q 7. Maranta in speculo aduocatorum, in quarta parte principali. in prima distinctione iudiciorum. num. 34. & Lancillotus in tract. de attentatis, in prima parte. c. 4. num. 479. qui num. 80. subiunxit post Ioan. Baptistam Ferretum in cons. 12. num. 17. & quod ego ipse respondi in consi. 79. nu. 27. contrahi vitium litigiosi, quando lis est super inhabilitata personæ, quæ ratione delicti reputatur indigna. & huius quidem casus & sententiæ ea est ratio, quia non est ipsa res, sed persona, quæ molestia afficitur. & si in personali actione, qua res aliqua petitur, non inducitur vitium litigiosi (vt diximus supra) in ipsa re, quanto minus in causa criminali, vbi de sola persona punienda agitur.

Tertium est caput huius disputationis, in quo agendũ est de effectu vitij litigiosi Et quidem dicendum est; vnum & prę-
31 cipuum esse huius vitij effectum; † vt res ipsa hoc vitio affecta alienare minime possit. toto tit. ff. & C. de litigio. & l. Diuus. ff. de petitio. hæred. & respondit Bald. in consi. 504. in fi. lib. 5. & tradunt Alex. & alij, quos statim referam. Et ratio est quia præsumitur facta hæc alienatio in fraudem aduersarij. Ita Parisius in consi. 138 num. 28. lib 4. Ioann. Baptista Perrettus in cons. 15. num. 6. & 7. & alij quos recenset Lancillotus in tract. de attentatis, in prima parte. nu. 453. est sane in fraudem aduersarij, vel vt trahatur coram alio iudice, vt respõdit Natta in consi. 2. num. 1. vel vt habeat duriorem aduersariũ, sicuti probat tex. l. 1. §. 1. ff. de litigio.

32 Porro alienationis nomine † continetur omnis actus & cõtractus, quo ipsius rei dominium transfertur: sicuti venditio, pignus & hypotheca; vt in specie vitij litigiosi, scribunt Bart. in l. 1. §. si inter. ff. de litigio. Cynus, Baldus, & Castrensis in l. 2. C. communi diuid. Abbas in cap. ecclesia num. 9. vt lite pend. Io. de Milis in repertorio, in verbo, litigiosa res. Alciat. in resp. 305. num. 3. secundum impressionem antiquã Lugdunensem. Peregrinus in d. tit. 6. num. 20. & Lancillotus in d cap. 4. num. 456. Ita nec in emphyteusim concedi, vel ad longum tempus locari. Abbas & Peregrinus qui supra. Non etiam donari l. vlt. C. de litigio. Boer. q. 33. num 2. scripsi in cons. 2. num. 291. lib. 1. & Lancillotus in d. cap. 4 num. 455. Non pariter legari, vel particulari fideicommisso subijci. Bald. in l vlt. in fi C de litigio. & Peregrinus in d. tit. 6. nu. 21. & si dissentit Afflict. in d. rubr. 41. num 20. Non demum dicari potest ecclesiæ vt scribunt Abbas in d. c. ecclesia. nu. 10. Peregrinus in d. tit. 6. nu. 22 & Lancillotus in d. c. 4. nu 454.

Extenditur primo prædicta iuris & doctorum sententia
33 habere locum etiam quo ad actionẽ, † quæ si litigiosa effecta est, transferri in alium non potest Ita Alexan. in consi. 45. nu. 5. & alij congesti a Lancilloto in d c. 4. nu. 451.

Extenditur secundo, vt locum habeat etiam quo ad posses-
34 sionem, † quæ non dicitur translata per has alienationes, etiam si adhibita est clausula præcarij, & constituti. Ita decidit Afflict. in decis. 331. num. 2. quem secutus sum in cons. 2. num. 291. lib. 1 & probauit Lancillotus in d c. 4. nu. 452.

35 Extenditur tertio, vt procedat etiã in beneficialibus. † Ita post multos idem Lancillotus ubi supra, num. 462. qui nume. 503. declarat.

Extenditur quarto, vt locum habeat etiam quando aliena-
36 tio fit post conclusionem † in causa. Ita ego ipse respondi in consi. 670. lib. 7. reiecta opinione Afflicti in d. rubr. 41. nu. 23. & inter multa dixi in d. cõs. 850. lib. 9. quod si impeditur alienatio etiam lata sententia, vt scribunt Io Fabri in l. 2. C de litigio & Gomes. in regula cancellariæ de annali possessore. q. 44. vers. tertio ista opinio; multo magis impedit post ꝯclusionẽ in cã tñ facta: & sic ante sententiã, cũ tunc magis pẽdere dicatur lis. Non hic repetam alia a me eo in respõso scripta

Declaratur primo, vt non procedat certis in alienationib.
quæ censentur permissæ etiam lite super rebus ipsis pendente.
Et primum quidem quinque in casibus enumeratis in l. vlt.
37 C.de litigio. Quorum primus est, dotis; † qui intelligitur siue
agatur de ea constituenda, siue restituenda; vt interpretati
sunt Angelus in auth.de litig.in prin. Nat.in consi.401. nu.1.
& Robertus Lancellotus in tract.de attentatis, in prima par-
te.cap 4.num.456. Secundus est donationis propter nuptias,
38 † quæ in multis a pari procedit cum ipsa dote. Tertius est
39 transactionis † cum eo etiam qui litigat cum tertio, vt de-
clarant glossa in d.l.vlt.C de litigio. Nat.in d consi.401.nu.2
40 & Lancillotus in d.c.4.nu.467. Quartus est diuisionis † cum
eo cum quo res communis est, vt declarat Lancillotus in d c.
4.no.469.qui dixit, hanc esse translationem factam cum rerũ
vniuersitate, quæ & si litigiosa res est, transferri tamen potest:
vt scribit Io.de Milis in repertorio.in verbo litigiosa res.& in
specie idem affirmarunt permulti, quos recenset & sequitur
Cephalus in conf.64. nu.15. lib.1. Quintus est casus comme-
moratus in d.l.vlt.in fin.C.de litig nempe legati & fideicom-
41 missi. † Sextus adiungitur casus, quando vni fuit res litigio-
42 sa cum altero tertio † adiudicata. Non enim tunc quo ad ter
tium dicitur commissa pœna contra eum, qui per sententiam
fuit coactus in aduersarium suum rem transferre. Ita probãt.
l.Pen.ff.de petitio.hæred.& l.is à quo. ff. de rei vindica. Hæc
translatio facta dicitur volente & permittente iudice, ob id
valet, vt scribunt Ang & Castrens.in l. Diuus.ff.de petitio.hæ
red.Cæpolla in cautela.191. Res. Afflic. in commentarijs ad
constitutiones Neapolit.rub.41. De alienatione rerum in iu-
dicio deductarum. nu.26. qui intelligit, quando iudex iustis
de causis consentit. Peregrinus in tract.de iure fisci.lib.4.tit.6
nu.26.qui tñ nu.38.scripsit, requiri superioris cõfirmationẽ.
43 Septimus est casus, quando alienatio est necessaria, † sicuti
est illa, quæ fit per bonorum publicationem. Ita Iaffredus Bal
dus in decis.86.& Lancellotus in d.c.4.nu.474.& si hoc in ca-
su dissentit Afflic.in d rub 41.nu.31. & de alijs alienationib.
necessarijs idem scripsit Afflic.in d.rub.41.nu.28. Verum dis-
sentit Peregrinus in d.tit.6.nu.42.
44 Octauus est casus, quando litigantes ipsi consenserũt † alie
nationi. Ita Bal.& Castrens.in l.1.C.commu.diuid.& Peregri-
nus in d.tit 6.nu.26.

Declaratur secundo, vt non procedat in alienatione rei li-
45 tigiosæ facta a tertio; † hæc enim iure valet. Cum respectu
ipsius tertij res nõ dicatur affecta vitio litigiosi. Ita Bart.in l.
1.ff.de litigio Bal.in l.cogi.C.de petitio. hæred. & in l.1.vers.
adde, quod vbicunq; C.ne liceat potentio. Ang.in auth.de liti
giosis.col.1.Corr.sen.in cons.79.nu.9.Olas in decis.144,nu.7
& hos secutus est Lancellotus in d.c.4. nu.537. & his accedit
Afflic.in d.rub.41.nu.25. & nu.29.

Declaratur tertio, vt locum non habeat quando alienatio
46 facta fuit perẽpta instãtia † causæ. Ita Affl.in d.rub.41.n.34.

Declaratur quarto nõ procedere in alienatione fructuum
47 † tantum. Ita Afflict. in d.rub.41. nu.33. qui dixit, quod & si
res ipsa litigiosa est, non tamen rei fructus.

Declaratur quinto, vt locum non habeat, quando euidẽter
48 constat de non iure † aduersarij. Ita Rota Roma. in decis.2.
in fine.de rerum permut.in antiquioribus, Cassadorus in de-
cis.7.in tit.de dolo & contuma.& in decis.5.nu.3. in tit.vt lit.
pend.Gomes.in regula cancellariæ, de annali possessore.q.45.
Io Bapt.Ferret.in cons.15.nu 6.& Lancel.in d.c.4.no. 472.&
idem copiosius in eodẽ c 4. in quarta limitatione. & idẽ ego
ipse respõdi in cõs.79.nu.27.lib.1. Et his accedit Afflict.in d.
rub.41 nu.34. Cũ dixit litigiosi vitiũ pendere a futuro euẽtu,
si declarabit, quod iuste lis fuerit mota. Et Afflict. secutus est
Pasethus in cõs.197.in fine; sentit Afflict. quod quando etiam
pendente lite, constaret aduersarium per calumniam agere,
non impediretur rei alienatio.

Declaratur sexto, non procedere quando res litigiosa iam
49 fuisset semel alienata, † & reuocata minime fuisset. Nam si
iterum alienetur non impeditur hæc secunda alienatio. Ita
Lancellotus in d.c.4.no.485.qui copiose explicat.

Declaratur septimo non habere locum in re litigiosa alio-
50 qui tempore peritura. † Ita Lancillotus in d. c. 4. nu.486. ex
sententia Alex.in annot.ad Bar.in l.vlt.C de litigio.& his ac-
cedunt Cæpolla in cautella 191. Res litigiosa.& Antonius Bo
uerius in singulari.in verbo. Vitiõ litigiosi, qui tamen intelli-
gunt, quando iudicis permissione & consensu fit alienatio,
qua de re diximus etiam supra.

Declaratur octauo non procedere, quãdo lis fuisset mota
51 per falsum † procuratorem. Ita Lancellotus in d.c.4.nu.490.
post Olascum in decis.144.nu.8.

Declaratur nono, non habere locũ quo ad dominij acqui-
52 sitionem, † quam possessor litigans facere potest. Ita Bald in
l.2.C.ne lite pend.Io.de Milis in repertorio, in verbo.litigiosa
res & Lancellotus in d.cap.4.nu.528.
53 Declaratur decimo nõ habere locum, qñ cessaret rõ, † qua
impeditur hæc alien. Nã tunc cessante rõne impeditiua ces-
sat impedimentũ.l.etsi cõtra.C de nuptijs.vbi Bal.& Salic.&
tradit Tiraquel. in tract. Quod cessante causa cesset effectus.
in prima parte. nu.118.

Declaratur vndecimo, vt locũ non habeat qñ lis mora est
54 super inhabilitate personæ † tñ. Nam tũc non impeditur rei
alien. Ita Io. Bapt.Ferretus in conf.15.& cõf.13. Mandosius in
regula Cancellariæ, de non subrogandis litigan q.13. quos se
cutus sum in conf.79. no.27.lib.1.& idem affirmauit Lancel-
lotus in d c.4.nu 479 & attigi sup in 10.casu primi capitis.

Secundus est effectus vitij litigiosi, vt interrumpat præscri-
55 ptio.† Ita Bar.in l.vlt.ff.de litigio & in l vlt.C.eo.& post Pa-
risium & Rotã Romanã scribit Lancellotus in d.c.4.no 510.

Tertius est effectus, q si possessor caderet à possessione nõ
56 posset † eam recuperare. Ita Bart in d.l vlt.ff.de litigio.& in
l.vlt.C.eo.& ibid.Salice. Ang in Auth. de litigiosis. Lancello-
tus in d.c.4.no.510.& Peregrinus in tracta. de iure fisci lib.4.
titu.6.nu.33.
57 Quartus est effectus vitij litigiosi, q annullat instrm † alie
nationis factæ.l.vlt. C.de litigio. & tradit Lancellotus in di-
cto cap.4.nu.510.atq; ita contractus redditur nullus, & is, q
alienauit, suo iure adeo priuatur, vt rem ipsam nequeat red-
hibere, vt docuit Bart.in dicta. L vlt. Dissentit tñ acuta rõne
Peregrinus in dicto tit 6.nu.29. Cæterum oĩno cessat effectus
58 iste, qñ magna est dubitatio, † an res effecta sit litigiosa, vel
non Nã tunc ob probabilem dubitationẽ cessat suspicio, q
per fraudem alienauerit; & ideo cessat pœna annullationis
contractus & priuationis sui iuris Ita rñdit Crauet.in consi.
279 nu.2.qui nu.3.subiunxit, hoc maxime procedere, quan-
do alienatio facta fuit publice & palam. Quod ratione com-
probauit ipse Crauetta vt apud eum.

Quintus est effectus vitij litigiosi, quod sñia lata contra
59 alienantem exequi põt † aduersus eius successorem. Ita Bart.
in l.1.§.si inter.ff.de litigio.& in l.vlt.vbi etiam Salice.C.eod.
Bald.in l.2.in fine.C.eo.de litigio.& in l.1.col.2.C. cõi diuidi.
Abbas in c.eccle.no.10.vt lite pend. Ruin. in cons.34.nu.12.
lib.5.Bero.in consi.155.nu.40 lib.1. Natta in consi.350.nu.3.
Capicius in decis.128.nu.6.Soc.iun.in conf.92.lib.3.Portius
Imolen.in consi.172.Didac in lib.pract.quæst.c.15 nu.6.An-
dreas Gailius in lib. 1.pract obseruationũ, obserua. 18.& Pe-
regrinus in dicto tract.de iure fisci.lib 4.tit.6.nu.27.

Sextus est effectus vitij litigiosi, q priuilegium super re ip-
60 sa litigiosa nõ valet.† Ita Gailius in dicta obserua 18.in fine.

Quartum est caput huius disputationis, qb. modis & cau-
sis vitiũ hoc litigiosi finiatur atq; extinguatur. & primo qui-
61 dem finitur transactione † partiũ à lite descendentiũ. l.cum
mota.C.de trãsact.vbi Bar Dec.in l.2. nu.56 C.de eden post
Alexandrum ibid.Peregrinus in dicto tit.6.nu.40. & Lancello
tus in dicto cap.4.nu.246.vbi declarat. Secundo finitur atq;
extinguitur vitiũ litigiosi, renunciatione litis facta ab ipso
actore. Ita Abbas in c.significauerunt.col.1 de restib. Dec.in
d.l 2.num.56.C.de litigio. Crauet.in conf.279 colum.1.Ola-
scus in decisio.144.nume.9 & Peregrinus in dicto titul.6.
num.40.adductus text.l postquam liti.C.de pactis.& copio-
se Lancellotus in d.cap.4. num.542. vbi refert extensiones &
declarationes.

Tertio extinguit atq; finitur vitiũ litigiosi, finita atq; perẽ-
pta instantia cãæ. Ita Bart. in l.1. §.si inter.ff.de litigio.& in l.
vlt.C.eo. vbi ẽt Bald.& Salicet. Ias.in l.2.num.19. & ibid. Dec.
nu.59.C.de edēn.& ibid Ripa nu.18.Guid.Pap.q.317. Afflic.
in decis.111.nu.2.Franc.Balb.in tract.de præscrip. parte 6 in
3.particu.q.4.nu.44.Craue.in conf.182.nu.4 & in conf.279.
nu.1.Peregrinus in dicto tit.6.nu.39.& Hieron. Gabr. in cõs.
52.nu.8.lib.1.& his cõstat, hanc esse opinionẽ magis receptã;
& si Robertus Lancellotus in dicto tracta.de attentatis.in 1.
par c.4 nu.506.& nu. 508. duas alias opiniones commemo-
rat.& tandem nu.519.vers quid dicendum.nouam a se exco-
gitatam opinionem recenset, vt apud eum.

Quarto finit atq; extinguit vitiũ litigiosi, lata sñia absolu-
toria pro reo cõuento. Ita Bal.in cõs.391.apparet.in fine, lib.
3.Albericus in l.1.col.3.C.non liceat potentio.Bero.in cons.
187.no.26.lib.1.& in cõs.54.nu.18.lib.3. Craue.in conf.279.
nu.1 Peregrinus in dicto tit.6.nu.41.& Lancellotus in dicto
cap.4.nu.213.qui deinde vsq; ad nu.242. recenset octo limi-
tationes, quas non prosequor.

FINIS LIBRI SECVNDI.

IACOBI MENOCHII IVRISCONSVLTI

DE PRÆSVMPTIONIBVS, CONIECTVRIS, *signis, & indicijs, quæ versantur circa contractus,*

Liber Tertius.

PRÆFATIO.

SVMMARIVM.

1 *Contractus matrimonij, vt omnibus antiquior, ita nobilior, & aliorum veluti fons, & origo.*
2 *Matrimonij prima institutio, in paradiso deliciarum cur facta sit.*
3 *Matrimonij institutio secunda extra paradisum cur facta.*

VM differendum nunc nobis sit de præ-
sumptionibus, coniecturis, signis, & indi-
cijs, quæ versantur circa contractus; exor-
diendum esse ab eo existimauimus, qui vt
1 est omnió † antiquior; ita est & nobilior,
ac aliorum veluti fons & origo; hoc est à
contractu matrimonij. Est enim certum
matrimonij contractũ à Deo Opt. Max. inter primos nostros
parentes institutum. Genes. c. 2. cuius quidem cõtractus insti-
2 tutio prima in Paradiso delitiarum facta est, vt † esset imma-
culatus thorus, & honorabiles nuptiæ, ex quibus sine ardore
concupiscentiæ conciperent, sine dolore parerent. Institutio
3 verò † secunda propter illicitum motum eliminandum, extrà
Paradisum facta est, vt infirmitas prona ad ruinam turpitudi
nis, honestate exciperetur coniugij. Ita Diuus Hierony. super
Lucam, relatum in c. sicut. 32. q. 2.

PRAESVMP. I.

Matrimonium quibus præsumptionibus, & coniecturis, contractum præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non præsumitur, ideo id asserens probabit. nu. 2.*
3 *Matrimonium contractum, vel veris, vel præsumptis probationibus demonstratur.*
4 *Matrimonium aliud verum, aliud præsumptum dici.*
5 *Matrimonium præsumptum, quomodo dicatur.*
6 *Matrimonium per sponsalia præsumitur contractum, copula carnali subsequuta. Eaq; dicitur iuris, & de iure præsumptio num. 7. contra qua non admittitur contrariæ partis confessio nu. 9.*
8 *Actum faciens præsumitũ facere, ob causam p̃cedentis obligationis.*
10 *Confessioni litigantium in causa matrimoniali non statur, ad infirmandum matrimonium contractum.*
11 *Confessioni illius, qui pro matrimonio contendit, quando adhibeatur fides vel non.*
12 *Matrimonium dissoluere non est in coniugum potestate.*
13 *Matrimonium contractum præsumitur, cum ea quam quis ex sponsis incertis carnaliter cognouit. Et eò vsq; procedit, etsi propter coitum se matrimonio consentire nolle, sit protestatus. nu. 15.*
14 *Sponsalia sub conditione contracta, transeunt in matrimonium copula subsequuta.*
16 *Actus, qui sine peccato mortali fieri possunt ob spem nuptiarum, si protestationem sequantur, non inducere præsumptionem matrimonij.*
17 *Sponsalia si sint contracta cum duabus, in præiudiciũ primæ sponsæ, præsumitur matrimonium si secũda fuerit carnaliter cognita.*
18 *Sponsa post sponsalia ante coitum cum sponso, etiam cum alio fornicante, nihilominus ob subsequutam copulã matrimonium contractum præsumi. Et ratio assignatur nu. 19.*
20 *Maritus post adulterium ab vxore commissum, cognoscendo eam carnaliter, dicitur remisisse iniuriam, criminisque accusationem.*
21 *Mulier inuita viro tradita, si patitur se carnaliter cognosci, præsumitur in virum tanquam maritum consensisse, idq; præsumptione iuris, & de iure. nu. 22.*
23 *Sponsam, cum qua de futuro quis contraxit, rapiendo, & coeundo, præsumitur quis matrimonio consensisse.*
24 *Sponsus timore mortis cognoscens carnaliter sponsam, tanquam in vxorem præsumitur consensisse. Aliquibus tamen dissentientibus. num. 25.*
26 *Coitus subsequutus, non arguit matrimonium contractum, si sponsalia, vel mutuo consensu, vel aliàs legitimè ante coitum fuerint dissoluta.*
Idem si ob iustum impedimentum nulla fuerint. nu. 27.
28 *Probatio indirecta aduersus præsumptionem iuris & de iure admittitur.*
29 *Coitus subsequutus matrimonium contractum non præsumit, si in foro conscientiæ, sponsus non maritali affectu, sed fornicario ad sponsam sese dicat accessisse.*
30 *Matrimonium ex defectu consensus, non iudicatur in foro conscientia.*
31 *Re dubia, & salutem animæ tangente, tutius eligendum est, vbi præcisa conceditur electio.*
32 *Factum subsequutum, declarat voluntatem dubiam præcedentem.*
33 *Matrimonium in foro cõscientiæ non censeri contractum etiã per verba de præsenti si maritus non animo contrahendi, sed in copulam alliciendi causa, se fecisse asserat.*
Et quando credendum illi sit. nu. 34. 35. 37.
36 *Voce sua, quod quis dilucidè protestatus est, indignum est in eundem casum proprio posse testimonio infirmare. Quod tamen in foro conscientia non procedere asseritur. nu. 41.*
38 *Lingua quod loquitur, lex præsumptione violenta, iudicat esse in corde.*
39 *Verba oris præsumptionem faciunt eorum quæ in corde sunt.*
40 *Facta ad declarandam hominis voluntatem efficacia sunt.*
42 *Coitus antecedens sponsalia, non præsumit matrimonium contractum, reiecta opinione contraria. nu. 44.*
43 *Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissiones.*
45 *Matrimonium carnali copula non sequuta, quibus casibus Papa dispensando potest dissoluere, ijsdem posse etiam in eo, quod copula carnalis præcessit.*
46 *Matrimonium ex cohabitatione viri, & mulieris quo ad filiorum legitimationem tantum præsumitur.*
47 *Concubitus in dubio sponsalia subsequutus esse, non præcessisse præsumitur.*
48 *Conatus solus ad concubitum, non sufficit vt matrimonium præsumatur contractum.*
49 *Pubes propriè dicitur adolescens.*
50 *Virginitatem sponsæ, cum sponso, non nisi per matrimonium deperditam lex præsumit.*
51 *Extensio non debet fieri in materia exorbitanti, & contra communes iuris regulas.*
52 *Præsumptiones non admittunt extensionem.*
53 *Sponsalia impubérum contracta etiam per verba de præsenti, intelliguntur de futuro.*
54 *Conatus solus ad copulam, etiam propè ætatem perfectam, non efficit matrimonium.*
55 *Sponsus sponsam ad domum traducens, matrimonium præsumitur contraxisse. Hancque præsumptionem iure Cæsareo, non Pontificio introductam nu. 56.*
57 *Traductione ad domum præsumuntur sponsalia fuisse de præsenti.*
58 *Traductione solemniter facta, & eo modo quo vxores deduci solent, matrimonium præsumitur contractum esse iure Pontificio.*
59 *Sponsalia contracta de futuro, verbis consensum præsentem exprimentibus, quib. signis in matrimonium præsumantur transisse.*
60 *Sponsalia de futuro, aliquando dicuntur re, & verbis. Aliquando verbis de præsenti, sed iuris interpretatione de futuro. nu. 61.*
62 *Sponsalia re & verbis de futuro, ex aliquibus signis non transeunt in matrimonium.*

63 *Subarrhatione per annulum facta, quando præsumatur contractum matrimonium.*

64 *Sponsalia interpretatione iuris de futuro, quibus signis transeant in matrimonium.*

Ex quo tempore illa signa apparere debeant. nu. 65.

Id autem in contrahente minore septennio nō obtinere locū. n. 66.

67 *Cohabitatione viri & mulieris mīrimonium præsumi contractum.*

Idque procedere de iure ciuili nu. 68.

Iure autem pontificio quo ad virum, & mulierem, potius præsumi fornicationem nu. 69.

Aliud esse quo ad legitimationem liberorum. nu. 70.

71 *Cohabitationem longam, decem annorum dici.*

72 *Matrimonium inter pares facile præsumi.*

73 *Cohabitatione longa non præsumitur contractum matrimonium, nec iure ciuili, si mulier corporis sui quæstum fecit.*

Aut si maritus mulierem non tractarit honorificè eo modo quo solent tractari vxores. nu. 74.

Vel habitatio non fuerit in vna eademque domo. nu. 75.

Aut cohabitantes coram testibus se tanquam coniuges cohabitare non declarauerint. nu. 76.

77 *Cohabitantibus vita defunctis, etiam iure pontificio quo ad liberorum legitimationem, matrimonium præsumitur.*

78 *Legem ciuilem obseruari quo ad legitimationem, & successionem filiorum, eorum qui simul cohabitarunt.*

79 *Matrimonium inter cohabitantes, qua de causa lex pontificia non præsumat.*

80 *Matrimonium contrahentes sub conditione copula carnali se commiscentes, purè contraxisse præsumuntur.*

Atque hæc præsumptio iuris, & de iure dicitur. nu 81.

82 *Matrimonium contraxisse præsumūtur vir & mulier, inuicem sese tanquam coniuges tractantes. Eam autem præsumptionem hominis tantum esse. nu. 84.*

83 *Facta verbis anteponi.*

85 *Matrimonium præsumatur contraxisse, sese inuicem nomine mariti vel vxoris qui dignantur.*

Idem si liberos natos, filios nominent vt legitimos. nu. 86.

An tamen illa præsumptio iuris sit & de iure nu. 87.

Et quod denominationes hæ, leuem faciat præsumptionem nisi alia coniectura concurrant nu. 88.

89 *Matrimonium ex literis inuicem datis, quibus se coniuges nominant, præsumitur contractum.*

90 *Matrimonium contractum ex instrumento dotali præsumitur, si in eo expressum sit. nu. 91.*

Procedere id autem quo ad contrahentes solum, vel virum, & mulierem, non alios. nu 92.

93 *Mulier habita & vestita honorifice vtens, quibus vti solent vxores similium, arguit matrimonium contractum.*

Idem præsumitur ex gestatione annuli nu. 94. si tamen aliquis tractatus matrimonij praecesserit. nu. 95.

96 *Annuli gestatio, quando faciat coniecturam matrimonij cōtracti.*

97 *Mulierem male tractatam & conficientem ea quæ vir vxorem facere non permitteret, nupsisse cohabitanti non præsumi.*

98 *Mulier nolens consentire copula nisi honestè & cum honore, viro consentiente, matrimonium præsumitur.*

99 *Matrimonia omnia præsumpta, etiam præsumptione iuris & de iure, hodie ex dispositione concilij Tridentini sublata esse.*

100 *Filios ex matrimonio præsumpto quanis præsumptione, hodie legitimos non esse, nec successibiles.*

101 *Raptor & rapta olim in matrimonium consentientes, raptas pœnam euitabant.*

102 *Matrimonium præsumptum, quem habeat effectum ex concilij dispositione.*

Matrimonium inter virum & mulierem cōtractum
1 fuisse non † præsumitur. cum quid facti sit. quemadmodum in specie scripserunt Bar. in consi. 42.
lib. 1. Corn. in cons 68. num. 13. lib. 3. Alex. in cons.
150 nu. 1. & in consi. 154. nu. 1. lib. 6. Cępolla in caut. 18. Dec.
in l. si emancipati. nu. 3. C. de collatio. & in consi. 310. colu. 1.
Par. in consi. 59 nu. 1 & in cons. 61 num. 1. lib. 4. Socin. iun. in
consi. 86. nu. 5. & in cons. 88. nu 7. lib. 2. & Palęotus in tract. de
nothis spurijsq; filijs c. 20. nu. 1. & 6. & idem ego respondi in
consi. 199. nu. 2. lib. 2. Qui ergo asserit inter aliquos contra-
2 ctum fuisse matrimonium, † probare id debet, cum autem altero de duobus modis probari soleat celebratum matrimo-
3 nium † veris scilicet & præsumptis probationibus, inde fit, vt
4 a nostris matrimonium appelletur aliquando † verum, nempe à veris probationibus, aliquando præsumptum, à probationibus præsumptis. Ita Io. Lup. in tract. de matrim. part. 1.
nu. 52. Præsumptum matrimoniū (vt omittamus disputatio-
5 nem de verbo huc nō pertinentem) aliquando dr † præsumptione iuris & de iure, aliquando sola iuris præsumptione,
aliquando hominis, vt ex infra dicendis apparebit.

Prima itaq; est præsumptio & cōiectura, qua præsumimus
6 contractum fuisse matrimonium. qn † inter eos iam contracta fuerunt sponsalia, & deinde secuta est copula carnalis. sicuti diffinitum est in cap. is qui fidem. de sponsal Et hanc esse
7 præsumptionem † iuris & de iure, affirmarunt gl. & Docto.
ibidem. Spec. in tit. de pręsumpt. § species. nu. 5. Abbas & Felin. in c. quanto, de præsump. Io. Lup. in tract. de matrim. par.
1. nu. 52. Eucrardus in centuria legali, in loco à verisimili. nu.
19. Alciatus in tractat. de præsumptio. reg. 3. præsumptio 38.
Didacus in epitome de sponsalib. in 1. par. c. 4 §. 1. nu. 1. & ex
Theologis Durandus in 4 sent. distin. 28. q. 1. qui idem esse dixit, quando sponsalia sunt verè de futuro. Idem dixit Castr.
in l. pen. nu. 3. C. de episc. & cler. Hanc autem pręsumptionem
lex introduxit, quia existimauit ex illa carnali coniunctione, nouum superuenisse consensum, atq. ita voluisse perducere ad effectum promissionem illam in sponsalibus factam.
alioqui ex sola ipsa copula carnali, fornicatio, atq. ita mortale peccatum causaretur Hanc rationem considerauit Didacus in d. §. 1 desumptam, vt opinor ex Calde. & Zabarella in
cap. vlt. de sponsal. Et comprobatur eo quod dicimus, legis
8 esse præsumptionem quod faciens actum † præsumatur facere ob causam præcedentis obligationis l. quædam, ff. de rei
vend. Bart. in l. cum solus: in fi. ff. de vsucap Ruin. in cons. 122.
nu. 7. lib. 4 & Crauet. in cons. 202. nu 18. Actus ergo subsecutæ copulæ præsumitur hic factus ob causam præcedentium
sponsaliorum. & simile tradit Io. Andreæ in cap. tuæ ad finē.
de sponsalibus. cum dixit, matrimonium præsumi contractū
ea causa antecedentis tractatos.

Extenditur hæc præsumptio, vt procedat ēt si ipse vir, vel
mulier, qui vel quæ cōtendit matrimonium fuisse contractū,
sua deinde confessione affirmaret, se non coiuisse animo contrahendi mīrimonium. Nam adhuc præsumitur hoc matrimo-
9 nium, Cum confessio hæc † non admittatur contra præsumptionem hanc iuris & de iure. Ita Abbas in d. c. is qui fidem.
de spons. & Felin. in d. c. quanto. nu. 3. de præsumpt. & Alciat.
in tract. de præsumpt. in 2. præmisso. nu. 8. in fine. Ea ratione ij
moti sunt, quia in causa matrimoniali non statur cōfessioni
10 † litigantium ad infirmandum ipsum matrimonium iam cōtractum. c. super eo. de eo qui cogno. consang. vxo. suæ.

Cæterum ab hac opinione dissentit Didacus in dicto. §. 1.
nu. 4. Nam licet (ait Didacus) confessioni litigantis contra
matrimonium credendum nō sit, attamen confessioni illius,
qui contendit matrimonium esse contractum, & valuisse, stari debet aduersus ipsum matrimonium. Ita gloss. in capit. attestationes de desponsa. impob. quam ibi Abbas. nu 5. singularem esse dixit, & idem asseruit Roma. in sing. 610. idem tradunt Hostien. & Abbas in capit. pen. de rapto. & Decius in
consi. 133. colum. 1.

Verum rñderi potest, ꝙ aut agitur solum pro separatione
11 thori, & tunc confessioni † illius, qui pro mīrimonio contendit, fides adhibetur cōtra se ipsum Aut agitur de dissoluēdo
penitus ipso matrimonio, & tunc nō creditur illius confessioni. Ita post Abbatē declaraui in commentarijs de arbitrarijs
iudicum. lib. 2. casu. 103. nu 7. & nu. 8. Et postremi illius casus
12 rationem esse dixi, quia non est in coniugum † potestate dissoluere matrimonium. Cum itaq; existimen Didacum loqui
ēt de postremo hoc casu, quippe ꝙ absolute negat ob hanc
confessionem adesse matrimonium; sua consideratio non satis tuta videtur. Crediderim tamē alia probabiliori ratione.
Abbatis, & sequacium traditionem veram non esse. Est enim
magna differentia inter casum. d. ca super eo & d. c. is qui fidem. Nam in c. super eo conceditur verè ob adhibitum consensum fuisse contractum matrimonium, sed illud esse vel ex
toto dissoluendum, vel separandum thorum, ob aliquod impedimentum, de quo impedimento non statur confessioni
coniugum, ad illud matrimonium omnio dissoluendum, cū
(vt diximus) in eorum potestate id positum non sit. Diuersum est in casu nostro, seu. d. cap. is qui fidem in quo agitur,
an matrimonium censeatur cōtractum, & lex præsumit fuisse
contractum, ob consensum pręsumptum, vt diximus sup. ex
eiusdem. Didaci sententia, ex subsecuta copula. Cum ergo vir
& mulier, fatentur coiuisse alio animo quam contrahendi
matrimonium, iam sublatus est ille præsumptus consensus,
atque ita matrimonium nō dissoluitur, sed contractum non
fuisse declaratur. Huic tamen cōfessioni fides adhibenda nō
erit. si aliqua aderit fraudis suspicio, sicuti animaduertit Didacus, & annotaui in præallegato casu. 103. in fi.

Extenditur secundo, vt procedat etiam hæc præsumptio,
13 quando † sponsa esset incerta, puta, si quis iurauit ducturum
vnam

vnam extribus sorotibus in vxorem; & deinde earum vnam
carnaliter cognouit. Hoc in casu lex præsumit contractum
esse cum ea matrimonium. Ita Hostien.& Abb.in c.ex literis.
il secundo.de sponsal.Diuus Antoninus in summa. in verbo,
matrimonium il 2.q.11. qui communem esse dixit. Didac.in
epitome de sponsal.parte 1.c 4.§.1. nu.17. Ea ratione prima
moti sunt;quia cum ille sponsus teneatur ex vi promissionis
vnam illũ ducere in vxorem,præsumitur illam,quam cogno-
nit,vxorio atq; maritali affectu coguouisse,ex d.c.is qui fidẽ.
Et præterea sponsalia hæc sunt,& si incerta dicantur ante fa-
ctam electionem atq; ita ante euentum huius cõditionis po-
14 testatiuæ. At qui sponsalia † sub conditione contracta,tran-
seunt in matrimoniũ secuta copula c.super eo. & c. per tuas.
de cond.appos. Ergo & hæc sponsalia incerta, ob electionẽ
transeunt in matrimonium, secuta ipsa carnali copula. His
intelligimus minus recte a prædicta traditione dissensisse gl.
Ioan.Andreæ,Buttium,Henricum,& Cardin.in d.c.ex literis.
il 2. de sponsal. Qui quidem ea ratione adducti sunt, quòd
hæc dici non potuerunt sponsalia cum muliere illa cognita.
Ergo nec matrimoninm. Illnd antecedens probatur ex ca.1.
in princ.de sponsal.in sexto.vbi ex sponsalibus certis, quam-
uis nullis,oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ.
Et tamen ex his sponsalibus incertis nullum oritur impedi-
mentum:quandoquidem ante copulã carnalem, potest quã-
libet ex eis ducere. Ergo hæc non sunt sponsalia.si enim essent
sponsalia oriretur ex eis impedimentum. Huic consideratio-
ni respondetur secundum Didacum & alios;quod immo hęc
sunt sponsalia quamuis incerta. Quæ sane sponsalia incerta
non operantur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ:
ex quo ante electionem non plus vni quàm alteri dicitur fa-
cta promissio. Verumtamen sponsalia hæc operantur, vt cogi
iste possit vnam ex illis eligere, Quã quidem electionẽ fecisse
præsumit lex, ex ea subsecuta carnali copula.
15 Extenditur tertio, vt procedat hæc præsumptio † etiam si
sponsus protestetur, præsente, & consentiente ipsa sponsa, se
nolle per coitum matrimonio consentire. Nam adhuc præsu
mitur contractum matrimonium si sequatur copula: si qui-
dem canon præsnmit propter coitum sponsos ab hac prote-
statione recessisse. Ita glo.in c per tuas.de condit appos. quã
ibi omnes recipiunt. Abba.in cap.cum M.Ferratiensis.nu.20.
de constit.& ibid. Felin.nu.80.& Ripa nu.95.qui asserit,hanc
opinionem esse communem. Idem scrpserunt Aret.in consil.
142.nu.8.vers.tertia conclusio est. Ias.in l.non solum.§. mor-
te nu.14.ff.de oper.nou.nunt.& ibi Rub.nu.225.idem in cõs.
60.nu.3. Nicolaus Arelat.in additio.ad Alcia.in tract. de præ
sump.in t.præmisso.nu.20.Didac.in epitome. de spons.par-
te 1.c.4.§.1.nu.18.& diximus sup. lib.1.q.76 in prima decla-
ratione secundi casus. Ea est ratio, quia ex ea protestatione
induceretur peccatum mortale, si illa haberet effectum:quod
dicendum non est. Qnocirca Aret.in d. cons.142.nu.8.versic.
tertia conclusio. declarat hanc extensionem nõ habere locũ,
16 quando ageretur de illis † actibus, qui sine peccato mortali,
fieri possent, ob spem nuptiarum, sicuti sunt amplexus, oscu-
la, cohabitatio, & similia, hæc sanè si sequantur protestatio-
nem, non inducunt præsumptionem contracti matrimonij.
Id quod rationibus comprobat Aretinus.
Extenditur quarto, vt hæc præsumptio locum etiam ha-
17 beat, qñ sponsalia fuissent contracta † cum duabus, & secun-
da deinde cognita fuisset carnaliter. Nam cum hac secunda
præsumitur contractum mrimonium, in præiudiciũ illios pri
mæ sponsæ. Ita Io.Andreæ & Butt.in d.c.is qui fidem.de spõ-
sal. & ibid. Præpos.nu.5.qui tamen ambigit. Idem Præpos. in
c. de illis col.pe.de sponsal Brunellus in tract.de sponsal q 8.
num.3. Syluester Prierius.in summa, in verbo, sponsalia.q.10.
Io. Maior in quarto sententiarum.dist.27.q.5.casu 2. & Dida
cus in epit.de spons.parte 1.c.4.§.1.nu.10. Quæ sententia pro
batur primo ex c.pen.de spons.& ex c.licet.& c.vlt. de spõsa.
duo. vbi coniugium primum nondum copula carnali consu
matum, non tollitur per secundum, etsi consumetur carnali
copula; quia in primo coniugio iam aderat consensus coniu
galis, si ergo in primo non intercessisset coniugalis iste con-
sensus, sed tantum sponsio, tolleretur per secũdum, quod hic
datnr ex coitu. Comprobatur secundo ex cap. duo pueri. de
despons.impub.vbi Prępos. colum. prima. Eo enim canone
constitutum est, sponsalia tolli per martimonium, quod ab
initio vim sponsaliorum tantum habuit: sed successu tempo-
ris effectum est coniugium: tametsi ergo matrimonium ex
secundis sponsalibus statim contractum non fuerit: sed tan-
tum sponsio quędam futuri consensus, attamen quia ex coi-
tu, consensus ille coniugalis datur præsumptione legis, tollun
tur priora sponsalia. Et quamquã obijci aliqua possint huic
traditioni: attamen cum satisfaciat satis abunde Didacus,
non est quod plura scribam.
Extenditur quinto hæc præsumptio, vt locum habeat etiã
18 si post sponsalia ante coitum cum sponso, fuerit sponsa † cũ
alio fornicata. Nam adhuc ob secutam copulam cum ipsa
sponsa, præsumitur contractum matrimonium. Ita Didacus
in epitome de sponsal parte prima.cap.4.§.1. num 8. ex sen-
tentia Henrici Boic, & Præp.in d.c.de illis de spons.duo.reie-
cta contraria opinione Neuia.lib.2. Syluæ nuptia.numer.12.
Ea ratione ij moti sunt, quod etsi ob secutam fornicatio-
nem dissolui possint ipsa sponsalia. cap. quemadmodum, de
iureiurando. Attamen donec iudicio ecclesiæ fuerint dissolu-
ta, manet sponsaliorum vinculum. d.cap de illis. Cum ergo
vinculum hoc dissolui ex causa fornicationis non perierit
19 sponsus, sed sponsam carnaliter coguouerit, dicitur ei † re-
misisse omnem culpam & delictum fornicationis, atque ita
in eam, vt in vxorem consensisse, sicuti dicimus in marito,
20 qui dum carnaliter cognoscit vxorem post adulterium † ab
ea commissum, dicitnr ei remisisse iniuriam criminisq; accu-
sationem.l.castitati.& l.crimen.C.ad l.Iul.de adult.
Extenditur sexto, vt procedat hæc præsumptio, ẽt in mu-
21 liere † quę etsi inuita tradita est viro, attamen si deinde patiẽ
se ab illo carnaliter cognosci, præsumit in eũ tamquã, in ma-
ritum ꝯsensisse, atq; ita cũ eo mrimonium contraxisse. c.signi
ficauit, de eo, qui duxit in matr. quam polluit per adulter. &
in c.insuper.qui matr.accus poss. Est enim purgata omnis vis
& metus, sicuti dicemus infra in præsump.4. in fi.
22 Et hanc præsumptionem † esse iuris & de iure scripserunt
Spec.in tit.de præsumpt.§.species.nu.2.vers.& eodem modo,
& Euerardus in centuria legali, in loco a verisimili. nu.19.
23 Extenditur septimo habere quoq; locum in eo † qui spon
sam ipsam factis sponsalibus etiam de futuro, rapuit, & cum
ea coiuit. Ita Castrens.in l.pen. num.3. C.de episc.& cleric.ex
tex.cap.pen. de rapto.
Extenditur octauo hęc præsumptio, vt locum etiã habeat,
24 quando timore mortis spõsus † coactus fuit cognoscere car-
naliter ipsam sponsam. Nam & tunc pręsumitur contractum
matrimonium. Ita Hostien.in c.is qui fidem. de spons. Pætrus
de Palude in 4.sent.dist.29.q.1.art.4 Didac.d § 1.nu.11. Soto
in 4 sent.dist.29.q.1.art.3.col pen.ver.sed quia.
25 Verum dissentiunt. † Abb. & Præpos.in c.consultationi.de
sponsal. Butrius & Henricus Boic in d c.is qui fidem. de spon
sal.& ibid. Præpos col.4.nu.7.in fi. Paris.in cons.58 nu 69 lib.
4.& ex Theologis Diuus Antoninus in summa, par 3. tit.1.c.
7.ad finem.& Durandus 4.sent.dist.29.q.2. Qua de re differe-
mus infra præsumptio. 4. in tertio capite, vbi disputabimus
de purgatione metus in matrimonio.
Declaratur primo, vt non procedat hæc præsumptio, quã-
26 do constaret, sponsalia † illa ante coitum fuisse mutuo con-
sensu, vel alias legitimè soluta, iuxta cap.2. de sponsal. Nam
tunc ex subsecuto coitu non præsumitur contractum matri-
27 monium. Idem est, quando certum esset, sponsalia † fuisse
nulla, ob aliquod iu.lum impedimentum Ita declarant Abb.
in d.c.is qui fidem.de sponsal. Præpos.in c.de illis. nu.4. versi.
& sic notate.de cond appos. Felin. in c. cum M. Ferratiensis,
col.pen.de constit.& Didac.in epitome de sponsal. parte 1.c.
4 §.1.num.7. Hæc enim probatio vel dissolutionis, vel impe-
28 dimenti sponsaliorũ, dicitur indirecta quæ admittitur † ad-
uersus præsumptionem iuris & de iure, sicuti explicauimus
supra lib.2.q 65.
Declaratur secundo, vt non procedat hæc præsumptio in
29 foro † interiori animæ quem conscientię appellant, quan-
do scilicet sponsus diceret, se ad sponsam accessisse, non qui-
dem affectu maritali, sed fornicario. Hoc sanè casu nõ iudica
tur ꝯctum esse mrimoniũ. Ita explicant Abb. in d. c. is qui fi-
dẽ.de spons.& ibid. Butt.& Præpos. Anch.in c.possessor.col.7
de reg.iur.in 6 Soc.sen.in cons.28.nu.4 lib.1. & Didac.in epi
tome de sponsalibus.in prima parte.cap.4. §.1.numer.9 qui
ex Theologis commemorat Diuum Thomam in quodlibe-
to quinto, artic.15.& Syluestrum Prierium in summa in ver-
bo, matrimonium, il 1.quæst.15. Idem affirmauit Durandus
in 4.sentent.distinct.28.quæstio.1. Et ij quidem adducti sunt
ex capitulo tua nos.de sponsal. vbi quo ad forum conscien-
tiæ creditur assertioni viri, se coiuisse animo fornicario, non
autem maritali, & propterea non dr mrimonium contraxisse.
Et tex.illũ sic intelligunt ibi Doct.& Soc.sen.in cõs 129.lib.3.
& alij, quos infra referam. Accedit & ratio, quod ecclesia in
30 foro conscientiæ iudicat † mrimoniũ non esse ex defectu cõ-
sensus.c.cum locum.de sponsal. de quo sanè defectu consen-
sus constat ipsi ecclesiæ ex confessione sponsi: cuius assertio-
ni creditur, ex quo est de his, quæ in animo suo tantum sunt,

iuxta glos.in §.aliæ. instit. de act. & copiosè differemus infra
lib.6.præsump. Atque in foro conscientiæ ex veritate non autē
ex præsumptione res iudicatur; vt diximus supra lib. 1. q. 81.
Hanc declarationem intelligit Syluester etiam procedere, quando
sponsus asserit, se omnino dubitare, an tēpore coitus affectū
habuerit coniugalem, vel fornicarium. Verùm a Syluestro dis-
sentit Didacus, ea ratione, quia certius est, habuisse animum
contrahendi matrimonium, quàm fornicādi, vt euitetur pec-
catum mortale. sicuti probat ratio illa d.c is quidem. Intelli-
git tamen Didacus Syluestri opinionem posse procedere, quando
is sponsus post copulam cū sponsa, verum, & indubitatū ma-
trimonium cum altera contraxisset. Nam tunc (ait Didacus,
& rectè) tutius est secundo coniugio certiori adhærere. capi.
iuuenis. de sponsal. c. 2. §. itē si quis. de pen. dist. 7. Cum enim
31 res dubia † est, & tangit salutem animæ oportet eligere cer-
tius, vbi præcisa conceditur electio, vt probat tex. d.§. item si.
iunctis traditionibus Diui Antonini in summa parte prima,
tit.3.c.10.col.3 & Nauarræ in c. si quis autē. nu. 34. de pœnit.
dist. 34. Crediderim etiam dici posse, propter certum matri-
moniū, cum subsecutō, illam animi dubietatem, satis esse de
claratam, quod scilicet cum prima non affectu maritali, sed
32 fornicario coiuerit: quādoquidem factum subsecutū † decla
rat voluntatem dubiam præcedētem §. Pauonum. insti. de re-
rum. diuis. cum similibus. Et hanc Didaci declarationem cō
firmat auctoritas, & ratio Duran. in 4. senten. dist. 28. q. 1. col.
pen. ver. quantum ad secundum.

Hæc declaratio, & Doctorum traditio, ni fallor, locum ēt
33 habet, quando matrimonium † fuit per verba expressa de præ
senti contractum & deinde alter coniugum, puta vir ante se
cutam copulā, asserit, quod licet protulerit verba illa contra
ctus matrimonij, non tamen habuerit animum contrahendi:
sed id egisse, vt extorqueret copulam carnalem. Nam adhuc
in foro cōscientiæ, quoad ipsum virū, vt mox declarabo, non
dicitur vt matrimonium. Et quo hoc facilè intelligatur, duæ
hic inspectiones considerantur. Vna est, an hoc censeatur ma
trimonium, si constat visū hunc, non habuisse animū, cōtra-
hendi. Et certum est, hoc non esse matrimonium ob defectum
consensus. d.c. tua nos. de sponsal & affirmāt. Diuus Thomas
in 4. senten. dist. 27. q. 1. art. 2. & q. 4. & ibidem Ricardus Sylue
ster Prierius in summa in verbo. matrimoniū, il 1. nu. 3. & Do
minicus Soto in 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 2. & ex nostris Socin.
sen. in cons. 28. nu. 4 lib. 1. & in cons. 119. lib. 3 & Socinus seni.
in cons. 86. in fine. lib. 2. Altera est inspectio, an huic viro asse-
renti non habuisse animum contrahēdi matrimonium, credi
debeat in foro hoc conscientiæ & animæ. Hic ego subdistin-
guo duos alios casus.

34 Primus est † quando agitur de adhibenda fide ipsi viro re-
spectu mulieris vel. s. ipsa mulier debeat credere viro, & ei cre-
35 dēdo nō censeatur alligata illi matrimonio. Secūdus est † ca-
sus, quando agitur de adhibenda fide ipsi viro respectu suæ psonæ.

Illo primo in casu loquūtur Ricardus in quarto sentētia
rum. dist. 29. q. 3. Do. Soto in 4. senten. dist. 27. q. 3. art. 3. col. 8.
versi quo ergo gradatim &c. quod si mulier habet certitudi-
nem quandam moralem, quā a bonis cōiecturis causari dixit
Soto post Ricardum, vt quia ipsa sit multò inferioris condi-
tionis & sortis, & vir sit nobilis & probatæ vitæ, debet mulier
illi fidem adhibere, præsertim si illico ipse viē negauit. Et pro
pterea libere mulier illa potest nubere, cū non sit alligata pri-
mo. Si verò mulier non habet moralē hanc certitudinē, vt si
coniecturæ sunt vehementes, quippe quod non sint conditio-
ne multū dispares, & talibus verbis, & modo, vir consensit, vt
ipsa sapientium consilio possit non credere, illum consensis-
se, præsertim, si post notabile tempus id negat. Hoc casu (in-
quit Soto post Ricardum) non debet mulier adhibere fidem
ipsi viro. etiā ad alias nuptias transeunti, & ob id ipsa mulier
manet ligata, sicque libere non potest, salua sua conscientia,
alteri nubere. Et ratio; quare mulier hæc fidem adhibere nō
debeat viro. illa est (inquit Soto) quia nimis indignum est, (vt
habet in c. per tuas de probatio:) vt quod sua quisque voce
36 † dilucide protestatus est, in eundē casum proprio valeat te-
37 stimonio infirmare. ¶ Alter est sicque secundus casus, † quando
agitur de adhibēda fide ipsi viro respectu suæ personæ. Hoc
casu dicendum est indistinctè, credendum esse ipsi viro ita as
serēti & si eius verba iam prolata aliud significauerint. Nam
supponamus virum dixisse, se ducere in vxorē mulierem per
verba de præsenti; Hæc verba sunt quidem clara in se: sed nil
plus possunt opperari, quam vt significēt animū, & volunta-
tem ipsios loquentis. iuxta l. Labeo. ff. de suppellect. legata. Et
hæc significatio est proprie præsumptio violenta quidē, quā
38 facit lex præsumens id esse in corde, † quod loquitur lingua;
non autem significatio ista est vere & proprie cōsensus, & vo
luntas, vel animus: cum aliud (vt dici solet) esse potuerit in
ore aliud in corde. Et multi reperti sunt, & in dies (quod vtinā
ita non esset) reperiuntur, qui alia quam in animo habent,
39 loquuntur. Verba itaque oris † significant. & præsumptionē
faciunt eorum, quæ sunt in corde. Et quidem comprobatur
auctoritate Aristotelis lib. 1. Peri Hermenias, siue de interpre
tatione. cap. 1. Cum scripsit hæc verba. Ea igitur, quæ voce
versantur signa sunt affectuum, quæ in animo sunt, & ea, quæ
scribuntur notæ sunt eorū, quæ in voce versantur. Dixit ergo
manifeste philosophus, verba esse signa voluntatis; signa autē
sunt species præsumptionis, seu coniecturæ, vt his nomini-
bus aliquando appellantur à Cicerone, Quintiliano, & alijs
commemoratis supra libro primo. quæstio. 7. Et Aristote-
lem secutus est Baldus in c. mandatum. num. 1. de rescriptis.
& idem respondit Soci. Sen. in cons. 10. nu. 2. li. 1. Ea est ratio,
quia voluntates non sunt manifestæ, vt inquit idem Aristote-
les lib. 10. Ethicorum c. 8 & dicebat Diuus Thomas. quem &
supra retuli, Quolibeto quinto art. 15. dum de hac voluntate
in contractu matrimonij verba faceret; Veritatem latere in
his, quæ pertinent ad interiora cordis quæ humano testimo-
nio probari non possunt; etsi aliqua signa exteriora de his pos
sint, aliqua cōiectura haberi. Cū ergo, & voluntas illa significa
ta expressis verbis sit quid a lege præsumptū. vehementi qui-
dem præsumptione inde fit, hoc ēt appellari mrimoniū præ-
sumptū, vt in specie ita appellat Ricardus in 4. senten. dist. 29
q. 3. primæ distinctionis Hinc ēt sequitur, quod in foro con-
scientiæ cedit ipsi veritati, demonstratæ per contrariā asser-
tionē eiusdem dicentis, ita esse pro animæ suæ salute. Et ideo
quo ad hoc nil differt hic casus a casu. d.c tua nos. de sponsa.
Ita enim hic adest voluntas præsumpta, & significata, vt in
casu illo: etsi differētia est, quò ad modum quo causata est ip
sa præsumptio. Illa enim ex facto quodam causata fuit; hæc
ex verbis: Illa videtur tacita quædam declaratio voluntatis;
hæc verò expressa; attamen quò ad vim declaratiuam eadem
40 esse videtur: Cum facta † sint valdè efficacia ad declaran-
dam hominis voluntatem, vt probat. l. Paulus. ff. rem ratam
haberi, & tradunt. Dec. in consi. 269 nu. 9. & copiosè Crau. in
consi. 159 num. 5. Cæteros omitto. Si itaque nil differt casus
iste noster à casu. d.c. tua nos. sequitur necessariò concluden
dum, adhibendam esse fidem assertioni viri, cum dixit, se non
habuisse animum contrahendi matrimonium. Nec repugnat
ratio illa ducta d.c. per tuas. de proba. quod nimis indignum
sit, quod quisque sua voce dilucidè protestatus est, in eun-
dem casum proprio valeat testimonio infirmare. Quæ qui-
dem fuit. l. generaliter. in fine. C. de non numera. pecun. Nam
41 respondetur, † quod licet indignum hoc videatur in foro
contentioso; non tamen in foro conscientiæ, vbi sola veritas,
omni præsumptione reiecta, spectatur, adeò indignum est,
quin attendi id debeat. Et si in foro conscientiæ procederet
sententia. d.c per tuas. malè etiam scripsisset Soto in primo il
lo casu, quod mulier habere debeat fidem, quando vir altio-
ris conditionis & sortis, illicò præsertim id asseruit. Est qui-
dem durum quod infirmari possit vel debeat confessio illa:
sed etiā durū est, vt cæteris vrgentibus præsumptionibus non
credatur in hoc ipso foro conscientiæ: & tamen vere non cre
ditur, vt diximus supra. Quemadmodū ergo, reiectis illis præ-
sumptionibus, creditur assertioni ita asserētis, de suo animo.
Idem dicendum est isto in casu.

Declaratur tertiò, vt hæc præsumptio locum non habeat,
42 quando † coitus antecessit sponsalia. Nam tunc ex eo non
præsumitur contractū matrimoniū. Ita Abb. in c. veniens. il 2.
de spons. Henric. Boic in c. attestationes. col. vlt. de desponsa.
impub. Soc. sen. in cōs. 28. nu. 6. lib. 1. Syluester Prierius in sum
ma in verbo, diuortium. q. 1. & in verbo sponsalia. q. 10. Ioan.
Maior in 4. sententia. distin. 28 q. 1. & Didacus in epitome de
sponsal. c. 4. §. 1. nu. 13. Et horum sentētiā probant tex. a sensu
contrario, in d.c. veniens. ibi, si post fidē præstitā cognouerit.
& in d.c. is qui fidem. ibi, carnali copula subsecuta. Præterea
considerari potest ratio, quod ipsimet sponsi ob sponsalia cō
tracta post coitum declarasse dñr, se non contraxisse mrimo-
nium per coitū, sed velle in futurū contrahere: ex quo sponsa
43 lia † sunt futurarū nuptiarū promissiones. l. 1. & l. 2. ff. de spō
sal. Et hinc fit, qđ si testis dixit, Caiū eius sponsam carnaliter
cognouisse, non concludit. vt ex ea copula iudicetur mrimo-
niū. Potuit enim eā cognoscere ante spōsalia. Est enim opus
ꝓbare, qđ post spōsionē eā cognouerit; vt scribūt Abb. Butr.
& Præpos. in d.c. veniēs. Dec. in c. ex præsentia nu. 24. de pro-
batio. Crot. in tract. de testib. num. 288. & Gramma. in consil.
26 col. 1. in ciuilibus. quos secutus est Didacus præcitato in
loco. Quibus intelligimus male sensisse Marsil. in singul. 500.
44 cum scripsit, etiam ex coitu præcedenti, † præsumi con-
tractum

tractum matrimonium subsecutis deinde sponsalib. Et huius
opinionis commemorat Claudium Seysellium in rub. ff. sol.
matr.nu.12.& Neuiz.lib.2.Syluæ nuptia.nu.12.qui tamen, vt
etiam animaduertit Dida. hoc non scribunt. Solũ vrgere vĩ
argumentum.quod ex ipso Claudio colligitur;cum ait matri
monium censeri copula carnali consumatum etiam ex coitu
præcedenti;& propterea sicuti Pontifex max.nun pôt dispẽ-
sare,vt dissoluatur matrimonium copula carnali consumatũ
quando copula post matrimonium contingit,ita nec dirime
re pôt matrimonium, cui præmissa fuit commixtio carnis.
Et huius opinionis Claudius citat Baldum.in c.vlt. in fin.de
transla.episcop.Verũ respondet,& recte Didacus, quod im-
mo matrimonium non censetur consumatum ex coitu prçce
denti, sed is coitus dicitur fornicarius, vt probat Socin. sen.
in d.cõs.28.nu.6.lib.1.& sensit Neuiz. in d.lib.2.Syluæ nupt.
nu.12.Nec repugnat auctoritas Baldi,quia id nõ affirmauit.
Hinc aduersus Claudiũ sequit, qđ illis in casib. in quib.pôt
45 Papa † dispensare & dissoluere matrimonium nondum car-
nali copula consumatum, potest etiam dissoluere hoc, cui
præcessit carnalis copula. Quandoquidem hæc copula non
reddit ipsum matrimonium, vt dici possit omnino perfectũ.
Non etiam obstat tex.in c.tanta, qui filij sint legitimi. quem
citauit Marsilius. Nam illud statutum fuit ab ecclesia fauore
prolis susceptæ, vt legitima sit ex matrimonio subsecuto
post eorũ natiuitatem,nõ tamen ex eo fit,quod matrimoniũ
per eam copulam fuerit contractum. Ita etiam videmus, ex
46 cohabitatione viri,& mulieris,non prçsumi † matrimonium
quo ad eos, præsumi tamen quò ad filiorũ legitimationem.
Abb.in c.lator.nu.6.qui filij sint legi.& dicemus paulo infrà.
Et si vera esset(ait Didacus)Marsilij opinio,sequeretur,quod
filij suscepti, non solum legitimi dicerentur per subsequens
matrimonium;sed etiam per sponsalia de futuro:quia eo mõ
hoc est,per copulam præcedentem, secũdum ipsum Marsiliũ
diceretur contractum matrimonium:& tamẽ falsum est,quia
solummodò filij redduntur legitimi ex ipso subsecuto matri-
monio,vt expresse sancitum fuit in d.c.tanta.

Ex prædictis infertur declaratio ad c.2.de conuers.coniug.
quo cautum est sponsã posse cõiugali cõsensu præstito,ante
copulã religionem profiteri, atq; ex ea professione dissolui
coniugium illud.Idem enim erit dicendum si ante cõsensum
cõiugalẽ copula carnalis intercessit. Illa.n.cõiugalis nõ fuit,
sed fornicaria.Ita Did.in d.§.1. num.16.auctoritate Cast.in l.
pen.nu.3.C.de episc.& cler.& Ioan. Boschæi lib.1.de nuptijs.
col.2.nu.8.Et ideo nõ impeditur ex ea copula præcedenti re
ligionis professio;quæ quidẽ impediret, si vera esset Marsilij
traditio. Cum vero ambigitur, an concubitus antecesserit
47 vel subsecutus sit sponsalia, præsumendum est † subsecutum
fuisse:vt præsumatur concubitus factus tempore licito.Ita de
cidit Rota Romana referente Verallo in decis.211.parte 2.

Declaratur quarto, vt pcedat hçc prçsumptio,qñ vere car
nalis copula secuta est: secus vero si solus nixus,& tentatio.
48 Non.n. solus iste † conatus sufficit,vt præsumatur contractũ
hoc matrimonium.Ita Io.Andreæ,Gemin. & Francus in c.1.
§.idẽ.de desponsa impub.Abb.in c.vlt.nu.2 de sponsa.& ibi.
Præpositus.testatur communem & si ipse dissentiat. Areti. in
cons. 142. nu. 5. Syluester Prierius in verbo matrimonium.il
2 q.16.Alcia.in tract.de præsump reg.3.præsumptio.38.nu.1.
ver.sed quid si.& Didacus in epitome de sponsal.parte.1.ca.
4 §.2.nu.19.Et hos secutus sum sup. lib.1.q 20.Affertur text.
d.cap.vlt.de sponsal. Nec obstat interpretatio Calderini ibi,
cum dixit tex.illũ loqui,quando sponsus non potuit perfice-
re secundum cursum naturalem: quia erat impubes, nõ autẽ
quando non potuit secundò accidens,putà quia mulier erat
nimia arcta atque ita is tex.videtur intelligendus in impube-
ribus, in quibus cessat ratio præsumpti consensus ad matri-
moniũ Non inquam obstat hçc interpretatio,quandoquidẽ
ex ea nimis restringeretur, atq; impropriaretur ɔtextus ille,
49 qui loquit de adolescẽte sicq; de facto pubere.pprie.n.† pu-
bes dicitur adolescens.l.Aurelio.§.1.vbi Bar.ff de libera lege.

His intelligimus veram non esse ɔtrariam opinionẽ Cald.
& Præpos.in d.c.vlt. qui ea ratione vsi sunt,quod cum spõsus
iste facere non potuisset conatũ illũ sine peccato,ad euitandã
igitur peccati suspicionẽ præsumendũ est, quod animo ɔtra
hendi matrimonium conatum illũ fecerit;cum solus ipse cõ-
sensus nuptias perficiat.l.nuptias.de regul.iuris. Huic rationi
satisfacit Alciatus in d.præsump.38.nu.1.vers.nec obstat;qđ
ratio hæc non procedit hoc in casu, vbi ẽt agitur de periculo
animæ.c.iuuenis.de sponsal. Et præterea (ait Alciatus) nec
tex.in d.c. is qui fidẽ.fundat se simpliciter in hac rõne; quod
apparet, quia illa procedit secũdũ simplicem præsumptionẽ
dispositio aũt.d.c.is qui fidem. secundum præsumptionem
iuris,& de iure;vt diximus supra Et potuit (subiungit Alcia-
50 tus) illud esse introductum, quia lex præsumit,quod † virgi-
nitas sponsæ non sit deperdita cum sponso,nisi per matrimo
nium.Et de tali voluntate vtriusq; præsumit ex actu subsecu
to,& super præsumpto disponit. Et prætereà respondetur,qđ
in d.c.is qui fidem. solũ est expressum de copula carnali,quæ
intelligi debet cum effectu, nullum autem verbũ de solo co-
51 natu,& attentatione Et cum simus in materia † exorbitanti,
contra communes iuris regulas non debet fieri extensio.cap.
quæ a iure.de reg. iuris. Et præsertim in præsumptionibus.
52 † quç extensionem non admittunt. Abb.in d.c.vlt.numer.3.
de sponsa.

53 Hæc declaratio locum habet etiam in sponsalib.† impube
rum contractis per verba de præsenti,quæ quidem ob ætatis
defectum intelliguntur de futuro. iuxta c.attestationes. de
desponsa.impub.si enim impubes. qui ita contraxit, pluries
nixus fuerit ad copulam,attamen adueniente ætate perfecta
poterit a sponsalibus his recedere,cum vere ex eo nixu,& co-
natu non transierint in matrimoniũ. Ita explicat Dida.præ-
citato in loco.ex d.c.attestationes. Et idem sensit Aret.in cõ
sil.142.nu.6.ver secunda conclusio.& affirmat Ruin.in cons.
203.nu.2.ver.tertia conclusio.lib.1. Hoc tamen locum nõ ha-
bet, qñ impubes proximus pubertati consensisset. post illũ
nixum ad copulam etiã si ia nixus prçcessisset multo ante cõ
sensum illũ. Nam tunc trãsiret in mrimonium. Ita Butr.Car-
dinalis, Abb & Præpos.in d. c. attestationes,& Dida. in d.§.
1.nu.20.ver.subdit tamen.Idem respondit Aret.in d.consilio
141.no.7.Ea est ratio,secundum Prçpos.& Didacũ, quia hic
duo cõcurrunt.nempe discretio ad consensum, ratione æta-
tis proximæ pubertati,secundum potentia,quæ colligitur ex
nixu ad copulam. Illud ẽt annotandum est ex Didaco, reie-
54 cta Præpositi opinione,solum † conatum ad copulam etiam
prope ætatem perfectam non efficere matrimoniũ.Qñqnidẽ
nixus ad copulam significat quidem coeundi potentiam,nõ
tũ significat consensum sine quo matrimoniũ non ɔtrahitur.

Secunda est præsumptio,& coniectura, qua dicimus præsu
55 mi contractum fuisse matrimonium, quando.s.sponsus † spõ
sam ad domum propriam traduxit.l.mulierem.ff. de ritu nu
ptia.& tradũt Io.Andreæ in c.vlt.de sponsa.Angelus in §.vlt.
in auth.quib.modis natural.efficia.legit.Dec.in cap iurauit.
colum.1.de proba. Alciatus in tracta de præsumptio.reg. 3.
præsumpt.38.nu.1.Paleotus de nothis spurijsque filijs.ca.19.
nu.6 & Didacus in epitome de sponsalibus, parte prima c.5.
§.2.nu.1.Et ij quidem intelligunt hanc præsumptionem esse
56 a iure † cæsareo introductam: nõ a iure ipso Pontificio, quo
non approbatur:sicuti manifestius asseruerunt Calder Butr.
Abbas & Præpos in d.c.vlt.Aret.in cons 142.nu.6.& Bal.No-
uellus in tract.de dote. parte vndecima.in secundo membro.
qui communem esse sententiam testantur.Ita etiam videmus
ius ipsum pontificium non præsumere matrimonium ex co-
habitatione viri,& mulieris,sicuti infrà suo loco dicemus.

Declaratur primo illa iuris canonici dispositio,quæ ex tra
ductione non præsumit matrimonium,vt non habeat locum
qñdo est graue dubium an præcesserint sponsalia de futuro
57 vel de prçsenti; stãte enim hoc dubio ex traductione † ad do-
mum,præsumi potest præcedentia sponsalia fuisse de prçsen-
ti:& sic præstitũ fuisse consensum coniugalẽ ante ipsam tra-
ductionem. Ita Did.in d §.2.nu.1.ver primò quando ex sen-
tentia Baldi in l.cum te.nu.1.C.de donatio.ante.nup & aper
tius ibidem Salycetus,propè initium. Et his accedunt alij cõ
memorati receptique a Socin. sen.in cons.123.col.3.ver. con
firmantur prædicta.lib.1.quo in loco nu.3.recenset & Bal in
c.quia verisimile.de præsump.idem affirmantem.Hæc Dida-
ci declaratio, procedit quidem sine controuersia quo ad ius
ciuile,quod matrimonium ex sola traductione (vt diximus)
præsumit:sed quò ad ius canonicum res mihi videtur dubia;
quia si eo iure non præsumitur ex traductione matrimonium
quando iam constat de sponsalibus,quantò minus, quando
nullum est signum. Et satis est, quod ex traductione præsu-
mantur sponsalia,non autem matrimonium. Et Baldus, Sa-
licetus, & reliqui, iure ciuili inspecto loquuntur. Quinimò
Abbas in capitulo ex parte.num.25. in fin. de restitutio.spo-
liat.asserit nec per hanc traductionẽ acquiri quasi possessio-
nem mrimonij: vt mulier deinde a viro abducta ei restituat.

Declaratur secundo, vt non procedat illa iuris pontificij.
58 dispositio, quando spõsa fuit † traducta ad domum sponsi,
illa cũ solẽnitate, qua duci solẽt vxores ad maritorũ domos.
Nã tunc præsumitur contractũ mrimoniũ, Ita Dida. in d.§.
2.nu.1.ver.secundò potest.ex sententia Abba.in ca. ex parte.
nu.26.de restit.spol.& Ioan. Lupi in rub. ff. de donatio.inter
virum,& vxo.§.57.& arg.c.vidua.de regula. Et ait Didacus,

u aeſſe intelligẽdam.d l.mulierem.ff. de ritu nuptia. ſic etiam
intelligi debent.l.cũ hic ſtatus. § pen.ff. de donat. inter vir.&
vxo.& l cũ fuerit.ff.de cond. & demon. De veteri ritu, & ſo-
lemnitate traducendi vxores ad maritorum domos, ſcripſe-
runt Briſſonius in commentarijs, de ritu nuptiarũ. & Anton.
Coſtanus in cõmentarijs de matrimonio. tit. de ritu nuptia.
59 Tertia eſt præſumptio, & coniectura, qua dicimus, † ſpon-
ſalia de futuro iuris interpretatione, verbis tamen cõſenſum
præſentem exprimentibus contracta, præſumi tranſiuiſſe in
matrimonium coniecturis & ſignis, ætate perfecta ſuper ve
nientibus, vt puta ex amplexib. oſculis & ſimilib.

Cæterum priuſquam vlterius progrediamur ad huius præ-
60 ſumptionis explanationem, ſciendum eſt, † ſponſalia aliqñ
dici re & verbis de futuro; ſicuti verè ſunt illa, quæ per verba
futuri temporis à puberibus contrahuntur; ſicuti quando vir
promittit, ſe eam ducturum in matrimonium: Aliquando ve-
61 rò † ſponſalia, verbis quidem de præſenti, ſed iuris interpre-
tatione de futuro, ſicuti ſunt ſponſalia, quæ contrahuntur ab
impuberibus per verba de præſenti. Nam & ſi verbis de præ-
ſenti contracta fuerint, attamen ob eorum inhabilitatem lex
interpretatur, vt contracta cenſeantur, eueniente vtriuſq; pu-
bertate atq; ita tempus futurum expectatur. cap. atteſtatio-
62 nes. vbi Docto. de deſpõſa. impub. Illa prima ſponſalia, † hoc
eſt, re & verbis de futuro, non tranſeunt in matrimonium ex
aliquibus ſignis, vt per amplexus, oſcula munera, annulli ſub-
harrationem & his ſimilia. c. 1. de matr. cõtracto ꝫ interdict.
eccleſ. vbi Io. Andreæ. & ibidem Abb. qui ſingulare eſſe dixit,
vt quoq; cenſuit Ant. Corſetus in verbo, matrimonium, inci-
pit, matrimonium contractum. Idem ſcripſerunt Io. Andreæ
in c. 1. §. idẽ. de deſponſa. impube. lib. 6. Inn. in c. vlt. de ſponſa.
Ruin. in conſ. 203. nu. 1. lib. 1. Dec. in conſ. 368. nu. 2. Pariſ. in
conſ. 62. col. 1. lib. 4. & Didacus in epitome de ſponſal. parte
prima. c. 4. § 2. nu 2. Quibus conſtat minus rectè ſenſiſſe Bu-
trium, & Præpoſ. in d. c. vlt. de deſponſa. impube cum dixerũt,
hæc ſponſalia, re & verbis de futuro ex annuli ſubarratione
tranſire in matrimonium, ex d. c. vlt. Qui quidem tex. dum di-
cit. deſponſauit, intelligitur per verba de præſenti, vt ibidem
annotarunt Inn. & alij multi. Et prætereà verba intelliguntur
in potentiori ſignificatu. l. 1 §. qui in perpetuum. ff. ſi ager, ve-
ctig. vel emph peta. Eſt ſanè potẽtior ſignificatio, vt intelliga
tur deſponſatio per verba de præſenti, cũ ... vt re ipſa pa-
tet. Non ergo hic tex. probat opinionẽ hanc Butrij, & Præpo-
ſiti. Quorũ tamen traditionem, eo in caſu, tuetur præcitato
in loco Didacus, quando ex ipſa ſubarratione conſenſus cõ-
63 iugalis colligeretur, vt putà quando ſubarratio, † facta fuiſ-
ſet eo annulo, qui dari conſueuit cum verè matrimoniũ con-
trahitur, iuxta glo. cap. fœminæ 3. q 5. & tradunt Abb. & cæte-
ri in cap. vlti. de deſponſa impub. vbi inter cæteros Henricus
Boic egregie explicat. & Pariſ in conſ. 55. num. 43. & in conſ.
60. col. vlt lib. 4. quos ſecutus eſt Didacus præcitato in loco.
Et his addo Aret. in conſ. 13. num. 4. & num. 5. ex cap. ſi quis
vxorem. 27. quæſtio. 11.

De ſponſalibus iuris interpretatione de futuro nunc dica-
64 mus. Hæc tranſeunt in † matrimonium iuris præſumptione,
quando poſt ætatem perfectam ſuperueniunt ſigna aliqua, vt
oſcula, amplexus, munera, annuli ſubarratio, & ſimilia. Ita gl.
in c. 1. §. 1. de deſponſa. impube. nu. 6. Henricus Boic in c. atte
ſtationes col. 2. de deſponſa. impub. Bald. in conſ. 194. Inci-
piam. li. 3. Alex. in l. quod ſeruius. nu 4. ff de cond. ob cauſam,
& in conſ. 149. in fine. lib. 5. Aret. in conſ. 142. nu. 7. Soc. ſen. in
conſ. 28. nu. 4 lib. 4. Ruin. in conſ. 203. nu. 2. ver. 4. concluſ. lib.
1. Dec. in conſ. 368. nu. 2. verſ. ſecundo modo. & in conſ 503.
nu. 6 vbi communem aſſerit, Gozad in conſ 2. nu. 12. & Pariſ.
in conſ. 51. col. 2. lib. 4. Et ij quidem adducti ſunt illo textu.
c. 1. §. 1. de deſponſa. impub. in 6. vbi ex conſenſu tacito ſpon-
ſalia indicant matrimonium. Ibi glo. & Docto. interpretant,
tacitum illum conſenſum colligi ex cohabitatione, ample-
xibus, oſculis & ſimilibus ſignis. Et præterea, ſicuti per copu-
lam ſummus Pontifex ibi præſumit conſensũ, vt illa ſpõſalia
in matrimonium tranſeant; ita per alia ſigna, quibus detur
perſeuerantia in cõſenſu iam præſtito in ea ætate minori, in-
dicat eſſe matrimonium, adueniente ipſa maiore ætate. Cæ-
terùm ab hac opinione diſſentit Didac. in d §. 2. nu. 4. ſed io
iudicando à receptiſsima illa ſententia non erit recedẽdum.

Declaratur primò prædicta traditio, vt locum habeat, qñ
65 † ſigna illa emiſſa ſunt, ætate iam perfecta, & cõpleta: ſecus
ſi ætate adhuc imperfecta, etiam ſi fuiſſet valde proxima, Ita
declarant Inn Butrius, & Præpoſ. in c. atteſtationes. de deſpõ-
ſat. impub. Aretin. in conſ. 142. nu. 7 Ruin. in conſ. 203 nu. 5.
verſ & quia. lib. 1. & Didac in d. § 2. nu 4 Et intelligit Ruinus
procedere, etiam ſi malitia ſuppleret ætatis defectum.

Declaratur ſecundo, vt non procedat prædicta opinio qñ
66 ſponſalia fuiſſent contracta à minore † ſeptennio Nam hæc,
adueniẽte perfecta ipſa ætate, non tranſeunt in matrimoniũ
ex illis ſignis, hoc eſt amplexibus, oſculis & ſubarratione. Ita
declarat Didac. in d. §. 2 in fine, poſt Ioan. Andreæ, Henricum
& Rotam, quos allegat.

Quarta eſt præſumptio & coniectura qua dicimus præſu-
67 mi matrimonium fuiſſe contractum quando † vna ſimul vir,
& mulier habitarunt. Cæterum, quia hac de præſumptione
perplexè ac ſubobſcurè diſſeruerunt interpretes noſtri, ego
aliquot caſus ſic diſtinguo atque conſtituo.

Primus eſt, quando dubitatur, an legis ciuilis diſpoſitione
præſumatur matrimonium inter pares, ob cohabitationem?
68 Et præſumi † admittunt omnes. vt glo. in l. in concubinatu,
de concub. & in c. 1. 30. q. 5. Rom. in ſingu. 446. & poſt multos
Alcia. in tract. de præſump. reg. 2. præſum 5. nu. 1. Paleotus de
nothis ſpurijſq; filijs. c. 5 nu. 4. & Didac. in epitome de ſpon-
ſal. in 2. parte. c. 1. nu. 5. Et ij quidem idem ſentiunt, abſolutè
præſumi matrimonium etiam quo ad filiorum legitimatio-
nem; ex l. in liberæ. ff de ritu nuptia.

Secũdus eſt caſus an ex viri. & mulieris cohabitatione præ-
ſumatur matrimoniũ iuris pontificij diſpoſitione, quò ad ip-
ſos virũ, & mulierẽ omni conditione pares? Hoc caſu rece-
69 ptiſsima eſt oĩum ſententia, non † præſumi matrimonium,
ſed potius fornicationem. Ita glo. in d. c. 1. 30. q. 5. Abb. in c.
illud. de præſump. & ibi. Feli. nu. 15. Lucas de Penna in l. 3. in
13. præſump. C. de apoch. publ. lib. 10. Io. Lupus in tract. de
matrimonio. parte ſecunda. nu. 12. Geminia. in conſ. 27 col. 2.
Iaſon in l. 1. num. 18. C. qui teſtam. facere poſſ. & in conſ. 168.
lib. 4. Decius in l. nuptias num. 4. de reg. iuris. Alcia. in tracta.
de præſump. reg. 2. præſump. 5. nu. 1. Paleotus in tract. de No-
this ſpurijſq; filijs cap. 5. num. 4. cap. 19 nu. 11 & c. 20. num. 4.
& Didacus in epitome de ſponſal. in ſecunda parte. cap. 1.
nu. 5. & alij multi, quos infrà referam. Et ij moti ſunt ex c. ali
ter. 30. q. 5. c. illud. de præſump. & ex clem. 1. de conſang & af-
finit. Et ea ratione, quòd in foro animæ tutior via eligi debet.
c. iuuenis de ſponſ. Et hic caſus multo magis procedit, quan-
do agitur de præiudicio alterius matrimonij. Ita Pariſ. in conſ.
59. nu. 7 li. 4. & Didacus. d. c. 1. nu 5.

Tertius eſt caſus, qñ quæritur, an ex viri, & mulieris longa
cohabitatione: præſumatur à lege pontificia matrimonium,
quo ad filiorũ legitimationẽ. vt ſuccedere deinde poſsint? Et
70 receptior eſt ſnia, præſumi hoc caſu † matrimonium. Ita tra-
dunt gl. in d. c. 1. 30. q. 5. Inn. in c. ex parte de reſtit. ſpol. Abb.
& Imola in c. illud. de præſump. Idem Abb. in c. lator. & in c.
ex tenore. qui filij ſint legit. Ioã. Lupus in tract. de matrimo-
nio. parte 2. nu. 12. Cæpolla in conſ. 5. nu. 16. in ciuilibus. Soc.
ſen. in conſ. 39. nu. 6. in fine. lib. 1. Iaſ. in conſ. 168. col. 1. lib. 4.
Felynus in cap. illud. nu. 15. in fine. de præſump. Dec. in l. nu-
ptias. num 4. de reg. iuris, & in c. eccleſiæ ſanctæ Mariæ. num.
44. verſ. ſeptimo caſu, de conſt. idem in conſ. 153. nu. 2. & in
cõſ. 471. nu. 3. Curtius iun. in conſ. 52. nu. 3. Cagnol. in l. ſi qua
illuſtris. nu. 12. C. ad S. C. orphitia. Pariſius in conſ. 13. nu. 22.
lib. 2. Soc. iun. in conſ. 30 nu. 17. lib. 3. Palæotus in tract. de no-
this ſpurijſque filijs. c. 19. nu. 12. Didac. in epitome de ſpõſal.
parte 2. c. 1. nu. 5. Gramma. in conſ. 26. nu. 9. in ciuilibus. Pu-
teus in deciſ. 103. lib. 2. & Cephal. in cõſ 435. nu. 64. li. 3. quos
ſecutus ſum in cõſ. 199. nu. 48. lib. 2. Et hic quidẽ caſus ꝓce-
dit, qñ plura ꝯcurrunt Et primo longa (vt diximus) cohabi-
71 tatio, † q intelligitur decẽ annorũ. vt ſcribunt Hoſt. & Butr.
in c. lator. q filij ſint legit. Cæpoll. in d. cõſ 5. nu. 16. & Didac.
in d. c. 1. nu. 5. reiecta opinione Felyni in c. illud. col. pen. verſ.
immo dicebat ſingulariter. Alcia. reg. 1. præſump. 41. nu. 1. &
Eucrardi in centuria legali, in loco a veriſimili. nu. 19. qui opi
nati ſunt ſufficere habitationẽ vnius anni cũ dimidio. Requi-
ritur ſecundò qđ vir & mulier pares ſint. Ita Soc. ſen. in conſ.
39 nu. 4. lib. 1. Cagnol in l. ſi qua illuſtris nu. 12. in fine. C. ad
S. C. Orphitia. Celſus Hugo in conſ. 73. nu. 5. Palæotus de no-
this ſpurijſq; filijs. c. 19. nu. 2. Soc. iun. in conſ 89. nu. 3. lib. 2.
Grãm. in cõſ. 26 nu. 8. & 10. & Didac. in d. c. 1. nu. 5. quos ſecu
tus ſum in conſ. 199 nu. 49. lib. 2. Et in conſ. 450. nu. 10. lib. 5.
72 Nam inter pares facilè † præſumitur contractũ matrimo-
nium, vt poſt alios ſcribit Tiraquell. in legibus connubial. l. 5.
nu. 28. Cæterum Celſus Hugo. in conſ. 73. nu. 5. poſt alios nõ-
nullos ſentit hanc paritatem, nil operari de iure canonico, vt
ꝓſumat matrimoniũ. Requirit tertiò, qđ mulier ipſa ſit fue-
ritq; vitæ honeſtæ, nõ aũt ſi corporis ſui quæſtũ fecit. Nã tunc
73 nec iure † ipſo ciuili inſpecto præſumitur ex cohabitatione
matrimoniũ cũ viro contractum. Ita probat tex. d. l. in libe-
ræ ff. de ritu nup. & tradit Palæotus de nothis ſpurijſq; filijs.
c. 19. nu. 1. in fi. quem ſecutus ſum in d. conſ. 199. nu. 49. lib. 2.

Requi-

74 Requiritur quarto,ꝙ vir ipſe pertractet † mulierem hono-
rificè,eo ſ.modo,quo vxores pertractari,& haberi ſolēt. Caſt.
in l. donatiouis in prin ff.de donar. Felynus in c. illud. nu. 10.
& nu. 11. de præſumpt. Ioan. Lupus in cap. per veſtras. in 3 oo
tab. §. 7. nu. 7. de dona. inter virum & vxor & Didacus in d. c.
1. num. 5. Et ij quidem omnes adducti ſunt ex c illud. de præ-
ſumpt. ibi, in lecto, & menſa. Diſſentiunt tamen Baldus in ca.
ex tranſmiſſa. col. 1. de reſtitu. ſpolia. Innoc. in capit. ex parte.
eod. tit. & Celſus Hug in conſi. 73. num. 6. Requiritur quinto,
75 vt habitatio ſit † in vna eademque domo. non aũt ſufficeret,
quod vir habitaret in ſolita ſua domo, vt puta in paterna, &
mulier in domo conducititia. Ita Hoſt. Butrius Imola Alea.
Gramma. Ioan. Baptiſta Ferrerus, & Socin. iun. quos ſecutus
ſum in dicto conſi. 199. nu. 49. verſi. 3. quod dicitur. lib. 2. vbi
dixi, idem ſenſiſſe Baldum in conſi. 195. lib. 3. Idem reſpondit
Cępolla in conſi. 5. nu. 3. in ciuilibus; qui a ſenſu contrario di-
xit, non præſumi contractum matrimonium cum ea, cui ex-
tra domum præſtantur alimenta.
76 Requiritur ſexto, vt ij ita cohabitantes coram teſtib. † de-
clarent, ſe cohabitare tanquam coniuges. Ita Ange. quem ſe-
cutus ſum in dicto conſi. 199. no. 49. in fine. lib. 2.
Quartus eſt caſus, quando vir, & mulier, qui ſimul cohabi-
tabant vita functi ſunt, & ambigitur de filiorum legitimatio-
ne. Hoc in caſu etiam, iure pontificio inſpecto, præſumitur
77 † matrimonium fuiſſe contractum inter illos cohabitantes.
Ita glo. in capit. lator. qui filij ſint legitimi. & ibidem Abbas,
Felyn. in cap. per tuas. colum. vlt. de probat. Decius in cap. ec-
cleſiæ ſanctæ Mariæ. nu. 39. de conſtit. Iaſ. in conſi. 168. col. 1.
lib. 4. Curtius iun. in conſ. 52. col. 1. & Didacus in epitome de
ſponſal. par. 2. cap. 1. nu. 5. verſi. quibus addendum erit. Et ij
quidem adducti ſunt tex. d. cap. lator. qui tamen ſecundum
Didacum non probat, quia ibi filius reputabatur, & commu
ni opinione credebatur legitimus. Rectius itaque probari ea
ratione poteſt, quod præſumendum non eſt, quod illi morien
tes mori voluerint in peccato mortali, & quod propterea
contraxerint matrimonium.
Diſſentiunt tamen ab hac opinione Henricus Boic in d.
capitu. lator. & Alciatus in tractat. de præſum. regul. 3. præ-
ſumpt. 1. nu. 3. verſi. & hoc facit. Cuius quidem Alciati conſi-
derationem diluemus infra lib 6. in pręſump. 40. vbi agemus,
an filius præſumatur legitimus, & ſub patris poteſtate.
Cæterum dubitari hic contingit, quando ſola extat coha-
bitatio inter pares, ita quod ſm ius ciuile præſumitur contra-
ctum matrimonium inter virum & mulierem: ſm vero ius ca-
nonicum non præſumitur; an in foro ciuili quo ad filiorum
legitimationem, & ſucceſsionem obſeruari debeat lex ipſa ci
78 uilis? Et obſeruari † legem ciuilem debere, ſcripſerunt Bald.
in l. etſi contra. C. de nupt. & in cap. ex tranſmiſſa. de reſtitu.
ſpolia. Felyn. in c. illud. col. vlt. de præſumpt. Dec. in conſ. 153.
nu. 4. Pariſ. conſi. 13. nu. 23. lib. 2. Alciat. in tract. de pręſump.
reg. 2. præſump. 5. nu. 2. Paleotus in tracta. de nothis ſpurijſq;
filijs. cap. 5. nu. 7. & apertius ſuſiuſque, cap. 19. nu. 10. & eiuſ-
dem opinionis alios plures recenſui & probaui in conſi. 490.
79 num. 9. lib. 5. Ea ratione motus eſt Alciatus, quia, † quod lex
pontificia non præſumat matrimonium ea ſola cohabitatio
ne, eſt ob id quod cum ſimus in dubio peccati, ſumitur præ-
ſumptio tutior pro anima, atque ita quod ſit peccatum. glo.
in c. aliter. 30. q. 5. & in cap. vnico, de ſcrut. ab ord facien. Hęc
autem ratio ſolum locũ obtinet quo ad ipſum virum, & mu-
lierem, lex ergo pontificia corrigens Cęſaream, aliqua ratio-
ne extendi non debet, niſi quatenus infert ipſa ratio. l. adige-
re. § quis. de iure patron. & tradit Iaſ. in Auth. quas actiones
num. 18. C. de ſacroſan. eccle. Ex quo ſequitur (ait Alciatus)
manifeſta ratio differentiæ, inter ipſos virum & mulierem
principales, & eorum filios acceſſorios. Quo caſu acceſſoriũ
non ſequitur naturam ipſius principalis. l. etſi is. C. de prędijs
mino. Et ob id (ſub infert Alciatus.) d. l. in libertæ. ſatis vide-
ri approbatã a iure ipſo pontificio, quo ad filios, ex quo ra-
tio correctionis non infert, niſi quo ad virum, & mulierẽ, nõ
autem quo ad filios Nec repugnant conſiderationes Abb. in
cap. lator. qui filij ſint legit. diſſentientis; quia eis ſatisfacit
præcitato in loco Alciatus.
Quinta præſumptio, & coniectura contracti matrimonij
80 eſt, quando vir & mulier † contraxerunt matrimonium ſub
conditione, deinde carnali copula ſe iunxerunt. Nam tunc
præſumuntur purè contraxiſſe, atque ita conditionem illam
remiſiſſe. c. de illis c. ſuper eo. & c. per tuas. de condit. apposit.
81 Et hanc † præſumptionem eſſe iuris, & de iure, ſcripſerunt
gl in d. c. de illis. Spec. in tit. de præſumpt. §. ſpecies. nu. 5. verſ.
item ſi quis. Abbas in d. c. per tuas. in primo notab. qui dixit,
ꝙ ille qui deducit matrimonium verũ, & probat præſumptũ
pręſumptione iuris, & de iure, obtinere debet; cum dicatur
verum matrimonium. His accedit Euerardus in centuria le-
gali in loco à veriſimili. num 19. Hæc autem præſumptio ſo-
lum inducitur per copulam carnalē ſubſecutam, non autem
per alios actus, vt puta per amplexus, oſcula & his ſimilia. Ita
declarat Aretin. in conſi. 142. nu. 8. quem ſecutus eſt Sylue-
ſter Prierius in ſumma. in verbo matrimonium. il. 3. nu. 8.
82 Sexta eſt præſumptio & coniectura contracti † matrimo-
nij, qñ vir & mulier ſe inuicem habuerunt & tractarunt tan-
quam coniuges Ita Baldus in l. non ignorat. nu. 5. C. qui ac-
cuſ. non poſſ. qui dixit, hanc eſſe præſumptionẽ efficaciorẽ
83 illa quæ à ſola denominatione deſcendit. Cum facta † verbis
anteponantur. Eandem ſententiã probarunt alij multi à me
congeſti in conſ. 199. no. 50. lib. 2. quibus accedit Alciatus in
tract. de pręſumpti. reg. 3. præſump 38. nu. 1.
Cæterum Salicetus in l. quidam. col. vlt. ff. de probatio. fu-
ſius hac de re diſſerit, ex cuius longa, egregia cũ diſtinctione,
plures caſus cõſtitui poſſunt, tam quãdo agitur de matrimo
nio principaliter, quam incidenter, vt puta quando agitur de
legitimatione filiorum, in cuius cauſæ antecedens incidenter
tamen de matrimonio pertractare neceſſe eſt. Et ſimilis eſt di
ſputatio circa filiationem, quando ſcilicet ex tractatu præſu
matur quis filius. Qua de re ſcripſi in commentarijs de arbi-
trarijs iudicum. lib. 2. caſu. 89 nu. 69. & 70. Et ad rem noſtram
aliquas declarationes commemoraui in dict. conſ. 199. num.
50. lib. 2. ſufficiat locum retuliſſe. Illis addo Verallum in de-
ciſione ato. nu. 2. parte ſecunda. cum dixit, tractatum non in-
ducere coniecturam & ſignum matrimonij, quando initium
erat concubinatus Et hæc quidem pręſumptio, quæ a tracta-
84 tione ſumitur † non eſt præſumptio iuris, ſed hominis, non
enim video qua lege ita conſtitutum fuerit.
Septima eſt præſumptio & coniectura contracti matrimo
85 nij, quæ colligitur à denominatione, cum † ſ. vir & mulier ſe
inuicem nominant coniuges, vel maritum & vxorem. Ita ſcri
bunt Arch. in c. 1. de de ſponſa. impub in 6. Abbas in c. lator,
qui filij ſint legitimi. & ibidem. Præpo. Luc. de Penna in l 3. in
præſump. 13. C. de apochis publ. lib. 10. Cępolla in conſ. 5. nu.
18. & 19. in ciui. Socin. Sen. in conſi. 39. nu. 8. lib. 1. Decius in
conſi. 153. nu. 3. Pariſ. in conſi. 13. nu. 25. lib. 2. Palęotus in tra-
cta. de nothis ſpurijſq; filijs. c. 19. nu. 11. & Cęphalus in conſi.
435. nu 60. lib. 3. ſecutus ſum in dicto conſ. 490. nu. 11. lib. 5.
86 Et hęc quidem pręſumptio poteſt etiam ſumi † & conſide
rari ex perſona filiorum, vt ſi pater nominat filios, vt legiti-
mos. Nam præſumptio eſt, quod duxerit eorum matrem in
vxorem. Ita ſcriptum reliquit Iacobus Beluiſius in § ad hoc.
ver. ex hoc. in Auth. vt liceat matri & auiæ. qui dixit ex illo
textu hanc eſſe præſumptionem iur. & de iure. Et Beluiſium
ſecutus eſt Lucas de Penna in d. l. 3. in pręſump. 14. C. de apo
chis publ. idem reſpondit Decius in conſi. 54. colu. 1. Ego ve-
87 rius exiſtimo, hanc † præſumptionem non eſſe iuris & de iu-
re, ſed iuris tantum, quando tamen in publico inſtrumento,
vel ſua manu ſcripto, triumq; teſtium ſubſcriptione compro-
bato, aſſeruit pater illum eſſe filium ſuum. Quandoquidem
ſolemnis eſt iſta denominatio, & profeſsio. Diuerſum autem
eſt in ſimplicibus ipſis denominationib. quæ ita paſsim fiunt
88 inter virum, & mulierem. Nam tunc denominationes † hæ
leuem quandam præſumptionem faciunt: & propterea parũ
proſunt, niſi aliæ coniecturæ concurrant. Ita Curtius iunior
in conſi. 289. nu. 15. & Hiero. Gabriel. in conſi. 21. & in conſi.
25. nu. 44. quos ſecutus ſum in conſi. 199. num. 51. verſ reſpon-
deo quarto Et ibidem alias nonnullas declarationes comme
moraui, quas hic referre nunc ſuperſedeo. Et dixi ſolum pro-
cedere, inter ipſos virum & mulierem ſic ſe denominantes, nõ
autem quo ad alios.
Octaua eſt coniectura & præſumptio contracti matrimo-
89 nij, quæ † ſumitur ex literis inuicem datis, in quibus ſe inui-
cem appellarunt coniuges. Ita in ſpecie ſcribunt. Pariſius in
conſi. 55. nu. 1. lib. 4. Socin. iun. in conſi. 29. col. 1. & 2. lib. 2. Za-
ſius in conſi. 3. nume. 7. lib. 2. & Coraſius lib. 3. miſcella. iuris.
capitu. 4 num. 7.
Verum præſumptio hæc parum à ſuperiore differt, cum il-
la à voce viua, hæc à mortua ſolum deſcendit.
Nona eſt præſumptio & coniectura cõtracti matrimonij,
90 quæ † colligitur ex inſtrumento dotali. Ita Roman. ſing. 446.
Barba. in conſi. 8. col. 13. lib. 2. Socin. Sen. in conſi. 19. num. 5.
& num. 10. lib. 1. Curtius iun. in conſi. 95. num. 2. & Pariſius in
conſi. 170. nu. 8. lib. 4. Eſt tamen dubia hæc præſumptio ex
traditis ab Innocen. & alijs in capitu. illud. de pręſumpt. Et
91 intelligitur, quando in eo inſtrumẽto dotis expreſſum † fuit
matrimonium fuiſſe contractum. Bald. in rub. C. de priuileg.
dotis. colum. vlt.

Et

92 Et rurſus procedit ſolũ † inter ipſos virum & mulierẽ non
autem quo ad alios. Bal. in l. 2. nu. 8. C. de executio. rei iud. Et
idem dicimus in denominatione, vt attigi ſupra.
93 Decima eſt præſumptio & cõiectura, quæ ſumitur † ex ha-
bitu & veſtitu, vt ſi mulier incedit veſtibus honorificis, quib.
vxores ſimilium incedere ſolent. Ita reſpondit poſt alios Cæ-
94 phalus in conſ. 435. nu. 65. & 66. lib. 3. Ita & annulum † ferre
coniecturam cõtracti matrimonij facit. Aret. in conſ. 13. nu.
4. Imo. in ꝯſ. 161. nu. 6. Cæpol. in cõſ. 5. nu. 14. & 15. in ciuilib.
Gram. in conſ. 26. nu. 14. & Cæphalus in d. conſ. 435. nu. 62.
95 Cæterum geſtationem hãc annuli, † non facere coniectu-
ram ꝯtracti matrimonij, niſi præceſſerit aliqs actus & tracta-
tus ꝯhendi matrimoniũ. Ita declarat Pariſius & Didacus de
ſpouſal. quos ſecutus ſum in conſ. 199. nu. 52. ver. præterea &
ſecundo. lib. 2. vbi paulo ſupra ſcripſi quod ita demum annu
96 li † geſtatio coniecturam hanc facit quando mulier ſcien-
te, & patiente viro ſecum habitante, annulos ita defert. quod
dixi ſcripſiſſe Butrium, Abbatem, Alex. & Pariſiũ in locis ibi
97 commemoratis. Ita e contra quando vir habuit † mulierem
male indutam & patientẽ facere ea q̃ non conueniunt ei ſi fo
ret vxor, non præſumitur ab eo ducta in vxorem. Ita Cæpol-
pola in d. conſ. 5. nu. 5. in ciuilibus.
Vndecima eſt præſumptio, & coniectura contracti ma-
98 trimonij, quãdo † priuſquam vir carnaliter cognoſceret mu-
lierẽ, mulier ipſa dixit ſe nolle ab eo cognoſci niſi honeſtè,
& cũ honore, & vir cõſenſit. Ita Barb. in cõſ. 6. col. 4. lib. 1. qua
de re dubitat valde poſt alios Neuiz. lib. 2. Syluæ nuptia. in fi.
Duodecima coniectura, quę ſumitur a fama vicina. c. illud
de p̃ſump. & ſcribũt Aret. in ꝯſ. 13. Dec. in ꝯſ. 163. nu. 3. & Ma-
ſcard. in tract. de proba. concluſ. 1025. qui alia ad rẽ tradit.
Prædictæ tamen præſumptiones, & coniecturæ omnes
nihil hodie prodeſſe poſſunt vt tanquam matrimonium ob-
ſeruetur: Quandoquidem ſacroſancto concilio Tridentino
ſeſsio. 24. c. 1. de reformatione matrimonij. ſancitũ eſt, matri-
monia nõ cenſeri legitime ꝯtcta, ſed omnia clandeſtina, & ob
id nulla niſi præſente Parocho, vel alio ſacerdote, de ipſius Pa
rochi, ſeu ordinarij licentia adhibitis alijs ſolemnitatib. fue-
rit contractum. Ex quo ſequitur hodie matrimonia omnia
99 † præſumpta, etiam p̃ſumptione iuris, & de iure ſublata eſſe
quẽadmodũ in ſpecie ſcripſit eruditiſ. Martinus Nauarus qui
dum ij noſtri cõmentarij excuderẽtur deceſsit Romæ hoc an
no. 1586. die 13. Iunij, cum centeſimum, & octauũ, vt creditur
attigiſſet annum: Nauarus inquam in manuali Confeſſorum.
cap. 25. num. 144. qui maniſeſtè dixit locum amplius hodiæ
non eſſe diſpoſitioni. c. is qui fidẽ. de ſponſ. Et hinc fit, vt ho-
100 die filij † nati ex matrimonio præſumpto, quauis præſum-
ptione, legitimi non ſint, & conſequenter inſucceſsibiles, vt
reſpõdi in conſ. 199. nu. 57. lib. 2. ſicuti nec illegitime nati nõ
legitimantur ob ſeqnẽs matrimoniũ clandeſtinũ. Boc. q. 107.
& idem ego ipſe reſpondi in d. conſ. 199. nu. 40. ver. imo extat
poſt Curtiũ, quẽ ibi cõmemoraui. Ita & Cæphal. in ꝯſ. 82. nu.
26. & in ꝯſ. 276. nu. 15. q eiuſdẽ opinionis alios plures recẽſet.
101 Ex hoc etiã ſequitur, quod etſi olim raptor † & rapta, cõ-
ſentientes in matrimoniũ ſiue ex pręcedenti, ſiue ex ſubſequẽ
ti actu, euitarent pęnã raptus, raptorq; ille eſſe deſineret. c. cũ
cã, de rapto. vbi Abb. & tradit Caſtr. in l. raptores nu. 3. C. de
epiſc. & cler. attamen hodie ille raptor eſſe non deſinit, nec ra
ptoris pœnã effugit, niſi matrimonium, obſeruata prædicta
Concilij forma contraxerit. Eſt ẽt obſeruandum, quod etſi
matrimonium præſumptum eſt in ſe nullum, ita diſponente
102 ſacro ipſo Concilio Tridentino, nõ tamen † caret effectu.
Nam matrimoniũ dr̃ quo ad hoc, vt inter eos qui ſic contra-
xerunt, nõ poſsit denuò contrahi, cum effecti ſint inhabiles: ſi
cuti eos inhabiles reddit quodlibet aliud matrimonium clã-
deſtinum: vt concilio ipſo ſancitũ legimus in ſeſsione. 24. ca.
1. de reformatione matrimonij. Quæ ſanè ſacri concilij cõſti
tutio, declarata fuit ab Illuſt. do. Interpretib. vt intelligant.
illi effecti inhabiles, ad ſic denuo contrahendum, non aũt vt
ſint oĩo inhabiles. interpretationis verba hęc sũt. Ordinarius
iudicare debet matrimonia illa eſſe nulla, quæ præſente Pa-
rocho, vel alio ſacerdote de ipſius Parochi, vel Epiſcopi ordi-
narij licentia. & duobus vel tribus teſtib. contracta non ſunt.
Statuere autem nõ debet, quod illi, qui nõ ſeruata forma præ
dicta contraxerunt, ſint inhabiles ad rurſus contrahendum.
Quia eſt contra diſpoſitionem. c. 1. Seſſ. 24. Concilij Trident.
de reformatione matrimonij. nã verba illa decreti ad ſic cõ-
trahendum, non intelliguntur, quod qui ex formula decreti
matrimonium non contraxerunt, ſimpliciter inhabiles fiant
ad rurſus contrahendum, ſed ad contrahẽdum ſic, nempe cũ
in modum ſine Parocho, & teſtibus. Quam ob rem, qui in cõ
trahendis matrimonijs decreti formulam ſecuti nõ ſunt, rur-
ſus ꝯhere ſi velint ex decreti p̃ſcripto, adhibito Parocho & te
ſtibus hoc ordinarius concedere debet, niſi ſanguinis coniũ-
ctione aut propinquitate aut alijs ſacrorum Canonum exce-
ptionibus excludantur. Qui idem ordinarius, in eos qui ma-
trimonium ſine Parocho, & teſtibus contraxerint tum in eos
etiam qui iſtiuſmodi contractibus interfuerunt pœna arbi-
traria animaduertere debet.

PRAESVMP. II.

Matrimonium an præſumatur contractum annuli traditione, vel immiſſione, vel geſtatione, diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Annuli traditionem ſignum eſſe æquiuocum.*
2 *Annulo tradito expreſſo conſenſu accedente, vel ſponſalia vel ma-
trimonium contractum cenſetur.*
3 *Annuli traditio, regulatur ſecundum expreſſa verba, & actũ præ-
cedentem.*
4 *Annulus ſi mulieri tacenti traditus ſit a viro, verbis matrimonium
ſignificantibus, præſumitur matrimonium contractum.*
*Id etiam procedere, in muliere non intelligente viri verba ſed ma-
num tantum porrigente. nu. 5.*
6 *Annulo tradito ſi nil dictum ſit, ſecundum loci conſuetudinem, vel
matrimonium vel ſponſalia præſumuntur.*
7 *Annulo tradito in apparatu matrimonij, præſente ſacerdote, vel ad
fores eccleſiæ, matrimonium præſumitur, etiam in loco vbi annu
li traditio nihil ſignificaret.*
Et qd ſi eo ĩ loco traditus ſit, a patre, ſine m̃rimonij apparatu. nu. 8.
9 *Annulum mulieri tradens filius, eiuſq; digito immitens, non in ap-
paratu matrimonij, quid præſumatur.*
10 *Annulus qñ defertur quidem, at digito non immittitur, nil p̃ſumit.*
11 *Annulus traditus etſi non immiſſus digito puellæ, quando tamẽ pr
ſumi faciat matrimonium contractum & nu. 12.*
13 *Annulum geſtans mulier viro cohabitans, ſi de traditione a viro
facta non conſtet, matrimonium non præſumitur.*

Eſt & frequens diſceptatio, an matrimonium præ-
ſumatur contractum traditione, vel immiſsione,
1 vel geſtatione annuli? & quãquã annuli † traditio
ſit ſignum æquiuocũ, vt tradit Abb. in c. vlt. in fi. de
deſponſa. impub. Verũtũ perſæpe ſignificat ꝯtctum fuiſſe m̃ri-
moniũ. Quò aũt hæc apertius explicentur, ꝯſtituo atq; diſtin
2 guo aliquot caſus. ¶ Primus eſt qñ traditus eſt anulus † ex-
preſſo conſenſu accedende, quo vel ſponſalia tm̃ vel m̃rimo-
nium ꝯtrahere declarant vir & mulier. Hic caſus eſt clarus, qđ
ſ. ſit vel matrimoniũ, vel ſpõſalia, ſicuti expreſſus cõſenſus ſi-
gnificat. Ita Hoſt. in tit. de ſponſal. §. quot ſunt ſpecies. Lapus
alleg. 55. nu. 5. But. in c. vlt. nu. 8. verſ. ad propoſitũ. & ibi Abb.
in fi. de deſpõſ. impub. Pariſ. in ꝯſ. 60. nu. 48. lib. 4. Bero. q. 6. &
Did. in epitome de ſpõſ. c. 4. in prin. nu. 3. In claris enim non
3 eſt opus ꝯiecturis l. ille aut ille. §. ĩ verbis. de leg. 3. Regulat n.
annuli traditio ſm expreſſa verba, & præcedentem actum.
4 Secundus eſt caſus, qñ traditus eſt annulus, † adhibitis
verbis a viro ſignificantib. matrimoniũ, & mulier tacet. Hoc
caſu præſumitur m̃rimoniũ. Ita affirmarũt gl. in c. tuę, & in c.
ſi inter. de ſponſal. Butr. in d. c. ſi inter. nu. 9. idem in c. vlt. nu.
8. verſ. quãdoq; ſubarratio intercedit ſponſal. & ibidem Abb.
in fi. de deſponſa. impub. Did. in d. c. 4. nu. 3. Eſt rõ, quia tacẽs
hoc caſu pro cõſentiẽte hr̃, imò facto ipſo conſentit, dum pa
titur annulum immitti. arg. l. Paul. ff. rem ratam hab. ſolent. n.
puellę ob verecũdiã, præſertim ſi adſunt parẽtes tacere. Imò
ſcribit poſt Hoſt. Lapus alleg. 56. nu. 13. quod etiam ſi mulier
5 non intelligit † verba viri, ſed porrigit manum, vt annulus di-
gito immitatur, contractum eſſe matrimonium. Idem ſcripſit
Præpoſ. in d. c. vlt. nu. 3. de deſponſ. impub.
Tertius eſt caſus quando traditus eſt annulus, & nihil fuit
dictũ, & ſumus in loco, in quo annuli traditio, ſignificat vel
6 ſponſalia, vel matrimonium. Hoc caſu præſumitur † vel ma-
trimonium, vel ſponſalia, ſecundum loci conſuetudinem. Ita
Butr. in d. c. vlt. nu. 8. ver. quãdoq; interuenit ſubarratio. Abb.
in c. illud. de p̃ſump. Lapus. in d. alleg. 56. nu. 14. & 16. Aret. in
conſ. 13. nu. 4. Cæpola in conſ. 1. nu. 14. ver. item ẽt. in ciuilib.
Bero. in d. q. 6. col. vlt. ver. vel ſecundo id, Did. in d. c. 4. nu. 3. in
fi. Pariſ. in conſ. 55. lib. 4.
Quare infert Zabarella in d. c. ſi inter. q. 2. de ſponſal. & in
d. c. vlt. q. 1. de deſponſa. impub. quod cũ hic Paduæ extet ꝯſue
tudo, vt detur annulus in contrahendo matrimonium, in du-
bio annuli traditio a viro facta ſignificabit matrimonium
fuiſſe

fuiſſe contractum. Et Aret. in cōſ. 13. nu. 4. inquit, hanc ꝯſuetu
dinem eſſe in tota Italia nororiā. Imò, ſurtius affirmat eo lo-
ci Aret qđ annuli immiſsio, ſignificat præſumprū mřimoniū.
Quartus eſt caſus, qñ ſumus in loco, quo annuli traditio
7 † nihil ſignificat, & annullus eſt traditus in apparatu matri-
monij, præſente ſacerdote, vel ad fores eccleſiæ. Hoc caſu præ
ſumitur matrimonium. Ita Butr. in c. vlt. nu. 8. verſ. ſi nihil di-
ſponit Aret. in conſ. 13. nu. 4
8 Quintus eſt caſus, quando ſumus in loco, in qno † annuli
traditio nihil ſignificat, & annulus eſt traditus a patre, ſine
apparatu mřimonij. Hoc caſu eſt clarū, qđ non pſumitur ma
rtimoniū. Ita Butr in d. c. vlt. nu. 8. ver aut hoc ſit de deſponſ.
impuberum. quo loci Butr. vel ſuboſcure loquitur, vel Codex
eſt corruptus, legit enim in noue impreſsis, aut hoc ſit in ap-
paratu. Exiſtimo eſſe legendum negatiue aut nō ſit. cū paulò
ſupra poſuerit caſum affirmatiuum. Et hic caſus apud me nō
hēt dubitationē. Imo crediderim, qđ ēt ſi pater tradidiſſet
annulum in ipſo apparatu matrimonij, nil egiſſet, niſ. con-
ſenſu filij tradidiſſet.
9 Sextus eſt caſus, quando ipſemet filius † in non apparatu
matrimonij, tradidit annulum mulieri, & immittit in eius di-
gito. Hoc caſu, inquit Butr. prǽcitato in loco, præſumitur cō
tractum matrimonium Ego certe valde dubito, quandoqui-
dem vbi non ſumus in apparatu matrimonij, videtur potius
id actum cauſa futuri matrimonij, atque ita præſumi debent
ſponſalia. Niſi dicamus, Butrium loqui, quando in loco extat
conſuetudo, quod annuli immiſsio ſignificet matrimonium.
10 Septimus eſt caſus quando deſertor annulus † & digito nō
immittitur. Hoc caſu non præſumitur matrimoniū. ſed ſpon
ſalia. Ita Butr. in d. c. vlt. nu. 8. verſ. ſi aūt deſert. de deſponſa.
impub Idem in c. illud. no. 7. de præſump. Nam talia munuſ-
cula (inquit Butr.) quandoque interueniunt inter virum, &
mulierem. Idem reſpondit Aret. in conſi. 13. nu 4.
Octauus eſt caſus, quando ſumus in apparatu mřimonij,
& verba prolata ſunt dubia, an ſignificent mřimonium, vel
11 ſponſalia, & traditus eſt † annulus, ſed non immiſſus digito
puellæ, & non conſtat de loci conſuetudine. Hoc caſu credi-
derim præſumi matrimonium, quamquam annulus non fue-
rit immiſſus digito puellæ. Na immiſsio requiritur, niſi alijs
ſignis præcedentib. aut ſeqoentib. ſignificetur mřimoniū. Ita
ſenſerunt Cæp. in conſ. 1. nu. 14. verſ. itē ēt. in ciuilib. & Patiſ.
in cōſ. 55. nu. 44. & cōſ. 60. nu. 48. li. 4. & apertius Bero. in q. 6.
col. vlt. verſ. prǽterea Idē vere ſenſit Lapos allega. 96. nu. 17.
verſ. ſed qñ ſactū. quē ſecuti ſunt Abb. in c. illud. nu. 13. de prę
ſump. & Barb in conſ. 6 col. 12. & 17. li. 1. & oīum clarius Prę-
poſ. in d. c. vlt. nu. 4. ꝓpe mediū de deſpōſa. impub. ¶ Nonus
eſt caſus, qñ ſumus oīno in dubio an annuli immiſsio, vel tra
ditio ſignificet mřimoniū. Hoc caſu (inquit Butr. in d. c. vlt.
12 nu. 8. in fi.) iudicandū † erit ꝓ mřimonio. c. vlt. de re iudic. vel
ꝯſulendus erit princeps, iux. c. 1. de tranſac. Ita & Abb. in d. c.
vlt. in fi. Et accedit quod Aret. in d. ꝯſ. 13. num. 4. & 5 ꝓoſt ali-
quos rūdit, ſolā ipſam annuli immiſsionē, ſui natura ſignifi-
care mmatrimonium fuiſſe contractum.
13 Decimus eſt caſus, quando nō cōſtat de aliqua † annuli
traditione a viro facta: ſed mulier cum viro illo habitans ge-
ſtat annulum. Hoc caſu non præſumitur cum viro illo contra
xiſſe matrimonium Ita Oldra. in conſ. 159. nu. 6. Iaſ. in prælo.
ſeudo. nu. 12. ver. ad cōtrarium. & ſcripſimos ſupra hoc libro
præſump. 1. in coniectura decima.

PRAESVMP. III.

Matrimonium vel ſponſalia, quibus verbis contra-ctum præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium præſumitur contractum, quando verba proferuntur de præſenti, veluti accipiam te in vxorem &c.*
2 *Sponſalia contracta ſolum præſumuntur, quando verba ſonant in futurum, & ſignificant principium actus tantum.*
3 *Mřmoniū an præſumatur cōtractū, quando verba ſonāt in futurū, ſed tamen ſignificant exequutionem actus perfecti & cōſumati.*
Et quid ſi præceſſerint verba ſignificantia ſponſalia. nu. 4.
5 *Matrimonium præſumi contractū, quando verba præcedentia ſunt dubia, ſequentia vero certa, matrimonium ſignificantia:*
6 *Sponſalia tantum præſumi contracta his verbis, volo accipere te in ſponſam & vxorē, & in te conſentire, per verba de præſenti.*
7 *Matrimonium contractum cenſeri his verbis, nolo habere aliam in vxorem, niſi te.*
Item per verba. promitto qđ non habebo aliā vxorem, niſi te. nu. 8.
9 *Matrimonium potius, quam ſponſalia in caſu dubio, præſumitur.*

PRoferri ſæpe ſolent verba, tum à viris tū à mulierib.
quib. maximè ambigitur, an matrimoniū, vel ſpon-
ſalia tm̄ ꝯhere voluerint, & propterea dubitatur, an
præſumatur matrimonium, vel ſpōſalia Qua circa,
vt hac de re in foro perutilia aliqua ſcribam, aliquot caſus di
ſtinguam. ex traditione Abbatis in c. ex parte. nu. 7. de ſpon-
ſal. & aliorum alibi.
1 Primus eſt caſus, quando † verba in contractu proferūtur
de præſenti, vt ſi vir dicit, accipio te in vxorē & cę. Hoc caſu
contractum dicitur matrimoniū c. pen. de ſponſ. Ita docuit
Abb. in c. ex parte. nu. 7. in primo caſu de ſponſal & ibi. Zaba
rella in primo notab. & aptius Butr. num. 10. ver. primus qñ. &
Ang. Clauaſius in ſumma. in verb. matrimonium. il 2. nu. 8.
2 Secundus eſt caſus, quando † verba ſonant in futurum, &
ſignificant principium actus tantūmodo, vt ſi vir dicit ꝓmit
to, ꝙ te ducā in vxorem. Hoc caſu ſolum præſumuntur cōtra-
cta ſponſalia. c. de illis. & c. pen. de ſponſal. Abb. in d. c ex par-
te. nu. 7. ver. quandoq; verba ſonant in futurū, & tunc aut &c.
Et idem apertius ſcripſerunt ibid. Zabarella. in q 2. & Butrius
nu. 10. verſ. ſecundus caſus. Alex. in conſ. 153. nu. 2. lib. 5. & Io.
Baptiſta Ferret. in conſ. 159. nu. 1. & in conſi. 281. nu. 3.
3 Tertius eſt caſus, quando † verba ſonāt in futurum, ſed tm̄
ſignificant executionem actus conſumati ſeu perfecti: & alia
verba non præceſſerunt. vt ſi vir dicit, promitto, quod habe-
bo te pro legitima vxore. Hoc caſu aliquorum eſt opinio: con
tractum præſumi atque cenſeri matrimonium. Ita Abbas in
d. c. ex parte. nu. 7. ver. quandoque verba ſonant in futurum,
ſed denotant. &c. & ibid. Zabarella in q. 1. & But. nu. 10. verſi.
quandoque proferuntur verba executiua. Ea ratione vſi ſunt,
quod non poteſt vir habere illam pro legitima vxore, niſi præ
cedat matrimonium. Hæc enim verba ſignificant executio-
nem matrimonij: vnde tacitè videtur de preſenti contrahere,
ex quo obligat ſe ad executionem. arg d c. de illis. de ſponſal.
Et ſubiungit Abb ꝙ hic caſus maximè procedit, ſi apponan-
tur hæc verba, ab hoc tempore, vel decętero, vt ſi dicit, pro-
mitto, ꝙ habebo te de cætero pro legitima vxore.
Quartus eſt caſus, quando verba ſonant in futurum, & ſi-
gnificant executionem actus conſumati atque perfecti: ſed
4 tamen † præcedunt verba ſignificantia ſponſalia, vt ſi vir di-
cit promitto quod ducam te in vxorem, Et tenebo te pro le-
gitima vxore. Hoc caſu cenſentur cōtracta ſponſalia tantum-
modo. Ita tradunt Abb. in d. c. ex parte. nu. 7. verſi hæc proce-
dunt, niſi. & ibid. Butr. nu. 10. ver. ſecus. in verbo, te ducam. Ro
ſing. 338. Alex in conſi. 152 nu. 4. & in conſi. 153. nu. 3. lib. 5.
Dec. in c. iurauit. in 3. nota. de proba. Io. Baptiſta Ferretus in
conſi. 281. nu. 3. & Dida. Couuarr. in epitome de ſponſal par.
2. c. 4 §. 1. nu. 5. in fi. qui alios refert. Ea vſi ſunt ratione, quia
illa verba dubia ſignificantia actus executionem & perfectio
nem, declarantur atque reſtringuntur à verbis præcedenti-
bus claris, ſponſalia tantum ſignificantibus. argu. l. vlti. §. cui
dulcia. ff. de vino tritico oleoque legato. c. ſedes. de reſcrip. &
clem. non poteſt. de procur.
Quintus eſt caſus, præter Abbatem & alios in d. c ex parte,
5 quando verba † pręcedētia ſunt dubia, vt quia poſſunt ſigni-
ficare ſponſalia, & matrimonium: ſequentia verò ſunt certa,
matrimonium ſignificantia, vt ſi vir dicit. Non ducam aliam
in vxorem: & accepto te pro vxore. Hoc caſu verba illa prima
dubia recipiunt interpretationem à ſequentibus certis, ſicuti
diximus ſuperiore caſu, verba dubia ſequentia recipere inter-
pretationem à præcedentibus claris. Et in ſpecie reſpondit
Io. Baptiſta Ferretus in d. conſi. 81. nu. 1. & nu. 2. qui cōſuluit,
contractum fuiſſe matrimonium his verbis. *Sete voi contenta d'eſſer mia moglie, ſecondo ch'altre volte m'hauete promeſſo?* Et
mulier reſpondit, *Che ſi.* Et ſi enim illa verba, *Secondo ch'al-
tre volte m'hauete promeſſo*, ſunt verba præteriti temporis; &
ſignificantia ſponſaliorum: attamen quia illa ſubſequentia,
Sete voi contenta d'eſſer mia moglie. ſignificant, contractū ma-
trimonij; reſpondit Ferretus eſſe matrimonium. Et illo in lo
co declarat traditionem Abbatis ibid. c. ex parte. & Alex. in
conſi. 153. num. 3. lib. 5. Et in ſpecie, ſic & ego ipſe reſpondi in
conſi. 366. num. 36. ver. quintus eſt caſus.
6 Sextus eſt caſus, quando vir ita dicit, † volo accipere te in
ſponſam & vxorem, & in te conſentire per verba de præſenti.
Hoc caſu reſpondit Corn. in conſi. 91. nu. 10. lib. 3. contracta
cenſeri ſponſalia tantum, tametſi prima verba ſignificent
ſponſalia: poſtrema verò matrimonium, vt ipſe Corneus ibid.
nu. 11. ſcripſit. Cæterùm aduerſus Corneum, ꝙ etiā illa poſtre
ma verba ſignificent ſponſalia tantum cōem eſſe ſententiam
teſtatur Ferret. in d. cōſi. 281. col. pen. ver. ſupereſt reſpōdere.
7 Septimus eſt caſus, qñ † vir dicit, nolo habere aliam in vxo
rem, niſi te. Hoc caſu dicitur ꝯtctum matrimoniū: cum verba
ſint

ſint præſentis temporis. Et Abbatem ſecuti ſunt reliqui omnes: ſicuti reſtatur Alcia. in reſp. 13. nu. 5. Et illis accedit Ang. Clauaſius in ſumma. in verbo, matrimoniũ il 2. nu. 12. Et huc facit quod ſcripſit Bald. in l. 2. col. 25. ver. nota tamen qđ differentia. ff. de iureiur. cum dixit, quod ſi quis iurat tractare aliquam in vxorem, cenſeri contractum matrimonium: cum ſit conſenſus verbis expreſſus.

8 Octauus eſt caſus, quando vir dicit promitto, † quod non habebo aliam vxorem, niſi te, vel quam te. Hoc caſu dicitur contractũ matrimonium. Ita poſt Specu. & Io. Andreę docuit Abbas in d. c ex parte. nu. 8. de ſponſal. & ibidem Præpoſ. nu. 6 reſtatur communem eſſe opinionem. Alex. in conſ. 152. nu. 4. & in conſ. 153. nu. 3. lib. 5. Barba. in conſ. 6. col. 4. lib. 1. Silueſter Prierius in ſumma in verbo matrimoniũ, nu. 10. Vngarellus in additionib. ad Angelũ Clauaſiũ in verbo matrimoniũ il 2. nu. 12. Iaſon, Dec. & Curt. iun. in l. actione. C. de tranſact. Alciat. in d. reſp. 13. nu. 5. ver. tamen contrarium & Dida. Couuarr. in epitome de ſponſ. parte 2. c. 4 nu. 4. & Rota Roma. in deciſ. 43. in prima parte, in nouiſsime impreſsis. Quorum quidem auctoritate conſtat hanc eſſe communem ſententiã, & ſi ab ea diſſentiant Butrius in d. c. ex parte, nu. 7. & Cæpolla conſ. 1. col. pen. in ciuilib. Qui quidẽ Cępolla ibi in col. pen. ver. tertio non obſtat, cõcedit communem illam opinionem, eſſe veram quãdo præceſsit aliquis tractatus de matrimonio contrahendo, vel traditus fuit annulus, qui dari ſolet in contrahendo mrĩmonio. Et ſimile tradit Did. in d. c. 4. §. 1. nu. 4.

9 Nonus & vltimus eſt caſus, quando verè ſumus † in dubio. Hoc ſane caſu præſumitur potius matrimonium quàm ſponſalia. Ita Butrius in d. c. ex parte. nu. 10. ver. quandoque proferuntur verba dubia. de ſponſal Lapus alleg. 56. nu 14. Clauaſius in d verbo, matrimonium. il 2. nu. 4. & ibidem Vugarellus in additio. num. 12.

PRAESVMP. IIII.

Matrimonium metu contractum, quando pręſumatur, & quando metus pręſumatur continuatus, & quando purgatus.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij tanta eſt libertas, vt ſi metu cõtractum ſit ipſo iure reddatur nullum.*
Idque adeo verum eſt, vt cum alia deinde contrahens eidem obligetur; nec ad primum adſtringatur. nu. 2.
3 *Metus qui matrimonium impediat qualis eſſe debeat.*
4 *Metus regulariter non præſumitur.*
5 *Metum illatum probari coniecturis.*
6 *Metus præſumitur illatus, quando de eo inferendo tractatus præceſſit, etſi in ipſo matrimonij actu non appareat.*
7 *Adoleſcenti deprehenſo in facinore præſumitur illatus metus.*
8 *Metum illatum præſumi, ſi ad oſtium domus vbi matrimonium cõtrahitur, armati homines adhibiti ſint.*
Vel in ea fuerit auditus clamor. nu. 9.
Aut iuuenis qui contraxiſſe dicitur, exiuerit pallidus & tremebundus. nu. 10.
11 *Metum illatum præſumi ei qui in contractu matrimonij lacrymatur, niſi aliqua fletus iuſta cauſa adſit.*
12 *Metu conſenſiſſe præſumitur quem veriſimile non erat, eo tempore matrimonium contracturum, niſi hoc iuſta cauſa factum appareat. nu. 13.*
14 *Matrimoniũ clã contractũ, metu & timore cõtractũ præſumitur.*
15 *Metu contraxiſſe præſumitur, qui poſtquam in locu tutu & ſecuro eſt fuerit ea de re proteſtatus.*
16 *Metus illatus præſumitur, quando inter contrahentes magna eſt imparitas.*
17 *Metu cõtraxiſſe cẽſetur, qui in loco vt cõtraheret fuit concluſus.*
Idem ſi poſtquam contraxit aufugit. nu. 18.
Vel qui contraxit, mandante principe, qui voluntas & mandata ſua conſueuit exequi. nu. 19.
20 *Contraxiſſe præſumitur, puella per vim rapta.*
21 *Metu contractum fuiſſe matrimonium præſumitur, ſi publica extet vox & fama.*
22 *Metus ratione & cauſa perdurante, ipſe etiam metus perdurare præſumitur.*
23 *Oſculum quod beneuolentię ſignum eſt, vtrum metum in rapta ceſſare, ſignificet.*
24 *Metum, ex longa cohabitatione purgatum præſumi, data recedendi facultate.*
Quæ aũt dicatur lõga cohabitatio, relinqui arbitrio iudicis. nu. 25.
26 *Metus illatus purgatus præſumitur, quando contrahens è loco potuit tuto recedere, idque non fecit.*
Item ſi poſt aliquod tempus petijt ſibi dotem numerari nu. 37.
28 *Metus purgatus in contrahente præſumitur, qui aliquem actum omnino voluntarium & inſolitum fecerit.*
Vel qui poſt aliquot dies viſus eſt hilaris, & tripudiare. nu. 29.
30 *Copula carnali voluntaria, præſumitur purgatus omnis metus pręcedens.*
Atque id locum habere in viro etiam inuito, vt ſponſalia illius in matrimonium tranſeãt. nu. 31. reiecta opinione contraria. nu. 34.
32 *Mors potius eligenda quam peccatu conſentiendum.*
33 *Fornicario affectu cognouiſſe ſe aſſerens, non poteſt dici vir cõſtãs.*
35 *Copula carnalis ſubſecuta in muliere non præſumit metũ purgatũ.*
36 *Vis præciſa, quid ſit, & quid conditionalis ſeu cauſatiua. nu. 37.*

ET ſi de metu q in vniuerſum inferri ſolet in contractibus, dicturus ſum infra in hoc libro; attamen placet hoc in loco diſſerere de metu, qui ſolet aliquãdo interuenire in mrĩmonio. Qua in diſputatione tria capita diſtinguo.

Primũ eſt quando metus præſumatur in ipſo actu contrahendi matrimonium, illatus.

Secundum, qñ metus iam illatus præſumatur continuatus.

Tertium quando præſumatur purgatus. Primum caput vt
1 explicem, ſciendum prius eſt tantam † eſſe matrimonij libertatem, vt ſi metu contractũ ſit, nullũ ipſo iure reddatur ca. cũ locum. & c. veniens. il 2. de ſponſa. tex. notab. in c. ſignificauit. de eo qui duxit in matr. quã polluit per adult. & affirmarunt glo. in c. 2. de his q̃ vi metusve cã. late Imol. in c. tuæ. nu. 12. de ſponſa. Barb in conſ. 54. nume. 10. lib. 1. qui cõem eſſe teſtatur Gratus in conſ. 38. nu. 7. libr. 2. Sylueſter Prierius in ſumma in verbo, matrimoniũ 8. nu. 11. ver. circa prædicta tamẽ. Pariſ. in conſ. 170. in fi. lib 4. Dida. in epitome de ſponſal. in 2 par. c. 3. §. 5. num. 1. Et adeo eſt nullum matrimoniũ metu ↄctum, vt ſi
2 is, † qui ita coactus fuit, cum ſecunda deinde contraxit, obligatur ſecundo matrimonio, non autem primo d. c. ſignificauit vbi Abbas & Butri. & Sylueſter præcitato in loco.

3 Porrò metus † iſte talis eſſe debet qui cadere poſsit in conſtantem virum, pro iudicis tamen arbitrio, inſpecta qualitate perſonarum. Ita poſt alios Dida. in epitome de ſponſa. par. 2. c. 3. §. 3. nu. 6. & multis ſequentib. & Martinus Nauarrus in manuali confeſſorum. c. 22. nu. 51.

4 Metus autem † regulariter quouis in actu non præſumitur vt dicemus infra in præſumpt. 34.

5 Verum coniecturis † & præſumptionib. detegitur illatus metus Alex. in conſ 156 nu. 1. lib. 5. Cæpolla in conſ. 2. nu. 5. in ciuilib. & Alciatus in reſp. 5. nu. 3.

6 Prima eſt ↄiectura, quando præceſsit † tractatus de inferẽdo metu, vt contraheretur matrimoniũ. Nam & ſi deinde non apparet, quod in ipſo actu ↄtractus matrimonij, fuerit illatus metus, nihilominus pręſumitur Ita in ſpecie Cępolla in conſ. 2. num. 5. verſ. prima coniectura. in ciuilibus. Petrus Barbobus inter conſilia matrimonialia. in conſ. 24. nu. 7. lib. 1. & Craue. in conſ. 115. nu 6.

7 Secunda eſt coniectura, quando adoleſcens † fuit deprehẽſus in ipſo facinore, quo iuſte timere potuit occidi. Ita Abbas in c. veniens in fi. de ſponſa Cæpolla in d. conſ. 2. nu. 5. verſ. ſecunda coniectura eſt. Alex. in cõſ. 99. in prin. lib 3. Petrus Barbobus in d. conſ 24. nu. 5 & Pariſius. in conſ. 60. nu. 20. libro 4. Rimin. iun. inter conſ. matrimo in conſil. 77. nu. 21.

8 Tertia eſt coniectura, quando † ad hoſtium domus, in qua matrimonium fuit contractũ, adhibiti fuerunt homines armis muniti, qui facile vim inferre poterant, ſic reſponderunt Cæpol. in d. conſ. 2. num. 5. verſ. tertia coniectura. & Corn. in conſ. 41. nu. 11. lib. 2.

9 Quarta eſt coniectura, † quando in eo loco contractus matrimonij auditus fuit clamor, & armorũ ſtrepitus. Ita Cepol. in d. ↄſ. 2. nu. 5. ver. quarta ↄiectura. Alex. in cõſ. 98. nu. 5. & in conſi. 99. nu. 3. lib. 3. & latè Pariſ in conſ 60. nu. 13. lib. 4.

10 Quinta eſt coniectura, quando adoleſcens † qui dicitur contraxiſſe matrimonium, exiuit è domo illa facie pallidus & tremebundus. Ita Cæpol. in d conſ. 2. nu. 6. ver. ſexta coniectura. & Petrus Barbob. in d. conſ. 24. nu. 22.

11 Sexta eſt coniectura, quando in ipſo actu † cõtractus matrimonij ille, vel illa lacrimabatur. ſic reſpondit Alcia. in reſp. 504. nu. 5. ex l. vlt. §. ſed quia. C. de iure deliberan. Id quod declarat ipſe Alciatus ibidem. nu. 7. verſ. nec obſtat prima. non procedere quando iuſta aliqua fuiſſet cauſa illius fletus, quæ ſignificaret, non cauſa metus fleuiſſe. exemplum eſt ſecundũ Alciatum in puella nupta ea die, qua eius pater deceſſerat Nã præſumitur, quod fleret ob mortem patris.

12 Septima eſt coniectura † quando non eſt veriſimile, quod
eo tpe quis ɔ̄xiſſet matrimonium, vt puta in filia, quæ ea die,
qua pater mortuus eſt, ab affinibus matrimonio tradita fuit.
Hoc ſanè caſu præſumitur, ꝙ metu & inuita conſenſerit. Ita
Alci. in d resp. 504. nu. 5. verſ. deinde quia. Eſt exemplum me-
morabile ſecũdum Aleia. apud Liuium lib. 3. tertiæ Decadis.
de Maniſſa, qui Sophonisbam ſyphacis vxurem duxit. Hanc
Hanc tamen coniecturam intellexit Alci. in d reſp. 504. nu. 7.
13 ver. nec obſtat ꝙ tam citò procedere, niſi aliqua † iuſta affuiſ-
ſet cauſa, tam citò contrahendi, vt ſuo illo in caſu conſidera-
bat Aleiat. filiam illam nuptui traditam ea die, qua deceſſerat
pater, ob dubium quod ſuberat, ne à quibuſdam commiſſa-
rijs, alteri viro per vim matrimonio collocaretur.
14 Octaua eſt coniectura, quando matrimonium † fuit clam
contractum. Nam & tunc metu & timore præſumitur con-
tractum, vt respondit Cæpolla in d. conſi. 2. nu. 7. verſ. ſeptimæ
coniectura, qui intellexit, clàm dici contractum, vt ſi noctis
tempore fuit factum. Idem eſt quando adhibiti non fuerunt
ſanguine coniuncti, & amici, ſicuti adhiberi conſueuerunt.
Nam & tunc metu contractum præſumitur. Ita conſuluerunt
Alci. in reſp. 5. nu. 8. ver. tertiò côcurrit & in reſpon. 504. nu. 5.
ver. ad hæc augetur. & Grat. in conſi. 38. nu. 18. & 20. lib. 2.
15 Nona eſt coniectura, quando is, qui † contraxit matrimo-
nium, ſtatim quò peruenit alio in loco tuto & ſecuro, prote-
ſtatus eſt, ꝙ nolebat contrahere. Ita Alcia. in d. reſponſ. 5. nu.
8. ver. ſecundo concurrit. & Grat. in conſi. 38. num. 22. qui re-
ſpondit de puella, quæ conqueſta eſt. Et ſimilibus comproba
bimus infra in præſumpt. 126. nu.
16 Decima eſt coniectura, quando adeſt imparitas † vt quia
vir eſt admodum nobilis & diues: mulier verò vilis & pauper.
Hoc etiam caſu præſumitur, ꝙ vir metu contraxerit. Ita Cæ-
polla in d. conſi. 2. nu 7. 9. coniectura.
17 Vndecima eſt coniectura, quando quis † fuit clauſus in lo-
co, in quo deinde contraxit matrimonium. Ita Abb. in c. cum
locum. in fi. de ſponſ. Syluester Prierius in ſumma. in verbo ma
trimonium. 8. nu. 11 in fin. Corneus in d conſi. 41. nu. 11. lib.
2. Barb. in conſi 54. nu. 19. lib. 1 Petr. Barbobus in d. conſi. 24.
nu 21 Pariſ. in d. conſi. 60. nu. 15. lib. 4. & Riminaldu. in d. con-
ſilio 77. nu. 19. Intelligit autem Abb. in d. c. cum locum. in fin.
quando is fuit recluſus ad hoc vt contraheret matrimonium,
ſecus ſi ob aliam cauſam.
18 Duodecima eſt coniectura, † quando is, qui contraxiſſe di-
citur matrimonium metu, poſt ipſum contractum aufugit.
Nam tunc præſumitur, ꝙ metu contraxerit. Ita Petrus Barbo-
bus in d. conſi. 24. nu. 7.
19 Decimatertia eſt coniectura quando contractũ fuit † ma-
trimonium iuſſu & mandato principis, qui conſueuit exequi
ſuam voluntatem & mandata. Ita Abbas in c. viri qui cler. vel
vone. Syluester Prierius in ſumma, in verbo, matrimonium. 8.
nu. 11. Idem dicimus cæteris in contractibus qui metu geſtis
præſumuntur, quando princeps, qui conſueuit exequi iuſſa
ſua, ita mãdauit ſicuti dicemus infra in præſump. 126. nu. 24.
Hinc Socin. ſen. in conſi. 148. num. 7. lib. 1. poſt Bald. in l. eam
quam. num. 25. C. de fideicom. reſpondit, ꝙ natus ex tyranno
vxorato ex coitu accuſabili, ſuccedit matri, quia mater præ-
ſumitur vim paſſa. Sic & de nato ea ſerua affirmauit eodem
in loco Socinus.
20 Decimaquarta eſt cõiectura, † quãdo puella fuit vi rapta.
Nam tunc præſumitur matrimonium etiam ex poſt contra-
ctum fuiſſe metu contractũ. Ita Grat. in conſi. 38 nu. 12. lib. 2.
21 Decimaquinta eſt coniectura, † quæ à communi voce & fa
ma ducitur Nam & hoc caſu metus præſumitur. Ita in ſpecie
reſpondit Cæpolla in d. conſi. 2. num. 8. in ciuilibus. Comenſ.
65. & Alcia in reſpon conſ. 504. nu. 5. ver. confirmatur etiam.
Secundũ eſt huius diſputationis caput, quando metus iam
illatus in matrimonio præſumatur continuatus. Hic primum
22 dicendum eſt, ꝙ quando eadem cauſa & ratio illati † metus
perdurat, perdurare ẽt præſumitur metus. Ita Abb. in c. ſuper
hoc, de renunt. Cum dixit, ꝙ etiamſi puella vi rapta riſit, dum
23 deſponſaretur raptori, eumque eſt † deoſculata attamen ex
quo durabat eadẽ cauſa metus, præſumitur adhuc metu con-
ſenſiſſe. & riſum illum finxiſſe. & Abbatem ſecutus eſt Alcia.
in reſpon. 3. nu. 14. Idem reſpondit Barb. in conſi. 54. col. pen.
lib. 1. Ita quoq; ſi matrimonio metu contracto, ſubſecutũ eſt,
ſtatim ferè dotis inſtrumentum, cui conſenſit ille metu com-
pulſus, adhuc præſumitur duraſſe metus in ipſo inſtrumento
dotis ſtatim confecto. Ita Cald. in conſi x. in titu. quod metus
cauſa. Anchara. in conſi. 200. Facit dubium. quos ſecutus eſt
Alex. in conſi. 98. in fin. lib. 3. qui nu. 7. idem dixit de alio acto
ſimili, quo alioqui confirmatum videtur matrimonium. Ita
pariter idem Alex. in conſi. 99. nume. 6. libr. 3. reſpondit, ꝙ etſi
poſt matrimonium metu contractum, is metu coactus de-
oſculatus eſt coniugem, attamen præſumitur metu deoſcula-
tus eſſe. Idem ſcripſit Abbas in d. cap. ſuper hoc. Quod verum
eſſe exiſtimo, etſi Cæpolla in conſi. 2. nu. 16. in ciuilib. reſpon-
derit, ob ſubſecutum oſculum, quod eſt beneuolẽtiæ ſignum,
præſumi metum ceſſaſſe: ſicuti etiam (ſubiungit Cæpolla
nume. 17.) eſt tactus manus. Quorum vtrumque falſum eſt,
quando ipſi actus (vt dicebat Alexander) facti ſunt, duran-
te eadem metus cauſa. ſecus ſi poſt aliquod tempus quando
metus cauſa omnino abfuit, vt ſequenti in capite dicemus.
Ita etiam Barba. in conſi. 71. colu. 4 libr. 2. pariter reſpondit
Corneus in conſi. 41. num. 15. lib 2. quod ſi mulier compulſa
fuit minis, & armis ſecum contrahere matrimonium, præſu-
mitur, quod toto illo tempore conſtantis matrimonij perdu-
rauerit metus, ex quo extitit ſemper cauſa eiuſdem metus,
nempe maritus, qui potuit illam verberare, & corporis crucia
tibus afficere. ſic etiam reſpondit. Ruinus in conſ. 122. nu. 10.
lib. 4 & accedit Gratus in conſ. 38. nu. 12. lib. 2. qui conſuluit
præſumi metũ illatum à raptore contra raptã continuare, et-
ſi ipſa rapta conſenſit in faciẽ eccleſiæ cõtractui matrimonij.
Tertium eſt caput huius diſputationis. quando ſ. metus iã
in ipſo cõtractu matrimonij illatus, pſumatur aliquib. ſignis
purgatus. Qua in re dicendũ eſt plura eſſe ſigna quib. colligi-
24 tur, metum fuiſſe purgatum. Eſt ſane primũ ſignum † quan-
do vir & mulier diu ſimul cohabitauerunt: cum tñ ita vnus ac
alter potuiſſet recedere. Et ſi enim difficilius ſit mulieri rece-
dere a viro ꝗ viro a muliere: attñ data pari recedẽdi faculta-
te: ſi vterq; perſiſtit i matrimonio, metus purgatus pſumit.
Ita probat. tex. c. ad id quod, de ſponſal. qui decidit, præſumi
purgatum metum in puella, quæ poſt illatum metum diu cũ
marito habitauit, cum tamen potuiſſet ab eo diſcedere. Et
illo in loco annotarunt glo. Abbas & reliqui. Idem reſponde
runt Oldradus in conſi. 35. factum tale. & Alciatus in reſp. 5.
nu. 15. Idem affirmarunt Syluester Prierius in ſumma. in ver-
bo, matrimonium. 8. num. 11. ver. ſextum. Pariſius in conſ. 170.
num. 18. & 24. lib. 4. Eſt ſimile in matrimonio ſpirituali. In-
greſſa etenim monaſterium, non poteſt metum allegare, qñ
diu in eo cohabitauit. Abbas in c. cum vnum. de regula. & Pu-
thæus in lib. 3. deciſ. 362. nu. 2.
Dubitant aũt prædicti Doctores. quanti temporis eſſe de-
25 beat hæc cohabitatio? Et cõis quidem eſt ſnia † iudicis arbi
trio relinqui, vt is conſideret quantitatem temporis cohabi-
tationis & opportunitatem recedendi & fugiendi.
26 Secundum eſt ſignum præcedenti proximũ quando † poſt
illatum metum, is qui metu contraxit matrimonium, potuit
eo loco illo tutè recedere, & non receſsit: ſicuti qñ oſtium do
mus fuit apertũ & nemo impediebat fugere. Nã tũc ille metus
pſumitur purgatus: ſicuti ex gl. d. c. ad id. reſpondet in ſpecie
Barba. in conſilio 2. num. 18 verſi. octaua præſumptio. Ruinus
in conſil. 122. num. 13. lib. 4. Alcia. in reſp. 5. num. 15. Pariſ. in
conſ. 23. num. 3. lib 2.
27 Tertium eſt ſignũ purgati metus, qñ † vir poſt aliquod tẽ-
pus petijt dotẽ ſibi numerari. Ita Alcia. in d. reſp. 5. nu. 15. ver.
cũ firmatur iſta ſolutio, qui declarat & intelligit Cald in cõſ.
2. in tit. quod metus cauſa, quem ſupra retuli, loqui, quando
dos vel ſtatim fuit conſtituta, vel numerata viro recipiẽte. ſe
cus verò, quando ipſe maritus ſua ſponte eam petijt.
28 Quartum eſt ſignum purgati † metus, quando actũ aliquẽ
omnino voluntarium & inſolitum fecit, vt ſi vir tribus an-
nulis ſubarrauit ipſam mulierem. Ita Alciatus in reſp. 5. num.
17. idem in muliere, quæ detulit ſemper annulos, quos omit-
tere potuiſſet. Pariſ. conſ. 170. nu. 27. lib. 4.
29 Quintũ eſt ſignum, quando † poſt aliquot dies metũ paſ-
ſus in matrimonio viſus eſt hilaris, & tripudiare, vel ſimilem
actum facere. Ita Ruinus in conſ. 122. nu. 13. & 14. li. 2. Pariſ.
in conſ. 170. nu. 20. lib. 3.
Sextum eſt ſignum & quidem notabile, de quo multa ſunt
nobis dicenda, quãdo ſcilicet ſecuta eſt carnalis copula. Qua
quidem in re diſtinguendi ſunt tres caſus.
Primus eſt, quando ſiue in viro ſiue in muliere poſt illatum
30 metum, in contrahendis ſponſalib. vel matrimonio, † volun-
taria carnalis copula ſubſecuta eſt. Hoc ſanè caſu dubium
non eſt, quin purgatus præſumatur & cenſeatur præcedens
metus: de muliere metum & vim paſſa ſi carnali copulæ con-
ſentiat, vt dicatur purgaſſe metum, ſancitum eſt in capitulo
ſignificauit. de eo qui duxit in matr. quam polluit per adulte.
& in ea inſuper. qui matri. accu. poſſ. & attigi ſupra in prima
præſumptione. in ſexta extenſione. Et in ſpecie ita affirmarũt
Ruin. in cõſ. 122. nu. 13. & 14. li. 4. Sylueſter Prierius in ſumma.
in verbo, matrimonium. 8. num. 11. ver. quintum ſimiliter. De
viro metu compulſo contrahere, & deinde voluntariè co-
gnoſcente,

gnoscente carnaliter mulierem, vt dicatur purgasse metum respondit Paris. in consi. 170. nu. 55. lib. 4. Et hic casus confirmatur à fortiori ex quarto, & quinto signo commemoratis supra, dum diximus, ex actibus voluntarijs gestis à metu compulso, purgari metum ipsum.

Secundus est casus, quando dicitur subsecutam copulam
31 carnalem in viro † fuisse coactam, & violentam. Hoc etiam casu perfectũ est matrimonium, atq; ita purgatus præcedens metus adhibitus in contrahendis, vel sponsalib. vel matrimonio. Et hoc in casu veriorẽ esse existimo opinionem eorum, qui scripserunt, viri sponsalia transire in matrimonium, & verum perfectumq; esse matrimonium, qñ subsecuta est ipsius viri carnalis copula, etsi metu & vi cognouisse mulierem, alleget. Qua in opinione verè fuerunt Hosti. in c. is qui fidem. de spõs. Pet. de Palu. in quarto sentẽtia. dist. 29. q. 1. arti. 4. & ibid. D. Soto art. 3. col. pen. ver. sed quia, & Didac. in epit. de spons. par. 1. c. 4. §. 1. num. 11. quos quidem recensui etiam supra in præsumpt. 1. in 8. extensio. Et hoc quidem rectè sensisse existimo: Etsi rationes aliquæ ab his consideratæ minus veræ sunt.

Et primò quidem ea adducti sunt ratione, quod etsi carnalis illa copula, fuerit metu acerrimo peracta, attamen maritali affectu præsumẽdum est, peractam fuisse, quia si effectu fornicario fuisset emissa, peccatũ mortale commisisset, c. sacris. de his quę vi metusvè causa. Id quod dicendum non est, quia
32 debet quis potius eligere † mortem quàm peccato consentire. Hæc consideratio leuis, & minus veras est. Nam procederet, quando vir iste coactus, non affirmaret peccare potius voluisse, quam consentire affectu maritali, sed nostro in casu præsupponimus, virum hunc negare affectum ipsum maritalem, quia si illum fateretur dubio procul matrimonium validè contractum fuisset. Et propterea cessat illa præsumptio, qua dicunt ij Doctores virum hunc peccare noluisse.

Secundò adducitur ratio hæc Metus ille solus, qui in constantem virum cadere potest, reddit matrimonium nullum. c. cum locum, c. veniens. & c. consultationi de sponsal. At qui
33 ille qui asserit † affectu fornicario coiuisse, vir constans dici non potest. Ergo metus ei illatus talis non est, vt dici debeat non consensisse Illa minor probatur; quia vir constans ille dicitur, qui fortis est, & potius omnes corporis cruciatus vult ferre quàm peccare Hęc argumentatio adeò perturbauit Dominicum Soto eruditissimum Theologum, vt præcitato in loco modò vnam, modò alteram opinionem visus sit affirmare. Verum respondetur, illum dici constantem, qui communi hominum opinione non nisi, vel mortis metu, vel graui corporis cruciatu territur. Ita Inno. in c cum dilectus. col. penu. quod met cau & post alios Dec. in l. in omnib. causis pro facto[?] ibid. Cagn nu. 5. ff de regul. iur. Et si aliter diceremus, nunquam daretur iustus metus, quo rescindi possent actus gesti metu. Nec sacri canones hoc in casu intelligunt hominẽ constãtem illum dici solum, qui mortem potius eligit, quàm peccare: sed etiam illum, qui graues corporis cruciatus ob actus humanos pertimescit.

Tertiò, veriorem esse existimo rationem, quam & aliqui ex prædictis senserunt, quod scilicet in viro coeunte, considerari non posit metus aliquis, quia si metus adesset, cessaret desiderium, sine quo frustra adhibetur coeundi conatus: sicuti experientia ipsa humana docet. Mulier (vt mox dicemus) inuita & coacta cognosci quidem potest: at vir inuitus, & desiderio carens, nec erigere, nec coire vnquam poterit. Quo circa dicendum est, ꝙ si admittimus virum coiuisse, inde fiet, voluntariè id fecisse, & consequenter matrimonio consensisse. His intelligimus, veram non esse contrariam opinionem eo-
34 rum, qui † scripserunt, matrimonium non dici contractum, quando vir metu compulsus carnaliter cognoscit mulierem. Qua in opinione fuerunt Abb. & Præpos. in c. consultationi. de spons. But. & Henric. Boic in c. is qui fidẽ. de spons. & ibid. Præpos. nu. 7. ad fi Paris. in consi. 58. nu. 69. libr 4. & ex theologis Diuus Antoninus in summa. in 3 par titu. 1. c. 7. ad finem, Duran. in 4. sent. dist. 29. quæst. 2. & Martinus Nauarrus in manuali confessorum. c. 55. nu. 51. versi. tertium. qui communem hanc esse testatur. Et ij quidem ea sola ratione vsi sunt, quod ad contrahendum matrimonium consensus esse debet omninò liber, & spontaneus. c. veniens de spon. & diximus suprà in princ. huius præsumptionis At qui metus iste impedit liberũ, & spontaneum consensum. Ergo & matrimonium. Hæc ratio ex iam dictis confutatur: quia imò secuta carnali copula, adest liber, & spontaneus consensus.

Tertius est casus, quando asseritur, subsecutam copulam
35 † carnalem in muliere fuisse coactam, & violentam. Hoc casu veram esse credo opinionem Abbatis, & sequacium, quos suprà commemoraui: quod scilicet perfectum non fuerit matrimonium, atque ita non purgatus metus. Ita in specia senserunt Host. & Didacus præcedenti casu allegati. Ea est ratio, quia matrimonium requirit (vt diximus) liberum, & spontaneum consensum. At qui metus iste etsi præcisus non est, attamen liberum, & spontaneum cõsensum impedit. Non ergo præsumi potest consensisse matrimonio. Illa minor propositio, ita probatur, declarando prius, quæ dicatur vis præcisa,
36 & quæ conditionalis, seu causatiua. Est sanè vis † pręcisa, quę nos ita compellit aliquid agere, vt in nobis non sit, vtrum agamus: sicuti quando ventus impellit, & defert nos aliquem in locum: exempla sunt in l. Cæsar. & in l. interdum. § si propter. ff. de publican. & vectig. in c. constat. 1. quæst. 1. & c. præsbyteros. §. 1. dist. 50. Hæc vis omnino impedit consensum, & vo-
37 luntatem Et hoc est sine controuersia verum. Vis verò † conditionalis, siue causatiua est, quæ mistam habet voluntatem. Siquidem volũtas in nobis est, attamen metu & timore quodam voluntas illa elicitur: quemadmodum declarant Aristoteles in lib. 3. Ethicor. c. 1. & Diuus Thomas in 2. 2. quæstio. 108. artic. vlti. qui scriptum reliquit, coactionem timoris non facere simpliciter inuoluntarium: sed habere voluntarium mistum. Idem Diuus Thomas in 1. 2. quæstio. 6. Fortunius Garzia in tractatu de vltimo fine. colum. 16. illatione 21. Marius Salamonius in l. 1. ff. de legib. vbi scripsit commentarios de voluntario & inuoluntario. colum. 2. versi. misti sunt. Hæc itaque voluntas educta ex hoc metu & timore, non est voluntas libera & spontanea, sed coacta atque ita secundum quid l. si mulier. §. si metus. ff. quod metus causa. & c. merito. 14. quæst. 1. Bald. in l. penu. C. quomo. & quando iudex. Abb. in c. de muliere. de spons. Diuus Thomas in 4. senten. dist. 29. Salomonius qui supra. Et si enim voluntas ipsa quantum in se est, simpliciter voluntas dicatur attamen actiones ipsę, quę timore & metu fiunt, mistæ sunt: sicuti declarant Diuus Thomas in 1. 2. quæst 6. art. 6. & Didacus in d. c. 4. §. 1. nume. 12. Ex quo sequitur hanc voluntatem liberam nec spontaneam esse, & ob id non sufficere in matrimonio, in quo omnino libera esse debet. Nec obstat acuta illa consideratio Didaci in d. §. 1. nu. 15. cum dixit, actiones has mistas, sicq; voluntatẽ non liberam magis assimilari spontaneis quàm coactis: quia eorum principium est in nostra voluntate. Nam respondetur, ꝙ etsi respectu principij assimilatur spontaneis: non tamen respectu finis, qui considerari debet: alioqui sequeretur: quod omnes actus, qui ob metum rescinduntur, malè rescinderentur, vt potè contra voluntatem agentis. Quemadmodum ergo lex decernit irritos actus hoc metu affectos, multò magis, & matrimonium non esse contractum: ex quo iam constat deficere spontaneum consensum à lege in matrimonio contrahendo omnino requisitum. Est ergo concludendum, ꝙ si mulier vi & metu cognita fuit carnaliter, non præsumi consensisse matrimonio. Quod verò vi & metu mulier inuita, & reluctãs cognosci posit carnaliter, exemplo fit manifestum, vt si vinctis pedibus, manibusque corrumpatur, & iam non semel euenisse compertum est.

PRAESVMP. V.

Dotis fauore stipulatio interposita an præsumatur, vel fingatur in dotali instrumento, pro ipsius dotis restitutione.

SVMMARIVM.

1 *Dos matrimonij causa datur, eiusque dicitur accessoria.*

2 *Dotem marito numerans, nulla stipulatione adhibita, lex tamen pro adhibita voluit.*

Idque præsumptione iuris, & de iure. nu. 3.

Quam tamen stipulationem alij fictam esse volunt. nu. 4.

Distinguit Baldus. nu. 5.

6 *Stipulationẽ in dote adhibitam, etiã quoad mariti commodũ, fingi.*

Idem in patre filia, cui promissa est dotis restitutio. nu. 7.

8 *Stipulationẽ, quę in dotis numeratione interuenisse fingitur, exequẽdã esse stante statuto, vt instrumenta habeãt paratã executionem.*

9 *Fideiussore dato de conseruanda, vel restituenda dote, fingitur interuenisse stipulatio.*

10 *Stipulatio in dote interuenisse non fingitur, in eo qui expresse stipulari non potest.*

Idem in extraneo dotante, ad cuius commodum non fingitur interuenisse. nu. 11.

12 *Dotis ꝓmißione facta de re incerta, stipulatio nõ fingitũ interuenisse.*

Item si cõstante matrimonio, maritus eam alteri restituere promisisset, sitque facta delegatio. num. 13.

POST

1 POſt matrimonium ſupereſt vt de dote, quæ matrimonij † cauſa datur eiuſque acceſſoria dici ſolet, diſpiciamus. Com autem dotis fauor maximus ſit, iure ſactum eſt, quod ſi vel mulier, vel qui mu-
2 lieris nomine dotem † marito numerauit, nullam adhibuit ſtipulationem de dote reddēda, lex eã introduxit. & pro adhibita eſſe voluit. l. vnica. C. de rei vxo. actio & hanc eſſe præ-
3 ſumptionem † iuris & de iure ſcripſit Io. Andreæ in additio. ad Spec. in tit. de præſumptio § ſpecies. nu. 5. in verbo, in prædictis cócord qui dixit, idem affirmaſſe Martinum de Fano. Idē tradiderunt Bar. in l. 1. in prin. ff. de his quę in teſta. delen. & in d. l. 1. in prin. nu. 4. ff. de verb. oblig & ibidē Ripa. nu. 14. Crau. de antiq. temp. in 4. particula primæ partis principalis. nu. 40. & ſi Doctores ab eo allegati præter Bartolū aliter ſcribunt. Et ij quidem adducti ſunt verbis d. l. vnicæ. §. accedit, vbi Iuſtin. ſtipulationem præſumptam appellat. Verum rectè ibi gloſſa exponit, præſumatur, ideſt fingatur.
4 Altera fuit opinio eorum qui verius exiſtimarunt hanc nō eſſe præſumptam, ſed † fictam potius ſtipulationem. Ita gloſ. in d. l. vnica. in prin. C. de rei vxo. actio. Io. Baptiſta de ſancto Blaſio, in tract. de dote centuria prima. nu. 1. & cēturia tertia nu. 27. qui communem eſſe opinionem dixit. Alexan. in conſ. 127. nu. 3. & nu. 8. lib. 6. Socinus ſenior in conſ. 290. in fin libr. 2. Baldus Nouellus in tract. de dote. parte ſexta, priuilegio ſecundo, Campeg. in tract. de dote. parte prima. q. 57. Gallianla in l. 1. in prin. nu. 30. ff. de verbo. obli. & ibidem Iac. Niger. nu. 73. & nu 74. Cora. nu 8 Alciatus nu. 19 & Socin iun. num. 22. Idē placuit Alberto Bologn. in cōmētarijs ad rub. ff. de verb. oblig. c. 29. nu. 2. & 3. Hos rectius ſenſiſſe exiſtimo. Nam Iuſt. in d. l. vnica, in prin. C. de rei vxo. actio. ſtatuit, ſtipulationem ſubintelligi etiam quando omiſſa fuit: Cum certum eſt, ſtipulationem non fuiſſe adhibitam, illa a lege ſubintelligitur. Eſt ergo fictio, quæ cōtra id quod eſt verum, a lege inducitur. Et vtilius quidem eſt doti, quod fingatur ſtipulatio, cum tunc aduerſus eam non admittatur probatio in contrarium, etiã per confeſsionem mulieris, q̃ in præſumptione iuris & de iure non contingit, vt ſuo loco diximus, & in ſpecie tradit Bal. Nouellus qui ſupra. Quamquam non ignorem Io. Baptiſtam a ſanctoBlaſio in d. tract. de dote. centuria tertia, nu. 27. poſt Pratum ſcripſiſſe, nec contra hanc præſumptionē iuris & de iure admitti probationem in contrarium per confeſsionem mulieris, ob fauorem dotis.
5 Tertia fuit opinio † Baldi in d. l. vnica. in prin. C. de rei vxo. actio. qui diſtinguit, q̃d aut apparet ſtipulationē fuiſſe interpoſitam, & tunc non eſt locus præſumptioni, vel fictioni. Aut verè non fuit interpoſita & tunc fingitur. Aut eſt dubium, & tunc præſumitur. Hanc Baldi diſtinctionem probarunt Ang. ibidem, Iaſ. in § fuerat. nu. 55. inſtit de actio.
Cæterum ſuperuacaneū eſt præſumere ſtipulationem in caſu dubio: cum Iuſtinian. ſtatuerit ſemper ſubintelligi. Et diſtinctionem hanc in ſpecie improbarunt Iac. Niger, & Alber. Bolog præcitatis in locis. Quarta fuit opinio Emanuelis Coſtæ. in l. ſi ex cautione. nu. 4. ver. igitur Cæſares. C. de non numera. pecon quam explicabimus infra in præſump. 145.
6 Extenditur primò, hęc fictio, vt locum etiam habeat † ad beneficium & commodum mariti, cui promiſſa eſt dos. Ita Bal. Nouellus in d. tract. de dote. parte ſexta. priuilegio ſecundo. nu. 6 & Campegius in tract. de dote. par. 1. q. 57.
7 Extenditur ſecūdo, vt procedat etiã † in patre filiæ, cui promiſſa eſt dotis reſtitutio Bal. Nouel. in d. priuil. 2. nu. 7.
8 Extenditur tertio, vt locum etiã habeat quando † cautum eſſet ſtatuto, quod inſtrumenta publica paratam habeant executionē. Nam & tunc ficta hæc ſtipulatio exequenda eſt. Ita Bal. Nouellus præcitato in loco num. 10. verſi. Imò dixit, poſt Baldum quem commemorat. Et ſubiungit Bald Nouellus, q̃d ita non foret, quando ſtipulatio eſſet a lege pręſumpta. Id q̃d verum non eſſe exiſtimo ex his, quæ ſcripſi ſupra libr. 1. q. 45. in fin. poſt Purpuratum, quem retuli.
Extenditur quartò, vt locum etiam habeat quando datur
9 † fideiuſſor pro dote ꝯſeruāda, vel reſtituenda, iuxta ea, q̃ ſcribunt Docto. in l. ſi conſtante. §. quoties ff. ſolu. matr. Nam & hoc caſu fingitur ſtipulatio. Ita Bal Nouellus in d. priuileg. ſecundo. num. 11. ver. in fideiuſſore dotis.
10 Declaratur primò, vt non habeat locū in eo, qui † nō pōt expreſſe ſtipulari; vt in muto; vel ſurdo. Nam pro his nec fingitur ſtipulatio: ex quo non concurrunt extrema habilia. Ita Baldus Nouellus in d. priuilegio ſecūdo. nu. 3. & Campegius in tract. de dote. parte 1. q. 57. nu. 2.
11 Declaratur ſecundò, vt locū nō habeat in extraneo † dotante. Nam ad eius cōmodū non fingitur ſtipulatio. Ita Baldus Nouellus in d. priuilegio ſecundo, nu. 7. ver. dicta tamen.
12 Declaratur tertio, quando dotis † promiſsio facta fuiſſet de re incerta Nam tunc ſtipulatio non fingitur, ne duo ſpecialia concurrant. Ita Bal. Nouel. in d. priuil. 2 nu. 11.
13 Declaratur quartò quando † maritus conſtante ipſo matrimonio promiſiſſet reſtituere dotē alteri, atq; delegatio facta eſſet. Ita Bald. Nouel. d. priuil. 2. nu. 11. ver. adde etiam.

PRAESVMP. VI.

Dos quando omnibus in bonis, vel in eorum parte præſumatur conſtituta, ab vxore marito, diligens & perutilis explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Mulier nunquam nupta, ætate minor, non præſumitur omnia bona ſua in dotem dediſſe.*
Et huius quæ ſit ratio. nu. 2.
Quamuis etiam effecta maior pateretur maritum bona poßidere & adminiſtrare. nu. 3.
Quod tamen non procedit, ſi effecta maior marito poſt quinquennium contra dixit, aliquibus præſertim accedentibus coniecturis. nu. 4.
5 *Mulier ætate minor ſolum habens bona mobilia, quæ ſeruando ſeruari nequeant, præſumitur ea in dotem dediſſe. Et quid ſi habeat curatorem nu. 7.*
6 *Bona mobilia minoris quæ ſeruando ſeruari nequeunt, ſine prætoris decreto & alijs ſolemnitatibus alienantur.*
8 *Dotem quam primo marito dederat mulier, eandem ſecundo nubens tradidiſſe p̃ſumitur. Reddūtur rationes volūtatis. nu. 12. & 13.*
9 *Alienationis prohibitio rerū minoris, vtrum in rem ſit vel perſonã.*
10 *Alienare prohibitus a teſtatore, nec inter viuos diſtrahit, aut teſtamento relinquit, habet tamen hæredem ab inteſtato.*
11 *Diſpoſitio legis non dicitur, a qua homo recedere, & pro arbitrio diſponere poteſt.*
13 *Viduas difficilius quam virgines nubere conſueuiſſe.*
14 *Mulier ætate maior nubendo, an omnia bona in dotem dediſſe præſumatur, ſtāte ſtatuto, vt ſine conſenſu propinquorum vel iudicis auctoritate non obligentur.*
Et quando ſtatutum id non habeat locum. nu. 15.
16 *Dotem marito conſtituere: damnoſum eſſe mulieri non vtile.*
17 *Statutum requirens conſenſum propinquorum, in cōtractibus mulierum, an etiam locum habeat in dote, & nu. 18.*
19 *Matrimonium ſine dote eſſe poteſt.*
20 *Statuti correctorij et odioſi verba de caſo vero nō ficto intelligēda.*
21 *Statutum diſponens circa dotes valet, dum non ſit matrimonij impeditiuum.*
22 *Conſenſu etiam propinquorū iuxta formã ſtatuti, in contractu mulieris accedente, non tñ omnia bona in dotem dediſſe præſumitur.*
23 *Dos non venit in conſequentiam neceſſariam matrimonij.*
24 *Mulier cum propinquorum conſenſu dotem in omnib. bonis conſtitutam, eandem ſecundo viro tradere præſumitur & nu. 25.*
Idque extenditur, & ſi primum matrimonium de iure fuerit nullum num 26.
Vel in ſecundo non fuerit adhibitus propinquorum cōſenſus. nu. 27.
Vide tamen cautelam. nu. 31.
28 *Statuti diſpoſitionem ſemel obſeruatam eſſe ſufficit.*
29 *Res Eccleſiæ ſemel data in emphyteuſim, ſolennitate adhibita ſi ad eam redeat, abſque noua ſolēnitate, eodem pacto alienari pōt.*
30 *Dote maiori vidua, quam virgo indiget.*
32 *Mulier ex primo matrimonio habens filias, marito ſecundo nō præſumitur omnia bona in dotem conſtituiſſe, quę iam primo dederat num. 35. & 36.*
33 *Voluntas ſine poteſtate nil operatur.*
34 *Matris pietas & amor erga filios tantus eſt vt præſumendum non ſit, quod bonis eos exuere, & ſecundo viro tradere voluerit.*
37 *Dotem marito nuper docto, eam præſumitur conſtituere mulier, quã immediatè præcedenti conſtituerat, ſi pluribus nupta fuerit.*
38 *Alimenta relicta à teſtatore, prout in vita conſueuerat, intelliguntur ſecundum annos immediatè præcedentes.*
39 *Officium conceſſum alicui a principe ſecūdum ſalarium conſuetū, intelligitur de eo quod habuit immediatus prędeceſſor.*
40 *Muliere expreſſam dotē ſecundo viro conſtituente, ceſſat ea quæ de prima erat præſumptio.*
41 *Expreſſum facit ceſſare tacitum.*
42 *Dotē ſcdo marito traditam eſſe tam, quę primo conſtituta fuerat nō procedit quādo de prima dotis cōſtitutione vera non apparet.*
43 *Dotem viro ſecundo traditam eam præſumi, quæ priori erat conſtituta, non procedere, ſi quantitatem illius vir cognouerit, ſecus ſi ignorauerit.*

Indebitum

44 *Indebitum scienter soluens præsumitur donare.*
45 *Debitorum nomina in dotem data non præsumuntur.*
Quo tamen casu ea etiam tradita præsumantur nu.46.
47 *Cessionem circa translationem actiorum idem operari, quod traditio facit circa translationem dominij.*
48 *Dotis nomine res corporales datæ tum demum censentur, vbi traditio interuenit sic nomina debitorum seu actiones vbi cessio.*
49 *Mulier nubendo primo viro, si expresse debitorum nomina non dedit aut actiones cessit, in dotem ea dedisse non præsumitur.*
Quid autem si vbi primi mariti heredes pro dotis quãtitate obligati sunt. an illud nomen secundo viro in dote dedisse præsumatur. nu.50.51.& 53.
52 *Nomina debitorum inter bona connumerantur.*
54 *Mulier ætate maior, nubendo primo viro: non præsumitur omnia bona sua dotis nomine constituisse.*
55 *Actu aliquo posito, non sequitur necessario positio alterius, qui ab eo potest esse remotus & separatus.*
56 *Maritus bona mulieris administrare potest, absque eo quod in dotẽ sint sibi concessa.*
57 *Mulieres sui natura auaræ sunt.*
58 *Concessum vno casu, in reliquis censetur prohibitum.*
59 *Dotis cõstitutio est cõtractus, q aut re, aut verbis, aut cõsẽsu causat.*
60 *Consensus vel verbis vel nutu, vel nuncio declaratur.*
61 *Mulierem nubendo bona sua in dotem dedisse, vt aliqui opinantur, erroneum demonstratur.*
62 *Aristotelis, vel Ciceronis auctoritati deferendum est illis in casib. quibus lex eam approbauit.*
63 *Dotem non esse accessorium matrimonij.*
64 *Cõtractus qui cõsensu cõtrahuntur sola patientia & vsu causari.*
65 *Sponsa promittens contrahere matrimonium, non præsumitur promisisse dotis constitutionem.*
66 *Mulierẽ nubẽdo bona sua in dotẽ dare voluisse nõ p̃sumi, si aliquæ adsint cõiecturæ, & quatuor recẽsẽtur cõiecturæ vsq; ad nu.73.*
67 *Vir diues & senex, mulierem iuuenem & formosam, & si pauperẽ, sine dote ducere voluisse præsumitur.*
68 *Dos mulieris satis opulenta, forma egregia ætasque iuuenilis.*
73 *Patientia mulieris in permittendo virũ administrare bona sua, nõ præsumit ea dotis nomine constituta. Neque etiam vt præsumatur promissa dos congrua. nu.76.*
74 *Mulier sine dote nupta ad eius cõstitutionẽ viro nequit compelli.*
75 *Maritum mulier iuste timet & veretur.*
77 *Patientia mulieris in permittẽdo virum administrare bona sua, dos cõstituta censetur ijs in locis vbi statuta cauent, bona mulieris in dotem data censeri.*
Idem si adsint aliquæ coniecturæ quibus conijci possit, eam in dotẽ dare voluisse. nu.78.
79 *Mulier passa bona a viro administrari, forma quadam patientia, in dotem dedisse præsumitur.*
80 *Mulier nubens nulla facta mentione dotis, præsumitur voluntatẽ suam voluisse coformẽ esse statutis, si ea de re in illo loco extant.*
81 *Mulier inferioris conditionis a viro an omnia bona in dotem dedisse censenda sit.*
82 *Mulier bona sua in catastro viri describi permittẽs, in dotem censetur ea dedisse.*
83 *Mulier extraiudicium sæpius affirmans, se bona sua in dotem tradidisse marito, præsumptionem facit.*
84 *Mulier an per hæc verba, Do tibi me, & mea, præsumatur omnia in dotem dedisse.*
Vel si dicat: assigno tibi bona mea. nu.86.
Vel trado me & bona mea. nu.87.
85 *Verbum, do significat dominij translationem.*
88 *Mulier affirmans bona sua in dotem data nolle, nisi conficiatur instrumentum publicum, eo confecto data præsumuntur.*
89 *Bona aliqua relicta mulieri dotis nomine, ea nubente, viro in dotẽ data præsumuntur.*
90 *Dos mulieris iam antea nuptæ, & si nil dicatur, viro secundo eadẽ data præsumitur.*
91 *Filia cui pater dotem in testamento reliquit, cedendo actionem marito ad ea consequendam, præsumitur dotem constituisse.*
92 *Cedens actiones, cessionarium in suum locum reponere dicitur, & dominium transferre.*
93 *Filia petendo legatum dotis nomine relictum, ante matrimonium initum, cum cautione in dotem illud cõuertendi, nubẽdo nulla dotis mentione facta, dedisse in dotem præsumitur.*
94 *Filia cui in testã dos relicta est, non petẽdo relictũ sibi præstari, vtrum simpliciter nubendo dotem eam præsumatur viro dedisse.*

Isputatio est summè vtilis, & in foro frequens, an & quando mulier præsumatur tradidisse bona sua omnia in dotem viro? Distinguam ergo aliquot casus, vt, q̃ à nostris perplexe admodũ pertractatum fuit, explicem.

Primus itaq; est casus quando mulier non antea nupta, est
1 ætate minor. Hoc in casu non † præsumitur dedisse omnia
bona sua in dotem. Ita Bar. in l. si constante. in prin. nu.79. ff.
solu. matri. & idem in sua quæstione septima incipit. Mulier
habens amplum. in solutione. col. 1. ver. mihi autem. Ancharanus. in cons. 94. Ista domina. Roma. in cons. 314. nu. 2. Calcaneus in cons 11. col. 1. Corneus in cons. 254. nu. 5. & in cons.
282. nu. 46. & nu. 57. lib. 1. Socin. sen. in consil. 80. nu. 2. & num.
12. lib. 4. Ruin in cons. 61. num. 2. lib. 3. & idem in rub. ff. solut.
matr. nu. 208. Iason in l. si constante. in prin. nu. 259. ff. soluto
matr. Curtius iunior. in cons. 168. num. 17. Berous in cons. 40.
nu. 58. in fi. lib. 1. Gozad. in cons. 33. nu. 20. Crauet. in tract. de
antiq. temp. in quarta partic. quartæ partis principalis. num.
109. Phanucius in commentarijs de lucro dotis, in glo. 10. nu.
33. & Monterent. in commentarijs ad statuta Bononiæ. lib. 4.
rubr. de dotibus restituendis. in glo. mulieris. Qui ob id inferunt, nec maritum posse lucrari aliquid secũdum dispositio-
2 nem statutorum. Ea est huius sententiæ vera ratio † quod mulier hæc minor, non potuisset expressè dare omnia bona sua
immobilia in dotem, sine prætoris decreto. l. si ex causa. §. in
dotis. ff. de minor. l. Titia. ff. de iure dotium, l. lex quæ tutores.
in prin. & §. 1. C. de admin. tutor. & l. prædia. C. de prædijs mi
no. Est enim in cõstituenda dote mulieris minoris adhibẽda
causę cognitio, vt pro mõ facultatũ, æqualitate viri, constituatur, quod quidem munus ad iudicem pertinet Bal. in cõs.
108. lib. 1. & post alios Rolãdus in tract de lucro dotis. q. 45.
nu. 2. quos sequutus sum in commentarijs. de arbitr. iudi. lib.
2. casu. 171. nu. 48. cum ergo expresse nõ potuisset mulier hæc
minor dare omnia bona sua in dotem: non etiam potest tacitè. Et prætereà hæc sñia optimè & a fortiori confirmatur, ex
recepta illa opinione, de qua dicemus inf. in vlt. casu, quod si
mulier ætate maior iam prius nõ nupta nubit, nõ pręsumitur
dedisse bona in dotem. Ergo multo minus hæc ætate minor.

Extenditur. primo hic casus, vt locũ etiam habeat, quando
3 hæc mulier effecta maior † pateretur maritum bona posside
re & administrare. Nam non præsumitur ea dedisse in dotem.
Ita Rom. in cons. 314. nu. 2. Gozad in cons. 33. col. pen. nu. 21.
& Craue. in tract. de antiq. temp. in quarta particula quartæ
patris principalis. nu. 109.

Ea ratione vsi sunt, quod origo & prima causa possidendi,
inspici & considerari dẽt. l. clam possidere in prin. ff. de acqu.
pos. cum autem prima causa & origo possessionis mariti nõ
fuerit titulus dotis, sequitur, quod nec ipsius possessionis cõtinuatio, titulum hunc habere potest.

4 Declaratur primò, vt non procedat hic casus, quãdo † mulier hæc effecta maior post quinquennium non contradixit.
sed acquieuit viro possidenti bona hæc tamquam dotalia, &
concurrunt aliquæ coniecturæ. quibus colligitur mulierem
hanc voluisse tempore nuptiarum dare bona sua in dotem.
Nam tunc cursu hoc temporis præsumitur ratificasse dotis
cõstitutionẽ. Ita in specie declarat Calcan. in cons. 11. nu. 10.
in fi. & secutus est Phanucius in tract. de lucro dotis, in glos.
10. num. 45. ver. circa quod.

5 Declaratur primo hic casus, vt locum non habeat in † muliere minore quæ solum haberet bona mobilia, quæ seruãdo
seruari non possunt. Nam ea in dotem dedisse præsumitur.
Ita scribunt Negusantius in tracta. de pignoribus. in secunda
parte, in quarto membro. num. 74. Curtius iuni. in consil. 168.
nu. 19. Roland. à Valle in tract. de lucro dotis. quæst. 45. nu. 6.
q. sic intelligit Gulielmũ Coneũ, in l. ingenuũ. ff. de statu hom.
& Phanucius in cõmentarijs, de lucro dotis, in glo. 10. nu. 23.

6 Ea est ratio, qui hæc bona mobilia, † quæ seruando seruari nõ possunt sicuti pecunia, & similia, alienari possunt a minore sine decreto prætoris, & alijs solemnitatibus, vt tradunt
gl. & Docto. in l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebell.

Cæterum declarationem hanc intelligo eo in casu quando
7 † mulier hæc minor non haberet curatorem: secus si haberet:
Nam tunc non potuisset se ipsam obligare atque ita dotem
hanc constituere. Ita colligo ex Curt. iun. in dicto consi. 168.
nu. 17. a sensu contrario.

Secundus est casus, quando mulier hæc ætate minor iam
nupta fuit primo, cui adhibito decreto prætoris & alijs solẽnitatibus constituit dotem ipsi primo viro, etiam in omnibus
suis bonis, & deinde eo defuncto nubit secũdo, nulla alia adhibita solemnitate decreti simili. Nam hoc in casu præsumit
8 dedisse secundo † marito eam dotem, quam dederat illi primo. Hanc sñiam probarunt Io. Andreæ in additio. ad Specu.
in tit. de donatio. inter virum & vxor. §. vlt. ver. quid si mulier
Bald. in l. vlt. C. de legit. tut. idem in l. si constante. ff. solut. mat.
& ibidem Angelus, Alex. Iason. nu. 229. Ruinus in rub. ff. solu.
matrim. nu. 211. qui communem esse dixit. & motus est textu

l. con-

l.cooditionibus pupillus.ff.de condi.& demonſtr. vbi Barto.
nu.4.norat,hanc eſſe obligatinnem prouenientem immedia-
tè ea diſpoſitione legis:non aũt ex perſona minoris,qui pro-
ptcrea obligatur. Quod argumentum non eſt verum, cum nõ
ſit obligatio legalis,vt mox dicemus. & ob id nec argumentũ
concludit, quia idem eſſet dicendum, quando mulier primo
nupſit,cui tamen non dicitur dediſſe immobilia, vt diximus
ſupra in primo caſu.
9 Sc̃do eo argumento vſi ſunt, ꝙ prohibitio † alienationis
rerũ minoris eſt in perſonam,non aũt in rem l.1.in prin.ff.de
reb. eorum.l.lex quæ tutores.in fine. C.de adminiſtr. tuto.&
l.non ſolum.C.de prædijs mino.Alex.in conſi.27.lib. 1.
Atqui prohibitio alienationis in perſonam,nõ compręhẽ
dit alienationem,quæ a lege fit.ſed ſolum quæ ab homine. Et
10 ideo prohibitus alienare a teſtatore,nõ poterit quidẽ † inter
viuos diſtrahere,nec teſtõ alicui relinquere.l.peto. §. fratre.
de leg.2.poterit tñ habere ſucceſſorem ab inteſtato, quia illa
eſt legis diſpoſitio.l.cũ pater.§.cum inter. de leg.2.vbi Bar.&
idem in d §.fratre.Cum hæc ſit alienatio legis.l.3.§.de illo.ff.
pro ſocio. quæ ſub prohibitione non continetur, vt decla-
rant Aret.in l.Pantonius.§.rei perduellionis. col.2. ff.de acq.
hæred.poſt Baldum in Auth. contra rogatus. C. ad Trebel.&
idem reſpondit Butrius in conſi. 35. Ergo in caſu noſtro mo-
lier hæc minor non prohibetur dotem conſtituere.
Cæterum hæc argumentatio facile diluitur. Non enim ve-
rum eſt diſpoſitionem eſſe legis, ꝙ mulier nubendo dicatur
dare bona ſua in dotẽ.Imo tota eſt diſpoſitio hominis, quã
talem eſſe lex præſumit,vt recte in ſpecie rñdit Corn. in conſ.
254. col. vlt.verſi.nec obſtat vlt lib. 1. cuius traditio compro
batur ea his quæ ſcripſimus ſupra lib. 1.q 46 in 2.caſu.vbi di-
11 ximus,ꝙ illa non dicitur diſpoſitio † legis, qñ homo poteſt
ab ea recedere atq; ita eam pro ſui arbitrio diſponere. Et ibi
declaraui illa ſimilia, quæ ad rem hanc commemorat Ruin.
in d.rub.ff.ſolut.matrimo. nume. 116. ſicuti in caſu noſtro,in
quo poteſt mulier non dare in dotem bona data primo viro,
ſi eam non promiſit. Et dũ pro conſtanti præſupponunt Do-
ctores iſti,quod lex diſponat, mulierem debere conſtituere
dotem ſc̃do marito,quæ fuit conſtituta primo, falluntur, qa
lex ſolum præſumit,non autem conſtanter ſtatuit. Præterea
hæc argumentatio nil ad rẽ facit,quia non hic diſputatur,an
mulier hæc potuerit,vel non potuerit,ſed ſolum an voluerit.
Tertio itaq; loco melius hæc ſñia probari ita poteſt, conſi-
derando duo,potentiam ſ.& voluntatem. Quo ad potentiam
dicimus,hanc mulierem minorem poſſe, abſq; alio Prætoris
decreto, poſtea quam adhibitum illud fuit in prima dotis cõ
ſtitutione,facta primo viro. Qñquidem ſufficit ſemel obſerua
tam fuiſſe ſolemnitatem requiſitam in his alienationib. bo-
norum minoris.l.tutor rerum. ff de adminiſtr. tuto. vbi Bart.
& tradunt Socin.Iaſ & reliqui in l.1. §.item acquirimus.ff.de
acquir.poſſeſ.& dicemus inf.in tertio caſu,in ſecunda exten-
ſione,vbi ſimilib.comprobabimus. Quo vero ad voluntatẽ,
credimus mulierem hanc voluiſſe eandem dotem conſtitue-
12 re,quam conſtituit primo, tum quia † ſm virum ęque dignũ
ac primum iudicauit,ex quo ei ſe iunxit,tum etiam quia cõ-
13 ſiderare potuit,viduas † conſueuiſſe difficilius nubere,quam
virgines,& ob id opus eſſe opulentam dotem habere.
His intelligimus,minus recte ſenſiſſe illos, q opinati ſunt,
hanc mulierem minorem ſc̃do nubentem, non pręſumi dediſ
ſe eandem dotem ſc̃do, quam dedit primo. Qua quidem in
opinione fuerunt Bart.in d. q. 7. idem in l.certi. C.locati.vbi
Comens.& Imola, quos ſic recenſet Ruin. in rub. ff ſol.matr.
nu.209.qui nu.217.reſpondet argumentationibus ab his cõ-
ſideratis. Et ex iam dictis confutari facilius,& verius poſſunt.
14 Tertius eſt caſus,qñ mulier eſt ætate † maior, ſed in ea ci-
uitate extat ſtatutum, quo eſt cautum ꝙ mulieres nõ poſsint
ſe obligare ſine conſenſu propinquorum,vel ſine iudicis au-
ctoritate. Hoc in caſu,an mulier nubẽdo pręſumatur dediſſe
omnia bona ſua in dotem? Variæ ſunt Doctorum opiniones.
Vna fuit Cornei in conſi.254.nu.4.& in conſi. 282. colum. 5.
verſi.corroboratur hoc medium. lib. 1. qui exiſtimauit, non
præſumi hanc dotis conſtitutionem. Et Corneum ſecutus eſt
Phanucius in commentarijs de lucro dotis. in gl.10.num.18.
& nu.23.verſi.& damnatur. Idem ſenſit Montecrentius in cõ-
mentarijs ad ſtatuta Bononiæ.lib.4 Rub.de dotibus reſtituẽ
dis.§ præterea omnia.in gl.mulieris. Ea eſt efficax ratio, ꝙ ſi-
cuti mulier ſine conſenſu propinquorum, non potuiſſet ſe ip
ſam obligare expreſſe,ita nec tacite, conſtituendo dotem,vt
diximus ſup. Altera fuit opinio Socini ſen. in conſi. 80. lib.4.
dum de eadem facti ſpecie reſpondit contra Corneum. Idem
cenſuit in conſi.61.lib.3.
Primo ea ratione moti ſunt,quod ſtatutum hoc prohibens
mulierem obligari ſine conſenſu propinquorum locum non
15 habet,qñ † mulier actum ſibi vtilem facit,vt tradunt Baldus
in l.neq;.C.de contrah & commit. ſtipul. & alios plures con-
gerit Tiraq.in tracta.de legib. connub.in gl.6.nu.56.& 76.At
qui actus iſte conſtitutionis dotis eſt vtilis ipſi mulieri. Ergo
non impeditur a ſtatuto. Illa minor probatur, quia mulier
melius a viro tractabitur,ſi erit dotata, quam ſi non erit. §. ſi
quis eñ.in Auth. de nuptijs. & dicemus in fin. Item dos non
publicabitur ob delictum mulieris, niſi in quinque caſibus.l.
quinq;.ff.de bonis damna. Item non poterunt bona hæc alie-
nari,vel præſcribi,ſi immobilia ſunt. l.vbi lex. ff. de vſucap.&
l.vnica.§.& cum lex.C.de rei vxo. actio. Verum huic rationi
recte ſatisfacit Corne.in d.conſi.254. nu.17.& in conſi 282.
16 col.vlt.lib.1.imo non † eſſe vtile,ſed damnoſum mulieri con
ſtituere dotem marito, ex quo dicitur alienare, dum in eum
transfert dominium.l.doce ancillam. C. de rei vendi. Et cum
ſtatutum requirat ſolemnitatem hãc etiam in conſtitutione
dotis,vt ſtatim dicemus,ſequitur concludendũ,non eſſe vtile
mulieri eam ſic conſtituere. Et pręterea illa doctrina Baldi in
d.l.neque.C.de contrah.& committ.ſtipul.cum ſimilibus, in-
telligitur quando conſtat euidenter de vtilitate mulieris,ſicu
ti in ſpecie ſe ipſum declarat Bal.in l.quæcumque.in verſic.&
ſcias tamen. C.de bonis quæ liberis.& Dec.in conſi, 532.col.
2.quos ſecutus eſt Tiraquel.in d.gl.7.nu.87. & ſenſit Corn.in
d.conſi.282.nu.10.lib.1.
Secondo moti ſunt, ꝙ ſtatutum hoc requirens conſenſum
propinquorum in contractibus celebrandis à mulieribus,lo-
cum non habet in contractu dotis. Cum verba ſtatuti etiam ſi
generalia,imò & vniuerſalia ſunt,non includunt cauſam do-
tis,vt tradunt Salicetus in l.vlt.C.de iure dotium, ex illo tex-
tu,& alij plures,quos longa ſerie congerit Tiraquel.de retra-
ctu conſang.§.1.gl.14.nu.91.92.
17 Et in ſpecie, ꝙ † ſtatutum hoc requirens conſenſum pro-
pinquorum non habeat locum in contractu dotis, aſſirma-
runt Baldus Nouellus in tract.de dote. parte 6.priuilegio.48.
& alij relati a Tiraquello de legib.connub.in gl.6. nu. 194. &
195.addo Calca.in conſ 13.col.1.Rui in conſ. 194.nu.4. & in
conſ.195.lib.1.eo.Nattam in conſ.53 col.pen. & vlt.lib.1. Et
hoc argu. vſus in caſu noſtro eſt Rui. in d conſi.61.nu.3.li. 3.
Cæterum reſpondetur,ꝙ imo lex generaliter ſeu vniuerſa-
liter loquens,comprehendit ẽt cãm dotis. Ita in ſpecie ꝙ ſta-
tutum requirens conſenſum propinquorum in contractibus
18 mulierum,locum habeat † etiam in dotis conſtitutione ſcri-
pſerunt Aoch.in conſi 93.col.1.Dec.in conſi.301.& in conſi.
536.col.2.verſi.3.principaliter. Socin.iun.in conſi 12. colu.3.
verſi.non obſtat modo.lib.3.idem ſenſit Alciat.in conſ.154.
col.2.lib.2.& in conſi.103.lib.3.& Tiraq.d.gl.14.nu.91. Et in
claris his terminis, idem cenſuit Corneus in conſi. 282.num.
11.verſi.ſimiliter fragile.lib.1.
Tertio mouetur Ruinus in d conſi.61. nu.4. lib. 3. quia li-
cet ſtatutum requirens cõſenſum propinquorum in contra-
ctu mulieris,habeat ẽ locum in conſtitutione dotis attamẽ
intelligitur de ea dote, quæ principaliter conſtituitur, ſecus
vero ſi ſecundario,& in conſequentiam,ex diſpoſitione legis,
ſicuti in caſu iſto, in quo dos venit in quandam conſequen-
tiam ex diſpoſitione legis ad contractum matrimonium. Ita
(inquit Ruinus) ſcribunt Guielmus Cuneus in l. item quia.
ff. de pactis.Cynus in l.vlt.C.de legit.tuto. Baldus,Ange.Ro-
man.& Alex.in l ſi conſtante.ff.ſolut. matr. & alij allegati ab
ipſo Ruino,qui & multis ſimilib.probat,ſecundario, & in cõ
ſequentiã multa concedi,quæ nõ conceduntur principaliter.
Rñderi poteſt,ꝙ imo dos non venit in conſequentiã mri-
19 monij.cum mrimonium † poſsit eſſe ſine dote. Etſi.n.pater
tenetur non ſolũ nuptui collocare filiam,ſed ẽt dotem ei cõ-
ſtituere.l.qui liberos ff.de ritu nup. Non tñ mulier tenetur ſe
ipſam dotare, ſi maritus in ꝯctu matrimonij nihil dixit. §. ſi
quis aũt dixerit.in Auth.de nup.& in §.qui aũt.in Auth.quib.
mod.natura.effi.leg.& tradũt Bar.& Alex.in l.ſi dona. §.ſi qs
indebitum.ff de cond.ob cauſam.Ripa in l.2.nu. 43. ff. ſolut.
matri.& diximus ſuperiore præſumptione. Et matrimonium
eſſe poſſe ſine dote probant.l.vlt. C.de dona. ante nupt. & in
l.iubemus. C.de repudia. & ad rem prope reſpondit Roman.
conſi.314.nu.2.verſi.nec eſt hoc abſurdum.
Quarto mouetur Ruin.in d.conſi.61. nu.6.lib.3. eo argu-
mento,quod ſtatutum hoc locum habet, ſolum in obligatio-
20 ne vera,non autem in ficta,cũ ſtatuti,præſertim odioſi, † &
correctorij,verba intelligi debeãt de caſu vero, nõ aũt de fi-
cto. l.3.§. hæc verba. ff. de nego. geſt. cum ſimilib. Atqui dos
iſta quę dicitur promitti a muliere viro,eſt dos ficta.l.Diuus.
ff.de iure dotium. Ergo in ea ſtatutum locum non habet. Ve-
rum facile diluitur hæc conſideratio, cum falſa ſit illa minor

propositio. Est enim verius, dotem hanc dici præsumptam,
non aũt fictam, sicuti probat d.l. Diuus. quã rectius cõsidera
uit in specie hac Cor. in d. ɔs.254. nu.30. lib.1. & dicemus inf.
Quinto suam hanc opinionem defendere conati sunt Soc.
sen. in d. cons.80. nu.33. lib.4. & Ruin. in d. cons.61. nu.8. lib.3.
argumento, ꝙ statutum hoc non valet, vt pote impeditiuum
matrimonij, vt respondit Butrius in cons.35. Verum argumẽ
tatio hæc facile euitatur, cum verè statuta hæc valeant. nec
sint impeditiua matrimonij, sicuti in specie respondit. Cor-
ne. in d. cons.254. nu.7. lib.1. simili in casu tradunt Bar. in l. Ti
tia. ff. de verb. oblig. vbi Ias. & Calcan in consi.3. nu.2.
Nec obstat illud responsum Butrij in d. consi.34. quando-
quidem loquitur Butrius, quando absolute prohibetur alie-
natio bonorum, vt etiam eum intellexit Corneus vbi sup. in
casu autem nostro non prohibetur, sed permittitur, obseruata
ta solemnitate quadam.
21 Præterea statutum † disponens circa dotes valet, dummo-
do non sit omnino impeditiuum matrimonij. Ita post alios
declarat Alciat. in respon.53. nu.17. & in resp.62. secundum
antiquam impressionem Lugdunensem.
22 Extenditur hic casus, vt locum etiam habeat, qñ † iam in
contractu ipso matrimonij, adhibitus fuisset consensus pro-
pinquorum. Nam adhuc nõ sufficit, vt dicatur mulier dedis-
se omnia bona sua in dotem. Quandoquidem consensus ille
adhibitus in matrimonio, non trahitur ad dotis constitutio-
nem, cum diuersa sint. Ita respondit Corneus in d. cons.254.
nu.6. lib.1. quem secutus est Phanucius in tract. de lucro do-
tis. in gl.10. nu.29. & 30. Nec obstat consideratio Socin sen. in
consi.80. nu.18. & 21. lib.4. quod consensus adhibitus super
contractu principali, trahitur ad ea quę secundario, & in cõ-
sequentiam veniunt. l. si pupillorum. §. si pupillus. ff. de rebus
eorum. quo adductus scripsit Baldus ibi, ꝙ decretum interpo
situm super contractu, trahitur ad consecutiua. Respondetur
23 secundum Corneum in d. cons.254. nu.21. dotem † non dici
venire in consequentiam necessariam ipsius matrimonij: cũ
matrimonium sine dote stare possit. Et propinqui, qui matri-
monio consenserunt, cum ignorauerint dotis quantitatem,
& promissionem, dici non possunt illi consensisse.
Declaratur hic casus, vt non procedat, quando iam hæc
24 mulier primo † marito constituisset dotem in omnib. suis
bonis, adhibito propinquorum consensu, & deinde nupsisset
secundo, non adhibito ipso consensu. Nam hoc casu pręsumi
tur dedisse, eadem omnia bona in dotem secundo marito. Et
hoc in casu defendi potest opinio Soc. sen. in d. cons.80. lib.4.
& Ruini in consi.61. lib.3. quemadmodum in specie explicat
Phanucius in d. tract. de lucro dotis. in gl.10. nu.27. Qua de re
dicemus, & infra, in subsequenti casu.
25 Quartus est casus, qñ mulier etat ætate maior, & iam † fuit
alteri nupta, cui quidem primo viro dederat omnia bona sua
in dotem. Hoc in casu, præsumitur eadem dos repetita in se-
cundo hoc matrimonio. Ita Cynus in Auth. quamuis. q.3. C.
de rei vxor. actio. Bart. in sua quæstione.7. in solutione. col.1.
versi.1. casu. Bald. in l. nulla. C. de iure dotium Castren. in l. si
mulier. §. pen. ff. solu. matr. Saliçetus in d. auth. quamuis. col.
vlt. q.5. Roma. in consi.314. nu.2. Abbas in cons.46. in 2. du-
bio. lib.1. Imola in l.1 col.5 ff. solut. matri. Alex. in consi.144.
col.2. lib.5. & in consi.125. col.2. lib.7. Calcan. consi.4. col.3.
Curt. sen. in consi.78. col.7. Bald. Nouellus in tract. de dote. in
6. parte, priuilegio 71. Socin. sen. in consi.81. in fin. lib.3. & in
consi.80. nu.1. & nu.18. lib.4. Ruinus in consi.61. nu.2.3. lib.3.
& in consi.56. col. penult. consi.136. nu.5. & in consi.151. col.
1. lib.5. & idem in rub. ff. solut. matrimo. nu.204. Curtius iun.
in Authen præterea. nu.13. C. vnde vir & vxor. idem in consi.
4 col.5. & in consi.164. col.3. Paris. in cons.34. col.1. lib.3. So-
cinus iun in consi.29 col. vlt. lib.1. & in consi 8. num.18. lib.2.
Bero. in consi.40. nu.58. lib.1. & Crauet. in tracta. de antiqui.
temporum, in secunda particula secundæ partis principalis.
nu.43. Rolandus à Valle in tract. de lucro dotis. quæst.75. nu.
6. & Phanucius in commentarijs de lucro dotis in glo.10. nu.
31. qui subiungit, censeri repetitam etiam, quo ad omnes qua
litates. & infra dicemus. & Rota Roma. in decis.156. nu.10. in
2. parte, in nouissime editis. Et ij quidem moti sunt ex. l. do-
tem. quæ in prius. ff. de iure dotium. Cuius verba hęc sunt. Do
tem quæ in prius matrimonium data est, non aliter conuerti
in posterius matrimonium dicendum est, quam cum hoc agi
tur, dum hoc agi semper interpretemur, nisi probetur, aliud
conuenisse. Nec dicendũ est, restringi hoc rñsum Pauli, a sub-
sequenti rñso Papiniani, vt dicebat Corne. in consi.254. lib.1.
Nam d.l. dotem, gñalem quandam dispositionem continet,
quæ complectitur duos casus, nempe illum, qñ re ipsa cõtra-
hitur mřimonium cum secundo viro, & illum, qñ primum
matrimonium diuortio solutum reintegratur, vel verius ire-
ratò cum eodẽ primo viro contrahitur. Qui quidẽ casus quo
ad effectũ non differunt, ex quo reuera pręsupponitur vtrun-
que, matrimonium primum esse à secundo diuersum.
Secũs autem ille casus, est ille qui a Papiniano restringitur,
vt s. intelligatur, qñ vere diuortium est subsecutum, secus si
aliquod iurgium tñ, hoc est lis & contentio de diuortio for-
te faciendo, vel quæ diuortij causam præbere poterat. Et cã-
dem sñiam probant l. Diuus, & l. post diuortium. ff. eo. de iure
dotium l. cum maritus. §. Titius. ff. de pactis dotal. & l pen. §.
si vxor. ff. solu matr. quæ etsi loquãtur de secundo matrimo-
nio reintegrato cum eodem viro, attamen cum eadem sit ra-
tio, quæ & in secundo mřimonio, cum alio viro cõtracto, ex
quo, quo ad effectum est diuersum mřimonium. idem dicen-
dum est, de vno casu, ꝙ de altero. Quib. intelligimus, minus
recte sensisse Corneum in consi.254. nu.3. vers. item præmit-
tendum. lib.1. & Castren. in consi.61. Visis statutis cõis Vicen
tiæ. lib.1. Cum dixerunt, sñiam hanc iure non probari, ex quo
prædictæ leges oẽs loquuntur de secundo matrimonio cum
eodẽ primo viro re integrato. Non recte satis ij senserunt, tũ
ob generalitatem. d.l. dotem. tum ob id, ꝙ nulla est differen-
tia inter vnum & alterum casum.
26 Extenditur primo hic casus, vt locũ ẽt habeat, qñ † primũ
illud matrimonium fuit nullum, vt pote de facto tñ contra-
ctum, non aũt de iure. sicuti contingere posset nostra ætate,
qñ ꝯtractum fuisset matrimonium non obseruata dispositione
sacrosancti Concilij Tridentini sessione.24 c.1. de reforma-
tione matrimonij. Nam & hoc in casu dos data in eo matri-
monio p̃sumitũ repetita in secundo matrimonio, rite & recte
celebrato. Ita Barto. in d. qu.7. Mulier habens amplum. col.6.
Ruin. in rub. ff. solu matr. nu.204. & in cõs.234 nu.5 lib.1. Ro-
landus in tract. de lucro dotis. q.77. & Phanucius in commen
tarijs de lucro dotis. in glo.10. num.31. vers. ꝙ amplia. ex l. si
seruus in prin. ff de iure dotium.
Extenditur secundo, vt locum ẽt habeat, qñ extaret in ci-
uitate statutum, ꝙ mulier non possit contrahere sine consen
su propinquorum, & in primo matrimonio, & dotis constitu
tione, adhibitus fuisset primus ille consensus. Nam cõtracto
secundo matrimonio, adhuc præsumitur eadẽ dos repetita,
27 & si nullus † intercessierit propinquorũ consensus. Ita verè
sensit, & recte quidem Phanucius in tracta. de lucro dotis. in
gl.10. nu.27. Hic duo considerantur, voluntas s. mulieris, & il
lius potestas. Quo ad potestatem existimo vna cum Phanu-
cio, mulierem hanc sine propinquorũ cõsensu, dare potuisse
secundo viro eadem dotẽ, quam dederat primo. Cũ sufficiat
28 obseruatam fuisse semel † statuti dispositionem, quẽadmo-
dum dicimus, ꝙ si res immobilis minoris venditur, adhibita
iuris solemnitate, & ea venditio effectum nõ habet, forte ob
pretium non numeratũ, poterit etiã tutor ipse vel alius, absq;
noua solemnitate emere. l. tutor rerum. vbi Barto. ff de admi-
nist. tuto. Soc sen. & Ias. in l.1. §. item acquirimus. ff. de acqu.
29 poss. Et ad rem magis pertinet, ꝙ res † ecclesiæ semel data in
emphyteusim, obseruata solemnitate, si ad eã reuertatur, ite-
rum eodem pacto, absque alia solemnitate alienari poterit.
Ita Alex in cons.38. col. vlt lib.2. & Dec. in Auth. qui rem. nu.
19. in fi. C. de sacrosan. eccl. Ita in hac dotis cõstitutione (in-
quit Phanucius) sufficit, obseruatam fuisse solemnitatem in
30 primo cõtractu matrimonij, cum præsertim † vidua indigeat
maiori dote, quam virgo, vt rñdit Bal. in consi.108. Mulierẽ.
lib.4. Et propterea dando eandem dotẽ, quæ congrua ei fuit,
cum virgo nupsit, non potest dici læsa. Id ꝙ ego intelligerem,
31 qñ † secundus vir paris esset cõditionis cum primo illo. Quo
vero ad mulieris voluntatẽ, dicẽdum est, præsumi eandem do
tem dare voluisse secũo, quam dedit & primo Nã etsi concede
remus, mulierem obligari non potuisse impediente statuto,
attamen actus ipse nullus non facit, quin voluntas eadẽ sit.
Imo dicimus, voluntatem ex actu etiam nullo declarari. l. vlt.
vbi Bar. ff de reb. eorum.
Extenditur tertio, vt præsumatur ẽt data dos secundo ma-
rito, eadẽ cum qualitate & modo, vt dedit primo, vt si tradi-
dit fundum ęstimatum, vt emptionem faciat, sic & secundo,
vt dicemus infra in præsumpt.74. in tertia extensione.
32 Declarat̃ primo hic casus, vt locũ nũ hẽat, qñ † mulier hẽt
filios ex illo primo marito. Nã tũc nõ p̃sumit dedisse in do-
tẽ oĩa illa bona, quę iã primo viro dederat, sed solũ vt secũs
vir tñ hẽt quantũ vnus filiorũ primi mřimonij. Nõ. n. quo ad
p̃iudiciũ filiorũ, p̃sumit voluisse dare oĩa ipsa bona in dotẽ.
Ita Bar. in d. q.7. Mulier hñs amplum. in solutione. col.1. ver.2.
casu Alex. i cõs.144. nu.3. lib.5. Ruin. in ɔs.151. nu.1. lib.5. Cur.
iun. in Auth. p̃terea, nu.13. C. vñ vir & vxo. Osasc. in decis.21.
col. vlt. q alios nõnullos recẽset. & idẽ tradit Phanuc. in com-
mentarijs

tarijs de lucro dotis, in glo. 10. num. 33. verſ. item intellige. Et
ſubiungit idē Phann. hoc non habere dubium in terminis, in
quib. expreſsim non potuiſſet mulier dare omnia bona in do
tem ſcđo mariro, ob prohibitionē. l. hac edictali. C. de ſecūd.
33 nupt. Cum voluntas, † ſine ptāte, nil operetur. Imo idem eſt,
qñ ſtatutum permittit dari poſſe omnia bona in dotem ſe-
cundo mariro. in præiudicium filiorum primi matrimonij.
Nam hoc etiam in caſu non præſumitur eam dotem ſecun-
do viro dediſſe, ſicuti reſponderunt Iaſon. in conſi. 50. lib. 1.
Curt. Sen. in conſ. 79. Domina Franciſchina. Qui quidem am-
bo ſic declarant ſtatutum Papiæ 121. in ciuilib. rubr. de lucris
matrimonialib. Idem ſcripſerunt Curt. iun. in d. auth. præte-
rea. nu. 16. Rolan. a Valle in tract. de lucro dotis. q. 34. in fine.
34 Ea eſt ratio, quia tāta eſt matris † pietas & amor erga filios,
vt præſumendum non ſit, ꝙ eos voluerit bonis ſpoliare & ſe-
cundo viro tradere. Et ideo cum diuerſa ſit ratio inter hunc
caſum, in quo mulier habet filios ax primo mr̃imonio, & illū
cum non habet, vt manifeſtum eſt, ſequitur dicendū, non con
cedi extenſionem de vno ad alterum, iuxta ea, quæ ſcripſi ſu-
pra lib. 1. quæſt. 54. in 2. caſu, vbi explicaui, præſumptionem
non extendi de caſu ad caſum, ob diuerſitatem rationis,
35 Declaratur ſecundo, vt procedat † hic caſus ſolum quo ad
quātitatem ipſam datam primo marito, tametſi illius primi
viri hęredes, loco quantitatis prædia reſtituiſſent, niſi tamen
eadem prædia ſecundo viro tradidiſſet. Ita reſpondit Corn.
in conſi. 172. col. 2. in 4. dubio. lib. 1.
36 Ita pariter ſi mulier † nondum exegit dotem ab hæredib.
primi viri, præſumitur dediſſe in dotē non ipſum nomen de-
bitoris, ſed ipſam quantitatem. Ita Coro. in conſi. 157. nu. 8.
& in conſ. 254. nu. 18. lib. 1. Bal. nouellus in tract. de lucro do-
tis, parte ſecunda, priuilegio. 71. & Phanncius in tracta. de lu-
cro dotis. in gl. 10. nu. 32.
Declaratur tertio, vt ꝓcedat hæc præſumptio vt mulier p̄-
37 ſumatur dediſſe viro noue ducto, dotem † illam quā dedit
viro immediate præcedenti; non aūt quam dedit, vel primo,
vel ſcđo, ſi plurib. fuit nupta Ita Caſtren. in l. in inſulā. §. vlt.
verſ. ſed quid ſi, & in l. pen. §. ſi vxor. ff. ſolu. matr. Bald. nouel-
lus in tract. de dote. par. 9. priuileg. 71. Ruin. in conſi. 137. col.
3. lib. 4. & in conſ. 56. nu. 7. lib. 5. Par. in conſ. 34. nu. 2. lib. 3. Ro
landus à Valle in tract. de lucro dotis. q. 78. & Phanuc. in com
mentarijs de lucro dotis. in gl. 10. num. 33. Et ij quidem moti
ſunt ex l. Mela §. 1. ff. de alimen. & ciba. lega. vbi ſimilia rñdit
38 Vlpian. ꝙ ſi teſtator reliquit Titio alimenta † quæ ei in vita
præſtabat, præſumitur, ꝙ intellexerit de illis alimentis quæ
prę̄ſtabat poſtremo loco, hoc eſt tempore mortis ſuę. Qua de
re dicemus in ſubſequenti libro, in præſump. 68. Eſt ſimile ꝙ
docuit Bald. in l. binos. in fine. C. de aduoca. diuer. iudicio. ſi
39 princeps concedit officium † alicui ſm ſalarium conſuetum,
ſi ſalarium fuit varium. intelligitur de eo ſalario ꝙ habuit im-
mediatus prędeceſſor. Et Baldum ſecuti ſunt Iaſon in l diem
functo. nu. 18. ff. de officio aſſeſſo. & ibid. Cagnolus nu. 97. qui
teſtatur cōem eſſe opinionem. Confert tex. c. conſultationib.
de iure patro. quo dicimus, vltimum ſtatum eſſe ſpectādum,
Hinc docuit Bal. in l. ſi filia. C. de inoff. teſta. vltimum ſtatū fi-
lię eſſe attendendum, vt exhęredari non poſsit ſi vltimo loco
effecta eſt vitæ honeſtæ, etſi antea parū pudice vixerit. Et his
ſimilia congerit Roland. in tract. de lucro dotis. q. 70.
Declaratur quarto, vt locum non habeat qñ iam ipſa mu-
40 lier † expreſsim cōſtituiſſet dotem ſcđo viro, Nam tunc ceſ-
ſat illa tacita & præſumpta conſtitutio, tum quia non eſt ve-
riſimile, duplicem dotem dare voluiſſe, tum etiam quia ex-
41 preſſum † facit ceſſare tacitum. l. vlt. C. de pactis conuent. Ita
in ſpecie reſpondit Corne. in conſ. 157. lib. 1. quem ſecutus eſt
Phanucius in commentarijs de lucro dotis. in gl. 10. num. 45.
qui intelligit, niſi dos expreſſe promiſſa fuiſſet ab eius patre,
vel alio, quia tacita conſtitutio dotis, quā deinde facere præ-
ſumitur mulier, videtur ad augēdum ipſam expreſſe promiſ-
ſam. ex ſententia Cornei in conſ. 102. lib. 2. Soc. Sen. in conſi.
100. lib. 4. Guido Papæ. q. 375. & Boer. q. 137.
Declaratur quinto, vt non procedat hic caſus & præſum
42 ptio, quando non † appatet vere de prima dotis conſtitutio
ne, vt puta, ſi primus vir ſolum confeſſus eſt in teſtō, ſe dotem
recepiſſe ab vxore. Hoc ſane caſu ſi mulier iſta nubit ſecun-
do, non præſumitur ei dediſſe hanc dotem. Ita ex ſententia
Bar. in ſua quæſt. 7. mulier habens amplum. Alexan. in conſi.
122. nu. 8. lib 7. qui citat & Bald. in l. nulla. C. de iure dotium.
Idem ſcripſerunt Roland. in tract. de lucro dotis. q 80. nu. 4.
Phanucius in commentarijs de lucro dotis. in glo. 10. nu. 35.
& Monterentius in commentarijs ad ſtatuta Bononiæ. lib. 4.
rub. de dotib reſtituendis. §. item dicimus. in glo. confeſſata.
Declaratur ſexto hic caſus & præſumptio, vt locū habeat,
43 qñ ipſe ſecundus vir † ſciuit quantitatē dotis, datā à muliere
primo viro, ſecus ſi ignorauit. Ita declarāt Comen. in conſilio
109. Domina Ioanna. & Rui. in rub. ff. ſol. matr. nu. 207. Ea ra
tione vt, ſi ſunt vſi, quod aut dos tenui eſt aut opulenta; ſi te-
nuis, non præſumitur, ꝙ ſi ſecūdus iſte vir ſciuiſſet, ꝙ eā ac-
ceptaſſet. Aut eſt opulenta; & tūc quia ſapit quandam dona-
tionem, illa non inducitur, niſi is maritus ſciat. ſicuti in ſimi-
44 li dicimus, quod ſcienter ſoluens † indebitū, præſumitur do-
nare, quando is cui ſoluitur, id ſcit, vt ſcribunt Bar. in l. 1. ff. de
donat. Caſtr. in l. diſpēſatorē. ff de ſolut. Alex. & Iaſ. in l. ſi ego.
ff. ſi certum peta. & dicemus infra in præſump. 28. vbi agemus
quando donatio præſumatur.
Declaratur ſeptimo, vt locum non habeat hic caſus, quo ad
45 nomina debitorum, † quæ in dotē data non præſumūtur. Ita
poſt alios ab eis allegatos, ſcribūt Rolandus in tract. de lucro
dotis. q. 71. & Phanucius in cōmentarijs. de lucro dotis. in gl.
10. nu. 45. verſi. tertiò non præſumitur. Hac in re crediderim
primum, duo eſſe conſideranda, nempe ius ſeu commodum
nominis debitorum; & actiones ſeu exercitium actionū, quib.
debitores compelli ſolent ſoluere: quemadmodum diſtin-
ctionem hanc ſenſerunt in ſpecie noſtra Bald. Nouellus in tra
ctatu de dote, parte ſexta, priuilegio 71. num. 3. & Ruinus in
conſilio 53. nu. 29. verſi & quamuis. libro 1. Hoc ſic expoſito
diſtinguendi ſunt aliquot caſus.
Primus eſt, quando agitur de nominibus debitorum, quæ
46 † iā erant ipſius mulieris, antequā nuberet primo viro, & cui
quidem expreſsim ea in dotem dedit, cedendo etiam expreſ-
ſe actiones ſeu earum exercitium. Hoc in caſu exiſtimauerim
& huic ſecundo viro præſumi dotis nomine data debitorum
nomina, & ceſſum actionis exercitiū. Nā gn̄alis illa pręſum-
ptio, quę eſt, quod mulier nubens ſecundo viro, præſumatur
ei dediſſe in dotē bona data primo viro d. l. dotē quæ prius.
ff. de iure dotiū. cū ſup. allegatis, locū ēt habet iſto in caſu. Id
qđ ex doctrina Baldi in c. 1. in fi. an maritus ſuccedat vxori in
beneficio. quā Doctores allegant, ſatis comprobari pōt. Bal.
47 eo loci ſenſit ceſsionē † idē operari circa tranſlationē actio
num, quod operatur traditio circa tranſlationem dominij re
rum corporaliū. Et hoc manifeſtè affirmauit Corneus in con
ſil. 127. nu. 3. lib. 2 Inquit ergo Bal. quod res corporales præ-
48 ſumuntur † datę in dotē, qñ traditio interuenit, ſecus ſi non
interuenit. Ita nomina debitorū ſeu actiones nō præſumūtur
datæ in dotē, i. trāſlatę in maritū, niſi fuerint ceſſæ. & Baldū in
ſpecie ſecutus eſt Guido Papę. q. 468. col. pen. quęro vlterius.
cum ergo in caſu noſtro, lex quoad corporalia præſumat fa-
ctam traditionem. d. l. dotem quę prius. Ita etiam dicitur pręſ-
ſumere ceſsionem.
49 Secundus eſt caſus, quando † mulier nupſit primo viro, &
ei expreſſe non dedit in dotē nomina debitorum, nec aliquas.
actiones ceſsit, hoc in caſu non pręſumitur dediſſe ea nomina
in dotem, & multo minus ceſsiſſe actiones. Ita vetè loquitur
Bal. in d. c. 1. in fi. an maritus ſuccedat vxori in beneficio. Ea
ratione vſus eſt Bald. ꝙ ſicuti non præſumitur data fuiſſe in
dotē bona corporalia, ex quo nulla interceſsit traditio ex l.
mulier bona. ff. de iure dotium. Ita nec tranſlatæ præſumūtur
actiones contra debitores, quia nulla eſt facta ceſsio. iuxta. l.
vlt. C. de pactis. & l. vlt. C. de repud. hæredit.
Tertius eſt caſus, quando mulier iam nupſit primo viro,
qui pro quātitate dotis ab ipſa vxore ſibi enumerata debitor
extitit atq; ita obligatos reliquit hæredes ſuos: & deinde mu-
50 lier ſecūdo viro nubit, an hoc in caſu † præſumatur hæc mu-
lier dediſſe in dotem nomina horum debitorum. Hoc in caſu
(vt attigimus ſupra.) duo cōſiderātur, nempe nomina ipſorū
debitorū, & exercitiū ipſarū actionū, quę dantur pro exactio
51 ne crediti. Quo ad ipſum † ius ſeu nomina debitorum, verè
exiſtimo illa præſumi, data in dotē huic ſcđo viro, qñquidē
actio ſeu ius ipſum conſequendi hoc creditum, dr̄ eſſe loco
quantitatis iam illi primo viro datæ in dotē. l. qui actionē. ff.
de reg. iur. Et propterea generalia illa præſumptio, de qua di-
ximus ſupra, quod mulier præſumatur dediſſe in dotē ea om
nia, quæ dedit primo, comprehendit etiam nomina debitorū
52 quę inter bona † connumerātur. l. bonorum. vbi Barto. & reli-
qui. ff. de verborum ſignificatione. Et ſcribunt Baldus in l. 1.
ff. de ſtatu homin. & Alexan. in l. à Dino Pio. §. in venditione.
ff. de re ind. & Iaſ. qđ & in ſpecie noſtri huius caſus, ita mani-
feſte cenſuit Baldus Nouellus in tract. de dote. parte ſexta. pri
uilegio 71. nu. 2. ver. vnde infertur. Cūm dixit, quod illis in ca-
ſibus in quibus bona præſumuntur data in dotem, venirent
etiam nomina debitorum. non tamen (ſubiungit ipſe Bal-
dus) poſſet agere ipſe vir contra debitores, niſi facta ceſsio-
ne actionum. Quas quidem actiones, voluit ipſe Baldus cedi
poſſe etiam pendente iudicio inter maritum & debitores

illos, dummodo lata non sit sententia, aut in causa conclu-
sum. Hoc idem sensit Alex. in consi. 122. nu. 10. lib. 7. & aper-
sius Corneus io consi. 127. nu. 3. lib. 2. & Ruinus in consi. 53.
nu. 28. lib. 2. Quibus intelligimus minus recte sensisse Rolan-
dum & Phanuc. præcitatis in locis, cum absolutè dixerunt,
hæc nomina debitorum non præsumi data in dotem, huic se-
53 cundo viro. Quo vero ad exercitium † ipsarum actionum, il-
lud non dicitur translatum, ex sententia Baldi Nouelli, Alexā
dri & Cornei, nec non & Rolandi prædictis io locis. idem af-
firmauit ipse Corneus in cons. 254. nu. 3. lib. 1. Verum dissen-
tit Ruin. in dicto consi. 53. num. 27. & 28 lib. 2. ex l. 2. C. de act.
& obl. cui non video, quam bene responderi possit. Nam illa
ratio, quod duæ specialitates non possint concurrere, non vi-
detur habere locum fauore dotis. l. 1. C. de dotis promiss. &
quia vna venit in consequentiam alterius. Quare valde dubi-
to de Baldi Nouelli. Alex. & Cornei opinione.
54 Quartus est casus principalis, qn̄ mulier † est ætate maior
& nubit primo viro, nulla ei, constituta dote expressim, an ei
p̄sumat dedisse bona sua oia dotis nomine? Recepta ac vera
est Doctorum sn̄ia, non præsumi dedisse ea omnia bona dotis
noie & causa. Ita gl. io leg. mulier bona. ff. de iure dot. Bar. in
præcitata q. 7. Mulier habens amplum. in solutione. col. 1. vers.
2. casu. Bal. in l mulier bona, & in ca. 1. in fine an maritus suc-
cedens vxori in benefi. & idem in consi. 100. Mulierem mari-
tus duxit. lib. 4 & in consi. 185. punctus. lib. 5. Angel. in consi.
335. Roma. in consi. 14. nu. 3. & in cons. 314. col. 1. Imola in l. si
constante ff. solut. matr. & ibid. Ias. nu. 219. Alex. in consi. 144.
lib. 5. & in cons. 122. no. 7. & in consi. 142. nu. 2. lib. 7. Calcane.
in cons. 11. Socin. Sen. in cons. 81. col. vlt. lib. 3. & in consi. 80.
lib. 4. Corn. in cons. 127. lib. 4. Baldus Nouellus in tract. de do
te part. 6. priuileg 14. Campegius in tract. de dote, par. 5. q. 99.
Ruin. in rub. ff. solu. matr. nu. 203. idem in consi. 223. nu. 7. lib.
1. in consi. 53. nu. 27. lib. 2. in consi. 17. nu. 12. & in cons. 61. lib.
3. & in consi. 56. nu. 7. & in cons. 151. nu. 5. lib. 5. Dec. in consi.
521. num. 11. Parisius in consi. 34. col. 1. lib. 3. Marsi. sing. 588.
Boer. q. 137. Curt. iun. in consi. 168 nu. 4. idē in Auth. p̄terea.
nu. 12. C. vnde vir & vxor. & ibid. Franc. Pepus nu. 45. Io. Iaco
bus de Leonardis inter cōsilia Bruni in cōsi. 114. nu. 345. Guiel
mus Maynerius in l. in ambiguis. nu. 163. ff. de regul. iuris. Ste-
phanus Forcatulus in Necyomantia, dialogo 27. Didacus in
epitome de sponsalib. parte 1. c 5. nu. 5. Rolandus à Valle in
tract de lucro dotis. q 71. nu. 2. qui cōem esse sn̄iam testatur.
Phanuc. in cōmentarijs de lucro dotis, in gl. 10. nu. 36. Monte
rētius in cōmētarijs ad statuta Bononiæ. lib 4 Rub. de dotib.
restituendis. §. præterea ordinamus, in gl. oia bona. Et ij qui-
dem moti sunt multis rationib & argumentis. Et primo ea l.
si ego. §. dotis. ff. de iure dotiū, cū dixit Vlpianus, dotis cā ac-
cipi quæ in dotem datur. Expressa ergo datio requiritur.
Secundo apertius probat text in l. vlt. C. de diuortijs; & in
§. si quis aūt in Auth. de nup. vbi mulier, quæ nupsit, non con
fectis instr̄is dotalib. bona retinet apud se, nec dotalia cēsent.
55 Tertio accedit, q ad positionem alicuius actus † non se-
quitur positio alterius contractus, vel quasi cōtractus, qui ab
ipso actu potest esse remotus & separatus. l. pro hærede. §. 1. l.
Papinianus §. vlt. & l. cum bonis ff. de acquit. hæred. & l. quæ-
sitū. ff. de sepulchro violato. Atq; isto in casu, duo sunt actus,
qui separari & diuisi esse p̄nt, nempe matrimonium & dos. Er
go ex positione actus matrimonij, non sequitur cōtractus p̄-
missionis dotis. Illa minor probatur, quia m̄rimonium pōt
esse sine dote. l. 2. ff de iure dotium. l. vlt. C. de dona. ante nup.
56 & l. vlt C. de repudijs. Et maritus potest administrare † bona
mulieris absque eo, quod dotis causa sibi concessa sint, cum
possit ea administrare tanquam paraphernalia. l. si ego, §. 1.
ff. de iure dotium. cum similibus.
57 Quarto suffragatur q mulieres † sui natura auaræ sunt, &
ob id liberalitas in eis non præsumitur. l. sed si ego. in fine. ad
S. C. Velleia. l. si stipulatio. §. 1. de donat. inter virum & vxo. &
l. si a sponso. C. de donat. ante nup. Atqui si contracto matri-
monio præsumeretur; mulierem constituisse dedisseq; bona
sua in dotē; præsumeretur liberalitas, ea quo cogi mulier non
pōt, iuxta l. donari. ff. de reg iur. & l. nec ignorans. C. de donat.
Ergo non præsumitur, q bona dotis nomine constituerit.
58 Quinto comprobantur prædicta, q conceditur vno † ca-
su, in cæteris prohibitum censet. l. Labeo. ff. de compensa. l. cū
ita. § 1. ff. de condi. & demonst. & l. maritus. C. de procur. Atq;
vno solo in casu, lex præsumit mulierem nubentē dedisse bo-
na sua viro dotis noie, nempe quando nubit secundo. l. dotē
quæ. & l Diuus. ff de iure dotium. & diximus superiore casu.
Ergo nostro in casu non præsumitur dos constituta.
59 Sexto & vltimo confert, q dotis † constitutio est contra-
ctus, qui aut re, aut verbis, aut cōsensu causat, vt certū est. At
hic nulla res data est, & nulla verba prolata sunt. Item nec
60 vllus intercessit cōsensus, qui solet declarari † vel verbis, vel
nutu, vel nuntio. l. pater naturalis. ff de adop. & l. consensu. ff.
de actio. & obl. Ergo nullo modo dicitur constituta hæc dos.
61 His intelligimus minus recte sensisse † eos, q opinati sunt,
præsumi mulierē dedisse bona sua in dotem. cō nubit. Qua in
opinione visi sunt esse, sibi parum constantes Bar. in l. si cōstā
te nu. 68. ff. sol. matr & Bal. in l. si ante nuptias. col. 1. ff. eod. &
idem in l. 1. col. 1. C. de priuileg. dotis. & in l. vlt. vers. sed quid
si tradidit. C. de sent. quæ sine certa quant. Idem sensit Abbas
in cons. 46. in 2. dubio. lib. 1. Huius enim opinionis argumen-
ta leuia admodum sunt, ob id facile dilui possunt.
Primo affert argumentū ab auctoritate Aristotelis, qui in
Topicis scriptum reliquit, sicut commemorat Accur. in l. mu
lier bona. ff. de iure dotium. q mulier nubens, vr̄ bona sua in
dotē dedisse, verius est, non Aristotelem, sed M. Ciceronem in
2. Topicorū ita scripsisse. (Cum mulier viro in matrimonium
conuenit, omnia quæ mulieris fuerunt, viri fiunt dotis nomi-
ne.) At qui Aristotelis auctoritas a lege approbata est. l. 7.
mense. ff. de statu homin. l. antiqui. ff. si pars hæred. peta. Ergo
huic authoritati standum est.
62 Cæterum respondetur. † Aristotelis, vel Ciceronis auctori-
tati deferendum esse illis in casib. in quib. eam lex approba-
uit, non autem in omnib. vt tradūt omnes in l. 1. ff. si cert. pet.
Et præsertim Aristoteli deferendum non est, qn̄ lex repugnat.
l. in tantum. in fine. & l. seq. ff. de rerum diuis. Preterea docet
Cicero argumentari ab effectis: Non autem præsupponit ita
esse. Id quod & Boetius in illius commentarijs sensit.
Secundo sic argumentari solent. Accessorium regulatur a
principali. l. 1. & l. 2. ff. de pecul. l. cum principalis ff. de regul.
iuris. cum simil. Atqui dos est accessoria ad matrimonium,
cum causa matrimonij, vt eius onera ferri possint dentur l. 3.
ff. de iure dotium. & l. vlt. §. 1. C. de donat. ante nup. Cum au-
tem matrimonium solo consensu contrahatur. l. liberæ. ff. de
ritu nupt. & l. nuptias. ff. de reg. iuris. Ergo sequitur dicendū,
q matrimonio contracto, præsumi debet promissa dos.
63 Verum r̄ndetur, dotem † non esse quid accessorium ad ma
trimonium, cum accessorium dicatur qd inseparabile a suo
principali. Bar. l Græce. §. illud. nu. 4 ff. de fideiusso. Non ergo
contracto matrimonio præsumitur promissa dos. Nam ma-
trimonium sine dote esse posse, supra diximus. Nec hic con-
sensus argui potest, cum nullum signum extet, quod illud si-
gnificare possit, vt iam explicauimus.
64 Tertio vrgere vr̄, contractus qui consensu † contrahuntur,
sola patientia & vsu cōtrahi causariq; dicuntur, vt in locatio
ne & conductione. l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati &
l. legē. C eo. Atqui contractus dotis solo consensu contrahit.
l. ad exactionem. C. de dotis promiss & l. vnica. in prin. & §. 1.
C. de rei vxo. actio. Ergo ex sola patiētia, dum mulier permit
tit virum ea bona administrare, præsumi debet dos constitu-
ta. R̄ndetur, quod imo sola patientia non operatur hunc con
sensum, sicuti statim in subsequenti extensione dicemus. Præ-
termitto hic commemorare alia nonnulla argumenta, quæ
afferri solent, cum leuiora his sint.
65 Hic quartus casus multo magis locum hēt io sponsa, † quæ
ex eo, q promisit contrahere matrimonium, cum sponso, nō
præsumitur ei promisisse constituere dotē. Ita in specie anno
tauit Didacus in epitome de sponsalib. in 1. parte. c. 5. num. 5.
Verū dissentire videtur Calc. in cons. 11. colu. 2. & Corne. in
cons. 282 nu. 36. lib. 1. ex l. q asit. & ex l. tali. ff. de iur. dot. Et p̄-
terea multo magis locū hēt hic casus, in noīb. debitorū, quæ
nullo mō præsumunt data in dotē. Calcan. in cons. 11. col. 2.
vers. 4. quia exceptio. Alex. cons. 122. nu. 10 lib. 7. Guid. Pap. q.
470. & Rolan. de lucro dotis. q. 81. & diximus sup. io vlt. decl.
casus præcedentis. Procedit ēt multo magis, qn̄ dos iam fuis-
set constituta, & ageretur de augmento. Nam tunc sine du-
bio nō p̄sumitur datū vt paraphernale. Ita Bal. in d. l. vlt. nu.
5. C. de sent. quæ sine certa quant. Dec. in cons. 521. num. 10. &
Phan in d. gl. 10. nu. 47. & dicemus inf. in præsump. 9.
66 Habet etiam hic casus locum multo magis, qn̄ † concurrit
coniectura, qua colligi potest, mulierem noluisse dare bona
sua in dotē, sicuti in specie r̄ndit Corn. in cons. 282. nu. 6. vers.
& maxime attentis. lib. 1. Qui quidē multas coniecturas con
siderauit. & idem sensit Bal. in cons. 185. Punctus. lib. 5.
Prima est, quæ ducit à qualitate viri & mulieris, si vir erat
67 diues † & senex, mulier vero iuuenis, formosa, & pauper. Nā
tunc præsumitur virum eā ducere voluisse sine dote, cum egre
68 gia † mulieris forma, ætasq; iuuenilis, satis opulēta dos dici
possit, iuxta. l. si voluntate. C. de dotis promiss. Et melius con
fert illud Ouidianum, Dos est sua forma puellis. & multa ad
rē scripsit Tiraq. de legib. connubial. in leg. 2. nu. 38. & 39.
Et co

69 Et eo magis hæc coniectura locum habeat, quando † vir iste diurs,liberalis sui natura est, & non magnifacere solet similem summam pecuniarum, vel bonorum, vt considerat Coro.in d. consi.282.nu.7.lib.1.

70 Secunda est conirctura, quando † adest fama in loco, ꝙ vir iste duxitter mulierem in vxorem sine dote. Ita Corne. in consi. 282.nu.6.vers.concurrit eriam fama.

71 Tertia est coniectura, quando † soluta non fuit gabella, quæ pro dotis quantitate data,solui debet. Corn.in d. consi. 282.nu. 8.vers.item præbet coniecturam.

72 Quatra est valde vrgens cōiectura qñ † mulier iam certam summā dotis noie viro dedisser. Nā tunc residuum bonorū, non dr̄ eadem de causa ei concessisse, ēt si instr̄m esset confectum in quo diceretur, mulierem hanc, dedisse residuum hoc bonorum ipsi marito pro sup.dote, & ad habendum, tenendum,& quidquid ei placuerit faciendū,cōstituendo eum ꝓcuratorem perpetuo &c. Ita egregie respondit Dec. in cons. 521.nu.9.vers.his tamen non obstantibus. Et Decium secutus est Phanuc.in tract.de lucro doris,in gl.10.nu.47.

73 Extenditur primo hic casus, vt locum ēt habeat,qñ † mulier passa est aliquot menses & annos virū possidere & administrare bona hæc sua.Nam adhuc patientia hæc non efficit, vt pręsumantur bona illa dotis nomine vi.o data Ita scribūt Bar.in d.q 7.Mulier habens.in solutione col.1.versi.circa f̄m. Castr.in cons.391.lib.2 Rom.in cons 314 nu 2 Bal.Nouellus in tract.de dote,patr.6.priuil.14.col.vlt. vers.3.casus, Campeg in tract.de dor.par.5.q.39.Calc.in cōs.4 col.3.Alexan.in cons.144.col.1.lib.5.in cons.121.num 7.& in consi 142 nu 3. lib.7.Goaadin.in cons 33 col pen Socin.iun.in consi.29 col. penul.lib.1.Rolandus a Valle in tract.de lucro dotis.q.74 nu. 6 & 7.& Phanucius in tract.de lucro dotis in gl 10.nu.43.Horum sn̄ia fulcitur mulris rōnib.& argumentis. Primo, ꝙ hæc dr̄ quædā patientia informis,cū sit actus quidā,ꝙ nō cadit in speciem alicuius contractus,seu quasi. Hæc patientia operat̄ cōsensum,qñ ꝑcedit contractus, de cuius natura adhoc quis tenebatur.vr in l.3.C.de acquir. possess cum vero contractus non præcedit & agitur de graui præindicio, consensum non operatur.Ita gl.in l.3.in verbo.ꝙ præsumitur.C de acquiren. posses.& probat.l.quam Tuberoois.§.alia cā. secundo rn̄so. ff.de peculio. vbi ex sola patieutia non præsumitur concessa libera peculij administratio.Qua de re dicemus inf.lib.6.pręsump.38.vbi explicabimus,quando tacens præsumatur consentire. Cum ergo nostro in casu agatur de graui mulieris præindicio,dicendum est, hanc solam paticutiam non arguere dotis constiturionem.

74 Secundo accedit,ꝙ mulier † nupta sine dote, cōpelli à viro non pōt vt dotem constituat.§.si quis aūr dixerit.in Aurh de nuptijs.& in § qui autem.in Auth. quib.modis natural. effic. Atqui ille qui patitur aliquem ingredi suam possessioné,quā ei tradere non tenebatur, patientia non præsumitur consentire,sed pro contradicente habetur. l. qui vas. §. vetare. ff.de futris.& l.3.C.de acq posses.Ergo hæc mulier patiēdo maritū administrare bona sua,non dicitur ea in dotem dedisse.

75 Tertio,& vltimo suffragatur,ꝙ † mulier instè rimet,& reueretur maritum.l.1.§. quæ onerandæ ff. quarum rerum actio. non datur,vbi Bar & late Tiraquel. de legib. connubial. in l. 1.nu.25.Atqui vbi quis patitur eum, quē reueretur, & rimet, aliquid ex suo possidere,vel facere, non habetur pro consentiente sed porius pro contradicente,vt in l.1.in fine.C de bonis mater. vbi filius qui paritur patrem sub cuius potestate est,de suo contractum aliquem facere,non pręsumitur ei consentire. Ergo nec mulier dicitur consentire marito, vt dotis nomine habeat bona hæc,quæ possider,seu administrar.

76 Extenditur secundo,vt procedar ēt, vt nec præsumaē † ꝓmissa dos congrua.Ita Baldus Nouellus in tracta. de dote,in 6 part.priuileg.14.col.vlt.versi.3. casus.& alios commemorant Rolandus de lucro dotis.q.74.nu.9. & Phanucius de lucro dotis,in gl. 10. nu. 17. reiecta contraria opinione Curtij iun.in Aurh.præterea.nu.13.C.vnde vir & vxor.

Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præsumptio
77 in illis † locis,in quib.cautum est statutis, ꝙ bona mulieris
censeantur data in dotem,sicuti Bononiæ lib 4 rub. de dotibus restituendis.§ præterea omnia, vbi Monterentius in glo. Mulieris scripsit illam esse fictionem legis fundatam in præsumpta voluntate mulieris;ob significationem verbi, intelligarur,quod fictionem significar.Ego scripsi supra lib.1.quęst. 10.nu.5.vbi eriam attigi,quod in casu.l.cum auus.ff.de cond. & demonstr. & l.iam hoc iure.ff de vulg.est præsumptio, non autem fictio,vt sequenti lib.explicabimus.

Declaratur secundo hic casus,vt locum non habeat, quan
78 do † coniecturis conijci potest,mulierem voluisse dare bona
sua marito dotis nomine.Nam tunc dicendū est,ita dare voluisse. Et coniecturas sufficere responderunt Baldus in consi. 185.Punctus lib.5.Abb.in consi.46.nu.3.lib. 1. & Calcaneus in consi 11.col.3.versi.adhoc accedat.& alij quos infra commemorabo Coniecturæ autem hoc in casu colligi solent vel ex facto,vel ex verbis sicuti ex ordine eas referemus.

79 Prima est coniectura a facto sumpta,quando † mulier passa fuisser, patientia quadam formi maritum possidere bona sua.Ita Barr.in d quæst.7.Mulier habens amplum.in solutione.col.2.versi.sed si tu poneres.&c.qui ita intelligit, vt si maritus ita possidens dicebar, audiente.& intelligente ipsa muliere,bona illa,quæ possidebat,& administrabat,esse bona sibi data in dotem.Nam hæc parienria, quam formem appellat Bar.arguit mulieris consensum.ex seurenria gl.in l.Caius. ff.de pigno.actio.ac Cyni in l.inuitus.C.de procurat. & Dyni in cap.is qui tacet.de reg iuris.in 6. Hanc coniecturam apertius probarunt Baldus in consi.100.Mulierem maritus. lib.4. Angel.in consi 335. statuto communis Bononiæ.Calcane.in consi.11.col.3.versi.adest & alia præsumptio.& num.8.versic. adest etiam præsumptio. Baldus Nonellus in tracta. de dote, patre sexta,priuileg. 14. in fine. Rolandus in tracta. de lucro dotis.quæst.74.in fine. Phanucius in commentarijs de lucro dotis in glo.10.nu 40.Cæterum dubitant Doctores,qui temporis cursus hoc in casu requiratur. Aliqui dixerunt, requiri decennium,alij modici temporis;sicuti commemorat Phanucius,cum quo senrio,modici scilicet tp̄is cursum sufficere.

Secunda est coniectura,quando in ciuitate extater consue
tudo,quod mulier nubens censeatur dedisse bona sua in do
80 tem.Nam tunc mulirr † nubens,nulla facta mrntione dotis,
præsumitur voluntatem suā, voluisse esse consuetudini conformem,atque ita ea bona dotis nomine mariro dare. Ita affirmarunt Baldus in Auth.res quæ.nu.12.versi.sed nunquid. C commu.de legaris.Alex.in consi.144.num.2.lib.5.in consi. 121.num 9.& in consi. 142. nume.6. lib.7. Corneus in consi. 127.nu.5 lib.3.Curtius iun.in Auth.præterea.num.13. versic. limita tertio.C.vnde vir & vxor.& Rolan. in tracta de lucro doris.q 71. in fine. Cæterum dissentire videtur Phanucius in tracta.de lucro doris.in glo.10.num.38.versi.sed caue.qui tamen subiungit,hanc esse posse leuem coniecturam Ego certè magis dubito,ob summam difficultatem,quæ est in probanda hac consuerudine,quæ multa requirit,vt apud omnes in l. de quib.ff.de legib.& alibi sæpe.

81 Tertia est coniectura,quando muliet est longe † inferioris conditionis a viro,qui verisimiliter nō duxisser illam in vxorem nisi bona sua omnia dotis nomine dedisser.Ita Bald in l. nulla.nu.2.versi.si autem.C.de iure dot.Alex.in cons. 122.nu. 7.lib.7 Calcan.in consi.11.col 3.versi.1.præsumprio est.Socisen.in consi.81.nu.6 lib.3.Decius in consi.521.nu.8. & Curr. iun.in consi.168. nu. 7. Hanc tamen esse leuem coniecturam dixit Phanucius in commentarijs de lucro doris, in gloss. 10. nu.39.Ego certe satis probabilem & vrgentē existimo. Et eo magis locum habet,qñ bona ipsa mulieris essent litigiosa, & maritus esset vir diligens & in foro versatus, vt considerat Calcaneus præcitato in consi.11.colu.3.versic.vltimo credo. & versi prima præsumptio.

82 Quarta est coniectura † quando maritus & mulier vna simul curassent,bona ipsa mulieris,in ęstimo & catastro ipsius mulieris posita, describi in æstimo & catastro ipsius viri vel mariti.Ita Calcan.in d consi.11.nu.7.versi. item non reperitur.& Corneus in consi.282.colu.5.versi. corroboratur hoc, lib 1.qui quidem Corneus intelligit, nisi ipsa mulier sit ætate minor, quæ dum expresse non potuisser constituere dotem hanc,ita nec tacite Et coniecturam hāc probauit etiam Phanucius in commentarijs de lucro dotis,in glo.10.nu.45.

83 Quinta est coniectura,quando mulier † sæpius extra iudicium affirmasset,se dedisse bona sua in dotem marito. Nam & si confessio hæc extraiudicialis absente marito facta, non faciat plenam fidem,attamen inducit præsumptionem. Ita sensit Bald.in consi.100.Mulierem maritus. lib. 4. vt eum declarat & intelligit Roland.in tracta.de lucro dotis. q. 74. nu. 12.& 13.qui recenset & Soc.iun.in consi 8 nu.19 lib.2.

Sexta est coniectura ducta a verbis,ex quib. colligitur præ
sumpta voluntas mulieris,quod voluerit constituere dotem.
84 Primum est exemplum quando † mulier dixit viro. Ego do
tibi me & mea,alio non expresso.Nam tunc bona omnia pręsumuntur data in dotem.Ita Baldus in l. nulla. nume.2. C.de iure dotium.& in l.vltim.num.10.C.de senten. quæ sine certa quant.Roman.in consi.44.num.4.Alexan. in consi. 44 lib.1. Rolandus in tractatu.de lucro dotis. quæst.72.& Phanucius
in commentarijs de lucro doris.in gloss.10.numero.46.Cum
85 enim verbum † do, significet dominij translationem. §.sic

itaque in institu. de actio. sequitur,dicendum dotem per ea verba constiutam esse.

86 Secundum est exemplum, vt si mulier dixit † assigno tibi bona mea Nam & tunc præsumitur ea dedisse in dotem. Cũ verbum,assigno,importet dominij translationem.l.dotis fructus.§.vlt.cum l.sequen.ff.de iure dotium,& comprobaui auctoritate multorum in consi.201.nu.6.lib.3.vbi de egregia facti specie pro Sereniss Regina Daniæ respoodi.

87 Tertium est exemplum,qñ mulier dixit,trado †me & bona mea.Hoc etiam casu bona illa censentur data in dotem . Ita tradit Baldus Nouellus io tract.de dote,parte sexta.priuil.10.

Verum a Baldo Nouello dissentiunt ex recentioribus Rolandus a Valle in tract. de luero dotis. q.73. & Phaoucius in dicta glo.10.nu.46.adducti auctoritate Baldi in l. vlt. nu.10. C.de sent.quæ sine certa quant.

88 Quartum est exemplum, vt si mulier dixit ,† φ non intendebat bona sua esse data i doté,nisi cóficeret publicũ instrũm, si ergo conficiatur instrumentum censentur data in doté.Ita Curtius iun.in consi.168.nu.7.versi.adest & alia.qui & similem ex alijs verbis coniecturam colligit.

89 Septima est coniectura , qñ † mulieri relicta fuissent a patre vel alio testatore aliqua bona causa dotis, & ipsa deinde nupsisset,nulla expressa mentione facta ipsius dotis . Hoc sane casu præsumitur,φ bona illa in doté dederit viro.Ita Ruinus in rub.ff.solut.matrim.in lectura antiqua impressa anno. 1546 nu 8.quam voluit allegare Boer.& melius idem Ruin.in lectura noua.nu.228.& in consi.224.nu.5.lib. 1. Et idem rñdit Socin.iun.in consi.8 nu.2.& 13. lib.2. qui sic declarat statutum Mantuæ de lucris matrimonialibus. Et hos secutus est Phanucius in d.tract de lucro dotis.in gl 10.no. 45. versi.al o ẽt in casu,idem scripsit Monterétius in commentarijs ad statuta Bononiæ.lib.4.rub de dotib.restituendis.§.præterea oia. in glossa,oía bona,qui intelligit prædictos Doctores, vt mulier p̃sumatur dedisse in doté illa bona legata,& nihil vltra.

Verum a prædictis dissentit Beroius in cons.40. nu.52.lib. 1.qui de eadem facti specie,de qua fuerat interrogatus Soci. iun super dicto statuto Mantuæ,contrarium rñdit. Quiq; nu.
90 58 distinguit quatuor casus Quorum primus est,qñ † mulier seu alius eius nomine dotem primo viro dedit, vel promisit, Deinde mortuo primo illo viro contraxit cum secundo,nulla facta dotis promissione . Hoc casu præsumitur, secundo marito promissa eadem dos, quæ primo data fuit.Hunc easum explicauimus supra,in quarto casu Et casus iste omitti poterat a Beroio,cum non multũ ad rem hanc pertineat. Se-
91 cundus est casus qñ † filia.cui pater in testamento dotem reliquit, actiones sibi competentes cessit marito seu sponso,vt petere & cósequi possit φ sibi dotis causa fuit relictum. Hoc casu dicitur mulier bona illa relicta,dotis nomine dedisse marito.Ita Bero.præcitato in loco. Quam quidem traditionem ea ratione confirmo,quia cessio actionum significat,mulieré voluisse φ maritus haberet ius in eo relicto,alioqui satis fuisset , constituere eum procuratorem , vel operari vt tanquam maritus,sicq; vt procurator a lege constitutus,experiretur ad
92 ipsius mulieris commodum. Is enim qui actiones † cedit, reponere dicitur cessionarium in sui locum , & consequenter transferre in eum bonorum dominium. Alex. in leg. prouinciali.§.si ego.num.9. ff. de operis noui nunt. & confirmaui in cons 201.num.13.lib.3.

93 Tertius est casus , qñ filia † cui pater reliquit dotem in testamento , ante contractum matrimonium petijt illud legatum,& præstitit cautionem,de conuertendo legatum illud in dotem:deinde contraxit matrimonium,nulla dotis expressa promissione facta Hoc sane casu,præsumitur mulier hæc,dedisse bona illa in dotem.Ita Bero.in d.consi.40.nu.58.vers.3. casus qui scribit,idem sensisse Ruinum in d.rub.ff.solu,matr. in lectura antiqua.nu.8.& in noua. nu. 228. Potest afferri tõ, quod præsumitur quis obseruare voluisse promissa, atque ita dotem constituere,sicuti facere tenebatur.

94 Quartus est casus,quando † filia , cui pater dotem reliquit in testamento, mortuo ipso patre non petijt relictũ sibi præstari sed nupsit viro.cui nihil expresse dotis cã ꝓmittit. Hoc in casu sunt opiniones.Bero in d.consi. 49. nu.58. vers. 4. casus,rñ.lit mulierem non præsumi dedisse bona illa in dotem. Et motus est Bero.traditione Bar.in d.q.7.casu 2 col.1.vt retulimus supra in principio huius quinti casus.Nulla eñ (voluit dicere Bero.) est differentia inter casum Bar & sequaciũ, & hunc nostrum.Cæterum a Beroio (vt dixi supra) dissentiũt Ruin in d rub.ff.solu.matrim in lectura antiqua.nu. 8. & noua nu 228.& in dicto consi.224 nu 5.lib.1.& Socin.iun.in d. consi 8 nu.2.& 13.lib 2. Inquit enim Ruin.in d. rub. nu.228. quod licet mulier dotem non constituerit marito in eo credito, quod nihilominus compelli poterit a marito , agere ad consequendum legatũ , & illud conuertendum in eãm dotis, sicut & alias hoc modo agitur.in l.cum plures,§ messem.ff.locati.l.Iulianus.§ pen ff.de actio.empt.& l.si sic.§.vlt.ff.de leg. 1.Et illis in locis Bar.annotauit.Huic considerationi non rñdit Bero. cum eo tempore quo ipse reddit illud rñsum in d. consi. 40.adhuc non essent impressi postremi commentarij ipsius Ruini ad d.rub.solu.matri Quo circa rñderem ego,diuersos admodum esse casus illos.d §.messem.§.pen. & §.vlt a casu nostro.Illis eñ in casib.certum,& clarum est,φ illi colono competebat actio contra dñm,vt is efficeret , φ posset vti re sibi locata.Ita quoq; in casu.d.l.Iulianus.§ pen. actio competebat emptori ꝯ venditorem,pro dãno dato ab inquilino, cui ab ipso venditore reseruata fuerat habitatio. Ita & in casu.d.l.si sic.§.vlt.actio cõpetebat legatario ꝯtra heredem,vt legatum sibi prestaret.Non est ergo mirum,si illis in casib.colonus dñm,emptor venditorem,& legatarius heredem,cõpellere potuerunt,agere contra eos qui damnum dederunt, & legatum præstare tenentur . Sed diuersum est in casu nostro , in quo non est certum,nec apparet, φ maritus ius habeat cõtra mulierem,cã huius legati. Nil eñ illa illi promisit : Nil etiam illi a testatore ipso fuit relictum Non ẽt multum vrget consideratio.Soci.iun.in d.consi.8 nu.14.15.& 16.lib.2.dum argumentatur a verisimili,& a solitis, φ s.verisimile sit,maritũ voluisse doté sibi constitui,& noluisse ducere vxorem in dotatam. Et consueuisse viros quærere prius, & ante oia, de dote. Non in quam vrget hæc consideratio, quia idem esset dicendum in casu principali huius quinti casus, aduersus Bart.in d.q.7.col.1.in 2.casu:& alios,qui Bar secuti sunt. Crediderim tñ veriorem esse hãc Ruini, Socini & Phanucij opinionem , & ab ea non esse recedendum. Cũ (vt dicebat Soci in d.consi.8. nu.18.)videatur hoc in casu habita quædam relatio ad testm̃ parris,qui dotem legauit,quemadmodũ similis fit relatio,qñ mulier secundo nubit,dr̃ promittere dotem datam primo,cũ ad eam habita censeatur relatio quædam,sicuti diximus sup. in quarto casu. Et accedit,φ filia censetur voluisse exequi voluntatem patris, qui legatum fecit, vt dotis causa haberet. Ex quib cessat illa Beroij consideratio,quę non habet locum, qñ alia extat contraria coniectura,sicuti hic extare diximus.

PRAESVMP. VII.

Dotata an præsumatur mulier,quæ iam nupta reperitur.

SVMMARIVM.

1 *Dotata nõ præsumitur mulier, & asserenti probandi onus incũbit.*
2 *Matrimonia non dote.sed affectibus contrahuntur.*
3 *Matrimonia sine dote esse possunt.*
4 *Maritus confitens,se recepisse dotem præsumitur spe futuræ numerationis confessus esse.*
5 *Argumentum ab vsu & solitis.receptissimum est.*
6 *Dotem mulieri numeratam fuisse,coniecturæ sufficiant.*
7 *Dotata mulier præsumitur,cui maritus diu alimenta præstitit . Dubia tamen ea est præsumptio.*
8 *Dotem suam mulier in testamento legans alicui , coniecturam præbet,dotatam fuisse.*
9 *Asserenti aliquid in articulo mortis,ad detrimentum alterius, non adhibetur fides.*
10 *Verba enuntiatiua alicuius instrumenti , mentionem facientia de dote,eam probant.*

DVbitari etiam contingit,an mulier iam nupta pręsomatur dotata? Dubitationis huius exemplum afferri & proponi potest si statuto cautũ sit, φ filia dotata excludatur a successione. si nupta , eueniente casu successionis petat admitti,& masculi asserant eã excludendam tanquam dotatam,an ex quo nupta est,præsumat dotata, vt excludatur.Lucas de Penna in l.3.in pręsump.65 C.de apochis
1 publ lib.10.scriptum reliquit mulierem † non præsumi dotatam,vt a successione excludatur,sed is qui vult eam excludere,probare debet dotem ei fuisse numeratam. sic & Corn. in cons 49.num.10.in consi.282 num 6.versi.& ideo lib.1.& in consi. 94. colum.3. lib. 2. & prius Baldus in Authen.res quæ. colum.2 C.communia de legatis.& hos secutus est Brunus in tracta.Quod stantibus masculis fœminæ non succedant.art. 6.nu.227.Et hæc quidem sententia ea ratione fulcitur, φ asserenti,non autem neganti,incumbit probandi onus.l.2.ff de probat.& l.actor.C.eo.cum præsertim negatiua hæc vaga loco,s.& tempore non coarctata sit improbabilis . Et accedit, quod dotem numerare est quid facti:ob id , qui factum proponit,

ponit, probare debet. l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & postlim.
5 reuers. Et rursus matrimonia † non dote, sed affectibus contrahuntur. l. 3. ff. de iure dotium. & l. vlt. C. de repud. Possunt
3 enim matrimonia † esse sine dote. Et demũ suffragatur a for-
4 tiori illa recepta sententia. quod quando maritus † confitetur, se recepisse dotem, non præsumitur re ipsa facta numeratio, sed quod sit confessus spe futuræ numerationis. vt dicemus infra in præsump. 12. si ergo non præsumitur facta numeratio marito, qui ita est confessus quanto minus præsumitur numerata mulieri. quæ confessa nil est. Nec hic repugnat ꝙ Campegius in tract. de dote, parte 5. quæst. 77. motus auctoritate Anchar. in consi. 164. scripserit, imo mulierem præsumi dotatam. Idem quoque respondit Decianus in cons. 49. nu. 4. lib. 2. adductus auctoritate Cornei in consi. 282 lib. 1. Nam respondetur, Ancharanum nil ad rem scripsisse eo in consil. 164. nec in alio, quod hactenus videre potuerim, & si vsus sim aliqua diligentia in eo perquirendo. Corneus vero in d. cons. 282. nu. 6 contrarium respondit, vt etiam, supra retuli. Non etiam obstant aliqua, quæ hac pro opinione a Luca, & a Cãpegio adducta sunt. Et primo l. vlt. §. si a socero. in fine ff quæ in fraudẽ credit, ibi, cum is indotatam vxorem ducturus nõ fuerit. Et in l. apud Celsum. §. sed etsi mulier. & in l. pute. § si eum. ff de doli mali except. responsum est, non admitti exceptionem doli contra maritum petentem dotem, cũ præsumptio sit, quod nisi dos data, & promissa ei fuisset, non duxisset illam in vxorem. Nam respondetur, præsumptionem quidem esse, quod vir ducturus non sit vxorem sine dote: Non tamen inde sequitur, quod mulieri nuptæ numerata fuerit dos.

Secundo adducuntur. l. si pater. §. 1. & l. si liberis. ff. de pactis dotal. Verum nil ad rem pertinent, cum solum ibi dicatur, non valere pactum, quo mulier indotata maneat, atq; pręsupponitur dotem iam fuisse promissam, vel numeratam.

5 Tertio Campegius argumentatur ab vsu, & solitis ꝙ † argumenti genus receptissimum est. l. certi condictio. §. si nummos. vbi Doct. ff. si cert. peta. Atqui viri consueuerunt ducere vxores dotatas. Ergo mulier nupta præsumitur dotata. Cęterũ respondetur, licere sic argumẽtari, viri consueuerunt ducere vxores dotatas: Ergo si vir duxit vxorem nulla dotis mentione facta, intelligitur ꝙ dos ei præstetur. Non autem sic licet ducere argumentũ: viri consueuerunt ducere vxores dotatas. Ergo pręsumitur, ꝙ mulier nupta dotẽ fuerit consecuta.

Hæc tñ pręsumptio tollitur contrarijs coniecturis, quibus constet mulieri nuptæ dotẽ fuisse numeratam, atq; ita illam
6 habuisse dotem. Et † coniecturas sufficere firmant Corneus in dicto consi. 282. nu. 6. lib. 1. & alios recenset Decianus in d. consi. 49. nu. 4 lib. 2. & idem sensit Campegius in d. quæst. 76.

Prima est coniectura considerata a Campegio in d. q. 76.
7 quando † maritus diu præstitit alimenta ipsi vxori. Nam tũc illa præsumitur dotata, alioqui eam non aluisset, sed potius expulisset è domo, iuxta gl. in §. sic itaque. in Auth. de nupt. Cæterum dubia est hæc coniectura, tum quia respicit personam mariti, fauore mulieris, non autem respicit personas eorum, qui dotare tenẽtur mulierem, ad ipsius mulieris odium, & detrimentum. Præterea est dubia, quia affectione maritali pręsumitur maritus exhibuisse alimẽta vxori, sicuti dicemus infra in præsumpt. 12.

8 Secunda est coniectura, qñ † mulier ipsa decedens condidit testamentum, & dixit se legare dotem suam Caio. Hoc casu præsumitur dotata. Ita respondit Decianus in d. consi. 49. nu. 6. & 7. lib. 2. qui sic consuluit præsumi dotatam in præiudicium mariti, vel hęredum, vt scilicet illi præsumantur dotem recepisse. Id quod durum admodum mihi videtur, cum non
9 adhibeatur fides asserenti † aliquid in mortis articulo, ad alterius detrimentum. Deciani tamen consultatio suo in casu videtur posse defendi, ob id, quod dixit, hęredes soluisse legata sic relicta, atque ita obseruasse mulieris dispositionem. Pręterea coniectura posset procedere, quo ad commodum, & fauorem eorum, qui dotare tenebantur ipsam mulierem.

10 Tertia est coniectura, quæ sumit a verbis enuntiatiuis † alicuius instri, in quo fiat mentio dotis datæ ipsi mulieri. Nam verba ipsa enuntiatiua probant. Ita Bart. in consi. 123. Titius & Sæius. nu. 2. lib. 1. Dec. in consi. 135. num. 2. Socin. sen. consi. 158 col. 2. lib. 2. Baldus Nouellus in tract. de dote. par. 7. priuileg 78. nu. 1. & 2. & Ruin. in consi. 34. nu. 5. & in cons. 40. nu. 5. lib. 4. & Rota Rom. in decis. 316. nu. 2. in 2 parte, in nouissime impressis. qui afferunt exemplum, qñ maritus diuidendo bona cum eius fratrib. dixit, ꝙ prius dos vxoris extrahatur. Verum hæc coniectura respicit personam mariti ad fauorem dotis. Nos vero loquimur qñ agitur, an mulier fuerit ab eius patre vel fratribus dotata. Prædicta disputatio cessat etiam qñ extat statutum, vt Mediolani cap. 283. quo cautum sit, ꝙ non petens dotem infra certum tempus, vt puta decennium, sicuti in dicto statuto Mediolani, dotata præsumatur quo ad agnatos, ne cum eis succedat: licet quo ad dotem vt eã possit adhuc petere: quemadmodum statutum prædictum sic intelligi testatur Carpanus in illius annotationibus. Qui etiam dixit hoc statutum non habere locum, si mulier interim moritur, vt responderunt Corne. in consi. 94. num. 9 lib. 2. & Decius in consi. 536. & tradit Brunus in tracta. Quod stantibus masculis. art. 3 quæst. 6. & quæst. 80. & quid in sponsa? Natta in cap. quamuis. nu. 101. de pact. in 6.

PRAESVMP. VIII.

Dotalia, vel paraphernalia, vel extra dotem, an pręsumantur bona illa quę mulier promittit vel tradit marito, cui non dedit, vel iam dedit dotem?

SVMMARIVM.

1 *Mulier triplicis generis bona habet.*
2 *Dotalia bona mulieris quæ sint.*
3 *Paraphernalia bona mulieris quæ dicantur.*
4 *Bona mulieris, extra dotem quæ sunt.*
5 *Dotalium, & paraphernalium bonorum differentia quatuor.*
6 *Paraphernalia bona, & extra dotem quomodo differant.*
7 *Paraphernalium, & bonorum extra dotem hodie nullam esse differentiam secundum Aretinum.*
8 *Mulier tempore matrimonij vel post, nulla data vel promissa dote, simpliciter bona sua promittens, dotis noĩe promisisse præsumit.*
9 *Promissio facta sine causa valet, aliquo contractu præcedente.*
10 *Promissio sine cã facta, declarat ex qualitate psonæ cui facta est.*
11 *Promissio annua facta pauperi sine causa, alimentorum causa facta præsumitur.*
12 *Donatio inter coniuges matrimonio constante prohibetur.*
13 *Mulier ante vel post matrimonium contractum, bona sua futuro marito tradens simpliciter, dotis nomine fecisse præsumitur.*
Idque procedit etiam si bona excedant dotem congruam. nu. 16.
Vel filijs post matrimonium contractum tradita fiat. nu. 17.
14 *Donatio nunquam præsumitur quando alia causa præsumi potest.*
15 *Mulieri minus damnosum præsumendum est.*
18 *Mulier dote constituta, tradens viro vel ante vel post matrimoniũ contractum bona, nulla expressa causa, tanquam paraphernalia censetur tradidisse.*
19 *Dotis constitutio magis præiudicat mulieri, quam traditio in causam paraphernalem.*
20 *Dotis fructus mariti efficiuntur, paraphernalium non sine mulieris voluntate.*
21 *Mulier sui natura auara est.*
22 *Dos constituta in bonis certis, in alijs esse nequit.*
23 *Bona marito tradita post iam constitutam dotem, dotalia quoque censeri, si id aliquibus verbis vel signis appareat.*
Idq; si verbis dominij translationem significantibus, vsa sit. nu. 24.
Vel vsa fuerit vocabulo assignationis. nu. 26.
Idem est de verbo, assigno. nu. 27.
Aut dixerit se tradere dicta bona, ad vtendum fruendum & faciendum perpetuo, quidquid voluerit. nu. 28.
25 *Verbum, do significat dominij translationem.*
29 *Paraphernalium bonorum fructus, cur marito concedantur.*
30 *Bona post constitutam dotem marito tradita, dotalia præsumuntur, si verbum supra dotis fuerit adhibitum.*
Idem si dos iam data, erat tenuis. nu. 32.
31 *Dictio, supra, quomodo exponatur.*
33 *Bonorum vxoris traditorum post dotem constitutam, omnes fructus maritus percipiens, tanquam dotalium percipere præsumit.*
34 *Dotẽ nullã mulier marito constituens, sed bona quæ nec ipsa tradidit expresse, possideri permittens, & ad libitum disponi, censetur nõ vt dotalia, sed paraphernalia cõcessisse. Nisi maritus publice & palam sciente muliere, se vt dotalia possidere asseruerit. n. 36.*
35 *Patientia sola, cum de magno pręiudicio agit, nõ psumi facit titulũ.*
37 *Dota[illegible] qñ bona adesse certo constat, in dubio non paraphernalia, se[illegible]a dotem præsumuntur. Nisi diu tanquam paraphernalia fuerint administrata nu. 39.*
38 *Paraphernalia vt bona dicantur, quid requiratur.*

EVenire sæpe solet, quod mulier promittit, vel tradit ante vel post constitutam, & datam dotem marito, alia bona. Quare dubitari contingit, an illa præsumatur dotis nomine marito promisisse vel tradidisse, vel tanquam paraphernalia vel extra dotem concessisse? Hic prius
1 sciendum est, mulierem aliquando habere bona † triplicis generis, hoc est, dotalia, paraphernalia, & extra dotem. Ita tra-

dunt gl.in l.vlt, C.de pactis conuen. & alij, quos congeſsi in
conſi.56.num.2.lib.1, Et illis accedunt Pract. Papien. in for-
ma libelli, quo vxor agit ad dotem, in verbo. tanquam. ou.1,
2 & Guido Papæ in quæſt.468.col.2.Dotalia ſunt,† quę nomi-
ne,& cauſa dotis data fuerunt ipſi viro, qui conſtante matri-
monio,non modo eorum adminiſtrationem,ſed & dominiũ
obtinet.l.doce ancillam.C.de rei vend.& l.in rebus.C.de iure
3 dot.Paraphernalia † ſunt, quæ mulier vltra dotem in domum
viri infert. Et horum dominium vere remanet apud ipſam
mulierem, adminiſtratio vero eſt apud maritum. l. ſi ego.§.
dotis.ff de iure dot.& l.vltim.C.de pactis conuen.& egregie,
vnde dicta ſint paraphernalia, explicat Alciatus in lib.4. pa-
rerg iuris cap.13.& in lib.1.pretermiſſ.in verbo,antidora.Bo-
4 na † vero extra dotem dicuntur illa, quæ mulier apud ſe om-
nino retinet;nec dominium,nec adminiſtrationem viro con-
cedit;vt declarãt gl.& Doctores ſup.cõmemorati.Inter dota
5 lia,& paraphernalia † quatuor retuli drias in d.conſ.56.nu.6.
Prima,quia (vt diximus) dotalium dominium tranſit in
maritum.Paraphernalium non tranſit.
Scdã,priuilegia doti cõceſſa,nõ sũt paraphernalib.tributa.
Tertia,fructus dotaliũ maritus indiſtinctè lucrat:Parapher
naliũ vero non ſemp:vt dicemus in ſubſequenti pſumptione.
Quarta; dotalia regulariter repeti non poſſunt conſtante
matrimonio:Paraphernalia verò poſſunt, ſolum enim dicitur
maritus habere tacitum mandatum adminiſtrationis a mu-
liere.l.vltim.C.de pactis conuen.& dicemus in ſequenti præ-
ſumptio.quod ſane mandatum ad libitum poteſt reuocare.
6 Differunt etiam inter ſe † paraphernalia,& extra dotem. Nã
(vt diximus) paraphernalium cuſtodiam habet maritus:ex-
tra dotem verò non habet. Cæterum Aretinus in conſi. 159.
7 nom. 5.ſenſit † nullam hodie eſſe differentiam inter paraphet
nalia,& extra dotem, & Aretinum ſecutus eſt nouiſsime Te-
ſautus in deciſ.187.nu.2. ſed ab Aretino diſſentit Socin. ſen.
in conſi.85.nu.19.lib. 4.& cum Socino ſentiunt alij, quos in
ſubſequenti præſumptione commemorabo His expoſitis;di-
cendum eſt, an & quando bona data a muliere marito, præ-
ſumantur,vel dotalia,vel paraphernalia, vel extra dotem. Et
primum agemus,quando eſt dubium,an ſint dotalia, vel pa-
raphernalia. Deinde explicabimus quando conſtat non eſſe
data in dotem,an pręſumantur paraphernalia,vel ext.dotem.
Quod attinet ad primum caput,dum ambigitur, an bona
mulieris præſumi debeant dotalia, vel paraphernalia, quæ ab
ea promiſſa,vel tradita fuerunt marito ante vel poſt conſtitu
tam traditamque dotem. Quo ſanè in capite,tres præcipuos
caſus diſtinguunt Bald Nouellus in trac de dote.in 6.par.pri-
uileg.14.& Ruin.in rub ff.ſolu.mat.nu.186. verſ circa propo
ſitã.Ego vero clarioris traditionis gratia,quatuor cõſtituam.
8 Primus eſt caſus, qñ † mulier tẽpore matrimonij, vel poſt,
nulla dote data,vel promiſſa marito,ei promiſit bona ſua ſim
pliciter,nulla ſ expreſſa cauſa. Hoc ſane caſu præſumitur,ꝙ
cauſa dotis,bona illa promiſerit.Ita manifeſte Baldus Nouel
lus in d.priuilegio.14.col 2.verſi.1 caſu.& Ruin. in d.rubr.ff.
ſolut.matrimo.nu.188.verſi.ego autem puto.
Primo affertur tex l.ꝙ autem ff.de iure dot. cuius verba in
bene emendatis codicib.ſic leguntur: Quia aũt in ſtipulatio-
ne non eſt neceſſaria dotis adiectio, ẽt in datione tantũdem
ducimus. Ibi patet dationem & promiſsionem a pari proce-
dere:vt quemadmodum in datione bonorum facta a muliere
marito cãm dotis exprimere neceſſe nõ eſt,ita nec in promiſ
ſione.quia ſatis præſumitur. Nec repugnat cõſideratio gl.ibi,
& Bar.in ſua diſpu.7.Mulier habens amplũ.in ſolutione. nu.1.
in fin. ꝙ iam antea actum fuerat inter partes, de dote conſti-
tuenda.quia interpretatio hæc diuinat,ſicuti animaduertunt
Baldus Nouellus & Ruin.pręcitatis in locis, qui ẽt ſubijciũt,
aliã interpretationẽ.ꝙ ibi agat de promiſsione dotis reſtituẽ
dę mulieri ſolu.matr.nõ cõuenire literę textus,nec illi titulo.
Scdõ ſuffragatur tex.l.triticum ff.de verb.obl. quo probat
9 ſm Bar.ibi,ꝙ promiſsio † facta ſine cauſa valet, qñ præceſsit
aliquis contractus, quia præſumitur facta promiſsio ex illa
cauſa. Arqui hic pręceſsit contractus matrimonij, q[illegible]d ſui
natura requirit & dotem. Ergo promiſsio ſimplicit[illegible]cta a
muliere præſumitur cauſa ipſius matrimonij & ſic dotis.
10 Tertio cõfert, ꝙ promiſsio † ſine cã facta, declarat ex qua-
litate perſonę, cui facta eſt, ſicuti dicimos, ꝙ pmiſsio annua
11 † facta pauperi & inopi ſine cã, declarat ex qualitate pſone
pauperis, ꝙ ſ.cã alimentorũ facta fuerit, vt tradunt Bar.in l.ſi
Stichum.§.1.ff.de verb.obl.Baldus in l.antiquitas. ou.6.C.de
vſufructu.& alios plures congeſsi in conſi.422.lib.5.
Atqui noſtro in caſu qualitas pſonæ cui facta eſt promiſ-
ſio, eſt ipſe maritus, cui dos ſolet & debet præſtari. Ergo pręſ-
ſumitur cauſa dotis facta promiſsio.

Nec obſtat, ꝙ hoc in caſu, videatur facta quędam donatio
12 a muliere marito, quæ † conſtante matrimonio prohibetur.
Nam reſpondet Baldus Nouellus, præcitato in loco multis
modis, quos hic non repetam; ne ex ſcriptis ſcripta conficiã.
13 Secundus eſt caſus, qñ † mulier ante vel poſt ꝯctum matri-
monium ſimpliciter,& ſic nulla expreſſa cã, tradidit bona ſua
futuro marito, cui nullam dotem promiſerat. Hoc ẽt caſu tra
ditio illa pręſumitur facta ex cã dotis. Ita in ſpecie ſcripſit
Baldus Nouellus in d.priuilegio.14 nu 3.verſi.ſi autem nulla
erat dos:Motus primo tex.d. l. ꝙ autem quæ quidem fortius
probat hunc caſum, quam præcedentem.
Secundo ea ratione vſus eſt Baldus Nouellus, ꝙ qñ præſu-
14 mi poteſt alia cauſa ꝗ donationis, nunquam † præſumitur
donatio.leg.ſi vero non remunerandi. §.idem Papinianus.ff.
mand.& l.cũ aurum.ff.de ſolutio.& latè ſcripſi in lib.2.de ar-
bitrarijs iudicum.caſu.88. nu. 1. Atqui hoc in caſu præſumi
poteſt alia cã quam donationis, præſumi enim poteſt cauſa
dotis. Ergo illa debet præſumi. Cęterum hæc argumentatio
non concludit vt rectè animaduertit Ruinus in d.rub.ff.ſolu.
matr.nu.190.verſ.& per prædicta.Etſi enĩ donatio non præſu
mitur, vt & nos concedimus, non tñ inde ſequitur neceſſario,
ꝙ præſumatur dos:cum præſumi poſsint paraphernalia.
Tertio itaq; & melius confert.d.l.triticum. arguendo a ꝓ-
miſsione ad traditionem, iuxta leg vlt.C.ad Falcid.
Quarto ſuffragatur & illud argumentum cõſideratũ ſup.a
Ruino, per traditionẽ Bar.in d.l.Stichum §.1. ff.de verb.obli.
Nec obſtat, ꝙ Baldus in conſ. 276. Verba ſtatutorum. col.2.
verſ. ſequitur videre. lib.3. contrariã opinionem probauerit,
ſm Ruin.in d.rub.ff.ſolu.matr.nu.190.verſ.ſed contrariũ, qui
Bal. ipſum ſequitur.Rñdit Bal. mulierem præſumi dediſſe fru
ctus, non aũt proprietatem. quæ vr̃ conceſſa ex alia cauſa (in-
15 quit deinde Ruinus) hoc eſt vt paraphernalis. † Cum præſu-
mendũ ſit id ꝙ minus eſt damnoſum mulieri, vt dicemus inf.
Quæ ſane rõ nil vrget; quia huic præſumptioni repugnãt aliæ
ſupra commemoratæ,& accedit, ꝙ nec pręſumi debet contra
maritum. ꝙ ſ.voluerit ducere vxorem indotatam.
16 Extenditur primo hic caſus vt locum etiam habeat, † qñ
bona eſſent exceſsiua, & vltra dotem congruam. Ita Baldus
Nouellus in d.priuileg.14 nu.3.verſ.imo etiam.
17 Extenditur ſecundo, vt locum etiam habeat, quando † diu
poſt cõtractum matrimonium tradita fuiſſent hæc bona. Ita
Bald Nouellus.d,nu.3.verſ.ſi autem poſt matrimonium.
18 Tertius eſt caſus, qñ † mulier vel ante vel poſt contractũ
mr̃imonium,& dote iam data; vel conſtituta marito, eidem
ſimpliciter & ſic nulla expreſſa cã, tradidit bona ſua ipſi mari
to.Hoc ſane caſu præſumitur nõ cauſa dotis, ſed vt eſſent bo-
na paraphernalia tradidiſſe.Ita gl tertia.l.vlt.C.de pactis cõ-
uen.Azo.in ſumma. C.de iure dotium. colum.1. Baldus in l.
nulla.nu.2.verſi.Breuiter.C.de iure dotium.& in l.vlt.num.5.
verſi.ſed nñquid præſumitur.C.de ſent.quæ ſine certa quant.
Baldus Nouellus in d priuileg.14 col.4.verſi. ſecundus caſus
principalis, Ruin.in rub ff.ſolu.matr.nu.190.verſ.ſi vero dos,
& in conſ.222.nu.1.in fine.& nu.6.lib.1.& Dec.in conſ.151.
nu.10. qui etſi de eadem facti ſpecie rñderit aduerſus ipſum
Ruinum; in hoc tñ cum eo conuenit.Idem ſcripſit Phanucius
in tract.de lucro dotis.in gl.10.nu.47.Et ſñiam hanc probat.
l.ſi ego.§.dotis.ff.de iure dot.ibi, ſed quia non puto hoc agi
inter virum,& vxorem, vt dominiũ ad eum transferatur. Idẽ
19 probat.l.vlt.C.de pactis conuen.Et accedit ratio, quia † do-
tis conſtitutio, maius præiudicium,& detrimentũ affert mu-
lieri, quam traditio in cãm paraphernalem:cum (vt diximus
20 ſupra) dotis fructus † efficiãtur mariti, qui & dñs rei dotalis
eſt, conſtante matrimonio.Paraphernaliũ vero non, ſine vo-
luntate mulieris, vt dicemus in ſubſequenti præſumptione.
21 Non ergo præſumitur ꝙ mulier, † quæ ſui natura dr̃ auara,
vt alias diximus, voluerit transferre dominium atq; in dotem
22 conſtituere Confert,& ratio, quod dos † in certis bonis deſi-
gnata,& cõſtituta, in reliquis eſſe nequit.arg l. maritus.C.de
procura.& l.ſtipulationes commodiſsime.ff.de verb.oblig.&
facit regula.l.cum Prætor.§ 1.ff.de iudicijs.
23 Declaratur hic caſus, vt locũ non habeat, qñ aliquibus † ex
verbis,& ſignis colligit̃ mulierẽ voluiſſe ẽt hæc bona eſſe do-
talia.Ita probat.d.l.ſi ego.§.dotis.ibi, ſi ſic dent, vt fiant effi-
ci mariti.Et manifeſte rñdit Ruin.in d.conſi. 222 nu.7.lib.1.
& ſequũtur alij, quos ſtatim cõmemorabo. Primum eſt ſignũ,
24 qñ † mulier vſa fuit verbis ſignificantib. tranſlationem do-
minij, vt ſi dixiſſet, Do tibi hæc bona mea. Ita in ſpecie do-
cuit Ruinus in d.Rubr.ff ſoluto matrimo. num. 191. verſicu.
25 ſecundo fallit. Nam verbum, † do, ſignificat dominij tranſ-
lationem. §. ſic itaque in inſtit. de actio. etſi ipſe Ruinus du-
bitet. Et ſimile tradit Dec. in l.ſi donatione.nu.38. C.de col-
latio.

latio.quando pater dat filio rem aliquam , non vt peculium,
ſed vt donatum,dediſſe præſumitur, cum vſus fuit verbo , do.
Qua de re dicemus infrà in præſumpt....
26 Idem eſt, quãdo mulier dixit, quod aſsignabat † bona ſua
27 marito. Cum enim hoc verbum, aſsigno † ſignificet dominij
trãſlationẽ.l dotis fructus.§. vlt. cum l.ſeq.ff de iure dotium.
& ſcripſi ſuprà in ſexta præſumptione.in ſeptima coniectura,
ſequitur dicendum,bona pręſumi data in dotem. Verũ Ruin.
in d.conſ.222.nu.2.& col.vlt.verſ.& quamuis.lib.1. in ſpecie
non admittit, qđ his verbis dicatur cõſtitura dos. Idẽ eſt, qñ
28 † mulier dixit , quod maritus haberet dicta bona ad vtendũ,
fruendũ , & faciendum perpetuò quidquid placuerit . Ita in
ſpecie reſpondit Ruin.in d.conſ.222.nu.27.ſimile eſt quod re
ſponderunt Gratus in conſi.7.nu.20.lib.2 & Pariſius in conſ.
33.nu.21.cum dixerunt,patrem cenſeri donaſſe filio,non aũt
in peculium conceſsiſſe,quando dixit, ad habendum, tenen-
dum , & quidquid placuerit faciendum , qua de re dicemus
infrà in d. præſump.

Cæterùm diſſenrit in ſpecie noſtra Decius in d. conſi. 621.
nu. 11.verſ.vltimò non obſtant. qui (vt dixi ſupra) de eodem
facto reſpondit,contra Ruinum: Inquit enim Decius, prædi-
cta verba,ad vtendum, fruendũ, intelligi ſolùm reſpectu fru-
ctuum,& ideo ſubſequentia verba,& faciẽdum perpetuò,in-
telliguntur,ideſt , donec vixerit . Quæ ſanè conſideratio non
concludit: cum fructus paraphernalium ab initio non conce-
29 dãtur marito,vt de eis poſsit ad libitũ diſponere: ſed vt † ha-
beat cuſtodiam,& adminiſtrationẽ,& eã impendat pro com-
muni vſu vxoris, & proprio , vt diximus ſupra. Et ideo verba
hæc magis cõueniunt fructibus dotis,quos ipſe maritus ſuos
facit,& ad libitũ de eis,dũ viuit,diſponit. Non hic cõmemo-
ro alia verba p̃dictis ſimilia qbus dominij tranſlatio & con-
ſequenter dotis cõſtitutio ſignificari põt . Multa enim haberi
poſſunt ex his, quæ dicemus infrà in præſump. 29 ad finẽ, vbi
de re à patre data filio in peculium,vel donata diſſeremus.
30 Secundum eſt ſignum , quod colligitur ex his verbis † pro
ſupra dotibus. Nã ſupra dos dr̃ quoddam dotis argumẽtum.
ita ſenſit & pro abſoluto habuit, Ruin.in d.conſ. 222.nu. 7. li.
1. Verùm de eadem met facti ſpecie interrogatus,diſſentit De
cius in d.conſ.521.nu. 11.ver. Non obſtat quod. Cum dictio,
31 † ſupra,exponatur,ideſt vltrà.l.ex conducto §. ſi vis tempe-
ſtatis.verſ.ſed ſi labes ff locati.& l.diuortio.§ ob donationes.
verſ.itẽ ſi locatio ff.ſoluto matri. Quæ quidem conſideratio
nil vrget:qa ẽt ſi exponimus.vltra dotẽ, non tñ fit , quin dici
poſsit augmentũ dotis, qđ eſt ꝓpriè vltra dotem principalẽ.
32 Tertium eſt ſignum , quando † dos ipſa iam data marito
eſſet tenuis,cui ſi coniungeretur deinde traditum ab ipſa mu
liere, efficeretur dos congrua , & digna illo marito . Ita ſenſit
Bald in d.l.nulla nu. 2.in fin.C.de iure dotium.

Nec quidquam vrgent conſiderationes Ruini in rub.ff.ſo-
luto matr.nu. 191 .quia etſi mulier nupta,non ſit magis obli-
gata ad dotem, quàm ad conſignationem paraphernaliũ , in-
telligi etiã poteſt, quod traditio facta fuerit cauſa parapher-
nalium. Nam reſpondetur, quod cum agatur de interpretan-
da mulieris dubia voluntate,dicendum eſt,eam voluiſſe cau-
ſa dotis tradere,vt dotem congruam, & viro dignam conſti-
tuat;atq; id faciat, quod iuri & æquitati conuenit.
33 Quartum eſt ſignum,qñ † maritus dote ſibi iam cõſtituta
recipit alia bona ab vxore , & eis vtitur percipiendo omnes
fructus,tam naturales, quam induſtriales , & illos pro ſui vo-
luntate conſumpſit,etiam ad propriam ſui vtilitatem ſciente
& patiente ipſa muliere . Nam tunc præſumitur , quod bona
illa,e quibus fructus percipit, fuerint ſibi tradita non vt para
phernalia , ſed vt dotalia. Ita docuit Ruin.in Rubr. ff. ſoluto
matr.nu.193.verſ. tertiò limitari. Et motus eſt Ruinus ſimili
traditione Saliceti in l.filię cuius.C.famil.erciſ.& in l ſi dona
tione.C. de collat cum dixit , quod licet traditũ à patre filio,
præſumatur in peculium:attamẽ ſi diu , vt puta per decenniũ
paſſus eſt pater filium percipere,& conſumere fructus,præſu-
mitur patrem donaſſe bona illa. Qua de re copioſius diſſere-
mus inf in d. præſump. ad fi.
34 Quartus eſt caſus,quando mulier † nullam dotẽ viro con-
ſtituit vel promiſit: ſed bona ſua , quæ nõ tradidit marito ex-
preſse , paſſa eſt ab eo poſsideri , & de fructibus ad libitũ di-
ſponi vſq; ad eius mortẽ. Hoc caſu non p̃ſumit titulus dotis:
ſed potius,qđ conceſſerit vt bona paraphernalia. Ita Bart.in
d.diſput 7.in ſolutione.nu.3.Bal Nouell.in dicto priuilegio.
14 col.vlt. verſ.tertius caſus,& Ruin.in d.rub.ff. ſoluto matr.
nu.195.verſ.tertius eſt caſus. Ea ratione moti ſunt, qa ex ſola
35 patientia † ẽt ſi eſt.diuturna, non oritur p̃ſumptio tituli, qñ
agit de magno p̃iudicio,vt eſt de amiſsione dominij.l.nullo.
C.de rei vendi.& l.diuturna.C.de p̃ſcrip.longi tẽpo.& in ſpe-
cie idẽ annotauit Bar.in l.cũ de in rẽ verſo. nu. 7. verſ. ſi vero
tractatur de magno.ff de vſuris.qua de re diſſeremus infrà in
p̃ſump.131.nu.94.vbi explicabimus totã illã traditionẽ Bar,
in d.l.cũ de in rẽ verſo. Et hæc quidẽ opinio retinẽda eſt , & ſi
Bald.in cõſ.100.Mulierẽ maritus,lib.4.contrariũ reſpõderit.
36 Declaratur hic caſus , vt locum non habeat , qñ maritus
publicè.& palàm ſciente muliere aſſeruit ſe poſsidere , & re-
tinere dicta bona , vt dotalia vxoris ſuæ . Nam tunc dotalia
præſumuntur. Ita Baldus Nouellus præcitato in loco poſt Sa
licetum in l.nulla. C. de iure dotium. Idem ſenſit Calcaneus.
in conſ.11.col.3.ver.adeſt etiam alia.

Secundũ caput huius diſputationis eſt. qñ cõſtat bona nõ
eſſe dotalia,quippè quæ nec verè nec præſumptiuè data fue-
rint in dotẽ;an modo p̃ſumatur paraphernalia, vel extra do-
37 tem? Et dicendũ eſt in dubio p̃ræſumi † extrà dotem . Ita re-
ſpondit Comenſ.in cõſ.104 Quæritur nunquid. Eſt rõ, quia
38 vt dicant † paraphernalia , requiritur (vt dixi ſuprà) aliquis
actus vel traditionis,vel illationis in domũ;qui ſanè actus nõ
præſumuntur,cũ ſint quid facti.l.in bello.§.factæ. ff. de capt.
& poſtlim. reuerſ. Hæc tamen traditio locum non habet , qñ
39 bona † illa diu fuiſſent adminiſtrata tamquã paraphernalia.
Ita declarauit Comenſ.in d.cõſ.104. cui multi ſubſcripſerũt:
Et idem ſenſit Iaſ.in l.maritus in fine.C.de procurato.

P R AE S V M P. IX.

Fructus bonorũ dotaliũ,paraphernalium , & extrà dotem,an & quando præſumatur mulierem , ita cõceſsiſſe marito,vt is dicatur eos ſuperlucratus.

S V M M A R I V M.

1 *Paraphernalium bonorum adminiſtratio & cuſtodia,mandata dicitur marito.*
Secus in bonis extra dotem.nu. 2.
3 *Paraphernalium bonorum,& eorum quæ mulier habet extra dotẽ, quo ad fructuum perceptionem nulla eſt differentia.*
4 *Dotaliũ bonorum fructus,matrimonio conſtante, mariti efficiũtur.*
5 *Vſumfructũ rei mulier dotis nomine tradens,ius vſusfructus marito conceſsiſſe præſumitur , quod ſoluto matrimonio reſtituatur.*
6 *Paraphernaliũ bonorũ fructus, aut extra dotẽ,ſi adhuc extãt , mulieri vel eius hæredibus ſunt reſtituẽdi,nec maritus eos lucrañ.*
7 *Paraphernalium bonorum fructus,iuuita muliere conſumens maritus,ſiue naturales , ſiue induſtriales , ſiue ciuiles ſint, reſtituere tenetur. Ratio redditur. nu. 8.*
9 *Poſſeſſor quilibet malæ fidei omnes fructus vel eorum æſtimationem reſtituere tenetur.*
10 *Paraphernalium aut bonorum extra dotem , fructus induſtriales, volente muliere maritus conſumens , ad æſtimationem non tenetur. contraria refertur opinio.nu.12.*
Tertia opinio, quæ diſtinguit num.15.
11 *Vſurarum lucrum inhoneſtum eſt,& odioſum.*
13 *Reſidere verbum eſt eſſe,& firmiter ſtare.*
14 *Poſſeſſor bonæ fidei quis dicatur.*
16 *Fructus naturales magni valoris , quando reſtituat maritus . Et quid de modicis. nu. 17.*
18 *Fructus qui magni vel modici valoris ſint,arbitrabitur iudex.*
19 *Paraphernalibus in bonis aut extra dotẽ,nec cõſentiens nec cõtradicens mulier,quo ad fructuũ perceptionẽ,& conſumptionẽ , tenetur maritus ad reſtitutionẽ tam naturaliũ quã induſtrialium.*
20 *Tacens habetur pro conſentiente,quando vltra taciturnitatem interuenit aliquis actus poſitiuus.*
21 *Paraphernalium bonorum fructus præſumitur mulier virum habere voluiſſe,nullam quando dotem conſtituit . Idque præſertim ſi maritus diu poſſederit.nu.22.*
23 *Fructus non præſumuntur conſumpti, ſed adhuc extare.*
24 *Res quamuis mobilis extare præſumitur , niſi probetur amiſſa.*
25 *Fructus quando extare,vel conſumpti præſumantur, iudicis arbitrio tribuendum .*
26 *Fructus qui,& quot percepti ſint,coniecturis probari poſſe.*

EXplicauimus ſuperiore præſumptione, quæ dicantur bona dotalia,quę paraphernalia,& demũ quę
extra dotẽ , & qñ præſumantur talia. Nunc diſſe-
rendũ eſt de eorũ fructibus;an.ſ.& qñ præſuman-
tur acquiſiti,& facti ipſius mariti ? Priuſquam tamen hoc ex-
plicẽ,repetendũ eſt hic vnũ qđ paucis expoſui ſuperiore prę-
ſumptione , bona. ſ. paraphernalia in eo videri differre à bo-
1 nis,q̃ dicũtur,extra dotẽ , qđ bonorũ † paraphernaliũ cuſto-
dia,& adminiſtratio mãdata dr̃ marito.l.vlt.C.de pactis con-
uentis

uentis.& manifestè respõderunt Ruin.in cõs.525.nu.2.lib.1.
& Dec.in cons.521.nu.11.qui ambo de eadem facti specie re-
sponderunt. Cum enim mulier illa marito tradit, vel in domũ
insert, dr̃ cõmittere, & mandare custodiã ipsi marito. Ita Bal.
in l vlt.nu.5. C. de senten. quæ sine certa quant. Bonorũ verè
extra dote custodiã, & administrationem nõ habet maritus,
sed sola mulier, quæ bona illa non tradidit marito, nec in do
mum intulit: vt declarat Bald. præcitato in loco. Et idem re-
spõdit Comens.in cons.104 Quæritur nunquid in principio,
cui alij multi Doctores subscripserunt.
Cæterùm Franc. Aretinus in cons.159.nu.5. sensit, nullam
hodie esse differentiã intet bona paraphernalia, & extra dotẽ
cũ generalis esse videatur consuetudo, qđ mulieres bonorum
quorumcunq; suorũ, administrationem & custodiã permit-
tant maritis. Dissentit ab Aretino Soci.sen.in cons.82.nu.19.
lib.4.qui respondit. non constare hac de consuetudine gene-
rali: sed imò difformẽ esse obseruantiam: cum aliquibus in lo-
cis mulieres cõcedant administrationem horũ bonorũ viris
suis: alijs verè in locis non. Id qđ indicant (ait Socinus) red-
dita a Doctoribus responsa, de fructibus paraphernalium, &
bonorum extra dotẽ. Ita sane de iure respondendo, differen-
tiam hanc constituerunt Bald. in cons.593. Factum sic pro-
ponitur, in fi.lib.3.& in cons.478. Quædã sunt res lib.5. Alex.
in cons.42 nu.3. vers.ex his.lib.1.qui quidẽ dixit, statutũ lo-
quens de paraphernalibus, non habere locũ in his extra dotẽ.
Crediderim quò ad præsentem disputationem fructuũ nullã
3 † esse differentiã, inter bona paraphernalia, & extra dotẽ, si-
cuti nec statutũ Patauinum sub tub. de successionibus mulie-
rem c.si aliquis acceperit vxorem. constituit differentiã inter
vnum & alterum genus bonorum quò ad effectum hunc. Etsi
enim paraphernalia ea esse dicuntur, quorum administratio
mandata & cõcessa est marito, vt diximus: ita qđ inde sequi-
tur. virũ fructus totũ percipere, & consumere posse. Attn idẽ
est de bonis extra dotẽ, quorũ administrationem etsi mulier
non concessit marito: nihilominus dũ is fructus percipit, &
consumit, ea sciente, & patiente, dr̃ tunc ipsi viro mãdare per-
ceptionem, & consumptionem. Et propterea Bart. in l pen. in
prin. ff. ad l. Falcid. in ea tractatione, qñ maritus lucretur fru-
ctus bonorũ, quæ mulier hẽt vltra dotem, nõ distinguit inter
fructus bonorum paraphernalium, & bonorũ extra dotem.
Et si consideramus diligenter Doctores oẽs, quos infrà com-
memorabimus, intelligemus eos affirmasse, distinctionem il-
lius Martini Sillima: qua vsus est Bar. cõuenire tam fructibus
bonorum extra dotem, quam bonorum paraphernalium. Et
nos planius exponemus. His explicatis, dicimus nunc; De fru
4 ctibus bonorum † dotalium non esse ambigendum, quin illi
efficiantur mariti constante matrimonio. l. dotis fructus. &
& l. pro oneribus. ff. de iure dotium, & in specie respondit So-
cin. sen. in cons. 82. nu. 8. vers. quibus præmissis. lib. 4. & idem
ego scripsi in cons.56.nu 8.lib. Idem est dicendum qñ mulier
5 habet solũ † rei vsumfructũ, quẽ dotis nomine marito dedit,
præsumptio est dedisse ius vsusfructus in dote, vt illud soluto
matrimonio restituatur, fructus verò ex eo vsufructu perce-
pti ipsius mariti fiant, pro oneribus matrimonij. l. dotis. §. si
vsusfructus. ff. de iure dotiũ. Et hanc esse iuris præsumptionẽ
scripsit Io. Andreæ in additionibus ad Specul. in tit. de præ-
sumptio §. species. nu. 5. in verbo, in prædict. concord.
De fructibus bonorũ paraphernalium, & bonorum extra
dotem, multæ sunt traditiones, & distinctiones Doctorũ: Illa
tamen Bar. in d. l. pen. in prin. ff. ad l. Falcidiam est magis rece
pta, sicuti testantur ibidem Alex. col vlt. vers. quæ videtur, &
Afflict. in decis. 44. nu. 7. ver. tamen distinctio. & secundum eã
fuisse iudicatum scripsit Guido Papæ in q.468.col.2. Et mihi
etiam maxime probatur. Quo tamen clarius eam explicem
distinguo primum duo capita.
Pri[m]um quorum est, qñ fructus consumpti non sunt, sed
extant. Hoc in capite communis est omnium sñia, maritum
6 non consequi † hos fructus, sed esse restituendos ipsi mulieri,
vel ea mortua eius hæredibus Ita de fructibus naturalibus &
industrialibus scripserunt Bar. in d. l. pen. in prin. ff. ad l. Falci.
Bal. in cons.276. Verba statutorum. in fin. lib. 3. & in cõs. 478.
Quædam sunt res. lib. 5. Salicet. in l. vlti. C. de pactis conuen.
Castren. in d. l. pen. in prin. & ibidem Alex. col. vlt. ff. ad l. Fal-
cid. Socin. sen. in cons.85.nu.8. ad finem. vers. circa secundum,
& num.9. vbi de industrialibus expressim sic respondit. lib.4.
Iason in l. maritus. in fine. C. de procurato, Afflictus, in decis.
44. nu.5. Idem dicimus de fructib. ciuilibus hoc est de vsuris;
vt respondit Socinus senior in dicto consil. 82. versicu. circa
primum. & de prædictis omnibus idem respondit Corn. in
cons.158.col 4.ver. applicãdo itaq; lib.4. qui dixit nõ habere
dubium. Idem de omnibus his fructbus censuit Tessaurus in
decis.187.nu.3 Et hæc quidem traditio probatur primo. l. si
stipulata §.1 ff. de don. inter virũ & vxo. vbi, si vxor præstite
rit marito annuũ, hoc est, fruct⁹ ãnuos; mortuo marito mulier
ꝯsequitur qđ extat, i fructus nõ consumptos, sed extãtes. Pro
batur secundo l. vlt. C. de pactis conue. vbi datur facultas ma-
rito expendendi fructus paraphernalium, in communes vsus,
suos, & vxoris si ergo non expendit sed extant, mulier illos
consequitur. Et rursus in fine datur facultas vxori consequen
di vsuras, sicque fructus ab ipsismet debitoribus nõ obstante
mandato marito facto: si ergo mulier potest non exactas exi-
gere: ergo poterit, & exactas existentes consequi: cum suo no
mine exactæ fuerint. Accedit & tertio ratio, quod cum domi
nium horum bonorum sit ipsius mulieris, sic etiam eius sunt
fructus ex illis prouenientes, quos mulier vendicare potest. l.
solum §. meũ. ff. de rei vend. Meum est (inquit Celsus) quod ex
re mea superest, cuius vindicandi ius habeo.
Secundum est caput, quando fructus sunt a viro consum-
pti Hoc in capite distinguendi sunt aliquot casus.
7 Primus est quando maritus † consumpsit contra volunta-
tem ipsius mulieris. Hoc in casu, maritus tenetur hos fructus
restituere siue sint naturales, siue industriales, siue ciuile. Ita
absolutè censuit Bar. in d l. pen. in prin. nu.3. ver. aut sunt con
sumpti. ff. ad l. Falcid. & ibidem Cast. Alex col. vlt. Ruinus in
tub. ff. solut. matr. nu.198. Soc. sen. in d. cons.82. nu 9. ver. aliqñ
& secundo sunt consumpti. lib.4 qui expressim de industria-
libus respondit. sic & Afflictus in d. decis.44. nu.5. Et ij quidẽ
moti sunt textu l. de his in fin. C. de donati inter virũ, & vxor.
qđ quidẽ responsum est clarũ, & apertũ a fortiori in proprie-
tate ipsius rei parahernalis. Secũdo confert secundũ Socinũ,
qđ cũ fructus fuerint pcepti ex bonis ipsius mulieris, vẽdicari
illi possunt, aut eorũ æstimatio. d. l. solũ. §. meũ. ff. de rei vend.
Tertio suffragatur, quod quando mulier declarauit suæ
voluntatis non esse, quod fructus sic consumerentur, dicitur
8 † reuocasse mãdatũ custodiæ, & administrationis: cũ & taci-
ta voluntate mandatum reuocetur. l. ante litem & l. si quis cũ
procuratorio. §. vlt. ff. de procura. & respondit ad rem Decius
in cons.531. nu.15. cum ergo maritus administratione carẽs
consumpserit, tenetur eos seu eorum æstimationẽ restituere:
9 sicuti tenet̃ quilibet † malæfidei possessor, vt scripsi in cõmen-
tarijs de recuperãda possessione, remedio decimo quinto nu.
590. nu.601. & nu.655. vbi demonstraui, possessorẽ malæfidei
teneri restituere fructus, tã naturales, q̃ industriales, & ciuiles.
Secundus est casus, quãdo maritus consumpsit fructus vo-
lente, & consentiente vxore. Hoc in casu quo ad fructus indu-
striales tres sunt Doctorũ opiniones. Prima fuit eorum, qui ab
10 solute dixerunt, quod maritus † non tenetur hos fructus seu
eorum æstimationẽ restituere: sed dicitur illos superlucratus,
quia mulier præsumitur donasse. Ita Bar. in d. l. penul. in prin.
nu.3. vers. aut percepit ff. ad l. Falc. Bald. in d. cons.576. Verba
statutorum. in fi. lib.3. post Cynum & Raynerium in l. vlt. C.
de pactis conue. & ibidẽ Salic. Guido Papæ in q.468. col. pen.
ver. aut maritus. Cast. in d. l. vlt. C. de pactis ꝯue. l. pen. in prin.
ff. ad l. Falcid. & ibidem Alex. col. vlt. Afflict. in decis.44. nu.5.
Quæ quidẽ traditio probatur eo tex. d. l. vlt. C. de pact. ꝯuen.
Cæterũ respondet Cast. cons.199. super primo reperio lib.
2. d. l. vlt. loqui in vsuris quæ, & si inter fructus soleant connu-
merari, vt scripsi in cõmẽtarijs de recuperãda possessione, in
remedio decimoquinto. nu.623. Nihilominus diuersã admo
dum rationem habẽt a reliquis fructib. industrialib. Nam in
industrialib. non est tantus labor vt in vsuris, quę a debitorib.
11 inuitis exiguñ. Et rursus lucrũ † vsurarũ est odiosũ, & inho-
nestum: & ideo facilius a muliere remittitur. arg. l. cũ post. in
prin. ff. de iure dotium. & l. qui semisses, & l. cũ quidam §.1. ff.
de vsuris. Quæ sanè considerationes leues admodũ mihi videñ
tur. Nam ita par labor, & industria consideratur in percipiẽ-
dis fructibus industrialib. quàm in exigendis vsuris Ita enim
fieri põt, vt debitores sint facilis exactionis, & fructuum in-
dustrialium perceptio difficilis, ob temporũ iniuriã Quod
verò inquit Castrensis, lucrum esse odiosum, & inhonestũ, nil
ad rem nostram pertinet, cum præsupponẽdi sint termini ha-
biles, quod scilicet agatur de vsuris honestis & iure permis-
sis: alioqui nec iure aliquo exigi possent. Quocirca dicendum
est d. l. vlt. C. de pactis conuen. ita posse & debere intelligi de
fructibus industrialibus, sicuti & de vsuris: cum ita illi, vt hæ
possint cõcedi a muliere marito; & is ita industriam collocat
in illis percipiendis, vt in his exigendis. Confert secundo tex.
l. fructus. ff. de vsuris. quo loci respondit Pomponius, quod si
maritus percipit fructus, ex re sibi donata ab eius vxore, quæ
sanè donatio non consistit. l.1. ff. de dona. inter virum & vxo.
& sic dominiũ manet apud mulierẽ, maritus ille non restituit
fructus industriales. Confert tertio. d. l. de his. C. de donat. in-
ter

ter virum & vxor. vbi ſi mulier nihil repetit ex proprietate paraphernalium à marito conſumpta, ipſa muliere conſentiente, multò minus reperit fructus ex illis bonis perceptos, & conſumptos.

12 Secunda fuit opinio eorum, † qui dixerunt, maritum indi-
ſtinctè, & abſolutè teneri reſtituere hos fructus induſtriales, ſeu eorum æſtimationem. Ita glo. in l. adhuc C. de iure dotiū. & ibidem Bal. & idem in l. vlt. de pactis conuent. & ibi etiam Angelus, & manifeſtius Caſtren. in d. conſi. 199. ſuper primo reperio. col. 2. ver. breuiter iſta diſtinctio. lib. 2. & eandem viſus eſt probare Socin ſen. in d. conſi. 82 nu. 10. verſ. tertia fuit opinio. lib. 4. Et primo quidem adducti ſunt tex. d. l. pen. in prin. ff. ad l. Falcicid. quo loci reſpondit Scæuola, quod ſi maritus adminiſtrauit paraphernalia vxoris, & ab ea fuit hæres in totū inſtitutus, & grauatus, vt decem vncias filio, duas verò nepoti reſtitueret, debet ipſe maritus, vt ſciri poſsit, an locus ſit falcidiæ, computare in patrimonio ipſius mulieris, quod ex bonis illis paraphernalibus adminiſtratis cōſecutus eſt Loquitur (inquit Caſtrenſis) abſolute Scæuola tā de fructibus induſtrialibus quàm de naturalibus, & tam de extantibus quàm de conſumptis. Nec veget interpretatio Bar. cum dixit, Scæuolam affirmare quidem eſſe de his fructibus reddendam rationem. ſed tamen non affirmare, quod reſtitui illi debeant. Nam (inquit Caſtrenſis) non conueniret reſponſio facta interrogationi. Interrogatus fuerat Scæuola, an fructus illi ſint reſtituendi: ſi ergo diceremus, Scæuolam reſpondiſſe, reddendam eſſe rationem, reſponſio non conueniret interrogationi: Quæ conſideratio Caſtrenſ. leuis eſt, quia Scæuola reſpondit, eſſe reddendam rationem, & non dixit, eſſe reſtituendos, dicitur reſpōdiſſe negatiuè ipſi interrogationi, quo ad reſtitutionem. Soc. in d. conſi. 82. nu. 10 in fine acutius cōſiderauit, quod fruſtra redderetur ratio perceptionis & adminiſtrationis fructuum, ſi nulla fieri deberet eorum reſtitutio. Rectius & verius reſponderi poteſt primo, Scæuolam loqui eo in caſu, in quo fructus ipſi extabant: ſicuti ſignificat il-
13 lud verbum reſediſſe. Eſt enim reſidere † eſſe & firmiter ſtare.
Vel & ſecundò, ſi intelligimus fructus fuiſſe conſumptos, dicere poſſumus. d. l. pen. nil ad rem noſtram pertinere, ſolum enim reſpondit Scæuola, in mulieris patrimonio, quod in rationem ille appellat, venire, & computari, quod maritus debuiſſet ex adminiſtratione bonorum vxoris. Porrò quid deberet, vel non, Scæuola non definit. Nec definire potuit, cum ei propoſitum non fuiſſet, quales ij eſſent fructus, & an extarent, vel conſumpti eſſent. Voluit ergo dicere Scæuola, videndum prius eſt, quorum fructuum debitor eſſet maritus, & eos deinde in mulieris patrimonio computandos eſſe.

Secundò motus eſt Caſt in d. conſ. 199. col. 3. ver. præterea ratio ſuadet & refert, ac probat Soci Sen. in d. conſ. 82. nu. 12. maritum non facere hos fructus ſuos, ex quo non eſt bonæ fi-
dei poſſeſſor; cū ex rebus alienis percipiat. Ille enim bonæ fi-
14 dei poſſeſſor, † qui poſsidet tāquam dominus, ſicq; cogitatione domini, hoc eſt, quod credatur dñs. l. apud antiquos. C. de fortis Sed quando quis ſcit non eſſe dominum, & percipit tamquam de re aliena, videtur percipere nomine domini. arg. l. ab vno. ff. de nego. geſt. & l familiæ. ff. famil. ercis. vbi Bart. Et ideo ij fructus (dicunt Caſtrenſis & Socinus) ſtatim effecti ſunt vxoris, perinde ac ſi ipſa percepiſſet, & extantes poterat vendicare, conſumptos vero condicere. l. certum. C. de rei vend. Verum reſpondetur, quod cum mulier conſenſerit adminiſtrationi & conſumptioni factæ à marito, præſumitur ei donaſſe fructus illos conſumptos: atque ita effeciſſe maritum ipſorum fructum conſumptorum dominum.

Tertiò motus eſt Caſtren. præcitato in loco & Socin. in d. conſi. 82. nu. 12. ver. confirmantur premiſſa, quod ſi de pomis & ſic fructibus naturalibus ratio eſt reddenda, etſi modici ſint valoris, & quam vt plurimū conſumuntur in promiſcuos vſus, quanto magis de fructibus induſtrialibus; qui multi valoris ſunt. Reſpondetur conſiderationem hanc non concludere: cum fructuum naturalium alia ſit ratio. Nulla enim ibi extat mariti induſtria. Nec verum eſt, tenuis valoris reſtitui, vt dicemus infrà.

Tertia fuit opinio eorū, qui diſtinguebāt, quod aut ij fru-
15 ctus induſtriales † cōſumpti fuerunt in vſus ipſiuſmet vxoris, vel in communes vſus: & tunc ij non reſtituūtur. Et hoc caſu locum habet prima illa opinio Bart. & ſequacium. Aut fuerūt conſumpti in vſus proprios ipſius mariti, & tunc tenetur reſtituere. Ita procedit opinio gloſſæ & aliorum, qui eam ſecuti fuit, ſic diſtinguunt Bal. in l. ſi viua matre. C. de bonis mater. & in conſ. 478. Quædam ſunt res. lib. 5. Angelus & Imola in d. l. pen. ff. ad l. Falcid. Franc. de Albergotis in conſilio, quod eſt relatum in additionibus ad Bart. in conſ. 125. lib. 1. Idem tradunt Campegius in tract. de dote. parte prima, quæſt. 7. & Corne. in conſ. 129. col. 4. lib. 4. Hæc diſtinctio non probatur lege: & quemadmodum primo in caſu non ſit reſtitutio, ita nec etiam in ſecūdo. Cum enim in communes promiſcuoſq; vſus, maritus conſumit hos fructus, rectè id facit, lege ſcilicet permittente. d. l vlt. C. de pactis conuen. Ibi Et vſuras quidē eorum, circa ſe & vxorem expendere. Secundo vero in caſu maritus etiam rectè conſumit, cum permittente conſentienteque ipſa vxore faciat.

De fructibus naturalibus perceptis & conſumptis à marito conſentiente vxore, diſtinguit Bart. in d l. pen. nu. 3 verſ. ſi verò ſunt fructus, quod ſi ſunt fructus multi valoris & ij non præſumuntur donari à muliere ipſi viro, qui propterea eos tenetur reſtituere, inquantum factus eſt locupletior. Idem affirmarunt Bald. in conſ. 293. factum ſic proponitur. col. vlti. verſ. quantum ad primum. & in conſ. 437 ſuper dubia. col. 2. ver. & breuiſsime. lib. 3. Alex. in d. l. pen. in prin col. vlt. ver. quę videtur. Soc. Sen. in d. conſ. 82. nu. 8. verſ. circa ſecundum. lib. 4. Afflictus in deciſ. 44. nu. 5.

Et motus eſt Bart. textu l. ſi ſtipulata. §. 1. ff. de donatio. inter virum & vxo. vbi ſi mulier quid annuum, ideſt fructus annuos, vt diximus ſuprà, præſtiterit viro, & ex eis factus ſit locupletior, condicit mulier. Intelligi hic locus debet de fructibus naturalibus, cum de fructibus annuis, qui præſtantur à muliere ſine induſtria mariti. Intelligi etiam debet, quando fructus ſunt multi valoris, quia modici valoris non repetit mulier, ſicuti probat. l. ſi id quod. §. ſi quas. ff. eo. tit. Hanc ſententiam manifeſtius probat reſponſum eiuſdem Vlpiani in l. ex annuo ff. eo. de donatio. inter virum & vxor. ex annuo vel menſtruo inquit Vlpianus. quod vxori maritus præſtat, quod ſupereſt reuocabitur, ſi ſatis immodicum eſt, ideſt ſupra vires dotis. ſi maritus, cuius maior eſt liberalitas. d. l. ſi ſtipulata. §. 1. multo magis condicit ipſa mulier. Condicitur ergo quod eſt magnum, non autem quod eſt modicum vt ſtatim dicemus. Confert l. verum ff. eo. tit. de don. inter virum & vxo. arguendo ab expenſis ad fructus. Ibi enim ex genere & modo impenſæ, ſit coniectura, an eam donauerit maritus, vxoris negotium gerens: ſi enim magna eſt donaſſe non cenſetur, ſicuti nec fructus Cum dixerim ex Bart. & ſequacium ſententia, ma-
16 ritum reſtituere prędictos fructus naturales † magni valoris, quatenus ex eis factus eſt locupletior, obſeruandum nūc exiſtimo, maritum præſumi factum locupletiorem. Ita Bald. in d. conſ. 293. & conſi. 437.

Naturales verò fructus percepti, & cōſumpti à marito cō-
17 ſentiente muliere, ſi modici † valoris erant, non reſtituuntur: ſed donari præſumuntur. Ita Barto. in d. l. pen. in princ. nu. 3. verſ. aut ſunt parui, & ibidem Alex. col. vlt. verſ. quæ videtur. Afflict. in d. deciſ. 44. nu. 5. & alij, quos ſupra commemoraui. Et probat. d l. ſi id quod §. 1. ff. de donatio. inter virū & vxo. Cōfert ēt l. verū ff. eo. tit. cui ſimilis eſt. l. omnino. ff. de impēſ. in reb. dota. factis. Qui autē multi vel modici ſint valoris fru-
18 ctus, credo † relinqui iudicis arbitrio. ſicuti colligitur ex d. l. verum quam ſic viſus eſt interpretari. Euerardus in centuria legali in loco a veriſimili. nu. 18.

Tertius eſt caſus, quando ſumus in dubio, vt quia non apparet, quod mulier conſenſerit, vel cōtradixerit perceptioni, & conſumptioni fructuum. Hunc caſum omiſit Barto. in d. l. penult. ff. ad l. Falcid. ſicuti aduertunt Socin. & alij, quos nūc
19 referam Hoc in caſu dicendum eſt; non præſumi † mulierem conſenſiſſe & propterà maritum teneri reſtituere omnes fructus, tam induſtriales quam naturales. Ita Bald. in conſ. 293. Factum ſic proponitur col. vlt. verſ. quantum ad primum. lib. 3. Andreas Alphæus inter conſilia Baldi in conſ. 366 Ad euidentiam dicendorum lib. 2. Fran. de Albergotis in d conſilio relato in additionibus ad Bar. in d. conſ. 125. Alex. in d. l. pen. in prin. nu. 4. verſ aut voluntas mulieris eſt ff ad l. Falc. Idem in cōſ. 42. nu. 2. ver. ſi vero voluntas ff 1 & in cōſ. 63 nu 7. ver. aut voluntas, lib. 2. Ioan. Campegius in tract. de dote. parte prima. q. 9 Ruin. in conſ. 162. nu. 26. lib. 3. & in Rub. ff ſoluto matr. nu. 198. verſ. ſi vero. Soci ſen. in conſ. 82. nu. 13 verſ aliquando & tertiò, & num 55 verſ. ſed quando voluntas. lib. 4. Alciat in reſp. 254. nu 3 Gratus in conſ. 54 nu. 42. & 46. lib. 1. & Craue. in conſ. 193. in fine. & Teſſaurus in deciſ. 187. nu. 4. & 5. vbi teſtatur ſic iudicaſſe ſenatū Taurinenſem. Nec à prædictis diſſentiunt Comenſ. in conſ. 104. Quæritur nunquid. & Iaſ. in l. maritus. in fine. C. de procura. quos ſic refert Afflictus in deciſ 44. nu 8. Cum Comenſis, & Iaſon non loquantur de fructibus, ſed de re ipſa principali, an ſcilicet debeat dici paraphernalis vel extra dotem: & reſpondit, quod ob longam adminiſtrationem à marito factam, permittēte ipſa muliere, præſumitur paraphernalis: ſicuti diximus ſuperiore præſumptione

ptione in fine Et licèt Afflictus dixerit Consilium illud Neapolitanum ita pertransiuisse in hoc dubio; attamen existimo Afflictum sensisse de dubio principali, quod ibi erat an illa bona essent paraphernalia; vt dubium hoc proposuit ibi Afflictus.nu.3.vers modo videamus.& nu.4.Nullus itaq; est, qui hactenus à prædicta recepta opinione dissenserit. Quapropter in iudicijs obseruanda erit: tametsi rationes & argumenta, quibus ad eam firmandam vsi sunt Doctores, facili negotio possent euitari. Et primò quidem adducitur.d l. penul. in princ. ff. ad l. Falcid. quam diximus suprà nil ad rem pertinere Secundò quod donatio non præsumitur.l.cum de indebito.ff.de probation.tum maximè in muliere, quę sui natura dicitur auara.l.si ego ff ad S.C. Velleia.& l.à stipulata.in fine. ff.de iure dotium. Quæ sane regula vera est, nisi alia repugnet fortior coniectura, qualis hæc est, quàdo mulier passa est fructus consumi à marito pro libera eius voluntate. Tertium et argumentum nil vrget, cùm dixerunt ex congruentia, quia vir debet alere vxorem ex proprijs bonis non autem vxor debet alere virum, nisi maritus sit inops; vt dixerunt Bal. in cõsi. 478.Quædam sunt res.lib.5.& Socin.sen.in d.cons.82.nu. 14. lib.4 Nam respondetur, & concedimus argumentum, quod non concludit: etsi enim mulier non tenetur alere maritum: non tamen sequitur, quin posit ipsa fructus suos dare viro, vel pati vt eis vtatur vir ad communem vsum. Quartum argumentum, quo dicunt præcitati Doctores, mulierem haberi pro dissentiente ob id, quod mariti reuerẽtia perterrita ausa non est contradicere, iuxtà l.1. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerum act.non datur, & tradit Bar in l quæ dotis in fine.ff.soluto matrim. Cæterum non concludit; quia quando de vno disputamus, reliqua pręsupponuntur habilia.l. qui testamento.ff de testa & c.1.de ætate, & qual in 6 Hic etenim pręsupponendũ est, quod mulier potuerit consentire, & quod consensus fuerit verus & liber, alioqui frustrà disputaremus, an censeantur remissi, & donati fructus illi à marito cõsumpti. Præterea sola reuerentia non sufficit, sed requiruntur verbera, vel saltem minæ vt declarat Ias.in d l. quæ dotis. num.96. Quintò & vltimo argumentantur præcitati Doctores, quod hæc consumptio fructuum, respicit præiudicium mulieris, ob id illa tacens habetur pro contradicente. l qui vas. §. vetare. ff de furtis. Non ergo mulier dicitur remisisse, & donasse hos fructus, sed tenetur eos restituere, seu eorum æstimationem
20 præstare. Hoc etiam argumentũ non vrget, quia tacẽs † habetur pro consentiente, quando vltra taciturnitatem interuenit aliquis actus positiuus. Ita post alios explicat Iason in d. l.quæ dotis.nu 99.ff.soluto matri.sicuti interuenit in casu nostro, nempe consumptio ipsorum fructuum. Hic autem casus locum multò magis habet in muliere minore; quæ legitimo consensu carere dicitur. Ita in specie aduertit Campegius in d quæst.9.vers.accederet etiam. His declaratur statutum Bononiæ lib.4.sub rub de dotibus restituendis.§.Prætereà, quo cautum est, quod præsumatur mulier consensisse mariro qui fructus percepit, nisi voluntas contraria legitime probetur. Prædictum statutum corrigit primum ius commune, quãdo mulier est ætate maior; Cum (vt diximus) secundum ius commune non præsumatur consentire. Quando vero mulier est ætate minor, locum non habet statutum: quod in ea non potuit præsumere consensum, ex quo consentire nec expresse potuisset Et quod in muliere ætate maiore, statutum prædictum corrigat ius commune, in specie respondit Gratus in cons 54.nu.45.lib.1. Et dum requirit legitimam probationẽ contrariæ voluntatis, an reiiciat præsumptiones, respondit ipse Gratus in d.cons.54.nu.53.sed Monterentius in addit io. ad statutum, conciliat. Et ad rẽ aliqua scripsi supra li 1.q.38.

Declarantur prędicti omnes casus, vt locum non habeant,
21 quando † mulier nullam dotem constituit marito. Nã tunc præsumitur, voluisse habere fructus loco dotis. Ita respondit Bald.in cons. 276. Verba statutorum. ad finem, vers. sequitur videre.lib.3.quem secuti sunt Ruin. in Rubr. ff. soluto matri. nu.190.vers.sed contrarium puto.& num.200.vers.sed si nulla.& Craue.in cons.193.in fine. Et inquit Ruin.d.nu 200.hoc
22 præsertim locum habere, quando † maritus diu possedit dicta bona. Et subiungit ibidem Ruin.nu. 201. quid in fructib. percipiendis Qua de re nunc non disputo. Est etiam hic ad-
23 uertendum, fructus non præsumi † consumptos, sed adhuc extare: Et ideo maritus, qui asserit fuisse consumptos, probare debet: cum consumptio sit quid facti, quod non præsumitur.l.in bello.§.factæ.ff.de captiuis & postlim.reuers. & dice-
24 mus infra lib.6 præsump 28. Et prætereà res † quamuis mobilis sit, præsumitur extare, nisi amissa probetur.l. si quis ex argentarijs.§ an vero.ff de eden. & explicabimus infrà lib.6. præsump.34.vbi agemus, quando præsumatur res amissa. Et in specie nostra ita scripserunt Bald.in cons. 293. Factum sic proponitur.col.vlt.vers.quantum ad aliud.lib.3. & Alex in d. l.pen in prin.col.vlt vers.cum autem.ff.ad l. Falcid. Cæterum à prædictis, dissenserunt Salicet in l vlt. C. de pactis conuen. Cumensis in cons.104.col.2.ver. quantum autem, & est subscriptio Floriani & Socin senio.in cons 82 nu. 22. lib. 4. Ea ratione ij moti sunt, quod fructus in dies consumuntur: nec præsumuntur durare vltrà triennium. Crediderim hac in re
25 esse multum tribuendum † iudicis arbitrio, qui pro qualitate fructuum, personarũ, & temporis iudicabit an consumpti, vel extare dicantur. Fieri namque potest, vt tenues essent fructus, & satis inops maritus; & iam multo tempore percepti fructus, vt verisimile sit, consumptos illos fuisse. Fieri etiam potest ecõtra quod multi magniq; valoris sint fructus, & maritus diues, & non satis multo tempore fuerint percepti, ita quod probabile sit, non fuisse adhoc consumptos.

26 Qui autem, & quot fructus percepti fuerint, † coniecturis probatur. Ita Baldus in consil.323.Proponitur quod dominus.in fine.libr. 2. qui dixit, quod sicuti ex fructibus colligitur valor rei: sic ex valore rei colligi posse fructuum perceptionem. Ita dicimus expensas coniecturis probari. Barto. in l.cum seruus.ff.de verb.oblig.

Prædictæ omnes disputationes cessant hac in ciuitate Paduæ, in qua extat statutum sub rub.de successionibus mulierum.cap. si aliquis acceperit vxorem, quo cautum est, quod maritus lucretur fructus omnium bonorum paraphernaliũ vxoris, & vndecumque venientium; qui fructus de iure communi spectarent vxori. Quod quidem statutum, apparet in multis correctorium iuris communis.

PRAESVMP. X.

Dos quã à muliere donata præsumatur stipulatori ab illa adhibito, vt soluto matrimonio dos ipsa ei restitueretur, luculenta, & diligens explicatio.

SVMMARIVM.

1 *Coniecturis in claris non est opus.*
2 *Stipulator adhibitus ad reddendam sibi dotem soluto matrimonio morte mariti. præsumitur adhibitus, tanquam mandatarius. Et quid sit, si morte mulieris matrimonio soluto sibi reddi stipuletur. num. 5.*
3 *Donatio non præsumitur in dubio.*
4 *Dotem mulier vtrum expresse possit alteri donare.*
6 *Donatio in muliere minus quam in viro præsumitur.*
7 *Stipulatorem ad dotem sibi reddendam adhibitum, matrimonio soluto, simpliciter tanquam procuratorem adhibitum censeri.*
8 *Stipulator adhibitus ad reddendam sibi partem dotis, matrimonio morte mulieris soluto, animo donandi censetur adhibitus.*
9 *Iura & actiones defuncti, transeant in hæredem suum.*
10 *Facti quæ sunt, non præsumuntur.*
11 *Honestas mulieris non patitur, vt iudicum subsellia frequentet.*
12 *Testator relinquens aliquid creditori voluntario, non animo compensandi, sed vt vtrunque haberet, præsumitur reliquisse.*
Idem si ipse testator non esset debitor.nu.13.
14 *Debitum necessarium legatum creditori, præsumitur animo compensandi relictum.*
15 *Hæreditatem agnoscens, etsi damnosam legata præstare adstringitũ.*
16 *Donationem non in toto nec in parte præsumi quõ intelligendum.*
17 *Stipulator adhibitus ad reddendam sibi dotem, casu quo matrimonium per mortem mulieris solueretur, donãdi animo interuenisse præsumitur ex opinione Bar.*
18 *Dotem sibi reddi, an ad stipulandum quis possit adhiberi, alio casu quam matrimonio morte mulieris soluto. & nu.19.*
20 *Mulier sibi in dote sua præiudicare potest.*
21 *Dotis actionem, consensu filiæ pater sibi appropriare potest.*
22 *Dotem sibi reddi stipulando adhibitus, quãdo procuratorio nomine factum præsumatur.*
23 *Actus ob causam præcedentem factus præsumitur.*
24 *Stipulatus sibi dotem reddi, non adhibitus à muliere sed ea patiente, animus donandi non præsumitur.*
25 *Dotem sibi reddi, adhibens ad stipulandum ascendentem, animo donandi mulier fecisse præsumitur.*

DVbitari sæpe contingit, quando mulier viro dotem constituit, & stipulatorem adhibet, qui dotem sibi reddi soluto matrimonio stipulatur; an his stipulator adhibitus sit à muliere, vt ei dotem illã donaret, vel vt is tanquam mulieris mandatarius, dotem exigeret? Hac in disputatione distinguendi sunt aliquot casus.

Primus

Primus est, quãdo versamur in casu claro, in quo apparet, mulierem voluisse adhibere stipulatorem illum, vt ei dotem exigendam donaret: vel etiam claré constat, adhibitum stipulatorem tanquam mandatarium. Hic casus non habet dubi-
1 tationem; Et in claris non est opus † cõiecturis. l. ille aut ille. §. cum in verbis. de leg. 3. & l. continuus, §. cum ita. de verb. oblig. Et hunc casum admittunt omnes. in l. quæ dotis. ff. soluto matri. ibi Ias. nu. 9. in fine. & Bologne. nu. 35.

Secundus est casus, quando sumus in dubio, & stipulator ille fuit adhibitus ad stipulandum sibi reddi totam dotem, so-
2 luto matrimonio morte mariti. Hoc in casu p̃sumitur † adhibitus ad stipulandum, non animo donandi, sed tanquã mandatarius. Et hoc quidem ea ratione prima, quod donatio
3 † in dubio non præsumitur, quando alia coniectura sumi potest. l. elegaoter. § qui reprobos. ff. de pignorat. actio. & l. si cũ aurum. ff. de solutio. Id quod maxime procedit in muliere, quæ auara sui natura creditur, vt statim dicemus. Hic autem alia sumi potest interpretatio quàm donationis, nẽpe, quod mulier adhibuerit stipulatorem illum, vt magis idoneum, & diligentem dotis exactorem. Est & alia ratio, quia non præsumitur mulierem voluisse donare dotem, vt indotata deinde maneret, & non posset secundo nubere: Impedirentur enim secundæ nuptiæ, quod iure permissum non est, vt in integro illo tit. C. de indicta vid. tollen. Immo secundum aliquos nec
4 quidem expressé † potest donare dotem, vt impediatur nubere secundo, vt tradunt Castren. & Iason in d. l. quæ dotis. in primo notab. & Baldus Nouellus in tracta. de dote, parte 6. priuilegio 69. num. 2. Qua de re infra dicemus. Et hoc in casu procedere potest opinio eorum, qui scripserunt, stipulatorẽ hunc censeri adhibitum, non animo donandi, sed tanquam mandatarium. Qua in opinione fuerunt multi, quos referam infrà in casu subsequenti.

Tertius est casus, quando sumus in dubio, & stipulator ille fuit adhibitus ad stipulandum sibi reddi totam dotem, solu-
5 to matrimonio † morte ipsius mulieris. Hic casus hẽt maiorem dubitationem, quàm præcedens. Dicendum tamen est, non animo donandi, sed tamquam procuratorem stipulatorem illum fuisse adhibitum. Hac in opinione fuerũt interpretes omnes. dum simpliciter scripserunt, non animo donandi præsumi adhibitum stipulatorem. Ita glo. 1. in l. quæ dotis. ff. soluto matrim. glo. in l. Seia. ff. de dote præleg. & in l. cum maritus. §. vlt. ff. de pactis dotal. Bar. in d. l. quæ dotis. num. 2. qui hoc in casu secutus est antiquos. Idem affirmatunt Cynus, & Salicet. in l. 2. C. de iure dotium. Bald. in l. filiæ. quæst. 7. C. famil. ercisc. communem testatur Ias. in d. l. quæ dotis. nu. 10. & no. 11. & Claudius nu. 2. Campegius in tract. de dote, parte 3. nu. 108. Bal. Nouellus in tract. de dote, parte 6. priuileg. 69. & Lucas de Penna in l. 3. in præsump. 167. C. de spochis pub. lib. 10. Et hæc quidem sententia probatur.

Primò ea ratione, quod donatio in dubio nõ præsumitur. l. cum de indebito. §. 1. ff. de p̃bat. l. elegantet. § qui reprobos. ff. de pign. actio. & l. si cum aurum. ff. de solutio. & late scripsi. lib. 2. de arbitrarijs iudicum. casu 88. col. 1.

Secundò accedit, quod in muliere præsumi multò minus
6 potest donatio, † quam in viro: cum mulier sui natura sit auara. l. sed si ego. in fine. ff. ad S. C. Velleian. & scripsi suprà in præsump. 6.

Tertiò confert tex. l. si mulier de suo. ff. de iure dotium; vbi si mulier dotem marito dedit, & matrem adhibuit, vt dos sibi restitueretur; filia ipsa non prohibetur mutare dotale instrumentum. Non ergo dicitur filia donasse matri: alioqui impeditetur mutare ipsum instrumentum.

Quartò accedit tex. l. cum maritus. §. vlt. ff. de pactis dotal. de quo dicemus inf. in quinto casu.

Quintò suffragatur tex. l. cum quis decedens. §. nuptura. ff. de leg. 3. quem explicabimus infra in quinto casu.

Quartus est casus, quãdo sumus in dubio, & stipulator ille fuit adhibitus ad stipulaodum sibi reddi totam dotem, soluto matrimonio simpliciter: Id quod potest intelligi, vel diuortio, vel morte ipsius mulieris, vel morte mariti. Hoc in casu Doctores commemorati superiore casu, præsertim Salicetus in l. 2. col. 2. vers. si tantam. C. de iure dotium, Sentiunt,
7 non censeri adhibitum animo donandi, sed † tanquam procuratorem. Quandoquidem siue consideramus dissolutionẽ matrimonij, morte mariti, locum habent rationes consideratæ supra in tertio caso. si verò consideramus solutionem matrimonij, morte mulieris, procedunt rationes allegatæ superiore in casu. Et in dubio hoc, præsumitur adhibitus ad stipulandum in casu soluti matrimonij per mortem mulieris, ne aliàs indotata maneat, contra. l. 1. ff. de pact. dota. sic declarat Bal. Nouell. in tract. de dote. parte 6. priuilegio. 69. nu. 2.

Quintus est casus, quando sumus in dubio, & stipulator ille fuit adhibitus ad stipulandum sibi reddi Partem dotis, soluto matrimonio morte ipsius mulieris. Hoc in casu rectè scripsit Bar. in d. l. quæ dotis. nu. 2. ff. solut. matr. quem secuti sunt Ang. & Salicetus, vt ibi refert Bologne. nu. 35. in fine, scripsit inquam Bart. præsumi illum adhibitum ad stipulandum
8 animo † donandi. Et hæc quidem sententia, quæ & mihi placet, his iuribus probatur.

Primo ex d. l. quæ dotis, vbi stipulator adhibitus est à muliere, ad stipulandum partem dotis sibi reddi a marito, cui eã date promiserat mulier & si nunquam dederit. Deinde decessit mulier hærede instituto marito, qui hæreditatem adiuit. Ille stipulator conuenit maritum hæredem, vt sibi restitueret partem illam dotis, quã sibi reddi stipulatus fuerat. Respondit Aphricanus, quod etsi maritus ille adiuerit hæreditatem illam damnosam; quod nihilominus tenetur restituere partẽ illam dotis. Hic apparet stipulatorem illum fuisse adhibitum animo donandi, quia si fuisset adhibitus tamquam procurator, frustrà fuisset dubitatum apud Aphricanum; an maritus teneretur restituere partem illam dotis: quia si maritus fuit
9 hæres mulieris, & ob id, si iura † & actiones ipsius mulieris transierunt in ipsum maritum hæredem, vt vulgatum est, sequeretur dicendum, quod stipulator ipse nihil potuisset petere à marito illo, quemadmodum nõ potuisset ab ipsa muliere ad cuius vtilitatem fuisset stipulatus. Verùm quia stipulatus est ad vtilitatem propriam, ob id animo donandi præsumitur à muliere adhibitus: atque ita à marito hærede mulieris, partem illam iure petebat. Et si dicatur, esse aduertendum, quod licet concedi posit, stipulatorem illum fuisse adhibitum animo donandi: attamen is animus donandi non colligitur ex eo solo, quod adhibitus sit ad stipulandum partem dotis: sed quia expressum fuerat ab ipsa muliere, quod ipsi stipulatori donabat partem illam dotis. Nam respondetur, hanc esse maximam diuinationem, cum non appareat de
10 expressa ipsa donatione. Et certum est, quod ea, quæ † facti sunt, non præsumuntur. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis, & postlim. reuers. cum simil. Hic ergo animus donandi colligitur ex eo, quod adhibitus ille fuit ad stipulandum totam ipsam dotem. Et ratio differentiæ est, præter Bartol. & alios quia quando adhibuit ad stipulãdum totam dotem ei reddi, is stipulator videtur adhibitus ob id, quod sit magis idoneus & diligẽs exactor, & quia in iudicio, facilius & honestius esse
11 potest quàm mulier, cuius honestas † non patitur, vt iudicũ subsellia frequentet. Hæc ratio cessat, quando stipulator fuit adhibitus ad stipulandum partem tantum ipsius dotis. Quãdoquidem si causa vnius partis dotis voluit esse posse in iudicio; & si idoneam exactricem existimauit, idem esse dicendum de alia parte. Cum ergo cessat illa causa, nec alia excogitari posit quàm donationis, ipsa donatio præsumenda est.

Non etiam obstat hic illa interpretatio Comensis, quam commemorat & probat Ias. in d. l. quæ dotis. nu. 15. cùm dixit, ibi non fuisse dubitatum, an animo donandi adhibitus fuerit ille stipulator, vel tamquam procurator: sed tantum dubitasse Aphricanum, an is maritus, qui adiuerat hæreditatem damnosam, conueniri potuerit ab eo stipulatore. Nam respondetur, Aphricanum ibi dissimulasse, an ille maritus conueniri potuerit. sed id quidem non nisi præsupposito iure stipulatoris exigendi tam partem dotis, quam exigere non potuisset à marito, si solùm adhibitus fuisset ad stipulandum tamquam procurator: quia (vt dixi) nulla ipsi stipulatori cõpetijsset actio, contra maritum hæredem mulieris, sicuti nec contra ipsam mulierem concessa ei fuisset. Non etiam obstat, quod subiungebat idem Comensis probatus à Iasone præcitato in loco; cum dixit, stipulatorem illum fuisse creditorem mulieris, atq; ita tamquam talem, non animo donandi fuisse à muliere adhibitum. Nam respondetur, stipulatorem numerari inter creditores ab Aphricano respectu exactionis, atque ita post stipulationem adhibitam: non autem quod antea creditor esset. Nam illa esset diuinatio, & præsumere factum, hoc est, illum credidisse aliquid mulieri.

Secundo accedit tex. l. 5. C. de iure dotium, qui candẽ fermè sententiam habet cum d. l. quæ dotis, de qua diximus suprà. In ea. l. 2. mater habebat Seiam, & Pollam filias, & nuptui collocauit Pollam, quam passa est stipulari sibi reddi partem dotis proprio marito numeratam, quæ alioqui erat restituẽda matri dotanti. Decessit mater, hærede instituta Polla, pro tertia suorum bonorum parte, Dubitatum fuit, an Polla petere posset portionem illam dotis. Et respondendum videbatur, petere non posse: quia mater instituendo Pollam ipsam, in tertia parte suæ hæreditatis, videtur voluisse compensare cum ea portione dotis stipulata à Polla sibi reddi: iuxta tex.

l. hu-

l.huiusmodi. §.cũ pater. de lega. 1.& l.si cũ dotẽ.§. si pater.ff.
soluto matr.& vtroque in loco scribunt interpretes. Contra-
rium tamẽ fuit diffinitum ab Antonino Imp.quod imò Polla
consequi posset partem dotis sibi reddi stipulatæ, atq; ita lo-
cum non esse compensationi. Ratio est, quia quando testator
12 † relinquit aliquid creditori voluntario, p̃sumitur reliquisse
non animo compẽsandi, sed vt vtrunq; habeat.l. creditorem.
ff.de leg.2.& l.vnica.§.sciendum.C.de rei vxo.actio. Et rursus
non præsumitur à testatore relictum animo compensandi,
13 † quando ipsemet testator non erat debitor, vt responderũt.
Corn. in cons.288.col.vlt.vers.insuper non cadit.lib.1. & So-
cin.iun.in consi.79.nu.83.& nu.112. lib.3. qui alios comme-
morant In casu itaque.d.l.2.quod Pollæ debebatur, debitum
erat voluntarium mariti Pollæ, non autem necessarium ma-
tris. Et ideo locus esse non potuit compensationi. Quod autẽ
esset ibi debitum voluntarium mariti Sæiæ apparet, quia, &
voluntate matris dotantis, & consensu ipsius mariti adhibita
fuit Polla ad stipulandum: atque ita debitum habuit initium
voluntarium, sicque voluntarium verè dicitur. iuxta declara-
tionem Imolæ in l.si cum dotem.§.si pater.ff.soluto matrim.
& Alex.in d.l.huiusmodi.§ si pater de leg.1. & scripsi in com-
mentarijs.de arbitrarijs iudicum.lib.2. casu. 182. num. 52.&
in cons.56.num.15.lib. 1. Et præterea fuit debitum alienum,
nempe mariti ipsius Pollæ, quia mater dotans iam animo do
nandi (hæc pars ad rem nostram pertinet) permisit Pollam
stipulari sibi reddi partem illius dotis, atque ita titulo do
nationis, pars illa dotis effecta fuit propria ipsius Pollæ, ob id
locus esse non potuit compensationi. Ille autem animus do-
nandi nõ ex alio sumi potest, quàm ex eo, quod passa est ma-
ter Pollam filiam stipulari sibi reddi partem dotis, sicuti cõ-
tingit in casu dict. l.quæ dotis. ff. soluto matrim. de qua dixi-
mus supra. Non enim aliundè donandi animus colligi potest
illo in casu. Nec obstant. dict. l.huiusmodi. §. cum pater. de
lega. primo. & dict. l. si cum dotem. §. si cum pater. soluto
matrim allegata supra pro ratione dubitandi, quia illa pro-
cedunt, quando debitum fuit necessarium, vt ibi omnes
14 declarant. Nam tunc legatum ipsi † creditori, præsumitur
animo compensandi relictum.

His intelligimus, minus rectè sensisse antiquos illos inter-
pretes, qui opinati sunt, & hoc in casu præsumi adhibitum
hunc stipulatorem, non animo donandi, sed tamquam man-
datarium & procuratorem: Sicuti hac in opinione fuit glossa
prima in dict l. quæ dotis ff solut. matrim. dum ita est inter-
pretata responsum illud. idem senserunt alij qui glossam illã
secuti sunt, & aperte Iason ibidem.nu 10. Horum argumenta
leuia sunt. Nam adducti sunt: Primo ex dict. l. quæ dotis. &
secundo ex d l. 2. C.de iure dotium. quæ tamen iura contra-
rium probare diximus supra. Nec illa verba, donandi animo,
posita in d.l.a.sunt verba simpliciter narratiua, vt post alios
scripsit Ias in d.l. quæ dotis nu 11. quia verius est esse verba
affirmatiua, quæ pro constanti præsupponunt, donationem
fuisse factam, alioqui certum esset Pollam non posse conse-
qui partem illam dotis sibi reddi stipulatæ, sed debuisset re-
stitui pro contingenti portione alteri sorori cohæredi.

Tertiò solet adduci tex.l.cum maritus.§.vlt.ff.de pactis do
tal.vbi mulier, quæ marito dotem constituit, fratrem adhi-
buit ad stipulandum dotẽ sibi reddi, post mortem ipsius mu-
lieris, deinde ipsa mulier moriens legauit marito, res quasdã
dotales, & seruis quibusdam libertatem. Dubitatum fuit, an
legata essent præstanda, Respondit Scæuola præstanda esse.
Quæ quidem non præstarentur, si donatio facta fuisset illi
fratri adhibito ad stipulandum. Nam semel effecta illius fra-
tris reuocari ab eo amplius non potuissent.

Verùm facilè respondetur. Et primò Scæuolam ibi loqui
in eo, qui stipulatus est sibi reddi totam dotem, quo in casu
donatio non præsumitur vt demonstrauimus in tertio casu,
vbi & responsum hoc adduximus. Præterea & secundò respõ-
detur, fratrem illum fuisse hæredem institutum ab ea mulie-
15 re sorore sua, & ideo agnoscendo † hæreditatẽ, etiamsi dam-
nosa fuisset, omnino astrictus fuit præstare legata, sicuti re-
spondit Scæuola in vltimis verbis illius responsi.

Quartò allegatur tex. l. Sæia. ff. de dote præl. vbi similis est
casus, de quo in d.l.cum maritus. §. vlt. Et propterea respon-
siones adductæ supra, huc pertinent.

Quintò adducitur tex.in l.cum quis decedens. §. nuptura.
ff.de leg.3. Mater duos habens filios ex primo viro, nupsit se-
cundò, & permisit filios illos stipulari dotem sibi reddi, solu-
to matrimonio, constante matrimonio decessit vnus filiorũ,
Mater per epistolam petijt à filio superstite, quod partem illã
dimidiam dotis sui mortui acciperet. contentusq; esset, alterã
verò partem dimitteret marito. Deinde decessit mater, mari-
to superstite: Dubitatum fuit, an filius ille deberet consequi
partem illam dotis à se stipulatam. respondit Scæuola ex fi-
deicommisso per epistolam relicto, posse retinere partem il-
lam. Ecce, quod ibi stipulatus fuerat filius ille, solummodo
partem dotis, & tamen ei non debetur titulo donationis, sed
fideicommissi. Non ergo præsumitur ab initio donatum fi-
lio, sicuti eo loci glo. vlti. animaduertit.

Verùm respondetur, quod casus. d. §. nuptura. est valdè di-
uersus à nostro. Nam etsi filius ille stipulatus fuerit, sibi reddi
partem dotis tantum: attamen aliam partem nõ fuerat stipu-
lata mater, sed alter eius filius, atque ita ambo ipsi filij stipu-
lati sunt integram dotem sibi reddi, & ideo perinde est, ac si
vnus tantum fuisset stipulatus totam dotem sibi reddi, quo
in casu donatio non præsumitur, vt diximus supra tertio in
casu. Noster autem casus est; quando mulier adhibuit aliquẽ
ad stipulandum sibi reddi partem dotis, & alteram partem
pro seipsa mulier retinuit, vt declarat post alios Ias.in d.l.quę
dotis.num.12.ff.soluto matrim. Cum enim nulla ratio consi-
derari possit, cur partem retinuerit, & alteram ab altero sti-
pulari passa sit, quam causa donationis, donatio ipsa præsu-
mi debet. Id quod non contingit in casu.d.§.nuptura, vbi ni-
hil pro seipsa mater retinuit.

Sexto vrgere videtur ratio, qđ donatio non præsumit̃ nec
in toto nec in parte.l.cum de indebito §.1. ff. de probatio. &
l.si cum aurum. ff. de solutio. & diximus supra, hoc maxime
procedere in muliere, quæ sui natura auara creditur.

16 Cæterùm respondetur, id procedere † quando sumi po-
test alia coniectura quàm donationis, vt dicitur in dicta l.si
cum aurum. secus vero quando nulla alia præsumptio quam
donationis sumi potest: sicuti contingit in casu nostro, vt
supra declarauimus.

Sextus est casus. quando sumus in dubio, & stipulator ille
fuit adhibitus, ad stipulandum in vnum casum tantum, vt pu
17 ta in casum † soluti matrimonij per mortem ipsius mulieris.
Hoc sanè casu præsumitur ille stipulator adhibitus animo
donandi secundum Bartolum in d l.quæ dotis nu. 3. & ibidẽ
Ias.nu.11.vers.similiter reprobant.& Salicet.in l.3.col. 2.vers.
si totum.C.de iure dotium.qui sic intelligunt d.l. Cum mari-
tus.§.vlt.ff. de pactis dotalib.quæ quidem secundum interpre
tationem superiore in casu commemoratam non probat hãc
Bartoli traditionem. Rectius itaq; ac melius probat ratio, qđ
stipulatio hæc facta in vno casu tantum, non habet aliã con-
iecturam quam donationis. Non enim reddi posse videtur
alia ratio, quare voluerit stipulatorem illũ stipulari sibi reddi
dotem illo in casu, non autem in cæteris.

Cæterum ab hac traditione Bartoli dissentiunt reliqui, vt
testantur Ias.in d.l.quæ dotis.nu.11.& ibidem Bologne.num.
42. Et ij quidem moti sunt per tex. in l. post dotem. ff. soluto
matrim. vbi pater adhibitus fuit ad stipulandum dotem da-
tam filiæ, eam sibi reddi in vnum casum tantum, nempe di-
uortij, & tamen non præsumitur adhibitus animo donandi.
Verum respondet Ias.in d.l.post dotem.num. 11. d. l.post do-
tem loqui in patre, cui sine stipulatione illa competit ius re-
petendi dotem, quam seruare debet filiæ, vt iterum possit nu-
bere. auth.quamuis. C.de rei vxo.actio. Nec repugnat, quod
dicebat Bologne. in d.l.quæ dotis.nu. 42. quod si in patre ad-
hibito ad stipulandum non præsumitur donatio, tametsi ius
aliquod iam ei competat, quanto minus præsumi debet in
extraneo, qui nullum ius ante ipsam stipulationem habebat.
Nam respondetur maximam esse differentiam inter patrem
& extraneum. In extraneo nulla alia coniectura, quàm dona-
tionis sumi potest, vt diximus. In patre vero coniectura su-
mitur, quod ea stipulatione confirmare voluerit ius sibi cõ-
petens in exactione dotis, vt eam magis conseruet filiæ; ne
alias ex proprio iterum eam dotare teneatur. d. auth. quam-
uis. Secundo aduersus Bartolum mouetur Bologn. vbi supra
18 ea ratione, q̃ adhiberi quis non potest † ad stipulandum do
tem, in omnem euentum & casum: sed solũ in casu soluti ma-
trimonij, morte mulieris.l.2.ff de pactis dotal. & l. quamuis.
C.eo. Castren. in d.l.quæ dotis. in 2.notab.& ibidem Bologn.
nu.25.& sic semper tacite, vel expresse in casum mortis mu-
lieris. si ergo est vera Bart. traditio, semper adhibitus ad stipu
landum, præsumitur animo donandi adhibitus. Et tamen
hoc est falsum secundum ipsummet Bar. quia adhibitus cen-
setur procuratorio nomine, multis in casibus, vt diximus su-
pra. Ergo falsa etiam hæc Bart. traditio de stipulatione facta
19 in vno casu tantum. Verum respondetur, q̃ adhiberi † quis
potest ad stipulandum dotem sibi reddi, etiã alio casu soluti
matrimonij quam per mortem mulieris, vt in casu diuortij,
20 vel etiam mortis mariti. Nam potest mulier † quo ad sui de-
trimentum sibi præiudicare in dote sua, quæ proprium eius
patti-

patrimonium dicitur. l. 3. §. sed verum. ff. de mino. Et ideo vi-
21 demus,† filiã posse consentire patri, vt sibi appropriet actionem dotis. l. quoties. l. post dotem & l. pen. §. si vestre. ff. solu. matrim. Nec obstat. dicta l. 2. ff. de pactis dotal. & l. quamuis. C. eo. quia vere illæ procedunt ne detrimentũ marito inferatur. Ita declarant Iason in d. l. quæ dotis. num. 2. & ibidem Claudius Seysellius. num. 2. & Imol. in l. penul. ff. solu. matri. Et ideo ratio. d. l. 2. & d. l. quamuis. ne mulier maneat indotata, non est generalis, sed particularis in eo casu tantum, & si aliter sentiat Bologn. nu. 25.

Septimus est casus, quando sumus in dubio, & is, qui stipulatur dotem à se datam nomine mulieris adhibetur ad sti-
22 pulandum eam sibi † restitui suscepto mandato ab ipsa muliere. Hoc enim casu præsumptio est; quod is stipulator fuerit stipulatus dotem sibi reddi procuratorio nomine ipsius mulieris. Ita in specie declarat Baldus, Nouellus. in tracta de dote. parte 6. priuil. 69. num. 1. quem secutus est Iason in d. l. quæ dotis. num. 14 ff. soluto matrimo. sic intelligentes text. l. idemque. §. si cui mandauero. vers. si mater. ff. mandati, vbi mater dotem filiæ constituit, deinde mandatum à filia suscepit, vt stipularetur dotem sibi restitui, atque ita stipulationem interposuit. Dubitatum fuit, an animo donandi adhibita fuerit, ad stipulandum; vel potius procuratorio nomine? Et nomine procuratorio fuisse adhibitam respondit ibi Vlpianus ex Papiniani sententia. Ea est ratio, quia
23 † actus præsumitur factus ob causam præcedentem. l. qui in aliena. §. 1. ff. de acq. hæred. & in specie est gl. in l. post dotem. in 3. lect. ff. solut. matrim.

Declaratur hic casus, vt locum non habeat, quando filia simpliciter admisit passaque est, matrem stipulari dotem à se datam sibi restitui. Nam tunc non præsumitur admissa, ad stipulandum procuratorio nomine. Ita declarat, Baldus Nouellus in dicto; priuilegio 69. num. 2. motus. l. si non remunerandi. §. idem Papinianus. ff. mandati. vbi, si mihi aliquid donaui, & postea te adhibeo ad stipulãdum certam summã, vel quid aliud à meo debitore, præsumitor te fuisse adhibitũ animo donandi, non autem tanquam procuratorem meum. Et tradit Bart. in l. cum quid. nu. 7. ff. si certum peta. & in d. l. quæ dotis. nu. 3. ff. soluto matr.

Octauus est casus, quando is, qui stipulatus est dotem sibi
24 restitui, non fuit † adhibitus à muliere, sed mulier ipsa passa est illum sibi stipulari. Potest afferri egregium exemplum, quando frater, qui dispositione statuti excludit sororem à bonis patris, ei tamen dote constituta: sicuti dispositum est statuto 95 Papiensi in ciuilibus. sub rub. Quod mulieres maritatæ. &c. quando inquam frater dotem pro sorore numerat eius marito, & stipulatur sibi eam restitui, decedente sorore sine filijs. Hoc sane casu, mulier non præsumitur donasse ipsi fratri dotem, eueniente casu ipsius restitutionis. Ita in specie docuit Lucas de Penna in l. vnica. colum. penul. versicu. hæc faciunt ad quæstionem. C. de imponen. lucra. descript. lib. 10. qui mulieris taciturnitatem perpendit. Et propterea inquit Lucas, quod mulier potest suo testamento de ea dote ad libitum disponere, cum non licuerit fratri adijcere illud onus restitutionis. Et Lucam secutum est sacrum concilium Neapolitanum, teste eruditissimo Vicentio Franco in decis. 196. quo quidem fuit decisum, quo ad bona, quæ necessario causa dotis soror ipsa consecuta fuerat. Nam illa frater grauare non potuerat. secundum Baldum in l. si auia. num. 10. C. de iure dotium. Quo verò ad bona quæ vltra paterna, ex proprio frater dederat, decidit ipsum sacrum consilium, licuisse fratri onus restitutionis imponere, & consequenter sororem de eis testari non potuisse. Quæ sane decisio, vt vera, rationi, æquitatique maxime consentanea est, sic digna fuit amplissimo illo consilio, in quo præter eruditissimum ipsum Francum, sedet & Hieronymus Olzinianus Patauinus nunc Pro præses meritissimus, cuius ego singularem eruditionem, summamque integritatem sum summoperè admiratus. Et si enim perillustrem sapientissimumque virum, de facie nunquam nouerim, eius tamen doctissima scripta, quæ pro sua singulari humanitate mihi benignè communicare dignatus est, in tantam me traxerunt admirationem & spem certam, vt dubitem nequicquam, quin Præsidis locum sit aliquando ingressurus.

25 Nonus & vltimus est casus, quando descendens † adhibet ascendentem ad stipulandum. Hoc casu præsumitur, quod animo donandi adhibuerit. Ita Bart. in d. l. quæ dotis. num. 11. & ibidem Ias. num. 55. ff. sol. matr. & latius Campeg. in tract. de dote. par. 3. quæst. 112. & Rum. in cons. 175. nu. 19. lib. 1.

PRAESVMP. XI.

Donatio inter viuos, vel causa mortis, an præsumatur illa quam mulier facere dicitur stipulatori, qui est stipulatus dotem sibi restitui in casu dotis restituendæ.

SVMMARIVM.

1 *Donatio quæ stipulatori de dote reddenda facta præsumitur, quando censeatur inter viuos nu. 2. & 3.*
Et quando mortis causa donatio præsumatur. nu. 4. & 6.
5 *Mortis mentio facta, causa solum dilationis, donatio censetur inter viuos.*
7 *Donatio causa mortis quibus de causis reuocari queat.*
8 *Mulier adhibens stipulatorem pro se suisq; hæredibus, de reddenda dote, inter viuos præsumitur donasse.*
9 *Legatum pendente conditione non transmittitur.*
10 *Stipulatus sibi partem dotis reddi, matrimonio morte mulieris soluto, vtrum donatio inter viuos ex parte mulieris præsumatur. Vel potius causa mortis. no. 14.*
11 *Mulier coniuncta inter viuos donare in detrimentũ mariti nequit.*
12 *Donationem causa mortis, pœnitentia donantis reuocari.*
13 *Donationem inter viuos, mutatione voluntatis donatoris, non reuocari.*
15 *Donationem causa mortis, admittere falcidiæ detractionem.*
16 *Inuentarium quando conficitur, non confunduntur actiones.*
17 *Inuentarij beneficium vel l. vlt. C. de iure delib. non erat inuentum tempore l. quæ dotis. ff. solu. mat.*
18 *Trebellianicam non detrahit hæres, inuentario non confecto.*
19 *Debitore voluntario legante creditori, cõpensationi non est locus.*
20 *Dotem sibi reddi stipulatus mixtim soluto matrimonio, vel diuortio, vel morte mariti, aut mulieris, an donatio mortis causa, vel inter viuos præsumatur.*
21 *Stipulans simpliciter dicitur stipulari in omnem casum.*
22 *Expreßio eorum quæ tacite insunt, nihil operatur.*
23 *Dos alteri soluto matrimonio reddi stipulata, si filiorum intersit donationem eam non reuocari, inter viuos censetur.*
24 *Dos vtrum stipulatori donatione inter viuos, vel mortis causa tradita præsumatur, permultum interest.*

DIsseruimus superiore disputatione certis in casibus, adhibitum ad stipulandum dotem datam mulieri, sibi stipulatori reddi soluto matrimonio, præsumi adhibitum animo donandi ipsi stipulatori. sicut diximus in quinto, sexto, & septimo casu. Nunc dubitari contingit, an donatio hæc præsumatur inter viuos, vel causa mortis facta? Quæ disputatio diffiniri sic potest, distinguendo & constituendo aliquot casus ex sententia Bart. & aliorum, quos suis locis commemorabimus.

Primus itaq; est casus, quando vel claris verbis, vel manife-
1 stis coniecturis constat † mulierem adhibuisse stipulatorem illum, vt ei donaret inter viuos: Hoc casu cessat omnis dubitatio, atq; ita dicitur donasse inter viuos. Ita Bart. in d. l. quæ dotis. nu. 3. ver. nam habes.

Exemplum adferri potest. quando sunt verba clara, vt si di-
2 ait, se adhibere stipulatorem ad stipulandum pro se ipso † irreuocabiliter. Hæc enim verba manifeste significant, donationem esse inter viuos. Ita Baldus in l. 2. numero 1. versicu. primo casu. C. de iure dotium. Qui dixit, hanc esse donationem inter viuos collatam post mortem mulieris. ex l. vbi ita donatur. ff. de don. cau. mor. Ita in specie Campeg. in tracta. de dote. par. 3. q. 110. nu. 1. in fi. & alios plures refert & sequitur Ias. in d. l. quæ dotis. nu. 31. qui nu. 34. subiungit post Aret. &
3 alios, multò magis locum habere, quãdo † adhibitum etiam fuit iuramentum.

Secundus est casus, quando stipulator est adhibitus ad sti-
4 pulandum, vt pro se habeat † post mortem ipsius mulieris. Hoc in casu præsumitur adhibitus ille stipulator animo donandi cau. mor. Ita Bar. in d. l. quæ dotis. nu. 3. vers. aut dubitatur. ff. sol. matr. Bal. in d. l. 2. nu. 3. C. de iure dotium.

Cum enim sit mentio mortis in donatione illa, præsumitur causa mortis facta. l. Seia. ff. de dote præleg. de qua tamen dicemus infra suo loco. & melius probat tex. in l. Seia. ff. de donat. causa mortis.

Declaratur hic casus, vt locum non habeat, quando facta
5 est mentio † mortis, causa dilationis. Nam tunc non præsumitur facta donatio causa mortis. Ita Bald. in d. l. 2. num. 3. in fine. C. de iure dotiũ, & Ias. in l. quæ dotis. nu. 40. & 42. adducti textu l. Seia. in fi. ff. de don. cau. mortis.

Tertius

6 Tertius est casus, quando † nulla est facta mentio mortis,
sed dictum est, quod non posset vno in casu reuocari, vt puta
per reconualescentiam Hoc in casu donatio non præsumitur
causa mortis. Ita Bald. in d.l.2. num. 2. vers. secundo casu. C.
7 de iure dotium. Cum enim donatio † causa mortis reuocari
possit multis de causis, hoc est, reconualescentia donantis,
pœnitentia eiusdem donatoris, & præmoriente ipso donata-
rio l. non omnis. ff. si certum peta. & declarant Bald. in d. l. 2.
nu. 2. vers. secundo casu. C. de iure dotium: si ergo mulier hæc,
promittit non reuocare in casu reconualescentiæ, firma ma-
net facultas reuocandi ex alijs causis, & cõsequenter dicitur
donatio cau. mortis. Ita Bald. præcitato in loco.

Quartus est casus, quando mulier adhibuit stipulatorem
8 ad stipulandum pro se & suis hæredibus. Hoc in casu † præ-
sumitur donatio inter viuos. Ita Bald. in d.l.2. nu. 4. vers. quid
enim si iste filius. C. de iure do. Ias. in d. l. quæ dotis. numero
48. ff. sol. matr. Aret. cons. 74. nu. 5. ver. tertio moueri. Soc. sen.
cons. 53. nu. 5. lib. 1. Ea ratione motus est Baldus, quia mẽtio
hæredum conuenit donationi inter viuos, quæ ad hæredes
transmittitur, non autem donatio causa mortis, quæ donatio
9 habet naturam legati: quod † pendente adhuc conditione
non transmittitur. §. est & aliud. in instit. de dona. & tradunt
Doctor. in l. vlti. C. de pactis.

Quintus est casus, quando verè sumus in dubio, sicuti quã-
do stipulator à muliere adhibitus stipulatur sibi reddi partẽ
dotis solut. matri. morte ipsius mulieris. Hic casus habet mul-
tum dubitationis. Nam multi existimarunt, hanc præsumi
10 † donationem inter viuos. Ita Barto. in dicta l. quæ dotis.
num. 3. prope finem. ff. soluto matrim. & apertius Baldus in
d.l.2. nu. 4. C. de iure dot. & Campeg. in tracta. de dote par. 3.
quæst. 110. in princ.

Primò adducitur tex. l. quæ dotis. ff. sol. matr. persupponẽ-
do, quod ibi stipulator ille sit adhibitus animo donandi, sicuti
demonstrauimus superiore disputatione. Quam sane dona-
tionem præsumi inter viuos, ex eo colligitur, quod Paulus
iurisconsul. appellat mulierem illam debitricem, quæ dici non
posset debitrix, si donatio fuisset mortis causa facta, quia ex-
pectanda fuisset eius mors, atque ita pendente ipsa conditio-
ne, dici nõ potuisset debitrix. Et propterea stipulator ille ap-
pellatur creditor, dum inter cæteros creditores enumeratur.
Ergo donatio fuit inter viuos, quia si esset causa mortis, ille
stipulator non diceretur creditor, conditione (vt dixi) pen-
dente.

Verùm responderi potest, quod imò præsumitur donatio
causa mortis; Quandoquidem mulier illa erat coniugata
11 † & propterea non poterat donare inter viuos, quia detri-
mentum fuisset illatum marito, iuxta l. 2. ff. de pactis. dotal.
& l. quamuis. C. eod. Ergo fuit donatio mortis causa.

Nec obstat, quod mulier ibi appelletur debitrix: & ille sti-
pulator connumeretur inter creditores: quia respõdetur, mu-
lierem appellari debitricem respectu aliorum creditorum,
quorũ causa dixerat Iurisconsultus hæreditatem fuisse dam-
nosam, & paulo post mentionem facit creditorum. Ille verò
stipulator appellatur creditor postquam euenit casus do-
nationis.

Secundò adducitur tex. l. cum maritus. §. vlti. ff. de pactis
dotal. mulier pacta est cum marito, quod si ipsa prius more-
retur, dos restitueretur fratri suo, mulier decedens res quasdã
legauit marito. Ille frater petebat à marito res dotales ei le-
gatas sibi restitui. Dubitatum fuit, an restituendæ essent. Et
respondendum videbatur, non esse restituendas, quia mulier
adhibendo fratrem donauit ei post mortem suam, & ideo vi
12 debatur donatio † causa mortis facta, quæ pœnitentia do-
nantis reuocari potest. l. non omnis ff. si certum pet. & l. Sæia
ff. de dona. causa mortis. Cum ergo mulier res quasdam ex
dotalibus legasset marito, videtur pœnituisse donationis fa-
ctæ fratri suo. l. rem legatam. ff. de adim. lega. Contrarium de-
cidit Scæuola in d. l. cum maritus. §. vlti. quod imo maritus
teneatur restituere res illas dotales sibi legatas, iam donatas
fratri Ratio est, quia illa donatio censetur facta inter viuos,
& si collata post mortem, & consequenter irreuocabilis, &
ob id mulier legare nil potuit ipsi marito.

Verum respondetur primò, vna cum Bartol. d. l. quæ dotis.
num. 3. vers. sed contra illud. ff. sol. matri. quod in casu. §. vlti.
ob id existimauit Scæuola donationem fuisse inter viuos, quia
geminatus actus stipulationis & promissionis intercessit.
Vnus fuit mulieris erga fratrem ipsum suum, alter mariti
erga eundem vxoris suæ fratrem. Et hanc Bart. interpretatio-
nem probarunt ibidem Ias. num. 35. & Bologn. num. 46. vers.
potes etiam. Aret. in cons. 74. col. 2. vers. secundo moueor. So-
cin. sen. in cons. 53. nu. 4. vers. confirmatur prędicta, lib. 1. Nec
repugnat consideratio Imolæ aduersus Bartolum, quia illi
respondet Aretinus præcitato in loco, quod probat & Ias.
in d. l. quæ dotis num. 37.

Respondet secundò Ias. in d. l. quæ dotis. num. 38. quod in
casu d. §. vlti. tria concurrebant, nempe geminata stipulatio,
& promissio & sanguinis coniunctio. Nam mulier illa dona-
uerat proprio fratri. Quæ quidem interpretatio vera non est,
quandoquidem Scæuola fundamentum nõ facit, in illa san-
guinis coniunctione.

Responderi tertiò potest & rectius, quod in casu. d. §. vlti.
pro cõstanti præsupponit Scæuola donationem illam fuisse
inter viuos. Nam forte adfuerunt verba satis certa & clara;
significatiua donationis inter viuos. Non enim de hoc erat
dubitatio apud Scæuolam: sed solum, an legatum à muliere
factum marito, consisteret. Hanc interpretationem probarũt
glo. ibi, & Bologn. in d. l. quæ dotis. nu. 46.

Tertiò allegari solet tex. l. 2. C. de iure dotium. vbi Bal. num.
4. scribit ibi expresse diffiniri, hanc esse donationem inter vi-
uos. Et eandem interpretationem prius probauit Ioannes
antiquus glossator, vt refert ibidem Salicet. col. 1. vers. ideo
Ioannes. Ibi enim filia stipulata est partem dotis à matre da-
tæ: Deinde mater filiam ipsam vna cum filio hæredes insti-
tuit, & etiam filiæ prælegata reliquit, iussitq; eam tacitam, &
cõtentã ea portione & prælegatis esse, causa illius partis do-
tis a se stipulatæ, atq; ita maritum esse liberum a restitutione
illius portionis dotis. si ergo (dicebat Ioannes & post eum
Salicetus) probetur, filiam agnouisse prælegata, à petitione
dotis submouebitur, atque ita ex eo repelli non potest filia à
petitione portionis dotis, quod donatio illa inter viuos re-
uocari non possit: sed ex eo, quod agnoscendo prælegatum,
se ipsam excludit.

Verum responderi potest, quod imo in casu d. l. 2. erat do-
natio causa mortis. Id quod significant illa verba, dimidiam
dotis post obitum matris filiam stipulari. Hic non apparet
de aliquibus verbis significantibus donationem inter viuos:
& facta est mentio mortis. Ergo præsumitur donatio causa
mortis, iuxta l. Sæia. ff. de do. causa mortis. & dixi sup. Hoc
idẽ suadetur Cum dixit Antoninus Imp. filiam matris hære-
dem ex multò minori portione repelli non posse exceptione
doli: nisi liquido probetur, matrem mutasse voluntatem Hic
pro cõstanti præsupponit Antoninus matrem illam potuisse
mutare voluntatem. Ergo fuit donatio causa mortis: quia
13 donatio † inter viuos mutatione voluntatis donatoris reuo-
cari non potest. l. perfecta. C. de donatio. quæ sub modo. Nec
hic obstat, quod post Ioannem dicebat Salicetus vbi supra,
hanc donationis reuocationem fieri, ex eo, quod si filia agno-
uit prælegata, se ipsam exclusit: Nam respondetur, Antoni-
num referre verba illa, mutasse voluntatem. ad personam
ipsiusmet matris, quæ donauit: Et ideò non possunt intelli-
gi de mutatione seu reuocatione, ex facto, & acceptatione
filiæ donatariæ.

14 Contrariam itaq; sententiam, quod imò hæc sit † donatio
causa mortis, probarunt Azo, quem recenset Bart. in d. l. quæ
dotis. nu. 3. qui quidem Azo ita intellexit. d. l. quę dotis. Idem
sensit gl. in d. l. 2. C. de iure dotium. Idem etiam sensit sacrum
consilium Neapolitanũ referente Vincentio Franco in deci.
196. nu. 5. post Neapodanum, quem allegat.

Primo ex d. l. quæ dotis. quam dixi supra probare hãc sen-
tentiam, ex quo ibi facta est mentio mortis. Nec obstat con-
sideratio Bart. in d. l. quæ dotis. nu. 3. Cum dixit intelligi non
15 posse de donatione causa mortis, ob id, quod donatio † cau-
sa mortis admittit detractionem falcidiæ. l. 1. §. si quis mor-
tis. ff. quorum lega. & in l. donationibus. C. ad l. falcid. si ergo
esset donatio causa mortis, & admitteret detractionem fal-
cidiæ, dici non posset in casu. d. l. quæ dotis. quod ille maritus
teneatur vltrà vires hæreditarias. Nã respondetur, quod ma-
ritus ille non conuenitur tamquam hæres mulieris, quo in ca
su locus esset ipsi detractioni falcidię. d. l. 1. §. si quis mortis.
sed conuenitur maritus tamquam promissor: ideo locus non
est falcidiæ. Et licet marito debitori hæredique, beneficium
inuentarij prodesse possit, ne teneatur vltra vires hæredita-
rias, vt dixit glo. penul. in d. l. quæ dotis. attamen à beneficio
inuentarij, ad ipsam falcidiam argui non potest isto in casu,
tum quia eo iure adhuc inuentarij beneficium non fuerat in-
troductum. l. vlt. C. de iure delib. tum etiam quia in inuenta-
rio agitur de damno euitando. d. l. vlt. §. licentiam. In falcidiæ
vero detractione, agitur de lucro consequendo. Et rursus ac-
16 cedit, quod vbi conficitur † inuentarium non confunduntur
actiones, quas deinde debitor ille cedendo liberatur. Id quod
non contingit adita hæreditate sine inuentario, vt sic adita
17 fuerat in casu. d. l. quæ dotis, cuius † tempore (vt dixi) nondũ
illud

illud inuentum fuerat. Atq; ita adita hæreditate tenetur in eo tum, etiam ſi donario fuerit cauſa mortis. Ita enim dicimus, quod hæres adita hæreditate, non confecto inuentario, non
18 poteſt detrahere † trebellianicam, ex quo per aditionem ſine ipſo inuentario, cenſetur ſe obligaſſe ad reſtitutionem totius hæreditatis, & ſolutionem debitorum: Sicuti tradunt Baldus, Imola & Comen. in l. cum tale. §. 1. ff. de cond. & demon. Bald. Salicet. & Fulg. in auth. ſed cum teſtaror. C. ad l. Falcid. & Iaſ. in l. vlti. §. vlti. num. 2. C. de iure delib. qui idem eſſe affirmant in detractione ipſius falcid. Non etiam obſtat, quod ſi hæc fuiſſet donatio cauſa mortis, illa cenſeretur reuocata ex eo, quod mulier donans inſtituerit hæredem ipſum maritum, vt ſcribunt Ang. & Caſtr. in d. l. quæ dotis. in fin. Nam reſpondetur, quod donatio illa præſumeretur reuocata, quando ipſi marito debitori relicta fuiſſet liberatio, alio hęrede inſtituto, vt declarat Caſtrenſis in l. cum quis decedens. §. nuptura. de legat. tertio.

Secondo hanc ſententiam probat text. l. 2. C. de iure dotiũ, vt attigi ſupra. Et pręter ibi dicta, alia mouet ratio, vt dicam, donationem hanc fuiſſe cauſa mortis. Nam ſi fuiſſet donatio inter viuos, res parum dubitationis habuiſſet: quin potuiſſet Polla illa, conſequi portionem hæreditatis matris, & dimidiã dotis à ſe ſtipulatæ, quia iam donata inter viuos eius propria effecta fuiſſet, nec locus fuiſſet compenſationi, quia quando
19 † debitor voluntarius legat creditori, non eſt locus compenſationi. l. ſi cum dotem. §. ſi pater. ff. ſoluto matrimonio. & l. creditorem. ff. de leg. 2.

Nõ ita eſt in donatione cauſa mortis facta, quia illa adhuc vt non debita, tempore confecti teſtamenti a matre cõpenſari, ſeu illius loco aliud legari dicitur.

Tertiò maxime confert textus in l. Sæia. ff de dote præleg. Sæia nupſit Lucio Titio, cui dotis nomine centum aureos dedit; Deinde adhibuit Q. Mutium ſtipulatorem, qui ſtipulatus eſt dotem ſibi reddi his verbis: ſi morte mulieris ſolutum fuerit matrimonium. Sæia moriens Lucio Titio marito legauit: Lucio Titio marito meo vltra dotem quam ei dedi, centum dari volo. Quintus Mutius ſtipulator mortua Sęia, ſtatuit, orordinauitque, conuenire Lucium Titium maritum pro dotis reſtitutione. Dubitatum fuit, an is maritus conueniri à Quinto Mutio potuerit, vel repelli debuerit, ob id, quod ipſi Lucio Titio Seia reliquerit centum vltra dotem. Diſtinguit Paulus duos caſus.

Primus eſt, quod ſi Quintus Mutius adhibitus eſt ad ſtipulandum, pcuratorio nomine ipſius Seiæ, repelli omnino dẽe à iudicio Q. Mutius. Et ratio, quia cum ipſi Q. Mutio, nullum ius fuiſſet ex ea ſtipulatione acquiſitũ, potuit Sæia libere de ea dote teſtari, atq; ita eam legare Lucio Titio mariro ſuo.

Secundus eſt caſus, quod ſi Q. Mutius fuit adhibitus à Sæia animo donandi, hæc donatio (ait Paulus) eſt cauſa mortis: Et ideo Q. Mutius cenſetur grauatus reſtituere per fideicommiſſum, ipſi Lucio Titio marito. Ecce quod Paulus interpretatur illa verba ſtipulationis, ſi morte mulieris ſolutum fuerit matrimonium, ſi conſtat donandi animo prolata, ſignificare donationem cauſa mortis. Nec hic dicendum eſt, factã eſſe mentionem mortis in ipſa donatione, vt dicebant Bar. in d. l. quæ dotis nu 3. & Salicet. in d. l. 2. col. 2. C de iure dotium, quia verius eſt mortis mentionẽ eſſe factam, in ſolo caſu reſtitutionis dotis, vt ſepararetur ille caſus ab eo, quando matrimonium fuiſſet ſolutum morte mariti. Atq; ita caſus eſt merè dubius, carens omni extrinſeca coniectura, ſignificante donationem cauſa mortis. Et hæc mortis mentio eſt facta in genere, non autem in ſpecie, & ideo non ſufficit, vt declarat Alex. in d. l. quæ dotis. num. 10. in 5. limita.

Sextus eſt caſus, qñ ſumus in dubio, & ſtipulator mixtim ſti
20 pulatur dotẽ † ſibi reddi ſol. mat. vel diuortio, vel morte mariti, vel mulieris. Hoc in caſu ſcribit Sali. in d. l. 2. in fi. C de iu. dot. aliquos exiſtimaſſe, donationem iudicandam eſſe vel inter viuos, vel cauſa mortis, ſecundum caſum contingentem. Nam ſi ſolutum erit matrimoniũ morte mariti, donatio erit inter viuos, ſi verò morte mulieris, donatio erit cauſa mortis. Id ꝙ dixerunt ij arg. l. precib. C. de impub. & alijs ſubſt. vbi Bar & reliqui ſcribunt, vulgarẽ ſubſtitutionẽ expreſſam, cõtinere & non continere tacitam pupillarem ſecundum euentum caſus. Nam ſi mater eſt in medio, non continet ipſam pupillarem tacitã ne mater excludatur, ſi verò mater non eſt in medio cõprehendit ipſam pupillarẽ. Qua de re dicemus ſubſequenti libro pręſum. 36. Cæterum à prædicta opinione diſſentit Sali. in d l. 2. in fi. C. de iure dotium. & cum eo Campeg. in d. tract. de dote. parte. 3. q. 10. verſ. item fallit.
21 Primo ea ratione, ꝙ † ſtipulando ſimpliciter dr̃ ſtipulari in oẽm caſum. Et ideo donatio dr̃ inter viuos, & ſi differatur in euentum mortis. l. quæ dotis. ff. ſol. mat. Ergo idem iſto in caſu, qñ ſtipulatus eſt mixtim omnib. in caſib. nempe ſiue ſoluatur matrimoniũ diuortio, ſiue morte mariti vel mulieris. Eſt
22 enim hæc expreſſio † eorum, quæ tacite inſunt, & ideo nihil operatur, iuxta l non recte. C de fideiuſ. Verũ reſpõdetur vno verbo, d. l quæ dotis (vt diximus ſupra) probare contrarium.

Secundò motus eſt Salic ꝙ iam cõſtat mulierẽ donare voluiſſe illi ſtipulatori ſol. matr. ſe ipſa viuente. Quo quidem in caſu cenſetur facta donatio inter viuos. Ex hoc caſu ſumitur coniectura ꝙ donare ẽt voluerit inter viuos in alio caſu, nẽpe ſol. matr. morte mulieris. Et ꝙ verba hæc, vel morte mulieris, non ſint appoſita cauſa immutandæ donationis; ſed maioris euidentiæ, & voluntatis plenioris demonſtrandæ, ſed in illum caſum euenturum, petitio & exactio ſolummodo data eſt, Verum reſpondetur, negando in primo illo caſu eſſe donationem inter viuos. Non enim præſumitur donaſſe inter viuos: cum in præiudicium mariti donare ita nequeat. l. 2. ff. de pact. dotal. & l. quamuis. C. eod.
23 Septimus eſt caſus. qñ † concurrit † intereſſe filiorũ, quorũ intereſt donationẽ non reuocari, tũc præſumitur donatio inter viuos. Ita egregie Bald. in l. pro hæreditarijs. in fi. de aeq. hæred. ſed Campeg in tract. de dote. parte 3. q. 10. dubitat.
24 Huius diſputationis † ſumma eſt vtilitas. Nã illis in caſib. quib. eſt donatio inter viuos, mulier de ea dote diſponere nil poterit, cum iam ſit acquiſitum ius ſtipulatori irreuocabiliter. Illis vero in caſib. in quib. eſt donatio cã mortis, põt mulier teſtari, & diſponere de dore ipſa ad libitum. Ita Lucas de Penna in d. l. vnica. col. pen. verſ. hæc faciunt ad quæſtionem. C. de imponenda lucra. deſcrip. lib. 10. & Vicentius Franeus in d. deciſ. 196. nu 5. & probat. l. cum pater. §. 1. ff. de leg. 2.

PRAESVMP. XII.

Dos confeſſata à marito, quando præſumatur numerata, in eius, & hæredum ſuorum detrimentum, & præiudicium.

SVMMARIVM.

1 *Maritus ante contractum matrimonium, donandi animo dotem recepiſſe confeſſus, ſibi non præiudicat.*
2 *Dos ſine matrimonio eſſe non poteſt.*
3 *Donatio inter coniuges, matrimonio conſtante nequit coaſiſtere.*
4 *Ignobilis dotem a muliere nobili confeſſus recepiſſe, an & quo caſu ſibi præiudicet.*
5 *Donationem inter virum & vxorem remunerationis cauſa conſiſtere, & quando. num. 6.*
7 *Nobilis mulier, nubendo ignobili, amittit nobilitatem.*
8 *Dotem recepiſſe maritus cõfeſſus, in dubio future numerationis ſpe, id intelligitur feciſſe. Idque etiam in viro ignobili ducente nobilem obtinere. nu. 11.*
Quod tamen in muliere paupere, quæ dotem numerare nequeat fallit. num. 16.
9 *Dotem non recepiſſe, quouſque maritus audiatur.*
10 *Donatio non præſumitur, vbi aliqua cauſa quid factum conijci poteſt.*
12 *Liberalis in neceſſitatibus nemo.*
13 *Conceſſio reſpiciens proprium honorem, non præſumitur animo donandi emiſſa.*
14 *Veſtes quas maritus honoris ſui cauſa mulieri dedit, non præſumatur donaſſe.*
15 *Onere duplici quem onerare ſe velle, non eſt veriſimile.*
17 *Exceptioni dotis non numeratæ maritus ſemel renuntians, eam nequit amplius opponere.*
Idque præſertim ſi ex interuallo facta ſit, nec incontinenti dum ſcilicet inſtrumentum dotis confeſſata fieret. nu. 18.
Vel ſi lapſum ſit tempus eam opponendi. num. 19.
Aut ſubſequuta ſit confeſſio dotis promiſſionem præcedentem. numero 20.
21 *Dotem ſibi numeratam, maritus in inſtrumento guarentigiato confeſſus, nequit exceptionem eius non numeratæ opponere.*
Atque præſertim, ſi vltra confeſſionem indicia & coniectura dotis numeratæ appareant. nu. 22.
Quæ autem ſint coniectura. nu. 23. 24. 25. & 26.
27 *Dotem ſibi numeratam, iuramento aſſerens, amplius exceptionem non num. opponens, non auditur. Idque præſertim ſi facta renuntiatione, iurauerit. num. 29.*
28 *Turpitudinem propriam detegere, iure non eſt permiſſum.*
30 *Renunciatio in contractu appoſita, tacitam habet confeſſionis conditionem.*

31 *Dotis recepta confeßio, in fraudem creditorum facta, marito præiudicat & hæredi eius. nu. 34. Limita tamen. nu. 35.*

32 *Bona in fraudem fisci alienans, ea non potest reuocare.*

33 *Mulier dans augmentum in rebus mobilibus, non potest assumere in se onus probandi, rem se modicam dedisse.*

36 *Dotem in re immobili, etiam pro æstimato data, recepisse maritus asserens, excipiendo de non numerata, non auditur.*

37 *Maritus post contractum matrimonium, confessus recepisse dotem animo donandi, sibi non præiudicat, post mortem tamen illius, cẽsetur confirmata donatio. nu. 38.*

Nisi tamen excedat aureos quingentos. nu. 39.

40 *Donationem inter coniuges, non insinuatam vltra quingentos aureos, morte non confirmari, ne pro parte quidem.*

41 *Iuramentum confirmatorium quid sit.*

42 *Iuramentum assertorium quid.*

43 *Dotis confeßionem animo donandi factam, etiam iuramento confirmatorio mariti, non validari. Alia opinio recensetur num. 45. Quid autem sit in iuramento assertorio similiter sunt opiniones. num. 46. & 48.*

44 *Iuramentum non confirmat actum simulatum.*

47 *Iuramentum super actu simulato præstans, simulationem tanquam turpitudinem propriam non potest allegare.*

49 *Dotis receptæ confeßio constante matrimonio, facta in vltima dispositione, animo donandi, facta præsumitur.*

Idq; tamen tunc demum si testator laboret in extremis. nu. 50.

51 *Dotem recepisse confitens, matrimonio constante, eiq; renuncians, vel exceptioni de non numerata, præsumitur animo donandi facere. Ratio redditur. nu. 52.*

53 *Dotem promissam ante matrimonium contractum, eo constante subsequuta confeßione donationis animo, nec numerationis spe emissa præsumitur, sed quod reuera fuerit dos numerata. Contraria est opinio Socini. nu. 55.*

54 *Confeßio geminata exceptionem non numeratæ dotis excludit.*

56 *Obligat & remittit quis facilius, quam quod reuera donet.*

57 *Simulationis exceptio perpetua est.*

58 *Dotem constante matrimonio maritus recepisse simpliciter confessus, secundum aliquos animo donandi præsumitur fecisse. Cõtraria est opinio. nu. 60. prima tamen opinio asseritur. nu. 66.*

59 *Confeßio de dote, facta in vltima voluntate, differt ab ea, quæ in actu inter viuos.*

61 *Confeßio facta inter personas, quibus donatio interdicta est, suspecta præsumitur.*

62 *Spurius repertus posidere bona, quæ à patre emisset, præsumitur fraudulentus.*

63 *Lex ad ea quæ frequentius fiunt adaptatur.*

64 *Exceptionis dotis non numeratæ tempore lapso, censetur maritus velle dotem etiam non numeratam restitui.*

65 *Actus faciens qui vno casu permissus, altero prohibitus est præsumitur in permißo facere.*

67 *Confeßio mariti de dote, ipso præmoriente confirmatur, absq; alia rei traditione.*

68 *Confeßio de dote, non tribuit mulieri ius hypothecæ aut ius prælationis.*

Eaque per maritum, expreßè vel tacitè ante mortem recte reuocatur. num. 69.

70 *Confeßio mariti de dote facta constante matrimonio, etiam in instrumento guarentigiato, marito non præiudicat. Rationes redduntur. num. seqq.*

Idque etiamsi post confeßionem factam, mulieri alimenta præstitisset. num. 73.

Vel passus fuisset præterlabi tempus opponendi exceptionem non numeratæ. num. 74.

75 *Tacitum expresso plus non debet operari.*

76 *Confeßio etiam geminata de dote, post matrimonium contractum, non præiudicat marito.*

77 *Confeßionem mariti ignobilis de dote, matrimonio iam constante, ipsi præiudicare.*

78 *Cõfeßio facta a marito, matrimonio iam constante, de recepta dote ab alio quam muliere, præsumitur eò quòd vere numerata sit, emissa esse secundum Baldum & sequaces. Idque respectu exceptionis de dote non numerata.*

Contraria probatur opinio num. 79.

Quid autem sit an animo donandi fecisse præsumatur. nu. 80.

81 *Instrumenti verbis quia vera præsumuntur, standum est.*

82 *Maritus ære alieno grauatus, dotem recepisse confeßus à coniuncto mulieris, donandi animo confessus fingitur.*

Simile est si à socero, cui æque atque vxori donare prohibetur. nume. 83.

Vel ab alio extraneo, cum quo interuenisset tractatus de dote mulieri donanda. nu. 84.

Vel si extraneus ille statim mulieri ius suum cessisset. nu. 85.

86 *Confeßio de dote matrimonio constante facta à marito, cui socer alio instrumento, dotem confessatam soluere promittit spe facta promißionis præsumitur emissa.*

Idem si confeßionem sequatur promißio de soluendo ante tempus opponendi exceptionem lapsum. num. 88.

87 *Actus duo facti alter post alterum, censentur correspectiui.*

89 *Hæredes mariti, qui dotem a socero recepisse confeßus erat, spe futuræ numerationis in instrumento, vel alia promißione vtrum liberentur cedendo actiones, vel soluere teneantur reuera dotem ipsam. nu. 90. cum seqq.*

St admodum vtilis & frequẽs in foro & iudicijs hæc disceptatio, quando dos à marito confessata, præsumatur ei numerata in præiudicium & detrimentũ ipsius mariti ac hæredum suorum. Quam quidem disputationem diligenter absoluit Bartholomæus Socin. in l. 1. num. 70. & multis sequentibus. ff. solu. matri. Nos magna ex parte secuti ordinem & traditionem ipsius Socini, alia pro ingenij mediocritate & diligentia adiungemus.

Duo tempora, hic primùm vna cum ipso Socino distinguemus: primum scilicet ante contractum, secundum, post contractum matrimonium.

Quoad primum tempus, distinguit Socinus plures cõclusiones, nos pauciores casus constituimus.

1 Primus est, quando constat, quod vir, qui ante † matrimonium confessus est recepisse dotem, donandi animum habuit.
Hoc in casu confeßio non nocet ipsi marito. Ita Socin. sen. in
d. l. 1. nu. 70. qui huius opinionis recenset Baldum & Salicetũ
in l. 1. C. de donat. ante nupt. & testatur idem Socinus esse cõmunem opinionem, quam quidem probatunt etiam Gozad.
in cons. 28. nu. 31. vers. quarto dico.

Et hæc quidem opinio fulcitur textu. d. l. 1. C. de don. ante
nupt. vbi si donandi animo dotem auxerit maritus, nihil dr
actum: & ob id à muliere quod in dotem (inquit tex.) datum
non est; repeti non potest. Et accedit, quod licet cõfeßio hæc
animo donandi facta sit ante matrimonium: attamen ex quo
confertur in tempus matrimonij. l. quod sponsæ. C. eod. cum
2 appelletur dos quæ † sine matrimonio esse non põt. l. vlt. C.
3 eo. de donat. ante nupt. Et donatio † constante matrimonio
consistere non posit inter virũ & vxorem. l. 1. & 2. ff. de dona,
inter vir. & vxo. sequitur dicendum, confeßionem seu verius
donationem hanc non obesse marito, quin eã reuocare posit, donec viuit. l. 2. C. de dote cauta non numer. si vero præmoritur maritus, confeßione illa non reuocata, confirmatur tãquam donatio. l. 2. C. de dote cauta non numer. sic & de stipulatione tradit Bart. in l. si diuortio. nu. 3. ff. de verb. oblig. Et dicitur confirmari non ex verbis, sed ex mente legis. l. cũ hic status. §. si sponsus. ff. de don. inter vir. & vxo. quem sic perpẽdunt Aret. in l. si diuortio. ff. sol. matr. & Socin. in d. l. 1. nu. 71. in fin. ff. solu. matrim.

Declaratur primo, vt locum non habeat hic casus, quando ignobilis cõfitetur, dotem recepisse à muliere nobili. Hoc in casu confeßio præiudicat ipsi viro, qui dicitur sic confessus animo donandi, & donatio ipsa valet; quippe quæ remuneratoria dicitur. Ita Angelus in l. 1. ff. solu. matrim. quem ibi refert Socin. num. 72.

Hic duos casus considero, vna cum Aretino in c. super eo.
il 2. nu. 8. de testib. & prius Salicet. in l. 2. col. 2. vers. aut probatur. C. de dote cauta, non num. Primus est, quãdo constat ma
4 nifeste † virum ignobilem ducentem mulierẽ nobilem, ei donare voluisse, donatio valet & consistit. vt pote facta remunerationis gratia. Hoc in casu loquuntur Bart. in l. si diuortio.
nu. 4. ff. sol. matr. & ibidem Ias. nu. 13 qui alios plures recẽset.
& apertius Alciat. nu. 4. sic & Socin. in d. l. 1. nu. 5 2. idem affirmarunt Aret. in c. super eo. il 2. nu. 4. vers. circa secundum. de
testibus, & probat tex. l. quod autem. §. si vir. ff. de dona. inter
5 virum & vxo. vbi donatio † inter virum & vxorem remunerationis causa consistit, & tradunt Ias. in l. ex hoc iure. nu. 55. ff.
de iust. & iure. & in l. si pater puellæ. col. 1. C. de inoff. testam.
& Dec. in l. si donatione nu. 8. C. de colla. Atqui hæc donatio
facta ab ignobili viro, mulieri nobili, dicitur remuneratoria.
6 Ergo valet. Illa minor probatur. Nam cum mulier † nobilis
nubens viro ignobili nobilitatem amittat. l. mulieres. C. de dignit. libro 12. & scribunt Barto. & Baldus in l. vltima. C. de verbor signifi. & Tiraquel. in tract. de nobilitate. c. 18. nu. 19. & mariti famula quodammodo efficiatur. sequitur, quod in tãtæ iacturæ compensationem, donare illi potuit maritus.

Cæterum ab hac opinione dissentit Baldus Nouellus in d. l. 1. num. 145. ff. soluto matr. & in tract. de dote. parte decima. nu. 7. in fine. & nu. 8. Qui quidẽ motus est tex. l. 3. §. videmus. ff. de dona. inter virum & vxor. vbi donatio facta à libertino

filiæ

filiæ senatoris, cum qua contraxerat matrimoniũ cõsistit, qa
matrimoniũ inter eos esse non potest. Ergo si matrimonium
esse potuisset, donatio non valuisset. Est similis tex. in l. & iõ.
§. vlt. ff. eo. tit. vbi valet donatio inter patronũ & libertã vxo-
rem: cũ inter eos matrimoniũ prohibeatur. Ergo si matrimo-
nium esset validum, nõ consisteret donatio. Respondetur pri-
mo secundum Ias. in d. l. si diuortio. nu. 13. in fine. Vel & se-
cundo ex sententia Socin. in d. l. 1 nu. 73. versi. sed quia. ff. so-
luto matr. p̃dicta iura loqui, quando donatio facta fuit post
contractum matrimonium. Nam tunc non est considerabilis
causa remunerationis, ex quo iam celebratũ est matrimoniũ,
7 secus verò si † antequam contraheretur, quia tũc donatio fit,
vt illa inuitetur ad contrahendũ, atq; illa primo casu est quo-
dammodo necessaria, hoc verò casu est voluntaria: vt dicebat
Socin. Et nos verè loquimur, quando confessio facta fuit an-
tequam contraheretur matrimonium.

Secundus est casus, qñ sumus in dubio, quo animo vir iste
confessus est dotem recepisse à muliere nobili. Quem quidẽ
casum explicabimus in prima extensione sequentis casus.

Secundus est casus igitur, qñ sumus in dubio; quo animo. s.
maritus confessus fuerit se recepisse dotem, an animo donãdi,
vel spe futuræ numerationis? Hoc in casu præsumitur, quod
8 confessus † fuerit spe futuræ numerationis: & propterea ex-
ceptionẽ ipsam opponere poterit intra tẽpus à lege præstitu-
tum Ita Socin. in d. l. 1. nu. 5. ver. tertia conclusio. post Specul.
& Io. Andreæ quos commemorat. Et idem affirmarunt Sali-
cet. in l. 1. in fine. C. de dote cauta non nume. Aret. in cons. 86.
col. 2. Alex. in cons 142. col. 2. lib. 5. Bald. Nouell. in tracta. de
dote. parte 10. nu. 7. Ruin. in cons. 130. nu. lib. 1. & in cons. 137.
nu. 6. lib. 4. Crau. in cons. 40. nu. 1. & Didac. in lib. 1. varia. re-
sol. c. 7. nu. 6. ver. est item hoc.

Primò affertur tex. l. vlt. cũ auth. ibi posita. C. de dote cau-
ta non numera. vbi permissa est exceptio dotis non numera-
tæ contra instrumentum, in quo scriptum fuit, dotem fuisse
9 datam, si modo elapsum † non sit decennium, quia tunc am-
plius non auditur. Cum ergo concedatur exceptio dotis non
numeratæ, sequitur dicendum, non præsumi maritum sic cõ-
fessum animo donandi.

Secundò accedit ratio, quod vbi sumi potest coniectura,
10 aliquid fuisse factum aliqua † causa, donatio non præsumit.
l. cum de indebito. ff. de probatio. & latè disserui in libr. 2. de
arbitrarijs iudicũ casu 88. col. 2. Atqui hic sumi põt coniectu
ra, quod confessus sit vir iste, spe futuræ numerationis. Ergo
non præsumitur, quod animo donandi confessionẽ emiserit.

Extenditur primò, hic casus, vt locum etiam habeat, quã-
11 do † vir ignobilis ducturus mulierẽ nobilẽ, confessus est re-
cepisse dotem. Nam adhuc præsumitur hic confessus spe fu-
turæ numerationis Ita Accursius, Cynus, Bart. & Bald l. si vo-
luntate. C. de dotis promissio. & apertius Areti. in c. super eo.
il secundo nu. 9. de testibus Baldus Nouellus, in tract. de do-
te parte decima num 8 Roma. in l. si diuortio. de verb. oblig.
& ibidem Aleiatus num. 5.

Primo ea ratione fulcitur hæc opinio, quia qñ præsumi po
test alia causa, quam donationis; illa præsumitur. l. si cũ aurũ.
ff. de solutio. & scripsi in lib 2. de arbitrarijs iudicum. casu 88.
col. 1. At qui nostro in casu sumi potest coniectura, q̃ spe fu-
turæ numerationis confessus sit vir recepisse dotem. Non er-
go debet præsumi, quod animo donandi.

Secundò accedit, quod hic ignobilis videtur id fecisse, ne-
cessitate quadam coactus, vt mulierem illam nobilẽ obtine-
12 ret, quare cũ in necessitatibus nemo † liberalis existat. l. rem
legatam. ff. de adimen. lega. sequitur dicendum, confessionem
factam non fuisse animo donãdi. Et huc facit tex. notab. l. si vt
certo. §. interdum. ff. commo. vbi Bartol. annotauit, quod qñ
13 concessio † facta à marito, vel alio, potest habere respectum
ad honorem proprium, non præsumitur facta animo donãdi.
Et idem Bart. in l. his. §. 1. nu. 2. ff. soluto matrim. scriptum re-
14 liquit, quod maritus non præsumitur donare † vestes, quos
sui honoris causa mulieri dedit. Qua de re suo loco dicemus.
Verum argumentatio hæc leuis est. Nam posset habere locũ
quando constaret saltem coniecturis & indicijs, quod mulier
illa nolebat nubere huic ignobili, vel quod eius parentes dif-
ficiles se reddebant, vt puella hunc ignobilem virum haberet.

Tertiò confert secundum Aretinum in d. cap. super eo. il s.
nu. 9. ver. confirmatur ista. de testibus. quod si hac confessio-
ne induceretur donatio, duæ donationes ex eodem actu indu
cerentur. Vna, quod maritus obligaret se ad alendam vxorẽ
indotatam. Altera, quod obligaret se ad restituendum dotem
non habitam. Atqui verisimile non est, quod quis velit se
15 † onerare duplici onere. l. Titia. la t. §. qui in vita. de leg. 2.
Ergo non præsumitur facta confessio animo donãdi: sed spe
futuræ numerationis. Cæterum considerationem hanc, con-
futuit & rectè satis, Ias. in d. l. si diuortio nu. 12 ff. de verb. ob-
lig. quod scilicet duæ donationes non sunt: sed vna tantum,
nempe dotis, in cuius consequentiam venit obligatio præstã-
di alimenta ipsi mulieri sic dotatæ. Dum enim vir voluit obli-
gari tamquam dotatus, sequitur dicendum, voluisse obligari
ad alendam ipsam vxorem. Illa ergo prima argumentatio cę-
teris solidior est. Quare retinenda est hæc, sententia, reiecta
contraria opinione eorum, qui scripserunt, virum hunc sic
fuisse confessum, animo donandi. Ita sane affirmarunt Cynus
in l. 2. C. de dote cauta non numer. & ibidem Salicetus. in fi.
Baldus in l. 1. C. de dona. ante nupt. Angelus in l. 1. ff soluto
matrim. Idem sensit Bart. in l. si diuortio num. 4. de verb. ob-
liga. vt perpendit ibidem Iason. nu. 10. & 11. qui idem affir-
mauit, & apertius Socin sen. in d. l. 1. num. 72. ff. soluto matri.
idem etiam sensit Castren. in consi. 383. Circa primum. col. 1.
ver. tertius casus. lib. 3.

Primò ea ratione moti sunt, quod hic adest cã remuneran-
di, cum mulier nobilis, nubendo ignobili amittat nobilitatẽ,
vt diximus supra. Ergo præsumitur donatum ob illa beneme-
rita. l. si vero non remunerandi. §. idem Papinianus. ff. manda-
ti. Verum respondetur, quod quando fit donatio, & pręcedũt
benemerita, illa censetur facta ob ipsa præcedentia beneme-
merita, sed nos negamus factam esse donationem. Præterea
non videntur hæc benemerita digna aliqua consideratione,
cum mulier nubendo ignobili, tanti eum æstimauerit, vt sibi
parem esse iudicauerit, & forte eum vel ob diuitias, vel ob ali-
quas animi dotes eum exoptauit habere.

Secundo motus est Salicetus in d. l. 2. in fine. C. de dote cau-
ta non numera. per l 1. & l. cum veterum. C. de donat. ante
nup. vbi datum a sponso sponsæ, præsumitur donatum ob fu-
turum matrimonium.

Cæterum respondetur, id procedere, quando verè fuit do-
natum, sed ignoratur causa Nam tũc præsumitur ob futuras
nuptias Hic vero disputamus de ipso actu, an scilicet præsu-
matur donatio, vel quod spe futuræ numerationis sic fuerit
confessus. Qua in re dicimus, præsumi potius, quod fuerit sic
confessus spe futuræ numerationis: cum donatio non præsu-
matur. Hæc tamen opinio, quam probauimus, locum habet,
quando mulier est adeò diues, vt possit dotem numerare, se-
16 cus † verò si esset pauper. Nam tunc non spe futuræ numera-
tionis præsumeretur facta confessio à viro, sed animo donã-
di. Ita Salicet in d. l 2. col. 2. ver. & ideò solum. C de dote cau-
ta non nume. qui dixit, hoc casu non constitui differentiam
quod mulier sit nobilis, vel ignobilis.

Declaratur primo hic casus, vt locum non habeat, quãdo
17 † vir renuntiauit exceptioni non numeratæ dotis. Nam tunc
dos numerata adeò præsumitur, vt opponi amplius nõ pos-
sit ipsa non numeratæ dotis exceptio. Ita gl. in l. vlt. C. de dote
causa non numer. Specul. in titu de confessis. versic. vigesimo-
sexto. Barto. in l. assiduis. C. qui potio in pigno. hab. Castren.
in consi. 383 circa primum. colum. 1. vers. primus casus. lib. 2.
Baldus Nouellus in l. 1. num. 205. & ibidem Socin. num. 76. ff.
soluto matrim secuti sunt Goza. & Natta quos retuli & pro-
baui in cons. 7 nu. 8. lib. 1. Et hæc quidem declaratio intelli-
gitur, quando renuntiatio facta non incontinenti. celebra-
18 ro instrumento confessionis dotis, sed † ex interuallo. Ita
Soc in d l. 1. num 76. ex sententia Bart. & aliorum in l. ex cau-
tione C. de non nume. pecu.

Verum idem Socinus in d. l. 1. nu. 83. visus est dissentire ĩc
eo casu, quo super renuntiatione adhibitum fuit iuramentũ.
Qua de re dicemus infra in sexta declarat.

19 Declaratur secundo, vt non procedat, quando † lapsum est
tempus opponendi exceptionẽ ipsam dotis non numeratæ.
Ita Baldus Nouellus in d. l. 1 nu. 306 & ibidem Soci. nu. 77. ff.
soluto matr. qui idẽ respondit in cons 82 nu. 1. lib. 3. qui alios.
refert. Et ego ipse in d cons 7. nu. 9 eiusdem opinionis com-
memoraui Gozadinum, Afflictum, Nattã, Crauetã & Rolan-
dum. Et huius sententiæ ea est ratio, quia qñ elapsum est tem-
pus præstitutũ ad opponendã hanc exceptionẽ, lex ipsa præ-
sumit & pro constanti habet quod dos vere fuerit numerata.
l vlt. cum auth. subsequenti. C. de non nume. pec.

Declaratur tertio non habere locum, quando iam præces-
20 sisset promissio dotis. Nam tunc † subsecuta cõfessio præsu-
mitur facta causa præteritæ solutionis. Et hoc quidẽ in pręiu
dicium mariti & successorum. Ita post Specula. & Baldũ scri-
pserunt Baldus Nouellus in l. 1. Socinus in d. l. 1. num. 78. ff. so
luto matr. qui huius opinionis recenset Ioã. Andreæ in addi-
tio. ad Specul. Idem respondit Crau. in cons. 40. nu. 1. vers. se-
cundo, quia, qui dixit sic respondisse. Castr. in cons. 383. col. 1.
vers. secundus casus. lib. 1. & alios nonnullos. Et hæc quidem

Q 2 decla-

declaratio comprobatue opinione eorum, qui dixerunt, etiã
nocere marito quando confeſsio hæc facta fuie poſt contra-
ctum matrimonium, ſicuti explicabimus in ſecundo capite
in prima declaratione: Creditoribus mariti præiudicare cõ-
feſsionem hanc. Qua de re copioſè differemus infrà in ſub-
ſequenti præſumptione, in declaratione tertia.
21 Declaratur quartò, vt non procedat quando † vir ſic con-
feſſus eſt in inſtrumento guarentigiato, quod diſpoſitione
ſtatuti, haberet vim rei iudicatæ. Nam tunc dos adeò præſu-
mitur numerata, vt nulla exceptio non factæ numerationis
obijci poſsit. Ita Bald. in l. vnica. nu. 4. C. de priuil. dotis & in
l. pecuniæ. C. de ſolutio. quem ſecuti ſunt Abb. in conſ 73. nu.
4. lib. 2. Bald Nouellus in l 1. nu 214. & ibidem Soci. nu. 79. ff.
ſoluto matr. Et idẽ à fortiori affirmarunt illi, qui ſcripſerunt,
confeſsionem hanc nocere marito, qui poſt contractum ma
trimonium ſic confeſſus eſt. ſicuti dicemus in ſequenti capite
in prim. extenſione ſexti caſus. Comprobatur fortius aucto-
ritate eorum, qui exiſtimarunt, confeſsionem hanc mariti, no
cere etiam ſuis creditoribus. Qua de re differemus infra in
ſubſequenti præſumptione.
Declaratue quinto, non habere locum quando vltrà con-
22 feſsionem † apparent indicia & coniecturæ dotis numeratę.
Ita declarant Bald. in l. vnica. C. de priuil. dotis. quem ſecuti
ſunt multi quos congeſsi. in conſ. 7. nu. 10. lib. 1. & illis acce-
dunt alij congeſti à Didaco. lib. 1. varia. reſo. c. 7. nu. 5. verſ. ſic
ex confeſsione. Et ſufficit leuis coniectura, ſecundum Curtiũ
Sen. in conſ. 69. col. 1. Et primam coniecturam prædicti affe-
23 runt, vt ſi vir † vxori tamquam dotatæ alimẽta exhibuit. Ita
Bald. & reliqui à me citati. in d. conſ. 7 nu. 10. quo loci ſcripſi
malè ab hac recepta opinione diſſenſiſſe Socinum in d. l. 1.
nu. 80. etſi cum eo ſenſerint Bald Nouellus, Felinus, Crottus,
& Gozad quos recenſet & ſequitur Didac. præcitatò in loco.
Et hęc poſterior opinio nunc mihi magis probatur. Nam (vt
ex prædictis aliqui ſcribunt) videtur maritus amore potius
coniugali eam aluiſſe, quàm ratione receptæ dotis.
24 Secunda eſt coniectura, † quando vir iſte in teſtamẽto re-
liquit aliqua legata, & dixit, ei ea legata relinquere vltra dotẽ
ſuam. Ita reſpondit Abb. in conſ 73 nu. 5 lib. 1.
25 Tertia eſt coniectura † ſi conſtat partem illius dotis, quam
confeſſus eſt maritus recepiſſe, verè fuiſſe numeratã. Nã tunc
præſumitur maritum totã dotẽ recepiſſe. Ita Didac. in lib. 1.
var. reſol. cap. 7. num. 5. verſic. ſic ex confeſsione & vno verbo
idem ſenſit Crau. in conſ. 40. nu. 1 in fine, & apertius Soc. ſen.
conſ. 82. nu. 2 lib. 3. & Decius in conſ. 536. num. 10. Sed dubia
eſt hæc coniectura, ex his quæ tradit Ripa in l. admonendi.
nu. 125. ff. de iureiur. & dicemus infra in præſump. 58. vbi de
libro rationum agemus. & ex Curtio ſen. in conſil. 54. ſuper
duobus col 4. ver. ſuadentur.
Quarta eſt coniectura, & indicium, ſi vltra mariti confeſ-
26 ſionem † acceſſerit vnius teſtis teſtimonium. Ita Didac. præ-
citato in loco.
27 Declaratue ſextò, vt locum nõ habeat, qñ † vir iuraſſet do-
tem ſibi fuiſſe numeratã Ita Bald. & Salicet. in l. vlt. C. de non
num. pec. Caſtr. in conſ. 383. circa primum. col. 2. ver. nos au-
tem. lib. 3. Et illos ſecuti ſunt Pariſ. Gozad. & Crau. quos cõ-
memoraui & probaui in d. conſ. 7. nu. 11. accedunt Ruinus in
conſ. 190. nu. 8. lib. 1. & in conſ. 135. nu. 7. lib. 4. Emanuel Co-
ſta in l ſi ex cautione. in 9. fallentia. num. 1. verſ. ſed. & Bartho-
lomæus Socinus. C. de non num. pecu. quo loci. nu. 1. in ſpecie
exceptionis non numeratæ pecu. refert alios, qui ſecuti ſunt
Baldum & Salicetum.
Verùm Soci ſen. in d. l. 1. nu. 85. ff. ſolu. matr. ea ratione du-
bitat, quia exceptio nõ numeratæ dotis, non impeditur qui-
buſcumq; verbis prolatis à creditore, tempore contractus.
Ita Bald in d. l. ſi ex cautione. colum. 2. C. de non num. pecu.
cùm dixit, quod ſi creditor aſſeruit, ſe verè recepiſſe, nihilomi
nus non impeditur; quominus opponere poſsit exceptionem
non factæ numerationis Ergo idem dicẽdum eſt (inquit So-
cinus) quando creditor ipſe iurauit ſe recepiſſe. Verum re-
ſpondetur, maiorem eſſe vim iuramenti, quam illorũ verbo-
rum, quod vere receperit. Nam iuramentum habet religionis
ſacramentum, aduerſus quod ſi veniret maritus, qui iurauit,
28 detegeret propriam turpitudinem, † id quod iure permiſſum
non eſt. l. alias. ff. de iureiur.
Hæc etiam declaratio locum habet multo magis, quando
29 vir aſſeruit ſibi numeratam fuiſſe dotem, & renũtiauit † ex-
ceptioni dotis non numeratæ, & ſuper tali renũtiatione prę-
ſtitit iuramentum. Ita Bar. in d. l. vlt. C. de non num. pecu. quẽ
ſecuti ſunt Salicet in l. ſi ex cautione. q. 4 C. eo. Gozad. in cõſ.
28. nu. 25 Verum diſſentit Soci in d. l. 1. num. 38. ff. ſoluto ma-
30 trimo. Ea ratione, quia ſicuti renunciatio † appoſita in con-
tractu, habet tacitam conditionem, quã habet confeſsio Er-
go & iuramentum appoſitum ſuper renuntiatione, arg. l. vlt.
ff. qui ſatiſd. cogan Reſponderi poteſt, vt diximus ſupra iura-
mentum reddere efficacem hanc confeſsionem. cui iam acce-
dit, & renuntiationi maior vis dicitur adiecta. Reliqua à So-
cino conſiderata ſatis leuia ſunt.
Declaratur ſeptimò vt locum non habeat, quando conſtat
31 virum feciſſe confeſsionem illam † in fraudem creditorum.
Nam tunc confeſsio pręiudicat ipſi marito, ne agere & reuo-
care eam confeſsionem poſsit Ita tradit Soci. in d. l. 1. nu. 84.
verſ. quinta & vltima concluſio. ff. ſolut. matr.
Ea ratione motus eſt Socinus, qa ſi maritus ageret ad re-
uocandum donationem hanc, allegaret propriam turpitu-
dinem, & ob id repelleretur l. filio. ff. quæ in fraudem cred. &
l. creditoribus. C. de ſer. pign. dato manumiſſo.
Confert quod docuit Bart. in l. poſt contractum. num. 6. ff.
32 de donatio. Cùm ſcripſit, quod ille qui † alienauit bona in
fraudem fiſci. nõ poteſt ea reuocare. Et Bartolum ſecuti ſunt
Areti. in conſ. 159. num. 12. Late Socin. ſen. in conſ. 264. col. 4.
lib. 2. Decius in conſ. 587. num. 10 verſ. ſecundo reſpondetur.
Gozad. in conſ. 94. nu. 55. & Tiraq. de retract. conſang. §. 1. gl.
2. nu. 15. & gl. 18. nu. 20 & 24.
Huc etiã facit, quod tradit idem Bart. in auth. ſed iam ne-
33 ceſſe. C. de donat. ante nupt. vbi affirmauit, qđ mulier; † quæ
dedit augmentum in rebus mobilibus, non poteſt aſſumere
in ſe onus probandi ſe modicam rem in veritate dediſſe.
Et hæc quidem declaratio locum habet etiam in hærede
34 † ipſius mariti. ſicuti docuit Soci. præcitato in loco, ex l. ven-
ditrici. C. de rebus alienis non alienan. vbi ſucceſſor venditri-
cis reuocare non poteſt alienationẽ, à ſuo anteceſſore factã.
Et comprobaui copioſe in conſ. 89. num 37. lib. 1.
35 Cæterum ſi maritus † exciperet, ſolummodo prædictã cõ-
feſsionem factam ad fraudandum creditores, eum non im-
pediret, quominus reuocare poſsit ipſam confeſsionem. Ita
Soci. in d. l. 1. num. 84. verſ. ſecundum probatur. qui intelligit,
etiam ſi mulier fuit fraudis particeps.
36 Declaratur octauo, vt locũ non habeat hic caſus, qñ † ma-
ritus confeſſus eſt recepiſſe dotem in re aliqua immobili etiã
pro æſtimato data. Nã tunc, nulla fraus præſumitur. Ita Bald.
in l. vnica nu. 4. C de priuil. dot. & in l. in contractib. in princ.
q. 1. C. de non num. pecu. & Didac. in lib. 1. var. reſol. c. 7. in fi.
Secundum eſt huius diſputationis caput, quando ſcilicet
poſt contractum matrimoniũ maritus confeſſus eſt recepiſſe
dotẽ, an præſumatur quod cõfeſſus ſic fuerit animo donãdi,
atq; ita quod voluerit ſibi præiudicare, vel potius ſpe futuræ
numerationis? Diſtinguit atq; conſtituit Soci. in d. l 1. nu. 97.
ff. ſolu. matr. plures concluſiones, nos caſus appellabimus.
Primus eſt caſus, quando cõſtat, vel præſumitur, quod ma-
ritus ſic confeſſus fuerit animo donandi. Hoc in caſu dubita-
tio amplius non eſt de voluntate ſed poteſtate. Et propterea
37 dicitur confeſsionem non † nocere ipſi marito, qui cum do-
nare non potuerit conſtante matrimonio, nec etiam donãdi
animo ſic confiteri potuit. Reuocare itaq; poterit ab ipſo ma
rito confeſsio, ſeu donatio hæc, donec vixerit, non autẽ poſt
38 mortem, quia eius morte † cenſebitur donatio confirmata.
Ita proba. l. 2. C. de dote cauta non num. vbi glo. & Doctoe. &
tradit Soci. in d. l. 1. nu. 97 ff. ſoluto matrim. quem ſecuti ſunt
Bellonus in conſ. 4. num. 2. & in conſ. 48. nu. 1. Craue. in conſ.
40 num. 1. & Didacus libro 1. varia. reſol. cap. 7. num. 4. verſi.
quod ſi confeſsio.
Cæterum quod ſi dictum fuit, morte confirmari hanc con-
feſsionem ſeu donationem; intelligitur atque declaratur, vt
39 † nõ procedat, qñ donatio excederet quingentos aureos. Nã
licet donatio vltra quingentos aureos non inſinuata nõ va-
let, infra quingentos tamen valet. l. ſiquis argentum. C. de do-
nat. Et rurſus licet donatio infra quingentos aureos facta in-
ter virum & vxorem morte donatoris confirmetur. d. l 2. vbi
40 gl. Attamen quando facta fuit vltra quingentos † non cõfir-
matur etiã infra quingentos, & ſic pro parte, morte ipſius do
natoris. Ita Salicet. in l. donationes quas parẽtes C. de donat.
inter vir. & vxor. Soci. in d. l. 1. nu. 97. ff. ſoluto matrim. ſenſit
Iaſ. in conſ. 32. in fin. lib. 3. Qui quidem ſic interpretati ſunt.
d. l donationes. ibi. nam amplioris quantitatis. Et idem re-
ſpondit Bellon. præcitatis in locis.
Secundus eſt caſus, quando confeſsio hæc dotis, facta eſt
animo donandi vel quando præſumitur animus ipſe donan-
di, & iuramento comprobatus eſt. Hoc etiam caſu non du-
bitatur de voluntate ſed de poteſtate, an ſcilicet maritus iſte
ſic donare potuerit. Hac in re Socinus in d. l. 1. num. 98. iun-
cto. num. 105. verſ quarto & vltimo. ff. ſoluto matr. diſtinguit
duas ſpecies iuramenti, confirmatorium ſcilicet & aſſertoriũ.

Confie-

41 Confirmatorium † illud à nostris appellatur iuramentum,
quando is qui contraxit, vel confessus est, confirmat iuramē-
to promittendo, se id obseruaturum, sicuti in casu nostro. qñ
maritus confessus est se recepisse dotem, & iureiurando pro-
mittit non contrauenire; atq; hoc iuramentum respicit futu-
42 rum. Assertorium † verò iuramentum est; cum quis iureiurā-
do asserit & affirmat ita esse: sicuti in casu nostro, si maritus
iureiurando assereret & affirmaret se dotem recepisse: sicque
respicit præteritum. Ita differentiā hanc iuramenti confirma
torij & assertorij, constituit & declarat in specie nostra Bald.
Nouell. in tract. de dote. par. 10. nu. 10. ver. Refert ergo.
Quo itaq; ad iuramentum confirmatorium duæ sunt opi-
niones. Prima fuit Cyni, Ioan. Andreæ, & Bart. quos secutus
est Socin. in d. l. 1. nu. 98. confessionem mariti hoc iuramento
43 non confirmari, vt valida reddatur donatio ex ea resultans,
cum simulata donatio sit. Et hanc secuti sunt Ruin. in consil.
137. num. 3 lib. 4. & in cons. 154. num. 5. lib. 5. Parisius in cons.
86. nu. 47 lib 3. Curtius iun. in cons. 95. nu. 4. Rubeus in cons.
116. in fine. & in cons. 119. Crauet. in cons. 81. nu. 1. Didacus
in lib. 1. varia. resolu. c. 7. num. 5. Et huius sententiæ ratio est,
44 quia iuramentum † nō confirmat actum simulatum. Ita glo.
& Docto. in l 3. C. plus valere quod agitur.
45 Secunda fuit opinio, quod † imo hæc confessio reddatur
valida hoc iuramento. Ita Baldus Nouellus in tract. de dote.
in parte 10. nu. 10. vers. tamen hæc sua. &c. qui dixit, se ita re-
spondisse & vidisse alios idem cōsuluisse. Et inquit, idem sen-
sisse Imolā in c. cū cōtingat in decimo membro. nu. 85. de iu-
reiuran. idem affirmat sit Io. Lupus in rub. extra de donat. in-
ter virum & vxor. §. 51. nu. 4 Ripa lib. 3. responsor. c. 6. Craue.
in consi. 81. num. 3. & Alcia. in cap. cum contingat. nu. 85. Ea
ratione vsus est Baldus Nouellus, quia quod iuramentū non
firmet actum, prout est in apparenti: & sic quod non est verū,
non ea alio procedit, quàm quod in eo actu apparenti, & nō
vero non adest partium consensus. Attamen actum firmare
dicitur, cum in eo partes consenserint. Verum respondetur,
non esse certum quod maritus consenserit, vt illa confessio
effectum habeat donationis. Et ex vno actu tot præsumptio-
nes non colliguntur. Ita respondet fusius tamen & clarius Di
dacus in d. c. 7. nu. 5. ver. ego sane. Quo vero ad iuramentum
assertorium, quando scilicet, maritus iureiurando asseruit se
recepisse ipsam dotem, sunt etiam opiniones. Vna fuit eorū,
46 qui scripserunt † confessionem, & consequenter donationē
reddi validam: atq; ita maritum non posse conqueri, eamque
vt simulatam reuocare. Ita sanè sensit Castr. in cōs. 383. circa
primum. col. 2. vers. Nos autem. libr. 2. Socin. sen. in cons. 82.
47 num. 2. lib. 3. Ea ratione ij moti sunt, quia † præstans iura-
mentum super actu simulato, non potest allegare simulatio-
nem, quia allegaret & detegeret propriam turpitudinem; cō-
tra l. alios. vbi Docto. ff. de iureiura. sic tradunt Butrius, Abb.
& Imola in cap. cum contingat. de iureiura. Imola in l. nemo
potest & ibidem Ias. in prima lectu. nu. 54. & Ripa. nu. 76. de
leg 1. Ruin. in cons. 81. nu. 20. lib. 3. & late Paris. in cons. 53. nu.
37. & in cons. 54. nu. 11. & nu. 39. lib. 1.
Secunda fuit opinio eorum, qui existimarunt, confessionē
48 hanc, & consequenter donationem ex ea prouenientē, † non
reddi validam: atque ita maritum posse illi contrauenire. Ita
Socinus in d. l. 1. no. 103 ff. soluto matrim. & eo prius ac aper-
tius, Baldus Nouellus in tract. de dote. in dicta parte 10. num.
10. vers. Nec obstat dictum Cyni, quem secuti sunt. Romus in
consil. 130. num 4 & in consil. 190. num. 8 libr. 1. Parisius in
consil. 42. num. 5. libro 1. Bellonus in cons. 47. nume. 7. & in
consil 48. num. 4 & Didacus in lib. 1. varia. resolu. cap. 7. nu.
5. sic etiam Emanuel Costa in l. si ex cautione. in 9. fallen. io
fi. C. de non num. pec.
Tertius est casus, quando confessio dotis receptæ constan-
te matrimonio, facta est in vltima dispositione, vt in testamē-
to, & codicillis. Et ambigit quo animo facta fuerit, an. s. sub
spe futuræ numerationis vel donandi animo? Hoc in casu re-
49 cepta est Doctorum sententia, præsumi † animo donandi fa-
ctam confessionem. Ita post Alex. in l. si diuortio. nu. 5. ff. de
verb. oblig scripsit Soci. in d. l. 1. nu. 99. ff. solu. matr. Et præter
Socinum idem affirmarunt Bar. in l. cum quis decedens §. Ti-
tia. in fine. de leg. 3. Roma in cons. 445. num. 9. Castr. in consil.
383 circa primum. col. 3. lib. 2. Alex. in cons. 142. num. 4. lib. 5.
Paris. in cons. 62. in fin. lib. 1. Idem ego respondi. in cons. 81.
nu. 15. lib 1. vbi recensui alios sic affirmantes. Et moti ij sunt,
l. qui testamentum. ff. de probatio. & in d. l. cum quis decedēs.
§. Titia. Et accedit ratio, quia quando testator in testamēto.
vel codicillis sic confitetur, nulla subest spes futuræ numera-
tionis, vt inquit gl. in l. vlt. C. de falsa causa adiecta lega. quam
dixit singularem Baldus in tit. de pace constantiæ. in verbo,
vasalli. Cum ergo non præsumatur facta confessio spe futu-
ræ numerationis, sequitur dicendum præsumi factam animo
donandi. Cæterum ratio hæc omnino concludere tantum vi-
50 detur, † quando testator laboraret in extremis: secus verò si
esset sanus: quia tunc spē futuræ numerationis habere potest.
Quartus est casus, quando maritus constante matrimonio
confessus est recepisse dotem, & renunciauit exceptioni do-
tis non numeratæ. Hoc in casu, disputatio est de volūtate ip-
sius mariti confitentis an scilicet confessus sic fuerit spe futu
ræ numerationis, vel animo donandi? Recepta Doctorū sen-
51 tentia est, † quod donandi animo sic confessus fuerit. Ita do-
cuit Soci. in d. l. 1. nu 200. ff. solu. matr. post Imolam in l. si cō-
stante. ff. solu. matr. & Aret. in l. si diuortio. de verbo. oblig. &
in cons. 86. nu. 3. Et his accedit Alex. in cons. 142. num. 5. lib. 5.
qui communem esse testatur, & ait à consulendo & iudicādo
non esse ab hac recedendum. Ita quoque Ruinus in cons. 130.
nu. 1. & in cons. 190. nu. 5. lib. 1. in cons. 133. num. 15. in cons.
137. nu. 6. lib. 4. in cons. 56. num. 4. & in cons. 163. num. 4. lib. 5.
Gozad. in cons 28. nu. 21. Bellonus in cons. 4. nu. 2. & in cons.
47. nu. 3. & in cons. 48. nu. 1. Parisius in cons. 86. nu. 35. li. 3. Di
dacus lib. 1. varia. resol. c. 7. num. 4. vers. ego opinor. Et huius
52 quidem traditionis ratio ea est, † quia maritus renunciando
ipsi exceptioni dotis nō numeratæ, significat spem non habe
re, q sibi numeretur: & propterea nō potest dici confessio fa-
cta spe futuræ numerationis; sed donādi animo. Comproba-
tur hæc opinio ex his, quæ dicemus in prima extensione sub-
sequentis casus, vbi facta confessione & lapso tempore oppo
nendi exceptionem non numeratæ dotis, præsumitur facta
confessio animo donādi, cum maritus permittendo labi tem
pus ad opponendum prædictam exceptionem, censetur taci-
te illi renuntiasse, iuxta glo. l. si ego. ff. de nego gest. si id con-
tingit in tacita illa renuntiatione, multo magis idem dicen-
dum est in hac expressa, iux. gl notab. in l. 2. C. de dotis promiss.
Nec obstat, quod docuit Bart. in l. assiduis. C. qui potio. in
pigno. hab. cum dixit, confessionem mariti sic factam cū hac
renuntiatione operari ne maritus possit opponere eam exce-
ptionem dotis non numeratæ. Nam respondet Soci. in d. l. 1.
num. 100. in fine. Bartolum loqui confessione facta ante con
tractum matrimonium. Qua de re diximus in præcedenti
capite in prima declaratione secundi casus. Et hunc casum
intellexit Bello. in d. cons. 4. nu. 2. procedere etiamsi nulla fa-
cta sit renuntiatio.
Quintus est casus, qñ dos ante contractum matrimonium
fuit promissa: deinde post contractum ipsum matrimonium
maritus confessus est recepisse dotem ipsam. Hoc in casu re-
53 cepta est Doctorum opinio, quod maritus sic † confessus sit,
non spe futuræ numerationis, nec etiam animo donandi: sed
quia verè dotē ipsam receperit. Ita Petrus, Cynus, Fulgosius,
Salicetus & Castren. in l. in contractib. §. sed quoniam. C. de
non num. pecun Bart. in authen. de tempore non solutæ pecu
niæ. in prin. num. 6. Roman. in consil. 445. no. 7. & in l. si con-
stante. in princ. nu. 44. ff. solut. matr. Castr. in l. pen. § si vir. nu.
3. ff. eo. soluto matri & in cons. 383. Circa primum quo. col.
1. vers. secundus casus. lib. 1. Ancharanus in cons. 307. Alexan.
in d. l. penul. §. si vir. Baldus Nouellus in tract. de dote, parte
decima. num. 18. Felinus in cap. si cautio. nu. 82. de fide instr.
Afflict. in decis. 402. nu. 2. Rubeus in cons. 78. in fine. Crane. in
cons 40. colum. 1. versi. secundo quia. & Didacus lib. 1. varia.
resolut. cap. 7. num. 6. vbi communem esse testatur. Et multi
ex prædictis eiusdem opinionis recensent Ioā. Andreæ quem
aliter est interpretatus Socinus, vt dicemus infra. Et ij qui-
dem moti sunt, primò textu. d. l. in contractibus. §. sed quo-
niam. ibi. Illis etiam securitatibus, quæ post confectionem
dotalium instrumentorum de soluta dote, vel ex parte, vel
insolidum exponuntur, nullam non numeratæ pecuniæ exce-
ptionem penitus opponi. Et licet illa verba, dotalium instru-
mentorum, possint intelligi secundum glo. Bartolum, Baldū,
& Alberic. ibi, quod maritus semel confessus fuerit recepisse
54 dotem, atq; ita geminatam esse confessionem, † quæ exce-
ptionem non numeratæ dotis excludat: attamen intelligi ēt
possunt, vt significent, dotis promissionem præcessisse. Secun
do rationem prædicti perpendunt, quia non videtur hoc
fieri spe futuræ numerationis, quia priusquā maritus habeat
vxorem obligatam ad ipsam dotem, iam habet, quod affe-
ctauerat, nempe vxorem dotatam, quam vxorem potest ad li
bitum conuenire pro solutione dotis. Quæ sanè ratio cessat,
qñ maritus sic confitetur ante contractum matrimonium,
quia viri vt plurimum inducuntur ad confitendum recepisse
dotem ad hoc, vt ipsam vxorem habeant, sperantes postea
sibi solutum iri dotem.
55 Contrariam tamen opinionem † veriorem esse scripsit

Socin.in d.l.1 num.102.verſ.ſed concluſio mihi nunquam.ff.
ſolut.matri.qui quidem nu.95. iam dixerat hanc confeſsionẽ
præiudicare marito confitenti, & eius ſucceſſoribus: ſed ibi
Socinus loquitur de confeſsione receptionis, facta ante con-
tractum matrimonium: Hic verò poſt ipſum matrimonium.
Hæc volui dixiſſe, ne inconſtantiæ arguatur Socinus. ſic etiã
Emanuel Coſta in l. ſi ex cautione.in fallent.14. verſi. ego ni-
hilominus.C.de non num. pec.

Primò ex ratione motus eſt: quia illæ rationes quæ reddũt
ſuſpectam hanc confeſsionem, vt ſcilicet præſumatur facta
animo donandi, locum habent & qñ iam præceſsit promiſ-
56 ſio ipſius dotis. Et præſertim, quia facilius quis ſe obligat † &
remittit, quàm quod re ipſa donet.l.ſed ſi ego.ff.ad Velleia.&
tradit Bar.in l.ſi duo.ff. de verb. oblig. Verum reſponderi po-
teſt, quod ſi maritus habuiſſet animum donandi, non curaſſet
ſibi fieri promiſsionem illam dotis, ante contractum matri-
monium: ſed eo tempore confeſſus fuiſſet, ſe eam recepiſſe; Id
quod eſt magis veriſimile. Cum vir minus tunc impediatur
donare, quàm poſt contractum matrimonium.

Secũdò monetur Socin.quia d.l.in contractibus.§. ſed qũ
tollit quidem exceptionem dotis non numeratæ, non autem
57 ſimulationis † quæ perpetua eſt.l.ſub ſpecie.C.de poſtul. Re-
ſpondet & negatur prædicta ratione, qđ hic adſit ſimulatio.

Tertio mouetur Socinus, quod quando maritus confeſſus
eſt ſe recepiſſe dotem, illa confeſsio ſignificat, quod numera-
tio facta fuerit tempore illo confeſsionis: ſicuti docuit Bart.
in l.poſt dotem.quæſt.1.ff.ſoluto matr. atq; ita tempore iam
contracti matrimonij, quò ſanè tempore videtur mulier ni-
hil ex ſuo tradidiſſe: Cum omnia bona ipſius mariti eſſe præ-
ſumantur.l.etiam.C. de iure dotium. Ergo maritus præſumi-
tur ſic confeſſus animo donandi.

Cæterum leuis eſt Socini conſideratio, quæ ſolum poſſet
habere locum, quando ipſamet mulier, quæ non appareret
vnde habeat bona, dotem ipſam promiſiſſet. Secus verò quã-
do vel à patre, vel alijs promiſſa fuit dos nomine mulieris: vel
ipſamet muliere, quæ bona haberet.

Quarto mouetur Socin.auctoritate Io.Andr.in additioni-
bus ad Spec. in tit. de donatio. inter virum & vxo. qui ſic di-
ſtinguit. Aut confeſsio eſt facta conſtante matrimonio, & tũc
præſumitur facta animo donandi. Aut fuit ante contractum
matrimonium: Et tunc diſtinguit Ioan.Andreæ, aut præceſsit
promiſsio, aut non. ſenſit ergo Io. Andr. quod quando cõfeſ-
ſio facta eſt conſtante matrimonio, non eſt diſtinguendum,
an præceſſerit vel non, promiſsio dotis.

Verum facile reſpondetur, quod etſi Io.Andreæ ita non di
ſtinguat, in confeſsione facta conſtante matrimonio, attamẽ
reliqui ſupra citati interpretes diſtinguunt.

Sextus eſt caſus, quando maritus conſtante matrimonio
ſimpliciter confeſſus eſt recepiſſe dotem: Et dubitatur, an ani
mo donãdi, vel ſpe futuræ numerationis ſic confeſſus ſit. Hoc
58 in caſu ſunt opiniones Doctorum. Vna fuit eorum † qui exi-
ſtimarunt, confeſsionem hanc fuiſſe factam animo donandi.
Ita affirmarunt Io. Andreæ in additio. ad Specula. in rub.de
donat inter vir.& vxor. Bart.in l.ſi diuortio.nu.3. ff. de verbo.
oblig.& in l.Papinianus.ff.de donat.inter vir. & vxo. Aretin.
in §.fuerat.nu.14.in inſti.de actio. Abbas in c.etſi neceſſe col.
1.de donat.inter virum & vxor. Alex.in conſ.40.num.9.lib.1.
Bald.Nouellus in tract.dote, parte.10.nu.6.7.& 18. Socin.in
d.l.1.nu.101.ff ſoluto matr.& in conſ.65.lib.1. Claudius Sey-
ſellius in d.l.ſi diuortio.nu.7.ff.de verbo.oblig. Ruin. in conſ.
130 nu.1.& in conſ 190.nu.5.lib.1. Curtius iun.in conſ.95.nu.
3.& Belloous in conſ.4.num 1.in conſ.47.nu.1.& in conſ.48.
num.1.& Monterentius in commentarijs ad ſtatuta Bono-
niæ.libro 4 rubric. de dotibus reſtituendis. §.etſi maritus.in
gloſſa, confeſſata.

Primò affertur tex.l.qđ de ſuo.C.de dote cauta nõ numer.
Qui quidem non probat, ſolum enim decidit Alexãder, quod
ſi maritus conſtante matrimonio donandi animo in dotẽ ad-
ſcripſit.&c Quo autẽ modo in dotem ſcripſerit: atq; ita quo-
modo conſtet de donãdi animo non declarat Imperator ille.

Secundò perpendi ſolent.l.qui teſtamentũ.ff.de probatio.
& l.cum quis decedens.§.Titia ff.de leg. 2. ducto argumento
à diſpoſitione vltima, ad actum inter viuos, iuxta l.quæ de le-
gato.de lega. 2. cum vulgatis. Illis enim in reſponſis habetur,
quod ſi maritus in teſtamento vel codicillis confitetur ſe re-
cepiſſe dotem ab vxore, cum de ipſa numeratione aliter non
appareat, præſumitur, quod ei donauerit. Idem ergo dicendũ
eſt, quando in actu inter viuos ſic confeſſus eſt. Cæterum fa-
cile reſpondetur.d.l. qui teſtamentum.& d.l. cum quis dece-
59 dens.§.Titia. loqui in confeſsione † facta in vltima volũtate,
quæ quidem multum differt, à facta in actu inter viuos. Non
enim cum in vltima diſpoſitione ſit, ſubeſt illa ſpes futuræ nu-
merationis, quæ extat in confeſsione facta inter viuos.

Secunda fuit opinio, præcedenti contraria. quod ſ. maritus
60 confeſſus † ſic non fuerit, vt donaret, ſed ſub ſpe futuræ nu-
merationis. Hanc probarunt Rom.in l.ſi diuortio.nu.6.ff.de
verb.obli. vbi Imola & Aret idẽ ſcribunt, ſic & ipſe Roma.in
conſ.445.nu 7. Salic.in l.1.col.2.C. de dote cauta non nume.
Anch.in conſ.307. Camp.in tract.de dote.part.1.q.52. Iaſ.in
§.fuerat.nu.93.in inſt.de actio. Felin.in c. ſi cautio.nu.71.de
fid.inſtr. Crau.in conſ.40.col.1.& Didac.Couuar lib.1.varia.
reſol.c.7.nu.4.ver.ſed quod etiã matrimonio. Et hæc quidem
ſnia mihi magis probatur. Primo ea moti ſunt ratione, quia
qñ ſumi poteſt cõiectura quod alia ex cauſa quàm donatio-
nis factum quid ſit, ſumi illa debet, non autẽ donationis. l.cũ
de indebito.in prin.ff.de probatio.& l.ſi cũ aurum.ff. de ſolu-
tio. & ſcripſi in lib. 2. de arbitrarijs iudicum. caſu 88.col.1.
Atqui noſtro in caſu ſumi poteſt coniectura, quod ſpe futuræ
numerationis facta ſit confeſsio. Ergo præſumi ita debet, nõ
autem donatio. Verum reſpondet Socinus in d.l.1. num.101.
ff.ſoluto matri.quod cum dos requirat numerationem l.2.C.
61 de dote cauta nõ numer.confeſsio facta † inter perſonas, in-
ter quas prohibita eſt donatio, ſuſpecta præſumitur. vt in l.q
teſtamentũ.ff.de probatio.& in ſimili, confert.l.1.C. de ſpon-
ſal.l.1.C.de natura liber.& qđ docuit Bart. in l.ſi is q.nu.4.ff.
62 de vulg.& pup. ſubſtit. cũ dixit, ſi ſpurius † reperiẽ poſsidere
bona patris, empta ab eo, cui pater vẽdiderat, fraus p̃ſumiẽ.

Hæc Socini conſideratio, ni fallor, magis confirmat argu-
mẽtum, quàm illud impugnet. Si enim prohibita eſt donatio
inter virum vxorem: Non eſt credendum quod maritus vo-
luerit aliquid facere contra legem, quia eſſet præſumere de-
lictum. contra l. merito. ff. pro ſocio, ſed ſecundum eam. Et
ideo ſumi potius debet interpretatio, quod confeſſus ſic fue-
rit, ob ſpem futuræ numerationis. Nec repugnat.d.l. qui teſta
mentum. ff. de probatio. quia ibi ſumi non poterat alia præ-
ſumptio, q̃ aliã iuſtam ob cauſam ſic confeſſus fuerit, quàm
vt legaret ei qui capere non poterat. Sic etiam euitatur. d.l.1.
C. de ſponſalib.& l.1.C.de natura.lib.& traditio Bart. in d.l.
ſi is qui. ff. de vulg. qui loquitur pariter in ſpurio, cui pater
nullo modo relinquere poterat.

Secundò vel ex eo argumentantur, quod ſi diceremus, hãc
confeſsionem factam fuiſſe alio animo, quam ſpe futuræ nu-
merationis, fere nunquam locum haberet titulus. C. de do-
te cau. non numer.

Nec repugnat conſideratio Socini in d.l.1.nu.101. quod
imò is titulus poteſt multoties habere locum in confeſsione
facta à marito ante contractum matrimonium: ſicut poſt Io.
Andreæ & alios diximus ſupra in præcedenti capite, in ſecun
do caſu. Nam replicari poteſt, has confeſsiones frequentius
fieri poſt contractum, quam ante contractum matrimo-
nium, quemadmodum quotidiana ipſa experientia docet.
Et ſignificant permulta à iuriſconſultis reddita reſponſa, quæ
ſunt de his confeſsionibus factis poſt contractum matrimo-
nium. Ita ſane Ancharan. in d. conſ. 307. Roman. in conſil.
445.num.5. Alexan.in conſi.142.lib.5. Ruin. in conſi 130.&
in conſ.190.lib.1.& alij multi ſupra commemorati. Crau. in
conſ.40.col.1. cum tamen perpauci reſponderint de confeſ-
ſionibus factis à viro, ante contractum matrimonium.

Quare cum frequentius contingat confeſsiones fieri poſt
contractum matrimonium; veriſimile eſt, quod de his intel-
lexerint Imperatores, in dicto titulo. C.de dote cauta non nu
63 mera. cum lex ad ea, quæ accident † frequentius, magis ada-
ptetur.arg.l.nam ad ea.ff.de legib.

Tertiò adduci ſolet tex.§.ſin autem. verſ. vbi enim.in auth.
de tempore non ſolutæ pecun. ſuper dote. quo loci ſtatuit Iu-
64 ſtinian. quod elapſo tempore opponendi exceptionem † do
tis non numeratæ, cenſetur maritus velle, quod dos ipſa non
numerata reſtituatur. Non ergo maritus ſola ipſa confeſsio-
ne, ſine curſu temporis velle videtur, quod dos prædicta reſti-
tuatur; & conſequenter non præſumitur velle donare. Nec
vrget reſponſio Socini præcitato in loco, cum dixit, Iuſtinia-
num loqui de confeſsione facta ante contractum matrimo-
nium. Nam replicatur Socini interpretationem repugnare
claris verbis ipſius Iuſtiniani ibidem in §. ſi ergo annis duo-
bos Et his ceſſat alia conſideratio, quam perplexe & obſcu-
re ſubiungit Socin.

Quarto confert tex.l.ſi voluntate.C.de dotis promiſſ.qua
ſancitum eſt, maritum petere poſſe dotem, quam confeſſus
fuerat ſe recepiſſe. Ergo confeſsio illa præſumitur facta ſub
ſpe futuræ numerationis: alioqui ſi animo donandi præſu-
meretur facta, locus non eſſet illi petitioni. Non hic repeto
aliud argumentum.

Quinto suffragatur à fortiori auctoritas & ratio eorum,
qui (vt retuli supra in secundo casu primi capitis) scripse-
runt, quod quando vir ante contractum matrimonium con-
fessus est recepisse dotem, dicitur sic confessus spe futuræ nu-
merationis: non animo donandi: cum tamen ita permissa ei
esset donatio, sicuti confessio. Ergo à fortiori idem dicen-
dum est in casu nostro, in quo donatio prohibita est, constā-
65 te scilicet matrimonio. Cum enim quis facit actum, † qui
potest vno casu esse permissus, alio verò casu prohibitus, prę-
sumitur factus in casu permisso. Ita Barto. in l. de pupillo. §.
sed vt reprobari. nu. 7. de operis noui nuntiat. & ibidem Ale-
xander & Iason. sic & hic, cum confessio hæc possit intelligi
facta in casu permisso, hoc est spe futuræ numerationis: vel
in casu prohibito, nēpe causa donationis inter virum & vxo-
rem, præsumi debet facta causa futuræ numerationis. Nō hic
repeto aliud argumentum, quod ex Aretino collegit & con-
futauit Socinus in dicta l. 1. nume. 101. versicu. repetio etiam
quod. ff. solu matr.

66 Et quamquam secunda hæc opinio verior sit, attñ † diffi-
cile esset in foro recedere ab illa prima magis recepta. Qua
quidem probata, inferuntur multa secundum Didacum in
lib. 1. variar. resolut. c. 7. num. 4 ver. quod si confessio.

67 Primo infertur quod † confessio hæc seu donatio confir-
matur præmoriente ipso marito donatore absque alia tradi-
tione rei, cum confessio hæc, traditionis vim habeat. Ita glo.
in l. 2. C. de dote cauta non numer. vbi Barto. & idem in l. Pa-
pinia. ff. de donat. inter virum & vxorem. & in d. l. cum quis
decedens §. Tiria. de leg tertio. Iason in l. si diuortio num. 8.
de verb. oblig. & alios refert Didaeus præcitato in loco.

Infertur secundo non competere mulieri ob hanc confes-
68 sionem † ius tacitæ hypothecæ, nec ius prælationis: nec eius
causam aliter tractandam fore, quam tractari solet causa do
nationis inter vir. & vxor. Ita Didaeus in d. c. 7. nu. 4. vers se-
cundo hic apparet. post Calderinum, Alex. Bald. Nouel. Soci-
num sen. & Campegium.

69 Infertur tertio hanc cōfessionem † seu donationem ex ea
præsumptam, reuocari posse à marito expresse, vel tacite an-
te mortem, & vere reuocatam censeri, quoad bona post con-
fessionem alienata. l. si maritus. C. de donat. inter virum &
vxor. Ita refert Didaeus præcitato in loco, vers. tertio id ap-
paret. Alias illationes Didaci ac etiam Socini, explicabimus.
in subsequentibus extensionibus & declarationib.

Extenditur primo hæc communis opinio, vt locum etiam
70 habeat, quando † confessio facta fuit in instrumento gua-
rentigiato, quod habet vim rei iudicatæ dispositione statuti.
Hoc etiam casu confessio præsumitur facta animo danandi,
& propterea non præiudicat marito. Ita scripsit Socin. in d.
l. 1. nume. 12 ff. soluto matrimonio, quem secuti sunt Ruinus
in consil 56. nume 9. libro 5. & Parisius in consil. 86. numero
71 36 lib. 3. Et ratio huius traditionis prima est, quia † quan-
do principalis contractus præsumitur simulatus, sic & gua-
rentigia simulata præsumitur. Secunda est ratio, quia ex
72 quo cōfessio istis præsumptione apparet † simulata, oppo-
ni potest simulationis exceptio, non obstante statuto præ-
dicto, vt scribunt Baldus Salicetus & reliqui in l. 1. C. plus va-
lere quod agitur.

Extenditur secundo, vt locum habeat prædicta opinio,
73 † etiamsi maritus constante ipso matrimonio, & post factā
confessionem præstitisset alimenta ipsi vxori. Hoc etiam ca-
su confessio hæc præsumitur facta animo donandi, & ob id
ipsi marito non præiudicat. Ita docuit Socinus in l. 1. nume.
102. versic secundum correlatiuum. ff. soluto matrimo. quem
secuti sunt Ruinus in consil. 183. nu. 5. lib. 1. Parisius in consil.
86. nume 36. Gozadin. in consil. 28. num. 23. versic. septimo
fortius. & num. 32. versic. ad sextum dicu. & Crane. in tracta.
de antiquit. tempor. in prima parte principali, in particula
tertia, quæ incipit, Propositum nostrum. num. 72. Ea ratio-
ne motus est Socinus, quia verisimile est, quod si maritus
voluit donare dotem quod est plus, multo magis voluerit
etiam donare alimenta. Et si lex suspicatur de dilapidatione
principalis, sic etiam multo magis suspicatur de accessorijs.
Et accedit, quod si præstatio hæc alimentorum, nil etiam
circa confessionem factam ante contractum matrimonium,
quæ (vt diximus) est minus suspecta: operatur: sicuti explica-
uimus supra in primo capite, in 5. declaratio. secundi casus,
multo minus operari debet in casu nostro.

Extenditur tertio, vt locum habeat hic casus etiam, quan-
74 do † elapsum esset tempus opponendi exceptionem non nu-
meratæ dotis. Nam lapsus ipse temporis, magis & magis ar-
guit animum donandi. Ita Baldus in l. vnica. C. de priuil. dot.
Imola in l. si constante. in princ. num. 47. ff. soluto matrimo.
Castren. in consil. 383. Circa primum. num. 2. lib. 5. Angelus
Aretin. in §. fuerat. num. 15. in instit. de actio. & hos secutus
est Socinus. in d. l. 1. num. 102. versic. secundo limita ff. soluto
matrimo. qui testatur sic etiam respondisse Capram & Petru-
cium. Et idem, retenta communi opinione, quod animo do-
nandi fuerit confessus scripsit Didac. in lib. 1. varia. resol. c. 7.
nu 5. vers. quarto itidem.

Et ij quidem moti sunt primo ea ratione, quia si ex cōfes-
sione præsumitur donatio, & consequenter confessio dicitur
simulata, lapsus dicti temporis nihil operari potest: cū obstet
exceptio simulationis, quæ perpetua est, vt dictum fuit supra.

Secundo accedit, quod cum confessio facta præsumatur
animo donandi; lapsus temporis ad opponendum exceptio-
nem dotis non numeratæ augere magis videtur quàm tolle-
re hanc pręsumptionem. arg. Auth. de tempore nō solutę pe-
cun. super dote. §. sin autem neque. ver. vbi enim. Eo enim ani
mo quo donare voluit, confitendo, eodem etiam voluit labi
tempus opponendi prædictam exceptionem.

Tertio suffragatur quod plus operari non debet tacitum
75 † quàm expressum vt tradunt Doctor. in l. cum quid. ff. si cer-
tum petatur & in l. 3 ff de legatis primo. Atqui quando mari-
tus est expresse confessus recepisse dotem, sumitur præsum-
ptio & interpretatio quod ita confessus sit animo donandi.
Ergo idem dicendum est in tacita hac confessione, resultante
ex lapsu temporis.

Cæterum, si probamus opinionem illam, quam de iure ve-
riorem esse diximus cum Romano, Socino seniore sibi con-
trario, in consil 82 num. 2. lib. 3. & sequacibus, quod scilicet
hæc confessio præsumat facta spe futuræ numerationis: tunc
ea confessio marito eiusue hæredibus nocebit post elapsa tē-
pora opponendæ exceptionis non numeratæ dotis. Ita ad
rem declarat Didacus in dicto lib. 1. variarum resolutio. cap.
7. num. 5 in fine versic quod si velimus. qui eiusdem senten-
tiæ recenset Emanuelem Costam in l. si ex cautione. in 9. fal-
len C. de non num. pecu.

Extenditur quarto, vt procedat hæc traditio etiamsi con-
76 fessio † esset geminatè facta, post contractum matrimoniū.
Nam adhuc præsumitur facta animo donandi. Ita tradunt
Petrus & Cynus in l. in contractib. §. sed quoniam. C. de non
nume pecun. & ibi apertius Castren. Idem sensit Socin. Sen.
in l. 1. num. 95. versi. sed tenendo. ff. solut. matr. Dissentiunt ta-
men alij congesti ab Emanuele Costa in l. si ex cautione. in
fall. 14. C. de non num pec.

Declaratur primo, vt non procedat, quando maritus esset
77 ignobilis † & mulier nobilis Ita Castr. in cons. 383. circa pri-
mum. colum. 1. vers. tertius casus. lib. 2. & Socin. in d. l. 1. num.
103. vers tertio limita. qui tamen se remittit ad ea, quæ dixe-
rat supra. num. 73. quo loci distinguendo confessionem fa-
ctam ante contractum matrimonium, ab illa facta post ma-
trimonium, dixit, quod quando maritus ignobilis duxit vxo
rem nobilem, & constante matrimonio confessus est, se rece-
pisse dotem, non præsumitur, quod animo donandi sic con-
fessus fuerit: sed spe futuræ numerationis. Ratio est, secundū
dum eū quia iam contracto matrimonio, non subest amplius
illa causa necessaria, vt scilicet contrahere posset ipsum ma-
trimonium. Est enim iam consecutus quod voluit. Et ante
Socin. ita in specie distinxit & considerauit Salicetus in l. 2.
in fine. C. de dote cauta non numera.

Verùm responderi potest, quod etsi cessat illa ratio & cau-
sa, vt scilicèt posset contrahere matrimonium: Non tamen
cessat altera, nempe grati animi significatio. Cum enim be-
neficium hoc sit vir consecutus, vt illa dignata fuerit suo
connubio, grati etiam hominis est, accepti beneficij memo-
riam retinere, & illud rependere. Quocircà nulla constituen-
da est differentia inter hoc, quod confessio fuerit facta ante,
vel post contractum matrimonium.

78 Septimus est casus, quando † maritus post contractū ma-
trimonium confessus est recepisse dotem ab alio, quam ab
ipsamet muliere: Et dubitatur, an pręsumatur vere numerata
vel facta confessio, spe futuræ numerationis, vel animo do-
nandi? Hic duo considero, nempe exceptionem dotis non nu
meratæ: & exceptionē simulationis hoc est donationis fictæ
factæ Quo ad exceptionē dotis non numeratæ, docuit Bald.
in l. 1. num. 4 vers. nam renunciare C. de priuileg. dotis. hoc
in casu cessare, quia præsumitur dos vere ab extraneo illa tra
dita, & à marito recepta. Idem scripsit Ias. in §. fuerat. nu 89.
in instit. de act. motus auctoritate Saliceti in auth. sed iam
necesse. C. de dote cauta non nume. Socin. Sen. in cons. 82. col.
1. vers tertia ratio. lib. 3. Ioan. Lupus in rubr. extra de donat.
inter vir & vxo. §. 30. nu. 12. ver. & qd plus est, Dec. in cōs. 536.
nu. 9. ver. ad hoc rńdetur. Marsil. in sing. 344. Rub. in consi. 78.

colum. vlti. verſic. ſecundò ex capite. & Roland. in conſil.93.
num. 29. libro 1.
79 Cæterum contrarium † verius eſſe exiſtimo vna cum Bal.
Nouello in l.1.nu.207.ver.tertiò limita ff.sol mat. & in tract.
de dote.in parte 10. nume. 14. & Didaco lib. 1.varia.reſolut.
cap. 7. verſ. eſt & alia in hac re. & ſi rectè perpendatur idem
ſenſit Baldus conſi 456. Sæia origine culum 1. verſ. nec po-
teſt opponi exceptio.lib. 1. dum conſiderat in dote confeſſa-
ta marito, erga auiam maternam ipſius mulieris, obijci non
poſſe non numeratæ dotis exceptionem, quia illi fuerat re-
nuntiatum, & lapſum erat tempus opponendi, ſentiens,
quod alioqui opponi potuiſſet. Et aduertit Didacus primùm
Salicetum hoc non ſcripſiſſe, ſed potius contrarium, ac Bal-
du. Iaſon.& ſequacibus repugnare tex. §. ſi autem neque, in
auth. de tempore non ſolutæ pecu. ſuper dote. Ibi. In nullo
diſcernentibus nobis, ſiue mulier tamquam dotem offerens
conſcribat, ſiue pater, ſiue alter quiſpiam pro ea. Et verè non
reperitur (quantum obſeruare hactenus potui) iure cautum,
quod extraneo dotanti tributum ſit hoc priuilegium, vt ma-
ritus confeſſus dotem abſque recepiſſe, non poſſit opponere
exceptionem hanc non numeratæ dotis. Quo verò ad illud
80 ſecundum, an præſumatur † facta confeſſio non animo do-
nandi, atque ita an præſumatur fictio & ſimulatio? Salicetus
in d.authen ſed iam neceſſe.colum. 1. verſic. quæro conſtāte.
refert aliquos ſenſiſſe, quod quando maritus confitetur erga
ſocerum, ſibi præiudicet, quando verò confitetur erga ipſam
mulierem, tunc non afferat ſibi detrimentum, quia præſu-
mitur donare.
Cæterùm ipſe Salicetus ab illis diſſentit, affirmās maritum
ſibi præiudicare erga ipſam mulierem, ſentiens à fortiori, qđ
etiam ſibi præiudicet erga ſocerum. Ita verè loquitur Salice-
tus, etſi Didacus præcitato in loco aliter eum ſit interpreta-
tus. Bald verò in d.conſ.456. Sæia origine.lib. 1. reſpondit nō
præſumi factam hanc confeſſionem fictè, & ſic animo donā-
81 di. Nam ſtandum eſt verbis inſtrumenti, quæ † vera præſu-
muntur l. cum precibus. C. de probat. Nec ſimulatio præſu-
mitur. l.3. C. plus valere quod agitur. Nec hic agitur (inquit
Baldus) de donatione inter virum & vxor. quia hic præſumi-
tur auiam donaſſe nepti, non autem virum vxori. l. Caius. ff.
ſoluto matr. l. auia. C. de iure dotium. & l. vnica. §. extraneum.
C. de rei vxo. actio. Et ſubiungit Baldus, quod ſi concedere-
mus, confeſſionem fuiſſe factam animo donandi, donatio
ipſa conſiſteret, quia maritus diceretur donaſſe illi auiæ ma-
ternæ & auia nepti. Cæterum a Baldo in ſpecie diſſentit Io.
Lupus in d. rub. de donatio. inter virum & vxo §.30. num. 12.
verſ. iſta ſunt ferè verba, motus auctoritate Ioan. Camp. in
tract. de dote. parte 1. quæſt. 50. ſed verè Campegius loquitur
quando ex verbis mariti expreſſe donantis extraneo, colligi-
tur eius mens & animus donandi vxori. Exiſtimo Bald. re-
ctè ſenſiſſe, quando ſumus in dubio, quia (vt ipſe dixit) in
dubio fraus & ſimulatio non præſumitur, & ſtandum eſt ver-
bis inſtrumenti. Receditur tamen ab hac præſumptione, quā-
do extant contrariæ coniecturæ.
82 Prima quarum eſt, quando † maritus ære alieno grauatus,
confeſſus ſic fuiſſet erga valdè coniunctum ipſi mulieri. Nam
tunc præſumitur ficta confeſſio donandi ſcilicet animo. Ita
Baldus Nouellus in tract. de dote. parte 10. nu. 14.
83 Secunda eſt coniectura, quando maritus confeſſus † eſt
erga ſocerum ſuum, dotem ab eo recepiſſe. Hoc etiam caſu
fraus, & ſimulatio ita præſumitur. Baldus Nouellus præcita-
to in loco, verſic. & multo magis. Eſt ratio, quia ſocero do-
nari ita prohibetur, vt propriæ vxori l.3. §. qui in eiuſdem. ff.
de donat. inter vir. & vxo.
Tertia eſt coniectura, quando maritus eſt confeſſus rece-
84 piſſe dotem ab omninò extraneo, † cum quo tamen habitus
fuiſſet aliquis ſermo, & tractatus, quod ipſe maritus cupie-
bat donare vxori ſuæ. Hoc ſanè caſu coniectura eſt, quod
confeſſio deinde ſubſecuta, fuerit facta animo donandi, &
ſic fictè & ſimulatè. Ita ſenſit Ioan. Lupus in d.§.30. num.6.
verſi. ex quo dixi.
Quarta eſt coniectura, quando maritus eſt confeſſus rece-
85 piſſe dotem, à penitus extraneo, † qui deinde ſtatim ius ſuum
ceſſit & tranſtulit mulieri. Hoc ſane caſu præſumitur confeſ-
ſus in fraudem, & ſic animo donandi ipſi mulieri. Ita colligo
ex Io. Lupo. in d.§.30. nu. 12. in fi. & nu. 13.
Octauus, & vltimus eſt caſus, quando maritus conſtante
matrimonio confeſſus eſt recepiſſe dotem, deinde ſocer, vel
is alter, qui dotem conſtituerat, promiſit alia ſcriptura vel in-
ſtrumento, ſe ſoluturum ſummam illam confeſſatam. Hoc in
caſu dubitari ſolet, an vere dos illa fuerit numerata, vel po-
tius facta confeſſio, ſpe futuræ promiſſionis poſtea factæ, vel
ſpe futuræ numerationis? ſubdiſtinguēdi ſunt tres caſus, quo-
rum primus eſt, quando promiſſio de ſoluenda dote, ſubſe-
cuta eſt incontinenti ipſam cōfeſſionem. Hac in re ſunt opi-
niones Bald. enim in l. legem. nu. 13. C de pactis. ſcripſit. con-
feſſionem præſumi ſimulatam Verum idem Bald. in l. pen. §.
86 ſi mulier. ff ſoluto matr diuerſit, confeſſionem † præſumi fa-
ctam ſpe illius promiſſionis ſubſecutæ. Et hanc poſtremam
opinionem ſecuti ſunt Caſtr. in d l. pen. § ſi vir. & Rom. nu. 2.
& idem Rom. in conſ. 445. nu. 1. verſ. primus quod. Alex. ibi-
dem, & in conſ. 148. nu. 1. lib 1.
Et hic quidem caſus probatur primò text. l. minor viginti
annis cui fideicommiſſum. ff. de mino. quem perpendit priua
Baldus, & deinde Roman. & reliqui. eo enim loci dicitur, qđ
quando præcedit confeſſio de recepto, & deinde promiſſio
ſtatim, præſumitur confeſſio facta ſpe illius ſubſecutæ pro-
miſſionis. Secundò affertur. l. ab Anaſtaſio. C. mand. quam
explicat Roma. in d conſi. 445. num. 2 qui tamen ſentit non
ſatis probare. Tertio motus eſt Roma. & priua Ang. in d. conſ.
145. argumento ducto à ſolitis. Cum enim (inquit ille) ſic
quotidie obſeruari conſueuerit, vt mariti confiteantur rece-
piſſe dotem, & deinde dotem cōſtituens promittat ſe ſolutu-
rum, ſumitur coniectura à ſolitis, quod confeſſio facta fuerit
ſpe futuræ promiſſionis & numerationis.
Quarto affertur ratio à Baldo in d § ſi mulier. & à Roman.
87 ibidem, & in d conſ. 445. nu. 4. quod qñ vnus † actus fuit fa-
ctus ſtatim poſt alterum, cenſentur duo actus correſpectiui,
hoc eſt, quod vnus cauſa alterius confectus fuerit. l. ſi ventri.
§. vlt. ff. de priuileg. creditor. & copioſe differemus infra lib. 6.
in præſump. 10. vbi agemus de ipſis actibus correſpectiuis.
88 Secundus eſt caſus, quando poſt † confeſſionem dotis re-
ceptæ ſubſecuta eſt promiſſio de ſoluendo dotem ipſam, &
adhuc lapſum non eſt tempus opponendi exceptionem do-
tis non numeratæ. Hoc caſu idem eſt quod ſuperiore, quò ad
ipſum maritum, quod ſcilicet confeſſus ſic fuerit ſpe ſubſe-
cutæ promiſſionis, & poſtmodum numerationis, ſicuti Do-
ctores omnes admittunt. Nam ſubſecuta ipſa promiſſio hoc
manifeſtè ſignificat. Sed dubitatio eſt, quo ad ipſam mulierē:
nempe an ipſe maritus ſic confitendo non præſumatur rece-
89 piſſe dotem, vt eius hæredes † ſoluto matrimonio, vel alio
eueniente caſu reſtitutionis dotis, liberentur, cedendo actio-
nes: vel potius teneantur omnino reſtituere dotem ſalua ſibi
actione contra promiſſorem? Hac in re magna eſt inter Do-
ctores contentio. Vna enim fuit opinio eorū, qui ſcripſerunt,
hæredes liberari cedendo actiones. Ita ſane Bal. in d. l. pen. §.
ſi mulier. ff. ſol. matr. & ibidem Ang vbi teſtatur ſic fuiſſe de-
ciſum Peruſij Idem in conſ. 145. Rom. in d. l. pen. §. ſi vir. & in
d. conſ. 445. verſ. ſecundus quod. Salicet. in l. ſi abſentis. C. ſi
certum peta. poſt Bal ibid. Barb. in conſ. 19. lib. 2. Curt. ſen. in
conſ. 54 incipit ſuper duobus. col. 2. verſ. ſed præmiſſis. & col.
3. qui late hanc tuetur. Eandem opinionem viſus eſt probare
Afflictus in cap. 1. nu. 21. verſ. ſed iuxta hęc notantur. de feudo
dato in uicem legis commiſſ.
Ea præcipua ratione ij moti ſunt, quod eo tempore factæ
promiſſionis nōdum ius quęſitum perfectè fuit ipſi mulieri:
Cum aduerſus eam potuiſſet obijci exceptio dotis non nu-
meratæ. l. 2. & l. vlt. C. de dote cauſa non numer.
90 Secunda fuit opinio eorum, qui dixerunt, † hæredes mariti
teneri reſtituere dotem ipſam, & ob id non liberari, cedendo
actiones Ita Bar. in d. l pen. §. ſi vir ff ſolu. matr & ibid. Caſtr.
& Alex. Bal. ſibi parum conſtans. in conſ. 224. Vir fuit cōfeſ-
ſus. lib. 5. Abb. in conſ. 73. nu 3. lib. 2. Alex in conſ. 36. col. 1. li.
2. & in conſ. 148. col. 1. lib. 5 Corneus in conſ. 151. in 2. dubio.
lib. 1. & in conſ. 209. col. vlt. lib. 3. & in conſ. 109. lib. 4. Soc. ſen.
in conſ. 179. col. 4. verſ. confirmantur poſtremo. lib. 2. in conſ.
64. col. pen. lib. 3. in conſ. 27. nu. 24 in conſ. 88. nu. 21. in conſi.
130. nu. 18. lib. 4. Iaſ. in conſ. 122 lib. 1. Ruin. in conſ. 197. ad
fi. lib. 1. Neuizan. in lib. 2. Syluæ nuptia nu. 73. qui teſtatur ſic
iudicaſſe Senatum Mediolanenſem. Afflictus in deciſio. 323.
num. 1. Campegius in tract. de dote. in prima parte. q. 52. nu.
3. verſ. aduertendum tamen eſt. & in quinta parte. quæſt. 75.
Ripa in l. vlti. nume. 116. C. de reuoca. dona. Crau. in conſil.
253. in fine. in conſil. 282. nume. 3. verſ. ſeptimo. & in conſil.
285. colum. penul. verſ. non obſtat quod ſolum. Ea præcipua
ratione moti ij ſunt, quod maritus recipiendo illam promiſ-
ſionem, cenſetur loco ſolutionis dotis accepiſſe nomen de-
bitoris, atque dotis creditum tranſtuliſſe & nouaſſe in aliam
cauſam promiſſionis.
His conſtat poſtremam hanc opinionem eſſe magis rece-
ptam, & ob id in iudicando ſequendā. Et hæc quidem opinio
multo magis locum habet, quando ſocer, vel alter dotans,
promiſit ex alia cauſa ſe ſoluturum pecuniam illam, quā ma-
ritus

ritus confeſſus fuerat recepiſſe, vt puta cauſa mutui, vel vt ex
ea percipiat annuum cenſum. Nam tunc prſumitur facta no
uatio, atq; ita pecunia manet apud debitorem periculo ip-
ſius mariti. Ita Socin. Sen. in conſ. 130. num. 19. verſ. & poſito.
lib. 4 Et rurſus opinio hæc multo magis locum habet, quan-
do maritus recepit eam promiſsionem a ſocero vel alio do-
tante, quem ſciebat non eſſe ſoluendo, vel cum ſoluendo eſſet
diſtulit, & is factus eſt ſoluendo. Ita Roman. in d. conſi. 445.
col. 2. verſ. & hæc opinio mihi placet.

Declaratur primo, vt locum non habeat prædicta opinio,
91 quando † maritus confeſſus eſſet erga mulierem, vel erga ſo-
cerum, & extraneum dotantem, conſentiente ipſa muliere, ip
ſi deinde factæ promiſsioni. Nam tunc hæredes mariti ceden
do actiones ipſi mulieri liberantur. Ita declarant Caſtren. in
d. l. pen. §. ſi vir. nu 3. ff. ſolu. matr. Corn in conſi. 109. nu. 3. lib.
4. Soc. Sen. in conſ. 597. col. pen. verſ. nō obſtat poſtremo. lib.
1. & Neuiz. in d. lib. 2. Syluæ nupt. nu. 73. in fin.

92 Declaratur ſecundo, vt locum non habeat, qñ † ſocer, qui
poſt cōfeſsionem a genero factam promiſit ſoluere, ſucceſsit
ipſi filiæ. Hoc ſane caſu maritus cedendo inanes actiones ſo-
cero ſuo liberatur. Ita egregie deciſum fuit in conſi. Neapo-
litano. teſte Afflic. in deciſ. 323. vbi Vrſillus. Idem eſt econtra,
93 qñ † mulier ſucceſsiſſet patri ſuo dotanti, vel alteri, qui do-
tem conſtituit, erga quos maritus eſt confeſſus. Nam & tunc
ſufficit, ſi hẽdes mariti cedant inanes illas actiones. Ita Cor-
neus in d. conſi. 109 nume. 3. lib. 4. qui ſic intellexit Ang. in d.
conſi. 145. Et Corneum ſecutus eſt Neuiza. in d. lib. 2. Syluæ
nupt num 73. in fine.

Declaratur tertio, vt non procedat prædicta opinio, qñ
94 † poſt factam illam promiſsionem apparet, ꝙ pars ipſius pe-
cuniæ fuit ab illo promiſſore ſoluta. Nam tūc verè præſumit.
confeſsionem illam primam, factam fuiſſe ſolum. ſpe ſubſecu
tæ deinde promiſsionis, & numerationis futuræ Ita in ſpecie
Curt. Sen. in d. conſi. 54. ſuper duobus. colu. 4. ver. ſuadetur
præmiſſa, adductus auctoritate Bal. in l. 2. C. de non num. pec.
vbi etiam Salic. annotauit.

Tertius eſt caſus, qñ ꝓmiſsio facta fuit poſt elapſa tpa op
ponēdi exceptionē nō numeratę dotis. Hoc ſane caſu ſine cō
95 trouerſia hẽdes † mariti tenent reſtituere dotē, nec cedendo
actiones liberantur. Ita Roman. in d. ꝯſi. 445. nu 4. in fi. verſ.
tertius ꝙ. Nam tpe receptę promiſsionis pfectè acqſitū fuit
ius ipſi mulieri. Et hunc caſum multo magis admiſiſſet Bart.
& qui eum ſecuti ſunt. Eandem opinionem verè probauit
Afflict. in d. capit. 1. num. 21. verſi. ſed iuxta hoc notanter. de
feudo dato in vicem legis commiſſo.

PRAESVMP. XIII.

Dos confeſſata a marito, quando præſumatur ei numerata, in detrimentum & præiudicium creditorum ipſius mariti.

SVMMARIVM.

1 *Confeſsio de dote facta, quibus caſibus marito non nocet, neq; ipſius præiudicat creditoribus.*

2 *Confeſsio mariti ante matrimonium contractum, donandi animo facta, creditoribus non obeſt.*

Idem ſi conſtet, eam animo defraudandi factam eſſe. nu. 3.

4 *Confeſsio mariti cum in dubio ſpe futuræ numerationis facta præſumatur, creditores exceptionem non numerationis opponere pñt.*

5 *Maritus eam confeſsione, renuncians etiam exceptioni non numeratæ dotis, creditoribus tamen non præiudicat.*

6 *Pactum vnius non extenditur contra alterum, nec facto vnius alter prægrauatur.*

7 *Renunciatio iuris, renuncianti ſolum, non alijs nocet.*

8 *Dotis receptæ confeſsio, etiam inſtrumento guarentigiato facta, neque tamen præiudicat creditoribus.*

9 *Guarentigia ſicuti tertio nominato prodeſſe nequit, ita nec obeſſe poteſt.*

10 *Sententia contra creditores lata non nocet marito, & econtra.*

11 *Statutum exorbitans, non debet ad alias perſonas extendi.*

12 *Confeſsio mariti facta fauore mulieris, prævalet confeſsioni factæ pro creditoribus.*

13 *Dos in pari cauſa creditoribus prævalet.*

14 *Dotem recepiſſe confeſſus ante contractum matrimonium, lapſo tempore opponendæ exceptionis, tam ſibi quam creditorib. præiudicat. Diſſentiente tamen Baldo & alijs. nu. 15.*

16 *Beneficio alteri competenti, nemo ipſo inuito vti poteſt.*

17 *Dotis recepta ſola confeſsio, præiudicat creditoribus, ſi numeratam fuiſſe faterentur in reſpondendo poſitionibus.*

18 *Dotem cōfeſſatam ante matrimoniū contractum, vere numeratam præſumi, in præiudicium creditorum habentium ſolummodo actiones perſonales.*

Idem ſi adſint aliqua dotis numeratæ cōiectura vel indicia. nu. 19.

20 *Alimenta mulieri præſtans maritus, an maritali potius affectione, quam cauſa dotis receptæ facere præſumatur.*

21 *Dotis receptæ confeſsio, ſubſequuta promiſsionem factam ante matrimonium tamen, arguit dotem reuera numeratam in præiudicium etiam creditorum. Alijs contrarium tuentibus. num. 23. Vide diſtinctionem. nu. 24.*

22 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, contra confeſsionem depoſiti nequit opponi.*

25 *Dotem recepiſſe in re immobili, etiam data pro æſtimato, confeſſus maritus ante matrimonium contractum, vere datam præſumi, in præiudicium quoque creditorum.*

26 *Dotis numeratæ confeſsio, matrimonio iam conſtante, facta animo donandi aut defraudandi creditores, ipſis non præiudicat.*

Idem eſt de confeſsione dotis augmentatæ. nu. 27.

28 *Dotis augmentum, cum de præiudicio creditorum non agitur, non præſumitur factam in fraudem.*

29 *Dotis numeratæ confeſsio matrimonio conſtante, facta a marito qui ſoluendo non eſt fraudulenta præſumitur.*

30 *Confeſsio mariti de dote recepta, matrimonio conſtante, ſpe futuræ numerationis præſumitur, nec creditoribus nocet.*

Et quamuis paſſus ſit labi tempora opponendæ exceptionis. nu. 31.

Vel cum confeſsione, eidem exceptioni renunciauerit. nu. 32.

Idque procedit etiam ſi confeſsio facta ſit in inſtrumento guarentigiato. nu. 33.

Vel ſit etiam facta extraneo eaidem. nu. 34.

Quibus tamen caſibus locum id non habeat, remiſsiue. nu. 35.

EXplicauimus ſuperiore præſumptione, quando dos
confeſſata a marito, prſumatur ei ad ſui detrimen-
tum numerata. Nunc diſſerendum eſt, quando præ-
ſumatur ipſi marito numerata in præiudicium & detrimen-
tum creditorum ipſius mariti. Qua in re præmittendum eſt
1 prius, ꝙ illis in caſibus in quibus † hæc confeſsio non nocet
marito confitenti, multo minus nocet ipſis creditoribus, qui
non dicuntur illi confeſsioni conſenſiſſe: & qui in quandam
conſequentiam, & per modum acceſſorij veniunt Ita in ſpe-
cie declarat Alex. in conſ. 145 nu. 1. lib. 5. His præmiſsis. diſtin
guimus nunc, vt & ſuperiore præſumptione duo tempora,
hoc eſt primum ante contractum, & ſecundum poſt contra-
ctum matrimonium. Duo itaq; ſunt capita. Primum ante cō-
tractum, ſecundum poſt contractum matrimonium.

Quo ad primum caput Soc. ſen. in l. 1. nu. 85. ff. ſol. matr. di-
ſtinguit plures concluſiones, quas nos caſus appellabimus.
2 Primus itaq; eſt caſus, qñ conſtat † ꝙ maritus, q confeſ-
ſus eſt ante matrimonium ſe recepiſſe dotem, habuit animū
donandi Hoc caſu (inquit Socinus in d. l. 1. nu. 85.) confeſsio
mariti, non nocet creditoribus, cum ſuo facto eis nocere nō
poſsit, iuxta regulam iuris, alteri per alterum iniqua condi-
tio inferri non poteſt. cap. alteri. de regul. iuris. in 6. Et acce-
dit, ꝙ ſi confeſsio hæc non nocet ipſimet marito, ſicuti dixi-
mus ſupra in præcedenti. Nec creditorib. illius nocebit.
3 Secundus eſt caſus, qñ † conſtat maritum ſic fuiſſe confeſ-
ſum, vt fraudaret creditores Hoc caſu res clara eſt, ꝙ ſ. con-
feſsio hæc non nocet ipſis creditoribus. Ita Soci. in d. l. 1. nu.
86. quem ſecuti ſunt congeſti a Tiraquello in tract. de retra-
ctu conſang §. 1. gl. 18. nu. 88.

Quam quidem ſententiam probant. l. aſsiduis. C. qui po-
tio. in pign. hab. & l. poſt hac. C. de bonis proſcript.
4 Tertius eſt caſus, qñ ſumus † in dubio. Hoc in caſu præſu-
mitur facta ſpe futuræ numerationis. Ita Socin. in d. l. 1. num.
87. ff. ſoluto matrimo. Idem affirmarunt Aret. in conſi. 86. nu.
3. & 4. Alex. in conſi. 142. nu. 5. lib. 5. Didacus lib. 1. varia. reſo
lut. cap. 7. nu. 6. verſi. De creditoribus. Et ij quidem moti ſunt
textu. l. vlt. cum auth. ibi poſita. C. de non num. pecu. Ex quo
ſequitur, quod creditoribus non nocet, cū opponere poſsint
exceptionem ipſam dotis non numeratæ, ſicuti docuit Soci-
nus motus tex. l. ſi cui. C. de non nume. pecun. de cuius ſenſu
diſſeremus infra.

Extenditur primo, vt locum habeat hic caſus etiam quan-
do maritus ipſe in confeſsione receptę dotis, renuntiauit ip-
5 ſi exceptioni non numeratæ dotis. Hoc etiam caſu † non præ
ſumitur dos verè numerata in præiudicium creditorum. Ita
reiecta Butrigarij, Raynerij, Bar. Saliceti & Angeli opinione
in l. aſsiduis. C. qui potio. in pig. hab. & Caſtren. in conſi. 383.
circa primum. nu. 1. lib. 2. ac Campegij in tract. de dote. parte
prima. quæſt. 53. nume. 4. recte ſcripſerunt Alexan. in d. l. 1. ff.
ſolut.

ſoluto matrimo.Imola in l.ſi ita ſtipulatus §.Chriſogonus.ff. de verbor.oblig.Benedictus Plumbinus in diſputatione,quæ incipit,ſtatueo ciuitatis.quos refert.& ſequitur.Soc.ſen.in d. l.nu.89.ff.ſoluto matrimo.Gozadin.in conſi.58.num.51. Ea ratione prima moti ſunt,quod non debet eſſe in facultate mariti,ſua confeſsione,& renunciatione,fraudare creditores.l.1. §.ſi culpam ff.ſi quid in fraudem credi.

Secundo accedit ſimile,quo dicimus,debitorem non poſſe agnoſcere debitum in præiudicium fideiuſſoris.l.tam mandatori. C.de non num pecun.Ita & renuntiatio mariti noce
6 re non debet creditorib.Ne l pactum vnius extendatur contra alterum,aduerſus.l.ſi vnus.§ ante oïa.ff.de pactis.& ne facto vnius alter prægrauet,contra regulã.l alteri de reg.iur.
7 Tertio ſuffragatur, quod renuntiatio † iuris ab vno facta, ei tantum,& nõ alijs nocere debet,vt ſcribunt Bart.& reliqui in l. 1. C. de pact. Atqui ius creditorum eſt ſeparatum a iure mariti.l ſi cui.C.de non num.pecun. Ergo renuntiatio facta à marito nocere non debet creditorib.

Quarto & vltimo confert.d.l.ſi cui.qua conſtitutum eſt,ꝙ ſi maritus condemnatur erga vxorem reſtituere dotem confeſſatam,non obſtante exceptione numerationis non factæ, non tamen ſententia illa nocet creditoribus,tametſi ſententia illa omni ſuſpicione careat. Ergo à fortiori nec renuntiatio à marito facta, quæ ſuſpicione non caret, nocere debet ipſis creditoribus.

Extenditur ſecundo,vt locum ẽt habeat qñ confeſsio facta
8 fuiſſet † in inſtrõ guarentigiato,quod diſpoſitione ſtatuti,habet vim rei iudicatæ.Hoc ſane caſu,adhuc confeſsio hęc mariti non præiudicat creditorib. quia adhuc quo ad eos præſumitur facta ſpe futuræ numerationis. Ita,reiecta opinione Bal in l. 1.nu.4.C.de priuileg.dotis ſcripſerunt. Aret.in conſi. 86.nu.3.Socin.in d l. 1.nu.93.ff.ſolut.matrimo. Bald Nouel. in tract.de dote,parte 10.nu.20 & Gozad.in conſ.28.nu.27.q ſcribunt,ſtatutum operari in præindicium mariti, non autẽ
9 creditorum.quia ſicuti guarentigia † non prodeſt tertio non nominato,ſecundum Baldum in l.ſi pro te.C.de dotis ꝓmiſſ. ita etiam tertio non nominato non nocet, vt tradunt idem Baldus in l.hac edictali.in prin.C.de ſecund nup. & Imola in l.vlt.ff.a quibus appel non licet.Et accedit ſecundum Socinũ
10 quod ſicuti ſententia † lata contra creditores non nocet marito.l.ſi cui.in fine.C.de non nume pecun. & contra, lata pro marito non nocet creditoribus iuxta.l.ſæpe. ff.de re iudi. Ita quoq; guarentigia, quæ ſententiæ cuiuſdam loco eſt, vimq; habet,contra maritum adhibita,nocere non debet creditori
11 bus. Et rurſus prædictum ſtatutum † tanquam exorbitans, non debet extẽdi ad alias perſonas,ne duo exorbitantia, (vt egregiẽ conſiderat Baldus Nouellus) ab eodem ſtatuto introducantur.Imo ſcripſit Baldus ipſe Nouellus præcitato in loco.nu.21.hoc locum habere etiam ſi ſtatutum tribuat executionem guarentigiæ contra quemcunque.

Declaratur primo,vt locum non habeat,caſus iſte, qñ creditores prætenderent creditum ſuum, ex confeſsione ſola ip-
12 ſiuſmet mariti. Nam tunc † confeſsio facta fauore mulieris atq; ita pro dote præualet, ſicq; præiudicat confeſsioni factæ pro creditoribus Ita Baldus Imola,& Alex.in d.l.1. ff. ſoluto matr.quos ſecutus eſt ibi Socinus.nu.88. Corn. in conſi. 120. nu.5 in fin.lib.3.& idem affirmarunt Angel.Aret.in § fuerat. nu.15.& ibidem Iaſon.nu.91.in inſtit.de actio. Marſil in ſingul.324 Gozadin.in conſi.28.nu.28. & Didacus in lib. 1. varia. reſolu.cap.7.nu.6.verſi ex præmiſsis colligi. Ea ratione ij
13 moti ſunt,quod cum par ſit cauſa † dotis & creditorum, debet præualere ipſa dos.

Cęterum Baldus Nouellus in tractat.de dote parte 10.nu. 16.dubitat,ex eo quod confeſsio facta ad commodum priorum creditorum,nullam habet fraudis ſuſpicionem:cum ante ſe non adſit dotis confeſsio,ſed confeſsio,quæ fit cauſa dotis poſt illos creditores, non caret doli ſuſpicione, ob ipſos creditores mariti anteriores,Reſponderi poteſt,confeſsionẽ dotis non præſumi factam in fraudem aliorum creditorum, ex quo de eorum credito non conſtat verè,ſed per ſolam confeſsionem,quam etiamſi ſciuiſſet mulier,vel qui eius nomine dotem numerauit probabiliter credere potuiſſet,non eſſe iuſtum legitimumque creditum.

Declaratur ſecundo,vt locum non habeat caſus iſte, quã-
14 do ante † contractum matrimonium maritus confeſſus eſt recepiſſe dotem.deinde paſſus eſt elabi tempus, opponendi exceptionem dotis non numeratæ. Nam tunc dos præſumitur verè numerata,ẽt in præiudicium creditorum. Ita Bar.in d.l ſi conſtante.nu.100.ff ſolut matr & in l. aſsiduis. C. q potio.in pign.hab.& ibidem Ang.& Salicet.& ſecuti ſunt Imol. in c.ex literis.nu.12.de pigno.Aret.in conſi.86. col.2.Alex.in l.1.nu.35.ff.ſolut.matrim.& in conſi.90.num.5.lib.3. Baldus Nouellus in tract.de dote part.10 nu.22.Afflict.in deciſ.402. nu.10.Rubeus in conſi.78 nu 4.& num.9.Crauet.in conſ.40. num.6.qui hanc eſſe communem teſtantur.Et in ſpecie hanc vt veriorem,ſecutus eſt Didacus in lib.1.varia reſolu.c 7.nu. 6.verſ.quod ſi confeſsio dotis.qui teſtatur pariter eſſe cõmunem.Et his accedunt Bulgarinus in dicta.l.1. nu.26.ſolu.matrimo.Rolandus in conſi 74.nu.9 lib.4.Riminaldus iunior in conſi.180.nu.4 & 7.lib.2. & Verallus in deciſ.196. parte prima qui teſtatur eſſe communem & ſic Rotam Romanam iudicaſſe. Quæ quidem ſententia fulcitur tex. l.ſi duob.in prin. ff.de iureiur.quo loci dicitur fideiuſſorẽ poſſe aduerſus principalem debitorem agere ratione ſoluti debiti, ſi probauerit ſolutionem etiam ſola creditoris confeſsione, elapſis deinde triginta diebus conceſsis ad opponendum exceptionem.iuxta.l in contractibus C.de non nume.pecun. Et hoc in caſu, cum adhuc contractum non ſit matrimonium,non præſumitur fraus aliqua. nec donationis titulus erga vxorem.

15 Contrariam † opinionem probarunt Bal.in l. neque.C.de compenſ & in l.generaliter.col 2.C.de non num.pecun.Imo. in l ſi ita ſtipulatus.§.Chriſogonus.nu.11. ff. de verb. obliga. Roma.in l.1.nu.22.ff ſolu matrimo.& in conſi.245.Aretin.in d.l.1.nu.7.& ibidem.Soc.Sen.nu.90. Idem ſcripſerunt Ange. Aret.in §.fuerat.nu.15.& ibidem Iaſ.nu.75.in inſtit.de actio. Felin.in c.ſi cautio.nu.44.de fide inſtru.Et hac pro opinione perpenditur tex.d.l.ſi cui. C.de non num.pecun. vbi dicitur, ꝙ non prohibentur tertijs creditores opponere exceptionẽ pecuniæ non numeratæ, etſi debitor principalis ea exceptione nunquam ſit vſus, vt diligenter explicat Socin. præcitato in loco.Decurſo ergo tpe opponendi exceptionem non numeratæ dotis, poterunt creditores eadem vti aduerſus vxorem,quamuis maritus ea vſus non fuerit intra legitima tẽpora.Verius eſſe exiſtimo cum Salicet.in d.l.ſi cui. Alex. in d.l.1, nu.35.ff. ſolut.matrimo.Rub.in d.conſi.78 nu.4.& Didac.in d.c.7.nu.6.verſ.ſed alia.d.l ſi cui. hunc habere ſenſum,ꝙ licet
16 alias nemo poſsit vti beneficio † alteri competenti, eo inuito.l.ſi iudex circumuento.ff.de mino. attamen creditor inuito debitore,vti poterit exceptione non numeratæ pecuniæ ipſi debitori competenti,loquit itaque tex.d.l.ſi cui.quando debitor ipſe ſuperſedet,differt,atque ita moram interponit, vel recuſat opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ. Nã tunc alij tertij creditores poterunt pro ſuo iure opponere. Non autem loquitur dicta. l. ſi cui quando elapſa ſunt tempora opponẽdi exceptionem. Hunc ſenſum indicant vltima illius reſponſi verba, quæ ita ſe habent. *Vt neque principali debitori,neq; fideiuſſori eius aliquod præiudicium generetur, ſi is, qui eam exceptionem oppoſuerit,victus fuerit, ſed poſſint illi poſtea ſi conueniantur intra ſtatuta ſcilicet tempora,eadem ſe exceptione tueri.* Hactenus Iuſti.qui ſignificauit, licere tertijs ipſis creditoribus opponere exceptionem non numeratę pecuniæ,quam debitor principalis recuſat, vel differt opponere. Et hoc quidem ſine præiudicio ipſius debitoris, quia etſi illi creditores ſuccumbunt, non tamen debitor impeditur ex ſua perſona,exceptionem denuo opponere. Quod procedit etiam elapſo tempore a lege præſtituto ad opponendum hãc exceptionem, ſi modo conſtat creditores ignoraſſe cõfeſsionem illam a marito factam, quia tunc per reſtitutionem in integrum daretur ei facultas opponendi hanc exceptionem, vt tradit Alex.in dicta.l.1.nu.35. circa medium. ſolut. matr. etſi Boer.quæſt.330.dubitat.

Declaratur tertio,vt locum non habeat caſus iſte,quando
17 † creditores reſpondendo poſitionibus, faterentur dotem fuiſſe numeratam,licet in inſtrumento contineretur ſola confeſsio.Ita poſt Angelum & Alexan.quos recenſet,docuit Socin in d.l.1.nu 91.

Declaratur quarto,vt locum non habeat,quando credito-
18 res † haberent ſolum actiones perſonales.Nam tunc ad eorum præiudicium præſumitur,quod dos confeſſata ante contractum matrimonium, vere fuerit numera. Ita Caſtren.in l. 1.in fine.ff ſolu.matrimo.poſt Cynum in Auth.ſed iam neceſſe. C.de donat.ante nupt. in q. 4. quem ſic intelligit & declarat Didacus in d.lib.1.varia.reſolu.cap.7.nu.6. verſ.3.illud.q & huius ſententiæ recenſet Bald. Nouell. in tracta. de dote. parte 10 num.10.verſ.2.caſus.

Cæterum diſſentit Socin.in d.l.1.nu.92. poſt recentiores, quos ipſe ſuppreſsis eorum nominibus commemorat,ſic etiã diſſentit Ripa in l.quæſitum.§.ſi ſponſa.in fin.ff.de priuil.credit.Et motus eſt Socinus tex.l.ſi cui. C. de non nume pecun. quæ abſolute loquitur,tam de creditoribus ex perſonali quã ex alia quauis actione:cum non diſtinguat vnam ab altera. Perpendit etiã Socin.tex.l.aſsiduis. C.qui potio.in pign.hab.

Verum

Verum illis respondet, & diligenter satisfacit. Didacus præ-
citato in loco.

Declaratur quintò, vt locum non habeat casus iste, quãdo
19 † adessent aliqua indicia & coniecturæ doris numeratæ. Nã
tuoc confessio hæc ionctis illis indicijs, adeo arguit, dorem
verè fuisse numeratam, vt præiudicium aliquod affetat ipsis
creditoribus. Ita Baldus in l.vnica.nu.4.C.de priuil.doris,qui
indicium & coniecturam illam considerauit ouando maritus
præstitit alimenta ipsi mulieri. Et Baldũ secuti sunt alij, quos
commemnraoi superiore prę sumptiooe,in quinta declaratio
ne secundi casos. Verum Soci.in d.l.t.nu.94.ff.solut.matri.ea
ratiooe coniecturã hãc reijcit,quod si probabilis non est ad-
uersus ipsummet maritô,qui (vt in dicta quiota declaratione
20 diximus) præsumitur potius † præstitisse alimenta affectio-
ne maritali, quam quod dotẽ fuerit consecutus: sic & multo
minos recipienda est coniectura hæc aduersus creditores.
Alias coniecturas recensui supra in dicta declaratione: Illa
quarta, quam ibi commemoraui, casui nostro satis posset ad-
aptari, quando scilicet vltra mariti confessionem, accedit
vnius testis testimonium. Nam & hæc coniectura adoersos
creditores recipienda est.

Declarator sexto, vt locom nõn habeat qoando iam ante
21 coofessionem promissa fuit dos. Nam tunc subsecuta † dotis
receptæ confessio, arguit dotem vere fuisse nomeraram, etiã
in præiudicium creditorum. Ita Castr. io d.l.t.ff.solut.matri.
Roman.in l.si constante.in princ.nu.100.& in l.si vero. §. de
viro.in 31.fallen.ff.eo.solut.matrim.& io cons.445. & Socin.
senior. ibidem.nu.95.dixit, in iudicando, & ꝯsulendo non es-
se recedendom ab hac opinione, quam secutus est & Afflict.
in decis.402.nom.9.ver.sed in coottrarium. Er sulcitor primo
sententia hæc tex.l.in contractibus.§. sed quoniam.ver.ideo-
que C.de non oumer.pecon.cuios verba hæc sunt: Ideoq; san
cimus instro quidẽ depositioois certarum rerũ, vel certæ pe-
cuniæ, securitatibusq; publicarũ functionũ, siue in solidũ, siue
ex parte soluta esse conscribaotur, illis etiam securitatib. quæ
post confectionem dotalium instrumentorum de soluta do-
te ex parte, vel insolidum exponuntur, nullam exceptionem,
non numeratæ pecuniæ penitus opponi. His manifestè signi-
ficat Iostinia. nullam opponi posse exceptiooem ooo oume-
ratæ dotis, cum securitates, hoc est confessiones dotis nume-
ratæ, factæ soot post dotalia instrumẽta, idest, post dotis pro
missionem. Et accedit, quod sicuti contra confessionem de-
22 positi † opponi nõ potest exceptio noo numeratæ pecooiæ,
vt ibi dicitur. Ita etiam nec cootra confessionem dotis factã
post promissionem dotis. Hæc sanè duo æqualiter determi-
nat Iustinian.in dicto.§.sed quooiam dum ambo sub eadem
verborum structura comprehendit. Verum tex.d.§. sed quo-
niam. loquitor de confessione ipsa facta in præiudicium ip-
sius mariti, non aorem creditorum: sicuti colligitur ex princi
pio dictæ.l.in cõtractib.vt perpendit Socy præcitato in loco.

Secundo adducitur ratio, quia cum maritus ex promissio
ne, habeat obligatam vxorẽ, necesse non habet confiteri se re
cepisse spe futurę numerarionis, seu solutionis, vode verisimi
le est, quod sibi solutom fuerit. respondetur, hoc verum esse,
quo ad ipsum maritum: non quo ad creditores, quib. suspecta
est promissjo, & coufessio.

23 Cæterum contrariam † opinionẽ in puncto iuris veriorẽ
esse scripsit Soein.in d.lege prima.nu.95.ver.sed in puncto.ff.
solu.mat.& eo prius Baldus Nouellus ibidem.nu.213.versic.
aut quærimus.& idem in tract.de dote.parte decima. nu. 18.
ver.aut quærimus an talis. & nu. 19. sic etiam dissentit Ema-
noel Costa in l si ex cautione.in limit.14.nu.3.ver.ego nihilo
minus.C.de non numer. pecun. Ea ratione motus est Baldus
Nouellos, quia cum tempore confessionis immineret magnũ
æs alienom, præsumitur quod maritus sic confessus fuerit, vt
potius fraudarentor creditores, quam vt recognosceret bonã
fidem. Et sententiam hanc probant. l scripturas. C. qui po-
tio.in pigno.hab.quam allegauit Bald. Nooellus, & diligen-
tius perpendit Socinus, qui dixit ibi sancitum fuisse, quod
si probatur debitum alicuius per publicum instrumentum cũ
hypotheca, & deinde appareat debitum alterius per scriptu-
ram manu debitoris, quæ a duobus testib.fide dignis appro-
betur, & appareat facta prior in tempore: attamen præfertur
creditor posterior, qoi probat per publicom instrumentum.
Et hoc (inquit Socinos) factum est ob suspicionem, qood illa
scriptura priuata fuerit re vera facta post instrumentum, sed
falso ei adscripta dies prior illo instrumẽto. si ergo in probã
da prælatione (inquit Socinus) hypothecæ. factum debitoris
approbatom etiam per duos testes est suspectum, quanto ma
gis debet esse suspecta confessio hæc facta a solo debitore.

Verum si rectè perpẽdatur. d.l.scripturas. aliter statuit. Est
sane constitutum, quod in prælatione hypothecæ præfera-
tur publicum instrumentum posterius apochæ anteriori, nisi
(inquit Imperator) apocha illa fuerit munita subscriptione
trium testium fide dignorum. Cum ergo apocha caret testib.
suspecta est quia ab ipsis debitore & creditore potest esse cõ-
ficta, ad fraudandum anteriores. sed in casu nostro nulla est
fraus contra creditores: cum appareat de promissione doris
per publicum instrumentum antequam causaretur creditum
aliorum creditorum.

24 Est hic distinguendum, quod † aut tempore confessioois
apparebat magoum æs alienum, aut non apparebat. Illo pri-
mo caso procedere potest secunda Baldi Nooelli, Soeini &
Costæ opinio, quod scilicet maritus voluerit fraudare credi
tores & potius bona sua deferri molieri, quam ipsis creditori
bus. Nec hoe casu antecedens dotis promissio ad rem perti-
net: quia non illud tempus sed hoc coofessionis, factæ rece-
ptionis, spectari debet.

Secundo vero casu quando tempore confessionis non ap-
rebat ęs alienũ, nec probabiliter de eo dubitari poterat, tunc
procedit prima opinio Castrensis & sequacium, quod scili-
cet confessio receptiouis vera præsumatur. Ita etiam diffi-
niri potest illa traditio & declaratio, de geminata confessio-
ne receptæ dotis, de qua differunt Socinus & Costa præcita-
tis io locis.

Declaratur septimò, vt locõ nõ habeat hic casus, quando
25 maritus confessus est recepisse dotem in re † immobili, etiã
si data sit pro æstimato. Nam tunc præsumitur verè data etiã
in præiudiciom creditorum; sicuti scosit Didacus in lib.1.va
ria.resolut.c 7.in fi.ex sententia Baldi in l.vnica. nom.4. C.de
priuil.dot.& in l.in contractibus.in princ.q.1. C de non nu-
mera.pecu.& probar tex.aoth. sed iam necesse, ver.at si debi-
tor.C.de donat. ante nupt.

Secundum est caput huius disputationis, quando scilicet
maritus post contractum matrimonium confessus est rece-
pisse dorem. Hoc in capite Socin.in d.l.1. no. 105. distioguit
atque constituit plures conelusiones: Nos casus aliquot cõ-
stituimus atque explicabimus.

Primus est casus, quando coostat maritum habuisse animũ
donandi vxori, vel fraudandi creditores. Nam tunc dubitan
26 dum non est; quin coufessio illa † nil noceat creditoribus:
quia si non noceot confessiones hoc modo factæ ante con-
tractum matrimooium, sicuti superiore capite in primo &
secundo casu diximus, Ita etiam multó magis oocere nõ de-
bent, factæ post contractum matrimonium, cum magis su-
spectæ sint, vt scribit Soc.in d.l.1.ou.105. & nu.106. Et idem
sequitur Ruin.in consi.183. nu.2. lib.1.

27 Secundus est casus, quando confessio facta fuit de † dotis
augmento; Hæc etiam non nocet creditoribus, quia in eorũ
fraudem facta præsomitur. Ita Soc.in d.l.t.nu.107.vers.tertia
conclusio.ff.solut.matrim.qui dixit, hanc esse pręsumptiooẽ
iuris & de iure, introdoctam a Iustiniano in §.aliud. in auth.
de æqual.dotis. repositum in auth.sed iam necesse. in fi. C.de
donat. ante nupt. vbi Bar. manifestè idem docuit. Idem respõ
dit Roin.in cons.137.nu.6.lib.4. sic & Campeg. in tractat de
dote.parte prima.q.66.& 67.vbi declarat. Com vero nõ agi-
28 tor † de præiudicio creditorum, augmentum dotis non prę-
sumitur factum in fraudem. Ita Docto.in d.auth.sed iam ne-
cesse.& Campeg.vbi supra. q.64. & 65. & rursus quod dixi-
mus, confessionem mariti de dote, vel dotis augumento non
oocere creditoribus tunc tempore confessionis existentibus.
secus vero quo ad creditores futuros sicq; causatos post cõ-
fessionem illam. His sane oocet confessio mariti: eum oon
præsumatur facta ipsa confessio in horum creditorum frau-
dem: nisi aliunde fraudis suspitio probetur. Ita Bartol. in d.
auth.sed iam necesse. num. 2. & ibid. Angelus & Salic.col. 2.
Alex in cons.86.nu.2.lib.7. Corn. in consi.120.nu.6. & aper-
tios in cons.181.nu.3. lib.3.Bal. Nouellus in l.t.nu.209.ff.so-
luto matrim.Craoe.in cons.44.nu.1.& in consi.520. in fine.
Petrus Antonius Angusola in consi.54.nu.3.lib.2 Rol.in cõs.
74.nu.11.lib.4 & Rimi.iun.in cons.180 nom.6.lib.2. Conie-
cturæ autem fraudis sunt, quando statim fere maritus ipse
magnum æs alienum contraxit cum alijs creditoribus, vel
quando confessio mariti erga vxorem fuisset de magna sum
ma & excessiua: sicuti scribunt præcitati Doctores præser-
tim Rol.& his declaratur responsum Alex.in consi.142.nu.7
lib.5.& Gozad cons.28.no.25. in fin.

Tertius est casus, quando maritus coostante ipso matri-
29 monio scit non esse soluendo, vel videt fore non soluendo.
Hoc etiam casu confessio † ab eo facta, præsumitur in frau-
dem creditorum facta. Ita Soc.in d.l.1. num.108. post glo.&
docto.in d.auth.sed iam necesse.

Quartus

Quartus eſt caſus, quando ſumus in dubio. Hoc etiam ca-
30 ſu præſumitur, ſolum quod facta ſit † confeſsio ſpe ſuturæ
numerationis, ſicuti præſumitur, quando facta fuit ante con-
tractum matrimonium, vt diximus in tertio caſu præcedẽtis
capitis. Et ideo (vt ibidem dixi) non præiudicat creditori-
bus, quin opponere poſsint non numeratę dotis exceptionẽ.
Et in ſpecie reſponderunt Ruin.conſi.137.nu.4.lib.4. & Bel-
lo.in conſi.48.num.2.

Extenditur primo hic caſus, vt locum ẽt habeat q̃n mari-
31 tus, qui ſic confeſſus fuit, paſſus † eſt elabi tempora opponen
di exceptionem ipſam non numeratę dotis. Nam adhuc illa-
tum non cenſetur præiudicium creditorib. quin poſsint ipſi,
exceptionem hanc opponere. Ita Didac.in lib.1. var. reſolu.
c.7.nu.6.verſ.quamobrem breui.

Extenditur ſcđo, vt procedat ẽt q̃n maritus ipſe in confeſ-
32 ſione receptę dotis, renũtiauit † exceptioni dotis non nume
ratę: ſicuti diximus ſup.in primo capite, in prima extenſione
tertij caſus & in ſpecie rñdit Bello.in conſi.48.nu.1.& 2.

Extenditur tertio, vt locum habeat ẽt ſi cõfeſsio facta fuiſ-
33 ſet in † inſtrumento guarentigiato, vt dixi in ſecunda exten-
ſione dicti tertij caſus. Hæ enim extenſiones locum multo
magis habent.in confeſsione facta conſtante mřimonio, quã
ante, ob maiorem ſuſpicionem, ſicuti ſup.declarauimus.

Extenditur quarto, vt locum etiam habeat in confeſsione
34 facta † erga extraneum. Nam hæc non nocet creditorib. Ita
Bar.& Salice.in Auth.ſed iam neceſſe.C.de dona.ante nup.&
apertius Bellonus in conſi.48.nu.6.

35 Declaratur nunc hic caſus, vt locum non habeat † in ali-
quibus caſibus illarũ declarationum, quas in præcedenti ca-
pite retulimus Non repeto illas quę huc pertinent, ſtudioſus
quilibet facile intelliget, quæ ad rem hanc faciunt.

PRAESVMP. XIIII.

Dos ad quem perueniſſe præſumatur, quando pater & filius, eodem in inſtrumento confeſſi ſunt, ſe recepiſſe dotem vxoris ipſius filij.

SVMMARIVM.

1 *Dotem recepiſſe vna cum patre confeſſus filius, ſi inter ipſos & mu-
lierem contentio ſit, pro virili reſtituere tenentur.*
Idque etiam in pluribus fratribus. nu.3.
Item & eo caſu, quo filius iuſſu patris dotem recepiſſet. nu.4.
2 *Priuilegiatum in caſibus non priuilegiatis iure communi, vti in do-
tẽ non procedit, quæ regulariter eſt priuilegiata.*
5 *Dotem recepiſſe confeſsi in inſtrumento pater & filius, ſi inter ipſos
contentio ſit, ad filium perueniſſe præſumitur, caſu quo filius ne-
gocia domus adminiſtret.*
6 *Reis duobus ſeſe obligantibus, ſi ad vnum eorum negocium perti-
net: is principaliter, alter fideiuſſoris loco obligatus eſt.*
7 *Actus numerationis dotis, fit contemplatione mariti.*
8 *Actus ſecundum iuris cõmunis diſpoſitionem factus præſumitur.*
10 *Rei debendi duo non conſtituuntur, niſi expreſsim ita agatur.*
11 *Patre & filio dotem reſtituere promittentibus, caſu quo inter ip-
ſos contentio ſit, ad patrem perueniſſe præſumitur, ſi ipſe ſolus
familiam adminiſtret. Reiectis alijs opinionibus. nu.9. & 15.*
*Quid autem ſit, dum ambo conſueuerunt recipere, & adminiſtra-
re. nu 16.*
12 *Vſusfructus bonorum dotalium ad patrem pertinet, quoaſq; filius
cum eo commoratur.*
13 *Argumentum a ſolitis, in iure receptiſsimum eſſe.*
14 *Dotalem rem. vxore & marito vendentibus precium ad maritum
perueniſſe præſumitur.*

Er ſæpe euenit, q̃ pater, & filius recipiunt dotem
vxoris ipſios filij, & in eodem inſtrumento faten-
tur, ſe recepiſſe dotẽ illam, ſed dubitatur ad quẽ
præſumatur dos hæc perueniſſe? Hac in re, vt per-
ſpicue Doctorum traditiones clarè explicentur, diſtinguenda
ſunt ante omnia duo capita. Quorum primum eſt, quando lis
& contentio eſt inter mulierem ipſam, cuius nomine dos fuit
numerata, & confeſsio facta, & ipſos patrem, & filium, qui cõ
feſsi ſunt Secundum vero eſt caput, quando lis, & contentio
eſt inter ipſos ſolos, patrem & filium.

Primo in capite, dicimus, receptam eſſe ac veram opinio-
1 nem, præſumi pecuniam perueniſſe † ad vtrumque, patrem
ſcilicet, & filium, qui ambo ab ipſa muliere, vel eius hæredi-
bus conueniri poſſunt, vt quilibet pro virili teneatur reſtitue
re. Ita manifeſte ſcripſerunt Alex.in additionibus ad Bart. in
l.in duobus.§.vbi duo.nu.15.ff.de duobus reis. Signorolus in
conſi. 76. ſic etiam reſpondit Corneus in conſi.303 lib 4. &
apertius Baldus Nouellus in tract. de dote. in 7.parte. priuil.
38.in fine. Curtius ſen.in conſi.54. Sæpe & frequenter. colu.2.
verſi.& ſic opinio. Craue.in conſi.91 nu.3 Ronchegallus in l.
reos §.cum in tabulis nu.29.verſi.aliud eſſet. ff.de duob.reis.
Eſt ratio, quia voluit mulier vtrique numerari, & ab vtroque
eorum confiteri, quo magis ſibi cautum eſſet. Non ergo ha-
bet illa quærere, & diuinare, in cuius arcam coniecta fuerit
pecunia illa. Nec hic repugnat illa conſideratio Crotti in re-
pe.l.ſi conſtante.nu.84.ff.ſolut.matrim. quam probat & Rõ-
chegallus in l.reos.§.cum in tabulis.nu.28. ff.de duobus.reis.
cum dixerunt, priuilegiatum vti iure cõmuni, in caſu, in quo
non reperitur priuilegiatus. l.item veniunt.§.in priuatorum.
ff.de pet.hæred. Nam reſpondetur.d.§.in priuatorum. proce-
2 dere in ijs qui ſunt priuilegiati aliquibus in caſibus, non † au
tem in dote, quæ eſt regulariter priuilegiata. vt diximus ſup.
in præſump.6. Et hæc quidem traditio, mea quidem ſenten-
tia, ſumma æquitate fulcitur.

¶ Extenditur primo vt præſumptio hæc locum etiam, ha-
3 beat in duobus, † vel tribus fratribus. qui confeſsi ſunt rece-
piſſe pecuniam dotalem vxoris alterius eorum. Nam mulier
habet vtrumque eorum obligatum. Ita in ſpecie rñderunt Si-
gnor. in d.conſi.76.& Corneus in conſi.151.in fine.lib.1.

¶ Extenditur ſecundo vt habeat locum etiam, quãdo fi-
4 lius † iuſſu patris recepit pecuniam. Nam pręſumitur nume-
ratum contemplatione tam patris quam filij, vt vterq; ſit ob-
ligatus. Ita poſt alios Baldus Nouellus in tract.de dote.parte
7.in priuilegio.37.

Secundum eſt caput, quando lis & contentio eſt inter ip-
ſum patrem & filium, vel hæredes eorum. Hoc in capite, di-
ſtinguendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt, quando pater & filius ſimul confeſsi ſunt rece
5 piſſe dotem ſed ſolus ipſe filius † gerit & adminiſtrat nego-
tia domus. Hoc in caſu, pecunia illa dotalis præſumitur in
totum perueniſſe ad eum. Ita Cynus in l.ſi cum dotem.§.trã-
ſgrediamur. ff ſolut.matrimo. Campegius in tracta. de dote.
in 3.parte.q.169. & idem ſenſit Curtius ſen.in d conſi.45.ad
finem. Et hæc quidem traditio præter rationes, quibus ſulci-
tur, ſubſequens caſus, vbi dicemus, habet & hanc præcipuam,
quod cum dos, ipſimet tanquam marito acquiratur conſtan
te matrimonio, iuxta.l.doce ancillam.C.de rei vend.ſic præ-
ſumẽdum eſt, q̃ ipſemet eam receperit, & apud ſe retinuerit.
6 Nam quando duo † rei ſe obligant, & ad vnum eorum nego-
tium pertinet, is principaliter obligatur, alter vero eſt loco fi-
deiuſſoris.l.vit vxori.§.vlt.ff.ad Velleia. & poſt Bar. Caſtren.
Fulgoſium, & Corneum in ſpecie prope reſpondit Crauet.in
d.conſi.91.num.2. Et accedit, vt dicebat idem Crauetta ibid.
nu.6.attendi debere non ipſa verba, ſed cuius contemplatio-
ne fit actus.l.iſti quidem.§.vlt.ff.quod metus cauſa, cum ſimi
7 libus.ſed actus † numerationis dotis, fit contemplatione ma
riti & ſic filij. Ergo ad eum, non autem ad patrem præſumitẽ
perueniſſe pecuniam. Et rurſus (vt dicebat idem Crauc. in d.
8 conſi.61.nu.8.) actus præſumitur † factus ſecundum diſpoſi-
tionem iuris communis l.quæro.§.inter locatorem.ff.locati.
& dicemus infra hoc lib.in præſump.38.vbi declarabimus.d.
§.inter locatorem.ſed de iure communi pecunia dotalis per-
tinet ad maritum. d.l.doce ancillam. C.de rei vendi. & l.pro
oneribus. C.de iure dotium. Ergo præſumitur ad ipſum filiũ
maritum perueniſſe. Et demum, ceſſat hic illa ratio, qua Do-
ctores, quos in ſequenti caſu referam, dicunt, pecuniam præ-
ſumi perueniſſe ad patrem: quia ipſe pater gerit negotia do-
mus, ceſſat inquam hæc ratio, cum hoc in caſu præſuppona-
mus, adminiſtrationem eſſe penes filium.

Secundus eſt caſus, quando pater, & filius ſimul confeſsi
ſunt recepiſſe dotem, & pater ipſe ſolus adminiſtrat. Hoc in
caſu tres ſunt opiniones.

9 Prima fuit † Iacobi de Arena in l.ſi conſtante. ff. ſolu.ma-
trimo.qui dixit, hoc caſu patrem, & filium eſſe duos reos de-
bendi, atque ita ad vtrumque inſolidum cenſeri perueniſſe
pecuniam. Hanc reijciunt omnes, & in ſpecie Curtius ſen.in
10 dicto conſi.54.in prin. Ea ratione, quia duo † rei debendi nõ
conſtituuntur, niſi expreſsim ita agatur.l.2.& l.cum reos.vbi
Bal.ff.de duob.reis. Accedit, quod impoſsibile eſt, pecuniam
in totum perueniſſe ad vnum, & ad alium, iuxta, l. ſi vt certo.
§.ſi duobus vehiculum.ff.commo.

11 Secunda fuit opinio, quod † hæc pecunia peruenerit ad ſo
lum patrem. Ita Cynus in l.ſi cum dotem. §. tranſgrediamur.
ff.ſolu.matrimo.quem ſecuti ſunt Angelus Aretin.in §.eſt &
aliud.nu.2.in inſtitu.de donat. & Curtius ſen.in d. conſi.54.
colu.2.verſi.ego autem, qui dixit, hanc opinionem æquitati
conue-

conuenire, quod fatentur Bald. & alij quos infra referam.
Et hæc quidem mihi magis placet.
Primo ea ratione, quia pater ipſe adminiſtrabat negotia
domus,& matrimonij onera ſuſtinebat, in alendis filio, nu-
ru,& eorum familia.
Præſumitur ergo quod apud ſe pecuniam eſſe voluerit, vt
poſſet onera ipſa ſuſtinere.
Secundo accedit, quod ad patrem pertinet vſusfructus
12 † bonorum dotalium, donec filius cum eo commoratur. Nō
ergo eſt præſumendum, quod voluerit pater pecuniam eſſe
apud filium, atq; ita perdere ipſum vſumfructum. arg. l. cum
de indebito ff. de probat.
13 Tertio ſuffragatur argumentum a ſolitis, † q̃ in iure rece-
ptiſsimum eſſe ſcribunt omnes, in l. certi condictio. §. ſi num-
mos. ff. ſi cert. peta. & latiſsime Euerardus in centuria legali,
in loco a ſolitis. Atqui vſu compertum eſt, pecuniam dotalē,
ſicuti & aliam, conſueuiſſe peruenire in manibus patrisfami-
lias qui negotia domus gerit, & adminiſtrat, ſic ergo & hoc
in caſu dicendum eſt. Ita etiam dicimus, q̃ quando vna ſimul
14 maritus, & vxor vendunt † rem dotalem, pretium præſumi-
tur perueniſſe ad maritum, cum ſoleant mariti pecuniam illā
recipere, vt explicabimus infra in præſump. 22.
15 Tertia fuit opinio eorum, qui † dixerunt, q̃ imo hoc in ca-
ſu præſumitur pecuniam perueniſſe pro dimidia ad patrem,
& p altera dimidia ad filium. Ita Dynus, Petrus, Raynerius,
Baldus, Albericus, & Romanus in l. ſi cōſtante. in prin. ff. ſolu.
matrim. idem Roma. in conſi. 462. nu. 2. Comenſ. in conſi. 40.
col. 2. Corneus in conſi 303. nu. 10. lib. 4. Barba. in conſi. 43.
nu. 20. lib. 2. Crotus in d. l. ſi conſtante. in reper nu. 84. Ruinus
in conſi. 186. nu. 7. lib. 1. & in conſi. 53. num. 17. lib. 2. Eandem
viſi ſunt ſequi Campegius in tract. de dote. in 3. parte. q. 169.
Benuenutus Stracha in tracta. de mercatura. in tit. de contra-
ctibus mercatorum. nu. 10. & Ronchegallus in l. reos. §. cum
in tabulis. num. 28. & 29. ff. de duobus reis. Et ij quidem moti
ſunt, quod cum vna ſimul confeſsi ſint ſe recepiſſe pecuniā,
præſumitur etiam, quod ad vtrumque pro dimidia peruene-
rit, argu. dict. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis & l.
Vtanius. §. ſi duo. ff. de fideiuſſ. l. cum apparebit. ff. locati & l.
vir vxori. §. vlt. ff ad S. C. Velleia. Verum reſponderi poteſt. q̃
etſi verborū rigor, & proprietas id ſignificet, attamen cōtra-
rijs coniecturis, ob ſolitū, & æquitatē ab ea recedendum eſſe.
Probata itaq; ſecunda illa opinione Cyni & ſequacium, di
cendum eſt, illam multo magis habere locum, quando coo-
currunt aliæ coniecturæ, quibus colligi poteſt, ad patrem p-
ueniſſe pecuniam illam, vt reſpondit Curtius ſen. in d. conſi.
54. in fine. ſicuti quādo appareret, patrem paulo poſt emiſſe
aliqua neceſſaria pro ipſa nuru ſua, vel alias impenſas feciſſe.
16 Tertius, & vltimus eſt caſus, † quando pater & filius, qui
vna ſimul confeſsi ſunt recepiſſe pecuniam dotalem, ambo
gerebant, & adminiſtrabant negotia domus, & ita vnus ac
alter conſueuerat recipere, & impendere pecunias, quæ eis
numerabantur. Hoc ſane caſu, ſecundum tertiam Dyni, &
ſequacium opinionem controuerſia dirimi poteſt, vt tam
ad filium quam patrem perueniſſe præſumatur, ſicq; pro por
tionib. ſuis, ad reſtitutionem ſint obligati, præallegatis iurib.

P R AE S V M P. XV.

Dos a patre data vel promiſſa pro filia, an & quando præſumatur ex bonis patris, vel filiæ conſtituta; diligenter explicatur.

S V M M A R I V M.

1 *Dos data vel promiſſa ſimpliciter a patre pro filia, ex bonis patris promiſſa præſumitur.*
Eaque eſt præſumptio iuris & de iure. nu. 5.
2 *Verbum, intelligi præſumptionem denotare.*
3 *Videtur, verbum præſumptionem notare.*
4 *Quaſi dictio, eſt ſignificatiua dubitationis.*
6 *Dotare filiam, officium paternum eſt, & quandam habet annexam neceſsitatem. nu. 7.*
8 *Sanguinis coniunctionem ſolam, ad præſumendam donationem non ſufficere.*
9 *Donationem propter nuptias faciens pater pro filio, ex ſuis non filij bonis feciſſe præſumitur.*
Idque etiam obtinet in emancipato. nu. 11.
10 *Dos & donatio propter nuptias a pari procedunt.*
12 *Sanguinis vinculum, & officium paternum, emancipatione non tollitur.*
13 *Vidua iterum nubens, ex bonis patris dotata præſumitur.*
14 *Dotans vel donans propter nuptias pater, ex ſuis bonis facere præſumitur, etſi eſſet adminiſtrator bonorum filij filiaue.*
Contraria recenſetur opinio Bar. nu. 16.
15 *Factum præſumitur ab eo, eiuſque nomine, qui facere tenebatur.*
17 *Dotem etiam exceſsiuam promittendo pater, de ſuo præſumitur promiſiſſe, dummodo ſoluendo ſit.*
Idque procedit, etſi non ſuperſit ipſi, vt alias deinde filias dotes. nume. 18.
19 *Dos a patre promiſſa pro filia, de ſuis bonis intelligitur, etſi poſt promiſsionem factam, de bonis filiæ id intelligi velle, proteſtatur. Et ibid. ratio. nu. 20.*
21 *Proteſtatio ante vel in ipſo actu fieri debet, vt in alterius præiudicium proteſtantem adiuuet.*
22 *Dotem promittendo pater filiæ, ex proprijs bonis, & ex bonis filiæ ſimul, nihilominus de ſuis in totum conſtituiſſe præſumitur.*
23 *Dictio, Et, ſui natura copulat æqualiter.*
24 *Dotem expreſſe & claris verbis de bonis filiæ quomodo conſtituat pater.*
25 *Certum & clarum dicitur, quod per relationem ad aliud certum redditur.*
26 *Aequalitatem inter filias ſeruare patrem voluiſſe præſumitur.*
27 *Debens centum, & legans centum, ob quantitatis paritatem, præſumitur animo compenſandi facere.*
28 *Dotem conſtituendo pater inops, quomodo tam ex bonis filiæ quā ſuis præſumatur dediſſe.*
29 *Dotem ſe promittere nomine filiæ aſſerens pater, quomodo poſsit intelligi.*
30 *Dotem promittente filia, ſoluente deinde patre, ex bonis filiæ præſumitur facta ſolutio.*
31 *Dotem ſeſe promittere etiam nomine filiæ proteſtatus pater, num filiam ſimul obliget.*
31 *Dotem promittens pater non genero, ſed filiæ, præſumitur ex bonis ad ipſam pertinentibus promiſiſſe.*
33 *Dotans filiam pater naturalis, an ex proprijs bonis vel filiæ, feciſſe præſumatur.*

IVſtiniani egregia, & ſingularis eſt conſtitutio in l.
vlt. C. de dotis promiſſ. qua ſancitum eſt, dotem
1 † ſimpliciter datam vel promiſſam a patre pro fi-
lia, præſumi datam vel promiſſam ex bonis ipſius
patris. Quæ quidem conſtitutio ſingularis eſt, teſte Petraſan-
cta in ſing. 71 Et in præſumpta voluntate patris fundata eſt:
ſicuti admittunt Doctores oēs, quos ioſ. cōmemorabimus.
Quorum veram ſententiam probant verba. d. l. vlt. Et pri-
mum ibi. ſi quidem nil addendum exiſtimauerit, vel ſimplici
ter dotem dederit, vel promiſerit, ex ſui liberalitate hoc feciſ-
2 ſe intelligi &c. Illud verbum, † intelligi, præſumptionem ſi-
gnificat, vt ſcripſi ſupra lib. 1. q. 10. num. 5. Et paulo poſt ibi.
Vbi autem ex rebus tam ſuis quam maternis, & alijs, quæ nō
acquiruntur, vel ex ſuis debitis dixerit ſe feciſſe liberalitates.
Si quidem tunc penitus inopia tentus eſt, ex illis videri rebus
dotem, vel ante nuptias donationem eſſe datam, quæ ad fi-
3 lios, vel filias pertinet. Illud verbum, † videtur, ſignificat præ-
ſumptionem, vt ſcripſi in d quæſt. Et demum ſubiungit Iuſti-
nia. hæc verba. ſi vero & ipſe ſubſtantiam idoneam poſsidet,
in hoc caſu quaſi de ſuo patrimonio dotem, vel ante nuptias
4 donationem dediſſe intelligatur. Illa dictio, † quaſi. eſt ſigni-
ficatiua dubitationis. l. fideicommiſſa. § 1. de lega. 3. & illud
verbum, intelligatur manifeſte (vt dixi) ſignificat præſum-
5 ptionem. Hæc præſumptio † iuris & de iure appellatur à Io.
Andreæ in additio ad Spec. in tit. de præſumptionibus. §. ſpe-
cies. in verbo. In prædictis concordantibus. Nam aduerſus
eam non recipiuntur contrariæ probationes, ſed ſolum ver-
ba ipſa promiſsionis ſpecifica, & clara ſpectantur, ſicuti ſigni
ficat Iuſtinia. ipſe in d. l. vlt. in fine. Huius autem præſumptio
6 nis ratio eſt, quod † paternum ſit officium dotare filiam, vt
ibi dicitur, & in l. qui liberos. ff. de ritu nuptiarum. & propte-
rea pater dotando dicitur voluiſſe ſuo muneri, & debito ſa-
tisfacere. Rationem hanc probarunt Aret. & Alex. in l. 1. ff. ſo-
lut. matrimo & ibidem illos ſecutus eſt Ripa. nu. 54. qui hu-
ius ſententiæ multos commemorat. & idem ſenſit eodem in
loco Socin. iun. num. 157. Cæterum rationem hanc non pro-
barunt Alciatus in d. præſump. 26. verſi. ſed iſta opini. & in
lib. 8. parerg. iuris. cap. 3. & Cotafius in l. qui liberos. ff. de ritu
nuptia. & in libro epiſtol. quæſtio. cap. 21. ſcribunt ij, neceſſe
minime habere patrem dotare filiam, ſed ſui eſſe officii, hoc
eſt facultatis libertatiſque. Non eſt tamen recedendum à re-
7 cepta ſententia, quoniam † officium hoc annexam habet ne-
ceſsitatem, ſiue dicamus iure obligationis, ſiue iudicis offi-
cio prouenire. Ita ſane neceſsitatem, & debitum eſſe ſignifi-
cauit

cauit Iustinia. in d. l. vlt. ibi, Verum ne videtur pater ex ipso
debito dotis. &c. & ibi, vt sese ab huiusmodi nexu. Altera est
ratio perpensa ab eodem Alciato in d præsump. 26. nu. 6. vers.
vnde tu dicas, hoc inductum esse ob sanguinis coniunctio-
nem, & affectionem patris erga filiam: quæ sane affectio (in-
quit Alciatus) efficit, vt præsumatur donatio, & propterea
in d. vlt. appellatur patris liberalitas. Non possum hanc Al-
8 ciati rationem probare, cum sola ipsa sanguis † coniunctio,
nō sufficiat ad præsumendū donationē. l filię. C fam. ercis. &
scripsi in lib. 1. de arbitra. iudicum. casu. 88. nu. 11. Nec repu-
gnat quod Iustinia. in d. l. vlt. appellauerit hanc patris libera-
litatem, quia intelligo liberalitatem posse dici, quando filia
habet aliunde bona, ex quibus se dotare potest. Id quod sen-
serunt, & Cotasius in d l. qui liberos. nu. 45 ff. de ritu nuptia.
& Socin. iun. in d. l. 1. nu. 162. versi. cogitabis ff solu matr.

Est etiam hic aduertendum, quod huius legis dispositio
est exorbitans, & ob id non extendenda. Ita Hiero. Gabriel
in consi. 156. nu. 25. quod ego intelligo quando verba ipsa,
vel vrgens ratio extensionem non admittit.

Extenditur primo hæc præsumptio, vt locum habeat etiā,
9 quo ad † donationem propter nuptias, quam pro filio facit
pater. Nam præsumitur, quod eam fecerit ex proprijs bonis,
non autem filij. Ita manifeste statuit Iustinia. in d. l. vlt. & ibi
scribunt omnes, & in l. 1. ff. soluto matri. & ibi Ripa. nu 87.
& Bologne. nu. 109. vers. ampliatur procedere. Eadem enim
10 est ratio: cum dos † & donatio propter nuptias a pari proce-
dant. l. cum multæ. C. de donat. ante nup. & egregie Afflictus
in decis. 154.

Extenditur secundo, vt procedat, & locum habeat hæc
11 præsumptio etiam in filijs † emancipatis. Nam adhuc præsu-
mitur patrem dedisse dotem, vel donationem propter nu-
ptias, ex proprijs bonis, non autem filij. Ita censuit Iustinia.
in d. l. vlt. ibi habeat autem filius, vel in potestate cōstitutus,
vel forte emancipatus, res maternas. Et confert. l. cum pater.
ff. de iure dotium; Et sententiam hanc probarunt omnes in
d. l. 1. ff solu. matrim. ibi Imola, Ripa. num. 87. versi. amplia se
cundo Soci. iunior. num 166 & Bologne. nu 109. versi. 2. am-
pliatur. Estq; ratio, quia pater ita tenetur dotare filiam emā-
12 cipatam, sicuti & retentam in potestate: cum vinculum † san-
guinis, & officium paternum emancipatione non tollatur.

Extenditur tertio, vt locum habeat hæc præsumptio etiā
13 in vidua † iterum dotata a patre. Nam adhuc præsumitur do
tata ex bonis ipsius patris. Ita scribunt Alex. in l. huiusmodi.
§. si pater. nu. 7. ff de lega. 1 Socin. sen in consi. 100 nu. 7. vers.
& maxime. lib. 3. & Socin. iun. in consi. 79. nu. 85. lib. 3.

Extenditur quarto, vt procedat hæc præsumptio, etiam
14 quando † pater esset administrator bonorum ipsorum filio-
rum. Nam adhuc præsumitur, quod dotauerit, vel propter nu
ptias donauerit, non tanquam administrator, sicq; ex bonis
filiorum, sed tanquam pater, atque ita ex bonis proprijs. Ita
Roma. Imola, Aretinus & Alex. in d. l. 1. ff. soluto matrimo &
ibidem Ripa. num. 90. communem testatur. Idem scripserunt
Corne. in consi. 3. lib 2. Baldus Nonellus in tract. de dote. par
te 6 priuileg. 45 & in d. l. 1. nu. 77. solut. matri. Campegius in
tract. de dote. parte 1. q. 16. nu. 4. Socin. sen. in consi. 100. nu. 8.
lib. 3. Parisius in cons. 80. nu. 1. lib 3. & Bolognetus in d. l. 1. nu.
109. & versi. 4 ampliatur. Et hos secutus sum in cons. 370. nu.
7 lib 4. Et ij quidem moti sunt ex. d. l. vlt. C. de dotis promiss.
vbi pater erat administrator aduentitiorum filiæ; & tamen
præsumitur dotasse ea bonis proprijs. Et rursus ibi dicitur,
vel quocunque modo filia habeat actionem contra patrem.
Quæ sane verba omnem casum includunt. Et præterea si text.
requirit, quod pater manifeste declaret quantitatem, quam
ea bonis filiæ dat, vel promittit, sequitur dicendum, quod ex
hoc solo quod sit administrator, non dicatur ex bonis ipsius
filiæ id agere. Probat & hanc sententiam tex. l. cum pater. la.
15 1. ff. de iure dotium. Et accedit, quod factum † præsumitur
ab eo, eiusq; nomine, qui facere tenebatur. l. vlt. C. de alimen.
pupil. præsta. & scribunt Bar in l. cum seruus. ff. de verb. oblig.
& alij, quos referemus inf. lib 6. præsumpt. 20. sed pater dota-
re tenetur filiam. d. l. qui liberos ff. de ritu nupt. ergo dos ab
eo, suis ex bonis data, vel promissa præsumitur. His constat
16 male † sensisse Bar. in l. Nesennius ff. de nego. gest. dum con-
trarium scripsit, & quem secutus est ibi Angelus. Et motus est
Bar. ex. d l. Nesennius, quæ tamen omnium interpretatione,
loquitur de auia materna, quæ illo in casu alere non teneba-
tur nepotem. Hanc tamen Bar. opinionem intelligit, & decla-
rat Socin sen. in d. l. 1. nu. 25. ff. soluto matrimo. vt locum ha-
beat, quando pater dotem constituit vltra vires suas, vt puta
pater secundum sui patrimonij vires constituere poterat do-
tem centum aureorum, attamen cum administraret bona fi-
liæ, promisit ducenta. Hoc casu præsumitur, quod alia cētum
promiserit ex bonis ipsius filiæ. Quā declarationem aliquot
argumentis probat Socin. & respondet. d l. vlt. C. de dotis ꝓ-
miss. de cuius intellectu plura scribit Socin. iun in d. l. 1. num.
169. & nu. 170. qui ab ipso Socino seniore dissentit: sicuti ēt
aliter scribit ibidem Baldus Nouellus. nu 78 & cum eo Pari-
sius in consi. 80. num. 2. lib. 3 Et postrema hæc sententia tunc
præsertim procedit, quando alijs coniecturis constat, patrē
suo proprio nomine dotare voluisse, sicuti ipsemet Socin. sen.
in consi 100. num 4. 5. & 6. lib. 3. declarat, vt est, quando se &
sua obligauit.

17 Extenditur quinto, vt locum habeat ēt qñ pater † promi-
sisset dotem excessiuam. Nam & hoc casu, præsumitur de suo
promisisse, dummodo tot habeat in bonis, vt eā soluere pos-
sit. Ita Odofred Cyn Petrus & Salicet in d. l. vlt. Bal. Nouellus
in tract. de dote parte 6 priuileg. 6. & alij plures, quos refert,
& sequitur Hiero. Gabriel in consi. 156. nume. 21. qui & alios
dissentientes commemorat.

Extenditur sexto, vt locum habeat hæc præsumptio etiam
quando pater habet quidem tot bona quæ possunt sufficere
ad dotandum filiam illam, cui dotem constituit: sed tamen
18 non habet tot, vt deinde † possit in posterum dotare alias fi-
lias. Nam adhuc dos hæc præsumitur constitutā ex bonis ip-
sius patris. Ita decidit Afflictus in decisio 179 quem secutus
est Parisius in consi. 80. nu. 3. lib. 3. Non enim (inquit Afflict.)
patris paupertas & inopia hoc in casu absolutè cōsideratur;
sed respectu illius certi actus dotationis. Id quod multis simi
libus probat Afflictus, quem secutus est Parisius in l. 1. num.
114. ff soluto matrimonio.

Extenditur septimo, vt locum etiam habeat hæc præsum-
19 ptio, quando † pater post ipsam dotis promissionem, vel so-
lutionem protestaretur, se omnino de bonis filiæ id egisse.
Ita respondit Ange in consi. 209. Petrus de Sauona, quem se-
cuti sunt Aret. in d. l. 1. nu. 15. ff. solut. matrimo. & ibidem Ri-
pa. nu. 88. & Bologne. nu. 109 versi. 3. ampliatur, & hoc secu-
tus sum in consi. 370. nu. 4 lib. 4. Ea ratione ij moti sunt, ꝙ iā
ex præcedenti actu promissionis, vel solutionis acquisitum
20 est † ius filiæ, quod scilicet præsumatur pater de suo promi-
sisse. Vnde post ius quæsitum frustra pater protestatur. glo. l.
vnicæ. § accedit. C. de rei vxo actio. & probat. l. ex morte. in
21 fin. C. de pactis conuent. Nam † protestatio fieri debet ante
actum, vel in ipso actu, alioqui non iuuat protestantem, in al-
terius præiudicium. l. pro hærede. §. Papinia. ff. de acquir. hæ-
red. & cap. consulti. de regula.

Extenditur octauo, vt procedat hæc præsumptio etiam, qñ
22 † pater constituendo dotem filiæ dixit dotem constituere ex
proprijs bonis, & ex bonis filię. Nam & hoc in casu præsumi-
tur, patrem in totum constituisse dotem ex bonis suis pro-
prijs. Ita statuit. Iustinia in d l. vlt. C. de dotis promiss. versi. &
23 in tali dubitatione Et si enim illa dictio, † &, sui natura copu
let æqualiter. l. reos. §. cum in tabulis ff. de duobus reis. atta-
men in casu. d. l. vlt non retinet naturam copulæ, sed potius
significat ordinem successiuum, ob ordinem charitatis & af-
fectionis, iuxta. l. Gallus §. 1. ff. de libe. & posthu. Dicitur ergo
pater constituisse dotem ex proprijs bonis, si illa sufficiunt, si
vero non sufficiunt, successiue dicitur constituisse ex bonis
ipsius filiæ. Ita interpretantur omnes in dicta. l. vlt & in d. l. 1.
& manifeste Baldus Nonellus in tractat. de dote. parte 6. pri-
uileg. sexto. Alciatus in tracta. de præsumpt. reg 1. præsumpt.
26. & Hierony. Gabriel in consi. 156. nu. 20. qui quidem con-
siderauit aliam rationem, quam dixit colligi ex fine. l. 1. C. de
bonis materę. vbi constitutum est, patrem non posse alienare
bona filiorum, quorum legitimam habet administrationem,
nisi filijs ipsis consentientibus. Quare voluit lex, quod pater
ipse specialem faceret mentionem, quæ bona filiorum daret,
ne eorum consensus esset super ambiguo: sed super certo. Et
propterea pater promittendo eo modo dotem, non censetur
promisisse de bonis filiorum, nisi in subsidium, vt statuit Iusti
nia. in d. l. vlt. C. de dotis promiss. Quo quidē in loco, ipse Iu-
stinia. nullam adhibuit differentiam inter hæc verba, ex reb.
paternis, & maternis, & illa verba, ea rebus tam suis quam ma
ternis. Sensit sane Iustinia. illas dictiones, tam & quam, signi-
ficare idem quod dictionem, &, sic ordinem successiuum Ita
in specie d. l. vlt. visus est interpretari Alciatus in respon. 487.
incipit Consultationibus. nu. 18.

Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præsumptio,
24 quando pater dando, vel promittendo † dotem, claris verbis
declarauit, quod ex bonis filiæ dabat. vel constituebat dotē.
Non enim in claris opus est coniecturis. l. continuus. §. cum
ita. de verb. oblig. cessabit itaq; hoc casu dispositio. d. l. vlt. C.
de dotis promiss. quæ (vt in initio diximus) fundata est in
sola

sola præsumpta voluntate patris. Diffienltas hic versatur, as-
signare exemplum, vt dici possit, patrem vsum fuisse clatis
verbis. Et primum affertur, vt si dixit, ꝙ centum ex suis bonis
assignabat seu dabat, & alia centum ex bonis ipsius filię. Hoc
exemplum probant verba d.l vlt. in fin. ibi. Vt re vera appa-
reat, quid ipse velit dare, & quid de substantia filiorum profi-
ciscatur. Recipiuntque exemplum hoc ex nostris Socin. iun.
in d.l.1.nu.178. Vel si dixisset promitto mille quorum dimi-
diam ex bonis meis alteram vero dimidiã ex bonis filiæ meę.
sicuti scribunt Socin Ruin. in d. l.1.nu.143. Soci. iun. nu.178.
& Hercul. nu.28. sed dissentit Bologn nu.111. vers. item infer-
tur. Adducitur & secundum exemplum, vt si pater dixit, se cō-
stituere, vel promittere eam summam, cōputato in ea omni,
& toto eo, quod ipsi filiæ debetur, tam ex bonis maternis quã
paternis. Ita scripserunt Maria. Socin. sen. in c. tuæ. de sponsal.
Corn. in cons.16.nu.4. lib.3. Bulgarinus in l.1. & ibid. Ruin.
nu.140. & Socin. sen. ff. soluto matrim. & ibidem. Ias. & idem
in §. fuerat. nu.105. in instit de actio Ripa in d.l.1. num. 92. &
ibidem. Socin. iun. nu.177. Paris. nu.115. Alciatus in tracta. de
præsump. reg.1. præsump.26. in fine Corasius in l. qui libetos.
nu 54 ff. de ritu nupt. & Hierony. Gabriel in consi.156. nu.26.
Et hanc sententiam, sum & ego secutus in consi.370. num.32.
lib.4. Et aliquot similibus confirmat. Ruin. in d.l.1.nu.140. ff.
solut. matrimo. & in consi.16.nu.2. lib.3. Et hęc quidem rece-
pta magis est sententia, & si ab ea dissentiant Bald. Nouellus
in tract. de dote. in sexta parte principali. priuileg.6 Soc. sen.
in d.l.1. & ibidem Hercula. no.27. Socin. iun num.165 & Bo-
logn. num.111. soluto matrimo. Afflict in decis. 178 nu.13. &
Parisius in consi.80. nu.4. lib.3. Horum quidem rationes, &
argumenta facile diluuntur. Adducti enim sunt ex. d.l. vlt C.
de dotis promiss. in illis verbis. Vbi autem ex rebus tam suis
quam maternis vel alijs quę non acquiruntur. vel ex suis de-
bitis dixerit, se fecisse huiusmodi liberalitatem, tunc si quidē
penitus inopia tentus est, ex illis videri rebus dotem, vel ante
nuptias donationem esse datam, quę ad filios vel filias perti-
nent si vero & ipse substantiam idoneam possidet. Hoc casu
quasi de suo patrimonio dotem vel ante nuptias donationē
dedisse intelligatur. Hæc verba (dicunt prædicti Doctores)
clare significant patrem voluisse constituere dotem etiam ex
bonis filiæ. Illa enim verba tam ex suis, quam ex maternis, ha
bere videntur maiorem vim, quam habeant illa: ex rebus pa-
ternis & maternis, de quibus paulo supra dixerat Iustinia. Ve
rumtamen quia clarè expressa non fuit quantitas, statuit Iu-
stinia. promissionem illam præsumi factam ex bonis patris
tantum Idem dicendum est hoc in casu, in quo quantitas ex-
pressa non fuit. Ita enim hic sumus in dubio, ex quo quanti-
tas expressa non fuit, sicuti in casu d.l. vlt. Et verba, computa
to in ea omni, & toto eo &c intelligun: (aiunt prædicti Do-
cto.) & operantur, quando pater esset inops, atque ita ex suo
patrimonio dos illa præstari non posset, sicuti in casu d.l. vlt.

Cæterum huic considerationi respondetur, quod casus d.
l. vlt. versi. vbi autem. est longe diuersus a nostro. Nam præter
considerationes Socin. iun. in d.l.1.nu.177. vers. tu considera;
dicimus, vt declarauimus supra in septima extensione, ꝙ illa
verba. tam suis quam maternis & alijs, non differunt ab illis
verbis ab eodem Iustiniano paulo supra relatis, ex rebus pa-
ternis, & maternis. Et ideo hęc verba sunt æque dubia vt illa,
sicuti prædicto in loco dixi, non repetam iam dicta. Diuer-
sum est in casu nostro, in quo hæc verba, computato omni, &
toto eo, &c. sunt clara, cum compræhendant omnia ipsa bo-
25 na filiæ. Et certum † ac clarum illud dicitur, quod redditur
certum per relationem ad aliud. l. certum. vbi Decius. ff. si cer
tum peta. Et quemadmodum clarum esset, quando dixisset,
constituo dotem pro dimidia ex bonis meis, & pro altera di-
midia ex bonis filiæ, sicuti dixi supra. Ita quoque est clarum
& certum, quando omnia bona ipsius filiæ assignare voluit.
Conciliando tamen opiniones distingunt aliquot casus Ri-
pa, & Soci. iun. in dicta l.1. solu. matr. ille. nu.92. iste. nu.174.
& ante eos Herculan nu.29. & attingemus infra.

Tertium est exemplum, quando pater iam dotauit primã
ex filiabus, & ei clare constituit dotem pro dimidia ex pro-
prijs bonis, & pro alia dimidia ex bonis ipsius filiæ, deinde
nuptui collocat secundam, & dotem simpliciter constituit,
præsumitur quod eodem modo voluerit eam dotare sicuti
dotauit primam. Ita scripsit Socin. sen. in d.l.1. ff. solu. matri.
26 & cum eo Ruin. ibidem. num.144. Præsumitur enim, † patrem
voluisse seruare æqualitatem inter ipsas filias, iuxta, l. vlt. C.
communia vtriusque iud. & l. vt liberis. vbi Decius. C. de col-
lation. & in specie annotauit Socinus ipse in d.l.1. num.39. in
fine. Cœphalus in cons. 188. nu.20. lib.2. & Zancus in l hære-
des mei. §. cum ita. in 1. parte. nu.44. ff. ad Treb. quo loci mul-
ta his similia de æqualitate inter filios seruãda cōmemorat.

Cæterum Ripa in d.l.1.nu.93. distinguit duos casus.

Primus est, quando pater constituens dotem secundæ filiæ
dixit, se dare dotem ex bonis proprijs, & ipsius filię. Hoc casu
(inquit Ripa) illa copula quæ alias non copulabat, nisi or-
dine necessitatis, d.l. vlt. C. de dotis promiss. æqualiter copu-
labit. tum propter naturam suam, tum propter æqualitatem
seruandam. l. quæsitum. §. sed etsi Papinia. ff. de fundo instru-
cto, instr. que lega. Et hoc in casu (ait Ripa) procedere po-
test Socini exemplum, & declaratio. Et cum Ripa idem sense-
runt Socin iunior nu 175 & Bolognet nu.110. vers.2. limita.

Secundus est casus, quando pater constituens dotem huic
secundæ filiæ, simpliciter dotem cōstituit, nullo facto verbo,
se dare vel promittere ex bonis proprijs, & filiæ. Hoc casu
(inquit Ripa) non habet locum declaratio, & exemplum So
cini, cum sola coniectura seruandæ æqualitatis hunc effectũ
operari minime possit. Idem cum Ripa sensit Socin. iun. ibid.
num.175. vers. sed mihi verba. qui tñ dubitat, quando quanti-
tas huius secundę dotis eadem esset cum illa primę dotis. Est
27 simile quod dicimus, quod si debens † centum, simpliciter le-
gat centum, ipsi suo creditori, præsumitur compensandi ani-
mo legasse. ob quantitatis paritatem, sicuti scribunt a me cō
gesti in consi. 370. nu.24 lib.4. vbi in specie prope sic respon-
di, & recensui eiusdem sententię Ruinum in consi. 222. nu.3.
lib.1. Quartum afferri potest exemplum, quando pater inops
28 est, † & dotem constituit filiæ ex bonis proprijs, & filiæ, vel
tam ex bonis proprijs quam filiæ. Hoc casu præsumitur de-
disse dotem etiam ex bonis filiæ. Ita diffinit Iustinian. in d.l.
vlt. C. de doris promiss. in versi. vbi autem. Et casum hunc ad-
mittunt ibi omnes, & Campegius in tract. de dote. parte pri-
ma, priuilegio.16 nu.2. Hercula in l.1.nu.26. ff. soluto matrim.
& ibidem Socin. iun. nu.167. & Paris. nu.113. Quintum exem-
plum considerauit Soci. sen. in dicta. l. prima. num.37. soluto
29 matrim. quando pater dixit, † se promittere dotem nomine
filiæ Nam tunc præsumitur promittere ex bonis filiæ.

Verum dissentit, & recte Ruinus in d.l.1. nu 14.§ quia illa
verba, nomine filiæ, possunt multipliciter intelligi, idest tan-
quam administrator vel negotiorum gestor ipsius filiæ. Et se
cundum hanc expositionem (ait Ruinus) procederet exem-
plum Socini. Possunt etiam intelligi, nomine filiæ idest ad vti
litatem filiæ, sub obligatione tamen propria ipsius patris, vt
tradit Bar. in d l.2.§. quod si in partis. ff. soluto matri. Et ideo
cum verba sint ambigua, trahi possunt ad vtrumque sensum,
& consequenter in dubio pręsumitur patrem ex suis bonis
tantum dotem constituisse, vt statuit Iustinia. in d.l. vlt. Sex-
tum exemplum attulit idem Socin. sen. in dicta. l.1. num.38.
30 solu. matrim. quando † filia ipsa promisisset primo dotem, &
deinde pater eam simpliciter soluisset. Hoc casu (inquit So-
cinus) præsumitur soluisse ex bonis filiæ. iuxta doctrinã Bar.
in l. vxorem. §. pater naturalis. de leg.3. & iuxta. l. triticum de
verbor. obligatio Verum a Socino dissentit Ruin. in d. 1. nu.
146. vers. & similiter. qui rationibus comprobat.

Prædicta exempla significant quidem patrem noluisse in
totum ex suis bonis dotare, sed etiam voluisse obligare bona
31 ipsius filię. Non tamen † operantur illæ declarationes, & pro-
testationes patris, quod filia ipsa censeatur obligata, nisi &
ipsa expresse consentiat dationi vel promissioni factæ a pa-
tre Etenim, secundum Ripam in d.l.1. nu. 92. & Socinum iu-
niorem. nu.175. & prius. Herculanum, nu.26 distinguendum
ita est Aut primo quæritur, nunquid pater ex sua illa promis
sione teneatur de bonis suis totã illam dotē præstare? Et dicē
dum est non teneri: cum, adhibita protestatione declaraue-
rit, nolle teneri, nisi pro certa parte. Et ideo vltra suam ꝓmis-
sionem non obligatur. Aut secundo quæritur, an bona filiæ
pro dote sic promissa sint obligata? Et dicendum est, ꝙ non,
cum deficiat filiæ consensus, qui omnino requiritur. l. profe-
ctitia. §. vltim. ff de iure dotium. Nisi (ait Socinus) pater vti-
liter gessisset negotium filiæ, quia tunc filia obligata erit. Aut
tertio quæritur. an pater sit liberatus ab onere dotãdi? Et tūc
si filia non consensit, non est liberatus, si vero consensit libe-
ratus censetur. Non enim sola patris promissio dotisq; con-
stitutio, sine ipsius filiæ consensu, eam obligat, nec se ipsum à
suo nexu liberat pater, sicuti post Aretinum in d. l.1. soluto
matrimo. scripserunt ibidem Ruinus. nu.136. Socin. iun. nu.
174 & nu.178. in fine. & idem docuit ibidem Hercula. nu.24.
qui scripsit, quod ad fugiendam omnem dubitationem, de-
bet pater in dotis constitutione efficere, vt filia expresse con-
sentiat. Idem docuit eodem in loco Bologne. num.112. & re-
spondit Hiero. Gabr. in consi.156. nu.26.

Declaratur secundo, vel locum nō habeat, qñ pater promit-
32 tit † dotem non genero, sed ipsimet filiæ. Hoc enim casu,
præsu-

præsumitur promisisse etiam ex bonis ad ipsammet filiam
pertinentibus, vt puta ex dote materna. Ita declarat Hierony.
Gabr. in consi. 156. nu. 25.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc præsumptio
13 in patre † naturali, qui pro filia dotem dedit, vel promisit.
Nam tunc non præsumitur dotasse ex proprijs bonis, sed ex
bonis ipsius filiæ. Ita Bar. in l. 1. ff. solu. matr. & ibid. Baldus &
alij relati ab Alexandro, & communem testatur ibi Ruin. nu.
147. Hercula. nu. 32. Soci. iun. nu. 188. versi. & ex prædictis. Pa-
ris. nu. 124 Bologne. nu. 118. adducti omnes ex. l. vxorem. §. pa
ter naturalis. de leg. 3. Verum prædicti intelligunt, quod cum ho-
die sm iuris pontificij constitutionem in c. cum haberet. de
eo qui duxit in matr. quam polluit per adult. pater teneatur
præstare alimenta filijs naturalibus, sic pariter tenetur dotem
constituere, cum illa loco alimentorum succedat, & conse-
quenter hodie pater ipse naturalis dotando filiam, præsumi-
tur ex proprijs bonis dotasse. Quæ hactenus de patre do-
tante filiam scripsimus, locum habent etiam in auo, & in ma-
tre, illis scilicet in casibus, in quibus tenentur dotare neptem
vel filiam. Ita in specie scripserunt Bald. & Salicet. in d. l. vlt.
C. de dotis promiss.

PRAESVMP. XVI.

Dotem datam, vel promissam a fratre pro sorore, præsumi datam, vel promissam, ex bonis ipsius fratris, sicque eam donasse, & quid in patruo dotante neptem ex fratre.

SVMMARIVM.

1 *Dotem sorori dans frater qui debitor illius existat, quando non donare sed compensare voluisse præsumatur.*

2 *Frater debens centum sorori, tantam quantitatem in dotem promittendo, non præsumitur donare.*

3 *Frater sororis debitor ex causa dotis, dotando sororem præsumitur compensare.*

4 *Patruus dotando neptem an donasse præsumatur, & quomodo & quando. nu. 5. 6. 8. & 9.*

7 *Filia vnius ex socijs omnium bonorum, est de bonis communibus dotanda.*

Postularet hic locus, vt differerem, an dos data, vel
promissa a fratre, præsumatur de eius bonis da-
ta, vel promissa, sicque donata, vel de bonis ipsius
sororis. Verum cum satis copiose explicauerim in
lib. 2. de arbitrarijs iudicum. casu. 88. num. 36. ea propter hic
differere supersedeo. Illud vnum tantum addendum nunc
1 censui, quod quando frater † est debitor ipsius sororis, & coniecturis
constat quod animo compensandi dotem dedit, vel promisit, non
præsumatur voluisse donare, sed compensare. Ita rndit Ruin.
in consi. 223. num. 2. lib. 1. qui sic pariter declarat, & intelligit
statutum; quo cautum est, quod si promittens dotem sit debitor
mulieris, pro qua promisit seu soluit, intelligatur promisisse,
vel soluisse de eo, in quo esset debitor mulieris vsque ad concur
rentem quantitatem, quod non vendicet sibi locum in ascenden-
tib. masculis, vel fratre vel filio fratris mulieris, qui intelliga-
tur de suo dotasse, nisi contrarium appareat. Inquit Ruin. statutum
hoc intelligi, nisi coniecturis constet fratrem voluisse dotare
ex bonis ipsius sororis, sicque cum eo, quod illi debet, compensare
voluisse. Nam & apparere satis hoc dicitur, quando coniecturis ap
paret. Coniecturas nonnullas illo in loco considerauit Ruin.
2 Quarum vna est, quando † frater debebat centum, & tantam quan
titatem promisit, vel dedit. Nam tunc ob eandem quantitatem
præsumitur animus compensandi, ex snia Bart. in l. triticum.
de verb. obl. Et Ruinum secutus sum in consi. 370. nu. 24. lib.
4. vbi alios recensui. Ruin. consi. 200. nu. 3. lib. 5. Socin. iun. in
cons. 79. nu. 7. lib. 3. & Alciat. resp. 498.

Declaratur etiam quando statim sibi prouidit stipulando do-
tem sibi reddi. Socin. sen. cons. 121. nu. 12. lib. 1. Est & secunda
3 coniectura sm Ruinum, quando frater † esset debitor ex causa do
tis, & deinceps hæredem fecisset in omnib. bonis, & sorori le-
gasset centum causa dotis: Nam præsumitur legasse animo
compensandi. Ita Ruin. in dicto consi. 124. nu. 4. ex snia Bart.
& Alex. in l. huiusmodi. §. cum pater. de leg. 1 & dicemus infra
lib. sequenti præsump. 109. nu. 85. vbi differemus de coniectu
ris, quib. testator præsumitur legasse suo creditori voluntario
compensandi. Et ibi plures enumerabimus coniecturas, quib.
compensandi animus colligit, & quæ casui nostro possunt adoptari.

Potest hic adiungi alia non absimilis disputatio, an qui pa-
4 truus constituit dotem nepti ex fratre, dicatur eam donasse, † vel
fratri, vel ipsi, nepti. existimo distinguendos esse tres casus.

Primus quorum est, quando fratres ipsi viuentes non sunt socij
omnium bonorum. Hoc casu cum censeantur inter se tanquam
5 extranei, dos in dubio præsumitur † donata. l. vnica. §. acce-
dit. C. de rei vxo. actio. & scripsi in dicto casu. 88. nu. 36. Por-
ro donatio hæc præsumitur facta contemplatione fratris, non
autem neptis. Ita Castren. in cons. 96. si dicta Cornelia nu. 2. versi.
nam de dimidia lib. 2. quem secutus sum in cons. 151. num. 2.
lib. 2. vbi alios retuli.

Secundus est casus, quando fratres in humanis existentes sunt
socij omnium bonorum. Hoc de casu rndit Castren. in dicto
consi. 96. nu. 2. fratrem hunc dotantem filiam fratris non præ
6 sumi † donare, seu voluisse dare, vt deinde is frater suus con-
ferat & ipse in dotanda propria filia, vel vt soluta societate
ante partem tantundem ex bonis communibus reciperet. &
Castrensem secutus est Ruin. in consi. 171. nu. 2. lib. 1. Verius
esse existimo, patruum hunc voluisse pro sua contingenti por-
tione dotem constituere nepti, quia quemadmodum pro di-
midia tenebatur eam alere, sic & dotare. Ita post Ruinum in
cons. 104. lib. 2. rndit Rolandus in cons. 91. num. 42. lib. 1. qui
nu. 43. subiunxit veram non esse eorum opinionem, qua Ca-
strensis suum illud rnsum muniuit, quod scilicet frater in diuisio
ne bonorum possit deducere tantumdem, vt fuit quantitas
dotis datæ filiæ fratris: cum verior sit contraria opinio eorum,
7 qui dixerunt filiam vnius ex socijs omnium bonorum † esse
ex bonis communib. dotandam. & aduersus Castrensem rn-
derunt etiam idem Ruin. in cons. 65. nu. 6. lib. 3. Socin. sen. in
cons. 291. nu. 12. lib. 2. & Alciatus in respon. 153. In causa do-
tis. nu. 3. vers. & opinio Socini.

Tertius est casus, quando patruus constituit dotem nepti ex fra
8 tre † mortuo. Hoc casu censetur patruus ipse donasse hanc
dotem ipsi nepti. l. vnica. §. accedit. C. de rei vxo. actio. & af-
firmant multi, quos retuli in lib. 2. de arbitrarijs iudicum ca-
su. 88. nu. 36. & hæc quidem snia procedit multo magis, quando ip
se patruus dixit se suo nomine, vel ex proprijs bonis dotem
constituere. Ita Socin. Iun. in cons. 79. num. 47. & 54. lib. 3. ex
snia Barto. in l. cum post. §. 1. vers. venio ad secundam partem.
de administr tuto. & fortius scripsit Socinus hoc locum ha-
bere etiam si patruus ipse erat curator & administrator bo-
norum neptis. Et de eadem facti specie interrogatus cum So
cino idem rndit Alciatus in responso. 498. Mutuo amore. nu.
5. versi. suadet etiam. Ita etiam Alba in consi. 12. nu. 8. & nu.
11. & ibid. vers. 5. quia considerauit Alba, præsumi donatio-
nem, quando is administrator excessit terminos & officium admi
nistratoris, faciendo aliquem actum non respicientem ipsam
administrationem. Et propterea multo magis locum habet hæc
præsumptio donationis, quando patruus ipse multum diligebat
ipsam neptem, vt rndit idem Socin. iun. in dicto cons. 79. nu.
51. lib. 3. qui nu. 63. & num. 33. duplici ratione & augumento
comprobauit. Et rursus fortius locum habet hæc præsumptio,
quando patruus ipse constituit dotem excedentem vires patrimo
nij relicti a patre dictæ neptis, vt in specie rndit Ruin. in cons.
200. nu. 4. vers. & hoc præcipue. lib. 1. Et demum multo magis
locum habet hæc præsumptio in illis ciuitatib. in quib. extant
statuta, quod mulier acquirat sibi dotem datam, vel promissam,
etiam si dotans stipulatus sit dotem ipsam sibi reddi, sicuti ex-
tat statutum hoc Bononiæ sub rub. de dotib. restituendis. §. item
dicimus, quod mulier, pro qua data est &c. & in annotationibus
ad ipsum statutum aduertit Monterentius, & idem ego ipse
respondi in consi. 770. lib. 8.

Declaratur nunc casus iste, vt locum non habeat, quando patruus
9 ipse curator & administrator neptis, quæ habet opulentum † pa-
trimonium, dotem simpliciter constituit. Nam tunc præsumi
tur dotasse ex bonis ipsius neptis. Ita Baldus in l. vlt. num. 12.
C. de dotis promis. & alios retuli in lib. 2. de arbitrarijs iudi-
cum. casu. 88. nu. 47.

PRAESVMP. XVII.

Dos ab auo data promissa pro nepte, an & quando præsumatur promissa contemplatione filij, vel ipsius neptis.

SVMMARIVM.

1 *Dotem ab auo constitutam nepti, alij profectitiam, alij aduentitiam, volunt. num. 2.*

3 *Auus dotando neptem, patre illius diuite existente, censetur non filij sed neptis contemplatione, & sic aduentitiam dotem constituere.*

tuere. Reiecta Natta & Caphali distinctione. num. 4.

5 *Auus Nepti nondum nata, relinquens in testamento dotem, filij contemplatione præsumitur reliquisse.*

6 *Auus dotando neptem, patre existente paupere, profectitiam dotem præsumitur constituere.*

Idque etiam obtinere in auo materno. num. 17.

8 *Auus relinquens dotem in testamento, quo filium hæredem scripsit absolute, præsumitur solius neptis contemplatione reliquisse.*

9 *Auus dotando neptem ex filio casu quo contemplatione filij nõ posset, impedimento iuris obstante, sola neptis contemplatione dotasse præsumitur.*

10 *Nepoti spurio, legatum filij contemplatione factũ, non subsistere.*

11 *Dotem relinquens auus in testamento, vt post mortem suam eueniente casu a se disposito præstetur, sola neptis contemplatione præsumitur fecisse.*

12 *Dos in testamẽto relicta, nepti nondũ nubili, aduentitia præsumitur.*

13 *Dos constituta nepti ab auo, quibus signis contemplatione neptis tum facta præsumatur.*

14 *Dos constituta ab auo pro bonis maternis, contemplatione neptis præsumitur data.*

15 *Dos neptis contemplatione tantũ constituta præsumitur, vbi alias afferret detrimentum filio.*

16 *Auus habens plures filios & ex eorum vno neptem eam dotando neptis contemplatione tantum facere præsumitur.*

17 *Auus dotando neptem ex filio exhæredato, filij cõtemplatione dotare non præsumitur.*

18 *Auus instituendo filium & dotando neptem, sola neptis contẽplatione dotem relinquere præsumitur.*

19 *Neptis dotem sibi ab auo contemplatione patris constitutam, in legitimam computat.*

20 *Dos data nepti ab auo contemplatione filij, imputatur in filij legitimam.*

Ontrouersa admodum & difficilis est hæc disputatio, an auus dotando neptem, præsumatur contẽplatione filij, vel ipsius neptis dotasse? fuut enim hac de dubitatione, opiniones. Prima fuit multorũ, quos longa serie enumeraui in ɔs.183.nu.10.lib.2. qui opinati sunt, dotem præsumi contemplatione ipsius filij cõstitu-
1 tam; & ob id, esse † profectitiã. Secunda fuit opinio prædictæ omnino contraria, quod imò præsumitur dotasse cõtẽplatio
2 ne ipsius neptis: & propterea esse † aduentitiã. Hãc probarũt alij multi, quos cogessi in d.cons.183.nu.32. a quib. illo in loco non dissensi, eoque in responso longam cõtexui hac de dubitatione disputationem. Tertia & verior quidem est sententia distinguentium duos casus.

3 Primus est, quando pater † est diues & cõmodè potest dotare filiam, sicque aui neptem. Hoc casu, si auus dotem ipsi nepti constituit, præsumitur constituisse contemplatione ipsius neptis, non autem filij; atque ita dos ista censetur aduentitia, non autem profectitia. Ita in specie Alex. in l. in quartam nu.28. versic. dumtamen. ff. ad l. Falcid. & in cons.138. num.3. lib.3. cum dixit, dotem hãc censeri aduentitiam. Idẽ apertius affirmauit Socin. sen. in cons.33. num.17. lib.3. quẽ secuti sunt Ripa in d. l. in quartam. nu.204. & ibidem Bologne. nu.365. & idem respondit Cran. in cons. 219. nu.3. qui eiusdẽ opinionis recenset Decium in cons.81. col. penu. & communem asseruit Anto. Gabriel in libro 3. conclusionum. in tit. de iure dotium, conclus.5. nu.15. & secutus est Cuchus in tracta. de legitima, pag.52. nu.36. Idem docuit Corasius in l. frater a fratre in prima parte. numer.68. ff. de cond indebit. vbi sic intelligit. l. de-
4 die. dotem. ff. de colla. dotis. Quocirca male † Natta in cons. 364. in fi. lib.2. & Cæphalus in cons.105. nu.29. & 30. lib.1. scripserunt, communem doctorum opinionem esse qđ aut pater est diues, & tũc auus dotando neptẽ, dr̃ contẽplatione filij dotare. Aut pater est pauper: & tũc dos data ab vno p̃sumit sola ipsius aui contemplatione. Est sanè reijcienda hæc Nattæ, & Cæphali distinctio, & retinenda præcedens, secundum quam procedere potest opinio Cornei & sequacium, qui dixerunt, dotem præsumi constitutam contemplatione neptis. Et huius casus, & sententiæ ea est ratio, quia quando pater est diues, non tenetur auus dotare neptem: sicuti multorum auctoritate scripsi in d. cons.183. nu.14. & in cons.81. nu.48.

Declaratur hic casus, vt locum non habeat, quando auus
5 † suo in testamento reliquit dotem nepti nondum natæ. Nã tunc dicitur reliquisse contemplatione filij: cũ nulla aui affectio erga neptem nondum natam possit considerari. Ita Bar. cons.131. lib.1. Angel. cons.89. nu.2. Alex. in cons.179. num.3. lib.5. Decius in cons.91. nu.44. lib.1. Dissentire tamen videtur Alexan. in cons.8. num.10. versic. aliter etiam. libro 3. & Natta in consilio 363. num.10.

6 Secundus est casus, quãdo pater est pauper; tunc auus † dotando neptem præsumitur eam dotasse contemplatione ipsius filij sui sicque patris dictæ neptis. Ita affirmarunt Doctores supra in primo casu commemorati, & manifeste Ruinus in consi.171. num.9. lib.1. & in consi.30. nu.10 lib.2. & Picus in l. in quartam. nu.244. ff. ad leg. Falcid. & ibid. apertius Ripa nu.204. Marzanus in cõs.1. nu.46. Marchabrunus in ɔs.21. nu. 40. Et hoc in casu procedere, & intelligi potest, prima illa opinio, quod auus præsumatur dotasse contemplatione filij. Et hic adaptari possunt illius opinionis argumẽta quæ copiosè congessi in d. consilio 183.

7 Extenditur hic casus, vt locum habeat etiam in † auo materno. Nam & is præsumitur eodem modo dotasse neptem, quando ad eum pertinet dotandi onus, vt est, quando ipsius filiæ pater & mater inopes sunt. Ita respondit Alex. in consil. 117. nu.8. lib.6. repe. in consi.154. col.1. lib 7. quem secutus est Anto. Gabr. in d. concl.5. nu.12.

Declaratur primo hic casus vt locum non habeat quando
8 auus † ipse suo in testamento legauit nepti dotem a filio ipso hærede instituto præstandam. Hoc in casu absolute præsumitur dos ista relicta, non contemplatione ipsius filij instituti: sed solius ipsius neptis. Ita respondi in cõs.183. nu.12. lib.2. post Ruinum, quem citaui, ibique rationem cum eo deduxi, & contrariæ auctoritati Cæphali respondi. Et præter ibi scripta existimo, Cæphali interpretationem procedere solum, qñ plures filij fuerunt hæredes instituti: & quando datus est substitutus: si ergo filius ipse solus est institutus, nullo dato etiam substituto, ɔcedit Cæphalus legatum non valere: & consequẽter illud censeri relictum, contemplatione ipsius neptis.

Declaratur secundò, vt non procedat hæc præsumptio, qñ
9 † obstare, aliquod iuris impedimẽtum, quo dotis constitutio nullo modo valeret, si intelligeremus eam fuisse factam contemplatione filij non autem neptis. Potest afferri exemplum quando auus constituit dotem nepti spuriæ ex filio suo legitimo. Hoc sane casu, si diceremus hunc auum constituisse hãc dotem contemplatione filij non subsisteret dotatio, vt ergo valeat, dicendum est præsumi auum dotasse contemplatione ipsius neptis. Ita in specie declarat Anto. Gabriel. in lib.3. cõclusionum. in tit. de iure dotium. conclus.5. nu.18. ex sententia Bartol. in l. Gallus. §. quod si is. ad finem, vers. tertius casus. ff.
10 de lib. & posth cum scripsit, quod si auus reliquit † nepoti spurio, non valet legatum, si apparet factum contemplatione filij: alias vero valet, si non filij contemplatione. Et Bartol. secuti sunt ibidem Ruin. num. 22. Capra in consil. 2. num. 6. & Decius in cons 462. nu.19. & alij, quos referam inf. in præsump. 28. dum explicablicabimus, quãdo donatum filio præsumatur donatum patris contemplatione in quarto casu.

Declaratur tertio, vt non procedat hæc præsumptio, quãdo
11 † auus constituisset dotem suo in testamento, vt illa præstaretur post mortem suã eueniente casu illo a se disposito. Nam tunc præsumitur relicta contemplatione, ipsius neptis, nõ aũt filij. Ita post Ruinum respondi in d cons.183 nu.12. ver. secũdo accedit lib.2. vbi rationem ex illo deduxi.

Declaratur quartò, vt locum non habeat hæc præsumptio quando auus dotem cõstituisset vel in testamento reliquisset
12 nepti † nondum nubili. Nam tunc non præsumitur constituta dos cõtemplatione filij, sed solius neptis, atque ita dos hæc præsumitur aduentitia, non autem profectitia. Ita auctoritate Ruini, non vno in loco respondi in d. cons.183. nu.13. quo loci dissolui obiectionem Cæphali dissentientis.

Declaratur quinto, vt non habeat locum hæc præsumptio,
13 quando extarent præsumptiones † seu signa, quibus intelligeremus auum hunc constituisse dotẽ cõtemplatione ipsius neptis tantum, sicuti quando ex verbis ipsius aui hoc coniiceretur, vt si dixisset, quod ipse dotabat. Hæc enim verba significãt, ipsum auum immediate & personaliter dotare voluisse. Ita post Socinum iuniorem respondi in d. cons.183. num.16. vbi etiam aliorum plurium auctoritate adiũxi aliud signum, quando scilicet in ipsa dotatione dixisset auus quod eam dotem constituebat, & dabat pro omni & toto eo, quod neptis ipsa petere, & consequi posset ea bonis ipsius aui. Nam hoc significat, dotem fuisse datam contemplatione ipsius neptis, alioqui dixisset auus, quod neptis ea dote contenta esse deberet, pro omni, & toto eo, quod petere, & consequi posset, ex bonis filij sui, sicq; patris ipsius neptis. Et illo in ɔs.183. nu.18. declaraui traditionem Ripæ, q̃ alioqui repugnare videbatur.

Declaratur sexto, vt non procedat hæc præsumptio, quãdo
14 hæc dos constituta fuisset pro bonis maternis, † atq; ita subrogata fuisset loco bonorum aduentitiorum. Nam tunc dos præsumeretur aduẽtitia, & ɔsequenter ɔstituta contẽplatione ipsius neptis. Ita post Crauettã respõdi in d. cons.183. nu.18.

Declarator septimo, vt locum nõ habeat hæc præsumptio
15 quãdo † alioqui dos ipsa afferret detrimẽtum ipsi filio insti-
tuto, vt puta quãdo alias ipse filius impediretur alienare suã
legitimam, vt declaraui in d. cons. 183. nu. 20.
16 Declaratur octauo, vt cesset hæc presumptio, quãdo † auus
haberet tres, vel quatuor filios, quorum vnus haberet fi-
liam. Hæc filia dotanda est ab auo, non autem a patre, & cõ-
sequenter dos hæc dicitur aduentitia. Ita Decius in consi. 66.
colum. vltim. vers. tertio principaliter. & idem sensit Aretinus
in consi. 17. versi. ad septimum igitur. quos secutus sum in d.
cons. 183. num. 24.
Declaratur nono, vt nõ habeat locum hæc præsumptio in
17 nepte ex filio exhæredato. Nam tunc † auus non præsumitur
eam dotasse contemplatione ipsius filij exhęredati. Ita de do
natione facta nepti ex filio exhæredato docuit Imola in l. qui
in aliena. §. interdum. ver. nota. glo. ff. de acqu. hæred. Verũ ab
Imola dissentiunt multi congesti ab Anton. Gabriel in libro
3. conclus. in tit. de iure dotium. conclus. 5. in fine.
Declaratur decimo, vt non procedat hæc pręsumptio, quã
18 do † auus instituit filiũ, & nepti dotem reliquit. Nã ex quo
filio prouidit, cum instituendo, præsumitur dotem reliquisse
nepti sola contemplatione ipsius neptis. Ita in specie respon-
dit Socin. iun. in cons. 33. nu. 5. lib. 1. qui egregia ratione mo-
tus est. & simile quod respondit Decius in consi. 462. nu. 20.
Cum dixit, quod quando pater prouidit filio spurio, &
aliquid deinde reliquit nepoti ex illo, non dr̃ ei reliquisse cõ-
templatione filij spurij, sed ipsiusmet nepotis tantùm.

Tertius est casus, quando non constat, an pater sit diues vel pauper, atque ita quãdo sumus in dubio, & nullæ extant coniecturæ, ex quib. colligi posit, an auus voluerit relinquere dotem nepti, eius vel filij contemplatione Hoc sane in casu dubio præsumit dos relicta intuitu filij. Ita Bar. in cõs. 131. nu. 5. lib. 1 Angelus in consi. 78. nu. 1. Ruinus in cons. 138. nu. 11. ver. & tanto magis lib. 2. Decius in cons. 81. nu. 5. Rubeus in cons. 124. Craue. in cons. 219. nu. 1. Cæphalus in cons. 481. nu. 1. nu. 67 & nu. 71. lib. 4. Marzanus in cõs. 1. nu. 46. Marchabru nus in cons. 21. nu. 40. Bursatus in cons. 417. nu. 1. & 2. & Simõ de Prætis in tract. de interpretatione vltimarum voluntatum lib. 4. dubit. 12. nu. 24. & ratio est, quia filius tanquam sangui ne cõiunctior, magis dilectus præsumitur quàm neptis, iuxta ea quæ scripsi infra lib. 4 præsump. 16. in tertia cõiectura.

Ex prædictis infertur primo, ꝙ illis in casib. in quibus dos
nepti constituta præsumitur contemplatione filij constituta,
19 necesse habebit ipsa neptis † eam sibi imputare in legitimã,
quam consequi debet ex bonis patris. Ita auctoritate multo
rum scripserunt Aleiatus in tract. de præsump. reg. 1. præsũp.
17. nu. 1. & Ripa in l. in quartam. nu. 206. ff. ad l Falcid.

Infertur secundo, quod dos ista ab auo data nepti cõtemplatione filij, imputatur in legitimam ipsiusmet filij. Ita post alios tradit Alcia. in d. præsump. 17. nu. 3. & disputat Ripa in l. in quartam. nu. 202. Non est hic locus vt hac de re differam.

PRAESVMP. XVIII.

Dotem quam maritus confessus est in dotali instrumento recepisse, tempore confessionis receptam præsumi.

SVMMARIVM.

1 *Dotem qui confessus est habuisse, præsumitur confessionis tempore recepisse.*
Et huius quæ sit ratio nu. 2.

Vm maritus in instrumento dotali confessus esset, se
habuisse & recepisse mille nomine dotis quæ promi-
sit patri restituere, dubitatum fuit, an is maritus præ
1 sumatur eam summam recepisse † tempore illo confessionis
factæ? Qua in re Bart. in l. post dotem. nu. 20. sol. mat. docuit,
præsumi eo tempore recepisse. Et illum secuti sunt Bal. Ang. &
alij vt refert ibi Ias. nu. 85. qui post Alex. testatur esse commu-
nem opinionem. idem scripserunt Campeg. in tracta. de dote
par. 3. q. 146. Aleia. in tract. de pręsump. reg. 3. pręsump. 35. nu.
7. quos secutus sum in cons. 97. nu. 68. li. 1. Ea præcipua ratio
2 ne, reliquis reiectis motus est Alcia. ꝙ nisi intelligamus † hæc
verba habuisse & recepisse, esse significatiua præsentis tempo-
ris, stipulatio illa a patre adiecta, nihil ad eius fauorem opera
retur. Nil enim ei acquireretur, ex quo iam acquisitum
fuisset ius filiæ l. quoties. in prin. ver. cæterũm. ff. sol. mat. Quo
ergo valeat stipulatio; & prosit patri cuius causa adiecta fuit,
dicendum est, prædicta verba intelligi, ꝙ tunc facta fuit dotis
numeratio. Et quamquam à pręd̃ictis alij dissentiant, & po-
stremo loco. Io. Bologn. in d. l. post dotem. nu. 174. attamen a
recepta opinione recedendum non est.

PRAESVMP. XIX.

Donatum a sponso sponsæ, præsumi donatum, si sequatur matrimonium.

SVMMARIVM.

1 *Sponsus dãs sponsæ, ob futurum matrimonium præsumitur donare.*
Et quæ nam sit hæc præsumptio. nu. 2.
3 *Donatio sponsi facta sponsæ, antequam matrimonium sequatur, non sortitur obligationem efficacem.*
4 *Dotis promissio, sub tacita quadam conditione pręsumitur facta, scilicet si sequantur nuptiæ.*
5 *Sponsę donans extraneus, non præsumitur donare sub tacita conditione, videlicet nuptijs sequutis.*

1 CVm sponsus sponsæ donat, † pręsumptio est id donas
se, si modo sequatur matrimonium. l. cum veterẽ. C.
de dona. ante nupt. Et hanc esse præsumptionem iu-
ris & de iure affirmauit Io. And. in additio. ad Spec. in tit. de
pręsumptio §. species. nu. 5. in verbo. In pręd̃ictis cõcord. ver.
2 adducit ad idem. Esse solum p̃sumptionem † iuris existimo,
cum contrarium probati possit. Est autem hæc conditionalis
3 quædam donatio, & ob id hinc sequitur, † quod antequam se-
quatur matrimonium, orta non est efficax obligatio. Ita glo.
in d. l. cum veterem. in glo. vlt. sic etiam dicimus in promissio
4 ne † dotis, quæ dicitur facta sub tacita conditione si nuptiæ
sequantur. & ideo interim non nascitur obligatio. l. stipulatio
nem. d. tali. & l. promittendo. ff. de iure dotium. & tradit Bal.
Nouel. in tract. de dote. par. 6. priuil. 76 nu. 2.
Declaratur præsumptio, vt locum non habeat in extraneo
5 † donante, vel promittente donare sponsæ, vel sponso. Non
enim tunc præsumitur donare sub tacita illa conditione si
nuptiæ sequantur. Bar. & Bal. in l. qui se debere. ff. de cond. ob
causam. & propterea scribunt, ꝙ nuptijs non secutis non re-
scindit donatio. Qua de re plura doctè & acutè scripsit Bald.
Nou. in trac. de dote. in 6. par. priuil. 69. Qñ aũt nuptijs nõ se-
cutis rescindatur donatio, explicant Bald. & Salic. in d. l. cum
veterùm. & in l. si a sponso. C. de donat. ante nupt. & Campe-
gius in tract. de dote. par. 1. q. 79.

PRAESVMP. XX.

Patrem alienando bona omnia, præsumi reseruasse filijs lucra matrimonialia.

SVMMARIVM.

1 *Pater alienando omnia bona præsumitur filijs lucra matrimonialia reseruasse.*
Estque hæc præsumptio iuris. nu. 2.

1 CVm pater alienat oĩa bona, p̃sumitur reseruasse † lu-
cra matrimonij filijs, auth. nũc autem. C. de secund.
nupt. quam ita annotauit Alci. in tract. de præsump.
2 reg. 1. præsumpt. 5. Et hanc esse † præsumptionem iuris dixit
Io Andreæ ad Specul. in tit. de præsump. §. species. nu. 5. in ver
bo, in prædict. concor. Et scripsit Salic. in d. auth. nunc autem.
idem esse quando pater alium hæredem in omnibus bonis fa-
cit. Et eo loci declarat Salicet. statutum Ferrariæ, quo cautũ
est, qđ nullus forensis acquirere posit immobilia in ciuitate,
& Ducatu, si pater instituit sibi hæredẽ forẽsem, & filiæ, quæ
eius est, nihil præter dotem reliquit, filiæ censentur reserua-
ta bona immobilia, quorum capax non est forensis.

PRAESVMP. XXI.

Mulierem pro alio intercedentem, præsumi aliquãdo pro sui commodo id fecisse: & ob id Velleiano non iuuari.

SVMMARIVM.

1 *Senatusconsulto Velleiano mulier quando non adiuuetur.*
2 *Mulier intercedens pro alio, & post biennium confirmans, obligationem,*

tionem, præsumitur non alterius sed propria causa intercedere.
4 *Mulier intercedendo pro altero aliquid accipiens, Velleiano non iuuatur.*

1 CVm mulier sua ipsa † cã obligationi se subijcit S. C.
Velleiano non iuuatur. l. 2. & l. si fœnebris. C. ad S. C.
Velleia. Quocirca statuit Iustinia. in l. si mulier la 2.
2 in fin. C. ad Velleia. ꝙ quando mulier ꝓ altero intercesit † &
post bienniũ eam obligationẽ confirmauit, præsumitur non
alterius cã. sed sua propria intercesisse & se obligasse. Hanc
3 esse † iuris & de iure præsumptionem affirmauit Io. Andr. in
addit. ad Specu in tit. de præsump. §. species. num. 5. in verbo,
in prædictis concord. vers. secundus in muliere. Nec hoc casu
requiritur, ꝙ mulier sit certiorata de huius. S.C. beneficio, se-
cundum Bal. & Salice ibidem. Et inquit Salice. cõfirmationẽ
non retrotrahi; sed obligationẽ sumere vires a die ipsius con-
firmationis, scripsit Bald. in auth. si qua mulier. in fi. C. ad S. C.
Velleia. Ita quoq; sanciunt idem Iustin. in l. antiquæ. in prin.
4 C. eo. ad Velleia. ꝙ si mulier † intercedendo pro altero, rem
aliquam accepit, non iuuatur eo. S.C. cum præsumatur sua
causa intercesisse. Hanc esse præsumptionem iuris & de iure
scripserunt gl. ibi & Doct. & Io. Andr. pręcitato in loco. & idẽ
asseruerunt Bal. in l. posidetis. nu. 6 C. de proba. Soci. in trac.
fallen. reg 314. & Alcia. in tract. præsum. in prælud. in 2. par. &
scripsi supra lib. 1. q. 60. in fine. & q. 65. nu. 8.

PRAESVMP. XXII.

Mulierem non præsumi pretij partem recepisse, etsi vna cum marito rem alienauit.

SVMMARIVM.

1 *Dotale prædium marito & muliere vendentibus, pretium ad maritum præsumitur peruenisse.*
Reijcitur opinio Bar. nu 6.
2 *Vxor in eodem instrumento se obligans cum marito, non tenetur nisi quatenus in eius vtilitatem versum est.*
3 *Mulier consentiens viro alienanti fundum dotalem, dicitur fideiussorio nomine consensisse.*
4 *Mulier viro subiecta dicitur.*
5 *Experientia quotidiana, rerum omnium magistra.*
7 *Mulier alteri regulariter non obligatur.*
8 *Dotalis prædij pretium ad solum virum peruenisse præsumi, etiam iuramento mulieris accedente.*
Fallit si in sui vtilitatem conuersum esse, mulier coram iudice confiteatur nu. 9.
Vel aliter constet partem in eius vtilitatem cessisse. nu. 10.
Idem si bona vir & vxor habeant communia, tunc enim pro dimidia ad singulos præsumitur peruenisse. nu. 11.

COnuenit vt hoc loco explicemus præsumptionem
illam, quia dicimus, quod quãdo maritus & vxor
vnà simul vendiderunt prædium dotale, & pretiũ
1 fuit ab emptore numeratum, præsumitur † pre-
tium illud peruenisse ad ipsum maritum, & propterea si ma-
ritus, vel eius hæredes asserunt, partem illius pretij ad ipsam
peruenisse, probare id debent. Ita scripserunt Specu. in tit. de
oblig. & solutioni. § ante omnia. ver. sed pone vir. Gemin. in
cap. 2. colum. 7. de penis. in 6. Federicus de Senis in cons. 18. &
cons. 241. Domino de Papia. Imola in c. cum contingat. col.
57. ver. iuxta prædicta. de iureiurando. qui dixit, ita aliquãdo
fuisse iudicatum in ciuitate Bononiæ. Idem affirmarunt Bal.
Albericus, & Castren. in auth. si qua mulier C. ad Velleian.
idem Castren. in cons. 41. lib. 2. Signorol. in cons. 41. Roma. in
l. si cum dotem. §. trãsgrediamur. ff. sol. matr. Abb. in cons. 44.
col. 1. lib. 1. Alex. in cons. 109. lib. 4. & in cons. 172. nu. 16. lib.
7. Franc. Aret. in l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duob. reis. An-
gel. Aret. in § est & aliud genus. in insti. de don. qui testatur, sic
apud Regiũ fuisse obseruatũ. Idẽ scripserunt Soc. sen. in cons.
15. nu. 7. li. 1. Capeg. in tract de dote. in 4. par. q. 10. Ita quoq;
iudicauit Consilium Neapolitanum, teste Afflic. in dec. 209.
Tandem probarunt Mars. in sing. 2. Moderni Parisien. in tract.
de vsur. nu. 288. Crau. in cons. 91. no. 11. ver. decimò istã. Boer.
in q. 33. nu. 6. & 7. Rolan in cons. 64. nu. 4. lib. 1. Roncheg. in l.
eandem. in prin. nu 59. ff. de duob. reis. Ofascus in decis. 140.
& Hieron. Gabriel in cons. 58. nu. 1. lib. 2. Et horum quidẽ sen-
tentia, quæ mihi magis probatur, multis fulcitur argumẽtis,
tum maxime tex. in auth. si qua mulier. C. ad Velle. quo san-
2 citum est, ꝙ qñ maritus & vxor † se obligarũt in eodẽ instrõ,
nõ tenetur mulier nisi quatenus sit versũ in eius vtilitatẽ. Cũ
ergo nõ appareat, hoc in casu partẽ illius pretij versam fuisse
in vxoris cõmodũ, dicendũ est, ad eã non præsumi peruenisse.
Secundò accedit tex. auth. siue à me C. eo. ad Velleia. quo
3 constitutum legimus, quod quando mulier † consentit viro
alienanti fundum dotalem, dicitur fideiussorio nomine con-
sensisse. Ita ergo hic dicendum est, vt pro maiori cautela em-
ptoris adscriptum sit nomen vxoris, quæ videtur suæ hypo-
thecæ renunciasse, & quidam color adhibitus dicitur, iuxta
l. vir vxori § vlt. ff. ad Velleia.
4 Tertio suffragatur ratio, quod † mulier est viro subiecta, vt
copiose disserit Tiraquell. in tract. de legibus connub. l. 7. nu.
2. & 3. Et propterea cum ipsi viro exhibere debeat reuerentiã,
consensisse dicitur, vt magis placeat viro, quàm vt pretij par-
tem consequatur. Et hoc quidem comprobat ipsa quotidia-
5 na experientia, quàm rerum † omnium magistram appellat
summus Pontifex in c. quã sit. de elect. in 6. Et in specie hanc ra-
tionem hanc perpendunt Castrensis & Gemin. quos supra re-
tuli. Et hæc quidem sententia, retinẽda est: tametsi ab ea per-
multi dissenserint, affirmantes præsumi pecuniam pro dimi-
6 dia peruenisse ad vtrumque. Ita † sane Bart. in cons. 124 Pun-
ctus quæstionis. colum. 1. lib. 1. Baldus in l. 1. col. 2. vers. prædi-
cta faciunt. & in l. mater tua. col. 5. vers. sed hic quæro. C. de
rei vend. Castr. in l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duob. reis, &
apertius in cõs. 296. col 1. & in cons. 360. col. 1. lib. 1. & in cõs.
362. lib. 2. Fabian. in tract. de emptione & venditione. in 3. q.
prin. q. 38. Curtius sen. in cons. 54. col. 2. versi. pro qua parte.
Lud. Bolog. in cons. 44. col. 2. ver. quod etiam.
Et ij quidem adducti sunt præcipue, argumento sumpto à
d. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duob. reis. Cui respondetur, lo-
qui in his qui se possunt libere obligare, id quod non contin-
7 git in muliere † quæ regulariter alteri obligari non potest. d.
authen. si qua mulier. C. ad Velleia. Respondet & secundo
Craue. in d. consi. 91. in fine. Et comprobat Ronchegallus in
d. l. eandem. in princ. nu. 59. & 60 ff. de duobus reis & ibidem
nume. 61. & 62. dissoluit alia nonnulla huius opinionis ar-
gumenta.
Extẽditur primò, vt hæc præsumptio locum etiam habeat,
8 quando † adhibitum fuit iuramentum. Ita Bald. in d. auth. si
qua mulier. colum. 2. ver. pone ergo, ꝙ vir. C. ad S. C. Velleia. &
alij relati à Ronchegallo in d. l eandem in prin. nu. 58.
Extenditur secundo, vt locum habeat etiam quando vna
simul maritus & vxor receperunt pecuniam: atq; ita non ap-
paret quæ certa summa ad vxorem peruenerit, præsumitur
quod totam summam acceperit ipse maritus. Ita respondit
Hieron. Gabriel in cons. 58. nu. 3. & 4. lib. 2.
Declaratur primò, vt non procedat hæc præsumptio, quã-
9 do † mulier coram iudice confessa est pecuniam illam quam
recepisse asseruit, fuisse in sui vtilitatem conuersam. Ita Bal.
10 præcitato in loco. Idem est, quando † aliter constaret eam
partem fuisse versam in vtilitatem mulieris. sic senserunt Af-
flict. in dicta decis. 209. num. 3. & Campegius in tracta. de do-
te. par 4. quæst. 10.
Declaratur secundò, vt non habeat locũ præsumptio hæc,
11 quãdo † maritus & vxor haberent bona communia: quippe
qui sic pacto matrimonium contraxissent. Nam tunc pretiũ
rei venditæ simul pręsumetur ad singulos pro dimidia perue-
nisse. Ita Modernus Parisien. in commentarijs de vsuris in q.
33. quem secutus est Ronchegallus in d. l. eandem. in princip.
num. 62. ff. de duob. reis.
Declaratur tertio, vt locum non habeat, quando vxor sola
cum consensu mariti vendit: sola recipit pretium, & sola pro-
mittit de euictione. Hoc sane casu præsumitur, quod tota pe-
cunia ad ipsam vxorem peruenerit, & nihil ad maritum. Ita
Imola in c. cum contingat. nu. 26. de iureiura. Alex. in consil.
38. col. 1. lib. 2. Rola. in cons. 64. lib. 1. Boer. in q. 23. quos secu-
tus est Hieron. Gabriel in d. consi. 58. num. 8. lib. 2, qui refert
etiam Nattam in cons. 155. num. 4. lib. 1. & dixit Gabriel, hoc
procedere etiam si ipse maritus promisit atq; ita fideiussit ꝓ
ipsa vxore, & ibi nu. 19 declarat Alex. in cons. 38. col. 1. lib. 2.

PRAESVMP. XXIII.

Donatio facta inter virum & vxorem, an & quando præsumatur reuocata, vt donãtis morte confirmata dici non possit.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter coniuges matrimonio constante prohibita, morte tamen, nisi reuocata appareat, confirmatur. nu. 2.*

3 *Donatoris pœnitentia & reuocatio non præsumitur.*
4 *Mutatio voluntatis nõ præsumitur, sed vrgentibus probatur signis & coniecturis nu. 5.*
6 *Legata & donationes à pari procedunt, & eorum pœnitẽtia & reuocatio coniecturis probatur.*
7 *Donator tradens rem donatum pignori, vtrum præsumatur donationem reuocasse.*
Et quid sit in legato. nu. 8.
9 *Odio graui inter maritum & vxorem subsequente, donatio vel legatum reuocatum præsumitur.*
Idem in testatore & legatario nu. 10.
11 *Adulterium committente muliere, donatio à viro facta præsumitur reuocata.*
Idem si turpiter luserit, vel deosculari sese passa sit. nu. 12.
13 *Donator maritus, rem vxori donatam alteri donans, præsumitur priorem donationem reuocasse. Id autem de qua donatione accipiendum. nu. 14.*

1 DOnare non possunt inter se maritus & vxor † constã-
te matrimonio. l. 1. ff. de donat. inter vir. & vxo. vbi
Vlpia. rationem reddit, & aliã commemorat Pau-
lus ibi in l. 2. & post Alcia. & Corasium scripsi in lib. 2. de ar-
bitra. iudicum, casu 132. nu. 2. Et quamquam constante ipso
matrimonio donatio hæc sit omnino nulla. l. 3. §. sciẽdum. ff.
eo. de donatio. inter vir. & vxo. Nihilominus subsistẽtiã quan
2 dam hẽt: & propterea † morte donantis confirmatur. l. cũ hic
status in prin. eo. tit. Nisi reuocata appareat donatoris pœni-
3 tentia. Quæ sanè pœnitentia † & reuocatio non præsumitur.
d. l. cum hic status. §. sed vbi semel. & in specie tradit Io. Lu-
pus in rub. extr. de don. inter vir. & vx. §. 69. nu. 11. Et rõ qui-
4 dem est, quia voluntatis † mutatio non præsumitur. l. qui te-
stamentũ. ff. de probat. & copiose comprobabimus infra lib.
6. præsump. 18. Qui itaq; donatorem pœnituisse, & donatio-
nem reuocasse asserit, probare is debet.

Extenditur procedere etiam, qñ extaret aliquod signum,
quo posset intelligi facta reuocatio, vel non facta, vt eo in no
tabili exemplo, qñ maritus cõstante matrimonio est cõfessus
habuisse dotem, qua ex confessione resultat donatio quædã
tacita si deinde maritus affirmat, se eam dotem non accepis-
se, non tamen ex hoc infertur reuocatio donationis. Ita Ro-
ma in sing 599. Tu scis quod donatio. & Lupus in d. §. 69. nu.
11 qui testatur ita fuisse in iudicio obseruatum.

Cæterum mutatam fuisse voluntatem & reuocatam do-
5 nationem probari poterit † vrgentibus signis & coniecturis,
6 sicuti & in legatis, quæ à pari cum donatione † procedere re-
spondit Vlpia. in d. l. cum hic status. §. pœnitentiam. Pœniten-
tiam & reuocationem in legatis probari cõiecturis affirmãt
Curtius iunior in cons. 103. nu 2 & Hieron. Gabriel in consi.
102. num. 8. ad finem. & nos differemus subsequenti in libro
in præsump. 82. Multa hic pœnitentiæ & reuocationis signa
considerari possunt.

7 Primum est signum & coniectura, si donator † rem dona-
tã pignori dedit. d. l. cũ hic status § si maritus quo loci Vlpia.
respondit, recedi ab hoc signo & coniectura, si conijci potest,
donatorem voluisse locũ esse donationi, non obstante pigno-
ratione facta, vt si donataria, quæ remansit in possessione, pa-
8 rata est satisfacere creditori. In legato † adhiberi solet distin
ctio. Nã aut res legata pignori data est tantã ob summã, quę
vel excedit, vel æquiualet pretio ipsius rei. & tũc præsumitur
reuocatũ legatũ: aut vero fuit pignori data & hypotheca a ꝓ
minori summa: & tunc non præsumitur reuocatũ legatũ. Ita
Bar. in l. rẽ legatã in fine. ff. de adimen. lega. & Ias. in l. 3 nu. 3.
C de leg alios cõmemorabimus subsequẽti in libro in ꝑsum.
82. Et in specie nostra sic etiam distinguit Ioã. Lupus in rubr.
extra de dona. inter vir. & vx §. 69. nu. 7. ver. prædicta sunt.

Secundum est signum & coniectura qñ superuenit graue
9 † odium inter maritum & vxo. sicuti quãdo mala gratia sub-
secutum est diuortium. Hoc etiam casu præsumitur reuocatũ
legatum. d. l. cum hic status. §. si diuortium. Idem dicimus in
10 legato, † qđ ob superueniens odium & inimicitiã inter testa-
torẽ & legatariũ, præsumitũ reuocatum. l. 3 §. vlt. & in l. inimi-
citiæ. ff. de adim. lega. & differemus infra subsequẽti in libro,
in præsump. 83. Et in specie nostra sic etiam distinguit Ioan.
Lupus in d. rub. extr. de donatio. inter virum & vxorem. §. 79.
11 nu. 1. Est & aliud exemplum, vt si mulier commisit † adulte-
rium l. res vxoris. C. de donatio. inter virum & vxor. & tradit
Lupus d §. 78 num. 2 qui multis comprobat. Et nu. 10. idem
12 esse dixit, quando † mulier turpiter lusit, vel passa est se deo-
sculari, & alia similia ad rem illo in loco congerit, quæ non
repeto.

13 Tertium est signum, quando † donator rem ipsam donatã
alteri donauit. d. l cum hic status. § qui quasdam. ff. de dona-
tio. inter virum & vxorem Idem est in re legata. l. rem legatã.
14 ff. de adimen lega. Id quod intelligo, † quando eadem res in
specie donata vxori donatur a marito alteri, secus verò, quã-
do vna re donata vxori, maritus alteri faceret donationem
omnium bonorum. Nam tunc non præsumitur reuocata do-
natio rei specialis. Ita Lupus in d. §. 69. nu. 10. vers. ex quibus
omnibus, motus inter alia, tex. l. quoties. C. fam. ercisc.

PRAESVMP. XXIIII.

Maritus an & quando præsumatur donasse vxori ea quæ illi tradidit.

SVMMARIVM.

1 *Maritus vxori, sponsus sponsæ, res aliquas tradendo, in dubio non præsumitur donare.*
Idque maxime in marito paupere vel rustico. nu. 2.
3 *Maritus nobilis & diues, res vxori traditas an præsumat̃ donasse.*
4 *Diuitiæ sola ad donationis præsumptionem an sufficiant.*
5 *Maritus plebeius & ignobilis, vestes, iocalia, & similia tradendo, aut mittendo mulieri, præsumitur donare. Et de quibus id vestibus aut iocalibus intelligatur. nu. 6.*

EVenit persępe, vt maritus res aliquas tradat vxori,
vel sponsus sponsæ, & ignoratur quo titulo tradi-
derit, an scilicet donationis vel alio? Qua in re ꝓ
1 regula constituendum est, non præsumi † titulo
donationis, cum illa in dubio non præsumatur. l. cum de in-
debito. in princ. ff. de probar. & copiose scripsi in libro 2. de
arbitrarijs iudicum. casu 88. colum. 1. Et hæc quidem regula
2 multo magis procedit † in marito paupere, vel rustico. sicuti
in specie tradit Ioa. Lupus in rubr. extra de donatio. inter vi-
rum & vxorem. §. 9. nu. 7. adductus textu. l. si duob. § si coeun-
da ff. pro socio. vbi rusticus non præsumitur præstare operas
suas gratis.

Receditur à prædicta regula coniecturis & signis, quibus
colligitur, sponsum sponsæ, vel maritũ vxori, donare voluisse.

3 Primum est signum & coniectura, quãdo maritus † est no-
bilis. Nam is donasse præsumitur res illas traditas vxori. Ita
in specie affirmarunt Bald. in cap. iurauit. col. vlti. de proba-
tio. Ioan. Lupus in d. § 9 num. 7. & nu. 18. & alios quamplu-
res eiusdem opinionis recenset Tiraq. in tract. de nobilit. cap.
vlti. num. 47.

Cæterum scripsi in commentarijs de arbitrarijs iudicum.
lib. 2. casu 88. nu. 49. esse dubiam, & ibidem declaraui quo in
casu locum habere potest.

4 Secundum est signum & cõiectura, qñ maritus † est diues.
Nam solas diuitias sufficere ad præsumendum donationem,
scripserunt gl. in l. sed si ego. in fine. ff. ad Velleia. Bal. in l. 1. in
fin. C. eo. & Io. Lupus in d. §. 9. nu. 81. vers. quinimo.

5 Tertium est signum & coniectura, qñ maritus † plebeius &
ignobilis, duxit nobilem, & ei misit iocalia, vestes & similia.
Nã tunc præsumitur quod maritus ea donauerit. Ita Bald. in
l. 1. C. de dotis promis. & alios commemorat & sequitur Lu-
pus in d. rub. de donat. inter virum & vxo. §. 10. qui paulo su-
pra § 9 nu. 19. vers. addr, idem scripserat.

6 Verum subiungit idem Lupus in § 11. intelligi, quãdo † ve-
stes & iocalia sunt modici valoris: vel quando sunt quotidia-
ni vsus. qua de re scripsi etiam ego ipse multa in lib. 2. de ar-
bitr. iudicum. casu 218.

PRAESVMP. XXV.

Maritus an & quando donasse & remisisse præsumatur alimenta & vsuras seu interesse sibi debitum, causa dotis non solutæ.

SVMMARIVM.

1 *Alimenta aut interesse debitum loco dotis sibi constitutæ, generũ præsumitur donasse socero, si intra modicum temporis, & sic infra decennium non petierit.*
Quid autem sit si præterlapsum sit decennium. nu. 2. & 4.
3 *Vsuræ etiam appellantur illa quæ dotis nomine præstantur in alimenta mulieris.*
5 *Actiones personales, vel officium iudicis, non tolli nisi 30. annorum cursu.*

Maritus

6 *Maritus non petens interesse loco dotis sibi debitam, toto vitæ tempore, præsumitur donasse. Idque procedit, vt etiam in foro canonico socer liberetur. nu. 9.*
7 *Dominus qui ob caducitatem expellere poterat emphyteutam, non declarando ante mortem, dicitur remisisse.*
8 *Filius in vita non conquestus de matre transeunte ad secundas nuptias, iniuriam sibi illatam dicitur remisisse.*
10 *Vsuras dotis pacto expresso promissas, an censeatur remisisse gener, si toto vitæ suæ tempore non petierit.*
11 *Vsuras dotis gener remisisse non censetur socero si ob aliquam causam, toto vitæ tempore non exegerit.*
12 *Ius quod sibi competere quis ignorat, nemo dicitur remittere.*
13 *Vsuras dotis sibi debitas, censetur remisisse gener, recipiendo sortem absque protestatione de ijs consequendis.*
14 *Mulier cui certa pœna promissa fuerat, si certo tempore dos non solueretur, lapso tempore dotem sine protestatione recipiendo, præsumitur pœnam remisisse.*
15 *Dominus recipiens canonem ab emphyteuta, præsumitur caducitatis pœnam remittere.*

DOtes opulentas & plus quam ferunt vires patrimonij, solent interdum parentes filiabus constituere; & dum non possunt promissam summam præstare, interesse loco alimẽtorum, generis quotannis pendunt; Euenire autem aliquando solet, vt maritus ipse diu differat petere hæc alimenta; & ob id dubitatur, an ea donasse & remisisse socero præsumatur. Hæc disputatio egregia & vtilis admodum est; quare vt eam explicem dilucidius ac nostri faciunt, distinguo atque constituo aliquot casus.

1 Primus est, quando † decursum est modicum temporis, vt puta biennium, vel triennium, vel sexennium, ita vt non attingat decennium. Hoc in casu nemo est, qui dissentiat, quod non censeatur facta donatio & remissio dictorum alimentorum & interesse. Et probat text. l. cum quidam. §. Diuus. ff. de vsuris. de quo statim dicemus, vbi requirit cursum longi temporis, ergo cursus minoris temporis non sufficiet.

2 Secundus est casus, quando elapsum est † decennium. Hoc in casu sunt opiniones. Vna fuit eorum, qui scripserunt maritum præsumi remisisse & donasse prædicta alimenta & interesse. Ita Dionysius Perusinus inter consilia Baldi in consilio 474. Post biennium. lib. 3. & idem verè sensit Bart. in l. cum de in rem verso. nu. 7. versi. si verò tractatur de præsumendo. ff. de vsuris. Alex. in cons. 74. nu. 8. ver. secondò principaliter. & col. vlt. versi. similiter ex alio. lib. 5. Corneus in consi. 106. colum. vlt. versi & pro dicta conclusione. libr. 2. Aleiatus in tracta de præsumptionibus reg. 1. præsumptio. 32. num. 4. vers. quid tenendum. Titaquel. in tract. de præscript. §. 1. glossa 4. versicu. octauò istis. & eiusdem opinionis alios recensuit Osascus in decis. 132. num. 11. ver. hanc opinionem: Ibi enim commemorauit etiam Cremens. in singu. 5. Gomes. in §. actiones. nu. 6. in instit. de actio. Campeg. in tract. de dote. parte secunda. q. 6. Marsilium in sing. 360. Socin. iun. in consi. 114. num. 40. libr. 3. & Cephalum in consi. 85. nu. 13. lib. 1. Refert & alios nonnullos, qui contrarium probarunt, vt dicemus infra.

Primò adducitur tex. l. cum quidã. §. Diuus. ff. de vsuris. cuius verba hæc sunt. Diuus Pius ita rescripsit: Parum iustè præteritas vsuras petis quas omisisse te longi temporis interuallum indicat: qui eas a debitore tuo, vt gratior apud eum videlicet esses, petendas non putasti. loquitur hic textus simpliciter de vsuris, non distinguendo vsuras debitas ex causa lucratiua, à debitis ex causa onerosa; vt animaduertit præcitato
3 in loco Alciatus. Quocirca cum etiam vsuræ † appellentur, quæ loco alimentorum mulieris præstantur, l. vir vsuras. & l. insulam. §. vsuras. ff. soluto matrimo. dicendum est, casum. d. §. Diuus. conuenire casui nostro. Non etiam repugnat consideratio Alexand. in consilio 63. nume. 16. libro 4. cum dixit, dict. §. Diuus. loqui eo casu, in quo creditor non exegit vsuras a debitore, vt ei esset gratior, expectans ab eo beneficium aliquod. Nam respondetur secundum Alciat. præcitato in loco. num. 4. ver. nec intellectus. ibi ex solo ipso temporis cursu præsumi id factũ causa gratitudinis, alio non ꝯstito.

Secundo glo. in l vir vsuras. ff de donat. inter virum & vxo. adduxit hac pro opinione tex. l. cum oportet § sin autem. C. de bonis quæ libe. quem ẽt perpendunt Roma. Alex. & Boer. quos sic refert Osascus in d. decis. 132. nume. 4. Ibi enim dicitur, quod si pater tacitè filijs remisit vsumfructum bonorum aduentitiorum, prohibẽtur hæredes patris illum petere. Ergo & hoc in casu maritus non petendo vsuras dicitur remittere. Cæterum aliam habet rationem is text. §. sin autem vt explicabimus infra in præsumpt. 30. nu. 54.

Tertio Alci. ꝑpendit tex. in l. vir vsuras. ff. de don. inter vir. & vxo. cuius verba adscripsi. *Vir vsuras* (inqt Papinianus) *pmissæ dotis, in stipulatum deduxerat, easque non petierat. Cum per omne tempus matrimonij, sumptibus suis, vxorem & eius familiam vir exhiberet, dote prælegata sed & donationibus verbis fideicommissi confirmatis: legato quidem dotis vsuras non contineri videbatur: sed titulo donationis remissas.* Hic manifeste respondit Papinianus, maritum, qui nũ petijt has vsuras donec vixit, cum etiam vixisse potuit minus decennio, censeri remisisse. Nec repugnant considerationes Alexan. in consi. 63. num. 16. versic. similiter non obstat. libro 4. Nam illa prima, dum post glo. ibidem ait, illam fuisse donationem expressam, est omnino falsa: sicuti colligitur ex verbis Papiniani. cum dixit, videri donationis titulo remissas. Non etiam verum est, quod essent vsuræ odiosę: quia imò sunt fauorabiles, cum loco alimentorum præstentur, & eam ob causam sic considerantur in d. l. vir vsuras. Non etiam verum est, quod dicebat Alexãder, fuisse vsuras promissas ab ipsamet vxore, cui facile donari a viro præsumitur ob mutuam beneuolentiam. Est enim consideratio hæc diuinatiua ad responsum Papiniani, qui simpliciter & absolutè loquitur. alias considerationes Cornei in consi. 145. lib. 2. ad d. l. vir vsuras diluit Osascus in decis. 132. nu. 20. Rectius forte dici posset, id contingere, ob subsecutam mortem mariti, qui moriendo dicitur nolle petere, sed remittere. Et infra in subsequenti casu confirmabimus. Et hæc quidem opinio mihi magis probatur.

4 Secunda fuit opinio eorum, qui † dixerunt, cursu decennij non præsumi remissas vsuras has. Ita Roma. in consi. 517. nu. 14. & in l. insulam. §. vsuras. & in l. quæ dotis. ff soluto matri. & ibidem Alexan & Iason numero 19. Alexander in consilio 56. numero 6. nume. 8 & numero duodecimo. & in consilio 63. nume. 16. lib. 4. & in consi. 208. nume. 10. lib. 7. Corneus in consi. vlt. lib. 2. & in consilio 164. colum. peu. libro 3. in consi. 53. nume. 3. libr. 4. Decius in consi. 571. nu. 4. Francis Balb in tract. de præscriptio. in prima parte tertiæ partis principalis. q. 10. nu. 14. Ang. Aret. in §. fuerat. in instit. de actio. & ibidem Iason nu. 20. Ioan. Lupus in cap. per vestras. in tertio notabil. §. 1. col. 2. versic ad idem facit. de donat. inter vir. & vxor. qui communem esse affirmauit. Ruinus in consi. 224. nu. 15. lib. 1. & in consi. 61. num 5. lib. 4. Gratus in cons. 57. libr. 1. Cassan. in commentarijs ad consuetud. Burgund. in rub. 4. §. 23. num. 17. & Modern. Parisien. in additio. ad Alex. in consi 63 libr. 4. Neuiz. in consi 57 nu. 8. & Gramma. in decis. 70. qui testatur, sic fuisse decisum in consilio Neapolitano.

Primo affertur tex l. Procula. ff. de probatio. Verum respondet Alciatus in d. præsump. 32. num. 5. quod ibi non interuenerat temporis diuturnitas: sed facta fuerat sæpe calculatio, quæ minori tempore fieri potuit. Præterea ibi fit fundamentum in eo, quod Procula quandiu vixit, nihil à fratre petijt, & non cursus temporis sed mors ipsa consideratur, sicuti in casu d. l. vir vsuras. ff. de dona. inter virum. & vxor. de qua diximus supra, & infra repetemus.

5 Secundo, quia actio † personalis vt hæc, vel officium iudicis, quo vsuræ dotales præstantur d l. insulam §. vsuras. ff sol. matr. non tollantur, nisi cursu triginta annorum. l. sicut & l. omnes. C. de præscriptio. 30. vel 40. anno. Verum respondetur, hanc non dici præsumptionem, de qua nos loquimur: sed præscriptionem, vt dicemus infra. Duo alia argumenta hac pro opinione refert Osascus in d. decis. 132. nu. 17. & 18. quæ facilè confutari possunt.

6 Tertius est casus quando † maritus quam diu vixit, nihil petijt. Hoc sanè casu, dicitur vsuras ipsas remisisse atque ita donasse. Ita in specie affirmarũt Bar. in l. vir vsuras ff. de don, inter vir. & vxo. Rom. in d cons. 571. nu. 16. & in l. insulam. §. vsuras. nu. 16. ff. sol. mat. Francis. Balb. in tract. de præscript. in 1. par. tertiæ partis principalis. q. 10. nu. 14. Io. Lupus in d. §. 1. col. 2. ver. ad idem tex. Boer. in q. 196. nu. 4. Gramma. in decis. 103. nu. 29. Ceph. in d. cõs. 85. nu. 14. lib. 1. & Osasc. in deci. 132. nu. 19. vbi in fi. testatur ita fuisse decisum in illo Senatu Pede. Qui tñ intellexit, qñ cum morte mariti concurrit cursus decennij: ꝙ minime verum est: cum ẽt minor tẽporis cursus sufficiat. Et hęc quidẽ sententia probat in d. l. vir vsuras. & in d. l.
7 Procula. Est simile, ꝙ dicimus, dñm, † qui ob non solutum canonẽ ab emphyteota, vel aliã iustã ob cãm, poterat eum expellere atq; ita caducitatẽ declarare, si dũ vixit, nõ declarauit moriẽdo dr eam remisisse. Ita scribunt multi a me congesti in cõs. 155. nu. 17. vbi nu. 16. Cõmemoraui illud simile, quo dici-
8 mus si filius † viuẽs nõ est ꝯquestus matrẽ trãsiuisse ad secun. nup. & ob id ferre debere pęnã illatæ sibi iniurię, dr pęnã ipsã remisisse. & aliud simile retulit Osasc. in d. decis. 132. nu. 5.

Extenduntur prædicti omnes casus, vt locum etiam ha-
9 beant † in foro canonico, in quo etiã obseruabitur, vt socer

annotauit Soc in d.l.filio.nu.4.confert & l.eum aliquis. C.de iure delib.vbi instituens heredem seruum Sēpronij,intuitu & contemplatione domini dicitur instituisse. Id qđ explicabimus infra in sequenti libro. in præsumpt 44 Nec constituenda est differentia (inquit Lupus) quod præcedat vel sequatur proprium nomen vxoris, cum vtroque casu præsumatur facta donatio contemplatione mariti, vt ei acquiratur. Dissentit tamen Alex in d.§ in arrogato nu.12 in fi.

6 Quartus est casus, quando vxori donatæ fuerunt † res ei non conuenientes,sed marito, vt puta arma, equi & similes. Hoc etiam casu præsumitur donatum contemplatione mariti,vt acquirantur Ita Bar.in consi.11. Quæstio talis est.nu.3. lib.2.Ang.in l.sed si plures.§.in arrogato ff de vulg. & pupil. subst.Io.Lupus in d.§.45.nu.8.ver illud tamen & idem sensit Rota Roma in decis.1 nu.8.de dona.inter vir. & vxor. in antiquioribus.post Io.And.Idē dicimus in donatis Ambasciatorib quos latinæ legatos appellamus:sicuti statim dicemus.

7 Quintus est casus, a præcedenti diuersus, quando scilicet vxori † donatæ fuerunt res ei tantum conuenientes, vt puta vestes muliebres, Armillæ,Margaritæ & similia. Hoc in casu, donatio præsumitur facta cōtemplatione & causa ipsius mulieris,vt ei acquirantur Ita Bar.in d.consi.11.nu.3. Ang.in d. § in arrogato.Rot.in d.decis.1.nu.8.Ita dicimus, quod donata

8 legatis, quæ eis tantū † conueniunt, præsumuntur eorum contemplatione & causa donata,vt eis acquirantur,non autē principi,qui ipsos legatos misit.Ita Doct.in l.si vero §.itē qdquid.ff.sol mat. & dicemus infra in subsequen. præsumpt.

9 Cæterum ab hac opinione † dissentiunt Imol.& Alex.in d. §.in arrogato. quos secutus est Io Lupus in d.§ 49.nu.9. Ea ratione moti sunt,quia etsi res donatæ conueniant tantummodo mulieri attamen non inde fit,quod mens donantis fuerit donate mulieri,vt suæ essent, cum & ipse vir concedat ornamenta,vt ornatius incedat,non quia velit esse mulieris. vt tradunt Bar.& reliqui in l.pen §.seruis.ff.sol.matr. & in l.1.§. nec castren. ff de collat. bono. & scripsi in commentarijs de arbitr.iudi lib.2.casu 218.

10 Sextus est,quando extat † consuetudo,quod donata a cōsanguineis,vxori consanguinei,vel amici,acquirātur ipsi mulieri.Hoc sane casu præsumitur, quod simpliciter donatum a consanguineo ipsi mulieri,dicatur donatum, vt ei, nō autem marito acquiratur.Ita in specie scripserunt Castr. & Alex. in §.arrogato.Corn.in consi.81.col.vlt.lib.1. Io.Lup. in d.§.45. nu.9.ver.secundò intellige.& Rol. in consi.10.nu.11.lib.1. Et simile tradunt Bar in l.si vt certo.§.interdum. ff.commod. & Sali.in l.sicut.in fi.C.commod.cum dixerunt, quod si est consuetudo, quod ea, quæ mittuntur a sponso sponsæ, vel econtra,dicantur donata, consuetudo illa sequenda est. Huc etiā facit,quod dicemus in subsequenti præsumptione, donata legatis eis acquiri qñ talis extat ɔsuetudo,vt eis acquirantur.

11 Septimus est casus, quando donatio facta fuisset à † consanguineo principe Hoc sane casu,præsumitur facta causa & contemplatione ipsiusmet mulieris, cui donauit, vt ei acquiratur & non marito.Ita a fortiori probat.l cum multa. C. de

12 bon.quæ lib. vbi donata a principe † filiof.eidem acquiuntur.qui regulariter ꝗ acquirit, patri acquirit. l.placet. ff. de acq.hæred attamen ex donatis a principe nihil pater consequitur: Et propterea filius disponere de illis potest ;vt tradunt ibi Doct.& Calcan.in consi.12.col.penu.& Ias.in auth. ex testamento. C.de colla. Et in specie clarisque his terminis sic respondit Bar in consi.11.Quæstio talis est,an quæ donantur nu.1.lib.2.quem secutus sum in consi.41.in fi.lib.1.

Octauus,& vltimus est casus,quādo verè sumus in dubio, vt quia nullæ extant coniecturæ,quibus possit conijci. fuisse donatum causa,& contemplatione mariti, vel ipsius vxoris, vt vel viri, vel alteri acquiratur. Cum inquam verè versamur in dubio; dubia est Doctorum disputatio. Vna fuit opinio

13 eorum,† qui scripserunt,præsumi donatum contemplatione mariti,vt ei & non mulieri acquiratur, Ita Bar.in d.consi.11. in fin.& idem Bar.Castr.& Alex.in l sed si plures §.in arrogato.ff de vulg.& pup.subst.& ibid.Ias.in §.ad substitutos, quē legit cum d § in arrogato.vbi nu.9.testatur hanc esse tutiorē, & in praxi difficile esse ab ea recedere. Idē Ias.in l.vt liberis. C.de collat.Ange.Aret.in §.fuerat.nu.12.ver.quid erit de donationib in insti.de act.& ibid.ipse Ias.Et his accedunt.Rota Roma.in decis.1.nu 8.ver & si ex his.in tit.de dona. inter vir. & vxor.in antiquioribus Butr.in consi.38.nume.4. Corne.in consi.81.col.pen.lib.1. Barba in consi 43. col.3.lib.1. Ruinus in consi.223.num.10.& 11.lib.1.Dec.in l.vt liberis.nu.23. C. de collat.& in consi.280. Io.Lupus in rub. extra de donatio. inter vir.& vxor §.45.Rolan.in consi.10 num.11.lib.1.Et hac pro opinio.afferri perpendique solet tex. d.l.sed si plures.§.in arrogato.ff.de vulg.& pup subst. quo loci Vlpianus respondit, substitutum filio arrogato consequi quæ ipsi arrogato dedit pater arrogator:& inter ab eo data connumerari,quod ab amico vel cognato relictum fuit ipsi arrogato. Et ratio est,quia illa relicta præsumuntur legata contemplatione patris arrogatoris,& propterea tanquā ex eius bonis transeunt ad substitutum. Verum, reiectis aliorum interpretationibus, respondet Iason in d.§.ad substitutos.num 9. ita responsum fuisse ab Vlpiano eo in casu.in quo duo concurrebant. Vnum quod fuerit legatum contemplatione arrogatoris:alterum,ꝗ legatum fuerit contemplatione eius,cui statim de iure acquiritur.Et prius ita sensit Bald. in l.cum te. num.3.C.de donat. ante nupt.Iaso.secutus est Alciatus in tract. de præsump.reg. 1.præsump.18.Diuersum est (aiunt prædicti.) in casu nostro, quo etsi primum illud concurrit quod scilicet donatio fuerit facta sponsæ contemplatione mariti: non tamen concurrit

14 secundum,cum de iure quidquid acquirit vxor † non acquirat marito, sicuti filius acquirit patri.l placet.ff de acq.here. Nec obstat quod inquit Alex.in d.§ in arrogato.quod in casu illius responsi non est patria potestas,quæ efficit, vt relicta filio acquirantur patri arrogatori: sed est id, quia eius contemplatione legatum fuit. Nam respondetur secundum Ias. quod imò patria potestas est in causa huius acquisitionis, coniuncta tamen ipsa contemplatione. Id ꝗ ex eo, (inquit Iason) probatur,quia si patria potestas non esset in consideratione,sequeretur,quod si mortuo patre arrogatore.consanguineus vel amicus legaret aut donaret huic filio pupillo arrogato,cōtemplatione ipsius patris, substitutus pupillariter huic filio consequeretur bona hæc: id quod falsum est, cum substitutus iste solum consequatur bona donata filio arrogato, viuente ipso patre arrogatore.

Cæterum dubia est interpretatio, quia quidquid acquirit

15 filius arrogatus, nō dicitur acquirere patri † arrogatori: sed sibi l.non aliter.& l.his verbis.ff.de adoptio.Respondet secundo Alciat.in dicta præsumptio.18.in fi. quod in d. §.in arrogato, agebatur de aliquali fauore pupilli arrogati,quod scilicet pater ei posset substituere pupillariter, nedum in bonis sibi a patre prouenientibus, sed etiam a cognatis & amicis. Nec propter hoc ipse arrogatus eis priuatur: Id quod non contingit in casu nostro, vbi mulier etiam viuens cogeretur restituere marito.

Secundò adducitur tex.in l.si quid earum. in princ.versi.in quibus.ff.de leg.3.vbi si maritus legauit vxori, quæ sui causa comparata sunt, in hoc legato veniunt etiam ea, quæ socer; nurus nomine comparauit. Ergo non erant ipsius nurus:sed mariti. Ita textum hunc ad rem perpendit Lupus in d. §.45. nu.3 Verum nec tex iste satis probat,quia & si in legato vxori facto contineantur etiam ea, quæ fuerunt nurus ipsius testatoris: non tamen definit illo in loco Vlpianus, quomodo res illæ quæ nurus fuerunt, sibi acquisitæ fuerint. Nam fieri potest,quod ei soluerit pretium, vel nurus ei donauerit. Nec ibi declarat Vlpianus,quomodo res illæ effectæ fuerint illius nurus,qs scilicet ei reliquerit,vel donauerit, vel si ipsa emerit.

Tertiò melius suffragatur, quod ad cognoscendum, cuius

16 † contemplatione aliquid fuerit legatum. vel donatum; inspicitur & consideratur affectio donantis & legantis.l.donationes in ɔcubinam §.species.ff.de dona.cum ergo amici & consanguinei mariti moti sint affectione & beneuolentia, qua prosecuti sunt maritum ad donandum eius vxori, cui alias non donassent,sequitur dicendum præsumi donasse contemplatione ipsius mariti. Verum respondetur, quod etsi donarunt contemplatione & causa ipsius contracti matrimonij, ob affectionem qua prosequebantur consanguineum, non tamen inde sequitur, quod noluerint acquiri ipsi mulieri, sicuti dicemus infra in vltimo argumento subsequentis opinionis.

17 Contrariam opinionem † quod scilicet præsumatur donatum vxori seu sponsæ contemplatione ipsiusmet, non autem mariti probatunt Baldus in l cum te.nume.3. C. de donatio. ante nupt. & in consi. 215. Facta super quibus, libro 4.Comens.& Aretinus in d. §. in arrogato. Angelus & Roman.in d.l.vt liberis. C.de colla. idem Roman.in consilio 172. nume. 2. Zasius in lib. 2. intellectuum singula. capitu.9. & Alciatus in tracta. de præsumptio. regul. 1, præsumptio. 18. Et hæc quidem opinio mihi magis probatur: & si multa sunt eius argumenta, quæ nil vrgent.

Primò adducitur tex.l.si seruus communis. ff.de don.inter

18 virum & vxorem. vbi res quæ erat cōmunis † mariti & duorum fratrum, donata fuit mulieri ab ipso viro, præsentibus & cōsentientibus fratribus suis: id quod perinde est ac si duo illi fratres expressè donassent partes suas. Et si ergo maritus

in ea parte, quæ sua erat, dici non posit, quod sui ipsius contemplatione donauerit: attamen in duabus alijs partibus, quæ erant fratrum, qui donasse dicuntur, contemplatione mariti fratris eorum censentur donatæ: Et tamen Alphenus Iurisconsl. ibi dubitat, cui acquirantur duæ illæ partes, & tandem respondit, acquiri ipsi mulieri. Ecce ergo Alphenum affirmasse donata vxori contemplatione mariti, acquiri ipsi vxori, non autem marito.

Cæterùm respondet Ias. in d. l. sed si plures. § ad substitutos. num 8. in fi. ff. de vulg. Iurisconsultum Alphenum in d. l. si fetus communis, definire quidem donationem illam valere, etiam viuente ipso marito; quia cessat ratio prohibitionis donationis inter virum & vxorem Non tamen definit, cui mortuo ipso marito, res illa donata acquiratur. Nec obstat (inquit Iason) textus ibi in fine, in verbo, reddere, quia Iuriscon. habuit respectum ad id, quod maritus iam tradiderat rem donatam: & ideo pro parte pertinente ad maritum reddit, pro alijs verò duabus partibus fratrum mariti, non reddit. Non hic commemoro aliorum interpretationem, quam confutauit Alcia. in d. præsump. 18.

Secūdò Are. in d. §. in arrogato. in fi. citat. l. 3. §. socrui. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si constante. & l. si te in vacuā. C. eo.

Verùm, mea quidem opinione, nil vrgent Nam facile con-
19 cedimus socrum † donare posse nurui, & statim valere donationem: Cum prohibitio legis, qua maritus donare non potest vxori, cesset hoc in casu; Non tamen inde fit, quin donatio censeatur facta contemplatione ipsius mariti, eo tamen animo, vt nihil marito posit dici acquisitum.

Tertiò Bald. in d. consi. 215. alleg. l. si mater. C. de don. ante
20 nupr. vbi qđ † socrus donauit genero suo sponso id efficitur proprium ipsius sponsi, & illud ad suos hæredes transmittit.

Cæterùm respōdetur, iura illa procedere in casibus claris, in quibus constabat, socrum donare voluisse ipsi genero, & de eius enixa volūtate apparebat, ex quo dicit, se donare animo repetendi & eum etiam in possessionem induxit. Id quod forte contingit, quia socrus voluit remunerare generū, quem nacta fuerat ex animi sui sententia, cui pro meritis forte dotem non constituerat.

Quartò mouetur Alcia. in d præsump. 18. eo simili, quo di-
21 cimus donata † per auum nepoti præsumi aduentitia atque ita donata, vt ipsi nepoti acquirantur; sicuti communis est sententia in l. quæsitum. de leg. 1. Ergo idem à fortiori dicendum est hoc in casu, cum facilius filius acquirat patri, quàm vxor marito.

Verùm respondetur, dissentire ab ea opinione multos, &
22 nos superiore præsumptione distinximus. † quod aut aliqua sunt merita nepotis, & tunc præsumitur ei donatum sui causa & contemplatione, Aut nulla eius extiterūt merita; & tunc præsumitur ei donatum contemplatione filij, ob maiorem dilectionem, quam habet auus donans erga filium ipsum. Ita in casu nostro cum nulla sint mulieris benemerita erga donantem, præsumitur quod is ob affectionem & sanguinis coniunctionem, quæ sibi cū marito intercedit, donauerit eius vxori.

Quintò argumentatur Alcia in d. præsump. 18. nu. 3. versi,
23 secundò moueor; quod donata † legatis quos Ambasciatores vulgò appellamus non præsumūtur donata cōtemplatione principis, qui legatos misit: sed causa & contemplatione ipsorum met legatorum, vt tradunt Docto. in l. si verò. §. item quid quid ff. sol. matr. & Alex. in d. §. in arrogato.

Verùm respondetur, dissentire multos, sicuti in subsequenti præsumptione explicabimus, vbi distinguemus multos casus. Sexto mouetur Alciatus in præsumpt. 18. nume. 4. versi. tertiò ego, quod iure non probatur, quod donando vxori acquiratur marito. Non enim promissio, nō traditio, fit marito: Non ergo dici potest, quod res donatæ sint mariti. l. traditionib. C. de pact. Et casus specialis est (inquit Alciat.) in l. quintus. ff. de dona. inter virum & vxo. ad euitandam turpem suspicionem. Quæ ratio cessat hoc nostro in casu. Nec obstat vxori donatum esse contemplatione & causa ipsius mariti, quia respondetur, ex hoc non sequi, quod acquiri debeat marito. Nam (inquit Alciatus) quæsita contemplatione alterius, solum considerantur in filijsfamil. qui quidquid acquirunt patri acquirunt. Ita loquitur. l. cum oportet. in prin. vbi Baldus. nume 4. C. de bonis quæ libe. & dicemus infra in præsum...... Non ita est in alijs. Et hæc quidem Alciati consideratio comprobatur text. l. socium qui in eo §. vlt. ff. pro socio. vbi dona-
24 ta socio † propter ipsam societatem atque ita contemplatione societatis, non tamen acquiruntur societati, sed propria efficiuntur ipsius socij, cui donatum est. Nec dici potest, vt dicebant Abb. in c. postulastis. de cōcess. præb. & Lup in d §. 45. nu. 6 ibi fuisse clarum, illum donātem voluisse donare socio, vt ei acquireretur, quia verius est casum fuisse dubium; quia donator ille simpliciter donauerat illi donatario, etsi motus fuerit propter ipsam societatem. Ita ergo & nostro in casu dicendum est, quod etsi consanguineus mariti, motus fuerit ad donandum illi vxori sui consanguinei, ob id, quod cōtraxit matrimonium cum eius consanguineo, & quod non donasset, si ei non nupsisset, attamen dicitur donasse, vt eius proprium fiat, quod donauit.

Vltimo hic considerandum est, quod casus iste donationis factæ a cōsanguineo, vxori consanguinei sui, multum differt à casu donationis factæ ab eo, qui donat filiosamil. contemplatione eius patris. Illo enim in casu stat regula quod quidquid acquirit filius, acquirit patri. l. placet. ff. de acq. hæred. cū similib. Et licet ab hac regula excipiatur aduentitia, attamen
25 qui vult † asserere aliquid esse aduentitium, atque ita donatum filio, vt sit proprium filij, probare id debet, alioqui in dubio standum est regulæ, vt post alios tradit Dec. in l. 1. nu. 7. ff. de reg. iur. Diuersum est hoc in casu, in quo quidquid acquirit mulier, cū apparet vnde honeste habuerit, sibi non autem marito acquirit, vt dicemus infra in præsump.... vbi declarabimus. l. Quintus. ff. de don. inter vir. & vxo. cum ergo hic versemur in dubio, atque ita non appareat donantem voluisse acquiri marito, quod donauit eius vxori, sequitur dicendum, nō esse à regula recedendum, quod scilicet acquiratur ipsimet mulieri donatariæ.

PRAESVMP. XXVII.

Donata legatis, an & quando præsumantur eorum contemplatione & causa, vel contemplatione principis donata, vt vel eis, vel principi censeatur acquisitum?

SVMMARIVM.

1 *Donatum legatis à principe in quem eorum extabant merita, vel quos iampridem beneuolentia prosequebatur, ipsis non autem mittenti acquiritur.*

Idem est in donis, ipsis solis conuenientibus. nu. 2.

3 *Dona tradita legatis, soli principi mittenti conuenientia, non legatis sed principi acquiruntur.*

4 *Dona tradita legatis, vel principi vel legatis, secundum loci consuetudinem acquiruntur.*

5 *Donatum vni legatorum sub nomine proprio ei soli acquiritur.*

6 *Donatum legatis sub commemoratione principis mittentis, acquiritur principi.*

7 *Legatis donatum in dubio ipsorummet contemplatione præsumitur datum, eisque acquiritur.*

8 *Legatis Reipubl. Venetæ donata, non ipsis sed Reipub. acquiri.*

EST omninò similis præcedenti hæc dispotatio, dum ambigitur an & quando donatum legatis, quos vulgò Ambasciatores appellant, præsumatur eorum causa & contemplatione donatum, ve eis acquiratur? Qua in re, omissis aliorum traditionibus, distinguo atque constituto plures casus.

Primus est, quando princeps donat legatis iam antea sibi cognitis, quos beneuolentia prosequebatur: vel quia extabāt aliqua in principem illum merita. Hoc sanè casu præsumitur donatum cā & contemplatione ipsorū legatorum, vt eis, nō autem illi principi, à quo missi fuerunt, acquirat. Ita Bart. & Cast. in l dotalem. ff. sol. matr. manifeste Bal. in consi. 194 Præmissis verbis. col. 2. ver. item etiā in bonorē. lib. 2 Cald. & But. in c. postulasti. de præb. & Conrad. Brun. in commentarijs de legationib. lib. 4. c. 6. ver alij sic. Quæ quidē sententia confirmatur ex his, quæ scripsimus in primo casu præced præsump.

Secundus est casus, quādo nulla extant legatorum merita,
2 sed res † donatæ eis, & non principi suo conueniunt, vt si donatæ sunt vestes ipsis Legatis conuenientes. Hoc etiam casu præsumitur donatum causa & contemplatione ipsorum legatorum, vt eis acquiratur. Ita Bar. Cast. Cald. Butr. & Conrad. Brun. quos superiore casu allegauimus. Et conferunt quæ scripsimus in 4. casu præced præsumpt.

3 Tertius est casus, quando res † donatæ non conueniunt ipsis legatis, sed Principi qui eos misit, vt si donatum fuerit Castrum, vel aliqua insignia animalia, veputa equi insignes, vel Leones, Pantheræ, & similia. Hoc casu præsumitur donatum causa & contemplatione Principis, vt ei acquiratur. Ita præcitati Doct. & præsertim Alex. in d. §. in arrogato. nu. 12. versi.

Secun-

secundò limitat.& Io.Lupus in Rub extra de dona.inter vir.
& vxor.§.45. numc.9.

Quartus est casus,quando extat consuetudo, vt quod do-
4 natur † legatis eis acquiratur, vel èconrta, quod acquiratur
Principi. Hoc sanè casu seruanda est consuetudo Ita Bald in
d.consi.194.col.2.versic. item quia consuetum.Et confetunt,
quæ scripsi in sexto casu præcedentis præsumptionis.

Quintus est casus, quando ex.stentibus duobus, vel pluri-
5 bus legatis, † donatum fuit vni eorum tantùm sub proprio
nomine.Hoc sanè casu præsumitur eius sola causa & contem
platione donatum,vt ei acquitatur. Ita respondit Bald. in d.
consi.194.col.2.ver.amplius,quod hic.

6 Sextus est casus;quando donatum est legatis † sub com-
memoratione Principis, qui eos misit. Hoc sane casu dicitur
donatū illi Principi,atque ita ei acqoiritur Ita in specie Alex.
in d.l.sed si plures.§ in arrogato.nu.12.post Ang.ibi. Et con-
ferunt quæ diximus in tertio casu præced.præsumpt.

Vltimus est casus,qñ verè sumus in dubio, quippe ꝙ nullæ ex
7 prædictis coniecturis concurrunt. Hoc in casu † recepta est
Doctorum sententia,præsumi donatum causa & contempla-
tione ipsorummet legatorū,vt eis acquiratur. Ita glo.& Cyn.
in l.manifestissimi.C.de fur.Gul.Cun.in l.qui proprio § pro-
curator.ff.de procu.Bar.in l.si verò. § quidqu.d. ff solu.matr.
Io.And.& Imol in c.postulasti.de concess.præb Sali.in l cum
aliquis C.de iure delibe. Alex.in l.sed si plures.§.in arrogato.
nu.12.ff.de vulg.& pupil.substit.Io. Lupus in d.Rub.extra de
dona.inter vir.& vxo.§ 45.nu.6 & nu.9.Alcia.in tract de præ
sumptio.reg.1 præsump.18.ver.secundo moucor.Rol.in cōsi.
10.nu.10.nu.9.lib.1.& Vinc.Fran.in decis.172.nu.3.Quæ sen
tentia probatur tex.l.cum multa.C.de bon.quæ lib.quam pet
pendi superiore præsumptione in 7.casu.confert.& l.Socium,
qui in eo.§.vlti. ff.pro soc. Et accedit.ꝙ legati consuecuetune
donari l.vlt.in fi.ff.de bon.damn.& ab annalium scriptotib.
non vno in loco memoriæ proditum est.ex quib.exempla col
legit ad rem nostram Conrad.Brun.in d.lib.4. de legationib.
8 c.6.Lege † Veneta (vt audio) sancitum est, donata omnia le-
gatis Serenis. Reipubl. acquiri ipsi Reipub. nisi ei placuerit
legatos ea retinete.

P R AE S V M P. XXVIII.

Donatum filiofamilias, an & quando præsumatur donatum sui,vel patris,contemplatione.

S V M M A R I V M.

1 *Donata res acquiritur ei,cuius contemplatione data fuit.*
2 *Donatio causa mortis,effectum habet mortuo eo, cuius contempla*
tione facta est.
3 *Filiofamilias donatum,facta mentione patris & potestatis patriæ,*
præsumitur contemplatione patris donatum.
4 *Donatum filiofam.facta quidem potestatis patriæ mentione, sed*
collata dispositione in tēpus quo filius sui iuris sit filio acquiri.
5 *Donatum filiofam facta mentione patris & filij, si tale sit ꝙ filio*
adquiri nequeat,intuitu patris datum præsumitur.
Secus est si talis res sit, quæ patri nequeat acquiri.nu.6.
Et quid sit eo casu,quo dubium est cui possit acquiri.nu.8.
7 *Auus legans nepoti,ex filio spurio, contemplatione nepotis præsu-*
mitur legasse.
9 *Donatum filiofamilias, facta mentione tum patris tum filij, præce-*
dentibus benemeritis parentis,illius contemplatione factum præ-
sumitur.
Idem si pater fuerit summè amicus donatoris.nu.11.
Et èconuerso si extent benemerita filij.nu. 10.
Vel sit summus donatoris amicus. nu.12.
Et quid si magis sit amicus,quam pater nu.13.
14 *Donatum patri & filijs, solius patris benemeritis extantibus,ip-*
sius contemplatione præsumitur donatum.
Et quid si extent benemerita,tam filiorum quam patris.nu.15.
Aut nullius eorum extent merita.nu.16.
17 *Donatio facta filio simpliciter,nullis benemeritis extantibus vel*
patris vel filij, aut aliqua singulari affectione, solo filij intuitu
emanasse præsumitur.
Nisi facta sit donatio in eo,ad quod pater illius tenebatur. nu.18,

Ispntatio est freqnens,& vtilis,quando aliquid do
natum vel legatum fuit filiofam. an præsumatur
sui.vel partis contemplatione donatum.Cuius sa
nè rei cognitio, summam habet vtilitatem. Nam
1 res donata † ei acquiritur,cuius cōtemplatione donata fuit.
l profectitia.§.1.ff.de iure dot.l.sed si plures.§.in arrogato.ff.
de vulg & pup.subst.l.aditio.§.1.ff.de aeq hære glo.in l.cum
oportet.in prin.C.de bon.quæ lib.& ibi Bar.& Bal. & reliqui.
Idem Bar.in l filiofam.la 2.ff.de dona.ca.i mor Crot.in l.fra
ter a fratre.nu 4 ff.de condic.indeb.& ibid. Io.Corasius in 1.
par.nu.62.& idem ego ipse respondi in consi.81. nu.40. & in
consi.161.nu 12.Est etiam vtilis hæc disputatio,quando do-
2 natio est causa mortis:quia † illa effectum habet, mortuo eo,
cuius contemplatione fuit donatum.d.l.si filiofam la 2.ff.de
don.cau.mor.Hac in re distinguendi atque constituendi sunt
multi casus præter Bar.in d.l.filiofam. la 2.

3 Primus est casus,quando in † donatione facta fuit mentio
patris & patriæ potestatis & donatio confertur in tempus pa
triæ potestatis. Hoc in casu in dubio præsumitur donatū con
templatione patris.Ita Bar.in d.l.si filiofam.la 2.nu.1. versic.
quid dicemus.& in l.filiofam ff de condi.& demon. quem se-
cuti sunt ibid Soc.nu.3.& idem Soc.in consi.72. nu.11. versi.
sed prædictis lib.3. Crot.in d.l.frater à fratre.nu.4. & ibidem
Corasius in 1.par.nu 63.ff.de condic. indeb. Ias.in l.cum ali-
quis.nu.2.C de iure delib.Rui.in consi 24.nu.1.lib.5 & Alba.
in consi.57 nu.18.& Ant.Padilla in l.quāuis.nu.8 C.de fideic.
Et ij quidem sic interpretati sunt. d l.filio.ff.de condi.& dem.

4 Secundus est casus,quando † in donatione facta fuit men-
tio patris & patriæ potestatis,sed donatio & dispositio;colla
ta fuit in tempus quo filius erit sui iutis.Hoc sane casu,præsu
mitur donatum contemplatione ipsiusmet filij.Ita Bar.in d.l.
si filiofam.la 2.nu.1. versi.quandoque fit mentio patris.& se-
quuntur præcitati Docto. præsertim Corasius qui sic intelle-
xerunt.l.mulier.ff ad S.C.Treb.& l.3.C.de inst.& subst.& con
fert.l.si post mortem.in prin.ff.de leg.1.

5 Tertius est casus, quando † in donatione facta fuit mentio
patris & filij, vt si dictum sit,dono Caio Sempronij filio, sed
res illa donata acquiri non potest filio.Hoc sanè casu præsu-
mitur donatum contemplatione & intuitu patris.Ita Bart.in
d l.si filiofam.la 2.nu.1. vers.quandoque fit mentio filij & pa-
tris ff.de dona. causa mor.& in l.vlt.C.de vsufru.quem decla-
rat Ruin.in consi.194.nu 3.ver nam primo casu.lib.2.Padilla
in d.l.quamuis num.9.sic intelligunt.l.cum aliquis C.de iure
delib.in sui ratione,sic etiam confert in arg.l.1.§.cōmunis ser
uus.iuncta.l.item si seruus §.vlt. cum l.seq ff.de stipu.seruo.

6 Quartus est casus, quando in † doatione facta est mentio
patris & filij.vt si dictum est, dono Caio filio Semproij : sed
res illa donata acquiri non potest patri. Hunc casum omisit
Bar.in d.l.si filiofam.Et dicendum est,præsumi donatum cō-
templatione & intuitu filij,non autem patris.Ita Bar.in l.Gal
lus.§.quod si is col.vlt.ver.tertius casus est.ff de lib.& posthu.
7 cum dixit,quod si auus † legauit nepoti ex filio spurio, præ-
sumitur legasse contemplatione ipsiusmet nepotis; cum is fi-
lius spurius capere non possit ex dispositione patris. Et Bart.
secuti sunt Ruin.ibidem nu.22.Crauc.in consi.184.num.1.&
alij congesti à Didaco in epitome de sponsalibus.in 2. parte
c.8.§.5.num.13.& a Palæoto in commentarijs de nothis spu-
rijsque filijs. c 53. num.3. qui restatur communem & veram.
Et conferunt quæ scripsi supra in præsumpt.17.in 2.declarat.
secundi casus,dum explicaui quando dos donata ab auone-
pti,præsumatur filij contemplatione donata.

Quintus est casus, quando in donatione facta est mentio
patris & filij,vt superiore casu:sed dubium est, an res donata
quæri possit filio, vel non, vt quia pendet a futuro euentu,
quemadmodum quando filio donatus fuit vsusfructus,cuius
commoditas acquiritur patri. auth.idemque. C. de bon.quæ
8 libe Hoc in casu † inspicitur futurus euentus,& secundum il-
lum iudicamus, an contemplatione patris, vel filij donatus
fuerit.Ita Bar.in d.l.si filiofam. la 2.in fi. de dona.causa mor.
& in d.l.vlt C de vsufru.quem secutus est Ruin. in consi.194.
num.3.lib.2. si ergo filius decedit, patre superstite, filio nihil
potuit acquiri:ob id euentus iste declarat,donatum fuisse fi-
lio contemplatione patris.si verò econtra decedit pater, filio
superstite, ipsi filio acquiri potuit vsusfructus, & propterea
euentus declarat fuisse donatum contemplatione patris. can
dem opinionem probarunt Imol.in d.l.si filio.de dona.causa
mor.Aug.Are.in §.finitur.col.1.inst.de vsufru.Eman.Costa in
lib.2.selecta.interpret.c.17. nu.4. & Ant.Padilla in d.l.quam-
uis nu.10.C.de fideicom.

Cæterum ab hac Bar. & Ruini interpretatione dissentiunt
Bal.in d l.vlt.col.1.& ibid.Sal.col.2.in fi.ver. & tunc insurgit.
Et rectius quidē hos sensisse existimo.Ille enim sensus a Bald.
tā acutè consideratus si rectè perpendatur; optimè conuenit.

Sextus est casus,quando in donatione facta est mentio pa
9 tris & filij,vt superiore casu:sed † merita aliqua patris præces
serunt: cum tñ nulla extent filij.Hoc casu præsumit donatum
patris

patris contemplatinne. Ita Bald. in l. cum oportet. in ptin. nu.
4. C. de bonis quæ liberis. quem secuti sunt multi a me conge
sti in consi. 161. nu. 31. lib. 2. Nec dissentit Corasius in d. l. fra-
ter a fratre in prima parte. nu. 62 ff. de condict. indeb. etsi di-
xerit illam Baldi traditionem perfectam non esse. Hinc colli-
gitur, quod si filio adhuc infanti vel impuberi, cuius nulla ex-
care potuisse merita verisimile sit, donatum fuerit, non ipsius
filij, sed patris contemplatione donatum præsumitur. Ita re-
spondi in consi. 81. num. 51 lib. 1. ex sententia. Alex. in consi. 8.
num. 10. lib. 3. Eiusdem sententiæ addo nunc eundem Alex. in
consi. 89. nu. 6. versi. præterea. lib. 4. & in consi. 138. num. 2. lib.
5. Ruinum in consi. 123. nu. 9. in fin. lib. 1. Socin. sen. in con. 72.
nu. 11. lib. 3. & Riminal. iuniorem in cons. 31. nu. 110. lib. 1. qui
de eadem facti specie, de qua ego in d. consi. 81. idem respon-
dit. sic etiam ego ipse respondi in consi. 161. nu. 31. lib. 2. Idem
dicendum est, quando donatum fuit filio nascituro ex Sem-
pronio. Nam & tunc præsumitur donatum contemplatione
ipsius Sempronij patris; cum non modo nulla, non nati filij
merita, verum etiam nulla in eum affectio donantis conside-
rari possit, iuxta l. qui filiabus de leg. 1. Ita in specie respondit
Bar. in consi. 131. Primò arguitur. lib. 1. & alios commemorat
Alciatus in tract. de præsumptionibus, regu. 1. præsumptio.
17. nu. 2. & alios plures congessi in cons. 151. nu. 1. lib. 2. Idem
10 è conuerso dicendum est, quando filij † extant merita & nul-
la patris: vel filius dilectus aliquam ob causam, pater verò nõ.
Nam tunc præsumitur donatum contemplatione ipsius filij:
sicuti sentiunt præcitati Doctores, & eadem suadet ratio.

Septimus est casus quando in donatione facta fuit mẽtio
11 patris & filij: vt supra: sed donator † erat summus amicus pa-
tris: alium verò vix de facie cognoscebat. Hoc etiã casu præ-
sumitur donatum contemplatione ipsius patris amici. Ita Ca
stren. in d. l. cũ oportet. in prin. C. de bonis quæ liberis. Imola
in d. l. si filiosfami. la 2. nu. 2 ff. de dona. causa mortis. Salic. in l.
vlt. col. 2. versi. ideo illud membrum. C. de vsufructu. & Cora-
sius in d. l. frater a fratre. in 1. parte. nu. 64. in fi. ff. de condict.
indeb. Et moti sunt tex. c. requisisti. de testa. Et idem dicendũ
12 est econtra quando † filius erat amicus donatoris, pater ve-
rò vix ab illo cognitus.

Octauus est casus, quando in donatione facta fuit mentio
13 partis & filij, vt supra, sed filius † erat magis coniunctus illi
donatori quam ipse pater: vt puta, si socer donasset genero
suo, vel simili in casu. Nam tunc præsumitur donatum contẽ
platione filij magis coniuncti. Ita respondi in cons. 151. nu. 2.
lib. 2. & ibi nu. 16. declaraui.

14 Nonus est casus, quando † donatum fuit simul patri & fi-
lijs: sicuti quando Princeps donauit Castrum, vel feudum pa-
tri pro se & filijs, sed patris tantũ extant benemerita erga ip-
sum Principem. Hoc in casu idem est dicendum, quod in sex-
to casu dictum fuit, nempe præsumi donatum etiam filijs, cõ
templatione ipsius patris. Ita in specie scripserũt Isernia, Af-
flictus, Barbatia, & Perna, quos secutus sum in cons. 161. num.
37. & 38 lib. 2. Ex quo infertur, quod poterit pater alienare
hoc feudum in præiudicium filiorum: sicuti præcitati Docto
res tradunt. Et multo magis poterit pater vni filiorum præle-
gare, iuxtà opinionem Iserniæ in c. 1. §. si libellum. num. 10. &
12. de alien. feudi paterni. & aliorũ quos retuli & secutus sum
in d. cons. 161. nu. 26 vers. nunc superest.

Decimus est casus, quando donatum fuit simul patri & fi-
lijs: sicuti quando princeps donauit patri & filijs castrum, vel
15 feudum, & extant benemerita † tam filiorum quam partis.
Hoc sanè casu præsumitur donatum tàm contemplatione &
intuitu filiorum quàm patris. Ita affirmarunt Isernia, Ange-
lus, Socinus Senior, Afflictus, & Lofredus, quos secutus sum
in d. cons. 161 nu. 31. Ex quo infertur, quod non potest pater
hoc in casu alienare hoc feudum in præiudiciũ filiorum: vel
vni eorum totum prælegare. Ita respondi in d. cons. 161. nu.
11. & 12. vbi multorum auctoritate & ratione comprobaui.

Vndecimus est casus, quando donatum fuit patri & filijs
16 simul, vt superiore casu: & † nullius eorum extant benemeri-
ta singularia, quibus moueri potuerit ad donandum: sed cau-
sa tantum extitit communis & specialis, vt si donauit castrũ
vel domum patri & filijs vt in eorũ familia conseruetur. Hoc
sanè casu præsumitur donatum tam contemplatione filiorũ
quàm patris. Ita respondi auctoritate multorum in cõs. 151.
num. 13. & nu. 15. & in cons. 161. nu. 11. & nu. 36. lib. 2. Ex quo
infertur, quod nec hoc casu potest pater in præiudicium ip-
sorum filiorum alienare. vel vni eorum prælegare. Ita intelligi
& declarari possunt illi multi Doctores, quos recensui & se-
cutus sum in d. conf. 161. nu. 15. Et ex prædictis dissolui po-
test illa quæstio, quam aliquando euenisse scripsit Bald. in l.
non plures. num. 3. ver. & semel. C. de sacr. eccle. & quam com-
mendat etiam Iason in l. cum aliquis. nu. 2. C. de iure deliber
concessum fuit priuilegium patri. vt ipse & eius filij esse pos-
sent consiliarij: reuocatum fuit priuilegium patris: dubitatũ
fuit, an etiam diceretur reuocatum priuilegium filiorum? In-
quit Bald. censeri reuocatum, ex quo priuilegium concessum
filijs, erat potius patris. Rectius dicendum est ex prædictis,
quod aut aderant merita patris: & tunc priuilegium filiorum
pendebat ab illo patris, aut erant pares omnes: & tunc non
poterat dici reuocatum, quia ita principaliter filijs, ac ipsi pa
tri fuerat concessum.

17 Duodecimus & vltimus est casus, quando donatio † facta
fuit simpliciter filio, & nulla filij, vel patris extant benemeri-
ta. nullaq; singularis affectio, vel alia causa, qua conijci pos-
sit, quod donator plus vni, quàm alteri donare voluerit, atq;
ita verè sumus in dubio. Hoc sanè in casu, præsumitur dona-
tum sola contemplatione & intuitu filij. Ita verè senserunt
Bartol. in d. leg. si filiosfam. la 2. num. 1. vers. si verò potest quæ-
ri. ff. de donat. causa mortis. & in l. vlt. nu 3. C. de vsufructu, &
ibidem gl. vlt & Bald. nu. 6. in fine. idem affirmarunt. Salicet.
col. 2. vers. contra hanc sic etiam ipse Bart. in l. cum aliquis.
num. 1. C. de iure deliber & ibidem Castrens. num. 2. & Salice-
tus. col. 2. Imola in d. l. si filiosfam. la 2. num. 2. & 3. Soc. Sen. in
consi. 72. num. 11. versi. sed prædictis non obstantibus. libr. 1.
idem sensit Ruin in consi. 194. nu. 1. lib. 2. & in cõs. 24. num. 2.
lib. 5. Idem scripserunt Corasius in l. frater à fratre. in 1. par.
nu. 62. vers. altera doctrina. ff. de cond. indebit. & Antonius
Padilla in l. quamuis. nu. 6. C. de fideicom.

Et his accedit Bald. in l. vltim. num. 5. C. quib. ad liber. pro-
cla. non licet. cùm scripsit, donatum, vel legatum alicui, præ-
sumi contemplatione & intuitu eius personæ, & non alterius.

Nec hoc in casu repugnat illa simplex cõmemoratio pr̃is,
quia illa dicitur facta causa demonstrationis. sicuti præcita-
ti Doctores scribunt, præsertim Bart. & Soc. in d. l. filiosfam. ff.
de cond. & demonst.

Declaratur hic casus, vt locum non habeat, quando dona-
18 tum fuit filio id † ad quod eius pater tenebatur; sicuti quan-
do auus donauit dotem nepti ex filio. Nam tunc contempla
tione ipsius filij dicitur donasse. Ita Ant. Gabriel lib. 3. cõclu-
sionum. in tit. de iure dotium. conclus. 5. nume. 22. Qua de re
abunde disseruimus supra in præsumpt.

PRAESVMP. XXVIIII.

Donatio inter patrem & filium an & quando consi-stat, & præsumatur vel ob filij benemerita: vel alijs ex causis, copiosa & diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter patrem & filium iure non consistit.*
2 *Profectitium est, donatum a patre filio, eiq; per filium adquiritur.*
3 *Filius iuris ciuilis fictione, censetur pars corporis patris.*
4 *Donatio facta filio a patre ob benemerita vtrum consiat. & num. 5.*
6 *Donatio inter coniuges matrimonio cõstante cur prohibita. & nu. 7.*
8 *Donatio est vilissimum beneuolentia signum.*
9 *Donatio remuneratoria est accepti beneficij merces.*
10 *Benemerita filij erga patrem, nulla posse considerari, quæ mercede digna sint. nu. 12.*
11 *Donationem factam a milite concubinæ, ob benemerita consistere.*
13 *Merita quæ dicantur.*
14 *Filius omnia patri debet.*
Obsequium & reuerentiam iure diuino. nu. 15.
Alimenta iure gentium vel naturæ. nu. 16.
Et omnia alia quibus patris vita sustinetur & defenditur. nu. 17.
Secus si saxit, exhæredari permittunt leges ciuiles. nu. 18.
Mortem oppetere debet pro patre, necessitate vrgente, secundum Ciceronem. nu. 19.
Omnia quæ ab homine homini præstari possunt, secundum Platonẽ & Aristotelem. num. 20.
21 *Benemerita filij, vt ob ea donatio a patre facta consistat, qualia esse debeant.*
22 *Permissum ob causam, censetur quatenus ea vrget, & non vltra, permissum.*
23 *Limitata causa, limitatus effectus.*
24 *Benemeritorum filij, sola patris assertio, donationem consistere nõ facit.*
Et quæ sit ratio. num. 25.
26 *Testator cui legare non potest, si vt debitum relinquere se asserat, alio modo id probandum est.*
27 *Clerici assertioni de benemeritis concubinæ, non adhibetur fides.*

28 Præ-

28 *Prælato alicaanti bona eccleſia non creditar.ſi ob iuſtam id ſe cauſam facere aſſerat*
Vel fecisſe ſe præcedeatibus tractatibus requiſitis.nu.29.
Aut ſi aſſerat ſe infeudare caſtram alicai, pro vt ipſius anteceſſores teaaerant.nu.30.

31 *Benemerita filij præceſsiſſe ſi adſint coniectaræ, creditar patris aſſertioni.*

32 *Maritus fundam emens nomine vxoris abſentis, ſi aſſerat precium ſibi ab ea traditum, quando credatur.*
Et quid in patre emente nomine filij.nu.33.

34 *Marito donanti vxori ob benemerita, accedentibus coniecturis credi.*

35 *Dotem confeſſatam, vera dotis priuilegia non habere.*

36 *Eccleſia non obligatur ex matuo, niſi probetur numeratam, & in eius vtilitutem conuerſum.*

37 *Prælato aſſerenti pecuniam in eccleſiæ vtilitutem cõuerſam, coniecturis accedentibus credi.*

38 *Epiſcopo aſſerenti ſe ob benemerita donare alicui, ob aliquas coniecturas credi.*

39 *Patris aſſertioni iuſta ſe de cauſa filiũ exhæredaſſe, quũ credatur.*
Idem ſi minus vni, quam alijs relinquat.nu.40.

41 *Donans pater filio, nulla cauſa expreſſa, ſi extent filij benemerita, ob eadem donare præſumitur. Reiecta opinione Baldi. nu. 46.*
Idem ſi dicat dono filio meo dilecto, ob amorem & beneuolentiam qua eum proſequor, & ob benemerita illius nu.55.

42 *Frater institutus a fratre commilitone, militiæ potius quam fraternitatis cauſa, cenſetur inſtitutae.*

43 *Affectio conuerſatione aſsidua augetur.*

44 *Miles annis viginti minor, ob iuſtam cauſam manumittere poteſt.*

45 *Actus dubius interpretationẽ recipit, vt valeat potius quã pereat.*

47 *Legatum factum prælato conſanguineo, non contemplatione Eccleſiæ ſed conſanguinitatis ratione factum præſumi.*

48 *Cauſa naturalis in concurſu cum accidentali prævalet.*

49 *Cauſa & qualitas potentior prævalet.*

50 *Cauſa potentior eſt quæ actum facit valere.*
Item quæ benignior eſt.nu.51.
Item quæ prodeſt, non quæ nocet.nu.52.

53 *Excommunicatus quando poſsit eſſe in iudicio.*

54 *Cauſa ſpecialis, generali eſt potentior.*

56 *Cauſis duabus concurrentibus, quarum vna nocet, altera prodeſt, illa quæ nocet prævalet. Alia tamen refertur opinio nu.59.*

57 *Seruus communis ſtipulatus aliquid dominis ſuis, quomodo ipſis acquiratur.*

58 *Diſpoſitio quæ ſecundum vnum modum valere poteſt, ſecundum alium non, eo quo poteſt modo conſiſtit.*

59 *Cauſa quæ vel nocet, vel prodeſt, pro ſubiecta materia & varietate rationum, interdum prævalet.*

60 *Delinquere aliquẽ lex non præſumit ſi palam præſertim actũ faciat.*

61 *Eligere modum, quo diſpoſitio ſua ſubuertatur, nemo præſumitur.*

62 *Diſpoſitionum vna permittente, altera prohibente, prævalet prohibens; Niſi permiſsiua ſit potentior nu.64.*

63 *Donatio facta filio ſimpliciter, eſt præter legem, non contra eam.*

65 *Stipulatio patris pro filio tanquam bene merito, vtrum valeat.*

66 *Donatio patris facta filio, morte donatoris confirmatur.*
Idem eſt, ſi filium pater emancipet.nu.67.
Et quæ ad hanc donationem requiruntur.nu.68.

69 *Pater donator in eadem voluntate vſque ad mortem perſeuerasſe dicitur, ſi tacite vel expreſſe eam non reuocarit.*

70 *Voluntatis mutatio in patre donante filio ob benemerita, non præſumitur.*

71 *Voluntatis mutatæ ſigna in donatore quæ ſint. nu.72. & 73.*

74 *Donatio facta filiæ cauſa dotis vt nubat, conſiſtit. vide nu 81.*

75 *Donando pater filiæ vt nubat debitum potius perſoluiſſe, quam donaſſe dicitur Et quomodo procedere dicatur illa donatio.nu.80.*

76 *Donatio filio facta pp nuptias valida eſt, cum doti adæquata ſit.*

77 *Donans filiæ iam nuptæ pater, in augmentum dotis donaſſe præſumitur, vt donatio conſiſtat.*

78 *Dotis augmentum a pari cum ipſa dote procedit.*

79 *Donatio facta filiæ dotis nomine, etiam matrimonio nõ ſubſequuto an valeat.*

82 *Bona dotis cauſa data, non ſequuto matrimonio, dotalia dici nequeant, niſi deſtinatione quadam.*

83 *Dos dicitur etiam, & priuilegia ſua habet, ante matrimonium ſequutum.*

84 *Dotis cauſa quando patrem filiæ donaſſe veriſimile ſit, iudicis arbitrio concedi.*

85 *Donatio patris facta filio ſtudiorum cauſa valet.*

86 *Filio grauioribus ſtudijs deſtinato, tenetur pater præſtare impẽſas.*

87 *Vſumfructum bonorum aduentitiorum filium habere permittens pater, donare velle præſumitur. Adhibita tamen diſtinctione.nu. 88.89.91. & ſeqq.*

90 *Taciturnitas nõ infert cõſenſum, vbi de amiſsione iuris ſui agitur.*

93 *Fructus futuri ſunt quid diuerſum a præteritis.*

95 *Vſufructus acquiſitus habet cauſam ſucceſsiuam.*

96 *Pater repudians quod ſibi erat acquirendum, vt acquiratur filio, aduentitium dicitur non profectitium.*

97 *Donatio facta filio a patre principe conſiſtit. Et quando id ſecundum Baldum verum ſit.nu.98.*

99 *Principem ſuprema poteſtate aut regia vti voluiſſe, nõ præſumitur.*

100 *Princeps lege poſitiua non ligatur.*

101 *Lex prohibens virum donare vxori, principem non ligat.*

102 *Donatio facta filio pro legitima, valet ſecundum quoſdam. diſſentiunt relati.nu.109.*

103 *Filius in poteſtate præſumitur.*

104 *Legitimæ ſuæ filius creditor dicitur.*

105 *Legitimam præſtare pater ſolum poſt mortem tenetur.*

106 *Dos & legitima ſunt quodammodo idem & vnum. Eſt tamen inter illas differentia. nu.107.*

108 *Aſsignare filio portionem ſuam, pater ante mortem poteſt, ea tamen aſsignatio reuocabilis eſt*

110 *Donare pater filio alimentorum cauſa cur non poteſt. nu. 111.*

112 *Donare poteſt pater filio ſecundum aliquos conſentiendo vni ex filijs donanti fratri ſua ex bonis profectitijs. A qua opinione alij diſſentiunt.nu.113.*

114 *Donatio patris erga filium, iuſto confirmata quomodo ſubſiſtat.*

1 ESt vera & ab omnibus recepta illa iuris ſentẽtia, donationem † initam inter patrem & filium regulari iure non conſiſtere.l donationes.§.pater.ff.de dona. l.1.§.1.ff pro donato.l 2. C. de inoffi.donat & l. donationes, quas parentes.C.de don.inter virum & vxorem. Et eam affirmant interpretes omnes præcitatis in locis.& Bart.in l.frater a fratre.num.57.ff.de condict.indeb & ibidem Io. Baptiſta à Sancto Seuerino.num 64.Iaſon 1.lectu num.44.Crottus nu. 68.Cagnolus num.308 & Coraſius.num.43.Pariſ.in conſ.16. num.19.lib.2.qui communem eſſe opinionem teſtatur. ſicuti etiam affirmat Iulius Clarus in §. donatio. q. 8. & Cæphalus in conſ.494.nu. 18. lib. 4. & idem ego ipſe reſpondi in conſi. 84.nume.10.lib.1. Et ij quidem eam adferunt rationem, quia
2 donatum a patre † filio, profectitium dicitur. Profectitia autem patri ſtatim per filium acquiruntur.l. placet. ff. de acq. hæred.l.1.§. 1.ff. ſi a parente quis fuerit manumiſ l.cum oportet.C.de bonis quæ liberis.& §.ſancitum.inſtit.per quas perſo. nob. acq. ſi ergo pater donaret filio, ad eundem patrem reuerteretur atque ita reflexus ille redderet donationem inanem & ſuperuacaneam. Aliam rationẽ, hac prima reiecta, attulit Iaſ in d.l.frater a fratre.in 1. lectu. num.44 Probabilior viſa mihi ſemper fuit ratio illa, quam conſiderauit Vaconius lib.4.declaratio.iuris.c.57.num.11.nempè factum id eſſe, ob
3 eam vnitatẽ quæ † intercedit inter patrẽ & filiũ, eũ filius cẽſeatur pars corporis patris, ex fictione quadã iuris ciuilis: & ob id ea ex donatione non orit aliqua ciuilis obligatio, etſi naſcatur naturalis ſola, actionẽ non parit: atque ita inutilis redditur donatio. Hac tamen ẽ iuris regula, aliquot excipi ſolẽt caſus, in quibus donatio inter patrem & filium conſiſtit.

4 Primus eſt, quando pater donat † filio ob eius benemerita. Hoc ſanè caſu donatio conſiſtit. Ita cenſuerunt Barto.in d.l. frater a fratre.nume.57.& ibidem Io. Baptiſta a Sancto Seuerino.num.64.Iaſ.in 1.lect.num.44.Crottus. num.76. Cagnolus num.319 & Coraſius nume.49. Idem affirmarunt Decius in l ſi donatione.num 6.C.de collat Iulius Clarus in §.donatio. quæſt.8.& alios commemorat Roland.in conſ 98. nume. 44 lib. 1. Quæ ſanè ſententia etſi receptiſsima ſit: non tamen nec iure nec ratione probatur. Nam primum argumentum, quod ducunt Doctores ex Auth. vnde ſi parens.C. de inoſ. teſta. qui deſumptus eſt ex Nouella 103. de immenſis donatio. eſt admodum leue. Etſi enim admittit Iuſtinianus donationem a patre filio factã, quando immenſa nõ eſt, & alij filij ſuis non fraudantur portionibus non tñ concedit, Iuſtinian. donationem ſuam cõſiſtere ob id quod filij benemerita præ-
5 ceſſerint. Quocirca rectius intelligere poſſumus, † donationẽ illam valere, cum patris morte, vel alio modo iure permiſſo, confirmata eſt. Non etiam quidquam vrget argumentum ſumptum a donatione inter virum & vxorem, ad donationẽ inter patrem & filium, iuxta.l.donationes quas parentes. C. de donat. inter vir. & vxo. vt quemadmodum donatio facta inter virum & vxorem regulariter eſt prohibita.l.prima ff.eo. de donatio. inter virum & vxo. attamen valet, quando fit ob vxoris benemerita. l. quod autem. §. ſi vir. ff. eod. & tradunt Curtius Sen.in conſi.67.colum. 1.Iaſon in l.ex hoc iure.num. 55.ff.de iuſtitia & iure.& in l.ſi pater.col.1.C. de inoffi. teſta. Decius in l. ſi donatione.nume.8. C.de colla.& Roland.in d. conſi.

conſi 98.nu 44.lib.1 Ira etiam donatio a patre filio beneme-
rito facta valer. Non inquam vrget hoc argumentum ſiquidẽ
nun licet argumentari, ab illa donatione facta a marito vxo-
ri,ad hanc factam a patre filio,niſi certis caſibus,& eum eadẽ
adeſt ratio,quæ ceſſat hoc in caſu. Nam donatio illa inter vi
6 rum & vxorem conſtante matrimonio non valet,ne † mutuo
amore & ram honeſto,ſe inuicem ſpolient, donationibus nõ
temperantes,ſed profuſa erga ſe facilitate abutentes. d.l.1.ff.
de dona.inter vitum & vxor.vel vt idem Vlpia in l.3.ſubiun-
7 git,ne † concordia pretio conciliari videretur nevè melior in
paupertatem incideret,& deterior dirior fieret. Vel (vt exiſti-
mauit Plutarch. in problemate. 7. cuius ad rem meminit Co-
raſius lib.5.miſcella.iuris.cap.1.numero ſecundo) quod viliſ-
8 ſimum † eſt beneuolentiæ ſignum donatio:danr enim & alie-
ni,& qui non amant. Hæ rationes ceſſant, quãdo maritus ob
benemerita vxori donat:cum non donare, ſed debirum per-
9 ſoluere dicatur. Eſt ſanè donatio † remuneratoria accepti be
neficij merces.l. Aequil. Regulus. ff.de donar. & l.ſed etſi 1.§.
conſuluit.ff.de pet.hæred.& ſcribunt cõgeſti a Clato in §. do
natio. q. 3. Porrò diuerſa eſt ratio , non permiſſæ donarionis
patris erga filium, vt diximus ſupra, & quæ quidem tatio nõ
ceſſat etiam ob benemerita,vt dicemus inſra.Et præterea nul
10 la filij † benemerita erga patrem (vt mox oſtendemus) con-
ſiderari poſſunt,Et propterea non licet hoc in caſu argumen-
tari a donarione illa ad hanc patris erga filium. Non etiam
ad rem multum pertinet tertium argumentum,quod ducunt
11 Doctores à donatione facta † a milite concubinæ, quæ etſi
regulariter non valet.l.ſecunda. C.de donatio. inter virum &
vxo. conſiſtit tamen ob concubinæ benemerita l. miles. in
princ.vbi Ripa nume.10.ff.de re iud. & tradunt Caſtren. in l.
donationes.ff.de donat.Anchar.in conſ.147. Decius in conſ.
132.& Afflictus in deciſ. 172. Nam facilè diluitur hæc argu-
mentatio,cum ob concubinæ benemerira,quæ conſideratio-
ne digna lex exiſtimauit,ceſſet ratio illa ſpoliationis militis,
qua lex eam donarionem prohibuit. d. leg 2. donando enim
miles ob benemerita , debitum (vt diximus) ſoluit. Id quod
non contingit in patre , qui filio nil ob benemerita debet : Et
ſi quid deberet , id totum ſibi reacquireretur . Quocirca etſi
hactenus,extiterit nemo quod ſciam,qui a receptiſsima opi-
nione diſſenſerit; crediderim nunc ſalrem dubiam illam red-
12 di. Et hoc quidem eo argumento , quod nulla † conſiderari
poſſunt merita filij erga patrem , quæ digna ſint mercede &
13 recompenſatione. Nam merita † illa eſſe dicuntur, quando
quis ſua ſponte aliquid facit,vel præſtat, ad quod non tene-
tur. Diuus Thomas in 1.2.quæſt.7.articu.5.ad primum Non
enim de me benemeritus dicetur ille, qui quod mihi debebat
numerauit : ſed benemeritus is erit , qui ſua liberalitate ali-
14 quid donauit. Porrò cum omnia patri debeat † filius de pa-
tre dici non poterit benemeritus, quamquam omnia quæ ab
homine poſſunt præſtari , in patrem conferret ; Cum ad om-
nia erga patrem teneatur filius· ſi ſpectemus externa opera &
15 obſequia † quæ reuerentiæ appellamus,ea præſtare patri te-
netur filius iure ipſo diuino ; vt in lege Decalogi , & Exodi
cap.20.honora parentes,vt ſis longæuus. Et mox Platonis ac
Ariſtotelis auctoritate confirmabimus.Si etiam opera reſpe-
16 ctu † alimentorum conſideramus,eadem quoque filius tene-
tur patri præſtare l. prima §.parens. ff. de liberis agno. quo
loci Barto. exiſtimauit , Iure gentium ira ſancitum , & idem
Bart.in l.1.§.ius naturale.num.6.ff de iuſtit. & iure. & ibidem
Caſtren. nume.12. Alij verò iure naturæ ſic ſtatutum cenſue-
runt , vt Alphonſus de Caſtro in lib. 2. de iuſta hæret. punit:
cap vlt.& Didacus Conuarr.in epitome de ſponſalibus in ſe-
cunda parte.cap 8.§ 6.num. 4. & manifeſtè probat.l.vlt.§. fi-
lijs autem C.de bonis quæ liberis Et huc pertinet quod egre
giè ſcriptó reliquit Ariſtoteles lib. 1.œconom. c.3. his verbis.
Maximèque in homine id conſpicitur, quòd nõ eſſendi cauſa ſolùm, verum etiam bene eſſendi mas & fœmina. ope mutua coniungũtur, filiosque procreant non ſolum vt id naturæ tributam ferãt; verùm etiam vt commoda exinde ſuſcipiãt. Valentes enim ipſi, imbecilles ſuos labore tuentur & alunt ; mox imbecilles ob ſenium facti a valentibus eadem reportant, Hæc ille,cui aſtipulatur Xenophon
in œconomico.his verbis. *Mihi profectò videtur Deos ipſos multa quidem ſapientiſsimè, tum præſertim iugum hoc* (matrimoniũ
appellat iugum Xenophon) *inſtituiſſe.*

Primùm quidem ne animantium genera deficerent: Deinde vt haberemus, a quibus noſtra ſenectus aleretur. Si deinde conſidera-
17 mus reliqua opera, quibus patria † vita ſuſtinetur & defendi
tur,ea multò magis præſtare debet filius, alioqui vt ingratus
18 † exhæredari a patre poteſt , ſicuti quãdo captiuum patrem
filius non redimit,vel furore mentisvè inſania laborantem vel
ægritudine languentẽ,ei opem nõ fert, ſicuti ſtatuit Iuſtini.
in §.aliud quoque capitulum . in Auth. vt cum de appell.co-
gno. Hæc omnia,quæ enumerauimus,ſi præſtabit filius,de pa
tre benemeritus dici non poterit:cum iure illi præſtare tenea-
tur . Quinimò ſi quando ferret neceſsitas , pro patre filium
19 † mortem oppetere,iura diuina & humana cogere,memoriæ
proditũ eſt a M.Cicerone in oratione pro ſexto Roſcio Ame
rino,cuius verba adſcripſi. *Etenim (ſi id quod præclare a ſapiẽtibus dicitur) vultu ſæpè læditur pietas: quod ſuppliciũ ſatis acre reperietur in eum qui mortẽ obtulerit parenti,pro quo mori ipſum, ſi res poſtularet , iura diuina atque humana cogebant ?* Et demum
20 filium omnia,quæ ab homine homini poſſunt præſtari,† pa-
tri debere,ſcriptum reliquit diuinus Plato lib.34. de legibus,
Dialogo. quarto . his verbis *Ergo ſas eſt parentibus , prima & maxima debita,omnium antiquiſsima debitorum perſoluere. Putare enim quiſque debet omnia quæ poſsidet,eorum eſſe, qui genuerũt & educarunt, ita vt illis hæc omnia pro viribus miniſtrare debeat, primum quidem externa bona,deinde etiam corporis,poſtremò quæ ad animum pertinent. Hæc omnia videlicet mutuo data perſolues, & pro curis, doloribusque priſcis parentum in ſenecta recedentes, reddens, quando maximè indigent. In verbis quin etiam per totam vitam parentes venerari maximè decet.* Hæc Plato . Et Platoni
præceptori ſubſcribens diſcipulus Ariſtoteles in lib. 8. Ethi-
corum , capit. vltim. ſic locutus eſt. [*Neque enim in omnibus eſt,vt in honoribus erga Deos,aut parentes,nemo enim vnquam dignum reddere poteſt. Sed qui quoad poteſt , obſequitur , bonus & æquus eſſe videtur. Qua propter conſtat,patrem quidem non licere filio abdicare , filium autem patri licere. Debentem enim reddere oportet. At quidquid egerit,nihil vnquam ijs dignum fecerit, quæ a patre ſuſcepit . Quare ſemper debet. Quibus autem debetur , poteſtas eſt dimittendi , igitur & patri.* Et idem Ariſtoteles lib.1.
magnorum moralium. cap. 34. ita ſcriptum reliquit . *At filio erga patrem, & ſeruo erga dominum,ius vllum non eſſe videbitur. Neque enim pater meo aduerſum me , neque manui , neque ibidem alicui membro, ſimiliter igitur habere videbitur , & filius erga patrem.*] Ex Ariſtotelis quoque ſententia,quem ſupra comme-
morauimus ſcripſit Diuus Thomas poſt tertiam partem ſum
mæ.in quæſt. 14. artic. 4. filium reddere non poſſe æqualiter
quod patri debet , & patrẽ nunquã effici filij debitorem. His
fit vt concludamus , nulla eſſe benemerita filij erga patrem .
Et ſi illa admittimus,eaq; iudicamus digna mercede , & præ-
mio ; illud totum ius, illudque præmium reacquireretur pa-
tri,& proinde concludendum eſt,rationem impeditiuam do-
nationis patris erga filium,obſtare filio benemerito,ne ei ad-
huc donare poſsit pater.

Cęterùm admiſſa recepta interpretum opinione , patrem
ſcilicet donare poſſe filio benemerito,dubitari cõtingit,qua-
lia eſſe debeant hæc benemerita ? Et ex omnium ſententia
21 dicendum eſt,† debere æquiualere rei donatæ. Ita ſanè ſcri-
pſerunt.Barto.in l.ſi quis pro eo. §.1.ff.de fideiuſ.Decius in l.
perens.num 16.C.de pactis,& in l.ſi donatione.num.16.C.de
collat. Ruin. in conſi. 60.num.16.lib.3. Lupus in rub.ext. de
donat.int.vir.& vxo.§.50.nu.29. Caſſaneus in conſ.7.nu.11.
Tiraquellus in l.ſi vnquam. in verbo,donatione. nu. 80.C. de
reuoca.donat.Ioan.Coraſius in l.frater a fratre. §. quæſitum.
nu.51.ff.de cond.indeb. & Iulius Clarus in §. donatio. quæſt.
3.verſic.ſed nunquid.idem ego reſpondi in conſ. 112.nu. 13.
lib.2.idem ſcripſit Maſcardus in concluſ.186.Et huius tradi-
tionis ratio eſt , quia ſeruitij meritum excedi non oportet.c.
relatum.de teſt.Et accedit, quòd quando aliquid eſt permiſ-
22 ſum † aliquam ob cauſam , permiſſum id cenſetur quatenus
cauſa illa vrget,& non vltra:ſicuti quando conceſſum eſt mi-
nori neceſsitatis cauſa alienare bona immobilia , intelligitur
ei hoc licere,quatenus vrget neceſsitas , & non vltra.l. magis
puto.§.item prætor.ff.de rebus eorum. Et ſimilibus de caſib.
extant plura iura,vt in l ſenatus.ff.de officio Præſid.in l. 1. in
fin.ff.de ferijs,in l ſed etſi reſtituatur.§.ſed etſi dies. ff de iud.
in l.vlt.verſi.quare.& ſi.ff de exercito.actio.& c.quod pro ne-
ceſsitate.1.q.1.& tradunt Bart in l.1.§.nuntiatio. nu.28.ff.de
oper.noui nuntia Corn.in conſ.83.in fi lib.4. Iaſ.in l. qui Ro
mæ.§.duo fratres.nu.22.verſ.2.per iſtã.ff.de verb.obli. Et huc
23 facit vulgata illa regula , ꝙ cauſa limitata † limitatum effe-
ctum parit. l.in agris.ff.de acq. rer. dom. quam regulã multis
exornant Pely.in c.cum ordinem.de reſcrip.& latiſs. Tiraq. in
tract.ꝙ ceſſante cauſa ceſſet effectus.prima parte.nu.147.

Rurſus traditio hæc intelligitur,quãdo verè conſtat bene-
24 merita præceſsiſſe:Nec enim ſufficeret † ſola ipſa aſſertio pa
tris,ſicuti apertè ſcripſerũt Bar.in l.ſi forte.ff.de Caſtren. pe-
cul.Oldr.in cõſ.236.Quidã Epiſcopus.col.vlt. Alex.in l.ſi do-
nat.nu.4.C de colla.& ibi.Iaſ.n.3.Dec.n.18. infinitos ferè hu
ius opinionis Doctores cõmemorat.Et illis accedũt Cur.ſen.
in conſ.67. col.2. Marſil. ſing.610.Creme. in ſing.137 Lupus
in d.§.

in d.§.50.nu.29 Cassane.in cons 7.nu.9. Paris. in cons. 88.nu.
16.li.2.& late Tiraq.in l.si vnquã.in verbo, donatione nu.88.
C.de reuoc.donat.& Corasius in d.l.frater à fratre §.quæsitũ.
nu.52.ff.de cond.indeb.& Mascar.in cõcl.184 nu.5. Qui quidem Decius & Corasius ex snia Baldi in l.vlt.ff.de exercito.&
in l.illud.q.4.C.de sacros eccl.intelligũt procedere, et si pater
in specie exprimeret filij benemerita, vt si diceret, se redẽptũ
ab hostib. Idẽ ego ipse rñdi in cõs.112.nu.5 Ea est huius sniæ
25 rõ, † qa alioqui facile fieret fraus legi. & esset sẽper in patris
donãtis potestate positũ, facere vt effectum habeat donatio,
qđ iure permissũ nõ est.d.l.si forte.ff.de Castr.pecu & est tex.
notab.in l.1.C.de don.ante nup.ibi, vt videat recepisse, & ibi
notat Bal & post eũ Soc.sen.cons.66.nu.3 lib. 1. & cõfert tex.
notab.in l.qui testam. ff. de prob. vbi non adhibetur fides as-
26 sertioni † testatoris qui cum non posset legare alicui, dixit, se
ei relinquere, quia eius est eius debitor. Nam debitum aliter
quàm assertione illa probari debet.

Huc pertinet quod egregie docuit Bar in l.cum quis decedens §.Tit.ff. de leg. 2. cum dixit, quod si maritus confessus
est, habuisse dotis nomine à muliere mille eius assertioni non
creditur cum præsumatur id dictum in fraudem legis, prohibentis plus relinqui vxori quàm vni filiorũ ex l. hac edictali.
C.de secũdis nuptijs. Qua de re copiose differemus infra subsequenti libro, in præsump. 84.

27 Ita quoq; dicimus, ꝙ assertioni Clerici. † qui nõ potest (vt
diximus sup.) donare concubinæ, non adhibetur fides de ipsius concubinæ benemeritis. Ita Anch in d. cons. 247. Dubiũ
facit. Dec.in cons.232.& Ripa in l.si plagij.col.vlt.ff. de verb.
obl.& Mascard.in conclus. 184.nu.6.

28 Sic quoque dicere solemus, quod cum † prælatus ecclesiæ
non possit sine iusta cã obligare bona ecclesiæ c.1.de reb.ecclesiæ.non aliena.& c.sine exception.12.q 2. si ea bona obligat, asserendo iustã subesse cãm, ei non creditur. Ita rñderunt
Anch in cõs.391.col.2.& Soc sen.in cõs.23.col.3.li.4. Et huic
valdè proximũ qđ docuit Bar in d.l.si forte ff.de Castr. pecu.
29 cũ dixit, nõ credi p̃lato asserẽti, se alienasse tẽ ecclesiæ † præcedentib.tractatib sine quib.alienari bona illa nõ possunt, &
Bar secutus est Gram.deci.79.nu.20. Et demũ (vt hic finiam)
est simile qđ docuit Ias.in p̃ludijs feudo.nu.89.& 90. fidẽ nõ
30 adhiberi p̃lato asserenti se infeudare † Castrũ eccles. Sẽpronio in feudũ antiquũ, quẽadmodũ sui antecessores tenebant,
& scripsi in cõmẽtarijs de arbitr.iudic li. 1.q.76.nu.6.& 7. Et
plura alia his similia, ꝯgerit Soc.sen.in cons.66.col.2.3 & 4.li.
1. ¶ Cæterum cũ extant coniecturæ recedimus à prædicta iu-
31 ris, & Doctoris traditione. Nam coniecturis credimus † veram esse patris assertionem, filij benemerita præcessisse. Ita in
specie affirmarunt Dec.in d.l.si donat.nu.31.Marsi.in singul.
610 Non statur. Alc.in tract de præsump.reg.1 præsump. 16.
nu.3.& in resp.584.nu.5.& prius Guido Papa in l. si voluntate.C.de coll.& in tract de p̃sum.col.6.vet.si pater donat Eandem opinionẽ recipiunt Tiraq.in l.si vnquam. in verbo, donatione.nu 102.C.de reuo.dona.& comprobatur simili traditione Saliceti in l.si mater.C.de contrah.empt. cum dixit, qđ
32 si maritus † nomine vxoris absentis emit fundum, & asseruit
pretium fundi sibi traditum ab ipsamet vxore, creditur ipsi
marito qñ extant coniecturæ. Et Salicetũ secuti sunt Alex. in
cons.18 nu.3.lib.3.Soc.sen.in cons.66.nu 8.lib. 1.Dec.in cõsi.
463.& in d.l.si donatione.nu 31.C.de collat.& Alciat de præsump reg.1.præsum.16.nu.4. Et ante hos idẽ respondit Bald.
in cons.61 Inter vir & vx.li. 1. Est simile qđ rñdit Ang.in cons.
341. Pater emit domum in primo dubio. Cum dixit, quod licet confessio patris, dicentis se habuisse pecuniam à filio, vt
domum illam emeret, sit confessio suspecta, ob prohibitã do-
33 nationem inter patrem & filiũ; attñ si filius † ira aliquo in artificio eo tempore versabatur, vt verisimiliter eam pecuniæ
summam acquirere potuerit, assertioni illi paternæ fides adhibetur, ex snia glossæ, Cyni & Baldi in l cum oportet.C.de
bonis quæ liberis. Et Angelũ secuti sunt Alex. in cons. 18. nu.
4.lib 3.Ias cons 184.col.vlt.lib.2. Huic rei nostræ magis accedit quod respondit Decius in cons.202.colum.3.vers non ob
stat quod: cum censuit, quod etsi non credatur assertioni ma-
34 riti † de benemeritis vxoris cui donauit, sicuti diximus supra: attamen creditur quando extant coniecturæ, merita
præcessisse.

Huc etiam facit, quod docuit Bald.in l. 1. col. 3. vers.vnde
quæritur. C. de priuil.dotis. Cùm scripsit, quod licet dos
35 † confessata non habeat priuilegia veræ dotis, iuxta glossam.
l.assiduis.in verbo datæ.C.qui potio in pigno. hab. attamen
si vltra confessionem interuenirent coniecturæ aliquæ de ipsa dotis numeratione, vt qa vir exhibuit alimenta vxori tanquam dotatæ, certè hmõi dos potiretur priuilegijs veræ dõtis.l.cũ vltra.C.de non num. pecu Et Baldũ secuti sunt Abb.
in cons.73.col.3.lib.2.Aret.in l.1.col.5.ver.secundus est. ff.solut.matr & si ibidẽ Soc Sen.nu 80 & nu.94. dubitet, attamen
dubitandum non est, cum alij permulti, quos congessi in additio. ad Socinum ipsum, secuti sint Baldum.

Ad rem hanc nostram & illud quoque pertinet, qđ docuit
Bald.in auth hoc ius porrectum.col.pen.ver.quæro vtrum in
dubio.C.de sacros.eccl.& in l.1 in fine.C. si aduersus credito.
36 cum dixit quod cum ecclesia † non obligetur ex mutuo, nisi
probetur numeratio, & conuersio pecuniæ in vtilitatẽ ecclesiæ, vt cautum est ea auth hoc ius porrectum; attñ assertioni
prælati pecuniã fuisse numeratã, & conuersam in ecclesiæ vti-
37 litatem, creditur, si aliquæ † concurrunt coniecturæ, vt puta,
quia eo tempore monaci erant admodum inopes, carentes
victu & vestitu. Nunc aũt constat, quod viuant ex frumento
empto, & quod vestibus sunt induti. arg.l.vlt.C.de alim. pup.
præsta. Et licet aliunde processisse ea potuerint: attñ id non
præsumitur, l.si ventri.§.vlt ff.de priuileg.cred. Et Baldum secuti sunt Ias.in cons.154.col.5.ver. quintò pro ista parte. lib.
2.Ruin.in cons.142.nu 4.lib.1.Tira.in l. si vnquam. in verbo,
donatione.nu.102.C.de reuoc.donat.

Huc quoq; spectat, qđ scriptum reliquit idem Bal.in l.iube
38 mus la 2.C.de sacros. eccle. cum censuit, quod si eps † donat
alicui ob benemerita, & remunerationem accepti beneficij,
assertioni benemeritorum creditur, si aliquæ extant coniecturæ. Et Baldum secutus est Alcia.in tract. de præsump. regu. 1.
præsump 16.nu.3.& in resp.584.nu.5.& comprobat Mascardus in conclus. 185.nu.1.

Confert etiam quod cum pater non possit exhæredare filium, nisi iustis de causis enumeratis à Iustiniano in §. aliud
quoq; capitulum in auth.vt cum de appel.cogno.& ipsi patri
asserenti, se iusta de causa exhæredasse non credatur, sed probari illa debeat ab hæredibus patris, iuxta d l. qui testamen-
39 tum, in fine.ff de probat. attamen † assertioni patris creditur
quando extant coniecturæ. Ita censuit Alciatus in d. regul. 1.
præsump.16.num 1.

Accedit prædictis quod præcitata in præsump. 16. in fine,
scripsit ipse Alciat.cum dixit. si pater in testamento minus reliquit vni filiorum quã cæteris, asserens, se minus reliquisse ob
40 id ꝙ filius ille iam erat cõsecutus summam pecuniarũ, † quã malè alea vel commessationibus absumpsisset. Huic assertioni patris creditur, si coniecturæ aliquæ extant, vt puta si in
libris rationum ipsius testatoris scriptũ reperiebatur, se causa filij, huic & illi sic numerasse, vel quia tales erant mores
filij, & natura mala, vt facile conijci possit id esse verum.
41 Dubitari autem hic contingit, quando extant † filij benemerita, & tñ pater simpliciter donat, nulla scilicet facta meritorum mentione, an præsumatur patrem donasse ob sanguinis
affectionẽ, vel ob ipsa benemerita. Recepta magis est Doctorum opinio præsumi patrem donasse cã benemeritorum. Ita
sanè cõem esse opinionẽ asseruit Dec. in l.si donatione. num.
11.C.de collat.qui quidẽ huius opinionis cõmemorat Bart.
Alex.& Iasonem ibi, quos & ipsemet sequitur. Idẽ affirmarũt
Castr.in l.si Ruffinus.C.de testa.milit.Curt.iun.in cõs 54. nu.
3.& Alc.de præsum reg 1.præsum.30. & Gom. in §.actiones.
nu.8.inst.de act.& Io.Corasius in l. frater à fratre. §. quæsitũ.
nu.59 ff.de cond.indeb & prius Crottus ibidem.nu 79 lit lo.
Lupus in rub.extra.de donatio.inter vir.& vxo.§.45.num.13.
vers credetem, scribit simile, qñ.s.consanguineus donat vxori
consanguinei, nisi adsint benemerita ipsius mulieris erga donantem; Qua de re diximus supra in præsump. 26. Et recẽset
Crottus idem affirmasse Bald. & Salicet.in d. l. si donatione.

Primò adfertur tex.l. si vero nõ remunerandi. §. idem Pap.
ff.mand.quo loci donatio facta vr̃ ob benemerita præcedentia. Et idem videtur probari in l.nec adiecit.ff. pro socio.

Verum respondetur d.§.idem Papinian.loqui in extraneo,
in quo potest considerari illa obligatio antidotalis, secus est
in filio erga patrem, cũ quidquid facit filius, non sit considerabile, vt pater ei teneatur ad antidora, quia longè maiora tenetur præstare filius, vt abunde supra demõstrauimus. Et illo
in casu benemerita considerantur in genere, non autẽ in specie, de quibus nostra est disputatio.

Secundò adducitur tex.in l.cum allegas.C.de Castren. pe-
42 cul lib. 12.quo loci institutus a fratre † commilitone videtur
potius institutus causa & contemplatione militiæ quàm fraternitatis. Et idem probat tex.l.hæreditatem ab agnato. ff de
Castren.peculio. Et ex illo responso. l. cum allegas. sumitur
43 † affectionem præsumi augeri assidua cõuersatione. Ita colligunt Lucas de Penna in l 3.col pen.vers. 171.p̃sumitur.C.de
apochis publ.li 10.Alcia in tract.de præsum.reg.1.p̃sum.30.

Cæterum respondet Dec. in d.l.si donatione. nu. 12. C. de
collat.

collat. Id eſſe fauore militiæ. Rectius eſt interpretatus Cora-
ſius lib. 2. miſcella. iuris c. 4. nu. 5. qui dixit, donationem fuiſſe
factam contemplatione ipſius ſocietatis militiæ: cũ Tripho-
nius in d. l. hæreditate. conſideret atq; diſtinguat, quod aut eſt
facta donatio poſt commilitium, ideſt ſocietatem in militia
vt ibi interpretatur Budæus & Alcia lib. 4. diſpunct. cap. 17. &
valet donatio, vt cenſeatur Caſtrenſis peculij nomine: aut fa-
cta fuit ante commilitium, & tunc ſecus.

Tertiò adducitur tex. in l. ſi Ruffinus. C. de teſt. milit, quo
44 loci miles † minor viginti annis, poteſt ex iuſta cauſa manu-
mittere. Et manumiſsio ob eã cauſam facta pſumitur. Et illo
in loco Caſtr. in fi. textum illum ad rẽ noſtrã annotauit. Nec
repugnat conſideratio Decij in d. l. ſi donatione. nu. 12. id cõ-
tingere fauore militiæ: quia verius eſt, ob iuſtam cauſam va-
lere manumiſsionem: atq; ita in ea iuſta cauſa Imperator cõ-
ſtituit fundamẽtum. Rectius dici poteſt, militẽ illum expreſ-
ſiſſe, ſe ob eã cauſam manumittere. Et dubitatio in eo ſolùm
verſabatur, quia non conſtat de ipſa cauſa. ſed Imperator ſta-
tuit ſufficere, ſi deinde à manumiſſo probetur.

45 Quartò & melius ſuffragatur, quod actus † dubius recipit
interpretationem, vt valeat potius quam vt pereat. l. quoties.
ff. de reb. dub. & l. quoties. de verb. oblig. & egregiè Decius in
l. in contrahenda. nu. 7. de reg. iur. ait, hanc præſumptionem
eſſe cæteris firmiorem. Immo interpretatur, vt valeat effica-
ciori, & omni meliori modo. l. 3. ff. de mili. teſt. & copioſè tra-
dit Alcia. de præſump. reg 3. præſum. 35. Atqui ſi dicimus, do-
nationem hanc factam à patre filio, eſſe factam ob eius bene-
merita, illa valet & ſuſtinetur, nec reuocari amplius poteſt. ſi
verò diximus factam cõtemplatione ſanguinis erit nulla, vel
ſaltem reuocabilis. Ergo ſumenda eſt hæc interpretatio, qđ
donare voluerit ob benemerita. Cum efficacius etiam valeat.
Et huc facit ſimile ex Soc. in l. cum ſenatus. num. 8. ff. de rebus
dubijs. cum dixit, donationem præſumi inter viuos, vel cauſa
mortis factam, vt valeat.

46 Contrariam itaq; opinionẽ † male probauit Bald. in auth.
ex teſtamento. C. de collatio. quem ſecutus eſt Coraſius lib. 2.
miſcella. iuris. c. 4. & idem cenſuit Roma. ſing. 646. Donatum.
& in d. l. ſi donatione. Barbat. in conſ. 41. col. pen. lib. 1. Ioan.
Lupus in rub. extrà de donat. inter virum & vxo. §. 45. nu. 16.
verſ. quamuis. idem ſcripſit Didacus in c. requiſiſti. num. 8. in
fine. de teſta.

Primò ex. l. tutor. §. quæ tutorib. ff. de excuſ. tut. quo loci Pa
pinia. reſpondit, legatũ à patre filio tutori, non cenſeri legatũ
tamquã tutori atq; ita contẽplatione tutelæ, ſed cauſa & cõ-
templatione filiationis. Ergo & idem noſtro in caſu. Et hunc
tex. ſingularem eſſe dixit Rom. in d. ſing. 646.

Reſpondent Alexan. & Iaſ. tribus modis. vt apud Iaſonem
in d. l. ſi donat. col. 3. verſ. In ſecunda parte Probabilior vř eſſe
reſponſio Decij. ibidem nu. 14. Cùm dixit, ob id eo loci ſumi
eam interpretationem, quia vtroq; caſu legatum valet: ſecus
in caſu noſtro, in quo non valeret ſi intelligeremus factam do
nationem, contemplatione conſanguinitatis.

Secundò adducitur tex. in c. requiſiſti. de teſtib. quo loci ait
47 Põtifex Max. legatũ † factum Prælato eccleſiæ cõſanguineo,
præſumi factum contemplatione conſanguinitatis, non autẽ
eccleſiæ: & ideo ipſi Prælato vti perſonæ priuatæ acquiritur.
Verùm reſponderi poteſt, vt ſupra ex Decij ſententia.

Tertiò & vltimò vrget, quod cauſa hæc filiationis dř eſſe
quædam cauſa, & qualitas naturalis. Illa verò cauſa & quali-
tas benemeritorum, eſt qualitas accidentalis At qui certũ eſt,
48 quod in concurſu præualet † cã naturalis. Ergo & hic præua
lere debet cauſa filiationis, vt ob eam cenſeatur facta dona-
tio. Illa minor propoſitio probatur ex l. 3. ff. de tutelis, & ibi.
Barto. idem Bart. in l. vlt. ff. de offi. procon. Soc. ſen conſ. 116.
nu. 8. lib. 4. Alcia. in repe l. 2. in prin. nu. 38 de verb. obl.

Cæterum reſponderi poteſt, qđ illa cauſa, & qualitas præ-
49 fertur, † quæ potentior eſt. l. quæritur. ff. de ſtatu hom. & l. ge-
50 neraliter. ff. de fideiuſ. Potentior autem cauſa † & qualitas di
citur, primò illa, quæ facit valere actum. vt diximus ſuprà. Se-
51 cundò eſt potentior illa, † quæ benignior eſt. l. ſi pupillus. vbi
Bar. ff. ad l. Falc. vbi conſideratur quod hæres magis conſequa
tur pecuniam à pupillo tamquam debitam naturaliter, quã
tamquam datum cauſa conditionis implendæ, quia id beni-
gnius eſt, hoc enim modo legatarij conſequuntur integra le-
gata, ſecundum voluntatem teſtatoris. Ita noſtro in caſu erit
benignior, vt filius ſecundum patris voluntatem, obtineat
rem donatam.

52 Tertiò, cauſa potentior illa dicitur quæ † prodeſt, quam
illa quæ nocet. Ita Bart. & cæteri in c. vlt. de except. & in cap.
intelleximus. de iud. cum dicunt, quod ſi excõmunicatus eſſe
non poteſt in iudicio tanquam actor, ſed ſolùm tanquã reus:
ſi iudicium ſit duplex, ſicuti eſt, iudicium famil. erciſc. in quo
53 quilibet eſt actor, & reus, poterit † excõmunicatus eſſe in iu-
dicio, quia attenditur illa qualitas quæ prodeſt. Et in ſpecie
noſtra ita annotauit Io. à Platea in l. cum allegas. C. de Caſtr.
pecul. lib. 12. Hæc autem qualitas benemeritorum prodeſt, vt
valeat donatio illa, ergo attendi debet.

54 Quartò potentior † eſt cauſa ſpecialis quàm generalis. l. ſi
ſeruis vrbanis §. vlt. de leg. 3. oẽs in l. Titiæ textores. de leg. 1.
cum ergo cauſa benemeritorũ ſpecialis ſit: & illa cauſa filia-
tionis ſit generalis, præualere debet cauſa illa benemeritorũ.

Extenditur prædicta communis opinio, vt locum etiã ha-
55 beat, quando pater ipſe † donans ita dixit: dono filio meo à
me dilecto ob amorem & beneuolentiam, quibus eum proſe-
quor: ac ob eius benemerita. Hoc etiam caſu præſumitur do-
naſſe ob benemerita. Et ſi enim duas cauſas expreſsit pater,
quarum vna, nempe illa ſanguinis, impedit donationem: al-
tera verò, ideſt benemeritorum permittit donare: attamen
adhuc præſumitur cauſa meritorum donaſſe. Ita Decius in
d. l. ſi donatione. num. 12. C. de collatio. & Alciatus in d. præ-
ſump. 30. Et huius ſententiæ ratio eſt, quam & ſuprà comme-
moraui; vt actus & ſic donatio valeat. d. l. quoties. ff. de rebus
dubijs. Et præterea accedit ſecundum Alciatum, quod illa
cauſa amoris & beneuolentiæ, non fuit expreſſa, à patre prin-
cipaliter, ſed acceſſoriè quodammodo, ad ſignificandum,
auctum ſibi eſſe deſiderium donandi cauſa benemeritorum,
ab ipſa amoris & beneuolentiæ affectione. Qua de re dice-
mus ſtatim.

Nec huic ſententiæ quam veram eſſe exiſtimo, repugnant
rationes diſſentientium; nempe Caſtrẽ. in conſ. 346. circa bo-
na quæ fuerunt. num. 2. lib. 1. Alexan. in d. l. ſi donatione. nu.
3. C. de collatio. Felini in cap. 1 num. 10. verſ. vnde ſi patet. de
ſenten. & re iud. & Ignei in l. 3 §. ſi conditioni. verſi. etſi aliud.
nu. 71. & 75. ff. ad S. C. Syllania. qui communem eſſe teſtatur.
Et accedunt Soc. ſen. in conſ. 295. colum 4. verſ. ſextus caſus.
lib. 2. & Caſſaneus in conſ. 7. nu. 15. Non inquam horum ra-
tiones & argumenta obſtant.

Et primò quidem ſic argumentantur. Hic duæ concurrunt
cauſæ donationis, quarum vna prodeſt, vt ſcilicèt valeat do-
natio, nempè cauſa benemeritorum: altera quæ nocet, vt
ſcilicet non valeat, hoc eſt affectio ſanguinis. Atqui quando
56 concurrunt duæ cauſæ, quarum vna prodeſt † & altera no-
cet; præualet illa, quæ nocet. Ergo & hic præualere debet cau
ſa affectionis ſanguinis. Illa minor probatur auctoritate mul
torum, nempè Bart. in l. 3. §. vlt. ff. ad S. C. Syllan. & in l. ſi vir. ff.
p donato. Baldi in l. 2. C. de libertis & eorũ liberis, & in pro-
hœmio Decretalium. nu. 12. Angeli in l. emancipatum. ff. de ſe-
nato. Imolæ in cap. cum ſuper. nu. 2. de offi. deleg. Caſtr. in l.
ſi rem. ff. de exceptio. rei iud. Alexan. & Iaſ. in l. adoptiuum. ff.
de in ius vocan. & Alciatus in l. 2. in princ. num. 37. ff. de verb.
oblig. & alios congeſsi in lib. 1. de arbitr. iudi. quæſt. 80. num.
27. Et ij quidem traditionem hanc credunt probari. l. filio.
ff. de liberis & poſthu. l. 3. § eleganter. ff. ad S. C. Syllania. l. ſi
vir. ff. pro dona. & l. Fulcin. §. quid ergo. ff. ex quibus cauſis in
poſſ. eatur.

Cæterum reſpondetur primo ex ſentẽtia Iaſonis in l. quod
dicitur. la 2. num. 20. ff. de verb. oblig & Alciati in d. præſump.
30. num. 4. verſi. nec obſtat ratio. &c. quod hic poſſunt con-
currere ambæ ipſæ cauſæ: cum illa ſanguinis paternæque di-
lectionis, ſit in augmentum voluntatis & deſiderij patris do-
nandi filio ob eius benemerita. Dubitabilis tamen videtur
hæc conſideratio, quia ſi pater motus fuiſſet ob benemerita.
& in augmentum ſui deſiderij protuliſſet illa verba, ob amo-
rem & dilectionem, prius dixiſſet ſe ob benemerita donare,
ac ob amorem & beneuolentiam, ſicuti in ſimili in l. ſi ſeruus
57 communis ita. ff. de ſtipula. ſeruo. vbi ſi ſeruus † communis
aliquid ſtipulatur ſuis dominis, & ignoratur, quid & quan-
tum acquiratur ipſis dominis, an ſcilicet pro parte domini-
ca ſingulis, vel in viriles, inſpici debet, quod nomen præceſ-
ſit in ſtipulatione; ſi nomina propria præpoſuit ſeruus, acqui-
rit in viriles, ſi appellatiua in dominicas dř ſtipulatus, quod
ergo prius fuit nominatum, ſignificat & declarat animum lo
quentis. Defendi poteſt acuta Alciati conſideratio declara-
tione Bart. in l. ſi ſeruus communis. nu. 2. verſ. quæro. quando
58 quod quando † diſpoſitio poteſt valere ſecundum vnũ mo-
dum & cauſam. & ſecundum alium non, tunc non inſpicitur,
quod præcedit: ſed debet diſpoſitio ipſa valere eo modo quo
poteſt. l. quoties. ff. de reb. dubijs. & Bart. ſecutus eſt Dec. in
d. l. ſi donatione. nu. 12. C. de coll. & cõſ. 404. nu. 8. in fine. alios
ſciens omitto. Noſtro itaq; in caſu dicẽdum eſt perinde eſſe,
ac ſi teſtator præpoſuiſſet cauſam benemeritorum. Reſpon-
detur ſecundò aliquorum fuiſſe opinionẽ præcedenti contra
riam,

59 riam, quod imo quando duę cauſæ † concurrunt, quarum vna prodeſt,& altera nocet, illa quæ prodeſt, attendi ſpectari que debet.Ita Butrius io c.intelleximus.de indicijs,& in cap. vlt.in fi.de exceptio.Io.a Platra in l.cum allegas. C.de Caſtr. pecul.lib.12.& Comenſ.in l.ſi vir.nu.3.ff.pro donat.Quorum opinionẽ ſatis elare probat.l.emancipatum.in fi.ff. de ſenato. ibi,Et magis eſt,vt debeat,vt aui potius ei dignitas proſit quã obſit caſus patris.Idem habetur in l. 3.§. emancipatus.il 1. in fi.ff.de bono.poſſeſſ.contra tabu.ibi, neq; enim minus in hoc nepote, is qui de inoſſicioſo cogniturus eſt,merita nepotis, quam patris eius delicta perpendet.ſic & in l.3.§. ſi quis palã. ff.de iure fiſci.& alia mox referam.

Tertia etiam fuit opinio.Io.Ignei.in d.l.3.§.ſi conditioni. ver.& ſi aliud.nu.97.ff.ad S.C.Syllania.qui diſtinguit duos caſus; quorum primus, quãdo duæ cauſæ & actus ſunt inter ſe in compatibiles. Hoc caſu intelligie Igneus cauſam quæ nocet ſpectari debere,illamque præualere:ſic ille explicat.dictã l.3.§.eleganter.

Secundus eſt caſus, quando cauſæ ipſe ſunt comparibiles: & tũc præualet cauſa,quæ fauorabilior eſt,vel etiam quæ maiori ratione & æquitate ſolũ ſuffulta eſt. Et hoc quidẽ intelligit Igneus præcitato in loco.num.99. dummodo cauſa illa in odium concedentis non retorqueatur. ſic ille explicat d. l. emancipatum.in fine.ff.de Senat.& d.l.3.§.ſi quis palam.ff.de iure fiſci. Ego verius crediderim, conſtitui non poſſe certam regulam:ſed pro obiecta materia,& varietate rationum, aliquando præualere cauſam,quę prodeſt,aliquando illam,quę nocet.In caſu d l.emancipatum.in fi. ff.de Senat.l.3 §.ſi emãcipatus.il 1.ff. de bonorum poſſeſſ. contratab. eſt ratio; oẽ is nepos ſine ſua culpa,ſed patris vel aui facto damnum ſentiat, ob id cauſa illa quæ nocet non attenditur, ſed quæ prodeſt. In caſu vero.d.l.3.§.ſi quis palam.ff.de iure fiſci,eſt ratio quia
60 io dubio lex † non præſumit aliquem delinquere.l. merito ff. pro ſocio.& pręſertim quando palam facit actum.l.palam.ff. de ritu nupt.Ita quoque aliæ ſpeciales conſiderari poſſunt rationes in caſibus.l.adoptiuum.10 fi.ff.de in ius vocan.l 3.ff de interdictis & releg.in l.Diui fratres ff.de iure patro.in l.2.§ filijs.ff.de Decurio.& in l.1.ff.de aucto.tutor.Econtra dicimus in caſibus.l.filio.ff.de liberis & poſthumis.l.Fulcinius §. quid ergo.ff. quibus.ex cauſis in poſſ.eatur.l.3.§. eleganter.ff. ad S. C.Silla & l.ſi vir.ff.pro donato. aliæ ſunt rationes,quas oe nimius ſim,non commemoro, quib. reſponſum eſt cauſas quæ nocent præualere.Quocirca in caſu noſtro dicendum eſt, ſpe
61 ctandam eſſe cauſam quæ prodeſt: cum † nemo præſumatur eligere modum quo ſua diſpoſitio ſubuertatur. l.tertia. ff.de militari teſtam.Reſpondet tertiò Decius in d.l.ſi donatione. num.15.C.de collatio. quod quando cauſa, quæ prodeſt eſt potentior cauſa quæ nocet,illa præualet.Porrò hæc cauſa benemeritorũ,quæ prodeſt, dicitur potentior,quia(vt diximus ſupra) facit valere donationem. Et pręterea eſt benignior, ſicuti explicaui ſupra ex ſententia Bartol. in l. ſi pupillus. ff ad lege.Falcid.

Secundo huic opinioni Caſtrenſis & ſequacium ſuffragari videtur alia traditio,penè ſimilis pręcedenti,nempe,quod cũ
62 duæ concurrunt cauſæ & diſpoſitiones,†quarum vna permittit, altera vero prohibet, illa quæ prohibet pręualere dicitur l.3.§.liberti.ff.de ſuſpectis tuto.& tradunt Iaſon & Decius io l.ſi Rufinus.C.de teſtam.militis.ille num. . .. iſte nu.ſeptimo. Atqui noſtro in caſu duæ ſunt cauſæ, quarum vna permittit donationem inter patrem & filium,hoc eſt cauſa benemeritorum,altera,quæ prohibet, nempe ſanguinis coniunctio.Ergo cauſa coniunctionis ſanguinis præualere debet.

Reſpondetur primò, legem non prohibere, ꝙ pater donet filio,ſed dicitur non approbare ipſam donationem,atque ita
63 donatio † patris facta filio ſimpliciter, eſt præter legem, non autem contra.vt declarat Iaſon in l.frater à fratre in prima lectura,columna antepenultima,verſiculo tertiò limita dictum ff.de condictio. indebiti.

Reſpondetur ſecundo,quod cauſa,ſeu diſpoſitio prohibiti
64 ua non præualet permiſsiuæ, quando † permiſsiua eſt potentior.vt declarat Decius in dicta.l. ſi Rufinus.num. 12. Potentiorem eſſe cauſam permiſsiuam in caſu noſtro, ſupra abunde demonſtrauimus.

Tertio hac pro opinione vrgere videtur, quod ſanguinis coniunctio & affectio paterna, eſt naturalis quædam cauſa. Illa vero benemeritorum eſt accidentalis. Atqui cauſa naturalis præualet accidentali.l.3.ff.de tutelis.Ergo ob cauſam cõiunctionis ſanguinis,donatum præſumitur. Verùm reſpondetur ſecundum Alciatum in d.præſumpt. 30.nu.4.verſ.nec d.l. qui habet. quod hic cauſa naturalis adiuuat accidentalem, cum pater donauerit principaliter ob benemerita, donandi tamen voluntas & deſiderium, fuit amore ipſo paterno,ſanguiniſque coniunctione auctum.

Quarto hac ꝓ opinione adducitur traditio Bart.in l.ſi tibi.
65 §.ſi pactus.nu.4 ff.de pact.cũ dixit, qđ ſi pr̃ † ſtipulat filio ob benemerita collata in ipſũ patrẽ nõ valet ſtipulatio qa eẽſet ſtipulatus tanquã extraneo, & tamen ſi caperet præſumptio quod eſſet ſtipulatus tanquam filio,ſtipulatio valeret.

Verum reſponderi poteſt, aduerſus Bartolum eſſe receptã magis Doctorum opinionem:ſicuti teſtantur Iaſon in d.l.qđ dicitur.nu.20.& Alciatus in dicta præſump.30.ad fi.

Secundus eſt caſus, in quo valet donatio facta a patre filio, quando ſcilicet pater ipſe perſeuerauit in eadem volunta
66 te vſque ad mortẽ.Nam morte † ipſius patris donatoris confirmatur donatio,ſi nõ apparet patrem mutaſſe voluntatem. Ita tradunt Bar.in l.frater a fratre.num.57.ff.de cond. indeb. & ibidem Iaſ.in prima lectura.col.antepenul.ver.capio tertiã ſallentiam.Idem affirmarunt ibidem.Crottus nu.123.& Coraſ.in §.quęſitum.nu.65.Et probat tex. clarus d.l.donationes quas parentes. C.de donatio inter virum & vxorem. Idem eſt
67 quando† ſubſecuta eſt filij donatarij emancipatio. l.donationes §.pater ff.de dona.l.2.C.de inoff.don.& l. ſiue emancipatis.C.de donat.Et tradunt Doctores præcitatis in locis.

Nec repugnat textus l.1.§.ſi pater.ff.pro donato.cuius verba hæc ſunt,ſi pater filio,quem,in poteſtate habet,donet, deinde decedat,filius pro donato non capiet vſu:quoniam nulla donatio fuit. Nam reſpondetur multipliciter à Doctorib. vt refert & diſputat Coraſius, quem ſupra retuli, qui ſecutus eſt Cynum aſſerentem in eod. §. ſi pater. donatam fuiſſe rem alienam, quod admodum diuinare exiſtimo. Præterea nõ ex eo,quod res donata ſit aliena,motus eſt Paulus,vt diceret, donationem eſſe nullam: cum & res aliena legari, ac donari poſſit. l. rem alienam. C. de legatis. ſicuti & vendi. vbi Doctor. ſed dixit,eſſe nullam quia pater filio donare non poteſt: ſicuti maritus vxori,vt ibi dicitur.Quare,vt omittam alias aliorũ interpretationes,quas Coraſius ipſe confutat,verius crediderim cum Accurſio & alijs nõnullis, iure illo Digeſtorum conſtitutum non fuiſſe,quod donatio a patre filio facta ipſius patris morte confirmaretur.Id quod deinde ſtatuit Iuſt. in dict. l.donationes quas parentes. Nec repugnat, iure Digeſtorũ donationem inter virum & vxorem, quæ æquiparatur huic factæ a patre filio, morte donantis confirmari.l.cum hic ſtatus. in prin.ff.de donatio.inter virum.& vxor. Nam reſpondetur d.l.cum hic ſtatus loqui ſolũ de donatione illa facta inter virum & vxorem, quæ quidem donatio eo iure nondum fuerat æquiparata donationi inter patrem & filium:cum illa æquiparatio facta deinde fuerit ab Impp. in dicta l. donationes, quas parentes.

Hunc tamen caſum intelligunt Doctores noſtri procedere
68 quando † duo concurrunt,nẽpe traditio rei donatę,& perſeuerantia voluntatis donatoris vſq; ad mortem. De traditione ſic ſcribunt glo.l.ſecunda. C. ſi quis alteri,vel ſibi, & alios refert Crotos in d.l.frater a fratre.nu.octuageſimonono.Diſſentit Coraſius in lib.quinto miſcella.iuris.cap.1.nu.4 quem: rectius ſenſiſſe exiſtimo. de perſeuerantia nemo dubitat. Ita ſanè manifeſte probant. d. l. cum hic ſtatus. in princip. ff. de donatio. inter virum & vxor.& dict. l.donationes, quas pa-
69 rentes. C eodem. Perſeueraſſe autem patrem donatorem in eadem voluntate dicitur, quando vel expreſſe, vel tacite non reuocauit; vt quia nullus pœnitentiæ cauſa ſuperuenit. d l.cum hic ſtatus. §. pœnitentiam. vbi æquiparat has donationes legatis,quę tacita voluntate reuocantur. gloſ. l. 2. C. de dote cauta non numera. Et in dubio nõ præſumitur hæc
70 † in donatione mutata voluntas. dict. leg. cum hic ſtatus. §. vbi ſemel.ſicuti etiam in l.3. §. ſi duobus. ff. de adim.leg.& in alia vltima voluntate probat.l. qui teſtamentum.ff.de proba. & dicemus infra ſub ſequẽti libro,in pręſump.94.Porrò ſigna mutatæ voluntatis hoc in caſu hæc ſunt.

71 Primum, ſi † donator rem donatam pignori dedit d.l. cũ hic ſtatus. §. ſi maritus. Idem eſt in legato ſecundum diſtinctionem Bart.in l. rem legatam. in fine. ff. de adimen. leg. & Iaſon in l.3.nu.3.C.de leg & diximus ſupra in præſump...dicemus etiam infra in ſubſequenti lib. in præſump....

72 Secundum eſt ſignum, † quando ſuperuenit graue odium. d.l.cum hic ſtatus.§. quod ſi diuortium,a ſenſu cõtrario. Idẽ in legato.l.3.§.vlt.& l.ſi inimicitiæ.ff.de adim.leg.& ꝯfert.l.& ideo.ff.de donation.inter virum & vxor. & vberius explicabimus infra ſequenti libro,in præſumption. . . . vbi diſſeremus quando teſtator præſumatur reuocaſſe legatum ob inimicitiam ſuperuenientem.

73 Tertium eſt ſignum † quãdo donator rem ipſam donatam alteri donauit d.l.cum hic ſtatus. §.qui quaſdam.Idem eſt in

re legata.

re legata. l.rem legatam.ff.de adim.leg. & dicemus infra ſub-
ſequenti lib. in præſumpt. ... Et aliud ad rem ſcripſi ſupra in
præſump...vbi egimus de donatione inter virum & vxo.
Tertius caſus,in quo valet donatio facta a patre filio, eſt,
74 quando pater † donat filiæ cauſa dotis.vt nubat,& ſic fauore
dotis. Ita tradunt glo.in l.2.C.de inoff.donat.Bart.in l.frater
à fratre.in fine.ff.de condict.indeb.& ibidem Crottus.nu 86.
Iaſon in prima lect.col.antepen verſi.quarta fallentia. & Co-
raſius nu 60.& idem Iaſ. in l. ſi extraneus. nu.16. ff.de condi.
cauſa data.& Baldus Nouellus in tract. de dote. parte 7.pri-
uilegio.80.Quam quidem ſententiã ſatis manifeſtè probant.
l.Pomponius Philadelphus.l.vxorem.§.teſtamento. de leg. 3.
l.dotem dedit.ff.de collat.bono Et accedit ratio,quod pater
75 † dicitur hoc caſu potius ſoluiſſe debitum quam donaſſe,cũ
dotare teneatur filiam.l.qui liberos.ff.de titu nupt.
Extenditur primò hic caſus, vt locum habeat,quando pa-
76 ter † donauit filio propter nuptias.Ita glo. in d.l.2. C. de in-
off.donat.& Coraſius in d.l.frater a fratre.num.60. Eſt ratio,
quia donatio ꝓpter nuptias exęquata eſt doti. § eſt & aliud.
inſtit.de donat.
Extenditur ſecundò, vt procedat hic caſus etiam quando
77 pater † filiæ iam nuptæ & dotatæ conſtante ipſo matrimo-
nio,donauit alia bona . Ita poſt alios Crottus in d. l. frater a
fratre.nu.86.Ea ratione,quia præſumitur donaſſe in augmẽ-
tum dotis,vt actus potius valeat quàm pereat l.quoties.ff.de
78 reb dub.Et augmentum dotis † procedit a pari cum ipſa do
te.l.inter ſocerum.§ cum inter ff.de pactis dota.& l.etiam.C.
de iurę dotium.
79 Extendo tertio procedere † etiam ſi non ſequatur matri-
monium.Ita Alex.in l.ſi cum dotem.in quinto nota. ff.ſolut.
matr Iaſ.in l.ſi extraneus nu.16. ff.de cond. cauſa data. & in
d.l.frater à fratre.in 1.lectura.col.antepen.verſ.capio tertiam
fallentiam.& ibidem Coraſius.nu.61. Et ij quidem moti ſunt
eo tex.d.l.ſi extraneus.in fine,qui tamen non videtur affirma
re,quod is pater donauerit.Affertur & tex.l.2.§.vlt. ff. de pri-
uileg. cred. & idem habetur in l. ſi ſponſa dotem. ff. de iur.
dot.vbi priuilegium conceſſum doti, intelligitur ẽt non ſecu
to matrimonio , ſed illud eo in caſu contingit , quia alioqui
mulier illa maneret indotata , nec alteri poſſet nubere, ſicuti
ſubiungit Paulus in ſubſequenti lege.Id quod non contingit
in caſu noſtro,in quo etſi non valet hæc donatio, non tamen
manebit indotata filia, quam pater dotare omnino tenetur.
l. qui liberos. ff. de titu nupt. Et aduerſus hanc extenſionem
repugnare mihi videntur.l.promittendo.ff.de iure dotium. l.
qui ſe debere & melius.l.ſi donaturus. ff. de condi. cauſa da-
ta.& quod poſt alios ſcripſit Tiraquel. de retractu conſang.
§ 2 glo.1.num.54.
Declaratur,ſecundum Caſtren. in conſi. 346. Circa bona.
colum.2. verſi.primo quia. lib.1. vt habeat locum prædicta
80 † donatio,quando pater dedit genero cauſa dotis filiæ;vt il-
la ſoluto matrimonio actionem habeat. Et ſpecialitas dotis
eſt,hoc in caſu (inquit Caſtrenſis) quia in alijs actio ipſi pa-
81 tri acquiritur.Non autem † locum habet hæc donatio, quan
do Pater donauit ipſi filiæ antequam nubat; vt ipſa det in do
tem ſibi donata.Non enim tunc acquiritur filiæ. Et hanc de-
clarationem dixit Caſtrenſis probari in d. l. Pompon. Phila-
delphus.ff.famil.erciſ.ibi,& reditus eorum genero ſolui,ſi ge-
ner ibi extitit ,ergo erat contractum matrimonium , pro-
prie loquendo.
82 Præterea accedit ratio,quia bona donata † non poſſunt di
ci dotalia,& dotis cauſa data,niſi ſecutum ſit matrimoniũ.l.
Titio centum.§.Titio genero.ff de condi. & demonſtra. ibi,
ante nuptias.Niſi dicamus , dici dotalia , ob deſtinationem.
83 Dos † enim dicitur, & dotis habet priuilegia etiam ante ſe-
cutum matrimonium;vt ſcribunt Doctor.in rub.ff.ſolut ma-
trimo.Verior itaque videtur ratio eiuſdem Caſtrenſis, quod
ſi permiſſa eſſet donatio hæc ante matrimonium, facile fraus
fieri poſſet legi , fingendo cauſam dotis , vel donationis ante
nuptias.arg.tex.l.cum ij.§.ſi cum lis. ff.de tranſactio. Et hac
ratione adductus,ſic etiam reſpondit Socin. iun. in conſi 44.
nu.5.lib.1.immemor illius reſponſi Pauli Caſtrenſis. Reſpon-
dit ſanè Socinus , quod ſi pater aliquid donauit filiæ effectæ
viduæ,nondum ſecundo nuptæ , non valet donatio , cum fa-
cilè fieri poſſet fraus legi. & quia dici non poteſt dos cũ non
adſit matrimonium. Crediderim hic multum verſari pruden-
84 tis iudicis arbitrium,q † cõſiderabit,an veriſimile ſit,ꝙ pater
donauerit filiæ cã dotis,vt contrahere poſſet mrimonium.
Quartus caſus,in quo pater poteſt donare filio eſt , quan-
85 do † donat cauſa ſtudiorum , quib. filius carere non poteſt,
vt ſtudijs grammaticæ,iuxta.l.de bonis.§.non ſolũ.vbi Bart.
ff.de carb.edicto.& l qui filium.ff. vbi pupil. educari debeat.
Hoc ſanè caſu valet donatio.Ita ſcripſit Crottus in d.l frater
86 à fratre.nu.87.ff.de condic.indeb.Idem quando pater † iam
deſtinauit filium alijs ſtudijs grauioribus.Nam tunc tenetur
pater præſtare ei impenſas,& neceſſaria.Ita gl. in l. ſed Iulia-
nus §.quod dicitur.ff.ad Macedo.& in l Macedoniani.in fin.
C.eo.Bald.in l.omnimodo.§.imputari.C. de inoffi. teſt. Et in
ſpecie affirmant Crottus in d.l.frater a fratre. nu. 87. Ripa in
l.in quartam.nu.173.ff.ad l.Falcidiam. Ferdinandus Luazes
in l.filiusfam.§.Diui.nu.85.de lega.1. Socin.in tract fallent.
reg.103.fallen.3.Rebuffus in tract. de priuilegijs Scolarium.
in priuilegio.60.nu.2.Petrus Duenas in reg.87.nu.1. & in re-
gul.223.in fi.qui alios plures eiuſdem opinionis recenſet. Et
ſi Iaſon in d.l.frater à fratre.col.antepen. verſ. quarta fallen-
tia.ſecutus Imolam,& Alexandrum diſſentiat.Quorum qui-
dem opinio intelligi poteſt , quando pater adhuc non deſti-
nauit filium ſtudijs. ſubiungit tamen Iaſon ex ſententia Bar.
in l.iubemus.C.de ſilentia.lib.12.patrem donare poſſe filio ꝓ
impenſis Doctoratus:cũ illud efficiat peculiũ quaſi Caſtrẽſe.
87 Quintus caſus,in quo pater † donare põt,& pręſumitur fi-
lio,eſt,quando patitur filium ipſum habere vſumfructum bo
norum aduentitiorum.Qua de re ſcribunt Barto.in l.fratér a
fratre.in fi.ff.de condict.indeb.Bal.in l.2. C.de inoff.donat.&
in Auth.ex teſtamento.nu.9.C.de collatio. Baldus Nouellus
in tract.de dote.parte ſexta.priuileg.36.nu.2.& alij quamplu
res quos commemoraui in cõſi.282.nu.32.lib.3.Crediderim
nunc eſſe diſtinguẽdos aliquot caſus,vt clarius, & dilucidius
hæc traditio explicetur.
88 Primus eſt , quando † pater nondum acquiſiuit vſumfru-
ctum ,ſicuti quando ab initio noluit conſentire filio adire hę
reditatem,vel acceptare legatum,iuxta.l. vlt. §.ſancimus,& §.
ſimilique modo.C.de bonis quæ liberis. Hoc ſanè caſu pater
potuit donare ſeu remittere,quia non remiſit quod ſuum eſ-
ſet, ſed dr̃ non acquiſiuiſſe , atq; ita dici non potuit ille vſuſ-
fructus profectitius.iux.l.profectitia.§.ſi pater.ff de iure dot.
89 Secundus eſt caſus, † quando pater tacitè iam acquiſiuit
ius vſusfructus,hoc eſt,quando expreſſe non dixit, ſe conſen
tire filio adire hęreditatẽ, ſed paſſus eſt filium aliquot annos
percipere,& habere vſumfructum ipſum. Hoc caſu non præ-
ſumitur patrem donaſſe ipſum vſumfructum filio.Ita reſpon-
dit Anchar. in conſi.176.num.2.Ea eſt huius ſententiæ ratio,
quia hic tacitus patris conſenſus ſolum infert , ꝙ voluit ſibi
acquirere vſumfructum, non autem repudiare.l.ſi filius. C.de
90 petit. hæredita. Et præterea accedit,quod taciturnitas † non
infert conſenſum,quando agitur de pręiudicio, & amiſſione
iuris ſui.l.filiusfam. §.inuitus. ff.de procur.& l.qui vas.§. veta
re.ff. de furtis,& ſcribunt omnes in l.quæ dotis.ff.ſol.matr.
91 Tertius eſt caſus,† quando pater iam expreſſe conſenſit fi-
lio adire hęreditatem. vel ipſe pater aliquot annos percepit
fructus , deinde paſſus eſt aliquod tempus filium percipere
alios fructus,& dubitatur,an præſumatur patrem donaſſe fi-
lio fructus ab ipſomet filio perceptos?Et dicendum eſt, præ-
ſumi donaſſe.Ita probat text. l.cum oportet. §.ſin autem res.
C.de bonis quæ liberis de quo dicemus infra.Et hoc caſu ceſ
ſant rationes Ancharani, quas ſuperiore caſu retuli. Non eñi
hic præſumitur patrem paſſum eſſe filium percipere fructus,
vt conſentiret filio adire hæreditatem , vel acceptare legatũ,
cum præſupponamur,iam ei expreſſe conſenſiſſe.
92 Quartus eſt caſus, quando † pater permiſit filium habere
aliquot annos fructus , deinde non amplius vult pati , quod
habeat alios fructus futuros,an prohibere id poſſit pater? Et
reſpondit Anchar.in dicto conſi.176.nu.3.patrem prohibere
poſſe. Idem ſcripſerunt Caſtren. in d. §. ſin autem res. & Boe-
rius in q.196.nu 3.Ea vſus eſt ratione Anchar. quia pater nõ
dicitur donaſſe futuros, ſed præteritos tantum.d.l. cum opor
tet.§.ſin autem res.Et præter Ancharanum accedit, quod con
ſenſus iſte patris dicitur tacitus,qui reſtringitur ad actum fa
ctum,nec vltra extenditur. Decius in l non vult hæres eſſe.nu-
93 me. 10. ff. de regu.iuris. † Atqui fructus futuri ſunt quid di-
uerſum a pręteritis,argum.l.1.§.interdum.ff. de vſufructu ac-
creſ.Ergo conſenſus iſte præſtitus reſpectu fructuum præte-
ritorum non infert donationem futurorum . Non enim pa-
ter patiendo filium percipere fructus illos,dicitur renuntiare
iuri vſusfructus ſed ſolùm illis ſolis fructibus perceptis.
94 Quintus eſt caſus,quando † ambigit, an fructus illos præ-
teritos quos paſſus eſt pater filium percipere,præſumatur pa
ter eos donaſſe filio donatione inter viuos,vel poſt mortem,
an ſcilicet valeat dum pater viuit,vel morte eius tantum cõ-
firmetur ? Recepta eſt opinio , præſumi donaſſe inter viuos,
eamque donationem valere. Ita Bar. in l. frater à fratre. in fi.
ff.de cond. indeb. Bal in l.2.C.de inoff.donat & in l.cũ opor-
tet §.ſin autẽ res.C.de bonis quæ liberis. Crottus in d.l.frater
à fratre.

à fratre.nu.80.& ibidem Iaſon in 1.lectu.col.antepen.verſic.
5.fallit.& ibidem Cagnol.num.333. & Aſcanius Clemens in
tracta.de patria poteſtate.effectu ſecundo.nu.32.& alios plu
res commemoraui ac ſecutus ſum,in conſi. 282.nu.32.lib.3.
Et primò adducitur tex.d.§.ſinautem res.

Verum rñdet Crottus, probare contrarium quia ibi poſt
mortẽ patris alij fratres cohæredes, non poſſunt petere fru-
ctus illos, id ꝙ contingit, quia morte ipſius patris cõfirma-
ta eſt donatio. Et conſtitutionem hanc diligentius infrà
perpendemus.Secdò ea rõne,& argumento, ꝙ vrgens, & pul-
95 chrum eſſe opinatus eſt Crottus, acquiſitio vſusfructus † ha
bet cãm ſucceſsiuam, quia vſusfructus quotidie naſcitur,&
quotidie intermoritur, & extinguitur. l. 1. §. interdum.ff.de
vſufructu accreſ.ſi ergo pater à principio vel ex poſt, remit-
tit vſumfructum, non dicitur diminuere patrimonium ſuũ,
ſed dicitur non lucrari, ideſt non acquirere. Atqui qñ pater
96 † repudiat ꝙ ei erat acquirendum, vt filio acquiratur, illud
non eſt profectitium, nec de bonis patris: ſed aduenti-
tium. l. profectitia. §. ſi pater repudiauit.ff. de iure dotium.
Ergo cum ſit aduentitium, poteſt conſiſtere donatio inter
patrem, & filium.

Cęterùm crediderim,non vrgens, ſed leue eſſe Crotti argu
mentum, imò repugnare. d. §. ſinautem.dum ibi dr̃,patrem
non retinere vſumfructum: ergo præſupponit iam acquiſi-
niſſe ipſum vſusfructum. Rurſus dicit,patrem donare. Ergo
ſuum erat ius vſusfructus.

¶ Contrariam itaque opinionem probarunt Azo in ſum-
ma.C.de inofficioſis donat.gl.in l.2. C.famil.erciſ.Cynus in
d.l.cum oportet. §. ſinautem res. C. de bonis quæ liberis. &
ibidem Bar.ſibi parum conſtans:Anchar. in conſi.106.nu.5.
& in conſi.176.nu.3.Boer.in q.196. nu.1. Et in puncto iuris
hæc opinio verior mihi vr̃.Nam regula ſtat, quod pater non
poteſt donare filio inter viuos,vt diximus ſuprà.Nec reperi-
tur exceptus caſus iſte remiſsionis fructuũ, ea ꝓpter à regu-
la in dubio non eſt recedendum,vt poſt alios docuit Decius
d.l.1.nu.7.ff.de regul.iuris.Et præterea tex. d.§.ſinautem res,
probat,donationem hanc valere poſt mortem patris: Ita ſa-
ne probant verba illa·Nullã poſt obitum eius licentiam.&c.
& paulo poſt,ibi.Ita cauſa intelligatur, vt eundem vſumfru-
ctum poſt obitum patris ipſe lucretur.

97 Sextus caſus,in quo † pater poteſt donare filio, eſt, quãdo
pater eſt princeps. Nã eius donatio filio facta valet. Ita Ol-
dra.in conſi.231.Aret.in l.placet.ff.de acquir. hæred.Roma.
in conſi.456.Iaſon in d.l.frater à fratre.col.antepen.in ſexta
fallentia.ff.de condict.indebi. Decius in Auth. ex teſtamen-
to.nu.7.C.de collat. & alios refert Duenas in reg.223.in pri
ma fallentia.Verùm Baldus in c.1.§.item ſacramenta.nu.19.
98 de pace tenenda.hoc verũ eſſe intelligit, † quando princeps
expreſsit,ꝙ donationem facit ex ſuprema,& regia poteſtate:
alioqui donatio eſt inualida.Nec pręſumitur,quod Princeps
99 † & Rex vti voluerit regia poteſtate.Et Bal. ſecuti ſunt mul-
ti,quos retuli in conſi.259.nu.11. lib.3. ſed ibidem num.66.
commemoraui Alexandrum,& Alciatum diſſentientes,affir-
manteſq; verius eſſe,in dubio pręſumi principem ſic donan-
tem,vti voluiſſe regia poteſtate:quia ſi donaret vt pater,non
valeret donatio. Et huius ſententiæ ea eſt rõ, quia princeps
100 † non ligatur lege poſitiua.l.princeps. ff.de legib.& ſcripſi
plura in d. conſi. 250. nume. 21. Et propterea videmus, le-
101 gem † prohibentem virum donare vxori,non ligare princi
pem.l.pen.C.de donat.inter virum,& vxo.ſic & lex quæ vult
vſumfructum aduentitiorum acquiri patri, locum non hẽt,
quando princeps donat filiofam. l. cum multa. C. de bonis
quæ liberis.Hic tamen caſus, collocandus eſſet potius inter
geſta principum,quam patrum erga filios.

102 Septimus caſus, in quo pater poteſt donare filio, eſt † qñ
donat ipſi filio pro eius legitima.Ita Angelus in l.ſi nõ mor-
tis.ff.de inoffic.teſtam.quem ſecuti ſunt multi congeſti a Ia-
ſone in dicta.l.frater à fratre.in prima lect. col.pen. verſic.7.
limita.ff.de condition.indebi.& a Duena in d. regul. 223.in
fallen.quinta. Et ij quidem adducti ſunt eo reſponſo.dicta l.
ſi non mortis à quo Iuſtinia. deſumpſit.l.ſi quando.§. & ge-
neraliter.C.de inoff.teſtamen.Et quamquam Aretin. in l.pla
cet.ff.de acquiren.hæred.& in conſi.17.nu.4.ſcripſerit,loqui
de filio emancipato, cui pater donauit, attamen eſt diuina-
103 tio,cum præſertim filius † præſumatur eſſe in poteſtate. l.ſi
filius.ff.de probatio.Nec repugnat. l. filium quem habẽtem.
C.famil.erciſc.quam perpendebat Aretinus, quia varij ſunt
illius reſponſi ſenſus:& magis receptus videtur, quod ibi nõ
fuerit facta donatio, ſed conceſsio in peculium. Nil etiam
vrget conſideratio Roderici Soarez in l.quoniam in priori-
bus.in euidentialib.nu.4.C.de inoff.teſta.cum dixit,in caſu.
d. l. ſi non mortis.& d. §. & ſi generaliter. non diſputari an
valeat illa donatio,vel non,atque ita ibi non determinari,ꝙ
valeat, vel non valeat. Nil ſanè vrget hæc conſideratio, cum
iuriſconſul.in d.l.ſi non mortis. & Iuſtinia.in dicto. §. & ge-
neraliter.præſupponant pro cõſtanti, validam eſſe donatio-
nem.Et ſi eſſet inualida,dubio procul ipſe filius deberet eam
imputare in legitimam,quia verè eſſent bona patris, annul-
lata ipſa donatione.Rectius dici poſſe exiſtimo,donationem
illam valere ob id quod morte patris fuit confirmata: iuxta
ea quæ diximus ſupra ex. l. donationes quas parentes. C.de
donat.inter virum & vxor. In illis enim reſponſis. d. l.ſi non
mortis.& §.& generaliter. agebatur de excludenda inofficiſi
quęrela,ac de imputando ipſam donationem in legitimam.
Qui quidem actus poſt patris mortem ſolùm pertractantur.
Afferri ſolet ſecundò argumentum ex eo ductum, ꝙ pater te
netur poſt mortem relinquere legitimam filio, qui ob id di-
104 citur † ipſius legitimæ creditor. l. & quia. ff. pro ſocio. l.ſi
quis legatum.in ſi.ff.de falſis.& l.vlt. §.ſinautem.C.de curat.
furio.& tradit Bar.in l.vlt. ff.de lib. agno. & probat.l.vnica.
C.de imponẽda lucratiua deſcript.lib.10.Qñ ergo pater do-
nat filio pro legitima, dicitur potius ſoluere debitum, ante
tempus.quàm donare,& propterea valet,ſicuti valet in caſu.
l.ſed ſi vir.§.ꝙ vir.ff.de donat.inter virum,& vxo.ꝙ rñſum ad
rem maxime facere videtur, ducto argumento a donatione
inter virum,& vxorem.ad donationem inter patrem,& filiũ,
iuxtà.d.l.donationes quas parentes.C.de donatio. inter vi-
rum & vxo. Verùm nec argumentatio hæc ſatis ſolida eſt.ſi
105 quidem cum pater tenetur præſtare † legitimam filio, ſolũ
poſt mortem,vt diximus,& manifeſtè probant.l.cum quo.§.
vlt.ff.ad l.Falcid.& l.quoniam nouella.C.de inoffi. teſtam.&
tradit Baldus in l.etſi mortis. C. ad l. Falcid. ob id incertum
eſt quanta eſſe debeat ipſa legitima,& fieri poſſet, ꝙ vel nul-
la,vel tenuis eſſet,ob infortunia,quæ hominibus euenire ſo-
lent.Non ergo poteſt pater ſoluere, quod incertum eſt. Id ꝙ
non contingit in caſu.d.l.ſi vir.§.ꝙ vir. vbi erat certa quan-
titas in diem debita.

Tertiò itaq;, & melius vrgere videtur, ꝙ ſicuti dotis cauſa
donatum à patre valet,vt diximus ſupra ex.l. Põponius Phi-
ladelphus.ff.famil.erciſ. Ita & donatum cauſa legitimę, cum
106 dos † & legitima ſint quodãmodo vnum & idem. Nã dos
legitimæ loco eſt.Barto.l.Titio centum. §. Titio genero. nu.
6.ff.de condition. & demonſtrat. & ſcripſi in libro ſecundo,
de arbitrarijs iudicum.caſu.149.nu.9. Cæterùm nec conſide
ratio hæc defendi poteſt,cum magna ſit in caſu noſtro diffe-
107 rentia,† inter dotem & legitimam.Nam dos etiam viuente
patre filiæ præſtanda eſt.l.qui liberos. ff.de ritu nupt.Legiti-
ma verò (vt diximus ſupra) poſt mortem patris tantùm. Cũ
ergo pater donat cauſa dotis, dicitur ſoluere quod de præ-
ſenti quodammodo ſoluere tenetur,cum verò donat pro le-
gitima,dr̃ præſtare quod incertum eſt poſt mortem ſuam.

Quartò ſolet adduci traditio Baldi in l.illud.quęſt.3. C.de
ſacroſanct.eccleſ.& apertius.l.cum oportet.§.non autem. C.
de bonis,quę lib.cùm dixit,patrem poſſe ante mortem ſuam
108 aſsignare † filio portionem ſibi contingentem, & validam
eſſe aſsignationem.Verùm nil ad rem pertinet, cum non ſit
illa donatio, ſed aſsignatio reuocabilis, quemadmodum in
ſpecie ſcripſit idem Bald.in l.3.colu.1. C.pro donato. & in l.
quamuis.C.de fideicom. quem ſecuti ſunt poſt alios Ruinus
in conſi.95.in fine.lib.5.Decius in conſi. 86.nu.8.& Pariſius
in conſi.34.nu.42.lib.2.

109 Contrariam itaque † opinionem aduerſus Angelum, & ſe
quaces probarunt Franc. Aretinus in l. placet. ff. de acquir.
hæredita.& in conſi.17.nu.4.Decius in conſi.86.nu.8.& Pa-
riſius in conſi.16.nu.35.& 37.lib.2. quos ſequor. Et ſi ſciam
eorum argumentationes nil vrgere.

Primò Aretinus vſus eſt eo argumento, quod pater vi-
uens tenetur præſtare alimenta filio. l. ſi quis ex liberis in
princip. ff. de liberis agnoſcen. Et tamen pater non po-
110 teſt † filio donare cauſa alimentorum. Ita Bald. in l. 2.
nume. 5. in fine. C. de inoffic.dona.& alios refert, & probat
Antonius Corduba in d.l.ſi quis ex liberis.in prin. nu.12.Er
go idem dicendum eſt in caſu noſtro. Non eſt ſolida hæc ar-
gumentatio,cum probabilis ſit, non autem neceſſaria Baldi
auctoritas.Et præterea,ratio eſſe poteſt, quod pro alimentis
111 non poſsit donari,quia † dietim alimenta debentur,& fieri
poſſet ꝙ donatione ſtatim facta,is filius decederet, atque ita
donatum ſeu datum fuiſſet non debitum.

Secundò adduxit Iaſon tex. l. cum de bonis. C. de donat.
vbi ſi pater donat filio portionem bonorum ſuorum, non
valet donatio.

Verùm rñdetur,patrem ibi non donaſſe filio pro legitima

ipsius filij,sed simpliciter tantum, & ideo nimirum si donatio fuit inutilis & nulla.Et si dicatur saltē valere debuit quò ad portionem legitimę, respondetur eam nō fuisse donatoris mentem. Et rursus habuit Imperator ille pro indubitato, donationem illam non consistere,cum dixit,non esse incerti iuris eam donationem non valere. Non enim ita certi iuris esset,si pro sola legitima donatum fuisset.

Tertiò citauit Iason.l.si filia.§.si pater. ff.famil. ereisc.& l. pen. §. si pater. ff. pro suo.Verum nil ad rem pertinent, cum non de donatione,sed de simplici diuisione loquantur.Et illa valet tanquam dispositum in testamento.l.vlt.C.famil.ercis.Retinenda tamen est postrema hæc Aretini,& sequacium opinio,quæ fulcitur iuris regula, ꝙ pater donare non possit filio,vt supra diximus. Nec ab hac regula exceptus legit hic casus,quando pater donat pro legitima.est ergo regulæ standum, vt diximus supra ex sententia Decij post alios in l. 1. nu.7.ff.de reg.iuris.

112 Octauus casus,in quo pater potest donare filio est † secūdum aliquos,qn̄ ipse pater consentit vni filiorū donanti fratri suo bona vel ꝓfectitia, vel alia bona ipsius patris. Ita Oldradus in consi.26.nu.1.& Io. Andreæ in additio. ad Specu. in tit.de instrument.edition.§.potrò.nu.3.Verùm dissentiūt

113 reliqui † quos recensent Iason in d.l. fratet à fratre. prima lectura.col.vlt.in octaua fallentia.ff.de condi.indeb.& Duenas in d.reg.223.in secunda fallentia. quibus assentior.Non enim illa ratio considerata ab Oldrado quidquam vrget,cū dixit, consensum patris quo ad hunc actum idem operari ꝙ operatur emancipatio quo ad omnes alios actus. iuxta. l. si permittente.ad Macedon.& l.ram is. ff. de dona. causa mortis.Non enim vrget hæc consideratio, cum consensus iste patris non operetur idem ꝙ emancipatio. Nam hoc iure non probatur.Et si ita esset multo fortius operaretur qn̄ ipsemet pater donaret, quia videretur emancipare. Id quod verum non est.Et qui non potest per se,nec etiam potest per alium. Et præterea est aduertendum Oldradum loqui in donatione causa mortis,sicuti aduertunt Alex.in consi.105. nu.3.lib.1. & Dec.in consi.245.nu.4.

114 Nonus est casus,in quo † valet donatio facta à patre filio, quando scilicet pater donationem ipsam iuramento confirmauit. Ita tradunt infiniti prope quos longa serie congessit Iulius Clarus.§.donatio.quæst. 8. ad finem. Existimo verius esse,patrem ob iusiurandum teneri obseruare donationem, non tamen donatio ipsa est valida, sicuti ex sententia Cornei,& aliorum scripsit Corasius in d.l. frater à fratre.in fine. ff.de condi.indeb.qui effectus & differentiam recenset,ꝙ cōtractus reddatur iuramento validus, vel quod obseruari debeat.Id quod declarat & Iason in Authen.Sacramenta puberum.nu.38.C.si aduersus vend.Et hæc quidem sententia multo magis locum habet, quando pater donans expresse promisit,se non recepturum dicta bona donata iure patriæ potestatis,sed ea libera relicturum filio. Ita Alciatus in ca. cum contingat. nu.108.versi.4.infertur.de iureiuran.

P R AE S V M P. XXX.

Pater dando, tradendo, vel concedendo rem aliquam filio,quando ei donare, vel vt peculij loco habeat, concedere præsumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Donare pater filio emancipato expresse potest,nec in legitimam imputatur.*
Idem est in filio existente in potestate.nu.2.
3 *Donatio facta filio in potestate, quomodo differat ab ea quæ filio fit emancipato.*
4 *Donatio patris facta his verbis.Dono filio meo pro centum, non donatio sed ab effectu venditio iudicatur.*
Idem est si repugnet subiecta materia.nu.5.
6 *Donatio dicit qualificata,si fiat à patre filio vt in peculio habeat.*
7 *Donatio non præsumitur in patre emente rem nomine filij,si eam non tradat.*
Aliud est si rem emptam tradiderit nu.8.
9 *Res meo nomine empta ante traditionem mihi non acquiritur.*
10 *Emens nomine filij pater non præsumitur de pretij restitutione cogitasse.*
Quod procedit etiam quando pater filio pecuniam traderet vt emeret nomine suo.nu.11.
12 *Donasse filio pater non præsumitur, rem ipsius nomine emendo, si inter filios magna insurgeret inæqualitas.*
Item si extent coniecturæ patrem donare noluisse.nu.13.
Quæ autem sint coniecturæ illæ.nu.14.& 15.
16 *Donare filio præsumitur pater ipsius nomine emendo, dum causa subest fauorabilis.*
Idem si pecuniam filio vt emeret,tradiderit.nu.17.
18 *Emens pater nomine filij, donare non præsumitur, si penes ipsum bona aduentitia,castrensia vel quasi extarent. Aut adsint aliquæ coniecturę,quæ patrem donare noluisse demonstrent.nu 20.*
19.Mater bonorum filij administratrix, ex bonis filij non proprijs vt ipsum aleret præsumitur impendisse.
21 *Libros pater emendo,& simpliciter tradendo filio,non donasse sed in peculium præsumitur concessisse.*
Idem si nomine filij eos emisset.sed non tradidisset.nu.22.
23 *Libros pater filio studijs destinato emere,& tradere tenetur, quæ tamen traditio donationem non infert.*
24 *Dotare filiam tenetur pater, non tamen dotando dotem censetur donare.*
25 *Libros conferre,& communicare cum fratribus quib.casib.filius non teneatur.*
26 *Donare pater non præsumitur,rem à se iam possessam aut nuper emptam filio in potestate existenti simpliciter tradendo.*
27 *Castrum custodiæ causa in dubio præsumitur concessum.*
28 *Testamenti pars vna declarat aliam.*
29 *Donatio inter patrem,& filium regulariter non præsumitur.Idque præsertim si vtatur verbis donationē non denotantib. nu.31. vel in traditione vsus sit verbis,quib.per modum prouisionis se tradere dicat.nu.32.Aut rem se dicat filio assignare.nu. 33.*
30 *Emancipatus filius comparatur extraneo.*
34 *Donare etiam filio vnico pater rem tradendo non præsumitur.*
35 *Actus alienius duabus rationib.impeditius extantibus, vna cessante impedimentum non tollitur.*
36 *Traditio patris facta filio etiam emancipata, non præsumitur donandi animo facta.*
37 *Donationis actus in filio emancipato, patri donanti plus quam in potestate existenti, præiudicialis est.*
38 *Emancipatio dissoluit vinculum patriæ potestatis, & iure ciuili inspecto facit filium esse loco extranei.*
39 *Donare patrem voluisse,quæ verba significent.*
40 *Dare, verbum,significat dominij translationem.*
41 *Concedo verbum,dominium transfert,& donationem significat in dubio.*
42 *Tradens pater pleno iure,& cū omni cōmodo.præsumitur donare.*
Idem si dicat filium ea portione contentum esse debere.43.
Aut quod possit ad libitum disponere nu.44.
Aut ad habendum,tenendū,& faciendū quidquid placuerit.n.45.
Vel promisisset ea in re legitimam defensionem. nu.46.
Item si tradat cum clausula,omni meliori modo &c.nu.47.
Vel alijs verbis quæ ex proœmio actus colliguntur.nu.48.
Item si dicat se consignationem facere in possessione,& proprietate.nu.49.
Item si dixerit iure proprio.nu.50.
Vel dimitto,& relaxo nu.51.
Et demum si sibi vsumfructum reseruarit.nu.52.
53 *Tradita in re simpliciter.si filium fructus percipere, & libere disponere pater permittat,donasse præsumitur.*
Estque præsumptio iuris,& de iure.nu.56.
54 *Actus sequens,animum præcedentem demonstrat.*
55 *Fructus sui natura sequuntur dominium.*
57 *Donatio facta a patre filio,non præiudicat creditoribus.*

DVbitant nostri iuris interpretes, an & quando pater præsumatur donasse filio, cum rem aliquam ei dat, vel tradit,vel concedit? Existimo distinguendos esse aliquot casus.

1 Primus est qn̄ pater expresse dicit se donare †ipsi filio suo, iam à se emancipato.Hoc casu sine controuersia donare dicitur.Ita Baldus in l.filiæ cuius.nu.5.C.famil.ercis.Bart.in l. si donatione.C.de collatio.& ibidem Decius. nu.38.ad finē, idem à fortiori affirmauit.sic & Ripa in l. in quartam. num. 169.ff.ad l.Faleid. Et hæc quidē donatio statim valet,& (inquit Ripa,) propterea non imputabitur ei in legitimam.l.si quando.§.& generaliter.C.de inoffi.testam.Hic tamen casus recipit declarationes,quas in subsequenti referam.

2 Secundus est casus,quādo pater filio sua in potestate † existenti donauit expresse.Hoc etiam casu sine controuersia donare dicitur.sic docuit.Bar.in d.l.si donatione. num.4. C.de collatio.& ibidem manifestè Decius.num.37.Idem affirmarunt.Baldus in l.filiæ cuius.nu.4.C.famil.ercis.& ibidem Salicet.col.3.versi.2.igitur casu.Ripa in d.l. in quartā. nu.170. Gratus in cons.7.nu.22.lib.2.& Paris.in cōs.33.nu.37.lib.3.

Et idem

Et idem est dicendum, quando parer vsus est alijs verbis significantib. donationem ipsam, vt eopiosè dicemus infrà in prima declaratione vltimi casus.

Hæc autem donatio sic facta filio existenti in potestate, in
3 eo differt † ab illa facta filio emancipato, ꝙ illa statim valet,
hæc verò ab initio non valet, sed morte patris confirmatur,
vel nisi iuramentum sit appositum, ꝙ quidem reddit ipsam
donationem statim validam, vt in specie scripsit Ripa in d.l.
in quartam.nu.172. ff. ad l.Falcid.& eo prius Salice.in l.filiæ,
cuius.col.4.versi.1.casu quando.C.famil.ercis.Vel nisi etiam
pater donauit filio Doctori, vel licentiato libros. Nam tunc
statim valet ipsa donatio, vt latè explicat Ripa in d.l.in quar
tam.nu.170.& nu.171.

Declaratur hie casus, vt locum non habeat, qñ effectus rei
repugnaret verbis, vt si pater dixisset, Dono filio meo ꝓ een-
4 tum. Nam hæc non præsumitur, † donatio, sed ab effectu iudi
cari debet venditio. Ita simili in casu docuit. Bald.in l.2.nu.2.
C.commo.& in rub.C.de iure emphy.in fi.Abb.in c.constitu-
tus.col.pen.de religio.dom.& in specie Dec.in d.l.si donatio-
ne.nu.37.C.de collatio.Gratus in d.consi.7.nu.18.lib.2.Idem
est quando parer vsus est verbo, dono, sed tamen constat su-
5 biectam † ipsam mareriam repugnare. Nam & tunc prȩsumi-
tur facta concessio ad vsum. Ita Bar.in l.1.§.nec Castren. nu.
4. vers. eirca secundum. ff. de colla.bono.Dec.in d.l. si dona-
tione.num.37.

Declaratur secundo, qñ pater dixit, se donare filio, vt id ha
6 beat † in peculio. Hæc dr quidem donatio, sed qualificata. Ita
Bar.in d.l.si donatione.nu.4.C.de collatio.& ibid.Dec.nu.37.
& idem docuit Bal.in Auth.ex testamento.nu.4.C.de eollat.

7 Tertius est casus, qñ pater emit † fundum aliamuè rē no-
mine filij emancipati, vel existentis in potestare, Sed eam illi
non tradidit. Hoc casu non præsumitur donatio. sic docuit
Bar.in l.1.§.nec Castren nu.2.ff.de collat.bon.& in l.si filij.in
fi.C.de donat.inter vir.& vxor.& in l. donationes. §. pater.ff.
de donat.Bal.in l.filiæ euius.nu.6.C.famil.ercis.auth.ex resta-
mento.nu.6.versi.sed quid si pater.C.de eollatio.Salice. in d.l.
filiæ.col.3.versi.1.casu aut.Comens. in consi.60. cuidam filio
studenti.col.1.Dec.in d.l.si donatione.nu.37.versic. secundus
casus.& eol.pen.nu.41.versi.ex supradictis. C.de collatio. Et
hie quidem easus locum habet (vt dixi) etiam in filio eman
cipato, sicuti in specie scripsit Salicetus præcitato in loco.

8 Quartus est casus, quando † pater emit rem nomine filij
emancipati, vel existentis in potestare. & illā ei tradidit. Hoc
sanè casu donasse præsumitur. Ita Bar.in d.l.1.§.nec Castren-
se.nu.2.ff.de colla.bon.& in l.si filij.in fine.C.de dona.inter vi
rum & vxo.& clarius Dec.in d.l.si donatione.num.37.versi.se
cundus casus. C. de collatio. qui manifeste scripsit, duo hæc
debere concurrere, ꝙ res empta sit nomine filij, & quod ei sit
tradita. Idem docuit Ripa in d.l.in quartam. nu.173. versi. 2.
casu. sic etiam respondit Gratus in consi.7.nu.19.lib.2.

Quam quidem assertionem existimant probari primò.l.fi-
liæ cuius.C.famil.ercis.quo tamen in textu de traditione nul
lum verbum.

Secūdò afferri solet tex.l.si filij.C.de dona.inter vit.& vxo.
quo ēt in rñso nullum est verbum, ꝙ emptione rerum facta à
matiro vxoris noie, traditę fuerint res ipsæ à viro, ipsi mulie-
ri, solum eñ ibi dr. venditorem tradidisse marito emptori.

Tertiò melius cōfert.l.2.C.si quis alteri vel sibi.cuius verba
hæc sunt. si emancipatis vobis, fundos quos nomine vestro,
cum in potestate ageretis. parer emerat, tradidit, vel in posses
sione eorum voluntare patris fuistis, dñium acquisistis. Solet
& quarto allegari tex.l.1.C.de Castr.peculio lib.12.qui tamē
mihi non probat. Ratio aūt cur requiratur traditio ea est, se-
9 cund.Dec.quia res † empta meo nomine, mihi non acquirit
ante traditionem.l.res ex mandato.ff.de acq. ret. dom.& re-
spondit Socin.sen.in consi.228. In cā Gabrielis.in fi.lib.2.Et
quamquam regulariter is qui meo noie emit rem, & illā mi-
hi tradidit, possit à me repetere ipsius rei pretium, vt scribūt
Bar.in l.2.ff.pro socio.& Barba.in consi.22.col.1.lib.1. At ta-
10 men diuersum est (inquit Dec.) in patre † emente nomine
filij, cui eum donare præsumatur, non præsumitur cogitasse
de pretij repetitione.

Extenditur hie casus, vt locum habeat etiam quando pa-
11 ter † dedit pecuniam ipsi filio, vt suo nomine emeret. Ita re-
sponderunt Comens.in consi.60.& Corn.in consi.235. lib.1.
quos secutus est Dec.in d.l.si donat.nu.38.vers. idē vł dicen-
dum.& hos secutus sum in lib.2.de arbitr.iudicum.casu. 131.

Declaratur primò hic casus, vt locum non habeat, quan-
12 do † inter filios resultaret magna inæqualitas. Nam tunc do
nasse non præsumitur. Ita Bar.in l.1.§.nec Castrense. col.pen.
versi.fallit in trib.casib.ff.de collat.bono.Butr.in consi. 38.in
4.dubio.Barba. in consi.37. eolum.19.versi.nec obstat.lib.2.
Dec.in d.l.si donatione.colum.penul.versi.& limitatur.Cra-
uet.in consi.125.num.7.

13 Declaratur secundò, vt non procedat quādo extant † cō-
iecturæ, quæ significare possunt, patrē donare noluisse. Ita
Bal.in l.1.col.pen.ff.solu.mat.& in d.l.filiæ.nu.4.& in Auth.ex
restamenro.nu.5.C.de collat.Ang.in d.l.filiæ.in fin.Butr.in d.
cōs.38.in 4.dubio.& manifestius Dec.in d.l.si donatione.col.
penul.versic.& limitatur. Idem docuit Ripa in l.in quartam.
14 nu.175.ff.ad l.Falcid. qui perpendit coniecturam † illam, qō
pater in libro rationum scriptum reliquit filium debitorem,
causa illius rei suo nomine emptæ eiq; traditæ. Et præter Ri-
pam idem rñdit Castr.in consi.242. Videtur dicendum quod
dicti libri.lib.2.quem secutus est Crauet. in consi. 125. nu.2.
15 & 3. Est & † coniectura, qñ filius habet peculium aliquod.
Nam tunc præsumitur quod pater ex peculio illo emerit no-
mine filij. Ita docuit Salicetus in l.filiæ licet. colu.3. versi.aut
de hoc animo.C.famil.ercisc.

16 Quintus est casus, qñ pater dedit † rem filio sed tamē sub-
est cā fauorabilis, sicuti cū nomine filij emit, & dedit libros,
Hoc casu donasse præsumitur. Ita scribunt Barto. in l.1.§.nec
Castrense.nu.8.ff.de collatio.bon.Sign. in consi.62. nu.4.Bal.
in l.omnimodo.§.imputari.col.vlt.C.de inoff. test.Salic.in l.fi
liæ cuius.col.4.versi.quærto.3.C.famil.ercisc.Abbas consi.12
nu.6.lib.1.Alex.in consi.142.nu.27.lib.2.& in consi.102.nu.7
lib.3.Ias.in consi.160.col.2.versi.sicut quando.lib.2.Ripa in l.
in quartam.nu.173.versi.2.casu.ff.ad l.Falc.Dec.in l.si donat.
nu.41.C.de collat.Alcia. in tract. de præsumptionibus.reg.1.
præsumpt.7.nu.1.idem sensit Crauet.in consi.125. nu.4.versi.
sed præmissis. Et ij quidem adducti sunt text.l.quæ pater.ff.fa
mil.ercis.cuius verba hæc sunt. *Quæ pater filio emancipato studiorum causa peregrè agenti subministrauit, si non eredendi animo misisse fuerit comprobatus, sed pietate debita ductus, in rationem portionis, quæ ex defuncti bonis ad eundem filium pertinuit computari æquitas non patitur*. Potest & hæc sententia comprobari
multis alijs argumentis, qb. vsus est Sign.in d.consi. 62.col.2.
Et hic quidem casus locum habet multò magis, quando pa-
ter emit libros nomine filij iam Doctoris creati, vel viuo ip-
so patre creato. Ita post alios tradit Dec.i d.l.si donat.nu.42.
17 Extenditur primo vt procedat etiam, quando pater † de-
dit pecuniam ipsi filio, vt emeret libros. Nam adhuc donasse
præsumitur. Ita Butr.in consi.38.nu.5.& Dec.in d.l.si donatio
ne.nu.41.versi.secus qui.

Extenditur secundo hie casus, vt locum habeat quando
extaret statutum, quod pater teneatur seruare æqualitatem
inter filios. Ita Alciat.in d.præsump.7.

Declaratur primò, vt locū non habeat hie casus, qñ apud
18 † patrē extarent bona aduentitia, vel Castrensia, seu quasi, ip
sius filij. Nam tunc præsumitur patrē expendisse de bonis il-
lis. Ita docuit. Bar.in d.l. 1.§.nec Castrens.nu.8. ff.de coll.bon.
qui subiūgit, idē prȩsumi, si ipse pater esset administrator. Et
confert ꝙ scripsi in commentarijs de arbitrarijs iudicum.lib.
19 2.casu.88.nu.23. Cum multorū auctoritate dixi, matrē † ad-
ministratricē bonorū filij, prȩsumi impendisse ex bonis filij,
non aūt ex proprijs, vt illū aleret. Verū dissentit ab hac decla
ratione Sign.in cōs.62. Quæstio proponitur. filij iam à se emā
cipati, & cā studiorū, impendit propriā pecuniam, non præ-
sumit, ꝙ compensare voluerit cū ea, à se filio debita. Et mul-
tis quidē argumentis motus est Signo. Et præsertim ex dicta.
d.l.quæ pater. quam ipse Signo.nu.7. diligenter perpendit.

Declaratur secundò hic casus, vt locum non habeat, quan
20 do aliqua extat † coniectura, quæ significat, patrem donare
noluisse. Ità in specie declarant Dec.in d. l. si donatione.nu.
41.versi.& limitatur.C. de collat.post Ange. in l.filiæ licet.in
fin.C.eod.de colla.& Butr.in d.consi.38.nu.5. sic etiam Cra-
uet.in d. consi.125. nu.4. & nu.5. & conferunt quæ scripsi in
secunda declaratione superioris casus. Coniecturam existi-
mant probabilem prædicti Doctor. quando pater in lib. ra-
tionum fecisset debitorem ipsum filium, pretij dictorum li-
brorū, & expensarum. Idem qñ alioqui inter filios resultaret
magna inęqualiras. Idem qñ filius renūtiauit successioni pa-
ternæ. Nam tune libri, & impensa eam ob cām data præsumū
tur. Ripa in d.l.in quartam.num.173. ff.ad l.Falci. & Ruin.in
consi.133.nu.17.lib.2. qui inæqualitatem cōsiderauit. Potest
ēt sumi coniectura ex quantitate librorum, & patrimonij, an
verisimile sit, ꝙ pater donauerit, vel non. Ita Bal.in l.filiæ cu-
ius.nu.11.C.famil.ercis. Ego certè in filijs meis, omnem om-
ninò æqualitatem seruari debere cupio æquè enim filij sunt.

Sextus est casus, qñ parer emit libros, sed nō dixit noie filij
21 se emere, & libros illos simpliciter † tradidit ipsi filio. Hoc ca
su donasse nō præsumitur: sed dr̄ concessisse in peculium. Ita

Bar.in l.ſi filij.C.de donatio.inter vir.& vxu.Cumenſ.in con
ſil.60.Quidam filio ſtudenti. & alios refert Dec.in l.ſi dona-
tione.nu.41.C.de collatio.Ripa in l.in quartam.nu.173.ver.
aut nó emerat.ff.ad l. Falc. Et ij quidem moti ſunt ex l.vlt.ff.
de peculio lega.& l.quod ſeruis.ff.de acq.ret.domin.Et ubie
ctionibus ſatisfacit Ripa præcitato in locu.
22 Septimus eſt eaſus, quádo econtra, pater emit libros † no
mine filij,ſed eos illi non tradidit:Hoc ét caſu non pręſumi-
tur quod donauerit.Ita Dec.in l.ſi donatione.num.40.C.de
collatio.poſt Bar.in l.donationes.§.pater.ff.de donatio.Bal.
in auth.ex teſtamento.nu.5.ver.ſed quid ſi pater.C. de colla
tio.& Comenſ.in conſi.60.
Et adducti ij ſunt in banc ſententiam ea ratione, quia res
empta nomine meo, antequam mihi tradatur ab emptore,
mihi non acquiritur.l.res ex mandato.ff.de acquir.rer.dom.
& ſcribunt Socin.ſen.in conſ.228.in fi.lib.2.& alij ſupra có-
memorati in quarto caſu.
Nec repugnat, quod quádo pater deſtinauit filium ſtudijs
teneatur ei præſtate debitas impéſas,atq; ita emere libros, &
alia neceſſaria,vt ſcribunt gl.in l. ſed Iulianus.§. quod dicit.
in verbo, ſolebat.ff.ad Macedo.& in l.Macedoniani.vbi Bal.
in fi.C.eod.Idem Bald.in l.omnimodó.§.imputari.C. de in-
offi.teſt.Caſt.in conſ.184.Videtur dicendum,quod dicti.lib.
2.& Petrus Rebuff. in Trac.de priuilegijs Scolariú, in priuil.
60. & Horatius Lucius Calliéſis in tract. de priuilegijs ſcola
tiú.priuil.16.& Aſcanius Clemens de patria poteſtate.in 17.
effectu. nu.33. Ná huic obiectioni rńdetur, quod licet pater
23 † teneatur emere,& tradere libros filio ſtudijs deſtinato: at-
tamen traditio illa neceſsitate quadam facta, donationé nó
infert.vt inquit Bald.in d.l.Macedoniani.nu.3. verſi.aduerte
tamen.C.ad Macedo.& idem reſpódit Caſt.in conſ.184. qui
24 ſimile adiungit,qđ licèt pater † teneatut dotare filiam,non
tamen dotando cenſetur dotem ei donare.Baldum & Caſtré
ſem ſecuti ſunt Ruin.in cóſ.101.nu.11.lib.1.Dec.in d.l.ſi do
natione.col.peu.ver.ſed aduertendum.C.de collatio.Ripa in
l.in quartam.nu.173.ff.ad l.Falc.Crauet. in conſ.125.nu.8.&
Horatius Lucius Callienſis in tract. de priuilegijs Scolarium.
25 priuilegio.16.in fi.His autem in caſib.† in quib.non pręſumi
tur patrem donaſſe libros filio,filius non tenetur conferre,&
cõicare cum fratribus libros ipſos. ſed eorum æſtimationem
tantum.ſicuti poſt alios ſcribunt Dec. in l.ſi donatione.in fi.
C.de colla.& Ripa in l.in quartam.nu.176.ff.ad l.Falc.
26 Octauus,& vltimus eſt caſus,quando pater † rem aliquam
putá fundum iá a ſe poſſeſſum, vel nouè emptum ſuo nomi-
ne,deinde ſimpliciter tradit filio in ſua poteſtate exiſtéti hoc
in caſu recepta eſt Doctorum opinio, non præſumi donare:
ſed concedere ſolum,vt habeat in peculiú. Ita Bar. in l.ſi do-
natione.nu.4.C.de colla.& in l.vlt.ff. de pecul.leg.Bal.in au-
then.ex teſtó.nu.4.C.de colla.in l.cum virum.nu.13. C.de fi-
deicom.in l.executorem.nu.32.ver.& vnum ſcias.C. de exe-
cut.rei iud.Alex.in l.ſi donatione.nu.15.ver. qń aút. & ibid.
Dec.nu.38.ver.3.caſus.C.de collat.& in conſ.86.nu.7. Grat.
in cóſ.7.nu.5.lib.2.Pariſ.in cóſ.33.nu.10. lib.3. q alios refert,
Idem affirmarút Cæpha.in cóſ.494.nu.25.lib.4.& Decian.in
cóſ.3. nu.21.lib. 1. Quorú quidé ſńiam ſecut' in cóſ.451.nu.
18.li.5.Et ij quidé moti ſunt primo ex l.cú pater.§.pater plu-
27 ribus.de leg.2.vbi Bar.ſcripſit, quod Caſtrú † in dubio præ-
ſumitur conceſſum cá cuſtodię.Et idé affirmarunt multi quos
referam inf.in præſump. .... du explicabo, qń Caſtrum præ-
ſumatur donatú vel cóceſſum cá cuſtodiæ,Cæterú euitare fa-
cile pôt hic locus,qńquidem ibi manifeſtè ſatis cóſtabat,pa-
tré tradidiſſe claues, & annulú primogenito cuſtodię cá. Ná
iam ipſe pater æqualiter hęredes fecerat ipſos filios, traditio
ergo illa clauiú non potuit ſignificare tráſlationé dńij in illú
primogenitú, alioqui teſtator ipſe pręſumeretur cótraria di-
ſpoſuiſſe,& primá illam voluntaté mutaſſe,cótra.l. qui teſtú.
ff.de proba.Secundó adducitur tex.l.vlt.ff. de peculio legato.
Verum dici pôt,ob id pręſumi ibi peculij loco teſtatorem le-
gaſſe Titio filio:quia in alia teſtamenti parte ſic & alijs filijs
28 expreſsim legauerat.Vna ergo † teſti pars, aliam declarat. l.
qui filiab.de leg.1.Et hoc maximé ne inæqualitas inſurgeret
inter ipſos filios,contra.l.vt liberis. C. de collat. Tertió ſolet
29 perpendi ratio,quod † donatio non præſumitur ét inter pa-
trem,& filium.Et hoc quidé argumentú ſic vrgentius deduci
pôt.Aut filius eſt in ptáte:& tunc nó præſumitur donatio:tú
quia regulariter illam non præſumi certú eſt. l.cú de indebi-
to.in prin.ff.de prob.& ſcripſi in lib.2.de arbi.iud.caſu.88.col.
1.tum ét q̃a donatio inter patré,& filiú prohibita eſt.l. frater
a fratre.ff.de cond.indebiti.vbi Bar.nu.57.& ſcripſi ſup.in pręſ
30 ſump.27.Aut filius eſt emancipatus: & túc de eo idé eſt † iudi
candú,qđ de extraneo,vt inf.dicemus: Et extraneo donatum
nú præſumi,probat.d.l.cum de indebito. & dixi in d. caſo.88.
31 Hic caſus multo magis locum habet† qń pater in traditione
rei,vſus eſt aliquib. verbis ſignificantib. donare noluiſſe: ſed
potius voluiſſe peculij nomine tradere, vt ſi dixit,tradere ré
filio adminiſtrádam. Ita ex facto interrogatus reſpódi pro il
luſtri Comite Gaſpare Maria Scotto Placentino in conſ.451.
32 vbi ét idé dixi,qń pater dixit,ſe per † modú prouiſionis filio
33 tradere.Non repeto ibi dicta.Idé eſt,qń dixit,ſe† aſsignare ré
illá filio.Ita Grat.in cóſ.7.n.4.lib.2.Pariſ.de quo ſup.niſi adſit
verbú illi adiunctum aliter ſignificans,vt declarat ibid.Grat.
num.12. Idem eſt,qń ſtatutú prohiberet & impediret dona-
tioné.Grat.in d.cóſ.7.nu.6.& Pariſ.in cóſ.33.nu.13.lib.3.Idé
eſt qń pater diuiſit bona inter ipſos filios. Ná túc donare nó
præſumit.l.ſi filia.§. ſi pater. ff.fam.erciſ.Pariſ.in cóſ.33.nu.2.
libr.3.vbi dixit, idé ét eſſe dicédum, qń pater dixiſſet, quod
volebat, eam diuiſioné eſſe perpetuò ratam & firmam. Qua
de re ſcripſi in d.conſ.150.vbi alia plura ad rem.
Extenditur primo hic caſus,vt locum habeat ée quádo pa
34 ter filio ſuo † vnico ré tradidiſſet.Nam adhuc præſumendum
eſt,quod cauſa peculij,& nô donationis tradiderit. Ita ſentio
aduerſus Dec. in d.l.ſi donatione. nu.38. verſ. tertius caſus.C.
de collat.cúm dixit,ex ſententia Bart. in d.l.cú pr.§. pr plurib.
de leg.2.in traditione rei facta filio vnico, ceſſare rationé illá
euitandæ inæqualitatis quæ ſolú conſiderari pôt,quando ex-
tant plures filij.Rectius dicendum exiſtimo, idé eſſe vnico in
filiu:quia etſi ceſſat ratio euitandæ inæqualitatis, non tamen
ceſſat alia,quæ regularis eſt,quod.ſ.donatio non præſumatur,
vt dixi ſupra. Et certum eſt, quod quando duæ extant ratio-
35 nes † impeditiuæ alicuius actus,vna ceſſante, non tamen tol
litur impedimentum.§.affinitatis.in inſti. de nuptijs.
Extenditur ſecundó,vt locú héat hic caſus ét in traditione
36 † facta filio emancipato. Ná adhuc illa pſumit facta vt is fi-
lius ré illá peculij loco habeat.Ita docuit & rectè, Dec.in d.l.
ſi donatione.nu.38.verſ.ſed aduertendú. C.de collat.Primó ea
róne vſus eſt, quod ét in emancipato locum hét ró ſeruandæ
æqualitatis.Ergo & idé ius eſſe debet in emancipato,quod in
exiſtenti in poteſtate.iux.l.illud.in prin.ff.ad l.aquil. Cæterùm
ratio hæc perpetua non eſt,cu in filio vnico(vt diximus)non
haberet locú,& quia ceſſaret, vbi modica eſſet inæqualitas.
Secundó, quia & in emancipato locum habere poteſt illa
ratio,quod præſumatur datum cauſa cuſtodiæ, iuxta d.l.cum
pater.§.pater plurib.de lega.2. Verum demonſtrauimus ſupra
textum hunc non probare.
Tertió mouetur Dec.quod filius emancipatus eſſe non de-
bet melioris conditionis, quam ſit filius exiſtens in poteſta-
te. Ergo ſi in filio exiſtenti in poteſtate non præſumitur dona
tio: Ita nec in emancipato.
Quarto & rectius (inquit Dec.) multo minus præſumi debet
donatio in emancipato quàm in filio exiſtenti in poteſtate.
37 Quandoquidem in emancipato actus donationis † eſt ma-
gis præiudicialis ipſi patri donãti, qui ad libitum eam reuo-
care non poteſt, ſicuti reuocare poteſt donatú filio exiſtenti
in poteſtate.
38 Quintó, & vltimó conſidero, quod emancipatio † diſſol-
uit vinculum patriæ poteſtatis; & efficit filium eſſe loco ex-
tranei,iure eius inſpecto.Cum autem in extraneo minus pręſ
ſumatur donatio quam in filio;dicendum eſt,in hoc emanci-
pato non præſumi donationem.
Nec prædictis repugnat qđ cóſiderat Bal.in l.2. C. cóia de
legatis.Ang.& Ful.in d.l.ſi donatione. in fi. C. de collat. poſt
Iac.de Arena ibid.& Corn.in cóſ.228.nu.1.& nu.12.lib.4.qui
dixerunt,donationem in emancipato præſumi.Et ij quidem
adducti ſunt ex tex.l.pen.ff.de don.cui reſpondet Decius,qđ
loquitur in caſu claro; ſicuti colligitur ex illis verbis, dona-
tionis animo. Præſupponit enim Paulus ibi pro conſtanti,
animum patris fuiſſe donare;id quod forte colligebatur cla-
ris verbis,vel ſignis.
Declaratur primó hic caſus,vt locum nó habeat, qń pater
39 vſus eſt verbis ſignificátib.† donationé.Et primo ſi dixit do-
no. Id quod claru eſt:ſicuti dixi ſup. in primo caſu. Secundó
idem eſt,ſi dixit;do.Ná tunc donare præſumitur.Ita Salicetus
in d.l.ſi donatione.col.3.ver.2.igitur caſu.C. de collat. quem
ſecuti ſunt ibi Alex.Iaſ.& Dec.nu.39.ver.2.limitatur. Grat.in
conſ.7.nu.21.lib.2.& Pariſ. in conſ.33.nu. 24.libr.3. ij ambo,
(vt exiſtimo) de eadem facti ſpecie reſponderunt.
40 Ea ratione moti ſunt;quod verbú, dare,† ſignificat domi-
nij tranſlationem.§.ſic itaq; in inſti.de actio. ſi ergo pater vo
luit tráſferre dominium, dicendum etiam eſt donare voluiſ-
ſe, quia aliter dominium transferre non potuiſſet.Non enim
aliqua alia cauſa habilis (vt hoc adiungam rationi Decij) ad
transferédum dńium hic extitit,quàm donationis.Ergo do-
nare

nare voluit, ex quo voluit transferre, alioqui inutilis fuiſ-
ſe tranſlatio.

Tertiò idem eſt, quando pater vſus eſt verbo, concedo. Nã
41 & tunc dicitur donaſſe, cum verbum, concedo, † ſignificet
tranſlationem dominij, & in dubio, donationem. Ita Dec. in
d. l. ſi donatione. nu. 39. & in c. cum venerabilis. in vlti. notab.
de except. idem ego ipſe affirmaui in Commentarijs de arbi
trarijs iudicũ. lib. 2. caſu. 88. nu. 21. & in conſi. 191. nũ. 8. in fi.

Verùm á prædicta opinione diſſentiunt Saljc. in l. filiæ cu
ius. col. 4. verſi. 2. caſu. C. famil. ercíſ. & Alex. in l. ſi donatione.
num. 19. C. de collat.

42 Quartò idem dicimus, quando pater dixit, ſe tradere † ple
no iure, & cũ omni commodo. His ſanè verbis ſignificauit, ꝙ
voluit donare. Ita reſpondit Gratus in conſi. 7. nu. 12. lib. 2.

43 Quintò idem dicimus, ſignificare verba hæc, ꝙ filius † ſit
contentus pro ſua portione. Nam & tunc donare præſumi-
tur. Corne. conſi. 228. nu. 11. lib. 4. Gratus in d. conſ. 7. nu. 16.
lib. 2. ꝙ declarat Pariſ. in d. conſi. 33. nu. 8. lib. 3. niſi prius di-
xiſſet, ſe cauſa diuiſionis, vel ſimili eum cõtentum eſſe velle.

44 Sextò idem oſtendunt verba hæc † vt in perpetuum poſsit
ad libitum ſuum diſponere. Gratus in d. conſi. 7. nu. 18.

45 Septimò quando dixit, † ad habendum, tenẽdum, & quid-
quid placuerit faciendum. Grat. in d. conſi. 7. nu. 20. lib. 2. &
Pariſ. in conſi. 33. nu. 21. lib. 3.

46 Octauò idem eſt quando † pater promiſit legitimam de-
fenſionem. Gratus in d. conſi. 7. nu. 24. lib. 2. vel promiſit non
contrauenire. Pariſ. conſi. 33. lib. 3.

47 Nonò idem dicimus, quando † adiecit clauſulam, ꝙ tradit
omni meliori modo. &c. Corneus in d. conſi. 228. nu. 10. lib.
4. conſi. 7. nu. 25. lib. 2. & Pariſ. in d. conſi. 33. nu. 28. lib. 3.

48 Decimò ex verbis † procemij actus. Pariſ. in d. conſi. 33.
nu. 17. lib. 3. vbi egregiè. & Corne. in conſi. 228. nu. 9. verſicu.
nam ratio. lib. 4.

49 Vndecimò ſi dixit, † ſe conſignationem & traditionem fa
cere in poſſeſsione, & in proprietate, Pariſ. in d. conſi. 33. nu.
18. Corn. in d. conſi. 228. nu. 11.

50 Duodecimò, ſi dixit, † iure proprio. Pariſ. d. cõſ. 33. nu. 19.

51 Decimotertiò, ſi dixit, dimiſit † & relaxauit. Idem Pariſ.
num. 22. 23.

52 Decimoquartò, quando dixit, ſe retinere † vſumfructum.
Pariſ. d. conſi. 33. nu. 31. lib. 3. & ſi diſſentiat Cœphal. in conſ.
494. num. 34. lib. 4.

Decimoquintò & vltimò, ſi dixit, ꝙ filius teneatur ſoluere
onera, & gabellas. Ita rñdit Corn. in conſi. 228. nu. 11. verſ. itẽ
ad ſoluendũ. lib. 4. Et hęc quidem declaratio locum habet ẽt
ſi verbis claris repugnaret ſolemnitas actus, ita Grat. in d.
conſi. 7. nu. 26. lib. 2. Cùm dixit, ꝙ ſi pater verbis apertis ſigni
ficauit, ſe donare, licet obſtet ſtatutum requirens inſinuatio-
nem, vel aliam ſolemnitatem: tamen magis præſumitur pro
verbis quam pro inobſeruantia ſolemnitatis.

Declaratur ſecundò, vt locum non habeat hic caſus, qñ ali
qua extat coniectura ex geſtis ſumpta, quæ ſignificet patrẽ
53 donare voluiſſe. Et prima eſt, qñ pater re † ſimpliciter filio
tradita, paſſus eſt filium fructus percipere, & de illis ad libitũ
diſponere. Hoc ſane caſu præſumit patrẽ donaſſe. Ita Salice.
in l. filiæ cuius. col. 4. verſi. ſed tunc quæro. C. famil. erciſ. & in
l. ſi donatione. in fi. C. de coll. & ibid. Dec. nu. 39. verſi. 3. limi-
tatur. & idem Dec. in l. ſi certis annis. nu. 19. C. de pactis. vbi
etiam Iaſ. nu. 14. verſ. 4. pro extenſione. diſſentire non vr. Rui.
in rub. ff. ſolut. matr. nu. 194. ſic & Putheus in deciſ. 84. nu. 3.
lib. 2. Idem manifeſtè reſpondit Grat. in conſiſ. 7. num. 23.
lib. 2. qui dixit, hanc coniecturam multò magis locum habe
re, quando patre patiente, filius diſpoſuit non ſolum de fru-
ctib. ſed etiam de ipſa proprietate. Et prædicti quidem moti
ſunt arg. l. cum de in rẽ verſo. ff. de vſur. Nec repugnat ꝙ lo-
cum illa non habet qñ agitur de tranſlatione dominij: quia
aduerſus Alex. reſpõdet Dec. id verum eſſe, qñ nulla eſt facta
rei traditio: ſecus verò traditione facta. Eſt & rõ huius decla-
54 rationis, ꝙ ex actu † ſequenti demonſtrat qualis fuerit præ-
cedens animus. §. Panonum. in inſti. de rerum diuiſ. Hic ergo
actus patientiæ patris demonſtrat, eum donare voluiſſe filio.
Et hæc quidem declaratio locum habet multò magis, qñ fi-
lius percipit fructus bonorum aduentitiorum, quorum pro-
prietas eſt ipſius filij, vſusfructus verò patris. Ita probat. l. cũ
oportet. §. ſinautem. C. de bonis quæ liberis. vbi Bar. Ang. Sa
lice. Corn. & reliqui, Bal. in l. 2. C. de inoff. teſta. Anch. in cõſi.
176. nu. 3. Corn. in conſi. 285. nu. 4. lib. 1. & in conſ. 78. nu. 21.
lib. 2. Crottus in conſi. 40. nu. 13. lib. 1. & egregiè declarant
Abbas in conſi. 12. colu. pen. verſ. capio nunc ſextum. lib. 1. &
Boer. q. 196. nu. 3. Et rõnem reddit Ang. in d. §. ſinautem. qa
55 fructus † ſui natura ſequuntur dñium. l. ex diuerſo. ff. de rej
vend. & gl. l. fructus. C. de fruct. & litiũ expenſ. & ob id facilè
patre dicitur remittere, cum nõ ex re propria patris proue-
niſſe intelligantur. Et præſumptio hæc, ꝙ pater donaſſe præ-
ſumatur prædictos fructus, permittendo filio ſui peculij ad-
56 miniſtrationem, eſt præſumptio † iuris, & de iure, quam ſic
ex. d. §. ſinautem res. colligit. Io. Andreæ in additionibus ad
Specu. in titu. de præſumptionib. §. ſpecies. num. 5. in verbo.
In prædictis concordan.

57 Cæterum prædicta donatio † non præiudicabit creditori-
bus. Ita Anch. in conſi. 106. nu. 4. Hęc, quam hactenus retuli-
mus, longa diſputatio, inter multas vtilitates hanc habet, ꝙ
ſi pater donauit, & filius delictũ cõmittit, quo bona fiſco pu-
blicantur, ẽt hæc donata publicabũtur: Si vero cã peculij tñ
eſt conceſſum, publicari non poterunt. Ita Bald. in l. executo
rem nu. 32. C. de executi. rei iud. & Alex. in l. ſi donatione. nu.
15. verſ. quando autem. C. de collat. quos ſecutus ſum in d.
conſi. 451. in prin.

PRAESVMP. XXXI.

Donare quando præſumatur is qui ſoluit, & præſtat quod non debet.

SVMMARIVM.

1 *Dotare filiam mater non tenetur, & ſcienter dotando, donare præſumitur.*
2 *Dos data ab extraneo donata præſumitur.*
3 *Hæres ſcienter totam hæreditatem abſque quarta detractione reſtituendo, præſumitur eam fideicommiſſario donare.*
4 *Soluens ſcienter promiſſum ob turpem cãm donaſſe præſumitur.*
5 *Soluens ſcienter falſo procuratori præſumitur donare voluiſſe.*
6 *Mutuans decem, cum pacto vt nouem reſtituantur, reſiduum præſumitur donare.*
7 *Soluens indebitum ſcienter, etiam in re aliena, transfert vſucapiendi conditionem aduerſus dominum.*
8 *Soluens indebitum donare præſumitur ſi tàm dans quàm accipiens indebitum ſciat, ſecus ſi vnus ex ipſis credat debitum.*
9 *Soluens indebitum neceſsitate quadam compulſus, non præſumitur donare.*
10 *Soluens indebitum nomine alieno, non præſumitur donare.*
Idem ſi alia coniectura quam donationis ſumi poteſt. nu. 11.
12 *Soluens indebitum donare non præſumitur, ficta ſolummodo rei traditione interueniente, veluti per conſtitutum*
Idem ſi non ſoluat ob contractum principalem, ſed acceſsionis tantùm. nu. 13.
14 *Solutum indebite ſcienter, non præſumitur donatum, ſi inter dantem, & recipientem actum ſit, vt conſtito de indebito, repetitio fiat.*

ET ſi pro regula traditũ eſt, donationẽ non præſumi,
quemadmodũ legib. rationib. & Doctorũ auctorita
tib. copioſe demonſtraui in Cõmentarijs de arbitra-
rijs iudicũ. lib. 2. caſu. 88. col. 1. Hæc tñ regula, & præſumptio
locũ non hẽt multis in caſib. quos longa ſerie enumeraui in
dicto caſu. 88. Inter alios recẽſui ibi. nu. 56. illũ, qñ quis ſcien
ter ſoluit indebitum; dũ declaraui l. Căpanus. ff. de operis li-
berto. Et accedunt nũc. lex 1. ff. de condi. indeb. l. indebitum,
& l. qui ſe debere. C. eo. confert ẽt. l. cũ de indebito. in prin,
de probatio. & l. cuius per errorẽ. ff. de reg. iur. vbi Dec. idem
ſcripſerũt. Soci. ſen in conſ. 93. nu. 16. lib. 1. & Iaſ. in l. ex hoc
iure. nu. 77. ff. de iuſtitia & iure. & in l. 3. col. 1. ff. de condi. in-
deb. Herculanus in tract. Quis teneat probare negatiuã. nu,
114. & Maſcardus in concluſ. 554. in fine. Ita ẽt dicimus, ꝙ
1 mater † ſcienter dotando filiã, dr ei dotem ipſam donare, ex
quo dotare nõ tenet. Ita ex l. vnica. §. in pſenti. C. de rei vxor,
actio. ſcripſit Lucas de Pẽna in l. 3. i pſumpt. 63. C. de apoch.
publ. lib. 10. Et huc facit, ꝙ ſcripſi i d. caſu 88. n. 36. dũ explica
2 ui, dotẽ † datã ab extraneo, q dotare nõ tenet, pſumi donatã.
3 Huc ẽt pertinet, ꝙ dicimus, hrẽdem † ſcienter reſtituentem
totã hrẽditatẽ abſq; detractione quartæ, pſumi eã voluiſſe re-
mittere, atq; ita donare fideicõmiſſario. Ita gl. Bar. & alij mul
ti in l. 1. §. deniq;. ff. ad S. C. Treb. quo loci Iaſ. nu. 11. teſtatur
cõem eſſe opinionẽ, & ſi ipſe diſsẽtiat, & cũ eo Rip. nu. 7. & 8.
q & alios recenſet, qua de re diſſeremus inf. ſubſequẽti lib. in
præſumpt. 84. Confert ẽt ꝙ tradunt Bar. & Ang in rubr. ff. de
condi. ob turpẽ cãm. & Caſtren. in l. 1. in prin. ff. de condict.
4 indebiti. ſi quis ſciens ſe non teneri ſoluere, ꝙ turpem † ob
cãm promiſit, ſi tñ ſoluit, non repetit cam ob cãm, ſed præſu-
mitur donaſſe. Et hanc cõem eſſe opinionem teſtatur Iaſ. in

dicta rubr. etſi ipſe diſſentiat poſt gloſſam, ibi,& Bat.in l.ſi ex
plagij.ff. de verb.oblig. Huc ẽt facit q̃ ſubſcribunt gl.& Bart.
in l.ſi procuratori falſo.ff.de condict. ob cãm. quos ſecutus
eſt Iaſ.in l.1.nu.12.ff.de condi.indebi.Cum dixerunt, ſoluen-
5 tem ſcienter † falſo procuratori non repetere, quia donaſſe
præſumitur. Huc demum ſpectat,q̃ ſcribunt Barto.Iaſon,De
cius,Alciatus & reliqui in l.rogaſti.§.ſi tibi.ff.ſi cert.pet.cum
6 dixerunt, q̃ ſi † mutuans decem ſcienter pepigit, q̃ nouem
tantùm reſtituantur,dicitur illud vnum donaſſe.

Extenditur primò hæc præſumptio, vt locum etiam hẽat,
7 ſi hic ſoluens ſcienter † indebitũ ſolueret rem alienam. Nam
hic ita ſoluens dicitur ita ſoluiſſe,vt transtulerit vſucapiendi
conditionem aduerſus rei dominum.Ita gl.in l.qui fundum.
§.ſeruus. ff.de vſucapio. pro emptor. & Iaſon in d.l.1.nume.
12.ff.de condi.indebi.

8 Declaratur primò,vt locum habeat,qñ † tàm ſoluens quã
recipiens ſcit indebitum ſolui,ſecus verò ſi vnus ſcit eſſe in-
debitum, alter verò credit eſſe debitum. Ita poſt alios Iaſ. in
d.l.1.nu.12.ff.de condict.indebiti.& Decius in l. cuius per er
rorem.nu.1.ff.de regu. iur. & ibidem Cagnolus nu.1. & Gu-
lielmus Maynerius, nu.51. & nu.52. Idem Decius in l.ſi pe-
cuniam col.1.ff.ſi cert.pet.& Herculanus in tract.Quis tenea
tur probare negatiuam.num.114.

Declaratur ſecundò,vt locum non habeat in eo,qui neceſ
9 ſitate quadam † compulſus ſoluit, ſicuti qñ debitor iurauit
ſoluere vſuras.Nam tunc is non præſumitur donare. Ita Iaſ.
in d.l.1.num.12. ff.de condict. indebiti.& Decius in d.l. cu-
ius per errorem.num.2. ff. de regul.iur.& probat.ca. debito-
res. de iureiurand.Et ratio eſt, quia debitor non ſua ſponte,
ſed ob iuramenti vinculum cogitur ſoluere. Quare cum in
neceſſitatibus nemo liberalis exiſtat. l. rem legatam.in fine.
ff. de adimen. legat. ſequitur dicendum, hunc non præſumi
donare.

Declaratur tertiò, vt habeat locum hæc præſumptio,
quando quis ſoluit nomine proprio: ſecus verò ſi nomi-
10 ne † alieno, vt puta nomine procuratorio. Hoc ſane ca-
ſu, non præſumitur ille donare.Ita Barto. in l.1. §. hæc ver-
ba.ff.ne uis fiat ei. & Baldus in d.l. 1.colu.2. ff.de condi.in-
debi. vbi Iaſon num. 12.verſi.3.limita.qui alias Baldi aucto-
ritates commemorat.

11 Declaratur quartò, vt locum non habeat quando † capi
poteſt alia præſumptio, & coniectura quàm donationis.
Nam tunc ſumi illa debet quam potius quòd hic ſoluens in-
debitum voluerit donare.Ita poſt Bartolum in l.eleganter §.
qui reprobos. ff. de pignor. action. & in l. ſi cum aurum. ff.
de ſolutio. & Baldum in d.l.2.ff.de condict. indebiti, anno-
tauit ibidem Iaſon num. 12. verſicu.4. limita. Et alijs com-
probant Alexan. in conſil. 114. in fine. lib. 3. Decius in d.l.
cuius per errorem. nume. 3. ff. de condict. indebi. & Bello-
nus in §. 1. nume. 10. in inſtitut. quibus modis re contra-
hitur obligatio. Poteſt afferri exemplum in eo, qui ſcien-
ter ſoluit indebitas vſuras. Nam is non præſumitur donaſ-
ſe,ſed potius dediſſe,ne vexaretur in reſtitutione ſortis prin-
cipalis. Ita Bartol. in l. ſi non ſortem. §. ſi quis falſo. ff. de
condict. indebi. quem ibi ſecutus Iaſon & idem in l.1. num.
12. verſicu.5. limita. eod. titu.& in l.1. §. denique. num.13.
ff. ad Trebel. & Decius in d. l. cuius per errorem. num.4. de
regul.iuris. Eſt & aliud exemplum, quando quis ſoluit id,
q̃ non eſt omnino indebitum, vt quando tenetur naturali-
ter.Nam tunc non præſumitur velle donare,ſed liberare à ne
xu illius obligationis naturalis. Ita poſt Baldũ docuit May-
nerius in d.l.cuius per errorem.num.50. de regul.iur. Et hæc
declaratio adeò vera eſt,vt locum etiã habeat,etſi aliàs actus
eſſet nullus & inualidus.Ita Aret. in l. à Titio.col. penult. ff.
de verbor.obligat.qui ſic extendit d.l.cum aurum.ff.de ſolu.
Et Aretinum ſecuti ſunt Iaſon & Decius præcitatis in locis,
& Alex.in conſi.80.nu.7.lib.3.

Declaratur quintò, vt locum habeat hæc præſumptio,qñ
12 interuenit vera & naturalis traditio: ſecus ſi ficta, † vt puta
conſtitutum. Nam tunc non præſumitur donaſſe. Ita Barto.
in l.ſi rem aliquam.ff.de acquiren.poſſeſ.& alios plures com
memorat & ſequitur Iaſ.in l.1.num.12.verſicu.6.limita.ff.de
condiction.indebiti.

Declaratur ſexto, vt procedat hæc præſumptio, quando
13 quis ſoluit ob contractum principalem: ſecus † ſi ob acceſ-
ſorium,vt puta conſtituti, vel fideiuſſionis. Ita Iaſon in d.l.
1.nu.12.verſicu.7.limita.de condict.indebi. poſt Ioan.Fabr.
in §.de conſtituta.in inſtitut.de action.

Declaratur ſeptimò, vt locum non habeat hæc præſum-
14 ptio, quando inter † ipſum ſoluentem ſcienter indebitum,
& recipientem,eſſet actum,vt poſſet repeti,ſi appareret inde-
bitè ſolutum.Ita Iaſon in d.l.1.nu.12.verſicu.9. limita. ff.de
condict.indebit.qui recenſet gl.l.2.& l.quod quis ſciens.eo.
tit.ac Albericum & Baldum ibi idem ſenſiſſe, & ſi diſſentiat
præcitatis in locis Fulgo.

PRAESVMP. XXXII.

Donaſſe quando præſumitur, qui ſcienter in alieno ſolo ædificauit, & ibidem de meliorationibus in rebus factis æſtimandis, egregia explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Aedificantem in alieno ſolo ſcienter,donaſſe præſumi, præſumptio*
ne iuris tantum.
2 *Aedificet vt quis in ſuo,pecuniam largitus, eam præſumitur dona*
re, cum alias non eſſet ædificaturus.
3 *Aedificans in re fideicommiſſo ſubiecta hæres, non præſumi-*
tur donare, ſed tempore euenientis reſtitutionis, repetit im-
penſas.
4 *Fideicommiſſo grauatus, fructus pendente conditione ſuos*
facit.
5 *Impenſarum & meliorationum factarum in re fideicommiſſo ſubie*
cta,æſtimatio tempore reſtitutionis conſideratur.
Idque etiam ad commodum ipſius hæredis priuati nu.6.
Reiecta quorundam opinione.nu 8.
7 *Impenſis ad perpetuam rei vtilitatem factis, reſpectus habetur ad*
id quod res de præſenti valet.
9 *Vaſallus impendens in re feudali,tempore reſtitutionis id deducit,*
nec donaſſe præſumitur.
Idem eſt in emphyteuta nu.10.
11 *Legatarius in re ſibi ſub conditione legata, expendens aliquid pro*
eius conſeruatione, non præſumitur donaſſe.
12 *Caſtri vel oppidi cuſtos, impendens aliquid cauſa perpetuæ vti-*
litatis,illius loci, non donandi ſed repetendi animo facere præ-
ſumitur.
13 *Maritus impenſas in re dotali factas,animo repetendi non donandi*
præſumitur.

EST & egregius caſus, in quo donationem lex
præſumit, quando ſcilicet quis in ſolo alieno
ſcienter ædificauit. Ita ſancitum eſt in l. vltim.
ff. de acquirend. rerum dominio in l. ſi is. C. de
ædificijs priua. & in §. ex diuerſo. in inſtitut. de rerum di-
uiſio. Hanc eſſe præſumptionem iuris & de iure opinatus
eſt Ioannes Andreæ in additionibus ad Specul.in titu. de
præſumptionibus. §. species. nume. 5. in verbo. In prædi-
5 ctis concordant. verſic.quintus facit. Verius exiſtimo † eſ-
ſe præſumptionem iuris tantùm, ſicuti ſcripſerunt Lucas de
Penna in l. 3. in præſumptione. 174. C. de apochis public.
lib.10. Alexander, & reliqui in l. ſumptus.& in l. Senatus.§.
Marcellus. ff. de legatis. 1. ſenſit & Ruinus in conſil. 165.
nume. 4.lib.4.

2 Extenditur,vt locum habeat etiam in eo, qui † pecuniam
dat, vt in ſuo ædificet, cum aliàs non eſſet ille ædificaturus,
dicitur enim pecuniam donare.l.ſed ſi mors.in fine.ff.de do-
na. inter virum & vxor. & tradunt Caſtren. in l. cum quid.
nume. 11. ff. ſi certum petatur. & ibidem Alciatus num.39.
verſic.ſanè & qui pecuniam.

Declaratur primò hæc præſumptio, vt locum non habeat
3 in hærede † grauato fideicommiſſo,qui ſi in re ipſa reſtituen
da neceſſariò ædificat,non præſumitur donare: ſed tempore
euenientis caſus reſtitutionis, impenſam repetit. Ita mani-
feſtè probat. l. domos. ff. de legat. 1. vbi gloſſa & Doctor.
præſertim Iaſon nume.2.& num.4. Ruinus in conſi.184. nu-
me.15. lib. 3. Ripa,in l. vbi pure.§.vltim.ff.ad Trebellia.Ro-
land.in conſi. 28. num.21. lib. 1. & Cœphalus in conſil.188.
nume. 37. lib. 2. qui alios plures recenſent. Et præter eos
idem reſponderunt Berous, in conſil. 79. nume. 61. lib.2. &
Crauet.in conſi. 792. nume. 22. Quocirca Iaſon in d. l. do-
mos. nume. 2. poſt alios ſcribit, quod nec fructus interim
percepti ab ipſo hærede compenſantur, cum impenſa ab eo
4 facta. Nam cum grauatus fideicommiſſo † fructus ex re il-
la, adhuc pendente conditione ſuos faciat, neceſſe non ha-
bet eos compenſare cum impenſa ipſa in re facta. Et idem
affirmarunt multi ex præcitatis Doctoribus, ſic etiam Ruin.
in conſi.165.in fine.lib.4.& Modern.Pariſien. in conſuetud.
Pariſiens.

Parisiens.§.1.gl.5.nn.78.& nu.84.declarat. & alij, quos con-
gessi in tract.de recuper.posses.remedio.15.nu.507. Impen-
5 sarum antem † & meliorationum ab hærede factarum æsti-
matio restituenda, seu præstanda, vel retinenda, consideratur
secundum tempus restitutionis ipsius rei: vt puta si hæres im
pendit centum,& postea superuixit tantum, quod ædificium
vetustare attritum, nõ potest durare, nisi paruo rempore, fiet
æstimatio quanti nunc valet ipsum ædificium, non aurem
quantum expendit hæres. Et sentẽtiam hanc secuti sunt alij
permulti, quos congessi in commentarijs de recuperanda
possessione, remedio 15.nu. 557. Et hæc quidem traditio lo-
6 cum habet etiam † ad commodum ipsius hæredis grauati, vt
scilicet si tempore restitutionis fideicommissi, impensa au-
xit valorem ipsius rei, in qna factæ fuerunt meliorationes, ꝙ
adhuc attendatur æstimatio tempore restitutionis: vt pnta, si
rempore impensæ res valebat centum, hæresq; alia centum
impenderit, & euenienre restitutionis tempore res valorem
trecentotum habeat, trecenta cõsequi debebit hæres. Ita do-
cuit Angelus in d. l.domos. Cùm dixit, non inspici tempus
impensæ factæ, sed restitutionis rei, vt iudicari possit, an be-
ne expensum, vel male. Et manifestius Castre. in d. l. domos.
nu.4.in fine.iuncto.nu.6.Cum, declarando. d.l.domos, dixit
7 ꝙ quando impensæ † factę sunt ad perpetuam rei vtilitatem,
habetur respectus ad id quod valet res de præsenti. & aper-
tius idem affirmauit nu.7. qui sic intellexit Angelum. Dixit
clare Castrensis, ꝙ si ob impẽsam, & sic ob melioramenta res
effecta est maioris pretij, inspicitur tempus præsens, hoc est
restitutionis: non antem tempus quo impensa fuit facta. Sic
qnoq; Raphael Comensis in d.l.domos.nume.1. scripsit hæc
verba. Nota impensas nõ repeti quatenus factæ sunt, aut qua
tenus res est melior tempore impensæ, sed quatenus melior
reperitur tpe restitutionis. Et Comensem secutus est Alex.in
d.l.domos.nu.1.vers.sed bene huic. Idem docuit Imola in d.
l.domos.nu.2.Cum dixit, ꝙ valor ædificij, in quo facta sunt
melioramenta, attendi debet secundum valorem rempotis,
quo res debet restitui. Sic quoque respondetunt Comens. in
consi.56.in fine. Ruinus in cons.14. nu.3. versic. & non tan-
tum & in consi.38.nu.25.lib.1. in consi.117. col.2.vers.con-
trarium tñ lib.3.& in consi.165.nu.6.lib.4. qui quidem Rui.
sempet manifeste respondit, spectandum esse tempus restitu-
tionis; siue causa impensæ auctus fuerit valor rei, siue diminu
sus,& ꝙ omne augmentum pretij contingens propter dictã
impensam: qnantumcunque illam excedat, detrahi debet ab
hærede grauato. Sic quoq; manifeste affirmarunt Boer. in q.
44.nu.12.& 13.in fine, Moderni Parisiens.in cõmentarijs ad
consuetud.Parisien.in tit.1.§.1.gl.5.nu.97. Crauet. in consi.
792.nu.12.& Rolan.in cons.28.num.14.lib.1. Et senteutiam
hanc, præter.d.l.domos.sic ab omnibs prædictis intellectam:
probat Ruin.in d.consi.117.ratione ducta ab æquitate natn
rali, ꝙ sicuti hæres non deducit impensam, qñ tempore resti-
tutionis res non est aucta in valore: sed quantum res ipsa tũc
temporis valet: & sic patitur hęres damnum. Ita ecõtra si ob
impensam auctus est valor rei, consequi debet luctum ex eo
augmento proueniens, iuxta regulam.l. secundum naturam.
de reg.iuris. Hanc qnoq; sñiam probat Ruin.tex.l.& in totũ.
de leg.1.quem præter alios perpendit. His constat veram &
receptam esse traditionem hanc, etsi Marzarius in consi. 11.
8 num.9. & in epitome de fideicom.quæst.65. & Bursatus † in
consi.71.nu.23.lib.1. opinati sunt, tẽpus restitutionis fidei-
commissi considerari solum ad detrimentum hęredis graua-
ti, vt si melioramenta effecta sunt deteriora, soluantur secun-
dum tempus restitutionis fideicommissi, si verò res meliora
ta effecta est pretiosior & maioris valoris, soluatur impensa,
non antem ipsa ęstimatio. Et ij quidem huius opinionis re-
cẽsent Castrensem, Capiriũ, Curtium, Cagnolum & Siluanũ.
Hæc sanè opinio retinenda non est. Nec Castrensis in consi.
270. Viso puncto suprascripto.in fine.lib.2. id scripsit: sed so
lum rñdit de alio bonæ fidei possessore: vt puta conductore:
emphyreota, & simili, qui multum differt ab hęrede grauato
restituere fideicommissum: sicuti dñam constituit Ruinus:
præcitatis in locis. Et Castrensem sic intellexit Tiraquel. de
retractu conuentionali.§.7. gl.1. nu.8. Ita quoq; loqnontur
Curt. iun.in cons.144.in fine. Capicina in decis.93.nu.9.Ca-
gnolus in l.2.nu.114.C.de pactis inter empt.& vẽd. Siluanus
in cons.49.nu.75.& Nat.in consi.256.nu.4. Imò etiã in credi
tore soluẽdã esse ęstimationẽ pręsentis tpis, vt omne augmẽ
tum cedat ad eius commodum. Ita Negusant.in tract. de pi-
gnoribus.in quarto membro principali. nu.21. quem secuti
sunt eruditissimi Didacus Couarr.lib.1.varia. resolu.c.8.nu.
3.vers.Cęterùm. & Vincentius de Franchisin decis.38. nu.5.
Declaratur secundò, vt locum nõ habeat hęc præsumptio
9 in † vasallo qui in re feudali impẽdit & meliorationes fecit.
Nam & hic donasse non pręsumitur: sed eueniente casu resti-
tutionis feudi dño vel alicui ex agnatis, hrs defuncti vasalli
deducere potest impensam: cum illam donasse non præsuma
tur.c.1.§.si vasallus. Hic finitur lex, deinde incipiunt consue-
tud.regni.& ibidem annotarunt Isernia. col. 1. Aluaro.Præ-
pos.& Afflict.nu.1.& 7.& idem Afflict. in cap. 1.§. si quis de
manso.nu.41.de controuers.inuestit. Ruinus in consi.14.nu.
3.in consi.24.nu. 10.& in consi.132.nu.4. lib.1.Paris. in cõs.
2.nu.51.& in cons.4.nu.40. lib.1. quo loci dixit, hoc carere
dubitatione. Idem in cons.22.nu.68.in consi.23. nu.90.& in
consi.28.nu.2.lib.3.Brunus in cons.105.in fi.& in cons. 106.
Modernus Parisie.in cõmentarijs ad consuetud. Parisien.tit.
1.§.1.gl.5.nu.75.Iul.Clarus.§.feudũ.q.88.Decianus in cons.
29.nu.5.& in cons.58.in fin.lib.2. & ita vsu & consuetudine,
seruari testatur Guido Papæ.q.169. quem secuti snnt Berous
in q.96.nu.4.versic.finito aũt feudo.& Alciat.in resp.176.in
fi. scd̃m impressionem antiquam lugdunensem. & Bursatus
in cons.236.nu.10.& in cõs.295. nu.45. & idem ego ipse tn-
di in consi.454.nu.2. lib.5. Idem de emphyteuta scripsetunt
multi: quos congessi in cõmentarijs de recuperanda possess.
remedio 15.nu.502. & illis accedunt Ruin. in cons. 135.nu.
16.lib.3. & in cons.165.nume.4. Decius in cons.518.num.2.
Modernus Parisiensis in dicta gl.5.nu.75.& Decianus in cõs.
58. in fine. lib. 2. & simile est ꝙ dicimus meliotamenta facta
in re supposita retractui, esse eius qui fecit, non aũt cedere so
lo & fundo vt scripsit post alios Tiraquel.de retractn conuẽ-
tionali.§.7.nu.2.& 3.& obseruandum est ꝙ melioramenta il
la qnæ non pñt auferri sine deformitate ciuitatis & oppidi,
per solui debet illis qui ea fecetunt. Ita post alios scripserũt
10 Ruin.in cons.24. nu.10. circa † medium.lib.1. & Modernus
in d.gl.5.nu.75. in fine. & confert traditio Præpos. in c. 1.§.
ecõtrario.in fine.de inuestit.de re aliena facta. Nec prędictis
in casib.imputantur præcepti frnctus in impensa ipsa melio-
ramentotum. Ita Pręposi.in d.§.si vasallus. in fine. Modernus
Parisiensis in d.gl.5.nu.78.Ruin.cons.132.nu.4. lib.1. & Pa-
ris.in cons.2. nu.51. lib.1. qui de vasallo sic censuerunt.& de
emphyteota Iason l.2. nu. 32. C.de iure empby. & de hęrede
grauato fideicommisso dixi supra.nu.4.

Declaratur tertiò, vt locum non habeat hęc pręsumptio
11 in † legatario, qui in re sibi legata sub conditione, aliquid
impendit pro ipsius rei conseruatione, vt eam eueniente cõ-
ditione consequi possit. Hanc sanè impensam non dr̃ is lega
tarius donasse hęredi, apud quem extat res: cum non donan-
di animo, sed conseruandi rem ipsam præsumatur impendis-
se. Ita probat. l. sumptus. de legat. 1. & ibidem latè post
alios declarat Iason.num.1.

Declaratur quartò, vt non procedat prædicta præsnmptio
12 in custode † Castri, vel oppidi, qui perperuæ custodiæ & vtili
tatis loci causa, impendit. Nam & iste pręsumitur impendisse
non donandi animo, sed reperendi. Ita declarat Iason in d.l.
sumptus.nu.7.de leg. 1. qui nu.8. subiungit idem esse qñ im-
pendit in munitionib.Castri, vt puta in machinis & tormen
tis bellicis. Diuersum verò est, qñ is custos causa simplicis
rempotalisqne costodiæ impendit. Has sane impensas donas
se præsumisur, sicuti Iason præcitato in loco.num.6. testatur
communem & veram esse opinionem.

Declaratur quinto, vt non procedat prædicta præsumptio
13 † in marito, qui impẽsas & meliorationes facit in re dotali:
Nam nec is donare p̃sumitur, tametsi dos ipsa solut.matr.re-
stitui debeat. Ita probat.l.Senatus. §. Marcellus.de leg.1. vbi
Bar.Alex.Ias.& reliqni. Idem Ias.in l.sumptus. nu.3. eo.titu.
Rnin.in cons.165.nu.4.lib.4.& Rol.in consi.28.nu.15.lib.1.

Declaratur sexto non habere locum in eo qui donare non
potest. Ita Bar.in l.in fundo.nn.11.de rei vendic.

PRAESVMP. XXXIII.

Donationem in certis casibus præsumi.

SVMMARIVM.

1 *Res suas non defendendo, donare quis præsumitur.*
2 *Pupilli negotia gerens, & affectione paterna aliquid erogans, donasse præsumitur.*
3 *Fructus maturos è fundo alieno suis impensis colligens, eas domino fundi donare præsumitur.*
4 *Frater viuens in cõmunione, si fratrẽ hortetur vt filiam nuptui tradat, dotem ex pecunia cõi numeratã pro rata sua donare p̃sumit.*
5 *Affinitatis & cõiunctionis rõne, donationem aliquib.casib. p̃sumi.*
6 *Patronus consentiens nuptijs libertæ, ius operarum donare præsumitur.*
7 *Alimenta vxori præstita præsumi donata.*

EXtant & alij casus, in quib. aduersus regulam do-
1 natio præsumitur. Est sanè primus casus, qñ quis † res suas non defendit. Nam tunc eas prçsumitur donare. l. permisceri. §. 1. ff. de acq. poss. & §. eidem in Auth. vt eccles. Roma. & in specie annotauit Lucas de Pẽna in l. 3. in præsump. 73. C. de apoch. pnblic. lib. 10.

2 Secuodus est casus, quando quis gessit negotia † pnpilli, & affectione paterna aliquid in eius causam erogauit. Nam id donasse præsumitur. Ita Lucas de Penna in dict. l. 3. in præsumptione. 131.

3 Tertius est casus, qñ collegit sua impensa fructus † maturos è fundo alieno: Hoe casu is præsumitur donasse impensam illam domino fundi. l. si seruus seruum. §. si oliuam. ff. ad l. Acquil. Et hane esse præsumptionem iuris & de iure, aonotauit Io. And. in loco præallegaro.

4 Quartus est casus, qñ † frater viuens in communione cum fratre, eum eohortatnr, vt filiam io matrimonium collocet, & patitur dotem ex peenniá cõi numerari, præsumitur donasse portionem suam. Ita Soein. sen. in eons. 291. nu. 12. ver. 3. dum dicitur. lib. 2. quem sic declarat Craue. in tract. de antiq. tempo. in prin. in octaua particula, quç ineipit. Vidimus. nu. 44. & simile est, qñ frater plus quam alrer in eausam familiæ impẽdit, ei à fratre donatum præsumitur. Ita Soci. sen. in cons. 40. nu. 5. lib. 4. & Paris. iu cons. 100. num. 23. lib. 2. Et ob
5 affinitatis & coniunctionis † affectionem, præsumi donationem certis in casibos, responderunt Ruin. io consi. 162. nu. 3. 4. 11. & 13. lib. 3. & Aleiatus in respon. 2. num. 16. secundum antiquam impressionẽ. Alia scripsi in d. lib. 2. de arbitrarijs, casu. 88. nu. 9. Et ibi dictis aecedit Cæpolla in consi. 40. nu. 5. & 6. in ciuilib. qui rñdit, ex qnalitate & quantitare rei prçsumi aliqñ donatum, aliqñ non, ob sanguinis affectionem.

6 Quintus est easus qnando † patronos consentit nuptijs libertæ, præsumitur ei donasse ius operarum. l. sicut. ff. de operis liberto. & docuit. Alciatus in l. eum quid. nnm. 39. versic. cæterùm. ff. si certum petatur.

Sextus est casns, qñ maritus † præstitit alimẽta vxori ęgrę, & morbo laboranri. Nam hoc casu præsumitur illa donasse pietatis causa, & amore coniugali: & ideo repetere non poterit. l. Quod in vxorem. C. de negotijs gestis. vbi Alex. eol. 1. & idem in eonsi. 31. nu. 10. lib. 6. Soein. iun. in cons. 114. nu. 45. lib. 3. Osascus io decis. 132. nu. 17. & Mascard. in eonclus. 77. Qni nn. 2. snbiunxit non præsumi donata, qñ proreståtus est, se ea præstare animo repetendi. Existimo hæc inrelligi, & pcedere, qñ maritus vltra debitum modum, & plus quam ferant vires acceptę dotis ac sorte sui patrimonij, exhibuit alimenta: Noo antem si pro dotis quantitate & debito maritali aluit vxorem siue sanam siue ægram. Nam tunc non est disputandum, an donauerit, vel repetendi animo exibuerit: eũ ea oio præstare teneatur. l. si cum dote. §. sinautem in sæuissimo. ff. solu. matrim. iuncta. l. ex annuo. ff. de donatio inter virum & vxo. & declarant Bart. in d. §. sinaurem in sæuissimo. nn. 5. vbi Alex. nu. 7. & alij multi, quos eongessit Antonius Corduba in l. si quis ex liberis. §. si quis ex his. nu. 19. ff. de liberis agnos. vbi plura ad rem prosequitur.

Septimus est casus præcedenti satis proximus in l. vxori. §. vlt. ff. de leg. 3. vbi si matitus concessit aliqd nomine vxoris, donasse ei præsumitur.

Octaus casns, quando quis impendit in cansam sunetis, præsumitur causa pietatis impendisse & ob id donasse. l. vt si quis. §. sed interdum. ff. de relig. & sump. suner. vbi Docto.

PRAESVMP. XXXIIII.

Donatio, vel mutuum, vel quis alius præsumatur causatus contractus, cum quis amico dixit: tolle, sume tibi hanc pecuniam, diligens admodum & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum præsumi contractum secundum quosdam, si quis amico dicat: tolle aut sume hanc pecuniam.*
Aliȷ volunt contractum esse innominaenm. nu 6.
Aliȷ nullum contractum esse causatum, sed dari actionem possessoriam retinendi. nu. 9.
Alia est opinio, quod depositum sit. nu. 13.
Vltima opinio, quod donatio. nu. 17.
Si præsertim personæ qualitas id suadeat. nu. 28.
Vel additum sit verbum donationem sapiens. nu. 30.
2 *Depositum quid sit.*
3 *Mutuum quod dicatur.*
4 *Aestimatio venditionem, numeratio dominij translationem significat.*
5 *Dominium causa subsistente & in dubio censetur transferri.*
7 *Innominati contractus aliȷ correspectiui, aliqui verò non.*
8 *Innominatus contractus dicitur, qui speciale nomen non habet.*
10 *Traditio nuda rei dominium non transfert.*
11 *Promissio nuda causa non expressa, non obligat.*
12 *Actus vt valeat, interpretationem sumendam esse, quomodo intelligendum.*
14 *Fauorabilius quod est, præsumi.*
15 *Contractus nominatus innominato fauorabilior.*
16 *Via magis tuta, & qua vtrique partium consulitur, eligenda est.*
18 *Indebitum dans, nisi id exprimat, animum repetendi non præsumitur habere.*
19 *Donatio est rei consultò data.*
20 *Donatum dicitur, nulle iure eogente eoneessum.*
21 *Concedo verbum, generale est, & ad multas causas trahitur. Et significat donationem nu. 31.*
22 *Interpretatio contra dantem sumitur in dubio.*
23 *Iactare suum nemo præsumitur, ideo indebitum soluens, causam et errorem probare debet.*
24 *Condictio sine causa conceditur soluenti per errorem aut falsa causa expressa.*
25 *Paterfamilias diligens tam fatuus non præsumitur, vt iactare suũ voluerit.*
26 *Condictio sine causa cessat, vbi donationis causa præsumi potest.*
27 *Traditio nuda qua dicatur.*
29 *Scholaris præceptori pecuniam numerans, in dubio prçsumitur donasse.*
32 *Do, verbum dominij translationem significat.*
33 *Actum & contractum iudicamus talem, qualem præfationis verba ostendunt.*
34 *Scholaris mercatori pecuniam tradens, non donasse vel mutuo dedisse, sed deposuisse præsumitur.*

EVenit non semel, q̃ tanta est verborum obscuritas, vt dnbium & ambiguum valde sit, q̃ contractus nomen illi tribui debeat: quemadmodú extat exemplum, tam apud nostros controuersum, qñ aliquis dixit amico: tolle, sume hanc pecuniam. Dubitari inquam solet, an is donare, vel mutuo aut commodato dare, vel quid simile agere voluorit? Hac in re permultæ suot, & q̃dem controoersæ Doctorum opiniones.

1 Prima quorum est, q̃ præsumatur contractum † mutuum. Qua sane in opinione fuerunt Cynus in l. incendium. C. si cert. pet. Bart. Ang. & Castren. in l. cum qnid. ff. eo. & ibidem. Alex. nu. 12. Ias. nu. 19. Decius in 1. lectura. nu. 23. & in 2. nu. 53. & ibidem Curtius iun. nu. 16. testatur communẽ esse opinionem. Quam quidem probarunt etiam Butrius in eonsi. 65. & Roma. in consi. 138. nu. 3. & in eonsi. 290. nu. 6.

Primò adduci solet tex. l. certi condictio. §. qm. versi. numeraui. ff. si cer. pet. qoo loci simplex pecuniæ numeratio infert contractum fuisse re eelebratum, sicque mutuum.

Verùm rñdetur apud Vlpianum dubitatum non fuisse super illa numeratione, quam habuit pro constanti, factã fuisse causa eontrahendi mutuum: sed dubitatio fuit, an ex quo is qui numerauit, stipulatus fuerat, pecuniá illã alij reddi, posset agere certi condictione pro restitutiooe mutui? Et rñdit Vlpianus, agere posse, ex quo illa stipulatio tanquam inutilis non est operata, vt acquireretur actio ei, cnius nomine stipolatio facta fuerat. Id quod significant & alia exempla ab ipso Vlpiano commemorata.

Secundo affertur. l. Lucius la. 1. ff. depositi. vbi differentia constituitur inter depositum & mutuum. Est sane depositũ,
2 † quando pecunia numeratur & deponitur, seu commendatur, vt illammet, eam snscipiens, restiruat. Mutuum verò dicitur, quando pecunia simplieiter numeratur.

Cæterum hic tex. nil penitus probat: quandoquidem ibi depositum à mutuo secernitur ob id quod in mutuo adhibirum fuit pactum, quod tantundem restitueretnr, depositum vero, quia expresse is creditor dieitur cõmendasse, idest apnd debitorem deposuisse.

Tertio perpendunt prędicti Docto. textum. l. in nane Sapheli. io ptio. vers. idẽ iuris est. ff. loeati. euius verba hæc sunt: *Idem iuris esse in deposito. Nam si quis pecuniam numeratam ita deposuisset, vt neque clausam neq; obsignatam traderet sed adnumeraret, nihilaliud debere, apud quem deposita esset, nisi tantundem pecunia soluere, &c.* His verbis significasse vr̃ Alphenus numerationem ostendere mutuum irregulare. Respondetur,

ibi

ibi,Iam cōſtabat ipſius actus ſubſtantia, quę vnum ex duob.
ſignificabat,hoc eſt,vel mutuum, vel depoſitum. Dubitaba-
tur itaq; quem contractum magis oſtenderet, & reſponſum
fuit, magis ſignificare depoſitum irregulare, ꝙ alio nomine
appellatur mutuũ.Sed diuerſum eſt in caſu noſtro, quia hæc
verba, tolle hanc pecuniam: non ſunt reſtricta ad duas ſpe-
cies contractus vt vel vnam,vel alteram ſignificent.
4 Vltimò affertur argumentum,ꝙ ſicuti † æſtimatio ſignifi-
cat venditionem,vt inquit gl.in l.quoties.ff.de iure dotium,
& in l.ſi inter.in fin. C.eo. ſic & numeratio ſignificat domi-
5 nij tranſlationem:cum in dubio,cauſa ſubſiſtente,† dominiũ
transferri dicatur. l.ſi ita diſtrahatur. ff. de contrahen. emp.
& l.1.§.& eſt quæſtio.ff.pro dote.
Cæterum reſpondetur,non eſſe bonam conſequentiã, do-
minium transfertur. Ergo eſt mutuum, cum poſsit alius eſſe
contractus:in quo dominium transfertur.
6 Secunda eſt opinio, ꝙ hic ſit † contractus innominatus,
pro quo datur actio in factum præſcriptis verbis. Ita Roma.
in d.l.cum quid.nu.16.ibidem Alciat. nu.38. & Zaſius.num.
42.idem Zaſius in lib.2.ſingul. reſponſ.cap. 13. Primò moti
ſunt tex.l.1. ff.de præſcriptis verbis. vbi cum ꝓprium actio-
nis nomen inuenire non poſſumus, actio in factum præſcri-
ptis verbis redditur. Exempla illo in loco recenſet Papinia-
nus.Ita pariter in l.ſi gratuitam.eo. tit. Cũ ambigitur, an ſit
commodatum,vel precarium,dicitur contractus innomina-
tus, pro quo datur actio præſcriptis verbis. Et apertius in l.
1. ff. de æſtimat. actio. ibi, *quoties enim de nomine contractus ambigeretur*. Et in dubio præſumi contractum innominatũ
affirmant glo.Bartolus & Baldus in l.eleganter.§.1.ff.de do-
lo.Bartolus in l.1.nu.7.in fine.ff.de rerum permutat. Iaſ.in l.
2.in prin.nu.9.& ibidem Decius in 2.lectu.nu.6. & in 3.lect.
nu.12.hoc noſtro tit. & alios refert Tiraquel. in tract. de re-
tractu conſanguin.§.30.gl.1.nu.36. Cum ergo noſtro in ca-
ſu non appareat,qua de cauſa,quoue nomine tradita ſit pe-
cunia. Nec dicendum videtur contractum eſſe innominatũ,
& ob id reddi actionem in factum,præſcrip.verbis.
Reſpondet primò Decius in d.l.cum quid. in 1. lectur.nu.
23.& in 2.lectu.nu.53.id contingere, quando nulla eſt facta
numeratio,ſed numeratione facta,præſumitur mutuum. Ve-
rum huic interpretationi repugnat tex.ſatis manifeſtus. l.Ti
tius.eo.tit.de præſcrip.verbis.
Reſpondet ſecundò Bologn.in d.l. cum quid. nu.64.in fi-
ne.ꝙ in d.l. 1. & in d.l.ſi gratuitam.de præſcrip. verbis. erat
actum,vt à recipiente illo aliquid fieret,atque ita apparebat
contractum fuiſſe correſpectiuum: Et propterea,ſi de nomi-
ne non conſtat,cõtractus innominatus præſumit. At noſtro
in caſu diuerſum eſt, cum conuentum non fuerit de reſtitu-
tione,vel quod quid aliud fieret à ſuſcipiente pecuniam.Nõ
ergo pares ſunt termini.
Cæterum nec hæc interpretatio retinenda eſt: cum repu-
gnat. d.l. ſi gratuitam. vbi gratuito domus ad habitandum
7 fuit conceſſa.Præterea contractus innominati † aliqui ſunt
correſpectiui:vt quatuor illi commemorati in l.naturalis.de
præſcript.verbis.aliqui verò & multo plures ſunt non corre-
ſpectiui,vt tradunt Bar.in d.l.naturalis.in prin.Iaſon in l.iu-
riſgentium.in prin.nu.3.ff.de pactis.& in l. cum mota.num.
24. C.de tranſact. Et ſi ergo contractus iſte, de quo agimus,
ex correſpectiuis dici non poſsit,non tamen inde fit quin ſit
innominatus ex non correſpectiuis.
Reſpondeo itaque tertio, negando carere nomine: quia
imò nomen habet,vt infra demonſtrabimus.
8 Secundò vrgere videtur, quod † contractus innominatus
tunc dicitur,quando non habet nomen ſpeciale. l. iuriſgen-
tium. in prin.vbi Bar.& Iaſon nu.9.ff.de pactis.Idem Bart.in
l.vltim.nu.46.ff.de condic.ob cauſam. Atqui contractus iſte
non habet ſpecificum nomen. Ergo non eſt contractus no-
minatus,ſed innominatus.
Verum reſpondetur, quod quando apparet de contractu
certo:& ille non habet nomen ſpeciale, tunc dicitur contra-
ctus innominatus. ſed cum ſumus adhuc in dubio, non poſ-
ſumus iudicare eſſe innominatum, antequam de eo conſtet.
De ſubſtantia enim prius conſtare debet,deinde de qualita-
te & nomine.
9 Tertia eſt opinio, quod † nullus ſit cauſatus contractus,
ſed detur actio poſſeſſoria retinendi. Ita Fulgoſius in d. l. cũ
quid.num.8.hoc tit.idem ſenſit Imola in l.a Tirio.num.4.de
verborum obligat.Ea ratione motus eſt Fulgoſius quod hæc
ſit nuda † quædam traditio, qua rei traditæ dominium non
transfertur.l.nunquam nuda. ff. de acquiren.rer. dom. Non
enim traditio hæc aliquam habet cauſam antecedentem.
Cæterum reſpondet Decius in d. l. cum quid.in 2. lectura.
nu.53.in fin.procedere,quando pecunia non fuit numerata:
ſed quando fuit numerata præſumitur quædam cauſa tacita
mutuãdi,propter numerationis naturam. Quæ quidem De-
cij conſideratio recipienda non eſt:cum numeratio cauſam
non inferat, vt animaduerrunt Curtius iunior & Bologne.
alias nunquam dari poſſet caſus, quod numeratio eſſet ſine
cauſa:quod eſt incónueniens. Nam cum traditio ſpecierum
plenisſimè facta,ſine expreſsione cauſæ ſit nuda.d.l. nunquã
nuda. eodem modo numeratio pecuniæ, quæ eſt naturalis
traditio pecuniæ.l.1.ff.de contrahen.emptio.facta ſine cau-
ſa nuda erit. Et rurſus (vt ait Bolognetus) quando quis ꝓ-
11 mittit † non expreſſa cauſa quare promittit, vel dat, nuda
promiſsio,vel datio dicitur, atque ita non obligat.l.cum de
indebito.§.vltim.ff.de probatio.Ita etiam quando quis actu
numerat ſine cauſa, numeratio erit nuda.argumen.l.vltim.
C.ad l.Falcidiam.
Reſpondet ſecundo Curtius iunior in d.l.cum quid.num.
16.quod in dubio ſumitur interpretatio, vt actus valeat.l.3.
ff.de teſtam.milit.& l.quoties. ff.de rebus dubijs.cum ſimili-
bus.Ergo præſumi debet talis contractus,qui valere poſsit.
Verum hæc conſideratio probanda non eſt, quandoqui-
dem regula,quod ſumenda ſit interpretatio, vt actus valeat,
12 intelligitur † quando habet debitam formam,& eſt dubium
an valeat,vel non: ita declarant poſt alios Iaſ. in l. quoties.
nu.3.de verb.oblig.Dec.in l.contrahenda. nu.13.de reg.iur.
& Alciat.in tract.de præſump.reg.3.præſump.34.nu.5.
Reſpondetur itaque tertio, quod d. l. nunquam nuda.in-
telligatur nuda à cauſa habili ad transferendum dominium,
vt ſi eſt depoſitum, vel commodatum. Ita declarat Alber.ibi
poſt Iacobum Butrigarium,alioqui nunquam deficeret cau-
ſa,quia donatio præſumi poteſt.vt infra dicemus.
13 Quarta eſt opinio,ꝙ hoc † ſit depoſitum.Ita gl.& Bald.in
l.die ſponſaliorum.§.1.ff.depoſiti.Caſtr.in d.l.cum quid. nu.
9.& ibidem Alex.nu.11.Curt.iun.nu.17.Alcia. nu.38.& Bo-
logn.nu.63.& Coraſ.in fin.
Primò affertur conſideratio hæc, quod præſumitur id, ꝙ
14 † eſt fauorabilius.l.cum de indebito.in prin. ff.de probatio.
Et hinc ſcripſit Baldus in præludijs feudorum. nume. 11. &
conſi.261.Primò quæritur ſtatuto.colum. 2. verſic. præterea
15 cum dubitatur.lib.1.in dubio contractum † præſumi nomi-
natum,cum ſit innominato fauorabilior. Atqui depoſitum
eſt maxime fauorabile.l.penult. C.depoſiti. & l.vltima. C.de
compenſa.Ergo præſumitur depoſitum.
Reſpondetur omiſſa reſponſione Curtij, quam ipſemet
improbat, dicimuſque, & mutuum eſſe maxime fauorabile,
cũ ei tributa ſint multa priuilegia.l.ſingularia.ff.ſi cer.pet.Et
præterea,ob numerationem non dicitur hoc proprie depoſi
tum,ſed poſſet dici mutuum.l.Lucius.la 1.ff.depoſiti. & pro-
pterea ceſſat argumentum.
Secundò ſuffragari videtur, quod in dubio eligenda eſt,
16 † via illa quæ eſt magis tuta, & qua vtrique partium conſu-
litur,vt tradunt Caſtren.in l.1.in fin.ff.ſi quis cautio. Decius
in l.2.in prin.in 2.lectura.nu.8.& in 3.lectura.nu.12.hoc tit.
& ſcripſi lib.2.de arbitra.iudicum.caſu.199.nu.23.poſt Bal-
dum in l.bonorum.quæſt.3.C.qui admitti.Atqui depoſitum
habet viam mediam, & eo vtrique partium conſulitur, nam
conſultum eſt tradenti, qui rei ſuæ dominium non perdit,
eſt etiam conſultum recipienti,qui nõ tenetur, ſi res ſine ſua
culpa vel perit,vel deterior efficitur. Ergo depoſitum præſu-
mitur. Verum reſpondetur non eſſe conſultum recipienti,
qui ſi exiſtimaſſet pecuniam hanc ſibi tradi cauſa cuſtodiæ,
eam non recepiſſet: & interpretatio fit contra tradentem.l.
veterib.ff.de pactis. & dicemus infra.
17 Quinta itaq; opinio † proponi & defendi ſatis poteſt, ꝙ
hic ſit contractus donationis. Et præmittendum atque præ-
ſupponendũ eſt hic tradentẽ pecuniã ſcienter tradere, alioq
nec alius contractus dici poſſet cauſatus.Hoc ſuppoſito.
Primò mouet me tex.l.quod quis ſciens.ff.de condi.inde-
18 biti.quo loci is qui † indebitum dat, repetendi animo,non
repetit,quia in dubio non præſumitur animus repetendi,ni-
ſi id expreſſerit.Ergo præſumitur donatio,quæ repetitionem
non admittit.
Secundò confert tex.l.1.de condict.indebiti.& l.cuius per
errorem.de regul. iuris. cuius per errorem dati repetitio eſt,
19 conſultò dati † donatio eſt,cum itaq; ſciens iſte dederit,nec
animum repetendi declarauerit,dicendũ eſt donare voluiſſe.
Tertiò accedit text. l. donari. ff. de donatio.qui repetitus
videtur in l.donari.de regul.iur. dum iuriſconſult. ait,dona-
20 ri † illud videri, quod nullo iure cogente conceditur. Hic
nullum ius nullaue cauſa cogit tradere. Ergo dicitur dona-
tio. Nec repugnat quod iuriſconſul. dixerit,conceditur, ꝙ
verbum,

verbum sui natura significat donationem vt dicemus infra.
Nam respondetur, quod illud est verbum iurisconsulti exponentis, nec in verbo illo fundamentum facit: sed solum in eo, quod traditum sit, nullo iure vel causa cogente: alioqui iurisconsul. dixisset, donari videtur, ꝙ conceditur. Et verbum
21 concedo † generale est, & potest trahi ad multas causas, vt inquit gl. in cap. 1. de vsuris. lib. 6. Possum enim concedere ex causa commodati, precarij, mutui, donationis & simili.
22 Quartò & vltimo, cum simus in dubio, sumenda est † interpretatio contra dantem. l. veteribus. ff. de pactis. l. Labeo. la. 1. ff. de contrahen. empt. l. quidquid astringendæ. ff. de verborum obligat. & cap. contra eum. de regul. iur. in 6. Est ergo sumenda interpretatio cōtra hunc numerantem, ꝙ donare voluerit, eum legē apertius dicere potuerit, & nō dixerit.

Nec obstat, quod donatio in dubio non præsumatur ex d. l. cum de indebito. in princip. ff. de probatio. quia respondetur. d. l. cum de indebito probare quidem, quod hæc interpretatio est facienda contra soluentem in fauorem recipien
23 tis, cum præsumptio sit † contra ipsum soluentem, quod noluerit iactare suum, & ob id habet probare causam & errorem, sed quod interpretatio hæc fieri debeat in fauorem soluentis, & in odium accipientes, ibi non dicitur, imò potius contrarium.

Præterea & secundo respondetur, præmittendo, quod con
24 dictio † sine causa conceditur, quando quis soluit indebitum per errorem, vel falsa causa expressa. l. 1. ff. de condi. sine causa. Cum enim probatur vel error: vel falsa causa, nulla præsumi potest causa, quæ præsumi faciat valere traditionem. Cum autem in casu. d. l. cum de indebito, ille allegaret, ex falsa causa & per errorem soluisse. nec id probauerit, præsumitur fatuus, ex quo nil aliud dici quàm se sine causa soluisse.
25 nec præsumitur: quod diligens † paterfamil. sit ita fatuus, vt voluerit iactare suum, sine iusta causa. Diuersum in casu nostro, in quo nulla causa nec vera nec falsa fuit expressa: nec error affuit, sed simpliciter sciens dedit, ob id donatio præsumitur: Et hic locum habere non potest condictio sine causa, ex quo resultat causa donationis: vt supra demonstrauimus. Et accedit quod scribunt Doctor. in l. 1. ff. de condict.
26 sine causa, quod vbi potest præsumi † causa donationis, tūc cessat illa condictio sine causa. Ex quibus cessat & illa obiectio, quę fieri solet ex l. nunquam nuda. ff. de acquiren. rerum
27 domi. Nam nuda † traditio dicitur, quando falsa ex causa traditur, vt is qui habet animum soluēdi: cum tamen nil debeat, si soluit, dicitur nude tradere, atque ita dominium non transfert: Secus verò quando sciens tradit, quia tunc non dicitur nuda traditio, cum præsumatur causa donationis.

Hæc præsumptio, quod scilicet præsumatur donatio, lo-
28 cum habet multò magis, quando qualitas † personæ idem suaderet, sicuti quando ita dictum fuisset sanguine coniuncto. Ita Barto. in d. l. cum quid. num. 11. Antonius Capicius in decis. 180. nu. 11. & is, & Gozad. in consi. 33. num. 4. Nec repugnat quod scripsi in commentarijs de arbitrarijs iudicū lib. 2. casu 88. nu. 17. explicando. l. Procula. ff. de probatio. solam ipsam consanguinitatem non operari præsumptionem donationis, quia respondetur, quod si in casu nostro sola ipsa verborum significatio in extraneo ostendit donationem,
29 multo magis in sanguine coniūcto. sic pariter quando † scolaris præceptori pecuniam numerasset, in dubio præsumitur donasse. Ita Bologne. in d. l. cum quid. nu. 62. Rursus hæc pręsumptio locum habet multò magis, quando aliquod aliud
30 verbum † adiunctum id operatur, vt si dixit, tolle hanc pecu
31 niam, quam tibi concedo. Nam verbum † concedo significare donationem, scripserunt Alex. in d. l. cum quid. num. 13. Curtius iunior. nu. 19. & Alciatus. nu. 38. sic & Felinus in c. si cautio. num. 11. de fide instrum. & alios congessi in d. casu. 88. nu. 38. & in consi. 191. nu. 8. lib. 2. Dissentit tamen Bologne. in d. l. cum quid. nu. 62. in fine. Idem quando dixit quis,
32 sume, tolle hanc pecuniam quam tibi do. Hoc enim † verbum, do, dominij translationem significat. §. sic itaque. in institu. de actio. Et cum non appareat aliquid dictum de restitutione, donatio præsumitur. l. nunquam. ff. de acquiren. rerum domin. Ita post Petrum Petticensem, affirmarunt Alexander & Ias. in d. l. cum quid. ille. nu. 12. iste. num. 38.

Cæterum à prædictis dissentiunt Imola in l. à Titio. nume. 4. & in l. si fundum certa die. num. 3. ff. de verborum obligat. & Felinus in cap. si cautio. colum. 2. de fide instru. ea ratione moti: quod in simplici traditione necessaria sit causa. d. l. nunquam nuda. ff. de acquiren. rerum dominio. & l. 2. §. circà. ff. de excep. Sed respondetur, quod cum ita conceditur, vt dominium transferatur, necessaria non est causa: cum donatio præsumatur. l. cuius per errorem. ff. de regul. iuris. & dixi supra. Et hinc apparet non repugnare, quod subiungit Imola: quod & si verbum, do, significat dominij translationem: attamen non ostendit id fieri posse sine causa. Non inquam hoc repugnat: cum in donatione alia causa quam ipsa donantis liberalitas requiratur. Quam quidem liberalitatem ostendit hic dans, cum de restitutione non paciscatur. Ex quo cessat & illud quod dicebat idem Imola, esse posse mutuum. Non enim mutuum est cum de restitutione actum non sit: & si accipiens existimasset debere restituere, forte non accepisset.

Porrò ab hac præsumptione receditur alijs signis & coniecturis: Quarum prima est, quæ colligitur ex præfatione ip-
33 sius concessionis: talem enim indicamus † actum & contractum qualem præfationis verba ostendunt. Ita ad rem nostram post glo. & Bartolum scripserunt Purpura. in d. l. cum quid. nu. 50. Alciatus nu. 32. & Bolognetus. nu. 61. in fi.

Secunda est coniectura ducta à qualitate personarum, quę
34 non solent donare, vel mutuo dare: sicuti si scolaris † tradere pecuniam aliquam mercatori, præsumendum non est, ꝙ vel donauerit, vel mutuo dederit: sed quod deposuerit. Ita Bal. in l. incendium. in fi. C. si cert. peta. & Dec. in l. cum quid, in 1. lectu. nu. 23. in fi. & in 2. num. 53. ad fi. reiecta opinione Castren. ibidem.

PRAESVMP. XXXV.

Donatio quando præsumatur inter viuos etsi mortis mentio in ea facta sit.

SVMMARIVM.

1 Donatio causa mortis præsumitur quando mortis mentio facta est.
2 Donatio censetur facta inter viuos, si donans id exprimat, etsi mortis etiam mentio facta fuerit.
3 Certitudinem omittere pro quærendis indicijs, infirmitas est intellectus.
4 Donatio inter viuos dicitur, mortis mentione solummodo causa dilationis facta.
5 Donatio causa mortis requirit quinque testes.
6 Codicillus facere voluisse testator præsumitur, cum plures quam quinque testes in vltima dispositione non adhibuit.
7 Donatio censetur inter viuos, si in ea hæredum & successorum mentio facta sit.
8 Donationi cā mortis, cur repugnet pactum, vt ad hęredes transeat.
Nisi tamen vrgentiores coniectura aliud suadeant nu 9.
Vel mentio hæredum in verbis exequutiuis facta sit. nu 10.
Aut donatio tanquam inter viuos valere non posit nu. 12.
11 Verba posita in exequutiuis instrumenti & contractus, non immutant eorum naturam.
13 Donatio meritis præcedentibus censetur inter viuos, mentione etiā mortis facta.
14 Donatio facta omni meliori modo, iure, & forma, quibus potuerit donatur, inter viuos præsumitur, mortis etiam mentione facta.
15 Mortis mentione facta in genere tm̄, donatio censetur inter viuos.
16 Donatio facta irreuocabiliter nisi in casu superueuentiæ filiorum, censetur inter viuos. & si mortis facta sit mentio.
17 Donatio causa mortis ob superueuentiam filiorum nō reuocatur.
18 Vsumfructum legans maritus vxori, & alienationem prohibens, proprietatem cur præsumatur reliquisse.
19 Exceptio de genere regulæ esse debet.
20 Donatio censetur inter viuos etiamsi mortis fiat mentio, quando causa donationis inter viuos præcedit.
21 Donatio quæ adiectum habeat pactum de non reuocando, censetur inter viuos, facta etiam mortis mentione.
Idque præsertim si iuramentum accesserit nu. 22.
Vel actus duplex, vt pactum donatoris. & notarij stipulatio n 23.
24 Donatio causa mortis censetur inter viuos ijs in casibus, quibus promissio de non reuocando facta est.
25 Donatio inter viuos sui natura non est reuocabilis.
26 Donatio facta cum promissione de non reuocando nisi causa ingratitudinis, quo ad illum casum censetur causa mortis, quo ad alios, inter viuos. Idq; declaratur nu 28. 29. & seq.
27 Argumentum de toto ad partem permissum est.
30 Donatio facta in testamento, cum promissione de non reuocando, reuocari tamen potest.
Eam tamen donationem, testamento annullato, non censeri reuocatam nu. 31.
32 Confessionem factam in testamento irreuocabilem esse, ex quo parti est ius quæsitum.
33 Donator sibi multa bona reseruans, de quibus testari posit inter viuos, præsumitur donare voluisse, etsi mortis fecerit mētionem.

Donatio

34 *Donatio insinuata, inter viuos facta præsumitur.*
35 *Insinuatio in donatione causa mortis non requiritur.*
36 *Donatio habens clausulam constituti, qua dominium & possessio transfertur, censetur inter viuos.*
Idque si factum sit simpliciter, nec causa mortis dictum sit. nu 37.
38 *Donatio cum clausula ad habendum tenendum, &c. præsumitur inter viuos.*
39 *Donatio facta personæ coniunctæ, etiam sub cõmemoratione mortis, censetur tamen inter viuos.*

Vamquam pro regula traditum est, donatio-
1 nem † causa mortis præsumi quando mortis mentio est facta, vt probat. l. Sæia in princip. ff. de donat. causa mortis. omnes in l. quę dotis. ff. solut. matrim. latissimè comprobat Rolan. in consi. 8. nu. 3. & in consi. 61. nu. 6. lib. 2. & aliquos adiunxit Mascardus in tract. de probationibus in conclus. 561. nu. 1. attamen aliquando coniecturis & pręsumptionibus, dicitur donatum inter viuos: quemadmodum scribunt Corneus in consi. 289. col. 3. lib. 4. Crauet. consi. 214. col. vltim. & apertius Rolan. in consi. 61. num. 28. lib. 2. qui dixit, facile ab hac regula & coniectura recedi. Idem scribunt alij, quos statim commemorabimus. Has coniecturas & pręsumptiones satis accuratè & diligenter explicauit eruditissimus Hippolitus Riminaldus in commentarijs ad titulum de donationibus in institut. in prin. nu. 917. quo loci recenset decem casus seu coniecturas, quas ex illius ordine prosequemur, & aliqua adijciemus.

2 Prima est coniectura, quando donans dixit, † se donare titulo & causa donationis inter viuos. Hoc casu etsi in alia parte donationis facta sit mortis mẽtio; nihilominus dicitur donatio inter viuos. Ita tradunt Bartolus, Imola, Castren. Comens, Alexan. & Iason in l. quæ dotis. ff. solu. matrim. idem Bar. in l. vlt. col. pen. nu. 11. C. de pactis. Alexan. in consi. 54. colu. 1. lib. 1. Iason in consi. 5. colu. penult. & vlt. lib. 3. & in consi. 169. col. vlt. lib. 4. Decius in consi. 305. col. 1. & in consi. 470. col. 2. Et hos quidem commemorauit ac secutus est Riminal. iunior, præcitato in loco. num. 917. secundum nouam impressionem. Et hac de re non est multum dubitandum: cũ in claris non sit (vt dicebat ipse Riminaldus) opus coniecturis. l. continuus. §. cũ ita. de verborum obligation. quo lo-
3 ci dicebat Baldus, quod omittere certitudinem † pro quærendis indicijs est infirmitas intellectus. Et hæc quidem dici non potest proprie coniectura, iuxta ea, quæ de coniecturis diximus supra lib. 1. q. 7. nu. 27.

4 Secunda est coniectura, quando mortis mentio † facta esset solum per modum dilationis, atque ita solum in verbis executiuis; vt si quis alteri fundum donaret, reseruato sibi vsufructu vsque in tempus mortis. Hoc etiam casu, donatio dicitur inter viuos. Et illa mortis mentio, causa dilationis potius, & ad demonstrandam executionem facta est. Ita Baldus in additionibus ad Specu. in titu. de instrumen. editione. col. vlt. versic. si quis donat. idem in consi. 107. Anno Domini lib. 2. Alex. in l. quæ dotis. num. 25. & ibidem Iason, num. 32. ff. soluto matrimo. idem Alexan. in consi. 14. nume. 11. lib. 1. & in consi. 71. colum. 2. lib. 5. Socin. sen. in consi. 53. colum. 2. & in consi. 137. lib. 1. & in consi. 232. colum. vlt. lib. 2. Iason in consil. 169. colum. vltim. lib. 4. Ruinus in consi. 51. num. 5. lib. 1. Riminald. senior in l. more. ff. de iurisdict. omn. iudi. & ibidem Decius. nu. 33. & idem Decius in consi. 305. colum. vltim. & in consi. 500. num. 11. Gratus in consi. 111. num. 18. lib. 1. Cassanens in consi. 65. nu. 7. Gulielmus Benedictus in cap. Raynutius. in verbum testamentum. il 4. num. 23. de testa. Boer. in q. 353. num. 12. Crauet. in consi. 214. nu. 11. Natta in consi. 111. nu. 3. & in consi. 123. nu. 7. lib. 1. & Rolan. consi. 61. nu. 13. 35. & nu. 42. lib. 2. & Riminal. iunior præcitato in loco. num. 291. qui prædictos recenset. Et illis accedunt Roma. in consi. 513. num. 1. & Ruinus in consi. 182. num. 5. lib. 1. Ea ratione vsus est Bal. in dicto consi. 107. quod donator, reseruando sibi vsumfructum (qui multis modis finitur, §. finitur, in institut. de vsufruct.) mortis mentionem, ad demonstrandum, quod non nisi per mortem finiri, eoq; in vita vti velit, præsumitur adiecisse. Et ideo cum ea de causa fit mortis mentio, operari non debet alium effectum. l. legata inutiliter. de adimen. lega. & confert. l. non omnis. ff. si cert. peta.

Tertia est coniectura, quando in donatione quinque te-
5 stes non interuenissent: sicuti requiritur † in donatione causa mortis l. vltim. C. de donat. causa mortis sed duo tantum. Hoc sane casu, & si mortis facta est mentio, attamen adhuc præsumitur donatio inter viuos. Ita Pereus, & Cynus in l. licet. C. de pactis. Alexand. in l. quæ dotis. num. 13. & ibidem Iason num. 46. ff. solut. matrim. idem Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta. num. 15. & ibid. Butigella. nu. 34. de verborum obliga. Corneus in consi. 124. lib. 1. in consi. 254. colum. vlt. lib. 3. & in consi. 259. lib. 4. Ruin. in l. 2. num. 69. ff. de leg. 1. Galliaula in l. 1. §. si quis ita. num. 10. de verborum obligationi. Bertrandus in consi. 88. nu. 2. lib. 2. Gulielmus Benedictus præcitato in loco. Parisius in consi. 90. nu. 4. lib. 3. & Socinus iun. in consi. 21. ad finem. lib. 2. Roland. in consi. 8. nu. 22. lib. 1. & Rimin. iun. prædicto in loco. num. 924. Et his addo Crauet. in consi. 52. nu. 4. & in consi. 227. in fine. Nattam in consi. 115. num. 3. & 4. lib. 1. & in consi. 645. nu. 4. lib. 1. Est huius sententiæ ratio, quia nõ præsumitur donator elegisse viam, qua sua dispositio subuertatur. l. 3. ff. de testa. milita. Est simile quod dicimus, quod quando est dubium, an testator voluerit condere testamentum, vel codicillos, & constat adhibuisse quinque testes tantum, cum plures adhibere potuisset si voluisset.
6 præsumitur † voluisse codicillari, non autem testari. vt tradunt omnes in l. non codicillum. C. de testa. & dicemus subsequenti in libro. in præsumptio. 8. Ita quoque econtra dicemus, quod si donator adhibuit quinq; testes, præsumitur voluisse donare causa mortis.

7 Quarta est coniectura, quando in donatione † facta est mentio hæredum donatarij, vt puta si dictum est, quod donabat pro se & hæredib. ac successoribus, vel pro se, filijs & descendentibus. Ita Baldus in l. 2. colum. 2. C. de iure dotium. Aretin. in consi. 74. num. 5. versic. 3. in uxor. Alex. in consi. 13. colum. 3. in consi. 7. col. penul. lib. 6. Rimin. sen. in l. vir. col. 4. C. de pactis. Corne. in consi. 223. col. 2. lib. 2. Iason in consi. 5. colum. vlt. lib. 3. & in l. quæ dotis. num. 48. ff. solut. matrim. & in l. non omnis. num. 5. ff. si cert. petat. & ibidem Dec. num. 8. Alciat. col. 3. Socin. sen. in consi. 53. nu. 5. lib. 1. & in consi. 73. lib. 3. Andreas ab Exea in tracta. de pactis. nu. 504. Boer. in q. 253. num. 12. Ferratius in cautela. 30. ad finem. Ripa lib. 3. responsorum. cap. 9. nu. 7. Crauet. in consi. 214. num. 18. Rolan. in consi. 8. num. 19. & 20. & num. 32. lib. 1. & Riminaldus iun. prædictos referens in præcitatis commentarijs de donatio. in prin. num. 297. Et illis accedunt Ruinus in consi. 98. num. 16. in consi. 126. num. 6. lib. 1. & in consi. 133. nu. 12. lib. 2. Didacus in rub. extra. de testa. in 3. parte. nu. 25. vers. erit & alius casus. Rolan. in consi. 61. nu. 37. & num. 61. lib. 2. qui communem esse testatur. Et receptæ huius sententiæ ratio à prædi-
8 ctis affertur, quia † naturæ donationis causa mortis, repugnat pactum, quod transeat ad hæredes. Cum donatario ipso præmoriente euanescat.

Cæterùm à prædicta recepta opinione, visi sunt dissentire Baldus in cons. 361. Domina Ioanna. vers. Nec obstat q̄ facta fuerit mentio hæredis. Decius in consi. 470. nu. 10. versi. 2. respondetur. & Alciatus in resp. 659. nu. 2. & in l. non omnis. ff. si cert. pet. Et apertius Crottus in l. stipulatio hoc modo concepta. nu. 82. ff. de verb. obl. qui tribus mouetur argumentis.

Declaratur primò hæc coniectura vt locum non habeat,
9 quando † aliæ vrgentiores extarent in contrarium coniecturę, quibus apparere posset, donatorem voluisse potius donate causa mortis quam inter viuos, etsi hæredum donatarij mentionem fecerit. Ita respondit Decius in consi. 470. nu. 9. in fine. & num. 10.

Et Decium secuti sunt Alciatus l. non omnis. nu. 4. ff. si cer. peta. & Rimin. iun. p̄citato in loco. nu. 936. contrarias coniecturas considerauit Decius, vt quando facta est mentio mortis. vt diximus supra in principio, & rursus, quando adhibiti fuerunt quinque testes vt attigi supra in quinta coniectura, & susius dicemus in subsequenti præsumptione, in quarta coniectura. illas sanè coniecturas respondit Decius præualere huic pacto, quod ad hæredes transeat.

Declaratur secundò hęc coniectura, vt locum sibi nõ ven-
10 dicet qñ mentio † hæredum donatarij facta est in verbis executiuis. Nam tunc non præsumitur donatio inter viuos. Ita declarant Gratus in consi. 111. nu. 20. lib. 2. & Rimin. præcita-
11 to in loco. nu. 940. Non enim verba † posita in executiuis instrũ & contractus, immutãt eorum naturã. Ita in specie donationis, q̄ non dicatur inter uiuos ob id q̄ in clausula executiua dictum fuerit, q̄ non posset reuocari, r̃ndit Dec. in consi. 305. nu. 5. quẽ secutus sum in consi. 160. nu. 38. lib. 2. Qua de re dicemus inf. in 10. coniectura in prima declaratione.

12 Declaratur tertiò, vt hæc cõiectura cesset, qñ † aliàs donatio nõ valeret vt donatio inter viuos, Nã tũc valeret, vt donatio cã mort. vt puta si donaret oĩa bona p̄sentia & futura. Nã tunc ex quo non pòt valere, vt donatio inter viuos: quia tolleret testandi facultatem, dr̃ voluisse donare cã mort. etsi hæredum in ea mentio facta sit. Ita declarant Gratus in consi. 70. nu. 6. lib. 2. & Riminal. prædicto in loco. nu. 941.

Quinta

13 Quinta est coniectnra,qñ † merita donatarij præcesserunt.
Nā & tunc non attenta mentione mortis, donatio præsumi-
tur facta inter viuos.Ita Bal.in l.si mortis.C. ad l.Falcid. Ri-
min.Sen.in l.vlt.col.4.C.de pactis.Tiraquel.in l.si vnquam.in
verbo donatione. nu.47.C.de reuoca. donatiun. & Riminal.
iun.in instit.de donatio.in prin.nu.943.Qui quidē reib. egre-
gijs rōnib.cōprobat.Idē rñdit Rolan.in consi.61.nu.41.lib.2.
etsi a prædictis dissentiat Coro.in consi.126.nu.14.lib.1.
14 Sexta est coniectura,qñ † donatio, omni meliori modo,iu
re & forma,quib.magis potuit donaror,facta fuit.Nam tunc
ꝑsumit donatio inter viuos, nō autem cā mortis, etsi aliqua
mortis mentio in ea facta sit.Ita rñderunt Corn.in cons.289.
col.7.lib.4.& Cranc.in consi.214.in fi.Paris.in consi.90.col.2.
lib.3.& Rol.in cons.8.nu.24.lib.1.quos secutus est Riminald.
iuniot præcitato in loco.nu.952.Ea est ratio,quia melior est
modus donationis inter viuos,quæ reuocari non putest,quā
donatiunis causa mortis,quæ facilè reuocatur.
15 Septima est coniectura,qñ mentio † moreis facta est in ge
nere tm̄, vt puta si mulier alicui donaret quocunq; modo so
lut.matr.sub quib.verbis generalib.causa ēt mortis compre-
henditur, Hoc etiā casu præsumitur donatio inter viuos. Ita
Alex.in l.quæ dotis.nu.10.ff.solut.mare. secundum intellectū
glossæ & Doctorū ibi.& ibid.Claudius Aquensis. num.9.qui
eiusdem snīæ recenset Salicetum in l.2.in fine. C. de iure do-
tium.Idem affirmaront Socin.Sen.in cons.73.nu.5.lib.3.Gu-
liel.Benedictus in cap.Raynu.in verbo.testamentum.il 4.nu.
23.in fine.de testa.& Riminal.iun.præcitato in loco. nu.955.
qui prædictos commemorat.
16 Octaua est coniectura,qñ quis † donat irreuocabilitet,ni-
si in casu superueniētiæ filiorum. Hoc etiam casu,etsi moreis
mentio facta est : attamen adhuc præsumitur donatio inter
viuos.Ita Ruin.in consi.123.nu.7. lib.1. & in consi.62. nu.12.
lib.2.Tiraquel.in l.si vnquam.in verbo,donatione.nu.203.C.
de reuoca.donat.quos secutus est Rimin.iun. præcitato in lo
co.nu.960.qui nu. 964.alios recenset.
17 Ea ratione moti sunt , ꝙ cum donatio † causa mortis per
superueuientiam filiorum nun reuocetur,sicque in ea locum
non habeat dispositio.l.si vnquam.C.de reuoca.dona.sequi-
tur,ꝙ cum casus iste exceptus,non conueniat donationi cau
sa mortis,sed donationi inter viuos tm̄ , arguit donationem
factam esse inter viuos.Ita in simili probatur ex l.Proculus.ff.
18 de vsufructu. vbi Baldus scribit , ꝙ si maritus † legat vxori
vsumfructum,& prohibeat alienationē,præsumitur reliquis-
se proprietatem : quia alias verba non deseruirent intentio-
ni:cum vsusfructus ēt remota illa prohibitione alienari non
posit.l.si vsusfructus.ff.de iure dotium. Et Bal. secuti sunt ꝑ-
multi,quos recensebimus subsequenti lib.in ꝑsump. 125. vbi
de legato vsusfructus differemus . Præterea afferri potest ra-
19 tio,ꝙ exceptio.† debet esse de genere regulæ,vt tradunt oēs
in l.1.ff.de reg. iur. cum ergo exceptio casus l.si vnquam. sit,
de donatione inter viuos,sequitur dicendum,ꝙ regulam ip-
sam præsupponit esse de eadem donatione.
Cæterum à prædicta opinione dissentiunt Castren.in con-
si.434.lib.1.& Corneus in consi.244.lib.4.quos sic refert Ti-
raquel.præcitato in loco.nu. 198.
20 Nona est coniectura,qñ præcedit † causa donationis inter
viuos,vt puta causa matrimonij vel alimentorum, quib.do-
nans obstrictus erat . Hoc ēt casu præsumitur donatio inter
viuos:& si moreis mentio facta est. Ita Barto.& Castren.in l.
nam & si cum moriar.ff.de condi.indebi.Alexan.in consi.77.
col.2.lib.4.Bertrandus in consi.1.num.29.lib.2.Grammat.in
decis.73.nu.12.Gulielm.Benedict.in d.verbo. testamentum.il
4.nu.23.in quinta limit.& Riminal.iun. in loco prææallegato.
nu.967.qui cum Barto.tamen dicit non esse donationem,sed
promissionem inter viuos.
21 Decima est coniectura , qñ in † donatione adiectum fuit
pactum de non reuocando ipsam donationem . Hoc etiam
casu præsumitur donatio inter viuos,& si aliqua moreis men
tio facta est.Ita Barto. Ange. & Castren.in l.vbi ita donatur.
ff.de donario.Bar.in l.vlt.nu.11. C.de pactis. Dynus in consi.
44.in 3.dubio.Ange.in consi.175.num.6.Castren.in consi.61.
nu.1.& in cons.75.nu.2.lib.2.& in consi.98. Notandū est lib.
1.Abbas in cap.constitutus.de relig.dom.Aretin.in consi.41.
nu.6.in fine.& in consi.74.col.2. versi.1. ratio. Alex. in consi.
74.nu.3.lib.1.Corneus in consi.158. ad finem,lib.4. Riminal.
sen. in l.vlt.colu.4. C.de pactis.Ruin.in consi.178.in fine.& in
consi.182.nu.6.lib.1.late Iason in l.non omnis.nu.2. ff.si cert.
peta.& in l.quæ dotis.nu.30.ff.solut.matrim.Ferratius in cau
tela.30.Ripa lib.3.respon.ca.11. Hos magna ex parte & alios
refere Antonius Gabtiel.lib.2.conclusionum. in tit. de iure-
iurando.conclus.9.num.2.Et his accedunt Bello.in consi.60.
num.13.Curtius iun.in consi.39. num.6. Andreas ab Exea in
commentarijs pactorum.nu.501. Balduinus in instit.de do-
natio.in prin.Mantua consi.102.col.1.Natta in consi. 104.nu.
6.lib.1.Didacus in rub.extra de testamen.in 2.parec.num.11.
Iulius Clarus in §.donatio.q.4. in fin.Rol. in consi.8.num.26.
lib.1.& in consi.61.nu.43. lib.2. Riminaldus iun.in institu.de
dona.in prin.nu. 970. & Mascardus de probatiunibus concl.
561. nu.6. & ij oēs moti sunt ex l.vbi ita donatur.ff.de dona.
His constat hanc esse receptam opinionem, & si dissentiūt
permulti relati à Gabriele in d.conclus.9. nu.2.versicu.tamen
cōtrarium.vbi refert Accursium,Baldum,Angelum, Alexan-
drum,Croreum,& Iasonem.Et quibus addo Curtium innio-
rem in consi.56.nu.2.& nu.3.Paris.in consi.16.nu.13.lib.3.So-
cin.iun. in l.sciendum.num.40.de legat.1.& in l. qui Romæ.§.
duo fratres.nu.94.ff.de verb.oblig.
Et prædicta quidem opinio locum habet multo magis,
22 quando adhibitum est † iuramentum , de non reuocando.
Ita Gabriel in dicta conclus.9. nu. 11. recenset scripsisse per-
multus.Quibus accedunt Rolan.in consi.8.nu.26.& 27.lib.1.
& in consi.61.nu.44.lib.2.
Dissentiunt tamen Corneus in consi.126.col.2.lib.1.Iason
in consi.60.colum.5.versi.2.respondeo.lib.3.Decius in l. non
omnis.colu.3.ff. si certum petatur.& ibidem Alciatus.Paris.
consi.16.nu.14.lib.2.
Et præterea hæc coniectura locum babet multo magis ,
23 quando duplex † actus intercessit , nempè donatoris pactū
de non reuocando,& stipulatio notarij.Ita Aret.in consi.74.
col.2.versi. 2.moueot , &c.qui huius opinionis refere & Bar.
in d.l.q̄ dotis.sol. matr.ex tex.l.cū maritus.§.vit.ff.de pact.do.
Extenditur hæc coniectura,vt locum etiam babeat, quan-
24 do facta † est promissio de non reuocando donationem cer
to casu,vel aliqua eueniente conditione.Nam illis in casibus
qui bus facta est promissio non reuocandi,donatio præsumi-
tur inter viuos,in alijs verò dicitur esse causa mortis. Ita Bar
to. in l.si alienam.§.1.ff.de donatio.causa mortis. qui distin-
guendo dixit, quod quando donatio est facta in contractu,
hoc est actu inrer viuos , & promissum fuit, quod non posset
reuocati,nisi præmoriente donatatio , eo casu quo donata-
rius præmoreretur,donatio esset causa mortis,in reliquis ve-
ro casibus, in quibus est promissum non reuocare,dicitur, &
25 censetur donatio inter viuos , quæ † sui natura reuocabilis
nnn est.& Bar. secuti sunt Castren. Imola & Roman. ibidem
& idem in consi.82. In ista donatione.colu. 1.lib.2. Corneue
in consi.289.nu.9.lib.4. Ruin. in consi.129. nu.6. & in consi.
180.nu.9.lib.1. qui quidem postremo hoc in loco respondit,
26 promissionem † de non reuocanda donatione , nisi in casu
ingratitudinis , efficere , vt quo ad hunc casum donatio sit
causa mortis , reliquis verò in casib. in quibus promissio est
de non reuocando,est donatio inter viuos.Idem in pacto de
reuocando per solam rei donatæ alienationem , respondit
idem Ruin.in consi.82.nu.19.sic etiam Bar.sequitur Andreas
Pomates in additio.ad Bart.in d.l.si alienam.§.1.Andreas ab
Exea in commentarijs de pactis.nu.503. Gulielmus Benedi-
ctus in cap.Raynut.in verbo,testamentum.il.4.nu.23.versi.3.
limita.de testa.Didacus in rub.de testamen.in 2. parte. num.
11.versi.nec verba.& Riminal. iun.in institu.de donatione.in
prin.nu.972. Et huius quidem sententiæ est ratio à Bar.rectè
perpensa , quod sicuti donatio illa tota dicitur inter viuos,
quando donator promisit eam non reuocare quocunq; ca-
su.d.l.donator.ff.de dona.causa mortis. Ita etiam dicitur in-
ter viuos atq; ita irrenocabibs quo ad certum casum ab ipso
27 testatore promissum. Permissum est enim † argumentum de
toto ad partem.l.quæ de rota. ff.de rei vendica. cum simil.Et
hæc quidem recepta opinio retinenda est in iudicijs præser-
tim,tametsi ab ea dissenserint nonnulli in d.l. si alienam.§.1,
& Angelus in consi.254.num.4.
28 Declaratur primò hæc coniectura , vt locum habeat † qñ
promissio de non reuocando, est adiecta ipsi substantiæ do-
nationis:Secus si posita est in parte executiua . Ita declarant
Iason in consi.60.col.3.lib.3. Decius in l. non omnis. nu.10.
ff.si certum petatur.idem in consi.305. nu.5. & in consi. 470.
nu.2.Cure.iun.in consi.56.nu.2. & 3. Et hos refert & sequitur
Gabriel in d.conclus.9.nu.4.sic & Riminaldus iunior in loco
iam sæpius citato.nu.984.Didacus in rub. de testam. in 2.par
te.nu.12.& 13.Natta in cons.104.nu.6.Ita etiam intelligo Pa
ris.in cons.16.nu.14.lib.2.cum dixit,ꝙ promissio de non cō-
traueniēdo donationi, intelligitur sequi naturam ipsius do-
nationis.sic & Gabriel in consi.61.lib.1. & Mascardus in tra-
cta.de præsumpt.conclus. 56 t.nu.2.
29 Declaratur secundò,vt locum habeat,quando † actum est
vt nullo casu reuocari posit : secus verò si certo tantum ca-
su.

fu. qnia in alijs manet donario causa mortis, vt diximus supra in extensione.

Declaratur tertiò, vt non habeat locum hæc coniectura
30 † in donatione facta in testamento. Nam tunc etsi facta est
cum promissione de non reuocando, adhuc dicitur reuocari
posse. Ita Gulielmus Benedictus in d.cap. Raynurius. in verbo, testamentum.il.4.nu.29. versi.4. & vltima est limitatio. de testa. quem secutus est Gabriel in d.cunclus.9.nu. 9. Et his accedunt. Ias. in consi.6.col.6.versi.3. respondetur.lib.3. Ruin.in consi.129.nu.7.lib.1.& Socin.iun.in consi.114.nu.13.lib.3.

Cæterùm dissentiunt Roma.in consi.171. nu.7. Imola in l. Sæia. §.vlt. ff.de dona.cau.mot. Afflict.in c.1. §.donare. nu.40. qualiter olim feudum aliena.poter.Buer.quæst.353. num.5.&
31 Ripa in l.nemo potest.nu.35.de lega. 1.scribunt ij, q † donatio hæc, non sequitur naturam ipsius testamenti, sed q reuocato vel annullato testō, non censetur reuocata donatio.

Huc facit quod tradit Bart.in l.cum quis decedens. §. Co-
32 dicillis.nu.5.de leg.2. Cùm dixit confessionem † in testamento factam, esse irreuocabilem, ex quo ius parti quęsitū est. Et Barto. secuti sunt congesti à Tiraquello in tracta. de legibus connubial.in gl.3.nu.95.qui & dissentientes commemorat.

Declaratur quarto, vt locū non habeat, quando non posset valere tanquam donatio inter viuos; sicuti quando quis donaret omnia bona sua præsentia, & futura. Hoc sane casu, & si adiectum fuit pactum, de non reuocando: attamen non dicitur donatio inter viuos. Ita in specie responderunt Castrens.in consi.75.Notandum est.lib. 2. & Socin. sen. in cons. 130.lib.1.quos secuti sunt Crottus, & Crauetta in rubric.de leg.1.Ille nu.6.iste 156. Iulius Clarus. §. donatio. quæst.19. & Mascardus conclus. 561.nu.7.

Declaratur quinto, vt non procedat, quando quis habens facultatem eligendi aliquem post mortem suam, vt possit succedere testatori, donaret per modum electionis, adhibita promissione de non reuocando. Ita Petrus Peralta Hispa. in l.cum pater.§.à filia.nu.90.de leg.2.

33 Vndecima est coniectura, quando donator † reseruauit sibi multa bona ex donatis, vt de illis posset disponere. Hoc etiam casu præsumitur donatio inter viuos, etsi mortis mentio in ea facta fuerit. Ita Baldus in consi.107. Anno Domini col.1. vers.præterea retentio.lib.2.quem secutus est Crauet.in cons.214. nu.12.& 15. qui multis rationib.cōprobauit.& idē in cons.617.nu.1.Ita ēt Rolan.in cons.61.nu.42.li.2.qui eiusdem opin. commemorat Alex. Socin. Ruin. & Bertrandum.

34 Duodecima est coniectura, qñ donatio † fuit insinuata.
Hoc casu pariter præsumitur donatio inter viuos: Cum alio-
35 qui insinuatio † non requiratur in donatione causa mortis. Ita Iaso.in consi.6.col.3. lib.3. quem secutus est Crauet. in d. consi.214.nu.16. Intelligit tamen Iason in d.cons.6.col.7. nisi expresse dictū fuerit, q ad cautelam adhibita fuit insinuatio.

36 Decima tertia est coniectura, qñ in ipsa donatione † adiecta fuit clausula cōstituti, qua dñium, & possessio trāsfertur in donatarium. Nam tunc præsumit donatio inter viuos. Ita Rolan.in consi.61.nu.46.lib.2.post Aug.in l.quamuis.§.si cōductor.vbi etiam Alex.ff.de acquirē. poss.idem Alex.in cons. 81.col.4.lib.2.& Paris.in consi.98.nu.21.lib.2.

Declaratur hæc coniectura, vt locum habeat, qñ donatio
37 † est simpliciter facta, secus si dictum est causa mortis. Ita Paris.in consi.16.nu.11.& 12.lib.2.

Decimaquarta est coniectura, quæ cum præcedenti cōue-
38 nit, qñ s.in ipsa donatione † adhibita fuit clausula, ad habēdum, tenendum &c. Nam tunc præsumitur donatum inter viuos. Ita in specie respondit Rolan.in d.consi.61. nu.48. lib.2. post Bald.in consi. 108.in fine.lib.3.

39 Decimaquinta coniectura est, qñ donatio † facta fuit coniunctæ personæ. Nam & tūc præsumitur donatio inter viuos, etsi facta est sub cōmemoratione mortis. Ita Comen.& Rom. in l.quæ dotis.ff.solut.matr.quos secuti sunt Soci. Sen. in cōs. 137.col.2.lib.1.Roland.in consi.61.nu.49.lib.2.

PRAESVMP. XXXVI.

Donatio causa mortis quando præsumatur, etsi nulla mortis mentio facta est.

SVMMARIVM.

1 Donatio in qua mortis non fit commemoratio, inter viuos censetur.
2 Donatio in dubio potius inter viuos, quam cā mortis præsumitur.
3 Donatio facta ab ęgroto, si mortis nō fiat mētio, inter viuos pſumit.
4 Donatio mortis causa, ex præsumptionib. & coniecturis censetur, nulla etiam facta mortis commemoratione.
Si de re reddenda conuentum sit.nu.5.
Si donatio pio loco ab infirmo facta sit, qui ex ea infirmitate decessisset.num.6.
Si simpliciter facta, valere non posset vt inter viuos. num. 7.
Si quinque testes fuerint adhibiti nu.8.
Si donatio fiat tempore pestis, aut ab infirmo ex pacto.nu.10.
Si fiat ab ingrediente religionem qui animo probandi se protestaretur ingredi.nu.11.
Si mortis mētio in alia instri parte fiat ad quā haberet relatio.nu.12.
Si donans dixerit, relinquo tibi bona mea.nu.13.
9 Volontas vt verbis, ita & facto declaratur.

Cvm nulla mortis mentio facta est in donatione, illa
1 censetur † donatio inter viuos, sicuti scribunt oēs
in l.quæ dotis.ff.solu.matr. Et qñ verè sumus in du-
2 bio, præsumitur † potius donatio inter viuos, quàm causa mortis. Ita Bald.in consi.107.Anno domini.col.3.vers.præterea lib.2.& Rolan.in consi.61.nu.29.lib.2.

3 Extenditur hæc snia, vt locum habeat etiam qñ † ab infirmo & ęgrotante facta est. Nam si nulla facta est mortis mentio, præsumitur inter viuos.l.Sæia.§.vlti.ff.de dona.causa mortis, vbi Comens.& Imola. Idem affirmarunt Alex. Ias. & reliqui in l.quæ dotis.ff.solu.matr.& alios recenset Rimin.iun.in commentarijs.ad tit.de donatio. in insti.in prin. num.874.& alijs comprobat Roland.in consi.8.nu.35.& 36.lib.1. qui declarat, vt dicemus infra in quinta coniectura.

Declaratur nunc hæc iuris & Doctorum sententia, vt lo-
4 cum non habeat, quando † contrarijs coniecturis & pręsumptionibus constaret, donationem esse causa mortis.

5 Prima est coniectura, quando conuentum fuit † de re ipsa reddenda. Nam tunc pręsumitur dona. causa mor. Ita Barto. & Imola in l. Sæia. §. vlt. ff. de donat. causa mort. Rimin.iun. in loco pręallegato.num.989. Et ij moti fuerunt ex tex.d.l. Sæia. §. vlt. Et quia repugnat naturæ donationis inter viuos, quę non reuocatur, conuenit vero donationi causa mortis, debet ergo censeri donat. causa mortis.

6 Secunda est coniectura, qñ donatio † facta fuisset pio loco ab infirmo, qui ex ea infirmitate decessisset. Hoc casu præsumit donat.cau.mort etsi nulla mortis mentio facta esset. Ita Gl.& Butrius in ca.in his.de sepul. Roma. in cons.229. nu.1. versi.2.quia. Alex.in consi.81.col.1.lib.1. Rimin. iun. in præcitato loco.nu.992. Ripa in tract. de peste. in tit. de priuilegi cōtractuū.nu.171.& Mascard.de pbationib. cōclus. 561.nu.9.

Tertia est coniectura, qñ donatio simpliciter facta valere
7 † nō posset, vt inter viuos. Nā tunc præsumitur facta cā mortis. Ita Bald.in cons.108.Dom.Ioanna.col.pen.lib.1. Corn.in cons.126.in fine.lib.1.Gratus in cons.70.col.1.lib.1.Soci.sen. in cons.130.col.pe. & in cons.137.col.2.lib.1. Crotus in rub. de legat.1.nu.23. Afflict.in decis. 338. nu.8. Ripa in tracta.de peste.in 2.par.nu.179.in fine.Crauc.in cons.52. nu.4. Rimin. iun.vbi sup.nu.993.qui prædictos recenset. Et illis accedunt. Castren.in cons.75.Notandum q statutū.nu.3. vers.potest dici melius lib.2. & retuli in præcedenti præsump.nu.32. Ruin. in cons.51.col.2.vers.& dato.& in cons.52.col.2. vers. & idem in casu nostro.lib.2.Socin.sen.in cons.130. nu.7. & cons.137. nu.1.lib.1. Guliel. Benedictus in cap. Raynu. in verbo. testm. il 4.num.25.de testa.Socin.iun.in consi.21.col.vlt.versi. & pro hoc in fortiorib.lib.2.Rolan.in cons.8.nu.23. & in cōs. 65.nu. 13.lib.1. & Thobias Nonius, in cons.55.nu.8.& Anton.Gabr. lib.2.conclus.tit. de iureiuran.conclu.9.nu.8.qui nu.9. subiungit post Gulielmū Benedictum, idem esse qñ pro parte tantū annullaretur.& hæc quidē coniectura procedit multo magis qñ in donationis instro opposita fuisset clausula; omni meliori modo. Nā tunc si non pōt ob aliquem defectū valere, vt donat.inter viuos, valere pōt, vt donatio cā mort. Ita in specie rñdit Corn.in cons.289. nu.10.vers.itē concurrit.lib.4.quē secuti sunt Paris.in cons.90.nu.10.lib.3.Crauc.in coos.214.nu. 214.nu.19.& Rolan.in cōs.8.nu.24. lib. 1. & afferūt exemplum qñ facta est donatio oīum bonorū pręsentiū, & futurorū, quę non valet secūdm cōem opinionē, de qua apud Doct.in l. stipulatio hoc mōd concepta.de verb.obl.& in l.vlt. C.de pactis. vt ēt in donatione inter viuos excedēte quingentos aureos, nulla facta insinuatione, iuxta.l.sancimus.C.de donatio.

Quarta est coniectura, qñ in donatione simpliciter facta
8 quinq; testes † adhibiti fuerunt. Hoc ēt casu præsumitur donatio cā mort. Ita rñderunt Corn.in cons.124.nu.7. & in cōsi. 126.nu.8.lib.1.Dec.in cōs.470.col.2.Gozad. in cons.80.nu.15. quos secutus est Riminal.iun.in pręcitatis cōmentarijs ad ti. de donat. in insti.in prin.nu.997. Et his accedunt Ias.in cōs.6. col.4.vers.item in dicto testō.lib.3. Dec.in consi.305. in fine. Nat.in consi.113.nu.3.Decianus in consi.3. nu.3. lib.1. Ea est
9 huius sniæ ratio, q ita facto † sicuti verbis voluntas declaratur.l.Paulus. ff. rem ratam haberi. & copiose scripsi in commētarijs de recupera.poss.remedio 15.nu.124. Cum ergo hoc

factum

factum adhibitionis quinque testium conueniat donationi causa mortis,sequitur dicendum , in dubio donatum causa mortis.argum.l.non codicillū.C.de testa.Et accedit q̃ si prę-sumeretur inter viuos, tres alij testes superuacanei essent.

Cæterum ab hac opinione dissentiunt Ripa lib.3.,respon-sorum c.9.nu.4.Natra in consi.104.nu.13.lib.1.& Rolandus in consi.61.nu.59.lib.2.qui scribunt,hanc vel leuem,vel minus veram esse:cum nil repugnet,quin & in donatione inter viuos,adhiberi possint quinq; testes. Et quamquam tres te-stes vltra necessariū fuerint adhibiti,attamen abundans cau-tela non nocet.l.qui mutuam. ff.mand. Nec repugnat text.l. non codicillum.C.de testam.quia ille procedit,quando id q̃ adhibetur repugnat substantiæ actus sicuti repugnat hęredis institutio codicillis. vt declarabimus in sequenti libro,in tertia præsumptione.

10 Quinta est coniectura,quando † donatio fit tempore pe-stis,siue ab infirmo ex peste: siue à quouis alio existente in loco contagioso. Ita Corneus in cons. 124.lib.4.& Ripa in tract.de peste.tit.2.de priuileg.contractuum causa pestis.nu. 172.& nu. 176.qui multis comprobat. & Riminaldus iunior in institut.de donatio.in prin.nu.102.

Et idem est in alio ægrotante, si modo aliquæ aliæ coniecturæ concurrant.Ita Rolandus in consi.8.nu.35.& 36.lib.1. Sic declarando Corneum in consi. 126. lib.1. & Gozadin.in consi. 80.col.3.

11 Sexta est coniectura, quando quis ingrederetur † religionem protestando , quod ingreditur animo probandi , vel q̃ per actum illum ingressus,non intendit profiteri: & simpliciter donaret monasterio bona sua, vel alteri. Hoc etiam casu præsumitur donasse causa mortis , & si nulla mortis mentio facta est,cum donasse videatur sub conditione , si mors ipsa ciuilis,hoc est præfessio sequetur. Ita Hostien.Ioan.Andreæ, Cardinalis,Abbas,Ancharanus, & Imola in capit. penult.de regula.Iason in Auth.si qua mulier.in fi. C. de sacrosan.eccl. Rimin.iun.in loco præallegato.nu.375.

12 Septima est coniectura. quādo fit † mortis mentio, in alia parte instrumenti, ad quam deinde haberetur relatio . Nam & tunc pręsumitur facta donatio causa mortis.Paris.in consi.16.num.5.lib.2.

13 Octaua est coniectura,quando donans dixit,relinquo † tibi bona mea . Ex quo enim verbum relinquo , ad morientes tantum pertinet.l.1.§.vltim. ff.de tabu. exhiben. præsumitur donasse.Ita Guido Papæ in singu.357.& Ripa in tractatu. de peste.in titu.de priuileg.contractuum.nu.177. & Mascardus in dicta conclus.561.nu.20.

Nona coniectura est,quando donatione simpliciter facta, is donans confecit statim testamentum,in quo fecit mentionem dictæ donationis.Ita Cassaneus in consuetud. Burgundiæ.tit.7.de successionibus.§.5.nu.10.ex sententia Curtij senioris in consi.44.super duobus publicis.col.3.& secutus est Mascardus de probationib.conclus.561.nu.21.

PRAESVMP. XXXVII.

Donatio causa mortis quando reuocata præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio causa mortis secundum Iustinia. tribus casibus censetur reuocata.*

2 *Donatio causa mortis & legatum a pari procedunt, ideo ab vnius ad alterius reuocationem licet argumentari.*

3 *Donatore reconualescente ab infirmitate in qua donauit, præsumitur reuocata donatio.*

Idque ipso iure absque alio pacto.nu.4.

5 *Donatio nullo graui periculo instantis mortis facta,per reconualescentiam non præsumitur reuocata.*

6 *Donationem qui ob reconualescentiam dicit reuocatam,quid probare debeat.*

7 *Donatore mortuo eiusq; hærede asserente donationem reuocatam fuisse ob reconualescentiam priorem quid probare is debeat.*

8 *Donatio causa mortis reconualescente donatore non reuocatur, si id se nolle declarauerit.*

9 *Donatio causa mortis pænitentia donatoris reuocatur.*

Quę pænitentia vel verbis declarat expresse,vel factis tacite.n.10.

Et duobus probatur testibus secundum Decium.nu.11.

Verius tamen est expressam quinq; tacitam duob.probari.nu.12.

13 *Donationem pænitentia reuocatam indicio est, si nulla necessitate vrgente donatorem rem donatam alienet.*

Id autem quomodo accipiendum.nu.14.& 15.

16 *Inimicitia inter donatorem & donatarium exorta , signum est donationis causa mortis reuocatæ.*

Idem esse in legataria & testatore.nu.17.

Idq; procedere,etsi in testamento vel codicillis postea confectis,nullam reuocatæ donationis mentionem fecerit. nu.18.

Aut etiam per errorem facta fuerit legati solutio.nu.19.

Nec refert etiamsi donatio ob specialia donatarij benemerita processerit.nu.20.

21 *Inimicitia inter donatarem & donatarium culpa donatoris interueniente,non præsumitur donationis facta reuocatio. Contraria tamen opinio probabilior, & ratio eius.nu.23.*

Idem in testatore & legatario.nu.22.

24 *Pænitere proprie dicitur , qui proprium errorem detestatur , & à proprio facto recedit.*

25 *Inimicitia ob quam donatio causa mortis reuocata præsumatur, grauis esse debet.*

26 *Inimicitiæ graues quæ sint inter donatorem & donatarium aut testatorem legatariumac.nu.27.28 29 31.33 34.& 36.*

30 *Adulterium vxoris inimicitia censetur sufficiens ob quā donator vel testator,legatū vel donationem cā mortis censeaī reuocasse.*

32 *Occidere is dicitur , qui graui infirmitate laborantem desert & negligit.*

35 *Altercatoria verba non arguere legati reuocationem.*

37 *Iniuria quæ dicatur atrox,iudicis relinquitur arbitrio.*

38 *Inimicitia sequuta reconciliatione , donatio vel legatum factum reconualescit.*

39 *Donationem causa mortis vel legati, expressa vel tacita pænitentia reuocatam præsumi,vtrum locum etiam habeat, nulla hærede instituto.nu 40.*

41 *Decedere sine hærede,quando interdum quis possit.*

42 *Donans causa mortis alterius,non potest sua pænitentia reuocare.*

43 *Donataria præmoriente cā mortis donatio caduca fit & resoluit.*

44 *Donatio facta vxori , ipsa præmoriente resoluitur .*

45 *Donatore & donatario simul præmoricatib. in dubio præsumitur donatorem prius decessisse,vt valida sit donatio.*

Xplicaui superiore præsumptione,quib. coniecturis donatio causa mortis præsumatur facta. Nunc dicendum est,quibus præsumatur reuocata . Hic

1 prius dicendum est,tres tantum † casus,in quibus dicitur reuocata donatio, enumerari à Iustiniano in §. 1. in instit.de donat.Quos sanè casus explicaturi, prius admone-

2 mus,licere † argumentari à reuocatione legati ad reuocationem donationis causa mortis : cum à pari procedant.L.illud. ff.de dona.causa mortis.

3 Primus est , quando donator , † qui infirmitate laborans donauit,ab ea ægritudine reconualuit.Hoc sane casu præsumitur sua voluntate reuocata donatio.Ita scribunt gl. in instit.de donatio in prin. in verbo , superuixisset: vbi late post alios Riminal.iun.nu.1110.Bar.& reliqui in l. non omnis.ff. si cert.peta. Et manifeste probat tex.l.1.in prin. ff.de donat. causa mortis.Cum dixit iurisconf.eum qui causa mortis donat,ea mente dare, vt statim quidem accipientis fiat: si tamē conualescit , velit id ad se reuerti. Ea enim conditione infirmus donat, si ex ea infirmitate decedat . Ergo sub contraria conditione,nempe si reconualescat,reuocare dicitur:iuxta.l. aliquando.ff.de condi.& demonst.cum similibus.

4 Et hæc quidem reuocatio † ipso iure fit absq; alio pacto. Ita tradunt Bar.in l.3.in fin.ff.de donat.causa mortis.Baldus in l.vlti.C.de posthu.hęred.instit. Corneus in consi. 126.nu. 10.lib.1.Guliel.Bened.in cap.Raynutius in verbo,testā.il 4. nu.41.de testa.Moder.Parisien. in commentarijs ad consuetud.Parisien.in §.82.nu.22. Alcia.in d.l.non omnis. Alba.in consi.65.nu.2.& Riminal.iun.præcitato in loco nu.1016.testatur esse receptam omnium opinionem . Quam quinque iuris locis egregie probauit.Et rationes Decij in d.l.non omnis. dissentientis confutauit.

Declaratur primò,hæc præsumptio & coniectura , vt locū

5 habeat,quando donatio † facta fuit,nullo graui periculo instantis mortis . Nam tunc non præsumitur facta donatio ob imminens mortis periculum,ex quo nullum instabat,& propterea per reconualescentiam ab ea infirmitate nō censetur reuocata donatio.Ita Castren. Ias. Decius & Aleiat.in d.l.nō omnis.ff.si cert.pet.Didac.in rub.de testam. par.3. nu.13.Riminal.iun.in loco sup.allega.nu.1033.Quib.accedit Castren. in consi.385. si quęritur vtrum.nu.2.lib.1.qui de donat.e cā mortis,ob leuē febriculā, qua vexabatur, sic rńdit.Ita quoq; Iulius Clarus in §.donat.quæst.15.in fine.Et hac in re obser-

6 uandum est primò,q̃ is qui dicit donationem † censeri reuocatam ob reconualescentiā,probare dēt,infirmitatē qua detinebatur donator quando donauit,grauem,& periculosam fuisse.

fuiffe. Ita Caftren. in dicto con fi. 385. num. 2. Couiecturis autem infirmitas hæc ad mortem, probatur, vt fi medici id affirment, vel cuftodes qui eius curæ prǽerant, atteftentut graues eius quærelas & lamenrationes fuiffe, vel fi alia dedit figna ti moris mortis, vel fi facrofancta ecclefiæ facramenta fufcepit, ficuti Caftrenfis ipfe explicat. Eft & fecundò obferuandum,
7 ꝙ donatore † poftea mortuo, fi eius hæres afferat donationem ob id cenferi reuocatam, ꝙ ipfe donator ab ea infirmitate ob quam donauit, reconualuit: etfi deinde ex alia deceflerit, is inquam hæres probare id debet. Ita docuit Riminaldus in præcitato loco, hoc eft in inftitu. de donationibus. in princ. num. 1032. auctoritate gloffæ in l. licet. ff. de dona. cau fa mor. Imolæ in l. Senatus. §. fed mortis caufa. ff. eo. & Parifij in confi. 115. nu. 13. lib. 4.
Declaratur fecũdò, vt locum non habeat hæc coniectura,
8 † quando ipfe donator poft reconualefcentiam, declarauit velle decedere cum eadem volũtate. Nam tunc firma manet donatio quafi ex noua & recenti difpofitione. Ita refpondit Caftren. in d. confi. 385. in fin.
Secundus eft cafus, in quo reuocata & extincta cenfetur
9 donatio † hæc caufa mortis, quando † ipfe donator pœnituit donationis. §. 1. in inftitut. de donatio. & ibidem gloffa in verbo, pœnituiffet.
10 Cæterũm penitentia hǽc † folet vel expreffa effe verbis, vel tacita, vt factis. Verbis expreffa, vt fi donator ipfe dixit, fe donations pœnitere.
11 Et huius quidem pœnitentiæ declarationem duobus † teftibus probari poffe fcripfit Decius in d. l. nõ omnis. in prin. nu. 9. ff. fi cert. pet. & in confi. 505. nu. 5.
Diffentiunt tamen à prædictis Alciatus in l. 2. num. 17. in fine. ff. de legat. primo. & Natta in confil. 578. & 579. qui multis rationib. & argumentis vtitur. Et hanc exiftimo veriorem. Et fi enim (vt dicebat Decius) donatio hæc fola pǽnitentia reuocetnr, ficuti & legata: attamen aut eft expreffa
12 pǽnitentia, aut tacita. Illa expreffa debet † probari quinque teftibus: tacita vero duobus. Ita in legati reuocatione ob pǽnitentiam, poft alios tradunt Iafon in l. iurifgentium. §. ꝙ fe re in fine. ff. de pactis. & latè Catelianus Cotta in memora. in verbo, Inimicitiæ. Et in hoc conueniunt donatio caufa mortis & legatum, vt dicemus in fequenti libro in præfumptione 170. vbi agemus de reuocatione legati, ob fuperuenienté inimicitiam. Pǽnitentia tacita multis fignis declarat.
13 Primum eft fignum, fi donator † nulla vrgente necefsitate, atq; ita voluntarie alienauit rem donatam. Ita Dynus & Baldus in l. fi mortis. §. Paulus. nume. 2. ff. de donatio. caufa mortis. & in confi. 229. num. 2. Imola in dicta. l. Stichum. in fine; & ibidem Alexander & Florianus. Iafon, & Alciasus. Ita quoque Ruinus, in confi. 123. num. 4. lib. 1. & in confi. 7. nu. 15. lib. 3. Marfilius in fingul. 136. Caffan. in confuetud. Burgund. in titu. de fuccefsion. rub. 7. §. 5. nume. 4. Socin. iun. in l. 2. nume. 3. ff. de leg. 1. Roland. in confi. 61. num. 2. lib. 2. & Didacus in rub. de tefta. in tertia parte. nu. 18. Hos recenfet & fequitur Riminaldus iun. in præcitatis commentarijs in inftitut. in tit. de donatio. in prin. nu. 1055. & num. 1056. qui quinque argumentis fatis validè comprobat. Et ibidem. nu. 1057. auctoritate Aret. in confi. 74. nume. 11. Crauct. in confi. 144. nu. 10. Didac. in d. 3. parte. nu. 18. ac Ofafchi in decifionibus Pedemontanis. decif. 118. ad finem, intelligit, quando
14 † donator alienauit rem illam fingularẽ, fecus fi in vniuerfum, vt fi in omnibus fuis bonis alium hæredem feciffet. Nã tũc intelligitur falua re donata, illum inftituiffe. & idem fcripfit Ioan. Lupus in rub. extra de donatio. inter virum & vxo. §. 69. num. 10. verfi. ex quibus. & dicemus fubfequenti lib. in præfumpt. 140. vbi de reuocatione legati per alienationem rei differemus.
15 Præterea alienatio hǽc intelligitur quando † verè res ipfa fuit diftracta, fecus verò fi folummodo obligata. Ita Titanellus in l. fi vnquam. in verbo. libertis. nu. 120. in fine. C. de reuocan. dona. poft Io. Fabri, quem recenfet.
16 Secundum eft fignum pœnitentiæ donatoris, quando † fuperuenit inimicitia inter donatorem, & donatarium. Nam hanc ob caufam donatio cenfetur reuocata. Ita Alex. Iafon & Alciatus in d. l. non omnis. ff. fi certum petatur. Caffaneus in commentarijs ad confuetudines Burgundiæ in titul. de fuccefsio. rubr. 7. §. 5. nume. 4. Riminaldus iunior in inftitut. de donatio. in princip. nume. 1070. Et hæc quidem vera eft fententia, etfi Decius in d. l. non omnis diffentiat. Ita quoque
17 dicimus † quod legata, quæ huic donationi æquiparãtur. l. illud. ff. de donatio. caufa mortis. & l. 2. vbi Doctor. ff. de leg. 1. reuocata dicuntur, ob fuperuenientem inimicitiam inter teftatorem & legatarium. leg. 3. §. vlt. ff. de adimen. lega. & differemus in fequenti libro in præfumpt. 170. Et comprobatur text. l. cum hic ftatus. §. quod fi diuortium. ff. de donat. inter virum & vxo. vbi donatio facta inter virum & vxorem, quæ donationi caufa mortis æquiparatur, ex quo morte donantis valet, reuocata cenfetur ob fuperuenientem inimicitiam inter ipfos virum & vxorem. Ita quoque egregiè fcripfit Roman. in confi. 459. num. 3. quamcunque liberalitatem ex fuperuenienti inimicitia intelligi reuocatam. Et ob id illo in loco refpondit, beneficium ciuilitatis, liberalitate ciuium cõceffum aliquibus, cenferi reuocatum ob inimicitiam fuperuenientem.
Extenditur primò hǽc prǽfumptio & coniectura reuocatǽ donationis caufa mortis ob fuperuenientem inimicitiã, vt locum habeat etiam quando contracta ipfa inimicitia,
18 donator † confecit teftamentum, vel codicillos, in quibus nullam mentionem fecit reuocatæ donationis. Nam adhuc tacita illa ademptio locum habet. Ita de legato reuocato ob fuperuenientem inimicitiam fcribunt Bartol. in l. filio. §. Sæia. ff. de adimen. lega. Aretin. in confi. 93. num. 5. verfic. hæc conclufio: qui rationem, quǽ huc maximè pertinet, confiderauit. Et alios plures commemorabimus in fequenti libro, in præfumptio. 141. vbi de reuocatione legati ob fuperuenientem inimicitiam differemus.
Extenditur fecundò, vt hæc coniecturæ locum etiam ha-
19 beat eo cafu, quando † res donata errore foluta fuiffet.
Nam adhuc ob tacitam præcedentem ipfius donationis reuocationem folutio ipfa repeti poterit. Ita de legati reuocatione fcripfit Ripa in l. vltim. nume. 152. C. de reuocan. donat.
20 Extenditur tertiò, vt locum habeat etiam quando † teftator donauit ob fpecialia benemerita ipfius donatarij. Nam adhuc ob fuperuenientem inimicitiam præfumitur donatorem pœnituiffe donationis, atque ita eam reuocaffe. Ea eft ratio, quia ipfius donationis caufa mortis natura non cenfetur mutata expreſsione meritorum, ficuti dicimus, confefsionem factam in teftamento effe reuocabilem ob naturam ipfius teftamenti, quæ non mutatur: vt docuit Barto. in l. cum quis decedens. §. Codicillis. nu. 4. ff. de leg. 3.
Declaratur primo: vt locum non habeat hæc coniectura:
21 & præfumptio, quando † inimicitia inter donatorem & donatarium fuperuenit culpa ipfius donatoris. Nam tunc donatio ipfa non præfumitur reuocata. Ita in fpecie donationis caufa mortis, docuit Riminaldus iunior in inftitut. de donationibus. in principio, nu. 1083. adductus ea magis re-
22 cepta Doctorum traditione qua dixerunt, † legatum non præfumi ademptum & reuocatum à teftatore, qui fuperuenienti inimicitiæ caufam præbuit. Qua quidem in opinione fuerunt permulti congefti à Catelliano Cotta in memorabilibus. in verbo: Inimicitiǽ. nempè Bartol. in l. cum tabulis. §. quoniam. ff. de his quibus vt indignis. Caftren. in l. fideicommiffum. C. de fideicommiff. Roman. in fingul. 196. Tu habes. Francif. Aretin. in l. 2. §. item fi in facto. in tertio notab. ff. de verborum obligat. Barba. in tracta. de præftantia Cardinal. in 3. quæftione fecundæ partis: colum. vltim. Angelus Aretin. in §. item fi propter inimicitiam. verfic. qualiter autem. in inftitut. de excufat. tuto. Alexand. in additio. ad Bartolum in l. 3. §. vltim. ff. de adimen. lega. & Bertachinus in repertor. in verbo. Inimicitia. quæft. 23. His à Cotta commemoratis adiungit Riminaldus præcitato in loco num. 1096. Romanum. in l. 1. colum. 5. verficu. eft idem. C. vnde vir & vxor. & in l. fi ab hoftibus. num. 10. ff. folut. matrimon. Perufinum in cap. cum fpeciali. colum. 7. de appellat. Alexan. in conf. 99. lib. 5. Decium in cap. 1. colum. 2. de iudicijs. Marfilium in l. 1. §. præterea. num. 59. de quæftio. & Gramma. in voto. 30. nu. 19. His ego addo Barba. in confi. 56. colum. penult. ver. & adduco. lib. 1. & in cap. vltim. nu. 3. verfi. tu allega. de donat.
Cæterum etfi communis hǽc eft opinio, & in iudicijs forte obferuanda: attamen ab ea recefferunt Iafon in l. filiam. nume. 2. C. de inoffic. tefta. Petrafancta in fingul. 5. verficu. adde quod Bartol. Ioan. Lupus in rubr. extra. de donatio inter virum & vxorem. §. 78. nume. 28. Ripa in l. vlt. num. 151. C. de reuocan. donatio. & in cap. 1. num. 14. de iudicijs. Ioan. de Amicis in confi. 4. Bernardus Diaz, in regu. 258. Didacus in rubr. extra. de teftamen. in 2. par. num. 19. verficu. 5. ex præmifsis. & Ferrandus Vafquius in tract. de fuccefsionibus. lib. 3. de fuccefsionum progreffu. in titu. de legatis. §. 28. nume. 9. Et hæc
23 quidem mihi magis probatur. † Cum negari iure non poffit, quin donator feu teftator ipfe eum odio habere cœperit, quem diligebat & beneficio donationis affecerat. Si enim fua ipfa voluntate ab eius amicitia, quæ donationi vel legato caufam præbuit, fe fubtraxit, præfumendum eft quod donationis pœnituerit. Nec ad rem pertinet confideratio illorum,

illorum,qui dixerunt,ꝙ teſtator,vel donator non dicitur pę-
nituiſſe quia ſi pœnituiſſet, facile declarare id potuiſſet.
Nam reſpondetur ſatis illos dici declaraſſe ipſo facto offen-
dendo donatarium, vel legatarium, quorum perſonas ſi of-
fendere & lædere voluerunt, multò magis & bona. Et ſen-
tentiā hanc verè probat. l. quarta. ff. de adimen. leg. in illis
verbis. Et pœnituit teſtatorem prioris offenſæ. Is enim pœ-
nitere dicitur,qui deliquit,erroremq́ue commiſit.capit.pœ-
nitentia.il 2.de pęnitentia.diſtinctio.3. Nec ſatisfacit inter-
pretatio eruditiſsimi Riminaldi in loco præallegato. nume.
1107.Cum dixit d.capit.pœnitentia.loqui in foro conſcien-
tię.Nos verò in foro cōtētioſo.Nā verius eſt in quauis diſpo
24 ſitione,proprie eū dici † pęnitere, qui propriū errorem dete
ſtať,vel à ꝓprio facto recedit.Ouidius de Ponto ſic cecinit.

Pœnitet ò, ſi quid miſerorum creditur vlli.
Pœnitet & facto torqueor ipſe meo.

Et Cicero in oratione pro Cœlio. *Nam quod obiectum eſt de
impudicitia quodque omnium accuſatorum non criminibus, ſed
vocibus,maledictiſq; celebratum eſt, id nunquam tam acerbe fe-
ret M. Cœlius vt eum non pœniteat, non deformem eſſe natum* Et
in iure noſtro paſsim dicitur,teſtatorem vel donatorem pœ-
nitere diſpoſitionis, vel donationis à ſe factæ.dicto. §. 1. in
inſtitut.de donatio.& l. qui mortis.ff.de dona.cauſa mortis.
ſic & in l. ſi quis mihi bona.§.vltim. ff.de acquiren. hæredit.
pœnitere proprij iuſſus dicitur pater.

Non etiam repugnat conſideratio eiuſdem Riminaldi prę
citato in loco.nu.1103.cum dixit. d.l. quartam. eſſe intelli-
gendam ſecundum text.l.tertiæ. §.vltim. antecedentem,qui
loquitur de ademptione legati ob inimicitiam cauſatam ab
ipſo legatario:non autem à teſtatore. Eſt hæc mera diuina-
tio. Et ratio perpenſa ab ipſo Riminaldo, cum dixit, quod
aliàs ſequeretur,teſtatorem,addidiſſe malum malo, cum vl-
tra cauſam,quam dediſſet inimicitiæ, ademiſſet etiam lega-
tum,non ſatis vera eſt. Nam quod cauſam dederit inimici-
tiæ malum quidem eſt: at quod ademerit legatum malum
non eſt; cum à ſua voluntate & liberalitate id pendeat. Nil
etiam vrget interpretatio Catelıani Cottæ in loco ſupra al-
legato,quia dum iuriſconſultus,in dicta l.quarta.dixit,dona
tionem reintegrari, ſi teſtator prioris offenſæ pœnituit:præ-
ſupponit in neceſſarium antecedens,ob offenſam à teſtatore
illatā iam reuocatū legatū.Hic prætereo alia, quæ paſsim no
ſtri interpretes hac de cōtrouerſa opinione, ſcripta reliqrūt.

Declaratur ſecundò, prædicta coniectura, vt locum ha-
25 beat, qñ inimicitia † ſuperueniens inter donatorem & do-
natariū eſt grauis, ſecus ſi leuis. Ita de inimicitia inter teſta-
torem & legatarium maniſeſte reſpondit Vlpianus in d.l.3.
§.vltim.de adimen.legatis.& ſcribunt ibi gloſſa. Bartolus,ac
etiam alij,quos ſtatim commemorabimus. Et huius ſenten-
tiæ rationem affert Natta in conſi.462.num.13. & 14. lib.2.
Et confert text.notab.l.cum hic ſtatus.§.quod ſi diuortium.
ff.de donatio.inter virum & vxo.ibi Friguſculum. hęc eſt le-
uis ira, & diſcordia modica. Hothomanus in commentarijs
verborum iuris.in verbo. Tribuſculum.

Cæterum quæ dici poſsit & debeat grauis, vel leuis inimi-
citia,dubitari ſæpe ſolet. Et inter graues (vt de his primum
26 dicam) exiſtimatur quando † legatarius re ipſa offendit gra
uiter ipſum teſtatorem,vt ſi eum vulneribus affecit,vel occi-
dit.Ita Baldus in l.his conſequenter.in 2.lectura. in fine.ff.fa
mil.erciſc.qui in ſpecie ſcribit, hanc eſſe iuſtam cauſam gra-
uis inimicitiæ, qua cenſetur mutata teſtatoris & donatoris
voluntas, & conſequenter reuocata donatio, vel legatum.
27 Idem quando donatarius vel legatarius † interfecit,vel vul-
nerauit patrem,vel conſanguineum teſtatoris. Ita Bart.in d.
l.3.§.vlt.nu.3.Natta in conſ.462.nu.9.lib.2.
28 Secundò grauis eſt inimicitia † quando donatarius, ſeu le
gatarius accuſauit teſtatorem capitali de crimine. Ita pro-
bat in ſpecie text.l.filio.§.Sæia. ff.de adimen. leg. Et accedit
tex.l.1.ff.de his quibus vt indign. vbi Bar.& in ſpecie decla-
rat Ruin.in conſi.162.nu.2.verſ.nec etiam. lib.4.& Riminal.
iun.inter conſi.matrimonialia.conſi.81.nu.14.
29 Tertiò eſt grauis inimicitia ſi † donatarius commiſit ad-
ulterium cum vxore ipſius donatoris vel teſtatoris.Ita in ſpe
cie glo.in l.fideicommiſſum.in fi. C. de fideicom. & ibidem
Bart.Alex.Iaſ.idem Iaſ.in l.ſororem. nu.5. C. de his quib.vt
indignis.Ruin.in conſi.162.nu.3.lib.4.& Ripa.in l.vlt.num.
153.C.de reuoca.dona.Et idem eſt, quando donator vel te-
30 ſtator donaſſet, vel legaſſet propriæ vxori, quæ deinde † ad-
ulterium commiſit. Nam & hæc dicitur grauis ſuperueniens
inimicitia, quæ arguit donatorem vel teſtatorem pœnituiſſe
donationis,vel legati.atq; ita reuocare illud voluiſſe. Ita ꝓ-
bat.d.l.fideicōmiſſum.& ibi Doc.C.de fideic. & Bar.i l.1.nu.
4.ff.de his,qb.vt indignis. & ibid.Soci. Rui.in cōſ. 162.nu.3.
lib.4.laré Io.Lupus i Rub.de don.īter virū,& vxorē.§.78.n.2.
31 Quartò grauis etiam exiſtimatur inimicitia, quando † le-
gatarius,vel donatarius neglexit curam teſtatoris,vel dona-
toris ægrotantis, Nam ex hoc cenſetur cauſatum quoddam
graue odium, & grauis inimicitia inter ipſum donatarium,
legatarium,& teſtatorem,vel donatorem,qui ob id præſumi-
tur mutaſſe voluntatem,atq; ita ademiſſe legatum. Ita in ſpe
cie rñdit Natta in conſi.462. nu.11.& 12.Ea eſt huius ſenten
32 tiæ ratio,quia occidere,† is dicitur, qui in infirmitate grauř
laborantem deſerit,atq; negligit,vt ex illo textu ſcribunt om
nes in l.ſi ab hoſtibus.§.ſi vir vxorem.ff.ſolut.matrim. & co-
pioſè reſpondi in conſi.256. lib.3. ꝙ ſi maritus deſerit vxorē
ægrotantem,& neceſſaria ei non ſubminiſtrat,dotis lucro pri
natur.Quam ſententiam multipliciter ibi declaraui.
33 Quintò grauis inimicitia † exiſtimatur,& illa, quæ exori-
tur ex lite,& controuerſia omnium bonorū,vel maioris par-
tis ipſius teſtatoris.Ita Bar.in d.l.3.§.vlt.ff.de adim.leg.Nat-
ta in conſi.462.nu.9.Io.Lupus in d.Rub.extr. de dona.inter
virū & vxo.§.79.ex l.pp litē.ff.de excuſ.tut. in Auth.ſi dicať.
C.de teſtib. & ſcripſi in cōmētarijs de arbitrarijs iudicū. lib.
2. caſu.110.vbi multos huius ſnīæ Doctores commemoraui.
34 Sextò grauis † ēt inimicitia exoritur,ex verbis grauib.iniu
rioſis,prolatis à legatario contra ipſum teſtatorē. Ita in ſpe-
cie rñderunt Ruin.in conſi. 162.num.2. lib.4. Natta in conſ.
35 462.nu.12.& ibid.nu.21. Scribit verba † altercatoria non ar
guere legati reuocationem ex ſententia Socin. ſen. in conſi.
163.col.5.lib.2.Et probat. l.ſi inimicitiæ. ff.de his quibus vt
indignis.vbi gl. & Bar. Et demum grauis inimicitia exoritur
36 † ex omni atroci iniuria,vt inquit Bar.in d.l.3.§.vlt.nu. 4.ff.
37 de adimen. lega.quæ autem dici poſsit atrox † iniuria relin-
quitur arbitrio iudicis;vt ſcripſi in commentarijs de arbitra
rijs iudicum.lib.2.caſu.263.

Septimò creditur grauis inimicitia inter maritum & vxo-
rem ob aliquem actum impudicum ab vxore commiſſum,vt
ſi impudice deoſculata eſſet aliquem, ꝙ odium operatur, vt
præſumatur maritum reuocaſſe legatum ei factum.Ita Ruin.
conſi.162.nu.4.lib.4.

Declaratur tertiò,vt non habeat locum prædicta coniectu
38 ra,qñ ſubſecuta deinde fuit † inimicitiæ reconciliatio. Nam
tunc pręſumitur remiſſum odium,& inimicitia,& conſequē-
ter reconualidatum legatum.l.3.§.vlt.cum l. ſeq. vbi Bart.ff.
de adim.lega.Iaſon in Auth. non licet.num.20. C.de liberis
pręter.latè diſſerit Petraſancta ſing.3.& idem rñderunt Pariſ.
in conſi.1.nu.139.lib.1.Soci.iun. in conſi.59. nu.19. lib.3.&
Alcia.reſp.628.in fine.qui de exhr̄datione idē ſcribūt.Qua tñ
de re ſuo loco diſſeremus in lib.ſequēti in p̄ſump.170.nu.13.

Prædicta pœnitentia tàm expreſſa quàm tacita ita demū
39 † operat reuocationem donationis cā mortis, & legati,qñ
donans hr̄dem reliquit. ſecus verè nullo ſuperſtite hr̄de, qui
pęnitentiā atq; ita reuocationem obijciat.Sic ſcribit doctiſſ.
Riminaldus in inſtit.de donatib.in prin. nu.1034. auctorita
te multorum,nempe Ang.in diſput.incip. Aſtenſis miles. in
l.circa. §.vlt.vbi ēt Imola.ff.ad.l.Falcid. Alex. in l. non om-
nis.ff.ſi cer. pet.Ange.Aret.in eo. tit.inſtit.de donat.in prin.
Iaſ.in conſi.138.col.3.lib.4.Marſil.ſing.63.Ripæ in l.2.num.
19.& ibid.Socin.ſen.nu.15.& Socin.iun. nu.88. ff. de lega.1.
qui communem eſſe opinionem teſtatur. Et his accedit Ale-
xand.in l.quoties. col.3.de leg.1.

Cæterū à prædictis diſſentiunt Corn.in conſ.68.col.5.lib.
3.Iaſ.& Dec.in l.non oīs.ff.ſi cert.pet.ille.nu.9.iſte.nu.12.Ri
pa,qui pro cōtraria opin. à Riminal.allegatur,is inquā in d.
l.2.nu.19.de lega.1.And.ab Exea in rub. ff.de pactis. nu.159.
& Didac.in Rub.ext.de teſtam.in 3.par.nu.24.Et hęc quidem
opinio,quæ auctorum dinumeratione inferior à præcedenti
40 non eſt,mihi † magis probat.Nā is tex.l.1. ff.qui ſiue manu-
miſſ.ad libert.ꝑuenit. ab Exea, & Didaco diligēter ꝑpenſus,
huic ipſi opinioni ſuffragat. Et pręterea accedit,ꝙ fruſtra di
ſputare vident Docto.hac de re: cū nullus ſine hr̄de decedat,
ex quo poſtremo loco ſuccedit fiſcus.l.1.ff.de iure fiſci,& l.1.
C.de bonis vaca.quare non poterit eſſe locus illi primæ opi
nioni Angeli,& ſequaciū.Niſi dicamus,fieri interdū poſſe,ne
41 & † fiſcus hr̄s ſit,ob id, ꝙ damnoſam hæreditatem adire re-
cuſet:vt animaduertit Dec.in d.l. non omnis.nu.12.

Eſt ēt conſiderandū,donationē hanc non reuocari pœni-
tētia ipſius donatoris,qñ promiſit donationem ipſam certo
tñ caſu reuocare,vt puta ſola donatarij ꝓdecedentia, vel cā
ingratitudinis tñ,vel ſolummodo per alienationē, ſicuti ex
ſnīa Caſtr.Rui.& aliorū ſcripſit Riminal.ꝑcitato in loco.nu.
1040. Qui quidē. & nu.1051.poſt Fran.Balduinū, & Thobiā
42 Nonium ibid.annotauit, ꝙ qñ quis † donauit cauſa mortis
alterius,

alterius,non poteſt ipſe donator ſua pęnitentia reuocare do
nationem ipſam.iux.l.mortis cauſa capimus.ff.de donat.cau
ſa mortis.& l.3.C.eo.

Tertius eſt caſus,in quo reuocata pręſumitur donatio hęc
cauſa mortis,quem idem Iuſtinia.refert in d §.1.in inſt de do
43 natio. quando.ſ. donator † ſuperuixit ipſi donatario. Nam
prædecedēte donatario, tanquam caduca extinguitur atque
reſoluitur donatio.d.§.1.& l.ſi vir vxori §.vxor viro.ff.de do-
na.inter virum & vxo.vbi Barto.annotauit. Idem ſcripſerunt
Bald.in l.2.C.de iure dotium. Alex.in conſ.14.verſic. poſtre-
mo.lib.1.Dec.in l.non omnis.nu.7.ff.ſi certum peta.Hos com
memorat, & ſequitur Rimin.in inſti.de donatio. in prin. nu.
1052.Quibus accedunt Dec. in conſi.305. & in conſi.470. &
Alcia.in reſp.659.

Et ſimile addunt Dec.& Riminal.præcitatis in locis,quod
44 dicimus,donationem † factam a marito vxori,præmoriente
ipſa vxore reſolui.l.ſi inter virum.ff.de rebus dub. & l. a mari-
to.C.de donatio. inter virum & vxo. & reſponderunt Bald.
conſ.29.Vir donauit.col.2.lib.3.& Caſtren.in conſi.335.alle-
gati a Riminaldo. Et his addo alios, quos congeſſi in conſi.
84.num 15.quo loci diſtinguendo tres caſus declaraui,ratio-
nemq. retuli. Et ibidem nu. 14. ſcripſi, quod quando ambo
45 ſimul moriuntur, & ignoratur, † quorum primus deceſſerit,
donatio valet, quia præſumitur donatorem prius deceſſiſſe.
d.l.ſi inter virum ff.de rebus dubijs. & idem probat. l.ſi ij qui
inuicem.ff.de dona.cauſa mortis.& tradit Didac.in lib.2.va-
ria.reſolut.cap.7.nu.8.verſ. hinc oritur. Non hic repeto alia
quæ ad rem hanc illo in reſponſo ſcripſi.

PRAESVMP. XXXVIII.

Contractum ſecundum ſui naturam & legis diſpoſitionem confectum præſumi.

SVMMARIVM.

1 *Contractus ſecundum ſui naturam & diſpoſitionem legis præſumitur factus.*
2 *Locator promittēs non expellere cōductorē, quomodo intelligatur.*
3 *Laudo arbitri ſi quis ſtare promiſerit, quomodo accipienda promiſsio.*
4 *Moleſtare non velle qui promiſit, intelligitur ſi cauſa ipſi non præbeatur.*
5 *Hæres petens cautionem ab vxore relicta vſufructuaria, non dicitur contrauenire promiſsioni factæ de non moleſtando.*
6 *Feudum vel emphyteuſin concedens, præſumitur in perpetuum concedere.*
7 *Mater ſe obligans pro filio,patre ſoluendo exiſtente,animo repetendi præſumitur ſe obligaſſe.*
8 *Contrahentes præſumuntur etiam ſtatutis voluntatem ſuam conformem eſſe voluiſſe.*
Idem etiam de conſuetudine.nu.9.
10 *Doctor ad legendum conductus, præſumitur ſecundum conſuetudinem Gymnaſii.*
11 *Clericorum contractus regulantur ſecundum legem modum contrahendi reſpicientem.*
12 *Clericus ſoluere tenetur monetam ſecundum formam a ſtatuto expreſſam niſi contraria pro ipſo ſit conſtitutio.*
13 *Contractus ſecundum ſui naturam factus præſumitur, etiam impropriando verba,modo non noceat ei quo cum contrahitur.*
14 *Pater præſumitur ſtipulari filijs,non vt filijs,ſed vt hæredibus.*

1 EST rationi & æquitati conſentanea hæc iuris præſum
ptio,qua dicimus,contractum † præſumi ſecundum
ſui naturam & legis diſpoſitionem confectum.l quę
ro.§.inter locatorem.ff.locati.quo loci reſpondit Paulus,pro
2 miſsionem a locatore † factam de non expellendo cōducto-
re,intelligi,dummodo rectè colat is & debitam pēſionem ſol
uat. Et hoc reſponſo adductus ſic ſcripſit Alc.in tract.de præ-
ſum. reg.3.præſ.32.nu.1.ex ſnīa etiā Bar. in d.§ inter locato-
rē.nu.1.& in l.quidam cum filium. ff.de verb.obli.& ibidem
3 Iaſ.nu.21.qui ſcripſerunt,quod etſi quis promiſit ſtare † lau-
do arbitri & arbitratoris, & non petere aliquam reductionē
ad arbitrium boni viri:attamen intelligitur promiſsio hæc, ſi
modo laudum erit æquum, ſecus vero ſi iniquum, ne detur
delinquendi occaſio.Ita etiam dicimus feudum ſecūdum ſui
naturam cenſeri conceſſum.Alex in l.quod dicitur.nu.24.de
verb.obli.& alios refert Ludouicus Molina in lib.1.de Hiſpa
no.primogenijs.cap.3.nu.4.qui nu.5.ſubiunxit, idem eſſe de
emphyteuſi,vt ſcilicet præſumatur conceſſa ſecundum natu-
ram ſuam & adiūgit idem eſſe de primogenitura, vt inſtituta
& ordinata præſumantur iuxta propriam naturā. Id quod au-
ctoritate Caſtren.Abbatis & aliorum quamplurium probat.
Et tradit idem Molina in eodem lib.1.c 17. nu.26. Hinc etiā
4 dicimus,quod ſi quis promiſit nō † moleſtare,vel inquietare,
intelligitur, niſi ei iuſtā cauſam præbuerit Ita Bart.in d §.in-
ter locatorē nu.1 & in d.l.quidā cū filiū.Huc facit qđ reſpon
dit Rui.in conſ.48 nu.2.& in conſ.77.nu.4.lib.2.ex ſententia
Bal.in l.1.C.de vſufructu.& Alex.in l qđ de bonis §.1.ff.ad l.
5 fal. quod ſi † hæres promiſit nō moleſtare vxorē defuncti in
vſufructu ei relicto,ſi petit hæres cautionē de vtendo & fruē-
do arbitrio boni viri : non dicitur contrauenire promiſsioni,
ex quo cautio eſt ex natura vſuſfructus. Et ad rem quoq; per-
6 tinet,† qđ cōcedens feudum,vel emphyteuſim,pręſumitur in
perpetuum concedere:cum talis ſit illarum conceſsionum na
tura. Ita Ang & Alex.in l qui in aliena.in prin.ff.de acqui. hæ
red. & Aleiat. in tract. de præſumpt reg.2. præſump.vlt. Huc
7 etiam facit quod ſi mater † ſe obligat pro filio patre ipſo exi
ſtente ſoluendo,præſumitur ſe obligaſſe ſecūdum diſpoſitio-
nem legis,atque ita ſecūdum naturam actus, vt repetere poſ-
ſit. Ita ex ſententia Caſtr.reſpondit Craue in conſ.77.nu.9. &
ſimile tradit idem Crau.in conſ. 186.nu.9. Et alia his ſimilia
referemus infra lib. 6. in præſum. 9. vbi explicabimus, quod
actus præſumitur factus ſecundum ſui naturam.

Extenditur primo, vt locum habeat hæc pręſumptio quo
8 ad † ſtatuta, ſecūdum quæ pręſumitur contrahentes voluiſſe
contrahere,& eis ſuā voluntatē accōmodare,vt ſcribunt Bar.
in l.quod dr.nu.7.de verb.obli. Alex.in conſ.127. & in conſi.
129.lib.1.Iaſ.in conſ.137.num.1.lib.4.Curt.iun. in conſi.171.
nu.2.& Hier. Zanc. in l.hæredes mei.§. cum ita.in nona part.
nu.37.ff.ad Treb.

9 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam quo ad loci † con-
ſuetudinem.l.ſemper in ſtipulationibus.de regu.iur. vbi Dec.
10 nu.8.qui ſubiungit.nu.9.quod Doctor † conductus ad legē-
dum,præſumitur conductus ſecundum conſuetudinem Gym
naſij.Idem Dec.in conſ.70.& Soc.ſen.in conſ.106 col.2.lib.
11 2.Extenditur tertio, vt procedat etiam quo ad † clericos.Nā
& eorum contractus regulantur a diſpoſitione legis reſpiciē
tis modum cōtrahendi.Ita ſcribit Salic.in Auth. Caſſa.in fi-
ne.C.de ſacroſanct.eccleſ.Cum dicit, quod licet quis gaudēs
beneficio clericali,locauerit domum ſcolaſtico, attamen lo-
catio illa intelligitur facta cum priuilegio inquilinatus,con-
ceſſo ſcholari.Quod eſt annotandum pro interpretatione ſta
tuti vniuerſitatis Scholaſticorum huius Gymnaſij Patauini.
Et Salicetum ſecutus eſt Alcia. in d.reg 3.præſump.32. nu.4.
verſ.& inſert.quo loci ex eodem Saliceto ſubdit, quod cleri-
12 cus † tenetur pecuniam ſoluere ſecundum formam monetæ
expreſſæ a ſtatuto:quia cōueniſſe videtur ſecundum illius ſta
tuti diſpoſitionem.Id quod verum eſſe intelligit Alc.niſi cle-
rici haberent contrariam cōſtitutionem expreſſam,quia tūc
illa eſſet ſeruanda.c.cum veniſſent.de eo qui mittitur in poſſ.

13 Extenditur quartò, vt procedat etiam quando verba † cō-
tractus impropriarentur, modo illa impropriatio nō noceat
ei cum quo contrahitur.Ita Bart.in l.vt iuſiurandi.§ ſi liberi.
nu.3.ff.de operis liberto.cum dixit, quod quando quis ſtipu-
latur ſibi emphyteuſim, ſtante ſtatuto quod maſculi exclu-
dant fœminas,erunt prius vocati maſculi,& deinde fœminæ.
Et idem eſt ſi ſtipulatio foret concepta pro filijs maſculis, &
fœminis, adhoc enim cenſetur ſtipulaſſe prius pro maſculis,
& deinde pro fœminis.Ita Bart.in conſ.60. Quæſtio iſta.lib.
1.& Alex.in l.Gallus.§.quidam recte.nume.8.ff.de liberis, &
poſth.Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia hæc ſtipulationis ver
ba referuntur ad terminos iuris,ſecundum quos, & quatenus
14 filij ſunt hæredes, ita etiam admitti debent. Nam pater † in
dubio præſumitur ſtipulari filijs, non vt filijs, ſed vt hæredi-
bus,vt tradit idem Bar.in d.§.quidam recte, & dicemus infra
in præſumpt.48. Et traditionem illam Bar. in d.§.ſi liberi. ad
rem noſtram perpendit Alcia.in d.præſumpt.32.nu.2.qui ait
communiter recipi.Reliqua vero quæ tradit Ale. ibi,explica-
bimus inf.lib.4.in præſump.vltima.vbi declarabimus quādo
voluntas teſtatoris præſumatur legi conformis.

PRAESVMP. XXXIX.

Contractus an nominatus vel innominatus præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Contractum in dubio præſumi innominatum, Bartoli eſt opinio.*

. T s *Vxorem*

2 *Vxorem permittentem bona sua posſideri, & adminiſtrari a marito, non dotis nomine ſed ex contractu innominato potius conceſsiſſe.*
3 *Res pro annua penſione data, vel emphytentica vel ex innominato contractu conceßa præſumitur.*
4 *Contractus innominatus ſtat in puris terminis contractus.*
5 *Contractum nominatum in dubio præſumi, Baldi eſt opinio.*
6 *Contractus nominatus vtrum innominato ſauorabilior.*
7 *Interpretatio ſtricta ſumitur in contractibus.*
8 *Contractus nominati potentiores ſunt & fortiores.*
9 *Verba in potentiori ſignificatu ſumi debere, & verba proprie eſſe intelligenda, idem eſt dicere.*
10 *Regula. l. 1. §. qui in perpetuum. ff ſi ager vectig. vel emphyt. pet. quomodo intelligenda.*

Ontenrio eſt eelebeis, an contractus in dubio præſu-
matur nominatus vel innominatus? Et præſumi cō
1 tractum † innominatum, ſenſit gloſſ. in l. eleganter.
§. 1. in verbo, ea ſtipulatu. ff. de dolo. quam ibi ſunt ſecuti Bar.
& Bald. Ita etiam. Bart. in l. 1. nu. 7. verſic. quæro extra gloſ-
ſam. in fin. ff. de rerum permuta. diait, quod quando ex parte
vnius contrahentium datur res, & pecunia, ex parte vero alte
rius datur res tantum: & ſumus in dubio, præſumitur potius
contractus innominatus, do, vt des, quam contractus nomi-
natus emotionis, & venditionis. Et Bar. illo in loco ſecuti ſunt
Fulgo. & Iaſ. & alij plures congeſti a Tiraquel. in tract. de re-
tractu conſang. §. 30. gloſſ. 1. num. 36. Ita quoque idem Bart.
in ſua diſputatione. 7. Mulier habens. col. 2. verſic. 7. probo. di-
2 xie, quod quando mulier † permittit bona ſua poſsideri, &
adminiſtrari a marito, præſumitur potius ea contractu quo-
dam innominato ea conceſsiſſe, do, vt facias, vt ſcilicet ad-
miniſtres, quam ex contractu doris nominato. Ita pariter
Bald. in l. liberti num. 36. C. de operis libertorum, ſcriptum re
3 liquit, rem datam pro † annua penſione, præſumi vel emphy-
teuticam, vel conceſſam ex contractu innominato Huc facit,
quod quando quis alicui dicit, accipe, tolle, hanc pecuniam,
is contractus dicitur innominatus. Ita Roma. in l. cum quid.
nume. 16. ff. ſi certum petat. vbi Alciatus. nume. 38. & Zaſius.
nume. 45. & idem Zaſius lib. 2. ſing. reſp. cap. 13. Cæterum ad-
uerſus Romanum in ea ſpecie, eſt recepta magis doctorū opi-
nio, qui dixerunt eſſe mutuū, qua de re diximus ſupra in præ-
ſump. 34. vbi in ſecunda opinione diximus, veram non eſſe
Romani traditionem. Et apertius Iaſ. in l. 2. in prin. colum pe
nult. nu. o. ff. ſi certum peta in l. 1. col. 2. ff. de æſtima. action. &
in l. 1. in fine. ff. de rerum permuta. in præludijs feudo. num. 25.
verſic. nota tamen & in conſ. 174. col. 1. lib. 2. Et hanc viſus eſt
probare Tiraq. in dicto tractat. de retractu conſang. §. 30. in
glo 1. num. 37.
Et ij quidem moti ſunt ex lege ſi pecuniam in prin ff. de cō
dic. ob cauſam. ea l naturalis. § at cum do. ff. de præſcrip.
verbis. & ea. §. 1. inſtit. de locato, & conducto. Et apertius pro
bar tex. l 1. ff. de æſtimato action. in illis verbis: quoties enim
de nomine contractus ambigeretur &c.
4 Et accedit ratio, quia contractus † innominatus ſtat in pu
ris terminis cōtractus, cū ſpecificum nomen non aſſumat. ſi-
cuti de pacto nudo dicemus in ſubſequenti præſumptione.
5 Cæterum, præſumi potius † contractum nominatum re-
ſpondit Bal. in conſi. 261. Primo quæritur, ſtatuto. col. 2. verſ.
præterea cum dubitatur. lib. 1. idem affirmauit ipſe Bald. in
præludijs feudorum. col 4. verſ. pro intellectu. & in ſua Mar-
garita in verbo contractus. & a Baldo viſus eſt non diſſentire
Catelianus Cotta in memora. in verbo, contractus an in du-
bio. idem docuit Curt. iun. in l. ſi paſcenda. nume. 11. C. de pa-
ctis Ea ratione vſus eſt Baldus, quod contractus nominatus
6 † eſt fauorabilior innominato. Quæ ſane ratio, repugnat di-
7 ſpoſitioni iuris, vt diximus ſupra: Et in contractibus † ſtricta
ſumit interpretatio. l. quidquid aſtringendæ. ff. de verb. oblig.
8 Secundo mouetur Curtius, quia cōtractus† nominati ſunt
potentiores & fortiores, vt tradunt omnes in l. iuriſgentium.
in princ. ff de pactis. Atqui verba contractus debent ſumi in
potentiori ſignificatione. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager ve
ctig. vel emph. peta. Ergo præſumitur cōtractus nominatus.
9 Verum reſpōdetur, quod † idem eſt dicere, verba ſumi de-
bent in potentiori ſignificatu & dicere, verba intelligi debe-
re proprie. Ita ſcribunt Socin Sen. in conſi. 25. col. 3. verſi. non
obſtat vltimum. lib. 3 & Zuchardus in l. 1. nu. 13. C. qui admit
ti. Proprie autem contractus eſt contractus innominatus, ca
quo (vt dixi ſupra) non aſſumit ſpecificum nomen. De en er-
10 go debet intelligi Reſpondetur & ſecundo, regulam. † d. §.
qui in perpetuum. locum habere, quando alias actus de ſe nō
valeret: quia dum fit interpretatio, fit vt in potentiori ſignifi-
catu: ſi vero valet, non fit. Ita declarant Soc. Sen. in conſ vlt. in
fin. lib. 5. quem ſecutus eſt Alciat. in repet. l. 1. §. ſi quis ita. nu.
36. in fin. & in l. 4. §. Cato. num. 109. ff. de verb. oblig. Cum er-
go noſtro in caſu contractus ipſe ſatis valeat, dicendum eſt
ceſſare regulam d. §. qui in perpetuum.

PRAESVMP. XL.

Pactum præſumi nudum, cum pacti ſimplex mētio fit: & quando præſumatur veſtitum.

SVMMARIVM.

1 *Pactum in dubio nudum præſumi.*
2 *Verba in dubio, ſimpliciter, & non ſecundum quid, intelligenda.*
3 *Pacta veſtita tanquam ſpecies continentur proprie ſub nomine pacti in genere.*
4 *Liberorum nomen tanquam genus diuiditur in ſpecies nomine differentes; & omnes continet deſcendentes.*
5 *Poſthumi nomen tanquam generale, omnes poſthumorum ſpecies cōplectitur.*
6 *Adoptio in duas diuiditur ſpecies.*
7 *Beneficium vt genus, diuiditur in tres ſpecies.*
8 *Inſtitutio tanquam genus diuiditur in duas ſpecies.*
9 *Pactum vt genus, quomodo diuidatur.*
10 *Mentione facta adoptionis, beneficij, inſtitutionis, pacti, quomodo diſponentes intelligendi ſint.*
11 *Qualitas tanquam accidens non præſumitur.*
15 *Pactum veſtitum præſumi, quando ſubiecta materia id ſignificat.*

Vbitari ſolet, cum pacti ſimplex mentio fit aliqua
in diſpoſitione, an præſumatur pactum veſtitum
vel potius nudum: atque ita ſimplex promiſsio?
1 Et præſumi † nudum ſcribunt Bald. & Rimin.
Sen in rub. C. de pact. ad finem. & ibidem Dec. num. 7. Alciat.
in fin. Zuchardus num. 87. & Ioan. Bolognetus. nume. 45. qui
communem eſſe ſentētiam teſtatur. Et quam etiam probauit
Cacialupus in tractatu. de pactis. q. 4. qui dixit, quod ſi in in-
ſtrumento ſcriptū eſt, pactus. intelligitur de pacto nudo. Ean
dem ſententiam eſt ſecutus Didacus in c. quamuis. in 2. parte
§. 4. nu. 12. de pactis. in 6.
Ee quamquam tex. l. lecta. ff. ſi certum pet. qui paſsim a præ
dictis allegatur, nil ad rem pertineat, vt recte aduertit Zuchar
dus: Nec minus lex. vltim. C. de pactis. ab eo conſiderata, at-
tamen ſatis fulcitur ſententia hæc, l. legitima. ff. de pact. ibi. Et
ideo interdum ex pacto actio naſcitur. Pactum ibi pro nudo
ſumitur, alioqui non dixiſſet interdum. Et Accurſius ibi ſic il-
lum intellexit. Idem probat lex. 3. C. de vſuris. vbi pariter Ac-
curſius ſic illam explicat. Huius ſentētiæ ratio a prædictis af-
2 fertur, quod in dubio † verba intelligi debent ſimpliciter, &
non ſecundum quid, vt ſcribunt Bar. in l. hoc legatum. & in l.
Lucius. §. quæſitum. de leg. 3. & idem Bart. in rub. ff. ſolu. matr.
nu. 15. vbi Alex. nu. 22. & Dec. in l. velle non creditur. nume. 3.
de regul. iuris.
Porrò cum pactum nudum ſit ſimpliciter pactum: pactum
vero veſtitum ſit ſecundum quid, præſumitur pactum nudū,
non autem veſtitum.
Nec repugnat conſideratio Bologne. in d. rub. C. de pactis.
num. 45. quod imo pacta veſtita ſunt proprie pacta, ſicuti pa
ctum nudum: cum & illa ſint ſpecies pacti. l. iuriſgentium. in
princ. ff. de pactis. Et ſpecies cōtinetur ſub genere, & proprie.
l. ſi quid earum. §. inter emptum. de leg. 3. Decius in rub. ff. de
iuriſd. om. iud. & in l. in toto. nu. 2. de reg iuris. Nam facilè re-
3 ſpondetur, præcitatos Doctores non negare, quin pacta † ve
ſtita tanquam ſpecies contineantur proprie ſub nomine pa-
cti in genere, ſicut equus tanquam ſpecies æquè proprie con
tinetur ſub genere animalis, ſicuti continetur & homo, ſed di
cunt, quod cum pacta veſtita ob nomē certum, quod ſumpſe
runt, dicantur pacta ſecundum quid, hanc ob cauſam pro-
prie decis non intelligi. Alia ratione vſus eſt Bolognetus, quæ
tamen non differt ab illa Doctorum, vt ſtatim dicemus. Rem
hanc planius explicando, ſic dicimus: & diſtinguimus primū
tres caſus vna cū Zuchardo in l. poſth. C. de bono. poſſ. ꝯtrab.
Primus eſt, quādo genus diuiditur in ſuas ſpecies, quæ om-
nes aſſumunt nomē ſpeciale, vt animal, quod diuiditur in ſpe
cies nomine differentes, vt in hominē, equum, bouem, & ſimi
les. Et ita nulla ſpecies retinet nomen generis. Exemplum eſt
4 in iure noſtro in nomine † liberorum, quod tanquam genus
diuiditur in ſpecies nomine differentes, vt in filios, nepotes,
pronepotes, & alios deſcendentes. l. liberorū. de verb. ſignifi. ſi
ergo

ergo dico liberi,ita propriè, & vere comprehenduntur nepo-
tes,vt filij & econtra.Hic caſus noſtro non adaptatur.
Secundus eſt caſus.quãdo genus diuiditur in ſuas ſpecies,
quæ omnes retinent nomen generis atque ita nulla earum ſi-
5 bi aſſumit ſpeciale nomen. Exemplum in nomine † poſthu-
mi, quod tãquã generale cõtinet ſub ſe poſthumũ natũ mor-
tuo ipſo patre,poſthumum natũ condito teſtamẽto,viuo ad-
huc ipſo patre,& poſthumũ hoc eſt filiũ illegitimum,mortuo
patre legitimatum, vt explicãt Doctores in rub. ff. de liberis,
& poſth. qui ob id affirmant , quod ſi poſthumi fiat mentio,
etiam in materia ſtricta , tã de vna ſpecie quam de altera in-
telligi. Hic pariter caſus noſtro non conuenit.
Tertius eſt caſus , quando genus diuiditur in ſuas ſpecies,
quarum vna retinet nomen generis,alię verò aſſumunt nomẽ
ſpeciale,ſicut adoptio quæ in genere conſideratur, & diuidi-
6 tur † in duas ſpecies hoc eſt in adoptionem in ſpecie,& in ar
7 rogationem.§.1.in inſtit. de adoptio. Ita & † beneficium , vt
genus,diuiditur in beneficium in ſpecie,in priuilegium,& re
ſcriptum,Bart.in l.vlt. nu 3.ff.de conſtit. princip. Ita in inſti-
8 tutione.† quæ tãquã genus diuiditur in inſtitutionem in ſpe
cie.& ſubſtitutionẽ,vt ſcribit poſt alios Soc.ſen in l.1.col.2.in
9 fine.ff.de vulga.& pup ſubſt. Ita in caſu noſtro , pactum † vt
genus, diuiditur in pactum ſimplex quod retinet nomen ge-
neris,& in alias ſpecies,quæ ſpecialia nomina aſſumũt, vt no
men emptionis,& venditionis,locationis,& conductionis,&
ſimilia l.iuriſgẽtium.in prin.ff.de pactis.Cum ergo in aliqua
10 diſpoſitione fit mentio † adoptionis,beneficij,inſtitutionis,
pacti,præſumitur diſponentes illos ſenſiſſe de adoptione, be-
neficio inſtitutione, & pacto in ſpecie , quæ retinent nomen
ipſum generis,non autem de alijs ſpeciebus,quę alia nomina
ſpecialia a genere ſuo differentia aſſumpſerunt. Ita ſcribunt
Bart.in d.rubr.ff ſolut.matrimo.num.12.& in d.l.hoc legatũ.
de leg.3.& alij prææallegati.Ratio eſt,quia veriſimile eſt, quod
partes contrahentes,vel diſponentes,ſciuerint certa ipſa ſpe-
cierum nomina, & quod ſi voluiſſent intelligere de ea ſpecie,
quæ non retinet nomen generis, ſed aliud certum nomen aſ-
ſumpſit, quod inquam certum illud nomen expreſſiſſent , vt
puta ſciunt contrahentes,quod ſi pactum, tranſit in contra-
ctum emptionis,& venditionis, nomẽ illud aſſumit. Et quod
ſi pactum manet in finibus , & puris terminis conuentionis,
retinet nomen pacti.ſi ergo contrahentes nominando pactũ,
intellexiſſent de emptione, & venditione , certè expreſſiſſent
proprium eius nomen Ita etiam cum diſponentes nominant
adoptionem,ſi intellexiſſent de arrogatione, illam ſuo nomi
ne expreſſiſſent.Eſt ergo dicendum,quod nominando pactũ,
vel adoptionem,intellexerint de ſpeciali pacto,& adoptione,
quæ nomine ipſo ſpeciali differunt ab emptione,venditione,
& ab arrogatione,quæ ſpecialia nomina habent.Conſiderari
etiam poteſt ratio hæc in pacto ; quod nomen ſpeciale quod
aſſumit pactum , eſt propter aliquam adiectam qualitatem.
11 d.l iuriſgentium.in prin. At † qualitas vt accidens non præ-
ſumitur.l.ſi vero.§.qui pro rei qualitate ff.qui ſatiſdare cogã.
& ſcripſi poſt alios in conſ 1. nu 21.lib.1. Non ergo præſu-
mitur pactum veſtitum,ſed illud ſimplex,ſicque nudum.
Declaratur primò non procedere. quãdo ſubiecta ipſa ma
teria ſignificat diſponentes,vel contrahentes intellexiſſe etiã
de pacto veſtito. Ita declarat Zuchardus in d.rub.C.de pact.
num.87.in fine.ſimile tradit Alexand.in l.lecta.num.4 ff.ſi cer
tum peta.& ibidem Iaſ.num.5. verſ.4 limita. Cagnol. nume.
92. verſ.3. limitat ; quod verbum promitto prolatum in ma-
teria contractuum innominatorum,intelligitur de pacto nu-
do,& ſi aliàs intelligi debeat de pacto veſtito,hoc eſt de ſtipu
latione:& attingam in ſubſequenti præſumptione.

P R AE S V M P. XLI.

Pactum nudum,vel ſtipulationem iniuiſſe an prę-ſumantur,qui verbo conuentionis, vel promiſ-miſsionis,vel placiti vſi ſunt.

S V M M A R I V M.

1 *Conuenit,verbum generale eſt,& ad omnes refertur contractus.*
In dubio tamen de ſolo pacto nudo intelligitur.nu.2.
Quod procedit,etſi in ſcriptura vel inſtrumento proferatur.nu.3.
4 *Conuenit, verbum prolatum in actis iudiciarijs,præſumitur median te ſtipulatione conuentum.*
5 *Promiſit verbum , in publico inſtrumento redactum ,ſtipulationem importat.*
6 *Promittimus rogati,pollicemur vltro.*
7 *Promiſit verbum , etiam in ſcriptura priuata ſtipulationem ſigni-ficare.*
8 *Inſtrumentorum appellatione veniunt etiam ſcriptura priuata.*
9 *Promiſit,verbum in actis iudiciarijs , intelligitur poſt ſtipulationẽ.*
Idq. etiam ſi ab ignaro fuerit prolatum.nu.10.
Idem eſt.ſi in confeſsione partis reperiatur nu 11.
12 *Promitto verbum in inſtrumento poſitum, quando ſolum nudum pa ctum ſignificet.nu.13.14.16.18.& 19.*
15 *Contractus innominati nudo pacto conficiuntur.*
17 *Promiſsio quod ſtipulationem ſignificet, vnde proueniat,*

Ongruus ſatis eſt hic locus,vt aſſeramus,an pactũ
nudum,vel ſtipulationem iniuiſſe pręſumatur,qui
verbo,conuentionis vel promiſsionis, vel placiti
vſi ſunt ? Hac de re copioſè diſſeruerũt poſt alios,
Iaſ.in l.lecta nu.5.ff.ſi certum peta.& ibidem Dec.num.9.Ca
gnolus.num.87.
1 Verbum,conuenit,†(vt de hoc primum dicamus)generale
eſt,ob id ad omnes contractus referri poteſt.l.1.§.1.ff.de pa-
ctis.Vnde & ſtipulationem ſignificat ſi apparet partes ſtipu-
2 lari voluiſſe.l. ſeruus ca. ff. de ſeruis exportan. in dubio † au-
tem intelligitur de ſolo pacto nudo.Ita Barto.Andel.& Alex.
in d.l.lecta & ibidem Decius nume.9 Alciat. num.18. & Ca-
gnolus nume. 87 qui communem eſſe opinionem teſtatur,
adducti tex.d l lecta in quo verbum conuenit,per ſtipulatio-
nem promiſſum ſignificat.Idem probant.l.qui Romæ.§. Fla-
uius.ff de verb.oblig.& l.ſi tibi. C.locati.Et probabilior eſt cę
teris ratio perpenſa ab Alciato , quia etſi ſtipulatio & reli-
qui contractus nominati , mediante conuentione conficiun-
tur: attamen præter ipſam conuentionem requiritur for-
ma, & iuris approbatio. Et ideo in dubio. verbum conuenit,
ſignificat ſolum pactum nudum,cum nil vltra conuentionem
nudam habeat. Quam ſane rationẽ ſenſit prius Fulgoſius in
d.l lecta.
Extenditur primo, vt locum etiam habeat , quando verbũ
3 † cõuenit fuit prolatũ in ſcriptura & inſtrumẽto.Nam adhuc
ſignificat pactum nudum,non autem ſtipulationem. Ita tra-
dunt Bart.Dec.& Cagno.num.87.in fine , qui ob id inferunt,
quod ſi inſtrumento ita ſit ſcriptum , hoc acto & conuento,
non præſumitur,quod interuenerit ſtipulatio,ſed pactum nu
dum tantum.
Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præſumptio,
4 quando verbum,cõuenit,† fuit prolatum in actis iudicarijs.
Nam tunc præſumitur conuentum , mediante ſtipulatione.
Ita Bald.in l.ſciendum.in 2.lectur ff. de verbo. obligat. quam
declarationem dixit ſingularem Franc. Cremen. in ſingul.
140 incipit Quamquam.Idem ſcripſit Iaſ.in d.l.lecta.num.5.
verſi.6.limita.
Verum Cagnol.in d.l.lecta.num.91.diſſentit, qui animad-
uertit.l.cum oſtendimus § vltim.ff.de fideiuſſo.tuto.quæ hac
pro declaratione allegatur,nil dicere de verbo,conuenit. De
verbo ,promiſit , diſſeramus nunc . Et dicimus communem
5 eſſe opinionem , quod † in publico inſtrumento redactum ,
importet ſtipulationem. Ita affirmant omnes in l. lecta ff. ſi
certum peta.ibi Iaſon nume.5.& Cagnolus.num.92. Ruinus
in conſi.131.nume.1.lib. 1.teſtantur communem eſſe opinio-
nem. & Rota in deciſio 683. in prima parte. in nouiſsime edi
tis. Et ſatis manifeſtè probant.l.1.C. de contrahenda & com
mitten.ſtipulatio.& §.ſi ſcriptum in inſtitut.de inutilibus ſti-
pulatio. lex enim præſumit promiſsionem fuiſſe ſolemniter
factam , mediante ſcilicet præcedenti interrogatione & ſub-
ſequenti reſponſione. Ita Cagnolus in d. l. lecta. nume. 92.
verſic. 5. limita. Nam (vt Grammatici ſcribunt , & docet Al-
6 ciat.in d.l.lecta.nume.20. † pollicemur vltro , † promittimus
rogati . Et propterea præſumitur neminem promiſiſſe , ni-
ſi præcedente interrogatione.arg l.cũ de indebito.ff.de prob.
Extenditur primò, vt locum habeat etiam in priuata ſcri-
7 ptura,in qua verbum,promiſit, † ſignificat ſtipulationem. ſi-
cuti tradunt Caſtren.in l.1. C. de vſuris , Socin. Sen.in conſi.
267.num.1 lib.2.Decius in d.l.lecta num.9.& communem te
ſtatur ibidem Cagnolus num 92.verſic. non eſt tamen. Nam
etſi tex.d.§.ſi ſcriptum.loquitur de inſtrumento:attamen ap-
8 pellatione inſtrumentorum † veniunt etiam priuatæ ſcriptu
ræ.l.1.ff.de fide inſtrum.
Extenditur ſecundo.vt procedat etiam quando in actis iu
9 diciarijs fuit prolatum † verbum promiſit. Nam & tunc per
ſtipulationẽ intelligitur.Ita Iaſ.in d.l.lecta.nu 5. verſ.6.limi.
Extenditur tertio,vt habeat locum etiam quãdo verbum,
10 promiſit,fuit prolatũ ab ignaro † & imperito. Nã adhuc præ
ſumitur per ſtipulationem . Ita communem eſſe opinionem
teſtatur Cagnol.in d.l.lecta.nu 92.verſ.4 limita.

Eatenditur quartò, vt procedat, quando verbum, promit-
11 to, reperitur † in conſeſsione partis. Aſflict. in deciſ. 120. nu.
4. Dubitat tamen Alex. in conſ. 13. nu. 4. lib. 1.
12 Declaratur primo, vt locum non habeat, quando † in eo-
dem inſtrumento adeſſent plura capitula, & in omnibus alijs
capitulis partes expreſsè appoſuerint ſtipulationem: ſi poſtea
in alio capitulo ſimpliciter vſi ſunt verbo, promiſit, intelligi-
tur pacto nudo. Ita Iaſ in d. l. lecta nu. 5. verſ. regula eſt. poſt
Roma. ibi, qui ſic intellexit. d. l. lecta.
Declaratur ſecundò, vt non procedat, quãdo verbum pro-
13 miſit. fuit † appoſitum ſuper actu, qui valet de iure cõmuni:
ſecus ſi ſuper actu, qui ſolum valet de iure ſpeciali. Nam tunc
præſumitur & intelligitur pacto nudo promiſſum, vt ſi quis
ſimpliciter promiſit dotẽ pro muliere, intelligitur pacto nu-
do promiſiſſe. Sic declarant Bald. in l. 1. C. de dotis promiſs.
Iaſ in d. l. lecta. num. 5. verſic. 3. limita. & idem docuit. Aret. in
l. ſciendum. ff. de verb. oblig. Ea ratione moti ſunt, quia plures
ſpecialitates concurrere non poſſunt ſimul. d. l. 1. C. de dotis
promiſſ. ſicuti hic cõcurreret ſpecialitas, quod promiſsio do-
tis incertæ valeat. l. cum poſt. § gener. ff. de iure dotium: & qđ
verbum, promitto, ſignificet ſtipulationem.
Cęterùm a prædictis diſſentiunt Alexan. & Aquenſis in d. l.
ſciendum. & Brunus in tracta. de forma. in tit. de probatio. &
præſumpt. quos ſecutus eſt Cagnol. in d. l. lecta. num. 92. verſ.
ſecundò limitat.
Declaratur tertiò, vt locum non habeat, quando ea ſubie-
14 cta † ipſa materia præſumeref, & intelligeretur de pacto nu-
do: ſicuti qñ verbũ promiſit. fuit prolatum in materia cõtra-
15 ctuum innominatorũ, † qui ſane contractus pacto nudo con
ficiuntur. Ita Bal in l. ſi ea placito. C. de rerum permuta. Iaſ. in
d. l. lecta nu. 5 verſ 4. limita. & Ruin. in conſ. 131. nu. 3. lib. 1. &
dixi in fine præcedentis præſumptionis: ſed diſſentit Socin.
ſen. in conſ. 253. nu. 4. verſ. ſecũdo principaliter. lib. 2. & Alex.
in conſ 76 nu. 1. lib. 6.
16 Declaratur quartò, vt non procedat quãdo cõſtaret, † qđ
illo promiſsionis tempore, non præceſsit interrogatio: nec ſe
17 cuta eſt reſponſio. Nam quod † promiſsio importet ſtipula-
tionem prouenit a præſumptione legis, quæ præſumit ſolen-
nitatem interueniſſe: vt diximus ſupra: cum ergo apparet ſo-
lennitatem interrogationis, & reſponſionis non interueniſſe,
ceſſat ipſa præſumptio. Ita declarat Cagno. in d. l. lecta. nu. 92.
verſ. 5 limita.
Declaratur quintò, vt locum non habeat, quando verbum,
18 promiſit. fuit prolatum in † epiſtola, quæ cum ſoleat mitti
abſenti, ſignificat, per ſtipulationem promiſſum non fuiſſe;
quia non præſentia: ſed abſentia præſumitur. Ita in ſpecie de-
clarant Imola, & Aret. in l. Titia. §. pen. ff. de verbo. obligat. &
egregiè Ruinus in d. conſ. 131. num. 3. lib. 1. qui. nu. 4. compro
bat ſimilibus.
19 Declaratur ſextò, vt non habeat locum, quando † verbum,
promiſit, prolatum fuit a teſtibus. Nam tunc præſumitur pa-
cto nudo promiſſum Ita Aſflic. in deciſ. 110. nu. 2. qui tamen
intelligit, non procedere contra producẽtem ipſos teſtes Nã
tunc præſumitur promiſſum mediante ſtipulatione. & rurſus
non habet locum quando teſtes deponunt ſuper facto pro-
miſsionis ex quo reſultat ſtipulatio. Ita Soci. ſen. in dicto cõſ.
253. nu. 4. verſ. quoniam ad hoc dupliciter. lib. 2. idem ſenſit
Alex. conſ. 76. nu. 1. lib. 6.

PRAESVMP. XLII.

Pactum præſumi ex promiſſione facta præſenti, & tacenti, cum de eius vtilitate & cõmodo agitur.

SVMMARIVM.

1 *Pactum aliud expreſſum, aliud tacitum.*
2 *Pactum expreſſum quid.*
3 *Pactum tacitum quid ſit.*
4 *Promittens præſenti & tacenti, aliquid ipſi vtile, paciſci dicitur.*
Reiecta ſententia eorum qui dicant pollicitationem eſſe. nu. 13.
5 *Pactum duorum conſenſu perficitur, tacitusque ſufficit, & numero 14.*
6 *Conſenſus ex præſentis taciturnitate, ſi de eius agatur commodo, colligitur.*
7 *Mandare intelligitur, qui ab alio mandari patitur.*
8 *Intelligitur verbum, etiam præſumptionem ſignificare.*
9 *Præſumptio eſt de re dubia. fictio ſuper veritate.*
10 *Tacens diſſentire dicitur, cum de eius damno agitur.*
11 *Regulam cap. qui tacet. de reg. iur. in 6. locum habere ſolum. vbi de tacentis commodo agitur.*
12 *Tacere eſt medium tenere, inter conſentire, vel diſſentire, & nu. 22. Quod declaratur num. 23.*
15 *Stipulanti decem viginti promittens, in decem tantum obligatio oritur.*
16 *Diffinitionis verba, in caſu vero & proprio intelligenda, quomodo intelligendum. nu. 17.*
18 *Conſenſus qui ex taciturnitate colligitur præſumptus dicitur non fictus.*
19 *Actus potius vt inutilis, quam vt vehementer damnoſus ſit, quando ſit interpretandus.*
20 *Scienti, & volenti non infertur damnum.*
21 *Expreſſum ſatis dicitur, quod lex præſumptione, & coniectura expreſsit.*
24 *Tacens vbi de damno agitur, diſſentire, vbi de commodo conſentire præſumitur.*
25 *Donatio inter viuos, hodie nudo pacto facta, conſiſtit.*

CVm de pactis diſputarem atq; diſſererem, placuit
vna cum iuriſconſultis Paulo & alijs, in l. 2. in l.
1 ſi vnus. §. pen. ff. de pactis. diuidere † pactum in ex-
2 preſſum, & tacitum. Expreſſum † dicebam eſſe, qđ
3 verbis expreſsis fit, tacitũ verò, quod ex ſignis, & tacito † con
ſenſu colligitur; quod rectè præſumptum appellatur: Cũ lex
præſumat ita eſſe inter partes actum. Quemadmodum inter
4 multa exempla extat illud quo dicimus, quod ſi præſenti † &
tacenti aliquid promitto quod vtile, & proficuum ei ſit, cum
eo pactũ inire dicor, ſicuti recepta eſt magis Doctorũ ſenten
tia, vt cõem eſſe traditionem teſtati ſunt Ripa in rub. C. de pa
ctis. nu. 5. & ibidem Alciat. nume. 6. & Torniellus in rub. ff. de
verb. oblig. nu. 60. Quam quidem ſententiam veram, & reti-
5 nendam exiſtimaui, eo præcipuo argumẽto, quod pactũ † cõ
ficitur duorum conſenſu. l. 1. §. 1. ff. de pactis & l. pactum. ff. de
pollicita. Et ſufficit conſenſus tacitus. d. l. 2. ff. de pactis. cum
illi ſimilibus. Ea præſentia autem, & taciturnitate cum de ta-
6 centis commodo agitur, conſenſus † colligitur. l. qui patitur.
ff. mand. dum Vlpia. ita reſpondit. Qui patitur ab alio man-
7 dari vt ſibi credatur, mãdare † intelligitur. Quo reſponſo in-
telligimus eum conſentire mandato, qui patitur mandari, vt
ſibi credatur atque mutuo detur pecunia. Si me patiente mã-
das argentario, vt mihi numeret, mutuoque det centum, ego
ipſe mandare intelligor ipſi argentario. Nam patientia hæc
mea operatur conſenſum, vt ego dicar argentariò mandare,
vt mihi numeret. Nec recipienda eſt interpretatio gloſſæ ibi
dicentis, quod ego videar mandare tibi, vt tu mandes argen-
tario. Nam reſponſum l. idemque §. ſi quis Titio. ff. eo. tit. mã
dati. quod ab Accurſio citatur, ad rem non pertinet. cum ibi
loquatur Vlpia. de eo qui ſuſcipit mandatum, quo data eſt
facultas ſuſcipiendi mutuo ab actoribus mãdantis. qui qui-
dem mandans contra eum cui mandauit, ſuſcepto ab eo mã-
dato, agit de mutuo: Cum mandatum cenſeatur impletum,
ea ſola ſuſceptione, ex quo eſt in facultate mandatarij, ſi pe-
cuniam non eſt ab actoribus illis conſecutus, illam conſequi:
atque ita erga mandantem tenetur ex mutuo, quippè quod
videtur recepiſſe pecuniam ab ipſomet mandante. Qui ſane
caſus eſt longe diuerſus a caſu. d. l. qui patitur. vbi agitur ſo-
lum, an ego qui paſſus ſum mandari argentario, vt mihi cre-
dat, actione mandati agere poſsim aduerſus ipſum argenta-
rium, vt ſuſceptum mãdatum impleat, atq; ita mihi numeret.
Et reſpondet Vlpian. quod agere poſſum, cum ego mandare
intelligar Illa ergo ſola patientia operatur cõſenſum. Nec re
tinenda eſt interpretatio Galliaulæ in rub. de verb. oblig. nu.
62. Cum dixit, quod in caſu. d. l. qui patitur. interuenit vltra
patientiam, actus poſitiuus, hoc eſt numerationis, qui alio-
qui conſenſum ſignificat. clemen. 1. de procura. & ſcribit poſt
alios Iaſ. in l. quæ dotis. nu. 90 ff. ſolut. matr. Eſt enim falſum
quod actus poſitiuus ibi interceſſerit, cum (vt rectè aduertit
Zuchardus in rub. C. de pactis. num. 50.) numeratio pecuniæ
adhuc ſubſecuta non eſſet, ſed numeranda erat. Et (ſicuti nos
diximus) ibi erat dubitatio, an ego actione mandati ad con
ſequendum numerationem experiri poſsim, contra ipſum ar
gentarium. Non etiam eſt admittenda interpretatio eiuſdem
Galliaulæ præcitato in loco, cum dixit, quod in caſu. d. l. qui
patitur. eſt conſenſus fictus, ſicuti ſignificat illud verbum in-
telligitur. iuxta. l. vnicam. in prin. C. de rei vxo. actio. & l. hæ-
res quãdocũque. ff. de acq. hære. & ſcribit Dec. in l. qui actio-
nem. nu 3. ff. de reg. iuris. Non eſt inquam admittenda hęc in-
8 terpretatio, cum verbũ, intelligitur, † ſignificet etiam pręſum
ptionẽ. l ſi mulier. ff. de reb. dubijs. & l. cũ auus. ff. de cond. &
demon. & in ſpecie noſtra probat. l. 2. ff. de pactis. & ſcripſi ſu
pra li. 1 q. 10. n. 5. Et noſtro in caſu qđ ſignificet pręſumptio-
nem ſatis conſtat, quia eſt adiectũ ſuper rę dubia. Poteſt enim
eſſe,

esse,quod tacens consentiat,potest etiam esse,quod non consentiat, lex autem præsumit ob commodum, quod consen-
9 tiat. Et hoc est secundum naturam † præsumptionis, quæ est de re dubia,vt dixi supra lib.1.q.8. nume.2. quo loci diximus econtra, quod fictio est super veritate. Nam fingit esse quod vere non est,quæ sane fictio esse non potest nostro in casu, in quo non est certum, sed dubium, vt diximus, quod is tacens consentiat, lex itaque præsumit consensum, ex quo tacitum mandatum oritur, Non est pariter recipienda explanatio Zuchardi in rub.C.de pactis.nume.53. Cùm dixit, quod in d.l. qui patitur.agebatur etiam de incômodo eius. pro quo fuit mandatum. Est sanè falsa interpretatio hæc,quandoquidem illud incommodum in causa potius esse debebat dissensus
10 quàm consensus:Cum taceus † dicatur dissentire,quando de eius damno agitur.l.filiusfa.§.inuitus.ff.de procura.& scribit Ias.in l.quæ dotis.nu.97.ff.solu.matr. & dicemus infrà. Non etiam mihi probatur acuta illa interpretatio Tornielli in rubr. de verb.obli.num.61.quem quidem sensum, tacito Tornielli nomine,probauit Io.Bolognetus in l.quæ dotis. nu.121.ff.solut.matr. Dixit Torniellus,quod in casu.d.l.qui patitur.côsensus ille tacitus ex illa patientia sumptus, non venit ad perficiendum actum imperfectum: sed confirmandum iam perfectum,nempè mandatum factum,& a mandatario susceptum. Diuersum est in casu nostro, quando quis promittit præsenti,& tacenti,Nam inter eos nihil adhuc est actum, nihil perfectum Non mirum si taciturnitas non operatur consensum,vt actus perficiatur. Hæc sanè interpretatio vera nô est. Non enim in casu.d.l.qui patitur.illa patientia consideratur, nec versatur circa perfectum. sed super imperfecto. Nâ si me sciente,& patiente,mandasti argentario, vt mihi credat,ego mandare videor ipsi argentario.Inter te mandantem, & argêtarium mandatum suscipientem,actus quidem est perfectus: sed inter me,& ipsum argentarium,cum nil interesserit,præter patientiam meam,actus est omninò imperfectus.Et tamê consensus ille, ortus ex patientia operatur tacitum mandatum. Et præterea,vt etiam rectè animaduertit benè eruditus Albertus Bolognetus in commentarijs ad Rub.de verbo.obliga.cap.16.num.13.tacitus atque ita præsumptus consensus, potês est perficere actum imperfectum, si nummos meos me sciente & non contradicente mutuo dederit, consensus inde meus præsumitur,& mutuum ad mei commodum perficitur, & (vt nostri dicunt) reconciliatur.l.certi condictio.§.si nummos.ff.si certum peta.Illa ergo sola patientia in d.l.qui patitur.consensum arguit, vt mandare intelligatur. Ita etiam explanandæ sunt. l.si remunerandi.§. si passus. & l. qui fide. ff. mand.& l.si fideiussor.C.eo.Et si enim inter fideiubentem, & creditorem intercedat actus fideiussionis,sitq; ille perfectus: attamen inter me, qui passus sum fideiubere, & creditorem meum nil actum, imò nec inter me & te fideiussorem, & tamen mea ipsa patientia consensum arguit. Hanc quoque receptam sententiam probat tex.l. donationes. §. species. ff. de dona.cuius verba hæc sunt:species extra dotem a matre, filiæ nomine,viro traditas filiæ quæ præsens fuit,donatas,& ab ea viro traditas videri.&c.Ecce quod præsentia,& patientia illa filiæ, operatur consensum,& approbationem donationis a matre sibi factæ. Et quamquam in commentarijs de arbitrarijs iudicum.lib.2.casu.88.nu.34.scripserim,quod ibi lex vltra patientiam fingit traditionem filię factam a matre;& per filiam marito, breui quadam manu.iux.l. singularia.ff.si certum peta.attamen nil hoc officit, quandoquidem id contingit ratione traditionis factæ marito,vt contra eum, filia eius vxor agere possit: sed quantum ad perficiendam donationê inter matrem,& filiam,sola ipsa præsentia filię id operata est. Quib.intelligimus,minus rectè sensisse Curtium iun. in rubr. C.de pact.nu.14.cum dixit in casu. d.§ species. donationem fuisse perfectam traditione. Non enim traditio aliqua facta fuit a matre filiæ, sed solâ patientiâ sicq; côsensum adhibuit filia,dû mater eius marito tradidit. Postremò fulcitur sententia hæc illa iuris regula,qui tacet consentire videtur.c.qui ta-
11 cet.de reg.iur.in 6.quæ regula † locû habet solum, quâdo de tacêtis cômodo agitur,secus si de damno.l.filiusfa.§.inuitus. ff.de procu.& l.pe.ff.de furtis.& tradit post alios Ias. in l.quæ dotis.nu.97.& nu.104.ff.sol.matr.Nisi ergo dicamus præsentiam & taciturnitatem operari côsensum,cum de commodo agitur,frustra edita esset illa iuris regula. Nec repugnat alia subsequens regula c.is,qui tacet.de reg. iur. in 6.sumpta ex.l. qui tacet.ff.de reg.iu.in quibus scriptû est,quod ille qui tacet
12 nec côsentire nec dissentire vr̃.Nam tacere,tenere † dr̃ mediû inter côsentire,& dissentire. Huic obiectioni infra respondebimus.His defendit recepta opinio, pactum esse præsumptû qđ oritur ex promissione facta præsenti,& tacêti,ad sui vtilitatê,& cômodû. Dissentiunt tñ,& malè multi, quĩ scripserût,
13 hanc † esse pollicitationê;qua in opinione fuerût Guliel. Cuneus,Bald.& Corneus in l.sentum.C.qui testa.facere poss Hostien.in summa.extra de pact.Crottus,Alciatus,Alba,& Torniellus in rub.de ver.obli.Cagnolus in rub.C.de pactis.nu.18. & ibidê Io.Bologne.nu.36.& Duare.in l.1.in verbo,duorû.ff. de pact.Et hanc fortè hodie esse receptiorê,scripsit Albertus Bologne.in d.rub.de verb.obli.c.17.nu.1. Et ij quidê adducti sunt multis argumêtis.Et primo, quod Vlpia.in l.1.§.1.ff.de pact.& in l.pactû.ff.de pollicit.dixerit, pactû esse duorû pluriûvê côsensum.Qui sanè côsensus nô oriê aptus,& sufficiês, ex præsentia,& taciturnitate, cû ille sit quidâ tacitus consensus quo pactû nô côficitur.l.2.& l. si creditores. C. de pactis.

Verum respondetur,falsum esse, quod in côficiendo pactû
14 requiratur consensus omnino expressus. Cum tacitus † etiâ sufficiat.l.2.& l.3.ff.de pactis.Nec repugnant.d.l.2.& l. si creditores C.de pactis.quia vt animaduertit Zuchardus in rub. C.de pactis.nu.67.loquuntur de pacto ficto, sicuti Bar.Bald. & reliqui ibi sunt interpretati.

Secundò perpendi solet tex.l.1.§. si stipulanti.de verb.obli.
15 vbi si tibi stipulanti † decem,promitto viginti, obligatio dûtaxat contrahitur in decem.Et tamen,tacête stipulatore, debui saltem naturaliter ad alia decem obligari pacto nudo, quod non fit, vt ibi dicitur. Ergo non contrahitur pactum cum præsente,& tacente.

Cæterum respondetur,in casu.d.§. si stipulanti, actû fuisse inter partes,vt stipulatio tantùm in decê ꝓheretur; sicuti pter Doctores ibi scripsit Matthes.in notab.127.Et ideò actus vltra intêtionê partiû nihil operatur;iuxta.l.nô oĩs ff.si cer.per. & pactû nô inducitur in alijs decê. Et prterea dici potest secundû Zuchardû in rub.C.de pactis. nô fuisse ibi causatû pactû,quia is qui stipulandi animû habebat,tacuit. & iô nô habetur pro côsentiẽte;cû aduersus eû sumat interpretatio. iux. l.veterib.ff.de pactis.Tertiò affertur tex.l.ex pollicitatione.ff. de pollicita.quo loci appellatur pollicitatio,cû quis promittit præsenti, & tacêti. Ergo nô est pactû.Quod autê ibi præsenti & tacêti facta fuerit ꝓmissio, significât illa verba,apud Rempub.fecit,quæ sic exponuntur,idest apud magistratus,& officiales Reipub.qui ipsam Rêpubl repræsentant,iuxta glo. in rub.C.quæ sit longa consuet.& scribit Bar.in l.oês populi. in 2.q.prin.de iust.& iu. Et idê est apud iudicê, qđ in præsentia iudicis.l.is apud quê.C.de eden.Respondet Cur.iunior in rub.C.de pact.nu.15.duobus modis; secûda explanatio probabilior vr̃,dum ait,quod qñ pollicitatio fit fauore Reipubl. nô curamus an fiat præsenti, & tacêti, quia semper producit actionê,quam etiam producit pactum.sed nos loquimur,quâdo ex pacto solum oritur obligatio naturalis,quæ non oritur ex pollicitatione. Voluit dicere Curtius,nil referre, quod eo in casu sit pollicitatio vel pactum,quia semper Respub.côsequitur sibi promissum. Quæ interpretatio retinenda non est, cum ibi clare iuriscon.affirmet illam esse pollicitationê,eamque eo appellet nomine.Retinêda fortè est interpretatio Zuchardi in rub.C.de pact.nu.32.cum dixit. d.l.ex pollicitatione sic esse legendâ,vt illa verba,apud Rempub.coniungantur cum illis verbis,ob honorê,hoc modo, ex pollicitatione quâ quis fecit ob honorem apud Rempub. Et hic subintelligitur, consequendum. Vel etiam secundum Galliaulam in rubr. de verb.oblig.nu.33.dici potest,in d.l.ex pollicitatione dici .ob id factam fuisse pollicitationê apud Rempub. quia ipsa Respub.actionem habet:non autem ob id quod facta sit in præsentia Reipub.Quartò vrgere videbatur argumêtatio Zuchardi in d.rub.C.de pactis.nu.57.cum dixit, quod verba diffini-
16 tionis † debent intelligi in casu vero, & proprio.Bar.in l omnes popul.nu.59.de iust.& iure.& in l. 1.col. 1.ff.de acq.poss. Porrò cû in diffinitione pacti ponatur consensus.l.1.§.1.ff.de pactis.& in l.pactum.ff.de pollicita. Consensus ergo verus requiritur:At ille consensus,qui sumitur ex præsentia,& taciturnitate, non dicitur verus consensus, sed fictus, Non ergo ille aptus est ad causandum pactum. Illa minor videtur probari in l.2.§.voluntatem.ff soluto matr.ibi,videri côsentire ;quod quidem verbum,videtur, significat fictionem.l.1.§.deiecisse. ff.de vi,& vi arma.Bart.in l.si vnus.§.pactus.col.pen.ff.de pactis, & Dec.in l.qui actionem.nu.3.de reg iuris. Et idem significare videntur illa verba, quasi consentire. Quæ sane verba fictionem significare solent.l.in suis.vbi Bal.ff.de lib.& posth. Et quod in casu d.§.voluntatem.consensus sit fictus, admittunt Bald.Imola,Comeus.Alex.Socin.& Ripa.

Verum altero de duobus modis argumentum diluitur. Et primû,falsum esse, quod verba diffinitionis debeant esse propria.Nã verius est,quod etsi proprium id sit,quod diffinitione demonstratur,secûdum Bar. in d.l.omnes populi.nu.59.de

17 iuſt. & iure. attamen † verba ipſa, qoibus res diffinitor, poſ-
ſunt eſſe impropria, vt declarat Ripa in rub. ff. ſolut. matr. ou.
24. poſt Bart. ibi.
18 Reſpondetur ſecuodò, quod imò † conſenſus, qui ex taci-
turnitate colligitur, eſt præſumptus, nõ autem fictus: cum (vt
ſupra diximus) tes ſit dubia; Nam eſſe poreſt, quod tacens
conſenſerit; eſſe etiam poteſt, quod non conſenſerit In re du
bia præſumptio ſumitur, cum ecoouerſo fictio fingat ſuper
eerto. Et hune conſenſum eſſe præſumptum ſignificaoc. l. 2. &
l. 3 & l ſi vnus §. pen ff. de pactis. Et in caſu. d. §. voluntarem,
conſenſum eſſe præſumptum rectius affirmauit ibi Iaſ. Nec
repugnat illud verbum, videtur, cum ſignificet, etiam præſum
ptionem l ſi chirographum. ff. de probat. Iaſ. in l. ſciẽdum. nu.
7. de verb. oblig & ſcripſimus ſupra lib. 1. q. 10. nu. 3 Non pa-
riter repugnat illa dictio, quaſi, quia poſita eſt ad ſignifican-
dum. conſenſum illum non eſſe clare expreſſum. Nou tamen
efficit, vt dicatur fictus conſenſus.
Quintò motus eſt Zuchardus in d. rub. C. de pactis. nu. 39.
quod cum iſtud promittere, & ſpondere, reſpiciat commo-
dum eius, qui præſens eſt, & tacet; eiuſque in poteſtate eſt,
apertius mentem & voluntatem ſuam declarare, ſumi debet
contra eum ioterpretatio l. veteribus. ff de pactis. & ibi Bart.
l. ſi in emptione. ff. de contrah. empt. Ergo non debet haberi
pro conſentiente ſed pro tacente.
Verùm reſpondetur primò, quod. d l. veterib. nõ procedit,
quando alias actus redderetur nullus, & inutilis, vt ibi decla-
rat Bar. ſicuti redderetur inutilis actus iſte promiſsionis, quã-
do cauſatum non fuiſſet pactum. Nec repugnat, quod actos
19 † potius debet interpretari inutilis, quam vt ſit valdè alicui
damnoſus, vt hic eſſet. Ita declarant in l. non vtique. § ſi qois
inſulam ff. de en. quod cereo loeo & Dec. in l. ſemper in con-
tractibus. nu 17. de reg. iuris. Nam reſpondetur, id procedere,
qoando non conſtat de mente eius coi alioqui damnum infe
retur. Non enim tũc ſumitur interpretatio validitatis actus:
at ſecus quando conſtat eum, cui damnum infertur, ita ſen-
20 ſiſſe, & voluiſſe: cum † ſcienri, & volenti damnum non infera
tur. c ſcienti de reg iur. in 6. Cum ergo hic promittens. quan-
tum in ſe eſt, ſignificauerit animum ſuum, quod promittere
voluerit, actus contra eum eſt interpretandus. Præterea, & ſe-
cundo reſpondetur, hunc præſentem, & tacentem, nõ habuiſ-
ſe neceſſe exprimere cõſenſum ex quo iure exiſtimauit, ſatis
dici poſſe expreſſum iuris præſumptione, quæ eſt, quod vbi
agitur de commodo tacentis, is conſeotire credatur, vt dixi-
mus ſupra
21 Nam ſatis dicitur expreſſum, † qnod lex præſumptione, &
coniectura expreſsit. l licèt Imperator. vbi Iaſ. ou 8. de leg. 1.
& ſcripſimus ſupra lib. 1. q. 45.
Sextò & vltimo, vrgere videtur. tex. l. qui tacet ff. de reg. ior.
22 & c. is qui tacet. de reg iu. in 6. vbi habetur, quod ille qui † ta
eet, non dicitur conſentire, nec diſſentire, ſed tenet medium.
Cum autem pactum reqnirat conſenſum, ſequitur dicendũ,
hoc non eſſe pactum.
Verum reſpondetur, quod tacere tenet medium inter con-
ſenſum expreſſum, & expreſſam contradictionem, ooo tamen
fit, quin dicatur conſenſus tacitus, quando lex illum præſu-
mit. Ita Dyn. in d. c. is qui tacet, qui in fine ait, quod tacere
23 † eſt medium, quando medium datur in actu, vt in caſu. l. 1. §.
ſcientiam. ff de tributo. & tradit Cagn. in l. 3. in fine. de reg. iu.
ſed quàdo non datur medium, tunc applicatur vni extremo-
24 rum. Et ideo vbi agitur de damno † dicitur diſſentire, vbi ve-
ro agitur de commodo (vt hic) conſentire cenſetor. Probata
itaque ac recepta illa communi ſententia, ſubioſertur, quod
25 cum † donatio inter viuos facta pacto nudo hodie conſiſtat.
l. ſi quis argentũ §. vlt. C. de dona ſi quis præſenti & tacenti
promittit donare, valebit donatio. quia ex illa taciturnitate
reſultat pactũ præſumptũ. Qua de re cum copioſè diſputatũ
a oobis ſit ſupra lib. 1. q 43. nu. 7. noo eſt qđ hic immoremur.

P R AE S V M P. XLIII.

Pactum & conuentum præſumi inter contrahentes, de his quæ vſu & conſuetudine adhiberi ſolent in contractibus.

S V M M A R I V M.

1 *Contractibus ea præſumuntur promiſſa, quæ conſueta ſunt, & vſi-*
tata. ratione & loci & perſonæ.
Eſtque præſumptio iuris. nu. 4.
Id tamen de conſuetudine ordinaria accipiendum. nu. 9.
2 *Procurator qui pignori dare poteſt quãdo poſsit agere pignoratitia.*
3 *Aquæ ducendæ ſeruitutem promittens, intelligitur ſecũdũ id quod*
duci conſueuit.
5 *Notarius præſumitur rogatus de clauſulis, quæ in ſimilibus, con-*
tractibus adhiberi ſoleat. & nu. 6.
7 *Procurator conſtitutus a mercatore ad mutuo accipiendum pecu-*
niam, intelligitur etiam ad cambia, & recambia.
8 *Mandatum factum a mercatore ad negociandum, præſumitur factũ*
ſecundum ſolitum mandantis.

1 Vm ambigitur, quid in confecto eõtractu promiſ-
ſum ſit, præſumptio ſumitur, promiſſa † fuiſſe ea
quæ ſolent conſuetudine, & vſu, vel loci, vel perſo-
næ adhiberi in contractibus, ſicuti probat. l. quod
ſi nolit. §. qui aſsidua ff. de ædilitio edicto, vbi euictio præſu-
mitur promiſſa. ob id quod in alienationibus, vſu & conſue-
tudine adhiberi ſolet. Ita in l. vel vniuerſorum. ff de pig. actio.
2 vbi procurator, † qoi poteſt pignori dare, poteſt etiam agere
pignoratitia, quod intelligitur, quando habuit ſpeciale man-
datum ad pignorandum: vel qñ dominus conſueuit date pi-
gnori & ideo glo. ibi. ſcribit, præſumptionẽ ſumi a ſolitis ſic
& in l. ſi prius §. 1. ff. de aqua plu. arc. vbi qui promiſit ſeruitu-
3 tẽ aquæ † ducendæ, intelligitur promiſiſſe ſecundum id quod
4 duci cõſueuit. Et hæc p̃ſumptio, de qua loquimur, iuris † eſt,
eum lex ipſa cõſuetudinem approbauerit, ſicuti explicat Io.
Andreæ in additio ad Spec. in tit. de præſumptio. §. ſpecies. n.
5. in verbo. In prædictis concord. Et idem ſcripſit Lucas de
Penna in l. 1 in præſumpt. 158 C. de apochis publ. libr. 10. Et
5 propterea hinc dicimus, notarioo † præſumi rogatum adhi-
bere clauſulas, quæ in ſimilibus cootractibos adhiberi ſoleot,
ſicuti clauſulam expreſſæ hypothecæ, quæ apponi conſueuit
in inſtrumentis dotium, quæ a mulieribus viris ſuis dantur, vt
docuit Bal in l. 1. in fine. ff ſoluto mat. Et huius ſententiæ mul
tos commemoraui in conſ. 37. nu. 30. lib. 1.
Huc etiam pertinet quod eodem in conſ. 37. nu 31. ſcripſi
6 notarium præſumi rogatum apponere † clauſulam ceſsionis
iorium hinc inde in tranſactione, & idem in donatione ex ſen
tentia Socin. ſen. in eooſi. 101. colum. 1. lib. 3. Et eo in loco
idem ſcripſi de elauſula renuntiationis, quæ adhiberi conſue
uit: & declaraui quomodo id locum habeat. Et de multis alijs
clauſulis eo in reſponſo diſſerui Hoc etiam pertinet quod re-
ſponderunt Roman. in conſ. 114 & Decius in conſi. 441. col.
7 pen. & in conſ. 562. procuratorem † conſtitutum a mercatore
ad mutuo accipiẽdum pecuniam, intelligi etiam ad cambia,
& recambia, ſi ita mercator ipſe conſueuiſſet aliquando ſuſci
pere. Idem affirmauit Benuenutus Stracha in Tract. de mer-
catura. in titu. de mandato. nume. 19. qui eiuſdem ſententiæ
recenſet Ruinom in conſi. 93. lib. 5. & ſi Pariſi. in conſi. 91. lib.
1. aliter ſenſerit.
Confert quod reſpondit Pariſius in conſ. 47. num. 86. lib. 1.
8 cum dixit † mandatum factum a mercatore ad oegotiãdom,
præſumi factum ſecundum conſuetudioem, & ſolitum nego-
tiandi ipſius mercatoris.
9 Declaratur prædicta præſomptio, vt locum habeat † in
conſuetudine ordinaria: ſècus vero ſi extraordinaria ſit. Ita
Bar. in l. Sæio. §. modice. nu. 3. ff. de annuis legatis, Socin. ſen.
in cooſi. 87. colom. vlt. lib. 1. in conſi. 159. col. 4. lib. 2. Decius
in conſi. 430 nume. 7. & Pariſ. in conſi. 3. nume. 50. lib. 3. & io
conſi. 79 num. 1. lib. 4.

P R AE S V M P. XLIIII.

Promittens aliquid facere, & præſtare an, & quando præſumatur contra ſe ipſum ea promiſiſſe.

S V M M A R I V M.

1 *Promittens præſtare vel facere contra quemcunque, non præſumi-*
tur contra ſeipſum.
Etſi ſermo generalis ſit vel vniuerſalis. nu 21.
2 *Procuratoris confeſsio, omnibus creditoribus ſolutum eſſe, non cõ-*
prehendit procuratorem loquentem.
3 *Dicere vel facere contra ſeipſum, nemo præſumitur.*
4 *Diligens plus ſeipſum quam alium non dicitur in dolo.*
5 *Aduocare pro ſua Eccleſia tenetur clericus, non tamen contra ſe-*
ipſum.
6 *Procurator vt factum domini reuocet, numquam præſumitur con-*
ſtitutus.
7 *Vaſallus dominum contra ſeipſum defendere non tenetur.*
8 *Vaſallus dominum periclitantem in conflictu deſerens, quando ex-*
cuſetur.

9 *Sub-*

9 *Subditi, & vasalli dominum peste infectum, aut locis e suspectis venientem, recipere non coguntur.*
10 *Emphyteusim concessam alteri cum promissione de non concedendo alteri, dominus pro se retinere potest.*
11 *Gabellam conducens a ciuitate quæ immunis est in rebus à se emptis, non habet ius exigendi ab ipsa.*
12 *Statuta omnia confirmans ciuitas, non præsumitur confirmare quæ sunt contra se ipsam.*
13 *Statuta omnia se iurans obseruaturũ, de his quæ contra se sunt, iurasse non præsumitur.*
14 *Actiones cedens, non præsumitur cedere contra se ipsum.*
15 *Ligare se ipsum voluisse præsumitur nemo.*
16 *Appellationibus a sententia interpositis formam præscribens pontifex, non præsumitur præscripsisse his quæ a se lata sunt.*
17 *Confirmationibus derogans pontifex, de suis non intelligitur.*
18 *Episcopus cum clericis, consentiens ciuitati gabellas imponenti, cõtra se ipsum non præsumitur consensisse.*
19 *Statutum principis, vt quædam solennitates obseruentur in contractibus ipsum non ligat.*
20 *Ferrariæ Dux qui sedem Apostolicam defendere promisit, contra seipsum non intelligitur.*
22 *Castrum vel turrim contra quamcunque personam accommodare promittens, non præsumitur contra seipsum promisisse.*
Idque etsi culpa sua effectus sit inimicus num. 24.
23 *Promittere contra seipsum vt nemo, sic neque contra suos præsumitur.*
25 *Promittens contra quoscunque, continet etiam promittentis personam, casu quo legis dispositione is quoque adstringeretur.*
Idem si in promissione alia quam loquentis persona comprehendi non posset. nu. 26.
Vel id suadeat subiecta materia num. 27.
Aut eadem sit ratio in persona promittente, quæ est in alia. nu. 28.
Vel appareat coniecturis personam loquentis includi. num. 30.
Idem si simus in materia fauorabili. nu. 31.
29 *Seruus nomine domini omnia bona obligans, dicitur & se ipsum obligare.*

EGregia & celebris est sententia, qua dicimus, qđ is
1 qui promisit aliquid facere, & præstare † cõtra quã-
cunque personam, non præsumitur promisisse con-
tra se ipsum. l. si mercedem. §. vltim. ff. de actio. empti. vbi si vẽ
ditor in venditione domus, passus est excipi habitationem,
non intelligitur excepta contra ipsum venditorem, cuius per-
sona in ea exceptione non continetur. Et illo in loco anuota
uit Bart. num. 2. quod si aliquis vendit tibi fundum, saluo iu-
re coloni seu laboratoris, intelligitur de omnibus alijs præ-
terquam de ipso vendente. Et manifestius probat tex. in l. in-
2 quisitio. C. de solutio: vbi confessio procuratoris, quod † solu
tum fuerit omnibus creditoribus, non comprehendit perso-
nam ipsius procuratoris loquentis. Afferri etiam solet. l. 1. in
fine. ff. de senato. vbi Accur. Bart. & alij. Huius autem senten-
tiæ ea est ratio, quod in dubio nemo præsumit velle aliquid
3 † dicere, vel facere contra se ipsum: Cum ordinata charitas a
se ipso incipiat l. Præses. C. de seruit. & aqua; & latè scribit
Igneus in l. 1. § si quis manum. nu. 7. ff. ad S.C. Syllania. Quo-
4 circà dicimus, quod ille non dicitur in dolo † versari, qui plus
diligit se quàm alium; vt scribũt post alios Calcaneus in cõsi.
120. nu. 18. & Craue. in cons. 8. nu. 15. & 16.
Hinc scripsit Specul. in tit. de aduocato. §. 1. vers. sed num-
5 quid clericus. quod licet clericus † teneatur aduocare pro
sua ecclesia, non tamen tenetur contra se ipsum. Et idẽ scripse
runt Bald. in l. petitionem. C. de aduoca. diuer. iud. Barba. in
cons. 76. col. 4. lib. 3. & Alciatus in Tract. de præsumpt. reg. 1.
præsum. 52. & in l. qui accusare. nu. 13. C. de eden.
Huc etiam pertinet, quod respondit Barba. præcitato in lo
6 co, quod † procurator nunquam præsumitur constitutus, vt
reuocet factum domini, & alia ad rem is scripsit.
Confert, quod tradit glo. in cap. vlt. de aliena. feudi pater.
& in cap. 1. in priu. vbi Præpos. quib. mod. feudum amitta. qđ
7 licet vasallus † teneatur defendere dominum: non tamen te-
netur contra se ipsum: cum salutem propriam saluti domini
anteponere teneatur. Quam traditionem probauit Alciat. in
8 d. præsumpt. 52. Hinc dicimus, vasallum † excusari, si vt mor-
ris periculum euitaret, deseruit dominum in conflictu pericli
tantem. Ita Præpos. & alij in cap. 1. §. est & alia. quæ fuit causa
benefi. amitten. Idem respondet Gramma. in cons. 13. nu. 31.
& nu. 32. in criminal.
Huc etiam facit quod tradit Ripa in tracta. de peste. in tit.
de remedijs ad conserua. vbert. nume. 250. subditos, & vasal-
9 los † iustè recusare posse recipere in oppido, vel ciuitate, do-
minum peste infectum, vel e locis suspectis venientem. Cum
non teneantur subditi iuuare dominum, illique prodesse cõ-
tra se ipsos.
Et ad rem hanc pertinet, quod scripsit idem Ripa in eo-
dem tract. de peste. in titu. de remedijs præseruatiuis contra
pestem. nu. 262. Cùm dixit, quod etsi dominus in concessione
10 † emphyteusis promisit, eam nulli concedere quàm illi pri-
mo, cui dederat: nihilominus potest pro se ipso retinere. Idẽ
de locatione decidit Afflict. in decis. 290 nu. 7. & 8.
Huc quoque spectat quod docuit Bal. in l. si emptor. C. de
11 hæred. vel actio. vend. quod si quis cõducit gabellam † a ciui
tate, quæ pro reb. a se emptis immunis est, non tenetur ipsa ci
uitas soluere ipsam gabellam: Cum non præsumatur vendi-
disse ius suæ immunitatis; atque ita ius exigendi gabellam
contra se ipsam. Idem sensit Barto. in l licitatio. §. fiscus. ff. de
publ. & vectig. & sequitur Afflic. in decis. 319. nu. 9.
12 Huc etiam pertinet quod si ciuitas cõfirmat oĩa † statuta,
non dr̃ confirmare ea quæ sunt contra seipsam. Ita respondit
Castr. in cõs. 129. statuta Pisana. lib. 1. quem secutus est Crau.
13 in cons. 3. nu. 17. Et accedit quod si quis † iurauit obseruarẽ
statuta, non præsumitur iurasse se obseruaturum ea, quæ con-
tra se ipsum sunt; sic respondit Brun. in cons. 35. nu. 16. Huc fa
14 cit quod cedens actiones † non præsumitur cedere contra se
ipsum l. si peculium. §. sicut ff. de pecul. leg & respondit Dec.
in cõs. 104 col. 1. & 3. Et eo textu adductus scripsit Craue. in
tract. de antiq. temp. in 4. particula quartę partis principalis.
15 nu. 113. quod nemo † præsumitur velle se ipsum ligare.
Huc quoque spectat quod respondit Goz. in cons. 101. nu.
16 20. vers. item quia. quod si Pontifex dat † formã appellatio-
nibus a sententia interpositis, non præsumitur dedisse formã
contra sententias a se latas. Et hoc quidem comprobat quod
respondit Crau. in cons. 296. col. 7. vers. 4. principaliter, cum
17 dixit, quod si Pontifex derogat confirmationibus † nõ præ-
sumitur derogasse illi quam ipse fecit.
Hinc etiam respondit Barb. in cons. 32. col. 3. lib. 4. quod si
18 Episcopus, & Clerici † consentiunt ciuitati imponenti ga-
bellas, non præsumit, qđ consenserint cõtra se ipsos, vt. s. eorũ
immunitas tollatur. Ita quoque respondit Rom. in cons. 444.
19 in fi. statutum † editum a principe, vt quædã solemnitates ob
seruentur in alienationibus & contractibus, non ligare ipsum
principem, cum non præsumatur voluisse contra se ipsum ali
quid statuere. Et Romanum secutus est Rol. a Valle in tract.
de lucro dotis. q. 84. quo loci scripsit, statutum de lucro dotis
non ligare principẽ, qui statutum illud cõdidit. Et qua de re
copiosè respondi in cons. 250. lib. 3. Hinc etiã Ruin. in cons.
20 42. nu. 15. lib. 4. egregiè respondit, Serenis. D. † Ducem Ferra
riæ, qui sedem Apostolicam defendere, & tueri promisit, in-
telligi promisisse contra alios, non autem contra se ipsum. Ita
etiã iurisdictio & potestas tributa a Principe vasallo, vt pos-
sit etiam facere leges & statuta in castro & oppido sibi infeu-
dato, intelligitur dummodo nõ sint statuta contra ipsummet
Principẽ. Ita Gram. in voto. 28 nu. 6. & Nat. in cõs. 487. nu. 26.
Extenditur primò, vt locum habeat hæc sentẽtia in sermo
21 ne † generali, imò vniuersali, vt putà si quis promisit aliquid;
facere, & præstare contra omnes, & quascunq; personas, ad-
huc tamen non pręsumitur promisisse contra se ipsum. Ita cõ
munem esse sententiam testatur Cagn. in l. frater a fratre. nu.
98 ff. de cond. indeb. qui huius opinionis multos recenset, pręs
sertim Iacobinum a S. Georgio in inuestitura feudali. in ver-
bo, Qui quidem inuestiti. col. 4. affirmãtem, quod promittẽs
22 † accommodare castrum, & turrim contra quamcunq; per-
sonã, non pręsumi promisisse cõtra se ipsum atq; ita ait se re-
spondisse pro Dñis Castri Truffarelli aduersus Cherianos. Et
prædictis accedit Alc. in tract. de præsump. reg. 3. præsum. 52.
Extenditur secũdò, vt hæc præsumptio locum habeat etiã
ad fauorem consanguineorum eius qui promisit. Nam sicuti
23 non præsumitur quis velle promittere contra se ipsum, † ita
nec contra suos. Ita Tiraq. in Tracta. de pęnis legum. causa.
51. nu. 79. & Cagnol. in d. l. frater a fratre. nu. 106 ff. de cõdict.
indebiti, qui eiusdem sententiæ multos recẽsent. Idem scripse
runt Ruin. in consi. 42. nume. 16. lib. 4. Alcia. in l. qui accusare.
num. 13. C. de eden.
Extenditur tertiò vt procedat, etiam si is, qui promisit tur
24 rim, sua causa † & culpa effectus sit inimicus eius, cui promi
sit. Nam adhuc non tenetur ꝯ se ipsum concedere turrim. Ita
aduersus Pileum. q. 24. docuit Alc. in d. l. qui accusare. nu 13.
Declaratur primò, vt locum nõ habeat hæc præsumptio in
25 dispositione legis: Cum enim quis † promittit id ad quod, &
ipse astrictus erat, eius etiã persona in ea promissione cõtine
tur. Ita declarat Bal. in l. frater a fratre. col. 2. vers. vlt. not. ff. de
condict. indebiti. quem secuti sunt Alex. & Socin. ibidem. &
Dec. in consi. 104. col. 2. versic. 6. facit. Et traditionem hanc

veram esse fatetur Cagnol. in d. l. frater a fratre. num. 109. qui tamen subiungit; non esse propriè huius regulæ declarationem. Et certè quidem, cum hoc in casu nõ obligetur hic promittens sua ipsa promissione, sed lege, quam sequi voluit. Reliqua a Cagnolo obiecta nil ad rem pertinent, si diligenter perpendantur.

Declaratur secundo, vt non habeat locum, quando in ser-
26 mone † ipso comprehendi non posset alia persona quam illa loquentis. Nam tunc diceretur comprehensa, Bart. in l. si quis legauerit, de leg. 1. Alex. in additio. ad Bar. in l. si mercedem. §. vlt. ff. de act. empt. Marsilius in l. 1. §. si seruus. ff. de quæstio. & Cagnolus in d. l. frater a fratre. nu. 112.

Declaratur tertiò, vt nõ procedat hæc præsumptio, quãdo
27 † subiecta materia aliud suadet: sicuti declarat Corn. in cõsi. 14. in 2. dubio. lib. 3. quem secutus est Cagn. in d. l. frater a fratre. nu. 113. Et illi accedit Crau. in cons. 274. nu. 12.

Declaratur quartò, vt locum non habeat, quando eadem
28 esset ratio in persona † loquentis, quæ est in alia. Barto. in l. Paulus. in fi. ff. de pign. Salicet. in l. inquisitio. C. de solutio & Cagno. in d. l. frater a fratre. num. 114. ff. de condict. indebiti.
29 Exemplum est in casu. d. l. Paulus. quando seruus † nomine domini obligat omnia bona ipsius domini, dicitur obligare etiam se ipsum. Cum non consideretur seruus, vt homo, sed vt res quædam: sicuti illo in loco declarat.
30 Declaratur quinto, quando constaret † aliquibus coniecturis personam loquentia includi. Ita Salic. in d. l. inquisi. & Cagn. in d. l. frater a fratre. nu. 115.
31 Declaratur sextò, non habere locum † in fauorabilib. sicuti responderunt Goazd. in consi. 76. num. 14. & Craue. in cõsi. 274. num. 12.

PRAESVMP. XLV.

Creditor recipiens vinum, vel quid simile mutuo datum, an præsumatur remisisse interesse quanti plurimi, ad quod debitor ratione moræ tenebatur.

SVMMARIVM.

1 *Vini vel rei similis mutuo suscepta, moram in restituendo nectens debitor, tenetur ad interesse quanti plurimi.*
2 *Interesse quanti plurimi ob moram debitoris remisisse præsumitur creditor, vinum vel rem similem mutuo datam recipiendo.*
Contraria affertur opinio. num. 10.
3 *Solutione rei principalis, tollitur obligatio accessoria.*
4 *Sortem recipiens creditor, videtur remisisse pœnam.*
5 *Interesse quanti plurimi dicitur pars ipsius rei.*
6 *Pretium recipiens post elapsam diem ex lege commissoria præstitutam, videtur remisisse dispositionem illam legalem. Et declaratur. num 7.*
8 *Canonem iam præteritum recipiens absque protestatione dominus, præsumitur caducitatis pœnam remisisse.*
Et qua causa sit. num. 9.
Aliud esse si protestatur. num. 21.
11 *Renunciatio cum donatio sit, nemo eã de iure suo facere præsumit.*
12 *Interesse aut pœna debita legis dispositione, non dicitur remissa, recepta sorte principali.*
13 *Interesse quanti plurimi hominis non legis dispositione deberi.*
14 *Interesse quanti plurimi potest creditor expresse donare.*
15 *Dotẽ principalẽ recipiens mulier, non dicitur remisisse accessiones.*
16 *Dotis augmentum idem est cum dote ipsa principali.*
17 *Pœnam ex dispositione hominis debitam, recepta sorte principali, remissam censeri.*
Idque procedere etiam si creditor protestetur saluo se iure consequendi æstimationem quanti plurimi, fecisse. nu. 18.
19 *Interesse quanti plurimi remissum non censeri, si in sortis receptione, creditori protestanti consentiat debitor.*
Idem si tacuit debitor. num. 20.
Vel etiam expresse contradicat. nu. 28.
22 *Protestatio contra ea quæ a legis dispositione pẽdent nil operatur.*
23 *Pœnam aliquam loco obligationis, a lege subrogatam, alternatiuam dici.*
24 *Alternatiua in obligatione vnum recipiendo creditor non petit alterum.*
25 *Sortis solutione omnis tollitur obligatio.*
26 *Fideiussori soluenti, & actiones sibi cedi petenti, si ante solutionem perfectam id faciat, cedi debent.*
27 *Res reddita deterior, reddita non censetur.*
29 *Transactio fit aliquo dato vel retento.*
30 *Protestatio facto contraria nil operatur.*

1 Cum vini, similisvè rei mutuo † susceptæ, debitor in ea restituenda moram facit, ad interesse quanti plurimi tenetur, vt scribunt omnes in l. vinum. ff. si certum petat. Cęterum dubitari solet, an si creditor mora commissa, vinum remve aliam mutuatam recipit, illud interesse quanti plurimi, quod ob moram cõsequi
2 à debitore poterat, præsumatur ei remisisse? Et præsumi † remisisse, scripserunt Dec. & Io. Bolognetus, in d. l. vinum. ille. nu 4. vers. 2. limitatur. iste. nu. 21.
3 Primò ea adducti ratione, quia facta † solutione rei principalis, tollitur obligatio accessoria. l. 4. C. depositi & ibi Bal. Responderi potest, quod imò non est accessorium, ex quo æquè principaliter peti potest, vt scribit hic Bar. nu. 15.

Prætereà hæc æstimatio dicĩ pars rei, vt inf. dicemus. Rursus. d. l. 4. loquitur cum a iudice lata est sententia super restitutione rei principalis, nulla facta mentione vsurarum, ob id dicitur debitor per sententiam liberatus.

Secundò ex. l. vlt. in fin ff de eo quod certo loco, vbi scri-
4 ptum est, creditorem recipientẽ † sortem, videri remisisse pœnam. Verùm responderi potest, d. l. vlt. loqui in pęna, quæ dicitur esse quid separatum a re principali: diuersum est in hac
5 æstimatione quanti plurimi, † quę dicitur esse pars ipsius rei. l. si sterilis. §. cum per venditorem. inf. de actio. empt.

Tertiò accedit. l. vectigalia. §. 1. de publ & vectiga. ad quam respondet Iason, quod ibi loquitur in vsuris pensionum, quæ peti non possunt simul cum expulsione, ne conductor duplicem pęnam patiatur, ex eadem ne causa, nempè contumaciæ. Prætereà ibi alternatiuè pęna vel res principalis debebatur, vnius ergo electione, altera cessat. vt inf. dicemus.

Quartò conferre videtur. l. post diem. ff. de lege cõmisso.
6 vbi recipiens † pretium post elapsam diem præstitutam ex l. commissoria, vt scilicet, nisi intra certum tempus solutum sit pretium, res sit inempta. recipiendo inquam pretium, dicitur remisisse illam dispositionem legalem.
7 Cæterùm facile respondetur d. l. post diem procedere † in duobus remedijs contrarijs; Quorum vnum si eligitur, alteri renuntiatum dicitur. Secus quando sunt duo diuersa. Ita declarat Ias. in d. l. 2. num. 124. vers. ego puto. C. de iure emphy. post Alber. ibi. clarius Alex. in cons. 206. col. 2. versic. non obstat d. l. post diem lib. 6. & clarè probat. l. si fundus. §. eleganter. eod. tit. de lege commisso. Nostro in casu æstimatio quanti plurimi non est contraria sorti principali, imò diuersum quid, vel vnum & idem. Ergo. &c.

Quintò non parum vrgere videtur illa recepta doctorum
8 opinio, qua dicunt, quod vbi dominus † emphyteusis recipit ab emphyteuta pensionem pręteriti iam temporis, nulla adhibita protestatione, saluum sibi esse ius declarandi caducitatem, dicitur eam caducitatis pęnam remisisse. Ita affirmauit glo. in cap. potuit. de loca. & communem asseruit Iason in d. l. 2. num. 124. versi. ego puto. C. de iure emph. Decius in conf. 329. num. 3. & latissime Boer. quæstio. 309. nume. 5. Verùm respondetur diuersam esse rationem illius traditio-
9 nis a nostra. Nam illa ob id † procedit, quia dominus consequitur melioramenta, quæ amittit emphyteota, vt declarat Ias. in d. l. 2. in 7. notab. & ideò iniquum est, quod emphyteuta duas pęnas patiatur. contra cap. at si clerici. §. vlt. de iud Prætereà illa doctrina procedit, quia ipse dominus non sensit tantum damni. vt mereatur emphyteota priuari sua emphyteusi, ratione damni dati: sed id est factum ratione contemptus, & inobedientiæ erga dominum. Ias. in Auth. qui tem. nu. 16. C. de sacrosan. eccles. Et propterea creditor recipiendo pensionem, videtur eam iniuriam remisisse.

Contraria itaque opinio videtur verior, etsi in specie nemo
10 hactenus sit, qui eam probet: nempè ex receptione † sortis, non censeri remissam hanc æstimationem quanti plurimi. Et similem propè huic nostræ, facti speciem diffinit Alex. consi. 206. lib. 7. Quæ opinio videtur ita posse suaderi.
11 Primò, quia nemo præsumitur † remittere atque renunciare iuri suo, cum renunciatio sit donatio. l. si quis delegauerit. vbi Bart. ff. de solutio. Dec. in l. postquam liti. nume. 15. & ibi in specie Curt. iun. numero quinto. C. de pactis. Alexand. in consilio 206. colum. 2. in fin. lib. 7. Ergo creditor recipiendo sortem principalem non dicitur remisisse æstimationem quãti plurimi.

Cæterùm responderi potest, remissionem atque donationem hoc in casu præsumi, cum lex hanc præsumptionem faciat. sicuti infrà dicemus ex. l. 2. in prin. ff. si quis cautio. Et casus multos in quibus lex donationem præsumit, recensui lib. 2. de arbitra. iudicum. cau. 88.

Secundò vrgere videtur, qđ æstimatio hæc quanti plurimi debetur dispositione legis, non autem hominis, vt asserit hic

Decius

Decius,& probare videntur text. noster, & alia supra suis lo-
12 cis allegata. Atqui vbi pœna vel interesse † debetur legis di-
spositione, non dicitur remissum recepta sorte principali. l. si
pro fure. §. t. infra de condictio. furt. & scribit Iason in l. vlti.
columna antepenul. de eo quod certo loco. Ergo hic credi-
tor recipiendo sortem, non dicitur remisisse æstimationem
quanti plurimi.
Verùm responderi potest primò, negando illam maiorem
propositionem. si quidem verius est, hanc ęstimationem
13 † quanti plurimi deberi dispositione seu facto hominis, & si
lex illud deinde approbet. Cum enim creditor mutuo dat,
& debitor suscipit, inter eos actum lex pręsumit, quod res
in suo genere restituatur, eiusdem qualitatis, & bonitatis. l.
cum quid. ff. si cert. petat. Pręterea hanc ęstimationem quanti
14 † plurimi potest creditor expresse donare, & remittere, vt
certi iuris est. Ex quibus sequitur hanc esse hominis dispo-
sitionem, vt declarant Ripa in l. si insulam. nume. 60. de verbo.
oblig. & Alcia in l. 4. §. Cato. num. 104 eo. tit.
Tertiò adfertur. l. si marito. § vltimo. ff. soluto matrimon.
15 vbi mulier † recipiens dotem principalem, non tamen dici-
tur remisisse accessiones, nempe fructus. Ergo idé dicendum
est nostro in casu.
Cęterum respondetur esse speciale in eo casu fauore dotis.
Ita declarat Baldus Nouellus in tractatu de dote. in secunda
parte principa. colum. vltima. nume. 1 t. Vel & secundo, ex sen
tentia glossę & Bar. in dicta l. si marito. §. vltimo. id procedit,
16 quia illi fructus dicuntur augere dotem, & † augmentum
idem est, & æquè principaliter, quod ipsa dos. l. etiam. C. de
iure dotium. sicuti ergo petita parte dotis, superest alterius
partis petitio, ita etiam consecuta dote, fructus, & aug-
mentum peti possunt.
Quartò conferre videtur ex l. nunquam plura. §. item quę-
situm. ff. de priua. delict. Verùm responderi potest, loqui in
pœnis legalibus, vt dixi ad d. l. si pro fure. §. t.
Placet mihi recepta opinio ex. l. t. in fine princip. ff si quis
cautio. quæ loquitur de pœna conuentionali, sicque de pœ-
17 na ex dispositione hominis. Et affirmat † illam censeri re-
missam, recepto, quod debebatur principaliter. Nam & nos
loquimur in ęstimatione quanti plurimi, quę debetur dispo-
sitione hominis. vt supra diximus.
Extenditur hęc pręsumptio, vt locum habeat etiam quan-
18 do † creditor adhibuit protestationem, se recipere, saluo iu-
re consequendi æstimationem quantiplurimi. Et huius sen-
tentiæ fuit Petrus Perticen. & Decius pręcitato in loco. Ve-
rùm quia a Petro dissentit Barto. in d. l. vltim. ff. de eo quod
certo loco. & cum Bartolo cęteri sentiunt, ob id vnà cum
Barto. ac etiam ex mente Decij hic, quo res clarior reddatur
distinguo tres casus.
Primus est casus, quando debitor soluens sortem principa
19 lem, consensit † ipsi creditori protestanti, se recipere, saluo iu
re consequendi ęstimationem quanti plurimi. Hoc casu cla-
rum est, eam ęstimationem quantiplurimi nó esse remissam.
Ita Dec. hic numero 5. versicu. saluari tamen potest. sic decla-
rando. Curt. iunior. hic. numero 8. in fin. Bartol. in dicta l.
vlt. ff de eo quod certo loco. Nam videtur quoddam pactum
initum inter debitorem, & creditorem, vt creditor possit vl-
trà sortem consequi æstimationem quantiplurimi.
20 Secundus est casus, quando debitor soluens † tacuit, at-
que ita non contradixit creditori protestanti se recipere sal-
uo iure consequendi eam æstimationem quantiplurimi. Hoc
etiam in casu dicendum est, debitori non esse remissam hanc
æstimationem. Ita Barto. in d. l. vltima. & cum eo ibi Castren.
& cæteri.
Primò ea ratione, quòd protestatio tollit omnem præsum
ptionem tacitæ remissionis, atque donationis l. si filiusfami.
ff. ad Macedonia. l quæritur. §. qui impleto. ff locati. & l. si
debitor. §. 1. ff quibus modis pign. vel hypothe. solu. Ergo
hac protestatione in receptione sortis adhibita a creditore,
remissa non dicitur æstimatio quantiplurimi.
Secundo adfertur tex. l. 3. §. idem Iulianus. ff. de eo quod
certo loco.
Verùm respondet Castr. in d. l. vlt. quod. d. §. Iulianus. loqui
tur in eo qui soluit procuratori alieno, qui recipiendo nó po
tuit adferre præiudicium creditori principali.
Tertiò & fortius accedit, quod etiam si hæc remissio non
esset præsumpta, sed ficta, quæ sanè ficta remissio potentior
est ipsa præsumpta: attamen adhuc protestatio operatur, &
tollit eam, cum sit protestatio potens ad tollendum actum a
lege fictum. vt declarat Alcia. in tractatu præsumptio. in eui-
dentialibus. parte secunda, in fine. post Baldum Nouellum
in tractatu de dote. parte sexta. priuilegio secundo. dum
sic declarant. l. vnicam. C. de rei vxoriæ actione.
Quartò accedit doctrina eorum qui scripserunt, domi-
21 num recipientem † canonem ab emphyteuta, adhibita pro-
testatione, sibi esse saluum ius caducitatis, eam caducitatem
non censeri remisisse. Ita Ias. in l. 2. nume. 124 C. de iure em-
phyteu. idem in l. 2. in princip, numero t. ff. si quis cautio.
Ripa in cap. cum M Ferrarien. nume. 129. de constitu. Alcia.
in l denuntiatio. colum. 5. de verborum significatio. & Boer.
quæstio. 309. qui alios permultos recenset. & dicemus infra
in præsumptio.
Non obstant nunc rationes, quibus Dec. in dicta l. vinum.
post Petrum in d. l. vltim. de eo quod certo loco. contrariam
opinionem probauit, nempe non censeri reseruatum ius con
sequendi hanc æstimationem quantiplurimi. Et primò ea ra-
22 tione mouentur, quod protestatio, † quæ fit contra ea quæ
a legis dispositione pendent, nil operat. l. alimenta. C. de neg.
gest. Atqui quod morosus debitor soluendo sortem princi
palem, liberetur ab æstimatione quantiplurimi, pendet a di-
spositione legis, quę hanc liberationem inducit. dicta l. vlti.
de eo quod certo loco. Ergo protestatio creditoris recipien-
tis nil operatur.
Respondetur, quod etsi lex inducat hanc liberationem ab
ęstimatione quanti plurimi, recepta solutione a creditore, at
tamen id facit ex pręsumptione quadam, quod recipiens
præsumatur remittere illud accessorium. Et ideo adhibita
protestatio, eius mentem, & animum declarat, sicque cessat il
la legis præsumptio.
Secundò adfertur hęc consideratio, quando lex vt hic sub-
23 rogat loco obligationis aliquam pœnam: tunc illa † subro-
gatio dicitur alternatiua, ac si debitor alternatiuè esset obli-
gatus. l miles. §. decem. in 1. respon de re iudica. & scribit Bar.
in l. stipulationes non diuiduntur. quęstio. 7. de verborum
24 obligat Atqui in obligatione † alternatiua, si creditor reci-
pit vnum, impossibile est, quod recipiat alterum. l. si non sor-
tem. § si dotem. infra de condi. indeb. Ergo protestatio nihil
operatur contra ea quæ sunt impossibilia. simili argu. vtitur
Guid. Pap q. 172. col. 1. ver. & est ratio.
Cæterum facile respondetur in specie nostra, esse falsam il
lam maiorem propositionem, cum æstimatio quáti plurimi,
non sit alternatiuè subrogata loco sortis principalis, quando
quidem creditor si vult potest vtrumque consequi, hoc re-
sponso Iuliani probatur, & alijs similib. sup. allega.
Tertiò accedit, quia aut volumus dicere, hanc æstimationem
peti prima actione: & hoc dici non potest, quia solutione
25 † sortis omnis tollitur obligatio, & per consequens actio.
Aut noua actione: & hoc etiam dici non potest, quia nulla
potuit contrahi obligatio, ex quo nil actum fuit. Ergo pro-
testatio nil operatur, cum reseruare non possit, quód non est.
Respondetur argumentum posse procedere, quando ipse cre
ditor recepta solutione sortis fuisset protestatus. Nam sero
nimis id fecisset, nempe iam extincta omni obligatione; secus
est nostro in casu, vbi protestatio adhibetur ante receptio-
nem, vel in eo instanti. Ita simile tradit Bartol. in l. Modesti-
nus. colum. 2. nume. 6. ff. de solutio. cum ait, quód si fideius-
26 sor † soluit, & petit sibi cedi actiones, erunt illæ cedendæ, si
petitum id sit ante perfectam solutionem. Præterea cum in
27 casu nostro res deterior † sit reddita, non dicitur reddita. l. in
hac. in fin. ff. de condit. trit. l. 3. §. si reddita. ff commod. l. Iul.
§. 1. de verb oblig. Ergo non est extincta obligatio.
28 Tertius est casus, quando debitor † exprefse contradicit
protestationi factæ a creditore sibi saluum esse ius cõsequen-
di ęstimationem quantiplurimi. Hoc in casu poterit adhuc
creditor agere, vt eam ęstimationem consequatur.
Primò ea ratione, quia creditor recipiendo sortem princi-
palem, dicitur liberasse debitorem sub quadam conditione,
vt æstimationem quantiplurimi deinde pręstaret. argumen. l.
si mulier. & l. si quis accepto. infra de condi. causa data. vbi
qui data aliqua ex causa, ea non secuta cõdicere potest, quia
sic sub conditione dicitur dedisse, vt causa sequatur.
Secundò satis superque fundata est intentio creditoris re-
cipientis, qui protestatione sua conseruat sibi ius suum. l. si
filiusfamil. ff ad Senatusconsul. Macedonia. & dixi suo loco.
Nec debitoris contradictio aliquid operatur, vt mox diluen-
do contraria dicemus.
Tertio accedit (vt dicebat hic Dec.) quòd creditor iuste
protestatur, ex quo non cogebatur recipere sortem sine æsti-
matione quantiplurimi. iuxta l. acceptam. C. de vsuris. Ergo
è contra illa debitoris contradictio est iniusta, & propterea
reijcienda.
Non obstant nunc aliquot rationes, quæ in contrarium
adferri solent. Et primò adfertur ratio, qua vsus est in simili
Bar.

Bart.in l.1.nume.8.verſic.tertiò quæro. ff.de ſolutio. quando
debitor ſoluit,& contradicit proteſtationi creditoris dicitur
eo animo ſoluere, vt nil amplius ab eo petatur, quòd repete-
re poſsit ſolutum. Ergo proteſtatio creditoris nil operatur,
repugnante contradictione debitoris. Cæterum reſpondet
Dec.colum.3.verſicu in contrarium facit, quod non obſtan-
te contradictione debitoris ſoluentis, poſsit creditor retine-
re ſolutum, ex quo eſt ei ſolutum quod iure debebatur:ceſſet
ergo repetitio l. repetitio ff.de condi. indebit. Et ſicuti dixi
ſupra,creditor iuſtè proteſtatur, ex quo non tenebatur reci-
pere creditum ſine vſuris. At in illa quæſtione à Bart propo-
ſita diuerſum eſt (ait Dec.) quia ibi creditor iniuſte agebat
cum ad debitoris voluntatem eſſet pecunia computanda.

Secundo adfertur tex.in l.2.in fin.princip.ſi quis cautio.in
illis verbis Ergo requiritur vtriuſque partis conſenſus. quo
deficiente proteſtatio nil operatur. Et textum hunc multum
vrgere, contra Barto.& aliorum relatam opinionem, ait Iaſ.
in dictâ l.vltim.colum.penult.in fin. de eo, quod certo loco.
Verum facile reſpondetur ex ſententia Curtij iun. hic nume.
8. dictâ l.ſi quis cautio. loqui in tranſactione, quæ vt valeat,
a partibus debet eſſe approbata. Et qua quidem tranſactio-
ne ſubſiſtente, etiam intereſſe ſubſiſtit,& vnum ſine altero ſta
re non poteſt, niſi expreſſe dicatur. Ibi enim tranſactione re-
29 ceſſum eſt à pena, cum tranſactio † fiat aliquo dato, vel re-
tento hinc inde.l.1. ff. de tranſactio. cum ergo iam partium
conuentione receſſum fuerit a pœna,vt illa debeatur ex tran-
ſactione, debet de ea ſpecialiter fuiſſe actum in ipſamet tran
ſactione, cum nõ niſi vtriuſque ſpeciali conſenſu ꝓfici ſoleat.

Tertiò alia ratione vſus eſt Iaſ.in d.l.vlt. col.penul. in fi de
eo quod certo loco.quam ita deduco. Proteſtatio contraria
30 † facto nil operatur.c.cum M Ferrarien. de conſti.& c.ſolici
tudinem.de appell.& vtroque in loco Doctores.Atqui quan
do creditor recipit ſortem adhibita proteſtatione,illa prote-
ſtatio facto receptionis aduerſatur. Ergo nil debet operari.
Cæterùm facile reſpondetur, quod imo proteſtatio non eſt
contraria facto,cum factum verſetur circa vnum,nempe cir-
ca ſortem principalem & proteſtatio circa aliud, nempe, re-
ſeruationem iuris, quoad æſtimationem quantiplurimi, vel
intereſſe.

P R AE S V M P. XLVI.

Contrahentem aliquidvè acquirentem, præſumi proprio, non autem alieno nomine contraxiſſe, & acquiſiuiſſe.

S V M M A R I V M.

1 *Contrahere nomine proprio quilibet præſumitur.*
2 *Negotia propria curare quam aliena prius quis præſumitur.*
3 *Charitatem a ſe ipſo incipere, a natura homini inditum eſt.*
4 *Soluens ſuo nomine præſumitur ſoluere.*
5 *Actus quilibet proprio nomine geſtus præſumitur, etſi geri alieno nomine quoque potuiſſet.*
6 *Nouationem faciens ſeipſum liberare voluiſſe præſumitur, non obligare pro alio.*
7 *Acquiſita præſumitur propria pecunia quæſita.*
8 *Contrahens nomine alieno præſumitur contraxiſſe, ſi ad id erat obligatus.*
Idem ſi contraxerit nomine officij. nume. 9. Vel id appareat coniecturis. num. 10.

Vi contrahit aliquidvè acquirit, præſumitur pro-
1 prio nomine, non autem alieno † contrahere &
acquirere. l.Titium & Mæuium. §.perfectus. ff.de
adminiſtr.tut.& ibid.Bar.& idem in l. patruus.C.
communia vtriuſque iud.idem reſponderunt Corn. in conſi.
61.col.2.lib.1.Dec.in conſi.7.num.5.Et ratio ducitur ab alia
iuris præſumptione,qua dicimus, quemlibet præſumi prius
2 † curare propria negotia.quam aliena.l.quæ ſeruandarum.ff.
de præſcri.verb.& c.qui vult.de pœni.diſt.3.& ſcribit Alci.in
tract.de præſumpt.reg.1.præſumpt.52.qui rationem rationis
3 ſubiungit,quia a natura † inſitum eſt homini, vt charitas a ſe
ipſo incipiat l.preſes.C.de ſeru.& aqua.Hanc præſumptionẽ
4 comprobat illa quia dicimus, ſoluentem † præſumi ſoluere
ſuo nomine l.& magis. ff. de ſolutionibus. & diximus infra
in præſumpt.136.

Confert & l.Papinia ff.manda.qua probatur,fideiuſſorem
ſoluentem præſumi ſuo nomine ſoluere.quem tex.ſic in hanc
ſententiã annotauit Luc.de Pen.in l.3.col.4.ver.30.præſump.
5 C.de apochis pub.lib.10. Ita dicimus, ꝙ quilibet actus † qui
geri potuit nomine proprio & nomine alieno præſumitur ge
ſtus nomine proprio:quemadmodum tradunt Bar.in l gerit.
nu.9.ff.de acq.hære.Corn.in conſi.310.nu.7 lib. 3. Soci.ſen.in
conſi.113.lib.4.& Alcia de præſump reg 2. præſumpt.24.nu.
5. in fin. Accedit ꝙ reſpondit Crauе.in conſi.282.col.3.verſi.
6 octauò conſidero. Cum dixit, eum qui † nouationem fecit,
ꝓſumi voluiſſe ſe ipſum liberare, non autẽ pro alio obligare.
7 Confert ꝙ dicimus, acquiſita † præſumi propria pecunia,
non autẽ aliena.Bar.in l 2 ff pro ſoc.& in l Titium. §.altero.
nu.2.ver.ſi vero dubitetur.ff.de admin tut Bald.in l.vlt.nu.2.
C.de pign Dec.in conſi.20.nu.10. Pariſ.in conſi.vlt.num.19.
Crau in conſi.191.nu.8.& in conſi.244 nu.6.vide ꝙ ſcripſi in
conſi.213.nu.36.vbi de emente ex pecunia hæreditaria.

Cæterum hac de re verba faciens Bald.in l.ſi patruus.nu.4.
C.communia vtriuſque iudic.ſcribit. confugiendum eſſe ad
coniecturas,quas infra commemorabimus.

Declaratur primo hæc præſumptio,vt locũ nõ habeat, qñ
8 hic ꝯhens & acquirens † erat obligatus ꝯhere & acquirere no
mine alterius.Nam tunc is ꝯhens acquirensq; præſumitur ea
feciſſe nomine illius. Ita Bald. in d.l.ſi patruus. nu.5. C.com-
munia vtriuſq; iud.quem ſecutus eſt Alcia. in tracta.de præ-
ſumptio reg.2.præſump 24.nu.2.ſimilia dicemus. inf.in præ-
ſumpt.80.Confert ꝙ ſcribunt Are.Soc.& Dec.in l.ſingularia,
in 2.not.ff.ſi cert.pet. ꝙ ſi iuſsi meo debitori, vt ſoluat ei, cui
volo mutuare,& is numeret, præſumitur numeraſſe in execu-
tionem mei mandati a ſe ſuſcepti.

9 Declarat ſecundo vt non procedat, qñ quis nomine † offi-
cij ꝯxit & quæſiuit.Nam tunc ꝓſumitur ꝯxiſſe & acquiſiuiſſe
eis,quorum noie & cauſa gerebat officium.Ita Alci.in d.præ-
ſump.24.nu.4.ver.& non poſſet allegare. Idẽ ſcripſerunt Bar.
in l.Titium.§ altero.col.1.& 2.ff.de adm.tut. & Bal. in l.ſi pa-
truus.C.commu.vtriuſq; iudic.vbi tutor & de re ſpectante ad
pupillum præſumitur nomine pupilli contrahere, & dice-
mus infra in præſumpt.49.

Declaratur tertio, vt locum non habeat, qñ coniectura
10 † ꝓſtaret ꝯhentem & acquirentem voluiſſe ꝯhere & acquire-
re nomine alieno,ſicuti in eo qui nomine cõi negotiari ſolet,
is enim communi etiam nomine acquirere præſumitur. Ita
Bald.in l.ſi patruus.num.4.C.communia vtriuſque iudi.

P R AE S V M P. XLVII.

Contrahentem paciſcentemque, præſumi etiam contrahere & paciſci nomine ſuorum hęredum.

S V M M A R I V M.

1 *Hæredum ſuorum nomine paciſci & ſtipulari quis præſumitur.*
2 *Hæres eadem perſona cum defuncto.*
3 *Stipulatio & pactum radicatum prius in perſona paciſcentis, tranſit ad hęredes.*
4 *Stipulationes & pacta, realia non perſonalia ſunt, & in hæredes actiue tranſeunt & paſſiuè.nu.5.*
6 *Pactum etiam tacitum vt paciſcentis hæredi proſit, factum præſumitur.*
7 *Priuilegia etiam pro hæredibus acquiſita præſumuntur.*
8 *Stipulatus pro ſe, etiam in damnum promittentis, hæredibus ſuis præſumitur ſtipulatus.*
Idque procedit, quamuis taxatiuè pro ſe tantum eſſet ſtipulatus. nume.9.
Et id de hærede intelligendum etiam eſt, quia præter defuncti ſpem ſuccedit.nu.10.
11 *Stipulatio aut pactum ſuper re ad hæredes non tranſmiſſibili non comprehendit hæredes.*
12 *Vſuſfructus ad hæredes non tranſmittitur.*
13 *Emphyteuſis Eccleſiaſtica, non ad omnes ſed quoſdam tantum hæredes tranſit.*
14 *Feudum quod de ſui natura non eſt tranſmiſsibile, pro hæredibus non præſumitur acquiſitum.*
15 *Pactum circa factum perſonæ cohærens initum, non præſumitur pro hæredib. initum.*
16 *Pactum perſonale de non petendo, non egreditur perſonam paciſcentis.*

Iſſeruimus ſuperiore præſumptione, quod con-
trahens præſumitur contrahere nomine proprio,
diſſeramus nunc, quod contrahens, paciſcens &
1 ſtipulans, præſumitur ea etiam facere † nomine
ſuorum hæredum. l.ſi pactum. ff.de probatio.cuius ſententiæ
2 ea eſt ratio quia hæres eſt eadẽ perſona † cum ipſo defuncto,
qui

qui contraxit, vt in auth de iureiuran. a morien. præst. in prin.
Et rationem hanc considerauit Alcia. in lib. 3. parerg. iur. cap.
13. & latissime Calcan in consi. 18 ostendit hæredem esse eau
dem personam cum defuncto. & Craue. in cons. 428. num 13.
Et hanc iuris præsumptionem probarunt omnes in d. l. si pa-
ctum. Lucas de Penna in l. 1. column. 7. versi. 178. præsumpr.
C. de apochis public libro 10. Iason in l. quod dicitur. in fine.
3 ff de verbo oblig qui scribit, pactum & stipulationem † prius
radicari in persona paciscentis, deinde transire in eius hære-
4 dem. Ex quo intelligimus, pactum & stipulationem † præsu-
mi realia, non autem personalia, sicuti ex d l. si pactum. anno
tauit ibi Florianus num. 1 Et ideo dicimus omnia pacta acti
5 uè & passiuè † transire in hæredes. l veteris. C. de contrahen.
& committen. stipul. quam sententiam late comprobant Ias.
in consi. 217. columna 1. versicu. primo quia. lib. 2. & Tiraq. de
retractu conuentionali § 1. glo 6 nu 1.
Extenditur hæc præsumptio, vt locum habeat etiam in pa-
6 cto † tacito. Nam & illud præsumitur factum, vt prosit hære-
di paciscentis. l. tale pactum. in prin. ff. de pactis vbi Bartol &
Iason & Florianus in dicta l. si pactum. nu. 1. qui dixit, etiam
pactum tacitum præsumi reale.
Extenditur secundo, vt locum habeat hæc præsumptio, etiã
7 in † priuilegijs, quæ acquisita præsumuntur pro hæredibus l.
forma. §. quamquam. ff. de censib & in specie respondit Soci.
sen. in cõsi. 59. nu. 7. lib. 1. & de priuilegio exẽptionis & immu
nitate idẽ censuit latè Ias in cõsi. 217. lib. 2. idẽ scripsit Flori.
in d. l. si pactum. nu 4 cum dixit, priuilegiũ præsumi reale, nõ
autem personale, qua de re dicemus inf. in præsump. 109.
Extenditur tertio, vt procedat etiam ad damnum ipsius
8 † promittentis, sicuti quando venditor promittit de euictio-
ne, pro suo dato & facto, præsumitur etiam promisisse pro fa
cto sui hæredis Ita Alex. in consi. 18. col vlti libro 5. ꝙ habet
locum, secundum eum, etiamsi taxatiue facta est promissio,
qua de re mox dicemus.
Extenditur quarto, vt locum habeat etiam quando taxa-
9 tiue † quis pro se tantum pactus stipulatusque est, vt si vendi-
tor pactum adiecit, vt ei tantum liceret rem venditã redime-
re. Nam & hoc casu præsumitur pactum hoc adiectum pro
ipsius venditoris hærede, vt & ipse redimere possit. Ita Tiraq.
in tract conuentional. § 1. glo 6. nu 10. in fi. & si aliter scripse-
runt Cagn. in l. 2. nu. 44 C. de pact. inter empt & vend. Bertrã.
in cons 158. lib 1. & Borgn. Caualcan in decis. 16 nu. 3. par. 2.
quorum rationes & argumenta confutaui in consi. 801. red-
ditum pro Pico Casalen & ibi dixi opinionem Tiraq. maxi-
me procedere in filio hærede, qui non dicitur exclusus. & si
promissio est taxatiue facta & idem respondit late Craue. in
consi 428 nu. 4. & 9 libr. 3. & latissime cõmprobaui eo simili
quod si quis ad sui obligationem promittit taxatiue, dicitur
etiam promittere pro suo hærede, sicuti quando venditor pro
mittit de euictione pro suo dato, & facto tantum, dicitur etiã
promittere pro facto sui hæredis.
Extenditur quinto, vt locum habeat hæc præsumptio etiã
10 pro hærede qui præter spem † defuncti succedit. Ita extendit
Floria. in d. l si pactum in fin. ff. de probatio. adducta notab.
tex. l. tale pactum §. vlt ff. de pact.
Declaratur primo, hæc præsumptio, vt locum non habeat,
11 † quando pactum, vel stipulatio adiecta fuit super re & actu
non trãsmissibili ad hæredes Exemplum afferri potest primo
12 in vsufructu, is enim † non transmittitur ad hæredes. l. stipu-
tio ista §. si quis ita de verb obli & l. si vsusfructus. ff. de noua.
Et propterea si promittitur, vsusfructus, non prodest pactum
hæredi eius cui promittitur, vt in specie annotauit Flor. in d. l.
si pactum. num. 5. Est & secundum exemplum in emphyteosi
13 † ecclesiastica; quę non transit ad oẽs hæredes, sed ad quosdã
tãtum, & propterea qui eam sibi est stipulatus, non p̃sumitur
etiam pro hærede. Ita Floria in d l. si pactum nu 6. Est huic si-
14 mile ꝙ dicimus de feudo, † ꝙ cum sui natura non sit ad hære-
des transmissibile, nõ pręsumit acquisitũ pro hęredib. vt post
alios scripsit Osase in decis. 161. num, 12. in fin. Cæterum hac
de re disseremus infra in præsumptio. 94. vbi explicabimus,
an feudum præsumatur hæreditarium, vel ex pacto & proui-
15 dentia. Tertium est exemplum in facto; quod † cohæret per-
sonę, sicuti est industria hominis. Nam tunc non præsumitur
pro hærede pactum initum, sic in specie scripserunt Floria. in
d. l. si pactum num 7. & ibidem Iacob nume. 5. post Barto. &
alios in l si sic stipulatus sim ff. de verbo. obliga & in l. veteris.
ff. de contrahenda & committenda stipulation. Quartum est
16 exemplum in pacto † personali de non petendo. quod sui
natura non egreditur personam paciscentis, & ideo hæredi
non prodest, l. si tibi. §. pactus. & l nisi ff. de pactis. & ibidem
Docto & in specie Floria. in d. l. si pactum. num 9.

PRAESVMP. XLVIII.

Patrem acquirentem pro se & filijs, præsumi acquirere voluisse filijs, vt hæredibus.

SVMMARIVM.

1 *Pater acquirens pro filijs, præsumitur non vt filijs, sed tamquam hæredibus acquirere.*
Ratio huius quæ sit. nu. 2.
3 *Hæredem habere honor est non modicus.*
4 *Stipulari alteri nemo nisi hæredi potest.*
5 *Stipulari potest pater filio, non tamen vt ei acquiratur.*
6 *Stipulatus pater filio vt hæredi, tamquam extraneo id acquiritur filio.*
7 *Pater filijs vt filijs tantum, præsumitur stipulatus, si sibi stipulatus non sit.*
Idem si pater aliter sibi, aliter filijs sit stipulatus. nu. 8.
Aut stipulatur aliquid personæ cohærens. nu. 9.
Aut tale quod ad filios vt tales non tamquam hæredes transeat. nume 10.
Vel adiecta sit aliqua conditio id significans. nu 15.
11 *Emphyteusim ecclesiasticam stipulatus pater filijs, eam vt talibus, non vt hæredibus præsumitur stipulatus.*
Et eam consequi potest filius, etiam patris hæreditate repudiata. num. 12.
13 *Dotem pater filiabus stipulatus, præsumitur stipulatus tamquam filiabus, non tanquam hæredibus.*
14 *Donare pater filio tanquam tali, non tanquam hæredi, præsumitur.*

CVm pater aliquid pro se & filijs acquirit, acquire-
1 re † præsumitur pro filijs, non vt filijs, sed vt hære
dibus. Ita glo. in l. si tibi. §. si pactus. ff. de pact. &
ibidem Barto. numero 8 & idem Bar. in l quod di
citur patrem ff. de verborum obligat. & ibidem Ias. nume. 27.
& Alciatus numero 28. Alex. in consilio 124 lib. 5. & in consi.
31. numero 7. lib. 6. Corneus in consilio 288. col. 2. in fi lib. 1.
& in consi. 15. num. 5 lib 3 Aretin. in l. Gallus §. quidam recte.
colum. penu. in fine & ibidem Rub num. 149. & idem in cons.
49. nume. 2. Alciatus in tractatu de præsumptio regu. 3. præ-
sumptio. 31. & in regu. 3. præsumptio. 32. nume. 2. Soci iunior
in consi. 144. nu. 77. lib. 3. & scripsi in consi. 255. nu. 17. libr. 7.
Eam esse rationem æstimauit glo. in dicto §. si pactus, quia
2 verisimile est. patrem † cogitasse, filium sibi hæredem futu-
rum. l. scripto. ff. vnde liber. Et accedit, præsumi patrem con-
3 sulere voluisse proprio honori, qui non modicus † existimat,
hæredem habere. § valde. in instit quib. ex causis manumitte-
re licet, vel non. Præsumitur etiam habere voluisse filium hæ-
redem, vt æs alienum soluat. ipsiusque patris conscientiam
exoneret. cap tua. de vsuris: afferri etiam solet alia ratio, quod
4 nemo † alteri stipulari potest. §. alteri. in institu de inutil. sti-
pula. sed hæredi tantum l. si factum. ff. de probat & licet pater
5 † stipulari possit filio § ei vero qui. instit. de inutil. stipul. at-
tamen id operatur, vt patri acquiratur, non autem vt acqui-
6 ratur ipsimet filio, vt nostro in casu, in quo dum pater † stipu
latur filio vt hæredi, stipulatur vt ei, tanquam si esset extra-
neus, acquiratur.
7 Declaratur primo, vt non procedat, † quando pater non
esset sibi stipulatus, sed tantummodo filijs. Nam tunc præ-
sumitur, stipulatum esse illis tamquam filijs, non autem tam-
quam hæredibus: cum stipulatio non a persona patris: sed
a persona filiorum incipiat. Ita declarant Alexander in di-
cta l. quod dicitur patrem. & Iason numero 27. ff. de verbor.
obligatio. & ibidem Alciatus numero & idem in dicta præ-
sumptio. 31. numero primo versic. secundo limitatur. Quam
quidem declarationem probant, per l quodcumque. § si quis
ita. ff. de verborum obliga. vbi pater simpliciter stipulatus fi-
liæ dari post mortem suam intelligitur quod ei sit stipulatus
tanquam filiæ, ex quo suam ipsam personam non admiscuit.
Dissentit tamen ab hac declaratione, Rubeus in dicto §. qui-
dam recte. numero 150. duabus rationibus, quas referre su-
persedeo. Et hęc quidem declaratio locum habet etiam, quã-
do pater filio stipulatur ab eo, de quo ipse filius est beneme-
ritus. Nam & tunc præsumitur ei stipulasse vt filio, non au-
tem vt extraneo; sicuti hanc esse veriorem & æquiorem sen-
tentiam scripserunt Iason in dicta l quod dicitur. numero
20. ff. de verborum obligatio. & Alciatus de præsumpt regu.
1. præsump. 30. ad fi. reiecta opinione Bar. in l. si tibi. §. pactus.
nu. 4 ff. de pact. & in d. l ꝙ dicitur. nu. 3. vbi Alex. nu. 15. dixit,
esse communem, ꝙ hodie verum non esse existimo.

Decla-

8 Declaratur secundò, vt locum non habeat, quando † pater aliter sibi, aliter filijs est stipulatus. Hæc enim difformis stipulatio, arguit patrem stipulatum fuisse filio, vt filio, non autem vt hæredi. ita Bar. in d. l. quod dicitur patrem. nume. 3. & ibid. Aretinus num. 4 Alexander num. 5. Iason num. 28. & Alciatus num. 15. & idem in d. præsumpt. 31. num. 1. vet. quartò limitatur. adducti ex l. auus ff. de pact. qui tamen aliter ab Alberico Castrēsi, & Fulgosio ibi, intelligitur, & quos secutus est Rub. in d. §. quidam rectè. num. 149. ver. primus casus. qui in versi. tertius est casus aliter declarat. Adduci etiam solet. l. Sæia. in prin. ff de dona. causa mor. quam aduersus Aretinum perpendit Iason in d. l. quod dicitur nume. 28. qui pariter perpendit tex l. 2. §. ex his ff. de verb. oblig. Hanc declarationem non admittit Rub. in d. §. quidam recte. num. 151. eisdem rationibus quibus improbauit & præcedentem.

Declaratur tertio, vt non procedat hæc præsumptio, quan
9 do pater stipularet aliquid cohærens † personæ, vt puta vsum fundi. vel priuilegium immunitatis. Hoc sanè casu præsumitur quod pater sit stipulatus filio, vt filio, non vt hęredi. Ita declarauit Alc. in d. præsump. 31. ver. tertio limitatur. post Bald. Imol. & alios in d. l Gallus §. quidam recte ff. de lib. & posthu.

Declaratur quarto, vt non habeat locum hæc præsumptio
30 in his quæ transeunt ad filios † tanquam ad filios, non vt ad hæredes, vt est emphyteusis ecclesiastica Hoc enim casu præsu
31 mitur quod pater eam † stipulatus sit filijs, non autem vt hæredibus. Ita Bart. in l. si tibi. §. si pactus. nu. 9 ff. de pact. & ibid. Ias. nu. 29. qui testatur hanc esse cōem sententiam, quam probauit ēt Alci. in d. præsump. 31. nu. 1. & scripsi in ꝯs. 255. nu. 18.

Quocirca infertur, filiū, cui pater stipulatus est emphyteu-
32 sim ecclesiasticā, posse illam † consequi, repudiata patris hęreditate, sicuti præcitati Doctores scribunt: & illis accedunt Anchara. in consi. 25. Alexander in consilio 8. numero 4. & in consilio 27. nume. 5. libro 3. in consi. 19. nume. 6. & in consilio 129 nume. 9. libro 5. Corneus in consilio 13. lib. 3. Iason in l. si non sortem. §. libertus. nume. 15. ff. de condict. indeb. Dec. in consi. 319. & in consi 411. nu. 7.

Idem de feudo respondit Dec. in consi. 78. num. 5. Verum, quia hoc pendet ab ea disputatione. an in dubio feudum præsumatur hæreditarium, vel ex pacto & prouidētia: propterea suo loco explicabimus. Prædictis accedit, quod egregie respondit Corneus in consilio 288. columna 2. in fin & colum.
13 3. lib. 1. Cum dixit, quod si pater stipulatur dotem † filiabus, præsumatur illis stipulatus non vt hæredib. sed vt filiabus. Ea ratione vsus est Corneus, quia dotare filias proprium est patris. l. qui liberos. ff. de ritu nuptia. Non autem hoc conuenit extraneo; nec ab eo postulatur. Nam hæres esse posset extranea, quam stipulatoe dotare non tenetur. Nec solent homines habere curam nuptiarum extraneæ.

Declaratur quinto, vt locum non habeat hæc pręsumptio, quando pater donauit filio Nam tunc præsumitur ei donare
14 † vt filio, non vt hæredi. Ita in specie declarauit Bal. in l. filię cuius. nume. 7. C. famil. ercifcun. Et ratio esse potest, quia hic consideratur affectio quædam singularis patris erga personam ipsius filij.

Declaratur sexto, vt non procedat prædicta præsumptio,
15 quando in stipulatione † adiecta fuit aliqua conditio, significans patrem stipulatum fuisse filijs, vt filijs, non vt hæredib. vt puta fratres inuicem stipulati sunt dotes pro filiab. si relictis ipsis filiabus legitimis & naturalib. decesserint. Ita respondit Corn. in d. consi. 288. col. 3. vce. ꝙ tertio confirmatur. lib. 1.

Hic annecti potest illa egregia dispntatio, quando concessio facta est alicui pro se & hæredibus, de quibus intelligi debeat, an scilicet de filijs & descendentibus, vel de extraneis. Qua de re copiose disserui in consi. 255. num. 17. cum multis subsequentibus lib. 3. vbi constitui atque distinxi octo casus, quos breuitatis gratia non refero.

PRAESVMP. XLIX.

Quando procurator nomine sui principalis contraxisse præsumatur, & quando quis nomine alterius idem fecisse credatur.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad contrahendum constitutus, nomine constituentis contrahere præsumitur.*
Idque procedit etiam certo pacto adiecto nu. 13.
Vel si post aliquod tempus procuratoris contrahat nu 14.
2 *Actus sequēs p̄sumitur factus in exequutionē pcedētis tractatus.*
3 *Stipulationem de reddendis decem, ob mutuum præcedens factam præsumi.*
4 *Fideiussor præsumitur fideiussisse pro causa, pro qua in actu præcedenti fuit tractatum*
5 *Tutor contrahendo de re ad pupillum spectante, nomine pupilli agere præsumitur.*
6 *Creditor mandans debitori, vt numeret Sempronio quod causa mutui debet præsumitur numerando causa mutui facere.*
7 *Vasallus suscipiens inuestituram & iurans fidelitatem, in exequutionem mandati a domino facto, facere præsumitur.*
8 *Nauta promittente merces vehere, illis in nauem illatis, ad exequutionem praecedentis tractatus factum præsumitur.*
9 *Laudum ab arbitro prolatum præsumitur eam ob causam ob quam ferri debuit.*
10 *Administrationis rationem reddi petens, quid exprimere debeat.*
11 *Promittere nomine proprio qui tenetur, si id factum appareat, præsumitur ob causam antecedentem.*
12 *Mandato facto de interficiendo Seio, homicida, in exequutionem illius præsumitur fecisse.*
15 *Traditio semper in consequentiam contractus uenit.*
16 *Procuratorem nomine constituentis contraxisse præsumi, locum quomodo non habeat contra tertium.*
17 *Leges nemo præsumitur ignorare.*
18 *Procurator contrahens, non expresso nomine procuratoris, suo nomine contraxisse præsumitur.*
19 *Hæredem se in instrumento contractus asserens, contractum tanquam talis iniisse præsumitur.*
20 *Nuncians alteri, ne in fundo Sempronij fabricet, tanquam illius procurator facere præsumitur.*
21 *Ciuem se asserens in contractu, is cum eo vt ciue præsumitur initus.*
22 *Procurator habens mandatum generale, simpliciter contrahendo præsumitur nomine proprio facere. Vide declarationem. nu. 25.*
23 *Actus qui nomine tam proprio, quam alieno fieri potest, præsumitur nomine proprio factus.*
24 *Persona extrinseca in actu non subintelligitur.*
26 *Procuratore contrahente super negotio, quod ad dominum pertinere non potest, cui adquirat.*
27 *Procuratorio nomine non præsumitur quis contraxisse, vbi delictum resultaret.*
28 *Procurator non acceptans mandatum, vtrum contrahendo præsumatur nomine mandantis facere.*

1 PRocurator constitutus ad emendū, vel alium contractum celebrādum si simpliciter emit, vel aliter contrahit, præsumitur † contrahere nomine illius à quo iam fuit constitutus procurator. l. pignori. §. vltimo. ff. de vsucapio. Bald. in l. si patruus. C. communia vtriusque iudic. Barto. in l. qui in aliena. §. is qui putat. ff. de acquiren. hæredi. & ibidem Angelus, Imola, Comens. & Alex. in l. post dotem. ff. soluto matrimo. & ibidem Iason. num. 75. idem l. 1. §. nuntiatio. num. 3. ff. de ope. noui nuncia. Marsil. in l. statulibet. num. 8. ff. de quæst. Soci. in tracta. fallen. in verbo, mandatum. aliàs est regu. 253. Alcia. in tract. de præsumptio. reg. 2. præsumptio. 24. num. 2. & Traq. in tract. de retractu conuentio. ad fin. num. 117. Bologne. in d. l. post dotem. num. 101. Et huius sententiæ ea est ratio, quia alias hic qui mandatum suscepit, delinqueret fallendo fidem mandantis. Bald. in l. fœlicissima. C. de ijs qui a non domino manumit. & Aret. in dicta l. qui in aliena. § is qui putat. ff. de acqui. hære. Et confert egregius ad rem hanc locus M. Ciceronis in oratione pro Sext. Roscio Amerino, cuius verba hæc sunt: *In priuatis rebus, si quis rem mandatam non modo malitiosius gessisset sui quæstus, aut commodi causa, verum etiam negligentius, eum maiores summum admisisse dedecus existimabant. Itaque mandati constitutum est iudicium, non minus turpe quam furti.* Hæc Cicero, qui sententiæ huius egregiam commemorat rationem, quam ne
2 nimius sim, referre supersedeo. Accedit & ratio, quod † actus sequens præsumitur factus in executionem præcedentis tractatus. l. 4. §. vnde quæri potest. ff. de manumiss. l. post dotem. ff. soluto matrimonio. ibi, filiæ voluntate. l. qui in aliena. §. is qui putat. ff. de acquiren. hæredit. l. si seruus communis. ff. de stipulatione seruorum. & l. vltima. versicu. quod enim. C. per quas perso. nob. acquir.

Hinc scripsit Bartolus in l. triticum. numero quinto. ff. de
3 verborum obligationib. quod stipulatio † de reddendis decem, præsumitur facta propter mutuum præcedens. Et Bartolum secuti sunt in dicta l. triticum. Alexan. & Iason nume. 25. Marsilius in dicta l. statu liber. numero octauo. ff. de quæstionib. Alciatus in dicta præsumptione 24. numero secundo. Crauet. in consilio 131. numero 14. & simile est quod tradit Decius

Decius in l.certi condictio.§.ſi nummos.num.13.15.ff.ſi cert.
perat. ſecuta numeratione præſumi ſactum ob præcedentem
ſtipulationem,vt illa impleatur.
Hinc etiam reſpondit Alexander in conſilio 25. libro 2. fi-
4 deiuſſorem præſumi † fideiuſsiſſe pro cauſa , pro qua fuerat
tractatum in actu præcedenti . Et præſumitur de ea præeiſe
actum, quando incontinenti contractus eſt ſecutus. Idem
Alexander in conſi.197. num.12. libro 2. Et illum ſecutus eſt
Alciat.in d.præſumpt.24.num.2.
5 Hinc etiam dicimus,quod † tutor contrahendo de re ſpe-
ctante ad pupillum , præſumitur nomine pupilli contrahere
& agere.l.qui negotiationem in princip.ff.de adminiſt.tutor.
l.poſt mortem § primo. ff.quando ex facto tutor. Et tradunt
Baldus in l.ſi patruus.colum ſecunda. C. communia vtriuſq;
iudi. Corneus in conſi.27. nume.7. libro ſecundo. Alciatus in
dicta præſumptione 24.numero 2.& ſcripſi ſupra in præſum-
ptione 46.in ſecunda declaratione.nume.9. Et in ſpecie pro-
curatoris idem reſpondit Decius in conſi.77.nume. 3. in fin.
Idem de alio adminiſtratore reſponderũt Capra in conſi.13.
nume.6.& Gratus in conſi.188.num.16 lib.1.
6 Hinc etiam dicimus , quod ſi creditor † mandat debitori,
vt numeret quod debet Sempronio cauſa mutui , & is debi-
tor ſimpliciter numerat, præſumitur numerare ob cauſam
mutui mandatam.Ita Socinus ſenior in l.ſingularia.in ſecun-
do notabil.ff.ſi certum petatur.& ibidem Decius & Cagnol.
in prima lectura,numero 20.
Hinc etiam reſpondit Barbatius in conſilio 11. columna
7 ſexta, numero decimotertio , libro 2. quod vaſallus † ſuſci-
piens inueſtituram & iurans fidelitatem , id facere præſumi-
tur in executionem mandati a domino facti.
Hinc tradit Socinus in l.2.colum.vltim.verſico.aliquando
8 & quarto. ff. de conditio. & demonſtratio. ꝙ † ſi nauta pro-
miſit vehere merces aliquas , & deinde apparet illatas fuiſſe
in nauim,præſumitur id factum in executionem præcedentis
tractatus. Et Socinum ſecutus eſt Ruinus in conſilio 122. nu.
7.libro 4. qui ſimile affert.
9 Ita pariter dicimus laudum † ab arbitro pronuntiatum,
præſumi prolatum ob cauſam illam quam ferri debuit. Ita
reſponderunt Caſtren.in conſi.136.Viſis & conſideratis lib. 1.
Corn.in conſi.126.lib.4.& Crauet.in conſi.202.nu.18.
Ita pariter idem Craue. in conſilio 231. numero 14. quod
10 petens reddi rationem † adminiſtrationis , exprimere debet
res & quantitates adminiſtratas. ſi ergo actor in proſecutio-
ne cauſæ , ſimpliciter res ipſas exprimit , & ſpecificat, præſu-
mitur id feciſſe ob cauſam ipſam adminiſtrationis.
Huc facit, quod reſpondit Socinus ſenior in conſilio 68.
columna penultim. verſic.vnde non video. libro tertio. quod
11 ſi quis tenetur † promittere proprio nomine,& deinde appa
ret eum promiſiſſe , præſumitur , ob cauſam antecedentem,
nempe proprio nomine.
12 Hinc etiam dicimus,quod ſi quis mandauit † Sęium inter-
fici, homicida præſumitur feciſſe in executionem præceden-
tis mandati. Ita Innocen.in cap. ad audientiam. de homicid.
Bartolus in l.non ſolum. §.mandato. ff.de iniurijs. Imola in
clemen. 1.de pœnis.Rom.in l.poſt dotem. ff.ſoluto matrimo.
& ibidem Alexander & Iaſon in l. 1. §. nunciatio.numero 3.
verſicu.quarto facit.ff.de operis noui nunciatio. qui hoc ve-
rum eſſe affirmant , etiamſi Sæius ille fuerit ex interuallo oc-
ciſus, Idem tradunt Curtius ſenior in l. pacta noniſsima. C.
de pact.& Marſil.in l.ſtatu liber.nume.7. ff.de queſtio. & in l.
vnica. numero 246. C.de raptu virginum. Et conferunt quæ
mox dicemus.
Extenditur primò , vt procedat etiam quando procurator
13 † fuit conſtitutus ad celebrandum contractum , certo adie-
cto pacto, ſicuti in eo, qui factus fuit procurator ad venden-
dum adiecto pacto,de retrouendendo. Nam tunc ſi procura
tor ſimpliciter vendit præſumitur vendidiſſe cum eo pacto,
modo emptor ſciuit procuratorem illum ſic fuiſſe conſtitu-
tum.Ita Afflict.deciſ.285.numero 21 . & Tiraquell. de retra-
ctu conuent.ad finem.num.116.
14 Extenditur ſecundo vt procedat hæc præſumptio † etiam
ſi procurator per temporis interuallum,emit , actumvè man-
datum executus eſt. Nam adhuc præſumitur feciſſe in execu-
tionem ipſius mandati. Ita Imola,Comens. & Roma.in l.qui
mihi donatum.ff.de donationibus. & idem Roman. in l.poſt
dotem.ff.ſoluto matrimo. Alciat. in dicto tract.de præſump.
reg.2.præſump.24.num.6.ver. limitatur tertio.qui ea ratione
15 moti ſunt , quod traditio † ſemper venit in conſequentiam
contractus,iuxta l.quædam mulier. ff.de rei vendi. de qua di-
cemus infra lib.6.in præſumpt.25.
His conſtat minus rectè ſenſiſſe Bartol. in l. qui donatum.
ff.de donatio. Roman. in l. qui in aliena. § ſi is qui putat. ff.
de acquiren.hæred.& Alex.in conſi.25 num.7.libro 2. & Soc.
in tracta.fallent.in verbo, mandatum habens . Nec obſtat.l.
multum.in fine. C.ſi quis alteri vel ſibi.quia reſpondet Alcia-
tus quod ibi præcedens ille contractus erat inualidus & pro-
pterea traditio ad illum non refertur , & hinc etiam fit , quod
ibi non adhibetur diſtinctio , an incontinenti , vel ex inter-
uallo fiat .
Declaratur primò, vt locum habeat præſumptio , quo ad
mandantem & mandatarium , ſecus vero quo ad tertium .
Nam cum ipſe procurator ſimpliciter contraxerit , poterit
16 † tertius contra illum agere , tanquam ſibi obligatum nomi-
ne proprio . Ita Bartol.in dicta l. qui in aliena.§. ſi is qui pu
tat. ff.de acquirenda hæredita. Comens. in l.poſt dotem. ff.
ſoluto matrimo.& ibidem Alexan & Iaſon numero 74.Idem
Iaſon.in l.1.§.nunciatio ff.de operis noui nunc.Soc.ſenior in
conſi.68. columna pen.libro 3 . & Alciatus in dicta præſump.
24.numero 4 & Tiraquell.in tract de retract. conuentionali.
ad finem.nume.118.Et moti ij ſunt argum.l.ſed Iulianus.§.1.
ff. ad Macedonia.
Et rationem illam eſſe ſcribit præcitato in loco Alciatus,
quia iſte tertius eſt in præſumpta ignorantia mandati præce-
dentis, meritò compelli non debet , vt agat contra domi-
num , cum quo forte non contraxiſſet , ſi ſciuiſſet ſuo nomi-
ne contrahi .
Verum (inquit Alciatus) ſi iſte ſciret mandatum ſecus eſ-
17 ſet : ex quo nemo præſumitur † ignorare leges. Et confert.l.
poſt mortem.verſi.niſi forte creditor. ff.quando ex facto tut.
Et non poſſet tertius iſte allegare hanc ignorantiam, quan
do in ipſo contractu appoſita fuiſſet certa qualitas , quæ ſi-
gnificaret illum contrahere cum illo tanquam procuratore,
vt puta ſi nominaretur ille procurator : Nam illud nomen ſi-
gnificat officium,ſub quo dicitur contrahere.l.vlti.ff.de inſti.
actio.& l.cum poſt.§ 1.ff.de admi.tut. Et tradit Ange. Aret.in
tract.maleficiorum, in verbo, necnon ad quærelam.num.27.
verſicu.tertio non admittitur.
18 Sicuti econtra quando † procurator contrahit non expreſ
ſo nomine procuratoris, ſed ſolo nomine proprio , præſumi-
tur ſuo nomine tantum voluiſſe contrahere. Ita Corn. in con
ſilio 9. nume. 8.lib. 2.Iaſ.in l.poſt dotem.num.73. ff.ſolu.mat.
& in l.1. §.nunciatio.nu.4.ff.de ope.no.nunc.
Huc pertinet doctrina Angeli in l. ſi proponas. §. 1. ff. de
inofficioſo teſtam.cum dixit,quod ſi quis in inſtrumento aſ-
19 ſeruit ſe † hæredem,pręſumitur cum eo fuiſſe celebratum cõ
tractum tanquam cum hærede.
Hinc etiam docuit Imola in l.ſed &ſi. ff.de acqui.hæredi.ſi
quis in iudicio aſſeruit ſe patremfa.& cum eo fuit litigatum,
non poterit deinde ille contrarium dicere , ex quo tanquam
cum tali, lis fuit tractata. argumen. l. Pomponius. §. rati. ff.
de procuratorib.
Huc etiam facit text.l.ſi pater. §.qui duos.vbi Baldus.ff.de
adoptio. vbi conſideratur qualitas deducta in contractu , &
quo nomine fiat, vt ſecundum eum valeat contractus. iuxta.
l.in familiæ.C.famil.erciſcun.
Huc etiam pertinet ꝙ docuit Bat.in l.ſi ab vno. C.de nego.
geſt. ex illo text. ſi quis vendit domum , præſumitur vendere
tanquam procurator Titij. Et Bart. ſecutus eſt Alex. in d.l.1.
§.nunciatio.ff de ope.noui nunc.
Similiter pertinet traditio Bartol. in l. ſi fundum per fi-
deicommiſſum. de lega.1.& ibidem Imola,& idem Barto. in
d.l.1.§.nunciatio.numero 7. ff. de operis noui nuncia. ſi quis
20 alteri † nuntiat, ne ædificet in fundo Sempronij, præſumitur
nuntiare tanquam procurator Sempronij. Idem ſcripſerunt
Fel.in c.cum M nu.17.de conſtitu. & Iaſon in dicta l.poſt do-
tem.num.73.ff.ſolu.matrimo.
Hinc etiam reſpondit Dec.in conſi.283.num.10.ſi in con-
21 tractu quis aſſeruit , ſe ciuem † præſumitur contractus, cum
eo tanquam cum ciue celebratus.
Declaratur ſecundo,vt non procedat hæc præſumptio, qñ
mandatum præcedens fuiſſet valde generale. Nam licet tunc
talis contractus potuerit in eo mandato comprehendi, atta-
men ex quo poteſt etiam eſſe , quod de eo non fuerit actum,
22 quando procurator † ſimpliciter contraxit , præſumitur po-
tius feciſſe nomine proprio.l.3.§.ſed quod de tutore. ver.& ſi
quidem ff.iud.ſol. Ita tradunt in ſpecie Alex.& Iaſ.in d.l.poſt
dotem ff.ſol.mat. Alcia in d.reg.2.præſump.24.nu.5. ver.limi
tatur ſecundo.qui motus eſt traditione Bar. in l.gerit. nu.12.
23 ff.de acq.hære.Cũ dixit, ꝙ qñ actus † fieri põe noīe ꝓprio &
nomine alieno,in dubio p̄ſumitur factus nomine ꝓprio. arg.
l.& magis.ff.de ſol.Et dicemus infra præſump..... vbi explica
bimus,cuius nomine & cauſa præſumatur facta ſolutio.

Et

24 Et præterea accedit, qnod persona † extrinseca in actu
noo subintelligitur. l. si ita stipulatus §. Chrysogonus. de verb.
obli. Cæterum declarationem hanc intelligit Rom in d. l. post
25 dotem. ff. sol matr. nisi procurator † iste generalis contra-
heret super re domini, vel communi, vel sub commemoratio-
ne officij. Nā tunc tanquā procurator diceretur contraxisse.
Declaratur tertio, vt non procedat hæc præsumptio, quan
26 do agitur de re † & negotio quod pertinere non potest ad
dominum: sed ad procuratorem tantum. Nam tunc non ob-
seruatur, quod sit facta mentio mandati. vel non, sed acqui-
ritur ei cui acquiri potest. Ita declarant gloss. in l. post mor-
tem. §. primo. ff. quando ex facto tuto Bartol. in l. prima. §.
nunciatio. & ibidem Iason numero 4. ff. de operis noui nun-
cia. idem Ias. in l. post dotem. num 73. ff. sol matri. & Alcia. in
d præsump. 24. num. 7. vers. limitatur quarto.
Declaratur quartò, vt locum non habeat hæc præsumptio,
28 quando resultaret aliquod delictum, si diceretur procurato-
rem contraxisse procuratorio nomine. Sicuti quando statu-
tum prohiberet forensem immobilia acquirere: prout extat
statutum hoc, in dominio Mediolanensi, in nouis constitutio-
nibus. in titu. de pœnis.
Hoc sanè casu si forensis mandauit Caio subdito vt emat,
& is emerit, non præsumitur emisse nomine mandantis, sicq;
illius forensis, sed nomine proprio. Ita in specie declarat Alci.
in d. præsumpt. 24. nu 8. ex sententia Baldi in l fœlicissima. C.
de ijs qui a nō dom. & Are. in l. qui in aliena. §. si is qui putat.
ff. de aequi. hære. Idem docuit Iason in l. 1. §. nunciatio. nume.
3. versic. quarto facit. ff de ope. noui nunc.
Declaratur quinto, vt locum non habeat hæc presumptio,
28 quando † procurator ipse non acceptasset mandatum. Nam
tunc non posset dici contraxisse nomine domini. Ita decla-
rat Alcia. in d. præsumpt. 24. in fin. ex sententia Baldi in l. qui
literas. C. mandari. & Alex. in d. l. 1. § nunciatio. ff. de operis
noui nunc. Verum (ait Alciatus) si procurator faceret actum,
qui non posset pertinere nisi ad dominum, ex ipso facto vide
retur acceptasse mandatum. Quod (inquit Alciatus) proba-
tur in l. qui seruum. §. idem in eo ff. de nego. gest.

PRAESVMP. L.

Acquisita à filio qnando ex bonis patris, vel proprijs acquisita præsumantur.

SVMMARIVM.

1 *Bona filij habitantis cum patre, & negocia illius administrantis,*
profectitia præsumuntur.
Nisi tamen vrgentiores coniectura in contrarium adsint. nu. 2.
3 *Bona filij habitantis scorsum a patre aduentitia præsumuntur, &*
ex eius industria acquisita.
4 *Agenti contra possessorem onus probandi incumbit.*
5 *Bona filij nec cum patre, nec ab eo seorsum habitantis, qualia præ-*
sumantur.
6 *Militiam emptam filio a patre habente bona obligata, vtrum ex pe*
cunia creditorum præsumamus emptam.

DVbitari frequenter solet, an quæsita à filio præsu-
mantur vel ex proprijs bonis, vel sua industria, vel
bonis patris acquisita. atque ita, an aduentitia, vel
profectitia præsumantur? Bald. in l. cum oportet.
in princ. num 12. C. de bon. quæ lib. visus est distinguere duos
casus, tertium adiungemus nos.
Primus est casus, quando filius habitat cum patre, & bona
1 ipsa patris administrat. Hoc casu præsumptio est, quod † ac-
quisita sint profectitia, atque ita ex bonis patris. Ita Bal. in d.
l. cum oportet nu. 12. quē secutus est Calcan. in cons. 19. nu. 4.
Rolan. in consi 90. nu. 8. lib. 2. qui alios multos refert & sequi-
tur Mascar. in concl. 221. Et inquit Calcan in d. cons. 19. nu. 6.
hanc esse presumptionem naturalem & vehementem. Et eo
in responso Calcaneus. colum. 1. multis rationibus & argu-
mentis sententiam hanc comprobat, & præsertim l. familiæ li
cet. & l. filiæ. C. de collatio. Idem sensit Alciatus in tracta. de
præsumptionibus. regu. 5. præsumptio. 25. Quæ quidem præ-
sumptio maximè procedit, quando constat patrem dedisse
aliquam summam pecuniarum ipsi filio, vt negotiaretur, sicu
ei considerat Calcaneus in d consi 19. nume. 5. Et rursus hæc
præsumptio magis & magis confirmatur, quando patet de-
inde filio tacente. & consentiente, declararet illa acquisita es-
se ex proprijs bonis: quemadmodum quando pater rebus ip-
sis acquisitis, filium ipsum emancipat, & partem ipsorum ac-
quisitorum. vel omnia pro sua portione assignat. Ita conside
rat Calcaneus in dicta consilio 19. columna prima. versiculo,
sexto istam partem.
Declaratur tamen hæc præsumptio vt locum non habeat,
2 quando alijs vrgentioribus † coniecturis apparere posset. fi-
lium aliunde acquisiuisse, quam ex bonis patris, vt puta si ab
extraneo habuit pecuniam, & ipse pater est adeo pauper, vt
verisimile non sit filium ex bonis patris acquisiuisse: vel si fi-
lius est artifex, & ex lucro alia negotia cœpit pertractare. Hoc
sanè casu præsumitur quod non ex pecunijs patris acquisie-
rit. Ita sensit Bald. in dicta l. cum oportet. num. 12. post gloss.
ibi. Roma. in consi 469. in fine. Et idem concedit Calcan. in
d. consi. 19 nume 6. dum vult esse considerandam personarum
qualitatem. Idem manifeste docuit Lucas de Penna in l. facul
tas. in fin. C. de iure fisci. libr. 10. Idem respondit Socin. sen. in
consi 460 in fine libr. 2. & accedit Ascanius Clementis. in com-
mentarijs de patria potestate. effectu 2. nu 46.
Secundus est casus, quando filius seorsum habitat a patre
3 & negotiatur. Hoc casu præsumitur filius sua † industria ac-
quisiuisse: atque ita illa bona præsumuntur aduentitia Ita sen
sit Bar in tracta. de duobus fratribus. num. 5 & in dicta l. cum
oportet. num. 5. & apertius Bald. ibidem. in princip. num. 12.
idem Bald in l. vltra. ff. de donat inter virum & vxorem. Cal-
caneus in d. consi. 19. nume. 11. Ea ratione motus est Baldus,
quia non tenetur filius dicere titulum suæ possessionis. suffi-
4 cit enim dicere possideo, cum agenti † cōtra possessorem in-
cumbat onus probandi. l. ei qui & l. circa. ff. de probatio. cum
similibus. Et huc facit tex. l. quandocunque. ff. de verb. oblig.
quo dicimus, filium stipulando patri presumi ex causa aduen
titia. Et ibi annotarunt Bar. & reliqui.
5 Tertius est casus: quando † filius non omnino habitat cum
patre, nec omnino seorsum, vt puta quando est in castris, mili
tia a se empta. Hoc casu militia illa præsumitur empta pecu-
nia patris. l. vlti. C. de pign. Et hanc esse iuris præsumptionem
scribit Ioan. Andreæ in additionibus ad Specu. in titu. de præ
sumpti. §. species. numero 5. in verbo, in prædictis. Et proba-
runt Lucas de Penna in l. 3. versic. 158. præsumpt. C. de apoch.
publ. libro 10. & Alciatus in tract. de præsumptio. regu. 3. præ
sumptio. 25. Et hæc quidem præsumptio hanc habet vtilita-
tem. iuxta d. l. vlti. C de pigno. quod si quis habens omnia bo-
na sua obligata, emit militiam filio, potest creditor intentare
6 ius hypothecæ aduersus filium ipsum, quia lex præsumit † em
ptam esse militiam ex pecunia ipsius creditoris peruente ad
patrem. Et ex dicta l. vlti sic docuit Bar in l. Imperator. §. vlti.
nu. 3. de leg. 2. quem secuti sunt Ruin. in consi. 199. num 12. lib.
2. & in consi. 152. in fi. lib. 5. & Capic. in decis. 194. nume. 15. &
Alc. in d. presump. 25. qui subiungit, hodie procedere quando
specialiter mutuatum fuit, ad emendum militiam.
Quartus casus, quando vere sumus in dubio. Hoc casu pre
sumitur pro possessore; & ideo qui non possidet, si asserit, em-
ptum ex pecunia patris, probare debet: Ita glo. in dicta l. cum
oportet. in verbo. ex eius substantia. quam secuti sunt Alex. in
consi. 140. num. 3. lib. 5. & Mascardus in tract. de probationi-
bus in conclu. 1144 nume. 13. qui alijs similib. comprobat.

PRAESVMP. LI.

Acquisita per vxorem, quando ex bonis mariti acquisita præsumantur, diligens & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Acquisita a muliere, ex bonis mariti præsumuntur quæsita, iuris*
præsumptione. nu. 2.
3 *Vtilius videri debet, quod honestius est.*
4 *Mulierum tenuis est industria, virisque operari tenentur.*
5 *Acquisita etiam ab vxore putatiua, ex bonis mariti præsumūtur.*
6 *Vxor etiam putatiua de adulterio accusari potest.*
7 *Concubina, ex bonis mariti præsumitur acquisiuisse.*
8 *Concubina quæ dicatur.*
9 *Quæstus turpis in concubina facilius quam in vxore præsumitur.*
10 *Concubina a lege honesta personæ loco habetur. Et an diuersum*
sit hodie. nu. 13.
11 *Comprehensio dicitur, non extensio, quæ eandem habet rationem.*
12 *Donatio inter cōcubinarios permissa est, nisi cōcubinarius miles sit.*
14 *Vidua intra annū luctus, ex bonis mariti præsumitur acquisiuisse.*
15 *Vidua intra annum luctus, eandem quam in matrimonio castitatem*
præstare debet.

Acqui-

16 *Acquisiuisse mulier ex bonis mariti, vel vidua intra annum luctus præsumitur, etsi illud neget. Reiecta opinione Baldi & aliorum. num. 25. Distinguente Alciato. nu. 26.*
Et licet matrimonio constante adulterium commisisset. nu. 17.
Procedit etiam præsumptio hæc contra singularem mulieris successorem. num. 18.
Et ad commodum hæredis mariti, tum etiam successoris singularis. num. 19.
Nec refert si ante matrimonium contractum, se pecuniam eam habuisse asserut. nu. 21.
20 *Exceptio de iure tertij obijci potest, quando intentionis agentis exclusiua est.*
22 *Bona reperta penes mulierem matrimonio constante, vel intra annum luctus, mariti præsumuntur.*
23 *Prælato post beneficium adeptum acquirente, præsumptio est pro Ecclesia ex eius bonis acquisitum fuisse.*
24 *Mulieres quomodo prælatis æquiparentur.*
27 *Pecunia reperta penes mulierem, ipsius fuisse præsumitur, si maritus id sit confessus.*
Et sufficere præsente & tacente marito mulierem pecuniam suo nomine alieni numerare. nu. 28.
Distinguit tamen Alciatus. nu. 29. 30. & 31.
32 *Mulier industria, qua verisimiliter ex suis negociationibus acquirere potuit, non præsumitur ex bonis mariti acquisiuisse.*
Nisi tamen sors ipsa principalis fuerit mariti nu. 34.
Vel in contrarium extet consuetudo, vt omnia vxores maritis acquirant. nu. 35.
33 *Mulier quas operas marito præstare teneatur.*
36 *Mulier habita pecunia a consanguineo non præsumitur bona deinceps acquisita ex bonis mariti quæsiuisse.*
Idem si ab amasio, vel etiam ex turpi quæstu, cum id donatum in ipsius dominio permaneat. nu. 37.
38 *Mulier diues, nupta pauperi, ex sua potius quam mariti pecunia acquirere præsumitur.*
39 *Mulier administratrix bonorum alicuius, ex illis potius, quam ex turpi quæstu præsumitur acquisiuisse.*
40 *Marito transeunte ad domum vxoris, mulier ex proprijs bonis, non mariti præsumitur acquirere.*
41 *Mulier proprietatem rei habens consolidata demum cum vsufructu, ex proprijs præsumitur acquirere.*
45 *Mulierem ex bonis mariti acquisiuisse præsumi, quomodo non habeat locum quo ad bonorum recuperationem, sed precium tantum.*
43 *Res empta ubi te pecunia mea non mea sed tua fit, pecunia mihi solum repetitione competente.*
44 *Mulier quæ reperitur possidere bona acquisita, in iudicio possessorio obtinet.*
Id tamen quomodo accipiendum. nu. 45.

Mutius Scæuola, vt refert Pōponius in l. Quintus. ff. de dona. inter virum & vxorem. ita respondit. *Cum in controuersiam venit, vnde ad mulierem quid peruenerit, & verius & honestius est, quod non demonstratur vnde habeat, existimari à viro, aut qui in potestate eius esset, ad eam peruenisse.* Rationem Pomponius affert cur ita responsum sit, euitandi scilicet turpis quęstus gratia. Quam quidem Scæuolæ & Pomponij sententiam confirmauit Alexander Seuerus in l. etiam. C. de donatio. inter vir. & vxor. his verbis. *Nec est ignotum, quod cum probari non posit, vnde vxor matrimonij tempore honeste quæsierit, de mariti bonis eam habuisse, veteres iuris auctores merito crediderint.* His adducti responsis vno ore interpretes nostri pro regula statuerunt, acquisita a
1 muliere, † præsumi quæsita ex bonis mariti. Ita glo. Bar. & reliqui in d. l. Quintus. & in d. l. etiam. & in l. cum oportet. nu. 5. C. de bon. quæ libe. sic & glo. in c. 2. de dona. inter vir. & vxor. Io. And. in additio. ad Spec. in tit. de præsump § species. nu. 5. in verbo. in prædictis concordant. qui recte scripsit, hanc esse
2 † præsumptionem iuris. Innoc. in c. cum ex officij. de testam. Bald. in l. cum oportet. nume. 15. & 13. C. de bonis quæ liber. qui hanc honestam esse pręsumptionem, cum Pomponio scripsit, idem in consi. 30. Proponitur, ꝙ quidam. & in consi. 53. A libello. libro 4 Angelus in consi. 285. super primo puncto. Alberic. in d. l. etiam. versi. quærit Vbertus. Socin. sen. in consi. 249. in fin lib. 2. Cremen. in singu. 6 in prin. Alciatus in tracta. de præsumptio. reg. 3. præsump. 26. Boer in q. 81. nu. 1. & num. 5. versicu. primo casu. Craue. in consilio 81. numero quarto. & Mascardus in conclus. 214. num. 1.

Et alij multi, quos infra commemorabimus. Nec huic præsumptioni repugnat, quod damnosa hæc mulieri videatur. Nam cum summoueat turpem suspicionem, magis recipien-
3 da est, & vtilius † videri debet, quod est honestius. Si enim dicimus mulieri ab alio vtiliter donatum esse, inhonestæ alicuius donationis suspicio quædam oboritur. Quod præclare expressit Plautus in Casi. dum Mirinam Clostratam ita alloquitur. *Vnde ea tibi est? Nam peculi probam nihil habere addecet clam viro, & quod habet partum, ei haud commode est, quin aut viro subtrahat, aut stupro inuenerit, hoc viri censeo nunc quicquid tuum est.* Hæc Plautus. Nec dici hic potest, mulierem ex ho-
4 nestis operis sibi quidpiam quæsiuisse, cum quod tenuis † admodum esse soleat mulierum industria, tum etiam quod viris operari debeant. l. sicut ff de oper. libe. & late tradit Tiraq. de legib. connubial. l. 1. num 5.

Extenditur primo hæc pręsumptio, vt locum habeat etiam
5 in vxore putatiua. † Na & quæsita ab hac ipsa, præsumuntur ex bonis mariti quæsita. Ita tradit Tiraquel. in tra. de legib. connubial. in glo 6 nume. 563. Et hæc quidem sententia magis & magis comprobatur ex his, quæ mox subijciemus. Ea est ratio quod & in vxore putatiua, honestas ipsa considera-
6 bilis est: quare de adulterio † accusari potest. l. si vxor. ff. ad l. Iuliam. de adultee.

Et hæc quidem operari debet marito, à quo alitur. Et accedit, quod & ratio illa euitandæ suspicionis furti, locum habet & in hac ipsa, sicuti in vera vxore. Quæ vero à Tiraquello aduersus traditionem hanc afferūtur, facili negotio dissoluunt.
7 Extenditur secundo, vt procedat etiam in cōcubina † quæ pariter ex bonis viri acquisiuisse præsumitur, sicuti scripserunt Bald. in l. 1. num 2. C. de natura. liber. Barbat. in tract de præstantia Cardinalium. parte 1. q. 3. Crottus in l. frater à fratre. num 120. ff. de condict. indebiti. Cremen. in singu. 6. Ioan. Lupus in rub. extra de donatio. inter virum & vxor. § 60. Antonius Gabriel in libro primo conclusionum. titu. de præsumptio conclusio. 15. num 2. & Mascardus in conclus. 340. nu. 1. Quam quidem sententiam satis mihi probare videtur. d. l. 1. § ipsas. C. de natural. liber. vbi si illi quæ senatoris vxor non est, sed concubina, aliquid quæsitum, vel commendatum dicitur, reddi viro id debet, quod si negat mulier aliunde iuste quæsiuisse, tormentis subijcienda est.

Nec repugnat consideratio Alciati in dicta præsumpt. 26. dicentis, illam præsumptionem non esse legis, sed hominis. Est enim verius præsumptionem legis esse: cum lex existimet, concubinam è bonis viri subtraxisse, & ob id quæstionib. subijciendam esse. Et accedit quod in concubina eadem militat
8 ratio, quæ & in vxore. Nam dum concubina † illa sit, quæ in domo maritali affectu retinetur, vt scribunt Bat. in l. concubinam ff. de concubi. & reliqui in l. si qua illustris. C. ad Orphicianum. ob id vxori æquiparatur, sicuti respondit Cæphal. in consilio 390. numero 35. libro tertio. Et pro honesta muliere haberi dicitur. Ex quo sequitur, quod sicuti ad euitandam turpem suspicionem in vxore, sumitur præsumptio hæc, ita & in concubina.

Cæterum ab hac opinione, dissentiunt Alciatus in dicta præsumptione 26. numero primo. & Parisius in consilio 80. numero 23. libro primo.
9 Ea ratione prima, ꝙ facilius turpis quęstus † præsumitur in concubina, quàm in vxore. & ideo non procedit argumentum de vxore ad concubinam, quia esset argumentari de maiori ad minus, hoc modo sumitur interpretatio, vt præsumatur vxorem quęsiuisse ex bonis viri, ob eius honestatem: Ergo etiam idem præsumitur in concubina, quod quidem (Ait Alciatus) genus argumenti iure non recipitur.

Verum respondetur ꝙ etsi verum est, facilius præsumi turpitudinem in concubina, quam in vxore: attamen non inde fit, quin & aliqua extet suspicio in concubina, & illa sit consi-
10 derabilis, quandoquidem concubina † a lege honestę personę loco habetur l. Massurius. vbi Alciatus. ff. de verborum significatio. & Palęotus de nothis spurijsque filijs. cap. 11. nu. tertio. Et pręterea accedit, quod ratio illa honestatis considerata à Iureconsulto in d. l. Quintus. locum etiam hic habet. Cum enim duę sumi posint pręsumptiones; vna quod ex bonis mariti mulier quęsierit: altera, quod ex illicito quæstu, benignior sumitur interpretatio & pręsumptio, quod ex bonis viri acquisierit. Hæc eadem ratio militat etiam in concubina. Est ergo dicendum, quod & hic casus comprehendatur in dispositione. d. l. Quintus cum non extensio, sed com-
11 prehensio † esse dicatur illa quę eandem habet rationem, sicuti in specie respondit Paris. in d. cons. 80. nu. 12. in fin. lib. 1.

Secundò ea ratione motus est Alciatus: quod etsi hæc quęsita peruenerunt ex bonis concubinarij, non tamen essent ita simpliciter restituenda à concubina ipsi concubinario, cum
12 inter eos permissa sit † donatio, nisi concubinarius miles sit. l. 1. C. de dona. inter vir. & vxo. Bar. in l. affectionis. ff. de dona. & Ripa in l. miles nu. 10. ff. de re iudi.

Verum

Verum respondetur, argumentum nil ad rem pertinere. Nil
enim inter se commune hoc habet, præsumi quæsita ex bonis
mariti ad euitandam suspicionem turpis quæstus, cum illo,
quod donatio facta concubinæ valeat; Nam verum esse po-
test vtrumque. Et procedunt in diuersis casibus, illud in du-
bio, hoc vero in claris.

Tertio considerabat Alciatus, iura quæ hanc præsumptio-
nem introduxerunt, præcise loqui de vxore, & ob id in concu
bina locum habere non possunt: sed facile respondetur, iura il
la loqui de vxore, non tamen taxatiuè, aut præcise, sed simpli
citer, & ob id comprehendunt etiam concubinam in qua mi
litat (vt diximus) eadem ratio. Et accedit quod si considera-
tio Alciati esset vera, idem foret dicendum in vidua infra an-
num luctus, de qua. d. l. Quintus non loquitur, & tamen con-
trarium est verius, sicuti dicemus in subsequenti extensione,
ex eius Alcia. sententia.

Quartò huic opinioni Paris. & Alcia. suffragari videtur, ꝙ
13 etsi olim † côcubina persona fuerit habita honesta, attamen
diuersum est hodie. sicuti responderunt Dec. in consi. 155. col.
1. Paris in consi. 80 num. 3. lib. 1. & Craue. in consi. 166. nu. 8. &
in consi. 259. nu. 12. Cum ergò semel mala fuerit, præsumitur
semp in eod. genere mali, iuxta c. semel. de reg. iur. in 6. Præsu
mi ergo debet, ꝙ etiã cum alijs turpem quæstum exercuerit.

Verum respondetur nos loqui de concubina, præsupposi-
tis terminis habilibus, nempe quod sit vere concubina, atque
ita quod cum alijs non coeat: alioqui concubinæ nomen non
obtinet: sed potius meretricis.

Extenditur tertiò hæc præsumptio, vt locum habeat etiam
14 in † vidua intra annum luctus Nam & illa præsumitur acqui
siuisse ex bonis mariti: sicuti scripserunt Alber. in l. etiam. C. de
donatio. inter vir. & vxo. Bald in consi. 139. Proponitur quod
quidam Ioannes. lib. 4. Capra in consi. 12. Ange. in consi. 141.
super 1. nuum. 2. ver. secundo casu. Aret. in consi 31. Præpos. in
c. significauit. in fin de don. inter vir. & vxor. Alex. in consi. 82.
nu. 14. lib. 2. Crottus in l. frater à fratre. num. 45. ff. de condict.
indeb. Dec. in consi. 137. nume. 9. Ruinus in consi. 44. num. 4.
lib. 5. Io. Lupus in rub. extra de donat. inter vir. & vxor. §. 60.
num. 15. Io. de Garronibus in rub. C. de secundis nupt. nu. 27.
Cremen. in sing 6. Alcia. in tract. de præsump reg. 3. præsumpt.
26. num. 1. ver. secundo declara. Neuiz. lib. 4 syluæ nuptia. nu.
21. Bertran. in consi. 238. num 4 lib. 2. Paris. in consi. 80. nu. 8.
& nu 28. libro 1. Io. de Ripa. in repe. l. fœminæ q. 20. C. de sec.
nupt. Boer. in q 81. nu. 7. Cotasius lib. 3. miscella c. 5. nu. 4. An-
tonius Gabriel in lib. 1. conclusionum. tit. de præsump. concl.
15. num. 4. & Mascar. in conclu. 212. Et ij quidem ea prima ra-
15 tione vsi sunt, quod eadem castitas † requiritur in vidua in-
tra annum luctus, quæ requiritur constante ipso matrimo-
nio. l. vlt. ff de diuor. & repud. & § solutam. in auth de nupt. &
tradit glo. in l. vnica. §. exactio. C de rei vxor. actio. Quemad-
modum ergo ad euitandam turpem suspicionem mulieris nu
ptæ, sumitur præsumptio quod acquisierit ex bonis mariti,
idem pariter dicendũ est in ipsa vidua. Et rectius dicere pos-
sumus, ꝙ sicuti in muliere nupta, ex duabus præsumptionibus
sumitur hæc honesta ꝙ ex bonis viri acquisierit, & non illa,
ꝙ ex turpi quæstu Ita pariter idem dicendum est in vidua.

Extenditur quartò, vt hæc præsumptio locum habeat, etiã
si mulier ipsa constante ipso matrimonio, vel intra annum lu
16 ctus † negaret, se acquisiuisse ex bonis mariti. Nam adhuc
contra eam præsumitur. Ita Neuiz. lib. 4 syluæ nuptia. nume.
21. ver. tertiò amplia. & Anto. Gabr. in d. conclu. 15. num. 6. ex
sententia Io. Lupi in d. §. 60. nu. 15. ver. limita primo.

Verum quõ procedat hæc extẽsio dicemus inf. in 8. extẽs.

Extenditur quinto, vt locum habeat, etiam si mulier, con-
17 stante ipso matrimonio commisisset † adulterium. Nam ad-
huc quæsita ab ipsa vxore præsumuntur ex bonis mariti ac-
quisita. Ita Ioan. Lupus in d. § 60. nu. 11. & Anton. Gabriel in
d. conclusione 15 num 9. ex sententia Baldi. in l cum oportet.
nu. 12. C. de bon. quæ lib. & Bald in c. 1. de pecul. cleri.

Verum si diligenter perpendantur verba Bald. contrarium
is affirmare videtur.

Extenditur sextò, vt locum habeat hæc præsumptio, etiam
18 contra † singularem ipsius mulieris successorem, vt est con-
tra eum qui deinde ab ipsa muliere emit. Nam hæc præsum-
ptio operatur contra emptorem illum: sicuti contra ipsam
mulierem. Ita tradunt Alberi. in l. etiam. C. de dona. inter vir.
& vxo. Lupus in d §. 60 num. 15. ver. amplia tertio. Neuiza in
d lib 4 syluæ nuptia num. 21. ver. secundo amplia. & Ant. Ga-
briel in d. concl. 15. num. 10. Et huius sententiæ ea est ratio, ꝙ
nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habeat.
l alienatio ff. de contrahen. empt. & l. traditio. ff. de acquiren.
rerum domin. Cum ergo mulier nullum ius habeat in his ac-
quisitis, ex quo mariti præsumuntur, sequitur dicendum in
emptorem illum transmittere non potuisse.

Extenditur septimo, vt hæc præsumptio locum habeat,
19 non solum ad commodum † hæredis mariti, sicuti de hærede
respondit Paris. in consi 62. colum. 2. libr. 2. sed etiam ad com
modum singularis successoris ipsius mariti. Nam & iste aduer
sus mulierem obijcere poterit, hãc iuris præsumptionem. Ita
respondit Decius in consilio 237. colum. vltima quem secuti
sunt Neuiz. in dicto libro 4. syluæ nupt. num. 21. versi. quarto
amplia Alciatus in tracta. de præsumptionibus. regula 3. præ-
ptio 26. numero 1. versi. quarto declara. & Antonius Gabriel
in dicta conclusione 15. numero vndecimo. Et huius tradi-
tionis ratio afferri solet, quod præsumptio hæc est a lege in-
ducta. ad euitandam suspicionem turpis quæstus. Quæ qui-
dem præsumptio rem ipsam quodammodo sequitur, ita vt à
quouis possessore obijci aduersus mulierem iure possit. Et
20 comprobatur, quia si † exceptio de iure tertij obijci potest,
quando est exclusiua intentionis agentis. l. secunda. vbi Soci.
numero 4. ff de exceptio. rei iudica. ita à fortiori successor
iste singularis obijcere potest exceptionem hanc suo auctori
competentem, cui ipse successit. Nam & in singularem suc-
cessorem transeunt omnia iura sui auctoris. respectu illius
rei in qua successit.

Nec repugnat quod Baldus in l. si vxor. numero 7. C. de
condi. insertis. & Alexan. in l. qui iure familiaritatis. nume. 5.
ff. de acquiren. possessio. & in consi. 101. libro 1. a prædicta
opinione dissentire videantur. Quandoquidem nullo iure
vel ratione horum traditio fulcitur. Non enim textus dicta l.
Quintus. quem allegant, eis suffragatur: Cum eius ratio mi-
litet tam pro successore mariti, quã pro ipso marito, vt iam
diximus. Et præterea Baldus non loquitur da successore sin-
gulari, sed de extraneo. sicuti Baldum ipsum declarauit Dec.
in d consilio. 237. in fine.

Extenditur octauo, vt hæc præsumptio locum etiam ha-
21 beat, † quando mulier diceret, se habuisse pecuniam illam an
te contractum matrimonium. Nam adhuc præsumptio est,
quod imò illa pecunia sit ex bonis mariti, nisi mulier ipsa suã
illam assertionem probet. Ita ex sententia Vberti de Bobio
docuit Albericus in l. etiam C. de donatio. inter virum & vxo.
quem secuti sunt Areti. in consi. 31. numero 5. Lupus in dicta
rubr. extra de donat. inter virum & vxorem. §. 60. numer. 16.
versi. sed quamuis. & Didacus in cap. 1. num. 6. de testa. Ea vsi
22 sunt ratione, quia cum bona † reperiantur apud ipsam, vel
constante matrimonio, vel eo soluto, intra tamen annum lu-
ctus, præsumuntur bona mariti, cui subdita est, vel fuit. Et quia
solent bona in dotem data, in inuentarium redigi. l. si ego. §.
vlt. ff. de iure dotium. Et ideo cum hæc non reperiantur in eo
descripta, mariti præsumuntur. Et ad rem optime confert tex.
in auth. licentiam. C. de episco. & cleri. vbi cum dubitatur an
23 res acquisitę à pręlato † fuerint quæsitæ post ademptum be-
neficium, vel ante: pręsumitur pro Ecclesia, quod fuerint ac-
quisita post: & sic ex bonis Ecclesiæ. Et ratio est; quia cum
prælatus ab initio non distinxerit res suas per libellum seu in-
uentarium, a rebus Ecclesiæ, sicuti distinguere debebat. c. ma
nifesta. 12. quęstio. secunda pręsumptio est contra eum, quod
nullas proprias tempore promotionis habuerit, ex quo fuit
in culpa, non obseruando cautelam legis. Ita scribit Innoc. in
c. cum in officijs. de testa. Quę sanè ratio optime casui nostro
24 conuenit. Nam mulieres † pręlatis comparantur, sicuti Inno.
& alij supra commemorati affirmant. Et accedit, quod si ali-
ter diceremus, facile esset mulieri vel eius hęredibus dicere il
la bona fuisse quęsita ante matrimonium. Et hoc modo trans
ferre onus probandi contrarium in maritum, vel eius hære-
dem, atque ita reddere elusoriam iuris dispositionem. Et ab-
surdum certè esset, quod sola mulieris negatione, illa bona
fuisse quęsita cõstante matrimonio, grauari deberet maritus
25 probandi onere. Quibus constat, minus recte sensisse † Bald.
in l. si vxorem. C. de condi. insertis. Salic in l. etiam. in fine. C.
de dona. inter virum & vxor. Alex. in consi. 42. num. 3. libro 5.
Claud. de Seysel. in l. qui iure familiaritatis. ff. de acq. poss. &
Crau. in consi. 61. nu. 7. Cum dixerunt, ꝙ imo negante mulie-
re se acquisiuisse cõstante matrimonio, probãdi onus ptinet
ad maritum vel eius hæredes: ij sane minus recte senserunt.

Cæterum Alciatus in dicta præsumptio. 26. numero 1. vers.
tertio intellige, visus est conciliare opiniones. Inquit ille,
26 quod aut mulier † verisimiliter non potuit acquirere ante
matrimonium, sicuti non potest filia quę est sub potestate
patris, vel soror quę dum est cum fratribus, & industria
caret, operas tantum domesticas ad commodum fratrum
pręstat. Et hoc casu procedit prima illa opinio. Aut vero ve-
risimiliter mulier hęc acquirere potuit: & tunc procedit se-
cunda

cunda Baldi & ſequacium opinio. Et traditionem hanc pro-
barunt Didacus & Antonius Gabriel, præcitaris in locis. Et
apertius ante eos Aret.in conſ.31.nu.4 verſ.ſuppoliro quod.
Io.Lupus in d.§.60.nu.18.verſ. & iſtud maxime.

Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præſumptio,
27 quando maritus † confeſſus eſt, pecuniã illã fuiſſe ipſiusmet
vxoris. Nam tunc præſumeretur, pro ipſa muliere, quo ad cui-
tandam ſuſpicionem turpis quæſtus. Ita declarant, Signorol.
in conſ.122. Alberic.in d l.etiam.C de donat.inter vir.& vxo.
Salicetus in l. cum propria. C. ſi quis alteri vel ſibi. Alexan. in
conſil. 22. num.7.libr.4. Socin. ſen. in conſ.65. num. 20 verſ.
vigeſimo.lib.1.Ioan. Lupus in d. §. 60. Ripa lib 3. reſponſo-
rum.cap.4. in fine. Tiraquel.in l.ſi vnquam.in verbo, largitus.
num.100. C.de reuo.don Ioan Coraſius lib.3. miſcella.iuris.
cap.5 num. 3. verſ. ceſſat præterea Boer.in quæſt 81.num.5.
in fine, qui ex ſententia Specula. & Saliceti ſcripſit, quod ad
28 tollendam ſuſpicionem ex d.l Quintus. ſufficit, quod † mu-
lier præſente & tacente marito, numeret ſuo nomine pecu-
niam, aſſeratque ſuam eſſe. Et idem affirmarunt Fulgoſius
in conſil.198.colum.2.Riminal. ſen. in conſ 244. in fin.libro
2.Crau.in conſil.61.num.7. Oſaſcus in deciſio.240.num.8.&
Maſcard.in concluſ.363.num.1.

Quibus intelligimus hanc eſſe receptam opinionem, & ſi
ab ea diſſenſerint Bald. in conſ. 66. Punctus talis eſt, in libro
Cataſtri lib.1.Salicetus in l.ſi mater.C.de contrah.empt. Are-
tinus in conſ.31.nu.6.verſ. ad ſecundum dicimus (meo in co-
dice corruptus eſt locus, cum ita ſcriptum ſit, quod etiamſi
maritus non dicat, &c. illa negatiua eſt tranſponenda pauló
poſt.) Alexan in conſ.18.col.2.lib.3.& Pariſ.in conſ.62. num.
12.lib.1. Horum autem præcipua ratio & argumentum facile
confutari poteſt, ſcribunt ij confeſsionem factam inter per-
ſonas prohibitas donare, nil operari, ſed aliundè ſumendas
eſſe probationes, cum in fraudẽ legis facta præſumatur. l.qui
teſtamento.ff.de probat.& l.ſi forte.ff.de Caſtrẽ.pecul. Atqui
confeſsio hæc facta inter virum & vxorem, facta eſt inter per-
ſonas donare prohibitas.l.1.& l. 2. ff. de donatio.inter virum
& vxorem. Ergo nil proderit confeſsio hæc, & per conſequẽs
credendum eſt, ne turpis quæſtus præſumatur, pecuniam il-
lam à marito accepiſſe.

Huic argumento facile reſpondetur. omiſſa Alciati conſi-
deratione. Hic enim (ſicuti etiam infra dicemus) duo impe-
dimenta cõſiderantur, quorum vnum eſt, præſumptio ſeu ſu-
ſpicio turpis quæſtus.d.l. Quintus. Hæc præſumptio tollitur
confeſsione mariti. Alterum eſt, quia cum donatio prohibita
ſit inter virum & vxorẽ, non adhibetur fides confeſsioni ma-
riti. Hoc impedimentum nil ad rem noſtram pertinet: ſed ad
titulum, de donatio. inter virum & vxorem. Conciliando ta-
men prædictas opiniones Alciatus in tract. de præſumptio-
nibus, regu.3. præſump.26 verſ.decimo declara. aliquot caſus
29 diſtinguit. Quorum primus eſt, quando † pecunia numera-
tur ab ipſamet vxore emente, vel maritus fatetur pecuniam
illam eſſe ipſius vxoris, & agitur de ſolo detrimẽto ipſius ma-
riti. Hoc caſu adhibetur fides huic confeſsioni: atq; ita tolli-
tur præſumptio. d. l. Quintus. Ita (inquit Alciatus) procedit
ſecunda illa opinio Signoroli, Alberici, & ſequacium. De ve-
ritate huius caſus, mox dicemus.

30 Secundus eſt caſus (ait Alciatus) eſt, quando † ipſemet ma-
ritus emit nomine vxoris, & fatetur pecuniam eſſe ipſius vxo-
ris. Hoc in caſu non creditur illi confeſsioni, quia præſumere-
tur maritus donare.l. cum propriam. C. ſi quis alteri vel ſibi.
& l.ſi non verum & l.ſi filij.C.de donatio. inter virum & vxo.
Et ex quo maritus numerat pecuniam, lex præſumit eam nu-
merantis.l. 2.ff.pro ſocio.vbi Barto. Quare confeſsio ipſa ma-
riti aduerſus legis præſumptionem, inter perſonas prohibitas
nil operatur. Hic caſus verè non differt à præcedenti, in quo
Alciatus affirmauit eſſe adhibendam fidem aſſertioni mariti.
nulla certè habenda eſt ratio, quod ipſamet mulier numeret,
vel ipſemet maritus, quia aut confeſsio eſt falſa, & tunc etiam
conficta & falſa eſſe poteſt numeratio à muliere facta: cum
facile maritus clam tradere potuerit ipſi mulieri pecuniam
vt illa deinde ſuo nomine numeraret. Aut verò confeſsio eſt
vera, ſeu vera eſſe poteſt præſumptiue, & tunc pͣſumptio imò
probatio, quæ oritur ex confeſsione expreſſa mariti, præferri
debet illi præſumptioni, quæ oritur ex actu ipſo numeratio-
nis factæ à marito. Prætereà cõſiderandum eſt, quod hic duo
extant impedimenta, quibus dicimus acquiſita à muliere nõ
acquiri, etiam ſtante cõfeſsione mariti. Vnum eſt ex præſum-
ptione. d. l. Quintus. Hoc impedimentum dicitur ſublatum
confeſsione mariti vel expreſſa, vel tacita, ne alioqui vxoris
leno fuiſſe videatur, conſentiendo illius meretricio. Et hoc in
caſu vera non eſt illa conſideratio, quam faciunt Aretinus in
conſ.31.col.penul.verſ.ad ſecundum dicimus: & Fulgoſius in
conſ.198.col.2. Non enim hic præſumi poteſt turpis quæſtus:
cum maritus ipſe fateatur, pecuniam eſſe vxoris, ceſſat etiam
præſumptio furti, ab illis conſiderata Alterum eſt impedimẽ-
tum: quia donatio eſt prohibita inter virum & vxorem. Et
ideo confeſsioni mariti, quæ alioqui inducit ipſam donatio-
nem, fides nõ adhibetur. Hoc impedimentum nil pertinet ad
materiam huius noſtræ præſumptionis: ſed ad diſpoſitio-
nem.l.1.& totius tituli. ff de donatio. inter virum & vxor. Et
propterea eſt dicendum. quod niſi adſint aliquę pręſumptio-
nes, quibus colligatur confeſsionem mariti eſſe veram, dicen-
dum erit, confeſsionem non valere.

31 Tertius eſt caſus (inquit Alciatus) quãdo agitur † de præ-
iudicio tertij. Hoc caſu confeſsioni mariti nulla adhibetur fi-
des. Ita Alciatus ſcribit docuiſſe Salicetum in d.l. ſi mater. C.
de contrah.empt.& ait probari argumento.§ aliud.ver. ſi ve-
rò non fuerit.in Auth.de qualitate dotis. vbi ſi maritus in in-
ſtrumento dotis fatetur, auctam fuiſſe dotem, licet confeſsio
illa præiudicet marito confitenti. non tamen præiudicat cre-
ditoribus. Hic caſus duo pariter habet. Vnum quo ad præ-
ſumptionem.d.l. Quintus. Alterum quo ad præſumptã frau-
dem contra creditores. Illud primum ita hoc in caſu tolli-
tur confeſsione mariti, ſicuti tollitur in præcedenti caſu. Il-
lud verò ſecundum permanet, niſi extent contrariæ præſum-
ptiones & coniecturæ quibus apparere poſsit, confeſsionem
mariti veram eſſe, ſicuti quando mulier bona aliunde habe-
bat, vt tradit Salicetus in d l.ſi mater. quem ſecutus eſt Crau.
in tracta. de antiquit. tempo. in tertia particula primæ partis
principalis, incipit. Quarto limitatur.num. 38. Hic caſus ſe-
cundum Alciatum præcitato in loco, multò magis locum
habet, ſtante ſtatuto, quod ad remouendas fraudes, acquiſita
per vxorem, cenſeantur acquiſita marito. Nam huiuſmodi
ſtatutum non conſtituit fundamentum ſuper præſumptione
& ratione.l. Quintus. ſed propter tollendas fraudes marito-
rum qui vt circumueniant creditores, curant inſtrumẽta ac-
quiſitionum à ſe factarum, nomine vxorum confici.

Declaratur ſecundo hæc præſumptio, vt locum non ha-
32 beat, quando mulier † eſſet adeo induſtria, vt veriſimiliter
ex ſuis negotiationibus potuiſſet acquirere bona illa, ex lu-
cris a ſe factis. Sicuti ſi eſſet mulier chirurga, vel obſtetrix.
vel lanificio aliovè ſimili artificio perita, vel mercaturam
exercuiſſet, ſicuti in Gallia, & Italia, multis in locis mulie-
res negotiari videmus. Hoc ſane caſu, quidquid acquirit
mulier ſibi acquirit, ceſſante omni ſuſpicione turpis quæ-
ſtus. Ita Baldus in l. cum oportet.nume. 12. C.de bonis quæ
liberis. & in conſil.299. Dicunt Petrus & Cynus. in fin. libr. 1.
Romanus in conſil.159. Alexan.in conſil.40.lib. 3.& in conſi.
133.libro 4 Petraſancta in ſingul.99. incipit, inter virum. verſ.
& ſic. Crottus in l.frater à fratre.nu. 120. ff. de condict.indeb.
Ripa libro 3.reſpon.capitu. 4. Alciatus in tracta. de præſum-
ptionibus. regu.3. præſumptio.26. in ſexta declaratione. Tho-
mas Ferratius in cautela 41. num.4. Bellonus in conſil.17. in
fine.& Antonius Gabriel in d.concluſ.15.nu. 15. & Io. Cora-
ſius in lib.3.miſcella.iuris.c.5.nu.3.ver.curſus.

Ea ratione ij moti ſunt, quia hic ceſſat illa ſuſpicio turpis
quæſtus, quæ mouit Mutium Scæuolam, ad reſpondendum
acquiſita à muliere præſumi quæſita ex bonis mariti. Hac
itaque ſuſpicionis ratione & cauſa ceſſante, ceſſat etiam
præſumptio hæc.

Nec repugnat quod practicus Papienſis in forma libelli,
quo mulier agit ad dotem, in verbo, tamquam bona para-
phernalia, à prædicta recepta ſententia diſſentiat, ea ratione,
quod mulier tenetur operari marito, à quo conſequitur ali-
menta.l.ſed etſi virum. in princip. ff de donatio. inter virum
& vxorẽ & l.ſicut. ff. de operis libert. & propterea ſibi ipſi ac-
33 quirere non poteſt. Nam reſpondetur, mulierem teneri † ſo-
lum præſtare operas reuerentiales & obſequiales marito, non
autem induſtriales. Ita glo.in l.ſicut. ff. de operis liber. & in c.
quod dic.33.quæſt.5. & in ſpecie ſic explicant & reſpondent,
Baldus in l.etiam.colu.2 C.de condit. inſertis. Boer. quæſt.
81.num.4. Ripa libro 3.reſpon.capitu 4. num. 4. & Tiraquel-
lus in l. ſi vnquam. in verbó, donatione. num. 100. C. de re-
uocan.donatio.

Cæterum declarationem hanc intelligit Alciatus in dicta
præſumptione 26. in ſexta declaratione, non procedere,
34 quando ſors † ipſa principalis, cum qua mulier ipſa nego-
tiata eſt, mariti fuiſſet. Nam tunc nomine mariti negotia-
tionem exercuiſſe præſumitur, & propterea lucrum ei acqui-
ſiuiſſe dicitur. Ita dicimus, filium acquirere patri, cum ex
illius pecunia negotiatur, Baldus & reliqui in l. cum opor-
ter. C.de bonis quæ liberis, & dicemus ſuo loco. Et prærerea

intellexit Aleiatus declarationem hanc, niſi in contrarium
35 extaret † conſuetudo, qua obſeruari ſoleat vt acquiſita mu-
lieris induſtria, marito acquirantur. Ita ait Aleiatus colligi
ex Hoſtien. & alijs in cap. ſignificauit. de donationi. inter vi-
rum & vxorem.

Declaratur tertio, vt non procedat hæc præſumptio, quā-
36 do † apparet mulierem habuiſſe pecuniam à conſanguineo.
Nam tunc non præſumitur quod bona deinde acquiſita, fue-
rint empta pecunia mariti. Ita ex ſententia Ricardi & Cyni
ſcripſit Baldus in l. cum oporter. in princ. num. 14. C. de bo-
nis quæ liberis. qui ob id tradidit Cautelam, qua tute mu-
lier poſsit ſibi acquirere, vt ſcilicet curet ficte pecuniam ſibi
à conſanguineo dari, & deinde prædia emat. Hæc cautela
(vt recte docuit Baldus) peccatum continet. quo circa ca-
uendum eſt, quia etſi de his non cognoſcit iudicet ve Eccle-
ſia militans; Illa tamen triumphans, cui nil occultum eſt, ſe-
pere vindicabit. Et præterea (inquit Baldus) hæc cautela
nil operaretur, quando probaretur, pecuniam illam ſtatim
reſtitutam fuiſſe à muliere conſanguineo, iuxta l. 1. C. ſi ſer-
uus extero. Quando autem verè conſtaret pecuniam illam
fuiſſe donatam à conſanguineo, vel ab alio ipſi mulieri, res
careret probabili dubitatione. Nam in claris verſaremur,
ſicuti etiam reſponderunt Caſſaneus in conſil. 29. num. 12. &
Craue. in conſ. 61. num. 7. & idem affirmauit Alciatus in dicta
præſumptio. 26. nu. 4. verſ. idem eſt; poſt Fulgoſium in conſ.
198. & Albericum in d. l. etiam. Et ſubiungit Alciatus, decla-
rationem hanc procedere etiam quando huic mulieri fuiſſet
donata pecunia, vel res alia ab Amaſio. Ita ſcripſit Alciatus,
affirmaſſe Angelum & Pract. Pap. ac etiam Guid. Pap.

Declaratur quarto, vt locum non habeat quando mulier
37 probauit, ſe habuiſſe ab † amaſio, vel ex turpi quæſtu. Hoc
caſu ceſſat præſumptio. d. l. Quintus: & illud ſic donatum ma-
net in dominio ipſius mulieris, cum datum mulieri etiam
ex turpi cauſa, efficiatur ipſius. l. Idem. §. ſed quod meretrici.
ff. de condic. ob turpem cauſam. & probat. d. l. Quintus. à ſen-
ſu contrario. Ita in ſpecie declarat Pract. papienſis in forma
libelli, quo vxor agit ad dotem. in verbo. tamquam. num. 4.
quæ alijs comprobat. Verum hæc declaratio non eſt de du-
bio. ſed in caſu claro.

Declaratur quintò, vt locum non habeat hæc præſumptio,
38 quando conſtaret mulierem fuiſſe diuitem, † & viro pauperi
nupſiſſe. Nam tunc præſumitur potius ex propria pecunia
emiſſe, quàm ex illa mariti. Ita Butrius & Ancharanus in c.
1. in ſecundo notab. de peculio clerico. Soci. ſen. in conſ. 249.
in fine. lib. 2. Alciat. in tract. de præſumptionibus. regu. 3. præ-
ſump. 26. num. 4. verſ. nono, declara. Coraſius lib. 3. miſcella.
iuris. cap. 5. num. 3. & Antonius Gabriel in lib. 1. concluſio-
num, in titu. de præſumptionibus. 1. concluſio. 15. nu. 24. Hoc
ſane caſu ceſſat illa diſpoſitio turpis quæſtus.

Declaratur ſexto, vt non procedat hæc præſumptio, quan-
39 do † mulier adminiſtraſſet bona alicuius. Nam etſi regulari-
ter nō præſumatur adminiſtrator acquiſiuiſſe ex bonis admi-
niſtratis, vt ſuo locò dicemus: attamen hoc caſu præſumitur
mulierem potius acquiſiuiſſe, quā ex turpi quæſtu. Ita reſpon-
dit Alex. in conſ 82. nu. 14. lib 2.

Declaratur ſeptimò, vt non procedat hæc præſumptio, qñ
40 † maritus traduxit ſe ad vxorem: atq; ita cum iuit ad domū
vxoris. Nam tunc deinde ab ea quæſita præſumuntur ex bo-
nis proprijs, non autem mariti quæſita Ita Salicet. in l. ob ma
ritorum. C. ne vxor pro marito. Socin. ſen. in conſ. 128. col. 2.
verſ. ſecundo pro hac accedit. lib. 1. quos ſecutus eſt Craue. in
conſ. 61. num. 7. verſ. tertio dicitur. Et idem affirmauit Anton.
Gabr. in d. concluſ. 15. nu. 23.

Declaratur octauò, vt non habeat locum hæc præſumptio,
41 quando † mulier habebat proprietatem rei: & deinde finito
vſufructu, illa eſt conſolidata cum eo. Ita declarat Gabriel in
d. concluſ. 15. in fin. ex ſententia Caſſanei in commentarijs ad
conſuetud. Burgundiæ. Quæ ſane declaratio de re clara & cer
ta eſt, in qua ceſſat omnis ſuſpicio.

Declaratur nonò, vt non procedat hæc præſumptio quo
42 † ad recupetationem bonorum Et ſi enim eſſemus in caſu d.
l. Quintus. attamen maritus, vel eius ſucceſſores, non poſſent
recuperare bona ipſa acquiſita, ſed ſolummodo pretium nu-
meratum. Ita Bartol in l. vxor marito. num. 3. C. de donation.
inter virum & vxorem. & in l. inſtrumenta & ibidem Ioan. de
Platea. C. de fide inſtrum. & iure haſtæ fiſcal lib. 10. Baldus in
conſi. 358. ſuper eo quod quæritur. col. 2. lib. 2. & in conſ. 66.
Punctus talis eſt, in libro caſaſti. lib. 5. Signorol. in conſ. 122.
num. 4. & in conſ. 126. Crottus in l. frater à fratre. num. 120. ff.
de condict. indeb. Ioan. Lupus in rubr. extra de donatio. inter
virum & vxorem §. 60. nu. 20. Alciat. in d. præſump. 26. num. 4.
verſ. octauo intellige. Ripa lib. 2. reſpon. c. 4. in fine. Bertrādus
in conſ. 198. lib. 1. Boerius in quæſt. 81. num. 5. in fine. Coraſius
in libro 3. miſcella iuris. c. 5. nu. 7. Craue. in conſ. 81. num. 4. &
Antonius Gabriel in d. concluſ. 15. nu. 14.

43 Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia † res à te empta ex pe-
cunia mea, non efficitur mea, ſed tua, ego verò à te pecu-
niam repetere poſſum. l. 1. C. ſi quis alteri vel ſibi. & in ſpecie
probat. l. multum. eo. tit.

Declaratur decimò & vltimò, vt locū non habeat hæc præ-
44 ſumptio, † quò ad iudicium poſſeſſorium. Nam in eo iudicio
obtinebit mulier. Ita Bald. in l. ſi vxorem. num. 7. C. de condit.
inſertis. Socin. ſenior in conſ. 131. colum. 2. libr. 1. Alciat. in d.
præſumptio. 26. num. 2. verſ. quinto declara. Ioan. Lupus in d.
rubr. extra de donation. inter virum & vxor. § 60. nu. 21. Ne-
uizan lib. 4. ſyluæ nuptia. num. 23. verſ. octauo limita. & Anto-
nius Gabriel in d. concluſ. 15. num. 19 Et hanc quidem decla-
rationem comprobat Alciat. præcitato in loco ſimili tradi-
tione Baldi in l. cum oportet. in princ. C. de bonis quæ liberis,
cum dixit, quod filius habitans ſeorſum à patre, eſt tutus in
poſſeſſorio, quod ſcilicet bona, quæ poſsidet, non ſint profe-
ctitia. Qua de re diximus in ſuperiore præſumptione.

Hanc declarationem veram eſſe intelligit Alciatus, quādo
45 vxor † ſola poſsideret, aliàs ſi poſsideret vnà cū marito, præ-
ſumeretur potius poſſeſsio ipſius mariti: & ipſam vxorem iu-
re familiaritatis poſsidere, ſecundum Alex. poſt alios in l. qui
iure familiaritatis. nu. 7. ff. de acq. poſſ. & tradit Bald. in l. ob
maritorum. C. ne vxor pro marito. & in ſpecie idem ſcripſit
Coraſius in lib. 3. miſcella. iuris. c. 5. nu. 2. Hęc traditio (inquit
Alciatus) eſt egregia extenſio ad d. l. qui iure familiaritatis, vt
ille qui habet titulum prǽſumatur poſsidere iure familiarita-
tis, quando ſcilicet ille titulus iuris præſumptione ad alium
ſpectat: ſicuti in caſu noſtro titulus, quem habet mulier perti-
net ad maritum præſumptione iuris. ex d. l. Quintus.

PRAESVMP. LII.

Acquiſita ab adminiſtratore bonorum Principis, vel Republic. quādo præſumantur quæſita propria pecunia vel illa principis & Reipubl.

SVMMARIVM.

1 *Adminiſtrantem res principis vel Reipub. ex publicis pecunijs ditatum præſumi.*
Contraria opinio refertur. nu. 4.
Tertia opinio. nu. 6.
Quarta opinio, nu. 7.
Quinta quod ad iudicis arbitrium recurrendum ſit. nu. 8.
2 *Adminiſtrator Reipubli. adminiſtratori eccleſiæ æquiparatur.*
3 *Prælatus eccleſiæ adminiſtrator, ex bonis eccleſiæ præſumitur acquiſiuiſſe.*
5 *Præſumptio bona & honeſta in dubio ad delictum euitandum ſumenda eſt.*
9 *Vaſſallum in dubio, ex propria induſtria, non ex bonis feudalibus acquiſiuiſſe.*

Ecte ſuperiori præſumptioni annectitur hęc, quan-
do ſcilicet acquiſita ab adminiſtratore bonorum
principis aut Reipub. præſumantur quæſita pro-
pria pecunia, vel illa principis, vel Reipubli. Qua
quidem in re extant interpretum opiniones. Vna fuit Accur-
ſij in l. facultas C. de iure fiſci. lib. 10. qui affirmauit, admini-
1 ſtratorem † hunc præſumi diuitem effectum atq; ita acquiſi-
uiſſe ex publicis pecunijs. Hanc opinionem ſecuti ſunt Bald. in
l. 2. nu. 12. C. de hæred. vel act. vend. & in c. 1. nu. 4. de conten-
tio. inter dom. & fidelem. de inuel. feudi. vbi & de ipſo vaſallo
ita ſcribit Coraſius lib. 3. miſcella. iuris. cap. 5. num. 6. & Aſca-
nius Clemens in tract. de patria poteſtate. effectu ſecundo. nu.
46. Et ij adducti ſunt illo tex. d. l. defenſionis facultas. Qui
quidem non probat. Secundò vſi ſunt ea ratione & argumen-
2 to, quod † adminiſtrator Reipublicæ æquiparatur admini-
ſtratori eccleſiæ, ſicuti ipſa Reſpubl. eccleſiæ comparatur. l.
3 vlt. C. de ſacroſ. eccl. Atqui iuris eſt præſumptio, quod † Præ-
latus eccleſiæ adminiſtrator, acquiſierit ex bonis eccleſiæ vt
in ſubſequenti præſumptione dicemus. Ergo idem dicendum
eſt in adminiſtratore Republic.

Cæterùm rationem hanc confutant Baldus in c. 1. nu. 4. de
contentione inter dom. & fidelem de inueſtit. feudi. & Dec. in
conſ. 6. nu. 1. & in conſ. 275. in fi.

Tertiò moti ſunt argum. l. Quintus. ff. de donatione. inter
virum

virum & vxorē. de qua superiore præsumptione diximus. Verum longa est differentia inter casum d. l. Quintus. & hūc nostrum. Ille enim est de præsumptione honesta. Hic de turpi.

4 Secunda est opinio † præcedenti contraria, qꝫ imo hic administrator non præsumitur effectus diues, atq; ita acquisiuisse ex pecunia Republ. Qua in opinione fuerunt Barto. in d. l. facultas. C. de iure fisci. lib. 10. Bald. in l. quisquis. in fin. C. si cert. pet. & in l. si defunctas. C. arbitrium tutelæ. in l. cum oportet. in princ nu. 13. C. de bonis quæ liberis. Dec. in cons. 6. nu. 1. & in cons. 175. in fin. Bertrandus in cons. 151. nu. 6. lib. 6. Benucnutus Straccha in tract. de mercatura, par. 4. num. 37. & Mascardus conclus. 216.

Et ij quidem ea ratione primum moti sunt, quia in dubio
5 † præsumptio bona & honesta sumenda est, vt delictum euitetur. l. merito. ff. pro socio. confert cap. qđ in dubijs. Et confert quod ita dicimus in tutore, qui non præsumitur subtraxisse bona pupilli, cuius tutelam & administrationem gessit: sed tantummodo tenetur reddere rationem administratæ tutelæ, & restituere, quod apud se habebit. l. si defunctus. C. arbitrium tutelæ. & explicauimus supra in præsump.... Præterea accedit quod non reperitur (ait Baldus in d. l. cum oportet.) iure cautum, ita esse contra hunc administratorem præsumēdum. Et ob id contenti esse debemus pœnis legalibus, iuxta l. qui sine vsuris. ff. de nego. gest. & l. stipulatio. de verbo. oblig. legalis autem pœna est, vt si appareat hunc administratorem subtraxisse, puniri debeat. Non tamen ita statim dicere debemus, cum subtraxisse.

6 Tertia fuit † opinio Io. de Platea. in d. l. facultas. in versic. sane. in fine. C. de iure fisci. lib. 10. qui sic distinxit; Aut hic publicus administrator est ex his qui prohibiti sunt negotiari & contrahere, & tunc pręsumitur iniuste acquisiuisse. l. non licet. ff. de contrah. empt. & l. quisquis. C. si certum pet. Verùm casus iste non conuenit nostro, si recte perpendatur. Aut est ex his, quibus permissum est contrahere & negotiari, & pecuniæ publicæ administratio apud eū non est, & tunc (inquit Platea) non ꝓsumitur acquisiuisse ex pecunia publica. l. Præsidis. ff. si certum peta. Hic casus extra rem nostram est. Aut (ait Platea) est ex his quibus est concessum contrahere & negotiari, & apud eum erat administratio pecuniæ publicæ, & de administratione ipsa reddidit bonū computum. Hoc casu (inquit Platea) non præsumitur acquisiuisse ex pecunia publica. Et hunc casum admittit etiam in specie Baldus in d. c. 1. num. 4. de content. inter dom & fidelem Et hic quidem casus nil penè ad rem nostram pertinere videtur: cum sit de re clara. Aut (inquit Platea) nullam reddit rationem: Et hunc præsumitur acquisiuisse ex pecunia publica. Hic casus ille est, qui in controuersiam venit. De quo quidem ipse Platea sensit cū glo. in d. l. facultas.

7 Quarta fuit † opinio Ripæ in l. si ventri. §. eorum. in fine. ff. de priuilegio credit. qui visus est ita distinguere. Aut dicimus, quod administrator & officialis iste, dum exercuit officium factus est diues, atq; ita multa acquisiuit. Hoc casu dicendum non est, quod præsumatur id fecisse ex bonis fisci, cum præcise hoc lex non præsumat. Ita procedit secunda illa opinio Barto. Baldi & sequacium. Aut dicimus, administratorem hunc præsumi factum diuitem causa officij, siue modo ex bonis fisci, siue priuatorum. Et hoc casu dicendum est, quod ita præsumitur effectus diues. Verum nec opinio hæc, satis tuta est.

8 Quinta & vltima fuit † opinio, Lucæ à Penna in d. l. facultas. in fine. C. de iure fisci. lib. 10. qui tandem hoc iudicis arbitrio relinquendū esse censuit, vt is pro qualitate personæ administratoris officialisq; arbitretur, an is acquisierit ex proprijs bonis, vel ex publicis. Et propterea ad coniecturas (ait Lucas) recurrendum est. Id quod docuit & Bald in d. l. cum oportet. in prin. nu. 13. in fin. C. de bonis quæ liberis. Ita quoque Barto. in tracta de duobus fratribus. num. 5. declarando, quando officialis præsumatur factus diues ex pecunia publica, inquit esse recurrendum ad coniecturas. Perpendet autem iudex, quod si administrator iste habebat aliqua bona, & erat ita industrius & diligens, & administratio tenuis erat, quod verisimiliter non ex bonis publicis, sed ex proprijs adhibita propria industria, acquirere potuerit Et nunc existimare poterit ex bonis publicis non acquisiuisse. Si verò econtra erat is admodum inops & negligens, & tamen effectus est adeo diues vt verisimile non sit acquisiuisse propria industria, & bonis suis, tunc dicendum est præsumi quæsiuisse ex bonis publicis. Porrò quando res esset admodum dubia & coniecturis discerni non posset, quomodo acquisierit, retinenda erit secunda illa communis opinio, quod scilicet præsumendum non sit, quæsiuisse ex bonis publicis, sed ex proprijs.

His diffiniri poterit & illa traditio Iserniæ in c. 1. nu. 5. de controuers. inter masculum & fœminā. quam ibi multū commendat Afflict nu. 28. cum dixerunt, vasallum in dubio non præsumi acquisiuisse de bonis feudalib. sed ex propria industria. Ex prædictis enim traditio hæc explicari potest.

PRAESVMP. LIII.

Acquisita à clerico & ecclesiæ Prælato, ex quibus bonis quæsita præsumantur.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus aut clericus non habens alia bona, vel officium aut exercitium, omnia ex bonis ecclesiæ præsumitur acquisiuisse.*

2 *Clericus vltra bona ecclesiæ patrimonium habens, aut officium, vel exercitium, ex eo bona non ecclesiæ, sed sibi acquirit.*

Idque præsertim si bona vita sit. num. 3.

4 *Prælatus habens bona ecclesiæ, quæ tamen exigui sint reditus, patrimonialia vero opulenta satis, ex illis præsumitur acquisiuisse, & e conuerso.*

5 *Prælatus cum patrimonium satis amplum habens, tum bona ecclesiæ magni reditus, tam ex ecclesiæ bonis, quam proprijs præsumitur acquisiuisse.*

6 *Prælatus ad officium non promotus sed certam tantum habens pensionem, non præsumitur ex bonis ecclesiæ acquisiuisse.*

7 *Prælatus de quo non constat an bona propria habuerit, vel officium ex quo potuerit ditari, bona post prælaturam adeptam ex bonis ecclesiæ præsumitur acquisiuisse.*

Quid autem, si dubium sit, vtrum ante vel post prælaturam, acquisiuerit. num. 8.

Opinio prima est, vt hæredibus prælati in possessione existentibus pro eis sit præsumptio.

Secus si ecclesia possideat. num. 9.

Contraria est aliorum opinio, indistincte ex bonis ecclesiæ censeri acquisitum. num. 10.

11 *Prælatum tempore quo dignitatem assequitur, teneri conficere inuentarium de rebus quæ ex patrimonio alio vè titulo habet, secundum Bald.*

12 *Prælato constituente fratrem vel consanguineū administratorem ecclesiæ suæ, vtrum bona acquisita ab eo, ex reditibus ecclesiæ præsumantur. & num. 13.*

14 *Consanguinitatis coniectura, in prælati consanguineo contrahente circa bona ecclesiæ, vtrum ad arguendam fraudem sufficiat.*

Onuenit, vt hoc loco differamus, quando bona acquisita à clerico & Prælato ecclesiæ, præsumantur acquisita ex bonis vel ecclesiæ, vel proprijs. Qua quidem de re, cum plura scripserim in commentarijs de arbitrarijs iudicom. lib. 2. casu 195. pauca huc afferre statui. Distinxi illo in loco quatuor casus.

1 Primus est, quando clarè constat clericum † alia bona non habuisse quam illa ecclesiæ, nec aliquod officiū vel exercitiū, vt inde aliquid lucrari posset. Hoc casu dixi in d. casu 195. nu. 3. pręsumi acquisita ex bonis ecclesiæ. Et huius sententiæ cōmemoraui Abbatem, Romanum & Socinum seniorem. His nunc accedunt Lapus in alleg. 113. num. 1. Corneus in cons. 314. nu. 1. lib. 3 & in cons. 79. nu. 3. lib. 4. Cępolla in cons. 51. col. pen. vers. sed vbi Prælatus. in ciuilibus. Barba in cons. 69. col. pen. lib. 3. Decius in cons. 75. in fin. Lucas a Penna in l. faculeas. in fin. C. de iure fisci. lib. 10. Alciat. in resp. 18. nu. 1. Ripa in l. si neutri. §. eorum. in fi. ff. de priuil. credit. Boer. in q. 81. nu. 6. & apertius Neuiz. in cons. 93. nu. 25. & Didac. in c. 1. nu. 6. de rest. & Ascanius Clemens in commentarijs de patria potestate. effectu secundo, nu. 46. Roland. in cons. 90. nu. 11. lib. 2. & Mascardus in conclus. 202. nu. 2.

Et ij quidem moti sunt ex c. 1. de casta. & c. 1. de pecu. cler. & arg. l. Quintus. ff. de dona. inter virum & vxo. & apertè probat. c. c. 12. q. 3. Et hoc in casu nū habetur ratio, qꝫ sit clericus, vel eius hęres in possessione. Nō enim possessio præsumptionem hanc tollit: sicuti tradunt Pręposi. in c. sint manifestæ. nu. 4. in fi. 12. q. 1. & Neuiz. in d. cons. 93. nu. 25.

Secundus est casus, quando clericus vltra bona ecclesiæ ha
2 bebat † bona patrimonialia, vel officiū, vt in curia Romana, vel exercitium, vt quia erat Doctor & publice docebat, & constat ab eo quæsita, fuisse quæsita ex proprijs bonis, vel industria, non autem ex bonis ecclesiæ. Hoc in casu versamur in claris. Nam illi non autem ecclesię acquiritur. Ita scripsi in dicto casu 195. num. 4. & 5. Addo nunc multos ita in specie affirmantes. Ita sane Corneus in dicto cons. 314. num. 4.

lib.1.Cæpolla in d.conf,51.col.pen.Præpositus in d.c. fint ma
nifestæ.colum. 1,verf.aut tempore promotionis.12.q.1.Idem
sensit Capta in conf.30.nu.3.& manifeste Didacus in c.1. nu.
10.de testa.& Alcia.resp.18.num.1.verf. tertio pro eadem. Et
3 hic quidem casus maximè procedit,quãdo † Prælatus est bo-
næ vitæ. Nam pro eo multum præsumitur, sicuti in specie re-
spoodit Corneus in d.conf.214.

4 Tertius est casus,quãdo † Prælatus habebat bona propria
& ecclesiæ, vt supra, sed tamen bona ecclesiæ erãt modici re-
ditus,& reditus patrimonij satis opulenti. Hoc casu præsu-
mitur,quod acquisita sint ex bonis proprijs:& econtra quan
do bona ecclesiæ sunt multa, illa vero patrimonij modica,
præsumatur quod acquisita sint ex bonis ecclesię. Ita Pręposf.
in d.c.siut manifestæ.col.2.ver. & in dubio si non apparet.

5 Quartus est casus, quando † Prælatus habebat bona pro-
pria & ecclesiæ, vt supra, & tam bona ecclesiæ quam propria
tot sunt,vt verisimiliter ita ex proprijs quam ex illis ecclesiæ,
acquirere potuerit, Et non constat ex quibus bonis acquisie-
rit. Hoc casu præsumitur acquisiuisse,tam ex bonis ecclesiæ,
quam ex proprijs. Et propterea iudicis arbitrio diuidi illa
debent inter ecclesiam & hæredes Prælati. Ita auctoritate
multorum scripsi in præcitatis commentarijs de arbitra.iud.
libr.2.casu 195. nu.7. Eiusdem sententiæ addo nunc Præpos.
in d.cap.sint manifestæ.col.2.vers. si vero vtrumque.Neuiz.in
consi. 93.nu.21.

6 Quintus est casus quando clericus non fuit † promotus ad
aliquod beneficium, sed habebat solummodo aliquam pen-
sionem, vel salarium, aut vicariam temporalem in ecclesia.
Hoc casu non præsumitur quod illa à se deinde quæsita acquisie-
rit ex bonis ecclesiæ. Ita Præpos. in d. c. sint manifestæ col.1.
vers.secus si solum simplex.12.q.1.Alex.in conf.116.nu.3.lib.
7.Neuiz.in conf 93.nu.25.

7 Sextus est casus,quando est dubium † an Prælatus alia bo
na, quàm illa ecclesiæ habuerit, vel aliquod officium, ita ve
acquirere potuerit ex proprijs bonis, vel ex bonis ecclesiæ,&
constar bona acquisita fuisse post assecutam prælaturam &
beneficium.

Hoc in casu præsumuntur ex bonis ecclesiæ acquisita. Ita
scribunt Abbas in cap.cum esses.num.24.in fine. de testam &
Socinus senior in consil.91.colum.3.vers. confirmatur hoc in
casu. libro 3.quos secutus sum in dicto casu 195.num.9. Eius-
dem sententiæ nunc addo Dynum in cap.ratum. in fine. de
regul.iuris.in sexto. Lucam a Penna in l.3.colum.4.versic. se-
ptima præsumptio C de apochis publ.lib.10.& in l. facultas,
in fine. C. de iure fisci.libr. 10. Præpos. in cap.sint manifestæ.
num.3.12 quæst.1.Ioan. Lupus in rubr.extra de donatio. in-
ter virum & vxor.§ 60.num.16.in fine.& num.17. Didacus in
cap.1.nu.6. in fine. & Tiraquell in tract. de priuil. piæ causæ,
in priuilegio 120.& Mascard.in d conclus.202. nu.4.

8 Septimus est casus, quando † est dubium an Prælatus alia
bona quàm illa ecclesiæ habuerit,& dubium etiam est,an bo-
na acquisita fuerint ab eo quæsita, ante prælaturam,vel post?
Hic casus multum dubitationis habet.Nã Goffredus in sum-
9 ma de successionibus ab intestato distinguit, † quod aut hæ-
redes Prælati sunt in possessione ipsorum bonorum, & tunc
præsumitur, quod bona quæsita fuerint ante prælaturam, &
propterea onus probandi cõtrarium,incumbit ecclesiæ. Aut
vero ecclesia est in possessione, & tunc præsumitur bona ac-
quisita fuisse post susceptum beneficium & prælaturam, atq;
ita contrarium probare tenentur hæredes Prælati Hanc Gof-
fredi distinctionem probarunt Abba in c. 1. de test. & in c.3.
in fine.de pecul.cler.Rom.in conf.159.colum. pen.verf.tertio
casu.Cardinalis Zabarella in conf.79.col.2.Barb in c.1. in fi.
de peculio cleric.Salice.in auth licentiam.C. de episc. & cler.
Dec.in l.vlt.num.53. C. de edicto Diui Adria. tollen.Ripa in
c.sæpe.col.1.verf.sextum est.de rest.spol.Bertachinus in tract.
de episcopo.libr.4.parte 4.num.6.Alciat.in consi.1. num.19.
vers. 4. respondeo. Castellianus Cotta in memora. in verbo,
possessionis commoditas. & Tiraquellus in tract. de iure pri-
mogen.quæst.7 opinione.11.nu. 8. Et hos quidẽ secutus sum
in commentarijs de arbitrarijs iudicum.lib.2. casu 195. in fi-
ne. & accedit Rota Romana referente Putheo in decis. 228.
libr. 2. quæ ob id ait,sic posse definiri illud dubium, quando
ius patronatus acquisitum à clerico,dici debeat sæculare,vel
ecclesiasticum Et ij quidem adducti sunt notabili rex.c.1.12.
q.5. vbi Diuus Gregorius tertius, censuit, bona illa non esse
auferenda à legataria illius Constantini Episcopi testatoris,
nisi ecclesiæ actores probauerint, post ipsam dignitatem à
Constantino acquisita fuisse.

Cæterum Didacus in c. 1. nu. 9.de testa.scribit.d.c.1.12.q.
5.fuisse desumptum ex Diuo Gregorio libr. 10. epistolarum.
43.epistola, ad Deodatum. episcopum Mediolanensem. Quo
sanè in loco non tã motus est Diuus Gregorius ex pſumptio
ne ducta à possessione legatariæ, quàm quod fama perlata
fuerat ad ipsum Diuum Gregorium,illa bona fuisse acquisita
à Constantino ante episcopatum.

Contrariam opinionem, quod scilicet præsumantur hoc
10 in casu bona acquisita † ex bonis ecclesiæ,etiam si Prælati hæ-
redes possideant,affirmarunt Ioan. Andreæ, Butrius, Zaba-
rella,Imola,& Abbas in cap.3.de peculio cler. Henricus Boic
in cap.vlt.eo.Ancha.& Imola in cap.1. de testa. Baldus in au-
then.licentiam.C.de episcopis, & cler.& ibidem Alber. Are-
tinus in conf.31.col.penult.Barba in cap. 1. num. 2.de testa-
men.Corneus in conf.314.lib.3. qui communem esse asseruit.
Socin.senio.in conf.91.colum.3. libro 3. quos secutus est Di-
dacus in dicto cap. 1. num. 9. de testam idem sensit Afflictus
in capitu.1.num.28.de controuers.inter masculum,& fœmin.
Et ij quidem adducti sunt ex dicta authen. licentiam. C. de
episcop. & cleric. ibi, quæcumque ante episcopatum pro-
batus fuerit habuisse.

Verùm intelligi potest,quando Episcopi hæredes non sunt
in possessione ipsorum bonorum. Ita euitari potest tex. cap.
sint manifestæ.12.quæst.1. qui adduci solet in illis verbis: ea,
quæ episcopi esse probantur. Tertiò & melius affertur ratio à
11 Baldo,Didaco,& alijs;quod † Prælatus tenetur tempore quo
dignitatem illam cõsequitur, conficere inuentarium earum
rerum, quas ipse ex suo patrimonio aliovè titulo habet. cap.
Siracusanæ. 28.distinct. capitu. manifesta. & capitu. sint ma-
nifestæ.12.quæst. 1. & tradit Abbas in disput. tertia. in quar-
to dubio. si ergo Prælatus ipse non cõfecit hoc inuentarium,
præsumptio fraudis non cessat, quin scilicet acquisierit ex
bonis ecclesiæ.

Octauus est casus, quando bona hæc fuissent empta à fra-
12 tre, vel consanguineo ipsius Prælati. † qui eum procurato-
rem, & administratorem bonorum suæ ecclesiæ constituerat.
Hoc sanè casu bona illa acquisita, non præsumi quæsita ex
bonis ecclesiæ scripsit Alciatus, in tracta.de præsumptio. re-
gul.1.præsumptio. 29. in fine. à quo non dissentit Didacus in
d.capitu.1.num.10. vers. quibus illud. de testam. Et idem re-
spondit ipsemet Alciatus in respon.18. nu. 1. Qui quidem ea
ratione,& argumento motus est, puta ratio illa capitul.primi
de peculio cleric. quod scilicet Prælatus non potest negotia-
ri, cessat in procuratore, & administratore, qui potest aliun-
dè lucrari. l. si defunctus. C. arbitrium tutelæ. Verùm ratio
hæc leuis est, cum euenire idem possit in Prælato, qui ex offi-
cijs, vel aliquo honesto exercitio, vt puta profitendi mune-
re, lucrari iuste potest. Et vere, data terminorum paritate,
nulla extat differentia inter Prælatum,& eius procuratorem.
13 Quocirca rectè Didacus præcitato in loco, admonuit, † iu-
dicem attente ac discrete perpendere debere, an ex hoc fraus
fiat ecclesiæ Nam sicuti solent persæpe Prælati emtores ex pe-
cunia ecclesiæ, conscribi facere instrumenta acquisitionum,
sub conficto & supposito consanguineorum nomine, vt tra-
dit Abbas in cap.cum sit generale.de foro compet. Ita facile
ij concedunt administrationem bonorum ecclesiæ suis ipsis
consanguineis.vt cũ graui ecclesiæ detrimento ditentur opu-
14 lentique fiant. Et quamquam coniectura † consanguinita-
tis ad arguendam fraudem non sufficiat, vt in specie respon-
dit Alciatus in dicta respon.18.nu.2. tamen coniuncta conie
ctura augmento acquisitorum bonorum abunde satis suffi-
cere videtur. Et in specie sic sentit Præpositus in cap.episco-
pus.num.1.12.quæst.1.

PRAESVMP LIIII.

Quando fraus à Prælato commissa præsumatur in alienatione bonorum ecclesiæ,facta in proprios affines & sanguine coniunctos.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio bonorum Ecclesiæ facta à Prælato in cõsanguineos suos, obseruata solemnitate requisita, & in vtilitatem Ecclesiæ, valet & consistit.*

2 *Prælatus Ecclesiæ vt ex bonis Ecclesiæ eleemosinam largiri suis potest,ita & alienare in eos,cum Ecclesia non defraudetur.*

3 *Exequutor testamenti in electione pauperum, potest eligere sanguine sibi coniunctos.*

4 *Alienationem bonorum Ecclesiæ factam à Prælato in consanguineos suos,præsumi in dubio factam,in fraudem Ecclesiæ.*

Episcopi

5 *Epiſcopi circa nepotes & conſanguineos cæci dicuntur.*
6 *Papa conferens beneficium conſanguineo, præſumitur motus affectione ſanguinis, non reuelatione ſpiritus.*
7 *Papa quãdo peccet alienãdo bona Eccleſiæ in conſanguineos ſuos.*
8 *Emphyteuſim vel infeudationem nouam, conceſſam à Prælato conſanguineis præſumi fraudulentam.*
9 *Prælatus eſt vſuarius, vel vſufructuarius tantũ bonorum eccleſiæ.*

QVod in fine præcedentis præſumptionis diximus, efficit, vt hic differamus, quando præſumatur fraus in alienatione bonorum eccleſiæ à Prælato, facta in proprios affines & ſanguine coniunctos. Qua quidem in re duo caſus diſtinguendi ſunt.

1 Primus eſt, quando † conſtat alienationem fuiſſe factam in
eccleſiæ vtilitatem, & obſeruatas fuiſſe ſolemnitates à lege requiſitas. Hoc ſanè caſu ceſſat omnis præſumptio & ſuſpicio
fraudis, & alienatio ipſa valet, ac ſi cuiuis extraneo facta fuiſſet. Ita ſenſit Bar. in auth. quibuſcunq; C. de ſacroſ. eccleſ. Feder. de Senis in conſ. 52. Quidam Prælati. Abbas in conſil. 41.
nu. 3. lib. 1. quos ſecutus eſt Alcia. in tract. de præſump. regu. 1.
præſump. 29. nu. 4. & alios congeſſi in conſ. 79. num. 19. libe. 1.
vbi auctoritate multorum probaui, Prælatũ æque poſſe ſuis
conſanguineis concedere rem in emphyteuſim, vel feudum, ſicuti extraneis: modo eccleſia non fraudetur. Nã ſi poteſt Præ-
2 latus † ſuis benefacere & eleemoſinã ex bonis eccleſiæ dare.
cap. non ſatis. 86. diſt. & c. quis. 12 q. 2. ita etiam poteſt in eos
alienare bona eccleſiæ. modò eccleſia non fraudetur. Imo laudandus eſt Prælatus, qui in his eleemoſinis anteponit conſanguineos extraneis, vt ait Gemin. in d. c. quiſquis. Et hinc dici-
3 mus. executorem † teſtamenti in electione pauperum, eligere
poſſe ex ſibi coniunctis ſanguine. Ita Io. Andreæ in addit. ad
Spec. in tit. de inſtrumentorum editione. § nunc verò aliqua.
in additione quæ incipit, continuatur hic alia quæſtio. & Ancha. in conſ. 336. In his dubijs. Et ſi ab his diſſentit Bald. in l.
tutor petitus. §. 1. de excuſ. tut.

Secundus eſt caſus, quando ſumus in dubio. Hoc in caſu
4 † præſumitur facta alienatio & conceſsio ad fraudandam eccleſiam: ſicuti colligitur ex auth. quibuſcumq;. C. de ſacroſan.
eccl. vbi Bart. Bald. & Alber. & apertius probat. c. decenter 89.
diſt. & reſponderunt Barb. in conſ. 17. col. 2. lib. 4. Io. Iacob. de
Leonardis inter conſilia Brun. in conſ. 114. nu. 117. & Iaſon in
conſ. 183. col. vlt. ver. non obſtat. lib. 2. Confert gl. c. peruenit.
5 1. q. 3. Cùm dixit, quod Epiſcopi † ſunt cæci circa nepotes &
alios conſanguineos. Hinc etiam Bald. in l. tutor petitus §. 1.
6 ff. de excuſ. tut. ex illo textu colligit, quod Papa † conferẽs beneficium conſanguineo vel nepoti, quem ad Cardinalatum
promouet, præſumitur motus affectione ſanguinis, non autẽ
reuelatione ſpiritus. & Bald. ſecutus eſt Barb. in conſ. 16 col.
pen. in fin. lib. 1. & in conſ. 17 col. 3. lib. 4. Et ſcribit Archid. in
7 cap. non licet. 12. q. 2. Papam † peccare ſi alienat bona eccleſiæ in ſanguine ſibi coniunctos, vt eos diuites efficiat. Et ad
rem magis pertinet, quod ſcripſit Alcia. in d. præſump. 29. nu.
8 2. ex ſnia Guidonis Papæ nouam infeudationem † vel emphyteuſim conceſſam ab Epiſcopo & Prælato cõſanguineis proprijs, præſumi factam in fraudem eccleſiæ. Nec obſtat quod
Abb. in d. conſ. 41. nu. 3. lib. 1. diſſentire videatur, & exiſtimet.
d. auth. quibuſcumq;. loqui in œconomo, qui quidem non hẽt
ita pingue ius ſicut Prælatus. c. 1. 5. q. 3. Nam reſpondetur vna
cum Alci in d præſump. 29. eandem eſſe rationem in œconomo, quæ eſt in ipſo Prælato, cum ita vnus ac alter lege prohibeatur alienare bona eccleſiæ. Nam etſi Prælatus maius ius
habeat ipſo œconomo, quo ad commodum fructuum, atta-
9 men eſt † ſolũmodo vſuarius, vel vſufructuarius, vt poſt alios
reſponderunt Socin. ſen. in conſ. 32. col. 2. lib. 1. & Bellonus. in
conſi. 3. & propterea de rebus ipſius eccleſiæ diſponere ad libitum non poteſt.

PRAESVMP. LV.

Quando pecunia à Prælato mutuo ſuſcepta eccleſiæ cauſa, præſumatur verſa in ipſius eccleſiæ vtilitatem, & ibidem de alijs his ſimilibus.

SVMMARIVM.

1 *Bonis eccleſiæ pretio numerato venditis, ſi emptor ad eorum conſequutionem agit, pretium in eccleſiæ vtilitatem conuerſum eſſe probare debet.*
Prælato autem ad recuperationem eorum agenti, probatio incumbit. num. 2.
3 *Socius contractu ſuo ſocium quando obliget.*
4 *Pecuniam in vtilitatem Eccleſiæ conuerſam, præſumptionibus & coniecturis probari.*
Quarum prima eſt ab indigentia. tempore pecuniæ acceptæ. nu. 5.
Alia ab adminiſtratoris ducta probitate. & integritate. num. 6.
Tertia in ſumma modica num 7.
Quarta, ſi ſatisfactum ſit cauſæ, ob quam pecunia accepta fuit. numero 8.
Quinta quãdo codices adminiſtrationis haberet aduerſarius, eoſq; edere recuſaret. nu 9.
10 *Dolus contra eum præſumitur qui quod facere tenetur non facit.*

PErmulti ſunt caſus, in quibus prælatus, qui eccleſiæ cauſa mutuo ſuſcepit pecuniam, probare debet, pecuniam illam fuiſſe verſam in ipſius eccleſiæ vtilitatem, quemadmodum copioſè diſſerui in lib. 2.
de arbitrarijs iudicum. caſu. 432. Cùm verò res eccleſiæ pre-
1 tio numerato fuit vendita. † emptor ſi rem adhuc non eſt cõſecutus, & agit vt eã conſequatur, debet probare pretiũ fuiſſe
verſum in vtilitatem eccleſiæ, ſecus verò ſi conuenitur à Præ-
2 lato, † qui vult rem ipſam recuperare. Nam tunc ipſe Prælatus probat. Ita poſt Abbatem, Socinum & alios reſpondi in
3 conſ. 114. nu. 7. 8. & 9 lib. 3. Ita quoq; dicimus, qđ ſocius † obligat ſuo contractu ſocium, quãdo apparet. quod ab eo actũ
eſt in communem ſocietatis vſum & vtilitatem eſſe conuerſum l. iure ſocietatis. ff. pro ſocio. & ibidem ſcribunt Baldus
Alber. & Fulgo. & reſponderunt Alexan. in conſi. 110 in fine.
libro 3. Ruinus in conſil. 29 num. 4. libr. 5. & Craue. in conſil.
129. nume. 12. Qua quidem de re, diſſerui in conſil. 375, num.
4. & nume. 31.

Cæterùm dubitari ſolet, quomodo probari poſsit, pecuniam eſſe verſam in vtilitatẽ eccleſiæ. vel ſocietatis? Et dicen-
4 dum poſſe probari † præſumptionibus & coniecturis, cum
alioqui difficilis probationis ſit, ſicuti ſcribũt Bart. in d. auth.
hoc ius porrectum. nu. 17. C. de ſacroſan. eccle. & ibidem Bal.
in l. vnica. in fine. C. ſi aduerſus cred. Caſtren. in conſi. 338.
Primò quæritur, poſito num. 2. lib. 1. Riminal. ſen. in l. ciuitas.
col. vlt. verſ. ex quo colligitur. ff. ſi certum peta. & ibidem Decius. nu. 10 & Alciatus. num. 6. Idem reſpondit Ruin. in conſ.
142 nu. 4. lib. 1. Quos quidem ſecutus ſum lib. 2. de arbitrarijs
iudicum caſu 432. num. 33.

Prima eſt coniectura, & præſumptio, quando cõſtat quod
5 † tempore acceptæ pecuniæ eccleſia, vel ſocietas, vel ciuitas
maximè indigebat ipſis pecunijs. Nã tunc præſumitur pecunias verſas fuiſſe in earũ vtilitatẽ. Ita gl. in d. auth. hoc ius porrectum, quam alij multi probarunt, & idem reſpondit Ruin.
in conſ. 76. col. 4. in fin. lib. 4. qui communem eſſe aſſerit.

Verum ſcripſi in d. caſu. 432. nu. 34. diſſentire ab hac ſententia multos, & illis accedit Ripa in l. ſi is qui bona nu. 10. verſ.
contrarium. ff. de pign. qui hanc eſſe communem teſtatur. Dixi ego in d. num. 34. vnà cum Alciato, hoc eſſe iudicis arbitrio
relinquendum.

6 Secunda eſt coniectura, ducta à prudentia † & probitate
Prælati, ſocij, & adminiſtratoris q conſueuerunt negotia ſuorum principalium ſumma fide pertractare. Ita ſcripſi in d. caſu 432. nu. 36. ex ſententia multorum quos ibi recenſui.

7 Tertia eſt coniectura, cum modica ſumma † fuit mutuo data. Nam tunc præſumitur verſa in vtilitatem eccleſiæ, ſocietatis, vel ciuitatis. Ita ſcripſi in d. caſu 432. num. 37. ex ſententia
Alciati ibi commemorato.

Quarta eſt coniectura, ſi confeſtim quo mutuo data fuit
8 pecunia reperiatur † ſatisfactum illi cauſæ, ob quam pecunia
fuit accepta. Ita ſcripſi in d. caſu 432. num. 38. ex multorum
ſententia. Illis accedit Baldus in conſil. 125. Quidam Ioannes. colum. vlti. verſic. item ſi eſſet. libe. 5. cum reſpondit, quod
ſi ſocius macelli emit animalia, & conſtat eo tempore in macello fuiſſe occiſa animalia, præſumitur, quod ex illis à ſe emptis occiſa fuerint: & propterea illa empta fuiſſe verſa in
vtilitatem ſocietatis.

Quinta coniectura conſiderari poteſt, quando Prælatus,
adminiſtrator, vel ſocius, qui aſſerit pecunias fuiſſe verſas in
vtilitatem eccleſiæ, vel ciuitatis, caret illis libris, & codici-
9 bus † adminiſtrationis, q quidem extant apud aduerſarium
qui eos edere recuſat. Hoc caſu præſumitur pecunias verſas
in prædictam vtilitatem; Nam præſumptio inſurgit contra
recuſantem edere codices illos, qui alioqui edendi ſunt, iuxta ea quæ tradunt Alciatus in l. 1 nu. 22. C. de eden. & Bero.
10 in conſi. 191. num 35. libro 1. Dolus † enim præſumitur contra eum, qui non facit, quod facere tenetur. l. ſi procuratorem
§. dolo. ff. mand. & reſponderunt Socin. ſenio. in conſil. 213.
numero 5. libro 2. & Crauet. in conſilio 115. nume. 2. & dicemus

mus infrà lib.5.præsumptio.3.vbi de præsumendo dolo agemus. Quare in eo responso quod pro Bosijs reddidi, scripsi, quod cum liber administrationis societatis esset apud reum, qui negabat socium non conuertisse lanas a se emptas in cōmunem societatis vtilitatem, & recusaret libri editionē, præsumendum esse quod lanæ ita versæ fuerint, alioqui facilè librum is reus edidisset, tum maximè, quia id aliunde probari non poterat.

PRAESVMP. LVI.

Societas omnium bonorum, vel alicuius negotiationis, quando contracta præsumatur inter fratres, vel alios sanguine coniunctos.

SVMMARIVM.

1 *Societas duobus modis contrahitur.*
2 *Societas expreßè verbis claris stipulatione adhibita, contrahitur.*
3 *Societas tacite contrahitur per actas sociales Idque pendet à coniecturis. nu. 4.*
5 *Fratres habitantes simul, patre eorum viuo, non præsumuntur societatem inijsse.*
6 *Fratres vel affines plures simul habitantes, pupillis aliquibus ex ijs existentibus, nullam inijsse societatem præsumuntur.*
Licet etiam vnus excesserit ætatem pupillarem sit tamen minor 25. annis, habeatque curatorem. nu 9.
Item quamuis de eius vtilitate tractaretur. nu. 11.
7 *Societatis contractus vltro citroq; obligatorius est, neq; ex eo pupillus obligatur, aut alius carens legitimo consensu.*
Vel qui tractare negocia non potest. nu 8.
10 *Minor curatorem habens, sine ipsius authoritate, neque expreßè obligatur neque tacitè.*
12 *Societas quando nomine pupilli, cum alijs fratribus, à tutore contracta præsumatur.*
13 *Tutorem verbis authoritatem suam interponere debere, in quibus actibus verum sit.*
14 *Societas à tutore nomine pupilli. cum alijs fratribus contracta nō præsumitur, si tutor ipse vnus sit ex socijs.*
15 *Societas inter fratres inita præsumitur. mandante patre vt negotiatio communi nomine exerceatur. Idem si pupillus maior factus, eam societatem ratificet. nu. 17.*
16 *Prædium pupilli quod pater vendi in testamento mandarat, sine Prætoris decreto alienari.*
18 *Societas inter fratres, etiam cum pupillo, inita præsumitur, quoad fructus bonorum aut lucra negotiationis.*
19 *Societas cum maioribus pupilli cœpta, tacitè cum pupillo præsumitur continuata, præsertim aliquibus concurrentibus coniecturis.*
20 *Fratres aut affines omnes maiores, non negotiantes, sed hæreditatē indiuisam possidentes, societatem contraxisse non præsumuntur.*
Nisi contrariæ existant coniecturæ nu 21.
Vel diu simul habitantes communis esset hæreditas. nu. 22.
23 *Fratres aut affines autem maiores omnes, simul habitando, si vnus tantum negotietur, non præsumuntur inijsse societatem.*
Nisi tamen reliqui communicarent ea, quæ aliundè sibi obueniunt. numero 24.
25 *Fratres aut affines omnes maiores negociando, lucra communicando contraxisse societatem præsumuntur, quo ad illam negotiationem, non autem quo ad reliqua. nu. 28.*
Nec refert quod diuersas negotiationes exerceant, dummodo lucra communicent num. 30.
26 *Familiæ erciscundæ iudicio ea tantum veniunt, quæ quis facit vt hæres.*
27 *Communi diuidundo iudicium, ad diuidendum tantum, non etiam communicandum datur.*
29 *Actus voluntarij vltra quam geruntur, non extenduntur.*
31 *Fratres aut affines quando negotiando & lucra communicando præsumantur societatem inijsse, quo ad omnia bona, prædia scilicet & similia.*
Idq; si eorum communi consensu bona posita sint in catastro seu communi æstimo. nu. 32.
Vel id constet ex aliqua confessione extraiudiciali. nu. 33.
Item si longo tempore tanquam communia possederint. nu. 34.
Aut ex communi pecunia aliqua prædia empta fiat. nu. 35.
36 *Societate inita quo ad lucra negotiationis, si ex ea pecunia ꝓprio nomine sociorum vnus aliquid emat, communicare non tenetur, sed restituere solum pecuniæ partem.*
37 *Fratres & affines omnes autem maiores, hæreditatem possidentes indiuisam, simul viuendo & lucra indifferenter communicando, omnium bonorum societatem præsumuntur contraxisse.*
Dissentiente tamen Castrense & alijs, nisi id expresse sit dictum, numero 38.
Prior tamen opinio vt recepta locum habet etiam in lucris dotalib. vnius ex fratribus. num. 39.
Item lucris Doctoris si eo diu habitando communicasset nu. 40.
Nec referre vtrum vnus altero plus lucretur, tribus tamen concurrentibus nu. 42.
41 *Taciti & expreßi par virtus est.*
43 *Fratres autem maiores vel affines simul habitando, atq; lucra communicando, nec ineundo rationes, quando tamen non censeātur, omnium bonorum inijsse societatem.*
Idq; primo si vnus ex ijs librum rationum conscripserit, cuius tamen effectus spectandus est. nu. 44.
Vel si ab initio cohabitationis & communicationis, vnus ex ijs nomine proprio emeret, & catastro nomine proprio cæteris scientibus insinuaret. nu. 45.
Idem est si omnes emant nomine proprio. nu 46.
Denique si patre mortuo vel vno ex fratribus, incipiat alter nouas librorum inscriptiones suo nomine tantum facere. nu. 47.

IN iudicijs & foro frequentissima est hæc disputatio, quando inter fratres, vel alios sanguine coniunctos, qui alioqui bona habent indiuisa, contracta præsumatur societas, vel omnium bonorū, vel alicuius negotiationis. Quo clarius hæc explicetur tracta-
1 tio prius sciendum est, Societatem † contrahi duobus modis
2 expresse & tacitè Expressè quando † per verba clara adhibita stipulatione contrahitur. l. societatem ff. pro socio. Tacite
3 contrahitur per actus † sociales. Ita Soc. sen in cons. 4. nu. 1. li. 4. post a se commemoratos. Crauc. in cons. 605. nu. 6. lib. 4. & Decianus in cons. 97. nu. 3. lib. 3. De illa prima, nostra non est disputatio. De tacita itaq; disserendum est. Hæc societas, vt
4 dicatur tacite contracta pendet à coniecturis † & præsumptionibus, vt responderunt Bald. in cons. 304 Non est nouum col. 2 lib. 1. & in cons. 452. lib. 3. Ancha. in cons. 303. col. 1. Ias. in cons. 2. col. 6. lib 3. Dec. in cons. 21. col. 2. ver. prædictis tamen non obstantibus. Rota Roma. in decis. 169. num. 1. in secunda parte, in nouissime editis. & alij plures quos statim commemorabimus. Hac in re sunt distinguendi atque constituendi permulti casus.
5 Primus est, quando fratres † simul habitant, patre eorum viuo Hoc in casu non præsumitur inter eos contracta societas. Ita Bald. in l. cum oportet, in prin nu. 9. C. de bonis quæ liberis. Roma in cons. 470. nu. 2. vers. non tñ dicendum. Alex. in cons. 48. nu. 5. lib. 1 Ias. in l. 1. nu. 12. vers. secundo intellige. C. qui testa. facere possunt Dec. in cons. 670. num. 3. Bologne. in cons. 7. nu. 1. & Decianus in cons. 36. nu. 5. lib. 1. Ea est huius sententiæ ratio, quia lucra omnia, quę vel ex ipsa negotiatione, vel ex bonis ipsis aliunde obueniunt filijs, eorū vsufructus acquiritur patri. d. l. cum oportet Nil ergo affuit quod communicari potuerit inter ipsos fratres.

Declaratur hic casus, vt nō habeat locum quando filij habitant seorsum à patre, & negotiantur vt patresfam. Hoc casu posse contrahere societatē scripsit Petrus Vbald. in tract. de duobus fratribus. parte tertia. nu. 3. quem tamen in specie damnat Decianus in d. cons. 36. nu. 5. quem sequor, quando filij acquirerent patri: secus si sibi.
6 Secundus est casus, quando plures fratres, † vel affines vna simul habitant, sed eorum aliqui pupilli adhuc sunt. Hoc in casu absolutum etiam est, cum illis contractam non pręsumi, nec esse societatem. Ita tradunt Bar. in l. Titium. §. altero. nu. 5. vers. ex prædictis. ff. de administr. tuto. in l. cum duobus. §. idem Papinianus. ff. pro socio. Bald. in l. si patruus. num. 15. C. communia vtriusque iud. idem in consi. 260. Vnus videlicet Ioan. col. 2. libr. 1. Angelus in consi. 60. Viso testamento. Roman. in consi. 413. num. 14. Castren. in consi. 350. Ex die quo iste. num. 1. lib. 1. Alex. in cons. 49. num. 1. lib. 1. & in consi 37. nu 3. lib 4. Corneus in consi. 1. nu. 2. lib. 1. & in cons. 213. num. 3. lib. 3. Cæpolla in consil. 40. nu. 1. in ciuil. Lud. Bolog. in cōsi. 7. num. 5. Barb. in consi. 37. col. 13. lib. 2. & in consi. 10. col. 5. & col. 6. lib 4. Ias. in l. 1. num. 6. C. qui testa. facere poss. Soc. sen. in consil. 150. colum 4. lib. 2. Decius in l. in eo quod plus. §. pupillus. ff. de regul. iuris. & in consi. 21. col. 1. vers. secundo in casu. & in consi. 213. Paris. in cons. 84. num. 8. & num. 53. lib. 1. Alciatus in tract. de præsump. reg 1. præsump. 25. num. 2. Craue. in consil. 286. colum. 1. versicu. secundo licet. Et hos secutus sum in consil. 12. nume. 11. Quibus accedunt Martinus Laudensis in consil. 34. nume. 2. Ioan. Baptista Ferretus in consil. 166. nume. 5. & Mascardus in conclusione 31. numero 11. & 12. Hanc sententiam probat tex. clarus. l. vt in

condu-

conductionibus ff pro ſocio. Et ratio eſt manifeſta, quia con
tractus † ſocietatis eſt vltro citroq; obligatorius. l. ſocietates
contrahuntur. §. vlt. ff. pro ſocio. ea propter pupillus, qui ob-
ligari non poteſt. l. obligari. ff. de aucto. tuto. non etiam con-
trahere ſocietatem poteſt. Hac ratione idem dicimus in fu-
rioſo, & alijs, qui legitimo conſenſu carent. Alciat. in d præ-
ſump. 25. nu. 2. Idem poſt Baldum reſpondit Barbat. in conſi.
37. col. 12. verſ. & adduco quod voluit. lib. 2. Idem eſt in alijs,
8 qui † negotia tractare nõ poſſunt, vt in clerico. Feder. de ſen.
in coſ 207. col. 2 quem ſecutus ſum in conſ. 12. nu. 12. lib. 1.

Extenditur primo hic caſus vt locum etiam habeat, quan-
9 do † vnus horum fratrum, vel affinium exceſsiſſet pupillarem
ætatem, ſed tamen adhuc eſſet minor 25. annis, & curatorem
haberet. Nam & tunc non præſumitur contracta ſocietas in-
ter eum, & alios fratres, vel affines ſuos Ita Alex. in conſ. 49.
nu. 4. lib. 1. & in conſ. 154. nu. 7. lib. 2. Iaſ. in l. 1. nu. 6. verſ. tertio
10 limita. C qui teſta facere poſſ Ea eſt ratio, quia minor † ha-
bens curatorem non poteſt expreſſè obligari, ſine ipſius cura
toris auctoritate. l. ſi curatorem habens. C. de in integ reſtit.
minor. Ergo nec tacitè, perſeuerando in bonorum cõione.

11 Extenditur ſecundo, vt locum etiam habeat hic caſus, † qñ
tractaretur de vtilitate ipſius pupilli, vel minoris. Nã adhuc
non præſumitur contracta ſocietas. Ita Baldus in l. cum opor
tet. in princip. num. 9. verſi. ſi autem. C. de bonis quæ liberis.
& Iaſon in l. 1. nume. 6. verſic. amplia iſtam. C. qui taſtam. fa-
cere poſſ.

12 Declaratur primò, vt nõ procedat hic caſus, quando † pu-
pillus habet tutorem, qui cõmunicat bona, & negoriationes
alijs fratribus, & fratres illi ipſi tutori, nomine ſcilicet pupilli.
Hoc in caſu præſumitur nomine pupilli tam reſpectu nego-
tiationis, quàm omnium bonorum (ſi modò alia habilia cõ-
currunt) contracta ſocietas. Ita Baldus in l. ſi patruus. nume.
15. verſicu. item dico. C. commun. vtriuſque iud. idem in l.
mandatum. in ſecunda oppo. C. mand, Martinus Laudenſis
in conſil. 34. num. 3. Alexan. in conſi. 49. num. 2. in fin. lib. 1.
Barba. in conſi. 10. colum. 6. verſ. circa hoc eſt. lib. 4. Corne in
conſi. 1. nu. 8. lib. 1. Abbas in conſ. 87. lib. 2. Iaſon in l. 1. nume.
6. verſic. primo limita. C. qui teſtam. facere poſſ. & in conſ. 3.
col. 2. lib. 3. & alios plures commemorat Tiraq. in tract. de le-
gibus connub. in glo. 5. num. 20. Craue. in conſ. 286. colum. 1.
verſ. ſecundò dico. & Decianus in d. conſi. 36. num. 16 lib. 1. &
Maſcard. in d. concluſ. 31. num. 16. Et probat tex. d. l. in condu
ctionibus. ff pro ſocio.

13 Nec obſtat, quod † tutor debet verbis interponere aucto-
ritatem ſuam pro pupillo. l. 1. in fine. ff. de auct. tuto. Nam
reſpondet Baldus præcitatis in locis, & reliqui ſequuntur,
quod in illis actibus, qui verbis expediuntur, auctoritas
debet etiam verbis interponi: ſecus verò in illis, qui factis
explicantur. Nam tunc ſufficit tacita auctoritas. arg. l. ſi ſtu-
las. §. fundum. ff. de contrahen. emp. Hæc autem declaratio
14 locum non habet, quando tutor † vel curator eſſet vnus ex
ſocijs. Ita Decius in dicto conſi. 21. colum. 1. verſic. 2. in caſu
noſtro.

Declaratur ſecundò, vt non procedat hic caſus, quando
15 pater ipſius pupilli mandaſſet, † negotiationem communi
nomine exerceri. Nam tunc contracta dicitur ſocietas, etiã
ſi alter fratrum eſſet pupillus, vel minor. Ita Baldus in di-
cta l. cum oportet. in princ. num 9. verſicu. ſi autem. C. de bo-
nis quæ liberis. Alexan. in conſil. 49. num. 1. libro 1. Barbat.
in conſil. 31. colum. 3. lib. 1. & Iaſon in dicta l. 1. num. 6. verſic.
ſecundò notabiliter limita. C. qui teſtam. facere poſſ. & Maſ-
cardus in d. concluſio. 31. num. 19. Et ij quidem adducti ſunt
ex. l. qui negotiationem. in princip. ff. de adminiſtr. tuto.
Et accedit ſimile, quod quando pater ſuo in teſtamento
16 mandat aliquod † prædium vendi à filio ſuo pupillo, vel
minore; vendi illud poteſt, ſine Prætoris decreto l. 1. in prin-
cip. l. magis puto. §. ſi fundus. & §. ſi pupillus. ff. de rebus eo-
rum; & ſcripſi in commentarijs de arbitra. iudicum. libro 2.
caſu. 171. num. 67.

17 Declaratur tertiò, vt non procedat, quando pupillus † fa-
ctus maior ratificaret. Alexan. in conſi. 49. num. 9. libro 1. &
Iaſon in dicta l. 1. num. 6. verſic. vltimo limita. C. qui teſtam.
facere poſſunt. Ex l. ſi pupillus. in prinip. ff. de nouat. Idem af-
firmarunt Petrus de Vbaldis in tract. de duobus fratribus. in
tertia parte princip. colum. 2. Corneus in conſ. 213. num. 1.
lib 3. Soci. ſen. in conſ. 160. col. 4. verſ. reſpondeo & aliter. lib.
2. Decius in conſ. 21. colum. 1. Craue. in conſ. 286. col. 2. verſi.
Non obſtat ſecundum.

18 Declaratur quarto, vt non procedat quo ad fructus † tam
bonorum, quàm lucrorum negotiationis, & qui in dies con-
ſumuntur, in is præſumitur contracta ſocietas, etiam cum
pupillo, vel minore, Alexan in conſi. 49. num 4 lib. 1.

Declaratur quinto, vt non procedat quando agitur de
19 † continuanda ſocietate iam cœpta, cum maioribus ipſius
pupilli. Ita Bald. in l. ſi patruus. nu. 16. C. communia vtriuſque
iud Corneus in conſi. 1. num. 3. lib. 1. Nec diſſentit tandem
Barba. in conſi. 10. col 9. verſic. nec obſtat quod voluit. libro
4. etſi ibidem colum 6. in princ. poſt Angelum in conſi. 58. ali-
ter viſus ſit ſentire. Alex. in conſ. 132. colum. 1 lib. 5. Abbas in
conſil. 87. libr. 1. Iaſon in conſil. 3. colum. 2 lib. 3. & Craue. in
conſi. 286. colum. 1. verſ ſed præmiſsis & col. 2. verſ. reſpon-
deo quod Et hæc quidem declaratio maxime procedit, quan
do aliquæ coniecturæ concurrunt, quibus conijcitur illos
ætate maiores, voluiſſe continuare ſocietatem cum pupillo.
vel minore illo, quemadmodum coniecturas aliquas ex affe-
ctione & amore ac alijs conſiderauit Corneus in d. conſil. 1.
num. 3. & num. 4. lib. 1. qui idem ſenſit, quando frater, vel affi-
nis negotiaretur cum pecunijs pupilli. Idem apertius reſpon-
dit Crau. in conſi. 286. num. 1. Nam alioqui præſumeretur
delinquere, hoc eſt, velle conuertere pecunias illas, in propriũ
vſum ad detrimentum pupilli.

20 Tertius eſt caſus, quando omnes † ipſi fratres, vel affines
ſunt ætate maiores, & nulla negotia gerunt: ſed ſolummodo
paternam, vel maiorum ſuorum hæreditatem indiuiſam poſ-
ſident, ſicuti contingit in nobilibus, qui ex proprijs reditibus
viuunt. Hoc in caſu non præſumitur inter hos contracta ſo-
cietas. Ita Bart. in l. Titium. § altero. nu. 5. ver. primo caſu. ff.
de adm. tut. idem in l. ſi patruus. nu. 9 ver. ego clarius. C. com-
munia vtriuſque iud. Angel. in l. ex tribus. ff. de neg geſt. & in
conſ. 113. Vanutius: Anch in conſ. 31. Quia quæſtio. Caſtr. in
l. ſi patruus. & ibidem Salicetus & Fulgoſius. C. communia
vtriuſque iud. Alex. in conſ. 49. num. 1. lib. 1. Iaſon in l. 1. num.
7. C. qui teſta facere poſſunt. Alciatus, in tract de præſump.
reg. 1. præſump. 25. ver item fallit. & hos ſecutus ſum in conſi.
12. num. 13. lib. 1. vbi alios retuli. Quibus accedunt Neuiz. in
conſ. 76. num. 8. Natta in conſ. 264 num. 1. & Maſcardus in
concluſ. 31. nu. 20. Et ij quidem adducti ſunt. l. ea parte. §. ſi
filius. ff. famil. erciſc. Et comprobatur ex his, quæ dicemus in-
fra in ſexto caſu.

Et hinc infertur, quod acquiſita à ſingulis horum fratrum,
vel affinium, propria ſunt ipſius acquirentis. Roma. in conſi.
291. num. 7. in conſ. 213. Alcia. in tract. de præſump. reg tertia.
præſump. 17. num. 2. Io. de Amicis in conſ. 16. nu. 11. & Maſ-
cardus in d. concl 31. nu. 22.

Declaratur primo, vt non procedat hic caſus quando ex-
21 tant † coniecturæ, quibus colligi poteſt hos fratres vel affi-
nes voluiſſe contrahere ſocietatem. Ita Baldus in l. ſi patruus.
nu. 14. verſ. ſed ego dico. C. communia vtriuſq; iud. quem ſic
intellexerunt Comenſis in l. Titium. §. altero. nu. 4. ff. de adm.
tut. & Iaſ. in l. 1. num. 7. verſi. tu ergo. C. qui teſta. facere poſſ.
Idem ſenſerunt Roma. in d. conſi. 53. nu. 21. lib. 1. Socin. iun.
in conſi. 61. nu. 3. lib. 3. & Alciat. in d. præſumpt. 17. nu. 2. cum
dixerunt, quod ſi ij ſic vna habitantes, curant à ſe quæſita re-
poni & deſcribi in cataſtro ſeu æſtimo, cenſeri acquiſita cõ-
muni nomine, atq; ita inferre contractam fuiſſe ſocietatem.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hic caſus, quan-
22 do † diu ſimul habitaſſent, & reditus communicaſſent. Nam
tunc ob tẽporis diuturnitatem, & communem vſum viuendi,
iuncta ſanguinis coniunctione, præſumitur contracta ſocie-
tas. Ita Iaſon in d. l. 1. num. 7. in fine. verſic. limita ſecundo. C.
communia vtriuſque iud. poſt Oldradum, Baldum, & Alberi-
cum ibi, & Salicetum in l. ſi patruus. colum. vlti. C. commu-
nia vtriuſque iud. Idem affirmauit Anch. in conſ. 302. Mate-
ria iſta. num. 4. verſic. & Baldum etiam. Et hos etiam ſecutus
eſt Iaſon in conſi. 2. colum. 6. verſ. ſecundo principaliter. lib.
3. His accedunt Alexan in conſil. 49. num. 6. in fi. lib. 1. Ruin.
conſi. 141. num. 23. in fin. & Cephal. in conſ. 483. num. 3. lib. 4.
Maſcardus in d. concl. 31. nu. 25.

Quartus eſt caſus, quando fratres, vel affines ij ſimul ha-
23 bitantes, ætate maiores quidem ſunt, ſed eorum vnus † tan-
tum negotiatur. Hoc in caſu non præſumitur cum alijs con-
traxiſſe ſocietatem. Ita Bartolus in dicta l. Titium. §. altero.
num. 5 verſic. ſecundo caſu. ff. de adminiſtr. tuto. Caſtren. in
in l. ſi patruus. C. communia vtriuſque iud. & ibidem Fulgo-
ſius. Ioan de Anoa. in conſil. 65 numero 1. Corneus in conſil.
29 nu. 1 lib. 4. Iaſon in l. 1. nu. 8. C. qui teſtam. facere poſſunt.
& alios refert Maſcar. in concluſ. 31. nu. 28. Ea eſt ratio, quia
cum non negotiantes, nihil de ſuo ponant in negotiatione,
dici non poteſt contracta ſocietas. l. 5. in fine. ff. pro ſocio. Et
præterea accedit, quod cum acquiſita ab hoc negotiãte eius
ꝓpria efficiãtur. l. cũ duob §. ſi inter fratres. ff. pro ſocio, & l. ſi
patruus. C. cõia vtriuſq; iud. ſequit dicendũ, nõ fuiſſe ꝯtractam

ſocietatem, alioqui acquiſita illa effecta eſſent communia.

Declararur hic caſus, vt non habeat locum, quando reliqui
24 fratres, vel affines † communicarent ea, quæ ſibi aliundè obueniunt, vt puta dona, fructus bonorum eccleſiaſticorum & ſimilia. Nam tunc præſumitur contracta ſocietas cum illo negotiante, vt lucra efficiantur communia. Ita Bald. in l ſi patruus. nu. 15. C. communia vtriuſq; indic. Ancharan. in conſil. 302. Materia iſta num. 7. Alex. in conſ. 49. nu 3. lib. 1. & Iaſ in l. 1. nu. 8. in fi. C. qui teſta. facere poſſ. Idem Iaſ. in conſ. 2. col. 6. verſi. 3. facit. lib. 3. Idem reſpondit Cæpolla. in conſi. 40. nu. 3. in ciuilibus.

Quintus eſt caſus, quando fratres vel affines iſti ſunt ętate maiores, & omnes negotianeur; & lucra ipſius negotiationis
25 ſimul communicanr. Hoc in caſu, † præſumitur contracta ſocietas quò ad negotiationem illam. Ita Bart. in l. Titium. §. altero. nu. 5. verſ. tertio caſu. ff. de admi. tuto Roma. in conſil. 291. num. 4. Alex in conſi. 49. nu. 3. lib. 1. & in conſi. 77. num. 5. lib. 4. & in conſ. 133. num. 16. lib. 5. Corn. in conſ. 27. nu. 12. lib. 2. & in conſ. 299. nu. 2. lib. 4. Barba. in conſ. 22. lib. 2. Socin. ſen. in conſ. 57. num. 8. verſ. circa ſecundam. lib. 1. & in conſ. 160. lib. 2. Iaſ. in l. 1. num. 10. C. qui teſta. facere poſſ. idem in conſ. 2. col. 2. verſ. in præſenti. & col. 9. verſ. non obſtat ergo. libr. 3. Dec. in conſ. 21. num. 3. & in conſ. 628. num. 3. Patiſ. in conſi. 84. num. 10. lib. 1. Alciat. in tract. de præſump. reg. 1. præſump. 29. num. 2. verſ. item quando. Craue. in conſ. 26. nu. e. Cæphalus in conſ. 247. nu. 26 lib. 2. & hos ſecutus ſum in conſ. 12. nu. 89. lib. 1. His accedunt Cephalus in conſ. 569. num. 14 & Decianus in conſ. 36. nu. 10. & 11. lib. 1. & in conſ. 97. nu. 34. lib. 2. Ea eſt vrgens ratio, quia actus iſti dici non poſſunt celebrati citra ius, & nomen ſocietatis. Ergo ſocietas præſumitur contracta. arg. l pro hærede §. Papinianus. ff. de acq. hæred. Non enim dici poteſt donatio cum non fiant actus iſti ex liberalitate; Nam vnus confert, quia & alij conferunt. Non etiã hoc ex natura hæreditatis retentæ prouenit. Et ſic non veniunt in
26 iudicio familiæ erciſcundæ, cum eo in iudicio † ea tantummodo veniant, quæ quis facit, vt hæres. l. 2. l. veniunt. & l. puto. §. ſed etſi do o. ff. famil. erciſcon. Non etiam veniũt in iudicio
27 communi diuidundo: Cum illud iudicium † detur ad diuidendum, non autem ad communicandum. Reſtat ergo vt dicamus, iure ſocietatis hæc lucra fuiſſe communicata.

Hic caſus intelligitur (vt attigimus ſuprà) vt ſolummodo ipſius negotiationis præſumatur contracta ſocietas, quo ſci-
28 licet ad eius lucra. Non autem præſumitur † contracta ſocietas, quò ad reliqua. Ita Bar. in d. § altero. num. 6. verſ. ad quod
29 dico. Ea ratione vſus eſt Bar. quia actus noſtri volõtarij, † nõ extenduntur vltra quam geruntur. l. tutores qui poſt. §. 1. ff. de adm. tut. l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itinere actuq; priuat. & l. 1. & l. 2. C. de neg. geſt. Et alijs argumentis ſtatim in ſubſequenti extenſione comprobabimus.

Verùm Alciatus in d. pręſump. 25. nu. 2. ver. vnde puto; ſcribit. immo in fratribus hoc caſu præſumi contractam ſocietatem omnium bonorum: quia alias coniunctio ſanguinis nihil operaretur. Quæ ſanè ratio leuis eſt: cum verè ſanguinis coniunctio, non operetur contractum ſocietatis, leuem enim coniecturam quandam facit, vt infra dicemus.

Extenditur hic caſus, vt locum etiam habeat, quando fra-
30 tres, vel affines iſti varias † & diuerſas negotiationes exercerent, vt puta, ſi vnus eſſet mercator pannorum, alter ſericorũ, tertius argentarius ſeu nummularius, ſinguli, tamen lucra cõmunicarent. Nã adhuc quò ad lucra illa præſumitur contracta ſocietas: non autem quo ad alia bona. Ita ſenſit Bart. in d. l. Titium. §. altera num. 6. verſ. dico ergo. Abbas in conſ. 66. lib. 1. Alex. in conſ. 68. lib. 2. & apertius Alciat. in d. præſump. 25. num 2. verſi. item quando. Et eandem opinionẽ verè probarunt Salicet. in l. ſi patruus col. pen. ver. ergo autem vel prædicta, dum concludit lucra, & fructus communicari, non autem ipſos fundos, vel capitale. & Roma. in conſ. 291. nu. 5. & ſi hos aliter intellexerit Iaſ. in l. 1. nu. 15. C. q teſta. facere poſſunt Et pręd icti moti ſunt, ex l cum duobus. §. ſi fratres. ff. pro ſocio, & in l. ea parte. § filius. ff. famil. erciſ. vbi retentio hæreditatis obuentæ fratribus pro indiuiſo, non ſignificat cõtractam eſſe ſocietatem quo ad aliqua bona. Ergo & noſtro in caſu; communicatio lucrorum negotiationum, nõ infert cõmunicationem omnium bonorum. Et apertius hanc ſententiam probat tex. d. l. cum duobus. §. cum duo erant argentarij. vbi communicatio lucri ex negotiatione argentariæ, non infert communicationem aliorum lucrorum. Ergo multo minus aliorum bonorum. Et ratio etiam affertur. quam & ſupra cum Bart. commemorauimus: quia ſcilicet actus voluntarij non vltra extenduntur quam gerantur. d. l. tutores qui poſt. §. 1. ff. de admin. tuto. cum ſimil.

His intelligimus minus rectè ſenſiſſe Baldũ. in l. ſi patruus. nu. 16. C. communia vtriuſque iud. Barba. in conſi. 37. col. 13. verſ. mihi videtur. lib. 2. & Iaſon in d. l. 1. num. 12. verſ. quid tenendum. C. qui teſtam facere poſſ. Nec ratio a Baldo conſiderata, quod actuum difformitas inferat communicationem bonorum, iure probatur.

Et hæc quidem lucrorum communicatio ſolum procedit, quo ad tempus vel præteritum, vel præſens: non autem quò ad futurum. Quandoquidem poſſunt ij in futurum non communicare. Ita Salic. in d. l. ſi patruus. col. pen. in fine. verſ. quid plura. &c. Niſi (ait Salicetus) ea anno iam cæpiſſet communicare. Et Salicetum ſecutus eſt Barb. in d. cõſ. 37. col. 13. ver. præterea inquit. lib. 2.

31 Declaratur nunc hic caſus, quando extant † aliquæ coniecturæ, quibus conijci poſſet, hos fratres, vel affines ita communicantes lucra negotiationum, voluiſſe etiam communicare bona ipſa omnia, ſeu capitale, pdia, & ſimilia, ſicuti declarant Roman. in d. conſ. 291. nu. 7. & 8. & Barba. in d. conſi. 37. col. 13. & 14. lib. 2. Qui quidem conſiderarunt aliquot cõ-
32 iecturas. Quarum prima eſt, quando † bona ipſa fuiſſent cõmuni conſenſu eorum poſita in cataſtro, & æſtimo, communi nomine. Ita Roma. in d. conſ. 291. nu. 7. & Barba. in d. conſi. 37 col. 14. lib. 2. & comprobatur ex his quæ diximus ſupra in prima declaratione tertij caſus.

33 Secunda eſt coniectura, quando aliqua † confeſſione extraiudiciali conſtaret, hos aliquando dixiſſe, ſe eſſe ſocios, tã aliorum bonorum, quam lucrorum: vel etiam ſi conſenſiſſent alicui ex ſuis maioribus dicentibus, quod eſſe deberent omnium bonorum ſocij. Ita Roman. in d. conſil. 291. nu. 7. verſ. a iſtud. & num. 8. verſicu. tertiò nec eam. Iaſ. in conſi. 2. colum. 7. verſic. ſeptimò vltra tot. lib. 3. & Socin. ſen. in conſi. 160. col. 3. in fi. libro 2.

34 Tertia eſt coniectura, quando longo † tempore poſſediſſent reliqua bona tamquam communia. Ita Barba. in d. conſ. 37. col. 14. verſ item in caſu noſtro. lib. 2.

35 Quarta eſt coniectura, quando aliqua † prædia communi nomine fuiſſent ea his lucris empta. Ita Butr. in conſ. 71.

Ex prædictis autem infertur, quod quando ſolùm quo ad
36 lucra dicitur contracta † ſocietas, ſi ea pecunijs ipſius lucri, vnus ſociorum emit, proprio tamen nomine, fundum, non tenetur communicare fundum ipſum: ſed tenetur reſtituere eãtummodo partem pecuniæ communis, cæteris Socijs: Cum quo ad emptionem prædiorum non dicatur contracta ſocietas, ſed ſolummodo quo ad lucra. Ita Bar. in d. l. Titium. §. altero. num. 6 verſ. & ideo ſi forte. ff. de admin. tuto. cuius quidem traditionem copioſe comprobaui, in conſ. 12. num. 30. libro 2.

37 Sextus & vltimus eſt caſus, quãdo fratres, † vel affines ætate maiores, mortuo patre, hæreditatem poſſident indiuiſam, vna ſimul viuunt, lucra & reditus omnes inuicem, & indifferenter communicant, non reddentes de actis geſtis, & tractatis negotijs rationem. Hoc in caſu præſumitur contracta ſocietas omnium bonorum. Ita manifeſte omnium primus ſcripſit Oldradus, quem refert Bart. in l. Titium. §. altero. nu. 5. ff. de adm. tut. & Bal. in l. ſi patruus. nu. 16. C. cõmunia vtriuſque, iud. qui à fortiori & idem in l. 1. C. qui teſta facere poſſ. & ibidem Iaſ. nu. 5. verſ. ſubiungit Bal. Idem Bal. in conſ. 19. Tres ſunt fratres. lib. e. Angelus in conſ. 85. col. 2. verſ. de tertio dicendum eſt. Anch. in conſ. 302. Materia iſta. nu. 4. Idem ſenſit Butr. in conſ. 71. clarius Alex. in conſ. 49. num. 5. lib. 1. in conſ. 48. nu. 1. lib. 2. Idem ſenſit Corn. in conſ. 299. nu. 1. lib. 4. dum ſequitur Angelum, & Anch. etſi in Codice Cornei corrupte legatur negatiua. Socin. ſen. in conſ. 160. col. 1. uerſ. iſta concluſio. lib. 2. late Iaſ. in conſ. 2. col. 5. & in conſ. 3. col. 2. lib 3. Decius in conſ. 21. col. 2. in conſ. 66. nu. 2. & 3. in conſ. 442. nu. 35. conſ. 548 nu. 5. & in conſ. 651. col. 1. Rubeus in conſ. 87. nu. 4. & in conſ. 95. nu. 1. & Crauet. in conſ. 26. num. 5. & conſ. 286. col. 1. verſ. ſed præmiſſis non obſtantibus. qui ex duobus tantum, hoc eſt, communi habitatione, & patrimonij communicatione, ſenſit ſocietatem omnium bonorum contractam præſumi. His accedunt Alciat. in tract. de præſum. reg 1. præſump. 25. nu. 1. Neuizan. in conſ. 76. num. 8. Gratus in conſil. 118. lib. 1. Io. Baptiſta Ferretus in conſ. 166. num. 6. & Maſcar. in concluſ. 31. num. 10. & in concluſ. 328. num. 5. Et hanc quidem vt magis receptam veramque, ſequor nunc, etſi alias forte in conſ. 12. nu. 10. lib. 1. aliter ſcripſerim. Et ij quidem moti ſunt tex. l. coire. ff. pro ſocio. cuius verba hæc ſunt; Coire ſocietatem, & ſimpliciter licet. Et ſi non fuerit diſtinctum, videtur coita eſſe vniuerſorum, quæ ex quæſtu veniunt. hoc eſt, ſi quod lucrum ex emptione, venditione, locatione, conductione deſcendit.

Cæterum

Cæterum ab hac opinione visus est dissentire Castr. in cons.
350. Ea die quo iste Raphael. col. vlt. ver. iuxta prædicta quæ-
ritur. lib. 1. cum enim Castr. ibi col. 2. recitasset opinione Ol-
dradi, & Iacobi de Arena, nec eam clarè affirmasset, subiun-
38 ait in d. col. vlt. Societatem omnium bonorum, † non dici in-
ter aliquos contractam, nisi expresse, & specialiter conuentū
ita sit. Alex. in cons. 76. nu. 10. lib. 4. Cæpolla in cons. 42. in ci-
uilibus. Idem sensit Soci. sen. in cons. 73. nu. 9. lib. 1. Barba. in
cons. 25. col. pen. lib. 1. Ruin. in cons. 101. col. 1. lib. 1. quos vi-
sus sum sequi in cons. 12. nu. 10. lib. 1. vbi commemoraui, &
Crau. in cons. 26. nu. 5. qui tamen contrarium dixit, cum scri-
pserit, Castrensem malè respondisse. Et Castrensem visus est
sequi Alciat. in resp. 359. nu. 5.

Et ij quidem adducti sunt ex l. 3. §. 1. ff. pro socio. qui lo-
quitur de societate omnium bonorum expressa, non autē de
tacita: Non enim negat tex. ille, quin tacitè contrahi possit
Societas omnium bonorum, quæ quidem ex coniecturis, &
præsumptionibus, (vt diximus) colligitur. Ita declarāt Barb.
in cons. 52. col. 9. lib. 1. Iason in cons. 2. colum. 10. versi 8. non
obstat. libro 3.

Extenditur primò hic casus, vt locum etiam habeat, quoad
39 lucra, quæ obueniunt vni ex fratribus † ex dote lucrata. Ita
glo. in l. quod si eo tempore. ff. pro socio. Roma. in consi. 406.
num. 2 & in cons. 471. nu. 2. Anch. in cons. 392. nu. 7. Barbat. in
cons. 37. col. 14. lib. 2. Dec. in cons. 66. col. 3. versi. non obstant
allegata. & in cons. 68. col. 3. ver. 4. in socijs.

40 Extenditur secundo, vt procedat etiā in Doctore, † qui diu
habitasset cum suis fratribus, & lucra à se facta communicas-
set. Nam & quo ad illa præsumitur contracta societas, sicque
& illa effecta sunt communia. Ita Bald. in l. Prætor. §. sed & fi-
lius. ff. de eden. & in l. si patruus. nu. 15. C. communia vtriusq;
iud. & ibidem Salicet. col. pen. Idem Bald. in cons. 452. Duo
fratres. lib. 3 Ancha. in cons. 302. num. 7. Capra in cons. 142. tū
Viso & considerato. Ias. in l. 1. num. 9. & 13. C. qui testa. facere
poss. & Alciat. in tract. de præsump. reg. 1. præsump. 25. nu. 2.
vers. puto, quod. & Craue. in cons. 605. qui tamen declarat, vt
apud eum. Et huius sententiæ ea est ratio, quod cum de hoc
ipso quasi Castrensi peculio, sicuti & de castrensi cōtrahi pos-
sit expressa societas, vt clarum est, ita & tacitè: cum par sit vir
41 tus † taciti, & expressi. l. cum quid. ff. si cert. pet.

Contrariam tamen opinionem, & malè quidem, probarūt
Lucas de Penna in l. iubemus. C. de silentia. lib. 12. Roman. sibi
parum constans in cons. 145. nume. 2. in fine. & Alciat. in resp.
359. num. 3. 4. Et ij quidem adducti sunt ex l. Iubemus. C. de
silentia. lib. 12. quæ tamen loquitur de quæsitis, viuente patre:
sicuti perpendit Alciat. in d. præsum. 25. qui & alteri argumen
to, respondit. Et prædicta opinio Capræ, & sequacium multò
magis haberet locum, quando extaret statutum, quod ex bo-
norum communione, & ex cohabitatione, præsumatur con-
tracta societas; sicuti extat in ciuitate Clusij, vt meminit Ca-
pra in d. consil. 142. Extat & in ciuitate Laudæ, vt refert Al-
ciat. in resp. 359 qui quidem Alciatus tam in d. respon. 359.
quàm in d. præsump. 25. declarat, quomodo procedant, & in-
telligi debeant hæc statuta.

42 Extenditur tertio, vt procedat etiā si vnus plus † altero lu-
cretur. Nam adhuc præsumitur contracta omnium bonorum
societas, si modo prædicta concurrunt, nēpe communis habi
tatio, lucrorū communicatio, & de administratis non reddi-
ta ratio. Hanc extensionem senserunt Bald. in d. l. si patruus.
nu. 16. C. communia vtriusq; iud. & Anch. in cons. 302. Mate-
ria de qua. nu. 8. vers. circa dubium tertium. Nam is qui plus
altero lucratur, donare dicitur alteri illud plus.

Declaratur primo hic casus, vt locum non habeat, quando
43 † vnus fratrum conscriberet librum rationum, & faceret de-
bitores, & creditores cæteros fratres, causa impensarum, &
redituum. Nam ex hoc actu non videtur contracta Societas
omnium bonorum. Ita Decius in cons. 21. num. 6. vers. vltimo
prædicta conclusio. qui declarando responsum Butrij in cōs.
71. inquit illum loqui, quando apparet iam contractam esse
societatem, & deinde vnus sociorum aliquid agit, vt derōget
ipsi societati, id enim facere non potest in præiudicium alio-
rum: & huc etiam pertinet quod diximus in præcedenti ex-
tensione. Diuersum est (ait Decius) quando adhuc non con-
stat coniecturis prædictis cōtractam fuisse societatem. Nam
tunc si vnus sociorum conscribit librum rationum, reddi-
tuum, & lucrorum, ac etiam impensarum, significare vide-
tur, contractam non esse societatem, cum animum non ha-
buerit contrahendi.

Cæterum ab hac Decij traditione dissensit Alciat. in tract.
de præsump. reg. 1. præsump. 25. nu. 2. versi. tertio aduerte. qui
dixit, hoc esse relinquendum iudicis arbitrio, ex quo solent
mercatores imo & alij diligentes patresfam. conficere libros
rationum redituum, & impensarum domus separatos à li-
bris negotiationum; nō vt dissensus à societate arguatur: sed
vt sciant, quas pecunias accipiāt pro impensis, quæ in domo
fiunt: & quas pro vsu negotiationis. Crediderim ego spectan-
44 dum esse effectum † conscriptionis libri rationum: si confe-
cto libro fratres, vel affines ipsi, vel singulis annis, vel certis tē-
poribus calculos ineunt, reddentes rationē de à se gestis. Hoc
in casu existimauerim rectè sensisse Decium prædicto in lo-
co. Et hoc in casu etiam rectè loquitur. Ias. in cons. 2. colum.
4. versi. decimo facit. lib. 3. Cum dixit, quod si vnus fratrū fa-
tetur se esse debitorem alterius, significat; non esse inter eos
societatem omnium bonorum. Hoc sane intelligerem, quan-
do (vt dixi) reddita esset inter eos ratio. Et ita etiam sunt in-
telligenda quæ respondi in cons. 12. nu 17. lib. 1. Et accedit,
quod hoc in casu deficit vnum ex tribus requisitis, quibus di-
ximus societatem omnium bonorum contractam præsumi,
nempe communis habitatio, redituum & lucrorum commu
nicatio, & de gestis nulla hinc inde reddita ratio. Deficeret
enim nostro in casu hoc postremum. Si vero, confectis ipsis li-
bris rationum, nunquam conficiuntur calculi, rectè sensit Al-
ciatus, ratione ab eo perpensa.

Declaratur secundo, vt locum non habeat hic casus, quan-
45 do † iam ab ipso initio communis habitationis, & commu-
nicationis bonorum, & lucrorum, vnus ipsorum fratrum vel
affinium, emeret aliqua nomine proprio, & ea describi face-
ret in catastro, seu æstimo nomine etiā proprio, cæteris scien-
tibus. Nam tunc non præsumitur societas omnium bonorū:
sed solum eorum, quæ inuicem communicantur. Ita Craue.
in cons. 26. num. 2. post multos ab eo congestos: & illum secu-
tus sum in consi. 12. num. 14. vers. 6. renouatam. Idem quando
46 omnes † ipsi fratres vel affines separatim nomine eorū pro-
prio emerent, omnibus scientibus. Ita Alciat. in resp. 359. col.
vlt. atque ita declarari potest responsum Ancha. in cons. 302.
num. 7. & quod tradit Ias. in l. 1. nu. 17. C. qui test. facere poss.
qui loquuntur quando cæpta societate, eorum vnus tantum
emit, cæteris inscijs. & prædictis accedunt Bald. in cons. 487.
lib. 5. & Decianus in cons. 56. num. 38. lib. 1. qui fortiori in ca-
su responderant.

Declaratur tertio, vt non habeat locum hic casus, quando
mortuo patre, vel altero ex fratribus, inter quos erat societas
47 omnium bonorum, vnus deinde fratrum, nouas † fecit libro-
rum inscriptiones sub suo nomine tantum, vel suo, & alterius
solummodo. Hoc in casu non præsumitur continuata illa
antiqua societas omnium bonorum, sed noua negotia sepa-
ratim, vel vnà cum eo tantum à se inscripto velle tractare. Ita
respondi in consi. 12. num. 16. lib. 1. & in consi. 121. num. 96.
lib. 2. post multos ibi commemoratos, & attingam in subse-
quenti præsumptione.

PRAESVMP. LVII.

Societas dissoluta, quando renouata præsumitur.

SVMMARIVM.

1 *Societas semel dissoluta, nisi probetur, renouata non præsumitur.*
2 *Societatis renouatio vel verbis expressis, vel tacite facta, coniectu-*
ris probatur.
3 *Societas renouata præsumitur, sorte principali in negotiatione re-*
licta.
Idque præsumi si apud illum socium qui communi nomine admini-
strabat. nu. 4.
5 *Capitali dimisso apud socium antiquum, calculo primæ societatis*
finitæ, iam facto, si is suo nomine solo vt & ante, libros rationū
conscribat, finita ne an renouata præsumatur societas, opiniones
duæ sunt. nu. 6. & 7.
8 *Societas transiens ad hæredes ex pacto, si societatis forma & mo-*
dus non immutetur, capitale apud sociū dimissum, præsumit so-
cietatis continuationem.
9 *Voluntatis continuatio potius quàm mutatio præsumitur.*
10 *Societatis primæ tempore finito, redditisq; rationibus, si post sortis*
& lucri receptam partem, socij demum pecuniam pro capitali
conferant, renouata præsumitur societas.
11 *Consensus ex facto inducitur, sicut voluntas factis declaratur.*
12 *Factum positiuum consensum arguere.*
13 *Societatis primæ tempore finito, si redditis rationibus, capitale di*
mittatur apud socium qui nomine communi negociabatur, non
tamen renouata præsumitur societas, cum modus & forma ne-
gociandi permutantur.
14 *Societatis renouatæ coniectura est, nouis lucri communicatio.*

Consen-

15 *Conſuetudine extante, vt ſocietas continuata dicatur, ſi non renouetur expreſsè, ſecundum eam contraxiſſe præſumuntur mercatores aut ſocij.*
16 *Socijs bona poſt diuiſionem communiter poſsidentibus, renouatæ ſocietatis eſt coniectura.*

Xplicandum nunc eſt, quando ſocietas diſſolnta,
renouata, atq; ita noua inchoata præſumatur. Qua
in re conſtituenda eſt regula, ſocietatem non præ-
1 ſumi † renouatam: ſed qui renouatam fuiſſe alle-
rit, probare debet. Ita reſponderunt Caſtren. in conſi. 73. In
cauſa quæ vertitur inter Gabrielem. colum. 1. lib. 1. & Corne.
io conſi. 54. nu. 2. verſ. & ſatis. lib. 1. quos ſecutus ſum in conſi.
121. num. 70. in fine. libr. 2. Ea eſt manifeſta ratio, quia reno-
uatio hæc dicitur eſſe quid facti, ob id non præſumitur. l. io
bello. §. factæ. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. & dicemus inf. lib.
6. in præſump.
2 Renouatio autem ſocietatis † probatur facta, vel ex mani-
feſtis verbis, iux. l. 4. cum ſeq. ff pro ſocio & tradit Soc. ſen. in
conſ. 87. nu. 11. in fine. lib. 1. vel tacitè, quando ſcilicet conſen-
ſu tacito, qui coniecturis colligitur, id fit. l. plane ff. pro ſocio,
& ſcripſerunt multi à me congeſti in conſ. 121 nu. 72. li. 2. vbi
aliquot coniecturas renouatæ ſocietatis commemoraui, &
quæ paucis hic repetam.
Prima coniectura renouatæ ſocietatis eſt, quando finita
3 ipſa prima, illud totum capitale, quam ſortem † noſtri appel-
lant, relinquitur in ipſa negotiatione. Verùm in hac conie-
ctura diſtinguendi ſunt aliquot caſus, vt ſcripſi in d. conſilio
121. nume. 73.
Primus eſt, quando finita prima ſocietate, illud totum ca-
4 pitale relictum fuit apud † ſocium illum, qui conſueuit com-
muni nomine negotiari, quemadmodũ antea. nempè in ſcri-
bendo rationes, vt communes, nihil immutando ex prima ſo-
cietatis forma. Hoc caſu præſumitur renouata & quodammo
do continuata ſocietas. Cũ nulla detur diſformitas inter pri-
mam, & ſecundam. Ita multorum auctoritate reſpondi in d.
conſ. 121. nu. 73. verſ. primus caſus. lib. 2.
Et caſus iſte multo magis procedit, quando non ſolùm an-
tiquus negotiando modus, antiquaq; forma obſeruatur, ſed
etiam lucrum in cõmuni ponitur; ſicuti in hac ſpecie reſpon-
dit Abb. in conſ. 87. lib. 2.
Secundus eſt caſus, quando apud ſocium dimiſſum eſt ca-
5 pitale † antiquum, facto ſcilicet calculo primæ ſocietatis iam
finitæ: & non conſtat eſſe mutatam, vel formam, vel modum
negotiationis, vt putà, quia ſocius qui negotiatur, erat ſoli-
tus negotiari expreſſe ſuo ſolo nomine: inſcribendo ſuo ſolo
nomine libros rationum, dando literas de negotijs, ſuo no-
mine ſolo ſed tñ tacite communi nomine negotiabatur, quia
communicabat lucrum cum altero ſocio. Hoc in caſu, an illa
ſola dimiſsio capitalis apud ſocium, qui negotiationem pro-
ſequitur arguat continuatam, ſeu renouatam ſocietatem,
etiam ſi non conſtet de communicatione lucri, eſt dubium.
Nam hac de re ſunt opiniones. Vna enim fuit opinio eorum,
6 qui † ſcripſerunt, præſumi renouatam ſocietatem. Ita Petrus
de Vbaldis in tract. de duobus fratribus. parte 5. nu. 39. Cum
diffinit quæſtionem de ruſtico, qui retinet vaccas ſocidi ela-
pſo tempore primi ſocidi, & apertius Alexand. in conſil. 136.
num. 4. lib. 5. Ita etiam intelligi poſſunt Socin. Sen. in conſil.
87 nu. 12. verſ concluditur ergo. lib. 1. & clarius Pariſ. in conſ.
82. num. 36. lib. 1.
7 Secunda fuit opinio eorũ qui dixerunt, ex ea † dimiſsione
capitalis apud antiquum ſocium, non præſumi renouatam
ſocietatem Ita Caſtr. in conſ. 415. Iſta ſocietas. in ſecundo du-
bio. lib 1. qui loquitur fortiori in caſu, quando ſcilicet finito
primo ſocietatis tempore, nec capitalis, nec lucri facta eſt di
uiſio: ſed totum apud antiquum ſocium dimiſſum fuit. Idem
& apertius reſpondit Crottus in conſi. 15. nu. 15. Et poſterio-
rem hanc opinionem ſecutus ſum, in d. conſ. 121. nu. 82. verſ.
altera fuit opinio. &c. quibus argumentis hanc defenderim:
& quibus primam illam confutauerim eo in reſponſo ſcripſi,
ea propter hic de induſtria non repetam.
Tertius eſt caſus, quando ſocietas à ſocio primo tranſit in
8 † hæredem ipſius ſocij, ex pacto conuento: & ipſius ſocietatis
forma, & modus non immutatur, & ille hæres defuncti ſocij
dimittit capitale apud ſocium, qui ſuo ſolo nomine negotia-
batur. Hoc in caſu ſocietas præſumitur continuari vt prius.
Ita loquitur Pariſ in conſ. 82. num. 36 & 37. libr. 1. Nam hoc
caſu illa dimiſsio capitalis, arguit voluntatem hæredis eſſe,
velle continuare ſocietatem à ſuo prædeceſſore contractam.
Arguit etiam voluntatem eſſe eandem ſocij retinentis. Et hic
caſus differt à præcedenti, quia in illo extincta erat omnino
ſocietas illa prima: & iden ibi agit de eius renouatione: Hic
verè in caſu de ſola continuatione, quæ continuatio præſu
mitur, rebus ipſis omnibus eodem primæuo in ſtatu perma-
nentibus, excepta morte vnius ſociorum. Et ſi dicatur, quæ
ergo erat dubitatio in ea ſpecie Pariſij: dico dubitationem
illam fuiſſe, quia videbatur dicendum, hæredem non conſen-
ſiſſe continuationi ſocietatis, ex quo, illo facto non declara-
uerat animum ſuum. Et etiam quo ad ſocium retinenté apud
ſe pecuniam, non videbatur adhibitus conſenſus continuan-
di. Verùm tamen aliter & recte reſpondit Pariſius, quia quò
ad hæredem aliud factum non requirebatur, quàm traditio-
nis pecuniæ; quæ ſane traditio ſatis inducitur ex illa dimiſ-
ſione, & patientia, poſteaquam non probatur hæredem tunc
eſſe alterius opinionis, quàm perſeuerare in ſocietate. Volun-
9 tatis enim continuatio, † non autem mutatio præſumitur. l.
nam ad ea. ff. de cond. & demon. Quò etiam ad retinentem.
eadem præſumitur voluntas continuandi ſocietaté, niſi con-
trariũ declaret. Hũc caſum ita explicaui in d. conſ. 121. nu. 88.
10 Quartus eſt caſus, quando finito tempore primæ † ſocieta-
tis, redditiſq; hinc inde rationibus vnuſquiſque ſociorum ſu-
mit partem ſuã capitalis, & lucri, & deinde pauló poſt, adhuc
in communi ponunt capitale, & non conſtat (vt ſuperiorib. in
caſib.) mutatã eſſe formã primæ negotiationis. Hoc in caſu
præſumitur renouata ſocietas. Ita intelligo Caſtren. in conſi.
73. In cauſa quæ vertitur Gabrielem. col. 1. ibi, vel poſitio ca-
pitalis in cõmuni. lib. 1 Ea eſt ratio, quia hoc dicitur quod-
dam factum: non autem non factum, vt ſuperiore caſu.
11 Quamobrem conſenſum infert, cum conſenſus, † ea facto
inducatur, ſicuti ea facto voluntas ipſa declaratur. l Paulus.
ff. rem ratam hab. & in ſpecie ita reſpondit Ancha. in conſil.
302. Materia de qua quæritur. num. 2. Et ſcribit Inno. in cap.
olim. de reſt. ſpolia. quem ſecutus eſt Imola in l. ſi mora. in fi.
ff. ſol. matr. factum poſitiuum eſſe fortioris effectus ipſo ne-
12 gatiuo. Et factum poſitiuum arguere † conſenſum, reſpondit
Soc. ſen. in conſ. 196. col. 2. in prin. lib. 2. Et hunc caſum ſic ex-
planaui in d. conſi. 121. nu. 89 & 90.
Quintus & vltimus eſt caſus, quando finito primæ ſocie-
tatis tempore, redditis rationibus, apud ſocium qui ſolitus
eſt communi nomine negotiari, remanet capitale: Et is ſo-
13 cius negotiator, perſeuerat in negotio; ſed mutat † modum
& formam negotiandi, vt puta, mutat inſcriptiones librorũ
negotiationis: quas ſanè inſcriptiones tunc ſuo nomine pro-
prio facit, cum tamen prius nomine communi factæ eſſent:
Vel quid ſimile agit, ex quo conſtat modum negotiandi eſſe
à primo difformem. Hoc in caſu (admiſſa etiam ea opinione,
quod ſolius capitalis dimiſsio apud ſocium, arguat renoua-
tam eſſe ſocietatem) dicendum eſt, non præſumi atq; cenſeri
renouatam ſocietatem. Nam hæc coniectura quæ oritur à di-
miſsione capitalis, eſt debilior ea quæ naſcitur à variato mo-
do negotiandi, ſicuti multis demonſtraui in d. conſi. 121. nu.
91. cum multis ſubſequentibus. Et ibidem num. 101. reſpon-
di, nunquam ex ſola dimiſsione capitalis, ſicque ex ea patiẽ-
tia cenſeri renouatam ſocietatem, quando vltra patientiam
requiritur aliqua ſolemnitas.
Secunda eſt coniectura, & præſumptio renouatæ ſocieta-
14 tis quando denuò † lucra communicantur. Ita Petrus de
Vbaldis in tract. de duobus fratribus. parte 3. q. 2. num. 36. &
egregie Soc. ſen. in conſ. 192. col. 3. verſ. confirmatur hæc. lib.
2. Et hos ſecutus ſum in d. conſi. 121. num. 105. quo loci dixi
hanc coniecturam non procedere, quando ſocius negotiator
alteri aſsignaſſet partem debitorum præteritæ ſocietatis, vt
illos ſuo nomine exigeret.
Tertia eſt coniectura & præſumptio renouatæ ſocietatis,
15 quæ ducitur † à conſuetudine mercatorum. Nam ſi extat cõ-
ſuetudo, niſi expreſſe dicatur, ſocietatem non debere con-
tinuari nec præſumi renouatam, mercatores cenſentur ſub
ea conſuetudine iniuiſſe ſocietatem: & ita illa non continua-
bitur, ſeu cenſebitur renouata. Ita Socin. ſen. in conſ. 160. nu.
8. & in conſ. 162. nu. 11. lib. 2. quem ſecutus ſum in conſi. 121.
nu. 106. quo loci dixi poſt Caſtrenſem, eſſe probandum quod
tacentibus & nihil dicentibus ſocijs, conſuetudo induxerit,
vt cenſeatur ſocietas renouata. Et ibi. num. 107. dixi procede-
re, niſi appareat de diſſenſu expreſſo. Et traditio Socin. com-
probatur auctor. Baldi in l. 1. q. 2. C. pro ſocio. & Pariſ. in cõſ.
90. nu. 45. lib. 1. cum dixerunt, ſocietatem præſumi contractã
ſecundum loci conſuetudinem.
Quarta eſt coniectura renouatæ ſocietatis, quando ſocij
poſt bonorum diuiſionem, adhuc illa communiter poſsidẽt.
Ita Roman. conſi 418. Craue. in conſi. 73. nu. 13. quos ſecutus
ſum in conſi. 122 nu. 51.

PRAE-

PRAESVMP LVIII.

Pecuniam ſolutioni paratam fuiſſe quando præſumatur: & in mutuo ſpeciale non eſſe, quod pecuniæ ſolutioni paratæ dominium in mutuatarium transeat.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium in mutuo nullum conſiderari, ad transferendam dominium pecuniæ ſolutioni iam deſtinatæ.*
2 *Dominium pecuniæ ſolutioni deſtinatæ, etiam in alijs contractibus quam mutuo transferri.*
3 *Pecuniam ſolutioni paratam fuiſſe, coniecturis probatur, ſecundum Alciat.*
4 *Pecuniam ſolutioni deſtinatam eſſe, non præſumi, ratioque huius. numero 5.*
6 *Pecuniam ſolutioni paratam coniecturam præbet.*
Perſonæ qualitas. nu. 7.
Conſiderandam tamen eſſe debiti ſummam. nu. 10.
Si quis ſit debitor depoſiti. nu. 11.
Et de quo depoſito accipiendum. num. 12.
Si ſemel pecuniam in promptu debitor habuerit. nu. 13.
Si creditor aſſerenti debitori ſe paratam habere, fidem det vel aſſentiatur. num. 16.
Si tamen de ipſarum partium præiudicio tantum agatur. nu. 17.
Si teſtes affirmant ſe penes debitorem tantam quæ ſolutioni ſufficiat vidiſſe. num. 18.
8 *Locuples, & opulentus pecuniam præſumitur habere in promptu.*
9 *Mercatori vili & pauperi affirmanti ſe gemmas habuiſſe, non habendam fidem.*
14 *Rem qui ſemel habuit, adhuc præſumitur habere.*
Idque tam in mobilibus, quam immobilibus. nu. 15.

Vm mutui tractationem auditoribus explicarem; affirmaui veram eſſe receptam Doctorum ſententiam, nullum conſiderari priuilegium † in mutuo,
1 vt transferatur dominium pecuniæ, quæ ſolutioni parata eſt: quemadmodum ſcripſerunt Bar. in l. ſingularia. nu. 6. Caſtren. & reliqui; & nouè Bologne. nu. 37. Eſt enim verius
2 etiam in reliquis contractibus † tråsferri dominium rei, quæ ſolutioni parata eſt ſicuti probant tex. l. eius rei. cum l. ſeq. ff. de rei vend. l. ſi ſponſalibus. §. 1 ff. de iure dotium. l. 3. §. ſed ſi debitorem, cum l. ſeq. ff. de donat. inter virum, & vxo. & l falſus. §. ſed etſi is. ff. de furtis. Dubitari autem ſolet, quomodo dici poſsit conſtare pecuniam fuiſſe ſolutioni paratam. Al-
3 ciatus in l. ſingularia. num. 8. docuit conſtare poſſe † præſumptionibus, & coniecturis. Rem hanc paulo diligentius explicando dicimus eſſe pro regula conſtituendum, præſumi pe-
4 cuniam † non eſſe paratam ſolutioni. Ita manifeſte reſpódit Bald in conſ. 318. Practica ciuitatis. col. 2. ver. dico quod de-
5 bitor. li. 1. Ea ratione motus eſt, quia hæc eſt mera † negatiua non coarctata, quæ non eſt obiectum ſenſus, vel viſus; cum non terminetur ad aliquod ſubiectum viſibile. Et hæc ipſa negatiua, non eſt, (inquit Baldus) ſubſtantia nec qualitas, nec aliquod de prædicamentis. Et ideò non eſt ens naturale, & per conſequens nec probabile, niſi per confeſsionem, iuxta. l. actor. de probat. & c. 1. de confeſſ. in 6. Receditur tamen ab hac regula, & præſumptione contrarijs præſumptionibus, &
6 coniecturis, quibus † præſumitur pecuniam fuiſſe, eſſeq; ſolutioni paratam. Et inter coniecturas hæ connumerantur.
7 Prima eſt, quæ ſumitur ex † qualitate perſonæ iuxtà. l. ſi ve-
8 ro. §. 1. ff. qui ſatiſd. cog. Cum itaq; quis eſt locuples, † & opulentus pecunioſuſq;, præſumitur habere pecuniam paratam, & in promptu. Ita docuit Bar. in d. l. ſingularia. ff. ſi certū peta. in fine. quem ibi ſecuti ſunt Caſtren. Alexan. & Iaſon. Purpur. & Alciatus. nu. 8. Idē affirmarunt Salicetus in l. ſi ex pretio. col vlt. q. 1. C. ſi certum peta. Craue. in conſ. 191. num. 8. & Benuen. Straecha in tract. de mercatura. parte ſecunda num. 20. Eſt propè ſimile quod colligitur ex Abbat. in cap. vlt. in fi. de his quæ vi metusvè cauſ. Cum dixit, non eſſe habendam
9 fidem vili pauperiq; † mercatori affirmanti ſe habuiſſe gemmas. Ergo contra in mercatore diuite. Eſt quoq; ſimile prope quod ſcripſit Bar. in l. cum oportet. num. 5. C. de bonis quæ liberis. cū docuit, quod res præſumitur à filio quæſita, ex proprijs pecunijs, & bonis; non autem ex pecunia patris, quando ipſe filius erat vir induſtrius, & qui negotiando lucrabatur. Hæc autē coniectura à Bar. & ſequacibus probatur arg. l. 4. §. mel or. ff. de in diem adiect. quo tamen loci iuriſcon. non explicat, quæ ſit perſona illa, quæ dici poſsit paratā habuiſſe pecuniam, quæ meliorem offerebat venditori conditionem. Crediderim coniecturam hanc non eſſe ita abſolute, & late intelligendam, vt eam Doctores noſtri conſiderant: ſed habē-
10 dam † eſſe rationem quantitatis pecuniæ, & qualitatis ipſius diuitis, & opulenti mercatoris. Nā tā ingens ſumma eſſe poſſet, vt ille mercator, qui nō conſueuit relinquere pecuniam in arca otioſam, in promptu, paratamq; non habeat ad ſoluendum, ſicuti quotidiana ipſa experientia docet.
11 Secunda eſt coniectura, quando quis eſt debitor † depoſiti. Nam tunc præſumitur habere pecuniam ipſam iam depoſitam in promptu, & paratam reſtitutioni Ita Caſtren. in d. l. ſingularia. num. 26. Alexan. in fine. Purpur. in fine. & Alcia. num. 8. Eſt ratio, quia alioqui præſumeretur delictum, nempe contractatio ipſius rei depoſitæ; cōtra l. 1 §. ſi rem. ff. depoſiti. Ad euitandum ergo delicti præſumptionem, præſumitur pecuniam eſſe paratam reſtitutioni. ſimile prope tradit Bar. in l. cum oportet. nu. 5. C. de bonis, quæ liberis. cum dixit, quod ad euitandum delictum præſumitur tutorem ex proprijs pecunijs acquiſiuiſſe: non autem ex illis pupilli.
12 Hæc tamen coniectura intelligitur procedere in † depoſito regulari: ſecus verò in irregulari: hoc eſt, quando data fuit facultas vtendi pecunia ipſa depoſita, iuxta l. Lucius & l. die ſponſaliorum. §. 1. ff. depoſiti. Nam tunc ceſſat illa ratio præallegata, quod pecuniæ diſtractio nō præſumatur, ne alioqui præſumatur delictum. Ita declarant Alex. Purpur. & reliqui ſupra commemorati.
13 Tertia eſt coniectura, quando † debitor habuit ſemel pecuniam in promptu, & paratam ſolutioni. Ita Alcia. hic. nu.
14 8. Ea eſt ratio, quia qui † ſemel rem habuit, adhuc præſumitur rem habere. l. ſiue poſsidetis. C. de probat. vbi gloſſa; Bald.
15 & reliqui. Quæ ſententia procedit † non ſolum in rebus immobilibus: ſed etiam in mobilibus, vt ſcribunt Bar. in l. ſi quis ex argentarijs. §. an vero hæredi. num. 1. ff de eden. Felinus in cap. ſcribebam. col. vlt. de præſump. Ripa in cap. cum eccleſia. num. 23. verſic. amplia de cauſa. poſſ. & proprie. & Alciatus in tract. de præſump. reg. 2. præſump. 21. num. 4. Et hæc quidem communis eſt ſententia. & ſi ab ea diſſentiant nonnulli commemorati, & probati à Iaſone, in l. ſi quis ex argentarijs. §. Prætor. num. 12. ff. de eden & in l. quod te in fine. ſi certum peta & Purpur. in d. l. ſingularia. in fine, qui ob id coniecturam hanc non recipit.
16 Quarta eſt coniectura, quando debitor † affirmat ſe habere pecuniam paratam: & illi aſſertioni conſentit creditor. Nam & tunc præſumitur ita eſſe, ſicuti docuit hic Alciat.
17 nu. 8. ſi modò de ipſarum partium præiudicio † tantummodò agitur, ſtatur enim tunc illi aſſertioni, iuxtà glo §. aliæ. in inſtit. de actio. & tradunt Iaſon in §. ſed iſte. num 84. in inſtit. de actio. Secus verò cum agitur de alterius præiudicio, & creditor dicit ſe habere pecuniam ſolutioni paratam Nam tunc illi aſſertioni non creditur; ſicuti ſimilibus in caſibus ſcribunt Bart. in l. inter omnes §. recte. num. 2. ff. de furtis. Dec. in c. nouit. in fine. de iud. & Alciatus in tract. de præſump. reg. 3. præſump. 16. num. 6.
18 Quinta eſt coniectura, quando teſtes affirmant † ſe vidiſſe in crumena debitoris pecuniam ipſam. Hoc caſu præſumitur ſolutioni paratā fuiſſe. Ita Purpur. in hac l. ſingularia nu. 10. qui tamen hoc intelligit, quando aſſerit tantam ſe vidiſſe pecuniam quanta ad ſolutionem ſufficere poſsit ex traditione Barto. in l. cum ſeruus in fine. ff. de cond. & demon. & Baldi in l. acceptam quæſt. 11. C. de vſuris. & in l. ſi ex cautione. q. 7. C. de non numer. pecun. & ſenſit etiam Alciatus in d. l. ſingularia. num. 8. in fine.

PRAESVMP. LIX.

Mercator an præſumatur ſoluendo, vel non.

SVMMARIVM.

1 *Mercator habens multas merces quæ difficulter exportari poſſunt, ſoluendo eſſe præſumitur.*
Idem ſi intricata habeat nomina debitorum in magnis ſummis, adeoque fugæ ceſſet ſuſpicio. nu. 2.
3 *Soluendo non eſſe præſumitur mercator accipiens pecuniam ſub vſuris.*
Idem ſi eaſdem merces, dilata ſolutione emptas, præſenti pecunia minori pretio vendat. nu. 4.
Idem ſi merces habeat in locis periculoſis. nu. 5.
Vel bona illius vendantur. nu. 6.

Poſtea-

POſteaquam de mercatore, quem pecuniam ſolutiuni paratã habere præſumi, diximus ſuperiore præſumptione, placet nunc ſubijcere, mercatorẽ aliquando præſumi ſoluẽdo, aliqñ non. Eſt enim prima conie-
1 ctura eum eſſe ſoluendo qui multas merces † habet, quæ difficile amoueri atq; exportari poſſunt. Ita Bar. in l. ſciendum. ff qui ſatiſd. cogantur. & ibidem Iaſ. nu. 3. qui alios recenſet affirmantes hunc mercatorem non eſſe ſuſpectum vt decoquat. Secunda coniectura, quando habet mercator intricata
2 debitorum † nomina, in magnis pecuniarum ſummis, adeo quod ceſſet ſuſpicio fugæ, cum non facilis ſit eorum exactio. Ita Alex. in l. facere. ff. ſoluto matr. in conſ. 87. lib. 2. Caccialupus in tract. de debitore ſuſpect. nu. 10. Iaſ. in d. l. ſciendum. in prin num. 3. & in §. ſi fundus. nu. 7. ff. qui ſatiſdat. cogantur. & Beneuenutus Stracha in tract. de mercatura. parte 2. num. 25.

E contra, quod non præſumatur ſoluendo, ſed ſuſpectus,
3 coniecturam primò facit, quando † accipit pecuniã ſub vſuris Nam tunc præſumitur pauper, & effici non ſoluendo. Ita glo. in l. 2. in prin. in verbo, ſuſpectum. ff. ſoluto matr. vbi Ripa nu. 38. idem Ripa in l. 2. in prin. nu. 55. ff. eod. & Beneuenutus Stracha in d. ſecunda parte. nu. 27.

4 Secunda eſt coniectura, quando † mercator verſuram facit, ſeu dilata ſolutione ad diem, merces eaſdem viliori pretio quàm emerit præſenti pecunia, venderet. Eſt ſanè coniectura hunc malè rem ſuam agere, & ad inopiam vergere. Ita Iaſ. in d. l. ſi conſtante. num. 138. & Stracha in dicta ſecunda parte. num. 28.

5 Tertia eſt coniectura, qñ mercator habet merces † in loco periculoſo, vt in mari, vbi immineret pyratarum incurſus aut in montibus, vbi aquarum impetu madefieri poſſet. Hunc. n. non ſoluendo effici veriſimile eſt, ſicuti ſcripſerunt gl. in l. 2. in prin. in verbo, ſuſpect. ff. ſoluto matr. vbi Bar nu. 9. Alex. nu. 10. Iaſ. nu. 26. Ripa. nu. 51. Idem affirmarunt Iaſ. in d. l. ſciendum. in prin col. 2. ff qui ſatiſdare cog. Beneuenutus ſtracha in d. tract. de mercatura. parte ſecunda nu. 26.

6 Quarta eſt coniectura, quando † mercatoris bona venduntur. Ita Bar. in l. tres. nu. 4. ff. de adminiſt. tuto.

PRÆSVMP. LX.

Societatis diuiſio quando facta præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum diuiſio cum quid facti ſit, non præſumitur.*
2 *Bonorum diuiſionem factam eſſe, præſumptionibus probari.*
3 *Fratres ſeparatim habitantes longo tempore, poſſidendo pro ſingulis portibus, percipiendo commoda, & onera ſubeundo, diuiſiſſe præſumuntur.*
Quod extẽditur etiam in minore ſine curatoris autoritate aut prætoris decreto diuidente, ſi maior factus poſſidendo per decenniũ taceat. nu. 4.
5 *Fratres pro diuiſo poſſidentes, ex taciturnitate lõgi temporis, præſumuntur in diuiſione facta omnes rationes rectè diſtraxiſſe.*
6 *Fratres poſſidentes partes inæquales, non præſumi diuiſionem feciſſe, ſi tamen illa magna ſit inæqualitas. nu. 8.*
7 *Aequalitas vt inter fratres ſeruetur multa à lege inducuntur, & præſumuntur.*
9 *Iurium incorporalium fratres non præſumuntur feciſſe diuiſionem.*
10 *Societati renunciaſſe frater præſumitur, qui ſeparatim negotiari cæpit ſibique acquirere.*
Diſſentiente tamen Baldo, dum aliorum fratrum conſenſus non adſit. num. 11.
Diſtinguitur, vtrum ſcientibus, & patientibus alijs fratribus hoc faciat vel non. num. 12.
13 *Bonis fratrum in cataſtro ſeu æſtimi libro ſeparatim conſcriptis, ſocietatis diſſolutæ facit præſumptionem.*

Vm ſupra diſputatum à nobis ſit, quãdo inter fratres præſumatur contracta bonorũ ſocietas: nunc explicandum atq; diſſerendum eſt, quando inter eos præſumatur facta ipſorũ bonorũ diuiſio. Qua
1 in re dicimus primùm, † diuiſionem nõ præſumi; cũ quid facti ſit. Et in ſpecie tradit Maſcard. in concluſ. 526. num. 1. etſi Doctores quos commemorat hoc non ſcripſerint.

Cæterùm coniecturis, & præſumptionibus, factam fuiſſe
2 † diuiſionem probari ſatis poteſt, quemadmodum affirmant omnes, quos infra commemorabimus.

Prima coniectura, & præſumptio eſt, quando longo tem-
3 pore fratres † ipſi ſeparatim habitarunt, nempè decem annis inter præſentes, & viginti inter abſentes, & quilibet ſolus poſſedit partem ſuam, ſubeundo onera pro ea parte tantum; & emolumentum ex ea percipiendo. Ita gl in l. pen C. communi diuidu. vbi Bart. Bald. & Alber. Idem Bart. in l cum de in rem verſo. nu. 5. ff. de vſuris. & in l. qui in aliena in prin. ff de acquiren. hæred. & ibidem Baldus, Angelus Alexan. & Iaſon. Idem Bald. in l. 1. colum 11. C. qui admitti. & in l 1. nu. 12. C. de fideicom. in conſ. 437. Quædam puella. in fin. lib. 2. & in conſil. 281. Proponitur quod minor. lib. 2. Caſtren. in l. ſi filius C. de petitio. hæred. & in conſi. 126. Non ſequendo ordinem. nu. 2. lib. 2. Roma. in conſ. 505. nu. 3. verſ. tertiò principaliter, & in con. 418. nu. 2. Alex. in conſ 92. nu. 3. lib. 3. & in conſ. 25. nu. 3. lib. 5. Calcan. in conſ. 23. nu. 4 Iaſ in l. ſi certis annis. nu. 11. & num. 37. C. de pactis. in l. 1. num. 15. verſi. 4. limita C. qui adm. & in §. quædam. in inſt. de actio. & idem in conſ 128. nu. lib. 1. & in conſi. 172. nu. 5. lib. 4. Socinus ſen. in conſ. 164. col. pen. lib. 2. Ruinus in conſ. 117. col. vlt. & in conſ. 162. num. 5. lib. 3. Decius in conſi. 79. in fine. Balbus in tract. de præſcriptio. in tertia parte principali. q. 10. principali. nu. 39. Io. Baptiſta de ſancto Blaſio inter conſilia Bruni in conſ. 66. nu. 35. & num. 37. Gratus in conſ. 151. colum 1. lib. 2. Ripa in cap. ſæpe. nu. 2. verſ. duodecimum de reſti. ſpolia. Alciat. in reſpon. 93. num. 7. Boerius in q. 58. Rubeus in conſ. 154. num. 5. Alba in conſil. 11. nu. 25. Bero. in quæſt. 4. num. 14. Crauе. in conſ. 318. num. 1. in fine. Tiraquell. in tracta. de præſcrip. in gloſſ. 4. verſic. decimoquarto. Tiraquellus de præſcriptionibus. glo 4. verſ. ſed & multi hoc. Teſaurus in deciſ. 205. & Anton. Gabriel in li. 2. concluſionum. in tit. de præſump. concluſ. 1. nu. 58. Ea ratione fulcitur ſententia hæc, quam perpendit Bar. in l. cum de ĩn rem verſo. nu. 5. ff. de vſuris. & in diſputatione. 7. Quæ incipit, Mulier habens. in ſi quia agitur de modico præiudicio. Et Bar. ſecuti ſunt Caſtren. in l. ſi filiusfa. C. de petitio. hæred. & Iaſ. in l. 1. col. 5. ver. limita quarto. C. qui admitti. Eſt ſanè leue præiudicium cum præſupponatur partes eſſe æquales. & hæc quidem præſumptio operatur retro reſpiciens principium. Nam præſumitur quod ab initio fratres iſti diuiſerint. Ita Bald. in d l. 1. nu 37. C. qui admitti.

Extenditur primò hæc coniectura, vt locum habeat, quan-
4 do † minor diuiſit bona ſuis cum fratribus, tempore minoris ætatis ſine curatore, vel iudicis decreto, quo caſu diuiſio non valet, præſuppoſito quod eſſet pubes, & non iurauerit, ſecundum diſpoſitionem auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſus vendit. & l. pen. C. de prædijs mino. & l. 1. §. ſi communis. ff. de rebus eorum. Attamen ſi poſt maiorem ætatem tacuit per decennium, poſſidendo pro diuiſo, cenſetur inducta tacita, & ſolemnis diuiſio, adeò quod non poteſt amplius retractari. Ita extendit Baldus in d. conſ. 282. Proponitur quod minor. lib. 2. quem probauit Franc. Balbus in d. tract. de præſcriptio. in tertia parte principali. q. 10 principali. num. 40. Et idem affirmarunt Ruinus in conſi. 117. in fine. lib. 3. Tiraquellus in d. tract. de præſcrip. in glo. 4. verſi. decimoquartu. & Maſcard. in d. concluſ. 326. num. 4.

Extenditur ſecundo. vt locum habeat etiam, vt tanti tem-
5 poris † taciturnitate, ſi nũquam petita fuit redditio rationis, præſumatur, quod omnia in dicta diuiſione fuerint terminata, & ratio hinc inde reddita, cum non ſit veriſimile, quod iã diu tacuiſſent. Ita reſpondit Caſtr. in conſi. 156. Non ſequendo ordinem. col. 1. verſ. tollitur etiam. lib. 2. quem ſecutus eſt Balbus in d. q. 10. nu. 41. Et ij quidẽ adducti ſunt textu. l. Procula. ff. de probatio. iuncta glo. d l. pen. C. communi diuid. Et rurſus, quia à communiter accidentibus, quando fratres ſunt diuiſuri bona communia, prius hinc inde reddunt rationes, de à ſe adminiſtratis, & geſtis, iuxtà. l. cum ſeruus. ff. de conditio. & demon. & ſcripſi in lib. 2. de arbitra iudicũ. caſu... Quare præſumitur, quod fratres reddiderint inuicem rationes, cũ tanto tempore diuiſio præſumatur.

6 Declaratur primo, vt non procedat hæc pſumptio. † quando partes eſſent inæquales. Nam tunc non præſumitur facta diuiſio. Ita Bal. & Caſtr. in d. l. pen. C. communi diuid. Alex. in conſ. 55. nu. 16. lib. 6. Fely. in cap. ſicut. colum. 15. verſi. hanc fallentiam. de re iudic. quos ſic refert, & ſequitur Balb. in d. q. 10. num. 43. & 44. Et his accedunt Nicolaus de Neapoli in §. quædam. q. 4. in inſt. de act. Caſtren. in l. filiusfam. num. 8. C. de petitio. hæred. Ruin. in conſi. 162. nu. 17. lib. 3. qui ob id. nu. 14. reſpondit, non præſumi factam diuiſionem, quãdo vnus poſſedit totum. Eandem ſententiã ſecuti ſunt, Trigonius in ſing. 123. Boer. in q. 58. nu. 8. & Maſcardus in d. concluſ. 526. nu. 8. & 11. Ea ratione fulcitur horum traditio, quòd nemo præſumitur iactare ſuum l. cum de indebito. ff. de probat. Non eſt ergo præſumendum, quod is qui minorem partem poſſidet, conſenſerit illi diuiſioni inæquali. Et præterea ceſſat hic illa ratio, qua dicunt Doctores præſumi factam diuiſionem,

nempe

nempe, qa agit de modico præiudicio Nostro.n.in casu, agi-
tur de magno, ex quo partes sũt inæquales. Et rursus accedit,
7 multa à lege † induci atq; p̃sumi, vt æqualitas seruetur inter
fratres, sicuti diximus supra in præsumptione... cum ergo de
inæqualitate apparet, dicendum est, non præsumi diuisionẽ.
His intelligimus minus recte sensisse Salicerũ in d.l. penul. C.
cõi diuid. quem secuti sunt Alex. in cons. 92. nu. 5. lib. 2. Angel.
Aretin. in §. vlt. in instit. de societa. Ias. in cons. 2. col. 10. vers.
quarto non obstat. lib. 3. & Ruin. in cons. 117. in fine. lib. 3. &
Tessaurus in d. decis. 205. num. 3. Qui quidem ea ratione moti
sunt, quia licet partes inæquales sint: attñ alter frater, vel so-
cius potuit recipere cõpensationem in pecunia. Quæ sane ra-
tio vera non est. Non enim sequitur, potuit recipere cõpen-
sationẽ, ergo eã recepit. Ita rationẽ hanc confutauit Franc.
Balbus in d. q. 10. nu. 44. Et accedit secundũ Ruinũ in d. cons.
162. nu. 17. hanc esse solemnitatem materialem, quod scilicet
interuenerit recompensatio facta pecuniis, & pretio; quæ qui-
dem solemnitas materialis non præsumitur §. pretium. in in-
stit. de empt. & vend. Et præterea (inquit Ruinus) inducerentur duo specialia ex eodem cursu temporis, hoc est diuisio fa-
cta, & datum pretium loco rei. Quæ duo specialia concurre-
re non possunt circa eundem actum. l. 1. C. de dotis promiss.
8 Hæc autem declaratio locum habet, quando magna † esset
inæqualitas: secus si tenuis, & modica. Ita Alex. in d. cons. 92.
nu. 4. & manifestius Alba. in cons. 11. num. 24.
9 Declaratur secundo, non habere locum in iuribus † incor-
poralibus. Ita Io. Baptista à sancto Blasio inter consilia Bru-
ni in cons. 66. nume. 58. Verum aliter scripsit Craue. in cons.
318. colum. 1. & 2.

Declaratur tertio, habere locum, quando alter frater nihil
re illa vsus est, secus si aliqua ea est vsus. Ita Io. Baptista in d.
cons. 66. num. 36. sicuti quando fratres causa melioris admi-
nistrationis feudi, alternatiue præponunt magistratus. sed
aliter prædicta declarat, & egregie quidem Crau. in d. cons.
318. nu. 2. vers. sed dicet aliquis; vbi plura scribit.

Secunda est coniectura, qñ vnus fratrum, qui vnà simul cũ
10 alijs fratribus negotiari consueuit, separatim † negotiari ce-
pit, & sibi acquirere. Ex hoc enim actu censetur diuisisse so-
cietatem eiq; renuntiasse. Ita Bar. in l. Titium aut Mæuiũ. §. al-
tero. ff de adm. tut. Bald. in l. cũ oportet. col. 2. C. de bonis quæ
liberis. Roma in cons. 418. in fine. Petrus de Vbaldis in tract.
de duob. fratrib. parte vodecima principali. nu. 9. Alex. in cõs.
78. nu. 1. lib. 1. & in cons. 92. nu. 3. lib. 2. Soci. sen. in cons. 192.
col. 3. vers. non enim per vnicum actum. libr. 2. Et hanc opi-
nionem secutus sum in cons. 12. in fi. lib. 1.

Cęterum dissentit Baldus in consil. 452. Duo fratres simul
steterunt. lib. 3. repetitum in cons. 478. eodem libro tertio, qui
respondit immo non dici dissolutã societatem, cum nõ adsit
consensus aliorum fratrum; sicuti omniũ consensus requiri-
tur in dissoluenda ipsa societate, vt & in ea contrahenda l.
actione. §. diximus. ff pro socio. Et Baldum secutus est Natta
in cons. 100. nu. 5. lib. 1.

Distinguendum est, quod aut is qui cœpit separatim nego-
11 tiari, id facit † scientibus, & patiẽtibus alijs fratribus; & hoc
in casu locum habet illa Bart. Baldi, Petri Vbaldi, & sequaciũ
opinio. si verò alij ignorãt, dissoluta dici non potest societas:
& ideò quæsita à fratre ipso communicari debent. Ita proce-
dit opinio Baldi in d. cons. 452. & Nattæ vbi supra. Et rursus
coniectura hęc locum non habet in societate exprese inita
vsq; ad certum tempus. Nam ante finitum illud tempus, si re-
nuntiari ei non potest expresse. dicta l. actione. §. qui societa-
tem. multo minus potest tacite, negotiando, & sibi acqui-
rendo separatim. Ita late respondit Cępolla in cons. 41. num.
4. in ciuilibus.

Tertia est coniectura, quãdo in libro æstimi, catastri ciui-
12 tatis, † descripta essent separatim bona ipsorum fratrũ. Hæc
sane descriptio argueret dissolutã fuisse societatem. Ita Alex.
in cons. 92. nu. 6. lib. 2. quem secutus est Mascardus in d. con-
clus. 526. num. 13.

PRAESVMP. LXI.

Diuisionem factam inter fratrem ætate minorem, & maiorem, præsumi factam prouocante ipso maiore, quando verum sit.

SVMMARIVM.

1 *Diuidere bona communia, est species alienationis, idque sine decre-
to Prætoris minor non potest.*
2 *Diuisio bonorum inter minorem & maiorẽ fratres, Prætoris decre-
to adhibito, maiore prouocante facta præsumitur: secus si fiat
extraiudicialiter. nu. 4.*
3 *Prætore auctore gesta, præsumuntur gesta solemniter.*

1 CVm diuidere † bona communia alienationis spe-
cies sit, l. 1. C. communia vtriusq; iud. & tradunt
Ruin in cons. 105. num. 9. lib. 5. & Simoncellus in
tract. de decretis lib. 1. tit. 4. num. 1. ea propter mi-
nor non potest sine Pręroris decreto, etiã prouocante maio-
re diuidere: sicuti post alios scripsi in lib. 2. de arbitrarijs iu-
dicum. casu 171. nu. 36. & idẽ scripsit Simoncellus in d. tract.
de decretis tit. 4. nu. 6. & nu. 23.

Dubitari autem cõtingit, an diuisio, quę facta apparet in-
ter fratrem minorem, & maiorem, pręsumatur facta prouo-
cante ipso maiore? Distinguendi sunt duo casus, quorum pri-
2 mus est, quãdo diuisio † facta fuit iudicialiter adhibito Prę-
toris decreto. Hoc sane casu pręsumitur facta prouocante fra
tre maiore. Ita in specie respondit Calcaneus in cons. 80. nu.
2. quem secutus est Hier. Gabriel. in cons. 36. num. 42. lib. 1. Ea
3 est ratio, quia gesta Pętore † auctore, eiusque adhibito de-
creto, pręsumuntur solemniter gesta; sicuti scripsimus supe-
riore libro. in pręsump. 75. vbi in quinto casu scripsi solemni-
tates modicę cognitionis pręsumi, si enuntiatę fuerunt.
4 Secũdus est casus, quando † diuisio facta fuit extraiudicia-
liter. Hoc in casu respondit Gabriel in d. cons. 36. nu. 42. non
pręsumitur facta prouocante maiore. Ita is intelligit Ange-
lum in cons. 66. num. 2.

PRAESVMP. LXII.

Librum societatis & mercatorum, præsumi scriptum consensu sociorum, & ob id probationem inter eos facere.

SVMMARIVM.

1 *Liber scriptus ab vno sociorum, qui scribere consueuerat, aliorum
consensu scriptus præsumitur, & probat contra socios. nu. 3.*
2 *Mandatum ex scientia & patientia præsum.*
4 *Liber ab omnibus socijs differenter scriptus, omniũ voluntate prę-
sumitur, & facit fidem inter eos.*
5 *Liber ab institore sociorum scriptus, mandato omnium præsu-
mitur.*
6 *Libro mercatoris scriptum ad fauorem tertij, præsumitur scriptum
mercatoris consensu.*

SOlet dubitari, an liber societatis mercatorum fra-
trum & similium, qui res bona & negotiationes
communes habent, conscriptus pręsumatur volẽ-
tibus & consentientibus alijs socijs & fratribus?
Qua in disputatione constituo aliquot casus.
1 Primus est qñ liber scriptus est ab vno sociorum, † qui scri
bere consueuit. Hoc casu scriptus pręsumitur consensu alio-
rum. Ita respondit Alex. in cons. 186. nu. 1. lib. 2. quem secutus
est Crau. in tract. de antiq. temp. in sexta particula primę par
tis principalis. nu. 57. Ea est ratio, quia pręsumitur sic manda
tum ab alijs socijs, qui scienter passi sunt illum scribere. Man
2 datum enim pręsumitur † ex scientia & patientia, vt scribunt
Innoc. in c. ex parte decani. de re iud. & alij. quos retuli supe-
riore libro pręsump. 15. in secunda declaratione, vbi explica-
ui quando mãdatum pręsumatur. Ex quo sequitur, quod hic
3 liber † probat pro scribente contra socios, sicut e contra.
Secundus est casus, quando liber iste communis fuit indif-
4 ferenter † scriptus ab ipsis omnibus socijs. Hoc etiam casu à
fortiori pręsumitur scriptus voluntate & consensu omnium,
& propterea inter eos fidem facit. Ita Baldus in rubr. C. de fi-
de instrum. nu. 35. vers. sequitur de scriptura sociorum. Alex.
in d. cons. 186. num. 1. lib. 2. Corne. in cons. 319. num. 14. lib. 3.
Socin. sen. in cons. 162. num. 15. in cons. 140. colum. pen. vers.
quarto & vltimo. & in cons. 291. nu. 14. lib. 2. Decius in consi.
68. num. 2. in fin. & Craue. in dicta sexta particula primę par-
tis princ. num. 59.
Tertius est casus, quando liber fuit scriptus non ab ipsis
5 socijs, sed ab institore † ipsorum sociorum. Hoc etiam casu
dicimus, librum pręsumi scriptum mandato omnium socio-
rum, cum eorum consensu fuerit is pręposisus negotiationi.
Ita respondit Castren. in cons. 314. Omisso primo. col. 2. vers.
& quod pater. libr. 2. quem secutus est Craue. in dicta sexta
partic. num. 26. & num. 55.

Quartus

Quartus eſt caſus, quando mercator habet aliquid ſcriptũ
6 † contra ſe, in ſuo libro negotiationis, & diſputatio eſt non
cum ſocio, ſed cum tertio, ad cuius fauorem ſcriptum legitur.
Hoc etiam caſu quidquid legitur ſcriptum in ipſo libro, præ-
ſumitur volũtate & conſenſu ipſius mercatoris ſcriptum. Sic
docuit Bald. in rub C. de fide inſtr. nu. 33. verſ. ſed hic quæro.
quem ſecuti ſunt Alex. in conſ. 147. nu. 9. lib. 2. & in conſ. 245.
col. 1. lib. 6. Decius in l. vlt. num. 36. C. de edicto Diui Adrian.
tollen in cap. 2. num. 24. de fide inſtru. & in conſi. 105. num. 7.
ver. 5. nõ obſtat, qui ſimile reſpondit, de literis ſigillo alicuius
ſigillatis, vt præſumantur voluntate & conſenſu domini ſigilli
ſigillatæ. Baldum quoq; ſecutus eſt Crau. in tract. de antiqui-
tate temporis, in 8 particula primæ partis principalis. nu. 28.

PRAESVMP. LXIII.

Librum mercatoris præſumi continere vera in reliquis parcellis, cum earum aliquæ fuerunt probatæ & iuſtificatæ.

SVMMARIVM.

1 *Liber mercatoris in aliquibus particulis probatus & iuſtificatus, præſumitur verus etiam in non iuſtificatis. Diſſentiente Decio cum alijs. nu. 5.*
2 *Scriptura continens falſum in vna parte, præſumitur etiam in reliquis.*
3 *Confeſsione mariti de dote recepta a matrimonio cõſtante, in aliqua parte probata, præſumitur vera in totum.*
4 *Executor teſtamenti, qui ſecundum teſtatoris voluntatẽ repertus fuerit recte aliqua erogaſſe, ſimiliter præſumitur de reliquis.*
6 *Libro ſcribentis ſtari pro ipſo ſcribente in connexis.*
7 *L. conuenire. ff. de pactis dotalib. quando procedat.*
8 *Falſitas commiſſa à notario in vna parte inſtrumẽti, quomodo reddat ſuſpectum in alijs.*
Quid autem ſit in inſtrumentis diuerſis. num. 9.
10 *Librum mercatoris in multis particulis approbatum, etiam in alia verum præſumi quamuis magni momenti ſit.*
Adhibito tamen prudentis iudicis arbitrio. nu 11.
12 *Libri mercatoris particulam aliquam aduerſario negante, ſi vera illa eſſe probetur, reliquæ omnes vera præſumuntur.*
13 *Debitor negans debitum, de mendacio conuictus, perdit ceſsionis beneficium.*

ET ad hãc tractationem pertinet hæc præſumptio,
qua dicimus, quod quando parcellæ ſeu partitæ
1 libri † mercatoris, vel alterius priuati probatæ &
verificatæ fuerunt, liber præſumitur verus in reli-
quis omnibus parcellis, etiam non verificatis. Ita reſponderũt
Caſtr. in conſ. 301. Ad bene examinandũ. col. 1. lib. 1. Comen.
in conſ. 136 col. vlt. verſ. quinimo dato. Corneus in conſ. 81.
col. vlt. verſ. & ſaltem videtur lib 4. Angel. Areti. in §. vlt. verſ.
quæro an credatur. in inſtit. de Attilia. tuto. & in § actionum.
q. 12. in inſt. de act. Iaſ. in repe. l. admonẽdi. nu. 128. ver. quintò
principaliter limita. ff de iureiur. Ruin. in conſ. 18. col 2. verſ.
ſicut. lib. 1. Pariſ. in conſ. 90. nu. 5. & nu. 26. lib. 1. Alcia in tract.
de præſump. reg. 1. præſump. 16. in fin. Gramma. in conſ. 158.
col. 1. in ciuilibus. Anton. Gabr. in lib. 1. concluſionum. tit. de
præſump. concluſ. 5. num. 1. & Craue. in conſ. 158. nu 6. Et hu-
ius ſententiæ ea eſt ratio, quia quando plures parcellæ ſunt
verificatæ, non eſt veriſimile, quod liber in cæteris falſum cõ-
2 tineat; ſicuti econtra dicimus, quod quando liber, alia ve † ſcriptu
ra continet falſum in vna parte, præſumitur etiam in reliquis
falſum continere. l. ſi ex falſis. C. de tranſact. & explicabimus
infra lib. 5 præſump. 38.
Et prædictis accedit ſimile quod reſpondit Socin. ſen. in
3 conſ. 82. colum. 2. libr. 3. quod vbi confeſsio † mariti de dote
recepta conſtan. matrim. aliqua in parte probatur vera, in to-
tum vera præſumitur. Eſt etiam ſimile quod reſpondit Anch.
in conſ. 436. In his dubijs. colum. 2. verſ. præterea præſumen-
4 dum, cum dixit, præſumi executorem † teſtamenti vere ero-
gaſſe quandam ſummam centum librarum, ſecundum teſta-
toris diſpoſitionem, poſteaquam apparuit, reſiduum verè &
recte ab eo erogatum fuiſſe.
Cæterum ab ea Caſtrẽſis, Comenſis, & ſequacium opinio-
5 ne diſſentiunt † Dec. in l. 1. num. 4. verſ. & iſta concluſio. C. de
eden in c. 2. col. 5. ver. ſecundum eſt. de fide inſtru. & in conſi.
117. nu. 7. Ripa in l. admonendi. nu. 125. ff de iureiura. & ibidẽ
Purpu. num. 200. Afflict. in commentarijs ad conſtitutiones
Neapol. in tit. de iure Bailij. num. 23. Crau. in tract. de antiq.
temp. in ſeptima particula primæ partis principalis. nu. 12. &
in conſ. 257. nu. 1. & Cephal. in conſ 85. nu. 35. lib 1.
Primò ea ratione motus eſt Ripa, quia ſi in connexis ſtatur
libro pro ſcribente, ſequitur dicendum quod in ſeparatis fidẽ
non faciat, & contra ſe ſcripta vera eſſe præſumuntur.
6 Verum facile reſpondetur, quod in connexis † ſtatur libro
rationum, etiam pro ipſo ſcribente, nulla ab eo facta proba-
tione. Sed in ſeparatis nõ ſtat. niſi multę parcellæ iuſtificent,
quia tunc inſurgit præſumptio, quod in reliquis vera ſcripſerit.
Secundò ea ratione vſus eſt Ripa, quod ſi crederetur in ſe-
paratis, eſſet dare materiam delinquendi, contra. l conuenire.
ff. de pactis dota. Nam poſſet quis facile ſuo in libro ſcribere
multa vera, & deinde inſerere vnum quod eſſet falſum, quod
non eſt admittendum, vt inquit Imperator in l. comparatio-
nes. C. de fide inſtr.
Cæterum reſponderi poteſt, non eſſe hoc veriſimile, ex quo
tam multæ parcellæ ſunt verificatæ, vt dixi ſupra.
7 Nec repugnat regula l. conuenire. quia illa † procedit, quã-
do directo quis inuitatur ad delinquẽdum: ſicuti poſt Ange-
lum & Alex. declarat Iaſ. in l. nemo poteſt. in prima lectu. nu.
27. ff. de leg. 1. & ibidem Ripa. num. 56. Pręterea. d. l. conuenit-
te. procedit, quando intentio legis eſt ad hoc ordinata, vt ex-
plicat idem Ripa in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. num. 50. ff. ad
Trebell. Hoc autem noſtro in caſu, lex non concedit præſum-
ptionem hanc, vt directò inuitet ad delinquendum. Et pręte-
rea quod credatur huic libro, non excluditur contraria pro-
batio. Et ideo ille, qui aſſerit parcellam, de qua eſt contentio,
falſam eſſe, probare id poteſt.
Tertio retorquebat Ripa argumẽtum illud, quod pro recepta
ſententia adducebatur, cum diximus quod ſicuti inſtrumen-
tum in vna parte falſum, præſumitur etiã falſum in alia par-
te. d. l. ſi ex falſis. C. de tranſact. Ita e contra liber in vna parte
verus ſic pręſumitur verus in altera. Inquit Ripa id non pro-
cedere in ſeparatis: & propterea ſicuti in ſeparatis falſum in
vna parte, non arguit falſum in altera parte ſeparata: ſic econ-
tra verum in vno, non pręſumitur verum in altero. Reſponde-
tur quod aut agitur de vno eodemq; inſtrũ; Et tũc falſitas à per-
8 ſonæ † notarij proueniens, commiſſa in vna parte eius, reddit
ſuſpectũ totũ ipſum inſtrũ, & in alijs ſuis partibus & ſepara-
tis. Eſt ratio, quia & ſi inſtrũ continet plures actus: attñ inſtru-
mentum ipſum dicitur quid indiuiduum, ex quo vno eodẽq;
tempore confectum fuit ab eo notario, cuius perſona fuit ap-
probata, quo ad actum illum totum ſimul conficiendum, vt
ſcribunt Bart. in d. l ſi ex falſis. in prima lectura. col. vlti. verſ.
breuiter. & ibidem Alexan colum. vlti. & Curtius ſenior num.
48. & dicemus infra libr. 5. præſumptio 20. in primo caſu. Et
caſus iſte conuenit huic noſtro, cum & nos diſputemus de
pluribus parcellis libri rationum ſcriptis ab eodem merca-
tore, pro eadem perſona cum qua negotiatus eſt, & vnicum
quodammodo negotium confectum videtur, & eadem fides
vnius mercatoris approbata ab ea perſona quæ cum eo ne-
9 gotia pertractauit. Aut vero agitur de † diuerſis inſtrumentis,
& tunc falſitas à perſona notarij perueniens commiſſa in vna
parte non arguit falſitatem in altera parte, quemadmo-
dum præcitati Doct. ſcribunt.
Hic caſus noſtro non cõuenit: quia (vt diximus ſupra) hic
agitur de vnico actu, ſeu ſcriptura diuerſarũ parcellarum, ab
eodem mercatore pro eadem perſona debitoris ſcriptarum.
10 Extenditur hæc ſententia & traditio, vt procedat † etiam
ſi parcella eſt magni momenti. Ita Angel Aretin. in §. actio-
num. num. 88 in inſt. de actio. Corne. in conſ. 81. num. 8. verſ.
& eſt aduertendum. lib 4. Ruin. in conſ. 18. num. 2. libr. 4. &
Craue. in d. conſ. 158. num. 6. qui eiuſdem ſententiæ recenſent
Paulum Caſtrenſem. Quam quidem declarationem intelli-
go, quando veriſimile eſt, quod mercator ille vel dederit, vel
11 numerauerit ſummam illam: atq; ita in hoc tribuerem † mul
tum iudicis arbitrio. Ex his ſequitur, minus recte ſenſiſſe Ri-
pam in d. l. admonendi, dum intelligit Caſtren. in d. conſil.
301. loqui ſolum de parcellis minutis. Et communis illa ſen-
tentia procedit multò magis, quando concurrerent aliæ cõ-
iecturę, vt concurrebant in caſu Craue. in d. conſ. 158. vt ip-
ſemet declarat in d. tract. de antiq. tempo in ſeptima partic.
num. 13 & num. 14. Et ibidem num. 24. intelligit communem
opinionem poſſe procedere verificatis plurimis parcellis. Et
præterea multo magis procedit, relata cõmunis opinio, quan
12 do aduerſarius † mercatoris negaſſet vnam ex parcellis con-
tentioſis, & illa deinde fuiſſet ab ipſo mercatore verificata:
Nam tunc reliquæ ſine controuerſia veræ pręſumuntur. ſi-
cuti ſimili in caſu ſcribunt Angel. Aret. in §. vl. colum. vlti. in
inſtit. de actio. Iaſon in §. actionum. num. 88. eo. tit. & Decius
13 in l. nemo ex his. num. 7. ff. de regu. iur. quod ſi debitor † negauit
debitum,

debitum,& poſtea conuictus fateatur,perdit beneficium ceſ
ſionis,propter mendacium.Ita & noſtro in caſu ſi de menda-
cio conoincitur debitor in vna parcella magna, contra eum
inſurgit præſumptio quo ad alias.

PRAESVMP LXIIII.

Signa & nomina præſumptionem & coniecturam facere, res illorum eſſe, quorum inſcripta, vel impoſita ſunt ipſa nomina & ſigna.

SVMMARIVM.

1 *Nomina ad res demonſtrandas inuenta.*
2 *Res illius cuius nomen obtinet præſumitur.*
3 *Stigma militem,habitus clericum,ſtola ſacerdotem notat.*
4 *Veſtimentorum ſigna perſonæ qualitatem ſignificare.*
5 *Cadauer occiſi cuius ſit,ſi facies non indicet,ſigna & ſtigmata cor corporis perquirenda.*
6 *Merces ex ſignis inſcriptis agnoſcuntur.*
7 *Vexilla ſeu inſignia nauibus impoſita, dominum demonſtrant.*

1 QVemadmodum nomina † inuenta ſunt, vt res ipſæ
demonſtrentur.l. Labeo. ff. de ſupellect. legata. &
l. ad cognoſcendos. C. de ingenuis, & manumiſ.
2 & ideo dicimus, rem præſumi † illius, cuius no-
men obtinet, Bald. in l. Gallus.§.nunc. ff.de lib. & poſthu. &
Cæpolla in conſ.3.colum.vlt.Ita & ſigna.l.ſtigmata.C.de Fa-
briceſ.lib.11.Hinc apud Romanos,ſerui,qui venum exponе-
bantur, pileo capiti impoſito,oſtendi conſueuerant, vt ſcri-
3 bit Gellius.lib.7.noct.att.cap. 4. Ita dicimus, † ſtigmata mi-
litem,habitum clericum,ſtolam ſacerdotem,quæ propria eo-
rum ſunt ſigna ſignificare.Baldus in l.indirectis.C.de teſtam.
manu. & Decius in c.cauſam matrimonij.nu.3.de probatio.
4 Sic pariter ſigna † veſtimentorũ, perſonæ qualitatem ſignifi-
care reſponſum eſt, in l. apud Labeonem. §. ſi quis virginem.
ff.de iniurijs.& l.ſpecioſas.ff.de verbo.ſignif. vbi Cæpolla Al-
ciatus & Io.Bræcheus.& ſcripſerunt Decius in conſ.125. nu.
6.Marſil.in conſ.97.num.9.

Ita pariter dicimus, ſignum demonſtrate cuius ſit equus.
Bar.in d.l.ſtigmata.& ibidem Lucas da Penna.& Io. à Platea.
Reſtaurus in tract.de Imperatore.q 89 Benuenutus Straccha
in tract.de mercatura. parte 2. num. 73. & praxim egregiam
5 recognoſcendi cuius ſit cadauer † occiſi, cuius facies digno-
ſci non poteſt, vt corporis ſigna & ſtigmata inſpiciantur do-
cuit Batt.in d.l.ſtigmata.& Anton.Corſetus in ſing.in verbo,
teſtis.incipit.Dictum teſtis.

Sic etiã dicimus,merces ſeu ſarcinulas quæ vulgò,le balle,
6 appellamus,cognoſci ex ſignis † eis inſcriptis.Baldus in auth.
dos data.C.de dona ante nupt. Petrus Vbal in tract.de duob.
fratribus. parte 11.nu.72.Francus in c ſi iudex.§.idem.extra.
de ſenten excom.in 6.Dec.in d.c.cauſam matrimonij. nu. 3.
de proba Afflict.in deciſ.23.nu.4.& Straccha in d. 2. par. nu.
71. Rota Genuenſis in deciſ.201. Maſcardus in concluſ. 160.
& io concluſ.551.Cæterum Straccha præcitato in loco dixit
præſumptionem hanc eſſe fallacem.

Sic quoque reſpondit Iaſ in conſ.170.col.4.lib.2.ex vexil-
7 lis † ſeu inſignib.familiæ Mediceæ,ſeu Reipub Florentinę im-
poſitis naui,illam præſumi eſſe prædictæ Reipub.

PRAESVMP. LXV.

Socius, mercator, & debitor, qui nulla contradictione facta, literas ad ſe datas accipiunt, an in eis ſcriptam obligationem, contractum & debitum approbaſſe præſumantur, diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Literas recipiens, eas approbare præſumitur & vera eſſe in eis ſcriptis.*
Et ſecundum aliquos idem eſſe in recipiente mandatum nu.2.
Idq; tam in perſona extranea quam coniuncta obtinere. nu 7.
Procedere etiamſi verba in literis ſcripta, non principaliter, ſed ob aliud emiſſa ſint. num.9.
3 *Arbitrum recipientem compromiſſi inſtrumentum, nulla facta contradictione, præſumi onus cognoſcendi & laudum proferendi, acceptaſſe.*
4 *Laudi prolati ſcripturam litigantes recipiendo, nulla cum contradictione præſ.muntur laudum acceptaſſe.*
5 *Laudi reductionem ad viri boni arbitrium, vſque ad 30. ann. peti poſſe.*
6 *Proteſtationis inſtrumentum ſine contradictione recipiens, præſumitur ei conſenſiſſe.*
8 *Nuncium etiã ſine literis recipiens, ſi contradicat, præſumitur nunciata approbaſſe.*
10 *Literas recipientem præſumi conſentire, verum eſſe in obligatione ſponte & voluntarie facta, non in ea quæ inuito accideret.*
11 *Actui qui ſe inuito geri poteſt, ſubſcribens, non dicitur approbare in ſui præiudicium.*
12 *Literas recipientem præſumi approbare actum in eo contentũ, non tamen fateri, quod ita geſtus fuerit.*
Idque ſi literas etiam ſciens reciperet.num.13.
Eaſque aperuerit & legerit.nu.14.
15 *Literas recipiens non præſumitur in eis deſcripta approbare, ſi dati & accepti in iiſdem calculus contineatur.*
16 *Literas recipientẽ contenta approbaſſe præſumi, verum eſt.ſi teſtes qui de retentione abſque vlla contradictione deponunt ſciebant quæ in literis deſcripta continebantur.*
Idque etiam ſi literæ viuo mittẽte ad manus recipientis peruenerint, aliud cum eo mortuo.num.17.

COntingit ſæpiſſime inter ſocios & mercatores,da-
ri literas abſentibus ſociis & debitoribus, quibus
ſignificatur eos aliquid debere, quare dubitatur,
an literas ipſas recipiens, præſumatur fateri & ap-
probare cõtractum,obligationem, & debitum in eis ſcriptũ?
Hanc diſputationem explicaui aliquando in lib.1.de arbitra
rijs iudicum. &c. caſu 21. Verum hic paulo copioſius & dili-
gentius pertractabo,cum huc maxime pertineat.Eſt ſane cõ-
1 ſtituenda hæc iuris ſententia, recipientem literas † præſumi
illas approbare,& fateri vera eſſe, quæ in eis ſunt ſcripta. Ita
ſcripſerunt Bar.in l.filius.la 2.ff.ad Macedon. in l. cum taber-
nam.§ 1.in fine.ff.de pigno.in l.Titius in fine.ff.de conſti.pe-
cun.& in l.quo enim.§.1.in fine.ff.rem ratã hab. Bal. in l.em-
ptor.§ Lucius.ff.de pact.in l.ſi procurat.in prin. ff. de procur.
in d.l.Titius de conſtit.pec.in l.ſi abſentis.col.2. verſ. tu dic ꝙ
quandoq;.C ſi cert.pet.in l.vlt.col.1.,verſ. quæro. ſi contrahi-
tur. C.ad Maced.& in rubric.C.de fide inſtrum.col. pen. verſi.
quæro quid de literis.& in c.vlt.col penul.verſ. quid de pagi-
na.de iureiurando.Angelus in d.l.ſi filius. Fulgoſius in d.l.em
ptor §.Lucius.Salicetus in d.l.vlti. colum. 2. verſ. quæro quid
ſi filius.C.ad Macedon.Romanus in conſil.295.num.5. Abb.
in cap.cum iniuſte.num.7.de procurat.& in conſ.88.col.pen.
verſ.ſi autem interuenit ſcientia. libr.1. & in conſ.18.num.5.
lib.1.Matheſil.notab.23.Imola in l.non ſolum.§.morte.col.3.
ff. de operis noui nuntiat. & in cap. cum M. Ferrarienſis. col.
18.verſi.quarto caſu.de conſtitu.Alexan.in conſ.78.colum.1.
lib.1.& in conſi.147.colum. 3. verſic. fortificantur prædicta.
lib.2. Cæpolla cautela 9. Pone quod Barba. in conſi. 15. col.
3.in fine.lib.2.Felinus. in d. cap. cum M. num. 36. de conſt.&
in cap. 2. num. 20. de fide inſtrum. Iaſon in l admonendi. in
repe.num.138.de iureiurandò in l. quæ dotis. num. 92. ff. ſo-
luto matrimonio.& in conſ.47.num.2.lib. 1.Decius in conſi.
438 in fine.& in conſil. 632. nume. 16. Ripa in l.admonendi.
num. 138. de iureiurando. & in d. cap. cum M. Ferrarienſis.
num.132.de conſtitut.Gozadi.in conſil.23. num. 6. Marſilius
in rubrica.,C.de probat. num.140. & in practica criminali.§.
diligenter.num.138.Franciſc.Couuar. libro 5. commenta.iu-
ris ciuilis.capitu.4. nume. 1. Pariſius in conſil.47. num.15.in
conſi.91.num.3.in conſ.112.num.45.& in conſi.127.num.32.
libr.2.& in conſi.5.num. 206. lib. 4. Antonius Gabriel in ſuis
concluſionibus.lib.1.titu.de præſumpt.concluſio.2.num.1.&
nouiſsime Rota Genuenſis in deciſio. 2. num. 2. & in deciſio.
91. num. 1. Et hanc quidem ſententiam probari omnes exi-
ſtimant.ex d.l.ſi filius ff.ad Macedon. & ex clemen. 1. de pro-
curat.quod tamen dubitationem habet, non mediocrem, vt
ſcripſi in dicto caſu 21. num. 3. Et ex præcitatis multi idem
2 ſcripſerunt,in † recipiente mandatum, vt cenſeatur illud ac-
ceptaſſe:vt verè hoc probat d.clem. 1. de procurat. Et præter
iam commemoratos, ita in ſpecie affirmarunt Baldus in l. ſi
defunctus in princip.ff.de procurator.& in l. ſi literas in fine.
C.manda.Roman.in d.l.quæ dotis colum.10.verſ.ego autem.
Dec.in cap.cum M.num. 23.de conſt. Eſt ſimile quod ſcribit
3 Roman. qui ſupra, arbitrum † recipientem inſtrumentum
compromiſſi,nulla contradictione facta,præſumi acceptaſſe
onus cognoſcendi & proferendi laudum. Ita quoque econ-
4 tra dicimus, litigantes † qui compromiſerunt, recipiendo
ſcripturam laudi prolati, nulla contradictione facta, præ-
ſumi

ſum l acceptaſſe ipſum laudũ Ita Abbas in conſ. 18. nu 5. li. 2.
Cæterum diſſentit Ripa in cap. cum M. num. 132. verſic. ex
prædictis. da conſt. poſt Barto. in l. 1. nume. 6. C. de rela. &
Felin. in cap. cum in iure peritus colum. 3. de off. deleg. Ea ra-
5 tione adducti, ꝙ data eſt facultas perendi † reductionem ad
arbitrium boni viri, vſque ad 30. ann. vt ſcribit Barto. & poſt
eum cæteri. in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. Et
ideo iſte tacens cum ſciat hanc ſibi conceſſam facultatem nõ
præſumitur acceptaſſe laudum. Hæc autem præſumptio eo
meliori ſimili comprobari poteſt, quo dicimus, recipientem
6 † inſtrumentum proteſtationis, nulla facta contradictione,
præſumi illam approbaſſe eique conſenſiſſe. Ita Alexan. in l.
non ſolum §. morte. nu. 27. de operis noui nun. Cępol. in caut.
24. Felin. in d. cap. cum M num. 37. de conſt. & ibidem Decius
num. 23 qui intelligit, quando præſenti fit proteſtatio. & Ru-
beus in d. §. morte. num. 262. & Alexander præcitato in loco
intelligit, niſi agatur de magno præiudicio & damno.
7 Et prædicta præſumptio procedit tam in perſona † extra-
nea, recipiente has literas, quàm in perſona coniuncta, ve
puta patre, & ſimilibus. cum iuxta magis receptam interpre-
tationem. d. l. ſi filius. ff. ad Macedon. ſeu eius ratio, locum ha-
beat tam in extraneo quàm in patre, etſi diſſentiant à com-
muni hac opinione Caſtren. in d. l ſi filius. & in l. interdum. ff.
rem ratam hab. vbi & Comenſ. in §. rem haberi. in fine. Dec. in
d. cap. cum M. num. 23.
Extenditur hæc præſumptio, vt locum etiam habeat in re-
8 cipiente † nuntium ſine literis: cui quidem nuntio referenti
ſi non contradicit, præſumitur approbare ab eo renuntiata.
Ita ſcribunt Imola in dicta l. non ſolùm §. morte. colum. 3.
verſic. nam quando iniungitur. de operis noui nunt. Caſtren.
in d. l. interdum. ff. rem ratam haberi. & ibidem Comenſ. &
Alexan in anno. ad Barto. in d. l. ſi filiusfa. & Anton. Gabriel
in d. concluſ. 2. nu. 2.
Cæterum diſſentire videntur Barto. in d. l. ſi filius. & in d. l.
quo enim. Alexan in d. § morte. num. 27. & Felynus in d. cap.
cum M nu. 32. dum ſcripſerunt præſumptionem hanc proce-
dere, ratione retentionis literarum; ex quo ſequitur, quod
vbi non adeſt literarum retentio, non præſumitur iſte con-
ſenſus, & approbatio. Sed reſponderi poteſt, adeſſe hic re-
tentionem relationis factæ à nuntio: cui quidem ita potuit
contradicere ſicuti literis. Nec, mea ſententia, illa nuda char-
tæ retentio, quòd plus ſignificat, quàm reſponſio vel contra-
dictio non facta huic nuntio.
9 Extenditur ſecundo hæc præſumptio vt procedat † etiam
ſi verba in literis illis ſcripta, eſſent emiſſa non principaliter,
ſed propter aliud. Ita Ancha. in clemen. 1. in quinto notab.
de iureiuran. quem ita recenſet, & probat Anto. Gabriel. in
d. concluſ. 2. num 7.
Declaratur primò, vt procedat prædicta præſumptio quo
10 ad ea, ad quæ recipiens † ſua ipſa voluntate, & ſponte ſe ob-
ligaſſe dicitur: vt puta, ſi recipio literas, in quibus ſit ſcri-
ptum, me à te ſcribente, mutuo ſuſcepiſſe centum Corona-
tos. Secus vero quò ad ea, ad quæ recipiens inuitus obliga-
retur; exempli gratia, recepi literas, in quibus ſcribis pecu-
niam, quam mihi debes, fuiſſe ſequeſtratam iudicis manda-
to, mea aliqua de cauſa: Hoc ſanè caſu illa receptio litera-
rum à me facta non infert, quod ego conſenſerim illi ſeque-
ſtro: cum illud me inuito factum ſit. Ita egregiè declarat Co-
menſ. in conſi. 177. Suppoſitus ſtatutis. colum. 2. verſicu. Nec
obſtat literarum & colum. penulti. verſic. Non obſtat igitur.
Et ſi eo loci dicat, ſequeſtrationem non omninò fieri inuito
debitore. Attamen vſus ſum hoc exemplo, quo apertius de-
claratio explicetur. Et ſuam hanc declarationem probat
Comenſis ex l. Caius. vbi gloſſ. vlti. verſic. tu autem dicas. ff.
11 de pignor. action. vbi ſubſcribens † actui, qui eo inuito geri
poteſt, non dicitur conſentire, & illum quò ad ſui præiudi-
cium approbare. Ita ergo hic recipiens literas, quæ conti-
nent actum, qui geri potuit inuito ipſo recipiente, ei conſen-
tire non dicitur. ſed opus eſt, quod contineant actum, qui
geſtus dicatur voluntate ipſius recipientis. Quibus intelligi-
mus erraſſe Antonium Gabrielem in ſuis concluſionibus.
lib. 1. titul. de præſumptio. concluſ. 2. nu. 8. qui dum male in-
tellexit Comenſis traditionem, ab eo diſſenſit.
Declaratur ſecundò, vt procedat hæc præſumptio, quod
12 hic † recipiens literas, vel inſtrumentum præſumatur quidẽ
approbaſſe actum ipſum: non autem fateri, quod re vera ita
fuerit geſtus. Ita declarant Comenſ. in d. conſil 177. colum.
penult. verſic Non obſtat quod receptio Ripa in capitu. cum
M. Ferrarien. num. 132 verſic. tertiò declara. de conſtitut. & in
l. admonendi. num. 137. ff. de iureiuran. Alciatus in l. deteſta-
tio. num. 51. de verbor. ſignificatio. Antonius Gabriel in dicta
concluſio. 2. num 9. quos ſecutus ſum in d. libro 2. de arbitra.
iudicum. caſu 21. num. 4. Exemplum adſerri ſolet, ſi procu-
rator Titij ei dat literas, ſe mutuo recepiſſe ſuo nomine cen-
tum à Caio. Titius iſte recipiendo literas, approbaſſe qui-
dem illas dicitur, ſi mutuo receptæ fuerunt pecuniæ: ſed ta-
men non dicitur affirmaſſe, quod re vera fuerint receptæ. Et
propterea qui numeraſſe aſſerit, aliter quàm ex literis eam
numerationem probare debere.
Declaratur tertiò, vt habeat locum hæc præſumptio in eo,
13 qui † ſcienter recipit literas: ſecus ſi ignoranter. Ita glo. in
clemen. 1. in verbo, ſcienter. de procurat. Matheſ. notab. 21.
Cæpolla cautela nona. Pone quod. num. 2. Ripa in d. capitu.
M nume. 132. verſicu. primò requiritur. Berous inter conſi-
lia Zaſij. in conſil. 4. colum. penulti. verſic. adhæreo. qui qui-
dem ſcribunt, quòd ad hoc vt præſumptio iſta locum ha-
14 beat, debet is recipiens † aperuiſſe, & legiſſe literas: nec qui-
dem ſufficere perfunctoriam lectionem, ſed tantum tempo-
ris tribuendum eſſe, vt eas conſiderare potuerit, vt poſt alios
declaraui libr. 2. de arbitr. iudic. caſu 21. nume. 5. Quæ ſane
traditio procedit, niſi poſt retentionem ſcripturæ tantùm
temporis effluxerit, vt veriſimile ſit, illum recipientem vidiſ-
ſe, & legiſſe ſcripturam illam. Ita Imola in clemen. 1. in fine.
de procurato. & Anton. Gabriel in dicta concluſ. 2. num. 12.
Atque ita poteſt intelligi, & declarari Ancha. in d. clemen. 1.
colum. 2. de procurat. cum dixit, ex præſentatione litera-
rum, præſumi ſcientiam, etiam ſi non apparet de ipſius ſcri-
pturæ lectione, Inquitur ſanè Ancharanus, quando poſt re-
tentionem literarum, aliquod tempus elapſum eſt, quo veri-
ſimile ſit eas legiſſe.
Declaratur quartò, vt non procedat, quando in ſcriptura
15 † contineretur calculus dati & accepti. Nam tunc recipiens
non præſumitur eam approbare. Ita Cæpola in d. cautela. 9.
Iaſ. in repe l. admonendi. nu. 138. de iureiuran. Decius in cap.
2. nu. 15. de fide inſtr. Ripa in d. c. cum M nu. 132. ver. ſecundo
intellige. de conſtit. & Anton Gabr. in d. concluſio. 2. num. 13.
Ea eſt ratio, quia non præſumitur retinere, vt debitum agno-
ſcat, ſed vt videat, an recte calculus ille fuerit confectus. iuxta
l. cum ſeruus ff. de cond. & demonſt.
Declaratur quinto, vt procedat hæc præſumptio, quando
16 † teſtes illi, qui atteſtantur de retentione ipſius ſcripturæ &
de contradictione non facta, ſciebant quæ ſcripta erant in
ea ſcriptura, alias ſecus. Ita Mattheſ. in d. notab. 21. Cæpolla
in d. cautela. 9. Alex. in annotat ad Bartolum in d. l. quo enim.
§. 1. ff. rem ratam hab. Decius in d. cap. 2. num 15. de fide inſtr.
Iaſ. in reper. d. l. admonendi. nu. 138 verſic. & ex hoc. & Berous
inter conſilia Zaſij in d. conſi. 4. col. 1. verſ. adhæreo. & Anto-
nius Gabriel in d. concluſ. 2. nu. 14.
Declaratur ſexto, vt procedat hæc præſumptio quando
17 † hæc ſcriptura, viuo mittente, peruenit ad recipientem: ſe-
cus ſi eo mortuo. Nam tunc locus non eſt huic præſumptio-
ni. Ita Roma. in d. l. nuda ratio. ff. de donat. Decius in cap. 2.
nu. 15. de fide inſtru. Iaſon in d. repet. l. admonendi. num. 138.
verſic. ſecundo limita. de iureiurando. & Antonius Gabriel in
d. concluſ. 2. num. 26.

PRAESVMP. LXVI.

Quando ac quomodo ſubſcribens alterius ſcripturam, vel eam ſua manu ſcribens, vel inſcribens, eam approbare præſumatur, accurata & diligens explicatio.

SVMMARIVM.

1 *Scripturam alienam manu ſua totam ſcribens, approbare præſumitur in ea contenta.*
Quod extenditur, etiam nullo ipſius ſigno appoſito. num. 3.
Item licet ſe manu ſua ſcripſiſſe non aſſerat. nu. 4.
Fallit id, ſi ſcriptura non contineat cauſam aptam, quæ ſcribenti nullum adferret præiudicium. nu. 5.
2 *Scripturam manu propria ſcriptam, ſcribentis ſubſcriptione non indigere.*
6 *Notarius ſcripturam conficiens ratione officij, non præſumitur in ea contento approbare.*
7 *Scripturæ ab alio confectæ ſubſcribens, præſumitur eã approbare.*
Quod etiam locum habet in pœnalibus. nu. 8.
Etſi ſubſcriptio generalis ſit. nu. 10.
Non obſtante opinione Bartoli ſi recte intelligatur. nu. 11.
9 *Diſpoſitio præſumens negantem ſcripturam propriam, locum habet etiam in ſubſcribente.*

12 *Statuto*

12 Statuto ſtante vt exequutio detur contra ſcribentem, de ſubſcribente quoque intelligi.

13 Scriptura ab aliquo ſubſcripta, ipſius mandato & cauſa confecta præſumitur.

Idque etiam quando ſcriptura pro forma requireretur. nu. 14.

15 Scriptura alienæ nomine alieno ſubſcribens, eam non præſumitur approbaſſe.

Niſi tamen ſubſcribendo actui illi, proprio iuri detrimentum adferret. num. 16.

17 Subſcribens ſcripturæ alienæ, officij ratione, eam non præſumitur approbaſſe.

18 Notarius ſubſcribens actui ratione officij, eum non præſumitur ad ſui præiudicium approbare.

19 Agnatus cuius conſenſus ex diſpoſitione requiritur, ſubſcribendo actui celebrato ab agnata, in ſui præiudicium non præſumitur approbaſſe.

Quod tamen quomodo accipiendum. nu. 20.

21 Scripturæ non lectæ ſubſcribens, non præſumitur eam approbaſſe.

22 Ratificatio non niſi de his facta præſumitur, quæ à ratificante lecta cognita, & recte intellecta fuerunt.

23 Subſcribens ſcripturam legiſſe præſumitur, ſi viſis, & lectis ſupraſcriptis ſe ſubſcripſiſſe aſſerat.

Idem ſi teſtes deponant, illum ſcripturam ad ſe receptam in domum, cubiculum, aut bibliothecam detuliſſe, & eam ſubſcriptam extuliſſe. nu. 24.

Iudicis tamen arbitrio committendum eſſe. nu. 25.

Et quid ſi ſcripturam per aliquod temporis interuallum penes ſe detinuerit. nu. 26.

Aut ſubſcribens ſit vir diligens, & in re domeſtica cautus. nu. 28.

Et quid in parum ſolerti & cauto. nu. 29. 30. & 31.

27 Hæres tranſigens ſuper teſtamento, præſumitur ſcire in eo contenta.

32 Scripturam alienam non ſcribens aut ei ſubſcribens, ſed ſupraſcribens tantum, præſumitur eam approbaſſe.

Id autem locum non habet in teſtamentis, & alijs quæ requirunt ſubſcriptionem nu. 33.

EFficit præcedens diſputatio, vt hoc loco explicem, quod alibi eram explicaturus, quando ſubſcribens alterius ſcripturam, vel eam ſua manu ſcribens, vel inſcribens, eam approbare præſumatur. Quæ ſane diſputatio vt ſumme vtilis eſt, ita non indiligenter a nobis pertractanda eſt. Hac itaque in re, tres præcipuos caſus diſtinguimus atque conſtituimus.

Primus eſt, quando quis nomine alterius totam ipſam ſcri-
1 pturam † ſua ipſa manu ſcripſit, præſumitur eã, ſeu id, quod
in ea continetur, approbare. Ita Bartolus in l cum tabernam.
§. idem quæſijt. numero primo. verſicu. item forte. ff. de pignorib. & ibidem Angelus in ſecundo notab. & Salicetus in
verſi. idem nota. Baldus in prohem. Digeſtorum. nu. 19. verſ.
2 ſed ſi eſſet nomen. Cum dixerunt, ſcripturam manu † propria ſcriptam, non egere quod eiuſdem ſcriptoris manu ſubſcribatur. Idem in l cum antiquitas. in vltimo notabil. C. de teſtamen. & ibidem Caſtren. in fin. Romanus in conſilio 303. numero primo. Butrius in cap. 2. colum. 2. verſicu. verum autem in ipſa. de fide inſtrum. & ibidem Cardinal. columna penu. verſicu. nam quando obſtat. & Imola columna quinta. verſicu. intelligo quando. Idem Imola in clemen. prima. numero 20. verſi. idem ſi non eſſent. de procurat. Are in conſi. 64. colum. quinta. verſ nec poteſt dicere. Alex. in l. admonendi. numero 31. verſic item adducit. & in fine. ff. de iureiuran. idem Alex in l. cum antiquitas. colum. 2. in vltimo nota. C. de teſt. & ibidem Iaſon numero 12. Socin. ſen in conſil. 15. num. 48. in fine. libro 1. Decius in l. hac conſultiſſima. nume. 27. C. qui teſtamen. facere poſſ Purpur. in l. admonendi. nume. 166. ff. de iureiur. Craue. in tracta. de antiq. tempo. in quinta particula primæ partis princ num. 42. Anto. Gabriel in ſuis concluſionibus libr. 1 titu. de præſump. conclu. 3. nume. 11 Beneuenutus Straccha in tract. de mercatura. tit. quomodo in cauſis mercatorum procedendum ſit. nu 30. Quam quidem ſententiam probat tex. l. fideiuſſor. §. pater. ff. de pign. & tex. in §. 1. inſtit. de emp. & vend. ibi, ſi inſtrumenta fuerint conſcripta manu propria contrahentium, vel ab alio quidem ſcripta, à contrahente autem ſubſcripta.

Extenditur primo, vt procedat etiamſi nullum ipſius ſcri-
3 bentis † ſignum appoſitum fuit. Nam neceſſarium illud minime eſſe tradiderunt Bartol. in dicta l. cum tabernam. §. idem quæſijt. ff. de pignor. & Butrius in d. c. 2. col. 1. ver. an in ipſa exigatur de fide inſtru.

Extenditur ſecundo, vt procedat etiam quando is, qui ſcri-
4 pſit, † non aſſeruit, ſe ſua manu ſcripſiſſe. Ita Bart. in d. §. idem quæſijt. numero 2. & apertius Craue. de antiquit. temporum. in dicta quinta particula primæ partis principal nume. 43. ſatis enim ſuperque eſt, quod conſtet ſcripturam eſſe manu illius ſcriptoris ſcriptam. Nec obſtant auctoritates. Felini in dicto cap. 2. col. 2. verſicu. octaua concluſio. de ſide inſtru. & Purpur. in d. l. admonendi. num. 167. de iureiur. qui diſſentiunt. Nam reſpondetur eos moueri ex l. cũ antiquitas. §. vlt. C. de teſt. qui tamen loquitur quando ſubſcriptio requiritur pro forma. Sicuti ad rem noſtram declarat Aret. in conſi. 64. colum. 4. & Craue. vbi ſupra.

5 Declaratur primo, vt procedat hic caſus, quando † ſcriptura continet cauſam aptam & idoneam: alias ſcribens ſibi non adferret aliquod præiudicium. Ita Imol. in d. c. 2 num. 3. ver. in ead. glo. de fide inſtru & ibid Dec. nu. 12. Ant. Gabr. in d. concl. 3. num. 14. quæ declaratio comprobari poſſet ex copioſè traditis à Fel. & cęteris in c. ſi cautio. de fide inſtr.

Declaratur ſecundo, vt non procedat hæc præſumptio in notario, qui ſubſcribere etiam tenetur. Ita Felin. in d. c. 2. nu. 7. de fide inſtrum & Anto. Gabr. in d. concl. 3. nu. 15. Quibus addo Alex. in conſi. 41. nu. 3. libr. 1. Iaſ in d. l. cum antiquitas. nu. 12. C. de teſtam. poſt Caſtren. & Alex. ibidem & Pariſium in conſi. 27. num. 5 lib. 2.

Cæterum declaratio hæc a Gabrielio propoſita, non ſatis videtur congruere huic diſputationi quæ quidem eſt, an ſcribens præſumatur ad ſui præiudicium approbaſſe ea quæ in ipſa ſcripta fuerunt, non autem eſt diſputatio de ſcriptura ſubſcripta, vel non ſubſcripta. Quocirca rectius dicere poſſu-
6 mus, non procedere hunc caſum † in notario, ob id, quod ipſe ratione ſui officij eam ſcripturam cõfecit, vt dicemus ſubſequenti in caſu, in ſecunda declaratione.

7 Secundus eſt caſus, quãdo quis ſubſcripſit ſcripturam † ab altero ſcriptam. Hoc in caſu pro regula traditum eſt, ſubſcribentem hunc præſumi approbaſſe ſcripturam illam. Ita Bar in l. emptor. § Lucius. ff de pactis. & ibidem Ange. Fulg. Caſt Iaſ col. 1. ver. ſed notar. Idem Bar. in l. ſicut. § non creditur. ff. quib modis pignus vel hypothe. ſoluitur. idem in l. quæ dotis. ad finem. ff. ſoluto matri & ibidem Alex. col pen. verſi. ſucceſſiue inquantum. Baldus in rub. C. de fide inſtr. nume. 7. & in cap. cum eccleſia columna prima verſicu & ſi canonici. de electio. Ange. in l. ſi ita ſtipulatus §. Chryſogonus. verſic. & ſic nota. ff de verborum obligat & ibidem Imola columna 2. verſi. item nota Caſt. col. 1. ver. in prima parte Are. in colum. ſecunda. verſic. nota primo. Alex. col. 1 Iaſ. in primo notab. & Alciat. numero tertio. Idem Angelus in l. pluribus. in prin. ff. de verborum obligat. Imo in cap. 2. columna ſecunda. verſic. nona declaratio. de fide inſtru. Caſtren. in l. ſi procuratorem abſentem. colum. 1. de procura. & in l. cum antiquitas. in fin. C. de teſtam. & ibidem Iaſon columna vltima. Ancharan. in conſilio 142. colum. 1. Roma. in l. quæ dotis. nume. 49. ff. ſolu. matri & in conſi. 204. col. 1. Aret. in conſi 64. col. 1. ver. nec dicat aliquis. Abbas in cap. quoniam contra. numero 32. verſi. ſed quæro. de proba. & ibidem Felin nu. 35. & Dec. nume. 40. Alex. in conſi. 147. col. 1. & in conſi. 181. col. pen. verſicu. & dicit Ludo. lib. 2 & idem in conſi. 118. col. 2. verſi. & dicit. lib. 4. Ang. Are. in probem. inſti. col. 5. ver. ſexto nota. Barb. in conſ. 86 col. 5. ver. ſi vero loquimur. lib. 3. Iaſon in repe. l. admonendi col. 11. verſi. item adde. de iureiur. & in l quæ dotis. nu. 63. ff ſolu. mat. & in auth. ſi quis in aliquo. col 2. verſi confirmo, quia ſubſcribens C. de eden Soc. in tract. fallen. reg. 385. Feli. in c. 2. nu. 7. & 8. de fide inſtr. Ruinus in conſi 215. nu. 1. lib. 1. in conſi. 22. num. 5. & in conſi. 76. in fin lib. 4. Dec. in conſi. 11. nu. 16. col pen. ver. comprobatur hoc. & in conſi. 463 num. 2. Marſil. in rub. C. de probatio. num. 75. Purpur. in l. admonendi. numero 166. de iureiuran. Pariſius in conſilio 83 numero 3 & in conſi 94 numero 5. & in conſilio 101. numero 57. libr. 1. in conſi. 12. nu. 107. lib. . & in conſi 77. nu. 23. libr. 3 Socin. iun in conſi. 92. num. 15. lib. 2. & in conſi. 106. num. 4. & 5. lib. 3. Craue. in conſilio 73. nume. 1. Anto. Gabr. in ſuis concluſionib. lib. 1. tit. de præſumpt. concluſ. 3. nu. 1. & Rol. in conſi. 44 numero 30. lib. 1 Quæ ſane ſententia multiplici iure probatur, nempe in l emptor. §. Lucius. ff. de pactis. in l. prima. §. primo ff. de conſtitu. pecun. in l. ſicut. §. non creditur. ff. quibus modis pignus vel hypothe. ſoluitur. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. de verborum obligatio. in l. 1. §. inter filium. ff ad l. Corn. de fal. §. 1. in inſt. de empt. & vendi. in auth. ſi modo. C. familiæ erciſcun. & in c. ſi quis præsbyterorum. de rebus eccleſ. non alienan.

8 Extenditur primò, vt procedat etiam † in pœnalibus, ſicuti videmus, quod diſpoſitio puniens negantem ſcripturam propriã, locum etiam habet contra eum, qui negauit ſcripturam cui ipſe ſubſcripſit. Ita Bald. in auth. contra qui propriã

colum.2 vers.item quæro quod. C.de non num.pec. Castr.in
cons.87.Quantum ad contẽta.colum.vlt.vers.super alio quę-
sito.lib.2.Dec.in authen.si quis in aliquo.num.17 C.de eden.
& in cap.quoniam contra.colum.antepenn.vers circa secun-
dum.de proba.Purpura.in l admonendi.num.166 de iureiur.
Alcia.in dicto §.Chrysogonus. numero 3. Anto Gabriel in d.
conclus.3.numero 2. Et ratio est manifesta, quia ita consentie
in pœnalibus ex subscriptione quam in cęteris:cum differen-
tiæ ratio assignari non possit inter pœnalia & pecuniaria,
cum subscriptio efficiat,vt scriptura illa propria esse dicatur,
cum sit non solum mandato subscribentis scripta, vt ait Ge-
minia.in cap.si pro re.de rescrip. in 6. sed etiam propria ma-
nu subsignata Quocirca male dissentiunt ab hac opinione
Salicetus in dicta authen.contra qui propriam colum.2.vers.
quæro quid si est Chyrographum.C.de non nume pecu Iason
in d.l.emptor.§.Lucius. colum.1. vers.tertio adde. ff.de pact.
in dicta l.si ita stipulatus.§ Chrysogonus. nume.3.de verbor.
oblig.& in auth si quis in aliquo.col.3 ver. puto ꝙ sit falsum.
C de eden ij sane ea adducti sunt ratione ꝙ aliud est scribere
aliud subscribere,& subscribens dicitur ficte scribere.l.diuus.
§.item Senatus.& l.si ego.§.dotis.ff.sol.mat.
Verum respondetur, ꝙ cum tota vis approbationis in sub-
scriptione sit,satis est illud in quo scripturę efficacia vertitur,
manu debitoris esse factum.
10 Extenditur secundo, vt procedat etiam si subscriptio † ge-
neralis sit. Non enim requiritur specialis. Ita Bald.in auth. si
quis in aliquo.columna 2.vers.vlterius quæramus. C de eden.
Ange in l.si ita stipulatus.§ Chrysogonus.colum.1.ver.atten-
de etiam.de verbo.obliga.& ibidem Imola. colum.2.vers ad-
uerte tamen.Cast colum.1. vers.item adde tertio Alex.col.2.
vers.secundo amplia.& Alcia.nume.4. Idem scripserunt An-
charanus in consi.242.colum.1.vers.non obstat dictum.Alex.
in l.quæ dotis colum.vlt.vers.& subdit. ff.solu matrimo.& in
consi.147.colum 2.ver & secundum magis communem.lib.2.
Ias.in l.cum antiquitas.colum. vlt.vers limitat mirabiliter.C.
de testam.Felinus in cap.quoniam contra. versi.limita sexto.
de proba & idem Decius numero 48.vers.circa primum. qui
communem hanc esse opinionem asseruit. Idem Decius in
consi.147 in fin.Rolandus á Valle in cons.44 numero 38.lib.
1.& Alcia in dicto §.Chrysogonus.nume 9 Nat in authen.ꝙ
sine. numero 48. vers. retenta igitur. Hęc sane generalis sub-
scriptio approbationem & consensum arguit. Nec obstat au
11 ctoritas † Bar.in l. diuus.§.item Senatus. ff.ad leg.Cornel.de
fals.qui specialem esse oportere subscriptionem dixit.Et Bar-
tolum visus est sequi Socinus. in tract.fallen.reg 385.fallen.3.
Nam respondetur primo, aduersus Bartolum esse commu-
nem opinionem, vt ex relatis multi testantur præsertim Dec.
& Rolandus præcitatis in locis. Præterea & secundo respon-
detur declarando Bartoli traditionem ,illum loqui quando
lex expresse requirit,specialem subscriptionem, vt est quan-
do scriptura est á lege prohibita. sicuti in casu dictę l. diuus.
§.item Senatus. vbi actus ipse scribendi punitur, non autem
consensus : & ideo vt pœnę locus sit,specialis subscriptio esse
debet.Ita declarant Bald.in dicta auth.si quis in aliquo. Ang.
Imola.& Are.in dicto §. Chrysogonus. Alexander in d.consi.
147. Felinus in d.cap. quoniam contra. nume.22.vers.limita
sexto.& ibidem Dec.nu.48. ver.dictum Bartoli. scripsit Bart.
traditionem procedere, quando nominatim requiritur expri
mi Et exemplum etiam adferri potest in casu Castr. in consi.
209.Viso quodam instrumento continente.colum. vlt.versic.
præterea etiam. libr. 1. quando notarius committit alteri no-
tario,vt suo nomine conscribat instrumentum:Nam tunc no
tarius mandans debet speciali subscriptione eam scripturam
comprobare. Rursus Castren in cons 216. confirmando quæ
superius.ad finem.libro 1.intelligit Bartolum loqui, quando
scriptura continet aliqua pro scribente & aliqua cõtra Nam
tunc requiritur specialis subscriptio , cum alioqui generalis
sub scriptio referatur ad ea solum quæ pro se faciunt,non au-
tem ad ea quæ contra:sicuti multis probat ipse Cast. Et idem
sensit Gofredus in cons. 14.nume.57.
12 Extenditur tertio, vt procedat etiam stante statuto † ꝙ cõ
tra scribentem detur executio ad instantiam creditoris:Nam
& tunc executio datur contra debitorem subscribentem. Ita
Ange.in d.l.si ita stipulatus. §.Chrysogonus.colum 1.versic.si
statutum.de verb.oblig.& ibidem Imola.col.2. ver & per hoc
infert Cast.colu.1.ver.item adde ꝙ ille Are.col.2.ver nota 1.
Alex.col.1.vers.& per hoc infert & col.3.versi & an statutum.
Barb in cons.86.col.5.lib 3.Dec.in auth. si quis in aliquo.nu.
18.ver.sed tamen dictum.C.de eden. & in d.c.quoniam con-
tra.num.48.ver.circa secundum.de proba. Gratus in consilio
138 colum.vlt. versi.nec obijci potest.libro 2. Bertrandus in
consilio 59.columna 2 vers. & quamuis. libro primo. Natta
in auth. quod sine. numero 46. C. de testamen. & hanc visus
est sequi Antonius Gabriel in dicta conclus.3.nume.7. Ea est
13 manifesta ratio,quia suo mandato † & causa,præsumitur cõ
fecta illa scriptura, & ob id perinde est,ac si ipse sua ipsa ma-
nu scripsisset,statutum ergo quod respicit consensum quo ob
ligatio fuit causata,locum habet & hoc in casu.Quibus con-
stat male sensisse Angelum in l.cum antiquitas. in lectura Flo
rentina.C.de testamen & ibidem Iasonem.col.vlt.ver.fortius
per prædicta.& eundem Iasonem in l.emptor. §.Lucius col.1.
ver.quinto adde.ff.de pact & in dicto §.Chrysogonus. col.2.
ver.istud notabile.& in d.auth.si quis in aliquo. col.2.ver.vn-
de.per illum tex.cum aduersus cęteros senserunt.
14 Extenditur quarto , vt procedat hæc sententia etiã † quan-
do scriptura requiritur pro forma.Nam etsi subscribens non
satisfacit dispositioni legis; attamen ipse approbasse cense-
tur scripturam illam á se subscriptam. Ita senserunt Iason in
l.cum antiquitas. numero 12. versicu. & eodem modo C. de
testamen.post Castren.& Alexand. ibidem.& Decius in l.hac
consultissima. numero 26. C. qui testamen. facere possunt.
Ea est ratio , quia ita consensus elicitur ex sola ipsa subscri-
ptione : sicuti ex tota scriptura,vt & supra in prima extensio-
ne declaraui.
Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præsumptio,
15 quando quis alieno nomine † scripturę se subscriberet.Nam
tunc eam approbasse non præsumitur. Ita Imola. in cap. si
quis præsbyterorum. nume. 14. de reb. Eccle.non alien. Feli-
nus in cap. quoniam contra. nume…, vers. limita secundo.
de probat. Parisius in cons. 101. numero 6. libro primo. An-
tonius Gabriel in d.conclu.3.nume.18. Ea est ratio,quia non
sua causa id facit, sed aliena, & ob id omnis consensus se ob-
ligandi abest. Et actus agentium non operantur vltra suam
intentionem.l.non omnis ff si cert.peta.
Hanc tamen declarationem intellexerunt glo. & Imola in
d.cap.si quis præsbyterorum,non habere locum, quando sub
16 scribens † subscriberet se actui , quo iuri proprio detrimen-
tum adferret . Nam tunc si illum impedire posset, & non im
pediret,sibi præiudicaret.
Declaratur secundo, vt non procedat, quando quis ratio-
17 ne † officij sui subscriberet se scripturæ alterius.vt puta quan
do testis subscribit scripturæ,vt significet se adfuisse,cum illa
scriberetur. Nam tunc subscribens iste non dicitur approbas-
se actum illum. Ita tradunt glo.5.in d.cap.si quis præsbytero-
rum. de rebus eccles.non alienan.& glo in l.sicut.§ non vide-
tur.ff quibus modis pignus vel hypothe. sol.Bart.in l.quæ do-
tis.colum.vlti.ver.quæro quid.ff.solu.matrim.Baldus in l.Ti-
tia.§ Lucia.in fin.de lega.1.& in l si pater. C.de fideiuss.Cast.
in l.emptor §.Lucius,colum.2.vers.& hoc quando.ff.de pact.
& ibidem Iason nume 4. Idem Castren. in d.§.Chrysogonus.
col.2.ver ꝙ est verum.& ibid. Alex.col.2.ver. & dicit ipse. Ias.
colum.3. versic. suprascriptum notabile.& Alciatus nume.7.
Socin.in tracta. fallen. regu.385. fallen.1. Ruin. in consi.193.
nume.6.libro secundo.
Adferri etiã potest exemplum in notario qui tanquam no
tarius rõne sui officij subscripsit instrumento, de quo fuit ro-
18 gatus. Nam tunc illa subscriptione non † præsumitur cense-
turvè approbasse ad sui præiudicium , actum illum eo in in-
strumento descriptum. Ita Bart.in d.l.sicut. §.non videtur.in
primo notab. ff.quib.mod.pign. vel hypoth.sol. Bald.in d.l si
pater.C de fideiuss.Corn.in consi.208. col.vlt.vers nec obstat.
lib.4.Ias.in d.§.Lucius.nu.4.& in d.§.Chrysogonus.nu.11. &
idem Alcia.nume.8.
19 Potest etiam adferri exemplum in agnato,† qui ex dispositio
ne debet auctoritatem suam interponere contractui celebra
to ab agnata. Nam subscribendo ipsi contractui, non præsu-
mitur illum approbare voluisse , ad sui præiudicium . Ita ad
rem nostram,hoc exemplo vsus est Alci. in d.§.Chrysogonus.
nu.8.& conferunt quæ scribit Crau.in illa quæst.de indemni-
tate mulieris &c.impressa post tracta.de antiquita.tempo.&
post eum scripsi in consi. …
Cæterum hæc declaratio intelligitur quando iste qui ratio
20 ne & causa officij subscripsit,†causa probationis subscripsit:
secus si respectu substantiæ , & idem voluntarie subscripsit.
Nam tunc ad sui præiudicium consensisse præsumitur atque
censetur.Ita Socinus sen in consi.43.colum.vlt.ver.sed postre
mo.lib.4.quem secutus est Craue.in d.quæstio.de indemnita-
te mulieris.nu.38.& idem scripsit Ant.Gabriel in d.conclus.3.
num.22.qui alias declarationes,quæ tamen hac sub voa con-
tinentur, commemorat.
21 Declaratur tertiò, vt non procedat hæc præsumptio, † qñ
subscribens non legisset scripturam cui subscripsit.Nam tunc
nou

non præſumiror eam approbaſſe Ita glo.2 in d.c.ſi quis pręſ-
biterorum.de reb.eccle.non alien.Bar in l.quæ dntis col.vlti.
verſ.quærq quid in ſubſcribente.ff.ſoluto matri.Bald.in l.vlti.
verſi.nota ꝙ ſubſcribens C. plns valere ꝙ agitur,quàm quod
ſimul concip.Ang. in d l.ſi ita ſtipulatus.§ Chryſogonus col.
1.verſ.& ſic nota de verborom obliga.& ibidem Imola.col 3.
verſ.irem adde ſecundo Caſtren & Alexander colum 1.Iaſon
colum 3.ver.ſecundo limita & Alciatus numero 9.Idem aſſir
marunt Abbas in cap.ex literis.colum.vlt. verſ.Goffredus. de
tranſact. Angelus Aretinus in prohem iuſtitu.colum 5.verſic.
ſexto nota. Cacialupus in tractu de tranſact q.12.nume.14.
Alexan. in l.quæ dotis colum.penul.verſ ſuceeſsiue inquan-
tum.ff.ſoluto matrimo.Iaſon in l.emptor.§ Lucius. nume.4.
verſ item limita.ff de pactis Socin.in tracta.fallen. regu.385.
fallen Felinus in cap.quoniam coutra.numero 48.de probat.
Alciatus in d §.Chryſogonus nume 9.verſi hinc etiam Gram-
mat. in conſilio 66 nume.71. in ciuilibus Antonius Gabriel
in dicta concluſio 3.nume.18. Et huc pertinet,quod dicimus
22 ratificationem † non præſumi factam niſi de his, quæ lecta,
cognita, & recte intellecta fuerunt à ratificante, vt ſcribunt
Oldrad.in conſilio 329. Has allegationes.colum.vlt. Bald.in
conſi.176. Præmittendum eſt ad euidentiam:libr.2.& Craue.
in conſ.197.nu 14.& alios commemorabimus in præſump....
In dubio autem, an præſumatur hic ſubſcribens legiſſe &
cognouiſſe quæ ea in ſcriptura continebantur,ita diſtinguen
di ſunt multi caſus.
23 Primus eſt,† quando † in ea ſubſcriptione dictum fuit, vi-
ſis & lectis ſupraſcriptis.&c. Hoc caſu ita factum præſumiror
vt argumento ducto à ſenſu contrario probat l.vlt. C plus va
lere quod agitur,quàm quod ſimulare concip.Et in ſpecie tra
dit Imola in d.§.Chryſogonus colum.3. verſ.in dubio autem
dic. qui ſubiungit, idem eſſe quando teſtes affirmarent, eum
audiſſe & legiſſe. Et Imol.ſecuti ſunt Iaſ.in d.§.Chryſogo.nu.
14 Qui ſane caſus caret probabili dubitatione.
Secundus eſt caſus,quãdo in ſubſcriptione nil fuit dictum,
24 & teſtes † atteſtantur ſolum,quod ſubſcribens coram ſe non
legit, ſed quod ſecum detulit in domum, vel cubiculum, vel
ſuam bibliothecam, & quod ſtatim reuerſus eſt, ex ſcriptura
ſubſcripta.Hoc caſu exiſtimauit Imola in dicto §.Chryſogo-
nus.col.3.ver.ſi vero conſtet. non præſumi lectam vel cogni-
25 tam. Ego hac in re multum tribuerem iudicis † arbitrio, vt
conſiderata ſcripturæ qualitate,loci diſtantia, temporis bre-
uitate,& his ſimilibus arbitrari poſsit, an is ſubſcribens lege-
re eam ſcripturam potuerit,vel non.
Tertius eſt caſus,quando non apparet quod ſtatim ſubſcri
26 pſerit. ſed quod per aliquod temporis † interuallum apud ſe
retinuerit. Hoc ſane in caſu præſumitur, quod eam ſcriptu-
ram legerit. Ita Imola in d.§.Chryſognnus.colum.3.verſic.ſi
vero non apparet & ibidem Alciat.nume.11 argumento cap.
conſtitutus.de teſtib cum ibi nota. & conſert. l.non eſt feren-
dus ff.de tranſact & in ſimili tradunt Doct. in l. qui Romæ.§.
duo fratres vbi Bar nu.13.& Ripa nu.56. ff de verb.obli. dum
27 diſputant an hæres † tranſigens ſuper teſtamento,præſuma-
tur ſcire in eo contenta: & dicunt præſumi, quando conſtat
teſtamentum fuiſſe per aliquod tempus apud eum. Ita etiam
in ſpecie tradunt Bar in l.eius qui.in 5.notab. ff.ſi cer.peta.&
alios refert Dec in conſi.607.nu.4. Grammat. deeiſ.3.nu.32.
Alba.in conſi.18.col.1. Ita etiam declarari & intelligi debet
Natta in auth.quod ſine.nu.50 C.de teſta.
Quartus eſt caſus, quando non conſtat hunc ſubſcribẽtem
vidiſſe & legiſſe ſcripturam illam;nec etiam conſtat, quod pe
28 nes ſe habuerit ſed hic ſubſcribens † eſt vir diligens ſolers &
cautus in re domeſtica. Hoc caſu præſumitur vidiſſe, legiſſe
ac conſideraſſe ſcripturam illam. Ita tradunt Imolæ in d.§.
Chryſogonus.col.3.ver.ſi vero non conſtat. & Alcia.num.13.
qui communem eſſe ſententiam aſſeruit.
Ea eſt ratio,quia non præſumitur, quod ſuum iactare vo-
luerit,iuxta l.cum de indebito.in prin ff de proba.
Quintus & vltimus eſt caſus,quando non conſtat hunc ſub
ſcribentem vidiſſe & legiſſe ſcripturam, nec etiam conſtat, ꝙ
penes ſe habuerit: Et hic ſubſcribens eſt notæ negligentiæ, &
29 in re ſua familiari † parum cautus. Hoc in caſu ſunt opinio-
nes Vna fuit Imolæ in d §.Chryſogonus col.3. ver. ſi vero nõ
conſtat.qui dixit,præſumi in hoc ignorantiam.
Altera fuit opinio Alexan. in conſi.147. nu.3.libro 2.quod
30 † imo præſumitur legiſſe & ſciuiſſe in ea deſcripta. & Alex.ſe
cutus eſt Iaſ.in d §.Chryſogonus. nu.14 qui eiuſdem ſenten-
tiæ recenſet Caſt.in conſi 350.libr.2.eſt hodie in conſi.12.De
caſu præſenti numero 7.libro 3 Eandem opinionem proba-
runt Felinus in dicto c.quoniam contra. numero 48. verſi.li-
mita ſexto.ad finem.de probat.Marſilius in rub.C.de probat.
numero 315.Ruinus in conſilio 193.num.1.& nume.6 lib.2.
Purpurat in l.admonendi nume 179.de iureiurando Ioan.de
Amicis in conſilio 137.nume.28.Pariſ.conſilio 77.nume.26.
& conſi.88.num.34 libro 3.
Tertia fuit opinio eorum,qui ſcripſerunt, Imolæ opinionẽ
31 procedere, quando † aliqua alia coniectura concurrit. Ita
Aretin. in d.§. Chryſogonus. & ibidem Claudius Seyſſellius
nume.7. Alciatus num.11. verſ ego Imolæ. Et vna eſt conie-
ctura (inquit Alciatus) vt ſi probaretur ante ſubſcriptionẽ di
xiſſe creditorẽ debitori,vt Syngraphæ ſubſcriberet in qua lo-
catio contineretur, deinde appareret ſubſcriptum venditio-
ni. Nam tunc coniectura fit,illum ſubſcribentem non legiſſe
Syngrapham illam.iuxta.l vlt.C.plus valere, quod agitur.&c.
Altera eſt coniectura, (inquit Alcia) vt ſi magna eſt inter
eos coniunctio,& vnus de altero maxime confidit.Sicuti con
tingit inter ſocios aut inter patrem & filium, iuxta l data C.
de donat Eſt ſane coniectura, quod hic ſubſcribens non vide
rit,nec legerit ſcripturam illam.
Tertiam coniecturam conſiderauit Alciat.in d.§.Chryſo-
gonus.nume.12. verſ. & putarim hoc. vt ſi dies vel alia manu
adſcripta appareat,vel ex atramenti diuerſitate videatur,nõ
eodem tempore adiecta, vel ſignum aliquod raſuræ adſit. Et
hac in re multum tribuit Alcia.iudicis arbitrio.
Tertius eſt caſus principalis huius diſputationis, quando
32 quis non ſcripſit vel ſubſcripſit ſcripturam. Sed † ſupraſcri-
pſit. Hoc etiam in caſu hic ſupraſcribens, præſumitur appro-
baſſe ſcripturam illam. Ita Bar in l ſi quis ex argentarijs. §.ſi
initium.num.35.ver ſi vero verba dicerent.ff de eden.Alex.in
conſ.147.nu.4.lib 2. Ant.Gabr.in ſuis concl.lib.1.tit de præ
ſump.concl.3.nu.16.& Nat in auth ꝙ ſine. nu.52. C de teſta.
Et hic caſus recipit omnes declarationes quas recenſuimus ſu
33 periore caſu. In teſtamentis † tamen & alijs, quę requirunt
ſubſcriptionem,non ſufficit ſupraſcriptio, vt tradit Natta in
d.auth.quod ſine.nu.52.in fi.

PRAESVMP. LXVII.

Mutuum præſumi ita contractum, vt tantundem eiuſdem bonitatis reſtituatur, & an hæc ſit fictio legis vel præſumptio.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum pro cauto habet, vt tantumdem eiuſdem bonitatis re-
ſtituatur.*
Et hanc eſſe fictionem legis ex ſententia Decij.nu 2.
Præſumptionem legis ſecundum alios.nu.4.
*Fictionem autem in præſumptione fundata ſecundum Socin.iunio.
nume. 6.*
3 *Intelligitur, & habetur, verba, præſumptionem ſignificare.*
5 *Probatio contraria contra præſumptionem, non fictionem ad-
mittitur.*

CVm res mutuo datur, etſi nil agitur de illius reſtitu-
1 tione, attñ pro cauto † habetur, vt tantundem eiuſ-
dem bonitatis reſtituatur. l.cum quid.ff.ſi cer.peta.
Cæterum dubitari contingit,an hæc ſit legis fictio,vel præ-
ſumptio? Hac in re ſunt opiniones Prima fuit eorum, qui di-
xerunt,hanc eſſe fictionẽ.Ita Dec.in d l.cum quid.in 1.lectu.
2 nu.4.poſt Are.in l.4. §.Cato. ff.de verb.obli.opinatus eſt, † fi-
ctionem legis eſſe,cum iuriſconſ in d l.cum quid. dixerit, agi
intelligitur, ꝙ ſane verbum ſignificat fictionem.l.1.in princi.
C.de rei vxo.act.Et rurſus dixit iuriſconſ.pro cauto habetur,
ꝙ verbum, habetur, ſignificat pariter fictionem. Bald. in l.1.
de ſuis & legitimis.
3 Verum facile reſpondetur, ꝙ verbum † intelligitur & ver-
bum habetur, ſignificant præſumptionem ſicuti diximus ſu-
pra,libro 1.quæſtione 10.
4 Secunda fuit opinio,ꝙ hæc ſit præſumptio † legis.Ita Soc.
ſen.in d l.4 §.Cato de verb.oblig Purpur. in d.l.cum quid nu.
23.& ibid.apertius Alc.nu.13.& idem in d.l.4 §.Cato.nu.105.
& in lib.1 paradox.c.20.Ea rõne motus eſt Alci.quia recepta
eſt Doct ſententia, agi poſſe inter mutuantes, vt res minoris
bonitatis reſtituatur. Et ideo ꝙ habeatur pro cauto tãtundẽ
debere reſtitui, recipit probationem in ↄ̄trium Non ergo eſt
5 fictio,ſed p̄ſumptio, cum ↄ̄ præſumptionem admittatur † ↄ̄-
ria probatio,non autem ↄ̄ fictionem. ſicuti declarauimus ſu-
pra lib 1.q 8.nu.11. Et ſimile eſt, ꝙ dicemus infra ſubſequẽti
lib in p̄ſump 23.declarando.l.iam hoc iure ff de vulg.& pup.
ſubſt.dicemus inquam an pupillaris tacita comprehenſa ſub

vulgarí expreſſa, dicatur ſubſtitutio à lege ficta, vel præſum-
pta.ſimile etiam explicabimus eodem lib.in præſumpt.58.an
illa diſpoſitio l.cum auus.ff.de cond.& demon.ſit fictio legis,
vel potius præſumptio.Et hæc quidem opinio verior eſt.
Tertia fuit opinio Soc.iun.in d.l.4.§.Caro.nu.81.ff.de ver.
6 oblig.qui docuit, hanc eſſe † fictionem, fundatam tñ in præ-
ſumptione.Lex enim (ait Soci.) præſupponit, ꝯhentes ita vo
luiſſe,ꝙ præſumpto fingit ita cautum fuiſſe. Et ideo reſpectu
cautionis, ꝙ ſcilicet pro cauto inter partes habeatur dŕ (ſub-
iungit Soc.) vera fictio: ſed reſpectu voluntatis ſit pſumptio.
Hæc opin.ꝯdictionem quandam implicat. Inquit Soci. ꝙ lex
præſupponit, hoc præſuppoſitum deinde appellat Soci. præ-
ſumptionem. Et ſi lex præſumit ita ꝯhentes egiſſe,non poteſt
dici fictio,quæ præſupponit verè nil penitus actum.
Retinenda eſt itaq; ſecunda illa opinio, ꝙ ſit præſumptio.

P R AE S V M P. LXVIII.

Mutuam pecuniam à ſcolari, à legato, & à milite ſuſceptam, præſumi in cauſas ſcholaſticas, legationis, & militiæ impenſam, vt eam pater reſtituere teneatur, & ceſſet Senatuſconſultum Macedonianum.

S V M M A R I V M.

1 *Filio pecuniam mutuo ſuſceptam in cauſam patris conuertente, ceſſat.S.C.Maced.*
Quamuis ab initio ſuo nomine mutuo ſuſcepiſſet. nu.2.
3 *Studiorum cauſa abſens filius, mutuum ſuſcipiens, pro quantitate quam pater præſtare ſolebat,non facit locum S.C.Maced.*
Idem in ea qui legationis cauſa abſit.nu.4.
5 *Filius ſtudiorum cauſa vel legationis abſens, mutuum ſuſceptum in cauſam ſtudiorum vel legationis præſumitur conuertiſſe.*
Hanc autem non eſſe præſumptionem iuris & de iure.nu.11.
6 *Mutuum ſuſcipiens pater tempore penuriæ, præſumitur in alimenta familiæ conuertiſſe.*
7 *Matrimonij onera maritus ſuſtinens, præſumitur id ab dotē feciſſe:*
8 *Mutuo dans filio ſtudiorum vel legationis cauſa abſenti, repetit à patre illius.*
Idque etiam ſi patre inuito mutuo datum ſit.nu.9.
10 *Filiusfam.miles mutuum ſuſceptum præſumitur in cauſam Caſtren. vertiſſe,& de ea tanquam paterfam.tenetur.*
12 *Filiusfam mercator de patris conſenſu. ſi pecuniam mutuo ſuſcipit,negotiationis id cauſa præſumitur facere.*

CVm filius acceptam mutuo pecuniā in cauſam pa
1 tris † vertit,ceſſare.S.C.Macedo. reſpondit Celſus
in l.ſed Iulianus.§.proinde.ff.ad S.C.Maced.Nam
(vt ille dixit) patri,non autem ſibi mutuo accepit.
2 Imo idem eſt,qñ ab initio ſuo † nomine accepit,deinde in rē
patris vertit ſicuti idem Celſus ſubiunxit. Ceſſat etiam S. C.
3 Macedo.qñ filius ipſe,ſtudiorum † cauſa abſens mutuam pe-
cuniam accepit,pro ea tamen quātitate. quam pater ſolebat
ſubminiſtrare.vt idem Celſus adiunxit ibidem in §.ꝙ dicitur.
Idem ſtatuit Alexander Seuerus in l.Macedoniani. C. eod ad
4 S. C. Macedo qui idem eſſe voluit,qñ filius abſens † cauſa le-
gationis mutuam ſuſcepit pecuniam.Eſt enim prę́ſumptio,ꝙ
pater ipſe non recuſaſſet,illi mutuo dari pecuniam ob prædi-
ctas cauſas: ſicuti Alexander ipſe coniecturam hanc facit.Eſt
5 etiam præſumptio ꝙ filius † ipſe in cauſam ſtudiorum & le-
gationis, pecuniam ipſam verterit, quemadmodum ſcripſe-
runt Bat.in l.vlt.ff.ad S.C. Maced.& Soci.ſen.in conſi.16.nu.
6 10.lib.3.quiquidem Socin.reſpondit,ꝙ qñ pater mutuo † ac-
cepit pecuniam tempore penuriæ, præſumitur illam impen-
diſſe pro alimentis familiæ. Ita & Craue.in conſi.91.nume.5.
ſecutus Barto. & Socin. reſpondit, maritum qui diu ſuſtinuit
7 onera † matrimonij, præſumi id feciſſe ob dotem, ſine qua
8 tot onera non ſuſtinuiſſet. Quocirca is, qui mutuo † dedit
pecuniam filio cauſa ſtudiorum,vel legationis, ab ipſo patre
repetere poterit. Id ꝙ intellexit glo.d.l.ſed & Iulianus. §. qđ
9 dicitur etiam ſi patre ipſo † inuito,pecunia mutuo data fuit.
& gloſſam illam ſecuti ſunt Bart.ibi & Bald.Nouel. in tracta.
de dote.parte 6.in priuil.46.nume.1. Ceſſat etiam S.C.Mace-
10 donianum, quando filiusfam. † miles mutuo accepit pecu-
niam Nam præſumitur in cauſam Caſtrenſem vertiſſe, & ob
id tanquam paterfamil.tenetur.l vlt.in fin.C.ad S.C.Macedo.
Et hanc eſſe prę́ſumptionem iuris & de iure,ſcripſerunt Spec.
in titu.de præſumptio.§.ſpecies.num.5. & ibidem Io.And.in
additio.in verbo,in prædictis concord.verſ.dicimus contra.
& attigi ſupra in lib.1.quæſt.60.in fi. Sed verius exiſtimo,non
11 eſſe † præſumptionem iuris & de iure, cum lex non reijciat
contrariam probationem, quæ facile fieri poſſet, probando
pecuniam fuiſſe in aliam cauſam verſam. Prædictis accedit
12 ſimile,quod ſi filius † eſt mercator conſenſu patris,& mutuo
ſuſcipit pecuniam, præſumitur mutuo accepiſſe cauſa nego-
tiationis & mercaturæ. Ita Bar.in d.l. Macedoniani.vbi Bald.
& idem Bald.in d.l.vlt. nu.6. C.ad S.C.Macedo.

P R AE S V M P. LXIX.

Mutuum vel depoſitum, an præſumatur, quando pecunia in ſacculo alicui traditur.

S V M M A R I V M.

1 *Pecunia in ſacculo alicui tradita,præſumitur depoſita.*
Idque tum maxime,ſi vt recipiens cuſtodiret,dictum ſit.nu.2.
Aliud eſſe ſi conceſſus fuerit illius vſus.nu.3.

DVbitari aliquando contingit, an mutuum, vel depoſi
tum præſumatur,quando alicui traditur pecunia in
1 ſacculo? Recepta eſt Doctor. opinio, † depoſitum
præſumi. Ita Petrus & Cynus in l.incendium. C. ſi certum
petatur. Angelus, Caſtren.& Alexander in l.cum quid. ff.eod.
ſi certum petat. & ibidem idem Reſpondit Ruinus in conſi.
108.nume.2.lib.1. Et hæc quidem præſumptio locum habet
multò magis, quando tradens pecuniam dixit recipienti,
2 † quod eam cuſtodiret. Cum proprie cuſtodia conueniat ip-
ſi depoſito. l.1.in princ. ff.depoſiti. Ita in ſpecie Ruinus in d.
conſilio 108.numero 1.qui declarat non habere locum,quan
3 do recipienti data fuit † facultas vtendi. Nam tunc mutuum
præſumitur. iuxta l.Lucius. la 1. & l.die ſponſaliorum. §.1.ff.
depoſiti.Mutuum etiam præſumitur, quando fuit actum, ꝙ
alia eiuſdem generis poſſet reſtitui: vel eſſet apud mercatorē
ſub Cambijs.Ita reſpondit Bar.in conſi.144.nu.36.& 37.lib.1.

P R AE S V M P. LXX.

Mutuum ſub vſuris cuius gratia celebratum præſumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Mutuum datum ſub vſuris gratia recipientis præſumi.*
2 *L.ſi quis nec cauſam. ff.ſi cert.peta.declaratur.*
3 *Contractum præſumi factum gratia & cauſa eius, qui rogauit fieri.*
4 *Actum præſumi factum cauſa & gratia eius, qui ex eo ſentit commodum.*
5 *L.2.§.tua & mea ff.mandati.declaratur.*
6 *Gabellam pro mutuo ſoluere debet mutuatarius, non autem mutuans.*

CVm mutuum ſub vſuris celebratur, dubitari ſo-
let, cuius cauſa id factum præſumatur? Et rece-
1 pta eſt ſententia præſumi factum † mutuum cau
ſa & gratia recipientis. Ita gloſſ. in l. ſi quis nec
cauſam. ff.ſi certum petatur. quam ſecuti ſunt ibi Bartolus
& reliqui,& communem teſtatur Decius ibi columna prima.
verſicu. in gloſſa prima. & Purpuratus numero 20. Et ij qui-
2 dem moti ſunt † text. dictę l. ſi quis nec cauſam. qui tamen
non probat. Cum ibi ſatis conſtaret animum mutuantis
non fuiſſe dare mutuo. Eſt ergo credendum, quod mutuum
fuerit factum rogante mutuatario atque ita eius cauſa. Nec
repugnat quod imò in eo caſu videatur factum mutuum gra
tia vtriuſque ex quo recipiens indigebat illa pecunia, vt
emeret prædia, Ille vero mutuans habebat neceſſe proficiſ-
ci, & deponere pecuniam. Nam reſpondetur ex ſententia
Decij, quod & ſi ille mutuans habebat neceſſe proficiſci &
deponere pecuniam: non tamen neceſſe habebat depone-
re apud mutuatarium. Et propterea ſua cauſa non mu-
tuauit. Secundo melius probatur ſententia hæc eo argu-
3 mento,quod † contractus præſumitur factus gratia,& cauſa
eius qui rogauit.l.ſi gratuitam.§.1.ff.de præſcrip.verb. Porro
dubium non eſt quin à cōiter contingentibus argumento du
cto,is qui mutuo ſuſcipit,roget mutuantē.Ergo cauſa & gra-
tia mutuatarij factum præſumitur mutuum. Tertio accedit
quod

4 q† actus præsumitur factus gratia, & instantia eius, qui sensie
maiorem vtilitatem & commodũ, arg. c. cõstiturus. de restib.
& sensit Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prętori. nu. 19. ff. de
ope. no. nunc. Atqui mutuatarius maiorem vtilitatẽ sensit ex
mutuo quam mutuans ex vsuris: quia mutuatarius aliquid
ex suis bonis potius venderet quã sub vsuris mutuo accipere.
Est ergo præsupponendũ, q eius cã & gratia factũ sit mutuũ.
Hęc opinio cõis retinenda est; etsi Sali. in rub. C. de reb. credi.
col. 1. Bertachi. in tract. de gabel. in 7. pat. princ. nu. 8. & Soci.
sen. in cons. 247. nu. 8. lib. 2. senserũt (vt infra referam) mutuũ
sub vsuris pręsumi factũ causa & gratia mutuantis. Et primò
quidẽ Sali. allegauit d. l. si quis nec causã. q̃ forte à sensu ꝯrio
posset induci; nempe, q si mutuans habuisset animũ & propo
situm mutuandi pręsumeretur factũ mutuum gratia ipsius
mutuantis, ob vsuratum vtilitatem. Sed facile euitatur argu-
mentum: quia etsi habuisset animũ mutuandi, attũ ex parte
mutuatarij adest p̃sumpta postulatio, & maior vtilitas, q̃ (vt
diximus) arguunt, eius cã factum mutuũ. Secundo afferri põt
tex. l. rogasti. in prin. ff. si cer. pet. Verum rñderi potest sm Dec.
5 in d. l. si quis nec cãm. nu. 4. in fin. Tertio vrgere vr̃ tex. † l. 8. §.
tua & mea. ff. mand. Tua & mea (inquit Gaius) veluti si man-
dem tibi, vt sub vsuris crederes ei qui rem meam mutuaretur.
His visus est significare Gaius, mutuum sub vsuris factum cen
seri cã & gratia vtriusq; factum. Non autem solius mutuata-
rij. Sed facile respondetur, id dici respectu mandati, q dicitur
cã mandantis & mandatarij: non autem inter illum manda-
tarium & mutuantem, & eum cui mutuo datum fuit. His du-
bia redditur & illa traditio Sali. Bertach. atq; Soc. sen. cum di
6 xerunt, q si † statuto cautũ sit gabellam solui debere de debi
to; nec dicit statutum a quo; de mutuo facto sub vsuris (in-
quit Sali.) soluere debet mutuans: cum is vtilitatem & emolu
mentũ habeat. Est sane dubia hæc traditio ex iam dictis: cum
maius sit commodum maiorq; vtilitas mutuatarij quam mu
tuantis. Qñ verò in alijs ꝯctib. cẽseãtur illi facti gratia vnius,
vel amborum explicat Bart. in l. si vt certo. §. interdũ. ff. cõmo.
& in l. cum plures. de leg. 3. qui & praxim articulandi docet.

PRAESVMP. LXXI.

Mutuans absentis nomine, an ipsi absenti donasse præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Mutuans absenti, non præsumitur donare. Nisi forte quid modicum sit. num. 4.*
2 *Donatio vbi alia coniectura sumi potest, nunquam præsumitur.*
3 *Negotium alterius nomine gerens, non præsumitur donare.*

QVi absentis nomine alicui mutuo pecuniã dat, ipsi
1 absenti † donare non p̃sumit̃. Ita Gul. Cun. & Butrig.
Cast. & Alex. in l. certi ꝯdict. §. si nũmos ff si cer. pet.
Sal. in l. si absentis. C. eo. Soc. in d. §. si nũmos. nu. 6. & Dec. nu.
8. & Purpu. nu. 51. Et hæc quidẽ sententia probat eo tex. d. §. si
nũmos. ibi, vt nostro noĩe creditor numeret, futuro debitori
2 nostro. Et accedit rõ, q donatio † non p̃sumitur, qñ alia con-
iectura sumi põt l. cũ de indebito. in prin. ff. de don. & copio-
se disserui in cõmentarijs de arb. iudi. lib. 2. casu 88 col. 1. Por
rò ꝯiectura sumi hic potest, q mutuans voluerit conficere ab-
sentis negotium. sicq; eius noĩe & cã mutuo dare. Et ꝯfert, q
3 † gerens negotiũ noĩe alterius illi donare non p̃sumitur. Bar.
& reliqui in l. q̃ dotis ff. sol. matr. Nec repugnat tex. l. vlti ff. de
don. quia præter Dec. interpretationẽ dicere possumus, q ibi
non erat dubitatio, an illa esset donatio, cum pro ꝯstanti præ
supponeret, donationem fuisse, sed dubitabat, an esset perfe-
cta & irreuocabilis? Et rñdit Scæuola, perfectam fuisse dona
tionem, cum debitor esset obligatus Labeoni, cuius nomine
alia mutuam pecuniam ipsi debitori dederat.
Declaratur recepta hæc sententia, vt locum nõ habeat, qñ
4 † pecunia mutuo data erat modica. Nam tunc donatio p̃su-
mitur. Ita declarat Alex. in d. §. si nũmos. & ibi sequitur Dec.
nu. 8 & Purpu. nu. 51. & conferunt q̃ diximus supra hoc libro
in præsump 34. cum explicauimus qui ꝯctus præsumatur ce
lebratus, quando quis alicui dixit, sume tolle hanc pecuniam.

PRAESVMP. LXXII.

Satisdatio quam arrogator præstat de restituendis rebus arrogati, an præsumatur, vel fingatur.

SVMMARIVM.

1 *Arrogator de bonis arrogati restituendis satisdare debet.*
Qua satisdatione omissa, lex eam pro interposita habet. nu. 2.
3 *Satisdationem arrogatoris omissam, præsumptam censeri, iuris & de iure præsumptione, opinio est Io. And.*
Fictam autem esse, Bar. autumat. nu 4.
Alij & verius, nec fictam esse nec præsumptam, sed legem æquitate suadente, actionem hanc reddere nu. 5.

1 CVm aliquis in filium arrogat, satisdare † dẽt, se ar-
rogatione dissoluta restituturũ accepta ab arroga
to, eis ad quos illa ptinebũt. l. nõ aliter. ff. de adop.
Cæterum si omissa est ꝓmissio atq; satisdatio lex
2 habet † ac si fuisset interposita. l. his verbis. in fi. eo. ti. dum in-
quit. omissa satisdatione dari actionẽ vtilem. Quæ sane actio
nõ redderet nisi promissio, & satisdatio ꝓ apposita haberet.
Cęterum dubitari solet, an lex p̃sumat, vel fingat stipulationẽ
& satisdationem hanc. Vna fuit opin. Io. And. in addi. ad Spe.
in tit. de p̃sump. § species. nu. 5. in verb. prædictis concord. qui
3 scripsit, hanc † esse præsumptionẽ iuris & de iure. Secũda fuit
4 opi. q hæc sit † fictio Ita Bar. in l. 1 in prin. nu 3. ff. de ver. obl.
& alij multi quos recensit ibid. Soci iunior. num. 10.
5 Tertia fuit opinio eorum, qui scripserunt, nec fingi † nec
præsumi satisdationem, sed legem ipsam suadente æquita-
te quadam, actionem hanc reddere. Ita Alciat. & Alba. quos
commendat & probat Albert. Bolognet. in commentarijs de
verb. oblig. c. 29. num. 14. & vere idem sensit Soci. iun. in d. l. 1.
num. 11. & mihi magis probatur.

PRAESVMP. LXXIII.

Pretij quantitatem coniecturam facere, an res comprehendatur in emptione, & in diuisione: significare etiam an contractus sit emptionis, vel locationis, vel emphyteusis, vel feudi.

SVMMARIVM.

1 *Pretij quantitas rem vel comprehensam, vel non comprehensam ostendit.*
2 *Valor rei coniecturam facit, an res in portione vnius ex fratribus vel socijs diuidentibus contineatur.*
3 *Pretij quantitas locationem ab emphyteusi distinguit.*
Item feudum a locatione. nu. 4.
Et locationem ab emptione. nu. 5.
6 *Prædia quæ & quot in locatione emphyteutica censeantur, pretij indicat quantitas.*
7 *Prædia rustica an in emptione castri feudalis contineantur, indicio est pretij quantitas.*
Idem an contineatur iurisdictio. nu. 8.

QVantitas pretij cõiecturã facit non mediocrẽ, ad co-
gnoscẽdũ, an in emptione & vẽditione certa res cõ-
1 tineat̃. Cum enim q̃titas ipsa † ꝯuenit, p̃sumitur res
illa cõprehensa; sicuti ẽꝯ, q̃õ non adaptatur. Ita Bar. in l. cũ ta
bernã. col. 1. ver. q autẽ dixi. ff. de pign. & in l. semp in stipula-
tionib. & ibid. Dec. nu. 6. ff. de reg iur. Bald. in rub. C. de ꝯhen.
emp. nu. 15. & idẽ in c. literæ. nu. 7. de dila. Alex. in ꝯs. 26 nu. 5.
lib. 4. in ꝯs. 68. in fi. lib. 5. in ꝯs. 222. in fi. lib. 6. & in ꝯs. 14. in fin.
lib. 7. Calcan. in cons. 43 col. 1. vers. tertiò. Ias. in l. quominus.
quæst. 20. ff. de flum. in l. 1. num. 4. C. de summa trinita. & fide
cathol. Antonius Burgos in cap. ad nostram. numero 51. de
emptio. & venditio. Decius in consi. 43. in fine. & in consi.
347. colum. vltima vers. & hoc confirmatur. Neuiza. in cons.
7. numero 3. & in consilio 38. numero 4. Afflictus in decis. 68.
nu. 2. Curt. iunior in consi. 80. numero 2. Soci. iun. in cons. 36.
nume. 11. lib. 3. & Craue. in consi. 234. col. 3. vers. quartò, an
aliquid. Didacus libro Pract. quæstio. c. 3. nu. 3. vers. hæc vero.
2 Ita pariter dicimus valorem † rei significare coniecturam-
que facere, an res contineatur in portione vnius ex fratribus,
vel socijs, qui bona communia diuiserunt. Sic respondit Alex.
in consilio 26. numero 4. libro 4. & apertius docuit Socin in l.
1. in 4. notab ff. de reb. dubijs. idem consil 98. colum. vlt lib. 1.
quem secuti sunt Curt. iun. in consi. 80. nu. 1. Craue. in consi.
310. nu. 3 & Rol. à Valle in consi. 82 nu. 54. lib. 2.
3 Ita quoque ex quantitate pretij coniectura sumitur, † an
contractus sit locationis, vel emphyteusis: quia si magna est
pensio, præsumitur locatio, si modica præsumitur emphyteu
sis. glo. in l. 1. §. 1. ff. de superficieb. quam singularem ad rem
hanc dixit Corset. in suo singu. in verbo, ꝯctus. incipit, ꝯctus.
Alex. in consi. 38. lib. 2. in consi. 89. nu. 5. libro 4. & in consi.
189. nu 3. lib. 5. & Afflict. in decis. 62. num. 9. & decis. 80 in fin.
Ita etiam dicimus pretij quantitatem declarare coniectu-
4 ramq; facere, an sit contractus † feudi, vel locationis. Ruin. in

conſi.50.nu.18 lib.3. Nat.in conſi.460.nu.13. Cran.in conſ.
627.Rol.in cõſ.82. nu.52.lib.2.& Surd.in cõſ.151.nu.7.lib.2.
Ita quoque dicimus pretij quantitatem declarare & præ-
5 ſumptionem facere, an contractus † ſit emptionis & vendi-
tionis, vel conductionis & locationis, vt tradunt Bart. & alij
in l ex conuentione. C. de pactis Iaſon in conſ.84. colum.2.
verſ ſecundo, ex quantitate. libro 3. Socinus iun. in conſilio
141.nu.x1.libro 1.& in conſi.43. nu.x. & nu.8.lib.2.& Tiraq.
in l.bones.§ hoc ſermone.limi.12.num.2.de verb.ſignifi.
Sic etiam dicimus, quod ea pretij quantitate coniecturam
6 ſumimus, quæ & quot † prædia cenſeantur in locatione com-
prehenſa. Ita Baldus in l.emptorem. nume.9 C locati & con-
ducti. Ita & Natt in conſi.460, nu.14. reſpondit ex quantitate
7 pretij cognoſci, an prædia † ruſtica ſint comprehenſa in em-
ptione caſtri fendalis, Idem cenſuit Rol.in ɔſi.82.nu.55.lib.2.
Confert quod ſcripſit Barbat.in cap.Rodulph.numero 83.
de reſcriptis. cum dixit, ex pretij quantitate duci coniectu-
8 ram, an in venditione † caſtri contineatur etiam iuriſdictio,
& repetam infra in præſumpt.97.nu.47.

PRAESVMP. LXXIIII.

Pretij & æſtimationis mentionem, arguere contractum eſſe emptionis & venditionis.

SVMMARIVM.

1 *Pretij mentione facta emptio, & venditio præſumitur, idque etiam procedit ſi poſt mentionem pretij dicatur indulgemus. nu.2.*
3 *Aeſtimatio contractum emptionis & venditionis facit præſumi.*
4 *Rebus in dotem datis æſtimatione facta, non res ſed æſtimatio venit in reſtitutione.*
5 *Aeſtimatio rei in dotem datæ in arbitros collata, ſi ipſi non æſtiment, ea cenſetur facta quæ emptionem faceret ad pretium quod tempore traditionis res illa iuſtè valebat.*
6 *Dote in certa quantitate conſtituta & promiſſa ſi aliquæ res marito tradantur, præſumuntur æſtimatæ illa æſtimatione quæ faceret emptionem.*
Idque procedit ſi ſecundo marito res aliquæ ſimpliciter datæ fuerunt pro dote certæ quantitatis primo viro conſtitutæ.nu.7.
Ac etiam ſi res illæ præſentes non ſint.nu.9.
Idem in rebus quæ vſu conſumuntur quamuis non conſtent numero, pondere, vel menſura quia non remanent dotales.nu.10.
Sic in rebus conſiſtentibus in pondere numero, vel menſura, etiamſi nullum ſit factum verbum æſtimationis.nu.11.
8 *Dos data priori viro, videtur etiam promiſſa ſecundo.*
12 *Res mobiles mulieris ætate minoris traditæ in dotem, æſtimatæ ſine tutoris auctoritate, non efficiuntur dotales, ſed à marito debetur æſtimatio.*
Et qd in immobilibus æſtimatis à tutore ſine iudicis decreto.nu.13.
14 *Aeſtimatio rei in dotē data non operatur oēs effectus venditionis.*
15 *Aeſtimatio rei in dotem datæ facta ad alium finem quam vt faciat emptionem, non operatur quin res ipſa dotalis remaneat.*
Idem ſi conuentum fuerit quod ſoluto matrimonio res illæ datæ in dotem reſtituantur pro eodē pretio quo æſtimatæ fuerunt.nu.16.
Idem ſi dictum, q reſtituantur vxori ſi tunc extabunt, habita tamē ratione augumenti & diminutionis, viri boni arbitratu.num.18.
Quod procedit etiam ſi nulla ſit facta mentio augumenti vel diminutionis.nu.19.
Et quid ſi pactum fuerit quod electione mariti res vel æſtimatio reſtituatur nu.20.
17 *Aeſtimationis rerum in dotem datarum effectus.*
21 *Aeſtimationis rei in dotem data quantitate non expreſſa, remanet res dotalis, nec præſumitur facta venditio.*
Idem ſi tempore æſtimationis maritus dotem recipiens, non habet in bonis valorem illius.nu.22.
Idem qñ æſtimatio non æquiualet ipſi rei, ſed eſt longè minor nu.23.
24 *Aeſtimatio rerū in dotē traditarū facta poſtea ex interuallo, conſtāte matrimonio, nō facit præſumi emptionē, ſed remanent dotales.*
25 *Fundus datus in dotem cum pecunia quam maritus promiſit reſtituere, remanet dotalis fundus.*
Idem etſi maritus obligauit bona ſua pro reſtitutione pecuniæ, pro reſtitutione verò fundi nil dixit.nu.26.
27 *Maritus impendens ex fructibus perceptis ex bonis mulieris in meliorando fundo nomine dotis accepto, præſumitur declarare fundum illum eſſe dotalem.*

1 CVm pretij mentio fit, ɔ̃ctus emptionis † & venditionis præſumitur. Ita ſcribūt gl.in l.apud Celſum.§.
ſed cū legitima.ff de dol.mali & met excep.& in l.
vlt.C.de pręd.decur.lib.10. Bal.in l.ex ɔuentione.
C de pac.& in l.cū doem.nu.2.C.de iur.dot.Soc.in trac.fall.
reg.116.& 141.Iaſ.in l.1.nu.23.C.de iur.emph. & in conſ.45.
nu.3.lib.1 Fabia.in tract.de emp & vend q.1.ad fin. Dec.in l.
imaginaria nu.1.ff de reg.iur.& ibid.Cagn.Affl decis.72 in fi.
Pariſ.in cõſ 82.nu 7.& in cõſ.73.nu.10. lib.3. Soci iun.in cõſ.
61.nu.3.& nu.7.lib.1. Alba in cõſ.81 nu.47. Aemil.Ferret.in l.
iuriſgentiū.in prin.nu 46.ff.de pact.Alcia.in l.2.in prin.num.
26.ff.ſi cer.pet.Tiraq.de retract.§.1 gl.2.nu.1 Marſil ſing.105.
Et hęc quidē recepta ſententia locū habet ēt, qñ facta ptij
2 mentione cōcedens ipſe dixit, indulgemus † Nā adhuc pſumi
tur ɔ̃ctus emptionis; non autem feudum. Ita Iaſ. in d.l 1. nu.
23.C.de iure emphy & in conſi 45.libr.1. poſt Bald.in l.qui ſe
patris. num.10.verſ hoc ſcias. C.vnde liberi.
Quod diximus de pretij ꝓmiſsione, vel numeratione, idē
3 eſt dicendū de æſtimatione, † q̄ pręſumi facit ɔ̃ctum eſſe emptionis & venditionis. Hoc probat.l.quoties. ff.de iure dot.&
l ęſtimatis ff.ſol.mat.& manifeſtius. l.quoties C de iure dot.
vbi res data in dotē, ęſtimatione facta nō dr̄ dotalis, ſed tanq̄
à marito empta, in eius dñium ita tranſit, vt ab eo vendi poſſit; & ſolu.matrimo non ipſa res. ſed eius æſtimatio & valor
4 † reſtitui dēt. Id ꝙ & paſsim admittunt Doct.in d l ęſtimatis.
ff.ſol mat.& in d.l.quoties gl.in l.ſi inter. C.de iur.dot Bar.in
l.ſi vt certo.§.nunc videndum.ff cōmo Alex in cõſ.156.nu.1.
lib.6.Barb.in cõſ 1x.col.pen lib.4.Rui.in cõſ.134. nu.2.& nu.
4.ver.dr̄ autē, Soc ſen.in cõſ.9.col.pen.& in conſ.57.nu. 6 ver.
ſeptimus caſus lib.1.Dec.i l.1 in 1.lect.nu.23.& in 2.nu.53.ff.
ſi cer pet.Soc.iun.in cõſ.141.nu.11.lib.1.& in cõſ.118 nu 10.
lib.3.Pariſ.in ɔſ 64.nu.20.lib 4.Rub.in conſ.5.nu.3. Tiraq.de
retrac.cõſan §.1.gl.14 nu.20 & Did.in lib.prac.qſt.c.28.nu.1.
Extenditur primo hęc traditio, vt locū habeat ēt qñ dātur
res in dotē ſine certa æſtimatione, pacto tñ expreſſo, ꝙ res ita
5 æſtimentᷣ ꝑ arbitros † ad id electos, atq; ita dantur res in dotē
æſtimatę illa æſtimatione, q̄ ꝑ arbitros definietur, nec illi arbitri eā æſtimationem diffinierint, Nam cenſentur datę res illæ
æſtimatæ, ea æſtimatione q̄ facit emptionem ad illud ꝑtium,
ꝙ tpe traditionis res illæ iuſtæ valebant. Et dr̄ ita fieri æſtimatio ab ipſa lege, vt fauore dotis, arbitris non arbitrātib. locus
ſit arbitrio boni viri. Ita Soc.ſen.in cõſ.57.col pen.nu.7.lib.1.
& in conſ.60.lib.3.Bald. Nouel.in l.æſtimatæ. ff.ſol.mat.quos
ſic refert, & ſequit̄ Dida.in d.c.28.col 2.ver. primum etenim.
Extenditur ſecūdo vt procedat ēt qñ ꝓceſsit promiſsio dotis in certa q̄titate, & ſecuta eſt aliquarū rerū traditio ꝓ dote
6 ipſa ꝓmiſſa. Nā adhuc illæ res ꝑſumunt̄ ęſtimatę † illa æſtimōne, q̄ facit emptionē. Ita Soc.ſen.i ɔſ.69.nu. 15 .lib.4. Neuiz.in
lib. 2. ſyl.nup.nu.70 & Did.in d.c.28.col.3.ver.ſcd̄o apparet.
Extendit̄, tertio, vt locū habeat ēt ſi priori marito fuit promiſſa dos certę quantitatis, & deinde ſecundo ac poſteriori
marito promiſſa ſit dos abſq; certæ q̄titatis mentione: & aliquę res pro dote ſimpliciter huic ſecundo marito datæ fuerunt. Hoc ēt caſu cenſent̄ datę pro q̄titate primo viro promiſ
7 ſa, & ęſtimata, illa ęſtimatione, † q̄ emptionem facit. Ita rñdit Soc.ſen.in d. conſ.69. col.pe. lib.4 quem ſecutus eſt Dida.
in d.lib.pract.quęſt.c.28.col 3.verſ tertio, ꝙ mihi. Ea ratione
8 vſus eſt Soc. quia dos data priori viro vr̄ etiā promiſſa † ſecundo.l.diuus.& l.dotē.ff.de iure dot.& diximus ſupra hoc libro
pręſump.6.nu.25.vbi nu.31, hanc extenſionem probauimus.
Extenditur quarto vt procedat ēt ſi res in dotem datæ, &
9 æſtimatę pręſentes † non ſint. Nihil enim refert ꝙ præſentes
ſint, vel non. Ita Didac. in d.c.28.in fin.reiecta contraria opinione. Neuiz.in lib.2.ſyluę nuptia. nu.72.ver.limita ſexto.
Extenditur quinto, vt locum habeat ēt in ęſtimatione de
rebus illis, q̄ etſi non conſtant numero, pondere, vel menſura
10 conſumunt̄ † tñ vſu. Hoc ēt caſu pręſumit̄ facta vēditio atq;
res non manet dotalis. Ita Dida in d.c.28.nu.5.verſ.quinto ſi
mentē; ea ſenten.Bar.& aliorū in l ęſtimatę.ff.ſol.mat.cū dixerunt maritum teneri ad ęſtimationem rerum vſu conſumptarum: & accedit Soc.ſen.in conſ.289.col.2.lib.2.qui late diſſerit, declarando ſtatutum Piſanum.
Extendit̄ ſexto, vt procedat ēt qñ datę ſunt in dotem res
11 ɔſiſtentes in pondere, numero, & menſura; † & nullū factū eſt
11 verbū † æſtimationis. Hoc ſane caſu res nō ſunt effectę dotales: ſed æſtimatio debetur: & ob id periculum conſumptionis
ad ipſum maritum etiam culpa carentem pertinet. Ita probat tex.l.res in dotem. ff.de iure dot.quem explicat Didac.in
d.c.28.nu.6.qui recte poſt Caſtr. & Io. Lup. aduerſus glo.ibi
ſcripſit, maritū ſolu.matri.nō teneri ad reſtitutionem illarum
rerum, ſed tantundē eiuſdē generis & qualitatis; ꝙ quidē tantundē æſtimatio eſt ipſarummet rerum in dotē datarū iuxta
rationem.l.2.§.mutui.ff.ſi cer.pet. quā Didac.ipſe explicauit.
Extenditur ſeptimo, vt habeat locum etiam quando res
mobiles mulieris ætate minoris traduntur marito ęſtimatę
ſine auctoritate tutoris & decreto iudicis. Hoc etiam caſu
12 res non manent † dotales, ſed ęſtimatio debetur eueniente

casu

casu restitutionis ipsius doris. Ita Didac in d.c.28.nu. c.qui
in ver.quod si rerum immobiliũ,&c.dixit idem esse dicendũ,
si rerum immobilium facta sit æstimatio à tutore absque de-
13 creto † iudicis,& ita datæ fuerint res in dotẽ, poterit vxor so
luto matrimonio ratã habere hanc æstimationẽ, & illius pre-
tium eligere si electio illa visa ei erit vtilior. Est autẽ in dispu-
tatione obseruandum,ꝙ etsi æstimatio hæc operatur, vt hæc
dicatur venditio quædam: attamen non obtinet oẽs effectus
14 † venditionis:Non enim in casu euictionis tenetur mulier ad
duplam.Ita Bal.Nouel. in tract.de dot.in 7.par.priuile.23. &
Neuix.in lib.2.syluæ nuptialis.nu.72. ver.limita septimo.

Declaratur primo,vt locum non habeat prædicta traditio,
15 qñ æstimatio facta fuit ad alium finem † quã vt faceret em-
ptionem; vt si æstimatur res, ad cognoscendum valorem rei,
vt probari possit si postea maritus fundũ damnificaret. Hoc
sane casu æstimatio nun facit emptionẽ & venditionem: sed
fundus ipse dotalis manet.Ita Ias.in l.ex cõuentione. nu.3.C.
de pact.post Bal.& alios,quos secuti sunt Soci.sen.in cõsi.57.
nu.3.ver.quartus casus,& in cons.93.nu.7.ver.tertio dici.lib.
1.Rui.in cons.134.nu.4.lib.4. Neuix.in lib.2. syluæ nuptialis.
nu.72.ver.limita primo.Paris.in cons.81.nu.12.lib.3.Soc.iun.
in ɔs.141.nu.14.lib.1.Dida.in lib.pract.quęst.c.28.nu.3. Rol.
cons.92.nu.6.& 21.lib.2.& Rota Rom. in decis.157.num.1.in
secunda parte in nouissime editis.

16 Declarat secundo,vt locum habeat,qñ cõuentum fuit,† ꝙ
soluto matr.res datę in dotem restituant pro eod.pretio,quo
æstimatæ fuerunt.Hoc etiam casu,res hæ dotales manẽt, non
aũt deberet æstimatio.Ita probat l.si inter virũ.C.de iur.dot.
vbi Bar.Bal.Sali.& reliqui.confert etiam tex. §.vlt. ff de pact.
dotal.& scribunt Soc.sen.in cons.57.nu.2.ver.secundus casus.
lib.1.Barb.in cons.12.col.pen.& in cons.19 col.vlt.lib.4. Bald.
Nouel.in tract.de dot.in 7.par.priuil.40.Neuix.in lib.2.syluæ
nupt.nu.72.ver.limita tertio. Dida.in d lib.pract.quæst.c.28.
nu.3.ver.primo ex hoc.vbi nu. 2.retulit.Rub.in cons.5.qui ali-
17 ter respondit.& huius quidẽ æstimationis effectus est, † ꝙ so
luto matrim. res ipsæ æstimatæ, si extant non diminutæ, nec
aliqua ex parte deteriores factæ,restituunt:si vero culpa ma-
riti factæ sint deteriores,præstabitur æstimatio. Ita sane affir
mant oẽs præcitatis in locis;præsertim Didac.Porrò maritus
hoc in casu tenetur ẽt de culpa leuissima;vt scribunt Castr.in
l.si æstimatis.nu.3.& in l.pen.§.mancipia.ff.sol.mat. Sal.in d.
l.si inter virum.C.de iure dot.Soci.in d.cons.56.col.2.lib.1.&
Dida.in loco præalleg.Quocirca,qñ maritus caret omni cul-
pa,si res hæ dotales perierunt, periculo mulieris dicuntur pe-
rijsse.vt recte Dida.ipse post alios scriptum reliquit.

Declaratur tertio,vt non procedat,qñ adijcitur pactum,ꝙ
18 res æstimatæ, solu.matrim. restituantur vxori,si tunc † exta-
bunt; habita tũ ratione augumenti & diminutionis,viri boni
arbitratu.Ita Cast.& reliqui in d.l.si æstimatis. ff.sol.matr.eo
tex.adducti,Sal.in d.l.si inter virum.C.de iure dot.Soci.sen.in
cons.57.nu. 3.ver.tertius casus.lib.1. & Didac in d.c.28.nu.4.
qui ex eod.Castr.scripsit,res ipsas dotales etiam apud tertiũ
existẽtes, a muliere ipsa recuperari posse:Cũ verè dñium itan
statum minime fuerit in maritũ;& ob id alienare is nõ potuit.

Declaratur quarto,vt locum non habeat etiam qñ factum
19 est; ꝙ res ipsæ in dotem datæ restituant solu.matri. Et si enim
nulla est facta mẽtio † augumẽti vel diminutionis, vt in pce
denti declaratione: attũ adhuc dotales manẽt. Ita Cast.in d.l.
si æstimatis.nu.5.Soc.sen.in d.cõs.57.nu.3.ver.quartus casus.
lib.1.& Dida.in lib.pract.quæst.c.28.nu 4.ver.tertio colligit.

Declaratur quinto,vt non procedat,qñ pactum fuit,ꝙ so-
luto matrim.res ipsæ,vel earum ęstimatio arbitrio & electio-
20 ne † mariti restituantur. Hoc etiam casu res manet dotalis;
non tamen est emptio. Ita probat l.plerunque.ff.de iure dot.
& scribunt Cast.in d.l.æstimatę.ff.sol.matr. Didac.in d.c.28.
nu 5.Qui quidem post ipsum Cast.Rom.& Soci.subiungit,ꝙ
nihilominus,si res hæ etiam si aliqua culpa mariti perierunt,
mulier consequetur æstimationem.

Declaratur sexto,vt locum non habeat, qñ expressa nõ est
21 quantitas † ipsius æstimationis. Hoc etiam casu res manent
dotales:atque ita illę sunt restituendæ,non aũt æstimatio.Ita
Bar.in l.si vt certo.§.nunc videndũ.nu.5.ff.cõmo. Curt.iun.in
l.ex conuentione.nu.7.C.de pact.& Dida.in d.c.28.nu 7.

Declaratur septimo,vt nõ procedat qñ eo tempore,quo fit
æstimatio,maritus dotem recipiens non est soluendo; nec ha
22 bet bona, † ex quibus æstimationem rerum dotalium solue-
re possit.Ita scribunt Fran. Crem. in singu.19.Ias.in l.ex con-
uentione.nu.2.ver.quarto singulariter. C.de pac.& in § actio
num.nu.84 insti.de actio.Io.Lupus in rub.extra.de dona.in-
ter vir.& vxo.§.17.nu.8.Soc.iun.in cons.141 nu.12 lib.1.Bal.
Nouel.in tract.de dote.in 7.par.priuileg.23.& Neuiza.in lib.
2 syluæ nuptia.nu.72.vers.limita quarto. & Marsil.singu.691.
fundus.ea ratione ij vsi sunt ,ꝙ lex non potuerit fingere pre-
tium æstimationis rerum datum fuisse a marito ipsi vxori: &
rursus illud pretium receptum in dotem . Quam quidem ra-
tionem leuem,& Iureconsultis indignam existimauit Didac.
in d.c.28.nu.8.Nam &si (inquit Dida.) verum est, legem non
fingere impossibilia: attamen nihil in hac specie fingitur im-
possibile:siquidem maritus ille pauper potuisset habere natu
ra,& iure pretium illud, quo fuere res illæ dotales ęstimatæ.
Crediderim apertius sic dici posse; nullam hic extare impos-
sibilitatem. Cum res datæ sint pro æstimato,vt scilicet tempo
re restitutionis restitui debeat æstimatio , quã facile maritus
habere eo tempore potest, saltem distrahendo res illas in do-
tem datas. Quocirca vna cum ipso Didaco arbitror dubiam
esse admodum receptam hanc traditionem.

Declaratur octauo,vt non habeat locum , quando ęstima-
23 tio non ęquiualet ipsi rei, sed est longe † miñor.Nam & tunc
non præsumitur facta venditio : sed res manent dotales. Ita
Bald.Sal. Ias & Dec.in l.ex conuentione. C.de pact. idem Bal.
in l.1.q 3.C commo.Are.in consi.84 num.4. Barb.in cons 19.
col.4.lib.4.Ias.in l.1.nu.23.in fi.C.de iure emphyt.& in consi.
45.nu. 3.lib.1.Soci.iun in consi.141.nu.21. lib.1. Io.Lupi.in c.
per vestras.super tex §.21.num. 4.de dona.inter vir. & vxor.&
Didac.in d c.28. nu 9. qui quidem recta intellexit procedere,
quando æstimatio facta fuit pretio minus iusto ex deceptio-
ne vltra dimidiam. Etenim hoc in casu ob maximã iusti pre-
tij diminutionem, vel augumentum pręsumitur ad alium ef-
fectum factam fuisse æstimationem ; non autem ad confi-
ciendum emptionem.

Declaratur nono,vt non procedat , quando æstimatio fa-
cta est tempore traditionis,vel constitutionis dotis; aut pau-
lo post:secus vero est,quando dote ipsa tradita, ex interuallo
24 postea,† constante ipso matrimonio facta est ęstimatio Hæc
enim non facit emptionem:cum verisimile non sit contrahen
tes nouatione voluisse a primo contractu recedere. Et præ-
terea nec donatio fieri potest inter vir & vxor. quæ ex hac ęsti
matione sequi posset.Ita Bald.Sali.Ias. & alij in l.ex conuen-
tione. C.de pact.Are.in cons 84.col.2. Barb.in cons.19.col.4.
lib.4.Io.Lupus in c.per vestras.§.21.nu 4. de donat.inter vir.
& vxor Neuiz.in lib.2.syluę nuptialis.nu.72. ver.limita secun
do.Soci.iun.in consi.141.nume.24.lib.1.& Didacus in d.cap.
28 col.penul. vers.vndecimo illud.

Declaratur decimo, vt non procedat, quando maritus no-
25 mine dotis accipit pecuniam,† & prædium, & promisit resti-
tuere pecuniam,& de pretio fundi nullam mentionem fecit:
præsumitur conuentum quod fundus esset dotalis. Ita Hier.
Gabriel in consi.60.num.2.lib.2.

Declaratur vndecimo , quando maritus, accepta pecunia
26 & fundo dotis causa , obligauit † bona sua pro restitutione
pecuniæ;pro restitutione vero fundi nihil dixit.Hoc etiã casu
fundus manet dotalis.Hier.Gabriel in d.cons.60.nu.3.

Declaratur duodecimo,vt locũ non habeat, qñ maritus ac
cepto fundo nomine dotis impendit ex fructib. perceptis ex
27 bonis ipsius mulieris in meliorando † ipso fundo. Hoc etiam
casu censetur maritus declarasse fundum illum esse dotalem.
Ita Hier.Gabriel in d.cons.60.nu.4.ver.tertio, quia.

P R AE S V M P. LXXV.

Pretium rei venditæ recipientem, venditionem ipsam approbasse atque ratificasse præsumi.

S V M M A R I V M.

1 *Pretium rei suæ venditæ recipiens, præsumitur venditionem approbare.*

2 *Contractum confirmatum & ratum habere minor præsumitur, solutionem recipiendo aut pretium numerando.*

Vi rei propeię vẽditę pretiũ recepit, venditionem
1 † ipsam approbasse atq; ratificasse p̃sumitur. Ita
rñdit Scęuola in l.quidã ff.de euict.quo loci Bart.
distinguit tres casus Et illũ secuti sunt Rom.in ɔs.
87.Soc.iun.in cons.84.nu.23.lib.2.& Tiraq.de retrac.consan.
§.1.gl 9.nu.137.Huc facit tex.l.Iulian.§.vlt.cũ l.seq ff ad S.C.
Maced. quo adductus rñdit Aret. in cons.128.nu.6.minorem
2 pręsumi confirmare ratumque habere cõtractum, † quando
solutionem recepit;vel pretium ipse numerauit. Et alia his si-
milia congessi, in commentarijs de recuperáda possessione.
remed. 15. nume.119. & multis sequentib Conferunt etiam
ea quę de ratificatione scripsi superiore libro, in pręsump.3 o.

PRAESVMP. LXXVI.

Pretio ſimpliciter promiſſo, quæ moneta promiſſa præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Pretium in contractu promiſſum, de pecuniam loco frequentata præſumitur.*
2 *Pecuniam legans teſtator, præſumitur de vſuali & currenti intelexiſſe.*
3 *Moneta mentio facta in ſtatutis, intelligitur de currenti.*

On ſemel ex facto euenit, vt contrahentes non declarent, cuius monetæ eſſe debeat pretium promiſſum, puta ab emptore, conductore, & ſimilibus, quare ambigi ſolet, quæ moneta præſuma-
1 tur promiſſa? Recepta eſt omnium ſententia, præſumi † promiſſam monetam vſualem, & in loco frequentatam. Ita Fabianus in tractatu de emptione & venditione. in 5. quæſtio. principali. num. 14. & 15. Socin. ſenior in conſi. 247. nume. 4. libro 1. Decius in l. ſemper in ſtipulationibus. num. 8. & ibid. Cagnol. num 5. verſ. actum pariter ff. de regu. iur. qui alios recenſet. Et ſecutus eſt Myſingerius in tracta. obſeruationum. centuria 4. obſerua. 15. Et illi accedit Rubeus in conſi. 17. col. 1. qui eiuſdem ſententiæ recenſet Oldr. in conſi. 250 & Corn. in conſi. 321. libr. 3. Et de eadem facti ſpecie cum Rubeo reſponderunt Curtius iunior in conſi. 24. Alcia. in reſponſ. 118. & Purpur. in conſi. 522. Ita quoque dicimus in diſpoſitione
2 teſtatoris, vt ſi teſtator † legat pecuniam, præſumitur legaſſe vſualem & currẽtem. l. Imperator. in fin. & l. ſi ſeruus plurium. §. vlt. vbi Doct. de leg. 1. & ſuo loco dicemus.
3 Sic dicimus ſtatuta, quæ monetæ † mentionem faciunt, intelligi debere de moneta vſuali & currenti. Ita Fulgo. conſi. 71. nume. 2. Tiraq. de retract. u conſang. §. 1. glo. 18. num. 63. & Myſinger. in d. obſeru. 1. ad fin.

PRAESVMP. LXXVII.

Vinum in dolio vendens, an & dolium vendidiſſe præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Vinum in dolio vendens, non præſumitur vendere dolium. Attendendam tamen loci conſaetudmem nu. 4.*
2 *Vino legato, dolia legata non præſumi, ſecus de vaſis & cuppis.*
3 *Dolia apud antiquos, quæ vaſa fuerint.*

1
Vi vinum in dolio exiſtens vendit, dolium † ipſum non vendidiſſe præſumitur. Ita Lucas de Penna in l. 3. in præſumptio. 118. C. de apoch public. libro 10. & idem ſenſit Barto in l. 3. §. 1. ff. de tritico, vino oleoque lega. quem ſecutus eſt Boer. in quæſt. 177. nume. 8. Quam ſententiam probant reſponſo Vlpiani in l. 1. §. vlti. ff de periculo & commo. rei vendit. cuius verba hæc ſunt, ſi doliare vinum emeris, nec de tradendo eo quidquam conuenerit: id videri actum, vt ante euacuaretur quam ad vindemiam opera eorum futura ſit neceſſaria. &c. His ſignificauit Vlpianus, dolia vendito vino, non cenſeri vendita, alioqui vana fuiſſet dubitatio, quo tempore euacuari deberent ipſa dolia. Sic etiam Vlpianus in l. 3. §. 1. ff. de tritico, vino,
2 oleoque leg. reſpondit, legato vino, † non præſumi legata dolia, maxime ſi depreſſa in cella vinaria fuerint: aut ea ſunt quę per magnitudinem difficile mouentur. Cum vero vinũ eſt in vaſis, vel cuppis, eo legato, cenſentur legata & ipſa vaſa & cuppæ, vt Vlpianus ipſe in dicto §. primo. reſpondit. Nec aliter de vaſis & cuppis, vino vendito, reſpondiſſet ipſe Vlpianus in dicta l. 1. §. vltimo. ff. de periculo & commod. rei venditæ. vbi de dolijs tantum loquitur, quæ nec vendito, nec legato vino accedunt. Erant enim apud antiquos dolia
3 † vaſa ampliſsima & capaciſsima. Sicuti ex l. quid ſæpe. §. penult. ff de contrahen. emptio. Hotomanus in commentarijs verborum iuris. in verbo Dnliarum & auctoritate Columellæ egregie explicat Ioan. Brachrus in l. vinaria. ff. de verborum ſignificatio. qui ſcribit, in eis reponi conſueuiſſe & alias res præter vinum, cum ſine vino eſſent. Et propterea cum ad alios etiam vſus eſſent deſtinata, nec è loco, & cella vinaria moueri conſueuiſſent, vendito, vel legato vino, non accedebant: vaſa vero & cuppæ cum parua eſſent, & vſu conſuetudineque contrahentium cum vino vendito transferrentur, ita vendita cum illo dicebantur. Quocirca Bart. & Boer.
4 conſuetudinem † locorum obſeruandam eſſe ſcripſerunt.

PRAESVMP. LXXVIII.

Vendere nolle præſumitur is qui immodicum pretium petit.

SVMMARIVM.

1 *Vendere nolle, & pretium immodicum petere, paria ſunt.*
2 *Contrahentes nil præſumitur agere voluiſſe, conditionem impoſſibilem ſi contractui adiecerint.*

Aria quidem eſſe intelligimus, nolle omnino ven-
1 dere, vel dicere, velle vendere, † petendo pretium immodicum, cum nil aliud ſit hoc poſtremum, quam tacite emere volentem repellere. Ita Lucas de Penna in l. 3. præſumptione 81. C. de apochis publicis. libro decimo. hoc colligens ex reſponſo Cai. l. non dubium. §. vltimo. de lega 3. cuius verba hæc ſunt. Sed ſi cui legatum relictum eſt, vt alienam rem redimat, vel præſtet, ſi redimere non poſsit, quod dominus non vendat, vel immodico pretio vendat, iuſtam æſtimationem inferet. Hæc Caius.
Et reſponſum hoc annotarunt Bar. ibid. Caſtr. & reliqui.
2 Eſt ſimile quod dicimus, præſumi contrahentes † nil agere voluiſſe, quando conditionem impoſsibilem contractui adijciunt. Sic ſcripſit idem Lucas de Penna in dicta l. 3. in præſumptione 174. adductus auctoritate gloſsæ in l. non ſolum. ff. de actio. & obligat.

PRAESVMP. LXXIX.

Emptorem tradentem rem, præſumi habere fidem de pretio.

SVMMARIVM.

1 *Emptionis contractus ſubſtantiam recipit à pretio.*
2 *Emptio pretio non intercedente non conſiſtit.*
3 *Pretium ſtatim numerari vel fidem de eo haberi, ad contractus perfectionem ſufficit.*
4 *Venditore rem tradente, fidem de pretio habere, præſumi.*

Mptionis venditioniſque contractus ſubſtan-
1 tiam † recipit à pretio. §. pretium. in inſtitu. de emptio. & venditio. & ſcripſi copioſe in conſil. 31. numero quinto. vbi explicaui quæ dicantur ſubſtantialia, quæ naturalia, quæ ſolemnia, & quæ accidentalia contractus. Niſi ergo intercedat pretium
2 emptio ipſa non cõſiſtit. † dicto §. pretium. Verum nil refert,
3 quod ſtatim numeretur † pretium, vel de eo fides habeatur. d. §. pretium. & ibidem Docto.
4 Quare venditore † ipſo rem tradente, conſtituto tamen pretio, fidem de eo habuiſse præſumitur. Ita Lucas de Penna in l. 3. in præſumptio. 112. C. de apochis publi. lib. 10. Id quod colligit ex l. ſi ſoluturus. in fin. ff. de ſolu.

PRAESVMP. LXXX.

Emere & alios contractus celebrare quando palam & bona fide præſumatur tutor cum pupillo, cuius tutelam gerit.

SVMMARIVM.

1 *Tutori cum pupillo palam contrahere permiſſum, clam verò prohibitum.*
Ratio ad euitandas fraudes, & vt illarum ceſſet ſuſpicio. nu. 2.
3 *Tutoris contractus cum pupillo bona fide factus, valet ſuſpicione fraudis ceſſante.*
4 *Auctoritas tutoris adhibenda in contractu à pupillo ineundo, nō eſt de ipſius contractus ſubſtantia.*
5 *Actus ſubſtantialia immutari non poſſe.*
6 *Auctoritas tutoris cur in contractu adhibeatur.*
7 *Auctorari ſibi tutor poteſt, vbi de pupilli commodo agitur.*
8 *Tutor palam & bona fide contrahit, corã iudice bene informato.*

Item

Item coram amicis & conſanguineis. nu. 9.
Adhibita auctoritate contutoris. nu. 10.
11 *Tutor dicitur clam contrahere ſi tam occulte fiat vt de cuius intereſſe agatur non appareat.*
Aut non adhibeatur eorum præſentia aut autoritas, quæ neceſſaria erat. nu. 12.
Vel confecta quidem ſcriptura & teſtibus adhibitis illis tamen vt taceant ſi dictum ſit. nu. 14.
Aut contrahat tutor per perſonam interpoſitam. nu. 15.
13 *Contutore dato vnus ſine altero recte non contrahit.*

1 RECEPTA & vera eſt interpretum ſententia, tutori † permiſſum quidem eſſe, palam ſuo cum pupillo contrahere, clam vero non eſſe; vt fraudes, quę ab illis adminiſtratoribus committi ſolent, quantum fieri poteſt, euitentur. Ita gloſſ. in l. ſi in emptione §. vlti. ff. de contrah. empt. & in l. tutor rerū. ff. de admi. tuto. Bart. in l. ſingularia. nume. 7. ff. ſi certum peta. & in l. pupillus. §. vlt. ff. de aucto. tuto. Ang. in conſ. 16. colum. 1. Abbas in conſ. 68. col. vlt. lib. 1. Iaſ. in l. principalibus. col. 3. verſ. 7. limitatur. ff. ſi certum petat. Soc. ſen. in conſ. 87 num. 5. lib. 1. Rui. in conſ. 42. nu. 9. lib. 1. Dec. in d. l. ſingularia. nu. 56. qui communem eſſe opinionem teſtatur; & Ripa in l. 1. § fuit quæſitum. nu. 8. ff. ad Trebel. Et probatur. l. pupillus. §. vlt. ff. de auctor. tuto. & l. cum ipſe. C. de contrahen emp. Et accedit ra-
2 tio, quia contrahendo palam † ceſſat fraudis ſuſpicio. l. non exiſtimo. ff. de admin. tuto. quæ impedire ſolet ne tutor cum ipſo pupillo contrahat. Nec repugnant aliquot iura & argumenta quibus Accurſius. in d. l. ſingularia. & manifeſtius Ioā. Coraſius in lib. 6. miſcella. iuris. cap. 14. nu. 4. a cōmuni aliorum ſentētia receſſerunt. Et primo quidem tex. l. ſi in emptio. §. vlt. ff. de contrahen. empt. quo loci abſolute reſpondit iuriſcon. tutorem emere non poſſe rem pupilli. Verum reſpondetur, intelligi quando dubium eſſe poteſt, pupillum poſſe lædi & aliquod detrimētum capere, ſecus ſi clarum eſt, non adeſſe
3 damnū, ſed potius lucrū. Nam (vt diximus) vbi ceſſat † fraudis ſuſpicio, contractus bona fide factus valet.

Secundo afferri ſolet argumentum, quod ſubſtantia obligationis contrahendę per pupillum eſt ipſa tutoris auctoritas. l. obligari. vbi gloſſ. & Barto. ff. de aucto. tuto. At qui non poteſt tutor ſuſtinere vices duorum, nempe tutoris, & cōtrahentis. l. pupillus. §. item ipſe tutoris. ff. de aucto. tuto. & præſertim in obligatione de nouo contrahenda. l. 1. §. fuit quæſitum ff. ad Treb. Ergo &c.

4 Verum reſpondetur, quod imo auctoritas † tutoris adhibenda in contractu a pupillo conficiendo, non eſt de ſubſtantia ipſius contractus, alioqui non poſſet ſuppleri eius pręſentia, & auctoritas per iudicis auctoritatē, quam ſufficere mox
5 dicemus. Non enim ea quę ſunt de † actus ſubſtantia mutari poſſunt l. pacta conuenta. ff. de contrahen. emptio. cum dixit Vlp. nouum eſſe actum, mutata primi confecti actus ſubſtan-
6 tia. Auctoritas † itaque tutoris non alia de cauſa adhibetur, quam ne pupillus iudicio carens decipiatur. Quæ ſane deceptionis ſuſpicio omnino ceſſat in contractu palam, & bona fide geſto. Et cum non agitur de damno, ſed potius de lucro
7 pupilli, poteſt tutor † ſibi auctorari. l. quod dicimus. ff. de aucto. tuto. & in ſpecie tradunt Io. Andreæ in cap. qui tacet in fine. de reg. iuris in 6. Soc. ſen. in conſ. 87. nu. 5. lib. 5. & Coraſius in lib. 6. miſcella. iuris. cap. 15. in fine. Quod eſſe non poſſet, ſi hæc auctoritas eſſet de ſubſtantia.

Tertio vrgere videtur. l. non licet. ff. de contrah. emp. iuncta interpretatione gloſſæ ibi. Cum enim dixiſſet Martianus, itē licere illis qui officia gerūt, emere per ſe, vel alium, Accurſius interpretatus eſt, ſiue publica exiſtunt ſiue priuata, quemadmodum ſunt illa tutorum & curatorum.

Cæterum reſpondetur, Martianum loqui de his tātum qui publica gerunt officia. quales ſunt magiſtratus, & reliqui qui iuriſdictioni præſunt, iuxta. l. principalibus. ff. ſi certum peta. Pręterea & ſecundo reſpondetur, reſponſum Martiani eſſe intelligendum. quando eſt dubium quod ex eo contractu aliquid detrimenti ſentire poteſt ſubditus, cum quo magiſtratus ille contrahit. atque ita quando non palam, & non bona fide contrahitur. Ita poſt alios declarat Iaſ. in d. l. principalibus. col. 9. verſ. 7. pręt. dictam. Et ſimili declaratione explicauimus ſupra. l. ſi emptione. §. vlt. ff. de contrah empt. Eſt itaque vera recepta illa ſententia, tutorem poſſe palam non autem clam cum ſuo pupillo contrahere.

Cæterum apud noſtros dubitari contingit, quando præſumatur tutor palam; & bona fide contrahere cum pupillo? Hic ego dicam primum quando palam, deinde ſubnectam, quando clam præſumatur contrahere. Et primo quidem palam, &
8 bona fide contrahit, quando † contractus coram iudice bene informato celebratur. Ita Bart. in l. frater a fratre. num. 50. verſ. tertiò quęro. ff de condict. indebiti. Alex. in l. tranſactione in fine. C. de tranſact. Curt. iun. in conſ. 67. num. 3. in fine. & Alc. in Tractat. de præſumpt. reg. 1. præſump. 21. adducti ſunt omnes textu. l. vlt. vbi gloſſ. ff quod metus cauſa. Diſſentire tamen videtur Curt. iun. in conſ. 29. nu. 12.

Secundo palam celebrari dicitur contractus, quando corā
9 † amicis, & conſanguineis conficitur. Ita glo. in l. Pola. in glo. magna. C. de ijs quibus vt indignis & ibi Bald. Iaſ. in l. bonorum nu. 4. C. qui admitti Dec. in l ſingularia. nu. 10. ff. ſi certū petatur. Petraſancta in ſing. 57. & Curt. iun. in conſ. 29. nu. 12. Etſi ab his diſſentiant Alc. in d. præſump. 21. & Coraſius lib. 6. miſcella. c. 14. in fine.

Tertio palam dicitur geri contractus, quando adhibetur
10 † contutoris auctoritas. l. non exiſtimo. ff. de admin. tut. & in ſpecie annotauit Coraſius in d. cap. 14. nu. 5. ſicuti econtra diceretur clam fieri, quando adeſſet contutor, & ſine eius auctoritate celebraretur contractus, vt ſtatim dicemus.

Clam vero contractus geri atque celebrari præſumitur di-
11 citurq. multis modis. Primo quando † ita occulte efficitur vt ſciri & cognoſci non poſſit ab eo, de cuius intereſſe agitur. Ita Bart. in l. 2. nu. 1. C. de ijs qui ex publ. ratio lib. 10. Dec. in l. quo tutela. nu. 1. de reg. iur. & in conſ. 399. col. vlt. & Pariſius in conſ. 57. num. 12. lib. 4. adducti textu. l. 3. §. vltim. ff quod vi aut clam. Et ſcribunt omnes. in l. clam poſſidere. in princ. ff. de acq. poſſeſſ.

Secundo clam geritur contractus, quando non adhibetur
12 præſentia † & auctoritas eorum qui adeſſe & auctoritatem ſuam impertiri debent, ſicuti ſi requireretur iudicis præſentia, & illa non adhiberetur. Ita Bart. & Dec. præcitatis in locis. Et confert gloſſ. in cap. vlt. in verbo, clandeſtina, de clandeſt. deſpouſa. dum explicat, tribus modis matrimonium clandeſtinum celebrari. Et ex prædictis ſequitur, quod quādo adeſt
13 contutor, nō poteſt vnus eorum ſine † altero agere & cōtrahere, alioqui clam contrahere dicitur. Bald. & Caſtren. in d. l. cum ipſe. C. de contrahen. emptio. Imola & Soc. in l. 1. § fuit quæſitum. nu. 6. ff. ad Trebel & ibidem Ripa. nu. 7. in fi. Cagn. in l. ſingularia. num. 82. & ibidem Bologne. num. 57. in fin. ff. ſi cer. petatur.

Tertio dicitur clam contrahi, quando conficitur quidem ſcriptura, & adhibentur teſtes & notarius, ſed tamen illis mā-
14 datur † vt taceant. Ita ſcripſerunt multi quos congeſſi in cōmentarijs de arbitrarijs iudicum. lib. 2. caſu 194. nu. 19. & in conſ. 99. nu. 40. verſ. tertiò reſpondeo. Et illis accedunt Dec. in l. quo tutela. §. clam. in fi. de reg. iur. & idem in l. ſingularia. nu. 17. ff. ſi cert. pet. & ibidem Bologne. nu. 57.

15 Quarto clam dicitur tutor contrahere, quando per † interpoſitam perſonam contrahit. l. pupillus §. item ſi ipſe tutor. verſ. ſed per interpoſitam. ff. de auctor. tutor. Nam tunc fraus & mala fides præſumitur. Ita in ſpecie reſpondit Bald. in conſ. 347. Titius. lib. 4. & in conſ. 321. in quæſtione. in fine. lib. 5. Idem ſcripſerunt Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem. nu. 47. inſtit. de actio. Dec. in d. l. quo tutela. §. clam. num. 2. & ibidem Cagnol. nu. 4. de reg. iur. Neuizan. in conſ. 85. nu. 11. & Craue. in conſ. 156. nu. 11.

PRAESVMP. LXXXI.

Contrahentem cum pupillo, non præſumi quod ſine tutoris auctoritate contraxerit, vt inde obligetur tutor.

SVMMARIVM.

1 *Læſus contractu, cum pupillo autore tutore celebrato, aduerſus tutorem recte experitur.*
2 *Filius filiaue patre ſuadente contrahentes etſi lædantur, de dolo aduerſus patrem non agunt.*
3 *Filiæ vt nubat perſuadens pater, ex affectu paterno potius quam dolo præſumitur perſuaſiſſe.*
4 *Patris de bonitate & affectu in liberos lex multum confidit.*
5 *Pater filij minoris bona adminiſtrans ſine Prætoris decreto alienat.*

1 QVi ſuadēte tutore cum pupillo cōtraxit & læſus † apparet, experiri is poteſt aduerſus tutorem, quia iuris eſt præſumptio q̄ læſionis cauſam præbuerit ipſe tutor, ſine quo ille cum pupillo alias non contraxiſſet. Ita hanc iuris præſumptionem colligit Io. Andreæ in additio. ad Spec. in tit. de præſumpt. §. ſpecies. nu. 5. verſ. in prædictis concord. ex l. pen.

PRAESVMP. LXXXIII.

Minoris lęsionem ex præsumpta affectione erga rē distractam, vel emptam, considerari.

SVMMARIVM.

1 *Intereſſe affectionis in re minoris, habenda ratio eſt.*
2 *Affectio quam quis erga res ſuas, & maiorum ſuorum habet conſiderabilis eſt.*
3 *Reſtitutio minori, ob intereſſe affectionis conceditur.*
4 *Minor res maiorum ſuorum diſtrahendo, enormiter cenſetur læſus.*
5 *Progenitorum ſuorum res amittere graue eſt.*
6 *Intereſſe affectionis, ad res paternas, conſiderabile quoad damnum euitandum, non quo ad augendum pretium.*
7 *Intereſſe affectionis, non impeditur, quo minus de fuga quis ſuſpectus ſit.*
Nec reddit debitorem diuitem, & ſoluendo. nu. 8.
9 *Intereſſe affectionis etiam in minore conſiderabile ſi in emendo aut permutando, malum adeptus ſit vicinum.*
Item ſi in malum incideret locum. nu. 13.
10 *Vicinum habere malum, magnum eſt malum.*
11 *Vicinum malum æquè ac morbum nocere voluit Cato.*
12 *Vicinum bonum habiturum, emptorem prædij ſui, proclamari iuſſit Themiſtocles.*

Vm minoribus læſis concedi ſoleat (vt diximus ſu
pra) in integrum reſtitutio; dubitari interdum cō
tingit, an habenda ſit ratio intereſſe prouenientis
1 ex affectione præſumpta? Qua in re dicitur, † ha
bendam eſſe. Nam conſiderabilis eſt affectio, quam quis erga
2 ſuas, & maiorū ſuorum † res habere pręſumitur. l. cum ſeruus.
ff. mandati. & ſcripſit Alciat. de præſumpt. regu. 1. præſum. 20.
3 Et propterea minori conceditur † reſtitutio cauſa huius in-
tereſſe prouenientis ab affectione. l. ſi in emptionem. ff. de mi-
nor. vigintiquinque annis, qua probatur, quod ſi minor per-
miſit labi tempus a ſtatuto conceſſum, ad luendum rem pa-
ternam; (Mediolani extat ſtatutum hoc,) ſibi competit in in-
tegrum reſtitutio aduerſus lapſum ipſius temporis: Cum di-
catur læſus ex affectione illa veriſimili, & præſumpta erga res
paternas. Ita Alciat. in d. præſumpt. 20. ex ſententia Io. Ignei
in l. quatenus. nu. 35. ff de reg. iur. & in l. dudum. num. 38. C. de
contrah. empt. Idem ſcripſerunt alij permulti, quos congeſsit
Sfortia Oddo in Commentarijs, de reſtitutione in integrum,
quæſt. 4 art. 10. num 84 verſ in contrarium eſt. Et illis accedit
Barb. in conſ. 27. col. 15. lib. 1 & in cōſ. 18. col. 2. lib. 2. qui poſt
Baldum dicit minorem cenſeri læſum, & quidem enormiter,
4 † cum res maiorum ſuorum diſtraxit. Et illis in locis reſpon-
5 dit, graue eſſe amittere ea, quæ fuerunt ſuorum † progenito-
rum. ſic etiam ſcripſerunt Dec. in conſ. 471. in fine. Sic & Neui
zan inter conſilia Bruni in conſ. 12. nu. 70 Panthaleon Cre-
men. in l. 2. nu. 324. C. de reſcind. vend ſic etiam in ſpecie ſta-
tuti Mediolan. cenſuit Alc. in reſp. 312. habendam eſſe rationē
huius affectionis, erga rem maiorum ſuorum, quando minor
vult in integrum reſtitui. Ita quoque Tiraqoel in Tract. de re-
tractu conſang. §. 1. glo. 14. nu. 52. qui in contractu feudali lo-
cum non habere declarat. & Petrus Rebuffus in l. vnica. num.
286 C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt proferuntur.
6 Eſt tamen hic obſeruandum, quod etſi intereſſe † affectio-
nis, ad res paternas, eſt conſiderabile, ad euitādum damnum,
atque ita ad petendum reſtitutionem in integrum: attamen
non eſt conſiderabile, vt augeat rei pretium. ſicuti ex ſenten-
tia Cępollæ de ſimulatione contractuum. docuit Ripa in l. fi-
liusfam § Diui. num. 3. in fine. de leg. 1. ſic etiam ſimili in caſu
reſpondit Pariſ. in conſ. 99. nu. 47. lib. 3. intereſſe hoc affectio-
7 nis non efficere, vt debitor † ſuſpectus de fuga, dici non de-
beat ſic ſuſpectus ob res maiorum ſuorum, quas recuperare
8 poteſt, cū hoc intereſſe non reddat † eū diuitē, & ſoluendo.
Extat, & aliud exemplum intereſſe affectionis, ſicuti quan-
do minor propter emptionem, vel permutationem, vel alium
9 contractum incidiſſet † in malum vicinum. Ita in ſpecie ſcri-
pſit Sfortia Oddo in d. quæſt. 4 art. 10. nu. 86. auctoritate glo.
in l. nam quod. §. 1. ff. ad Trebel. & in l. quod ſæpe. ff. de cōtrah.
empt. ac etiam Mantuę in ſing. 7. nu. 3. Nam (vt eſt apud Plau
tum in mercatore.) aliquid eſt mali, propter vicinum malum.
Non aliquid ego mali, ſed magnum malum dicere ſoleo, ha-
10 bere † vicinum malum. Cato enim in libris de agricul. malū
11 vicinum æquè ac † morbum nocere ſcriptum reliquit. Qua-
re Themiſtocles (vt in illius vita memoriæ prodidit Plutar-
12 chus) prædium vendens, proclamari iuſsit bonum † vicinum
etiam habere. Sentiebat ille tātum damni ex malo vicino (vt
Heſiodus dicebat) quantum ex bono commodi, nos cōſequi.
Quod re ipſa ego experior, qui ſatis malè vicini duritie affli-
gor eiuſque Canum latratibus tanta moleſtia afficior, vt vix
ſtudijs interdum incumbere valeam. Nec is meis vel amico-
rum precibus a tanta abduci inhumanitate poteſt.
Eſt & aliud exemplum intereſſe affectionis conſiderabile,
vt minor dici poſsit læſus. ſic in quando incidiſſet in malum
13 † locum, hoc eſt in malum aeris temperiem. Ita Sfortia in di-
cta quæſt. 4. art. 10. nu 87. ex ſententia Cæpollæ de ſeruit. ruſti
co prædiorum. in rub de aere. nu. 4. & Ripæ in Tracta de pe-
ſte. in tit. de remed. præſerua. contra peſtem. num. 3. Plura alia
affectionis exempla commemorat Panthaleon Cremen. in d.
l. 2. nu. 325. & multis ſequentib. C. de reſcind. vendit.

PRAESVMP. LXXXIIII.

Pretium rei venditæ a minore an in eius vtilitatem verſum præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Vendicans rem alienatam minor, pretium reſtituere debet.*
Quatenus tamen in vtilitatem ſuam conuerſum ſit. nu. 2.
3 *Pretium minori ſolutum eiuſque in vtilitatem conuerſum præſumi, ſi requiſitæ in contractu ſolemnitates fuerint adhibitæ.*
4 *Contractum reſcindi petens minor, quando probare teneatur pretium deperditum aut male conſumptum.*
5 *Alienatione rerum minoris facta, pro contrahente cum eo præſumptio eſt, ſi debitæ ſolemnitates fuerint adhibitæ.*
6 *Dolus & mala fides, in contrahendo cum minore abſque ſolemnitatibus requiſitis, præſumitur.*

1 CVm minor rem alienatam vendicans pretium† a ſe re
ceptum reſtituere debet. l. non ſolum. in fin. C. de... &
reſponderunt Ancha. in conſ. 34. num. 20 & alij con-
geſti ab Octauio Simoncello in Tract. de Decretis. lib 3. titu.
7. nu. 17. qui num. 18. auctoritate multorum ſubiungit, teneri
etiam reſtituere vſuras, & impenſam melioramentorum. Hoc
2 tamē intelligitur, quatenus pretium † verſum eſt in ipſius mi
noris vtilitatem. Ita Bart. & reliqui in l. prædiorum. C. de prę-
dijs mino. & alij congeſti a Simoncello præcitato in loco Cę
terum dubitari cōtingit; quis probare debeat pretium fuiſ-
ſe verſum in pupilli vtilitatem? Lucas de Penna in l. 3. in prę-
ſumpt. 178. C. de apochis pub. lib. 10. ſcriptum reliquit, pretiū
præſumi ſolutum minori, cumque ex illo locupletatum, ſi in
3 venditione † obſeruatæ fuerunt requiſitæ ſolemnitates. Quā
traditionem exiſtimauit probari. l. prædiorum. & l. ſi in præ-
dium C. de prædijs mino. Et hæc quidem fuit opinio Accur-
ſij in d. l. prædiorum. qui ſic diſtinguit, aut contractus eſt va-
lidus, quippè quod obſeruatæ fuerunt debitæ ſolemnitates.
4 Hoc caſu minor petens reſcindi cōtractum † probare debet,
pretium a ſe deperditum, & male conſumptum. Aut vero con
tractus eſt nullus, ob id, quod requiſitæ ſolemnitates non fue-
runt obſeruatæ. Et hoc caſu nō ipſe minor, ſed qui cum eo cō
traxit, probare debet, pretium fuiſſe verſum in vtilitatem, &
commodum ipſius minoris. Et diſtinctionem hanc probarūt
etiam Bart. Bald & Salic. in d. l. prædiorum. & in d l. ſi prædiū.
Corneus in conſ. 71. nu. 6. & conſ. 72. nu. 9 lib. 3. Marian. Soci.
ſenior. in conſ. 15. nu. 22. lib. 1. Iaſ. in l. nam poſtea §. ſi minor.
nu. 21. ff. de iureiur. Natt. in conſ. 631. nu. 5. lib 3. Rimin iun. in
conſ. 5. nu. 76. lib. 1. & in inſtitu. quibus alienare licet vel non.
§. vlti. nu 61. & Eruditiſsimus, Ampliſsimuſq. Cardinalis Al-
banus in lucubrationibus ad Barto in d. l. prædiorum. Et hos
ſecutus eſt Octauius Simoncellus in d. tit. 7. nu. 20. Prædictis
addo Alex. in conſ. 46. nu. 1. lib. 4. Soc. Sen. in conſ. 116. nu. 13.
lib. 1. & Alphonſus Aluarez in Specul. Summ. Pontif. Imper.
& Regum. cap. 80. verſ. dixi. Et hæc quidem diſtinctio commu
nis retinenda eſt, etſi ab ea diſſentiāt commemorati a Simon
cello in d. tit. 7. nu. 20. verſ. Plures tamen. Huius diſtinctionis,
5 & differentiæ ratio eſt. Nam quando alienatio † eſt facta, ob
ſeruatis a iure requiſitis ſolemnitatibus, præſumptio ſtat pro
eo, qui contraxit cum minore: ſicuti explicauimus ſuperiore
libro in præſumpt. 75. & ideò omnis doli pręſumptio eſt ſub-
lata, & conſequenter præſumitur pretium fuiſſe verſum in vti
litatem, & commodum ipſius minoris. Diuerſum vero eſt,
quando ſolemnitates obſeruatæ non fuerunt, quia tunc præ-
6 ſumitur † mala fides, & dolus in eo, qui contraxit cum ipſo
minore, iuxta. cap. qui contra. de regul. iuris. in 6. & dicemus
infra in pręſumpt.... in ſeptimo caſu, vbi explicabimus, quan-
do mala fides præſumat, ob non obſeruatas iuris ſolēnitates.
Coo-

PRAESVMP. LXXXV.

Conductor quando reconduxisse præsumatur rem conductam.

SVMMARIVM.

1 *Conductor in re sibi locata persistens, præsumitur reconduxisse.*
Idque præsumptione iuris. nu. 2.
Et in quo fundetur hæc præsumptio. nu. 3. & 4.
5 *Precarium a locatione non dissimile esse.*
6 *Conductorem in re cõducta persistentem, præsumi conduxisse, tam in vrbano quam rustico prædio locum habet.*
7 *Conductio prædij rustici & vrbani, qua in re differant.*
8 *Prædij rustici fructus, certa tantum anni parte percipiuntur, vrbani vero qualibet anni parte vniformiter.*
9 *Prædij rustici reconductio, pro ratione fructuum percipiendorum facta præsumitur. nu. 10. & 12.*
Idem in vrbano prædio nu. 11.
13 *Prædium si vno anno frumentum, alio milium tribuat, vna dicitur prædij cultura fructusque confunduntur.*
14 *Conductores vectigalium persistendo, censentur reconduxisse. Vide tamen. nu. 34.*
15 *Domus partem conducens socius, persistendo, præsumitur reconducere.*
16 *Operarum locatio, & conductio, tacendo vltra tempus præsumitur repetita.*
17 *Medici operas comparari prædio rustico.*
18 *Medicus censetur reconductus cum eisdem qualitatibus, & conditionibus quibus prima vice conductus fuerat.*
19 *Reconductio cum eisdem qualitatibus, & conditionibus, quibus prima conductio, facta præsumitur.*
20 *Conductori de non expellendo, pactum in prima conductione factum, censetur in secunda repetitum.*
21 *Reconductione nõ cẽsetur repetita pœna, primæ locationi odiecta.*
22 *Pactum de redimendo & affrancãdo, an dicatur in reconductione repetitum.*
23 *Reconductio præsumitur facta, si disponẽte hoc statuto, conductor vltra tres menses in re conducta commoratus sit.*
Quid autem sit si paciscẽtes dixerint, ne censeatur repetita. nu. 25.
24 *Iuri communi pacto & protestatione non derogatur.*
26 *Conductorum aut locatorum hæredes, in contractu facto, perseuerare voluisse præsumuntur, & nu. 27.*
28 *Conductio aut locatio, aliam requirens solemnitatem vltra patientiam, repetita non præsumitur.*
29 *Feudi vel emphyteasis concessio cum scripturam requirat, renouata non præsumitur. Vide tamen nu. 36.*
30 *Locatio bonorum Ecclesiæ, renouata non præsumitur.*
31 *Societatem sola dimissione capitalis apud sociam, non præsumi renouatam, dum instrumentum interuenire deberet.*
32 *Societatem ineuntes Ciuitates duæ ad quinquennium solenni stipulatione, & scriptura, eo lapso non censentur renouasse, licet mutuo auxilio se adiuuent.*
33 *Reconductio vbi solemnis requiritur stipulatio, facta nõ præsumitur reiecta contraria Signoroli opinione. nu. 34.*
35 *Conductionis & concessionis renouatio, cõcurrente temporis antiquitate præsumitur, item si conductio, & locatio ad longum tẽpus facta sit, vel in emphyteusim. nu. 36.*
37 *Renouatio contractus, præterquam in locatione, conductione, aut precario, non præsumitur.*
Itaque non in contractu venditionis fructuum. nu. 38.
39 *Vectigalium locatio est fructuum venditio.*
40 *Custodiæ causa re concessa ad certum tempus, non præsumitur facta renouatio custode vltra tempus præstitutum permanente.*
41 *Concessiones officiorum quæ necessitate geruntur, finita prima cõcessione, non præsumuntur renouatæ.*
42 *Reconductio facta non præsumitur, quando coniecturis apparet aliam fuisse locatoris voluntatem.*
43 *Conductore non implente ex parte sua, locationis non præsumitur facta renouatio.*
44 *Relocatio facta non præsumitur, impedimento in locatore interueniente.*
45 *Conductore perseuerante in re conducta modicum temporis, non præsumitur facta contractus renouatio.*
46 *Instrumentum in prima locatione factum, in tacita relocatione nõ præsumitur repetitum.*
47 *Relocatione ex secunda tacitè facta, non infertur ad aliam tacitam priorem.*
48 *Reconductio aut relocatio in rebus mobilibus facta non præsumit. Adhibita tamen distinctione. nu. 49.*
50 *Conductionis in contractu pignora data a tertio, non censentur in tacita reconductione in eius præiudicium repetita.*
51 *Locans operas suas vt in meo prædio sit custodiæ causa finito tempore ibi persistendo, non præsumitur facta reconductio.*

PRæclara est tractatio hæc, quando conductor, ob id
quod finito primo conductionis tempore, persistit
in re conducta, eum reconduxisse præsumatur? Qua
1 in re pro regula traditum est, reconduxisse † præsumi. l. item
quæritur. §. vlti. ff. locati. Qui impleto (ait Vlpianus) tempore
conductionis, remansit in conductione, non solum recondu-
xisse videbitur: sed etiã pignora vidẽtur durare obligata. &c.
Et in l. seq subiungit idem Vlpian. Qui ad certum tempus cõ
ducit, finito quoque tempore, colonus est. Intelligitur enim
dominus, cum patitur colonum in fundo esse, ex integro loca
re. &c. Et in l. legem. §. 1. C. eo. ita est scriptum. Si autem tem-
pus, in quo locatus fundus fuerat, sit exactum & in eadem lo
catione conductor permanserit, tacito consensu eandem lo-
cationem vna cum vinculo pignoris renouare videtur. &c.
2 Hanc esse iuris † præsumptionem scripsit. Io. Andreæ in addi
tio. ad Spec. in titu. de præsumptio. §. species. nu. 5. in verbo, in
3 prædictis. Est autẽ præsumptio hæc fundata in ea † ratione,
quòd conductor iste non posset aliter licitè retinere fundum
illum: atque ita occupando delinqueret, quod præsumẽdum
non est. l. merito. ff. pro socio. Hanc rationem probauit Bart.
in d. §. vlt. Verum Castren. in d. §. vltim. & Alciat. in tractat. de
præsum. reg. 3. præsumpt. 17. nu. 2. vers. sed prior. existimarũt,
4 & rectius, eam esse rationem, quia † ex tacito hoc contractu,
tam locator quàm conductor præsumuntur approbasse eam
voluntatem, quam iam in prima locatione habuerunt. Est si-
5 mile in precario † quod a locatione non est dissimile. l. in re-
bus. §. vlt. ff. de precario. Ita in specie tradit Alciat. in d. præs.
17. nu. 2. qui subiungit ex sententia Comens. in cons. 8. in fin.
idem esse in deposito. Hæc præsumptio locum habet, tam in
6 prædio rustico † quam in vrbano, vt probant præallegata iu-
ra. Differunt enim solummodo in hac materia, prædium rusti
7 cum, & vrbanum, ratione † temporis ipsius reconductionis,
& relocationis. Nam prædium vrbanum censetur recon-
ductum solum prout habitauit, hoc est, si annum, vel men-
sem habitauit, solum pro eo tempore dicitur reconduxisse.
Prædium vero rusticum præsumitur reconduxisse per annum
tantum, etsi prima conductio fuerit maioris temporis. Ita
probat tex. d. l. item quæritur. §. vltim. versicul. quod autem
diximus. vsque ad finem. Alex. in cons. 28. in fin. lib. 5. Ruin. in
cons. 61. nu. 11. circa medium lib. 1. Rationem differentiæ assi
8 gnant ibi glo. & Bar. nu. 10. quod ex prædio rustico † nõ per-
cipiuntur fructus, nisi in certa parte anni: atque ita certo tem
pore. Sed ex prædio vrbano, vniformiter qualibet parte anni
fructus consequimur. Quam rationem probauit & Bald. in d.
l. legem. C. locati. Hinc infert Bart. in d. §. vltim. nu. 10. vers. ex
hac, quod si esset prædium rusticum, ex quo non perciperen-
tur fructus nisi de quinquennio in quinquennium, censeretur
facta recõductio. Idem si esset prædium rusticum, ex quo bis
9 † in anno perciperentur fructus: sicuti contingit in prædijs
Aegipti, auctore Plinio lib. 3. natura. histo. cap. 10. Nam tunc
solum in sex menses præsumeretur facta reconductio. Rursus
(inquit Bart.) si esset prædium rusticum, ex quo perciperẽtur
fructus vniformiter, qualibet parte anni, sicuti ex hortis & vi
10 ridarijs. Nam tunc pro † rata temporis præsumeretur facta
reconductio: cum eadem sit ratio quæ in prædio vrbano. Et
11 præterea (subiungit Bart.) si esset prædium vrbanum, † ex
quo non perciperentur fructus vniformiter qualibet parte
anni, sed vno certo mense vel hebdomada, vt si haberem do-
mum, in loco vbi fiunt nundinæ, & illam locarem, licet condu
ctor toto anno eam inhabitet, attamen quia plus nundinarũ
tempore percipientur, & quia eam ob causam domus condu
citur atque locatur, idem est de ea domo dicendum quod de
prædio rustico. cum eadem sit ratio.

Verum Fulgosius in d. §. vltim. col. vlt. Existimauit hoc potius esse relinquendum arbitrio viri boni, qui iudicabit, quid verisimile sit.

Et rursus (ait Bart. in d. §. vlt. num. 10. vers. aduerte.) quod
12 si ex prædio rustico quolibet anno fructus perciperent, † sed
difformiter, vt quia vno anno percipitur frumentum, alio ve-
ro anno faba vel milium: Et conductor non conduceret pro
eo solo anno in quo faba percipitur, intelligeretur facta recõ
ductio pro duobus annis atque ita in biennium præsumitur
reconduxisse: cum eadem sit ratio, vt in prædio, in quo solum
singulo biennio fructus percipiuntur. Et cõfert quod docuit
Bart. in l. diuortio. §. quod in anno. num. ff. soluto matri. quod
13 si ex prædio vno † anno percipitur frumentum, & alio anno
miliũ, dr esse vna sola cultura prædij, & fructus cõfundũtur.

Huc

Huc pertinet quod decidit Affl. in decis.365.num.12.quod
cum e feodo percipiantur fructus solum in vna parte anni, &
ita certo tempore, renouatio atque reconductio eius præsu-
mitur atque censetur facta, eo modo quo & prædij rustici.

Extēditur primo hæc præsumptio, ve locum etiam habeat
14 in locatione, & conductione, † vectigalium: quando scilicet
locatores habent liberam potestatem locandi absque alia so-
lemnitatis obseruatione. Ita Bart. in d.l item quæritur. §. vlti.
nu.6.ff.locati. Eandem sententiam probauit iuribus, & argu-
mentis Signorolus in cons.25.nu.6. & 7. qui dixit, quod etsi
in locatione gabellarum requiratur licitatio, nihilominus illa
licitatio facta primo anno, censetur repetita in secundo. Idē
de prædijs Reipub. vt censeantur & illa reconducta, probat
tex d.§.vlt.vers.eadem causa. & scripserunt Salic. in l legem.
C.locati. & Barba. in cons.14.col.pen. nu.16.lib.2. Qui & idē
dicunt de prædijs ecclesiæ, quod intelligo semper, præsuppo-
sita facultate Prælati locantis.

Extenditur secundo, vt procedat etiam in socio conducē-
15 te partem † domus socij. Ita Petrus de Vbaldis in tractat. de
duobus fratribus, parte 1.q.10. Alciat. in tractat. de præsump.
reg.3.præsump.17.num.2.versi.& procedit dicta; Nam & hoc
in casu militat ratio huius præsumptionis, nempe tacitus cō
sensus sociorum, atque ita quod primam illam voluntatem
in prima locatione conductioneq. factā approbauerint. Nec
repugnat argumentum, quo adducti contrariam opinionem
probarunt Soc. in l. serui electione. §.1.nu.3.ff.de leg.1. & Pa-
risius in additio. ad Bart. in d.§.vlt.nu.3. in verbo, deliquerat.
Illa enim consideratio qua vsus est Socinus vera non est: cum
dixit, quod hoc casu cessat illa ratio, ob quam in alijs præsu-
mitur facta relocatio, & reconductio, nempe ne delictū præ-
sumatur. Non enim vera est ratio hæc, vt diximus cum Ca-
strense, & Alciato esse rationem præsumpti consensus, & ap-
probationis.

Extenditur tertiò hæc præsumptio, vt locum habeat etiam
16 in conductione, & locatione † operarum, vt puta aduocati,
medici, & similis. Ita respondit egregie Corneus in cons 348.
17 lib.1. quo loci in fine affirmauit, quod opera † medici com-
paratur prædio rustico: cum magis indigeamus opera ipsius
medici æstiuo tempore, quam hyemali, ob morborum plura-
litatem. Et præsertim si conductus fuisset medicus etiam pro
tempore pestis, quæ magis grassatur tempore æstus, & calo-
18 ris, quàm frigoris. Et illo in loco respondit Corneus, † medi-
cum censeri reconductum cum eisdem qualitatibus, & condi
tionibus, quibus iam prima vice conductus fuit, qua de re sta
tim dicemus. Hanc quoque extensionem probarunt. Soc. sen.
in cons.196.lib.5. & Mascard. in conclus.990.nu.12.

Extenditur quarto, vt hæc præsumptio locum habeat etiā
19 respectu qualitatum. Præsumitur enim facta † reconductio
cum eisdem qualitatibus & conditionibus, quibus prima cō-
ductio extitit, sicuti quando conductor dedit propria pigno-
ra. Nam illa repetita censentur in relocatione. Ita probat tex.
d.l. item quæritur §.vlt. ibi, non solum reconduxisse videtur,
sed etiam pignora videntur durare obligata. Et de pignorib.
scripserunt Barto. ibi. nu.1. Castren. Bald. in l. legem. C. locati.
Barba. in cons.14. col.7. vers. cum ergo. lib.2. Bertachinus in
Tracta. de gabellis. part.2.nu.15. Corneus in cons.348. col.2.
vers nam in omnino lib.1. Boer. q.284.nu.14. Ruin. in cōs.78.
nu.4.lib.1. Alciat. in tract. de præsump. reg.3. pręsump.17.nu.
3 & plures congerit. Mascard. in d. conclus.990.nu.3.& acce-
dit Rota Romana in decis 495. part.1. in nouissime editis.
20 Ita quoque pactum ne † conductor expelli possit, factum
in prima conductione, censetur repetitum in secunda hac re-
nouata, respondit Soc. sen. in cons.17. nu.2. lib.3. quem secu-
tus est Crauet. in tract. de antiq. tempo. in quarta particula
quartæ partis prin. nu.106.
21 Non habet locum hæc præsumptio in pœna, quæ † repetita
in reconductione non censetur. Ias. in cōs.49. col.5. lib.3. post
Baldum in d.§.vlt. & in l. legem. C. locati. Idem decidūt Affl.
in decis.365.nu.14. & Boer. in q.284.nu.14. Non pariter locū
22 habet hæc præsumptio in ea qualitate & conductione † pa-
cti de redimendo, seu (vt vulgus appellat) de affrancādo, adie
cti in instrumento locationis & conductionis. Non enim per
tacitam ipsam relocationem & reconductionem factam prę-
sumitur prorogatum tempus illud affrancandi. Ita in specie
responderunt Alex. in cons.17.nu.15.lib.4.& in cons.76.nu.5.
lib.5.& Rui. in cons.86. in fine & manifestius in cons.114.nu.
4.lib.1.& secutus est Gozad. in l.2.nu.174. in fine C. de pactis
inter empt. & vend. qui eiusdem sententiæ recenset Imolā in
cons.36. in fine. qui vix est, vt hoc sentiat; refert etiam sic re-
spondisse Socinum, Campegium, Petrum de Canonicis, Flo-
rianum, M. Antonium Banerian, Frācíscum Cremensem, Io.
de Annania, Gasparem Ardengherium, & Bartolomeum Her
culanum. Et testatur ipse Gozadinus, se ita aliquando obti-
nuisse. Eandem quoque traditionem probauit Cagnolus in
d.l.2.nu.188. Quibus constat, hanc esse receptam opinionem,
& si ab ea dissentiunt Alex. sibi parum constans in cons.28. in
fine lib.4. Crotus & alius quidam modernus, quos sic allegat
Gozad. in d.l.2.nu.165. hos etiam visus est sequi nouē Vincē-
tius Carrocius in tract. de locato. & conducto. in tit. de reno-
uatione locationis. nu.4. qui alios nonnullos recenset, qui ni-
hil ad rem hanc scribunt. Ruin. etiam in cons.78.nu.3.vers. se-
cundus casus est. lib.1. dixit, se cōsulendo dubitasse de ea opi
nione Alex. in d.cons.76.lib.5. sed vere cōstat ex duobus alijs
responsis ipsius Ruini, eum probasse primam illam sententiā.
Quam quidem multis rationibus & argumentis comprobat
Gozad. prædicto in loco. Non est hic locus, vt eam repetam
& explicem. Et hæc quidem communis sententia locum ha-
bet multo magis, quando ipse conductor promittit se ipsum
affrancare intra certum tempus. Nam tunc lapso illo tempo-
re, si se non affrancauit, non potest asserere, per continuatam
locationem prorogatum etiam esse tempus affrancandi. Ita
Ruin. in d.cons.114.nu.6.vers.& istud etiam. lib.1. & idem af-
firmauit Gozad in d.l.2.num.166. C. de pactis inter empto.&
vend. Sed cogitandum est; quia non videtur satis vera hæc
traditio. cum Alexander ab eis relatus loquatur in conducto
re, qui non satisfecit ex parte sua, soluendo scilicet mercedem
conductionis. Qui quidem defectus non videtur posse consi-
derari in conductore, qui promisit se affrancare: quia dum lo
cator non requirit conductorem, vt obseruet promissa, non
dicitur ipse conductor deficere: cum pactum sit pro sui com-
modo & vtilitate factum. & rursus recepta hæc sententia locū
habet multo magis, quando pactum de affrancando non fuit
factum causa & contemplatione ipsius locationis, vt si sepa-
ratim & distincte ab ipso cōtractu locationis ita dictum est,
Et præfatus locator sponte & ex mera liberalitate promisit
dicto conductori reuendere dicta bona intra quinquennium
&c. Hoc sane casu facta relocatione non dicitur prorogatum
illud tempus reuendendi atque ita affrancandi: Cum pactū
non censeatur factum causa & contemplatione ipsius loca-
tionis. Ita in specie docuit Gozad in d.l.2.nu.171. C. de pact.
inter empt. & vend & ibidem in additionibus Petrus Monca-
da comprobauit. Quo circa infertur, quod si constaret aliqui-
bus verbis, pactum affrancandi fuisse adiectum causa, respe-
ctu, seu contemplatione ipsius contractus locationis & con-
ductionis, vt si dictum esset, Et quia conduxisti prædium a re
mihi venditum, ob id promitto tibi reuendere ipsum prædiū
intra quinquēnium, Hoc sane casu prorogata locatione, quę
respicit commodum locatoris, dicitur etiam prorogatum tē
pus redimendi, quod concessum fuit ad commodum & vtili-
tatem conductoris. Ita docuit Cagnol. in d.l.2.num.188.vers.
ex quo infero.

Præterea præsumptio hæc non habet locum in iuramento,
quod non præsumitur repetitum in reconductione. Ita Bero.
io q.100.num.4.

Extenditur quinto, vt locum habeat hæc præsumptio, quā
23 do extat statutum, † quod conductio censeatur renouata, si
conductor in re conducta perseuerauit per tres menses: Et lo
cator conductorq. pacti sunt, quod finita ipsa conductione
prima, non dicatur facta reconductio, Et conductor perseue
rauit vltra tres menses a statuto præfixos: Hoc sane casu di-
citur facta reconductio. Ita egregiè respondit Ruin. in cons.
78.nu.4.vers.non obstat etiā. lib.1. Ea ratione motus est, quia
illud pactum, & protestatio, quod locatione illa prima finita
non cēseretur facta relocatio, intelligitur respectu cursus triū
mensium ex dispositione statuti. Et propterea si vltra tres
menses perseuerauit conductor in re conducta, secundum ius
24 † commune, cui pacto, & protestatione non dicitur deroga-
tum, relocatio facta præsumitur. Cum (ait ille) protestatio fa
cta in vna re non extendatur ad aliam, vt docuit Bart. in l. non
solum. §. morte. q.1.ff. de operis noui nunt.
25 Cæterum ego certe valde dubito, cum † ea videatur mens
protestantium paciscentiumque, vt euitarent hanc præsum-
ptam voluntatis & consensus perseuerantiam.

Extēditur sexto, vt procedat hæc præsumptio etiam respe
26 ctu hæredum † tam locatoris quam conductoris. Nam & ip-
si præsumuntur relocasse, & reconduxisse, si conductoris hæ-
res prędium perseuerauit retinere. Ita Castren. in d.§.vlt. nu.
5. Angel. in l. cum satis. §. caueant. C. de agricol. & cens. lib.11.
Ioan. de Anna. in cap.2. de iudæis. Alex. in cons.28. in fine. lib.
4. Alciat. in tract. de pręsumpt. reg.3. pręsumpt.17. no.4. Soc.
iun. in cons.63.nu.20.lib.2.& Affl. in decis.365.

Extenditur septimo, vt locum habeat hæc pręsumptio etiā
in hæ

27 in † hęrede locatoris, ante aditam hęreditatem Nam adhuc
is cenſetur relocaſſe, ſi paſſus eſt conductorē perſeuerare in re
ei locata. Ita Alc.in d.pręſ.17.nu.4.ſic intelligēs.l.qui ad cer-
tum.ff.locati.vbi Caſtr.& Maſcard.in d.concluſ.990.num.16.

Declaratur primò hæc præſumptio, vt locum non habeat,
28 quando conductio locatioq. requirit † aliquam ſolemnita-
tem atque ita, quid aliud vltra patiētiam illam locatoris. Nā
tunc non præſumitur facta reconductio, atque relocatio. Ita
docuit Bar.in d.l.item quæritur.§.vlt.nu.4.Cum dixit, qꝫ ſi ea
parte locatoris, qui permittit conductorem perſeuerare in cō
ductione quid agendum eſt, vltra patientiæ præſtationem, lo-
catio ipſa renouata nō cenſetur, ſola ipſa patientia. Idē Bar.
ibidem.nu.7.in fin.& cum eo Caſtren.ſcripſit, vbi locationis
contractus requirit ſcripturam, ſola parientia non cenſeri re-
nouatam ipſam locationem. Idem affirmatunt Fulgoſius in
d.§ vlt.Roma.in conſ.103.nu.6. Ruin.in conſ.167.nu.22.lib.
1. Iaſ.in conſ.49.col.1. verſ. ſecundo dicitur.lib.3. Galliaula
in l.1.in prin.nu.28.ff.de verb.obl.Afflic.in deciſ 365. nu.10.
Boer.q.284.nu.14.& Craue.in tract.de antiquit. tempo. in 5.
parte principali.nu.14.qui quidem ob id dicunt, non cenſeri
29 renouatam † conceſsionem emphyteuſis, & feudi, ex quo illa
pro ſui ſubſtantia & ſolemnitate requirit ſcripturam. Idem
reſpondit Craue.in conſ.87.nu.3.Aliter declarat Cotta in me
moria. in verbo emphytenſis conceſſa.

30 Idem de locatione † bonorum eccleſiæ, quæ ſine magna ſo
lemnitate alioqui fieri non poſſet, reſpondit Alex.in conſ.17.
nu.11.lib.4.ſic & Bero.in conſ.116. nu.8 lib.1. conſuluit non
cenſeri renouatam emphyteuſim iam conceſſam emphyteo-
tæ ad 29.annos, ſi eo primo tempore in ea perſeuerauit. Eſt ſi-
mile quod reſpondit Crottus in conſ.15.num.18.non cenſeri
31 renouatam † ſocietatem ſola dimiſsione capitalis apud ſo-
cium negotiantem, ex quo contractus ille ſocietatis require-
bat inſtrumentum pro ſui eſſentia & ſolemnitate. Et Crotum
ſecutus ſum in conſ.121.nu.81.& 101.vbi egregiam facti ſpe-
ciē in terminis ſocietatis diffiniui. Eſt ſimile quod tradit Bal.
in tit de pace Cōſtantię. in verbo.item ſocietatem.in fine, qđ
32 ſi duæ † ciuitates ſolemni ſtipulatione & ſcriptura ineant ſo-
cietatem & confęderationem per quinquēniū, ſi elapſo quin-
quennio mutuo auxilio ſe adiuuant, non tamen cenſentur re-
nouaſſe ſocietatem ipſam, quæ ſcripturam & ſtipulationem
requirebat. Non enim quo ad hunc effectum differt ſolemni-
tas ſtipulationis ab illa ſcripturæ. Ita dicimus, quod vbi requi
33 ritur ſolemnis ſtipulatio, non cenſetur † facta reconductio.
Ita Bart.in d.§ vlt.nu.13.

34 His conſtat minus † recte reſpondiſſe Signorolum in conſi.
22.nu.6.& 7.cum dixit, quod etſi locatio conductioq. vecti-
galium fieri ſoleat, adhibita ſolemni licitatione, attamen ſi
finito tempore primæ conductionis, in ea conductor perſeuę
rat, dicitur renouata conductio. Hæc autem declaratio locū
35 non habet, quando adeſt temporis † antiquitas: Nam tunc re
nouatio conductionis. & nouæ conceſsionis præſumitur. Ita
Crauet.in tract. de antiqui.temporis.in vlt.par.nu.14.

Declaratur ſecundo, vt locum nō habeat hæc præſumptio,
36 quando locatio & conductio † facta eſt ad longum tempus.
Et idē quando conceſsio eſt facta in emphyteuſim. Hęc enim
duo quo ad hunc effęctum procedunt a pari. De emphyteuſi
ſic affirmarunt Bald.in d.l.item quæritur.§. vlt.ff.locati. & in
l.1.q.11.C.quando non per partes Roma. in conſ.103. nu.4.
Alex. in conſ.17.nu.12.lib.4.& in conſ.76.nu.4.lib.5. Iaſ. in l.
1.col.15.verſ.item per prædicta.C.de iure emph. Ruin.in cōſ.
61.nu.7.lib.1.Dec.in conſ.328.nu.1.& in conſ.555.nu.1. Affl.
in decif.365.num.6.Crauet.in tracta.de antiquit.tempo.in 5.
parte principali.nu.14.& Maſcard.in d.concluſ.990.num.14.
Quibus conſtat minus recte ſenſiſſe Alciatum, in tractat. de
præſump.reg.3.præſump.17. nu.2. Hanc tamen declarationē
intelligunt Iaſ & Crauetta in locis pręcitatis, non habere lo-
cum, quando eſſet decurſum longiſsimum tempus Idem in lo
catione ad longum tempus, quod in ea locum nō habeat hæc
præſumptio ſcripſerunt Alex.in d.conſ.17.nu.12.lib.4. Afflic.
in d.deciſ.365 nu.5.Gozad.in conſ.94.nu.52.

Verum ab hac opinione diſſentit ipſemet ſibi parum con-
ſtans Alex in conſ.28.nu.4.lib.5.Rui.in cōſ.61.nu.4.lib.1. vbi
nu.8 verſ.& etiam.reſpondit, habere locum etiam in diſpoſi-
tione ſtatuti.

Declaratur tertio, vt hæc præſumptio locum non habeat,
37 in alijs † contractibus vltra locationem & conductionem, ac
vltra precarium, etiam ſi alij contractus eſſent ſimiles ipſi lo-
cationi, vel precario. Ita reſpondit Alex.in conſ.76.nu.7.verſ.
non obſtat prædictis.lib.5.

Et ſubiungit Alexander declarari ſic debere ſtatutum, qđ
vult præſumi reconductionem, vt illud locum non habeat in
alijs contractibus. Id quod vtile eſt ad declarationem ſtatuti
huius ciuitatis Paduæ, ſub rubr. De villanis & inquilinis. §.
inquilini.

Et hinc infertur, præſumptionem hanc locum non habere
38 in contractu † venditionis fructuum. Ita Alex. in d.conſ.76.
nu.4.lib 5 Rui.in conſ.61.nu.7.lib.1.Crauet.in conſ.87.nu.3.
Bero.in conſi.153.nu.23.lib.1.& Maſc.in concluſ.990. nu.30.

Verum diſſentit Signorolus in conſ.22. nu.6. & 7. dum re-
ſpondit, diſpoſitionem hanc locum habere etiam in locatio-
39 ne vectigalium, † quæ dicitur fructuum venditio, vt explicaui
ſupra hoc libro dicemus infra in præſumpt.104.

Ita pariter non habet locum hæc præſumptio, quando res
fuit conceſſa ad cuſtodiam. Non enim finito eo tempore cu-
40 ſtodiæ præſtituto, ſi cuſtos † perſeuerat aliquod tempus in
ipſa cuſtodia, non præſumitur illa ex tunc renouata Bartn. in
d.§ vlt.nu 9.et ſi ipſemet Bart.in l.ſi mora.in fine ff.ſolu. mat.
aliter viſus ſit ſentire, & apertius ibidem Imo.& Alex. & Grā-
ma in conſ.13.nu 10.in criminalib.

Ita pariter locum non habet hæc præſumptio in cōceſsio-
41 nibus officiorum † quæ neceſsitate geruntur, ſicuti in tutela
& ſimilibus. Non enim videtur, finita prima conceſsione, il-
lud renouatum, etſi ille in eo permaneat.l.1.§.1.verſ. quare ſi
quis finita.ff.de eo qui pro tutore. Bar in d.l. item quæritur.
§. vlt. nom. 8.ff. locati. Verum ab hac declaratione diſſentire
videtur Alex.in conſ.1. col pen. lib.2. dum reſpondit de con-
ceſsione priuilegij facta hæbreis, vt in ciuitate Chriſtianorū
fęnus poſsint exercere.

Declaratur quarto, vt locum ſibi nō vendicet hæc præſum-
ptio, quando maniſeſte conuentum fuit, quod locatione fini-
ta non intelligatur facta relocatio. Ita in ſpecie docuit Go-
zad.in repet l.2.nu.167.C.de pactis inter empto.& vend. Idē
42 eſt, quando ſolis coniecturis † apparet aliam eſſe locatoris
voluntatem, quam vt conſentiat relocationi. Exemplum af-
ferri poteſt in ea facti quæſtione, de qua ſe reſpondiſſe ſcribit
Alciat.in d.præſump.17.in fine. ſtante ſtatuto quod dominus
teneatur denuntiare inquilino ante tres menſes vt exeat è do
mo ei locata, finito locationis tempore, alioqui cenſeatur fa-
cta reconductio. Quod ſanè ſtatutum (vt dixi ſupra) extat
hic Patauij. Euenit, quod dominus litigauerat cum inquili-
no, quia non ſoluerat penſionem, vt eum eijceret, & obtinuit
dominus. Dicebatur, quod pro ſequenti anno erat facta relo
catio, quia dominus non denuntiauerat, atq; ita non ſeruaue
rat formam ſtatuti. Contrarium reſpondit Alciat, quia relo-
catio fit ex præſumpta mente partium. d.l. item quæritur. §.
vlt.& l.qui ad certum.ff.locati. Quæ ſanè mens præſumpta lo
catoris tollitur contraria voluntate, ex quo dominus litiga-
bat, vt eum expelleret. Vnde apparebat, quod elapſo anno nō
intendebat relocare. Et præter Alciatum accedit ratio. quod
43 cum † conductor non impleuerit ex parte ſua non ſoluendo
penſionem, renouatio locationis facta a locatore non præſu
mitur. Ita in ſpecie reſponderunt Alex.in conſ.76. nu.13 lib.
5.Ruin.in conſ.78.nu.2.& 3.& in conſ.167.nu.22.lib.1.Goz.
in conſ 94.nu.53.& Craue.in conſ.87. no.3.& ſecutus ſum in
conſil. 121. num. 100.& idem ſcripſit Maſcard.in d.concluſ.
990.nume.31.

Cæterum prædictis repugnare videtur, qđ reſpondit Alex.
in conſ.1.col.pen.verſic.nec obſtat ſi diceretur.lib.2.Cum di-
xit, quod licet Dux Mantuæ qui per aliquot annos conceſſe-
rat hæbreis, vt ſua in vrbe poſſent exercere fęnus, pendente il-
lo tempore inhibuerit, ne fęnus exercerent, attamen ſi finito
tempore illo, permiſit illos fęnerari, dicitur renouaſſe priuile
gium eis conceſſum. Reſponderi poteſt, Alexandrum loqui,
quando inhibitio effectum non habuit, vt quia (vt ipſe dice-
bat) tempore incongruo fuit facta. Colligi etiam poteſt alia
coniectura, ad demonſtrandum voluntatem locatoris nō eſ-
ſe, quod cenſeatur facta relocatio. Eſt ſane coniectura, quan-
do conductor promiſit, quod finita locatione relaxabit rem
conductam libere, & renuntiauit ipſe conductor omni legum
auxilio & beneficio. Ita ſcripſit Gozad. in d.l.2. nu.169.C.de
pact. inter ęmpto.& vend.

Declaratur quinto, vt non procedat, quando in ipſo loca-
44 tore † ſuperueniret impedimentum, quod impediret conſen
ſum, vt ſi efficeretur demens, vel furioſus. Nam deficiente cō-
ſenſu, non intelligitur facta relocatio. Ita, ex ſententia Bar.in
d.§.vlt nu.14.in ſpecie decidit Afflic.in deciſ.365. num.2. Et
confert tex.l.electio §.vnius.ff.de optio. legata.ibi, quia non
videor conſentire, quia conſentire non poſſum. Idem eſſet,
quando locator fuiſſet abſens, tempore finitæ locationis. Nā
& tunc deficit conſenſus, & propterea non præſumitur facta
relocatio. Ita Affl in d.deciſ.365.in fine.

Declaratur ſexto, vt non procedat, quādo conductor per-

ſeuerauit

45 feuerauit in re conducta † modicum tempus, vt triduum, vel quatriduum, & postea locator rei dominus prohibuisset cũ, ne ibi plus commoraretur, quia volebat prædium pro se. Hoc casu non præsumitur facta relocatio. Ita in specie declarant Bald. in d.l. item quæritur. §. vltim. ff. locati. Afflic. in decis. 365. nume. 14.

Cæterum Bar. in d. §. vlt. nu. 12. hoc totum iudicis arbitrio relinquit. Qua de re scripsi lib. 2. de arbitr. iudicum. casu. 31.

Declaratur septimo, vt locum non habeat quo ad instru-
46 mentum † in prima ipsa locatione confectum. Nam illud nõ censetur repetitum in relocatione, in eaque exequi nõ potest. Ita Bal. in l. legem. C. locati. Alex. in cons. 17. & in cons. 28. nu. 7. lib. 4. & Afflic. in decis. 365. nu. 15.

Declaratur octauo, vt non procedat in secunda tacita relocatione. Ita egregiè responderunt Alexan. in cons. 36. lib. 3. &
47 Rui. in cons. 78. nu. 3. in fine. lib. 1. Non enim ex ea tacita † relocatione, inferri potest ad aliam tacitam. Gozad. d.l. 2 num. 17. vers. secunda. & Mascard. in d. conclus. 990. num. 23. qui alios refert.

48 Declaratur nono, vt locum non habeat in reb. † mobilib. Nam in his non præsumitur facta relocatio, & reconductio. Ita gloss. in d.l. item quæritur. §. vlt. ff. locati. Mascardus conclus. 990. num. 27.

49 Verum Bart. ibi. nu. 11. sic distinguit, † Aut res illa mobilis erat consueta locari; vt puta si agitur de equo locari solito. Et tunc præsumitur reconductio. Aut nõ consueuit locari: sicuti quando nobilis concedit equum amico, vt aliquem certum in locum proficiscatur. Hoc sane casu non dicitur facta relocatio: sed potius is amicus furtum committere dicitur. nisi aliqua ratione credat, dominum fuisse permissurum. vt declarat idem Bart. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de furtis. & scripsi supra lib. 1. quæst. 77.

Declaratur decimo, vt non procedat hæc præsumptio, quo ad pignora data per tertium pro cautione obseruationis con-
50 tractus. Nam illa non censentur † ad præiudicium ipsius tertij repetita in relatione. Ita Bart. in d.l. item quæritur. §. vlti. nu. 3. ff. locati. In hoc enim tertio, qui pignora dedit, cessant rationes illæ quibus locator, & conductor præsumuntur consentire relocationi reconductionique, quemadmodum egregie declarat ipse Barto. sic. & quo ad fideiussores Boer. q. 284. num. 14 Bar. in cons. 31. col. 1. lib. 1. Franc. de Marchis. quæst. 539. num. 5. parte 1.

Declaratur vndecimo, vt locum non habeat, quãdo is qui est in prædio, est locator. & dominus est conductor: vt puta
51 Caius locauit † operas suas, vt esset in meo prædio causa custodię, si finito tempore is Caius manet in prædio, ad eius custodiam, non videor ipsum reconduxisse. Est ratio, quia sola patientia non implet contractum ex parte mea. Et ego nil feci ex quo præsumi debeat, me ipsius Cai operas reconduxisse. Ita Bart. in d.l. item quæritur. §. vltim. nu. 5. ff. locati. quem secutus est Soc. sen. in cons. 166. colum. 1. lib. 2. Inquit tamen Barto. quod ille custos petere poterit mercedem sui laboris, actione negotiorum gestorum.

PRAESVMP. LXXXVI.

Locatorem præsumi adhibuisse patientiam, vt conductor re conducta posset vti, & frui.

SVMMARIVM.

1 *Conductor in contractu locationis pensionem, locator patientiam præstat.*
2 *Locator patientiam vtendi, & fruendi præsumitur præstitisse.*
3 *Impedimentum vtendi, & fruendi præstare, cum quid facti sit non præsumitur.*
4 *Facere contra legem, & fidem promissam graue est delictum.*
5 *Delictum non præsumitur.*

QVemadmodum conductor ex natura contractus locationis & conductionis, tenetur præstare promis-
1 sam † pensionem. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati. Ita econtra locator debet adhibere, & præstare patientiã, vt conductor valeat vti, & frui re conducta.

Verum quando dubitatur, an locator præstiterit patientiã
2 vtendi, & fruendi, † præsumitur eam adhibuisse. Ita respondit Cardinalis Zabarella in cons. 140. col. vlt. in prin. vers. sed hoc nihil est. Ea ratione adductus est, quod præstare impedimen-
3 tum vtendi, & fruendi est, † quid facti; quod non præsumitur. nisi probetur. l. quacumque. §. vlt. ff. de publicia. in rem actio. & l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & postlim. reuers. & dicemus latissime infra lib. 6. in præsumpt. 24. Accedit & altera ratio, quod si locator non pateretur conductorem vti, & frui re lo-
4 cata, aduersus † legem, & promissam fidẽ faceret quod graue
5 est delictum l. 1. ff. de pactis. Cum vero delicta † non præsumantur. l. merito ff. pro socio. sic nec præsumi debet locatorẽ pręstitisse hoc impedimentum.

PRAESVMP. LXXXVII.

Mercedem præsumi promissam eo ipso, quod mancipium fuit naui impositum; aut res mulioni ferenda tradita.

SVMMARIVM.

1 *Nautæ promissa merces præsumitur, rem mancipi, ad vehendum naui imponendo.*
Quod & in mulione obtinet. nu. 2.

Vm mancipium naui imponitur aliquo in loco ve-
1 hendum, etsi † merces promissa non fuit domino nauis, eo ipso quod fuit impositũ, pręsumitur promissa Ita Lucas de Penna in l. 3. in præsumpt. 173. C. de apochis publ. lib. 10. adductus responso Labeonis in l. si vehenda. in princ. ff. ad l. Rhodiam de iactu cuius verba adscripsi. si vehenda mancipia conduxisti, pro eo mancipio qđ in naue mortuum est, vectura tibi non debetur. Paulus. Immo quæritur, quid actum est, vtrum pro his, qui impositi, an pro his, qui deportati essent, merces daretur. quod si hoc apparere non potuerit, satis erit pro nauta, si probauerit, impositum esse mancipium. Hactenus Labeo; qui satis esse existimauit, quod probetur, mancipium fuisse in naui impositũ, quia merces eo ipso præsumitur promissa, siue mancipium decesserit, siue vectum destinato in loco fuerit. Et responsum hoc annotarunt ibi Bart. & Petrus Pekius in commentarijs ad. d.l. si vehenda. Non enim quod vixerit vel mortuus sit seruus, efficit, quin vectura debeatur. Et idem scripserunt Roman. in sing. 555. conduxi. Signorol. in cons. 195. num. 7. qui idem de re tra-
2 dita † mulioni, aliquo in loco ferenda scribunt. sic & Benuenutus Stracha in trac. de mercatura. in tit. de nauib. par. 3. nu. 16. qui quidem distinguunt tres casus, quos nunc non refero.

Ex eadem. l. si vehẽda diffiniri solet, & illa dubitatio, si nauis dominus certa mercede conuenta, promisit Titiũ in naui sua ponere, & in loco aliquo vehere atque exponere, si reperitur Titius in naui, & expositus in loco, an præsumatur impleta conditio, nempe a domino fuisse positus in naui. Qua de re scripsit multa post alios Benuenutus præcitato loco. num. 13.

PRAESVMP. LXXXVIII.

Contrahens cum aliquo præsumitur habere cognitam illius conditionem.

SVMMARIVM.

1 *Contrahens conditionem eius cum quo contrahit, scire præsumitur.*
2 *Mutuum tradens filiosam. non repetit, cum conditionem eius sciuisse præsumatur.*
Idem in mutuante minori. nu. 3.
4 *Contrahens cum socio mercatoris societate finita, damnum quod sentit sibi imputat.*
5 *Debitorem accipiens, qui soluendo non sit, sibi imputabit.*
Idem est in fideiussore minus idoneo. nu. 6.
7 *Eligens electi conditionem præsumitur scire.*
8 *Beneficium permutans cum aliquo, sibi adscribit, si quomodo id obtineret, non perquisierit.*
9 *Bannitum offendens cuius bannum inualidum est, ob ignorantiam non excusatur.*
10 *Contrahens cum aliquo, fœmina, eius conditionem non præsumitur ignorare.*
Nisi tamen mulieri falso sit persuasum. nu. 11.
12 *Forensis contrahens, eius cum quo contrahit præsumitur conditionem cognouisse.*
13 *Mulierem ob ignorantiam statuti, in domicilio mariti de lucranda dote se excusare non posse.*
14 *Forensem, & ciuem, prætextu ignorantiæ a delicto, non autem in contrahendo excusari.*
15 *Ignorantia multum probabilis, de conditione eius cum quo quis cõtrahit excusat.*

16 *Emens*

16 *Emens a minore, qui communiter reputabatur maior ob ignorantiam excuſatur.*
Idem eſt in contrahente cum filioſam. qui eſſet in quaſi poſſeſsione ſui iuris, & pro tali ſe gereret. nu. 17.
18 *Heres ſuccedens debitori, excuſatur ob ignorantiã conditionis perſonæ, cum qua contractum ſit.*

1 QVi cõtrahit cum aliquo, prçſumitur ſcire † & cogno-
ſcere eius conditionem, & qualitatem, an ſcilicet ſit
ſeruus, vel liber, minor, vel maior, ſapiens, vel ſtultus,
& prodigus. l. ſi patronus. vbi Bart. ff. de confirma. tuto. & l. in
ciuile. C. de furtis, vbi Bald & ſcribunt Dec. in l. qui cum alio.
num. 1. ff. de regul. iuris, & ibidem Cagnol. nume. 5. Eſt ratio,
quia is qui contrahit, diligens & cautus eſſe debet in perſcru-
tanda conditione, & qualitate eius, cum quo vult contrahe-
re. d. l. qui cum alio. de regul. iuris. quod reſponſum egregie
explicat Cuiacius in lib. 7. obſerua. cap. 36. Ea propter ſuæ
negligentiæ adſcribitur, ſi male contraxit, ignorans illius con
2 ditionem. Hinc dicimus, quod is, qui † mutuo dedit pecuniã
filioſam. repetere nõ poteſt, etſi dicat, ſe ignoraſſe illum fuiſ-
ſe ſub patris poteſtate: cum id ſciuiſſe præſumatur. l. penu. ff.
3 ad S. C. Macedo. Idem dicimus de eo, qui minori † mutuauit,
vt eadem ratione repetere non poſsit. Ita gloſſ. in l. ſi Titius.
in verſic. ætatis. ff. de fideiuſſ. Dec. in d. l. qui cum alio. num. 1.
Tiraquel in Tracta. conſang. ad finem tituli. num. 43. qui alia
ſimilia congerit. Idem dicimus de eo, qui contrahit cum ſo-
4 cio † mercatoris, quorum ſocietas iam erat finita. Nam ſibi
imputare debet, ſi non perquiſiuit eius conditionem, & qua-
litatem. Ita Caſtrenſ. in l. 1. §. non autem. verſ. item alias con-
ſului. ff. de exercito. actio. Dec. in d. l. qui cum alio. nume. 2. &
ibidem Cagnol. nume. 3. Eſt ſimile quod ſubiungit idem De-
cius in d. l. qui cum alio. num. 3. & ibidem Cagnol. nu. 5. poſt
Aret. in l. 2. in princ. col. pen. ff. ſoluto matr. Alexan. in l. ſi cum
dotem. §. ſi mulier. ff. ſoluto matr. eſſe adſcribendum negligen
5 tiæ eius. qui acceptauit † debitorem, qui ſoluendo non eſt.
Eius enim inopiam ſciuiſſe præſumitur. Idem de recipiente
6 fideiuſſorem † minus idoneum facultatibus. Alex. in conſil.
60. lib. 5. & Cagnol. in d. l. qui cum alio. num. 7. Idem dicimus
7 de eligente, † qui præſumitur ſcire conditionem electi. Bart.
in l. ſi patronus. ff. de cõfirm. tuto. Dec. in d. l qui cum alio. nu.
3. verſicu. & quod hic dicitur. ſic & permutans beneficium,
8 † cum aliquo, ſibi imputat, ſi non perquiſiuit quomodo is il-
lud obtineret Crauet. in conſ. 132. nu. 13. Idem eſt in offendẽ-
9 te † bannitum, cuius bannum eſt inualidum, Nam præſumi-
tur id ſciuiſſe, & propterea non excuſatur. Dec. in d. l qui cum
alio. num 4. & ibidem Cagnol. nu. 9. latè declarat. Et alia his
ſimilia adiungit Alciat. in Tract. de præſumptio. regul. 2. præ-
ſump. 29. verſic. ſed poſſet debitori. Infertur, debitorem præſu
mi tanquam idoneum comprobatum a creditore, qui illius
fidem ſecutus eſt. Alex. in l. ſi ab arbitrio. nume. 4. ff. qui ſatiſd.
cogan. & Maſcard. in concluſ. 478 qui declarat.

Extenditur primo, vt procedat hæc præſumptio etiam in
10 fœmina, quæ † cum alio contrahens præſumitur æque ſcire
eius conditionem, ſicuti vir. Ita tradunt Comen. in conſ. 26.
col. 1. & in conſ. 72. col. 3. Dec. in conſ. 19. colum. 1. verſic. 3.
ſpecialiter. Purpur. in l. Cunctos populos. num. 149. C. de ſum.
Trini. & fide cathol. Curtius iun. in l. exigere dotem. colum. 3.
ff. de iud. & ibidem Cagnol. col. 1. & idem Cagnol. in d. l. qui
cum alio. num. 17. & Roland. a Valle in Tract. de lucro dotis.
11 q. 14. nu. 18. Quam excuſionem intelligo niſi † mulieri fuiſ-
ſet aſſertum, & perſuaſum, cuius eſſet conditionis, is cum quo
contrahebat. Purpur. præcitato in loco.

12 Extẽditur ſecundo, vt procedat etiam in forenſi, † qui prç-
ſumitur ſcire ſtatum, conditionem, & qualitatem eius, cum
quo contrahit. Ita ſenſit Dec. in conſi. 19. colum. 1. verſic. nec
13 obſtat. cum dixit, mulierẽ † non poſſe ſe excuſare quod igno
rauerit ſtatutum domicilij mariti, de lucranda dote, eo ſub
prætextu, quod eſſet forenſis, quia etiam ipſa perquirere atq;
perſcrutari debuit ſtatum, & cõditionem mariti. Et Decium
ſecutus eſt. Roland in Tractat. de lucro dotis. quæſt. 14. num.
14 16. qui dicunt, forenſem † & ciuem nouellum, excuſari qui-
dem a delicto prætextu ignorantiæ. non tamen in contrahen
do. Cæterum diſſentit Alciat. in reſp. 106. nume. 10. ſecundum
antiquam impreſsionem Lugdunenſem; qui dixit quod fo-
renſis volens acquirere bona in loco vbi lex municipalis pro-
hibet, debet ſe informare, quid lex ipſa diſponit: alioqui non
excuſatur. Retinenda eſt opinio Decij & Rolandi. Nam Are
tinus in conſ. 11. num. 5. ab Alciato allegatus aliter ſenſit, quã
do agitur de pena euitanda. & Decij ac Roland. opinionem
probauit etiam Plotus in conſ. 19. nu. 79.

Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præſumptio,
15 quando † adeſt ignorantia multum probabilis, & iuſta. Nam
hæc excuſat. l. ſi quis patrem. ff. ad Macedon & l. Titius. ff. de
fideiuſſ. & ſcribit Dec in d. l. qui cum alio. num. 3. verſic. & iſta
regula ff. de regul iuris. & per cõſequens hic præſumitur igno
rare conditionem eius, cum quo contrahit. Huius probabilis
ignorantiæ exemplum afferri poteſt, quando is cum quo con
trahitur communiter pro tali habebatur. Ita Guido Papæ. in
quæſt. 163. colum. 1 & in quæ. 301. Alexan. in conſi. 60. libr. 5.
& tradit Arius Pinellus in l. 2 in ſecunda parte. num. 38. C. de
16 reſcind vend. quod emens † a minore, qui maior communi-
ter exiſtimabatur, excuſetur. Eſt etiam exemplum in eo qui
17 contraxit cum † filiofamilias, qui erat in quaſi poſſeſsione
ſui iuris, & pro tali ſe gerebat. Hoc ſane caſu excuſatur hic cõ
trahens, ſi non eſt perſcrutatus illius ſtatum & conditionem.
Ita declarando. d. l. qui cum alio. tradit Alciatus in tractat.
de præſumpt. regul. ſecunda, præſumptio. ſecunda, nume. 5.
verſic. nec obſtat. quod & hæc ignorantia poteſt etiam pro-
bari iuramento, vt tradit Maſcardus in dicta concluſ. 478.
numero 3.

Declaratur ſecundo, vt non procedat quo ad hæredem,
18 † qui ſucceſsit debitori, qui iam contraxit. Ita Decius in d.
l. qui cum alio. nume. 7. Cagnolus. nume. 17. qui copioſe
declarant.

PRAESVMP. LXXXIX.

Seruitutem non præſumi, ſed libertatem.

SVMMARIVM.

1 *Res qualibet libera, non ſeruituti obnoxia præſumitur.*
2 *Seruitus cauſam naturalem regulariter non habet, ſed aut impoſitam aut præſcriptam.*
3 *Aedes ſuas ad cęlum vſque tollere, cuilibet liberum eſſe.*
4 *Feudalis res eſſe, cur non præſumatur.*
5 *Ciuitas vna, alteri non præſumitur ſubdita.*
6 *Rem liberam præſumi etiam extante quaſi poſſeſsione ſeruitutis.*
7 *Quaſi poſſeſsio repugnans ſtatui primęuo, atq; rei origini, non trãſfert onus probandi in aduerſarium.*
Diſtinguit tamen Alcia. num. 8.
Idque ſi cum quaſi poſſeſsione concurrit contumacia rem liberam eſſe aſſerentis. num. 9.
10 *Liberam non præſumi, ſi communis ſit vox & fama, eam ſeruituti obnoxiam.*
Idem ſi maior illius rei pars ſeruituti ſubiaceat, ſeruire præſumitur. & reliquum. nu. 11.

CVm de præſumptionibus, & coniecturis, quæ cir-
ca feuda & emphyteuſes, verſantur, multa dicturi
ſimus, viſum eſt prius, præfationis cuiuſdam loco
1 differere: Quod quælibet † res libera, non autem
ſeruituti obnoxia præſumitur. l. altius. & l. ſi in ædibus. C. de
ſeruit. & aqua. & illis in locis adnotarunt gloſſ. Bald. & reli-
qui, ſic etiam ſcribunt Bart. in l. ſi prius. nume. 14. ff. de operis
noui nuntia. & in l. 1. §. hoc interdicto. nume. 12. ff. de itinere
actuque priua. Floria. in l. ſicuti. §. ſed & ſi quæratur. ff. ſi ſerui-
tus vend. Iaſ. in d. l. ſi prius num. 38. Dec. in conſ. 360. num 4.
Alciat in tractat. de præſumptio. regul. 2. præſumpt. 1. num. 2.
& præſumptio. 3. num. 1. Didac. lib. 1. varia. reſolut. cap. 17.
num. 7. verſicul ſed & fortior. Crauet in conſ. 11 1. num. 9. qui
alios commemorat ſic & Andreas Gail. lib. 2. pract. obſerua.
cap. 69. num. 2. & alios referunt Maſcardus in concluſ. 79. nu.
6. & in concluſ. 209. num. 2. & Aluarus in Tract. de iure emphy
teotico. q. vlt. num. 1.

2 Et huius præſumptionis ratio eſt. quia ſeruitus † regulari-
ter non habet cauſam naturalem, ſed aut impoſitam aut prç-
ſcriptam. §. vltim. in inſtitut. de ſeruit. & ſcribunt Bald. in cap.
cum omnes. de conſtit. Iaſ. in d. l. ſi prius. nu. 40. Hac ex præ-
ſumptione ſumptum eſt illud, quod diffinit iuriſconſul. in d l.
3 altius, liberum eſſe † vnicuique ædes ſuas ad cęlum vſque tol
lere. Qua de re plura ſcribunt Iaſ. in conſi. 98. lib. 1. Marſil.
ſing. 154. Pariſ. in conſ. 16. num. 14. lib. 4. Cotaſius lib. 3. Mi-
ſcella. cap. 24. Veggius in conſ. 53. & Andres Gail. d. lib. 2.
pract. obſer. cap. 69. Eſt etiam ſumpta illa recepta omnium
4 traditio, rem non præſumi, † feudalem: cum feudum ſit ſerui-
tus, vt differemus infra ſuo loco. Hinc etiam reſpondit Dec.
5 in conſi. 360. num. 4. quod vna † ciuitas non præſumitur al-
teri ſubdita, ex quo libera præſumitur. & eo in loco reſpon-
dit pro ciuitate Sauonæ, quòd non præſumebatur ſubdita
ciuitati Genuæ, & de ea facti ſpecie idem reſpondit Curtius
iunior

iunior in conſ.134.Ita etiam dicimus,homines præſumi libe-
ros,Bero.conſ.115.nu.30.& in conſ 150.nu.3. lib.1. & Gram.
Voto.12.nu.16.

Extenditur hæc præſumptio, vt locum etiā habeat, quādo
6 extat quaſi poſſeſsio † ſeruitutis.Ita Bart. in d. l.prius.nu.17.
verſ.3. contra.& ibidem Iaſ.nu.38 quos ſecutus ſum in conſ.
7 75.nu.4.Afferri ſolet ratio, quia quando quaſi † poſſeſsio re-
pugnat ſtatui primæuo,atq; ita origini rei, nil illa operatur,
ſicque non transfert onus probandi in aduerſarium.

Cæterum a prædicta opinione diſſentit Alc. in d. præſum.
8 1.qui num.3.verſ quantum autem.diſtinguit,† Aut loquimur
(inquit Alcia) de quaſi poſſeſsione ſeruitutis quę acquiritur
ea interpellatione, puta, interpello aliquem, ne altius tollat
ædes ſuas:Cum ædes illæ mihi debeant ſeruiturem, altius nō
tollendi.Hæc interpellatio,niſi is contradicat, conſtituit me
in quaſi poſſeſsione illius ſeruitutis:Cum incipiam præſeri-
bere,vt docuit Bar. in d.l.ſi prius. nu 9. Non tamen hæc quaſi
poſſeſsio aliquid operatur,atque ita non transfert onus pro-
bandi in aduerſarium.Quandoquidem probare debeo, cau-
ſam meæ interpellationis,nempe ſeruitutem,quæ eſt meæ in-
tentionis fundamētū.Aut (inquit Alciat.) loquimur de quaſi
poſſeſsione ipſius rei,& ſeruitutis,puta, ſi in muro mihi conti
guo habeo feneſtram,ſeruitutem luminis mihi pręſtantē.Hęc
quaſi poſſeſsio releuat me ab onere probādi, illudq; trāsfere
in aduerſarium,ſicuti operantur aliæ quaſi poſſeſsiones.l. vti
frui.verſ.quod ſi forte ff.ſi vſusfructus pet.l.ſicuti §.ſi quærat.
ff.ſi ſeruitus vēd.& cōſert.l.1.in prin.ff.de itinere actuq; priu.

Declaratur primo,vt non procedat hęc præſumptio,quan
9 do † cum quaſi poſſeſsione ſeruitutis concurrit etiam contu
macia eius,qui rem liberā eſſe aſſerebat Ita declarat Iaſ.in d.
l.ſi prius.nu.38.ff.de oper.non.nuntia qui rationem affert.

Declaratur ſecundò,vt locum nō habeat hæc præſumptio,
10 quando † cōmunis vox,& fama extat, quod res ſit ſeruituti
ſuppoſita.Ita declarat Gozad.in cōſ.50 nu.24. qui ob id ait,
rem præſumi feudalem,quando ita ſe habet communis ſama,
qua de re ſuo loco differemus.

11 Declaratur tertio,vt non procedat quando maior † pars il
lius rei eſſet ſeruituti obnoxia.

Nam tunc reſiduum præſumitur ſeruire. Ita dicimus, rem
præſumi feudalem, quando maior illius rei, pars eſt feudalis,
vt dicemus infra in præſumpt.91.dum explicabimus,quando
res pręſumatur feudalis,in 13.coniectura, & in ea præſump-
tione plura afferemus.quæ huc pertinent.

Declaratur quarto,vt non procedat, quādo factū aliquid
eſt,quod ſeruiturem a communiter contingentibus arguit,ſi-
cuti qn̄ quis vſus eſt itinere aliquo per fundum alterius. Nā
in dubio præſumitur vſus iure ſeruitutis.Ita ſenſit Bart.in l.1.
§.2.ff de itinere actuq; priua.& manifeſtius Io.Fabr.in §.ęque
inſtit de actio.Alex.in conſ.69.num 6.lib.5. Feder. Scotus in
conſ.12.lib.6. tomo.2. idem ego ipſe ſcripſi in commentarijs
de retinenda poſſeſsione.remedio 5.nu.19.

PRAESVMP. XC.

Ius patronatus in Eccleſia acquiſitum, quando, & quibus præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Ius patronatus in Eccleſia non præſumitur.*
Præſertim ſi vniuerſitas illud, aut potens aliquis prætendat. nu.2.
Id enim vſurpatum potius,quam rectè quæſitum præſumitur. nu. 3.
4 *Ius patronatus quomodo probari velit Concilium Tridentinum.*
5 *Alternatiua dictio,vel,inter diuerſa ponitur, & alteram partem ve ram eſſe ſufficit.*
6 *Ius patronatus conſtructione,reædificatione,& ditatione Eccleſię, quoque acquiri.*
7 *Incluſio vnius non eſt excluſio alterius, vbi eadem eſt vtriuſq; rō.*
Item eius,quod alio iure incluſum legitur.nu.8.
9 *Dictionem,& interdum alternatiua loco capi.*
10 *Ius patronatus antiquiſsimum, probatur etiam lapidibus in fori-bus,& ianuis Eccleſiarum repoſitis.*
Item & fama ſufficit.nu 11.
12 *Fama in antiquiſsimis, in quibus difficilis eſt probatio, obtinet lo-cum authenticorum documentorum.*
13 *Ius patronatus antiquum per teſtes de fama antiqua non probari, ſi pro ſua ipſi communitate deponant.*
14 *Tres aut duo multi dicuntur.*
15 *Præſentationes factas a patronis in Eccleſia probari debere certis probationibus & non coniecturalibus.*
16 *Concilium Tridentinum,de iure patronatus declaratur.*
17 *Ius patronatus vt acquiratur,conſenſum ordinarij,tacitum etiam ſufficere ſeu præſumptum.*
Iſque ex curſu antiqui temporis cenſetur adhibitus.nu.18.
19 *Patronatum præſumi Eccleſiam illius loci vbi ædificata eſt.*
Eccleſia collegiata, quæ dicatur, & quæ non collegiata nume.20. 21. & 22.
23 *Eccleſia cathedralis vel conuentualis,ipſo iure collegiata cēſetur.*
24 *Eccleſia ſi qualis ſit non conſtet,attenditur eius quaſi poſſeſsio.*
25 *Ius patronatus multis caſibus alienari poſſe.*

X ſupra commemorata præſumptione, qua dixi-
mus,ſeruitutem non præſumi fluit & hęc ipſa prę-
1 ſumptio, ius patronatus † in Eccleſia non præſu-
mi: cum ſit ius patronatus ſeruitus quædam. Ita
manifeſtè ſcripſerūt Archidiaco.in cap.nullus. 16.q.6. Inno.
in cap.cum venerabilis.de exceptio.Abbas in conſ.54 colum.
2.lib.1.& in conſ.76. & conſ.106. lib.2. Paulus Cittadinus in
Tract.de iure patrona.in tertia parte, in ſecunda cauſa nu.7.
Dec.in conſ. 117. colum.t. & vlt. & Lambertinus de iure pa-
trona.parte.2.in 7.art.11.q.princip.

Et præſertim hoc locum habet in iure patronatus, quod
2 † vniuerſitas, vel potens aliquis prætendit. Nam illud magis
præſumitur vſurpatū,quàm rectè quæſitum· vt tradunt Butr.
in cap cum dilectus,de officio ordin Rochus Curt.in Tracta.
de iure patronatus in verbo,contraxit.q.20 & alios refert Pu
theus in decis.57.59.& 205.lib.1. & idem credo ſcripſiſſe Ve-
tallum in decis.128. parte ſeconda; quæ mihi videtur corru-
ptè ſcripta.Cum legendū forte ſit, ius patronatus in magnis
3 † dominis,præſumitur magis ex vſurpatione, quam ex dota-
tione,& fundatione acquiſitum. Idem reſpondit Hiero.Ga-
briel in conſ.192.nu.1.lib.2.Quam ſententiam comprobauit
ſacrum Concilium Tridentinum,in ſeſsione.25.De reforma-
tione.c.9. cuius ſanè verba hæc ſunt. *Decernit ſancta Synodus,*
vt titulus iuris patronatus ſit ex fundatione,vel dotatione, qui ex
authentico documento,& alijs iure requiſitis oſtendatur: ſiue etiā
ex multiplicatis præſentationibus,per antiquiſſimum temporis cur
ſum qui hominum memoriam excedat, aliaſvè ſecūdum iuris diſpo
ſitionem:In ijs vero perſonis,ſeu communitatibus,vel vniuerſitati-
bus in quibus id ius plerunque ex vſurpatione potius quæſitū præ-
ſumi ſolet,plenior & exactior probatio, ad docendum verum titu-
lum requiratur.Nec immemorialis temporis probatio aliter eis ſuf-
fragetur,quam ſi præter reliqua ad eam vt neceſſaria, præſentatio-
nes etiam continuatæ, non minori ſaltem quam quinquaginta anno
rum ſpacio,quæ omnes effectum ſortitæ ſint,authēticis ſcriptis pro-
bentur. Reliqui patronatus omnes in beneficijs tam ſæcularibus,
quàm regularibus ſeu parochialibus,vel dignitatibus aut quibuſ-
cunque alijs beneficijs in cathedrali,vel collegiata Eccleſia. ſeu fa
cultates, & priuilegia conceſſa, tam in vim patronatus quàm alio
quocunque iure nominandi eligendi,præſentandi ad ea, cum vacāt,
exceptis patronatibus ſuper Cathedralibus Eccleſiis competenti-
bus,& exceptis alijs quæ ad Imperatorem,& Reges.ſeu regna poſ-
ſidentes, alioſque ſublimes ac ſupremos principes, iura imperij in
dominijs ſuis habentes pertinent. & quæ in fauorem ſtudiorum gene
ralium conceſſa ſunt,in totum penitus abrogata,& irrita,cū quaſi
poſſeſsione inde ſecuta intelligantur,&c.

Requirit ſacrū Conciliū,quod ius patronatus nō pręſuma
tur,ſed probetur & præſertim a Cōitatibus,in quib. ſolet prę
4 ſumi vſurpatio.Probari autē vult Conciliū,fundatione, † vel
dotatione,vel curſu tpis,hoc eſt præſcriptione,iunctis pręſen
tationib. Et ij quidē probationis demōſtrationiſq; modi, ita
diſtincti,& ſeparati ſunt, vt vnus eorū tantū ſufficere poſsit:
quēadmodū declaraui in cōſ.241.nu.2.lib.3.perpēdendo di-
ctionē illā,ſiue,quæ eſt diſtinctiua,& nō cōiunctiua. Bar in l.
5 is qui ducenta. §.verū.ff.de reb.dub.Et illa dictio,vel eſt † al-
ternatiua,quæ inter diuerſa poni ſolet:& ſufficit alteram par-
tem eſſe verā;& in ſpecie iuris patronatus ſic declarat Lāber-
tinus in Trac.de iure patrona.lib.1 par.1.q.3 principali Qui
ita iure cōi ſancitū eſſe ſcripſit, vt ſcilicet vnum ex his tribus
ſufficiat,hoc eſt vel fundatio, vel dotatio, vel præſcriptio, &
noue hoc eſt anno 1581.die 4.Februarij,Illuſtriſs interpretes
ſacri Concilij,ſic ſunt interpretati.Et præter tres enumeratos
6 modos acquiritur etiā ius † patronatus cōſtructione, reædi-
ficatione,& ditatione Eccleſiæ: ſicuti ſcribūt permulti, quos
cōmemoraui,& ſecutus ſum in cōſ.90.nu.28.& 29.lib.1. Nec
Conciliū ipſum Tridētinū tres hos poſtremos modos reijcit.
7 etſi alios tres cōmemorat.Nō enim incluſio † vnius eſt exclu
ſio alterius,quando eadem eſt vtriuſque ratio, vt declarando
regulam.l.cum Prætor.ff.de iudicijs,ſcripſerunt Fely.in c.nō-
ne.nu.5. de præſumpt. & Pariſ.in conſ.111. nu.39.lib.1.quos
ſecutus ſum in conſ.106.num.232. lib. 2. Et præterea incluſio
8 vnius,nō eſt excluſio alterius, quod alio iure † incluſum legi-
tur.ſicuti declarat Dec.in l.1.in 3.lectu.nu.84 ff ſi cer.peta.&
in conſ.11.nu.18.Porro hic eandem eſſe vnius, & alterius mo

di certum est & alij modi a statuto non inclusi, sunt a iure ip-
so communi probari. Imò & idem sacrum Concilium in Sess.
14.c.12.de reformatione.statuit, ius patronatus acquiri con-
structione. Et quanquam Cõcilium copulatiue ita loquatur;
aut capellam de nouo fundauerit, & cõstruxerit: attamen exi
9 stimo, illam dictionem, † &, non stare copulatiuè, sed potius
loco alternatiuæ, iuxta tex.l.cum quidam.C.de verb signific.
vbi glo.& Docto. Et dum Concilium in d. Sess.25.c.9. requi-
rit, quod tituli iuspatronatuum probentur authenticis docu-
mentis, crediderim inter ea posse connumerari probationes
coniecturales quæ iure probatæ sunt: sicuti aliorum auctori-
tate respondi in cons.241. nu.7.quãdo scilicet agitur de pro-
10 bando † patronatu antiquissimo. Quocirca ad probandum
hunc patronatum, sufficiunt antiqui lapides in foribus, & ia-
nuis ecclesiarũ repositi: quẽadmodum post Baldum, & alios
scripsi superiore lib.in præsum.59.in primo casu. Fama etiam
11 sufficit ad probãdum † antiquum patronatum Lambertinus
in tract.de iure patro.lib 2.par.2.in 4 art.decimæ quæstionis
principalis.nu.13 Rota tamen Roma in decis.792.nu.2 & 3.
in prima part. in nouissime editis decidit, solam famam non
sufficere etiam in antiquis. Rursus Lambertinus in loco præ-
allegato.nu.12.subiungit testes etiam de auditu probare. Hęc
12 † enim in antiquissimis, in quibus difficilis admodũ est pro-
batio, locum obtinent authẽticorum documentorum. Quod
13 intelligo non habere locum † in testibus Communitatis. qui
dicerent, audiuisse a suis maioribus, patronatum esse ipsius
Cõmunitatis. Ita decidit Rota Romana teste Verallo in deci.
134 par.2. Dum vero requirit Concilium illas multiplicatas
præsentationes in patronatu præscriptione quæsito, existimo
satis verificari in duabus, vel tribus præsentationibus cũ duo
14 † & tres dicãtur multi.l.1.§.hoc rescriptum vbi gl.ff.ad Silla.
& post alios docuit Ias.in l.licet Imperator.nu.19 ff de leg.1.
15 qui tamen inquit, iudicis arbitrio relinqui. Porro has † præ-
sentationes probari debere certis & veris probationibus, nec
coniecturales sufficere respondi in cons.336 nu.1.vers.nec ob
stat.lib 4.scripsi tamen infra lib.6.præsumpt.36.nu 4.& 5.cõ
tinuatas præsentationes posse dici, qñdo extãt vna, vel duæ
præcedentes & vna vel duę seqnẽtes sed vna deficit in medio:
Cum extremis probatis media præsumatur, vt in beneficiali-
bus affirmarunt Fely.& alij a me citati Non etiam est omittẽ
dum quod cum sacrum Cõcilium requirit continuatas pręę-
sentationes per cursum quinquaginta annorũ in personis il-
lis, in quibus ius plerunque ex vsurpatione potius quæsitum
præsumi solet; non habet locum quãdo cum ijs adest perso-
na, in qua cessat vsurpationis suspitio: Sicuti aliquando re-
spondi, quod si ex duobus, qui prætendunt ius patronatum,
vnus sit vir potens & magnus, vt feudatarius diues & opulen
tus; de quo posset esse vsurpationis suspitio: alter vero esset
priuatus. in quo suspitio illa cessaret. Hoc sane in casu locum
16 non habere † sacrum Concilium existimo. Cũ hoc ius patro-
natus haberi debeat ac si esset illius priuati & impotentis tan
tum: Sicuti ad rem prope nostram respondit. Hieron Gabr.in
cons.197.nu.8.lib.1. Cum dixit post Rotam, Felinum & alios,
ius patronatus mixtũ clerici scilicet & laici, non haberi pro
clericali ob dignitatem clerici, sed pro laicali, ne laico præiu-
dicetur. Et econtra pro clericali quando vtrique magis expe-
dit. Et propterea subiungit Gabriel suo illo in casu, regulam
Cancellariæ, quæ reseruat summo Pontifici collationẽ bene-
ficiorũ pertinentem ad Episcopum, non comprehendere ca-
nonicatus, quorum collatio pertinet ad Episcopum, & capi-
tulum Canonicorum simul. Cum (vt dicebat Gabr. ibi.nu.7.
vers.item assumere) mixtum assumat naturam eius simplicis,
per quod ius socij non tollitur: sed conseruatur. Propterea ac
cedit, quod quando dispositio loquẽs de simplici trahitur ad
mixtum in fauorabilibus id contigit per extensionem ob mẽ
tem & voluntatem præsumptam disponentis eo casu, quo in
mixto eadem æquitas & ratio viget quæ in simplici; secus si
ratio & æquitas cessat. Ita Hiero.Gabr. in d cons.197. nu.12.
lib 1.post Crottum & in l Gallus §. & quid si tantum.nu.46.
ff.de liberis & posthu. Porro ratio illa concilij requirentis tot
continuatas præsentationes in personis potentibus est ob pe
riculum & suspitionem vsurpationis, quam Concilium in his
præsumit. Quæ sane ratio cessat hoc in casu, in quo respectu
patroni priuati & non potentis præsumi non potest vsurpa-
tio Et eo magis quia verisimile non est, quod alius compatro
nus potens passus fuisset hunc impotẽtem præsentationes ali
quas facere, si nullus extitisset ius patronatus: sed ipse potens
totum vsurpasset Est etiam obseruandum, potentes & vsurpa
tionis suspectos dici non posse eos, qui superiorem habent, a
quo facile coerceri possunt: sicuti decidit Puteus in decis.58.
nu.5.lib.1. Et præterea, cessat suspitio vsurpationis, quando
Episcopus alius vt Rector Ecclesiæ est æque potẽs ac ille, qui
dicitur ex potentibus & magnatis Cum verisimile non sit, qđ
æque potens, vel potentior passus fuisset Ecclesiæ beneficia
vsurpari. Ita declarauit & decidit Rot. Romana anno 1582.
die 9. Martij. inter Archiepiscopum Toletanum & Ducem de
Beiar, referente R.P.D Blanchero Rotæ auditore. Est etiã an-
notandum, quod etsi Concilium vtatur hoc nomine, pręsenta
tiones; attamen idem est, si instrumenta patronatuum appel-
larent electiones: & testes dicerent, patronos elegisse. Quan-
doquidem persæpe canones, & eorum interpretes his abutun
tur nominibus appellantes præsentationes electiones, vel col
lationes, & econtra. Ita Lapus in alleg.8 nu.4. Feder. de Senia
in cõs.102 col.1.vers.ad hoc respondeo. Barb.in cons.33 col.
pen.lib.2. Rochus Curt in tract. de iure patronatus.in verbo,
honorificum q.38. Dec.in cons.134.nu.3.in fine, & Lamberti-
nus in tract.de iure patronatus lib.1.par.1.in 3 ar.nonæ quę-
stionis principalis. & in lib.2 par.2.art.3.q.5.principalis. Dũ
etiam Concilium requirit patronatus probari authẽticis do-
cumentis, & alijs a iure requisitis inter hæc requisita extat cõ
sensus Prælati, nempe ordinarij, vel summi Pontificis, vt post
alios responderunt Alex.in cons.74 lib.4.& Berous. in cõs.5.
17 nu.14.lib.1. Consensus tamen tacitus † seu præsumptus suf-
ficit, sicuti respondit Bero in d cons 5.nu.15.& alios comme-
18 moraui in cons.241.nu.18.quo loci.nu.20 scripsi, cursu † an-
tiqui temporis præsumi adhibitum consensum hunc. Præsu-
mitur etiam adhibitus consensus in ipso actu, & licentia con
cessa de ædificanda Ecclesia. Ita Lambertinus in tract.de iure
patronatus lib.1.par.2. in 7.art.11. q. princip. Qui ob id ait,
19 præsumi ecclesiam † patronatam illius cõmunitatis, vbi fuit
ædificata. Non enim omittendum est, quod cum Concilium
permittit nominationes, & electiones in cathedralibus, colle-
giatis, & regularibus hoc est conuentualibus, non repugnare
iuri communi, sed cum eo conuenire. Nam & ius commune
permittit etiam laicis, vt habeant facultatem eligendi, consen
su ordinarij, vel Pontificis sicuti tradunt gl.in c.nobis §.cæte
rum.de iure patro.vbi Zabarella col.3. Curt.de iure patro. in
verbo, ecclesijs. q. 2. Paulus Cittadinus de iure patronatus in
6 part.q.54 & in 7.par q.10 & copiosius Lambertinus de iu-
re patronatus.lib.2.par.1.q 5 principali nu.13. Collegiata au
20 tem ecclesia † quæ dicatur, explicat copiose Lambertinus in
d.q.5.col.1.& 2 qui tandem secutus est Abbatem in cap no-
bis.de iure patro.post Io. Andr. & alios, qui plures casus visi
sunt distinguere.

Primus est qñ in ipsius ecclesię institutione ordinationeq;
prima, fuit ordinatũ, quod ibi essent clerici collegiati. tũc Ec-
clesia dici debet collegiata.c.nemo 10.q.1 & c.1.de elect.

Secundus casus est quando fuit ordinatum, quod ibi esset
21 solus Rector, vel rector cum clerico, tunc † non est collegia-
ta.c.cum quis.de vita, & honest.cler.

22 Tertius casus, qñ fuit ordinatũ nõ haberi † ius collegij in
ea, sed patronũ habere pręsentationẽ, tunc Ecclesia nõ est col
legiata. Io.Andreę in d c.nobis qui exemplũ affert in Ecclesia
Annunt. B.Virginis arenæ in hac ciuitate Paduæ, meis ædib.
vicina, cuius Ecclesiæ patronatus est Clariss familię Foscarę.

23 Quartus casus quãdo Ecclesia est cathedralis, † vel conuen
tualis, tunc ipso iure censetur collegiata, cap. ne pro defectu.
de elect. Hostien.in d.cap.nobis.

Quintus casus, qñ nullo modo apparere potest, an sit colle
24 giata, vel non, tunc attẽditur † eius quasi possessio. Nã talis
pręsumitur, qualis eã esse quasi possessio significat. Si enim est
in quasi possessione collegij, iudicabit collegiata, sic econtra.
Quasi possessionẽ verò collegij ostẽdunt signa, vt cũ exerceri
pertinẽtia ad collegiũ, sicuti qñ consueuerũt facere Synodũ,
vel habere sigillũ cõe, vel eligere Pręlatũ, & similia. Ita Abbas,
& Lãbertinus præcitatis in locis. Cũ vero Conciliũ pręedictũ
distinguat certis casib. ius patronatus ecclesiasticũ, hoc est, a
clericis quæsitũ ex bonis ecclesiasticis, a patronatu sęculari,
dubitari solet, qñ pręsumatur ecclesiasticũ, vel sęculare? Rota
Rom.referente Puthco in decis 228.lib.2.decidit, spectandũ
esse, quibus ex bonis præsumat clericus acquisiuisse. Qua de
disputatione diximus supra hoc lib in præsu 53. Statuit ẽt Cõ
ciliũ in d.c.9.vers. Nec dictũ ius patronatus, vendi & alienari
nõ posse ius patronatus ꝯ canonicas sanctiones. Admittit er
go cõciliũ a sensu cõtrario, ius patronatus posse vẽdi, aliena-
ri & in alios trãsferri illis in casib. quibus ius ipsum cõe cano
nicũ permittit Casus autẽ multi sunt, in quibus alienari põt
25 ius † patronatus. sicuti quãdo alienatur vniuersitas iuris, sub
qua ius patronatus cõtinetur: vt si venditur villa, vel Castrũ.
Abbas & reliqui in cap.ex litteris. de iure patro. late Lamber
tinus in tract. de iure patronatus lib.1.par.2.in 11.ar quintæ
quæstionis principalis. & ibidem in 15.art. quando venditur
hæc-

hæreditas, io qua extat ius patronatus. Non hic commemoro alios casus ab eo relatos. In illis vere casibus, in quibus permissa non est alienatio, si illa fiet, ipso iure nulla erit; vt statuit Concilium, qnod & iure ipso communi sancitum, requiritur tamen declaratio facti, nempe factam esse alienationem in casu prohibito. Qua declaratione facta sequitur priuatio ipso iure. Ita Lambertinus præcitato in loco, in art. 2. & 3.

PRAESVMP. XCI.

Feudalis res quando præsumatur, & quando libera, & allodialis.

SVMMARIVM.

1 *Allodialem & liberam, non feudalem in dubio rem præsumi.*
2 *Feudum dicitur quædam seruitus.*
3 *Libera res qualibet. ob primæuum statum suum dicitur.*
4 *Possidere iure proprio potius, quam alieno quis præsumitur.*
5 *Concessio rei facta a principe, in dubio libere non per infeudationem præsumitur.*
6 *Prædia rustica, sui natura, & a communiter contingentibus libera sunt, & præsumuntur.*
7 *Castrum in dubio liberum, & allodiale præsumitur.*
8 *Comitatus liber, & allodialis, non feudalis præsumitur.*
Idem in Marchionatu. num. 9.
10 *Allodialis præsumitur res, etiam feudali vicina, & contigua.*
11 *Allodiale etiam feudum præsumitur, si a principe donãte factũ sit.*
Nec refert si dicat princeps, nostri Principatus, & dominij, & aliorum quorumlibet iurib. semper saluis, nu. 13.
Aut aliquid annuatim principi præstaretur. nu. 14.
12 *Feuda. & iurisdictiones libere donari possunt.*
15 *Feudalis res non præsumitur, aliquib. in concessione verbis extantibus quæ feudalem, aliquibus quæ allodialem significent.*
Vel exprimerẽtur in concessione aliqua feudalia, non expressa enim præsumuntur allodialia. nu. 16.
17 *Feudalis res non præsumitur, etsi a principe recognosceretur.*
Quod recte tamen intelligendum. nu. 18.
19 *Res præsumitur libera & allodialis, quamuis illius possessor præstare solitus sit iuramentum fidelitatis.*
Etiam si cum iuramento fidelitatis præstiterit Homagium. nu. 20.
21 *Homagium est species quædam seruitutis.*
22 *Homagium non arguit concludenter feudum.*
23 *Res præsumitur allodialis & libera licet possessor illius se vasallum confessus fuerit, & tanquam vasallus iurauerit fidelitatem domino.*
Idque etiam procedit licet per 30. annos seruitium aliquod personale præstiterit domino, a quo tamen rem aliquam cõsecutum fuisse non constat. nu. 27.
Idem si re ipsa, constet subditum nihil a principe domino ac habuisse, sed sua sponte se ei adstrinxisse præstare aliquod seruitium personale. num. 28.
24 *Vasalli nomen est æquiuocum, & vasalli nomen est æquiuocum, & vasalli etiam dicantur subditi qui nihil a domino consecuti sunt.*
25 *Feudatarius dicitur etiam ille qui fidelitatis iuramentum præstat, etsi feudum non obtinet.*
26 *Confessus rem esse feudalem, non efficit eam esse feudalem.*
29 *Allodialis vtrum res sit, ex verbis concessionis præsumitur.*
30 *Donamus, largimur, cõferimus, cõmittimus, libere de omni eo &c. Verba hæc in concessione, liberam nõ feudalem rem demonstrãt. nu. 31. 32. 33 & 34.*
35 *Allodialem esse rem, colligi ex signis.*
36 *Homagij seruitij aut fidelitatis, in concessione nulla facta mentione, res feudalis non præsumitur.*
Idem si nulla inuestitura solemniter concessa sit. nu. 37.
Aut concessio pro libera & allodiali facta sit. nu. 38.
39 *Feudalem rem esse præsumptionibus, & coniecturis demonstrari posse.*
40 *Feudum concessum esse, demonstrant verba principis in feudum concedentis.*
41 *Feudum concessum, figura, seu actus facti feudo conuenientes, demonstrant.*
Idque si ex certa scientia non errore probabili. nu. 42.
43 *Feudalis esse res, ex confessione iudiciali possidentis præsumitur.*
44 *Feudi loco rem propriam cognoscens, illam feudalem facit, si certa id scientia sit.*
45 *Feudalem rem esse, antiqua principis assertio facit.*
46 *Feudalem rem fidelitatis iuramentum arguit.*
Concordantur opiniones contrariæ nu. 47.
48 *Fidelitatis & homagij reseruatio feudum arguit.*
49 *Possessor rei seruitia præstans in signum subiectionis, feudũ arguit.*
Et quot annorum cursus requiratur. nu. 50. & 55.
51 *Allodialis, & libera non præsumitur res, in æstimo ciuitatis nõ descripta, in qua alia describi consueuerunt.*
52 *Feudalis præsumitur res in catastro feudalium descripta.*
53 *Feudalis res præsumitur, diu tanquam talis possessa.*
Et quot annorum spacium sufficiat. nu. 54.
56 *Feudalis possessa res ab antecessoribus, ad hæredes eodem iure præsumitur peruenisse.*
57 *Feudum possidere de quo constat in genere, si requisitus a domino vt bona ostendat, id negligat præsumptionem contra se habet.*
58 *Vasallus feudum negans, de mendacio conuictus, feudo cadit.*
59 *Feudalem rem esse, concedentis personæ qualitas indicat. Prælatus ecclesiæ bona concedens, in feudũ præsumitur concedere sibi.*
60 *Bonorum ecclesiæ natura est, vt alienari nequeant.*
61 *Donare potius, quam infeudare principi conueniens.*
62 *Feudali existente bonorũ parte maiori de alijs eadẽ est præsumptio.*
Id tamen quomodo accipiendum. nu 64.
63 *Res eadem diuerso iure censeri non debet.*
65 *Feudalis res esse, a communi voce & fama, in antiquis, præsumitur.*
Quæ autem annorum fama esse debeat. nu. 66.
67 *Feudum non præsumatur principe vtile dominium concedente, directo sibi reseruato.*
68 *Feudum esse, ex testibus rationem sciẽtiæ reddentibus, præsumitur.*
69 *Feudalis res quæ fuit, adhuc talis esse præsumitur.*
70 *Præcedentia declarant sequentia.*
71 *Res ad naturam suam pristinam reuerti desiderat.*
72 *Feudalem rem esse regionis consuetudo præsumptionem præbet.*
Item si pro tali habita fuerit & tenta. nu. 73.
Vel appareat ex instrumentis antiquis etiam inter alios celebratis num. 74.
Aut ita iudicatum sit, etiam iis, quorum interest. nu. 75.
76 *Fidelitatis reseruatio feudum significat.*
77 *Homagij reseruationem feudum significare.*
78 *Resortum quid.*

Ostea quam cœpimus disserere de præsumptionibus
quę versant circa feudorũ concessiones, adijciamus
hanc quando res præsumitur feudalis. Qua in re di-
cimus primum, quod quando vere sumus in dubio,
1 præsumptio est rem esse liberam & † allodialem, non autem
feudalem.
Prima itaque erit hæc præsumptio, quam probarũt Io. Andreæ & alij in c. nimis. de iureiur. Castrens. in cons. 179. In causa quam magnificus. nu. 3. lib. 1. Prępos. in prohemio feudorũ, vers. 15. Abbas in c. significauit. col. 3. de rescript. Alex. in cõs. 129. nu. 1. lib. 1. in cons. 55. nu. 4. lib. 4. & in cons. 15. nu. 7. lib. 5. Curt. sen. in cons. 76. Dominus Ludouicus. col. 2. vers. tamen hoc non obstante. Rui. in cons. 155. no. 1. & in cons. 156. nu. 1. lib. 1. Dec. in cons. 269. nu. 1. & in cons. 468. nu. 6. & in cõs. 488. nu. 8. Curt. iunior in cons. 41. nu. 7. Gozad. in cons. 47. nu. 14. Paris. in cons. 16. nu. 14. lib. 4. Brun. in cons. 127. col. 2. vers. & si assumamus. Andr. Gail. lib. 2. pract. obser. c 69 nu. 4. Aluarus in tract. de iure emphyteotico. q. vlt. & alios congessi in cons. 1. nu. 10. lib. 1. & in cons. 191. no. 21. lib. 2. & in cons. 295. nu. 2. lib. 4. & de eadem facti specie idem mecum respondit Surdus in cons. 151, nu. 23. lib. 2. sic & Aluarus in tract. de iure emphy
2 teotico. q. vlt. nu. 2. quia feudum † dicitur seruitus quædam,
vt inquit glo. in l. si cuius. § si vsusfructus in verbo, oportet. ff.
3 de vsufructu. At omnia res præsumitur libera † ob suum pri-
mæuum statum. l. altius. C. de seruit. & aqua. Accedit & ratio,
quam in d. cons. 191. nu. 22. recensui ex Rol. in cons. 46. nu. 44.
4 lib. 3. quod vnus quisque magis præsumitur possidere † iure
proprio quam alieno l. filiusfa. §. Diui. vers. ijdem principes.
de leg. 1. & ibi Ang. Non ergo quis possidere vt vasallus, atq;
ita iure directi dñi, sed nomine proprio pręsumit. Quæ tñ ra-
tio solũ concludit, quãdo is, qui asserit rem esse liberam, eam
possidet. Et præsumptio hæc maximè procedit in concessio-
5 ne facta † a principe, qui in dubio libere donare, non autem
infeudare præsumitur. sicuti respondi in cons. 191. nu. 24. lib.
1 post Oldradum in cõs. 159. nu. 5. & alios plures, quibus ad-
do Rol. in cõs. 85. nu. 18. lib. 4. Hæc præsumptio multo magis
6 procedit in † prædijs rusticis, quæ sui natura & a communi-
ter contingentibus sunt libera; vt in specie respondit Craue.
in cons. 662. nu. 14 quem secutus sum in d. cons. 395. nu. 5.
Extenditur primo hæc pręsumptio, vt locũ habeat etiam si
de Castro aliquo sit disputatio: etsi enim Castrum dicatur cõ-
7 tinere etiã iurisdictionẽ: attamen in dubio præsumitur † libe-
rum & allodiale. Ita Curt. sen. in d. cons. 76. D. Ludouic. col 2.
vers. tamen hoc non obstante Iacobinus in inuestitura feuda-
li, in verbo, De Castro. num. 16. & Paris. in cons. 16. nume 18.

lib 4.qui dixit, idem esse, quando Castrum est intra regnum,
vel prouinciam. Idem de Castro responderunt Bellonus in
cons.10.nu.9.& Alba in cons. 16. nu.1. & idem scripsit Masc.
in conclus.79. num.9. & secutus sum io d. cons.395. nume.4.
Bossius tit.de principe.nu.238.
8 Extenditur secundo, vt procedat etiam in Comitatu,† qui
præsumitur liber & allodialis, non autem feudalis. Ita Iaco-
binus in dicto verbo,de Castro,oum.16.post Baldum, quem
refert. Idem respondit Bellonus in cons. 10. oum.9. quos se-
cutus sum in d.cons.191.nu.21.Idem scripsit Alciat.in tracta.
de præsumptionibus. regu.2. præsumpt.3. nume.2. qui alios
commemorat.idem tradit Mascard.in d.conclus.79.num.10.
& latius in conclus.353.nu.1.vbi declarat. Idem de Marchio-
9 natu † rfidi in cōs.t.nu,35.Et intelligit Alc.prçcitato in loco,
etiam si hic,qui Comitatum,vel Marchionatum obtinuit, ali
qua seruitia domino præstitisset, quia ea tanquam feudata-
rius præstitisse non præsumit,sed vt domino & superiori suo.
Extenditur tertio, vt procedat etiam in re empta contigua
10 † & confini feudali. Nam adhuc libera & allodialis præsumi
tur.Bald.in cap.1.§.econtrario.num.5. de inuestit. de re alie-
na facta; quem secutus est Hiero. Montanus io tract. de fini-
bus regun.c.96.ad fioem. Et hæc quidem extensio tanto ma-
gis procedit,quando prædia alia vicinia seu confinia sunt li-
bera & allodialia. Nam tunc & hæc,de quibus est disputatio
allodialia pręsumuntur.Ita Isernia in c.1.nu.3.de controuers.
inter mascul & fœminam.& ibidem Afflict.num.10.vers.secū-
da nisi,Brun.in cons.127.col.7.vers.quod si aliam. & Natt.in
cons.514.num.34.quos secutus sum in d. cons.395. no.9. lib.
4.& ibidē nu.10.subiunxi post prædictos, multo magis pro-
cedere, quando in illis finibus maior pars prædiorum est libe
ra & allodialis.
Extenditur quarto, vt locum habeat hæc præsumptio etiā
si in cōcessione rei feudalis,dixit dominus & princeps conce
11 dens,quód donabat † & cōcedebat feudum. Etsi enim dixit,
se concedere feudū non tamen dixit iure feudi,& ideo præsu
12 mitur feudum libere,& vt quid allodiale concessum,cū † feu
da & iurisdictiones libere donari possint. Ita responderunt
Paris in cons.23.nu.15.lib.1.& in cons.16.nu.14,lib.4.& Alba
in cons.16.nu.5.Idem scripsit Marinus Freccia in trac.de sub
feudis.lib.5.tit quis dicatur subfeudatarius. nu.4. quos secu-
tus sum in cons.191,nu,29.
Extenditur quinto, vt procedat etiam quando in ea con-
13 cessione rei, adiecta fuissent hæc verba. † Nostri principatus
& dominij,& aliorum quorūlibet iuribus semper saluis. Hoc
etiam casu non pręsumitur cōcessio feudalis,sed libera,vt re-
spondi in d.cons.191.nu.41.lib.1.ex sententia Ruini & Iaco-
bini, reiecta opinione Decij & Alciati.
Extenditur sexto, vt locum habeat etiam si pro re ipsa ha-
14 bita a domino & Principe aliqd † annuatim Principi prę-
staretur.Nam adhuc præsumeretur libera & non feudalis.Ita
Bald. in l.1. q.31.ff.de rerum diuis & in l.liberti libertæq.col.
vlt.C.de bonis liberto.Alex.in cons.136.col.4.lib.1.quem se-
cutus est Affl.in decis.129.num.3.in fine.qui testatur sic fuisse
decisum.& Gramma.in decis.77.nu.8.
Extenditur septimo,vt locum habeat hæc pręsumptio etiā
15 quando † aliqua extant verba significatiua feudi, & aliqua
significatiua allodij.Nam adhuc allodium pręsumitur.Ita la-
te respondi in d.cons.191.nu.57.
Extenditur octauo,vt procedat etiam si in concessione ali
16 qua bona exprimuntur, vt feudalia. Nam alia † non expres-
sa,feudalia non præsumuntur,sed allodialia.Ita Alex.in cons.
29.colum.vlt.vers.dum autem.lib.5.& Brun. in cons.126.col.
4.vers.& merito.
Extenditur nono, vt locum habeat etiam quando res ipsa
17 recognosceretur † a principe. Nam adhuc non præsumere-
tur feudalis Ita Alciat in resp.120.nu.4.& in resp.178.num.2.
vers.& solent nobiles.Ea est motus ratione,quod sic recogno
scentes,id ad abundantiorem cautelam faciunt,vt vtiliore ti-
tulo cum opus erit, se tueri possint. Quod probatur secundū
Alciatum io c.post electionem.de conces præben. & ibi Ab-
bas nu. 4. cum dixit aliquem posse obtinere rem varijs titu-
lis, & eis se tueri. Cæterum dubia apud me est Alciati tradi-
18 tio. Nam aut recognoscens simpliciter † recognoscit se rem
illam habuisse ab ipso Principe, & tunc est certum rem non
præsumi feudalem,cum perinde est, ac si dixisset, sibi a Prin
cipe donatam, vt dixi supra,aut dixit se recognoscere in feu-
dum.& tunc feudalis præsumitur.vt dixi in cons.190.Quo ta
men ad tertium,certum est,hanc recognitionem non efficere
rem esse feudalem: vt respondit post alios Alciatus in d. resp.
178.nu.2.& secutus est Mascard in conclus.79 nu.12.
Extēditur decimo, vt locum habeat etiam si possessor prę-
19 stitit & præstare debet. ac solet † iuramentum fidelitatis. Nā
adhuc res præsumitur libera, non autem feudalis: cum fideli-
tatis iuramentum nō arguat rem feudalem esse: sicuti tradūt
Castren & alij,quos congessi,in cons.191.nu.31.lib.2.reiecta
contraria opinione Abbatis, Aretini & aliorum, quos retuli
in d cons.191.nu.30.
Extenditur vndecimo, vt procedat etiam quando quis eū
20 ipso fidelitatis iuramēto promisit homagium. † Nam adhuc
bona ab hoc possessa non præsumūtur feudalia sed libera:Cū
& homagium præstari soleat a subditis, qui nihil habent a do
mino, cuius iurisdictioni subsunt: vt tradit Iacobus a sancto
Georgio in trac.de homagijs.nu.25.qui post Bal.dixit,homa
21 gium esse speciem quādā seruitutis † & accedit speculator io
tit. de feudis.§.quoniā.nu.15. dum scripsit, homagiū præstari
vel tōne habitationis,vel in recōpensationem illatæ iniuriæ.
22 atque ita homagium † non arguit cōcludenter feudum. Nec
aliter sensit Aluarotus in prohemio feudorum q.7.vers. insu-
per sciendum. etsi Dec.in cons 413.nu. 3.& Bero. in cons.66.
col.2.lib.1.opinati sunt, Aluarotum affirmasse homagium ar
guere rem esse feudalem.
Extenditur duodecimo,vt locum habeat etiam si quis cō-
23 fessus est, se esse vasallum & tanquam vasallus † iurauit fide-
litatē domino. Nam adhuc bona ab eo possessa nō præsumū-
24 tur feudalia. Cū nomen vasalli sit æquiuocū, † ex quo conue
nit & subditis, qui & si nihil a domino, cui subsunt, consecu-
ti sunt, appellantur tamē vasalli. Ita sentit Aluarotus in d.pro
hemio feudorum q.7 & apertius Iul.Clar.in §.feudum.q.19.
post Franciscū Balbum quē recenset.& licet speculator in tit.
de feudis.§.quoniā.nu.5.dixit,vasalli nomen idem significa-
re quod nomen feudatarij: Non tamen hinc fit, vt arguatur
25 bona esse feudalia: Cū feudatarius † dicatur & ille,qui fideli-
tatis iuramentū pręstat,& si feudū non obtinet, vt sensit Alua
26 rotus in d.q.7.& quod confessus † rem esse feudalem nō effi-
ciat eā esse feudalem, late respondi in cons.191.nu.52.lib.2.
Extenditur decimotertio, vt locum habeat etiam quando
27 quis per triginta annos † seruitium aliquod personale præsti
tit Principi & domino: a quo tamen rem aliquam consecutū
fuisse non constat. Hoc etiam casu bona ab hoc possessa non
præsumuntur feudalia: sed præsumitur præstitum homagiū:
atque ita hunc effectum esse vasallum; seu hominem obligatū
ipsi Principi,& domino. Ita Bartolo.in l.solet. §.vlt. nu.9.ff.de
officio Procons. & legat. Balbus in tract.de præsumptio.in 3.
parte principali.q.10.primæ partis.nu.34.& in secunda par-
ticula quartę partis principalis.q.6.nu.1.in fine. & Iul.Cla. in
28 §.feudū.q.19.in prin. Et idem est, quando re ipsa cōstat,† sub
ditū nihil a Principe dominoq; suo habuisse: Sed ei se sua ip-
sa sponte adstrinxit præstare seruitiū aliquod personale. Nā
adhuc bona ab hoc subdito possessa non præsumuntur feuda
lia,sed libera & allodialia. Cum ea a Principe & domino non
acceperit: sed solum præsumitur, qđ se ipsum obligauerit tan
quā homo subditus, iuxta tradita a Iacobino in trac. de ho-
magijs.no.30.dum scripsit, subditos teneri iuuare dominum
contra eius inimicos.
Secunda præsumptio & coniectura, quod res cōcessa sit li-
29 bera,& allodialis, est illa, quę † sumitur ex verbis cōcessionis.
Exemplum primū affertur, quando princeps dixisset, dona
30 mus † & largimur. Hæc sane verba significant cōcessionem,
fuisse liberā donationem, non autem feudalem. Ita io specie
respondit Old.in cons.159.quē secutus sum in cons.1. nu.1 t.
& in cons.2.nu.253.lib.1.& in cons.191.nu.9.lib.2. quibus in
locis quamplures eiosdem sententiæ commemoraui.
31 Est & secundum exemplum, quando princeps dixisset,† cō
fecimus. Sicuti respondi in d.cons.191.num.6.& 7.vbi multis
comprobaui.
Potest etiam afferri tertium exemplum, quando princeps
32 vsus esset his verbis. Committimus † tibi totaliter vices no-
stras Nam & tunc res non dicitur concessa io feudum, sed vt
libera & allodialis. Ita respoodi in d.cons.191.no.12.post Ia-
cobinum & Alciatum, quos ibi commemoraui.idem respon-
derunt Rui.in cons.18.nu.6.lib.1.& Rol.in cōs.85.nu.30.lib.4.
33 Quartum est exemplum, quando † limitate concessum fuit
prædium in feudum vsque ad talem locum. Nam tunc resi-
duum allodiale & liberum præsumitur. Ita Brun.in cons.127.
col.9. vers. quod si septimam. & accedit Crauet. in cons. 293.
nume.5.
Quintum exemplum est, quando concessio facta fuit libe-
34 re,† vel de omni eo qđ habet, vel alijs similibus verbis signi-
ficantibus translationem cuiuscunque iuris. Ita post multos
respondit Rol.io d.cons 85.nu.30.lib.4.cum multis sequētib.
Tertia præsumptio & coniectura, quod res concessa sit li-
bera & allodialis † est, quæ colligitur ex signis.

Quorum

Quorum primum est, quando in tota illa scriptura cōces-
sionis . nullum adest verbum , quod res illa sit feudalis. seu in
feudum cōcessa. Ita respondi auctoritare multorum in d. cōs.
191. nu. 17. & accedit Rol. in conf. 85. nu. 19. lib. 4.

Secundum est signum, quando in ipsa concesione nulla fa
36 cta est reseruatio seruitij, vel † homagij, vel fidelitatis: sicuti
respondi in conf. 1. num. 20. lib. 1. & in conf. 191. num. 18. lib.
2. vbi eiusdem sententiæ recensui Calderinum, Alexandrum
& Decium & idem respondit Rol in d conf. 85. nu. 23.

37 Tertium est signum, quando nulla solemnis † inuestitura
fuit concessa. Nam & tunc res præsumitur libera, non autem
feudalis Ita consului in d. conf. 191. num. 16. vbi retuli alios,
qui idem affirmarunt.

38 Quartum est signum, quando † cōcesio ipsa fuit obserua-
ta pro libera & allodiali. Hæc enim obseruantia significat rē
esse liberam, non autem feudalem , quemadmodum respondi
in conf. 2. num. 264. & in conf. 32. num 45. & num. 64. lib. 1. &
in d. conf. 191. num. 19. lib. 2. vbi eiusdem opinionis fuisse Al-
ciatum scripsi.

Nunc dilleramus de præsumptionibus & coniecturis, quæ
39 significant, rem esse feudalem. Præsumptiones † enim & con
iecturas ad demonstrandum rem esse feudalem sufficere scri-
serunt Alexan. in conf. 129. in princ. lib. 1. Affl in cap. 1. num.
68. Ex quibus causis feudum amitta. Natt. in conf. 460. nu. 4.
lib. 2. & Rolan. in conf. 32. num. 37. & num. 58. lib. 2. & scripsi
in conf. 395. nu. 2. lib. 4.

40 Prima est præsumptio & coniectura , quæ sumitur † a ver-
bis , vt si princeps dixit , quod concedebat rem illam in feu-
dum. Ita Oldrad. in conf. 159. num. 5. & Afflic. in cap. 1. num.
71. ex quibus causis feudum amitta. qui idem esse scripsit,
quando est dictum , do tibi pro te , & liberis tuis, ex tuo cor-
pore descendentibus . Idem quando dixit , inuestio te . Hoc
enim verbum significat concesionem in feudum. Ita Affli. in
d. cap. 1. num 71.

Verum hac de re dubitaui in conf. 191. num. 2. lib. 2. Idem
quādo dixit, teneas a nostra curia immediate. Affl. vbi supra,
similia verba refert .

Secunda est præsumptio & coniectura, quæ sumitur ab eo
41 † signo , quando facti sunt plures actus naturæ feudi conue-
nientes, sicuti petitio inuestituræ. Nam tunc præsumitur feu-
dum Ita Præposit. in præludijs feudorum versic. 15. & Alciat.
in tract. de præsumptionibus. regu. 2. præsumpt. 5. nu. 3. Quam
42 sane coniecturam intelligo, quando actus isti † confecti fue-
runt ex certa scientia, non autē probabili errore. Sicuti scri-
pserunt a me congesti in d. conf. 191. num. 72. & conferone
quæ mox subijciam.

Tertia præsumptio & coniectura, quod res sit feudalis est,
43 quæ sumitur a confesione † iudiciali ipsius posidētis rem,
qui confessus est , eam esse feudalem. Ita respondi in d consil.
191. num. 57. post Gozadinum, Socinum iuniorem, & Rolan-
dum. Et illo in loco dixi , hoc multo magis procedere quādo
confesio fuit geminata. Et huc facit, quod latē scripsi in eo-
44 dem conf. 191 num. 50. 52. & nu. 72. quod recognoscens † rē
propriam in feudum , facit illam esse feudalem ; modo reco-
gnitio sit ex certa scientia. Surdus in conf. 151. num. 14. & nu.
38. libr. 2.

Quarta præsumptio & coniectura est, quæ sumitur ab asser
45 tione † antiqua principis , qui asseruit, rem illam esse feuda-
lem. Ita Alex. in conf. 15. num. 9. lib. 5. Ias. in l. si prius. num. 42.
versic. secundo limita ff. de operis noui nunti & in conf. 235.
colum. 2. lib. 2. Gozad. in conf. 50. col. vlt. Afflict. in cap. 1. nu.
75. ex quib. cau. feudum amitta. Alciat. in d præsumpt. 3. num.
3. Natt. conf. 460. num. 7. & Anton Gabriel in lib. 3. conclu-
sionum. in tit. de feodis. conclusio. 3. num. 3 Crauet. in conf.
276. colu. 1. vers secundo probari. & Mascard. in conclus. 209.
num. 9. qui declarat procedere, quando Princeps in verbis il-
lis narratiuis fundat intentionem suam.

Quinta coniectura & præsumptio est , quæ sumitur a præ-
statione iuramenti fidelitatis a possessoribus illius rei . Nam
46 iuramētum † fidelitatis arguit rem esse feudalem. Ita respon
derunt Abbas in conf. 82. colum. 3. vers. insuper. lib. 1. Aretin.
in conf. 14. colum. 2 Ruin. in conf. 34. num. 7. & in conf. 42. in
princ. lib. 1. Gozad. in conf 9. in princ. & in conf. 65. num. 10.
Parif. in consi. 21. num. 22. & in conf. 23. num. 34. lib. 1. Berous
in conf. 115. num. 8. lib. 1. Idem scripserunt Ias. in præludijs
feudorum. num. 28. Curt. iun. in tract feudorum. par. 1. quæst.
6. principali.

Cæterum a prædicta opinione dissentiunt Oldra. in conf.
159. num. 5. Castrens. in conf. 164. In præsenti causa , quæ vo-
catur. colum. vltim. versic. nec obstat quod appellat. lib. 2. So-
cin. sen in conf. 257. num. 2. versic. præterea aduertendum. lib.
Ruinus in conf. 36. nume. 8. & in conf. 42. nume. 7. versic. nec
obstat præstatio. lib. 1. Curtius iunior in tract. feudorum , in
prima parte. quæst. 7. num. 1. Soci. in conf. 76. num. 47. lib. 1.
Alciatus in respon. 199. nume. 35. Berous in consi. 65. nume.
13. lib. 2. Crauet. in conf. 293. colum 7 versic. 5 considero , &
Roland. in conf. . num. 6. lib. 1. Et horum opinionem sum &
ego secutus in conf. 1. num. 34. in conf. 2. num. 267. lib. 1. & in
consi. 191. nu. 31. lib. 2.

47 Conciliari forte sic possunt hæ † opiniones , vt illa prima
procedat, quando nulla extat coniectura & præsumptio con
48 traria . Nam tunc reseruatio fidelitatis † & homagij arguit
esse feudum. Illa vero secunda opinio locum habet , quando
alia extat præsumptio & coniectura in contrarium . Ita re-
spondit & declarauit Decius in conf 413 num. 7 versic. non
obstant allegata. quem secutus est Roland. in conf. 85. no. 55.
& nu. 59. lib. 4.

Sexta præsumptio & coniectura , quod res feudalis præsu-
49 matur, ex eo sumitur, quando † ipsius rei possessor , præstitit
aliquod seruitium in signum subiectionis & feudi . Ita tra-
dunt Isernia in commentarijs ad constitutiones Regni Nea-
polita. sub rubrica. de officio Iustitiarij. & ibidem Affli. quos
secutus est Antonius Gabriel lib. 3. conclusionum. in titu. de
feudis. conclusione 3. in fine . vbi idem esse ait , quando fuit
præstitum seruitium personale , ex sententia Grammat. in
decis. 68. num. 1. rectius allegasset in decis. 77. num. 1. quo lo-
ci dixit præsumi feudum , si possessor tenetur deferre domino
quotannis accipitres, vel quid simile. Ita & Nat. in conf 460.
num. 5. & Mascard. in conclus. 79. num. 28. & in conclus. 209.
num 16. & 17.

His accedit Afflic. in cap. 1. num. 79. ex quib. causis feudum
amitta. qui affirmat , se ita obtinuisse. & idem in decisione
129. nume. 3.

Cæterum Iul Clar. in § feudum. quæst. 19. testatur commu
50 nem esse opinionem , quod requiratur † cursus & præstatio
triginta annorum.

Seprima præsumptio & coniectura est, quando res illa non
51 reperitur registrata in catastro † ciuitatis , in quo alia bona
libera & allodialia descripta reperiuntur . Nam tunc bona
quæ non apparent registrata, nō præsumuntur libera. Ita Ro
land. in conf 82. num 40. lib. 2. Natt. in conf. 460. lib. 2. quos
secutus sum in conf 191. num. 82. lib. 2. Ita econtra allodialia
præsumuntur quando reperiuntur registrata tanquam allo-
dialia : sicuti respondi in conf. 395. nume. 13. lib. 4. & ibidem
num. 33. declaraui. Et de eadem facti specie interrogatus vna
mecum idem respondit Surdus in conf. 151. num. 10. & num.
35 lib. 2.

52 Octaoa præsumptio est , quando res ista reperitur † regi-
strata in Catastro , & registro aliorum bonorum feudalium.
Nam & hæc feudalia præsumitur. Ita in specie responderunt
Barba. in conf. 18. num. 38. versic. modo in proposito. lib. 2. &
Brun. in conf. 127. colum. 24. versic quod si vndecimam. Idem
docuit Afflict in cap. 1. num. 77 Ex quibus causis feudū amit-
tatur . Et hos quidem secutus sum in d. conf. 390. colum. 3.
versic. 4. confert. Idem respondit Crauet. in conf. 276. in prin.
& Surdus vbi supra. & Aluarus de iure emphyteotico. quæst.
vltim. in fine.

Nona præsumptio, & coniectura est , quando diu res ipsa
53 possessa fuit vt † feudalis ; Nam & nunc feodalis præsumi-
tur. Ita Afflict. in cap. 1. nume. 11. vers. 4. dicta. de controuers.
inter masculum, & fœmi. & idem in capit. 1. nume. 72. ex qui-
bus causis feud. amitta. Gozadi. in conf. 4 num. 28. & Craue.
in tractat. de antiq. tempor. in prima particula tertiæ partis
54 principalis. no. 36. qui scripsit sufficere longum tempus † de-
cem annorum.

Sic etiam respondit Dec. in conf. 146. nume. 13. quod res
præsumitur feudalis, quando posidetur vt feudalis . Sic etiā
Andreas Gail. libr. 2. pract obseru. cap 69 num 6. & Iul. Clar.
in §. feudum. quæst. 19. in fine. Surdus in conf 151. nu. 17. lib.
2 & Aluar. in tract. de iure emphyteotico. quæst vlt. num. 12.
Idem respondit Brun. in conf. 127. colum. 26 vers. quid si de-
55 cimam quartam. qui dixit , quod sola præstatio † seruitiorū,
sine cursu triginta annorum , non efficit rem esse feudalem .
Quod intelligo cum ipso Bruno, quando apparet iam rem il-
lam fuisse liberam, & allodialem.

Decima præsumptio, & coniectura est , quando antecesso-
res huius, qui contendit rem esse, vel non esse feudalem , eam
possederunt tanquam feudalem. Nam tunc præsumitur eodē
56 iure † peruenisse ad hæredem illorum antiquorum. Ita Bald.
in l. is cuius. num 4. ff. de vsufructu. Barbat. in conf. 18. colum.
16. versi. & si quispiam. lib. 2. & Alciat. in tracta. de præsumpt.
reg. 2. præs. 3. nu. 3. versi. fallit quarto. Idem respondit Brunus

in conſ. 127.col. 26. verſic. quod ſi decimamquintam. & tradit
Maſcard. in cooclus. 79. nu. 19.

Vn lecima eſt præſumptio, & coniectura, quandò in gene-
re conſtaret. quod aliquis habet bona ſeudalia talis: & requi-
57 ſitus † ab ipſo domino, vt oſtendat bona, pro quibus præſtat
homagium, atque ita quæ ſunt ſeudalia, Er iſte poſſeſſor non
oſtendit: Nam hoc caſu bona omnia ab hoc poſſeſſa, præſu-
miuntur fendalia. Ita ſcribunt Spec. in tit. de locato. §. nunc ali
qua. verſic. 62. Iacob. Beluiſ. Bal. & Præpoſ. in c. vaſallus. il 1. ſi
de feudo fuerit controuerſi. inter domin. & agnat. Bald. in c.
1. de vaſallo qui contra conſtit. Lotha. & in c. 1. §. inſuper. nu.
3. de prohib. frudi aliena per Fede. Alber. in l. ſi certis annis. C.
de pact. Iaſ. in l. 2. nu. 173. C. de inte emph. Rui. in conſ. 50. nu.
14. lib 1. Afflic. in cap. 1. nu. 12. de controuerſ. inter maſcul. &
fęminam. Alciat. in tract. de præſumptio. regul. 2. præſumpt. 3.
verſ. fallit tertio. idem in reſponſ. 168. nu. 12. & in reſp. 19 1. in
fine. Curt. iun. in conſ. 140. nu. 10. & in conſ. 158. nume. 3. & in
tract. ſeudorum. in 2. par primæ partis. q. 6. Bellonus in conſ.
20. nu. 10. & Natt. in conſ. 3. nu. 7. Maſcard. in concluſ. 79. nu.
13. & Aluar. de iure emphyteutico. q. vlt. nu. 4. & 5.

Quibus conſtat hanc eſſe receptam ſententiam etſi ab ea
diſſentiant Bal. in additio. ad Speculatorem. in loco ſupra ci-
tato, & Moder. Pariſ. in conſuetu. Pariſ. tit. 1. § 5. nu. 4. in fine,
qui ſcribunt, prædia & bona hæc ſolum pignotati, & tunc, ſi
58 † vaſallus negat & conuincatur de mendacio, cadit a feudo.
Si vero fatetur cogitur recognoſcere, vt tradunt Bald. & Præ-
poſ. in d. c. vaſallus. il 1. ſi de feudo fuerit controuerſ.

Duodecima præſumptio, & coniectura, qua demonſtratur
59 res & prædia eſſe feudalia, eſt quæ ſumitur a qualitate † per-
ſonæ concedentis, vt in eccleſiæ Prælato, qui dum prædia &
res concedit in dubio præſumitur concedere in feudum. Ita
Bald. in cap. audientiam. de præſcript. Iaſ. in l. ſi prius. nu. 42.
ff. de oper. nou. nunt. Ruin. in conſ. 22. colum. 4. lib. 1. Alcia. in
tractat. de præſumptio. regul. 2. præſumpt. 3. in fine. Anton.
Gabriel in libr. 3. concluſionum. titu. de feudis. concluſione
tertia num. 4.

60 Ea ratione vſi ſunt, quod natura † rerum eccleſiæ eſt, vt nõ
poſſint alienari: ſed facilius infeudentur. cap. 1. qui feudum
dare poſſunt. Quare potius præſumitur in feudatio quam li-
bera conceſſio. Quæ ſane ratio ceſſat in laico, præſertim in
61 principe, cui magis conuenit donare † quam in feudum con
cedere, ſicuti auctoritate Oldradi: Alberici, Iaſonis, Decij, &
aliorum quamplurium, reſpondi in conſ. 191. nu. 24. lib. 2.

Decimatertia præſumptio, & coniectura eſt, quando appa
62 ret maiorem partem bonorum † eſſe feudalem. Nam tũc prę
ſumitur reſiduum eſſe feudale. Ita ſcribunt Beluiſius, Iſernia,
& Alnarotus in cap. 1. de controuerſia inter maſculum & fę-
minam & ibidem Afflic. nu. 6. verſ. ſecunda niſi omnes. nu. 12.
& nu. 26. Ruin. in conſ. 108. nu. 23. lib. 2. Iaſ. in conſ. 235. nu. 5.
lib. 2 Curt iun. conſ. 41. nu. 2. & in conſ. 140. nu. 10. & in conſ.
158. nu. 2. Zaſius in conſ. 11. nu. 12. lib. 1. Cephalus in cõſ. 172.
nu. 12. Natt. in conſ. 446 nu. 8. lib. 2. & conſ. 460. nu 6. Hos ſe-
cutus ſum in conſ. 39. nu. 11. lib. 4. & de eadem facti ſpecie in-
terrogatus idem reſpondit Surdus in conſ. 151. nu. 26. lib 2. &
his accedunt Craue. in conſ. 434 nu. 8 & in reſponſo pro Ge-
nero. nu. 446. Aluarus de iure emdhyteorico. q. vlt. nu. 11. qui
late declarat. & Decian. in conſ. 119 nu. 2. lib. 3. Anto. Gabriel
in tit. de feudis concluſ. 3. nu. 5. & Maſcard. de probationibus
63 concluſ. 79. nu. 17. Ea eſt ratio, quia res † diuerſo iure cenſe-
ri non debet l. eum qui ędes. ff. de vſucap. Et quia ſicuti caput
eſt feodale, ſic & membra, quæ caput ipſum ſequuntur. cap. 1.
de conſecrat. eccle. vel alta.

Verum hæ rationes conueniunt quando bona ſeu prædia
64 ſunt vno † ſub corpore comprehenſa: non autem ſi diuerſa,
vt mox dicemus.

Contrariam itaque ſententiam probarunt Bald. in d. cap.
1. §. cum autem de controuerſ. inter maſculum, & fęminam,
& ibidem Lauden. & Præpoſitus colum. vltim. & Brunus in
conſ. 127. colum. 3. verſic. Quod ſi aſſumamus. Natt. in conſi.
446. nume. 9. Alciat. in d. quæſt. vltim. num. 11. ij ſcripſerunt
præſumptionem hanc ſumi quidem poſſe, quando eſt vnum
quid integrale, ſicuti ſi vnus eſt fundus, etſi amplus latuſque.
Nam tunc ſi maior eius pars eſt feudalis, idem de reſiduo eſt
præſumendum, ne eadem res (vt ſupra dictum fuit) in dubio
diuerſo iure cenſeatur. Diuerſum autem eſt quando prædia
ſunt ſeparata. Non enim tunc ſequitur, maior pars eſt feu-
dalis, ergo & reſiduum · ſicuti dicimus quod ex poſſeſſio-
ne vnius rei, non dicitur quis aliam poſſidere. l. 3. §. incer-
tam. ff. de acquiren. poſſeſ. Et probabilior mihi videtur po-
ſtrema hæc ſententia, & declarat Surdus in d. conſi. 151. num.
46. lib. 2.

Decimaquarta præſumptio & coniectura ad demonſtran-
dum rem eſſe feudalem, ſumi ſolet à communi voce & fama,
65 † quando ſumus in antiquis, Ita Alexand in conſ. 15. num. 9.
lib. 5. Barba. in conſ. 18. num. 37. & nume. 41. libr. 2. & alios
plures commemoraui in conſ. 191. num. 73. lilib 2. & in conſ.
390. nume. 28. Et illis accedunt Socin ſenior in conſi. 166.
colum. 5. lib 2. Decius in conſ 259. Gozad. in conſ. 50. num.
24. Crauer. in tractat. de antiq tempo. in vltim. parte. num 9.
Anton. Gabriel in lib. 3. concluſionum titu. de fendis. concluſ.
3. nume. 2. Natt. in conſ 460. nume. 7. & Maſcard in concluſ.
49. nume. 15. & in concluſ. 209. nume. 7. Boſſius de quo infra.
66 Et hæc fama debere eſſe † centum annorum, ſicuti reſpondit
Curtius ſenior in conſ. 83. Deus prius. colum. 2. quo in loco.
colum. penul. ſcripſit plura requiri ad probandam hanc fa-
mam. Et copioſius ſcripſi in d. conſ. 191. num. 76. & in d. conſ.
395. nu. 36. vbi declaraui.

Decimaquinta præſumptio & coniectura eſt. quando prin
67 ceps conceſſit † vtile dominium, reſeruato ſibi directo. Nam
tunc præſumitur feudum Ita reſpondit Oldra. in d. conſ. 159.
num. 6. quem ſecutus eſt Afflic. in d. cap. 1. num. 73. ex quibus
cauſis feudum amitta.

Verum dubito, quia neceſſario nõ concludit, cum eſſe poſ-
ſit emphyteuſis, vel cenſus.

Decimaſexta præſumptio eſt, quando teſtes atteſtantur
68 † rem eſſe feudalem, reddendo rationem ſcientiæ. Alexand.
in conſ. 136. col. 4 lib. 1. Afflic. in d cap. 1. num. 74. ex quibus
cauſis feudum amitta Boſ. in tract. cauſarum criminalium in
tit. de Principe nu 253.

Decimaſeptima pręſumptio & coniectura, quòd res ſit feu
69 dalis † ſumitur ex eo. quod iam prius feudalis extitit. Ita Af-
flic in cap. 1. nume. 79. verſi. item præſumitur feudũm. ex qui-
bus cauſis feudum amitta. Ea ratione primo adductus, quod
70 præcedentia † declarant ſequentia. l. ſemper. de regulis iuris.
71 vel & ſecunda eſſe poteſt ratio, quia (inquit Afflic.) res † de-
ſiderat reuerti ad priſtinam ſuam naturam. argumẽ. l. ſi vnus.
§. pactus. vbi Iaſ. num. 6. ff. de pactis. Crediderim tertiam af-
ferri poſſe rationem, quia ſi prius fuit feudalis, ſic & nũc talis
præſumitur: cum mutatio non præſumatur. l qui teſtamentũ.
ff. de probatio & dicemus infra lib. 6. in præſump. 25.

Decimaoctaua præſumptio eſt, quæ ſumitur à conſuetudi-
72 ne † & more regionis, vbi res aliquæ concedi ſoleant in feu-
dum. Ita Brunus in conſil. 127. colum. 8. verſicul. quod ſi
quintam.

Decimanona præſumptio eſt. quæ colligitur a ſubſecuta
73 obſeruantia, cum ſcilicet res ipſa conceſſa habita † & tenta
fuit pro feudali. Ita poſt alios reſpondit Brunus in d. conſ.
127. colum. 7. verſ. quod ſi quartam aſſumamus. & col. 13. ver.
quod ſi decimam.

Vigeſima præſumptio & coniectura eſt, quę ſumitur ex
74 † inſtrumentis antiquis. etiam inter alios geſtis, in quibus af-
firmatur rem eſſe feudalem. Ita reſpondit Brunus in conſi.
127. colum. 24. verſ. quod ſi duodecimam. poſt Barba. in conſ.
18. col. 23. lib. 2.

Vigeſimaprima præſumptio eſt, quando alias fuit iudica-
75 tum † eſſe feudum, modo in eo iudicio citati fuerint agnati,
de quorum, intereſſe agitur. Ita reſpondit Brunus in d. conſ.
127. colum. 25. verſic. quod ſi decimamtertiam. ex ſententia
Aretini in conſ. 15. col. 3.

76 Vigeſimaſecunda præſumptio eſt quæ colligitur † ex ali-
quibus reſeruationibus factis in ipſa conceſſione, vt ſi con-
77 ceſſum eſt Caſtrum reſeruato † homaggio: ſicuti ſcripſi in
conſ. 378. nu. 69 vbi huius opinionis alios multos commemo
raui. Ita quoque quando Princeps ipſe concedens reſeruauit
78 † reſortum; quod eſt genus quoddam ſeruitutis: ſicuti ex Io-
doeo, Guidone Papæ, & Moderno Pariſienſi ſcripſi in d. conſ.
378. num. 68. & illis nunc accedunt Pyrrus Engleber: in com-
mentarijs ad conſuetudines Aurelia. tit. 6. art. 4. & Rebuff. in
commentarijs ad conſtitut. Galliarum. Thom. 1. in tractat. de
euocatione. num. 71.

PRAESVMP. XCII.

Feudi vel emphyteoſis, inueſtituram primam obſeruandam eſſe, ſecundam vero vel errore vel dolo, ſuſceptam præſumi.

SVMMARIVM.

1 *Feudi natura ex inueſtituræ verbis cognoſcitur.*

2 *Inueſtiturę*

2 *Inueſtituræ primæ verba attendi debent.*
3 *Inueſtitura prima non reperta, dolo præſumitur ſublata.*
4 *Inueſtitura ſecunda contraria primæ, per errorem ſuſcepta præſumitur.*
5 *Inueſtituræ renouatio, ſecundum naturam primæ intelligitur.*
6 *Inueſtituræ verbis dubijs, interpretatio fit contra dominum.*

Vm de feudi natura diſputatio eſt, ante omnia ad
inueſtituræ † verba confugimus. cap. 1. de duobus
1 fratribus. a Capita. inueſtit. Dec. in conſ. 193. nu. 1.
latè Curt. iun. in conſ. 50. col. 23. Soci. iun. in conſ.
251. col. 3. & latiſsime Tiraq. in l. ſi vnquam. in verbo. libertis.
nu. 8. C. de reuo. don.

Verum cum aliquando a prima inueſtitura variet ſecunda
2 & tertia. ac deinceps aliæ, non poſtremarum ſed primæ † tan
tum verba obſeruari atque attendi debent. Ita Bald. & alij
permulti quos congeſsi in conſ. 1. num. 124. & nu. 125. lib. 1.
& in conſ. 191. nu. 1. lib. 2. Quibus accedunt Dec. in conſ. 163.
nu. 4. & in conſ. 468. nu. 6. & Craue. in conſ. 592. num. 23. lib. 3.
3 qui ob id ſcripſerunt, quod ſi † prima inueſtitura non reperi-
4 tur, dolo ſublata præſumitur. Et accedit, quod ſecunda † in-
ueſtitura primæ contraria, præſumitur per errorem ſuſce-
pta. Alexan. in conſ. 55. nu. 24 lib. 4. & Rolan. in conſ. 1. num.
65. & in conſ. 32. nu 50. lib. 4. Et præterea renouatio inueſtitu
5 ræ intelligi debet ſecundum † naturam primæ. Ita auctorita-
te aliorum ſcripſi in d. conſ. num. centeſimouigeſimoquinto.
quo loci dixi etiam attendi ſecundam & poſteriorem inueſti
turam, quando ſciẽter a prima receſſum fuit. Illud etiam hac
6 in re obſeruandum eſt, quod quando verba † inueſtituræ ſunt
dubia, ſumi debet interpretatio contra dominum: vt reſpon-
dit Ioan. Iacobus de Leonardis inter conſilia Beuni in conſil.
117. num. 132.

PRAESVMP. XCIII.

Feudum antiquum, vel nouum, an & quando præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Feudum in dubio antiquum præſumi verior eſt opinio. Contraria huic, altera. nu. 4.*
2 *Interpretatio & præſumptio benignior in dubio ſumenda.*
3 *Bona in familia & agnatione conſeruari æquitati conuenit.*
5 *Argumentum a ſenſu contrario debile eſſe, nec habere locum cum alia rationes repugnant. nu. 6.*
7 *Præſenti ex ſtatu, quando non præſumatur in præteritum.*
8 *Feudum vel antiquum vel nouum eſſe, probandi onus aſſerenti incumbere quorundam eſt opinio.*
9 *Feudum quale ſit, vbi præſumptiones extant, illis ſtandum eſt donec probetur contrarium.*
10 *Feudum vel nouum vel antiquum ex obtinentis poſſeſsione præſumitur.*
11 *Poſſeſsio anteceſſoris, ſucceſſori in feudo prodeſt.*
12 *Feudi pars vna, vel noua vel antiqua, talem arguit & reliquam.*
13 *Feudum antiquum præſumi, temporis antiquitas facit.*
Idem & vox & fama antiqua. nu 14.
15 *Fama fidem in antiquis, vel ſaltem efficacem præſumptionẽ facit.*
16 *Inueſtitura antiqua, feudum arguit antiquum.*
17 *Verba iure antiqui feudi, in conceſsione poſita, ſignificant feudum antea fuiſſe nouum, quod tamen aſſumit naturam antiqui.*
18 *Iuri accreſcendi non ita locus eſt in feudo nouo ſicut in antiquo.*
Idem in emphyteuſi procedit. nu. 19.
20 *Iuri accreſcendi locus eſt quando conſtat feudum eſſe antiquum.*
21 *A feudo ad emphyteuſim & econtra tenet argumentatio.*
22 *In feudo nouo non eſt locus iuri accreſcẽdi. Sic nec in emphyteuſi conceſſa duobus fratribus. nu. 23.*
24 *Ius accreſcendi locum habet in feudo nouo conceſſo a Principe non recognoſcente ſuperiorem, quod intelligi debet quando Princeps ipſe motu proprio conceſsit. nu. 25.*
26 *Feudo conceſſo duobus fratribus inſolidum, locus eſt iuri accreſcendi. Idem in emphyteuſi. nu. 27.*
Quod intellige quando diſtributiua eſt poſita quoad inueſtitos, ſecus ſi quoad eorum filios. nu. 28.
29 *Feudo a fratribus pecunia vel ſeruitio communi acquiſito, locus eſt iuri accreſcendi.*
30 *In feudo indiuiſibili locus eſt iuri accreſcendi.*
Idem quando fuiſſet conceſſum duobus fratribus ita quod poſt eorum mortem reuertatur ad dominum. num. 31. Ita quoque in emphyteuſi. nume. 32
33 *Iuri accreſcendi locus eſt quando in inueſtitura fuit dictum quòd feudum de vno in alterum perueniret.*
Idem ſi conceſsio facta fuerit duobus, iam finita linea vſque ad quam facta fuerat prima conceſsio. nu. 34.
35 *Feudum de nouo conceſſum poſt commiſſam feloniam, retinet naturam antiquam.*
Et id non procedit in emphyteuſi denuo poſt caducitatem conceſſa adiecta noua qualitate. nu. 36.
37 *Feudum cenſetur nouum ob nouas qualitates in noua inueſtitura adiectas.*

Vando cõſtat rem aliquam eſſe feudalem,
qua de re ſupra diſſeruimus, reuocari in du
bium ſolet, an feudum hoc præſumatur
nouum, vel antiquum? De hac diſputatio-
ne plures ſunt interpretationes.
1 Prima fuit eorum, qui exiſtimarunt, feu-
dum præſumi † antiquum. Ita ſcripſerunt
Bald. Aluar. & Affl. num. 7. in cap. 1. in princ. ſi de feudo fue-
rit controuerſ. inter dom. & agna. Alexan. in conſ. 15. num. 7.
lib. 5. Iaſ. in conſ. 114. colum. 2 lib. 1. Dec. in conſ. 252. num. 6.
verſic. ſecundò reſpondetur. in conſ. 269. nume. 3. & in conſi.
445. num 5. Zaſius in epitome feudorum. parte 11. nume. 31.
Thomas Marinus in tractat. feudorum. tit. 1. de feudo ex pa-
cto & prouidentia antiquo. nu. 32. in fine, vbi teſtatur ſic fuiſ-
ſe deciſum in conſilio Neapolitano. Eandem probarunt Al-
ba. in conſ 78 num. 17. Roland. in conſ. 3 nu. 3. lib. 1. & Ioſeph
Cumia. in commentarijs ad conſtitutiones Neapolitanas in
cap. ſi aliquem. in verbo. antiquis. num. 98. Et ij quidem addu
cti ſunt ex c. 1. de ſucceſ. fratrum, ſeu grad. ſucced. in feudo.
& ex d. c. 1. ſi de feudo fuerit controuerſ. inter dom & agna.
2 ea quoque ratione vſi ſunt, quod benignior † præſumptio &
interpretatio recipienda eſt, l vlt. C. qui bonis cedere poſſ. &
ſcripſi in lib. 2. de arbitr. iudicum. caſu 199. num. 6. Eſt autem
benignior interpretatio & præſumptio, quod feudum ſit an-
tiquum, ob id, quod admittentur agnati, qui alioqui eſſent
3 excluſi Aequitati enim † conuenit, ſimilia bona conſeruari
in agnatione & familia, iuxta ea quæ ſcribit Bart. in l. 1. §. per-
mittitur. ff. de aqua quotid. & æſtiua.

Secunda fuit opinio eorum, qui ſcripſerunt, feudum in du-
4 bio † præſumi nouum, non autem antiquum. Ita Iaſ. in conſ.
24. num. 3. lib. 3. & Afflic. in commentarijs ad conſtitutiones
Neapolita part. 2. rubr. 24. de ſucceſsione nobilium. nu. 50. Et
adductus eſt Afflic. ex cap. 1. §. cum autem. de controuerſia.
inueſtitu. de cuius ſenſu dicemus infra. Eſt etiam motus au-
ctoritate Baldi cap. 1. verſ. his vero. de grad. ſucced. in feudo
ſumpto argumento a ſenſu contrario. Quod ſane argumenti
5 genus debile eſt: tũ quia probabilis & nõ neceſſaria † eſt Do-
ctoris auctoritas, tum etiam quia argumentum à ſenſu con-
6 trario locũ non habet, cum alia iura vel † rationes repugnãt,
ſicuti hic repugnare demonſtrabimus.

Rectius probari videtur hæc opinio ea ratione & argumẽ
to, quo vſi ſunt Alcia. in tracta. de præſumpt. regul. 3. præſum
ptione 28. num. 2. verſic. & idem credo. & Crauet. in tracta. de
antiquitate tempor. in vltim. part. num. 5. quod quando quę-
rimus de aliqua qualitate, in qua præſens ſtatus rei, non con-
7 cordat cum antiquo ipſius rei ſtatu, ex præſenti † non præſu-
mitur in præteritum, vt ſcribit Bald. in l. ex perſona. col. 1. C.
de probatio. quem permulti commemorati a Crauet. & Al-
ciato, ſecuti ſunt.

Atqui primus rei ſtatus repugnat præſenti ſtatui, cum ab
initio qualibet res præſumatur libera. l. altius. C. de ſeruit. &
aqua. Ergo in præteritum non præſumitur feudum.

Cæterum nec argumẽtatio hęc ſatis eſt ſolida. Nã hic con-
ſiderandi ſunt duo caſus.

Quorum primus eſt, quando ex inueſtitura non conſtat,
quod antea conceſſum fuerit hoc feudum. Hoc caſu procedit
argumentum, quia in præteritum præſumitur, quod res fuerit
libera d. l. altius.

Secundus eſt caſus, quando ex inueſtitura, quæ producitur
apparet, quod etiam ante fuit conceſſum hoc feudum, ſed nõ
conſtat quibus & quo tempore fuerit conceſſum. Et hoc caſu
(qui noſtro conuenit) ex quo conſtat de ipſa ſubſtantia nem
pe feudum eſſe: facile præſumitur qualitas hæc. quod ſit anti-
quum, tanquam qualitas benignior, vt ſupra diximus.
8 Tertia fuit opinio eorum qui dixerunt, quòd aſſerẽti, † feu
dum eſſe vel antiquum, vel nouum, incumbit onus probandi,
atque ita in dubio non præſumi, nec nouum, nec antiquum.
Ita Alciat. in d. præſump. 28. nu. 2. & apertius Craue. in d. trac.
de antiq. temp. in vlt. par. nu. 6. Quorum opinio quibus iurib.

probetur,non vidi hactenus. Et illæ multæ Doctorum aucto ritates,quas ipsi commemorant,loquuntur quando aduersarius asserentis, est in possessione ipsius feudi. At quando nec actor, nec reus possidet, & sic quando vere sumus in dubio, nullum ab illis fit verbum. Quamobrem retinenda est illa prima opinio, quod quādo non constat quo tempore cōcessum fuerit feudum,præsumatur antiquum.

Declaratur nunc hæc sententia,vt locum non habeat,quā-
9 do † extāt indicia & præsumptiones,quæ iodicant,cuius qualitatis sit ipsum feudum. Nam illis præsumptionibus standū erit,donec contrarium probetur.Ita in specie tradunt Afflic. in cap.1.num.7.de gradib.succed.in feudo. & in commentarijs ad constitutiones Neapolitanas.in rub.24 de successione nobilium.nu.50.Curt.iun.in tractat.feudorum.in 1.part.q.8. Alba io cōnsi.60.nu.3.Ioseph Cumia.in d.c.si aliquem. in verbo,antiquis.num.99.qui alios recensent.Præsumptioues autē & indicia considerari solent multa.

30 Prima est præsumptio & coniectura, quæ sumitur † a possessione, in qua reperitur obtinens feudum. Nam illa arguit feudum esse vel antiquum, vel nouum, vt erit vtilius ipsi possessori, cuius possessio transfert onus probādi in aduersariū, sic in specie scripserunt Beluis.io cap.1.de succes.fratrum. Castreu.in cons.44.circa præsentem casum.col.2.vers. si vero nō constaret.& in cons.279.Visa petitione.col.2.vers. sed in contrarium.lib.2.Alex.in cons.10.col.2.lib.3.Ias. in prælud. feud. nu.97.io fine.Cortius sen.in cons.50.Memoriæ recolendę.ou. 8.& nu.57.Crottus in l.re coniuncti.col.vlt.de leg.3.Afflic.in cap.1.num.6.de grad.succed.in feudo.Curt.iun.in tract.feud. in 1.part.q.8.nu.16.vers.illud tamen Craue.in tract.de antiq. temp.in vlt.par.nu.6.Ale.in tract.de præsum. reg.3. pręsump. 28.nu.2.Ioseph Cumia.in d.c.si aliquē.in verbo, antiquis nu. 99.& in tract.feudor,lib.1.in tit.de feudo ex pacto & prouidētia.nu.53, & nu.55. Quiquidem Cumias & Marinus auctoritate aliorum affirmarunt:idem esse,quando constaret defun-
31 ctum antecessorem possedisse, cum illius † possessio etiā successori prosit. Nisi (aiunt illi) medio tempore alter possidere cæpisset. Et præterea, possessio hæc nil prodesset, quando esset vitiosa,sicuti declarat Cur. senior in d.cons.50.num.57. Et rursus subiungit Cumias,præcitato in loco.num.103.coniecturam hanc cessare,quando actor asserens feudum esse vel nouum, vel antiquum, alijs coniecturis & præsumptionibus vrgentioribus suam fundauit intentionem.

Secunda est coniectura, quando cōstat partem ipsius feudi
32 † esse antiquam, vel nouam. Nam tunc idem de residuo præsumitur,ne eadem res diuerso iure censeatur. Ita tradunt Afflic.in d.rub.24.de succes.nobilium.nu.51,& Io.Cumias in d. verbo,antiquis.nu.107.& nu.108.

Tertia est coniectura, quando probatur feudum longo tē-
33 pore † fuisse possessum.Nam temporis antiquitas arguit feudum esse antiquum: sicuti econtra, quando constat modico tempore fuisse possessum,præsumi debet nouum. Ita declarāt Afflict.in d.rub.24.de succes nob.nu 50.& Cumias præcitato in loco.num.104. qui scribit, hoc procedere sine dubio, cum sit communis opinio,feudum ob temporis antiquitatem censeri antiquum. Et in specie,prædictis accedunt Alex.in consi. 15.nu.7.lib.5.Soci.sen.cons.66.col.5.lib.3.Ioan.Iaco.Leonardus inter consilia Bruni in cons.114.num 437.& num.446.& Craue.in tracta.de antiq temp.in vlti.part nu.1.vers. feudum etiam; cum dixerunt feudum præsumi antiquum,ob antiquitatem possessionis,quādo antiquitus fuit possessum per prædecessores vasalli. Nisi agatur de præiuditio tertij.Ita Puteus in decis.66.nu.8.par.1.

Quarta est coniectura & præsumptio,quæ a communi vo-
34 ce & fama † antiqua sumitur. Nam hæc arguit feudum esse antiquum, quemadmodum in specie respondit Soci. sen. in cons. 166.colum.5.lib.2 quem secutus est Crauet. in d. vltim.
35 parte, nu.9.In antiquis enim fama † probationem facit; vel saltem efficacem præsumptionem. Ita econtra præsumerem esse nouum,quando extat cōis vox & fama, quod nouum sit.

Quinta est coniectura & præsumptio, quæ sumitur ex ver-
36 bis enuntiatiuis inuestituræ Nam si inuestitura † est antiqua arguunt verba illa esse feudum antiquum. Ita respondit Alex. in cons.15.col.2.lib.2.quem secutus est Crauet.in d.tractat. de antiq,tempo.in vlt. part. nu.10. sic econtra quando verba enuntiatiua sunt,feudum esse nouum præsumi debet nouum. Quocirca,si legitur in inuestitura, concessum esse feudum iu-
37 re antiqui feudi,significāt illa verba,iure antiqui feudi,† feudum antea fuisse nouum, quod tamen hodie assumit,naturā feudi antiqui,vt ad rē scripsit Alc.in d.præsum.28. nu.2. vers. qđ intellige. & copiose scripsi in cōs.160.nu.25.& nu. 27.li.2.

Prædicta explicatio atq; cognitio feudi noui & antiqui valde vtilis est: cum magni referat, an feudum sit antiquum, vel nouū, & inter alia est illa differentia & vtilitas respectu iuris
18 accrescēdi;cū non ita in feudo nouo vt in antiquo locus † ei sit. Quæ tota disputatio est pariter cōiecturalis, vt respondit Ias.in cōs.117.col antepen. vers.cōfirmatur.lib.4. sicuti & de
19 emphyteusi † cēsuit Hier.Gabriel in cons.66 numer 6 lib.2. cuius quidem rei declarande gratia duos hic casus distinguo atque constituo.

Primus est,qn̄ constat feudū esse antiquum, nempe ita cō-
20 cessum vel auo,vel patri Hoc in casu locus est iuri † accrescēdi:vno.n.ex fratribus decedente sine filijs,ad eius portionem admittitur superstes.Ita gl.in cap.1.in verbo,patris.de feudo Marchiæ.Alex.in cons.30 num.7.lib 1.& in cōs.21.nu.5.lib.1. Rui.in cōs 108.nu.21,in fine.lib.2.Affl.in deci.293. Curt.iun. in tract feudorū.in 2.par.principali.nu.74.Paris.in cōs.6. nu. 12.& in cons.13.nu.7.lib.1 Zasius in epitome feudorum.in 8. par.nu.32.Ripa in l.re coniuncti num.161.de leg 3. Alc.in l.si mihi & Titio.nu.19.de verb.obli.Iul.Clar.in §. feudum. q.77. vers.sed qn̄ feudū est antiquum.Io.Bolog in d.l.re coniuncti. nu.353.& Thomas Marinus in trac.feudorū.tit. 12. de feudo fraterno.nu.8.Idē de emphyteusi (a feudo.n.ad emphyteusim
21 † & econtra argumētātur passim in specie nostra Doctores) cōcessa auo, vel patri qui moriēs duos reliquit filios, vt eorū vno decedente sine filijs superstes ad prædefuncti portionem admittatur,scripserunt Bar.in l si mihi & Titio.nu.4.de verb. obli & ibidem Alex. nu.7. qui idē respondit in cons.21.nu.5. lib.5.Crot.in l.re cōiuncti.nu.143. de leg.3. Corneus in cons. 131.lib.2. & in cons.122.lib 3. Rui.in cōs.169. nu.7.lib.1.Ias. in d l.si mihi & Titio.nu.12.qui diligenter disputat.Alcia.in l. si mihi & Titio.nu.22.de verb.obli. Bero.in q.70.nu.2. Cagn. in l.vnica. in fine. C.quando non peten. partes. late Io. Ronchegallus in l.eandem.in prin.nu.136.ff de duobus reis & Iul. Clar.in § emphyteusis.q.39.vers.sed quando.

Secundus est casus, qn̄ feudū est nouum nempe concessum duobus fratribus. Hoc sane in casu pro regula traditū est,lo-
22 cū non esse † iuri accrescendi,& ob id decedente vno ex ipsis fratribus sine filijs, eius portio non accrescit superstitis portioni:sed ad feudi dominū reuertit. Ita Bal.Aluar Salic.Curt. iun.Iul.Clar.Zasius,Sonsbekius,Alciat.& Crau.quos commemoraui & secutus sum in cōs.464.nu. 10. & his accedit Thomas Marinus in tract feudorū.tit.12. de feudo fraterno.nu.1. & nu.9 Et quidē recepta hæc sentētia probatur tex.c.1.§.finaotē. de ijs qui feudū dare poss.c.vnici.in prin.de fratribus de nouo benef.inuest.& demū c.1.de succes.feudi.quæ quidē iura perpendi in d cōs.464.nu.4 & 5.6 & 7.& ibidē nu.8. rōnē quoq; retuli. Et qđ de feudo dictū est idē est dicendū de em-
23 phyteusi † cōcessa duob. fratrib. Nā & in hac decedente vno eorū,alteri non accrescit mortui portio sicuti tradunt Bar.in l.si mihi & Titio nu.4.de verb.obl.Ancha.in cōs.245. Alex.in d.l.si mihi & Titio.col.4.& ibidē Ias nu.10. Crot. in l.re cōiuncti.nu.140.de leg.3.qui dixit,esse opinionē ab omnibus receptā.Rui.in cōs.169.col.1.lib.1.Dec.in cōs.263.nu.2. & in cōs. 316.nume.1.Alciat.in l.si mihi & Titio.num.21.de verborum obligationib. Ioan.Ronchegallus in l. eandem.in principio numero 131. ff de duobus reis. & Iulius Clarus in §.emphyteusis. quæstio. 39.

Declaratur primo hic casus, vt locū non habeat in feudo cōcesso a summo Pontifice,vel Imperarore, vel alio Principe
24 nō recognoscēte† superiorē.Nā tunc locus est iuri accrescēdi;vt affirmarūt Bal.Comēsis,Castrēs.Rom.Are.Alex.Barba. Gratus,Soc.iun.Iul.Clar.qui testatur hāc esse veriorē, & magis receptā opinionē, & Crauet.quos cōgessi in cōs. 464.nu. 1.lib.5.& his accedūt Ias.in cōs.117.col.6. vers & tenēdo qđ. lib.4. Iacobinus in iouestitura feudali.in verbo Princeps nu. 16.Rui.in cons.108.nu.22.lib.2.Tiraq.in tract. de nobilitate. c.vlt.nu.54.& Alc.in l.si mihi & Titio.nu.20.de verb.obl.& in fine. Et ij quidem omnes moti sunt tex. l. voicæ. C. si socius Imperial liberal.lib.10.

Cæterum a prædictis dissentiunt Cy.Salic.Isernia,Aluaroe. Laudensis,Curt.iun.Modernus Paris. & Alciat. quos commemoraui & visus sum sequi in cons.400.nu.70. lib.4.& in cōs. 464.nu 14.lib.5.& prædictis accedūt Ias.sibi parū cōstās in l. si mihi & Titio.nu.7.de verb.obl.Ripa in l.re cōiūcti nu.158. vers.cōtrariā opinionē & nu.159.de leg.3. Hæc tn̄ declaratio intelligitur,(vt vno verbo iā attigi) quādo cōcessio feudi facta fuit a principe nō recognoscente superiorē:secus si a Principe inferiore.Ita Curtius iun.Soc.iun.& Iul.Clar.quos retuli in d cons.464. nu.15. & idem docuit Ripa præcitato in loco. Et præterea intelligitur hæc declaratio habere locū, quan-
25 do Princeps ipse motu proprio † concessit feudum: secus si petentibus ipsis Vasallis inuestitis,vt scribunt Accurs.Bald.& Curt.

Curt.iun.quos retuli in d.cons.464 nu.16. & his accedit Ripa
in d.l.re coniuncti.nu.160.

Declaratur secundo, vt locum non habeat hic casus, quan-
26 do feudum fuit concessum duobus fratribus insolidum. † vt
si dictum est. Caio, & Seio, & cuilibet eorum, vel si alijs si-
milibus verbis facta fuit concessio. Nam tunc locus est iuri
accrescendi. Ita Baldus, Aluarotus, Alexan. Loffredus, Bello-
nus, & Patisius, quos commemoraui in d.consi.464.nume.2.
vers.tertio vrgete.lib.5.vbi num.17. vers.non obstat tertium,
declaraui. Et prædictis accedunt Ias.in l.si mihi & Titio.num.
10.ver.amplia istam fallentiam.de ver.oblig Zazius in epito.
feudorum.parte 8 nu.17.Ripa in l.re coniuncti.num.164.de
leg.3.Soci.iun.in cons.70.nu.1.lib.1.Tomas Marinus in tract.
feudorum.in tit.12.de feudo fraterno.num.16.& Iulius Clar.
in §.feudum.quæst 77.vers.quia tamen quæstio.& idem est in
27 emphyteusi † concessa duobus fratribus insolidum, vt in ea
sit locus iuri accrescendi. Ita sane affirmarunt Baldus in l.
vnica.C.quando non peten.partes.& in c.1.§ filia. de success.
feudi. Ancha.in consilio 546.Duo dubia Crottus in l.re con-
iuncti.nume.143.de leg.3.Alex. in l.si mihi & Titio.col.penu.
vers.& quid si dicatur.de verborum obliga. & in cons.30.nu.
5.lib.1.Corneus in cons.163.lib.2.Socin sen.in cons.50 lib.1.
Curtius sen.in consi.49.Decius cons.108.col.pen.Catelianus
Cotta in memoralibus; in verbo, emphyteotis concessa &
Ronchegallus in l.eandem.in princi.nume.131. vers.vbi vero
sit facta. ff. de duobus reis. qui post Ripam in l. re coniuncti.
nume.164. de leg.3.declarat procedere quando ipsa distribu
tiua est posita quo ad ipsos inuestitos: secus si quo ad eorum
28 † filios, vt si ita dictum sit, infeudamus Titium & Sempro-
nium & cuiuslibet eorum filios. Nam tunc non erit locus iu
ri accrescendi, vel decrescēdi. quia distributiua respicit filios,
non autem parentes. Ita respondit Ancha in d cons.245. Duo
dubia. quem secuti sunt Alex.in cons.13 lib.5. Soci.sen.in con
silio 66.nu.28.lib.3.Curt iun.in tract.feudorum.in 3.particu.
secundæ partis principalis.nu.79.& in cons.55. col.vlt.& ego
ipse in cons.464.num.17.vers.non obstat tertium. Et his ac-
cedunt Ruin.in cons.12.num.4.lib.1.& ibidem.num.5.decla-
rat Ripa in d.l.re coniuncti.nu.165.de leg.3.& Ronchegallus
in d.l.eandem.in prin.nu.131.vers.vbi vero sit.ff.de duob.reis.
Et hæc quidem recepta est opinio; & si Alciat. in respon.187.
Adeo subtiliter.num.1. vers.præterea mihi videtur. &c. dixit
traditionem hanc periculosam esse, & ratione carere. & rur-
sus censuit Alciatus prædicto in loco nume.1. Anchar. loqui
quando concessio facta ita fuit, vobis & cuiuslibet filijs: di-
uersum vero est, quando sic dictum fuit, vobis & cuiuslibet ve
strum hæredibus. Nam cum hoc casu frater superstes possit
esse hæres fratris præmortui, locus est iuri accrescendi. imo su
perstes ipse dicitur clare vocatus ex ipsa inuestitura. Quo au-
tem modo frater ipse superstes debeat esse hæres fratris vel
actu vel potentia, scripsi in dicto cons.464. colum.penu. vers.
nec obstat quod in motiuis, & manifestius declarant Ruinus
in consi.144.num.8.lib.1.Alciatus in l.si mihi & Titio. nu.19.
de verb.oblig. Osasc.in decis.26.nu.10. & Zanchus in l.hære-
des mei.§.eum ita.in quarta parte.num.452. & numero 455.
ff.ad Trebellianum.

Declaratur tertio, vt locum non habeat, quando feudum
29 fuit à fratribus † ipsis pecunia communi, vel communi serui-
tio præstito domino acquisitum. Nam tunc locum esse iuri
accrescendi, probat text. cap. 1.de beneficio fratris. & tradunt
Baldus, Isernia, Aluarotus, Socinus iunior, Marinus, & Boe-
rius quos recensui in dicto consilio 464. numero tertio. &
ibidem numero 17. vers.non obstat quartum. dixi ex senten-
tia Baldi, Præpositi, Zasij, Sonsbekij, & Marini, intelligi
quando fratres, qui communi pecunia, vel communi serui-
tio præstito domino, vnà simul in communione omnium
bonorum viuebant. Et subiungit Marinus numero 14. idem
esse, quando frater sciente domino, emit feudum etiam sine
pecunia, suo tamen & fratris nomine, & idem respondit Rui.
in cons.12. num. 8.lib.1.

Declaratur quarto, vt non procedat, quando feudum esset
30 indiuisibile. † Nam & tunc locus est iuri accrescendi, vt sci-
licet frater admittatur ad portionem fratris præmortui. Ita
glossa in capit.primo. de fratribus de nouo benefi.inuesti. &
ibidem Isernia, Laudensis, Aluarotus, & Præpositus. Idem
scripserunt Crotus in dicta l. re coniuncti. numero 145. de
lega. tertio. & ibidem Ripa numero 167. Ruinus in consilio
108. numero 22. libr. secundo. Zasius in epitome feudorum,
in octaua parte. numero 12. Parisius in consilio sexto. numer.
7. lib. 1. Thomas Marinus in tractatu feudorum. titu. 12. de
feudo fraterno. numero 15. qui post alios declarat, nisi do-
minus concessisset feudum magis contemplatione vnius quā
alterius: quia tunc mortuo eo, cuius contemplatione facta
esset concessio, feudum reuerteretur ad dominum, qui tamen
tenebitur præstare fratri superstiti æstimationē illius suæ por
tionis. Et idem quod Marinus docuit Ripa in dicta l. re con-
iuncti. numero 168.

Declaratur quinto, vt locum non habeat quando feudum
suisset concessum duobus fratribus. ita quod post eorum mor
31 tem † reuerteretur ad dominum. Hoc sane casu locum esse
iuri accrescendi in specie responderunt Abbas in consi.103.
libro secundo. Alexan. in consilio 30 nume. septimo, libro 1.
& Iason in consilio 117. colum.1. vers.quarto principaliter.
libro quarto. & idem in l.si mihi & Titio. numero 11. vers.si-
militer si emphyteusis. de verborum obligatio Ripa in l.re
coniuncti. numero 163. de lega. Idem dicimus de emphyteu-
32 si † concessa duobus fratribus adiectis his verbis quod post
eorum mortem reuertatur ad dominum, sicuti tradunt Spec.
in titu.de locato. §. nunc aliqua. vers. 59. & sequen. Castren.
in cons. 158. Viso puncto. columna secunda. libro 1. Salice-
tus in l.2. quæstio. 2. C.de iure emphyteo. Romanus in consi.
19. Alexan in l si mihi & Titio. numero 9. de verborum obli-
gatio. Crottus in l.re coniuncti. numero 141. versicu.secun-
do fallit. de lega tertio. Ruinus in consilio 169. in secundo
casu, libro 1. Alciatus in l.si mihi & Titio. numero 20.53.vers.
illud quoque. de verborum obligatio. Ronchegallus in l.ean-
dem. in princip. numero 133. ff. de duobus reis. & Hieroni-
mus Gabriel in consilio 88. numero 6. libro 1.& copiosius in
consilio 66. numero 3. 9. & 11. libro 2. Sic etiam quando
fuit dictum. Quandiu aliquis ex dicta generatione. &c. vel
ita simpliciter, liberis & generationi. sicuti tradit Alciatus in
l.si mihi & Titio. numero 53. de verborum obligatio. Prædi-
ctis enim verbis significauit concedens velle rem prius per-
uenire debere ad eos omnes, quibus facta fuit concessio, &
postremo ad ipsum concedentem, argumen. l.penu.C.de im-
puber.& alijs substitu & l.qui duos & l.si pater impuberes.
ff. de vulgar.& pupilla. substitutio. Et hoc præsertim locum
habet, quando dictum fuit quod eo tempore tota res ad do-
minum reuerteretur, vt respondit Hieronimus Gabriel in d.
consi.66. nume.7.lib.2.

Declaratur sexto, vt non habeat locum casus iste, quando
in inuestitura fuisset dictum, quod feudum perueniret de vno
33 † in alterum. Nam & tunc locus est iuri accrescendi: vel ve-
rius iure successionis frater, superstes admittitur ad portio-
nem vacantem. Ita post Baldum & Iasonem declarat Ripa in
l.re coniuncti. numero 166. de lega. 3. sic & Alciatus in l. si
mihi & Titio. numero 20. versicul. illud quoque. de verbo-
rum obligationib.

Declaratur septimo, vt non procedat, quando concessio
34 facta fuit † duobus iam finita linea vsque ad quam fuerat
facta prima concessio. Hoc sane casu locus est iuri accre-
scendi, siue de feudo, siue de emphyteusi loquamur. De feudo
Ruinus in consilio quinto. numero 3. & 4 lib. 1. & Alciatus
in l. si mihi & Titio. numero 50. in fine. de verborum obli-
gatio. de emphyteusi sic tradunt Bartol. in l. si mihi & Titio.
numero 4 de verborum obligatio. & in consilio 215. In ca-
su propositæ quæstionis. libro primo. Crottus in l. re con-
iuncti. numero 143. versicu quinto fallit. de lega. tertio. &
ea ratione ij vsi sunt, quod hæc emphyteusis & si noue con-
cessa est: attamen retinet naturam illam antiquam, quæ ius
accrescendi admittit, argumen. l penultim. §. vxor. ff. soluto
35 matrimonio. sic & in feudo dicimus, illud retinere † natu-
ram antiquam, si post commissam feloniam noue conce-
datur, ita quod in eo succedere possunt transuersales, qui
alioqui in feudo nouo (vt diximus supra) non succedunt,
sicuti scribunt Bartolus in l. quod dicitur. de verborum ob-
ligationibus. & Baldus in l.prima. quæstione decimaquinta.
ff. de rerum diuis.

Cæterum declaratio hæc cessat, quando emphyteusis post
caducitatem fuit denuo concessa, adiecta noua qualitate.
36 Nam tunc dicitur emphyteusis noua, † in qua transuersa-
les non admittuntur, vt tradunt Baldus in l. prima. columna
quarta. ff. de rerum diuisio. in capit. primo. an agnatus vel
filius. & in capit. imperialem. § insuper. de prohibita feudi
alienatio. Angelus in l.ius ciuile. ff. de iusti.& iure. & Crottus
in l. re coniuncti. numero 144. versicu. sequendo tamen. de
legat. 3. Ita etiam de feudo respondit Oldradus in consilio
178. factum tale est. Quidam miles. cum dixit, feudum
37 censeri nouum † ob nouas qualitates in noua inuestitura
adiectas.

PRAE-

PRAESVMP. XCIIII.

Feudum an præſumatur hæreditarium, vel potius ex pacto & prouidentia.

SVMMARIVM.

1 *Feudum hæreditarium præſumi, vna eſt Doct. opinio.*
Alia opinio refertur. num. 7.
Idque procedere etſi in inueſtitura dictum ſit, pro ſe hæredibus & ſucceſſoribus maſculis.
2 *Proſpicere ſibi hæredibusq́; præſumitur quilibet.*
3 *Feudum hæreditarium dici, nomine hæredis in inueſtitura expreſſo.*
4 *Feudi natura eſt, vt ad ſuos tantum, non autem extraneos tranſeat.*
5 *Feudum venire in petitione hæreditatis, quando verum ſit. nu. 6.*
7 *Feudum in dubio præſumitur ex pacto & prouidentia.*
Et ex quibus verbis in inueſtitura poſitis ita eſſe appareat à nu. 8. vſque ad num. 16.

Iſſeramus nunc, an in dubio feudum præſumatur
hæreditarium, vel potiua ex pacto & prouidentia?
Hac de re fuit Doctorum contrariæ opiniones.
1 quarum prima eſt, quod † hæredirarium præſuma
tur. Hanc probarunt Iſernia in c. 1. num. 1. ver & quando con
ceditur. in tit. an agnatus, vel filina. & in c 1. nu. 9. & nu. 10. de
aliena. feudi paterni & alijs multis in locis. Baldus in l. liberti
libertæque. verſic quæro de co. C. de nper. liber. & in d. c. 1. an
agnatus vel filius & ibidem Aluaro Caſtren. in conſi. 1. nu. 18.
& in conſi. 3 nume. 9 lib. 1. Comens. conſi. 366. Alex. in conſi.
18. col. 3. & in conſi. 26. nume. 3. lib. 5. Socin. ſen. in conſi. 257.
col. pen. verſ. tamen oſtendo. lib. 2. Afflictus in prælud. feudo.
num. 99. qui hinc inde argumenta deducit: & tandem ait, nil
in conſilio Neapolitanu fuiſſe deciſum. Idem in c. 1 nu. 24. de
aliena. feudi paterni. Curtius iun. in conſ. 3. nu. 4. Rubeus in
conſ. 18 in conſ. 84. nu. 3. & in cõſ. 85. nu. 4. Brun. in conſi. 8. nu.
14 Zaſius in epitome feudorum. parte quarta. num 6. Pernua
in conſilio 6 colum. 9 & in conſilio 8 colum 3 Euerardus in
centuria legali, in loco à feudo ad emphyteuſim. colum. 3.
verſic. & inter alia.
Et ij quidem ea prima ratione moti ſunt, quod quis in du
2 bio cenſetur proſpicere ſibi & † hæredibus ſuis. l. ſi pactum ff.
de probatio & c. 1. de duob fratrib. Eſt ergo perinde, ac ſi in
ceſsione feudi expreſſum fuiſſet nomen hæredis Atqui quan
3 do hæredis † nomen expreſſum eſt in inueſtitura, feudum di-
citur hæreditarium, vt tradunt permulti à me congeſti in con
ſilio 104. nume. 6 lib. 1.
Ergo etiam in dubio hæreditarium præſumitur.
Verum huic argumento reſpondet Thomas Marinus in
tract. feudorum in titu. de feudo ex pacto & prouidentia nu-
mero 55. argumentum procedere reſpectu animi acquiren-
tis, qui dicitur voluiſſe proſpicere ſibi & hæredibus, & ita
procedit. d. l. ſi pactum Secus verò eſt reſpectu animi conce-
dentis, qui præſumitur voluiſſe cõcedere ſolum pro ſe, & eius
4 deſcendentibus, ſecundum naturam † feudi, quæ eſt, vt ſolum
tranſeat ad ſuos, non autem ad extraneos. Et hoc in caſu de-
claratur. d. l. ſi pactum. quæ locum non habet in his quæ ſui
natura non tranſeunt ad extraneos hæredes, ſicuti declarat
glo. ibi, quam in ſpecie noſtra ſecuti ſunt Oſaſcus in deciſio.
161. numero 12. in fine. & diximus ſupra in præſumptio. 47.
dum declarauimus, quando acquirens præſumatur acquiſi-
uiſſe etiam pro hæredibus.
Nec repugnat d. c. 1. de duobus fratribua. quia ibi expreſſe
actum fuerat, vt feudum perueniret etiam ad hæredes recipiẽ
tis. ſicuti declarat Oſaſc. in d. deciſ. 161. nu 14.
5 Secundo, ea ratione alij vſi ſunt, nempe, quod † feudum ve
nit in petitione hæreditatis, vt inquit glo. in l. item veniunt ff.
de peti. hæredi. Ergo hæreditarium præſumitur. Ita argumen-
tatur Affiict in prælu. feud. nu. 99.
Cæterum facile reſpondetur, quod tunc demum feudum
6 venit in petitione † hæreditatis, quando apparet eſſe hæredi-
tarium, non autem hoc demonſtrat, quod regulariter feudum
præſumatur hæreditarium.
Secunda fuit opinio eorum. qui ſcripſerunt, ꝙ imo in du-
7 bio feudum † præſumitur ex pacto & prouidentia Hanc pro
barunt ſibi parum Conſtantes Bald. Iſernia, Caſtren. & Alex.
quos recenſet Oſaſc. in d. deciſ. 161. numero 12. qui pariter
commemorat Iaſonem, Decium, Bertachinum, Caſſaneum,
Afflictum, Brunum, Marſilium, Curtium iuniorem, Ripam,
Socinum iunin. Pernam, Sigiſmundum, Lofredum, Didacum,
Pariſium. Neuizanum, Gozadinum, Iulium Clarum, Modernum
Pariſien. & Beroum. Et his accedunt Ioſeph Cumia in
commentarijs ad cap ſi aliquem. in verbo, antiquis. numero
119. & numero 134. Thomas Marinus in tractatu feudorum.
libro primo. in titul. de feudo ex pacto & prouidentia. nu-
mero 53 & 55. & Myſingerius in commentarijs obſeruatio.
centuria quarta, obſeruatio. ſecunda. qui reſtatur, Cameram
Imperialem ita iudicaſſe. Et prædicti quidem adducti ſunt
multis rationibus & argumentis, quæ diligenter & accuratè
commemorantur ab Afflicto in præludijs feudorum. numero
97. ab Oſaſco in dicta deciſ. 161. numero 5. & à Thoma Ma-
tiuo præcitato in loco.
Cæterum multa perſæpe adiecta ſunt in inueſtituria verba,
quæ dubitationem tollunt atque ita ſignificant feudum eſſe
ex pacto & prouidentia. Et primo quidem quando con-
8 ceſſa eſt inueſtitura pro ſe & filijs ac deſcendentibua, † feu-
dum cenſetur ex pacto & prouidentia. Ita Iſernia in capitu.
primo. numero 10. de alienatio. feudi paterni. in cap. primo.
numero 18. Qui ſucceſſo tene. & in capit. primo. numero 11.
Quibus ex cauſis feudum amitta. & hæc eſt communis ſen-
tentia, teſte Decio in conſilio 445. numer. 8. & ſecuti ſunt ex
recenſioribus, Thomas Marinus in tracta. feudorum. in titu.
2. de feudo ex pacto & prouidentia antiquo. numero 75. verſ.
contrariam opinionem. Iulius Clarus in §. feudum. quæſtio.
9 ver. quandoque vero & ſecundo. Eſt ratio, quia nulla hic fa-
cta eſt mentio qualitatis hæreditariç.
Secundo fortius idem eſt, quando dictum fuit pro te & hæ
9 redibus tuis maſculis, † adhuc dicitur feudũ ex pacto & pro
uidentia: ſicuti ſcripſerunt permulti a me congeſti in conſilio
160. numero 40. Non hic repeto a me ibi ſcripta, ſed addo
tantum Myſingerium in d. obſerua. 2.
Tertio idem eſt, quando fuit dictum pro te & poſteris tuis.
10 † Hoc etiam caſu dicitur eſſe feudum ex pacto & prouiden-
tia. Ita Tomas Marinus in tract. feudorum. in titu 2. de feudo
ex pacto & prouidentia antiquo. numero 68. poſt Baldum,
Iſerniam, Paridem Puteum, Alexandrum, Afflictum, Curtium
iuniorem, & Pinellum.
Quarto dicitur etiam ex pacto & prouidentia, quando di-
11 ctum fuit, ꝓ te & genere tuo, † vt ſenſit Tomas Marinus prę-
citato in loco. nu. 68. & ibidem num. 71. quando fuit dictum,
pro te & cuncta tua generatione.
Quinto idem eſt, quando dictum fuit, cõcedimus feudum
12 gentile † Hęc enim verba ſignificant feudum eſſe ex pacto &
prouidentia. Cum perinde ſit ac dixiſſet inueſtiens ille. con-
cedimus feudum gentis, generia, vel generationis, hoc eſt
agnationis. Hoc enim nomen, gens, agnationem ſignificat:
ſicuti dicimus, gens Cornelia, gens Claudia: vt tradunt Al-
ciatus & Rebuffus in l. ſæpe. ff. de verborum ſignificatio. &
Tiraquellua in tractatu de nobilitate. capit. ſecundo numero
54. & in tractatu de retractu conſanguin. §. primo. gloſſa 9.
numero 17. Ex quo colligitur, maſculoa tantum ad huius
feudi ſucceſsionem admitti, non autem fœminas, quæ agna-
tionem conſeruare non poſſunt. Ita in ſpecie ſcripſerunt
Iſernia in cap. primo. numero quinto. de ſucceſsione feudi.
Curtius iunior in tractatu feudorum. in tertia parte. quæſtio.
26. & Tomas Marinus in tractatu feudorum. in titu. 11. de
feudo fœmineo. num. 44.
Sexto idem eſt quando fuit conceſſum feudum rectum.
13 † Hoc etiam caſu cenſetur ex pacto & prouidentia: Cum
feudum rectum dicatur ad differentiam feudi hæreditarij,
quod non dicitur rectum & proprium: ſed improprium. Ita
Thomas Marinus in tractatu feudorum. in titu. primo. de
feudo ex pacto & prouidentia antiquo. numero 44. & 45.
poſt Beluiſium, Curtium, & Camerarium ab eo commemo-
ratos. Et comprobatur, quia natura feudi recti eſt illamet
feudi ex pacto & prouidentia, quæ ſane eſt, vt tranſeat ad
deſcendentes in infinitum, nec alienari poſsit ſine agnato-
rum conſenſu. ſicuti tradunt Iaſon in præludijs feudorum.
numero 82. Curtius iunior in tractatu feudorum. in prima
parte. quæſtio. 8. nume. 18. & Zaſiua in epitome de feudis. in
vltima parte. nume. 1.
Septimo idem eſt, quando fuit dictum, pro te & prole tua.
14 † Hoc etiam caſu dicitur feudum ex pacto & prouidentia.
Ita Thomas Marinus in tractatu feudorum. titu. ſecundo. de
feudo ex pacto & prouidentia antiquo. nume. 70. poſt Iſern.
Paridem, Aluarotum, & alios.
15 Octauo idem eſt, quando dictum fuit, pro te & tuis. † Hoc
etiam caſu eſſe feudum ex pacto & prouidentia, ſcripſit Tho-
mas Marinus præcitato in loco, reiecta contraria opinione
Alexan. in conſilio 26. libro 5. Rubei in conſilio 84. numer. 3.
&

& Pinelli in l. 1. in princip. nume. 90. C. de bonis maternis.
Nono idem eſt, quando dictum fuit, pro te & deſcendentibus tuis. † Hoc etiam caſu dicitur feudum ex pacto & prouidentia: ſicuti tradit Thomas Marinus præcitato in loco numero 74. qui vna cum Alexand. in conſilio 18. numero 12. libro quinto. Curtio iuniore in conſilio tertio. nume. quarto. Afflicto in præludijs feudorum. numero 98. & Pinello in dicta l. prima. numero 90. Exiſtimauit hoc carere probabili dubitatione.

P R AE S V M P. X C V.

Feudum rectum & proprium in dubio præſumi.

S V M M A R I V M.

1 *Feudum rectum & proprium præſumi in dubio.*
Idque procedere etiam propria & recta feudi natura alterata aut immutata. nu. 2.
3 *Feudum pro quo annuus cenſus præſtatur, feudum non eſſe propriu.*
4 *Feudum emptitium, feudum impropriè dici.*
5 *Feudo conceſſo, pacto adiecto, vt nullum præſtetur ſeruitium: ab eius natura receſſum dicitur.*
6 *Feudum conceſſum pro maſculis & fœminis, improprium dicitur in eo quod ad fœminas tranſit.*
7 *Feudorum natura conſiderari poteſt dupliciter.*
8 *Feudi naturam, ſecundum regionis morem attendi potius, quam quæ ſecundum ius ſcriptum eſt.*
9 *Feuda propria in foro Iulij & ea dici, pro quibus annuus cenſus ſoluitur.*
10 *Feudum improprium cenſetur, ſi ex inueſtitura verbis id appareat.*
11 *Feudi proprij naturæ repugnat alienandi facultas.*

ESe vera hæc iuris & interpretum ſententia, feu-
1 dum † in dubio præſumi rectum & proprium.
Ita gloſſ. Baldus & Aluarotus in capit. primo. §. præterea. Quid ſit inueſtitura. & Thomas Marinus in tractatu feudorum. in titu. de feudo ſimplici & recto. numero 3. & ſcripſi in conſilio 1. numero 312. & in conſilio 181. numero 71. vbi alios plures huius opinionis Doctores commemoraui. Quibus accedunt Perna in conſilio octauo. numero 10. Crauet. in conſilio 624. & Doctiſsimus Antonius Sola in commentarijs ad Decreta Pedemontium. in titu. de feudis. in gloſſa Rubricæ. numero 1. Et quæ dicantur de natura feudi recti & proprij, copioſe ſcribit Thomas Marinus in tit. de feudo hab. propriam naturam feudi.
Extenditur primò, vt locum habeat etiam ſi propria & re-
2 cta ipſa feudi † natura, alterata atque immutata fuit. Nam & tunc quo ad reliqua retinet rectam & propriam feudi naturam. cap. primo. de feudo non habente propriam naturam feudi. ibidem licet propriam naturam feudi non habeat, iure tamen feudi cenſetur. Et manifeſte reſpondit Romanus
3 in conſilio 70. numero 2. quod licet feudum, † pro quo præſtatur cenſus annuus, non ſit propriè feudum: attamen ſi in aliqua diſpoſitione feudi mentio facta eſt, intelligitur etiam comprehenſum hoc feudum. Et Romanum ſecuti ſunt Præpoſitus in prohœmio Feudorum. columna 7. verſicu. & proinde. Decius in conſilio 193. numero 5. Curtius iunior in tractatu feudorum. in prima parte. quæſtione 6. Crauet. in conſilio 373. numero 28. & in conſilio 472. numero 18. Natta in conſilio 467. numero 12. libro ſecundo. Thomas Marinus in tractatu feudorum. libro 1. titu. 21. de feudis degenerantibus. Et in ſpecie magis ſcripſit idem Thomas Marinus in titu. de feudo non habente propriam naturam feudi. numero 7. hæc feuda dici, & non impropriè niſi in his tantum, à quibus pacto eſt receſſum à feudi natura. Ita quoque Modernus Pariſien. in commentarijs ad conſuetudines Pariſien. in titu. 1. §. 30. numero 100. in fin. dixit quod etſi feudum
4 emptitium † eſt feudum improprium, ob id, quod eſt contra naturam feudorum, quæ gratuito ſolent concedi: attamen in reliquis retinet naturam feudi, & feudi nomen, & dicitur (ait ille) verum feudum, & regulatur in omnibus tanquam
5 feudum. Idem eſt, quando feudum conceſſum eſt, † adiecto pacto, quod nullum ſeruitium præſtetur. Nam & tunc remanet feudum: & ſi a feudi natura in eo receſſum eſt, vt ſeruitium non præſtetur. Ita affirmarunt Baldus in l. 1. quæſtio. 6. ff. de rerum diuiſio. Præpoſitus in prohœmio feudorum col. 6. verſicu. & proinde. Sigiſmundus Loſredus in conſi. 1. nume. 177. Rolandus in conſilio 2. numero 135. libr. 1. Siluanus in conſil 42. nume 1. Franciſcus Decius in conſi. 101. nume. 74. & eruditiſsimus Molina Hiſpanus in libro 1. de Hiſpano primogen. cap. 13. nume. 15. Sic etiam quando feudum eſt con-
6 ceſſum pro maſculis & fœminis, † dicitur quidè improprium, quo ad id, quod tranſit ad fœminas, in reliquis verò eſt proprium. Ita reſpondi in conſilio 400. nume. 6 libro 4 & idem conſuluit Io. Baptiſta Ferretus in conſi. 178. qui ſic reſpondit de feudis Caſtri ſancti Danielis patriæ Fori Iulij, conceſsis à Sereniſsimo Dominio Venetiarum, Gabrieli de Pithianis. De quibus quidem feudis cum eſſet cõtrouerſia inter ipſum Sereniſsimum Dominium, & Illuſtriſsimum Patriarcham Acquileienſem, ſic reſpondi pro ipſa Sereniſsima Republica. Et præter iam dicta conſiderabam illa dici verè & propriè feuda, cum non repugnent naturæ feudorum, ſecundum morem, & conſuetudinem ipſius patriæ Fori Iulienſis. Natura
7 enim feudorum † conſiderari poteſt dupliciter, nempe ſecundum ius ſcriptum feudorum, & ſecundum mores & conſuetudines regionum. Ita declarat Thomas Marinus in tracta. de feudis. in tit. de feudo non habente propriam naturam feudi.
8 nume. 6. Et hæc quidem natura feudi † ſecundum morem regionis attendi magis debet, quam illa, quæ eſt ſecundum ius ſcriptum, vt decidit Guido Papæ. in quæſtio. 59. poſt Hoſtienſem, quem commemorat. Porro ſecundum morem ipſius re-
9 gionis Fori Iulij, feuda etiam illa propria † dicuntur, pro quibus annuus cenſus præſtatur.
Declaratur hæc præſumptio, vt locum non habeat, quan-
10 do † colligitur ex verbis inueſtituræ eſſe feudũ improprium, & non rectum. Ita tradit poſt alios Thomas Marinus in dicto titulo, de feudo non habente propriam naturam feudi. nu. 4. Et ibid. num. 5. ſubiungit exemplum, quando feudum eſt conceſſum pro ſe, & quibus dederit. Nam cum his verbis cenſea-
11 tur data alienandi facultas, id quod † repugnat naturæ feudi proprij, dicitur alterare ipſum feudum, & efficere aliud feudum non rectum & improprium. Id quod in ſpecie reſponderunt etiam Curtius iun. in conſ. 130. num. 7. Campegius inter conſilia Bruni in conſi. 11. colum. 2. & Crauet. in conſilio 472. num. 10. qui tamen aliud eſſe dixerunt, quando conceſsio facta eſt, pro ſe & his. quibus legitime dederit Reliqua exempla feudi improprij ſunt apud Thomam Marinum præcitato in loco, & in duob. tit. ſubſequentib.

P R AE S V M P. X C V I.

Caſtrum an præſumatur à Principe infeudatum, vel donatum, aut cuſtodię traditum.

S V M M A R I V M.

1 *Caſtrum cauſa cuſtodiæ conceſſum præſumi.*
Niſi titulus habilis ad transferendum dominium præceſſerit. nume. 4.
Aut traditionis verba id ſignificarent. nu 5.
2 *Dominij tranſlatio non præſumitur in dubio.*
3 *Clauium traditionem cauſa cuſtodiæ factam præſumi.*

Ontingit aliquando Principem concedere ſeu tradere alicui caſtrum, non expreſſo titulo quo tradit, quare dubitari ſolet, quo titulo & modo tra-
1 didiſſe dicatur? Et præſumi † traditum cauſa cuſtodiæ reſpondit Brun. in conſ 87. nu. 1. & 2.
Ea ratione moti ſunt, quia vbi ignoratur cauſa traditio-
2 nis, præſumitur cauſa cuſtodiæ, cum dominij † tranſlatio in dubio non præſumatur. l. cum pater. §. patet pluribus. de lega. 3. vbi Barto. idem Barto. in l. prima. numero 4. ff. pro dote. & in l. ſub conditione. in fine. ff de ſolutio. Aretinus in cap. examinata. nu. 18. de iudicijs. Dec. in l. ſemper in obſcuris. num. 7. ff. de reg. iur. & in l. ſi paſcenda. nu. 15. C. de pactis.
Huc facit quod ſcriptum reliquit Lucas de Penna in l. 3.
3 præſumptione 29 C. de apochis publ. libro 10. Clauium † traditionem præſumi factam cauſa cuſtodiæ loci qui clauibus illis clauditur & reſeratur. l. dominus horreorum. ff. locati. & dicta l. cum pater §. pluribus. Idem ſenſit Iaſon in conſi. 208. in fine. libro ſecundo.
Declaratur primò, hæc doctrina, vt locum non habeat,
4 † quando præceſsit titulus habilis ad transferendum dominium: vt ſi eſſet titulus venditionis: vel alius ſimilis. Nam tunc præſumitur traditio facta cauſa transferendi ipſum dominium. Ita declarat Bar. in d. l. 1. num. 4. ff. pro dote. & in d. l. ſub conditione. in fi. ff. de ſol. Brun in d. conſ. 87. nu. 1. & Curt. iuo. in l. cum quid. nu. 17. ff. ſi cer. pet.

Decla-

5 Declaratur secundò non habere locum quando verba † traditionis significarent translationem dominij, vt si princeps dixisset, do, assigno, vel alio simili verbo vteretur: sicuti diximus supra hoc libro in præsump 30. vbi de re data à parte filio, an præsumatur donata, vel in peculium concessa.

PRAESVMP. XCVII.

Castro in feudum dato, vel donato, vel vendito, quando iurisdictio, & merum ac mixtum imperium, concessum præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Castro simpliciter à principe concesso, in quo aliqua iurisdictio exerceri non consueait, non præsumitur concessa iurisdictio.*
2 *Castrum quod muro cingitur, dici.*
3 *Territorium dicitur, id quod extra muros castri continetur.*
4 *Separatorum aut diuersorum concesso vno, non præsumitur concessum aliud.*
5 *Castrum à iurisdictione quid separatum esse.*
6 *Territorium sine iurisdictione, & iurisdictionem sine territorio consistere.*
7 *Accessorium in translatione principalis, quando non continentur.*
8 *Iurisdictionem non esse accessorium castro omnino cohærens.*
9 *Rescripta quibus iurisdictio ordinarij alteri demandatur stricte interpretari.*
10 *Toto translato, censentur omnes ipsius partes translata.*
11 *Principali concesso censentur tributa illi cohærentia.*
12 *Castrum seu territorium, significare vniuersitatem quandam respectu nominis sui.*
13 *Beneficia principum stricte interpretanda quando tertius læditur.*
14 *Castro simpliciter concesso in quo iurisdictio & imperium exerceri consueait illa quoque concessa præsumitur.*
15 *Castro cum iurisdictione concesso, merum imperium concessum præsumi. Dyni fuit opinio.*
16 *Castrum in limitibus imperij, sine principis licentia ædificari vetitum esse.*
17 *Concessionis à principe facta verba latissimè interpretanda sunt.*
18 *Iurisdictionis nomine merum imperium demonstrari significatione larga*
19 *Beneficia principum late interpretantur, nisi stricta interpretatio à lege approbetur.*
20 *Beneficia principum non comprehendunt ea quæ requirunt specificam mentionem.*
21 *Imperium mistum sui natura concessibile est & delegabile.*
22 *Genus idem quod species operatur.*
23 *Iurisdictionis concessione generali, non concessum dici merum imperium, est opinio Baldi, Angeli & aliorum. Distinguit Felin. nume 32.*
24 *Legem condere meri imperij est.*
25 *Verba etiam in materia fauorabili si possunt, in specie an sumenda sint nu. 26*
27 *Imperium merum ex regalibus esse.*
28 *Regalia specialem requirunt concessionem.*
29 *Regalium facta mentione in concessione aliqua, sermone etiam generali illa contineri*
30 *Magistratuum creandorum potestas iurisdictionis est.*
31 *Imperium merum, venit appellatione iurisdictionis in genere.*
33 *Castrum quod ciuitati subest, cum iurisdictione princeps concedendo, non præsumitur concedere merum imperium.*
Nisi tamen cum omni vel tota iurisdictione concesserit. nu. 34.
35 *Castro cum iurisdictione concesso, si aliqua meri imperij princeps sibi reseruauit, reliqua præsumuntur concessa.*
36 *Mandato procuratoris generali, quando comprehendantur etiam quæ speciale mandatum requirunt.*
37 *Regalia iurisdictionis concessione contineri, casu quo aliqua reseruata sint.*
38 *Castro concesso cum iurisdictione & omnibus suis pertinentijs, dicitur concessum merum imperium.*
39 *Castrum concedens cum iurisdictione, quod ciuitati non subest, princeps etiam cum mero imperio præsumitur concessisse.*
40 *Iurisdictionis solum exercitium in castro siue in ciuitate princeps concedendo, præsumitur etiam merum imperium concedere voluisse.*
41 *Regalia concesso castro cum iurisdictione, non comprehenduntur.*
42 *Regalia psonæ principis adeo cohærent, vt nullis vix ab ea possint.*
43 *Castrum vendens priuatus aliquis, iurisdictionem personæ cohærentem non præsumitur vendidisse.*
Nisi tamen precij quantitas id suadeat. nu. 45.
44 *Iura personalia ossibus personæ cohærent.*
46 *Iurisdictio cohærens loco, eo vendito & ipsa præsumitur vendita.*
Nisi pretij quantitas aliud arguat. nu 47.
48 *Iurisdictio in dubio castro cohæret, & in eius venditione comprehenditur.*

Eregregia est quæstio, quæ præcedentibus annectitur, an & quando concesso Castro in feudum, vel etiam donato vel vendito, præsumatur concessa iurisdictio, merum ac mistum imperium? Disputationem hanc & si non leui studio & diligentia absolui, dum obscurissimam iurisdictionum tractationem, pro suggestu meis enarrarem auditoribus: Non grauabor tamen hic commemorare præcipua quæ rei nostræ conueniunt. Hic itaque distinguendi sunt aliquot casus, vt facilius omnia explicentur.

Primus itaque est casus, quando princeps concessit simpli
1 citer Castrũ, in quo non consueuit exerceri aliqua † iurisdi-
ctio & imperium: Sed ab ipso principe seu eius magistrati-
bus iurisdictio ipsa & imperium Castri exercebantur in vrbe
cui Castrum subiectum & suppositum erat. Hoc casu prin-
ceps non dicitur cum ipso Castro transtulisse aliquam iuris-
dictionem, & imperium. Ita scripserunt Baldus in capitulo
primo. numero septimo. de allodijs in vsibus feudorum.
Corneus in consilio 189. columna prima. libro quarto. Gas-
par Vallascus in l. imperium. numero 54. ff. de iurisdictione
omnium iudicum. & ibidem Ioannes Longeuallius numero
ducentesimoquarto. Parisius in consilio octauo. numero 4.
& in consilio nono. numero decimoquarto & decimoocta-
uo. libro primo. Modern. Parisiensis in commentarijs ad con
suetudin. Parisienses. §. primo. glossa quinta. numero 44. &
numero 47. versicu. secus de his. & apertius Didacus Co-
uarru. libro practic. quæstio cap. primo. numero 10. versicu.
decima conclusio. &c. & in versiculo. primum etenim. &c.
Idem manifeste docuit Alciatus in dicta l. imperium. numero
103. versicu breuiter. Ea ratione & argumento adducti sunt,
2 quia Castrum † dicitur quod muro cingitur: sicuti commu-
nis extat loquendi vsus. vt testantur Oldradus in consil. 121.
numero 7. & clare ad rem Pontan in commentarijs ad con-
suetudines Blesenses artic 65. §. 10. columna 3. versic. secun
3 do in vocabulorum. sic & territorium † dicitur quod extra
muros Castri continetur. l. pupillus §. territorium. ff. de ver-
borum significatio. Et ideo iurisdictio ac imperium sunt
quid separata ab ipso Castro. Ergo concesso Castro, non di-
4 citur concessa iurisdictio. Cum concesso vno ex † separatis
& diuersis, non præsumatur concessum aliud. Ita arguit glo.
in capit. primo. de capitan. qui curiam vendidit. Et hoc qui-
dem confirmatur secundo auctoritate eorum, qui scripse-
5 runt, Castrum † esse quid separatum à iurisdictio: Cum iu-
risdictio possit esse vnius, & Castrum alterius. Ita Baldus in
capi. primo. §. è contrario. de inuestitura. de re aliena facta.
Oldrad. in dicto consilio. 121. numero 9. Castren. in consil.
56. Videtur dicendum. libro 2. Alexand. in consilio 76. colum.
6 2 libro 2. Imo territorium potest esse sine † iurisdictione, &
è contra iurisdictio sine territorio. Bartol in l. 1. colum. vltim.
ff. de iurisdictio. omnium iudic. Decius consi. 483. colum. vlt.
Et inquit Baldus in l. data opera. numero 29 C. de accusatio.
iurisdictionem esse qualitatem quandam à Castro & feudo
separatam, & quid extrinsecum. Et Castrum nil commune
habere cum iurisdictione scripsit Socin. senior in l. 1. in princ.
numero 27. ff. de acquirenda possessio. & in consilio 15. num.
2. & in consilio 95. numero 9. libro 3. Et rursus & tertio præ
7 dicta comprobantur, quod in † actibus significantibus tran-
slationem iuris de vno in aliud, accessorium suo principali
non omnino cohærens, & quod ab eo diuidi potest, non con
tinetur in translatione principalis l. quoties. ff. de contrahen.
emptione l. vltima. ff. de supellect. lega. & l. 2. ff. de fundo in-
structo. Et si ergo concedimus, iurisdictionem esse quid ac-
8 cessorium ad Castrum, attamen non est † accessorium omni-
no cohærens. Non ergo concesso Castro, dicitur concessa iu-
risdictio. Præterea & quarto accedit, quod cum Castrum
quo ad iurisdictionis administrationem subsit ciuitati, agi-
tur de præiudicio ipsius ciuitatis, cuius potestas imminuitur,
& propterea sumenda est stricta interpretatio, sicuti dicimus
9 in rescriptis † quibus iurisdictio ordinarij alteri mandatur,
quæ stricte interpretantur, ob id quod lædunt ordinarij pote
statem & iurisdictionem. Ita glo. & Doct. in cap. 1. de rescr. in
6. & ad rem nostram tradit Curtius iunior in l. imperium. nu.
42. ff. de iurisdict. omnium iudic.

Non obstant nunc rationes & argumenta, quibus contra-
riam opinionem probarunt Roma. in l. 3. in prin. num. 9. ff. de
acq. poss. & in consi. 444. nu. 7.
Et primo motus est Roman. l. 1. §. cum vrbem. ff. de officio
Præfecti vrbi. Verum facile respondetur, ibi concessam fuisse
administrationem vrbis cui iurisdictio ipsa cohærebat. Non
ergo mirum si translata dicitur iurisdictio: cum trãslato vno
10 † toto, censeantur translatæ omnes eius partes, argum. l. qui
vsumfructum. de verb. oblig.
Secundo adductus est Romanus eo argumento quod iu-
risdictio cohæret administrationi, quam quis habet causa &
ratione territorij. l. vlti. C. vbi & apud quem in integr. restitu.
peten. & l. vltim. C. de fundis limitrophis. libro 11. Atqui con-
11 cessa re principali † censentur tributa etiam ea quæ illi co-
hærent. l. creditor. §. vltimo ff. de actio. empti. l. vxorem. §. lega
uerat. de leg. 3. & l. prædijs. ff. de fundo instru. Ergo concesso
Castro dicitur etiam concessa iurisdictio.
Cæterum respondetur ex iam dictis supra, vbi demonstra-
uimus, Castrum sui natura annexam non habere iurisdictio-
nem, atque ita ei non cohærere. Nec iura illa allegata a Ro-
mano probant: cum loquantur illis in casibus, in quibus lex
clare voluit Castro cohærere iurisdictionem. Et in casu no-
stro præsupponimus iurisdictioné non cohęrere huic Castro,
cum subsit ciuitati, & ab eius magistratibus moderetur.
Tertio sic est argumentatus Romanus, hoc verbum Ca-
12 strum, † seu territorium significat vniuersitatem quandam. l.
pupillus. §. territorium. ff. de verborum significatione. Atqui
cum vniuersitate transeunt ea, quæ alioqui in actu singulari
non transirent. l. in modicis. ff. de contrahen. emptio. & l. quæ-
dam. ff. de acquiren. rerum domi. Ergo in concessione Castri
& territorij dicitur contineri etiam iurisdictio.
Verum respondetur, territorij nomen significare, vniuersi-
tatem respectu sui nominis, hoc est quoad prædia, quæ & ip-
sæ terræ dicuntur. d. §. territorium. sed non significat iurisdi-
ctionem, quæ non est ex eadem materia, sed diuersa.
Quarto hanc opinionem (inquit Romanus) probat ratio
illa qua dicimus beneficia principum esse latissime interpre-
tanda. l. vlti. ff. de constitu. princ. l. donationes quas Dinus. C.
de don. inter vir. & vxo. & l. hac saluberrima. C. de præpositis
agent. in rebus. libr. 12. Ergo dicendum est, principem conce-
dere voluisse Castrum, cum ipsa iurisdictione.
13 Respondetur primo, beneficia † principum non late, sed
stricte interpretari, quando tertius læditur. vt declarat post
alios Iason in dicta l. vltima. ff. de constit. princip. sed hic læ-
ditur ciuitas, cui Castrum ipsum subest, & quæ in illo iurisdi
ctionem exercet: Non ergo in concessione Castri contine-
tur iurisdictio.
Secundus est casus, quando princeps concessit simpliciter
14 Castrum, in † quo consueuit exerceri iurisdictio & impe-
rium. Hoc casu præsumitur principem voluisse transferre ip-
sam iurisdictionem & imperium. Ita ex sententia Bartol. in l.
inter eos. ff. de acquiren. rerum domin. scribunt in specie Gas-
par Vallascus & Ioannes Longovallius in l. imperium. ff. de
iurisdict. omn. iud. ille, nume. 51. iste, nume. 204. Iacobinus in
inuestitura feudali. in verbo, De Castro. nume. 4. & apertius
Didacus libro pract. quæstio. c. 1. nu. 10. ver. quod ipse censeo.
& col. pen. ver. tertio constat.
Primo satis manifeste probat. d. l. 1. §. cum vrbem. supra de
offi. Præfec. vrbi. quem supra declaraui.
Secundo vrget ratio, quod concesso principali, censentur
cõcessa omnia accessoria & ei cohęrentia, vt retulimus supra
in secundo argumento Romani, cum autem hic cohæreat iu-
risdictio ipsi Castro, ex quo in eo administratur, & nulli sub-
est ciuitati, dicendum est, ꝙ Castro ipso concesso, pręsumatur
concessa etiam iurisdictio.
Tertio accedit, quod hoc in casu non agitur de alicuius
præiudicio, quàm ipsius principis, & ob id latissima præsumi
debet interpretatio. sicuti tradunt omnes in d. l. vlt. ff. de con-
stitu. princ. & ibi Iason.
Est ergo dicendum ꝙ princeps voluerit concedere etiam
iurisdictionem.
Tertius est casus, quãdo princeps concessit Castrum cum
iurisdictione, an præsumatur voluisse concedere merum im-
perium, hoc est gladij potestatem? Hic casus multum dubi-
tationis habet, quandoquidem tres extant interpretum opi-
niones; Quarum prima fuit eorum, qui affirmarunt, princi-
15 pem voluisse concedere † etiam merum imperium. Ita om-
nium primus scripsit Dynus, quem refert & probat Io. Andr.
in additio. ad Spec. in titu. de iurisdictio. omnium iudicum. in
princip. Ita quoque apertius Oldradus in consilio 252. Bald.
in l. cum multa. C. de bonis quæ liberis. Castren. in consi. 187.
Notandum est, quod ista imperialis. numero 4. lib. 2. Alexan.
in consilio 35. colum. 2. libro 4. Vallascus in l. imperium. nu-
mero 35. de iurisdictio. omnium iudicum. Parisius consil. 8.
numero 5. & in consi. 9. nume. 14. libro 1. Alciat. in cap. quod
sedem. numero 27. vbi testatur communem. de officio ordi-
narij. Modern. Parisien. in commentarijs ad consuet. Parisien.
in titu. 1. § 1. glo. 5. numero 48. & Didacus Couuarr. in libro
pract. quæstio. cap. 1. nume. 10. versi. secundo vbi conceduntur.
Et ij quidem adducti sunt primo textu. l. 1. §. cum vrbem. ff. de
officio præfecti vrbi.
Verum mea quidem opinione non probat, cum ibi iam
merum imperium cohæret ipsi vrbi Romæ, & propterea com
missa vrbis administratione Præfecto, dicitur etiam concessa
gladij potestas, quæ ad ipsam administrationem pertinet. Et
ideo Bart. in l. 1. numero 3. ff. de damno infecto. dixit, esse spe-
ciale in vrbe Roma, cui competebat omnis potestas.
Secundo afferri solet. l. 2. C. de bon. vacan. lib. 10. vbi domo
donata à principe, transeunt omnia adiacentia.
Cæterum facile tollitur argumentatio hæc, cum in casu no
stro merum imperium non cohæreat Castro, vt diximus su-
pra. Et rursus in d. l. 2. continentur adiacentia, quia domus
fuerat concessa his adiectis verbis, cum integro statu: quæ sa-
ne verba desunt in hac facti specie.
Tertio adducitur. l. secunda. C. de fundis limitrophis. libro
10. vbi gloss. sed vere nil ad rem pertinet: Cum loquatur de
solo ipso ædificio Castri, quod ab alio quam a specialiter ele-
16 ctis, possideri non potest in limitibus imperij. Nec ibi † ædi-
ficari potest sine principis licentia, vt not. ibi Bart. & reliqui,
& Brun. in consi. 87. nu. 18.
17 Quarto vrget magis, ꝙ verba concessionis † factæ a princi
pe latissime sunt interpretanda. l. vltima. vbi Iason nume. 25.
& 27. ff. de constit. princip. l. donationes. quas Diuus. C. de do
nario. inter virum & vxorem. & l. hac saluberrima. C. de præ-
posit. agen in rebus. libro 12. Atqui secundum largam signifi
18 cationem huius nominis † iurisdictionis, merum imperium
demonstratur, vt scribunt gloss. & omnes in l. imperium. ff. de
iurisdictione omnium iudicum. & gloss. in §. insiurandum. in
verbo, iurisdictionem. in authen. de defenso. ciuit. Ergo con-
cessa iurisdictione dicitur etiam concessum merum imperiũ.
Verum nec argumentum hoc satis solidum est. Nam bene-
19 ficia † principum late interpretantur, nisi stricta interpreta-
tio à lege approbetur. At lex non approbat, quod in generali
translatione iurisdictionis, transeat merum imperium. l. 1. in
princi. ff. de officio eius. & manifestius in cap. licet. de officio
vicar. in 6. vbi in vicarium generalem, cui concessa est iurisdi-
ctio, non dicitur transire merum imperium. Præterea benefi-
20 cia & concessiones principum non comprehendunt ea † quę
requirunt specificam mentionem. capi. quod translationem.
de officio Legat.
Quinto affertur. l. cognitio. in princip. ff. de officio eius. vbi
in mandato generali iurisdictionis trãsit mixtum imperium.
Ergo idem de mero dicendum est. Sed facile respondetur, lo-
21 qui de illo misto † quod est sui natura concessibile & delega
bile, vt est causa remouendi tutorem suspectum: sicuti pro-
bat. l. 1. §. primo. ff. de suspectis tutorib. Et præterea in dicta
l. cognitio. id concessum dicitur fauore pupillorum, vt ibi
expressum est.
Sexto & vltimo adduci solet argumentum, quod genus
22 † idem operatur quod species. l. si duo. in fine. ff. de administ.
tuto. Atqui princeps in specie potest concedere merum impe
rium. Ergo etiam in generali concessione continetur.
Verum argumentum hoc nihil concludit: enim nos loqua-
mur de voluntate, argumentum vero de potestate. Concedi-
mus quidem principem posse, sed negamus velle sola conces-
sione iurisdictionis transferre merum imperium.
Secunda fuit opinio eorum, qui scripserũt, in generali con-
23 cessione † iurisdictionis non contineri merum imperium.
Ita à fortiori Baldus in cap. quanto. numero quinto. in fine.
de iudicijs. cum dixit quod concessa omni iurisdictione, non
dicitur concessum merum imperium. Idem sensit Angel in l.
imperium. col. 2. ff. de iurisdict. omnium indic. qui postquam
24 dixit, condere legem † esse meri imperij, subiungit, quod
ob id infeudatus de ciuitate, vel Castro cum iurisdictione tan
tum, non possit condere legem. apertius opinionem hanc
probarunt Iason in d. l. imperium. num. 11. & ibidem Longo-
vallius. nume. 197. & Curtius iunior. nume. 41. & idem Curt.
in l. 1 in prin. num. 53. ff. de officio eius Quæ quidem opinio
(omissis auctoritatibus Bal. & Ang. quibus vtitur Iason, cum
probabiles, non autem necessariæ sint:) fulcitur primo text.
l. si in aliquam. §. plenissimam. cum l. sequen. ff. de officio
Proconsul. & Legati. vbi merum imperium includitur in con-
cessione

cessione iurisdictio plenissima. Ergo secus si simpliciter concessa fuit iurisdictio.

Cæterum vna cum Decio in dicta l. imperium. numero 16. respondetur, non esse bonam consequentiam, merum imperium continetur sub iurisdictione plenissime concessa, ergo non continetur sub ea, quæ simpliciter cõcessa est: stat enim simul quod sub vtraque comprehendatur.

Secundò motus est Curtius iunior in dicta l. imperium. numero 41. ea ratione, quod etiam in materia fauorabili si ver-
25 ba † possunt sumi in genere & in specie, debent sumi in specie Bart. in l hoc legatum. de leg. 3. quem sequuti sunt Alex. in l. certi condictio. in princip. numero 3. ff. si certum petatur. & in l. Gallus. §. si eius. numero 3. ff. de liberis & posthum. & Matthes. in notab. 89. Atqui sumendo hic nomen iurisdictionis in specie merum imperium non continetur. Ergo concesso Castro cum iurisdictione, non censetur concessum merum imperium.

Cæterum respondetur vna cum Alciato in cap. quod sedem. numero 27. de officio ordinar. ex declaratione Abb. in
26 c. Rodulphus. nume. 3. de rescriptis. verum † non esse quod etiam in fauorabilibus sumi debeant verba in specie, cum id procedat solum in odiosis.

Tertio argumentatur Alciatus in cap. quod sedem. numer.
27 27. ff. de officio ordin. hoc argumenti genere. Merum † imperium est ex regalibus c. 1. in princip. quæ sint regalia. ibi, pœ-
28 næ & mulctæ compendia. Atqui regalia † non veniunt in sermone generali, sed specialem concessionem requirunt sicuti probat. d. c. 1. ibi, nisi quæ specialiter quibusdam cõceduntur. Ergo merum imperium non continetur sub nomine generali iurisdictionis.

Verum præter responsionem Alciati negantis dict. cap. 1. loqui de omni mero imperio, sed solum de pœnis & mulctis, quod falsum existimo, respondetur inquam, quod quando in
29 concessione fit aliqua mentio † regalium, tunc in sermone generali & illa continentur. Ita declarant Isernia in dict. cap. 1. numero 3. & ibidem Afflictus in fine. Atqui nostro in casu regalium facta est mentio, dum concessa est iurisdictio, quæ est ex regalibus, sicuti probat. dicto c. 1. in fine. ibi, potestas
30 † creandorum magistratuum, quod iurisdictionis est. dicta l. imperium. in fine ff. de iurisdict. omnium iudicum. Ergo sub eo sermone generali continetur etiam merum imperium, quod
31 appellatione † iurisdictionis in genere venit.

Tertia fuit opinio Felini in cap. quod sedem. numero 3. de
32 officio ordinar. qui ita distinguit. Aut † princeps concedit Castrum cum administratione iurisdictionis, & tunc nõ præsumitur concessisse merum imperium. Hoc in casu procedit secunda illa opinio Baldi, Angeli, Iasonis & sequacium. Et hunc casum admittit Alciatus in dicto capitu. quod sedem. numero 30. & dicemus infra in subsequenti casu principali, qui erit ex ordine quartus. Aut (inquit Felinus) princeps donauit Castrum cum iurisdictione, & tunc concessisse dicitur etiam merum imperium. Et hoc in casu locum habet opinio illa prima, Dyni. Oldradi. & aliorum.

Cæterum nec opinio hæc retinenda est, quia Felynus non probat lege, vel ratione secundum illud distinctionis membrum, quod nunc venit in controuersiam. Quartam itaque opinionem aliquando considerabam, vt distinguantur duo
33 casus, sicuti consideraui supra in concessione Castri simpliciter facta. Primus est, quando Princeps concessit Castrum † cum iurisdictione, quod quidem Castrum subest Ciuitati, à quo regitur, & moderatur. Hoc casu præsumitur Principem voluisse concedere solam ipsam iurisdictionem; non autem merum imperium. Et hoc in casu procedit illa secunda opinio Baldi, Iasonis. & aliorum. Nam hic versamur in odiosis, cum agatur de præiudicio Ciuitatis, & ob id verba debent stricte, & in specie intelligi.

Hic tamen casus declaratur primo non habere locum,
34 quando Princeps concessisset Castrum cum omni, † vel tota iurisdictione. Nam tunc concessisse dicitur etiam merum imperium. Ita glo. in clementi. 1. in verbo omnimodam. de foro compet. Iason in d. l imperium. nume. 12. de iurisdi. omnium iudicum. Felynus in d. capitu. quod sedem numero 3. de offic. ordina. Curtius iunior in l. 1. nume. 50. ff. de officio eius. Paris. consilio 9. numero tertio. libro primo. & Didacus in libro pract. quæstio. cap. 1. numero 10. versic primum etenim. reiecta opinione Baldi in d. cap. quanto. num. 7. in fi. de iudic. qui contrarium asseruit.

Declaratur secundo non procedere quando Princeps, concesso Castro cum iurisdictione, sibi aliqua meri imperij reser-
35 uauit: Nam tunc reliqua, † quæ meri imperij sunt censentur concessa. Ita in specie declarat Parisius in consilio 8 num. 7. & in consi. 9. numero 11. libro 1. & fortiori in casu idem scripsit Modernus Parisien. in commentarijs ad consuetud. Parisien. tito. 1. §. 1. glo. 5. nume. 60. Et præter rationes ab eo consideratas, confert regula cap. qui ad agendum. de procurat in 6. vbi
36 in generali † mandato procuratoris, continentur etiam ea, quæ requirunt speciale mandatum, si in eo mandato excepta fuerunt aliqua ex his, quæ speciale mandatum postulant. Et simile admodum est, quod in concessione iurisdictionis, non
37 continentur † regalia, nisi aliqua ex regalibus fuerint reseruata, vt post Alciatum. & alios dicemus infra. Idem respondit Decia in consi. 123. nu. 39. lib. 2.

Declaratur tertio, vt locum non habeat, quando princeps
38 concessit † Castrum cum iurisdictione, & omnibus suis pertinentijs. Nam & tunc dicitur concessum etiam merum imperium. Ita respondit Parisius in consilio nono. numero 16. & numero 20. lib. 1.

Quartus est casus qui est secũdus huius distinctionis, quan
39 do princeps concessit Castrum cum iurisdictione, † & Castrum ipsum a solo principe administratur, ex quo Ciuitati non suberat, & ita agitur solum de damno ipsius principis concedentis. Hoc casu dicitur concessum etiam merum imperium. Nam concessio hæc fauorabilis est, & latissime interpretanda ex quo est beneficium principis. Et hoc in casu procedit prima illa opi. Dyn Oldr. & sequacium.

Quintus est casus, quando Princeps non donauit, vel aliter transtulit Castrum, sed solum concessit iudici & magistratui exercitium iurisdictionis siue in ipso Castro, siue in ciuitate. Hoc casu dubitatio magna est an præsumatur voluisse concedere merum ipsum imperium? Receptior tamen opinio Do-
40 ctorum est, quod † etiam merũ imperium concessisse præsumatur Ita Bald in l. 3. § vlt. ff. de offic. Præfecti vrbi. Abb. in c. quod sedem. numero octauo. de officio ordina. Alex. in l. 1. in princi. numero 66 ff. de officio eius. & in consi. 35. lib. 4. Dec. in l. imperium. nume. 27. de iurisdict. omnium iudicum. idem in cap. licet causam. colum. 1. de probat. Curt. iun. in l. 1. num. 50. & 53. ff. de officio eius & in l. imperium. nume. 42. versicu. postremo. ff. de iurisdict. omnium iudicum. Alciat. in c. quod sedem. num. 30. de officio ordina. & Dida. libro pract. quæst. c. 1. col. vlt. versi. quarto & regulariter. Et hæc quidem sententia sequenda est, etsi ab ea dissenserint Alex. & alij plerique à prædictis relati.

Sextus est casus, quando agitur de regalibus. Tunc enim
41 † concesso Castro cum iurisdictione, in ea concessione non comprehenduntur mere regalia. Cum necessaria sit specifica regalium nominatio, vt concessa dicãtur. Ita scribunt Gaspar Vallascus in l. imperium. nume. 50. ff. de iurisdict. om. iudic. & ibidem Iacobinus à S. Georgio. numero 14. Calcan. in consi. 102. colum. 1. Alciatus in cap. quod sedem. nume. 28. & nume. 29. de officio ordina. & Dida. in cap. 1. numero 10. *Moderni* Parisienses in commentarijs ad consuetud. Parisien. in titu. 1. §. 1. glo. 5. nume. 55. & 56. Idem decidit Boerius in quæst. 50. nume. 12. qui ob id ait, in hunc vasallum non transire facultatem condendi leges, creandi magistratus, cudendi monetam, & alia regalia commemorata in cap. 1. quæ sint regalia. Sic dicimus in concessione generali non contineri regalia, vt late decidit Rota Rom. in decis. 34 & 35. parte prima, decisionum
42 diuersorũ noue impressarum. Hęc enim adeo inhærent † personæ principis, vt euelli ab ea vix possint, vt scribit Boerius in d. quæstio. 50. nume. 13. qui subiungit, non sufficere concessionem generalem, sed requiri omnino specificam cum certa scientia, & Modero. Parisien. præcitato in loco. vbi nume. 60. declarat, nisi in concessione aliqua ex regalibus reseruasset. qua de re supra attigi. Idem est quando concurrunt aliæ coniecturæ, vt declarat Rota in d. decis. 34. & in decis. 35. vbi multæ coniecturæ referuntur.

Septimus est casus, quando priuatus aliquis, vt puta vasal-
43 lus vendit Castrum, † an præsumatur etiam iurisdictionem vendidisse. Bart. in l. inter eos. ff. de acqui. rerum domi. distinguit tres alios casus.

Quorum primus est, quando iurisdictio cohæret personæ. Hoc casu iurisdictio non transit in emptorem: atque ita non censetur vendita. Ita scripsit præcitato in loco Bartol. quem secuti sunt Roma. in l. 3. in prin. nu. 9. de acqui. poss. Barb. in c. Rodulphus. nu. 82. de rescrip.

44 Et huius sententiæ ea est ratio, quia iura † personalia cohęrent (vt dici solet) ossibus ipsius personæ, & ob id non possunt in alium transferri. l. vt pomum. ff. de seruitu l. pater. ff. de seruitu. lega. & l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebell. Et confert quod docuit Baldus in l. a procuratore. C. manda. cum dixit, quod si vasallus vendit fundum in quo solebat habere domum, in qua habitabant exactores sui ad colligendũ pedagium, vel fundum,

in

in quo erant erectæ ſurcæ ad ſuſpendendum delinquentes,eo
fundo vendito, non continet iuriſdictio ſeu facultas illa exi-
gendi pedagium & merum illud imperium, cum illa non fun
do ſed perſonæ adhæreant. Hic caſus non habet locum,quan
45 do quantitas ipſius † pretij ſignificaret venditorem hunc vo
luiſſe vendere etiam iuriſdictionem. Ita declarat Barbat. in
dicto cap. Rodulphus. numero 38. verſicu. poſſet etiam. &c.
& infra repetam.
46 Quando vero iuriſdictio † cohæret loco, & ita ſecundus
eſt caſus ſecundum Bartolum,tunc ſub venditione Caſtri con
tinetur etiam iuriſdictio. Ita Bart.in d.l.inter eos. Et illum ſe-
cuti ſunt Barba.in d.cap.Rodulphus.numero 82.Vallaſcus in
l.imperium.numero 55. ff.de iuriſdictione omnium iudicum.
congeſti à Didaco libro pract.quæſt.capit.1.numero 10.dum
relata hac Bartoli traditione,propoſuit concluſionem, quod
conceſſo Caſtro,cenſetur conceſſa iuriſdictio ei cohærens &
loquitur abſolute Didacus, ſiue facta ſit conceſsio à princi-
pe, ſiue à priuato. Et his accedit Romanus in l.3.in princ.nu.
9.verſi.ſecundo caſu.de acquit.poſſ. Et ſententiam hanc egre
gie ſatis probat.l.teſtator.§.1.de leg.1.
47 Non habet locum hic caſus, quando quantitas † pretij ar-
gueret contrahentes non ſenſiſſe de ipſa iuriſdictione. Ita col-
ligo ex Barba.in dicto capitu Rodulphus. numero 83. de re-
ſcriptis. Et conferunt quæ ſcripſi ſupra in præſumptione 73.
dum explanaui,quæ præſumantur comprehenſa in emptione,
ex quantitate pretij.
Eſt etiam tertius caſus huius ſeptimi, quando vere ſumus
48 in dubio. Hoc ſanè caſu præſumitur † iuriſdictionem cohæ-
rere Caſtro, & ob id ſub ipſa Caſtri venditione cõtinetur. Ita
Barto.in dicta l.inter eos. Et idem docuit Roma.præcitato in
loco, ſcripſerunt alij congeſti à Boerio. quæſtione quinqua-
geſima, nume. 11.
Quæ de Caſtro hactenus ſcripſimus locum habẽt etiam in
conceſsione Curiæ, cum Curiæ nomen ſit pariter vniuerſale
comprehendens iuriſdictionem. Ita Aretinus in conſi.15.col.
1.verſicu.circa quod.Socin.ſen.in conſilio 86.numero quinto
libro primo. Curtius iunior conſilio 158.numero vigeſimo-
octauo. Paſethus in conſilio 14. numero 1. & Cephalus in
conſi.418.nu.22.& 38.lib.3.

P R AE S V M P. XCVIII.

Caſtro recognito in feudum à Principe, an præſumatur etiam recognita iuriſdictio, & imperium ſeu territorium.

S V M M A R I V M.

1 *Caſtrum recognoſcens in feudum a principe, iuriſdictionem imperium & territorium non præſumitur recognouiſſe.*
Niſi id ex recognitionis verbis colligi poſſit.nu.2.

Onnenit maximè, vt nunc explicemus, quando
quis ſcienter recognoſcit Caſtrum a Principe in
feudum, an præſumatur etiam recognouiſſe iuriſ-
dictionem, imperium & territorium ? Oldradus
in conſ. 121. nu.6. reſpondit multis rationibus & argumen-
1 tis,non præſumi † recognouiſſe iuriſdictionem,imperium,&
territorium. Quam quidem ſententiam ſecuti ſunt Alberi.in
l.Imperium. colum.15. ff. de iuriſdict.omnium iudic. & in l.
vlt.colum.vlt.C.eo.Bald.& Alua.in c.1.de Capita.qui curiam
vendi.Iacobin.in inueſtitura feudali in verbo,De Caſtro ru-
bei mouris.num.6. & in verbo, Dictique vaſalli promiſerunt.
nu.2.Modern.Pariſien.in commentarijs ad conſuet.Pariſien.
tit.primo.§.primo. gloſſ.5. num. ſexageſimoprimo. Boerius
in q.50.num.vndecimo. & Dionyſius Pontanus in commen-
tarijs ad conſuetudines Bleſenſes. titulo quinto. artic. ſexa-
geſimoquinto. §. 10. columna tertia. & 4. Et motus eſt Ol-
dradus multis argumentis, quorum aliqua commemoraui
ſuperiore præſumptione in primo caſu; & alia adiungit Ia-
cobinus, quem ſupra retuli.
Declaratur prædicta traditio,vt locum non habeat,quan-
2 do † ex aliquibus recognitionis verbis colligi poteſt vaſal-
lum hunc voluiſſe recognoſcere etiam iuriſdictionem, im-
perium & territorium: vt puta ſi dixit, recognoſcere pleno
ſtatu, vel cum omni iure. Ita Iacobinus & Modern. Pariſien.
in locis ſuprà allegatis.

P R AE S V M P. XCIX.

Feudo Caſtri, vel Oppidi conceſſo, vel recognito, an & quando pertinentiæ conceſſæ & recognitæ præſumantur: & quæ ex pertinentijs eſſe dicantur.

S V M M A R I V M.

1 *Feudo caſtri, vel oppidi conceſſo, præſumi conceſſas pertinentias. Et de quibus id pertinentijs non habeat locum.num.6.*
2 *Caſtro vel oppido vendito, præſumi venditas eorum pertinentias.*
3 *Venditio cuiuſlibet rei complectitur ſua pertinentia.*
4 *Conceſsiones Principum, pertinentias continere.*
5 *Adiecta alteri rei loco adiectionis cedunt.*
7 *Pertinentiæ feudi vel caſtri, aliæ proximæ, aliæ remotæ.*
8 *Pertinentiæ feudi proximæ quæ ſint. & num.9.*
10 *Pertinentiæ remotæ quæ ſint.*

Diſſeramus nunc, quando Princeps & dominus con-
cedit Caſtrum, vel oppidum in feudum, vel em-
phyteuſim, an præſumatur conceſsiſſe etiam eo-
1 rum pertinentias? Et præſumi dominum † con-
ceſsiſſe, vel vaſallum a domino recognouiſſe manifeſte ſcri-
pſit Modern.Pariſienſis in commentarijs ad conſuetud.Pari-
ſien. titu.1. §. gloſſ. 5. numero 14. & idem ſenſit Oldradus in
2 conſi.252. numero 8. Ita dicimus, quod vendito † caſtro, vel
oppido, præſumuntur venditæ etiam eorum pertinentiæ.
Bartolus in l.inter eos.ff.de acquiren. rerum domin. Alex. in
l.3. in prin.nume.23.ff.de acqui.poſſ. Copioſè Auto. Corſet.
in ſingu.in verbo,princeps,incipit.Si princeps.Boer.in quæſt.
50. numero 11. Neuiz.in conſi.7.nume.1.& Alciat.in reſpon.
481.nume.4. & 5. Aluarus in tract. de iure emphyteot. quæſt.
vlt.numero 3.Iate Surdus in conſi.135.nume.65.lib.1. & Mel-
chior Palaez.in tracta.de maioratu. parte 4.quæſt.20.colum.
3 prima. Imo † in venditione cuiuſlibet rei contineri alia ad ea
pertinentia probant. l. fiſtulas. in prin. & l. qui fundum. §. 1.
ff.de contrahen.emptio.l ſi venditor. in fin. & l.Iulianus. cum
multis ſequentibus. ff. de actio.empti. Et in conceſsionibus
4 † principum contineri pertinentias probat. l. ſi quando. la 1.
C.de bonis vacant.libro 10. ibi. continebitur cum adiacen-
tibus & omni iure ſuo. Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia
5 quæcumque alteri rei adiecta † ſunt, loco adiectionis cedere
dicuntur. l.in rem. §. ſi quis. & §.quæcunque. ff. de rei vendi.
& l. ſed & ſi ex meis. §.Proculus. ff. de acquir.rerum dom
Declarat traditionem hanc Modernus Pariſienſis præcita-
to in loco. numero 15.vt locum non habeat † in his pertinen-
6 tijs, quæ accedunt feudo, non vt feudo, nec in eadem quali-
tate eiuſdem feudi, ſed vniuntur, vt feudo patrimoniali ex
deſtinatione patriſfamil. non autem ex conceſsione & inue-
ſtitura feudali; puta ſi vaſallus habens feudum conſiſtens in
domo & centum iugeris terræ arabilis: & quia carebat vi-
neis, pratis & horto, emit iugerum vineæ, hortum, & quæ-
dam iugera prati, iuxta domum ſuam, & vniuit dicto fun-
do forte ſub eadem clauſura, redditibus & rationibus confu-
ſis, ſub denominatione vnius & eiuſdem fundi, ex quo patet
vnum & eundem fundum ex pluribus partibus eſſe factum,
iuxta l. prædijs.§. Titio.ff. de lega.ſecundo. & reſpondit Ale-
xander in conſilio centeſimo ſeptuageſimoprimo, lib.5.
Hoc ſanè caſu recognito feudo à domino, non cenſentur
prædia ſic adiecta recognita: cùm non ſint ex pertinentijs o-
riginarijs ipſius feudi. Et hoc quidem niſi is vaſallus ſcienter
voluerit etiam prædia hæc recognoſcere ab ipſo domino, at-
que ita voluit eſſe feudalia, vt reliqua iam ab ipſo domino
habita; ſicuti explicat prædictus Modern.Pariſienſ.præcitato
in loco.num.20.& 21.
7 Cæterùm ſolet dubitari quæ dicantur pertinentię † Caſtri &
feudi?
Et dicendum eſt, quod pertinentiæ aliquæ ſunt proximæ:
8 aliquæ verò remotæ. Proximæ ſunt illæ, † ſine quibus res
principalis, vix ſtare poteſt: quemadmodum arma bellica,
tormenta, annona, & his ſimilia exiſtentia in Caſtro, oppido,
& ciuitate. Ita Oldra.in conſilio 163. Baldus in cap.1.§.ſi de
manſo. numero quarto. ſi de inueſtitura fuerit controuerſia.
& ibidem Afflictus. numero tertio. & Præpoſ. Aucha. & Barb.
in capitu.cum dilecti. de donat. Iaſon in l.vltima. numero 3.
& numero quinto. ff.de conſtitu.princip. & Præpoſit. Anchar.
& Barb.in c.cum dilecti.de don. Iaſ.in l.vlt.nu.3.& nu.5. ff.de
conſti.prin.& in prælud.feud.col.8.ver.& per hoc ꝙ feudum.

Dec.

Decius in conf. 516. num. 26. Catelianus Cotta in memora. in verbo, Castro mihi concesso. Tiraquellus in Tracta. de retractu consang. §. 1 gl. 7. num. 96. & idem respondit Doctissimus Pancirolus in consi. 1. num. 91. lib. 1. sunt etiam ex pertinentijs proximis † meliotamenta oppidorum, & Castrorũ, quæ effecta sunt vnum corpus cum ipsis oppidis & Castris. sicuti manifestè, & ad sensum patet. Remotæ pertinentiæ sunt,
10 † quæ ita habitæ sunt: etsi sine eis res principalia stare potest: sicuti molendina, valles seu pascua, esse dicuntur de pertinentiis oppidi, & Castri. Ita Calcaneus in consi. 90. num. 6. Barbat. in capitul. Rodulphus. nume. 73. de rescript. Decius in dicto consilio 516. nu. 24. Parisius in consi. 27. num. 14. lib. 1. Alciat. in respon. 481. num. 9. & Modernus Parisien. in commentarijs ad consuetud. Parisien. tit. 1. §. 1. glo. 5. num. 47. Sic etiam nemora esse de pertinentijs oppidi, vel Castri respondit Socinus iunior in consilio 106. numer. 4. lib. 2. & idem sensit Socin. sen. in consilio 47. col. 3. versic. postremò posset. lib. 1. sic etiam sensit Alex. in cons. 14. num. 5. lib. 7. qui tamen dixit. nemora quorum expressa mentio facta est, non contineri sub nomine pertinentiarom generali: & Palaez in dict. tract. de maioratu. parte 4. q. 20. col. 1. & col. 2. in fin. Immo & prędia adiacentia oppido, & Castro, quando pro pertinentijs habita sunt, de pertinentiis esse dicuntur: sicuti responderunt Curtius iunioe in consi. 41. nume. 3. Craue. in consi. 54. num. 9. & Natta in consi. 505. numer. 23. & in consi. 506. num. 26. & de eadem facti specie interrogati, idem responderunt Cæphalus in consilio 3. num. 42. lib. 1. & Rolandus in sonsilio decimo. num. 35. lib. 3. sunt etiam de pertinentijs Castri, & oppidi, ceditus, census, vt taxæ Salis, & equorum, & similia; sicuti scripserunt Cęphalus & Rolan. præcitatis in locis, & manifestè Alciatus in respo. 493. numet. 2. Idem dicendum est dę prædijs, quæ Castro & oppido circumiacēt; si ab ipso Principe, & domino concedente possidebantur. Nam & hæc censentur esse de pertinentijs Castri, & oppidi: Et idem quando à nemine possidebantur. Ita multorum auctoritate respondi in consi 360. num. vigesimoquinto, & dicemus in subsequenti præsumptione.

PRÆSVMP. C.

Castro, oppido, & ciuitati prædia ad iacentia, an & quando præsumantur esse principis, & domini ipsius Castri, oppidi & ciuitatis.

SVMMARIVM.

1 *Prædia castro adiacentia, præsumuntur esse sub iurisdictione Domini castri.*
2 *Prædia adiacentia castro, quoad proprietatem cuius præsumantur num. 3. & 4.*
5 *Possessor in dubio præsumitur dominus.*
6 *Territorium existens intra fines feudi. feudale non præsumi, si possideatur à priuato.*
7 *Castri, oppidi aut ciuitatis dominus, non præsumitur rerum particularium dominus, si ab alijs possidentur aut de eorum dominio constat.*
Quomodo autem de possessione eorum constet, num. 8.
9 *Prædia castro adiacentia præsumuntur domini castri, si nec de dominio vel possessione alterius constet.*
10 *Castrum eius præsumi, cuius est regnum.*
11 *Castri intra fines repertum, præsumitur iure dominij ad dominum castri spectare.*
12 *Dominia rerum à quo distincta fuerint. & num. 14.*
13 *Fines, possessionem, & dominium demonstrant.*
15 *Diuisio terræ à quibus facta fuerit.*
16 *Dominia rerum iure gentium distincta fuisse.*
17 *Castri dominus, dicitur habere dominium vniuersitatis agrorum in territorio existentium.*
Idque procedit etsi non possideat, sed annuam pensionem ratione dominij recipiat, num. 18.

Disputatio est frequens, & vtilis, an & quando Castro, oppido & ciuitati prædia adiacentia seu in eorum finibus sita, & existentia. præsumantur esse domini ipsius. Castri, oppidi & Ciuitatis? Qua in re duo capita distinguo vnà cum nostris.

Primum est caput, quando est contentio de iurisdictione, an scilicet prædicta prædia sine sub iurisdictione, & potestate ipsius domini Castri, vt de illis, si contigerit contentio, possit ius dicere. Hoc in casu recepta est Doctorom senten-
1 tia: præsumi prędia hæc esse † sub iurisdictione domini ipsius Castri, oppidi, vel ciuitatis. Ita Oldra. in consilio 176. in fine. Specul. in titul. de feudis. §. quoniam. quæstion. 14. Ancha. Imola & Abb. in capi. nimis. de iure iura. idem Abbas in cap. si diligenti. in secundo notab. de præscript. & ibidem Henricus Boic. col. 1. Guido Papæ in singul. 661. Socin. sen. in l. prima. numero 25. ff. de acquir. posses. in consilio octuagesimo sexto, numero sexto, & in consi. 127. numero quinto, versicul. aliquando & tertio. lib. 1. Isernia in commentarijs ad constitutiones Regni. incipit. ab officiis nostris. Afflictus in decisio. 267. numero quarto. Cassaneus in consilio decimo octauo, numero ... Boueeius in sing. in verbo, præsumptio. versi. decimooctauo. Iacobinus in inuestitura feudali. in verbo. Dictique vasalli promiserunt. il 2. numero sexto. Curtius iunior in consilio 158. numero 24. & 25 & in cons. 184. numer. 8. Antonius Gabriel in libro primo conclusionum in tit. de præsump. conclus. 9. num. 1. Et illis accedunt Ruin. in cons. 22. nu. 7. libro 1. & in cons. 13. nume. 8. libro 4. Paris cons. 15 num. 9. libro 1. Soci. iun. in cons. 65. nume 68. lib. 1. Craue. in cons. 54. num. 9. & in responso pro Genero. num. 430. & egregie Dida. in cap. peccatum. parte 2. § 9. num. 8. de regu. iur. in 6. & secutus sum in cons. 395. nu. 24. & cons. 498. nu. 40.

Et licet Gabriel in d. conclus. 9. nume. 1. vers. contrariam. refert ab hac opinione dissentire Guido Papæ in cons. 213. in fin. Henric. Boic in cap. si diligenti. num. 4. de præscrip. Cardi. Zabarellam in cap. nimis. de iureiur. & Paris. in cons. 16. num. 18. lib. 4. attamen si recte illorum traditiones perpendantur, non repugnant illi receptæ sententiæ.

Secundum est caput huius disputationis, quando est con-
2 tentio de dominio seu proprietate ipsorum † prædiorum, quæ sunt intra fines Castri, oppidi, & Ciuitatis. Hoc in capite distinguo aliquot casus.

3 Primus est, quando apparet aliquem esse † dominum illius prædij. Hoc casu res est clara, quod dominus Castri non præsumitur dominus illius prædij: quia in claris non est opus coniecturis. l. ille aut ille. §. cum in verbis. de leg. 3.

Secundus est casus, quando prædia intra fines Castri exi-
4 stentia, ab alio quàm a Castri domino † possidentur. Hoc etiam in casu, prædia non præsumuntur esse domini Castri:
5 sed ipsius possessoris. Cum in dubio † possessor præsumatur dominus. l. cum res. C. de proba. & l. ob maritorum. C. ne vxor pro marito. & vtroque in loco Docto. & disseremus infra lib. 6. in præsumpt. 38 Hunc casum in specie affirmarunt Areti. in l. 1. in prin. num. 7. ff. de acqui. poss. & in cons. 15. col. 1. & manifeste Soci. sen. num. 22. vers. aliquando. & tertio. Et clarius idem Socinus in consilio 127. num. 4. & num. 5. ver. quarto & vltimo. lib. 1. idem sensit Henricus Boic in cap. si diligenti nu. 3. in fi. de præsctip. Ruinus in cons. 13. nume. 8. lib. 4. Idem sensit Gozadin. in cons. 50. numero 27. in fin. sic quoque decidit
6 Afflictus in decis. 267. nume. 4. quod territorium † existens intra fines feudi, non præsumitur feudale atque ita sub domino directo, si à priuato possidetur. sic & Craue. in consi. 293. nu. 6. Rolan. in cons. 46. num. 67. lib. 3. Cephalus in cons. 205. num. 2. & 3. lib. 2. & Puteus in decis. 323. nu. 3. lib. 2. Ita etiam intelli-
7 gendi sunt Doctores, dum dicunt, quod dominus Castri, † oppidi, vel Ciuitatis non præsumitur dominus rerum particularium, loquuntur illi, quando ipsi particulares possident vel de eorum dominio constat. Ita sane intelligendi sunt Oldra. in cons. 176. in fine. Abbas in cap. si diligenti. in 2. notabi. de præscriptio. Castren. in cons. 179. In causa quam Magnificus. numero 5. libro primo. Aretinus in cons. 15. numero 2. & 3.
8 qui dixit, de possessione † constare quando apparet prædia fuisse colta à particularibus. Corneus in cons. 247. in fine. lib. 2. Bertrandus in cons. 15. colum prima. libr. 2. Curtius iunior in cons. 158. numero 24. & Alij congesti ab Antonio Gabriele in d. cōcl. 9. nu. 4. a Bursat. in cōs. 46. nu. 2. lib. 1. & a Mascar. in concl. 871. nu. 7. & a Nata in cons. 520. nu. 6. lib. 3.

His intelligimus male agere Principes illos, qui prædia Ciuitatũ, & oppidorum, quæ cōmunalia appellant, sibi vendicant, & suæ Cameræ appropriare contendunt. Cum enim prædia illa ab hominum vniuersitate possideantur, iuxta. l. in tantũ. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuis. ex quo in nemorib. ligna incidere, & in pascuis depascere consueuerint, propria vniuersitatis, non autem Principis esse præsumuntur.

Tertius est casus, quando non apparet aliquē esse dñm prædio-
9 rum, nec ea possidere, vel occupare. Hoc casu prædia illa † præsumuntur esse dñi Castri, & oppidi. Ita Cast. in d. l. 1. in princ. nu. 7. ff. de acq poss. quem sic intellexit, & declarauit Soci. sen. ibid. nu. 22. vers. aliqñ & tertio. & in cons. 86. nu. 6. & in cons. 127. nu. 5. ver. aliqñ & secondo. lib. 1. Ruin. in cons. 22. num. 7. ver.

vers.& per hæc manifestè in conf.56.nu.7.& in cōf.40.nu. 14.
lib.1.& in conf.13 nu 8 lib.4.Dec in conf.517.nu 9.Curt.iun.
in conf 41.nu.9.Parif.in conf.15.nu.9.lib.1 Soci iun in confi.
160.nu.13.lib.2.Alciat.in resp.175.nu. 1. Natta in conf. 460.
nu.10.Antonius Gabriel in d.conf 9.nu 11.& Craue. in conf.
54.nu.9.& in conf.293.num.5. in fin. & idem in responso pro
Genero.nu.430.vers sextus casus.Et hos secutus sum in conf.
395 nu.23.lib.4.& Surdus conf.151.nu.4.lib. 2. qui de eadem
facti specie vna mecum respondit. Et simile scripsit Alciat.de
præsumptionib.reg.2.præsum.20.nu.5.vers est verum.Castrū
10 † præsumi esse eius, cuius est regnum. Et huc facit quod do-
cuit Bald.in rub.C de contrah.emptio.quæst. 21. Cum dixit,
11 quidquid reperitur intra fines † Castri,& loci,præsumitur iu
re dominij pertinere domino illius loci. Et Baldum secuti
sunt post alios Brunus in conf.34.nu.5.& Socy. Iun. in confi.
139.num.1.in fin.lib. 3.

Ea ratione prima motus est Socynus sen.in d.l.1. nu. 22. de
12 acquir possessio.quòd à domino † rerum publicarum distin-
cta fuerunt rerum dominia.l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iure, &
13 termini seu fines appositi. Et ideò † fines demonstrant pos-
sessionem,& dominium.l.1.ff finium regund. Cùm ergo non
apparet cui assignata fuerint prędicta prædia,remanēt apud
dominum.Hæc consideratio recipienda non est;Cū non con-
stet dominum Castri suisse ab initio etiam dominum præ-
diorum,& illa subditis suis diuisisse,& concessisse. Sed verius
14 est ab initio iure † naturali,& gentium primæuo omnia fuis-
se communia.§.singulorum.in institu.de rerum diuisio. Cum
dixit Iustinia.homines nācisci dominium iure naturali,quod
cum ipso genere humano natura ꝓdidit. Deinde inter se ho-
mines diuidere cæperunt orbem terrarum.Diuus Augustinus
in libro sexto,de ciuitate Dei.c.3.scriptum reliquit, tempore
quo natus est Phalec filius Heber,qui erat abnepos Sem, vnus
ex filijs Noe,factas fuisse terrę diuisiones. Vel (vt alijs placet)
15 facta fuit † diuisio à filijs Noe,hoc est,Sem, Cam, Iaphet. Ita
Iacobus Philippus Bergomēsis in annalibus,quem ex nostris
refert Vaconius in lib.1.declarationum iuris.c.21. num.5. Et
ideo iurecon.in l.ex hoc iure ff.de iust.& iure,rectè scripsit, iu
16 re gentium † distincta fuisse rerum dominia & agris positos
fuisse terminos. Diuisio itaque rerum non ab vno principe
hominum,sed ab ipsismet hominibus inter se facta est.

Secundo motus est Socinus eo argumēto,& ratione, quod
prædia sunt domini Castri & vniuersitatis, aut particulariū
personarum, vt inquit Baldus in cap. cum Bertholdus. de re
iud.& in cap.1.§.si quis.Quibus modis feudum amitt. Atqui
hic non apparet hæc prædia inculta esse priuatorum sicque
particulariū. Ergo præsumuntur esse domini Castri,ob id qđ
ab initio dominium in vniuersum erat eius proprium. Nam
17 dominus Castri † dicitur habere dominium territorij, cum
eius finibus, atque ita dominium vniuersitatis agrorum exi-
stentium in territorio. cap.cum Bertholdus. de re iud Et pro-
pterea (inquit Socinus) fundata est intentio habentis domi-
nium totius territorij. & vniuersitatis agrorū. Qui ergo vult
excludere ipsum dominum, debet probare proprium domi-
nium,vel possessionem illius prædij, quod vult ab vniuersi-
tate excipere atque excludere. l. æde sacra.§. 1. ff. de contrah.
emptio Diluitur atque confutatur hæc ratio, vt & præcedens
cum iure non probetur dominum Castri, oppidi, & ciuitatis
habere dominium in vniuersum agrorum in vniuersitate exi-
stentium. Habet enim solum, quantum & ipse occupasse re-
peritur. Est quidem dominus quo ad iurisdictionem,& po-
testatem ius dicendi,non autem quo ad prædia,nisi appareat
ab eo possessa. Esset tamen difficile in iudicijs recedere ab
opinione Castrensis, Socini, & sequacium, quæ communis
est: Et si dissentiat Ripa in d.l.1.num. 16. & cogitandum reli-
querit Socinus iunior ibidem nume. 135. qui contra ipsum
Socin.sen.inclinauit.

Extenditur casus vt locum habeat etiam quando domi-
18 nus Castri † non possidet,sed tamen annua pensio ei præsta-
tur ratione dominij.Ita Specul.in tit.de locato §.nūc aliqua.
q 86 & Gabriel in d.conclus.9. num. 12. & apertius Alciatus
in resp.175.nume.1. qui num.2.subiungit, idem esse quando
particulares ipsi possessores recognouerūt dominum Castri,
oppidi, & ciuitatis.

Subiungit etiam Gabriel in d.conclus 9 nu. 13. ex senten-
Cassanei in commentarijs ad consuetud Burgundiæ quod si
subditi omnes, vno, duobus vel tribus exceptis recognoscūt
ipsum dominum Castri, quod quò ad illum vnum, duos, vel
tres, dominus habet intentionem fundatam, quod scilicet,
& dominium prædiorum ab eis possessorum, sit ipsius domi-
ni Castri.

PRAESVMP. CI.

Feudalia an & quando præsumantur, prædia sita in territorio oppidi, vel Castri feudalis.

SVMMARIVM.

1 *Prædia sita in feudo, an & ipsa feudalia sint, inter quos disceptatio sit, videndum est.*
2 *Castro in feudum simpliciter concesso, absque prædijs vel pertinentijs, præsumuntur & ipsa domino in feudum recepta si alio titulo possidere vasallus non reperiatur.*
3 *Castrum in feudum obtineas, si prædia alio titulo possidere demonstret pr. sumptionemque pro domino est, conuellit.*
4 *Castro generaliter in feudum concesso cum pertinentijs, prædia ab alijs non possessa feudalia præsumuntur.*
5 *Pertinentiarum verbo in venditione Castri, solum iurisdictionem, & Castro cohærentia, non autem prædia intelligi.*
6 *Castro limitate cum iuribus, prædijs, vineis, nemoribus, &c. concesso, vasallo possessore aliquod ex illis esse ad castrum pertinere negante domino probatio incumbit.*
Et quid si de pertinentijs esse, vasallus asserat. nu.8.
7 *Relatiuum, Quæ, sui natura restrictiuum est.*
9 *Prædia omnia eiusdem iuris, non diuersi censentur.*
10 *Possessor titulo præambulo possidere præsumitur.*
11 *Feudali existente bonorum parte maiori, idem de reliqua præsumitur.*
12 *Castro cum prædijs specificè concesso, & recognito, illa feudalia præsumuntur quæ specificè dinumerata sunt.*
13 *Castri concessio, & recognitio generalis, nullam facit præsumptionem aduersus tertium.*
14 *Inuestituram, & locationem non probare ius feudi, in tertij præiudicium.*
15 *Castri concessione limitatè facta, feudale non præsumitur prædium aliquod contra tertium.*
16 *Emphyteuticum esse fundum confessus, suo nocet successori etiam singulari.*
17 *Castri concessio speciatim prædia vasallo concessa enumerans, non tamen præiudicat tertio.*
18 *Prædium an de pertinentijs castri sit vel non, orta disputatio ne inter conuasallos, vel eorum successores, quomodo lis dirimenda.*

Onuenit huic loco, vt explicemus, an & quando
prædia sita in territorio oppidi, vel Castri feuda-
lis,& ipsa feudalia esse præsumantur? Hac in re
longam, & minus perfectam distinctionem mul-
tum casuum fecit eruditissimus Crauetta in responso pro
genero. à nume. 426. vsque ad 432. Distinguo ego primum
tria capita.

Primum est, qñ de prædijs sitis in territorio feudalis Castri
1 disputatio, † & contentio est inter dominum,& vasallum.

Secundum est caput, quando de his prædijs cōtentio ver-
satur inter dominum aut vasallum, aduersus tertium.

Tertium caput est, quādo de his prædijs disputatur atque
ꝯtenditur inter ipsos solos vasallos, vel vasallorū successores.

Quod attinet ad primum caput, distinguendi sunt aliquot
casus facilioris explanationis gratia, quamquàm vna sit om-
nium communis ratio atque determinatio.

Primus est, quando dominus ipse in sua inuestitura,& con-
cessione, concessit vasallo ita acceptanti & recognoscenti
2 Castrum vel oppidum simpliciter, nulla † facta mētione præ-
diorum, vel pertinentiarum, sed simpliciter (vt dixi) locutus
est, vt puta. si dixit, concedo tibi Castrum Carbonariæ. Hoc
sanè in casu, si vasallus reperiat possidere aliqua prædia sub
territorio illius Castri, quæ constat non fuisse ab aliquo pos-
sessa tempore illius concessionis, & hic Castri possessor non
ostendat, se alio titulo quam eo quo possidet Castrum, pos-
sidere, præsumptio est, quod illa prædia habuerit à domino
Castri, & quod eodem titulo quo & Castrū ipsum possideat.
Ita in specie docuit Baldus in cap.1.nu.10. vers in quæstione
Dom Oldradi de Capita qui curiam vend. dum ita declarat
responsum Oldradi in cons 121. Et Baldum secutus est Rui-
nus in cons 25.num 7. & in cons.40.num 14. lib.1. Et ratio
est manifesta, quia intentio ipsius domini Castri est de iure
fundata, quod scilicet prędia sita in territorio Castri sint sua,
si à priuatis possessa non reperiantur, eo tempore concessio-
nis, vt docuit Castren. in l.prima in princ ff de acquir. poss.
quem ibi recenset & sequitur Socin senior num.22. vers. ali-
quando & tertiò. & dicemus in sequenti præsumptione in
tertio casu secundi capitis.

Quocirca. qui à domino Caſtrum obtinet, probare debet
3 ſe alio titulo poſsidere † prædia, quam eo, quo poſsidet Ca-
ſtrum. & id probatũ ſufficit ad cõuellendam eã præſumptio-
nem quæ eſt pro ipſo domino, quia inſurgit hæc præſumptio
magis vehemens, quod hic qui nũc poſsidet, poſſederit & an-
tea, vel per ſe, vel per ſuos anteceſſores eodem iure ſuo, prędia
ipſa. Eadem ratione idem à fortiori dicendum eſt, quando
conceſsio eſt facta generaliter his verbis, concedo Caſtrum
cum ſuis pertinentijs. Nam & tunc prædia non poſſeſſa à pri-
uatis, cenſentur ſub hac conceſsione cõprehenſa atq; ita feu-
4 dalia † præſumuntur. Ita in ſpecie reſpondit Crau. in reſpon-
ſo pro Genero, num. 430. verſ. ſextus caſus. ex ſententia Soci.
ſen. Ruini, Decij, & Nartæ quos ſupra retuli. Et poſt Pariſ. in
conſ. 27 nu 14. lib. 1 & Curt iun. in conſ. 41. num. 3 & in conſ.
140 nu 10. & in conſ. 184. nu 4. & Albam in conſ. 64 num. 70.
Nam manifeſte conſtat de voluntate domini concedentis, &
eadem eſt ratio ꝙ præſumantur hæc prædia ipſius domini, ſi
à nullo poſsidebantur vt diximus ſupra.

Et cum non conſtet vaſallum ipſum poſsidere hæc prædia
alio titulo, præſumitur ꝙ poſsideat ex eodem titulo antece-
denti, quo poſsidet & Caſtrum, iuxta l. quædam mulier. ff. de
rei vend. & l 2. C. de acq. poſſ.

Nec hic obſtat quod ſcribunt Docto. in l. 3. in princ. ff. de
acquit. poſſ. vbi Imola ad finẽ. Alex. nu 23. Areti. col. 4. & alij
multi cum dicunt vendito vel conceſſo Caſtro cum pertinen-
5 tijs, ſub verbo pertinentiarum † non intelligi prædia ſed ſolũ
iuriſdictionẽ & ſimilia, quæ Caſtro cohærent, & in ſpecie ma-
gis Curt, iun. in conſ. 158. num. 26. Craue in conſil. 54. num. 9.
in fi. & in conſil. 234. nume. 2. in fine. quia reſpondetur, tra-
ditionem illã procedere, quando prædia habita non fuerunt,
de pertinẽtijs: ſecus eſt in hoc caſu in quo vaſallus recipiẽdo
prædia tamquam de pertinentijs & illa poſsidendo eodem ti
tulo, quo poſsidet Caſtrum, cenſetur ea vti de Caſtri pertinẽ-
tijs agnouiſſe Ita declaratur Bellonus in conſ. 10. nu. 12. & la-
tę tradit Melchior Palaca in tract. de maioratu. parte 4 quęſt.
20. num. 16. & 17.

Hic caſus multo magis locum habet, quãdo conceſsio fuit
his verbis facta. Caſtrum cum villis, prædijs, vineis, nemorib.
conſiſtentibus in territorio & pertinentijs dicti Caſtri. Nam
& hoc in caſu multo magis conſtat prędia omnia fuiſſe habi-
ta de pertinentijs, atq; ita fuiſſe ipſius domini (niſi à priuatis
fuiſſent poſſeſſa) & ideo eſt præſumptio, omnia eſſe feuda-
lia Ita reſpondit Craue. in dicto reſponſo pro Genero. num.
430. verſ. quintus caſus. &c. Qui huius ſententiæ citat Iaſonẽ
in conſ 235 in fine. lib 2 Ruinum in conſ. 108. nu. 12. lib. 2. &
Nartam in conſ 460. nu. 9. lib. 2.

Secundus eſt caſus huius primi capitis, quando Caſtrum
6 fuit † limitate conceſſum, vt puta ſi dictum eſt, Caſtrum, cum
iuribus, prædijs, vineis, nemoribus, & paſcuis, quæ ad ipſum
Caſtrum pertinent. Hoc in caſu ſcribit Craue. in reſpõſo pro
Genero. nu. 426. ver. prior caſus, qđ ſi vaſallus poſsidẽs negat,
aliquod prædium ad ipſum Caſtrum pertinere, dominus qui
aſſerit, imò pertinere, probare id debet Ea ratione mouetur,
quia præſumptio repugnat actori aſſerenti prædiũ illud eſſe
de pertinentijs Caſtri, ex quo res non feudalis, ſed libera præ-
ſumitur. c 1. § ſ. ſi de feudo feudo fuerit contto. inter dom. &
agna. c. 1. iuncta glo. 2. de controuerſ. inter maſculum & fœ-
min. de benef. Io. Andreæ in cap. nimis. de iureiur. & Bald. in
l. libertas ff. de ſtatu homin. & alios recenſui ſupra. Et præte-
rea iuris eſt regula. quod ille, qui dicit, probare debet. l. ei qui.
ff. de probat. & l. actor. C. eo. cum vulgatis ſimilibus.

Nec hic repugnat ipſa cõceſsio, & recognitio quia nec do-
minus concedens, nec vaſallus recognoſcens confeſſus eſt,
prædiũ iſtud eſſe de pertinentijs, ex quo reſtrictiue locuti ſunt
7 per illud relatiuum, quę, † ſui natura reſtrictiuum. l. Stichum,
qui meus erit. vbi Bar. & reliqui. ff. de leg. 1.

Nam dixerunt, concedo & recognoſco prædia, quæ ſunt
de pertinentibus quæ autem illa ſint ex ipſis verbis non con-
ſtat; imo videntur ignoraſſe: is ergo qui eſt dñs, aſſerendo eſſe
de pertinentibus, probare debet. Eſt autẽ diuerſum, qñ vaſal-
8 lus qui poſsidet, aſſerit prædium hoc eſſe † de pertinentijs Ca
ſtri. Nã tunc præſumptio eſt pro eo quod. ſ. ſit de pertinẽtijs.
Ita in ſpecie reſpondit Craue. in dicto reſponſo pro Genero.
9 nu. 426. verſ. ſecundus caſus. &c. Ea eſt ratio, qa prædia † om-
nia eiuſdem iuris, non autem diuerſi eſſe cenſentur. iuxta re-
gulã. l. iam hoc iure. ff. de vulgat & pup. ſubſt & c. qui contra.
10 8. diſtin. Et præſumptio eſt. quod † poſsideat titulo præam-
bulo. iuxta l quædam mulier. ff. de rei vendit. & l. 2. C. de acq.
poſſ. Et hic ceſſant rationes illæ, quæ pauló ſuprà conſidera-
tæ fuerunt pro poſſeſſore negante prædium eſſe de pertinen-
tijs: quandoquidem illæ ſunt ad eius fauorem, cui renuntiare
is potuit, aſſerendo quod immo prædium hoc eſt de pertinẽ-
tijs. Et his accedat auctoritas eorum, qui ſcripſerũt, quod qñ
11 † maior pars bonorũ, prædiorumq; eſt feudalis, reliqua feu-
dalia præſumuntur. ita Doctor. in cap. 1. de controuerſ. inter
maſ. & fœm. de benefic. vbi Afflic. nu. 11. verſ. ſecundò, niſi. &c.
Curt. iun. in tract feudorum. parte ſecunda. q. 6. ſecundæ quę-
ſtionis principalis nu. 20. Gramma. in conſ. 151. nu. 3. in ci-
uilibus. Caſſanr. in conſuetud Burgundiæ. tit. de manu mor-
tua §. 4. num 6. & Cæſar Vrſilius in additionibus ad Afflictũ.
deciſio. 267. num 9. & alios retuli ſupra in præſump. 91. num.
52. Ita ergo & hic, vbi excepto vno prædio, cætera omnia ſũt
de pertinentijs Caſtri, dicendum eſt, & illud prædium de
pertinentijs cenſeri.

Tertius eſt caſus huius primi capitis, quando conceſsio, &
12 recognitio Caſtri. eſt facta vna cum prædijs † ſpecificè enu-
meratis, vt ſi dictum ſit: Caſtrum cum prædijs illis: Sæiano,
Semproniano Titiano, &c Hoc ſanè in caſu, ſi contentio eſt
inter ipſum dominum, & vaſallum de altero ex prædijs enu-
meratis, an ſit feudale, vel non, res eſt omnino clara, feudale
præſumi. Ita in ſpecie cenſuit Crau. in dicto reſponſo pro Ge-
nero. nu. 431. verſ ſeptimus caſus. &c. qui dixit, hunc caſum,
carere probabili dubitatione. Quandoquidem ex confeſsio-
ne vaſalli ſcienter facta de his prædijs, ſatis probatur, illa feu-
dalia eſſe. Ita reſpondit Dinus in conſi. 48. num. 12. Et idem
affirmarunt Baldus in cap. 1. §. ſacramentum num. 15. verſic.
ſed mirum eſt. de conſuetudin. recti feudi. Comenſ. in conſi.
187. dom. Conſignorus. colum. 2. verſi. pro parte negatiua.
Alexan. in conſi. 29. colum. penulti. libro 5. Iaſon in l. 2. num.
214. C. de iure emph. Boer. deciſ 211. colum. penulti. & Sigiſ-
mundus Lofredus in conſil. 11. num. 45. ſi verò eſſet contentio
de alio prædio vltra ſpecificè enumerata, vt quia diceret do-
minus eſſe feudale, vel econtra, dicendum eſt, rem adhuc eſſe
claram, quod ſcilicet aliud prædium non contineatur ſub ea
conceſsione: cum vnius incluſio ſit alterius excluſio. l. cum
Prætor. in princ. ff. de iudicijs, cum ſimilibus.

Secundũ eſt caput huius diſputationis, quando de his prę-
dijs contentio verſatur inter dominum aut vaſallum aduer-
ſus tertium. Quod quidem caput. etſi non conueniat noſtræ
diſputationi: attamen, quo clarius eluceſcat, quod nunc ve-
nit in dubium, ita eſt à nobis explicandum, diſtinguendo in
eo plures caſus.

13 Primus eſt, quando conceſsio caſtri, & recognitio † eſt ge-
neralis, vt ſi dictum eſt, concedo caſtrum, vel concedo Ca-
ſtrum, cum pertinentijs: vel concedo Caſtrum cum prædijs,
vineis, nemoribus, & alijs pertinentijs. Hoc ſanè caſu conceſ-
ſio & recognitio nullam pręſumptionẽ facit aduerſus tertiũ
illum. Ita ſenſit Rum. in conſ. 108. num 22. lib 2. Eſt enim hæc
confeſsio inter alios facta, nempe inter dominum, & vaſallũ,
quæ alteri licq; tertio non nocet. l. Sæia mancipia. ff. ad Vel-
leia l Quintus. ff. mandati. & l. ſi quis in graui. §. 1. ff. ad S. C.
Syllania Et in ſpecie ita ſentiunt Doctores cùm ſcribunt, ex
14 inueſtitura, † & locatione non probari dominium, aut ius
feudi in præiudicium tertij. Ita Bartol. in l. legata inutiliter.
ff. de adimen. leg. & in l. ad probationem. C. de probat, Ripa
in l. ſi aliquam rem num 42.

Secundus eſt caſus huius ſecundi capitis, quando ſcilicet
15 Caſtrum fuit limitate † conceſſum, vt ſi dictum eſt, caſtrum
cum prædijs, vineis, nemoribus, ac alijs quæ ſunt de pertinẽ-
tijs Caſtri. Nam & hoc in caſu multo magis prædiũ aliquod
non præſumitur feudale, ſeu de pertinentijs contra hunc ter-
tium poſſeſſorem. Ita in ſpecie reſpondit Crauet. in dicto re-
ſponſo, pro Genero. nu. 426. verſ. ſin autem contra &c. Et ibi-
dem. nu 247. ſubiungit rationem, quia res præſumitur libera,
non autem feudalis, vt diximus ſupra. Et confirmatur quia
ſi conceſsio limitata non facit præſumptionem aduerſus ip-
ſummet vaſallum, qui ſuſcepit inueſtituram, vt diximus ſu-
pra in præcedenti capite in tertio caſu, quantò fortius idem
eſt dicendum aduerſus tertium hunc poſſeſſorem. Compro-
batur etiam fortius ex his, quæ dicemus infra in ſequenti ca-
ſu. Ex hoc caſu ſequitur, quod ſi vaſallus iſte vellet compelle-
re tertium hunc poſſeſſorem, vt recognoſceret prædium illud
vt feudale, & eius cauſa aliquid præſtaret, compellere cũ non
poſſet. Ita cenſuit Crau. in dicto reſpõſo pro Genero. nu. 428.
poſt Signorolum in conſ. 10. nu. 5. Aretin. in conſ. 164 in prin.
& num. 3. Corn. in conſ. 35 col. 10. verſ. & inſuper dictus. lib 1.
Dec. in conſ. 302. nu. 11. in conſ. 321. nu. 13. in conſ. 360. nu. 5.
& in conſ. 394. nu. 8. in fine. & Brunum in conſ. 1. nu. 3.

Hic caſus locum etiam habet, quando tertius ille poſſeſſor
cauſam habuit à vaſallo, a quo tamen accepit prædium, vt
allodiale, & liberum: Exempli gratia, vaſallus eſt conſe-
cutus à dom. Caſtrum cum pertinentijs, limitate vt ſupra,
&

& deinde aliqood prædium in ſpecie recognouit, vt feodale, quod quidem prædiom alienauit poſtmodum tertio, cui aſſeruit eſſe prædiom liberum, & allodiale Nã & hoc in caſu præſumptio eſt, quod illud prædium ſit liberum, & allodiale. Ita io ſpecie reſpondit Crao. in dicto reſponſo pro Georro. nu. 428. verſ. quartus caſus qui ſcripſit, hanc præſumptionem vrgere etiam contra ſucceſſorem illius alienantis. Et ratio eſt manifeſta, quia ſicuti is vaſallus, qui contraxit, & cõfeſſus eſt, bona eſſe allodialia, oon poteſt impugnare, & cootraueoire proprio facto. l. poſt mortẽ. ff. de adoptio. Ita nec poteſt eius ſucceſſor, iuxtà regulam l. cum a matre. C. de rei vendi. Et in ſpecie ita ſenſit. Socin. ſen. io conſ. 50. ou. 8. lib. 4 Cum reſpon-
16 dit, quod confeſsio illius qui dixit ſundum † eſſe emphyteuticum, nocet ſuo ſucceſſori etiam ſingulari. Idem Socynus in coof. 68. nu. 6. lib. 4. Ruinus in conſ. 108. num. 23. libro 2. Ripa io l ſi aliquam rem. num. 42. verſ. intellige, vt non probet. ff. de acqniren. poſſeſsion. Crauet. io conſ. 29. num. 1. & clarè & in ſpecie Natta in conſil. 460. num. 9. lib. 2. & Rolan. in conſil. 81. num. 38. lib. 2.

Tertius eſt caſus hoius ſecondi capitis, qnando conceſsio.
17 & recognitio ſpeciatim † enumerat prædia conceſſa ipſi vaſallo, vt ſi dictum eſt, Caſtrum prædio Sæiano, Gabiniano, Semproniano, &c. Hoc etiam in caſu nec inueſtitura, nec confeſsio illa vaſalli nocet illo tertio. Sed ſolita ſtat præſumptio pro ipſo tertio poſſeſſore, prædium à ſe poſſeſſum, etſi ſit de enumeratis in ioueſtitura, eſſe tamen liberũ, & allodiale, iuxta regulam ſupra relatam, quod quælibet res præſumatur libera. Ita cenſuit Crauet. in ſæpius allegato reſponſo pro Genero. no. 431. verſ. tertijs planè. &c. qoi quidem ait ita reſpondiſſe Aretinum in conſi. 164. & Socyn. ſeniot in conſi. 166 nu. 5. verſicu. tertia concluſio. libro 2. Et illa conceſsio nil nocet hoic poſſeſſori, cum ſit (vt diximus ſuperioribus in caſibus) res inter alios acta.

Tertium caput diſputationis eſt, quando eſt cootentio
18 † inter ipſoſmet vaſallos, vel vaſallorum ſucceſſores, an aliqđ prædium ſit de pertinentijs Caſtri, vel non: Exempli gratia, vnus vaſallorum vendit aliqood prædium tanquam liberum, & allodiale, alter conuaſallus vult recuperare prędium illud, aſſerens eſſe feudale, & alienari noo potuiſſe: alieoans verò contendit, imò potuiſſe, quia ſit prædium liberum. Vel ſit exemplum (vt io caſu noſtro) vous vaſallorum hæredem facit extraneum, qui in ſeudo non poteſt ſuccedere: contendit is hæres, ſe poſſe obtinere certa prædia, quæ ait non eſſe feudalia, agnati verò & conuaſalli contẽdunt eſſe feudalia. Hoc ſanè in capite dubiratio tota in eo poſita videtur, cui comparetur ille negans prædia eſſe feudalia, & cui ille, qui aſſerit imò feudalia cenſeri. Nam ſi negans comparatur tertio poſſeſſori, res eſt clara, qood idem eſt dicẽdum hoc in caſo quod in proximo præcedeori. Si verò ille qui aſſerit eſſe feudalia comparatur domino feodi, & negans vaſallo, erit diffiniẽdus iſte caſus ex traditis ſupra in primo. Ego exiſtimo, negantem prædium eſſe feodale, comparari non tertio poſſeſſori, ſed vaſallo, quò ad rem illam. Ea eſt ratio, quia iam vel ipſe, vel eius ſucceſſor obtinet partem Caſtri, ſicq; feudi, & niſi oſtendat, ſe prædium illud alio titulo poſsidere, præſumitur poſsidere eodem titulo qoo & Caſtrum. Et prætereà ille aſſerens, prædiũ eſſe feudale, ſuſtinet perſonam domini directi, & dicitur eius loco ratione vtilis domioij. Eſt itaque hic caſus diffiniendus ex traditis ſupra in primo caſu.

PRAESVMP. CII.

Subuaſalli ſubinfeudati, cuius effecti vaſalli præſumantur, an primi mediati, vel ſecundi immediati domini.

SVMMARIVM.

1 *Subuaſallus non primi mediati, ſed ſecundi ſubinfeudantis vaſallus eſt, iure communi inſpecto. & nu 14.*
2 *Subinfeudare vaſallo ius commune permittit.*
3 *Socius ſocij mei non eſt ſocius meus.*
4 *Subuaſallum ad ſibi ſeruiendum, primus dominus cogere non poteſt.*
5 *Subuaſallus inueſtituram non à primo, ſed immediato domino recipit. & num. 15.*
6 *Vaſalli dominus proprius, dicitur immediatus.*
7 *Subuaſallus domino mediato non præſtat relevium.*
Et ſi quid ei præſtat, dicitur præſtare in ſubſidium. nu. 8.
9 *Subuaſallus domino mediato, non præſtat fidelitatis iuramentum.*
10 *Subuaſallus ſubfeudum alienare volens, requirit conſenſum domini immediati tantum.*
11 *Dominium vtile an penes duos eſſe poſſit eodem tempore.*
12 *Dominium vtile duplex.*
13 *Feudum primi vaſalli originem, & fundamentum habere à domino directo, quomodo intelligendum.*
16 *Dominus primus directus, non poteſt ius dicere in ſubuaſallos, nec in ſubditos vaſalli ſui.*
Nec imponere nacra ſubuaſallis. nu. 17.
Fallit illud in Imperatore. nu. 18.
Et in Gallia ex Regni conſuetudine. num. 19.
Aliud quoque ſi vaſallus partem feudi alio iure obtineat num. 20.
21 *Subuaſallus qui ex regni vel loci conſuetudine nequit ſubinfeudari, abſque domini directi licentia, cuius efficitur vaſallus.*
22 *Infeudandi licentia, & alienandi, maxime inter ſe differunt.*
23 *Subinfeudationem non eſſe proprie alienationem.*
24 *Subuaſallum nõ primi ſed immediati domini vaſallum factum eſſe, coniecturis quomodo probetur.*
A vicinitate ſcripturæ. nu. 25.
A conſuetudine Principis vel domini directi. nu. 26.
A loci & regionis conſuetudine. num. 27.
Ab immenſo beneficio vaſalli in dominum collato. nu. 28.
A grauitate perſonæ cui feudum conceſſum eſt. nu. 29.
A gratia & fauore, quo veriſimiliter vaſallum dominus voluerit cohoneſtare ob benemerito. nu. 30.
A conſuetudine rei, quæ ita coaſueuit in feudum concedi. nu. 31.

DE ſubuaſallis dicenda nunc ſunt aliqua, nec qoidem contemnenda: Eſt enim egregia, & vtilis admodum diſputatio, cuius vaſalli effecti præſumantur ſubinfeudati, an ſcilicet illius primi domini mediati, vel ſecũdi immediati. Hic ego duo diſtinguo capita, quorum primum eſt iure communi inſpecto: ſecundum eſt, conſiderato iore regni, & regioois, illiuſque principatus, vbi feuda exiſtunt. Et quod artinet ad
1 primum caput, exiſtimo veriſsimum, † ſubuaſallum non eſſe primi domini vaſallum: ſed ſecundi, & immediati. Sicuti ſcripſerunt Baldus in l. 1. nu. 9. C. cõmunia de legatis & fideicom. & in cap. cum dilecti. num. 6. de dolo & contuma. Guido Papæ io quæſt. 551. in tertio dobio. Socin. ſen. in conſ. 256. col. 2. lib. 2. & in conſ. 66. num. 4. Decius in l. concilij. §. ſocij. nom. 1. de reg. ior. & ibi Cagnol. num. 1. & Afflict. in c. Imperialem. §. illud. col. 2. verſ. ſed ſolue. de proh. fendi aliena. pee Feder. & Modernus Pariſienſis in commentarijs ad conſuetud. Pariſien. in §. 55. glo. 1. nu. 189. vbi diſtinguit tres caſus. Et primò fulcitur horum ſententia, quod cum ius ipſum cõmune per-
2 mittat vaſallo poſſe † ſubinfeudare. c. 1. §. 1. qualiter olim feudum aliena. pote. & poſt alios ſcripſerunt Curtius iunior in tract. feudorum. in quarta parte. nu. 83. Iacobinus io inueſtitura feodali. in verbo. Ita etiam qood ipſi vaſalli. col. 2. ver. ſed ponamus. nu. 3. & Cagnol. d. §. ſocij. nu. 2. inde ſequitur, vaſallum ſubinfeudantem ſibi acquirere ſubuaſallum, non autem
3 domino ſuo. Sic etiam dicimus, quod † ſocius ſocij mei, non eſt ſocius meus. l. nam & ſocius. ff. pro ſocio.

Secundò accedit, quod dominus ille primus cogere nõ po-
4 teſt ſubuaſallum † ad ſibi ſeruiendum: ſicuti tradunt Iacobinus præcitato in loco. nu. 6. verſ item quæro de pulchra quæſtione. Curt. iun. in d. quarta parte Tractatus feudorum. nu. 89. Non ergo illios primi vaſallus eſt, alioqui obligatus ei eſſet ioſeruire, iuxtà cap. 1. de noua forma fidelit.

Tertiò ſuffragatur, quod hic ſubuaſallus noo tenetur ſuſci-
5 pere † inueſtituram à primo, ſed à ſecundo domino c. Imperialem. §. prætereà ſi quis. de probib. feudi aliena. per Federic. cuius verba hæc ſunt: ſi quis infeudatus maior quatuordecim annis ſua incuria, vel negligentia per annum, & diem ſteterit, quod feodi inueſtituram a proprio domino non petierit, tranſacto hoc ſpacio feudum amittat, & feudum ad dominũ redeat. potuit hoc loco Federicus, inueſtituram peti debere à
6 proprio domino. Propriom dominũ vaſalli † intelligunt omnes, ipſum dominum immediatum, ſicq; ſecundũ dominum. ſicuti ex traditione Baldi in d. l. 1. no. 9. C. communia de ſucceſſ. ſcripſerunt in ſpecie Iacobious à ſancto Georgio, in inueſtitura feudali, in verbo, Qui quidem inueſtiti præſtiterunt iuramentum fidelitatis. num. 55 poſt Ioan. Rayna. in d. §. prętcrea ſi qois. & Marinus Freccia in tract. de ſubfeudis. libr. 2. in verbo. Tertia auctoritas. num. 3. qui dixit, ſubuaſallum
7 † non teneri præſtare domino mediato releuium (eſt recognitio quædam, ſicuti laudemium, quod præſtat emphyteuta: vt declarat Afflictus in cap 1 num. 21. per quos fiat inueſtitura.) Et ipſe Afflictus in d. cap 3. num. 27. idem ſcripſit quod Freccia.

Quartò confert egregia traditio Baldi in cap. 1. §. rursus.
nume. 9 de controuerf. inuestit, cùm scripsit subuasallum nil
8 agere habere cum primo domino mediato: & quod ei † præ-
stat, in subsidium præstare dicitur. Et subiungit Baldus hunc
subvsallum non habere causam primam, vel secundam à pri-
mo, & mediato domino: sed ea contractu per eum ex propria
prouidentia inito, cum suo immediato domino. Et qui con-
tractus est separatus à contractu sui domini, quem cum su-
periore confecit.

9 Quintò confert, quod hic subuasallus † nō tenetur præsta-
stare iuramentum fidelitatis domino mediato, sed immedia-
to tantum, sicuti scribunt Bald. in c. cæterum. col. 1. de iudi-
cijs. Ias. in l. 3. §. ex contrario, nu. 76. ff. de acquir. poss. & inter
cōsilia Bruni in cons. 8. col. vlt. Iacobin. in inuestitura feudali.
in verbo. Qui quidem inuestiti præstiterunt iuramentum fi-
delitatis. nume. 14. & Cagnol. in l. Concilij §. socij. nume. 4.
ff. de reg. iur. Et hinc scripsit Iacobin. in dicta inuestitura feu-
dali. in verbo. Dictiq; vasalli. il 2. in fine, subusallum non te-
neri recognoscere nisi dominum suum immediatum.

Sextò huc pertinet traditio illorum, qui scripserunt, quod
10 quando subuasallus vult alienare † subfeudum, requirere de-
bet consensum domini immediati. Ita sanè affirmarunt Ber-
trandus Caprioli in cap. Imperialem. §. illud de prohib. alie-
nat. per Feder. & ibidem Ioan. Raynaudi. Io. Fabri. in §. adeo,
in instit. de locato. quos sic refert Iacobinus in inuestitura. in
verbo. Et cum pacto de non alienando. nu. 21. vers. contra-
riam opinionem. & si ipse Iacobinus vt mox referam, dissen-
tiat. Et prædictos secutus est Curtius iunior in tracta. feudo-
rum. in quarta parte principali. num. 89. in fine. Et si remittat
se ad alium locum in quo nihil scripsit. Et apertius opinionē
hanc probauit, Zasius in epitome feudorum. parte 9. num. 36.
adducti omnes eo textu. dicto cap. Imperialem. §. præterea.
Et quia duplex dominium (vt mox dicemus) considera-
tur. Non ignoro tamen ab horum opinione dissentire glo.
in d. §. illud Baldum in l. si promittente. C. ad Macedo. Iaso-
nem in l. 3. § ex contrario. ff. de acquir. poss. Soci. sen. in cons.
256. libr. 2. Iacobinus in dicto verbo. Et cum pacto de non
alienando num. 21. Cagnolus in d. §. socij mei. nu. 9. & com-
munem dixit Clarus in §. feudum. quæst. 32. in fi. Verum po-
stremæ huius opinionis leuia, & minus vera sunt fundamen-
ta. Nam quod dicunt vasallum subinfeudantem non rema-
nere aliqua ex parte dominum: Cum totum vtile suum do-
11 minium trāseat in subuasallum, ex quo vtile dominium † nō
potest esse apud duos eodem tempore. l. 3. §. ex contrario. ff.
de acq. poss. Est falsum: cum vera, & communis sit Doctorum
sententia, imò vasallum subinfeudātem remanere dominum:
12 cum dominium vtile † sit duplex, superius scilicet, quod ma-
net apud vasallum subinfeudantem, & inferius, quod transit ad
subusallum subinfeudatum. Ita Bal. in c. Cæterum. num. 13. de
iud, Io. Fabri in §. adeo. in inst. de locato. Soc sen. in cons. 66.
col. 2. vers. secundò præmittendum. libr. 3. qui sic respondit in
specie subfeudi ecclesiæ Mantuanæ. Curt iun in tract. feudo-
rū. in 4. parte nu. 83. Iacobin. in inuestitura feudali. in verbo,
Dictiq; vasalli il 1. nu. 11. vers. vos potestis. Cagnol. in d. l. Cō-
cilij. §. Socij. nu. 2 ff de reg. iur. & Moderni Parisienses in d. §.
55. glo. 1. nu. 189. Et hanc quidem sententiam probat. d. c. Im-
perialem. §. præterea is qui. vbi vasallus post a se factā infeu-
dationem appellatur adhuc dominus. Non enim vrget secun
dum argumentum illius opinionis glossæ, & sequacium, dum
referente Iacobino dixerunt primam causam feudi accepisse
fundamētum à priore seu antiquiore domino. & appellatio-
ne domini intelligi de directo domino. l. 1. §. qui in perpetuū.
ff si ager vectigal. vel emphyt. peta. Nam respondetur; verum
13 quidem esse † feudum vasalli primi sumpsisse originē, & fun-
damentum à persona domini directi, sed hoc non contingit
in subfeudo, quod originem habet ab ipso vasallo atq; ita à
domino immediato, cuius quidem persona spectanda est. Nā
ei iurare debet (vt diximus) fidelitatem: ei etiam, & non do-
mino mediato seruire debet.

Præterea admisso citra veri præiudicium, quod verior sit
illa glossæ opinio, nempe requirendum esse etiam consensum
primi domini, in alienatione feudi, attamen hoc non efficit,
quin hic subuasallus dici debeat vere & proprie subuasallus do-
mini immediati. Nam consensus ille mediati, qui requiritur
in alienatione quā facit subuasallus ipse, ob id requiritur, ne
illi domino mediato præiudicium aliquod afferatur, respe-
ctu directi sui dominij, sicuti glossa, & præcitati Doctores scri-
14 bunt. His intelligimus verissimam esse sententiā hanc, † sub-
uasallum nō esse vasallum primi domini mediati directi, sed
immediati. Ex quo sequitur, hunc subuasallum non teneri su-
15 scipere † inuestituram à domino illo mediato, sed ab imme-
diato tantum, sicuti respōdi superiore anno in subuasallo ec-
clesiæ Mantuanæ. Infertur etiam dominum illum primū me-
16 diatum † nō posse ius dicere in subuasallos, sicuti nec in sub-
ditos sui vasalli. Baldus in cap cæterum. de iudicijs. Iason in-
ter consilia Bruni in cons 8. num. 50. Curtius iunior in cons. 2.
nu. 1. Socin iun. in cons. 126, nu. 4. lib. 3. & Neuiz. in cons. 61.
nu. 12. Ita pariter non potest dominus mediatus, & directus
17 imponere onera † subuasallis Ruin. in cons. 219 nu. 5. lib. 1.
18 Cæterum hæ illationes locum non habent in † Imperatore,
qui subuasallis imperare, & inter eos ius dicere potest. Curt.
19 iunior in cons. 137. nu. 19. Nō etiam locum habent † in Gal-
lia. Cassaneus in cons. 66. nu. 11. Non pariter procedit quādo
20 vasallus obtineret partem feudi † alio iure. Guido Papæ. q.
551. col. pen. vers. nec obstat. Moder. Parisien. in commenta-
rijs ad consuetud. Parisienses. tit. 1. §. 1. glo. 6 nu. 3. & Marinus
Freccia de subfeudis. lib. 1. in capite, quod incipit. Fuit dubi-
tatum nu. 5. & nu. 24.

Secundum est huius disputationis caput, quando extat re-
gionis, regni & loci constitutio, vel consuetudo, quod vasal-
21 lus † non possit subinfeudare sine domini directi licentia, &
ipse dominus directus deinde requisitus concederet licentiā,
& cōsensum subinfeudandi, an is subuasallus sit ipsius imme-
diati, vel mediati domini? Marinus Freccia in trac. de subfeu-
dis. lib. 1. de origine Baronū. c. Vidimus, quę nam fuerint, &c.
nu. 46. Opinatus est, hūc effici subuasallū primi domini. Ego
verò in Cōmentarijs de arbitrar. iudicū. li. 2. casu 200. Cōtra-
riam sniam aduersus Marinum defendi, & illius rationibus &
argumentis quantū per me licuit, satisfeci. Cæterum postquā
illa scripsi, occurrit mihi egregia traditio Baldi in c. cæterum.
nu 13. de iudicijs. qui scriptū reliquit, quod si vasallus suo no-
mine subfeudum concedit, atq; ita suo nomine acquirit sub-
uasallum, qđ ipse cōcedens retinet vtile dūium, atq; ita datur
vtile dominium inferius, & superius retinetur, sicuti etiam di
ximus supra. si verò (inquit Baldus) voluntate domini vasal-
lus alienat, penes alienantem nullum ius remanet, sed tota
recognitio est directi domini. Et Baldum secuti sunt Soc. sen.
in cons. 66. col. 2. vers. secundo præmittendum est. lib. 3. Curt.
iun. in tract. feudorum, in quarta parte. nu. 83. & Moder Pa-
risiens. in consuetud Parisiensibus. §. 1. glo. 6. num. 4. sensit er-
go Baldus, quod facta alienatione voluntate directi domini,
non solum vasallus non habet subuasallum, verum nec ius
aliquod in ipso feudo.

Cæterum facile respondetur, hæc duo inter se maxime dif-
22 ferre, † licentia alienandi, & licentia infeudandi. Nam facul-
tas alienandi efficit, vt in totum rei dominium in aliū tran-
seat, atque ita vasallus alienans, perdit vtile dominium. Licen
tia verò subinfeudandi, quæ secundum feudi naturam con-
cessa dicitur, operatur, vt vasallus subinfeudans, retineat vtile
quoddam dominiū, quod superius (vt diximus) appellatur,
& subuasallus dominium inferius. Nec aliquid aliud præter
directum dominium, manet apud ipsum primum dominum.
23 Quocirca rectè scribunt Doct. nostri, subinfeudationē † non
esse propriè alienationem. Ita sane Abb. in c. cum apostolica.
de his, quæ fiunt à prælatis sine consensu capituli. & Curt. iun.
in tracta. feudorum. in 4. parte princip. nu. 84.

Probata tamen opinione illa Marini Frecciæ, quod scilicet
concessa à domino directo licentia subinfeudandi, is subua-
sallus subinfeudatus, efficitur vasallus ipsius directi primique
domini. Hæc sanè opinio locū non habet, quādo coniecturis
& præsumptionibus constat, ita fuisse concessam alienandi
24 facultatem, vt is † subuasallus sit subinfeudantis & non pri-
mi domini: sic declarat Marinus Freccia in d. c. vidimus quæ
nam. num. 54. vers. Hæc autem perstringerem. qui septem cō-
iecturas recenset, quas etsi enumeraui in præcitatis commen-
tarijs de arbitrarijs iudicum lib. 2. casu 200. ad finem, non ta-
men grauabor & hic repetere.

Prima itaque est coniectura, quæ (inquit Marinus) desu-
25 mitur † à vicinitate scripturæ. argumen. l. si seruus plurium. §.
vlt. ff. de leg. 1. & scripsi supra lib. 1. q. 28. num. 1. & 2. vbi mul-
tis comprobaui.

26 Secunda est coniectura desumpta à † consuetudine ipsius
Principis & domini directi, argumen. l. vel vniuersorum. ff. de
pignorati. actio. quo loci Caius respondit: procuratorem
posse pignori dare rem domini, si is dominus consueuit sic
accipere mutuo, pignore dato. Et late comprobaui supra lib.
1. quæst. 18 num. 1.

27 Tertia est coniectura ducta à loci & regionis, † consuetu-
dine, argumento eorum quæ scripsit Isernia. in c. 1. §. præte-
rea. num. 8. de capitul. Corradi, cum dixit, aliquando non esse
permissam subinfeudationem ob regionis consuetudinem,
sic voluntatis interpretatione à consuetudine patriæ, colligit
Iulia-

Iulianus in d.l.ſi ſeruus plurium.§. vlti. de leg. 1. & alijs comprobaui in d.lib. 1.q. 28.nu.7.

28 Quarta eſt coniectura, quæ colligitur ex immenſo † collato beneficio a vaſallo ipſi principi,& directo domino, arg l.ſi pater.§ 1.ff.de donationi.cuius egregia verba hęc ſunt,Si quis aliquem à latrunculis vel hoſtibus eripuit, & aliquid pro eo ab ipſo accipiat,hæc donatio irreuocabilis eſt. Nam merces eximij laboris appellanda eſt, quod contemplatione ſalutis certo modo æſtimari non placuit.

29 Quinta eſt coniectura ſumpta ex grauitate † perſonæ, cui conceſſum fuit feudum, argum.l.plenum § equitij. ff. de vſu & habita. quem textum multis illuſtrabimus infra libro 6. præſump.24.

Sexta eſt coniectura ducta ex eo, quod feudum fuerit con-
30 ceſſum ob benemerita † vaſalli,quem ipſe dominus pleniore gratia & fauore cohoneſtare veriſimiliter voluiſſet. Nam,(inquit Marinus) inducta ad augmentum non debent operari diminutionem.l.legata inutiliter.ff.de adimen.legat.

Cæterum hæc coniectura non multum differt à quarta ſupra commemorata.

31 Septima eſt coniectura ſumpta ex eo,quod res † ita in feudum concedi conſueuit.argum.l.excepto.C.de locato. & cõducto.vbi conſuetudo locandi attenditur,in remittenda penſione ob ſterilitatis & penuriæ caſum. Et illo in loco diſſerũt Baldus,Salicetus,& reliqui.

PRAESVMP. CIII.

Priuilegium ſeu conceſſio,an & quando præſumatur vel realis,vel perſonalis, & qui ſit huius tractationis vtilis effectus.

SVMMARIVM.

1 Priuilegium aut conceſſio perſonæ facta,perſonalis eſt, cum ea extinguitur,nec ad hæredes tranſit.
2 Priuilegij cauſam proximam & immediatam fuiſſe perſonam, ſignis probari.
Si ratio & cauſa conceſſionis ipſi ſibi ſoli perſonæ conueniat. nu.3.
Si ſpeciali perſonæ factum probetur. nu 6.
Si ſub nomine proprio aut pronomine fiat conceſſio nu.9.
Si perſonæ induſtria videatur electa,idque ex qualitate negocij cõmiſſi appareat. nu.10.
Si id appareat ex aliqua priuilegij parte. num.11.
4 Maritus ad reſtitutionem dotis, vltra quam poteſt, non condemnatur.
Idem in patre.patrono & milite. nu.5.
7 Fiſco ne gabellas ſoluat conceſſum priuilegium, non tranſit ad gabellæ conductores.
8 Pallij vſus Archiepiſcopo conceſſus, priuilegium perſonale eſt, & cum eo pallium ſepelitur.
12 Priuilegium conceſſum ob benemeritorum remunerationẽ, vtrum perſonale ſit vel reale. nu.13.
14 Contractus ſui natura ad hæredes tranſit.
15 Beneficium inferioris à Principe non ita late interpretari.
16 Priuilegium reale dicitur,ſi perſona cui conceſſum ſit, remota cauſa fuerit,proxima vero quæuis alia.
17 Reſtitutionis priuilegium an tranſeat ad hæredes minoris.
18 Reſtitutio minoris quando competat.
19 Immunitatis ob duodecim liberos, fauor publicus eſt cauſa proxima.
20 Conceſſio facta perſonæ per modum beneficij, non priuilegij, realis eſt.
21 Beneficia Principum late interpretari.
22 Conceſſio facta perſonæ in modum pacti,& conuentionis, realis eſt, & ad hæredes tranſitoria.
23 Conceſſio facta familiæ realis eſt, & ad omnes tranſit poſteros.
24 Conceſſio facta ciuitati.loco, vniuerſitati, realis eſt.
25 Ciuitas,populus, vniuerſitas ſemper eadem eſt.
26 Conceſſio facta rebus ipſis,realis eſt,non perſonalis.
27 Conceſſio facta cauſæ,realis præſumitur.
28 Nobilitati & memoriæ conceſſum priuilegium reale eſt.
29 Conceſſio vtrum cauſæ an perſonæ facta ſit, in dubio præſumitur realis.
Eſſe tamen recurrendum ad coniecturas.nu.30.
31 Priuilegium conceſſum à principe,reale eſſe.
Perſonale autem inferioris à principe nu.32.
33 Priuilegium principis de facto aliquo perſonale eſſe.
34 Priuilegium de iure indeterminato perſonale, de determinato reale præſumi.
35 Priuilegium ſeu conceſſio rei ad hæredes non tranſitoriæ,perſonam non egreditur.
36 Obſeruantia coniecturam præbet vtrum priuilegium perſonale ſit vel reale.
37 Aquam ducendi conceſſio cur realis præſumatur.
38 Obſeruantia cur nil operetur in vniuerſitate.
39 Verbum in perpetuum, ſecundum ſubiectam materiam intelligi.
Et in materia priuilegiorum quomodo accipiatur.num.40.
41 Conceſſio realis ſit vel perſonalis, præſumptio interdum ex aliquo externo accidenti ſumitur.
42 Conceſſio realis præſumitur, ſi alias ob qualitatem perſonæ cui facta eſt,penè redderetur inutilis.
43 Conceſſio realis præſumitur interdum ex promiſſione reciproca.
44 Communitas nunquam moritur.
45 Conceſſio realis ad omnes tranſit hæredes & ſucceſſores.
Et de perſona ad perſonam extenditur.nu. 46.
Aliud in conceſſione vel priuilegio perſonali. ibid.

Vm hactenus de feudorum cõceſſionibus,& principũ liberalitate multa expoſuerimus, viſum eſt, non abs re,hoc in loco diſſerere,an & quãdo ipſę principum conceſſiones,& priuilegia præſumantur realia, vel perſonalia? Diſputatio eſt valde frequens, & vtilis, in qua quidem diſtinguendi atque conſtituendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt caſus,quando conceſſio facta fuit perſonæ,quę extitit cauſa proxima,& immediata ipſius conceſſionis Hoc
1 in caſu præſumitur † perſonalis, non autem realis : & propterea cum ipſa perſona extinguitur,atque non tranſit ad hæredes,ſicuti infrà demonſtrabimus.
2 Cæterum ad cognoſcendũ,quod † perſona ipſa fuerit cauſa proxima, & immediata conceſſionis, aliquot ſigna conſi-
3 derari poſſunt.Et primum eſt,quãdo † ratio & cauſa,ob quæ facta eſt conceſſio, conuenit ſolum illi perſonæ. Exemplum eſt in caſu.l.maritum.cum l ſeq.ff.ſol.matr. & in l.etſi fideiuſſor.§.ſi maritus ff.de re iud. vbi priuilegium conceſſum mari-
4 to † vt ad dotis reſtitutionem ſolùm condemnetur, inquantum facere poteſt, perſonale præſumitur, cum conceſſum ſit ob honorem marito debitum, ne aliquando indigeat, fameque quodammodo necetur. Idem dicimus in priuilegio
5 conceſſo patri, † patrono, & militi, vt condemnentur tanmodo inquantum facere poſſunt. l. ſunt qui. l. patronus. l. item miles. ff. de re iud.
6 Secundum eſt ſignum,qđ ſumitur à ſpeciali fauore † ipſius perſonæ,cui cõceſſum fuit priuilegium.Exemplũ in fiſco, cui ceſſum eſt,ne ſoluat gabellam l.licitatio.§ Imperatores. ff.de
7 publica.& vectig.Quod quidem priuilegium non † tranſit ad conductores ipſius gabellæ,vt ſcribunt Bar.in d.§. Imperatores.Decius in l.in omnibus cauſis.nu.2.ff.de reg.iur.& in cõſ. 48.nu.5.& Tiraquell.in tract de retractu conſang §.1.gl. 13. nu.12.Eſt etiam exemplum in Archiepiſcopo, cui fauore ſpe-
8 ciali ſuæ perſonæ conceſſus eſt vſus † pallij, & ideò priuilegiũ dicitur perſonale,quod nec quidem vſus ipſe commodari alteri poteſt,immo cum ipſo pallio ſepeliri debet.c.2.de aucto. & vſu pallij.vbi Docto.& notat Deci. in d. l.in omnibus cauſis.nu.1.in fine.ff.de reg.iuris.
9 Tertium eſt ſignũ, quod ſumitur à nominatione † proprij nominis,vt putà,ſi dictum eſt,concedimus Caio, præſumitur enim ex hoc priuilegium eſſe perſonale. Ita Ancha. in conſi. 327.num.2.Alex.in conſ.86.num.7.lib. 1. Socin. ſen.in conſi. 59.num. 2.lib.1.Felin.in cap.mandata. num. 2. de præſumpt. Dec.in d.l.in omnibus cauſis.num.2. de reg iuris. & in conſi. 262.num.1.Bellonus in conſi.20.num.7. Alciatus in reſp.203. num.12.& Natta in conſ.163.num.7.& in conſ.164.num.21. Craue.in conſ.929.nu. 6.

Et hoc ſignum multo magis locum habet,quando adiectũ fuiſſet pronomen,ipſe,vt ſi dictum fuit,cõcedimus ipſi Caio. Ita in ſpecie Natta in d.conſ.163.num.8. lib. 1. poſt Baldum in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui. ff. de leg. 1. Imolam, & Ancha in cap.priuilegium de regu. iuris.in 6. Cum dixerunt, conceſſionem pręſumi perſonalem,ſi concedens dixit,per te exerceas.Ita etiam Alciatus in reſp.203.nu.26. Crau in conſ. 929.num.11.Idem Natta in conſ.164.num. 21.lib.1.qui declarat,ſicuti infra ſuo loco dicemus. Et idem multo magis procedit quando proprium nomen reſtrictè fuit expreſſum. Crau. in conſ.929.nu.8.Cæterũ Ruin.in conſ.25.in fine.lib.2. reſpondit legatũ præſumi perſonale qñ factũ eſt perſonæ expreſſo ꝓprio eius nomine, adiecta tñ taxatiua, alias nõ Qua de re diſſeremus in ſubſequenti libro in præſumpt. Et ꝓterea quãdo dictũ fuit concedi Caio ob amorem & beneuolentia, qua eum concedens ipſe proſequitur præſumitur perſonale.

Ita Crauc.in conſil. 929.nume.9.Idem quando conceſsit pro
ſe & deſcendentibus. Crauet. d. conſil. 929. nume. 10. poſt
Ioan.de Anna.in conſil. 20. Idem quando conceſsio eſt facta
rei & cauſæ, ſed tamen reſpectu & intuitu perſonæ. Nam
tunc dicitur perſonalis: quia perſona ipſa præualet. Craue.
d.conſ.929. num. 29.

10 Quartum eſt ſignum, quod ſumitur ex qualitate † negotij
commiſsi ipſi perſonæ, ſicuti quando negotium aliquod nõ
determinatum commiſſum mandatumq; fuit. Nam tunc cõ-
ceſsio præſumitur perſonalis, ex quo præſumitur electa indu-
ſtria perſonæ, vt dicemus infra.lib.6.in præſump.40.vbi quã-
do dicatur electa induſtria, in quarto caſu, Et in ſpecie no-
ſtra ſignum hoc probarunt Bart.in l.apud Iulianum.§. ſi quis
alicui.ff.de leg.1.& ibidem Alex.nu.2.& Iaſ.nu.7. idem Iaſon
in conſ. 89. colum.3.verſ.ſeptimò facit.lib.3.& idem in l.ſi ſic
ſtipulatus.la 1. num. 11. de verbo. oblig. Dec.in conſil. 262.
colum.2.verſ.tertio. & num.7.ver.ſexto non obſtat, Decius in
conſ.51. colum.2. dum loquitur de ſaluo conductu. Natta in
conſ. 163.num.15.& num.11.& in conſ. 164. num. 10. verſic.
prætereà & num.13. lib.1.

11 Quintum eſt ſignum, quod ſumitur ex aliqua parte † ipſius
priuilegij, & conceſsionis, vt putà, ſi vna parte priuilegij, in
qua aliquid fuit conceſſum, dictum fuit pro ſe, & hæredibus,
deinde in alia parte, in qua aliud diuerſum conceſſum fuit, ſo
lummodo fuit dictum, pro ſe, colligitur ex ſecunda parte, cõ-
ceſsionem hanc eſſe perſonalem. Ita Bald.in conſ. 368. Quod
permutatio facta.col. 1.ver.ſecunda ratio.lib.5. qui reſpõdit,
quod quædam verba antiquorum pactorum, in quibus dice-
bat, quod nemo ipſorum poſsit aliquid acquirere in territo-
rio alterius, cenſentur perſonalia, atq; ita non referri ad hære-
des, ſed ſolummodo ad ipſos principales contrahentes: quia
ibi in dicta clauſula nihil erat repetitũ de hæredibus, de qui-
bus facta fuerat mentio ſupra in alia parte. Et Baldum ſecu-
tus eſt Natta in conſil. 164, nume, 1. & nume.22. libr.1. vbi in
contrarium recenſet Corneum, ſed à Baldo recedendum
non eſſe ſcripſit.

Secundus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit perſonæ,
quæ fuit cauſa proxima & immediata ipſius cõceſsionis: ſed
12 conceſsio ipſa facta fuit ad † remunerationem benemerito-
rum. Hoc in caſu ſunt opiniones. Aliqui exiſtimarunt, hanc
conceſsionem adhuc præſumi perſonalem, & ob id nõ eſſe ad
hæredes tranſitoriam. Ita Io.Andreæ in c.priuilegium.de reg.
iuris in 6.in mercurialibus. vbi in ſolutione quæſtionis pec
cum diſputatæ, concludit, quod ſi apparet, quod propter la-
bores, quos aliquis pro eccleſia Romana ſuſtinuit, vel ꝓpter
eminentem ipſius ſcientiam, vel ſanguinis nobilitatem, priui-
legium fuerit conceſſum, iſtis caſibus priuilegium non præſu-
mitur reale, etiam ſi ſuppreſſum fuiſſet nomẽ proprium: quia
perſona videtur fuiſſe cauſa immediata priuilegij. Et Ioan.
Andreæ ſecutus eſt illo in loco Ancharan. Crottus in l.omnes
populi.num.228.Idem reſponderunt Iaſ.in conſ.89.colum. 2.
verſ. ſecundo facit.lib.3.Alciatus in reſp.203.nu.22. & Natta
in conſ.164.num.20.verſ.ad iſta omnia.lib.1. Crauet.in conſ.
929.in fine.ex l.1.ff.de conſtit, prin.

Secunda fuit opinio, & verior quidem eorum, qui ſcripſe-
13 runt, immo conceſsionem hanc † realem eſſe. Ita reſponde-
runt Bald.in conſ.355.Præmittendum eſt.lib.1.& in conſ.98,
Quæritur lib.3.idem Anch.in conſ.327.nu.3.Soc.ſen. in conſ.
59 col.3.lib.1.& in conſ.84.col.pen.nu.11.in fin.lib. 3. & Ti-
raquell.in l.ſi vnquam, in verbo, donatione largiens. nu.48 C.
de reuoc donat. Ea ratione ij moti ſunt, quod princeps a ſu-
ſcipiente priuilegium lucratus eſt aliquam donationem, vel
factum, quod habet perpetuam commenſurationem cum re
conceſſa & ideò dicitur tranſire in vim contractus, arg. l. ſi
cum mihi. ff.de dolo. vbi Baldus in fine.annotauit. De natu-
14 ra autem contractus eſt, † quod tranſeat ad hæredes. l. ſi pa-
ctum. ff. de probatio & dicemus infra in quinto caſu. Et ac-
cedit, quod hoc non dicitur propriè priuilegium, ſed bene-
ficium, vt egregiè tradunt omnes in l.vlti.ff de conſtitu. prin-
cipum & Socinus iun.in conſ.37.num.18.lib.1, ex quo ſequi-
tur non eſſe perſonale, ſed ad hæredes, tranſitorium, vt dice-
mus infra in quarto caſu. Nec obſtat. d. l. 1. ff de conſtitu.
principum quia reſpondetur ſecundum Socin. ſen.in d.conſ.
84 nume.13.verſic.etſi dicas.libr.3.d.l. 1. loqui in remiſsione
pœnæ ob aliquod meritum, quæ ſanè remiſsio non debet
trahi in exemplum.

Eſt etiam aduertendum, quod Iaſ.in d.conſil. 89. col. pen.
ver.non obſtat ſecundum.lib.3.declarat, ſeipſum illo in loco,
15 vt à ſe dicta procedant in inferiore à † principe, cuius benefi-
cium latè non interpretatur, vt illud principis.

Tertius eſt caſus, quando perſona, cui facta eſt cõceſsio, &
16 priuilegium, † fuit cauſa remota, & alia proxima Hoc in ca-
ſu conceſsio & priuilegiũ dicitur reale, & ideo tranſit ad hæ-
redes. Ita Dyn.in c.priuilegium, nu.4.verſ.aut perſona de reg.
iuris.in 6.Decius in l.in omnibus cauſis.nu.4. ff.de reg. iuris.
& in conſ.51.col.vlt.& Craue in conſ.590.nu.1.

Exemplum in l.non ſolum. ff. de in integrum reſtit. mino.
in l.minor annis.§.vlt.& l. ſeq. ff. de mino. 25. annis. & in l. ea
17 quæ.C.de tempo. in integr. reſt. pe. vbi priuilegium † reſti-
tutionis in integrum conceſſum minori, tranſit ad hæredes,
& ſucceſſores, ob id, quod non ipſa perſona minoris imme-
diatè, ſed læſio fuit in cauſa ipſius reſtitutionis conceſſæ. Nã
18 reſtitutionis priuilegiũ tunc competit minori, quũ † de læſio-
ne conſtat l.quod ſi minor.§ non ſemper.& l.nõ omnia. ff. de
mino. Eſt etiam exemplum in l.hæredes.ff ad S.C.Velleia. vbi
priuilegium tributũ mulieribus à S.C. Velleia.ne pro fideiuſ-
ſione teneantur, tranſit ad hæredes, atq; ita perſonale nõ eſt,
ex quo priuilegij cauſa non eſt immediatè perſona mulieris,
ſed ipſa deceptio. Et hinc aliquando reſpondi, quòd cum pa-
ter ſit cauſa remota conceſsionis immunitatis, ob numerum
19 duodecim filiorum, cum cauſa proxima ſit fauor † publicus,
& onus educandi ipſos filios, ſecundum Ripam in l. ex facto.
nu.13.ff.de vulga.ob id immunitas hæc realis dicitur, & ad fi-
lios tranſit. Ita Soci.ſen.in d.conſ.84.nu.9.lib.8. Et in Duca-
tu Mediolani ſic fuit conſtitutum noua cõſtitutione in tit. de
immunit.& iure duodecim libero.

Quartus eſt caſus, quando cõceſsio facta fuit perſonæ per
20 modum beneficij, † nõ autem priuilegij Hoc caſu præſumi-
tur realis. Ita Bart.in l.vlt.nu.4. ff. de ſeruitute lega Bald.in l.
apud Iulianum. §. ſi quis alicui. ff. de legat. 1. conſil.303. Ad
euidentiam.col.2.verſ.item beneficia.lib.2.Anchara. in conſ.
327,nu.3.Imola, & Alexan.in l.quia tale.nu.2. ff. ſoluto matr.
Barb.in conſ. 44. colum. 6. verſ. prætereà facit. libr. 2.& cum
Barbatia de eadem facti ſpecie interrogatus idem reſpondit
Socin.ſen.in conſ.84.num.12.lib.3.Decius in conſ.262.num.
5.verſ.octauò.& in l.in omnibus cauſis.num.5.ff.de reg.iuris,
Bellonus in conſ.20.num.8.& Alciatus in reſp.203, nu. 15. &
17.& Natta in conſ.627.nu.16.

21 Ea ratione adducti ſunt, quod beneficia † principum latè
interpretantur.l.vlti.ff.de conſtit.principum. Eſt ergo præſu-
mendum, quod concedere voluerit etiam pro hæredibus, &
ſucceſſoribus.

Quintus eſt caſus, quãdo conceſsio fuit facta perſonæ, ſed
22 in modum pacti, † & cõuentionis; atq; ita ex contractu. Hoc
in caſu conceſsio præſumitur realis. Ita Bald.in cap. 1, col.7.
de iud. & idem in conſ. 112. de generali natura. col.2.verſ. &
propriè iſta.lib.1.Iaſ.in l.ſi ſic ſtipulatus.la 2. nu. 13. & num.
17.de verbo.oblig.qui dixit, ſe ita conſuluiſſe pro immunita-
te conceſſa à ciuitate Albæ, vt verè conſuluit in conſ.217. lib.
2.qui reſpõdit, quod immunitas conceſſa conuentione & pa-
cto, trãſitoria eſt ad hæredes.iuxta l.2.ff.iure immunita.& na-
tura pactorum, & contractus eſt, vt ad hæredes tranſeant.l.iu-
riſgentium §.pactorum.& l.tale pactum in prin. ff. de pactis,
& l, ſi pactum.ff.de probat, Abbas in c.vlt. in primo notab. de
arbitr. & alia multa præcitatis in locis recenſet Iaſ. Et illum
ſecuti ſunt Bellonus in conſil, 20. num. 3. verſic, quidquid.&
Crauet. in conſil. 404.nume.2.& in conſil.929.nume. 33.qui
declarat.

Sextus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit certo generi
23 perſonarum, vt puta † familiæ. Hoc in caſu conceſsio præſu-
mitur realis, & ob id ad ſucceſſores, qui eiſdem familiæ ſunt,
tranſit. Ita Dynus in cap.priuilegium.num.6.verſic.tertiò ca-
ſu.de regu.iuris.in 6.ex l. 1. §. vlti. & l. immunitatis. ff. de iure
immunita.& l.vacatio.ff.de muner. & honor. Et eandem ſen-
tentiam apertius probauit Barba in conſ.44.colum. 3. lib. 1.
cum quo in eodemmet caſu reſpondit & Socin. ſen. in conſ.
84.num.7.& num.9.verſi.poſtremò adhuc.lib.3. qui dixerunt
priuilegium immunitatis conceſſum familiæ, tranſire ad om-
nes poſteros ex familia.

24 Septimus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit † ciuitati,
vel loco ſicque vniuerſitati. Hoc caſu præſumitur realis. Ita
Dynus in d.cap priuilegium. num.7.de regu.iuris in 6.Barto.
in l.vlti.num.5.ff.de ſeruit.lega. Baldus in l. omnia in princip.
C.de epiſc.& cler. Anchar.in conſi.327.colum.2. verſi. primo
namque. Aretin. in cap. nullus. de foro compet. Romanus in
conſi.180.Decius in l.in omnibus cauſis. num. 16. & in l. qui
to ius dominiumvè.num.5 ff.de regu.iuris.Bellonus in conſi.
20.num.9.& Zaſius libr.2.ſingula.reſp. cap.4. in fine. Crauet.
in conſ.929.num.4.poſt Oldrad.in conſil.257.num.1. & poſt
Baldum in conſ.202.lib.2, Natta in conſ.163.& 164.in conſ.
627.nu.12.& 13.& egregie Marinus Freccia in trac.de ſubfeu
dis.in lib. 2.tit.de auctoritate Baro.& in c. doctores ſcribunt.

verſ.

versic. comes creatur. numero 47. Qui quidem scripsit, titu-
lum dignitatis concessum ciuitati, vt si erigat in comita-
tum, vel Ducatum, concessio dicitur realis. Qua de rela-
tè disserui in consil. 835. reddito pro marinis. Et ij quidem
adducti sunt ex l. forma. §. quamquam. ff. de censibus. Et ra-
25 tione illa, quod eadem sit semper † ciuitas, idem populus,
eadem vniuersitas. l. proponebatur. ff. de iud. & pulchrè scri-
bit Alexan. ab Alexan. lib. 3. dierum genial. cap. 1. & hos se-
cutus sum in cons. 276. num. 8.

26 Octauus est casus, quando cõcessio facta fuit † rebus ipsis,
non autem personæ. Hoc in casu præsumitur realis. Dynus in
d. cap. priuilegium. num. 6. de reg. iur. in 6. Alex. in cons. 192.
lib. 2. Iason in cons. 89. col. 1. vers. 3. facit. & col. 2. vers. quartò
ita lib. 3. Dec. in l. in omnibus causis. num. 15. de reg. iur. Natt.
cons. 627. nu. 12. Craue. cons. 590. num. 1. Qui ob id affirmant
concessionem hanc transire ad eum, ad quem transeunt, &
ipsæ res. l. via. § quæcumq; ff. de seruit. rust. prædio. l. si aquædu
ctus. ff. de contrah. empt. & l. ætatem. §. rebus. ff. de censib.

27 Nonus est casus, quando concessio facta fuit † causæ, vt
putà causæ depositi, mutui, vel simili. Hoc casu priuilegium
præsumitur reale. Dynus in d. cap. priuilegium. in fine. de reg.
iuris. in 6. Iason in l. tempus. col. 1. ff. de re iud. Decius in l. in
omnibus causis. nu. 14 ff. de reg. iuris. Et probat tex. apertus
in l. priuilegia. ff. de reg. iuris. Et confirmantur prædicta aucto
ritate Baldi in cons. 355. Præmittendum est. lib. 1. cum respon-
28 dit, quod concessio, & priuilegium † concessum memoriæ, &
nobilitati, sicque causæ, præsumitur reale, & ideo ad hæredes
transit. Et Baldum secutus est Alciatus in resp. 23. num. 20. sic
etiam quando ob aliquam causam, aliquid conceditur præ-
sumitur concessio realis. Crau. cons. 929. nu. 1.

29 Decimus est casus, quãdo sumus in dubio † cui facta sit cõ-
cessio, an personæ, vel causæ, vel rei. Hoc in casu præsumi
realem scripserunt Oldradus in consilio 257. numero 2. Bal-
dus in consil. 159. super eo, quod quæritur. colum. 2. vers.
item quia realis. lib. 3. & in l. apud Iulianum. §. si quis alicui.
de leg. 1. Ancha. in consi. 327. nu. 3. qui alios refert. & copiosè
Alex. in l. quia tale. nu. 2. ff. soluto matr. & egregiè Ias. in consi.
217. col. 1. vers. secundò quia. lib. 2. Dec. in cons. 51. col. 2. & in
cons. 262. nu. 5. vbi de concessione immunitatis. Idem respon
dit Bellonus in consi. 20 nu. 8. Qui tamen. num. 9 versi. præte-
30 rea scripsit ad coniecturas † recurrendum esse, & idem affir-
marunt Natta in cons. 164 nu. 21. Alba in cons. 64. nu. 72. &
Crauetta in cõs. 929 nu. 5. Palaez de maioratu. parte 4. q. 11.

Primò coniectura sumitur à qualitate ipsius concessionis,
31 si est † priuilegium principis. præsumitur realis ipsa conces-
sio. Ita sensit Bart. in l. vlt num. 4. ff. de seruitute lega. & aper-
tius Francus in cap. priuilegium. col. 1. de reg. iur. in 6. Bella-
mera in cons. 3. col. 8. vers. secunda conclusio. Alexan. in l. quia
tale. nu. 2. ff. soluto matr & in cons. 193. nu. 3. lib. 2. Decius in
l. in omnibus causis. num. 3. de regul. iuris. & in consi. 26. col.
vlt. vers secundò respondetur. Alba. in cons. 64. num 72. Natta
in cons. 627. nu. 18. & 164. nu. 5. & num. 15 & num. 28. Alciat.
in respon. 203. num. 4. & Craue in cons. 404 nu. 3. & ibi nu. 4.
extendit etiam quando nomen proprium principis fuit pro-
32 positum. Cum autem est beneficium concessum ab † inferio-
re à principe præsumitur personalis concessio. Alciat. in resp.
202. nu. 15. Verùm aliter distinguit Bart. in d. l. vlt. num. 7. ff. de
seruit. lega. qua de re statim dicemus.

Secundò sumitur coniectura à qualitate actus faciendi, &
33 exequendi. Si conceditur factum indeterminatum, † con-
cessio est personalis, vt dixi supra in primo casu in quarto si-
34 gno. Si verò est determinatum, † cõcessio præsumitur realis.
Ita Bart. in d l. vlt. nu. 7. ff. de seruit. lega. Nat. cons. 164. nu. 23.
Non enim tunc electa est industria personæ, vt dixi supra in
præcedenti libro. præsump. 21.

Tertiò sumitur coniectura à qualitate seu natura ipsius rei
concessæ; vt si conceditur res quæ sui natura non est transito-
35 ria ad hæredes, concessio † personalis est: sicuti quando con-
ceditur immunitas, quæ non transit ad alios successores. Ita
Alciat. in resp. 203. num. 17. & Bero. in cons. 153. num. 7. lib. 3.
atque a subiecta materia Abbas cons. 93. col. 2. lib. 2. & Crau.
cons. 404. nu. 1. & in cons. 959. nu. 3.

36 Quartò sumitur coniectura † ab obseruantia. Ita Decius
in cons. 262. num. 5. versi. accedit vlterius; qui respondit, con-
37 cessionem ducendi † aquam præsumi realẽ ob id, quod mul-
tos annos continuata sit in hæredes eius, cui facta fuerat ipsa
concessio. Hanc tamen coniecturam intelligit Alciat. in d. re-
spon. 203. num. 31. procedere in eo, qui sciens est facti, vt in
persona priuata, secus in vniuersitate, quæ quotannis solet
mutari, & propterea in ea præsumitur ignorantia, & conse-
38 quenter † obseruantia nil operatur. & accedit quod possessio
vel quasi arguit concessionem realem esse. Ita glo. in ca. cum
venissent. in verbo inchoatum de institutio. & ibide Doct.

Quinto coniectura ducitur à qualitate verborum expresso-
rum in ipsa concessione; vt si dictum est, concedimus Caio
in perpetuum. Ita Anch. in cons. 327. col. 2. vers. secundo prin-
cipaliter. Soc. sen in cons. 84. nu. 4 lib. 3. & cum eo de eadem
facti specie consultus respondit Barbat. in cons. 44. colum. 2.
lib. 2. vbi latissimè comprobat.

Cæterum dissentit Alciatus in d resp. 203. num. 25. qui di-
39 xit, verbum hoc in perpetuum, † intelligi secundum subiectã
materiam, & ob id potest intelligi durante vita eius cui facta
fuit concessio, iuxta l. 1. ff pro socio, vbi gl. & alia refert. Ale.

Verùm respondetur. Secundum Socinum in d cons 84. nu.
40 4. quod in hac materia † perpetuum illud propriè dicitur,
quod non est personale, sed reale, & quod transit cũ ipsis reb.
ad hæredes & successores: Id qđ ille multis probat Et subiun-
git Socin. ibi. nu. 6 hoc maximè procedere, quando alia ver-
ba adiecta sunt, quæ significarent hoc perpetuum debere in-
telligi, vt sit realis ipsa concessio.

Sexto coniectura sumitur etiam aliquando ab aliquo ex-
41 trinseco † accidenti ex verbis significato, vt purà si dictum, &
& mandatum fuisset, quod ex libro æstimi & catastri extrahe
retur atque cancellaretur nomen, & æstimum huius cui facta
fuit cõcessio. Nam tunc præsumitur, quod concessio facta,
esse debeat perpetua Ita Alciatus in respon. 203. num. 9. vers.
tum quia. qui tamen num. 23. vers. non obstat quod. declarat,
nisi alia adesset coniectura, vt quia liber æstimi consueuerit
mutari certis temporibus. Hanc coniecturam confirmat alia
similis considerata à Socino sen. in cons. 84. nume. 9. in fine.
vers. secunda ratio est. lib. 3. Cum dixit, quod si mandatũ fuit,
concessionem illam debere registrari in actis publicis: Nam
hoc significat (ait Socinus) quod concessio perpetua esse de-
beat, atq; ita realis, & ad hæredes transitoria.

Septimo sumitur coniectura, quando ob qualitatem perso
42 næ, † cui facta fuit concesio, illa redderetur penè inutilis, si
intelligeretur personalis, vt puta quando fuisset facta iã seni,
Nam tunc præsumitur realis, vt respondit Soci. sen. in d. cons.
84. nu. 10. vers. tertia ratio multum. lib. 3.

43 Octauo sumitur coniectura à reciproca † promissione, vt
si vniuersitas concedit immunitatem alicui, qui se obligauit
tueri ipsam communitatem: quemadmodum ex parte ipsius
44 vniuersitatis promissio est realis: cũ † communitas nũquam
moriatur. l. proponebatur. ff. de re iud. Ita etiam ex parte eius,
cui concessa fuit ipsa immunitas dicitur realis, sic in specie
respondit Ancha. in cons. 357. col. 2. vers. 1. namque.

Noño sumitur coniectura ex eo quod sit facta concessio
etiam pro successoribus Ita Bald. in cons. 159. super eo quod
quæritur col. 2. lib 3 & Crau. in cons. 404. nu. 5.

Decimo quando facta fuit concessio officio & dignitati,
præsumitur realis. Craue. cons. 929. num. 2. & num. 34. decla-
rat Baldus vbi supra.

Vndecimo quãdo Princeps sæpius concessionẽ ipsam con-
firmauit. Ita Baldus in d. cons. 159. colum. 2. vers. item dictus
contractus. lib. 3.

Duodecimo, quãdo dictum fuit pro se, & quibus dederit.
Ita Crau. in cons. 590. nu. 2.

Ex prædictis intelligimus magnum esse huius tractationis
45 effectum. Nã si concessio † realis est, ad hæredes, & successo-
res oẽs transit: si vero est personalis, non transit; vt suprà dixi-
mus. ex l. 1. § personis. ff. de iure immun. & l. sordidorũ. C. de
excusa. mune. & respondit Soci sen. in cons. 50. nu. 2. & in cõs.
116 nu. 20. lib. 1. Ias. in l. si sic stipulatus. la 2. num. 10. de verb.
oblig. Est & alius effectus quod qñ concessio est realis, ex-
46 tenditur † de persona ad personã: non autẽ qñ est personalis.
Roma. in cons. 246. nu. 4 Alex. in cons. 114. nu. 4. lib. 4. Ias. in l.
non tm̃. nu. 7. ff. de re iud. Dec. in l. in oĩbus causis. nu. 6. & nu.
7. ff. de reg. iur. & Craue. in cons. 239. nu. 4. & rursus transit ad
colonos dixi in cons. 276. num. 7. vbi copiosè disserui.

PRAESVMP. CIIII.

Emptionis & venditionis, vel locationis & conductionis, contractus an præsumatur, cùm princeps vel vniuersitas, aliquam vectigalium exactionem alicui certo pretio concedit.

SVMMARIVM.

1 *Vectigalium exactione concessa alicui certo pretio. à principe, ciuitate aut vniuersitate, non expresso contractus nomine, in dubio præsumitur locatio.*

Idque multo magis, si contrahentes verbo locationis vsi fuerint. numero 2.
Et maximè si vnum certum pretium, pro omnibus annis præstandũ fuerit constitutum. nu. 4.
Et quid, si pretium in singulos annos soluendum fuerit constitutum num 6.
3 *Sermonis à proprietate non recedendum.*
5 *Vectigalium conductor, non fructus percipiendos, sed spem fructuũ percipiendorum videtur conduxisse.*
7 *Locationem dici, vbi pretium annuum vel menstruum constituitur, an verum sit.*
8 *Glossæ auctoritas probabilis non necessaria.*
9 *Locationis in contractu, mercedis remissionem fieri, & qua de causa num. 15.*
10 *Locatio & emptio eisdem regulis censentur.*
11 *Superficiario pensionis remissionem fieri ob superficiei ruinam.*
12 *Interpretatio benignior accipienda, & quæ illa sit in conductione vectigalium. nu 13*
14 *Retis iactum emens si nil expiscatum sit non conqueri potest.*
16 *Contrahentes secundum naturam contractus contrahere præsumuntur.*
17 *Emptionis contractus mercedis remissionem non admittit.*
18 *Emptionis natura, & substantia est, vt dominium transferatur.*
19 *Vectigalium in conductorem, dominium vtile transire.*
20 *Vectigalium in conductione duo considerari.*
21 *Fructus rei vendi posse.*
22 *Pretium vbi singulis annis soluitur, nõ videri dominum aliquod ius transferre voluisse.*
23 *Locationem prædiorum leges censent, cum merces constituitur in singulos annos.*
24 *Coniecturam vnam tolli alia contraria.*
25 *Vectigalium exactione certo precio concessa, quod emptio sit, alia est opinio.*
Idque etiam si ab initio vnicum sit constitutum precium, & distributio deinde facta in annos singulos num. 39.
26 *Contractus talis creditur, qualem demonstrat verborũ proprietas.*
27 *Contractus qualis sit, dispositionis tenor ostendit.*
28 *Contractus naturam potius & materiam subiectam spectari, quã verborum sonum.*
Id autem quando verum sit. nu. 31.
29 *Materiam subiectam, ad cognoscendum actum potissimum præbere indicium.*
30 *Emphyteusis contractum etsi contrahentes appellent, quando tamen censeatur venditio.*
32 *Mens disponentis potius, quam verba attenditur, vbi illa certa est.*
33 *Pretij facta mentione in contractu, emptionem & venditionem præsumi*
34 *Pretium emptionis & venditionis substantia est.*
35 *Pretij verbum quando pro mercede possit exponi.*
36 *Improprietas duplicata iure non recipitur.*
37 *Emptionis, & venditionis natura est, vt dominium transferatur.*
38 *Emptionis, & venditionis contractus censetur in quo quid principaliter dari promittitur, & fieri aliud in consequentiam.*
40 *Vectigalium aut gabellarum contractus, emptionis facta mẽtione, certo pretio constituto vt id semel numeretur, emptio præsumitur.*
Quod procedit, etsi postea solutionis facta sit distributio in singulos annos, num. 41.
Idem in emptione datij, cuius emptor commoditatem percipiendi dicitur emisse 42
43 *Vectigalium facta dicitur locatio, facta simul venditionis, & locationis mentione præstationis autem distributione in annos vel menses facta.*
Idem etiam si vnica sit præstatio pro toto tempore. nu 44.

DVbia admodum est, etsi valde egregia, illa interpretum nostrorum disputatio, an præsumatur initus contractus emptionis, & venditionis, vel locationis, & conductionis, quãdo princeps, vel ciuitas, seu populus aliquis, vectigaliũ exactionem alicui, certo constituto pretio concesśit? Hanc disputationem pertractarunt Bar in sua disp 4. incipit, Publicanus. Ripa in tract. de peste. in tit. de priuilegijs contractuum. nu. 46. & Boer. in q. 249. nu. 10. & nu 11. & alij plures, quos statim commemorabo. Placet mihi ita distinguere, in multis secutus Ripæ traditionem.

1 Primus est casus, quãdo contrahentes non sunt † vsi verbo
emptionis, & venditionis: nec verbo, locationis, & cõductionis, vt puta si fuit dictum, communitas seu princeps cõcesśit Caio gabellas vsque ad decem annos, pretio decem millium coronatorum, singulo anno. Hoc in casu recepta est Doctorũ opinio, hanc præsumi locationem, & conductionem. Ita communem esse asseruit Ripa in d. tit. de priuilegijs contractuum. nu. 54. & cum eo Boer. in d. q. 249. nu. 11. ver. primus casus. qui testatur esse communem opinionem.

2 Secundus est casus, quando contrahentes vsi sunt † verbo
locationis & conductionis, vt puta si dictum fuit, quod princeps locauit Caio gabellas ad decem annos pretio decẽ millium Coronatorũ singulo anno. Hoc etiam in casu à fortiori præsumitur atque censetur locatio, & conductio Et communem hanc esse opinionem asseruit Ripa in d tit. de priuilegijs contractuum. nu. 55 & cum eo Boer in d. q 249. nu. 11. versic. secũdus casus est Ea est manifesta ratio, quia si in dubio præsumitur locatio, cum scilicet locationis mentio non est facta, vt superiore casu diximus: multo magis, qñ fuit adiectum ver-
3 bum, locationis Et præterea à sermonis † proprietate nõ est
recedendum. l. non aliter. de leg. 3. & multis infra comprobabimus. Dum ergo locationis verbo vsi sint contrahentes, hãc locationem esse significarunt.

Extenditur hic casus, vt locũ etiam habeat qñ constitutũ
4 fuit vnicum certum pretium † præstandum pro omnibus an-
nis, vel etiam si facta sit concesśio pro vno anno. Nã & tunc, ob verbũ, locationis, quo contrahentes vsi sunt præsumitur adhuc contractus locationis. Ita censuit Ripa in d tit. de priuilegijs contractuum. nu 55 vers. & hoc intelligo. Quo in loco censuit ita sensisse Castr in l. cotem ferro. §. qui maximos. nu. 4 ff. de publica. & vectig. & in l. 2 §. adeo ff. locati. etsi ipse Castren. in d §. adeò nil hac de re dixerit.

Nec repugnat auctoritas Baldi in l si ea lege. nu 4. C. de vsuris quia vt recte etiam animaduertit Ripa præcitato in loco, concedit Baldus hunc esse contractum locationis. sed ait, qđ hoc in casu non fit remisśio mercedis huic locatori, si fructus aliquos non percepit: cum hic conductor non censeatur con-
5 duxisse † fructus percipiendos, sed spem fructuum percipien-
dorum, atq; ita casum, aduersamq; fortunam conduxisse videtur. l. nec emptio. ff. de contrahen. emp. Et hac ratione vsus etiam est Bald in l. licet q. 3. C. locati.

Tertius est casus, quando contrahentes vsi quidẽ sunt ver-
6 bo emptionis, & venditionis, sed tamen † in singulos annos
pretium constituerunt, vt puta si dictum fuit, quod Princeps vendidit Caio gabellas ad decem annos, pretio decem milliũ coronatorum in singulos annos soluẽdorũ. Hoc sane in casu recepta magis Doctorum opinio est, hunc esse locationis, & conductionis contractum. Hac in opinione fuerunt Bart. in d l. cotem ferro §. qui maximos. nu. 2. ff. de publica. & vectigal. & copiosius in d. disp 4. Publicanus. Castren in d. §. qui maximos Anch. in cons 402. Pluribus. nu. 1. & in cap propter sterilitatem de locato. Signorol. in cons. 22 num. 12. Imola in cons. 7. in principio, qui admittit veram esse Bartol. opinionem. Idem sensit Aretin in cons. 55 nume. 3. & nume. 5. Hanc quoque probarunt Bertachinus in tract de gabellis, in prima q. secundæ partis principalis. colum 1. Salicetus in l. 1. colum. 3. vers vnum tamen. C. de iure emph Alex. in cons. 3. col. 2. lib. 1. & apertius in cons. 108. lib. 3. Corn. in cons. 3. nu. 7. in cons. 33. nu 9. & in cons. 128. nu. 3. lib. 2. idem in cons. 12. nu. 2 lib. 4. Lud. Bolognin. in cons. 54. col. pen vers aliud etiã inest Soc. sen in cons. 88. col. 2. vers pretium autem. lib. 1. & in cons 156. col. 1. lib. 2. Idem sensit Fabian. de monte in tract. de emptio. & venditio. q. 2. princip. nu. 24. & hanc esse communem sententiam, attestatus est Ripa in d. tract. de peste. in d. tit. de priuilegijs contractuum. nu. 56. Eandem secuti sunt Soci iun. in cons. 68 nu. 1 lib. 1. Tiraq de retractu consang. §. 32. in glo. 1. nu. 36. Boer. q 249. col. vlt Bosśius in tract causarum criminalium. in tit. de remisśione mercedis publicanorum. num. 5. Et quamquam in foro & iudicijs ab opinione hac temerè recedere non liceat: attamen parum solida esse videntur argumẽta pene omnia, quibus ij interpretes vsi sunt.

Primo ea ratione moti sunt, quod hic constitutum est precium annuũ, sicq; in singulos annos. Atqui vbi pretium in singulos annos, vel menses constituitur, cõtractus locationis dicitur initus, non autẽ emptionis & venditionis. Ergo hic contractus noster dicitur locationis non autem venditionis. Illa minor probatur auctoritate glossæ in l. 1. in verbo, alienationis. C. de iure emphy. quam glossæ traditionem secuti sunt ibi Bartol. & Ias. nu. 23. qui alios plures commemorat.

Respondetur primò ex sententia Imolę in d. §. q maximos, & Ripæ in d tract. de peste. titu. de priuilegijs contractuũ. nu.
7 49. verum non esse, quod dicatur † locatio, vbi constituitur
pretium annuum, vel mẽstruum: quia nil est, quod impediat, quin emi posśit perceptio fructuum pro pluribus annis: licet solutio sit distributa in singulos annos. Cũ ergo vendi posśit, & constet de mente contrahentium, ex verbis ab eis prolatis, debet iudicari emptio, non autem locatio. Nec obstat gloss.

d. l. 1.

d.l.1. C.de iure emph.quia illla procedit in dubio,& vbi con-
traheutes vſi non ſunt verbo emptionis, & venditionis. Et in
claris non eſt opus coniecturis Leótinuus.§.cum ita. de verb.
oblig. Et haoc interpretatinnem ſenſit glo.l. Pomponius. in
verbo,amitti.il ſecundo.ff quibus modis vſusfructus amitta.
cum appellat venditionem fructuum ſactam pro decem an-
nis in ſingulos annos. Præterea & ſecundò reſpondetur glo.
d.l. 1. C. de iure emphy. non probare vel lege, vel ratione id
quod aſſerit.Nam adducit tex.§.pretium. in inſtit. de emp.&
vend.& §.adeò io inſtit.de locato; quæ quidem iura nil peni-
8 tus probant.Quocirca,& ſi probabilis ſit gloſſæ † auctoritas,
non tamen eſt neceſſaria,vt ſcribunt omnes in l.1. ff.ſi certum
peta. Et rurſus ipſamet glo. aliter ſenſit in d.l.Pomponius.ff.
quibus modis vſusfructus amitta.
Secundò adfert Ripa in d.tit. de priuilegijs contractuum.
nume. 50.boc argumentum, quod ait a Bart. in d. diſput. 4.
perpenſum. Hic contractus aſsimilatur contractui locatio-
nis,& ſecundum eius naturam debet regulari. At qui in con-
9 tractu locationis † ſit remiſsio mercedis. Ergo idem eſt dicé-
dum hoc in caſu.
Reſpondeo ego huic argumeuro,omiſſa reſponſione Ripę.
Dico itaque hoc argumentum nil ad rem noſtram facere Nã
nos nõ diſputamus nunc,an fieri debeat hoc in caſu remiſsio
mercedis,vel non,tamquam ſit contractus locationis, vel ven
ditionis:ſed diſputamus,an ſit contractus ipſe emptionis,vel
locationis:atque ita diſputamus de coguoſcenda ipſa quali-
tate ipſius contractus,qualis ſcilicet contractus ſit. Et ex hoc
reſpoudetur illi conſiderationi quam ex eodem Bart.ſubiun-
10 git Ripa,quod ſcilicet emptio † & locatio eiſdem regulis re-
gulantur.l.2.in prin.ff.locati.Nam cum adhuc nõ ſit certum,
quæ ſpecies contractus hæc ſit, ſequitur dicendum, ad rem
non facere conſiderationem hanc.
Tertiò mouetur Ripa in d.tit. de priuilegijs contractuum,
no.52.poſt Bart.in d.diſp.4.ex l.inter quos.§.dãni.ff de dam-
11 no infecto.vbi ſuperficiario † propter ruinam ſuperficiei, ſit
remiſsio peoſionis.Et tamen eſſe poteſt, quod titulo emptio
nis eſſet ſuperficiarius: Cum ſuperficies ita emi, ſicut locari
poſsit.l.1.§.1. ff. de ſuperficiebus.
Reſpondet Ripa vbi ſupra.num.52.verſic.ſed tu, Ego quã-
tum attinet ad rem hanc reſpondeo, vt dixi ſupra. Eadem
reſponſione diluitur aliud argumentum, quod recenſet Ripa
vbi ſupra. num.53.
Quartò ad rem magis conferre videtur, quod in dubio re-
12 cipienda eſt illa interpretatio, † quæ benignior eſt. l. vlt. C.
qui bonis ced. poſſ. qua adductus ita reſpondit Socin ſen. io
conſ.25.col.8.ver nonò probatur. lib.1 & ego ſcripſi.lib.1.de
arbitr.iudicum.&c.caſu 199. nu. 6. Atqui benignior videtur
eſſe hæc interpretatio, quod ſit contractus locationis, ob id
ſcilicet quod remiſsio mercedis facilè conceditur, fructibus
noo perceptis,vt in ſpecie conſiderat Ripa in d.tit.de priuile-
gijs contractuum.nu.63.ver.inſuper..Ergo hic contractus di-
ci debet contractus locationis & conductionis.
Reſpondetur retorquendo argumentum, quod benignior
13 cenſeri debet interpretatio, † ob id, quod remiſsio fieri non
debet:cum hic nulla adſit culpa cõitaris,& Reipub. ob quam
concedi debet remiſsio: Et ipſi Reipub. magis fauendum eſt
quam illi emptori,cum Reſpub.ęquiparetur minori.l.pen.C.
de iure Reipub.lib.10.Et quemadmodum is qui emit iactum
14 retis † conqueri non poteſt,ſi nihil expiſcatum erit.l. ſi iactũ.
ff.de act.emp.ita nec iſte emptor redituũ vectigalis. Et quem-
admodum emptor iſte pretium auxiſſet ipſi Reipub. ſi multũ
plus ſolito percepiſſet,ita econtra non meretur refici,ſi minus
percepit,cum ſit regula iuris naturæ, ad eũ pertinere damnũ,
ad quem pertinet lucrum.l.ſecundum naturam. de reg. iuris.
Nec obſtat quod in contractu locationis fiat remiſsio mer-
cedis ob ſterilitatem, cum tamẽ merces illa non augeatur ob
magnam vbertatem: Nam facile reſpõdetur id contingere in
locatione, quam certam eſſe præſupponimos, quia in loca-
15 tione id † ſtatuit lex, & contrahentes cenſentur contrahere
16 † ſecundum oaturam contractus: Et proptereà diuerſum eſt
17 in caſu noſtro,in quo dicimus eſſe cõtractũ emptionis, † cu-
ius natura non admittit mercedis remiſsionem.
Quinto vrgere non mediocriter videtur, quod emptionis,
18 † & venditionis natura, & ſubſtantia eſt, quod dominiũ rei
venditæ trausferatur.l.cũ manu ſata.§.vlt.ff.de contrah emp.
& §.item quæritur.inſtit.de locat. Atqui noſtro in caſu nullũ
eſt tranſlatum dominium vectigalis. Ergo non dicitur con-
tractus venditionis,ſed potius locationis.
Reſpondetur primò, quod immo in hunc contrahentem
19 cum Republic. etiam ſi conductor ſit, ſemper tranſit † vtile
dominium.l. 1.§. 1.ff.de loco pub.fru.Bartol. in l.1 §.primo.
de ſuperficiebus.& Aretin.in conſil.55.num 3.in fin.
20 Reſpondetur Secundo quod in vectigali† duo conſiderau-
tur, nempe corpus ipſum vectigalis, & ipſius vectigalis fru-
ctus ſeu reditus. Quò ad dominium ipſius corporis vectiga-
lis,eſt certum illud non eſſe tranſlatum, cum dictum ſit redi-
tus venditos eſſe,non autem ipſum vectigal: Et hoc caſu pro-
cedit argumẽtum. Quo verò ad dominium ipſorum redituũ,
& fructuum,illud dici poteſt venditum, & tranſlatum. Cum
21 & fructus † vendi poſsint.clem. 1. de reb. alien. non alien. &
tradunt Bald.in l.2.C.eod. & Fabianus de monte in tract. de
emptione.q.2. nu. 28.
Sextò ad rem maximè facere videtur,hæc ratio, quod quã-
22 do † pretium ſoluitur ſingulis annis, non videtur dominus
velle trãsferre aliquod ius,ad hoc,vt ſi ille ceſſabit in ſolutio-
ne mercedis,vel pretij,poſsit expelli.l.quæro. §. inter locato-
rem.ff.locati.& l.vectigalia.§.vlt.ff.de publica.& vectigal.ſed
diuerſum eſt,quando vnicum pretium ſoluitur. Et idem vide-
tur probari.l.item quæritur.§.qui impleto.ff locati. vbi in lo-
catione prædiorum ſemper habetur reſpectus ad annuã præ-
ſtationem.Ergo hic contractus non eſt emptionis, cuius na-
tura eſt,vt dominium transferatur vt diximus ſuprà.
Reſpondetur argumentum quidem demonſtrare in cõtra-
ctu locationis eſſe rationem hãc cur dominium, ſeu aliquod
ius non transferatur, vt ſcilicet conductor deficiens in ſolu-
tione expelli poſsit:ſed tamen ex hoc ipſo argumento nõ col-
ligitur,quin idem ſit remedium in caſu fructuum ſingulorum
annorum· qui dum in ſingulos annos venduntur, & ſingu-
lis annis ſolui debet pretium, ſi deficiat in ſolutione, poſsit
repelli à perceptione aliorum fructuum ſubſequẽtium anno-
rum Et ille reſpectus,qui ratione quantitatis fructuum habe-
tur in locatione ex pręſtatione penſionis.d.§.qui impleto.ha
beri etiam poteſt in contractu venditionis.
Septimò ad rem maximè videtur pertinere,quod regulari-
23 ter leges loquentes de locatione † prædiorum, loquuntur cũ
merces conſtituitur in ſingulos annos.Ita.l. item quæritur.§.
qui impleto.& l.ſi in lege.§ ſi domus.& §. ſeq. ff. locati. l. ve-
ctigalia §.vlt.ff.de publica. & vectigal. l. ſi à colono. & l.ſi ſi-
deiuſſores.§.pro Abrelio.ff.de fideiuſſ & l.licet.C.locat.Cum
ergo noſtro in caſu ſolutio fieri debeat ſingulis annis ratio-
ne fructuum,& redituum percipiendorum,dici debet hic cõ-
tractus locationis non autem venditionis.
Reſpondetur, quod licet hæc diſtributio ſolutionis in ſin-
gulos annos coniecturã faciat hũc contractũ eſſe locationis,
vt loquuntur iura ſupra allegata: Attñ ab hac coniectura re-
ceditur ob clara verba appoſita in cõtractu, dum appellatur
venditio:Et in claris non eſt opus coniecturis.l. continuus.§.
24 cum ita.de verb. oblig. Et præterea vna † coniectura alteram
tollit,& diluit.l.diuus.ff. de in integr. reſt. & egregiè ſcribunt
Bald.in rub.extrà.de præſump.nu.1.Marſil.in l.1.§. diuus.nu.
28.ff.ad l.Corne l.de ſicar Soci.iun.in conſ.76.nu.66. lib. 1. &
Gram.in conſ.13.nu.7.Hic autem, præter clarum verbũ ven-
ditionis,adeſt verbum pretij, quod ſui natura (vt diximus ſu
prà) facit validam coniecturam, contractum eſſe emptionis,
& venditionis.Ergo diluitur huius argumenti coniectura,du-
cta à diſtributione ſolutionis in ſingulos annos.
25 Contrariam itaque opinionem † aduerſus communẽ pro-
barunt aliqui magnæ quidem auctoritatis interpretes, nẽpè
Roman. & Imola in d.l. cotem ſerto.§. qui maximos. ff. de
publica. & vectigal.Idem Imola in cap. propter ſterilitatem.
col pen.de locato Lud.Bolog. in additio. ad Ioan. de Auna.
in conſ.74.colum. vlt.
Primo itaq; hæc opinio probatur, cõtrahentes vſi hic ſunt
verbo emptionis,& venditionis, quod verbum propriè ſigni-
ficat ipſum contractum emptionis, & venditionis, vt clarum
26 eſt.Atqui talis creditur eſſe † contractus,qualem eum verbo-
rum proprietas ſignificat. Ergo hic contractus dici debet em-
ptionis,& venditionis.Illa minor probatur ex l intereſt. ff.de
ſolutio. ibi, quantum lectio probat. Huc facit quod egregiè
ſcripſit Dec.io auth.ex teſtamento.col.3. verſ. ſed certe. C.de
coll.poſt Oldr.in conſ.159. quod ſi dubitatur an aliqua con-
ceſsio ſit feudum, vel donatio, verba conceſsionis inſpicien-
da ſunt.Nam ſi in ea dicitur,donamus donatio eſt, quia ver-
ba id ſonãt.Et aliud ſimile tradit ibi Decius,& idem alia plu-
ra attullit in conſ.208. col. 2.verſ.poſtremo. & in conſ. 468.
col. 2. verſ. & ex his patet. Et hoc illud eſt, quod dicere ſole-
27 mus,tenorem diſpoſitionis † oſtendere qualis ſit contractus;
vt poſt alios ſcripſerunt Curtius ſen.in conſ.53. ſuper articu-
lo.col.1.& latiſsime Tiraquell.in l.ſi vnquam. in verbo. liber-
eis. nu.8.& 9.C.de reuoca.donat.
Nec obſtat conſideratio neque reſponſio Doctorum, qui
communem opinionem defendunt, quod licet verba ſonant
in

in contractum emptionis. & venditionis, attamen magis at-
28 tendi debet natura † contractus, sicque subiecta materia, quã
verborum sonus. vt probant in specie. l. si vno. ff. locati & l. si
olei. C. eo. & confert. l. insulam. ff. de præscrip. verbis. Et huc
pertinent multa similia, quæ congerunt Decius in l. non vult
hæres esse. num. 8. de reg. iuris. in l. qui accusare. in fine. C. de
edendo. & in l. 3. num. 8. C. de milit. testam. Alc. lib. 2. de verb.
signifi. nu. 4 & claré Crane. in cons. 245. num. 6. Et ad rem ma-
xime pertinet, quod docuit Aret. in l. t. §. si quis ita. de verbo.
oblig. dum dixit, quod ad cognoscendum actum potissimum
29 iudicium resultat † ex subiecta materia. Et ex Aretini senten-
tia scripsit Alciat. in tract. de præsump. reg. 3. præsump. 36. in
in fine, subiectam materiam ostendere, an quis vti voluerit
actu priuilegiato, vel ordinario. His valdè similia, & egre-
gia recenset Tiraq. de retractu consang. §. 32 glo. 1. nu. 34. Et
ad rem nostram est valde simile quod decidit Afflict. in de-
30 cis. 73. in fine. quod licet contrahentes appellent † contractũ
emphyteusis, attamen si adest pretium, & natura emptionis,
emptio à subiecta ipsa materia iudicari debet. Idem de em-
phyteusi facta sub nomine locationis responderunt Neniz. in
cons. 92. nu. 12. & Bellon. in cons. 21. nu. 4. & 5. Natta in consi.
49 num 14. & simile de feudo tradit Socin. sen. in l. Gallus §.
etiam. num. 6. ff. de lib. & posth. & dicemus infra in præsumpt.
sequenti. vbi agemus de præsumptione, an præsumatur con-
tractus locationis, vel emphyteusis. Ita ergo nostro in casu,
ob subiectam ipsam materiam, illud verbum, emit, potest
exponi, idest, locauit, vt in l. ea lege. §. locaui. ff. locati. & l.
ij qui. C. eod.

31 Huic considerationi facilè responderetur quod tunc † demũ
magis attenditur natura actus, quam significatio verborum,
quando ipse actus est clarus atque ita quando omninò con-
stat de ipsa natura actus. Ita loquuntur prædicta iura nempe.
l. si vno. l. si olei. & d. l. si insulam. & Doctores suprà allegati.
Nam tunc verba improprianturː sed diuersum est, quando
ipsa subiecta materia est dubia, & ambigua, sicuti in casu no-
stro, vbi redites vel fructus ad tempus percipiẽdi ita possunt
vendi, quemadmodum & locari, vt infrà dicemus: Nã tunc
a sermonis proprietate non est recedendum. l. non aliter. de
leg. 3 cum similibus. Et valde simile est quod scripsit Socin. in
l. ambiguo. nume. 5. ff. de rebus dubijs. cum dixit, quod tunc
32 potius attenditur mens † disponentis quam verborum pro-
prietas, quando scilicet ipsa mens est certa. Ergo sensit So-
cinus, quod vbi mens est dubia, à sermonis proprietate non
est recedendum.

Præterea & secundo responderetur, quod quantum ad tertiũ
inspicitur quidem subiecta ipsa materia, sed quo ad ipsos cõ-
trahentes magis inspicitur proprietas verborum. Ita egregiè
declarat Ripa in l. 2. in ptin. nu. 37. ff. si cert. peta.

Secundo mouet me plurimum, quod hic facta est mentio
33 pretij. Atqui vbi in aliquo contractu fit mentio pretij, † con-
tractus emptionis, & venditionis censetur. Ergo & hic con-
tractus noster iudicandus est emptionis, & venditionis. Illa
minor probatur ex l. vlt. vbi glo. & Bar. C. de prædijs decurio.
lib. 10. & l. cum dotem. C. de iure dotium quo loci Baldus an-
notauit, quod si statutum disponit, vt de pretio cuiusque
rei soluatur gabella, statutum illud intelligitur de contractu
emptionis, & venditionis & Bald secutus est Ias in l. 1. num.
23. C. de iure emph. Et his accedit glo. in l. apud Celsum §. si
cum legitima ff de doli mali, & metus except. ibi pretio acce-
pto vbi emptio indicatur, ob pretij constitutionem, etsi ap-
pellata fuerit cessio. Alia tradunt egregia Decius in l. imagi-
naria. num. 1. & ibi cæteri Docto. de regul. iuris. qui dicunt
34 pretium † esse substantiam emptionis, & venditionis, & pro-
ptcrea arguere contractum esse talem. Idem scripserunt Fa-
bianus de monte in tract. de emptione, & venditione. quæst,
1. ad finem. Marsil. sing. 405. Socinus iun. in cons. 61. num. 3. &
num. 7. lib. 1. Parisius in cons. 83. num. 7. lib. 3 & Alba. in cons.
81. num. 47. Et his accedit Alciatus in l. 5 in prin. num. 26. ff,
si certum peta. qui scriptum reliquit, quod mentio pretij rem
claram omnino facit, vt venditio celebrata videatur. Et quod
verbum, dari, quod alioqui actum permutationis significa-
bat, impropriatur, & exponitur pro tradi. Et ad rem propè
nostram censuit Afflictus in decis. 72. num. 9. contractum em-
ptionis cen seri, ob pretij mentionem, etsi alia verba significãt
esse contractum emphyteusis.

35 Nec hic obstat si dicatur, quod hoc verbum, † pretiũ, ex-
poni potest, pro mercede, vt in l. ea lege §. locaui. & in l insu-
lam. §. qui ædem. ff. locati.

Nam respondetur. quod illud cõtingit ibi quia ipsa subie-
cta materia erat omninò clara, quia erat contractus locatio-
nis, & conductionis: id quod non contingit in casu nostro.

Præterea in casibus. d. §. locaui & d. § qui ædem. pretium con-
ueniebat solum contractui locationis, cum tenue pretium es-
set, iuxta declarationem Iason in d. l. 5 in fine princip. ff. si cer
tum peta. & in cons. 45. col. 3. lib. 1. At nostro in casu pretium
conuenire ita potest emptioni fructuũ, vt conductioni ipsius
fundi, vel iuri exigendi. Et propterea a sermonis proprietate
non est recedẽdum. Et accedit præterea, quod hic adesset duplex
impropriatio, nempè, verbi, vẽditionis, & verbi, pretium, quæ
36 quidem duplicata † impropriatio, iure non recipitur.

Tertio adducor in hanc sententiam ea ratione, quod ex na-
37 tura emptionis, & venditionis est, quod dominiũ † rei trans-
feratur. l. cum manusatæ. §. vlt. ff. de contrah. emptio. & l. ne-
cessariò. §. primo. ff. de periculo, & commo. rei vend.

Atqui hoc nostro in casu dominium fructuum transferri
posse dicitur iuxta l. 3. ff. de vsufructu Ergo censeri debet con
tractus emptionis, & venditionis. cum & nomen, & substan-
tia, nempe pretium concurrat.

Quartò vrget non parum, quod quando fit contractus, in
38 quo quis † promittit aliquid dare principaliter, & aliquid fa
cere in consequentiam, tunc indicatur contractus emptionis,
& venditionis. l. 2. §. 1. ff. locati. & §. item quæritur. institu. eo-
dem. Atqui nostro in casu, qui vendidit fructus ad decem an-
nos, aliquid dari promisit principaliter, nempe ipsum do-
minium fructuum, & aliquid facere in consequentiam, nem-
pe, pati quod fructus colligantur l. si vsusfructus. ff. de iure do
tium. Ergo hic contractus iudicatur emptionis & vẽditionis.

Extenditur communis conclusio. vt procedat etiam quan-
39 do † ab initio fuit constitutum vnicum pretium, & deinde
solutio distributa per singulos annos. Ita Ripa in d. titu. de
priuilegijs contractuum. numero 64. vbi declarat in pri-
ma extensione.

40 Quartus est casus, quando † contrahentes vsi sunt verbo
emptionis & venditionis, & vnicum tantum pretium semel
numerandum constituerunt, vt puta si dictum est, Princeps
vendit Caio gabellas ad decem annos, pretio centum milliũ
coronatorum. Hoc in casu contractus iste præsumitur con-
tractus emptionis & venditionis. Ita scripserunt Barto. in d.
disp. 4. Publicanus. in solutione. col. 3. vers. & prædicta vera.
Ripa in d. tit. de priuilegijs contractuum. nu. 60. vers secundo
casu. & Tiraq. in tract. de retractu consang. §. 1. glo. 14 nu. 86.
& 87. Et admittunt cæteri omnes superiore casu commemo-
rati. dum solum ob id eo in casu dicunt, esse contractum lo-
cationis, quod pretium est in singulos annos distributum. Ergo à
sensu contrario omnes concedunt, esse venditionem si vnicũ
tantum sit pretium semel præstandum. Et hic cessant illa argu
menta, quæ pro communi illa opinione superioris casus ad-
feruntur. Et hoc in casu non conceditur remissio mercedis,
si nihil, vel parum fuit perceptum, vt scribunt Ripa & cæteri
omnes, cum ad emptorem ipsum totum damnum pertineat.
Quò tamen ad pretij excomputationem duos casus distin-
guit præcitato in loco Ripa.

Quorum primus est, quando ipse emptor percipit reditus.
Hoc casu non fit excomputatio pretij, quia ius vsusfructus
videtur emptum. l. si quis ita. ff. de vsufructu. & l. cum ita. ff. de
vsufructu leg.

Secundus est casus, quando venditor percipit reditus. Nã
tunc fit excomputatio pretij pro rata temporis, quo redi-
tus non fuerunt præstiti per ipsum venditorem, ipsi em-
ptori. Ita Bart. in disp. 4 argum. l. si venditor. §. verisimile. ff.
de contrah. emptio.

Extenditur primò quartus iste casus, vt locum etiam sibi
vendicet, cùm ab initio vnicum constitutum est pretium pro
41 omnibus annis, & deinde distributa † est ipsa solutio diffor-
miter in singulos annos; vt puta si dictum sit, Princeps ven-
didit Caio reditus suorum vectigalium per decem annos pre
tio centum millium coronatorum; ita tamen, quod primo an
no numeret viginti mille, secundo anno numeret decem mil-
lia coronatos, &c. Hoc etiam casu præsumitur contractus em
ptionis & venditionis. Ita censuit Ripa in d. tract. de peste. in
d. tit. de priuil. contractuum num. 46. qui declarat Bart. in d.
q. 4. Alex. in cons. 108. lib. 3. & Corn. in cons. 12. lib. 4.

Extenditur secundò, vt procedat etiam quando vnico pre-
42 tio venditum fuit † datium; nã tunc præsumuntur venditi re-
ditus datij; & ob id præsumitur contractus venditionis. Ita
sensit Bart. in d. disp. 4. in solutione. col. 3. vers. & primo videa-
mus. & apertius Bal. in l. licet. q. 4. C. locati. qui dixit, ita scri-
psisse Bart. in d. §. qui maximos. tametsi meo in codice, nullũ
verbum hac de re scripserit Bar. ea ratione ij moti sunt, quod
censetur hic empta commoditas perceptionis fructuum. l. si
vsusfructus. ff. de iure dotium. Emptor autem perceptionis
censetur emisse ipsum actum percipiendi, atque ita spem. l. si
iactum.

factum.ff. de actio. empt.& d.l.si vsusfructus.in fin. ff. de iure
dorium. Ergo dicendum est, quod sola spe contentus esse
debeat.

Dissentiunt tamen à Barto.& Baldo, Alex. & Igneus, quos
recēset & probat Ripa in d.tract. de peste in tit. de priuilegijs
contractuum.nu.63.

Quintus est casus, quando contrahentes vsi sunt simul ver-
43 bo venditionis, & verbo locationis. & † præstatio est diuisa
in singulos annos, vel menses. Hoc casu vere præsumitur loca
tio. Ita Ripa in d.tit. de priuilegijs contractum. num. 66. post
Imolam in d.§.qui maximos.& Alex.in consi.108.libr. 3. Al-
ciatus in resp.513.num.1.& Boerius in d. q. 249. colum. vlti.
ver.quartus casus.

Sextus & vltimus est casus, quando contrahentes vsi sunt
44 simul verbo venditionis & locationis,& præstatio † est vnica
pro toto tempore. Hoc casu præsumi contractum locationis
scripsit Ripa in d.tit.de priuilegijs contractuum.nu.66.vers.si
verò constitutum.quem secutus est Boer.in d.q.249.col.vlti.
vers.quartus casus est.

PRAESVMP. CV.

Contractus emphyteuticus, vel locationis quibus coniecturis, & præsumptionibus iudicari possit.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteusim vel locationem contrahentes nominantes, illorum verbis standum est.*
2 *Contractus talis præsumitur, qualis ex verborũ facie apparet. Nisi repugnet illius effectus.*
3 *Emphyteusis iudicatur vbi concessio perpetua est.*
4 *Locatio ad certum tempus fieri solet.*
5 *Locatio dicitur, quando pensio quæ præstatur fructibus respondet.*
6 *Emphyteusis dicitur quando modica soluitur pensio.*
7 *Emphyteusim concessam esse indicio est reseruatio præstandi laudemij.*
8 *Laudemium pro locatione non soluitur.*
9 *Laudemium lex appellat quinquagesimam.*
10 *Emphyteusis vel locatio an sit, effectus magis quam verba indicant.*
11 *Contractus in qualitate cognoscenda, non nomen, sed quod cõtractui conuenit, attenditur.*
12 *Rei veritas falsa demonstratione & denominatione nequit immutari.*

VM contrahentes claris verbis appellant contra-
1 ctum vel locationis, † vel emphyteusis, ab ea no-
minatione recedendum non est. iuxtà. l. si alij. ff.
de vsufructu lega. Quæcumque enim fuerit velata
intentio: attamen verbis standum est; nec sunt verba cauillã-
2 da.l.2.§.vlt.ff.ad S.C.Tertull.Et verè contractus † talis præsu
mitur & iudicatur, qualis ex verborũ facie apparet. l. fideius-
sores magistratuum.§. s. ff. de fideiuss. Et contractum ipsum
secundũ verba indicamus. l. qui saxum.ff. de donat.vbi Imo-
la. Et in specie contractus locationis & emphyteusis respon-
derunt Neuiz.in cons.92.num.1.& 2.& Natta in cons.49.nu.
14.li.1.& Rota Rom.in decis.564.nu.5.in prima parte in no-
uissimis. Cum verò verba non sunt clara, ad præsumptiones,
& coniecturas recurrimus.

Primá coniectura est, quando concessio est perpetua. Nam
3 tunc iudicatur emphyteusis, † non autem locatio, quæ fieri
4 solet † ad certum tempus. Ita Baldus in cap.literæ.col.2.vers.
modò ego quæro.de dilatio. Angelus Aret.in §.adeo. in insti.
de locat.Ias.in l.1.nu.6.C.de iure emph.Cagnolus in auth.qui
rem.nu.6.7.C.de sacrosan Eccl. Bellonus in cons.21. nu. 2.&
Natta in cons.49.nu.23.lib.1.

5 Secunda est coniectura, quod quando † pensio, quæ præ-
statur, correspondet fructibus, locatio dicitur. Emphyteusis
6 verò quando soluitur tenuis & modica † pensio. Ita Bart.in l.
s.num.9.versic.quæro dicitur hic. C. de iure emph.& ibidem
Iason.num. 16. Et his accedit Specul.in titu. de emphyteu. §.
nunc aliqua. vers. secundo quæritur. &c. qui manifestè scri-
psit, emphyteutam plus percipere de fructibus quàm soluat
nomine pensionis. Idem respondit Alexan. in consil. 112.nu.
2.& num.3.vers.sexto.lib.1.Capolla in tract.de simulat. con-
tractuum.in tertia præsumptione. versic. & sic pensio. qui in
specie horum contractuum, qui Veronæ celebrari solent, sic
affirmat. Soci.sen. in cons.157.num.8.lib.1. Cagnolus in l.2.
num.202.C.de rescind.vend.Neuiz.in cons.92.nu.12.& num.
45.qui huius sententiæ alios commemorat. Siluanus in consi.
9.nu.3.Natta in consil.49.num.7.16.& 17.lib.1. & Iulius Cla
rus in §.emphyteusis.q.1.vers.& aduerte.Rota vbi sup.

Tertia est coniectura, quando fuit inter partes conuētum,
quod si ille, cui facta est concessio, alienaret, in aliumvè trāf-
7 ferret rem ipsam sibi concessam, laudemium † ex re præstare-
tur. Hæc coniectura significat emphyteusim fuisse concessam.
8 Cùm laudemium pro ea, non autem pro locatione † præstari
soleat; l.vlt.C.de iure emph.vbi omnes.& respondit Alexan.in
cons.23.nu.7.lib.5.hoc laudemium, quod lex appellat quin-
9 quagesimã, † præstari ex natura cõtractus emphyteutici pro
consensu, quem dominus præstat in ipsius emphyteusis alie-
natione, & nouè alia scribit Amedeus de Ponte in tracta. de
Laudemijs. q. 1. Pro alienatione etiam rei locatæ ad decen-
nium solui debere laudemium respondit Decius in cons.204.
nu.3. Dissentit tamen Modernus Parisiensis ibi in additionib.

Quarta est coniectura, quando factum est pactum, quod
eueniente aliquo infortunio res possit restitui domino, qui
eam concessit. Hoc casu præsumitur locatio, non autem em-
phyteusis. Ita Corneus in cons. 285.num.22. lib. 1. Berous in
consil.130.lib.1.Rubeus in l.Gallus.§.quidam recte. nu. 202.
de lib. & posth. Bellonus in cons. 21. num. 8.& Rota in dicta
decis. 564.nu.3. Illud vnum obseruandum est hac in re, quod
etsi contractus ipse manifestis verbis appellaretur locatio,
vel emphyteusis: nihilominus si effectus repugnat, vt quia
concessio ad vitam, vel perpetuò, vel ad tertiam, quartamue,
10 (vt fieri solet) generationem, ipse effectus † magis quàm ver-
ba spectandus erit: atque ita emphyteusis, vel locatio, sicuti
effectus demonstrabit, iudicabitur. ita in specie respondit
Neuizan.in cons.92.num.11. Et ibidem num.22.post Purpur.
in l.2. in princip.nume.51.ff. si certum peta.scribit, quod ad
11 cognoscendum qualitatem † contractus non attenditur no-
men, sed id, quod conuenit contractui.sic & Natta in cons.
49.num.13.lib.1. Ita quoque Bellonus in consil.21. nume.7.
post Baldum in rubr.C. de iure emph. & Barba. in rubr. extrà
de locato & conducto. colum.vlti. respondit, ab ipso effectu
contractum indicari emphyteuticum, non autem locationis
à nomine. Et Bellonum secutus est Iulius Clarus in §. emphy-
teusis. quæst. 1. in fine. His accedit Afflictus in decisio. 72. in
fine. Cùm dixit, quod licet contrahentes appellent contra-
ctum emphyteusis: attamen si adest pretium, ex natura em-
ptionis, dicetur emptio, non autem emphyteusis. & idem
ego ipse respondi in cons. 372.num.20. lib. 3. & idem de con-
tractu censuario tradit Aluarus in tracta. de iure emphyteu-
tico. quæstio. 22. nume. 28. & dicemus in sequenti præsum-
ptione.nume.7.

Et huius quidem sententiæ ea est ratio, quod falsa demon-
12 stratione, & denominatione rei veritas † non potest immu-
tari.l.cum falsa.C.de iuris & facti igno.

PRAESVMP. CVI.

Contractus emphyteuticus, vel censualis, quibus coniecturis, & præsumptionibus demonstretur.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteusis, & censualis contractus in quo differant.*
2 *Censum de re nostra, pensionem emphyteuticam pro re aliena soluimus.*
3 *Censualis potius quã emphyteuticus cõtractus in dubio præsumitur. Et quibus in casibus id etiã procedat vel nõ, à nu.7.vsq; ad nu.14. Dissentientibus relatis.nu.6.*
4 *Minimum quod est in dubio sequimur.*
5 *Emphyteusis seruitutis quandam speciem præ se fert.*
6 *Censualis contractus, dominij tam directi quam vtilis translationem requirit.*
10 *Censualis præsumitur cõtractus, etsi dictum sit, concedo tibi in emphyteusim pro censu annuo.*
Idem si dictum sit, concedo in emphyteusim vel censum.nu.11.
14 *Census & emphyteusis non se compatiuntur.*
15 *Emphyteuta per biennium aut trienniũ à solutione cessans, ab emphyteusi cadit.*
16 *Censuarius etiam per mille annos à solutione cessando, non cadit à contractu.*
Nisi tamen is specificè sit iuratus.nu.17.
18 *Emphyteuta domino inconsulto rem emphyteuticam alienando, cadit ab ea.*
19 *Censuarius domino inconsulto alienans, non cadit iure suo.*
Et de quo id censuario accipiendum. nu.20.

On est à præcedenti disſimilis hæc diſputatio, in
qua quæritur, quibus coniecturis & præſum-
ptionibus demonſtrari poſsit contractum eſſe
vel cenſualem, vel emphyteuticum? Differunt
1 equidem inter ſe † duo ij contractus. Nam in
emphyteuſi transfertur ſolummodo dominium vtile cũ poſ-
ſeſsione naturali: in cenſu verò transfereur dominium vtile
& directum: ac etiam ciuilis, naturaliſque poſſeſsio: & ſo-
lùm reſeruatur penſio annua Quocircà dicere ſolemus, quod
2 cenſum † ſoluimus de re noſtra, penſionem verò emphyteu-
ticam pro re aliena. glo. in cap. conſtitutus. de religio. dom.
Bar. in l. 1. §. hic titulus. ff. de publica. Ruin. in conſi. 42. num. 4.
& in conſ. 160. num. 7. libr. 1 qui & Baldum refert. Imola in c.
ad audientiam. num. 4. de rebus eccle. non alien. Capicius in
deciſ. 103. num. 2. Craue. in conſ. 20. num. 11. & conſ. 112. nu.
8. & Didacus lib. 3. varia reſolut. capitu. 7. num. 1. & Natta in
conſ. 3. colum. 1. Euerardus in centuria legali in loco ab em-
phyteuſi ad cenſum. num. 3. In dubio autem quando non ap-
paret, an contractus ſit emphyteuticus, vel cenſualis, præſu-
3 mitur † cenſualis. Ita tradunt Ioan. Fabri in l. 1. C. de iure
emph. Alber. in l. 2 num. 13. verſic. quid de quæſtione. C. cod.
Socin. ſen. in conſ. 167. num. 6. verſ. quinimò. & in conſ. 266.
num. 6. libr. 2. Imola in cap ad audientiam. num. 4. de reb. ec-
cle non alien. Ruinus in conſ. 42. num. 7. & in conſ. 160. num.
7. lib. 1. Iaſon in d. l. 1. num. 48. & in d. l. 2. num. 164. C. de iure
emph. Decius in authen. qui rem. num. 7. C. de ſacroſa. eccle.
in coſ. 138 num. 5, Neuizan lib. 6. Syluæ nuptia. num. 47. verſ.
item in dubio. Marſil. ſing. 95. Capicius deciſ. 103. Brunus in
conſ. 41. nu. 2. Pariſius in conſ. 23. num 9. & in conſ. 85. num. 2.
lib. 4. Berous in q. 14 nu. 1. Craue. in conſ. 204. nu. 20. Gramm.
in deciſ. 77. num. 10. Didacus Couuar. lib. 3. diſputa. anniuer.
cap. 7. num. 1. Natta conſ. 3. num. 2. & Iulius Clarus in §. ſen-
dum. q. 51. & Corbulus quem infra referam, & hæc eſt magis
recepta opinio. Et ij quidem adducti ſunt per cap. conſtitu-
tus. de religio. dom. quod minimè probare oſtendit Euerard.
quem mox referam. Affereur etiam ratio, quia in dubio quod
4 minimum † eſt ſequimur. l. ſemper in ſtipulationib. ff de regu.
iuris. Eſt enim quò ad recipientem minoris præiudicij quod
5 ſit cenſus; cum ita facile perdatur. vt emphyteuſis, quæ † dici-
tur præ ſe ferre ſpeciem quandam ſeruitutis.

Verùm à prædicta opinione diſſentiunt Ioan. Fabri in l. 1.
num. 7. C. de iure emph. Iaſon in l. 2. nu. 156. C. de iure emph.
Euerard. in centuria legali in loco ab emphyteuſi ad cenſum.
nu. 5. Aluarus Vallaſcus in tract. de iure emphyteutico. q. 32.
6 nu. 35. Ea ratione moti ſunt, quod contractus † cenſualis re-
quirit dominij tam directi quàm vtilis tranſlationem, vt dixi
ſupra. Quæ quidem tranſlatio non præſumitur. Decius in l. ſi
paſcenda. nu. 14. C. de pactis. Eſſet enim præſumere donatio-
nem, contra l. cum de indebito. ff. de probat. & l. ſi cum au-
rum ff. de ſolutio.

Extenditur primo, vt locum habeat etiam ſi ageretur de re
7 eccleſiæ, † cuius fauore non pariter præſumitur emphyteuſis,
ſed cenſus. Ita Corbulus de iure emphyteutico. in tit. de can-
ſa priuationis ob non ſolutum canonem. limit. 341 in fine.

Extenditur ſecundo prędicta recepta opinio, vt locum ha-
beat etiam ſi diceretur, concedo tibi prædium, vt de eo poſ-
8 ſis facere ad tui † libitum tamquam res tua propria. Nam
tunc præſumitur in cenſum conceſſa, vt poſt Socinum &
Decium reſpondit Craue. in conſ. 20 nu. 15. qui declarat.

Extenditur tertio vt procedat etiam quando poſſeſſor im-
9 petrauit licentiam † alienandi. Ita Socinus ſenior in conſil.
266. num. 8. lib. 2.

Extenditur quarto procedere etiam quando fuit dictum
10 concedo feudum & omne ius, quod in eo habeo in † emphy-
teuſim pro annuo cenſu. Nam adhuc præſumitur contra-
ctus cenſualis. Ita Imola in cap. ad audientiam de rebus ec-
cleſ. non alienan. Iaſon in l. 3. num 48. in fine. C. de iure emph.
Decius in conſ. 164 num. 3. Euerardus præcitato in loco. nu.
6. Socin. ſen. in conſ. 159. num. 5. conſ. 266. num. 6. lib. 2. Boer.
in quæſt. 182. num 38. Natta in conſil. 3. num. 2. lib. 1. & Al-
uarus in d q. 2. num. 28.

Extenditur quinto, vt locum etiam habeat hæc ſententia
11 quando fuiſſet dictum, concedo tibi in † emphyteuſim, vel
cenſum. Nam adhuc præſumitur contractus cenſualis, non
autem emphyteuticus. ſiquidem in dubio (vt diximus) præ-
ſumitur cenſualis. Socinus ſenior in conſil. 266. num. 6. lib. 2.
Et noſtro in caſu clarum hoc magis redditur ex illis verbis,
vel in cenſum. quibus videtur receſſum ab illis, in emphyteu-
ſim. ex l. ſi quis ante. ff. de acquir poſſ. vbi ſi duo ſunt contra-
ria, per ſecundum receditur à primo. Cùm autem cenſus
12 † & emphyteuſis ſe non compatiantur, per ſecunda verba re-
ceſſum dicitur à primis. Alijs argumentis comprobat Eue-
rardus præcitato in loco num. 11. quo tamen in loco comme
morat Io. Fabri, & Iaſonem ab hac opinione diſſentire.

Declaratur primo vt locum non habeat quando dictum
13 fuit quod in perpetuum † locabat. Ita Alex. in conſ. 117. col.
vlt. lib 4. & Crauet. in conſ. 20. nu. 14.

Declaratur ſecundo non habere locum quando in ipſa re-
14 gione magis frequens eſſet vſus † concedendi emphyteuſim.
Ita Aluar. in d. quæſt. 32. num. 35. item ſi in ea & Maſcardus
in concluſ. 281. nume. 7. poſt Iaſonem in l. 2. num. 165. C. de
iure emph.

Huius diſputationis egregia eſt vtilitas. Nam magni refert
quod contractus ſit cenſualis vel emphyteuticus. Eſt ſane pri-
15 ma vtilitas, quia etſi † emphyteuta ceſſans per biennium vel
triennium ſoluere penſionem cadit ab emphyteuſi. l. 2. C. de
iure emph. cap. potuit. de locato. vbi Doctor. non tamen ca-
16 dit cenſuatius, etiam ſi per mille † annos ceſſaret ſoluere. Ita
glo. & Innocen. in cap. conſtitutus. de religio. dom. Bartol. in
l. 1. §. 1. ff. de publica. & vectigal Baldus in authen. ei qui. col.
11. verſic. pone quod princeps. C. de bonis quæ liberis. Ioan.
Fabri in l. 2. C. de iure emphyt. & in §. adeò. in inſtit. de loca-
to & conducto. Imola in capitu. ad audientiam. num. 4. de re-
bus eccleſ. non alienan. Iaſon in l. ſi prius. num. 42. ff. de ope-
ris noui nunt. idem in l. 1. num. 49. & in l. 2. num. 41. C. de iure
emph. Socin. ſen. in conſ. 167. num. 2. lib. 2. Ruinus in conſil.
42. num. 8. & in conſil. 160. num. 7. libro 1. Marſil. ſingul. 95.
Decius in conſ. 138. Capicius deciſio. 103. num. 6. Euerardus
in centuria legali in loco ab emphyteuſi ad cenſum. nume. 3.
Crauet. in conſ. 204. num. 20. in conſ. 293. colum. 4. verſic. ſe-
cundo non ſequitur. Didacus libro 3. varia. reſolutio. cap. 7.
num. 1. Natta in conſ. 3. num. 4. Aluar. Valaſcus in tract de iu-
re emph. quæſt. 32. num. 32. Quibus conſtat, hanc eſſe rece-
ptam opinionem, & ſi ab ea diſſentiant Bald. in conſ. 177. lib.
3. & Imola in conſ. 8. col. vlt.

Non procedit tamen prædicta ſententia, quando contra-
17 ctus cenſualis † eſt ſpecifice iuratus. Ita decidit Caſsiodorus
in deciſio. 2. tit. de iureiuran. His declarari poteſt Bulla In-
noc. 4. Pontificis Maxim. edita anno 1492. quæ de cenſuum
ſolutione, & caducitate non ſoluentium ipſum cenſum edita
eſt. In tertia enim parte ipſius Bullæ, ibi: Ac eiſdem Prælatis
&c. ſancitum fuit, quod ſi ij cenſuarij infra menſem non do-
cuerint, ſe paruiſſe ipſi monitioni & mãdato bullæ, incurrant
pœnas priuationis ciuitatum, terrarum &c. iuxta ſuarum in-
ueſtiturarum & conceſsionum tenorem. Hæc bulla nil ſpeci-
fice de pœna caducitatis ſtatuit: ſed ſe refert ad formam cõ-
ceſsionum & inueſtiturarum. Et propterea dicendum eſt, qđ
ſi in inueſtituris adiectum eſt pactum, quod cenſuarius non
ſoluens cadat, vel quando adhibitum eſt ſpecificum iura-
mentum, iuxta deciſionem Caſsiodori, locus eſt caducitati
alias non, cum inſpecto iure communi, quod non corrigit
Bulla, cenſuarius ob non factam ſolutionem non cadat à cõ-
tractu ipſo cenſuali.
18 Secunda eſt vtilitas, quod etſi † emphyteuta alienando rẽ
emphyteuticam inconſulto domino cadit ab ea, non tamen
19 cadit † cenſuatius. Ita Decius in conſ. 164. colum. 4. verſ. vl-
timò non obſtat. Capicius in deciſio. 103. num. 5. & 7. Berous
in d. q. 14. nu. 1. & Aluarus Vallaſcus in tract. de iure emphy-
teutico. q. 32. nu. 32.

Cæterum Afflictus in deciſio. 129. num. 8. intelligit, quãdo
20 eſt † cenſuatius in quem tranſlatum eſt omne dominium, ſe-
cus ſi conceſſum ei fuit vtile tantum: ſic ille declarat Angelũ
Aret. in §. adeo. in fi. inſtit. locati.

PRAESVMP. CVII.

Cenſus conſtitutio an præſumatur, ſeu aſſimiletur contractui mutui, vel emptionis & venditionis, vel emphyteuſis, vel locationis.

SVMMARIVM.

1 *Cenſus quid ſit. nu. 3.*
2 *Cenſus cui conſtituatur dicitur acquirere commoditatem perceptionis fructuum.*
4 *Cenſus quot modis conſtituatur.*
5 *Cenſus reſeruatiuus quis ſit, & quis conſtitutiuus. nu. 6.*
7 *Cenſus varijs titulis creatur aut conſtituitur.*
Donatione. num. 8.
Tranſactione. num. 9.
Legato facto in teſtamento. nu. 10.

Emptionis

Emptionis & venditionis titulo num. 11. dicíturque cenſus emptitias à Bonio.
Locationis titulo. nu 12.
13 *Cenſus in dubio vbi de alio titulo non conſtat, emptione præſumitur acquiſitus, quando vnicum pretium fuit numeratum vel promiſſum.*
Locatione vero ſi in ſingulos annos permiſſum ſic num. 14.
15 *Cenſus emptor, directum dominium reſpectu redditus, vſumfructū reſpectu prædij acquirit.*

POſtquam de contractu cenſus verba facere cępimus, differendum eſt, an hic contractus aſsimiletur vel mutuo vel emptioni & vẽditioni, vel emphyteuſi; vel locationi? Hac in re dicimus primum, cenſum eſſe
1 † reditum, qui iam vel conſtitutus, creatoſq; vel eſt, vel de nouo conſtiruitur; ita quod cõſtituens retinet bona, ex illis præſtando annuatim penſionem. Ita tradit petrus Follerius in tract. de cenſibus. in verbo, huiuſmodi cenſus. num. 2. in fin.
2 Et is, cui conſtituitur † cenſus dicitur acquirere commoditatem perceptionis fructuum. l. ſi vſusfructus. ff. de iure dotium; & tradit Baldus in l. licet. quæſt. 4. C. locati. Sylueſter Prierius in ſumma. in verbo. vſura. il ſecundo. §. 12. & Dominicus Soto, de iuſticia & iure lib. 6. quæſt. 5. art. 1. col. 2. dixit, cenſum
3 eſſe † ius percipiendi penſionem, ſiue in fructibus, ſiue in pecunia, vel re aliqua vtili.
4 Conſtituitur ſeu creatus autem cenſus † altero de duobus modis, quorum primus eſt, quando quis tradit rem ſuam alicui, & in eum transfert omne dominium directum & vtile, cum onere q accipiens rem teneatur ſoluere certam annuam penſionem. Ita probat. l. vlt. C. de rerum permut. & tradunt glo. in cap. conſtitutus. glo. penul. de religioſ. dom. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de publica. & vect. Socinus ſen. in conſ. 167. col. 2. lib. 2. Iaſon in c. 1. col. 5. de feudis. Crau. in conſi. 217. nu. 4. & Follet. præcitato in loco. nu. 5. Et hunc cenſum appellant Docto-
5 res, † reſeruatiuum. Sic ſane Dominicus Soto in artic. 1. col. 2. verſ. reſeruatiuus eſt.

Secundo modo conſtituitur cenſus, quãdo quis aliqua accepta quantitate, conſtituit atque promiſit ex ſuis bonis pręſtare illi numeranti annuam penſionem. Ita Craue. in d. conſ. 217. num. 4. verſ. ſecundò modo, Follerius vbi ſupra nume. 5. verſ. ſecundo modo. & Dominicus Soto præcitato in loco. colum 3. verſ. alter ergo eſt cenſus. Et cenſus iſte appellatur à
6 Doctoribus † conſtitutus. Ita hoc nomine appellant præcitati interpretes.

Et cenſus tam primo, quam ſecundo modo (vt ſupra) conconſideratus ſit & creatus, ſeu facultas percipiendi fructus in
7 aliũ transfertus varijs † titulis, vt puta donationis, vt ſi qs do-
8 nat bona ſua, reſeruato ſibi cenſu annuo, vel ſi † donat immediatè alicui cẽſum hoc eſt reditũ annuũ ex ſuis bonis illi donatario præſtandũ. Ita Crau. in d. conſ 217. no. 4. in fi. Bouins in tract de cenſib. art. 25 nu 52. propè finem. Petrus Follet. in tract. de cenſibus in verbo. Huiuſmodi cenſus. nu. 66. Domin.
9 Soto in d art. 1. col. 3. ver. at verò dubium. Ita titulo † tranſactionis conſtituitur cenſus Crau. in d. conſ. 217. num. 4. in fin.
10 Sic titulo † legati facti in teſtamẽto, vt latè differit Bonius in d tract. de cenſib. art. 25. & tradit Follerius præcitato loco.
11 Sic etiam titulo emptionis † & venditionis conſtituitur, vt ſi vendo tibi prædium meum, reſeruato mihi annuo cenſu; ſicuti ſcribunt Dom. Soto in d. art. 1. col. 4. verſ. quartò poteſt. & alij, quos infra referam ſic ex ſtipulatione & promiſsione. Hieron. Gabriel in conſ. 141. nu. 2. lib. 2.

Vel etiam ſi vendo tibi pretio mille aureorum reditum ſeu cenſum annuum 50. aureorum pręſtandum à me, vel ex bonis meis. Et appellatur iſte cenſus emptitius à Bouio in d. tracta. de cenſib. art. 24. ſic Crau. in d. cõſ. 217. nu. 4. in fine. & Follerius vbi ſup. num. 5. ſic etiam Abbas in ſuiss diſputationibus in 5. quæſtio. quæ incipit. Augerio. num. 9. verſ. mihi autem placet. Conradus in tract. de contractibus q. 79. in 7. concluſione. & Dominicus Soto de iuſtitia & iure. lib. 6 q. 5. art. 1. colum. 3. verſ at verò dubium. & col. 5. verſ. neque in hoc, qui dixit eſſe veram emptionem & vẽditionem. Nec dici poteſt, quod hoc caſu non ſit venditio alicuius rei, quando ſcilicet fundus remanet meus. Nam verius eſt, venditionem eſſe, cum vendiderim ius percipiendi fructus ex fundo. Ita declarat Conradus in d. q 70. in 3. concluſione, in fine; & idem ſenſit in ſeptima concluſione. verſ. nullam igitur.

Et vere cum ſit mentio tituli emptionis, & venditionis, dicendum eſt eſſe cenſum emptitium: atq; ita cõtractum appellari debere emptionis, & venditionis. Cùm à proprietate nominis recedendum non ſit in dubio. l. non aliter. de leg. 3. & diximus ſupra in præſumptione. 105. in ſecundo caſu.

Et propterea in Bullis Martini V & Calliſti, de cenſib. quæ habentur inter extrauagantes, appellatur contractus emptionis, & venditionis & collocatæ ſunt illæ ſub tit. de emptione,
12 & venditione. Ita quoq; titulo † locationis conſtitui poteſt cenſus, vt ſi ad decennium ſibi locaui fundum, reſeruato mihi cenſu annuo, vel pro fructibus annuatim ſoluitur penſio: Ita ſenſit Abb. in d. q. 5. nu. 9. verſ. mihi autem, dum allegat Clem. 1. de reb. eccle. non alien.

In dubio autem, quando ſcilicet non eſt expreſſus titulus, & modus, quibus cenſus conſtituitur, coniecturis, & præſumptionibus agendum eſt. Quocirca aduertendum eſt, quod ſi
13 vnicum † pretium pro cenſu annuo præſtando numeratum vel promiſſum fuit, dicetur titulo emptionis acquiſitus. ſi ve-
14 ro pretium fuit in ſingulos annos promiſſum, tunc præſumitur titulo locationis conſtitutus cenſus. Ita in ſpecie ſcripſit Abb. in d. q. 5. nu. 9. ver. hinc dicit Accurſ adductus traditione Bartol. in l. cotem ferro. §. qui maximos. de publica. & vectig quam diligenter explicabimus in ſubſequenti capite. Nec hic adhibenda eſt differẽtia, quod cenſus ſit redimibilis, vel non: Cum etiam redimibilis dominium tranſeat in emptorem. Ita Conradus de contractibus. q. 83. in concluſione in nono argumento. Et in tota illa concluſione oſtendit Cõradus quod ſit vera emptio, & venditio. Et in eadẽ. q. 83. col.
15 15. verſ. & ex quo. & ſcribit, quod emptor cenſus † acquirit directum dominium reſpectu reditus: ſed reſpectu prædij, in quo fundatur cenſus, acquirit ſolummodò vſumfructũ. His facilè declarari poteſt diſputatio, quæ ſuperioribus dieb. euenit Mantuæ Ea enim in ciuitate extat ſtatutum ſub rubr. Datium contractuum. quo ſancitum eſt, quod pro emptionibus venditionibuſque rerum ſoluantur ſeptem cum dimidio pro ſingulo centenario pretij numerati. Pro locationibus verò ſeu conceſsionibus in emphyteuſim perpetuam, vel ad decennium, vel propè, cum pacto renouationis, ſoluatur gabella totius valoris dictæ rei ſeu iuris quantum aſcendit canon ſeu penſio primi anni. Poſtmodum à Sereniſsimo dom. Duce auctoritate Pontificia introducti ſunt cenſus. Et in fine proclamatis, quo ipſa cenſuum introductio fuit publicata ſcriptum ſic legitur. *Commendiamo, che tutti li contratti cenſuali, che ſi faranno nell'auuenire, debbano eſſer denuntiati nel modo e nella forma, che ſi denuntiano li contratti delle alienationi delle coſe immobili, dechiarando, che coſì, quanto all'obligo della denuntia come al pagamento del Datio habbiano da oſſeruarſi intieramente li ſtatuti, & ordini noſtri publicati ſopra ciò, li quali eſtendiamo à eßi contratti cenſuali, e maſſimamente la grida noſtra.* Dubitatũ fuit, quod datium pro cenſibus conſtitutis ſolui debeat, an ſcilicet illud quod præſtatur pro emptionibus, & venditionibus, vel emphyteuſis? Ex iam dictis diſſolui facile poteſt hæc dubitatio. Si enim cenſus conſtitutus creatuſque fuit titulo emptionis expreſſo ipſius tituli nomine, vel tacitè, ſicuti quãdo vnico pretio cenſus plurium annorum fuit conſtitutus, ſoluenda erit gabella emptionum, & venditionum. ſi verò locationis, vel emphyteuſis conſtitutus eſt cenſus, præſtabitur gabellæ ſolutio, quæ ſolet pendi pro locationibus, & emphyteuſi. Erit itaque ſpectandus tenor, & modus conſtitutionis creationiſq; ipſius cenſus. An vero cenſus inter mobilia vel immobilia ſit connumerandus explicat copioſè Hiero. Gabriel in dicto conſ. 141. lib. 2.

PRAESVMP. CVIII.

Emphyteuta quando quis curſu temporis præſumatur, & quanti tẽporis præſcriptio requiratur.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta præſumitur, qui rem emphyteuticam diu poſſedit.*
2 *Emphyteuticus contractus pro ſui eſſentia ſcripturam requirit.*
3 *Emphyteuſis titulum alij 10. annorum curſu præſumi voluerunt. Alij ſpatio annorum triginta. nu. 4.*
5 *Emphyteuſi in Eccleſiaſtica præſumenda, quadraginta annorum præſcriptio requiritur.*
Et in quibus prædijs id ſit verum nu. 6.
7 *Decimæ tanquam bona Eccleſiæ ſpiritualia, præſcriptionem temporis immemorabilis vnà cum titulo requirunt.*
8 *Emphyteutico titulo præſumendo, quã tum temporis requirat lex Veneta, tam rebus priuatis quàm eccleſiæ.*
9 *Emphyteuticus titulus in his quæ dari in emphyteuſim nequeunt. non præſumitur.*
10 *Emphyteuſis non præſumitur, vbi alio titulo apparet ab initio cõceſſum.*

Egregia

EGregia est disputatio, quomodo & quando, qui diu
rem aliquam possedit tamquã emphyteota, soluen-
do Canonem præsumatur talis, & quomodo con-
tractus ipse emphyteuticus præcesserit? Et emphyteutã præ-
1 sumi † affirmarunt gl magna. in fin. l. 2. C. de iure emphyt. Spe
cul in tit. de emphyteusi. §. nunc aliqua. nu. 169. vers. 142. Bald.
in l. cum de in rem verso. in secunda lect. in fin ff de vsuris. in
l. si certs annis. nu. 8. in fin. C. de pactis. in l 1. num. 15. C de fi-
deicom. & in cap. cum Ecclesia Sutrina in fi. de causa possess.
& proprie. Angel in l. Prætor ait. §. 1. ff. de eden. in l. qui in alie-
na. col 1 de acquir. hæred. & ibidem Imola. nu. 3. in §. emphy-
teusim in auth. de non aliena. reb eccles. Salicet. in l. cum de in
rem verso. quęst. 6. de vsuris Ancharan. in cons. 420. in fi Alex.
in cons. 79. nu. 4. lib 1. Decius in cons. 146. col. 2. vers. & cum
pro tali. Ruin. in cons. 10. nu. 3. in cons 63. num. 7. in cons. 155.
nu. 4. lib. 1. & in cons. 151 nu 5. lib. 4. Alex. de Neuo in consi.
26. & 27. Cassaneus in cons. 11. nu. 84 Parisius in cons. 23. nu.
2. lib. 4. Balbus in tract. de præscrip in 3 parte princip quæst.
10. Berous in quæst. 14. Iulius Clarus in §. emphyteusis. quęst.
1. vers. sed pone quod. Quam quidem sententiam ij probant
ex. l. cum sponsus. §. in vectigalibus ff. de pub in rem actio vbi
glo. ex l. cum post diuortium. in princ. ff. de iure dotium. ex l.
finita. §. si de vectigalibus. ff de damno infecto ex l cõpetit. C.
de præscrip. 30 vel 40 anno ex l. vlti. C. de fundis patrimo. lib.
11. & ex cap 1. § si quis per triginta Si de feudo fuerit contro
uers. inter dom. & agna Nec repugnat quod contractus em-
2 phyteuticus † requirat pro sui essentia scripturam. l. 1. C. de
iure emphy. vbi glossa in verbo, scripturæ. Et vbi scriptura re-
quiritur pro essentia actus, vel eius solemnitate, illa non præ-
sumitur cursu temporis. Felynus in cap. sicut. colum. 17. de re
iudi. Ruinus in consi 99 colum. 6. vers. secundo respondetur.
lib. 1 & in cons 42. num. 9 lib 4. Nam respondetur secundum
Iasonem in d l 2. nu. 155. C de iure emphy post Albet ibi, qđ
imò hoc in casu pręsumitur, scripturam interuenisse. Et idem
manifestè respondit Baldus in consi. 116. Columbinus. col 2.
lib. 1 & in cons. 24 Subtiliter. col. 2. vers. & notandum est. lib.
4. quem secutus est Crau. in tract. de antiq tempo. in prima
particula tertiæ partis principalis. nu 4.

Cæterùm dubitatio in eo versatur, qui temporis cursus re-
quiratur ad præsumendum hunc titulum emphyteusis? Ali-
3 qui existimarunt sufficere † cursum decem annorum. Ita Bal-
dus in l. 1. num 15. C de fideicom. Salycet. in l. cum de in rem
verso q. 6. ff. de vsuris. & Crau. in tract. de antiq. temp. in pri-
ma particula tertiæ partis principalis. nu. 36. & num. 40. Alij
4 vero scripserunt, requiri cursum † triginta annorum. Sic cen-
suerunt Angel in l. Prętor. §. 1. ff. de eden. Alber. in l. 2. num 10
C. de iure emphy. vbi Ias. num. 155. Cassaneus cons. 18. col. 1.
Balbus in tract de præscrip. in tertia parte princ. q. 10. nu. 35.
Ruin. in cons. 151. nu 5. lib 4 Parisius in cons. 23. num. 5 lib. 4.
& Berous q. 14. & Mascardus in tract. de probationibus par-
te prima in conclus. 337.

Et hæc quidem recepta est opinio. In emphyteusi verò
5 † Ecclesiæ præsumenda, necessaria est præscriptio quadragin-
ta annorum. Angelus in §. emphyteusim in auth de non alie-
na aut permuta. reb. eccles. Ancharan. consil. 420. in fin. Alex.
de Neuo in cons. 26. & 57. & Parisius in cons 23. num. 5. lib. 4.
etsi Salycetus in l. cum de in rem verso. quæst. 7. ff. de vsuris. vi-
sus sit sentire, sufficere cursum decennij. & male quidem. Et
6 hanc quidem traditionem veram intelligo ex prædijs † quæ
à priuatis possideri, & præscribi possunt. Secus in bonis
7 ecclesiæ spiritualibus, sicuti sunt decimæ. Nam in his † requi-
ritur præscriptio temporis immemorabilis vnà cum titulo.
Qua de re disserui in consilio 291. libro 3. vbi declaraui le-
gem Venetam quæ in præsumendo hoc titulo emphyteutico
8 † requirit cursum quinquaginta annorum in rebus priuato-
rum. Illoque in loco scripsi vitio impressoris locum esse cor-
ruptum. Non hic repero illa multa, quæ ibi scripsi.

Declaratur primo hæc præsumptio, vt locum non habeat
9 in his rebus, quæ in † emphyteusim dari non possunt. Ita Rui
nus in cons. 151. nu. 14. lib 4 qui multis comprobat.

10 Declaratur secundo, vt non procedat quãdo apparet † quo
titulo res ipsa fuit ab initio concessa. Nam in claris non est
opus cõiecturis. Ita in specie scribunt Ruinus in cons. 63. nu.
21. lib 1 Bero. quæst. 14. num. 1. in fin. Iulius Clarus in §. em-
phyteusis. quæst. 1. versic. sed pone ibi, quod ego intelligo. &
Parisius in consil. 23. num. 11. lib. 4. qui sic in specie declara-
uit & intellexit legem illam Venetam sub rub. Qui vniformẽ
pensionem per annos quinquaginta. &c. quam latius explica-
ui in d. cons. 291. lib. 3.

P R AE S V M P. CIX.

Emphyteuta cursu temporis effectus, an & quan-
do præsumatur perpetuus factus, vel vsque ad
tertiam generationem tantùm.

S V M M A R I V M.

1 *Emphyteusis acquisita præsumitur secundum consuetudinem con-
cedentis, vel in tertiam vsque generationem vel in perpetuum.*
2 *Procurator constitutus ad suscipiendum mutuum, præsumitur eo
modo quo dominus mutuo suscipere consuetus sit.*
3 *Monetæ numerus, & qualitas, qua testator vtebatur, præsumitur
legata.*
4 *Creditore vnum ex correis debendi eligente, non fieri præiudicium
aduersus alium.*
5 *Emphyteusis titulus, concessus vel præscriptus secundum regionis
consuetudinem præsumitur.*
6 *Conductorem secundum regionis consuetudinem prædia conduxis-
se præsumi.*
7 *Emphyteusis in dubio perpetua præsumitur, vbi de domini aut re-
gionis consuetudine non apparet.*
8 *Translationis dominij natura est vt perpetua sit.*
9 *Perpetuum præsumitur in dubio, quod temporale potest esse & per-
petuum.*
10 *Iniuriæ remissæ, pactum præsumi perpetuum.*
11 *Contractus secundum suam naturam præsumitur celebratus.*
12 *Emphyteusis natura est, vt perpetua sit.*
13 *Libellum in dubio præsumi perpetuum, neque differre ab emphy-
teusi & censu.*
14 *Locationem ad beneplacitum in dubio perpetuam præsumi.*
15 *Emphyteusis Ecclesiastica vsque ad generationem solum, concessa
præsumitur.*

DIsputauimus superiore præsumptione, quãdo cur-
su temporis præsumatur quis obtinuisse titulum
emphyteusis, dubitari nunc contingit, an & quan-
do iste præsumatur effectus emphyteuta perpe-
tuus, vel vsque ad tertiam generationem tantum? Hac in re
distinguendi sunt aliquot casus vnà cum Angelo in l. 2. col.
pen. C. de iure emph & Ias. ibid nu. 160.

1 Primus est casus, quando apparet de vsu & † consuetudine
illius, qui pro domino recognoscitur, vt si apparet eum con-
sueuisse cõcedere ad tertiam generationem, vel in perpetuũ.
Hoc casu præsumitur tẽporis cursu acquisita similis emphy-
teusis, iuxtà cõsuetudinẽ ipsam, recognitri domini. Ita Angel.
& Ias. præcitatis in locis & in l. certi condictio. §. si nummos.
nu. 17. ff. si certum petatur. Catelian Cotta in memor. in ver-
bo, emphyteusis. Et ij quidem adducti sunt primo arg. l vel
vniuersarum. ff. de pign. actio. vbi procurator ad mutuum su-
2 scipiendum constitutus, præsumitur sic † constitutus vt sub
pignore possit accipere, ex quo sic facere consueuit ipse do-
minus. Et plura scripsi supra. lib. 1. q. 18. nu. 1.

Secundo argum l. si seruus plurium §. vlti de leg. 1. vbi prę-
3 sumitur legatus numerus, & qualitas monetæ † qua testa-
tor ipse legans vtebatur: sicuti disseremus infra libro 4. prę-
sump. 88.

Tertio confert. l. vlt. C. de fideiuss. vbi ob vsum quotidia-
4 num sancitum est, quod si creditor † eligit vnum ex duobus
reis debendi, non tamen ei fieri pręiudicium aduersus alterũ.

Secundus est casus, quando non constat de vsu & consue-
tudine domini: sed de sola consuetudine regionis. Hoc etiam
5 in casu præsumitur, † concessus vel præscriptus titulus secun-
dum consuetudinem illam. Ita Angelus, & Ias. vbi suprà.

Primo adducti sunt tex. l. si fundus. ff de euict. cuius verba
hæc sunt. Si fundus venierit: ex consuetudine eius regionis, in
qua negotium gestum est, pro cautione caueri oportet.

Secundo confert. l. licet. C. de locato, & conducto. vbi con-
6 ductor † præsumitur conduxisse prædia secundum vsum, &
consuetudinem regionis, vt damnum quod sensit ob tempe-
statem, vel aliud Cœli vitium, ad se non pertineat. Et illo in
loco plura scripserunt Bal. Salic. & reliqui.

Tertius est casus quando non appatet de aliqua consuetu-
dine, & vsu vel regionis, vel domini atque ita verè sumus in
dubio. Hoc in casu recepta magis Doctorum opinio est,
7 quod † emphyteusis præsumatur perpetua. Ita post Guliel-
mum Cuneum scripserunt Angelus in l. qui luminibus. ff. de
seruit. vrba. prædio. in l Prætor. §. 5. ff. de eden. in l. 1. in fine
prin. ff. si ager vectigal vel emph. pet. in l qui in aliena. ff. de
acq. hæred. & in l. male agitur. C. de præscript. 30. vel 40. anno.

Iason

Iason in l. 2. num. 160. C. de iure emph. Socin. sen. in cons. 50.
num. 15. lib. 4 Ruinus in consi. 3. num. 18. & in cons. 160 num.
10. lib. 1. & in consi. 151. num. 14. lib. 4. Balbus in tract. de præ-
scriptionibus in prima particula tertiæ partis principalis. q.
10. num. 35. & Alciatus in tracta. de præsumptionibus. reg. 2.
præsumpt. vlti. Et hæc quidem sententia fulcitur multiplici
ratione, & argumento. Et primo, quia natura translatio-
8 nis † dominij est, vt sit perpetua. l. vlt. C. de legibus. Et cum
concessio referri non possit magis ad vnum quàm ad aliud
tempus, præsumi debet perpetua. arg. l. obligationum fere. §.
placet. ff. de actio. & oblig.
Secundò confert. l. sufficit. ff. de condict. indeb. & ibi anno-
9 tarunt Barto. & Ias. in dubio præsumi perpetuum † quod
potest esse temporale vel perpetuum. & idem scripserũt Dec.
in cons. 472. nu. 11. Ruin. in cons. 160. nu. 17. lib. 2. qui & alio-
rum quamplurium auctoritate comprobauit. Tiraquellus in
tract. de retractu conuentional. §. 2. gl. 1. nu. 39. & in specie sic
etiam respondit Decius in cons. 204. in fine. Huc facit glossa
in §. vlti. in inst. de iniurijs. Cùm dixit pactum remissionis in-
10 iuriæ † præsumi perpetuum. Quam quidem traditionem pro-
bauit Alcia. in d. reg. 1. præsump. vlt.
11 Tertiò suffragatur, quod † contractus præsumitur celebra-
tus secundum suam naturam. l. quæro. §. inter locatorem. ff.
locati. & copiosè scripsi supra in præsump.
12 Atqui natura emphyteusis † est, vt sit perpetua. l. 1. in prin.
vbi Bald. & Angel. in l. si ager vectigal. vel emphyteu. petatur.
Ias. in l. 1. nu. 38. C. de iure emph. & Soci. sen. in cons. 50. nu. 16.
lib. 4. Ergo concessio emphyteusis præsumitur perpetua.
Quartò accedit tex. in c. 1. de alienat. feudi. vbi Beluisius, &
13 Bald. in 5. not ab. scripserunt, † Liuellum, qui ab emphyteusi,
& censu non differt vt diximus supra præsump. in dubio præ-
sumi perpetuum. Huc etiam pertinet, quod respondit Dec. in
14 cons. 204. in fine, cum dixit, locationem † ad beneplacitum
in dubio præsumi perpetuam.
Declaratur hic casus, vt locum non habeat in emphyteusi
15 † Ecclesiastica. Nam hæc præsumitur concessa solum vsq; ad
tertiam generationem. Ita Bald. in l. 2. col. 2. C. de iure emph.
& ibidem Ias. nu. 160. vers. istam conclusionem. Alex. in l. qui
in aliena. in princ. nu. 7. ff. de acquir. hæred. & ibi pariter Ias.
& idem Iason in l. ait Prætor. §. item si iurauero. num. 3. ff. de
iureiuran. Ruinus in consil. 3. nu. 19. & in consil. 160. num. 10.
lib. 1. Franciscus Balbus in tract. de præscript. in prima par-
ticula tertiæ partis principalis. quæst. 10. nu. 25. Alciatus in
tracta. de præsumptio. regu. 2. præsumptio. vlti. & idem sensit
Crau. in tracta. de antiq. tempo. in quarta parte princ. in ini-
tio. num. 70. Ita etiam Pancirolus in cons. 94. numero 7.

P R AE S V M P. CX.

Emphyteusi ad tempus concessa, an præsumatur ad certum tempus, vel perpetuo concessa.

S V M M A R I V M.

1 *Emphyteusis ad tempus concessa, de decennio intelligitur.*
Et quæ sit ratio. num. 3.
2 *Sententiam in qua ad tempus sit interdictio, de decennio intelligi.*

Onuenit vt hoc loco differamus, de emphyteusi
concessa, ad tempus, an præsumatur ad certũ tem
pus, vel perpetuo concessa? Baldus in l. 1. in princ.
ff. si ager vectig. vel emph. peta. præsumi conces-
1 sionem factam ad † certum tempus, hoc est ad decennium. Et
adductus est argumen. text. l. sine præfinito. ff. de pœnis. Cu-
ius verba hæc sunt, sine præfinito tempore in metallum dato
imperitia dantis, decennij tempora præfinita videntur. Quo
loci annotauit Bartolus textum illum esse ad rem hanc singu-
larem: sic & Baldus in l. 1. num. 2. C. de postula. docuit, quod si
in sententia non est præfinitum tempus, vt quia dixit iudex,
2 interdico tibi ad tempus, † intelligitur de decennio. Idem in
c. ex literis. nu. 20. de constitutio.
Nec huic traditioni obstat consideratio Iasonis in l. 2. nu.
263. C. de iure emphyt. cum dixit, quod imo præsumi debet
tempus perpetuum iuxta naturam ipsius emphyteusis. Nam
respondetur, quod à natura emphyteusis, quæ est, vt sit
perpetua, sicuti superiore præsumptione probauimus, re-
3 cessum † dicitur, ex quo facta est concessio non simpliciter,
sed ad tempus.

P R AE S V M P. CXI.

Emphyteusis an & quando cursu temporis, ad commodum & beneficium directi domini præsumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Canonem soluens tamquam emphyteuta, talis præsumitur, vt in posterum à domino directo, ad præstationem cogi possit.*
2 *Locationis nomine qui soluit, in futurum ad eiusdem mercedis præstationem cogi potest.*
3 *Census nomine per multos annos quid soluens, in futurum compelli potest. Idem est in liuellario.*
4 *Emphyteutam, censuarium, conductorem ad futuram solutionem volens compellere dominus directus, vel locator quid probare debeat.*

Xplicauimus supra præsumptione ab hac tertia,
cursu temporis præsumi titulum emphyteusis pro
emphyteuta, aduersus directum dominum: Nunc
econtra dicendum est, an & quando temporis
cursu præsumatur titulus emphyteuticus pro domino dire-
cto, contra ipsum emphyteotam, vt siquis tamquam emphy-
teota diu soluit canonem, an talis præsumatur, vt in posterũ
cogi valeat a domino illo directo præstare eandem pensio-
1 nem? Et præsumi affirmarunt † manifeste & in specie Bald.
in l. si certis annis. C. de pact. & ibidem Iason num. 9. & idem
Iason in l. 2. num. 158. C. de iure emphyteu. qui eiusdem opi-
nionis recenset Abb. in cons. 74. colum 1. lib. 1. idem respon-
derunt Roma. in cons. 127. colum. 1. Alexan. in cons. 113. num.
11. & 12. lib. 4. Decius in consi. 146. num. 4. Ruinus in consil.
115. num. 17. lib. 5. Parisius in consil. 77. num. 41. libro 3. Soci.
iun. in consil. 181. nu. 62. lib. 2. Cassaneus in cons. 16. num.
26 Boer. in q. 105. nu. 13.
2 Idem dicimus de eo, qui nomine locationis † & condu-
ctionis soluit, vt scilicet præsumatur talis, quod in futurum
compelli possit præstare eandem mercedem. Barto. in l. cum
de in rem verso. num. 14. ff. de vsuris. & in l. litibus. num. 5. C. de
agric. & cens. lib. 11.
3 Sic etiam dicimus de eo, qui census † nomine aliquid mul-
tos annos præstitit, vt in futurum ita præsumatur talis, quod
cogi possit eundem censum soluere. Ita Guido Papæ. q. 408.
Parisius in cons. 77. nu. 42. lib. 3. in cons. 23. nu. 14. & in consi.
23. no. 5. & 6. lib. 4. qui idem de liuellario, qui parum à censua-
rio differt. Est tamen hac in re obseruandum quod quando
4 † dominus vult compellere emphyteutam, conductorem, vel
censuarium ad solutionem in posterum, debet allegare titulũ
ipsius præstationis, & ad ipsius tituli probationẽ inducere præ-
stationes illas, tanto tempore præstitas. Non enim sufficeret
allegare statim solas ipsas præstationes. Ita declarant præci-
tati Doctores, locis supra allegatis.

P R AE S V M P. CXII.

Caducitatis pœna, an & quando præsumatur remissa a domino emphyteusis, vel feudi, recipiente canonem, & pensionem, & econuerso quando præsumitur remissa pensio expresso ipso emphyteota vel vasallo: & quid si decesserunt dominus vel emphyteuta non facta declaratione iam causatæ caducitatis.

S V M M A R I V M.

1 *Caducitatis pœnam remisisse dominus præsumitur, canonem pro tempore lapso, sine vlla protestatione recipiendo; secundum vnã DD. opinionem.*
Contraria opinio refertur. num. 6.
2 *Pœna duplici afficiendum neminem.*
3 *Remedium contrarium vnum eligens alteri dicitur renunciare.*
4 *Pensionem recipere, & emphyteutam expellere, non esse contraria.*
5 *Creditor recipiendo sortem, cur præsumitur vsuras remisisse.*
7 *Colonus simplex nunquam amittit melioramenta.*
Aliud est in emphyteuta. nu. 8.
9 *Sortis principalis receptione, pœnam legalem nõ præsumi remissam.*
10 *Caducitatis pœnam à lege indictam.*

Emphy-

11 *Emphyteuta moram purgere vtrum poßit.*
12 *Emphyteutam expellens dominus, pensionem præsumitur remisisse.*
13 *Caducitatis pœnam vasallo præsumitur remisisse dominus, pensionem præteritam recipiendo.*
Aut seruitia ab eo, qui debito tempore omiserat petere inuestitaram. num. 14.
Quod procedit etiam, si caducitas ob aliam quam non solutionis causam ortum habuerit. nu. 15.
Idque etiam si non dominus sed eius generalis procurator post causatam caducitatem pensionem recipiat. nu. 16.
17 *Caducitas remissa in præiudicium ecclesiæ censetur, Prælato (qui administrator solus sit) pensionem recipiente.*
18 *Caducitatem non remisisse censetur dominus, pensionem præteritã cum protestatione recipiens*
19 *Caducitatem remissam censeri, à domino canonem futurum, sine protestatione recipiente.*
20 *Caducitas non præsumitur remissa, si recipienti futurum canonem, & protestanti domino, consentiat emphyteuta.*
Et quid si is contradicat. nu. 21. Vel si taceat. nu. 22.
23 *Protestatio facto contraria nil operatur.*
24 *Pensionem pro futuro recipiendo dominus emphyteutam in iure suo confirmat.*
25 *Interpellatione secunda, præsumi recessum ab effecta prima.*
26 *Emphyteutica vel feudalis re ad Ecclesiam reuersa, emphyteuta an remittatur pensio futura.*
27 *Hypothecæ generalis electione specialem non tolli.*
28 *Ius suum remisisse, nemo præsumitur.*

Dispotatio hæc, quæ congruo hoc in loco explicanda proponitur, egregia quidem est, sed ardua & difficilis. Quã in tres constituo tria capita, quorum primũ est, an scilicet, & quando præsumatur dominus remisisse pœnam caducitatis, recipiendo canonem, & pensionem ab emphyteuta vel vasallo. Distinguẽdi sunt, mea quidem sententia, aliquot casus.
Primus est quando dominus simpliciter, hoc est nulla ad-
1 hibita protestatione recepit pensionem, canonemq; pro iam elapso tempore. Hoc in casu recepta est Doctorum opinio, caducitatis pœnam præsumi remissam. Ita glo. in c. potuit. de locato vbi Cardinalis Zabatella, & Imola. Alex. in cons. 113. nu. 3. lib. 4. Ruin in cons. 110. nu. 4. & in cons. 151. no. 12. lib. 1. Cort. sen. in cons. 82. col. 1. vers. tertiò principaliter Socin. sen. in cons. 66 col. vlt. vers tertiò quia. lib. 3. Ias. in l. 2. nu. 124 ver. ego puto. C. de iure emphy. qui communem esse opinionem testator. Dec. in cons. 138 col. 4. vers. tertiò etiã. & in cõs 329. nu. 3. Brun. in cons. 110. nu. 3 Boer. in q 309. nu 5 Paris. in cõs. 108. nu. 44. lib. 1. & in cons. 5. nu. 201. lib. 4. & Iulius Clarus in §. emphyteusis. q. 10. vers aut verò sumus. qui testatur hanc esse communem. Et ego ipse hanc secutus sum in cons. 355. nu. 12. lib. 4. vbi similia allegaui. & accedunt Aurelius Corbulus in tract. de iure emphyteutico in tit. de causa priuationis ob non solutum canonem. declar. 21. nu. 1. & Mascar. in tract. de probationib. concl. 252. no. 1. Hæc tamen recepta opinio non satis iure probatur.
Primò enim fulcitur eo argumento, quo passum præcitati
2 Doctores vtuntur, quod scilicet quis non debet duplici † pœna plecti. c. at si clerici. § vlt. de iudicijs. Atqui nisi diceremus remissam esse caducitatis pœnam, duplex pœna indiceretur, nempe in amissione melioramẽtorum l. 2. vbi Ias. in septimo notab. C. de iure emph. & præstatione pensionis Ergo remissa præsumitur caducitas ipsa Respondetur, hanc non esse duplicem pœnã. Non enim pensionis solutio pœna est, sed debitum iam de præterito: Cum emphyteuta possederit bona emphyteutica. Sola itaq; est pœna amissionis melioramentorũ, quæ iustè ob contumaciam, & inobedientiam imposita est.
Secundò affertur argumentum, quod quando quis eligit
3 vnum ex duobus remedijs contrarijs, † alteri dicitur renũtiare, vt in specie propè probat. l. post diem. ff. de lege cõmisso. vbi recipiẽs pretium post elapsam diem præstituram cõmissoriæ, dicitur illi renuntiasse. Atqui nostro in caso duo sunt remedia contraria, consequi pensionem & emphyteutam expellere priuareque. Ergo recipiendo ipsam pensionem, dicitur renuntiare pœnæ caducitatis.
Cæterum respondetur ex sententia Alberici, & Iasonis in
4 in d. l. 2. no. 124. hæc duo non esse † contraria recipere pensionem, quod præteritum respicit: & expellere emphyteutam, quod respicit futurum. Non ergo sunt contraria, arg. l. etsi forte §. vlt. ff. si seruit. vend.
Tertiò adduci solet tex. l. vlt. in fine. ff. de eo, quod certo loco: vbi creditor recipiẽdo pecuniam sibi debitam, dicitur remisisse pœnam. Ergo idem videtur dicendum in casu nostro.
Verùm respondetur, ex sententia Alberici in d. l. 2. quod d. l. vlt. loquitur de vsuris conuentionalibus, quæ dicuntur ac-
5 cessoriæ ad sortem ipsam principalẽ, & ideo creditor † recipiendo sortem præsumitur remisisse ipsas vsuras. Ita d. l. vlt. declarat ibi Bat. nu. 3. quem secuti sunt Aret. in cons. 9. col. 2. Soci. sen. in cons. 18. col. 2. lib. 1. & alij plures, quos referam infrà in præsumpt... Diuersum est in pœna legali; quæ remissa non præsumitur. vt statim dicemus.
Contrariam itaque sententiam, quod scilicet dominus re-
6 cipiendo † pensionem præteritam non præsumatur remisisse pœnam caducitatis, probarunt Bat. in d. l. 2. num. 8. C. de iure emphy post Iacobum Butrig ibidem: sic & Albericus, & alij nonnulli congesti à Iasone in d. l. 2. nu. 124.
Primò adducitur tex. in l. colonos ff. locati. vbi & dominus expellit Colonum, & tamen agere is potest ad pensiones præteritas. Verùm respondet Ias. præcitato in loco, d. l. colonus,
7 loqui in simplici † colono, qui nunquam amittit melioramẽta, vt ibi dicitur. & declarant Parisius in cons. 79. nu. 16. lib. 3. Tiraquell. in tract. de retractu conuentio. §. 7. glo. 1. nu. 16. & alij à me congesti in tract de recuperanda possessione, reme-
8 dio 15. nu. 551. Diuersum est in emphyteota, qui † ob non solutam pensionem etiam ipsa melioramenta amittit.
Secundò itaq; loco, & melius fulcitur opinio hæc, textu. l. si
9 pro fure. §. 1. ff. de condict. furtiua, vbi ex receptione † sortis principalis non præsumitur remissa pœna legalis. Atqui hæc
10 caducitatis † pœna est à lege indicta. d. l. 2. C. de iure emphy. Ergo dominus recipiendo pensionem præteritam non præsumitur remisisse caducitatis huius pœnã. Nec repugnat quod inquit Ias. in d. l. 2. num 124. d l. si pro fure. §. 1. loqui, quando vno eodemq; tempore nascitur actio pœnalis, & rei persecutoria: secus si diuersis tẽporibus. l metum. §. sed licet. ff. quod metus causa Nam respondetur. d. § sed licet non probare Iasonis propositionem. Et prætereà etiã in casu nostro vno eodemq; tempore nascitur actio ad pensionis iã præteritæ consecutionem, & ad declarandam caducitatem. Nec etiam obstat quod inquit idem Iason, quod cum emphyteuta possit purgare moram, mirum non est, quod dominus recipiendo pensionem præteritam, præsumatur remisisse, caducitatem. Nam respondetur, dubiam admodum esse opinionem eorũ,
11 qui scripserunt emphyteutam † posse purgare moram: sicuti permulti dixerunt, purgare non posse, vt refert Iason in d l. 2. num. 72. & idem censuerunt Afflictus in decisio. 174. & Goz. in cons. 57. num. 18.
Prætereà in casu nostro præsupponitur, quod non sit locus purgationi moræ: alioqui frustrà disputaretur de caducitate, quæ nec expressim posset a domino declarari. Et postrema hæc opinio iure defendi potest, tametsi rigoris plena sit. In foro tamen, & iudicijs à recepta opinione recedi nõ solet. Et quæ quidem procedit econtra, nempe quando dominus iam
12 expulit † emphyteutam, quia tunc dicitur remisisse pensionẽ Ita Clarus in §. emphyteusis. q. 10. vers. quæro nunc.
Extenditur prædicta communis opinio primò vt locum etiam habeat in feudo, nẽpe quod si feudi dominus directus
13 † recipit pensionem præteritam præsumitur remisisse pœnam caducitatis vasallo. Ita in specie respondit Dec. in cons. 138. nu. 6. quem secutus sum in cons. 355. no. 12. lib 4. quo loci adduxi simile ex Baldo, quod si dominus feudi recipit debita ser-
14 uitia † à vasallo, qui omiserat debito tempore petere inuestituram, præsumitur ei remisisse caducitatem.
Extenditur secundò, vt locum habeat hæc opinio etiã eo
15 casu, quo causata fuit caducitas † alia de causa quàm ob nõ solutam pensionem; vt potà si emphyteuta, & vasallus inconsulto domino alienassent emphyteusim, vel feudum. Nam & hoc casu recipiente domino pensiones præteriti tẽporis, præsumitur remisisse caducitatem. Ita respondi in d. cõs. 355. nu. 12. post Curtium seniorem, quem allegaui.
Extenditur tertio, vt procedat etiam quando dominus petijt pensionẽ, licet adhoc non receperit. Nã sola ipsa petitione æquè sibi præiudicat, ac si solutionẽ recepisset Ita Alberic. in l. 2. nu. 6. & ibidẽ Ias. nu. 120 vers. secundo quæro. C de iure emphyt. Salice. in l. cõmissoriæ. in fine. C. de pactis inter empt. & vend. Calraneus in cons. 22. nu. 5. & Tiraquell. de retractu conuentio §. 1. glo. 2. nu. 64. qui idem esse. dixit, in domino requirente vasallum præstarè fidelitatem. Cæterũ dissentit Speculator quem visus est sequi Aurelius Corbolus in tracta. de iure emphyteutico. in tit. de causa priuationis ob non solutũ canonem. limit. 23. num. 10. & si deinde cogitandum reliquit.
Declaratur primo non habere locũ, quñ dñs ita recipit pensionem pro aliquo tpe præterito, vt ad hoc remaneat triennium, vel bienniũ, in quo nõ reperitur solutus canon & adhibita est protestatio, saluo iure caducitatis. Ita Botrius &

Imola

Imola in cap.potuit.de locato.ille.nu.19.iste ou.39. Alex.in consi.105.nu.13.lib.5.Socin.sen.in cons.167. num.10.lib.2. Ias.in l.2.nu.124.versi.item inquãtum Bar.C. de iure emphy. & in l.post moram.nu.4.ff.de eo,q certo loco.Iulius Clarus in §.emphyteutis.q.10.in prin. & Aurelius Corbulus in tracta.de iure emphyteutico.in tit.de causa priuationis ob non solutum canonem. limit.23.nu.3. vers. vel nisi dñs recipiat.

Declaratur secundo,vt nõ habeat locum, qñ emphyteuta consentiret protestationi dñi directi, Nam tunc non diceret remissa caducitas.Ita Imola in d.c.potuit.nu.39.Ias.in d.l.2. nu.127.Ruin.in consi.151.nu.12. lib.1. Rubeus in l.non solum.§.morte.nu.290.in fine.ff.de oper.nou. nuncia. & Corbulus in dicta limit.53.nu.4.

Declaratur tertio,vt non procedat,qñ dominus ipse ignorauit causatam fuisse caducitatem.Nam tunc recipiendo preteritas pensiones,no dr remisisse ipsam caducitatem.Ita post Speculatorem, Butrium, Imolam & alios scripserunt. Alexand.in cons.105.num.14.lib.3.in cons.113.nu.2. lib.4. & in consi.13.nu.22.lib.5.Ias.in d.l.2. nu.130. vers.prædicta omnia.C.de iure emphyteu.Ruin.in consi.70. nu.14.lib.5. Dec. in consi,452.nu.26.& in consi.530.nu.12.Tiraquel.de retractu consanguineorum.§.1.gl.10.nu.22.& communem testatur Gratus in cons.2.nu.75.lib.1.& alios nonnullos recensee Corbulus in tract.de iure emphyteutico.in tit.de cã priuationis ob non solutum canonem limit.23.nu.14.Et idem sensit Afflict.in decis.129.nu.9.qui fortius dixit, scientiam procuratoris,q causata sit caducitas,non sufficere,vt dominus scinisse dicatur.Et accedit ẽt Casaneus in consi.11.nu.96.

Declaratur quarto,vt locum non habeat,qñ non ipse dñs sed eius gñalis procorator recipit pensionem ab ipso emphyteuta post causatam caducitatem.Nam tunc remissa illa non censetur.Ita Ruin.in consi.100. nu.10. lib.5. Afflictus in decis.129.nu.10.& 11.Bero.in cons.116.num.10. lib.1. Paris.in consi.86.nu.17.lib.4. & Aurelius Corbulus in d.limit.23.nu.59. & quidem ea est solida ratio, quod dominus ipse constituendo gñalem procuratorem ẽt ad recipiẽdum pensiones, non præsumit ei dedisse facultatem remittendi ius caducitatis,iuxta.l.quicunq;.§.itẽ si institor.ff.de institu.actio.quẽ dixit singularẽ Roma.in singu.629.Constituo.& confert.l.1.§.igit prępositi.ff.de exercito.actio.vbi prępositus ad recipiẽdũ pensiones, & pecunias dñi non censetur admissus ad consentiendũ alienationi rei dñi.Nec ad præiudicandũ dño. l.creditor.§.Lucius.ff.mandati.Et procurator gñalis non põt donare res dñi. l.contra iuris.§.vlt.ff.de pactis. & scribunt Bart. in l.si procurator.ff.de condict.indebiti. Bald.in l. nec ambigi.C.de donationib.& Ias.in d.l.contra iuris. §.vlt.nu.7.Imò (q fortius est) procurator constitutus ad recipiendũ solutionem nõ põt prorogare terminũ.l.qui Romæ.§. Callimachus. de verb.obl.& scripsit Bald.in l. non abstulit. C.de nouatio.

Nec repugnat q ab hac opinione, & declaratione dissentiãt Dec.in cons.138.col.pen.vers.3.ẽt &c.quẽ in prima horũ commentariorũ editione secutus sum. Corn.in cons.187. col.2.vers.circa scdm. lib.1.& manifestius Modernus Parisiẽsis in consuetud.Parisien.in 2.par.§.62.num.12.Nam horum rõnes, & argumenta mihi nunc non satis probantur. Ea enĩ præcipua rõne motus est Modernus ille Parisien.q dñs constituendo procuratorẽ gñalem dr ei concessisse solita & consueta concedi.l.vel vniuersorũ ff.de pign. actio.l.Titianus.ff. q cũ eo.& l.q semisses.in fine.ff.de vsuris. & tradũt post alios Dec.in l.certi cond.ct.§.si nũmos.ff.si cert.pet.Cum ergo (inquit is Modernus) consueuerint dñi directi facilè remittere caducitates emphyteutis,celeriter,& voluntariè sine lite soluentib.dicendũ est, dñm directum procuratori gñali dedisse hanc facultatem remittendi ipsam caducitatem. Quæ sane ratio vera non est. Non enĩ spectanda est consuetudo aliorũ dominorũ;sed illius particularis, qui procuratorem constituit. vt loquunt dictæ. l. vel vniuersum.& l.Titianus. & ita in specie declarant;sic dicimus declarationẽ dubie volũtatis testatoris esse petendã à cõsuetudine ipsiusmet testòris primũ, si qua extat.l.si seruus pluriũ.§.vlt.de leg.1. & diximus supra lib.1.q.& accedit præterea,q cõsuetudo illa remittendi caducitates iure non p̃sumit:tum qa facti est,vt scripsi in lib.præcedenti. p̃sump.8. tum quia nõ præsumit intis ꝓprij remissio & donatio.l. cum de indebi. in prin. ff.de ꝓbat. & dixi sup. in præsump.33.nu.1.Nõ ẽt viget illa cõsideratio,seu simile relatũ à Decio in d.cons.138.col.pen. vers.3. ẽt, cũ dixit,Prelatũ ecclesi.nõ collegiatæ, qui dr gñalis procurator & administrator bonorũ ecclesiæ,recipiendo pensiones, nõ adhibita ꝓtestatione cẽseri remisisse caducitatẽ:sicuti scripserunt gl. Cardinalis,& Ancha.in d.ca.potuit.de locato.Signorolus in cõs. 153.Petr.inuestiuit.in fine.Alex.in cons.14.nu.11.lib.2.Ias.in l.2.nu.136.C.de iure emphy. & alios quãplures recẽset Aurelius Corbulus in d.limit.23.nu.5.Nam r̃ndet,Prelatũ ecclesiæ nõ collegiatæ esse ltimũ procuratorẽ ipsius ecclesię, & ob id posse remittere caducitatẽ. sicuti põt pater ltimus ꝓcurator filij:vt in specie r̃ndit Socin.sen.in cons.66. nu.20. lib.3.& cũ remittere caducitatẽ non sit ꝓpriæ remittere ius quæsitũ, sed quęrendũ,ex quo requirit dñi declaratio, prelatus ipsæ p̃iudicare põt ecclesiæ:sicuti multis ꝓbaui in cõs.73. nu.5.9.& 10. lib.1.Hęc vero p̃missa non sunt procuratori gnali:& proprerea argumentum ab vno ad aliud sumi non potest. Et hęc quidẽ declaratio locum hẽt multo magis,qñ dñs iam protestatus est, ignorante ẽt ꝓcuratore, velle rẽ ipsam incidisse in cõmissum.Ita Afflict.in d.decis.129.nu.11.vers. & tanto magis.Et idẽ sensit Modernus Parisiẽsis in d.§.62.nu.13.qui idẽ esse dixit,qñ iam procurator mouit litem contra emphyteutã, qui recusauerat præstare pensionẽ. Cęterũm declaratio hæc cessat, qñ dñs scienter receptionẽ pensionis à ꝓcuratore factã ratificauit.sicuti r̃nderũt Ruin.in cõs.151. nu.12.vers.& insup lib.1.Dec.in cõs.329.nu.3.& Rimin.iun.i cõs.22.nu. 11. lib.1.& hos secutus est Corbulus i dicta limit.23.nu.17.in fin.

Secundus est casus, principalis qũ dñs recepit pensionem præteriti tpis adhibita protestatione; saluũ sibi ius esse declarãdi caducitatẽ. Hoc in casu recepta est penè oium s̃nia,non
18 esse remissam † caducitatẽ. Ita Bald.in l.2. ff.si qs cautio:vbi Ias.nu. 3.& 4. & idem Ias in l.vlt.nu.4. ff.de eo q certo loco. Curt.sen.in cõs.82.ad finem.Ripa in c.cũ M. Ferrariensis.nu. 129.de consti.Boet.in q.309.nu.5.in fine. & cõem ac indubitatã dixit Iulius Clarus in §.emphyt.q.10.in prin.Et hęc quidẽ s̃nia retinenda est,tametsi Guid.Pap. in q.172.secutus Petrũ Papę affirmet scdm contrariã opinionẽ fuisse iudicatũ,q s.pęna caducitatis adhuc censeat remissa,non obstante protestatione,q nil prodesse scriptũ reliquerit. Et hic quidẽ casus locum hẽt econtra,qñ s.dñs expulit emphyteutã,adhibita ꝓtestatiõe,saluo sibi iure cõsequẽdi pẽsiones p̃teritas.Ita Boer. in d.q.309.& Clarus in d.§.emphyteusis.q.10.vers.qro nunc.

Declaratur hic casus, vt locũ non hẽat qñ illi ꝓtestationẽ factę à dño non consensit,sed expressè cõtra dixit emphyteuta.Nã tunc censet remissa caducitas.Ita manifeste r̃ndit Cur. sen.in consi.82.col.1.versi.3. principaliter. qui huius opinionis recenset Baldum & Imolam, & Picus in cõs.80. nu.8.& 9.

Tertius est casus, qñ dñs recepit pẽsionem pro futuro tpe, post incursam ac declaratã caducitatem nulla adhibita ꝓte-
19 statione.Hoc sanè casu nemo est,q neget, remissam † præsumi dicique caducitatẽ, & carere dubitatiõe dixit Iulius Clarus in d.§.emphyteusis.q.10. versi.aut verò sumus in dubio. Nam à fortiori permulti Doctores,quos statim referam,affirmant remissam censeri caducitatem etiam si dominus adhibuit ꝓtestationem,saluum sibi esse ius ipsius caducitatis.

Quartus est casus,qñ dñs recepit pensionẽ pro futuro tpe, hoc est post incursam ac ẽt (vt diximus) declaratã caducitatẽ,adhibita ꝓtestatione p̃dicta;cui quidẽ protestationi con-
20 sensit emphyteuta.Hoc casu nõ † cẽset remissa caducitas. Ita manifestè Ripa in c.cũ M.Ferrarien.nu.130.versi. primus casus.de cõstit. idẽ sensit Ruin.in cons.151.nu.12.lib. 1.Ea rõne motus est Ripa;qa etsi ꝓtestatio hæc sit (vt mox dicemus)cõtraria facto: attamen põt partes ipsæ voluntatẽ suã tacitam vno mõ à facto demonstratã contraria verborũ declaratione aliter declarare.cap.diaconi.28.dist.Et hoc in casu locũ hẽre põt opin.Bar.q referã inf.in vltimo casu.Nõ ignoro tñ ab hac traditione dissentire Rubeũ i l.nõ solũ.§.morte.nu.290.i fi.de oper.non.nunt. sed leuia eius argum. ex iã dictis dissoluunt.

Quintus est casus,qñ dñs recepit pensionẽ pro tpe futuro, adhibita ꝓtestatione, saluũ sibi esse ius caducitatis: & illi ꝓtestationi exp̃sse contradixit emphyteuta. Hoc casu caduci-
21 tas censet † remissa,nõ obstante illa ꝓtestatione, q nihil valet:Cum tollat per expressam cõtrariã protestationẽ,& contradictionẽ emphyteutæ.Ita in specie docuit Rip.in d.c.cum M.Ferrarien.nu.130.vers. secundus casus.de cõstit. & idẽ r̃ndit Ruin.in cons.151.nu.12.versi. nec obstat.lib.1. Idem sensit Riminal.sen.in consi.429.num.49.lib.3.

Sextus & vltimus est casus,qñ dñs recepit pensionẽ pro futuro hoc est ꝓ tpe de curso post cõmissam caducitatẽ adhibita ꝓtestatione saluũ sibi esse ius caducitatis:& ipse emphyteuta tacuit:atq; ita qñ sumus in dubio. Hoc in casu recepta
22 est opinio, ius caducitatis † censeri remissum nõ obstante illa ꝓtestatione, q nil operat,etsi ei expressim nõ cõtradixit emphyteuta.Ita multi cõgesti à Iason.in l.2.in prin.nu.4.ff.si qs cautio:& in l.2. nu.124.vers.item inquantũ Bar.C. de iure emphyt.Et illis accedunt Aret.in consi.35.in fine.Alex.in consi. 14.col. pen.versi.confirmatur.lib.2.Curt.sen.in consi.82. col. 1.vers.2.principaliter.Rimin.sen.in consi.429. num.48.lib.3.

Ruinus in consi.110.nu.4.& in consi.151. num. 52. lib.1. qui
testatur hanc esse communem opinionem. Boerius. in q.309.
num.6. qui affirmat, sic seruari in illo amplissimo parlamen-
to Burdegalensi. Ripa in d. cap. cum M.Ferrariensis. nu. 130.
versi. tertius casus. de constitu. Gigas in Tract. de pensionib.
quæst.73. in fine. & Iulius Clarus in §. emphyteusis. quæst. 10.
versic. hoc tamen intellige. qui ita fuisse iudicatum asserit.
Eandem probarunt Rubeus, in l. non solum. §. morte, nu.290.
ff. de operis noui nuntia. Aurelius Corbulus in tracta. de iure
emphyteutico. in titu. de causa priuationis ob non solutum
canonem. declaratione. 21. nu.2. Mascardus in tract. de proba
tionibus. conclus. 252. nu.2. & nu.9.

Et primò quidem fulcitur sententia hęc illa ratione, quod
23 † protestatio contraria facto nil operatur. cap. cum M. Fer-
rariensis. de constitut. Atqui hęc protestatio est contraria fa-
cto, quia recipiendo pensionem pro futuro tempore decla-
rat ipse dominus velle habere illum in emphyteutam; prote-
stando verò dicit contrarium. Ergo protestatio nil operatur.
Nec hic repugnat consideratio Ripæ in d. cap. cum. M. Ferra-
riensis. nu.130. versi. tertius casus. cum dixit, hęc duo: expelle-
re emphyteutam, & recipere pensionem esse contraria: sed ta
men hæc duo, velle esse saluum ius expellendi; & recipere pẽ
sionem pro futuro non esse pugnantia. Nam (inquit Ripa)
elapso tempore pro quo dominus recipit pensionem non
poterit expellere emphyteutam, quia non faciet actum con-
trarium receptioni. Cum illius effectus iam sit consumatus.
Et ideò (inquit Ripa) durante tempore solutionis iam fa-
ctæ non poterit expelli emphyeuta; Ita locum habet prædi-
cta communis opin. finito verò tempore poterit expelli: Et
ita procedit opinio Bart. & idem fere sensit Cœphalus in cõs.
222. num.12. vincto. num.25. lib.2. Hęc sanè consideratio Ri-
pę non obstat: Cum ad rem nostram faciat. Nam Ripa loqui-
tur, quando dominus recepit pensionem pro tempore futu-
ro: & protestatus est, saluum esse ius caducitatis, & expellen-
di in futurum, ob non solutam pensionem futuri temporis.
Ita intelligit Ripa hanc Doctorum disceptationem, id quod
falsum est: Cum verius sit, loqui doctores, quando dominus
recepit pensionem pro futuro, an præsumatur remisisse ius
declarandæ caducitatis ob non solutam pensionem præteri-
ti temporis? Et dicunt ipsi Doctores, dici remissam caducita-
24 tem. Nam recipiendo pensionem † pro futuro confirmat em
phyteutam in sua emphyteusi, quem si posset expellere face-
ret actum contrarium. Ita declarat Ruin. in d. consi.110. nu.4.
lib.1. Et si rectè considerentur verba Bart. in d. l. 2. nu.8. idem
ipse sensit, dum proposuit quæstionem, qñ recipiens solutio-
nem præteriti tpis, possit expellere emphyteutã ob iam cõ-
missam contumaciã: Deinde subiungit, secus si recipiat, pen-
sionem futuri temporis, quia vr̃ remisisse ius caducitatis.

Secundò præter duo Iasonis argumenta, quæ parum ad rẽ
hanc pertinent, ea ratione moueor, qua etiam motus est Rui.
25 in consi.110. num.4. lib.1. quod sicuti per secundam † inter-
pellationem præsumitur recessum ab effectu primæ, & remis-
sam moram precedentis interpellationis, vt tradit glossa, quã
secutus est ibi Bart. in l. Aemilius. in verbo, dicebant. ff. de mi-
no. 25. annis. Eadem ratione cùm dominus recepit pensio-
nem futuri temporis. declarat se remittere præcedentem con
tumaciam, & pœnam.

Non obstant nunc rationes, & argumenta, quæ afferri so-
lent pro contraria opinione Barto. in d. l. secunda. 8. in fine,
C. de iure emphyt.

Primò enim adducitur argumentum, quod hæc protesta-
tio est iuris conseruatoria: & qui tacet consentire dicitur. l. si
debitor. §. 1. ff. quibus modis pigno. vel hypothe. soluitur. Re-
spondetur ex iam dictis, quod etsi sit conseruatoria, attamen
est contraria facto, ob id non valet.

Secundò vrgere videtur tex. auth. qui rem. C. de sacrosanct.
eccle. vbi re emphyteutica, vel feudali ad dominum reuersa,
tenetur adhuc vasallus soluere pensionem pro futuro tem-
pore: & econtra quando dominus recepit pro futuro ipso tẽ
pore non dicitur sibi præiudicasse pro præterito. Verùm re-
26 spondetur. d. auth. qui rem. loqui in emphyteuta † ecclesiæ,
cui nunquam dicitur remissa caducitas, vt scribunt Docto. in
d. cap. potuit. de locato, & manifestè Iulius Clarus in §. em-
phyteusis. q. 10. versicu. quero nunc. &c. qui dixit, esse speciale
fauore ecclesiæ, vt consequatur vtrumque. Præterea & secun-
dò respõdetur, sic eo in casu. d. auth. qui rem. fuisse sancitum;
quia cõtractus fuerat minus rectè, minusq; solemniter con-
fectus, & ꝓpterea in pęnã illius sic occupantis rem ecclesię,
compellitur præstare etiam pensiones pro futuro tempore.
Ita post Aretinum in l. si rem. ff. de acquir. posses. & alios tra-
dit Boerius. in q.309. nu.6. & ibi nu.5. recenset glo. in d. Auth.
qui rem, affirmantem illam procedere quo ad præteritas, nõ
autem quo ad futuras pensiones. Id quod scripserunt Archi-
diacon. & alij in capit. qui rem. 10. q. 3.

Tertiò vr̃ suffragari tex. l. quamuis. C. de pign. vbi per ele-
27 ctionem gñalis † hypothecę non tollitur specialis, sicuti nec
per actionem hypothecariã in iudicio deductam tollitur ꝑ-
sonalis. l. aduersus. C. de pign. & hypothe. & l. hypothecis. C.
de distract. pign. Ita & nostro in casu dicendum vr̃, ꝙ per pen
sionis receptionẽ non censetur sublatum ius declarandi ca-
ducitatem: cum sit aliud beneficiũ domino à lege cõcessum.

Cæterum respondetur. d. l. quamuis. & d. l. aduersus. loqui
in re hypothecata, sine ratione reditus: pro qua duo diuersa
remedia à l. concessa sunt, ob id vno sublato, remanet alterũ.
Ita declarat Boer. in d. q.309. nu.6. vers. nec pariter. qui plura
ad rem scribit.

Quartò & vltimò ad rem videtur facere, quod in dubio,
28 quis non dicitur ius † suum remisisse. Decius in l. post quam
liti. nu.15. C. de pactis, & latissimè Tiraquellus in l. si vnquã.
in verbo, donatione. nu.172. C. de reuoca. dona. Si ergo iuris
remissio non præsumitur in dubio, quantò minus debet præ
sumi, quando adhibita fuit protestatio. Verùm respondetur,
protestationem illam esse contrariam facto, atq; ita præua-
let factum ipsum, quo tollitur præsumptio illa, quæ sumitur
in dubio, nempè iuris remissionem non præsumi.

Extenditur hic casus, vt locum hẽat, ẽt si declarata caduci
tate, dñs ipse cœpit iudicium contra emphyteutam, vt eum
expelleret. Nam adhuc dñs recipiendo pensiones decursas
post declaratam ipsam caducitatem, & inchoatum iudiciũ,
dr̃ remisisse ipsam caducitatis pœnam. Ita aduersus Cęphalũ
in consi.222. lib.2. receptum à Corbulo in tracta. de iure em-
byteutico. in tit. de causa priuationis ob non solutum cano-
nem declarat. 21. nu.3. respondi in consi. 775. reddito super
emphyteusi concessæ à Do. Io. Iacobo Vicem à la, vbi ratio-
nem, & argumenta Cœphali confutaui.

Secundum est huius disputationis caput, ecõuerso ad pre-
cedẽs, qñ scilicet dominus directi expulit emphyteutam ob
canonem non solutum, an præsumatur ei remisisse pensiones
iam decursas, vel eas potius petere adhuc possit? Hac in re
sunt Doctorum opiniones. Nam multi opinati sunt dñm pos
se adhuc petere decursas pensiones. Ita sanè scripserunt. Cy-
nus, & Iacobus de Arena in l. 2. C. de iure emphyt. & manife-
stius ibidem Bar. nu.8. vers. quæro quid si elapso termino. Ita
etiam Salicet. Anchar. & Butrius, quos recenset Ias. in dicta. l.
2. nu.124. vers. inquantum Bart. & Cagnolus in Auth. qui rẽ
nu.43. versi. & ꝙ. C. de sacrosanct. eccles. Contrariam senten-
tiam, ꝙ imo decursæ pensiones peti non possint, probarunt
Accursius, Speculator, Io. Andreę, Beluisius, Angelus, & Car-
dinalis, quos recenset & sequitur Iason præcitato in loco, &
accedit Castren: in dicta auth. q rem. ea ratione ij moti sunt
ꝙ dominus expellendo emphyteutam ob id dicitur ei remi-
sisse decursas pensiones; quod iniquum & absurdum sit em-
phyteutam duplici pœna affici, contra cap. at si clerici. §. vlt.
de iud. nempe solutionis pensionum, & amissionis meliora-
mentorũ, quę verè amittit expulsus ob non solutum canonẽ.
l. 2. C. de iure emphyteu. & hanc secundam opinionem secu-
tus sum in dicto consi. 775. & quam quidem sententiam exi-
stimo procedere etiam qñ dominus expellendo emphyteo-
tam protestatus est, saluum sibi ius esse consequendi decur-
sas pensiones: cum non sit in facultate sua duplici pœna affi
cere emphyteutam. Ita sentio aduersus Iasonem in dicta. l. 2.
nu. 124. versi. nunquid autem.

Tertium est caput huius disputationis, an per mortem dñi
directi, vel emphyteutæ ante declaratã caducitatẽ, quæ decla
rari iure potuit, ꝑsumatur remissa ipsa caducitas, vel declara-
ri adhuc possit ab hæredib. dñi contra hęredes emphyteutæ?
Hoc in capite sunt distinguendi atq; constituẽdi duo casus.

Primus est, qñ decessit dñs directus non declarata caduci
tate. Hoc sane casu eius hr̃des declarare eam nõ poterunt: cũ
ab ipso dño iã remissa pręsumatur. Ita in specie emphyteusis
tradit Ruin. in cons.159. num.13. lib.1. & idem tradunt Cur.
iun. in tract. feudorũ. in 4. par. principali. col. vlt. vers. idem in
emphyteusi, Cassiodorus in decis. 3. tit. de locato. alios refert
Aurelius Corbulus in tract. de iure emphyteutico. in tit. de cã
priuationis ob nõ solutum canonẽ amplia: vlt. nu.25. & hos
secutus sum in consi.155. nu.17. lib.2. & in consi.775. lib.7. &
idẽ dicimus in dño directo feudi, qui si decessit non declara
ta caducitate feudi contra vasallum, ab eius hr̃dib. declarari
amplius non potest: cũ remissa pręsumatur. sic sanè scripse-
runt Baldus in l. 1. quæst.39. ff. de rerum diuis. & in cap. 1. §.
porro. quæ sit prima causa benefic. amitten. Aluarotus in ca.
imperialem. §. insuper. colum. 3. versi. sed aduerte. de prohib.
feudi

feudi alien. per Feder. Areti. in consi. 14. in fine, Alex. in cons. 189. nu. 2. lib. 6. Iacob. à S. Georgio, in inuestitura feudali. in verbo, Dictiq; vasalli. nu. 54. vers. vos tenebitis, Ruin. in cons. 159. nu. 13. lib. 1. & in consi. 155. nu. 1. lib. 3. Socin. sen. in cons. 66. nu. 19. lib. 3. Casſiodorus in decis. 2. nu. 7. & in decis. 3. in tit. de locato. Boer. in q. 338. nu. 7. in fine, Bero. in cons. 98. nu. 35. lib. 1. & alios refert Anto. Gabr. in lib. 7. conclus. in titu. de criminalib. conclus. 35. nu. 7. & prædicti quidē Docto. omnes intelligunt, & rectè, qñ dominus ipse sciuit causatā esse caducitatem, & eā declarare potuit: secus si ignorauit: vel si sciuit, & non potuit. Et in specie multos sic declarantes commemorat Gabr. in conclus. 35. nu. 6. & post alios scribit Corbulus in tract. de iure emphyte. amplia. vlti. nu. 25. qui nu. 26. subiūxit, in dubio pręsumi dñm ignorasse causatā fuisse caducitatem.

Secundus est casus econuerso ad præcedentem, qñ scilicet decessit emphyteuta, superstite dño directo, q eo emphyteuta viuente nō declarauit ipsam caducitatē. Hoc etiam casu dñs ipse eā declarare amplius nō poterit contra hēdes ipsius emphyteutę. Ita gl. in c. vlt. de donat. & ibid. Cardinalis Zabarella. q. 15. qui idem esse dixit in dño feudi contra hēdes vasalli. sic & Io. Andreæ in addicionib. ad Specula: in tit. de feudis. §. vlt. Abbas in cons. 3. nu. 7. lib. 2. Aretin. in consi. 14. circa finē, Præpos. in dicto. §. insuper col. 2. vers. sed tu aduerte. Comens. in consi. 164. Prælatus. Ruin. in cons. 10. in consi. 35. nu. 28. & & in cons. 159. nu. 12. & in cons. 186. nu. 20. lib. 1. Casſiodorus in decis. 2. in tit. de locato. qui testatur ita iudicasse Rotā Romanam. Curt. iun. in tract. feudorum. in 4. par. principali. qu. vlt. Ripa in l. vlt. q. vlt. C. de reuoca. donatio. Bero. in c. potuit. nu. 70. de locato, & in cons. 98. nu. 27. lib. 1. Corbolus in dicto tract. de iure emphyteutico. in titu. de cā priuationis ob non solutū canonē. amplia: vlt. nu. 22. Anto. Gabr. in d. lib. 7. conclus. in tit. de criminalib. conclus. 35. nu. 2. & 3. & hos secutus sum in cons. 155. nu. 17. lib. 2. & in dicto cons. 775. lib. 7. & hoc in casu non fit illa distinctio, an dñs sciuerit, vel ignorauerit: sicuti post Comēsem in d. cons. 164. manifeste declarant Ruinus in dictis cons. 5. in cons. 159. nu. 13. & in cons. 168. nu. 20. lib. 1. & Corbulus in dicta amplia: vlt. nu. 25. & huius quidem casus ea est rō; quia pœna huius delicti inobedientiæ, & non obseruatę promissionis, in non pręstanda pensione, non trāsit contra hæredes inobedientis emphyteutæ, vel vasalli.

Extenditur primo hic casus vt locum habeat ēt qñ pacto expresso fuisset conuentum inter dñm & emphyteutam, vel vasallum, q si canonem, vel debitū seruitiū non præstitisset, caderet à cōmodo emphyteusis, vel feudi. Ita Imola in c. vlt. col. 13. de donat. Curt. iun. in tract. feudorum. in 4. par. principali. col. pen. vers. aliud tñ est; qui dixit, Baldum in l. vlt. C. de reuoca. donat. idem sensisse. Idem docuit Ripa. in d. l. vlt. col. vlt. nu. 237. vers. 2. intellige. & idem sensit in rectè perpendat, Casſiodorus in decis. 2. nu. 3. & apertius in decis. 3. nu. 5. in tit. de locato. Et hæc quidē opinio verior est illa Baldi in cap. imperialē. §. insuper. nu. 7. vers. vel esset alia fęllonia. de prohib. feudi alien. per Feder. quem secutus est Anto. Gabr. in dicta conclus. 35. nu. 14. qui eiusdem opinionis male recenset Innocentiū, & Cardinalē in c. vlt. de donat. cum loquantur de hærede donatoris, sicq; eius qui concessit, vt is declarare non possit caducitatem cōuentionalē non declaratam à suo antecessore. Non autem loquuntur de hęrede eius, cui facta fuit concessio. Salicet. vero ab eodem Gabriele allegatus oīl ad rē nostrā scripsit. & præterea Bald. in d. cap. insuper. nu. 7. in fine, loquitur, qñ pactu fuit factum, q vasallus, vel emphyteuta cadat ipso iure sicuti Baldum intellexerunt Aluarot. in d. §. insuper. nu. 4. in fine. vers. ex quo infert. & ibid. apertius Afflict. nu. 15. in fine. & Abbas in consi. 3. nu. 7. vers. itē ponit Bald. lib. 2. Imò Afflict. pręcitato in loco in claris his terminis sensit aduersus Baldū, requiri declarationē, qua non facta viuente emphyteuta, vel vasallo, contra eius hæredes fieri amplius non posse. Et idem quod Afflictus scripserunt Imola, Barbatia, Iason & Ripa, quos recenset Gabriel in dicta conclus. 35. nu. 17. vbi nu. 16. refert alios, qui Baldi traditionem secuti sunt. & tandem. nu. 18. & 19. conatur conciliare opiniones.

PRAESVMP. CXIII.

Creditorem recipiendo sortem præsumi remisisse vsuras.

SVMMARIVM.

1 *Debitum principale recipiens, interesse præsumitur remittere.*
2 *Sortem recipiens, pœnam censetur remisisse.*

CVm vno attigerim verbo superiore præsumptione, creditorem recipiendo sorte pręsumi remittere vsuras, placuit hoc in loco hanc ipsam traditionem cōprobare post gl. & Bar. in l. vlt. ff. de eo q certo loco. auctoritate Aretini in consi. 9. col. 2. Soci. sen. in cons. 18. col. 1. lib. 1. Ruini in consi. 198. nu. 2. & nu. 11. lib. 1. Parisij in consi. 34 nu. 35. lib. 1. Ita quoque docuit Baldus in l. 1. C. depositi. q creditor
1 † recipiens debitum principale præsumitur remittere inter-
2 esse. sic & recipiens sortem † præsumitur remittere pœnam.
Dec. in l. vinum. nu. 5. ff. si cer. peta. & in l. creditores. C. de pactis. quem secutus sum in consi. 355. nu. 13. lib. 4.

PRAESVMP. CXIIII.

Remittens iniuriam, an & quando præsumatur remittere damna, & expensas.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriam inferens, præter pœnam à lege indictam, tenetur ad interesse, damnum ratione iniuriæ passo.*
2 *Occisi hæredes, ad æstimationem operarum agere posse, quas iniuria occisus, si vixisset, impendere potuisset.*
3 *Iniuriam remittens læsus, non præsumitur damna, & expensas condonasse.*
Idque verum est, quamuis iniuria cum expulsionibus, & deuastationibus, remissa sit. nu. 5.
Nisi tamen remissio facta sit plenissimè. nu. 6.
4 *Iniuria illata & damnum ex ea proueniens, separata sunt.*

IVre & quidem optimo, sancitum est, lædentem alterum, inferentemq; iniuriam, pręter pœnam ei à l. in-
1 dictam, teneri † omninò læso, & iniuriam passo resarcire damna, & expensas ratione iniuriæ, & læsionis sibi contingentes. l. ex hac. ff. si quadrupes pauper, fecisse dicatur. & c. 1. de iniurijs. Qui enim percussus vulneratusq; fuit, si lucrari non potuit, vt consueuit, resarciri ita debet, vt tantum consequatur, quantum fuisset lucratus, si vulneratus non fuisset. Ita Abbas in d. c. 1. de iniurijs. Ioan. Lupus in capit. per vestras, in 6. notab. §. 9. de donatio. inter virum & vxo. & alios commemorat Didacus in lib. 2. varia. resolut. cap. 10. num. 6. vers. 4. eodem, qui etiam subiungit, filios & hæredes iniuria
2 occisi † agere posse ad æstimationē operarū, quas potuisset
impendere, & ministrare occisus, si vixisset. sicuti scripserunt Abbas in d. c. 1. de iniurijs. Marsilius in cons. 115. & in singu. 578. & Crauet. in consi. 119. nu. Et alia ad rem scripserunt Didacus præcitato in loco, & Petrus Placa Hispanus in epitome delictorum. lib. 1. c. 6. nu. 31. & 32.

Cęterum dubitari hic contingit, an si lęsus remisit iniuriā, præsumatur remisisse ēt damna & expensas? Recepta est Do-
3 ctorū opinio, non præsumi † remisisse. Ita scripserunt Bald. in
l. si pro fure. ff. de condi. furtiua. & in l. si tibi. §. 1. ff. de pactis, & in consi. 195. nu. 6. lib. 2. Abb. & Io. de Ana. in d. c. 1. de iniurijs. Ange. Aret. in §. vlt. in insti. de iniurijs, & ibid. Io. Fabr. nu. 3. Alex. in cons. 168. nu. 5. lib. 2. & in cōs. 20. lib. 5. Ias. in l. 1. nu. 16. ff. de pactis. Iacob. à S. Georgio in l. si tibi. nu. 5. ff. eo. de pactis. Boer. in Cōmentarijs ad consuetud. Biturigū. in tit. de iurisd. om. iud. §. 16. Dida. in d. lib. 2. varia. resol. c. 10. nu. 6. ver. 4. eodem, Placa in d. c. 6. nu. 40. & Mysinger. in singularib. obseruationibus centuria. 4. obserua. 10. Ea est huius sententiæ
4 ratio, q duo hæc sunt diuersa † & separata, iniuria illata; &
damnum ex ea proueniens,

Extenditur hęc snia, vt locum etiam habeat qñ remissa es-
5 set iniuria cum expulsionib. † & deuastationib. Nā adhuc nō
dñtur remissa damna, interesse, & expensæ. Ita Bal. in l. si domus. ff. de seruit. vrb. pdio. & Mysingerius in d. obser. 10. in fi.

Declaratur nunc hæc traditio, vt locum non habeat, qñ re-
6 missio facta fuisset † plenissimè. Nam tunc etiam damna, &
& expensæ pſumunt remissæ. Ita Petrus Placa in d. c. 6. nu. 40.

PRAESVMP. CXV.

Diuisione bonorum inter cohæredes facta, an & quádo præsumatur remissum ius fideicommissi, & bonorum emphyteuticorum. diligens, & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Ius fideicommissi, & bonorum emphyteuticorum posse remitti.*
2 *Fideicommissum vt remissum dicatur, coniecturæ sufficiunt.*

3 *Bonorum fideicommisso subiectorum, diuisione simplici facta, præsumitur remissum fideicommissum ipsum.*
Idque si vel purum sit, vel purificatum.nu.4.& 5.
Si præsertim diuisio verbis amplis, & pregnantib. facta sie & adbibito iuramento. nu.7.
Aut diuidentes diu possederint, de alijs reb.gestis rationem reddentes, nulla fideicommissi facta mentione.nu.8.
6 *Puri & purificati, virtus par, & effectus.*
9 *Bonorum suppositorum fideicommisso nondum purificato, simplici diuisione facta, non præsumitur remissum fideicommissum.*
Nec refert si iuramento confirmata sit.nu.11.
Aut diuidentes inuicem de euictione promiserint nu.12.
Contrarium tamen aliquibus probare conantibus.nu.15.
Si præsertim de euictione promissio verbis multum generalibus sic facta vel vniuersalibus.nu.17.
Aut in ipso indiuiduo, causa videlicet fideicommissi.nu.18.
Item & alio casu relato.nu 20.
10 *Actus vnus non infert alium, qui necessario ex illo non sequitur.*
13 *Euictio ex facto authoris vel illius à quo res euincitur contingens, non afficit euictionis promissorem*
14 *Euicta re ex sui natura non tenetur de euictione promissor.*
16 *Regulam l.vendic antem.ff. de euictionibus locum non habere duobus in casibus.*
19 *Promissionis specificæ atq; indiuiduæ, maior virtus quam gñalis.*
21 *Bonis allodialibus vni ex fratribus in diuisione obuenientibus, alteri feudalibus solum, vtrum ijs euictis, de euictione contra alterum fratrem agatur.*
22 *Bonorum subiectorum fideicommisso, diuisione simplici facta, cum clausula, qua partes diuidentes promittant omnia obseruare, & non contrauenire: Non tamen fideicommissum censeri remissum.*
Idq; multo magis si fideicommissum non sit reciprocum. nu.23.
Aut adesset inter diuidentes inæqualitas.nu.24.
Nec obstat iuramentum adhibitum nu.25.
Vel promissum sit perpetuò aut nullo vnquam tempore contrauenire nu.26.
Idq; etiamsi non contrauenire ipsius fideicōmissi occasione promissum sit, uā tunc de purificato non conditionali intelligi.nu.27.
Nisi tamen promissio verbis multum amplis, & prægnantib facta fuerit.nu.28.
Aut non contrauenire occasione fideicommissi debendi diuidentes promiserint.nu.31.
Vel nihil amplius petere, aut contrauenire iure substitutionis, fideicommissi vel alio quouis modo. nu.32.
29 *Generalia verba ad specificata, salua recti sermonis ratione, nequeunt restringi.*
30 *Administrator reddens rationem de aliquo negotio, si à domino verbis generalib. liberetur, extenditur ad omnia quæcunq; alia.*
33 *Bona diuidentes omneq; ius sibi competens, & competiturum remittentes, præsumi fideicommissum quoq; remisisse.*
Si nulla alia quam fideicommissi, causa subsit.nu.34.
Et quis id probare debeat.nu.35.
Aliud esse si tempore diuisionis, aliæ causæ extarent, quibus ius aliquod habituros se se diuidentes sperabant nu.37.
Aut in diuisione posita sint aliqua verba restrictiua, quibus ius futurum excluderetur nu.39.
Nisi verba in diuisione posita valde sint generalia.nu 40.
Aut etiam exprese iuri de futuro sit renunciatum nu.41.
36 *Actionum & iurium pluralitas non præsumitur, easque se habere asserenti probandum venit.*
38 *Remittens ius quod habet aut habere sperat, intelligitur ex causa de præsenti subsistente.*
42 *Bonorum diuisione facta cum clausula, Ad habendum, tenendum, vendendum, &c fideicommissum nec remissum esse, nec datam eius alienandi facultatem, vna est opinio.*
Contraria illi asseritur nu.46.
Præsupposita tamen scientia fideicommissi.nu.47.
Tertia Bar.opinio nu.48.
A qua in iudicijs facilè non possit recedi.nu.51.
Et præsertim data facultate alienandi omnimodo libera nu.53.
Nec referre si iuramento fideicommissum confirmatum sit.nu.54.
Vt neque pretium alter possit recuperare.nu.55.
Quo ad hoc, nonnullos esse qui dissentiant.nu 56.
43 *Clausulæ accessoriæ non mutant, nec ampliant dispositionem principalem sed eius tantum naturam sequuntur.*
44 *Clausulam de stylo potius & vsu notarij, quam partium consensu adiectam, nil operari.*
45 *Fideicommissi remissio, non nisi verbis testamenti inspectis, facta dicitur.*
9 *Pignoris venditio permissa debitori à creditore, non tollit ius pignoris nisi venditione sequuta.*
Eaque permissio remissionem iuris pignoris, non principalis debiti operatur. nume.50.
52 *Alienationi rei consentiens, sibi præiudicat, vt alienatio nequeat reuocari.*
57 *Bonorum diuisione, concessam alienationem liberam, comprehendere fideicommissum, si titulo singulari, secus si vniuersali alienatio fiat.*
Aliquibus ibidem relatis dissentientibus nu.58.
Illam tamen alienandi facultatem, de diuidentibus solum, non alijs intelligi nu.59.
60 *Bonorum diuisio facta cum alienandi licentia quo ad vsufructū, fideicommissum non comprehendit.*
Idem si cum suis iuribus alienari posse, dixerint diuidentes. nu 61.
Vel id constet ex actu subsequuto diuidentes fideicommissum comprehendere voluisse.nu.62.
63 *Bona diuidentes cum clausula, ad habendum, tenendum, & quidquid voluerit, placueritué faciendum, præsumi fideicommissum remisisse.nu.65.*
Idque procedere multo magis, si & hæredibus illa licentia data sit num.66.
64 *Facere qui quod vult de re potest, vendere, donare, legare, & hæredem in ea facere permittitur.*
67 *Bonorum diuisione facta cum clausula, ponentes sese in omnem eorum locum, ius, & statum in prædictis bonis vt in rem propriam fideicommissum remissum præsumitur.*
68 *Propria res quæ dicatur.*
99 *Proprietatis verbum rectum dominium significare.*
70 *Bonorum facta diuisione cum clausula, vt diuidentes haberent, possiderent, & tenerent portiones sibi obuentas pleno iure, an censeatur remissum fideicommissum. & nu.72.*
Et quid si in diuisione annulletur testamentum continens fideicōmissum num.73.
Aut reseruatum sit fideicommissum aliud, vel illius pars. nu.74.
Vel adiecta sit clausula, renunciantes omni iuri, & legum auxilio.num.76.
71 *Rem pleno iure, quis habere dicatur.*
75 *Exceptio quæ fit de eo quod sub dispositione aliàs non continebatur, ad illud extenditur, ne inutilis reddatur exceptio.*

Vm hactenus multi explicati sint casus, in quibus ex vno actu interdum resultat remissio iuris competentis ex alio actu & cōtractu, interdum non; è re visum nunc est exponere, an & quando ex actu diuisionis bonorum resultet remissio iuris fideicommissi, & bonorum emphyteuticorum. Disputatio est valdè frequens,
1 & vtilis. Non enim dubium est, quin ius † hoc fideicommissi & bonorum emphyteuticorum possit remitti. De fideicommisso manifesta sunt iura in l. cum hæreditas.la.1. ff. ad S.C. Trebell. in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff.de verb.obl.l.ante restitutā.ff.de solutio.& apertius.in l.1. C.de pact.& in l.de fidei commisso.C.de transf.& in specie nostra Bal.in l. qui cum tutorib.col.2. ff.de transact.Ripa in l.qui Romæ.§.duo fratres. nu.101.ff.de verbor.obl.Boer. q.147.num.5.Cum de expressa voluntate volentium remittere fideicommissum apparet; dubium nō est illud esse remissum.d.l.1. C.de pactis. Et idem est dicendum de bonis emphyteuticis, de quibus respondit Ias. in consi.173.lib.4. Et passim Doctores in hac disputatione, & materia de fideicommisso, & emphyteusi, ea æquiparantes argumentantur: vt apud Alex.in consi.8.lib.5.

Et in claris opus non est cōiecturis.l.ille, aut ille. §. cùm in verbis. de leg.3. Est solum dubitatio quando verba non sunt clara. Nam tunc ad coniecturas cōfugimus; quæ quidem suf-
2 ficiunt, † vt dicatur remissum fideicōmissum, vt scribunt Bal. in l.qui cum tutorib.col.2.versi.2. modo. ff.de transact. Alex. in d.§.duo fratres.col.11.Dec.in consi.86.num.4.Ant.Gabr. lib.4.conclus.tit.de fideicommissis.in conclus.1. nu.35. Decianus in consi.2.nu.84.lib. 2.Riminald.iun.in consi.204.nu. 32.lib.2.Quò autem facilius intelligamus, quæ sint coniecturæ vrgentes, & probabiles, vt remissum dici possit, vel nō possit hoc fideicommissum, distinguendi sunt aliquot casus, sequendo præcipuè traditiones.Bar.in d.l.qui Rom. §.duo fratres.in q.1.q.2.in q.4. q.5.q.6.& q.8.

Primus est casus, quando facta est simplex diuisio bonorum suppositorum fideicommisso puro, vel iam purificato.
3 Hoc casu recepta est Doctorum sententia, fideicōmissum † cēseri remissum. Ita Castren.in d.l.q Romæ, §.duo fratres. col.3. versi.super gl.magna.& ibidem Comens. & Alexand.& idem Alex.in consi.100. colum.vlt.lib.7.Dec.in consi.79.nu.3.& in consi.267.nu.3.in fi.Ruin.in consi.139.nu.6.7.& nu.9.lib.2.q latè explicat. Idem sensit Anton.Gabr. in lib.4. Conclusionum.in titu.de fideicommissis.conclus.1.num.28.& sic eo loci pro contraria opinione male cōmemorauit Ruinum præcitato in loco.Idē rndit Craue. in cons.237.col.2. vers.3. ex quo.

vbi

4 vbi Bal.& alios recenſet. Còm enim fideicommiſſum † eſt
purum, vt ſi teſtator vni hæredum prælegauit fundum ei ab
alijs præſtandũ: ſi is fundus cum eo prælegatario diuidatur,
præſumitut quod is prælegatarius remiſerit ius ipſios præle-
gati: Cum ſimul ſtare non poſsit (vt ſcribunt Caſtrenſis, &
Ruious)quod prælegatum ſie in totum prælegatarij:& quod
diuidatur iotet ipſos cohæredes. Sic etiã ſeoſit eruditiſsimus
Leonius nunc Ferrariæ Epiſcopus optimè meritus in d. §.
duo fratres. nomero 219. in fin. Idem eſt quando fideicom-
5 miſſum † conditionale effectum fuit purum, ſecundum Rui-
6 num; Cum par ſit virtus, & effectus puri,† & purificati. Bal.
in l. cum teſtamento. in fi.C.de manumiſſ. teſta. & in ſpecie
Dec.in cooſi.79.nume.3.verſi. ſed in caſu iſto.

Qua ratione diluitur conſideratio Ripæ diſſentientis in d.
§.duo fratres.num.40. cùm dixit,non præſumi remiſsiooem
iuris proprij:ex quo eſt quædam donatio: vt diximus ſuprà
in præſumpt.112.in fi. Diluitur ſanè hæc conſideratio: quia
donatio hoc caſu præſumitor ex quo actus ipſe diuiſionis ſi-
mul ſtare non poteſt cum obligatione præſtandi totum præ-
legatario.Et hic quidem caſus procedit multò magis, quao-
7 do dioiſio facta fuiſſet † verbis amplis, & prægnantibus: &
adhibito iuramento. Ita in ſpecie fideicommiſsi purificati
reſpondit Dec. in conſ.145. col.1. verſi. ſed tamen ſupradi-
ctis.Idem multò magis dicendum eſt, quando facta diuiſio-
ne diu diuidentes poſſederunt: & de alijs reb. intet ſe geſtis
8 rationes † reddiderunt,nulla fideicommiſsi mentione habi-
ta: iuxtà.l.Procula.ff.de probat.Ita in ſpecie conſuluit Dec.
io conſ.79.nu.3. & 4.Nec hoc in caſo poterit diuidens reco-
perare pretium ab emptore. Ita Craoe. præcitato in loco. Et
confirmatut ex his, quæ dicemus iofrà in ſecunda extenſio-
oe quinti caſus.

Secundus eſt caſos, quando facta fuit diuiſio ſimplex bo-
9 norum ſuppoſirorum fideicommiſſo noodum † purificato.
Hoc io caſu receptiſsima eſt Doctorum ſenteotia, non præ-
ſumi remiſſum fideicommiſſum. Ira Bare.in d. §. duo fratres.
q.1.nume.10.& ibid.Caſtr.& Alexan. & communem teſtatur
ibidem Crottus.oum.73.qui refere Io. Andreæ affirmantem,
caſum honc dobitatione carere. Idem ſcripſerunt Capra in
conſ.89.oum.10.Ruin.in conſ.137.num.6.& in conſ.138.nu.
5.lib.2.& in conſ.195.num. 20.lib.3. Dec.in conſi.79.nume.
3.& in conſ.86.nu.4.Sic & Ripa in d.§. duo fratres.ou.38. &
ibid.Socin.iun.num.86.Boer.in q.147.ou.2.

Et communem etiam aſſeruic Gratus in conſ. 60. num. 5.
lib.1. Eioſdem ſententiæ alios multos commemorant, & ſe-
quuntur Anto.Gabriel in d.coocl.1.nu.1. Decianus io conſ.
3.num.112.li.3. Riminaldus ionior in conſ. 80.nu. 39.lib.1.
eaodem probauit Leonius in d.§.duo fratres. oum.306.

Primò adducti ſoot ex.d.§.duo fratres,intelligendo, quod
ibi fuerit malè iudicatum.Secundò ex.l.cum pater.§.hæredi-
tatem.de leg.2.qui tamen oon ſatis probat, quia non appa-
ret fideicommiſſum fuiſſe iniunctum inter illos diuidcotes,
vt perpendunt Albet. & Comenſ. qoos ſequitur Ripa in d. §.
duo fratres. nome.39. Addocitur tertio tex.l.à ſubſtituto. in
ptin. de leg. 1. vbi fideicommiſſarius emendo rem ſuppoſi-
tam fideicommiſſo, non præſomitur remiſiſſe ipſum ius fi-
deicommiſsi. Melius fortè probatut eà ratione, quod vous
10 actus † non infert alium, qui oeceſſariò ex illo non ſequi-
tur.l.vlt.C.ne vxot pro marito. & dixi ſuprà in præſumpt. 6.
oum.55. At duo hæc ſimul ſtare poſſunt, quod bona diui-
dantur inter nos,& qoilibet habeat partem ſuam,donec eue-
niat conditio fideicommiſsi: & ea eueniente portio vnius
ad alterum redeat. Atque ira neceſſariò non ſequitur, qood
perpetuò apod vnom eſſe debeat.

Extenditur primò hic caſus, vt procedat etiam ſi diuiſio
11 hæc fuit iuramento † confirmata.Nam adhuc non præſumi-
tur remiſſum fideicommiſſum. Ita in ſpecie Ripa in d.§. duo
fratres.nu.38.poſt Bald.in cooſ. 349.ſupet co.in fio.lib.3. Ea
eſt ratio,quia iuramentum non auget cooſenſum.l.vlt.C.de
non nom.pecunia.

Extenditur ſecundò, vt locum etiam habeat, quando ij
12 diuidentes † promiſiſſent inuicem de euictione. Nam adhoc
ob ſimplicem ipſam dioiſiooem, non præſumitur, quod vo-
luerint remittere fideicommiſſum. Ita ſenſit Bart. in d.§. duo
fratres.num.10. verſi. qoartò dicit malè. & manifeſtè affir-
marunt Crottus ibidem.num. 77.& Ripa. nume.79. Et acce-
dunt Alex.in cooſi.21.nome.6.lib.5. Ruinus in conſ.146.nu.
3.lib.1.& in conſ.137.num.22.lib.2. Alciatus io d.§.duo fra-
tres.num. 36. verſi. Cæterum illud.& ibidem Leonius.num.
313.Decianus in conſ.41.num.158.lib.1.& Riminaldus iun.
in conſi.204.nu.90.lib.2.

13 Ea eſt ratio, quia vbi euictio † contingit ex facto anctoris,
vel ex facto ipſiuſmet à quo res eoincitur, non tenetur ille
promiſſor euictionis. l.fundum. ff. de eoictio. At qui in caſu
noſtro euictio cauſatur ex facto hæredis, qui adeundo hæ-
reditatem cenſetur ſe obligaſſe ad reſtituendam hæredita-
tem,in caſu reſtitutionis faciendæ. ſi ergo euenit caſus fidei-
commiſsi,euincitur hæreditas per ſuperſtitem ex facto illius,
qui prædeceſsit,& ideò oon eſt locus euictioni.

14 Et præterea,quando res † euincitur ex oatura ipſius rei,is
promiſſot noo tenetur de euictione. Ita Cyons, Bartol.Bald.
Caſtr.& Salic.in l.ſi familiæ.C.famil.ercïſ.alios recenſebo in-
frà in pręſomptione. 118.in ſecundo caſu.ſcripſeruot ij quod
ſi vni ex fratribus diuidentibus obuenerunt bona partim al-
lodialia,& partim feudalia, & inuicem promiſerunt de eui-
ctione, & deinde huic contingat mori relicta ſola fœmina,à
qua dominus feudi euincit feudom, quod ooo eſt ad fœmi-
oas tranſitorium: Illa fœmina agere oon poterit contra pa-
truom ſuum de euictione, ex quo euictio illa ſecota eſt ea
natura rei, nempe quia fœmina capax non eſt feudi. Ita
ergo ooſtro in caſu diccodum eſt, cum eoictio ſequatur
ex natura bonotum, quæ reſtitutioni ſubiecta ſunt. Nec
eſt adſcribenda culpa aliqua huic fratri euinceoti, qoia i-
ta ad ſui detrimentum contingere potuiſſet hic caſus, ſi-
cuti euenit in perſonam fratris ſui. Erat enim hoc mutuum
periculum. Præterea conſiderari,poteſt alia ratio, quod
quilibet dioidentium ſciebat poſſe euenire caſum reſtitutio-
nis fideicommiſsi, ob id quilibet in ſe periculum ſuſcepiſſe
videtut, & conſequenter ceſſat euictionis promiſsio.l.ſi fra-
tres.C.communia vtriuſque iud.

15 Contrariam tamen opinionem, † quòd immo ob promiſ-
ſionem euictionis adhibitam in hac ſimplici diuiſiooe, præ-
ſumatur remiſſum fideicommiſſum, oixi ſuot probare Rom.
in conſ.457.00.2.verſicul.adoertendum.Curt.ſeniot in conſ.
64.Antiquiſsima.col.pen.Gratus in conſi. 26.nu.37.li.2.So-
ci.ſen.in conſ.31.nu.7.lib.4.Pariſi.in conſ.71.nu.9.& 10.lib.
3.Thobias Nonius in cõſ.41.nu.6. Et ij qoidem adducti ſunt
ex reg.l.veodicantem. ff. de euict. qua dicimos. quod quem
de eoictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio.
Is ergo frater, qui contendit ſibi debere reſtitui fideicom-
miſſum,repellitur exceptione, ex quo de euictione promiſit.

Verum reſpoodetur,regulam.d.l.veodicantem.locum non
16 habere † duobos in caſibus ſuprà cõmemoratis,nẽpè quan-
do euictio ſequitur ex facto ipſius auctoris, vel ex natura rei.

Declaratur primò hic caſus, vt locum ooo habeat, quan-
17 do in hac ſimplici diuiſione adhibita fuiſſet † promiſsio e-
uictionis, verbis multũ generalibus, vel voinerſalib. vt ſi di-
ctum eſſet, quod inuicem promiſerunt de euictione, ex qua-
cunque cauſa,vel modo ſubſecota.Ita verè ſenſit, & declara-
uit Curtius Iun.in cooſ. 49. nu.13. qoi ſic intellexit Curtium
Sen. in d.conſil.64. col.penul. & apertius ita declarat Socyn.
Iunior io coofil.116. oum.63.lib.1. Senſit & Gratus in conſ.
60.nu.16.lib. 1. Quibus conſtat hanc eſſe receptam opinio-
nem,etſi ab ea diſſentiat Roin. in conſ.137.num. 13.lib.2.

Idem multò magis dicendum eſt, quando eoictio promiſ-
18 ſa fuiſſet in indiuiduo, cauſa ſcilicèt ipſius † fideicommiſsi.
Ita reſponderunt Alexand.in conſi.21.oum.6.in fine.libro 5.
Corneua in conſi.339.lib.1.Gozadinus in conſilio 58. nom.
23. & Burſatus in conſilio 173. oum.21. lib.2. Quæ ſententia
parum dubitationis habet:Cum maior virtus ſit ſpecificę at-
19 que indiuiduæ † promiſsionis,quàm illius factæ verbis mul-
tum amplis,& generalibus.

Declaratur ſecundo,vt locum non habeat, quando in hac
20 ſimplici diuiſione, vni fratrum † obueniſſeot bona omnia
allodialia, & alteri fideicommiſſo ſuppoſita. Et adiecta eſſet
expreſſa promiſsio eoictionis.

Hoc in caſu præſumitur remiſſum fideicommiſſum. Ira A-
lexan.in d.§.duo fratres.nu.34.verſ.Bal.tamen.& ibidem ſen-
ſit Ripa.nu.99.verſic. aot enim res. & clarius Alciatus.nu.37.
& idem Alciat.in reſp.138.nu.3. in fin. Et hos ſecutus ſum in
conſ.87.nu.85.lib.1.Et his accedit Burſatus in conſ.173.num.
19.& nu.31.lib.2.Decianus in conſ.2.nu.86.lib. 2. qui cõſide-
tat æqualitatem eſſe inter filios ſeruandam, ne ſcilicèt vnus
habeat omoia bona libera, de quibos ad libitum poſsit diſ-
ponere: alter verò grauata onere reſtitotionis.

Nec obſtat qood diſſentire videanrut. Crottus in d.§. duo
fratres.nu.78.& Decianos in conſ.41.num.163.li.1.dum pro-
bant doctrinam Baldi,& ſeqnaciũ in l.ſi familiæ.C. famil. er-
21 ciſc. qui dixerunt,quod ſi vni fratrum obtigeruot booa † al-
lodialia,† & alteri feudalia,& feudalia fuerint euicta,agi non
poteſt de euictione.

Nã rñdet abſolutè nimis bos locutos fuiſſe, & ꝓpterea eſſe
intelligẽdos ſcdm Alex.in d.§.duo fratres.nu.34.verſ. Baldus

tamen. quando scilicet de euictione non fuit expresè promissum: secus si adesset expressa promisio. sicuti verè respondit Alexan. in d. consi. 21. nume. 7. lib. 5. Et text. l. si fratres. C. communia vtriusque iudi. à Baldo allegatus, loquitur quando mutuum periculum fuit susceptum, vt post Alciatum respondi in d. consi. 87. nu. 87.

Hæc declaratio multò magis locum habet, quando apparere potest dolum fuisse commissum, ex parte fratris, qui bona omnia allodialia, & libera est consecutus, vt alteri fratri obuenirent bona supposita fideicommisso, quemadmodum declarat Alciat. in d. §. duo fratres. nu. 37. quem secutus sum in d. consi. 87. num. 86. lib. 1.

Tertius est casus, quādo facta est simplex diuisio ipsorum bonorum suppositorum fideicommisso, & adiecta est clausula, qua ipsæ partes diuidentes promisserunt, attendere, obseruate, & non contrauenire prædictæ diuisioni. Hoc in casu grauis est Doctorum contentio, an remissum præsumatur fi-
25 deicommissum? Recepta est opinio, † remissum non præsumi. Ita Barto. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. quæstione 2. de verborum obligation. post Gulielmum Cuneum ibid. Idem in l. tres fratres. ff. de pactis. vbi Baldus, & ijdem in l. cum pater. §. hæreditatem. de legat. 2. Et idem Barto. in consil. 58. in fin. lib. 1. & Bald. in consi. 18. Nobilis vir. lib. 3. in cap. 1. in tit. Imperato. Lotharius, Castren. in d. l. tres fratres. vbi affirmat hanc esse communem opinionem. Idem Castren. in consil. 288. Quia dubia suprà formata. colum. 1. lib. 2. Fulgosius in consil. 41. Casus talis proponitur. col. penul. versicu. super eo, qui dixit, hanc affirmasse Iacobum Butrigarium, Petrum, & Raynerium. Idem scripserunt Imola, Aretinus, & Alexan. in d. §. duo fratres. in secunda quæstione Bartoli, & ibidem Crottus num. 90. qui testatur hanc esse communem. Eandem probarunt Anna. consi. 29. Capra in consi. 89. num. 10. Corneus in consi. 150. colum. vltim. lib. 3. & in consi. 120. num. 2. lib. 4. Alexander in consi. 59. col. 2. in consi. 105. lib. 4. & in consi. 8. col. vltim. lib. 5. Barbat. in consi. 48. colu. 1. lib. 1. Imola consi. vltim. Socin. sen. in consi. 251. col. 15. nu. 17. lib. 2. in consi. 18. col. 2. lib. 3. in consi. 31. colum. 1. & in consi. 43. num. 13. lib. 4. Decius in consi. 86. colum. 2. versic. sed tamen his non. Ruin. in consi. 137. num. 9. & in consi. 139. num. 2. lib. 2. Gozadin. in consi. 36. num. 12. versic. 2. dato. Boet. quæst. 147. num. 10. Paris. in consi. 71. colum. 1. lib. 3. Socin. iun. in consi. 116. nu. 33. & in consi. 128. num. 114. lib. 1. Curt. iun. in consi. 23. in 1. dubio. Riminal. iun. in consi. 204. num. 62. lib. 2. Et hanc esse veram, & ab ea non esse recedendum scripsit Leonius in dict. §. duo fratres. num. 345. qui quidem à num. 315. vsq; ad 356. diligentissimè, & acutissimè, vt reliqua omnia, in vtramque partem adductis argumentis disputauit, & demonstrauit, falsam esse contrariam opinionē Rogerij, Dyni, Angeli, & sequacium.

Hic casus multò magis, procedit & locum habet, quando
23 fideicommissum non esset reciprocum; † vt quia forte frater maior substitutus fuit fratri minori, & non econtra. Nā tunc ex diuisione non censetur aliquo modo remissum fideicommissum, ex quo ex parte minoris nil erat, quod maiori posset remittere: Et ideo non præsumitur, quod maior suo cum detrimento voluerit remittere. Ita Crottus in dicto. §. duo fratres. num. 85. versicu. secundus casus, qui dixit, omnes in hoc conuenire. Et rursus hic casus locum habet multò ma-
24 gis, qñ inter ipsos diuidētes adesset † inæqualitas: vt si vnus fratrum haberet filios: alter verò non, nec habiturus esset. Nā tunc præsumptio est, quod habens filios noluerit remittere fideicommissum. Ita post Decium in consi. 86. col. 3. versicu. præterea in casu. sic respondi in consi. 87. num. 86. lib. 1. Eiusdem sententiæ addo nunc Gratum in consi. 29. nu. 32. lib. 2. Franciscum Beccium in consi. 111. num. 30. & Leonium in d. §. duo fratres. num. 114.

Extenditur primo hic casus, vt locum etiam habeat, quan
25 do adhibitum fuisset † iuramentum, de obseruanda diuisione, eiq; non contraueniendo. Nam adhuc non præsumitur remissum fideicommissum. Ita Corneus in consi. 150. colu. vlt. lib. 3. Decius in consi. 346. num. 4. Ruin. in consi. 137. num. 16. lib. 2. Bertrandus in consi. 76. colum. 2. lib. 1. quos visus est sequi Antonius Gabriel in lib. 4. conclusionum titu. de fideicommis. conclus. prima num. 2. Riminal. iun. in consi. 204. nu. 87. 88. lib. 2. & Francisc. Beccius in consi. 111. colum. 12. qui alios plures recenset. Ea est ratio, quia iuramentum sequitur naturam actus, super quo interponitur; & ob id non auget consensum l. vltim. C. de non numera. pecunia. & diximus in præcedenti casu, in prima extensione. Verùm Decius in consil. 345. visus est dissentire, sed verè loquitur quando cum iuramento concurrunt verba generalia.

Extenditur secundò, vt locum etiam habeat, quando
26 promissum fuit non contrauenire † perpetuò, vel vllo vnquam tempore. Ita Ruin. in d. cons. 137. colum. 3. lib. 2. & Gabriel. in d. concl. 1. nu. 3.

Extenditur tertiò, vt procedat etiam, quando fuisset pro-
27 missum non contrauenire † causa, & occasione fideicommissi; & aliquod fideicommissum esset purificatum. Nam tunc præsumitur remissum. fideicommissum purificatū, non autem conditionale, & purificandum. Ita Bar. in d. §. duo fratres. q. 5. nu. 27. in fi. & ibid. explicant clarius Crottus. nu. 107. & 108. Ripa. nume. 61.

His accedunt Socin. sen. in consi. 251. nume. 18. versi. quinimo lib. 2. Barbat. consi. 48. colum. quarta, lib. 1. Ruin. consi. 139. num. 9. lib. 2.

Declaratur primò, vt non habeat locum hic casus, quan-
28 do hæc promissio de non contraueniendo, facta fuisset † verbis multum amplis, & (vt dici solet) prægnantibus; vt puta si dictum fuit; quod promittunt non contrauenire aliqua ratione, iure, vel causa, quæ dici, aut excogitari potest. Nam tunc præsumitur remissum fideicommissum. Ita omnium primus scripsit Ioannes Andreæ, in additio. ad Specu. in titu. de testato. §. in primis. num. 27. versicu. sed quid si fideicommissarius. Hunc secuti sunt Baldus in d. §. duo fratres. colum. 1. versic. dic, quod quando. Idem verè affirmanit Capra in consi. 89. num. 16. & 17. præsupposito, quod diuidentes habuerint scientiam fideicommissi. Alexand. in d. §. duo fratres. colu. 11. versic. aduerte tamen. & ibidem Crottus. nume. 94. idem Corneus in consi. 150. colum. vltim. ad finem. lib. 3. Ludouicus Bologn. in consi. 31. in fine. Socin. sen. in consi. 43. nume. 8. versicu. 2. multum operatur. lib. 4. Curtius senior in consi. 64. colum. penult. versicu. 2. quando. Ruinus in consi. 118. nume. 21. & in consi. 133. nume. 14. lib. 2. Decius in consi. 11. nume. 7. in consi. 287. colum. vltim. in consi. 345. nume. 2. Curtius iun. in consi. 49. nume. 12. Gratus in consil. 17. nume. 12. lib. 1. Parisi. in consi. 31. colum. 1. lib. 3. Socin. iun. in consi. 116. nume. 50. & nume. 51. lib. 1. quos secutus sum in consi. 87. num. 33. lib. 1. His nunc accedunt Antonius Gabr. in d. conclus. 1. nume. 20. qui prædictos penè omnes commemorat. Crauet. in consi. 24. num. 11. versicu. amplius dico. Iaco. Cœphalus in consi. 253. nume. 11. lib. 2. Osascus decisio. 112. nume. 17. Decianus in consi. 2. nume. 89. lib. 2. Pancirolus in consi. 59. nume. 82. Bursatus in consi. 94. nume. 29. lib. 1. Ea est
29 huius declarationis ratio, quia cum verba sunt, † generalia, restringi non possunt ad specificata, salua ratione recti sermonis, operantur ergo remissionem fideicommissi. Ita sensit Barto. in d. §. duo fratres. nume. 12. Et comprobatur traditione Cyni in l. si ex maiore. C. de exception. si debitor soluit partem debiti, & creditor fecit pactum generale de non petendo, restringitur hoc pactum, quò ad partem solutam, si tamen dixit creditor, quod non posset amplius aliquid petere occasione cuiuscumque debiti, tunc verba hæc non patiuntur aliquam restrictionem, salua ratione recti sermonis: Huc etiam pertinet traditio Baldi in lege sub prætextu specierum, colum. vltim. C. de sacrosanct. eccles. & ibidem Iaso.
30 si administrator † reddidit rationem aliqua de re & negotio, & dominus eum liberauit verbis his generalibus, libero te ab omnibus, & quibuscumque, de quibus mihi in hanc vsque diem tenebaris, liberatio hæc non restringitur ad specificata, sed extenditur ad omnia quæcumque alia. Idem scripserunt Alexand. in consi. 46. num. 7. lib. 1. Ruinus in consi. 210. colum. vltim. lib. 1. Gozadin. consi. 94. num. 21. Afflictus in decision. 285. num. 7. & Crauet. in consi. 209. numero. 6. vbi his similia congeruot.

His intelligimus malè dissentire ab hac declaratione. Castren. in consi. 188. Quia dubia suprà. colum. 1. lib. 2. Socinus senior in consi. 251. nume. 18. lib. 2. Ruinum in consi. 137. nu. 9. in consi. 138. nume. 9. in consi. 147. nume. 15. in consi. 159. colum. vltim. lib. 2. Decium in consi. 493. colum. 5. Gratum in consi. 29. nume. 12. lib. 2. Gozadin. in consi. 36. colum. vltim. & Riminaldus iunior consi. 204. num. 69. consi. 111. colum. 2. Et ij moti sunt ea ratione, quòd hæc verba, promitto non cōtrauenire aliqua ratione, titulo, vel causa; possunt intelligi in dependentibus ab expressis.

Sed respondetur, verba prædicta generalia, quauis ratione, iure & causa, comprehendere etiam vltra dependentia ab expressis in ipsa diuisione.

Declaratur secundo, vt locum non habeat hic casus, quan
31 do ipsi diuidentes promiserunt † non contrauenire occasione fideicommissi debendi. Nam tunc, præsupposita scientia fideicommissi, censetur illud remissum. Ita Bart. in dicta l. qui Romæ. §. duo fratres. quæst. 4. nume. 57. de verb. obl. quem secuti

cuti sunt ibi Crottus.nu.107.Ripa nu.62.Et his accedunt Ca-
stren.in consi.188.Quia dubia.col.1. lib.2. Curt. sen.consi.64.
col.17.in fi.& Neuiz.in consi.31.nu.14.
Hæc declaratio multò magis procedit, quando diuidentes
32 promiserunt nihil † amplius petere,vel contrauenire iure sub
stitutionis,vel fideicommissi,vel alio quocunque. Hoc sanè
casu,præsupposita semper scièntia fideicommissi siue paterni,
vel auiti,siue transuersalium,censetur illud remissum. Ita Bar.
in d.§.duo fratres.q.5.nu.28.quē secuti sunt ibid.Alex.& Ias.&
verè non est qui dissentiat. Et idem responderunt Ruinus in
consi.137.num.15.lib.2.Paris.consi.71.num.2.libr.3.Gozadin.
consi.45.num.17.Soc.iun.cons.129.num.60. lib.1. & Alciatus
in respon.646.num.2.
Quartus est casus quando diuideotes,remiserunt omne ius
sibi competens, & competiturum.
Vel si dictum est, remittentes ius quod habent, vel habere
sperant.Vel quod habent,vel habere possunt. Atque ita verba
33 sic concepta comprehendunt etiā tempus † futurum.Hic cla
rioris doctrinæ gratia, distinguendi sunt duo casus vna cum
Bar.in l.qui Romæ.§.duo fratres.q.6.num.19.versicul.nunc ad
propositum.de verb.obl.
34 Primus est,quando nulla alia causa † subest,ex qua diuidē-
tes sperare possent aliquod ius in ipsis bonis, quàm fideicom
missum. Hoc in casu præsumitur remissum hoc ius fideicom-
missi.Ita Barto.in d.§.duo fratres.num. 19. in fin. Et illum se-
cuti sunt ibidem. Crottus num.127.qui multis similibus com
probat.Idem responderunt Baldus in consi.440.Factum pro-
ponitur esse tale.colum.2.vers.item sunt hic verba.lib.3. Alex.
in consi. 102.num.6.lib.6.qui simili traditione Baldi compro-
bauit. Ruinus in consi.84.num.7.in consi.119.num.11.in cōs.
144.num.quinto. in consi.152.num.9.lib.2.in consi.92.nume.
23.& in consi.156.num.3.lib.3.Decius in consi.287.in fin.Pa-
risius in consi.52.num.37.& in consi.71.num.14.lib.3.Socinus
iun.in consi.116. numer.50.& 54. lib.1.Et hos secutus sum in
consil.87.numer.20. lib.primo.Et his accedunt Dec. in l.1.nu.
32.in fi. C.de pact. (& si ibidem Cagnolus num.84.dissentit.)
Ripa in dicto.§.duo fratres. num. 48. & num. 79. Crauetta in
consi.638.num.9. versicu. 2. cum actio.& num. 13. Roland.in
consi.34.nu.92.lib.4.& Decianus in consi.3.nu.114.& nu.121.
lib.1.Ea est ratio, quia (vt dicebat Bartol.) videtur nomina-
tim expressum hoc ius fideicommissi; cum nullum aliud ad-
sit ius, argum.l.2. ff.de lib.& posthumo.Et confert,secundum
Crottum in d.§.duo fratres.num.127.simile,ex.l. si optio.ff.de
optio.lega.& l.pediculis. §.cum quæreretur. ff. de auro & ar-
gen. lega. vbi si testator legauit ornamentum muliebre cum
auro, comprehenduntur ea, quæ testator habebat venalia,
quando testator nihil aliud habebat, ad quod prædictum le-
gatum posset referri.Confert & l.fundus qui locatus.ff.de fun
do instructo,instrumen.que leg.
Præterea etiam frustra verba hæc essent apposita, & nihil
operarentur,contra.l.si quando.in prin.de legat.1.Et in specie
ita considerat Crauet.in d.consi.638.nu.12.qui regulam hanc
ex.d.l.si quando desumptam multis exornat.
35 Cæterùm solet hoc in casu dubitari, cui incumbat † onus
probandi,aliam non affuisse causam, quàm ius fideicommis-
missi? Ruinus in dicto consi.152.num.9.lib.2. respondit,asse-
rentem aliam affuisse causam probare debere. Et Ruinum se-
cutus sum in dicto consi.87.num.21.Et idem verè sensit Gra-
tus in consil.6.num.17.versicu. sed hic non apparet.lib. 1. Ea
36 afferri potest ratio, quod actionum † & iurium pluralitas nō
præsumitur,iuxtà ea,quæ tradunt Corneus consi.144. nu. 11.
lib.4.Socinus sen.consi.40.colum. 2. lib 3. & Crauet.in consil.
198.num.4. Is ergo qui asserit plures habere actiones & iura,
probare debet; vt præcitati Doctores scribunt. & si aliter re-
sponderunt Albanus in consi.74.num.11. & 12. & Beccius in
consi.111. num.26. Quocircà malè à Ruino dissentiunt Alba
in consi.74.num.11.& 12.& Franciscus. Beccius in consi.111.
numero 27. Quorum considerationes confutaui in dicto
consilio 87. numero 21. & 22. Et hic considerandum est,
quod respectu bonorum fideicom. nulla alia causa, & actio
considerari potest; quia nullus contractus super illius bonis
potuit fieri.
Secundus est casus, quando tempore diuisionis aliæ exta-
37 bant † causæ, ex quibus diuidentes sperabant in dictis bonis
habere aliquod ius, vt puta ex aliquibus præcedentibus con-
tractibus.Hoc in casu concludit Barto.in d.§.duo fratres.nu-
me.19.versicul. Nunc ad propositum. non præsumi remissum
fideicommissum.Et Barto. secuti sunt ibidem Aretin. & Alex.
& communem testatur ibidem Crottus. nume.126. Ripa.nu.
78.Corneus in consi.55.in fine.lib.3. Gratus in consi.17.num.
47.& in consi.60.num.6.lib.1. Gozadin. in consi.45. nume.18.
Ruinus in consi.92.nume.21.lib.3.qui responditeo in casu,in
quo cessio actionum referri poterat ad personas eorum qui
bona fideicommissi occupauerant. Decianus in consi.3.nu-
me.122.& 127.lib.1.sic & Francisc. Beccius cons.111.num.26.
His accedit decisio Rotæ Romanæ referente Verallo in decis.
38 20.parte secunda. Ea est ratio,quia remittens † ius quod ha-
bet, vel habere sperat, intelligitur remisisse ius, quod sperat
habere ex causa subsistente de præsenti,non autem de futuro:
atque ex causa euenientis casus fideicommissi. iuxta. l. quod
seruus.ff.de conditio.ob causam. & l.prima. ff. de statuliberis,
quæ deducit & explicat Bartol. in dicto. §. duo fratres.nume.
19. versic. probatur suprà. & tradunt præcitati Doctores,qui
similibus comprobant.
Hic casus multò magis procedit,quando in diuisione fuis-
39 sent apposita † aliqua verba restrictiua, quibus excluderetur
ius futurū, vt si dixissent, remittere, & liberare ab omni iure
vsque in præsentem diem. Ruin.in consi.137.nu.15.lib.2.idem
sensit Ange.in consi.287.nu.3.versi.sed in themate.
Declaratur hic casus, vt non habeat locum quando verba
40 posita in diuisione † essent valde vniuersalia, Socin. senior in
consi.251.nume.16.lib.2.vt respondit Curtius iunior in consi.
49.nume.10. qui nume.13. dixit in specie, quod quando ver-
ba non possunt adaptari ad causam de præsenti, sed ad fu-
turam tantum, comprehendunt ipsum fideicommis. Ru nus
consi.152.nume.10.lib.2.Decius in consil. 287. ad finem,& in
consi.345.colum.2.idem respondit Gratus in consi. 17.nume.
12.& in consi.6. nume.17. lib.1.Socinus iunior in consi. 116.
num.53.lib.1. Idem est,quando dixissent transferre omnimo-
do omne ius. Ita Gratus in dicto consil.60.nume.18. Parisius
in consi.71.nume.14. lib.3. Ita etiam in specie respondit Cra-
uetta in consi.638. nume. 14. remissum præsumi fideicommis-
sum, cùm dictum est, quod renuntiabant omnibus iuribus
quomodolibet ad se spectantibus. Ita etiam quando ex-
41 pressè dictum est, quod renuntiant † etiam iuri de futuro.
Boerius quæst.147. nume.14. Idem etiam responderunt Cœ-
phalus in consi.253. nume.9. lib.2. & Rolandus in consil.34.
nume.92. lib.4.quando diuidentes dederunt, & concesserunt
inuicē omnia iura, actiones reales,& personales sibi spectan-
tia & pertinentia, & quæ spectare possent, possunt & potuis-
sent in futurum. sic & Thobias Nonius in consi. 41. nume.7.
Cæterùm declaratio hæc locum non haberet quando re-
seruatum atque exceptum fuisset fideicommissum. Ita Gra-
tus in consi.29. numer. 20. lib.2.& Cœphalus in cons.296.nu-
mero nono,& numero vndecimo,libro secundo. vbi numero
trigesimo reijcit contrariā opinionem.Socinus senior in con
sil.43. libro quarto. quem etiam damnat Alciatus in dicto §.
duo fratres. numero 30. versic. sed si in instrumento. & si Ri-
pa ibidem nume. 84. versicu. ampliatur secundo.sequutus sit
Socinum, cuius opinionem probauit, eo tamen non relato,
sibi parum in hoc constans Cœphalus in consi.253.nume.20.
21. & 22.lib.2.
Quintus est casus, quando in diuisione adiecta fuit hæc
clausula, ad habendum, tenendum, vendendum, alienan-
dum. &c. an his verbis præsumatur remissum fideicommis-
sum? Hoc in casu variæ sunt Doctorum opiniones.
42 Prima fuit eorum, qui existimarunt, non solum † non
esse remissum fideicommissum, sed nec etiam datam facul-
tatem alienandi bona ipsa fideicommissi, quin euueniente
conditione recuperari possint. Hac in opinione fuit Areti-
nus in dicta l. qui Romæ. §. duo fratres. quæstion. octaua, de
verborum obligat. quem secutus est Gozadinus, in consi.36.
nume.12.versicu.3.& nume.13. etsi ibi citet Castren. & Roma.
qui aliter dicunt. Et in hanc visus est procliuior Socio. iun.in
d.§.duo fratres.nu.127.
Primò ea ratione motus est Aretinus, quod alienandi po-
testas referri non debet ad fideicommissum dependens ex
testamento.
Verùm respondetur ex sententia Iasonis & Ripæ, quos inf.
commemorabimus,id verum esse,quando clausula illa possit
aliud operari. At hic operari nil potest, nisi dicamus, remis-
sum esse fideicommissum. Quandoquidem absque præiudi-
cio fideicommissi poterat quilibet ante diuisionem alienare
partem suam, donec euenisset conditio. l. vltim. §. sin autem
auaritiæ. C. communia. de leg. & infra comprobabimus,vbi
etiam demonstrabimus, non esse recipiendam consideratio-
nem Socin. iun. in d. §. duo fratres.nume.127. versicu. nec ei
obstat, cum dixit ferendum magis esse quod clausula hæc nil
operetur, quam vt fideicommissum dicatur remissum. Præ-
terea respondetur secundum Ruinum cons.139. nu.11. lib. 2.
quod illud procedit inter ignorantes disposita in testamen-
to,sicque fideicommissum,secus inter scientes.

Secundo motus est Aretinus ea ratione, quod clausula hęc
& illi similes accessorię dicuntur, & in parte executiua positę,
43 & propterea non mutant,† nec ampliant dispositionẽ ipsam
principalem, sed eius naturam tantum sequuntur. clem.1. de
præben.& tradunt Decius in cons.500. nu.8. & in consi.521.
nu.14.& 15.& alibi sæpe.Non ergo clausula hæc operatur re
missionem fideicommissi.

Cæterum respondetur, vt scripsi in cõs.87.nu.44.lib.1. post
Ripam in d.§.duo fratres.nu.84.non repeto, quę facile illo in
loco legi possunt.

Tertiò vrgere videtur, quod hæc clausula creditur adiecta
44 ex stylo & vsu † notarij, & ꝓpterea nil operatur, vt in specie
respondit Socinus iun.in cons.116.nu.21.lib.1. Et similib. in
casib.tradunt a me congesti in cons.87.nu.6.& 7.lib. 1.

Verùm respondetur, vt scripsi in d.cons.87.nu. 45. qđ imò
hæ clausulæ præsumuntur appositæ partium cõsensu. Quam
sententiam illo in loco multis rationibus, & Doctorum au-
ctoritatibus comprobaui. Et alia plura scripsi in cons. 37.
eodem lib. 1. Sic etiam in specie nostra respondet Riminal-
dus iun. in consi.80.num.44.lib.1.& Roland.in cons. 34. nu.
93.94. lib. 4.

45 Quartò mouetur Aret. quia remissio † fideicommissi non
dicitur facta, nisi visis & inspectis verbis testamenti.l. de his.
ff.de transact.Quæ sane verba dici non possunt fuisse inspecta
isto in casu.Respondetur, Doctores præsupponere diuidẽtes
ipsos scire disposita in testamento, illudque vidisse & conside
rasse.Nam quando de vno disputatur, reliqua præsupponun-
tur habilia.l.qui testamento.in fi.ff.de testa. & cap. 1. de æta-
te & qualit.in 6.

46 Secunda est opinio eorũ, qui existimarunt, † imò ob hanc
alienandi facultatem concessam, pręsumi absolutè & simpli-
citer remissum fideicommissum. Hanc manifestè probarunt
Ang.in d.§.duo fratres.q.5.Imo. & Crot.nu.133.qui ita(et si
male) loqui Barto. intellexerunt. Eandem affirmarunt Cur-
tius senior in consi.64. colum.penult.vers.& præsenti narra-
tione. Decius in consi.17.num.49.& apertius in consilio 60.
num.8.libro primo.Socinus iunior in consilio 116.num.56.
libro primo.Rolandus à Valle in consilio 34.num. 80. libro
4.Cæphalus in consilio 253.num.8.lib.2.

Horum opinio visa mihi fuit semper verior, præsupposita
47 † tamen scientia fideicommissi.Nam frater iste, qui dat facul
tatem alienandi, simpliciter & purè eam dat, non autem sub
conditione. Si enim data esset sub conditione, ea alienatio-
ne non secuta, locus esset repetitioni fideicommissi: quippe
quod ea conditione non purificata; res primum suum sta-
tum retinet.Sed cum purè data est, nil aliud significare voluit
is concedens, quam quod frater ille suus cui concessit esset
liberè & absolutè dominus, & propterea posset ad libitum
rem ipsam alienare.

Tertia fuit opinio eorum, qui dixerunt, ob hanc clausulã,
48 non esse absolutè & simpliciter † remissum fideicõmissũ, sed
solum secuta ipsa alienatione. In hac opinione verè fuit Bar.
in d.§.duo fratres.quæstio.8. numero 21.sicuti illum expres-
sim intellexerunt ibi Alexander, num. 73. Iason num. 58. &
Socinus iunior numero 127. versiculo & absque dubio. qui
dixit absque dubio Bartolum sic intellexisse, quod & ego ve-
rum puto.Nam id significant iura, quibus traditionem suam
confirmat Bartolus præsertim l. sicut. §. superuacuum. &
§.penultimo.ff.quis modis pignus vel hypothe. soluitur. de
qua infra dicemus.Idem significant & verba eiusdem Barto-
li in quæstio.9. quæ immediatè subsequitur, dum ita scribit.
Nonò quæro, ponè quod non remissum ius fideicommissi,
nec data licentia de vendendo.&c.Ecce, quod Bar.constituit
differentiam inter fideicommissi remissionem & pactum de
alienando.Hanc quoque Bartoli opinionem secutus est Bal.
in cons.89.Dominus Thomas Asinarius, in 4.puncto.libro 1.
qui manifestè dixit, durare fideicommissum licet obstet exce
ptio.Idem etiam sensit Castren.in cons.188. Quia dubia. nu.
1.in fi.lib.2.& apertius Romanus in cons.403.nu.2.Alexan-
der & Iason in dicto §. duo fratres ille num. 58. in fine. iste.
nu.73.Ita etiam Ripa nu.83.iunctis his, quæ tradit num. 74.
ver.limitatur primo.& Alciatus ibidem num.29.ver. primus
est.& nu.30.& nu.31.& in resp.539.in fi. Eandem probarunt
Alexander in cons.199. nu.10.lib.2.& in cons.8.num.7.libr.
5.Socinus sen.in cons.43. nu.1.& num.14.versi.ex quibus in
foro.libro 4.Corneus in cons.144.colu.vlt.libr.3. Ruinus in
cons.147.nu.16.lib.2.& cons.92.nu.27.lib.3.Alcia.in respon.
577. num.1.Craue.in consi.24.nu.8. Decianus in cons.3.nu.
147.lib.1.Riminaldus iunior in cons.80.nu.38.lib.1. & con-
silio 204.num.46.libro 2.

Primò motus est Bartolus ex l.sicut. §. superuacuum. & §.
penult. ff. quibus modis pigno.vel hypoth.soluitur, vbi per
49 missio† facta a creditore debitori vt possit vendere pignus,
non tollit ius pignoris, nisi venditione secuta. Ita ergo &
nostro in casu facultas alienandi fideicommissi bona, non
infert remissum esse fideicõmissũ nisi secuta ipsa alienatione.

Cæterùm respondetur terminos non esse pares. Nam in ca
su.d.§.superuacuum.& §. penult. permissio illa creditoris ad
duo referri potuisse videbatur, hoc est ad ius ipsius crediti, &
ad ius pignoris.in dubio autem intelligitur referri ad ius pi-
gnoris. tum ob naturã actus, tum ne creditor ius suum totũ
donasse, nil inde accepto, dicatur. Et ideo permissio illa ope
50 ratur † remissionem iuris pignoris, non autem crediti prin-
cipalis, secuta scilicet ipsa venditione. Nostro in casu permis-
sio hæc nil aliud operatur remissionem iuris fideicommissi,
cum tantum ipse retineat, quantum fratri concedit, quod nõ
contingit in casu.d.§.superuacuum.in d.§.pen.

51 Hac tamen opinione Bartoli approbata a qua in† iudicijs
difficile esset recedere, sequitur, quod alienatione secuta, nõ
potest eueniente conditione, is frater, qui alienationem per-
misit, recuperare ea bona e manibus eorum, qui ea emerunt,
vel alio titulo consecuti sunt.Nam ij emptores noaiq; acqui
sitores tuti sunt contra fratrem hunc qui asserit euenisse ca-
sum fideicommissi. Ita verè docuit Barto.in d.§.duo fratres.
quæst.8.nu.21.ibi, responde; si quidem alienatio esset secuta,
puto quod emptor nõ possit postea inquietari. & Bartolum
sic intellexit ibidem Alciatus num.28.vers.sed quid si.& in d.
resp.539.in fi.Et si Ripa in d.§.duo fratres.num.83.& alij plu-
res aliter nixi sint intelligere Bartolum. Hic itaq; emptor tu-
tus est, siue (vt inquit Bartolus & rectè) fratres fuerine scien-
tes, siue ignorantes fideicommissi. Quandoquidem (voluit
dicere Bartolus) eorum ignorantia nocere nõ debet empto-
ri, qui in bona fide est, ex quo emit, visa diuisione cum facul-
tate hinc inde concessa alienandi: & credidit hic emptor fra
tres illos sciuisse & cognouisse ius fideicommissi, quod eis
competebat & competere poterat in bonis à se diuisis. Est
itaque (vt diximus) tutus hic emptor. Et Bartolum secuti
sunt Alcia.ibidem nu.31.versi.sed quid si is qui licentiam. &
apertius Ruinus in consil.114.nu.10.in fin. lib.2. Socinus se-
nior consil.43.num.19.lib.4.Parisius consi.46.num.26.27.lib.
2.Id quod probat Bar.primò ex l.si mandato Titij.ff. manda.
quam ad rem hanc inducit Socinus iunior in d.§.duo fratres.
num. 127. Adducit secundò Bartolus tex.l.si fundum per fi-
deicommissum.in princip.ff.de lega.primo.quam non proba
re sensit Ripa in d.§.duo fratres. num.83. quia ibi hæres ven-
didit rem tamquam propriam ipsius fideicommissarij præ-
sentis & expressè consentientis. Nostro verò in casu frater
consensit, quod eam alienaret tamquã propriam ipsius alie-
nantis, & in absentia ipsius emptoris. Quæ consideratio non
diluit argumentationem.Nam & hic frater dicitur consenti-
re fratri alienanti, vt vendat ius, quod ipse consentiens pos-
set habere eueniente conditione. Nec dicitur facere absente
emptore, quia facultas instrumento diuisionis cõcessa gene-
raliter, ab emptore deinde acceptata, videtur concessa præ-
sente ipso emptore. Tertiò præter Bartolum adducit Ripa l.
quoties ab omnibus.C.de fideicomis.Quartò tex.c.1.§.Titius
si de feudo fuerit controuers. His accedunt.l. si seruus com-
munis.ff.de donatio.inter virum & vxorem.l. apud Celsum.§.
quæsitum.ff.de doli mali except.l.fideiussor.§.patet.ff.de fide-
iuss.& l.2.C.de remiss.pigno. quibus probatur quod consen-
52 tiens † alienationi rei, sibi præiudicat vt alienatio reuocari
non possit. Quartò secundum Alciatum d. §. duo fratres.nu.
29.in fin.quia non debet emptor esse deceptus. l. si cum mihi
de dolo.de lega.primo.

Hęc opinio multo magis locum habet, quando data fuit
53 libera & omnimoda facultas alienandi. † Nam tunc cense-
tur omnino remissum fideicommissum. Ita respondit Soci-
nus senior in consi.43.numero 11.& 12.libro 4. Idem quan-
do fuit dictum, quod, vno diuidentium vendente portionem
suam, alij etiam teneantur vendere, & pretium inter se diuide
re.Sic consuluit Craue.in consi.69.nu.14.in fi.

Extenditur primò, vt procedat prædicta opinio etiamsi
54 hæredes ipsi fideicommisso grauati suo iuramento † confir-
massent ipsum fideicommissum. Nam adhuc concessa in di-
uisione alienandi facultate, censetur remissum fideicommis-
sum, secuta alienatione, ita ꝙ non possint ipsa bona recupe-
rari.Ita docuit Alciatus in d.§. duo fratres, num.31. versicu.
sed quid si fideicommissum. &c. qui reiecit opinionem Ia-
sonis in cons.173.lib.4. qui quidem Iason respondit de bo-
nis emphyteuticis.

55 Extenditur secundò, vt locum etiam habeat, quo† ad pre-
tium. Nã nec illud frater superstes recuperare potest. Ita rñ-
derunt

derunt Socin.ſen.in conſi.43.nu.19.verſ.quantum.lib.4.Cur-
tius ſen.in conſi.64.col.penul. Ruinus in conſi. 162.col.pen.
verſi.nam etiam.lib.2.Gratus in conſi.60.nu. 11.& nu.21.lib.
1.& Crauet.in conſi.237.in fin.
Ea ratione ij moti ſunt, quia eſt mutua cōceſsio & remiſ-
ſio ſeu donatio,& propterea de pretio partes ipſæ non cogi-
tarunt.Cum enim voluerint remittere atq; extinguere fidei-
commiſſum,etiam ius reſpectu pretij remittere voluerunt.
Diſſentiunt tamen à prædictis Corneus in conſi. 340. nu.
2.lib.1.Ripa in d.§.duo fratres. nu.84. verſ.limita ſecundò.&
ibidem Alciatus in reſpon.559.in fine.& in reſpon.577.nu.1.
verſi.confirmatur hæc ſententia. Non enim (ij ſcripſerunt)
56 qui cōcedit facultatē alienandi, cenſetur † renuntiare iuri ꝙ
habet reſpectu pretij.l.ſi fundum per fideicōmiſſum.de leg. 1.
Conciliari poſſunt hæ opiniones, vt prima locum habeat,
qñ expreſſe, vel tacitè ex coniecturis conſtat diuidentes vo-
luiſſe oīno remittere fideicommiſſum, ſicq; illud extinguere.
Secunda verò procedat quando ipſi diuidentes ſolum in-
uicem dederunt alienandi facultatem. Ita ſenſit Alciatus in
d.§.duo fratres.nu.28.in fine.
Declaratur primò prædicta Bar.& ſequacium traditio, vt
57 locum habeat quando alienatio † facta fuit titulo ſingulari,
ſecus verò ſi titulo vniuerſali: vt puta inſtituendo hæredem
in teſtamento. Nam hoc caſu locus eſt reuocationi fideicom
miſſi:cum non dicat eo modo facta alienatio, quo data fuit
facultas,quæ quidem fuit,vt titulo ſingulari alienare poſſet.
Ita ſcripſerūt Alciatus in d.§.duo fratres.nu.31.verſi.ſed etſi.
& in reſpon.577.nu.1.Decianus in conſi.3. nu.147.lib.1.Cra-
uet.in conſi.638.nu.15.& Riminal.iun.in conſi.204.num.111.
58 lib.2.qui ſimilibus comprobat. Diſſentiunt † tamen ab hac
traditione Gratus in conſi.60.nu.9.lib.1.Pancirolus in conſi.
59.nu.80.& Riminal. iun.in conſi.80.nu.40.lib.1.
Declaratur ſecundò,vt locum habeat hæc alienandi facul
59 tas reſpectu ipſorum † diuidentiū,non aūt aliorum ad quos
eueniente caſu reſtitutionis fideicommiſſum deuoluitur. Ita
Ruin.in conſi.138.num.10.lib.2.qui hoc comprobat egregia
doctrina Baldi in l.qui ſe patris.C.vnde liberi.Alciatus in re-
ſpon.561. in fine.& in reſpon.577.nu.3. qui ob id reſpondit,
agnatos, imò filios diuidentium poſſe conſequi fideicom-
miſſum,ſi hæredes non exiſtunt ipſorum diuidentium. Idem
conſuluit Alba in conſi.74. nu.1. & 2. qui idem ſenſit etiamſi
filius extet hæres patris diuidentis:id quod placuit & Ruino
vbi ſupra.ſed exiſtimo eos male ſenſiſſe ex his, quæ ſcripſi in
conſi.89.lib.1.
60 Declaratur tertiò, vt locum non habeat quando † diuiſio
facta fuit quo ad vſumfructum tantum. Ita Gratus in dicto
conſi.29.num.35.lib.2.
Declaratur quartò, vt non procedat, quando diuidentes
61 dixerunt,quod poſſent alienare cum ſuis † iuribus. Nā tunc
non dicitur remiſſum fideicommiſſum. Ita Alciatus in d. §.
duo fratres.nu.30.verſ.alius caſus. poſt Angelum ibid.q.5.
Declaratur quintò, vt non habeat locum, quando ex alio
62 actu ſubſecuto conſtaret† poſſet diuidētes noluiſſe remittere
fideicommiſſa,etiam ſecuta alienatione. Ita Ruinus in conſi.
147.num.15.in fi.lib.2.
Sextus eſt caſus, quando in diuiſione adiecta fuit clauſu-
63 la,† ad habendum, tenendum, & quidquid voluerit facien-
dum. Hoc in caſu affirmarunt multi,præſumi remiſſum fuiſ-
ſe fideicommiſſum.Ita Angelus,Alexander, Crottus,& Pari-
ſius,quos retuli & ſecutus ſum in conſi.87.nu.15.lib.1. Et il-
lis accedunt nunc Ruin.in conſi.147.nu.15.verſi.præterea ip
ſe.lib.2.Soc.iun.in conſi.116.nu.56. lib.1. Pancirolus in cōſi.
79.in fine.& Burſatus in conſi.64.nu.30.lib.1.
Hæc enim verba ad habendum,tenendum,& quidquid vo
luerit faciendum, ſine dubio plus operantur quàm illa præ-
64 cedentis caſus. Nam qui de re aliqua † facere poteſt ꝙ vult,
eam vendere,donare,legare, & hæredem in ea inſtituere po-
teſt,ſicuti manifeſtum eſt.Imò decedendo ab inteſtato, dici-
tur vocare proximiores; atq; ita ea de re diſponere. iuxta l.
conficiuntur.ff.de iure codicillo.de qua diſſeremus ſubſequē
ti in libro. Id ꝙ permiſſum non eſt,quando data fuit ſimpli-
citer alienādi facultas: ſicuti ſuperiore caſu explicauimus.
Extenditur hic caſus; vt locum etiam habeat, quando
in diuiſione ſic dictum fuit,ad habendū,tenendum, & quid-
65 quid † placuerit faciendum. His etiam verbis cenſetur re-
miſſum fideicōmiſſum.Ita ſcripſerunt Crottus, Ruinus,Gra-
tus,Zuchardus, Socinus iun.& Alciatus, quos commemora-
ui & ſecutus ſum in conſi.87.num.19. lib.1. & de eadem facti
ſpecie mecum interrogatus,idem reſpondit Rolandus in cō-
ſil.34.num.78.lib.4.Illis nunc accedunt Berous in conſi. 172.
num.7.lib.2.Natta in conſi.55.num.33. lib.3. & Cœphalus in
conſi.253. num.7. lib. 2. qui de eadem facti ſpecie reſpondit
eum Crauet. in conſi.638.& Burſat.in d.conſi.64.nu.31.lib.1.
Ea eſt huius ſententię ratio,quia hæc verba ſignificant ple
nam alienandi datam eſſe facultatem; quæ alioqui nil opera
retur,niſi fideicommiſſum diceretur remiſſum.
Cæterum à prædictis diſſentiunt Ruin. in conſi.137.nu.7.
& in conſi.147.nu.45.lib.2.Alciatus in d.§.duo fratres.nu.33.
verſi.ſed quid ſi latiſsimus Gratus in conſi.17. nu.49. lib.1.&
in conſi.29.nu.35.lib. 2.Riminal.iun.in conſi.204.nu.93.lib.2.
qui latè diſſerit. Quorum quidem opinio comprobatur ex
his quæ ſimili in caſu reſpondit Decius in conſi. 521. nu.11.
verſicu.vltimò non obſtat.&c. Illa tamen prima opinio ma-
gis recepta eſt.
Extenſio hęc multò magis procedit, quādo eadem facul-
66 tas data fuit etiam † hæredibus ipſorum diuidentium. Ita
Crottus in d.§. duo fratres.nu.133.verſi.præterea cum in ca-
ſu. Ea ratione vſus eſt, quia ſi fideicommiſſum adhuc extare
diceretur,non poſſent dicta bona, veluti fideicōmiſſo ſubie-
cta deuolui ad eorum hæredes,cum alienari prohibeantur in
contractu & in vltima voluntate.l.peto.§.prędium.de lega.2.
Qui ergo vult conſequens, dicitur etiam velle antecedens. l.
ad rem mobilem.de procura. Et rurſus (ait Crottus) per fi-
deicommiſſum ſucceditur ipſi teſtatori non autem hæredi
grauato.l.cohæredi.§.cum filiæ. ff.de vulg. cum ergo dictum
ſit,quod eorum hæredes poſsideant & perpetuò faciant de
dictis bonis quicquid ſibi placuerit,fideicommiſſum dicitur
remiſſum, quia alioqui eis non ſuccederetur ratione dictorū
bonorum, ſed teſtatoris à quo fideicommiſſum fuit relictū.
d.§.cum filiæ. Sicque intelligimus minus rectè ſenſiſſe Gratū
in conſi.29.nu.41.& 42.lib.2.dum contrarium reſpondit.
Septimus eſt caſus,quando in diuiſione appoſita fuit hæc
67 † clauſula,ponentes ſe ſe in omnem eorum locum ius & ſta-
tum in prædictis bonis, vt in rem propriam.His enim verbis
præſumitur remiſſum fideicommiſſum. Ita Alex. in conſi. 8.
nu.6.verſi.deniq;.lib.5.Crottus in d.§.duo fratres.nu.133. Rui
nus in conſi.137.nu.7.in conſi.144.nu.19. verſi. & dato. & in
conſi.152.col.penul.lib.2. Gratus in conſi.60. nu. 19. lib.1.&
Socin.iun.in conſi.116.nu.60. lib.1. Et horum ſententiam ſe-
cutus ſum in conſi.87.nu.29.in fine lib.1.& his accedūt Tho-
bias Nonius in conſi. 41. nu.8. Pancirolus in conſi.59.nu.79.
Idem ſenſit Rolan.in conſ.34.nu.82.lib.4.qui illi meo reſpō-
68 ſo.87.ſubſcripſit.Ea affertur ratio, ꝙ res † propria eſſe dici-
tur,quando is habet dominium cum alienandi, donandi, &
quouis alio modo diſtrahendi libera facultate. l. fœminæ.§.
illud.& ibi Baldus.C.de ſecund.nupt.idem in l.ſie de proprie
tate.num.10.C.ſi a non compe.iud. Nam verbum proprieta-
69 tis † rectum dominium ſignificat.Iaſ. in l.huiuſmodi. §.ędes.
nu.8.de lega.1.Boer.q.44.nu.29.Et qui ponit alium in locum
ſuum,ius & ſtatum, vt in rem propriam,verè concedit,ꝙ poſ
ſit facere omnia, quæ poſſet ipſe dominus, ſi præſens eſſet.
Alex.in l.in prouinciali. §.ſi ego.nu.9.ff.de oper.noui nunt.
70 Octauus eſt caſus,quando in ipſa † diuiſione dictum fuiſ-
ſet,ꝙ ipſi diuidentes haberent,poſsiderent, & tenerent por-
tiones ſibi obuentas pleno iure.Hoc in caſu, an remiſſum ſit
fideicommiſſum dubitari ſolet? Aliqui ſcripſerunt, præſumi
remiſſum.Ita Socin.ſen.in conſi.43.nu.10.12. lib.4. & Anton.
Gabriel lib.4.concluſ.titu.de fideicommiſſ.concluſ.1.num.37.
71 Ea ratione ij moti ſunt,ꝙ is pleno †iure dicitur habere rem,
cum eius dominium ita habet,vt ad libitum poſsit de eo di-
ſponere alienando,& diſtrahendo.l.fœminæ.§.illud.in fine.C.
de ſecundis nup.Et quod res ipſa non ſubiaceat alicui reſti-
tutioni.l.mater.C.ad S.C.Tertul.vbi Angelus & Caſtren.Et ſi-
mile eſt quod reſponderunt Bart.in conſi. 15. in fine lib.1. &
Butrius in conſi.53.nu.2. Cum dixerunt matrem excludi taci
ta pupillari ſubſtitutione filio facta his verbis, pleno iure.
Qua de re diſſeremus ſequenti libro,in præſumptione 45. vbi
agemus quando mater excludatur per tacitam pupillarem.
Alia fuit opin.Crotti in d.l.qui Romæ.§.duo fratres.nu.75.
72 de verbor.oblig.qui dixit, imo his verbis non † præſumi re-
miſſum fuiſſe fideicommiſſum. Ita etiam Ruin. in conſi.137.
nu.8.& in conſi.138.num.6.lib.2. & conſi.99. num.12.lib.4.&
Leonius in d.§. duo fratres. nu.310. Et hæc opinio fulciri vi-
detur tex.l.generaliter. §.vlti.ff.qui & à quibus. vbi ſeruus le-
gatus ſub conditione,pendēte conditione,dr̄ pleno iure eſſe
hæredis grauati: & tñ eueniente conditione illum reſtituir.
Et contrariæ argumentationi rectè ſatisfacit Leonius. Et
hæc quidem ſecunda opinio nunc mihi magis probatur.
Nonus eſt caſus, quādo in diuiſione adiecta fuit clauſula,
73 qua annullatur † illud teſtamentū ꝙ continet fideicommiſ-
ſum.Nam tunc præſumitur remiſſum fuiſſe fideicommiſſum.
Ita Boer.q.147.nu.11.dum declarat reſponſum Capræ in cōſ.
89.nu.

89.nu.17.qui loquitur, quando partes diuidentes voluerunt annullare testm̃ quo ad actum illũ diuisionis tantum, in quo plus vni ex bonis fideicommissi quàm alteri assignatũ fuit.

74 Decimus est casus, qñ in ea diuisione reseruatum † fuisset aliud fideicômissum, vel pars eius, de quo deinde exorta est controuersia. Nam tunc ex illa reseruatione coniectura sumitur, fideicommissa non reseruata fuisse remissa. Ita Crottus in d.§.duo fratres.nu.94. quem secutus sum in consil.87.nu.34. lib.1. Nunc accedunt Antonius Gabriel lib.4.conclusionum, in titu.de fideicommissis, in conclusione prima, nume.40.& Leonius in d.§.duo fratres.nu.357.

75 Ea est ratio, vt scripsi in dicto consi.87.nu.36.quia † exceptio, quæ fit de eo quod alias sub dispositione non compræhendebatur, ad illud extenditur, ne inutilis & superuacanea reddatur exceptio. Dissentit tamen ab hac opinione Francis. Dec.in consi.111.nu.36.37.& 38. vbi multis conatur respondere prædictæ rationi Doctorum.

Vndecimus est casus, quãdo in diuisione fuit adiecta clau
76 sula † renuntiantes omni iuri, & legum auxilio. Hoc in casu, an præsumatur remissum fideicommissum, dubitatur? Et pręsumi remissum affirmarunt Alex.in consi.11.nu.14.lib.2. Ruinus in consi.152.num.10.versic. & etiam. lib.2.& in consi.92. num.24.lib.3.Curtius iunior in consi.49.num.12.Osascus in decisio.112.in fin.qui alios recenset.

Declaratur scd'm Ruinũ in d.consi.92.nu.24. nõ procedere dara ignorantia fideicõmissi. Rimin.iun.in consi.204.nu.83.

Declaratur secundo vt per Rimin.iun.in consi.204.nu.74. lib.2.quando verba ad futurum non respiciunt, vt quia non fuit dictum, omni legũ auxilio competenti, & competituro.

Idem est, quando hæc verba, renuntiantes omni iuri, & legum auxilio, se referrent, & restringerent ad præcedentia. Ita Ruin.in cõs.137.nu.16.lib.2.Rimin.iun.consi.204.nu.86.lib.2.

PRAESVMP. CXVI.

Ius fideicommissi, vel bonorum emphyteuticorum an remissum præsumatur à fratre, qui p̃sens fuit, & tacuit, quando alter frater bona ipsa fideicommissi, vel emphyteusis alienauit.

SVMMARIVM.

1 *Fideicommissi ius remisisse præsumitur, frater præsens, & tacens in alienatione fideicommissi vel emphyteusis.*
Idque locum etiam habet quo ad pretium.nu.3.
Fallit tamen si is præsens & contradicens, alienationem impedire non potuisset.nu.4.
2 *Tacens consentire videtur, qui cùm potuisset, non contradixit.*

COnuenit etiam, vt hoc in loco explicemus, an & quando frater præsens alienationi bonorum fideicommissi, vel emphyteusis tacet, præsumatur remisisse ius suum? Qua in re dicendum est, præ
1 sumi † remisisse. Ita gl.Barto.& Baldus in l.cum proponas filios.C.de pactis.Baldus in l.quoties.C.de fideicom.Abbas in consi.11.in 1.dubio.lib.2.Alex.in consi.8. nu.4. lib.5.Decius in d.l.cum proponas.nu.4.in fine.Crauet.in consi.237.col.2. versi.3.ex quo.Quorum sententia probatur in l. cum pater.§. libertis.de lega.2.& in l.quoties ab omnibus. C.de fideicom.
2 Et accedit ratio, q̃ qui tacet consentire † dicitur, si potuit cõtradicere, & non contradixit, vt scribũt Doct. in l.quæ dotis. ff.solut.matrimo.& disseremus infra lib.6.In præsumpt.38.
3 Extenditur, vt locum habeat etiam † respectu pretij, quod hic frater sic consentiens recuperare non potest. Ita in specie respondit Crauet.in d.consi.237.colu.2.versic.3.ex quo.Nam (loquit Crauetta) sicuti tacens iste frater dicitur ad cômodum fratris consentire, vt alienare possit, Sic pariter dicit cõsentire ad beneficium possessoris, ne ab eo pretium peti possit, qui si molestia afficeretur, cogereturque pretium iterum soluere, posset agere contra fratrem venditorem, atq; ita cõtractus emptionis & venditionis per indirectum redderetur inefficax, contra regulam.cap. cum quid.de regul.iur.in 6.Et conferunt quæ scripsimus in superiore præsumptione in secunda extensione quinti casus.

Declaratur præsumptio, vt locum non habeat, quando fra
4 ter pręsens, & tacens impedire † non potuisset alienationem etiam si contradixisset. Nam tunc non præsumitur consensisse. Ita præcitati Doctores omnes declarant.

PRAESVMP. CXVII.

Ius legati, vel fideicommissi, remisisse an & quando pręsumatur legatarius vel fideicommissarius, qui rem ipsam emit, alio vè titulo acquisiuit.

SVMMARIVM.

1 *Legatarius fideicommissariusuè, rem sibi purè debitam scienter emens, ius suum præsumitur remisisse. Solo dissentiente Bartolo. numero 10.*
2 *Legatam rem alienanti hæredi, consentiendo legatarius vel fideicommissarius, legatum præsumitur repudiare.*
3 *Alienationi rei legatæ consentientem etiam in pretio sibi præiudicare.*
4 *Velle cuius in vno est, idem dicitur in eius necessario antecedenti.*
5 *Emptionem rei suæ non valere, quomodo accipiatur.*
6 *Legatæ rei dominium quomodo transeat in legatarium.*
7 *Legatam aut fideicommisso rem relictam, legatario vel fideicommissario irreuocabiliter deberi.*
8 *Pignori sibi datam rem scienter ementes, præsumantur inuicem consentire, & pignoris ius remittere.*
9 *Rem propriam ignoranter ementi quomodo lex consulat.*
10 *Legatarius emens scienter rem alienam vel hæredis sibi purè relictam, ius suum præsumitur remisisse.*
Secus esse in fideicommissario emente rem aliquam ex comprehensis in fideicommisso vniuersali.nu.11.
Idque quomodo accipiendum nu.12.
13 *Legatarius vel fideicommissarius emens ab hærede grauato rem sibi sub conditione legatam aut restituendam, ius legati vel fideicommissi non præsumitur remisisse.*
14 *Repudiatio expressa legati conditionalis quod non valeat.*
15 *Legatum fundum alienum, post mortem testatoris scienter emens legatarius, legato renuntiasse non præsumitur.*
16 *Legans fundum alienum, pretium illius præsumitur legasse.*
17 *Legatarius emens ab extraneo possessore, rem testatoris purè sibi relictam, non præsumitur ius suum remisisse.*
Quid autem sit in re hæredis sibi pure legata, eam ab extraneo scienter si emat.nu.18.
19 *Legatam sibi rem viuo adhuc testatore emens legatarius, ius legati non præsumitur remisisse.*
Idque præsertim si sub conditione legatum sit.nu. 20.
Vel ante aditam hæreditatem emerit.nu. 21.

HIc locus postulat, vt disseramus, an & quando acquirens rem sibi legatam, vel fideicommisso relictam, præsumatur ius suum remisisse, illiq; renuntiasse. Hac in re distinguendi sunt aliquot casus.

¶ Primus est quando legatarius, vel fideicommissarius, scienter emit rem sibi purè debitam. Hoc in casu recepta est
1 Doctorum sententia, præsumi † remisisse ius suum. Ita post Dynum, Comensem, & Aretinum affirmarunt Ripa in l. qui Romæ.§.duo fratres.nu.93.versic. tenenda est ergo. ff.de verborum obliga.& ibidem Alciatus.nu.37.versic.postremò attingunt.qui communem esse opinionem testantur. His accedunt Abbas in consi.11.nu.1.lib.2. Ruinus in consi. 146.nu. 4.lib.1.& Alciatus in respon.583.nu.3. Ea prima & præcipua ratione ij moti sunt, quod legatarius vel fideicommissarius,
2 consentiendo hæredi alienanti rem † relictam alicui tertio, præsumitur repudiare legatum.l.codicillis.§.1. de leg.2.Atq; legatarius, vel fideicommissarius emendo efficacius consentit hæredi alienanti. Ergo censetur remittere ius suum. Nec repugnat consideratio Ripæ, dum dixit, quod consentiens alienationi rei legatæ non præiudicat sibi in pretio. l. si fundum per fideicommissum.de leg.1.vbi Bar.dixit, d.l.codicillis.§.10 qui in casu speciali. Nam respondetur, imò etiam sibi præiu-
3 dicare † in pretio, vt sensit idem Ripa.nu.93. dum respondet primo Bart.argumento ex l.vlti. §.vlt. C. communia de lega. vt dicemus infrà. Nec obstat.l. si fundum per fideicõmissum, quia apparet ibi fideicommissarium consensisse alienationi, quæ ob quandam necessitatem ab hærede fiebat, nempè ob imminens æs alienum. Et propterea non præsumitur sibi voluisse præiudicare in pretio. Ita textum illum communiter intellexerunt Doctores ibi, vt testatur Ias.nu.18.
4 Secundò adducitur argumentum, quod qui vult † vnum dicitur etiam velle antecedens necessarium ad illud. l. ad legatum.& l.ad rem mobilem.ff.de procurat. Atqui legatarius emendo dicitur velle antecedens, quod scilicet hæres possit vendere, atque ita quod res sit ipsius hęredis, alioqui eam vẽdere nõ posset, quia firmo manẽte legato, emptio nulla esset.

l.rei

l.rei suę.ff.de contrahen.emptio.Ergo legatarius,vel fideicō-
missarius emendo præsumitur remisisse ius, q̄ habet in re ip-
sa relicta.Nec repugnat consideratio Aretini in d. §.duo fra-
tres.quod venditio non valet: non autem quod repudiatum
dici debeat legatum.Nam respondetur, constare satis de vo-
luntate ipsius ementis, qui voluit valere emptionem. Et in
dubio sic præsumi debet.l.quoties.ff.de rebus dubijs.
Non etiam vrget consideratio Ripæ, eùm dixit,non valere
5 † emptionē rei suę, qñ iure cōi sua est, secus si iure speciali.
arg.l.1.C.de dona. quæ sub modo. At res legata est in domi-
niu legatarij ante agnitum legatum, & traditionem factā ex
priuilegio.l.à Titiu.ff.de furtis. Ideo concurrit rei vendica-
tio cum actione personali. Bar.in l.1.C.communia de legat.
& fideicom. Rñdetur,dominium rei legatæ transiens in lega-
6 tarium à die mortis testatoris non ; transire ex priuilegio,vt
dici posit priuilegium. Nam etsi quo ad ipsum actum trāś-
lationis dominij dr̄ dominium fictum,vt scribunt Iason in l.
si mihi & tibi.in prin.nu.5.ff.de leg.1.Gomes.in §. sic itaque.
nu.24.insti.de actio.& Tiraquel.in tract.le mort Saisit le vis.
in sexta parte principali,in secunda declaratione. nu.6. At-
tamen ius ipsius legati, q̄ habet ipse legatarius in legato,est
ius verum, & proprium secundum iuris communis disposi-
tionem, quæ permittit cuiq; de re sua ad libitum testari.l.1.
C.de sacrosanct.eccle.Et propterea legatum etiam nondum
acceptatum adeò dicitur esse debitum legatario atq; ita de
eius iure,vt si non acceptaret diceretur damnum pati, sicuti
egregiè declarat Ruinus in consi. 123. nu.2. lib.3. Nec mul-
tum ad rem pertinet text. d.l. 1. C. de dona. quæ sub modo,
quia ibi donatio facta fuit sub modo, quo non impleto,do-
minij translatio resoluitur.
Non etiam obstat altera consideratio Ripæ, dum dixit, q̄
tunc non valet emptio rei legatæ si est irreuocabiliter legata
rij,secus si reuocabiliter.l.planè.la 1. §.1. & l. huiusmodi.§.q
7 seruum.vbi Bart.de lega.1.Nam rñdetur rem † legatam,vel fi-
deicommisso relictam purè debitam legatario vel fideicom-
missario ei deberi irreuocabiliter.Et tex.d.l.planè.§.1. loqui-
tur quando res sæpius legata fuit. Et ideò si semel rem est cō-
secutus,non tamē prohibetur iterum consequi pretium.text.
verò.d.l.huiusmodi.§.qui seruum. loquitur in legatario, qui
rem sibi relictam ignoranter emit.
Tertiò fulcitur sententia hæc eo simili,quo dicimus, quod
8 ementes simul scienter rem sibi pignori datam,pręsumi † in-
uicem consentire,& pignoris ius remittere.l. Titius. ff.quib.
mod.pigno.vel hypoth.soluitur.
Quartò, & vltimò confert text. l.cui res. ff.de actio.empt.
9 vbi lex consulit ei qui † ignorans rē propriam emit,vt actio-
ne ea empto posit experiri, sentiens ei qui scienter emit nul
lam dari actionem,ob id,quod ius suum remisisse dicatur.
His intelligimus veram esse communem hanc sententiam,
10 à quo † dissentit solus Barto.in d.§.duo fratres. nu.26.versi.
2.casu quādo erat. qui negauit, legatarium vel fideicommis-
sarium præsumi remisisse ius suum. Nec Bar. argumenta sub-
sistunt.Nam tex.l.vlti.§.vlti.C.commu.de legat.non vrget se
cundum Ripam in d. §. duo fratres. nume. 93. & Alciatum
ibid.nu.37.versi.sensit itaq;:quia loquitur in extraneo scien-
ter emente,cui lex reseruat actionem ad pretium:quæ sanè ra
tio cessat, quando legatarius ipse scienter emit ab hærede.Nā
emendo videtur ei consentire; & consequenter odij causam
cessare præsumitur.l.si tamen sciente.ff.ad S.C.Macedo. Non
hic repeto alia Bar.argumenta, quibus Ripa & Alciatus prę-
citatis in locis abundè & rectè satisfaciunt.
Extenditur casus iste, vt locum etiam habeat, quando le-
11 gatarius † emit rem alienam,vel ipsius hæredis sibi purè reli
ctam. Nam adhuc præsumitur remisisse ius suum,atq; ita re-
nuntiasse legato. Ita Comen.& Aretinus, quos secutus est Ri
pa in d.§.duo fratres.nu.94. versi. ista limitatio. reiecta con-
traria opinione Baldi & Imolæ. Nam & hoc in casu militat
ratio repugnantiæ, q̄ scilicet legatarius consequi posit rem
legatam ab eodem titulo lucratiuo & oneroso.
Declaratur primò hic casus, vt locum habeat, qñ legata-
rius emit rem ipsam sibi legatam titulo particularis legati:se
12 cus si emit rem vnam ex comprę̄hensis in fideicōmisso † vni-
uersali.Nam tunc non præsumitur remisisse ius fideicommis-
si.Ita post Io.Andreę,& Alexandrum scripserunt Ripa & Al-
ciatus in d.§.duo fratres. ille.nu.94. in fine. iste nu.39.Quod
intelligit, & rectè, Ripa non censeri remissum ius fideicom-
13 missi respectu† aliarum rerum;secus verò respectu rei emptę:
Nam & tunc militat prædicta ratio repugnantiæ. Et accedit,
q̄ idem debemus iudicare de parte quo ad partem, quod de
toto quoad totum.l.quæ de tota. ff.de rei vend.
Secundus est casus, quando legatarius seu fideicommissa-
14 rius † emit ab ipso hærede grauato rem sibi legatam sub cō-
ditione,vel ex fideicommisso conditionali restituēdam. Hoc
casu non præsumitur remissum ius legati,vel fideicommissi.
Ita Bar.in d.§.duo fratres.nu.26.vers.2.casu quando.& ibid.
Ripa.nu.92.Idem responderunt Socin.sen.in cons.16. nu.27.
lib.3.& in consi.43.nu.15.lib.4. Ruin. in consi.146.nu.3.lib.
1.& in consi. 156.num.4.lib.5.& nouè Decianus in consi.41.
15 nu.164. lib.1.Cùm enim non valeat †expressa repudiatio le-
gati conditionalis.l.si ita scriptū. §.si sub cōditione. de leg.2.
& tradunt Doct.in l.1.C.de pactis. multò minus valere debet
tacita;quæ resultare videtur ex emptione rei.Et pręterea alia
ratione & causa emere potuit legatarius quam vt remitteret
ius suum atque ita donaret. Emere sanè potuit ob dubium
conditionis euentum: & vt interim re ipsa potiretur.Ea pro-
pter remisio & donatio non præsumitur.
Nec repugnat textus.l.si cui res. ff.de actio.empt.quo ad-
ductus contrariam opinionem probauit Alciatus in dicto.
§.duo fratres.nu. 38.versi. sed tamen hac. Nam illi respondet
Ripa ibid.nu.92.versi. sed contra hanc.
16 Tertius est casus,qñ relictus fuit fundus † alienus: & lega-
tarius post mortem testatoris scienter illum emit à dño. Hoc
casu non præsumitur renūtiasse legato.Ita Alciat. in d.§.duo
fratres. nu. 40.versi.primus casus.adductus tex.§.si cui.in in-
stitut. de lega. & ea ratione,quia qui fundum alienum legat,
17 † pretium legasse præsumitur.l.non dubiū. in fi.de lega.3.Vñ
qui rē emit,non præsumitur voluisse facere actū contrariū le
gato: ob id poterit ab hęrede pretiū ipsum consequi. Et idē
Ripa in d.§.duo fratres.nu.91.dum declarat.d.§.si cui.
18 Quartus est casus, qñ testator † rem propriam purè lega-
uit:& eā, mortuo ipso testatore, legatarius scienter emit ab
extraneo possessore.Hoc in casu nō præsumi remissum ius le-
gati,docuit Bar.in d.§.duo fratres.nu.26.& communem testa
tur Ripa ibid.nu.91.in fi.Verum dissentiunt alij multi relati à
Ripa d.nu.91.& ab Alciat.nu.40.versi.alter casus.
19 Quintus est casus, qñ legata fuit purè res hæredis † quam
legatarius scienter ab extraneo possessore emit. Hoc in casu
Bald. & Imola in d.§. duo fratres.scripserunt,legatarium cen
seri renuntiasse legato. Contrarium docuit ibid. Consensis.
Distinguit illo in loco Alciat.nu.41.versi.ego tamen.
20 Sextus & vltimus est casus, qñ legatarius † viuo adhue te-
statore,emit rē sibi legatā, hoc casu non præsumitur remisisse
legatum.Ita Alciat. in d.§.duo fratres.nu.42. qui multò for-
21 tius hoc procedere scripsit,qñ † legata fuit res sub conditio
22 ne. Idem esse dixit Alciatus, qñ legatarius emit ante † aditā
ab hærede hæreditatem.Non enim dicitur his casibus quæsi-
tum ius aliquod ipsi legatario: & propterea emendo rem il-
lam,non dicitur alicui iuri renuntiasse, iuxta. §. si res aliena
instit.de lega.& l.si vendideris.ff.de euict.

PRAESVMP. CXVIII.

Diuisione bonorum inter cohæredes facta,si secuta est euictio portionis alterius eorum,quando alter præsumatur obligatus & teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum communium diuisione facta à testatore cohęres cohæredi de euictione non tenetur.*
Limitatur tribus modis.nu.8.9.& 10.
2 *Voluntas patris inter filios bona diuidentis sequenda est.*
3 *Diuisio à testatore facta.specialis legati vim habet.*
4 *Hæres pro speciali legato de euictione non tenetur.*
5 *Diuisionem à defuncto factam,hæredes approbasse censentur eo modo quo facta fuit.*
6 *Diuisio à testatore facta,permutationis vim an habeat,vel specialis prælegati nu.7.*
11 *Euictione sequuta facto cohǣdis,vel autoris sui,nulla datr̄ actio.*
Idque etiamsi in diuisione facta, de euictione simpliciter promiserint nu.12.
Quod etiam ad pretij consequutionem extenditur.nu.14.
Aliud tamen quãda in specie & in indiuiduo de euictione promisisset ex causa fideicommissi vel bonorum feudalium. nu.13.
15 *Euictione sequuta facto cohæredis vel autoris, actio contra cohæredem datur,si vni,in diuisione facta sola feudalia, vel fideicommisso subiecta,alteri autem libera allodialia obuenerint.*
Idem si diuisio facta sit inter hæredes ignorantes bona feudalia vel fideicommisso subiecta.nu.16.
17 *Euictione facta ex rei natura, non autem facto cohæredis, actio contra cohæredem datur.*

Quamuis

Quamuis diuiſio inter eos a iudice facta ſit.nu.19.
Et an ſit verum, quando portio cohæredis eſt in eadem euictionis
cauſa.nu.20.
Et quid ſi ſciebant cohæredes rem diuidendam periculo euictionis
ſubiacere.nu.21.
Quid demum ſi inter eos actum ſit vt nullus cohæredum de euictio-
ne teneatur.nu.23.
18 *Euictio in permutatione, quemadmodum in emptione præſtatur.*
22 *Euictioni rem ſuppoſitam ſcienter acquirenti, nulla redditur actio.*

NVnc diſſerendum eſt quando vnus cohæredum eui-
ctione teneatur erga cohæredem, ob id, quod rē, quę
in bonorum diuiſione ſibi obtigerat, propter euentū
conditionis fideicōmiſsi reſtituere alteri cogitur. Hic ēt caſus
cōiecturalis eſt: ſicuti probat.l.cum pater.§.euictis. de lega.2.
& colligitur ex Alex.in l. qui Romæ.§.duo fratres. q. 11. ff.de
verbo.oblig.& ex Alcia.in reſp.133.nu.5.& ex his quę inf. ex-
plicabimus, apparebit. Diſtinguēdi ſunt aliquot caſus: ſicuti
viſus eſt diſtinguere Ripa in d.§.duo fratres.nu.95.& 97.
1 Primus eſt, qñ diuiſio bonorū communium facta fuit † ab
ipſomet teſtatore, qui in bonis illis prædictos hæredes fecit.
Hoc in caſu cohæres nō tenetur cohæredi pro re euicta, quā
quidem ob conditionis euentū coactus fuit reſtituere. Ita gl.
& Bal.in l.ſi familiæ.& in l.ſi cogitatione.C.famil.erciſc. Bart.
in d.§.duo fratres.q.13.Corneus in conſ.228.col.2.& in conſ.
273.col.7.lib.4.Dec.in conſ.254.nu.2. communē reſtatur Ri-
pa in d.§.duo fratres.nu.95.ver.retenta tamen. Et eodem in lo
co Alcia.no.36.ver.quod proximè. eandem probauit. Et his
accedunt Pariſius in conſ.34.num.22.lib.2.Decia.in conſ.41.
nu.154.& nu.166.lib.1.& hos ſecutus ſum in conſ.87.num.82.
lib. 1. Quæ ſententia fulcitur eod.text.l.ſi familiæ. C. famil.er-
ciſc.ſed melius & ſecūdò facit tex.l.ſi cogitatione. C. eod. vbi
2 † voluntas patris ſequenda eſt, quādo inter filios hæreditatē
diuiſit, ſingulis aſsignādo portionem. Non ergo, ſecuta ali-
qua euictione portionis vnius, alter cohæres tenetur, quia ſi
teneretur, non obſeruaretur voluntas teſtatoris.
3 Tertio ſuffragatur, quod diuiſio † facta à teſtatore vim ha
bet ſpecialis legati. l. quid ergo.la 2.§.vlt.de leg.1.& l.ex fa-
cto. ff. de hæred. inſtitu. Atqui hæres pro ſpeciali legato non
4 tenet † de euictiōe.l.à ſubſtituto.§.1. de leg.1. Ergo nec cohēs
teneri debet pro euictione, ſecuta diuiſione facta a teſtatore.
Nec hic repugnat cōſideratio Ripę in d.§. duo fratres. nu.
95.verſi.conſidera tu. Cùm dixit, rationem hanc veram non
eſſe, quia ea attenta cohæres non teneretur de euictione etiā
ope exceptionis, cum tñ teneatur. l. cum pater.§. euictis. de
leg.2. Nā reſpōdet, qđ imò nec ope exceptionis hoc caſu te-
net de euictione cohęres: Cū pater ſciēter diuiſionem fecerit.
Nec repugnat text. d. §. euictis, quia loquitur qñ ſumus
in dubio; & pater ęquè vni ac alteri prælegauit: atque ita col
ligitur qđ voluit filios eſſe oīno æquales. In caſu verò noſtro
teſtator aſsignādo vni & alteri ſeparatim eorū portiones, cen
ſetur quodāmodo ſpecialiter ſingulis prælegaſſe, & ppea lo-
cus non eſt actioni vel exceptioni pro ſubſecuta euictione.
His intelligimus minus rectè ſenſiſſe Ripam in d.§.duo fra
tres.nu.95.ver.Ideo Raphael. qui ſecutus Comenſem contra
riam opinionem aduerſus communem probauit.
Nam primum eius argumentum ductum a d.§. euictis. nil
(vt demonſtrauimus) vrget.
Non etiam ſuffragatur ſecundum, dū dixit ipſe Ripa, hære
dem adeūdo hæreditatem cēſeri approbaſſe diuiſionē factā
a defuncto, & eo mō quaſi diuiſiſſe.l.ex maleficijs.§.hæres.ff.
de actio.& obli. Si itaque ipſimet cohæredes diuiſiſſent, vnus
alteri teneretur de euictione, vt dicemus infra. ſic pariter &
5 diuiſione a teſtatore facta. Nā reſpondetur cohæredes † cen-
ſeri approbaſſe diuiſionē a defuncto factam, eo modo quo
facta fuit: at ſic facta diuiſio non admittit actionem pro ſecu
ta euictione, vt demonſtrauimus. Ergo nec ipſi cohæredes ſua
approbatione pro ea teneri voluerunt, atque ita Ripæ argu-
mentum retorquetur.
Nil etiam facit tertia eiuſdem Ripæ conſideratio & argu-
6 mentatio, cū dixit, diuiſionē † factam a teſtatorē vim haberę
permutationis.l.ſi filia.§.ſi pater.ff.famil.erciſc. Atqui ob per
mutationē a teſtatore factā, cohæres de euictione tenet̄. Ergo
& ob diuiſionē. Nā ipſemet Ripa reſpondet.d.§.ſi pater, loqui
in diuiſione omniū bonorū ac ēt hæredis alieni. Reſponderi
etiam poteſt diuiſionē hanc a patre factam cenſeri ſpecialis
7 † prælegati vim habere, non aūt permutationis, vt in ſpecie
ſenſit Floria in l.quæ pater.nu.4.ff.familiæ erciſc. & ob id (vt
diximus ſupra) non admittitur actio pro ſubſecuta euictio.
Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat quando
8 † culpa ipſius hæredis res euicta fuit. Nā tunc agi pōt de eui-
ctione. Ita Bar.in d.§.duo fratres.nu.27. adductus tex. in l.ſi
paterfamil.ff.fami.erciſc. vbi etiam annotauit Floria. in fi.
Dubitat tñ Ripa in d.§.duo fratres.nu.95.ver.retēta tamē.
9 Declaratur ſecundò, vt non habeat locum, illis in caſib. † in
quib. p legato ſpeciali hæres tenetur de euictione; quos ſanè
caſus enumerāt Bar. in l.ſi domus.§.1.de legat.1.& Bald.in l.
cum alienā.C.de lega. Ita declarant Ripa.& Alcia.in d.§.duo
fratres.ille.nu.95.in fi.iſte nu.38.ver. vnde & generaliter. Nā
hoc caſu ceſſat illa ratio ſpecialis legati.
10 Declaratur tertiò, vt non procedat hic caſus, quando † te-
ſtator in diuiſione voluit præſtare ſingulis filijs & hæredib.
ſuis ius integrum. Nā tunc voluit eſſe locum actioni pro ſub-
ſecuta euictione. Ita declarat Alc.in d.§.duo fratres.num.36.
ver.quod ſi ius integrum. Vnde (inquit Alciatus) teſtator qui
rem pignorauit; cum eā legando videatur non ſolum ius, qđ
habet reliquiſſe, ſed liberā legatario dari velle.l.ſi res obliga-
ta.de leg.1. hęredem euictionis nomine obligat. d.l. ſi pater-
fam.ff.fam.erciſc. alioqui hæres non luendo in culpa eſſet.
11 Secundus eſt caſus, quādo euictio ſecuta eſt facto † ipſiuſ-
met cohęredis, a quo res fuit euicta; vel facto ſui auctoris. Exē
pli gratia in caſu noſtro. Teſtator grauauit hæredes ſuos vt
qui deceſsiſſet ſine filijs, partē ſuā alteri reſtitueret. Diuiſerūt
hæredes hęreditatē; deinde eorum vnus deceſsit ſine filijs ita
quod euenit caſus reſtitutionis fideicōmiſsi, atq; ita ab hęre
dib. huiuſdefuncti ſine filijs, euincūtur bona hęc. Hac pro eui
ctione nulla dat̄ actio illis hęredib. defuncti ſine filijs, ex quo
ordinatione teſtatoris & facto ſui anteceſſoris, dum ſine filijs
deceſſit, factus eſt locus euictioni. Quæ quidē euictio à Do-
ctoribappellat̄ ex natura rei, hoc eſt ob iniunctū fideicommiſ
ſum ſubſecuta. Hanc ſententiam probarunt oēs. Ita ſanè Bar.
in d.l.qui Romæ.§.duo fratres.q.1.ff.de verbo. oblig. & ibidē
Ripa.nu.43. Alex.in l.ſi res obligata. col.vlt.& ibidem Iaſ.nu.
23.de lega.1.idē Alex.in conſ.21.nu.6.lib.5.Ruin. in cōſ.146.
col.2.ver.ſed pmiſsis.lib. 1. Pariſius in conſ.71.nu.11.lib.3. Al
ciat.in d.§.duo fratres.nu.36.ver. Cæterū illud quoq;. Bertrā.
in conſ.88.nu.2.lib.2. Franciſc.Bec.in conſ.24.nu.31.
Et idem ego ipſe reſpōdi in conſ. 87.nu.80.lib. 1. Eſt aliud
exemplum in bonis feudalib. Si.n. Princeps conceſsit feudum
fratribus pro ſe & eorū filijs maſculis, & eorū vnq decedēte
ſine maſculis feudum vel ad alios fratres ſuperſtites, vel ad
dñm ipſum reuerteretur: & pdicti fratres diuiſerint inter ſe
feudū ipſū, & eorū vnus deceſſerit relicta ſola filia, feudo de-
uoluto vel ad dñium, vel ad fratres, poterit filia illa pro ſubſe
cuta illa euictione agerē cōtra patruos: cū euictio ſecuta dica
tur ordinatione Principis atq; ita natura ipſius rei. Ita gl. &
Bal.in l.ſi familiæ.C.famil.erciſc. quos ſecutus ſum in d.conſ.
87.nu.78.vbi eiuſdē ſniæ recenſui Barto. Salic. Caſtren. Alex.
Ruin. Socin.iunior.& Tiraquell. Et his accedunt alij nonnulli
congeſti à Franciſ.Beccio in d.conſilio 24.nume. 32.& attigi
ſupra in præſumptione 115. in ſecundo caſu, in ſecunda extē-
ſione. Et hanc quidem ſententiam probāt Doctores tex.l.fun
dum meum.ff.de euict.& l.licet.ff.de dote præleg.
Extenditur primo hic caſus, vt locum habeat etiam quan-
12 do ipſi diuidētes inuicē pmiſerūt † de euictione ſimpliciter.
Nā adhuc ſecuta euictione, hac ordinatione teſtoris & Princi
pis, atq; ita natura rei, nō dat actio. Ita tradūt pcitati Docto
res, & oīum apertius, Ruin.in conſ.146.nu.3.lib.1. Alcia.in d.
§.duo fratres.nu.37.& ibidem Leonius nu.313. & alios retuli
ſuperiore præſumptione in ſecunda extenſione ſecundi caſus.
13 Eſt autem diuerſum, qñ ſpecificè † & in indiuiduo pmiſiſ-
ſent de euictione ex cauſa fideicōmiſsi, vel bonorū feudaliū d.
l.ſi familiæ. ibi nihil ſuper euictione rerū ſingulis adiudicatū
ſpecialiter inter vos conuenit: & manifeſte Alcia. vbi ſupra.
14 Extenditur ſecūdò, vt procedat hic caſus ēt reſpectu † pre-
tij. Nec enim ad illud agere pōt hæres cui bona hęc euicta fue
runt. Ita cōem eſſe opinionem reſtatur Alcia.in d.§. duo fra-
tres.nu.36.ad fi. verſic.cenſuit tamen. Et alios recenſet Fraci-
ſcus Beccius in conſi.24.nu.38.
Declaratur primò hic caſus, vt locum non habeat, quādo
in diuiſione vni obtigiſſent bona omnia libera & allodialia:
alteri vero bona feudalia, vel fideicommiſſo ſuppoſita. Hoc
ſanè caſu ſecuta euictione horum bonorum feudalium, vel fi-
15 deicōmiſſo ſuppoſitorū actio † dat̄ contra cohæredē pro con
tingenti porcione. Ita reſpōdi in cōſ.87.nu.84.& nu.85.libr.1.
ex ſententia Guidi Suzariæ. Alexandri & Alcia. Eiuſdem opi-
nionis addo nunc Franciſcum Beccium in cōſ.24 nu.34. qui
alios commemorat; addo etiam eundē Alciatum in d.§.duo
fratres. nu.36.verſi.vnde cōſequēs eſt: qui tñ intelligit, niſi ac
cipiēs bona feudalia, vel fideicōmiſſo ſuppoſita, ea acceperit
tāquā vtiliora bonis liberis, volueritq; eā vtilitatē cum futuri
euentus periculo cōpēſare.arg.l.de fideicōmiſſo.C.de trāſact.
Declaratur

Declaratur secuodo, vt locum non habeat, quando diuisio 16 facta fuit inter cohæredes,† qui ignorabant bona supposita esse fideicommisso, vel feudalia. Ita tradunt prædicti Doctores omnes:& manifestius Alciatus in d.§. duo fratres.nu.36. ver.rursus non procedit.sic etiam respondit alios plures con getens Dec.in d.cons.24.nu.34.

Tertius est casus, quando facta diuisione bonorum inter cohæredes secuta est euictio alia ex causa, quam ex ordinatio ne auctoris & facto eius cui vt euicta: sicq; (vt vno verbo di- 17 cam) ex † natura rei. Hoc sane casu actio cōtra cohæredē datur ei cui res euicta fuit. Ita gloss.in l.hæredes.§.item curare. ff.famil.ercisc.Bal.Alberi.& Cast.in l.si familiæ.C. famil ercisc. Rom.in cons.447.col.2.Alex.in cons.30.nu.7. lib.6. Ripa in l. qui Romæ.§.duo fratres.nu.97.de verb.oblig.& ibid. Alciat. nu.35.Soc.iun.in cons.129.nu.14.& nu.28.lib.3.& Franciscus Becius in cons.24.nu.9.Et hunc quidē casum probat.l. si fratres.C.communia vtriusque iud.Et accedit ratio, quod diuisio inter cohæredes vim permutationis habet.l.cum pater.§. 18 hæreditatē.de leg.2. Atqui in permutatione † clarum est præstari euictionem: sicuti in contractu emptionis. l.si permutationis. C. de euiction. Ita ergo & cohæres pro secuta euictione tenetur.

Extenditur hic casus, vt locum etiam habeat, quando diui- 19 sio facta fuit a iudice.† Nā secuta euictione, adhuc dat actio contra cohętedem. Ita Ripa in d.§.duo fratres.nu.96.ver.amplia.& nu.99.& ibidem Alciatus nu.35.adducti tex.l.si familiæ.C. famil.ercisc.& ratione illa, qua dicimus: factum iudicis esse factum partis.l.si ob causam. C. de euictio. & scripsi copiosè in commentarijs: De recuperanda possessio.in remedio octauo.nu.44.

Declaratur primò hic casus, vt locum non habeat, quā do 20 portio alterius cohæredis est in eadem † euictionis causa. Ita Gulielmus, Baldus.& Castren.in l.si familiæ.C.fami.ercisc.sufficit enim quod portio alterius sit in periculo euictionis: & si illa nondum est secuta. Et licet ille tertius, qui potest euincere, non euincat: attamen hoc cedere debet lucro cohæredis possessoris.

Cæterum a prædictis dissentiunt Salicetus.in d.l.si familiæ, & Ripa in d.§.duo fratres.nu.98.ver.& forte verior est.ea ratione adducti sunt quod fortuna debet esse communis, sicuti periculum commune est. Et sufficit quod succursum sit ex præsenti in euictionis periculo, casuquo sequatur euictio.l.hęredes.§.pen.ff.famil.ercisc. Has contrarias opiniones distinguendo conciliat Alciatus in d.§.duo fratres.nu.ver. ego distinguendum puto.qđ aut euictio in limine iudicij imminet, & tunc vera est Baldi sententia: aut non imminet,& tunc pro cedit Saliceti, & Ripæ opinio. Quæ sane distinctio æquitati consentanea mihi etiam probatur.

Declaratur secūdo, vt locum non habeat hic casus, quādo 21 cohæredes sciebant † rem diuidendam subiacere periculo euictionis, nam tunc facta diuisione,& secuta euictione, nulla redditur actio ei a quo res euicta fuit, contra cohæredem. Ita Bart.in d.§.duo fratres.q.11.nu.25.& ver.rursus non procedit,& attigi supra in præcedenti casu in secūda declaratione. 22 Non enim scienter acquirenti rē suppositā euictioni † actio pro secura euictione redditur. l.si fratres.C.famil. ercisc.& l.si fundum sciens. C. de euictio. Et quia cohæredes sic scienter diuidentes, præsumuntur suscepisse inuicem mutuum periculum.argum.l.de fideicōmisso.C. de transact.& l.si pater puellæ.C. de inoff.testa. Et hæc quidem declaratio locum habet etiam respectu pretij, quod nō recuperat cohæres, a quo fuit euicta res, ab altero cohærede pro eius portione. Ita Bartol. in d. §. duo fratres.nume.25.& ibidem Ripa. num. 99. versic contrarium decidit, qui communem testatur. Et ibidem Alciatus.num. 36.vers. rursus. idem sensit Ruinus in consi. 146. colum. 3.ver.nec obstat præmissis.lib.1.Nam & respectu pretij militat eadem ratio, quod mutuum periculum suscepisse dicantur.

Nec repugnant argumenta Aretini à communi dissentientis, quia illis abunde satisfacit Ripa.

Declaratur tertio, vt locum nō habeat hic casus, quando actum esset, quod nullus ipsorum cohæredum diuidētium 23 teneretur † de euictione. Nam tunc pro secuta euictione agi non potest. Ita Ripa in d.§.duo fratres. num. 100.& Alciatus nume.37.adducti text.l. si familiæ. C.famil.ercisc. Quam declarationem intelligunt procedere etiam respectu pretij, ex sententia glos.in d.l.si familiæ. quam Doctores communiter probarunt.

PRAESVMP. CXIX.

Creditor consentiendo rem sibi obligatam alteri pignorari, quando & quomodo præsumatur ius pignoris remisisse.

SVMMARIVM.

1 *Creditor secundus, cui pignus consentiente primo obligatum est, illi secum contendenti præfertur.*

Quid autem sit. si tertius aduersus eum agat.nu.2.

Et quid in muliere, iuri suæ hypothecæ renuntiante.num. 3.

Ontingit aliquando, vt debitor rem obliget pignori primo creditori, deinde eo consentiente obliget secundo, quare dubitari contingit, quomodo is primus creditor consensisse præsumatur, an scilicet, vt remittat ius pignoris in totum, vel potius, vt efficiatur posterior creditor? Marcianus in l.creditor, qui potior.§.vlt.ff. qui potio. in pignor.habeant.respondit, facti quæstionem esse.

Hic distinguendi sunt duo casus.

Primus est, quando est contentio inter primum & secundum creditorem, quorum scilicet alter præferri debeat? Hoc 1 casu dicendum est,† secundum præferri primo, cum hic primus consentiendo illi obligationi ad fauorem secundi, ius suæ prioritatis remisisse præsumatur. Ita passim admittunt Doctores in d.§.vlt.& Negusant. in tracta.de pignoribus, in secūdo mēbro quintę partis principalis.nu.30.vers.16.fallit.

2 Secundus est casus, quando est contentio cum aliis † pro quibus consensus non fuit immediatè præstitus. Hoc in casu Ioan. Andreæ in additio. ad Specul.in Rub. de obligationibus & solutionibus.colum.1. vers.item cum debitor, &c. dixit, quod si debitor, rem mihi obligatam sine meo consensu obligauit secundo, deinde eam meo consensu obligauit tertio, dicor mihi præiudicasse etiam quoad illum secundum, etsi pro eo consensum immediatè non præstiti. Ita intelligit. l.Lucius.vers.Paulus. ff.quibus modis pignus, vel hypoth.soluitur, quem text.sic etiam intellexit Bart.in d.l.creditor. §.vl. quo dixit, creditorem sic consentientem censeri remisisse in totum ius pignoris.

Dissentiunt tamen ab hac opinione nonnulli antiqui ab ipso Ioan. Andreæ commemorati, quorum considerationes ille reijcit.

Declaratur hic casus, vt locum non habeat in muliere, cui 3 etsi beneficio S.C. Velleiani succurritur, si iuri † suę hypothecæ renuntiauit: attamen restringitur illud beneficium quo ad personas, pro quibus immediatè consensit & renuntiauit. Ita probat.l.Iubemus.C.ad Velleia.quam sic intellexit Bart. in d.§.vlt.& declarauit manifestè Ioan.And. præcitato in loco.& Bal.in d.l.Iubemus.Idem respondit Decius in cōs. 379. nu.6.& in cons.551.num.9. dum dixit in casu d.l.Iubemus.nō admitti extensionem remissionis & renuntiationis sui iuris, de persona ad personā, quia renūtiatio stricti iuris est, vt egregie declarando d.l.Iubemus.responderunt Socin.sen.in cons. 200.col.2.lib.2.& Ruin.in cons.210.num.3.& 4.lib.1.

PRAESVMPTIO CXX.

Pignoris & hypothecæ diuisionem eo modo inter creditores factam pręsumi, quo & sors ipsa principalis diuisa fuit.

SVMMARIVM.

1 *Reditus & pensiones quomodo diuidunt emptores eodem etiam diuidere præsumuntur res pignori vel hypothecæ obligatas.*

Quid autem si tot non sufficiant nu. 2.

3 *Pignus tanquam sortis accessorium, illius naturam sequitur.*

4 *Vsuræ sortis sunt accessoria.*

Vm plures emptores inter se paciscūtur de diuiden- 1 dis † reditibus & pensionibus rei à se emptæ, vt puta, quod vnus primi, alter secundi, tertius tertij anni reditus & pensiones consequatur, coniectura ducitur, quod eodem modo & ordine, diuidere voluerint res pignori vel hypothecæ obligatas, si tot extant, quæ pro omnibus suffice- 2 re possint: si verò † non sufficiunt, præsumitur conuentum, quod sint prius obligatę ei, cui primò sors ipsa principalis solui debet. Ita respondit Paulus in l.insulam. ff.qui potio. in pigno. habea. quo loci Bartolus, in fine, sensit rationem esse, 3 quia † pignus tamquam accessorium sortis principalis, sequi debet illius naturam & modum. Confert l. Lucius. ff.eo. qui potio. in pignor. hab. vbi prior in sorte censetur etiam 4 prior in vsuris,† quæ sunt accessoriæ ipsius sortis.

PRAE-

PRAESVMP. CXXI.

Creditor primus, quando iure ſui crediti præſumatur emiſſe rem pignoratam, vel hypothecatam, ne ſecundus creditor offerre ei poſsit.

SVMMARIVM.

1 *Creditor poſterior, offerre poteſt priori, & pignus vel hypothecam conſequi.*
Idq́ue locum habet, etſi priori in ſolutum datum ſit, vel venditum à debitore nu 2.
Idem ſi primus creditor qui in ſolutum accepit vel à debitore emit, vendidiſſet altari. nu.3.
Et demum ſi debitor vendidiſſet alteri, vt ex ea pecunia primo ſolueretur nu.4.
5 *Creditore primo vendente bona hypothecata extraneo emptori, iure ſui crediti, creditor ſecundus, emptori offerre non poteſt.*
6 *Creditore primo vẽdente creditori ſecũdo, poteſt illi offerre tertius.*
7 *Perſonam duorum ſuſtinere quis an poſsit.nu. 11.*
8 *Probationẽ contrariã lex in præſumptione iuris & de iure reijcit.*
9 *Præſumptionem iuris & de iure, tunc demum dici, quando dictum fuit contrarium probari non poſſe.*
10 *Creditorem tanquam extraneum emere poſſe, lex non prohibet.*
12 *Legatum cum dote compenſare voluiſſe, vnde colligatur mariti animus.*

VM duobus creditoribus res pignori data, vel hy-
pothecata fuit, iure conceſſum eſt ſecundo poſte-
riori, offerre primo creditori creditum ſuum, &
1 rem † pignoratam vel hipothecatam, luere, &
conſequi.l.potior.§.vlt.ff. qui potio.in pigno. habeantur. & l.
1.C.eod. Quæ ſententia & iuris regula locum habet, etiam ſi
2 debitor † ipſi priori creditori pro eius credito rem ipſam hy-
pothecatam dedit in ſolutum, vel vendidit, Nam adhuc ſecun
dus creditor poteſt offerre primo.l. 1.§. cum autẽ C.ſi antiq.
cred.diſt.vbi Salicetus,& ſcribunt Neguſan.in tract.de pigno.
in 3.memb.quintæ part.princip.nu.1.
Et ratio eſt ſecundum Neguſantium ibidem num.2.quia ſi-
cuti ſi debitor rem hypothecatam alteri extraneo alienaſſet:
ſalua eſſet hypotheca aduerſus tertium illum: ex quo tranſit
cum ſuo onere.l.ſi debitor.C.de diſtract.pigno.Ita & quando
vendit, vel dat inſolutum primo creditori, remanere debet
ſalua hypotheca ſecundo creditori, atque ita ius offerendi:
quemadmodum hanc æquipatationem facit.d.l.1. C. ſi anti-
quior creditor,
Habet etiam locum hæc ſententia, quãdo ille primus cre-
3 ditor † qui accepit in ſolutum, vel emit à debitore, alteri po-
ſteà vendidit. Nam & huic emptori offerre poterit ſecundus
creditor. Ita Neguſant. præcitato in loco. nu. 2.ver. ſecundo
amplia. Et demum procedit locũmque ſibi vendicat traditio
4 hæc, quando debitor vendidiſſet rem hypothecatam alteri, †
vel obligaſſet, vt ex illa pecunia, ſolueret ipſi primo credito-
ri, & poſteà ſoluiſſet. Nam adhuc ſecundus creditor offerre
poterit illi emptori, vel creditori. Ita probat.l. cum prior. ff.
de diſtract. pigno. & tradit Neguſan. in loco ſuprà allegato.
nu.3.ver.tertiò amplia, quo loci diſſoluit dubitationẽ quãdã.
Cæterùm ſententia hæc & iuris regula ceſſat, & locum non
5 habet, quando primus † creditor venderet bona hypothe-
cata iure crediti ſui, extraneo emptori. Nam tunc ſecundus
creditor offerre non poteſt illi emptori. Ita ſancitum eſt in l.
1. C. ſi antiq. creditor. quo loci conſtituitur differentia inter
extraneũ ementem à creditore ipſo primo, & ipſummet cre-
ditorem ementem, vel inſolutum recipientem. Cùm enim pri
mus creditor emit vel in ſolutum accipit, poteſt (vt diximus
ſuprà in prima extenſione) ſecundus creditor offerre, cùm
verò extraneus emit, offerri ei non poteſt. Rationem differen-
tiæ affert poſt alios Neguſan. in loco præallegato.nu. 4. verſ.
tamen in hoc, quod quando primus creditor vendit iure cre
ditoris, transfert in emptorem dominium non affectum, quia
ipſe creditor, tempore contractæ hypothecæ habuit ab ipſo
debitore licentiã & ius alienandi.l.ſi conuenerit. ff.de pignor.
actio. Et ideò vendendo, reſolutum fuit omne ius ſecũdi cre-
ditoris.& perinde eſt ac ſi res illa nunquam ei fuiſſet obliga-
ta, quia licentia vendendi præceſsit obligationem ipſius ſe-
cũdi creditoris: ob id reſoluto iure datoris, hoc eſt ipſius de-
bitoris, reſolutum cenſetur ius ipſius acceptoris, nempe ſecũ-
di creditoris.l.vbi.§.ſed Marcellus.ff.de in diem adiect. & l. lex
vectigali. ff.de pigno. Sed diuerſum eſt, quando debitor ipſe
vendit, vel inſolutum dat ipſi primo creditori, vel alteri Nam
tunc transfert dominium iam affectum hypotheca ſecundi
creditoris, quæ per dictam venditionem non reſoluitur, quia
ipſi debitori data non fuerat à ſecundo creditore alienandi
licentia, prout data fuit à debitore primo creditori.
Cæterum declaratio hæc reſtringitur à Neguſantio præci-
tato in loco ſeptem modis, inter quos extat ſecundus, qui ad
6 rem noſtram pertinet, quãdo ſcilicet primus † creditor ven-
deret alteri creditori puta ſecundo. Nam huic ſecundo offer-
re poterit tertius, imò etiam ipſemet debitor. Ita reſpondit
Marcianus in l.cum vnus.§.1.ff.de diſtractio.pigno. cuius ver-
ba hæc ſunt. Si ſecundus creditor, vel fideiuſſor, ſoluta pecu-
nia, pignora ſuſceperint, rectè eis offertur, quamuis emptio-
nis titulo ea tenuerunt. Et in l.ſubſequenti ſic ſubiunxit Mo-
deſtinus. Cum poſterior creditor à priore pignus emit: non
tam acquirendi dominij, quam ſeruandi pignoris ſui cauſa,
intelligitur pecuniam dediſſe. Et ideò offerri ei à debitore po-
teſt. Hic Modeſtinus manifeſtam attulit rationem, quare cum
ſecundus iſte creditor emit à priore, offerri ei poſsit, vel à ter-
tiò creditore, vel ab ipſomet debitore, quia ſcilicet creditor
iſte ſic emens præſumitur non tamquã extraneus emere, ſed
vt creditor conſeruandi pignoris ſui cauſa, atque ita lex hũc
creditorem ſic ementem, habet vt creditorem adhuc, non vt
extraneum emptorem. Et hanc præſumptionẽ à Modeſtino
cõſideratam eſſe iuris & de iure exiſtimauit eruditiſſ. Vincen.
Franc.in deciſio.*69*. num.7. tum quia in ea præſumptione lex
ſe fundat, tum etiam quia glo. l. 1. C.de dolo. à Baldo & alijs
recepta, hoc affirmauit. Et comprobari poteſt ex eo, quod i-
dem Francus ſcripſit.in d.deciſ. *69*. nu.11. legem non admit-
tere, vt creditor poſsit emere vt extraneus: ex quo non poteſt
7 quis ſuſtinere † perſonam duorum. iuxta ca.ſi quis iuſto. §. 1.
de elect. in 6. ſi ergo non poteſt creditor emere vt extraneus,
neceſſariò conſequitur, quod dicitur emere, vt creditor.
Crediderim verius, eſſe præſumptionem iuris tantum. Non
enim Modeſtinus in d.l. cum poſterior, reiecit probationem
8 contrariam, ſicuti reijcere ſolet lex, † quãdo ſtatuit aliquam
eſſe præſumptionem iuris & de iure, ſicuti ſancitum fuit in l.ſi
qui adulterij.C.ad l.Iul.de adult.in auth.ſed iam neceſſe. C.de
don.ante nup.& in c.is qui fidem. de ſponſa.& alibi ſæpè.
Et ideò permulti quos retuli ſuprà in li.1.q.3. num.20. ſcrip-
ſerunt, quod tunc demum dicitur præſumptio iuris & de iu-
9 re, quando dictum fuit quod contrarium † probari nõ poſsit.
Nec repugnat quod æquiparentur in hac matia creditor
iſte ſecundus, & fideiuſſor debitoris, d.l. cum vnus §. 1. At in
fideiuſſo. emẽte eſt præſumptio iuris, & de iure, vt inquit gl.in
l.1.C.de dolo.& ibi Bald.Salicetus,& Corneus eam manifeſtè
probant. Ergo & in ſecundo creditore emente præſumptio
eſt iuris, & de iure.
Nam reſponderi poſſe exiſtimo, æquiparationem factam
eſſe, à Marciano in d. l. cum vnus §. 1.reſpectu tertij credito-
ris, vt ſicuti is offerre poteſt ſecundo creditori, qui emit: ſic e-
tiam poſsit offerre fideiuſſori ipſius debitoris. In ſecũdo cre-
ditore eſt ratio, à Modeſtino conſiderata; quia emiſſe præſu-
mitur cauſa conſeruandi ius ſui pignoris. In fideiuſſore verè
eſt ratio, quia præſumitur emiſſe nomine debitoris ſui prin-
cipalis, pro quo interceſsit; atque ita videtur quædam relui-
tio: ſicuti quando primus creditor vendit hæredi debitoris,
contrà quem datur hypothecaria, iuxta egregiam traditio-
nem gloſſæ,& Caſtren.in l.ſecunda.C.de repud.hæred.proba-
tam à Neguſant.in loco ſuprà allegato.nu.5. verſ.5. reſtringi-
tur. Et hoc in caſu cum res agatur inter tertium creditorem,
& ipſum fideiuſſorem, conſiderari non poteſt ratio illa fidei
ruptæ à fideiuſſore ſuo principali, quam conſiderarunt Imp.
Seuerus,& Antoninus in dicta l.1.C.de dolo.vbi res agebatur
inter debitorem,& ſuum fideiuſſorem; qui in detrimẽtum ip-
ſius debitoris, emerat à creditore. Et ſtatuerunt ipſi Imp. fide-
iuſſorem ipſum, oblata ſibi ſorte,& vſuris, rem emptam reſti-
tuere debere ipſi debitori, ſuóque principali, ne dicatur fidẽ
rupiſſe. Cum enim pro ipſo debitore interceſſerit fideiuſſor,
tacite promiſiſſe dicitur de ſoluẽdo pro eo,& luendo pigno-
re: ſi ergo emit pignus ſuo nomine, & recuſat reſtituere non
modo eſt præſumptio iuris, & de iure: ſed etiam certitudo,
quod fidem fregerit. Non etiam vrget conſideratio illa, dum
ex cap. ſi quis iuſto.§. 1. de elect.in 6.dixi, non poſſe credito-
rem ſuſtinere perſonam duorũ, nempe creditoris,& extranei.
Nam reſpondetur caſum dicti capitu. ſi quis iuſto.§.1. non
poſſe caſui noſtro adaptari. Nam in caſu.dicti.§.1.procurator
ille fecerat duas electiones: vnam procuratorio nomine, al-
teram proprio. Noſtro in caſu non duæ, ſed vna tantum emp-
tio facta eſt à creditore: ſed dubitatur, an eam fecerit tãquam
creditor, vel tamquã extraneus. Nec lex prohibet, quin credi-
10 tor poſsit, † tamquam extraneus emere. ſicuti in ſpecie ſen-
ſit Fulgoſius in l.2.ff. de diſtract.pig. dum dixit, quod in caſu.

d.l.ſecundæ,

d.l.secundæ.ille fuit admissus tamquam creditor, non autem tanquam extraneus: Hic frustra dubitasset Fulgosius, an vt creditor, vel vt extraneus fuisset admissus, si admissio à lege
11 prohibita esset. Et quod quis sustinere † possit personā duorum in conficiendo actum constat illo exemplo, quando iudex quis esse potest vt ordinarius, & vt delegatus; & dubitatur an de causa cognouerit, & sententiam tulerit, vt ordinarius, vel vt delegatus: vt scripsi superiore libro, in præsumpt. 27. Ita quoque scripsi in præsumpt. 77. dubitari consueuisse, qua ex persona is qui potuit proferre laudum tamquam arbiter, vel tamquam arbitrator, illud pronuntiauerit. Et prætereà rationes illius casus dict. cap. si quis iusto. §. 1. non conueniunt casui nostro. Non enim adaptatur prima illa ratio, quam communem esse dixit eruditissimus Ludouicus Melina. in lib. 2. de Hispanorum primogen. cap. 5. nume. 51. quod scilicet electio, de qua loquitur dictum cap. si quis iusto. §. 1. fieri debet de meliore. Duo ergo eligi non possunt. cum vnus tantùm melior sit. Hæc ratio, vt manifestè patet, non conuenit huic casui nostro. Non etiam adaptatur 2. ratio, quæ fuit Archid. ibi, & Molinæ in d. cap. 5. num. 52. quod cum electio etiam si nomine duorum fiat, ex vnico tamen consensu procedit. ob id incerta est, & consequenter iure non valet. Hęc sanè ratio nec casui nostro conuenit. tum etiam quia emptio facto à creditore non redditur nulla, & si certum non sit, ex cuius persona creditor ille emerit. Est itaque dicendum, præsumptionem, de qua apud Marcianum in d.l. cum posterior. esse præsumptionem iuris tantùm. Ait Albericus in d.l. eū secūdus. Et hæc quidem iuris præsumptio multò magis locum habet, quando concurrit aliquod aliud signum, quo demonstretur, creditorem emisse tamquam creditorem, non autem tamquam extraneum. Sicuti euenit in casu Franchi, in dicta decisio. 69. vbi num. 5. rectè, & acutè considerauit, creditorem illum emisse vt creditorem, quia vna cum alijs creditoribus vendidit bona illa debitoris. Et quia ille creditor obtulit in illorum bonorum licitatione tantum pretij, vt satisfactis cæteris anterioribus creditoribus, remaneret tanta quantitas, quantam ferebat eius creditum. Quam coniecturam rectè probauit Francus ouctoritate Craue. in cons. 149. nu. 5. versic. secunda coniectura; qui respondit animum testa-
12 toris cōpensandi legatum vxori factum cum eius dote † colligi ex coniectura, quando tanta est dotis quantitas quanta est legati, atque ita datur conuenientia quātitatum. Et præter Crauettam, coniecturam hanc in specie compensationis fecerunt, & alij, quos congressi in cons. 56. nu. 25. lib. 1. & alios commemorabo in subsequenti lib. in presumptio. 85. vbi explicabimus coniecturas, quibus colligi potest testatorem animo compensandi legare voluisse suis creditoribus. Extabat, & alia coniectura in casu Franchi, vt ipse refert nu. 5. vers. & re vera. quod ille creditor voluit sentire aliquod detrimentum, non percipiendo fructus bonorum emptorū, quod non alia de causa præsumitur fecisse, quàm quia cupiebat consequi bona causa sui crediti: Existimans sibi satis consultum, si sortem ipsam saluam faceret. Quo circà iure ac optimè decisum fuit ab amplissimo illo consilio Neapolitano, creditorem illum emisse tamquam creditorem, & ob id à posteriore offerri ei potuisse. Hinc annecti potest quod tradit Io. Andreę in additionibus ad Specul. in tit. de præsumpt. §. species. num. 5. vers. in prædictis, cum dixit, quod quādo creditor finxit emere rem sibi pignori datam, vt ea distractione præiudicet creditori, cognita simulatione, creditor rem recuperat. l. & qui sub imagine. C. de distract. pigno. Hæc simulatio detegitur illis coniecturis in §. illa enumeratis, quas esse iuris coniecturas dixit Io. Andreę.

PRAESVMP. CXXII.

Pignoris, & hypothecæ contractus vsurarius, & simulatus, vel emptionis, & venditionis, an & quando præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Simulationem in contractu quatuor modis considerari.*
2 *Contractus sui naturæ, nec simulatos præsumitor, nec vsurarios.*
3 *Vsurarius contractus lege diuina, & humana damnatur.*
4 *Instrumētum publicè confectum, veritatis habet præsumptionem.*
5 *Vsurarius contractos quando potius quam iustus præsumatur.*
Et quæ præsumptiones ea requiruntur. oum 6.
7 *Vsurarium, & fæneraticium contractum ad detegendum, vna non sufficit præsumptio. Immo quod nec duæ no. 32.*
8 *Pretium quod paruum dicatur, aut modicum ad contractum simulatum detegendum, iudicis est arbitrari.*
9 *Pactum de reuendendo rem minoris esse facit valoris.*
10 *Pactum de reuendendo, non emptionem, & venditionem, sed pignus contractum arguit.*
11 *Pactum de retrouendendo, iustum esse, & diuina humanáque lege permissum. num. 13.*
12 *Pacto de retrouendendo, quando non præsumatur contractus fæneraticius, etiam aliqua læsione interueniente. num. 14.*
Et quid si nec fraus interueniat nec læsio. no. 16.
15 *Vsurarium inter contractum, & contractum illicitum, non tamen fæneraticium, differentia est.*
17 *Pacto de reuendendo in voluntatem vel emptoris vel venditoris collato emptor semper facit fructos suos.*
18 *Fæneraticius contractus præsumitur, fraude, dolo, simulatione, verè vel ficte, vnà cum læsione interueniente.*
19 *Simulatio in contractu, quando verè dicatur interuenisse, & quando ficte num. 20. secundum Cæpollam.*
23 *Fæneraticius dicitur contractus fraude, dolo, simulationéque ex parte vtrinsque interueniente, etsi in precio nulla commissa sit deceptio.*
Et quid si de dolo fraude, aut simulatione dubitetur, appareat tamen venditorem læsum esse in tribus. nu. 24.
Et quid si in duobus tantùm. num. 25.
Vel in vno tantum, læsio tamen est minus dimidia iusti precij nu. 26
Et quid si est propè iusti precij dimidiam nu. 27.
Aut si est vltra vel citra dimidiam nu. 28.
29 *Fæneraticius præsumitur contractus, læsione vltra dimidiam interueniente, cum pacto de reuendendo facto ab eo qui solitus sit fenerari.*
Et quid si sola læsio vltra dimidiam, cum pacto de reuendendo interueniat. vbi recensentur opiniones, on mer. 30. 31. & 40.
33 *Contractus præsumi talis debet, qualem eius prima ostendit facies.*
34 *Expressum satis dicitur, quod ex coniecturis à lege probatis colligitur.*
35 *Instrumento standum in dubio.*
36 *Contractus illicitus, & à lege reprobatus dici non debet, nisi manifestè appareat.*
37 *Precij tenuitas non arguit contractum fæneraticium.*
Et quod ad præsumendum dolum, sola non sufficiat, num. 38.
39 *Restituere verbum, mutuum vel pignus, non venditionem inferre.*
41 *Rusticus, & mulier, an sic ignari, & simplices sint, vt nil de ipsis mali possit suspicari, iudex arbitrabitur.*
42 *Datio in solutum, vim obtinet venditionis.*
Et in ea non facile præsumi fænus. nu. 43.
44 *Vsurarius, & fæneraticius contractus censetur factus ab ijs, quos lex animum non contrahendi habuisse præsumit.*
45 *Simulationem ad detegendam animus declaratur, ex tractatis ante contractum.*
Nisi tamen contrarium expressè constet. nu. 48
46 *Instrumenta ex interuallo facta, maiorem arguere suspicionem.*
47 *Assecurari super bonis quem contractum significet.*
49 *Vsurarius præsumitur contractus. ab læsionem prouenientem ex quantitate pensionis pendente tempore de reuendendo.*
50 *Reditus centum aureorum quis sit.*
51 *Reditus tot esse debent vt 20. annis sortem æquent.*
52 *Vsurarius contractus arguitur, ex læsione in pretij quantitate, cum pacto de reuendendo.*
53 *Vsura id omne est, quod sorti accedit.*
54 *Iactare suam nemo præsumitur.*
55 *Vsurarium contractum arguit, si plus ex venditione secunda percipitur, quam illud sit, quod non in pecunia, sed alia re solutū sit.*
56 *Vsura est, rem meliorem pro deteriore recipere.*
57 *Vsurarius præsumitur contractus, si in pacto de reuendendo impensa quæ ad emptorem spectet, & locatorem, imponatur venditori & conductori.*
Nisi tamen quid iusto pretio plus numeretur. num. 59.
Aut in ea regione sic consuetum sit paciscі nu. 60.
58 *Instrumentorum impensam, is qui acquirit, soluere debet.*
61 *Vsurarium contractum arguit, res pro parte vendita, pro parte donata, nulla donationis iusta causa subsistente.*
Et quod nec iuramentum adhibitum aliquid operetur. num. 62.
63 *Fœnus exercere, qui non erubescit, nec etiam peierare erubescet.*
64 *Vsurarium contractum, arguunt etiam verba in pacto de reuēdendo apposita.*
65 *Pacta insolita, & contra naturam cōtractus, simulationē arguūt.*
66 *Libellarius non proprietatem, sed vtile dominium vendere dicitur.*
67 *Clausulæ insolitæ in contractu, eundem arguunt vsurarium.*
Requiri tamen, vt aliæ præsumptiones concurrant ad detegendam simulationem. nu. 69.
68 *Pacta reprobata arguere simulationē, & quod idē sit de insolitis.*
70 *Vsurarius præsumitur contractus, si cum pacto de reuendendo adiectum*

iectum sit ab emptore, vt nisi vsque ad certum tempus, non dissolueretur.

Quæ tamen præsumptio aliarum indiget adminiculo.nume.70.

Excepta venditone censuum, & redituum annorum, vbi sola sufficeret.num 71.

72 *Vsurarius arguitur contractus, si cum pacto de reuendendo adiectum, sit vt vsque ad certum tempus possit venditor redimere.*

Et quid de pacto, vt post certum tempus liceat venditori, si velit redimere.numera 73.

74 *Fundum tradente venditore cum pacto, vt ei locetur in perpetuũ, & quod vsque ad decennium vel in perpetuum possit redimere, simulatio præsumitur.*

75 *Ementes rem cum pacto de reuendendo, cur impensas, & melioramenta in re non faciant.*

76 *Pactum de reuendendo fieri ad certum tempus, melius esse quam perpetuo.*

77 *Simulatio contractus præsumitur, si pactum inter cõtrahentes sit, vt quandocunque pretium vẽditor restituat, rem reddat emptor.*

78 *Restitutia, magis ad mutuum, quàm ad venditionem accedit.*

79 *Pacta claudicantia veluti omnia ad fauorem emptoris adiecta, contractum simulatum arguunt, & fœneratitium.*

Eam tamen coniecturam solam non sufficere.nu. 80.

81 *Venditore asserente se centum aureis indigere, quos si emptor numeret se vendituram fundum cum pacto de reuendendo, eligendum ex multis ab emptore, simulationis est præsumptio.*

Idem si emptor verum pretium numerare velit, venditor autem leuem summam tantum petat.num. 82.

83 *Pretio iusto vendere velle, immo pluris potius quam minoris, quis præsumitur.*

84 *Pretij tenuitas contractum arguit simulatum, & vsurarium.*

85 *Emptore rem emptam videre non curante, sed simpliciter reconcedente nomine liuelli vel locationis ipsi venditori, simulationis est præsumptio.*

Quæ tamen sola non sufficeret ad detectionem nu. 86.

87 *Emptor verisimiliter emere non præsumitur, qui similia prædia vendit.*

Quæ tamen præsumptio leuis est, nisi alia concurrant.num.89.

88 *Contraria agere incontinenti nemo præsumitur.*

90 *Venditio clam, & occulte facta cum pacto redimendi, & concessione locationis aut liuelli, præsumitur simulata, & fœneratitia.*

Nisi iusta de causa id fiat.nu. 93.

91 *Actionum cessio clam facta præsumitur simulata*

92 *Donatio facta clam ab eo qui post debi[?]uit, in fraudem fisci facta præsumitur.*

94 *Instrumentum diu occultatum, præsumi simulatum.*

95 *Loci qualitas contractum simulatum nonnunquam arguit.*

Non tamen sola hæc præsumptio sufficit ad detegendum contractum vsuratium.num 97.

Et quando cesset illa præsumptio.nu 98.& 99.

96 *Actum id præsumitur in dubio, quod eo loci fieri consueuit.*

100 *Fœneratitius contractus præsumitur, cum pacto de reuendendo factus, ab eo qui consueuit contractus similes facere.*

Debere tamen concurrere alias coniecturas. nu. 104.

101 *Facti qualitas secundum qualitatem personæ facientis interpretatur & præsumitur.*

102 *Bonum à bono malum à malo factum præsumitur.*

103 *Malus semel in eadem genere mali semper præsumitur talis.*

105 *Contractus factus ab vsurario facilè præsumitur vsurarius, alijs coniecturis accedentibus.*

Ad detegendum tamen simulationem solum non sufficere, neque & cum pacto de reuendendo.nu 108.

Idque præsertim si per quendam circuitum emat. num. 106.

107 *Rem fœneratitiam sicut & furtiuam, emere non est permissum.*

109 *Simulationis & fauoris suspicio, in probæ viro cessat.*

110 *Venditore in possessione rei venditæ permanente, simulationis est præsumptio.*

Eamque iuris esse secundum Io.And nu.111.

112 *Venditio modico tempore durans, simulata præsumitur, & vsurarum; si tamen ita expressè actum sit, vt modico tempore duret. numer. 114.*

113 *Venditiones fieri solent, vt res perpetuo sit penes emptorem.*

115 *Vsurarij contractus præsumptionem facit, modus ab emptionis aut venditionis contractu, recedendi.*

116 *Insolita suspicionem arguunt.*

117 *Fœneratitij contractus præsumptiones, quomodo purgentur.*

Osteaquam de præsumptionibus & cõiecturis, quæ versantur circa contractũ pignoris, & hypothecæ, disserere cœpimus, visum est ad rem pertinere, si nunc explicemus, an & quando pignoris, & hypothecæ contractus simulatus, & vsurarius, vel verus emptionis, & venditionis præsumatur? Quam disputationem valde vtilem, & in foro frequentissimam, vt dilucidè absoluã; præmittenda sunt
1 prius aliqua; illud primùm; simulationem in contractu † cõsiderari quatuor modis. Sicuti post Bar. in cõs. 65. Petrus Nicolæ. li.1. tradit Afflict. in c.1. in prin. nu.11. de feudo dato in uicem legis commiss. inter quos primus est, qui ad rem nostrã pertinet; quando scilicet in veritate agitur, vt vnus contractus, hoc est pignus, celebretur, & tamen alius nempe emptionis, & venditionis simulatur celebrari. De hac simulatióne nunc dicemus: de alijs vero in subsequentibus præsumptio-
2 nibus. Præmitto secundò, contractum † sui natura non præsumi simulatum, & vsurariũ: sicuti scripserunt Bart. in d. cons. 65. col.2. vers. sed ad hoc. lib.1. Bal. in l. rogasti. §. si tibi. in fin. ff. si certum pet. vbi Dec. num.6. & alij multi, quos congessi in cons.109. nu.3. lib.2. & in cons.343. nu.1. lib.4. Et ratio hu-
3 ius sententiæ illa est, quia contractus vsurarius † lege diuina, & humana damnatur; & ob id, qui sic contrahit, peccat, & delinquit; quod sanè delictum non præsumitur. l. meritò. ff. pro socio. Et tanto magis hoc locum habet, quando publicè cõ-
4 fectum fuit † instrumentum, quod præsumptionem veritatis
5 habere dicitur, vt respondi in dict. cons.343. nume.2. Porrò † quando aliqua extat præsumptio, & coniectura, & agitur de solo animæ periculo, contractus præsumitur potius vsurarios quàm iustus. Ita intelligo Geminia. in cons.16. colum.3. versic. præterea. & in cons.112. in fine. & alios, quos commemoraui in cons.109. nu.24. lib.2. Et illis accedit Natta in cons. 198. nu.21. lib.1. Ita pariter quãdo extant coniecturæ, & præsumptiones iudicatur contractus simulatus, & vsurarius ad commodum, & vtilitatem læsi atque decepti, sicuti scripsi in dicto cons.109. nu.7. & in d. cons.343. nu.19. Verum ambigitur, quales esse debeant hæ præsumptiones, & coniecturæ: Aliqui scripserunt, esse oportere vrgentes. Ita Castren. in consi. 74. In causa mota contra domin. Dorotheam. lib. 2. Cæpolla in Tract. de simulatione contractuum. nu.90. vers. si verò probari non posset. & Iason in l. si quis ex argentarijs §. Prætor ait. num.26. ff. de eden. Aliqui verò opinati sunt, sufficere etiã leues. sic sibi parum constans respondit idem Castren. in cõs. 109. Visa petitione. columna secunda, in princ. lib. 2. & idem censuit Natta in cons.198. nu.16. lib.1. Alij verò, quos sequor,
6 hoc † iudicis arbitrio tribuunt. Ita post alios scripsi in li.2. de arbitra. iudicum. caso 247. & in specie responderit Decianus in cons.2. num.2. lib.1. & Hieron. Gabriel in cons.74. nume.5. lib. 1. Præmitto, & tertiò, vnam solam præsumptionem, & cõ-
7 iecturam ad detegendum, † contractum vsurarium, & fœneratitium non sufficere. sed duæ, secundum aliquos, vel tres ex aliorum opinione necessariæ sunt, Alij verè dixerunt, esse hoc iudici arbitrarium. Ita tradunt Cæpolla in dicto Tract. de simulatione contractum. nu. 108. in 5. conclusione in nona, & 10. Didacos in lib.2. varia. resolut. cap.8 nu.4. versi. cæterùm ad sedandam, & Hieron. Gabriel in dicto cons.74. nu.5. Et nos de singulis præsumptionibus, & coniecturis infrà differentes, non semel suis locis admonebimus.

Præmitto quartò, & vltimò, esse etiam iudici arbitrarium,
8 æstimare, quod precium dicatur † esse paruum, & modicum in venditione, vel in locatione, ad arguendum, & detegẽdum contractum simulatum, & vsurarium. Ita tradit Cæpolla in dicto Tract. de simulatione contractuum. nu. 111. vers. sexta, & vltima opinio. & numer. 112. Et ibidem nu. 113. scribit, iudicem arbitrari debere, secundum qualitatem personarum, rei, causæ & contractus. Nam arbitrari poterit aliquãdo sufficere læsionem in tertia parte iusti valoris, aliquando in dimidia, aliquando citrà dimidiam, aliquando etiam vltra dimidiam. Quæ singulatim explicat ipse Cępolla, quem secutus sum in lib. 2. de arbitra. iudicum. casu. 217. in fin. Illud verò
9 obseruandum est, quod res, quæ venditur cum pacto † de reuendendo, minoris est valoris, & pretij, quam illa, quæ liberè venditur. Cum nemo sit, qui non cupiat habere potius rem irreuocabiliter suam, quam reuocabiliter. Ita Abbas, Burrius, & reliqui in c. ad nostram. de emptio. & vendit. & alios commemorant ac sequuntur Rolandus in cons.58. num.11. lib.4. & Decianus in cons.2. num.169. lib.1.

His præmissis, disseramus nũc de singulis præsumptionib.

Prima itaque præsumptio, & coniectura contractus fœneratitij, & vsurarij est, quæ secundum aliquos sumitur ex pacto
10 de retrouendendo. Nam non † emptio, & venditio, sed pignus ex illo contrahi præsumitur. Ita Bart. in l. creditor. §. vlt. ff. qui potio. in pigno. hab. & Baldus in l. creditoris. in fine. C. de pigno. Cęterùm à Bartol. & Bal. dissentiunt alij, maximè Angelus in l. ad officium. in fine. C. commun. diuid. qui contrarium dixerunt, pactum scilicet de retrouendendo esse iu-
11 stum, † & lege diuina ac humana permissum, & propterea ex

eo atgui

eo argui non posse contractum esse vsurarium. Rectius Bartholomeus Cępolla in tract.de simulatio. contractuu. col. 6.
ver.ego Bartholomeus.distingiut permultos casus, quos cōmemorabimus, & aliqua non contemnenda adiungemus.
11 Primus itaque est casus, quando tempore † contractus emptionis, & venditionis, actum non fuit expresse nec tacite de
retrouendenda re vendita, sed deinde ex interuallo promisit
venditor retrouendere. Hoc in casu permissa est pactio hæc,
& propterea ex ea argui non potest ɔtractus fœneraticius. Ita
Cæpolla in d.tract.de simulatione contractuum.nu.4.ver primo casu.& alios retuli in lib.2.de arbitrar. iudi.casu 13.nu.3.
vbi declaraui, nisi coniecturæ aliæ contrarię extent Est ratio,
quia nullus extitit cōtrahentium animus, sic paciscendi ab initio, & fuit in libera potestate emptoris, contractu ipso iam
perfecto, non promittere reuendere. Et propterea fuit eius liberalitas sic pacisci. Et ea quę fiunt ex interuallo, nō possunt
adduci ad probandum simulationem. Ita Bald.& Ange in l si
quis cum aliter. de verb. oblig & in specie magis Afflict.in c.
1.in prin.num 6. de feudo dato in vicem legis commiss. Estq;
13 pactum ipsum de retrouendendo sui natura permissum † lege humana.l.2.C.de pact.inter empt. & vendit.imo & diuina
vt Leuit.cap.25.& scribunt egregie Albert. in d.l. 2. Cæpolla
in tract.de simulatione contractuum. num.53 Tiraq de retractu.conuentionali.in prohemio.nume.2 Natta consi 198 nu.
2.libro 2 Didacus in libro 3 varia.resolu.c 8.nume.4 & noue
bene eruditus Ioan. Baptista Lupus in commentarijs ad d.l.
2.C.de pact.inter empt.& vendi.in 2.par. in prohemio.num.
25.Decia in consi.2.nu.134 lib.1 & Ofasc.in decis 42.nu 10.
Extenditur primo hic casus, vt locum habeat etiam quando in illo contractu emptionis, & venditionis, interuenisset
14 † læsio aliqua, vt quia iusto pretio res vendita non fuisset Nā
adhuc pactū de retrouendendo subsecutū ex interuallo, non
arguit ɔtractum ipsum vsurarium. Ita Cæpolla præcitato in loco.nu.4.in fi.& nu.5.quem secuti sunt Alex.in consi.28. col.1.
ver.& qoamuis.lib.3 Ripa in l nemo potest. nu.73 de lega.1.
& alios refert Cagno.in l.2.num 6.& num 130.C.de pact.inter empto.& vendito. Huic enim læso redditur tantummodo
actio, qua rescindere possit ipsum contractū iuxta. l. 2. C. de
rescin vendi & c.cum dilecti.& c.cū causam.de emp.& vend.
Ita docuit Cæpolla præcitato in loco. Et idem prius respondit Bald.in cons 205. Iacobus de.lib.1. Et Cæpolla nu.7.ad-
15 dit differentiam esse inter contractum † vsurariū, & ɔtractum
illicitum, non tamen fœneraticium. Nam qñ est vsurarius rescinditur, & fructus percepti restituuntur, seu cum ipsa forte
compensantur.c.ad nostram.de empt. & vendi & c. illo vos.
de pigno. Quando vero est solummodo illicitus, fructus non
restituuntur. sed contractus tantum rescinditur restituto pretio, vel iustum ipsum pretium firmo manente contractu, suppletur l.2.C.de rescind.vendi.vbi latissime scribentes omnes
explicant, quæ paucis præcitato in loco traduntur. Cæterum
ab Alex.Cæpol.& alijs prædictis dissentiunt Castren.in cons.
109.colum.2.vers.est etiam lib 2 & alij relati à Ioan.Baptista
Lupo in dicta l.2 C de pactis inter empto.& vendit.parte 2.
§.1.numero 34. Crediderim primam illam opinionem veriorem esse, nisi aliqua coniectura concurrat vt si emptor solitus
est fœnerari. Ita Alexan seu alter quis. inter eius responsa in
consilio 119 colum.2.versi.posset ergo.lib.4. Tiraquel de retractu conuentio.in præfat. nume.9. & Craue. in consil.156.
numero 18.& dicam infra in secunda coniectura Idem quando clam, & secrete confectum fuisset instrumentum illud pacti de reuēdendo, vt admittit Lupus præcitato in loco.nu.35.
ex his præsertim, quæ tradit Cępolla in dicto tractatu de
simulatione contractuum. in 19. præsumptione. & nos infra exponemus.
Secundus est casus, quando pactum reuenditionis, fuit appositum in ipsomet contractu emptionis, & venditionis, vel
16 incontinenti post, sed tamen nulla fraus dolus, læsio † & deceptio intercessir in ipso contractu, vel in ipso pacto. Hoc
etiam casu contractus iste dici non potest vsurarius. Ita Cæpolla in dicto tract.de simula contractuum.numero 8.versic.
secundo casu. Nam cum hoc pactum reuendendi, sit sui natura licitum, iure scilicet diuina, & humana permissum, sicuti supra, demonstrauimus, & probat Cæpolla vbi supra numero
53.nil refert, ꝙ adijciatur ipsimet contractui, vel quod ex interuallo apponatur.
Nec refert. ꝙ pactum hoc collatum sit in voluntatem venditoris, vel emptoris, quemadmodum admittunt Didacus in
d.lib.3.varia.resol.c 9.in prin.& Lupus in d l.2.in præfatio 2.
par.nu.25 & idem sensit Cæpol.de simula.contractuū. in 10.
17 & 11 præsumpt Et propterea siue pactum hoc † collatum sit
in voluntatem emptoris, siue venditoris, semper emptor facit fructus suos Quando est in facultate venditoris redimere,
dubium non est, quin emptor faciat suos fructus interim percepros Ita Abb.in c ad nostram.num.8 de empt & vendit.&
alij commemorati a Didaco, & Couarr. præcitatis in locis.
Quando vere pactum reuendendi est positum in voluntate,
& arbitrio emptoris, maius est dubiū, an ipse emptor faciat
hos fructus suos? Recepta magis opinio est, teste Ioan Corasio in l 3. miscella. c 9. emptorem non lucrari hos fructus. Et
hanc secuti sunt alij relati a Lupo præcitato in loco num 26.
Dissentiunt tamen glo. Cardi.& Imola in d.c.illo vos.de pig.
quos probarunt Didac & Lupus vbi supra Et rectius hos sensisse existimo. Rursus nulla est hoc in casu differentia, ꝙ hoc
pactum reuendendi sit perpetuum, vel ad tempus, cum semper sit iure humano ac etiam diuino permissum. Ita tradit
Cæpol in d.tract.de simula.contractuum.nu 53.
Tertius est casus.qñ in ipso contractu interuenit fraus. vel
dolus, vel simulatio vere, vel ficte, vel tacite, vel præsumptiue:
Et adest etiam deceptio siue læsio in venditione, vel locatione, vel pacto de reuendendo. Hoc in casu sine controuersia
18 † contractus iste præsumitur fœneraticius. Ita Cæpol. in d.
tract de simulatione contractuum.num.12. versic tertio casu
19 principali. Vere † autem dolus vel fraus, vel simulatio (inquit
Cæpolla) dicitur interuenisse, quando actum fuisset inter partes quod licet instrumētum loqueretur de venditione, nihilo
20 minus intelligeretur esse pignus. Ficte † vero (ait Cæpol. qui
supra) dicitur interuenisse dolus, vel fraus, aut simulatio, qñ
lex, vel statutum ita fingeret, si quis fecerit talem cōtractum,
fingatur vsurarius, vel simulatus. Et inquit ad rem facere glo.
l.vnic §.accedit.C.de rei vxor.actio & in l.non est verisimile.
ff ꝙ met.cau.& in c.is qui fidem.de sponsa.
Cæterum difficile est tueri. ꝙ statutum ita possit disponenere, cum fictio præsupponat veritatem esse in contrarium,
sicuti glo.d.§ accedat.manifeste dixit. Dici forte potest Cæpollam sensisse. ꝙ fictio hæc sumatur pro pręsumptione iuris,
& de iure, quæ a pari procedit cum fictione, quo adhoc vt nō
admittatur probatio in contrarium, quemadmodū habetur
21 in d.c.is qui fidem allegato a Cæpolla. Tacite † dolus, vel simulatio dicitur interuenisse, qñ tacite actū est inter contrahentes, ꝙ licet instrumentum fieret de venditione, tamen in
22 veritate esset pignus, vel ècontra. Præsumptiue † dolus vel simulatio interuenisse dicitur in cōtractu, qñ nō constat quid
actum sit expressa, tacite vel ficte: sed coniecturis, & præsumptionibus fraus, dolus, vel simulatio detegitur. Quas quidem
præsumptiones, & coniecturas enumerabimus infra a secunda vsque ad finem.
Quartus est casus, quando in ipso contractu venditionis,
locationis, & pacto de reuendendo interuenit fraus, dolus, &
23 simulatio. sed tñ nulla commissa † est deceptio, & læsio in pretio venditionis, locationis, & pacti de reuendendo. Hoc in casu si ex parte vtriusque interuenit dolus, fraus, vel simulatio,
ɔtrus dici debet simulatus, & fęneraticius. Ita Cæpol.in d.tractatu de simulatione contractuum.num.90.vers.quarto vero
casu? & propterea rescindi posse, & debere, tam in foro ciuili
& canonico, quam in foro conscientiæ Si vero (inquit Cæpo.
d.num 90.vers sed si fraus.) dolus & fraus interuenit ex parte
vnius contrahentium tantūmodo, subdistinguit Cępol multos casus, quos hic repetere supersedeo.
Quintus est casus. quando dubitatur, an in dictis contractibus interuenerit dolus, fraus, vel simulatio: sed tamen
24 in damnum vēditoris interuenit læsio in tribus, † hoc est, venditione, conductione, & pacto de reuendendo. Hoc in casu
scriptum reliquit Cæpolla in dicto tractatu de simulatione
contractuum. numero 93.versicu.quinto vero casu.sine controuersia contractum esse illicitum, & pręsumi simulatum, ac
etiam vsurarium. ex quo hæc læsio concurrit cum pacto de
retrouendendo, iuxta cap.ad nostram. de empt.& vendi.& c.
illo vos.de pign.& dicemus infra.
Sextus est casus quando ambigitur, an in dictis contractibus interuenerit dolus, fraus, vel simulatio: sed ad vendito-
25 ris detrimentum, interuenit læsio in duobus † contractibus
tantum, hoc est, in venditione, & conductione, vel in venditione, & pacto de reuendendo. Hoc in casu Cæpolla in
præcitato loco. numero nonagesimotertio. versicu. secundo
casu quando. &c. subdistinguit multos casus, quos nunc
non refero.
Septimus est casus, qñ dubitatur, an in dictis ɔtractib. interuenerit dolus, fraus vel simulatio: sed tamen ad venditoris
26 detrimentū interuenit læsio in vno † tñ, hoc est aut in venditione, aut in locatione, aut in pacto de reuendendo, & læsio
est minus dimidia iusti pretij Hoc in casu Cæpol. in d tract.
de simula. contractuum. nu.98.vers.6.casu principali, scripsit

contractum non dici illicitum , nec præsumi fœneratitium,
tam in foro Pontificio quàm Cæsareo.cū vtroq; iure permis-
sum sit ꝯhentib.se inuicē decipere. ¶ Octauus est , qn prædi-
27 cta lęsio est prope † dimidiam iusti pretij. Et tūc quo ad præ
sumendum ꝯctum vsurarium, idem (inquit Cæpolla) dicen-
dum est quod dicemus infra de læsione vltra vel citra dimi-
diam,quo vero vt contractus dicatur illicitus, & ob id rescin
dendus iuxta.l.2.C. de rescin.vendi.dicendum est, non cense-
28 ri illicitum Nonus casus quando lęsio est † vltra vel citra di-
midiam iusti pretij,sed nullum adest pactum de reuendendo:
atque ita vnum tantum adest,nempe læsio , nec emptor soli-
tus est fœnerari , nec etiam aliqua adest alia mala præsum-
ptio. Hoc casu contractus non præsumitur fœneraticius , &
simulatus. Ita Cępolla præcitato in loco. nu.99. post Cyn. &
Iacob.de Arena in l.emptione. q. 3. C. plus valere quod agi-
tur.&c. Idem scripserunt Goza.in l.2.nu.195. C.de pact.inter
empt.& vend.& Hier.Gabriel in consi.74 nu.9.in fi.& nu.10.
lib. 1.Et ij adducti sunt.text.l.interpositas. C. de transact.vbi
Ang & l.dolus.C.de rescin.vendi.

29 Decimus est casus,quando † tria interueniunt , nempe læ-
sio in vno ex contractib. vltra dimidiam iusti pretij,pactum
de retrouendendo,& ꝙ emptor sit solitus fœnerari.Hoc in ca
su receptissima est sententia Legistarū,Canonistarū, & Theo
logorum, contractum præsumi simulatum, & vsurarium. Ita
Cępol.in d.tract.de simulatione contractuum.nu.107.ver.tu
tamen in hac quæst.& nu.108.ver.secunda conclusio. qui te-
statur hāc esse communem, & in foro sic seruari Hanc quoq;
secuti sunt Cyn.Cast.Sali.& alij permulti, quos cōmemorat,
& sequitur Dida lib.3.varia.resol.c.8.nu.4.ver. nam hæc tria.
& alios referam in subsequenti casu Et sententiam hanc pro-
bant.d c.ad nostram.de empt.& vend.& d.c.illo vos.de pign.
quæ explicat Cępol.& nos infra attingemus. Est tamen obser
uandum, quod læsio considerari debet habita ratione etiam
pacti de reuendēdo:cum certum sit rem esse minoris valoris,
cum adiectum est pactum ipsum de reuendendo, sicuti aucto
ritate multorum responderunt Rolan. in cons.58. nume.11.
lib.4.& Decian. in cons.2.num.169. libro 1. & diximus supra
in tertio præmisso.

30 Vndecimus est casus,qū concurrunt duo,hoc est, lęsio † in
vno tantum contractu vltra dimidiam iusti pretij, & pactum
de reuendendo. Hoc in casu variæ sunt Doctorum opinio-
nes Prima fuit eorum,qui scripserunt,his duob. tantum con
currentibus,præsumi contractum fœneraticium. Ita gloss. in
capitu.conquestus.de vsuris.vbi Abbas , & Ioan. de Annan.
Idem Abbas in capitu. ad nostram. numero quarto.de empt.
& venditio & ibidem prius Ioan. Andr. & Butrius, quos secu
tus est etiam ibi idem Abbas in consilio 76.libro 1.Archidia.
in capitu.plerique.14.quæstio.3. Albericus in l.emptione. C.
plus valere quod agitur.Imola cap illo vos.num.15. de pign.
Castren. in cons.109.Visa petitione prædicta. colum.prima.
libro secundo.Ambrosius de vignate in cap.salubriter.nume.
311.de vsuris.Guido Papæ in consilio 180. Alexan.in consil.
54. numero 1 libro 6. Afflictus in decis.339. & in capitu.1.in
princip nume.16.& numero 44 de feudo dato in vicem legis
commisso. Ruin.in cons.16.numero 11. libro 4. Ferratius in
cautela 17 qui testatur hanc esse magis communem, & serua-
ri in iudicando.Idem affirmarunt Cassiodorus in decisio. 1.
titu.de vsuris.Paris.in cons.54.nu.62. & in cons.55. nume. 29.
lib 1.Bertrandus in cons.87.libro 2. parte 1. Iacobinus in l si
quis nec causam.§.1 ff si certum petat.Cassaneus in commen
tarijs ad consuetud.Burgundiæ.rub.5.nume.12. Capra in re-
gula 87. & 173. Gramma.decis.76. nume 30.Craue.in consi.
156. nume. 4. & nume.7. qui affirmat Senatum Taurinensem
ita iudicare consueuisse. Eandem secuti sunt Natta in consi.
198.nume.8. libro 1 & in additio. ad Alex. in consi.54.lib.6.
Crassus in communibus opinionibus libro 1.c.3.nu.8.Viuius
in communibus opinionibus in verbo, vendere, & in verbo,
contractus. Emanuel Soarez in thesauro receptarum senten-
tiarum.in verbo contractus. numer 50. Ioan.Baptista Lupus
in l.2.in secunda parte.nume.59. versic.tu autem. C.de pactis
inter empt. & vend Hier.Gabriel in cons.74.nume.3 lib. 1. Et
testatur Cæpolla in d.tract.de simulatione contractuum. nu.
100, hanc opinionem consulendo probasse Collegium Me-
diolanen.& Papien.viso consilio Io.de Castello Episcopi Vi-
centini. Scripsit etiam Cæpolla sic respondisse Signorol. in
consil. incipiente : Certo tempore Ioan. de Homodeis. & illi
subscripserunt Fulgos. Plumbinus, Vicomercatus. Prosdoci-
mus de Comitibus.Franc Capiiistius,Henricus Alamus,Ale-
xander,& Benedictus de Doctoribus. Affirmat quoque Cæ-
polla sic bis consuluisse Antonium Rosellum. Eandem visus
est probare Mascard.in conclus.441.nume.2. His constat re-
ceptissimam esse hanc sententiam,quod scilicet hæ duæ præ-
sumptiones sufficiant.Et ij adducti sunt præcipue, text.c. ad
nostram.de empt.& vendi & c.illo vos. de pigno. de quorum
sensu,& intellectu dicemus statim.

31 Secunda fuit opinio eorum,qui dixerunt,quod imo † hæc
duo,læsio scilicet pretij,& pactum de reuendendo non suffi-
ciunt , ad arguendum contractum vsurarium Ita sane Iaco-
bus de Arena,& Cynus in l.emptione. quæstio.4. C plus vale.
Ioan.Andr.in cap illo vos.de pign.& ibidem Zabarella,sic &
Anchara in cap.ad nostram.de emptio. & vendi Laurentius
Rodulphus in tracta.de vsuris qui affirmat, sic etiam scripsis
se Laurentium de Pinu. & Castren in consi.74.In causa mota
per Dom. Dorotheam. in libro 2. Et prædictos retulit ac se-
cutus est Cæpolla in tracta.de simulatione contractuum. nu.
101.qui dixit,se semper hanc opinionem probasse consulen-
do ; & quod si casus eueniret , sic consuleret , & iudicaret. &
idem eodem in tractatu.numero 18.& 19. Et prædictis acce-
dunt Arch.in c quia plerique.14.q 3. Bald.in cap.1.de feudo
dato in vicem legis commisso.Alexan in consilio 109.col.vlt.
lib.4.Corne.consi.4.lib.1.Socin sen.in cons.248.libro 2. Rui.
in consilio 16. numero 10. & 15. libro 4. Decius in consilio
167. numero 4. & in consilio 692. numero 3. & 4. Antonius
Burgos in dicto cap.ad nostram. numero 24.Boerius quæst.
102.numer. quinto. qui testatur se ita iudicasse,& consuluis-
se : sicuti vere consuluit in consilio 31.Socinus in consilio 50.
numero 3 libro primo. & esse magis communem asseruit Ti-
raquellus in tractatu de retractatu conuentionali. in præfa-
tione. numero 5. sic & Corasius libro tertio. miscella. cap.9.
Cagnolus in l.secunda. numero 50. C.de pactis inter empto.
& venditor. & ibidem Gozadinus numero 30. versicu. tertio
quæro. Ita quoque Osasceus in decisio. 42. columna vltima.
Rolandus a Valle in consi.58. numero 10. libro 4. qui alios
nonnullos refert. Sic & Decianus in consi.2.num.176. & 177.
libro 1.Bursat.consi.117.nu.13 lib.1.Franc. Beccius in consi.
52.nu.7.& Rimin.iunior in consilio 218.nu.13.lib.2. Et hanc
visus sum sequi in lib.2.de arbit.iudic.casu 217. Et ex prædi-
ctis Cæpolla in d.tracta.de simulatio. contractuum. nu.108.
ver quinta conclusio. facit conclusionem, quod ad detegen
32 dum,† contractum fęneraticium,non sufficiunt duę præsum
ptiones. Et hæc opinio fulcitur multis his rationibus, & argu
mentis secundum Cæpol.in d.tract.de simula.ꝯctuū. nu. 102.
33 Primo ca ratione,quod contractus † præsumi,& iudicari de-
bet,qualem eius prima facies ostendit.l.cum precibus. C.de
proba & tradunt Dec.in l vlt.nu.14. C.de edicto diui Adria.
tollen. & ibidem Zuchardus. numero 81. & in specie Baldus
in cap.primo.in prin.de feudo dato in vicem legis commisso.
Abbas in consi.15.in fin.& in consilio 49.col.2.lib.1. & Alex.
in consi.3.colum.2.lib.1.quos secutus est Craue.in consil.20.
nu.1.& Decia.in cons.2.nu.61. lib. 1. qui multis comprobant.
Atqui prima ipsa facies huius contractus , non ostendit esse
fęneraticium. Ergo talis præsumi non debet. arg.d.capit.illo
vos.iuncta glo. in verbo,ex forma & c.in ciuitate.in verbo,ex
forma. de vsuris. Cæterum facile responderi potest,quod etsi
prima ipsa facies scripturæ contractus, non ostendit, ꝯctum
esse vsurariū:attamen probata ipsa læsione, & adiecto pacto
de reuendendo , colligitur coniectura iure probata , & rece-
pta contractum esse fœneraticium. Illud enim satis expressū
34 † dicitur,ꝙ colligitur ex coniecturis a lege probatis:sicuti di
ximus supra lib.1.q.45.

35 Secundo motus est Cæpolla , ꝙ in dubio standum est † in-
strumento:nec in dubio præsumitur simulatus, & vsurarius. l.
cum precib.C.de proba. & late supra in princ.huius præsum-
ptionis diximus.Atqui hoc in instrumento & contractu,nul-
lum est factum verbum,ꝙ sit vsurarius.Ergo.&c. Respōdetur
vt supra,Et contractus præsumitur legitimus, & non simula-
tus.nisi coniecturæ contrariæ existant.

36 Tertio suffragatur secundum Cæpollam,ꝙ contractus † di
ci nō debet illicitus,& a lege reprobatus, nisi manifeste appa
reat.l prędaricationis.§.vlt.ff.de prędaric. c.vlt.31.q.vlt.c.prę
terea. 23.distin.& in c.quid autem.30.q.4.Atqui nulla lege re
peritur cautum.ꝙ si in contractu adest læsio,& pactum de re-
uendendo,dici debeat vsurarius. Ergo talis nō est iudicādus.
Hoc argumentū est satis solidū:cum pactū ipsum de reuen-
dendo sit sui natura permissum.vt diximus supra.Nec ipsa te
37 nuitas pretij † arguit ꝯctum fœneraticium cum lex cōcedat
aliud remediū,nempe ipsius contractus rescissionem. l.2. C.
de rescin.vendi. vt diximus supra. Quod intelligo,nisi pretiū
esset admodum tenue,vt dicemus infra in 3.opin.

Quarto sic argumentatur Cæpol. iure canonico duo tan-
tum sunt iura , quibus videtur probari , an & qn præsumatur
cōtractus simulatus,& in fraudem vsurarū celebratus,videli-
cet

cet.d.c.illo vos.de pign.& c.ad nostram.de emp. & vend quibus fulcitur opinio Doctorum affirmantium duo hæc sufficere. Atqui duo illa iura (inquit Cępol.) requirunt alias præsumptiones vltra illas duas. Ergo hæ duæ non sufficiunt. Respondetur, prædicta duo iura nil etiam hac pro opinione vrgere, vt statim dicemus.

Quinto arguit Cæpolla auctoritate glossæ in l.dolus.C.de
38 resciu.vendi. quæ dixit, ꝙ sola † paruitas preti,, non sufficie
ad præsumendum dulum, sed coniuncta cum alijs sic. vt l.cũ ij.§.modus. ff.de transact. atque ita loquitur in plurali, dum dicit cũ alijs,& sic saltem duæ aliæ præsumptiones requiruntur.arg.l.vbi numerus ff.de testib.& confert tex. l.instrumenta.iu gl.vlt.C.de prob a.Et hoc idem tradit ipse Cæpol. præcitato in loco.nu.18.& nu.107.ver.sed quantum ad hoc. & Moderni Parisien.in tract.de vsur.nu.307.

Cæterum respondetur, glossæ auctorieatem esse probabilem,non autem necessariam.

Sexto perpendit Cæpol.nu.105.text.in d c. ad nostram.de empt.& vend.vbi tres erant præsumptiones; prima ob pretij scilicet paruitatem,vt colligitur ex illis verbis,ꝙ vix dimidiã pretij contiugebat:secunda ob pactum de reuendendo,ibi ꝓmisit, vt quandocunque vsque ad nouennium daret sexaginta vncias aureorum,domos eius restitueret, & oliuas. Tertia, ꝙ ille Martinus empeor, non teneretur restituere domos, & oliuas vsque ad septennium ipsi venditori, qui ibi appellatur debitor.

Quartam etiam præsumptionẽ considerat Cępolla, quia ibi dictũ fuerat, ꝙ emptor teneretur restituere rẽ, numerato
39 ei pretio,qđ verbum † restituere, significat mutuũ vel pignus,
non autem venditionem, vt dicemus infra in 13.coniectura. Quocirca (inquit præcitato iu loco Cæpolla) cum Pontifex Max.dixerit, quod contractus ille præsumit fœneraticius ex his quæ dicũtur ibi, sequitur dicendũ, ꝙ saltem ibi ꝯcurrebãt tres coniecturę, nempe pretiũ modicũ, pactum de reuendendo, & ꝙ emptor non teneretur reuendere, nisi elapso certo termino. Et hanc interpretationem, suppresso Cæpollæ nomine, probarũt, & Didac. Couarr. in lib.3.varia.resol.c.8.nu.4. vers.sed si exactius pensitemus.& Decian. in consi.2. numero 133.& nume.134. lib.1. qui dixit, neminem considerasse tertiam illam coniecturam. Verum responderi facile potest, Pontificem Maxi. non negasse illo in loco, quin duæ coniecturæ satis fuissent, ad detegendum contractum fœneraticiũ. Et si enim ob tres, vel etiam quatuor coniecturas, quę ibi concurrebant, contractus ille fuerit a Pontifice habitus vsurarius, nõ tamen inde sequitur, quin duæ cõiecturæ tantũ satis fuissent, quia hoc non negauit summus Pontifex.

Septimo,& vltimo considerauit Cæpol. præcitato in loco, c.illo vos.de pign. ꝙ plures ibi extiterint coniecturæ, & præsumptiones. Nam ibi præter pactum de reuendendo, actum fuit, ꝙ vltra summam receptam persoluerentur quinquaginta solidi, & ꝙ fructus in sortem imputarentur. Et accedit, ꝙ is emptor consueuit exercere vsuras, sicuti in fine Pontifex Maxi.ita differit, præsertim cum vsuras consueuerit exercere. Responderi potest, vt diximus supra ad c.ad nostram. Pontificem Max.non negare quin duæ coniecturæ,& præsumptiones sufficiant.

40 Tertia fuit opinio eorũ, qui existimarũt, iudicis † arbitrio
relinqui, an duo hæc tantum, pactum scilicet de reuendendo, & pretij tenuitas, arguere possint cõtractũ esse simulatum, & fœneraticiũ. Hanc opinionem probarunt manifeste Corne. in consi.4.lib.1.Alex.in consi.119. in fin.lib.4. Neuixa.consi. 88.num.4.Didac.in lib.3 varia.resol.cap.8. num.4. versi.Cæterum ad sedandam.& Io Baptista Lupus in l.2. in 2 par.§.1. numero 29.versicul. illud tamen. C.de pact. iuter emptor & vendi. Quorum quidem sententia vel ex eo comprobatur, ꝙ & reliquæ omnes coniecturæ, de quib.infra differemus, iudicis arbitrio relinquuntur, sicuti scripsi multorum auctoritate in lib.2 de arbit.iudi.casu 247. Iudex itaque prudens diligenter considerabit, pretij tenuitatem, qualitatem personæ emptoris, & naturam ipsius cõtractus. Nam ipsa pretii tenuitas, tanta esse posset, vt facile conijceret iudex ꝯctum esse vsurarium sicut responderunt Cast. in consi.306. nu.5.libr.2.Alex.in conf.54.lib.6.Moder Parisien in tracta.de vsuris.q 56.Craue. in consi.156.nu.8.& manifestius Didac in dicto lib. 3.variar. resol.cap.8.num 4 versi. Cæterum ad sedandam. & Osasc. in decisio.42 col.vlt.ver.contrariam. Personæ etiam qualitatem considerabit iudex Non enim idem de rustico, & ignato valoris rerum emptore, iudicabit iudex, ꝙ de versuto mercatore. Non ẽt idem de muliere ignara, ꝙ de viro diligenti existimabit. Nam & rusticus,& mulier facile excusantur, ne fœnus exercuisse dicantur, sicuti scripserunt Bald. & Castr.in l.cum allegas. C.de vsuris. Ias.in l. si quis id quod.in quinto notab. ff. de iurisdic.omn iudic. Ferratius in cautela 17 Tiraquellus de retractu conuentio.in præfatione.nume.34. Didac.in d.c. 8.nume.4. in fin. & Io.Baptista Lupus in d § 1.nu.30. qui recte post alios admonuit, iudicis arbitrio relinqui, an rusti-
41 cus, † & mulier sic ignari, & simplices sint, vt nil mali de eis
possit suspicari. Qualitatem etiam contractus considerabit
42 prudens,& diligens iudex Nam datio † insolutũ, etsi vendi-
tionis vim obtinet: attamen difficilius in ea præsumitur exerceri fœnus, quam quando pecunia ipsa numeratur. Ita Fulg. in consi 134.col.2 Dec.in consi.18.col.2. ver.nec obstat.& in ꝯs.167.col 2. Cagn.in l.2.nu.54.C.de pact.inter emp.& vẽdi. Neuiz.iu cons 88.nu.6.Tiraquel in tract. de retractu conuentionali.iu præfat.nu.27.& Burs.in conf.117.num.8 Nec repugnat, ꝙ Angel.in consi.243 in fin. Imola in consi.98.col.vlt.& in cons.99 col.2.vers.quintum dubium. & Baeba.in consi.5:c, lib.1. Paris.in consi.53.nume.78. lib.1. responderunt, etiam in datione insolutum committi, & præsumi fœnus. Nam respondetur, & facile conceditur, committi, & præsumi; sed
43 † non ita facile, vt quando pecunia contrahitur: quemadmo
dum scripsit,& Didac. in d.cap.8. nume.5. qui hoc etiam iudicis arbitrio relinquit: sicuti facit. & Io. Baptista Lupus in d. §.1. numero 35.

De hac prima coniectura satis, quando scilicet pactum de reuendendo, est coniunctum cum pretij tenuitate. Nunc ad alias coniecturas veniamus.

Secunda est præsumptio, & coniectura contractus vsura-
44 rij,& fœneraticij.quando † lex præsumit, ꝙ contrahentes nõ
habuerint animũ emendi,& vendendi. Hic sane animus colligitur atque detegitur, quando tempore venditionis, vel ante dictum fuit, vel tractatum, ꝙ non esset venditio, sed pignus. Nam tunc venditio statim secuta cum pacto illo de reuendendo, præsumitur simulata, & fœneraticia. Ita Cæpolla in tracta.de simulatione contractuum.nume.15.versi. & prima pręsumptio.sic etiam Castren.in consi.306.Quamquam longa sit.colum.pen.in prin & idem in consi.109. colum.1.versi. sed hic adsunt lib.2.Boerius.in quæst.183.num.16 Gramma. in decis.76.nume.4.& Hiero. Gabriel in consi.74. numero 4. libro 1. Tiraquell.de retractu consang.§.1.gloss.14.nume.24. & alios refert Mascardus in conclus.440. nume.6. Est ratio,
45 quia animus, & voluntas † ad simulationem detegendam
declaratur ex tractatis ante ipsum ꝯctum. Ita Bart.& Bald in l.pacta nouissima.C.de pact.& Dec.iu consi.543.numero 19. Idem est, quando venditio fit ex interuallo: sed vẽditor prius fuerat protestatus, quod nolebat vendere, sed pignori dare. Ita Bar.in l.item quia. §.idem Iulianus. num.3. ff.de pact.vbi Bald.& Ange.& idem Bar.iu l.pacta nouissima numero 5. C. eo.& in l.Titia.§ idem respondet.il 1.ff.de verb oblig.& ibid. Imola.nume.7. Et hos secutus est Cępolla in loco iam allegato. Si vero præcessit tractatus, & secuta est prędicta venditio, ex interuallo, nulla tamen pręcedente protestatione, contractus non præsumitur vsurarius. Ita pręcitato in loco Cępolla auctoritate Ange.in l.si quis cum aliter.num.9 de verb. oblig.& ibidem Alex. num.12. & Ias.num.20. & scripsi in lib. 2.de arbitra.casu 470.nume.16. Verum aliter visi sunt sentire Alex.in consi.54.colum.1.versi concurrit.& alia lib.6 Corne. in consi.41.nume.8.libro 3. & Crauc.in consi.156. nume.18. quos secutus sum in consi.109.nume.34.lib.2. & illis accedit Natta in consi.449.num.8. Cum dixerunt, instrumenta facta
46 ex interuallo, † arguere maiorem suspicionẽ. Quæ posterior
opinio locum habere potest, quando is emptor est suspectus, vt si consueuit similes contractus simulatos, & fœneraticios facere. Cæterum quãdo contractus iam est perfectus, & deinde aliquid dicatur, vel fiat quod alioqui significare posset cõctum esse simulatum: non tamen ex actu subsecuto arguitur: quia vt dici possit simulatus requiritur, quod ab initio fuerit ita actum. Bal.in l.vnica nu.19.C. si seruus extero. Alex.cons. 29.nu.19.lib.7.& Nat.in consi.628.num.20. Est & secundum signum, quo animus iste colligitur quando debitor petebat pecuniam mutuo: creditor vero dixit, nolle mutuo dare, sed emere cum pacto de reuendendo ad certum tempus: & deinde subsecuta est venditio cum prędicto pacto reuendendi. Hoc sane signo colligitur animus fœnerandi. Ita Cępol in loco pręalleg.nu 15.versi.item pręsumitur quod.vbi huius sententię commemorat Hostiensem, & Butr. in c ad nostram. de empt.& vendi. Odoffred.& Baldum in l.emptione.C.plus valere quod agitur. Gul & Zabarellam in clemen. ex grandi. de vsuris. Roma.in consi.423.num 12 & in sing.440 an pacta de retrouendendo.& Imolam in c.ad nostram.nume.9.de empt. & vend Decius in consi.167.nume.7. His addo Afflic.in cap. 1.iu princip.numero 25.versicu.octano pręsumitur.de feudo

dato in vicem legis commisso. Gramma. in d.decis.76. nu.4. & ego ipse respondi in cons.109.num.19.lib.2.Hoc tamen signum locum habet, qñ statim secuta est venditio : secus si ex interuallo. Ita declarat Afflict. vbi supra nu.6.

Est, & tertium signum, qñ constat, ꝙ debitor quærebat pecuniam mutuo, super illo prædio, ꝙ deinde vendidit cum eo pacto de reuendendo. Hoc est signum Ꝯctus fœneraticij. Nam venditio illa, est quidam color quæsitus de Ꝯctu ad contractum. Ita scripsit Cæpolla in d.tract. de simulatione Ꝯctuum. num.26.ver.idem quando probaretur. adductus auctoritate Castr.in consi.328. in meo Codice est in consi.109. Visa petitione prædicta nu.2.lib.1. Mascar. concl.442.nu.9.

Quartum est signum, quo colligitur animus Ꝯhendi mutuum sub vsuris, non autem vendendi, qñ actum fuit inter partes à principio, ꝙ ipse emptor cogeretur locare rem vẽditam ipsi venditori, cum pacto de reuendendo: & ꝙ aliter venditor ipse non esset venditurus. Hoc esse signum Ꝯctus fœneraticij, scripsit præcitato in loco Cæpolla. numero 16. versicu. item non præsumitur.

Quintum est signum, qñ reperiretur scriptum in libro em-
47 ptoris, ꝙ ipse esset assecuratus † super talibus bonis. Nam verba illa significant, non venditionem, sed pignus Ꝯctum fuisse. Ita respondit Craue.in cons.156.nu.17. & præter eum, idem decidit Boer.in q.102.col.3 ver. præterea. Ita pariter, qñ emptor alijs verbis confessus est, pignus esse & non emptionem à se factam, sicuti scripsit Afflic.in c.1.in prin. nu.21 ver.quate eo præsumitur. de feudo dato in vicem legis commiss. Recedi-
48 tur tñ ab hac præsumptione & prædictis signis qñ † constare posset expresse Ꝯrium. Ita Cæpol.d.nu.16. versi.hæc tñ præsumptio Nam hæc est præsumptio (inquit ille) iuris, non autem iuris, & de iure, vt tradit Lauren. Rodulphus in c. consuluit. q.60.de vsur. & ideo non admittit probationem in contrarium. vt scripsi supra lib.1.q.31. Imo etiam si hæc esset præsumptio iuris, & de iure, adhuc secundum Cæpol. admitteretur probatio in Ꝯtrium, per confeßionem vẽditoris. Cum præsumptio iuris, & de iure, diluatur confeßione eius, pro quo stat ipsa præsumptio glo.& Docto.in l inter stipulantem §.si Stichum. de ver.obli. cum alijs congestis ab ipso Cæpol. Cæterum minus veram existimo hãc Cæpollę traditionem: cum non pendeat a venditoris potestate, ꝙ contractus iste non sit vsurarius, & ideo eius confeßio nil operaretur si hęc esset pręsumptio iuris, & de iure: iuxta ea, quæ scripsi supra in libro primo. quæst.61.num.11.

Tertia est præsumptio, & coniectura, qua detegitur con-
49 tractus vsurarius, & fœneraticius quando † esset læsio in locatione. seu quantitate fictus, & pensionis, quę pendente tempore reuendendi, a venditore præstari debet emptori. Ita Cępolla in d.tract.de simulatione Ꝯctuum.nu.31.ver.tertia præsumptio. qui declarat hoc contingere posse quatuor modis, in persona conductoris, & alio modo in illa locatoris.

Primo modo in persona conductoris, quando excedit summam iusti pretij, habito respectu ad quantitatem pecuniæ solutæ pro re vendita eademq; locata: & habito respectu ad fructus qui percipiuntur, vel percipi possunt, ex dicta re locata, & ad pensionem quæ solui debet ex re liuellata. Exempli gratia. Emi a Titio centum aureis fundum, quem eidem constituta pensione, sex aureorum locaui. Hæc est læsio respectu pe-
50 cuniæ : cum reditus † centum aureorum sint quinque aurei. Est etiam læsio respectu fructuum percipiendorum, cum tot fructus non percipiantur ex fundo, vt reditus viginti annorum æquent sortem, atque ita minus percipitur, quàm in quinque, pro singulis centum aureis singulis annis: cum tamẽ
51 lege sancitũ sit, reditus tot esse debere, vt † viginti annis sors æquetur. §.quia vero Leonis. in authen. de non aliena. Quam constitutionem si præter Cæpollam interpretati sunt Corne. in consi.265 lib.1. & in specie nostra Guido Papæ in consilio 180.colum 2. & post alios Craue.in consi.156.nume.12.in fi. Natta in consi.198.num.14.lib.1. Rolan.in consi.40.numero 27 lib.2.& Decia in cons.2.nu.75.lib.2. Verum Didac lib.3. varia resol c 9.num.7. ver.quamobrem. existimat, iustum rei valorem, esse secundum communem patriæ æstimationem. Et coniecturam hanc probarunt etiam Bald. in cons.322.Instrumento in forma.col.2 ver.item fuit pactum. lib 3.Abb.in cons 76.col.1.ver.secundo interuenit.lib.1. Tiraq.de retractu consang §.1.glo.7.nume 75. Roland in consi 40.numero 25. lib.2.& Decian in consi.105. nume. 6. versic item probatur. libro 2. Tres alios modos ex persona venditoris prosequitur Cæpolla. Ex persona vero emptoris consideratur læsio in quantitate pensionis, vt si emit fundum, qui consueuit locari decem, & fuit ab emptore locatus, ipsimet venditori quinque tantum. Hic apparet de læsione ex persona emptoris, qui si verè emisset, tam tenui pretio non locasset. Ita tradit Cæpol. præcitato in loco.nu.32.vers.quinto modo. Et apertius tradit Bald.in cons.322.lib 3 & in cons 311. In quæstione Saluagini.col.2.lib.5. Craue.in d.consi.156.nu.12 Natta in consilio 498.num.12.lib.3. & Decia. in cons.105.nu.16.lib.2.Qua de pręsumptione dicemus etiam infra in 17. coniectura.

Cæterum Hier.Gabriel in cons.74.nu.18.lib.1. existimauit coniecturam hanc esse leuißimam, nisi alia accedat.

Quarta est pręsumptio, quando contingit læsio in pacto
52 de reuendendo, † in quantitate pretij. Ita Cępolla in d.tractatu de simulatione Ꝯctuum. num.37 vers quarta pręsumptio, qui scribit, hoc esse posse altero de duobus modis: Vno in persona venditoris, altero in persona emptoris locatorisque. Primi modi exemplum sic attulit Cępolla. Emi a te fundum pretio centum, cumque tibi locaui iusto pretio : Deinde feci tibi pactum, ꝙ quandocunque poßis redimere pretio centum, & viginti. Hoc in casu tu lęsus es in pretio: quia stante pacto de reuendendo non tenebaris mihi plus numerare, quam ego tibi numeraui. Non enim possum dicere, ob id auctum esse pretium, quia ob cursum temporis augeri potest valor fundi, qui etiam melioramenta recipere potest. Si quidem (vt dicebat Cępolla) omne augmentum vel ob temporis cursum, vel ob melioramenta, pertinet ad te ipsum venditorem, qui fundum sub liuelli nomine conduxisti l.vlt.C.de iure emphyteu. Cęterum cum ratio hęc Cępollę non conueniat casui, quando ego ipse emptor tibi venditori non liuelli nomine, sed proprię locationis locassem, ob id dici potest, lęsionem adesse, quia si auctus non fuisset valor fundi cursu temporis, vel meliorament is, omnino pluris reemeres, quam vendidisti. Et propterea illud plus est illicitum. Ita (inquit Cępolla) probat d. c. illo vos. de pign. ibi. Et quod vltra summam receptam sexaginta solidi deberentur, atque ita sententiam hanc affirmarunt Innoc.in c.in ciuitate. in fin. de vsuris. Guliel.de Monte Laud.& Zabarella in clem. ex grandi. de vsuris. Idem scripserunt Ang. Clauasius in summa in verbo vsura, il 1.nume.61. & alios referunt Didac lib.3.variar resolutio.c.9 in princi.& Io Baptista Lupus in d.l.2.in 2.parte.§ 1.num.43.C.de pact. inter empto.& vendi Et pręterea (subiungit Cępolla.d.num. 27. versicu. imo potest.) vsura dici hęc potest : cum vsura sit,
53 † quid quid accedit sorti.l.si tibi decem ff.de pactis.& l.rogasti §.si tibi ff.si cer.pet.& c.plerique. 14.q.3.

Secundi modi, læsionis contingentis in personam emptoris locatorisque, exemplum attulit Cępolla pręcitato in loco. nu.39. versi. De secundo modo. Emi a te pretio centum fundum qui erat valoris centum, & quinquaginta. Et feci tibi pactum de reuendendo eodem pretio cẽtum. Certè ego sum læsus in eo, ꝙ vltra centum valet fundus. Et ob id insurgit pręsumptio, ꝙ Ꝯctus sit fęneraticius, & simulatus. Non enim est verisimile (inquit Cępolla,) ꝙ si emptor voluisset esse veram emptionẽ, promisisset reuẽdere eodem pretio rem ipsam ma-
54 ioris valoris: ꝙ esset iactare † suum, ꝙ facere nemo præsumitur. l cum de indebito. in prin. ff. de prob. Idem sensit Soc.sen. in consilio 143. in fin. libro 1. sic quoque visus est respondere Anch.in cons.257.nu.2. & alios refert Lupus in d.§.1. nu.43. ver.de minori. sic & Hieron.Gabriel in consi.74.nu.5.ver.primo pactum.lib.1.Idem etiam dicendum est quando conuentum est inter ipsas partes, ꝙ si venditor non reemet prædium a se vẽditum, intra pręstitutum tps, vt puta decennij, emptor suppleat ipsi venditori centum aureos. Hoc etenim pactum significat lęsionẽ pretij ab initio, & emptorẽ emere noluisse, sed pignori accipere. Ita responderunt Bald.in cons.322. col. 2 lib.3.& apertius Abb. in cons.76.col.2.versic.item & tertio. lib.1. Cęterum Hieron Gabriel in cons.74 nu.19. & 20.lib.1. existimauit hanc coniecturã nõ sufficere nisi lęsio sit magna, vel alia coniectura concurrat, & ibid nu.24.late explicat.

55 Quinta est præsumptio, & coniectura, quando † plus percipitur ex venditione secunda, quam sic illud, ꝙ soluit non in pecunia. sed in alia re. Ita Cępolla in pręcitato tractatu de simulatione contractuum nume.40. vers. quinta pręsumpt. qui exemplum attulit Emi fundum centum aureis a Titio, cui liuelli nomine conceßi, adiecto pacto, ꝙ quandocunque, vel vsque ad septenniũ dabit mihi Titius alium liuellariũ bonũ, eam pro contracãbio respectu fundi quam respectu personę, sim ei obligatus reuendere. Hoc casu si fundus a Titio mihi vẽditus nõ fuisset sufficiẽs, vel Titius nõ esset idoneus, & sufficiens liuellarius, vel si esset tam fundus quam ꝑsona sufficiẽs, volo mihi consignari meliorẽ fundum, vel meliorẽ liuellariũ. Hoc sane in casu (inquit pręcitato in loco Cępolla) contra-
56 ctus præsumitur fęneratitius. Cum vsura † sit recipere rẽ meliorem pro deteriore. c.putant.14.q.3. Putant (inquit Diuus Hieronymus) quidã vsuras tantum esse in pecunia, ꝙ prouidens

dens diuina scriptura,omnibus aufert superabundantiam,vt plus non recipias quam dedisti.Idem probant c.si fœneraueris.&c.plerique enim ctt Cæterum existimo esse animaduertendum,q autemptor emit fundū qui non est sufficiens,hoc est, qui tutus non est, vel a venditore minus idoneo seu non tuto.eo tamen iusto pretio,quo communi hominum æstimatione fuisset venditus,aut viliori pretio:si viliori pretio.crediderim Cæpollam recte sentire.Quia hic augetur fundi valor,recipiendo fundum idoneum, & meliorem. si vero iusto pretio fundus fuit venditus,dixerim aduersus Cæpollam,contractum nō esse vsurarium,quia recipit fundum idoneum,pro cautione mei iusti pretij numerati, non autem aliquod augmentum,& lucrum consequitur emptor.

57 Sexta est præsumptio,& coniectura, quando † in pacto de reuendendo contingit aliqua impensa,quæ spectat ad ipsum emptorem eundemque locatorem, & ipse emptor vult,quod pertineat ad ipsum venditorem, eundemque conductorem. Ita Cæpolla in d.tract.de simulatione contractuum. numero 41.ver.sexta præsumptio.& ante Cæpollam sic etiam respondit Abbas in cons 76.In præsenti.col.2. vers.quatta coniectura.libro 1.Idem scripserunt Alex.consi.94.num.2.libro 6. Tiraquellus in tract.de retractu conuentionali.§.6.glo.2.in fin. & Ioan. Baptista Lupus in l.2.in secunda parte. §. 1. num.45. C.de pactis inter empt & vend. sic etiam responderunt Parif. consi.54.nu.77.& in consi.55.nume.56.lib.1.& Bertrandus in cons. 186.in fi. & in consi.287.in fin.libr.2.par.1.Bern.in consi. 165.num.14.& in consi.169.nume.7.lib.1. Natta in consi.198. num.13.lib.1.& Rolan.in consi.40.num.33.lib.2. Exemplum attulerunt Cæpolla,& alij, quando conuentum est, q quandocunque venditor reemeret, teneatur soluere omnes expensas instrumentorum inter se factorum , cum tamen ipse primus emptor tenetur pro instrumento suæ emptionis : & venditor pro instrumento suæ reemptionis,soluere impensam in strumentorum,vt docuit Alberi.in l.eos. in fine. C.de vsuris. & in l.dissolutæ. C.de condictio. ex lege. qui testatur, ita vsu esse receptum , vt is qui acquirit, soluere debeat impensam

58 † instrumentorum: cum ergo emptor velit , quod venditor soluat etiam impensam, quam soluere ipse tenetur, arguitur quod emere noluerit, sed potius pignori recipere. Est etiam secundum exemplum ab eodem Cæpolla & alijs commemoratum , vt si emptor paciscitur, quod venditor reemendo, soluat omnes gabellarum expensas etiam pro ea parte,quam soluere deberet ipse emptor. iuxta. l.debet. ff.de ædil.edicto. vbi idem Cæpolla declarat. & idem scripserunt Parif. Natta, & Rolan.supra commemorati.

Tertium exemplum est secundum Bertran. in d.consi. 287. nu.4.lib.2.quando factum est pactum, q venditor soluat omnia Laudimia, etiam pro ea parte quā soluere tenebatur emptor. Est tamen aduertendum, q si emptor numerauit quid

59 † plus iusto pretio . quo cōmuni æstimatione ab alio empta res fuisset,cum ipso reuenditionis pacto: & deinde conuentū inter eos est, q venditor reemendo solueret omnes impensas; id factum diceretur ob id , q emptor ipse iam pluris emerat. Et hoc in casu procedere potest opinio Bertran.in consi.186. nu.4.lib.2.Et hinc sumi potest cautela, q emptor, & venditor affirment , quid plus pretij fuisse numeratum hanc ob causam , vt venditor soluat gabellatum , & instrumentorum im-

60 pensas.Hæc tñ coniectura locum non habet, qū † sic paciscī ea in regione communiter consueuit. Ita declarauit Ruin.in consi.16.nu.11.ver.præterea in casu nostro. libro 4.

61 Septima est præsumptio , & coniectura , qñ † res fuit pro parte vendita,& pro parte donata, cum tamen nulla subesset iusta donationis causa.Ita Cæpolla in prealleg tract.de simulatione contractuum.nu.43. versi septima præsumptio;& eo prius Bald.in cons 311.Io quæstione Galuagnini.col.2.lib.5. & in cons.322.Instrumento in forma.col.2.ver.item præsumi tur.lib.3.Anch.in consi.257.nu.3. Idem affirmarunt. Calcan. in consi.56.col.8 Afflict.in c.1.in princ.nu.27.de feudo dato in vicem legis commissio.Craue.in cons.156 num.9. Io. Baptista Lupus in d.l.2.in 2.parte.§.1. nu.48.de pact. inter empto. & vendi.& Mascar.in conclu.444.nu.1.Quibus constat,hanc esse receptissimam sententiam, etsi Hieron.Gabriel in consi. 74 nu 16.ver.possent colligi.lib.1.dixerit, hanc coniecturam nullius esse ponderis. Ea præcipua ratione motus est Cæpolla,quod non sit verisimile , venditorem donare voluisse illud plus iusti pretij ,ex quo deinde adijcitur pactum de reuendendo. Et accedit præter Cæpollam , & alios , quod pactum reuendendi eodem pretio,esset iniquum ex persona venditoris:quia si iam donauit partem pretij , reemendo totum fundum deberet plus numerare quam accepit.si enim fundus valebat centum,& quinquaginta iusti valoris,& vēdidit pretio

100.& residuum , hoc est, quinquaginta donauit,reemendo deberet numerare 150. Cum ergo emptor ipse promiserit eodem pretio reuendere,manifeste significauit, donationem illam non esse veram, sed fictam & simulatam. Et hæc quidem consideratio, satis planum facit,idem esse dicendum,qñ venditor dixisset,se id donare ob emptoris benemerita & meita ipsa in specie expressisset,tamen si Cæpolla,& Afflict. præcitatis in locis aliter scriptum reliquerint.Imo idem esse existi

62 mo,quando adhibitum fuisset † iuramētum. Quod quidem præsumitur potius interpositum ad tegendam fraudē,quam demonstrandum cōtractum ita vere fuisse confectum. Nec enim

63 adhibenda est fides emptori, qui si nō erubescit † fœnus exercere,minus etiam erubescet periurij. Non etiam credendum est venditori,quē cū necessitas vrgeret, mille iuramēta iutasset.Imo quando emptor aliqua suspicione laborat, iuramen eum magis auget suspicionem, vt respondi in cons.109.num. 17.lib.2.vbi multos huius sententiæ Doctores allegaui. Et illis accedunt Rimin.iun.consi.62.num.15.lib.1.& Franc. Bec. in consi.52.num 40.& num. 110. Placet tamen,q scripsit præcitato in loco Cæpolla. num.45.versi. Cæterum si solum.&c. Cum dixit,hanc solam præsumptionem in foro fori,non sufficere ad deregendum contractum simulatum , & vsurarium. In foro vero conscientiæ & pœnitentiali, standum esse veritati.vt respondit Bal.in cons.62. Quidam Petrus Licij,quem allegauit Cæpolla , & si inter Baldi responsa inuenire minime potuerim.& alias declarationes refert Mascar. in d.cōcl.444.

64 Octaua præsumptio est,quæ † colligitur ex quibusdā verbis,quæ apponi solent in pacto de reuendendo , sicuti qñ dictum fuit q quandocunque dictus conductor dabit, aut soluet fictus rerum vrnditarum, teneatur dictus locator , facere instrumentum reuenditionis. Ita Cæpol.in loco supra alleg. num.47.ver·octaua præsumptio.qui scriptum reliquit, prædicta verba habere hunc sensum , q per cessationē soluēdi fictū per biennium, vel triennium,non cadit emphyteota siue liuellarius a iure suo.l.2.C.de iure emphyt. & c. potuit.de locato.

65 Nam pacta insolita,† & cōtractum naturam contractus,simulationē, & fictionem arguunt.c.illo vos.de pign. vbi pactum insolitū de cōputandis redditib.in sortem, arguit contractū simulatū: Cum repugnet naturæ emptionis, & venditionis.Et ibi annotarunt,Butr & reliqui.Et manifeste docuit Bald. in c.1. versi. quæro de quibusdam pactis. in titu. de feudo dato in vicem legis commisso,& respondit Grat.in cons.11.nu.23.lib.2.

Hæc comprobantur ex his,quæ in subsequēti præsumptione.& cōiectura dicemus de clausulis insolitis.Et præsumptio nem hanc auget secundum Cæpol. illud verbum , venditorū,

66 dum dicitur,fictus rerum vēditarum. Non enim † liuellarius dicitur vendere proprietatem,sed vtile dominium, & dicitue locari fructuum vtilitas , ex qua locatione acquiritur ius vtile etiam in superficie, & fructib. l.1. ff. si ager vectigal.vel emphyteu.pet.& d.c.potuit.de locato.

Cæterum (subiungit Cæpol. præcitato in loco) hæc præsumptio sola parū operatur ad arguendum cōtractum esse fictū, & vsuratium:Cum præsertim ignorantia imperitiaq; tabellionis,appositum fuisse præsumatur illud verbum , venditarum. Hæc tñ præsumptio (inquit Cæpolla) alijs simul iunctis operari poterit.Nā singula,quæ non prosunt, simul iuncta iuuāt. l.instrumenta.vbi glo.C.de proba.& declaraui supra in lib.1. q.40.& 41.vbi exposui, qñ multæ præsumptiones imperfectæ iungi simul possint , ad perfectam aliquam constituendam. Et Cæpollam secutus est Hiero. Gabriel in consi.74. num.25. versi.secundus est casus.

Nona est præsumptio,quæ colligitur ex pactis , vel clausu-

67 lis † insolitis Ita Cæpol.qui supra.nu.84.ver.Nona præsumptio. qui Bald & Ange. recenset. Idem in specie affirmarunt Bal.& Alber.in l.pen.C.de euict Anch.in consi.257.nu.5.Soc. sen.in consi.262.nu.4.lib. 2.Afflict.in c.1.in prin.nu.24.ver.6. præsumitur.de feudo dato in vicem legis commisso.Dec.in l. quæ dubitationis.num.4. de reg.iur. Petrafanera in singu.77. Clausulę insolitę.in fine.Parif.consi 54.nu.39.lib.1.Gratus in consi 11.nume.12.lib.1.Alciat.in l si maior.nu.3.C de transa. Tiraquellus in tract.de retractu conuentionali. in præfatio. nu.71.Natta in consi.198 num.12.lib.1.Decianus in consilio 2.num.37.lib.1.Quam quidem sententiam probant illo tex. d.cap.illo vos.de quo in præcedenti præsumptione.& argum. l.si quis sub conditione.ff.de conditio.institu.Primum afferri solet exemplum in eo pacto,quo actum est,vt pro domo locata ipsi venditori,præstetur atque soluatur viuū,vel oleum, vel quid simile. Hæc enim pensio insolita est pro domo. Ita exemplum hoc considerat Cępolla pręcitato in loco versi.ex quo in foro.& Afflictus in cap.1.in princi.nume.43.de feudo dato in vicem legis commisso.

Sceundum est exemplũ simile propè, qnando emptor loco pretij dedisset vestes auteas, vel animalia, vel quid simile, ꝙ deinde venditor necesse habet vendere, atq; ita cogitur facete (vt vulgò dicitur) Stochum. Ita responderunt Dec. in cõsi. 403. nu 18. & Decia. in cons. 105. nu. 18. lib. 2. qñ emptor voluit sibi promitti expressim a venditore, ꝙ non opponat, & alleget ꝯtum fictũ nec simulatũ. Ita Anch. in d ꝯs. 257. nu. 5.

Tertium est exemplum clausulę insolitæ; vt si in ipso instru mento ita dictum est; vendidit, & teadidit vere & nu n in frau dem vsurarum. Ita hoc exemplum probauit Cępol præcitato in loco. nu. 48 in fi. post Bald & Imol. quos allegat. Idem affie marunt Sali. in l. emptione col. 1. C. plus valere quod agitur. Feli. in c. si cautio. nu. 70 ver. de materia. de fide instr. Cassan. in consi. 25. col. 2. vers. septimo. Tiraquel. de retractu conuentionali in præfatione. nu. 19. Nat. in cons. 198. nu. 15. libro 1. Rol. in cons. 40. nu. 39 lib. 2. Fran. Bec. in cons. 52. nu. 83. & Io. Baptista Lupus in l. 2. io secunda parte. §. 1, ou. 39. C. de pactis inter emptor. & venditor.

Nec prædictis repugnat, ꝙ respondit Decia in cons. 2. nu. 129. lib. 1. ex sententia Anch in c. peccati venia. de regu. iur. in 6. Dec. in consi. 119. in prin & Craue. in cons. 87. nu. 2. cum dicit, tunc demum pacta arguere ꝯtum simulatum, & fœneraticium, quando sunt a lege reprobata. Nam respondetur, ꝙ
68 etsi pacta † reprobata arguunt simulationem, non tamen excluditur, quin idem sit de pactis insolitis, quę dici etiam possunt a lege reiecta.

69 Cæterum aduertendum est, ꝙ † sola hæc præsumptio non sufficeret ad detegendum ꝯtum vsurarium: sed aliæ debent concurrere. Ita Hier. Gabriel in cons. 152 nu. 4. lib. 1.

Decima est præsumptio, & coniectura. qñ emptor idemq; locator noluit ꝯtum venditionis posse dissolui, nisi vsque ad certum tempus, puta nisi post sex annos, atq; ita facultas reemendi non pendebat ab ipso venditore ab initio: sed solum post certum tempus. Ita Cæpol. in d. tract. de simulatione contractuum nu. 49. ver. decima præsumptio. qui huius opin. recenset Hosti. & Io. Andr. in c. ad nostram. de empt. & vendi. & Beatum Bernardinum in tract. de ꝯtib. & vsuris. in serm 39. art. 2. c. 1. His accedit Bal in cons. 488 Apparet. lib. 1. Castr. in cons. 109. Visa petitione ver. sunt etiam alia. lib 2. Abb in ꝯsi. 76. nu 2. lib. 1. & in d. c ad nostram. in 3. casu. Alex. in consilio 109. in fi. lib. 4. Guido Papæ. q 516. Ias. in cons. 150 nu. 1. lib. 4. Tiraq. de retractu conuentio. § 1. glo 2. nu. 69. Craue. in cons. 156. nu 5. Cagno. in l. 2. nu. 60. C. de pact. inter empt. & vendi. Neuiz in cons. 88. nu 4. Didac. in lib. 3. varia. resol. c. 8 in fine. Io. Baptista Lupus in d. l. 2. in 2. parte. num. 40. qui alios nonnullos recenset, & alios addit Decia. in cons. 2. nu. 17. lib. 1. & in consi. 105 nu. 21. lib. 2. & idem respondit Gabriel in consi. 74. nu. 5. ver. secunda coniectura. lib. 1. qui dixit, esse coniecturam vrgentissimam. Accedunt etiam ex theologis Conradus in tract. de ꝯtractib. q. 83 in concl. 8. & Io. de Medina in tract. de restitutionib. in c. de censu redimibili. col. pen.

70 Cæterum prædicta præsumptio, & coniectura sola, † non sufficit ad probandum contractum esse vsurarium, sed cum alijs pręsumptionib. iuncta, satis erit. Ita declarat ipsemet Cępolla præcitato in loco. nu. 50. ver. sed tamẽ ista præsumptio. qui sic intelligit Bald. in c 1. de feud. dato in vicem legis commisso. Idem scripserunt Aluar. in d c. 1. col. pen. ver. quæro catera Soc. sen. in consi. 248 col. 2. vers. quarto. lib. 2. Ias. in consi. 153. lib. 4. Craue. in cons. 156. nu. 5. Clauasius in summa in verbo, vsura. 1 1. nu. 67. Conrad. in loco supra alleg Tiraq. de retractu conuentio. § 1. gl. 2. nu 70 Modernus Parisien. in tract. de vsur. nu. 352. in fi. qui alios nonnullos cõmemorat Cagn. in l. 2. nu. 60 C. de pactis inter empt. & vendi. & ibid. Io. Baptista Lupus in 2. parte. nu. 40 ver. intelligas tamen. & Decia. in d. cons. 2. nu. 131. & 132. lib. 1. qui late explicat. sic etiam respondit Hiero. Gabriel in d. consi 74. nu. 6. lib. 1. qui tamen dixit, esse coniecturam vrgentissimam.

Et hæc quidem locum habent in venditionib. prædiorum, & aliarum rerum mobilium; vt hæc sola præsumptio non
71 sufficiat: secus vero est in venditione censuum, & † redituum annuorum. Nam tunc sola hæc coniectura sufficit. Ita Modernus Parisien. præcitato in loco & Couuart. in lib. 3. varia. resolut. c 8. num. 8. quos secutus est Lupus qui supra. nume. 42. Idem respondit Her. Gabr. in consi. 152. nu. 7.

Vndecima præsumptio est similis præcedenti (inquit Cæpolla in d. tract. de simulatione contractuum. num. 51. versic. vndecima præsumptio.) quando scilicet in pacto de reuen-
72 dendo † dictum fuit è contra, quod emptor teneatur reuendere venditori fundum venditum, vsque ad certum tempus, vt post decennium, quo elapso sit in ipsius emptoris facultate ꝙ venditor remaneat perpetuus Liuellarius, vel quod possit cogi ad reemendum. Ita Cæpolla ea sententia Hostien in summa de vsuris. §. vlt ver. 2. qui dixit, malã esse præsumptionem contra ipsum emptorem, quando voluit, ꝙ esset in sua potestate reemendi, & non reemendi.

Est tamen obseruãdum, valere pactum, ꝙ post certum tem
73 pus, vel conditionẽ liceret venditori † redimere rẽ venditam, si ipse vellet. Ita Cępolla præcitato in loco. nu. 51. ver. adde tamen. post Bald. quem recenset.

74 Duodecima est præsumptio, & coniectura, quando † venditor vendidit fundum, & adiecto pacto, quod ei locaretur in perpetuum, & ꝙ vsque ad decennium vel in perpetuum venditor posset reemere, & aliæ concurrunt coniecturæ. Ita Cæpolla in d. tract. de simulatione contractuum num 52. ver. duodecima præsumpt. iuncto nume 54. Qui quidem subiungit dubitationem, an maior præsumptio simulationis sit illa, quę oritur a pacto reuendẽdi ad tempus certum: vel illa, quæ sumitur a pacto de reuendendo in perpetuum? Distinguit ipse Cæpolla ibid. dicto numero 54. versicu. circa quod. &c. aliquot casus.

Prima est. quando agitur de præsumendo contra venditorem. Hoc casu (inquit Cępolla) maior simulationis præsumptio oritur, quando factum est pactum de reuendendo in perpetuum. Nam significauit ipse venditor nullo modo voluisse perfecte vendere: sed potius pignori dare: Ex quo voluit esse sibi concessam perpetuo redimendi facultatem. Si enim esset pactum de redimendo vsque ad certum tempus, puta decennium, saltem significat, se post illud tempus habuisse animum vendendi, dominiumque abdicandi.

Secundus est casus, quando agitur de præsumendo contra emptorem, qui fecit pactum de reuendendo perpetuo, sic tamen volente ipso venditore, qui nolebat aliter vendere. Hoc in casu nulla est præsumptio contra ipsum emptorem. Ita tradit Cępolla in loco præallegato nu. 54. in fi. & nu. 55. Ea adductus est ratione: quia credendum est, emptorem minus libenter sic pepigisse: Cum verisimilius sit, eum potius voluisse promittere ad certum tempus; ne res ipsa empta stet semper in suspenso. Est sanè vtilius, melius & fauorabilius emptori, promittere reuendere ad certum tempus: quia fieri posset, ꝙ ipse venditor intra illud tempus non reemeret: & propterea res libera remaneret apud ipsum emptorẽ. Est etiam vtilius: res empta cum pacto redimendi perpetuo, est semper (vt experientia docet) multo minoris valoris, quam empta cum pa
75 cto redimendi ad certum tempus. Qui enim emunt cum pacto reuendendi perpetuo, non audent in re ipsa empta † impensas, & melioramenta facere: cum ob oculos semper habere videantur venditorem, re effecta meliore vtilioreq;, offerentem sibi iam numeratum pretium. Id ꝙ non contingit re vendita cum pacto reuendendi ad certum tempus: quia illo elapso potest emptor ad sui commodum, & vtilitatem reddere rem meliorem, & vtiliorem.

Tertius est casus, quando agitur de p̃sumendo contra emptorem, qui fecit pactum de reuendendo perpetuo, sic rogante venditore, qui voluit, ꝙ pactum esset perpetuum, vel saltem ad certum tempus, & ipsi emptori placuit promittere perpetuo. Hoc in casu idem est dicendum, ꝙ in præcedenti. nullam hic esse præsumptionem contra emptorem: Cum potius sit gratia, & liberalitas, quam fecit ipsi venditori. Ita Cæpol. qui supra. nu. 55. ver. aut venditor nolebat.

Quartus est casus quando agitur de præsumendo contra emptorem, qui fecit pactum de reuendendo perpetuo venditori, qui non magis petijt sibi promitti perpetuo, quam ad certum tp̃s reuendi. Et ipse emptor ob amicitiam, q̃ cum venditore intercedebat, sic promisit perpetuo reuendere. Hoc ẽt casu dicendũ est, nullam esse malam præsumptionem contra emptorem. Ita Cæpol. prædicto loco. nume. 55. versi aut venditor non petijt. Ea motus est ratione, quam superiore in casu commemoraui.

Quintus est casus, quando agitur de præsumendo contra emptorem, qui fecit pactum de reuendendo perpetuo, ipsi venditori non roganti, nec cogitanti, sed quia ita ipse emptor voluit. Hoc sane casu præsumptio aliqua mala insurgit contra ipsum emptorem, quod scilicet emere noluerit, sed pignori habere, quia si voluisset emere, potius promisisset reuendere ad tempus, quam perpetuo. Ita tradit Cæpolla præcitato in loco. numero 55. versicu. aut emptor facit pactum. Et ibidem numero 56. ex sententia Beati Bernardini
76 concludit, melius † esse, quod fiat pactum de reuendendo ad tempus certum, quam perpetuo. Et tẽpus ipsum certum, sit septennij. Qod qua ratione fieri sic debeat, tradit illo in loco Cæpolla.

Tertiadecima præsumptio, & coniectura contractus simulati,

77 lati,& fœneraticij eſt, quæ colligitur ex pacto, † quo ipſi emptor,& venditor conueneriit, q̃ quãcunque venditor reſtituet pretium, emptor teneatur reſtituere rem ſuam. Ita Cæpol. in d.tracta.de ſimulatione contractuum. nn.58.verſ.tertia decima præſump poſt Caſt.in conſ.74. In cauſa mota per D.Dorotheam.coſ 3.ver.quarta reſultat.lib.2.Et idem affirmarunt Calcau.in conſi.2t.nu.68.Corn.in conſi.4.col.2.ver.pactum de reuẽdendo lib. Decius in conſ.t23.col.1.ver. q̃ aũt.Ruin. in conſ.t6.num.1 t.lib 5.Bertran.in conſ.11t. in fin.lib.3.& Gramma.in deciſ.76.num.7.Natta in conſi.t38.num.9.lib.1. ſic & Deciauus in conſ.s.nu.31.& nu.133.lib.t. idem affirmauit Maſcardus in concluſ.440.num 1.& 2.

78 Ea ratione moti ſunt, quia † reſtitutio magis accedit ad mutuum, quàm ad venditionem: cum reſtitutio non præſupponat vẽditionem ſicuti pactum de reuẽdendo Et propterea cum ſit quædam promiſſio, facta contra naturam ipſius emptionis,& venditionis, arguit ſuſpicionem, iuxta. l. ſi quid ſub conditione ff.de condi.inſtitu & diximus ſupra. Et alijs m itis declarat Cæpolla præcitato in loco.

Decimaquarta præſumptio,& coniectura ad detegendum
79 contractum ſimulatum,& fœneraticium eſt, quando † pacta appoſita in contractu clandicant, quia omnia facta ſunt in fauorem creditoris ſiue emptoris: nullum vero in fauorem debitoris, ſiue venditoris. Ita tradit Cæpolla in d tracta. de ſimulatione contractuum. num. 60. vet. decimaquarta præſumptio poſt Hoſti.in ſumma.de vſuris § vlt.verſ.ſecũda quæ eſt optima.Gul.a Monte Lauduno in clem. ex grãdi. de vſur. & Zabarellam ibidem in §. Cæterum. q. 2. idem ſcrip ſerunt Dec.in conſ.308.num.16.Affliſus in c.1.in prin. nu.25.verſ. 7 præſumitur.de feudo dato in vicem legis commiſſo. Bero. in conſ 165.num.1.& in conſ.169.nu.1 t.lib.1. Grat. in conſ. 1 t.num.2 t.lib.2,Pariſius in conſ 54.nu.39.lib.1. Rebuffus in commentarijs ad concordata Regis Galliarum.in tit.de collationib §.volumus.in verbo, vacantia verſ.octaua coniectura.qui ſimile refert.& Decianus in conſ.105.num.25.libro 2. Ea ratione moti ſunt: quia ſi verus fuiſſet contractus emptionis,& venditionis, non eſt veriſimile, q̃ omnia pacta appoſita fuiſſent ad fauorem creditoris ſiue emptoris: Cum non præſumatur venditorem voluiſſe iactare ſuum. l. cum de in-
80 debito in prin ff.de probatio.Hæc tamen ſola † præſumptio non ſufficit: ſed aliæ debent concurrere. Econtra vero quando pacta omnia ſunt æqualia, arguitur contractus iuſtus, & legitimus. Ita Dec.in d.conſi.308.nu 6.

Decimaquinta præſumptio,& coniectura contractus ſimulati,& fœneraticij colligitur ex eo, quod † venditor dixerat emptori, ſe indigere centum aureis: quos ſi emptor numerabit, vendet fundum vnum ex multis ſuis ab ipſo emptore eligendum cum pacto de reuendendo. Ita Cæpolla in d.tracta. de ſimulatione contractuum.num.61. ver.decimaquinta præſumpt.& Affl.ct.in c.1.in prin.num.35.ver.decimo tertio. de feudo dato in vicem legis commiſſo. Non enim hoc in caſu venditor habuit animum vendendi: ſed potius pignorandi, quia ſi vere,& libere vendere voluiſſet, pro ſua neceſſitate, vel voluntate, non dediſſet electionem emptori accipiendi fundum, quem magis vellet habere Imo eſt præſumptio, q̃ vendidiſſet deteriorem,& minus ſibi damnoſum.arg. l.magis puto.§.ne paſſim.ff.de reb.eorum. Nõ enim (vt diximus ſupra) præſumitur, quod venditor voluiſſet iactare ſuum.d.l cum de indebito.Iactaſſet ſane, ſi cum potuiſſet vendere rem deteriorem,& minus damnoſam, vendiderit meliorem,& vtiliorem. Imo eſt dicendum ſubiungit Cæpolla, quando venditor habens multa prædia, vendidiſſet domum nobilem,& maiorum ſuorum, quam veriſimiliter non erat venditurus, ob affectionem, quam erga eam habebat, iuxta l.ſi in emptione.§.1.ff de min.cum alijs allegatis a Cæpolla & plura ſcripſi ſupra hoc in lib.in præſump.... vbi diſſerui de intereſſe ratione affectionis. Et præſumptionem hanc probarũt Ang.in l.ſumma. ff.de pecul.& Barb.in conſi.25.num.8.lib.4. quos ſecutus eſt Maſcardus in concluſ.443.nume.1 & 2.

Præterea ſola illa venditoris indigentia, ſuſpicionẽ arguit. Ita Calca.in conſ.26.col.8. quem ſecutus eſt Craue.in conſi. 156.nume.13.& alios commemorauit in conſi.109. nume.30. verſi.præterea.lib.2. Hæc tamen ſola coniectura non ſufficit ad detegendum contractum eſſe vſurarium.

Decimaſexta præſumptio,& coniectura contractus ſimulati,& fœneraticij ſumitur ex eo, q̃ etſi emptor voluit ſoluere
81 iuſtum † rei pretiũ, vt puta centum: attamen venditor dixit, volo 50.tantum: quia pluris non indigeo. Ita tradit Cæpolla in d.tract.de ſimulatio ꝯtuum.nu.62.verſ.decimaſexta præſumptio.poſt Caſt.in ꝯſ.318. Viſa petitione prædicta. quem hactenus non inueni.Idem eſt, quando venditor peteret 80. pro ip ſo fundo vendendo cum pacto redimendi,& emptor dixiſſet, ſe numeraturum 10. ſine illo pacto reuendendi. Et venditor noluit ſic vẽdere, ſed potius habere illa 80. cum dicto pacto. Hoc etiam in caſu præſumitur ꝯtus ſimulatus, & vſurarius. Ita Caſt.& Cæpol.præcitatis in locis. Et rationem conſiderauit ipſe Cæpol. quia in dubio quis præſumitur velle vendere
83 † rem iuſto pretio,& potius quod eſt minoris pretij, pluris vendere.l.in cauſæ.§.pen. ff de mino.& l.item ſi in pretio.§. quemadmodum. ff.locati. Et ideo quando quis ſponte vendit minori pretio, quod eſt maioris valoris,& minus vult, quam q̃ ſibi offertur: præſumptio eſt mala contra eum: cum, vt ſæpius dictum fuit, nemo præſumatur iactare ſuum. dicta l.cum de indebito.

Decimaſeptima præſumptio,& coniectura eſt, quæ oritur
84 ex † paruitate pretij, ex perſona emptoris, vt puta q̃ penſio eſt tenuis reſpectu reditus fundi, ex quo multo plus percipitur Ita Cæpol.in d.tract.de ſimulatio.contractuum nu.63. verſi decimaſeptima præſumptio. poſt Bald. in d.conſil.325. lib 3.Idem reſponderunt Craue.in conſ.156.num.17.& Nat. in conſilio 198.numero t 1.in fine. libro primo.& diximus in fine tertiæ coniecturæ.

Non enim, inquit ille, eſt veriſimile, quod cum maior penſio ex ſuo fundo haberi poſſit, quãm hæc a venditore præſtatur, voluerit emptor minus ſibi præſtari, cum nemo (vt diximus) præſumatur iactare ſuum Eſt ergo præſumptio, quod emere is noluerit, ſed pignori recipere.

Decimaoctaua præſumptio,& coniectura contractus ſi-
85 mulati & fœneraticij colligitur ex eo, q̃ † emptor non curauit videre rẽ, vel de ea ſumere informationes ſed ſatis ei fuit emere cum pacto reuendendi,& eam concedere venditori vel nomine liuelli vel locationis. Si enim verè emere is voluiſſet, adhibuiſſet diligentiam in ea re videnda,& conſideranda. Ita tradunt Cæpolla in d tract de ſimulatio. contractuum. num. 64.& alij plures quos congeſſi in conſil. 109 num.21, lib. 2. & accedit Pariſ.in conſi.54.num.70 libro 1. Exiſtimo tamen
86 ſolam hanc coniecturam † non ſufficere ad detegendum contractum vſurarium, cum (vt etiam eſt communis huius regionis vſus) ſic emantur liuelli & reditus quemadmodum & Verone obſeruari reſtatur Cæpolla præcitato in loco & Affl ct. in c.1.in prin. nu.41. de feudo dato in vicem legis commiſſo. de hac coniectura dubitauit, niſi deducatur, & probetur, quod in ea ciuitate,& regione ſolent emptores videre bona a ſe emenda.

Decimanona præſumptio,& coniectura colligitur etiam ex perſona emptoris, qui veriſimiliter emere noluit, ex quo ipſemet ſimilia prædia vendit. Ita Cæpolla in d. tract. de ſimulatio.contractuum nu.64. ver.decimanona præſumptio Nam hæc videntur eſſe contraria vendere & emere. Et nemo præſu
88 mitur inconſinenti † contraria agere.l nam & ea.§.fi.ff.de cond. & demon.& Cæpol.ſecutus ſuit in conſ.109.nu 22 lib.2.

89 Cæterum crediderim leuem admodum eſſe hanc † præſumptionem, ſi alia non concurrit. Cum emptor ad ſic vendendum, & emendum iuſtis de cauſis moueri potuit. Verius forte coniectura hæc locum habere poſſet, quando emptor vendidit propria prædia fertilia, vt emeret ſterilia. Ita Affl ct.in c. 1.in prin.nu.37.de feudo dato iu vicem legis commiſſ.

Vigeſima præſumptio,& coniectura ꝯtus ſimulati & fœnera
90 ticij colligitur, quando † clam,& occulte facta eſt venditio, cũ pacto redimendi,& ſecuta eſt locatio, vel ad liuellũ ꝯceſſio. Ita Cæpol.in d.tract.de ſimulat.ꝯtuum.nu.66.ver. vigeſima præſumptio.Idem affirmarunt Affl ct in c.1.in prin nu.28.verſi. 19.præſumitur.de feudo dato in vicẽ legis cõmiſ. & Decia.
91 in conſ.2.nu 92.lib.1.Ita actionum ceſſio † clam,& occulte facta præſumitur ſimulate, & ficte facta. l ab Anaſtaſio. C. mand.& dicemus infra hoc libro in præſumpt.139. ſic & do-
92 natio facta clam ab eo, q deinde deliquit, præſumitur ficta † in fraudẽ fiſci: ſicuti dicemus infra hoc lib.in præſump.124. His ſimilia omitto. Hæc tñ coniectura facile ceſſat, quando apparere
93 poteſt, q̃ aliqua † iuſta de cauſa ſic clam ꝯtus ꝯfectus ſit. Ita
94 Cæpol.p̃citato in loco, qui ſubiungit, q̃ ſi inſtrumentũ † diu fuit occultatũ, p̃ſumitur ſimulatũ. Econtra vero, quando palã ꝯtus celebrant ſuſpicio tollit. Ita Decia.in d.ꝯſ.2 nu.92.lib. t.

Vigeſimaprima p̃ſumptio,& coniectura ꝯtus ſimulati, &
95 vſurarij, colligitur ex † qualitate loci, vbi contractus fuit celebratus. Ita Cæpolla in d.tract.de ſimulatione contractuum. nu.68.ver.vigeſima prima p̃ſumptio. poſt Gulielmum a Monte Laudano in d.clem.ex grandi.de vſuris. & Hoſti.in ſumma de contrahen.empt.§.t.ver.illud autem non. ibi, ꝯſuetudo et vſurarij,& terræ, in hoc maxime attẽdenda eſt & hanc ꝯiectura p̃barunt Caſt.in ꝯſi.19. Viſa peti.lib.1. Affl in c.1.in prin. num 29. de feudo dato in vicẽ legis cõmiſſo & Rol.in conſi.

96 nu.26 lib.2. Eſt ratio. quia in dubio præſumit † id eſſe actũ,
ꝙ eo in loco fieri conſueuit. l.quod ſi nolit. §. qui aſsidua. ff.
de ædil.edic.qua de re ſupra in lib.1.q.15.nu.10. & num.28.
ſcripſi,præſumptionem & coniecturam ſumi a patria.
97 Cæterum præſumptio hæc,† etiam ſi emptio facta ſit cum
pacto de reuendendo non ſufficit ad detegendum contractũ
vſuracium,ſicuti a fortiori dicemus in duab.ſubſequen.conie
cturis ad fi. Et præterea accedit,ꝙ ſi loci vſus, & conſuetudo
hoc fert,vt ſimiles ꝯctus paſsim fiant, excuſantur quidem ſic
ꝯhentes à pœna indicta contra vſurarios, vt tradit Bartol.
in d.§.qui aſsidua.& alij congeſti a Rol. in conſ.58. num.19.
lib 4 & a Decia in conſ.2 nu.82.lib.1. Non tñ excuſat ad præ
iudicium læſi. Ita Nat.in conſ.498.nu.24.lib.3. Plot.in conſi.
98 19 Et rurſus ſuſpicio hæc ceſſat,†quando emptor eſt vir pro
bus.& vitæ honeſtę. Ita poſt alios reſponderunt Rol in conſi.
96.nu.20.lib.1.& in conſi.58.nu.21.lib.4. & Decia.in conſ.2.
99 num 84 lib.1. Idem quando † emptor eſt ruſticus,& perſona
ſimplex Ita Natta in conſi.586.

Vigeſimaſecunda præſumptio, & coniectura ꝯctus ſimula
100 ti,& fœneraticij eſt,† ſi emptor, qui fecit pactum de reuen-
dendo,conſueuit ſimiles contractus facere. Ita Cępolla in d.
tract. de ſimulatione ꝯctuum.nu.70. ver.vigeſimaſecũda præ
ſumptio poſt Gul. a Monte Laudano in d.clem. ex grandi. &
Zabarel.ibid.§.Cęterum.q.3.de vſur.Idem reſpõderunt Caſt.
in conſ.109.Viſa petitione prædicta.col 1. ver.ſufficeret etiã.
lib.2.Cagno.in l.2.nu.50.ver.partem autem cõtrariam. C de
pact.inter empt.& vendi. Natta in conſ.198.num.20.lib.1.&
Crau.in conſ.73. Eſt ratio, quia præſumitur contra aliquem
ex eo ꝙ facere conſueuit l.non omnes. §. a barbaris. ff. de re
milit.cum alijs a Cępol.alleg. Et huc facit ꝙ ſcripſi ſupra lib.
1.q.15,col.1.& 2 vbi plura ad rem congeſsi.
101 Et accedit ſecundum Cępol ibid.nu.72.ꝙ † qualitas facti
ſecundum qualitatem perſonę facientis interpretatur atque
præſumitur c.abſit.11.q.3. & c.ea vindicta.23. q 4. Et inquit
102 gl.in c ſi quis grammaticam.38 diſtinct.bonum † præſumi
illud ꝙ a bono factum fuit. Ita ècontra malum præſumitur,
quod actum fuit a malo.

Et rurſus accedit ſecundum eundem Cępoll. pręcitato in
103 loco.nu.70.in fi. ꝙ ſemel † malus ſemper pręſumitur malus
in eodem mali genere.c.ſemel de reg iur in 6. & dicemus in-
fra lib.5.in præſump 40.Cęterum hęc coniectura etiam con-
104 iuncto pacto de reuendendo non ſufficit † ad demonſtran-
dum contractum eſſe vſurarium. Sed concurrere debent aliæ
coniecturę.Ita declarat Cępol pręcitato in loco. nu.75.verſ.
hęc tamen,& dicemus in fi.ſubſequentis pręſumptionis.

Vigeſimatertia pręſumptio & coniectura eſt, qñ emptor
105 ipſe eſſet † vſurarius & ſolitus vſuras exercere. Hęc ſane cõ-
iectura coniunctis alijs facile arguit, contractum ab hoc ge-
ſtum eſſe fœneraticium. Ita Cępolla in d. tract. de ſimulatio-
ne contractuum.nu.73. verſ.vigeſimatertia pręſumptio. poſt
glo.in c.illo vos.de pign & in c conqueſtus. de vſur Hoſti.in
ſumma de pign.§.quando.ver ideo dico.& idem c.ad noſtrã.
de empt & vendi.Pau.Lcaz. in ſua diſputatione. quæ incipit.
Contra inſtrumentum debiti.col.5.ver de quarto pater. Ang.
in ſua diſputatione quæ incipit. Aſtenſis miles.colum 30. His
accedunt Bald.in conſ.205. Iacobus.col.1 ver.nam ſiquidem.
libro 1.Roma.conſi.304. numero 4. & alios refert Decianus
in conſ. 2.nume 15.lib.1.

Hęc coniectura locum habet multo magis quando ſolitus
fœnerari, per interpoſitam quoddammodo perſonam, & (vt
106 dici ſolet) per quendã † circuitum emit:ſicuti euenit, quan
do curant, vt alter non ſolitus fœnerari emat tenui pretio cũ
pacto de reuẽdendo,qui emptor deinde vendit ipſi vſurario.
Idem quando (vt facere ſolent verſuti ij fœnratores) res am
bulaſſet per duas,vel tres manus:ſi detegatur id factum fuiſ-
ſe opera ipſius vſurarij, multo magis augebitur præſumptio
fraudis. Ita tradit Cępol.pręcitato in loco.nu.74. ver.& ideo
vſurarij. poſt Guli de Monte Laudano in clem. ex grandi. &
Zabarel.iam ibid § Cęterum. q.3. Idem ſenſit Craue. in conſi.
156.nu.11.qui reſpondit ſtrictiori iu caſu,quando ſcilicet em-
ptor non conſueuit fœnerari.

Et cum contractus iſte ob pretij tenuitatem & pactum de
reuendendo ſuſpectus ſit, vt diximus ſupra in 1.præſumptio.
dicendum eſt, quod cum habuerit malum principium, non
dicitur permiſſum alicui ſcienti, emere, quia emptor eſſet in
eadem damnatione.arg.c.tua nos de vſur.
107 Non enim permiſſum eſt emere rem † fœneraticiam ſicuti
nec furtiuam, vt late poſt alios reſpondi in conſi. 300. nu.15.
16.17.& 18.& nu.25.lib.3.vbi plura ad rem ſcripſi.
108 † Cęterum hæc coniectura, ꝙ ſit ſolitus fœnerari † etiam
coniuncto pacto de reuendendo,non ſufficit ad detegendum
contractum vſurarium. Ita ſcriptum reliquit pręcitato in lo-
co Cępol nu.75.ver. hęc tamen qui huius ſententiæ recenſet
Bald.in l.emptione in fi.prin.C.plus valere quod agitur.& in
l.interpoſitas col.1. C.de tranſac. Ang.in l ſicuti §.ſuperua-
cuũ.ff.quib mod.pign.vel hypo.ſol.& in diſputatione Aſten.
miles.col. 30. Nam (vt præcitati Doctores ſcribunt) etiam
vſurarij perſæpe faciunt contractus iuſtos & lege probatos.

Econtra autem, quando probatur quod emptor eſt vir
109 † probus & ſolitus contrahere iuſte & legitime,ceſſat ſuſpi-
cio ſimulationis & fœnoris. Ita Dec.in conſi.308. num.5.verſ.
tertio in caſu. Crau.in conſ.145. in fine. & alij multi congeſti
à Rolando in conſilio 58. numero 2. libro 4. & à Deciano in
conſi.2.nume.84.libro 1.

Vigeſimaquarta præſumptio & coniectura cõtractus ſimu
110 lati & vſurarij eſt,quando † venditor permanſit in poſſeſ-
ſione rei venditæ. Ita Cępolla in d.tracta.de ſimulatione con
tractuum.numero 76.verſ.vigeſimaquarta præſumptio. poſt
gloſſam,Cynum,Speculatorem,Guidum Suzarium,Bartolũ,
Baldum,& Butrium l.t his accedunt alij, quos cõgeſsi in lib.
ſecundo de arbitrarijs iudicum caſu 39. vbi ad huius præ-
ſumptionis explanationem non mediocri ſtudio & diligen-
tia diſtinxi vndecim caſus. Hãc eſſe præſumptionem (vt pau
111 cula hæc iam ſcriptis adiungam) iuris † ſcriptum reliquit
Io. Aud. in additionib. ad Spec.in titu. de pręſumptionib. §.
ſpecies.numero 5.in verbo. In pręd. concord. Ita quoque
Anchar.in conſilio 257.numero 4 reſpondit,& declarat Ro-
man.conſi 304.numero 2. quando manſit in poſſeſsione tan
quam conductor,vt etiam dixi in dicto caſu 39. Et hæc qui-
dem coniectura comprobatur ex his quæ reſponderunt Bal.
in conſi.322 libro 2.Corn in conſi.135.col.6.lib.1. Afflict.in
c.1.in prin.nu.20. de feudo dato in vicem legis commiſſoriæ.
Pariſ.in conſi.54.numero 72.& in conſi.55.numero 54. lib.1.
& Rolan in conſi 40.numero 36.lib.2.cum dixerunt,ꝙ quan
do bona vendita ſemper permanſerunt in æſtimo & cataſtro
venditoris,pręſumitur ꝙ ſemper ipſe poſſederit,atque ita col
ligitur coniectura, quod venditio non fuerit verè facta: ſed
potius bona pignori data. Et rurſus ſcribunt, Bald.in l. illud.
in fine.C.de ſacroſan Eccleſ Caſtren.in conſi.331.Præſuppo-
ſitis ijs.libro 1 & Crot.in conſ.141.in fine tunc ex retentione
poſſeſsionis præſumi ſimulationem, quando inſtrumentum
venditionis continet, quod realiter tradita fuit poſſeſsio: &
tamen conſtat traditam non fuiſſe. Et alia nonnulla ad rem
ſcripſit Maſcardus in concluſio. 439. qui multa (vt exiſtimo)
deſumpſit ab his,quę ſcripſi in d.caſu.39.

Vigeſimaquinta præſumptio & coniectura cõtractus ſimu
112 lati & fœneraticij colligitur ex eo, ꝙ venditio † ipſa dura-
uit modico tempore. Ita Cępol in d.tract.de ſimulatione con
tractuum.num.79.ver.vigeſimaquinta præſumptio.poſt Bar.
in conſ.65.Petrus Nicolę libro 1.& Caſtr.in conſi.74. In cau
ſa mota per D.Dorotheam.col.2. ver. his pręmiſsis.libr 2. ſic
& Afflictus in c.1.in prin.num.11.& numero 37. ver.decimo-
quinto. poſt Rotam deciſ. 1.nume.4.titu.de donac.in nouis.
de feudo dato in vicem legis commiſſo. Et cõiecturam hanc
probat tex.clarus.l.3 §.ſi ab ignoto.ff.de manumiſſ. quem ſta
tim declarabimus. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia cum ven
113 ditiones † fieri ſoleant, vt res ſint perpetuo penes emptores
& pignorationes,quouſque debitum ſoluatur. l.ſi rem. §.om
nis.ff de pign.actio.exiſtimandum eſt, quod ex modico tem-
pore noluerit vendere ſed pignorare. Id quod ſecundum Cæ
pollam optime probatur in ſimili. l.plerique. ff.de ritu nupt.
vbi ſi mulier,quæ receſsit a marito, non multo tempore poſt
reuerſa eſt, diuertiſſe non cenſetur: & propterea dicitur idem
matrimonium.

Confert tex.l.ſi venteri § in bonis. ff.de priuil. credit.vbi ex
breuitate temporis colligitur fraus commiſſa contra credito
res. Quod quidem reſponſum ad rem noſtram multi comme-
morant,ac multis exornat Tiraquel.de retractu conſanguin.
§.primo.glo.7.nume.77.

Cæterum præſumptio hęc intelligitur & locum habet,
114 quando † ita expreſſe actum fuit, vt modico tempore du-
raret venditio. Ita reſpondit Vlpianus in dicta l.3. §.ſi ab
ignoto. ff.de manumiſſ. vbi ficta & imaginaria dicitur em-
ptio libertatis,quando ita ab initio actum eſt, vt ſcilicet ſta-
tim pretium reſtitueretur. Et in ſpecie ſic intellexerunt Bar.&
Cępolla præcitatis in locis. Cum vero nullum adiectum fuit
pactum expreſſum, ſed tamen contrahentes receſſerunt a
contractu intra modicum tempus, tunc oritur præſumpta ſi-
mulatio quæ ſola non ſufficit ad detegendum contractum ſi-
mulatum & vſurariũ:ſed iungi debet cum alijs præſumptio
nib. Ita Cępol.pręcitato in loco.nu 79.in fi.& huius traditionis
ratio eſt: quia ſimulatio ab initio contractus conſideratur,
an

an illa interuenit, cum non sufficiat ex post. Ita Bal. in l. vnica quæst. 10. C si seruus extero. & Natt. in cons. 628. nu. 20. lib. dixi supra num. 46.

Vigesimasexta præsumptio & coniectura contractus simu-
115 lati & vsurarij sumitur † a modo recedendi ab ipso contractu emptionis & venditionis, quãdo scilicet receditur per restitutionem instrumentorum incisorum, atque ita per modũ recessus ab ipso contractu; non autem per modum nouæ vẽditionis, sicuti fieret, quando ab initio facta fuisset venditio verè. Hanc coniecturam probauit Cepolla in d. tract. de simulatione contractuum. nu. 80. vers. 26. præsumptio. post Cast. in d. cons. 74 In causa mota per D Dorotheam. col. 3. vers. 3. resultat. lib. 2. Idem affirmauit Affl in c. 1. in prin. nu. 37. vers. 16. de feudo dato in vicem legis commisso. & Mascar. in conclus.
116 440. nu. 3. Nam † insolita arguũt suspicionem. l. si quid sub conditione ff. de cond. inst. & diximus supra in nona cõiectura Atqui quando fit reuenditio non inciduntur instrumenta venditionis iam factæ, sed aliud instrumentum ipsius reuenditionis conficitur. Ergo per incisionem hanc insolitam arguitur suspicio simulationis. Nec huic sententiæ repugnant aliqua iura, quibus satisfacit Cepolla præcitato in loco. nu. 80. vers in contrarium tamen.

Erit præterea obseruandum, prædictas præsumptiones & suspiciones contractus simulati & feneraticij purgari, quãdo per nouum contractum receditur ab eo primo simulato & feneraticio. Ita responderunt in specie Rom. in cons. 304. Plura sunt io fin. & Rum. in cons. 76. in fin. lib. 4. De his satis.

PRAESVMP. CXXII.

Vsura quando & quomodo in contractu mutui cõmissa præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Vsura directò in mutuo, in alijs contractibus per indirectum committitur.*
2 *Mutuum fœneraticium esse non præsumitur.*
Receditur tamen ab hac regula, alijs coniecturis. num. 3.
4 *Fœnus vt præsumatur, sufficit plus acceptum quam datum esse.*
Nec personã mutuantis considerari, an fœnerari consueuerit. nu. 5.
6 *Restitutionis incertitudo non tollit vitium fœnoris in mutuo.*
7 *Fœneraticius non præsumitur contractus quando alijs coniecturis apparet animum contrahentium non fuisse fœnerandi.*
8 *Fœneraticium contractum esse, & contrahentes ita fœnus exercuisse, vt possint puniri, diuersa sunt.*
9 *Veritas per nostrum affirmare vel negare non immutatur.*
10 *Lucrum præter animum & voluntatem accedens, vsura non est.*
11 *Mutuum fœneraticium præsumitur contractum inter personas, nulla amicitia coniunctas.*
Idque præsertim, si mutuatarius pecunia summopere indigebat. numero 12.
13 *Mutuum præsumitur fœneraticium, quando mutuatarius magno pretio rẽ empturus, non emturus, nisi pecuniã mutuo reciperet.*

Ecepta est apud omnes sententia, vsurã propriè
1 & directò † committi in mutuo: in alijs vero cõtractibus, vt emptionis & vẽditionis, & similib. impropriè, seu indirectè, cum & in his alijs contractibus, vt emptionis & venditionis, insit mutuum implicitum. Hanc sanè sententiam auctoritate quam plurium probaui in cõs. 109. nu. 28. lib. 2. & illis accedit Dec. cons. 2. nu. 11. lib. 1. Porro dubitari sæpe solet, quando & quomodo præsumatur commissa vsura in contractu ipso mutui?
2 Et pro regula statuendum est, non præsumi mutuum † esse feneratitium, sicuti de alijs contractibus dixi supra, & in specie mutui tradunt Bald in l. rogasti. §. si tibi. in fi ff. si certum pet. & ibidem Ias. & Dec. vterque nu. 6. Non hic repetam rationẽ, quam supra commemoraui. Receditur tamen ab hac regula
3 † præsumptionibus & coniecturis. sicuti post alios respondi in d. cons 109. nu. 7. Est ratio, quia (vt supra admonui) contractus isti feneratitij solent clam & secreto celebrari: & propterea cum difficilis sint probationis, coniecturæ & præsumptiones sufficiunt. vt scripsi in lib. 2. de arbitra. iudicum. casu. 116. num. 8 & in casu 247.

Prima itaque est coniectura, quãdo quid vltra mutuatum recipitur, vel promittitur. Nam illud præsumitur vsuræ causa datum, vel promissum. Est ratio, quia repugnat præcepto diuino; mutuum date, nihil inde sperantes. Luc. c. 6. Nec hoc in casu requiritur quod is mutuans consueuerit fenerari: cũ
4 sufficiat ad præsumendum † fenus plus acceptum quàm datum. Ita docuit Bal. in d. l. rogasti. § si tibi. in fine ff. si certum pet. & apertius ibidem Castrens. nu 5.

Nec verum est, quod scribit Dec. in d §. rogasti. nu. 5. etiam
5 in mutuo considerari † personam mutuantis, an consueuit fenerari. Illæ enim auctoritates Bal. Sali. & Alex. quas recenset ipse Dec. in alijs contractibus loquuntur, vt dicemus inf.

Extenditur hæc cõiectura, vt locum habeat etiam si ratione incertitudinis restitutionis aliquid vltra mutuatum promitteretur. Nam adhuc præsumitur vsura. Cum incertitudo
6 † restitutionis non tollat vitium fenoris in mutuo. Ita docuit Alber. in l. iubemus. la 2. col. pen. vers. quid de tali contractu. C. de sacrosan. eccl. qui attestatur ita iudicasse collegiũ Doctorum Bergomense. Et Albericum secuti sunt Dec. in d. § si tibi. nu. 4. in fine in l. de fideicommisso. nu. 3 C. de transact. in cõs. 123. nu. 1. Nam incertitudo non purgat suspicionem fenoris. cap. nauiganti in prin. de vsuris.

Et in hoc differt contractus mutui a contractu emptionis & venditionis: qui sane emptionis contractus respectu incerti euentus consistit, qui alioqui nõ valeret, sicuti emptio annui reditus ad vitam, sicuti tradunt Hostien & alij commemorati a Decio in d §. si tibi: & in d l. de fideicommisso. nu. 4. C. de transactio. etsi Ias. in d. §. si tibi. obijciat. l. si ea lege. l. frumenti. & l. oleo C. de vsuris. & dicemus inf.

Declaratur primo hæc coniectura; vt locum non habeat, quando alijs coniecturis apparere posset, mutuãtis & mutua-
7 tarij † animum & propositum non fuisse fenerandi. Nã tunc non videtur contractus feneratitius. Ita colligi videtur ex gl. & Doct. in l si quis nec causam. in prin. vbi Dec. nu 1. ff. si cer. pet. Cæterũ animaduertẽdũ censeo, quod duo hæc sunt diuer-
8 sa, † contractum esse feneratitium, & contrahentes fenus ita exercuisse vt puniri debeant. Nam vt quis tãquam fenerator puniat, inspici & considerari debet qualis eius fuerit animus & propositum. cap. consuluit. vbi Docto. de vsuris. sic & in l. si quis nec causam in prin ff. si cer. pet. cõsideratur animus & propositũ mutuãtis ad iudicãdũ an fenus exercere voluerit, qualis sit. Et hic ipse animus & propositũ vel ex qualitate personæ satis probat, vt si est homo diues, qui non indigeat, vt inquit Fulg. in d. l. si quis nec causam. in prin. vbi etiam Dec. vel si est homo bonæ conditionis & famæ.

Probatur etiam hic animus iuramento ipsius mutuãtis, vt scribunt glo. in clem. vlt. in verbo, negotiandi. de censib. Bald. in l. cum proponas C. de nautico fenore. & Alex. in l. cætera. §. sed etsi qs. de leg. 1. & Dec. in d. l. si quis nec causam. in prin. nu. 1. qui hoc intelligit, nisi repugnet alia præsumptio & cõiectura, ex sententia Bart in l. inter omnes §. rectè. ff de furtis.

Contractus vero ipse etiam si contrahentium non affuerit fenerandi animus, attamen non desinit esse feneratitius, vt si actum est quod plus quam mutuatum restituatur. Et si enim, contrahentes errore lapsi existimauerunt contractum esse legitimum, attamen eorum opinio non tollit veritatem, cum
9 per nostrum affirmare, vel negare non immutetur † veritas, l. cum falsa. C. de iuris & facti igno. Porro illud cõcedimus, quod
10 si præter voluntatem & animum † lucrum aliquod secundarin accessit, vsuram non esse. sicuti post Corneum in l. si pascẽda. C. de pactis. & alios scribit Io. Baptista Lupus in c. nauigãti. in tertia parte. nu. 29. de vsuris.

11 Secunda est coniectura in contractu mutui, quando † nulla penitus intercedebat amicitia inter mutuantem & mutuatarium. Non enim præsumitur, quod is mutuans gratis mutuauerit, sed potius sub vsuris. Ita respondit Bald. in cõs. 133. Quædam mulier filiusfamil. col. 2. lib. 1. quem post Crauet. in cons. 73. nu 16. secutus sum in cons. 109 nu 14 Non enim consueuerunt homines tam grata seruitia ignotis cõferre sine aliquo premio, vt experientia docet. Et hæc quidem coniectura
12 tunc maxime procedit † quando is mutuatarius his pecunijs valde indigebat. Ita respondi in d. cons. 109. nu. 16. ex sententia Geminia. in cons. 112. col. 2 vers. item ista non videtur. Calcanei in cons. 26. nu. 19. vers. & ita dicendum est. & Crau. in cons. 156. num 13.

Tertia est coniectura & præsumptio mutuum esse feneratí-
13 tium, † quando mutuatarius magno pretio emit rem quam non emisset, nisi pecuniam illam mutuo fuisset habiturus. Quod enim plus pretij numerare promisit, ob causam mutui promisit, & ideo fraus est, argum. c. etsi quæstiones. de simo.

Et in specie respondit Geminia. in cons. 16. col. 2. vers. 2. cõcurrit, quem secutus sum in cons. 109. nu. 9. & 15. lib. 2. Et ibi, nu. 18 commemoraui Baldum in l. cum allegas. num. 11. C de vsuris qui dixit, feneratores consueuisse vti hac fraude: recipiunt promissionem de vera sorte res steriles vel nomina debitorum difficilis exactionis vendunt illi, qui mutuo pecu-

niam

niam ſuſcepit,pretio certo,quod poſtea repetunt.Et ait Bal. id fieri ob mutuum, quod alias ille mutuás non conceſsiſſet: atque ita (inquit Bal.) vſura committitur. Et refert Bal.idem docuiſſe Bart. in l. eum vir vxori.ff.de iure dotium. His accedunt Roman.ſing 440.Laur.de Rodulphis in Trac.de vſuris. q. 63 Ang Clauaſius in ſumma. in verbo,vſura.il 1.nu 6.& Tiraq.in Tracta.conſang.§.2.in glo.18. num.70. Et hoc ſecutus ſum in conſ.109.nu.18.

PRAESVMP. CXXIIII.

Alienatio bonorum in fraudē fiſci ſimulatè facta, ad euitandam publicationis bonorum pœnam, & alienatio bonorum facta in fraudem creditorum, quando præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Alienationes in fraudem fiſci factas, non eſſe nullas ipſo iure, ſed reuocandas.*
2 *Bona poſt delictum commiſſum, an publicentur ipſo iure, vel per ſententiam differentia eſt.*
3 *Fraus alienantis, coniecturis, & præſumptionibus, cur ſatis probetur. Et ex aliquib. caſib. vrgentes eſſe debent. nu.4.*
5 *Alienatio omnium bonorum facta tamen multo tempore ante delictum commiſſum, nulla delinquendi ſuſpicione exiſtente, fraudem non arguit.*
Aut ſi de delicto in genere tantum cogitatum ſit.nu.6.
Aliud ſi facta ſit lucratiuo titulo, multo quidem tempore ante delictum commiſſum ſubſiſtente tamen ſuſpicione delictum committendi num.7.
Idque procedere etiam in alienatione maioris partis bonorum tantum num.8.
Aut in alienatione omnium melioramentorum nu.9.
Et quod non interſit, etiam ſi temporibus interpolatis fiat alienatio num.10.
Locum etiam habere in alienatione cum titulo onerofo.nu.11.
Ceſſat tamē fraudis ſuſpicio,ſi re ipſa precium numeratum ſit,quod loco rei ſuccedit. num.12.
Et alienationem viliori precio factam, ad iuſtum precium tantum reuocari.nu.13.
14 *Alienatio bonorum in fraudem fiſci facta non præſumitur, ab eo qui ita deliquit,vt puniri ſe poſſe,non ſperaret.*
Idem ſi alienatio iuſtis de cauſis facta ſit.nu.15.
16 *Actus neceſſarii. fraudis ſuſpicionem eliduut.*
17 *Alienatio bonorum titulo lucratiuo facta, & delicto ſtat in ſubſequuto, fraudulenta præſumitur.*
Idem ſi titulo onerofo fiat.num.18.
Niſi tamen aliqua repugnaret ratio,nu 22.
19 *Actu geſtu incontinenti,arguit fraudem actus præcedentis.*
20 *Incontinenti quid geſtum dicatur arbitrio iudicis committitur.*
21 *Donationes facta intra biennium ante commiſſum delictum, non valent in Ducatu Mediolanenſi.*
23 *Alienatio bonorum ante delictum commiſſum, in fraudem fiſci cōmiſſa dicitur, donatione omnium bonorum facta in perſonā propinquam.*
Diſtinguit Bart.tres caſus relatos nu 24.25.& 26.
27 *Coniunctus facta coniuncti quando ſcire non præſumatur.*
28 *Coniuncta perſona qua dicatur.*
29 *Amicitia maioris e i ponderis, quam fraternitas.*
30 *Alienatio in fraudem fiſci facta præſumitur, quando alienans in poſſeſsione rei alienata perſeuerauit. Aliàs autem coniectura cā currente.nu.31.*
Nec refert ſi alienans adhibuit clauſulam conſtituti, ſe poſsidere nomine illius in quem facta eſt alienatio.nu.32.
Item facta etiā corporali traditione, ſi fraudulenta traditionis alia coniectura adſit nu.33.
Fallit tamen ſi fructus emptori perſolueret, quo caſu fraudis ceſſat præſumptio.nu.34.
Item ſi vſumfructum ſibi reſeruaſſet. cuius cauſa tunc in poſſeſsione diceretur eſſe. num. 36. Vbi tamen preci inſpicienda quantitas,num.37.
Idem ſi modico tempore perſeueret in poſſeſsione, quo caſu fraudis ceſſat ſuſpicio.num 38.
Item ſi alienatione facta, vel a ciuitate cæpit abeſſe, vel deceſſit relictis impuberibus ignaris celebrati contractus. nu.39.
35 *Poſsidere magis dicitur qui fructus conſequitur, quam qui rem corporaliter detinet.*
40 *Alienatio bonorum ante commiſſum delictum, facta clam, præſumitur in fiſci fraudem facta.*
Diſtinguit Bart.aliquot caſus, relatos.nu.41.42.& 43.
44 *Alienatio quando clam facta dicatur.*
45 *Clam confectum dici contractum, quando inſtrumentum ſuper eo confectum, non publicatum ſed occultatum fuit.*
46 *Alienatio in fiſci fraudem facta dicitur, ſi facta ſit ſub conditione, veluti. Dono, ſi bona mea publicari contigerit.*
47 *Donatio facta vxori a marito in caſum deportationis, cur valeat.*
48 *Publicationem bonorum extra territorium non trahi.*
49 *Reis credendi duobus, vni facta ſolutione, alter excluditur.*
50 *Alienans in aliquem, & caſu quo contingat bona eius publicari, donans alteri, non dicitur in fiſci fraudem facere.*
51 *Donans hoc pacto, vt ſi contingat bona mea confiſcari, me tenearis alere, non dicitur in fiſci fraudem facere.*
52 *Alimenta cui non debeantur Bonis publicatis.*
53 *Donaſti mille mihi, & hæredibus meis, ſi homicidium committeres, eo commiſſo & te fugitiuo, cur petere ea poſsim.*
54 *Alienans omnia bona, & poſtea delinquens, in ipſoque deprehenſus crimine, præſumitur in fiſci fraudem facere.*
Idem in eo qui notoriè deliquit, & poſtea alienauit, nu.55.
Et in contumace qui aufugit.nu.57.
56 *Notorie delinquens æquiparatur ei, qui in crimine ſit deprehenſus.*
58 *Donans aut alienans, & poſtea de delicto in contumaciam damnatus, non præſumitur in fiſci fraudem facere.*
59 *Contumacia inducit quandam tacitam fictamque confeſsionem.*
60 *Sententia contra contumacem lata, creditori non nocet.*
Idem ſi contra debitorem nu.64.
61 *Præſumptio contra delinquentem inducta, ad eum trahi nō debet, qui culpa non eſt conſcius.*
62 *Damnatus confeſsione ſua, cum aliter de delicto non conſtaret, emptori non nocet vel donatario limitationem vide, nu.65. & 66.*
63 *Cedentis confeſsionem, ceſsionario non nocere.*
67 *Alienatio facta ex cauſa neceſſaria, non præſumitur in fiſci fraudem emanaſſe.*
68 *Alienans bona ſua poſtquam de crimine accuſatus eſt, fiſcum vt fraudaret, feciſſe præſumitur.*
Idem ſi ante alienationem verbis declaraſſet, ſe de delicto cogitare num.69.
70 *Donatio facta cauſa mortis, etiam ſine fraude, publicatione bonorum ob delictum ſequuta, reuocatur.*
Limitatur in donatione facta vxori, nu.71.
72 *Alienatio bonorum regulariter non præſumitur facta in fraudem creditorum; ſecus tamē in alienatione a decoctore facta.nu.73.*
74 *Alienatio omnium bonorum titulo lucratiuo facta a debitore, præſumitur in fraudem facta.*
Idem ſi titulo onerofo puta venditionis, & fuerit facta multo minori pretio a perſona ſuſpecta.nu.75.& 76.
Idem in creditore alienante maiorem ſuorum bonorum partem aut res magis pretioſas nu.77.& 78.
Idque procedit etiā ſi non ſimul ſed particulatim alienauerit.nu.79.
80 *Fraus reſpectu temporis præſumitur facta, & ibi, quomodo.*

Vm de duplici ſimulationis ſpecie, & modo hactenus dictum ſit, de tertia nunc eſt agendum, quando ſcilicet prima facie oſtendunt cōtrahētes, velle facere contractum: & tamen ex mente, & verè nihil agere volunt. ſicuti quando quis metu Tyranni, ne bona ſibi auferantur, ſimulat ea alteri vendere vel donare. Eſt ſanè ſimulatio hæc. ſicuti poſt Bart. & Bald. ſcripſit Affli. in cap. 1. in prin.nu.11. de feudo dato in vicem legis commiſ. Ita quoque eſt ſimilis ſimulatio, quādo quis timore, ne ob delictum a ſe perpetrandum publicentur ſibi bona, ea ſimulat alteri donare. Et dicitur hæc donatio ſimulata, ac etiam in fraudem fiſci facta. Quæ ſanè duo ſimul ſtare poſſunt: vt in ſpecie reſponderunt Caſtr.in conſ.58. Viſis.nu.4.lib.2. Anch.in conſi. 227.ad corroborationem.nu.3.& Natt.in conſ.628.num.19. lib.4. Bart.in l.poſt contractum.& ibidem apertius Picus nu. 11.Alcia.nu.1.& Io.Annibal.nu.286.& Natt.in conſ.549 nu.
1 1.lib.3.qui dixerunt, has alienationes † non eſſe ipſo iure nullas; ſed reuocandas: cum quo ad effectum validæ ſint. Et hac in re Bar. diſtinguit quinque tempora; hoc eſt primum tempus ante commiſſum delictum: Secundum poſt perpetratum crimen, ſed ante accuſationem. Tertium poſt accuſationem, ſed ante litem conteſtatam. Quartum tempus eſt poſt litem conteſtatam, ſed ante ſentētiam. Quintum vero tempus poſt latam ſententiam. Hæc temporum diſtinctio facta eſt a Bar. & reliquis reſpectu reuocationis ipſius alienationis: Cum aliter, & facilius reuocetur alienatio, facta poſt commiſſum delictum quam ante. Et illis in caſibus ſeu temporibus poſt de-
2 lictum ſcilicet cōmiſſum, adhibetur aliquibus in caſibus † diſtinctio an ipſo iure bona publicentur, vel per ſententiā Quādo publi-

do publicantur ipso iure; non est opus confugere ad aliquas
coniecturas: cum vero publicantur, mediante sententia, dici-
mus esse distinguendum, an adsint coniecturæ fraudis, vel nō.
Ita Bar. in d. l. post contractum. nu. 15. vers. sed si in fraudem.
& ibidem Picus nu. 76. & Io. Annibal. nu. 586. qui scribunt, cō
iecturas illas, quæ considerantur ante delictum commissum,
considerari pariter post ipsum delictum. Differamus itaq; de
hac fraude secundum Bart. & alios in d. l. post contractum. Et
3 hac quidem in re dicimus primum, fraudem † hanc, coniectu
ris, & præsumptionibus detegi, sicuti ipsemet. Bart. in d. l. post
contractum. nu. 1. 2. & 3. & subsequentibus ostendit: & aper-
tius ibid. Picus. nu. 19 & reliqui omnes, quos infra commemo
4 rabo. certis autem casibus hæ coniecturæ debent † esse vrgen
tes & dilucidæ sicuti responderunt Anch. in cons. 251. Nat. in
cons. 212. nu. 2. lib. 1. & Cæph. in cons. 355. num. 21. lib. 3. idem
docuit Alc. in d. l. post cōtractum. nu 34. vers. sed etsi. Præsum
ptiones, & cōiecturę hic ob id sufficiunt; quod dolus, & fraus
consistit in animo, cuius solus Deus est perscrutator, cap. eru
bescant. 32. quæst. 2. & ideo cum difficilis sit probationis, ad-
mittuntur coniecturę. l. dolum. C. de dolo. cum simil. Ita enim
dicimus alijs in casibus simulationem contractum eorumq;
fraudem, præsumptionibus & cōiecturis probari, vt dicemus
infra suo loco.
Prima itaque est coniectura, & præsumptio, quando alie-
5 nata fuerunt † omnia bona. sed hic sunt distinguendi aliquot
casus, quorū primus est, quando alienatio hæc facta fuit mul-
to tempore ante commissum delictum, nulla existente delin-
quēdi suspicione. Hoc casu nulla præsumitur fraus, siue alie-
natio sit facta titulo oneroso, siue lucratiuo. Ita docuit Bart.
in d. l. post contractum. nu. 2. & alij secuti sunt.
Extenditur hic casus, vt locum etiam habeat, quādo de de-
6 licto † in genere tantum fuit cogitatum. Nā & tunc non præ
sumitur, fraude factam esse alienationem. Ita egregie docuit
Alciat. in d. l. post contractum. nu. 37. vers. Cęterum. post Sali.
in l. si quis post hac. col. 4. C. de bonis proscripto. Non enim
(scribunt prædicti) tunc aut desperatio, aut metus imminen-
tis accusationis subest: iux. l. vlt. §. Papin. ff de bonis eorum,
qui sibi mortem consciue. Nec præterea subest causa, per quā
verisimiliter cōmittitur delictum, ut requirit Bart. in d. l. post
cōtractum. nu. 2. ex. d. l. si quis post hac. §. vlt. ibi, ante initium
actus. Vnde (subdit Alc.) cum iuuenis rixosus, & male mora-
tus dubitans ne quandoque sibi contingeret aliquod crimen
cōmittere, donasset amico, responsum fuit, firmam fuisse do-
nationem. cum reuocatio, quæ a fisco fit, in pęnam specialis,
& dilucidè probati delicti, fieri debeat. l. sed & si maritus. §.
vlt. ff. qui & a quib. non autem cum in genere tantum de deli-
cto est cogitatum. Nam tunc causa proxima donationis, nō
est delictum, gl. in l. si mulier. ff. rerum amo sed facilitas natu-
ræ. l. si quis eum sciret. ff pro empto. aduersus quam facilita-
tem, ille talem prouisionem adhibere voluit. Et idem esse re-
spectu creditorum docuit Bal. in rub. C. de his quæ in fraudē
credito. Hanc tamen extensionem declarat Alcia. nisi dona-
tio clam facta fuerit.
7 Secundus est casus † quādo omnium bonorum alienatio,
titulo lucratiuo facta fuit, multo tempore ante commissum
delictum: sed aliqua tamen suberat suspicio committendi de-
lictum, vt quia habebat capitales inimicitias, quę vsque ad tē
pus delicti perdurant. Hoc casu præsumitur fraude facta alie
natio. si modo probabit fiscus, illas inimicitias capitales exti-
tisse, & perdurasse. Ita Bart. in d. l. post contractum. num. 2. &
apertius Picus nu. 36. vers. ego sic dicerem. Alcia. nu. 40. Dec.
in cons. 535. col. 1. vers. prima est. Bossius in Tract. causarum
criminal. in titu. de publica. bonorum. num. 45. Cæphalus in
consi. 325. nu. 3. & nu. 48. lib. 3. Nat. in cons. 549. num. 6. lib. 3.
Blācus in Tract. de indicijs. nu. 87. qui manifestè scribit, quod
delictum debet esse secutum in personam eius, cum quo erat
inimicitia.
Extenditur primo, hic casus, vt habeat locum etiam, quan-
8 do † facta est donatio maioris partis bonorum. Nam & hoc
casu præsumitur fraude donatum. sicuti scribunt Alciat. in d.
l. post contractum nu. 40 Io. Annibal. nu. 90. & nu. 92. vbi idē
9 dixit, de alienatione omnium † melioramentorum. Et idem
affirmarūt Alex. in cons. 55. lib. 4. Soc. sen. in cōs. 108. col. 1. li.
1. & in cons. 264. col. 1. vers. 2. arguitur. lib. 2. Dec. in cons. 235.
col. 1. vers. 1. est.
Extenditur secundo, hic casus, vt locum habeat etiam, quā
10 do † interpolatis temporibus facta fuisset donatio hæc om-
nium bonorum, vel maioris partis. Nam adhuc præsumitur
fraus. Ita in specie docuit Io. Annibal in d. l post cōtractum.
nu. 94. ex sententia Bart. in l. nomen. §. filio. de leg. 3. & in l. 1.
C. qui bonis ced. poss. Baldi in l. 2. C. de repud. hæred. Ange. in
l. omnes. §. Lucius. ff de his quæ in fraud. cred. Anch. cons. 57.
& Iaso. in § item si quis in fraudem. col. 7. in instit de actio. dū
loquuntur de alienatione facta in fraudem creditorum. Ean-
dem sententiam in specie nostra probauit, & Alcia. in d. l. post
contractum. nu. 40 vers. hincque consequens. qui intelligit,
dummodo donatio seu alienatio, facta sit vni personæ tan-
tum, secus si diuersis. Verum cum hic spectemus solam ipsam
fraudem alienantis, non autem eius etiam in quem facta fuit
alienatio, sequitur dicendum, idem esse, quando diuersis do-
natum fuit. Id quod & ipsemet Alcia. sensit.
Extēditur tertio, hic casus, vt procedat etiam in alienatio-
1 ne omnium bonorum facta titulo † oneroso, vt si quis vendi-
dit, vel aliter sic alienauit. Ita glos. in l. qui testamentum ff. de
de probatio. Barto. in d. l. post contractum. num. 2. & ibidem
Alciat. num. 40.
Et hæc quidem extensio intelligitur, quando de numera-
tione pretij non constat, nisi per confessionem. secus vero si
15 re ipsa † pretium fuit numeratum. Nam tunc cessat fraudis
suspicio; ex quo is venditor loco bonorum habet pretium.
Ita declarant præcitatis in locis Bossius, & Alcia. qui subiun-
13 git, quod si alienatio facta est viliore pretio, † reuocatur tātū
vsque ad iustum, pretium.
14 Declaratur primo, vt nō procedat quando delinquēs † exi
stimauit, se ex eo delicto non posse puniri, vt si in nemore, &
clam ita deliquit, vt crederet nūquam delictum detegi. Nam
tunc alienādo non præsumitur alienasse, vt fiscum fraudaret.
Ita Cyn. in l si quis post hac. q. 1. C. de bonis proscrip. & Natt.
in cons. 215. nu. 4. lib. 1. & in cons. 549 nu. 10. lib. 3.
Declaratur secundo hic casus, vt non habeat locum, quan-
15 do alienatio † facta fuit. iustis de causis, necessarijs scilicet,
& a l probatis sicuti quando ob alimenta, vel constitutiones
dotium filiarum facta fuit. Ita Ange. in l. si quis post hac. col.
pen. C. de bonis proscrip. sic etiā Comensis; & Putheus, quos
secuti sunt Picus in d. l. post contractum. nu. 44. vers. 2. limita,
& nu. 79. & Alc. nu. 34. Dec. in cons. 235. nu. 1. vers. item quali-
tas. Nat. in cons. 512. nu. 2 lib. 1. Bursa. in cons. 149. nu. 63. lib.
16 5. Bossius in d. tit. de publicatione bonorū. nu. 45. Nā † actus
necessarij, fraudis suspicionem plerunque elidunt. l. vlt. in fin.
ff. de litigio. & l. alienationes ff famil. ercis. Ita dicimus bona
subiecta fideicommisso, posse sine fraudis suspicione aliena-
ri, pro dotium constitutione, alimentis, & similib. vt seq. li. in
præsumpt. .. explicabimus.
17 Tertius est casus, quando facta alienatione † statim, & in-
continenti. committitur crimen. Hoc casu si alienatio omniū
bonorum facta est titulo lucratiuo, præsumitur fraude facta.
Ita scribunt Picus in d. l. post contractum. nu. 36. & Io. Annib.
nu. 163. Dec. in cons 235. col. 2. vers. 5. præsumitur. & Natt. in
cons. 549. nu. 9. lib. 3. Idem est quando alienatio facta fuit ti-
18 tulo † oneroso, nempè venditionis. Ita sensit Bart. in d. l. post
contractum. nu. 8. vers. 5. præsumitur. & apertius Alc. nu. 52. &
54 & Io. Annib. nu. 166. & Anch. in cons. 551. nu. 3 Blancus in
tract. de indicijs. nu. 58. vers. 5. est. Et quanquam Bart. expres-
sim non explicet, an facta fuerit donatio, vel alia alienatio
omnium bonorum, vel maioris partis; sic tamen passim ab
omnibus intelligitur. Et illum quidem secuti sunt præter re-
latos Dec. in l. petens. in 2. notab. C. de pact. Ruin. in cōs. 130.
nu. 2. lib. 2 Tiraq. in tract. de retractu consang § 1. gl. 7. nu. 76.
Natt. in cons. 549. nu. 4. lib. 3. & Bossius in tit. de publicatione
bonorum num. 51. vers. 5. est. Et prędictam sententiam multis
similibus comprobat Alcia. in d. l. post contractum. num. 54.
19 quibus demonstrat, ex actu † incontinēti gesto, fraudē actus
præcedentis argui. Incontinenti autem dicitur hoc in casu
20 commissum delictum, † arbitrio iudicis, sicuti in specie re-
spondit Dec. in d. cons. 535. col. 2. vers. 5. præsumitur, docuit
Alcia. in l. post contractum. nu. 52. & alios congessi in lib. 2.
de arbitrarijs iudicum. casu.
Idem in specie docuit Io Annibal in d. l post contractum.
nu. 177. qui subiungit. nu. 178. post Bart. ibid. nu. 8. in fin. alie-
nantem non habuisse animum delinquendi, quando delictū
ex inopinata rixa est statim subsecutum. Idem egregie scri-
psit Ant. Gomezius in commentarijs varia. resolut. Tom. 3. c.
14 de cōfiscatione bonorum. nu. 4. vers. & adde. Cæterum est
21 aduertēdum quod in Ducatu Mediolani † extat Decretum,
quod donationes factæ intra biennium ante commissum de-
lictum, non valeant, vt refert Boss. in tractat. causarum crimi-
nalium. in tit. de publicatione bonorū. nu. 44. ob id intra hoc
tempus biennij delictum perpetrātum, dicitur incontinenti
commissum, extat & Noua Mediolani constitutio in titu. de
iure & priuilegio fisci. §. si quis.
Declaratur hic casus, vt locum non habeat, quando ratio
22 † aliqua repugnaret. Nam tunc ex delicto incontinenti com
misso,

missio, non argueretur fraus aliqua per alienationem antece-
dentem Ita declarat Alcia. in d l post contractum. nu. 57. qui
affert egregium exemplum. Finge (ait Alc.) lex iubet domũ
parricidæ æquari solo, aliquis, alienata domo, statim parrici-
dium committit; domus (inquit Alcia.) demolienda nõ est.
Cum fauorabilior interpretatio sumẽda sit, ne destruatur do-
mus iuxta. l. cætera. §. senatus. de leg. 1. Et ne statutum odio-
sum loquens in casu vero, extendatur ad casum præsumptũ;
contra. l vlt. C. de interdicto matr. & cap susceptum. de rescr.
in 6. & scripsi supra lib. 1. q. 47, vbi explicaui, quando disposi-
tio loquens in casu vero, comprehendat & præsumptum.
Secunda est coniectura, qua dicimus, alienationem censeri
23 factam in fraudem fisci; quando † scilicet facta est donatio
omnium bonorum coniunctæ personæ. Ita Barto. in d. l. post
contractum. nu. 3. qui visus est distinguere tres casus.
24 Primus est, quando † donatio hæc facta fuit cõiunctę per-
sonę, eo tempore quo nulla extabat causa seu pręsumptio cõ
mittendi delictum; vt quia nulla suberat capitalis inimicitia.
Hoc casu non pręsumitur per fraudem facta donatio. Ita scri
bunt Bart. in d. l. post contractum. nu. 3. & ibidem Picus. num.
41. & Io. Annibal. num. 105. Ancha. in cons. 251. num. 5. Rom.
cons. 367. nu. 15. Alex. cons. 54. num. 19. lib. 7. Dec. in cõs. 235.
nu. 1. Blancus in tracta. de indicijs. num. 88. & latè Bossius in
tract. causarum criminalium. in tit. de publicatione bonorũ.
nu 46. Cæphalus in cons. 325. nu. 53 lib. 3. Alcia. resp. 125. nu.
8 in fine. Natta in cons. 549. nu. 3. & 4. & num. 9. & eruditissi-
mus M. Antonius Peregrinus, Patauinus primi nominis aduo
catus, in commentarijs de iure, & priuilegio fisci lib. 5. titu. 1.
nu. 159. Quam sententiam probat. l. si quis post hac. versic. si
quid. C. de bonis damna. Idem dicimus, in præsumenda simu
latione contractus, quod scilicet illa non præsumatur ex eo
solo, quod cum persona coniuncta confectus is fuerit: sicuti
responderunt Barto. in cons. 65. lib. 1. Comens. in cons. 165. &
Arct. in cons. 65. col. 2. & dicemus infra suo loco.
Extenditur, vt locum etiam habeat hic casus, quando alle-
garetur causa generalis, vtpote si diceret, se donasse, vt ditaret
donatarium sanguine sibi coniunctum. Nam adhuc fraude
donatum non præsumitur: cum hæc non sit causa sufficiens
ad arguendum fraudem, & delictum. Ita Alcia. in d. l. post con
tractum. num. 41. & in Tract. de præsumpt. reg. 1. præsum. 29.
nu. 4 Idem censuit Alcia. de ea causa quam donans allegaret,
se scilicet id fecisse, quia erat se fisco obligaturus; nisi diluci-
de aliter probetur. l. sed & si maritus in fi. ff. qui & a quib.
25 Secundus est casus, quando † cum hac donatione facta cõ
iuncto, concurrit aliqua causa seu præsumptio committendi
delictum, sicuti quando iam extarent graues inimicitiæ, quæ
eo donationis tempore perdurabãt. Hoc sanè casu donatio
præsumitur fraude facta. Ita Bart. in d. l post contractum. nu.
3. quem secuti sunt ibidem Picus. nu. 46. Alcia. nu. 41. & Ioan.
Annibal nu. 105. Idem Alcia. in d. præsum 29. nu. 4. & in resp.
125. nu. 8. sic & Ias. in §. item si quis in fraudem. col. 8. in instit.
de actio. Dec. in cons. 235. nu. 1. vers. 2. præsumptio. cons. 587.
nu. 9. vers. quarto monetur. & in cons. 659. num. 2. Curt. iun. in
cons. 6. nu. 6. & Natt. in cons. 540 nu. 11. lib. 3. Bossius in Trac.
causarum criminalium. in tit. de publicatione bonorum. nu.
46. Et ij quidem moti sunt ex. l. pen. ff de bonis libet. & l data.
C. de donatio. Existimo etiam sufficere leuem aliam causam
seu coniecturam, coniuncta hac cõsanguinitate. Nam etsi so-
la ipsa consanguinitas, non arguit fraudem attamen illa ope
ratur, vt facilius pręsumatur. l. si quis donationis. ff. de cõtrah.
empt. & glo. in c. 1. in verbo, carnalitatem. vt ecclesiast. benef.
& In specie Picus, & Alcia. in d. l. post contractum. ille nu. 45.
iste nume 41. sic scripserunt, & cum eis idem sensit Io. Anni-
bal. num. 112.
26 Tertius est casus, quando † titulo oneroso alienatio fit, in
coniunctam personam. Hoc in casu idem quod in præceden-
tibus dicendum esse, scripsit Bart. in d l post contractum. nu.
3. versic quid in venditione. Est ergo dicẽdum, quod aut nul-
la subest causa, seu coniectura, quod voluerit committere de-
lictum; aut causa ipsa subest. Quando nulla subest causa, nõ
præsumitur fraus. Nam cum eo fuit contractum tanquam cũ
extraneo, ex quo, loco rei pretium habere voluit, sicuti anno-
tauit in specie Alcia. in d. l post contractum nu. 41. vers. rur-
sus in alienatione. Cum vero subest causa, sicque coniectura
committendi delictum, tunc fraus præsumitur. Bossius in d.
tit. de publicatione bonorum. nu 47.
Cæterum hic casus alienationis titulo oneroso factæ, dif-
fert ab illo, quando est facta titulo lucratiuo. Nam in hoc re-
quiritur, quod is coniunctus, cui facta est venditio, debeat
esse particeps fraudis, vt scilicet possit fiscus reuocare bona
illa, in sui fraudem vendita. Ita docuit Bartol. in dicta l. post
contractum nume. tertio versicul. Quid de venditione?
Cæterum is sanguine coniunctus pręsumitur (inquit Bar.)
fraudis particeps, cum coniunctus præsumatur scire facta cõ
iuncti. l octaui. ff. vnde cogna. & l. de tutela. C. de in integrum
restitutio mino. Et Bart. secuti sunt multi, & communem esse
testatur Picus in d. l. post contractum nu. 46. sed a Bar. & alijs
dissentit Alcia. in d. l post contractum. num. 41. vers. rursus in
27 alienatione ea est adductus ratione, quod † coniunctus non
præsumitur scire facta coniuncti, cum sunt ex his, quæ celari,
& tegi solent etiam cõiunctis, vt probant. l. tres fratres. & ibi
Ang ff. de pactis. l. Titius. §. 1. ff. de lib. & posthum. & l. quoniã.
vbi Bal. C. de iure delib. Est autem certum, delicturos consue-
uisse consilia sua etiam coniunctissimis celare, cum delicta so
leant clam perpetrari. l. vlt. C. de ritu nuptia. cap. vlt de testib.
cogen. & scribũt Dec. in cons. 64. Nec repugnat (inquit Alc.)
quod hic coniunctus præsumatur scire inimicitias huius cõ-
iuncti sui: quia (ait ille) præsumitur etiam, quod crediderit,
eum fuisse vindicaturum via iuris, non autem gladio, & manu
propria; vt tradunt gl. in l. 1. C. de his quib. vt indig. vbi Do-
cto. & Ias. in l. 1. num. 12. C. de seruis fug. Verum consideratio
hæc Alciati, vera mihi non videtur, quandoquidem scientia
inimicitiarum, iuncta hac omnium bonorum venditione ar-
guunt, coniunctum hunc emptorem sciuisse saltem probabi-
li coniectura ipsum venditorem delinquere voluisse, non au-
tem quod via iuris esset illatam iniuriam vindicaturus.
Dubitant ac quærunt hic Doctores; quæ dicatur coniun-
28 cta, † hæc persona. Imola in d l post cõtractum. nu. 9. docuit,
esse illam, quę est sub potestate ipsius alienantis, atque ita cui
is potest imperare, iuxta. l. pen ff de bonis libert. Affertur etiã
in vxore, quæ dicitur coniuncta persona viro: cum sint duo in
carne vna. Ita in specie Alciat. in d. l. post contractum. nu. 42.
post Salicetum in l. si mater. C. de contrahen. emptio. Et idem
scripsit Bossius in trac. causarum criminalium. in tit. de publi
catione bonorum. nu. 55. vers. 2. limitatur. qui clarè & egre-
giè explicat. Est enim vxor sub mariti potestate, & ei impera
re potest, vt habetur Genes. cap. 4 & Plautus in Asinaria. dum
in Demeneti persona conqueritur his verbis. Argentum acce
pi, dote imperium vendidi. Idem dicimus de quouis alio, qui
absentis negotia pertractare potest. Nam & is inter coniun-
ctos habetur, vt alienatio omnium bonorum in eum facta. ar
guat fraudem. sic docuit præcitato in loco Alci. ex l. sed & hę.
ff. de procurat. & ex sentẽtia Ias. in l. cum alienam. C. de lega.
Idem dicimus de amico magna amicitia coniuncto. Nam de
eo idem iudicamus quod de sanguine coniuncto. l. in testamẽ
to. ff. de fideicom. lib. iuncta. l. hac consultissima. §. ex imperfe
cto. C. de testa. cap. requisisti. de testa. Ias. in l. exigendi. nu. 7.
C. de procura fraus itaque præsumitur eodem modo in alie-
natione facta amico, sicuti quando fit coniuncto sanguine,
sicuti in specie affirmarunt Picus in d. l. post contractum. nu.
46. & ibidem Alcia. nu. 42. & Ioan. Annibal. nu. 118. Et confir-
29 matur hæc sententia ex eo, quod amicitia † est maioris pon-
deris, quam fraternitas, vt scribit Alber. in l. sed & hæ. ff. de
procura. & alia ad rem scripsi infra lib. 4. pręsump 75. vbi dis-
serui de legato facto amico.
30 Tertia est coniectura, qua dicimus, alienationem † censeri
factam in fraudem fisci, quando scilicet is, qui alienauit, per-
seuerauit in possessione rei alienatæ. Nam tunc alienasse in
fraudem fisci, præsumitur, si modo alia coniectura concurrit,
vt statim dicemus. Hanc coniecturã in specie probauit Bart.
in d. l. post contractum. nu. 4. ff. de donatio. quem secuti sunt
reliqui omnes ibi, vt illo in loco testatur Picus. nu. 47. & aper-
tius num. 49. & idem affirmarunt in d. l. post contractum. Alc.
nu. 43. & Ioan. Annibal. num. 119. Quibus accedunt Anch. in
cons. 251. num. 5. Socin. sen. in cons. 264. col. 2 vers. 7. & vlt. lib.
2. Dec. in cons. 235. col. 2. vers. 3. præsumptio. Blancus in trac.
de indicijs. num. 98. Bossius in tit. de publicatione bonorum.
nu. 48. Afflic. in decis. 40. nu. 17. in decis. 65. in fine. & in decis.
72. nu. 3. Gozad. in cons. 94. nu. 55. Paris. in cons. 53. nu. 12. &
in cons. 54. nu. 71. lib. 1. Neuiz in cõs. 8 nu. 52. Alc. in resp. 379.
nu. 2. Craue. in cons. 100. nu. 6. & alios congessi infra in præ-
sum. 122. vbi enumeraui pſumptiones, simulati fictiq; ꝯctos.
31 Cæterum hæc coniectura † non sufficit, nostro in casu, ni-
si adsit & causa, seu alia coniectura committendi delictum,
sicuti Bart. Picus, Alcia. & Io. Annibal præcitato in loco de-
clarant. Bero. in cons. 170. nu. 5. lib. 1. qui late explicat Et cõie
ctura probabilis est, quando extant inimicitiæ, quemadmo-
dum etiam declarauit Doctissimus Peregrinus in d. lib. 5. de
iure, & priuilegio fisci. tit. 1. nu. 160.
Idẽ quãdo alienatio facta est sine pretij numeratione. l. si-
cut. §. superuacuum. vers. verumtamen. ff. quib. mod. pig. vel
hypo. soluuntur Et in specie annotauit Alc. in d. l. post ꝯctũ. n. 43.
Extendi-

Extenditur primo hæc coniectura vt locum habeat, etia n
32 ſi † alienans adhibuit clauſulam conſtituti, qua conſtituit,
ſe tenere, & poſsidere nomine eius, cui facta eſt alienatio. Nã
adhuc non tollitur ſuſpicio ſimulationis, & fraudis. Ita Bart.
in d. l post contractum. nu. 4. verſ. ſed quid ſi venditor & illum
ſecuti ſunt omnes, vt teſtatur Ioan. Annibal ibidem. nu. 126.
& alios congerit Tiraq. in Tractat. de iure conſtituti, in tertia
parte. limit. 9. nu. 6. Et illis accedit Boſsius in d. tit. de publica
tione bonorum. nu. 49. in fine.

Ea vſus eſt ratione Bart. quia vbi eſt fraudis ſuſpicio, requi
ritur traditio corporalis. l. 1. C de ſuffragio.

Cæterum Bald. in l. illud. C. de ſacroſ. eccle diſtinguit, & ab
eo non diſſentit Alcia. in d. l. poſt contractum nu. 45. ¶ Exte-
33 ditur ſecundo, vt locum habeat etiam facta † corporali tra-
ditione, quando ſubeſt alia coniectura fraudulentæ traditio-
nis, ſicuti quando is donator vel venditor adhuc perſeueraret
fructus percipere, & res, & bona, vt prius adminiſtrare, vel ad-
huc ſuo in æſtimo deſcripta haberentur, iuxta ea, quæ ſcribũt
Socin. ſen. in conſ. 46. col. 2. lib. 3. Pariſ. in conſ. 53 nu. 21. lib. 1.
& Burſa in conſ. 153. num. 30. lib. 2. & in ſpecie ita aliquando
reſpondi, in conſ. 431. lib. 5. quod reddidi pro fiſco Mirãdulæ.

Declaratur primo hæc coniectura, vt locum non habeat,
34 quando is venditor in poſſeſsione permanẽs, ſoluit † fructus
ipſi emptori. Ita Bart in d. l poſt contractum. nu. 4. verſ. Et hic
ſolum. & ibidem Picus. nu. 47. Alcia. num. 44 verſic. item non.
& Io. Annibal num. 128. Et prædictis accedunt Anch. in cõſ.
251. nu. 5. verſ. quarto excludit. Bero. in conſ 170. nu. 15. lib. 1.

Cum enim venditor fructus rei venditæ perſoluit emptori,
ceſſat omnis ſuſpicio ſimulationis fictioniſque. l. Iulia. §. poſ-
ſeſsionem. ff. de act. empt. & l. litibus. C. de agricol. & cenſ. lib.
35 11. Et † poſsidere is magis dicitur, qui fructus conſequitur,
quam qui rem corporaliter detinet. l. arboribus. verſ. nam etſi
agrum. vbi Bald. & Ang. ff de vſufructu. Et hęc quidem decla
tio procedit, etiam ſi venditor partem aliquam fructuum tan
tummodo præſtat. ſicuti Alciat. loco præallegato admonuit.

Declaratur ſecundo hęc coniectura, vt locum non habeat,
36 quando † venditor reſeruauit ſibi vſumfructum. Nam tunc
cenſetur retinuiſſe poſſeſsionem cauſa ipſius vſusfructus. Ita
in d. l. poſt contractum nu. 6. in fine. & ibidem Picus num. 47.
verſ 2. limita. Alcia. num. 44 verſ. item non procedit, & Ioan.
Annibal num. 131. Boſsius in d. tit. de publicatione bonorũ.
num. 49 verſ ſed cum. Et ij quidem moti ex. l. quis quis. C. de
donat Quam tamen declarationem intelligunt Picus, & Al-
37 ciat. quando ex † pretij qualitate apparet, ſolum proprieta-
tem venditam: alias ſi pretium etiam vſufructui æquiualeret,
adhuc præſumptioni locus eſſet: cum veriſimile non ſit, eum
qui plenarij iuris pretiũ dederit, nuda proprietate contẽtum
fore. argum. l cum de indebito. in prin. ff de prob.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc coniectura,
38 quando † is venditor modico tempore perſeuerauit in poſ-
ſeſsione. Ita Barto in d. l. poſt contractum. num. 5. & ibidem
Alcia. nu. 46 Et intelligit Bart. hoc modicum tempus relinqui
iudicis arbitrio; qua de re ſcripſi in lib. 2. de arbitrarijs iudi-
cum. caſu. Et ſufficere triennium reſpondit Bero. in conſ. 170.
num. 9. in fi. lib. 1.

Declaratur quartò, vt non procedat hęc coniectura quan-
39 do † emptor ſtatim emptione facta, abeſſe a ciuitate cępit;
vel deceſsit, relictis filijs impuberibus, & ignaris celebrati cõ-
tractus. Hoc caſu ceſſat ſuſpicio fraudis ex poſſeſsione in
qua venditor perſeuerauit. Ita Barto. in d. l. poſt contractum.
num. 5. verſic. quid enim. & ibidem Picus nu. 47. verſic. tertió,
limita Ioan. Annibal. num. 132 & Alciat. nume 46. & in reſp.
379. num. 2. Boſsius in d. tit. de publicatione bonorum. num.
49. verſ. item limitat. Hoc enim caſu non præſumitur, vendi-
torem ſtetiſſe in poſſeſsione ob id quod ficta, & ſimulata fuiſ-
ſet venditio: ſed ob negligentiam, & ignorantiam emptoris,
vel eius hæredis: Cenſuit tamen Alcia. hoc relinquendum eſ-
ſe iudicis arbitrio.

Quarta eſt coniectura qua dicimus, alienationem cenſeri
40 factam in fraudem fiſci; † quando ſcilicet clam, & occultè fa
cta fuit, Verum Bart. in d. l. poſt contractum. num. 7. viſus eſt
41 diſtinguere aliquot caſus; quorum primus eſt, quando † alie
natio facta fuit titulo lucratiuo, & clam, nulla tamen præce-
dente cauſa ſeu coniectura committendi delictum Hoc caſu
(inquit Bart.) non præſumitur fraude donatum. Non enim
ex eo ſolo, quod quis clam donauit, præſumitur fraude do-
naſſe: cum actus donandi, ſit ſui natura licitus, & propterea
quouis in loco fieri poteſt. Et prætetea (vt dicebat Picus ibi-
dem. num. 55) clam forte donauit timens ab aliquo impedi-
ri, vt a Tyranno, vel ab agnatis. Quocirca male ſenſit Imol. in
d. l. poſt contractum. dum aduerſus Barto. & cæteros omnes
exiſtimauit, ſolam hanc clandeſtinitatem, arguere donationẽ
fuiſſe fraude factam.

42 Secundus eſt caſus † quando donatio fuit clam facta & cõ
currit aliqua cauſa ſeu coniectura committendæ fraudis; vt ſi
extant graues inimicitiæ Ita Bart in d l. poſt contractum. nu.
7. in fine. Picus. nu. 54. Ioan. Annibal num. 158. & Alcia. num.
48. verſ. hinc conſequens. Dec. in conſ. 235. col 2. verſi. quarta
eſt præſumptio. Sigiſmundus Loffredus in conſ. 21. colum. 2.
Blancus in Tract. de indicijs. nu. 88. verſ. 4. eſt. Boſsius in tract.
cauſarum criminalium. in tit. de publica. bono. nu. 51. Et pręcitato in loco Alciat. affert alias cauſas, quibus fraus præſu-
mitur aduerſus alios, præter fiſcum; vt aduerſus creditores,
& ſimiles, quæ tractatio a noſtra ſatis diuerſa eſt.

43 Tertius eſt caſus, † quando alienatio clam titulo oneroſo
facta fuit, exiſtente alia cauſa ſeu cõiectura delinquendi. Hoc
etiam caſu præſumitur alienatio fraude facta. Ita Bart. in d. l.
poſt contractum. num 7. quem ſecuti ſunt Picus, & reliqui ſu-
pra allegati. Exiſtimauit tamen Bar. hoc in caſu, requiri quod
emptor fuerit fraudis particeps, vt reuocationi locus ſit. Et
Barto. ſecuti ſunt ibidem Alcia. num. 48. & Ioan Annibal. nu.
154. ex ſententia Baldi in rub. C. de his quæ in fraudem cred.

Dubitant ſimulque quærunt Doctores præſertim Alcia. in
44 d. l. poſt contractum. nume. 50. quando † clam dicatur facta
alienatio. Et inquit dici clam, cum quis celauit actum, ne ad-
uerſario, cuius controuerſiam timuit, innoteſceret. l. 3. §. vlti.
ff. quod vi aut clam. Vel & clam dicitur, quando ita actum
fuit, vt ad eius, cuius intereſt, notitiam non perueniret. Ita
Bart in l 2. C de ijs qui ex publ. ratio. Felynus in cap. conſul-
uit. de offic. deleg. & Dec. in conſ. 399 & alios refere, & ſequi-
tur Pariſ. in conſ. 57. num. 18. lib. 4. Quocirca ex aliorum ſen-
tentia ſcripſi in lib. 2. de arbitra. iudicum. caſu. 194. num. 19.
45 etiam clam dici contractum, quando † cõfectum fuit inſtru-
mentum, quod deinde publicatum non fuit, ſed occultatum.
Clam etiam factum eſſe: (inquit præcitato in loco Alciat.)
quando per interpoſitam perſonam actum eſt. l. ſi quis inte-
gris. in fine. ff. qui, & a quibus. Et alia ad rem, quæ non proſe-
quor. illo in loco ſcribit Alciatus.

Quinta eſt coniectura, qua dicimus fraudem cenſeri com-
miſſam contra fiſcum in rerum alienatione; quando ſcilicet
46 † donatio facta eſt ſub conditione, vt quia dictum; Dono
ſi contigerit bona mea publicari. Ita Bart. in d. l. poſt contra-
ctum num. 9. quem ſecuti ſunt ibidem Picus. num. 63. Io. An-
nibal. num. 183. & Alciat. num. 63. qui quidem Alcia. teſtatur,
receptiſsimam eſſe ſententiam. Dec. in conſ. 235. col. 5. verſic.
ſexta, & vltima. Ita quoque Anchar. in conſ. 251. num. 5. Blan-
cus. in tract. de indicijs. num. 88. verſ. ſexta præſumptio. Boſ-
ſius in d tit. de publicatione bonorum nume. 51. verſ. 6. eſt. &
Peregrinus in dicto lib 5. de iure, & priuilegio fiſci. titu. 1. nu.
164. Quam quidem probat Bart. per l. vlt. ff. de ſtipula. ſeruo.
& l. ſumma cum ratione. in princ. ff. de pecul. Et accedit quod
donatio collata dicitur in tempus inhabile; ideſt, quo ius ad
fiſcum pertinere cœperit, & ideo perinde eſt, ac ſi tunc facta
eſſet. iuxta l. in tempus. ff. de hæred. inſtit. ex quo ſequitur, nul
lius eſſe momẽti. Non enim ex ea potuit transferri dominiũ,
qd ad fiſcũ cępit pertinere. l. quoties. vltimo reſp. ff. de donat.

Declaratur primo hæc coniectura, vt locum non habeat,
quando cõtraria fortior ei repugnat; ſicuti quando maritus
47 donat in caſum deportationis. Nam donatio † valet, & de-
portatione confirmatur. l. ſed & ſi mors ff. de donatio. inter vi
rum, & vxo. Et hoc quidem contingit fauore præmij pudici-
tię, & coniugalis amoris. l. qui res vxoris. C. de dona. inter vi-
rum & vxo Ita declarat Alcia. in d. l poſt contractum. nu 64.
qui tamen ſubiungit. alios pleroſque intelligere d. l. ſed etſi
mors. vt loquatur. quando maritus donauit generaliter cau-
ſa mortis. vt etiam poſt multos reſpondit Natt. in conſ. 549.
num. 13. libr. 3. & latè diſſerit Boſsius in tract. cauſarum Cri-
minal. in tit. de publicatione bonorum. nu. 37. Nam ſimplex
mortis mentio, arguit id actum, vt donans prius ipſe, dum vi
uit habeat deinde donatarius. arg. l. ſtatius §. vlt. ibi, ſed ſi nũ-
dum dies. ff de iure fiſci. Nec videtur quidquam cõſideratio-
nis ad fiſcum habuiſſe. Et hinc ſubinfert Alcia. ad quæſtionẽ.
Dedi Monachis certum fundum, ipſi vice verſa, conſtituetũt
mihi reditum annuum, ſuper vniuerſis bonis ſuis, vbique lo-
corum ſitis, iuxta. l. cum ſtipulamur. de verbo. oblig. vbi idem
Alciatus; & conuentum inter nos fuit, vt quouis in loco poſ-
ſem eos conuenire. Deinde perpetrato in patria delicto, fui
bannitus. Quæritur, an fiſcus ipſe poſsit exigere penſionem
reditumque. Concludit Alcia quod cum bonorum publica-
48 tio † non trahatur extra territorium, vt ſcribunt Bar in l. cun
ctos populos C. de ſum. Trinit & fide cathol. & Imola in l ex
facto. ff. de hæred. inſtit. videntur duo rei credendi eſſe, fiſcus
in patria.

in patria argu.l.2.C.ad l Iul.de vi pub.Ego extra patriam. Et
ideo si Monachi prius mihi soluissent,liberati a fisco censerē-
49 tur. Hoc enim in duobus reis † credendi regulare est, vt so-
lutione vni facta,alter excludatur.§.pen insti.de duob.reis.

Cæterum (subiungit Alciatus) si specialiter conuētum es-
set,quod Monachi in casum quoque confiscationis soluerēt,
tunc posset fiscus alienationem fundi, tanquā factam in frau
dem reuocare ; quo casu,re euicta, monachi amplius non te-
nerentur l vendicantem.ff.de euictio.& l.ius emphyteutici.C.
de fundis patrimo.lib.11.

Declaratur secundo,vt locum non habeat hæc coniectura,
quando agitur non de bonis delinquentis , sed alterius , vt si
50 vendo,† vel dono tibi bona mea, adijcio pactum,quod si cō
tigerit,te delictum aliquod committere,bona hæc perueniāt
ad Caium. Hoc casu non dicor in fraudem fisci adiecisse pa-
ctum:cum mihi licuerit rei meæ legem imponere. l. ea lege.C.
de condict.ob causam , & l quoties. C.de dona.quæ sub mo-
do.Et propterea iure prohibere potui alienationem hāc,quæ
alioqui ex delicto ad fisci commodum sequeretur : quemad-
modum & cæteris in casibus res alienari prohibitæ,publicari
non possunt.l.Imperator.ff.de fideicom.liber.vbi Bart.& scri
bunt Alex.in cons.23.lib.1.Ias.in l.filiusfam.§. Diui.in 6.no-
tab.de leg.1. & in specie nostra sic declarat Alciat. in d.l.post
contractum.num 68.vbi num.69.in fine.vers. putarem , scri-
bit,hanc declarationem maximè procedere,quando prohibi
tio non loqueretur specialiter de fisco : sed generaliter tātum
prohiberet alienationem. Et rursus idem Alci.ibidem. num.
69. subiungit , egregiam hanc quæstionem. Quid si statutum
(quod Ferrariæ extare aliquando intellexi) huiusmodi prohi
bitiones etiam a tertio fieri vetet ? & præsumar in fraudem
fisci factas? Respondet Alciatus,statutum non valere, nisi eo
in casu,in quo constaret delinquentem ea fiducia deliquisse :
quia videret huiusmodi prohibitione,rem sibi in tuto aduer-
sus fiscum fore.Nam alias (inquit Alciat.) statutum esset ini-
quum quia sub colore coercendi facinorosos, fiscum locuple
taret arg.l.2.vers.ne in his. C.de secund. nupt. & quia absque
probabili causa auferret liberis hominibus facultatem dispo
nendi de rebus suis,contra.l.non vsque adeo.ff.si quis a patē.
fuer.manumiss.& l.1.C.de sacros.eccles.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc coniectura,
51 quando † donaui sub ea conditione,& pacto, si cōtigerit bo
na mea publicari,tenearis me alere. Hoc casu Alc.in d.l. post
contractum.num.70.ff.de donatio.docuit, cessare coniectu-
ram fraudis,quantum pertinet ad alimenta, quæ etiam publi
catis bonis debentur. l 3. ff. de his quæ pro non scrip. Quod
52 intelligit Alciatus,nisi ex eo delicto condemnatus, † pro ho-
ste publico,dispositione statuti,haberetur. Nam tunc alimē-
ta ei non debentur,cum & occidi possit.l.1.C.de bonis liber.
& tradit Bart.in sua quæst.1.

Declaratur quarto, vt cesset hæc coniectura, quando pactū
ita factum est, vt potius abstineres a delicto , quam vt delin-
queres , vt puta : Promisisti mihi, & hæredibus meis mille,
53 si † homicidium committeres. Commisisti & aufugisti , si fi-
scus occupat bona tua , an ego vel hæredes mei consequi a te
possim mille promissa ? Et dicendum est, consequi me posse:
cum mea ipsa stipulatio non inuitet te ad delinquendum :
sed vt abstineas metu pęnæ Et propterea in fraudem fisci nō
præsumitur facta Ita declarat Alciatus in d.l.post contractū.
num.70.vers.sed finge.

Sexta est coniectura , quando alienatione facta is alienans
54 deliquit,& in ipso † crimine deprehensus est.Nam tunc præ-
sumitur donasse metu imminentis pęnæ. Ita manifestè Bald.
in l.si quis post hac.num.2.versic.quinto si alienatio. C.de bo
nis proscrip.nu.68.vers.septimam præsumptionē , & apertius
Alciat.num.29.ex sententia Bart.ibi col.1.ex l.vlt.§.Papinian.
ff.de bonis eorum qui sibi mortem consciue. Hæc tamen cō-
iectura potius conuenit secundo tempori de quo Bart in d l.
post contractum. num.12. etsi Picus sub primo hoc tempore
collocauerit.

Extenditur primo hæc coniectura, vt locum habeat etiam
55 in † eo,qui notoriè deliquit, & deinde alienauit. Ita Picus in
d.l.post contractum.num.8. & Alcia.nume.29.vers. & quod.
56 Nam notoriè † delinquens, æquiparatur ei, qui in ipso crimi
ne deprehensus fuit glo l.emptorem.ff.de act.empt.& Docto.
in cap cum non ab homine.de iudicijs Et hoc notorium,in-
tellexit Picus in d.l post contractum. num 68. versi.octauam
adde.quādo constat per publicam vocem.& famam, & citat
Castren.ibidem,& Angel in d.l.si quis post hac.col pen.C.de
bonis proscrip.

57 Extenditur secundo,vt procedat etiā in contumace , † qui
vult aufugere,vel aufugit.Nam & is in fraudem alienasse præ
sumitur.l.vlt in fin.ff.de req.reis.Ita in specie docuit Alciā in
d.l.post contractum.num.29.versi.cæterum.qui ob id subiun-
git,quod hodie dispositionibus statutorum, quæ multis in lo
cis vigent, vt cōtumaces habeantur pro confessis & cōuictis;
iuxta tradita a Bart.in l.omne.ff de re milita. alienationes ab
eis factæ,per fraudem factæ præsumerentur.

Declaratur primo, hæc coniectura , vt locum non habeat ,
58 quando † quis alienauit , deinde de delicto in contumaciam
fuit condemnatus. Hoc sane casu,sola ipsa contumacia non
arguit,quod per fraudem iam alienauerit. Ita declarat Alcia
tus in d.l.post contractum.num 31.& in resp.125.num.9 Ea
59 vsus est ratione , quia † contumacia inducit quandam tacitā,
fictamque confessionem l.2.§.1.ff.de iure fisci.& l. si filij. la 2.
ff. de interrog. action. At ficta confessio nil debet operari in
detrimentum donatarij, vel emptoris.l eius qui . in fine. vbi
Bart.ff de iure fisci & idem Bart. in l.cum filius in princ ff.de
60 verbo.oblig. Et præterea, sententia † lata contra contumacē
non nocet creditori.l.præses.C.de pignor & l Papinia.§. me-
61 minisse.ff.de inoffi.testa.Et rursus , quia præsumptio † indu-
cta contra delinquentem eius personam egredi non debet,ne
que trahi ad eum,qui culpæ conscius non est.Bart.in l.si quan
do.C.vnde vi.& Dec.in cōs 410.vers.quarto.Quocirca (sub-
iungit Alcia.) se aliquando respondisse , quod cum principis
decreto cautum esset,quod donationes factæ a reo intra biē-
nium,ante patratum crimen,fraude factæ præsumerentur, &
reus per contumaciam fuisset damnatus,non pręsumi fraude
donatum in detrimentum donatarij:cum illa sit quædam fi-
cta tacitaque confessio , quæ alteri non nocet. Quæ declara-
tio egregia est ad Decretū Mediolani , in quo id cautū est, vt
Alciat.scripsit,sicuti huius Decreti meminit Bossi. in d. titu.
de publicatione bonorum. num.44. Immo subiungit Alciat.
in d.l.post contractum.num.33.se fortius putare , quod si ali-
62 quis sua confessione † damnatus sit, cum aliter non appare-
ret de delicto,hoc emptori, vel donatario nocere non posse.l.
1.§.item illud ff ad S.C.Syllania. Nam sicuti ipse vēditor vel
donator , non posset hos contractus rescindere l. sicut. C. de
actio.& oblig ita nec sua cōfessione indirectè nocere potest.
63 Ita dicimus confessionem † cedentis , nocere non posse ces-
sionario.l.facta.§.si hæres.ff.ad Treb.sic & sententia lata con-
64 tra † debitorem, non nocet creditori post pignus contractū.
l.si superatus.ff de pig.Nec repugnat auctoritas Barto. in d.l.
cum filiusfam.num 5.de verbo.oblig. quia secundum Alcia-
tum loquitur, quando delictum præcessit donationem , non
autem quando subsecutum est. Item (ait Alcia.) intelligi de-
bet,quando confessio est verisimilis,vt quia adessent indicia.
iuxta l quæro. in fine ff.de ædil. edicto. nec donatarius con-
trarium probare vellet l.2.§.1.ff.si ex noxa causa aga.& in spe
cie respondit Comens.in cons.155.col.3.Hęc tamen traditio
65 non habet locum, quando probaretur confessio † alienantis
ante ipsam alienationem,vt si dixisset, quod volebat alienare
fictè , & simulatè. Ita Soc.sen.in cons.264.col.2.vers.6.argui-
66 tur.lib. 2. Idem quando ad † instantiam partis facta est con-
fessio,quo ad præiudiciū ipsius confitentis;vt loquitur Bero.
in cons.170.nu.11.lib.1.

Declaratur secundo, vt locum non habeat hæc coniectura;
67 quando † alienatio facta fuisset ex causa necessaria , vt puta
alimentorū,dotis,& simili.Ita Alcia.in d.l.post contractū.nu.
34.& dixi supra in prima coniectura, in prima declaratione.
68 Septima est coniectura, quando reus est de crimine † accu
satus,& post ipsam accusationem alienat. Hoc casu præsumi
tur alienasse,vt fraudaret fiscum.Ita Picus in d.l.post contra-
ctum.nu.68.versic.nonam adde,post Imolam ibi in fine. An-
gelum,& Salicetum in l.si quis post hac. col.pen. C. de bonis
proscript.ac Geminia.& alios in c.cum secūdum.in fine prin
cipij.de hæreticis.in 6.
69 Octaua est coniectura , quando ipse alienans † protulisset
aliqua verba ante alienationem ; quibus conijci posset ,eum
cogitasse de futuro delicto,puta si minando dixisset, prouide
bo rebus meis , deinde noui aliquid faciam.Hoc casu secuto
delicto post alienationem , illa fraude præsumetur facta . Ita
Picus in d.l.post contractum.nu.68.vers.decimam,& vltimā.
qui motus est actoritate Bart.in l.vlt.ff. de his quæ in fraudē
cred & Baldi ac Alex.in l.metum.C.quod metus causa , dum
similibus in casibus loquuntur.Et egregie Alcia. in l. si maior
la 1.vers.7.cum.C de transact.

Hactenus de donatione facta inter viuos, sed dubitari etiā
contingit,quid si causa mortis donatum est , an & hæc reuo-
cetur ad commodum fisci, secuta condemnatione donantis
ob perpetratum delictum ? Et dicendum est,donationē hanc
70 † censeri reuocatam,etiam quod sine fraude facta sit.l. si ali-
quis.ff.de donatio.causa mortis,iuncta. l.eius, qui.ff de testa.
sic dici-

sic dicimus donationem causa mortis factam a liberto præsumi factam in fraudē patroni, & ob id reuocari posse. Ita Lucas de Penna in l.3.præsumptio.5 C.de apochis publ. lib.10.
71 Hęc tamē sententia locū non habet, in donatione facta † vxori, quia eam a fisco defendere poterit, & stat in pendenti. Nā si maritus eam non reuocat, remanet penes ipsam vxorem, post mortem mariti, si autem reuocat acquiritur sibi quia futura non veniunt in confiscationē. Ita probat. l. sed etsi mors. ff. de dona. inter vir. & vxo. Ex quo sumitur cautela contra fiscum, quod timens ne propter delictum fiscus bona sua inuadat, donet ea causa mortis vxori, quia si bona publicabūtur, non comprehendentur hæc vxori donata Ita singulariter docuit Bald. in l. executorem. col.9. vers. quæro, quidam timens. C. de executio. rei ind. quem secuti sunt Castrens. & Roman. in d. l. post contractū. ff. de donat. Ias. in l. si stipulatus fuerim. §. cū stipulamur. ff. de verb. obl & Nat. in cōs. 540. in fine. li. 3.

Disseramus nunc de alienatione bonorum facta in fraudē creditorum; an scilicet & quando illa præsumatur? & quidē
72 dicimus, regulariter fraudē † nō p̄sumi: vt attingimus supra.

Recedimus tamen a prędicta regula coniecturis & pręsumptionibus: sicuti in specie annotarunt permulti Doctores, quos infra commemorabimus.

Et hæ quidem coniecturæ ducuntur vel a qualitate personæ debitoris alienantis; vel a qualitate, & quantitate bonorum alienatorum, vel qualitate personæ, in quē facta est alienatio: vel a qualitate & forma numerationis pecuniæ factæ alijs creditoribus. De singulis dicendum est.

Prima itaque cōiectura & præsumptio est, quæ ducitur a
73 persona ipsa debitoris; sicuti est illa decoctoris, † quē fraudatorē appellat Papin. in l. qđ priuilegiū. ff. depositi. si iungatur cū §. quoties. legis præcedētis, quæ Vlpiani est. sic & Bald in cōs. 382. in quæst. Milani. in fine. & in cons. 400 In libris Thesaurariæ. lib.5. dicit, hos præsumi fraudatores & deceptores, & Baldū secuti sunt congesti a Bennenuto Stracha in trac. de mercatura. in tit. de decoctorib. in 3. par. nu. 1. & nu. 23. recenset etiā Bart. affirmantē, bonam esse consequentiā, fallitus ergo fraudator. solent. n. (subiungit Benuenutus nu. 24.) decoctores intricare cōnes tā in codicibus quā in aduersarijs in detrimētū creditorū, ex quo dolus malus p̄sumitur. l. summa cū rōne. ff. de peculio. & l. quidā. ff. de in rē verso. vbi gl & tradit Ias. in §. itē si quis in fraudē. nu. 37. instit. de actio. solēt ēt ij decoctores cōmittere alia multa, quæ eorū fraudē argūūt, vt apud ipsum Bennenutū. nu. 26. & multis sequētib. Est etiā coniectura fraudis ducta a qualitate personæ debitoris, vt si quis humilis & deploratæ vitæ obligationē exiberet maioris summæ, q̄ vt verisimile sit eū speraturū fuisse. Ita Alciat. in l. si maior. in fine. C. de transa. post Curt. sen. in cōs. 56. in fine, adducti ambo texto. l. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de eden.

Secunda est cōiectura, quæ sumit a qualitate & quantitate bonorū ab ipso debitore alienatorum: sicuti qñ titulo lucra-
74 tiuo alienauerit oīa † bona. l. oēs. §. Lucius. ff. de his quæ in fraudē credito. & ibi gl. & Bar. sic & Ias. in § itē si quis in fraudē. nu. 34. insti. de actio. & ibidē copiose Gomes. nu. 18. qui dixit, præsumi fraudē etiā ex parte donatarij. Et prædictos secutus est Benuenutus in d. tit. de decoctoribus. nu. 29.

Extendit primo hic casus, vt locū habeat etiā in alienatio-
75 ne omniū bonorū facta titulo oneroso, † vt puta vēditionis. Ita Bart. in d. §. Lucius. & in l. qui testamētū. ff. de probatio. & in l. post cōtractū. nu 7. ff. de dona. Ias. in d. §. itē si quis in fraudē. nu. 34. instit. de actio. & ibidē Gomes. nu. 18, qui dixit, fraudem hoc in casu non præsumi ex parte emptoris.

Cæterū hanc traditionē intelligunt Imol. & Roma. in d. l. post contractū. & Soc. sen. in cons. 14. nu. 7. lib. 4. procedere,
76 qñ vēditio hæc facta fuit multo † minori prætio quā valent bona ipsa. & idē affirmauit Benuen. in d. tit. de decoctoribus par. 3. nu. 2. post Iasonē in d. §. itē si quis in fraudem. nu. 35. & ibidē Gomes. nu. 19. qui pariter dixit, hoc etiā casu nō præsumi fraudē ex parte ipsius emptoris, nisi sit persona suspecta, vt puta sanguine cōiuncta. Et simile de locatione multo minori p̄tio facta in fraudē cōsanguinei, q̄ rē vēditā p̄t redimere, tradit Tiraq. de retract. cōsang. § 1. gl. 7. nu. 75. vers. primū igitur.

Extendit secūdo, vt locū habeat etiā in creditore alienāte
77 maiorem partem † bonorum. Ita gl. & Bart in l. nomen. §. filio. de leg. 3. Ias. in d. §. itē si quis in fraudē. n. 36. & Gom. n. 20.

Extēditur tertio, vt procedat etiā in alienāte res magis p̄-
78 tiosas. † Ita Ang. in d §. Lucius. in l. Marcellus. § res quæ. ff. ad Treb. & in l. vlt. C. de stipul. seruo. Ias. in d § itē si quis in fraudē. nu. 37 & Gomes. nu. 20. vers. dictū tamen. Qui quidē dixerūt. ex. l summa cū rōne. ff. de peculio. allegatum ab Angelo, nō probare. & propterea ea rōne vsus est Gomes. quod alienādo res pretiosiores, vr̄ alienare maiorē partē bonorū. Quę sane ratio, si exacte perpendatur. nō adhuc multum satisfacit.

Extenditur quarto, vt locum habeat etiā quando nō simul
79 & semel, sed particulatim † & interpellatim bona ipsa a p̄dicto creditore fuerūt alienata. Ita Barto. in l nomen. § filio. de leg. 3. Bald. in l. 1. q. 4. C. de his quæ in fraudē credito in l. 2. C. de repudia. hæredit. & in l. 1. in fine C. qui bonis cedere poss. Auge. in d. l. omnes §. Lucius. ff. de his quæ in fraudē credito. Anchar. in cons. 57. col. 1. Ias in d. §. itē si quis in fraudem. nu. 38. instit. de actio. & Gomes. nu 20. vers. item ampliatur tertio. qui nu 22. distinguit conciliando opiniones.

Tertia est coniectura sumpta a qualitate solutionis & numerationis factæ alijs creditoribus, vt si debitor soluit aliquibus creditoribus ante euentū diei. Nā & tunc fraus respectu
80 tēporis † facta præsumitur. l. ait prętor. § si in diē. & l. oēs. §. vlt. ff. quæ in fraudē credito. & tradit Benuenutus in d. tit. de decoctorib. nu. 28. qui subiungit, idem esse qñ debitor soluit creditoribus minus priuilegiatis, eos anteponens magis priuilegiatis: ex sentētia Castr. in l. summa nu. 6. ff. de peculio. Nō cōmemoro alios quosdā casus ab ipso Benuenuto congestos.

PRAESVMP. CXXV.

Simulatio de persona ad personā in contractu emptionis, & de alijs simulationibus in donationibus quando præsumantur commissæ.

SVMMARIVM.

Simulatio de persona ad personam, quomodo dicatur committi. Et quod ea non præsumatur in dubio. nu. 2.

3 *Simulatio de persona ad personam, quibus coniecturis detegatur. num. 4. & seq.*

4 *Marito emente quando nomine vxoris emisse præsumatur. & num. 5. 6. & 7.*

8 *Donatio simulata quando præsumatur, remissiuè.*

De multiplici simulatione, quæ de contractu ad cōtractum committi solet, diximus supra Nunc differendum est de alijs nonnullis. & primum quidē
1 quando simulatio præsumatur cōmissa † de persona ad personam, vt si maritus verè emit, & tamen in emptionis instr̄o dictum, & affirmatū fuit, vxorem emisse. Quæ sanè simulatio, dicitur cōmitti de persona ad personā, vt scribunt Bal. in l. multū nu. 2. C. si quis alteri, vel sibi, etsi Affli. in c. 1. in prin. nu. 13. de feudo dato in vicē legis cōmiss. dubitet. Hæc
2 autē simulatio, sicuti & reliquę oēs, in dubio † nō pręsumit: vt tradit Afflic. præcitato in loco. nu. 14. sed tamen detegitur præsumptionibus, & coniecturis: quemadmodum, & aliæ, de quibus iam disseruimus, & in claris his terminis, sic respondit Dec. in cons. 543. num. 13.

3 Prima est præsumptio, & coniectura, quando † ante confectum acquisitionis instr̄m, tractatū fuit inter maritū, & vxorem, vel maritum, & venditorem; quod ipsemaritus esset emptor: sed quod nomen ipsius vxoris tantum, scriberetur. nu. 2. Dec. in cons. 543. nu. 18. in fi. & Affl. in d. c. 1. in prin. num. 12. vers sed qualiter. de feudo dato in vicem legis commisso: adductus tex. l. 3. §. si ab ignoto. ff. de manumiss. quem explicauimus supra in præsumpt. 122. in coniectura penult.

4 Secunda est coniectura, † quando vxor confecto ipso emptionis instrumento, recognoscendo bonam fidem, confessa est, rem emptam fuisse pecunia mariti. Ita Socin. sen. in cons. 529. nu. 13. lib. 4. & Affl. in d. c. 1. in prin nu. 12. vers. itē si probetur &c. qui in vers si autē res. subiungit, quod si res verè tradita fuisset ipsi mulieri, cessaret suspicio simulationis: & ob id teneretur restituere pretium marito. l. vxor. ff. de donat. inter virum, & vxo.

5 Tertia est coniectura, quando † constat, rem traditā fuisse vxori non autem marito. Nam tunc præsumitur contractus simulatus. Ita Bal. in d l. multum. nu. 2. Dec. in d. cons. 543. nu. 15. 16. & 18 qui Angelum, & alios refert, quos etiam secutus est Soc. sen. in d. cōs. 529. nu. 12. lib. 4. Affl. vbi supra Et ij quidem adducti sunt. l. Papinia. ff. de donat. inter virum, & vxo. & l. si filij C. eo.

6 Quarta est cōiectura. quādo † vxor nil egit & tractauit, super ipso contractu emptionis. Nam ex tractatu habito a marito, præsumitur, quod ipsemet emerit sua causa sed simulatē scribi fecerit in instrumento nomen ipsius mulieris Ita Affli. in d c. 1. in prin. nu. 13. de feudo dato in vicem legis commisso. Et ratio est, quia tractatu & ordinatione præcedenti præsumitur simulatio, vt scripsit Bald. in l. pacta nouissima. C. de pactis. Ita quoque diximus supra in præsumptio. 122. in secunda coniectura, contractum fęneratitium, detegi ex præambulo tractatu.

Quinta

7 Quinra est cóiectura, qoädo † maritus ipse semper suo no-
mine possedir, & fructus percepit, nulla habita rarione ipsi us
vxoris Ita Dec in d.cons.543.num.18. vers. & ista conclusio,
qui sic respõdit de quonis altero, qui sua pecunia emit, & pos-
sedir fructus percipiendo, etsi in instrumento emptionis, scri-
bi fecerit alterius nomen arg.l.cum de in rem verso. & l. cum
quidam. ff. de vsuris.& c.contingit.de transact.
Sexta est coniectura, etsi leuis, quæ colligitur ex æstimo &
catastro, in quo res empta sit nomine mariti descripta. Hæc
enim coniectura, si cum aliqua alia iungatur simulationem
detegit. Ita declarando Baldum in l.multum interest.nu.3.C.
si quis alteri, vel sibi. respondit Soci.sen.in d.cons.129.nu.14.
lib.4 & secutus est Petrus Ioannes Anchar.in q 80.nu.18.par.
3. Catastrum enim, cum alio adminiculo probare scribunt
Doctores in l.decem.§.decem.de verb.oblig.& copiose disse-
rit Mascard.in tract.de probatio.conclus.274.
8 Hic annecti possent illę coniecturæ † simulatę donationis,
quas enumerant Alciat.in l.si maior. col 1.C.de transact. De-
cianus in cons.32.lib.3. Franciscus Beccius in cons.52.& Ma-
scard.in tract.de probationib in conclus.557. & 558.

PRAESVMP. CXXVI.

Metus an, & quando illatus præsumatur, & quando perdurare, ac purgatus dicatur.

SVMMARIVM.

1 Metu compulsus nemo contrahens præsumitur.
Idque præsertim si in ciuitate vel loco celebri contrahatur. nu.3.
Aut præsentibus amicis, id non concessuris.nu.4.
Vel ab his quibus is qui metum allegat, poterat imperare.nu. 5.
2 Metum incutere, est delinquere.
6 Metus non præsumitur, etsi quis magnum dederit pro modico.
Limitari tamen in Tyranno.num.7.vel nisi adsit enormis læsio.
8 Metus illatus, nec quidem a magistratum vel dignitatem obtinente, præsumitur.
9 Metus illatus ex præsumptionibus extantibus probatur.
Idq; præsertim in contractu clam, aut noctis tẽpore cõfecto.nu.10.
11 Probationes leuiores in his quæ clam fiunt, sufficiunt.
12 Principe cum subditis contrahente, metus illatus præsumitur.
Id tamen quomodo accipiendum.nu.13.
14 Collectas præstare subditos, grauans princeps, metu præsumitur compulisse.
15 Metus illatus præsumitur re alienata, quæ alienari non cõsueuerat.
Idem si contrahens rubore, & verecundia afficiatur.nu.16.
Aut fuerit lacrymatus contractus tempore.nu 17.
Aut eo tempore verosimiliter non contraxisset.nu.18.
Nec adhibiti sint ij, qui in similibus contractibus adhiberi debuissent num.19.
20 Metu fecisse præsumitur beneficio spoliatus, et deinde illi renũciãs.
21 Suum iactare, nemo velle præsumitur.
22 Metum illatum, præsumi ex communi voce, & fama.
23 Metu contraxisse præsumitur qui de eo protestatus postea fuerit.
24 Metus illatus præsumitur præcedentibus minis illius, qui consueuerat exequi
25 Minas inferre metum iustum, quæ requirantur.
26 Metu præsumitur contraxisse, qui est in carcere, aut loco, vel tempore quo libertate caret.
Item si ad ostium domus adstat armati. nu 27.
28 Metus illatus durare præsumitur eadem metus causa extante.
29 Actus facti incontinẽti post metũ illatum metu facti præsumuntur.
30 Contractu metu celebrato, præsumuntur omnes clausulæ in instrumento per metum adhibitæ.
31 Testibus duobus de metu attestantibus vna cum coniectura existente, plus creditur quã mille deponẽtibus de voluntate spontanea.
32 Matrimonium contractum metu, plus creditur testi vni, quam alijs contrarium asserentibus si metus coniecturæ existant.
33 Metus purgatus esse quibus præsumptionibus, & coniecturis appareat.

T si supra in præsumptione quarta huius libri ex-
plicauerim, quando in contractu matrimonij pre-
sumatur illatus metus, & quãdo perdurare, ac de-
nuum quando præsumatur purgatus: Attamen nõ
grauabor hoc in loco eodem ordine disserere de metu alijs
in contractibus illato.
Primum itaque est capit, quando præsumatur illatus me-
tus in ipso contractu? Et pro regula cõstituendum est, quod
1 nemo † contrahens præsumitur metu compulsus.l.2.C.de ijs,
quę vi metusvè causa vbi glo Bal.& reliqui. Et ratio est, quia
2 metum † incutere est delinquere, & delictũ non præsumitur.l.
merito.ff pro socio. Hanc rationem probarunt Inno.in cap.
causam matrimonij.de offi.deleg. & Alc.in tract. de præsum.
reg.3.præsump. 7. nu. 1. Et hæc quidem præsumptio maximè
3 locum habet, quando † contractus celebratur in ciuitate, vel
alio loco celebri, in quo assidue ius redditur l.vlt. in princ.ff.
quod metus causa; cuius verba hæc sunt. Non est verisimile,
compulsum in vrbe inique indebitum soluisse eum qui clarã
dignitatem se habere prætendat; Cum potuerit ius publicum
inuocare, & adire aliquem potestate prædirum, qui vtique eũ
pati prohibuisset: sed huiusmodi præsumptioni debet aper-
tissimas probationes violentiæ opponere Et huc etiam facit
tex.l.si seruos, in fine.C.quod cum eo. & scribunt Ias. & Dec.
in l.si super possessione.C de transact.& ad rem nostram ma
gis Lucas de Penna in l.3.in.§.præsumpt. C. de apochis publ.
lib.10 & Alc.in resp 504.nu.7 & hos secutus sum in cõs 410.
nu.3.li.5. Habet etiam locum multo magis hæc præsumptio,
4 quando celebratus fuit contractus præsentibus † amicis, qui
passi non fuissent inferri metum.l transactionem. vbi Ias.nu.
1.C.de trãsact & dicemus infra suo loco.& dixi in d.cõs.410.
nu.4.Bert.cons.49.nume.27. lib.1. Et præterea multo minus
præsumitur illatus metus ab his, quibus allegans metum im-
5 perare † poterat. Bal in cõs.458. Quod dominus.lib.2. Ang.in
cons. 219 Arbitror. & Benuenutus Straccha in tract.de mer-
catura. in tit.de nauigatione.nu.23.
Extenditur primo, vt procedat hæc præsumptio etiã quan
6 do † quis dedit magnum pro modico Ita Bart.in l. interposi-
tas.nu.5 & ibidem Ias.nu 1.C.de transact. Rui.in cons.60.nu.
7.lib.3. Alba in cons.77.nu.21. Verum Ias. in d.l. interpositas.
7 nu.4.vers.limita, intelligit, nisi quis dedit † tyranno. Nam tũc
metu dedisse præsumitur. Hãc extensionem intelligo nisi ad-
esset enormis lęsio. Ita Castrens. & Alcia. quos retuli & secu-
tus sum in d.cons.410.nu.12.lib.5.
8 Extenditur secundo, vt procedat etiã in obtinente † digni
tatem, & magistratum. Nam adhuc nõ præsumitur metus ab
eo illatus.l. ad inuidiam. C.quod metus causa.vbi Docto.&
declarant Dec.in cons.219.col.1 & Ruin.in cons.121.lib.4.
9 Cæterum, vbi extant coniecturæ illati metus, † satis super-
que ille præsumitur. Ita Cy.in l.carcerem C.de ijs quæ vi me-
tus vè causa. Bar.in l.si ob turpem.nu.5. & nu 7.ff.de condict.
ob turpem causam. Bal in cons.16. Punctus infrascripti.lib.3.
Anch in cons.299.nu.1. Comens.in cons 68. Alex.in cons.98.
nu.6 lib.3.& in l.interpositas.C de transact & ibid. Ias.Corn.
in cons.41 nu.13.lib.2 Dec.in l.in omnibus causis pro facto.
nu.6.& 7 ff.de reg.iur.& in cons.219.nu.2. Et hos secutus sum
in commentarijs de arbitrarijs iudicum.lib.2.casu.136.nu.1.
& in cons.1.nu.273.lib.1. Et his accedunt Alcia. in resp.5.nu.
3.& in tract.de præsumpr.reg 3.præsump.7. Rol.cons.vlt.nu.
127.lib 4.& Andr.Gail Germanus eruditiss.iuriscon.in lib.2.
pract.obseruat.c.93. nu.18. & hos secutus sum in d.cons.410.
nu.8.& alios refert Mascard.in cõclus.1052.nu.3. Idque mul
10 to magis locum habet in contractu, actuque verè clam † &
noctis tempore confecto. Alex.in d.cons.98.num.6.lib.3.& in
cons.156 nu.1.lib.5. Alcia.in resp 5.nu.5. Andr.Gail.in d.cap.
93.nu.17. Et hi quidẽ ea vsi sunt ratione, quia metus solet se-
creto, & clam incuri, ob id sufficiunt coniecturæ, & præ-
11 sumptiones; cum in his, quæ clam fiunt, sufficiant † leuiores
probationes.
12 Prima est coniectura, quando † Princeps cõtraxit cum suis
subditis Ita Ias.in l.interpositas nume 4.C.de transact. Brun.
in cons.81.num.4. Boer.quæst.100.nume.19. Crauet.in cons.
132.num.19.& in cons.293 col.pen.in fine vbi respondit, me
tũ non præsumi illatũ a subditis domino: sed econtra. Grat.
in cons.51.num.12 & in cons.60.nu.7.in Crimina. Quod ego
13 intelligo, quando † princeps ille consueuit metum incutere,
& minas exequi, & fecit præceptum aliquod comminatoriũ.
Dec.in cons.219 nume.1.& 2 late Ruin.cons.121. col.1. & 2.
lib 4. qui latè declarat. Ita pariter, quando princeps grauat
14 subditos præstare collectas, † quas multos iã ante annos nõ
præstarunt, pręsumuntur illi metu compulsi id facere. Alex.in
cons.1.nu.12.li.4. Did.in c possessor.par 2.§.4.nu.1.de reg.iu.
in 6. Rui.in cõs.121.nu.21.lib.5 Rol.in cons.vlt.nu.123.lib.4.
15 Secunda est coniectura illati metus, quando † alienata fuit
res, quæ alienari non consueuit. Ita Paris in cons.139.num.19.
lib.4.post Baldum in l. interpositas. C. de transact.
Tertia est coniectura, quã iste cõtrahendo, & contractui cõ
16 sentiendo rubore, † & verecundia quadam afficiebatur. Ita
Ial.in additio.ad Christophorum Portium in §. vlt. prope fi-
nẽ in inst.quibus modis ius patr. potest. soluitur. ex l.pen.ff.
de furtis. & ea gloss.in l. filiusfamil.§ inuitus.ff.de procurat.

Cæterum

Cæterùm adhibenda erit diligentia pro perſonę conditione:
Nam fieri facilè poteſt, quod rubor, & verecundia aliunde
quàm ex metu proueniat, ficuti ſæpè cõtingit in mulieribus,
in adoleſcentibus, vel alio, qui fortè turpe exiſtimat alienare
bona maiorum ſuotum.
Quarta eſt coniectura, quando is, qui contraxit, vel con-
17 tractui conſenſit, eo tempore † lachrymabatur. Ita de metu
illato in contractu matrimonij ſcripſi ſupra in præſumpt.4.
Quinta eſt coniectura, quando non eſt veriſimile, quod eo
18 † tempore contraxiſſet. Exemplum aſſerri poteſt in filia, quæ
ea die, qua pater ei mortuus eſt, ab affinibus alicui matrimo-
nio traditur. Sic ſcripſi ſupra in d.præſumpt.4. vbi declaraui.
Et ſimiles coniecturas ductas à non veriſimili, ad probandũ
metum, conſiderant Alba in conſi.77.num.24. Craue. in cõſ.
49.nu.5.& Rolan conſ.100.nu.112.lib.4.& ſecutus ſum in d.
conſil.410.numer.10.
19 Sexta eſt coniectura, quando in ipſo contractu adhibiti †
non fuerunt ſanguine coniuncti, & amici, quemadmodum in
ſimilibus contractibus ita ſcripſi ſuprà in d.præſump.4.
Septima eſt cõiectura, quando quis iure ſuo ſpoliatus fuit,
20 vt puta beneficio, & deinde illi renuntiat: Nam is metu † re-
renuntiaſſe ptæſumitur. cap. ſuper hoc, de renunt. vbi Innoc.
21 Ea eſt ratio, quia nemo præſumitur † velle iactare ſuum. l. cũ
de indebito. in prin. ff. de probatio. Et Innocentium in ſpecie
ſecutus eſt Alc. in d.reſp.504. in fi.& in tract. de prȩſump. præ-
ſump.7.nu.1.& apertius Craue. in cõſ.49.nu.4. poſt Angelum
in conſ.228.col.2.& Aret. in conſ.24.col.2. qui ſic arguũt me-
tum illatum à magiſtratu alicui priuato, qui iuri ſuo renun-
tiauit. Rol. in conſi.vlt.num.112.lib.4.
22 Octaua eſt coniectura, quando extat vox † & fama illati
metus. Ita Comen. in conſi.68.col.4.& Alciat. in conſ.5.num.
8.verſi.4. concurrit. & in reſp.504. num.5. verſic. confirmatur
etiam. & ſcripſi etiam ſuprà in præſumpt.4. in 15. coniectura.
23 Nona eſt coniectura, quãdo iſte deinde proteſtatus † eſt,
quod nolebat contrahere, vel contractui cõſentire: ſed ꝙ co-
acte id fecit. Nam tunc præſumitur metu contraxiſſe. l. qui in
aliena. §. Celſus. vbi Iaſo. nume.28. ff. de acq. hæred. Roma. in
l. de pupillo. §. ſi quis ipſi Prætori. ff. de operis noui nunt.& a-
pertius Alciat. in reſp.5.num.8.verſi.2. concurrit proteſtatio.
& Crauet. in conſi.49.num.8. Idem reſpondit Dec. in cõſ.219.
nu.2 in fine.& idem tradunt ipſe Decius in l. pacta nouiſ. nu.
11. ff. de pactis.& Rubeus in l. non ſolum. §. morte. nu.321. ff.
de operis noui nuntia: Pariſ. in conſ.5.nu.167.& in conſ.60.
nume.31. libr.4.
24 Decima eſt coniectura illati metus, quando præceſſerũt †
minæ eius qui conſueuit eas exequi. Abbas & Decius in c.t.
de offi. deleg.& Craue. in conſ.49. nu.1. qui poſt Bellemeram
in conſ.9. colũ.5. dixit, quod minæ inducunt iuſtum metum,
25 quando tria † concurrunt, nempè magnum periculũ com-
minatum in perſona, vel in bonis; ſecundò, quod minans ta-
lis ſit, qui poſsit damnum illud inferre. Tertiò, quod is mi-
nus ſolitans ſit eas exequi. Ita declaranda etiam eſt illa conie
ctura metus, quæ ſumitur ex facie vultuque terribili eius qui
ſolet & poteſt terrere; vt poſt alios tradit Craue. in d. conſil.
49.num.3.& ibidem. nume.9. arguit metum, quando mina-
tus effectus ſecutus eſt.
26 Vndecima eſt coniectura, quando quis † contraxit in lo-
co, vel tempore quo libertate carebat, vt in eo, qui eſt in car-
cere, iuxtà l. qui carcerem. ff. quod metus cauſa, vt etiam in
eo, qui aduerſarij potentia impeditur proſequi ius ſuum. Ita
Crauet. in d.conſ.49. num.6.& ſcripſi in lib.2. de arbitrarijs
iudicum. caſu 136.num.4.
27 Duodecima eſt coniectura illati metus, quando † ad o-
ſtium domus, in qua celebratur contractus, extant armati,
qui facilè poſſunt armis vim inferre: ſicuti de eo, qui aſſere-
bat metu contraxiſſe matrimonium cum puella, quam alio-
qui non duxiſſet in vxorem, niſi exiſtentes armati ad oſtium
non fuiſſent; reſpondit Corne. in conſi.41.num.11.lib.2.&
dixi ſupra in d.ptæſump.4.
Secundum eſt huius diſputationis caput, quando metus
iam illatus in ipſo contractu præſumatur continuatus? Hac
de re ſcripſi nonnulla ſupra in præſumpt.4. in 2.c. quæ huc
pertinent. Dixi & iuuat repetere; metum præſumi adhuc, per-
28 durare, † quando extat eadem cauſa metus. Ita Bar.& reliqui
in l.pen. ff. de cond. ob turpem cauſam. Caldet. in conſ.1. in ti.
quod metus cauſa. idem ſcripſerunt, Marſil. in ſingul.325. An-
dreas Gaill. lib.2. pract. obſer. cap.93. in fin.& Alba in conſ.77.
nu.14.& conſ.78.num.12. Et metus à viro ſemel illatus vxori,
præſumitur durare toto tempore matrimonij, ex quo eadem
cauſa, id eſt maritus durat. Idem reſpondit Dec. in conſi.219.
num.4. verſi.3. hoc idem.& in conſ.22.& idem ipſe docuit in
l. omnibus cauſis in fine. de reg. iuris.& in l. pacta nouiſsima.
num.12. C. de pactis.& Boer. in q.100. qui ſcripſerunt, quod ſi
maritus verberauit vxorem, vt conſentiret inſtrumẽto, ſi de-
inde ex interuallo conſenſit, metu conſenſiſſe præſumitur: ex
quia eadem cauſa metus, nempè ſęuus maritus extabat.
29 Huc etiam facit, quod actus † incontinenti facti poſt il-
latum metum, præſumuntur metu facti, ex quo eadem cauſa
perdurat. Ita Baldus in l.2. q.2. C. quod metus cauſa, Alexan.
in conſi.98. in fi. lib.3. Corne. in conſi.41. nume.16. lib.2. De-
cius in conſ.219. numer.4.& in conſi.498. num.16. Tiraquel-
lus in Tract. de retractu conuentio. §.1. gloſ.5. num.21.& Al-
ciatus in reſp.5. numer.16. verſi.3. per timorem. Rola. in conſi.
2.nu.187. lib.1.& Oſaſcus in decil.179. numer.12.& Andreas
Gaill. in d.c.93.num.30.
30 Huc etiam pertinet, quod ſi † contractus metu celebratus
eſt ita & clauſulæ omnes in illius inſtrumento adhibitæ, præ-
ſumuntur metu adiectæ. Ita Fulgo. in cõſi.176. Alba. in d.cõſ.
77.num.33. Rolandus in conſi.vlt.num.133.& num.134. lib.
4. qui ſimilibus comprobat. Illud quoque obſeruandum hic
eſt ex iam dictis quod quando aliqua extat coniectura illati
31 metus, magis creditur duobus † teſtibus de metu atteſtãtib.
quam mille de voluntate ſpontanea deponentibus. Ita Al-
ciatus in tractat. de præſump. reg.3. præſump.7. num.4.& in
reſp.5. in fine. qui ita intellexit Inn. in cap. ſuper hoc, de re-
nunt.& Angelum in l.vlt. in prin. ff. quod metus cauſa. Ita e-
tiam declaratur quod ſcripſit Cæpolla in cautela.134. Tem-
pore meo. cum dixit, quod magis creditur teſti aſſerenti, ma-
32 trimonium † fuiſſe metu contractum, quàm alijs, qui ſpontè
conſectum dixerunt. Hoc ſanè intelligitur, quando extabant
aliquæ coniecturæ illati metus. Ita etiam declarantur reliqui
omnes, qui Innocentium ſecuti ſunt; nempè Iaſon in l. inter-
poſitas. num.5. C. de tranſact. Decius in l. in omnibus cauſis
pro facto. num.8. ff. de reg. iuris. Ruinus in conſi.132. num.2.
lib.1. Boer. in q.10. num.3.6.& 7. Gozad. in conſi.9. nu.17. Pa-
riſ. in conſi.53. num.62.& in conſi.60. num.22. lib.4.& Alba in
conſi.77. nume.12.
Tertium eſt caput huius diſputationis, quãdo ſcilicet me-
tus iam in contractu illatus, prȩſumatur aliqua ex cauſa pur-
gatus? Et dicendum eſt, quod contrarijs ſignis, & coniectu-
33 ris † vel diluitur coniectura metus, vel metus ipſe purgatur.
Primùm eſt ſignum, quando ille, qui allegat metu contra-
34 xiſſe, peruenit † ad locum ei omninò liberum, & proteſtatus
non eſt, ſe metu compulſum tali in loco contraxiſſe, nõ præ-
ſumitur quod metu contraxerit. Ita colligitur ex Iaſon in l.
qui in aliena. §. Celſus. num.28. ff. de acq. hæred.& in l. non ſo-
lùm. §. morte. nu.17. in fi. ff. de operis noui nunt.
Secundum eſt ſignum, quando ille, qui metu contraxiſſe
35 dicitur, ſponte † ſoluit vel exegit, vel alio modo, & obſerua-
uit quod promiſit, metum purgaſſe præſumitur. l.2. C. quod
metus cauſa.& tradunt ibi Baldus, & reliqui. Afflictus in de-
ciſi.336.nu.6. Pariſius in conſ.10. nu.58. lib.1. Andreas Gail.
lib.2. pract. obſerua. c.93. nu.29.& Tiraquellus in tract. de re-
tractu conuentionali. in §.1. gl.5. num.21.& 22. Alcia. in reſ-
pon.519. ad finem.& idem ego ipſe reſpondi in conſ.1. num.
297. lib.1. in conſi.410. num.6. lib.5.

PRAESVMP. CXXVII.

Metus reuerentialis quibus coniecturis, & præſumptionibus detegatur.

SVMMARIVM.

1 *Alienationi rei dotalis conſentiens mulier, præſumitur non metu, ſed ſponte ſua conſenſiſſe.*
Et multo magis adhibitis affinibus eius vel ſanguine iunctis, nu.6.
2 *Metus ex ſola dignitate eius cum quo contrahitur, non præſumitur illatus.*
Niſi tamen aliqua metus impreſsio anteceſſit. nu.3.
4 *Mulier renuntians hypothecis ſuper donatione propter nuptias aſſignatis, blanditijs viri inducta præſumitur.*
5 *Conſenſum mulieris verberibus affectæ, nullum eſſe, nec ei detrimentum afferre.*
7 *Conſenſus filiæ ſuper matrimonio non præſumitur metu reuerẽtiali extortus, vt matrimonium reſcindat.*
Idem in filia, quæ patri conſentiat, vt religionem ingrediatur nu.8.
9 *Metus reuerentialis nõ præſumitur, etſi ante conſenſum adhibitum, vxor vel filia clam fuerit de eo proteſtata.*
Niſi tamen id palam facere ob maximam reuerentiam non potuerit. numero 10.

11 *Metus reuerentialis præſumitur,ſi ante conſenſum præſtitum, maritus vel pater verbera ſit interminatus.*
Idem ſi importuna preces acceſſerint.num.12.
Idem eſt, ſi tanta ſit reuerentia pro perſonæ conditione, vt index æſtimare poſſit,metu illam conſenſiſſe. num.13.
14 *Conſenſus metu præſumitur adhibitus, ex quo læſio enormis ſequuta eſt.*
15 *Metus reuerentialis præſumitur, quando lex tacito ex conſenſu præiudicaret.*
16 *Patrem filio rectè conſuluiſſe præſumitur.*
17 *Filia à patre diſſentire poteſt,cum ei indignum moribus,& turpem ſponſum eligit.*
18 *Conſenſus tacitus facilius tollitur quam expreſſus.*
19 *Expreſſum tacito fortius eſt.*

ISSERAMVS nunc de alio genere metus, quem
reuerentialem appellare ſolemus. Dubitari ſæpè
contingit apud interpretes noſtros, an mulier
cõſentiens alienationi rei dotalis vel ſimili à ma-
rito factæ,metu, & vi conſenſiſſe præſumatur, ob
eam reuerentiam,quam vxor marito præſtare debet? Et ma-
1 gis receptum eſt , mulierem † præſumi ſua ipſa ſponte, non
autem vi ac metu conſenſiſſe. Non enim metus ſola reueren-
tia illatus præſumitur; & propterea alienatio illa non reſcin-
ditur.Ita Inn.in cap.cauſam matrimonij. de off. deleg. & in
cap.veniens.de ſponſal.Bat.in l.ad inuidiam. C.quod metus
cauſa. Abbas in c.cum contingat.in primo notab.de iure in-
ran.Alex.in l.ſi cum dotem.§.eo tempore. num.5. ff. ſol.matr.
Iaſon in l.tranſactionem.num. 2. C. de tranſact. & in conſ.3.
nume.6.lib.1. Felynus in cap. cauſam matrimonij. colum.2.
de off.deleg.Socinus ſen.in conſi.263.nume.3.libro ſecundo.
Georgius Natta in cap.quamuis.colum. 2. numero decimo,
de pactis,in 6.Curt.iun.in l.interpoſitas.col.vlt.C. de tranſa.
Anto.Capicius in deciſ.159.nu.34. Aleiatus in cap. cum cõ-
tingat.in primo notab.de iureiuran. Rodericus Suares alleg.
24.in fine,Didacus Couarr.in epitome de ſponſal. parte 2. c.
3.§.6.num.4.& ſcripſi in lib.2.de arbitrarijs iudicij caſu 136.
num.1. Quorum ſententia ſatis probatur. ex l. ad inuidiam.
2 C.quod metus cauſa , vbi metus non præſumitur illatus † ex
ſola dignitate eius,cum quo contrahitur.Ita & in l.ſi per im-
preſsionem.C.eo.ſancitum eſt, ita demum præſumi , contra-
3 ctum metu geſtum cũ magiſtratu , ſi aliqua metus † impreſ-
ſio anteceſsit. Ergo econtra non præſumitur metu celebra-
tus contractus cum ſuperiore,ſi nulla eius præceſsit impreſ-
ſio.Et apertius probat conſtitutio Iuſtiniani, in auth. vt im-
mobilia ante nuptia. in prin. eſt Nouella.61.Vt res immobi-
4 les.&c. Conſtituit Iuſtinia. quod mulier renuntians † hypo-
thecis ſuper donatione propter nuptias aſsignatis , inducta
videtur blandirijs viri,& ob id decepta. Deinde ſubiũgit Iu-
ſtinia. quod ſi poſt biennium iterum renuntiat , præſumitur
interim magis deliberate cogitaſſe. atque ita deceptam non
eſſe. Et propterea infert confirmari primam illam donatio-
nem:Ex quo intelligimus hanc ſecundam confirmationem,
eodem matrimonio conſtante,factam, non eſſe factam vi,vel
metu:ita nec primam illam ; cum tamẽ eodem tempore ex-
tet eadem cauſa reuerentiæ.

Præterea hæc ipſa traditio probatur ex cap. cauſam ma-
5 trimonij.de offi.deleg.vbi Pont. Max.declarat ; conſenſum †
mulieris verberibus affectæ,nullum eſſe,& ei detrimento non
eſſe,ob verbera iam præcedentia.Ergo ſecus eſt, ſi verbera nõ
ſunt adhibita.Et ſimile habetur in c.veniens. de cõuerſ. con-
iuga. Et his accedit Abbas in c.inſinuante.in fine,qui clerici,
vel vouentes.cum dixit,ſolam potentiã non arguere metum.

His intelligimus male reſpondiſſe Aretin.in conſ.24.nu.8.
Ripam lib.3.reſponſorum.c.15.nu.8.& Socinum iun.in conſ.
47.num.33.lib.3. Cum dixerunt,mulierem præſumi vi,vel me-
tu conſenſiſſe prædicto viro ſuo alienanti.Nec repugnat.l.ait
Prætor.§.permittitur. ff.de mino. quia loquitur, quando iu-
dex compulit debitorem,non ex ſola ſua maioritate,& reue-
rentia:ſed præcepto.

Hæc ſententia multò magis procedit , quando in actu ip-
ſius conſenſus adhibiti ab vxore interuenerunt eius affines,
6 † & ſanguine coniuncti.iuxtà l.tranſactionem. C.de tranſact.
Qua de re dicemus in ſubſequenti præſumptione. Et rurſus,
multò magis procedit dicta præſumptio, quando filia habi-
tat ſeorſum à patre.Ita Craue.in conſi.114.nu.4. & 7.

Extenditur primò, vt procedat prædicta ſententia , etiam
in conſenſu filiæ adhibito ſuper contractu matrimoniali, dũ
pater eam matrimonio tradit. Nam etſi cõſenſus in ipſo ma-
7 trimonio magis purus requiritur , attamen † conſenſus iſte
non præſumitur metu hoc reuerentiali ita extortus, vt con-
tractum ipſum matrimonij reſcindat.Ita gloſſ.in ca. præſens
clericus.20.q.3.Hoſtien. in ſumma. in tit. de matrimonio.§.
pen.verſ.nunquid coactio.Calder.in cõſ.1.tit.de ſponſal.Ab-
bas in cap.veniens.li.1.de ſponſal.Præpoſ. in cap. cum locũ.
col.4.eo.tit.Imola in cap.tuę.de ſponſal.quos ſecutus eſt Di-
dacus in epitome de ſponſal.parte 2.cap.3.§. 6. nume.3. quo
loci.nu.5.confutat contrariam opinionem Ignei in l.3. §. e-
leganter.num.176.ff.ad Senatuſconſ.Syllania.ex l.ſi patre co-
genre.ff.de ritu nuptia.quæ verius Igneo aduerſatur,ſi com-
munem,& veram eius lectionem ſequimur.

Extenditur ſecundò,vt procedat hęc ſententia etiam in fi-
8 lia,quæ conſenſit patri, qui eam † monialem effecit. Non e-
nim præſumitur conſenſus iſte metu reuerentiali extortus;&
ob id ingreſſus religionis non diſſoluitur. Ita poſt alios Di-
dacus in epitome de ſponſal.in ſecunda parte.cap.3.§. 6. nu.
7.reiecta contraria opinione Butrij , Angeli Aretini , Imolæ,
Alexand.Iaſonis,Marſilij.

9 Extenditur tertiò,vt locum etiam habeat hæc ſententia , †
quando clam præmiſſa fuiſſet proteſtatio metus reuerentia-
lis,vt ſi filia , vel vxor ante adhibitum conſenſum clam pro-
teſtatæ fuiſſent,vim vel metum pati, ex patris , vel mariti re-
uerentia.Nam adhuc metus iſte non præſumitur;& ob id cõ-
tractus non reſcinditur.Ita Bart.in l.qui in aliena.§.Celſus.ff.
de acq.hæred.& ibidem Iaſon.Baldus in l.Clari.C. de fideicõ.
Alex.in conſ.16.num.11.lib.3.Abbas in cap.cauſam matrim.
de offi.deleg.& ibidem Decius.nu.5.idem Decius in cõſ.219.
col.3.Soc.ſen.in conſ.59.num.15. lib.3. Alciatus in cap. cum
contingat,in primo notab.de iureiur. & Craue. in conſ. 114.
num.6.& in conſ.120.nu.3.Ea eſt huius ſententiæ ratio , quia
ex quo mulier hæc,potuit palàm proteſtari,& non eſt prote-
ſtata,illa clandeſtina proteſtatio nil operatur.Et ideò conſen
10 ſus ille ſuus non irritatur,diuerſum autem eſt , quando † ob
maximam reuerentiam non potuiſſet palàm proteſtari. Nam
tunc ſufficeret proteſtatio clam facta. Ita Soci. ſen. in conſil.
263.nu.8.& num.9.lib.2.

Declaratur primò,vt non procedat hæc præſumptio,quã-
11 do maritus,vel pater,iam eſt minatus , † quod eam afficeret
verberibus , niſi conſenſum præſtaret. Nam tunc ſubſecutus
conſenſus , præſumitur metu adhibitus. Ita Bartol. in l. 1. §.
quæ onerandæ.ff.quarum rerum actio non detur.Aret. in cõſ.
24.num.7.Decius in l.in omnibus cauſis pro facto.num.2. ff.
de reg.iuris.in l.pacta nouiſsima.num. 10.C.de pactis.& in c.
vlt.de appella.Alciatus in capit.cum contingat.num. 1.verſi.
2.amplia.de iureiuran.Gramma.in deciſi. 103.num.65.& Di-
dacus in epitome de ſponſal.parte 2.§.3. numer. 4. qui in vl-
12 timis verbis.dict.§.3. ſcribit idem eſſe , quando † preces im-
portunæ adhibitæ fuerunt,ex traditione Afflicti in deciſi. 69.

Declaratur ſecundò, vt non procedat prædicta ſententia,
13 quando † talis ac tanta eſſet reuerentia pro perſonæ condi-
tione,vt iudex æſtimare poſſet , metu verè illam conſenſiſſe:
ſicuti ex Socino iun.in conſi.47.num.33.lib.3.ſcripſi in com-
mentarijs de arbitrarijs iudicum.lib.2.caſu.136.num.8.

Declaratur tertiò, vt non habeat locum prædicta ſenten-
14 tia,quando † ex eo conſenſu enormis læſio orta eſt.Nam tũc
metu præſumitur adhibitus.Ita Caſtren.in conſi.174.contra
ſuperius.num.4.lib.1. Aretinus in conſi.24.nume.9. Soci.ſen.
in conſ.263.col.3.num.4.lib.2.Ruinus in conſi.170.num.17.
lib.1.& in conſi.60.num.18.lib.3. Decius in cap. cauſam ma-
trimonij. numer.7.in fine.de officio.de lega. Capic. in deciſ.
159.num.34..Alciatus in cap.cum contingat.num.2.de iure
iuran.Socinus iun.in conſi.67.num.39.& in conſi.77.nu.124.
lib.2.Alba in conſi.77.nu. 21.& in conſi.104.num.4.Craue. in
conſi.11.colum.pen.in conſil.114. nu.1.Cæphalus in conſil.
34.nu.31.& in conſ.142.nu.39.lib.1.Grammat.in deciſ. 103.
num.65.Roland.in conſ.vlt.nu.131.lib.4.& Didacus in epi-
tome de ſponſal.parte 2.cap.3.§.6.nu.4.qui ſubiungit ex ſen-
tentia Caſtren.Aretini & Crauettæ, præcitatis in locis , pro-
cedere etiam qñ adhibitũ fuiſſet iuramentũ. Et aliqua ad de-
clarationẽ ſcripſi in dict.li.2.de arbit.iudiciũ.caſu. 136. nu.9.
15 Declaratur quartò,vt locum non habeat,quando † lex præiu
dicaret ex tacito conſenſu.Nam tunc ſolus timor reuerẽtialis
ſufficit,vt præſumatur conſenſus ille meticuloſus.Ita Bar.in l.
quæ dotis.nu.12.ff.ſoluto matr.& in l.interpoſitas.num.4.C.
de tranſa.Bald.in l.ſi ſine.C.ad S.C.Velleia. Dec.in c. cauſam
matr.nu.7.ff.de off.deleg.& Alc.in c. cum contingat.nu.1. de
iureiur. Nec obſtat quod ab hac opinione diſſentiant Abb.
& Butr.in c.nonne.de præſumpt.Ale.in l.interpoſitas.col.vlt.
C.de tranſa.& in l.quæ dotis.ff.ſoluto matr.& ibid. Iaſ.nu.96.
Nam horum argumentis ſatisfacit Dec.in d.c. cãm matr. qui
inquit.tex.in c.vnico.§.porrò.de deſpõſ.impub.li.6.pcedere,
16 quia actus ille non credebatur præiud.filio:cũ præſumatur†
patrem

patrē rectè consuluisse filio:iuxta.l.nec in ea.§.1.ff.ad l.Iul.de
adulter.Et in specie probat.l.sed ea quæ.ff.de spons.Cū dixit,
17 eum filiam † posse à patre dissentire, cum ci indignum mnribus & turpem sponsum elegit. Non etiam vrget ratio illa, qua Abbas & sequaces vsi sunt; quod si metus reuerentialis non impedit consensum expressum, non etiam videtur impedire tacitum:cum eadem sit virtus taciti & expressi.l.cum quid.ff.si cert.pet.Nam respondetur ex eiusdem Decij senten-
18 tia, consensum † tacitum facilius expresso tolli & impediri. Innocen. in cap. 1.extra qund met caus. Est enim expressum
19 † fortius & potentius tacito.l.si ex pluribus.ff.de suis & legit. Abbas in cap.si diligenti. nu.25.de foto compe. Decius in l. 2.in quarto notab. C. qui admitti.& in l. nnn vult hæres esse. nu.10.ff.de reg.iut.& idem in rubri.extra de consti.numero 2. Et ad huius declarationis explanationem,aliqua etiam dicemus infrà lib.7.in præsumpt.45. vbi agemus, quando tacens consentire præsumatur.

PRAESVMP. CXXVIII.

Metum & dolum abesse præsumi in eo,qui prȩsentibus sanguine coniunctis, vel amicis contraxit.

SVMMARIVM.

1 *Contractus initus interuenientibus sangnine coniunctis & affinibus,metu factus no præsumitur. Idem si solus interueniat index. nu 6.Quod & in vltimis voluntatibus habet locum. nu.7.*
Hancque tam fortem præsumptionem esse, vt duobus testibus contrarium nequeat probari nu.8.
Nisi tamen persona talis sit, quæ etiam amicis præsentibus metum queat inferre nu.9.
Aut adsit etiam enormis læsio. nu. 10.
2 *Tutores gerentes negotium pupillorum, coram propinquis expedire debent vt tutiores sint.*
3 *Propinquorum præsentia vtrum tollat præsumptionem doli.*
4 *Loqui secundum veritatem aliud est, aliud facere verba secundum præsumptionem.*
5 *Mulierum aut minorum in contractibus,cur statuta propinquorum prȩsentiam requirant.*

SVPERIORE præsumptione scripsimus, metum non præsumi ob solam reuerentiam, vt actus rescindatur.Nune dicimus, omnem alium metum,
1 vel dolum non præsumi in eo qui † contraxit interuenientibus sanguine coniunctis,& affinibus, vt vno verbo etiam suprà attigimus.Hanc præsumptionem probat.l. transactionem quæ dominij.C.de transact.vbi Docto.præsertim Ias.nu.1.Bar.in l. fratre à fratre.nu.51.ff. de cond. indebiti.Baldus in l.Polla.C.de his quibus vt indig.& in l.1.C.de prȩdijs Decurio.lib.10.Angelus in consi.215.Thema tale est. Alex.in l.si cum dotem.§.eo tempore.ff.soluto matr.Socin.sen. in consi.263.col.6.num.10.versi.sed adhuc videntur.li.2. Decius in l.singularia.num.10.ff. si certum peta.& in consil.232. numer.3.in consi.448.numer.14.& in consi.463.num.7. Cur. sen. in consi.44.super contingentia.col.5.versic.comprobantur præmissa.Iason in l.bonorum.num. 4. C. qui admitti. Petrasancta in singul.57.Ruinus in consil.170. num. 17.lib. 1. & in consil.122.num. 12.lib.4.& in consi.51.num.13.lib.5.Marsil.in sing.417.præsentia.Parisius in consi.96.num.39.lib.1.& in cons.88.num.35.lib.3.Boer.q.100.num.7.Alciatus in Tractat.de præsump.reg.1.præsumpt.21. & ibidem Nicolaus Arelata.in additio.Craue.in cons.114.nu.3. & Gramma. in decis.66.numer.9.

Hinc cautelam præbuit tutoribus Cæpolla in cautela. 24.
2 incipit,ratione, quod quando † negotium aliquod pro pupillis gerunt,curent illud expediri coram propinquis,& amicis pupillorum,ne si contingat illos conqueri,metu,vel dolo inductos esse ad contrahendum,tutores ipsi molestia afficiātur à pupillis ipsis,vel à pupillorum aduersarijs:atque ita huius sententiæ auctorem citat Baldum in d. l. Polla. C. de his, quibus vt indignis.& idem ibi annotarunt Castren. & Iason. num.7.qui manifestè censuerunt,omnem dolum abesse, præsumi in tutore,qui præsentib.consanguineis,& amicis pupilli contraxit.Idem docuit Ias.in l.1. in fi.C. de transact. & respondit Curt.sen.in consi.44.super contingentia.col. 5.versic. comprobantur præmissa. Idem scripserūt Petrasancta in singul.57. & Marsilius in d.sing.417.præsentia.in fine.

Cæterùm Alciat.in Tract.de præsump. reg.1. præsump. 21. admittit quidem præsumptionem hanc quo ad metum:non autem quò ad dolum. Inquit ille, quod simplex propinquo-
3 rum † præsentia,non tollit præsumptionem dnli.quia verisimiliter propinqui illi potuerunt ignorare consilium tutoris, ad quem principaliter pertinebat.arg.l.vlt.ff.vbi pup.educari debeat.& l.1.§.denuntiare.ff.de ventre inspiciē. Hæc Alciati consideratio vera non est:Cum verisimilius sit,propinquos hos pro suo officio, & munere,diligentia vti, vt intelligant, an dolus omnis absit;absitque omnis fraus & metus.Est sanè præsumptio,quod quilibet sit vir bonus,& diligens. l. cū pater.§.rogo.de leg.2.& l.omnimodò.in prin. vbi gl.C.de inoffi. test. Non etiam obstant duæ considerationes Alciati ad. l. transactionem.eum dixit,illam loqui in metu, qui à dolo differt.Cum possit quis etiam apertè,& coram populo decipi. l.1.in prin. ff.de dolo.quod in metu non contingit. Nam respondetur, fieri quidem posse, quod dolo quis etiam coram populo decipiatur: cū magna esse possit alicuius calliditas,& versutia.l. 1.ff.de dolo.sed dicimus non esse verisimile,atque
4 ita non præsumi.Aliud est secundum ipsam † veritatem loqui,iuxtà quam argumentatur Alciatus: Aliud est secundum ipsam præsumptionem verba facere,sicuti de ea nos agimus. Non etiam obstat secunda consideratio Alciati, cum dixit,ꝙ sicuti, non obstante tali præsentia admittuntur apertissimæ probationes,vt tradunt gloss.& Doct. in d. l. transactionem. Ita admitti debent præsumptinnes iuris, quæ illis apertissimis probationib.æquipollent.l.Imperator.de leg.1. Non inquam obstat hæc consideratio; quandoquidem (vt diximus) nulla hic repugnat præsumptio: imo stat propinquorū præsentia,vt sup.demonstrauimus.Ex prædicta quoque iuris præsumptione infertur ratio, quare statuta requirant in contractib.mulierum,vel minorum præsentiam propinquorum: Est
5 sanè † ratio,quia ex eorum præsentia tollitur omnis prȩsumptio metus,& doli.sicuti rationem hanc perpendunt Bartol. & Bal.in d.l.transact.C.de transact.idem Bal.in l.2. q.9.C. de rescin.vend.& in l.2.ad fin.C.de adopt. Ias.in d.l.transact.nu. 3.Cùm vero statuta requirunt in contractibus minorum, vel mulierum propinquorum consensum : id ea ratione cōstitutum est,quia præsumptio est,quod proximiores ij erunt diligentiores,ne fraus,vel dolus aliquis committatur,ex quo ad eos pertinet successio illius minoris, vel mulieris. Ita Bartol. & Bald.in d. l.transact.& ibi.Ias.nu.3.vers. subijciunt. &c.

Extenditur primò hæc præsumptio, vt locum habeat non solum,quando interuenit præsentia propinquorum; sed etiā
6 quando interuenit † solus iudex. Ita Bart. in d.l.frater à fratre.nu.51.ff.de cond.indebiti.& in l.1.C. de prædijs Decurio. li.10.Ang.& Imola.in l.1.§.fuit quæsitum.ff.ad Treb.Alexan. in cons.80.col.2.li.5.Ias.in d.l.transact.nu.1.C.de transa.post Ale.ibid.in fi.Barb.in cons.53.col.6.lib.2.Cur.iun.in cons.67. nu.3.in fi.Petrasancta in sing.57.Paris.in cons.10.num.53.lib. 1.Craue.in cons.14.num.4.Gramma.in decision.66.num. 10. & ibid.num.25.declarat,non sufficere, quando hic iudex,vel Prætor interueniret tamquam testis.Idem Gramma. in decisio. 103.num.62.

Extenditur secundò,vt præsumptio ista locum habeat, nō
7 solùm in contractib.sed etiam in † vltimis dispositionibus:si enim quis præsentibus propinquis, & sanguine coniunctis, testamentum conficit,prȩsumitur sua sponte,non autem dolo,& metu compulsus ita disponere.Ita Bald.in l.1.nu.8.in fi. C.si quis aliquem testari prohib. & Nicolaus Arelata. in additio.ad Alciatum in Tracta.de præsump.reg.1.præsump.21.

Extenditur tertiò,vt locum habeat etiam si duorum testi-
8 monio † vellet probare hæc mulier,vel minor, ꝙ metu consenserit. Nam testimonium duorum non sufficit. Ita Spec.in tit. de probat. §. vlt. in fi.Bald.& Castren. in l. transact. C.de transact.Curt.sen.in cons.44.super contingentia.col.6.versi. & benefacit.Et Marsi.in sing.528.& Grām.in dec.103.nu.65.

Declaratur primò,vt non habeat locum hæc præsumptio,
9 quando † persona,cum qua actus celebratur, eiusmodi est,vt verisimiliter inferre possit metum etiam præsentib. consanguineis,& amicis; vt in Tyranno. Ita respondit collegiū Perusinum,vt est relatum inter consilia Angeli in cons.280.Reperitur in quadam.Idem affirmarunt Ias.in d.l.transact.nu.1. vers.limita qn̄.C.de trāsa.Dec.in cōs.219.in fin.Marsil.in sing. 673.Nōnulli.Boer.q.100.nu.8.& Grāma.in d.decis.103.nu.64.

Declaratur secundò, vt locum non habeat hæc præsump-
10 tio,quando adest † enormis læsio. Nam tunc, non obstante propinquorum præsentia,prȩsumitur metu, vel dolo celebratus contractus.Ita Castr.in cons.177.contra superius consulta.lib.2.Ruin.in cons.170.nu.17.lib.1.Marsilius in sing. 673. Nonnulli.versi.2. prædicta limita.Ripa li.3.respōsorum.c.15. num.15.Boer.q.100.nu.9. Ale.in resp.291. nume.3.& in resp. 519.nu.3. Hinc dixit Bar.in l. interpositas.nu.2.C.de trāsact. metum præsumi,cum quis dedit magnum pro paruo.

PRAESVMPTIO CXXIX.

Cesʃio actionum quibus coniecturis, & præsumptionibus, detegatur ficta, & simulata.

SVMMARIVM.

1 *Litium de redemptoribus lex multum suspicatur.*
2 *Cesʃio actionis modico facta precio, præsumitur simulata, & solum pro numerata quantitate conceditur cesʃionario.*
Et quod iuris sit hæc præsumptio. num 3.
4 *Pretij tenuitas, in actionum cesʃione, quando consideretur.*
5 *Cesʃio actionis modico pretio, simulata præsumitur, etsi pro parte etiam permutetur.*
Et locum id habere etiam in hæreditatis venditione. num.6.
Procedere etiam in sola promisʃione de cedendo. nu.7.
Nec obstare, licet iuramentum interueniat. nu. 8.
9 *Cesʃio actionum quibus in casibus non præsumitur simulata. num. 10. cum sequent.*
16 *Cesʃio actionum ob modicum pretium simulata non præsumitur, quando alijs coniecturis constet, iustis de causis factam esse.*
Et quæ sint causæ iustæ. nu 17. 18. & 19.
20 *Cesʃio actionis ficta præsumitur, quando de pretij numeratione, constat solum confesʃione cedentis & cesʃionarij.*
Idque præsertim si post confesʃionem aliquam pretij partem cedens receperit. nu. 21.
Limitatur tamen quo ad eum solum contra quem fit cesʃio, non autem contra cedentem cui nocet confesʃio. num. 22.
Quamuis post instrumentum cesʃionis iam confectum, fiat numeratio, numer. 23 vel habita fuerit fides de pretio. num. 24.
25 *Cesʃio simulata præsumitur, si numeratum sit quidem preciũ in cesʃionis actu, illud tamen cedens deinde restituat cesʃionario.*
26 *Cesʃio simulata præsumitur, quando cedens finxit cesʃionarium suũ creditorem, eidemque ex tali causa, cesʃit actiones contra suum aduersarium.*
27 *Actiones cesʃæ pro parte venditæ, & pro parte donatæ, faciũt præsumi cesʃionem simulatam.*
Limitatur, quando personæ quibus venditur, & donatur essent diuersæ, numer. 28.
29 *Cesʃio si non appareat, qua titulo facta sit, præsumitur simulata.*
Solusque consensus non infert titulum, vt cesʃio vera præsumatur.
30 *Titulus dicitur satis constare, quando ex coniecturis colligi potest,*
31 *Emptio & venditio præsumitur, vbi fit mentio de pretio.*
32 *Expresʃio quando requiritur sufficit præsumptio.*
Idque ampliatur etiam quando titulus superuenit. num 33.
Item, etiam si constet per solam confesʃionem de iusto titulo oneroso. numero 34.
Limitatur tamen, quando constat de titulo lucratiuo, etiam per solam partium confesʃionem. num. 35.
36 *Actiones cesʃæ potentiori, præsumi faciunt cesʃionem simulatam.*
Limitatur tamen quando cesʃio esset facta potentiori coniuncto sanguine. num. 39.
Limitatur etiam, vt ob crimen carceratus posʃit fisco cedere suas actiones, aduersus suos debitores. num. 41.
37 *Potentior ille dicitur qui potest aduersarium terrere.*
38 *Potentior an dicatur is qui difficilius conueniri potest, iudicis arbitrio relinquitur.*
40 *Emphyteusis relinqui potest filijs, & descendentibus potentioribus.*
42 *Præsentia, & taciturnitas eius contra quem ceduntur actiones, tollit præsumptionem simulationis contractus.*
Nec non cesʃio iurium & actionum accessoriè facta, ratione præcedentis contractus. num seq.

LITIVM redemptores curare solent, quo magis
vexent eos, qui lites execrantur, actiones sibi ce-
1 di; quare lex † multum de his suspicatur, statuit-
que multis coniecturis, & præsumptionibus de-
tegi posse fictas, & simulatas has cesʃiones; quæ sic detectæ,
irritæ, & inanes fiunt.
Prima itaque est præsumptio, & coniectura, quando con-
2 stat cesʃionem factam † fuisse tenui modicoque pretio. Nam
tunc cesʃio simulata præsumitur, quatenus excedit numera-
tam quantitatem, pro qua sola actio conceditur cesʃionario,
Ita statuit Anastasius in l. per diuersas. C. mandati. illis verbis,
Ita tamen, vt si quis datis pecunijs huiusmodi subierit cesʃio
nem, vsque ad ipsam tantummodò solutarum pecuniarum
quantitatem, & vsurarum, eius actiones exercere permitta-
tur. Hæc Anastasius, qui hanc edidit cõstitutionem in odium
redimentium lites, sicuti manifesta eius verba significant. &
responderunt Socin. iunior in cons. 48. nu. 6. lib. 3. & Alciatus
in respon. 124. num. 9. Horum enim redemptorum officium
odiosum, & inuidiosum, rectè appellat Cuiacius in lib. 8. ob-
seruat. cap. 31. qui de his egregia aliqua memoriæ prodidit.
3 Hanc esse † iuris præsumptionem scripserunt Ioan. Andreæ
in additionibus ad Specu. in tit. de præsumpt. §. species. num.
3. versi. In prædict. concor. Cæpolla in Tractat. de simulatione
contractuum. num. 99. & Alciatus in resp. 124. nume. 13. His
declaratur statutum Papiæ. 135. in ciuilibus. rub. De cesʃione
iurium, &c. dum statuit, pretium debere actualiter numerari.
Nec quale pretium esse debeat, apparente, intelligi debet de
4 iusto, & legitimo. Pretij tenuitas † consideratur, quando de-
ductis impensis, quæ fieri possent ad consequendam rem, cu-
ius actiones cesʃæ sunt, adhuc tenue apparet pretium. Ita Bar.
in d. l. per diuersas. num. 6. & ibidem Baldus num. 10. post gl.
ibi. atque ita actio æstimari debet, deducta impensa, quæ fieri
posset ad rei consecutionem. Et idem scripserunt Baldus, &
reliqui in d. l. per diuersas. num. 6. & ibidem Baldus numer. 10.
post glossam ibi. atque ita actio æstimari debet, deducta im-
pensa, quæ fieri posset ad rei consecutionem. Et idem scripse-
runt Baldus, & reliqui in d. l. per diuersas. Castr. in consi. 393.
Pro euidentia dicendarum col. vlt. lib. 2. Roma. in consi. 86.
num. 10. Ioan. Milis in repertorio. in verbo, præsumitur ces-
sio. & alij relati ab Antonio Gabriele, in lib. 2. conclusionum
in titul. de actionibus. conclus. 5, num. 34. qui alia ad rem scri-
psit; sic & Socin. iun. in consi. 104. numer. 5. lib. 3. Ego verò in
lib. 2. de arbitra. iudicũ. casu. 248. scripsi esse iudici arbitrariũ.
Extenditur primò, vt locum etiam habeat hæc præsump-
5 tio, & legis dispositio, quando pro † parte venditur, & pro
parte permutatur. Nam adhuc si habita rei æstimatione, vna
cum illa parte pretij, apparet de eius tenuitate, adhuc cesʃio
simulata præsumitur. Ita senserunt. Bartol. in d. l. per diuersas.
num. 10. & Bald. in l. vlt. colum. 2. versicul. sed nunquid lex. C.
eod. mandati. & idem Baldus in l. 1. colum. 4. C. de action. &
obligatio. Idem est quando cesʃio facta fuit, pro parte titulo
venditionis, & pro altera parte titulo donationis. Ita Goza-
dinus in cons. 3. num. 24.
6 Extenditur secundò, vt locum habeat etiam, in hæreditatis †
venditore emptoreque. Nam sic vendens cedensque actiones
hæreditarias, non euitat præsumptionem simulatæ fictæque
cesʃionis. Ita Bartol. in dicta l. per diuersas. nu. 23. & ibidem
Bald. num. 8. & Ruinus in consi. 37. num. 16. lib. 1. Cæterùm ab
his dissentit Salicet. in d. l. per diuersas. q. 7.
7 Extenditur tertiò, vt procedat † etiam in promisʃione de
cedendo. Nam & illa præsumitur simulata, & consequenter
non valet. Ruinus in consi. 145. in fine. lib. 1. & Anto. Gabriel
in lib. 2. conclusionum. in tit. de actionibus. conclus. 5. num. 5.
8 Extenditur quartò, vt locum habeat, etiam si cesʃio † ipsa
sit iuramento confirmata. Nam adhuc simulata præsumitur.
Ita in specie respondit Gozad. in cons. 3. num. 29. Et confert
quod diximus supra in præsumpt. 122. contractum fænerati-
cium non confirmari iuramento. conclus. 5. nu. 5. His intelli-
gimus statutum prædictum Papiæ, de cesʃione iurium, esse
correctorium iuris communis, ex quo disponit, iuramento
confirmandam esse cesʃionem. Iuramentum tamen à statuto
requisitum, debet formaliter præstari: nec sufficiet dicere iu-
rasse, vt staturum disponit. Ita Socin. sen. in consi. 24. lib. 1. &
Decius in l. lecta. nu. 14. ff. si certum petat. Alba in cõs. 70. nu.
7. Plotus in l. si quando. nu. 264. & num. 865. C. vnde vi. & Ri-
minaldus iunior in cons. 967. nu. 51. vers. 2. dico. lib. 3. & hoc
secutus sum in cons. 451. num. 29. lib. 5. Existimo tamen ne-
cesse minime esse hoc iuramentum præstari debere verbis ip-
sis formalibus à statuto & nouis constitutionibus Mediola-
ni recitatis; sicuti respondi in cons. 261. num. 42. vers. respon-
detur secundo lib. 3. post Petrum Antonium Angusilam in
cons. 1. num. 10. vers. præterea licet. lib. 1. Porrò an prædictum
iuramentum tollat prouisionem dicti statuti etiã contra ter-
tium, explicant Castr. in cons. 194. Notorium. lib. 1. Alexan. in
cons. 55, col. pen. lib. 1. Curtius senior in cons. 78. col. 5. & Cor-
neus in cons. 78. nu. 7. & cons. 135. num. 5. lib. 1.
Declaratur primò, vt locum non habeat certis in casibus,
9 † in quibus lex non præsumit simulationem in cesʃione hac
actionum. Qui sanè casus enumerantur in d. l. per diuersas, &
à Doctoribus nostris comprobantur.
10 Et primus est casus in cesʃione † actionum facta inter co-
hæredes. Ita probat tex. dicta lege per diuersas, ibi, exceptis
scilicet cesʃionibus, quas inter cohæredes pro actionib. hæ-
reditarijs fieri contingit. Et ibidem annotarunt Bart. & Bal-
dus, & Salicetus. columna secunda. Alciatus in respo. 124. nu-
mero secundo, & Gabriel in dicta conclus. 5, numero 2. & Ga-
briel in dicta conclus. 5. numer. 6. Et cum iure hoc communi
conuenit statutum prædictum Papiæ rub. de cesʃione iurium.

11 Secundus

11 Secundus est casus, quando creditor † à suo debitore pro
suo credito cessionem recipit. Ita legitur in d.l. per diuersas.
ibi,& his quascunque vel creditor,pro debito.Quem casum,
& Doctores ibi annotarunt,& Gabriel qui suprà. num.7.qui
recenset etiam Aret.in cons.136.col.2.
12 Tertius casus,quando is qui rem † alienam possidens sibi
aliqua ex causa obligatam, recipit cessionem, pro maiori
sui munimine,& cautione.Ita habetur in dicta.l.per diuersas
ibi. vel is,qui res alienas possidet,pro debito,seu rerum apud
se constitutarũ munimine ac tuitione accepit.Et casum hunc
annotarunt Castren. ibi col. pen. & Gabriel in d. conclus.5.
nu.8.& Alciatus in resp.124.num.5.
13 Quartus est casus, quando † fit cessio inter legatarios seu
fideicommissarios.Sic habetur in d.l.per diuersas. ibi:nec nõ
his,quas inter legatarios seu fideicommissarios,quibus debi-
ta,vel actiones seu res aliæ relictę sunt,pro his fieri necesse sit.
Et casum hunc annotarunt ibi Doct.& Gabriel qui suprà.nu.
9.qui refert.& Gualden.in cautela.12.de acquir.hæred.Et idẽ
dicendum est in alijs casibus prędictis similibus:sicuti in ces-
14 sione facta † inter socios:Nam similis est hic casus illi primo,
quando cessio fit inter cohæredes;qui socij hęreditatis dicũ-
tur.Ita in specie annotauit Salicetus in d. l. per diuersas. col.
3.versi.item nota ex litera.Est etiam similis illi quarto,quan-
15 do fit inter † fideicommissarios;qui & ipsi sociorum nomen
obtinent.Et in specie cessionis factæ inter socios scripserunt
Bar.Bal.& Salicet.in d.l. per diuersas, Gabriel in d.conclu.5.
nu.12.& nu.13.vbi & de habentibus rem communem. Idem
respondit Alciat.in d.resp.124.nu.3. Et his declaratur etiam
prædictum statutum Papiæ de cessione iurium. Etsi enim de
cessione,quę fit inter cohęredes,mentionẽ tantũmodo faciat
non tñ excludit supradictas,quę à iure cõmuni admittuntur.
Declaratur secundo,vt locum non habeat hæc iuris præsum-
16 ptio,& coniectura,quando † alijs coniecturis constat, cessio
nem factam fuisse iustis de causis,non autem animo vexandi
eum,contra quem facta fuit.Ita glos.in d. l. per diuersas. in
verbo, venditionis, & ibi Bartol. in prima oppos. & ibidem
Cynus,& Ioan. Fabri. & alios refert Gabriel in d. conclus. 5.
num.14.Et manifestè Alciatus in d.respon.124.num.2.Est e-
nim dispositio d.l.per diuersas.fundata (vt diximus) in præ-
sumptione:sicuti etiam tradunt Cynus,Angelus.col.2. Castr.
col.2.Salicetus col.3.& alios refert Gabriel in d. concl.5. nu.
17 51.Iustæ causæ exemplum afferri solet in † paupere, qui ea
ob causam iustam cedit, cum ipse ob sui inopiam consequi
nequeat quod suum est.Ita Specul.in tit.de cessione actionũ.
col.8.Alber.in d.l.per diuersas.Socin.sen.in cons.170. num.3.
in fine.lib.2.& Gabriel vbi suprà.nu. 14. in fine, qui recenset.
Io.Fabri in d.l.per diuersas.in fine, dissentire. Iusta etiam est
18 causa,† quando fit transactio. Ita Ruinus in consil.126. col.
pen.lib.3.& Alciatus in d. resp.124.num.3.vers.3.quia.Iustam
etiam causam existimauit Alciatus in d.resp.124.nu.9.quan-
19 do † obligationes habuerunt initium in sua persona; & ipse
semper bonafide se habuit.

Secunda est præsumptio, & coniectura simulatæ fictæque
20 cessionis quando † de numeratione pretij etiam iusti solum
constat confessione cedentis.& cessionarij.Ita Bartol. in d.l.
per diuersas.nom.11. post Belnisium,Butrigarium,Raynerium,
& Iacobum de Arena.Et dixit Bartol.se pluries ita consuluis-
se.sic & Baldus in l.secunda.nu.5.in fine.C.ne liceat potẽtio.
Perusij pluries fuisse iudicatum secundum hanc opinionem;
Quam quidem probarunt etiam.Angelus,Castrensis, Salice-
tus,Rota Romana,Guido Papæ,Corneus, & Socin. sen.quos
recenset Gabriel in dicta conclus.5.num.21.Et illis accedunt
Roma.in cons.86.num.9.Alexand.in consi.36. colum.1. libr.
2.Barba. in consi.2.col.3.lib.3.Socin.senio.in consil. 18.colũ.
4.vers.solum.lib.1.& in consi.41.col.3.vers.3.etiam. lib.3.Ti-
raquellus in l.si vnquam.in verbo,donatione. nume.77.C.de
reuoca.donat.& in Tracta.de retractu consang.§.5. gloss.18.
nume.85.Craue.in consil.145.numer.7. Catelianus Cotta in
memoral.in verbo creditor prior.

Et his constat hanc esse magis receptam sententiam, etsi
ab ea dissenserint Bald.in dicta l.2.n.5. C. ne liceat potentio.
qui eiusdem opinionis commemorat Specul. & subiungit,ita
plures aduocatos Florentinos affirmasse,& vsu forensi ita es-
se receptum.Idem Baldus in l.Deo nobis.colum.2.C.de Epis-
cop.& cler.& in consi.361. Quidam Laurentius.lib.2.illo ta-
men in responso Baldus loquitur, quando cessio actionum
fit ob causam antecedentis negotij gesti nomine cessionarij.
Quod iure permissum existimo.Sed Baldũ in d. l.2. secuti sunt
Castren.in consil.393.Pro euidentia, in fine. lib.2. Fulgosius
in consilio 205.Aretinus in consilio 136.colum. 2.Alexand.
in additionibus ad Bartol.in dict.l.per diuersas. qui dixit, se
ita ex facto respondisse,& Tiraquellus de retractu consang.§.
1.glo.18.num.86.alios refert. & declarat.

Et ideò rectè statuit statutum prædictum Papiæ de cessio-
ne iurium,actualem pretij numerationem fieri debere.Et hęc
21 quidem præsumptio locum habet multò magis, quando †
cedens, qui confessus est recepisse pretium, post ipsam con-
fessionem partem aliquam ipsius pretij recepit. Nam tunc
multò magis arguitur simulatio,& fictio.Ita Bal.in dict.l.vlt.
C. mand.sic de confessione dotis tradit Roman.in singu.26.
Quod si consiteor. & scripsi suprà in præsumptio. duodeci-
ma.numero octagesimoquarto.

Declaratur hæc præsumptio, & coniectura, vt locum ha-
22 beat quo ad eum, contra † quem facta fuit cessio: non au-
tem quo ad cedentem,cui confessio nocet. Ita Bartol.in di-
cta lege per diuersas.numer.12.versic.& hoc verum;quem se-
cuti sunt Alexand.in cons.136.colũ.1.lib.2.Iason in §. fuerat.
num.81.in Instit.de actio.
23 Declaratur secundò,vt locum non habeat,quando † con-
fecto cessionis instrumento,etiam ex interuallo pretium nu-
meratur.Nam tunc sufficit.Ita Bart. in d. l. per diuersas.num.
16.qui dixit,sic sancitum in l.ab Anastasio.

Declaratur tertio,vt non procedat hæc præsumptio, quã-
24 do † habita est fides de pretio.Ita Baldus in d.l. per diuersas.
num.17.& ibidem Salicetus q.4.Guido Papæ.quę.467.& Ga-
briel in d.conclus.5.nume.27.

Tertia est præsumptio,& coniectura fictę simulatęque ces-
25 sionis † quando in ipso cessionis actu numeratum fuit pre-
tium,deinde paulò pòst cedens illud restituit cessionario.Ita
Bartolus in dicta l.per diuersas.nume.17.& Baldus. nume.20.
Riminaldus senior in consi.407. nume.8. lib.3. Afflictus in c.
5.in princ.nu.42.de feudo dato in vicem legis comm. & So-
cin.iunior in consi.97. nu. 70. lib.2. Et hanc præsumptionem
approbauit prædictum statutum Papiæ,de cessione iurium.

Quarta est præsumptio, & coniectura fictæ simulatæque
26 cessionis, quando cedens † finxit cessionarium esse suum
creditorem; & deinde causa illius crediti ei cessit actiones
contra suum aduersarium.Ita Bartolus in dicta lege per di-
uersas.numero decimonono. C. mand.Roma. in consi. 450.
numer.primo.qui idem esse respondit,quando pro parte fin-
xit cedens, illum cessionarium esse suum creditorem. Fulg.
in consi.205.Aretinus in consi.36.col. 1.in fine.& in consi.95.
in secundo dubio.

Quinta est præsumptio, & coniectura fictæ simulatæque
27 cessionis,quando † actiones cessæ pro parte venditæ, & pro
partæ donatæ fuerunt. Ita sancitum est in l.vltim. C. mand.
quæ edita fuit à Iustiniano ad correctionem dictæ l. per
diuersas.Cum enim Anastasius in d.l.per diuersas.concessis-
set cessionem actionũ titulo emptionis,iusto numerato pre-
cio, vel titulo donationis; Redemptores litium, qui omnia
mala nouerunt, ad eludendam dictę l.per diuersas. sanctio-
nem,excogitarunt tres fraudes; Quarum prima fuit,quod in
eodem instrumento cessionis pro parte venderetur & pro
parte donaretur:Secunda,quod pro vna parte venderetur v-
ni;& pro altera parte donaretur alteri interpositæ personæ.
Tertia fuit,quod expresse donaretur in totum vni: sed clam
reciperetur aliquid nomine pretij.Has fraudes damnauit Iu-
stinianus in d.l.vlti.statuens,tribus his casibus fraudem præ-
sumi;Et cessionarium agere non posse, nisi vsque ad iustum
pretium.Ita sensit Bartolus in d.l.per diuersas.num. 5. & latè
declarat Baldus in d.l.vlt.col.1.idem in l.vlt. C. ne liceat po-
tentio.& in l.a.C.de repud.hæred.Roman.in consi.450.nume.
2.Io.de Milis in verbo,simulata præsumitur.Cæpolla in tract.
de simulatione contractuum.num.43.Socin. iun. in consi.97.
numero 71.libro 2.

Declaratur primo, vt non procedat, quando vni vendita
28 est pars actionis: & deinde alteri personæ diuersæ donata †
est altera pars: ita quod re vera, is.cui pars donata fuit,eam
habeat, non autem quod sit persona interposita ab illo em-
ptore alterius partis. Ita verè sensit Bartolus in dicta l.per di-
uersas.nume.nono,versic.3. dixi. Cum enim actiones in to-
tum donantur, nulla subest simulationis suspicio, dicta l.
per diuersas.in fine. Cæterùm, statutum Papiæ supra allega-
tum,absolutè statuit,cessionem quæ aliquo titulo fit: atque
ita etiam donationis,vt verba vltima statuti significant, fieri
debere,forma illa seruata.

Sexta est coniectura fictæ simulatæque cessionis, † quan-
do non apparet quo titulo cessio facta fuerit.Ita probat tex.
d.l.per diuersas. ibi, licet instrumento cessionis venditionis
nomen insertum sit.Requirit hic lex, cessionẽ habere debere
titulũ:alioqui simulata pręsumitur;vt tradunt ibi Bar.nu.3.&
Bald.& idem Bald.in l.eius. C. de compens. quo loci scripsit,

solum consensum non inferre titulum, vt cessin vera præsu-
30 matur.De tit. aurem satis constat, quando † coniecturis ille
colligitur;Est primum exemplum,vt si in instrumẽto dicitur;
Caius cessit Sempronio pretio centum coronatorum actin-
nes,quas habet aduersus Mæuium. Illis enim verbis, prætio
centum,colligitur titulus emptionis,& venditionis. Ita Bart.
in d.l.per diuersas.nu,8.& Bal.nu,6.Salic.q. 10.qui tamen di-
stinguit:& alij relati à Gabriele in d.conclus.5. nu.31. in 14.
limita,Et accedunt Roman.in cons.86.num.5. & Ripa in l.2,
in prin.nn.31.ff.si certum pet.Ea est manifesta ratio,quia vbi
31 fit mentio † pretij, præsumitur celebratus contractus emp-
tionis,& venditionis: sicuti copiuse demonstrauimus supra
in præsumpt. Dissentit tamen à Bart.& Bald.d.Io, Andreæ in
additionibus ad Specul.in tit. de cessione actionum. in ver-
bo,rigorosum:Cum dixit,non sufficere illam præsumptionẽ
tituli emptionis, & venditionis: quia vbi requiritur expres-
sio,non sufficit præsumptio.Huic considerationi,cui non sa-
tisfecit Baldus,etsi eam commemorauit,respõderi facile po-
32 test,immo sufficere † præsumptionem,iuris præsertim,quan-
do expressio requiritur: Cum satis expressum dicatur quod
coniecturis colligitur; vt declarauimus supra lib.1. quæstio.
42.Secundum exemplum afferri potest, quando cessio facta
fuit coniunctæ personæ.Nam tunc cum oon apparet de titu-
lo,præsumitur titulus donationis. Ita Cynus, & Ioan. Fabri
in dicta. l.per diuersas.in fine, & alij congesti à Gabriele in
dicta conclus.5. num,33.
Extenditur hæc præsumptio,vt locum habeat etiam,quando
33 † titulus superuenit. Nam & tunc cessio iam facta non con-
firmatur.Ita Baldus in d.l.per diuersas.nu.11, quæst.7.& Sali-
cetus.quæstion.nona,& Gabriel in dicta concl.5. nu.20. qui
nu.17.18. & 19,alia in materia huius tituli post alios scripsit.
Extenditur secundò,vt locum habeat etiam,quando con-
34 stat de iusto titulo onerosos:sed per solam tamen † cõfessio-
nem cedentis,& cessionarij.Non enim sufficit ad euitandam
fraudis suspicionem titulus iste confessatus. Ita Bartol.in di-
cta l.per diuersas.num. 13.& 14. C. mandati, quem secuta est
Rota Romana referente Putheo in decisio. 22.lib.3.vbi num,
5.diligenter perpendit tex.d.l.per diuersas. Dissentiunt tamẽ
Aret.io consi.130.col.2.& Fulgosius in consi.205.col.vlt.
Declaratur primò,vt locum non habeat, quando constat
35 de titulo † lucratiuo, etiam per solam cõfessionem ipsarum
partium.Ita sensit Bart.in d.l.per diuersas. nnmer.14.& ibid,
Salicet.q.16.Idem scripsit Bald. in l.2.in fine.C. ne liceat po-
tentio. & ibidem Salicet.in fine. Rota Roman.in decisi. 1. in
tit.de aliena,iudicij muta.causa facta. in nouis. Io. de amicis
in cons.24.num.22.& sensit Putheus in d.decis.22. lib.3.Ber-
trandus in consi.118.col.vlt,lib.2.Gozad.in cons.3.col.vlti.
Gabriel in d.conclus.5.num.39.
Septima est præsumptio, & coniectura simulatæ fictæque
36 cessionis,quando actiones † ceduntur potentiori. Ita Bald.
in d.l.per diuersas.nu.23.C.mandati.& in l.2.C. ne liceat po-
tentio. Io.de amicis in consi.24.numer.7.suscipit enim (vt e-
gregiè scripsit Cuiacius lib.8.obseruat.cap.31.) potentior a-
lienam litem patrocinij causa,vel gratia, vel mercede: rursus
37 mercede modo data,modo accepta. Et potentior dicitur, †
qui potest aduersarium terrere.d.l.1. C.ne liceat potentio. &
tradit Baldus in d.l.per diuersas. num.23.esse arbitrariu, quis
dici debeat potentior hoc in casu.Idem Baldus in cons. 151.
Quædam mulier vidua.lib.1.respondit,potentiores dici,qui
habent merum, & mistum imperium,& ob id perterrere pos-
sunt.Et Baldum secutus est Crauet.in cons.205. onme.43.Ita
quoque Abbas in cap.2.de alie. iud. muta. cau. facta, dixit,
potentiores dici illos,qui possunt esse terribiles aduersæ par-
ti:& qui habent potestatem de iure, & de facto super alium,
Et Abbatem secutus est Ioã.Iacobus de Leonardis inter cõ-
silia Bruni in consi.114.num.350.Porrò, an potentior is dici
debeat qui difficilius conueniri potest, sicuti clericus, vel a-
lius similis, dubitationem habet. Nam Ancha. in cons. 165,
Quæstio talis est. & in consilio sequenti, respondit, clericos
inter potentiores posse connumerari ob id, quod difficilius
conueniri possunt.quam sententiam probauit & Calcaneus
io cons.7.col.4.Et hos visus est sequi Crauet. in cons. 205. in
fine.qui commemorat & Ancharan.in cons.vlt.col.3.versic.
præterea conditio.vbi respondit, ciuitatem dici ex potentio
ribus,ob difficultatem conueniendi eam. Cõtrarium verè in
specie respondit Roman.in cons.518.nu.5.quod cessio facta
particolari ecclesiæ,quæ potestatem non habet contra debi-
torem ceuium,non dicitur facta potentiori.Et Romanum se-
cuti sunt Iason in l.vnica.versicu.confirmo per illud.C.de ijs,
qui pœnæ nomin.Goinef. super regula caucella.De subrogã-
dis colliti-ga.quæst.1.nu.2. & alios plures commemorat Ti-
raquellus in tracta.de nobilitate.cap.vlt.num.105,
Existimo rectè sensisse Baldus in dict. l. per diuersas. num.
38 vigesimotertio, hoc † esse iudici arbitrarium.
Declaratur primò hæc præsumptio, & coniectura, vt loca
39 non habeat, quando cessio facta fuit † potentiori coniun-
cto sanguine.Nam tunc non præsumitur facta dolo,vel frau-
de,& causa vexandi aduersarium.Ita Baldus in l.qui stipẽdia,
nume.3.C.de procurato.& idem Bald.in dicta l. per diuersas,
quæst.19.C,mandati.Ioan.de amicis in cons.24.nu.8.& Tira-
quelius in tractat.de retractu consang.in præfatione. numer.
53.& 54.qui alios plures recenset.Et hinc scripsit Iason in l.
si ita quis.§.ea lege.nu.13.ff. de verbor.obligat.quod etsi em-
40 phytenta non potest alienare † emphyteusim in potẽtiores:
attamen eã relinquere potest filijs, & descendentibus se ip-
so potentioribus. Nec adhibenda est differeotia quo sangui-
nis vinculo sint coniuncti,quibus fit cessio:cum tam cogna-
tis, vt agnatis fieri possit: sicut præcitati Doctores sentiunt,
præsertim Io.de Amicis. Quo circa respoodi aliquando sta-
tutum Mantuæ permittere cedi posse actiones cõsanguineis;
intelligi etiam de cognatis,ex Tiraquello de retractu coosan
gui: §.1.gloss.9,num.5.& 6,
Declaratur secundò,vt locum non habeat hæc coniectura
& præsumptio,quando existens in carcere, præsertim ob cri-
41 men,quod perpetrasse dicitur, cederet, † actiones suas fisco
aduersus suos debitores.Ita in specie decidit Rota Romana,
referente Verallo in decisio.105.parte 1.quo loci. num.5.re-
censet Iasonem in l.prima,numer. 5. vers.4.limita.C.ne liceat
potentio. sic affirmantem,
Prædictæ omnes coniecturę cessant,quando constat de ve-
ritate actuum.Ita Bald.io l.& qui.in fine.C.de distract.pigno.
Ex quo infertur,quod quando is, contra quem ceduntur a-
42 ctiones,† præsens est ipsi cessioni & consentit, vel tacet,va-
let cessio, nec simulata fictáque præsumitur, vt tradunt Bal-
dus,Angel.& Floria.in l.cum essent,§.1.ff. de seruit. rust. præ-
dio.Roman.in cons.86.Marsilius in sing.45. Iacobinus à san-
cto Georgio in l. secunda. num.34. C. ne liceat potentio. &
Gabriel in d.concl.5, nu.29. & in fine. Nam illo consentiente
vel tacente satis dicitur apparere de veritate ipsa cessionis.
Et præterea cessant prædictæ præsumptiones & coniectu-
43 ræ,quando fit cessio † iurium,& actionum accessoriè, ratio-
ne contractus præcedentis.Ita glos. vlt. in d.l.per diuersas. C.
mandati.& ibidem Bartol.ad finem, Bald. in q.3. & Salicetus
in quæst.8. qui intelligunt, quando venditor possidet,vel ha-
bet facultatem rei tradendæ. Et hos secutus est Gabriel in d.
conclus.quinta.nu.28,qui eiusdem sententiæ recenset Ioan.de
Amicis in consi.24.nu.7.& num. 24. Et huc facit quod egre-
gie respondit Ripa. in resp.47,secundum impressionem Lug-
dunensem:& secundum Venetum est in resp.vlt.nu.3.in titu.
de restit. spolia:Cum dixit,quòd licet actio, qua agebatur ad
possessionis reintegrationem esset litigiosa,& consequenter
cedi alteri non potuisset:attamen quod vẽdita ipsa proprie-
tate cum iuribus,non dicitur alienasse solum actionẽ litigio-
sam principaliter:sed in cõsequentiam: id quod fieri potuit,
Idẽ responderunt Iulius Scarlatinus inter cons.Beroij,in cõs,
187.nn.28.lib.1.& Cephalus in cons.64.nu.15.& nu.22.libr.1.
Et cum hoc iure communi conuenit prædictum statutũ Pa-
piæ;de cessione iurium.in fine;cuius verba hæc sunt. Nec ha-
beant locum prædicta in cessionibus iurium,quæ fiunt in cõ-
tractu venditionis,donationis,vel permutatioois rerum im-
mobilium, quæ cessio fit io consequentiam contractus præ-
ambuli facti super dicta re immobili. Ita etiam declarari po-
test prædictum statutum Mantuæ.de iurib.non acquirendis.

PRAESVMP. CXXX.

Bona fides,& mala fides possessoris, an & quando præsumatur, diligens & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Possessoris habentis verum titulum, bona fides præsumitur.*
Idem in habente titulum putatiuum.nu.2.
Et quidem causato etiam errore iniusto.nu.4.
3 *Bona fides causatur etiam ex iniustis,& temerarijs causis.*
5 *Causa etiam iniusta excusat à dolo.*
6 *Præscriptio longissimi temporis etiam sine bona fide currit.*
7 *Possessoris titulo carentis,bona tamen fides præsumitur, accedente longissimi temporis cursu.*
Idque locum habere, etsi possessio sit contra ius commune. num. 8
Et in rebus quoque incorporalib. num.10.

9 *Temporis*

9 Temporis longißimi cursus vim legis habet.
11 Possessor carens titulo, triginta annorum cursu in bona fide præsumitur.
Etiamsi postmodū de antiquiore alterius possessione appareat. n. 12.
Nisi tamen huic possessori ius commune resistat. nu. 13.
Aut de ipsius mala fide constaret per præsumptiones, nu. 14.
Vel mala fides induceretur à statuto, quod contractui celebrato repugnet, num. 15.
Idem si de graui ageretur præiudicio. nu. 16.
17 Possessor titulo carens, solo decem vel 20. annorum cursu, in bona fide præsumitur.
Idque multo magis in iudicio possessorio, in quo bona fides, absque alia tituli probatione, præsumitur. num. 19.
Quamuis possessor habeat causam lucratiuam. nu. 20.
18 Malæ fidei præsumptionem tolli cursu longi vel longißimi temporis, non autem præsumi bonam secundum aliquos. & nu. 40.
21 Possessor titulo carens, si illius possessio noua sit, non præsumitur in bona fide.
Etsi statutum bonam fidem requirat nu. 22.
Fallit tamen, si de antiquiore possessore appareat. nu. 23.
Idem in incorporalibus nu. 24.
Vel si malæ fidei præsumptiones extent nu. 25.
26 Malæ fidei à præsumptione, contrarijs coniecturis receditur.
Et quæ sint illæ. nu. 27. 28 30. & 32.
29 Viro bono credendum est.
31 Insignia, & arma insculpta in Ecclesia, præsumptionem faciunt, quod bona fide quis sit in possessione iuris patronatus.
33 Possessoris habētis titulū à lege reprobatū, mala fides præsumitur.
Quinimo & dolus. num. 34.
Idque non solum de iure communi, sed etiam de statuto intelligendum. numer. 36.
Idem si possessio contra iuris præsumptionem sit. nu. 38.
Etiam accedente cursu 30. annorum nu. 39.
Fallit si iustum pretium appareat interuenisse. nu. 41.
Idem in rustico, & muliere. nu. 43.
Vel ius esset dubium. nu. 44.
Aut non resisteret, licet nec assisteret. nu. 45.
Fallit præterea in successore eius, qui longißimo tempore possedit, quod contra iura mercatus est. nu. 46.
35 Leges, & iura fuisse bene, & iuste condita, omnes credere tenentur.
37 Statutum dicitur ius commune, quo ad ipsos ciues.
42 Dolus in mendacio non præsumitur, quando mentiens nullum sentiret commodum.
47 Possessoris mala fides præsumitur si ex aliquo actu extrinseco colligi potest.
48 Emptor cui denunciatum fuit, ne emeret, mala fide emisse, & possedisse præsumitur.
49 Lingua cordis est nuntia.
50 Confessio extra iudicium probat contra confitentem, donec de errore constet.
51 Fama existēte rē esse alterius, possessor illius in mala fide p̄sumitur.
Nisi tamen possessor emerit ab habente titulum, & longißimo tempore possedisset, num. 52.
53 Actum naturæ consentaneum faciens, in bona fide præsumitur.
54 Emere & vendere, est actus naturalis libertatis.
55 Actum quamuis iure prohibitum publicè tamen faciens in bona fide præsumitur.
56 Matrimoniū contractum inter affines bona fide præsumitur quando palam id actum fuit.

Disputatio est valdè vtilis & egregia, an & quando bona fides in eo, qui possidet, præsumatur. Qua quidem in re distinguendi sunt aliquot casus.

Primus est, quando possessor habet verum titu-
1 lum. Hoc sanè casu bonafides † in eo præsumitur. Ita gl. in c. vlt. de præscript. & in l. super longi. C. de præscript. longi tempo. & ibidem Baldus. col. 3. vers. illud autem. Barto. in l. Celsus. nu. 17. vers. sed contra hæc videtur. ff. de vsucap. idem in l. vlt. in fi. C. vnde vi, & in l. quemadmodum. col. 1. vers. nota ex hoc. C. de agricol. & censi. lib. 11. Butrius. in c. si diligēti col. 2. de præscript. Angel. in d. l. super longi. col. 3. vers. illud autem super hoc. Arch. in c. 1. de præscrip. in 6. Abb. in c. grauis. col. 3. versic. si verò non constat. de restit. spol. Pract. Pap. in forma responsionis rei conuenti, in verbo, præscriptionis. nu. 16. Lucas à Penna in l. 3. col. 4. vers. 32. præsumptio. C. de apochis pub. lib. 10. Alex. in cons. 200. col. 2. vers. præterea in dubio. lib. 2. Barbar. in cons. 41. col. 10. vers. adhæc potest responderi. lib. 1. Corn. in cons. 136. col. 1. versi. sufficit enim. libr. 2. Soc. Sen. in cons. 22. in fine. libr. 1. Curt. Sen. in cons. pen. col. 2. Iason in l. possideri. §. si seruus. nu. 2. ff. de acq. poss. & idem in l. non hoc. col. vlt. vers. facit quod licet. C. vnde legit. & ibidem Dec. nu. 3. Fran. Balb. in l. Cels. nu. 97. & nu. 107. in fi. ff. de vsuc. & ibidem Claudius Seysellius. num. 21. Marsil. in singul. 34. Ripa in cap. cum eccl. nu. 96. de causa poss. & proprie. Alciat. in tractat. de præsumptio. regul. 3. præsumptio. 5. Crauet. in cons. 201. nume. 30. & tiraquellus de præscriptionibus, in gloss. 2. vers. Bona autem fides. & Antonius Gabriel in libr. 7. conclusionum tit. de criminalib. gloss. 2. nu. 27. & titulus etiā prædecessoris prodest. Ita Gomes. in regula Cancellariæ de triennali possessore. q. 49. col. vlt. Et hæc quidem sentētia manifestè satis probatur in l. pen. C. de euictio. vbi glos. & Baldus in l. super seruis. C. qui milit. poss. vel non. lib. 12. & ea ratione, quod in dubio delictū non pręsumitur. l. merito. ff. pro socio.

2 Secundus est casus, quando possessor habet titulum † putatiuum. Hoc etiam casu præsumitur bonafides: sicuti omnes penè supra commemorati Doctores affirmant, & manifestè Bartol. in l. Celsus. nu. 17. ff. de vsucap. Pract. Papien. in forma responsionis rei conuenti. in verbo, præscriptionis. nu. 16. Decius in cons. 266. in fin. Ruin. in cōsi. 129. in fine, lib. 1. Curtius iunior in cons. 28. nu. 4. Ripa. in d. cap. cum ecclesia. num. 98. versi. amplia. Socin. iunior in cons. 76. num. 60. & in consi. 77. nu. 151. lib. 1. Balbus in d. l. Celsus. nu. 95. de vsuc. Natta in cōs. 72. nu. 7. lib. 1. Osascus in decis. 160. nu. 6. & alios refert Mascardus in commentarijs de probationibus. in cōcl 228. nu. 4.

3 Et huius quidem sententiæ ea est ratio, quod bona † fides causatur etiam iniustis & temerarijs causis, vt tradit Dynus in cap. qui contra. de reg. iuris in 6. & alios recenset Balbus præcitato in loco, & late Craue. in cons. 319. nume. 18. vers. 17. Hinc scripsit Baldus in l. 1. nu. 2. C. de rebus alie. non aliena. eum qui emit ab illo, qui non erat executor testamēti, sed talem esse probabiliter existimabat atque credebat, ob alicuius viri boni assertionem, censeri bonæ fidei emptorem, & ob id præscribere. Et Baldum secuti sunt Salicetus ibidem & Ruinus in cons. 86. num. 23. lib. 1.

Est omninò simile quod docuit Bar. in l. qui fundum. §. procurator. & in l. vlt. ff. pro emptore, cùm dixit quod emens ab eo, quem assertione viri boni credebat habere mandatum ad vendendum, præsumitur habere bonamfidem. & ideò pręscribit. Et Bartolum secuti sunt Alex. in cons. 1. col. vlt. vers. circa secundum. lib. 4. Rui. in d. cons. 68. nu. 23. li. 1. Fel. in c. cum cōtingat. col. 3. vers. 1. concl. & in cap. de 4. colū. 8. vers. in prima doctrina. de præscript. Tiraq. in tract. de pœnis legum, & c. Causa 51. num. 28. & Crauet. in cons. 277. col. 3. vers. quod autem. Et idem est, quando assertio illa prouenit à persona patris, vel aui: quemadmodum egregiè docuit Bart. in d. l. Celsus. nu. 4. vers. idem putarem. ff. de vsucap. & eiusdem sententiæ plures commemorat Crauet. in cons. 277. col. 3. vers. quod autem. & in cons. 319. num. 14. Idem scribit Didacus in cap. possessor. parte. 2. §. 8. nu. 1. versi. 5. bonafides.

Extenditur hic casus, vt locum habeat etiam in titulo pu-
4 tatiuo † causato errore iniusto. Ita Barto. in l. Celsus. num. 17. & ibidem Balbus num. 95. Iason in l. si quis id quod. in 8. notab. ff. de iurisd. om. iud. Dec. in consi. 266. in fine. & in consil. 558. in fi. Ripa in cap. cum ecclesia. num. 100. de causa possess. & proprie. Alciatus in d. præsumpt. 5. in prin. & nume. 3. qui eiusdem opinionis alios refert. idem decidit Rota Romana referente Verallo in decis. 68. parte prima. alios refert & sequitur Crane. in dicto cons. 319. nu. 18. vers. 17. Et ij quidem ad-
5 ducti ea ratione sunt, quod causa † etiā iniusta excusat à dolo & fraude. l. igitur. §. potest. vbi gl. ff. de liberali causa. & similia permulta congessi in tractat. de recuperanda possess. remedio quinto. nu. 49.

Verùm Alciat. in d. præsump. 5. nu. 3. vers. nec obstat. inquit errorem illum non sufficere ad vsucapiendum: sed vt fruatur commodo successoris quo ad instruēdum iudicium. Nā quo ad id sufficit, ne sit in mala fide. Secundo itaque loco afferri solet. l. si fur. §. 1. ff. de vsucap. qui tamen text. contrarium probare videtur, dum negat, errantem posse vsucapere. Quare cōtrariam opinionem probauit Imola in l. vlt. C. vnde vi. & sensit gl. in l. 1. C. vbi causæ status. dum requirit quasi possessionem 30. annorum, quando seruus iniustis de causis crederet se liberū: & tamen si præsumeretur bona fides, satis esset quasi possessio 20. annorum. l. 2. C. de longi tempor. præscript. quę pro libert. & apertius eādem opinionem probauit Pract. Papien. in forma responsionis rei conuenti. in verbo, præscriptionis. nu. 16. in fine. qui scribit idem sensisse Dynū & Cynum. Idem scripsit Claudius Seissellius in d. l. Celsus. nu. 25. ff. de vsucap. Et hac pro opinione affertur l. vlt. C. pro socio. quæ requirit errorem probabilē, vt vsucapioni locus sit. Distinguit Alciatus, conciliando opiniones in d. præsumpt. 5. in fine, q
6 aut adest longißimi † temporis cursus, & tunc vera est Bar. & sequaciū opinio. Est ratio, quia (inquit Alciat.) etiā sine bonafide currit hoc casu pręscriptio. Aut adest solus cursus de-

eem vel viginti annorum,& tunc vera est opinio Imol.& hoc
in casu loquitur d.l.vlt. C. pro socio.Et hæc quidem fuit ante
Alciat.distinctio Imol.in l.Celsus.col. vlt.de vsucap. quam &
ibi probat Franc.Balbus. nu.96.
7 Tertius est casus,quando possessor caret titulo:† adest tamē
longissimi temporis cursus.Hoc in casu adhuc præsumitur
bona fides.Ita scribunt permulti. quos congessi in commen-
tarijs de arbitrijs iudicum.lib.2.casu.43.nu.1.& 2.& in consi.
90.nu. 75.lib.1. Et illis accedunt Abbas & Alex. quos statim
referam.& Verallus in decis.68.nu.3.parte 1. & Mascardus in
commentarijs de probationibus.in conclus.224. num.3.Et si
ab his dissentit Ruinus in cons.41.num.29. lib.1.post Imolā,
quem commemorat.Et subiungit Ruinus,hūc temporis cur-
sum tollere præsumptionem malæfidei : non tamen inducere
bonāfidem,atque ita inter hæc duo constituit differentiam,
& quod,vt acutè dictum,est considerandum,etsi alij aliter(vt
dixi) sentiant.
Extenditur primò,vt locum habeat hic casus,etiam si pos-
8 sessio † sit contra ius commune.Nam adhuc ob tanti tempo-
ris cursum præsumitur bonafides.Ita Abbas in ca. si diligēti.
colum.4.vers.ego dico.de præscript.& in consi. 102.colum.1.
ver.ex hoc enim responderi potest.lib.1.Alex.io cōs. 110.nu.
6.lib.1.qui eiusdem sententiæ recenset Io. Andreæ & alios.
9 Et huius sententiæ est ratio , quod tanti tēporis † cursus ha-
bet vim legis.l.hoc iure.§.ductus aquæ.ff.de aqua quot. & æ-
stiua.Et quia in hoc tanti tēporis cursu nō est necesse,ꝙ adsit
bonafides,vt multorum auctoritate scripsi in d.casu 43.nu.6.
10 Extenditur secundò, vt procedat hic casus etiam in † incor-
poralibus.Ita Abbas præcitato in c.si diligenti.col.4.ver.ego
dico,de præscript.& Anto.Gabr.in d.lib.concl.2.nu.42. vers.
sublimita ; qui alios recenset.
11 Quartus est casus,quādo † possessor caret titulo, & adest so-
lus cursus triginta annorum. Hoc etiam in casu præsumitur
bona fides.Ita scripserunt permulti, quos cōgessi in tract. de
recuperanda possess.remedio.13.num.70.& in commentarijs
de arbitrarijs iudicum.lib.2.casu 43.nu.7.Et ills accedunt a-
lij nonnulli relati ab Anton.Gab.in d.concl.2.nu.36.& præ-
sertim Franc.Balbus in d.l.Celsus.nu.106.& Moder. Parisien.
in consi.20.nume.4. & Mascardus in commentarijs , de pro-
bationibus.in conclus.225.numer.1.
Cæterum contrariam opinionem probarunt Roma. in l.
Celsus.colum.2.vers.3.inquantum.ff. de vsucap. & ibi Imola
colum.vlt.& ibidem Claud.Seysellius nu.27.Ang.Aret.in §.si
quis à non domino.num.4.in Instit. de rerum diuis. Corneus
in cons.136.num.15.lib.2.& in cons.207.num.8.lib.3. Hiero.
Tortua inter consilia Alex.in consi.292.lib.2. Crau. in consi.
146.col. vlt. Non est tamen recedendum a prima illa senten-
tia communi vt scripsi in d.remedio 13. num.70.Et rationib.
argumentisque huius postremæ opinionis satisfacit Didacus
in d.c.possessor.par.2.§.8.nu.3.de regulis iuris. in 6.
Extenditur, vt locum habeat hæc præsumptio,etiam quā-
12 do deinde † apparet de antiquiori alterius possessione. Ita
Bart.in l.vlt.in fine.C.vnde vi.& Franc.Balb.in l. Celsus. num.
105.vers.istam suam.de vsucap.
Declaratur primò hic casus,vt locum non habeat,quan do
13 † huic possessori resistit ius commune.Nā tūc etiam post 30.
annos non præsumitur bona fides : sed mala.Ita Inno.in cap.
2.col.3.ver.item nota quod licet.de in integrum restit.& ibi-
dem Io.Andreæ.nu.6.& alios plures commemorabimus infra
in vltimo casu.in vltima declaratione. Et in specie Balbus in
dict.l.Celsus.num.105.versic.& præmissa procedunt.qui scri-
bit hoc procedere etiam si mille annos possideret. Et exem-
plum affert in laico possidente spiritualia.
Declaratur secundò,vt locum non habeat casus iste,quan-
14 do † præsumptionibus constaret de malafide. Ita responde-
tunt Aretin. in consil.103.num.7.in fine.& Corneus in consi.
136.num.15.lib.2.Gratus in cons.125.num.4. lib.1. Bocrius
in q.211.num.18.Craue.in tract.de antiquit.tempo. in quar-
ta parte principali.num.21.& Marscardus in tractat. de pro-
bationibus. in conclus.225. num.15.
15 Declaratur tertiò,vt non habeat locum, quādo mala fides †
induceretur à statuto, quod repugnaret contractui celebra-
to.Nam illa non tollitur cursu 30.annorum.Ruinus in consi.
41.num.28.lib.1.Et infrà in septimò casu , prima extensione.
16 Declaratur quartò, non habere locum, vbi agitur † de graui
præiudicio.Ita Ruinus in d.cons.41.num.52.versi. & vbi etiā,
lib.1.qui huius opinionis recenset Butrium in cap. cum eccl.
col.vlt.de causa possess.&.ꝓprie.& Mascar.in d.cōcl.225.n.20.
17 Quintus est casus,quādo possessor caret titulo, † & adest so-
lus cursus longi temporis,nempè 10.vel 20.annorum.Hoc in
casu ad huc præsumitur bonafides. Ita scripserunt Oldrad. in
consi.244.col.3.vers.præterea, cum quis. Io. Andreæ in addi-
tio.ad Specu. in tit.de teste.§.nūquid.Bart.in l.Celsus. nu.17.
de vsucap.Bald.in l.vlt.colum.3. vers.aut loquimur respectu.
C.vnde vi.Abbas in cons.89.colum.3.vers.& debet.li.1.Aret.
in cons.111.colum.1.vers.his breuiter præmissis. Alexand. in
cons.6.col.1.in cons.71.& in cons. 141. colū.1.vers. sed in fa-
cto.lib.1.in consi.16.nu.25.versi.& ratione.& in consi.24. nu.
18.lib.5.Corneus in consi.236.col.1.lib.2.& in consi.26. col.
vlt.vers.& maximè.lib. 4.Curt. Sen.in consi.71. Princeps de-
functus.num.5.ver.prima erit conclusio.& in cons.pen.col.2.
vers.nec expedit.Decius in cons.127. col.pen.versi. & ex pos-
sessione.in cons.167.col.penult.versi.3.de bonafide.& in cōs.
226.in fine,& communem testatur Iason in l.clam possidere.
§.qui ad nundinas.ff.de acq.poss.& Didacus in cap.possessor.
parte 2.§.8.num.2.de reg.iuris. in 6.Roland.in cons.3.numer.
94.lib 11.& Mascard.conclus. 228. nu.6.Cæterum aduerten-
dum est,Ripam in cap.cum ecclesia.nu.99.de causa possess. &
proprie. intellexisse præcitatos Doctores loqui ; quod cursu
18 † 10.annorum tollitur præsumptio malæfidei : non autem ꝙ
bonafides presumatur:sicuti etiā differentiā hanc cōsiderauit
Ruinus in consil.41.nu.30.lib.1.quem & supra cōmemoraui,
& idem scribunt alij relati à Mascard.in d. cōcl. 225.num.19.
19 Hic casus multò magis procedit † in iudicio possessorio , in
quo præsumitur bonafides absq; alia tituli probatione,sicuti
scribunt Inno.in ca.2.col.3.versi. sed si agitur. de in integrum
restitut.&ibidem Ioan.And.versic. & quamuis. Cardin.nu.X.
& Imola col.vltim. versic.item aduerte. Geminian. in cap.1.
col.1.vers.sed pone.de præscript.in 6.
20 Et hic casus locum habet, etiam si possessor † habet causam
lucratiuam,vt scribit Didac.in dict.§.8.nu. 2.ver. & procedit,
ex sententia gloss.in l.super longi. C.de præscript. lōgi tēpor.
21 Sextus est casus,quando possessor caret titulo, † & eius pos-
sessio est recens & noua.Hoc in casu sunt opiniones.Nā Bart.
in d.l.Celsus.nu.17.ff.de vsucap.ex sententia gloss. in l. si quia
emptiones.C.de præscript.30.vel 40.ann.scrip sit,adhuc præ-
sumi bonamfidem.Et idem affirmarunt alij multi congesti à
Franc.Balbo in d.l.Celsus.num.104. qui testatur ab hac com-
muni opinione recedendū nō esse in iudicādo & consulēdo.
Ea ratione ij moti sunt , quod possessor sit in bonafide , &
tamen careat titulo, vt inquit gloss. in d. l. si quis emptionis.
Et confert cap.1.de præscript. in 6.
Nec repugnant rationes & argumenta, quibus Inn.& Bal-
dus in cap.per tuas.de testib. Imola in d.l. Celsus. col.pen. &
in cap.vlt.de præscript.& Felin.in cap. si diligenti. nu.25.eo.
tit.existimant , quòd imò hoc casu non præsumitur bonafi-
des.Nam text.l. lt.C.vnde vi.quo moti sunt , ad rem nō per-
tinet,cum loquatur in eo , qui scit rem occupatam suam non
esse,quia tūc debet scire ad alios pertinere.sed nos loquimur
in eo, qui nescit rem esse alterius cum propriā esse existimet:
& est in bonafide , licèt titulo careat , sicuti contingit in eo,
qui à fide dignus accepit , rem illam maiorum suorum fuis-
se,vel alio modo ad eum spectare.
22 Extenditur hic casus , vt habeat locum etiam quando † sta-
tutum requirit bonamfidem.Nam illa adhuc presumitur,nec
probanda est:sicuti tradit Craue.in tract.de antiq.tempo. in
5.particula quintæ part.princ.num.40.reiecta opinione Bar-
ba.inter consilia Calcanei in consil 28.col.3. etsi tiraquellus
de præscript.in gloss.2.vers.id tamen quod diximus. visus sit
sequi ipsum Barbatiam.
23 Declaratur primò non procedere, quando apparet † de an-
tiquiori possessione.Nam tūc noua & recens possessio presu-
mitur malæfidei.Bar.in d.l.Celsus.num.17.ver.dico ego. ff. de
vsucap.& ibidem Balbus.num.105.Idem Bart.in l.vlt. C.vnde
vi.& Alciatus in d.præsump. 5.num.1.His accedit Pract. Pa-
pien.in forma responsionis rei conuenti.in verbo , præscrip-
tionis.nu.16.dum sequitur Bar.in d.l.vlt. C. vnde vi. Hæc ta-
men præsumptio malæfidei causata ab antiquiore possessio-
ne , allegari non potest ab alio quam ab illo possessore anti-
quo.Ita post Bart.ibi declarat Balbus, in d.l.Celsus.nu.105.
24 Declaratur secundò,vt locum non habeat hic casus in † in-
corporalibus.Nam in his noua recensque possessio non præ-
sumitur bonæfidei.Ita glo.Ioā.Andreę,Inno.Cardinalis,Cal-
derinus,Butrius & Imola cōmemorati ab Antonio Gabriele
in d.lib.7.conclusionum.in tit.de criminalibus,conclu.2.nu.
42.qui recenset & nonnullos dissentientes.
Declaratur tertiò,vt non procedat hic casus , quando ex-
25 tant † coniecturæ & præsumptiones malæfidei, sicuti scribūt
Aret.in cons.103.nu.7.in fine.Corneus in consil. 136.col.vlt.
lib.2.& apertius Claudius Seissellius in l.Celsus.num.39.ff.de
vsucap.& ibidem Balbus.nu.128.
26 Cæterum,contrarijs coniecturis & præsumptionibus † rece-
ditur

ditur à præsumptione malefidei: sicuti sea coniecturas recē-
set Ripa in capit. cum ecclesia.nu.95.de causa possess.& pro-
priet: Ex quibus tres hic referam.
27 Prima est, quæ à † fama publica ducitur. Nā illa tollit ma-
lam fidem & bonam inducit. Ita Bart. in l. Celsus. num. 17. de
vsucap. qui ob id dixit, q si fama est, rem fuisse maiorū meo-
rum, dicor bonafide illam posidere. Idem rñdetunt Alex. in
consi. vlt. lib. 1. & Barba. in cons. 41. col. 2. lib. 1. quos secutus
est Rip. in d.c. cū Ecclesia. nu. 95. q multis similib. cōprobat.
28 Secunda est coniectura, quæ sumit ab † assertione viri bo-
ni & legalis affirmantis, ius mihi competere. Ita Bart. in d.l.
Celsus, nu. 17. de vsucap. & in l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itine-
re actuq; priua. Ripa in d. ca. cū Ecclesia. nu. 96. Et hæc conie-
ctura multò magis locum habet, qñ is vir bonus esset summę
auctoritatis, sicut princeps, cuius auctoritas bonamfidem
causet. Ita Baldus in l. 1. colum. vlt. C. de furtis. & Ruinus in
consi. 161. num. 37. lib. 1.
29 Ratio est, quia viro † bono credēdum est, vt inquit glo. in
l. Titio fundus. ff. de condi. & demonst. quam multis exorna-
nit Ripa vbi sup. & multò plura scripserunt Soci. sen. in consi.
15. col. 5. lib. 1. Paris. consi. 29. nu. 24. lib. 2. latiss. Neuiz. in lib. 5.
Syluæ nuptia. nu. 55. Craue. cons. 319. nu. 14. & omnium me-
lius Tiraq. in tract. de pœnis legum. causa. 51. nu. 26.
30 Tertia est coniectura, quę † sumit à signis itineris & aquę-
ductus: sicuti scribit Ripa in d.c. cum Ecclesia. nu. 97. qui sub-
31 iungit, insignia † & arma insculpta in ecclesia præsumptio-
nē facere, q bonafide is sit in quasi possessione iuris patrona
tus illius ecclesiæ. Quam traditionem multorū auctoritatib.
probat Ripa, & illis accedunt quę congessi sup. in lib. 2. præ-
sumpt. 59. nu. 2. & in hoc lib. 3. præsump. 90. nu. 10.
32 Quarta est coniectura, qñ contractus fuit † confectus pa-
lam, & adhibita pręsentia affiniū, vel auctoritate iudicis. Nā
tunc præsumitur bonafides. Ita in specie respondit Moder-
nus Paris. in consi. 20. nu. 6. & 7. Alias coniecturas, quas re-
censet Ripa in d. cap. cum Ecclesia. num. 98. & 99. iam supra
suis locis explicabimus.
33 Septimus est casus, qñ possessor habet titulum à lege † re-
probatum: sicuti qñ constat obtinere possessionem ex con-
tractu confecto aduersus legis dispositionē, vel omissis iuris
solemnitatib. Hoc sanè casu præsumit malafides. l. 1. vbi Bart.
C. de fide instrum. & iure hastæ fiscal. lib. 10. capit. qui contra
iura. de regu. iur. in 6. vbi Dyn. & confert. l. pen. C. si vend. pig.
& manifestè tradunt Bar. in l. quemadmodū. nu. 7. C. de agri-
col. & cens. lib. 11. Pract. Papiensis in forma rñsionis rei con-
ueuti in verbo, præscriptionis. nu. 17. Abbas in cap. si diligen
ti. nu. 15. de pręscript. Alex. in consi. 46. num. 5. lib. 3. Barba. in
consi. 42. nu. 9. lib. 1. Lucas de Penna in l. 3. colu. 3. versi. 5. præ-
sumptio. C. de apochis publ. lib. 10. Bellamera in consi. 10. co
lum. 17. versi. 1. ratio. Socin. sen. in consi. 29. col. 10. lib. 1. Fran.
Balbus in l. Celsus, nu. 96. ver. istam conclusionem. de vsucap.
& nu. 108. Afflict. in ca. 1. in prin. nu. 38. de feudo dato in vi-
cem legis commisso. qui dixit præsumi simulationē. Ripa in
c. cum ecclesia. nu. 94. de causa possess. & proprie. Paris. in cap.
si diligenti. nu. 26. de præscript. & in cons. 40. nu. 33. & in cōsi.
100. nu. 67. lib. 1. Socin. iun. in consi. 69. nu. 45. lib. 1. Bellonus
in consi. 32. nu. 10. Plotus in l. si quando. nu. 199. 257. 260. qui
34 dixit post alios, præsumi † etiam dolum. Craue. in consi. 142.
nu. 12. Rolan. in consi. 60. nu. 47. lib. 4. & Arius Pinelus in l. 2.
in 2. parte. nu. 37. C. de rescind. vend.
Et huius sententiæ ea est ratio, q cum omnes teneant cre-
35 dere, leges & iura † fuisse bene & iustè condita, & se adstri-
ctos esse illa obseruare, cap. 1. de constit. nullus debet nec cū
sana conscientia potest credere, q sibi liceat facere contra le
ges ipsas, nisi iustam excusationis causam habeat. Et prædi-
cti quidem interpretes multa afferunt exempla. vt si posses-
sor emit à minore; à muliere; ab eo cui bonis interdictū fuit,
à Prælato ecclesiæ, non obseruata iuris solemnitate.
Extenditur primò, vt locum habeat hic casus, qñ non solū
36 ius ipsum commune resistit: † sed etiam qñ repugnat statu-
tum. Ita rñdit Ruin. in consi. 41. nu. 29. lib. 1. idem sensit Alex.
in cons. 73. lib. 2. & hos secutus est Mascardus in dicto tract.
de probationib. in conclus. 225. num. 17. Est ratio manifesta,
37 quia † statutum dr ius ciuile & cōmune quo ad ipsos ciues.
38 Extenditur secundò, qñ † possessio est cōtra iuris præsum-
ptionem. Nam & tunc malęfidei censetur. Ita Ripa in d. cap.
cum ecclesia. nu. 94. vers. amplia etiam, ex cap. ad decimas, de
restitu. spol. Idem ego ipse scripsi post alios in tracta. de recu-
pe. posses. remed. 13. nu. 72.
39 Extenditur tertiò, vt locum hēat etiam qñ adest † cursus
longissimi tpis, nempè triginta annorum. Nam adhuc mala-
fides præsumitur, si apparet titulum esse contra legis dispo-
sitionē. Ita affirmarunt Innoc. in c. 2. col. 3. versi. item nota, q
licet. de in integrum restit. & ibidem Io. Andreæ, nu. 6. Cardi.
Zabarella. col. pen. q. 13. Bart. in l. quemadmodum. colum. 1.
versi. nota ex hoc. C. de agricol. & cens. lib. 11. Baldus in l. su-
per longi. col. 3. versi. nunc habes. C. de præscript. longi tēpo.
vbi Ange. col. 3. versi. saluo nisi. Abbas in cap. bonæ. il. 2. num.
31. de postulat. prælat. & in consi. 34. lib. 1. & in consi. 19. lib.
2. Castren. in consi. 70. Quia frustra. & in cons. 429. In quadā.
lib. 1. Anchar. cons. vlt. Alex. cons. 73. lib. 2. Socin. sen. cons. 29.
in 2. dubio. lib. 1. Curt. iun. in cons. vlt. lib. 2. Franc. Balbus in
l. Celsus. in 4. notab. vers. 4. limitatur. de vsucap. Paris. in consi.
66. nu. 125. lib. 3. & Didac. in cap. possessor. in 2. parte. §. 7. nu.
5. versicu. hæc autem secunda. de regul. iur. in 6. Puteus in de-
cis. 192. num. 3. lib. 1. Calca. in consi. 49. colu. 5. versi. nec aliter
debuerunt. & Anton. Gabriel lib. 7. conclusionum. in titu. de
criminal. conclus. 2. nu. 37. Idem respondit Rui. in consi. 41.
40 num. 29. lib. 1. cùm dixit, tempus longissimum † non tollere
præsumptam malafidem causatam ex contractu confecto cō
tra dispositionem statuti.
Et hæc quidem recepta magis opinio retinenda est, etsi
idem Ruinus in consi. 69. nume. 14. versi. & quamuis etiam,
lib. 1. post Imolam, Castrensem, Butrium & Romanum dissen
tit. quos etiam visus est sequi Mascardus in præcitatis com-
mentarijs de probatio. in conclus. 228. num. 11. & Crauet. de
antiq. tempo. in 4. parte. in ea particula, quæ incipit. Materia
nu. 7. qui alios plures refert. & ibidem nu. 12. distinguit inter
titulum omnino à l. reprobatum: vt est titulus simulatus fęne
raticius & similis: & titulum reprobatum qualificare, vt est il
le, q bona minoris alienari non possint non secura certa so-
lemnitate. Quæ quidem distinctio fuit et Aretini, & Curtij,
quos reprehendit Didac. in lib. 1. varia. resolut. cap. 3. num. 8.
versi. Cæterum opinio.
Declaratur primo, vt locum non habeat hic casus, qñ ap-
41 paret in eo contractu interuenisse † iustum pretium. Nam
tunc præsumitur bonafides. Ita rñdit Paris. in consi. 13. num.
60. lib. 1. Et simile est q tradit Baldus in l. ab Anastasio. nu. 2.
C. mand. cùm scribit, q quando constat de iusto contractu,
nil obest, q clam fuerit factum. Et huius traditionis ea est rō,
q si iustum adest pretiū, nullum commodum is sensit, & con-
sequenter dolo caret. l. & eleganter. §. vltim. ff. de dolo. & rñdic
42 Ruin. in cons. 8. in fine. lib. 4. Cùm dixit, dolū † non p̄sumi in
mendacio, qñ nullum commodum ex eo consequit mendax.
Declaratur secundò, non procedere ex qualitate personæ,
43 quæ probabilem habet iuris ignorantiam: † sicuti in rustico
& muliere. Ita in specie declarat Parisius. in capit. si diligenti.
num. 26. de præscript.
44 Declaratur tertiò, vt non procedat, quando ius † esset du-
bium. Nam tunc non dicitur in malafide, ex quo non dicitur
mercari contra iura: Cum esse possit, q iura ei faueant. Ita
explicat in specie Paris. in d. cap. si diligenti. nu. 26.
45 Declaratur quartò, vt non habeat locum, qō † ius non resi
stit, licet non assistat, sic in specie declarant Ripa in c. cum ec-
clesia. nu. 94. versi. intellige istam. de causa poss. & proprie. &
Parisius in d.c. si diligenti. num. 26. de præscript. ex sententia
Bar. in l. sed & si lege. §. scire. ff. de peritio. hæred. Nam tunc in
dolo non præsumitur, vt tradit Alciatus in tract. de præsum-
ptio. reg. 3. præsump. 30. & declarabimus inf. lib. 5. pręsumpt.
4. in prima extensione. vbi vna cum Alciato explicabimus
d. §. scire. & traditionem Balb. ibi.
46 Declaratur quintò, vt locū nō habeat in successore † eius,
qui longissimo tempore possedit quod mercatus est contra
iura. Ita Ruin. in cons. 69. col. vlt. vers. pręterea quamuis. lib. 1.
Octauus est casus, qñ ex aliquo actu extrinseco colligi po
47 test malafides. Hoc casu illa † malafides præsumitur. Exem-
plum est, qñ apparet fuisse denunciatum emptori ne emeret.
Nam si emit, & constat deinde de nō iure venditoris, hic pos-
48 sessor † præsumitur malafide emisse, & malafide possedisse, si-
cuti tradunt Bar. in d. l. Celsus. nu. 18. & ibidem Balbus, num.
110. & 111. Pract. Papien. in forma responsionis rei conuen-
ti. in verbo, præscriptionis. nu. 17. ex l. si fundum. C. de rei ven
di. Et declarat, eo in loco esse verum, quādo denuntiatio fuit
facta ante contractum; secus si post.
Est etiam secundum exemplum, quando possessor iste con
fessus est extraiudiciū, se malafide possidere. Ita Bar. & Pract.
Papien. præcitatis in locis. & Balbus in d. l. Celsus. nu. 119.
49 Ea est ratio, quia lingua † est cordis nuntia. l. Laben. ff. de
suppel. leg. Et confessio extraiudicialis probat contra confi-
50 tentem, donec constet † de eius errore. Et dicitur probatio
omnium melior. l. generaliter. C. de non num. pec.
Tertium est exemplum secundum Bartolum, & Pract. Pa-
piensem vbi supra, ac Balbum in d. l. Celsus. nu. 122. quando
extat

præsumptione iuris:probari tamen posse contrarium, & ob aliã causam solutionem factam fuisse.

75 *Præsumptione quæ ex cursu temporis oritur,recedimus, quando de veritate constat in contrarium.*

76 *Præstatione decennali præsumi titulum,fallit,vbi contra recipientem aliqua legis dispositio repugnet.*

77 *Laicus decimas ecclesiæ possidere nequit, aut beneficiorum collationem.*

78 *Episcopus asserens se habere ius percipiendi decimas in alterius dioecesi,non tutus est,ob id quod diu perceperit.*

79 *Præstatione decennali non præsumitur titulus, cui ipsa iuris præsumptio repugnet.*

Vel si allegetur titulus,qui à lege habetur pro non titulo.nu. 81.

80 *Rusticus præstans nobili per decennium aliquid sine causa,non censetur in futurum se obligasse.*

82 *Hospitalitatis causa præstans quid monasterium aut Abbas illius non obligare se in futurum voluisse præsumuntur.*

Quid autem sit fauore piæ causæ.nu.83.

84 *Præstatio vnica facta pro decem annis, non inducit præsumptionẽ tituli.& iustæ causæ.*

85 *Vsurarum vnica præstatio,non sufficit ad obligationem pro futuro tempore inducendam*

86 *Præstatione decennali titulum & iustam causam præsumi, verum est,si recipiens vere & clarè probet per decennium factam, non autem si vltimis tribus annis tantum.*

Item si præstationes vniformes fuisse probet.nu 88.

87 *Decennij cursu præsumi solemnitatem actus, verum esse, si de actu verè constet, non autem si præsumptiuè solum.*

89 *Præstatione decennali titulum,& illius causam iustam,fauore minorum non præsumi.*

90 *Præstationis causa iusta& titulus,ad obligandum aliquem ad ius personale,nisi cursu 30.annor.non præsumitur.*

91 *Præstationis causa, & titulus in præiudicium tertij, non nisi 20. annorum cursu,præsumitur.*

92 *Titulus & illius iusta causa,contra patientem,vel ad commodum illius,quot annorum spacio pręsumatur.*

Si minimum de leui illius incommodo agatur.nu.93.

Et quid si de præiudicio magno.nu.94.

Quibus autem id casibus non habeat locum.nu.95.& 96.

97 *Titulus liberatorius à lucro odioso, cõtra patientem de cuius magno præiudicio agitur,decennali patientia præsumitur.*

Et quid in titulo liberatorio à lucro fauorabili, contra patientem. nume.98.

99 *Titulus in beneficialib.sola decennali patientia non præsumitur.*

Osteaquam superiore disputatione multa de titulo, & bonafide disseruimus, congruus hic locus postulat,vt explicemus; quando & quomodo cursu temporis,titulus validus pręsumatur,vel inutilis confirmetur;vel nouus inducatur. Quam quidem disputationem copiose, & doctè admodum explicauit suo pro more iurisconsultorum Coriphæus,Bar.in l.cum de in rem verso.ff.de vsuris.Et quãquam verè ad rem nostram solum pertineant, quæ Bart.scripsit in col.2.versi.veniamos ad tertium; Attamen cum non parum lucis illa recipiant,ab his,quæ Bar. ipse in duab.præcedentibus quæstionib.ex posuit; Ea propter non grauabor, ipsius Bart. ordinem & vestigia in multis secutus, de singulis differere Tria itaque capita sua in traditione complectitur Bar.quartum ego,ex eiusdem tamen verbis adiungam.

Primum est caput, quando præcedit titulus inualidus, & ambigitur,an ex subsecutis pręstationibus ille conualidetur? Hoc in capite vna cum ipso Bartolo distinguo atque constituo plures casus.

Primus est,quando titulus est inualidus fauore pręstantis.
1 Hoc in casu titulus † iste conualidatur per subsequentes pręstationes.Ita Bar.in d.l.cum de in rem verso. colu.2. versi.verum tamen.& ibidem Floria.nu.9.versi.aut titulus præcedẽs, quam quidem sententiam probat Bar.primò argu.tex.l.pen. in fine.& l.vlt.ff. de inoff.testa.vbi si filius subscripsit, vel alio modo approbauit testamentum patris,in quo fuit exhęredatus,adeo dicitur illud conualidasse,vt à querela excludatur.

Secundo adducit l.filio præterito.ff.de iniusto rupto, & irrito testa. quo loci si filius à patre præteritus, abstinuit se ab hrditate,adeò dr̃ conualidasse testm̃,quod alioqui nullũ dicere poterat,vt libertates & legata in eo relicta præstanda sint.

Tertiò confert.l.2. C. si maior factus ratum hab.vbi cursu temporis,redditur validus ille titulus,quem antea poterat is minor dicere nullum & inualidum.

Quartò adducit.tex.auth.sed cum testator. C.ad l. Falcid. quæ iam constitutio ad rem nostram melius quàm commemorata pereinet,illis in verbis:Item si hæręs quędam legata, substantiæ suæ mensuram agnoscens,præstat insolidum,neq; ea his repetitio,neque ex alijs permittitur retentio.

Quinto motus est Bart. ratione,quia quilibet potest renũtiare proprio fauori.l.pen. C. de pactis. Cum ergo titulus sit inualidus fauore pręstantis,& is velit esse validum,dum ea cã perseuerat præstando,sequitur dicendum,titulũ conualidari.

2 Declaratur hic casus,vt locum habeat, quando † iste præstans eius est conditionis,vt possit renuntiare proprio fauori:secus si non posset.Ita Bar.in d. l. cum de in rem verso.col. 2.versi.ꝙ intellige,& Floria. d.num,9.versi.aut titulus præcedens, arg.l.doli exceptio.vers.diuersum est.ff.de nouatio.

3 Secundus est casus,qñ † titulus est validus odio eius,cui fit præstatio.Hoc etiam in casu,ob subsequentem præstationem titulus conualidatur.Ita Bar.in d. l. cum de in rem verso.col. 2. versi. qũq; præcedit titulus.ff.de vsuris.& ibid. Floria.no.9. versi.aut titulus est inualidus. & Curt.iun.in l.si certis annis. nu.18.C.de pactis.Et motus est Bartolus primo tex.l.sed Iulianus. §.vlt.cum l.seq.ff.ad S.C.Macedon. quo loci si effectus paterfamilias restituit mutuo susceptam pecuniam, dum esset filiusfam.dicitur conualidasse titulum mutui,qui alioqui erat inualidus odio mutuantis, sic disponente. S.C.Macedo.

Secundo adduxit.l.cum fidem.C.de non nume. pecun.cuius verba hæc sunt.Cum fidem cautionis agnoscens,etiam solutionem portionis debiti, vel vsurarum feceris. intelligis te de non num.pecun.nimium tarde querelam deferre.

Cæterum existimauit Fulgo. quem secutus est Curt.iun.in d.l.si certis annis.nu,18.id contingere, quia per subsequentes præstationes & solutiones, lex præsumit præcessisse pecuniæ numerationem.Et textum hunc sic ibi sunt interpretati, Baldus & Salicet.& latè Soci.sen.in consi.143.nu.18.lib.1.

Tertiò ea ratione vsus est,quod quilibet potest renuntiare proprio fauori.l.pen.C.de pactis.is ergo recipiens pręstationem approbare dicitur titulum illum inualidum, atque ita censetur renuntiare proprio fauori, quo alioqui poterat dicere titulum inualidum.

Declaratur hic casus,vt locum habeat,qñ is præstationem
4 † recipiens, talis est,vt possit sibi præiudicare, alias secus.Ita præcitatis in locis declarant Bartolus & Florianus sic intelligentes.d.l. sed Iulianus.§.vlt.cum l.seq. vbi mutuum restitutum à curatore eius, qui cum esset filiusfam. mutuo pecuniã suscepit,non conualidatur contractus ipse mutui.

5 Tertius est casus,qñ † titulus est inualidus auctoritate iuris publici,vt puta ob defectum solemnitatis,& agitur de inducenda obligatione in casu fauorabili.Hoc in casu conualidatur titulus præstatione triennali. Ita Bartolus in d. l. cum de in rem verso.col.2.vers.1.casu.& ibid.Florian.num.9.vers. 1.casu,si versator.ff.de vsuris, qui sic intellexerũt. l.1.C.de fideicom.vbi ex testamento inualido fauore ipsius vltimæ volontatis & alimentorum,eo in testamento relictorum, triennalis pręstatio ita titulum legati inualidum conualidat,vt in futurum hęres illa alimenta præstare teneatur.Et hanc interpretationem probarunt fere omnes,teste Iasone in d.l.si certis annis.col.1.C.de fideicom.Et idem affirmarunt Decius in d.l.si certis annis.nu.7.& ibidem Curt.sen.nu. 6.Curt.iun.nu. 15.Claudius Seysellius.nu.6.& Gozadin. nu.5.Et his accedũt Alex.in l.ꝙ de bonis.§.non idcirco.nu. 1.ff.ad l.Falcid.& ibidem Herculanus.col.3.vers.soluit tertio.Io.à Platea in l.quicunq;.col.1.C.de apochis publ.lib.10. Bernardus Diaz in regul.31.Gulielmus Benedict. in capitu. Raynutius.in verbo,si absq; liberis moreretur.il 2.nu.179.de testa. Fernandus Vasquius in commentarijs controuersiarum illustrium cap. 84. nu.42.& Anton. Padilla in d.l.1.col.2.C.de fideic.Nec repugnant consideratio Catonis Sacci in d. l. si certis annis. quã auctoris nomine suppresso refere ibidem Decius nu.12.versi. 1.vltra ꝙ in d.l.1.C.de fideicom.alimenta erant menstrua,& proptrerea præstita triginta sex vicibus. Non inquã repugnat consideratio hæc: cum & ibi annuum vestiarium fuerit relictum:& tamen sufficit triennio fuisse præstitum. Non etiam obstat,ꝙ dixit Decius præcitato in loco.nu.12.versi. vltimò, ꝙ in casu.d.l.1.C.de fideicom.legatum erat incertum,nõ autem in minus solemni testamẽto relictum. Quæ consideratio fuit prius Curtij senioris, vt referunt Curtius iunior in d. l.si certis annis.nu.4.& Padilla in d. l.1. nu.2. Non equidem hoc verũ esse existimo; quia satis fuisset declaratum vnica pręstatione,cum vnus solus actus declaret voluntatem.l.Paulus. ff. rẽ ratã hẽri.& tamen in d.l.1.requiritur triennalis præstatio.

Extenditur hic casus, vt locum habeat in casibus similib.
6 † habentibus eundem fauorem:sicuti est causa dotis.Ita post Bar.& alios docuit Iason in d. l.1. nu.3. C. de fideicom,d.l.si certis annis;col.1. quos sequor, & si Decius ibid.num.8.& 9.

post

pnſ Salicetum,quem refert,diſſentiat,Cum Bar. etiam ſenſit Floria.in d.l. cum de in rem verſo. nu.7. qui nu. 8. ſubiungit,
7 idem eſſe in legato facto pro † refectione pontium, & viarum,quod ſenſit,& Iaſon præcitatis in locis, & Iacobinus in d.l.ſi certis annis.nu.4.& 5,

Declaratur primò hic caſus, vt locum habeat, qñ titulus
8 eſt inualidus ſolemnitatis † defectu,ſecus ſi defectu inhabilitatis perſonę.Sicuti qñ teſtator,qui legauit alimenta,erat inhabilis ad teſtandum, & legandum: tunc etiam ſi hæres per triennium pręſtitit illa alimenta, non tamẽ conualidatur legatum, vt in poſterum teneatur illa præſtare. Nam tunc lex adeo reſiſtit,vt non dicatur nata obligatio aliqua, nec ciuilis,nec naturalis.Ita declarando.d.l.1,C.de fideicom.ſcripſerunt Angelus in d.l.ſi certis annis. nu.10. C.de pactis.& ibidem Iaſ.nu.4,verſi.1. quando.& idem in d.l.1.nu.4.C. de fideicom. qui eiuſdem opinionis receẽſet Florianum in l.ſi de in rẽ verſo.nu.9.ff.de vſuris.Idem affirmauit Anton. Padilla in d.l.1,nu.8.C.de fideicom.

Declaratur ſecundò,vt non procadat hic caſus, qñ titulus
9 eſt inualidus defectu † voluntatis eius,qui actum fecit: ſicuti qñ prædictum teſtamentum,in quo relicta fuerunt alimenta, eſt inualidum defectu voluntatis ipſius teſtatoris. Nam tunc etſi titulus ſit fauorabilis,& præſtatio triennalis acceſsit: Nõ tamen is titulus conualidatur.Ita declarando. d.l.1. C.de fideicom.cenſuit Angelus in d.l.ſi certis annis.nu.10.quem ſecuti ſunt Floria.in d.l.cum de in rem verſo.nu.9. Iaſ.in d.l.1, nu.4.verſ.2.limit.& in d.l.ſi certis annis. nu.4. verſ.2, limitat, & ibidem Curtius ſen.nu.12.Iacobinus.nu.11. & Decius nu. 10.verſi,3.ſimiliter.C.de pact.Anto.Padilla in d.l.1.nu.7.C.de
10 fideicom. Non enim teſtamentum inualidum defectu † voluntatis,obſeruari debet etiam fauore piæ cauſæ: ſicuti præter allegatos à Decio copioſe tradit Tiraquel.in tracta.de priuilegijs piæ cauſæ,in priuilegio..,

Declaratur tertiò,vt locum non habeat hic caſus, qñ ceſ-
11 ſat † cauſa fauoris ipſius tituli: ſicuti qñ alimenta relicta fuerunt diuiti.Non eñ tunc fauorabilis eſt diſpoſitio.l. illud.vbi gl.C.de ſacroſanct.eccleſ.Ita declarant Ang.in d.l.ſi certis annis. & Floria.in d.l.cum de in verſo.nu.8.in fi,

Cęterùm ab Angelo diſſentiunt Salice. in d.l. 1.in fin.C.de fideicom.Alex.in d.l.ſi certis annis.quem & ibid. viſus eſt ſequi Iaſ.nu.4.verſi.3.limit.& ibid.Dec.nu.9.verſ. & prędicta.l. 1.& idem Iaſ.in d.l.1.nu.4.verſi.3.ſingulariter.C.de fideicom. & Iacobinus in d.l.ſi certis annis.nu.10. Exiſtimo declarationem non eſſe de genere (vt dici ſolet) regulæ.Cum enim caſus noſter ſit,quãdo titulus eſt fauorabilis, nõ poteſt ei adaptari caſus,quandò titulus caret eo fauore.

Declaratur quartò,vt locum non habeat hic caſus, qñ pre-
12 ſtatio † facta fuit ſemel tñ pro tribus ipſis annis. Nam tunc non conualidatur titulus iſte inualidus.Ita in ſpecie poſt Io. Fabri,& alios à ſe allegatos,declarant Iaſo.in d.l. ſi certis annis.nu.4.verſ. 4.notabiliter limita.C.de pactis, & in d.l.1.nu. 4.verſ.6.conceptam.C.de fideicom.& Dec.in d.l. ſi certis annis.qui tamen dixit: non eſſe congruam limitationem ad d.l. 1.C.de fideicom.Idem ꝙ Io. Fabri, prius ſcripſit Baldus in l. quicunq;.nu.4.C.de apochis publ.lib.10. Ad rem tñ noſtram confert à fortiori, ꝙ dicemus infrà in quinta declaratione
13 tertij capitis,ꝙ vnica † præſtatio pro decem annis, non ſufficit,vt præſumatur titulus.Cęterum ſcribit Iaſ. in d. l. ſi certis annis.nu.6.verſi.7.limita.& in d.l.1. nu.4.verſ.7. ꝙ quando legatum eſſet vnicum tantum,& dies ſemel cederet, tunc vnica ſolutio ſufficeret,

Declaratur quintò, vt locum non habeat, qñ titulus ipſe
14 eſt inualidus defectu † ignorantiæ facientis actum: ſicuti qñ teſtamentum,in quo relictum eſt legatum alimentorum, nullum eſt ob id,ꝙ pater præterijt filium ignoranter. Nam tunc etiam ſi alimenta per triennium pręſtauerit hæres, non tamẽ conualidabitur teſtm̃, vt teneatur hęres in poſterum illa pręſtare,Ita Angelus in d.l.1, C.de fideicom. quem ſic refert Iaſ. ibidem.nu.4,verſ.4.limita.& idem Iaſ.in d.l.ſi certis annis.nu. 6.verſi.5.limita.C.de pact.Sed verè Angelus hoc non ſcripſit. Hanc tñ declarationem probarunt Lancellotus Dec. in d.l.ſi certis annis.col.3.& Anton.Padilla in d.l.1.nu.6, C. de fideic. Eſt eñ defectus præteritionis maior illo ſolemnitatis.vt docuit Alex.in l.poſthum. nu.13,C.de bono. poſſeſſ. contratab,

Declaratur ſextò,vt locum non habeat hic caſus, qñ titu-
15 lus eſt inualidus defectu † falſitatis: ſicuti qñ teſtamentum, in quo relicta fuerunt alimenta,falſum eſt.Ita declarant Angelus in d.l.1.C.de fideic.& ibid.Iaſo.num,4. verſi.5.limita,& idem Iaſ.in l.ſi certis annis.num.6.verſi.6.limit.C.de pactis.

16 Et huius declarationis ratio eſt,quia actus † falſus, nõ eſt actus:l.vbi autem,§.cum dicitur. ff.de in diem adiect.vbi falſus emptor,non dicitur emptor.argum.l.eleganter. §.qui reprobos.ff.de pigno. actio. vbi pecunia falſa non liberat ſol-
17 uentem, quia non † dicitur pecunia.& confert.tex.l.Paulus. ff.de verbor. ſignificat.Non enim titulus ipſe falſus, atque ita non confectus ab eo,cui falſo tribuitur,dici vnquam poterit eſſe ſecundum illius voluntatem.

Non hic commemoro declarationem illam Iaſonis in d.l. ſi certis annis.num.9.verſi.8.& vltimò.C.de pactis.& in d.l.1. num.5, verſic.8. C.de fideicommiſ.de approbatione expreſſa tituli inualidi: Cum non conueniat noſtræ huic tractationi. Et declarationem hanc explicat Dec.d.l. ſi certis annis.num. 12.verſicu.5.limitatur.

Declaratur ſeptimò hic caſus, vt locum habeat, quando
18 diſpoſita in eo titulo alioqui inualido,ſunt † veriſimilia, ſecus ſi veriſimile non eſt,eum qui diſpoſuit titulumq; conſtituit,ſic diſponere,& ordinare voluiſſe: quemadmodum ſi teſtator reliquit alimenta,quæ conſideratis eius bonis,in futurum præſtari non poſſunt.Nam tunc etiam ſi hæres per triennium ea præſtiterit,non conualidabitur legatum pro futuro tempore. Ita declarat Roman.in conſi.222.nu.2. quem ſecutus eſt Padilla in d.l.1.nu.5.C.de fideicom.

Declaratur octauò, vt locũ habeat hic caſus, quando hæ-
19 res per triennium præſtitit alimenta eo modo,† quo fuerunt legata: ſecus ſi diuerſo modo.Ita Corne.in d.l.1.nu.4.C.de fideicom.& ibidem. Padilla.num.4.Exemplum afferunt,vt ſi teſtator iuſsit alimenta præſtari in domo,& hæres præſtitit extra domum.Non enim præſtatio hæc, inducit legati approbationem. Et huius declarationis auctorem receuſent Baldũ ibidem: cum tamen meo in codice, hoc non ſcripſerit; ſed potius contrarium.num.12.cum dixit, quod ſi teſtator reliquit alimenta,& hæres vno anno præſtitit frumentum, alio verò anno vinum,& tertio anno veſtes, dicitur conualidatum legatum,vt in poſterum teneatur. Hæc traditio, de qua Iaſon in d.l.1.num.3.verſic.3.mirabiliter dubitat; repugnare videtur illi Cornei, & Padillæ. Ego ſentio cum Baldo, in d.l.1. num. 12.ſi quidem ſatis approbaſſe dicitur hæres teſtamentum,atque ita illud legatum: cum illius diſpoſitionis cauſa
20 pręſtitit. Et parum mihi referre videtur,ꝙ † alimenta diuerſis modis,vel diuerſis in locis præſtiterit: cum ſatis ſit, quod in ſubſtantia ſint eadem alimenta; & ad eundem tendant finem,ac effectum,quam cogitauit teſtator;qui ſanè finis ac effectus eſt,vt is legatarius alimenta conſequatur.

Quartus eſt caſus,quando titulus eſt inualidus auctoritate iuris publici,& agitur de inducenda obligatione, in caſu,
21 in quo nullus adeſt fauor.Hoc ſane caſu,non † conualidatur titulus iſte decennali præſtatione.Ita Bar.in d.l. cum de in rẽ verſo.colum.1.ver.aut fauor non verſatur.ff.de vſuris. qui ſic intellexit.l.ſi certis annis.C.de pactis.Et Bart. ſecuti ſunt.ibidem Salicet.col.1.verſ. oppono 4.& nu.4.Ruin. in conſi.156. num.15. lib. 1, Vaſquius in Commentarijs controuerſiarum illuſtrium.cap.84.nu.41.etſi permultos Docto.congerat,qui hoc in caſu non loquuntur.Et paſsim Doctores,quos ſtatim referam admittunt hunc ſenſum. Cæterùm grauis eſt inter Doct.contentio,qua ratione ſic conſtitutum ſit in d. l. ſi certis annis. quod decennalis pręſtatio,non conualidet titulum
22 pacto † nudo cauſatum,cum ex pacto ipſo nudo oriat actio, quando de deliberata promittentis voluntate apparet, vt in pacto nudo geminato tradunt Docto.in l.legem.& in l.ſi pacto quo pęna.C.de pact.Porrò hic apparet de deliberata voluntate promittentis,ex quo tam diu præſtitit, quod promiſit.l. ſi mulier,C.ad Velleia.Dicendum ergo videbatur, pactũ illud nudũ fuiſſe diuturna hac præſtatione conualidatum.Et
23 accedit,ꝙ debitor † naturaliter tñ,ſpontè ſoluẽdo, agnoſcit & confirmat debitum. Huic dubitationi, varie tentarunt ſatisfacere Doct.accurate conſiderando. qua rõne ita conſtitutum ſit,in d.l, ſi certis annis. Primam hanc rõnem conſiderauit Salice.in d.l.cum de in re verſo.num.4.qui exiſtimauit, ita
24 ſancitum, quia actus † noſtri voluntarij, non extenduntur, niſi quatenus de neceſsitate inferunt.l.1.§.ſi quis hoc interdicto.vbi Bar.in fi.ff.de itinere actuque priua.& alios commemoraui in Commentarijs de retinanda poſſ.remedio 5.num. 64. Cum ergo ſemel vel pluries præſtiterit ſua voluntate id ad ꝙ compelli non poterat,non cenſetur in poſterum obligatus.Et rationem hanc,ſuppreſſo Saliceti nomine,ſibi vendicauit Curtius iun.in d.l.ſi certis annis.nu.2. Quę ſane ratio vera non eſt,vt animaduertit & rectè Io. Coraſius in lib.3. miſcella iuris.c. 15.nu.7.Nam quod dicimus, facta non vlterius æſtimari & extendi, quam ex actus geſti neceſsitate induca-
25 tur, obtinet in actibus omninò † voluntarijs, ad quos quis nullo iure cogebatur.l.Lucius.§. teſtator.de leg.2. l.tutori.C. de nego.geſt.l.voluntariæ, C.de excuſatio.tuto.& l.2. C.de his,

qui

qui sponte pub. muner. subeunt. lib. 10. At nos tractamus de
actibus, quos præcedit naturalis obligatio, qui ideo facti vi-
dentur ad eius obligationis confirmationē. l. vlt. C. ad l. Falc.
Secunda est ratio considerata à Castrēsi, & Iasone, in d. l. si
26 certis annis. q sicuti † tps non est modus inducendę obliga
tionis. l. obligationum fere. §. placet. ff. de actio. & obl. Ita nec
inualidæ confirmandæ. d. l. si certis annis. etsi modus esse pos
sit probandæ obligationis efficacis allegatę. l. cum de in rem
verso. ff. de vsuris. Quæ rō bona non est (inquit Coras. in d. ca.
15. nu. 5.) cū non quæramus, an solus tpis lapsus, obligatio-
nem inducat; sed an pstatio illa vltra tpis lapsum secuta, quę
à debitore fieri videbat, in executionem præcedentis nudæ
promissionis, in futurum obliget. Tertia est ratio, quam cō-
siderarunt Albericus, Baldus, & Castellioneus in d. l. si certis
annis. quia temporalis illa præstatio, facta est à debitore, ad
se liberandum ab illa naturali obligatione, vnde non debet
obligationem roborare, aut inducere: ne producta ad vnum
effectum, nempè liberationis, contrariū effectum, hoc est ob-
ligationem inferant. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. & l. in nu-
merationib. ff. de solut. Et vt actus agentium, non operentur
vltra eorum intentionem. l. non omnis. ff. si cert. peta.
Hanc rationem reijcit pariter Corasius in d. cap. 15. nu. 6. si
quidem negari non potest, quin is qui præstitit certis annis,
in vim ipsius pacti antecedentis præstitisse videatur, q sanè
pactum saltem naturaliter etiam in futurum obligabat. Præ-
terea (inquit Corasius) prosternit hanc rationem tex. l. vlt. &
auth. sed cum testator. C. ad l. Falci. vbi hæres, qui falcidia vti
poterat, soluerat integrum legatum, vt se liberaret, naturali
obligatione, qua illi legatario obstrictus erat: & tñ id adeo
fortificat obligationem, vt Falcidia nullo pacto vti possit, nō
27 solum contra eum, sed nec † contra alios legatarios.
Quarta est ratio, quam considerauit Corasius ipse in d. c.
15. nu. 9. quod cum ex annuo debito quidquam soluitur, ha-
28 bet solutio † causam limitatam, tam ratione rei, quàm tem-
poris. Soluit enim quod debet illo anno duntaxat, vnde non
recipit extensionem in futurum. l. quod de bonis. §. non ideir
co. ff. ad l. Falcid. Et quoniam solutio vnius debiti, non infert
29 in alio † obligationem. l. vlt. C. ne vxor pro marito. Et conce
30 pta in vnum tempus dispositio, † ad aliud non extenditur. l.
si quis ita. ff. de vulga. Et limitata causa, limitatum parit effe-
ctum. l. in agris. ff. de acq. rerum dom. Illæ ergo solutiones fa
ctæ in casu d. l. si certis annis. non confirmant pactum nudū,
respectu futuri temporis. Et sensum hunc ante Corasium sen
sit Conna. in lib. 5. Commentariorum iuris. c. 3. nu. 7. Hæc ra-
tio mihi non probatur: Cum enim obligatio ex pacto nudo
inualida sit fauore præstantis, is sic præstando dicitur obliga
tionem illam conualidasse. sicuti diximus supra in primo ca-
su, cum Bar. & alijs arg. l. penul. & l. vlt. ff. de inoffi. testa. l. filio
præterito. ff. de iniusto rupt. & l. 2. C. si maior factus ratū hab.
& quia quilibet renuntiare potest fauori suo. l. pen. C. de pa-
ctis. Nec dici potest pactum nudum censeri conualidatum, re
spectu solutionum factarum: non pro futuris, Cum sit quid
indiuiduum: nec pro vna parte, & tempore, dici debet validū,
& pro altera inualidum, iuxta l. eum qui ædes. ff. de vsucap.
Nec repugnat text. d. l. quod de bonis. §. non idcirco. ff. ad l.
Falcidiam. vbi solutio facta de eo, quod debetur eo anno, nō
extenditur in futurum, quia loquitur quando nullus præce-
dit titulus seu obligatio vel valida, vel inualida, quæ videatur
impedire detractionem. In casu nostro præcedit titulus inua
31 lidus, nempe pactum nudum, q validū † reddit, ob subseque
tes pstationes. De rōne itaq; d. l. si certis annis. cogitādū erit.
Quintus est casus, quando titulus est inualidus auctoritate
iuris publici: & agitur de inducenda liberatione, quæ induci
potest solo temporis cursu. Hoc in casu per subsequentē prę-
32 stationem vel patientiam † titulus iste cōualidatur. Ita Bart.
in d. l. cum de in rem verso. col. 2. vers. si verò loquimur. & ibi-
dem Floria. nu. 9. versi. 2. casu. & Crauet. in tract. de antiq. tem
po. in 3. parte principali. in prima particula, quæ incipit Vidi
mus. nu. 28. qui commemorat. Castren. in cons. 313. Postremo.
col. 1. lib. 1. qui simile scribit de eo qui passus est aliquem se
33 gerere pro † immuni, & exempto, vt eius titulus inualidus, di
catur conualidatus. Et ij quidem adducti sunt text. l. si post
mortem. ff. de adoptio. iuncta. l. 1. C. de patria potest. vbi filius
postquam diu fuit in quasi possessione sui iuris, etsi nullum
titulum emācipationis, vel dignitatis, vel alterius rei, aut mo-
di, quib. liberari solent filij à patria pāte, ostendat, liberatus
præsumit. Qua de re differemus inf. lib. 6. in psump. 55. nu. 27.
Sextus est casus, quando titulus est inualidus auctoritate
iuris publici: & agitur de inducenda liberatione, quæ solo tē
poris cursu induci non potest, ob id, quia ius resistit; sed ta-
24 men subsequēs præstatio facta est ab eo, † qui contra jus cōe
poterat dispensare. Hoc casu per patientiā, vel præstationem
quadragenariam, titulus conualidatur. Ita Bar. in d. l. cum de
in rem verso. col. 2. versi. si verò. & ibidem Floria. nu. 9. versicu.
sed si solo cursu. Quam sentētiam probant tex. l. vlt. C. de fun
dis patrimo. lib. 11. qua constitutione adductus scripsit Bar.
in l. licitatio. §. eorum. ff. de publica. & vectigal. titulum im-
35 munitatis † inualidū. conualidari cursu quadraginta anno-
rum, & egregiè tradunt Balbus in tract. de præscript. in secun-
da particula, quintæ partis principalis. q. 5. & Ripa in lib. 1. re
sponso. cap. 14. incipit. Plura quæsita. nu. 25.
Septimus est casus, quando titulus est inualidus auctorita-
te iuris publici, & agitur de inducenda liberatione, quæ solo
temporis cursu induci non potest, ob id, quia ius resistit, & ti
36 tulus inhabilis procedit ab eo, qui † contra ius commune di
spensare non potest. Hoc in casu per subsecutam præstatio-
nem, nunquam titulus iste conualidatur. Ita Bart. in d. l. cum
de in rem verso. col. 2. in fi. versi. aut titulus inhabilis. & Bar. se
cutus est Fulgosius ibid. nu. 1. in fi.
Et prædicti quidem moti sunt text. l. competit. C. de præ-
scrip. 30. vel 40. anno. vbi nullo temporis cursu liberatur qs
37 à præstatione † census qui principi præstatur, etsi quid mi-
nus præstitit. Cum census ipsos recipientes nomine princi-
pis, ad eius detrimentum dispensare minime potuerint.
Præterea, & secundo Bar. motus est tex. cap. 1. de præscript.
in 6. Verùm Fulgosius in loco supra allegato, scriptum reli-
quit. dictum capit. primum loqui, de inducenda uera obliga-
tione mediante præscriptione: nō autem de inducenda pro-
batione vel præsumptione tituli.
Secundum est huius disputationis caput, quando quis nul
lum deducit titulum. sed solùm allegat obligationem in se
existentem, quam solo temporis cursu fundat, & probat. Hoc
in capite plures casus, vnà cum Bar. in d. l. cum de in rem ver-
so. num. 2. colum. 3. versi. veniamus ad secundum, ff. de vsuris,
distinguendi sunt.
Primus est casus, quando agitur de inducenda obligatio-
38 ne, & probatur cursus temporis, † cuius initij memoria non
est in contrarium. Hoc in casu, sufficit ad obtinendum. Nam
tanti temporis cursus tituli vim obtinet. Ita Barto. præcitato
in loco, quem secuti sunt Cald. in consi. 1. in tit. de libelli ob-
lat. Abb. in c. peruenit, & ibidem Butr. de censibus. Florian. in
d. l. cum de in rem verso. nu. 5. in fin. & nu. 6. versi. In ea gl. ibi,
l. obligationum ferè. & ibidem Salicet. num. 10. Guido Papæ.
q. 408. in fi. Alex. in consi. 113. nu. 1. lib. 1. Felynus in c. cum ex
officij. nu. 13. de præscript. Ias. in l. si certis annis. col. vlt. C. de
pactis. Parisius in consi. 25. nu. 18. lib. 4. Idem ego ipse respon
di, in consi. 90. nu. 65. lib. 1. Bellonus in consi. 1. nu. 5. & Socin.
iun. in consi. 6. nu. 13. lib. 3. Curt. iun. in consi. 20. nu. 4. Crauet.
in consi. 592. nu. 102. & in tract. de antiquit. tempo. in 2. parti
cula, quartæ partis principalis. nu. 9. & num. 50. qui tamen di
xit, titulum hoc in casu à lege magis fingi, quàm præsumi. Di
dacus in c. possessor. parte secunda. §. 4. num. 4. de regul. iuris.
in 6. Et hæc quidem receptissima est sententia. etsi Vasquius
in tractat. controuersiarum illustrium. cap. 84. ad finem, scri-
pserit: nec cursum, qdem mille annorū, hoc in casu sufficere:
sed Doctores ab eo allegati, loquuntur de cursu decennali; &
viginti annorum, de quibus dicemus infra. Et horum quidē
sententia communis probatur text. in l. 1. in fine. ff. de aqua
39 pluuia arcen. quo loci dicitur, † vetustatem vicem legis tene-
re. sic & in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidian. &
æstiua, leguntur hęc verba, Ductus aquæ, cuius origo memo-
riam excessit, iure constituti habetur. Ita pariter in cap. 1. in
fine. de præscriptio. in 6. sancitum est cursu temporis imme-
40 morialis præscribi ecclesię † bona, quæ alioqui sine titulo, &
bona fide non præscribuntur alio temporis lapsu. Confert &
capit. super quibusdam. §. præterea de verborum significatio.
41 Hinc dicimus cursu hoc immemorialis tēporis, acquiri † do
minium directum. Ita post Baldum, Alex. & Socinum Decius
in l. traditionib. nu. 11. C. de pactis. Curt. iun. in consi. 158. nu.
12. Crauet. in consi. 146. nu. 2. & in tracta. de antiq. tempor. in
quarta particula, quartæ partis principalis. nu. 34.
Huc facit, quod permulti affirmant, cursum huius imme-
42 morialis temporis operari, † vt id quod ab initio præsumi
poterat vitiosum, ita conualidetur, vt de eius latenti vitio
quærendum amplius non sit: vt post Alexan. in consi. 6. lib. 1.
docuit Decius in l. quod initio. nu. 8. de regul. iuris. Huc fa-
cit quod respondit Hieronymus Gabriel, in consi. 198. nu. 5.
lib. 2. cum dixit, ius patronatus iuxta dispositionem Concilij
Tridentini, sess. 25. cap. 9. de reformatione. probari posse ab
eo, qui nō est ex potentioribus, sola allegatione tituli, vna cū
cursu temporis immemorabili. Confere q tempus hoc im-
43 memoriale † obtinet vim priuilegij concessi à Principe ex

cerea

certa scientia. Ita Decius in consi.496.col.2. post Baldum in cap.1.col.5.quæ sint regal. & esse qooddam speciale priuilegium, post alios respondit Socin.iun.in cons.49.nu.23.& latius in consi.66.nu.93.lib. 1. sic & Curt. iun. in consi.68. nu. 1.& 2. & in cousi.158.nu.11.& Parisius in consi.27.nu.33.lib. 1.Et idem Baldus in consi.257.Quæstio verteus. lib.2.respondit,hunc temporis cursum,haberi pro veritate,& solenni priuilegio.Et Baldum secutus est Crauet. in tracta. de antiquit. tempo.in 2. particula quartæ partis principalis.nu.9. qui nu. 10.& 11.subiungit ex sententia Socioi, non esse propriè priuilegium:sed fictum,vel præsumptum, & illo in loco commemorat multos huius priuilegij effectus. Et accedit Signorolus in consi.70.nu.21.cum respondit, censeri hoc priuilegiũ consensu,& voluntate præsumpta principis concessum; dum tam diu acquieuit. Huc facit,quod respondit Baldus in consi.315.lib.1.& in consi.24.subtiliter.col.2. lib.4. hunc cursum
44 temporis immemorialis † vim pacti obtinere.& Baldum secutus est Crauet.in coos.592.nu.102. qui subiungit post Oldra.in consi.172.col.2.esse pacto fortiorem.

Extenditur primò,vt locum etiam habeat, quando agitur de inducenda obligatione contra ecclesiam.Nam adhuc suf-
45 ficit iste temporis † cursus,absq; alio titulo specifico, cum is præsumatur cursu tanti huius temporis. Ita Baldus in consi. 257.Quæstio vertens.lib.2. & in consi.24.subtiliter.colum.2. lib.4.Castren.in consi. 423.Ex puncto transmitto.col.2.lib.2. Decius in consi.85.nu.5.Paris.in consi.27.no.226. lib.1.& in consi.25.nu.21.lib.4.Crauet.in d. tracta.de antiq. tempor.in secunda particula partę partis principalis.nu.48.& Didacus in d.c.possessor.parte secunda.§.5.nu.2.versi. 5. conclusio. Et idem ego ipse respondi, in consi.90.nu.68.lib.1.vbi declaraui.Quam sententiam probat.d.cap.1.in fine.de pręscrip.in 6. vt supra attigimus. Hæc tamen extensio declaranda est, secundum Paris.in d.consi.2.nu.43.vbi plura in discursu.

Cæterum dubitari hic contingit,an necessaria sit saltem ti-
46 tuli allegatio?Et necessariam non esse † scripserunt gl. Federicus Senen. Abbas,Caldorinus,Ioan. Fabri,Guido Papæ,Socin.sen.Iaso. & Gozadin.quos recensuit & probauit Crauet. præcitato in loco nu. 49. qui hanc esse communem opinionem affirmauit.Eandem probauit Didac. in lib. 1. varia. resolut.capit.7.nu.10.& in cap.possessor.parte 2.§.3.num.7. de regul.iuris.in 6. qui alios recenset.Idem ego ipse respondi in cons.90.nu.66.lib.1.& accedit Bero. in cons.115.nu.25.lib.1.

Hæc tamen recepta opinio,locum non habet,qñ agitur de
47 his quib. lex expresse resistit, † & quæ quidem solo tpis cursu ēt immemorialis præscribi non possunt, vt puta data incapacitate præscribentis, sicuti in laico, qui decimas ecclesiasticas, vel collationes beneficiorum obtinere non potest, cap.quanto.de consuetud.& cap.2.de præben. in 6. Hoc sanè casu,non sufficit solus temporis etiam immemorialis cursus:sed allegari debet titulus; qui deinde probatur tam longæui temporis cursu.Ita scripserunt Alex.in consi.74. nu.20. versic. accedat quod voluit.lib.4.Felinus in cap. accedentes. col.5.versic.sed re vera potius eligerem.de præscript.Curtius iun. in consi.158.nu.18.

Verùm hanc Alexandri,Felini & Curtij declarationem,dubiam admodum ostendit Crauet.in d.tract.de antiq.tempo. in 2.particula quartæ partis princ. num.52. Et rectè quidem Nam si hæc allegatio tituli admitteretur, elusoria redderetur (vt inquit Craue) dispositio legis,quę prohibet pręscribi ēt cursu immemoriali ea quæ possideri non possunt: sicuti laicus obtinere non potest decimas ecclesiasticas.Et rursus per indirectum admitteretur,quod directo permissum non est.Præterea (inquit Crauetta) causa, ob quam quis tamdiu percepit decimas illas,allegari non potest.quia nulla est.

Rursus prædicta traditio communisque Doctorum conclusio;quod tituli allegatio necessaria minime sit,in præscriptione temporis immemorialis,locum habet in præscriptio-
48 ne in qua interuenit actus positiuus,secus verò in † præscriptione causata sola patientia,& negligentia partis, nullo interueniente actu positiuo.Nam tunc necessaria est tituli allegatio,maxime qñ res est magni præiudicij.Ita Felin.in d.ca. ex officij.col.5.in 4.limitatione.de pręscript.Qua de re dicemus infra in quarto capite in tertio casu. & hęc tituli allegatio sufficit, si virtualiter ex deductis colligitur, vt respondit Cęphales in consi.342.num.83. vbi num. 93. scribit sufficere etiam si deducatur in allegationibus iuris.

Præterea recepta illa opinio.quod cursus temporis immemo-
49 rialis vim tituli habeat,non procedit † qñ de titulo ipso vitioso apparet.Ita Castren.in consi.423. Ex puncto transmisso.col.2.lib.2.Bellame.in consi.10.col.10. versi. item & aliter respondeo.Crauet.de antiquit. tempor.in secunda particula quartæ partis principalis.nu.60.versi.contrarium,quod non viuet.& Didacus in cap.possessor. parte secunda. §.8.nu.4.ad finem.de regul.iur.in 6.Et huc pertinent,quæ de solemnitate non præsumenda,apparente ipso actu minus solemni, differemus in subsequenti præsumptione.

Et præterea obseruandum,quod præsumptio, quæ insurgit ex
50 hoc cursu temporis immemorialis † est iuris,& de iure,& propterea non admittit probationem in contrarium : quemadmodum respondi in consi.90.nu.67.lib. 1. vbi huius opinionis quamplures recensui.& accedit Bero.in consi.115.nu.31. lib.1.Et si aliqui existimant,hanc non esse pꝛsumptionem,sed potius fictionem;quæ idem quo ad hunc effectũ operaretur.

Secundus est casus huius secundi capitis, qñ agitur de inducenda obligatione, & allegatur solus cursus minoris tpis, quam eius cuius initij memoria non est in contrarium : sed tamen tempus longissimum est,vt est illud triginta,& 40.an-
51 nor.Hoc ēt in casu † sufficit hoc tempus ad inducēdam obligationem,etiam ratione futuri tpis.Ita sensit Bar.in l.solēt. §.1.in fi.ff.de officio Procons.& lega.cùm dixit,quod si quis seruiuit nobili,tanquam eius vasallus longissimo tempore,hoc est triginta,vel quadraginta annis.in futurum tenetur. Idem docuit Bal.in l.male agitur,C.de præscript.30. vel 40.annor. Et Bar.& Bal.secuti sunt Fran.Balbus in tract. de præscript.in prima particula tertiæ partis principalis.q.10. num.34.& in quarta particula,quartæ partis principalis.q.9.& q.11.nu.3. Gozadin.in consi.9.nu.7.& nu.8.Moder.Parisien.in commentarijs ad consuetud.Parisienses in tit.1.§.7.nu.21.& Didac.in c.possessor.parte.2.§.4.nu.3.& nu.5. Et ij quidem adducti sunt tex.l.cum notissimi & l.sicut.C.de præscrip. 30. vel.40.anno.
52 Et huius sententiæ ratio est,quia titulus † necessarius nõ est, in præscriptione triginta annor.sed sola ipsa bonafides sufficit,sicuti scribunt omnes in c.si diligenti.de pręscrip.Balbus in d.tract.de præscrip.in 2.particula tertię partis principalis. q.6.& Did.in d.c.possess.parte 2.§.5.nu.2. versi.2. conclus.

Extenditur hic casus,vt locum habeat,etiã quo ad ea,quæ
53 † maximi sunt pręiudicij.Ita post alios scribit Didac.in d.c. possessor par.2.§.4.nu.5. de regul.iur. in 6. Exemplum afferri pōt,in illa obligatione subiectionis,& vasallagij:sicq; in feudo:Idem in emphyteusi,si quis enim vt emphyteuta rem aliquam possedit,& soluit annuam aliquam præstationem, per 30.annos,censetur effectus perpetuus emphyteuta. Ita Bart. in l.litibus.num.2.C.de agricol.& cens.lib.11.& copiose scripsi supra hoc libro in præsumpt.108.

Tertius est casus,quando agitur de inducenda obligatione,& allegatur solus cursus decem, vel 20.anno. Hoc in casu,
54 recepta est Doct.sententia,hunc tpis cursum † non sufficere, ad inducendum titulum,seu obligationem. respectu tpis futuri.Ita Bar. in d.l.cum de in rem verso.col.3.nu.2.versi.1.casu.ff.de vsuris.& ibid.Flor.nu.9.versi.sed si fundat.& Salic.nu. 3.in fi.& nu.5.Curt.iun.in l.si certis annis.nu.14. versic.circa gl.C.de pactis.Fran.Balb.in tract.de præscript. in 1.particula tertiæ partis principalis.q.10.nu. 7.vers.aut verò. Didac.in d. c.possessor.parte 1.§.4.nu. 2.versi.ex qua.& Vasquius in commentarijs controuersiarum illustrium. c.84. nu.41.idem sensit.Et motus est Bar.primò tex.l.operis.ff.de operis libert.cuius verba hęc sunt,operis non impositis manumissus,etiam si ex sua voluntate aliquo tempore præstiterit,compelli ad præstandas quas non promisit;non potest.Dixit Modestinus aliquo tempore,significans solum vsque ad decennium,cum vlterius tempus (vt diximus superiore casu) inducat obligationem.vt interpretatur Bar.sic etiam intellexit Curtius iunior, præcitato in loco.

Secundò suffragatur.l.obligationũ fere. §.placet.ff.de acti. & obl.quo loci dixit Paulus,tps solum non sufficere,ad tollendum obligationē.Ergo nec ad eam inducendã.Qđ intelli-
55 gi dēt † de decennio & vicennio,iuxta ea, quæ diximus sup.

Quartò huc facit l.creditor.C.de vsuris . Creditor (inquit Antoninus) instris suis probare debet,quę intendit,& vsuras se stipulatũ,si potest.Nec.n.si aliqñ ex consensu pręstitę sunt, obligationē constituunt. Dixit aliquo tempore Antoninus, sentiens vsq; ad decem vel viginti annos,non aũt vltra,sicuti sensit Bar.& vt etiam intellexit Curt.iun.in loco sup.commemorato. Tertio cōfert.l.vlt.C.de præscrip.longi tempo.

Quintò huc pertinet ratio considerata à Bar.in d.l.cum de
56 in rem verso.nu.10.cum dixit,quod vsus † præstationis, non producit effectum,nisi ad illud tantum,quod est factum, vel ad id,quod necessario infert ex illo.l.1.§.si quis hoc interdicto.ff.de itinere actuq; priua.vbi Bar.& scripsi in tract.de recuperan.poss.in remed.5.nu.64.Cũ ergo vsq; ad decēniũ vel viginti annos id pstiterit,intelligit qdē donasse pterita: nõ aũt se obligasse respectu tpis futuri. Cũ à l.nihil sit cã cursus huius tpis,sanci-

tum;

tū;ficuti ftatutū eft de longifsimo tēpore vt fuperiore cafu.
Quartus eft, quando agitur de inducenda liberatione, &
57 allegatur folus curfus † temporis,& ius ipfum commune re-
fiftit.Hoc fanè in cafu liberatio nunquam inducitur.Ita Bar.
in d.l.cum de in rem verfo.nu:2.quem fecuti funt Floria.ibid.
nu.9.verfi.aut ad inducendam.

Et adductus eft Bar.tex.l. competit. C.de præfcript.30.vel
40.anno.& tex.cap.1.de præfcript.in 6.quæ explicaui fupra
iu vltimo cafu primi capitis.

Quintus eft cafus,qñ agitur de inducenda liberatione,cui
58 ius cōe † non refiftit,& allegat folus curfus tpis.Hoc in cafu,
libetatio inducitur fcđm naturam actionum,qa quædā tol-
lunt quadraginta,quædā triginta,quędā decē ann.iuxta.l.fi-
cut.& l.omnes.C.de præfcript.30. vel 40.anno. & l.cū fex.ff.
de ædil.edicto.ac l.1.ff.de diuerf.& temp.pręfcrip.Ita Bart.in
l.cū de in rem verfo.nu.5.verf.aut ius commune non refiftit.
ff.de vfuris.& ibid.Salicet.nu.9.verf.fed fi non refiftit.

Tertium eft huius difputationis caput, qñ agitur folum-
modo de pręfumēdo titulo,in quo qs fundat intentionē fuā,
& ad præfumendū,fic q; pbandū ipfum titulū,adducit diutur
nā præftationē,ficq; allegat curfum tpis.Hoc caput à præce-
dēti differt.Nā in illo agitur,qñ tpis curfu inducatur titulus,
ficq; obligatio: In hoc vero quando titulus ipfe pręfumatur
tantūmodo.Diftinguendi hic funt aliquot cafus, & aliter q-
dem ac fecerit Bar.in d.l.cum de in rem verfo.nu.3.& nu.7.

Primus eft cafus,qñ agitur de præfumendo titulo ad præ-
iudicium illius tantū, qui vniformiter aliquid præftitit mul-
tos annos,vt ratione rei ficq; realiter etiam in futurū præfu-
59 matur obligatus. Hoc in cafu per † præftationem decenna-
lem præfumitur hic titulus & obligatio etiam refpectu futu-
ri temporis, vt fcilicet in futurum ifte teneatur. Exemplum
afferri folet in ruftico,qui per decennium præftitit vnum par
caponū nobili,caufa prædij,quod ab eo colendi caufa obti-
net.Hæc fanè decennalis pręftatio,pręfumptionē inducit, ti-
tulū obligationis præcefsiffe,hoc eft rufticum ipfum,iā eo tē
pore quo colere cœpit agrū, promififfe nobili præftare quo-
tannis capones. Hanc fententiam probarunt Barto. in d.l.
cum de in rem verfo.num. 14.verfic. fed fi non foluiffet fim-
pliciter. & ibidem Fulg.num.9.verfi.aliquando foluifti. Flo-
rian.num.11.& Salicet.num.4.& apertius.num.11. Ita etiam
Bald.in l.cum falfa.nu.5.C.de iuris & facti igno. in l.fi certis
annis.nu.6.C.de pactis.& ibidem Salicetus col. vlt.Iafo.nu.7.
Dec.nu.2.Iacobinus à fancto Georgio.nu.15.& Curt.iun.nu.
12.Butr.in cap.peruenit.nu. 15.de cenfibus.Caft. confi.51.in
caufa fpectabilium.lib.1.Comens.in confi.158.nu.3. Abbas
in confi.6.nu.3.lib.2.Alex.in confi.113.col.2. in confi.75.in
fin.& in conf.154.nu.1.& 5.lib.4.Balbus in tract.de præfcrip.
prima partic.tertiæ part.prin.q.10.nu.20.& 22.Rub.in conf.
13.nu.7.Moder.Parifi.in tract.de vfuris.q.20.nu.200.Ruin.in
confi.61.nu.11.& in confi.75.nu.6.lib.1.Gozadin.in conf.4.
nu.28.Didacus in cap.poffeffor.part.5.§.4. nu.2. de regul.iur.
in 6.& Ferandus Vafquius in commentatijs controuerfiarū
illuftrium cap.61.num.3.

Et hæc quidem recepta fententia probatur, primo eo not.
refponfo Papin.in l. cum de in rē verfo. ff.de vfuris. quo loci
Papinianus fic refpondit. Cum de in rem verfo cum hærede
patris,vel domini ageretur, & vfurarum quæftio moueretur,
Imperator Antoninus,ideò foluēdas vfuras iudicauit, ꝙ eas
ipfe dominus,vel pater longo tempore præftitiffet. Impera-
tor quoq; nofter Seuerus filię Flauij Athenagorę,cuius bona
fuerant publicata,de fifco ideo numerari decies centena do-
tis nomine iufsit, quod ea patrem præftitiffe dotis vfuras,al-
legaffet.Hactenus Papinianus,cuius manifeftus eft fenfus, ꝙ
diuturna,hoc eft decennali præftatione vfurarum, præfuma-
tur titulus obligationis etiam pro futuro tempore.Nec huic
receptæ interpretationi repugnat confideratio Angeli,in l.fi
certis annis.col.6.cùm dixit,in d.l. cum de in rem verfo. agi
folum de vnica præftatione,non autem de pluribus.Nam re-
fpondetur, Papinianum locutum effe de pluribus præftatio-
nibus,non autem de vna tantum, quæ non fufficit.ficuti ad-
uerfus Angelum fcribunt Salicetus in d.l. cum de in rem ver-
fo.nu.12.qui Angeli interpretationem tribuit antiquo Do-
ctori,fic & Decius in dicta leg.fi certis annis.in fine.C.de pa-
ctis.& alij multi, quos referam infrà in quarta declaratione
huius cafus.Non hic repetam rationes, quib. Salicetus & De
cius,reijciunt hanc Angeli interpretationē cum apud eos fa
cilè legi pofsint.Non etiam obftat illa confideratio eiufdem
antiqui Doctoris commemorati à Saliceto in d. l. cum de in
rem verfo.col.pen.verfi. reftat mihi. Et idem dixerunt Ange.
in d.l.fi certis annis.C.de pactis.& Fulgo.in d.l.cum de in rē
verfo,tacito Ang.nomine:Dixerunt ij, Papinianū rñdiffe de
qualitate obligationis præfumēda,vt f.præfumatur, ꝙ pecu-
nia mutuata filio, verfa fuerit in patris vtilitatem, qñ pater
ipfe diu perfoluit ipfius pecuniæ vfuras.Dixit.n.Papinianus.
Cum de in rem verfo.&c.atq; in dubitatū fuit apud eum, qñ
præfumeretur pecunia verfa in patris vtilitatem.Hanc inter-
pretationem,fuppreffo antiqui auctoris nomine, fibi vendi-
cauit Duarenus in cōmentarijs de vfuris,cap.Rñdetur ex fen
tentia Saliceti præcitato in loco, ac etiā aliorum, quos fecu-
tus eft Iacobinus in d.l. fi certis annis. nume.12. ꝙ quouis
modo proponatur facti fpecies,femper idem eft: fi dicimus,
ꝙ confulens Papinianum narrabat,quod ipfe agebat contra
hæredem patris,vel domini,ex mutuo filio,vel feruo,& pete-
bat certas vfuras, tanquam fibi folemniter à patre ipfo
promiffas. Hæres verò negabat vfurarum promifsionem,
& confequenter ipfarum obligationem: vel negabat omnia.
Ex textu enim non conftat, an negaret mutuum & verfio-
nem, vel ea fateretur,fed folum dixit Papinia. fuiffe dubiratū
de præftatione vfurarum. Et fubiungit, ꝙ mutuator proba-
uit diuturnam præftationem vfurarum, à patre factam. Ideo
refpondit Papinian.Antoninum iudicaffe,vfuras deberi.Vn-
de (inquit Salicetus) fiue intelligamus de vfuris folis iudica-
tum,apparet,præfumptiuè probatam fuiffe fubftantiam ob-
ligationis vfurarum,& eius promifsionem, fiue ēt intelliga-
mus, quod de omnib. iudicauerit Imperator,hoc eft, de mu-
tuo.de verfione in rem patris,de vfurarum ftipulatione & ꝓ-
mifsione,multò magis ob diuturnam præftationem præfu-
mitur ipfa obligationis fubftantia.

Secundò probatur hic cafus tex.l.litibus.in prin.C.de agri
col.& cenf.lib.11.ibi in illa parenthefi,fic fcripta.Eos tamen
dicimus,qui nō ex longo prolixoq; tempore, vel longinqua
& inueterata redituum fufceptione,fufficientem habent cau
telam:in quibus cafibus nec contradicendi quidem licentia
colonis relinquitur,longi temporis præfcriptione, vel redi-
tuū frequentifsima cōfeqnētia,colonorū impetū excludēte.

Tertio accedit fecundum Salicetum in d.l. cum de in rem
verfo.nu.4.verfi.& ratio poteft effe ff.de vfuris.ꝙ eo cafu,con
currunt quatuor rōnes.Prima refpicit foluentem: & fic cau-
60 fam:quia nemo præfumitur iactare fuū: foluens † ergo præ-
fupponit & affirmat obligationem.Secunda ratio refpicit,fi-
nem.Nam folutio hæc decennalis,facta eft, ad liberationem
obligationis:atq; ita illam fupponit.Tertia refpicit materiā,
fiue caufam:cum enim foluerit vt debitum, præfupponit ma
teriam & caufam debiti.Quarta ratio refpicit formam.Nam
reiteratio frequens,inducit frequentem recognitionem, ob
id contrauenire non debet.arg.l.generaliter.C.de non nume,
pecun.& l.fi mulier.ff.ad Velle.cum fimil.allegatis à Sali.

Extenditur primo hic cafus, vt locum ēt habeat aduerfus
61 † ecclefiā,quo ad res tpales.Si.n.illa,feu eius Pręlatus per de-
cennium aliquid alicui,titulo aliquo præftitit, præfumitur is
titulus verus,atq; ita pręfumitur ecclefia in pofterum obliga
ta,eandem præftationem facere.Ita extendūt Salicetus in d.
l.cum de in rem verfo.nu.11.de vfuris. Alexan. in d.l. fi certis
annis.C.de pactis.& ibid.Riminal.fen.nu.9.Iaf. nu. 14. & Al-
ciatus in tract.de præfumpt.reg.1.præfumpt.32.in fine.

62 Ea ratione ij moti funt, quia ecclefia † quo ad res tempo-
rales,vtitur iure communi. vt fcribunt gl. in cap.peruenit.de
cenfib.& Doct.in cap.vlt. de fol.in cap.1.de aliena. feudi.

63 Et prætereа accedit fecundum Deciū, ꝙ difpofitio † gñа-
lis compręhendit etiam cafum priuilegiatum.l. in fraudē.§.
vlt.ff.de milita.teft.& dicemus in fequenti extenfione. Cum
ergo difpofitio huius cafus fit generalis, ecclefia quoque etfi
alioqui priuilegiata,cenfet cōpręhenfa.Quæ fane confidera-
64 tio nō multū ad rem noftrā pertinet:cum lex ciuilis † de re-
bus ecclefiæ ftatuere non pofsit.capit.ecclefiæ fanctæ Mariæ,
vbi Doct.de conftit.Et propterea ipfemet Decius præcitato
in loco,hac de extenfione ob id dubitat,ꝙ etfi Pręlatus negli
65 gendo pofsit præiudicare † ecclefiæ.cap.verum.vbi Doct.de
cond.appos.Attamen præiudicare non poteft aliquid facien
do.c.venerabilis.de exceptio.& refpondi in confi.39.nu.26.
66 lib.1.Verum refponderi poteft,quod etfi Pręlatus fine † iufta
caufa,& fine debitis folemnitatib.obligare non pofsit eccle-
fiam,attamen fi iuftā ob cām & folēniter id facit,eā obligat.
vt in fpecie fenfit Ruin.in confi.156.num.22. lib. 1. fcripfi in
confi.30.nu.15.lib.2.& in difcurfu d.conf.39.At lex propter
decennalem præftationem,præfumit folemnem obligationē
præcefsiffe,vt diximus:fequitur dicendum, præfumi quod is
Prælatus iufta de cā & folemniter obligauerit ecclefiæ bona.
67 His infert ꝙ fi quis per decenniū præftitit ecclefiæ † pēfionē
pro re tanq emphyteutica, præfumptio fumitur;ꝙ res pro ta
li fuerit tā conceffa. Ita poft Baldū & alios tradit Dec.in d.l.
fi certis annis.nu.15.latè fcripfi fupra in præfumpt.108.

Exten-

68 Extendit ſecundò, vt hic caſus locum habeat † et in fiſco. Ita Iaſ. in d.l. ſi certis annis. nu. 14. verſ. & per hoc C. de pactis. & ibid. Dec. nu. 13. Et accedit Floria. in d.l. cum de in rem verſo. nu. 5. qui poſt Butrigarium dixit, ꝙ ſi quis alleget ſibi conceſſum fuiſſe pedagium à principe, & ad tituli probationem allegat diuturnã exactionem, ſufficit. Idẽ ſcripſit Salice. ibid. q. 7. Et probat is tex. d.l. cum de in rem verſo. in fine.

69 Et præterea accedit, ꝙ fiſcus † à patri procedit cũ quouis priuato, cum iure cõi vtatur, niſi in caſib. expreſsis à iure, vt ſcribit gl. in l. item veniunt. §. in priuatorum. ff. de petitio. hæred. & in ſpecie Salicetus in d.l. cum de in rem verſo. num. 2. & ſcripſi ſup. in lib. 2. præſump. 72. nu. 3. & nouè tradit Doctiſsimus M. Antonius Peregrinus Patauinus, in tracta. de iure & priuilegio fiſci. lib. 6. tit. 1. nu. 1. Cum ergo in ſpecie noſtra nõ reperiatur fiſcus priuilegiatus, ſequitur dicendum, eum contineri ſub hac generali legis diſpoſitione, & præſumptione.

70 Extenditur tertiò, vt locum habeat etiam in † ruſtico, & muliere. Ita Pileus antiquus gloſſator in ſuis quæſtionib. q. 21. in fin. Bart. in d.l. cum de in rem verſo. nu. 14. ff. de vſuris. & in l. litib. C. de agricol. & cenſ. lib. 11. Baldus in l. ſi certis annis. col. pen. C. de pactis. Caſtren. in conſi. In cauſa ſpectabilium virorum. nu. 3. lib. 2. Alex. in conſi. 142. nu. 2. lib. 4. Iaſon in §. præiudiciales. nu. 56. inſti. de actio. & in d.l. ſi certis annis. num. 6. verſic. 4. extende. C. de pactis. & ibidem Decius. Idem affirmarunt Franc. Balbus in tracta. de præſcriptio. in 3. parte principali. quæſt. 10. verſicu. & an illa lex. Modern. Pariſien. in tracta. de vſuris. quæſt. 20. nu. 207. & Didacus in cap. ſi poſſeſſor. in 2. parte. §. 4. nu. 2. verſic. tertiò probatur. de regul. iur. in 6. qui teſtatur cõmunem eſſe opinionẽ. Et ij moti ſunt tex. l. litib. C. de agricol. & cenſitis. lib. 11. qui de colonis, & agricolis ſic ſtatuit, vt ſupra commemoraui Imperatoris verba.

Verum a prædictis diſſentiunt Cyn. in d.l. ſi certis annis. q. 5. Specu. in tit. de reſtitu. ſpolia. §. nunc dicendum. verſic. quid dices. Baldus in l. ſolent. §. 1. ff. de officio Proconſ. & lega. & in c. 1. §. 3. quid ſit inueſt. Roman. in l. qui in aliena. in prin. ff. de acquir. hæred. Guido Papæ. q. 408. Alex. in conſi. 50. in fin. lib. 5. Barba. in conſi. 8. col. 12. nu. .. lib. 2. Socin. ſen. in conſi. 145. col. 2. nu. 1. lib. 1. Ripa in tracta. de peſte. in titu. de remedijs præſeruat. contra peſtem. nu. 243.

Extenditur quarto, vt locum habeat, etiam ſi is, qui per de-
71 cennium † præſtitit, per aliud decennium deſijt præſtare. Nã adhuc cenſetur obligatus in futurum præſtare. Ita Salycetus in d.l. cum de in rem verſo. num. 12. ff. de vſuris. Eſt ratio, quia elapſo illo primo decennio, acquiſitum fuit ius ei cui facta fuit præſtatio; quod ſanè ius non tollitur, & ſi is deſijt præſtare, ex quo abeſt titulus, & eſt actus priuatiuus, non autem poſitiuus, qui nihil inducit, vt diximus ſupra.

72 Declaratur primò hic caſus, vt locum habeat, quando † titulus ipſe, ſicque obligatio, & cauſa allegatur: ſecus ſi non allegatur. Nam neceſſe habet, qui titulo hoc fulciri vult, vt illum deducat, & alleget. Ita in ſpecie tradunt Baldus in d. l. ſi certis annis. C. de pactis. & ibidem Iaſon. col. vlt. verſi. 4. limita. & ibidem Iacobinus. nu. 22. in fin. & alios commemoraui ſupra lib. 1. q. 48. nu. 20. Et hæc quidem allegatio atque deductio fieri debet in libello. Iaſon in fi. l. ſi certis annis. col. pen. verſi. 2. limita. & ſcripſi in d. lib. 1. q. 53. Et præterea accedit, quod ſpecifica, & clara eſſe debet hæc allegatio. Ita Franciſ. Balbus in tracta. de præſcriptio. in prima particula tertiæ partis principalis. q. 10. nu. 19.

Idem decidit Guido Papæ in q. 408. quem ſecutus eſt Crauet. in conſi. 226. nu. 3. qui ſcripſerunt, eſſe allegandam cauſam ſeu titulum in ſpecie, idoneum, & ſufficientem: Et huc facit quod ſcripſit Gomeſ. in regula Cancellariæ. de triennali poſſeſſo. q. 26. col. antepen. verſ. Eſt tamen ſuper hoc. cum dixit, præſumptum illum titulum qui ex triennali poſſeſsione oriri dicitur, eſſe in ſpecie allegandum.

73 Et deduci ac probari debet, quod illæ præſtationes † annuatim factæ, fuerint ſpecificè factæ ob hanc cauſam. Ita Salycet in d. l. ſi certis annis. col. pen. verſ. quarto dixi. C. de pactis. & in l. cum de in rem verſo. nu. 6. ff. de vſuris. Alex. in conſi. 113. nu. 2. lib. 1. Ruinus in conſi. 61. nu. 11. & in conſi. 75. nu. 5. lib. 1. & Cranet. in tract. de antiquita. tempo. in ſecunda particula quartæ partis prin. nu. 55. & latius explicat Balbus in tracta. de præſcriptionibus. in prima particula tertiæ partis principalis. q. 10. nu. 22. Et huius quidem traditionis, ea eſt præcipua ratio, quia niſi allegetur in ſpecie ꝓſtationes fuiſſe factas ob cauſam illam, ſequeretur quod aliam ob cauſam poſſent eſſe factæ: atq; ita allegatio, & probatio non concluderet, quia eſſet dubia, iuxta l. neque natales. C. de proba.

74 Declaratur ſecundo, quod licet ex hac præſtatione † decennali præſumatur iuſtus titulus, iuſtaq; ipſa cauſa allegata præſtationis, attamen cum hæc ſit ſola præſumptio iuris; vt ſenſit Bart. in d.l. cum de in rem verſo. ff. de vſuris. & manifeſtius Galliaula in l. 1. in prin. num. 30. ff. de verbor. obliga. & ibidem Socyn. iun. num. 40. & Albertus Bolognetus, in Rub. ff. eo. de verbor. obligat. c. 29. nu. 4. od id contrarium probari poterit, quod ſcilicet præſtationes ea de cauſa, ſolutæ non fuerint. Ita tradunt Cyn. in d. l. ſi certis annis. q. 10. C. de pactis. & ibidem Iaſ. col. vlt. verſ. 3. limita. Decius. nu. 15. verſi. & iſta concluſ. Idem ſenſit Baldus in l. cum falſa. nu. 5. C. de iuris & facti ign. Idem affirmant Alex. in conſ. 113. nu. 4. lib. 1. Felyn. in cap. ſicut. nu. 30. de re iudicata, Balbus in tracta. de præſcrip. in prima particula tertiæ partis principalis. qu. 10. nu. 24. verſi. 3. limita. Vaſquius in tracta. controuerſiarum illuſtrium. cap. 84. nu. 41. & Didacus in cap. poſſeſſor. in 2. parte. §. 4. nu. 2. verſi. 2. ab eadem. de regul. iur. in 6. Et huc etiam pertinet quod docuit Decius in l. 1. in tertia lectura. num. 79. C. qui admitti. cum poſt Caſtrenſem dixit, à præſumptione,
75 † quæ inſurgit curſu temporis recedi, quando conſtat de veritate in contrarium, vt ſi conſtat de ipſo titulo inualido. Idem reſpondit Ruin. in conſi. 156. nu. 16. lib. 1.

His declaratur regula cancellariæ, de triennali poſſeſſore; quæ dum tuetur eum, qui poſſedit beneficium per triennium, pro eo præſumit, ꝙ iuſtè poſsideat; attamen cõtrarium probari poteſt. Ita Dec. in d.l. ſi certis annis. nu. 16. C. de pactis. poſt Felinum in cap. cum Bertoldus. de re iud. Addo eundem Fely. in cap. ſicut. nu. 31. de re iudi. & Caſsiodorum in commentarijs ad regulas cancellariæ. q. 8.

76 Declaratur tertio, vt locum non habeat hic caſus, † quando contra eum, qui decennalem præſtationem recepit, repugnat aliqua legis diſpoſitio. Nam tunc titulus, & cauſa præſtationis ab eo allegata, non præſumitur vera ſolo curſu decennali. Ita Bar. in d.l. cum de in rem verſo. nu. 7. verſi. aut ius commune reſiſtit. & cum eo ſenſerunt alij, quos ſtatim referam. Affertur primum exemplum, vt ſi laico per decennium præſtitæ fuerunt decimæ eccleſiaſticæ, vel quid ſimile ad eccleſiam pertinens, cuius capax non eſt regulariter ipſe laicus. Et ſi enim dictum fuit, eam præſtationem fieri cauſa emphyteuſis, vel alia de cauſa: attamẽ cauſa illa non præſumitur vera, & iuſta, ꝑ ſolam ipſam decennalem præſtationem. Ita Cynus in d.l. ſi certis annis. q. pen. C. de pactis. & ibid. Iaſo. col. vlt. verſi. 7. limita, & Decius. nu. 17. qui alios plures cõmemorant. Idem ſcripſit Didac. in lib. 1. variar. reſolu. c. 17. nu. 6. in fi.

Et prædicta comprobantur traditione Crauettæ, in tracta. de antiquit. tempor. in 2. particula, quartę partis principalis. nu. 52. quem commemoraui ſupra, in prima extenſione ſecundi capitis. Scribit eo in loco Crauet. aduerſus Alex. Felynũ, &
77 Curtium Iuniorem, ꝙ quando lex reſiſtit, † laico, ne poſsideat decimas eccleſiaſticas, vel beneficiorum collationem, nec præſtationem quidem immemorialem ſufficere, nec allegari illam poſſe, vt laicus in futurum ea conſequi poſsit. Nõ hic repeto iam dicta. & temporis diuturnitate non præſumi titulum in beneficialib. ſcribunt multi congeſti à Tiraquello in tract. de præſumpt. §. 1. gl. 4. verſi. ſed huic ſententiæ.

78 Secundum eſt exemplum, in Epiſcopo, † qui aſſerit habere ius percipiendi decimas in diocęſi alterius Epiſcopi, ob id, ꝙ diu percepit. Hoc enim non ſufficit. Ita poſt alios Didacus in d. lib. 1. variar. reſolution. cap. 17. nu. 7. & in ſpecie noſtra Balbus in tract. de præſcrip. in prima particula, tertiæ partis principalis. quæſt. 10. nume. 9.

79 Tertium eſt exemplum quando quis allegat † titulum, cui præſumptio ipſa iuris repugnat, vt puta titulum donationis. Nam is titulus verus, & iuſtus non pręſumitur, ſola decennali præſtatione, vt in poſterum is qui præſtitit, ſoluere & præſtare cogatur. Ita gl. in l. ſolent. §. vlti. ff. de offi. Proconſ. & lega. quam ſic intellexerunt Baldus in l. vlti. C. ne de ſtatu defuncti. Salycetus in l. ſi certis annis. q. 5. C. de pactis. & ibid. Iaſ. colu. vlt. verſi. 10. limita. Modernus Pariſienſ. in commentarijs ad conſuetud. Pariſienſ. tit. 1. §. 7. nu. 20. Hinc docuit ad rem noſtram Bar. in d.l. cum de in rem verſo. nu. 14. quod ſi ruſticus
80 † ſine cauſa, & titulo, ꝓſtitit nobili per decennium Capones, non inducitur obligatio reſpectu futuri temporis: quia etſi ruſticus præſumatur in præteritum donaſſe: non tamen idem pręſumitur quoad futurum ſe obligaſſe ad donandum. Et Bartolum ſecuti ſunt Floria. in d. l. cum de in rem verſo. nu. 11. & ibidem Salicet. num. 11. & alij quos retuli in lib. 2. de arbitra. iudicum. caſu 160. nu. 17. & in conſi. 201. num. 64. lib. 3. quo loci poſt alios ſcripſi, nec quidem curſu temporis immemoriali ius aliquod acquiri huic domino.

Hoc tamen exemplum improbauit Decius in d. l. ſi certis annis. num. 18. C. de pactis. poſt Salycetum in l. filiæ. C. familiæ erciſcum.

Quartum

Quartum adduci poteſt exemplum, quando quis allegaret
81 titulum, qui a lege habetur † pro non titulo, vt ſi quis diceret,
ſe diu fuiſſe hoſpitatum in alicuius domo, & propterea velle
in poſterum ab illo ſuſcipi. Non enim titulus iſte infert obli-
gationem in poſterum. Nam quod fuerit hoſpitatus, nõ præ-
ſumitur titulo & cauſa obligationis: ſed familiaritatis, & ami
citiæ. ſicuti tradunt Floria in d. l. cum de in rem verſo. nu. 11.
verſ. idem dicit. Lucas de Penna in l. 3. in præſumpt. 80. C. de
apochis publ. lib. 10. & Ripa in cap. cum Eccleſia Sutrina. nu.
68. de cauſa poſſeſ. & proprie. Huc pertinet quæſtio diſputa-
ta a Pileo in q. 84. in fin. Cum diffinit præſtitum ab Abbate,
82 & monaſterio † hoſpitalitatis cauſa. non inferre obligatio-
nem in poſterum. Hæc tamen declaratio locum non habet,
83 fauore † piæ cauſæ, cui cenſetur in futurum obligatus, qui
diu ſua liberalitate aliquid præſtitit. Ita poſt alios Marſilius
in ſing. 192.

Declaratur quarto, vt procedat hæc præſumptio, quando
ſingulis ipſis annis facta fuit hæc ipſa præſtatio: Secus ſi ſe
84 mel tantum, pro omnibus † ipſis decem annis. Non enim hęc
vna ſola pro multis annis inducit præſumptionem tituli, &
iuſtæ cauſæ. Ita Cyn. in d. l. ſi certis annis. quæſt. 6. C. de pactis,
& ibidem Iaſ. colum. vlt. verſ. octauo limita. & Dec. num. 11.
& 12. Balb. in tractat. de præſcript. in tertia parte. quæſt. 10.
num. 26. verſ. quinto limita: confert, quod tradit Barto. in d. l.
85 cum de in rem verſo. nume. 8. quod vnica præſtatio † vſura-
rum, non ſufficit ad præſumendam obligationem pro futuro
tempore. Idem ſenſit ibidem Salycetus. nume. 12. & tradi
tionem hanc probat d. l. cum de in rem verſo ſicuti explicaui
mus ſupra. Huc etiam facit, quod diximus ſupra in primo ca
pite, in quarta declaratione tertij caſus, poſt Ioan. Fabri, Ia-
ſonem, & alios, quod vna præſtatio facta pro tribus an-
nis, non ſufficit, vt titulus fauorabilis inualidus tamen, con-
ualidetur.

Declaratur quinto, vt locum habeat, quando hic allegans
86 titulum, & cauſam præſtationis, † probat verè, & clare, præ-
ſtationes illas fuiſſe factas per decennium: ſecus ſi probaret
præſumptiuè tantum: vt puta quod pręſtatio fuerit facta tri-
bus vltimis annis. Nã etſi is, qui ſoluit trib. illis vltimis annis,
pręſumitẽ ſoluiſſe etiã alijs annis, antecedentibus, iuxta. l. qui
cũq;. C de apochis publ. li. 10. & dicemus infra in pręſump...
Attamen noſtro in caſu nõ ſufficit hęc probatio. Ita Butr. in
cap. literę. de dilatio. quem ſecuti ſunt Iaſ. in d. l. ſi certis an-
nis. colum. vltim. verſic. nono limita. C. de pact. Tiraquel. in
tractat de pręſcriptio. §. 1 gloſ. 5. in fin. & Vaſquius in tracta.
controuerſiarum illuſtrium. cap. 58. num. 11. qui referunt Ca-
ſtrenſem diſſentire. Huc pertinet, quod reſpondit Ruin. in
conſ. 29. num. 4. lib. 4. cum dixit, quod quando conſtat verè
87 de actu, tunc † curſu decennij pręſumitur ſolemnitas, quę
verſatur circa ipſum actum: ſecus vero ſi de ipſo actu ſolum
conſtat pręſumptiue. & dicemus in ſubſequenti pręſumptio-
ne, in octaua declaratione tertij caſus.

Declaratur ſexto, vt procedat hęc pręſumptio, quando
88 † pręſtationes fuerunt vniformes: ſecus ſi difformes. Ita Dec.
in d. l ſi certis annis. colum. vlt. verſ. item in d. l. cum de in rem
verſo. C. de pact. & Balb. in tract. de pręſcri. 1. particula tertię
partis principalis. q. 10. nu. 23.

89 Declaratur ſeptimo, vt locum non habeat fauore † mino-
rum. Ita Alex. in conſ. 94. num. 6. lib. 7. Corn. in conſ. 98. num.
3. lib. 1 Et comprobatur ex his, quę dicemus in ſubſequenti
pręſumptione, vbi explicabimus, quando ſolemnitas pręſu-
matur curſu temporis.

Secundus eſt caſus huius tertij capitis, quando ſcilicet agi
tur de obligando aliquem ad ius perſonale, vt puta ſubiectio
nis, & vaſallagij. vt puta, ſi quis ſeruiuit alicui, tanquam vaſal
90 lus Hoc caſu titulus, & cauſa pręſtationis † non pręſumitur,
niſi curſu triginta annorum. Ita Bar in d. l. ſolent. in fine. ff. de
officio Proconſ. & legati. in l. cum de in rem verſo. prope finẽ.
ff. de vſuris. & in l. litibus. C. de agricol & cenſ. lib. 11. Bal. in l.
ſi certis annis. col. vlt. C de pactis & ibidem Iaſ. col. vlt. verſic.
ſexto limita, alios recenſent, & probant Iacobi. in d. l. ſi certis
annis. nu. 22. verſ item limitabitis Balb in tractat. de pręſcri-
ptionibus in prima particula tertię partis principalis. nu. 34.
Didac. in c. poſſeſſor. parte ſecunda §. 4 nu. 5. de reg. iur. in 6.
& Vaſquius in tract. controuerſiarum illuſtrium. c. 84. nu. 21.
qui affirmant hoc multo magis locum habere, quando adeſt
curſus temporis immemorialis.

Tertius eſt caſus, quando agitur de pręiudicio tertii, tunc
91 titulus, & cauſa pręſtationis † non pręſumitur, niſi curſu vi-
ginti annorum. Ita in ſpecie limitat Iaſ. in l. ſi certis annis. nu.
15. verſ quinto limita. C. de pactis. & ibidem Iacobin. nu. 22.
verſ. limitabis tamẽ. c. peruenit. col. 6. de cenſib. Alex. in cõſ. 1.
nu. 20. & in conſ. 17. num 8 lib. 4. & in conſ. 179. col. pen. lib. 6.
idem in l. ſciendum. nu. 12. de verb. obli. Qui quidem de ſolẽni
tate extrinſeca, non pręſumẽda in pręiudiciũ tertij, loquunẽ.
Qua de re diſſeremus infra in ſubſequenti præſumptione in
tertio caſu.

Quartum eſt huius diſputationis caput, quando quis agit
contra eum qui nihil fecit: ſed paſſus eſt tantummodo aliqd
in ſuo fieri: atque ita quando agitur contra patientẽ, & allega
tur titulus ſeu cauſa illius patientiæ; ad cuius quidem tituli
probationem, adducitur curſus tẽporis. Hoc caput deſumpſi
ex Bart in d l. cum de in rem verſo col. 3 nu. 7. verſ. aut contra
patientem. ff. de vſuris. Et hoc in capite diſtinguo atque con-
ſtituo aliquot caſus.

Primus eſt quando agitur de præſumendo titulo, & cauſa
92 ad † commodum patientis Hoc ſane in caſu, ſolo curſu decẽ
nij præſumitur titulus iuſtus Ita Bar. in d. l. cum de in rẽ ver-
ſo. nu. 7. verſ. aut contra patientem, & ibidem Floria. num 10.
Fulgo. num. 7. Iaſ. in l. certis annis. num. 7. C. de pact. & Balb.
in tract. de præſcr. in prima particula tertię partis principalis.
quæſt. 10. nu 10.

Et hanc ſententiã, præcitati Doctores fulciunt tex. l. ſi filius.
C. de petitio. hæred. vbi ſi filius diu poſſedit hæreditatem ſibi
delatam, præſumitur aditio, atque ita legitimus titulus.

Verum Salic. in d. l cum de in rem verſo. nu. 9. verſic. & hoc
primo; ſcribit, d. l. ſi filius. non loqui de ſubſtantia obligatio-
nis, ſed de quadam præambula ſolemnitate, quæ facile præſu
mitur. Qua de re diſſeremus in ſubſequenti præſumptione.
vbi etiam explicabimus tex. l. qui in aliena ff. de acqui. hęred.

Secundus eſt caſus, quando agitur de præſumendo titulo
93 obligatorio, contra hunc patientem, de cuius † leui incom-
modo modicoque præiudicio tractatur. Hoc caſu præſumi-
tur titulus iuſtus, probata decennali patientia. Ita Bart. in d. l.
de in rem verſo. nom. 7. verſ. aut in ipſius incommodum, &
ibidem Fulgo. nume. 5. & num. 7 Caſtrenſ. in l. ſeruitutes. ff.
de ſeruit. vbi etiam Florianus. Alexan. in l. ſi certis annis. col.
penul. C. de pactis, & idem in conſ. 50. colum. vltim lib. 3. & in
conſi. 12. num. 7. libro. 4. Felyn. in cap. de quarta. num. 25. &
in cap. cauſam. num. 18. de præſcription. Dec. in l. 1. in tertia
lectura. num. 78. C. qui admitti. & prius Bald. ibidem. nume.
38. & Balb. in tract. de præſcriptio. in prima particula, tertiæ
partis principalis. quæſtio. 10. nume. 7. & 12. qui teſtatur eſſe
communem opinionem, ſic & Boer. in quæſt. 42. num. 5. Et ho
rum traditio fulcitur. l. qui in aliena. verſic. ſed ſi non adierit.
ff. de acquirend. hæreditat. Eſt enim modicum præiudicium,
quod hæreditas delata filio acquiratur patri, ob ſpem quam
filius habet futuræ ſucceſsionis. l. cum oportet. § cum autem.
C. de bonis quæ liberis. Et econtra modicum pręiudicium fit
patri, ſi vſusfructus ſibi delatus acquiritur filio, ob votum pa
rentum erga filios. Et propterea ſi pater, patiente diu filio, id
eſt decem annos, vt exponunt præcitati Doctores, poſſedit,
aditio atque ita titulus præſumitur contra ipſum filium. Et
in caſu dictæ legis, qui in aliena, præſumptio eſt, non autem
fictio, vt recte declarat Dec. præcitato in loco.

Secundo affertur text. l. ſeruitutes. Ia granda. ff. de ſeruitu.
vbi patientia diuturna, hoc eſt, decennali præſumitur ſerui-
tus iuſto titulo acquiſita, aduerſus eum, qui paſſus eſt alte-
rum ire per fundum ſuum. Ea creditur ratio, quia de modi-
co patientis præiudicio agitur, & idem probat l. ſi quis diu-
turno. ff. ſi ſeruit. vend. ¶ Tertio cõfert. l. 1. C. de patria poteſt.
de qua diximus ſupra.

Quarto adducitur glo. communiter recepta in l. pen. C cõ
muni diuid. Cum dixit, curſu decennali, præſumi titulum di-
uiſionis bonorum inter fratres, qui paſsi ſunt inuicem poſsi-
dere bona hæreditaria ſeparatim. Et hoc ea ratione, quia agi
tur de modico præiudicio, vt inquit Bartol. in d. l. cum de in
rem verſo. nu 5. & ibidem Florian. nu 11. verſ. adde & aliam,
& diximus ſupra hoc libro, in præſum. 60.

Et hæc quidem communis eſt & retinenda opinio, etſi diſ-
ſentiant Cynus, Baldus, & Angelus in l. ſi certis annis. C. de pa
ctis. Bald. in l. cum de in rem verſo in lectura antiqua. de vſu-
ris. Alexan. in conſi. 179. nume 6. lib. 6 & Ferandus Vaſquius
in commentarijs controuerſiarum illuſtrium. cap 58. nume.
12. & num. 13

Tertius eſt caſus, quando agitur de præſumendo titulo ob
94 ligatorio contra patientem, de cuius magno † præiudicio
tractatur, Hoc caſu ſula patientia decennali, non præſumi-
tur titulus iſte iuſtus, & legitimus. Ita Bart. in d. l. cum de in rẽ
verſo. nu. 7. verſ. ſi vero tractatur de magno. ff. de vſuris Idem
in ſua diſputatione, ſcu. quæſt. 7. Mulier habens. colum. pen.
verſ. aut loquimur in caſibus. Et Barto. ſecuti ſunt Bald. in l.
pen. num 4. C. communi diuid. in l. ſolemnibus num. 3. C. de

rei vend. & in l. 1. num. 38. C. qui admitti, & ibidem Dec in tertia lectura. num. 78 in fin. Alexan. in cons. 179. nume. 6. lib. 6. Ruin. in rub. ff. soluto matr. num. 196 & Balb. in d. tractat. de præscriptio. in tertia parte quæst. 10. num. 7. vers. aut vero & tertio. Vasquius in commentarijs controuersiarum illustriũ. cap. 58. nu. 13. & alios plures refert Tiraquel. in tract. de præscript. §. 1. glo 4. vers. & hæc quidem Exemplum huius casus afferri potest secundum Bald. in d. l. solemnibus. num. 3. Quidam possidens rem meam, pro qua me sciente, & patiẽte per decennium præstitit censum. Hæc mea patientia non facit, vt præsumatur titulus censuarius pro ipso possidente. Est aliud exemplum, quod commemorauimus supra hoc libro in præsump. 8. num 35. Ea ratione ij moti sunt, quod non sufficit hoc casu titulus præsumptus: sed requiritur titulus verus, & possessio vera, vel titulus putatiuus causatus iusto errore. l. Celsus ff. de vsucap & l nullo. C. de rei vendic. Et accedit tex. l. quam Tuberonis. §. alia causa. primo responso. ff. de peculio, vbi sola patientia non præsumitur concessa administratio. Et confert, quod vbi nulla præcedit causa, & titulus, præsumptio formari nõ potest. cũ illa ab aliquibus circunstãtijs, & coniecturis deducitur: vt in specie docuit Bald. in d. l. pen. nume 4. C. communi diuid. & idem sensit ipse Bald. in l. licet. num. 2. vers. aut patientia non habet. C. de iure deliber. Dissentiunt tñ a prędictis multi cõgesti a Tiraq. in loco pręallegato.

95 Declaratur, primo vt non habeat locum, quando † is vsus est re illa, causa seruitutis sibi debitæ. Ita Castren. in l. seruitutes. in fi. ff. de seruit Salic. in l. si certis annis. in fin. & ibidem Alex. in fin. C. de pactis. idem Alex. in cons. 108. ad finem lib. 2. & Balb. in d. tracta. de antiq. tempor. in prima particula tertiæ partis principalis q. 10 nu 8.

Declaratur secundo, vt procedat hic casus, in patientia de-
96 cennali: secus vero † in patientia longissimi temporis. Ita Imol. in cap. peruenit. colum. 3. de censib. Alex. in l. sciendum. colum. 4. de verb. obli. Curt Sen. in cons. 76. super motiuis. col. 2. & Balb. in d q. 10. nu. 27. vers. hanc conclusionem. Idem sensit Crauet. in tract. de antiq. temp. in tertia parte principali. in prin. nu. 23.

Ita & multo magis in patientia, cuius initij memoria non est in contrarium, vt tradit Felyn. in cap. ex officij colum. 5. in quarta limitatione. de præscript. qui scribit hoc casu allegandum esse titulum; qui deinde probatur cursu ipso immemoriali. Verum à Felino recte dissentit Crauet. in tract. de antiq. temp. in secunda particula quartæ partis principalis. nu. 58.

97 Quartus est casus, quando agitur de præsumendo † titulo liberatorio, à lucro odioso contra patiẽtem, de cuius magno præiudicio tractatur. Hoc casu titulus iste liberatorius præsumitur decennali patientia Exempli gratia, quando maritus per decennium distulit petere alimenta, atque ita interesse dotis sibi non numeratæ. Hæc sane patiẽtia decẽnalis, pręsumi facit titulum liberatorium a lucro hoc interesse odioso, contra maritum. Ita Bar. in d. l. cum de in rem verso. nu. 7. vers. si vero tractatur de pręsumendo. ff. de vsuris quem secuti sunt multi a me congesti supra hoc libro. in præsump. 25. nu. 2. vbi hanc opinionem aduersus alios multos probaui.

Quintus est casus, quando agitur de præsumendo titulo li-
98 beratorio, a lucro † fauorabili contra patientem, de cuius magno præiudicio agitur. Hoc in casu non pręsumitur longi temporis cursu titulus ex sola ipsa patientia Ita Bar in d. l cũ de in rem verso. num. 7 vers. aut de liberatione lucri. ff de vsuris Et Bartolum secutus est Fulgos. ibidem. num. 7. & Balb. in d. tract. de præscriptio in prima parte tertiæ partis principalis q. 10. nu. 12. versic. tertio limitatur. qui inquit, diuersum esse, quando cum ipsa decennali patientia, alia concurrunt.

99 Sextus est & vltimus casus † in beneficialibus. Hoc enim in casu non sufficit decennalis patientia, ad præsumendum aliquem titulum. Sed plura requiruntur, quæ explicat post alios Gomes. in regula Cancellariæ de triennali possessore. quæst. 26 colum. 7. versic. secundus casus, vbi ad rem alia, scriptum reliquit.

PRAESVMP. CXXXII.

Solemnitas intrinseca, & extrinseca, quando & quo modo, vel temporis cursu, vel alia ex causa præsumatur in contractibus, alijsq; actibus inter viuos, diligens explatio.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitatum alia intrinseca est, alia extrinseca.*
2 *Solemnitas intrinseca quid secundum Bart. & alios.*
3 *Solemnitas extrinseca quid.*
4 *Solemnitas obligationis intrinseca præsumitur.*
5 *Fideiussio sine stipulatione non consistit.*
6 *Videtur, verbum, præsumptionem significare.*
7 *Inuestitura includit præsentiam.*
8 *Iurasse qui dicitur, præsumitur seruatis solemnitatibus.*
9 *Monachum qui se asserit præsumitur esse iustæ ætatis.*
10 *Notarius asserens scripturam suam autenticam esse, de ea rogatus præsumitur.*
11 *Solemnitas intrinseca adhibita præsumitur, vt etiam in contractibus, qui solum iure speciali sustineri possunt.*
12 *Dotis incerta promissio, speciali quodam iure valet, & mediante stipulatione facta præsumitur.*
13 *Actus vt sit firmior, interpretatio in dubio sumitur.*
14 *Solemnitas obligationis intrinseca præsumitur, etsi verba ad tempus præteritum referantur.*
Idque non solum in acta principaliter gesto sed etiam in actu enunciato num. 15.
Item & in præsumptione materiali. nu 17.
Nec refert verum præsumptio hæc allegetur. nu 20.
Fallit vbi contrariæ probationes extant, vel efficacior aliqua præsumptio. nu. 21.
Aut verbum aptum significare solemnitatem, natura actus repugnat. nu. 24.
Vel actus probetur testibus. nu. 25.
Item & eo casu, quo lex requirit vt solẽnitas intrinseca probetur, non enim tunc præsumptio sufficit sed testes aut scriptura est necessaria. num. 26.
Vel quando lex requirit actum cum certa solemnitate fieri in scriptis, ad finem probandi. nu 27.
16 *Instrumenti exequutione contra fideiussorem petita, iuxta dispositionem statuti, instrumentum debiti principalis, producere non est necesse.*
18 *Emptionis contractus sine pretio non consistit.*
19 *Affirmans aliquid, dicitur affirmare omnia præcedentia, sine quibus actus non consistit.*
22 *Instrumenti contra tenorem alia probatio non admittitur, quam per aliam scripturam.*
23 *Solemnitatis contra præsumptionẽ, nõ sufficit probatio per testes.*
28 *Solemnitas extrinseca adhibita no præsumitur, etsi in actu expressa sit, nullo temporis cursu extante, isque qui asserit, in possessione ipsius actus sit.*
Idque locum habet, etiam si extrema probata essent, non tamen pręsumantur media extrinseca nu. 31.
Similiter etiam in solemnitate, quæ communiter consueuit interponi. num. 32.
Fallit tamen, si in actu enunciata fuit, & verosimiliter tunc adhiberi potuit. nu. 33.
Idem si hæc solemnitati non enunciata, partes potuerint renunciare. num. 34.
Vel si is contra quem allegatur, nil opponat nu. 35.
Aut illa enunciata sit, a viro summæ fidei, & probitatis. nu. 36.
Si præsertim de modico præiudicio ageretur. nu. 38.
Idem si aduersarius qui conuenitur, contractum neget, & de mendacio fuerit conuictus. nu. 39.
Aut iuramentum sit in ipso contractu adhibitum, omnia solemniter acta esse. nu 40.
Vel agatur de solemnitate tacita quæ in expressa includitur. n. 41.
Item vbi ex aliqua clausula contractus, potest colligi solemnitas totius nu. 43.
Fallit etiam in actu confirmato, qui solemnis præsumitur. nu. 44.
29 *Persona extrinseca non præsumitur.*
30 *Solemnitas extrinseca est quid facti.*
37 *Ordinatus ad sacerdotium præsumitur solemniter promotus, quando ordinarius est vir spectabilis, & magnę probitatis.*
42 *Ordines minores sub maioribus includuntur.*
45 *Solemnitate extrinseca in ipso actu non enunciata, eam tamen allegante, in possessione ipsius actus existente, decem annorum cursu, inter quos præsumatur.*
46 *Clericus per decennium in pacifica possessione beneficij consistens, cur præsumatur solemniter promotus & ordinatus. nu. 47.*
48 *Emphyteuticam rem, tanquam emptam consensu domini decẽ annorum cursu possidens, contra dominum negantem, solemnitatis, & consensus adhibiti, præsumptionem habet.*
49 *Vnionis duarum Ecclesiarum, solemnitatem præsumi cursu decennali, existente in possessione, eo qui vnionem allegat, contra prælatum negantem, eamque solemniter factam.*
50 *Census reseruationem, factam a patrono Ecclesiæ, vel capella præsumi factam solemniter, concurrente cum ipsa quasi possessione, longo tempore.*

51 *Ecclesiæ.*

51 *Eccleſiæ vel capellæ in conſtructione, præſumi adhibitum Epiſcopi conſenſum, ſi in ea per decennium diuina celebrata fuerint.*
52 *Immunitas a Principe ſolemniter conceſſa præſumitur, exiſtente eo qui ſe immunem gerit in decennali quaſi poſſeſſione.*
53 *Immunitate, & exemptione conceſſa ab Epiſcopo, curſu decennij Pontificis confirmatio adhibita præſumitur.*
54 *Solemnitas extrinſeca innitato in ipſo contractu, ſi de re modica & leui præiudicio contentio ſit, decennij curſu illa præſumitur, abſque vlla poſſeſſione vel quaſi.*
Et quid ſi de magno præiudicio agatur inter contrahentes, vel eorũ ſucceſſores. vbi recenſentur opiniones num 55. 56. & ſeq.
60 *Solemnitate extrinſeca in ipſa actu non enunciata, eam tamen allegante, in poſſeſſione exiſtente, quanto tẽporis curſu præſumatur.*
Recenſeatur opiniones nu. 62. 64. 65. & 66.
63 *Ius tertij, lex tollit difficilius, quam ipſiaſmet contrahentis.*
67 *Solemnitatem extrinſecam concurrente poſſeſſione præſumi per lapſum decennij, & quando non procedat. nu. 70. cum multis ſeq.*
68 *Facto proprio difficilius contrauenire quis poteſt, quam alieno.*
69 *Præſumptio iuris, & de iure probationem in contrarium admittit, confeſſione etiam pro qua ipſa extat.*
71 *Licentia ſummi Pontificis in alienatione bonorum Eccleſiæ, neque 30. annorum curſu præſumitur.*
73 *Diſpenſatio, quia eſt contra ius commune, curſu temporis an præſumatur.*
Et quid in antiquis nu. 75.
74 *Iuramẽtum ſuppletiuum defertur, quando pro eo qui iurare velit, extat præſumptio.*
76 *Vnione in beneficiorum, requiſitam ſolemnitatem, curſu temporis adhibitam præſumi.*
82 *Præſumptiones duas in eodẽ actu cõcurrere, a iure non cõceditur.*
84 *Præſumptio vt cedit veritati, ita efficaciori etiam præſumptioni.*
85 *Præſumptio orta a diuturnitate tẽporis, admittit probationem in contrarium.*
88 *Emphyteuſis probari quidem per ſcripturam debet, diuturnitate tẽporis tamen interuenisse, ſatis probatur.*
89 *Vnione in Eccleſiarum, & ordinum collatione, tẽporis ob diuturnitatem, ſcriptura præſumitur interueniſſe.*
94 *Agere non valenti, nulla currit præſcriptio.*

DE titulo, & cauſa, hoc eſt de ſubſtãtia obligationis, diſſeruimus ſuperiore præſumptione, nunc de ſolemnitate, nempè de quadam ipſius obligationis qualitate agẽdum eſt. Diſtinguunt interpretes, vno ore omnes in l. ſciẽdum. ff. de ver
1 bo. obl. ſolemnitatem † aliam eſſe intrinſecam, aliam vero extrinſecam. Ita ſane Bar. ibi. nu. 2. Alex. nu. 12. Iaſ. nu. 11. & reliqui omnes; quos infra longa ſerie commemorabimus. Solemnitatem intrinſecam eſſe, ſcripſit præcitato in loco Bar. in ter
2 tia oppoſ. quæ † ex natura verborum prolatorum comprehẽditur. Et Bar. ſecuti ſunt reliqui, teſte Iaſone. Albericus vero dixit, ſolemnitatem intrinſecam eſſe quid facto adhærens, vnde poſito facto ponitur ſolemnitas, quæ ineſt de iure ipſi facto. Et ab Alberico non diſſentit Iaſ. in d. l. ſciendum. nu. 12. in fine, etſi ipſe aliam deſcriptionem huius ſolemnitatis commemorat. Et vt vno verbo dicamus, ſolẽnitas hæc intrinſeca, ineſt actui illumque concomitatur legis diſpoſitione ex natura verborum, abſque aliquo hominis facto. Cum enim actus ponitur, ſolemnitas ipſa ſignificatur: ſicuti quando dicimus; aliquem fideiuſsiſſe; ſtatim affirmamus ſtipulationis ſolemnitatem ineſſe, natura, & ſignificatione verborum, ſecundum legis diſpoſitionẽ. l. blãditus. C. de fideiuſſo. Et apertius exemplum in ſtipulatione, quæ vbi pronunciatur, ſtatim dicimus præceſsiſſe interrogationem, & ſubſecutam fuiſſe reſponſionem: Cum ſine illis ſtipulatio dici non poſsit. l. 5. § ſtipulatio. ff. de verbor. obligatio. alia exempla ſuo loco infra commemorabimus.

Solemnitas vero extrinſeca eſt, ſecundum Albericum præcitato in loco, quid facti ſeparati ab eo actu, cui adhibetur: vnde ex vno ad aliud non infertur: & vno poſito, non ponitur
3 aliud. Poſſumus etiam manifeſtius dicere, ſolemnitatem † extrinſecam eſſe illam, quæ eſt extra actum ipſum, & actus ipſe ſine ea in ſe ſtare poteſt: tametſi lex, actum ipſum, vt minus ſolemnem, non approbet, ſicuti dicimus in caſu l. quæcunque. §. vlt. ff. de publ. in rem actio. vbi ſi contraxi cum pupillo abſque tutoris auctoritate, & decreto Prætoris, ſicuti lex ipſa requirit, contractus dicitur in eſſe productus, attamen lex ipſa non approbat, immo nullum eſſe decernit, ob illius ſolemnitatis defectum. Cum itaque duæ ſint ſolemnitatis ſpecies, etſi Ioan. Coraſius, Aemilius Ferrettus in d. l. ſciendum. ſcripſerint, commentitiam eſſe hanc Doctorum diſtinctionem, duo etiam hic capita conſtituimus, quorum primum verſabitur circa ſolemnitatem intrinſecam præſumendam, ſecundum vero circa extrinſecam.

Primo in capite, de intrinſeca ſolemnitate regulam conſti
4 tuimus; † illam præſumi. Ita Barto. in d. l. ſciendum num. 2. & Ange. col. 4 verſ. ex prædictis. qui regulam ſic eſſe conſtituendã manifeſte ſcripſerunt. Sic & Acc. ibidẽ in ſummario Alex. & Iaſ. nu. 1. & nu. 24. & Feli. in c. ſicut. nu. 37. de ſent. & re iud. Et probat is tex. d. l. ſciendum vbi ſi quis ſcripſit, ſe fideiuſsiſſe, videntur omnia ſolemniter acta, hoc eſt, interpoſita ſtipula
5 tio, ſine qua fideiuſsio † non cõſtit. l. 5 §. ſatis acceptio. ff. eo. de verb. obl. l. blanditus. C. de fideiuſ. & §. vlt. in inſt. eod. Illud
6 enim verbum, † videtur, in d. l. ſciendũ, ſignificat præſumptionem, non autẽ fictionem: ſicuti ibi omnes intelligunt; & attigimus ſupra lib. 1. q. 10 nu. 3. etſi Alcia. ibid. nu. 3. exiſtimauerit, ſignificare interpretationem, quæ tamen vere nil a præſumptione differt, vt poſt Baldum, & alios, ſcripſi ſupra in libro 2. quæſtio. 27.

Secundo regulam hanc probat tex. l. 1. C. de contrahen. & committ. ſtipul. cum. l. ſancimus. C. de verb. ſignifica. vbi ſi dictum eſt, aliquem cauiſſe, præſumitur adhibita ſtipulatione, quæ eſt intrinſeca eius ſolemnitatis, promiſiſſe.

Tertio in l. iuriſgentium. §. quod fere. ff. de pactis. quo loci idem dicitur de verbo, ſpopondiſſe.

Quarto l. lecta. ff. ſi certum peta & in §. ſi ſcriptum. in inſti. de inutil. ſtipula vbi idẽ de verbo promiſiſſe. Qua de re ſcripſi ſupra hoc libro de præſumpt. 41. & in conſ. 259. nu. 17. lib. 3.

Quinto confert, tex. cap. 1. de cler. per ſaltum promo. quo loci, aſſerens ſe presbiterum, præſumitur prius factus Diaconus, cum presbiteratus ordo, illum includat.

Hinc reſpondit Oldr. in conſ. 217. quod affirmans ſe inue-
7 ſtitum, præſumitur quod præſens fuerit: Cũ † inueſtitura includat præſentiam: & Oldradum ſecuti ſunt Io. Andr. in additio. ad Spec in tit. de emphyteuſi. §. 1. verſic. nunc formam. & Alciatus in d. l. ſciendum. nume. 8 de verbo. obliga. & alios refert ac declarat Brun. in trac. de forma, & ſolẽnitate. in tit. de probatione, & præſumptione formæ, & ſolemnitatis. col. 12. verſ ſeptimo fallit.

Huc etiam pertinet, quod ſi quis dicit ſe vxorem duxiſſe, omnia feciſſe præſumitur, quæ matrimonio cõtrahendo ſunt neceſſaria. l. cui fuerit. ff de conditio. & demon. vbi Soc. in ſecundo notab. Alciat. in d. l. ſciendum. num. 8. Confert etiam,
8 quod ſi ſcriptum eſt, aliquem iuraſſe, † præſumitur id feciſſe ſeruatis ſolemnibus; vt reſpondit Alex. in conſ. pen. lib. 5. quẽ retulit & ſecutus eſt Alciatus, in dicta l. ſciendum. nume. 8. de verb. oblig.
9 Accedit quod qui ſe † monacum dicit, eius ætatis eſſe præſumitur, cuius eum eſſe oportet, qui vult eſſe monacus. cap. in præſentia. de probatio. & ibidem Felyn. & Alciat. præcitato in loco.
10 Huc facit, quod ſi notarius † aſſerit ſcripturam ſuam eſſe authenticam, præſumitur quod fuerit de ea rogatus. Cum authẽtica illa dici non poſsit niſi de ea rogatus ſit. Ita Card. in c. Albe. col. 2. de teſtib. & Feli. in c. ſicut n. 37. de ſent. & re iud.

Extenditur primo hæc regula, vt locũ etiam habeat in con
11 tractibus, † qui ſolum iure ſpeciali ſuſtineri poſſunt. Nam & in his ſolemnitas intrinſeca præſumitur obſeruata, & adhibita. Ita Iaſ. nu. 3. qui & Romanum recenſet, & Alcia. nu. 9.

Exemplum afferunt in cõtractu dotis; Nam etſi iure quo
12 adam ſpeciali, & fauore dotis, valet promiſsio dotis † incertæ. l. cum poſt. §. gener. ff. de iure dotium. attamen ſi in inſtrumẽto ſcriptum legitur, aliquem promiſiſſe dotem, præſumitur atque intelligitur mediante ſtipulatione. l. 1. C. de dotis promiſsio. Et hoc quidem procedit, etiam ſi potuit ea ſolemnitas non includi iure ſpeciali, verbi gratia, ſpeciali fauore dotis admittitur fideiuſsio pacto nudo. l. vlt. C. ad Velleian. ſi ergo reperitur ſcriptum, aliquem fideiuſsiſſe in cauſam dotis talis mulieris, adhuc præſumitur per ſtipulationem promiſiſſe, & ſi pacto nudo valere potuerit fideiuſsio. hæc. Iaſ. in d. l. ſciẽdum. nu. 3 & Alciat. nu. 10. Ita etiam Brun. in tract. de forma, & ſolemnitate. in tit. de probatione, & præſumptione formæ, & ſolemnitatis. col. 3. verſ. & prædicta regula. qui alios recenſent. Ea ratione vſi ſunt, quia in dubio ſumitur interpretatio,
13 vt actus † ſit firmior l. 1 ff. de teſta. milit. qua de re diſſeremus infra lib. 6. in præſump 8. vbi explicabimus, quando ſumatur præſumptio pro validitate actus.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat hæc præſumptio
14 † etiam ſi verba ad tempus præteritum referantur, vt ſi notarius in inſtrumento ſcripſit, partes ipſas ſuas confeſsione affirmaſſe, quod interuenerit fideiuſsio. Nam & tũc præſumitur ſolemnitas intrinſeca ſtipulationis. Ita late Iaſ. in d. l. ſciendum. nu. 4. de verb. oblig. poſt Angel. ibi colum. 1. & ſequitur.

ibidem Aleiar.num.12.reiecta contratia opininne Baldi No-
nelli,in tractat.de dote,in ſexta parte principali in vndecimo
priuilegio. Hanc tamen traditionem intelligit Iaſ. qui ſu-
pra.nume.5. niſi ſimpliciter dictum ſit, aliquem fuiſſe nomi-
natum fideiuſſorem. Non enim ſequitur, quod per ſtipula-
tionem promiſerit.

Extenditur tertio,vt procedat hæc regula, & præſumptio,
15 non ſolû in actu principaliter † geſto,ſed etiam in actu enû-
ciato,vt puta, ſi aliquis actus enunciatur in inſtrumento, vel
in alia obligatione quàm in principali. Nam adhuc actus il-
le enuntiatus præſumitur ſolemnis, quo ad ſolemnitatem in-
trinſecam,verbi gratia, ſi in inſtrumento fideiuſsionis ſepara
tim præſtitæ, fit mentio debiti obligationiſque principalis;
probat debitum principale, ita quod dici non poteſt fideiuſ-
ſio præſtita ſine cauſa,& fideiuſsio ipſa præſumitur ſolemni-
ter præſtita,adhibita ſtipulatione.ſicuti ſi vna ſimul cû prin-
cipali fuiſſet præſtita.Ita Bart.in d.l.ſciendum.in prin. & ibi-
dem Ang.Imol.Caſtren.Aret.num.3.& Brun.in tracta.de for
ma & ſolemnitate.in titu.de probatione,& præſumptione for
mæ,& ſolemnitatis. col 4.verſic. ſecundo ampliatur. Et hinc
16 prædicti inferunt,quòd ſi petatur executio † inſtrumenti cô-
tra fideiuſſorem,iuxta ſtatuti diſpoſitionem,neceſſe non erit
producere inſtrumentum debiti principalis, cum ſatis ſit,qđ
eius mentio fiat in ipſo inſtrumento fideiuſsionis.Quam ſen
tentiam probatunt etiam Bald. in Authen. ſi quis in aliquo.
colum.2.C.de eden.Ang.in §.& hoc inſuper.in auth. vt ſpon-
ſal.larg.Floria.in l.inde Neratius.§.vlt.ff.ad.l.Aquil.& in l.ab
ea parte.ff.de prob.

Extenditur quarto,vt locum habeat hæc regula,& præſum
17 ptio,in ſolênitate † (vt noſtri appellant) materiali, vt ſi quis
dicat,ſe aliquid vendidiſſe,præſumitur hic conſtitutum fuiſſe
pretium.Ita glo.in cap de ſimo.& in cap.ad quæſtiones.de re
rum permuta. Iaſ. in d.l. ſciendum. num.24.poſt Comenſ.&
Alex.ibi.ſic & Aret.num.2.& Alciat. num.15. qui dixit, hanc
eſſe ſubſtantiam,non autem ſolemnitatem.& late Brun.quem
18 mox referam. Et huius ſentẽtiæ ratio eſt, quia cum ſine † pre
tio non conſiſtat contractus iſte emptionis, & venditionis.§.
pretium.inſtit.de empt.& vend.ſequitur,quod aſſerens vendi
tionem,dicitur etiã affirmare pretium interueniſſe.Qui enim
19 aliquod † affirmat,affirmare dicitur omnia præcedentia, ſi-
ne quibus actus non conſiſtit.cap.cum ſuper,de confeſsis.vbi
Bald.& Imol.Hæc tamen extenſio intelligitur, niſi contingat
diſputari principaliter de iuſto ipſo pretio. Nam tunc non
ſufficit hæc implicita confeſsio,ſed probari debet iuſtum ip-
ſum pretium,vt declarant Bart.in d.l.ſciendum.num.2.Crot.
num.28.Iaſ.num.24.& Aleia.num.15.in fine.Quibus accedũt
Felin.in c.ſicut.colum.vlt.verſ fallit quarto. & Brun. in tract.
de forma & ſolemnitate.in tit.de probatione & præſumptio-
ne formæ & ſolemnitatis.col.4.verſ prædicta regula.

20 Extenditur quinto,vt procedat hęc regula etiã ſi † præſum
ptio hæc non allegetur Ita Abbas in c.vlt.col.9.verſ.ſed quę-
ro,an ſit neceſſe.de præſcript. Aret.in c.teſtimonium. colum.
7.verſ.& ſuperius.de teſtib.Felin. in cap. cum ordine. colum.
pen.de reſcriptis,& Brun.in d. tit. de probatione & præſum-
ptione formæ & ſolemnitatis.col.4.verſ. quartò ampliatur.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum non habeat,
21 quando † extant cõtrariæ probationes, vel efficacior aliqua
præſumptio. Si quidem aduerſus præſumptionem hanc, ad-
mittitur contraria probatio. Ita tradunt Iaſ. in d.l ſciendum
num.7.& num.10,poſt gloſ.& Barto. ibidem. & Aleiat. num.
20.Idem affirmarunt Abbas in cap.ſicut.colum.vlt.de ſent.&
re iud.& Brun.in tracta.de forma & ſolemnitate in tit.de pro
batione & præſumptione formæ & ſolemnitatis col.8 verſic.
octauo limitatur.Et ſcribunt prædicti, facilius probari poſ-
ſe contra ſolemnitatem, quod ſcilicet non fuerit adhibita,
quam contra ipſum tenorem inſtrumenti.Nam contra teno-
22 rem † inſtrumenti, non admittitur probatio niſi per aliam
ſcripturam.l generaliter,C. de non numera.pecun.ſed contra
23 ſolemnitatem ſeu ſolemnitatis † præſumptionẽ,ſufficit pro-
batio per teſtes.Ita glo.in l.iuriſgentium.§.quod ſere.ff.de pa
ctis, cum alijs congeſtis à præclaris Doctoribus. Crot.tamẽ
in d.l.ſciendum.num.55.ſcribit hanc eſſe præſumptionem iu-
ris & de iure, & ob id non poſſe probari contrarium. Quod
verum non eſt.

24 Declaratur ſecundo, vt non procedat, † quando verbum
alioqui aptum ſignificare ſolemnitatem intrinſecam, repu-
gnaret naturæ actus: vt puta ſi verbum promitto, poneretur
in contractu innominato, vt eſt permutatio. Nam tunc non
præſumeretur ſolẽnitas intrinſeca, nempe ſtipulatio.Ita Alcia.
in d.l.ſciendum.col.1 & Brun. in d.tit. de probatione & præ-
ſumptione formæ & ſolemnitatis.col.5.verſ.tertio fallit.

25 Declaratur tertio,vt non procedat,† quãdo actus ipſe pro
batur teſtibus Nam tunc ſolemnitas intrinſeca,non præſumi
tur eo in actu adhibita.Ita Bar. in d l.ſciendum. vbi Alex nu.
12.Iaſ.nu.24.verſ.ſecundo limitat.& nu.29 Feli.in d.c ſicut.
col.pen.verſic.fallit tertio. de ſenten.& re iud. & Brun. quem
mox referam.verſ.ſeptimo limitatur.

26 Declaratur quarto,vt non procedat, quãdo † lex requirit,
quod ſolemnitas ipſa intrinſeca probetur: tunc non ſufficit
præſumptio,ſed requiritur probatio per teſtes, vel ſcripturã.
Ita Rom.in d.l.ſciendum.& ibidem Alex.nu.12. Crot. nu.11.
& Iaſ.num.26.Exiſtimo rationem eſſe,quia etſi lex præ oculis
habeat ipſam præſumptionem iuris quæ alioqui ſufficit: atta
men ea non contentatur,dum requirit probationem: Brunus
qui ſupra.

27 Declaratur quinto,vt locum non habeat,quando lex † re-
quirit actum fieri cum certa ſolemnitate in ſcriptis,ad finem
probandi.Nam tunc non ſufficit præſumptio iuris. ſed requi
ritur ipſa ſcriptura.Ita Roma.in l.ſciendum.in fin. & ibidem
Iaſ. nu.27.Feli.in d.cap.ſicut nu.38.col.pen.verſ.fallit ſecun-
do.& Brun.in d.tit.de probatione & præſumptione formæ &
ſolemnitatis.colum.6.verſ.quinto limitatur. & Alciat.in d.l.
ſciendum.nu.25.

Secundum eſt huius diſputationis caput,quod verſatur cir
ca ſolemnitatem extrinſecam.Quo ſane in capite,diſtinguẽ-
di atque conſtituendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt,quando ſolemnitas fuit expreſſa in actu:ſed nul
28 lus † extat temporis curſus,etſi is,qui aſſerit ſolemnitatẽ ex-
trinſecam adhibitam in actu fuiſſe, eſt in poſſeſsione ipſius
actus:ſicuti quando quis non multo tempore emit, à minore
vel ab Eccleſia,& aſſerit requiſitas a lege ſolemnitates in con
tractibus minorum & Eccleſiæ fuiſſe adhibitas. Hoc in caſu,
non præſumitur adhibita hæc ſolemnitas.Ita ſcribunt Bar.in
d.l.ſciendum.nu.4.& ibidem Alex.nu.26.& Iaſ. nu.13. verſic.
quarto adde, qui de ſolẽnitate adhibenda in alienatione bo-
norum Eccleſiæ ſic docuit,ex ſententia Alex.in conſ.174.lib.
4.& Brun.in tract.de forma & ſolemnitate in tit.de probat &
præſumpt.ſolemnitatis & formæ.col 9.verſ.circa aliam regulã.

Et horum traditionem & doctrinam probat d.l. quæcun-
que.§.vltim.de publicia.in rem actio.Nec repugnat,quod il-
lo in caſu requiratur probatio,ad hunc effectum, vt emptor
ipſe non dicatur dolo emiſſe:ſed bona fide.ſicuti iuriſconſul-
tus innuere videtur Nam reſpondetur,quod ſi ſolemnitas il-
la præſumeretur, ceſſaret etiam doli ſuſpicio: Requiritur er-
go probatio illa adhibitæ ſolemnitatis:quia ea probata, tol-
litur doli præſumptio: & inducitur bona fides. Probatur &
hæc ſententia text.l. ſi ita ſtipulatus. §. Criſogonus.ff.de ver-
29 borum obligation. quo ſolemus dicere, perſonam † extrin-
ſecam non præſumi. Confert & tertio ratio, quod cum ſo-
30 lemnitas † extrinſeca ſit quid facti, & facta non præſumãtur.
l. in bello §. factæ ff.de captiuis & poſtlimin. reuer. præſumi
hęc ſolemnitas non debet.

Extenditur primo hic caſus,vt locum etiã habeat, quando
31 † extrema eſſent probata:Nam nec tunc præſumerentur me-
dia extrinſeca, vt ſi probatũ eſt beneficium patronatũ vacaſ-
ſe, & clericũ ab Epiſcopo inſtitutũ. Non tamen præſumitur
medium,hoc eſt præſentatio a patrono facta. Ita Rom. in d.
l.ſciendum.q.9.& ibidem Crot.nu.15.verſ.ſecundo procedit.
Quod egregie declarat Euerard. in loco ab extremis. num.3.

Extenditur ſecundo,vt locum habeat etiam in ſolemnita-
32 te † quæ conſueuit cõmuniter interponi & adhiberi. Ita Iaſ.
in d.l.ſciendum.num.25.de verborum obliga.& Felin.in cap.
ſicut.num.36.verſic.fallit ſexto, de ſenten.& re iudi. Brunus
in d.tit.de probatione & præſumptione formæ.colum.9.verſ.
item ampliatur.& colum.12.verſic. ſeptimo fallit. & Crot.in
d.l.ſciendum.num.20.verſ.vltimus caſus.qui reijciunt Baldi
& Aretini contrariam opinionem.quos ſecutus eſt, Alciat.in
d.l.ſciendum.in fin.

Declaratur primo hic caſus,vt non habeat locum,quando
33 ſolemnitas † ipſa fuit expreſſa ſeu enũtiata in actu; & eo tem
pore confecti actus veriſimiliter adhiberi illa potuit. Nam
tunc præſumitur: ſecus vero quando ſolemnitas eo tempore
interuenire non potuit.qua de re dicemus infra,& tradit Grã
mat.in deciſ.79.num.17.& declarat Iaſ. in d.l. ſciendum. nu.
14.de verborum obligat.qui dicit, requiri enunciationem cla
ram & ſpecificam.Ita quoque Feli.in c.ſicut.nu.27.de ſent.&
re iud.qui refert multa exempla.

Declaratur ſecundo, vt non procedat hic caſus, quando
34 † huic ſolemnitati non enunciatę, partes ipſę renuntiare po-
tuerunt. Nam tunc etſi ſolemnitas interuenire non potuerit;
attamen præſumitur.Ita Bart.in d.l.ſciendum. & ibidem Iaſ.
num.15.verſic.ſecundo limitat. & Brun. in tractat. de forma
& ſo-

& folẽnitatc in ti.de probatione.& præsumptione formę col.
9.verf.fecundò limitat.& Curt.iun.in Auth. fi quis in aliquo
nu.52.C.de edend.

Verum hæc declaratio,non multum ad rem pertinet, quia
ex quo solemnitas non potuit eo tempore interuenire,præsu-
mi non potest adhibita. Concedo quidem præsumi illi renun
tiatum ob id, quod eam non adhibuerunt, & renuntiare ei
potuerunt.

Declaratur tertio,vt non procedat, quando is contra quẽ
35 allegatur solemnitas hæc extrinseca † nil opponit, nec con-
tradicit, negando adhibitam. Nam tunc præsumitur adhibi-
ta.sic Io.Andreæ in cap. Cum dilectus. de consuetud.Roma.
& Alex.in d.l.sciendum,& ibidem Ias.nu.15.verf. vltra eum.
Idem quoque respondit Castrens.in conf.202. In causa con-
finium.num.3.& num.4.lib.1.Matthef.notab.1x. Rui in cõſi.
23.num 20.lib.5.Soc.fen. in conf.270.colum.3. versic. & huc
maximè quia.lib.2.Felin.in cap.sicut.num.28.versic.fallit se-
cundo.de fenten.& re iud.Brun. vbi fupra verf. tertio limita-
tur.Crauet.in tracta.de antiquit. tempo. in tertia parte prin-
cipali.in princ.num.26.versic.fed valde dubito.& Aleia. in d.
l.sciendum.num.30.

Declaratur quarto,vt locum non habeat hic casus, quan-
36 do solemnitas hæc extrinseca fuit † enunciata,a viro summæ
fidei & probitatis. Nam tunc illa adhibita præsumitur. Ita
Abbas in cap.nisi essent.in primo notab.de præben.Ias.in d.l.
sciendum.num.19.de verbo.obliga.& ibidem prius Crot.nu.
18.deinde & Alciat.num.30. Brun. in tractat.de forma & so-
lemnitate.in tit. de probatione & præsumptione formæ & so
lemnitatis.col.13.verf.vndecimo limitatur. & copiosè com-
probat Tiraquel.in tracta.de pęnis legum.causa.51.num.50.
Et ad rem pertinet, quod auctoritate Abbatis in d. c. nisi es-
fent,tradit Crauet.in tractat.de antiq.tempo. in prima parte
principali.in septima particula,quæ incipit.Quid in libro of-
ficialis.num.15.Cum dixit,ordinatum ad facerdotium,præ-
37 sumi solemniter promotum,quando † ordinans est vir nota
bilis,& magnæ probitatis. Et eiusdem sententiæ recenser Cra
uet.Soc.fen.in conf.270.colum.3.lib.2.& idem scripsit Tiraq.
præcitato in loco,num.51.Hanc tamen declarationem intel-
ligunt Felin.in d.cap.sicut.nu.34.de fenten.& re iud. & Crot.
38 in d.l.sciendum.num.18.procedere,† quando agitur; de mo-
dico præiudicio: sicuti verè exempla ipsa, quibus præcitati
Doctores vtuntur,significant. & multorum auctoritate Tira-
quel.in d.causa.51.nu.13.

Declaratur quinto,vt non procedat, quando aduersarius,
39 qui conuenitur ex contractu, † negauit ipsum contractum,
& deinde de mendacio fuit conuictus Nam tunc in eius odiũ
& pęnam, præsumitur solemnitas ipsius contractus. Ita post
Bal.Aluar & Aret quos recensent.scripserunt Crot.in d.l.sciẽ
dum.nu.20.& ibidem Ias.nu.20.Brun.in tract.de forma & so
lemnitate.in tit. de probatione & præsumptione formæ & so
lemnitatis col.12.verf.quinto limitatur.

Declaratur sexto,vt non habeat locum hic casus, quando
40 in ipso contractu adhibitum fuit † iuramentum, quod om-
nia fuerunt recte & solemniter gesta. Ita Ias. in d.l.sciendum.
nu.22.de verbo.oblig.& ibidem Alciat.in fin.& Brun.in d.tit.
de probatione & præsumptione formæ & solemnitatis. col.
13.verf.9.limitatur.

Declaratur septimo,vt locum non habeat, quando agitur
41 de solemnitate tacita,quæ includitur † in expressa,Ita Bal.in
l.solemnibus.C.de fid.instr.cum dixit,quod si testis affirmat,
se fuisse præsentem publico examini alicuius doctorati,præ-
sumitur etiam priuatum examen pręcessisse, cum sub publi-
co includatur priuatum. Et Bald.secutus est Brun.præcitato
in loco.colum.14.versicul.17. fallit. qui affert, & exemplum
42 sacrorum † ordinum, quorum minores, includuntur sub
maioribus.

Declaratur octauo, vt non habeat locum hic casus, quan-
43 do ex aliqua clausula contractus † potest colligi solemnitas
totius.Ita Bal.in l.iurisgentiũ.§ quod fere.in secundo notab.
ff.de pactis.cum dixit,quod ob vltimam clausulam adhibitã
in instrumento,totus contractus præsumitur solemnis. Idem
respondit Imol.in conf.86.qui de dictione,& clausula, & cæ-
tera,ita censuit. Et hos secutus est Brun. in d. tract. de forma
& solemnitate in tit. de probatione & p̃sumptione formæ &
solemnitatis.col.15.verf.18.fallit.

44 Declaratur nono,vt non procedat hic casus,in actu † con-
firmato. Nam is solemnis præsumitur. Ita gl.& Butr. in cap.
quod sicut.de elect. quos secutus est Brun. in loco supra alle-
gato.verf.vltimo limitatur.

45 Secundus est casus, quãdo solemnitas hæc extrinseca † nõ
fuit enuntiata in ipso actu: sed tamen allegans illam interue-
nisse,est in possessione ipsius actus, & res agitur solum inter
eum.qui solemnitatem adhibere debuit, & eum pro quo as-
feritur interposita,& adest temporis cursus. Exempli gratia;
Clericus possidet iam diu beneficiũ, & ei ab Episcopo moue
tur controuersia,quod non fuerit solẽniter ordinatus & pro-
motus,nec in beneficio institutus.Vel si ecclesię Pręlatus vult
reuocare emphyteusim ab emptore,qui diu eam tanquã em-
ptam consensu,& auctoritate ipsius Prælati possidet, & Præ-
latus negat consensum præstitisse.Hoc sane in casu præsumi-
tur adhibita solemnitas,si eam allegans,iam cursu decem an-
46 norum possidet.Ita de † Clerico qui per decennium est in pa
cifica possessione beneficij,quod præsumatur solemniter or-
dinatus & promotus,respondit post Hostien.Castrens.in cõſ.
202.In causa confinium.nu.3.lib.1. quos secuti sunt Alex.in
conf.79 nu 4.lib.1.Soc.fen.in conf.270.col.3.verf.fed si recte.
lib.2.Ias.in l.sciendum nom.17. verf. tertio facit.ff de verbo.
obli Felin.in cap.sicut num.29.de fenten & re iud.vbi.nu.30.
manifestè dixit, sufficere hoc in casu tempus decennij, Dec.
in conf.222.num.6.verfi.& idem dicimus. & in conf.409. nu.
10.Gozad.in conf.11.num.12.Brun.in tract. de forma & so-
lemnitate.in tit.de probatione,& præsumptione formæ.& so
lemnitatis.colum.10.versic.tertio facit.& Nart. in conf. 162.
47 num.26.lib.1.Et ratio est,† quia non est verisimile, quod Epi
scopus,qui visitare solet ecclesias, passus esset Clericũ possi-
dere beneficium, sine iusto solemnique titulo. Nisi beneficiũ
esset in loco,qui non potuit visitari,vel non fuit diu visitatus,
negligentia Prælati, vt declarat Felyn.in d.cap. sicut num.31.
verf.4.aduerte.

Est etiam simile (vt attigi) quando Prælatus alterue domi
nus directi, vult reuocare rem emphyteuticam ab emptore,
48 qui eam diu possidet † tanquam emptam consensu ipsius do
mini,& is dominus negat præstitisse consensum. Hoc sane ca
su solemnitas illa consensus adhibiti præsumitur cursu decẽ-
nij. Ita Alex.in conf.111. colum.pen. lib.4. Ias.in l.sciendum.
num.17.versic.sextò facit.ff.de verb.oblig. & in l. si certis an-
nis.num.8.C.de pactis.Brun.in tract.de forma. & solemnita-
te.in tit.de probatione,& præsumptione formæ,& solemnita
tis. col.11. verf. septimò facit. Cassaneus in conf.11.num.84.
Soc.iun.in conf.2x.num.15.lib.1. Tiraquel.in tracta. de legi-
bus connubial.in glo 5.& in tract.de præscriptibus §.1 glo.4.
versic.3.& versic.35.& verf.36. fed Antonius Gabriel in lib.1.
conclusionum. in titu. de præsumptionibus, conclus. prima
nume. 12. refert alios affirmantes, requiri cursum longissimi
temporis.

49 Huc etiam facit quod dicimus,solemnitatẽ vnionis † dua
rum ecclesiarum, præsumi cursu decennali, existente in pos-
sessione seu quasi ipsius vnionis eo,qui vnionem allegat, ne-
gante Prælato ipsam vnionem solemniter factam.Ita Cardi-
nal.in clem.1.quæst.9.de electio Roma.in conf.275.colum.1.
Alex.in conf.219.colum.4.lib 6.Ias in d.l.sciendum.num.17.
verf.quinto facit.Felin.in cap.sicut.num.29.verf.simile etiam
notat.de fent.& re iud.Brun.in tract.de forma, & solemnita-
te.in tit de probatione, & præsumptione formæ & solemnita
tis.colum.11.versic.quinto facit.& Crauet.in tract. de antiq.
tempo.in tertia parte principali. in princ. num.1. & in subse-
quenti particula.num.25.& idem in conf.258.num 13.in fin.
& dicemus infra lib.6.præsumpt.81.

Confert simile,de quo respondit Dec.in conf.174 num.5.
50 reseruationem census,† factam a patrono ecclesię,vel capel-
læ,pręsumi factam solemniter,adhibito scilicet consensu Epi
scopi,concurrente cursu longi temporis, cum ipsa quasi pos-
sessione.

Est etiam simile quod dicimus,præsumi adhibitum cõsen-
51 sum Episcopi in † constructione hospitalis, Ecclesiæ vel ca-
pellæ,in qua celebrata fuerunt diuina per decennium, sicuti
scripserunt. Card.& Imol.in cap.officij. de testa. Roma. in l.
sciendum nu.40.qui manifeste dixit, requiri quasi possessio-
nem,nempe diuinorum celebrationẽ, cum ipsa temporis diu
turnitate. Alex.in conf.219.nu.13. lib.6. Barba. in conf.1 col.
5.& in conf.33.col 1.lib.4.Soc.fen.in conf.x70. col.3. in fine.
verf confirmatur quia, lib.2 & in conf.1. nu.2. lib.3. Rochus
Cur.in tract.de iure patronatos.in verbo.Ex eo quod de Dio
cæsani.quæst.7.Felin.in cap illud colum 3.de præsumpt.& in
cap.sicut.num.29.versic.simile est.de fenten & re iud. Ias.in l.
sciendum. num.17. de verbo.obligatio. & in l.si certis annis.
nume. 10. C. de pactis. Ruin. in consi. 108. nume. 2.libr. 5.
Brunus in Tract. de forma, & solemnitate.in titul. de proba-
tione,& præsumptione formæ,& solemnitatis.col.10. versic.
x.facit.Afflict. in decisio. 368. nom.54. & Anton. Gabriel in
lib. 1.conclusionum. in titu. de præsumptionibus conclus. 1.
nu.9. qui alios nonnullos commemorat. His accedit Petrus

Pekius in commentarijs de teſtamentis coniugum.lib.3.cap.
5.num.3.& Maſcard.in concluſ.416.nu.4. & aliqua dicemus
infra lib.6.præſumpt.79.
52 Eſt præterea ſimile, quod dicimus, immuniratem † præſu-
mi ſolemniter conceſſam a Priocipe,quando is,qui ſe immu-
nem gerit, eſt in quaſi poſſeſsione decennali ipſius immuni-
tatis. Ita Rom.in conſ.252.verſ circa tertium. Barba.in conſ.
26.colum 4.lib.2.Felyn.in cap.ſicut.num.29.verſ.hanc fallen
tiam.de ſenten & te iud.Iaſ.in d.l.ſciendum.num.17.verſic.4.
facit.de verb oblig.Brunus in loco ſupra allegato. colum. 11.
verſ quarto facir.Caſſaneus in conſ.11.num.86.& Gabriel in
d.concluſ 1.nu.54.
53 Sic & de immunitate † & exemptione conceſſa ab Epiſco-
po,quod præſumatur curſu decennij adhibita ſolemnitas cō
firmationis ſummi Pontificis. teſponderūt Dec.in conſ.152.
colum.vltim.& Ripa in lib.2.reſponſorum.cap.7.nu.3.quos
ſecutus eſt Crauet.in tractat.de antiquit.tempo.in 1.particu-
la,tertię partis principalis. num.27. & Pekius in d. cap.5. nu.
3. Eſt etiam ſimile,quod dicimus, inſtrumentum authenticū
ex originali ſumptum, & ita diu obſeruatum,præſumi citata
parte extractum. Ita Aret. in conſ.37.colum. penul. Alexan.
in conſ.101.colum.3.lib.7.& alios refert Tiraquel. in d.glo.4.
verſ.37.qui refert contradicentes.
54 Tertius eſt caſus,quando ſolemnitas hæc extrinſeca † non
fuit enuntiata in ipſo contractu,& eſt contentio de re modi-
ca, & leui præiudicio inter ipſoſmet contrahentes,quorum
alter negat contractus ſolemnitatem obſeruatam: Et adeſt
ſolus curſus temporis,ſine aliqua poſſeſsione, vel quaſi. Hoc
caſu præſumitur hæc ſolemnitas curſu decennij. Ita Barto in
ſua quæſt.7. Mulier habens amplum. in fine. Alex.in l. qui in
aliena in princ.num.15.ff.de acquir. hæred. & in conſ 12.nu.
7.& in conſ.113.num 9.lib.3.Iaſ.in l.1. num.15.verſi.quarto
limita.C.qui admitti,& in conſ.176.colum.pen.verſi. ſecun-
do principaliter.lib.2. & in conſ.148.colum.vlt.verſ. itē præ-
dicta.lib.4.Idem ſenſit Fely. in cap.ſicut. nume.30. de ſenten.
& re iud. & manifeſte Ruin. in conſ. 23. num. 18. & 19.lib.5.
Dec.in cap.1.num.17.de fide inſtrumen.& in conſ.442.num.
23.Caſſaneus in conſ.11.num.87.& Crauet. in tract. de anti-
qui.tempo.in tertia parte principali.in princ.num.2. quo lo-
ci.num.3.verſ.immo non videtur; ſcripſit,curſum hunc decē-
nij,non etiam omnino requiri. quando agitur de modico ip-
ſo præiudicio,ex ſententia Curtij ſen.in conſ.77. ſuper moti-
uis colum.4 qui abſolute reſpondit, ſolemnitatem extrinſe-
cam præſumi quando agitur de modico præiudicio,& huius
opinionis commemorat Innocentium,& Abbatem.Illa por-
ro recepta ſententia quod ſufficiat curſus decēnij, probatur
text.l.ſi filius.C.de petitio.hæred.quem Crauet. in loco præal
legato diligenter explicauit.
Quartus eſt caſus quando ſolemnitas hæc extrinſeca non
fuit enuntiata, & adeſt ſolus curſus temporis ſine poſſeſsio-
ne, vel quaſi, & agitur de magno præiudicio inter ipſoſmet
contrahentes,vel eorum ſucceſſores,quorum alter negat,ad-
hibitam fuiſſe hanc ſolemnitatē. Hoc ſane in caſu variæ ſunt
Doctorum opiniones, qui temporis curſus ſufficiat ad præ-
ſumendam hāc ſolemnitatem. Prima fuit opinio eorum, qui
55 exiſtimarunt, ſufficere † decennium. Ita multos commemo-
rat Antonius Gabriel in lib. 1.concluſionum. in tit. de præ-
ſumptionibus. concluſ.1.num 68. vbi recenſet Ioan. Andreæ
in cap.illud.colum 3. de præſumpt. & ibidem Butrium.col.
penul.Imolam colum. penu.& Felynum pariter. colum. pen.
& eundem Felyn in cap.ſicut.nu.30.de ſenten.& re iud.Alex.
in conſ 113. in princ lib.1. Ioan. de Anna. in cap. licet Heli.
colum.pen.de ſimo.Ruinum in conſ.10. colum.1. & in conſ.
154.num.14.in fine lib.5 Brunum in tract.de forma,& ſolem
nitate.in titu.de probatione,& præſumptione formæ,& ſolē-
nitatis.colum 10.verſ in iſta varietate Caſſaneum in conſil.
11.num.87.Mantuam in conſ.72.colum.2 & Socinum iun. in
conſ.22.num.17 lib.1.Verum multi ex his a Gabriele comme
morati,hanc opinionem non affirmant. Nam Butr.in d.cap.
illud.colum pen. dixit, hoc tempus relinqui iudicis arbitrio.
Felin.vero tam in d.cap illud.quam in cap.ſicut. affirmauit,
requiri curſum triginta annorum.Alexan.verò in d.conſ.113.
lib.1.& in conſ.113.num.11.lib.4. nil ad rem noſtram reſpon
dit:ſed de caſu præcedentis pręſumptionis.quo etiam de ca-
ſu reſpondit Rui.in d.conſ.10 colum.1.lib.1.Ita etiam Brun.
præcitato in loco,non declarat quod ſit illud tempus. ſed in
colum.11.verſi. & ſecundum Alexan. ſenſit, eſſe debere cur-
ſum triginta annorum.Caſſaneus vero in d.conſ.11.num.88.
56 dixit,requiri † curſum triginta annorum,ſenſit tamen,quod
in his,quæ modici ſunt pręiudicij ſufficeret curſus decennij.
Non etiam Mantua in d.conſ.72.colum.2.ſcripſit,hoc in ca-
ſu curſu decennij,præſumi hanc ſolemnitatē.Soc.vero in d.
conſ.22.num.17.refert plures opiniones, & in ea potius incli
nat,quod ſit iudici arbitrarium. Non omitto tamen Bero. in
conſ.89.nu.24.lib.1.qui poſt Felinum in cap.Albericus.in fi-
ne.de teſtibus reſpondit,ſufficere hunc decennij curſum, Idē
viſus eſt ſentire Ruin.in conſ.154.col vlt.lib.5.
Secunda fuit opinio Anchar in conſ.222.ſubtiliter.colum.
56 1.in fine.qui reſpondit, hanc ſolemnitatem præſumi † curſu
viginti annorum. Verum Crauet in d.tract.de antiquit. tem
po.in tertia parte principali. in princ. num.15. intellexit An-
charanum loqui.quando plura concurrebant.Nam ſolemni-
tas fuerat ibi enuntiata ab illis,qui deinde eam negabant.Et
obligatio fuerat contracta cum ipſomet curatore minoris,
ſuo curatoris nomine, qui ob id ſine ſolemnitate poterat
obligari.
57 Tertia fuit opinio eorum.qui dixerūt requiri curſum † lon
giſsimi temporis,nempe triginta annorum Ita huius opinio
nis multos recenſet Crauet.in loco ſupra allegato. nu.6. Re-
fert enim Signorolum in ſubſcriptione ad Conſilium Zilioli
Cauteli, relatum inter conſilia Anchar. in conſ.vlt. Alex.in l.
qui in aliena. in prin num.9.ff.de acq. hæred. in conſ.219.nu.
23.verſ.non obſtat etiam dum obijciebatur.lib.6.& in conſ.
179.num.9.lib.7.Corneum in conſ.144.col.1.& in conſ.284.
nu.3.lib.4.qui aſſerit hanc eſſe communem opinionem. Iaſ.
in d l.qui in aliena.colum.3.de acquir.hæred. Decium in l.1.
in 3.lectu.num.82.C.qui admitti.in conſ.36.colum.6.verſic.
ſecundo reſpondetur.in conſ.42.col.pen. in conſ.329.col.1.in
conſ.341.num.13.& in conſ.409.colum.1. & Ripam in lib.2.
reſponſorum. cap. 22. num. 11. & accedit Ruin. in conſ.86.
num.5.lib.1.
Cæterum aduertendum eſt, multos ex prædictis non affir-
mare hanc opinionem. Nam Signorolus reſpondit eo in ca-
ſu, in quo ſolemnitas fuerat enuntiata, & multæ ſolutiones
longiſsimo tempore ſubſecutæ. Alex.vero in d.l.qui in aliena.
num.9.& 10.non affirmat, quæ ex his opinionibus verior ſit.
In eo verò conſ.219.nom.23.non explicat,quod tempus hoc
eſſe debeat. Immo ibi nu.21.ſuo illo in caſu,dixit eſſe arbitra-
rium.Iaſ.vero in d.l. qui in aliena. col.3. pen. & vlt. ſenſit po-
tius ſufficere decennium.ſic & Dec.in d.l.1.in tertia lectu.nu.
82.C.qui admitti.non explicat,quæ dicatur illa temporis an
tiquitas ſicuti nec explicauit in d.conſ.36.in conſ.42. & in d.
58 conſ. 319.Ripa vero in d.cap.11.num.22.ſenſit requiri † cur-
ſum temporis immemorialis,de quo ſtatim dicemus.Quibus
conſtat,hanc opinionem ſolum affirmari a Corneo in d. cōſ.
144.& in d.conſ.284.& a Decio in d.conſ.341.nu.13. & in d.
conſ.409 nu.10.qui refert Anch.in conſ.135. idem reſponden
tem. His ego addo Crottum in d.l. ſciendum. nu.25. Ruin.in
conſ.35.num.6 & num.23.& in conſ.86 num.5.lib.1.Felin.in
cap.illud.col.pen de præſumpt.& in cap.ſicut.nu.30. de ſent.
& re iud. & eruditiſsimum Burſatum, in conſ.160. nume.51.
lib.2 Idem quoque ſcripſit Petrus Pekius in commentarijs de
teſtamentis coniugum.lib.3.cap.5.nu.4.qui dixit,tanti tem-
poris curſu præſumi, maritum adhibuiſſe conſenſum vxori,
quæ ſecūdum ſtatuti diſpoſitionem teſtari aliter nō poterat.
59 Quarta fuit opinio exiſtimātium,requiri hoc in caſu † cur
ſum temporis, cuius initij memoria non exiſtat. Ita ſibi parū
conſtantes Alex.in conſ.218.num.5.& nu.10.lib.6.& in conſ.
94.num.6.lib.7.& Iaſ.in conſ.148.nu.8.lib.4. Soc.iun. in cōſ.
56.nu.11.& 13.lib.1. & in conſ.56.nu.13.lib.2. quos ſecutus
eſt Oſaſ.in deciſ.173.nu.8.vbi cum Iaſ.in d.conſ.148.dixit,re
quiri curſum centum annorum. Idem viſi ſunt ſentire Rip.in
d.lib.2.reſponſorum.cap.22.nu.11.& cap.28.num.12.& Cur.
iun.in conſ.20.nu.6.
Quinta fuit opinio eorum,qui dixerunt,hoc tempus relin-
60 qui † iudicis arbitrio Ita Inno.in c.2. col.2. de reſtit. in inte-
grum. Hoſtien. Io.Andr.& Butr.in c.illud.de præſumpt.Co-
menſ.in l.qui in aliena.ff.de acquir.hære.Alex. ſibi parum con
ſtans,in conſ.79.nu.5.lib.1.& in conſ.9.nu 9.lib.3.& Soc.iun.
in conſ.22. nu.17.lib.1. idem ſenſit. Scripſit tamen Crauet.in
loco ſupra citato,iudicē arbitrari debere,quod ſufficiat cur-
ſus triginta annorum. Crediderim arbitrari poſſe,pro perſo-
narum, & facti qualitate, ſufficere aliquando curſum mino-
ris,aliquando maioris. Cum enim a lege diffinitum non ſit tē
pus,hoc totum iudicis arbitrio relinqui debet.
Quintus & vltimus eſt caſus, quando ſolemnitas hæc ex-
61 trinſeca, † non fuit enuntiata in ipſo actu, ſed tamen alle-
gans illam, eſt in poſſeſsione vel quaſi, & agitur de præiudi-
cio tertij,qui ſciuit actum confectum. Hoc etiam in caſu,ſunt
opiniones.
62 Prima fuit eorum,qui exiſtimarunt, ſufficere curſum † de-
cennij ad præſumendum hanc ſolemnitatem. Ita Alex.in d.l.
qui in

qui iu aliena.in prin num.10.ff. de acq. hæred. & in conf. 17. col.2.verf. confirmantur prędicta.lib 4.& in conf.219.nu.24. lib.6.Iaf.in l.1.nu.15.verf 3.limita.C.qui ad-mitti Gozad. in confi.73.num.20 & Craurt.in d.tractat. de antiquit. tempo. in tertia parte principali.in prin. num.9 Et ea ratione prima motus eft Crauetta; quod fi decennio bona immobilia præfcribuntur,data fcientia,& patientia domini, licet agatur de magno præiudicio, & fic agatur non de folemnitate, fed de ipfa actus fubftantia,quanto magis hoc temporis curfu,prę-fumi debet folemnitas hæc extriufeca, quæ eft qualitas quædam. Verum confideratio hæc, non eft fatis folida: cum in præfcriptione præfupponamus titulum, qui nun apparet vitiofus,defectu bonæ fidei, hoc eft folemnitatis. Hic verò cõtrarium apparet. Eo enim ipfo quod oftenditur titulus,conftat effe minus folemnem, & confequenter adeffe præfumptã malam fidem,iux.cap.qui contra.de reg.iur.in 6. & diximus fupra in præfump.130.num.....vbi de bona,& mala fide prę-fumenda differui. Præterea fi Crauet. affirmauit præcedenti in cafu inter ipfofmet contrahentes, qui titulum caufarunt, requiri curfum triginta annorum, quanto magis afferere idẽ
63 debuit,hoc in cafu,cum lex difficilius tollat † ius tertij, quã ipfiufmet contrahentis.

Secundo eo argumento vfus eft Crauetta,quod eadem eft ratio, tam contra tertium quàm contra ipfummet aduerfarium, cum quo fuit contractum. Nam aut agitur de ipfius tertij intereffe, & tunc ea quo, paffus eft illum poffidere,fibi præiudicauit. Aut de eius intereffe non agitur, & tunc fruftra conqueritur. Hæc quoque Crauettæ argumentatio, admittenda non eft.fi quidem præfupponit Crauet. pro conftanti,fufficere curfum decennij ad præfumendam folemnitatem inter ipfos contrahentes:cum tamen ab ea opinione diffentiant multi,quos ipfemet Crauet.(vt fupra retulimus) fecutus eft,qui quidem affirmant requiri curfum 30.annorum.

Secunda fuit opinio eorum, qui opinati funt requiri hoc
64 in cafu.tempus † triginta annorum. Ita Imol. in cap.peruenit.num.10.de empt.& vendi. Alex.fibi parum conftans in l. fciendum.num.19 in fin ff.de verbo.oblig.idem in conf.1 nu. 20.& in conf. 17.nu.8.lib.1. & in conf.179.nu.6.lib.6. Corn. in conf.181. col 6. verf. fed folum dubitatur.lib.2.Soc.fen.in conf.254 col.2.verf.fed contra.& in conf.270.col.3.verf.confirmatur,quod.lib. 2.& in conf.46.nu 37.lib.4. Curt. fenio.in conf.77.fupermotiuis.col.2.Felin in cap.ficut.num.30. verfi. fecundo aduerte.de fentent.& re iud Ruin.in conf.33 nu.20. lib.5.Dec.in conf 638 num.5.Afflict.in decis.345. nu.5. & 6. Rip in l.1.num.105.ff.foluto matr.Balbus in tract.de præfcriptio in prima particula,tertiæ partis principalis.q.10.nu.10. Zuchard.in l.1.num.24.C.qui admitti. & Moder. Parifien. in commentarijs ad confuetud.Parifien.tit.1.§.5.num.22. & Tiraquel.de præfcriptio.glof.4.verf.funt & qui hoc limitant.

Cæterum hæc opinio,& fi à tot auctoribus.recepta eft. attamen,mea quidem fententia,iure non probatur.Nam tex. c. peruenit.de emptio.& vend.quo folo fulcitur hęc affertio,nõ in eo folo curfu triginta anno.fundamentum conftituit, fed in duplicato vxoris confenfu, quæ etiam paffa eft pretium ex ea re fua vendita,receptum a marito, conuerti in communes vfus. Et propterea non poteft mulier illa confiderari, vt tertius non contrahens: fed vt vnus ex ipfifmet contrahentibus. Tertia fuit opinio Beroij in conf.5.num.18 lib.1.qui abfolu-
65 te dixit,hoc cafu † nulla temporis diuturnitate,præfumi hãc folemnitatem. Quæ fane opinio iure non probatur. Quarta itaq; opinio affirmari poteft, quod hoc tempus fit in iudicis
66 † arbitrio pofitum,cum iure noftro non fit diffinitum: ficuti & in cafu præcedenti diximus.

Declarantur primo prædicti omnes cafus, in quibus diximus,folemnitatem extrinfecam præfumi curfu temporis fiue decẽnij,cõcurrente poffeffione,fiue curfu tricennij fine poffeffione,vel alio tempore,declarantur inquam,vt non proce-
67 dant † quando pars,cum qua contractus fuit celebratus, negat folemnitatem ipfam interueniffe, vt puta fi canonici negant interueniffe confenfum capituli, in alienatione rei ecclefiafticæ. Ita Alex in conf.9. num.6.verf. non obftat fi diceretur.libr.2.quem fecutus eft Afflict.in decif.245.nume.3. in fine,& in decif.345.num.5.qui eiufdem fententiæ recenfet Abba.in cap.ea nafcitur.de his quæ fiunt a Prælato fine confenfu capituli.

Cæterum ab Alexandro & Afflicto diffentit Craue.in trac. de antiq.tempo. in tertia parte principali. in princ. num. 26. verf.fed valde dubito. Ea ratione prima mouetur Crau. quia fi pars non opponit defectum folemnitatis, illa præfumitur in actu recenti.& fi ceffante temporis antiquitate: quemadmodum diximus fupra,in tertia declaratione primi cafus. Cũ itaque dicunt Doctores.folemnitatem extrinfecam præfumi ob temporis antiquitatem,præfupponunt, quod defectus folemnitatis fuerit allegatus & oppofitus. Præterea accedit, quod lapfo tam longifsimo tempore,non poteft ille,qui cõtraxit,opponere folemnitatem non interueniffe. Nam (vt inquit Crauet.) fi folemnitas hæc præfumitur contra tertium, qui lapfo tricennio contradicere non poteft, nifi probet negatiuam. Quanto minus hunc defectum opponere poteft is cum quo actus fuit celebratus: cum difficilius contrauenire
68 quis poffit facto † proprio quam alieno.l. fi poft mortem.§. vltim.ff.de adoptio.

Exiftimo Alexandrum rectè fenfiffe & Crauettam non effe affecutum ipfius Alexandri mentem. Dixit Alexander, hãc folemnitatem non præfumi, etiam curfu triginta annorum, quando is,ad cuius fauorem oritur hęc præfumptio affirmat & allegat folemnitatem interueniffe,fecus fi negat Ita in fpecie Alexandrum declarat Ruin.in conf.23.num.20.lib.5. qui ait,fic fcripfiffe & Salicetum in l.fi filius C.de petitio. hæred. Et fubiungit Rui.è conuerfo dici,folemnitatem extrinfecam ita demum non præfumi,fi eius defectus allegetur: ficuti tradunt Roman. Caftrenf. Alex.& reliqui, quos commemoraui fupra,in tertia declaratione primi cafus.Comprobatur Rui-
69 ni declaratio ex eo,quod dicere folemus etiam contra † prę-fumptionem iuris & de iure, admitti contrariam probationem confefsione eius,pro quo ftat ipfa præfumptio:ficuti copiosè differuimus fupra lib.1. quæft.61. Ita ergo & noftro in cafu,locus non eft huic præfumptio, in negante eo, pro quo alioqui orta eft præfumptio ipfa.

70 Declaratur fecundo,vt non † habeat locum quo ad folemnitatem confenfus fuperioris qui requiritur in contractu celebrando,vt puta in confenfu & licentia fummi Pontificis,ne-
71 ceffaria in alienatione bonorũ Ecclefiæ. Nam illa † non prę-fumitur etiam curfu triginta annorum, cum verifimile non fit,quod ipfe Pontifex habuerit fcientiam talis contractus,& alienationis. Ita Bald.in l.2.C.de legit. hæred.Alex. in confi. 9. num 7.lib.3. & in conf.17. num.8. lib.4. & hos fecuti funt Afflict. in decif.107.colum. vltim. & Crauet. in d.tractat.de antiq.temp.in tertia parte principali,in prin.num 18.Qui ob id inferunt,quod allegans pręfumptionem folemnitatis,confenfus vel licẽtiæ Principis & fuperioris,probare debet,quod is Princeps fciuit contractum fic confectum fuiffe.Hãc quoque declarationem probarunt Felin. in cap. Alberic. in fine. de teftibus.in cap illud.num.7. de præfumpt & in cap ficut. num 33.verfic bene fateor.de fentent.& re iud.Ruin in conf. 35.colum.4 lib.1.& in conf.23 num.19.lib.5. Crot in d.l.fciẽdum.num 25.verf.3.fallit.Rip.lib.2.refp.cap.22.num.11. qui teftatur communem effe opinionem. Idem decidit Capic. in decif 4.num.29.& 30.qui tamen intelligit & declarat,nifi cõtractus fuiffet celebratus eo in loco,in quo effet notorium:& confequenter verifimile quod Princeps fciuerit. Ruin.in cõf. 151.num.16 lib 4.& Mafcard. in conclnf 416 nu.2.& hoc in cafu defendi poterit opinio Barba.in cap.requifiti num.29. in fine.de tefta. cum dixit,curfu temporis pręfumi fcientiam Prætoris, qui decretum interponere debebat, cum is Prætor loci,in quo celebratus eft,illud adhibere teneatur.

Et præterea ceffat hæc declaratio, fecundum Crauettam præcitato in loco nume. 19. quando decurfum effet tempus immemoriale. Nam tunc omnino præfumitur adhibitus cõfenfus & licentia fuperioris. Imo (inquit Crauetta poft Alexandrum) non requiritur fcientia fuperioris, etiam fi de eius præiudicio agitur. Et idem refponderunt Ruin. in conf. 105. nume.5.lib.5. Dec.in confil.85.colum.2.& Curt.iun.in confi. 158 numr.12.

72 Declaratur tertio, vt non procedat in folemnitate, † quæ eft contra ius commune, vt puta in difpenfatione, quæ non præfumitur curfu temporis, vt fi quis diu poffedit duo beneficia incompatibilia, vel fi ætate minor,vel alia de caufa incapax poffedit beneficium, & alleget difpenfationem fibi cõ-
73 ceffam fuiffe. Nam difpenfatio † illa non præfumitur curfu temporis. Ita Bellamera in conf.10. colum.20. verfic. etfi dicas quod concefsio.&c Qui quidem refpondit contra eum, qui erat in poffefsione feu quafi, faciendi actus, qui fine difpenfatione fieri non poterant.atque ita Bellameram intellexit,& vifus eft fequi Crauet.in tractat. de antiq. tempor. in 3. parte principali in prin.nu 20.

Cæterum Abbas in cap.licet heli.colum.vlti. de fimo. fcriptum reliquit, effe confiderandam temporis antiquitatem, beneficiati qualitatem, nec non & conditionem fuperiorum prædecefforum,qui ipfum beneficiatũ tolerarunt. Et fi ex his difpenfatio vifa erit verifimilis,illa præfumetur,faltẽ cũ iuramento ipfius beneficiati,allegantis amifsionẽ difpẽfationis,

74 sicuti in simili dicimus de iuramento suppletiuo,† quod de-
fertur, quando præsumptio & verisimilitudo est pro eo, qui
vult iurare,iuxta cap.vltim.de iureiuran.Imò & sine iuramé-
75 to,sensit Abbas,præsumi dispensationem † in antiquis Quæ
sanè præsumptio (subiungit Abbas) non habet locum.quan-
do ius commune adeò repugnaret, beneficium obtinenti ,vt
superior expressè consentire & dispensare non posset. Nam
tunc nec etiam tacitè,temporis cursu consensisse præsumi-
tur. Et Abbatem hac in declaratione secuti sunt, Cosmus
Gumyer in Pragmat sanctio.in tit.de pacificis possessoribus.
§.ordinarij,in verbo: Inquirant.colum.pen. & Crauet.in di-
cta tertia parte. num.21, Et opinionem illam Abbatis in d.c.
licet heli.aduersus Bellameram secuti sunt Anchara. in consi.
117.Ioan.de Anna.in cons.61.Felin.in cap. illud colum pen.
de præsumptio.& in cap.sicuti.nu.31. vers.5. aduerte.de sent.
& re iudic. copiosè ac acute Gomes. in regula cancellariæ de
triennali possessore. quæst.10. col 6. vers.istis tamen non ob-
stantibus.qui multis ostendit, præsumi a superiore dispensa-
tum Et comprobari potest opinio Abbatis & sequacium,eo
76 simi li.quo dicimus, solemnitatem † requisitam in vnione be
neficiorum,præsumi adhibitam cursu temporis: quemadmo
dum, dixi supra in fine secundi casus, ex sententia Romani,
Alexandri & Crauetæ:& tamē certum est, vniones beneficio-
rum a iure communi reprobari.

77 Declaratur quarto, vt prædicta procedant solum † in so-
lemnitate extrinseca, quæ cursu temporis præsumitur: secus
vbi ageretur de substantia actus. Nam illa temporis cursu nō
præsumitur. Ita post multos declarat Crauet. in d tractat. de
antiquit.tempo.in dicta tertia parte principali. in prin.num.
22,& accedunt Grammat.in decis.79.num.14.Natt in consi,
162.num.24 & Osas. in decis. 173.nu 3.& 4. Verum hæc non
est propriè huius pręsumptionis declaratio & exceptio:Cum
tota hæc nostra disputatio, sit de præsumenda ipsa solemni-
tate,non autem substantia, sicque de titulo, de quo diximus
in præcedenti præsumptione.

78 Declaratur quinto, vt non † habeant locum prædicti ca-
sus,quando instrumentum,in quo solemnitates ipsę enuntia-
tæ sunt,nullam fidem facit Nam tunc temporis cursu,solem-
nitates ipsæ non præsumuntur. Ita Bald. & Imol. in l. 1.ff.de
his quæ in testa.delen Corneus in consi. 12. colum. 3.versi.in-
super quamplura,lib.3.& Soc Sen in cons.3.col.2.lib.3.quos
secutus est Crauet. in d.tractat. de antiq. tempo,in dicta ter-
tia par in princ.num.26.& in secunda parte principali.num.
57.& scripsi suprà in lib.2. in præsumptio.68. num.22. Et ibi
rationem adduxi.

Declaratur sextò; vt procedant prædicti casus, quando
79 † ex ipsa inspectione instrumenti, apparet solemnitatem nō
fuisse adhibitam. Nam tunc quouis temporis cursu, solem-
nitas hæc non præsumitur. Ita Castr.in cons.81,In causa quę
vertitur inter Reuerendum Patrem,nu.3.lib.2.Abbas in cons.
61.colum.vl.vers.item antiquitas lib.1. Alex. in cons.1.num.
21.lib.4.Cæpolla in cons 25 in fine primi dubij. in ciuilibus.
Felin.in cap.sicut.num.33.versi.7 & vltim. & versic. bene etiā
fateor, de re iud. Ias.in l.1.num.15.versic.quinto limit.C.qui
admitti.& in cons 176 colum.vlt.lib.2. Rui in cōs.63.nu.19.
& in cons.69.num. 9.libr.2.& in consi.49. nume.8.libr.4 & in
consi.154.num.13.lib.5. Dec.in cap. quoniam contra. nume.
37.de probatio.& in consi.13.colum.1.& in consi.36.colum.
3.vers.secundo responderi.in cons.409. nu.7. & in cons.445.
colum pen.Brun.in tract. de forma & solemnitate. in titu. de
probatione & præsumptione formæ & solemnitatis. col. 12.
versic.est tamen aduertendum.Curt.iun.in cons.130.colum.
2.Gozad.in consi.73.colum.5.num.19. Crauet. in consi.290.
num.6 & in tracta. de antiq. tempo. in d 3 par. principali, in
princ num 27. qui simile commemorat & Bellamere in consi.
10.de quo diximus in præcedenti pręsumptione.Eandem sen
tentiam probarunt Tiraquel.in tract.de præsumptionib.§.1.
glos.4. vers. at ego sane. Cepha. in cons.684. num.102.lib.5.
Roland.in cons.2.num 118.lib.1.Ozas.in decis.133. nume.7.
& Surd.in consi.28.num. 110.lib.1.qui alios etiam referunt &
Pur.in decis.210.num 4 lib.2.Et simile est quod scripsi in præ
cedenti præsumptione ex sententia eiusdem Crauetæ, post
alios in dicto tractat.de antiquit.tempo.in secunda particu-
la quartæ partis principalis. num. 60. Cum dixit, quod etsi
cursus temporis, cuius initij memoria non est in contrarium,
præsumi faciat titulum pręsumptione iuris & de iure, atta-
men illi præsumptioni non statur, quando constat de titulo
ipso vitioso: Dissentiunt tamen ab hac declaratione Angel.
Imol. Areti. & Alex. quos refert Crot. in d. l. sciendum. num.
26. qui conciliare conatur.

Declaratur septimo, vt locum non habeant pręedicti casus,
80 quando † agitur de pęna committenda. Nam cum tunc re-
quirantur probationes claræ & liquidę, non sufficiet hęc.
quę a cursu temporis oritur. Ita in specie declarat Ruin. in
cons.23.num.21.lib 5.dum respondit,temporis cursu nō prę-
sumi aditam hęreditatem, vt illa veniat in publicatione bo-
norum eius,qui deliquit.

81 Declaratur octauo,vt pręedicti casus locū habeant,† quan-
do constat de ipso actu vere,secus si pręsumptiuè tantum: vt
puta,quando in casu.l.si filius.C.de petitio.hęred. dubitatur,
an filius iussu patris adiuerit hęreditatem: prius constare de-
bet,de ipsa aditione verè, & ideo si pręsumptiuè tantum con
staret, non posset deinde ex cursu temporis pręsumi iussus.
Ita declarat Ruin. in cons. 29. nume. 4. libr. 4.& alia ad rem
scripsi, in pręcedenti pręsumptione. Et huius sententię ea
82 est ratio,secundum Ruinum,quia alioqui duę † pręsumptio-
nes in eodem actu concurrerent, quod a iure non concedi-
tur. l.1.C.de dotis promiss. Qua tamen de re disseruimus sup.
in lib.1. quęst 43.

Declaratur nono, vt locum non habeant pręedicti casus,
83 † quando alia efficaciori pręsumptione constaret,solemnita-
tem hanc extrinsecam minus legitimè fuisse adhibitam. Ita
Abbas in cap. Albericus.de testibus.Corn.in consi.144.colu.
1.versic.nec videtur opitulari.lib.4.& Crauet. in d.tractat. de
antiq.tempo. in d.3.par.principali. in princ. num.30. Est ra-
84 tio, quia sicuti † pręsumptio cedit veritati, vt diximus paulo
supra, ita etiam cedit efficaciori pręsumptioni. l. Diuus. ff.de
in integr. rest.& scripsi supra lib.1.quęst.30. Et hanc pręsum-
85 ptionem † ortam a diuturnitate temporis,admittere proba-
tionem in cōtrarium,præter supra allegatos,respondit etiam
Ruin.in cons.154.nu.13.lib.5.

86 Declaratur decimo, vt non procedat in minore, † contra
quem,cursu etiam longissimi temporis, non præsumitur so-
lemnitas extrinseca. Ita Alex.in cons.94. nu. 6.lib.7.& scripsi
in præcedenti præsumptione.

87 Declaratur vndecimo, vt non habeat locū quando † actus
pro sui solemnitate,requirit scripturam. Nam tunc cursu tē-
poris, solemnitas hæc non præsumitur. Ita Abbas in c. sicut.
de re iud. Roma. in l.sciendum.& ibidem Alexan.nume.12.ff.
de verbo oblig. Ruin.in cons.69. num.9. versicu. secundo re-
spondetur lib.1.& in cons.49.num 9.lib.4. Felin.in d. cap.si-
cut.num.32.Antonius Gabriel in lib. 1.conclusionum. in tit.
1. de præsumptionibus.conclus.1.nume. 60. & Bero. in cons.
48.num.20.lib.3.Et confert quod scripsi supra, in quarta de-
claratione primi capitis, cum dixi solemnitatem intrinsecā,
non præsumi,quando lex requirit scripturam.

Verum a pręedictis dissentit Bal.in cons. 116.Columbinus.
colum.2.lib.1.& in cons.24.subtiliter.colum.2.versic.& notā-
88 dum est.lib.4.qui respondit,quod etsi † emphyteusis probari
debet per scripturam, attamen scripturam interuenisse, satis
probari temporis diuturnitate. Ita quoque Alex. in cons.29.
colum.pen.vers.item non obstat alia responsio. lib.6.respon-
89 dit,temporis † diuturnitate,præsumi interuenisse scripturam
in vnione ecclesiarum,& collatione ordinum. Cōciliari pos-
sunt hæ opiniones, secundum Ripam in l. 1. nu.104.ff.soluto
matrimo.& Crauet.in tractat.de antiq.temporum, in prima
particula tertiæ partis principalis.num.40.vt illa prima pro-
cedat, quando nullum aliud hominis factum, sed solum ipse
temporis cursus intercessit: secunda verò quando factum
hominis,vt puta in emphyteuta pensionis solutio; & in vnio-
ne, vt existens in eius quasi possessione, ipsis ecclesijs sic
inseruierit.

90 Declaratur duodecimo,vt non habeat locum,quando † so
lemnitatis probatio esset posita in conditione.Nā tunc præ-
sumptio resultans ex temporis cursu,non sufficeret. Ita respō
dit Ruin.in cons.68. num.17. & nume.18.lib.1.quem secutus
est Antonius Gabriel in d.conclus.1.num.71.Ea ratione mo-
tus est Ruin.quia quando probatio requiritur in vim condi-
tionis,præsumptio non dicitur probatio:atque ita non suffi-
cit.l.Lucius.ff.de cond.& demon. Cæterum cum huius decla-
rationis veritas, pendeat ab his, quæ scripsi supra in lib. 1. q.
37.ad ea lectores remittendos esse existimaui.

Declaratur decimotertiò, vt locum habeāt prædicti casus
91 de iure ciuili:secus† vero de iure Canonico.Ita Gabriel in d.
conclus.1.in fine. auctoritate Aret. in l.sciendum. nu.12.ff.de
verb.oblig.qui meo in codice hoc non scripsit.

Declaratur decimoquartò,vt locum non habeat, quando
92 † non apparet de scientia,& patientia eius de cuius præiudi
cio agitur. Nam tunc solemnitas hæc extrinseca, non præ-
sumitur diuturnitate temporis.Ita Bald.in l.2.C.de legit.hę-
red.Alex.con.17.col.vlt.lib.4.& alios referunt Rol.cons.2.nu.
127.lib.1.& Ozas.in decis.173.nu.5.

Decla-

Declaratur decimoquinto,vt locum non habeat, quando
93 † quis ſciuit actum: ſed tamen impugnare non potuit. Ita
in ſpecie reſpondit Dec.in conſi.442.numero 22.qui reſpon-
dit de eo,qui adire non potuit hęreditatem,vt nec curſu tem
poris præſumatur adiuiſſe. & in ſpecie noſtra Decium ſecu-
tus eſt Oſaſcus in deciſ.173. num.5.in fin. Eſt ratio,quia non
94 valenti † agere,nulla currit præſcriptio.l.1.§.vlt. C.de anna-
li præſcriptio. Nec patientia conſiderari poteſt, quando veri
ſimiliter prohiberi non poteſt, vt in ſpecie tradit Imol. in l.1.
§ denique.nu.23.ff.de aqua pluuia arcen.
95 Declaratur decimoſexto,vt non procedat,quando † ſolen
nitas hæc extrinſeca non fuit enuntiata, nec potuit interue-
nire in actu tempore illo, quo confectus fuit: nec partes ipſi
ſolennitati renuntiare potuerunt. Nam tunc nec diuturnita-
te quidem temporis præſumitur. Ita declarant Ruin. in con-
ſilio 154. numero 12.in fine.libro 5. Socinus ſenior in conſi.
46.numero 35 libro 4. Rolandus in conſilio 90.numero 39.
libro 1. & Oſaſcus in dicta deciſio.173. numero ſexto. Et his
accedit Crottus in d.l.ſciendum. numero 31. qui eiuſdem
recenſet Alexan.in conſilio 17. libro 4. & conferunt quæ di-
cemus in ſubſequenti præſumptione.in 3.decla.

PRAESVMP. CXXXIII.

Verbis enuntiatiuis prolata à cōtrahentibus quando & quibus in caſibus vera præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Enunciatiuis verbis pronunciata à contrahentibus, vera præſumuntur.*
Id quod etiam ad non contrahentes extenditur, conſentientes tamen ipſi contractui.nu.2.
Et locum habet contra hæredes & ſucceſſores ſingulares. nu.3.
Atque adeo vt aliquando probatio in contrarium non admittatur. num.4.
5 *Enunciatiua verba, præſumuntur vera inter contrahentes, etiam quando de ipſo enunciato principaliter diſputari contingit.*
Extenditur id etiam ad tertium, quantum ad illius fauorem. nu.6.
7 *Enunciatiua verba prolata in iudicio, præſumptionem faciunt pro tertio.*
Atque præſertim ſi antiquitus prolata ſint.nu.8.
Vel adhibitum fuerit iuramentum nu.9.
Aut verba enunciatiua ſignificent cauſam finalem eius de quo agitur. nu.11.
10 *Enunciatiua verba iuramento comprobata diſponere.*
12 *Enunciatio facta inter contrahentes præſumptionem facit, etſi id quod enunciatur, tempore confecti actus, veroſimiliter non potuit interuenire.*
Fallit in eo, qui de facto ipſo enunciato, veriſimiliter ſcientiam cognitionemque non habuit.nu.13.
14 *Filiationis confeſſionem incidenter & ob aliud emiſſam, præſumptionem quaſi poſſeſſionis aut effectum filiationis non facere.*
15 *Enunciatiua prolata ſuper aliquo facto non conuenienti enunciationi, non faciunt præſumptionem.*
16 *Filius nominatus incidenter in aliquo actu indifferenti, filiationis in quaſi poſſeſſione non dicitur conſtitutus.*
17 *Enunciatiua prolata ſuper eo, de quo partes diſponere non poſſunt, non habent veritatis præſumptionem.*
18 *Bonorum Eccleſiæ alienationem, pro euidenti vtilitate & neceſſitate factam eſſe, enunciatio præſumptionem non facit ſed neceſſaria eſt probatio.*
19 *Enunciatio facta a muliere, quod ſit vidua, non facit præſumptionem ſi de morte mariti aliter non conſtet.*
20 *Clericus non præſumitur qui ab eo, cuius poteſtate id non pendet, verbis enunciatiuis, talis fuit appellatus.*
21 *Enunciatiua à contrahentibus prolata, nullam præſumptionem faciunt contrahentium, quando actus recens, & nouus.*
Quid autem ſit in antiquis.nu.22.cum ſeqq.

Vm in ſuperiore præſumptione aliqua de verbis
enunciatiuis contrahentium diſſeruerim, viſum
ē re fuit hoc in loco explicare, quando & quibus
in caſibus, vera eſſe præſumantur ab ipſis contra-
hentibus verbis enunciatiuis prolata. Et ſanè dicendum eſt,
1 vera præſumi quæ verbis † enunciatiuis pronūtiata fuerunt.
l.quidam.ff.de probationib. & l. optimam. C. de contrahen.
& committen.ſtipulatio. Et verba hæc contrahentium enun-
ciatiua, præſumptionem inter eos facere, vt vera credantur
ab eis enunciata, manifeſte affirmarunt. Bartol. in l. ex hac
ſcriptura. numero 16. ff. de donation. Abbas in conſilio 16.
colum 2. libro primo Socinus ſenior in conſilio 213.lib.2.&
conſi.68. numero 7. libro 4. Decius in conſilio 42. colum.7.
verſicu quartum dubium.& Craue.in conſi.29. nu.1. & idem
in tracta de antiquit.tempo. in tertia particula primæ partis
princip.nu 19.& nu.37. ſcripſit. facere plenam probationem
inter contrahentes,donec probetur contrarium.
Diſſentit tamen a prædictis Socin. ſenior in conſi.92. col.
12.nume.22. verſic.ſed difficultas. libro 3. qui reſpondit,nec
præſumptionem quidem facere.
Extenditur primo,vt locum habeat hæc traditio,etiā con-
2 tra alios non contrahentes † ipſi tamen cōtractui conſentien
tes.Ita Socinus ſen.in conſi.266.col.4. ver.quod potius cenſe
ri debeat.lib.2. & Craue.in d.3.partic.nu.20.
3 Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiam contra † hæ-
redes, & ſucceſſores etiam ſingulares ipſorum contrahen-
tium.Ita Craue.in d.conſ.29.nu.1. qui Aretin. & Socin.huius
opinionis commemorauit.
Extenditur tertio,procedere & locum habere, vt etiam ali
4 quando non admittatur † probatio in contrarium, aduerſus
hanc enunciationem,ſicuti quando verba enunciatiua emit-
tuntur propter aliud ſcienter, ſuper eo ſuper quo partes ipſæ
poſſunt ſibi præiudicare. Ita Cyn. in l.non nudis.q.vlti C.de
proba Bald.in l.cum falſa. C.de falſa cau.adiec.lega. Socinus
ſen.in conſi.46.num 8.lib.1.quod eſt repetitum in conſi.213.
lib.2.& Craue.in d.3.partic.nu.20.
Extenditur quarto,vt locum etiam habeat, quando de ip-
5 ſo enunciato contingit diſputari principaliter. Nam adhuc
præſumptionem faciunt verba hæc enunciatiua, inter ipſas
partes. Ita Aret.in cap.per tuas.de probatio. & conſi.13. col.
vltim.verſic.præterea iſta confeſſio. Abbas in conſi.16. col. 2.
lib.1. Alex.in additio.ad Baldum in l.ad probationem.col.2.
de probatio. Ruinus in conſi.141. numero 13.libr.5. Crauet.
in dicta 3.partic.nu.55.
Extenditur quinto, vt locum habeat hæc præſumptio,
6 etiam quo ad tertium, vt ſcilicet ad eius † fauorem præſu-
mantur vera illa enuntiata. Ita Baldus in cap. ſeries. colum.
prima. de teſtib & Crauet. in dicta tertia particula. numero
30. & 36.qui rationibus & argumentis comprobauit,& quę-
dam contraria confutauit.
Et hęc quidem Baldi declaratio, multo magis procedit,
7 quando verba hæc enunciatiua, fuerunt prolata † in iudicio.
Nam tunc ſine controuerſia pro tertio præſumptionem fa-
ciunt. Ita Romanus in conſi. 63. nume. 2. quem ſic intellexit
Craue.in dicta tertia particula.nume.27. & Romanum ſecu-
tus eſt Iaſon in l.iuriſgentium. § quod ferè.col.2.ff.de pactis.
Hæc ſanè verba in iudicio prolata facilius & efficacius pro-
bant, ob calorem iudicij. Ita Bartto. in d.l.ex hac ſcriptura.
numero 16.ff.de donatio. Corneus in conſilio 305. columna
quarta. libro tertio.
Et præterea illa Baldi traditio in dicto cap. ſeries. locum
8 habet multo magis,quando hæc verba enuntiatiua ſunt † an
tiquitus prolata. Nam tunc præſumptionem etiam quo ad
tertium ſine dubio faciunt, vt reſpondit Abbas in conſi.62.
in tertio dubio. lib.1. quem ſecutus eſt Crauetta in dicta ter-
tia particula. num.28.
Rurſus locum habet prædicta doctrina multo magis,quan
9 do adhibitum fuit † iuramentum. Nam tunc efficacior reddi
tur præſumptio hæc pro tertio.Ita tradit Crauetta præcitato
in loco. numero 38. reiecto reſponſo Iaſonis in conſilio 36.
libro tertio. Iuramentum enim multum operari hac in re ſo-
ler, vt docuit Iaſ.in l.ex his. col.2. ver.ſecato fallit. C.de teſta.
10 mili. eum poſt alios dixit, verba enunciatiua † iuramento
comprobata diſponere. & idem decidit Afflictus deciſione
83. numero tertio.
Et tandem multo magis procedit hæc traditio Baldi,quan
11 do verba hæc enunciatiua† ſignificant cauſam finalē eius,de
quo agitur:& habito reſpectu ad qualitatem perſonarū,quas
veriſimile eſt non mentiri.Ita idem Bald.in conſi.310.An pa-
tronatus. libro quinto. & Crauetta in dicta tertia particula.
numero 49.
Extenditur ſexto, vt locum habeat etiam ſi enunciatur id,
12 quod eo tempore † confecti actus non potuit veriſimiliter
interuenire, vt ſi enuntiatum eſt, factam fuiſſe ſubhaſtatio-
nem bonorum alienatorum: Hæc ſanè enuntiatio præſum-
ptionem facit inter ipſoſmet contrahentes. Ita poſt alios
Dec.in auth.ſi quis in aliquo.nu.39.C.de eden. Brun.in tract.
de forma & ſolemnitate.in titu. de probatio. & præſumptio.
formę & ſolemnitatis.col.43.verſ.alius caſus eſt & Craue.in
tractatu de antiquita. tempor. prima parte principali. in
quarta particula, quæ incipit, ampliatur. numero 2. Qui
quidem

quidem dicuat, hsnc enuncistionem non nocere tertio, niſi
de antiquo agatur.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum non habeat,
13 quando hæc verba fuerunt enunciata ab eo, qui † de facto ip
ſo enunciato veriſimilitee ſcientiam cognitionemq; non ha-
buit. Ita Craue. in dicto tracta. de antiquita. tempo. in dicta
tertia particu. primæ partis principslis. num 50. auctoritate
Felini in cap per tuas, col. 4. ver ſecundo reſtringitur. de pro-
14 batio. dum ſcripſit, confeſsionem filiationis † incidenter &
ob aliud emiſſam non facere præſumptionem, aut effectum
quaſi poſſeſsionis filiationis, quominus is qui ſe aſſerit filiū,
probare teneatur ſe filium, quando emiſſa eſt ab eo qui pro-
babiliter ignorabat. Qua de re dicemus infra libro ſexto in
præſumptione vigeſimaoctaua, vbi aliqua de præſumptio-
ne circa filiationem diſſeremus.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hæc præſum-
15 ptio, quando verba enuntiariua † fuiſſent prolata ſuper ali-
quo facto, non conuenienti ipſi enunciationi & confeſsio-
ni. Nsm tunc nec præſumptio, quidem inducitur. Ita Cra-
ueta præcitato in loco. numero 51. ex ſententia Iaſonis in
conſi. 102. colum. ſecunda. lib. 4. Cum reſpondit, qund quan
do quis fuit nominatus filius incidenter, in actu indifferenti,
qui etiam non filio conuenire poteſt, puta, ſi dicatur, fili mi,
veni huc, facito hoc, hæc verba non inducunt præſumptionē
16 filiationis pro illo, vt dicatur † conſtitutus in quaſi poſſeſsio
ne filiationis: ſecus enim eſt quando verba enunciatiua pro-
feruntur in actu, qni non ſolet conuenire alteri, quam filio, vt
puta ſi dicat, bene veni fili mi, volo ꝙ tractes negotia mea.
Ita Caſtren. in l. non nudis. C. de probatio. Geminia. in cap. ſi
Papa. in prin. de elect. in 6. Anchara. in clem. vltim. de ſenten.
excommu & Crauetra vbi ſupra. & ſcripſi in lib. 2. de srbitra.
iudic. caſu 89. num. 78.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc præſumptio,
17 quando prolata fuerunt verba hæc enunciatiua ſuper † eo,
de quo partes diſponere non poſſunt, quemadmodum dixi
in præcedenti præſumptione. in fin. & in ſpecie tradunt pnſt
alios Brunus, Crauet. & Oſaſcus, quos ſtatim referam. Exem-
plum afferri ſolet quando in inſtrumento alienationis bono-
rum Eccleſiæ dicitur: Habita licentia Epiſcopi, & præceden
tibus tractatibus. Nam tunc verba hęc non faciunt pręſum-
ptionem. Ita Abbas in conſilio quadrageſimoprimo. colum.
prima. libro primo. Alexand. in conſilio 17. numero ſexto.
libro quarto. Iaſon in conſilio vigeſimoquarto. numero ſe-
ptimo libro primo. Felinus in capitu. ſicut. numero vigeſi-
moſeprimo. verſicu. ſi autem eſt ſolennitas de ſenten. & re
iudic. Decius in authen. ſi quis in aliquo. num. 38. C. de eden.
Craue. in dicto tracta. de antiquit. tempo in 3. particula pri-
mæ partis principalis. num. 63. & Oſaſcus in deciſio. 172. col.
2. qui alios recenſet.

18 Ita quoque dicimus, qund quando in alienatione † ipſa
bonorum Eccleſiæ enunciatur, id factum eſſe pro euidenti
vtilitate, vel neceſsitate Eccleſiæ enunciatio hęc præſumptio
nem non facit, ita eſſe, ſed requiritur probatio. Ita Geminia.
in cap. 1. de rebus Eccleſiæ non alienan. Brunus in tractatu
de forma & ſolemnitate. in titul. de probatione & præſum-
prione formæ & ſolemnitatis. colum. 43. verſicu, item ex prę
dictis. & Oſaſcus in dicta deciſ. 172. colum. 1. & alia ad rem
ſcripſit Brun præcitato in loco.

19 Sic etiam dicimus, quod enunciatio facta † à muliere, ꝙ
ſit vidua, cum non conſtet aliter de morte mariti, non facit
pręſumptionem: cum ab eius poteſtate hoc non pendeat. Ita
reſpondit Aret in conſi. 13. col. vlt. ver. poteſt etiam. Eſt ſimi-
le quod reſpondit Bero in conſ. 170 num. 3. lib 2. Cum dixit,
20 non pręſumi clericum, † qui talis fuit in verbis enunciatiuis
appellatus, cum ab enunciantis poteſtare hoc non pendeat.

Declaratur quarto, vt locum non habeat contra tertium.
Nam verba enunciatiua a contrahentibus prolata, nullam
21 pręſumptionem faciunt contra tertium, † quando actus eſt
recens & nouus, vt vno ore admittunt omnes in auth. ſi quis
in aliquo. C. de eden. Decius in conſi. 13. colum. penu. verſicu.
nam per inſtrumenta.

22 Quando vero res eſt antiqua, dubium † eſt, an hæc verba
enunciatiua probationem vel præſumptionem aliquam fa-
ciant contra tertium. Diſtinguunt Abb. in c. cauſam de prob.
& in conſi. 54 col. 2. ver tertio probatur. lib. 1. Corne. in conſi.
21. col 3 ver. nec obſtat. glo. lib. 3. & Craue. in tracta. de antiq.
tempor. in 1. parte princi. in 4. partic. quæ incipit, ampliatur.
nu. 6. verſi. Quid tenendum. &c. quod aut agitur de modico
23 † leuique præiudicio: Et tunc verba hęc enunciatiua, pro-
24 bant contra ipſum tertium aut agitur de magno † pręiudi-
cio & tunc nec plenam, nec ſemiplenam probationem fa-
ciunt: ſed aliqualem præſumptionem. Et ipſe Crauetta ibi-
dem nume 12. ſubiungit, quod in antiquis, quorum proba-
tio eſt difficilis, non ſolum propter ipſam antiquitatem &
lapſum temporis, ſed etiam propter qualitatem ipſius facti,
verba hęc enunciatiua plene probant contra tertium: Ita tra
dit reſpondiſſe Alex, in conſi 90 col. 2. verſi. & his eſt reſpon-
ſum. lib. 6 & ſcripſiſſe Rebuffum in tract. nominacionum. Pro
bant etiam verba enunciatiua contra tertium, vbi agitur de
25 magno pręiudicio, quando † cum ipſa temporis antiquitate
concurrunt aliæ coniecturę, vt puta longa poſſeſsio, plura
inſtrumenta, vel alia ſimilis, ſicuti multorum auctoritate af-
firmauit doctiſsimus Burſ. quem honoris cauſa nominare ſo
leo is inquam in conſi. 151. nu. 93. lib. 2.

PRAESVMP. CXXXIIII.

Nouatio quando, & quibus in caſibus facta, & inducta præſumatur, non leui ſtudio diſputatur.

SVMMARIVM.

*1 Obligationibus non ſolum ſolutione, ſed etiam nouatione recedi-
tur.*
2 Nouatio quando inducebatur ante ius pandectarum.
3 Nouatio iure pandectarum quando introducatur.
Non præſumitur ſi ſtipulatio ſecunda pratoria ſit. nu. 4.
Vel ſi conuentionalis, & plus prima contineat. nu. 5.
Niſi tamen contineat minus tempore nu. 6.
*Et quid ſi tantundem quod prima contineat, interueniente vel non
interueniente perſona noua. nu. 7.*
*Vel ſi contineat idem in ſubſtantia, diuerſum quo ad rem ipſam.
nume. 8.*
*9 Nouatio nec iure Digeſtorum præſumitur, quando ex neceſſitate,
ſecunda ſtipulatio interponitur.*
*10 Nouatio non præſumitur, quando ſecunda ſtipulatio, idem conti-
tinet quod prima, & aliud quid diſtinctum.*
*11 Nouatio non præſumitur, quando ſecunda ſtipulatio ad primam
non eſt æqualis.*
*Idem ſi non principalis obligatio renouatur, ſed ſolum fideiuſſoria.
nume. 12.*
Vel ſolum mutentur fideiuſſores, & pignora. nu. 13.
*Niſi tamen in datione nouorum fideiuſſorum vel pignorum, remo-
uetur prima obligatio. nu. 14.*
Aut priorum fideiuſſorum vel pignorum loco dentur alij. nu. 15.
*16 Nouatio iure Digeſtorum nec præſumebatur nec fieri poterat, in
alio, quam ſtipulationis contractu.*
*Aut ſi poſt primum contractum, incontinenti adijceretur ſtipula-
tio. num 17.*
Cui tamen opinioni, adducitur alia contraria. nu. 18.
*19 Mutationem voluntatis, non præſumendi, ratio eadem eſt, tam in
contractibus quam vltimis voluntatibus.*
20 Pugnantibus duobus, ſecundum derogat primo.
*21 Nouatio facta non præſumitur quando duo contractus vnà ſimul
connectuntur & vnus alterum non præcedit.*
22 Incontinenti quæ fiunt, cenſentur ineſſe.
*23 Pactis pluribus, in vno eodemque inſtrumento appoſitis, nec prius
datur vel poſterius.*
*24 Nouatio facta præſumitur, quando primus contractus non eſt per-
fectus, ſed potius de contrahendo promiſsio.*
*25 Nouatio facta non præſumitur, quando primus contractus adeo
certus eſt, & perfectus, atque ſecundus contractus.*
*26 Nouatio facta non præſumitur, quando dan actus, vel primus vel
ſecundus, proprium nomen non obtinet, ſed potius ad perfectio-
nem & implementum alterius factum cenſetur.*
27 Stipulatio facta alteri, inutilis eſt.
28 Contractus inuenti ſunt, vt obligationem producant, & actionem.
*29 Contrahentes agere id voluiſſe præſumitur, quod natura contra-
ctus ſignificat.*
*30 Actus ſubſequutus præſumitur factus, in exequutionem præceden
tis obligationis.*
31 Numeratio actus eſt, qui ſui natura, ex mutuo producit actionem.
32 Finem ad vnum inducta, contrarium non debent operari.
*33 Stipulatio non ſolum in mutuo, ſed & alijs in contractibus, noua-
tionem operatur ſi voluntas partium de nouando adfuerit.*
34 Nouatio ex conſtitutione noua Iuſtiniani, expreſsim fieri debet.
*Nec ad illam inducendam præſumptiones ſufficiunt, ſecundum
quoſdam. nu. 35.*
Diſſentientibus alijs. nu. 36.
*37 Expreſſum dici quoque, quod coniecturis apparet, & præſum-
ptionibus.*

Nouatio

38 *Nouatio facta præsumitur quando debitor delegat alium etiam non debitorem suum, quem creditor acceptauit. Secus si de creditoris consensu non appareat. nu. 46.*
39 *Nouatio facta præsumitur, quando secundus contractus, cum primo est incompatibilis, secus si contractus fiat compatibiles. num. 40.*
41 *Pugnantia duo, simul stare nequeant.*
42 *Nouatio inducta præsumitur, per transactionem, qua sui natura, a prima obligatione receditur.*
43 *Mutuum, & depositum contractus duo sunt incompatibiles.*
44 *Compromissum quando cum laudo lato repugnat, dicitur ex eo facta nouatio.*
45 *Nouatio facta non dicitur, quando secundus contractus, nullus est & inualidus.*
46 *Nouatio olim quibus casibus fieri dicatur ope exceptionis. num. 47. 48. & 49.*
50 *Nouatio inducta censetur, & liberatus a creditore debitor, quando ipse mandat argentario seu campsori vt soluat ipsi creditori suo, Campsore animo nouandi expresse interueniente, & soluere promittente.*
Idque procedit etiam si coniecturis solum de ipsius campsoris animo nouandi appareat. nu. 51.
Idem etiamsi sine stipulatione promiserit. nu. 52.
Secus quando non constat nec expresse nec coniecturis campsorem animo nouandi promisisse. num. 53.
Idque maxime si nudo tantum pacto promiserit. nu. 54.
Quod si simpliciter campsor promiserit soluere, & dubitetur de ipsius animo, non inducitur nouatio, nec liberatur debitor. num. 59.
Contraria refertur opinio, quod inducatur. num. 62.
Quibus autem in casibus inducatur liberatio debitoris, qui mandat campsori qui nihil sibi debet, vt pro se soluat. num. 63. 64. 65. & 66.
Quid autem si campsor ipse sit debitor debitoris sibi mandantis vt pro se soluat, & an & quando inducatur hoc casu liberatio debitoris, & quando non. nume. 67. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. & 77.
55 *Nouatio non fit sine stipulatione, nisi expresse agatur.*
56 *Stipulatio & pactum nudum in foro mercatorum non differunt.*
57 *Pactum nudum de iure Canonico idem operatur quod actio.*
58 *Intellectus c. 1 & c. qualiter. extra de pactis. vt de pacto vestito & efficaci loquantur.*
60 *Nouatio non fit hodie solo interuentu nouæ personæ.*
61 *Qui promittit quod alius debet, in dubio videtur accessorie promittere.*
69 *Delegatio debitoris vt fieri dicatur, quinque necessario requiruntur.*
78 *Debitor qui literas cambij scripsit, non liberatur illis acceptatis ab eo cuius gratia fiunt, sed ab eo qui illas complere tenetur, facta per eum promissione de soluendo.*

POstquam hactenus disseruimus de illis præsum-
ptionibus, & coniecturis, quę versantur circa con
tractus, nunc agendum est de his, quę respiciunt
1 distractus: Quocirca cum obligationes † distra-
hantur, ab eisque recedatur non solum solutione, sed etiam
nouatione, de eis differendum nunc est. Est sane difficilis, &
perplexa disputatio, quando, & quibus in casibus præsuma-
tur facta nouatio prioris obligationis, per secundam. Existi-
mauerim distinguenda esse aliqua tempora, & aliquot casus.
Primum fuit tempus ante ius Pandectarum, quod antiquū
appellari potest. Hoc sane tempore per secundam obligatio-
nem seu, (vt illam iura appellant) cautionem, prima illa, siue
2 illa secunda obligatio, plus siue minus prima contineret, † in-
ducebatur nouatio. Id quod satis manifeste colligitur ex l.
vlti. C. de nouatio. & ex §. præterea. in institu. quibus modis
toll. obliga. & in specie scripserunt Alexan. in cons. 13. num. 4.
lib. 2. Soci. sen. in l. qui vsumfructum. nume. 5. de verb. oblig. &
Fran. Balduinus in d. §. præterea.
Secundum tempus fuit iuris Pandectarum, seu Digesto-
3 rum, † quo varie constitutum fuit, sicuti explicat Bar. in l. pen.
nu. 3. ff. de præt. stipul. quo in loco, aliquot casus distinguit, &
nos aliqua addemus.
4 Primus est casus, quando secunda stipulatio erat † præto-
ria. Hoc casu non nouabatur iure isto prima stipulatio, alter-
ue contractus. Ita Bar. in d. l. pen. no. 3. ex illo tex. & ibid. Ang.
col. 2. in prin. ver. sed responde. & Imol ibid.
5 Secundus est casus, quando secunda stipulatio erat † con-
uentionalis, & plus ipsa prima cōtinebat. Hoc casu præsume-
ba[illegible] facta nouatio. si vero continebat minus non præsume-
ba[illegible] scripserunt Bar. in d. l. pen. nu. 3. vers. secundo casu.
& ibidem Ange colum. 2. versic secundus casus est. & Imola.
Lud. Bologn in consi. 59. colum 3. & Alex. in consi. 193 num.
3. lib. 6. Craue in consi. 167. num. 12. & Rota Rom. in decisio.
561. num. 2. in 1. parte in nouissime impressis. ex l. qui vsum-
fructum. ff de verb. oblig. l. si pupillus. §. actum. ff. de nouat. &
l. vlt. C. eodem. Hic casus locum non habet secundum Angel.
6 præcitato in loco, quando secunda stipulatio † continet mi-
nus tempore, vt puta: si promisi tibi decem in Calen. Maij, Et
deinde eadem decem promitto in Calen. Augusti. Nam tunc
prima obligatio, nouatur etiam hoc iure Digestorum, solum
ope exceptionis. Ita inquit Angel. sensisse glo. in dicta l. pen.
per tex. l. cum stipulatus sim mihi a Proculo. ff. de verb. oblig.
Tertius est casus, quando stipulatio secunda conuentio-
nalis, tantumdem continebat, quam prima, & in ipsa secunda in-
7 terueniebat † noua persona, præsumebatur nouatio. si vero
noua persona non interueniebat, nouatio non præsumeba-
tur. sic explicant Bar. in d. l. pen. nume. 3. vers. tertio casu. ff. de
prætor. stipula & ibidem Angel col. 2. vers. tertius casus. ex l.
scire debemus. in prin. ff de verb. oblig.
Quartus est casus, quando stipulatio secunda conuentio-
8 nalis, idem quod prima continebat in † substantia, etsi diuer-
sum quo ad rem ipsam, vt puta in prima fuerat promissus fun
dus, in secunda fundi æstimatio. Hoc casu non pręsumebatur
nouatio Ita Bart. in dicta l. pen. nume. 3. versic. quarto casu. &
Bologne. in d. l singularia. nume. 62. vers. quantum vero. ex. l.
fundum Cornelianum. ff. de nouat. Et idem docuit Ang in d.
l. pen. vers. quartus casus.
Quintus est casus, quem præter Bart. præcitato in loco ad-
iungimus. ex sententia Angeli in dicta l. pen. col. 2. versic. pri-
9 mus est, quando secunda stipulatio interponitur ex † neces-
sitate. Hoc casu nec de iure Digestorum, præsumebatur no-
uatio. l. Stichum. §. legata. ff. de nouat. Et eandem sententiam
probauit Imola in d. l. pen.
10 Sextus est casus, quando secunda stipulatio † continet il-
lud idem quod prima, & quid aliud distinctum, vt puta pri-
mo promisi Stichum, deinde promisi Stichum. & Pamphilum.
Hoc casu non præsumitur facta nouatio. Ita Angel. in dicta
l. pen. colum. 2. versic. quintus casus est. ff. de præto. stipula. &
ibidem Imola.
11 Septimus est casus, quando secunda stipulatio † non est
æqualis ad primam: sed prima est sortis, secunda vero pœnæ.
Hoc etiam casu non præsumitur facta nouatio. Ita Angel. in
dicta l. pen. colum 2. vers. sextus est. & ibidem Imola. ex l. ita
stipulatus. de verbor. obligatio. Ripa in l. si se non obtulit. §.
si ex conuentione. num. 6. ff. de re iudic. & Fran. de Marcbis in
quæst. 412. nu. 3. par. 1.
12 Octauus est casus, quando non renouatur obligatio † prin
cipalis, sed solum fideiussoria, vt pignorum: vt puta, si primo
promisi decem sub pignore, vel sub vno fideiussore: deinde
pro ijsdem decem do aliud pignus, vel alium fideiussorem.
Hoc casu etiam non præsumitur facta nouatio, vt scilicet ab
eo primo pignore, vel fideiussore dicatur recessum Ita Angel.
in dicta l pen. col. 2. vers. septimus, & vltimus ff. de prætor sti-
pula. & ibidem Imola, Castren. nume. 2. Commens. numero 3.
Et his accedant relati à Iasone in l. eum qui § si hominem.
colum. 2. de verbo. obliga. & in l. 1. in fin. C. de iudi. & alios re-
fert Ronchegallus in l. 3. in princ. nume. 15. ff. de duobus reis.
Et apertius Ripa in l. si se non obtulit. §. si ex conuentione.
nume. 7. ff. de re iudica. qui recenset etiam Socin. sen in consi.
18. nume. 15. & in consi. 21 nume. 3. libr. 1. Et ij quidem moti
sunt ex l. si Titius. ver. sed ita demum. ff. de fideiusso. Hic casus
13 locum habet multo magis, quando solum † mutantur fide-
iussores vel pignora. Nam tunc sine controuersia prima obli-
gatio principalis non nouatur. Ita Ripa in d. l. si ex conuen-
tione. num. 6. ea ratione, quia fideiussorum, & pignorum ob-
ligatio. quæ accessoria est, vim non habet mutandi principa-
lem. Idem scripserunt Rebuffus in commentarijs ad constitu
tiones Galliæ tomo 3. in titu. de literis obligatorijs. art. 1. glo.
9. nu. 22. & Mascar. in concl. 1107. nu. 14.
Declaratur primo hic casus, vt locum non habeat, quādo
14 † in datione nouorum fideiussorum, vel pignorum, renoua-
tur prima obligatio. Ita declarat Ripa in d. l. si se non obtulit.
§. si ex conuentione. num. 7. versi. quod intellige. ff. de re iudic.
post gl. & Bar. in l. pen. in verbo, pignore. ff. de præto. stip.
15 Declarat secundo, vt non procedat, quū secundi † fideiusso
res, & secunda pignora dant loco primorū. Nam tunc primi
liberati censentur. Ita Ripa in d. §. si ex conuentione. nu. 7. ver.
item intellige post Cast. & Alex. ibid. & Imol. in d. l. pen. ff. de
prætor. stipu. ex l si rem §. omnis. ff. de pign. actio. Et hoc signi
ficat Iustinia. in d l. vlt. in prin. C. de nouat. ibi, vel pignus ac-
ceperit, vel cautionem minorem. &c.

16 Nonus est casus, quando † alius est contractus quam sti-
pulationis. Nam iure Digestorum non præsumebatur facta
nouatio, imo nec fieri poterat. Ita Barto. in l.item illa. § vlti.
& in l.vbi quis.ff.de constitu.pecu.& in l.1. nume.3.ff.de no-
uatio. Alex.in consi.13.nume.5.libro 2.Socin.senior in consi.
21.num.9.libro 1. Decius in dicta l.singularia.nume. 19. vers.
illa tamen.ff.si certum petat. Ripa in rub.de verbor.obligat.
nume.37.versi.aliud.Purpur.in dicta l.singularia.numero 88.
ver.secundo itaque Ronchegallus in l.3.in princi.nume.5. ff.
de duobus reis. & Alciatus respons 690. Et ij quidem moti
sunt ex dicta l.item illa.§.vlti.de constit.pecun. & ex l.si man
dato meo §.vlt.ff.manda.
Declaratur hic casus, vt non habeat locum in foro merca-
torum, in quo pactum nudum habet effectum stipulationis.
Ita Soci.in l.singularia. nume.17. ff. si certum peta & ibidem
Iason nume.27. Purpura. nume.90. & Cagnolus numero 88.
qui postremi dubitant.
Decimus est casus, quando post primũ contractum fuit sta
17 tim † & incontinenti adiecta stipulatio, vt si ex emptione vel
mutuo promisi centum, deinde statim stipulatus es eandem
summam. Hoc etiam casu, non præsumitur facta nouatio.
Ita Barto.in dicta l.singularia nume.10.versic.si vero.Decius
nume 16.& Bologne.nume.61.& 62.post alios ab eis comme
moratos. Et ij adducti sunt primo. text. l.duo societatem. ff.
pro socio.in illis verbis, si nouationis causa. Quæ sane verba
dubitatiua, superuacanea essent, imo male a Iurisconsulto
prolata, si subsecuta hæc stipulatio sui natura nouationem
induceret Nec repugnat consideratio Decij dicto numer.16.
ver sed aduertendum. quia illi respondetur, quod in d.l.duo
societatem. duo aguntur.
Primo, quod ibi non fit nouatio, & hoc principaliter: se-
cundo quod ibi sit intentata actio, ex primo contractu, &
hoc secundario.
Secundo adducitur text. l. si ita fuero stipulatus. §. 1. ff. de
noua. vbi stipulatio subsecuta post contractum mutui incon
tinenti, non nouat ipsum mutuum, sed vnicus est contractus
stipulationis secundum gloss. ibi. Verum hic text. loquitur
quando secundus actus stipulationis subsequitur mutuum,
pro illius cõfirmatione. Et ideo ego intelligo illa verba, vnus
contractus est, hoc est, mutui, pro euius restitutione adiecta
est confirmatoria stipulatio. Qua de re fusius differemus in-
fra in 14. casu.
Tertio allegatur tex.l si stipulatus. ff de vsuris.ibi, nouandi
animo stipulatus. Ergo a sensu contrario, nouatio non præ-
sumitur, nisi constet: alioqui, vt dixi supra, frustra dubitaret
Iuriscon si stipulatio subsecuta, sui natura nouaret.
Quarto affertur.l.nõ ad ca.ff.de condi & demon. in primo
casu secundi casus, dum voluit Iuriscon. per secundum lega-
tum factum sub conditione, sine commemoratione primi pu
re facti, non esse recessum a primo: atque ita mutatã non esse
voluntatem testatoris. Ergo nec hic dicitur mutata voluntas
contrahentium, & inducta nouatio.
Cæterum quia hic text. pro contraria opinione Fulgosij,
quam mox refero, adducitur, ob id de eius sensu statim
disputabimus.
18 Contrariam opinionem † aduersus Bar. & reliquos. pro-
batunt glo.in d.l.duo societatem. & Fulgos in d.l.singularia.
quod imo hoc casu præsumatur facta nouatio. Et adductus
est Fulgos ex d.l.non ad ca.ff.de condi.& demon.in secundo
casu, secundi casus, vbi si primo legatum factum est pure,
deinde & secundo statim, & incontinenti, eadem res sit legata
eidem sub conditione, commemoratione facta primi legati,
recessum dicitur à primo, atque ita mutata voluntas. Cum
ergo & nostro in casu, secunda stipulatio sit facta commemo
rato ipso primo præcedenti contractu, dicitur nouare ipsum
contractum. Verum respondet Alex. quod d.l.nam ad ea. pro
cedit solum in vltimis voluntatibus, non autem in contra-
ctib. vt scribunt Bar.in l.iurisgentium.§ adeo. ff.de pactis. &
Bald.in l rescriptum §.si pactum.in fin.ff.eo. Quæ sane inter-
19 pretatio retinenda non est. cum eadem sit ratio † non præsu
mendi, voluntatis mutationem in contractib. quæ & in vlti-
mis voluntatib l cum qui.ff.de probatio.quæ absolute, & in-
distincte loquitur. Et regulam. dicta l. non ad ea. habere
locum etiam in contractib. sensit Barto. in hac ipsa quæstio-
ne, vt supra retulimus, & Dec. in l.pacta nouissima nume.10.
C.de pactis. Respondet itaque secundo Dec. in casu d.l.nam
ad ea. censeri mutatam volũtatem, quia duo illa legata erant
incompatibilia. Non enim simul stare poterat, quod eadem res
deberet pure, & sub cõditione. Et ob id vnũ tollit dicemus inf.
suo loco. Diuersum est in casu nostro, vbi secũda actio, quæ pro-
ducit ex secundo cõtu, se compatitur cum prima, & ob id à
prima obligatione non videtur recessum. Hanc interpreta-
tionem falsam esse, omninò existimo: quia si eiusdem rei lega-
tum pure factum, & factum sub conditione, essent incompa-
cibilia, idem esset dicendum, quod etiam eo casu quo factum
est legatum, secondum, sub conditione, absque commemora-
tione primi illud primũ esset mutatum, & in secundum tran-
20 statum, ex quo ex duobus † pugnantibus, secundum derogat
primo.l. pacta nouissima. C. de pactis. Et tamen in ea. l. non
ad ea contrarium dicitur, nempe quod si testator legauit cẽ-
tum pure Caio, & eidem incontinenti legauit sub conditio-
ne, sine commemoratione primi, primum non esse trãstatum
in secundum, sed dari electionem legatario, vt acceptet, vel
purum, vel conditionale. Respõdet itaque tertiò Bologne. in
d.l.singularia.nu 65.d.l.nam ad ea.ad rem non facere, quia lo
quitur quando secunda dispositio est diuersa à prima. Nos
verò loquimur, quando continet idem.
Cæterum reijcienda est hæc respõsio ea ratione, qua supra
confutaui interpretationem Decij. Præterea si diuersæ erant
dispositiones, vel ratione rei, vel ratione qualitatis, simul sta-
re potuissent, atque ita legatum censeretur duplicatum: cuius
tamen contrarium ibi dicitur.
Responderi potest quarto, in casu dictę l. non ad ea. fuisse
adiunctam qualitatem in secundo legato, quæ quidem qua-
litas mutat & alterat naturam ipsius primi legati, atq; ita no-
uum facit.arg.l.ius autem ciuile.ff.de iust.& iure.vbi Ias. col.
1.& late Marsil in sing.550. Qualitas est sane qualitas illa, cõ-
ditio sub qua factum fuit legatum.
Vndecimus est casus, quando duo contractus vna simul
21 † connectuntur, & sic vnus alterum non præcedit: vt si dico,
Titius dedit, & vendidit mihi stipulanti. Hoc in casu non
præsumitur facta nouatio. Ita Bar.in d. l. singularia. num.15.
vers.3.accedit.
Et hic ipse casus à fortiori, firmatur illis rationibus, & in-
tribus, quibus & præcedens à quo parum differre & Bart. ipse
existimauit. Idem enim (inquit Bart.) est, quando stipulatio
statim, & incontinenti præcedit, vel subsequitur: & quando in
22 eodem actu adijcitur cum ea, quæ † incontinenti fiũt, inesse
censeantur. l.lecta.vers.dicebam. hoc tit. si certum peta. Huc
facit, quod egregie docuit Baldus in l.antiquæ.§.1. in fine. C.
ad Velleian.quẽ post alios secutus Rõchegallus in l.3.in prin.
nu.14.ff.de duobus reis. Inquit Baldus, quod si plures se con-
stituunt principales debitores in instrumento, nullo iure fit
nouatio, cum obligatio sumat robur in eodem instanti. No-
uatio autem debet fieri à posteriore.
Cæterum à Bar.in eo dissentit solus Purpu.in dicta l.singu-
laria. quod existimauerit Bar. nullum hic dari ordinem. Nam
verius est (inquit Purpur.) ordinem saltẽ scripturæ adesse, qui
sane ordo, est admodũ considerabilis, sicuti scripsit post alios
Iason in l.2.§.prius.nu.18.ff.de vulg.& pup. subst. Huic obie-
ctioni respondetur, nullũ hic ordinem etiam scripturę adesse,
cum non detur nec prius, nec posterius, vt post alios tradit
Ias.in d.§ prius.nu. 52. dum inquit, quod quando in vno in-
23 strumento plura † apponuntur pacta, non est dare nec prius,
nec posterius, ex quo vno eodemque instanti: instrumentum
partium consensu perficitur.
Duodecimus est casus, quando contractus primus, non est
contractus perfectus, sed potius promissio de contrahendo,
deinde subsequitur ipse contractus, vt puta promisi vendere
pretio centum, deinde illo pretio centum vendo. Hoc in casu,
24 dicitur facta † nouatio: quia illa prima promissio, tollitur
per subsecutam traditionem, & ex ea agitur. Ita Bart. in d. l.
singularia.nu.55.vers.primo casu. & ibidem Decius. num.18.
Curtius iun.num.15.Purpur.num.11.Bologne.num 67.idem
docuit Ias.in l.si fideiussor.§.vlt.nu.18 de leg. 1. Et ij quidem
moti sunt text. l. si hæres testamento. ff.de actio.empt. & l.in
numerationibus §.vlt.ff de nouat.
Verũm prædicta duo iura videntur repugnare inuicem, vt
aduertit Dec. qui inquit, posse conciliari secundũ Bart. in l.si
fideiussor § meminisse.in fine.de leg.1.& Bal in l. vlt. ad finẽ.
C.de pactis inter emptio.& vẽd. Et rursus accedit ratio, quod
in prima obligatione adest solum pactum vendendi. l. consi-
lio.in fi.ff.de curato.furio. Ergo vendendo, illi pacto dr̃ satis-
factum atq; ita soluisse dr̃, nimirum si illa obligatio tollitur.
Ita simili in casu docuit Bar.l.pen.§.vlt.ff.de acq.pos.cum di-
xit, quod iussus tradere, sola nuda traditione liberatur. Ita
etiam Bald.in l.1.col.14.vers.quartò quæro C.de ijs qui pœ-
næ no.dixit.præceptum factum hæredi, vt compromittat ex-
tingui statim facto compromisso. Et Decius in cons. 465.nu.
11.respondit, quod iussus à testatore vendendere, vendo statim li-
beratur: sic & Socin.sen.in cons.68.col.3.vers.nam vt [illegible] lib.
3 & Ruin.in cons.184 nu.4.lib.2.

Cæterum

Cæterum à Barto. & sequacibus dissentiunt Ange. in d.l.in in numerationib.ff.de solutio.& Areti in l.fideiussor.§.meminisse.de lega.1.qui scripserunt, quod per venditionem illam, solum liberatur ille promissor, ab obligatione de vendendo: sed si res vendita non traditur, vel promissum non seruatur, agi potest ex præcedenti obligatione d.l.si hæres.

Conciliat has opiniones Aretin.in cons.6 numero 4.quod opinio Barto.procedat in contractibus. Illa verò Angeli in vltimis voluntatib. Quæ sanæ conciliatio, repugnat.d.l.in numerationibus. §.vlti.ff.de solut.vbi idem statuitur in vltimis voluntatibus,quod in contractibus.Et in specie conciliationem hanc reijciunt Cagnolus in l. singularia. numero 57. & Bologne nume.68. Quo in loco aliter ipse conciliat: Inquit enim, quod aut extant aliquæ coniecturæ,quibus conijci potest,promissorem voluisse obligari ad factum tantum:Et tūc dicitur solum ad ipsum factum teneri.

Hoc casu procedit opinio Angeli,& Aretini. Aut nullæ extant coniecturæ,sed versamur in dubio,& tunc promissor dicitur voluisse obligari ad ius Nam & verba ipsa intelliguntur de iure.l.3.§.hæc verba. ff.quod quisque iuris. & l. stipulatio ista.§ ij quoque.de verbo.oblig. Et hoc in casu locum habet opinio Bar.& sequacium.

Decimustertius est casus, quando primus cōtractus ita est
certus atque perfectus,sicuti & secundus,vt puta si stipulatus
sum à te centum,& deinde iterum promisisti centum. Hoc ca
25 su non † præsumitur facta nouatio. Ita Bar.in d.l.singularia.
nume.11.versicu.secundo casu.ff.si certum petat.quem secuti
sunt reliqui,ibi,vt testatur Bologne. ibidem. nume.69. versic.
nihilominus. Et ij quidem adducti sunt primo ea Litem illa.
§.vlti.ff.de constitu pecun.constituerat quis se soluturum, ꝙ
debebat ex causa stipulationis, vel alterius contractus, quo
casu nata erat obligatio,& actio de constituta pecunia, iuxt.
l.1.ff.de consti.pecuo.Atque ita duplex ei competebat actio.
prima ex stipulatione,secunda ex ipso constituto. Proposuerat deinde creditor in iudicio,actionem illam de constituta, dubitatum fuit,an sublata, & extincta esset actio illa prima ea stipulatione? Respondit Vlpia.non censeri sublatū,sed solum finiri solutione facta. Præsupponitur ergo ibi, sequētem contractum non auferre, atque ita non nouare actionem ex stipulatu,nec contractum præcedentem. Nec obstat quod inquit Iason, debitorem illum liberari per litis cōtestationem. Nam respondetur, quod imo non liberatur. Affertur & secundo tex.l.si mandato meo.§.vlt.ff.mand.Creditor egit contra debitorem sui principalis eius mandato, atque ita cœpit debitor principalis teneri,ex secunda obligatione orta ex ipso mandato. Et cum dimidium crediti iam exegisset creditor,residuum deinde petebat à debitore principali, dubitatum fuit, an petere posset? Et dicendum videbatur, non posse petere, quia debitor delegatione facta,liberatur ab obligatione sua. Cæterum contrarium ibi deffinit Paulus, quod imo nō liberatur, sed remanet ipsa prima obligatio & actio, quæ non tollitur, atque ita non nouatur,per secundum contractum mandati, nisi quando creditor ille acceptat manda eum animo nouandi. Et subiungit Paulus, idem esse, si fideiussor mandauit creditori, contra reum principalem, vt ipse fideiussor ex stipulatione obligatus. (iuxta l.blanditus. C.de fideiusso.) liberetur à prima causa, ob illud mandatum si scilicet animo nouandi fecit.Non ergo stipulatio per subsequētem contractum nouatur. Verùm hac in re animaduertendum est,duo hæc responsa sic à Bar. considerata, non procedere ob id, quod ibi contractus essent compatibiles, idem continentes & primus cōtractus ita esset certus,& perfectus, vt secundus, sed ea de causa contingere, quia præcedens obligatio non nouatur, etiam eo iure Digestorum,per alium secundum contractum, sed per solam stipulationem, sicuti iura sic intellexit ipsemet Barto.in d.l.item illa.§.vlti.ff.de constitu.pecun.& in l.t. num.3.ff.de noua.& dixi superiore capite,in vltimo casu.

26. Decimusquartus casus est,quando† duo actus sine primus sine secundus, non obtinet proprium nomen contractus, sed potest esse certus contractus, vel alterius contractus implementum,vel confirmatio,sicuti est pecuniæ numeratio,vel rei traditio. Illa enim pecuniæ numeratio, potest obtinere nomen certi contractus,vt puta mutui, vel depositi irregularis, potest etiam esse implementum cōtractus,vt si præcessit emptionis contractus, deinde pecunia numeretur, illa numeratio venit ad implementum,& perfectionem ipsius contractus emptionis, & venditionis. Ita etiam de rei traditione dicere possumus, cum esse posit traditio pro donatione, atque ita donationis contractus,posit etiam esse perfectio alterius cōtractus,vt puta emptionis: ita dicimus, quod stipulatio aliquando est contractus, sicuti quando de per se consideratur aliquando venit ad confirmationem alterius contractus. l.si stipulatus.de vsuris.& tradit post alios Ripa in rub de verbo, obliga. nume. 57. Hoc itaque casu non præsumitur inducta aliqua nouatio, sed potius id factum ad perfectionem, & implementum alterius contractus.Ita Bart.in d l.singularia.nu. 10.versic.quandoque præcedit & ibidem Alex Iason.Decius num.16.versi.secundus casus.Curt.iun.num.16.Purpu.num. 27 & Bologne.nu.63 & 64.

Primo adducitur tex.l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.ver. superest.ff.de verb.oblig. vbi manifeste respondit Vlpia. ꝙ si quis mutuam pecuniam dedit, sicque iam numerauit,& eam stipulatus est,vna sola nascitur obligatio verborum. Atq; ita nouatio non inducitur, quia illa numeratio venit ad perfectionē seu confirmationem præcedentis stipulationis.

Cæterum existimauerim,ibi nasci solum verborum obligationem,respectu stipulantis,non autem eius, cuius erat pecunia mutuata secūdum terminos casus illius.§. Chrysogonus. Et ideo subiungit Iurisconsult. ꝙ si præcessit mutuum, & sequitur stipulatio,nō tollitur obligatio naturalis, nata ex mutuo & acquisita illi,cuius erat pecunia.

Secundo affertur tex.l.si ita stipulatus fuero. §. 1. ff.de nouatio Iuriscon verba hæc sunt. Cum pecuniā mutuā quis dederit sine stipulatione, & ex continenti fecerit stipulationem, vnus contractus est. Idem erit dicendum, etsi ante stipulatio facta est, mox pecunia numerata sit. Hic perpenditur illa ratio,quia vnus est contractus.Et sic in dubio videtur dicendū, ꝙ contractus non debeant multiplicari. Hæc ratio (inquit Decius) cessat in primo casu, quia constat de contractu, qui præcedit:& in claris non est opus coniecturis. l. continuus.§. cum ita.de verb.obliga.

Verum respondet Fulg.ꝙ in d.l.si ita stipulatus.§.1.præcedebat certus contractus,vt colligitur ibi,mutuam pecuniam dederit.Ergo mutuum,& sic contractus certus,sicuti & hunc textum intellexerunt alij,quos retuli supra in 10. casu. Et tamen casus iste noster secundum Bar & sequaces procedit,qn̄ secundus actus non obtinet nomen contractus.

Hanc interpretationem reijcit Alex.ratione quadā à Dec. confutata,ipse vero Decius aduersus Fulgo. scribit in d.l.singularia.nu.16.versi.aliter ergo.&c.illa verba.d.l.si ita stipulatus fuero.§.1.ff.de noua. ibi, mutuam pecuniam dederit. &c. esse exponenda simpliciter, idest,numeratam. Hoc probatur (inquit Dec.) illo text.dum subiungit:idem econtra, si stipulatio ante facta sit,& mox numeratio subsecuta sit, sicuti ergo in casu econtra, loquitur de numeratione simpliciter:Ita pariter in primo casu videtur loqui de numeratione simpliciter:vt casus parificentur,ideo consonat,ꝙ illa verba,mutuam pecuniam, accipiantur, & exponantur, idest creditam simpliciter.

Rectius crediderim.d.l.si ita stipulatus.§.1.esse sic explicādam; dum ait, vnus contractus est, intelligatur,vnus contractus mutui. Et stipulatio adiecta est pro confirmatione, causa restitutionis faciendæ. Et dum subiungit Iurisconf. Idem erit dicendum, & si ante stipulatio facta est, mox pecunia numerata sit. Intelligo idem,hoc est vnus contractus, non tamē mutui, sed stipulationis, vt quia fit stipulatus pecuniam sibi mutuari.Et ideo in l.seq.subiungit Pompon. Cum enim pecuniam mutuam datam stipulamur,non puto obligationem ex numeratione nasci.& deinde eam per stipulationem nouari. &c. Hic præcessit stipulatio de mutuando, vt significant illa verba.Et magis implendæ.&c. Et ideo illa verba, pecuniam mutuam datam,exponi debent, dandam, vel dari. In primo itaque casu.d.§.1.stipulatio deseruit mutuo. In secundo vero numeratio seruit stipulationi.

Tertio perpendi solet tex.l.certi condictio. §. quoniam. ff.
hoc tit. si cert.peta. quo loci ille,qui mutuo dedit pecuniam,
stipulatus est,eam alteri reddi:ibi agit ex numeratione, quia
27 stipulatio † alteri facta est inutilis Ergo à sensu contrario fa
cus est, quando stipulatio est vtilis.

Quarto,ea ratione,& argumento motus est Iason,contra-
28 ctus ad hunc finem inuenti sunt,† vt obligationem, & dein-
de actionem producant. Et ob id præsumitur, quod contra-
29 hentes agere, & facere † voluerint id ꝙ natura ꝯctus signifi-
cat.l.non omnis,in prin.ff.si certum petat. Atqui numeratio non habet certam significationem:cū fieri posit implementū præcedentis ꝯctus, posit etiam fieri, vt de se contractum causet:vt depositū irregulare, mutuū, vel commodatū. Cum ergo dubia sit mens numerantis, illa debet declarari vel ex subsequentib.vel ex præcedentib. arg.l si seruus pluriū. §.vlti. de leg.1.Declarari ergo debet mēs illa, ꝙ voluerit numerare in executionem, & perfectionem actus præcedentis. Ita dicimus

30 mus, ꝙ actus † subsecutus, præsumitur factus in executio-
nem præcedentis obligationis. l. post dotem. ff sol matrimo.
vbi Bar. & reliqui.

Cæterum rationem hanc reiicit Dec. in d. l. singularia. nu.
16. versi. sed ista ratio &c. quia non apparet, ꝙ interposita sti-
pulatione, partes agant, ꝙ ex ea sola oriatur actio. Nam cum
31 numeratio sit actus, † qui sua natura actioné ex mutuo pro-
ducit, & sit actus naturalis, qui facilius actionem parit. l. ea
quæ ciuiliter. ff. de acq. rerum domi. Et hoc (inquit Dec.) cla-
rum est facta numeratione simpliciter. Ergo à fortiori idem
dicendum videtur, secuta stipulatione, quæ ad maiorem con
firmationé interponitur. Et ideo non videtur impedire actio
32 nem ex numeratione: quia inducta † ad vnum finem, non de-
bent operari contrarium. l. legata inutiliter. ff. de lega. 2. Et si-
cuti primo in casu, plures oriuntur actiones, ita videtur, & in
secundo, cum diuersitatis ratio assignari non possit, inter
vnum, & alterum.

Hæc responsio, & interpretatio vera non est, quia multum
differt, ꝙ numeratio fiat simpliciter, & de per se, sine aliquo
antecedenti contractu, vel fiat post aliquem cōtractum. Nam
primo casu contractum causat, vt puta mutuum, vel deposi-
tum irregulare, vel commodatum, cum nil aliud significare
possit: secundo vero casu intelligitur facta ad implementum
præcedentis contractus. Et plus operatur illa simplex nume-
ratio, quam illa facta post contractum.

Ex prædictis subinfert Bar. in d. l. singularia. num. 10. versic.
nec est speciale. &c. aduersus Iacob. de Arena, non esse specia
le in mutuo, ꝙ actio ex eo cōtractu causata facilius tollatur,
& nouetur per subsecutam stipulationem. Dicebat enim Ia-
cobus de Arena, esse speciale in mutuo, vt facilius eius obliga
tio per stipulationem nouetur. d. l. si ita stipulatus. §. Chryso-
gonus. de verbo. oblig. & d. l. si ita stipulatus fuero. §. 1. cum l.
seq. ff. de nouat. Hæc sane Iaco. de Arena opinio, vera non est
(ait Bar.) quia idem in dote, & alijs contractib. qui re contra
huntur. vt in deposito, & commodato. Et quamquam multa
effuderint Cast. Alex. Iason, & Dec. ad rem hanc, attamen ve-
re cum Barto. sentiendum esse, ꝙ scilicet nulla sit in hoc mu-
33 tui specialitas, † cum & in cæteris contractib. stipulatio no-
uationem operetur, si partium voluntas nouandi affuit.

Præterea vel ea ratione cum Bar. sentio, ꝙ hoc dici nō pos-
sit speciale in mutuo, quia verius esset odium, sunt enim spe-
cialia, idest singularia vel priuilegia mutui fauore ipsius con
trahens concessa. Hoc autem de quo agimus non significaret
fauorem, sed odium potius, nempe maiorem debilitatem, &
infirmitatem huius contractus, quam aliorum, cum alij secū-
dum Iacob. de Arena non tollantur, & nouētur ita facile per
stipulationem, sicuti hic mutui.

Tertium est tempus nouę constitutionis, editæ à Iustinia-
no in l. vlti. C. de noua. qui abrogato iure antiquo statuit, no-
34 uationem † expressim fieri debere.

Cæterum dubitant Doctores, an ad inducendam nouatio
tionem secundum hoc tempus, sufficiant præsumptiones, &
35 cōiecturæ. Et non sufficere † opinati sunt Bar. in l. pen. nu. 3.
in fi. ff. de præto. stipul. & Bald. in d. l. vlt. nume. 1. versi. in legu
idest. Quorum opinio videtur satis clare probari in d. l. vltim.
dum statuit Iustinia. nouationem non induci, nisi verbis ex-
pressis ita fuerit actum. Non ergo sufficiunt coniecturæ. quæ
non possunt dici verba expressa. Et rursus apertius, videō pro-
bari in §. ꝙ autem diximus. in insti. quib. mod. toll. oblig. vbi
manifeste Iustin. tollit præsumptiones & coniecturas.

Verum tamen dissentiunt ab hac opinione alij permulti
36 existimantes, † adhuc sufficere cōiecturas, & præsumptiones
ad inducendam nouationem hoc tempore. Ita sane gl. in l. s.
ff. de noua. Cyn. in d. l. vlt. col. 1. versi. ad istam. C. eo. Cast. in l.
pen. ff. de prǽto. stipu. & in d. l. vlt. ibid. Sal. Imol in l. delegare.
ff. de noua. Fulg. in cons. 130. Mattheus Cimator. col. 2. ver. &
hanc sententiam. Alex. in cons. 72. nu. 8. ver. item esset falsum.
lib. 2. Soci. sen in consi. 21. nu. 3. lib. 1. Lud. Bolog. consi. 59. col.
2. Barb. in consi. 86. col. 7. & 8. lib. 4. Dec in consi. 400. col. 2. &
Afflic. in decis. 44. nu. 15. communem testatur Cagn. in d. l. sin
gularia. nu. 102. ff. si cer. peta. & Ronchegal. in l. 3. in princ. nu.
18. ff. de duob. reis. qui eiusdem sententiæ recenset etiā Paris.
in consi. 107. col. 2. lib. 3. Lofred. in consi. 24. col. 4. & Purpur.
in l. certi condictio §. quoniam. nu. 15. hoc tit. eandem proba
runt Vincen. Franc. in decis. Neapol. in decis. 13. in fin. & Rota
Roma. in decis. 568. nu. 1. in 1. par. in nouissime impressis. Ea
37 est huius sententiæ ratio, quia † expressum, & illud dicitur, ꝙ
apparet coniecturis & præsumptionib. sicuti scribunt Bar. in
l. Prǽtor ait. in prin. nu. 2. de ope. no. nunc. ibid. Ias. num. 3. 4 &
idē Ias. in l. licet Imperator. nu. 10. de lega. 1. Qua ratione ces-
sat illa prima argumentatio contrariæ opinionis sumpta ex
d. l. vlt. C. de noua. Nō etiam repugnat tex. d. §. ꝙ autem dixi-
mus. quia ib. Iustinia. corrigit atque reijcit præsumptiones il
las antiqui iuris: & quas quidē præsumptiones refert ipsemet
Iustin. in d. l. vlt. Illas itaque tollit non autem alias, quę & ne-
cessario significare possunt hoc etiam iure nouo, inductā cen
seri nouationem, sicuti de coniectura quam subijcimus, appa
rebit. Et ipse Iustinia. in d. § ꝙ autem. dixit se reijcere quas-
dam præsumptiones.

38 Prima est coniectura, quādo debitor † delegat alium etiam nō
debitorem suum, & creditor ipse acceptauit delegatū illum,
nouatio censetur facta. Ita Afflictus in decis. 353. num. 4 qui
dixit, vsum obseruare responsum Aret. in consi. 5. & Comens.
in l. delegare. ff. de nouat.

Secūda est coniectura nouationis, quando secūdus ꝯtractus,
39 † est incompatibilis cum primo. Hoc in casu, per secundum
ꝯtractum dicitur esse recessum à primo, atq; ita facta nouatio.
Ita scribunt Bald. in d. l. vlt. num. 1. ver. vt quando forte. C. de
noua. & in consi. 318. Practica ciuitatis. col. 2. ver. respondeo.
lib. 1. Dec. in l. pacta nouissima. col. 1. C. de pact. idem in cons.
400. col. pen. ver. 4. respondetur. in consi. 464. nu. 4. & in cons.
564. nu. 15. Cagn. in d. l. singularia. nu. 102. ff. si cer. peta. Ron-
chegal. in l. 3. in prin. nu. 18. ver. videtur tamē. ff de duob. reis.
40 & Craue. in consi. 167. nu 5. Ita econtra quādo contractus † sunt
compatibiles, non dicitur facta nouatio. sicuti respondit Alex.
in consi. 193. nu. 3. lib. 6. Et motus est Bald. ex l. pen. ff. de præt.
stipu. Quam tamē Bar. ibi. nu. 3. intellexit loqui, in prætorijs sti-
pulationib. quæ vim habent inducendi nouationem: sicuti et
supra diximus. Adducit secundo Bal. tex. l. qui vsumfructum.
ff. de verbo. obliga. Quod responsum intellexit Bar. in d. l. pen.
nu. 3. de præto. stipu. loqui, quādo secunda stipulatio plus conti-
net ipsa prima, iuxta tex. l. si pupillus. §. qui actum. ff. de noua.
& diximus supra. Allegat tertio Bald. l. cum in plures. §. loca-
tor horrei. ff. locati. quæ argumentum satis probat, dum ex re
ceptione auri, & argenti in horreo, ꝙ est quid incompatibile
cum eo proposito, ꝙ prius habuerat, non recipiendi, significa
tur voluntatis mutatio. Ita ergo hic. Et melius quarto asser-
tionem hanc probat. l. pacta nouissima. C. de pact. quam Bal.
ipse recenset, vbi pactum secundum contrarium primo illud
41 tollit: cum duo † repugnantia simul stare non possint. l. vbi
repugnantia. de reg. iur.

42 Hinc infertur, ꝙ per † transactionem, qua sui natura receditur
a prima obligatione, inducta dicitur nouatio: cū se non com-
patiatur transactio cum ipsa obligatione. Ita Bald. in rub. de
transact. ad fi. Gozad. in consi. 38. col. 2. ver. secundo conside-
ro. & col. vlt. & Ronchegal. in l. 3. in prin. nu. 19. ff. de duo. reis.

43 Infertur etiam, ꝙ cum mutuū † & depositum sint duo con-
tractus incompatibiles, ex quo vnus concedit vsum rei, alter
vero negat, ex secundo dicitur facta nouatio primi. Ita respō-
dit Bal. in cons. 123. col. 2. lib. 2. quem secutus est Ronchegal.
44 prǽcitato in loco. Infertur quoq; ꝙ cum compromissū † repu
gnet laudo iam lato, & approbato, dicitur ex eo cōpromisso fa
cta nouatio. sic responderunt Ang. in consi. 31. col. pen. Are. in
consi. 148. col. pen. Lud Bolog. consi. 59. col. 2. Soci. sen. in cōs.
89. col. versi. sed contra. lib. 3. & Dec. in consi. 300. nu. 8. & in
consi. 400. col. 1. Dissentiunt tamen Spe. in tit. de arbit. §. sequi
tur. ver. item quæro an actio. Ias. in conf. 168. col 7 ver. ad hoc
conatur. lib. 4. Duran. de arte testan. tit. de acq hære. caut. 9. &
Grat. conf. 89. col. pe. lib. 1. Et hanc visus est sequi Ronchega.
in d. l. 3. in prin. nu. 19. ver. idem in compromisso.

Declaratur tamē hæc coniectura, vt non procedat quādo in se-
cundo ꝯtractu apposita fuit clausula, sine præiudicio priorū iu-
rium. Nam tunc per secundū illum ꝯtractum non præsumitur no-
uatus primus. Ita Grat. in cōs. 86. nu. 7. & 8. lib. 1. & Rot. Rom.
in decis. 738. nu. 1. in 1. par. in nouissime impressis.

45 Declaratur secundo vt non procedat, quādo † secundus ꝯtractus
est nullus, & inualidus. Nam tunc per secundū non dicitur re-
cessum a primo, atq; ita facta nouatio. Ita respondit Alex. in
consi. 193. nu. 4. lib. 6. Et comprobat similib. Purpu. in l. pacta
nouissima nu. 14. C. de pact. Ita pariter quādo non apparet de cō
46 sensu † ipsius creditoris, ꝙ nouationem facere voluerit, sicu-
ti contingit in mercatore, qui literas debitoris sui, non refert
in libro magistrali, sed solum memoriā earū facit in scarafa-
cijs. Nam tunc illas acceptasse nō dicitur, & consequenter nō
dicitur inducta nouatio. Ita in consi. 296. num. 26. lib. 3. rūdi
pro Illustr. Cuss nis, auctoritate Soc. sen. & Rot. Genuen.

Dubitari etiam solet in hac nouationis materia, & tracta-
46 tione, an illis casib. quib. olim fiebat † nouatio ipso iure, nunc
fieri dicatur ope exceptionis, vt puta olim, si diuersa persona
interueniebat in promissione, dicebatur ipso iure facta noua
tio, hodie vero non. l. vlti. C. de noua. an hoc in casu, saltē ope
exceptionis admittatur hæc nouatio? Hac de re sunt Docto.
opinio-

47 opiniones. Vna fuit eorum, qui affirmarunt, † fieri nouatio-
nem hanc. Ita Accur in l.2.ff. de nouat. in l.pen. ff. de prætor.
stipula. & in l.si pecuniam.ff.si certum peta Bald.in d.l.vlti in
prin.C.de noua.& in consi 128 in fin lib. 2. Ang in d.l.2 & in
d.l.pen & in l.rescripto.§.pacto.col.2.ff. de pact Fulg.in cons.
130.Mattheus Cimator.col.2 & in fin. Alex in l.3.§.ii ex con-
uentione.nume.9.ff.de re iudic.qui communem esse testatur.
Barba.in consi.86.col pen.ver.præterea facit. libr 4 qui asse-
ruit, non esse in iudicando ab hac recedendum. Lud Bologn.
in consi.59.col.3. Hanc quoque communem esse dixit Socin.
sen.in cons.21.col.1.lib.1.etsi ipse dissentiat. Dec.in cōs.400.
in fin.Abb.consi 68.nu 5.

Altera, & secunda fuit opinio negātium, nouationem ope
48 exceptionis, etiam his casibus † admitti. Ita scripserunt Bel-
uisius, Raynerius, Cynus, Fulgo. Salicetus, & Castren.in l.2.ff.
de noua.& ibidem Imola, Bal in l.frustra. C.de non num.pec.
Ang.in l.qui vsumfructum de verbor.obligar.& ibidem Alex.
col.2.& Soc.col.3 qui communem esse testantur idem Socin.
in l.certi condictio §.si nummos ff.si certum pet.& in d.cons.
21.nume.3.lib.1.Iason in l.singularia num.37.in fin. eod.titu.
& ibidem Decius colum.penu. Roma.in consi.121.in princi.
Fulgo.in consi.130.col penu. Alex.in consi.10.col 3 in consi.
13 colum pen.& in consi.172.in princip. libr.2. vbi commu-
nem testatur. Idem in consi.58 colum.2 libr.2. & in consi.72.
nume.10 lib.6.& in cons.173.colum.3 libro 7. Barb.in consi.
19 colum pen. versi.est aduertendum & in cons.37.colum 8.
vers & si dicatur lib.1. & in cons.15.colum.6. vers posset ali-
ter libro 2.Socin sen.in cons.21.col 2. lib.1. in cons.267 col.
3.vers.primo quia.lib.2.idem in cons.64.colum.4. & in cons.
89.col pen.lib 3. qui asserit, hanc esse magis receptam sen-
tentiam.Gozad.in cons.38.Bertran.in consi.188. in fin lib.1.
Lofredus in consi.18 col pen Grat.in consi 82.colum.2.lib.1.
qui testatur, quod hæc est communis opinio saltem post tem
pora Alexandri Imolen.Curtius iun.in l.lecta colum.3.versi.
nono ff.si certum peta Purpur in l.singularia.nu.45.eod.titu.
Ripa in l.si se non obtulit.§ si ex conuentione.num.8. ff.de re
iud. & hanc esse magis communem testatur Vincentius Fran
cus in d decis.15.& affirmat, sic seruasse consiliū ipsum Nea-
politanum.communem quoque dixerunt Hieron. Gabriel in
cons.157.nu.17.lib.1.& Mascar.in concl.1107.nu.7.

Tertia fuit opinio, quam post alios probauit Ronchegal.
49 in l.3.in princ.num.18. ff.de duobus reis. vt † scilicet media
quædam via eligatur, distinguēdo, quod aut nulla extat con-
iectura efficax, qua colligatur, partes voluisse, interuentu no-
uæ personæ nouationem inducere. Et tunc procedit secunda
illa opinio magis communis, quod non inducatur nouatio.
Aut aliqua efficax extat coniectura & tunc inducatur Et hoc
casu locum habet prima opinio.

Ex prædictis magna ex parte diffiniri potest grauis & per-
plexa illa Doctorum contentio, quando debitor mandauit
argentario quem campsorem nostri appellant, vt soluat cre-
ditori suo, an inducta censeatur nouatio, ita q mandans ipse
sit liberatus ab ea obligatione, qua erga suum creditorem te-
nebatur Quæ sane disputatio est admodum vtilis, quia si libe
ratur debitor mandans, omne periculum contingens ex per-
sona campsoris, puta decoctionis, pertinet ad creditorem, si
vero debitor non liberatur, periculum est ipsius debitoris, si-
cuti dicemus in fine huius disputationis. Hac itaque in re cō-
stituo atque distinguo octo casus, & si Socin. in l. singularia.
nume.15 ff.si certum petatur. quinque conclusiones distinxit
atque explicauit.

Primus casus est, quando mandaui campsori, vt tibi meo
creditori, meo nomine numeret. & ipse campsor expresse in-
50 teruenit † animo nouandi, promittendo tibi soluere. Hoc ca
su ego ab obligatione, qua erga te tenebar sum liberatus. Ita
Socinus in d.l.singularia. nume.15. qui dixit probari text. vbi
glo.in l.vbi quis.ff.de constit.pecu. Hanc quoque sententiam
probauit Rota Genuensis in decis. 2.num.25. quæ dixit cam-
psorem dici animo nouandi promisisse, quando in suis li-
bris scripsit, se debitorem illius, cui mandatum est vt soluat.

Extenditur primo hic casus, vt locum habeat etiam quan-
51 do coniecturis † apparet, campsorem interuenisse & promi-
sisse animo nouandi atque ita nomine meo, qui mandaui sol
ueret, atq; satisfaceret, sicuti scribit Purpur. in d.l.singularia.
nu.88 ex sententia Bal.in l.vlt.in fin.C ad l.falc.quem probat
& Aret.in cons.5.in prin.& nu.4.versi.& propterea. Et conie-
ctura efficax est; quādo campsor in codice suarum rationum
se debitorem fecit illius mei creditoris.

Extenditur secundo vt pcedat hic casus, etiam si campsor
52 ille meo creditori, meo iussu sine stipulatione † promisit sol-
uere, vt dixit Soci.in d.l.singularia, nu.15.

Secundus est casus, qñ mādaui campsori qui nihil mihi de-
bebat, vt tibi meo creditori meo nomine solueret & campsor
53 promisit: sed non constat † nec expresse, nec cōiecturis cam-
psorem promisisse animo nouādi. Hoc sane casu ego nō sum
liberatus ab obligatione, qua erga te teneor Cum is campsor
videatur potius tanquā meus fideiussor intercessisse. Ita Soc.
in d.l singularia.num 16. post Bart.in cons. 160. Titius, lib.1.
& Bald.in l.2.C de execu.rei iud. & Socin. ipse testatur com-
munem esse opinionem.

Tertius est casus, qñ mandaui campsori, qui nihil mi debe-
bat, vt tibi meo creditori soluat, & campsor ipse, quē non cō
stat expresse, vel coniecturis interuenisse animu nouandi pa
54 cto nudo † promisit tibi soluere Hoc etiā casu ego nō sum li
beratus ab obligatione qua erga te teneor, sic Soc.in d.l sin-
gularia.nu 17.vbi Ias.nu.27.Purpu.nu.88. vers.secundo itaq;
Quiquidem testat esse cōem opinionē: & recenset Ang.Aret.
in § præterea col.pe.inst.quib mod.toll oblig Ea rōne vsus est.
55 Soc.quia nouatio nō fit sine stipulatione, nisi expresse † agat.
l.nē illa.in fi vbi Bar.ff de cstit.pec.& idem in l.1. ff. de noua.
& Bald.in l.rescriptum § si pacto ff. de pact.

Cæterū scribit Soc.præcitato in loco, vidisse respōsa Doct.
56 qin foro mercatorū † nulla sit differentia inter pactū nudū
& stipulationē, vt tradit Bar.in l Quintus. & in l si fideiussor.
§.qdā ff mād & apertius Bal. in l.receptitia nu.7.C de cōstit.
pec.& in l si pro re.nu.14.C.mād.idē Soc.sen in cōs.64 nu.8 lib.
3 Dissētiūt tñ aliq. pręsertim Cagn.in d l.singularia nu.117.
& dubitat Purpu nu 90 l.t subiūgit Soc. in d.l.singularia nu.
57 17.idē videri dicendū de iure canonico † in quo pactū nudū
idem operatur q actio secundū cōem opi. in c.1.& in c.quali-
ter.extra de pact & tradant Ias.in l.iurisgentiū.§.sed cū nulla.
nu.4.ff de pact & Alci.in lib.5.paradox.c.3 Docui tñ aliquan
do, dum tractationē pactorū explicarem. d. c 1. descriptū ex
Concil. Cartagin. primo.non probare cōem hanc assertionē.
Quandoquidē si recte perpendant verba illius cōstitutionis,
58 constabit ibi fuisse pactum vestitū: † eū conuentio illa iusta
inter duos Episcopos, Antigonū scilicet & Optantiū de diui-
dēda diœcesi & plebe, effectū sicq; implementū receperit per
diuisionē ipsam, atq; ita per mutuā traditionem quæ operari
solet, vt pactū dicatur vestiri l.iurisgentiū in prin ver sed si in
aliā.ff de pact.& l petens.vbi Doct.C.de pact.gl.& Doct.in §.
1.insti.quib mod.re cōhi.obli.Ita pariter non probat. d.c.qua
liter.de pact.desumptū ex D.Grego.in lib 8.Epistolarū.epist.
38. q si tota perlegatur apparebit probare Diuum Gregoriū
intellexisse de pacto efficaci, dum mandauit promitti debe-
re ab illis debitoribus qui ad Ecclesiam confugerant, de ser-
uanda lege & iustitia, hoc est de reddēda rōne actuum suorū,
quæ gesserant nomine creditorū, & verisimile nō est D.Greg.
voluisse debitores illos promittere pacto inefficaci & inuali-
do sed efficaci mediante stipulatione.

Quartus est casus, qñ mandaui campsori, qui nihil mihi
59 debebat vt tibi meo creditori soluat, & campsor † promisit.
Hoc casu non sum ego liberatus ab obligatione, qua erga te
teneor. Ita Alex.in l.qui vsumfructum. ff de verbo.obli Ias in
d.l.singularia.nu.38 qui cōem esse asseruit, vt et testatur ibid.
Soci.nu 18.& idem in cons.247.col.pen.ver aliqñ & quartu.
lib.2. Afflic.in decis 353.nu 2.Purpur in d l.singularia. nu 83.
& Hier.Gabriel in cons.155.num.25.lib.1. Ea ratione ij moti
sunt, quia hic campsor qui promisit, nō dr promisisse animo
nouandi obligationē: cū hodie solo interuentu nouæ psonæ
60 † non fiat nouatio. d l.vlti.versi.nihil penitus innouari. C.de
noua. Illa dictio, penitus, (inquit Soc.) idem significat, q om-
nino. At dictio, omnino, iūcta negatiua, exponit nullo modo.
l.in nane Saupheli.in fi.ff.loc. Ergo nec ipso iure nec ope exce
ptionis inducitur nouatio. Cæterū facile euitatur hæc cōside
ratio: cū non modo interueniat noua psona ipsius cāpsor.s,
sed et noua obligatio, qua ipse campsor in executione præce
dentis mandati dr suo ipso nomine promisisse, vt statim dice-
mus. Altera est ratio. qua ij moti sunt: quia qui promittit q
61 alius debet, in dubio vr accessoriè † promittere. §. argentario
rū.in auth.de fideiuss Verū nec ratio hæc satis concludit: cum
præsumat, (vt iam diximus) facta pmissio in executionē præ-
cedentis mandati, vt, si ipse campsor suo pprio nomine pmi
sit soluere, & deinde ipse habere obligatū ipsum mādantem.
62 Cōtrariā † itaq; opi.visus est probare Bar.in d.l.singulari.a.
nu.19.sicuti eū sic est interpretatus Soci.ibid.nu.18 qui eius-
dem opin.retulit Ang.& Imo.in l.qui vsumfructū. de ver.obl.
affirmantes, ita inter mercatores seruari Floren. idem sensit
Alci.in resp 690.Et hæc quidē opi. ea ratione probatur. quia
etiam hodie nouatio inducitur cōiecturis, sicuti supra demō
strauimus. Porro hinc extat coniectura, q campsor animo no-
uandi promiserit, ex quo promisit in executionē præcedentis
manda-

mãdati. Cæterũ probata cõi opi. illa declarãt aliquot modis.
Declaratur primo, vt procedat quando tibi meo creditori
63 datem nomen campſoris in ſolutum† tanquam debitoris nomen. Nam tunc ego dicor liberatus ab ea obligatione, qua erga te tenebar. Ita Bald. in l. Mæuia. in prin. ff ſoluto matrimo. & in l. vlt. C. ad legem Falci. Socinus in d. l. ſingularia. nu. 18. verſ. primo niſi dsrem. & idem in conſ. 567. nu. 3. lib. 2. Purpu. in d. l. idẽ ſingularia nu 85. Idẽ decidit Rota Genuen. in deci. 2. nu. 26 quæ dixit, cenſeri receptũ nomen campſoris in ſolutum, quando campſor ipſe in ſuis libris rationum ſcripſit ſe promittere ſoluere pecuniam ſolui mandatam.

Declaratur ſecundo, vt non procedat illa communis opi. quando ipſe campſor promiſit, ſe ſoluturum mei mandantis
64 loco. † Ita poſt Bald. in l 2. C. de exce. rei iudic. ſcripſit Soc. in d l ſingularia. nu. 18. ver. ſecundo limita. Purpu. nu. 84. qui dixit eſſe communem opinionem, qui recenſet etiam Alex. in conſ. 10. col. 2. ver. hoc etiam tenet Bald. lib. 2. & accedit idem Socin. ſen. in conſ. 64. col. 6. ver. pręterea etiam multum. lib. 3. qui dixit idem eſſe quando tacite colligitur, campſorem promiſiſſe ſoluere loco debitoris mandantis, ſic & Curtius ſen. in conſi. 7. qui dixit, quod quando campſor ſolus promiſit ſe ſoluturum, dicitur promiſiſſe loco debitoris mandantis. Ea ratione ij moti ſunt, quia videtur facta nouatio mediãte delegatione, vt probat. l. delegare. verſic. vice ſua. ff. de nouatio. vbi Caſtrenſ.

Declaratur tertio, vt locum non habeat, quando extaret
65 conſuetudo † & vſus, quod mandato ita facto & promiſſione campſoris recepta à creditore, debitor mandans eſſet liberatus. Ita declarant Bald. in l. vlt. C. ad legem Falc. Comens. in l. delegare. la 1. ff. de nouatio. Iaſ. in d. l. ſingularia. nume. 38. & ibid. manifeſtius Purpur. nu. 85. ver. tertio limitatur. Beneuenutus Stracha in tract. de mercatura. in titu. de decoctoribus. pat. 5. nu. 6. qui ſequitur Afflict. in deciſ. 353. nu. 5. & ſupra retuli Soci. in d. l ſingularia nu. 18. & in conſ. 64. col. 6. lib 3. referentem Ang. & Imol. in l. qui vſumfructum. de verb. obliga. aſſerentes Florẽtiæ extare conſuetudinem & vſum inter mercatores, vt ex ſimplici promiſſione obligetur mercator nouo creditori, cui iuſſu & mandato debitoris principalis promiſit ſoluere. Hæc tamen conſuetudo probanda eſt: cum nec doctoribus de ea atteſtantibus credatur, ſicuti admonet in ſpecie Purpur. vbi ſupra. Aſſertio tamen Doct. præſumptionem facit ſecundum Beneuenutum.

Declaratur quarto, vt nõ procedat, quando facta promiſ-
66 ſione tibi a campſore, tu mihi reſtituiſti inſtrumentum † debiti. Nam tunc ego dicor a te liberatus. Ita Purpur. in d. l. ſingularia nu. 87 poſt Bal. in l. 2. C. de execu. rei iud. & Iaſ. in d. l. ſingularia. Inquit tamen Purpur. hoc potius prouenire ex redditione inſtrumenti, quę arguit ſolutionẽ. l. Labeo. ff. de pact. & dixi ſup. in præſump. 140.

Quintus eſt caſus, quãdo mandaui campſori debitori meo vt tibi meo nomine ſoluat, & campſor ipſe re vera ſoluit.
67 † Hoc caſu ego ſum liberatus ab obligatione, qua erga te tenebar. Ita paſsim caſum hunc admittunt omnes in d. l. ſingularia vbi in ſpecie ſcribunt Purpur. nu. 82. & Cagn. nu. 158. ſic & Rota Genuen. in deciſ. 5. nu. 25.

Sextus eſt caſus, qñ mãdaui campſori debitori meo, vt ſol-
68 uat tibi meo creditori & campſor tibi acceptanti † per ſtipulationem promiſit ſoluere. Hoc caſu ego ſum liberatus ab ea obligatione, qua erga te tenebar. Ita Bar. in d l. ſingularia nu. 19. quem ſic intellexerunt ibidem Caſtren. Alex. Iaſon. num. 38. & Socin. num. 19. Purpur num. 82. verſ. & ita ex communi. Hanc etiam ſententiam probarũt Alex. in l. qui vſumfructum. num. 5. de verbo. obliga. & in conſ. 10. num. 1. lib. 2. Barbat. in conſ. 19. col 6. verſ. capio primum. libro 1. Dec. in conſ. 107. nume. 1. Curt. ſen. in conſ. 7. Socinus ſen. in conſi. 64. nume. 7. lib. 3 Alciatus in reſpon. 690. Beneuenutus Stracha in tracta. de mercatura. in titu de decoctoribus in 5. parte. numero 5. Hieron. Gabriel in conſ. 155 nume. 19. libr. 1. Rota Genuen. in deciſ. 5. numero 25. Qui quidem interpretes ſententiam probarunt tex. l. inter cauſas. §. abeſſe. ff. mandati. ac etiam ea ratione, qua dicimus promiſſionem eſſe loco ſolutionis. l. ſi pupilli. § 1. ff. de ſolutio. & rectius eo argumento probatur, quia delegatio vim ſolutionis habet. l. quãuis. §. interdum. ff. ad Velleian. Atqui hæc dicitur delegatio. Ergo cum tibi meo creditori delegauerim campſorem meum debitorem, & is tibi acceptanti promiſerit, ego dicor tibi ſoluiſſe, & cõſequenter ſum a te liberatus. Illa minor propoſitio, quod ſcilicet hæc ſit delegatio, vel ex eo conſtat, quod hic cõcurrunt quin-
69 que illa requiſita, quæ neceſſaria ſunt † ſecundum Doctores l. delegare. ff de nouatio. & in d. l. ſingularia. vbi poſt alios Cagnolus. num. 165. Quæ quidem requiſita hæc ſunt, primum quod promiſſio iuſſu & mãdato debitoris delegantis fiat ſecundũ quod promittens ſit debitor mandantis delegantis, & eius nomine promittat. Tertium. quod is delegatus promittat per ſtipulationem. Quartum quod loco primi debitoris promittat. Quintum quod is delegatus non excedat fines mandati. Cum ergo hæc ſit delegatio, cenſetur facta nouatio quę hoc caſu admittitur, vt declarando d l. vlt. C. de noua. ſcribũt Soci. & Cagn præcitatis in locis.

Cæterum ab hac opinione diſſentiunt Caſtren. in dicta l. ſingularia. Iaſon numero 38. Salicetus in l. ſi filiusfamil. ff. ad Macedonianum. Socinus in conſilio 267. colum. vltima. lib. 2. & hanc eſſe communem aduerſus Barto. & ſequaces teſtatur Cagnolus in dicta l. ſingularia. numero 161. verſi. ſed contraria. Ea ratione prima ij moti ſunt, quia promiſſio facta a campſore creditori, non æquiparatur ſolutioni quo ad hunc effectum, vt debitor mandans liberetur.

Quæ quidem ratio mihi non probatur: cum ea iam dictis ſatis conſtat, promiſſionem ſic receptam & approbatam à creditore vim ſolutionis habere: & ideo ſicuti ſolutione debitor mandans eſſet liberatus, ſic & ea promiſſione. Secunda ratio ſolet conſiderari, quod campſor iſte delegatus non ſeruauit fines mandati Cum non ſoluerit, ſicuti mandatum ei fuit, ſed ſolum promiſerit. Verum reſpondetur campſorem non exceſſiſſe fines mandati: Cum creditor acceptauerit promiſſionem loco ſolutionis & ſatisfactionis.

Extenditur hic caſus vt locum habeat etiam ſi is campſor, qui ſoluere promiſit, non habet eo tempore promiſſionis
70 † pecuniam ſolutioni paratam. Ita Socinus in dicta l. ſingularia nume. 20. verſ. limita primo. reiecta traditione Baldi in l. pro debito. C. de bonis auctor. iudic. poſſiden. & Socinum ſecutus eſt Purpuratus in dicta l. ſingularia. nume. 82. verſ. ſed non eſt a Bartolo.

Extenditur ſecundo hic caſus, vt locum habeat etiam ſi
71 promiſſio hęc de ſoluendo, facta fuit à procuratore † campſoris. Ita Alci. in reſpon. 690. nu. 1. verſ. item procedit. Secundum impreſſionem antiquam Lugdunenſem.

Declaratur primo, vt non procedat, qñ mandaui campſo-
72 ri, vt tibi ſolueret eueniente certa die, vel cõditione: † & campſor ipſe ſic promiſit. Hoc ſane caſu ego nõ ſum liberatus ab obligatione, qua erga te teneor. Ita poſt Salicetum in d. l. ſi pro debito C. de bon. auct. iud. poſſid. ſcribit Soc. in d. l. ſingularia. nu. 20. ver. ſecundo limita. & ſecutus eſt Puteus in deciſ. 126. nu. 4. lib. 3. qui declarat.

Declaratur ſecundo, vt non procedat qñ mandaui cam-
73 pſori debitori meo, vt re ipſa & cum effectu † ſolueret tibi meo creditori, & campſor ſolũ ꝓmiſit tibi ſoluere Hoc caſu ego nõ ſum à te liberatus, ſicuti nec is cãpſor a me. Ita intelligo & declaro Soci in d. l. ſingularia. nume. 20. verſ. 3. limita. &c. alioqui ſibi parũ ꝯſtantẽ cũ ibid. nu. 19. ꝓponẽdo ꝯcluſionem, affirmauit promiſſionẽ ſolã campſoris ſufficere. Cæterũ Purpur. in d l. ſingularia nu. 90. ver. 3. igit. aliter declarat.

Declarat tertio, vt non procedat, qñ ego qui illi campſori mãdaui, ſciebã ipſum campſorẽ de proximo eſſe decocturũ:
74 † Hoc ſane caſu ego nõ ſum liberatus ab ea obligatione, qua erga te teneor. Ita Bal in d. l. pro debito. C. de bonis auct. iud. poſſ. & in l. ſi cũ dotẽ. §. ſi mulier. ff. ſol. mat. Soc. in d. l. ſingularia. nu. 20. ver. 4. limita. Purpu. nu. 92. qui idem eſſe dixit, quando ſciebam illum eſſe pauperem & non ſoluendo, vel qñ tu acceptaſti illum in debitorem ſub meo tamen periculo.

Septimus eſt caſus qñ mandaui campſori meo debitori, vt tibi meo creditori ſolueret, & cãpſor ipſe tibi promiſit ſine ſti-
75 pulatione, † puta ſolo pacto. Hoc ſane caſu nõ ſum liberatus ab obligatione, qua erga te teneor. Ita Socin. in d. l. ſingularia. nu. 20. ver. vltimo limita.

Declaratur hic caſus, vt locũ non habeat, qñ campſor tibi
76 acceptanti promiſit ſoluere ex alia cã. † Nam tunc inducitur nouatio, ẽt ſi ſtipulatio nulla interceſsit: cũ cã debiti ſit variata. Ita Socin. in d. l. ſingularia. nu. 20. verſ. limita tamen q. &c. poſt Fran. de Albergotis, Are. & Caſt. quos recenſet. Verũ diſſentit Purpur. in d. l. ſingularia. num. 90. verſ. vltimo limitatur. qui reſpondet argume[illegible]s Socini.

Octauus eſt caſus, q[illegible] mãdaui cãpſori meo debitori, vt tibi
77 ſolueret, & is non promiſit. † Hoc ſane caſu non ſum liberatus ab ea obligatione, qua erga te teneor. Ita manifeſte colligitur ex Bart. Purpur. in d l. ſingularia. num. 93. ver. ſecunda concluſio. qui dixit. ita etiam reſpondiſſe Vincen. Palæo. inter cõſilia Alex. in conſ. 97. lib. 3. Ex quo ſequitur, q ſi is campſor interim decoxit, meo periculo, & dãno decoxiſſe dr. Et ne (inquit Purpu.) hæc traditio videatur carere dubitatione, dicendum eſt, debere intelligi, qñ ego dedi tibi literas cambij perferendas campſori, & tu literas illas acceptaſti & antequam

tu

tu illas redderes campſori,vel eis redditis antequam is ſolueret, vel ſoluere tibi promitteret,decoxit : non periculo decoxiſſe dicitur:cum nō Inm facta ſolutione , vel promiſsione ab ipſo campſore. ego liberatus non ſum ab obligatione qua erga te teneor Non enim acceptatis litteris cambij ab eo cuius
78 gratia fiunt,liberatur debitor † qui eas ſcripſit,ſed illis acceptatis ab eo qui eas cōplere tenetur, facta ſcilicet ab eo promiſsione de ſoluendo. Ita in ſpecie tradunt Salic.in l.ſi filiuſfam.ff.ad Macedo.& alios refert Rot. Genuen. in deciſ.2. nu. 10. & accedit Socin. ſen. in conſ.64. num.6. verſ. capio nunc tertium.lib.3.

P R AE S V M P. CXXXV.

Creditori ſolutum atque ſatisfactum quando præſumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Solutum creditori,cur non præſumatur.*
2 *Solutionem allegans probare debet.*
3 *Soluiſſe præſumitur debitor,quando per multos annos creditor exactionem diſtulit.*
4 *Tempore qui liberatur,ſimilis eſt ei,qui ſatisfacit.*
5 *Temporis curſus,actionem tam perſonalem quam realem tollit.*
6 *Tacens diu,iuri ſuo dicitur tacite renunciare.*
7 *Conſentire dicitur,qui longo tempore patitur.*
8 *Solutionis inſtrumentum amiſſum eſſe , quando credatur debitori.*
9 *Scripturas deperditas ,ſtatur partis iuramento , furto per teſtes probato.*
10 *Ciuitatis direptione probata , amiſsio rerum mobilium probatur coniecturis.*
11 *Solutum creditori præſumptio eſt , qui bona debitoris ſui affinitate coniuncti adminiſtrauit,& exactionem diu diſtulit.*
Idem ſi reditus debitoris perceperit , ſibi enim ſoluiſſe præſumptio eſt num 12.
13 *Creditor , adminiſtrator bonorum debitoris ſui, præſumitur ſuum exegiſſe,ſi præſertim inuentarium non conficiat. ibidem.*
Et alias in rebus ſuis diligens ſit.num.14.
15 *Perſonæ qualitas plurimum conſiderabilis,ad probandum vel præſumendum animum aliquid facientis.*
16 *Creditor egregiæ quantitatis,bona debitoris adminiſtrando , conferens magnam pecuniarum ſummam ad negocium aliquod conficiendum , ex bonis debitoris feciſſe præſumitur , niſi aliud appareat.*
17 *Creditor ex adminiſtratione bonorum debitoris ſui , aliquam debiti partem conſecutus , præſumitur , & reliquam ſibi ſoluiſſe.*
18 *Agnitio partis,arguit agnitionem totius.*
19 *Solutum creditori præſumitur, qui diu petere extra iudicium diſtulit,vel etiam in ius debitorem vocare,cum facile poſſet.*
20 *Iudicium ſubterfugiens,præſumitur de iure ſuo diffidare.*
21 *Creditorem eſſe,veroſimile non eſt qui longo tempore nil ab eo,quē debitorem aſſerit vel hærede illius,petijt.*
22 *Creditori diuerſæ ſummæ , & quantitatis qui fidem debitoris in tenui ſumma ſequi reauit , præſumitur etiam pro maiori ſatisfactum.*

Vm dubitatur an creditori ſolutum , & ſatisfactū
1 ſit,pro regula eſt ſtatuendum, non præſumi † ſolutum:cum ſolutio ſit, quid facti, quod non præſumitur.l. in bello. §. factæ.ff de capt. & poſtlim. reuerſ.& copioſè dicemus infra lib.6.in præſump.18.Et ideo,
2 qui ſolutionem † allegat,eam probare debet.l. quinquaginta. ff.de proba.Bal in conſi. 408 Tenor. col. 1. libr. 5. & Crauet. in conſil. 213. nume. primo. Receditur tamen ab hac regula coniecturis. & præſumptionibus, quæ ſufficiunt ad demonſtrandum ſolutionem , & ſatiſfactionem , vel rei reſtitutionem .
Prima eſt,coniectura ducta a creditoris diuturnitate, quan
3 do ſcilicet creditor diſtulit † multos annos petere creditum. Nam tunc temporis curſu, & præſcriptione . præſumitur debitor ſoluiſſe , atque ita liberatum fuiſſe ab ipſo creditore.
4 Nam qui † tempore liberatur, ſimilis eſt ei, qui ſatisfacit.l. ſi pupillus.§.vltim ff.de adminiſtratio tuto.cum temporis cur-
5 ſus † tollat actionem perſonalem & realem.l.ſicut.& l.omnes C.de præſcriptio.30.vel 40 anno.cap.illud.& cap.ad audien-
6 tiam.de præſcriptio.Et qui tamdiu tacet, dicitur † tacitè iuri ſuo renuntiare.l.apud eum ff.de cenſib.& l. ſi eo tempore. C. de remiſſ.pign.iuncta.l. cum in plures §. locator horrei ff lo-
7 cati. Et qui longo tempore † patitur,conſentire dicitur.l.penult.C.communi diuid. & l.ſolemnibus C.de rei vendica. & tradunt Dyn.in l.alienationis de verbo. ſignific. & Alexan. in conſ. 39. colum.3.lib 3. quos ad rem hanc commemorauit, dum coniecturam hanc fecit Afflict. in deciſ. 13.num 2. & multis ſequentibus. Et eandem coniecturam probauit Bero. in conſ.19.nume.9.lib.3. Cum dixit , ſolutionem probari ob id,quod creditor diu diſtulit petere, & hanc coniecturā probaui in conſ. 457.nu.1. & accedunt commemorati a Neuiz. in conſ.57 num.7 & a Rot. Roma.in deciſ.788.num.2.in prima parte . in nouiſsime impreſsis. Ipſa tamen Rota ibidem. num.12 diſſentit.
Secunda eſt coniectura,& præſumptio , quando ob creditoris ſilentium,& caſum euenientem,quo ſcripturæ,& inſtrumenta fuerunt amiſſa veriſimile eſt,quod debitor ſoluerit:ſed inſtrumentum ſolutionis amiſerit:ſicuti quando debitor probat ciuitatem ab hoſtibus direptā , & ſcripturas vel ablatas ,
8 vel incendio conſumptas . Nam tunc † creditur iuramento ipſius debitoris, ſe amiſiſſe inſtrumentum ſolutionis. Ita Caſtrenſ.in l. ſicut iniquum C.de fide inſtrum. cum dixit , quod
9 probato † furto per teſtes , tunc ſtatur iuramento partis de ſcripturis deperditis,& earum tenore. Et quod probata ciuitatis direptione, quam ſaccomanum vulgo appellant , amiſ-
10 ſio † rerum mobilium probari poſsit coniecturis,ſcripſerunt Angel in l ſi quis ex argentarijs. §. Prætor.ff.de edend & alij multi,quos congeſsi infra lib. 6. in præſumpt. 28. & in ſpecie noſtra coniecturam hanc facit Afflict. in deciſ. 13. nume. 9. verſic.ſecunda præſumptio.
11 Tertia eſt præſumptio , quando creditor † adminiſtrabat bona debitoris ſui affinitate coniuncti & ſæpius cum eo calculabat,reddendo ei rationem de adminiſtratis,& tamen diu diſtulit petere hoc creditum . Hæc ſane coniecturam faciūt ipſi creditori fuiſſe ſolutum, & ſatisfactum. Ita coniecturam hanc in ſpecie conſiderauit. Afflict. in d. deciſ.13. nume. 10. verſic.ad præſumendum.Neuiz.in conſi.57.num 6.14. & 15. qui perpendunt text l. Procula.ff de probatio. de cuius ſenſu & intellectu,plura ſcripſi in lib.2. de arbitrarijs iudicum. caſu.88.num.17.
Quarta eſt coniectura & præſumptio,quando creditor adminiſtrauit bona & reditus ipſius debitoris,atque ita potuit
12 ſibi ipſi ſoluere. Eſt ſane præſumendum,† quod ſibi ſoluerit, nec ſuum iactare voluerit.iuxta.l cum de indebito.ff. de probatio.& l.eleganter.§ qui reprobus ff de pigno. actio. Ita in ſpecie coniecturam hanc facit, Afflict.in d.deciſ.13. num.13. verſic. adducitur quarto ; vbi num. 16 commemorat Angelum in l. ſed ſi damnum. §. peculium. ff. de pecul. dicentem,
13 quod ſi adminiſtrator eſt creditor † eius, cuius bona adminiſtrat , præſumitur ſuum exegiſſe . Et tanto magis (ſubiungit Afflict.num.17) coniectura hæc locum habet, quando adminiſtrator non confecit inuentarium bonorum ſui debitoris . Et hæc quidem coniectura multo magis haberet locum,quādo adeſſent alia adminicula, quæ retuli in præcedenti coniectura. Et Afflictum ſecutus eſt Cranet.in conſ.129.num.5. & idem ego reſpondi in conſ 457 nu.3.
Quinta eſt coniectura & præſumptio,quando creditor ad-
14 miniſtrator bonorum debitoris,ſolet † eſſe in rebus ſuis diligens Nam tunc præſumitur quod fuerit etiam diligens in ſibi ipſi ſoluendo,& quod fecerit id, quod ſolent facere alij adminiſtratores , alioqui diceretur in culpa. vt ſcribunt Barto. in l. ſi cum venderet. §. vltim. ff. de pignor. Bald. in l. ſolam. colum.5.C.de teſtib.& Angel.in l.continuus. §. cum ita ff de verbo obliga Quæ ſane culpa non præſumitur l.3.§. ſi ad diā ff de re milita.& tradit Barto. in l. in illa ſtipulatione ſi calendis.ff de verbo.oblig. Hanc coniecturam in ſpecie conſiderauit Afflict.in d.deciſ 13. num. 17.verſ. quinta coniectura,iuncta coniectura ſub ſequenti.num.18.verſic.ſexta. & ibi. num. 19.multa affert ſimilia ad demonſtrandū, quod qualitas per-
15 ſonæ † eſt multum conſideranda ad probandum vel præſumendum actum ,& animum aliquid facientis. Et Afflictum ſecutus eſt Cranet.in conſ.129.num.5. & idem ego reſpondi in d.conſ.457.nu.5.& 6.
Sexta eſt coniectura , quando creditor egregiæ quantita-
16 tis,adminiſtrauit bona debitoris,& eo tempore magnā † pecuniarum ſummam ad aliquod negotium conficiendum contulit : nec conſtat , quod aliunde pecuniam habuerit , tunc præſumitur eam ſummam ſumpſiſſe ex bonis debitoris . Ita Afflictus in d. deciſio. 13. numero 19. verſicul. ſeptimo coniecturatur.
17 Septima eſt præſumptio,& coniectura,quando † conſtaret ipſum creditorem fuiſſe conſecutum partem ipſius crediti :

Ee retinendo

retinendo ſibi tot ex bonis ipſius debitoris; & quod potuit
alia retinere', ad integram ſummã ſui crediti : & nihilominus
bona ipſa reſtituit ipſi debitori : ex hoc præſumitur ſibi ipſi
ſoluiſſe totum, integrumque creditum ſuum Ita Afflict. in d.
deciſ. 13.nu.20..verſ. octaua. facit hanc coniecturam cõpro-
bando illam traditione Barto.in l.ex duobus.& l.ſi is cui res.
18 de leg.2.cum dixit,agnitionem partis † arguere agnionẽ to-
tius.Nec præſumendum eſt (inquit Afflictus) quod ille,q̃ po-
terat ſibi totum ſoluere, partem tantum ſoluerit, ex quo hoc
ſibi damnoſum fuiſſet.arg.l.planè.ff.famil. erciſc. & l. tutor.l.
Lucius ff.de vſuris.& idem ego reſpondi in d.conſ.457.nu.6.
19 Octaua eſt coniectura, quando † creditor diu diſtulit pe-
tere extra iudicium,vel in ius vocare ipſum debitorẽ, cum fa-
cilè ei fuerit petere, & experiri cõtra eum,vel eius filios & hæ-
redes.Hoc ſanè caſu,præſumitur de induſtria id egiſſe , vt in-
terim probationes debitoris, ſolutionis iam factæ , periient.
Hanc coniecturam probauit Afflict.in deciſ.13. nu. 21.verſi.
20 nona coniectura,ea ratione motus, quod iudicium † ſubter-
fugiens,præſumitur de ſuo iure diffidere.c.nullus. de pręſum.
cum alijs ab Afflicto allegatis, & alia plura congeſsi ſupra in
libro 2.præſumptio 91. Et in ſpecie quoque reſpondit Pariſ.
in conſ.83.nu.57.lib.1. Cum dixit, contra eum præſumi , qui
cum aſſereret ſe eſſe creditorem, diu diſtulit petere . Et idem
Pariſ.in conſ.137.nu.12.lib. 4. reſpondit , non eſſe veriſimile,
21 quod ſit creditor † alicuius, q̃n longo tpe nihil ab eo , quem
aſſerit debitorem, vel ab eius hærede , & ſucceſſore petijt . Et
huc pertinet egregius ille locus M. Ciceronis in Oratione pro
P. Quintio , quem locum commemoraui in d.præſump. 91.
nu.7. quo loci coniecturam hanc in ſpecie probauit. Et con-
fert coniectura prima ſupra conſiderata, ex præſcript. & dixi
in conſ.457.nu. 1.
22 Nona eſt coniectura, quando creditor diuerſæ † ſummæ,
& quantitatis,noluit pro tenui ſumma credere,& fidem ſequi
ipſius debitoris:ſed eam exigit . Hoc etiam caſu præſumitur
ſatisfactum pro ſumma illa a maiore . Ita coniecturam hanc
facit Affl,ct.in d.deciſ.13 nu.22.verſ.10.adducitur.

Eſt præterea hic obſeruandum, quod prædictæ coniecturæ
locũ habent,quando agitur non de credito recenti , & nouo;
ſed de antiquo, cuius probatio difficilis eſt . Ita in ſpecie de-
clarat Afflict.in d.deciſio.13.num.23.qui multis comprobat.

Eſt etiam obſeruandum , præſumptionibus probari ſolu-
tionem etiam ad impediendum executionem debiti camera-
lis.Ita poſt Socinum ſen.in conſ.57.nu.30.lib. 4. & Valeſium
in tract.de obligatione camerali parte prima. quæſt. 3. num.
4.decidit Rota Roma.in deciſio.92.nume.1 libro 1.in nouiſ-
ſime editis.

PRAESVMP. CXXXVI.

Debitor multis ex cauſis , quam in cauſam ſoluiſſe præſumatur, diligens , & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 Debitor multis ex cauſis , præſumitur ſoluiſſe prius ex cauſa , quæ ſub infamia debetur.
Fallit ſi de cauſa grauiori ageretur.nu. 3.
2 Infamiam vnuſquiſq; euitare velle , præ cæteris præſumitur.
4 Debitor multis ex cauſis , præſumitur ſoluiſſe ob eam , quæ pœnam continet.
Item ex cauſa quæ ſub hypotheca vel pignore contracta eſt. nu. 6.
Ampliatur ad eam,in qua fideiuſſores dati ſunt.nu.7.
Idem quoque in cauſa propria potius,quam aliena. nu.8.
Similiter in cauſa antiquiori.nu. 10.
Idem in certiori.nu.12.
Vel in pura.potius quam conditionali.nu.13.
Aut dum dubium eſt, in cauſam , in quam conſuetudine , & more ſolui ſolet.nu 17.
Et quid ſi ſomma ſoluta.vni tantum ex debitis conuenit.num.18.
Vel excedat ſummam,quam prima cauſa requirit. nu.19.
5 Debita pœnalia vbi duo ſunt,ſolutio facta per debitorem. præſumitur ob debitum,cuius pœna non eſt commiſſa.
9 Conſulere rebus ſuis,prius quam alienis , naturali rationi eſt conſentaneum.
11 Debitum antiquius quod nam,aut quomodo cenſeatur.
14 Solutum ante conditionis euentum , dicitur habere iactationem inutilem.
15 Debitor in cauſam vtiliorem ſoluiſſe præſumitur .
16 Aſſumfacere præſumitur quilibet , eo modo quo ſibi poteſt eſſe vtilior.

QVando multis ex cauſis quis debitor eſt , & ſimpli-
citer quantitatem aliquam numerat , & non ex-
primit , quam in cauſam ſoluit , dubitari ſolet,
quam ob cauſam numeraſſe præſumatur. Papin.
in l.cum ex pluribus. ff. de ſolutio. ordinem egregio & tanto
viro dignum præſtituit.

Primò eſt cauſa (in quã ſecundum Papinianum,debitorẽ
1 hunc præſumitur ſoluiſſe) quæ ſub † infamia debetur. Nã ve-
2 riſimile eſt , quod infamiam præ cæteris † euitare vnuſquiſq;
velit.l.hæc enim.§.quod ego.ff.de ſuſpect.tuto.Et idem quod
Papinianus reſpondit Vlpia.in l.ſi quid eo.tit. de ſolutio. Et
concedunt noſtri omnes,vt Barto.ibid.& in l.ſi in duabus. de
reg.iur.vbi Dec.Caguol.& reliqui qui vno ore affirmant,hãc
cenſeri cauſam grauiorem , in quam debitorem ſoluiſſe præ-
ſumitur, iuxta.l.3.ff.de ſolutio.& tradunt permulti, quos cõ-
geſsi in conſ.121 num.39.lib.2.& in lib.2.de arbitrarijs iudi-
cum.caſu 493.nu.1.

Declaratur autẽ prædicta traditio,vt non procedat quan-
3 do † ageretur de cauſa grauiori,ſicut illa eſt,quæ vitam ipſam
vel membri conſeruationem reſpiceret.Illa enim præualet, &
ob eam ſolutum præſumitur. Ita declarant Bartol. & Decius
præcitatis in locis.

Secundò eſt cauſa ex ordine Papiniani , in quã debitor ſol-
4 uiſſe præſumitur,quæ † cõtinet pœnam.Idem reſpondit Põp.
in l.4.eo.tit.etſi Vlp.in l.ſi qd.in fi.eo.tit.hãc cauſam poſtpo-
nat nonnullis,quas mox referam. Et quod de pęna reſpondit
Papin.extendit Bar.in d.l.cum ex pluribus.nu.2.verſ.quando-
que dicitur cauſa grauior. ad cauſam ob quam vſuræ præſtan
dæ ſunt.Idẽ eſt,q̃n loco pœnæ, vel vſurarum,amitteretur vel
fructus percipiendi,vel lucrum aliqđ,ſicuti reſpondi in conſ.
121.nu.57.ex Ruini ſñia.Et accedit,quod reſpondit Gramm.
in conſ.163.nu.4.in ciuilib.poſt Alex.in conſ.85.libr.3. quod
5 q̃n duo ſunt debita † pœnalia,ſolutio facta per debitorem,fa-
cta præſumitur ob debitum,cuius pęna non eſt commiſſa: ne
ſcilicet committatur. & hos ſum ſecutus in lib. 2. de arbitra-
rijs iudicum.caſu 493.nu.6.

Tertio eſt cauſa potior , quæ (inquit Papin. in d. l. cum ex
6 pluribus) ſub † hypotheca , vel pignore contracta eſt , Et illo
in loco annotauit Bar.nu.2.verſ.3.dicitur, idem eſſe,quando
7 pro vna cauſa dati ſunt † fideiuſſores,& pro altera non.Nam
tunc præſumitur ſolutum pro ea, pro qua dati ſunt fideiuſſo-
res.Id quod probat.l.1.& l.4.in fi.ff.eo.de ſolutio. & Vlp.in l.
l.in his.in prin.eo.tit.ibi, grauior videtur, quæ ſub ſatiſdatio-
ne debetur,quam quæ pura eſt.& reſpondit Hieronimus Ga-
briel in conſ.48.lib.2. Grauior etiam dicitur cauſa illa , quæ
ex inſtrumẽto habet paratam executionem. Bar.in d.l.ſi quid.
& in d.l.cum ex pluribus nu. 2.& ſcripſi in dicto caſu 493.nu.
7.& 14 & accedit Rota Roma in deciſ.92.num.1.lib.1.in no-
uiſsime editis.vbi etiam de hypotheca.

Quartò cauſa poſt prædictas habetur potior illa , quæ eſt
8 propria † quàm aliena,vt ſi debeo mea ipſa cauſa ac etiam cã
à me factę fideiuſſionis, pſumitur, qđ ſoluerim pro mea ipſa
cauſa.Ita enim reſpondit Papinia.in d.l. cum ex plurib. Poſt
hunc ordinem potior habebitur propria quam aliena cauſa,
veluti fideiuſſoris. Et reddit rationem Papinin.quia veriſimile
eſt , diligentem debitorem ita negotium geſturum fuiſſe. ſi.n.
fuiſſet interrogatus debitor,quam in cauſam ſoluere voluerit
reſpondiſſet vtique in propriam. Eſt enim & ratioui naturali
9 † conſentaneum,quod quis voluerit prius rebus ſuis conſule-
re,& negotium proprium agere, quàm alienum , Et idem qđ
Papin.reſpondit Pompon.in l. 1. eod.tit. Eſt enim maior affe-
ctio erga propria,quam erga aliena: ſicuti ad rẽ ſcripſit Bart.
in d.l.cum ex pluribus.nu.2.verſ.4.dicitur.comprobaui in di-
cto caſu.493.nu.7.

Quintò cauſa exiſtimatur potior à Papiniano in d.l.cũ ex
10 pluribus,illa,quæ † eſt antiquior.Ita ſanè ſcribit Papin. ſi ni-
hil eorum interueniat,vetuſtior contractus ante ſoluetur:Idẽ
reſpondit Vlp.in l.in his.in prin. eo. tit.cuius verba hæc ſunt.
ſi autẽ nulla prægrauet , (ideſt , ſi omnia nomina ſimilia fue-
11 rint) in antiquiorem.Debitum autem † antiquius, nõ conſi-
deratur reſpectu temporis celebrati contractus , ſed ſolutio-
nis faciendæ:ſicuti ex ſententia Barto.,& aliorum reſpondi in
in conſ.121.nu.56.lib.2.

Sextò præter cauſas commemoratas à Papiniano , & eius
ordinem,alia ſubſequitur cauſa , quam recenſet Vlpia. in l.1.
ff.eo.de ſolutio.vt ſcilicet debitor ex duabus cauſis , quarum
12 vna eſt † certa,& clara,altera verò in controuerſia poſita eſt.
ſolutum pręſumatur pro cauſa certa . Et idem reſpondit Pa-
pinia.in l.ſi is cui.§.Flauius.ff.eo.de ſolutio.& ibidem annota
uit Bar.quem ſecutus ſum in conſ.121.nu.40.
13 Septimo ſequitur cauſa debiti † puri , vt in eam potius ſo-
lutum

lutum præſumatur, quam in cauſam debiti conditionalis, vel
in diem. ſicreſponderunt Vlpia. in d. l. t. ff.de ſolutio.ibi.ante
cuius dies nondum venerat. Et idem Vlpia.apertius in l. 3. in
fine.eo.tit.& Scæuola in l.ex plurib.in fi.co.tit.& ex noſtris ſic
etiam reſponderunt Barb. in conſ.37.col.pen. verſ. & ſi quiſ-
piam.lib. 1.& Pariſius in conſ.122.nu.8 & nu. 11. lib. 4. quos
ſecutus ſum in conſ.121.num.48. lib.2 Et illis acedunt Rota
Roma.in dicta deciſ.82.nu.5.lib.1 accedit Butr. in conſil. 65.
verſ.nec obſtat. qui nec præcitata iura, nec Bar. traditionem
commemorat, ſcribit tamen, in dubio præſumi ſolutum in
cauſam debiti puri, non autem conditionalis, cum ſolutum
14 † ante euentum conditionis iactationē habere dicatur inuti
lem, quæ nō præſumitur. l.cum de indebito.in prin. ff de pro-
bat & Butrium ſecutus ſum in conſi.121.num. 44. in fine. vbi
eiuſdem ſententiæ recenſui Crauettam,in conſi. 106. num. 11.
& ſubiunxi eudem in loco. num. 45. ex eodem Crauetta poſt
15 Alexan. præſumi debitorem † ſoluiſſe in vtiliorem cauſam.
16 Ita etiam dicimus, facientem actum, † præſumi facere eo mo
do, qui ſibi vtilior eſſe poteſt, vt ſcribunt Bart.in l.gerit.num.
21.ff.de acq.hæred & Tiraquellus de retractu conſang. §. 30.
glo.1 ,num 34.

Octauò cum res dubia omni ex parte eſt, ſolutum præſu-
17 mitur in cauſam, † in quam conſuetudine, & more ſolui ſo-
let. Ita reſpondi in d conſi.141. nu.50.

Nonò, quando ceſſant prædictæ cauſæ, & ſoluitur ſumma,
18 quæ conuenit vnicuìtatum † ex multis debitis, in eam ſolutum
præſumitur, ſic reſpondit Socin.iun. in conſi. 85. nu. 11.lib 2.
Rota Roma. in d deciſ. 92.nu.4 in fi.

Decimo in cauſam maioris ſummæ dixi in dicto caſu
493. in fine.

19 Vndecimò quādo maior ſumma eſt numerata, quam † re-
quirat prima cauſa, id quod ſupereſt, adſcribitur ſecūdæ cau-
ſæ, ac deinceps ex ordine, vt reſpondit Papin. in d. l. cum ex
pluribus, in fi.ff.de ſolutio.

Duodecimò cum prædicta ceſſant eſt in facultate debito-
ris quod ſolutio cedat in quam cauſam velit. Ita Imol. in d.l.
1.col. 9. verſ. item adde de ſolut. Decius in conſ. 308. in fine.
qui refert etiam Alexandrum. Hæc tamen debitoris declara-
ratio debet fieri ſtatim facta ſolutione. Ita Alciatus in reſp.
102.nu.17. Rota Genuenſis deciſ.6.nu.15. & 16. & Rota Ro-
ma.in d.deciſ.92. nouiſsime editis.

PRAESVMP. CXXXVII.

Creditorem damnum ſentire præſumi, cùm creditum erga vnum in plures debitores partitur.

SVMMARIVM.

1 *Contrahens cum vno, damnum præſumitur pati, ſi id quod debetur, in plures diſtribuatur debitores.*

QVi cum vno contraxit, eumq; debitorem ſibi fecit,
1 ſi deinde id quod debetur † in plures diſtinguatur
debitores damnum creditor ſentire præſumitur l.
& ancillarum.§.vlt.ff.de peculio. & ſcribit in ſpe-
cie Lucas de Penna in l. 3.in præſum.94. C. de apochis pub.li.
10. & Alciat in tract.de præſum reg.2.præſum.33. Confert ſe-
cundum ipſum Alciatū. l. non ſolum.§.pen.ff.de peculio. vbi
compelluntur plures fideiuſſores conſtituere vnum procura-
torem, ne creditor damno afficiatur, agendo cum pluribus.

Huc etiam facit (inquit idem Alciatus) l. in commodato.
§.ſi duobus.ff.commo.vbi creditor petere non poteſt partem
debiti ſeu crediti, inuito debitore: ſed agere debet ad totum,
ſi iuſdicentis iuriſdictio hoc patitur: ſicuti illo in loco expli-
cauit Bart.& egregiè annotauit Mattheſ.in notab.115. Nota,
quod ſi ex centum, qui ob id ſcribit, ſumi poſſe modum de-
ſtruendi cautelam Aduocatorum, quam probat Bar.in auth.
qui ſemel.C de probatio. cum dixit, quod vbi intentio credi-
toris probari poſſet ſolummodo teſtibus, cauti aduocati fa-
ciunt peti ſolum modicam partē debiti, etſi teſtes benè pro-
bant, reſiduum petunt, & iterato teſtes producunt, & dicun-
tur tunc melius inſtructi, propter interrogatoria ipſius debi-
toris. Hæc ſanè cautela diſtruitur, quando debitor obijcit, qđ
pro tota ſumma conueniri debet. Et ad huius rei comproba-
tionem plura ſcribunt recētiores in annotationibus ad Mat-
theſ.in d. notab. 115.

Ad rem quoque pertinet quod docuit Bald. in l. cum eiuſ-
dem.ff.de ædil edicto.

Huc etiam pertinet, quod docuit Bar, in l. ſi quis aliam in
fi ff.de ſolutio.& ibidem Caſtr.nu. 2. duo vendiderunt cuidā
fundum pacto adiecto, vt is emptor teneretur reuendere vſq;
ad certum tempus. Intra illud tempus, vnus venditorum vo-
lebat recuperare partem ſuam, alter recuſabat, nunquid em-
ptor teneatur partem illam reuendere. ſcribunt Bar. & Caſtr.
quod non, quia emptor ille ab initio non emiſſet, niſi inſoli-
dum fuiſſet habiturus fundum. Qua de re copiusè admodū,
poſt alios diſſerit Ronchegallos, in l.eandem.in prin. nu. 64.
ff.de duobus reis.

PRAESVMP. CXXXVIII.

Quando re perempta eo modo quo apud creditorem perijſſet, liberetur debitor: Et ibi, quando præſumatur, quod eodem modo apud ipſum creditorem perijſſet, explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Solutionis eſt ſpecies, cum re perempta liberatur debitor.*
2 *Re perempta penes poſſeſſorem, eo modo quo apud dominum peritura erat, in actionibus realibus liberatum cenſeri poſſeſſorem.*
Secus eſt in actionibus perſonalibus prouenientib.ex delicto.nu.4.
Quid autem in actionibus prouenientibus ex contractu. nu.5.
3 *Caſus contingens non præſumuntur.*
6 *Rem perituram fuiſſe eodem modo apud creditorem, quo apud moroſum debitorem, non præſumitur.*
Diſtinguendos eſſe tamen duos caſus.nu.7. & 10.
8 *Caſina quid ſit.*
9 *Lex conſiderat id quod communiter contingit.*
11 *Mortalitas, quid dicatur.*
12 *Infortunia ex locorum mutatione ſæpiſſime euitantur.*

1 EſT ſolutionis ſpecies, † quando re perempta debitor
liberatur. Ea propter agendum.hic eſt, de diſputa-
tione illa, quam pertractant interpretes noſtri in l.
quod re.ff.de reb.cred.ſi cert.pet.& in l.nemo rem ſuam. ff.de
verb.oblig quando poſt commiſſam à debitore moram, ſpe-
cies debita eo modo perijt, quo perijſſet etiam apud credito-
rem ipſum, an is debitor ſit liberatus? Qua in re, recepta ma-
gis Doctorum ſnīa eſt cū Bar.qui præcitatis in locis tres con-
ſtituit concluſiones. Prima quatum eſt, in actionibus realib.
2 in quibus ſancitum creditur, quod re † perempta apud poſ-
ſeſſorem, eo modo quo erat etiam peritura apud dominum,
cenſeri poſſeſſorem illū liberatum: quemadmodum poſt glo.
in l.item ſi verberatum.§ vlt.ff.de rei vend. ſcripſerunt Bar.in
d.l.quod re.nu.10.ff ſi cer.pet.& in d.l.nemo rem ſuam §.1.de
verb.obl.& communem teſtantur Dec.in d. l.quod re.in vlti.
lect nu.46. Curt.iun.nu.31. Cagnol.nu.79. Eandem opinionē
ſecuti ſunt Alc.ibid,nu.6, Bellon.li.4. ſupp.iuris.c.8. Robertus
Aurelia lib. 1.ſenten iuris. c.23.

Et ij quidem omnes moti ſunt, ex reſponſo illo Vlp in d l.
item ſi verberatum.§.vlt.dum conſiderat, an is dominus, qui
vendicabat ſeruum, eſſet illum diſtracturus. Nam ſi diſtractu-
rus erat, apud eum non perijſſet, & per conſequens poſſeſſor,
qui moram fecerat, de ſerui interitu fuiſſet obligatus. ſi verò
non erat diſtracturus, apud eum pari modo perijſſet, & pro-
pterea poſſeſſor fuiſſet liberatus. Et illa verba Vlpiani ſi forte
erat diſtracturus, nil aliud ſignificant, quam quod ipſe domi-
nus vēdicans probare debet, ſe habuiſſe paratum emptorem,
3 cui diſtraxiſſet. ſicque caſum † contingentem, qui non præſu-
mitur, demonſtrat. Qua ex re intelligimus, non ſatis rectè
Curt.iun. in d.l.quod re.no.32.exiſtimaſſe, ob illam dictionē,
forte, hoc reſponſum ad rem non pertinere. Eandem quoque
ſententiam nō parum adiuuat.l.de eo.§.ſi poſt.ff.ad exhib. il-
lum perpendendo, vt doctè & eruditè perpendit Bellonus lib.
4.ſupp.iuris. c.8. qui quidem obiectioni Cur. iun. diſſentien-
tis ſatisfacit. Nec repugnat quod ait idem Curtius, nullā hic
adſerri poſſe rationem diuerſitatis, inter actiones has reales,
& perſonales: cum tamen in perſonalibus recepta magis
Doctorum opinio ſit, debitorem non liberari: quandoquidē
præter multas rationes diuerſitatis à noſtris perpenſas, illa
ſatis acuta, & probabilis eſt, quam conſiderauit Robertus Au
relianus.lib. 1.ſenten.iuris.c.23.

4 Secunda eſt concluſio in actionibus perſonalibus † ex de-
licto prouenientibus in quibus interpretum penè omnium eſt
ſententia. quod etiam ſi res erat eodem modo peritura
apud creditorem, non tamen debitor ob commiſſam moram
liberatur. Ita Bart.in d.l.quod re.num.10. & communem eſſe

testatur ibidem Decius in vltima lectura. nume. 46. & secuti sunt alij quos superiore conclusione recensui; & ij addocti sunt ex l. meriro. ff de vi. & vi arma. quæ satis probat ex consideratione, quam adhiboit Camillus Plautius, iu commentarijs ad d.l. quod te. lib. 4. nu. 60.

Nec huic sententiæ repugnat text. l. si eum exceptinne. §. quod si homo. ff de eo, quod metus causa. Nam illi satisfacit, & egregiè declarat Robertus Aurelia in dicto lib. primo. senten. iuris. capitu. 23. oon multum recedendo à declaratione Barto. in dicto §. quod si homo. qui quidem explicant nil r pugnare. §. sed etsi non culpa. eiusdem. l. si cum exceptione.

Tertia est conclusio in actionibus personalibus prouenien-
5 tibus † ex contractibus, in quibus etsi magna sit inrer nostros dissensio, attamen crebrior esse videtur opinio cum Bar. præcitatis io locis, quod re perempra post moram debirotis eo modo, quo peritura non erat apud croditorem, debitor ipse non censeatur liberatus. Ita sanè esse communem opinionem scripsir Ripa in d.l quod te. nu. 28.

Et quamquam difficile esset. in foro, & iudicijs recedere ab opinione hac: attamen vix est, quod iura, quæ in hanc adferuntur npinionem, illi suffragentur, nempe. l. si peconiam. §. vlti ff. de condict. causa data. l. si filiofam. §. si post diuortium. ff. soloto matrim. l. apud Iulianum. § primo. versicu. ipsius quoque. de lega. primo. l. com filiusfam. in princip. & in § vlti. ff. de verbor. obliga. & l. qui decem. in princip. ff. de solutio. quemadmodum aduertuns Fulgosius, Ripa, & reliqui, qui à Bar. & eius sequacibus dissentiunt. Et horum quoque posteriorum opinio, facile confutari potest, cum text. l si plures §. vlti ff depositi. non satis ei opitulerur, ex egregia interpretatione Robetti Aurel io dicto lib. 1. senten. iuris. cap. 23. ad finem.

Hac habita disputatione, & conclusionum breui explanatione, omnino ad rem, de qua mox agimus, necessaria, dubitati egregie contingit, quando præsumatur, quod res esset eo modo perituta apud creditorem, quo perijt apud debitorem? Hac de re sunt opiniones. Vna fuit eorum, qui existimarunt absolute, præsumi odio moratoris rem non
6 fuisse æque perituram † apud creditorem, sicuti perijt apud ipsum debitorem. Qua in opinione fuerunt Castren. & Aretin. in dicta l. quod te ff. si certum peta. & idem Areti. in l. cum res. §. vlti. de lega. primo quos secutus est Decius in d. l. quod te. in prima lectura colum. vlti. versi. si vero non constat. & ibidem Curt. iun. num. 35.

Ea ratione moti ij sunt, qood creditor rem ipsam potuisset altari vendere, atque ita res non perijsset apud eum. l possessor. §. vltimo. & l. illud. in princip. ff. de peritio. hæred. Nec repugnat. l item si verberatum §. vltimo. ff de rei vend. quia illam intelligunt procedere, solum in actionibus realibus, vt diximus suprà in prima conclusio. sic intelligi à Bart. & sequacibus. Vel & secundo interpretatur gio. d. §. vlt. ex l. cum res. §. vlt. de lega. 1. quod illa verba, si forte distracturus esset, significent potentiam distractionis, non autem quod sint condirionaliter positæ.

Secunda fuit opinio eorum qui dixerunt, esse distinguendos duos casus, quemadmodum, & duobus modis contingere solet rei interitus, nempe vel morte naturali, vel contingenti, sicque fortuiro.

7 Primus itaque est casus, cum † res morte sua naturali perijt. Nam tunc præsumitur, quod eodem modo perijsset apud ipsum creditorem. Ita scripserunt. Porpur. & Ripa in dicta l quod te. ff si certum peta. ille. numero 43. iste. numero 33. Quam sententiam satis probare videtur text. l. si plures. §. vltimo. ff. depositi. in illis verbis. Quia æquum est, naturalem interitum ad actorem pertinere, vtique cum interitura esset ea res, etsi restitura esset actori. Et huc etiam facit l. cum res. § vlt. de leg. 1. cum ait, fundum casmate perijsse. Est
8 † casma vorago terræ ex hiatu, dum euomit igneos vapores, vt in Meteoris scribit Aristoteles libro secundo. capitu. 8 & sentit iurisconsf. in l. Verum. §. si locupleti. ff de minor. Idem probat. l. si pecuniam. §. vlti ff. de cond caus data ibi, decederet enim etsi non accepisset, vt manumitteret. Quæ sententia generalis est, & ob id ampliat dictum vt scilicet non solum locum habeat, cum commissa est mora, sed & ante.

Nec hic repugnat consideratio Cagnoli in dicta l. quod te. numero 83. cum dixit, non esse præsumendum, quod morte ista naturali res perijsset apod crebitorem. quia forte ille vsus fuisset maiori industria & cura, vt eam conseruaret. Non
9 inquam hoc repugnat, quandoquidem lex considerat † quod communiter contingit, non autem accidens, considerat sane, quod mors ipsa naturalis secundum cursum suum euenerit, non autem ob negligentiam possessoris: qui alioqui deliquisse præsumeretur non adhibendo eam diligentiã quã alter patertamilias adhibuisset, contra l merito. ff. pro socio.

10 Secundus est casus, cum res † casu & fortuito perijt. Nam tunc non præsumitur, quod eodem modo perijsset apud ipsum creditorem. Ita Purpuratus, & Ripa præcitato in loco. Et moti ij sunt ex l. penulti. ff. de vi, & vi armat. ibi, mortali-
11 tate. Est sane † mortalitas, pestis ex aeris intemperie, vel ex contagio proueniens, (sicuti hac in vrbe superiore anno, nempe. 1576. contigit, qua peste periere decem millia plus minus) id quod probat. capitul quosdam. de præsumpt. sunt etiam exempla horum casuum fortuitorum commemorata ab Vlpiano io l. si pecuniam. §. vltimo. io fine. ff. de condictio. causa data. ibi, vt si vel latronibus interfectus sit, vel ruina io stabulo oppressus, vel vehiculo obtritos. Nec hic aduersatur consideratio Cagnoli in dicta l. quod te. numero 83. Cùm dixit, certiorem esse coniecturam, quod res fuisset eodem modo perituta, apud creditorem, quando fortuito perijt. Ex quo idem illi ipsi rei, manebat infortonium. Hoc
12 equidem non aduersatur: quia infortunia † sæpissime ex locorum mutatione euitantur. Id quod & ipsa rerum experiensia docet.

PRAESVMP. CXXXIX.

Debitorem annuum in præteritum semper soluisse, cum constat soluisse per tres continuos posteriores annos, an & quando præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Debitor annuus quem constat tribus annis præteritis soluisse, præsumptione iuris censetur soluisse tempore præterito.*
Ratio redditur. nu. 2.
Id autem de annis continnis tribus accipiendum. nu. 5.
Et locum habet non solum in tributario, sed & in emphyteuta, numero 6.
Idem in censuario & colono. nu. 7.
Extenditur quoque in solutionibus collectarum. num. 8.
Item in solutione pensionis. nu. 9.
Locum habet etiam in oblationibus nu. 10.
Quamuis debitum iuratum sit. num. 11.
Idem quoque verum est, si solutio per quinquennia distributa sit, & de solutione trium postremorum quinquenniorum constet. numero 12.
Similiter si per semestria, distributa sit solùtio, & trium semestriũ postremorum solutio appareat, nu. 13.
Procedit quoque etsi elapso eo triennio, debitor in futurum soluere cessaret. nu. 14.
Licet dissentiat Bal. nu. 15.
Nec sententia absolutoria semel pro debitore lata, respectu debiti annorum præteritorum, reuocatur, si in futurum esset. numero 17.
Sufficere quoque, vt in libro creditoris appareant scriptæ, tres continuorum annorum solutiones, licet nil de anterioribus scriptum sit. nume. 18.
Dissentiente quidem Cranetta. nu. 19.
Cuius opinio per distinctionem declaratur. nu. 20.
An vero locum habeat si reipsa solutio facta non sit, sed ad soluendum se debitor obligarit. nu. 21.
Et quid si lex vel statutum ad probandam solutionem, requirat probationem instrumentalem. nu. 23.
3 *Mobilia triennio, in detrimentum negligentis vsucapiuntur.*
4 *Beneficij pacificus possessor triennalis, molestia non afficiendus.*
16 *Dispositio exorbitans, & tacita seu præsumptiua, non admittunt extensionem.*
22 *Caducitatis ad pœnam euitandam, obligatio vim habet solutionis.*
24 *Solutione trium annorum proxime præteritorum probata, idem de tempore præterito præsumi, si solutiones diuersis sint factæ temporibus, secus si vno contextu. Et quidem intelligendum, in debito annuo reali, secus in personali. nu. 26.*
Item si solutio probetur apochis, secus si testibus num. 28.
Fallit quoque si creditor probet contrarium. nu. 29.
Vel recipiendo solutionem trium annorum, protestatus sit; sibi saluum velle ius pro annis præteritis. nu. 30.
Aut debitor non soluerit, sed deposuerit tantum. nu. 31.
Idque contra tertium etiam non præsumitur nu. 32.
25 *Monitionem trinam pro pignoris venditione necessariam esse.*
27 *Debitum inter reale & personale, veram differentia rationem non considerari.*

Con-

Onuenit hoc in loco differere, an & quando annuus debitor, qui per tres annos ſoluit, præſumatur præterito tẽpore ſoluiſſe: Martianus Imperator in l.quicumq;. C. de apochis publ.li. 10. de debitorib. tributorũ, ita ſtatuit. Quicumq; de prouincialibus & collatoribus decurſo poſthac quãtolibet anno rũ numero, cũ probatio aliqua ab eo tributariæ ſolutionis exposcitur, ſi triũ cohærentium ſibi annorũ apochas ſecuritateſq; protulerit: ſuperiorũ tpum apochas non cogatur oſtendere, neq; de pterito ad illationẽ fun-.onis tributariæ coerceatur: niſi forte aut curialis, aut quicumque apparitur, vel optio, vel actuarius, vel quilibet publici debiti exactor, ſiue compulſor, poſſeſſorum, vel collatorum habuerit cautionẽ, aut id, quod repoſcit, deberi ſibi manifeſta geſtorũ adſertione patefecerit.

Hactenus Martianus, cuius conſtitutionem aurcam dixit Bald. in cap. literæ. de dilat. & vnicam ſingularemque appellatunt Bartol. ibi, & Alexan. in l. ſi certis annis. C. de pactis.
1 Et dicitur hæc iuris † præſumptio, ſic à legiſlatore affirmata, Et tradit Bald. in fi. d. l. quicumque. & Ioan. And. in cap. literę. de dilat. Iaſ. in l. ſi certis annis. num. 4. C. de pactis, & alij multi, quos infra referam. Excipio Moder. Pariſi. in commentarijs ad conſuetud. Pariſi. in tit. 2 §. 62. num. 48. qui dixit, non eſſe iuris præſumptionem: ſed hominis, quæ iudicis arbitrio relinquitur. Quod verum non eſſe, aliorum auctoritate, & ratione conſtat: cum lex ipſa ſic ſtatuerit, propterea iuris pręſumptio appellari debet, iuxta ea, quæ ſcripſi ſup. in lib. 1. q. 4. Eſt autem conſtitutio præſumptio que iſta, poſita & fundata ea ratione, quia plura concurrunt. Primum deuotio, & legalitas in ſoluendo integraliter, virilem ſuam tributariæ functionis. Secundum, continuatio per tres annos continuos, & tres ſolutiones diſtinctas. Tertium ſilentium exactorum per tricnnium illud continuum. Quartum tres diſtinctæ triũ cohærentium annorum publicæ apochæ, ab officialibus publicis confectæ, & datæ ſimpliciter ſine proteſtatione, aut reſeruatione præcedentium annorum. Ita diligenter perpendit Moder. Pariſi. in d. § 62. nu. 45. qui tria alia commemorat, quæ tamen dixit à prædictis dependere. Et huius interpretis ſuppreſſo nomine idem ſcripſit Ant. Padilla Hiſp. in l. t. nu. 9. verſ. rationes. C. de fideic. Et (vt ſummatim ſic dicam) illa eſt
2 huius conſtitutionis præſumptioniſque ratio † quod veriſimile non ſit exactores tributorum alioqui diligentes, & auaros, præteritorum annorum ſolutionibus neglectis, & nulla adhibita proteſtatione, reſeruationeque, illorum trium poſtremorum recepturos fuiſſe. Et ſi in negligentis detrimentũ
3 lex ſtatuit, triennio mobilia † vſucapi. l. 1. ff. de vſucapio. Non mirum etiam, ſi ſtatuit hoc in caſu, exactorem negligentem præſumi recepiſſe. Ita hanc ob cauſam videmus Pon-
4 tifices ſtatuiſſe, beneficij poſſeſſorem † pacificum triẽnalem, à poſſeſſione non mouendum, nec in ea moleſtia afficiẽdum eſſe: ſicuti explicat Gomeſ. in regula cancellariæ de triennali poſſeſſore. quæſt. 1.

Eſt & illud obſeruandum, conſtitutionem. d. l. quicumque. requirere ſolutiones trium cohærentium, ſicque continuorũ
5 † annorum, & propterea nõ ſufficeret, ſi debitor ſoluiſſet per duos annos, & deinde vno anno interpoſito, ſoluiſſet pro ipſo quarto ſubſequenti. Non enim eſſet ſolutio triennalis continuata ob annum medium impedientem continuationem. Ita ſentiunt omnes quos infra referam. Et optimè hæc interpretatio probatur, multis illis rationibus ad rem propè conſideratis a Socino ſen. in conſil. 118. num. 6. 7. & 8. lib. 4. Gomeſ. in §. rurſus. num. 32. inſt. de act. & in regula cancellariæ de annali poſſeſſore quæſt. 73. & in regula. de triennali. quæſt. 16 & 20.

Extenditur primò hæc præſumptio, vt locum habeat non ſolum in tributario, ſicuti loquitur. d. l. quicunque. ſed etiam
6 in † emphyteuta, qui ſoluto canone per tres continuos annos, præſumitur in præteritum ſoluiſſe. Ita d. l. quicumque extendunt Accurſ. Specul. Ioan And. & alij multi congeſti ab Ant. Gabr. in lib. 1. concluſionum. in titu. de præſumptionib. concluſio. 11. num. 2. Et illis accedunt Paris Putheus in tract. de feud. reintegratione. cap. 61. incipit. ſequitur alia quæſtio. pag. 41. Socin. ſenior in conſil. 118. num. 3. lib. 4. Carelianus Cotta in memoralibus in verbo, ſolutio facta, Bero. in conſi. 152. num. 3. lib. 1. Euerardus in centuria legali. in loco, ab extremis. num. 3. Moder. Pariſien. in d. §. 62. num. 43. Duenas in reg. 54. num. 1. & Anto. Padilla in d. l. 1. num. 11. & 12. C. de fideicom. Imò ſunt, qui affirmant, idem eſſe in emphyteuta eccleſiæ, vt ei ſufficiat probare ſolutiones duorum annorum. Ita Hoſtien. in ſumma in tit. de locato. §. vlti. verſ. hoc autem notandum. Verum diſſentiunt Ioan. Andr. præcitato in loco, & Iaſon in l. ſecunda. num. 142. verſic. 2. limitatur. C. de iure emph. Duenas in d. regu. 54. in fine. & contra Hoſt. eſſe communem Doctor. opinionem teſtatur Padilla in dicta l. 1. num. 9. C. de fideicom.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat hęc pręſumptio etiã
7 in † cenſuario, & colono Ita Bald in cap. literæ. in fin. de dilatio. & alios congeſſit Gabr. in d. concluſio. 11. num. 4. Illis accedunt Gratus in conſil. 121. nu. 4. lib. 2. qui teſtatur, communem eſſe opin Cotta in dicto memorabili. in verbo ſolutio facta. Guliel. Benedictus in cap. Raynut. in verbo, ſi abſq; liberis moreretur. il 2. num. 188 de teſt. Duenas in d reg. 54. nu. 2. Teſſaurus in deciſ. 114 nu. 4 & Padilla in d. l. 1. num. 12. Quo tamen ad colonum, diſſentit Moder Pariſien. in d §. 62. num. 49 & ſi num. 44. in cenſuario communem ſequatur.

Extenditur tertio, vt procedat hæc præſumptio etiam in
8 ſolutione † collectarum. Nam ſi quis exhibet tres ſolutiones annales continuatas præſumitur in præteritum ſoluiſſe. Ita Bald. in d. cap. literæ. in fin. Iaſ in d. l. 2 num. 132. C. de iure emph. Trigonius in ſingu. 125. quos ſecutus eſt Gabriel in d. concluſ. 11. num. 5.

9 Extenditur quarto, vt procedat etiam in ſolutione † penſionis. Ita Gigas in tracta. de penſionibus. quæſtio. 81. & Gabriel in dicta concluſio. 11. nume. 6. His accedit Decius in conſi. 650. num. 15.

10 Extenditur quintò, vt locum etiam habeat in † oblationibus. Ita reſpondit Dec. in conſ. 650. col. vlti & ſequitur Gabr. in d. concl. 31. nu. 7. ſic etiam in ſolutione decimarum. Gabriel ibid nu. 12. poſt Boerium in q. 236.

11 Extenditur ſextò, vt procedat, etiam ſi debitum † eſt iuratum, ſic reſpondit Grat. in conſ. 121. col. 2. lib. 2. & probauit Gabriel in d. concluſ. 11 nu. 8.

Extenditur ſeptimo, vt procedat etiam ſi ſolutio eſſet
12 diſtributa per quinquennia, & conſtaret de ſolutione † trium poſtremorum quinquenniorum. Ita Baldus in dicta l. quicunque. nume. 5. verſic. item quæro præſtabat. C. de apochis pub. lib. 10. quem ſecutus eſt Gabriel in dicta concluſio. 11. num. 9. Et motus eſt Bald. argum. text. l. 1. §. item quæſitum. C. de indictionibus lib. 10.

Extenditur octauo, vt procedat etiam ſi ſolutio eſſet di-
13 ſtributa per ſemeſtria. Nam probata ſolutione trium † ſemeſtrium poſtremorum, præſumitur ſolutum pro præterito tempore. Ita Baldus in dicta l. quicumque. num. 6. verſ. item quæro, quid in eo. Alexan. in conſi. 107. col. 2. verſ. & adhuc non obſtat. lib. 3. Iaſ. in l. diuortio. §. quod in anno. num. 5. ff. ſoluto matr. & hos ſecutus eſt Gabriel in d. concluſ. 11. num. 14. His accedunt Bald. in l. ædem. num. 6. verſ. quæro, quomodo accipitur triennium. C locati. Gulielmus Benedict. in c. Raynut. in verbo ſi abſque liberis moreretur il 2. num. 186. de teſtam. Paris Putheus in tract. de feudorum reintegratione. cap. 197. incipit. Et circa materiam num. 19. pag. 11. & Padilla in d. l 2. nume. 13. C. de fideicom. Et hæc extenſio comprobatur ex præcedenti. cum eadem ſit ratio. Quibus conſtat male reſpondiſſe Alex. ſibi contrarium in conſi. 106. num. 3. lib. 3. qui contrarium ſcripſit, & in ſpecie à Padilla damnatur. & ſi eum ſecutus Moder Pariſiẽ. in commentarijs ad conſuetud. Pariſien. tit. 2. §. 62. nu. 51.

Extenditur nono, vt procedat etiam ſi debitor ipſe elapſo
14 triennio, † ceſſauit in futurum ſoluere. Non enim ob id tollit, quin in præteritum ante. ſ. trium annorum ſolutionem, ſoluerit. Ita Mod. Pariſien. in d. § 62. nu. 42. quem ſecutus eſt Padilla in d. l. 1. nu. 14. C. de fideicom. Idem ſcripſit Ant. Gabriel in d. concl. 11. nu. 10. & ſi commemorauit Bal aliter ſentientem, vt ſtatim dicemus. Eſt enim eadem ratio in ſolutionibus triennalibus reſpectu præteriti temporis, quæ in ſolutionib. vltimi temporis Nec recipienda eſt ratio diuerſitatis perpenſa à Crane. in conſ. 317 col. 2. verſi. non obſtat, quod. &c. quia conſiderari non poteſt maior difficultas probationis, ob temporis diuturnitatem. Nam ſupponamus, quod tribus elapſis annis, ceſſet ſubſequenti anno ſoluere, non certe poteſt hic eſſe tanta temporis diuturnitas, vt difficior ſit probatio ſolutionum non factarum ante triennium, quam ſi ſoluere perſeueraſſet. Et ſi hoc diligenter perpendamus, apparebit nil obeſſe duas alias diuerſitatis rationes, conſideratas à Crauetta præcitato in loco. Et accedit, quod ſi eo triennio receptarum ſolutionum elapſo, creditor petijſſet præteritorum annorum ſolutiones, certe fuiſſet repulſus, præſumptione hac, ducta à trienuali ſolutione. Idem ergo eſt dicendum, quando poſt ipſam ſolutionem triennalem ceſſauit ſoluere, ne amittat ius iam ſibi quæſitum, aduerſus tempus præteritũ ante ipſas ſolutiones. Et hæc quidẽ opinio verior mihi vr: Et ſi

15 aliter scripserit † Bald. in d. l. quicumque. num. 13. cuius ver-
ba hæc sunt. Item quæro, an ex præterito præsumatur in futu
rum, vt ecce probo, quod iam sunt anni; & tribus annis con-
tinuatis solui; an præsumatur reliquum soluisse? Respondeo
non. Immo recessum est ab omni præsumptione, etiam pro
præterito tempore. Et hoc est, quod hic dicit, cohærentiũ & c.
Hæc Bald. qui probauit interpretationem glossæ ibidem in
verbo sibi. quæ exponit, cohęrentium sibi, idest præsenti con-
uentioni. & ibidem Lucas de Penna. colum. 2. quem in specie
manifestius declarando, secutus est Crau. in cons. 313. col. 2.
in prin. qui in specie respondit, idem quod Bal. ersi eius aucto
ritatis non fuerit memor. Idem clarè scripsit Gulielmus Bene
dictus in cap. Raynut. in verbo. si absque liberis moreretur. il
2. nu. 186. vers. prætereà dico. de test. Et secundum hanc opi-
nionem iudicasse saetum Coocilium Neapolitanum. testatur
eruditiss. Vincentius Francus in decis. 137. qui eiusdem opi-
nionis præter iam relatos cómemorat Bar. Paridem Putheũ,
Iasonem & Cottam quos tamen hoc scripsisse, non facilè exi-
stimo. Et præcipuum eorum fundamentum est, (vt attigi) in
illa ioterpretatione glossæ, & Lucæ à Penna, dum exponunt
cohærentium sibi, idest, præsenti conuentioni. Quæ sanè in-
terpretatio recipienda non est; sed rectius exponendum est,
cohærentium sibi, hoc est inter se coniunctorum: vt idē Lucas
à Penna ibidē. col. 1. exposuit. & hanc interpretationē probat,
l. quicunq; in fi. C. de omni agro deserto. li. 11. ibi, sibimet co-
hærentes. Est ergo hic census, quod si constat per tres annos
continuos, debitorem tributi soluisse, de præteritorum anno-
rum tributis nil amplius quæratur. Qua interpretatione in-
telligimus nil etiam obesse, quod considerat Crauetta in d.
cons. 313 col. 2. vers. sed istud clarius. post glo. in d. l. quicunq;
in verbo, annorum, quæ expooit. idest proximiorum. Nam er-
ronea hæc interpretatio fluxit à prima iam confutata. Non
etiam obstat illa consideratio Crau. in d. cons. 313. col. 3. vers.
secundo principaliter. & vers. 3 tex. dum dixit, in d. l. quicũq;
16 non admitti extensiooem, cum sit dispositio † exorbitans, &
tacita seu præsumptiua, quæ extensionem non admittunt. Nã
respõdetur: hanc non esse extensionem, sed casum ipsummet
comprehensum. & dispositum à constitutione illa. Nõ etiam
repugnat argumentatio eiusdem Crau. in d. cons. 313. col. 3.
vers. 4. tex. dum dixit, quod sicuti ea solutione trium annorũ
continuorum, arguitur solutio annorum antea præteritorũ;
Ita etiam ex cessatione subsequentium, arguitur antea non
solutum. Vna enim præsumptio aliam tollit. l. Diuus. ff. de in
integrum rest. Respondetur, quod elapsis tribus annis factarũ
solutionũ, iam orta est præsumptio & quæsitum ius debitori,
in detrimentum creditoris negligentis, quæ sane negligentia
non emendatur per cessationem postea factã ab ipso debito-
re. Non etiam ad rem facit alia consideratio eiosdem Crau. in
d. cons. 313. nu. 4. vers. Quintò difformitas. dum considerauit
difformitatem hanc solutionum modò factarum, modò non
factarum: quia respondetur nullam adesse difformitatem in
tribus factis solutionibus trium continuorum annorum, qui-
bus elapsis iã formata. & stabilita est iuris dispositio, & præ-
sumptio, sicuti si tot actus conformes facti essent, ad causan-
dam consuetudinem, non considerarentur alij actus diffor-
mes subsecuti post consuetudinem illam stabilitam, & fir-
matam. Noo hic commemoro alias Crau. argumentationes,
tum quia ad rem nostram pertineot, tum etiam quia ex iam
consideratis diluuntur, vt duæ illæ posteriores, ibi in col. vlti.
consideratæ.

Extenditur decimò, vt locũ etiam habeat hæc præsumptio,
17 qñ debitor iam semel sententia † absolutus. à debitis præte-
ritorum annorum, ob solutionem trium ipsorum annorũ cõ-
tinuorum, cessauit deiode soluere Nam hoc in casu etsi cessa-
uit, nihilominus manet seutētia, & absolutio facta, quæ in du-
bium reuocari non debet, ex quo finita res est. arg. l. ille. C. de
Decurio. & confert. l. qui ob rē. ff. de cond. indebiti. ita in spe-
cie affirmarunt Bal in d. l. quicuoq; nu. 14. C. de apochis pub.
lib. 10. Paris Putheus de feudorum reintegratione. c. 197. in-
cipit. Et circa materiam. nu. 25. pag. 111. & Gulielmus Bene-
dict in d c. Raynut. in verbo. si absque liberis moreretur. il 2.
nu. 186. vers. præterea dico. de test. Et hæc quidem extensio,
probabilem non habet dubitationem, si præcedentem, quam
dixi veram, admittimus.

Extenditur vndecimò, vt hæc præsumptio locum etiã ha-
beat, quando in libro creditoris, vt puta exactoris tributorũ,
censuum, canonis, emphyteusis, & similium, apparent scriptæ
18 † tres trium continuorum anoorum solutioues, & tamē non
legitur aliquid scriptum de anterioris temporis solutionibus
Nam adhuc pręsumitur solutum, & omissum negligentia cre
ditoris scriptum. Ita docuit Bal. in d. l. quicumq; nu. 11. vers.
item quæro. exactor. C. de apochis publ. lib. 10. quem secuti
sunt Ant. Gabr. in d. lib. 1. conclusionum in tit de præsumpt.
cõclus. 11. nu. 11. & Paris Putheus de feudorum reintegratio-
ne. in c. Et circa materiam. pag. 111. nu. 9.

19 Cæterum ab hac opinione dissentit † Crau in d. cons. 313.
col. 4. vers. 9 dicta lex. qui motus est simili traditione Castrē.
in cons. 81. In causa, quæ vertitur col 3. lib. 2 cum respondit,
solemnitatem extrinsecam, quæ alioqui temporis diuturni-
tate præsumitur, non præsumi, quando exhibetur instrumen-
tum, iu quo apparet non obseruata Quam traditionem mul-
tis comprobaui supra in præsump 132. vbi egimus de solem-
nitate intrinseca, & extrinseca præsumenda.

Crediderim has opiniones conciliari posse distinguendo;
20 † quod aut creditor consueuit ipse solus scribere suo in libro
solutiones quas recipit: & debitori dare apocham receptarũ
solutionum. Hoc casu procedit opinio Baldi. Nã fieri potest,
qood exactor siue creditor, omiserit suo in libro scribere: Et
propterea illius sui libri exhibitio nil operatur. Aut creditor,
seu exactor consueuit etiam scribere io libro debitorum, solu
tiones ipsas: Et ipsi debitores exhibent suos libros, in quibus
noo apparent solotiones anterioris tpis. Et hoc in caso, po-
test defendi opinio Crauettæ, qui propriè hoc io casu loqui-
tur. Non enim præsumitur, quod si debitor soluisset, non cu-
rasset ipsas solutiones suo in libro scribi: sicoti curauit scribi
alias: cum nemo præsumatur iactare suum. Et de vso debito-
rum habendi similem librum, tradit Putheus præcitato in lo-
co. Et cum Craue. idem sensit Francus in d. decis 157. nu. 2.

Extenditur duodecimò, vt locum etiam habeat, nõ solum,
quando re ipsa hic debitor soluit illis tribus annis vltimis; sed
21 etiam quando se † obligasset ad soluendum. Ita Dec. in cons.
650. nu. 15. & Padilla in d. l. 1. nu. 14. vers. 6 ampliabis. C. de fi-
deicom. Ea ratione motus est Dec. quia ad euitandam pœnã
22 † caducitatis, obligatio vim habet solutionis: ex sententia
Specul. Cyni, Baldi, & aliorum, quos Dec. ipse commemorat,
Verùm hac de traditione dubito ob id, quod respõdit Crau.
in d. cons. 313. nu. 5. vers 7. dicta lex; cum dixit. d l. quicunque,
loqui conditionaliter, si probauerit solutiones. quæ conditio
debet impleri in forma specifica. Non ergo in sola obligatio-
ne verificabitur.

Extenditur decimotertiò, vt locũ habeat hæc præsumptio,
etiam si lex, vel statutum ad probandam solutionem requirit
23 † probationem instrumentalem. Nam adhuc sufficit proba-
re solutionē postremotum annorũ. Ita in specie Padilla in d.
l. 1. nu. 10. C. de fideicom. ex sententia Iasonis in l. 1. no. 10. C.
de testa. mil. & in l. sciendum. nu. 75. ff. de verb. obl. & in specie
magis sic docuit Bal. in d l quicumq; nu. 1. C. de apochis pub.
lib. 10. & illum secutus est Guliel Benedict. in d. verbo. si absq;
liberis moreretur. il 2. nu. 186. Et conferunt quæ dicemus inf.
in præsump. 141. in fi.

Declaratur primò hæc præsumptio, vt locum habeat, quã-
24 do dictæ solutiones factæ fuerunt diuersis † temporibus: se-
cus verò si in vnico cootextu Nam tunc non præsumitur, qđ
soluerit præterito tempore. Ita Bald. in d. l. quicumque. q. 1.
nu. 3. C. de apochis publ. lib. 10. & in l. 2. vers. pone qnod quis.
C. de dotis promissio. Alex. in addit. ad Bar in d. l. quicumq;
& ibidem Lucas de Penna. col. 1. Paris Putheus de feudorum
reintegatiooe cap. 61. incipit. sequitur alia quæstio. nu. 10. Ias.
in l. 2. nu. 133. C. de iure emph. Lancellotus Dec. in l. Iauole-
nus. ff. de annuis lega Cremen. in sing. 79. Tu scis. in fin. Ca-
pella Tolosa q. 235. Trigonius in sing. 125. Cassaneus, & Bal-
bus in tract. de præscrip. in tertia parte principali. col. 11. ver.
5. limita; quos secutus est Gabriel in dicta conclusio. 11. num.
13. Et his accedunt Iason in l. si certis annis. nume. 4. versic. 4.
notabiliter. C. de pactis. & in l. secunda. nume. 136. C. de iure
emph & in l. prima. num. 33. ff. de officio eius. Iacobinus in l.
non est necesse. nume. 3. ff de probatio. Gulielmus Benedictus
in capitu. Raynut. in verbo. si absque liberis moreretur. il se-
cundo. nume. 182. de testam. Catelianus Cotta in memorali-
bus. in verbo, solutio facta. Moder. Parisien. in commentarijs
ad consuetud. Parisieo. in titu. 2. §. 65. nume. 52. & Padilla in
dicta l. 1. nume. 14 versic. limitabis tu. C. de fideicom. Et hanc
quidem sent ētiam comprobat. l. si triennio. ff. de statu liberis.
de quo diximus supra in præsumpt. 131. dum explicauimus
l. cum de in rem verso. ff de vsuris. Confert, & simile traditum
à glo. in l. 4. ff. de pigno. actio. dicente, quod cum pro vendi-
25 tione pignoris requiratur † trina monitio, non esse satis, si
creditor ter interpellet debitorem, dicens, solue, solue, sol-
ue. Hæc enim vnica censetur interpellatio. Et glossam il-
lam secuti sunt Bartol. & reliqui ibi, & plures commemorat
Tiraquell. in l. si vnquam. in verbo, reuertatur. nume. 42. C. de
de reuoc. donat.

Volunt

Volunt aotem aliqui, vt non procedat hæc præsumptio, quando debitor soluit per nouem annos hoc modo, vno anno soluit pro tribus annis. Ita Bald. in d l.qnicumque num.4. Non enim hęc est prestatio formis, quam debitor iste annuus præstare tenetue. Et quia hic duo præsumerentur, præstationis formitas, & ipsa præstatio: & tamen duæ pæsumptiones principaliter non possunt concurrere. l.1 C.de dotis promiss. & scripsi supra in lib.1.quæst. 43. Et hanc declarationem tacito Baldi nomine, probauit etiam Gulielmus Benedictus in cap. Raynut. in verbo. si absqoe liberis moreretur il 2 num. 183. versic. plus dico. de testa. Cæterùm à prædictis dissentit Moder. Parisien. in d §. 62. num. 52. cuius opinio verior mihi videtoe: cum verè præstatio sit formis, continua, tergeminata, tres apochæ, & creditoris silentium plus quā triennale.

Declaratur secundo, vt locum habeat hæc præsumptio in
26 debito † annno reali: secus verò in debito personali, vtputa si
promisisti mihi decem singulis annis, vel si te grauaui præstare ceotum quotannis. Nam tunc solutio trium posteriorum
annorum, præsumptionem non facit, quod pro annis præteritis soluerit. Ita Bāld. in d l.qnicumque. vers. item promisisti
mihi. C de apochis publ. lib. 10. Cremen in sing. 80 incipit, itē
quæro. & Gabeiel in d conclnsio. 11. in fi. & his accedunt Gulielmus Benedictus præcitato in loco. nu. 188. vers. non tamē,
& Catelianus Cotta in memoralibus in verbo, solutio facta.
Verum à prædictis dissentiunt Moder. Parisien in d. §. 62. nu.
53. & Antonius Padilla in d. l. 1. nom. 16 C. de fideicom. quos
27 sequor: cum verè differentiæ ratio inter † debitum reale, &
personale considerari non possit. Nam rationes illæ, quas in
specie. d. l quicumqne. commemoraui supra, conueniunt, &
huic annno debito personali.

Declaratur tertio, vt locum habeat hæc præsumptio, quādo solutiones illæ trium postremorum annorum probantur
28 apochis † ipsis, secus verò si testib. Nam tunc cessat præsumptio hæc iuris. ex d. l. quicunq;. C. de apochis publ. lib. 10. tametsi aliquam præsumptionē, & hoc faciat. Ita tradunt Mod. Parisi. in commentarijs ad consuet. Parisien. in tit. 2. §. 62. nu. 49. & Padilla io d. l. 1. nu. 17. C. de fideicom.

29 Declaratur quarto, vt locum non habeat, quando † creditor probaret contrarium. Est enim certum admitti ad probādum contra hanc præsumptionem, sicuti scripserunt Bald. in d. l. quicumque. nu. 1. versi. item oppooo. & in fi. & reliqui omnes. vel contrarijs apochis. probaret pro præteritis annis non fuisse solutum Ita glo. Bar. & alij in d. l. quicunque. quo loci Ioan. à Platea num. 3 vers. contra tamen. docnit, probari etiā posse testibus. qd difficile, ac forte impossibile sit, probare negatiuam tam amplam, nisi intelligamus, vt sensit glo. in d. l. quicumque & sequitur ibidem Bald. num 9 testibus probari posse, quod tempore solutionum trium annorum creditor protestatus sit, se creditorem adhuc præteritorum. Idem est, quando probaretur, debitorem fuisse confessum, quod pro vno anno ante solutionem triennalem, non soluit. Nam tunc tollitur hæc præsump. Ita Bald. in d. l. quicumque. nu. 10. vers. item quæro, Titius quem secutus est Gulielmus Benedict. in d. c. Raynu. in verbo, si absque liberis moreretur. il 2. nu. 186. vers. nisi debitor. de test.

Declaratur quintò non habere locum, quando creditor recipiendo illas trium annorum solutiones, protestatus fuisset,
30 saluum † ius esse velle pro præteritis annis. Ita gl. in d. l. quicumque. & ibid Lucas de Penna. col. 2. & Crau in d. cons. 313, col. 4. vers 8. illa lex, qui multo fortius dixit procedere, quādo creditor ipse omnino recusauit recipere.

Declaratur sexto, vt locum non habeat hæc præsumptio,
31 quando debitor † non soluit, sed depositum fecit. Ita in specie respondit Ceau. in d. cons. 313. colum. 3. vers. 6. considero. Nam (inquit ille) solutio fit volenti, & recipienti creditori, qui recipiendo dicitur consentire. Depositum verò fit contra voluntatem creditoris, qui ob id non consentit, atque sibi nō affert detrimentum.

Declaratur septimò hęc præsumptio, vt locum non habeat
32 † contra tertium. Exempli gratia, dominus directi, vendidit ius suum directū Caio, cui emphyteuta postea soluit per tres annos debitum canonem. Hæc trium annorum. solutio facta Caio, non facit præsumptionem contra ipsum dominum directi venditorem, quominus possit petere præteritorū annorum canonē Ita in specie declarat, & rectè Catelianus Cotta in memoralibus. in verbo solutio facta. in fi. Est manifesta ratio, quia nullas ipse recepit solutiones, quibus consentire, & præterito credito quodammodo renuntiare dicatur. Et confert quod supra in præsump. 131. explicando. l. cum de in rem verso. ff de vsuris, diximus, præsumptionem illam tertio non nocere. Ex hac declaratione inferri potest, quod si exactores tributorum, censuum, Canonum, & similium, consueuissent mutari, ita quod probabilis esset ignorantia facti antecessoris, & vnus recipere per tres annos tributum & censum, cum ignoraret quid in præteritum actum esset, præsumptio hæc cessaret, cum exactoris negligentia, & consensus, considerari hic non possit.

PRAESVMP. CXL.

Debitori an & quando præsumatur remissum debitum à creditore, qui ei tradidit sui crediti instrumentum.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum debiti reddens creditor, præsumitur creditum remisisse.*
2 *Instrumentum tradens, rem tradere videtur.*
3 *Chyrographi appellatione, non solum tabulas, sed etiam ius quod illis probatur, contineri.*
4 *Instrumenti redditione, debitum præsumi solutum.*
Quæ præsumptio locum habet, si redditum instrumentum sit illi, sub cuius generali potestate est debitor. nu. 5.
Aut etiam duo in eodem instrumento sint obligati. nu. 6.
Et quando alterius creditum censeatur donatum. nu. 7.
Idem quoq; si de vno debito, plura extarent instrumenta. nu. 8.
Aut illius originale remaneret penes notarium. nu. 10.
9 *Instrumentum dicitur vnicum, etsi de eo confectæ sunt plures scripturæ.*
11 *Thesaurarius principis, apud quem creditorum chyrographa reperiuntur, præsumitur iis soluisse.*
12 *Pignus & hypotheca præsumitur remissa, reddito debiti, seu obligationis instrumento.*
13 *Debiti instrumentum sibi traditum, reddens creditori debitor, cum in pristinam obligationem quando præsumatur reposuisse.*
14 *Instrumenti redditio facta à creditore principali, præsumit liberationem, secus si ab eius procuratore vel tutore.*
15 *Mandatum etiam generale cum libera, non comprehendit facultatem remittendi ius ipsius principalis.*
16 *Instrumento renuncians creditor, idque tradens debitori, non creditum remisisse, sed potius probationi ipsius instrumenti præsumitur renunciasse.*
Idem si prius exegisset debitum, deinde traderet instr. nu. 18.
17 *Doctoris dictum, secundum legem quam allegat intelligendum.*
19 *Instrumentum debitori reddens creditor, non præsumitur debitum remisisse, quando alia coniectura quam remissionis aut solutionis sumi potest.*
Idem si instrum. non ius in re, sed ad rem contineret. nu. 20.
21 *Instrumentum debiti, sibi à creditore vel eius nomine ab alio traditum probare debet debitor, aliàs sine illius consensu habuisse præsumitur, maximè persona domestica: si præsertim illud se amisisse creditor probet. nu. 22.*
23 *Instrumentum debiti modico tempore penes debitorem existens, contra quem creditor agere cæpit, non præsumitur ei à creditore traditum, vt à debito liberaretur.*
24 *Pignore restituto, non censetur remissum ipsum debitum, secus restituto chyrographo debiti, & ratio differentiæ. nu. 25.*
26 *Obligationis vis consistit in chyrographo debiti, non sic in pignore.*
27 *Scriptum obligationem pignoris non perficit, sed probationem tantum facit.*

1 Vm debitor creditori reddidit sui crediti instrumentum, † coniecturam facimus, creditorem remisisse creditum, atque ita debitorem liberasse. l. 2. §. primo. ff. de pactis. cuius verba hæc sunt. *Et ideò si debitori meo reddiderim cautionem, videtur inter nos conuenisse, ne peterem, profuturamque ei conuentionis exceptionem placuit.*

Sic pariter Vlpianus in l. 3. ff. de libera. legata, respondit, liberationem debitori præsumi à testatore relictam, cum ei legauit chyrographum, in quo debitum erat scriptum, vt etiam dicemus infra libro 4. præsump 164. numero 25. eandem sententiam probat text. l. creditricem. C. de remissio. pigno. cuius verba hæc sunt. *Creditricem patrui tui sub obligatione fundi, qui per chyrographum nexus pignori fuerat, iubentem eundem cautionem reddi: pignoris etiam ius remisisse videri manifestū est.* Hactenus Imperator Alex. q dū dixit & ius pignoris, significat debitū principale oīno remissum pśumi. Cofere

rex. cap. eccleſia. il s. in fin. vt lite pen. Et prædictis io locis
annotarunt Doctorea. Huius coniecturæ, & præſumptio-
nis rationem eſſe exiſtimauit Baldua in l. vnica. §. ille etiam.
2 nume.4.C.de latina liber.tollen. quia qui tradit † inſtrumen-
tum, rem tradere videtur, l. ptima. C. de dona Rei autem
traditio hic nil aliud eſt, quam ipſa liberatio. l. ſi mulier. ff.
de cund. ob cauſam. l. ſi ſponſalibus. §. primo. ff de iure dot.
& l. ſub pretexto. C. de tranſac. Creditot itaque tradendo
debitori, ſui crediti inſtrumentum, cenſetur liberationem
tradidiſſe. Aliam rationem conſiderauit Fortunius Garziæ
Hiſpanus in dicta l. 2. §. 1. nume. a. ff. pactis. quod cum in in-
ſtrumento, vel chirographo conſiſtat tota cautio, ideſt iua
ipſius crœditoria: cum ſine eo de proprio credito conſtare
non poſſet. l. qui Chirographum. de lega 3. vbi appellatione
3 † Chirographi non ſolum tabulæ ipſæ quibus probatur, ſed
etiam ius quod illis probatur, continetur. Et ideo legatis
tabulis, etiam ius totum legatur. vt ibi habetur. & in l. ſeruum
§. pen. & l. huiuſmodi § ſi ita. de leg. 1. Creditor ergo, qui de-
bitori reſtiruit inſtrumentum, ſicque cautionem, ſignificaſſe
dicitur, ſe eo iure amplius vti nolle. Et ratio hæc ſatis mani-
feſtè ſecundum Garziam colligitur ex l. vlti. ff. de his quæ io
teſta. delen vbi etiam ſi cancellatio fiat in tabulis, non præſu-
mitur teſtatorem velle deſtruere teſtamentum, ſi tabulæ aliæ
eiuſdem tenoris exiſtunt. Et hæc quidem ratio perpenſa fuit
& ab Accurſio, vt dicemus infra in vltima declaratione. &
vere probabilior mihi videtur illa Ruini in conſi 44. num. 3.
4 lib. 1. Cùm dixit, ex redditione † inſtrumenti. præſumi debitũ
ſolutum: quia creditor tenetur reddere inſtrumentum debi-
tori, recepta ab eo ſolutione l. diſſolutę. C. de condict. ex lege.
Cæterum, vt huic præſumptioni locus ſit, conſtare debet. ip-
ſummet creditorem tradidiſſe debitori inſtrumentum hoc, ſi-
cuti ſuo loco infra exponemus.

Extenditur primò hæc præſumptio, vt locum etiã habeat,
5 quando hoc crediti inſtrumẽtum † redditum fuit illi, ſub cu-
ius generali poteſtate eſt ipſe debitor, exempli gratia, ſi in-
ſtrumentum debiti eccleſiæ, reddatur ſummo Pontifici, qui
ſuper omnes eccleſias omnem habet poteſtatem. Nam & tũc
præſumitur remiſſum debitum. Ita Inn in c. cum pridem. de
pactis. Ange. in d. l. 2. vbi Iaſ nu 3 ff. eo

Extenditur ſecundò vt locũ habeat hæc præſumptio, quã-
6 do eodem in inſtrumento † duo eſſent ipſi creditori obligati,
puta tu & alius. Nam reddendo tibi inſtrumentum, præſumi-
tur creditorem te liberaſſe, ac etiam coniectura ſumitur tibi
donaſſe actionem contra alium debitorem Ita in d. l. 2 §. 1.
ſcriptum reliquerunt Gulielmus Cuneus, Bart. Alber. Ang. &
Fulgoſius; quoa ibidem ſecutus eſt etiam Fortunius Garzia,
num. 4. Verùm iura, & rationes, quibus in hanc adducti ſunt
opinionem, non ſatis ſuffragantur Nam tex l. ſi is qui duos.
in fi. ff. de liber. leg. nil ad rem cõfert, ſicuti etiam aduertit Iaſ,
in d. l. 2. nu. 4. ff. de pactis, cum loquatur de liberatione duo-
bus ſocijs debitoribus expreſsim legata. Nil etiam vrget. l. t.
C. de donat. quia etſi ſub nomine inſtrumenti continetur ius
cumprehenſum in inſtrumento, nõ tñ probat, quod creditor
donare ei voluerit etiam alterius debitoris ius. Cum noſtro io
caſu iuris ſatis verificetur in remiſsione ipſius debitoris, cui
traditum eſt inſtrumentum In caſu verò d. l. 1. inutilis pror-
ſus fuiſſet traditio inſtrumenti, niſi ea mancipia cenſerentur
donata. Ita quoque diluitur conſideratio Garziæ in d. l. 2. §.
§. 1. num 4. cum ſufficiat, ſi quo ad ipſummet debitorem, cui
redditum fuit inſtrumentum, dicatur creditor declaraſſe, ſe
eo iure vti amplius nolle: & propterea remittere. Quo circa
à prædicta Gulielmi. Barto. & ſequacium opinione diſſcoſe-
runt. Alexan. in d. l. 2 ff. de pactis. & ibidem Iaſon. num. 4 ea
ratione moti, quod vbi alia præſumptio quam donationis
ſumi poteſt, illa ſumenda eſt. l. ſi cum aurum. ff. de ſolutio. &
ſcripſi in lib. 2. de arbitra. iudicum. caſu 88 colum 1. Cum er-
go noſtro in caſu, ſumi poſsit coniectura liberationis ipſius
debitoris, cui traditum fuit inſtrumentum, ſufficit quod illa
traditio afferat hanc vtilitatem. Diſtingui poteſt, conciliando
do opiniones ex ſententia Abbatis in c. eccleſia. il 2. nu. 14. vt
lite pend. & Caccialup. in tract. de pactis. q. 8. cum dixerunt,
eſſe confugiendum ad coniecturas. Aut enim (inquit Abbas)
is, cui traditum eſt inſtrumentum, non eſt aptus ad pro-
curandum, & in iudicijs agendum, vt ſi eſt mulier, vel puer, &
& ipſe creditor ſolitus, & aptus iudicia pertractare: vel ſi cre-
ditor eſt diues, ille verò debitor pauper. Hoc caſu procedit
7 opinio Gulielmi, & ſequacium, vt ſcilicet præſumatur † etiã
donatum creditum alterius debitoris. Aut creditor tradidit
inſtrumentum illi qui cõſueuit iudicia tractare, & lites pera-
gere: Vel ſi creditor eſt pauper, ille verò diues Et hoc caſu ꝓ-
cedit opinio Alex. & Iaſonis, quod ſcilicet præſumatur tra-
ditum inſtrumentum, vt is exigat ab altero debitore, & cre-
ditori deinde reſtituat exactum.

Extenditur tertiò, vt procedat etiam quando de eodẽ de-
8 bito † extarent plura inſtrumenta: & creditor vnum ſolum
reddidiſſet debitori. Ita Bar. in d. l. 2. in fi ff. de pactis, & ibidẽ
Alex. & Iaſ. num. 5 qui eiuſdem opinionis recenſet. Salicetum
in l. ſi de poſſeſsione. C. de probatio. Idem ſcripſeruot Butr. &
Abb in d. c. eccleſia. il 2. num 16. vt lite pend. & verè idem ſen-
ſit Fortunius Garzia in d. l. 2. § 1. nu. 6. C. de pactis. Ruinus in
conſ. 75. nu. 1. in fine. lib. 4.
9 Ea eſt ratio, quia † inſtrumentum dicitur eſſe vnicum, etſi
de eo confectæ fuerint plures ſcripturæ & exempla, iuxtà, l.
vnum teſtamentum. ff. de teſta.

Extenditur quartò vt procedat etiã quando ipſius inſtru-
10 menti † originale, remaneret apud notarium. Nam adhuc
debitori cenſetur remiſſum debitum: atque ita præſumitur li-
beratus. Ita Iaſon in d. l. 2. num. 6. ff. de pactis poſt Barto. in l.
vlt. ff de his quæ in teſt delen. & Baldum in l. noſtram. C. de
teſta. Et ratio eſt manifeſta, quia originale ſemper remanere
debet apud notariũ: & ob id debitori tradi illud non potuit;
vt ſcripſi in li. 2. de arbitrar iudic. caſu 187. nu 4. Et propterea
iuriſcon. in d. l. 2 & Doctores ibi, non loquuntur de traditio-
ne inſtrumenti originalis: ſed de ipſo ſolo authentico.

Extenditur quintò, vt locum habeat etiam in Theſaurario
11 † principis, vel fiſci apud quem ſi reperiuntur creditorum
Chyrographa, quæ bullettas appellant, præſumitur ei ſoluiſſe:
atq; ita ab illis liberatus. Ita reſpondit Comenſ. in conſ. 178.
Theſaurarius. in ſecundo dubio.

Extenditur ſexto vt procedat etiam quo ad remiſsionem
12 pignoris & hypothecæ, quæ remiſſa † etiam præſumitur. l.
crediti tecum C de remiſſ. pigno. Remiſso enim principali
cenſetur remiſſum acceſſorium ſicuti dicimus quod liberato
debitore principali cenſetur etiam liberatus fideiuſſor l. vlti.
in fine. ff. de iureiuran. & reſponderunt Imola in conſil. 12.
num 5. & Socin. ſen. in conſ. 273. colum. 1. lib. 2. & dicimus in-
fra io præſumpt. 247 & in ſpecie hanc extenſionem probarũt
Ray. & Alberic. in l. 3. ff. de pactis etſi Iaſ. ibidem nu. 13. poſt
Bart. in l. 1. de libera. lega. diſſentit.

Extenditur ſeptimo, vt habeat locum etiam hæc præſum-
13 ptio, econtra, quando ipſe † debitor, cui à creditore tradi-
tum fuerat crediti inſtrumẽtum, illud retrotradidit eidem
creditori. Nam tunc præſumetur debitorem ſe repoſuiſſe
in priſtina obligatione quando talis eſt, quæ pacto poſsit re-
ſuſcitari. iuxta. l ſi vnus. § pactus ne peteret ff. de pactis. Ita
Bar. in d. l 2. nu. 6. ff. de pactis: & ibidem Angelus, Comenſis,
Alex. & Iaſ. nu. 7. Socin in tract. fallent in d. litera I. regula. 9.
verſ fallit quartò. & hæc quidem præſumpta obligatio, io qua
debitor denuò ſe repoſuit, fundata eſt in quadam remunera-
tione. iuxta l. ſi vero non remunerandi. §. idem Papinianus. ff.
mand. Diſſentiunt tamen ab hac opinione. Bal. in l. vnica. §. il-
le. C. de latina. liber. tollen. & Abb. in d c. eccleſia. col. vlt. vt li-
te pen. & Garzia in d § 1. nu 5.

Hanc autem extenſionem, intelligit Soci. in d. quarta fal-
lentia. quod debitor ſic retrotradendo creditori inſtru-
mentum, non præſumatur ab eo prius liberatus: ſed quod po-
tius creditor ei tradiderit inſtrumentum, vt poſſet ſe informa-
re, & cognoſcere ſe debitorem eſſe.

Declaratur primo, hæc præſumptio, vt locum habeat, quã-
14 do inſtrumenti reditio facta fuit ab ipſo † creditore princi-
pali: ſecus ſi ab eius procuratore, vel actore. Nam tunc non
cenſetur remiſſum debitum, atque ita liberatus debitor. Ita
Baldus in d. l 2. nu. 2. verſ. & ſi tu quæris. de pactis. & ibidem
Aemilius Ferrettua. nu. 19.
15 Eſt ratio, quia in mandato † etiam generali cum libera, nõ
continetur facultas remittendi ius ipſius principalis l. contra
iuris. §. vlt. vbi Doctores ff. eo de pactis. Nec repugnat conſi-
deratio Iaſonis in d. l 2. nu 8. cum dixit debitorem poſſe alle-
gare ſolutionem & eam probare oſtendendo inſtrumentum,
quod eſt apud ſe, vt dicitur in d l. 2. §. 1 ff. de pactis. Nam re-
ſpondetur, quod vbi creditor probabit inſtrumentum fuiſſe
traditum debitori à procuratore, ceſſabit præſumptio, quod
ipſe debitor ſoluerit ipſi creditori: atq; ita quod liberauerit.
Exiſtimo ſic diſtingui poſſe, quod aut procurator ille fuit ſo-
lummodo conſtitutus ad agendum. & tunc procedit opinio
Bart. Nam tunc inſtrumentum ab eo traditum debitori præ-
ſumitur ea ratione datũ, vt ſe informaret, & cognoſceret ob-
ligationem, qua tenebatur erga creditorẽ Aut verò fuit con-
ſtitutus procurator ad exigendum. Et hoc caſu præſumitur,
quod traditio inſtrumenti fuerit ob id facta, quia debitor ei
numerauit, quod debebat.

Declaratur ſecundo, vt locum nõ habeat hæc præſumptio
quan-

16 quando ipse creditnr, renuntiasset † ipsi instrumentn. illudq;
deinde debitori tradidisset. Nam tunc creditoe non præsu-
mitur remisisse creditum, sed potius renuntiasse probationi
ipsius instrumenti. Ita Bald. in d.l.2.nu.1.vers. quæro, quid si.
ff de pactis, motus tex. l.3. C. de fide instr.
Nec repugnat consideratio Iasonis in d.l 2 nu 9. cum dixit
quod si tradendo instrumentum præsumitur remissum debi-
tum, multo magis quando ipsi instrumento fuit renuntiatū,
arg. l. postquam liti. C. de pactis. Et scribit Iason ita' sensisse
Laudensem in d.l.2.& Baldum in l. vnica. §. ille etiam. num 4.
C. de latina liber. tollen. Nam respondetur, Baldum in dicta
l.2. loqui de remissione vsus instrumenti, dum allegat. dict.
17 l. 3. C. de fide instrum. Et dictum Doctoris † debet intelligi
secundum legem, quam allegat. Barto. in l. non solum. § li-
berationis. num. 10. ff. de libera. lega. Nec repugnat traditio
eiusdem Baldi in dicto §. ille etiam. num. 4. versi. denuò quæ-
ro, quia Baldus loquitur de remissione ipsius iuris, non de
vsu instrumenti.
Declaratur tertiò, vt locum non habeat, quando creditor
18 prius † exegisset illud quod in instrumento cōtinetur. Nam
tunc postea tradendo instrumentum, non intelligeretur re-
mittere debitum, seu illud donare. Ita Iason in d.l.2.num.10.
ff. de pactis, post Butrium in d. cap. ecclesia. il 2. vt lite pend.
Ea ratione moti sunt, quia remissio præsupponit debitum
extare. l. remitti. ff. de iureiuran. & l. decem. ff. de verbo. oblig.
Cum ergo creditum fuisset iam extinctum, remitti non po-
tuit. Existimo aliam esse rationem. Cùm enim debitum est
solutum, creditor tenetur reddere instrumentum debiti ipsi
debitori. l. dissolutæ. C. de condict. ex lege. & dixi supra: ob
id si creditor recepto credito, tradidit instrumentum ipsi
debitori, id fecisse dicitur ad comprobandum sibi satisfa-
ctum, atque ita dicitur voluisse exequi id ad quod de iure
tenebatur.
Declaratur quarto, vt locum non habeat hæc præsumptio,
19 quando alia coniectura † sumi potest quam remissionis, &
solutionis debiti, exempli gratia si cum litigares cum aliquo,
de venditione à me tibi facta, & dedi tibi instrumentum, in
quo continebatur promissio pretij. vt posses te ab illo defen-
dere, nō intelligitur traditum instrumentum vt te liberarem,
sed vt probarem tibiq; ostenderem pretij promissionem. Ita
Bar. in d.l 2. nu.3. ff. de pactis. & ibidem Castren. num.3. & Ias.
nu.11. Abb. in cap ecclesia. il 2. nu.14. vt lite pendente. Socin.
in tract. fallent in littera I. regula oona. fallen.1. Est aliud exem
plum, vt si tibi fideiussori tradidi instrumentum crediti, quo
experiri posses contra principalem, non præsumitur quod te,
vel principalem liberem. Ita Abbas in loco supra allegato,
qui alia ad rem scribit.
Tertium est exemplum, vt si instrumentum contineret ob-
ligationem, & factum vtriusque vltro citroque: & ita agere-
tur de interesse tam debitoris quam creditoris, habendi in-
strumentum apud se. Ita egregiè declarat Ruinus in consil.
215. num.15. lib.1.
Declaratur quintò, vt locum non habeat quando redditū
20 fuit instrumentum, in quo † non continetur ius in re, sed ad
rem. Nam tunc non præsumitur liberatio. Ita Soc. in d. regu-
9. fallen. vlt post Abbatem in c. ecclesia. il 2. num. 10. in fine vt
lite pend. Exempli gratia secundum Abbatem & Socinum,
si redduntur literæ super institutione fienda. Nam tunc non
dicitur resignatum, atq; ita remissum ius in re: ex quo ei non-
dum quæsitum fuit.
Declaratur sextò, vt locum habeat hæc præsumptio, quan-
21 do † debitor probat, prædictum instrumentum fuisse sibi à
creditore vel suo nomine ab alio traditum: secus vero si non
probat, quia præsumitur aliundè habuisse, sine consensu ip-
sius creditoris, & præsertim si debitor est persona domesti-
ca: vt tradont Castren. in dicta l. 2. num.5. ff. de pactis. & ibi
reliqui omnes, & respondit Craue. in consil. 500. nume.3. sic
quoque Baldus in l. vnica. §. ille autem. nume. 1. C. de latina
libert. tollen. & in consil. 83. Ex eo solo. libro 3. Fortunius
Garzia in dicta l.2. §. primo. numero 3. in fine. & numero 9.
& Craue. in dicto consil. 500. nume. 11. ff. de pactis, scripse-
runt à fortiori quod etiam eo casu, quo instrumentum re-
peritur cancellatum apud ipsum debitorem, esse adhuc ab
ipso debitore probandum, instrumentum sic cancellatum,
fuisse sibi traditum à creditore. Qua de re dicemus in sub-
sequenti præsumptione. Et hæc declaratio multo magis lo-
cum habet; quando creditor probaret, instrumentum sibi
22 fuisse subtractum, vel illud † amisisse. Ita Barto. & Abbas
in dicto cap. ecclesia. il secundo. in fine. vt lite pend. Aufre-
rius in additio. ad Capellam Tolosa. quæst. 229. & Craue. in
cons. 500. num. 11. lib. 3.

Declaratur septimo, hæc præsumptio, vt locum non ha-
23 beat quādo † instrumentum modico tempore fuit apud de-
bitorem, contra quem agere cœpit creditor Nā tunc non præ-
sumitur ipsi debitori à creditore traditum, vt eum liberaret
à debito. Ita Castren. in d.l.2. num.5. vers aut est præsumptio.
ff. de pactis. Abbas & Butrius in cap. ecclesia. il 2. vt lite pend.
quos secutus est Craue. in d. consi. 500. num. 16. qui ratio-
nem considerauit.
Declaratur octauo. vt locum non habeat, quando restitu-
24 tum fuit pignus. † Nam tunc non præsumitur remissū ipsum
debitū Ita respondit Modestinus in l 3. ff de pactis. cuius ver-
ba hæc sunt. *Post pignus vero debitori redditum si pecunia soluta
non fuerit, debitum posse peti, dubium non est: nisi specialiter con-
trarium actum esse probetur.* Hæc Modestinus cuius responso
adducti sic censent omnes, nempe Bald & Ias. ibidem. & egre-
gie Corneus. in cons. 19. col. 2. & Decius in l. creditor qui. nu.
6. ff. si certum petatur.
25 Cæterum dubitari solet, quæ differentię ratio † considerari
possit inter restitutionē chirographi debiti, & pignoris, vt re-
stituto chirographo idest cautione præsumatur remissum
debitum, sicuti respondit Vlpianus in l. 2. ff. de pactis, non
tamen restituto pignore, vt censuit Modestinus in dicta l. 3.
Primá afferri solet ratio, quod in chirographo seu cautione
26 consistit uis † obligationis. Non autem in pignore. Ita Mar-
tinus & Hugolinus antiqui glossatores, quos recenset Ac-
cursius in dicta l.3 & secuti sunt Baldus in dicta l. 3. nume. 2.
& ibidem in authen. ad hoc. §. ille autem. num 4. & 5. C. de
latina liber. tollen. & in tracta. de pactis. nume.51. Albericus,
Fulgosius & Iason in dicta l.3. num. 5. & Franciscus Conna-
nus in libr. 5. commentariorum iuris. cap. 4. num. 2. Nec re-
pugnat consideratio Accursij & sequatium, Cum dixerunt,
imo in scriptura non consistere vim óbligationis: cum sine
ipsa scriptura, quæ ad faciliorem probationem fit, in per-
sonam consistat obligatio. l. contrahitur. ff. de pigno. cau-
tione ergo nempe chirographo restituto non videtur remis-
sa obligatio, quæ in personam debitoris est (vt ita dicam)
radicata. Nam respondetur, quod etsi scriptura obligatio-
27 nem non perficit: † attamen probationem facit, qua ad fi-
dem adhibendam iudex ita adducitur, iuxta l. quinqua-
ginta. ff. de probatio. vt deinde compellat debitorem sol-
uere. Restituta ergo scriptura seu cautione, præsumitur re-
missum debitum: cum partes ipsæ noluerint consistere vim
probationis, qua mediante fit exactio; quæ dum à credito-
re remittitur, debitum dicitur remissum: Id quod non con-
tingit in restitutione pignoris, in quo non consistit ius cre-
ditoris nempe probationis & exactionis, sed solummodo
securitatis. l rescriptum. ff de distractio. pigno. Quocirca tra-
dendo pignus creditori præsumitur remisisse securitatem il-
lam, non autem creditum ipsum. Nec obstat, si dicatur,
testibus probari posse creditum. Nam respondetur, non
esse verisimile, creditorem voluisse restituere debitori chy-
rographum, quod certam sibi præstabat probationem, vt
deinde quæreret testes, quibus creditum probaret. Secunda
etiam affertur ratio differentiæ ab Accursio in dicta l. tertia
quod in restitutione chyrographi nulla alia esse potest vtili-
tas, nisi remissio debiti: Ne ergo inutilis & superuacanea
credatur chyrographi restitutio, contra regulam. l. penul. ff.
si quis cautio. dicendum est restituto ipso chyrographo
præsumi remissum creditum. Diuersum est in restitutione
pignoris, ex qua debitor ipse commodum & vtilitatem con-
sequi potest, si alicuius sit vsus ipsum pignus. & accedit de-
bitoris non parum interesse rem pignori datam ad se libe-
ram reuerti. Hanc differentiæ rationem probarunt etiam
Bartolus Castrensis ac etiam recentiores vt Duarenus in d. l.
3. Crediderim reddi posse tertiam hanc rationem, quod cum
chirographum contineat (vt diximus supra) ius creditoris,
chirographo ipso restituto censetur etiam remissum ius ip-
sum, quod est principale: & propterea (vt attingimus su-
pra) si in chirographo contineretur pignoris & hypothecæ
obligatio, & illa remissa censetur, dicta l. creditricem. C de
remiss. pigno. cum hæc obligatio pignoris sit accessoria ad
ipsam principalem. Diuersum est in sola pignoris restitu-
tione: Cum sublato hoc accessorio non censeatur remissum
& extinctum principale. Non enim liberato fideiussore cen-
setur liberatus principalis debitor; & si contra liberato prin-
cipali, vt diximus supra, num. 12. censeatur liberatus etiam
fideiussor.

PRAE-

PRAESVMP. CXLI.

Debitor an & quando liberatus præsumatur, instrumento debiti cancellato.

SVMMARIVM.

1 *Cancellatio instrumenti duplex.*
2 *Cancellatio qua dicatur formis, & qua informis. nu. 3.*
4 *Instrumentum repertum cancellatum penes creditorem, præsumit debitorem liberatum.*
Eamque esse præsumptionem iuris à lege probatam. nu. 5.
Nisi tamen aliam ob causam cancellatum fuisse constet. nu. 6.
7 *Instrumentum repertum cancellatum penes debitorem qui non est creditoris domesticus, neq; alia de causa suspectus, quando præsum faciat debitorem liberatum.*
Et quod sibi cancellatum traditum probare debeat nu. 8.
Quæ præsumptio procedit, si cancellatum permanserit apud debitorem longo tempore. nu. 9.
10 *Instrumentum cancellatum repertum apud debitorem suspectum, non præsumi eum liberatum secundum vnam opin.*
Et quid si in domestico & familiari creditoris. nu. 11.
Alia refertur opinio affirmatiua nu. 12.
Se præsertim is debitor, est vir probatæ vitæ, & integritatis. nu. 14.
13 *Furti & donationis in concursu, potius donatio quam furtum præsumitur.*
15 *Furti suspicio cessat in viro probo, etsi res furtiua penes eum reperiatur.*
16 *Vitæ integritatem non excusare in præiudicium tertij, quomodo intelligendum.*
17 *Instrumentum cãcellatum penes tertium, vtrum liberationem præsumat sunt opiniones. & nu. 18.*
Et quid si cancellatum reperiatur apud notarium in suo protocollo. nume. 19.
20 *Instrumenti ex cancellatione liberationem præsumi, magni est effectus.*
21 *Præsumptionem iuris habens pro se, non dicitur probare, sed lex ipsa.*
22 *Probatio coniecturalis an dicatur vera probatio.*

St satis proxima præcedenti hæc coniectura & præsumptio, quando præsumatur debitor liberatus, instrumento deleto & cancellato. Qua in re soleo prius præmittere vna cum Baldo in consil. 305. in
1 quodam libro fine. lib. 4. Cãcellationem † duplicem esse: vna,
2 quæ dicitur formis, altera vero informis. Illa est formis, † quę adscriptam habet causam, propter quã facta est: sicuti quando creditor mandat notario, vt cancellet instrumentum crediti: quia sibi fuit satisfactum. de qua quidem cancellatione loquuntur. l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. l. qui tabulas l. Fullo. §. vltim. ff. de furtis. & l. dissolutæ. C. de cond. sine causa. Quæ iura sic intellexit Baldus præcitato in loco. De hac cancellatione formi, nostra non est disputatio. Cum res sit satis certa
3 & clara. Alia est cancellatio † informis, hoc est, quæ causam non continet: & propterea est dubia & incerta. De hac agendum est in casu nostro, in quo quidem distinguendi sunt aliquot casus.

Primus est, quando instrumentum hoc reperitur cancella-
4 tum † apud ipsum creditorem. Hoc casu præsumitur debitor liberatus. Ita tradunt glo. in d. l. 2. §. 1. ff. de pactis. & ibidem Bart. nu. 4. Angelus, Comens. & alij, quos refert & probat Ias. nu. 14 & ibidem Fortunius Garzia. nu. 9. & Aemilius Ferretus. nu. 18. Et his accedit Pract. Papi in forma responsionis libelli in actione hypothecaria. in verbo exceptionem solutionis. num. 2. Baldus in d. cons 305. vers. alia cancellatio. Caccialupus in tract. de pactis. quæst. 8 Alex. in cons. 14. num. 17. lib 6 Calcaneus in cons. 23 num 5. Decius in cap. tertio loco. num. 2. de probatio. Rubeus in cons. 95. nu. 4. Berous in consi. 97. num. 8. lib. 3.

Hanc præsumptionem hominis. non autem iuris esse dixit Ioan Andreæ, in additionibus ad Specul. in titu. de præsumptio. §. species. nume. 5. in verbo In prædictis concord. Cre-
5 diderim verius dici debere, præsumptionem iuris † & à lege probatã. Cum nõ in vno loco lex eam receperit. Sic sanè Modest. in l. si chyrographũ. ff. de probatio. Cuius verba hęc sunt.

Si chyrographum cancellatum fuerit; licet præsumptione debitor liberatus esse videtur; in eam tamen quantitatem, quam manifestis probationibus sibi adhuc deberi ostenderit, rectè debitor conuenitur.

Ita quoq. Paul. in l Fullo. §. vlt. ff. de furtis. his verbis cẽdit.

Qui tabulas, cautionesq; surripuit in adscriptam summam furti actione tenebitur, nec refert, cancellatæ nec ne sint, quia ex his debitum magis solutum esse comprobari potest.

Existimauit Iason in d. l. 2. nu. 15. ff. de pact. hanc præsumptionem differre à præcedenti, quod in ea agatur quando debitor asserit se liberatũ pacto. in hac verò solutione. Quæ sanè duo multum inter se differre is scripsit. Receditur tamen
6 ab hac præsumptione. qñ constat † aliam ob causam, quam liberandi debitorem, fuisse cãcellatum instrumentum: Sicuti admitti contrariam hanc probationem Paulus ipse in d. l. si chyrographum. respondit, & ex nostris scripserunt Alexan. in d. l. 2. §. 1. ff. de pactis. & ibidem Garzia in fine. Ruin. cõs. 215. lib. 1. & Craue. in cons. 500. num. 13. & Francus in d. decis. 361. num. 5. qui affirmant admitti coniecturas contrarias vrgentiores, sicuti quando probatur cancellationem factam fuisse inaduertenter. Ita respondit Ruin. in cons. 75. nu. 5. lib. 4. adductus tex. l 1. ff. de his quæ in testa. delent: & auctoritate gl. d. l. si chyrographum. ff. de probat. quæ dixit præsumptionem illam dilui, alijs præsumptionibus contrarijs. Id quod explicat Garzia in d. l. 2. §. 1. in fine. ff de pactis. Ita etiam quando iam a principio iudicij creditor produxit instrumentum nõ cancellatum, quod deinde tempore ferendæ sententiæ apparet cancellatum. Nam tunc non præsumitur consensu creditoris, qui litem est prosecutus cancellatum, sed casu, vel malitia debitoris, & propterea is debitor non censetur liberatus: Ita respondit Ruin in d. cons. 57 nu. 3. lib 4.

Potest etiam considerari coniectura, quando creditor ipse est persona minus circumspecta vel ob ætatem teneram, vel ob mentis leuitatem. Nam tunc suo arbitrio iudex poterit iudicare, an cancellatio facta fuerit causa liberandi debitorẽ, vel potius quia ignorabat, quid ageret. Ita Bald. in d. con. 305. In quodam. in fine. lib. 4. Crauet. in cons. 18. nu. 12. & Francus in decis. 361. in fin. lib. 2. Et huic coniecturæ conuenit prima relata ex Ruini sentẽtia, de cancellatione inaduertẽter facta.

Secundus est casus, quando instrumentum cancellatum re-
7 petitur † apud debitorem, qui non est domesticus creditoris, nec alia de causa suspectus. Hoc casu præsumitur liberatus ipse debitor, dummodo probet instrumentum sic cancellatum traditum sibi fuisse ab ipso creditore. Ita scripserũt glo. in d. l. 2. § 1. ff. de pactis & ibidem Baldus. idem consi. 83. Ex eo solo. libr. 3. & in dicto cons. 305. Inquadam. colum. 1.
8 vers. aut est dubium. lib. 4. Et quod debitor probare † debeat, instrumentum sic cancellatum, fuisse à creditore traditum, affirmarunt manifestius Abbas in capitu. ecclesia. il secundo. num. 17. vt lite pendente Baldus in l. vnica. §. ille autem. num. 1. C. de latina liber. tollen. Guido Papæ de præsump. numero 22. Pract. Papien. in loco supra allegato. Castren. in dicta l. 2. nume. 5. & Fortunius Garzia in dicta l. a §. primo. numero 9. Crauet. in consil. 500. nume. 12. & Mascardus in conclusione 476. num. 5. & Iacobus Francus in decisio. 361. nu. 3. lib. 2.

Et hæc quidem præsumptio fortior est, quam præcedens, sumpta ex d. l. 2. §. 1. ff. de pactis. cùm ibi vnum tantum interueniat, nempe instrumenti redditio. Hic verò duo, hoc est, instrumentum cancellatum, & redditum. Ex quo sequitur, minus rectè sensisse glo. in d. l. 2. §. 1. Specul. in titu de instrumentorum editione. §. postquam. vers. porrò. Bartol. in l. Fullo §. vlti. ff. de furtis. & Baldum in l. vnica. §. ille autem. nu. 2. C. de latina libert. tollen. Alexan. in consil. 59. in fin. libro 2. Cum dixerunt ex hac redditione instrumenti cancellati, oriri solam quandam leuem præsumptionem. Quam opinionem probauit & Craue. in cons. 500. num. 93. vers. tertio considero. qui ob id dicunt non posse deferri iuramentum in supplementum probationum.

Et hic quidem casus intelligitur, quando instrumẽtum sic
9 cancellatum, permansit apud debitorem longo † tempore, secus si modico. Ita Abb. in d. c. ecclesia. il 2. io fi. vt lit pend. & dixi in præcedenti præsump. in fi.

Tertius est casus, quando instrumentum cancellatum re-
10 peritur † apud debitorem suspectum. Hoc in caso, non præsumitur is à creditore liberatus. Ita scribunt Doctores, quos statim referã. Huius suspicionis aliqua afferri possunt exempla, vt si creditor diu causa ipsius crediti litigauit cum ipso debitore, qui nunquam solutionem allegauit, deinde cum lata esset sententia contra eum, produxit instrumentum debiti, quod dixit fuisse semper apud se. Hic enim orta dicitur suspicio, quod debitor aliunde habuerit hoc instrumentum quàm ab ipso creditore, & ob id non præsumitur ab eo liberatus. Ita in specie respondit Craue in consil. 500. nume. 14. libro 3.

Secundum suspicionis exemplum afferri solet quando de-
11 bitor est familiaris, & domesticus ipsius † creditoris. Hoc

in

in casu sunt opiniones. Existimarunt aliqui, non hinc su-
mi posse præsumptionem liberationis: sed potius instru-
mentum illud fuisse ab hoc domestico debitore surreptum.
Ita sanè Barto. in d.l.2.§ 1.num 4.vers.aut allegat.ff de pactis
& in l.Fullo § vlti.ff.de furtis.Baldus in l.vnica. §. ille autem.
nu.1.C.de latina liber.tollen.Roman.in sing.638 Numquid.
in fine.& in consil 446.nu.13 Pract.Papien. in forma respon-
sionis libelli, in actione hypothecaria. in verbo exceptionem
solutionis.num 2.vers.aut allegat Abbas in consil.7.colum 2.
vers ex secundo capite.lib.2.Castren.in d.l.2.num.6. ff.de pa-
ctis.Guido Papę,in tract.de pręsump.num.22.Felinus in cap.
accedens il 1.nume. 2. vt lite non contesta. Francus in dicta
decisio. 361.num.2.& Mascardus in conclusio. 476. in fin. Et
simile tradit Alciatus in tracta.de præsumptio. in reg 1.præ-
sumptio. 33. in fine, de quo diximus supra in præcedenti li-
bro, in præsump.

Et opinionem hanc existimant iuuari tex.l.vnicæ.§ ille au-
tem.C.de latina libert.toll.qui tamen facilè euitatur, ex quo
ibi agebatur de seruis vilibus, qui mali præsumuntur, vt di-
cemus infra libro 5.pręsumptio.27.nume.4.& quia agebatur
de re graui, hoc est de statu hominis, nempè libertate: sicuti
perpendit Garzia.in d.l.2.§.1.num.10.ff.de pactis. qui etiam
considerat esse speciale eo in casu, quod hodie sancitum ibi
fuit:& propterea ius ipsum commune antiquum in casu non
speciali, incorrectum manet.

Secunda fuit opinio, quod imò & hoc in casu, Cancellatio
12 præsumptionem † liberationis facit. Ita Fortunius Garzia in
d.l.2.§.1.nu.9.in fin.& num. 10. Nam sicuti lex non præsumit
donationem.l.cum de indebito.ff.de probatio.non etiã præ-
sumit furtum, sicque delictũ.l.meritò.ff.pro socio. Et in con-
13 cursu † horum duorum, potius debet pręsumi donatio quàm
furtum.iuxtà cap.estote.extrà. de regul. iuris. & in specie re-
spondit Alciat.in resp.2.nu.16.adductus tex. l.si seruus seruũ.
§.si oliuam. ff.ad l.Aquil.

Et hæc quidem Garxiæ opinio, quæ mihi magis probatur,
14 locũ habet sine controuersia, quando † is debitor, est vir pro-
batæ vitæ, & integritatis. Nam in eo cessat omnis suspicio. Ita
in specie declarat Abbas in d. cap. ecclesia. il 1. in fine. & in
d.cons.7.col 2.vers.ex secundo capite.lib. 2. Et confert quod
15 diximus, cessare suspicionem furti † in eo, apud quem res fur-
to subtracta reperitur, quando est vir probus: vt tradit Bald.
in l.vlt.ff.de hæred.inst.& alios referam infra lib.5.in præsum.
45.vbi de præsumptionibus circa furtum Nec repugnat con-
sideratio Crauettæ in consil.500.in fine, dum in specie dixit,
in tertij præiudicium, probitatem, & vitæ integritatem non
16 excusare, quia respondetur, † illud procedere, quando vr-
gens aliqua extat contra hunc virum probum præsumptio,
quæ hic cessat.

Quartus est casus, quando hoc instrumentũ reperitur can-
cellatum apud tertium. Hoc etiam in casu sunt opiniones.
Vna fuit Barto.in d.l.Fullo.§.vlt. ff. de furtis qui affirmauit,
17 sumi † adhuc præsumptionem liberationis debitoris, addu-
ctus tex.l. qui tabulas.ff.de furtis.

Altera fuit opinio eorum, qui existimarunt, debitorem
18 † non fuisse liberatum, sed instrumentum illi tertio custodiæ
causa traditum. Ita sane Angelus in l.si vnus.C.de testa. Alex.
in d.l.2.§.1.ff.de pactis.& idem in cons.58.num.11.lib. 2. Ias.
in d.§. 1. in fin.

Hæc posterior mihi magis probatur, cessat enim hoc casu
illa causa liberationis, quæ conuenit personæ debitoris, cui
traditum fuit instrumentum cancellatum.

Quintus est casus, quando instrumentum reperitur cãcel-
19 latum apud † notariũ suo in protocollo. Hoc casu, si cancel-
latio apparet facta consensu creditoris, & habet solemnia à
lege requisita, debitor censetur liberatus. Ita in specie Bald.in
d.l.2.§.1.nu.1.ff de pactis. & in l.si vnus.C. de testa.& ibidem
Angel.Castren.& reliqui.Idem Bald.in cons.305.In quodam.
vers.aut apparet facta per tertium.libr.4. Alex.in d.consil. 59.
nu.5.& num 12.lib.2.

Et hæc quidem præsumptio, in casibus supra commemo-
ratis, quando scilicet ex cancellatione præsumitur liberatio,
20 † magni est effectus. Nam stante statuto, quod solutio debiti
non possit probari, nisi per instrumentum publicum, poterit
nihilominus debitor probare solutionem hanc, exhibendo
instrumentum cancellatum sibi traditum, vel existens apud
creditorem, vel notarium. Ita Baldus in l. euacuatis. in fin.
C.de Decurio.libro 10.sensit Ioan.de Platea in l. quicunque.
num.3.C.de apochis publ.lib.10.qui allegat.d.l.si Chyrogra-
phum.ff.de probat.Idem affirmarunt Marsil.in rub.C de pro-
bat. num. 61. vers. alio etiam modo, & Francus in dicta de-
cisio.361.num.6.& 7. Et conferunt quæ scripsi supra in præ-
sump.140.in vltima extensione Nec huic traditioni Baldi, re-
pugnant considerationes Iasonis dissentientis, in d.l. 2.num.
2.ff.de pactis. Et primò ex traditione Bart.in l. 1 propè prin-
cipium.C de fide instrum.& iure hastæ fiscal.lib 10 Cùm di-
21 xit, quo ille, qui habet iuris † præsumptionem pro se, non di-
citur ipse probare, sed lex ipsa. Hæc sanè consideratio in Ia-
sonem retorquetur. Nam si lex ipsa probat pro eo, pro quo
stat ipsa præsumptio, satis constat legem habere hanc pro ve-
ra & legitima probatione, & propterea sufficit ipsi debitori,
allegare præsumptionem ipsam, iuxtà l.si adulterium cum in-
cestu.§. idem Pollioni. ff. de adulter. & scripsi suprà in libr. 1.
quæst.48 & seqq.

Secundò ea ratione vsus est Iason, quod statutum loquitur de
22 vera probatione, non autem de hac coniecturali, quæ † non
dicitur propriè & verè probatio.l.vnica.ff si tabu. testa.exta.
& tradunt gl & Docto.in l.1.C.de testa milit.

Verum respondetur, quod cum hæc sit iuris præsumptio,
sicuti admittit Iason, dicitur esse verè & propriè probatio, si-
cuti demonstrauimus supra in lib. 1.q.36.nu.3.

Tertio & rectius obijci potest Baldo, quod etsi statuentes
habuerint præ oculis hanc iuris præsumptionem, quam verã
probationem esse diximus: attamen huic præsumptioni no-
luerunt acquiescere, dum statuerunt, solutionem probari de-
bere, per instrumentum.

Et huc pertinent quæ diximus suprà in præsumptio. 131.
vbi de solemnitate intrinseca, & extrinseca præsumenda
diximus.

PRAESVMP. CXLII.

Compensandi causa quando aliquid datum præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Compensatio solutionis dicitur species.*
2 *Compensandi animo fecisse non præsumitur debitor, dando concedendo vel donando, inter viuos.*
Idque præsertim, si donetur species, & quantitas sit debita. numero 4.
Et ipsius dantis animus, ex verbis prolatis colligatur.num.5.
3 *Donatum à patre filio, casu quo donatio subsistit, non computatur in legitimam.*
6 *Compensandi animo debitor donasse præsumitur, si aliqua extet vrgens coniectura.*
Quæ autem sint illæ coniecturæ.nu.7.8.& 9.

DE præsumptionibus, & coniecturis, quæ versantur
circa compensationes, ob id hoc in loco paucula
aliqua dicere volui, quòd scio iure probari, & ab
1 omnibus esse receptum, compẽsationem dici † so-
lutionis speciem. l.si debitor. ff. qui potio. in pigno. habea. l.
amplius.ff rem ratam hab. & tradunt Bart in l.aufertur.§.qui
compensat.nu.2. ff. de iure fisci. & alij congesti à Sebastiano
Medices in commentarijs de compensationibus, in pręfatio-
ne.nu.2. Distinguendi hic sunt duo casus.

Primus est, quando debitor aliquid in vltima sua dispo-
sitione relinquit creditori. Hoc de caso non disseram hic,
sed in subseqoenti libro, in præsumptione 109. & 110. vbi
diligentissimè explicabimus, quando testator legasse præsu-
matur animo compensandi, cum debito voluntario, & cum
necessario.

2 Secundus est casus, quando debitor aliquid dedit, † con-
cessit, vel donauit inter viuos, creditori. Hoc in casu recepta
est sententia, donatum inter viuos, non præsumi cõpensandi
animo datum. l. etiam.§.si debita. & l. si verò. vers. cæterum.
ff.de bonis liberto.& responderunt Alex.in cons.11.nu.5. lib.
2.& in cons.7.num.16.& 17.lib. 6. Socyn. senior in consil. 93.
num.21.in fin. libro 1.Ruinus in consi.130.num.8 lib.5. Ru-
beus in consil.116 numero 1.Didacus in capitu.officij.num.
9.de testam.

3 Hinc dicimus, donatum † à patre filio inter viuos, eo in ca-
su, in quo subsistit donatio, non imputari in legitimã debitã
filio: cum compensandi animo non præsumatur donatum.l.
si non mortis.ff.de inoffi.testam. Bart. & reliqui in l.in quar-
tam.ff.ad l.Falcid.& post alios Sebastianus Medices in d.tra-
cta.de compensationibus.parte 1.q.27.nu. 1.

Et prædicta iuris & Doctorum sententia, quod non præ-
sumatur donatum animo compensandi, locum habet multo
4 magis, quando quantitas † est debita, & species donatur:
vel

vel econtra. Nam tnne eum in casibus, in quibus regulatiter admitiiur compensatio, illa cessat de specie ad quantitatem, & econtra. l. vlt. C. de compens. multò magis non admittitur ex hac donatione inter viuos facta, sicuti in specie responderunt Alex. in d. cons. 7. nu. 17. lib. 6. Soc. sen. in d. cons. 93. nu. 23.
4 lib. 1. Ruin in cons. 137. nu. 8. lib. 5.

Et rursus prædicta traditio, & doctrina procedit fortius,
5 quando aliquibus ex verbis † prolatis in ipsa donatione, colligitur animus donatoris, quod non compensandi, sed donandi causa sic donauit. Quemadmodum quando dixisset, se donare liberè, simpliciter, pure & his similib. quæ in specie perpendit Alex. in d. cons. 12. num. 5. vers. secundò corroboratur. num. 6. & 7. lib. 2.

Declaratur prædicta sententia, vt locum non habeat, quan
6 do vrgens aliqua † extat coniectura, qua colligi potest, quod debitor donare voluerit compensandi animo. Ita Crauet. in consi. 686. num. 3. lib. 4. respondit eo in casu, in quo testator legauerat aureos du centum mulieri; Deinde hæredes mulieri constiruerunt dotem, aureorum quatuor centum, atq; ita inter viuos hunc dotationis actum fecerunt, respondit Crauet. ob coniecturas præsumi dotem fuisse constitutá animo compensandi cum debito antecedenti, cum compensatio ex coniecturis admittatur. l. cum quo. §. vlt. & l. quod autem. ff. ad l. Falcid. & multis comprobat Craue. in d. consil. 686. nume. 3. & alios plures commemoraui infra in subsequenti libro in præsump. 109.

7 Prima est coniectura quando ex eadem causa, † qua debetur, facta est donatio, sicuti quando debet quis centum mulieri causa dotis, deinde tradit, vel donat centum causa dotis. Cum enim eadem sit causa, non verè donandi animo, Sed compensandi præsumitur donatum & traditum. Ita Ruinus in consi. 223. num. 4. lib. 1. & Crauet. in d. consi 686 nu. 3 vers. inter coniecturas. qui multorum auctoritatibus comprobauit. Et ibidem in vers. secundo ratione. scripsit, locum hoc habere etiam si debitor quantitatis speciem dedit, vel donauit, ex eadem tamen causa.

8 Secunda est coniectura, quando † eadem quantitas datur, quæ iam debetur, vt si debeo centum. Nam & hoc in casu, ob identitatem seu æqualitatem quantitatis, colligitur compensandi animus. Ita Crauet. in d. cons. 686 num. 6. post Castren in l. Lucius. la 1. col. 1. ff de leg. 2. & Corneum in cons. 230. nu. 1. libr. 4. & alios congessi in consi. 56. num 25 lib. 1. Et idem.
9 est, quando quantitas donata, & tradita, † maior est illa debita cum maior hæc quantitas comprehendat minorem. Ita Comens. in cons. 133. col. 1. Corneus in consi 292. num. 1. lib. 1. & Crauet. in consi. 301. in fin. Et prædicti quidem Doctores loquuntur eo in casu, in quo regulariter non præsumitur animus compensandi, vt est quando debitor ex causa voluntaria, legatum relinquit ipsi suo creditori, quod scilicet præsumatur animo compensandi sic legasse; quando eadem ex causa, vel eadem quantitas legatur.

10 Tertia est coniectura, quandò † ex præfatione donationis colligeretur, donatorem voluisse donare compensandi animo. Sicuti Corneus in consi. 210. nume. 4. libr. 1. & Crauet. in consi. 301. col. 2. responderunt in casu legati, quod etsi regulariter non præsumatur factum animo compensandi, cũ debito voluntario: attamen præsumitur, quando ex legati præfatione id colligitur. Non hic commemoro alias coniecturas, quæ casui nostro possunt adaptari: & quas referam infra subsequenti in libro, in d. præsump. 85. vbi explicabimus, quãdo testator legasse præsumatur, animo compensandi cũ debito voluntario.

PRAESVMP. CXLIII.

Soluens creditori creditum, an & quando præsumatur soluisse, vt sibi cedantur actiones contra debitorem principalem. & an soluens pro altero præsumatur soluisse ex propria pecunia vel ex illa debitoris.

SVMMARIVM.

1 *Soluenti expressim nomine debitoris, an possit actio cedi*
2 *Solutione eius quod debetur, tollitur obligatio.*
3 *Soluenti debitum alterius, nomine proprio, cessio actionum fieri potest, etiam ex internallo.*
4 *Solutio facta cuius censeatur nomine, pluribus eadem specie obligationis adstrictis.*
Et quid si pluribus principaliter quidem obligatis, diuersis tamen ex contractibus. nu. 5.
Vel vbi vnus principaliter, alter accessoriè sit obligatus vsque solueret. nu. 6.
7 *Fideiussoris contractus stricti iuris est.*
8 *Actus in exequutionem praecedentis obligationis præsumit factus.*
9 *Obligatio debitoris ipsius fideiussoris dicitur vna & eadem annexa & indiuidua.*
10 *Debitor principalis soluens, pro tota obligatione soluisse præsumũ.*
11 *Soluẽte vno ex accessoriè obligatis, suo nomine præsumit soluere.*
12 *Soluens ex causa qua non tenetur præsumatur soluisse nomine debitoris,*
13 *Pecunia soluta an soluentis vel debitoris præsumatur.*
14 *Pecuniam solutam ab administratore bonorum debitoris, præsumi fuisse ipsius debitoris. Quod ibidem declaratur.*
15 *Obligatio debitoris principalis, & ipsius fideiussoris, dicitur vna & eadem, connexa & indiuidua.*

EGregia est disputatio huc pertinens, quam proposuit Bar. in l. Modestinus. nu. 4. ff. de solutio. quãdo soluens præsumatur nomine debitoris soluere, vt à creditore obtinere possit cedi sibi actiones, cõtra ipsum debitorem: & quo tempore cessio hæc fieri possit. Qua quidem in disputatione, duo capita primum constituẽda sunt, quorum primum est; cuius nomine facta est solutio: secundum, quando versamur in dubio.

Quò ad primum caput, distinguo aliquot casus.

1 Primus est, quando soluens † expressim soluit nomine debitoris, seu eius, contra quem fit deinde cessio: aut illius & alterius nomine. Hoc in casu quærendum non est, quando cessio fieri debeat, ex quo cessioni locus non est. Ita Bart. in d. l. Modestinus. num. 4. & ibidem Alber. num. 2. Imola nume. 4.
2 & Comens. num. 6. Et ratio est, quia debiti solutione † omnis tollitur obligatio. l. Papinianus. ff. manda. & l. Modestinus. & l. solutionẽ. ff. de solutio. & in instit. quib. modis tollit oblig. in prin. Nulla ergo superest obligatio, & actio, quæ cedi possit: cum iam liberatus fuerit, suo nomine solutione facta.

3 Secundus est casus, quando soluens debitum † alterius expressim soluit suo proprio soluẽtis nomine. Hoc in casu cessio actionum fieri potest etiã ex intervallo post solutionẽ factam. Ita Bar. in d. l. Modestin. nu. 4. vers. aut soluit nomine. & ibid. Alber. nu. 2. vers. aut soluẽs. & Imol. nu. 4. vers. si verò cõstat. Est ratio, quia nõ censetur extincta, & sublata obligatio debitoris. d. l. Papinianus. ff. mand. & l. Stichum. §. si mandato. ff. de solutio. Nam soluens ille, dicitur emptor nominis ipsius debitoris. l. plusquam. & l. nominis. ff. de hæred. & act. vend. Cedi ergo ei debent & possunt, actiones quandocunque.

Secundum est huius disputationis caput, quando scilicet dubitatur, cuius nomine facta fuit solutio. Hoc in capite distinguit Bar. in d. l. Modestinus. nu. 4. plures casus.

4 Primus est, quando agitur de pluribus obligatis † principaliter, eadem specie obligationis, & ex eodem contractu, vel quasi: sicuti in plurib. tutoribus, vel in correis. Hoc in casu seruatur distinctio. d. l. Modestinus, quod aut tempore solutionis vel ante, vel incontinenti post, factum est pactum cedendi. Et tunc cessio facta ex interuallo valet. Est ratio, quia pactum efficit, vt cessio facta censeatur eo tempore quo initum fuit pactum cedendi, vel quia mediante pacto, creditor dicitur retinuisse actionem contra debitorem, atq; ita non remisisse actionem. Aut nullum adiectũ fuit pactum cedendi, tunc cessio ex interuallo facta, nõ sustinetur. Ea est ratio, quia soluens præsumitur soluere pro tota obligatione. d. l. Modestinus. in prin. Hunc casum probarunt Barto. in d. l. Modestinus. num. 4. vers. primo casu. Alber. nu. 2. vers. si autem dubitatur. & Comens. num. 6.

Secuodus est casus, quando agitur de pluribus obligatis
5 † principaliter: sed vnus ex vno; alter ex altero cõtractu, vnus tenetur vna, alter altera actione. Hoc in casu soluẽs præsumitur soluere pro sua obligatione. l. & magis. ff. de solutio. Et ideò cessio fieri potest statim solutione facta. Ita Bart. in d. l. Modestinus. num. 4. vers. aut sunt obligati. & ibidem Albert. num. 2. versi. si verò obligationes, Imola nu. 4. vers. in dubio. & Comens. num. 6.

Tertius est casus, quãdo agitur de pluribus obligatis, quo-
6 rum vnus principaliter † tenetur, alij verò accessoriè: sicuti debitor principalis, & fideiussor: Et is qui accessoriè est obligatus, nempè fideiussor, soluit. Hoc in casu soluens iste præsumitur soluere suo nomine: & consequenter cessio fieri potest, etiam ex interuallo post solutionem. Ita Bart. in d. l. Modestinus. nu. 4. vers. secundo casu. Alber. nu. 2. in fi. Imola nu. 4. vers. vel quando vnus. & ibidem Comeos. nu. 3. dixit, esse commu-

nem

nem opinionem Et motus est Bar.textu.d l Papin. cui tamen respondet Comens in l.cum is.col.2.vers tamen ff.de fideius. quod aliud est in mandante, de quo in d.l.Papinia. aliud in fideiussore. Quando mandatarius soluit, non liberat debitorē: ob id petere potest, vt fiat sibi cessio quandocumque: Cum cedi dicantur actiones ex natura contractus bonæ fidei. Di-
7 uersum est in fideiussore, cuius † contractus stricti iuris est: ob id solutione facta, cedi non possunt actiones. Et hæc differentia probatur in l.vlt.C.de fideius. vbi obligatio mandātis, & fideiussoris, diuersæ naturæ esse probatur. Quocirca melius hæc opinio iuuari videtur, tex. l. si filiusfam. ff. de in rem verso. l.stichū.§ si mandato ff de solutio. & l. dominus sticho. ff.de peculio. Cæterùm à Bar. Alber. & Imola dissentit, sibi parum constans Comen. in d.l.cum his.nu.1.ff de fideiusso. cuius quidem opinio præter Comensem defendi posse videtur
8 ea ratione, quod actus, † censetur factus in executionem præcedentis obligationis l.quædam ff. de rei vendi. cum ergo fideiussor iam sit obligatus nomine principalis, sequitur quod simpliciter soluendo præsumitur soluisse nomine ipsius principalis qui cum liberatus existat, nulla superest obligatio, quę
9 cedi possit. Et propterea accedit, quod obligatio † principalis debitoris, & ipsius fideiussoris, dicitur vna & eadem, connexa & indiuidua. Bartol. in l Græcè.§.illud.num.4. ff de fideiusso. Porrò quando obligatio vna tantum est, soluens tollit totam ipsam obligationem ipso iure, nec quid manet apud creditorem: sicuti diximus suprà in primo casu in duobus correis. Cum ergo fideiussor soluit, adeò extincta censetur omnis obligatio, vt nulla superesse videatur, quæ cedi possit.

Quartus est casus, quādo agitur de pluribus quorum vnus
10 est obligatus principaliter: alter verò accessoriè: & is, † qui principaliter tenetur, soluit. Hoc in casu, soluens iste præsumitur soluere pro tota ipsa obligatione, & consequenter cessio fieri non poterit ex interuallo. Ita Bart. in d.l Modestinus. nu.4 vers.secundo casu.in fine. adductus tex.l.cum quis. § de peculio ff.de solut Et à Bar. nemo dissentit.

Quintus est casus, quando agitur de pluribus obligatis accessoriè. Hoc in casu, soluens præsumitur suo nomine solue-
11 re † pro sua obligatione: & ideò cessio fieri sibi poterit ex interuallo. Ita Bar. in d l. Modestinus. num.4.vers.tertio casu. & Comens.num.6. Et moti sunt tex. l. Papinianus. ff. mand. & l. cum is. ff. de fideiuss.

Sextus & vltimus est casus, quando agitur de pluribus ob-
12 ligatis, quorum vnus tenetur, alter non, † qui tamen ex alia causa soluit. Hoc in casu, soluens iste præsumitur suo nomine. & sua causa soluere, iuxta l.& magis. ff.de solutio. ob id ex interuallo etiam fieri potest cessio Ita Barto. in d l. Modestinus.nu 4.vers.quarto casu.& ibidem Comens. num. 5. & Decius in cons.99.nu.1. Et motus est Bart tex l dominus sticho. ff.de pecul. cui tamen respondet Comens. Et melius confert. l.si res obligata.in fi ff.de leg 1.

Est alia hic dubitatio explananda. quando quis soluit de-
13 bitum alterius, an † soluisse præsumatur ex propria pecunia, vel ex illa debitoris Distinguendi sunt duo casus. Primus est, quando soluens non est administrator bonorum ipsius debitoris. Hoc casu præsumitur soluisse ex propria pecunia: Cum non præsumatur habere apud se pecuniam aliquam ipsius debitoris. Ita tradunt omnes quos statim referam. Secundus est casus, quando is qui debitoris nomine soluit, erat administrator bonorum ipsius debitoris. Hoc
14 casu præsumitur † soluisse ex pecunia ipsiusmet debitoris. Ita Crauet. in consil 129 nume 3. auctoritate Cornei in cons. 103.colum.1.vers.si autem non apparet. lib. 1. & secutus est Mascardus in conclusio. 53. num. 1. qui refert aliquot declarationes, quarum aliquæ non satis ad rem pertinent. Crediderim, iudicem perspicere debere, an tot & tanti sint redditus bonorum debitoris vt etiam eorum administrator verisimiliter ex eis tantam summam soluere potuerit, deductis impensis & alijs necessarijs pro ipso debitore faciendis.

PRAESVMP. CXLIIII.

Præsumptio an & quando sumatur, causa euitandi pœnam in contractu appositam.

SVMMARIVM.

1 *Partem illam semper præsumendum, qua pœna euitatur.*
2 *Pœna locum non esse, nisi expresso iure cautum legatur, vel ita sit actum num 7.*
3 *Pœna pro parte vnius in contractu apposita, non præsumitur pro parte alterius repetita*
4 *Pacem in dubio ruptam non præsumi.*
5 *Extensio de casu ad casum, quando in vltimis voluntatibus nō admittatur.*
6 *Emphyteusi cadere est quid pœnale.*
8 *Pœna adiecta vni contractui, non censetur repetita ad alium.*
9 *Exclusus ab vno capite, non dicitur exclusus ab alio.*
10 *Contractu principali sublato, non tollitur pactum illi incontinenti adiectum.*
11 *Contracta cadens, quomodo etiam dicatur cadere ab ipsius parte.*
12 *Dispositio principalis licet extendatur, non tamen quo ad pœnam.*
Nisi tamen simus in æquiparatis, ab aliqua regula iuris. nu.13.
Aut verborum proprietas pœnam importet. nu.15.
14 *Electionem & postulationem à lege æquiparari.*
16 *Sermonis proprietati standum est, & ob eam lata sit interpretatio.*

Vm pęna in contractibus, quo facilius obseruentur, adijci soleat, dubitari sæpe cōtingit, an & quando pœna sit commissa, vel præsumi debeat, certis casibus illi locum esse non debere? Et pro regula traditum est ab Alciato in trac. de pręsumptionibus reg. 3 præsumpt. vlt. præsumendum
1 † esse semper in eam partem per quam pœna euitatur. l. proxime ff.de his quæ in testam. delen. & l.semper in obscuris. ff.
2 de regul.iuris. Et accedit, quod pœnæ † locus non sit, nisi expresso iure cautum legatur. l. at si quis.§. Diuus. ff vt lega. nomin. caua & latissime disserui in libro 2. de arbitrarijs iudicum. casu 276 Hinc infert Alciatus in d. præsumptio. vlti.
3 numero 1. quod si in contractu apposita fuit pęna † pro parte vnius, non præsumitur repetita pro parte alterius, ex sententia Baldi in capitu. 1. qualiter dom. proprie feudi priuetur. Et Baldum secutus idem respondit Decius in cons.406.
4 in fine. qui propterea subiungit, pacem † in dubio non præsumi ruptam, sed obseruatam, ne pœna de ea obseruanda committatur. Et ait sic scripsisse Baldum in l. si prædium. C.de ædilit actio. & Roman. in consi 183 in fine. Et comprobantur prædicta, argumento ducto ab vltimis voluntatibus ad contractus, iuxta l. quæ de legato. de lega. primo. cum similibus. Atqui in vltimis voluntatibus, nempe in substitu-
5 tione, etsi aliquando admittitur extensio † de casu ad casum, non tamen id fit, quando adiecta fuit pœna l. pater Seuerinam ff.de condit. & demonstr. vbi Bartolus & dicemus infra in subsequenti libro, in præsumptione 88. Ita ergo pariter, & in contractibus dicendum est, vt tradit Alciatus, præcitato in loco. Infertur etiam, quod si quis vendidit domum, & eam incontinenti recepit in emphyteusim, adiecto pacto, quod domum ipsam intra certum tempus posset redimere, si hic emphyteuta cessat à solutione canonis, ita vt incidat in pęnam amissionis emphyteusis, non tamen amittit facultatem redimendi domum. Ita scripserunt. Alexand. in consi io 228. numero quinto libro sexto. Barba. in consilio quinquagesimoprimo. colum. 18. libro 1. Decius in l. in bonefidei. numero vndecimo. C.de pactis. Gozadin. in consilio 96. numero vigesimosexto. & in l. 2. in fin. C. de pactis inter empt & vend & ibidem Cagnolus num. 167.

Et ij quidem moti sunt ea ratione prima, quod cadere ab
6 † emphyteusi est quid pœnale.

Non ergo debet præsumi adiecta, respectu pacti de redimendo, sed solum causa solutionis canonis Et accedit, quod
7 pœnæ locus esse non debet, nisi expressè † actum ita sit. arg. d. l. at si quis.§ Diuus ff. de religio. & sumpt fune.

Præterea ij sunt duo contractus separati. Ergo pœna vni
8 adiecta, † non censetur repetita in alium. l iurisgentium. §.
9 adeo. ff de pactis. Et suffragatur quod exclusus ab vno † capite, non censetur exclusus ab altero. Ita Bald. in l. secunda. quæstio. octaua C.de rescind. vendit. Exclusus itaque ab emphyteusi, non dicitur exclusus à facultate redimendi. Imo respondit Corneus in consil. 288. colum. penulti. libro tertio.
10 quod licèt contractus † principalis tollatur, non tamen tollitur pactum, illi incontinenti adiectum, cum duo separata dicantur.

Nec obstat quod ab hac opinione dissentiant Cæpolla in tracta. de simulatione contractuum. in secunda præsumptio. in fine. & prius Comensis in consilio sexagesimoquinto. Titius locauit. & ibidem subscripserunt Fulgosius, & Paulus Dottus. & si Iason in l. secunda numero quinto. C. de iure emphy. malè referat ipsum Cæpollam, negatiuè concludentem.

dentem. Nam ratio, qua motus est Cæpolla, non est satis
solida. Dixit enim, pactum hoc de redimendo, esse partem
ipsius contractus. iuxta l fundi partem. ff. de contrahen. em-
11 ptio. Qui ergo cadit à contracto, cadere † etiam dicitur ab
eius parte. Respondet Alciatus in dicta præsumptio. vltim.
quod licet pactum sit pars contractus. dicta l. fundi partem,
attamen fictè, & non verè dicitur pars. l. lecta. versic. in esse ff.
si certum peta. Nam propriè loquendo (inquit Alciatus) est
contractus de per se, iuxta glos. l. primæ ff. de actio. & obli-
gat. quæ quidem proprietas attendi debet, præsertim quan-
do agitur de pœna euitanda, vt tradit Baldus in l. cum pro-
ponas. C. de hæred. instit. & in capitu. 1. in fine. de milite va-
sallo, qui contumax est.

Præterea respondetur, quod pactum illud redimendi, est
pars contractus quo ad ipsam informationem, quia actio
oriens ex ipso contractu, datur pro ipsius pacti obseruatio-
ne. Non tamen illud pactum recipit qualitates ipsius con-
tractus, vt scilicet in eo pacto, repetitæ dicantur. Ita decla-
rando. dicta l. fundi partem. ff. de contrahen. emptio. tradit
Decius in l. pacta, quæ contra. numero 14. C. de pactis, dum
se explicat, pactum esse partem pretij contractus emptio-
nis, & venditionis.

Non etiam obstat consideratio Alciati in dicta præsum-
ptio. vltima. numero tertio. versicu. immo plus. & apertius in
l. petens. in fine C. de pactis. vbi Ioan Bolognetus. numero
septuagesimoseptimo. versic. sed Alciatus secutus est, dum
existimarunt, vtramque opinionem esse dubitabilem. Et
dicunt emptorem teneri solummodo reuendere dominium
directum, non autem vtile, quia illud pactum de redimen-
do, intelligitur secundum tempus contractus, atque ita de
dominio directo separato ab vtili, non autem extendi ad
ius interim quæsitum. l. Rutilia. ff. de contrahen. empt. cul-
pa præsertim ipsius paciscentis. cum de eo non fuerit cogi-
tatum, argum. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati. Nam ex
quo incontinenti confectus est contractus emphyteuticus,
satis arguitur mens contrahentium, vt emptor haberet so-
lum directum dominium, separatum ab vtili. argum. l. si
ventri. §. vltimo. ff. de priuileg. credito. Poterit itaque ven-
ditor redimere, sed directum dominium tantum, secundum
Alciatum & Bolognetum. Non inquam obstat hæc consi-
deratio, cum mens contrahentium ea fuerit, ob appositum
redimendi pactū, vt dissolueretur totus ipse contractus, &
res suum pristinum statum reciperet, nempè quod consoli-
daretur dominium vtile & directum, & totum reuerteretur
ad ipsum venditorem. Infertur tertio ex prædicta regula,
12 quod licet dispositio † principalis extendatur: non tamen
extenditur, quo ad pœnam. Ita Alciatus in dicta regu. tertia.
præsumptio. vlti. numero tertio. versic. ad supra dicta &c. ex
sententia Ioan. Andreæ & Gemin in capitu. dispendia; de re-
script. in sexto. Burrij & Imolæ in capitu. vltimo extra de re-
script. ac Abbatis in capitu primo. de locato. Non enim (in-
quit Alciatus) præsumitur contrahentes sensisse, quod pœ-
na extenderetur.

Declaratur primo hæc illatio, vt locum non habeat, quan-
13 do sumus in † æquiparatis ab aliqua iuris regula iuxta l. si
quis seruo. C. de furtis. Nam tunc, sicuti dispositio ipsa
principalis extenditur, sic & pœna ipsi dispositioni adiecta.
Ita Alciatus intelligit gloss. penul. capitu. primi. de postula.
prælat. dum dixit, quod pœna statuta in postulatione, ex-
14 tenditur ad electionem: cum † electio, & postulatio æqui-
parata sint à lege, vt glosam illam sic declarat Decius in
cap. nam concupiscentiam. in secunda lectura. num. quarto.
in fine. de constit.

Declaratur secundo, vt non habeat locum, quando ipsa
15 verborum † proprietas, importaret pœnam. Nam tunc su-
mus in casu claro: quia standum est proprietati sermonis:
ob quam lata sit interpretatio. Ita declarat Alciatus in dicta
præsumptio. vltima. numero tertio. versicu. declara supradi-
ctam. post Aretinum in l. cum lege ff. de testam. Decium in l.
sēper in obscuris. numero vndecimo. de regul. iuris. & ibi-
dem Cagnolus, & copiosè disserit Crauc. in tracta. de antiq.
tempo. in quarta parte principali. nume. sexagesimotertio. in
consilio centesimodecimooctauo. numero vndecimo. & in
consilio 308. numero tertio.

PRAESVMP. CXLV.

Exceptione pecuniæ non numeratæ intra biennium non opposita; quæ & qualis præsuppositio oriatur aduersus debitorem non opponentem.

SVMMARIVM.

1 *Pecuniæ non numeratæ exceptio competit intra biennium tantum.*
Idque etiam procedit in clerico qui nomine & ad commodum suæ ecclesiæ confessus fuit se mutuo pecuniam accepisse num. 5.
Et multo magis si ad commodum sui patrimonij. nu. 8.
Procedit etiam dicta regula in successore debitoris, qui confessus fuit se recepisse, quamuis sit pupillus vel maior. num. 10.
Idem etiam si debitor probare vellet suam exceptionem, oppositam post biennium. numero 12. Contraria recitatur opinio. numero 13.
2 *Pecuniam fuisse numeratam lapso biennio, an sit præsumptio, vel fictio.*
Et in hoc opinio Auctoris. nu. 3.
4 *Præsumptiones & coniecturæ cessant vbi de veritate manifeste constat.*
6 *Præsumptio quod pecunia fuerit numerata non opposita exceptione intra biennium, fauore debitoris inducta fuit, & quomodo.*
7 *Clericus confessus se mutuo accepisse pecuniam, non potest aduersus suam confessionem opponere aliquam exceptionem, de iure Pontificio.*
9 *Clerici quoad bona eorum patrimonialia, non differunt à laicis.*
11 *In dispositione legis generali comprehenditur etiam persona pupilli & minoris.*
14 *Præsumptio quod pecunia fuerit numerata non opposita exceptione intra biennium, non impedit quin debitor post biennium audiatur, de æquitate canonica si tamen assumat onus probandi negatiuam.*
Idem in foro conscientiæ. nu. 15.
16 *Biennij lapsus non tollit exceptionem non numeratæ pecuniæ, quando solum per testes constat de confessione numerationis.*
17 *Scriptura maior est virtus in probationibus, quàm testium.*
18 *Iudicis officium non obstante lapsu biennij implorare potest debitor confessus numerationem.*
Idque multo magis coram iudice ecclesiastico procedit. nu. 19.
20 *Lapsus biennij non impedit confitentem debitorem probare aliam confessionem creditoris quod pecunia non fuerit numerata.*
21 *Probatio per confessionem aduersarij admittitur, etiam contra præsumptionem iuris & de iure.*
22 *Doli & fraudis exceptio opponi adhuc potest non obstante lapsu biennij, a confessione numerationis à debitore facta.*

Ebitori, qui confessus pecuniam mutuo suscepis-
se, cum re vera non apparet numerata, lex con-
cessit facultatem opponendi, intra biennium, ta-
1 men, non numeratæ † pecuniæ exceptionem, non
autem vltra tempus illud. Ita sane statuit Iustinianus in l.
in contractibus. in princip. C. de non nomera. pecunia. Quod
quidem constitutum præsumitur; quia verisimile non est;
quod si pecunia non fuisset numerata tam diu debitor ipse
tacuisset, sicuti rationem hanc perpendunt Felinus in capit.
si cautio numero 57. de fide instrumen. & lapso biennio lex
adeo præsumit numeratam fuisse pecuniam, vt non admit-
2 tatur contraria probatio, cum sit præsumptio † iuris. & de
iure, vt affirmant Felinus in dicto capitu. si cautio. numero
61. in fine. Cæterùm scripserunt alij esse solam iuris præsum-
ptionem. sic sane Imola in capitu. vltimo. numero 12. de so-
lutio. Imo hanc esse fictionem dixerunt Castren. in dicta l. in
contractibus colum. penul. Aretinus in l. certi condictio. §. si
nummos. colum. vlti. ff. si certum peta. Quam quidem opi-
nionem manifeste reijcit Emanuel Costa in l. si ex cautione.
in vltima fallentia. numero quarto. C. de non numerata pe-
cunia. Cum fictio sit contra ipsam veritatem, vt scripsi su-
pra in libro primo. quæstio. quinta. numero primo. & tamen
in casu nostro dici non potest contra certam veritatem: cum
dubium sit, an numeratum fuerit, vel non. Quarta vero fuit
opinio Costæ prædicto in loco. nu. 4 vers. igitur Cæsares, qui
dixit, Iustinianum constituisse, quod vbi non constat nume-
ratam verè fuisse, lapso biennio præsumatur numerata, vbi
autem constat verè non fuisse nomeratam, constituit fingi
numeratam; sicuti (ait Costa) in casu l. vnicæ in princip.
C. de

C.de rei vxo. actio. vbi stipulatio præsumitur, si non constat
stipulationem intercessisse, vbi autem constat eam non in-
tercessisse; fictio inducitur, vt in dicta l. vnica. § accedit. &
comprobat Costa tex. in auth. de tempo. non solutæ pecun.
super dote in prin. quo loci Iustinianus ait; quod lapso tem-
pore dato ad opponendum exceptionem non numeratæ do-
tis, tenetur maritus efficaciter ad dotem, quam confessus est
se recepisse. Nam si tacere (inquit Iustinianus) elegerit, palam
est voluisse, vel si non accepit, dotem omnino, eum aut suus
reddere. Prætermitto alia iura & argumenta, quibus vsus est
3 Costa. Existimo ego aduersus Costam verius esse, † hanc esse
præsumptionem iuris & de iure in casu dubio, quando scili-
cet constat manifeste numeratam non fuisse pecuniam: sicuti
in casu dictæ l. vnicæ. in prin. C. de rei vxo. actio. vt scripsi su-
pra in præsump. 5. nu. 2. & 3. Cum vero certum est, pecuniam
non fuisse numeratam, etsi lapsum est bienniũ: attamen non
tollitur exceptio non numeratæ pecuniæ, vt dicemus infra.
4 Cum enim de veritate † constat manifeste, cessant omnes
coniecturæ & præsumptiones. l. ille aut ille. §. cum in verbis.
de lega. 3.
5 Extenditur primo, vt locum habeat etiam in clerico, † qui
confessus est ecclesiæ nomine ad eiusque commodum mutuo
suscepisse pecuniam. Nam & hic elapso biennio non potest
opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ. Ita Butrius
Zabarella, Abbas, & Imola in capitu. vlti. de solutio. Abbas
in cap. si cautio. num. 12. & ibidem Felinus num. 57. & 58. de
fide instrum. & accedunt Barba. in cap. vlti. num. 16. de solu-
tio. Socinus sen. in cons. 241. num. 5. lib. 1. & Emanuel Costa.
l. si ex cautione. in vlti. fallentia. num. 1. C. de non numera. pe-
cun. Ea ratione ij moti sunt, quod Iustinianus in dicta l. in
contractibus. in princ. C. de non numera. pecun. induxit præ-
6 sumptionem hanc non odio debitoris, sed eius fauore, † vt
scilicet possit aduersus suam confessionem opponere exce-
ptionem pecuniæ non numeratæ, si modo id faciat intra biẽ-
nium, non autem vltra, si ergo clericus vult vti hoc legis be-
neficio, hoc est, si vult opponere hanc exceptionem aduer-
sus suum creditorem, facere id debet intra biennium, vt scri-
bunt Baldus in l. omni nouatione. C. de sacrosanct. eccles. &
in l. 1. quæst. vlt. C. de contrah. empt. Decius in l. 1. num. 12. ff.
de iurisdict. omn. iud. & copiose Tiraquellus in tracta. de iure
primig. quæst. 43. & 44. & in tracta. de retractu consang. §. 1.
glo. 13. num. 7. Cum dixerunt, quod si clericus vult vti bene-
ficio & commodo legis ciuilis, vti debeat cum suis qualita-
tibus. Non enim lex ipsa Pontificia hoc in casu fauet ipsi
7 clerico. Nam statim quo clericus confessus † est, mutuo su-
scepisse pecuniam, non potest aduersus suam confessionem,
secundum ius ipsum Pontificium, opponere exceptionem
aliquam, nisi ipsemet probet pecuniam non fuisse numera-
tam. cap. si cautio. de fide instrum. lex vero Cęsarea concedit
hoc commodum, vt debitor possit opponere hanc exceptio-
nem, grauando creditorem onere probandi, se pecuniam
numerasse: si modo is debitor intra biennium à die confes-
sionis sic opponat, atque ita fauor tributus à l. in contracti-
bus, solum perdurat biennium; quo elapso cessat ille fauor,
& remanet clericus in terminis sui iuris Pontificij, quod pro-
hibet, eum posse suę confessioni contrauenire, si ergo vult
clericus vti fauore & commodo legis Cæsareę, vti debet in-
tra tempus ab ea præstitutum: Et hac quidem ratione di-
luuntur argumenta omnia, quibus moti contrariam opinio-
nem probarunt. Hostiensis, Butrius, Baldus, Imola, Angelus,
& Roman. relati à Felino in d. c. si cautio. nu. 57. vers. est verũ
de fide instr. & his accedit Marsil. in sing. 622.
Cæterum extensio hęc locum habet multo magis in cleri-
co, qui confessus est suscepisse pecuniam mutuo ad commo-
8 dum sui † patrimonij, illud obligando. Nam hoc in casu,
sine controuersia non poterit hic clericus, elapso biennio,
opponere hanc, non numeratæ pecunię exceptionem, sicuti
in specie tradunt Hostiensis, Butrius, Abbas, Speculator,
& Imola, quos congerit Felinus in dicto cap. si cautio. num.
59. de fide instrum. & his accedunt Baldus in l. cum quis. num.
22. C. de iuris & facti igno. & ij post Speculatorem comme-
morant sententiam latam à Clemente IIII. Pontifice max.
contra Treucrensem electum, quod post biennium nõ posset
contra mercatores opponere exceptionem non numeratæ
pecuniæ, nec doli. & ratione comprobatur traditio hæc,
9 quia clerici quo ad bona † eorum patrimonialia non diffe-
runt a laicis, vt post alios copiose differit Tiraquell. de re-
tract. consang. §. 33. glo. vnica num. 80. & 81.
Extenditur secundo, vt locum habeat etiam contra succes-
10 sorem † debitoris, q intra bienniũ non opposuit hanc nõ nu-
meratæ pecuniæ exceptionẽ, & si is successor sit pupillus, vel
minor. Ita Bald. in l. si intra. C. de non numera. pecun. Felin. in
dicto capit. si cautio. numero 59. versicu. amplia secundo. de
fide instrumento. & ratio quidem est; quia in dispositione le-
11 gis generali † comprehenditur etiam persona pupilli, & mi-
noris. l. si sine. §. Lucius. ff. de administratio tutu. Roma. consi.
816. Alex. in consilio 49. colum. 3. libro 1. Ruinus in consi. 97.
numero 2. libro 5. Decius in l. 1. nume. 8. C. de secundis nupt.
& Marsilius in singul. 481. Conceditur tamen ipsi pupillo, &
minori restitutio in integrum, vt in specie docuit Felinus pręe
citato in loco & Marsilius in dicto singul. 481. Concedit, mi-
norem restitui aduersus dispositionem legis generalem. Illud
etiam addit Felinus, biennium illud currere contra hæredi-
tatem iacentem.
Extenditur tertio, vt locum habeat etiam si debitor ipse
oppositam non numeratæ pecuniæ exceptionem probare
12 † vellet. Nam adhuc non admittitur, vt scripserunt Odofre-
dus, Accursius, Butrigatius, Azo, Ricardus, Oldradus, Su-
zatius, Dynus, Albericus, Placentinus, Baldus, Speculator,
Salicetus, Ioan Fabri, Florianus, Felinus, Ludouicus Bolo-
gninus, Purpuratus, Curtius iunior, & Marsilius, quos re-
censet Emanuel Costa in l. si ex cautione. in vltimo nota. nu.
2. C. de non numera. pecu. qui refert Felinum in d. capit.
si cautio. nume. 60. & Marsil. in singul. 463. attestantes, hanc
esse receptam opinionem. Et probari creditur in l. si intra. in
l. asseueratio. & l. in contractibus. C. de non numer. pecun. &
in l. si non singuli. C. si certum petat. vbi lapso ipso tempore,
nulla omnino admittitur contraria probatio: cum dicatur
præsumptio iuris & de iure. Verum contrariam opinionem,
quod imo post biennium admittatur debitor ad opponen-
dum non numeratæ pecuniæ exceptionem, si debitor ipse
13 in se assumat onus probandi † negatiuam. Ita sane Ioannes,
Accursius, Petrus, Cynus, Mattarellus, Bartolus, Fulgosius,
Angelus Salicetus, Castrensis, Angelus Aretinus, Socinus,
Iason, Claudius, & Decius, quos congessit Costa in dicta l.
si ex cautione in vltima fallen. nume. 2. vers. contrariam opi-
nionem. qui nume. 3. Tandem hanc & ipse probauit, & dixit,
quod petente creditore, si debitor excipiat, est exceptio per-
petua, non autem temporalis, si modo ipsam exceptionem
paratus sit probare debitor ipse. Illa vero iura supra pro pri-
ma opinione commemorata loquuntur (inquit Costa) quan
do exceptio ipsa non numeratæ pecuniæ proponitur à debi-
tore per modum querelæ, & ob id, sicuti ipsa querela tempo-
ralis est, sic & hæc exceptio.
Declaratur primo vt locum non habeat hec præsumptio
14 secundum æquitatem saltem canonicam, † secundum quam
auditur debitor post biennium, si modo assumat in se onus
probandi negatiuam. Ita Dynus, Baldus, Angelus, Roma-
nus, Butrius, Imola, & Salicetus, quos recenset, & commu-
nem dicit Felinus in dicto capi. si cautio. numero 61. de fide
instrumen. & his accedit Marsilius in singul. 463. Ea est solida
huius sententiæ ratio, quia alioqui ipse creditor locupletare
tur cum aliena iactura, id quod etsi secundum iuris rigorem
permissum sit aliquando, non tamen secundum æquitatem,
qua peccato resistendum est.
Declaratur secundo, vt non procedat in foro conscientiæ,
15 † Et si enim in foro fori non admittitur debitor lapso bien-
nio ad opponendum exceptionem non numeratæ pecuniæ,
etiam si eam probare ipse vellet: attamen in foro conscien-
tiæ tutus est, si non soluit. Ita Innocen. in cap. quia plerique.
de immun. Eccles. vbi Butrius & Abbas, Baldus in l. si ex cau-
tione. colum. vlt. C. de non numerata pecun. & in l. cum quis.
colum. vlt. C. de iuris & facti ignoran. & in l. vnica. colum. 3.
C. de confessis. & Felinus in cap. si cautio. numero 62. de fide
instrumen. & secutus sum supra in libro 1. quæst. 80. nume. 3.
versicu. extat simile exemplum. Et ratio quidem huius decla-
rationis est, quia dispositio dictæ l. in contractibus. in princi.
C. de non numera. pecun. fundata est in præsumptione iuris
& de iure. quæ locum non habent in foro conscientiæ, vt co-
piose declaraui in d. q. 80. vbi num. 3. ver. hanc tamẽ traditio-
nem Innocentij. declaraui.
Declaratur tertio, vt non habeat locum in confessione, de
16 qua constat solum per testes. † Hoc sane casu, lapsus biennij
non tollit hanc nõ numeratæ pecuniæ exceptionem. Ita post
glossam, Butrigarium, Cynum, Cuneum, Baldum, Imolam, &
Romanum scribit Felin. in c. si cautio. nu. 63. de fide instru. Ea
ratione ij moti sunt, quod illa p̃sumptio, quæ oritur ea cõ-
fessione scripta, non extat in confessione restib. probata: cũ
17 maior sit scripturæ † virtus, quã illa testiũ, sicuti indicat ille
titu. instit. de literarum obligatio. vbi literæ sunt necessariæ
ad hoc, vt biennium pariat actionem: aliàs frustra titulus
ille requireret scripturam, & frustra etiam appellaret obliga-
tionem

tionem literarum, ſi ſine literis confeſsio poſt biennium nn-
ceret. Nec repugnat, quod teſtes & inſtrumenta æquiparen-
tur. l. in exercendis. C de fide inſtrumentorum. quia reſpon
det Felinus in loco ſupra allegato, procedere quo ad facien-
dam probationem. non autem quo ad inducendam obliga-
tionem. & declarant Bartolus Baldus, & relinqui in dicta l.
in exercendis. Cæterum a prædictis diſſentiunt Barto. in l. ſi
ex cautione. numero quinto. C. de non numera pecun. & ibi-
dem Baldus quæſtio. 10. & Salicetus in oppoſitio. 10. Abbas
in dicto cap ſi cautio. numero 7. de fide inſtrumen. & ibidem
Felinus numero 64. in fine. cum his ſenſit. Eadem ratione ij
vſi ſunt, quod exceptio hæc non numeratæ pecuniæ, ex qua-
dam æquitate fuit a lege introducta aduerſus propriam con-
feſsionem debitoris, qui ſi vult exceptione ipſa vti. id face-
re debet iuxta ipſius legis conceſsionem, nempe intra bien-
nium. Verum huic rationi reſpondetur, non eſſe hic quæ-
rendum de exceptione aduerſus confeſsionem: cum ex illa
nulla oriatur obligatio efficax: ſicuti oritur, quando con-
feſsio facta eſt literis, & ſcriptura.

Declaratur quarto, vt locum non habeat, quo ad iudicis
18 officium, quod debitor implorare † poteſt etiam vltra bien-
nium. Ita Felinus in dicto cap. ſi cautio. numero 65. de fide
inſtrumento. poſt Baldum, & Salicetum, quos recenſet. &
his accedunt Ioan. Fabri in inſtitu. de literarum obligatio. in
fine principij. Iacobinus à ſancto Georgio in l. in exceptio-
nibus. numero 7. de probation. Marſil. in ſingu. 277. & Ema-
nuel Coſta in dicta l. ſi ex cautione. in verbo officium iudi-
cis. C. de non numeratæ pecun. Ea ratione ij moti ſunt, quia
is qui prohibetur agere, non tamen prohibetur implorare
iudicis officium, vt ſcribunt Barto. in l. prima. §. & patui. ff.
quod vi aut clam. Baldus in l. 3. §. nouiſsime. ff nautæ caupo.
ſtabul. Ancha. in clemen. 1. de ſequeſtratio. poſſeſsio. & fruct.
Abbas in cap. ex patre. il ſecondo. colum. vlti. de officio de-
legi. Et hæc quidem declaratio locum habet multo magis
19 coram iudice Eccleſiaſtico, † ad quem pertinet purgare con
ſcientias hominum. Ita Io. Fabri, & Coſta vbi ſupra.

Declaratur quinto, vt non procedat, quando lapſo ipſo
20 biennio debitor vellet confeſsionẽ ipſiuſmet creditori † pro
bare pecuniam numeratam non fuiſſe. Hoc ſane caſu ad-
mittitur debitor etiam (vt dixi) lapſo biennio. Ita in ſpe-
cie declarant Accurſius, Hoſtienſis, Baldus, Butrius & Sali-
cetus quos commemorat & probat Felinus in capitu. ſi cau-
tio. numero 66 de fide inſtrumen. Ea eſt huius declarationis
ratio, quia aduerſus quamlibet præſumptionem etiam ſi ſit
iuris & de iure admittitur probatio per confeſsionem aduer
21 ſarij, † ſicuti copioſe ſcripſi ſupra libro 1. quæſtio. 61 Et ac-
cedit, quod ſicuti debitor poteſt agnoſcere bonam fidem,
confitendo debitum, quod alioqui a creditore probari non
poterat. l. cum fidem. C. de non numerata pecunia. Ita
etiam ipſam bonam fidem agnoſcere poteſt creditor iſte
poſt biennium.

Declaratur ſexto, vt locum non habeat quo ad exceptio-
22 nem doli † & fraudis, quæ elapſo ipſo biennio opponi adhuc
poteſt. Ita Hoſtienſis in capitu. vltim. de ſolutio. & ibidem
Ancharanus. numero 11. Et idem in capitu. ſi cautio. nume-
ro de fide inſtrumento. & ibidem Felinus numero 66. verſic.
fallit ſexto. & Barbat. numero 19. in fine. Ioan. Fabri in Inſti.
de literarum obligatio. in princip. numero 9. Florianus in l.
cum de indebito. §. vltimo. numero 8. de probatio. Salicetus
in l. ſi ex cautione. numero 11. C. de non numera. pecun. An-
gelus Aretinus in § idem iuris. nume. 8 Inſtitu. de exceptio.
Marſilius in ſingul. 277. & copioſe Emanuel Coſta in dicta l.
ſi ex cautione. in vltima fallentia. numero 2. verſ. ſed tamen
non obſtantibus. Et ſi ipſe exiſtimat, nullam eſſe differentiam
inter exceptionem hanc doli, & illam, non numeratæ pecu-
niæ Ea ratione ij moti ſunt, quod doli exceptio, ob id per-
petua eſt, quia non fuit in facultate debitoris agere de dolo
creditoris l. pure. §. vltimo. ff de doli mali & metus except.
Si ergo excipere non potuit, nullum tempus potuit ei decur-
rere Præterea, creditor eo tempore quo ſcripturam confeſſa-
ti debiti ſuſcepit, nihil dolo egit: Cum ſperaret ſe numera-
turum, eo vero tempore quo incipit petere dolum commit-
tere dicitur, atque ita dolo agere, ex quo perit quod non nu-
merauit. l. 2. §. generaliter. de doli mali & metus exceptio.
Si ergo hæc doli exceptio oritur eo tempore quo creditor
agit, vt inquit gloſſ in l. qui ſe debere in verbo exceptione,
ff. de condict. cauſa data. ſequitur dicendum, debitorem poſ-
ſe quouis tempore exceptione hac vti. Et magna quidem eſt
differentia inter exceptionem hanc doli, & illam non nume-
ratę pecunię Sicuti copioſe declarat Coſta in d. l. ſi ex cautio
ne. in verbo, ſeu doli. C. de non num. pecu.

PRAESVMP. CXLVI.

Fideiuſſor quando quis præſumatur vel principalis debitor.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſor vel debitor principalis quando quis præſumatur.*
2 *Fideiuſſor præſumitur qui promiſit reſtituere depoſitum apud aliquem factum.*
Idem in eo qui ſe obligauit vt debitorem principalem pro accipiente mutuo pecuniam ſub vſuris, nec pecunia ad eum peruenit. nume. 3.
Etiam ſi is ſit ad quem vtilitas peruenit, & ſe fideiuſſorem nominarit num. 6.
Idem licet ſe principaliter & in ſolidum conſtituant debitores & reos debendi. nu. 4.
Et in dubio pecunia ad vtrumque perueniſſe præſumitur. nu. 5.
7 *Fideiuſſor etiam is præſumitur qui promiſit pro actu & negotio ad ſe non pertinenti, ſed ad alium, licet cum eo ſe obligarit, & ibi exemplificatur.*
Niſi manifeſte conſtaret voluiſſe omnino ſe eſſe principalem. nume. 8.
9 *Fideiuſſor præſumitur, quando modus & forma promiſsionis non conuenit niſi fideiuſſori.*
Idem quando quis non promiſit ſimpliciter pro aliquo, ſed ad eius inſtantiam. num 10.

DVbitari ſepe ſolet, quando quis præſumatur fide-
1 iuſſor, † vel debitor principalis. Qua in re dicen-
dum eſt, quæſtionem facti eſſe, & ob id pendere
à coniecturis.

Prima & præcipua eſt coniectura, quando res, pro qua
quis promiſit, ad alium peruenit: vt ſi reperitur factum de-
2 poſitum apud aliquem, & alius promiſit † reſtituere. Hic
promiſſor pręſumitur fideiuſſorio nomine promiſiſſe. Ita
gloſſ. in l. Titia. § penu. verſ. quod apud. ff. de verborum oblig.
quam dixerunt ſingularem. Angel. in l. ſciendum. in princip.
ff. de ędil. edicto. Alexan in l vbi autem non apparet. §. illud.
numero 4. ff. de verborum obligatio. & in conſi. 189. nume.
5. libr. 2. Comen. in conſi. 183. in fine. Ruinus in conſ. 99. num.
primo. lib. 5. ſic & Aretinus in conſ. 33. Conſultatio præmiſ-
ſa nume. 2. reſpondit, quod ſi quis mutuo ſuſcepit pecuniam
3 ſub vſuris & alter, ad quem pecunia non peruenit, † ſe obli-
gauit, vt debitorem principalem, erit ſolum fideiuſſor, non
autem principalis. Idem affirmarunt Iaſon in dicta l. Titia.
§. pen. in fine. poſt Baldum ibi. & Boerius in quæſtio. 314. nu.
5. & Rota Romana in deciſ. 112. numero 1. parte prima. in
nouiſsime impreſsis Et hęc quidem coniectura locum habet
etiam quando ij duo ſe conſtituiſſent debitores principali-
4 ter & inſolidum: atque ita eſſent facti duo rei † debendi.
Nam adhuc dicẽdum eſt, eum pręſumi fideiuſſorem ad quem
res non peruenit. Ita Barto. in l. 3. §. 1. nume. 15. verſ. finaliter
dico. ff de duobus reis. & ibidem declarat Caſtren. colum. 1.
in vltima oppoſitione. & in conſ 331. In cauſa Syluestri. col.
1. lib. 1. & latiſsime differit Rochegallus in dicta l. 3. §. primo.
nume. 158. & multis ſequentibus. ff. de duob. reis. Cæterum,
quando non conſtat ad quem peruenerit pecunia, præſumi-
5 tur ad vtrunque † perueniſſe. Ita Comens. in dicto conſ. 183.
in fine. Et hæc quidem coniectura locum habet etiam, quan-
6 dò is, ad quem vtilitas pertinet, ſe fideiuſſorem † nominaſ-
ſet, vt poſt alios ſcripſi in conſ. 560. nu. 8 lib. 6.

Secunda eſt coniectura præcedenti ſatis proxima, nempe
7 quando quis promittit pro actu & negotio ad ſe † non perti-
nenti: ſed ad alium cum quo ſe obligauit, vt ſi quis obliga-
uit pro dote filiæ alterius. Cum enim pater teneatur dotare
filiam. l. qui liberos. ff. de ritu nuptiarum. & ſcripſi ſupra in
pręſumptio..... Ob id ſi contingat quod extraneus, puta pa-
truus vnà cum patre promittat pro dote filiæ, præſumitur is
patruus fideiuſſorio nomine promiſiſſe. Ita in ſpecie reſpon-
dit Corneus in conſi 316. lib. quarto. ſic etiam cenſuit Alex.
in conſi. 66. numero 2. libro 4. Auunculum, qui non tenetur
dotare filiam ſororis, ſi ſe obligauit inſolidum vnà cum pa-
tre dictæ filiæ cauſa eius dotis, præſumitur tanquam fideiuſ-
ſorem promiſiſſe. Idem pariter reſpondit Corneus in conſil.
124. lib. 1. quod ſi vna cum fratre dotante ſororem ſe obliga-
uit principaliter & inſolidum nepos, ad quem non pertine-
bat dotare, is nepos præſumitur fideiuſſor. Horum ſentẽtiam
ſecuti ſunt Iaſon in conſ. 133. nume. 18. libro 4. Baldus No-
uellus in tracta. de dote. parte 6. priuileg. 3. Io. Lupus in repe.

c. per

cap.per vestras.§.66.de donatio : inter virum & vxor:& Pur-
pur.in conf.204.num.4.lib.2.Ripa.l.4.§.Cato.nu.26. de verb.
oblig.vbi Alciatus,num.79.Crauet.in conf.77.col.2. & in cõf.
91.num.2.& idem ego ipse respondi in conf. 689. in secundo
dubio.lib.7.matrem,quæ vna cum filio promisit pro dote fi-
liæ,quæ ab eius patre dotanda erat,præsumi fideiussorio no-
mine promisisse. Et hæc quidem coniectura locum habet vt
& præcedens,quando silicet ambo ipsi constituerunt, se reos
debendi principaliter & insolidum: nisi verba adeo clara es-
sent, vt manifestè constaret voluisse esse omnino principa-
8 les, † vt in casu,de quo respondit Roma.in conf.14.nu.5.

Tertia est coniectura, quando modus & forma, quibus
9 quis promisit non conuenit † nisi fideiussori, sicuti in casu,
de quo respondit Purpur.in dicto conf.204.num.4.lib.2.cum
dixit, mulierem præsumi fideiussorio nomine promisisse pro
altero,si in ea promissione renunciauit beneficio. S.C.Velle-
iani,quod prodest solummodo mulieri pro altero fideiubẽti.

Quarta est coniectura,quando quis non promisit simpli-
10 citer pro aliquo,sed ad eius instantiã. † Nam & tunc præsu-
mitur fideiussor. Ita sensit Socinus iunior in conf. 131. num.
18.lib.3.dum respondendo traditioni Bart.in l. si ita stipula-
tus fuero,te sisti.§.possum.ff.de verb.oblig.dicentis, promis-
sorem principalem dici eum,qui simpliciter pro altero pro-
misit(inquit Socinus)si ad eius instantiam se obligauit.Et i-
dem est,quando quis promisit pro alio.Nam & hoc casu præ
sumitur fideiussor.Bart.in l.reos.num.5.ff.de duobus reis.De-
cius in conf.7.num.1.& Purpur.in conf.600. nu.6.

PRAESVMP. CXLVII.

Filia dotata, quæ bonis paternis ac alijs renuntiauit, an & quando præsumatur renũciasse fauore fratrum tunc existentium, an etiam & agnatorum.

SVMMARIVM.

1 *Filia dotata renuntians bonis paternis, cuius fauore præsumatur
renuntiasse.*
2 *Existentibus fratribus & agnatis filia renuntiantis, præsumitur
renuntiatio facta fauore fratrum, & quando si solis fratribus,
& num. 16.*
Et quis inde effectus sequatur.num 3.
*Secus si aliqua adsint coniecturæ quibus constet patrem voluisse
vltra filios bona conseruari in agnatione nu.4.*
5 *Renuntiatio præsumitur facta causa & respectu masculorum ad
conseruandam familiam,*
6 *Pater potest relinquere filia non obstante renuntiatione ab ipsa
facta.*
7 *Sorores quando excludant sororem quæ renuntiauit bonis patris.
Et num. 8.9.& 10.vbi opiniones contrariæ recitantur.*
11 *Filia bis seu geminatè renuntians bonis patris,existentibus tantum
sororibus in earum commodum præsumitur renuntiasse.*
Et quibus alijs coniecturis id considerari possit.nu.12.& 13.
14 *Pater non præsumitur per renuntiationem filia sibi factam,voluis-
se admitti agnatos ad filia ipsius exclusionem.*
Nisi coniecturis aliud appareat.nu.15.

DVVAITARI sæpè solet, quando filia à patre do-
tata renuntiauit bonis paternis ac alijs,an presu-
1 matur †.renuntiasse fauore fratrum vel sororum
tunc existentium,an etiam & agnatorum? & qui-
dem hac in re distinguendi atque constituendi sunt aliquot
casus.

Primus est,quando eo tempore, quo filiã renuntiauit bo-
nis,extabant filij masculi ; extabant & agnati. Hoc sane casu
præsumitur,filiam hanc renuntiasse ipsis bonis fauore & res-
2 pectu dictorum † eius fratrum:& propterea eis morientibus,
patre ipso superstite,qui deinde decessit intestatus , filia ad-
3 mittitur † ad patris successionem,non obstante renuntiatio-
ne illa.Ita Baldus in consi,437.Quædam puella. lib.1. & in l.
pactum quod dotali.col.2.q.4. C.de collatio , & ibidem Ca-
stren.Romanus,Salicetus,& Riminaldus senior.num.11.vers.
septimo limita.Sic & Salicetus in l.pactum quod dotali.C.de
pactis.Imola in l.qui superstitis.num.2.vers.item tertio. ff. de
acquiren.hæred. Alexand.in conf.29.numer.9.lib.2.& in l.sti-
pulatio hoc modo concepta.nu.11. de verb. oblig.& ibidem
Crottus.num.33.& Claudius Sexsellius.nume.12. Guido Pa-
pæ.q.192.& in conf.158.in fine. Decius in conf. 309. numero
3.& in conf. 370. in fine. Afflictus in cap.si quis inuestierit.
numer.25. de feudo dato in vicem legis commisso. Natta in
cap.quamuis in vltima fallen.de pactis.in 6.Gulielmus Bene-
dictus in cap.Raynutius.in verbo,duas habens filias. numer.
297.de testa.Ripa in l.qui Romæ.§. duo fratres.nume. 89. de
verb.oblig.Crauc.in conf.42.num.2. & Didacus in dicto cap.
quamuis.in tertia parte. §. 3. num. 4. qui testatur comunem
esse opinionem. Ea ratione ij moti sunt , quod cum in dubio
præsumatur(vt diximus) hæc filia renuntiasse fauore & con-
templatione fratris, vt scilicet ipsi possent conseruare agna-
tionem , & familiam , eis præmorientibus : sicque cessante
causa cessat & ipsa renuntiatio.arg.l.iubemus.C.ad S.C. Vel-
leia.& conferunt.l.3. §.1. ff.de transactionibus. & l.si actionẽ.
& ibi Baldus. C.de pactis.

Declaratur hic casus vt locum non habeat quando con-
stat aliquibus coniecturis patrem voluisse vltra filios , bona
4 conseruari in agnatione † & familia. Nam tunc etsi filij ipsi
omnes decesserunt,filia tamen non admittitur ad patris suc-
cessionem,sed agnati succedunt.Ita intelligo Guidonem Pa-
pæ.q.191.vers.secus autem.& Parisium in consi. 26. num. 37.
& in conf.69.num.60. lib.3. & conferunt quæ dicemus infrà
in vltimo casu.

Secundus est casus, quando tempore quo filia renuntiauit
bonis,extabant multi filij masculi,quorum aliqui decesserũt,
patre superstite , qui deinde intestatus decessit. Hoc sane in
casu quem nemo quod sciam attigit , filia non admittitur ad
successionem, sed excluditur ab alijs fratrib.superstitibus. Et
ratio quidem est,quia & si aliqui ex ipsis masculis defecerunt
attamen superest ex eis aliquis cuius etiam causa facta est re-
5 nuntiatio.Et sane(vt attigi suprà) causa & respectu † mascu-
lorum præsumitur renuntiatum,vt ipsi masculi possent con-
seruare agnationem & familiam propriam sicuti responde-
runt Corneus in conf.291.nume.5.lib.4.Bellonus in conf.15.
numer.12.Craue.in conf.42. numer.2. Didacus in dicto cap.
quamuis.in tertia parte.§.3.num.4.vers.5. si tempore quo. de
pactis.in 6.& hos secutus sum in conf.6.numer.10.vers. tertia
ratio.lib.1.est tamen obseruandum,quod pater testati potest
6 & ipsi filiæ † relinquere. Rota Roma:in decis. 393. numer. 4.
parte prima in nouiss. editis.

Tertius est casus, quando tempore renuntiationis extant
masculi & fæminæ:& viuo patre decedunt masculi , tunc fæ-
minæ superstites mortuo deinde patre ab intestato excludũt
7 † sororem, quæ renuntiauit bonis , patre stipulante pro se &
hæredibus,vel pro se & suis descendentibus. Ita senserũt An-
gelus in conf.25.in fine.& Aretinus in conf. 17.colum. 8.vers.
item prohibetur:cum dixerunt filiam renuntiantẽ hæredita-
ti paternæ non admitti ad eius successionem ab intestato
quando extat aliquis ex ipsius patris descendentibus , quo-
rum nomine veniunt etiam fœminæ , vt dicemus infrà in lib.
4.præsumpt.91.num.2.& magis in specie casum hunc proba-
runt.Alex.in conf.29.num.8.lib.3.Socin.sen.in conf.34. num.
8.lib.4.Parisius in conf.26.num.27.lib.3.& apertius Didacus
in dicto cap. quamuis. in tertia parte.§.num.4.vers. septimo,
si pater habens.de pactis in 6.Est ratio , quia nomine hæredũ
continentur etiam fœminæ hæredes , vt dicemus infrà, lib.4.
præsumpt.84.num.39.

Extenditur primo hic casus,vt locum habeat etiam quan-
8 do,nulla adhibita † stipulatione patris recipientis renuntia-
tionem pro se & hæredibus , filia renuntiauit , aliæ verò eius
sorores non renuntiarunt.Nam tunc filia,quæ renũtiauit non
admittitur ad successionem patris intestati.Ita post Alexan.
in dicto conf. 29. Afflictum in decis. 161.& Parisium in dicto
conf.26.nume.38.lib.3. scribit Didacus in dicto §. 3. nume.4.
vers. octauo quoties.

Extenditur secundo, vt locum habeat etiam in detrimen-
9 tum religionis,† quam ingressa est filia, quæ bonis patris re-
nuntiauit. Nam & si decesserunt omnes ipsi filij masculi eo
renuntiationis tempore existentes , superstitib. alijs filiabus,
attamen hæc filia,quæ ante religionis ingressum bonis patris
renuntiauit , admitti debet vna cùm alijs eius sororibus ad
successionem patris mortui ab intestato. Ita in specie tradit
Didacus in dicto.§.3.num.4.vers.nono,idem omnino. Ea ra-
tione motus est Didacus; quia renuntiato facta fuit , vt aliæ
filiæ possent maiori cum dote matrimonium contrahere. Et
subiungit Didacus, quod etiam hoc casu extinctis omnibus
fratribus & sororibus,filia hæc monialis admitti non debet;
nec monasterium ad bona ipsa paterna contra voluntatem
patris inter alios testantis,qui eam mentem habuit, vt posset
libere testari absque obligatione instituendi filiam monialẽ,
aut ei aliquid relinquendi,tam etsi (subiungit Didacus) ab
intestato forsam monasterium iure ipsius monialis debeat
admitti: cum nullus ex patris descendentibus supersit, quem
pater voluerit filiæ renuntianti & monasterio præferri.

Quartus eſt caſus, quando tempore quo filia reuntiauit
10 bonis patris nulli extabant filij,maſculi : † ſed ſolũ filiæ atq;
ita ſorores ipſius renunriantis quibus ſuperſtibus pater ipſe
inteſtatus deceſsit. Hoc in caſu ſunt opiniones. Nam opi-
nati ſunt aliqui, has ſorores ſuperſtites excludere illam quæ
renunciauit. Hac in opinione fuerunt Baldus in conſil. 96.
lib.4. Angelus in conſ.52. Dominus Gilius. quos refert & ſe-
quitur Afflictus in deciſ.161.in fine,& idem ſenſit Pariſius in
conſi.26.num.36.in fine.& num.52.& 53.& in conſi.69.num.
60.lib.3. Cœterum contraria opinio, quod ſcilicet non ex-
cludatur hæc filia, quæ renuntiauit,ſcripſerunt idem Baldus
ſibi parum conſtans in conſi.437.Quędam puella.lib.1. Cor-
neus in conſi.291.num.5.lib.4.Decius in conſi. 309. num. 3.
in conſi.370.in fine.& in conſi.433.num.2.Craue.in conſi.42.
colum.1.verſ.ſed contrarium. & num.3.& Didaeus in d.cap.
quamuis. in tertia parte §.3.nu.4.verſ.illud verò eſt:& in verſ.
ſexto eſt præterea. Ea ratione ij moti ſunt quia nulla eſt dif
ferentia inter ipſas fœminas : cum ita hæ vt illa, quæ renun-
ciauit, non poſsint conſeruare agnationem,& familiam.

Declaratur hic caſus, vt locum non habeat,quando con-
iecturis conſtat renunciationem fuiſſe factam ad cõmodum
11 aliarum ſororum † renuntiantis. Ita Didacus in dicto §. 3.
nu.4.verſ.primũ & verſ.3.illud. Et prima quidẽ eſt cõiectura,
qñ filia bis atque ita geminatæ renunciauit. Ita Pariſius in
dicto conſi.26.num.36.lib.3. Secunda eſt coniectura, quan-
do filia renunciauit bonis paternis maternis, & ſorotinis.
12 † Nam tunc filia hæc quæ renuntiauit, non admittitur vna
cum alijs.Pariſius in dicto conſi.26. num.37.& 38. Tertia eſt
13 coniectura,quando renunciatio facta fuit cauſa dotis † da-
tæ.atque ita filia ipſa expreſsim dixit, ſe cauſa ipſius ſibi nu
meratæ renuntiaſſe. Hoc ſane caſu excluditur ab alijs eius ſo
roribus.Ita Socin.ſen.in conſi.34.num.5.lib.4.Pariſius in cõ-
ſil.26.num.44.& & in conſi.69.num.66.& 68.lib.3.& Didacus
in dicto §.3.num.4.verſ.decimo eſt omnino.

Quintus eſt caſus, quando tempore quo filia renunciauit
bonis, extabant agnati proximi, vt fratres, vel nepotes ex
fratribus, vel alij ſimiles. Hoc ſane caſu regulariter non prę-
14 ſumitur patrem voluiſſe admitti hos agnatos † ad excluſio-
nem filiæ.Ita Didaeus in dicto cap.quamuis. in tertia parte.
§.3.num.4.verſ.quarto, ſi paternam de pacti.s in 6. & idẽ ſen-
ſit Guterius Hiſpanus in eodem cap.quamuis.in verbo,om-
nino ſeruari.num.2.eſt ratio; quia non præſumitur,quod pa-
ter voluerit præferri agnatos proprijs filiabus.l. cum acutiſ-
ſimi. C.de fideicom. Receditur tamen ab hac regula,quando
15 conſtat coniecturis † patrem voluiſſe præferri agnatos. Ita
Corneus in cõſ. 291.nu.5.& 6.lib.4. dum reſpondit nepotem
ex fratre dilectum a pàtre dictæ filiæ, excludere ipſam filiam:
cum præſumatur,patrem curaſſe,vt filia ſuis bonis renuntia-
ret cauſa & contemplatione dicti nepotis, ad quem ipſe pa-
truus voluit,ſe mortuo bona peruenire, vt poſſet conſeruare
agnationem & familiam. Et Corneum ſecutus ſum in cõſi.
6.num.11.lib.1.& ibidem verſ.quod quidem,ſcripſi coniectu
ram eſſe, patrem acceptaſſe renunciationem a filia factam,
vt illa eſſet ſemper excluſa, ſi pater ipſe teſtando diſpoſuit,
quod ſi eius filius decederet, adhuc ipſa filia eſſet tacita &
contenta ea dote ſibi aſsignata,cuius cauſa renunriauit ipſis
bonis. Et dixi ex hac patris diſpoſitione colligi, patrem
non conſideraſſe qualitatem & exiſtentiam filij,ſed agnatio-
nis & familiæ conſeruationem, & nu.12.adiunxi ex Corneo
in dicto conſi.291.num.6.coniecturam etiam deſumi ex affe-
ctione & beneuolentia patris erga filios fratris,vel aliũ agna
tum, quos magnopere diligebat. Et rurſus idem eſt dicen-
dum ſecundum Guterium vbi ſupra num.4.quando filia quę
renuntiauit, dixit ſe renuntiare, vt ſi alij filij non naſcantur
ipſi patri,poſsit is relinquere venientibus ab inteſtato.

Sextus eſt caſus, quando filia, patre præſente & conſen-
16 tiente ſimpliciter renuntiat bonis patris vni fratri † præſenti
& recipienti: & deinde is frater moritur, relictis alijs fratri-
bus,patre deinde defuncto ab inteſtato. Hoc in caſu an filia
cenſeatur excluſa ab illis fratribus ſuperſtitibus? Et excludi
ſcripſerunt Baldus in l.pactum quod dotali q.8.num.6. C.de
collatio. poſt Dynum in conſ.6.& Speculatorem in tit.de te-
ſtam.§.1.Boerius q.184.num. 5. Rodericus Suarez. in l. quo-
niam in prioribus.in 4.limit.ad declarationem.l.Regni.C.de
inoſficio.teſta. & Io. Guterius Hiſpanus in cap. quamuis. in
princip.num.7.de pactis.in 6. ea eſt huius traditionis ratio,
quia cum renunciatio ſit facta ſimpliciter, præſumitur facta
etiam ad commodum aliorum fratrum abſentium:& propte
rea, præmortuo fratre illo recipiente, eius portio alijs accre
ſcit.l.vnica. C.quando non peten.partes.

Declaratur primo hic caſus, vt locum non habet,quando
17 non ſimpliciter: ſed cauſa & contemplatione illius ſolius
fratris præſentis & recipientis facta eſt renunciatio. Nam
tunc eo mortuo,euaneſcit renunciatio, atque ita alijs non
accreſcit. Quod vero illius ſolius cauſa id factum ſit,vel cla
ris verbis, vel præſumptionibus & coniecturis conſtare po-
teſt; ſicuti tradit poſt alios Guterius præcitato in loco.nu.
ſeptimo,octauo,& nono.

PRAESVMPTIO CXLVIII.

Contractus an & quando præſumatur perfectus, ſi contrahentes de eo volunt inſtrumentum conſcribi à notario.

SVMMARIVM.

1 *Contractus ex voluntate partium requirens ſcripturã an & quan-*
do præſumatur perfectus.
2 *Contractus qui requirunt ſcripturam pro ſui ſubſtãtia, ante con-*
fectum inſtrumentum dicuntur conditionales & imperfecti. &
ibi exemplis declaratur.
Idem quando ſtatuto vſu & conſuetudine ſcriptura requiritur.
numero 3.
Si autem ſcriptura requiratur ſolum ad faciliorem probationem,
ſunt opiniones contrariæ nu.4.
5 *Verba contrahentium intelligi debent ſecundum naturam actus et*
contractus.
6 *Contractus cenſetur perfectus vel non ſecundum quod ex verbis*
contrahentium poſſunt ſumi coniecturæ quod voluerit vel non
in ſcriptis redigi.
Et quæ coniecturæ, vſque ad num.16.& finem præſumpt.

DVbitari perſæpe ſolet, an contractus dicatur eſſe
purus & perfectus, vel potius conditionalis &
1 imperfectus, quando contrahentes † dixerunt,
quod de ipſo contractu conficiatur publicum in-
ſtrumentum. Hac in re ſoleo conſtituere duo ca-
pita, quorum primum eſt, quando agitur de illis contracti-
2 bus & actis,quæ pro ſui ſubſtantia † & eſſe,requirunt ſcriptu-
ram: ſicuti ſunt contractus cenſuum,clem.1.de cenſibus.vbi
gloſ.refert.Decius in rub.C.de mand.princip.& in l. pactum
quod bona fide.C.de pactis. qui refert duodecim caſus. Idẽ
conſ.319.nume.9.& alios.Afflict.in deciſ.253.num.3. 4.& in
deciſ.398.dum decidit, aſſenſum principis in alienatione feu
di requirere ſcripturam pro ſui ſubſtantia. Hoc ſane in ca-
pite non eſt dubitandum, quin contractus ante confectum
inſtrumentum dicatur conditionalis imò omnino imperfe-
ctus, cum careat ſuo eſſe & ſubſtantia : & propterea etiam ſi
contrahentes nil de ipſa ſcriptura dixerunt,nihilominus cõ-
tractus remanet imperfectus. Ita Baldus in dicta l.cõtractus.
num.3.verſ.ſecũda vero opinio.C.de fide inſtrum.cum dixit;
contractus,qui fiunt per ſubhaſtationes:& qui fiunt a Regi-
bus & Principibus,in quibus forma ſcripturæ præcedit con-
ſenſum,dicuntur fieri in ſcriptis.& cum Baldo ſenſerunt Sali
cetus ibidem.col.2.verſ.item nota, quod contractus:cum di-
xit,obligationem tutoris ad confectionem inuentarij, eſſe,
vt ſcriptura inuentarij cõficiatur,vt etiam inſinuatio dona-
tionis. & dicitur ſcriptura ex neceſsitate. & ideo implicitè
contrahentes eam adhiberi voluerunt. & idem ſcripſit Sali-
cetus in d.l.contractus.col.3.verſ.Idem dico,ſi ſcriptura.vbi,
idem eſſe dixit quando vel ſtatuto, vel vſu & conſuetudine
3 † ſcriptura requiritur.& idem dixit in tractatu pacis eſſe, in
quo facta ſunt capitula in ſcriptis, præſumitur quod con-
trahentes ipſam pacem voluerint in ſcriptis eam redigi. Et
apertius idem Salicetus in auth. ſed nouo iure.col.3.verſ.iu-
xta hæc quarto.col.4.verſ.aut eſt dictum tantum. C. ſi certum
petatur.& Aret.in conſ.159.num.10.ſenſit Decius conſ. 340.
nu.3.& Teſſaurus deciſ.197.nu.7.& in fine 40.

Secundum eſt caput, quando agitur de illis contractibus
& actis, quæ non requirunt ſcripturam pro ſui ſubſtantia &
4 eſſe: ſed ad faciliorem probationem, † iuxta l.contrahitur.ff.
de pigno. Hoc ſanè in capite, quando non adſunt vel clara
contrahentium verba, vel vrgentes coniecturæ: ſed in dubio
verſamur,vt quia contrahentes ſolum dixerunt,quod contra
ctus ipſe redigatur in ſcriptis atque ita cõficiatur inſtrumen
tum, Hoc ſanè in caſu ſunt Doctorum opiniones.Nam per-
multi ſcripſerunt quod cõtractus non eſt conditionalis &
imperfectus,cum non præſumatur contrahentes noluiſſe cõ-

tra-

trahere nisi conficeretur instrumentum. Ita gl.& Bar.in l.cōtractus.C.de fide instrum.& in l.vlt.C.si certum peta. Baldus in dicta.l.contractus.nu.2.& ibidem Salicetus col.3.versicu. contrarium video. & idem Salicetus in Auth. sed nouo iure col.4.versi.aut ante contractum.ff.si certum petatur.Ang.io consi.156.nu.2.Aretinus in consi.159. num.9. & 10. Socinus sen.in consi.32.colu.3.versic.uec est curandum.lib.3.Decius in consi.340.num.3. idem in l. pactum quod bonafide C.de pactis.Curtius iun.in consi.303.nu.11.& 12. & in consi.304. num.46.vbi latè differit.Gratus in consi.107. num.8.lib.1.& sententiam hanc, vt communem secuta est sæpius Rota Romana,vt testantur nouissime Rubeus in decis.377.nume.6.in prima parte. Antonius Augustinus in decis. 34. parte tertia. lib.1.Lancellotus in decis. 517.nu.2. parte prima.qui etiam refert Puteum & Peregrinum,& Thesaurus decis.197.num.7. in fine,qui testatur sic obseruasse Senatum Taurini.Ea ratio-
5 ne primum ij moti sunt, quod verba partium † contrahentium intelligi debent secundum naturam actus & contractus.l.si stipulatus.ff.de vsuris.l.1. §.si sub conditione.ff.vt lega. nom. cauea: & scripsi supra in præsumpt. & infra lib.6. præsump. At qui horum actuum & contractuum natura non requirit pro sui esse & substantia scripturam & instrumentum,vt diximus supra. Ergo &c.

Secundo accedit,quod communis practica,& consuetudo non obseruatur,vt contractus dicatur in scriptis confectus, quando notarius de eo contractu rogatus confecit instrumentum. Ita arguit Aretinus in dicto consi.159.num.8.versi. in contrarium fortiter. Contrariam itaque opinionem,& male probarunt Speculator in titu.de emptio. & vendit. §. 1. in verbo,sed si dictum. Cynus & Nicolaus Mutizan. in dicta. l. contractus. C. de fide instrum. & ibi apertius Castren. idem Castren.in l.eum res.C.de probatio. Iason in consi.151. colum.1.lib.2.Natta in consi. 357. colu.vlt.versic.sed quid.Marcabrunus.in consi.20.num.8.Riminaldus iun.in consi.29.nu. 18.lib.1.

Primo pro hac opinione perpendi solet text. d. l. contractus,sicuti illum considerat Aretin. in dicto consi.159. num. 8.versic.venio nunc.

Secundo adducitur.l.pen.ff.si minor se maio.dixerit.quam adduxit Aretinus vbi supra.

Tertio affertur tex.l.antiquæ.versi.sed siquidem.& in §.vlt. C.ad Velleia.quem induxit Aret.præcitato in loco.

Quarto affertur ratio, quod contrahentes conferendo diem confectionis instrumenti in illud tēpus, videntur in illud tempus confectionem contractus distulisse: quia cum in die contractus habeat notarius esse rogatus de ipso instrumento, non posset esse de eo rogatus, si antea fuisset perfectus.quia eo tempore ipse notarius non erat præsens. Hac ratione vsus est omnium primus Castren.in dicta. l.cum res.C. de probatio.& in dicta. l.contractus, C.de fide instrum.& secuti sunt Iason, &c.

Respondetur notariom rogari,vt conficiat instrumentum de contractu iam ab ipsis contrahentibus perfecto & concluso,ex eorum assertione.

Retinenda est itaque illa prima opinio,quæ (vt dixi) communis est. Et quæ quidem sententia locum habet multo magis,quando extant coniecturę,quibus colligitur contrahen-
6 tes ipsos habuisse contractum pro perfecto, † & conuenisse de conficiendo instrumento ad faciliorem ipsius contractus probationem. Ita respondit Aretinus in dicto consi. 159. nu. 10. versicu. ego autem. Qui quidem suo illo in casu aliquas coniecturas considerauit.

Prima est coniectura, quādo eo tempore confecti contractus volunt ipsum contractum habere effectum,dum transfe-
7 runt dominium;† vt si dans in solutum dixit, ex nunc dat,& consignat,& simile referam infra in quinta coniectura.

Secunda coniectura est, quādo vnus contrahentium pro-
8 mittit facere instrumentum ad omnes requisitiones, † alterius. Nam tunc contractus iam pręsupponitur perfectus: quia alioqui esset posita perfectio ipsa in sola voluntate alterius contrahentium,quod iure permissum non est. Ita Aretinus in dicto consi.159.num.10.versicu.3.hoc probatur.& hoc in casu rectè procedit opinio Castren. in l. qui bis idem de verb.oblig.& Iasonis in cons.151.col.1. versi.& fortius.lib.2.

Tertia est coniectura, quando ipsi contrahentes iurarunt,
9 attendere † & obseruare. Nam tunc pręsumitur perfectus cōtractus,etiam si deinde debet confici instrumentum: cum iuramentum non præstetur nisi perfecto contractu. Ita Aretio. in dicto consi.159.num.11.

10 Quarta est quando ipsi contrahentes subscripserunt † cōtractum. Aretinus in dicto consi.159.nume.11.

Quinta est coniectura, quando conuentum fuit, q ex tunc
11 emptor perciperet † fructus. Ita Rubeus in consi.29.num.5. versi.& suadetur in casu nostro.

12 Sexta quando venditor promisit de euictione.† Rubeus in d.consi.29.nu.5.versi.suadetur etiam,quia præfatus.

Cæterum à prædicta communi receptaq; sententia receditur contrarijs coniecturis suadentib. contrahentes voluisse confici instrumentum pro ipsius contractus perfectione. Ita Salicet. in dicta. l. contractus. Aretinus in dicto coosi. 159. nu.10.in prin.

Prima est coniectura,si ipsi contrahentes, vel eorum vnus
13 dixit,quod volebat contrahere in scriptis. † Ita Salicetus in Auth.sed nouo iure col.3.vers.modo ad propositum ff.si certum peta.& in dicta.l.contractus.col.3. versi. idem dico si in scriptura.C.de fide instru.& ibidem Castren.nu.3.Aretinus in dicto consi.159.nu.10.Marcabrunus in consi.20.nu.12.

Secunda est coniectura, quando res ciuitatis venditur per
14 subastationem, † Nam tunc contractus non dicitur perfectus,nisi confecto publico instrumento. Ita sensit Baldus in dicta.l.contractus.nu.3,versi.secunda vero.& ibidem Salicetus,quos refert, & sequitur Aretinus in dicto consi. 159. nu. 10.Cæterum hæc coniectura potius pertinet ad primum caput huius præsumptionis quam ad hoc secundum.

Tertia est coniectura,imo casus certus,quando partes di-
15 xerunt,quod de ipso contractu conficeretur † instrumentū; & quod aliter & alio modo non valeret contractus. Ita Bart. in l.contractus.in prima lectura. nu.1.C.de fide instrumēn. & ibidem Fulgos.num.1.Angel.in dicto consi. 157. & in consi. 162.Salicetus in Auth.sed nouo iure.col.4.in princ. l. si cert. petatur.Aretin.io dicto consi.159.num.9.in fine. Idem sensit, Iason in consi.251.num.lib.Decius in l.pactum, quod bonafide col,1.versi.ex hoc infertur. C. de pactis. & in consi. 343 nume.Curtius iunior in consi. 304. nume.57. 58. & ita fuisse à Rota Romana decisum testatur Iacobus Puteus in decis. 43.lib.3.& Thesaurus in decis.197.num.2.qui alios refert.

Quarta coniectura est, quando ante factum contractum
16 vnus contrahentium,dixit habeamus notarium, † qui sit de ipso contractu rogatus. Nam tunc præsumitur, quod voluerint instrumentum confici pro substantia, & perfectione cōtractus. Ita Baldus in dicta.l.contractus. nu.3. versic.secunda vero.& Iason in dicto cons.151.nu.2.lib.2.

PRAESVMP. CXLIX.

Tutor quibus verbis præsumatur datus,& an tutelam tutor libenter acceptare credatur;ac alia nōnulla ad tutorem pertinentia explicantur.

SVMMARIVM.

1 *Tutor administrando tutelam,quasi contrahere dicitur.*
2 *Tutor in dubio quibus testatoris verbis præsumatur datus vel non datus fuisse,& nu. 3.6.8.9.10.11.12.13.14.& 15.*
4 *Testatoris verba ita interpretanda sunt,ne alioquin supernacanea & inutilia sint.*
Quod intellige,vt nu.5.
7 *Tutorem dare filiis licet patri quibuscunq; verbis, modo apta sint significare ipsius voluntatem.*
16 *Matri filiorum tutelam lex defert,nisi repugnet patris voluntas.*
17 *Tutor præsumitur datus ille qui diu se pro tutore gessit.*
18 *Tutelam acceptare libenter,nemo præsumitur.*
19 *Tutor ex mala administratione suspectus pręsumitur.*

CVm tutor administrando tutelam quasi cōtrahe-
1 te † dicatur.§.item tutor.instit. de obliga. quæ ex quasi contractu. post præsumptiones ad contractus pertinentes, placuit hæc paucula de quasi contractibus subijcere. Quod vt facerem,suasit exemplum illorum,qui dum Pandectas compillarunt,inter contractuum & vltimarum voluntatum materias, titulos ad tutelas spectantes collocarunt. Dicimus itaq; primum tutores aliquādo à testatoribus dari filijs verbis claris; aliquando obscuris. De claris non est quod disputemus. Non enim in illis
2 locus est coniecturis. De dubijs & obscuris † differendum est. Et ante oia sese affert dubius & ambiguus ille sermo testatoris rustici & imperiti,qui aliquando dixerat, se relinquere
3 filium suum viuum & mortuum † Titio. Qua de re interrogatus Socinus senior in cons.83.lib.1.respondit,testatorem voluisse dare Titium tutorem filio,dum in humanis fuisset: eo verò mortuo eundem Titium substituisse. Id quod confirma-

uit idem Socinus in l.qui duos.in secundo notab. ff. de rebus
dubijs.Et secuti sunt Galliaula & Socinus iunior in l. Centu-
rio.ff.de vulga.& pup.subst.ille.num.539.iste.num.343. Ema-
nuel Costa io ca. si pater.in prima parte in verbo ocoreretur.
num.6.de testa.in 6.Muder.Parisiensis in annotarionibus ad
Decium in cap.ex parte.il. 2. in primo notab. de appellat. &
Boerius in q. 124.nume.6. ea ratione vsus est. Socinus senior
quod cum tutella sit vis & potestas in capire libero.§. 1.insti.
de turclis.relinquendo filium viuum videbatur in ipsum Ti-
tium transtulisse omnem vim & porestatem: & (inquit Soci.)
4 sumenda est hæc interpretatio, † ne alioqui superuacanea &
inutilia sint verba testatoris.l.quoties.ff.de rebus dubijs.Cæ-
terum hæc facile euitari possunt,si dicamus, prædicta verba
posse intelligi, vt testator præsumatur reliquisse Titio filij sui
custodiam:sicuti in casu.l.qui aliena.§.quamquam. ff. de ne-
go.gest.vbi à fortiori, si mater gerat negotia filij secundum
patris voluntatem.non dicitur data tutrix:sed vt curã quan-
dam & custodiam rerum pupillarium habeat:quemadmodũ
interpretati etiam sunt glossa ibi,& dicemus infra. Et preter-
eà respondetur,actum & dispositionem reddi inutilem & su-
5 petuacaneam,quando † constare non potest quid ille sense-
rit. l.duo sunt Titij.ff.de testa.tutela.sic & perplexa dispositio
redditur nulla.

Secundò rectius probari videtur hæc Socini traditio text. l.
Sed si hoc,alias, si vir vxori.§.cum vir.in fine. ff.de condit. &
demonstra.quo loci respondit matrem præsumi constitutam
totricem bis verbis; si à liberis impuberibus noo discesserit.
Et illo in loco annotauit Castrensis, quod si testator iubeat
6 matrem motari † debere cum filijs, videtur eam constituisse
filiorum tutricem, Verum argumentationem hanc confuta
uit ea tatione Ripa in l.Centurio.num.198.vers. sed aduerte.
ff.de vulg.& pup.subst. quod iurisconf. ibi vult curam videri
commissam, quando testator iussit matrem morari cum fi-
lijs impuberibus.Quibus ex verbis cognoscitur, testatorem
voluisse prouidere imbecillitati filiorum:Secus dicendum vi-
detur,si simpliciter,vel donec iuxerint filij,morari iussisset,vt
nostro in casu, in quo simpliciter filius viuus & mortuus
fuit Titio relictus,

Tertiò perpenditur text. l. verbis legis. de verb. signif. Vti
quisque legasset(statuit lex.12.tab.)ita ius esto.latissima po-
testas tributa videtur tutelas constituendi. Est ergo in facul-
tate patris quibuscunque verbis dare filio tutorem.ergo prę-
dicta verba significant Titium datum esse tutorem. Ita hoc
argumento vti voluit Emanuel Costa in loco supta allegato.
Cæterum existimo nil peoitus vrgere: quia & si quibuscunq;
7 verbis dari possit quis tutor, attamen intelligitur, † modo
apta sint significare patris testatoris mentẽ: vt in specie scri-
psit Baldus in l.omnem.col.1.vers.nunquid mater. C.ad S. C.
Tertull.cum dixit,matrem censeri relictam tutricem,quando
testator vsus est verbis coogruis. coofert quod dicimus,lega-
ta quibusuis verbis posse relinqui.§.2.instit.de lega.intelligi-
tur tamẽ verbis aptis & idoneis;vt explicant ibi glossa & Do-
ctores.Quod vero verba, de quibus nostro io casu, sint apta
significare tutelæ dationem non satis constat.

Quarto adducitur traditio & doctrina quædam Baldi, de
qua dicemus statim.

Secunda itaque fuit opinio Iasonis in dicta l. Centurio.nu.
ff.de vulg.& pup.subst.qui dixit, prædictis verbis non præsu-
mi datum tutorem.quam quidem opinionem visus est pro-
bare Alciat.in l.in vulgari.§. vlt.ff.de verborum signif.

Primo motus est Iason tex. l. qui in aliena. §. quamquam.
8 ff.de nego.gest.vbi verbis illis dubijs, quod mater gerat † ne-
gotia filij,non censetur data tutrix ipsa mater filijs. Nec repu-
gnat consideratio illa Galliaulæ in dict.l.Centurio.num.538.
cum dixit,dictum.§.quamquam. loqui secundum tempus il-
lud Digestorum, quo nondum constitutum fuerat, matrem
esse posse filiorum tutricem. Nam respondetur, quod & si eo
iure Pandectarum mater esse non poterat legitima tutrix:at-
tamen poterat esse testamentaria,adhibita scilicet confirma-
tione principis.l. vlt. ff.de tutelis.& l.2.§.si mater.& ibi glo.ff.
ad S.C.Tertullia.Ille ergo verborum delectus in casu dicti.§.
quamquam.fuit in causa,ne secundum voluntatem testatoris
dici posset mater illa ita data tutrix,vt à principe confirma-
ri valeret.Ita acute respondet Sforzia Oddo in Tract.de com-
pendiosa substitutiooe particula quarta.in verbo, moriatur.
vers.tu tamen.

Secundo adducitur tex.l.quidam decedens.§.1.ff.admini-
nistrã. tut.

Tertia fuit opinio Ripæ in dicta l.Centurio.num.199. ff.de
vulg.& pup. subst.qui dixit, esse in arbitrio iudicis, inspecta
qualitate personæ illius,cui filius relictus fuit, declarare sen-
sum horum verborum: & si reperiet illum idoneum confirma
bit eum in tutorem.arg.l.1.ff.de confirm.tuto.Et hæc quidem
dixit Ripa ob id quod prædicta verba possunt habere dupli-
cem sensum;quorum vnum est,quod data sit filij custodia:at-
que ita non tutela.Iterum.quod data sit Titio potestas & cõ-
sequenter tutela in filium.Hanc opinionem confutauit Sfor-
tia Oddo in loco supra allegato, in vers. quarta opinio. Et
præter eum,falsam ob id existimo, quod de re adeo valde du-
bia & ambigua,vt inde colligi nequeat certus sensus,nullũ est
iudicis arbitrium:alioqui sequeretur; quod nulla dispositio
dubia & perplexa inutilis esset. Id quod falsum esse ex iam
dictis constat.

Quarta fuit opinio Sfortiæ Oddo in præcitatis commeo-
tarijs de compendiosa substitutione.particula quarta.in ver-
bo moriatur.in fine, qui distinguit duos casus, quorum pri-
mus est,quando testator dixit relinquo filium meum viuum
9 & mortuum Titio cum omnibus † suis bonis. Hoc caso (in-
quit Sfortia)locum habet opinio Socini,qui ita vere respon-
dit in dicto cons.83.Secundus est casus,quando testator sim-
pliciter relinquit filium suum viuum & mortuum Titio.Hoc
casu(inquit Sfortia) locum habet secunda opinio Iasonis &
Alciati.Hæc probabilior cæteris mihi videtur. Cum enim re-
linquere Titio bona filij viuentis significare nil aliud pos-
sit quam eorum curam & custodiam, dicendum est, voluisse
relinquere Titium tutorem filio impuberi: & post pubertatẽ
voluisse eum esse curatorem & administratorem.Quando ve-
rò simpliciter relinquit filium viuum Titio:non tutelam, sed
solam custodiam reliquisse dicitur.vt similis est casus in dicta
l.qui in aliena.§.quanquam.ff.de administra.tuto.

Est similis præcedenti disputatio & casus, de quo Iason in
l.manumissiones.nu. 4. ff.de iust.& iure. dixit, se respondisse.
10 Testator ita dixerat, filium meũ relinquo in manibus † ma-
tris suæ.Dubitandum fuit,an mater censeatur constituta tu-
trix.Dixit Iason, se respondisse, tutricem datam ea ratiooe:
quia tantum est dicere, relinquo filium meũ in manibus suis
quantum si diceret,in potestare; quæ verba turellam signifi-
carent:cum manus pro potestate accipiatur.l.1. C.de eman-
cip.libero.vbi gloss.Et quod testator relinquẽdo filium suum
in alicuius potestare eum tutorem coostituerit, docuit Bal-
dus in cap.ex pare.il.2.de appella.& ibidem Decius in primo
notab.multis comprobat Galliaula in dicta.l.centurio.num.
539.& ibidem Ripa.num.198.& Boerius in q.124. oumero 6.
Est etiam similis ille casus, quando testator legauit centũ v-
11 xori,si non discesserit à filijs † suis,dicitur eam reliquisse tu-
tricem ipsis filijs.Ita probat tex.l. Sed si hoc. §. cũ vir.in fine.
de conditio.& demonstra.& ibidem annotarunt glossa, Ca-
stren.& Imola, Iason in l.manumissiones.num.4. ff.de inst. &
iure.& Ripa in dicta l.centurio.num.198.

Diuersus est casus à præcedentibus, quando testator reli-
12 quit alicui filij sui custodiam † & curam. Non enim hoc ca-
su præsumitur reliquisse illum tutorem. Ita probat dicta. l.
qui in aliena. §. quamquam. ff.de nego. gest.de quo diximus
supra.& ibidem gloss.& Baldus, & singularem esse dixit Ro-
ma.in sing.165.Committo filium. & secuti sunt Galliaula in
dicta.l.centurio.num.539.& ibidem Ripa num. 198.

Simile scripsit Baldus in l.omnem.col.1.vers.ounquid ma-
ter.C.ad.S. C. Tertull. cum dixit, quod si testator committit
13 filium suum alicuius solicitudioi, † oõ dicitur eum reliquis-
se filij turorem. & Baldum secuti sunt Galliaula & Ripa vbi
supra & Boerius in q.124.num.2. in fine

Est etiam simile quod respondit idem Baldos in cons.194.
Dicta particula.lib.5.cum dixit,quod si testator ita dixit,vo-
14 lo vxorem meam esse dominam & administratricẽ,† & quod
ei omnes subditti obediant, non præsumi relictam filiorum
tutricem.& Baldum probarunt Ripa in dicta l. centurio nu.
198.& Boerius in q.124.num.3.

Est etiam simile quod respondit Aretinus in cons. 66. col.
1.vers.sed tamen his non obstantibus.cum dixit, quod si te-
15 stator reliquit aliquem administratorem † filij sui, non di-
citur eum reliquisse turorem. & Aretinum secutus est Boe-
tius in dicta. q.124.nu.2.

Hic annecti potest quod dicimus de matre cui lex defert
16 filiorum tutelam † auth.matri & auiæ.C. quando mulier tu-
telæ off.fungi potest.Id quod intelligitur, nisi repugnet præ-
sumpta patris voluntas.l.scire oportet.§.sed etsi quis. ff.de tu
to.& curato.datis ab his.& l.vnica C.si cootra matris volun-
ta.tutor detur.& declaraui copiose in consi.677.lib.7.

Est etiam obseruandum in hac de tutore materia,& tracta
tione; tutorem præsumi datum illum, qui diu se pro turore
17 † gessit, vt respondit Socin.sen.in consi.153. colum. 2. lib.2.
quem secutus est Crauetta in tracta. de antiquita. tempor.in

prima particula tertiæ partis principalis.nnmero.37.
Illud eriam annotandum eſt, neminem præſumi libenter
18 † acceptare tutelam: ſicuti tradunt Lucas a Penna in l.;.prę
ſumpt.100.C.de apochis publ.lib.10.& Alciatus de præſum-
ptionibus.reg.3.præſump.t8.& probatur tex. §.qnoniam au
tem. in auth.vt qui obligat. perhib.res mino. & hoc maximè
procedit in viris religioſis vt copioſe differit Alciatus præci
taro in loco.
Eſt pariter obſeruandum,tutorem ex mala adminiſtratio-
19 ne † ſuſpectum præſumi. Ita Socin.ſen.in conſ.193.nu.2.verſ.
confirmatur ſecundo.lib.2.

PRAESVMP. CL.

Datio inſolutum, vel pignus an præſumatur?

SVMMARIVM.

1 *Datio in ſolutum potius quàm pignus præſumitur.*
Idq; multo magis procedit, quando aliqua extant verba, quibus infertur dominij translatio.nu. 7.
Idem quando quis dicit ſe ponere creditorem in ſui locum, nu. 8. vel ſe aſsignare vel tradere rem creditori omni meliori modo. numero 9.
Idem adiecto pacto aliquo quod natura pignoris repugnet, et exẽplificatur.num.10.
Idem ſi alia adſint coniectura.de quibus remiſsinè.nu.11.
Procedit etiam regula quamuis verba contrahentium conuenirent contractui pignoris,dumtamen pacta conueniant dationi in ſolutum num.12.
2 *Dominium translatum in dubio non præſumitur,quando nulla præceſsit iuſta cauſa transferendi.*
3 *Depoſitum potius an mutuum præſumendum ſit.*
Intellectus l. veteribus.ff.de pact.& l.cum dominam.Cod.de pign. num 4.& num 5.
6 *Dominus vel nemo præſumitur niſi conſtet de principio dominij.*
13 *Pacta contrahentium magis ſpectanda quàm verba.*
14 *Pignus præſumitur potiùs quam venditio,quando contrahentium pacta pignori,verba verò venditioni conueniant.*
15 *Pignus potius præſumitur,quam in ſolutum datio, quando aliàs in dubio verba pignori magis,quàm inſolutum dationi cõueniunt.*
Idem ſi qualitas pactorum contrahentium, pignori & non dationi inſolutum adaptantur.num.16.

DE hac præſumptione agendum erat poſt 122.ſupra
explicatam. Verum ne iam ſcriptum ordinem per-
turbarem placuit de ea hic diſſerere.Pro regula ita-
1 conſtituendum eſt, inſolutum dationem † potius quam pi-
gnus in dubio præſumi. Ita Aretinus in conſ.159.num. 16.
verſ.& maximè.& Iaſon in conſ.92.col.3.verſ.quarto princi-
paliter.lib.1. & hos ſecutus ſum in conſ.201.num.20. lib.3.&
quibus accedunt Bart.Ang.Aretin. & Alex.relati a Rota Ro-
ma.in deciſ. 168. numer.1.in prima parte,in nouiſs.editis. Et
huius quidem traditionis & regulæ ea eſt ratio: quod ſi di-
cimus eſſe pignus, & ipſum creditorem facere fructus ſuos;
contractus erit fœneratitius; id quod præſumendum nõ eſt;
vt poſt Baldum in l.rogaſti.§.ſi tibi. in fine. ff.ſi certum peta.
& alios,ſcripſi ſupra in præſumpt.122.num.2.in conſ.109.nu
me.3.li.2.in dicto conſ.201.num.20.lib. 3.& in cõſ.343.num.
1.lib.4.Si vero dicimus, ipſum creditorem debere imputare
fructus in ſortem, atque ita ferre damnum ſui capitalis, vt
ſcilicet ſine aliquo lucro permaneat apud debitorem,aduer-
ſus æquitatẽ erit,quam conſiderat Imperator in l.curabit.C.
de actio.empti. Et in dubio nemo præſumitur iactare ſuum.
l.cum de indebito.in princip.ff.de probatio.& ſcripſi copio-
ſe in lib.2.de arbitrarijs iudicum.caſu 88.col.1. Nec huic tra
ditioni repugnant conſiderationes Afflicti in deciſ. 373. qui
dixit,in dubio præſumi pignus,non autem inſolutum datio-
nem. Et primo ea ratione motus eſt; quod in dubio non
præſumitur tranſlatum dominium.dicta l. cum de indebito.
& ſcribit Cynus in l.incendium.in fine. C.ſi certum pet. in du
bio non præſumi rem traditam vt transferatur dominium;
ſed potius præſumi depoſitum. Vnde (inquit Afflictus) nu
da traditione non transfertur dominium.l. nunquam nuda.
ff.de acquir.rer.dom. Verum reſpondetur,in dubio non prę-
2 ſumi tranſlatum dominium, † quando nulla præceſsit iuſta
cauſa eum transferendi: vt in caſu dictæ l.cum de indebito.
quam explicaui ſupra in præſump. numer. & in libr.2.de ar-
bitrarijs.caſu 88.num.1. ſecus ſi cauſa præceſsit, vt probant
textus.l.ſi ita diſtrahat.ff.de cõtrah.empt. & l.1. §. & eſt q̃ſtio.
ff.pro dote.& ſcripſi ſupra in præſump.34.num.5. vbi nu. 12.
poſt Iacobum Butrigarium,& Albericum declaraui dictam l.
nunquam nuda. ff.de acqui.rerum dom. vt intelligatur de nu
da cauſa habili ad transferendum dominium,vt ſi eſt depoſi-
tum,vel commodatum: id quod non contingit in caſu no-
ſtro,vbi extat creditoris creditum, quod præbet iuſtam cau-
ſam transferendi in eum dominium rei,deinde tibi a debito-
re traditæ. Nec obſtat illa traditio Cyni in d. l. incendium.in
3 fine. quia verius eſt, Cynum affirmaſſe præſumi potius † mu-
tuum,& ſic translatum dominium, quam depoſitum,in quo
non transfertur dominium. Ita Cynum ipſum commemora
ui ſupra in dicta præſump.34.num.1. Non etiam vrget ſecun
da conſideratio Afflicti in dicta deciſ.173. num.3. verſ. item
quia;cũ dixit in dubio præſumi id quod eſt minus damno-
ſum debitori.l.ſemper in obſcuris.de reg.iur. Nam reſponde-
tur,maius detrimentum conſiderari ex parte creditoris, niſi
res data cedat inſolutum. Nam & re & eius fructibus careret
quod æquitati repugnat; vt dixi ſupra. Non etiam obſtat ter
tia conſideratio eiuſdem Afflicti in dicta deciſ.373.num.3.in
fine: cum dixit, in dubio ſumi interpretationem contra cre
ditorem aſſerentem, rem ſibi datam eſſe inſolutum: cum id
non probet.l.veteribus.ff.de pactis. Si quidem reſpondetur,
negando pertinere ad debitorem probare,ſe pignoris nomi-
ne rem illam tradidiſſe creditori: cum proponendo, ſe illam
luere velle, actoris partes ſuſtineat. & præterea illa regula. l.
4 veteribus. † ff.de pactis,locum non habet,quando maior ve
riſimilitudo eſt pro eo qui vendit, vel promittit; vt declarat
ibidem gloſſa,& poſt Baldum,Iaſ.in l.ſtipulatio iſta. §. in ſti-
pulationibus.num.4.de verbor.oblig. Eſt ſanè magis veriſi-
mile pro creditore,quod ſcilicet voluerit,ſibi ſatisfieri, nõ au
tem recipere pignoris loco, vt deinde damnũ ſentiat, impu-
tando fructus in ſortem. Non etiam repugnat textus. l. cum
5 dominam. † C. de pig. quem ad rem hanc allegauit Afflictus
in dicta deciſ. 373.num.5. quo dixit probari,inſolutum datio
nem non præſumi; niſi probetur: Nam eo in textu hoc non
habetur: ſed pro conſtanti præſupponitur,rem prius pigno-
ratã; deinde in ſolutum datam fuiſſe. Et ſola erat dubitatio
reſpectu ætatis ipſius debitoris. Non pariter obſtat illa tra
ditio Baldi in l.ſiue poſsidetis.C.de probatio. commemora-
ta ab Afflicto; cum dixit Baldus, quod nemo præſumitur do
6 minus alicuius rei, † niſi conſtet de principio dominij. Nil ſa
nè obſtat traditio hæc,cum noſtro in caſu ſatis cõſtet de ip-
ſius dominij principio, quod ortum eſt ex ipſa traditione,
quæ non cauſa pignoris, ſed dationis inſolutum facta eſt.
Quod verò ſecundum eundem Afflictum ſcribit Bar. in l. vlt.
C.de iure dom.impetra. nil ad rem noſtram pertinet. Et in il
la conſtitutione dictæ l.vlt. pro conſtanti præſupponitur, rẽ
fuiſſe pignori datam: & agi ſolum, quando, elapſo aliquo
tempore, vendi à creditore poſsit, vel aliter eius dominium
in ſe transferri. Et demum quod ſubiungit Afflictus in vlti-
mis verbis; iudicem in dubio eligere debere viam illam, qua
vtriq; parti conſulatur, ſecundum Alex.in l.1.col.4. ff.ſi quis
cautio. retorqueri facile poteſt: cum vtrique magis conſul-
tum ſit; ſi dicimus eſſe inſolutum dationem potius quam pi
gnus, Nam eo modo debitor liberatus erit; & creditor con
ſequeretur quod ſibi debetur.
Hæc regula & traditio; quod ſcilicet præſumatur potius
7 inſolutum datio, quam pignus; locum habet. † multo ma-
gis; quando aliqua extant verba; quibus ſignificatur ipſa
dominij tranſlatio: ſicuti quando debitor dixit,ſe rem illam
pro eo quod debet aſsignare. Ita in ſpecie probat. l. dotis
fructus.§.vlt.cum l.ſeq.ff.de iure dotium. & ſcribunt Bartol.
Baldus & alij multi, quos congeſsi in conſi.201.num.6.& nu
me.10. Et illis accedit Corneus in conſ.228.num.8. & 9. libr.
4.qui copioſè differit. Idem eſt, quando debitor dixit,ſe po
8 nere creditorem in ſui locum. † Nam & tunc dicitur dediſſe
in ſolutum; cum illis verbis dominium tranſtulerit.ſicuti au
ctoritate multorum ſcripſi in d.conſi.201.nu.13. Idem quan-
do debitor dixit, ſe aſsignare, vel tradere rem illam credito-
9 ri omni meliori † modo. His enim verbis ſignificauit debi
tor,inſolutum dare rem illam: ſicuti reſpõdit Corn.in d.cõſ.
228.nu.11. ad finem.libr. 4. quem ſecutus ſum in d.conſ.201.
nu.16.lib.3. Idem eſt quando pactum aliquod ipſi traditioni
10 rei adiectum repugnaret naturæ † pignoris,& conueniret ipſi
inſolutum dationi: ſicuti quando conuentum fuit; quod eſ-
ſet in creditoris facultate conſequendi ſuum creditum,& q̃d
interim pro ſui libito poſsideret rem à debitore ſibi traditã.
Hoc enim pactum repugnat naturæ, & ſubſtantiæ pignoris
quæ eſt, vt ſit in poteſtate ipſius debitoris,vt ꝓ ſui libito ſol-
uat quod debet, & rem illam à ſe traditam repetat. † pro-
pterea coniectura eſt,quod res ipſa fuerit potius data inſolu
tum quã pignorata; vt poſt Soc.& Neuiz.ſcripſi in d.cõſ.201.
nu.17.

nu. 17. & aecedunt aliæ nonnullæ coniecturæ ſuadentes da-
11 tionem in ſolutum,oon autem pignus, relatæ † à Rota Ro-
ma.in deeiſ.168.in prima parte,in nouiſsimis.

Extenditur primo traditio & regula hæc,vt loeum habeat
12 étſi verba conuenirent cõtractui † pignoris:pacta verò inita
inter ipſas partes conuenirent inſolutum dationi.Hoe etiam
caſu præſumitur in ſolutum datio ; non autem pignus:
13 eum ſpectanda magis ſint pacta † quam verba. Ita in ſpecie
rñderunt Aret.in conſi.159.nu.16.verſ. ex his infertur. & nu.
17.verſ.vel ſecunda poteſt rñderi. Socio.ſen.in conſi.9.nu.36.
lib.1.Natta in eonſi.496.nu.13.verſ.non.n.obſtat.lib.2.& De
cianus in conſ.35.nu.44.lib.2.qui rñdit de eadẽ facti ſpecie,
de qua & ego ipſe in d.eonſ.201.vbi nu.27.cõmemoraui prę-
citaros Doct.& his aecedit Boet.in q.502.col.4. verſ. & pro
hoc allego textum poſt Barba. in capitu.illo vos. in fine. de
pigno.qui dixit,econtra, pignus præſumi potius quam ven-
14 ditionẽ,† qñ pacta pignori conueniunt;& verba venditioni.
& confert quod ſcripſi ſupra in præſumpt. 105.nu.11.

Receditur tamẽ à prædicta regula & traditione,contrarija
eoniecturis,& prima quidem eſt coniectura,quę deſumitur à
15 verbis,quę pignori magis † quam in ſolutum dationi cõue-
niunt. Non.n. in dubio à proprietate verborum recedendum
eſt.l.non aliter. de leg.3.cum ſimilibus.

Secunda eſt coniectura ducta à qualitate pactorum, quæ
16 pignori & non dationi in ſolutum † adaptãtur. ſicuti ſenſit
Boetius ſup.citatus,& ego ipſe in eonſi.201.nu.2.3.& 4.

PRAESVMP. CLI.

Liberatio generalis, vel vniuerſalis an & quando pręſumatur reſtrieta quoad petita & perſecuta tantum; vel potius omnia etiam non cogitata compræhendat.

SVMMARIVM.

1 *Liberatio debitoris triplex, aaturalis tantam, ciuilis cai natura cooperatur,& ciuilis tantam & qualis qaequa ſit ibid.*
2 *Liberatio geaeralis facta ſuper petitioae generali,præſumitur comprahendere omnia.*
3 *Liberatio generalis oon liberat tutorem à reſtitutione rei, qua apud ipſum reperta fait & ab ipſo dolo oeeultata.*
4 *Dolas culpæ pręponderat.*
5 *Liberatione in generali aoa comprabeadontur ea qua iure dominij poſſant vendicari.*
6 *Tranſactio & liberatio patris verbis generalibus facta, non præiudicat quoad res & bona filioram.*
7 *Tranſactio & liberatio ſpecialis facta ſuper petitioae ſpeciali, nil aliud comprębendere pręſamitur qadm rem petitam.*
8 *Liberatio generalis facta ſuper petitioae ſpeciali, reſtringitur ad rẽ petitam,& exemplificatar in pacto, in compromiſſo & laado, & ia coafectis calculis.nu.9 10.& 11.*
Secus ſi per multam temporis poſt creditor ail pro alijs cauſis petijt à debitore, quia tunc liberatio præſumitur omnia comprahendere.na.15.
Idem ſi ia generali liberatione creditor aliqaa ex bis, qaæ non fuerant petita ſibi reſeroauit, qaia tunc reliqua noa reſeruata remiſiſſe pręſumitur.nu.16.
12 *Fructus pœna,& ſimilia accesſoria rei ſpecialiter petita,in generali liberatione comprahenduntur.*
Idem de appendicijs & connexis rei pro qua facta fuit liberatio. num.13.& 14.
17 *[L]iberatio facta verbis amplisſimis & vaiaerſalibus qua falaa ratione recti ſermonis reſtriagi aoa poſſant ad rem controuerſam, ad eam ſolam noa ſe reſtriogit.*
Idque procedit etiam quoad ea quę etſi noa in ſpecie, in genere tamen cogitata ſaerunt aa 19.
18 *Liberationibas in faciendis cauendum eſt à ſermoae aimis effuſo.*
20 *liberatio amplisſimis verbis facta, compræhẽdit etiam incogitata, quod declaratur. aa.11*
22 *Cogitatio in genere,ex amplisſimis verbis interueniſſe pręſumitur.*
23 *Liberatio trabitur ad incogitata, quaado creditor ita expreſſo voluit.*

Gregia & frequens eſt hæc diſputatio, iu qua exor-
diendum eſt prius cum Baldo in l. ſub prætextu.
la.2.nu.13.verſi.tu dic.C.de tranſactio:triplicem eſſe
1 liberationem,† naturalem ſ.tñ;ciuilem,cui natura coopera-
tur,& ciuilem tantum.Eſt liberatio naturalis illa, quæ fit ſo-
lutione numerata pecunia. Hæc (inquit Baldus) nunquam
ſe extendit,niſi quatenus ſolutum eſt.l.ſi ex pluribus.in prin.
ff.de ſolutio.& l.ſi ex maiore.C.de exceptio:ciuilis vero libe-
ratio, eui natura cooperatur eſt illa, quæ fit crediroris con-
feſsione, qua aſſerit ſibi fuiſſe numeratum. Habet hæc vim
ſolutionis lapſis triginta diebus, intra quæ opponi poterat
exceptio non numeratæ pecuniæ.l.in contractibus.C.de non
nume.peeunia:Hæc pariter ſeeundum Baldum in dicta.l.ſub
prætextu. nunquam ſe extendit niſi quatenus confeſſus eſt
creditor,ſe recepiſſe.Ita Baldus,qui dixit, probari eiſdem iu-
ribus ſupra citatis. De duabus liberationibus noſtra non eſt
diſputatio.Tertia eſt liberatio,quam Baldus in loeo prælle-
gato appellat eiuilem ſimpliciter; ſicuti eſt illa, quæ fit me-
diante tranſactione,vel pacto,vel aeeeptilatione. De hae au-
tem tertia liberatione diſſerendum eſt nune.Qua in re,omiſ-
ſa illa diſtinctione Baldi in dicta.l. ſub prætextu.la. 2. nu. 13.
C. de tranſactio:diſtinguo atque conſtituo quatuor caſus.

Primus eſt,quando petitio & proſecutio fuit generalis, &
2 liberatio pariter generalis.† Hoe ſane eaſu præſumitur,quod
liberatio eompræhendat omnia.exempli gratia; ſi pupillus
finita tutellæ adminiſtratione, petijt à tutore reddi ſibi ra-
tionem adminiſtratioois de omnibus à ſe geſtis & admini-
ſtratis;& reſtitui ſibi ea,quæ ex ſuo patrimonio ſunt apud ip
ſum tutorem;ſi deinde tranſigatur inter ipſum pupillum, &
tutorem, libereturque tutor verbis generalibus, præſumitur
etiam liberatus à reſtitutione alieuius rei pupilli,quę deinde
reperiatur apud ipſum tutorem. Hoe exemplo vſi ſunt Ca-
ſtren.& Iaſon in dicta l.ſub prætextu.col.1.& num.1. verſi.ex
hoc apparet.Alex.in eonſi.46.lib.1.Ruinus in conſi.25.num.
17.lib.1.& deelarat Natta in eonſi.102.nu.5.& 0.lib.1.

Declaratur primo hic caſus,vt locum non habeat, quãdo
res illa pupilli reperta apud tutorem, fuiſſet à tutore ipſo
3 dolo † oeeultata. Nam tunc tutor à reſtitutione illius rei nõ
præſumitur liberatus.Ita Iaſon in dicta. l.ſub prætextu.nu.3.
verſicu.1.fallentia.poſt Baldum ibidem nu.14.Natta in eonſ.
113.nu. 2 & 5.lib. 1. & ij quidem moti ſunt textu. l. tres fra-
tres.ff.de pactis.vbi generalis liberatio ad res dolo oeeulta-
tas non trahitur. & accedit ratio, quod dolus qui delictum
eſt,glo.in l.1.ff.de fideiuſſo.tuto. non debet prodeſſe ipſi tuto
ri.l. ſiue hæreditaria.in fine. ff.de nego. geſto. l. itaque fullo.
ff. de furtis.& l.relegatorum.in fine. ff.de interdictis & releg.
& turſus (inquit Iaſon) etſi pupillus eſt in culpa facien-
do generalem liberationem: attamen eum tutor ſit in dolo
4 oeeultando rem;dolus iſte præponderat † ipſi culpæ. l. item
ſi obſtetrix.in fine.ff.ad legem Aequil.

His intelligimus minus recte reſpondiſſe Fulgoſiũ quem
reeenſet & improbat Iaſon in dicta.l.ſub prætexta. eolum. 1.
verſic.pro intellectu & practica.C. de tranſactio.Reſpondit ſa
ne Fulgoſius,pupillum petere,& eonſequi non poſſe iocalia
matris à tutore oeeultata dum redderet rationem admini-
ſtrationis,ob id,quod ipſum tutorem verbis ſatis amplis, &
generalibus liberauerat. Minus recte ſenſit Fulgoſius ſecun-
dum Iaſonem,per tex.dictæ.l.tres fratres.& turſus,quia in ge
5 nerali † liberatione † non continentur ea, quæ iure dominij
poſſunt vendicari.l.Aurelius. §. Mæuia. ff. de libera.lega. &
ibidem Bart. & idem in l.non ſolum.2.§.vlt.ff.eo.Baldus in l.
pactum.quæſt.12.C.de collatio:& alij plures, quos congeſsit
Iaſon in dicta.l.ſub prætextu.num.2.C.de tranſactionibus.&
præter eum alios ego commemoraui infra libro ſequenti.in
præſumpt.194.nu.12.& in eonſi.496.nu.57.

Deelaratur ſeeundo, vt non habeat locum quando pater
tranſegiſſet generaliter, ſuumq; aduerſarium verbis amplis,
& generalibus liberaſſet.Nam tunc illa tranſactio, & libera-
6 tio non præiudicat † quo ad res & bona filiorum. Ita in ſpe-
eie declarat Iaſon in dicta.l.ſub prætextu.nu.3. verſi.ſeeunda
fallentia.C.de tranſactio.

Secundus eſt caſus,quando petitio, & proſecutio fuit ſpe-
eialis,& tranſactio liberatioq; pariter ſpecialis,Hoc.ſane ea-
ſu præſumitur quod liberatio nil aliud penitus compręhen-
7 dat † quam illam.Ita Iaſon in dicta.l.ſub prætextu.nu.1.verſ.
vbi autem.C.de tranſactio.qui ſie eſt interpretatus. l.age.eo.
tit.vbi idem Iaſoo io principio.

Tertius eſt caſus, quando petitio & proſecutio fuiſſet ſpe-
cialis;tranſactio vero & liberatio generalis. Hoe ſane caſu,
8 præſumitur,ꝙ liberario reſtringatur ad rem illam † petitam.
exempli gratia;debebas mihi ex diuerſis eauſis,vt puta ex cã
mutui eentum,ex cauſa depoſiti ducenta,ex cauſa legati tre-
centa;egi ex cauſa mutui,petendo illa centum; deinde tran-
ſegi tecum,& verbis amplis,& generalib. te liberaui; & pro-
miſi nihil amplius à te petere; non dicor liberaſſe te ab his,
quæ ex cauſa depoſiti & legati mihi debebas. Hoe exemplo
vſus eſt Caſtren.in dicta.l.ſub prætextu.la 2.& Iaſ. ibid. nu. 1.
verſi.ſi autem petitio.Alio exemplo vſus eſt Baldus in eadẽ.
l.ſub prætextu.nu.13.verſ.Doctores dieunt.dum poſt gl.in l.
Lucius.

Lucins.C.eo.de tranſactio.dixit,ꝙ ſi liberaui tutorem ex cer-
ta cauſa adminiſtrationis,vt puta ſalis: certè in ea liberatio-
ne & quitatione nil aliud coutinetur quam adminiſtratio ta
lis: cum (inquit Baldus) liberatio hæc reſtingatur à cauſa in
ea inſerta.Hunc caſum probarunt etiam Cyn.Bar. Ang.Sali-
cet.Alexan.& alij multi,quos congeſsit Anto. Gabr. in lib.6.
concluſ.in tit.de regul.iuris. in concluſ.4.nu.21. & accedunt
Calcaneus in conſi.19.nu.28.in fine.Ruin.in cóſ.210.col. vlt.
in prin.lib.1.Afflict.in deciſ.319.nu.5.Natta in conſ.113.nu.
1.& 2.lib.1.& Bellonus in conſ.6. nu.14. Cõprobatur hic ca-
9 ſus eo ſimili,quo dicimus pactum † verbis generalib. conce-
ptũ reſtringi ad rem,de qua agebatur.l.vlt.§. idem quæſiit.ff.
de condict.indeb.& l.ſi ex plurib.ff.de ſolut.& tradunt Iaſ.in
dicta.l.ſi de certa nu.4.verſi.ſic ét. Idem eſt in compromiſſo,
10 † & laudo,quæ reſtringuntur ad rem de qua erat contentio.
l.ſi cum dies.§.plenum.ff.de recept.arbitr.& tradunt Iaſ. in d.
l.ſi de cerea nu.4.verſ.ſimile eſt in compromiſſo.ſic ét Ancha.
in cap.1.ad fine.verſ.item in compromiſsis.de tranſact.Corn.
in conſ.168.col.2.verſ.his tñ non obſtantib.lib.1. Calcaneus
in conſ.19.nu. 29.& Ant.Gabr.in lib.6.concluſ. in tit. de reg.
11 iur. concluſ.4.nu.23.ſimile eſt in confectis calculis,† quæ re-
ſtringuntur ad quantitates illas,de qb.ꝰerat contentio.Ita Ia
ſon in d.l.ſi de certa.nu.4. verſ. ſimile in computationib. qui
dixit,ſic intelligi debere tex. l.emptor. §.Lucius.ff.de pactis.
Idem ſcribunt Anch.& Gabr.in locis ſupra allegatis.

Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat quo ad
illius ſpecialis rei acceſſoria,qualia ſunt fructus, pœnæ, & ſi-
12 milia.Nam & hæc præſumuntur comprehenſa † in ipſa libe-
ratione generali.Ita Iaſ.in d.l. ſi de certa.nu.4.verſ.limita.niſi
C. de tranſactio. poſt Salicetum & alios ibi, & Bartolum in l.
Aurelio.§.cum ins.in fine.ff.de libera.lega.& attigi in ſequen-
ti libro.in præſumpt.164.in fine. & his accedunt idem Iaſ.in
conſi.171.col.2.lib.2.& Aemilius Ferrettus in l.1. in prin.nu.
6.& 7.ff.de pactis.& Ant.Gab.in lib.6.concluſ.in tit.de regu.
iuris.concluſ.4.nu.38.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat quo ad appen-
13 ditia † rei pro qua facta fuit liberatio; Illa enim præſumun-
tur comprahenſa in liberatione,vt ſcribit Iaſ. in d.l.ſi de cer-
ta nu.4.verſ.2.limita.per textum in l.ſi cum tibi.C.de iudicijs,
vbi gl.& Bar.& Anto.Gabr.in dicta concluſ.4.nu.39.

Declaratur tertio, vt locum non habeat quo ad connexa,
14 † quæ præſumuntur comprahenſa ſub illa liberatione gene-
rali.Ita Iaſ.in d.l.ſi de certa.nu.4.verſ.3.limita:poſt Caſtren.&
Alex.ibid.ac Angelum & Imolam in l.qui Romæ. §.duo fra-
tres.de verb.oblig.& Idem Iaſ.in l.1. nu.3. C .de tranſact.qui
multa de connexis ſcribit , & alia ego ipſe in commentarijs
de arbitr.iudicum.lib.2.caſu.95.& declarationem hanc pro-
bauit pariter Anto.Gabr.in dicta concluſ.4.nu.37.

Declaratur quarto,vt non procedat , quando liberatione
15 facta,per multum temporis poſt † creditor nil pro alijs cau
ſis & adminiſtrationib.petijt à debitore.Nam tunc obſeruan
tia hæc efficit , vt præſumatur in gñali illa liberatione com-
prahenſa fuiſſe omnia.Ita Fulgoſius in conſi,131.col.2.verſ.
& conſiderandũ eſt.quẽ ſecutus eſt Afflict.in deciſ.319.nu.5.

Declaratur quinto,vt locum non habeat,quando in gene-
16 rali ipſa liberatione,creditor reſeruauit † ſibi aliqua ex his,
quæ non erant petita . Nam tunc reliqua non reſeruara , nec
excepta,comprahenſa præſumuntur. Ita in ſpecie declarat
Afflictus in deciſ.319.nume. 6. & idem ſenſit Natta in conſi.
113.num.4.lib.1.

Quartus eſt caſus,quando petitio & proſecutio fuiſſet ſpe
cialis, tranſactio vero & liberatio verbis vniuerſalib. & am-
pliſsimis,quę ſalua ratione recti ſermonis reſtringi non poſ-
17 ſunt † ad rem illam, de qua erat controuerſia. exempli gra-
tia ; ſi petebam à te decem ex cauſa mutui ; & deinde tecum
tranſegi teque liberaui ac promiſi nihil amplius à te ex
hac & alia quacunque cauſa petere . Hoc ſanè caſu liberatio
hæc non ſe reſtringit ad ſolam illam cauſam mutui : ſed aliã
omnem comprahendit.Ita ſcribunt Cyn.in l.ſi ex maiore.C.
de exceptio:Bar.in l.ſi decreta.col.2.verſ.ſi vero.C.de tranſa-
ctio.Bald.in l.pactum.q.14.C.de collatio.Iaſ.in d.l.ſi de cer-
ta num.5.verſ.limitant tamen.Corneus in conſ.168. col. vlt.
verſ.& idem videtur velle.lib.1.Alex.in conſi.11.col.2.verſ.&
iſta fuit.lib.1.Ruin.in conſ.33.col.2.lib.2. & alij nonnulli cõ-
geſti ab Anto.Gabr.in lib.6.concluſ.in tit.de reg.iur.in con-
cluſ.4.nu.22.& accedunt relati à Natta in conſi.113. num.1.
lib.1.& præter eum Calcaneus in conſ.19. nume.30. Ruin.in
conſi.25.nu.10.& in conſ. 145. nu.9. lib. 1. Pariſ.in conſi.20.
nu.34.lib.1.& Socin.iun. in conſi.40.nu.6.lib.3. Ita intelligi-
tur tex.dictæ, l.ſi ex maiore. C de exceptio. vbi Cynus ſupra
relatus dicebat;ꝙ ſi debitor ſoluit partem debiti; & creditor
fecit generale pactum de non petendo , reſtringitur pactum
quo ad partem ſolutam , niſi creditor dixerit generalius ; ꝙ
non poſſet petere cauſa & occaſione cuiuſcun que debiti. &
Cynum ſecutus eſt Iaſ.in d.l.ſi de certa. num. 6. Ita etiam lo-
quitur Baldus in l.pactum.q.16. C. de collatio. cum dixit,in
18 his liberationib.cauẽdum eſſe à ſermone nimis effuſo, † quo
renuntiantes iuri ſuo & liberantes ſuos debitores incidunt
in periculum,iuxta tex.l.vlt.C. de dotis promiſſ.& Baldum ſe
cutus eſt Afflict.in deciſ.319.nu.3.qui num.4.dixit, in dubio
non eſſe recedẽdum à generalitate verborum, ſic.& Bellonus
in conſi.6.nu.14.& Pariſ.in conſi.20.nu.35.lib.1.

Extenditur hic caſus, vt locum habeat etiã quo ad ea quæ
19 etſi non in ſpecie;in genere tamen cogitata † fuerunt ; ſuffi-
cit enim,ꝙ in genere fuerit de eis cogitatum : ſicuti tradunt
Bar.in d.l.ſub prætextu. la.2.in prima oppo.& in d.l. ſi de cer
ta.nu.2.C.de tranſactio.& ibid.Iaſ.nu.8. Aretin. in conſi.33.
col.penul.verſ.ad tollendum autem.Alex.in conſi.11.num.8.
lib.2.Corn.in conſi.144.nu.10.11.& 12.lib.3.Ruin.in cóſ.25.
nu. 10.& in conſi.145.nu.9.& 10.lib.1.& in conſi.41. colu. 2.
verſi. & inſupet.lib.5.Socin.ſen.in conſi.59. num. & in conſi.
103.colum.penul. verſi.his tamen non obſtantibus.lib. 3. &
alios nonnullos recenſet Anto.Gabr. in lib.6.concluſ. in tit.
de reg.iur.concluſ.4.nu.8.& Natta in conſ.113.nu.1.lib.1.Ita
etiam declaratur,& intelligitur traditio illorum,qui ſcripſe-
runt,liberationem quitationemque ampliſsimis verbis factã
20 comprahendere etiam incogitata:† ſic ſane Caſtrenſis,Soci.
ſen.Crauetta,Neuizanus,& Cœphalus , quos commemoraui
21 in conſi. 496. num.60. Hæc quidem traditio intelligitur,† ꝙ
comprahendat non cogitata in ſpecie;in genere autem cogi
22 tatio requiritur; quæ ex ampliſsimis ipſis verbis † præſumi-
tur,vt ſcribunt Bar. & Iaſo. in d.l. ſub prætextu. & in d.l.ſi de
certa. & alij multi congeſti à Tiraq. in l. ſi vnqnam.in præfat.
nu.120.C.de reuoc.donat. & accedunt Afflictus in deciſ.44.
nu.10.verſ.& propter dicta.& Decius in conſi.137.nu.9.& ad
rem confere ꝙ ſcripſi inf.lib.6. præſumpt.39. num.7. verſic.&
23 cogitatio.& ad incogitata etiam trahitur liberatio, † quan-
do ipſe creditor ita expreſſe voluit , vt poſt alios latè diſſerit
Pariſius in conſi. 20. nume. 35. lib.1. ibi tamen numero 83.
declarat.

F I N I S.

